Autobiografie van Maurits Jacob van Lennep

Ἐξ ἐμαυτοῦ

I. 1830 - 1842

Monte Carlo, Hôtel de la Terrasse
Woensdag 3 Januari 1906.

Frank vroeg mij om eene autobiografie te schrijven, maar heel veel nieuws zal die niet bevatten.

Ik ben W. 6 January 1830 geboren op de Prinsengracht nr. 866 thans (in 1905) nr. 794 bewoond door D. Blaauboer en de wed. B. Deinum geb. Dommering. Vandaar verhuisden mijn ouders naar de Heerengracht b/d Utr.str nr. 86, thans geannexeerd door de Amst.Bank. In hetzelfde huis als ik zijn David en Christiaan geboren, doch Saar in Papa's huis op de Prinsengracht b/d Utr.Str 879 thans 822. Willem Anne en Willem zijn op de ~~Prinsengracht~~ Heerengracht geboren.

Na Tante Gonne van Orsoy's dood die 15 April 1830 stierf, zijn wij naar de Keizersgracht tusschen Leidsche en Spiegelstraat 712 verhuisd in een huis dat Tante, die de eigen zuster was mijner grootmoeder, Prof D.J.v.L.'s 1ste vrouw, aan mijn vader had gelegateerd, terwijl zij Leijduin aan mijn vaders enige eigen zuster Tante Antje, Frankspeettante, vermaakte. X

Uit mijn eerste levensjaren herinner ik mij enkele byzonderheden. Ik weet dat ik 's ochtends vroeg wakker lag en de boerekarren over de sluis der Utr.straat hoorde rijden en 't is mij of ik dat gerij nog hoor. Het amuseerde de broers en mij (de kinderkamer was vóór) de Heeren van Hoorn, die 2. over ons op de Heerengracht woonden, de stoep van hun huis achter elkander te zien afhuppelen, terwijl zij beide handen onder de achterpanden hunner jassen hielden. Ook zie ik Henriette Melvil, later gehuwd met Rutger Jan Schimmelpennink, die iets meer naar den kant van den Amstel aan onze voorzijde woonde, voor het raam staan. Zij was van mijn leeftijd en had een lief melkwit gezichtje. Meer dan eens hebben wij hand aan hand met onze kindermeiden gewandeld. Levendig herinner ik mij den dood van mijn broertje Willem Anne, die 20 Sept. 1831 geboren was en de 12 April 1833 stierf. Het heugt mij dat mijn moeder huilde, dat Dr Willet, de chirurgijn Schumer en de apotheker Meetsma tegelijk bij de wieg stonden.

Onze kindermeid heette Mietje Reuventrop, later gehuwd met David Avis, scheepsblokkemaker. Dit beroep leverde destijds een goed bestaan op, omdat er zoovele zeilschepen in de vaart waren, maar zoodra dit verminderde en zij door stoombooten vervangen werden, werd hij broodeloos en hebben wij hen gedeeltelijk onderhouden, daar zij 's zomers huisbewaarders werden bij Mevr. Backer-Dedel in het thans door Jhr Mr C H Backer bewoonde huis, en na haar dood gedurende het geheele jaar in het kantoor van Nieuwenhuizen en Co op de Buitenkant, die in verduurzaamde levensmiddelen handelden. Hun eenige zoon, Koo Avis, was een intelligente jongen, wien mijn broeder Christiaan en ik later Fransch en Engelsch en manieren leerden. Kwam hij bij ons dan moest hij beginnen met zijn handen te borstelen en de handen te wasschen. Hij legde 3. alle examens met goed gevolg af, kreeg den rang van hoofdonderwijzer, werd als ondermeester op het Instituut van de Heer ? op de Rozengracht geplaatst, huwde diens dochter, zette het Instituut na den dood zijns schoonvaders voort en stierf voor weinige jaren. Hij was ouderling, secretaris der Kerkeraadscommissie voor de Diaconiescholen en een getrouw volgeling van Ds Hazebroek. Zijn zoon is predikant te Drachten.

Wij hadden onze kindermeid zeer lief want ofschoon wij niet minder ondeugend waren dan andere kinderen, was zij niet boven mate gestreng en werd zij nooit driftig. Hare zuster Naatje diende bij mijn ouders als werkmeid maar trouwde spoedig met den kruier Herman Kalse, een ijverig man, maar helaas een dronkaard.

Ik herinner mij levendig hoe ik ontstelde toen ik, met Mietje in Woestduin wandelende, opeens een man uit een zijlaantje zag te voorschijn komen en haar een zoen geven. Ik begon te huilen. Hij was haar vrijer David Avis en ik had een voorgevoel dat zij ons ging verlaten om te trouwen, gelijk kort daarop gebeurde. Die man was een goede lobbes, maar zeer onontwikkeld en in de grond der zaak verachtte hij zijn zoon omdat deze spoedig leerde lezen en schrijven terwijl hij noch 't een noch het ander verstond, en toen hij later buiten werk geraakte, wist hij zich niet bezig te houden daar hij nooit iets anders geleerd had dan blokken maken.—

Papa was 24 Maart 1802 geboren, Mama 21 Februari 1792 dus ruim tien jaar vroeger.

Daar Tante Gonne in de Reguliersdwarsstr, gestorven is, vermoed ik dat haar huis op de Keizersgr, verhuurd was en mijn ouders die eerst na expiratie der huur hebben betrokken. In 1871 vertelde de Heer Carp mij te Rigi Scheideck dat hij tot 1836 in Papa's huis op de Keizersgr, gewoond had. Papa en Mama zullen dus eerst in 36 of 37 derwaarts verhuisd zijn. Papa en Mama trouwden 13 Oct 1824. X

1A – dwars in linkermarge van p. 1. Bij x-teken na 3e alinea, na 'vermaakte'.

Daar Tante Gonne in de Reguliersdwarsstr. gestorven is, vermoed ik dat haar huis op de Keizersgr. verhuurd was en mijn ouders die eerst na expiratie der huur hebben betrokken. In 1871 vertelde de Heer Carp mij te Rigi Scheideck dat hij tot 1836 in Papa's huis op de Keizersgr. gewoond had. Papa en Mama zullen dus eerst in 36 of 37 derwaarts verhuisd zijn. Papa en Mama trouwden 13 Oct. 1824. Papa was 24 Maart geboren, Mama 21 Februari 1792 dus ruim tien jaar vroeger.

4. Wy waren met ons vyven kinderen. Mijn ouders waren Dond.13 Oct.1824 te Amsterdam gehuwd,en mijn eenige zuster, Sara Cornelia Wilhelmina werd 11 Aug.1825 geboren op de Prinsengr.879,thans in 1905 nr.822. Op haar volgde David Jacob Cornelis,geb.8 Jan.1827,(Prinsengr.866,thans 794),dan Christiaan,petekind van Tante Gonne van Orsoy en naar Christiaan van Orsoy, haar vader,genoemd. Hij werd 14 Mei 1828 geboren in hetzelfde huis als David, ik op Driekoningen 6 Jan.1830, Willem Anne op 20 Sept.1831 en Willem 14 Mei 1834 op de Heerengracht 16,thans 509 bewoond door P.Vermeulen.

Saar en David waren groot voor hun jaren,David was erg kleierig en huilerig. Ik hoor hem nog 's nachts roepen:"Mietje Mietje een beetje bier!". Christiaan was een uiterst min en zwak ventje,had Eng.ziekte of enkelziekte, kon op zijn 5de jaar amper lopen,leed later aan hartkloppingen,had roode vlekken op de wangen en werd voor de Nat.Militie afgekeurd,zoodat wij niet dachten dat wij hem ooit zouden terugzien toen hy naar de Ver.Staten en later in 1852 naar Java vertrok. En toch is hy juist dáár gezond en sterk geworden ondanks zyn ingespannen arbeid en heeft hy nu de leeftyd van 71½ jaar bereikt. Wel lijdt hy aan rhumatiek,maar desniettemin rijdt hy dagelijks van Hilversum naar Amsterdam heen en weer. Hy is Directeur der Cultuurmy van de Vorstenlanden. Mijn broeder Willem daarentegen was een voorbeeld van kracht, ten bewijze van deze kracht kan dienen dat hy zich liet photographeren terwijl hy in elke hand een 50-ponder boven zyn macht houdt,en destyds had men nog geen instantanées. In Java is zijn gezondheid geknakt. Saar stierf te 's Hage 2 Febr 1899, David te Weenen 8 Mei 1895, en Willem te Amst. in de Ziekenverpleging op de Prinsengracht Zat.17 July 1897.

Van myn grootouders van Lennep heb ik alleen mijn vaders vader Prof D.J.v.L. goed gekend,daar hy eerst de 11e Febr.1853 in de ouderdom van 78
5. jaren stierf,toen ik dus al 23 was.Tot myn leedwezen moet ik zeggen dat ik veel te weinig van hem genoten heb,daar hy meestal zweeg. Na de dood myner grootmoeder C.C.van Orsoy,22 Oct.1816, was hy op 44 jarige leeftijd de 28 April 1819 hertrouwd met Anna Catharina van de Poll, die Ipenrode bewoonde, een buitenplaats iets verder dan het Manpad op de weg naar Haarlem. Zij was rijk,liet 7 ton na,maar komt my voor niet de geschikte vrouw voor hem geweest te zijn.Zij was hoog,en had toch iets burgerlijks,zij vond het eigenlijk vernederend dat haar man Hoogleeraar was,en had het ongeluk hem van 18 April 1820 tot 23 April 1837 nog acht kinderen te schenken,zodat hy 62 was toen het jongste,Sylvia, geboren werd. Tegen die drukte was hy niet meer bestand. Hy was een buitengewoon zachtmoedig man,daarbij fijn beschaafd,met die urbanitas bedeeld,welke een ieder terstond voor hem innam. Hy zat totaal onder de plak zyner vrouw,tegen wier ruwe, schreeuwerige toon hy niet was opgewassen.O.A.had zy de gewoonte hetzy op de trap,zodat iedereen het hoorde of in de kamer in tegenwoordigheid van anderen de knechten of de meiden te knorren, of op stoep,als het rijtuig opreed,Hein de koetsier een standje te maken,inplaats van de gasten,die er uitstapten,te verwelkomen. Papa hinderde dit geweldig. Mijn grootvader woonde dus aan tafel de kibbelarijen tusschen zijn vrouw en de 5 zoons zwijgend bij. De oudste Kees werd door haar bedorven en veroorloofde zich ongestraft allerlei, de tweede Jan was niet geheel normaal; de 3e Aernout, een tijd lang zeeofficier, dronk meer dan hem paste, Herman,17 Maart 1830 geboren dus mijn tijdgenoot, was ook mijn intiemste vriend. Na zijn huwelijk zag ik hem weinig meer omdat hij speelde, dronk en laat thuis kwam. Hy stierf jong 15 Jan 1888. Warner geb 28 Aug. 1833, beau van Lore maar door haar niet begeerd,leeft nog, De oudste dochter Anna Catharina (Cateau) was de laatste jaren haars levens krankzinnig,
6. maar niet in een gesticht. Zij was ongehuwd,woonde met Warner en stierf 2 Nov.1875. De 2e Cornelia Henriette geb.14 Sept 1821,gehuwd 11 Nov.1841 met Henri Matthieu Labouchere,die 15 Aug 1808 geboren en dus 13 jaar ouder was, kreeg 13 kinderen en was sedert haar huwelijk nu en dan tobberig. Cornelia Sylvia,de jongste,trouwde 16 Sept 1863 met Jacob Nicolaas Anthonie Taets van Amerongen, zij was normaal doch uiterst stil en stierf op het Manpad Zondag 20 Sept 1896.

Men schreef de abnormale geestestoestand van Cateau,Ceejet en Jan aan erfelijkheid toe, of aan een oordeel Gods over het geslacht der Valckeniers (Grootmama's moeder was eene V.),daar een hunner een misdaad had gepleegd, weshalve Warner het portret van dien verdachte V. verbrandde. Myn moeder beweerde echter dat de kinderen te veel dikke pap en later te veel versch brood hadden geslikt. Wat hiervan ook zij,mijn grootvader kan in zyn 2e huwelijk niet zoo gelukkig geweest zijn als in zyn eerste, daar de moeder mijns vaders volgens myn schoonmoeder, wier halve zuster zy was, een buitengewoon lieve zachtaardige verschijning geweest is, helaas te zwak van gezondheid om lang te leven, maar gelijk mijn grootvader ditop zijn zilveren bruiloft met zijn 2e vrouw uitdrukte,de wellust zijner ziel:

In 1907 deed een storm het vinkehuisje instorten en daarop liet Henrick S.v.L. het wegruimen. Sinds jaren werd niet meer gevinkt,maar Aernout had dieper in het duin een vinkebaan laten inrichten die Zeerust heette.

7. " " Zag op den middag van mijn leven,
Toen mij de wellust van mijn ziel.
Een teerbeminde gade ontviel
Mijn oog slechts donkre wolken zweven.....

Mijn grootvader liet zich eerst het haar poederen,maar droeg later een pruikje, en als hij uitging,zelfs op de jacht, een vilten hoogen hoed. Hy schoot het laatste jaar zijns levens of liever in 1852 nog een patrijs en was,wat my onbegrijpelijk toescheen een hartstochtelijk vinker, want ik heb dit altijd een uiterst wreede liefhebberij gevonden, dewijl de vinken gelokt worden door andere die met de pootjes of één pootje aan lijnen gebonden worden en omhoog getrokken zodra er een koppel in 't gezicht is, en tevens door vinken aan wie de ogen zijn uitgestoken en die tot het najaar in het duister worden opgesloten opdat zij, in het najaar plotseling in het licht gebracht, gaan zingen.

8. Ik heb mijn grootvader slechts eenmaal driftig of liever boos gezien en wel op mij. Ik gooide helaas veel met steentjes en met al wat ik maar vinden kon, en dikwerf hadden er tussen ons broeders onderling of met de v.d.Pollen of met de jongens van de Glip of van arbeiders gevechten plaats door elkander met stenen of sparappels te gooien en ik gooide goed. Nu had ik op die wijze gevochten met Frans Jansen,2e zoon van een arbeider op Leyduin. Eindelijk vluchtte hy in het huis zijner ouders.Ik bleef echter op wacht staan en nauwelijks opende hy de deur op een kier of ik wierp een gladde scherpe keisteen naar hem toe die hem onder 't oog trof en zijn wang openscheurde, zodat hy hevig bloedde en schreeuwde. Ik vluchtte en verborg my in het hakhout, maar op het roepen van mijn vader kwam ik te voorschijn en toen zag ik Grootpapa bij hem staan, die zijn stok ophief om mij te slaan maar het niet deed. Ik was toen 11 jaar en werd op zolder opgesloten op water en brood.

9. Op de vinkenbaan was Grootpapa niet op zijn avantage, hijzelf was te oud om te slaan en keek door het glaasje als een ander op de trekbank zat, maar dan werd hy korzelig als men (naar zijn zin) te vroeg of te laat sloeg. De vinkebaan vond ik alleen curieus om de vele versjes en rijmpjes, waarmede de wanden beschreven waren. Boven de ingang en de trekbank waren gedichten van mijn overgrootvader Cornelis v.L.,bijv.:

Treedt vrij hier in,ook ongevraagd,
Zoo 't vinkenvangen u behaagt,
Maar hebt gij geen liefhebberij
Gaat in 't vervolg dan liefst voorbij.

(In het dagboek volgen nog enkele versjes die ik niet overneem..

10. De vinker was Bart Leuven, arbeider op Leiduin. Zijn dochtertjes hadden alle lieve gezichtjes met bruine oogjes. Een van haar bezocht ik in 1890, zij was toen grootmoeder en had een harer dochters te visite, die mij vertelde dat zij Gravin was geworden. Haar man heette de Graaf. Een andere dochter was in de Transvaal.
Alle versjes op de deuren en muren van de vinkebaan zijn door de vandaal Mr Willem van der Vliet, wien Tante Antje de baan had verhuurd, weggevaagd!

Gelijk mijn grootvader om de elegantie zijner Latijnsche verzen te recht beroemd was zoo ook omtrent de wijze waarop hy reciteerde en voorlas. Mijn vader droeg wellicht beter voor omdat hy een geboren acteur was en het spel zijner oogen gepaard aan de gesticulatie niet te evenaren was. Ik heb menigen avond als ik op het Manpad logeerde, zitten luisteren als Grootpapa (uit het werk van Gruau de la Barre) voorlas, (die trachtte te bewijzen dat de hier te lande levende Bourbons linea recta van Louis XVII afstamden. Dit boek maakte destijds groote opgang en mijn grootvader werd door zijn bewijsgronden overtuigd.) 't Eenige wat mij hinderde was dat, zoodra hy begon voor te lezen, Grootmama de theekopjes begon om te wassen en dus een hevig geraas maakte. Hetzelfde had plaats als hy 's ochtends uit de Bijbel voorlas,nogal veel uit de Spreuken. Na de voorlezing 's avonds werd hombre gespeeld, want daarvan was Grootpapa een groot liefhebber. Hij speelde goed, gelijk al de manlijke leden der fam. v.L. goed speelden, zowel billard als kaart, en daarbij stomgelukkig, en als hij won dan chuckelde hij van pleizier. Hij kon niet tegen zijn verlies.

11. Ik vergat te zeggen dat ik hem ook op zijn 75ste jaar op het terras van het Manpad zijn Latijnsch gedicht aan de Boomen van het Manpad had horen voordragen, hetwelk hy in 't Holl. in evenveel regels heeft vertaald. Zyn vertaling hield hy echter geheim en zy werd eerst na zijn dood door myn vader gevonden. Hy deed dit om zijn zoon Jan geen verdriet te doen, die het Lat.gedicht evenzeer in het Holl.had overgebracht.

3A – dwars in linkermarge van p. 1. Bij x-teken na 2e alinea, na 'gaan zingen'.

In 1907 deed een storm het vinkehuisje instorten en daarop liet Henrick S.v.L. het wegruimen. Sinds jaren werd niet meer gevinkt, maar Aernout had dieper in het duin een vinkebaan laten inrichten die Zeerust heette.

Mijn grootvader hield ook veel van visschem en meermalen heb ik hem met Herman naar de Kalkovens onder Hillegom, waar hy het vischwater gepacht had, vergezeld. Wy zaten dan in het schuitje dat een kaar vol water bevatte en dus zeer zwaar was, met Jan van der Horst (bijgenaamd Na dato) de jager gehuwd met Betje,de vroegere kindermeid op het Manpad, in de schuit, terwijl Hein de koetsier te paard die aan een lange lijn voorttrok, Het varen vond ik het prettigst, want het vissen met de schakels leverde zelden veel op. (Noch op de vinkebaan noch bij het vissen had Grootpapa veel geluk. Misschien joeg hy de vissen en de vinken met zijn vilten hoed weg.)

Grootpapa bezat een verbazend sterk geheugen evenals zijn vader, maar misschien niet zóó sterk als de mijne. Mij heugt dat ik een der laatste jaren zijns levens tegelijk met hem het Manpad verliet en zeer verlegen was om met hem een sujet van conversatie te entameren. Plotseling vroeg ik hem of hy het vers kende, waarin alle de boeken des Bijbels voorkomen, en dat aldus begint:

12.

Het beste Bijbelboek bevat
Voor ons een ongemeenen schat
Om wijsheid in te zoeken,
Men vindt er Mozes boeken vijf.....

Mijn Grootvader zweeg en ik vreesde hem in zijn overpeinzingen te storen, maar na enige tijd naast my voortgelopen te zijn klopte hy my op de schouder met de woorden: Daar heb je my een dienst bewezen, want het schiet my te binnen", en daarop zeide hy het achtereenvolgens op. "Meer dan 70 jaar geleden heb ik het bij de maitres op haar bewaarschooltje geleerd," liet hy er op volgen.

Mijn vader vertelt in het Leven van D.J.v.L. dat deze in de diligence van Amst. naat Utrecht een zilverenbruiloftsgedicht voor zijn neef Fred. v d.Poll vervaardigde en te Utrecht dit achtereenvolgens opschreef. Mijn vader was van dezelfde kracht, want meer dan eens kwam deze tegen 5 ure, destijds het etensuur, thuis, stak zijn hoofd om de deur en zeide aan Mama "Begin maar Henriette, ik moet nog even naar boven ", en dan was het om een gedicht op te schrijven dat hy al wandelende gemaakt had.

13. Wie overigens mijn Grootvader beter wenscht te leeren kennen leze zijne levensbeschrijving door mijn vader.

Manpad was een gastvrij oord en 's zomers was het huis altijd vol. Zolang wy op Woestduin buiten waren logeerden wij er natuurlijk niet, maar zowel tevoren als later waren wij er welkom. Ik was echter liever en ook veel meer op Leijduin en mijn vader logeerde weinig meer op het Manpad. Hy werd daar niet ontvangen en geherberd als aan de oudste zoon toekwam. Men gaf hem het citroentje, een klein vertrek halverwege de trap, en de bisbilles tussen de moeder en de kinderen zowel als tussen deze onderling hinderden hem. Later had hy een afkeer aan een vieze, aan de vroegere gouvernante Melle Rpulet toebehorende hond en aan een door Aernout als zee-officier uit de West meegebrachte papegaai, die ons aan tafel om de oren vloog.

Mijn oudste herinnering van het Manpad is deze, dat ik op de arm mijner moeder en Herman op dien der zijne naar de provisiekamer gedragen werden en wij daar een rozijntje kregen om op te zuigen. Later mochten wij na het eten de stereotype wandeling meemaken door de boomgaard naar de goudvisschenkom. Daarbij staat een vreemd gebouw in de vorm van een nis (het staat er nog) en vroeger onder C.V.L. was het een volière, maar wat ik vreemd vond was dat de banken die tegen de muur stonden, geopend konden worden. Vroeger werd daarin het vogeltjeszaad geborgen.

14. Naast het huis hing een schommel waarvan Herman en ik veel genoten, maar het huis zelf was op de grote zaal na somber en boven vóór zeer laag van verdieping. Het behangsel dier zaal is door een Fransman geschilderd. Mijn oudovergrootvader David v.L. wist dat hij niet kon nalaten onzedelijke tafreelen te schilderen en verzocht hem dus dit na te laten. Desniettemin schilderde hij de dame die in het schuitje stapt in vergevorderde staat van zwangerschap en dit staat leelijk. Ik was heel trotsch toen ik op het monumentje of graftombe de Grieksche woorden verstond:.....?

De plaats was erg vochtig. Nog staat er een beuk waarin mijn overgrootvader C.v.L. zijn initialen en die zijner vrouw C.H.v.d.P.(Cornelie Henriette van de Poll) in 1775 met een mes had uitgesneden en die nog zichtbaar zijn.

.... In ~~welk jaar~~ 1832 mijn ouders Woestduin van den Heer Adr.Pauw, Heer van Heemstede voor f.300- voor de zomermaanden gehuurd hebben weet ik niet, vermoedelijk in 1831, want een der voorzangen ven de "Strijd met Vlaanderen" is in Oct.'30 op het Manpad gedicht en een latere in April '31 te

Warnsborn, waar Papa niet zou gelogeerd hebben als hij al Woestduin kon bewonen. Het was in 1832, zie Leven van D.J.v.L. IV:273.
Woestduin was een heerlijke plaats; er stonden twee huizen, het eene tot 1900 door W.Hartsen, het andere thans door arbeidergezinnen bewoond bij de sloot langs de Manpadslaan. (Waarom die tautologie? waarom niet eenvoudig Mannepad ? En waarom laan, ofschoon er geen enkele boom, enkel hakhout langs groeit ?) Beurt om beurt hebben wij beide huizen bewoond en mijn moeder beweerde dat er meer ruimte was in laatstgemeld huis. Het andere is later vergroot. Tegen het huis bij de sloot groeide aan de zuidzijde een wingerd die heerlijke druiven gaf. Toen het grote huis door ons bewoond werd, woonde fam.v.d.Poll van 1835 tot 40 in 't andere bij de sloot, later bewoonden de Heer en Mevrouw Jacob Hartsen-v.d.Poll het grote huis met hun 3 Zoontjes Cees, die een grote rol in mijn leven gespeeld heeft, Frederik en Jacob. Mevrouw Hartsen, later hertrouwd met Oom Hendrik Röell, was een dochter van de Heer Fred.v.d.Poll, Burgemeester van Amsterdam, later Gouverneur van Utrecht. Een andere dochter uit dat 1ste huwelijk was de eerste vrouw van Oom Hendrik Röell, Tante Betje, de moeder van Mr W.Baron Röell van Sperwershof. Een derde dochter was Mietje v.d.Poll, die rood haar had en leelijk was; zij trouwde beneden haar stand met de cigarenfabrikant Reyn-vaan omdat zij beweerde dat niemand van haar stand haar tot vrouw begeerde Na 20 jaar met hem getrouwd te zijn stierf zij en hertrouwde hij met Juffr Hakmeester Eekhout en volgens Cees Hartsen bestond zijn huwelijksreis hierin dat hij 3 dagen lang in een vigilante met haar rondtoerde. Met haar vierde hij zijn zilveren bruiloft.

uit het 1ste huwelijk 15.

Bij zijn 2de vrouw Juffr.Bon verwekte de Heer v.d.Poll nog 7 kinderen: Clara, gehuwd met Jan van Reenen; Bregje ongehuwd, voor een paar jaar te Haarlem gestorven; Frederik, die nu (Jan 1900) nog leeft en te Zeist woont en 4 Mei 1901 als Inspecteur der Registratie eervol ontslagen is; André, zeeofficier, ongehuwd gestorven; Hendrik, gehuwd met Juffr. Bake; Jacob, geh. met Jonkvr.v.Breugel, vader van Mevr.v.Vollenhoven, die te Driebergen woont en Roomsch geworden is; en Harmen, ook met een Jonkvr.v.Breugel getrouwd. Allen zijn op Frederik na overleden.

Wij gingen natuurlijk veel net de v.d.Polls om en het heugt mij dat toen de Heer Jan van Reenen met Clara geëngageerd was, hij dikwijls om bij ons te logeren op een schimmel van Amsterdam kwam en mij eens op zijn paard tilde en rondom het perkm liet stappen. Ik was maar half op mijn gemak.

De v.d.Pollen hadden een gouverneur, die Jan Warner heette maar de bijnaam had van Jan Pijp of Piepenazie, omdat hij altijd een lange Goudsche pijp in de mond had. Hij was verliefd op Annette s'Jacob, vriendin van Clara v.d.Poll, zij trouwde met Löhnis in Rotterdam en leeft nu in 1906 nog. Papa noemt haar in een brief aan A.Veder d.d. 3 Nov.'39. Jan Warner kwam dikwijls dronken thuis en werd dan geweldig door de v.d.P. en ons beet genomen. Ook was er een Holl. gouvernante, wier gerimpeld gelaat mij wel voorstaat, maar niet de naam,...Ja toch ! zij heette Juffr.Bruining.

16.

Harmen was mijn tijdgenoot en sprak afschuwelijk Fransch; eens toen ik hem plaagde zei hij:"Finissez, autrement je le dirai à mon mère !" Frederik was verliefd in Saar, wat niet te verwonderen was daar zij er allerliefst uitzag.

Toen de v.d.Pollen naar Utrecht verhuisd waren kwamen de Heer en Mevr. Hartsen Woestduin bewonen en speelden wij met hun oudste zoon Cornelis of Kees, gelijk hij steeds genoemd werd, later, in onderscheiding van zijn cousin germain, mijn zwager die ook Cornelis heette, dikke Kees. Ik herinner mij dat diezelfde dikke Kees, die later de grootste pianist van Nederland geworden is tranen met tuiten huilde als Juff. Legrand hem pianoles kwam geven. Vanwaar hem dat buitengewone muzikale talent is aangewaaid weet niemand, daar zijn ouders in hoge mate onmuzikaal waren. De ouders heetten Jacob en Jacoba, beide dus Koo, en ter onderscheiding noemde men hem Hekoo en haar Shekoo. De vader was knap maar een [illegible] en een stotteraar, en ofschoon hij op 42jarige leeftijd stierf zag hij er uit als een man van 65. De moeder was beeldig en zij tracteerde ons soms op heerlijke drie in de pan. In Amst. woonden zij op de Keizersgr. vlak tegenover ons. De Heer Hartsen hield van schijfschieten en had een schijf in het weiland vóór het huis in Woestduin in de richting van het Manpad geplaatst, maar Grootpapa verzocht hem die te verplaatsen, Eens schoot hij een kogel door een der oren van onze ezel die met het vee van van Roode in de wei liep. X

X In een andere weide had de Heer Hartsen een vogel op een hoge mast waarop hij met pijl en boog schoot. Toen Christiaan dit voor 't eerst mocht doen trof hij de vogel en zei de heer H. op zijn stotende manier: Coup d'enfant coup de maître, hetgeen Christiaan deed glimmen van pleizier.

Kees had een allerliefst gezicht en dit heeft hij altijd gehouden. Het was maar jammer dat hij zoo dik was, en ondanks allerlei lichaamsoefeningen dik gebleven is. Hij was de 23 Aug 1830 geboren en dus 8 maanden jonger dan ik. Als kind werd zijn portret gemaakt in een geruit kieltje met een trommel. Hij was nonchalant en vergat soms de ontvangen invitaties.

17.

5A – in linkermarge van p. 5. 1e toevoeging tussengevoegd in r. 15 na 'was een dochter'. 2e toevoeging dwars bij x-teken na een na laatste alinea, na 'wei liep'.

uit het 1ste huwelijk

In een andere weide had de Heer Hartsen een vogel op een hoge mast waarop hij met pijl en boog schoot. Toen Christiaan dit voor 't eerst mocht doen trof hij de vogel en zei de heer H. op zijn stotende manier: Coup d'enfant coup de maître, hetgeen Christiaan deed glimmen van pleizier.

Woestduin is helaas in Sept.1900 verkocht door Lukas Boreel, e wiens vrouw Anna Barnaard eigenares was, aan enige heren die er een renbaan en een villapark van willen maken. Zij was er zeer tegen. Waarom benaderde Henrick het niet ?Nu zullen de seringen, jasmijnen en sweetbriars verdwijnen. Ook dit heeft W.Hartsen op zijn geweten.

Ook verloor hij dikwijls zijn geld en zocht dan in zijn vestzakken of er soms nog een dubbeltje in zat. Wat ik hem verschuldigd ben hoop ik later te vertellen. Hij was buitengewoon vlug en knap en op de kostschool bij de Raadt te Noorthey maakte hij zulk een prachtig opstel over Luther, dat de meester het liet drukken, het beste middel om een knaap van 14 jaar ijdel te maken, wat hij echter nooit geworden is. Als student legde hij alle examens in de rechten met de hoogste graad af en zo promoveerde hij ook summa cum laude. Altijd opgeruimd en vrolijk, vol geest, nooit méchant, maar vol bonhomie won hij aller harten door zijn interessante conversatie (want hij las veel en onthield wat hij las) of door zijn schitterend spel. Hij sprak met groot gemak voor de vuist en ik heb het altijd betreurd dat hij Directeur der door zijn vader opgerichte Levensverzekeringssocieteit moest worden, hetgeen de My belette van zijn talenten te profiteren, welke hij anders zowel als Lid der St,Gen. of als Minister had kunnen doen uitblinken. Hij trouwde eerst op 5 Febr. 1863 met de beeldige Eveline Ardesch, die precies op hem geleek, maar reeds, na hem één dochtertje Eveline (thans Mevr.Hulsman)geschonken te hebben, de llde Mei 1869 overleed. Hijzelf werd de laatste jaren zijns levens zeer doof en stierf, na maanden lang te bed gelegen te hebben de 10de Maart 1895. Hij is altijd mijn intiemste, trouwste vriend gebleven. (Cees speelde geen billart en slecht kaart maar hij nam veel lichaamsbeweging en bleef tot zijn laatste ziekte gymnastiek doen en paard rijden, de laatste jaren vóór Eveline's huwelijk met haar.

18.

Zijn broeder Frederik werd med.Dr en was ook zeer knap maar leidde een dwaas leven en stierf jong. De derde,Jacob , trouwde, oud zijnde een Juffr.Augusta ten Bergh en kreeg bij haar 2 meisjes en 1 jongen, de tegenwoordige stamhouder der Hartsens.Na Jacob Hartsens dood hertrouwde zij 15 Mei 1900 met Luit Kol von Hennig te Dresden.

Uit mijn kinderjaren herinner ik mij de Zaterdag, de dag waarop wij schoon goed kregen. Dan huilden wij meer dan dat wij lachten. De wollen borstrokken en de grove wollen kousen kriebelden ons bitter en ik zie ons nog op de vloer naast elkander zitten, met moeite de wollen kousen aantrekkende, daar zij maar niet over de voeten wilden glijden. Een andere ramp was het innemen van zeewater, waarmede wij ook gewassen werden. Bah! dat zeewatersmaakte zo lelijk, maar het heette goed tegen de klieren, waaraan Saar o.a. leed zodat ik mij haar zonder een soort van pleister op de arm niet kan voorstellen. Op de schoorsteenmantel stond altijd een potje met stroop. Destijds leden vooral de meisjes veel meer aan zeere neuzen en ooren dan tegenwoordig en op kinderpartijen zagen de meisjes er veel minder smakelijk uit dan nu. Zo had Henriette van Loon (Lore's zuster) altijd een oordoek om het hoofd en anderen een ontstoken neus of lip. Mijn broeder David was lastig 's nachts en ik hoor hem roepen: Mietje Mietje een beetje bier ! Ik ben van mijn vroegste jeugd af een slechte slaper geweest en lag veel wakker, en vooral is het verkeerd geweest dat ik in Amsterdam alleen sliep in een kamertje naast dat der kindermeid. Dikwijls had ik 's nachts angsten en liep dan blootsvoets in mijn hansop naar het bed der meiden om troost te zoeken. (De kindermeid sliep met de kamenier in één bed). Destijds was er schier elke nacht brand in Amst. en al was die in een ververwijderd gedeelte der stad uitgebroken, zo belette dit de nachtwachter niet om overal met versnelde pasdoor de straten en langs de grachten te lopen en uit alle macht: Brand! Brand! te schreeuwen. Dit horende lag ik in mijn bedje te rillen, en nog angstiger werd ik wanneer een der meiden, Grietje Rabanus, wier broeder bakker op de Haarlemmerdijk was, het venster opende en de wacht vroeg wáár de brand was. Eens antwoordde hij: In de Binnenvisscherstraat en er is een meisje van 12 jaar verbrand! en die nacht deed ik geen oog meer toe. Hoe nadelig dit alles op mijn zenuwgestel werkte behoef ik niet te zeggen, en wanneer ik dan bedenk hoe mijn zenuwen zowel op het kostschool van 1842 tot 1845 als later in de jaren 1852 - 1857 geleden hebben dan verwondert het mij niet dat ik thans op mijn 70e jaar daarvan nog de gevolgen ondervind, en dat ook enkele mijner kinderen Henk, Max, Miek en Norman daarvan de gevolgen ondervonden hebben.

19.

Onze eerste kindermeid Mietje Reuventrop, was, gelijk ik vroeger reeds zeide, allerliefst en ik hield dol van haar, maar zij trouwde helaas spoedig en werd door Koos Duinzers vervangen die alleronaangenaamst was. Zij was te Vlissingen geboren en haar gezicht geleek op dat van een kat, terwijl zij ter weerszijden van haar voorhoofd twee rode uitstekende botten of hoornen had. Zij was een monster en negerde ons verschrikkelijk.

20.

Ik herinner mij nog dat Christiaan mij eens in drift met een hark op het hoofd sloeg zodat de punten door mijn pet heendrongen. Gelukkig was die van groen leder en daardoor heb ik er geen letsel van gehad.

6A – dwars in linkermarge van p. 6. Geen specifieke plaats aangegeven.

Woestduin is helaas in Sept. 1900 verkocht aan Lukas Boreel, wiens vrouw Anna Barnaard eigenares was, aan enige heren die er een renbaan en een villapark van willen maken. Zij was er zeer tegen. Waarom benaderde Henrick het niet? Nu zullen de seringen, jasmijnen en sweetbriars verdwijnen. Ook dit heeft W. Hartsen op zijn geweten.

Wij hadden een ijzersterke knecht August die ons één voor één op een keukenstoel liet zitten en dan de stoel bij één poot opnam en omhpog hief. Van de meiden uit die tijd herinner ik mij alleen Naatje, Mietje's zuster, Sientje Deuzer, later gehuwd met Determan en Grietje van de Wetering, die met de pluimgraaf van Mevr.Huydecoper van Maarseveen trouwde en op Groeneveld onder Eemnes ging wonen en dus door ons de gravin genoemd werd. In Amsterdam kwam Juffr.Stottenbach ons de jurken en kieltjes aanpassen. Dan moesten wij zolang op een stoel staan en trof het ons dat zij al de spelden inhaar mond had. Wij droegen in de week everlasting kielen en Zondag een van fluweel met een riem om het lijf en een ? kraagje om de hals. Als wij stout waren zeide Koos:" Nu krijg je geen schoon kraagje op Zondag. En dat vond ik heel onaangenaam. Voor Papa's verjaardeg maakte zij voor mij een prachtig vers.....

In het jaar 1836, toen ik dus 6 jaar oud was, kregen wij een gouverneur Leopold James Lardner, destijds 18 jaar oud, die tot de Hernhutterschr Broedergemeente behoorde en te Neuwied had school gegaan. Hoe mijn ouders aanhem gekomen zijn weet ik niet, ik geloof door de familie Perponcher te Doesburg, die hem kende. Hem lichamelijk te beschrijven gaat beter dan 21.- intellectueel; hij was hunchbacked en dus klein, en met een te groot hoofd maar hij had een lief gezicht. Misschienwas ook zijn neus iets te lang, gelijk de meeste neuzen,maar zijnogen schitterden van geest. Een zeer dun blond kneveltje bedekte zijn bovenlip. Hij liep als een haas en de eerste vrij brutale vraag welke ik hem bij zijn komst deed was of hij wel de Groene berg in één adem zou kunnen beklimmen. En zonder te antwoorden stoof hij die tot aller verbazing op. Later sneed hij in Leijduin een haas, die van een weiland vluchtte, de pas af.

In mijn zilverenbruiloftvers van 3 Maart 1882 en in dat voor Christiaans zilveren bruiloft van 7 Dec.1894 heb ik 't een en ander van Lardner gezegd en ik zou het daarbij kunnenlaten, maar ik wil er toch nog iets bijvoegen. Vooreerst was het een waagstuk om hem tot gouverneur te kiezen voor drie ondeugende jongens (Willem was pas 2 jaar) daar hij contrefait was en dus gevaar liep van door ons te worden bespot, maar spoedig bleek dat Papa verstandig gehandeld had, want ik verzeker je dat hij de wind onder ons had en ons in orde wist te houden. Met David had hij het meeste last omdat die groot van stuk en sterk was, maar toch wist hij ook hem te temmen en wij hielden spoedig alle drie dol van hem. Even los en pleizierig als hij met ons speelde, zo gestreng was hij bij de les, en als zijn bovenlip zich krulde wisten wij al dat hij boos werd en waren wij niet op ons gemak. Dat hij mij liefhad en is blijven liefhebben weet ik zeker en dit 22 getuigen ook zijn brieven na zijn vertrek die ik op het kostschool bij van Woelderen kreeg. De enige grief welke ik tegen hem had, is dat hij mij te veel heeft laten werken en leeren, en al die geleerdheid (een rudis indigestaque molis was,) een onverteerde massa." In 1842 verliet hy ons, ik was toen 12 jaar maar als ik naga wat ik toen al had moeten leren tot de hogere meetkunde incluis, dan duizel ik ervan. In Mei '41 schreef Mama aan Papa die te Parijs was, dat wij les hadden van 7 tot het ontbijt, nahet ontbijt tot 12 en van 2-5. En Chr.was pas 13 en ik 12. Willem nam les van 't ontbijt tot 10 en van 12½ -2. Aan Henriette en Betje gaf Lardner Engelse les evenals aan Jan en Aernout. Herman en ik moesten elke Zondag na de dienst een Psalm-of Gezangvers van buiten leren en voor Grootmama opzeggen.

Lardners vader was een Engelsman maar woonde te Dusseldorp, zijn moeder was een Franse vrouw. Zijn vader werd als jongen van 17 jaar tijdens de Fransche revolutie uit Engeland, waar hij op een kantoor was, door zijn chef voor zaken naar Parijs gezonden en was aldaar toevallig ooggetuige van de onthoofding van Marie Antoinette.

Een van Lardners zusters was gehuwd met iemand die in N.Zeeland woonde, een andere trouwde in Britsch-Indie met een officier en deze zond eens aan onze gouverneur het vel van een jonge tijger welken hij 's nachts in het kamp met eigen hand had doodgeschoten. Lardner liet daarvan een vest maken met glazen knopen. Zijn N.Zeelandse zwager zond ons een boomerang of 23. kromme houten sabel waarmede de inboorlingen de kokosnoten uit de bomen wisten te halen. Men wierp het ding al draaiende de lucht in en dan kwam het al draaiende weer voor de voeten van hem die gegooid had terug. Eens hadden de jongens van het Manpad er mede gespeeld en het ding achter een boom laten liggen. 's Nachts vertrok het een weinig door de vochtigheid en was het onbruikbaar geworden, want de deugdzaamheid van een boomerang lag in de wijze waarop hij geneden was. Die zwager zond ook cocosnoten waarvan de melk heerlijk smaakte.

Twee of drie ongehuwde zusters woonden met de vader, de moeder was overleden.

Lardner sprak perfect Engels,Duits,Frans en Hollands en nam tijdens zijn inwoning bij ons les in't Italiaans van Laconi en in 't Spaans van Garcia. Hij tekende prachtig zowel rechtlijnig als kaarten, figuren van mensen en beesten. Eens tekende hij in het zand vóór het huis op Woestduin een paard en zette die met wit zand af en ik herinner my zeer bedroefd geweest te zijn toen Oom Hodshon kwam oprijden en het paard deed verdwijnen. L.cartonneerde uitstekend en maakte eens voor ons van Bristol card een harnas, helm met vizier, dij-en armstukken, alles met verguld papier beplakt.
In het maken van vliegers was hij passé-maître en hoe het met de grootste
24. afliep, waarop hij een Harlequin getekend had en die door Saars onhandigheid verloren ging heb ik in een dier bruiloftsdichten verhaald. L. had cement uit Engeland, waarmede hy gebroken porceleinen kopjes lijmde. Als hengelaar kende hy zijn weerga niet en terwijl wij naast hem aan de Leidse Vaart staande of zittende niets vingen, haalde hij gedurig op.
Telkens liet hy 't een of ander uit Engeland komen. Ik jaren lang heb ik een knipmes gebruikt dat uit Manchester afkomstig was. Nog is in mijn bezit een Eng.pocketbook dat hy in 't jaar 1849 aan Mama schonk: The fashionable Ladies Repository. Gelijk ik zeide werkten wy veel en daar Kardner in alles volleerd was amuseerde het hem ook ons veel te laten leren. Voor de verjaardagen mijner ouders moesten wij altijd kaarten maken op een tekenplank en verzen of prozastukken mooi schrijven en van buiten leren. Ook heb ik eens in Gothische letters met geweldig veel krullen moeten schrijven:Der Tod für's Vaterland ist ewiger Verehrung werth." Toen ik eens voor Papa's verjaardag 24 Maart aan een kaart van Zwitserland bezig was, kwam Papa binnen. Dit ontlokte mij een traan omdat ik bedroefd was dat hij zag wat ik deed; de traan viel op de kaart,maar Lardner fluisterde mij toe:"Ce n'est rien,
25. c'est le Mont Blanc." De 24ste Maart 1839 zeide ik voor mijn Vadersverjaardagop„The resignation of the Emperor Charles V," welk stuk nog in myn bezit is. Ik schreef toen duidelijker dan thans.

(Lardner was geestig et avait la riposte vive. Eens toen wij aan 'tvissen waren en L.naast ons zat, zeide David: Mijnheer! daar springt een kikkor op je rug!" "Welnu" antwoordde hij terstond:"Dan zit hy makkelijk ." Een ander maal vroeg David hem of hij ooit in militaire dienst geweest was. "Stoffel!" voegd L.hem toe:" kan men uit een krommeboom een rechte plank snijden ?")

Daar Mama en haar ongehuwde zusters Sophie en Christine uit de Franse tijd waren en dus geen Engels hadden geleerd, gaf L. haar Eng.les, en het hinderde haar wel eens dat hij zo streng was. (L.was spoedig verliefd en verloor zijn hart aan de meidjes die bij Saar logeerden,Suzette Trakraan en Daatje Schumer. Hem werd door tal van lieden opgedragen om te Leyduin in Augustus aardappelen te kopen en nog lang na zijn dood bleef zijn naam daar genoemd. Zodra Jan Jansen de opdracht had om voor vreemden te kopen, antwoordde hy op de vraag van de Notaris ter Hofstede:"Voor wie is het?" "Voor Meneer Ladnaar!", want Lardner kon hy niet uitspreken.)

(L. bleef 6 jaar bij ons en vertrok de 25 Sept.1842 na mij een Eng.Bijbel
26. gegeven te hebben. Evenals Koos ons somtijds Zondags naar zekere ? meenam die baas was bij de firma Haverkamp die hout verkocht, zo nam L. ons een enkele maal mede naar de Heer en Mevr Isler, Russen, die op het Singel b/d Brouwersgr. woonden en een pendule hadden die alle uren een deuntje speelden en beeldige opgezette vreemde vogeltjes onder stolpen. Hoe L. hen kende herinner ik mij niet.)

L. bezocht mij later nog eens te Velp op het kostschool en schreef mij nog een paar brieven. Hij kreeg een betrekking aan het British Museum te Londen, waar ik hem in 1851 tijdens de tentoonstelling in het Crystal Palace bezocht. (Hij was toen bezig aan het catalogiseren van boeken en toonde David, die ook bij Rev,G.v.d.Linde logeerde, en mij veel belangrijks.) Later trouwde hij met zijn nichtje Dennys, en in een ijlende koorts sprong hij uit het raam en viel dood neder.

(Met Papa richtte hy te A. een Eng. soirée op met de boekverkoper Nayler, de geëmployeerde bij Hope & Co Taylor, de Heren Lee,Lowe, Flowers en anderen van wie ik mij nog de Heer Scott herinner, die gouverneur was bij Gerit, Dan, Hendrik en Maurits Hooft van Geeresteyn. Hij was bekend met de Heer Fayot, die in 't Frans onderwijs gaf, met de oude Kwaker Mollet, die nooit groette, maar iedereen "goed vriendje" noemde, met de boekhandelaar de la Chaux in de Kalverstraat en vele anderen. Hij was verliefd van de gouvernante der van Maanens, die een beauté was en nam ons Zondags altijd mee naar de Episcopal Church of Chapel waar Ds Jamieux heel zenuwachtig prekte. Toenik in 1845 van de kostschool terugkeerde was het mode geworden om naar de Wale kerk te gaan, waar Ds Tersidor? l'Ange, mijns Vaders biechtvader, Ds Huet, Ds Merkus en Ds Mounier lang en vervelend preekten.)

Dompierre

27.

Een hunner werd door Ds Dompion de Chauffepié, een ander door Ds Chavannes vervangen. Deze werd evenals Mounier modern.
Welke de reden was van Lardners vertrek weet ik niet. David ging naar de Lat.school en kwam in de kost bij een der praeceptoren Waardenburg. In Mei 1841 was hy bij de praeceptor Epkema in de kost gegaan. Christiaan werd naar het kostschool van de Heer Schouten te Haarlem gezonden en ik naar dat van de Heer C.L.v.Woelderen te Velp. Beiden hadden wij daar verbazend het land. Mijn vader liet mij de keuze tussen de twee kostscholen van P.de Raadt te Noorthey en van v.Woelderen. Ik koos laatstgenoemde school (beide kostten evenveel f.1300.-) omdat ik, klein en vierkant van persoon en zeer sterk zijnde, voor de marine bestemd was, en wist dat geen der élèves van v.W. ooit voor enig examen hetzij te Medemblik, te Breda of te Delft, dus voor de marine, voor de Mil.Akademie of voor die waar ingenieurs werden opgeleid ,werd afgewezen. Daarbij kwam dat mijn halve oom, tijdgenoot en vriend Herman en mijn neef Albert Röell reeds sinds 1841 bij v.W. school lagen en dat v.W. zo allerinteressants op de wandeling wist te vertellen. Ook had men mij gezegd dat de jongens bij de Raadt niet leerden alleen te werken. Een en ander bewoog mij v.W.'s school te kiezen, maarbitter heb ik daarvan berouw gehad,

28.

want de drie jaren die ik er doorbracht van Aug of Sept 1842 tot July 1845 zijn al mede van de ongelukkigste mijns levens geweest. Ik wist niet dat ik de Gelderse lucht niet kon verdragen en dus nog slechter sliep dan thuis. Ik leed geweldig aan askariden of maden (door Saar de maden van Mercurius Maja genoemd),en welke middelen men mij ook gaf, niets baatte. Tot lang na mijn huwelijk heb ik er last van gehad. In 1862 gaf Fred,Hartsen mij een middel dat enigszins hielp.
Een paar malen ben ik met Albert Röell haar Warnsborn gewandeld, de buitenplaats bij Arnhem welke zijn ouders hadden bewoond en daar aten wij dan bij de tuinbaas.

Dit herinnert mij dat ik niets van de famille Röell verteld heb. Mijn grootmoeder Röell heb ik niet gekend. Zij was een dochter van de Thesaurier Gen. der Unie Mr Johan Hop en Maria Henriette van der Hoop, heette Sara Johanna en was 11 Jan 1772 te 's Hage geboren.
Haar enige oudere zuster Johanna Maria Hop, geb 20 Aug 1769, overleden 17 July 1809, trouwde 5 Juni 1785 (dus 15 jaar oud zijnde) met Mr Dieter Hooft, die reeds 5 maanden later stierf. Twee jaar later 23 Sept 1787 (dus op 18j.leeftijd) hertrouwde zij met Mr Jan Six, die te Elsbroek bij Hillegom woonde en bij haar 2 zoons Jan en Hendrik en 1 dochter Sara verwekte. Hendrik Six trouwde met de zuster van Tante van Loon en was dus de cousin germain mijner moeder maar tevens de halve oom mijns vaders. Jan stierf ongehuwd en Sara trouwde met Jhr Elias.

2 dochters Henriette en Sara
C.J.Six 1973
L. Sara

Mijn grootmoeder trouwde mijn grootvader Willem Frederik Röell, die 25 Oct.1767 geboren was, op de 22ste Aug 1790, dus op haar 18e jaar en schonk hem 11 kinderen, van wie er 4 vroeg overleden. Zij zelf stierf 14 Mei 1818. De in leven gebleven kinderen waren:

1. Henrietta Sophia Wilhelmina, mijn moeder, geb te Amsterdam 21 Febr 1792
2. Willem, geb 17 April 1793, gehuwd met Cornelia Catharina Hodshon, geb. 28 Dec 1794, overleden 20 Nov. 1871. Hij was controleur der Dir.Belastingen te Amst, daarna Secretaris en Directeur der Ned.Bank. Hij stierf reeds 12 Maart 1841. Hij was een deugniet, had maitressen, leefde met

29.

Melle Bonnet, de gouvernante zijner kinderen en verkwistte de 8 ton, die zijn vrouw had aangebracht. Hij liet 7 kinderen na, van wie Albert, geb. 29 Aug 1828 en overleden 7 Febr 1877 (verdronken in dronkenschap) de jongste was. De enige die nog leeft (Jan.1900) is Henriette Sophie Wilhelmina, petekind mijner moeder, geb 1826, gehuwd met Jhr Anth. Clifford.
3. Sophie Maria, geb.1794, ongehuwd, overleden 1845.
4. Jan Frederik, geb 1799, overleden in 1868, gehuwd te Sevilla met Maria de Perez (twee zoons ongehuwd overleden)
5. Christine Philippine , geb 1802, ongehuwd, overleden 1840.
6. Johanna Wilhelmina geb 1803, overleden 1887; gehuwd in 1832 met Joan Hodshon, weduwnaar van een nicht Hodshon, die de enige zuster was van Tante Keetje Röell-Hodshon en hem dus ook 8 ton ten huwelijk aanbracht. Ook hij verkwistte evenals Oom Willem Röell al haar geld, leidde een liederlijk gedrag, leefde als grand seigneur, hield 6 paarden met witte voeten, enz.
7. Herman Hendrik, geb 1806,overleden 1883, Commissaris des Konings in Utrecht, later in N,Holland, gehuwd in 1835 met Elisabeth v.d.Poll, die in 1861 overleed. Hij hertrouwde toen in '65 met haar zuster Jacoba, weduwe van Jacob Hartsen, moeder van mijn vriend dikke Kees. Zij stierf krankzinnig in 1882, aetate 75.

30. Van die Ooms en Tantes waren Tante Sophie en Oom Hendrik de eenigen van wie wij hielden. Tante Hodshon en Oom Jan waren niet kwaad, maar eerstgenoemde was koud en Oom Jan was altijd in het buitenland en kwam slechts zelden over. Dan logeerde hij in de Munt. Hij was geestig maar los en leefde lang in Sevilla met de Spaanse schone, met wie hij eindelijk trouwde. (Hij was geïnteresseerd in het effectenkantoor van Leuveling Tjeenk. Eens nadat hij 9 jaar afwezig was geweest, ontmoette ik in de schemering iemand in wie ik aan zijn démarche Oom Jan Röell herkende. Ik sprak hem aan met de woorden: Dag Oom! Wie ben je? vroeg hij. „Maurits v.I. "Ik houd je voor een intrigant en neemeje mee naar je moeder", en daarop pakte hij mij bij de arm en nam mij mee terug naar huis. Hij gaf mij een easy-chair en een glazenkast in bruikleen en liet ze mij na zijn dood na. De stoel heb ik nog en die staat in de onderkamer bij Tante Tane, doch is nu volgens haar door de houtwurm vergaan.)

Van Oom Willem hadden wij een afkeer. Ik was pas 11 jaar toen hij stierf, maar wij sidderden als wij hem op Nieuwjaarsdag een visite moesten maken. Hij was hoog, snauwde me af en de enige troost was een saucijzenbroodje. Hij was knap en niet lelijk. 't Is vreemd dat al zijn kinderen even dom waren, (vooral de 3 zoons en de dochters Hansje en Henriette.) Zijn vrouw was dan ook volgens Papa oliedom. Hij gaf in 1835 het door zijn Vader geschreven verslag in 't licht van hetgeen er gedurende diens verblijf in Parijs met Kon.Lodewijk in Dec.1809 en de eerste maanden van 1810 was voorgevallen toen zij te vergeefs trachtten Napoleon te bewegen van de annexatie van Holland af te zien.

Van Oom Hodshon waren wij nog banger. Eens in 't jaar werden wij bij hem buiten op Schoonoord te Overveen gevraagd om de dag te passeren en dan negerde hij ons. Wij voeren er met de trekschuit naar toe en reden 's avonds
31. met een grote vigilante weer terug naar Woestduin, of weer met de trekschuit. Zodra wij binnenkwamen was het op een norse toon:" Heb jelui je voeten geveegd?" Wilden wij gaan zitten dan schreeuwde hij:"Niet op die stoelen!(die met satijn bekleed waren) Déér staan tabouretten". Kwamen wij te dicht bij het raam, dan riep hij:"Niet tegen de gordijnen!" En zóó konden wij ons pleizier wel op. 's Middags moesten wij op stal zijn 6 witvoeten bewonderen, die echter nooit van stal kwamen althans niet om Mama af te halen of te brengen, maar waarmee hij Zondags in de Haarlemmerhout blufte als hij alle zes mende. Hij was een liederlijk heer, leefde met Mietje, de koetsiersvrouw, had andere maitressen in A'dam, vanwie hij er een aan zijn zoon Jan Albert offreerde, sloeg veel geld stuk als kolonel der schutterij, en moest in 1848, toen hij behalve het fortuin zijner vrouw ook gelden die hem ter bewaring waren toevertrouwd, o.a. f.100000,- van de Heer Roosmale Nepveu, verduisterd had, de vlucht nemen. Hij verborg zich te Ede bij de Heer Rooseboom, totdat de Ooms zijner vrouw, de Heren Arie van der Hoop en Isaac Hodshon die dépôts hadden vergoed. Daarna huurden zij voor hem een huisje op de Prinsengracht en onderhielden zij hem met zijn vrouw zijn 2e voordochter Mimi en zijn dochter Hansje, Lore's tijdgenootje. Na zijn dood in 1850 leefden zijn weduwe en 2 dochters aldaar van f. 3000 's jaars. (Na de dood der Ooms v.d.Hoop en Hodshon, die beide kinderloos stier-
32. ven, werden de dochters even als Tante Keetje weer archimillionair en van daar is Hansje, thans Mevr.Schimmelpenninck schatrijk. Tante Hodshon zag er lief uit en haar dochter Hansje gelijkt op haar.)

Tante Sophie en Tante Christine woonden samen in een klein huisje op de Keizersgracht b/d Leidse straat. Een enkele keer aten wij als kinderen bij haar en dan mochten wij 's avonds figuurtjes natekenen wat ik althans heel pleizierig vond. Aan Tante Chr. hadden wij een hekel omdat zij onze vingers bekeek, vervolgens een kalfstand uit een portefeuilletje haalde en daarmee het vel van de nagel naar boven duwde. Piepten wij, dan gaf zij ons een tik met haar lange vingers in ons oog. Tante Sophie werd door de famille, vooral door Oom Hodshon geplaagd en geminacht. Tante Chr. was amoureux van Mr Aart Veder, adv,te R'dam, een buitengewoon knap en geestig man, maar een agnosticus en een Mephistopheles, wiens invloed op Papa verkeerd was. (Hij trouwde laat en reeds half verlamd met de mooie en frisse Constance Balk uit Arnhem. Tante Christine was een goede danseuse en ik zie haar in 1836 op de
33. Hartekamp met de Heer Tindal ronddraaien, toen de Heer van Verschuer en Anna Brants geëngageerd waren of Bruigom en Bruid.)

Oom Hendrik was onze favoriet. Hij was zuinig, ordelijk, knap, netjes en vriendelijk en ik was niet weinig in mijnschik toen Mevr.Hartsen, de moeder van Kees mij eens zeide dat ik hem haar rappelleerde. De oude Heer de Marez Oyens die met hem de tiendaagse veldtocht had meegemaakt, vertelde mij dat Oom H. altijd het eerst op was om zijn geweer te poetsen en zijn spullen steeds het netst in orde had. (Ik weet niet of ik iets van hem had, maar

't Is waar dat ik zuinig was en er moet toch wel iets goeds in mij geweest zijn, anders zou Lore mij nooit hebben liefgehad. In hoeverre ~~ik~~ geleek ik op Oom H.dat ook hij en Tante Betje elkander reeds vroeg lief hadden, en lang hebben moeten wachten eer zij konden trouwen. Eerst toen hij een postje aan het Stadhuis kreeg en Grootpapa Röell zijn geld nog eens had nageteld, trouwden Zij. Zij leefden van f.3000,- en kregen achtereenvolgens in 1836, 34. 1837 en '38 drie zoons:Frederik, jonggestorven; Willem, Lid van Gedep. Staten en Kamerheer; en Jacob, thans Minister van Marine, terwijl in 1843 en '44 Clara, gehuwd met del Court en Joan, Lid der 2e Kamer, geboren werden.

Als kind heugt het mij heerlijke rijst met krenten bij hen gegeten te hebben, en later als ik in 1854,'55 en '56 als adj.Rijksadvocaat van N.Holland en Utrecht te Haarlem moest pleiten, heb ik meer dan eens bij hen koffy gedronken. Oom was toen griffier der Staten van N.H. Hij woonde eerst op de Houtstraat naast de Heer Quarles en later op de Nieuwe Gracht.

Op Warnsborn heb ik 2 maal als kind gelogeerd. Ik werd daar bespot omdat ik geen zak in mijn kieltje had maar mijnzakdoek moest bergen in een katoenen zak onder mijn kieltje, die met banden om mijn lijf werd vastgemaakt, precies een zak als destijds de meiden droegen. In de tuinmanswoning werd het brood gebakken en toen ik eens een broodje gekneed had en dit uit de oven te voorschijn kwam, veegde men mijn schoenen af. Ik begreep niet wat dit beduidde en toen zei men mij dat ik nu moest trakteren, waarop ik het land kreeg dat ik natuurlijk geen geld had. Eenander maal zat ik met Henriette, die 4 jaar ouder was dan ik op de wipplank. Plotseling op het ogenblik dat zij beneden en ik boven was, sprong zij er af waarop ik met een smak naar beneden viel en bewusteloos bleef liggen. Toen Papa mij in de zomer 35. van 1841 kwam halen bracht het rijtuig ons naar de straatweg, waar wij de diligence die van Arnhem naar Amst. reed zouden afwachten. Onze koffers zouden met een huifkar door Henk Slakhorst gebracht worden, maar te vergeefs keek Papa naar zijn komst uit, zodat hij braaf zenuwachtig werd. "Die Henk Slakhorst draagt terecht de naam Slakhorst, want in plaats van te lopen kruipt hij." Eindelijk zagen wij hem in de verte naderen. Papa wenkte hem om spoed te maken daar wij de diligence zagen aankomen maar Henk behield dezelfde slakkengang en kwam desniettemin precies bijtijds.

Van mijn grootvader Röell heb ik weinig herinnering, daar hij reeds 36. 3 Jan 1835 stierf. Hij alleen verdiende de naam van de Grand Röell en het is jammer dat zijn veelbewogen leven nooit beschreven is. Hij werd in 1793 Schepen van Amsterdam, doch in 1795 door de omwenteling geremoveerd. In 1802 werd 37. hij lid van het Dep.Bestuur van Holland, in 1805 medelid der Commissie van Superintendentie over de rivieren en zeegaten, in 1806 onder koning Lodewijk Napoleon Minister Secretaris van Staat en in 1808 Minister van Buitenlandsche Zaken. De koning nam hem met de Heer ? naar Parijs mede om de annexatie te voorkomen, maar de tyran Napoleon wilde niet naar rede luisteren, bedreigde zelfs de gezanten, noemde mijn grootvader ce Mucius, cet éternellement froid Röell, omdat deze zich noch door beloften, noch door vleierij, noch door bedreigingen van de rechte weg liet afbrengen. Nadat de annexatie un fait accompli was, nam Koning Lodewijk naar Grätz in Stiermarken de wijk waar hij als Comte de Saint Leu zowel met Grootpapa Röell als met Grootpapa van Lennep in correspondentie bleef, de hoop niet opgevende van nog eenmaal 38. weer in Holland te regeren, zelfs toen Willem I reeds de troon beklommen had. Christiaan kreeg op zijn 70ste verjaardag van Warner de snuifdoos, welke Kon. Lodewijk aan Grootpapa v.L. vereerd had met een eigenhandig door hem geschreven brief. De snuifdoos is met het portret van de koning versierd.

Gedurende de vereniging met Frankrijk weigerde hij enige charge aan te nemen, ofschoon Napoleon hem trachtte te winnen door hem de titel van graaf aan te bieden. Nadat het gehate juk van Frankrijk was afgeschud werd hij in 1813 medelid ener Commissie tot ontwerping ener Grondwet, en in 1814 Secretaris van Staat voor de Binnenl. Zaken, en na de vereniging met Belgie Minister van Binnenl.Zaken tot 1817 toen hij zijn ontslag nam en Kanselier werd der Orde v.d.Ned.Leeuw, benevens Lid der Eerste Kamer, later meermalen Voorzitter. Hij droeg het Grootkruis v.d.Ned.Leeuw en van de Russische Orden van Andreas, van Alexander Newski en van St.Anna, waaraan een geldelijke toelage verbonden was, van de Pruisische Orden van de zwarten en de rode Adelaar en van de Wurtembergsche vande gouden Adelaar. In 1814 werd hij in de Ned. Adel ingelijfd en in 1818 Baron. Voor de titel van Vicomte, hem door Koning Lodewijk aangeboden had hij zich geëxcuseerd. In 1828 werd hij lid en in 1831 Voorzitter van het Kon.Ned.Instituut van Kunsten en Wetenschappen.

Volgens mijn moeder was hij een gestreng man, gelijk velen die in de 39. Franse tijd geleefd hadden. Hij was eenvoudig en eerlijk, want ofschoon hij wist dat de Ned.Schuld zou getierceerd worden, verkocht hij zijn Holl.fondsen niet. Hij ging zelf naar de vismarkt en droeg de gekochte vis in een netje

huiswaarts, en aan een Jood, die met oude hoeden liep, verkocht hij de zijne. Hij had geen fortuin en moest zuinig leven, want ondanks de hoge betrekkingen, welke hij bekleedde, was het leven duur, daar hij Koning Lodewijk en later Willem I in hun 4 verschillende residenties moest volgen: Amsterdam, den Haag, Utrecht en Brussel. Wanneer de koningen in Utrecht resideerden, logeerde Grootpapa in een der vleugels van het Slot te Zeist. Mijn moeder herinnerde zich dit. Evenzeer vertelde zij ons dat zij met haar zuster Sophie de gavotte voor Koning Lodewijk had gedanst, omdat beiden zo goed dansten. Ook had zij een bal in Brussel bijgewoond na de slag bij Waterloo, waar o.a. de Keizer van Rusland ook was en waar zij met Prins Frederik der Nederlanden had gewalst, die mij zulks later in 1862 vertelde.

Mijn broeder Christiaan en mij heugt het dat Grootpapa bij ons at of wij bij hem en wij dan na het eten beer met hem speelden. Hij nam dan een onzer op zijn rug en kroop op handen en voeten over de grond. Over dag had hij een witte wollen pij of kamerjapon aan.

40. Een van zijn broeders, Jacob Alexander, geb. 1771, was blind tengevolge van een sabelhouw, hem door een Franse huzaar te Turcoing toegebracht, waar hij als 1ste Luitenant der Oranje Cavaliniers en als Ordonnans van de Generaal von Geusau dezen tegen een aanval der Fransen beschermde. Hij at nu en dan bij mijn ouders en werd dan door zijn oppasser gebracht en gehaald. Ons trof het dat hij altijd wist hoe laat het was en 's avonds zei: "Jetje 't is 8 uur, het wordt mijn tijd." Ik begreep toen niet dat hij onder tafel zijn horloge opende en daan voelde waar de wijzers stonden.

41. Mijn moeder was dus Grootpapa's oudste dochter en 10 jaar ouder dan mijn vader, tevens een vriendin van de tweede vrouw van mijn Grootvader v.L., A.C.v.d.Poll, wiens tijdgenote zij was. Bij gelegenheid van het engagement
42. of in de bruidsdagen in 1819 werd aan Grootpapa v.L. een boeierpartij op het Y of in de Haarlemmermeer gegeven, en op die boeier zag mijn vader myn moeder voor 't eerst. Hij was 17, zij 27, maar zij zag er allerliefst uit en jong als een meisje van 17 met mooie bruine ogen en dito krullen en hij werd smoorlijk verliefd, terwijl zijn affectie terstond gereciproceerd werd. Papa had een allerinnemendst voorkomen, een buitengewoon mooie neus, hetgeen in Nederland iets zeldzaams is, allerschitterendste bruine ogen, die petilleerden van geest en blonde lokken, zodat het niet te verwonderen was dat hy het hart myner moeder als by storm veroverde.

Van een engagement kon echter geen sprake zijn en eerst in 1824 werd het huwelijk gesloten, nadat Papa door roerende brieven zijn vader had trachten te bewegen om toch bij de Heer Röell een gunstig woord voor hem te doen. Papa studeerde nog te Amst. en zijn vader was veel te timide om de min of meer stijve, moeilijk te naderen Heer Röell te interpelleren. Ontmoetten zij elkander op straat dan ontweek de Heer R. Papa's vader. Hij had bezwaar tegen het huwelijk om het verschil van leeftijd, maar toch is het een gelukkige echtvereniging geweest.

43. Ook mijn vader was zeer timide en ik herinner my dat het Lore verdriet deed, toen zij mij weer in genade had aangenomen, van Papa geen enkel woord te vernemen, waarbij hij deswege zijn blijdschap uitte en een zoen zijn enige protestatie was. Hy gaf dan ook nooit lucht aan zijn gevoel en toen ik in het jaar 1853 onbeschrijflijk ongelukkig was, wilde hij nooit meetobben. Mama was dan mijn troost en ik weet dat zij mij onbeschrijflijk lief had. Niet weinig was Lore verbaasd dat Mama onuitputtelijk was in haar lof over mij en tevens zo naar ons huwelijk verlangde, dewijl zij mij dan toch verliezen zou. Het kwam omdat Mama niet egoïst was zoals Lore's moeder.

Papa's leven werd pas in 1909 door mijn zoon Max beschreven in 2 delen. Wel is hij na zijn dood op 25 Aug 1868 te Oosterbeek door Nic.Beets in de Akademie van Wetenschappen en door Dr.J.ten Brink en de Bull, Redacteur der Amst.Courant als letterkundige en dichter gememoreerd, maar van zijn huislijk leven wisten zij niets. Gelijk ik reeds zeide was hij een geboren acteur en reeds als kind werd hij door zijn vader, die Commissaris w/d Hoogl. Schouwburg te A. was, naar de komedie medegenomen, welk voorbeeld hij met ons volgde zodat ik reeds vroeg hetzij de repetities of de uitvoering van Papa's stukken en van die van anderen bijwoonde. Ik herinner mij Aballiero
44. of de Groote Bandiet en andere drama's te hebben zien opvoeren toen ik nog veel te klein was, en soms schreeuwde ik het van angst of schrik uit, o.a. bij de opvoering van Gaston of de Man met het IJzeren Masker, toen ik na de acteur Peters in 't begin als jong mens op het toneel te hebben gezien, hem plotseling later in een grijsaard veranderd zag optreden, of in Nacht en Morgen als een der valse spelers de Insp. van Politie, die zich vermomd had om zich ongemerkt bij hen te voegen, op eens herkent en hem met een dolk vermoordt.

Mijn zenuwen waren nog niet sterk genoeg voor zulke spektakelstukken. Die van Papa waren dit niet en nooit genoot ik in de komedie meer dan wanneer ik een zijner stukken zag spelen. De Gijsbrecht van Amstel, gevolgd door Kloris en Roosje, woonden wij allen pp Nieuwjaarsdag geregeld bij. Ik vond de Gijsbrecht natuurlijk veel te lang, althans de eerste samenspraak, maar het ballet evenals alle Harlequinades alle ramusantst. Toen wij later vrijbilletten kregen omdat de Schouwburg zoo veel aan Papa te danken had, wilde ik daarvan geen gebruik maken, omdat de Schouwburg aan mij geen verplichting had, en na 1853 geloof ik niet ooit meer naar de komedie geweest te zijn, omdat Lore het afkeurde en ik zelf ook gemoedsbezwaren daartegen had.

45. Mijn vader leefde echter in de illusie dat de zedelijkheid des volks door het zien van klassieke en goede stukken zou bevorderd worden, en uit dien hoofde had hij een afkeer van sensatiestukken. Zijn dramatische werken zijn dan ook alle hoogst zedelijk. Hij gaf zich de moeite om de acteurs bij zich aan huis hun rol te laten opzeggen en de repetities bij te wonen, omtrent de costuums en de decoratiën raad te geven, want ook daarvan had hij veel verstand. Een der bovenkamers in het huis op de Keizersgr. was in een toneel herschapen met decoratiën, welke hij zelf met behulp vam de oude heer ? geschilderd had. Het liefste toneeltje vond ik de kamer van Jacoba van Beyeren met een brandend hanglampje en oude meubels.

Als romanschrijver is Papa genoeg bekend, maar velen die met zijn romans of verhalen dwepen, hebben nooit zijn legenden gelezen, en mijn schoonmoeder had altijd pleizier om er een aan haar logé's voor te lezen, wanneer zij die niet kenden. Haar favorite was de Jacoba en Bertha. Ik voor mij houd ook veel van de Eduard van Gelre.

In de Vaderl.Geschiedenis was Papa meer dan iemand thuis en men weet dat hij de Geschiedenis van Noord Nederland heeft geschreven.

Alles onderwierp hij vooraf aan zijns vaders oordeel en ik heb het altijd betreurd dat dit met de Klaasje Zevenster niet mogelijk is geweest, daar
46. Grootpapa toen reeds was overleden. Wanneer Papa hem een gedicht voorlas, liet hij hem dikwijls 50 regels lezen alvorens hij Papa in de rede viel, en eerst dan maakte hij hem opmerkzaam op 't een of ander dat hij voor verbetering vatbaar achtte ook al was dit met een der eerste regels het geval. Zó verbazend sterk was zijn geheugen dat hij zich de voorgelezen versregels herinnerde.

Papa's geheugen was ook sterk. Eens in gezelschap zijnde van een Franse abbé hoorde hij deze een regel van Racine citeren. Terstond zeide Papa de volgende regels op. Een ogenblik later citeerde de abbé er een uit Voltaire, waarop Papa de volgende verzen declameerde. Daarop liet de abbé er een van Corneille horen, maar ook toen bleef Papa niet à court. Toen de abbé zweeg citeerde Papa er enige uit Piron, Rabelais en andere oude Franse dichters, zodat de abbé hem in stomme bewondering vroeg of hij dan alle Franse dichters in zijn hoofd had, daar hijzelf er van de anderen geen enkel kende.

Papa was ongelooflijk vlug met de pen. Toen de Génestet hem in 1846 zijn vers zond "Morgen is mijn dichter jarig", antwoordde hij hem terstond met een vers. Wanneer ik als adjunct Rijksadvocaat met veel moeite een memorie of een advies gesteld had en die aan Papa's oordeel onderwierp, zeide
47. hij:"Ik zal het nazien", en vaak gebeurde het dat hij een half uur later bij mij op de kamer kwam en met de woorden:"Wat zou je hiervan denken?" een in die tijd door hem geschreven stuk mij voorlegde.

48. Het meeste verdriet had hij van de prulpoëten en prozaschrijvers, die hun stukken zonden ter plaatsing in de Almanak Holland. Hij moest die natuurlijk terugzenden en kreeg dan boze brieven, maar hij had een onvergelijkelijk goed humeur en verloor zijn equanimiteit niet. Met ons ondeugende jongens ging hij te zacht om en als Mama ons aan tafel het een of ander verbood of ons berispte omdat wij 't een of ander zeiden dat niet te pas kwam dan lachte hij om onze dwaasheden. Men kan zich voorstellen hoe Lore verstomd was toen zij voor 't eerst in 1851 bij ons at en de taal hoorde die nu en dan door een onzer werd uitgeslagen. Het andere wat Lore frappeerde
49. was ons diner. In de regel aten wij elke dag koud vlees daar Mama wijsselijk begreep dat als zij het warm liet opdissen, het in no time door ons verslonden zou worden. Het was dus altijd een koude boeuf, die op tafel kwam voorafgegaan door rijst met appelem en karnemelk of dikke koek of spekpannekoeken, maar die dag kwam er een warme rollade. De aardappelen werden steeds in een soepterrien en de groenten op een grote vleesschotel gedient. Dit geschiedde ook die dag, maar zie! daar kwamen nog flensjes toe en toen Christiaan dit zag riep hij uit:"Wat is dat Mama? wij kunnen wel zien dat wij een nichtje te eten hebben," Ik behoef je niet te zeggen dat Lore niet op haar gemak was.

Papa was sinds 1825 adjunct geweest van de Rijksadvocaat van de Poll, later in 1829 zelf Rijksadvocaat, maar toen de Domeinzaken erbij kwamen, en ook andere ministers hun adviezen vroegen, verzocht hij in 1854 Z.M. om mij tot zijn adjunct te benoemen. Dit geschiedde bij K.B. van 19 April 1854.

Ongelooflijk was Papa's werkkracht. Hij stond vroeg op en schreef reeds voor 't ontbijt ettelijke brieven. De gansche voormiddag werd hij door bezoekers opgehouden en van 4-5 schaakte hij in Concordia, een door zijn grootvader opgerichte societeit. 's Avons bleef hij zelden thuis daar hij meestal een vergadering moest bijwonen, maar als hij thuis bleef werkte hij bij Mama in de kamer. Zijn grootste werk, waaraan hij 20 jaar van zijn leven besteed heeft is de uitgaven van Vondels werken, en van Vondel, die een universele kennis had, beweerde Papa alles geleerd te hebben.

Aan Papa heeft Amsterdam de duinwaterleiding te danken. Na zijn dood hoopte Mama dat David of ik in Papa's plaats als President zou benoemd worden en adresserde zij zich daartoe aan de Engelse directeuren, die alle Papa welgezind waren geweest, maar tevergeefs.

Vroeger was hij lid van de Munt en speelde er 's middags een of meer potten billard met oudere heren; in de regel won hij, zodat hij dikwijls des zomers een reisje van de winst kon maken. Maar van leeverlede kon hij zich met de verouderde denkbeelden dier heren niet meer verenigen. Zij gingen niet met huntijd mede en hadden het air van hem te minachten, en uit verdriet zeide hij zijn lidmaatschap aan die Societeit op en verhuisde hij naar Concordia. Dit bracht echter teweeg dat hij zodoende met allerlei lieden van mindere stand leerde omgaan, lieden die wij poenen noemden. Zo werd hij thuis gebracht door de deurwaarder Overeem, de winkelier Fiedeldey, die passement verkocht en Papa omtrent een uithangteken raadpleegde, waarop Papa hem riet op zijn winkel de woorden: Het Galon te schilderen, door een onderwijzer, de stokdove apotheker Knol, die al wat Papa schreef en al of niet in 't licht gaf overschreef en allerlei collectioneerde. Wij vonden dat verkeer met die lieden minder aangenaam, maar Papa hield vol. Even weinig beviel mij zijn lidmaatschap van de Loge der Vrijmetselaren, waardoor zijn geloof uit de tijd toen hij de „Genade" van Racine vertaalde, evenveel leed als later door het lezen van Renan's fatale werk.

Gedurende de onlusten met België vervaardigde hij "Het Dorp aan de Grenzen" en "Het Dorp voor de Grenzen", en die stukken werden met zoveel succes opgevoerd dat de Schouwburg er f. 100000,- mee verdiende en Papa een vrijbillet kreeg. Naar aanleiding van de opgang welke die stukken maakten en het daardoor teweeg gebrachte enthousiasme, werd Papa op zijn 28ste jaar Ridder in de Orde v.d.Ned.Leeuw, later Ridder van de Eikenkroon en van de Belg.Leopoldsorde en bij de onthulling van Vondels standbeeld Commandeur Ned.Leeuw.

Papa was zeer gelieerd met de Pastoor van de Vogelenzang, Coppens, een liberaal man en een groot liefhebber van schaken, waarin Papa ook ervaren was. Over en weer legden zij bij elkaar bezoeken af en dan schaakten zij samen ieder met een lange Goudse pijp in de mond (want cigaren rookte Papa zelden, maar hij snoof helaas ! evenals Grootpapa. Ik herinner mij ook, dat Ds.N.Beets, pred. sinds 1840 te Heemstede, eens tegelijk met Pastoor Coppens bij ons dineerde en de omgang allervriendschappelijkst was. Ook wij kinderen gingen nu en dan bij de Pastoor koffy drinken en heerlijke broodjes eten.

Bij Ds. Beets catechiseerde ik met Christiaan en onze neef en nicht Henrick Samuel en Betje v.L., kinderen van Oom Henk en Tante Antje, en wel van 1840 af, zodat ik een zijner oudste catechisanten was. In Amsterdam kreeg ik les van de catechiseermeester Schuurman en later met Herman v.L. van Ds Muntendam 's ochtends vroeg in de winter van 8-9 in een ijskoude tuinkamer of liever in het tuinhuis, waar niet werd gestookt en de predikant in een schansloper gehuld met een stoof onder de voeten koffy dronk en de ene pijp na de andere rookte om zich te verwarmen. Een Bijbel bezat ik niet en de teksten moest ik in de grote Statenbijbel opzoeken, waaruit Papa 's ochtends voorlas, en toen ik tegelijk met Herman in de winter van 1848 werd aangenomen en door Ds de Voogt bevestigd, waarna wij voor 't eerst in de Amstelkerk bij Ds.Muntendam aan de bediening van het Heilig Avondmaal gingen, wist ik niets van de Bijbel en kende ik de Heer niet. (Lore heeft mij daarin onderwezen en in het noodlottige jaar 1853 heeft de droefheid mij op de knieën gebracht en heb ik aanvankelijk de Heer leren aanbidden, terwijl Lore aan wie ik alles te danken heb, mij Hem steeds meer en meer dierbaar gemaakt heeft.

Vóór Ds Beets stond Ds Hupkens te Heemstede, wiens vrouw men Juffrouw noemde, maar toen hij er kwam, die theol.dr. was zeide Papa ons dat wij haar Mevrouw moesten noemen.

Pastoor Coppens werd door een clericalere Pastoor Borret vervangen omdat hij teveel met Papa omging. Waar Pastoor Coppens gebleven is zijn wij nooit te weten gekomen. Toen Ds.Beets door zijn vriend J.P.Hazebroek, die
60 te Heiloo stond, in 1840 's ochtends bevestigd was, zeide Papa aan de Heren Gregory, Pierson en de Marez Oyens, die te Bloemendaal buiten waren, dat zij 's middags naar de intreepreek moesten komen luisteren, en zij dan nog iets mooiers zouden horen. Die raad volgden zij op en toen waren zij zó verrukt dat zij later geen Zondag verzuimdem Beets te gaan horen. De Heer Loosjes schrijft ergens dat er moed toe behoorde om uit Haarlem naar Heemstede te wandelen ten einde Beets te horen preken, dewijl men dan voor een fijne gescholden werd.

De van Lennepenbank was elke Zondag goed bezet. Vooraan zat Grootpapa, wiens grijze hoofd Beets altijd eerbied, ontzag en vrees inboezemde, omdat hij wist, dat wanneer hij zich in de exegese van de tekst vergist had, Grootpapa hem deswege later beter zou inlichten. Dan volgde Oom Henk van Leiduin of Papa zolang wij Woestduin 's zomers bewoonden of Dik, de bewoner vanMeeren Berg, voorts enige zoons van het Manpad, zelden Kees, omdat die altijd Zondags toevallig pijn in de rug had of te bed bleef of met zijn geweer en zijn jachthond uitliep quasi om te zien of er soms een houtsnip te schieten viel.Later is Kees Burgemeester van Heemstede geworden en ging toen geregeld ter kerke.

Van het godsdienstonderwijs dat Beets ons gaf, herinner ik mij hoegenaamd niets. Wij maakten opstellen waarin Betje uitmunte, en waren bang als wij naar de pastorie liepen of met de ezelwagen reden om de gekke jongen
61 van de Glip te ontmoeten, die in een lange blauwe kiel de buurt onveilig maakte en ons wel eens met stenen gooide. Mevrouw Aleida Beets, geb.van Foreest, kreeg kind op kind en zag er vroeg oud, moe en gebogen uit, en ik kan mij haar niet anders voorstellen danmet een mand verstelgoed naast zich en een baby in de wieg. De preken van Beets waren byzonder mooi maar ik had er niets aan en mij duurde de dienst altijd te lang terwijl de dronken koster mij ergerde en het mij trof dat Beets zo dikwijls het le vers van Ps 65 liet zingen. Beets had het geloof ik niet gemakkelijk te Heemstede, want zijn kerkeraad bestond uit hyperorthodoxe lieden als Munk de timmerman, tuinbazen en soortgelijken, terwijl hij het Evangelie verkondigde. De voorzanger in de Kerk heette Harrebornée en had de bijnaam van Triton omdat hij groene haren had.

62. Mijn eerste buitenlandse reis maakte ik in 1838. Mijn grootouders waren toen met hun dochter Cateau en de kamenier te Ems, en toen mijn grootvader als Lid van Gedep.Staten moest terukeren, verzocht hij mijn vader om hem te komen vervangen en nam deze mij mede, vermoedelijk om Mama te ontlasten, die met(Saar, David, Christiaan, Willem en Lardner)op Woestduin bleef. Waarom ik en niet David of Christiaan bevoorrecht werd weet ik niet. Wellicht was ik de ondeugendste. Van de reis heb ik zelf een kort journaal gehouden, dat met potlood en vrij slecht geschreven is voor een jongen van 8 jaar. Het begint aldus: "Maand.27 Aug 1838 Van Amsterdam vertrokken met de wagen van van Gend en Loos te 10 ure des avonds. Dingsd 28 Aug. 's morgens 6½ te Arnhem aangekomen en te 7 ure per stoomboot gevaren voorbij Lobith,Emmerich, Zanten en Wezel. Woensd.29 Aug Mühlheim voorbijgegaan en te 12 ure te Keulen gekomen waar wij met ons vijven aan de table d'hôte gegeten hebben. Wij hebben vervolgens de Dom gezien en de schilderij van Rubens in de Petruskerk. Wij zijn voorbij het Stadhuis en de Paradeplatz gegaan. De Keulenaars zijn
63 grote snoepers, want overal wonen banketbakkers. Wij hebben het te Keulen horen donderen en zeer veel regen gehad. Wij zijn om 5½ 's avonds van Keulen afgereisd en om 8½ te Bonn aangekomen. Toen hebben wij thee gedronken en geslapen. Dond 30 Aug 's ochtends om 7½ thee gedronken hebbende zijn wij om 8 ure van Bonn naar de Godesberg gereden en wij hebben de Zevenbergen gezien maar het was jammer dat het zo donker weer was. Onderweg van Bonn naar de Godesberg waren zeer vele wingerden en op de Godesberg hebben wij een grote Romeinse toren gezien, waarvan de muren zeer dik waren en van waar men een mooi gezicht had op de Drachenfels, op Bonn en tot op Keulen.(Wij hebben gegeten om 1½ in het Logement en zijn om 3 uur gereden voorbij Rolandseck Normurath, Lintz, Reinbrunbach en hebben bazalt zien uithouwen.)Te Remagen slechte koffy gedronken. Vervolgens naar Ahrweiler gereden en om 7½ naar bed gegaan.

Vrijdag 31 Aug om 5 ure opgestaan zijn wij om 6 ure naar Altenaar en 3 maal door de Aar gereden en door een poort in de rotsen. Te Altenaar hebben wij de Aarburg beklommen van waar men een zeer fraai gezicht heeft. Hetbkasteel is door de Romeinen gebouwd. Om 11½ waren wij alweer te Ahrweiler terug. Tusschen Ahrweiler en de hooge berg Landskrohn ligt Heppingen,

64. waar de bron is van het Heppinger water, dat ook naar Holland gaat. Er lagen wel looo kruiken klaar. Na het middagmaal zijn wij om 1 uur vertrokken dezelfde weg tot aan Simsig, die wij de vorige dag gekomen waren en kwamen zo weer op de grote weg. Wij hebben de paarden water gegeven te Brohl, en hebben te Andernach een ander rijtuig genomen en zijn te 5½ te Ehrenbreitstein aangekomen aan het Hotel du Cheval Blanc waar wij het gezicht hadden op de brug naar Coblenz.

Zat 1 Sept 1838 hebben wij 's morgens de vesting gezien, die heel hoog op de rotsen is gebouwd en van waar men een zeer fraai gezicht heeft. Na het eten zijn wij naar Ems vertrokken. Toen zijn wij een beetje in de tuinen gaan wandelen op de Mariaweg vlak naast de rivier de Lahn op hoop van de familie te vinden. Wij hebben ze ook aan het eind van de laan ontmoet aan de voorzijde der rivier. Toen zijn wij in de tuinen der Hertogin gaan wandelen en hebben wij de vorstelijke familie op ezels gezien en het prinsje en prinsesje.

Zondag 2 Sept 's avonds een ezelpartij gehad hebbende hebben wij een student, die een bril en een pijp had, zien vallen en er is toch niets van gebroken.

Maandag 3 Sept heeft de Grootvorst een diné gegeven en een loterij zonder Ollen (Nullen) en de Hertogin vuurwerk en illuminatie op de brug over
65. de Lahn en vóór het Badhuis, maar dat voor het Badhuis was niet byzonder aardig. Dinsdag 4 Sept. hebben wij niets byzonders gedaan. Woensdag 5 Sept hebben wij een ezelpartij gehad naar de berg Kemmenau alwaar wij in een hutje dat bovenop stond heele lekkere koffy hebben gedronken. Van die berg kon men de stoomboot zien varen en de Zevenbergen zien, dat heel mooi was.

Dond 6 Sept regende het en er was een regenboog, die heel helder was, en men zag hem op de rotsen doorgaan, er waren er twee boven elkander en men had een fraai gezicht op de rotden en de bergen.

Vrijd 7 Sept is Papa naar Fachbach geweest. Toen wilden wij op ezels naar Sporklenburg gaan, maar het was te slecht weer, maar wij zijn op de Henrietteweg gaan rijden. Onderweg begon het te regenen en toen kwamen wij juist aan een koepeltje, waar ook Engelse mensen waren, die wij op de Godesberg ontmoet hadden. Die mensen waren zo beleefd want die wilden ons een paraplùie en een mantel geven. Zij waren ook op ezels. Achter het koepeltje hebben de ezeljongens gezongen, doch zij zongen meer vals.

Zat 8 Sept zijn wij naar Nassau geweest. Toen wij daar kwamen, zijn wij te voet naar Arnstein gegaan. Daar hebben wij de kerk gezien en heele lekkere koffy gedronken met zwart brood. Quartier voor 12 zijn wij er van
66. daan gegaan. Wij zijn weder een quartier voor 2 te Nassau gekomen. Toen hebben wij gegeten en na het eten hebben wij op ezels naar de burg Nassau gehold. Daar zijn wij in geweest maar toen wij heen wilden gaan begon het in eens heel hard te regenen en toen hebben wij geschuild. Nadat het een weinig opgehouden had zijn wij heengegaan. Toen wij te Nassau gekomen zijn, hebben wij onze jurken uitgedaan en onze jassen aangedaan. Om 5 uur zijn wij van Nassau vertrokken en om 6 uur te Ems aangekomen.

Zondag 9 Sept hebben wij in de tuin der hertogin koffy gedronken en Mijnheer During, de dokter, bij ons te eten gehad. Maandag 10 Sept zijn wij met Mr en Mevr van Bylandt op ezels naar het Forsterhaus gereden langs Winterberg.

Dingsdag 11 Sept zijn wij te 10 ure naar Coblentz gegaan met Mijnheer Brunton, waar Tante Ram (Grootmama's zuster), Jakob, Cootje en Henriette waren. Daar hebben wij zeer veel boodschappen gedaan en een begrafenis gezien. De volgende ochtend gingen wij met de stoomboot naar Mainz en vandaar naar Mannheim.

Woensdag 12 Sept zijn wij 's avonds de weg op van Fachbach geweest en toen heeft Tante Cateau eene medaille gevonden, waarop stond Germanicus Augustus.

Dond 13 Sept hebbenwij de Mariaweg omgewandeld en de avond gepasserd bij Mr Brunton, die ons een mooye doos gewezen heeft, die hij in Engeland had laten maken.

Vrijdag 14 Sept zijn wij na den eten naar eene school gegaan, waar wij
67. kinderen hebben hooren zingen. Wij zijn met Mr en Mevr Brunton en Mr de Gérandeau daar naar toe gegaan. Er waren 4 klassen. De lste was zeer netjes gekleed maar de laatste niet, Na het school zijn wij op ezels naar Fachbach gaan rijden. Te Fachbach hebben wij ons in een schuitje over laten zetten om te Nuvern te komen. Wij waren met ons zessen in dit kleine schuitje met ezels en alles erbij. Toen mijn ezel er uit ging sprong hij en hij viel en ik viel voorover van den ezel af, doch ik heb mij geen zeer gedaan. Het is gelukkig dat de ezel niet op mij getrapt heeft. Papa is ook van den ezel gevallen. Dat was heel aardig, want de ezeljongen vertelde juist aan

Papa dat hij de prins? van Lichtenstein op die plaats had gevangen, en misschien wilde de ezel het Papa wijzen, want hij glijde en toen viel Papa ook voorover, maar de ezeljongen ving Papa, en dat was heel gelukkig, want anders was Papa in de modder gevallen.

Zaturdag 15 Sept hebben wij de kamers van de Grootvorst in het Curhaus gezien, dat zeer leelijk was. Toen zijn wij daar wat op het balkon gaan zitten ennaderhand hebben wij Mr Williams zien visschen, die al 50 visschen had gevangen in de Lahn.

Zondag 16 Sept zijn wij op ezels naar de ruïne van Spockelenburg gereden. Toen was het zeer vochtig en dat was wel jammer.

68 Maand 17 Sept zijn wij 's ochtends om 8 ure naar Diets gegaan, alwaar wij gegeten hebben en alwaar het kermis was. Het was de mooiste dag, dien wij daar te Ems gehad hebben, want de zon die scheen heel mooi. Wij hebben een berg op moeten klimmen en over moeten rijden. Te Diets hebben wij de marmerfabrieken gezien. Die gevangenen moesten die allemaal maken voor het paleis van den Hertog van Nassau. Vervolgens zijn wij naar Limburg gegaan, waar wij den Dom gezien hebben, die heel mooy was. Toen zijn wij dadelijk naar Nieder Selters gegaan, alwaar wij 's nachts zeer slecht gelozeerd hebben.

Dingsd 18 Sept hebben wij de bron gezien en wij hebben 49 kruiken in een vol geschepd. Toen zijn wij naar Königstein gegaan, alwaar wij gegeten hebben. Na het eten zijnwij naar Frankfort gereden; 's avonda om 5½ zijn wij hier aangekomen. Toen zijn wij een weinig gaan wandelen en wij hebben heele mooie winkels gezien. Toen wij thuis kwamen was het qwart voor 8ten en toen ging ik naar bed.

69 Woensdag 19 Sept hebben wij weer heele mooie winkels gezien en toen heeft Mr en Mevr Brunton mij een doosje met glaasjes en flesschen gegeven. 's Middags om 12½ zijn wij met een rijtuig om de stad gaan rijden en hebben wij het huis en den tuin van Mr Rotschild gezien. Om 4 uur hebben wij gegeten en toen zijn wij om 6 ure naar de Comedie geweest, alwaar men de Hugenoten speelde.

Donderdag 20 Sept zijn wij naar het Museum van Mr Betman geweest, waar wij de Ariadne hebben gezien van marmer.

Vrijdag 21 Sept zijn wij 's ochtends om 8½ naar Wiesbaden gereden, alwaar wij heele mooie wandelingen gezien hebben. Na den eten zijn wij naar de Platten gereden, maar wij kondenhet Paleis niet zien omdat de Hertog er was. 's Avonds hebben wij de groote zaal in het Curhaus en de wandeling daarachter gezien.

Zaturdag 22 Sept zijn wij te 9 ure afgereden enhebben het Park van Bieberich omgewandeld, waar een fraai gebouw was bij het water en een fontein heel hoog sprong. Maar wij konden het Slot niet zien want de Hertog zat te déjeuneren. Vandaar naar de Johannisberg gereden en hebben het Slot van Metternich gezien en vervolgens naar Rüdesheim. Na den eten op ezels naar het Niederwald en aldaar het tempeltje en het jagthuis en de toverkol en een hooge ruïne gezien, van waar men zeer verre gezichten had. Zondag 23 Sept om 7½ met de stoomboot den Rijn afgezakt tot aan Dusseldorp.

Maurits.

70 Ik heb dit gehele journaal met fouten en al gecopieerd, om later het onderscheid in 't oog te doen springen tussen mijn gebrekkig onbeduidend verhaal en het journaal door Lore in 1842 over de door haar gemaakte reis gehouden, toen ook zij 8 jaar was. Haar schrift was toen al beeldig en netjes, hare opmerkingen eigenaardig, haar stijl onverbeterlijk, en 't is te betreuren dat zij het zo spoedig heeft moeten staken vermoedelijk ten gevolge vande tiranny harer zuster Louise, die met het toezicht over haar belast was en reeds toen, naar hetgeen Henriette Insinger mij later vertelde, onmogelijk was.

Ik betreur dat dat Papa mij niet gezegd heeft wat ik schrijven moest, daar ik niets anders wist te bedenken als eten, drinken en ezels. Ik weet mij thans natuurlijk niets meer te herinneren dan dat wij in het Hôtel de Russie logeerden, waarvan de oberkellner later zelf eigenaar werd, dat de Vier Türme en de Vier Jahreszeiten in 1838 ook reeds bestonden, dat Mevr Brunton mij son petit chou noemde, dat ik met de kinderen van de Grootvorst van Rusland, een prins en een prinsesje in de tuin terzijde van het Curhaus speelde totdat Papa het mij verbood, omdat hij het geen gelijke partij vond; dat ik te Remagen 's nachts ziek ben geworden van de slechte melk afkomstig van koeien, die met aardappelschillen gevoed werden, dat er op de stoomboot voor mij nergens plaats was om te slapen, zodat Papa in grote verlegenheid was en mij op het dek op een tafeltje legde en een kussen in de kajuit ging halen, en niet weinig verwonderd was toen hij, weer boven komende, ontwaarde dat ik met mijn hoofd op de harde tafel was ingeslapen.

72. In Eilfeld volgde ons een hond, een taks of tax, en welke moeite Papa zich ook gaf om hem weg te jagen of achter te laten, hij liep mee de plank naar de stoomboot over, kroop mee in de diligence of liep er achter en bereikte zo met ons Woestduin. Later in November verdween hij en ik vermoed dat Oom Henk hem heeft doodgeschoten omdat hij achter de konijnen joeg. Het was een lelijk mormel maar ik hield veel van hem. Tante Ram, van wie ik terloops melding maakte was weduwe en Grootmama's zuster. Zij had de bijnaam van de Wed. Treurgraag omdat zij altijd in de rouw was en er zo bedroefd uitzag. Ik herinner mij een harer zoons Albert, een speler en spotter, demokraat, gehuwd met Louise Luden, die hij bedroog door met de gouvernante zijner kinderen te vrijen, hetgeen hij meende ongemerkt te kunnen doen, daar Louise doof was, totdat deze eens in een lucide ogenblik verstond wat hij aan de gouvernante zeide. Tante Ram had drie dochters, Cootje, klein, leelijk en ziekelijk, ongehuwd gestorven; Henriette, de beauty, later getrouwd met Piet de la Court, die haar op de trap op het Manpad, waar zij logeerden, in de kuiten kriebelde, een vriend van Pauw en een dito polisson; en Louise die pokdadig was.)

73. (Tante Calkoen, een andere zuster van mijn grootmoeder van Lennep, v.d.Poll was ook weduwe en had één dochter Cateau van Boetzelaer, ook weduwe, een mal hysterisch traanogig wijf, die zich vergeleek bij de vrouwkens die altijd leren doch nimmer tot de kennis der waarheid komen, gelijk zij aan Lore zei. Deze C.v.Boetzelaer had ook slechts één kind, Mimi, die als in een korset werd grootgebracht, en niet alleen lelijk maar ook ongracelijk en stijf was en met horten en stoten sprak. In A'dam op de Heerengr. waren gordijntjes voor de ramen opdat Mimi niet naar de voorbijgaande jongeheren zou kijken. Had zij een meisjesmaaltje dan zat de moeder erbij en schonk zij uit de theeketel opdat Mimi zich niet branden zou. En zo was het in alles. De vervelende ogenblikken onzes levens waren die, welke wij, Herman en ik, op Ipenrode, waar Tante Calkoen 's zomers was, doorbrachten. Na het eten mochten wij niet met Mimi in het schuitje varen, maar wel een wandelingetje maken of in de koepel a/d Leidse Vaart zitten, maar om 8 uur moesten wij thuis zijn om een preek voor te lezen! Cateau v.B. was hoog en was als de dood zo bang dat wij burgerlui aan Mimi ons hof zouden maken, waarin wij hoegenaamd geen lust hadden. 74. Aan tafel fluisterde Herman met opzet iets aan Mimi toe, en dan spitste Cateau haar oren om te luisteren. Eens vroeg Herman, die geestig was, aan Mimi of zij het laatste romannetje van Paul de Kock " Le Mauvais Sujet " gelezen had, en gij begrijpt hoe Mimi bloosde. Toch is zij geëindigd met een graaf aan de haak te slaan. Cateau werd aanmerkelijk verliefd op Peter v.Bylandt, een arme Duitse graaf, en die graaf n'avait rien de plus empressé que de demander la main de Mimi, wier moeder terstond toestemde. En zo is werkelijk Mimi, die nog nooit van een jongen een zoen gehad had, met een manspersoon in aanraking gekomen en heeft zij hem zes kinderen gebaard, van wie de oudste dochter Anna aan het hoofd staat van het Diac.huis te Utrecht en de zoons in Prussische mil.dienst staan, en één hunner braceletten draagt, verbeeld je! een zoon van Mimi! Tante Calkoens millioenen moesten er aan geloven. Eerst bewoonden allen tezamen een villa te Scheveningen, maar na Tante's dood trokken zij naar Bonn, waar Peter een paleis bouwde en met 6 paarden reed. Hij is dood en Mimi woont te Potsdam, en gelijk Jacob van Amerongen, Tante Sylvia's weduwnaar mij onlangs zeide, is Mimi ook hoog geworden. Die Jacob v.A. had als Kommandant van Breda de bijnaam van Generaal Schuitenvoerder wegens zijn enorme voeten. Taaier, vervelender, stilzwijgender Klaas heb ik zelden ontmoet en Sylvia was al even vervelend. 75. (In het dagboek is hierbij een visitekaartje van de tantes van het Manpad geplakt, waarop zij schreven: "Tante Sylvia T.v.A. was een der beste en aardigste menschen die wij gekend hebben. Als men haar brieven leest zal men tot die overtuiging komen, en men moet haar bewonderen om de wijze waarop zij al het groote leed gedragen heeft, dat haar wedervaren is door het verlies harer kinderen. Een stil mensch behoeft niet vervelend te zijn!")

Grootmama had slechts één broer, Oom Harmen v.d.Poll, een hoogst onbeduidend kort dik mannetje, die getrouwd was met de mooie Hortense Pierson, dochter van een Brusselse hotelhouder en Paapsch, terwijl hij zich om niets bekommerde. De gouvernante hunner dochters was een bigotte Roomse, die, zodra Grootpapa 's ochtends de Bijbel opnam, met haar élèves de kamer verliet. Tante Hortense was alles behalve fijn Rooms en haar Directeur gaf haar allerlei vrijheden. Amusant was het te zien hoe Zij Vrijdagavond, na die dag geen vlees gegeten te hebben, tot middernacht aan het souper bleef en zich dan aan het vlees tegoed deed.

79 De oudste man die ik mij herinner, was Frans van Schooten, mollevanger in dienst van Grootpapa, die woonde in de Kapel, gelijk het huisje bij de Manpadsbrug nog heet. Wanneer hij geboren was weet ik niet maar toen ik 6 jaar was was hij zeker al 80. Aan de andere zijde der Manpadsbrug was een kroeg door zekere Brinkman gehouden, die wij Wallie noemden, omdat hij elke vraag met Wallie (wat blieft) beantwoordde, ook al had hij de vraag best verstaan. Hij was dilwijls dronken. In een ander huisje daarnaast woonde Piet Geven, later baanwachter aan de spoorweg, en met diens zoons vochten wij wel eens. Op Woestduin was ook een boerderij, de Gekroonde Valk geheten, door van Roode bewoond, die later een boerderij van de oude Heer W.Borski in het middenduin van Elswout huurde. Die van Roode hebben wij eens schandelijk geplaagd door op zijn koeien te rijden zodat zij minder melk gaven en hij ons dreigde de darmen uit ons lijf te zullen schoppen.

Toen de Holl.Spoorweg tussen Haarlem en Leiden aangelegd werd, liep die dwars door de harde laan, die achter het huis schuins op de Leidse vaart in de richting van het Manpad liep en met bomen aan weerszijden was beplant, (die topsy turvy, namelijk met de kruin in de grond geplant waren.) Later als wij op Leyduin kwamen logeren, en dus na in 1845 Woestduin verlaten te hebben, reisden wij altijd in de 3e klas tot de Vogelenzang, maar
80 dan lieten wij aan de Manpadslaan bij het baanwachtershuisje onze reiszakken uit de trein vallen, waarna Piet Geven die voor ons bewaarde totdat wij die, van de Vogelenzang teruglopende, van hem overnamen. De wagons 3e klas waren destijds aan weerszijden open en van gordijnen voorzien, die men heen enweer kon schuiven. In Amsterdam liepen wij altijd naar het station buiten de Willemspoort met onze zware wollen reiszak, waarop een kattekop geborduurd was, en nu en dan moesten wij op een stoep uitrusten.

Achter het huis van Woestduin zijn twee vijvers of breede sloten, waarin wij dikwijls zand wierpen om vestingen te maken. Achter in de plaats was eenlaan vol sweetbriars ter weerszijden maar zó oneffen en vol wortels dat men er met de ezelwagen doorrijdende ontzettend gebousculeerd werd, weshalve wij die laan de darmenlaan noemden omdat de darmen schudden. Die laan bestaat helaas niet meer, en ook de seringen en jasmijnen zijn helaas in 1900 verdwenen en de voorvijver is gedempt alles voor die verwenschte wedrennen, waar ezels hun geld verdobbelen. Het groote huis van Woestduin heb ik eens, toen wij al getrouwd waren, aan Lore kunnen wijzen, en de laatste jaren heb ik er bij Willem en Marie Hartsen gelogeerd en alle oude souvenirs opgehaald, maar Lore was helaas toen al verlamd.)

In onze leerkamer op W. was een goudlerenbehangsel dat een jacht voorstelde en dat in latere tijd zeer precieux geacht is, maar door de latere bewoners Henny-Crommelin op zolder in een hoek gegooid is. De eigenaar
81 Pauw van Heemstede kwam eenmaal 's jaars op Woestduin met zijn secretaris of rentmeester v.d.Burgh, Burgemeester van Houtrijk en Polanen, en dan trof het ons dat deze als een dandy gekleed was, terwijl de Heer Pauw op klompen liep.)

Papa had oorspronkelijk eerst één, later twee ezels gegeven, die van Royen te Amsterdam verhuurde. Eerst hadden wij daarbij een zware kar op 2 wielen, later een door Stam te Bennebroek vervaardigd wagentje voor 4 personen. Papa had ons gezegd dat wij zowel de ezels als het wagentje goed schoon moesten houden daar ons anders beide zouden ontnomen worden. En daarom roskamden en voedden wij de ezels met haver, haalden hen zelf op en brachten ze weer terug naar het weiland, door er zonder zadel of halter op te zitten, en poetsten wij het wagentje, maakten de leidsels wit, schuurden het koper der tuigen, wreven de tuigen en strengen met was in enz. Ik vermeld dit, omdat het Christiaan en mij zo goed te pas gekomen is toen wij in 1848 als vrijwilligers van de schutterij gedurende het oproer 8 dagen lang onder de wapenen waren. Toen poetsten wij zelf onze geweren, wisten de patroontassen in de was te zetten en de riemen te witten, de knopen onzer uniformen te doen blinken enz. Christiaan mende het best en was ook een goed ruiter. Hij reed staande op één ezel zonder zadel of dekje en zelfs op de twee zonder dat zij aan elkander vastgebonden waren.

Ik heb nog vergeten te vertellen dat wij soms de visite van de vee-
82 arts nodig hadden, Yzerstit, een dwaas ijdel mannetje, die in een chais kwam oprijden. (Hij sprak allerpedantst en zeide b.v."Het staat immer schoon een fraaien draai te nemen." Eens vertelde hij ons dat hij met de schone Helena geëngageerd was en toen drongen wij er op aan dat hij haar eens mee zou brengen, Dit deed hij maar wij vonden haar allesbehalve schoon, daar zij een vuurrood gezicht had.) Daar Previnaire (Onlangs te Callantsoog gestorven) hem had uitgelachen, schold hij Previnaire voor lapjesman uit, waarop deze hem met zijn zweep sloeg. Yzerstit gaf dit aan en P. kreeg 1

maand gevangenisstraf. Hij maakte toen zijn hof aan Marie Crommelin, oudste dochter van de IJzeren Frits (Aernout Cr,) en Elize van Pallandt, en wist de cipier te Haarlem om te kopen en een bal in de Buiten Societeit bij te wonen, waar zijn belle ook was. De Off.v.Justitie van Bemmel en de rechter Teding van Berkhout, regent der gevangenis, keken verbaasd op toen zij P. zagen binnenkomen, maar Marie Cr. apprecieerde het zeer. Nadat Yzerstit getrouwd was, vernam hij opeens dat hij universeel erfgenaam was geworden van de Heer Verstolk van Zoelen, wiens natuurlijke zoon hij bleek te zijn. Hij werd zodoende schatrijk en kocht de fraaie buitenplaats Bosch en Hoven bij Haarlem, waar Mama als kind gelogeerd had bij de fam. Willink en waar zulke heerlijk druiven groeiden. Na Yzertits dood werd die plaats verkocht
83. aan B.J.Muller, vroeger Comm.v.Politie te Amst., getrouwd met de beeldschone Rose Chérie. Toen deze Rose gestorven was, hertrouwde hij met Mej.Dubbele Muts van der Sluys, doch bij geen van beiden verwekte hij kinderen. Na zijn dood hertrouwde zijn tweede vrouw met haar oude lover Onderwater en dezen wonen nog op Bosch en Hoven.

Behalve het onderwijs dat Lardner ons gaf, kregen wij in A. les in het rekenen en in de Vad.Gesch. vanMeester Mouwer, ondermeester op de openbare lagere school op het Molenpad, die slechts 8 stuivers voor de les vroeg en bij de 80 gewordenis; en 's zomers van Meester Kors, die op de Glip woonde, Rooms was en ook les gaf op het Manpad, aan de van de Polls en aan Cees Hartsen. Mr.Kors was een vreemde man, die altijd boeren liet en begon met zijn naar ossegal stinkende zakdoek opgerold op tafel te leggen naast zijn horloge. Eens zei Herman hem, dat hij een duif had die altijd Roekoe deed, en daarbij deed hij Meester Kors na, die hem toen bestrafte door hem met een schaar in 't lelletje van zijn oor te knippen. Dat men er destijds geen been inzag een Roomse meester te nemen, vind ik thans vreemd en toch deden wij hetzelfde door toe te laten dat Henk en Max met Carel Beels les namen bij Meester Schickinger, die ook Rooms was, broer van Daatje, Lore's Japonnaaister. Beels had die Schickinger opgediept enhad geen bezwaar tegen diens
84. bijgeloof, want B. had Roomse tendenties. Meester Kors nodigde ons somtijds uit om bij hem op de Glip een kop thee te komen drinken en een stuk Deventer koek te eten, maar de groene thee, welke zijn vrouw Cateau schonk, was horribel en de Deukoek was een stukje kalmuswortel d.i. een stukje riet uit de Haarlemmermeer. Of hij Frans verstond weet ik niet, maar op Nieuwjaarsdag zeide hij eens aan Melle Roulet, de gouvernante bij Grootpapa's kinderen: "Mademoiselle, je vous condole de l'année agonisante et je vous félicite avec la nouvelle année."

De man, die buiten genees-en heelkundige hulp verleende, heette Groos, die te Heemstede woonde en een ongestudeerde plattelander was, maar dikwerf toonde de ziekte goed te raden en goed te kunnen genezen. Hij verdeelde de ziekten in catarrhale en saborale en stond nooit verlegen. Hij gaf ons altijd zwarte of witte drop, die ik even lekker vond als de pepermuntjes, welke Koos Nijhoff mij in haar winkel in de Vijzelstraat gaf als ik Mama vergezelde en op het bankje getild werd. Groos is door een echte dokter Langelaan en deze weer door Dr van der Laan vervangen, die ook weer een opvolger heeft Dr Colenbrander.

85. Ik schrijf met horten en stoten zonder samenhang al wat mij in 't hoofd komt, dus ook zonder chronologische volgorde, omdat het mij verveelde vooraf een plan of program te maken, en er soms een of meer weken voorbijgaan waarin ik de tijd niet heb iets te vermelden. Hier in Monte Carlo heb ik veel brieven te schrijven en wandelen wij veel.

86. Ik weet niet meer in welk jaar Artis is geopend, (ja in 1838!), maar ik herinner mij dit met Papa te hebben bijgewoond en toen de Prins van Oranje te hebben gezien. Deze sprak Papa toe en vroeg mij hoe ik heette. Ik antwoordde:Maurits Sire! en als ik het daarbij gelaten had was het goed geweest, maar ongelukkig beging ik de domheid en was ik toen reeds pedant genoeg om erbij te voegen:" evenals een uwer voorvaderen," hetgeen dan ook ten gevolge had dat Papa mij later een uil noemde en een draai om de oren gaf, dien ik dubbel en dwars verdiende.

87. Buiten gingen wij in de zomer ons baden in de zanderij van de Heer Valckenaer, die het Huis te Bijweg bewoonde, later het eigendom van de Heer Diemont, die krankzinnig werd , en thans dat van diens dochter Mevr.van Ittersum. Het leven van Valckenaer is door de Heer J.A.Sillem beschreven. Hij was een bloedrood democraat en ontkwam desniettemin te Parijs ternauwernood aan de guillotine. Na zijn dood heette het dat hij spookte. Ondanks zijn zeer geavanceerde begrippen en zijn ongeloof, was hij een vriend en beschermer van Willem Bilderdijk, wiens naam mij te binnen brengt dat Papa als student vol bewondering aan B's lippen hing en inzoog wat hij verkondigde. Na B's dood kocht hij diens stoel, diens lessenaartje en een door Mevr.B.

op zijde geschilderd bloemstuk. Bij het schrijven der Geschiedenis van Noord Nederland raadpleegde Papa trouw Bilderdijks Geschiedenis, Groen en vele anderen, zodat zijn gehele kamer vol geopende boekwerken lag. Gelijk ik vroeger zeide werkte ik, zolang ik op de Latijnse school ging van 1845 tot '47 op Papa's kamer, waar het portret van Vondel hing, die mij altijd aankeek alsof hij mij vragen wilde:"Maak je je taken wel goed af?" Daarom heb ik zwak voor dat portret. Al wat de Loge en de Tempeliers betrof lag in een gesloten kast. Papa werkte als hij 's avonds boven bleef, omdat Mama uit ging
88. of dames had, bij 2 smeerkaarsen, die hij eerst snoot als de pit zó lang was dat de grote kamer geheel duister was. David, Chr. en ik hadden ieder een lamp, maar Papa deed het zuiniger. Wij hadden ook ons eigen theegoed en renden met de theeketel de trappen op. Toen Papa gestorven was wilden zijn vrienden allen een aandenken hebben, maar hij had géén beurs, omdat hij zyn geld in zyn vestzak bewaarde, géén gouden of zilveren potlood, een oud zilveren horloge aan een bandje, waaraan het sleuteltje hing om zijn hals bevestigd, dus géén gouden ketting, een flesjemet inkt, en hij schreef met een ganzen pen, die hij zelf vermaakte totdat de pennen opgebruikt waren en hij een nieuw dozijn kocht. Papa's laatste pen is aan de Heer J.de Bull gegeven en na diens dood bij Willem teruggekomen. Papa heeft nooit gejaagd en nimmer paard gereden of gemend en toch heeft hij een schot hagel in het been gekregen en wist hij een paard te beschrijven alsof hij er zijn leven lang mee had omgegaan. Hij had, gelijk ik reeds vermeldde, een sterk geheugen, maar zijn eigen verzen en romans kon hij niet onthouden, en eens gebeurde het dat hij te Zeist al wandelende een zijner romans overlas en toen Mevr. Voom-
89. bergh ontmoette, die hem aansprak en enige ogenblikken met hem bleef praten, totdat Papa haar zeide:"Nu ga ik heen daar ik zeer benieuwd ben hoe hij er zich uit redden zal." "Wat lees je dan?" vroeg Mevr.V. "Een mijner romans, die ik glad vergeten ben." Hij had de gewoonte buiten al wandelende te lezen en evenals Lore's oudste broeder hardop te reciteren, hetgeen een arbeider op Schaep-en-Burgh deed uitroepen:"Meneer leest zonder boek."

Wij aten te 5 ure en hadden in A. dikwijls te 6 ure les. Papa kwam wel eens te 51/4 of 5½ thuis en ofschoon het eten hoogst eenvoudig was , zo duurde het dan wel eens tot bij zessen. In dat geval namen wij jongens zelven af en renden met alles naar de keuken. Ik meen reeds verteld te hebben dat wij, als Saar uit logeren was, Mama beurt om beurt hielpen rekken, vouwen en de banden met de stompe kant ener schaar glad strijken, voorts dat Mama streng en zuinig was opgevoed, en zelve de kachel aanlegde met het vuur uit de theeketel, die te 12 ure voor de koffy werd binnengebracht; ook stak zij de ? lamp met eenwasje aan en sloot zij de luiken en legde zij de kolen in de doofpot. Dat alles is mij later van groot nut geweest, en daar Lore ook zuinig was, ofschoon er in haar ouderlijk huis veel geld vermorst werd, zo zijn wij later met weinig rondgekomen.

90. Papa is vroeg grijs geworden en liet zich elke ochtend scheren door een barbier, van wien hij beweerde 't eerst de nieuwtjes te horen. Mama daarentegen werd bijna niet grijs en hoewel zij 10 jaar ouder was dan hij, overleefde zij hem toch en stierf eerst de 8e Jan 1870 op haar 78ste jaar, of liever toen zij bijna den 21 Febr. die leeftijd zou bereikt hebben.

Op bladz.27 was ik van plan mijn schooltijd in herinnering te brengen en hoe ben ik afgeweken! Dora zegt dat dit le charme de la nouveauté heeft. Wat zou het Lore interesseren, ofschoon het voor haar niets nieuws bevat, maar later zal ik dingen moeten bespreken die haar minder zouden behagen, en daarom is het maar beter dat zij die niet hoort.

Ik vertelde dan dat ik uit eigen keuze bij van Woelderen in Sept 1842 op school kwam. Papa gaf mij naar school een Holl. Bijbel mee in de ouderwetsche, onmogelijke stijl en schreef op de 1ste bl. het volgende:

"Denk Maurits, nu ge ons huis verlaat
En aan uws Vaders oog ontgaat,
Een beter Vader hebt ge omhoog
En niets op aard ontgaat Zijn oog."

Van Woelderen bewoonde een huis in de Rozendaalse laan te Velp, welk huis Noordeinde heette en thans bewoond wordt door de rijke maar vieze emeritus pred. Dr L.de Geer. Het was een goed huis met een ruime schoolkamer, grote eetzaal, dito salon, spreekkamer, kamer waar wij exerceerden en schermden, en Zaterdag door Mevr.v.W., die vreeslijk stonk, in tobbes gewasschen werden, keuken en kantoor met een klerk en een loopjongen, Frits geheten. Boven was een slaapkamer voor de Heer en Mevr.v.W., een voor de Heer Dirk v.Lankeren Matthes, die les gaf in Latijn en Grieks, een voor de grote jongens en
91. een voor de kleinen, tot wie ik behoorde, een kinderkamer en op zolder een kamer voor de drie dienstmaagden Heintje, de keukenmeid en de twee zusters Grietje en Mientje Koldewijn, wier vader schoenmaker was, zodat het geen be-

vreemding behoeft te wekken dat onze schoenen gedurig reparatie behoefden.

Achter het huis was een grote ruimte met een met run gevulde loods, die tot gymnastiekzaal diende, en waarin twee staande masten waren, een op twee palen liggende mast, waarvan het uiteinde zo wiebelde dat het een toer was om er tot het einde toe op te lopen, een vaste en losse ladder enz. Buiten de loods stonden twee bruggen en hing een schuitje, dat voor schommel diende. Tegen de schutting was een kegelbaan, waarop wij ook knikkerden, en daarnaast een springplank en een ton, welke wij moesten doen rollen door er op te staan en die met de voeten in beweging te brengen. Aan de andere zijde van de schutting was de moestuin, maar die was verboden terrein en ik heb hem dus nooit gezien. Van Woelderen had ruimte voor 15 jongens, onder wie zijn tweede zoon Gerard begrepen was. Op onze kamer sliep ook de ondermeester, eerst Klad (wat een naam!) en later Burger. Het gehele huis werd door een calorifère verwarmd, maar niet de slaapkamers, waar het dus 's winters bitter koud was en het water geregeld bevroor. Maar ook in de schoolkamer was het alles behalve warm. Ik sliep in hetzelfde bed als Albert Rôëll, weliswaar met een plank tussen ons in, maar toch ongezond en onsmakelijk.

De gewoonte was dat een nieuwaangekomene moest worstelen met een door de groten uitgekozen jongen, en ik moest dat met Sjoek Rengers doen, die een kop had als een stier (en even dom was,) terwijl hij groter was dan ik (en mij scheen ook sterker te zijn.) Wij pakten elkander dus om het lijf aan, maar konden elkander niet op de grond krijgen. Daarom zette hij zijn duimen in mijn ruggestreng en tegelijk de kin op mijn borst, zodat ik achterover had moeten vallen, indien ik dit kunstje, dat bij het worstelen verboden was, niet gekend had en hem onmiddellijk een stomp onder zijn kin had toegebracht, waarop hij mij losliet en de jongens, die er allen omheen stonden riepen:"Dat is vals, dat is gemeen!" bedoelende hetgeen hij mij had willen doen, en daarmede de worsteling deden ophouden. Later werd ik voor de sterkste der kleinen gehouden, gelijk Frits van Pallandt de sterkste der groten was, maar hij was niet alleen sterk maar ook een mooie jongen met beeldige krullende wenkbrauwen, zodat wij hem zeiden dat hij er papillotten in moest doen. Daarbij had hij een nobel karakter en zijn wij altijd goede vrienden gebleven, daar hij alles behalve trots was. Later is hij kamerheer geworden en zag ik hem op de audientie terug, terwijl ik hem voor een paar jaar op zijn buitengoed Vanenburg bij Putten bezocht, waar zijn vrouw zeer verbaasd was hem door mij Frits te horen noemen, wat zij nog nooit door een vreemde had horen doen.)

Nu en dan moesten wij in v.Woelderens tegenwoordigheid worstelen en dan werden wij in groepen verdeeld. Eens werd ik met Gerard v.Woelderen. die pas 13 was, maar zo groot en zo sterk als een jongen van 16, aangewezen om met Frits te vechten en wij kregenhem achterover op de grond. Gerard hield de ene arm onder, ik de andere, maar ik kon het niet volhouden, zijn linkerarm waar ik op leunde, raakte los en daarmee duwde hij eerst mij weg en vervolgens Gerard. W.v.Bylandt was vlugger dan Frits en dus bij het worstelen zijn partij, maar geen der jongens hield van hem, omdat hij trots en vals was en eens een jongen met een pennemes in de dij gestoken heeft. Sjoek Rengers was ook trots en toen ik jaren later in den Haag aan een table d'hôte zat, kwamen zij beiden over mij zitten en zeide ik:"He ben jullie daar, dat vind ik aardig!", waarop zij elkander aankeken en zeiden:"Ken jij hem? ik niet!". Sjoek heeft zich doodgedronken en Bylandt heeft zich in de buitenplaats zijns vaders aan een boom opgehangen, en even daarna zag dit zijn vader, die aan 't wandelen was. Albert Roëll is getrouwd met W.Bicker en te Velp gaan wonen, waar hij aan de drank geraakt is en dronken in een sloot gevallen en gestikt is. Hij bleef evenals Herman een jaar langer dan ik op school en schijnt toen met Anna v.Woelderen en met een der meiden al te intiem geworden te zijn. Hij werd nooit gestraft en wij schreven dit hier aan toe dat zijn vader, Oom Willem, aan van Woelderen geld had geleend om Noordeinde te kopen. Albert was zeldzaam dom en herhaalde in zijn brieven altijd de zinnen der door hem ontvangen brieven, b.v. als een zijner zusters hem geschreven had:"J'ai passé une très agréable soirée chez Cootje... dan antwoordde hij:"J'étais très heureux d'apprendre que tu as passé une agréable soirée avec Cootje.... Ik moet tot zijn verontschuldiging zeggen dat er in de regel weinig belangrijks door ons te schrijven viel.

Herman hield veel van vechten en agaceerde de andere jongens, maar daar hij zwak was, delfde hij altijd het onderspit. Met worstelen had ik eens het ongeluk Stricker die onder mij lag het been te breken en een andermaal wierp ik met worstelen Willem van de Poll, die een mijner vrienden was, op de grond zodat hij zijn arm brak. Later verachtte ik hem, omdat ik beschuldigd werd van iets gedaan te hebben, terwijl hij het gedaan had en laag genoeg was om dit te verzwijgen toen ik gestraft werd.

97

De ondermeesters Klad en Burger waren niet bemind en wij plaagden hen dan ook. Burger had de domme gewoonte om met het nachtpitje, (want weidser naam verdiende het blikken doosje met olie en een pitje niet) achter ons te lopen als wij naar bed gejaagd werden, en dan wierp een onzer de mat naar beneden, die geregeld op Burger te land kwam en het lichtje uitbluste. (Klad was vals. Meermalen is het mij gebeurd dat hij, wanneer ik mijn hand op de kruk van een deur had, zijn grote hand over de mijne heen legde en de kruk omdraaide, zodat mijn vingers kraakten.)

98

Eenmaal 's jaars werd er pot verteerd. Eenmaal zijn wij naar Beekhuizen gereden, eenmaal naar de Eltenberg en de derde maal ja! dat herinner ik mij niet meer. Wij reden in 2 grote Jan Pleizieren en mochten vrij roken. Te voren kochten wij dus cigaren van 8 voor een dubbeltje bij de kruidenier. Proviant werd meegenomen, althans brood en boter en kaas, maar het warme eten werd vooraf besteld. Mr.van Lankeren Matthes en de ondermeester gingen mee, v.W. natuurlijk ook, maar zijn vrouw niet. Die partijen werden grotendeels door de jongens zelf betaald, namelijk van de door hen in 't afgelopen jaar

99

betaalde boeten, en die leverden heel wat op. Stond men te laat op of liever kwam men 's ochtends te laat in de schoolkamer, dan betaalde men voor elke 5 minuten een stuiver. Sprak men Hollands in plaats van Frans dan kostte dit 1 cent enz. Wij kregen 20 of 25 cent weekgeld en daarvan moest een stuiver tot kerkgeld dienen en van 't overige de boeten betaald worden, en als dit niet toereikend was dan van het geld dat wij op zak hadden. Ik sprak van te laat opstaan, maar dit was niet mogelijk daar v.W. elke ochtend in de slaapkamers kwam nadat wij door Heintje geroepen waren, en de jongens, die dan nog te bed lagen met een natte handdoek op hun lichaam sloeg. 's Winters konden wij ons gauw genoeg aankleden daar dan het water in de kannen bevroren was en wij ons dus niet behoefden te wassen, maar wij of liever sommigen onzer sliepen te weinig, ik vooral, die lang wakker lag en soms eerst te 10½ naar bed ging, omdat ik te veel te werken had. Ik heb namelijk [illegible] verteld dat ik voor de marine wilde opgeleid worden, maar zodra ik vernomen had dat er gelegenheid bestond om bij de Heer v.L.Matthes Latijn en Grieks te leren, vroeg ik verlof aan Papa om niet in zeedienst te gaan, maar in de klassieke talen onderricht te mogen ontvangen, en dit stond hij geredelijk toe, en zodoende kwam er behalve de gewone taken nog die voor v.L.Matthes bij. Ik had met Herman en Gerard van Woelderen bij hem les onmiddellijk nadat wij waren opgestaan en wel in zijn zitkamer boven,

100

en niet gelukkiger waren wij dan wanneer hij zich versliep en wij ons voor het gat, waardoor de warme lucht binnenkwam verwarmden en soms in slaap viel.

van Lankeren Matthes gaf ook les in de physica en deed proeven met de luchtpomp en de electriseermachine en dit vonden wij heel pleizierig, het Latijn en Grieks minder. v.L.M. was overigens saai en toch driftig en strafte veel. Theo van Lynden had afzonderlijk les en was zeer zeker de knapste van ons allen, en knap is hij altijd gebleven, zowel later als Rijksadvocaat van Utrecht als toen hij Minister van Financien, van Buitenl.Zaken of van Justitie was. Hij had een sterk geheugen en gij weet datv wanneer hij als Min.v.Fin. de begroting moest voor dragen, hij die niet kon voorlezen daar hij bijna blind was, maar zich de cijfers liet voorlezen en die dan uit zijn geheugen voordroeg. Ik ben altijd met hem bevriend gebleven en heb eenmaal, toen ik Officier van Justitie was, bij hem gelogeerd en veel met hem gecorrespondeerd. Na hem was Gerard van Woelderen de knapste.

(Ik herinner mij ook dat Willem en Jan Gunning,(eerstgenoemde is onlangs op 72 jarige leeftijd overleden en Jan in1905), destijds bij hun grootmoeder van Campen te Velp inwoonden en op school hospiteerden. Beide waren sterk en Willem zag er met zijn wilde bos haren vreeslijk uit. Ik geloof ook dat hij zeer ondeugend was.)

Linde cahier I

En nu heb ik nog niets van v.Woelderen gezegd. Ik vond hem onmogelijk en haatte hem met een volkomen haat. Hij was een driftkop en dit is in een schoolmeester byzonder te misprijzen, en daarbij was hij vals en een slechte paedagoog. Toen ik op school kwam nam hij mij in zijn spreekkamertje en zeide hij mij dat ik hem nooit boos moest maken, daar hij driftig

101

was en sterk en eens een jongen met één slag de arm gebroken had. Ook gaf hij mij een boekje waarin tegen zelfbevlekking gewaarschuwd werd. Er waren plaatjes in die een jongen voorstelden en toonden hoe deze van gezond allengskens mager en teringachtig geworden was en ten laatste stierf. Nu was ik op mijn 12e jaar nog zó onschuldig dat ik het onderscheid tussen jongens en meisjes niet kende en zie! in dat vieze boekje werd alles uitvoerig uitgelegd, zodat ik er bijna ziek van werd. Is dat paedagogisch?)

101 Even verkeerd was het dat wij elk jaar het slachten van een varken moesten bijwonen, waarvan het geschreeuw mij nog in de oren klinkt, en waarvan alles op tafel kwam: de bloed-en leverworst, de hoofdkaas en balk-en brei waren oneetbaar en Heintje de keukenmeid was allerviest.

A propos van van Woelderens kracht vertelde hij ons later dat hij enige jaren vroeger op een zomerse avond met alle jongens te Beekhuizen was gaan theedrinken en aldaar een gezelschap Utrechtsche studenten had aangetroffen, die veel drukte maakten. Een hunner had de stoel van onder een der kleinere jongens weggetrokken en daarop had v.W. die beleefd teruggevraagd. Hierop waren de studenten kwaad geworden en waren zij allen ten getale van 12 op v.W. toegelopen. Deze had toen de kleintjes bevolen zich niet met de zaak te bemoeien, maar een 7-tal van de grootsten gevraagd hem te helpen, in welk geval hij 5 studenten voor zijn rekening zou nemen. Hij plaatste zich toen tegen een boom en er ontstond een algemeen gevecht, met dit gevolg dat de 12 studenten bebloed en gehavend het hazepad hadden gekozen. Herman
102 heeft hij eens opgenomen en in zijn drift de trap afgegooid. Wij werden ook sterk door de gymnastiek 's ochtends nuchter van 8-8½ en van 11½ - 12. Meermalen moesten wij hetzij met of zonder polsstokken slootje springen, en eens gebeurde het dat ik over een sloot sprong op hetzelfde ogenblik dat Willem van de Poll van de andere kant op mij toesprong. Wij vielen beiden in het water en werden gestraft.

103 Het eten was slecht en wij kregen te weinig voedsel. Aan 't ontbijt kre-
104 gen wij slechts twee boterhammen en slappe thee in een kommetje zonder schotel en dit was veel te weinig, daar wij van 7 ure nuchteren waren dus 1½ uur lang. Daarbij kwam dat de jongens die al hun weekgeld aan boeten betaald hadden, een der boterammen aan anderen verkochten. Eerst te 12 ure kregen wij in de leerkamer een kop afschuwelijke koffy met slechts één boteram. Te 4 ure aten wij en 's avonds te 9 ure souper, maar dit was meestal horribel, balkenbrei of een boteram met bedorven kaas. Als het middagmaal was afgelopen was er speeltijd tot 5 ure, dus soms niet meer dan een kwartier, hetgeen veel te kort was.

105 van Woelderen sprak Engels en Frans en ontzag zich niet om nu en dan een vloek uit te stoten vooral in 't Frans en om de haverklap maakte hij zich driftig. Daarbij hield hij er dol van klappen uit te delen. Er hing een groot zwart bord in de school, dat op en neer geschoven kon worden. Nu nam hij een onzer naast zich en werkte dan op het bord een meet-of stelkundig probleem uit. Dan vroeg hij of je 't begrepen had. Antwoordde je bevestigend dan veegde hij het uit en verzocht hij je het voorstel nu zelf op te schrijven. Gelukte dit niet dan sloeg hij je om de oren. Was je antwoord ontkennend dan greep hij je bij de haren, duwde je met het aangezicht tegen het bord en schudde hij je hoofd heen en weer met de woorden: Nu zal het er wel ingaan. Sprak een der jongens Holl. inplaats van Frans, dan kostte hem dit 1 cent en werd hij genoteerd. Had hij het ongeluk diezelfde dag andermaal Hollands te spreken dan kreeg hij een 2e mauvaise marque en tevens 6 onregelmatige Franse werkwoorden te schrijven. Een derde marque bezorgde hem
106 18 werkwoorden en zo liep dit elke week tot een onnoemelijk aantal werkwoorden op, wier getal nog vermeerderd werd door de Griekse verba, welke Dr M. als strafwerk opgaf. Al dat strafwerk mocht men alleen Zaterdag middag en avond maken, en wanneer men daarmede niet gereed was, moest het Zondag middag worden voortgezet. Het moest op de lei geschreven en als de lei vol was, vertoond en uitgeveegd worden opdat men niet tweemaal dezelfde lei zou kunnen tonen. Sommige nieuwaangekomen jongens probeerden het kunstje van in de week onder speeltijd een lei vol te schrijven, maar dat gelukte niet, daar Zaterdag alle leien werden schoongeveegd. Had men een zeker aantal werkwoorden op dezelfde dag als atrafwerk opgekregen, dan werd de straf verzwaard met huisarrest op Zaterdag en als een jongen een in v.W.'s oog erge straf verdiend had, dan moest hij zowel Zat. als Zondag thuisblijven. Ik heb de indruk dat ik enorm veel werkwoorden te schrijven en meermalen huisarrest heb gehad, en ik moet dus wel zeer ondeugend geweest zijn, maar uit de brieven mijner ouders blijkt dit niet.

In het jaar 1845 had Willem v.d.Poll enige jongens opgestookt om gedurende zekere les slecht te antwoorden. Mij was dit onbekend gebleven,
107 maar zodra v.W. het bemerkte hield hij mij voor de schuldige en nam mij naar zijn spreekkamer mee. Aldaar zei hij mij aan welke euveldaad ik mij had schuldig gemaakt en tevens dat hij mij van school joeg en dit aan mijn vader geschreven had. Ik antwoordde dat ik de schuldige niet was, waarop hij driftig werd, mij van achteren bij mijn riem pakte en met één gooi tegen de deur aankwakte, waarna ik die opende en naar de leerkamer stoof. Enige dagen later kreeg ik een brief van Papa, die mij schreef hoe bedroefd Mama en hij waren dat ik mij zó slecht gedragen had, voort dat hij de heer

v.W. tegelijkertijd geschreven had om voor mij excuus te vragen en mij ried dit ook te doen. Nu zat ik in grote verlegenheid en later heeft het mij dikwijls berouwd zoo karakterloos geweest te zijn. Ik was al 15 jaar en had mij flinker moeten houden, maar ik durfde niet. Ik vreesde dat v.W. mij, bijaldien ik bij mijn ontkentenis volhardde, onmiddellijk zou wegjagen. Nu verlangde ik weliswaar niets liever dan die ellendige school te verlaten, maar ik vreesde een slechte naam te krijgen indien ik weggejaagd werd, en was dus laf genoeg om niet slechts v.W. excuus te vragen, maar ook aan mijn ouders te schrijven dat ik berouw had en beterschap beloofde. Dit had ten gevolge dat ik niet weggestuurd werd, maar in de Paasvacantie vertelde ik alles, eerst aan David en Christiaan en daarna aan Papa zelve, en smeekte ik hem mij met de grote vacantie voor goed te laten thuis komen en mij op de Latijnse school te Amsterdam te laten gaan. Dit stond Papa toe.
108 Eerst later hoorde ik dat Willem v.d.Poll de jongens had opgestookt om slecht te antwoorden. Dit nam ik hem niet kwalijk, maar wel dat hij er mij liet inlopen en niet voor de waarheid uitkwam toen hij hoorde dat v.W. mij wilde wegjagen.

Paedagoog was v.W. dus niet maar ik geloof wel dat hij goed onderwijs gaf. Hij was namelijk gewoon om de maand, om de 3 maanden, elk half jaar en om het jaar alle vakken te laten repeteren; ik vond dat gruwelijk
109 onaangenaam, maar op die wijze werd het ons toch ingepompt. Mijn cijfers omtrent vorderingen en vlijt waren goed, die omtrent mijn gedrag slecht.

Een der gronden welke mij bewogen had bij v.W. school te gaan was deze, dat hij op de wandeling zo ondernemend wist te vertellen. En dit bleek inderdaad het geval te zijn. Het waren meestal historische romans, welke hij zelf bedacht en die in Gelderland speelden en dan hing ik aan zijn lippen, en trachtte ik dicht bij hem te lopen evenals Herman. Even onderhoudend wist hij de grafelijke geschiedenis te verhalen. Deed hij het in 't Holl. dan moesten wij het later in 't Frans opschrijven en omgekeerd. Dit was zeer leerzaam en in volgende jaren heb ik dikwijls mijn cahiers nagezien en met genoegen herlezen, want ik vond die geschiedenis der graven gelijk alle geschiedenis hoogst interessant. Ik vermoed dat zij na Mama's dood, toen al wat mijn boekenkast bevatte, zowel het gedrukte als geschrevene, tijdens
110 mijn verblijf te Wenen, door de stommigheid van Fred.Mullers bediende, ondanks Willems verbod, verkocht is, mede verdwenen zijn.

Toen ik in 1847 student werd is mij die oefening om het gehoorde op te tekenen van veel nut geweest bij de colleges van Prof v.d.Hoeven, die niet dicteerde, maar uit het hoofd sprak en wel zó rad dat wij het slechts met enkele woorden konden optekenen en dan later thuis uitwerkten. Ook daaraan heb ik vermoedelijk te danken dat ik als subst.Off.v.Just. te A. toen ik zo ongelooflijk veel te doen had, een goed geheugen had en mij op de zittingen de details der zaken, welke ik zes weken tevoren had bestudeerd en voor de zitting gereed gemaakt, perfect herinnerde en veel beter op de hoogte was dan de verdediger, en evenzeer als ik in de civiele procedure moest conclusie nemen, vlug wist op te tekenen hetgeen de advocaten pleitten.

Driemaal in de week moesten wij uit het hoofd rekenen, namelijk Herman, Gerard v.Woelderen en ik, want de anderen verstonden die kunst niet. v.W. zat dan aan een klein vierkant tafeltje met een warm kop koffy naast zich en een goudsche pijp in de mond, want hij rookte de ganse dag, op school pijpen en op de wandeling cigaren, ook onder het vertellen.

111 In 't Engels kregen wij niet alleen van hem maar ook van Dr Lindo les, die daartoe van Arnhem overkwam, evenals de tekenmeester en de schermmeester. Ik geloof niet dat ik bij v.W. Duits geleerd heb; bij Lardner had ik natuurlijk wel les in het Duits gehad en o.a. ettelijke verzen van buiten geleerd en enige van Schillers dramas gelezen. Maar toen ik in 1856 naar Laubbach gezonden werd, verstond ik het redelijk maar kon het niet spreken. De schermles was heerlijk en van Zijl leerde ons exerceren met de 6 en de 10 handgrepen.

Wanneer wij Zondags geen arrest hadden, gingen Herman en ik gewoonlijk op Daalhuizen eten bij de Heer en Mevr.v.Hasselt, een nicht van Hermans moeder. Hij was Burgemeester van Velp en had 5 volwassen ongehuwde
112 kinderen. Een paar keer ben ik ook met Willem v.d.Poll bij zijn ouders in de Bergstraat te Arnhem gelogeerd. Mevr.v.d.Poll was een Jonkvr.van Heerdt en eerst met de Heer Twent getrouwd geweest. Gedurende haar huwelijk bekoorde zij de Heer Archibald v.d.Poll, en dit was zo vreemd niet, daar zij er beeldig uitzag. Wat haar echter in die v.d.Poll charmeerde, begreep niemand, want hij geleek op een lelijke Jood met een enorme neus en had noch intellectuele noch andere gaven. Wat hiervan ook zij, gedurende de afwezigheid van de Heer Twent verwekte de Heer v.d.Poll een kind bij

diens vrouw, en daar de Heer Twent geen action de désaveu instelde, werd
113. het als zijn wettig kind ingeschreven. Dit nam echter niet weg dat er een scheiding volgde, waarna Mevr.Twent met v.d.Poll hertrouwde. Nu scheen dit schandaal niet slechts aan iedereen bekend te zijn, maar zelfs (hoe ongelooflijk het ook schijne) voor de zoons uit het 2e huwelijk niet verborgen gebleven te zijn. Willem zei mij namelijk, toen ik voor 't eerst bij zijn ouders at, dat ik eens aan zijn moeder moest vragen waarom Louise niet van de Poll maar Twent heette, Ik wist van de Prins geen kwaad en deed die vraag in mijn onschuld. Nu ware het doodeenvoudig geweest indien Mevrouw geantwoord had dat zij haar voordochter was, maar nee! zij kreeg een vreeslijke kleur en begon te stotteren en antwoordde niets. Later vroeg ik aan W. wat dit te beduiden had, maar hij zei alleen:"Mama wil liever niet dat men daarover spreekt". Toen ik jaren daarna van mijn moeder hoorde hoe de vork in de steel zat, kon ik mij niet voorstellen hoe het mogelijk was dat een jongen zich zo gedroeg en zijn moeder wilde te schande maken.

114. Godsdienstonderwijs genoten wij allen te zamen bij Ds van 't Sant te Velp, die een povere preker was; beurt om beurt gingen wij bij hem en bij de Roosendaalse pred. Margadant ter kerke. Beiden verveelden mij ontzettend. Van de catechisatie herinner ik mij alleen dat wij met Kerstmis of Nieuwjaar een gulden fooi aan de meid moesten geven, en eens hadden afgesproken dat wij de gulden grotendeels in centen zoudengeven. Toen de eerste 100 centen aan de meid gaf, hield zij gauw haar boezelaar op en achtereenvolgens wierpen de anderen hun centen daarin, zodat zij onder de vracht bijna bezweek. Ook voor deze schlechter Witz werden wij gestraft toen v.W. het vernam.

116. Ik vergat nog te zeggen dat v.W. de enige was die zijn leerlingen onderricht gaf in de aardrijkskunde, geschiedenis en regering onzer Oost-Indische bezittingen, hetgeen voor aanstaande Ind. ambtenaren van groot nut was. En zo leerde ik veel maar of het niet evenals bij Lardner, te veel was, daar ik pas de leeftijd van 15½ jaar bereikt had toen ik de school verliet, laat ik in 't midden en veel vruchten zal dat alles wel niet hebben afgeworpen.

Van de brieven welke ik op school ontving heb ik er helaas slechts weinige teruggevonden, en die welke ik aan mijn ouders gezonden heb, waren na hun dood alle vernietigd.

Aanhalingen uit brieven:

117. Uit een brief van Papa: d.d. 5 Sept 1842, die met mijn moeder mij vermoedelijk de laatste Aug. naar school gebracht had:.....Wij hebben een zeer goede terugreis gehad naar Amsterdam, wel was het zeer warm, doch wij hadden minder last dan de overige passagiers, die ten getale van 32 deels op elkander gepakt in nauwe bijwagens, deels bovenop zaten. Wij hebben David aan de diligence gevonden met een vigilante; Mama is de volgende dag met de spoortrein naar buiten vertrokken."....

Daar de Rijnspoorweg eerst later geopend is, reisde men van Amst.naar Arnhem per diligence via Amersfoort of Utrecht, die te 8½ van het Singel vertrok en te 6 ure te Arnhem arriveerde.

123. Uit een brief van Lardner: d.d.15 Sept '42:.....I was very glad when your Papa told me you were to learn Latin, I hope it does not prove too tiresome to you at first beginning. You must at all events consider that dry as the study may appear at first, you will have reason when advanced in life to rejoice at your having learned that grand key to so many modern languages. I am glad to see by your letter that physics occupy a part of your time and attention; it is an agreeable study and I also rejoice at your being in a climate as healthy that there is little chance of your becoming very intimately acquainted with physic.....

124. Lardners verwachting dat ik niet met physic bekend zou raken is helaas niet verwezenlijkt, want nooit heb ik meer drankjes geslikt en medicijnen gebruikt dan gedurende mijn drie schooljaren. Dr Enklaar beproefde alles om mij van die ellendige ascariden te verlossen maar het baatte niet. Soms maakten zij mij zo wee dat ik flauw viel; meer dan eens werd ik naar bed gezonden, maar hiertegen had ik dit bezwaar dat ik dan niets te eten kreeg.

28 Sept '42 kreeg ik franse brieven van Mama en van Christiaan. Laatstgenoemde schreef o.a.:"...On a déjà commencé à prendre des pinsons. Mr. Bout en a eu samedi 1006 et nous plus de 600. Mr.Hartsen a pris lundi matin 74 grives, dont nous en avons mangé 24...."..

Uit een brief van Papa van 21 Oct '42:....."J'ai été bien content de voir
127. par ta lettre que tu es le second de l'école, j'espère que tu persévéras dans cette bonne voie, non seulement pour le profit qui t'en reviendra, mais aussi pour le bonheur que cela nous cause. Applique-toi surtout au latin, et tâche de te mettre au niveau de tes camarades; ce n'est pas que tu aies

besoin de devenir un savant, mais comme le latin se rattache à toutes les langues modernes, et en forme pour ainsi dire la clef, la connaissance en facilite beaucoup l'étude de ces dernières, et pour ce qui regarde les sciences, on ne peut jamais parvenir à en connaitre une à fond aussi longtemps qu'on ignore le latin."....

3 Nov 1842 schreef mijn moeder mij een lange brief van 4 bl.kwarto. In die tijd gebruikte men evenmin postzegels als enveloppen, omdat die nog niet bestonden en een brief van Amst. naar Velp kostte al naar gelang van het gewicht 25 of 40 cent.

De laatste brief welke ik uit mijn schooltijd teruggevonden heb, is van Henrick S.van Lenep van 14 Nov.1843 en bevat niet veel merkwaardigs. Waar de overige brieven van 1844 en '45 gebleven zijn weet ik niet. In elk geval heb ik nu lang genoeg over mijn vervelende kostschooltijd uitgeweid, en de beschrijving daarvan zal de lezers wel evenzeer verveeld hebben.) Eén ding moet mij nog van 't hart. Zo dikwijls Herman en ik met vakantie thuis kwamen, was de eerste uitroep:"Wat zie je er slecht uit! Je ziet er uit als een grauwe erwt!". Wel een bewijs dat de Gelderse lucht ons niet deugde, of dat wij te slecht gevoed werden of te veel moesten werken en te weinig in de lucht kwamen, of te kort sliepen, maar nooit schenen onze ouders te beseffen dat het beter geweest ware ons elders heen te zenden. Thuis kregen wij dan weer een gezonder kleur en met die kleur trokken wij weer naar school. (Herman was één jaar voor mij op school gekomen en is er een jaar langer gebleven evenals Albert Roëll, maar ik kan niet ontveinzen dat ik er schik in had toen ik vernam dat v.W. een jaar na mijn vertrek zyn school bij gebrek aan leerlingen heeft moeten opbreken en te Meppel en later te Dordrecht ontvanger is geworden, waar hij een deel zijner verdere levensdagen heeft gesleten. Of hij zich ooit bekeerd heeft weet ik niet, wel dat hij orthodox geworden is en tevens een warm aanhanger van Groen van Prinsterers beginselen. De 22e Mei 1859 bezocht hij mij te Nijmegen en toen was hij o zo zoetsappig en even vriendelijk als hij vroeger hatelijk geweest was.)

Ik verliet dus de school met de grote vakantie 1 July 1845 en bracht die voor 't laatst op Woestduin door, want mijn ouders vonden het te kostbaar om er langer te blijven. Weliswaar betaalden zij slechts f.300,- huur maar David moest student worden, Christiaan zou op het kantoor van Carp gaan en ik naar de Latijnse school, zodat Papa en Mama alleen met Saar en Willem buiten zouden zijn, of eigenlijk Mama alleen met Saar en Willem, daar Papa als Rijksadvocaat zes dagen van de week in A. moest blijven. Na de vakantie trokken wij allen naar stad en kwam ik in Sept.1845 op de Latijnse school. (Op 10 Sept 1845 werd de nieuwe Beurs ingewijd, die zo lelijk was, dat Papa er een vers tegen schreef; Zocher was de architect.)
De Latijnse School bestond uit 5 klassen. (Aan 't hoofd der laagste stond Jan Jacob Koning, een beste man, die nu en dan op Woestduin had gelogeerd. De tweede werd gedirigeerd door de Heer Waardenburg, de derde door Dr.Spkema de vierde door de conrector Veegens, een vriend van Papa en ouderling der Wale Kerk, en de vijfde door Arentius Gerardus van Capellen, geen hoogvlieger, wiens oudste zoon later Rector van het Gymnasium te Doetichem werd.) Papa vroeg de Heer Veegens om mij te tenteeren, en hij oordeelde dat ik genoeg gevorderd was om bij hem in de 4e klasse te komen, en zo geschiedde het. Zijn klas was in twee orden verdeeld, en ik werd in de hoogste orde geplaatst. Ik vond daar d'Ailly (thans in 1900 nog med.dr in A'dam), Kramer, later chirurgijn in A., Pauli, zoon van een Eng.predikant, Dijon Barends, een jongen uit West-Indie,enz. In de tweede orde zaten slechts 8 jongens: Pijnappel, J.J.Rahusen, Cees Hartsen, Piet Mounier, zoon van de Waalse predikant, Jan Bosscha, zoon van Prof.Bosscha, Eduard Rahusen, thans nog advocaat en despacheur te Amst..... Van die allen was Pijnappel, zoon van een handelaar in boter, ontegenzeggelijk de facile princeps en altijd primus, hoewel Koo Rahusen hem na op zijde streefde, dan volgden Cees Hartsen, Jan Bosscha en Piet Mounier, die allen even knap waren, terwijl Eduard Rahusen tot de minsten der broederen behoorde en Steendijk en Wiedebach grenzeloos dom waren.

Gedurende de eerste drie weken maakte ik de meeste fouten in de Latijnse en Griekse themata en dit was niet te verwonderen. Deze school had met van Woulderens school niets gemeen. Laatsgemelde geleek veel op een modern Gymnasium, waar men van alles leerde, de omni aliquid, de toto nihil. Bij v.W. was Latijn en Grieks bijzaak, op de Lat.school waren die beide vakken hoofdzaak. Nu weet ik volstrekt niet of de methode van van Lankeren Matthes goed of slecht was, maar wel weet ik dat Veegens een gehhel andere volgde. Matthes liet ons themas uit een boek vertalen en de woorden moesten wij in een Lexikon opzoeken. Veegens nam een Latijns of Grieks boek, meestal van

een ons niet bekend auteur, en dicteerde ons dan een door hem gekozen periscoop in 't Hollands. Daarbij kwam dat hij dikwerf zeer vrij vertaalde. Van enkele moeilijke zeldzame woorden gaf hij op hoe die in 't oorspronkelijke luidden, en nu moesten wij terstond, dus op school dat gedicteerde weer in 't Latijn of Grieks weergeven, terwijl het verboden was een woordenboek te raadplegen. Ten bewijze hoe vrij hij vertaalde herinner ik mij dat hij het volgende dicteerde: "Jongens! het is mooi weer laten wij gaan spelen." Ik herinner mij niet uit welke auteur dit was, ik geloof uit Erasmus, en dat zei hij ook nooit, dewijl hij het boek in zijn katheder vóór zich hield, zodat het voor ons niet zichtbaar was. En hoe denkt gij nu dat dit in 't oorspronkelijke luidde? Aldus: "Sodales! coelum natura et dies nos invitant ad ludendum." Mij kostte de vertaling dier themas ontzettend veel moeite, maar de andere jongens waren daaraan gewend en zo zat ik de eerste weken ultimus op Felix Vriese na, die oliedom was. Intussen was ik dikwijls buitengewoon ijverig en vergoedde dit mijn gemis aan knapheid en aan geheugen. Nu heb ik reeds verteld dat op de Lat.school de klassieke talen de hoofdzaak waren en er verder Geschiedenis en Holl.gedoceerd werden, maar noch moderne talen, noch mathesis of algebra noch physica, alle welke thans op de gymnasia geleerd worden, met dit gevolg dat de leerlingen der Lat.school veel knapperwaren dan die der gymnasia. Ik heb echter nog niet verteld dat de schooluren waren van 10-12 en van 2-4, dat wij Woensdag na 12 uur en de gehele Zaterdag vrij hadden. Wij konden dus de verkiezende 's ochtends vóór 10 uur, voorts van 12-2 en de ganse W.middag en de gehele Zaterdag voor ons zelven werken, privaatlessen nemen in het tekenen, de mathesis, de muziek, de moderne talen enz. Dat was overheerlijk en na het eeuwige blokken bij v. Woelderen genoot ik enorm van nu eindelijk vrij te zijn. De twee jaren van Sept '45- July 1847 tel ik dan ook onder de aangenaamste mijns levens. Ik heb in die jaren misschien niet genoeg lichaamsbeweging genomen en te veel thuis zitten werken, maar dit in 't ouderlijk huis en in Papa's grote kamer te mogen doen was onbeschrijflijk pleizierig. Aan de moderne talen heb ik destijds niets gedaan. Dat ik nu Frans, Engels en Duits versta, en mij daarin verstaanbaar kan maken heb ik aan Lore te danken wat het Frans, aan Lardner wat het Engels betreft en ten aanzien van het Duits aan de omstandigheid dat ik in 1856 vier maanden te Laubbach en te Weilbach heb doorgebracht. In mijn vrije tijd oefende ik mij dus in 't Latijn en Grieks en van lieverlede, ja vrij spoedig had ik de slag beet, zodat ik na zes weken de minste fouten in de themas maakte en primus werd, ten gevolge waarvan ik vlak naast de katheder van Veegens plaats nam.....

Ik herinner mij dat ik Cicero en de Memorabilia van Xenophon vervelend vond, maar Vergilius, Horatius en Lucianus heel pleizierig. Wij leerden ook Latijnse verzen maken. Van die welke uit mijn pen vloeiden herinner ik mij twee. Het eene was een Treurzang op de moord der Arabieren door de Franse generaal Pelissier, die hen in een grot waarin zij gevlucht waren liet verbranden, het andere was een Verwensching van het Staatsexamen en op de maat van Horatius, terwijl het begon met de enigszins gewijzigde woorden van die dichter in zijn Ode tegen de boom, die in zijn villa was omgewaaid.

Met het thema dat wij Vrijdag maken moesten, was ik gewoonlijk al te 3½ ure gereed en dan mocht ik naar huis gaan. Dit had in de zomer een groot voordeel, wanneer ik op het Manpad of in Leiduin was te logeren gevraagd, want dan rende ik naar huis, verkleedde mij en toog ik met mijn reiszak naar de Batavier of Omnibus, die op de Dam stond en mij naar het station buiten de Willemspoort (vroeger Haarlemmerpoort) bracht, zodat ik per trein van 4½ uur vertrekken en buiten eten kon. Voordat er een spoorweg was reed men per diligence naar buiten, die op het Singel b/d Blaauwburgwal afreed uit een stal, die nog de naam van Silezië behouden heeft.

Even langdradig als ik over mijn schooljaren bij v.Woelderen heb uitgeweid, zo weinig weet ik mij van de twee jaren op de Lat.School te herinneren en dit is alleen hieraan toe te schrijven dat ik bij v.W. gruwelijk het land had en de tijd mij daar eindeloos lang toescheen, terwijl ik op de Lat. school geen ogenblik verdriet heb gehad, onbeschrijflijk veel van Dr.Veegens hield en de Rector van Capellen mij ook een goed hart toedroeg en de dagen omvlogen. Bij v.W. werd ik gedwongen te werken en nu was ik buiten de schooluren vrij en werkte ik des te harder omdat ik er pleizier in had. Boven de poort stond het Lat. opschrift:

Arte probus, probitate pius, pietate beatus
Ut vere fias, haec schola culta dabit.

en ik weet dat ik er beatus was. O Lat.School! wat is het jammer dat men u een jaar nadat ik u verlaten heb tot een Gymnasium verlaagd heeft en hoe zeer is gebleken dat het gymnasiaal onderwijs niet die vruchten heeft opgeleverd welke men daarvan verwachtte.

Wat hadden de Curatoren Koenen, Teding van Berkhout, Bosscha en Papa het land toen het besluit kwam dat de Lat.school zou ophouden te bestaan !

Na afloop van de cursus zat ik primus en vond de prijsuitreiking in de Anglikaanse Kerk op het Bagijnhof plaats. Daar zaten de Curatoren met Papa als secretaris aan een grote tafel, waarop alle de prijzen lagen uitgestald.
166. De primi moesten dan hun gratias opzeggen. Die dankbetuigingen waren altijd in Latijnse verzen en door de leraars vervaardigd. Mijn prijs bestond in het Latijns Holl. Lexicon van Schiller, waarvan ik 40 jaar later bij het vertalen van Juvenalis nog pleizier heb gehad. Max, JanWillem, Frank en Norman hebben het ook gebruikt en evenzeer drie mijner kleinzoons Maurits, Louis en Karel. Ik vergat te vermelden dat zij, die als primi de school verlieten, zij namelijk die hun cursus bij de Rector voleindigd hadden, een oratie in het Latijn moesten houden en daartoe de preekstoel beklommen, maar of dit aan de prijsuitdeling al dan niet voorafging herinner ik mij niet.

167. Nu volgde een vakantie van zes weken en in Aug 1846 nam Papa mij mede naar Creuznach. Christiaan en mijn halve oom Jan van Lennep vergezelden ons tot Trier. Wij maakten namelijk eerst een reisje door Belgie en bezochten Antwerpen, Brussel, la Grotte de Han, vervolgens Luxemburg en Trier en amuseerden ons kostelijk. In de grot van Han was ik een ogenblik niet op mijn gemak. De koetsier die ons tot aan de ingang bracht, zeide aan Papa terwijl hij op een allersmerigst geklede landloper wees:"Voilà le Monsieur qui vous conduira!". "Een mooie Meneer!" riep ik uit, maar wij verlieten ons rijtuig en volgden de gids, die een lantaarn opstak en ons de schoonheid der grot toonde. Hier en daar moest men klimmen, elders kruipen en overal hingen de stalactyten aan het gewelf. Eens bracht de gids ons bij een berg van steen in de grot en nodigde hij ons uit die te bestijgen; toen de anderen daarvoor pasten zeide ik dat ik heel veel lust had om de gids te volgen.Ik klom dan ook met hem niet zonder veel moeite naar boven, maar eenmaal daar gekomen zijnde, pakte hij mij bij mijn kraag met de woorden:"Wil ik oe nou eens naar beneden bliksemen om dat brutale woord van straks?" Ik wist eerst niet wat hij bedoelde en vroeg hem wat ik misdreven had en daarop hernam hij:"Jij hebt gezeid/Een mooie meneer!".Maar toen hij zag hoe angstig ik geworden was liet hij mij los en hielp hij mij naar
168. beneden. Het was echter een goede les voor mij om te leren op reis voorzichtig te zijn, daar mán nooit weet in hoeverre de mensen je verstaan.

Er lag een boek in de herberg te Han, waarin Papa zijn naam moest schrijven, maar hier liet hij het niet bij, want hij schreef er een lief vers in, dat later in de Almanak Holland verschenen is en eindigde met de raad aan de bezoekers om hun oudste kleren en sterkste schoenen aan te trekken. Kort tevoren had Victor Hugo er een onzedelijk vers in geschreven.

Wij aten te Rochefort, waar een Fransman mede aanzat en de sla maakte, maar daarin spuwde ten einde die alleen voor zich te houden.Papa vroeg la carte des vins, maar de hotelier of aubergiste antwoordde heel deemoedig dat hij er geen had en slechts één soort van wijn er op na hield. "Parfaitement",hernam Papa, "donnez-nous donc de cet excellent vin que vous avez dans votre cave, parceque si vous n'en avez que d'une qualité, il faut qu'il soit supérieur à tous les autres."De man bloosde van blijdschap, bracht een fles en die bleek niet kwaad te zijn. Nu moet ik hier opmerken dat Papa een slechte proever was, daar hij altijd wijn van Schimmelpennink uit Deventer dronk, die wij zuur vonden. Eindelijk stond hij toe dat David wijn bij Lefebvre bestelde, die niet zuur was, maar al spoedig keerde Papa tot zijn zure wijn terug.

169. Ik mag hier wel als herinnering tussenvoegen dat Papa altijd knapkoek op zijn boteram kreeg. Hij wist zijn eigen boteram niet te smeren en dit werd door Mama of door een van ons voor hem gedaan. Van zijn kindsheid af had hij knapkoek op zijn boteram gehad, precies als Lores moeder. Eindelijk toen hij al 30 jaar gehuwd was barstte hij opeens aan 't ontbijt uit en zeide aan Mama:"Henriette! waarom geef je mij toch altijd knapkoek, terwijl je weet dat ik die niet meer kan zien?" Jaren lang heb ik als Mama ziek of afwezig en Saar uit logeren was, het huishouden gedaan en dus ook aan 't ontbijt voor David koffy gezet, voor Papa, Christiaan en mij thee. Ik had deze voorwaarde gesteld dat David en Chr. te 8½ precies present zouden zijn. Papa was dit steeds omdat hij vroeg opstond en al te 7 ure zat te schrijven. Na 't ontbijt ging ik naar de kelder en de provisiekamer om uit te geven. Het onaangenaamste ogenblik was als de keukenmeid aardappelen uit de kist nam of de vaten met ingelegde groenten boven het ronde plankje, waar op de steen lag, met water schoonwies, terwijl ik de steen vasthield, want de lucht, die een en ander verspreidde, was afschuwelijk.

169. Maar ik dwaal van onze reis door België af, waarvan ik mij helaas! bijna niets meer herinner. Op weg naar Trier zat ik op de bok naast de conducteur. Hij vroeg mij of wij de rok, welken de Heer gedragen had, gingen
170. zien? Ik antwoordde ontkennend, waarop hij hernam:"Das ist Schade, denn er ist ganz neu aufgeflickt." In Trier bewonderden wij o.a. de prachtige Porta Nigra, waarin oudheden bewaard worden, o.a. was er een bak met Rom.doodsbeenderen. Christiaan stal er een kleintje, waarop Papa hem vroeg of hij zich verbeeldde dat dit een botje van een Romein was? En op Chr's wedervraag of dit dan niet het geval was hernam Papa:"Wel neen, als de bak te leeg wordt omdat men er teveel uit gestolen heeft, vult men die met beenderen van oude Joden weer aan!" Om hem te straffen bracht Papa hem later een leeg pomadepotje uit Creuznach mee, bewerende dat dit aldaar was opgegraven.

Te Creuznach waren Papa en ik 4 weken en ik zal niet licht vergeten hoe gloeiend warm wij het er gehad hebben. Bomen die schaduw gaven waren er in
171. 1846 niet en desniettemin moesten wij beweging nemen. Wij sliepen in dezelfde kamer en trokken zó vroeg naar bed dat wij ons meestal bij daglicht uitkleedden, en op die wijze gedurende alle die 4 weken slechts 2 waskaarsen hebben gebruikt. In het hotel logeerde o.a. de Heer de Ranitz, burgemeester
172 van Groningen, een oud man en zijn veel jongere vrouw. Eens op een nacht werd hevig op onze deur geklopt en hoorde men roepen:" Ach Herr van Lennep stehen Sie doch auf, Herr de Ranitz ist gestorben!". Papa stoof het bed uit, kleedde zich en ging bij de weduwe. Een paar dagen later werd de man begraven en reden Papa en de gezant Schimmelpennink met zijn Jager op de bok achter de lijkkoets.

Tijdens ons verblijf in Creuznach kwam Prins Albert van Pruissen, de man van onze Prinses Mariaanne, Koning Willem II's zuster, van wie hij echter gescheiden was, in het hotel logeren. De kleine kellner, die niet ouder was dan ik, vertelde mij dit aan 't ontbijt en voegde erbij:"Alle Kellner erscheinen heute im Frack"-- "Sie auch?" vroeg ik met verbazing. "Gewisz," antwoordde hij en ik verkneukelde mij reeds in 't vooruitzicht van dat 16 jarig jongetje in een rok te zien. Prins Albert kwam die dag inderdaad, maar Papa weigerde zich aan hem te laten voorstellen, omdat hij hem een naar individu vond.

173 Wat mij soms amuseerde, maar meestal verveelde, was dat ik meermalen op reis voor een kellnertje werd aangezien. Dit was hieraan toe te schrijven dat ik precies zo aangekleed was, namelijk met een buisje en een geruite pantalon. In Brussel was het mij gebeurd dat ik op het uur dat de table d'hôte begon, bij de deur op Papa stond te wachten, toen twee Engelsen binnenkwamen en mij hun hoeden en parapluies gaven. Ik hing de hoeden op en zette de parapluies in de standaard, maar zorgde aan het dessert enige nonnevenjes machtig te worden, vóór de Engelsen de table d'hôte te verlaten, en het door mij gekaapte in hun hoeden en parapluies te stoppen, ten einde mij zodoende op hen te wreken. In een ander hôtel liep ik de trap op toen een Engelsman de deur zijner kamer opende en mij het woord "Waiter" riep. Ik deed alsof ik het niet hoorde en liep door, waarop hij mij luider riep „Waiter, waiter, can't you listen?" en toen ik nog geen antwoord gaf, stoof hij de trap op mij achterna. Dat was juist wat ik bedoelde, want ik liet hem drie verdiepingen hoog klimmen en toen ik onze kamer bereikt had, opende ik de deur, sprong naar binnen en sloot die voor zijn neus weer dicht.

175. In Sept.1846 keerde ik naar de Lat.school terug en wel bij de rector van Capellen. Ik vond daar behalve de jongens die met mij waren overgegaan Abraham da Costa, zoon van de grote dichter Isaac da Costa, Pieter Ploos van Amstel, Peter August de Genestet, later Remonstr.predikant en dichter, in 1861 jong gestorven, Henri Kruseman, Heideman en anderen. Het jaar dat ik bij de rector doorbracht, was ook heel aangenaam, omdat ik met da Costa, Ploos en de Genestet bevriend raakte, maar niet zó aangenaam als bij de Heer Veegens, omdat de rector minder knap was en ik de comedies van Terentius, welke wij bij hem lazen, niet heel amusant vond. Ter vergoeding las
176 ik 's avonds thuis de comedies van Plautus en wel met Papa en met David, als die thuis bleven. Papa had er dolle pret in, daar hij er slechts enkele kende. Ook nam ik mij voor uit iedere Latijnse dichter 't een of ander te vertalen, en haalde ik de Genestet over dit met mij te doen.

Ik herinner mij uit die tijd dat Jacob Ploos dodelijk was van Adrienne Bijleveld, die kuiltjes in de wangen had, maar nooit door hem gevraagd is
177. omdat hij noch zij fortuin genoeg had. Christiaan maakte het hof aan Suze Kruseman, en zij vond hem lang niet onaardig. Zij was de oudste dochter van de schilder Kruseman en een mooi meisje, doch met slechts één hand, zodat zij alleen de linker tot haar beschikking had. Zij had dus een kunsthand, en was zó handig dat men het gebrek niet bespeurde. Slechts hij, die met

haar danste, bemerkte het, wanneer zij haar kunstarm op de zijne legde. Voor Christiaan was het zeer gemakkelijk om haar dikwijls te zien, daar de Genestet geen ouders meer had en bij zijn oom Kruseman inwoonde, en niet alleen ik maar ook Chr. met hem en met de zoons Kruseman bevriend was. Heel dikwijls liepen wij dus bij hen op, gelijk men toen zeide, en ontmoetten wij Suze hetzij op de trap of bij een harer broers. Een of twee jaar later, terwijl Chr. en ik op de Keizersgracht schaatsen reden, zagen wij opeens Suze wandelen met Steven de Clercq aan de arm. Chr.'s schrik en droefheid te schilderen is mij niet mogelijk. Ofschoon wij op het ijs waren brak het zweet hem uit. Maar er viel niets aan te doen. Alleen was het vreemd, dat ons niets van dat engagement was ter ore gekomen. Steven de Clercq was een beeldschone jongen, haast te mooi, met een slank figuur en krullend haar, alsof hij pas de kapperswinkel had verlaten. Hij had gronden te Heerde en werd later Dijkgraaf van de Haarlemmermeer en evenals alle de kinderen van de
178 grote Improvisator was hij knap en vlug. Suze heeft hem 8 kinderen geschonken, van wie een zoon Dir.der Haarl.Bankver. en een ander socialist geworden is.

Na het einde van de cursus verliet ik de Lat.School in July 1847 als primus in het Latijn en kreeg ik de comedies van Aristophanes tot prijs. In het Grieks kampte ik met Kramer om de prijs, maar op het laatst maakte hij een paar fouten minder in de thema en won hij. Later vernam ik dat hij vernomen had uit welke auteur de Rector zou vertalen en zich dus had kunnen voorbereiden. Ik ging in de vacantie hard werken voor het Staatsexamen, dat Thorbecke had ingevoerd. Bovendien nam ik privaatles bij Veegens. Dat Staats examen werd in 1845 voor 't eerst afgenomen en wel te 's Gravenhage. In 1846 moest men het te Arnhem afleggen en in 1847 te Zwolle. Het had iets van het eindexamen dat tegenwoordig door de jongens der hoogste klas van het Gymnasium wordt afgelegd, in zoverre zij over alle vakken ondervraagd
179 worden, maar het was aan de andere kant lastiger omdat men bij het Staatsexamen door wildvreemde heren werd ondervraagd. Papa schreef er een brochure tegen en ik meen dat het in 1848 werd afgeschaft.

Eer ik mij echter op reis begaf naar Zwolle moet ik vertellen dat ik juist in 1847 voor 't eerst verliefd geraakt was en wel op Maria Taddel. Zij was de derde dochter van de Heer Henri Taddel en Mej. Marcella. Wat haar vader misdreven had of wat er met hem gebeurd was ben ik nooit te weten gekomen, maar hij woonde niet met zijn vrouw en kinderen en stierf te Marseille, Toen ik Marie voor 't eerst zag woonde zij met haar moeder en zusters bij haar oom Prof J.van Hall in. Ik vermoed dat de vader Taddel zijn fortuin verloren had en zijn vrouw en kinderen uit chariteit door zijn zwager v.Hall
180. waren opgenomen. Marie was een beauty van de 1ste rang, maar une beauté sévère, een donkere brunette met prachtige ogen en een allerliefste lach. Het was dus niet te verwonderen dat ik verliefd werd, ook al had ik haar nog nooit gesproken, maar al spoedig ontmoette ik haar op 't een of ander danspartijtje en bespeurde ik dat zij licht was als een veer en allerprettigst danste, maar spoedig uit haar adem was. Veel conversatie had zij niet, maar ik babbelde des te meer. 's Winters reden wij, Christiaan, de Ploosen
181 en ik schaatsen op haar gracht en dan stond zij dikwijls met haar zusters voor het raam om naar ons te kijken. Met St Nicolaas zond ik haar een flacon en toen ik haar later in Felix ontmoette, waar een lezing over een letterkundig onderwerp gehouden werd, had zij mijn flacon in de hand. De laatste maal dat ik haar zag was op een buitenpartij door Prof van Hall op zijn buitenplaats de Hoogstraat gegeven. Nadat Prof van Hall hoogleraar te Utrecht geworden was zag ik haar natuurlijk niet meer en vergat ik haar spoedig, en het vreemdste is dat hoewel zij eerst in 1888, dus 40 jaar later gestorven is en zij jaren lang te Zeist en even lang te Hilversum gewoond heeft, ik haar nooit, nooit meer heb ontmoet. 't Is altijd een gemene
182. streek van mij geweest haar te hebben verlaten omdat wij beiden te arm waren.

Ik ging dus de 24ste Aug 1847 naar Zwolle per stoomboot, en wel in gezelschap van Herman, omdat hij met mij, ingeval ik slaagde, een voetreisje zou maken door de 4 noord-oostelijke provincies. Zijn vader en de mijne hadden ons ieder f 150,- daartoe meegegeven. Ik zal die nacht wel niet veel geslapen hebben, daar ik reeds vernomen had hoe moeilijk het
183. examen was en hoe vele knapen werden afgewezen. Ieder onzer kreeg een nummer en onze namen bleven den examinatoren onbekend. Ik kreeg no.9 en wij werden ieder op vrij goede afstand van elkander aan een tafeltje geplaatst, waar wij schriftelijk werk te maken hadden en ondervraagd werden. Van het examen, dat van 9 tot 4 uur duurde, herinner ik mij bijna niets. Als eenmaal een examen achter de rug is, denkt men er niet meer aan, en de latere examina, Mathesis, Propaedeutisch, Candidaats, Doctoraal 1e en 2e deel en de Promotie hebben het Staatsexamen geheel uit mijn geheugen verdrongen.

184. Ik herinner mij dat de Heer de Greve Voorzitter v.d.Hooge Raad, President was van de Commissie der Examinatoren, en dat tot dezen o.a. behoorde Prof Cobet uit Leiden, de grote Graecus, de eerste die de eis stelde dat men op de Gr. woorden het accent goed plaatste, vanwaar hij de bijnaam van het Accent had. Terwijl ik bezig was een meetkundig voorstel uit te werken, kwam Prof Cobet, een bleek en baardeloze jongeling, aanhuppelen en achter mij staan en over mijn schouder naar mijn werk zien. Ik vroeg hem of hij mij wilde helpen, maar daarop riep hij uit:"Dank je wel, daar weet ik niets van!", welke laatste woorden hij driemaal herhaalde. Na verloop van enige tijd was ik bezig aan het vertalen uit het Hollands in het Grieks, en toen hij bij mij kwam om de vertaling na te zien was zijn eerste kreet:"De accenten, de accenten?" waarop ik terstond evenals hij tot driemalen toe

185. woordde:"Daar weet ik niets van", omdat ik de accenten nooit geleerd had. Cobet lachte en zeide niets. ('t Is bekend dat Cobet voor zijn mathesisexamen was afgewezen, maar overigens zó knap was, dat hem de titel van Dr Math. honoris causa geschonken werd, toen hij in de letteren promoveerde, wel een bewijs hoe dwaas het was het mathesis-examen verplichtend te stellen zowel voor juristen en theologen als voor litteratoren.) Te 4 ure moesten wij allen het lokaal verlaten en elders de beslissing afwachten. Na verloop van een uur werden wij een voor een binnengeroepen. (Ik had nr.9 en) van de tien,die met mij hun lot vernamen, werden er niet minder dan vier afgewezen. (Toen mijn nummer werd afgeroepen, zeiden allen die met mij stonden te wachten: "Je hebt slechte kans, want ze schijnen vandaag allen af te wijzen," waarop ik antwoordde:"Integendeel! nu er al vier gedropen zijn heb ik alle kans toegelaten te worden, daar zij er toch niet nog meer zullen durven afwijzen," en) met een popelend hart trad ik het vertrek binnen waar de Commissie vergaderd was. "Nr 9," voegde de President mij toe,"de Commissie is van oordeel dat gij tot de studie kunt worden toegelaten. Ik heb daarom het genoegen u het diploma uit te reiken. Mag ik u verzoeken het in te zien en mij te zeggen of uwe voornamen juist geschreven zijn?" "Ik dank u zeer," gaf ik ten antwoord en zonder het in te zien vervolgde ik:" 't is perfect in orde," waarna ik boog en de kamer uitdanste van pleizier.

186. De volgende dag gingen Herman en ik op reis, maar in plaats van eerst in Overijssel te blijven, reden wij per diligence terstond naar Assen. Wij zonden onze koffers naar Groningen en wandelden van Assen langs Rolde, Bonne, Gieten en langs de Hunnebedden naar Zuid Laren. Daar trachtten wij een rijtuig te krijgen om ons naar Groningen te brengen, waar wij wensten te over-

187. nachten, maar van zo iets als een rijtuig had men in Zuidlaren nooit gehoord. Eindelijk verwees men ons naar een boer die misschien wel bereid zou zijn ons te brengen, daar hij behalve zijn boerenwagen en mestkar nog een oude tweewielige sjees bezat. Wij wendden ons dus tot hem en vonden hem inderdaad bereid om ons van dienst te zijn, maar eerst moest hij zijn paard uit de wei halen en zo duurde het nog een geruime tijd eer het beest voor de sjees gespannen was en wij met ons drieën er in zaten, de boer in 't midden en wij ter weerszijden. Ge kunt nagaan hoe nauw wij zaten en ik herinner mij heel goed hoe Herman een vies gezicht trok, daar hij vond dat de boer een geur verspreidde, die niet precies welriekend was. De arme H. was uiterst kieskeurig uitgevallen en zou b.v. nooit uit eens anders kopje willen drinken of met dezelfde lepel soep nemen, die een ander in de mond had gehad.

188. Hoe lang de rit duurde en hoeveel wij moesten betalen weet ik niet, evenmin of de boer in Groningen al dan niet overnachtte, maar wij stapten in een hôtel op de markt af, een markt, waar al de straten van Gr. op uitlopen. De volgende dag bezochten wij Prof.van Hall, voor wie Papa ons een aanbevelingsbrief had meegegeven. Hij nodigde ons uit te komen koffiedrinken en toen wij te 12 ure kwamen maakten wij met Mevrouw en al de kinderen kennis. Prof van Hall zeide ons dat wij de boerderij van Rummeling en de inpoldering van de Dollart moesten gaan zien, waar Flip Taddel als ingenieur bij geëmployeerd was, en daartoe gaf hij ons een brief voor ieder hunner mee. Waar die boerderij van Rummeling gelegen was herinner ik mij niet, maar wij reden er heen op een Zondagochtend en bezochten hem toen hij uit de kerk kwam. Hij las Prof van Hall's briefje, stak een pijp op aan een zilveren komfoor, en begon ons toen te vertellen hoeveel stuks groot en klein vee hij had, hoeveel bunders land hem toebehoorden, hoeveel paarden in de wei liepen, en hoe groot het aantal knechts en meiden was die hij in dienst had. Hij bracht ons in zijn huis en liet ons à la Hizkia al zijn gouden en

189. zilveren voorwerpen zien en vertelde ons tevens dat hij te Berlijn op de landbouwschool gestudeerd had. Herman en ik vonden dit alles heel belangrijk, maar het zou ons veel aangenamer geweest zijn indien de man ons een boteram met een snee van zijn heerlijke kaas, die hij ons had gewezen en een

kop koffy gegeven had. Maar hij bood niets aan, zelfs niet een pijp, en rammelende van de honger namen wij afscheid en renden wij naar de boerenherberg in het dorp om onze honger te stillen.

Ik geloof dat wij vandaar naar Winschoten liepen en verder naar Warfum, welks scheve kerktoren wij bewonderden. Eindelijk keerden wij naar Groningen terug, vanwaar wij per diligence naar Buitenpost reden, waar de famille van Haersma de With woonde, welke ik in het vorige jaar te Creuznach ontmoet had en die ik thans wilde bezoeken. Wij vonden ze thuis, ik stelde Herman voor, die geestig en causant was en dus terstond geapprecieerd werd, en daar er diezelfde avond een bal was in een tuin of elders, zo nodigden zij ons uit hen daarheen te vergezellen, maar wij hadden geen rok of handschoenen en weigerden dus.

Van Buitenpost reden wij naar Leeuwarden, waar wij eigenlijk bitter weinig zagen en vanwaar wij spoedig te voet naar Heereveen trokken om Lantinga te horen buikspreken en het Oranjewoud te bewonderen. Van Heereveen liepen
190. wij naar de Lemmer, een tocht van acht uren langs een allervervelendste weg. Dikwijls haddenwij lust om aan de een of andere boerderij om een glas melk te vragen, maar dan werden wij afgeschrikt door het grote bord waarop de woorden: Wacht u voor den hond, te lezen stonden. De weg scheen ons eindeloos lang toe en zulks te meer omdat men ons te Heerenveen verzekerd had dat wij die in 4 uur gemakkelijk konden afleggen. Eindelijk bereikten wij de Lemmer, waar hoegenaamd niets te zien was zodat wij er niet lang bleven en spoedig naar Sneek vertrokken, een lief stadje met een mooi kerkhof.

Toen wij Sneek verlieten en reeds in de diligence hadden plaats genomen kwam er nog een passagier aanstappen, die door anderen gebracht werd en Halbertsma genoemd werd. Ik hoorde hem een paar vloeken uiten en daarop klom hij in de wagen. Na verloop van enige tijd vroeg ik hem of hij niet Ds.Halbertsma van Deventer was. Hij gaf nauwelijks een antwoord, maar toen ik hem vroeg of hij niet de aantekeningen gevoegd had bij Papa's Plat-Amsterdamsche Samenspraak, zeide hij: Ja, en vroeg hij onze namen en of ook wij naar Leeuwarden reden, of wij Rengers kenden, zo niet, dan zou hij ons bij
191. hem brengen, voorts dat Boelens zulke ver.... lekkere wijn had, alles met vloeken doorspekt hetgeen ons geweldig ergerde. Onder het rijden trof het ons dat de weilanden schenen te trillen en toen vernamen wij dat het de muizen waren die onder en op het gras heen en weer liepen, en het spreekwoord zegt: Een muis in 't land, een gouden tand, hetgeen evenzeer kan betekenen dat daardoor het land vruchtbaar gemaakt wordt als het omgekeerde, dat het veel schade aan het land doet en het dus goud zal kosten om het weer goed te krijgen.

Te Leeuwarden stapten wij in hetzelfde hotel af als enige dagen vroeger en sprak de Heer Halbertsma met ons af ons de volgende dag te zullen afhalen en ten huize van de Heer Rengers te brengen. Hij had ons reeds gezegd dat deze Baron van Burmania Rengers met Jonkvrouwe van Asbeck getrouwd was, en hij thans bij afwezigheid van de Gouverneur van Friesland diens functie waarnam. Nu had mijn vader mij het journaal meegegeven van de reis, welke hij in 1823 met zijn vriend van Hogendorp zowel in Gelderland als in de andere provincies gemaakt had. Vermoedelijk was het hem uit het geheugen gegaan dat hij daarin ook vermeldt hoe dodelijk verliefd hij was van zekere beeldschone Freule van Asbeck, want misschien zou hij mij dan het journaal niet hebben meegegeven. Hij vertelde daarin dat zijn vader tegen het huwelijk was omdat die Freule Rooms was, hetgeen hem speet omdat hij wel bemerkt had dat zij hem genegen was. Papa was toen 20; hij zag dus van haar af
192. en eerst meer dan 40 jaar later zag hij haar voor 't eerst aan de Steeg terug. Toen ik dus die naam der Freule in het dagboek had gelezen, vroeg ik aan Halbertsma of Mevr.Rengers Rooms was. "Neen," antwoordde hij,"maar zij is het vroeger geweest," en uit nog enkele andere byzonderheden leidde ik af dat zij Papa's vroegere belle moest zijn. Ds.H. bracht ons dus bij de Heer Rengers of liever bij Mevrouw, daar hij niet thuis was, en bij het binnenkomen trof het mij terstond dat Papa haar schoonheid niet had overdreven. Ofschoon zij tussen de 40 en 50 moest zijn was zij nog een beauté van de lste rang. Zodra zij onze namen hoorde en vernam van wie ik de zoon was, verzocht zij ons te komen koffydrinken, in welk geval haar man thuis zou zijn. Ds.H. excuseerde zich, wat mij genoegen deed, daar hij mij al meer en meer door zijn vloeken, zijn vuile aardigheden en zijn ploertige manieren onbeschrijflijk ergerde. Zo had hij o.a. zijn hoed niet afgenomen toen hij bij Mevr.Rengers binnenkwam, en toen deze hem zeide:"U hebt een drovig verlies geleden Dominé!" antwoordde hij:"Och Mevrouw! wat zal ik je zeggen, dat zijn wereldse zaken, daar moet een mens zich overheen zetten." Ik vernam later dat hij kort tevoren zijn vrouw had verloren.

Wij verlieten Mevr.Rengers met Ds.H. die ons naar het Prinsenhof bracht en op de markt een vrij gezet heer ziende naderen ons zeide:"Daar heb je p.v.d.

193. Boelens." Toen wij hem genaderd waren namen wij onze petten af, maar Halbertsma sloeg hem op zijn buik met de vraag of hij nog zulke lekkere wijn dronk. Of hij ons toen of later naar een onderaards donker hol heeft meegenomen, waar wel licht brandde maar dit geheel verduisterd werd door de dikke wolken rook der baai (een soort van zware tabak) herinner ik mij niet. Het zat er vol kooplui van allerlei soort, die jenever dronken en geweldig dikke wolken rook uitbliezen. H. bestelde terstond 3 glazen jenever, maar op onze opmerking dat wij die niet begeerden, riep hij de knecht terug en bestelde hij één glas hetwelk hij ledigde. Hij vroeg ons gedurig of wij dit niet hoogst interessant vonden, maar ik was blij toen wij uit dat afschuwelijke hol weer in de buitenlucht kwamen en wij vroegen ons af hoe het mogelijk is dat er mensen zijn die in zulk een door drank, rook en bedorven adem verpest hol willen zitten.

Toen wij bij Mevr.Rengers terugkwamen om koffy te drinken (in die tijd was er nog geen sprake van warm eten te 12 ure) was zij bezig aan een harer dochters les te geven, maar toen zij ons zag sloot zij het boek, waarop het meisje zeide:"Mama, wij moeten nog in van Lennep lezen!" Mevrouw kreeg toen
194. een kleur en zeide ons:"Zij bedoelt de Geschiedenis van Noord-Nederland door Mr.J.V.L." Die kleur versterkte mij in het vermoeden dat zij en Papa intiem waren geweest. De Heer Rengers kwam thuis en stelde ons voor het tuchthuis te bezichtigen, waarvan hij regent was. Dit namen wij aan, daar ik hoogst nieuwsgierig was om een tuchthuisboef te zien, weinig vermoedende dat zij mij later zoveel zouden te doen geven. Wij vergezelden hem dus naar het Tuchthuis en werden door de Directeur rondgeleid. Zodra hij een zaal binnentrad riep de bewaarder:"In orde!" en dan stonden alle gevangenen op van hun werk en sloegen zij aan. In één zaal waren enkel moordenaars, allen met hetzelfde type, front fuyant, pain de sucre vorm, zoals bij de tijgers. In een cel zat de beruchte Harmen Bakker, een der grootste inbrekers van zijn tijd, met een sluw gelaat. Op de vraag wat tegen inbraak het beste middel was antwoordde hij: 1e Zuigelingen, omdat dan allicht iemand wakker is, 2e een waakse hond, 3e een nachtlicht, 4e schellen aan de deuren of luiken,
195. maar het beste middel, zeide hij, is dat je God bidt om je te bewaren. In een andere cel zaten twee Joden, die valse munt hadden gemaakt. De Directeur sprak hen toe maar ik herinner mij niet wat hij zeide, doch wel dat een hunner antwoordde:"Wat zal ik je zeggen Mijnheer de Directeur? Als je met rijke lui kersen eet dan krijg je de pitten naar je hoofd."

Hoe lang wij te Leeuwarden gebleven zijn weet ik niet, maar ik elk geval langer dan de eerste maal omdat wij ons beter amuseerden, ook bij de fam. Rengers dineerden en Herman natuurlijk terstond dodelijk was van een der meisjes Rengers, Eindelijk moesten wij afscheid nemen en voeren wij per trekschuit naar Franeker om het Planetarium te zien dat Plantinga vervaardigd had en door ons zeer werd bewonderd. Van Franeker reden wij naar Harlingen en van daar voeren wij per stoomboot naar Amsterdam terug. In het Urksche gat spookte het hevig, zodat schier alle passagiers zeeziek werden. Herman en ik hielden ons goed. 's Middags bestelden wij een weinig eten, doch niet te veel omdat ons geld van lieverlede verteerd was. Nu gebeurde het dat terwijl wij bezig waren ons sober maal op te eten, de hofmeester met een gebraden eendvogel de kajuit binnentrad. Rondziende vond hij de persoon niet die hem besteld had en vermoedelijk nog zeeziek was. Daarop vroeg hij: "Wie heeft deze eend besteld?" "Wij!" antwoordde de ondeugende Herman. "Nu
196. zul je hem hebben ook!" hernam de hofmeester en tegelijkertijd kwakte hij de schotel voor ons neer. H. zei toen dat hij het niet gemeend had, maar de man was woedend en liet zich niet voor de gek houden en wij de eend moesten opeten en betalen. Er schoot ons niets over dan te gehoorzamen, maar toen wij aan de N.Stadsherberg aanlandden hadden wij nog slechts één dubbeltje op zak zodat wij de kruier, die onze bagage achter ons naar de Keizersgracht droeg, niet konden betalen en de meid dit doen moest.

De 2de Oct.1847 werd ik student aan het Athenaeum Illustre te Amsterdam, hetwelk op veel moderner schaal was ingericht dan de thans bestaande Universiteit, waarmede de ijdele van Tienhoven de hoofdstad bezwaard heeft, met dit schadelijke gevolg dat het haar schatten kost, er veel te veel studenten komen, en enkel specialiteiten tot Hoogleraren benoemd worden, die soms in Nederland niet te vinden zijn, zodat zij uit Duitsland en zelfs uit Engeland worden geïmporteerd, terwijl de Hoogleraren uit mijn tijd mannen waren van universele kennis, die onderscheidene vakken te doceren hadden en dientengevolge de tijd niet hadden om zich met politiek of met andere zaken te bemoeien.

197. Ik begon natuurlijk met vier weken groen te lopen en gedurende die tijd logeerde Herman bij ons op de Keizersgracht omdat zijn ouders nog op het Manpad waren. Dat groen lopen was destijds geheel iets anders dan thans.

De groenen moesten vrij sjofel gekleed zijn, namelijk in het zwart, een oud rokje en te korte pantalon, zonder linnen te vertonen, met een hoge hoed op het hoofd (de studenten droegen petten); zij moesten zoveel mogelijk de fatsoenlijke buurten, dus vooral de grachten vermijden, en dit deden zij uit de aard der zaak, juist omdat zij er zo haveloos en vervallen uitzagen, wijn en sterke drank waren hun evenals het roken verboden; daarentegen mocht geen student hen aan den lijve aantasten, en zij mochten op geen der colleges ontbreken. Wij moesten de drie colleges van Prof Bosscha van 1-4 op de Leliegracht, dat van Prof Veth 's ochtends te 8 uur op de Leidse Gracht en dat van Prof Beyerman op de O.Z.Voorburgwal te 12 uur houden en nu en dan kwam in de tussenkwartieren een student kijken of alle groenen present waren. Zo herinner ik mij dat Eduard s'Jacob bij Prof Bosscha binnentrad en de namen opnam der groenen, die er waren.

198 Voor elke avond werden wij, Herman en ik meestal tezamen, met andere groenen bij een of andere student besteld en daar deze enige andere studenten had uitgenodigd en de kamer niet groot was, werd het spoedig ook door de rook der pijpen en sigaren erg benauwd. Een uitkomst was het dan om op de schel te mogen passen, gelijk mij een paar maal te beurt viel. Zodra er aan de voordeur gebeld werd rende ik naar de voordeur, nam de boodschap aan, bracht die aande keukenmeid over of liet een der huisgenoten binnen, en begaf mij daarna weder naar de kamer van de student. Nooit heeft enige student mij aangeraakt, maar wel hinderde mij, die toch allesbehalve vroom was, het afschuwelijke vloeken van enkele studenten en de godslasterlijke of vuile en liederlijke taal welke zij uitbraakten. Daar Herman zeer geestig was en alleraardigst wist te vertellen, liet men hem meestal de een of andere geschiedenis verhalen, mits hij zorgde dat er een of meer uien in voorkwamen. Hij deed dit dan zó aardig, dat wij groenen met open oren zaten te luisteren en ons
199. lachen niet konden bedwingen, maar de studenten zaten er met de ernstigste gezichten bij en kregen geen krimp. Zodra het verhaal uit was begonnen zij hem uit te schelden, en te bulderen dat zij geen enkele ui hadden gehoord en gelastten zij hem er een ander te vertellen en hen te waarschuwen als er een ui kwam. De arme Herman kon daar niet tegen en dikwijls sprongen hem de tranen in de ogen.

200. Op dezelfde gracht als wij woonde de Wed. s'Jacob mat haar zoons Mari, advocaat, Frits, zeeofficier, Willem en Eduard, studenten. Willem had wegens zijn colossaal figuur de bijnaam van Kioenie, de naam van de olifant in Artis. Eens op een avond, toen Herman en ik van een groenpartij terugkwamen, ontmoetten wij hem dicht bij ons huis en groetten wij hem met de woorden: Goeden avond Kioenie! Deswege diende hij een klacht in bij de Senaat, die ons voor zich liet komen en ons als straf opleide 14 dagen langer groen lopen, welke straf echter niet is toegepast. Tevens zouden zij Senatoren ons nu verder à faire nemen. Van die dag af werden wij elke avond hetzij afzonderlijk of tezamen bij een hunner geroepen en vooral geëxamineerd. Zo legde Luber mij Hippocrates voor om hieruit een stuk ad aperturam te vertalen. Tevens trachtte hij mij misselijk te maken door mij allerlei griezeligheden als lijkevet, hersenen, doodshoofden, een opengesneden long enz. te tonen. De meeste herinnering heb ik echter aan een avond dien ik met Herman bij Toon Rendorp op de Kloveniersburgwal doorbracht, waarbij de gehele Senaat tegenwoordig was. Mij werd toen opgedragen om thee te zetten, doch in plaats
201. van thee zette ik tabak. Toen de Senatoren dit proefden, waren zij woedend en deed ik alsof ik mij in het kistje vergist had. Nu ledigde ik de trekpot en zette thee zonder de trekpot vooraf uit te spoelen, met dit gevolg dat de thee nog naar tabak smaakte. Dit maakte zulk een sensatie dat Rendorp het ruim 40 jaar later aan de leden der Prov.Staten verhaalde, toen mij enige nieuwe leden werden voorgesteld. Herman en ik hadden het aldaar kwaad te verantwoorden, entoen wij eindelijk na van 6 tot 11 uur genegerd geweest te zijn, zonder een droppel water te hebben gekregen, en misselijk van de tabakslucht doodmoe thuis kwamen, viel Herman op de trap neer en terstond in slaap. Vande ontgroening op 2 October herinner ik mij niet veel meer dan dat wij de opstellen overhandigden die wij op last van de Senaat hadden moeten maken. Natuurlijk in 't Latijn en de ontgroening ging ook in 't Latijn. Eén voor één werden wij voor de Senaat geroepen en geëxamineerd. De Rector Luber sprak zeer gemakkelijk Latijn en ondervroeg en stuurde ons dan weer in een donker vertrek terug. Eindelijk werden wij voor het laatst binnengeroepen en overhandigde hij ons het diploma, waarbij wij in het Album Studiosorum waren ingeschreven. Tegelijkertijd bood hij ons een glas wijn aan, en of die al dan niet zuur was proefde ik niet, want nooit smaakte my na uren lang dorst geleden te hebben, een teug wijn zó goed als die avond of nacht, want het was 2 uur eer wij thuis kwamen.

202. Hoe het zij, wij waren dus eindelijk student geworden en konden dus de volgende ochtend naar het Manpad gaan. Toen wij er kwamen vernamen wij dat allen op de jacht waren, ook Jan, die evenals David student was. Wij liepen
203 dus het duin in in de richting van waar ons het geluid van een schot was ter ore gekomen. Al spoedig vonden wij de jagers en riep Herman zijn broer Jan toe:"Dag collega!" "Nu, niet zo pedant!" was al wat Jan ten antwoord gaf, maar wij waren te blij, dat die vervelende en vermoeiende groentijd achter de rug was om ons dit aan te trekken.

En wat zal ik nu verder van mijn studententijd vertellen? Een echt student, d.w.z. studentikoos ben ik nooit geweest, en zo prefereerde ik b.v. een hoed te dragen in plaats van een pet. Ik hield dol van een partij of een pot billard te spelen vóór het eten hetzij bij Aubert bij het Gebed zonder end, of bij Hannier, een ander café op het Rokin of in de Studentensocieteit, maar sterke drank heb ik nooit gedronken, omdat ik de smaak daar-
204 van lelijker vond dan die van medicijnen, en aan wijn ben ik mij evenmin te buiten gegaan als aan het uitstoten van vloeken. Wel heb ik in die tijd slecht te boeken gelezen als Les Mystères de Paris van Eugène Sue en een paar romans van Paul de Kock, maar overigens heb ik veel gewerkt en zat ik 's avonds thuis zodra ik niet het een of anderen diner bijwoonde of op een bal genodigd was en mijn examens heb ik op tijd gedaan.

Nauwelijks waren wij student geworden of wij werden dringend verzocht om lid te worden van een gezelschap. Ik koos L.E.A. (literis et artibus) omdat die voor het zoetste doorging en er eerst gewerkt en daarna zo eenvoudig mogelijk gesoupeerd werd, namelijk met een broodje, een schoenlapper, en één fles wijn. Het was gelijk ik zeide een zoet gezelschap, want er werd meer gewerkt dan gebabbeld en aan het souper werd alleen het Io Vivat gezongen, maar omdat dit nu eenmaal een studentenlied was dan wel uit opgewondenheid, want van dronkenschap was geen sprake, en desniettemin beviel mij de
205 geest die er heerste niet. Het modernisme bestond nog niet, wel het rationalisme en al de leden waren rationalisten. Ik zelf was niets en toch gevoelde ik onbewust dat de zoetsappige vroomheid mijner medeleden niet de ware was. 't Is bekend dat Kuenen later als hoogleraar zijn best heeft gedaan de echtheid en waarheid der Schrift, bep. van het O.T. te bestrijden en te ondermijnen en daardoor onberekenbaar veel kwaad heeft gedaan, dat Rauwenhoff, die overigens alles behalve knap was, desniettemin ook Hoogleraar te Leiden geworden is, vermoedelijk op Kuenens voorspraak, dat Piet Bruyn als Doopsgezind predikant eerlijk genoeg was om zijn ontslag te nemen daar hij aan niets meer geloofde. Deze was zeker de geestigste van allen en werd later terecht en tegelijk met mij, lid der redactie van de Studentenalmanak, waarin hij buitengewoon humoristische stukken schreef.

206 Het speet mij dus dat ik niet liever de uitnodiging had aangenomen om lid te worden van het andere gezelschap Vigemus, waartoe Pijnappel, de Rahusens, da Costa en anderen toetraden, omdat deze mijn vrienden waren, terwijl ik mij nooit met een der leden van L.E.A. lieerde. Ik hospiteerde dan ook nu en dan bij Vigemus en werd zelfs later, toen ik reeds gepromoveerd was daar nog wel uitgenodigd.

207 Ik hield er niet van om laat naar bed te gaan en had nooit meer het land dan wanneer ik op de dies van het Athenaeum de 8ste Januari 's avonds met al de studenten serenades moest gaan brengen aan de Hoogleraren, de Burgemeester en de Kommandant der stad. De verpestende lucht, welke zowel de fakkels als het ons vergezellende gepeupel verspreidden, maakte mij ziek; daarbij kwam dat alleen de Senaat werd uitgenodigd om binnen te komen en een glas wijn te drinken, zodat wij studenten van dorst vergingen en met droge kelen, zwarte aangezichten en van onderen tot boven bestoven thuis kwamen. Eens werd het zó laat dat ik volgens afspraak bij Bram Willet aanbelde (daar zijn vader dokter was hing er een nachtbel) en bij hem op een sofa in zijn zitkamer de nacht doorbracht. Het kostte hem geen moeite mij de deur te openen, daar hij gewoon was tot 3 à $3\frac{1}{2}$ uur 's nachts op te blijven, met dit gevolg dat hij niet voor 12 uur opstond. Meermalen heb ik hem gewekt en dan trof het mij altijd dat hij in zijn overhemd sliep en er dus elke dag een schoon aantrok.

De colleges woonde ik geregeld bij. Die van Prof Veth over Logica waren onbeschrijflijk droog, saai en vervelend. Hij was pas gehuwd en had dus moeite om zijn huwlijksbed te verlaten en als hij dan te 8 uur de collegekamer binnentrad, zag hij er zo bleek en uitgemergeld uit dat hij mij
208 wee maakte. Waarom de man zoo vroeg in de ochtend college gaf weet ik niet. 's Winters was er amper licht genoeg om te schrijven in zijn onderkamer op de Leidse Gracht. Niet minder vervelend waren de colleges van zijn zwager Prof van Geuns over de medicina forensis. Van Geuns had een impediment of speech en stotterde zó, dat van hetgeen hij zeide niets te begrijpen was.

208. 't Enige wat mij interesseerde was de sectie van een kinderlijkje. Enkele studenten werden daarvan wee, maar ik kon er goed tegen en dit kwam mij later goed te stade, toen ik als subst.officier van justitie menige autopsie heb moeten bijwonen.

Des te pleizieriger waren de colleges van Prof J. Bosscha. Vooral zijn college over de eerste Satyre van Juvenalis interesseerde mij in hoge mate. Hij sprak met groot gemak Latijn en had een boeiende en allersmakelijkste voordracht.

210. De 10 Dec 1847 legde ik te Leiden mijn klein-Mathesis examen af. Groot-Mathesis deden alleen zij die zowel in de rechten als in de letteren studeerden. Ik had zowel bij Lardner als bij van Woelderen heel veel aan de mathesis gedaan, maar nam toch nog enige privaatlessen omdat ik te Leiden door Prof Verdam moest geëxamineerd worden, en deze mij geheel onbekend was. Dit was het grote bezwaar van in Amsterdam aan het Athenaeum te studeren, dewijl dit het jus promovendi niet had, en de studenten dus aan een der Academiën te Leiden, te Utrecht of te Groningen hun examens moesten afleggen.

Van het jaar 1847 weet ik mij verder niets te herinneren dan alleen dat mijn ouders de 13dé October de tijding kregen dat hun oom van Loon, mijn aanstaande schoonvader, plotseling aan de Vuursche gestorven was. Hij had
211 zich de vorige dag per rijtuig naar Zeist laten brengen om bij zijn zuster Voombergh op Hoog Beek-en-Royen te logeren en daags daarna naar Schaep en Burgh terug te wandelen. Dit deed hij en aan de Vuursche sprak hij een arbeider toe die er stond te harken. Deze keek hem na omdat hij vond dat die vreemde heer zulke vriendelijke ogen had, en niet weinig ontstelde hij toen hij hem plotseling zag ter aarde vallen. Hij liep naar hem toe en vond dat hij gestorven was, waarop hij terstond de predikant en de Heer Bosch van Drakestein, die op de Vuursche woonde, ging waarschuwen. Deze reden toen tezamen naar Schaep en Burgh, waar men inmiddels in grote ongerustheid verkeerde, daar de overledene beloofd had vóór etensuur thuis te komen en dit reeds lang verstreken was. De heren verzochten de zoon Jan te mogen spreken en deelden hem de verpletterende tijding mede. Anna en Constance waren te Gräfrath, en Hendrik te Noordhey op school. Mijn zuster Saar, destijds 22 jaar, logeerde er en later vertelde men mij dat zij zich zo flink gehouden en 't een en ander beschikt had, daar iedereen het hoofd had verloren. Oom van Loon was een buitengewoon beminnelijk man, die weliswaar weinig onderricht had ontvangen en een gedeelte van zijn jeugd te Lausanne had doorgebracht, maar wien het aan gezond verstand niet ontbrak en in elk opzicht een gedistingeerd edelman kon genoemd worden. Zijn ouders hadden hem naar Lausanne gezonden om te voorkomen dat de prefect van Napoleon hem garde d'honneur zou maken.
212. Hij was in 1794 geboren en in 1815 gehuwd met de rijke Anna Louise Agatha van Winter. Zij had hem 11 kinderen geschonken, van wie de tweede overleden en Lore op een na de jongste was. Oom van Loon had een sterk gestel; intussen wist hij dat hij een hartkwaal had en het was dus onvoorzichtig om zulk een lange tocht te ondernemen. Maar hij, die op de jacht onvermoeid was en dan staande zijn boteram opat, terwijl hij met de ene hand het geweer en met de andere de polsstok vasthoudende, op het Sticht de sloten oversprong, rekende krachtig genoeg te zijn om van Zeist naar S. en B. te lopen.

213. Ik heb mijn oudoom van Loon weinig gekend. Daar hij de peetoom was van mijn jongste broeder Willem, moest deze hem op Nieuwjaarsdag gaan geluk wensen, maar daar hij te jong en te bleu was om die formidabele visite alleen te maken moest ik hem vergezellen, ofschoon ik er even hard tegen opzag als hij. Wij gingen er gewoonlijk tegen 1 uur heen, maar vonden dan de gehele familie nog aan de koffietafel. Later durfden wij niet gaan uit vrees van Oom niet thuis te vinden en het was Willem natuurlijk om de Nieuwjaarsgift
214. te doen. Ik had nog meer het land dan Willem, die niets meer behoefde te praten dan nodig was en zich bij een felicitatie kon bepalen, maar ik, die 3 jaar ouder was moest min of meer een conversatie voeren. Tante van Loon, met haar lorgnet mij opnemende, gaf mij de indruk van altijd knorrig te kijken en maakte mij toen al bang, vooral sedert het ogenblik dat zij mij gevraagd had of ik wel wist hoe zij mijn tante was, want dat wist ik volstrekt niet. En dan die zeven dochters, die allen Frans of Engels en nooit Hollands babbelden of fluisterden, en van wie ik nooit wist which was which, wie Anna, wie Constance was. Ik stond te beven als ik in 't Frans moest antwoorden uit vrees van fouten te maken, of als Fraülein Thumm mij in het Duits iets vroeg want die taal was mij geheel vreemd. Even onaangenaam was Oom van Loons schlechter Witz van mij rug aan rug met Hendrik te laten staan, die in vergelijking met mij een reus was, en mijn enige troost was dat mijn kleren, hoe eenvoudig ook, mij beter zaten dan de zijne, daar hij er altijd uitgegroeid was en de mouwen van zijn buis zowel als de pijpen van zijn pantalon
215. te kort waren. Weinig vermoedde ik in die benauwde ogenblikken, dat de vrouw des huizes mij later à petit feu zou trachten te verbranden en desniettemin eenmaal mijn schoonmoeder zou worden.

~~Oom van Loon was zeer bemind zowel door aanzienlijken als door geringen~~

Oom van Loon was zeer bemind zowel door aanzienlijken als door geringen, zowel te Amsterdam als te 's Graveland. Zijn kinderen hadden hem onuitsprekelijk lief en het was mij later een genot om Lore over hem te horen spreken. Zij was zijn favorite en hij noemde haar altijd Kareltje. Hij had een uiterst teer gemoed en even hardvochtig en driftig als zijn vrouw was, zo zachtmoedig en geduldig was hij. Aan de koffie of aan tafel bespeurde hij terstond of een zijner kinderen verdriet had of door de gouvernante gestraft was, en in dat geval nam hij zijn kind mee naar zijn kamer en troostte hij het zo teder, dat alle verdriet ogenblikkelijk week. Hij was onbeschrijflijk weldadig en 't is niet vreemd dat zijn kinderen dit van hem hebben overgeërfd. Gierigheid
216. kon hij niet verdragen en als er in het Polderbestuur van 's Graveland gezeurd werd over het al of niet repareren van de kerk of van een brug, dan maakte hij daaraan een einde door te zeggen dat hij de onkosten op zich nam. Zo nam hij eens het maken ener nieuwe brug voor zijn rekening en was hij het die de aanleg van de straatweg van 's Graveland naar Soestdijk mogelijk maakte door de helft der aandelen in de uitgeschreven lening te nemen. Ik zelf herinner mij een voorval dat mij bewees hoe genereus hij was. Toen ik 16 jaar oud was zond mijn vader mij bij enige schatrijke lieden rond met een lijst ten bate van zekere franse Marquis de Thouars, die arm geworden was. Papa had daarbij een aanbeveling geschreven en daarin o.a. verhaald dat de man van koninklijken bloede was en buiten zijn schuld tot diepe armoede was vervallen. Ik weet niet meer van wie ik iets ontvangen had voordat ik bij Oom van Loon kwam, maar wel heugt het mij dat de schatrijke Tante Calkoen mij afwees en dat Tante Six mij lang aan de praat hield en enige fraai ingebonden boeken wees zonder mij iets te geven, daarna mij verzocht te schellen, en aan Hendrik, de koetsier, de lijst medegaf om die boven bij Oom te brengen. Geen minuut later bracht Hendrik mij de lijst terug met de boodschap dat Meneer er niet
217. aan dee. Ter verontschuldiging van Tante Six moet ik zeggen dat de arme ziel nooit een cent op zak had, maar door haar nare man zó kort gehouden werd, dat zij uit logeren gaande zelden genoeg geld bij zich had, zodat zij dan geld moest lenen om de fooi te kunnen geven. En toch had zij een groot fortuin aangebracht terwijl hij arm was. Maar hij verkwistte haar geld aan allerlei dwaasheden. Welnu, toen ik dus bij Tante Calkoen en bij Oom Six had bot gevangen belde ik bij Oom van Loon aan. Hij ontving mij in zijn tuinkamer en toen ik hem het doel mijner komst had meegedeeld en Papa's lijst en aanbeveling overhandigde, zei hij:"Als je Papa het zegt zal het wel goed wezen," en meteen
218. ontsloot hij zijn schrijftafel en gaf mij 2 briefjes van f. 25,-Ik dankte duizendmaal en danste naar huis.

Hij was een man van de klok maar zijn vrouw was nooit bijtijds klaar, en als zij samen visites moesten maken en het rijtuig b.v. te 2 uur besteld was stond hij op dat uur bij de voordeur geduldig te wachten totdat zij die zich nog moest kleden, gereed was. De kinderen herinnerden zich niet dat hun moeder ooit aan 't ontbijt kwam, terwijl hij dit nooit verzuimde. Hij las uit de franse Bijbel voor, omdat hij daaraan te Lausanne gewoon geraakt was en hij was dan ook lid van de Wale Kerk en van het Consistorie, zodat hij op zijn beurt moest collecteren. Eens toen hij de maand niet had, trof het hemdat er veel minder in het zakje was dan wanneer hij collecteerde en verdacht hij zijn medelid, die met de zak was rondgegaan van daaruit gestolen
219. te hebben. Daarom wierp hij een paar daalders die hij vooraf gemerkt had, in het zakje en zie! toen zij naderhand het geld telden ontbrak een der daalders en wellicht nog meer geld. Daarop zei hij dat hij sinds lang zijn collega verdacht had en verweet hij hem zijn misdaad. De man viel door de mand en werd ontslagen.

Hij hield veel van reizen, maar niet van lang op dezelfde plaats blijven, en toen hij in '48 drie maanden lang met zijn ganse gezin reisde, verbaasde het
220. hen allen dat hij 8 dagen lang te Interlaken en te München blijven wilde. Voor zijn gezondheid deed hij dikwijls een kuur te Wiesbaden en als hij in Engeland was bracht hij altijd nieuwe voorwerpen mee. Het jachtwagentje met de paraplu en de ringen voor de polsstokken , dat wij nog 20 jaar lang op Bantam gebruikten, bracht hij 70 jaar geleden uit Engeland mee.

Onder Amerongen had hij met andere heren een patrijzenjacht gehuurd en als hij daarheen ging nam hij altijd Helmes v.d.Vliet mee, die van zijn 13de jaar op S. en B. als staljongen, later als stalknecht dienstbaar is geweest. Deze vertelde mij dat hij de heren dan met het krieken van de dag moest wekken, en dit de eerste twee dagen gelukte, maar als hij de derde ochtend bij Oom van Loon kwam en hem zei dat het regende, deze dan antwoordde:"Daar ben ik blij om, dan kan ik nog wat uitslapen."Eens gebeurde het hem dat hij op een snikhete dag aldaar op jacht zijnde te 11 uur aan zijn vrienden zei dat hij wat ging rusten. Hij legde zich tegen een dijkje neer terwijl de anderen bleven jagen. Na enige tijd geslapen te hebben werd hij wakker door het kraaien van patrijzen en zag hij in de voren van het aardappelland vlak voor zich een koppel patrijzen achter elkander lopen. Terstond nam hij zijn geweer, mikte, schoot en doodde

11 hoenders, die hij ophaalde en bedaard naast zich neerlegde. Toen zijn vrienden
221. later half dood en zonder een schot gelost te hebben bij hem kwamen, waren zij stom van verbazing toen hij hun zijn 11 hoenders toonde.

Wat baat het of gij draaft en zwoegt en u verhit,
Fortuin liefst hem bezoekt, die wacht en stille zit.

Toen ik vele jaren later aan Helmes de namen zijner derde vrouw vroeg en waar hij met haar getrouwd was, antwoordde hij mij dat hij de familienaam zijner vrouw niet kende en haar altijd Antje genoemd had, en evenmin wist of hij in 's Graveland, Kortenhoef of Ankeveen getrouwd was, daar Meneer van Loon alles beschikt had.

222. In Maart 1848 had het oproer in Amsterdam plaats hetwelk gelukkig minder ernstige gevolgen had dan in de andere landen van Europa. Een drietal socialisten riep het gepeupel op om op de Dam samen te komen en ruide aldaar de menigte op om de winkels te plunderen en bij de rijken de ruiten in te gooien. Ik wist van niets en liep dus als altijd naar de Laliegracht, waar ik tot mijn verwondering de deur gesloten vond. Ik belde en vroeg de meid of er geen college was. "Weet u het niet?" antwoordde zij, "er is oproer, zij plunderen de winkels. O foei, daar komen zij aan," en tegelijk sloot zij de deur. En toen zag ik inderdaad een tierende hoop volks uit de Molesteeg komen en langs de overzijde der Laliegracht naderen. Voor hen uit vluchtte een heer in doodsangst,
223 en zo dikwijls ik die later ontmoette kon ik mijn lachen niet bedwingen als ik mij zijn verschrikt gelaat te binnen bracht. Ik zelf liep de Keizersgracht terug en toen ik bij de Hartenstraat was en gezien had dat de bende achter mij aan kwam en overal de ruiten stuk wierp, liep ik de sluis over die naar de Reestraat voert en wachtte ik daar totdat het gespuis op mijn hoogte was, waarna ik evenwijdig met de troep voortliep, slechts door de gracht gescheiden. Huis aan huis werden de ruiten van de onderkamers en van de bel étage verbrijzeld. Ter hoogte van de Leidse gracht zette ik het in de draf omdat ik niet wist of het gepeupel niet wellicht de sluis bij de Leidse straat zou passeren en langs ons huis zou gaan. Op onze gracht ontmoette ik mijn vader die heel bedaard wandelde, daar hij evenmin als ik op zulk een oproer verdacht was. Hij keerde toen terug en toen wij aan ons huis waren zagen wij dat de bende de Leidse straat naar de kant der Herengracht insloeg en wij dus geen gevaar liepen. Christiaan was thuis en daar hij even nieuwsgierig naar de verdere loop der zaak was als ik gingen wij tezamen uit en vernamen wij dat de Directeur der Politie met twee pistolen gewapend op de Botermarkt (het latere Rembrandtplein) de hoop gedeeltelijk tot staan had gebracht; wij liepen toen naar de Dam en het Café Restaurent binnen, van welks balkon wij door een troepje dragonders de Dam zagen schoonvegen. Hoevelen er onder de voet geraakten weet niemand, maar wij
224 vonden het grappig te zien hoe de menigte, waartoe als altijd tal van nieuwsgierigen behoorden, uiteenstoof en het hazenpad koos en de achterblijvers, die brutaal bleven staan, eindelijk weken toen de dragonders begonnen te chargeren. Later maakten zij ook een charge op de Fluwelen Burgwal waar het Stadhuis staat en drongen zij ettelijke leeglopers in het water, maar daarvan zagen wij niets. De Heer Hilman, een potige kerel, wierp op een gegeven moment de aanvoerder der bende achterover op straat, stak de punt van zijn paraplu achter 's mans oor en dreigde hem te doorsteken indien hij zich niet stil hield. Papa betreurde het dat H. daarvoor niet gedecoreerd was.

Naar huis terug kerende vernamen wij dat de schutterij onder de wapenen geroepen was, en dat de Burgemeester vrijwilligers opriep om als schutters dienst te nemen. Met toestemming van onze ouders renden wij naar het Bureau der Schutterij, waar wij ons konden wapenen. Wij pasten daar met tal van anderen uniformen en chacots aan, kregen geweren, patroontassen volpatronen en werden nu bij het bataillon ingedeeld, waarvan Jhr Herbert Bicker majoor was, terwijl Jhr Jacob Backer onze kapitein was. Gedurende de dagen en nachten welke wij als
225. schutters doorbrachten hebben wij dolle pret gehad. Overdag hielden wij ons aanvankelijk op de Botermarkt op en wanneer wij 's nachts gepatrouillerd hadden, rustten wij in het koffiehuis op de hoek van de Amstelstraat en de Amstel uit. Later werden wij naar het Leidse Plein verplaatst en overnachtten wij in de Holl.
226. Schouwburg. Iedere boer die in de vroegte de Leidse Poort binnenreed werd aangehouden en zijn wagen of karretje onderzocht of hij soms wapens of ammunitie daarin verborgen had. Elke nacht marcheerden wij de stad door en Henriette van Loon, die gedurende al die dagen in doodsangst verkeerde, zei mij later dat zij zulk een rustig gevoel had als zij 's nachts de schutters hoorde voorbij marcheren. Er gebeurde echter niets en dat was een zegen, want indien wij hadden moeten schieten, zouden waarschijnlijk de oude geweren die van 1815 en 1830 dateerden, in onze handen gesprongen zijn. Eens meenden wij een schot te horen en terstond gaf onze commanderende officier ons last om met gezwinde pas daarop af te gaan, maar al spoedig bleek het een loos alarm geweest te zijn; een schipper had het luik van zijn zolderschuit wat te hard laten dichtvallen. In de meeste huizen werd 's nachts gewaakt en zagen wij licht branden. Onze compagnie maakte in één opzicht een dwaze vertoning, daar enkele vrijwilligers die zich een weinig laat hadden aangemeld, geen uniform meer hadden gevonden en dus met

de patroontas over de schouder met ons meemarcheerden. De Engelse kleermaker Harry Neville Hart, met wien wij en allen die hem kenden zeer bevriend waren, en zijn broeder George behoorden tot hen die in hun jasje meeliepen. Peter de Genestet die wij hadden trachten over te halen om mee dienst te nemen, weigerde op grond dat hem de moed daartoe ontbrak. Acht dagen en nachten zijn wij niet uit de kleren geweest, en in de aanvang drukte de chacot, die destijds zeer zwaar was, ons meer dan ons lief was op het hoofd, het uniform paste slecht en de zwaarte van het geweer viel ook niet mee, maar na een paar dagen waren wij er aan gewend. Niet onaardig vonden wij het ~~in 1848~~ de tijding te vernemen dat de Koning Willem III ons gedurende zijn verblijf te Amsterdam wenste te inspecteren. Dit geschiedde Zondag 9 April op de Dam. Te 12 uur moesten wij aantreden om de komst van Z.M. af te wachten. Eindelijk verscheen hij met zijn staf en liep hij al de gelederen der duizende schutters en vrijwilligers langs en daarna maakte hij een compliment aan de Kolonel over onze houding en dankte hij voor de bewezen diensten.En hiermede liep de grap af. Drie raddraaiers, die uit Duitsland waren overgekomen, stonden voor het Hof terecht en werden veroordeeld.

Op 5 Dec 1848 legden Herman en ik ons propaedeutisch examen te Utrecht af. Dit was veel gemakkelijker dan ons Staatexamen en daarom was het eigenlijk bespottelijk dat dit ondanks het Staatsexamen behouden was gebleven. Wij bezochten eerst Prof Donders, die toen Rector Magnificus was, om als studenten te U. te worden ingeschreven, dewijl wij anders tot het examen niet konden worden toegelaten en zo was ik dus reeds in 3 Universiteiten student. Prof Donders was toen nog jong en had een mooie kop met prachtige ogen, welke ik niet licht vergeten zal. Zijn moeder was een wasvrouw, maar hij was een genie en verkreeg door de verbetering van de oogspiegel een Europeesche vermaardheid. Na ons te hebben laten inschrijven (Herman als zoon eens Hoogleraars behoefde niets te betalen en behoefde ook in A. geen collegegeld te betalen) begaven wij oms naar Prof ~~Kramer~~ Kanter met de vraag of hij ons in 't Latijn en Grieks tenteren wilde. Dit weigerde hij en daarop verzochten wij Prof Swijghuizen Groenewoud om ons in de Rom. en Griekse antiquiteiten te tenteren. Niet alleen weigerde hij aan ons verzoek te voldoen, maar hij eiste dat wij zijn dictaat zouden bestuderen. Wij antwoordden dat ons dit niet mogelijk was daar wij het niet bezaten. "Dan moet gij het u aanschaffen,"hernam hij. Wij zeiden daarop dat wij Prof van Lenneps dictaat hadden bestudeerd, maar hij durfde antwoorden dat dit niet voldoende was. Wij keerden toen naar Prof Kanter terug en die was zo vriendelijk ons gerust te stellen met de woorden dat hij zijn collega wel tot rede zou brengen,; Wij keerden naar A.terug en hadden het land. Toen de dag was aangebroken waarop wij ons examen moesten afleggen, spoorden wij andermaal naar U. en wachtten wij in het zogenaamde zweetkamertje het ogenblik af waarop de pedel ons kwam roepen. Daar vonden wij in een groot vertrek de Hoogleraren, die ons moesten ondervragen en tevens Prof van Hall, die als vriend van Papa en als voormalig ambtgenoot van Grootpapa in ons belang stelde. Ik was verwaand genoeg om mij in te beelden, dat Marie Taddel hem wellicht verzocht had ons examen bij te wonen, want ik hoopte toen dat zij haar Amsterd. lover nog niet had vergeten. Het Latijn en Grieks liep dood gemakkelijk af. Ik had mij o.a.in de Hecuba van Euripides ingewerkt, zodat ik die haast van buiten kende, en nu vroeg mij Prof Kanter of ik wel eens een Griekse tragedie gelezen had. Ik antwoordde dat ik onder meer de Hecuba had gelezen, waarop hij daaruit een pericoop uitzocht, die liet vertalen en mij ook omtrent het metrum ondervroeg. 't Enige waarin wij haperden waren de Antiquiteiten en dit hadden wij wel voorzien, daar Prof S.G. ons overeenkomstig zijn dictaat examineerde en wij dit niet kenden. Hij vroeg mij een beschrijving te geven van een Grieks theater, en toen ik die gegeven had vroeg hij mij hoe een Romein theater er uit zag. Dit wist ik niet en daarom antwoordde ik:"Precies als een Grieks, behalve dat het Romeinse rond was." Ik herinner mij dat Prof van Hall toen hardop lachte, maar de examinator keek boos. Tenslotte waren wij geslaagd haud sine laude, dus met de 2de graad.

In 1848 werden wij ook aangenomen door Ds Muntendam, maar evenmin als de bevestiging in de ijskoude Westerkerk door Ds de Voogt ~~en evenmin~~ als de bediening van het nachtmaal in de Amstelkerk door Ds Muntendam maakte dit enige indruk op mij- Ik vond dat zowel de bevestiging als de avondmaalsviering ontzettend lang duurde, dat de stovenzetsters veel drukte maakten en dat de ouderling en drankbereider Lotz, die een lichaam had als een bierton, er bespottelijk uitzag toen hij aan het ene einde van de lange tafel op een hoge stoel plaats nam met een bef op de borst.

In welk jaar ik voor 't eerst uitging of in de wereld gelanceerd ben, herinner ik mij niet, maar ik geloof dat het in de winter van 1849 plaats greep. Papa en Mama reden 's avonds met mij in een vigilante rond om mij bij hen, die diners of bals gaven, te presenteren. Gaf men niet thuis dan pousserden wij kaartjes en liet ik mij later op het Casino voorstellen. Mijn tweede grootmoeder en peettante van Lennep had mij namelijk beloofd de f. 40,- welke het lidmaatschap

kostte, te zullen betalen. Van de 4 casino's, die 's winters gegeven werden, heb ik aangename herinneringen. Wij dansten in de grote zaal van het Wapen van
232. Amsterdam op de hoek van de Kloveniersburgwal en het Rusland. (Dit is een verbastering van Urselland, aldus genoemd naar het Ursulinenklooster, dat er op stond.) (In die zaal lag een parketvloer, de muziek was goed en entrainant, het souper was schraal, maar als men een meisje had dat pleizierig sprak en goed danste, letste men niet op het eten.) Vervelend was het dat op iedereen de verplichting rustte van elke oude dame en iedere oude heer aan te spreken en dikwijls wist men niet wat men hun zeggen zou. De nieuwelingen lieten zich presenteren en als men een vriendelijke dame trof, die ons terstond op ons gemak zette, was het geen zwaar corvée, maar er waren er onder die alles behalve pienter waren, als bijv. Mevrouw Insinger-Borski (bijgenaamd de Hyena). Dikwijls vroegen de meisjes met wie wij dansten, met haar mee te gaan om de een of andere dame aan te spreken omdat zij te verlegen waren. (Henriette en Agnes van Loon waren trouwe comparanten op alle bals en zagen er lief uit, maar A.
233. danste slecht en het was een hele toer haar om te krijgen. Met Henriette heb ik nooit gedanst, daar zij groter was dan ik en steeds door adorateurs omringd was, als van Vessem e.a. Van Vessem was intendant van het Paleis en een grote deugniet, zodat de oude Heer v.d.Hoop de moeders gewaarschuwd had, daar hij byzonder mooi was. Men beweerde dat hij een zoon was van Koning Willem II.) Christiaan ging weinig uit en toen hij eens op een bal met Pauline Berg onderste boven viel, zwoer hij nooit meer op een bal te gaan. David daarentegen nam alle invitaties aan en dit vond ik heel prettig, daar ik hem de entrée liet maken en veel kleiner zijnde dan hij mij min of meer achter hem kon verschuilen. In een dier jaren ben ik 72 maal uit dineren en op bals geweest. De diners waren in de regel lang en vervelend. (Men vroeg oude en jonge lieden tezamen, en de jongeren werden dan tussen oudere dames geplaatst met wie de conversatie uiterst moeilijk ging. De diners vingen te 5 ure aan. Daarna gingen de heren roken of maakten de jongeren visites, en dit laatste deden wij met ons drieën of vieren. Een van allen schelde aan, werd hij ontvangen, dan liepen de anderen
234. door en belde een hunneraan een ander huis aan. Werd hij echter niet ontvangen, dan pousserden allen daar hun kaartjes. Destijds was het alleen geoorloofd 's avonds of Zondagmiddag visites te maken. Wij moesten dan zorgen om 8 uur weer present te zijn om een partijtje te maken, en dan werd altijd hombre gespeeld, zelden whist. Aan David en mij kostte dit geen moeite daar wij l'esprit du jeu hadden, maar de meisjes speelden allen slecht, (ofschoon zij dikwijls nog hartstochtelijker speelsters waren dan de heren. Mochten er een paar meisjes zijn die geen hombre hadden geleerd, dan werd er een pot commerce georganiseerd of bleven zij met de vrouw des huizes babbelen.) Men speelde hombre voor 2 1/2 cent het fiche, een enkele maal voor 1 stuiver en daar ik niet ongelukkig was won ik dikwijls genoeg om de fooi te betalen, die voor een jong heer 50 cent bedroeg. (Ik hield er een speelbeurs op na en aan 't eind van het seizoen was die dikwijls nog even vol als in 't begin, ook omdat ik vaak met billarten een pot won. Het spelen duurde gewoonlijk tot 10 ½ à 11 uur, dus ontzettend lang en nooit wist men iets anders te bedenken dan hombre spelen. (Enkele andere heren excuseerden zich voor de avond of wendden voor dat zij een vergadering moesten bijwonen. Hierin muntte vooral de Heer Hoeufft uit, die geregeld na of zelfs vóór het dessert de kamer verliet onder voorgeven dat hij een vergadering had, maar in werkelijkheid omdat de diners hem verveelden.)

235. (Evenals nu waren wij gekleed in zwarte rok en dito vest en versierden wij onze hals met een witte, soms geborduurde das, zodat er weinig onderscheid was tussen de dienknechts en ons, en evenals nu was het eten bij de een beter of slechter dan bij de ander. Zo wisten wij dat men bij de Heer van der Hoop, chef van Hope en millionair, zeer slecht at, zodat Oom Hendrik Röell placht te zeggen, dat hij bij de Heer v.d.Hoop moetende eten, vooraf een boteram met vlees nuttigde. Als chef van Hope kreeg hij van het kantoor een zekere representatiesom en daarom stelde hij eens in de maand zijn salons open om te recipiëren. Zelden heb ik verzuimd er heen te gaan, omdat er gedanst werd, maar het was altijd een kaal partijtje. Nog schraler was het bij de Heer en Mevrouw Alewijn-Dedel, daar Mevrouw zo weinig mogelijk licht brandde en de wijn met water aanlengde, zodat die niet drinkbaar was, terwijl de Heer Alewijn na het diner een lelijke sigaar aanbood. Toen ik eens in de zomer met mijn moeder bij hen op Bagatelle te Hilversum logeerde en er met hun neveu Willem Berg at, waarschuwde deze mij na het eten geen sigaar van zijn oom te roken, daar deze in
236. het dorp gekocht waren de acht voor 10 cent. Ik zorgde dus na het eten een sigaar bij de hand te hebben en wierp die, welke de Heer Alewijn mij gaf, achter mijn rug stoel in de verandah weg. De volgende ochtend kwam de koetsier aan het ontbijt vragen of er iets te zeggen was. "Ja, antwoordde de Heer A. haal weer voor een paar dubbeltjes sigaren."-"Gunst Alewijn, barstte daarop Mevrouw uit, "moet de boel op? Ik heb er van ochtend nog een in de verandah gevonden." En toch liet zij na haar dood zes ton na. Maar zo waren al de Dedels. Jhr Mr C. Dedel was zeer vrijgevig evenals zijn oudere broeder Salomon, maar uiterst zuinig in andere opzichten. Hij rookte goedkope sigaren, reed winter en zomer in

(een open jachtwagentje naar het station te Bussum, joeg met een geweer, dat
zó oud was, dat hij mij, als ik met hem joeg, waarschuwde niet te dicht bij hem
237 te komen omdat het wel eens kon springen, verbood de bode der Rechtbank, waar-
van hij President was, te veel te stoken, ontdeed zich voor de zitting van
zijn jas en trok een ouderwets hofrokje aan. En toch gaf de man duizenden
's jaars weg. Even eenvoudig leefde Jhr Salomon Dedel, die ook millioenen na-
liet, maar voor zich zelve niets overhad, terwijl men nooit te vergeefs bij
hem aanklopte. Ik zelf heb eenmaal 8 en een ander maal 25 duizend gulden bij
hem gecollecteerd. Die grote zuinigheid was hun ingeboren. Hun vader Piet Dedel
had in de Franse tijd zijn fortuin grotendeels verloren en 11 kinderen, 3 zoons
en 8 dochters, zodat zijn zuster Mevr. Isabella Hodshon-Dedel, wier man schat-
rijk was hem moest onderhouden. Hij ging in een klein huis op de Reguliersgracht
238 wonen en hield één dienstbode, terwijl hij zijn dochters het overige werk liet
doen en haar 's avonds geen sleetje gunde om naar een saletje te gaan. Op
twee na trouwden zij en meest met rijke mannen. Toen hij gestorven was, nam ik
ten huize van een zijner dochters met haar zoon Willem les in 't Italiaans.
Opeens kwam Mevrouw binnen en vroeg aan haar zoon: "Willem, raad eens wat
Vader aan contanten heeft nagelaten?" - "Niets" antwoordde Willem of hoogstens
drie gulden." "Tachtig duizend gulden." hernam zij en het bleek dat hij millio-
nair was. Zó geweldig had de man uitgezuinigd, gepot en vermoedelijk ook gespe-
culeerd, of zich aanvankelijk armer voorgedaan dan het geval was ten einde
het medelijden van zijn zuster te verwerven. En die aard zit er bij al zijn nako-
melingen nog in.)

(Maar ik ben van mijn onderwerp afgedwaald. Van hazardspelen ben ik altijd
een vijand geweest, maar terwijl wij op het Casino of elders dansten, maakten
de oudere heren een partijtje en speelden enkelen hunner bouillotte, dat een
hazardspel was, voor gouden tientjes. De Casinos werden dikwerf door heren uit
den Haag en elders bezocht, die een rijke vrouw kwamen zoeken. Zo zag ik er
239 Otto van Wassenaer, de Smeth, die evenmin in Amsterdam geslaagd is, en anderen.
Karel van Hardenbroek was toen 2de luitenant en reeds verliefd op Louise Huy-
decoper. Theodore Prins maakte zijn hof aan de bleeke Kee Crommelin, evenals
hij uit Haarlem, maar hij maakte altijd effect op het Casino, daar hij een char-
mant uiterlijk had. Dit was ook het geval met Jan de Jong, die o wonder, later
met de lelijke en domme Suze van Hardenbroek trouwde, ofschoon zijn lade vol
lag met cadeautjes en briefjes van mooie meisjes. Na afloop van het Casinobal
gingen David en ik thee drinken bij Ernest en Gerard Schimmelpennink, zoons
van Graaf Gerrit Schimmelpennink, gezant in Engeland en behorende tot de De-
venterse tak, wier naam zonder C geschreven wordt en die geen familie waren
van de Sch.v.d.Oye. Zij beweerden de mercantile tak te zijn.)

241 (Op zekere dag werden twee heren bij mij aangediend, te weten Baron de
Smeth van Alphen en Graaf van Limburg Stirum. Ik kende hen volstrekt niet,
maar verzocht de knecht ze te laten binnenkomen. Zij vertelden mij dat zij in
den Haag woonden en gaarne bij enige families wensten geïntroduceerd te worden
en daar zij vernomen hadden dat ik veel uitging, wendden zij zich tot mij met
het verzoek hun die dienst te bewijzen. De Smeth vroeg mij bepaaldelijk of ik
kans zag hem toegang tot het huis der familie Borski te bezorgen. Ik begreep
terstond dat het hem om Louise Borski te doen was en antwoordde dus dat de
Heer en Mevrouw B. geen mensen zagen, maar ik bereid was hen aan Anna en
Louise B. te presenteren aan wie hij dan kon vragen of hij bij hun ouders een
visite mocht maken. Ik weet niet of hij Louise gevraagd heeft, maar na ver-
loop van enige weken verscheen hij niet meer in Amsterdam. Toen ik hem later
in den Haag op straat ontmoette en hem de hand wilde geven, draaide hij zich
om en liep een andere richting uit.)

242 (In 1848 was Christiaan jongste bediende bij de Heer Carp, wiens vrouw een
vriendin van Mama was. Die Carp was een ouderwets deftig koopman met een witte
das en tevens ouderling der Anglicaansche Kerk op het Begijnhof. Op zekere
middag kwam Christiaan huilende thuis en vertelde hij dat zijn patroon failliet
was en de stad had verlaten. Daarop zei Papa: "Dan ben je je fortuin kwijt Hen-
riette," en op Mama's vraag wat hij daarmee bedoelde deelde hij haar mede dat
enige dagen tevoren Carp hem was komen vertellen dat hij in verlegenheid zat,
onder bijvoeging dat dit een koopman wel meer kon gebeuren, indien vervallen,
door anderen geaccepteerde wissels niet betaald werden en hijzelf moest zorgen
dat de op hem getrokken wissels niet en souffrance bleven. Een koopman zou
allicht denken dat hij, Carp, dan niet meer solide was, maar zijn vriend van
Lennep kende hem te goed om zo iets ooit te denken. Op die grond wendde hij
zich dan ook tot Papa met de bede om het geheim te houden voor 't geval hij
hem helpen kon. Nu had Papa het fortuin van Mama, dat ± f. 40000,- bedroeg,
in bewaring, terwijl zijn eigen fondsen bij Praetorius gedeponeerd waren, en
terstond was hij bereid de f 40000,- aan effecten aan Carp te geven. Carp trachtte
te daarna bij Willem Borski geld te krijgen, maar dit mislukte, waarop hij Prae-
243 torius bezocht en om hulp vroeg, maar hem tevens verzocht hem geen fondsen
te geven, die hij van zijn vriend van Lennep in bewaring had, daar deze ze niet
kon missen. Carp stond zo goed aan de Beurs aangeschreven, dat Praetorius
niet aarzelde hem een paar ton tijdelijk af te staan, welk geld hij echter nam)

uit hetgeen Mevr. Gaal en nog een andere rijke dame uit Leiden bij hem gedeponeerd hadden. Maar Carp was met dit weinige niet geholpen en poetste de plaat. Papa kreeg nooit een cent terug en toen Carp door zijn familie geholpen, in het land terugkeerde en zich buiten Amsterdam vestigde, verzuimde hij nooit zijn vriend van Lennep te laten groeten. Mijn broers en ik zijn altijd van mening geweest dat Papa bij het schilderen der figuur van Bleek in de Klaasje Zevenster Carp min of meer, mutatis mutandis, voor ogen gehad heeft.

Daags nadat Christiaan die Jobstijding had gebracht, zei Papa aan het ontbijt aan Mama dat zij nu zuiniger moesten gaan leven en dat hij reeds een middel tot bezuiniging had bedacht, namelijk om de kat afteschaffen, die toch dagelijks melk dronk. Zó was Papa. De ernstigste zaken bedierf hij met een grap, en zo liet hij in De Pleegzoon Baron van Reede van Sonheuvel door de zitting van zijn stoel zakken toen hij met Ds Raesveldt in een ernstig gesprek was gewikkeld. Dit hinderde de meeste mensen evenals Mama en ons, maar Papa had altijd behoefte om zijn gevoel te onderdrukken. Intussen verloor hij zijn energie niet en ging hij na die 244 catastrophe nog eens zo hard werken om wat meer te verdienen. Ik gevoelde ook dat het mijn plicht was ijverig te studeren.

Na van Sept 1847 tot Juli '48 bij Prof Bosscha college gehouden te hebben, kwam ik in Sept 1848 bij Prof C.J.den Tex en Prof Martinus des Amorie van der Hoeven op het college. Van de colleges van Prof den Tex herinner ik mij bitter weinig. De goede man dicteerde zo droog en zo saai, dat wij als machines opschreven en er bijna bij in slaap vielen. Alles dicteerde hij in het Latijn, niet slechts het Jus Gentium, het Jus Naturae en de Historia Diplomatica, maar zelfs het Strafrecht en de Strafvordering. Het eerste college ving reeds te 8 uur aan, wij waren dus slaperig als wij in die kille donkere onderkamer kwamen, maar wij gingen er nog slaperiger vandaan. Soms liet hij responderen, maar dat ging altijd slecht. Nog vervelender waren zijn avondjes. Hij nodigde ons namelijk soms uit om 's avonds thee te komen drinken, en dan lag zijn tafel vol van allerdroogste 245 boeken, die hij ons ter leen gaf. Het gesprek was nooit geanimeerd, daar de man misschien zeer geleerd was, maar geen leven in het discours wist te brengen.

Hoe geheel anders waren de colleges van Prof van der Hoeven. Verg niet van mij dat ik hem beschrijf. Prof Quack heeft het gedaan en heeft niet overdreven. Hij was in werkelijkheid een alterum lumen, een achtste wonder. Verbeeld u dat hij alle colleges ex improviso gaf. Hij stond niet achter zijn lessenaar met een dictaat voor zich, maar daarvoor, met de armen kruisselings voor de borst en sprak telkens uit het hoofd hetzij over de Instituten, of over Gajus, over de Pandecten, de Wetboeken van Koophandel, Burg.Rechtsvordering en het Burg.Wetboek. Ja, wat meer is, toen Prof Bosscha ziek werd, bood hij zich aan om diens college over te nemen en gaf hij die in het Latijn boven die welke hij als Hoogleraar in de rechten moest geven. Hij sprak als begeistert en onbeschrijflijk rad, zodat wij slechts cursorisch konden noteren wat hij zeide, maar dan werkten wij dit 's avonds uit. Wij hingen aan zijn lippen en geen onzer verzuimde ooit zijn colleges. Toen ik 246 eenmaal gepromoveerd was, vroeg ik hem als gunst of ik zijn college over de Pandecten mocht blijven bijwonen, maar dit mocht hij niet toelaten. Hij las nooit een boek over, maar altijd nieuwe boeken. Grappig was het hem op zijn kamer in het Wapen van Amsterdam een bezoek te brengen. Dan vond men hem in zijn kamerjapon met een cachenez om zijn hals gedraaid op een canapé voor een kleine langwerpige gladde tafel met een onopengesneden boek voor zich en een broodmes in de rechterhand. Inkt of papier was niet te zien, ja niet eens voorhanden. Wij moesten onze examens in een andere Universiteit afleggen, maar werden daartoe niet toegelaten dan voorzien van een testimonium van de Professor, wiens colleges wij hadden bijgewoond. Ik weet niet hoe andere studenten deden, maar ik ben tweemaal 's avonds, daags voordat ik naar Leiden ging om een uur te vragen, naar zijn kamer gewandeld om hem te verzoeken mij een testimonium te geven. Telkens kreeg ik ten antwoord dat hij het mij zenden zou, maar wanneer ik dan zeide dat ik de volgende ochtend per eerste trein naar Leiden wilde gaan en er dus op aandrong om het getuigschrift onmiddellijk te ontvangen, schelde hij, gaf de bediende enig geld met het verzoek om een flesje inkt, een ganzepen en een paar vellen papier te kopen, en als hij een en ander had ontvangen, schreef hij met de grootste vlugheid (zonder rature) de getuigschriften in het Latijn op-.

247. Na de dood zijns vaders, die Hoogleraar aan het Remonstrants Seminarie en eigenlijk een vrij onbeduidende ijdele kwast was, moest diens boekerij verkocht worden. Prof Martinus, of Martje gelijk hij in de wandeling genoemd werd, verzocht uitstel van de verkoop opdat hij de tijd zou hebben eerst de werken welke hem niet bekend waren door te lezen, en dit deed hij, te beginnen met de Kerkvaders en de folianten. Als lid van de krans der Professoren deed hij zijn collegas verbaasd staan over zijn kennis en toonde hij vaak evenveel van de zoölogie te weten als Prof Vrolik, of van de chemie als Prof v. Baumhauer, en in elk geval meer van de theologie dan zijn vader. Geen week ging er voorbij zonder dat hij een of andere voordracht hield, en die woonde ik altijd bij. Beweging nam hij weinig maar terwille van zijn moeder liep of liever draafde hij dagelijks alle Keizersgrachten af en de Heregrachten of de Singels terug, met een onafscheidelijke grote groene

ouderwetsche huishoudparaplu met koperen haak onder de arm. Gedurende de zomervacantie
ging hijniet op reis maar las hij, en over het gelezene hield hij dan 's win-
248. ters voordrachten. Zo herinner ik mij dat hij 7 voordrachten hield over de
verschillende stelsels der Staathuishoudkundigen naar aanleiding van een reis
door de V.S. van Amerika. Die reis bestond hierin dat hij de werken van de
Economist Carey in de vakantie gelezen had.

251. Ik ben v.d.Hoeven ontzaglijk veel verschuldigd en ik hield veel van hem,
terwijl ik gevoelde dat hij ook mij lief had. Hij zag er zo jong uit, baarde-
loos en mager in zijn zwarte rokje, maar geen onzer zou 't in zijn hoofd halen
252. hem te bespotten. Intussen waren zelfs van der Hoevens hersenen niet bestand
tegen al de kennis welke in zijn brein vergaderd lag. Zijn grote geleerdheid
bracht hem inderdaad tot razernij. Hij die mij altijd een godvrezend man scheen
te zijn, verviel eerst tot volslagen ongeloof, zodat hij de dwaasheid verkon-
253. digde dat de Heiland met zijn laatste woorden "Het is volbracht" geen andere
bedoeling gehad heeft dan te verkondigen dat het met dit leven gedaan en geen
leven hier namaals te wachten is. Hij heeft enigen tijd in een krankzinnigen-
gesticht doorgebracht en is jong gestorven. In 1868 kreeg hij in het Leesmu-
seum een flauwte of hartkramp and so that great mind passed.away.

Ik kan niet nalaten te vermelden dat Koning Willem II in 1849 overleed.
Na Lore's heengaan vonden mijn kinderen in haar naaitafeltje een door haar in
254. 1849 begonnen journaal, waarin o.a. het volgende te lezen staat. Zij was pas
15 jaar en haar stijl is dus nog kinderlijk.

" Depuis l'ouverture des Etats Généraux le 13 février une grande épreuve nous
a été envoyée, un coup qui frappera encore bien longtemps mon coeur; mon cher
Roi a été appelé de ce monde par notre Père céleste. Incomptables sont les
larmes qui ont été versées à l'ouie de cette triste nouvelle, mais aussi notre
Père nous a donné en son cher fils un roi aimant et aimé comme son père.....
Je veux faire aussi bien que possible la description des fêtes à l'occasion de
l'inauguration de mon cher Willem III, que j'aime déjà beaucoup à cause de
ses belles proclamations où il se montre tout-à-fait un véritable chrétien.
Vendredi 11 Mai 1849. Je me levai assez tôt ce matin à cause de mon agitation;
après le déjeuner nous courumes toutes à la fenêtre der zijkamer rouge pour
voir comment on ornait les maisons au vis à vis de drapaux et de sapins. .....
256. Nous nous assîmes devant la fenêtre pour regarder tous les gens parés et pim-
pés, qui passaient, toutes les barques dans le canal avec ces chaises, ces ta-
bles, qui invitaient les gens à s'y assoir. Peu après Maman et mes soeurs
vinrent se rejoindre à notre cercle, mais quant à moi je montai vite pour m'a
habiller. Après cela je pris congé de Maman et je partis avec Mademoiselle et
Marie pour les Labouchere..... Après être restés tout un temps à la fenêtre
nous entendimes tout à coup le bruit du canon. In high expectation nous atten-
257. dimes encore un peu, et puis voilà la musique qui se fait entendre. Une foule
immense précède le cortège; oui bien le voilà ce cher roi qui arrive. Tous les
chapeaux s'ôtent, un hoera hoera sort de toutes les bouches, tous les yeux se
portent vers un seul endroit; la musique, qui avait justement fini, fût rem-
placée par le chant de quelques hommes ivres qui précédaient, ensuite venaient
quelques troupes, les musiciens, une partie de l'eerewacht, puis le bien-aimé
roi, assis sur un cheval blanc, saluant la foule fort aimablement. Le roi avait
quelque chose de martial qui me plaisait beaucoup; le Prince Henri avec son
oncle le Prince Frédéric était derrière le roi, ensuite venaient encore des
troupes, puis la charmante voiture de la reine, attelée de huit chevaux blancs
conduits chacun par un cocher. Sur la voiture était la couronne, posée sur un
coussin de velours, mais dans la voiture? Oui dans la voiture se trouvait la
chère reine en superbe costume blanc, ayant le Prince d'orange à côté et le
petit Prince Maurice vis-à-vis d'elle, le dernier surtout ayant l'air chou....

259. Samedi 12 Mai 1849. Ce fut un jour bien solennel, bien agréable sous tous les
rapports, quoiqu'en partie bien inquiétant à cause des terribles angoisses,
que nous avons éprouvées pendant près de deux heures. Il faisait un temps ma-
gnifique et très chaud. Ce nous était si singulier de nous habiller dans des
robes de couleur! Nous déjeunions à la hâte et partimes à $8\frac{3}{4}$. Nous espérions
venir les premiers, puisque les portes ne s'ouvraient qu'à 10, mais nous fûmes
bien surprises d'arriver derrière une file qui s'étendait à perte de vue. Impa-
tientes au possible nous nous tournions dans la voiture, lorsque tout à coup
Henri vint nous dire que Mr Borski avait invité mes soeurs à suivre l'exem-
de ses filles et des Luden, qui avaient quitté la voiture et attendaient à la
porte de l'église. Aussitôt nous descendîmes de même, nous nous accrochâmes
au premier bras venu et arrivâmes devant l'église où nous trouvâmes en effet
260. les Borski et d'autres. Nous étions là depuis quelques instants à causer très
huisselijk, quand tout à coup quelqu'un s'écria:"Nous ne sommes pas dans la

260. bonne rue, nous nous trouvons dans le Ellendige Steeg!" Aussitôt Jean se mit à chercher le Gravenstraat. Bientôt il revint et nous dit l'avoir trouvée; nous le suivîmes et nous nous trouvâmes bientôt devant une porte encombrée de monde; lorsque nous voulumes entrer on nous renvoya denouveau à l'Ellendige Steeg; c'était une cohue et une presse à nous étouffer; les uns allaient d'un côté, les autres de l'autre, tantot envoyés d'un côté, tantot de l'autre, poussés, heurtés, cabossés nous ne pûmes bientôt plus faire un pas dans cette rue étroite; pour comble de malheur voilà des voitures qui y entrent; on jette des cris, on tombe l'un sur l'autre et on comprend alors fort bien qu'on puisse étouffer au milieu d'une foule. Cette presse dura fort longtemps, je croyais que nous n'en sortirions jamais.Bientôt la foule se heurta si violemment, que je mis la tête en l'air pour prendre haleine. Avec cela les militaires, qui gardaient la porte, étaient tellement impolis et grossiers, que l'un d'eux alla même jusqu'à me donner un coup de fusil sur le dos, parce que par la
261. presse je m'étais un peu trop serrée contre lui. A la fin la porte s'ouvrit; cependant si c'était par malhonnêteté ou par devoir je ne sais, on ne l'ouvrit qu'à moitié, de sorte que ce n'était qu'une personne qui pouvait y passer à la fois. Tout à coup Mr Borski qui avait Anna Luden et Henriette à son bras, cria aux militaires:"Laat ons door, dit is de dochter van de ceremoniemeester Luden." Aussitôt les rangs s'ouvrent, on les laisse passer. Mr Borski se mit au milieu des rangs pour les empêcher de se refermer et me cria:"Juffrouw van Loon, kom toch,kom toch!"Mais moi j'étais incapable de me remuer et ne pouvais même pas lui tendre la main. C'était justement un cauchemar. Mais il me saisit par le bras, m'arracha à la foule et les rangs se refermèrent après nous. En entrant j'éprouvai une sensation de bonheur indisible; j'étais
262. de nouveau libre, c'était un moment sans pareil. Après quelques minutes on nous conduisit près d'une petite échelle fort escarpée que nous devions monter pour arriver à la loge déjà pleine comme un oeuf. J'étais assise sur la troisième rangée et en me levant je pouvais voir le trône et le siège de la reine. L'église était charmante, tous ces drapeaux faisaient un effet magnifique, puis tout ce monde en gala, ces ambassadeurs habillés tous suivant la coutume de leur pays. Nous avions du moins le temps de l'examiner, car ce n'était qu'à 11 heures que la Reine était attendue. Elle arriva à la fin, les tambours et le Wien Neerlands Bloed nous l'annoncèrent, Mais son entrée ne s'effacera jamais de ma mémoire. Habillée en robe d'argent, la couronne de diamants sur la tête, elle entra de la manière la plus gracieuse en tenant à
263. la main ses deux fils, dont le cadet Maurice, habillé d'une blouse en velours bleu avec une ceinture d'or, était à croquer et faisait l'admiration de tous. La Reine prit place et à son côté gauche se mit la Princesse Frédérique, de l'autre les deux petits princes, qui se mirent dans un fauteuil. Derrière la Reine se trouvait la Princesse Louise, puis le reste de la Cour. Parmi les dames d'honneur la plus gracieuse et la plus jolie était sans contredit Melle Sloet, le reste n'était rien de remarquable. Après un quart-d'heure d'attente le tambour nous annonça l'arrivée du Roi, qui vint à pied sur un tapis tendu du palais à l'église entre deux rangs de gens armés. Les cris de la foule se faisait entendre jusqu'au fond de l'église et nous était une musique bien agréable.....

264. Hier breekt Lore plotseling haar beschrijving af en eindigt tevens haar journaal van 1849, wat ik heel jammer vind.Misschien heeft haar zuster Agnes met haar enthousiasme de spot gedreven, waartoe zij dikwijls zeer geneigd was, of heeft Lore het geschrevene voorgelezen en daarover allerlei hatelijke opmerkingen moeten horen, zodat zij de moed verloren heeft om de beschrijving voort te zetten.

v. Wett

Bij haar verhaal weet ik weinig te voegen. Van de intocht weet ik niets meer dan dat ik op de stoep van mijn Grootvaders huis stond toen de stoet voorbij trok. Gelijk Lore reeds schreef liep een grote menigte dronken lieden liep
265. voorop, maar ik meen mij te herinneren dat ook naast de koets der Koningin een hoop gespuis meeliep, zodat de stank ondragelijk was en wij niet begrepen dat Hare Majesteit niet flauw viel.

De inhuldiging in de Nieuwe Kerk heb ik ook gezien. Wie mij een kaart bezorgd heeft weet ik niet meer, en 't is best mogelijk dat ik er geen had en met de foule heb weten binnen te sluipen; zoveel is zeker dat ik, eenmaal in de kerk zijnde als vaardig gymnast, door over banken heen te springen en er onder door te kruipen, nog ten slotte vlak achter de zetels der diplomaten mij bevond. Evenals op alle aanwezigen heeft ook op mij het statig binnentreden van Koningin Sophie een onvergetelijke indruk gemaakt. Toen later, nadat de Koning de eed had afgelegd, de Leden der Staten Generaal moesten beëdigd worden, vroeg ik mij af of Thorbecke, de radikaal, wel trouw aan de Koning zweren zou, en toen hij dit werkelijk deed, dacht ik bij mijzelf:"Hij meent er niets van."want de Tor, gelijk wij hem noemden, was ons toen even zuwider als de

socialisten thans, in wier ogen hij voor ultra conservatief zou zijn doorgegaan.

266. De illuminatie overtrof gelijk altijd in Amsterdam, aller verwachting. Jan Six, die deel uitmaakte van de erewacht, vertelde mij later dat de Koningin een gedeelte der stad had doorgereden maar plotseling angstig geworden was en de koetsier had gelast naar het Paleis terug te keren. De erewacht moest toen ook draven en Jan Six vreesde dat er telkens mensen onder de voet zouden geraken.

HILVERBEEK. Bij mijn oudoom Six op Hilverbeek heb ik dikwijls gelogeerd. Hij en
268 zijn vrouw waren beide dampig en altijd kuchende. Tante zat gewoonlijk met een open japon en Oom had een cachenez om. Zij leefden samen als de kat en de hond en als de een aan een hunner zoons iets verbood, stond de ander het toe. Tante ging bij vele familieleden dikwijls haar nood klagen. Oom Six was een zuurmuil, een neetoor en een lastig zeeschip. Toen mijn moeder en ik in '45 bij hem gingen logeren, reden wij uit Amsterdam met hem mee in het rijtuig. Toen wij eindelijk op Hilverbeek uitstapten na twee uur gereden te hebben, was het theeuur aangebroken en vroeg mijn moeder: "Oom wil ik thee zetten?" - "Je blijft er af," was zijn antwoord, waarop hij zelf die commissie verrichtte. Ik werd daarna naar bed gejaagd en wel in de grote kamer die achter het huis op de vijver uitzag. In dat vertrek stond een dubbel en een kinderbed. Ik begreep dat dit laatste voor mij was, maar de meid zei mij: "nee, daarin slaapt Meneer Jan!". Met die Meneer Jan bedoelde zij niet de oudste zoon, maar Ooms broeder, die ook op Hilverbeek logeerde. Deze arme man had een geweldige bochel en slechts één oog, daar hij het andere verloren had door er mee in de punt van
269 een schaar te vallen. Ik geloof dat hij ouder was dan Oom, maar hoe dan ook, hem werd niet eens een afzonderlijke logeerkamer en een ordentelijk bed gegund, daar hij zich met een kinderbed moest behelpen. Hij gebruikte een walvisgraat als wandelstok en elk jaar gaf hij aan mijn moeder een tamboeralmanak in perkamenten omslag cadeau. De volgende ochtend was ik natuurlijk 't eerst op en verwelkomde ik Oom aan 't ontbijt met de woorden: "Dag Oom! 't is mooi weer," waarop hij mij op bitse toon toevoegde: "Het wordt je niet gevraagd." Nu moet ik tot zijn verontschuldiging zeggen dat het destijds aan kinderen verboden was om in tegenwoordigheid van oudere mensen de mond te openen. De zusters van Lore waren daarom gewoon aan de maaltijden te fluisteren, maar dan werd haar toegeroepen: No whispering conversation!. Niet weinig verbaasd was ik te zien dat kleine Oom Six, zoals wij het mannetje met de walvisgraat noemden, aan 't ontbijt zijn botteram met horribele Hilversumse stroopkoek niet gelijk wij overdwars in korte, maar in de lengte dus in lange repen sneed, en
270. deze achtereenvolgens in hun volle lengte met het grootste gemak in de mond stak en geheel verdwijnen liet, zonder er een stuk van af te bijten, en voorts dat hij bij het middageten zijn bord soep veel gauwer leeg had dan wij, daar hij met zijn hoofd niet ver boven de tafel uitstak, en als hij het op de helft leeg had, het bord met beide handen aan de lippen zette en eenvoudig leeg slobberde.

Oom Six (de grote) stierf de 24ste Aug '47 te 's Graveland, en met zijn dood namen tevens de onbeschrijflijk vervelende soupers een einde, welke wij 's winters bij hem moesten ondergaan. Geen licht, koud eten en dan Ooms slechte humeur, het was om wanhopig te worden.

In Aug '49 logeerde ik weer op Hilverbeek bij mijn neven Jan en Piet Six, en toen genoot ik zeer van niet meer het zure gelaat van hun vader te aanschouwen. Wel lagen de twee broers altijd overhoop en waren zij het nooit eens, maar mij lieten ze vrij. Ik liep 's ochtends vroeg al met mijn geweer uit om een kraai of ekster te schieten, werkte vóór 12½ voor mijn candidaats, reed
271. 's middags hetzij met Jan naar zijn boerderij Kievitsdal aan de Amersfoortseweg of met Piet naar diens boerderij aan de Utr.straatweg, of reed op Piets rijpaard Cora, dat om zijn snelle draf beroemd was. De Sixen waren uiterst gastvrij en alle volgende jaren tot aan mijn huwelijk ben ik er altijd welkom geweest en vond ik mijn kamer steeds gereed om mij te ontvangen. Jan was een put van geleerdheid en kennis. Hij had in Utrecht gestudeerd maar het
272. nooit verder gebracht dan zijn candidaats in de letteren. Later is hij honoris causa Dr in de letteren geworden. Hij wist alles van planten, bomen enz.
273. In Parijs bezocht ik met hem het Muntenkabinet. Al de vitrines liep hij langs met zijn glas in 't oog, alsof het hem geen belang inboezemde, totdat hij er plotseling één opende, er één munt uitnam en daarmee naarhet venster liep om die te bekijken. Dit was de enige die hem onbekend was, en daarop volgde een gesprek met de Directeur die spoedig bemerkte dat Jan er evenveel of meer van wist dan hij.

(Voor enige jaren vond ik hem in A. in zijn kamer met een aantal munten vóór zich op tafel. Hij wees mij dat op elke munt een andere letter Van het Griekse alfabet stond, en vertelde mij dat zij bij Athene waren opgegraven, maar dat men niet wist waartoe zij gediend hadden. Ik waagde de gissing dat het broodlootjes waren en hij verwierp dit niet geheel, of-
274. schoon hij niet geloofde dat het broodlootjes waren om aan de armen uitte-reiken, maar dat zij ten tijde dat er een Macedonisch garnizoen in Athene lag, geslagen waren en als bons aan de verschillende compagnieën werden gegeven ten einde daarop brood of iets anders te halen. Enige weken later zeide hij mij dat hij de betekenis der munten ontdekt had. Het waren merken waarop de letter der loge in het theater gestempeld was, zodat hij die daarin een plaats had en in de entre-actes het theater verliet, zulk een munt ontving en daardoor als hij terugkwam weer toegang tot de loge kon verkrijgen.)

(In de jaren 1854-'56 had ik met Cees Hartsen en Dornseiffen, leraar aan het gymnasium, een Griekse soirée en lazen wij Aristophanes. Met opzet hadden wij Jan Six niet gevraagd om mee te doen, daar hij ons al te knap was, maar op zekere avond licht ziende in Dornseiffens kamer, liep hij op en vond ons bezig. Terstond vroeg hij ons om te mogen meedoen. Wij weigerden eerst, maar toen hij er op aandrong stemden wij het toe, mits hij terstond het Grieks in 't Latijn vertaalde. Hij hernam dat hij
275. in geen tien jaar Grieks gelezen had, maar wij schonken hem geen genade en daarop liep hij van stapel. Wij lazen "de Wespen", en de volgende dag zei hij mij dat hij die komedie zó aardig vond dat hij die 's nachts had uitgelezen. Sedert die avond bleef hij een getrouw comparant en genoten wij van zijn grote kennis, want niet alleen las hij het Grieks alsof het Hollands was, maar tevens was hij zó thuis in de toenmalige politiek, en in de zeden en gewoonten der Grieken, dat hij alle toespelingen en grappige zetten van Aristophanes begreep.)

(Toen zijn oudste zoon Jan moest promoveren en ik aan de vader vroeg hoe ver Jan met zijn dissertatie was, antwoordde hij:"Die is af!" en op mijn vraag of hij die gelezen had zeide hij:"Nee, want Jan schrijft on-
276. leesbaar, maar ik weet wel wat er in moet staan," en de dissertatie handelde nota bene over de verschillende soorten van Medusakoppen! een onderwerp dat niet precies iedereen voor de geest staat. Niet minder verbaasd was ik uit zijn mond te horen dat hij, toen hij het candidaatsexamen in de letteren van zijn zoon bijwoonde, alle de tot dezen gerichte vragen zou hebben kunnen beantwoorden, met uitzondering van één enkele. Hij vond alleen dat Jan slecht Latijn sprak.)

't Is bekend dat de kennis der oude munten zijn fort was en hij daar door ontdekt heeft dat er koninkrijken hadden bestaan, waarvan geen historicus ooit gedroomd had. (Op een der tentoonstellingen van oudheden exponeerde hij vitrines vol gouden munten in chronologische orde onder bijvoeging der verklaring en meermalen werd hij door Fransche geleerden geraadpleegd, die zeiden:" Il n'y a que M.Six d'Amst. qui puisse nous renseigner."Zo vond ik hem eens bezig met het ontcijferen en verklaren ener Chaldeeuwsche inscriptie, die op een opgegraven steen gegrift was, en voor een andere verklaring werd hem eens een prijs uit Parijs toegekend.)

277. Toen ik in 1849 op Hilverbeek logeerde waren Jan en Piet aan het tobben over de vraag welke bezuiniging zij zouden invoeren. Hun moeder had een zeer groot fortuin gehad maar hun vader had dit zó slecht beheerd en zoveel verloren ((het jaar vóór zijn dood nog f. 100.000,-)) dat de zonen vreesden niet op dezelfde voet te kunnen blijven leven. Er moest dus bezuinigd worden, maar wat zouden zij afschaffen ? Dat was de vraag. Zouden zij Voorland, de vroegere buitenplaats van hun grootvader van Winter en de Watergraafsmeer,(doch toen en ook nu nog een boerderij,) verkopen ?Maar dit was jammer, daar het weiland wel f. 4000,- per bunder waard was en goede renten afwierp, omdat het zo dicht bij Amsterdam lag. Moest niet liever het huis in Amsterdam verkocht worden? Maar wat zou het in die slechte tijd opbrengen ? En zo werd dagelijks 't een of ander plan besproken, zonder dat zij het ooit eens werden, totdat zij ten laatste besloten enige oude kachels, die op zolder stonden, naar de veiling te zen-
278. den.(Zij leefden zuinig, erfden later een aardig fortuin van hun oom Jan en van hun tante Suze Elias-Six en zo restaureerden zij het vermogen hunner moeder. Jan was de eenvoudigste man van de wereld en toen David eens met een Eng. familie het kabinet schilderijen kwam zien, vond hij Jan op een ladder bezig een stuk te verhangen. Zijn eenvoud bleek ook hieruit, dat hij, die wie weet hoeveel voor een enkel schilderij kon maken, zich met het miserabele huis op de Herengracht en met het nog ellendiger huis buiten op Jagtlust vergenoegde.)

Toen Bantam in 1878 gebouwd werd, zei Jan mij dat hij een dag of drie dacht buiten te blijven (het was in de winter) en ik bij hem kon overnachten. Nadat hij mij omtrent de aanleg raad gegeven had, liepen wij samen naar Jagtlust en was ik niet weinig verbaasd in een hoek der eetkamer een ganse hoop boeken te zien liggen. Ik vroeg hem wat dit betekende en daarop zeide hij dat hij 's winters altijd nu en dan enige dagen op Jagtlust doorbracht en aan de uitgever Kemink te Utrecht last had gegeven om nieuw verschenen werken naar buiten te zenden. Na het eten nam hij dan ook de boeken van de vloer op en doorbladerde die met de opmerking dat er allicht iets kon instaan dat hem nog niet bekend was. De man had een stalen memorie en als hij eenmaal iets gelezen of gehoord had, wist hij het voor goed. Ik wil nog dit getuigenis van hem afleggen dat ik hem nooit van iemand kwaad heb horen spreken en hij steeds de een of andere verkeerde daad wist te verschonen.

Van een geheel ander maaksel was zijn broer Piet en is hij nu nog ón 1900. Ook hij had op Noorthey bij de Raadt schoolgegaan, maar hij had weinig geleerd. Toch was het vreemd dat hij, gelijk Willem van Loon eens zeide, nog zoveel bij lambeaux onthouden had. Piet had een moeilijk humeur, maar zolang hij ongetrouwd was, heb ik daarvan geen last gehad. Zijn huwelijk heeft hem geen goed gedaan. Zijn vrouw was een d'Ablaing et c'est tout dire, want zij was koppig en zo stonden zij als twee bokken tegenover elkaar. Hij was driftig, slordig en altijd te laat en dit tergde haar, zodat zij steeds uitriep:"Rust,rust!". Na haar dood verergerde zijn humeur en maakte hij het zijn kinderen lastig. Gedurende hun huwelijk heb ik er nog slechts één keer gelogeerd en wel met Cees Hartsen maar toen trof het ons beiden dat de accomodation zeer slecht was. Wij sliepen in dezelfde kamer, doch hadden slechts één kom en lampetkan en geen warm water en hiervoor had zijn vrouw moeten zorgen.

Terwijl ik in Aug of Sept 1849 op Hilverbeek logeerde en met mijn geweer in de plaats liep kwam Hendrik van Loon mij vragen of ik lust had met hem mijn geluk op de eenden te beproeven. Ik kende Hendrik eigenlijk heel weinig; wel had ik hem nu en dan op een bal ontmoet en had ik ook wel een visite op Schaep en Burgh gemaakt, maar zonder hem te ontmoeten. Ik vond het dus uiterst vriendelijk dat hij mij inviteerde en des te plezieriger, daar ik niet eens wist dat zijn moeder eigenares was van een meer, en dáár eenden te schieten waren. Ik nam dus de uitnodiging met dankbaarheid aan en zorgde de volgende ochtend op het bepaalde uur op S.en B. te zijn, van waar ik met Hendrik naar het sluisje van Hagen reed. Het was echter al wat laat in de tijd, zodat de jacht slecht was en wij uit verdriet dat er geen eenden waren op koeten schoten.

In mijn vers voor Hendriks zilveren bruiloft vermeld ik dat ik mij de plek herinner waar hij mij kwam vragen om met hem te jagen, en daarop laat ik volgen dat ik op die wijze toegang kreeg tot S.enB en tot haar, die ik liefhad. Dit is echter een anachronisme, daar ik eerst het volgende jaar in 1850 Lore liefkreeg, maar in een gelegenheidsvers meende ik mij die vrijheid wel te mogen veroorloven. Le fait est dat ik eerst in Nov.1849 voor 't eerst op Schaep en Burgh te logeren gevraagd werd, hoofdzakelijk omdat Saar, die er elke zomer logeerde, een goed woord voor mij gedaan had. Ik heb er toen met Hendrik in de plaats gejaagd, iets wat nog nooit geschied was, daar zijn vader het aardig vond om er de hazen en konijnen te zien rondspringen en hij vreesde ze in getal te zien verminderen als hij ze doodschoot. Hierin dwaalde hij, want 't is bekend dat als het wild zich op een klein bestek te veel vermenigvuldigt, de rammen uit jaloezy met elkander vechten, totdat er één of beide bezwijken of wel het wild zich verplaatst. 't Is dan ook gebleken dat het wild niet verminderde ofschoon er elk najaar in S.en B. door ons gejaagd werd. Die eerste dag schoten Hendrik en ik kruiwagens vol. Hij joeg met een geweer van zijn vader van zulk een groot kaliber dat Jan de Heus het een kanon noemde, maar het droeg ongelooflijk ver, ik joeg met het geweer datik op de zilveren bruiloft van mijn ouders had gekregen.

Ik hetinner mij volstrekt niet meer hoe lang ik op SeB gelogeerd heb maar wel weet ik dat ik het heerlijk vond. Van Lore, die de 19de October 16 geworden was, en dus nog het grootst gedeelte van de dag op de leerkamer doorbracht zodat ik haar alleen aan de repas zag, nam ik weinig notitie, des te meer van Agnes, die er lief uitzag en zeer behaagziek was. Tante vond ik altijd formidable, maar zij was niet onvriendelijk. Op Lore maakte ik een zeer ongunstige indruk; in July 1854 schreef zij omtrent haar eerste kennismaking met mij in 1840 het volgende:"J'avais pour Maurice une espèce d'aversion, provenant, à ce que je crois, de sa manière de se moquer de plusieurs personnes et de s'amuser à leurs dépens.

290. (Il le faisait d'une telle manière que je le soupçonnais d'être très méchant, et je me souviens da l'avoir dit à Agnes après qu'il venait de passer quelques jours à Schaep en Burgh: "Je suis bien heureuse que M. soit parti, car il t'exitait tellement à se moquer de tout le monde, et tandis que tu ne le fais que par légèreté ou pour t'amuser, lui le fait par méchanceté, et même sa vanité est telle, qu'il s'imagine que ses saillies sont vraiment drôles, tandis quelles ne sont qu'impertinentes."Agnes n'était nullement de mon avis et regrettait son départ.")

(Op de Mémoires van Lore, waarin de hier aangehaalde zinsneden voorkomen, zal ik later terugkomen. Zij schreef ze in Juli 1854 op mijn verzoek nadat zij mij de 6de Januari van dat jaar weer in genade had aangenomen,)

(Wat zal ik zeggen van Lore's oordeel over mij? Niets anders dan dat het volkomen juist was.)Met grote schaamte moet ik bekennen dat ik dikwijls de mensen bespotte, en dit te eer deed omdat ik zag dat het anderen amuseerde. Ik was echter niet de enige, die zich ten koste van mijn medemensen vrolijk maakte, maar de toon waarop ik de een of ander in een bespottelijk daglicht stelde, was hatelijk.(Herman van Lennep, Cees Hartsen
291. en)anderen, die geestiger waren dan ik, zeiden soms veel impertinenter dingen, maar hun toon was anders, et c'est le ton qui fait la musique. Wat men mij kwalijk nam duldde men van hen. Ik bemerkte al spoedig dat men bang voor mij werd en dit streelde mijn ijdelheid. (Agnes zeide mij b.v. eens qu'elle me préférait à tous les autres, en meer was er niet nodig om mij verwaand te maken.)

In de winter van 1849 op 1850 kwam ik te Amsterdam veel aan huis bij Tante van Loon en het accueil dat ik daar ontving, was niet geschikt om mij nederig te maken. Aan Lore bleef ik volkomen indifferent, wel een bewijs dat zij toen niets voor mij gevoelde.

Den 17den Mei 1850 legde ik mijn candidaatsexamen in de rechten te Leiden(haud sine laude)af.(Ik deed dit te Leiden en niet te Utrecht, Ofschoon ik te Utrecht mijn propaed. had gedaan, 1e omdat Papa een leerling en vriend van Prof van Assen was en 2e omdat David te Leiden studeerde en kamers had bij Juffrouw Wassenberg in de Breestraat, en ik dus bij hem kon logeren. Ik vroeg daags voor mijn examen aan Prof van Assen of hij mij wilde tenteren en dit deed hij door mij zowel over de Instituten als over Gajus te ondervragen en daarna stelde hij mij omtrent de uitslag van het examen gerust. Prof van Assen was een dik propje met spil-
292 lebeentjes en daarbij buitengewoon fatterig en ijdel. De studenten, die zich chique kleedden, een mooie das of een veelkleurig vest aanhadden, waren terstond bij hem in de gunst, ook al waren zij geen hoogvliegers, en dan vroeg hij hun wie hun kleermaker was of waar zij hun dassen kochten. Zijn ijdelheid bleek hieruit dat zijn knecht, die Jan heette, Jerôme genoemd werd, zodra er een diner was, en dat hij zijn twee broers, van wie de een horlogemaker en de ander boomkweker was, nooit anders sprak als van mijn broer de mechanicus en mijn broer de botanicus.)

Enige dagen later ging ik op Leyduin logeren, waar ik Agnes van Loon vond en Keetje Witsen Elias. David, die nu en dan overkwam en op het Manpad logeerde, maakte hethof aan Agnes, die zich dit van hem even goed als van anderen liet welgevallen. David maakte echter aan onderscheidene jonge meidjes het hof. Weer verliepen een paar dagen toen Tante van Loon met haar twee jongste dochters een dagje op Leiduin kwam
293. doorbrengen. 's AVOnds wandelde ik enige ogenblikken alleen met Caroline en Maria en vond ik C. zó lief dat ik al een heel klein beetje doodelijk van haar werd, maar ik was veel te ijdel om dit te tonen, en mij aan een kind te hechten, want ik beschouwde C. die pas 16 jaar was, als eenkind. (Welke impressie ik op haar maakte blijkt uit het door mij bereids aangehaalde geschrift. Zij zegt daarin: "Avant d'aller loger à Leiduin, Maman, Marie et moi nous allâmes y passer une journée. Maurice me parut extrêmement peu aimable; le soir surtout je me souviens qu'il me choquait au plus haut degré parce qu'il me faisait l'effet de pécher contre les premières règles de la simple politesse. Il dit:"Waarom ga je niet weg? Je blijft toch zo lang vind ik. Is het rijtuig er nog niet? Je komt zeker te laat voor de trein en ik bedank je wel om mijn kamer aan jelui af te staan!" et quand la voiture fut annoncée,"Ha, dat doet mij pleizier dat het rijtuig eindelijk gekomen is; maak nu maar gauw dat je wegkomt!" Et tout cela était dit d'un ton si peu aimable, que j'étais sur le point de lui crier en partant que j'étais bien heureuse de pouvoir le féliciter de ce qu'il était à la fin délivré de notre ennuyeuse société. Je me re-
294. tins cependant et ne le lui dis pas.")

294. Ik herinner mij zeer goed die onbeschofte woorden geuit te hebben, maar ik meende er niets van. Je voulais à toute force cacher mon jeu, vooral voor Agnes, die jaloersch zou geworden zijn indien zij bemerkte dat ik C. liever vond dan haar. Het neemt echter niet weg dat ik geweldig lomp geweest ben, en hoe het mogelijk is geweest dat C. mij zoo kort daarop voor eeuwig heeft lief gekregen, is mij steeds een raadsel gebleven. Zooveel is zeker dat indien ik met haar niet nader kennis had willen maken, ik zeer zeker niet op Leiduin zou gebleven zijn. Ik was blij dat Agnes een paar dagen later vertrok en even blij dat C. spoedig zou terug komen. Toen dan ook de 28ste Mei aanbrak, vroeg ik aan Tante Antje verlof om zelf mijn nichtjes en Juffrouw Thumm van 't station te Vogelenzang af te halen, en was ik teleurgesteld omdat C. inplaats van naast mij op de voorste bank te gaan zitten, met Juffrouw Thumm achterin plaats nam.

C. schrijft hieromtrent:"Quelques jours après nous nous mîmes de nouveau en route pour Leiduin. A mon grand étonnement je vis que non seulement Maurice y logeait encore, mais qu'il était même venu nous chercher à la station! J'avais pensé qu'il nous avait tellement pris en haine, qu'il n'aurait eu rien de plus pressé à faire que de décamper aussi vite
295 que possible. Mais à ma grande stupéfaction il paraissait avoir mis son impolitesse tout à fait de côté, car il causa très aimablement avec nous, et me donnait l'impression d'avoir pris une dose de bonne volonté à notre égard." wat later kwamen C. [illegible] weer op Leiduin logeert.

De acht dagen, welke ik toen met Caroline heb doorgebracht, behoren tot de gelukkigste mijns levens. Vóór 12 uur moest zij bij haar gouvernante leren, maar vóór het ontbijt wandelde ik alleen met haar en bracht ik haar langs alle de mij bekende paden en laantjes van Leiduin en het Vinkeduin en zelfs op het Grafelijk Duin, alwaar ik nog de plek zou kunnen aanwijzen waar wij naast elkander gezeten hebben. Met haar alleen hield ik mij bezig, en dagelijks apprecieerde ik meer en meer haar engelachtig humeur, haar onverstoorbare vrolijkheid, haar geanimeerde conversatie, haar eenvoud en haar belangstelling in al wat zij zag en hoorde, en wanneer ik daarbij voeg, dat zij er in mijn oog allerliefst uitzag, en de zachte, vriendelijke uitdrukking harer ogen mij betoverde, dan zal het niemand verwonderen, dat ik haar met mijn gansche hart liefkreeg. In haar bijzijn was ik, die voor brutaal doorging, zoo timide, mijn hart
296 klopte dan zóó hevig, dat ik geen woord van liefde zou hebben durven uitspreken, maar daardoor toonde ik haar misschien het best hoe innig ik haar liefhad. Op zekeren middag zouden wij allen naar Haarlem rijden, maar toen het rijtuig voorkwam, zeide C. dat zij eigenlijk liever thuis bleef."Dan blijf ik ook thuis!" riep ik uit, hetgeen Tante Antje hartelijk deed lachen. Zondags reden wij met twee rijtuigen naar de kerk te Heemstede, Oom Henk, Tante Antje, Betje en Cee Elias in de tentwagen, Henrick, Caroline, Maria en ik in een hoog wagentje, dat de naam van presenteerblaadje kreeg. Bij het haar huis rijden ging plotseling de achterste as van ons rijtuig los en zakten C. en ik die op de achterste bank zaten, achterover zonder dat zij zich pijn deed.Wij lachten braaf, en moesten naar huis loopen, hetgeen ik wel zoo pleizierig vond. Of C. iets voor mij gevoelde wist ik niet. Ik was niet ijdel genoeg om dit te denken, maar wat ik toen niet wist blijkt uit het geschrift dat ik reeds aanhaalde, doch dat ik eerst 4 jaar later onder ogen kreeg.

"Peu à peu je changeai d'idée à son égard, et si je pense à présent au peu de temps que nous avons été à Leiduin, j'en conclus que ce changement a dû se faire très vite, quoique cela ne m'ait semblé aller que très petit à petit. Je ne sais qui de nous deux a commencé à aimer l'autre,
297 mais ce que je sais c'est que sitôt que j'ai pu me rendre compte à moi-même des sentiments qui m'animaient, je découvris en même temps qu'ils étaient réciproques, et je sentis bien vite que ce sentiment au lieu d'être passager, un enthousiasme de quelques jours, était quelque chose de plus stable, qui ne me quitterait pas plus facilement que ce ne m'était venu. Je me sentais heureuse, très heureuse, heureuse d'aimer et d'être aimée, car c'est ce dont j'étais aussi sûre que de ma propre existence, et quand même tout le monde, et M. à la tête aurait voulu plus tard m'assurer que jamais pareil sentiment n'était entré dans mon coeur, je n'en serais pas moins restée profondément convaicue. En revenant à Schaep en Burgh j'aurais certainement dû raconter à Maman ce qui en était, mais j'étais malheureusement si peu liée avec elle en ce temps là que rien au monde ne me répugnait davantage. Agnes fut la seule de mes soeurs qui m'en parla, quoique je crois qu'elles s'en aperçurent toutes. Maman était trop timide aussi pour commencer à m'en parler, mais comme elle m'assura plus tard, elle n'aurait pas manqué de le faire, si elle

298 (avait su que la chose était tellement réelle,".)

(Ik kan niet onder woorden brengen hoezeer ik van de omgang met Lore gedurende de weinige dagen welke zij op Leiduin doorbracht, genoot, want zij vergiste zich niet, ik had haar onbeschrijflijk lief. Haar entrain, haar vroolijkheid, geestkracht, volharding, animo, alles nam mij voor haar in, en ik vond het heerlijk dat zij het altijd met mij eens was. Haar enthousiasme voor de leden van het Vorstelijk Huis en voor haar broer Hendrik amuseerde mij en het was een genot om haar over hen te horen spreken. Ofschoon zij van nature niet met die vlugheid bedeeld was, welke haar zuster Maria eigen was, zoo wist zij het door onverflauwde volharding en onverdroten ijver in al wat zij ondernam even ver, ja veel verder dan zij te brengen. Maria was lui en kende haar lessen nooit van buiten, maar als zij dan tot straf op de leerkamer moest blijven om de les te leren, kostte haar dit geen moeite en kende zij die in no time. Caroline daarentegen leerde moeilijk van buiten, maar rustte niet voordat zij haar les kende. Dezelfde volharding betoonde zij in andere dingen. Haar vader had voor haar in S. en B. een huisje laten bouwen uit een kamer en eenkeuken bestaande en nu had zij zich de moeite gegeven om te leren koken zodat zij er nu en dan een dineetje kon geven. Zij heeft mij het huisje wel gewezen,
299 maar mij daar nooit ten eten gevraagd. Ofschoon zij als kind eens in haar eerste jaar hevige stuipen gehad had en doodziek geweest was, was zij tot haar 22e jaar buitengewoon sterk, à tel point dat zij eenmaal een piano van de ene hoek der kamer naar een andere verschoven, een ander maal haar veel oudere nicht Louise van Loon uit haar bed getild en weggedragen heeft, en ook eens mijn broer Christiaan, die groter was, heeft gedwongen voor haar neer te zinken door met haar vingers de zijne achterover te buigen. Lachende schreef zij haar kracht toe aan het feit dat zij van de van Arkels afstamde. Zij was allesbehalve kleinzeerig. Op een harer vingers had zij een wrat, en om die te doen verdwijnen sneed zij er in en liet er vervolgens lak op druipen, een middel, dat nadelige gevolgen had kunnen hebben, maar gelukkig het gewenschte gevolg had. Toen zij nog op de kinderkamer was werd zij op S. en B. 's avonds dikwijls alleen gelaten,
300 daar de kindermeid met de tuinknecht uit wandelen ging. Haar moeder kwam 's avonds nooit naar de kinderen kijken.)

Caroline
301 Na de kinderschoenen ontwassen te zijn, kreeg zij les van de gouvernantes harer oudere zusters, (eerst van Melle Fivaz, later van Melle Roulet, totdat in 1842 Fräulein Frédérique Thumm uit Pflummern in Wurttemberg kwam. Wat haar ouders bewoog om een Duitsche gouvernante te nemen, terwijl haar moeder geen woord Duitsch verstond en een afkeer van die taal had, ben ik nooit te weten gekomen. (Toen de geheele familie van de groote reis in 1842 terugkeerde, namen zij Fr. Thumm onderweg op en naar Schaep en Burgh mede. Zij was een lieve, gelovige maar zeer orthodoxe vrouw en tot
302 haar dood in 1867 bleven Caroline en Maria aan haar gehecht. (In 't eerst hield ik haar voor een weduwe, omdat zij in de rouw was. Zij sprak gemakkelijk Fransch zonder Duitsch accent, en ik sprak altijd Fransch met haar althans tot 1856, want eerst na van Juli- half Oct '56 in Duitschland geweest te zijn had ik leren Duitsch spreken. Thumm had geen gemakkelijk humeur, en Maria's brieven zijn daarvan de bewijzen, want steeds klaagt zij daarover. Soms duurde het ettelijke dagen dat zij tegen iedereen hoekig was, zonder dat men daarvan de reden wist, en dan bleek het dat zij zich genegligeerd vond.)

(Aan het slot van een brief van Maria aan Caroline d.d. 9 en 10 Dec. 1848, toen C. bij haar zwager Elout logeerde, schrijft zij:"Nur ein Wörtchen musz ich beifügen um Dir zu sagen dasz mich Dein Egoismus sehr betrübt, mit welchem Du deinem Vergnügen nachgehst, ohne nur auch einmal an die arme Martha zu denken, anstatt an Anna deinen Brief zu schreiben!." Nota bene! Dat Vergnügen bij Elout was niet groot en C. had terecht haar eerste brief aan Anna geschreven, die het als oudste zuster kwalijk zou hebben genomen indien zij het niet had gedaan.)

(Toen Lore in Sept van het zo droevige jaar '53 op Elswout logeerde schreef Thumm haar het volgende:" Martha! Martha! Du hast viel Sorge und
303 Mühe! Eins ist aber Not! So möchte ich ausrufen wenn die gedrängten Briefe aus Elswout hier ankommen. Es ist ein Getreibe das eitler ist als eitel! Du bist also wieder im alten Geleise? Was hast Du besser zu tun als den ersten besten Musikanten bei'm Arm zu nehmen und mit ihm durch die Welt zu fideln? Ich habe nie gefunden dasz etwas von dem Wohlgefallen des Herrn auf all der Kraftanstrengung zu verspüren sei, weshalb meine Freude über Entwicklung der Intelligenz noch ganz klein ist und der Kummer um deine Seele vielmehr die Oberhand gewinnt. Ich glaube fest dasz dieses Tage bitterer Nachwehen werden, wenn Du in dem Masze wieder fort-)

fährst wie Du es früher hieltest. Sage mir warum Paulus die Christen ermahnt ihr Fleisch zu kreuzigen? Warum der Herr selber sricht:"Wer Mir will nachfolgen der verleugne sich selber u.s.w." wenn es sich nur darum handelte dasz wir das tun was uns am meisten anzieht. Du stehst mir im Geiste vor als in einem Garn von Eitelkeiten verstrickt; möge der Herr in Seiner Gnade dich heraus führen. Er läszt Seine Lieblinge nicht los und weisz sie stets wieder zu finden; es geht dann aber auch oft durch harte Wege oder über steile Berge. Möge es mir geschenkt sein um in der Hand des Hernn ein Machtpfosten zu sein für dich, der dir im vorbeifliegen noch zuwinkt und dich vor der Gefahr warnt."

304

Ofschoon ik de aanleiding tot deze scherpe uitval niet ken, daar mij geen brieven van Lore uit het jaar 1853 zijn ter hand gekomen, zo kan ik toch wel gissen wat Fr. Thumm bewogen heeft zó te schrijven. Lore had van nature geen talent voor de muziek, maar door onbegrensde volharding was zij een der eerste pianisten van Nederland geworden. Dit had ten gevolge dat de piano min of meer haar afgod werd en zij vooral in het jaar 1852 en in de eerste maanden van 1853 gansche dagen piano had gespeeld, waartoe de dagelijkse omgang met Cees Hartsen had meegewerkt. Uit een brief van Maria is mij gebleken, dat haar muziekmeester August Seiffert, die geen vriend van Thumm was, tegelijk met Lore op Elswout logeerde, en ik vermoed dat haar brieven teveel over muziek handelden en al het andere meer cursorisch weergaven, weshalve Fr. Thumm van gedwongte brieven spreekt. Hoewel Lore al sinds twee jaar niet meer onder de plak van haar gouvernante stond, zo had deze gelijk haar te waarschuwen, maar de wijze waarop zij het deed was hard en onbillijk. Zij wist hoeveel de arme Lore in dat jaar leed, hoezeer haar zenuwen geschokt waren en de boze brief van Thumm zal haar geen goed gedaan hebben. Later heeft Lore mij zelf erkend dat de muziek haar tijdens haar omgang met Cees Hartsen mal gemaakt had, maar daarna toen zij mij van ontrouw verdacht, troostte, en zij stellig een zenuwziekte zou gekregen hebben, indien zij geen piano had kunnen spelen. Wanneer Thumm zich dus zover vergeet van haar te raden met de eerste muzikant de beste de wereld in te gaan, dan is dit tegenover Lore, na al wat er voorgevallen was, een gemene en lage uitdrukking. Dat Thumm zich over het heil van Lore's ziel bekommerde was heel lief, maar volkomen onnodig, daar Lore van kindsbeen af gelovig geweest was en de Heer had liefgehad; en Thumm mij dit later zelve erkende.

305

Lore vond Thumms brief dan ook hard, gelijk uit een antwoord van deze blijkt:"Mein liebes Veuvelein !.... (Lore werd toen en reeds vroeger Weeuw of Veuve genoemd, maar ik heb nooit begrepen waarom. Ik vond die naam zeer onaangenaam.) Ich begreife gar nicht warum dir mein Brief so hart schien. Er war doch so durch und durch weich (nota bene!) ja fast zu weich für jemand der so unbarmherzig lange weg bleibt und sich stets vergebens herrufen läszt."

306

Overigens komt Thumm niet op haar vorig schrijven terug en verschuilt zij zich achter haar verlangen om Lore terug te zien, wat zeer begrijpelijk is, daar deze in 1853 herhaaldelijk op Elswout logeerde, maar aan de andere kant wist Thumm zeer goed dat Lore in dat jaar niets liever verlangde dan van huis te zijn, omdat op Schaep en Burgh alles haar aan mij deed denken en men alles in 't werk stelde om haar mij te doen vergeten.

307

In haar brief van 7 Sept, daags na haar 17de verjaardag bedankt Maria Lore voor haar cadeaux en klaagt zij vervolgens dat die dag niet heel vrolijk was. "Après un assez court déjeuner, réchauffé en fait d'agrément par l'aimable présence de Willemien Singendonck et de son mari, je dus aller faire mes lecons comme à l'ordinaire. Ik heb er maar niet tegen geprutteld, car Mapie (Bijnaam van Thumm) n'était pas dans la meilleure des humeurs, et je n'avais pas envie de faire une scène, mais cela m'ennuyait criamment. Après le 2d déjeuner je dus remonter pour me faire corriger mon extrait. Ik dacht bij mijn eigen:"Nu, dat had Freule Weduwe ook nooit gepermitteerd om op haar verjaardag lessen te doen. Après cette correction qui fut longue et ennuyeuse, ben ik zoet met Musik (Thumm) gaan wandelen commen tous les jours. Je puis te dire que pendant toute cette promenade j'ai crié tantôt haut tantôt intérieurement. Oh! ma Veuve chérie, si tu étais seulement ici, Oh! alors tout serait agréable! Comme c'est amusant n'est-ce pas? une pareille journée! Je ne me rappelle pas de m'être ennuyée ainsi de longtemps."

308

En zo zou ik kunnen voortgaan met het aanhalen van zinsneden uit Maria's brieven aan Caroline, ten bewijze dat Juffr. Thumm evenals alle gouvernantes lichtgeraakt, journalière, partijdig en slecht van humeur was. Eén zaak heeft C. haar niet gemakkelijk kunnen vergeven. Maria was

drie jaar jonger dan zij en desniettemin moesten zij dezelfde lessen doen en gelijk op werken, ofschoon Maria uit den aard der zaak verre ten achteren was. Ten einde nu beiden op dezelfde hoogte of laagte te houden liet Thumm Caroline steeds dezelfde taken verrichten en haar tijd verliezen door haar te dwingen Thumms Duitse vertaling van da Costa's
309. Israel en de Volken netjes over te schrijven. Op die wijze vorderde C. niets en klaagde zij bitter dat zij van Thumm weinig geleerd had.

Ik heb mij over Thumm niet te beklagen gehad en ik vond het al aanstonds heerlijk dat zij in Leiduin aan Caroline volle vrijheid liet om vroeg op te staan en met mij uit wandelen te gaan, en niet minder heerlijk vond ik het dat zij mij in de winter van 1850 op '51 een paar malen verzocht 's avonds in de leerkamer iets te komen voorlezen. Zodra C's moeder dit echter gewaar werd, verbood zij Thumm mij verder toe te laten.

Ik zeide reeds dat Thumm in 1842 gekomen was. In de zomer van dat jaar had de gansche famille een groote reis gemaakt, die drie maanden duurde. Oom van Loon had sinds lang daarin lust gehad, maar daar er steeds kinderen geboren werden, was er nooit iets van gekomen. Eindelijk toen de jongste, Maria bijna zes jaar was en zij de heksluitster scheen te zullen zijn, besloot Oom zijn plan ten uitvoer te brengen en met al zijn kinderen een grote reis te ondernemen. Twee grote reiskoetsen werden aangeschaft om zestien personen te kunnen bergen: Oom, Tante, tien kinderen, een palfrenier, Leentje de kamenier en Aaltje de kindermeid. De daartoe opzettelijk vervaardigde koffers die de vorm van schuitjes
310. hadden, werden onder aan de wagens bevestigd, en zo vertrok men Zaterdag de 9 July 1842. Caroline was toen pas 8 jaar en 9 maanden en daarom heeft het mij altijd zo verbaasd dat zij de enige van al de kinderen geweest is die het meest van die reis onthouden heeft. Steeds wist zij mij daarvan 't een en ander te verhalen, en haar bump of locality was zóó sterk ontwikkeld, dat toen ik 29 jaar later in 1871 voor 't eerst met haar in Zwitserland was, zij de weg nog in Lausanne kende en het huis wist te vinden waar haar vader als jongen was opgevoed, dat zij zich te Interlaken thuis voelde en dat zij zich allerlei byzonderheden herinnerde, wel ke aan de anderen waren ontgaan. De gehele famille was in de rouw, daar de Grootmoeder van Loon-van Weede (de 5de Maart van) dat jaar overleden was. Elke dochter had dus twee rouwjaponnen of jurken, een voor de reis en een voor best. Voorts had ieder f. 10,- gekregen om daarvan iets voor zichzelf te kopen. Nu had Henriette, destijds 17 jaar oud, het ongeluk te Heidelberg haar beursje met het gouden tientje in het hôtel te laten liggen. De rijtuigen stonden namelijk voor; Oom van Loon was een man van de klok en evenals Koning Willem III altijd te vroeg klaar, zodat hij op de rijtuigen wachtte inplaats van die op hem te laten wachten; iedereen
311. zat erin, Henriette was de enige die ontbrak, eindelijk kwan zij, maar in haar haast had zij haar beurs vergeten. Zij durfde dit echter aan niemand vertellen en kon dus op reis niets kopen. Toen zij drie maanden later in hetzelfde hôtel te Heidelberg afstapten, vroeg de kastelein terstond of niet een der reizigers een beurs had laten liggen en toen moest het hoge woord er uit en bekende H. dat zij het was. Haar schaamte werd echter vergoed door de blijdschap dat zij nu de enige was die haar tientje niet had uitgegeven.

Men reisde in die tijd met postpaarden en hoezeer men langzamer reed dan thans, zoo genoot men des te meer van het landschap. Reisde de familie per stoomboot dan werden de rijtuigen aan boord gebracht en ontruimd, hoezeer men nu en dan op de bok ging zitten om de oevers van de Rijn des te beter te kunnen bewonderen. In geen der hôtels begreep men hoe de famille in elkaar zat en gewoonlijk dacht men dat Jan, destijds 25 jaar en Anna, die 22 was, getrouwd waren en Maria hun kind was. Maria was eigenlijk an hindrance, en het bleek al spoedig dat het niet verstandig was geweest haar mee te nemen, ofschoon het even ondoenlijk geweest ware om haar thuis te laten. Zij was dikwijls wagenziek en voor een kind van die leeftijd waren de lange ritten veel te vermoeiend. Caroline leed hier-
312. onder het meest, daar zij dikwijls, zodra men hier of daar moest overnachten, tegelijk met Maria in bed gestopt en op niet veel meer dan brood en melk onthaald werd. Voor Caroline, die zoo wide awake was en zoo'n entrain had, terwijl zij, sterk en gezond zijnde, nooit van vermoeidheid wist, was deze beproeving zwaar te dragen.

Soms amuseerde het Oom van Loon om op eenige afstand van de hôtels de rijtuigen te doen stilhouden, allen te laten uitstappen en dan te voet naar het hôtel te gaan en om logies te vragen. Gewoonlijk antwoordde dan

de hotelhouder, bij het zien dier 12 bestoven individus zonder bagage, dat hij geen plaats had. Oom van Loon hield hem dan zolang aan de praat totdat de twee enorme reiskoetsen met de toeterende postillons, palfrenier, knecht en dienstmaagden kwamen oprijden en zie! plotseling veranderde dan de hotelhouder van toon en bood hij met de nodige strijkages zijn verontschuldigingen aan, terwijl hij terstond bereid was allen te herbergen.

Hoe de plaatsen verdeeld waren herinner ik mij niet meer. Oom en Tante zaten natuurlijk met Maria en een paar anderen in het eerste rijtuig terwijl de drie zoons altijd met de palfrenier en de knecht op de bok en in de kattebak zullen gezeten hebben. Caroline zat altijd naast Louise die destijds 19 was en voor gouvernante fungeerde, met dit onbarmhartige gevolg dat zij C. onderweg lessen liet leren!!

313 Toen ik in 1846 met mijn vader van Creuznach terugreizende, te Heidelberg in hetzelfde hotel afstapte waar ook de van Loons hadden gelogeerd, vroeg de hotelhouder aan Papa of hij die famille kende en op diens toestemmend antwoord zeide hij dat hij zich van zulk een fortuin geen denkbeeld kon vormen, daar hij had uitgerekend dat zulk een reis wel f. 30.000,- moest gekost hebben.

Oom van Loon had weinig zit en bleef zelden lang op dezelfde plaats. Het verwonderde zijn kinderen dus niet weinig dat hij het te Interlaken en te München 8 dagen lang uithield. De reis duurde 3 maande

314. Na Lore's dood vond ik haar journaal van deze reis, dat ik hier wil copieeren. De titel luidt "Journal du voyage de Caroline van Loon, agée de 8 ans et demi. Commencé le 9 juillet 1842" en het journaal breekt 21 July plotseling af.

"Samedi le 9 Juillet. Nous allâmes le 9 Juillet en voyage, bien contents puisque c'était un voyage en Suisse et en Allemagne que nous commencions. Noys vîmes les tantes à Woudenberg et nous dinâmes à Arhnem, (de fouten laat ik natuurlijk onverbeterd) et arrivâmes le soir à Emerick où je couchai dans la même chambre que Maman. Je dormis assez bien cette nuit mais j'eus de la peine à m'endormir. Je dormais sur un sofa un peu dur.

"Dimanche le 10 Juillet. Dusseldorf. Nous nous mîmes en route pour Dunslaken, car nous voulions Y diner; mais à peine étions nous sortis de Wesel que le postillon de notre petite voiture jaune fit heurter un des chevaux par malheur contre une borne, de sorte que la voiture se cassa.
315 Je sortis ainsi que tous mes compagnes de la voiture et nous retournâmes dans la ville de Wesel où nous dinâmes. Après cela nous nous sommes remis en route pour Dusseldorf, où nous nous couchâmes.

Lundi le 11 Juillet. Dusseldorf. Nous sommes allés à Gräfrath aujourdhui pour y prendre Constance. Nous avons diné à Gräfrath à une heure. Nous avons vu le docteur de Leuw et Adeline sa fille unique, qui a 10 ans et qui commence à jouer très joliment du piano. Quel cher homme ce docteur de Leuw! Comme il a l'air aimable avec ses cheveux bouclés ! Il m'a fait une agréable impression. Je suis de nouveau retournée à Dusseldorf, où je me suis couchée.

Mardi 12 Juillet. Cologne. Il y a une belle vue sur le marché de Dusseldorf, et tout ce que j'ai déjà vu de l'Allemagne me donne une agréable idée de ce beau pays. Après avoir bien dormi je me levai et je déjeunai. Nous dînâmes à une heure et demi et après le diner nous prîmes le chemin de fer de Cologne. Nous sommes arrivés à cette belle ville à 7 heures. Après avoir pris possession de notre chambre je me suis couchée.

316 Mercredi 13 Juillet. Bonn. Je me suis levée et ensuite déjeunée. J'ai fait un tour de promenade avec Papa et celui-ci a eu la bonté de m'acheter un flacon d'eau de Cologne de la boutique de Farina. Nous sommes allés dans l'église du Dom et dans celle de Saint Pierre. Papa en me conduisant à la maison m'a conduit au Parade où j'ai entendu de la belle musique. Ensuite j'ai diné et après le diner nous nous sommes remis en route pour Bonn, où je me suis couchée.

"Jeudi 14 Juillet. Mayence. Nous logeons à Bonn dans l'hotel de l'étoile d'or. Nous allâmes sur le bateau à vapeur déjà très tôt. Nous avons vu le Godesbergen et la belle ruine qui est là dessus. J'avais beaucoup de plaisir ce jour là. Nous sommes venus à onze heures et demi à Mayence. Nous sommes allés à pied à l'hôtel ce qui m'amusa beaucoup. Alors nous nous sommes tous couchés.

"Vendredi 15 Juillet. Mayence. Nous sommes allés aujourdhui à Wiesbaden. Il y avait de belles boutiques où Papa m'a acheté une jolie poupée. Je trouvais Wiesbaden fort de mon goût, mais nous n'y sommes pas restés fort longtemps car nous sommes revenus le même jour à Mayence avec

le même train que nous étions allés. Nous avons diné et ensuite nous nous sommes couchés bien contentes de notre journée agréable.)

317 ("Samedi 16 Juillet. Heidelberg. Nous avons été en voiture tout le jour, ce qui était bien fatigant! Enfin nous sommes arrivés à Heidelberg, où nous avons diné. Ce repas nous servit lieu de souper, car ik était bien tard déjà. Après la petite Marie alla se coucher et je l'y suivis un peu plus tard. Apès cette opération je m'endormis, et Papa, Maman ainsi que les soeurs et frères se sont mis à la promenade pour.....!!!)

("Dimanche 17 Juillet. Heidelberg. Nous n'avons pas voyagés aujourdhui car c'était le Dimanche! Nous sommes allés voir un chateau en ruine. Il faisait un temps superbe ce qui nous disposait encore mieux. Nous montâmes sur des ânes pour bien voir. Le chateau était superbe et nous nous sommes promenés aussi encore dans ses environs. Nous en sommes revenus bien contents et après avoir mangé un goûter avec Anna, Henriette, Agnes Marie et moi je me couchai.)

("Lundi 18 Juillet. Rastadt. Nous avons dinés à Carlsruhe tous ensemble en bonne santé.! Tout de suite après notre simple repas, qui nous restaura pourtant, nous nous sommes mis en route pour Rastadt, où nous sommes venus en chemin de fer. Je me suis couché à Rastadt dans la chambre des enfants de la petite Marie et d'Aaltje ainsi que d'Agnes. Nous comptons aller demain à Freyburg.)

318 ("Mardi 19 Juillet. Freyburg. Je n'aurai pas beaucoup à raconter de nouveau aujourdhui; je pense qu'il s'y rencontrera beaucoup de jours où je n'aurai pas grand chose à raconter, car un voyage dans toutes sortes de villes ne présente pas toujours des merveilleuses nouvelles. Aujourdhui je suis de nouveau allé avec tous les nôtres à Offenbourg où nous avons dinés; ensuite nous nous sommes tous couchés à Freyburg.)

("Mercredi le 20 Juillet. Bâle. Aujourdhui nous sommes entrés en Suisse car Bâle est dans la Suisse. Cette ville est très célèbre par les deux traités de paix qui s'y firent avec l'Espagne et avec la France. En 1798 les Francais y entrèrent pour la première fois depuis 1444. Bâle est une jolie ville. Nous y avons diner et ensuite après avoir bu le thé ou le souper je me couchai.)

("Jeudi le 21 Juillet. Bâle. Nous sommes restés ce jour-ci à Bâle; j'ai déjeuner à Bâle et j'ai lu avec Louise; j'ai cousu, j'ai diner, j'ai écrit mon journal. Maman m'a raconter l'histoire de Lazy Laurence et encore la moitié d'une autre. Maman et Papa ainsi que quelques soeurs sont allés dans la cathédrale, et j'ai appris.....")

(Hier breekt het journaal plotseling af. Vermoedelijk moest het woord mon psaume of cantique of verset volgen. Waaraan het is toe te schrijven
319 dat Caroline haar journaal niet vervolgd heeft is mij onbekend, maar het kan wezen dat haar zuster Louise, die zeer tyranniek was, het haar verbodenheeft, of dat Caroline zelve haar journaal te eentonig begon te vinden, maar in elk geval vind ik het dood jammer dat zij het heeft gestaakt. Gelijk ik vroeger zeide doorreisde men een deel van Zwitserland en kwam men na 3 maanden via München terug. Haar vader had er zóó van genoten, dat hij zich voornam het nog eens te herhalen, maar daarvan is nooit iets gekomen. In 1845 trouwde Louise met Piet Elout en in 1847 stierf hij.

Reeds als kind had Caroline een engelachtig humeur en haar moeder vertelde mij later dat C. met Hendrik of Agnes spelende altijd toegaf, en nooit huilde of boos werd als zij haar haar speelgoed afnamen. Boos heb ik haar wel eens zien worden als er grond voor was, driftig nooit. Norman is de enige onzer kinderen geweest die haar wel eens impatienteerde, en op mij is zij eens boos geweest omdat ik, toen Max flauw gevallen was terwijl ik zat te werken, stil bleef zitten in plaats van op te vliegen en hem bij te brengen. Zij was buitengemeen affectueus en als zij eens iemand lief had was het voor goed. Ik zeide reeds dat zij een onbegrijpelijke volharding had in hetgeen zij ondernam. Dit bleek nog in 1891 toen zij zich verbonden had om de scheurkalender voor de Martha-Stichting voor 1892 te schrijven. Ofschoon zij toen reeds niet gezond meer was en haar
320 ogen sinds ettelijke jaren zeer verzwakt waren, terwijl zij in July 1890 die eerste hevige duizeling had gehad, werkte zij onvermoeid in haar boudoir aan de kalender voort totdat hij gereed was.)

(Dat zij reeds als jong meisje voor dat ik haar en zij mij lief kreeg vele adorateurs had,en dat Cees Hartsen haar in 1852 van 't ogenblik af dat hij op SenB logeerde, lief kreeg en die liefde steeds sterker werd, verwondert mij niet, want zij had iets zóó beminnelijks dat een ieder daardoor werd ingenomen. Herman, Warner, Piet Six, Salomon Backer, ja zelfs de oude Heer Forstner allen waren even dodelijk van haar. Was het te verwonderen dat zij zich daardoor wel eens gevleid gevoelde ?)

321 Zij had een vroom gemoed en zij herinnerde zich niet zich ooit bekeerd te hebben, daar zij van haar vroegste jeugd de Heer en Zijn Woord had liefgehad. Thumm had de goede gewoonte om de gansche Bijbel met haar élèves te lezen en geen enkele passage over te slaan, want zij wist dat de ogen der eenvoudigen gesloten blijven voor het onzedelijke dat in de Schrift voorkomt. En dit was met C. het geval. Ik zou door meer dan een voorbeeld kunnen aantonen hoe onschuldig zij gebleven was en hoe zij eerst na haar huwelijk dingen en toestanden leerde kennen, waarvan zij vroeger onkundig was. Wat ik door haar liefde tot den Heiland en door haar kennis van de Schrift aan haar te danken heb, kan ik niet onder woorden brengen, en zij is mij niet alleen maar velen tot rijken zegen geweest. Godsdienstig onderwijs kreeg zij van de Waalse predikant P.Mounier, en toen deze bespeurde dat hij zulk een ijverige en weetgierige leerlinge had, gaf hij zich voor haar dubbel moeite, en terwijl zij de eerste jaren met anderen had les genomen, zo gaf hij haar later alleen onderwijs en liet hij haar cahiers vol schrijven over onderwerpen uit de Bijbel, over het leven des Heren en over de geloofsleer. Hoe innig vroom zij ook was, zo nam dit
322 niettemin weg dat zij altijd klaagde over haar zwak geloof, haar verstrooidheid onder het bidden en haar geringe vorderingen in de heiligmaking. Hoe meer zij Hem en Zijn Woord liefhad des te meer gevoel van schuld had zij, des te dieper besefte zij hoe ver zij nog verwijderd was van Hem, die ons tot voorbeeld is gegeven. Hoe bitter bedroefd was zij de samenkomsten van de Evang. Alliantie in 1867 te Amsterdam niet te kunnen bijwonen, en evenmin de toespraken te kunnen horen, en hoezeer genoot zij later in Londen van die van Moody. Met hoeveel ijver en geduld nam zij de Zondagschool met de onvatbare 's Gravelandsche kinderen waar, en hoe heerlijk vond zij het toen zij aanleiding vond om eenmaal 's weeks in Amsterdam aan enige oude en jonge vrouwen en juffrouwen de Bijbel te verklaren. Wat genoot zij de weinige keren dat het haar vergund was Max en Jan Willem te horen preken en met hoeveel geduld en zachtmoedigheid heeft zij haar lijden de laatste acht à negen jaren verdragen zonder ooit een klacht te uiten en mij vermanende om geduldig te zijn en de moed niet te laten zakken.

Ik heb in haar nooit enige fout ontdekt maar zij wist zelve beter en beweerde al de geboden des Heren overtreden te hebben. Vraag ik mij af waarom die lange lijdensweg moest afgelopen worden dan weet ik daarop
323 slechts dit antwoord te geven dat zelfs het goud in de smeltkroes moet geworpen worden om van alle onreine bestanddelen te worden gezuiverd.

Dat de Heer mij zulk een schat gegeven heeft, kan ik nooit genoeg waarderen. Zij was altijd waar in alles en had een afkeer van al wat op draaien of veinzerij geleek. Aan hen die haar niet sympathiek waren, toonde zij het wel eens al te sterk, want zij kon zich tegenover hen niet vriendelijker voordoen dan zij meende. Even wars als zij was van alle vleierij, zodat zij mij zelfs gedurende ons lang engagement verbood haar iets vleiends te zeggen en mij laf noemde als ik het deed, zo was het haar onmogelijk om anderen te vleien. Noch in haar brieven, noch mondeling heeft zij mij ooit iets gezegd dat mij verwaand of ingenomen met mijzelven had kunnen maken, daar zij wist hoe gevaarlijk dit is. Zolang zij spreken kon heb ik nooit iets gedaan zonder dit vooraf met haar overlegd te hebben en nooit heeft het mij berouwd haar verstandige raad te hebben gevolgd. Gij kunt dus beseffen hoeveel ik aan haar heb verloren en hoe zware beproeving het de laatste jaren was toen zij zich niet meer verstaanbaar kon uitdrukken, en thans nog is, dat ik haar niet meer kan raadplegen.

324 Lore had haar lieven, zachtaardige, volgzame natuur van haar vader geërfd, want al het terugstotende, koude, ongevoelige, dat haar moeder eigen was en de meeste mensen een schrik op het lijf joeg, was aan Lore
325 vreemd. Indien ik zeg dat zij de parel van het gezin was, dan geloof ik niet dat ik uit verblindheid overdrijf. Hendriks en Marias brieven vloeien over van liefdesbetuigingen, Henriette noemde haar sa fétiche. Oom Piet van Loon had zulk een faible voor haar dat hij haar o wonder! eens f.50,- gegeven heeft. Zij was de algemene favorite. Later zal ik gelegenheid hebben om aan te wijzen hoe gehoorzaam en volgzaam zij jegens haar moeder was en hoe deze daarvan misbruik maakte. Geen harer zusters zou hebben geduld wat zij heeft ondergaan, maar dat de Heer het haar vergolden heeft en thans nog vergeldt, daarvan ben ik zeker.

333 De 23ste Aug 1850 trouwde mijn zuster Saar met Hartsen. In de bruidsdagen gaf Piet Six te harer ere een vuurwerk op 't Hoogt van 't Kruis onder Hilversum. Bij zijn laatste bezoek op Bantam herinnerde ik hem daaraan en toen zei hij mij:"Ik gaf dat vuurwerk niet voor Saar maar voor Caroline." Piet was amoureus van C. en telken jare liet hij op

haar verjaardag een weinig vuurwerk op S.en B. afsteken. Eigenlijk bleef hij amoureus, ofschoon hij wist dat zij mij liefhad, en gedurende het ongelukkige jaar 1853, toen ik haar voor mij verloren waande, werd hij zóó assidu dat zij er verlegen onder werd. Hij deed dit gelijk hij zeide, toen en ook later, toen wij 't weer met elkander eens waren, maar ik haar maar eens in de maand mocht zien, niet in zijn eigen belang, maar
334 uit vriendschap voor mij, ten einde met haar over mij te kunnen praten en mijn belangen waar te nemen. Toen Piet de avond van het vuurwerk met mij, die op Hilverbeek logeerde, naar Hilversum reed, ontmoetten wij dichtbij dat dorp Juffr. Thumm met Caroline en Maria in een rijtuig. Terstond nodigden wij ze uit om met ons naar het vuurwerk te gaan kijken, en na enig tegenstribbelen van de zijde der gouvernante werd besloten dat zij naar S.enB. zou doorrijden en wij C. en M. in ons rijtuig zouden meenemen. Zo gezegd zo gedaan. C's gelaat blonk van vreugde, want er was niets dat haar meer behaagde dan een vuurwerk en ik behoef u niet te zeggen dat ik een heerlijke avond met haar doorbracht.

De 16de Oct '50 kwam ik weer op S.enB. logeren en dit verblijdde mij niet weinig daar ik nu C's verjaardag kon meevieren. Maar hoe was ik teleurgesteld, toen ik bij mijn komst vernam dat zij nog altijd bij de Elouts in den Haag was en nog niet terug verwacht werd. Diezelfde 16de schreef Maria haar: "Bien chère Lientje! Tu ne devineras jamais qui est venu ici ce matin et qui loge ici; c'est Maurice lui-même! !!!!! Comment trouves tu
335 cela? J'espère pour toi qu'il y sera encore quand tu reviendras. Comme je trouve ennuyeux que ce soit de nouveau remis, cela me fait un véritable chagrin."

De 18de schreef Maria opnieuw: "Ma bien chère Lampi! Voici déjà la sixième lettre, si ce n'est d'avantage que je t'ai adressée depuis ton départ. Ik hoop dat je zoo tevreden van mijn bent als ik van jou. Merci très chère pour le cher petit billet que je reçus hier pendant que j'étais très druk occupée à servir le thé à six Messieurs les uns plus difficiles que les autres à contenter. Ces messieurs étaient nos trois frères, nos deux cousins Six et Maurice. J'ai oublié chère Line de te raconter dans ma lettre d'avant-hier que le Beschte (dit is Hendrik van Loon, die jongste bediende was op het kantoor van zijn Oom Voomberg, en die genoemd werd de Beschte of de Kleine, omdat hij groot was voor zijn jaren) a reçu depuis Mercredi matin son congé du comptoir jusqu'à Lundi. Tu comprends
336 comme Maman et lui-même en jouissent; ils chassent tous les jours, hier ils ont été dans les Overbosschen où ils ont eu trois lièvres et un faisan. C'est au fond assez bon que nous ne célébrons pas ton anniversaire Samedi, parce que tu n'aurais pas eu alors de feu d'artifice, puisque c'est la veille de la communion, nu gaat het heel goed om het Dingsdag te doen. Il y a peut-être 15 jours maintenant que je soupe tous les soirs en bas, ce que je trouve très amusant. Tu ressauteras aussi si je te dis que de toute la semaine mes leçons se sont composées d'une seule et unique page de composition, Miss étant toujours malade. Lieve poesje je zal niet veel
337 moeite hebben om mij in te halen. C'est bon que le lendemain de ton arrivée soit ton anniversaire, pour que tu aies le temps de raconter en détail tous les faits et gestes, si du moins tu n'es pas trop empressée de recommencer tes fonctions à la cuisine. Je n'ai pas été à la petite maison depuis ton départ; ainsi je ne sais pas comment se portent messieurs les rats. J'ai idée qu'ils s'établissent dans la petite armoire pour y faire bonne chère. Il est temps que tu reviennes pour y mettre ordre. Ma chère je dois finir, la barque va passer quoique j'aie encore bien des choses à te dire. Ik heb lust om je schrijfpapier te zenden. Adieu Ta Misje."

Ik kon niet op S.en B. blijven totdat Caroline terug kwam, maar verhuisde naar Hilverbeek en bleef daar zodat ik haar verjaardag kon meevieren.

Ik heb verzuimd te vertellen dat ik in de zomer van 1850 toen ik op Leiduin logeerde, na C's vertrek, en in de duinen wandelde, het kostschool van Mej. Specht Grijp uit Noordwijk ontmoette. Er waren een 20-tal meisjes die begonnen te giechelen toen de Juffrouw mij de weg vroeg omdat zij verdwaald waren. Zij wilden naar de Vogelenzang om van daar per trein naar
338 Noordwijk terug te keren. Ik bracht hen door Leiduin tot de Leidse Vaart.

In het najaar van 1850, toen ik weer op Leiduin was, reed een wagentje op, waarin twee Engelse heren gezeten waren, die zich aan mij voorstelden als de Heren Croker en Burns en mij vertelden dat zij het duin van Grootpapa kwamen opnemen met het oog op de aan te leggen waterleiding. Ik bracht hen naar het duin, waar Kees en Jan van der Horst aan 't jagen waren. Toen wij dezen aantroffen en Croker mij vertelde dat ook

hij een liefhebber van de jacht was, vroeg ik Jan van der Horst om hem voor enige ogenblikken zijn geweer af te staan en liepen wij met Kees mee. Een patrijs ging voor Croker op, maar in plaats van te schieten, zag ik hem aan zijn geweer frommelen, en toen ik hem vroeg waarom hy niet geschoten had antwoordde hy dat hy de haan niet had kunnen overhalen. Ik zeide hem dat de haan overgehaald was en daarop sprak hy zyn verbazing daarover uit daar hy op de jacht zyn geweer altyd in de rust had. Hy zette daarop da hanen in de rust en haalde die eerst over toen een hoen opvloog, waarna hy die op 50 pas doodschoot. Hieruit bleek my dat hy een bedaard en goed schutter was en toen hy later Groot-Bentveld huurde kon hy zyn hart aan de jacht ophalen.

Nadat de van Loons in het late najaar van 1850 de winterkwartieren betrokken hadden nodigde Fr.Thumm my uit om 's avonds in de leerkamer een
339. uurtje te komen doorbrengen en dan iets uit Schiller voor te lezen. Dit vond ik natuurlijk heerlijk, want niet alleen kon ik zoo doende Caroline te zien krijgen, maar ook was het veel waard om haar gouvernante tot bondgenoot te hebben. Ongenodigd durfde ik echter nooit komen. De thee was niet lekker en de verlichting door twee waskaarsen slecht, maar wat gaf ik daarom als ik haar kon zien die ik liefhad. Ik heb nog een briefje van haar hand uit die tijd:"Mon cher Maurice, En réponse à l'aimable proposition que vous m'avez faite hier soir de venir passer cette semaine une soirée avec nous, je viens vous demander si celle de Mardi vous conviendrait? Nous serions trop heureuses si vous vouliez être aussi aimable de nous procurer votre aimable société pour ce soir là, et je ne doute pas qu'Oreste et Pylade ne vous jureront une reconnaissance éternelle de ce que vous soyez à la fin venu les délivrer de leurs liens. Adieu cher Maurice, au plaisir de vous voir Mardi. Je reste toujours votre très attachée Caroline.

De 5de Dec.1850 kreeg ik een beeldige door haar gewerkte beurs van geele met gouddraad doorvlochten zijde cadeau en tegelijk een witte das waarvan de punten geborduurd waren van Agnes. Of ik ook een bedorven
340 kind was ! Ik had aan Caroline het portret van Prins Maurits, de tweede zoon des Konings, haar lieveling gegeven en stal toen mijn eerste zoen. De tweede stal ik dezelfde dag toen ik haar overhoorde, daar zij een gedicht van Boileau had van buiten moeten leren, waarin de navolgende regels voorkwamen:

Un sage ami, toujours rigoureux, inflexible,
Sur vos fautes jamais ne vous laisse paisible,
Il ne pardonne point les endroits négligés.
C'est ainsi que vous parle un ami véritable."

en toen gaf ik haar met de woorden:"Et c'est ainsi que fait un ami véritable" weer een zoen. Lore herinnerde er mij aan in een brief naar Weilbach van 13 Sept 1856 en ondertekende Your own little Lore since 6 years.

In datzelfde jaar vervaardigde ik ook een romannetje getiteld Emilie en Betsy en gedagtekend 5 Dec 1850. Ik vond dit na Lore's dood in een papier waarin zij allerlei herinneringen aan my bewaarde,o.a. een door haar vriendin Lizzy Luden getekend jongenskopje, dat my verbeelden moest een papier waarin ik haar een cadeau zond enz. Indien het waar geweest ware dat haar affectie voor my haar ontnomen was gelijk zy zich de 21ste Dec 1853 verbeeldde, dan zou zy dat alles wel verscheurd of verbrand hebben.

Emilie en Betsy zyn twee zusters die beiden dezelfde jongen liefhebben! Hy bemint Emilie, maar deze bedankt hem uit edelmoedigheid, in de hoop
341. dat hy nu haar zuster zal liefhebben en ten huwelijk vragen. Dit doet hy echter niet. Betsy wordt ziek maar eer zy sterft, verlangt zy hem nog eenmaal te zien. De moeder verzoekt hem te komen en daarop deelt zy hem mede dat Emilie hem wel degelijk liefheeft maar hem ter wille van haar heeft afgewezen. En het einde is dat hy na Betsy's dood met Emilie trouwt. Of ik het verhaal geheel zelf bedacht heb dan wel aan een ander heb ontleend, kan ik my niet herinneren, want toen ik het voor enige maanden terugvond was ik glad vergeten dat ik het ooit had geschreven.

Uit Caroline's Mémoires haal ik het volgende aan: "L'été s'écoula d'une manière très agréable. Maurice vint loger pendant bien longtemps chez nous et pendant ce temps j'eus l'occasion de faire toujours mieux sa connaissance. L'hiver d'ensuite il commenca par nous négliger un peu de telle sorte que lorsque Herman, qui vint faire visite à la chambre d'étude une quinzaine après notre arrivée, nous demanda combien de fois Maurice avait déjà fait semblable chose, il reçut à son grand étonnement

(la réponse:"pas une seule fois encore." Mais ensuite cela changea et il vint nous voir souvant, ce qui ne paraissait pas faire plaisir à Maman, car elle avait toujours l'air fâché quand il venait et surtout quand il causait avec moi. Si j'avais fait mon devoir j'aurai dû lui en demander la raison, mais je craignais toujours davantage de le faire et afi n de
342 tranquiliser un peu ma conscience je me mis à chercher la clef de l'énigme. Voici la solution que je m'imaginai avoir trouvée. Je pensais que Maman me trouvait encore trop jeune pour penser à de pareilles choses, qu'elle voulait d'abord voir comment Maurice finirait ses études, mais qu'elle n'avait personellement pas de dislike de lui. Car elle disait souvent quand on parlait de lui, qu'elle l'aimait bien et même une ou deux fois elle me raconta quelque chose qu'elle avait entendu et qui était à son avantage. Je me figurai donc que le meilleur parti à prendre serait de continuer à me taire jusqu'au moment qu'elle m'en parlerait elle même ou bien que l'instant serait plus opportun. Je vis plus tard combien je m'étais trompée et je me promis bien sincèrement de ne plus jamais rien cacher à Maman, résolution dont je me suis parfaitement bien trouvée.")

(Het is volkomen waar dat ik in de eerste dagen nadat de famille voor goed weer in Stad was niet op de leerkamer was geweest, maar later wel, omdat Juffr.Thumm mij inviteerde. Op hetgeen zy over haar moeder schryft kom ik later terug.)

345 (Lore vervolgde:"Pendant l'été de 1851 Maurice vint de temps à temps encore nous voir, mais c'est alors que pour la première fois je vis quelques petits changements dans sa manière d'être avec moi; de temps à autre il était comme l'année d'auparavant, mais souvent il avait l'air sifroid et si singulier que je ne savais que penser de lui. Tantôt je l'attribuais à de la timidité, tantôt à de la froideur, et si je n'avais pas de peine à comprendre la première de ses raisons, la seconde me semblait très incroyable, car dans mes sentiments pour lui il n'y avait jamais des hauts et des bas, de sorte que je ne pouvais pas me figurer qu'ils fussent dans les siens pour moi. Je préférais donc rejeter tout sur sa timidité et comme je crois tout ce que j'espère (du moins je le faisais dans ce temps-là) je n'avais pas beaucoup de peine à me persuader que
346 c'était la timidité seule qui le faisait agir quelquefois d'une si étrange manière.")

(Wat Lore bewogen heeft te denken dat myn liefde voor haar in de zomer van 1851 verflauwd was, weet ik niet. Zoveel is zeker dat ik misschien al een weinig bevreesd was dat Cees Hartsen my zou supplanteren, omdat hy 's winters nu en dan by Tante van Loon aan huis met Willem had muziek gemaakt en zy hem op S.enB. te logeren gevraagd had, maar myn liefde was niet verkoeld. Het was alleen de doodelijke vrees voor haar moeder, die te weeg bracht dat ik my minder met C. bezig hield dan te voren. Daar kwam bij dat ik schier geen minuut met haar alleen werd gelaten, en dit hoofdzakelijk door Agnes belet werd. Gelijk ik vroeger reeds zeide had deze een faible voor my gehad (want een sterker woord wil ik niet bezigen) en daar zy boven mate behaagziek was, kon zy het niet verdragen dat ik niet aan haar maar aan Caroline, die zy altyd als een kind beschouwde, het hof maakte en C. boven haar prefereerde. Aan tafel zat ik altyd naast Agnes en 's avonds dwong zy my met haar te wandelen en daarna opnieuw naast haar plaats te nemen. Wilde ik naast C. gaan zitten dan riep Agnes my met de woorden:"Ta place est ici." Wat my nog meer hinderde was de alleronvriendelijkste wijze waarop zy Caroline behandelde, hetzij door
347 haar te rudoyeren of te denigreren en te bespotten. 't Is mogelijk dat Agnes vreesde dat ik my te vroeg aan C. declareren zou en zy deze nog te jong vond, en haar zucht om ons van elkander verwijderd te houden dus met een goed oogmerk geschiedde, maar myn bloed deed het koken en op my maakte het de indruk dat Tante en zy hadden samengespannen om myn omgang met C. zoveel mogelijk te beletten en daar dit hun maar al te goed gelukte zo ligt voor de hand dat C. my soms voor koud of onverschillig hield.)

348 In July 1851 vroeg Hendrik my hem Zaterdag naar S.en B. te vergezellen. Ik deed natuurlijk niets liever en wie schetst myn vreugde toen ik by myn komst bevond dat Tante en Agnes afwezig waren en Constance, Henriette, Caroline, Maria en Juffr.Thumm alleen buiten gebleven waren. Wy kwamen Zaterdag avond en ofschoon ik van plan geweest was om slechts tot Maandagochtend te blijven en dan weer met Hendrik naar Amsterdam terug te keren, zo dacht ik niets beters te doen dan van Tante's afwezigheid te profiteren en Hendrik alleen te laten vertrekken. Tante kwam helaas! al Maandagavond terug en was zeer verbaasd om my op S.enB te vinden.

Hendrik scheen my dus, wat ik niet wist, zonder haar toestemming genodigd te hebben. Dingsdagochtend nam ik een oogenblik waar dat Tante alleen was om haar vergiffenis te vragen dat ik buiten gebleven was en vroeg ik haar verlof om nog een week te mogen blijven. Zy keek vreeslijk zuur en aarzelde lang eer zy het my toestond, zodat ik duidelijk genoeg zag hoezeer het haar speet geen voorwendsel te hebben om my weg te zenden. Intusschen verhinderden al haar pogingen om my van C. verwijderd te
349 houden my niet om van haar gezelschap te genieten, en de heerlijkste ogenblikken waren die welke ik met haar alleen doorbracht, ook al waren die waarin ik met haar en Juffr. Thumm wandelde, niet te verwerpen. Een enkele keer waagde ik het ook op de leerkamer te komen.

Enige dagen nadat ik naar Amsterdam was teruggekeerd vernam ik dat Fr. Thumm in stad was. Ik ging haar zien en nadat wy over 't een en ander gesproken hadden verzocht zy my niet meer in de leerkamer te komen, daar Mevrouw van Loon haar haar ongenoegen betuigd had van my daar te hebben toegelaten. Ik behoef je niet te zeggen dat die mededeeling my bitter bedroefd maakte en ook hieruit leidde ik opnieuw af hoe vijandig Lore's moeder tegen my over stond. Ik begreep dan ook dat ik alles moest doen om niet geheel in ongenade te vervallen en de vrees dat zy my misschien haar huis ontzeggen zou deed my besluiten om die zomer niet meer op S.enB te komen, hoezeer Hendrik my herhaaldelijk wilde meenemen, en zelfs wanneer ik op Hilverbeek logerende, op S en B een visite maakte, weinig notitie van C. te nemen. Het was dan ook eerst de 1e Nov.1851 dat ik Hendriks voorstel om zyn verjaardag te komen vieren aannam.

350 In de zomer van 1851 werd de grote tentoonstelling in het Hydepark te Londen geopend, en had de Heer G.van der Linden (de Schoolmeester), die te Highgate een Fransche school voor jongens geopend had, my te logeren gevraagd. Uit het levensbericht, dat mijn vader aan 's mans gedichten heeft laten voorafgaan, hebt gij hem leren kennen. Hij had te Leiden in de theologie gestudeerd en als proponent eenmaal o.a. te Bennebroek gepreekt, toen hij bij ons op Woestduin logeerde. Door verschillende omstandigheden besloot hy het predikambt niet te aanvaarden. Later trouwde hij Melle de Montufs, een beeldschoone Parisienne en gelukte het hem een instituut in Engeland te openen. ik nam natuurlijk zijn invitatie met grote dankbaarheid aan en de 16de Aug 1851 reed ik naar Rotterdam, waar ik aan boord stapte van the Ocean, een der grootste maar tevens
351 oudste boten, die in de vaart waren. Ik bleef 's nachts op het dek, was niet zeeziek en ontbeet 's ochtends. Toen ik de stewaard een pond gaf en hij mij geld teruggaf, zeide een heer, die naast my in de kajuit zat: "The fellow is cheating you." Tegelijk riep hij hem terug en dwong hy hem my meer terug te geven. De reis duurde lang maar eindelijk landden wij, na de Teems te zijn opgevaren, aan de Catherine Docks aan, waar ik na voor mijn sigaren 1 shilling betaald te hebben, door een porter myn koffer naar een cab liet dragen, en er, omdat het stortregende, terstond instapte. De cabman kwam aan het portier en vroeg my waar ik gebracht wilde worden. Ik antwoordde: Highgate Hill Cromwell House en beloofde hem 5 shillings als hij er mij heenreed. Daarop zeide hij dat dit veel te weinig was, maar ik bleef kalm zitten en beduidde hem dat hij veel verstandiger deed door op te rijden dan zijn tijd te verliezen en dat ik er niet aan dacht om, nu het zoo regende, zijn cab te verlaten. Daarop
352 besteeg hy al brommende de bok en reed weg. Mr van der Linden had er schik in toen ik het hem vertelde, maar vond dat de fare van 5 shillings te gering was. Waaraan zijn huis de naam van Cromwell House ontleend had weet ik niet meer, maar wel zeide hij mij dat Eleonor Gwynn, een van Karel II's maitressen, het bewoonde nadat zy door hem verlaten was. Toen hij op zekere dag te paard voorbij reed stond zij op het balkon met haar kind op de arm, en riep zy hem toe dat zij het hem voor de voeten zou werpen indien hij haar niet ondersteunde en voor zijn kind zorgde. Daarop riep hij:"Save the life of the Duke of St. Alban's!" Even vóór zijn dood zeide hy aan zijn broeder James:"Don't let poor Nelly starve!". Achteraf is mij gebleken dat dit niet juist is; Nell Gwynnbewoonde het huis van Mr Yates.

Van mijn verblijf in Engeland heb ik tot mijn leedwezen geen journaal gehouden, mits dan zeer korte onbeduidende aantekeningen. Elke dag reed ik per omnibus naar Londen en bezocht ik de Tentoonstelling in het reusachtige glazen paleis, waarin enkele grote boomen als 't ware
353 verdwenen. De 1ste dag liep ik alles rond om een overzicht te krijgen en bewonderde ik vooral de prachtige zending van malakieten deuren enz uit Rusland.

Bij van der Linden woonden ook twee jongens in die op een kantoor in Londen werkzaam waren en dus ook elke ochtend derwaarts reden. Eens vergezelde ik hen naar hun Office in de City Mincing Lane en dacht ik bij my zelven hoe onsmakelijk het moest zijn om in die donkere buurt overdag te moeten huizen. Behalve de exhibition bezocht ik natuurlijk de merkwaardigheden van Londen en genoot ik er vooral van Lardner weer te zien en wel in het British Museum, waar hy werkzaam was en waar hy my het meest belangrijke toonde. Zodra ik bij Lardner kwam zeide hy my:"Oh Maurice! you have smoked!" Nu had ik juist uit Amsterdam een nieuw jasje meegebracht dat ik nog niet had gedragen en dit had ik aan, zodat ik hem antwoordde dat hij het zich inbeeldde. Maar hij beweerde dat het dan mijn vest of pantalon moest zijn,die de rooklucht behouden had. Hij zelf was eengroot liefhebber van een sigaar geweest, ja zelfs van Duitsche pijpen en doorrokers, maar had het roken in Engeland geheel afgeleerd. Destijds deed men het in Engeland niet en te Londen was er slechts één ~~segardivan~~ (?) plaat op het Strand, waar men een cigaar kon roken. Op straat deed men het evenmin als binnenshuis en toen ik eens met een brandende cigaar boven op een omnibus plaats nam, hoorde ik terstond Bah, nasty smoke, shocking enz roepen, zoodat ik mijn cigaar liet uitgaan. Ware ik in Londen blijven wonen, dan zou ik het rooken ook hebben afgeleerd. Hoe zeer is dit sinds 1851 veranderd! Ik beweer altijd dat de Tentoonstelling aan de Engelschen slechte manieren geleerd heeft. Destijds zag ieder Engelschman er als een gentleman uit en zelfs de vrouw, die op de hoek der straat appelen op een kruiwagen verkocht, had met haar sjawl iets van een lady. De militairen alleen hadden knevels, de overige mans enkel whiskers, geen enkele had een pottehoed op het hoofd, en de koetsiers der omnibussen met een bouquet aan hun knoopsgat, handschoenen en nette kleeding zagen er gedistingeerd uit. Toen ik in Nederland terugkwam hinderde het mij een man met een pet te zien, maar gelijk ik zeide, de Engelschen hebben van de andere natiën de slechte en niet de goede manieren overgenomen, en thans zien de Engelschen er even ploertig uit als de Duitschers.

Lardner was nog even geestig als vroeger en het was alleramusantst om met hem op een omnibus te zitten en hem uien met een koetsier te horen tappen. Toen ik ongeveer een week te Highgate geweest was, ontmoette ik opeens David in het Crystal Palace. Hij was in Parijs geweest en wilde nu ook de Tentoonstelling zien. Destijds speelde de beroemde bassetaille (?) Lablache in Londen en het geluk wilde dat Lord Brougham, die v.d.Linden kende, zijn loge in de opera voor een avond aan v.d.L. had afgestaan. Mevrouw v.d.Linden nam Peters, die ook bij haar in huis was en mij mede, en voor 't eerst hoorde ik Lablache zingen. Het was een Indisch stuk waarvan ik mij de naam niet herinner en waarvan mij de muziek niet bekend was, maar zulk een stem als Lablache heb ik nooit meer gehoord. Als prima donna trad Mad. Crupelli op en als tenor Sims Reeves, die eerst voor een paar jaar gestorven is. David had natuurlijk al in Parijs met de zoon en de dochters van Lablache kennis gemaakt en dus een vrijbillet bekomen en ook mij stelde hij de volgende dag aan de zoon van Lablache voor. Het was voor my heel pleizierig dat David er was, daar ik nu met hem 't een en ander kon gaan zien. Samen bezochten wy de Zoölogical Gardens, de St Paul's, de Westminster Abbey, the House of Lords en de Bank, welke onder Willem III gebouwd is en waar toen 900 employés waren. Ook nam Lardner David en my op een Zondag naar Richmond mede om zijn Tantes Baratty te bezoeken, bij wie wij lunchten en zware porter dronken. Na de lunch vroeg een dier oude dames aan David:"Do you understand English Mr van Lennep?" David wist niet wat hy antwoorden moest en was voor 't eerst van zijn leven verlegen, terwijl Lardner in lachen uitbarstte maar terstond naar het open venster liep en zeide:"Als ik dan iemand uitlach dan lag ik het venster uit", een jeu de mot dat hem kenmerkte. Wat Miss Baratty met haar vraag bedoeld heeft hebben wij geen van drieën begrepen. Van Richmond wandelden wy over de Star and Garter naar Petersham en reden verder naar Kingston, waarna wy Hampton Court bezichtigden.

Een andere dag voeren wy per stoomboot naar Westminster en wandelden wy terug. David keerde acht dagen voor mij naar Holland terug en niemand wilde gelooven dat ik zijn broer was, daarentegen hield men Herman Karnebeek, een der adorateurs van Agnes, die ook in Londen was, en mij voor broers. David was blond en groot, terwijl Karnebeek van mijn taille en ook donker was.

Een avond bezocht ik het Adelphi Theatre, waar o.a. A Tanned Tartar en The Green Bullies gegeven werden. Toen het afgeloopen was had de klok al 12 uur geslagen en op straat komende zag ik nergens een cab. Ik vroeg aan een policeman of er geen te krijgen was, maar hij zeide:"After midnigh

no cabs are to be had." Toen was ik wel genoodzaakt naar het huis waar Lieste woonde en waar ik logeerde, te loopen, en dit was heel ver weg in de Oxfordstreet. Ik liep zoo hard als ik kon en was niet op mijn gemak, daar de verlichting slecht was en hier en daar op de stoepen der huizen mannen lagen. Opeens werd ik van weerszijden door twee vrouwen vastgehouden, die het kennelijk op mijn horloge of geld hadden voorzien. Mijn zilveren horloge was gemakkelijk te kapen maar mijn geld had ik in de binnenzak van mijn vest. Gelukkig had ik destijds stevige vuisten, en wierp ik de vrouwen van mij af, waarna ik het hazenpad koos en behouden, schoon niet vóór 1 uur 's nachts, bij Lieste aankandde. Mij vertelde mij dat de 360 moraliteit der vrouwen uit de burgerklasse veel te wenschen overliet, en zy dikwijls, wanneer haar echtgenoten naar het kantoor waren, andere mans bij zich toelieten. Hy wees my een huis aan de overzijde der straat aan, waar dit geregeld gebeurde, en zijn eigen hospita scheen my ook niet zuiver op de graat toe,

Een andere dag bezocht ik Soyers Synposion, en eens met v.d.Linden Vernons Gallery, waar ik een boerekermis en the blind fiddler van Wilkie, Stanfields Zeegezichten en Landseers dieren het meest bewonderde, waarna wy ook de National Gallery bezichtigden.
Alleen woonde ik in de Polytechnick een lecture bij over chemie, de electrische aal en de zoneclips, terwijl er aardige proeven genomen werden en alles met dissolving views eindigde.

Daar ik onze vriend Harry Neville Hart, de kleermaker eens ontmoette at ik met hem en zijn broer John in the Lamb Lendenhall Market, en daar was het nog zeer primitief ingericht, want de tafels waren door hooge schotten van elkander gescheiden.

Een ander maal trof ik Oom Henk en Henrick aan, en tracteerde Oom my op een uitstapje naar Brighton waar wij langs het Strand en in de Pavillon Gardens wandelden en in het Shiphotel dineerden,

Ik vergat te vertellen dat aan Mevr v.d.Linden bij het verlaten der 361 Opera de bracelet ontstolen werd; zij voelde een tik op haar arm, keek om maar bemerkte niet terstond dat haar armband verdwenen was. Om tot de Opera toegelaten te worden moesten de Heeren in een rok gekleed en de dames gedecolleteerd zijn. Daar Peters wel een witte das maar geen rok had, sloeg Mevr v.d.L. de panden van diens jas binnenwaarts om, zodat de jas het fatsoen kreeg van een rok. Het trof my dat de loges zeer klein waren, zodat wy nauw zaten en ik vlak tegen de ontbloote hals ener dame in de loge naast de onze kwam te zitten.

Ik zeide reeds dat de vrouwen uit het volk er dikwijls zoo ladylike uitzagen. Eens stapte ik met Mevr.v.d.L. vóór haar huis in een omnibus, en tegelijk nam een dame uit het huis daarnaast in de omnibus plaats. Zy had een zijde japon en glacéhandschoenen aan, een mooie hoed op het hoofd en een parasol in de hand en het verwonderde my dat Mevrouw v.d.L. en zy elkander niet groetten, In Londen verliet die dame de omnibus het eerst, en eerst toen zag ik dat zy onder de bank een mandje te voorschijn haalde, dat ik haar niet had zien verbergen. Toen ik daarop aan Mevrouw v.d.L. vroeg waarom zy niet met die dame gesproken had, antwoordde zy my dat het de keukenmeid harer buren was !

Ik zeide eens aan Mevr v.d.L. dat het jammer was dat zy haar mans Holl. geestigheden niet begrijpen kon, waarop zy antwoordde:"Il fait tout autant d'esprit en Francais."

Het amuseerde my zeer om nu en dan in Hydepark op een bank te zitten 362 ten einde de vele equipages en Heeren en Dames te paard te zien voorbijrijden. Indien ik Lore niet had liefgehad zou er wel gelegenheid geweest zijn om mijn hart te verliezen, want Londen was eivol en ik zag tal van mooie meisjes. Eens op een dag ontmoette ik, the Crystal Palace doorwandelende, een beeldschoon meisje, dat my trof omdat zy beeldig mooi goudblond haar had. Zy liep naast haar ouders maar toen ik haar voorbij was kon ik niet nalaten nog eens om te kijken en toen zag ik dat ook zy my aankeek. Wat daarvan de reden was weet ik niet, want ik kon niet denken dat mijn uiterlijk haar behaagde. Misschien had zy terstond begrepen dat ik een vreemdeling was of was het mijn krullend haar dat in haar smaak viel. Zooveel is zeker dat ik haar die dag meer dan eens in het gebouw in verschillende afdeelingen terugzag en zy my telkens veelbeteekenend aankeek, à tel point dat ik.....lach niet! dat ik bloosde en zy het ook deed, en daarmede liep het af. Ware mijn hart vrij geweest, dan zou ik zeker getracht hebben haar kennis te maken en dit zou niet zoo moeilijk geweest zijn als gij wellicht denkt. Ieder bezoeker lunchte namelijk in het gebouw en door haar te volgen zou ik gezien hebben aan welk tafeltje zy met haar ouders had plaats genomen en ware ik met of zonder verlof op

de vierde stoel gaan zitten, waarna ik zeer gemakkelijk eerst met de ouders en daarna met haar een gesprek had kunnen aanknopen en kennis maken. Ik deed dit echter niet, want het beeld van Lore stond mij 363
voor mijn geest en ik begon al meer en meer naar haar het heimwee te krijgen. Aan haar durfde ik niet schrijven, maar ik zond een brief aan Hendrik van Loon, die mij echter niet antwoordde. Ik wist echter dat hy haar myn brief zou laten lezen. Er was een oogenblik sprake van met Oom Henk en anderen naar Wight te gaan, maar ik zag daarvan af omdat ik te veel naar Lore verlangde.

De 3dē Sept. verliet ik dan ook Highgate en reed 's ochtends te 8½ ure per cab naar de Catherine Docks, waarvan ik met dezelfde stoomboot die my gebracht had, te 10 ure wegvoer. Aan boord vond ik onderscheidene kennissen en verder maakte ik kennis met een Zwitser uit Havre, twee Sardiniërs en een Spanjaard. Later bleek er ook een zakkenroller onder de passagiers te zijn, maar gelukkig werd hy op heeterdaad betrapt. Ongunstiger dag en slechter boot had ik niet kunnen kiezen, want toen wy de Theems waren uitgevaren stond de zee hol en bleek de Ocean zeer langzaam te varen. Van lieverlede werden de passagiers zeeziek en verdwenen zy van het dek. Ik had er geen hinder van en bleef niet slechts overdag maar 364
ook 's nachts op het dek. Tegenwoordig legt men de afstand tussen Vlissingen en Queensborough in zes uren af, maar wy kregen eerst in de nacht van 3 op 4 Sept te 3 ure het licht van Schouwen in het gezicht. De zee stond, gelijk ik zeide, zeer hol, zoodat ik, met Aernout gearmd bij het roer staande, gedurig over de mast heen in zee kon zien, en toen het licht begon te worden, in de verte een schip boven op de punt van een golf zag dansen en plotseling uit het oog verloor en inde diepte zag verdwijnen tot dat het door een volgende golf weer werd omhoog geworpen. Het was als in de 107de Psalm:"Als Hij spreekt zoo doet Hij een stormwind opstaan, die hare golven omhoog verheft. Zij rijzen op naar den hemel, zij dalen neder tot in de afgronden; hunne ziel versmelt van angst; zij dansen en waggelen als een dronken man, en al hunne wijsheid wordt verslonden." De enige man die staan bleef zonder zich vast te houden, enzelfs aldus een kop koffy opdronk, was de Holl. loods, die ik weet niet meer van waar met een kotter de stoomboot was tegemoet gezeild, maar al de matrozen liepen van de voorsteven naar achteren, zich aan de verschansing vasthoudende. Er hadden grappige tooneelen plaats. Daar alle cabins bezet waren sliepen eenige passagiers op het dek, o.a. neef Henrick S.van Lennep, maar plot- 365
seling kwam er een golf over boord die hem letterlijk wegspoelde. Een Spanjaard en een der Sardiniërs kwamen tegen de ochtend tegelijk uit de kajuit de trap op, maar nauwelijks hadden zy het dek bereikt of met alle kracht werden zy tegen de verschansing geworpen. Eens zag ik een enorme tros kabeltouw van de ene kant der boot naar de andere rollen. 'sOchtends hoorde ik de Heer van Styrum aan de steward en de waiters zeggen:"I have lost my looking-glass." en dit tot vervelens toe herhalen. De goede man was zeer bijziende, zoodat het niet vreemd was dat hy zyn spiegel niet vond. Eindelijk riep hy:"I have found it!" en toen bleek het niet zyn spiegel maar zyn eyeglass te zyn, dat in een zyner laarzen gevallen was.

Te half zes kwamen wy te Helvoet en daar geraakte de boot vast, zoodat wy er tot 1 uur moesten blijven liggen en eerst te 4 ure de haven van Rotterdam binnenliepen. Zoo waren wy dan dertig uren aan boord geweest. Ik at te Rotterdam in de Pays-Bas en keerde per laatste trein naar Amsterdam terug.

Zoodra ik gelegenheid had ging ik by de Sixen op Hilverbeek logeren, en bracht ik de kleinigheden, die ik voor Caroline en Maria gekocht had, op S.en B.Het waren inderdaad kleinigheden, blottingbooks, zeep, papier en enveloppen. Voorts had C. my gevraagd om tandeborstels voor haar mee te brengen, maar dit had ik vergeten. Ik had natuurlijk enorm veel te 366
vertellen en al keek Tante zuur, C deed dit niet maar was engelachtig.

Voor 't overige herinner ik my van de zomer van 1851 niets anders dan dat ik Lore liefhad en verdrietig was omdat ik niet werd te logeren gevraagd, hetgeen ik enkel en alleen aan de vijandschap harer moeder toeschreef. Eerst in het laatst van October kwam Hendrik my vragen om zyn verjaardag (3 November) buiten te komen vieren en ik begreep dus dat zyn Moeder daarin had toegestemd, maar toen ik kwam ontving zy my even onvriendelijk als vroeger en gevoelde ik my alles behalve op myn gemak.

Het is voor my een pijnlijke taak om haar beeld te schetsen, omdat zy Lore's moeder was en myn schoonmoeder geworden is. Na myn huwelijk heb ik haar van lieverlede leeren lief krijgen en ik geloof ook dat zy my wederliefde toedroeg, maar ik kan niet ontveinzen, dat ik my nooit

genaar en de ander vruchtgebruiker werd dan wel of de collectie aan ieder

64 A – in linkermarge van p. 64 bijgeschreven. Geen specifieke plaats aangegeven, alleen onderaan bij p. 369-370 van manuscript.

Annewies had dan toch maar liefst de 2 groote Rembrandt portretten Maarten Daay en echtgenote ten voeten uit. In de Coll. van Winter de Graaf en Gravinne van Egmond genaamd! Keejans verrijkte haar collectie zeer van 1810-1822
C.J. Six

broer voor hem geld te geven, en nam deze dit met daankbaarheid aan. Ik meen dat hem f. 25.000,- werden toegeteld en daarop bleven de schilderijen in de zwarte zijkamer hangen, zoo genoemd naar de zwarte lijsten. Na de dood van Lore's vader had diens broer de onbeschaamdheid om te beweren dat hem nu de schilderijen toekwamen. Haar moeder ontkende dit en weigerde ze hem af te staan, waarop hy een vergoeding in geld eischte. Ook dit weigerde zy maar zy was verontwaardigd over zyn inhaligheid en zulks te meer omdat hy geen en zy tien kinderen had en hy toen reeds bleek fortuin te hebben. Hy liet dan ook zes ton na en o.a. f. 80.000,- aan contanten. Daar zyn vrouw, Door Calkoen geen fortuin had moet hy door speculeren en groote zuinigheid dat vermogen verkregen hebben. Lore was gelijk ik vroeger reeds zeide, zyn favorite, maar als zy by hem logeerde kreeg zy niet genoeg te eten en indien er iets meer dan gewoonlijk werd opgedischt, vroeg hy aan zijn vrouw of zy voor het nichtje opzat. Kreeg hy Engelsche vrienden te logeeren, met wie hy op reis had kennis gemaakt dan vond hy het al zoo gemakkelijk met hen op S.en B. zijn intrek te nemen, en zoo kwamen daar de oude Heer Wood met zijn dochter Mary, die
372. Willems hart verwarmde en Hamilton met wien Agnes coquetterde. De vader Wood was een allersaaiste koekebakker, wiens eenig sujet van conversatie de crops was, een burgerman zonder opvoeding, die ongevraagd aan het ontbijt de gansche ham opsneed, en nadat Anna hem 't eerst een groot kop thee had ingeschonken, die terstond leegdronk en zonder te wachten totdat de anderen bediend waren weer op haar blad neerzette en om een tweede vroeg.

Ik ben weer zeer van mijn onderwerp afgedwaald, daar ik door van Piet van Winters gaven te gewagen, wilde aantoonen hoe het kwam dat zijn twee dochters niet middeeld waren en dat de meeste kinderen mijner schoonouders zoo begaafd zijn. Mijn schoonmoeder was alles behalve dom en had een goed geheugen. Zij las goed voor en deed dit gaarne, vooral als er logés op S.enB waren en dikwerf onthaalde zy die op een van Papa's legenden. Ik vond haar bepaald knap, n'en déplaise mijn neef Jan Six, die my eens zeide:"Die knapheid van Tante van Loon beteekent niet veel. Noem je dat knap als een vrouw enkel Engelsche romannetjes leest?" Nu is het waar
373. dat dit haar lievelingslectuur was en zy nooit een roman opnam zonder eerst te kijken of het goed d.w.z. met een huwelijk afliep; geschiedde dit niet dan legde zy de roman ongelezen weg. Haar elf kinderen heeft zy alle gezoogd en aan allen lezen geleerd. Zy was evenals haar vader en haar man buitengewoon genereus en gaf duizenden weg. Daarbij was zy hoogst eenvoudig en ook hierin aardde zy naar haar vader bij wie, als hy 's winters een diner gaf, nooit meer dan twee waskaarsen op tafel stonden , terwijl er een olielampje in de gang brandde. Mijn schoonmoeder betreurde het altijd dat zij van haar geboorte af zoo rijk was geweest en vond het daarom heel gelukkig dat wij het zoo moesten overleggen om rond te komen. Toen Ds de Liefde in een zijner stukjes had geschreven dat de rijken hun geld verkwisten en alle rijke dames schatten voor haar toiletten besteedden, las Frl. Thumm hem de les en wees zij hem op Mevrouw van Loons eenvoudige kleeding daar het al het 5e jaar was dat zy dezelfde hoed droeg. Ook amuseerde het haar de eindjes touw en waskaars in een la te bewaren. Men noemde haar in 's Graveland het gouden klompje vanwege haar rijkdom en groote eenvoud.

Een harer deugden was ook dat zy niet kon veinzen. Dit was nu wel heel onaangenaam voor degenen die zy niet lijden kon, want dan toonde zy het hem of haar zóó onbewimpeld, dat hun alle lust verging om haar verder te ontmoeten, maar van draaierij of knoeierij had zy een afkeer. Voor hen
374. die zy liefhad was zy charmant, hun toonde zy haar beste zijde en wat zy ook deden of zeiden het was altijd goed in haar oogen. Nooit kwam dit sterker uit dan in haar houding tegenover mij en tegenover Cees Hartsen. Ik geloof niet dat zy ooit tegen iemand zóó hondsch is geweest als tegen my, en niemand is door haar ooit zoo lief bejegend als Cees. Het gevolg daar van was dat ik in haar bijzijn sidderde en dat hy zich volkomen op zijn gemak met haar gevoelde, zoodat hy haar dingen durfde zeggen die geen ander zou durven denken.

Besluiteloozer vrouw heb ik zelden ontmoet en als men haar om raad vroeg dan wist men tevoren dat zy die niet wist te geven. Daarvoor was echter een verontschuldiging te vinden. Zy was eerst 22 toen zy trouwde en had het geluk of het ongeluk iemand tot man te krijgen die zeer gedecideerd was en altijd perfect goed wist wat hy doen zou. Op hem liet zy dus
375 alles aankomen. Hy zorgde voor alles, hy besliste alles en zy vond dit uiterst gemakkelijk. Toen zy dus plotseling en onvoorbereid weduwe werd, was zy van niets op de hoogte en stonden haar handen op 54 jarige leeftijd even scheef als die van een kind. Zy die zich nooit met iets bemoeid

had, moest plotseling de handen uit de mouw steken, zy die nooit bijtijds aan het ontbijt kwam en nooit voor iets gereed was, moest zich opeens aangorden en hoofd des gezins worden, terwijl nog zes harer kinderen minderjarig waren. Haar oudste zoon Jan werd toeziende voogd, maar tusschen hem die een innig geloovig man was en zijn moeder, een destijds zeer vijandige vrouw, bestond niet de minste harmonie en met zijn bescheiden aard durfde hy haar niet aan. Datzelfde gemis aan overeenstemming bestond tusschen haar en haar overige kinderen. Wanneer kinderen hun moeder vreezen is geen gemeenschap denkbaar. Dat ik voor mijn oudtante als de dood zoo bang was, is niet te verwonderen, maar dat haar eigen schoonzusters, ja haar kinderen als wezels tegenover haar zaten, was onnatuurlijk en akelig.

376. Ik zou diep ongelukkig geweest zijn indien ik zóó met mijn ouders had moeten verkeren. Mijn moeder die 1½ jaar ouder was, beefde voor Tante van Loon en zag er vreeslijk tegenop om bij haar een visite te maken en geen wonder want men wist nooit in welk humeur men haar zou aantreffen, en Mr van Valkenburg, die haar maar zelden ontmoet had, zeide my eens:"Die schoonmoeder van jou is een Baasje!" Ja dat was zy !Daarenboven was zy heftig en driftig en in zulk een driftbui scheurde zy haar mouwen stuk en stampte met de voet of liep de kamer uit en sloeg met de deuren. Lore schreef my eens:"Lorsque Maman est fachée elle ne sait pas l'impression

377. qu'elle fait." Eenerzijds kon Tante niet verdragen dat haar dochters trouwden en dit was louter egoïsme en desniettemin spande zy alle krachten in om Lore aan Cees Hartsen uit te huwelijken, opdat ik haar niet hebben zou.

378. (Bestond er tusschen de kinderen en hun moeder geen entente cordiale, nog eindeloos veel grooter was de afstand welke haar onderhoorigen van haar gescheiden hield. Van de overige talrijke arbeiders op S.en B.behoef ik niet te spreken, maar op de plaats zelve woonden behalve de tuinbaas Teunissen, die een dief was, aan de beide hekken achter, Jan de Heus en zijn vrouw, die kinderloos waren en Manus van Essen, die met Geertje van der Vliet was gehuwd en één zoontje Jan hadden. De vader van Geertje zeide eens:"De armen zijn in de wereld om de rijken te bedienen." Schier elke dag, althans in het najaar maakte Tante van Loon een wandeling buiten de plaats in de bosjes achter Boekenstein of Spanderswoud en Geertje liet nooit iemand wachten, allerminst haar meesteres, maar nooit zei deze haar goeden dag of bedankte zy haar. Van haar kant durfde Geertje niet anders uiten dan "Dag Mevrouw!" en allerminst de een of andere gunst vragen. Sedert jaren had zy, gelijk zy my later vertelde, behoefte aan een schuurtje of afdak tot berging van hout en dergelijke, maar "de oude Mevrouw

379. keek altijd zóó kwaad," dat zy haar wensch niet durfde te kennen geven. Eindelijk waagde zy het, maar 't enige antwoord was:"Ga je gang, maar dan moet jelui het zelf maar maken," alsof hun dit convenieerde. Hun huisje was een oud honderdjarig vervallen nest, waarvan de ramen en het dak invielen en de vloer vol gaten was, maar aan herstellen of vernieuwen werd niet gedacht, met dit gevolg dat toen wy Bantam betrokken, ons eerste werk was een nieuwe woning voor hen te bouwen.)

(Arie van Nierop, de koetsier, was getrouwd en had tal van kinderen, maar gedurende de zomermaanden moesten zijn vrouw en kroost in Amsterdam blijven en was hy alleen buiten. Herhaaldelijk heeft hy de oude Mevrouw gesmeekt om het Toenenhuis voor hen te laten inrichten. (Een deel van Swaenenburgh heette de Toenenplaats, omdat er een huis stond dat door de famille 't Hoen bewoond geweest was,)maar steeds werd dit geweigerd en het noodlottig gevolg daarvan was dat de man de kroeg bezocht en meer dronk dan hem paste. Na Mama van Loons dood klommen wy de trap op naar de zolder boven het koetshuis waar geen der kinderen ooit was geweest, en voor 't eerst ontdekten zy toen da slaapplaatsen van Arie en van de palfrenier, en ondanks alle reverentie welke zy hun moeder toedroegen, waren zy er over verontwaardigd dat deze toestand alle die jaren onveranderd had bestaan, daar men er nauwelijks een hond zou hebben laten sla-

380. pen, en het hok waar de koetsier sliep was nog heilig vergeleken bij dat van de palfrenier. De loonen der arbeiders waren veel te laag en bedroegen f. 4,60 per week.)

(Tante van Loon was ultra conservatief en wilde nooit iets in de plaats veranderen. Geen boom mocht vallen, zoodat alles dichtgroeide.

381. Dat zy de moed niet had de groote beuk achter het huis te doen vallen is begrijpelijk, hoewel hy van lieverlede alle lucht en licht aan hethuis benam en dit elk jaar vochtiger werd, maar toen Willem eens verkregen had dat de takken wat gedund zouden worden en de baas dit had gedaan kreeg hy een geweldige schrobbering en werd hem te kennen gegeven dat hy weggejaagd zou worden indien hy ooit weer het hart had een boom aan te raken.)

(Het ware beter geweest indien zy hem om zijn diefstallen had weggejaagd, want half Hilversum leefde van de groenten en vruchten uit S. en B's moestuin, en de manden werden publiek per schuit verzonden. Eens maakte hy haar wijs dat er geen brandhout zou zijn, ofschoon er in die groote plaats van 100 bunders elk jaar boomen stierven en kocht zy hout op Spanderswoud. Als wy joegen vonden wy vooral in Bantam versch afgezaagde dennen met wat mos overdekt. Enfin! alle tuinbazen stelen en Otten deed het ook zonder dat ik het hem ooit kon bewijzen.)

De latere jaren haars levens was mijn schoonmoeder veel zachtzinniger geworden, doordat haar vijandschap tegen het Evangelie geweken was. Voor Lore en my was zy toen allerliefst en daarmede werd veel vergoed, maar helaas! niet alles.

382. (Ik keer nu terug tot het jaar 1851, toen ik in November op S.en B. logeerde voor Hendriks verjaardag. Veel herinner ik my van die logeerpartij niet. Ik weet alleen dat zijn moeder zwart keek, dat Agnes al haar best deed om zich tusschen Lore en my in te dringen, dat ik de gansche dag met Hendrik joeg en Lore alleen aan tafel zag, en dat zy 's avonds Willem en Hendrik die viool en violoncel speelden, op de piano moest accompagneren. Dit waren voor my de pijnlijkste uren omdat mijn hart bloedde als ik getuige was van de onbeschofte wijze waarop Willem haar apostrofeerde door haar scheldwoorden naar het hoofd te slingeren als hij zich verbeeldde dat zy valsch speelde of niet in de maat was, terwijl juist hij het was die zich daaraan had schuldig gemaakt. Maar nooit liet de lieve ziel een enkele klacht hooren, en altijd speelde zy met het grootste geduld van de wereld de passage over.)

383. (Ik weet ook nog dat ik aan Hendrik een kruidhoorn cadeau gaf en hy daarmede kinderlijk blij was, want hy was toen nog onbedorven en eenvoudiger dan later en de geringste attentie, het minste blijk van vriendschap of van liefde bracht hem in verrukking. Alles amuseerde hem en op de jacht genoot hy als een kind. Waarom moest dit alles verstompt en platgetrapt worden? Van Lore hield hy dol en ach! wat heeft het haar leed gedaan dat hy haar de laatste jaren haars levens niet meer kwam bezoeken.!)

(Ik joeg destijds in een blauwe kiel welke Oom Henk voor my uit Brabant had laten komen en die nog in mijn bezit is en ik wist toen niet dat Lore my daarin gaarne zag en altijd achter een gordijn naar my keek als ik het huis verliet om op de jacht te gaan.)

384. (In de winter van 1851 op 1852 vernam ik dat Cees Hartsen dikwijls, soms tweemalen 's weeks de avond bij de van Loons doorbracht, maar het verontrustte my nog niet, daar hy meestal met Willem muziek maakte. Ik werd niet vóór 28 January 1852 te eten gevraagd en ofschoon ik er ook Cees H. vond, zoo was ik 's avonds niet weinig verblijd door te zien dat Caroline geen piano speelde om de jongens te accompagneeren, maar dit aan Cees overliet en dat zy met de anderen aan mijn tafeltje kwam zitten. Daar wy om de spelers niet te storen moesten zwijgen, schreven wy elkander op losse vodjes papier briefjes en zoo schoof Caroline er my ook een toe. Ik had toen het stukje getiteld Meisjes in de studentenalmanak geschreven en daarop sloeg hetgeen zy schreef:"Il faut que je t'avoue quelque chose qui m'est resté depuis Dimanche sur la conscience. Sais-tu que je t'ai dit quelquechose qui n'était pas vrai? Quand tu m'as demandé si j'avais lu le Studentenalmanak le mot de Non m'est échappé et cela n'était pas vrai, car
385. Henri m'avait lu un article que j'ai tout de suite reconnu pour être tracé par ta plume. Or Henri m'avait fait promettre de ne pas te le dire. Je ne savais donc que faire quand tu me fis la question et j'ai répondu trop vite. Je ne voulais pourtant pas te laisser dans l'illusion que je ne l'avais pas lu. Voilà mes confessions." Ik antwoordde, ook schriftelijk, dat het ~~geen~~ stukje geen waarde had maar dat ik tevreden was indien zy gelet had op mijn beschrijving van het ideaal dat ik my voorstelde in een vrouw te vinden. Het was namelijk haar engelachtig karakter dat ik had trachten te beschrijven.)

(Intusschen besefte ik reeds toen dat Cees Hartsen een gevaarlijk medeminnaar zou zijn, indien ook zijn hart door haar getroffen werd, daar
386. hy niet slechts in elk opzicht boven my verheven was, maar bovendien één gave bezat welke my ontbrak, maar des te meer door haar werd gewaardeerd. Hij was zonder twijfel de eerste pianist van Nederland en zy speelden heel veel samen. Verder had hy een allerliefst uiterlijk en ofschoon ik niet wist hoe Caroline over het mijne dacht zoo was ik nochthans hiervan overtuigd dat ik ook in dit opzicht niet met hem kon wedijveren. Om zyn blonde lokken en lieve gelaatstrekken noemden de van Loons hem le chérubin en zulk een vrolijkheid en bonhomie waren over zijn wezen verspreid, dat)

reeds zijn binnentreden alleen de naargeestigste mensch opvrolijkte en
387. men geen oogenblik met hem in gesprek kon komen zonder te bespeuren dat hy veel wist en het de moeite waard was naar hem te luisteren. Hoe menigmaal heeft hy my in de volgende jaren, toen ik dikwijls zeer gedrukt was, goed gedaan en hoeveel ben ik hem ook in dit opzicht verschuldigd ! Voeg ik dan daarbij dat hy petilleerde van geest en nooit gelijk ik, méchant was of wel dat de toon waarop hy iets méchants zeide, altijd welwillend en nooit bitter was, dan spreekt het van zelf dat het hem geen moeite kostte de harten te winnen. Men houde dit alles goed in 't oog omdat het van zooveel invloed op mijn later gedrag is geweest. Ware hy in mijn oogen minder uitnemend en boven alle andere jongelieden uitblinkende geweest, dan zou ik later nooit tot de overtuiging zijn gekomen dat Lore hem had lief gekregen en dan zou ik haar getrouw gebleven zijn.

389. De zomer van 1852 brak aan. Ik had 26 Mei mijn doctoraal examen te Leiden afgelegd. Daarvan herinner ik my zeer weinig maar ik geloof niet dat het erg moeilijk was. Prof van Assen ondervroeg my over het Burg.Wetboek
390 en Thorbecke's opvolger Vissering over Koophandel, terwijl ik voor het houden van een scriptie moest het inleveren de lege furti. Ik had Lore gevraagd of zy aan my wilde denken daar dit my moed zou geven en de dag van myn examen schreef zy aan Hendrik:"Je pense tout le jour à Maurice, qui fait son examen aujoudhui." Toen hy my dit vertelde, huppelde mijn hart van blijdschap en waren de eerste woorden welke ik haar zeide, toen ik haar in Augustus terugzag:"Ik weet waaraan ik de goede uitslag van mijn examen te danken heb, 'tis dat jij aan my hebt gedacht."

David was in datzelfde jaar 1852 te Leiden gepromoveerd op een dissertatie Over de Wet op de Invordering der Directe Belastingen, en daar men destijds alle dissertaties in het Latijn moest schrijven, kostte het hem niet weinig moeite de woorden deurwaarder, waarschuwing, aanmaning, dwangbevel, beslag, wanbetaling en andere in 't Latijn over te zetten. Oom Henk en ik fungeerden als paranymfen en waren dus evenals David in staatsierok, korte broek, zijden kousen en schoenen met gespen gekleed, met een steek op het hoofd en een degen op zij. Daags voor de promotie
391. reden wij in een prachtige koets met witte paarden rond om te Leiden bij alle hoogleeraren, curatoren en autoriteiten dissertaties in prachtbanden uit te reiken. De koetsier en de bode Robert waren ook in een galakostuum met witte kousen. Het eigenaardige der promotie bestond hierin dat zowel Grootpapa als Papa die bijwoonden en beiden in sierlijk Latijn opponeerden. De plechtigheid werd met een klein diner in de Plaats Royaal besloten.

Niet weinig ontstelde ik bij het vernemen dat Tante van Loon zelve Cees Hartsen op Schaep en Burgh had te logeeren gevraagd en nog veel meer schrok ik toen Hendrik my vertelde dat Willem in Engeland was en dat hy zelf alleen de Zondag buiten doorbracht, zoodat Cees al de overige dagen het rijk alleen had. Al spoedig vernam ik van Hendrik dat Cees aan Caroline les gaf en met haar quatre-mains speelde en tevens dat hy geestiger en amusanter was dan ooit en allen evenveel van hem hielden. Zoolang hy daar was had ik de moed niet om naar Hilverbeek te gaan, maar toen ik er na zijn vertrek kwam en Saar sprak, die te Hilversum buiten was, vertelde deze my
392. dat Caroline hem een fonkelnieuwe muziekportefeuille had geleend. Hy kwam kort daarop opnieuw op S. en B. logeeren, totdat zyn moeder hem reclameerde, die er op stond dat hy zijn verjaardag, de 23ste Augustus bij haar thuis zou vieren. Ik was diep ongelukkig en had het gevoel dat mijn rijk bij de van Loons ten einde liep. Caroline amuseerde zich zóó met Cees, dat zy my niet scheen te missen, terwijl Hendrik de moed niet scheen te hebben om aan zijn moeder verlof te vragen om my te inviteren. Ik vernam zelfs dat men het Mevrouw Hartsen kwalijk nam dat zy Cees op zijn verjaardag wilde laten thuis komen, en naar aanleiding van haar woorden:"Gy moogt Cees de geheele zomer te logeeren hebben, maar niet in Augustus als hy jarig is," gaven zy haar de bijnaam van Augustus en bleven zy haar in 't vervolg zoo noemen.

Voordat Cees in July op S en B kwam logeeren was ik bij de neven Six geweest en op een avond naar S.enB gewandeld, waar ik de geheele famille in
393. de Oranjerie vereenigd vond. Oom Piet van Loon was er met zijn vrouw en zyn vriend Hamilton en nu geef ik u te raden waarmede men zich daar amuseerde, niet de jongeren alleen maar de gansche famille tot Tante van Loon inclusief. Men schoot met pijl en boog, doch niet met een gewone boog maar met een klein kokertje als waarmee kinderen spelen en het pijltje vloog niet rechtuit op de schijf maar met een bocht zoodat het louter toeval was als men die trof. Oom Piet had dit ontzettende laffe spel ingevoerd en daar al wat

hy deed, bewonderd werd, had het terstond aller geestdrift opgewekt. Caroline was die avond niet vriendelijk met my en had amper het air van notities van my te nemen. Toen men my verzocht mee te spelen fluisterde ik haar toe dat ik de prijs, die in een beurs bestond, niet hoopte te winnen, omdat ik er geen ander verlangde dan die welke zy voor my had gemaakt, maar zy schonk geen aandacht aan hetgeen ik zeide en liet my alleen. Deze houding bedroefde my bitter en daar ik wist dat Hartsen te logeeren verwacht werd, schreef ik het hieraan toe dat zy naar hem verlangde en my toonen wilde dat zy om my niets meer gaf.

394 In Lore's Mémoires lezen wij uit die tijd het volgende:
"En 1852 je dus faire de bien plus pénibles expériences. Maurice ne vint nous voir que de loin en loin, et bien que je comprisse qu'il n'avait pas envie de déplaire à Maman en nous faisant fréquemment des visites, ily avait plusieurs petites choses qui me faisaient une peine infinie, entre autres the fact of his not assisting at my confirmation. Personne ne peut s'imaginer le chagrin que cela me fit, car je m'étais tout à fait figuré qu'il s'intéresserait à un acte d'une si haute importance pour moi, et quand j'appris ensuite de sa propre bouche qu'il n'avait rien à faire ce soir là et que ce n'étaient donc pas des occupations importantes ou pressées comme je l'avais espéré, qui l'avaient retenu, j'en souffris bien péniblement. Et pourtant ca manque d'affection de sa part me fit un bien inoui, car je compris alors tout à coup combien l'amour du Seigneur avait été considéré peu important par moi jusqu'ici, combien je m'étais attachée de plus en plus aux choses de la terre au lieu de me donner sans réserve à Celui, qui réclamait mon coeur en entier. "Ma grâce te suffit" prit
395 alors un sens bien plus étendu et bien plus précieux à mes yeux qu'auparavant, et je priai le Seigneur bien ardemment de me donner Sa grâce, afin que Son amour et Sa bénédiction me devinssent plus précieux que tout le reste. Je compris que s'il n'entrait pas dans les vues de Dieu de m'unir à Maurice, ce ne serait pas à moi de le souhaiter, et depuis ce temps je ne crois pas que jamais mes genoux se soient ployés devant le trône de la Grâce, sans que j'ais supplié le Seigneur de m'indiquer quelle était Sa volonté et de me montrer quelles étaient Ses vues à mon égard. Mais avant tout je Le priai du fond de mon coeur de vouloir bénir Maurice et quoiqu'il arrive de faire de lui Son enfant, de convertir entièrement Son coeur et de le faire marcher toujours plus dans la voie étroite qui mène au salut. Je ne crois pas l'avoir négligé une seule fois! J'étais donc calme et heureuse, car j'étais tout-à-fait persuadée que le Seigneur m'exaucerait et arrangerait les choses comme Il le trouverait le mieux dans Sa sagesse, et comme j'étais bien sûre de ne vouloir suivre que le chemin qu'Il me tracerait, je ne cherchais qu'à découvrir ce qu'Il désirait de moi, tout en priant qu'Il voulût me donner les forces nécessaires pour
396 accomplir Sa volonté, si elle était pénible à suivre. Et voilà ce qui me rendit un jour si triste quand Maurice vint de Hilverbeek un soir pendant que nous étions dans l'orangerie occupés à tirer. Il me sembla qu'il se moquait de moi quand je lui dis ne pas vouloir sortir l'hiver d'ensuite, et comme je savais qu'il n'ignorait pas les motifs qui me faisaient prendre cette résolution, je fus bien peinée de voir qu'il traitait la chose si légèrement. Je résolus tout de suite de ne jamais m'unir à quelqu'un qui ne s'accordât pas avec moi au sujet de la seule chose nécessaire, mais ne me décourageai pas pour cela de prier pour lui, suppliant le Seigneur avec larmes de tourner son coeur vers Lui, quand-même il Lui faudrait employer l'épreuve et le chatiment.!"

Wie zal Lore niet liefhebben om hetgeen zy schrijft ? Waar de meeste meisjes van 18 jaar om niets anders denken dan om toilet, vrijage en pret, is haar hart slechts met één gedachte vervuld de wil des Heeren te doen, en de wereldsche vermaken te verzaken, desnoods haar liefde voor my op te offeren indien ik onbekeerd blijf. Is het wonder dat God haar gebeden voor my verhoord heeft en dat ook mijn hart zich onder en door het lijden tot
397 Hem heeft gekeerd ? Dat zy zoo bitter teleurgesteld was omdat ik haar bevestiging niet had bijgewoond, is vreemd, en even vreemd is het dat zy die plechtigheid un acte d'une si grande importance noemt, terwijl het niets meer is dan een louter menschelijke instelling en men bevestigd wordt als lid van.....een Kerkgenootschap en ganschelijk niet als lid van de gemeente des Heeren. Lore verzuimde echter te vermelden dat ik wel degelijk met haar de bediening heb bijgewoond, want het avondmaal vond ik reeds toen un acte de haute importance als door den Heer Zelven ingesteld.

En nu kom ik tot Lore's andere grief. Hoe weinig dacht ik dat haar koelheid die avond bij het boogschieten daaraan was toe te schrijven dat ik haar besluit om in de winter van 1852 op '53 niet uit te gaan scheen te

ridiculiseeren. Ik kan my niet voorstellen dat ik ooit de spot heb gedreven met iets wat mijn liefste Lore zeide of deed, maar zeer zeker bedroefde haar besluit my bitter, dewijl het my de gelegenheid benam om haar buiten tegenwoordigheid harer moeder te ontmoeten hetzij op bals of op diners. Lore klaagt dat zy my zoo zelden zag, maar aan wie lag de schuld ? In de leerkamer mocht ik niet meer komen en nu zy niet meer onder de plak
398. van Thumm zat, was zy dus beneden bij haar moeder en zusters. Zoolang zy in stad bleef, bepaalde het zich tot stijve visites, bij welke gelegenheid Tante zuur keek. Als de famille buiten was had ik meer kans Lore te zien, daar ik dan op Hilverbeek logeerde en nu en dan op S enB kwam. Nu is my waarschijnlijk in die bewuste avond, bij het vernemen van Lore's besluit, een bitter woord ontvallen, en de toon waarop dit woord uitgesproken, zal wel naar gewoonte onaangenaam en sarkastisch geweest zijn.

Wat hiervan ook zij, toen ik een tiental dagen later weer op Hilverbeek logeerde en opnieuw op S en B kwam had Lore's koelheid voor vriendelijkheid plaats gemaakt. Die dag zal ik niet licht vergeten. Jan Six en ik waren ten eten gevraagd en reden er al te 4 ure heen. Wij vonden Lore achter het huis in een witte japon en ik herinner my haar goede dag gewenscht te hebben met de woorden:"Bonjour Soeur blanche!" Zy zag er allerliefst uit en was charmant. Na het eten stelde Lore my voor een matchmet de pijl en boog. Ik nam natuurlijk aan hoewel ik het spel allerlafst vond, maar ik hoopte met Lore alleen te zijn. Dit mislukte echter, daar eerst Maria en later
399 Thumm ons gezelschap kwam houden, kennelijk door Tante afgevaardigd. Na afloop van het spel, dat ik gewonnen had, begaven Lore en ik ons naar de kamer van haar vader om de pijlen en bogen te bergen en daar wy een weddenschap hadden aangegaan, wie winnen zou, vroeg zy my wat ik voor prijs verlangde. Ik was te verlegen om te antwoorden, waarop zy hernam dat zy bereid was om alles te geven wat ik begeerde, indien het in haar macht was. Ik was op het punt om te zeggen dat ik haar, haar alleen verlangde, maar de moed ontbrak my. Ja, ik, die voor brutaal doorging, was in haar bijzijn zóó ontzettend timide dat ik tot over de ooren bloosde maar geen woord kon uitbrengen en het oogenblik zegende dat Hamilton de deur opende en wy naar de zijkamer konden gaan. Hoe dikwijls heb ik later mijn lamlendige verlegenheid verwenscht. Lore heeft my een paar jaar later gezegd dat zy zeer goed begreep wat ik wenschte maar het uit mijn eigen mond wilde hooren, en my dan geantwoord zou hebben dat ik met haar moeder hierover moest spreken, en ik vreesde juist dat zy volstrekt niet op een liefdesverklaring was voorbereid en hevig zou ontstellen indien ik dit deed, ja ik was bang dat zy my voor altijd alle hoop benemen zou.In de zijkamer vond ik Tante en de
400 anderen. Lore vroeg my toen opnieuw of zy nu eindelijk mocht vernemen welke prijs ik begeerde. Ik begreep toen nog beter dan even tevoren dat zy geen Ahnung hoegenaamd had van hetgeen ik haar had willen vragen, daar zy in dat geval haar vraag niet in gezelschap van anderen had herhaald. Desniettemin schreef ik op een stukje papier de letters Y.H., welke Your Heart moesten beduiden, maar Lore zeide dat zy het niet begreep en daarop verzocht men haar om piano te gaan spelen.

De volgende dag keerde ik naar Amsterdam terug en vertelde ik aan mijn moeder wat er gebeurd was. Ik had haar namelijk gezegd dat ik my zou declareeren en dit had zy erg geapprecieerd, daar ook zy Lore innig liefhad. Toen ik haar echter mijn verhaal deed, was ook zy van meening dat ik wijs had gehandeld, daar Lore te onschuldig was om nu reeds een declaratie te verwachten en Tante my waarschijnlijk voor altijd zou verdreven hebben.

401 Telkens wanneer ik weer hoorde dat Cees op S en B geweest was werd ik ontzettend jaloersch en hoezeer ik nog volstrekt niet wist hoe Cees over Lore dacht, zoo moest ik wel vreezen dat ook hy amoureux zou worden. Als Hendrik Maandags weer in stad kwam, ging ik hem of hy my bezoeken en wat ik dan van hem vernam joeg my het bloed naar het hoofd. Cees was l'enfant chéri van de gansche famille, Cees werd op de handen gedragen, Cees gaf aan Caroline pianoles en speelde quatre-mains met haar, Cees zat naast haar aan tafel, een voorrecht dat my nog nooit was te beurt gevallen, en Caroline amuseerde zich dol met hem. Later, veel later begreep ik dat Hendrik my dit alles vertelde omdat ook hy van lieverlede tot de overtuiging was
402 gekomen dat Lore Cees liefhad en my dus wilde te kennen geven dat ik van haar moest afzien. Dat Tante die dagelijksche omgang toeliet en beiden te zamen in de zijkamer de gansche voormiddag alleen liet, was, naar ik meende, alleen te verklaren hieruit dat zy hem tot schoonzoon begeerde. Terwijl zy mijn assiduiteiten bij Lore had afgekeurd en alles had in 't werk gesteld om ons van elkander te scheiden, zoo moedigde zy de intercourse tussen Cees en haar uit alle macht aan. Ik kon haar dit niet kwalijk nemen, daar hy een veel betere partij was dan ik, maar wel vond ik het valsch,

dat zy die de naam had van alle vrijers te weren, nu met twee maten mat. Cees was geen lid van de famille, ik wel; Cees was nooit op intieme voet met Lore omgegaan, ik wel; hy noemde haar Freule, ik noemde haar bij haar naam, welke houding had het dan dat Tante hen op zulk een onvoegzame wijze samenbracht en terwijl zy het in haar schoonzuster Voomberg afkeurde dat deze haar dochters met jongelieden wilde in kennis brengen, zelve veel onkiescher te werk ging ?

403 En voor Lore's gedrag wist ik heelemaal geen woorden te vinden. Dat zy aan Hendrik zei het dol pleizierig te vinden en dat zij op zoo familiare voet met hem omging begreep ik niet als zy nog een greintje affectie voor my voelde. Zy had toch zoo nu en dan kunnen weigeren met hem piano te spelen; zy had hem toch kunnen toonen dat zy het niet amusant vond, maar niets van dat al. En toen ik vernam dat zy naast hem aantafel zat en zijn boteram smeerde, zij, die een afkeer had van boter, dat zy als er 's avonds getoerd werd, naast hem in de kattebak plaats nam, ja hem bij zich in het kookhuisje ten eten had gevraagd, wat zy my nooit had gedaan, was de maat vol gemeten. My zou het niet mogelijk geweest zijn my met een ander meisje te amuseeren, op de bals had ik steeds de leelijkste uitgezocht, ik kon geen ander meisje dan Caroline naast my

404. dulden, maar zy kon zich met Cees wel amuseeren, reden genoeg voor my om te beseffen dat alle kans voor my verkeken was en hy my had verdrongen. Ik begreep dit volkomen en had dit voorzien maar het nam niet weg dat het my de tranen uit de oogen liet springen. Zulk een schat aan een ander te moeten afstaan, maar ofschoon ik alles behalve bekeerd was, zoo was ik toch evenmin ongodsdienstig en begreep ik dat de wil der Voorzienigheid was om aan Caroline een gemakkelijker en rustiger lot te bereiden, dan ik, die niets bezat, haar zou kunnen bezorgen.

405. Dergelijke overleggingen hielden my bezig toen ik tot mijn schrik vernam dat het met die eerste logeerpartij nog niet was afgeloopen, maar dat hij na een kort verblijf in Hilversum, op SenB was teruggekeerd en de intercourse met Caroline steeds intiemer werd; daar hy haar nu ook les in de theorie wilde geven en dit dus na zijn vertrek tot een geregelde briefwisseling aanleiding geven zou.

411 En was er dan niemand die Caroline waarschuwde ? Hoe is 't mogelijk dat Frl. Thumm haar niet het ongepaste dier verhouding onder 't oog bracht, en in elk geval haar vermaande om die passie voor de muziek te bestrijden en te bedwingen? Later hoorde ik uit Lore's eigen mond dat Maria, die ook begon te bemerken dat zy meer om Cees begon te geven dan om my, haar eenmaal met een dreigend gebaar toevoegde:"Si tu prends Cees.. maar het baatte niet. Haar hartstocht voor de piano kende geen grenzen en zij holde op het hellend vlak voort.

En wat schrijft Lore over dit alles in haar Mémoires? .....

406. .....De temps en temps il me priait de jouer quelques quatre-mains avec lui, ce que je faisais avec plaisir, quoique j'eusse une horrible peur de lui.....La plupart du temps je préférais qu'il me donnât des lecons, car il était extrêmement sévère et ne me faisait grâce d'aucune note mal ou trop peu bien jouée. Je lui en étais bien reconnaissante et je le re-

407. merciai tous les jours bien chaudement de toute la peine qu'il se donnait pour moi. Mais petit à petit je découvris que cela l'amusait tout autant de me donner des lecons que moi de les recevoir.....Il nous quitta pendant une quinzaine de jours et je lui prêtai pour ce temps le portefeuille que j'avais recu da ma tante Antje pour y mettre sa musique, m'attendant bien à le revoir tout délabré et déchiré. Mais à mon grand étonnement il me le rendit dans le même état, et Saar me raconta ensuite qu'il avait pris un soin incroyable de ma propriété et ne permettait

408. à personne d'y toucher ce qui ne m'étonna pas moins. Après son retour il joua énormément avec moi et quelques fois nous étions des journées entières au piano ce qui m'amusait royalement. Quand nous ne faisions pas de musique je ne crois pas me souvenir qu'il s'occupait grandement de moi. Oui pourtant je ma rappelle tout à coup que sa place à table était à côté de moi et qu'après le diner nous faisions des jeux courants ensemble ou bien nous nous amusions en jouant ensemble le jeu de grâce en daar hebben wy het toen heel ver in gebracht, mais tout cela se passait d'une manière très peu sentimentale ou romanesque, et nous ne faisions toute la journée que rire de mille fadaises aussi vite oubliées qu'inventées. De cette manière le temps se passait rapidement, mais qu'on ne s'imagine pas que je m'amusais au point d'oublier Maurice. Pour le plai-

409. sir de le voir un seul jour j'aurais volontiers voulu sacrifier toute cette logerie de Monsieur Hartsen et ma pensée favorite et constante consistait à me réjouir du moment que je le reverrais pour pouvoir lui raconter le plaisir que j'avais eu.

J'avais étudié un peu de théorie et Monsieur Hartsen l'ayant appris, voulait absolument continuer à me l'enseigner. Ceci me tentait bien aussi, mais je résistai longtemps, trouvant que cela nous mettrait sur un pied un peu trop intime ensemble. Enfin comme il ne cessait d'insister à ce sujet je consultai Maman, qui me dit tout de suite d'accepter cette aimable proposition, n'y trouvant rien d'inconvenant; alors mes scrupules disparurent entièrement et je m'amusai excessivement à cette nouvelle espèce d'études.

412. Hebt ge ooit iets naïvers gelezen dan deze confessie van schuld, zonder dat zy eenig besef van schuld heeft ? Hoe is het mogelijk dat Caroline die van my hield, niet terstond heeft gevoeld dat dit alles zoowel haar als my in een moeilijk parket zou brengen en hoe zijn niet alleen wy maar ook Cees Hartsen zelf daarvan de slachtoffers geworden ?

Zy schrijft dat zy er aanvankelijk geen oogenblik aan twijfelde dat hy haar uit beleefdheid les gaf, en eerst van lieverlede begreep dat hy er evenveel schik in had ze te geven als zy om ze te krijgen. Dit nu was juist hetgeen hy, gelijk hy my een jaar later zeide, haar zoo kwalijk nam dat zy toen best bemerkte dat hy haar het hof maakte en hem desniettemin zijn gang liet gaan, terwijl zy my liefhad en beweerde niets voor hem te gevoelen. Volgens hem had zy terstond moeten begrijpen, dat hy er niet aan zou gedacht hebben haar les te geven, indien hy er niet een doel mee beoogde, namelijk om zich bij haar bemind te maken, daar uit den aard der zaak niets zóó vervelend is als les te geven, inzonderheid muziekles, dewijl men dan een slecht gespeelde passage tot verzadiging toe moet laten overspelen en dit te moeten aanhoren een penitentie is. "Indien zy het niet geweest ware zou ik er niet aan gedacht hebben," zeide hy my. "Heb ik het ooit aan Maria voorgesteld ? Welnee! Caroline moest er uit afleiden dat ik haar en haar alleen liefhad, en had er terstond een eind aan kunnen
413 maken door onder 't een of ander voorwendsel nu en dan voor dat les nemen te bedanken. Nu heeft zy er my laten inloopen. Evenzoo had zy niet aan tafel naast my moeten gaan zitten en ook moeten begrijpen, dat ik honderd maal liever na het eten een cigaar had gerookt dan met haar dat kinderachtige jeu de grâce te spelen." Wanneer ik dan aan Cees zeide dat zy heusch niet gemerkt had dat hy haar liefhad, dan haalde hy de schouders op en zeide: "Ik weet wel beter!" En hy had gelijk; ik zeide het maar om haar te verdedigen.

414 Toen ik vernam dat Cees Hartsen eindelijk Schaep en Burgh verlaten had en dat Caroline de 22ste Aug. op Elswout verwacht werd, besloot ik onmiddellijk een einde te maken aan de twijfel, waarin ik verkeerde, door te trachten Caroline te spreken te krijgen als zy en passant in Amsterdam was en haar voor 't eerst met zooveel woorden mijn liefde te verklaren. Ik was in zulk een toestand van overspanning dat ik de gevolgen van mijn daad niet berekende en er my niet om bekommerde wat haar moeder zou doen als zy het te weten kwam. Ik wilde nu in elk geval zoo mogelijk voorkomen dat Lore, door langer onder de charme van Cees te verkeeren, geheel door hem betooverd werd en dus een beslissing zoo spoedig mogelijk van C. uitlokken. Bij nadere overweging begreep ik dat het my wellicht niet zou gelukken haar alleen te spreken, of dat ik ook dan te verlegen zou zijn om haar te zeggen wat my op het hart lag, en daarom besloot ik haar een brief te schrijven en die mee te nemen, voor 't geval ik de gelegenheid niet had haar een woord te zeggen, aan haar te overhandigen. Ik wist wel dat een brief minder krachtig uitdrukte wat men gevoelt dan het levende woord, maar de nood was my hier opgelegd. Die brief bestaat nog en ik vond hem na Lore's overlijden onder haar papieren, zoodat ik hem hier kan laten volgen, hoe lam ik hem ook vind:

415 "Vous serez peut-être un peu étonnée ma chère Caroline, de la manière mystérieuse dont je vous ai remis cette lettre et encore plus des paroles qu'elle contient, mais pourtant j'ai raison de croire, et je le souhaite de tout mon coeur que vous vous y attendiez un jour. J'ai des confessions à vous faire, des confessions d'un genre si délicat et si tendre que je crains de vous blesser en les confiant au papier, mais n'ayant pas eu le courage de vous en faire part de bouche et devenu plus hardi par votre absence j'ai recours à la plume en vous implorant d'avoir pitié de moi. Sachez donc, ma chère C.que depuis plus de deux ans, depuis le moment où j'ai appris à vous connaitre, j'ai éprouvé un sentiment indéfinissable de bonheur toutes les fois que je vous rencontrais. Si vous ne vous en êtes pas apercue n'en accusez que ma gaucherie ou ma timidité, mais soyez persuadée que je vous aimais de toute mon âme et de toute ma pensée. Cet amour

(que vous m'inspiriez, me rendait triste, car je ne savais pas si jamais
vous pourriez me le rendre, et l'incertitude, qui m'accablait à l'égard
de vos sentiments envers moi, me fit enfin prendre la résolution de tout
vous avouer. Vous êtes la seule au monde que j'ai aimée d'un amour vrai
416 et invariable, et pourtant qu'est ce que l'amour sans la certitude de ne
pas aimer en vain. Je saisis le moment que vous êtes seule, parce que
avant tout je vous supplie de renfermer dans votre coeur ce que je vous dis
et de n'en parler à personne avant que je vous ai vue, car je tremble moi-
même de mon audace et je crains le terrible courroux de votre mère. Gardez
donc de grâce le secret que je vous confie, accordez-moi cette faveur et
ne m'en veuillez pas. Sans fortune, sans position je n'ai rien à vous of-
frir que tout mon amour; sans aucune des qualités éminentes, dont vous êtes
douée, sans le moindre mérite, j'ai peur de moi-même en réfléchissant à
l'immense témérité d'oser vous aimer et de plus d'oser vous l'avouer, mais
je ne puis vivre plus longtemps dans l'horrible angoisse que je sens, et
quoique je fusse navré de douleur par votre indifférence, je préfère tout
à l'incertitude. Délivrez-moi donc de ce mal insupportable, écrivez-moi
s'il vous serait possible de m'aimer. Etre aimé de vous voilà toute mon
ambition, le seul but de ma vie.....etc.etc..ce 21 Août 1852.")

(Ik zou die brief thans anders schrijven, maar ik copieerde er een
deel van om aan te toonen hoezeer ik twijfelde aan C's liefde voor my.
417 In de grootst mogelijke agitatie begaf ik my, na my geïnformeerd te heb-
ben hoe laat de juffrouw verwacht werd, even na 12 ure naar de Heerengracht,
en op mijn vraag aan Saartje, de dochter der huisbewaarders of Juffrouw
Caroline thuis was, antwoordde zy dat ik die in de zaal zou vinden. Beven-
de liep ik de marmeren trap op, tikte aan de zaaldeur en opende die toen
ik geen antwoord kreeg. Wie schetst mijn schrik toen ik aan de tafel bij
het raam niemadd anders zag dan Tante in persoon, die aan het rekene, was ?
Ik zonk door de grond, want ik zag nu mijn plan in duigen vallen. Gelukkig
behield ik mijn tegenwoordigheid van geest en zeide ik haar dat ikhaar de
tijding van Christiaans behouden aankomst te Batavia kwam vertellen. Deze
was vijf maanden tevoren per zeilschip Europa naar Java vertrokken en had
ons een uitvoerig verhaal zijner reis gezonden, die niet zonder levensge-
vaar was volbracht, daar het schip drie stormen had moeten trotseeren en
eenmaal zelfs de spiegel was verbrijzeld, zoodat het een zwaar lek had be-
loopen, waardoor alle man,ook de passagiers, aan de pompen gezet waren.
Ik had dus nogal wat te vertellen en wist zóó de tijd te rekken totdat
418 Caroline en Maria tegelijk binnenkwamen en even later Melle Baulard Caro-
line kwam ophalen, zoodat deze slechts even tijd had om een stukje brood
te eten en toen moest vertrekken. "Vous ne savez pas Madame," zeide melle
B aan Tante,"tout le bonheur dont nous allons jouir en possédant Caroline".
"Pourvu que vous considériez Mademoiselle,"gaf Tante ten antwoord,"que
c'est un grand sacrifice pour moi de devoir me séparer de ma fille," en
met die woorden geleidde Tante aan de ééne, Maria aan de andere zijde,
Melle Baulard vóór en ik als een geslagen hond achter,mijn liefste naar
de vigilante, zoodat het my niet mogelijk was haar de brief in de hand te
stoppen. Wanhopig liep ik huiswaarts,niet wetende of ik al dan niet het a-
dres zou veranderen en mijn brief per post naar Elswout sturen, maar ik
zag hiervan af, uit vrees van daardoor C.in groote verlegenheid te bren-
gen, en dat zou het ook geweest zijn, want twee jaar later, toen ik zelf
op Elswout logeerde, zag ik dat alle brieven aan de ouden heer Borski wer-
den ter hand gesteld en dezedie dan uitdeelde. C zou dus een hevige kleur
gekregen hebben bij het zien van mijn hand, men zou haar naar de reden ge-
vraagd hebben en misschien naar de inhoud van mijn brief en de arme Caro-
line zou geen raad geweten hebben. Veel later heb ik het geweldig betreurd
dat ik mijn brief in mijn zak had gehouden, ofschoon zy my zeide dat zy
niet zou hebben geweten wat zy na de ontvangst had moeten doen. Waarschijn-
419 lijk zou zy alvorens my te antwoorden, die aan haar moeder gezonden of al-
thans met de inhoud bekend gemaakt hebben en dan weet ik niet wat er gebeurd
zou zijn. In elk geval had haar moeder dan tot haar spijt en teleurstel-
ling geweten dat Lore van my,en niet gelijk zy hoopte van C.Hartsen hield.
Hoe het zij, ik zond de brief niet weg, niet slechts opdat C niet in ver-
legenheid zou geraken, maar omdat ik vreesde een refus te zullen krijgen.
Allermerkwaardigst is hetgeen Lore my een paar jaar later vertelde. Zy
vroeg my toen of ik nog in 't bezit was van die bewuste brief en op mijn
bevestigend antwoord verzocht zy my haar die te geven, daar hy aan haar
gericht was en haar dus toekwam, en toen vertelde zy my aarzelend dat zy
inderdaad die dag, gelijk ik vermoedde, een voorgevoel had dat ik haar myn
liefde zou verklaren en dit tot elke prijs wilde vermijden, raad eens waar-
420 om? enkel uit vrees voor haar moeder. Is het niet akelig als een kind op)
die wijze met haar moeder verkeert ?

Ik zeide dat ik wanhopig was maar tevens was ik uit mijn humeur omdat Tante van Loon Lore wel vergunde op Elswout te logeeren maar niet om nog eens op Leiduin te komen. Herhaaldelijk had Tante Antje haar en Maria gevraagd, maar steeds was er een weigerend antwoord gekomen. Kennelijk was Tante van Loon bang dat Lore my daar zou ontmoeten, hetgeen dan ook zeker het geval zou geweest zijn en alles moest in het werk gesteld worden om ons gescheiden te houden. Reeds in Mei 1852 had Caroline op Elswout gelogeerd en thans werd het opnieuw toegestaan. Zy was destijds zeer geliëerd met Louise Borski, een liaison die my altijd onverklaarbaar is gebleven; ik hield niet van haar. Op de bals en diners had ik haar dikwijls ontmoet, maar zy kwam my hoogst onbeduidend voor. Zy was mooi et c'est tout dire, want zy had noch instructie noch applicatie noch conversatie en het was een trial om naast haar aan tafel te zitten. Ik geloofde toen dat haar vriendschap voor Lore hieraan was toe te schrijven, dat zy, wier overgroot-
421. vader, naar men zeide, een Poolsche Jood was, gaarne met het oude adelyke geslacht der van Loons verkeerde en het gansch niet verwerpelijk vond om de vrouw te worden van Hendrik, die haar het hof maakte en dat Lore, die eenvoudig en modeste was, zich door de vriendschap van zulk een mooi meisje gevleid gevoelde. Anna Borski was in 1850 getrouwd, haar moeder en Melle Baulard, de gouvernante, waren lieve geloovige zielen, maar de vader was onmogelijk, een tiran, een man die alles en iedereen denigreerde, een man die louter leefde om geld te winnen, in één woord iemand die zich niemand tot vriend wist te maken. Later is hy zeer veranderd.

424. Lore logeerde dikwijls bij haar zuster en zwager Elout in den Haag,
425. daar haar zuster Louise het gemakkelijk vond Lore te hebben om op de vijf kinderen te passen en Lore was de favorite van Elout daar zy onderdanig was en gedwee. Hy eischte b.v. dat zijn vrouw en logés opstonden als hy de kamer inkwam, dit deed Lore maar Agnes bleef zitten en uit dien hoofde kon hy Agnes niet goed lijden. Zoo verbood hy zijn vrouw en logés eenig handwerk te verrichten als hy voorlas en indien hy nu nog dragelijk had voorgelezen zou het minder erg geweest zijn, maar het was niet aan te hooren, die lijmerige slepende toon wiegde de hoorders in slaap en behalve dat waren het meestal preeken of stichtelijke boeken die hy uitkoos !

427. In Juni '52 is Lore opnieuw by de Elouts gaan logeeren en wel op Blankenburgh, een lief buitenplaatsje in de duinen by den Haag, maar zóó afgelegen en eenzaam dat het er was om te leeren tooveren. Er waren veel konijnen met dit gevolg dat men er dagelijks op vergast werd, en daar Lore niet van konijnevleesch hield en er weinig ander eten geschaft werd, leed zy er honger. Het was er misère et grandeur, een knecht in livrei, een gekochte heerlijkheid en dito adelijke titel, maar geen eten, één ei voor al de kinderen, waarmee Elout de tafel rondliep en waaruit hy ieder hunner liet proeven. Kwam er visch op tafel, dan kreeg men geen vleesch dewijl men dan volgens hem vischvleesch gegeten had. De gast die geen visch genomen had liep er dus in; en zoo was alles à l'avenant.

(In de tijd dat Lore in Aug op Elswout logeert schrijft Maria haar vele
dC brieven, die uitgebreid in dit journaal overgenomen worden, ik haal er het volgende uit) .....J'ai dit aujourdhui à Maman que je t'écrivais et lui
434. ai demandé s'il ne fallait pas que je te défendisse de sa part d'aller à Leiduin (ce que je désapprouve aussi pour plusieurs raisons). Sur ce Maman me répondit: Je ne le lui défends pas, mais je préférerais qu'elle revint. Maintenant tu peux hardiment dire cette dernière phrase à Tante Antje en mettant un grand accent sur le mot préférer. Thumm le désapprouve aussi hautement pour cette année..." en een paar dagen later schrijft Maria haar
436. opnieuw: "dit keer om haar uit haar moeders naam te bevelen om de daaropvolgende Donderdag 2 Sept terug te komen. „Maintenant tu ne pourras pas aller déjeuner au Manpad, ce qui achèvera le courroux que Tante van Lennep ressent déjà contre toi. " .....Zoowel mijn Grootmoeder als Tante Antje waren natuurlijk boos dat de Borski's Lore wel mochten hebben en zij niet.

Nu had Hendrik met Lore afgesproken dat hy haar eerst Zondag de 5de Sept op Elswout zou komen afhalen; hierover schrijft hy haar nu: „....Toen
437. ik onze wijze en rechtvaardige broer Jan heden ochtend ontmoette en hem ons plan vertelde, vond hy het alles behalve goed zoo te handelen en begreep hy niet hoe wy zoo iets dürfden doen als Mama besloten had dat je Donderdag vertrekken zou. Het sprak van zelf, zei hy, dat je dan niet eerst Zondag kon arriveeren. Nu zal je evenmin als ik Mama verdriet willen doen en zonder nu boos te worden zou zy het toch niet heel aardig vinden van je indien je morgen niet terugkwam. Van je invitatie naar het Manpad, hoe dringend en noodzakelijk ook, kun je wel afkomen. Tante van Lennep

moet maar weer goed worden als zy boos is, jij hebt er ten minste geen schuld aan. Hoewel Maria nu misschien zulk een pressante brief niet geschreven heeft, 't is toch zeker dat zy hem niet uit haar eigen hoofd opgesteld en dat het naar huis gaan wel degelijk een order van Mama is. Beste Veuve! bezoedel nu je logeerpartij niet met misschien een standje thuis op te loopen; als je nu zoet terugkomt wordt je misschien naderhand veel gemakkelijker gelacheerd9(zou Willy Borski zeggen!) Ik hoop dat mijn wijze predicatie je kracht zal geven om morgen met een lief gezicht buiten te komen; mocht je desnietemin toch blijven, zoo reken op
438. my om je Zondag thuis te brengen, Maar Lientje zal wijs genoeg wezen en misschien heb ik al te veel gesproken en verveel ik je dus zeer. Daarom zeg ik je hier adieu en wensch ik je veel courage toe. Je liefh.broer H. ")

Maar Lore dacht er niet over om langer op Elswout te blijven en keerde Donderdag naar S. en B. terug. Het was Juffrouw Thumm die haar te Amst. kwam halen, want toen ik 's middags uitging zag ik ze op een afstand voor my uitloopen. Ik verhaastte mijn stap en haalde ze spoedig in, maar o! hoe berouwde het my, want nog nooit was Caroline zóó koel, zóó onvriendelijk, zóó terughoudend geweest. Zy dischte hoog op van de minzaamheid van Willem Borski. Zy vond Willem allerliefst, allervriendelijkst, allergeestigst en zeer op zijn gemak en schaamde zich niet te vertellen dat hy sans gêne in zijn hemdsmouwen in haar slaapkamer met haar kwam praten en dat zy eenmaal 's avonds in haar bed onder haar dekens een paar flesjes gingerbeer gevonden had, die hy er had ingelegd. Al mocht Lore dit alleraardigst vinden, ik was er alles behalve door gesticht. Eerst 3 jaar later vertelde Mevrouw Borski my dat men de hoop had gekoesterd Lore voor Wil-
439. lem te winnen, maar reeds voordat zy op Elswout logeerde, had Hendrik my gezegd dat Willem Borski amoureux van Lore was en dat hy, zoo dikwijls er 's winters 's middags aan zijn ouders huis gebeld werd, van zijn stoel op het kantoor opvloog en aan het raam ging kijken of zy het was, tenzij een der kantoorbedienden hem voorkwam met de woorden:"Nee! 'tis Juffrouw van Loon niet!"

Intusschen vreesde ik hem als medeminnaar minder dan Cees Hartsen, maar ik vond het ondragelijk dat hy zich zulke vrijheden met haar veroorloofde en haar cadeautjes gaf, en nog ondragelijker dat zy dit prettig vond. Zy had zich weer dol geamuseerd en dat zonder my, en zy scheen het niet jammer te vinden dat zy voor de invitaties van Tante Antje en Groot-
440. mama had moeten bedanken. Als ooit een meisje haar best heeft gedaan om haar beeld uit haar lover's heart te verbannen, dan is het Lore geweest. En als ooit een minnaar door het gedrag en de woorden zijner liefste misleid en op het dwaalspoor gebracht is dan ben ik het geweest.)

443. Na mijn doctoraal in Mei '52 had ik terstond een onderwerp gezocht voor mijn dissertatie. Eerst wilde ik schrijven over de verplichting der ouders om hun kinderen en over de plicht der kinderen om hun ouders te onderhouden, dus de Alimentatione, maar na een paar boeken geraadpleegd
444. te hebben zag ik dat er meer proefschriften over dat onderwerp in 't licht waren gegeven en er weinig nieuws over te zeggen viel en daar Prof v.d. Hoeven ons zulk een interessant college over het Wetboek van Koophandel gegeven had, besloot ik daaruit een onderwerp te kiezen en koos ik het Scheepsjournaal, ofschoon ik dan wel weer evenals David op termen zou stuiten die moeilijk in 't Latijn zijn te vertolken. Ik kocht Kaltenborn Das Europäische Seerecht, leende boeken van dezen en gene en toog dadelyk aan 'twerk, omdat ik nog in 1852 wilde promoveeren. Ik nam dus na mijn doctoraal weinig vacantie en werkte druk, zoodat ik al spoedig met myn stuk klaar was en het aan Dr Veegens liet lezen, die hier en daar eenige verbeteringen in 't Latijn aanbracht. Vervolgens bracht ik het bij Prof van der Hoeven, die het unbedingt goedkeurde en eindelijk toog ik er mee naar Leiden bij Prof de Wal, die mijn promotor zou zijn.

Eerst daarna ging ik hier en daar uit logeeren, vooral op Leiduin, doch ook bij Dr Willet op het Koningshuis bij Sassenheim, en bij Jan de Geer op zijn kasteel Rijnhuizen bij Jutphaas. Sassenheim kon men destyds per trein niet bereiken, maar aan de station Piet Gijzenbrug verliet men die en van daar was het nog ½uur rijden naar het buiten, dat de weidsche naam van Koningshuis droeg. Soms reed ik met Dr Willet mede, die nooit per trein ging, maar altijd met zijn twee zwarte harddravers de afstand
445. tusschen Amsterdam en Sassenheim in 2½ uur aflegde. Ik vond dit in de regel vervelend, want Willet mende zelf en liet zijn beestjes nooit hard loopen, evenmin als hy Mama en my vroeg om met hem in of liever buiten Amsterdam te toeren. Het bepaalde zich tot een gewone of een sukkeldraf, een paar harddravers onwaardig. Precies hetzelfde was het geval metde

De Heer Schumer had de naam van aan iedere kraamvrouw die 9 dag na de bevalling een zoen te geven, naar het lijkt het hem nadeelbrokte van buiten toe.

chirurgijn Schumer, die ons ook nu en dan liet toeren, en 'tis bijna altijd het geval met de heeren die zelf mennen, dewijl zij daarvan de kunst niet verstaan en dus niet hard durven rijden. Op het Koningshuis was altijd open hof en Zondags meestal een groot diner. Er waren 4 kinderen, Dirk, later ook dokter geworden, een teringlijder, die door een reis per zeilschip naar Java genas; Cornelia die met David trouwde; Bram, die een paar jaar ouder was dan ik en my veel vriendschap bewezen heeft doch aan de drank raakte; en Margot, die eerst met Koo Termeulen en later met Louis
446. van Dijk trouwde, dien zy haar tweede engel noemde. Haar vond ik archigemeen. Mevrouw Willet had er lief uitgezien en daar zy een weinig van de pokken geschonden was noemde men haar als jong meisje Mooi Motje. Zy had iets zeer burgerlijks maar was door en door goedig en vriendhoudend. Gemakkelijk had zy het niet met haar man die een driftkop was. Hy was knap en zy dom. Als geneesheer had hy de grootste praktijk in Amsterdam en soms legde hy 60 visites per dag af. Deed men hem niet terstond open dan schelde hy alsof er brand was en vloekte hy de meid, die de voordeur opende de huid vol. Hy had de naam van zulke knappe recepten te schrijven, en prachtig zilverwit haar. Dirk was een zuurmuil, een Nurks, maar ook knap; Bram was goedhartig maar verkwistend en koppziek, zoodat hy om de twee jaar failliet ging. Zyn vrouw die schatrijk was, hield het beheer over haar fortuin aan zich doch gaf hem een groot jaargeld waarvoor hy schilderijen, oude borden en andere antieke voorwerpen kocht. Men liep geweldig op zijn zak. Margo's eerste man stierf aan de cholera, hy hield het met een meisje v.d. Heyden en was een ploert. Kee scheen veel charmes voor heeren te hebben, hoewel zy leelijk was, een groote neus en bolle schelvischoogen had. Tal van jongelieden waren verliefd op haar, David aan 'thoofd. Velen hebben
447. haar ten huwelijk gevraagd doch zijn allen bedankt, omdat zy David liefhad. Toen deze haar echter ontrouw was geworden en zich met Jeanne Bogaerts engageerde, vroeg Bram Koopmans haar opnieuw en nam zy hem eindelijk aan; maar dit engagement duurde even kort als dat van David met Jeanne en daarop engageerde zy zich met David na hem vroeger bedankt te hebben. Haar vader was violent tegen dat engagement gekant geweest en niet zonder reden, want David gedroeg zich slecht en dronk veel. Van haar huwelijk heeft Kee dan ook bitter berouw gehad. Zy vleide zich hem te kunnen blijven captiveeren, maar indien zy ooit eenig charme voor hem gehad had, wat geen onzer begreep, dan was die na weinige jaren verdwenen, en reeds voordat zy $12\frac{1}{2}$ jaar met hem getrouwd was, kwam zy mijn broer Willems hulp en raad inroepen om te scheiden. Tot een wettelijke scheiding is het nooit gekomen, maar David verliet haar in 1886 om met een Oostenrijksche schoone te Weenen te gaan wonen. Hun dochter Lizzie trouwde in 1900 met Willem Röell.

448. Het Koningshuis was een mooie buitenplaats met hooge boomen, maar het was jammer dat de reigers daarin nestelden en ze bevuilden. Het huis was groot en logeabel en er waren dan ook altijd logeergasten, soms patienten
449. van Dr Willet. Ik geloof er in 1849 voor 'teerst gelogeerd te hebben en meestal heb ik er nogal pret gehad, daar Bram een schuitje had, waarmede wy op het Kaagermeer gingen roeien of zeilen. De slooten of tochten, die daarop uitliepen, waren niet breed en hier en daar lag er een plank over, waar de schuit even onder door kon varen. Wy moesten dan plat voorover gaan liggen. Eens meende ik het beter te kunnen overleggen en bleef ik in de schuit staan, stapte op de plank en meende aan de andere kant weer in de schuit te kunnen stappen, maar daar ik dom genoeg was geweest om vóór op de schuit te gaan staan, stapte ik aan de andere zijde der plank in 't water, dat vrij diep was. Ik werkte my echter door de modder heen op het drooge en liep toen doornatdoor de weilanden heen op een draf naar huis, waar ik nauwelijks durfde binnengaan uit vrees van de looper op de trap te bevuilen. Daar het zomer was en ik hard had geloopen heb ik van het koude bad geen hinder gehad. Ofschoon Bram een half hoofd grooter was dan ik en veel slanker, pasten zijn kleederen en zelfs zijn witte cylinder hoed my precies en toen hy my in 1857 zijn uniform cadeau gaf, omdat ik te Nymegen 2de luitenant der schutterij was geworden, behoefde ik er evenmin iets aan te laten veranderen als aan zijn twee chacots.

In het dorp Sassenheim was een kolfbaan en daar heb ik voor 'teerst en het laatst zelf gekolfd en de boeren met een Goudsche pijp dwars in de mond prachtig zien kolven. Wat is dat een moeilijk spel! In de regel
450. reden wy eens of tweemalen naar den Haag om te Scheveningen de dag door te brengen. Willem Berg was nogal de souffre douleur, daar hy domheid aan pedanterie paarde. Hoe de jongen nog door al zijn examens gerold is en in de rechten gepromoveerd is, weet ik niet. Zijn Latijnsche dissertatie liet hy door Zubli schrijven, die dit wel meer deed en daarmede aardig geld verdiende. In 1852 nam ik met hem Italiaansche les bij Biancardi,

76 A – In bovenmarge van p. 76 bijgeschreven.

De Heer Schumer had de naam van aan iedere kraamvrouw de 9de dag na de bevalling een zoen te geven, maar Lore liet het hem na de geboorte van Miek niet toe.

(een uit Turijn gebannen Italiaan, en deze verbaasde zich over de domheid van Berg, "C'est un (spreek uit oen) bête, ma e ricco, haf denari." Berg werd later gezant in Hannover en Papa beweerde altijd dat het geen moeite kostte om gezant te worden, dewijl daarvoor niets meer noodig is dan goed Fransch te kunnen spreken en hombre te kunnen spelen, en het eerste deed Berg goed, het laatste niet, maar voor zijn medespelers was het een voordeel dat hy altijd verloor. Hy was een kalf van een jongen maar gedroeg zich slecht en had al vroeg een maitresse, met wie hy tot zijn dood in '98 in Frankrijk bleef leven. In zijn kleeding trachtte hy Bram na te bootsen en zijn rekeningen bij de wed,v,d.Hulst, die dassen, spelden, boorden en stokken verkocht en bij de kleermakers Hart en Bodenheim waren hoog. Daar hy zeer verstopt was en dus diep adem haalde beweerde Kee dat men hem hoorde leven. Het gevolg van zijn verstopte neus was dat hy geweldig snurkte,
451. en daar hy altijd terstond insliep, amuseerde het Bram en my, half uitgekleed naar zijn kamer te gaan en hem met een veertje onder de neus te kitteltelen. Hy sliep zóó vast dat hy er niet wakker van werd, maar het was grappig om dan zijn bewegingen met zijn handen gade te slaan en hem de vreemdste geluiden te hooren uitstooten, zoodat wy ons slap lachten.)

De tweede logeergast die het soms zwaar te verantwoorden had, was Lodewijk Hovy. Deze was heel knap en heeft het dan ook ver gebracht, daar hy Procureur-Generaal te Batavia is geworden, maar hy had een allerongunstigst uiterlijk, een vuurrood gelaat, rood haar en bolle, roode uitpuilende oogen, en nu schepte de oude Heer Willet er behagen in hem daarmede te plagen en duwde hy hem soms toe:"Zit je weer te drukken of ben je weer aan 'tkolven?", zoodat de arme jongen nog rooder werd dan gewoonlijk, want Dr Willet was alles behalve kiesch in zijn woorden. De koetsier dronk, maar kon alles van zijn meester gedaan krijgen, die mij zelf vertelde dat Willem hem bestal, maar goed mende en dat was de hoofdzaak. Zondags liep het huis vol menschen die de dag kwamen passeeren, want niemand dacht er
452. aan om naar de kerk te gaan. Meermalen heb ik er Zondag gegeten met Mevrouw Olzatie (wat een naam!) en anderen. Dan diende de koetsier en die liet ons lachen door de malle grimassen, die hy achter Mevrouw Olzatie's rug maakte. David heeft er ook wel gelogeerd, maar nooit tegelijk met my. Eens had hy de onbeschaamdheid om het souper, dat op tafel stond, daaronder te zetten, a practical joke die niet geschikt was om hem by Dr Willet bemind te maken. Na 1852 logeerde ik niet meer op het Koningshuis, omdat Dr Willet het niet meer inhuurde.)

(Ik zeide dat ik ook op Rijnhuizen gastvrijheid genoot. Het was een groot en oud kasteel in het water gelegen met zulke dikke muren, dat er een speeltafeltje in de embrasures kon staan. Het werd bewoond door Mevr. de Douairière de Geer geb. van Meindertshagen (haar voornaam was Murton), haar twee zoons Jan en Henri, en haar schoonmoeder, wier eigen familienaam ook Meindertshagen was. Deze laatste was een aardig interessant oud vrouwtje van meer dan 80 jaar, die evenals wijlen haar echtgenoot aan het hof van de Stadhouder Willem V verbonden was geweest. Zoowel zy als haar schoondochter waren in Suriname geboren. De oude Mevrouw was uiterst le-
453. vendig in haar spreken en in haar bewegingen, zoodat zy veel te vlug de trap afliep, met dit gevolg dat zy herhaaldelijk een arm of been gebroken had. Zy sprak meest Fransch. De jonge weduwe de Geer was leelijk en stijf in haar houding, maar allerzachtst en vriendelijk en ik kon een potje bij haar breken. Jan was ook een stijve hark met een zwart somber uiterlijk, maar destijds een mijner vertrouwste vrienden. Hy had iets geniaals en was knap, maar had niet iets innemends in zijn manieren en iets stootends in zijn wijze van spreken. Daar hy een groot kenner en liefhebber van bloemen was en allerliefst teekende, zoo kwam er van studeeren weinig in. Toch promoveerde hy ten slotte in de rechten, maar als advokaat liet hy zich niet inschrijven, daar hy te timide was om te pleiten. Hy heeft twee byzonder mooie meisjes weten te bekoren, en toen ik hem leerde kennen was hy al geëngageerd met Carolien de Graaff van Polsbroek, die met haar moeder in het dorp Jutphaas woonde. Daar dit lieve meisje hoegenaamd geen fortuin had, was Jans grootmoeder violent tegen die verkeering gekant en hield zy niet op van my te vragen om Jan over te halen zijn engagement te verbreken. Ik wilde daarvan echter niets weten, maar het gaf aanleiding tot veel twist en verbittering in huis. Later verbrak Jan zijn engage-
454. ment toch en het meisje trouwde met Croockewit, een domme loeris, die nog by de My Zeeland geëmployeerd is. Zy stierf jong en kinderloos. Al spoedig verloor Jan zijn hart opnieuw aan Lizzy Luden, om haar zwanehals Swanny bijgenaamd, een beeldschoon meisje, maar met handen als bieten, grof en rood. Zy was slank, diaphaan en teringachtig en is, na Jan één kind geschonken te hebben, die met Gijs van Hardenbroek getrouwd is, ook vroeg)

gestorven.

Henri de Geer was een ploert in folio en een gemeen heer, die niets uitvoerde, gemeene deuntjes zong, veel reed en zich aan een meid verslingerde.

Ofschoon Mevrouw de Geer geen charmes meer had en niet jong meer was, zoo hield een neef van haar man, Louis de Geer, Heer van Jutphaas, niet op om aanzoek om haar hand te doen, maar constant bleef zy weigeren. Dit verhinderde hem niet om schier dagelijks hetzij 'smiddags of 's avonds op Rijnhuizen te komen. Hij woonde een half uur loopens ver aan de Vaartsche Rijn (waarom niet Rijnsche Vaart?) moederziel alleen en had behoefte aan gezelligheid. Stijver, magerder man heb ik nooit gezien, maar hy was knap. Vroeger Griffier der Eerste Kamer van de S.G. was hy nu buiten betrekking en hield hy zich met de genealogie bezig. In Zweden 455 leefden ook talrijke de Geers, van wie er later enkelen hun verwanten in Nederland kwamen bezoeken. Ik zag die niet, maar Jan zeide my dat het allen mooie jongens en meisjes waren. Na de dood van Lodewijk ging de heerlijkheid Jutphaas op zijn neef Prof de Geer over, een der geleerdste mannen die ooit geleefd hebben, een man met zulk een universeele kennis, dat hy, naar Papa my vertelde, over alle onderwerpen die in de Akademie van Wetenschappen verhandeld werden, wist mee te spreken.

Een andere oudere neef bewoonde het kasteel Oude Gijn bij Jutphaas. Hy was een man om bang van te worden met een hoofd als een ragebol, grauwe overhangende wenkbrauwen en een zware grafstem, voorts zulk een vrek dat hy zijn zoon en vele dochters het noodige onthield.

In de jachttijd kwam ik meestal een paar dagen op Rijnhuizen logeeren, want Jan had een prachtig jachtveld, namelijk niet alleen op het terrein dat hem toebehoorde, maar zoover als de riddermatigheid zich uitstrekte, en dus ook op gronden van anderen en dat geheel zonder hun vergunning noodig te hebben en zonder er iets voor te betalen. Het terrein 456 bestond uit onafzienbare wei-en bouwlanden en grienthout, en indien hy fortuin genoeg had gehad om een paar jachtopzieners te bezoldigen, zou er veel wild geweest zijn. Het waren meestal hazen, die wy daar schoten. Eén molenaar was er die ons wist te zeggen of er al dan niet een haas op zijn bouwland lag. Hy ging dan voorover liggen en tuurde lang over de akkers heen, waarna hy opstond en zeide:"Er liggen er twee" of "ik zie er geen." Hy beweerde dit te kunnen zien aan de damp, welke de hazen uitwasemden. Ik weet niet of het waar was, maar Jan beweerde dat de man zich nooit vergiste. Het amusantste vond ik als de weilanden werden afgedreven. Jan nam nooit drijvers mee doch slechts een jongen met een hond. Hy zond dan die jongen met de hond langs een omweg naar het andere eind van het dikwijls lange weiland, terwijl wy op post bleven staan.

Eén post was er die my het meest beviel, omdat ik daar achter een 457 hek kon staan. Nu gebeurde het de 31 Dec 1851 dat ik, daar wachtende, drie hazen tegelijk en alsof zy voor een kar waren ingespannen in volle ren op my zag toelopen. Daar ik ze al op verre afstand waarnam begon myn hart te bonzen en overlegde ik al by myzelven op welke ik 't eerst zou mikken. De achterladers waren toen nog niet uitgevonden, maar ik had een goed geweer met twee loopen. Toen zy binnen schot waren schoot ik met elke loop een haas dood, de derde keerde daarop om en liep terug, maar daar hy de hond tegemoet liep, rende hy opnieuw op my aan. Ik had net even de tijd gehad om weer een loop te laden, hetgeen destijds vrij lang duurde, en had het geluk ook die derde haas over zyn kop te doen buitelen. Ik zeg dat het laden destijds veel tijd nam, want eerst moest men het geweer uit kloppen, dan de kruidhoorn uit de zak nemen en het maatje kruid in de loop leggen, vervolgens het kruid met een vilten prop aanstampen, waartoe de laadstok in handen moest genomen worden; dan liet men een maatje vol hagel uit de hageltasch, die over de schouder hing, op het kruid leegloopen en stampte ook daarop een prop vast, waarna men de laadstok weer in 't geweer atak en een percussiedopje uit de vestzak nam pm op het 458 schoorsteentje te plaatsen. Myn schoorsteentjes hadden van onderen een platinaplaatje, dat, zoodra de haan op het dopje viel, gloeiend werd en het kruid deed ontbranden. Vandaar kitste of weigerde myn geweer nooit.

Over de bouwlanden te loopen beviel my minder omdat het door de zware klei veel moeite kostte en de kolf van het geweer daarop moest rusten en de klei dus daaraan kleefde wanneer men laadde. Wu zagen er dan ook altijd ontoonbaar uit als wy thuis kwamen, daar wy van onderen tot boven vol klei zaten. In Sept van het noodlottig jaar 1853 joeg ik voor 't laatst by Jan de Geer. Na zyn huwelijk met Lizzy Luden in '55 heb ik nog slechts eenmaal één nacht op Rijnhuizen doorgebracht, toen de verhouding tusschen hen al niet meer rooskleurig was. Lizzy nam my toen apart

78A 1A – dwars in linkermarge van p. 78. Geen specifieke plaats aangegeven.

De 1e Dec. 1852 werden voor 't eerst telegrammen uit de grote steden in Ned. verzonden, daar eerst toen de lijnen waren aangelegd.

(en klaagde my haar nood, dat Jan veel te intiem was met haar zuster Nancy, die er ook logeerde.)

(Ongelukkig was er by de brug over de Rijn een herberg, die het brughuis heette, en daarvan was Jan reeds lang voor zijn huwelijk een veel te getrouwe bezoeker. Na de dood zijner vrouw in 1867 geraakte hy al meer en meer aan de drank en toen hy in 1884 stierf was een delirium tremens daarvan de oorzaak. Herhaaldelijk vroeg hem zyn schoonzuster Anna van
459. Kinschot-Luden, die by zyn ziekbed zat, of hy al rotten zag loopen, en toen hy eindelijk bevestigend antwoordde, was dit voor haar een bewijs dat hy delirium had en blies hy kort daarop de laatste adem uit.)

(Ik moet nog als curiosum vermelden dat ik eens in de zomer met Jan de Geers tante Mevrouw van der Dussen, eigen zuster zyner moeder, op Rijnhuizen heb gelogeerd. Haar was als kind in de West door een negerin voorspeld dat zy zes mans zou hebben. Toen ik haar leerde kennen had zy 'tal tot vier gebracht. Ook van der Dussen stierf vóór haar en toen bleef zy weduwe daar geen ander roeping scheen te gevoelen om haar vijfde man te worden, hetgeen wel te verwonderen was, daar zy nog byzonder veel charmes had, een lief gezicht, prachtige zwarte krullen, een slank figuur en veel fortuin. Daar geen harer mans by haar een kind had weten te verwekken, liet zy haar vermogen aan Jan en Henri na, die dit best konden gebruiken.)

(Ik herinner my slechts eenmaal met Jan en Piet Six op Rijnhuizen gelogeerd te hebben. Daags na hun komst riep de Grootmoeder my terzijde en zeide zy my dat het laken van Piets bed vol bloedvlekken zat, zoodat hy zeker een zelfmoord had willen plegen. Ik ging kijken en zag het ook maar toen ik er Piet naar vroeg, antwoordde hy my dat het vlekken waren van lippenpomade.)

460. Ik zeide vroeger reeds dat ik op Hilverbeek en Leiduin altijd welkom was. Over Hilverbeek heb ik reeds gesproken en in myn vers voor onze zilveren bruiloft van 3 Maart 1882 heb ik over Leiduin uitgeweid. Daar was ik als kind van huis (en reeds voor dat ik er Lore in 1850 had leeren liefhebben, had ik er gelukkige dagen doorgebracht.) Het houten huis met zyn eigenaardige vochtige lucht, krakende trap, lage en buitengewoon gehoorige bovenkamers was my lief en de plaats vond ik met het Vinkenduin, het Duintje van Arie en de Grafelijke Grond mooier en rianter dan eenige andere om de lichte en donkere hoekjes, het geaccidenteerde van de grond, de beek en de waterval, de koepel op de hooge heuvel en de rozen. Oom Henk en Tante Antje waren altijd even gul. Ik mocht Ooms Jacobjes van $2\frac{1}{2}$ cent en zyn tabak helpen oprooken en myn kruidhoorn en hagelzak met zyn kruid en hagel vullen, en vóór dag en vóór dauw te $3\frac{1}{2}$ opstaan om vergezeld van Dries Jansen konijnen te gaan schieten. (De halve broer van Oom, de Heer Piet van Lennep van Boekenroode, destijds voor de derde maal getrouwd met Lore's tante Cateau van Loon (bijgenaamd Cateaupiet) had my verlof gegeven om in het Naaldenveld, Bentveld en Koekoeksduin te schieten op konijnen tot groote verontwaardiging van zyn jachtopziener.)
461. Ik sliep met een touw om de arm waarvan het andere eind uit het op een kier staand venster hing. (Te $3\frac{1}{2}$ uur) kwam Dries my, door aan het touw te trekken, wekken en gaf ik hem myn vetleeren laarzen aan, waarna ik my haastig kleedde en op myn kousen de trap afliep, altijd bevreesd dat de huisgenooten door het kraken der trap zouden ontwaken, waarna ik door de achterdeur het huis verliet. Gewoonlijk kwam ik te 7 ure thuis, want na 6 ure was geen konijn meer te zien, en dan was ik door de dauw kletsnat, zoodat ik my weer uitkleedde en nog een half uur ging te bed liggen. Dat ik thans op myn 70ste jaar aan rhumatiek lijd is niet te verwonderen.

Na het ontbijt werkte ik tot het 2e déjeuner en soms 'smiddags ook nog, tenzij ik met Henrick met het schepnet ging visschen. In dat geval moesten wy eerst aan Grootpapa permissie vragen om de schuit te gebruiken. (Was dit verleend) dan voeren wy naar de Leidsche Vaart (vóór Leiduin en bewogen verder de schuit door aan de ééne zijde te boomen langzaam voort, nu en dan stilliggende om het groote schepnet in de richting van de wal onder het water uit te steken. Het is niet te gelooven hoeveel visch wij dan ophaalden, soms groote snoeken, (want men zou denken dat de visch door de beweging van de schuit en het zien van de houten ter weerszijden van het net vluchten zou en toch was dit niet het geval.)
462. (Schier elke dag oefenden wy ons in het schieten met pijl en boog op de schijf, Henrick had enorm lange bogen met kattepeezen en scherpe pijlen met hpornen punten en hy schoot goed. Eens doorboorde hy daarmede een haas die in 'tGrafelijk duin voor ons opsprong.)

(Na het eten oefenden wy ons in het springen en daarin hebben wy het toen heel ver gebracht. Oom en Tante zaten er dan by en verbaasden zich hoe het ons mogelijk was na het eten zoo hoog en zoo ver te springen.)

maar wy voelden er niets van. Henrick sprong prachtig vooral à pieds joints byna zoo hoog als myn kin, namelijk over een houten tuinstoel, waarop hy een yzeren voetekrabber in de lengte geplaatst had. Ik sprong minder hoog dan hy, maar wel even ver en als ik nu de breedte beschouw van hetbloemperkje achter het huis dan begrijp ik niet dat wy daar overheen konden springen.

In 't najaar mocht ik meejagen en daar Oom Henk en Dik (van Meer en Berg) permissie hadden om in het duin en de bosschen achter Boekenroode en in de Spookhoek aan de overzijde van de Zandvoorter straatweg te jagen, zoo was dat heerlijk. Dik joeg altijd op zyn eigen gelegenheid en hoogst zelden liep hy met ons mee. Hy had nooit meer dan één jongen by zich die al het wild moest dragen, en een dood bedaarde hond die veel had van een poedel en ook een huishond was. Een paar keer heb ik by Dik op MeerenBerg gegeten en dan stuurde hy zyn hond naar zyn slaapkamer om zyn pan-
463. toffels te halen of liet hy hem de Haarl Courant zoeken. Toen hy deze op myn stoel gelegd en my verzocht had daarop te gaan zitten, snuffelde het beest zóó lang totdat hy de courant vond. Op de jacht droeg Dik zelf zyn enorme weitasch, waarin zoowel de kruidhoorn als de hagelzak en de levensmiddelen geborgen waren, een groote bal gehakt, veel brood en een flesch wijn. De weitasch was dan ook zóó zwaar dat Dik er geheel scheef van liep en scheef is blijven loopen. Ik bewonderde altijd zyn soyeux haar, dat nooit uit de plooi raakte, en daar hy over 't geheel een gunstig uiterlijk had en veel fortuin, zoo was hy l'espoir de toutes les mères. Hy is echter eerst laat met Agnes Deutz getrouwd, die er allerliefst uitzag en hem na etteliike jaren gewacht te hebben acht kinderen heeft geschonken; op 't laatst is Dik zich slecht gaan gedragen, zoodat Lore, die Agnes na zyn dood in 1880,(aetate 57) was gaan condoleeren, my terugkomende zeide dat Agnes bedroefd was omdat zy haar man niet kon regretteeren.

464. Oom Henk schoot goed en zeer bedaard. Zyn hond was een perfecte pointer en had dit eigenaardige dat hem (even als my) alleen een met boter besmeerde boteram beviel. Bootste men de beweging van smeren na en bood men hem het stuk brood aan dan stak hy er niet eens de kop naar uit. Nu en dan ging Jan van der Horst, de jager, mee, die met Betje, een vroegere kindermeid van Aernout en Herman was getrouwd en de bijnaam van „Na dato" had omdat die woorden in zyn mond bestorven waren. Hy schoot slecht en als hy misgeschoten had moest zyn arme hond het ontgelden en had hy als Kees hem uitlachte altijd een excuus gereed. In de regel was er juist op 't oogenblik dat hy aftrok een berkestruik tusschen het vizier en het stuk wild. Jan stotterde onmenschelijk en als de een of andere ondeugende plaaggeest met zyn hand over de borst heen en weer streek en Jan tegelijk sterk aanstaarde, dan kwam er aan stotteren geen eind.In het huisje waar Jan en Betje woonden was nog een kamertje waar ik ook wel geslapen heb als het heerenhuis vol was want nooit werd een gast afgewezen zoolang er plaats was en Sam van Eeghen vertelde my dat Tante hem eens na de dood van Oom haar eigen slaapkamer had ingeruimd en zelf op een veldbed in de mangelkamer de nacht had doorgebracht.

465. 'sAvonds na de thee speelden wy dikwijls een partijtje hombre tot groote ergernis van de tuinbaas en de dienstboden, die streng gereformeerd waren en dus niet bij Beets kerkten, maar onder elkaar oefeningen hielden, beste brave eerlijke lieden maar bekrompen.De tuinbaas las dikwijls 'sochtends voor terwijl ik my in de kamer boven zyn woning kleedde en dan trof het my dat ik zoo dikwijls het woord goddeloos hoorde, zoodat ik tot de conclusie kwam dat hy de brief van Judas herhaaldelijk voorlas en die hoofdstukken uit de Bijbel waarin dat woord meer dan elders voorkomt. De knecht Kees was een sukkel en vreesde zich te bezondigen als hy de een of andere krasseterm gebruikte. Zoo herinner ik my dat hy by gelegenheid dat het baksteenen regende zeide: "'tIs of het met emmertjes uit de hemel valt." De linnenmaid Doortje begon van lieverlede aan godsdienstwaanzin te lijden en werd eindelijk zóó krankzinnig dat zy naar het gesticht Meerenberg moest vervoerd worden. Oom Henk en de tuinbaas brachten haar met de tentwagen weg en ik vond het vreeslijk, niet vermoedende dat ik 20 jaar later als Officier van J. zulk een gesticht alle drie maanden zou moeten inspecteeren en na 1886 als Lid der Prov.Staten tweemaal Meerenberg bezoeken. Een tijd lang had Oom Henk een koetsier, die een deugniet was en hem bedroog. Van tijd tot tijd vond Oom dat de twee Moorkoppen zoo lui waren en eerst later ontdekte hy dat de koetsier er in
466. de vroegte mee naar Haarlem gereden had om voor zich zelve boodschappen te doen. Toen werd hy weggezonden. In de bedstee der bovenkamer van de tuinmanswoning hing de groote beldie 'sochtends te 6 ure het eerst geluid werd. Als ik daar logeerde deed de bel my het bed uitspringen, want het was een oorverdovend geraas.

Ik heb eens op Leiduin gelogeerd met Ottilia en Marie Wrangel, wier moeder een Freule Dedel was, beelijke meisjes en er in haar zwarte mantels uitaiend als aansprekers. Hun vader was een Zweed, maar daar zy een Zeeuwsche kindermeid gehad hadden spraken zy goed Hollandsch. Ottilia is getrouwd met Rodakowski.

Op het Manpad heb ik vóór 1850 meer gelogeerd dan later. Ik was zeer gelieerd met Herman en ging de gansche dag met hem om. Eer wy een geweer mochten hanteeren hadden wy ieder een pistool waarmede wy ons in de moestuin op de musschen oefenden. Zoodra men het huis binnentrad stond in de kamer links een enorm antiek kabinet met glazen deuren, vol van op- 467 geprikte door mijn overgrootvader Cornelis van Lennep verzamelde kapellen. Hy was een entomoloog. Boven op de kast stond de kop van een bok, die aan Kees had toebehoord en prachtige hoorns had. Middenin de kamer stond een reusachtig billard met zes zakken of netjes en daarop hebben wy allen goed leeren spelen. Was Papa er ook gelogeerd dan speelden wy 's avonds pot en daar er geen hanglamp was, werd een gewone moderateur lamp op een kwartijn midden op het billard gezet hetgeen het spelen nog moeilijker maakte. Een ander bezwaar was dat geen enkele queue van een pomeranz voorzien was, zoodat zy van lieverlede aan 'teinde een pruik gekregen hadden, en daarmede kon men zooal niet even goed dan toch redelijk effect geven en terugtrekken.

Toen Herman en ik nu en dan mochten meejagen gingen wy wel eens Zondags middag met het geweer er op uit en eens maakten wy ons aan een viervoudige overtreding schuldig. Op het jachtveld van de oude Heer David de Neufville schoten wy tegelijk op een faisantenhen zonder van een akte voorzien te zyn. Ik zeg viervoudig delict, want wy hedden geen akte, het 468 was Zondag, wy joegen op eens anders grond en doodden een hen, en dit laatste was op een boete van f 5,- verboden. Onze conscientie lietons niet met rust en thuiskomende beleden wy onze zonde aan Grootpapa die alleen zeide:"Lieve jongens, Zondags kan er geen zegen op rusten,"waarop wy als uit één mond uitriepen:"Maar wy hebben het beest toch allebei geraakt."

Ik weet niet meer wanneer voor 't eerst de courses te Zandvoort of liever in het Duin nabij Z. gehouden zijn, maar het was onder de regeering van Willem II, want die heb ik er met de drie prinsen Willem, Alexander en Hendrik gezien. Dat waren amusante maar warme dagen en ik heb zoowel de eerste wedren als de volgende in later jaren bijgewoond. Oom Henk was een der Commissarissen en wy mochten dus allen op de tribune komen. Wie er alzoo racers lieten loopen is my ontgaan, maar Hendrik Crommelin, Overleden 1900 (thans een oud heer met kromme beenen) was altyd een der jockeys. Er waren ook races tusschen harddravers en die werden altyd gewonnen door de 469. harddravers van de oude Heer Arie van der Hoop, chef van Hope & Co, wien Hendrik van Loon in 1854 als chef opvolgde. Eens riep de Koning:"Meneer v.d.Hoop,"toen deze op de renbaan liep en daar hy het niet scheen te hooren riep de Koning nog luider:"Meneer van der Hoop!" waarop deze zich omkeerde en zeide:"Ja dadelijk!" maar doorliep, hetgeen my zeer amuseerde.

Misschien heb ik al vroeger verteld wat ik nu ga schrijven, maar herhalingen zullen meer voorkomen daar ik niet meer weet wat ik vier of zes maanden geleden schreef. De Heer van der Hoop trouwde in 1ste huwelijk met ..... en was toen zóó arm, dat toen hy en zyn vrouw op een soirée by Koning Willem I genoodigd werden, zy niet konden gaan omdat hy geen japon voor zyn vrouw kon bekostigen. Later hertrouwde hy met de Wed. Hofsteede geb Fontein, een mooie Friezin, die by groote gelegenheden haar haar gouden oorijzers en juweelen spelden aandeed. Toen de Heer v.d.Hoop 470. stierf liet hy vijf millioen na. In 1848 had hy de moed om, toen de oproerlingen aan de overzyde van zyn huis voorbyliepen, met zyn knecht in livrei achter zich op de stoep te gaan staan en hun een speech toe te schreeuwen (hy had een geweldige stem) en 's middags in zyn koets naar de beurs te rijden, waar niemand durfde komen.

Saar logeerde elke zomer op Sparenberg, zyn buitengoed naby het Kranzinnigengesticht Meerenberg en wy hebben er als jongens met Mama wel gegeten. Hy had daar een glazen kast die vol zweepen en andere voorwerpen was, welke zyn harddravers als pryzen gewonnen hadden. Op Sparenberg zag ik voor 'teerst een gong en het amuseerde hem om daar zelf met alle macht op te slaan. Hy liet een kabinet moderne en niet alle even fraaie schilderijen na.

(Ik moet nog de namen vermelden van een paar oude heeren, die wel eens avondvisites by ons aan huis maakten en wier namen ik ni fallor nog niet heb genoemd. Een hunner heette Abram de Neufville. Saar gaf hem de
471. bijnaam van Brama, omdat hy met de Heer Piet Hartsinck een Indische opera gedicht had onder de titel van Brama en Zoloë. Nu kwam daarin voor dat een vrouw Zoloë moest verbrand worden en Brama, de priester, bevel gaf dat de hut waarin zy woonde, afgebroken zou worden en dat men zou aandragen:

"Tot eenen stapel houts de spaanders dezer hut,"

maar zie daar wisten de rijmelaars geen rijmwoord op hut te vinden en vervoegde de Neufville zich tot Papa om hulp, die terstond opschreef:

" Zoo strekk' zy tot het laatst haar zelve nog tot nut!")

(Wy hadden het land aan die avondvisites omdat zy ons in ons werk stoorden. Eens was ik aan myn taak voor de Lat.school bezig toen de N. binnenkwam en my vroeg wat ik deed. Ik antwoordde dat ik uit Homerus vertaalde, waarop hy zeide:"Homerus nam een snuifje en niesde als een kat" en terwijl hy met de vinger een der verzen uit de Odyssee aanwees, daarbij voegde:"Kijk! daar staat het!". Ik deel dit mede als een staaltje van 's mans onbeduidendheid, waarmede als gewoonlijk trots gepaard ging, want toen de Gouverneur-Generaal Jan Jacob Rochussen uit Java teruggekeerd was en op het Casino verscheen, vroeg de N. aan Papa wie dat was en liet hy, nadat Papa Rochussens naam genoemd had, er op volgen:"Rookhuizen? wie is dat? Ik ken geen Rookhuizen."In die tijd werden alleen aristocraten en adellijken op het Casino toegelaten en zou geen ander het gewaagd hebben
472 zich als lid te laten voorhangen, daar hy zeker was van gedeballoteerd te worden.Intusschen slopen enkelen er door als de Insingers, de Borski's, de Ludens, omdat zy rijk waren en diners gaven of omdat de meisjes er lief uitzagen.)

473 (Ik noemde ook de Heer Piet Hartsinck, deze was niet gehuwd en zeer bijziende, en eenmaal redde zyn dikke stropdas hem het leven, toen hy tegen een dragonder aanliep die ergens op wacht stond en zyn scherpe sabel schuins voor zich hield. De punt van de sabel sneed de stropdas door, maar daar de Heer H.terugdeinsde, werd zyn hals niet getroffen. Zyn broeder Herry Hartsinck was getrouwd en had twee zoons Renaud en Rembrand. Op zekere St Nicolaasavond werden hem de kinderen van zyn zwager Schuyt
474 van Castricum thuis gezonden, daar deze, die in een dubbel huis woonde en prachtig opgetuigde paarden had, zyn gansche fortuin verkwist of verspeeld en met zyn vrouw het land verlaten had. Later zag men hen als croupiers aan de een of andere speelbank verbonden. De Heer en Mevrouw Hartsinck hebben voor die kinderen Schuyt voorbeeldig gezorgd.)

(Koo de Neufville, broer van Bram of Brama, was weduwnaar maar durfde niet hertrouwen, omdat hy niet wist met wie hy dan in de hemel zou getrouwd zyn. Hy scheen dus Lukas XX:34-36 nooit gelezen te hebben.)

(Jonas Daniël Straalman, heer van Deutz, ter Haar en Swenhoven, had een scheeve mond. Nu was er destijds in de Fr. Variétés tegenover de Lat. School een acteur, die hem perfect nabootste. Wy gingen er wel eens heen op Zaterdag avond, daar de entrée slechts 75 cts bedroeg en men daarvoor dan nog bovendien een kop thee of een glas punch kon krijgen. De Heer Straalman was voor ons heel vriendelijk en liet voor onze ezel een geel
475. leeren tuig en hoofdstel maken. Zyn zoon Willem werd Roomsch om met de dochter van de herbergier te Soestdijk te kunnen trouwen.)

(Daan Hooft, militiecommissaris, getrouwd met Juffr.van der Goes, een van Mama's vriendinnen, ging door voor de amant van Mevrouw Alewijn, evenals de Heer Frans de Wildt, de vader van Mevrouw Hansje Backer, voor dien van zyn schoonzuster van der Oudermeulen. De Heer Hooft had een stem als een klok, gelijk my bleek toen ik met myn remplacant Jacob Strooband voor hem in de Militiezaal verscheen. Ik had geloot en een lang nummer getrokken en toen kocht Papa een plaatsvervanger voor my. Dit nam niet weg dat ik toch moest gemeten worden. Dit geschiedde aldus. Achtereenvolgens ging ieder loteling tegen een lat staan, waarna een beweegbare dwarslat op zyn hoofd werd neergelaten. Nu was die dwarslat weliswaar met een papier omwoeld, maar dit werd niet vernieuwd en was dus vet en smerig van al de zeere of vuile hoofden waarmee het in aanraking geweest was. Ik werd misselijk toen ik het op myn hoofd voelde kleven. Daarna werd Strooband gemeten en door een geneesheer gekeurd, waarbij ik moest tegenwoordig zyn, wat ook onsmakelijk was daar hy zich tot op het bloote lijf moest uitkleeden. Toen ik hem naar zyn huis bracht, wilde hy
476. elke kroeg binnentreden. Zyn vrouw lag natuurlijk in 't kraambed, gelijk by vrouwen uit die stand altijd het geval is.)

Saar

Nu ik toch aan 't vertellen ben van de Heeren die visites maakten, moet ik ook een woord zeggen over Saars aanbidders eer zy Hartsen aannam. Deze vroeg haar, gelijk ik bijwoonde, terwijl hy met haar na een wals op een bal by de Heer Clifford rondwandelde:"Voulez-vous écouter les propositions d'un homme d'affaire?", genoeg om ieder meisje de lust te benemen van ja te antwoorden. Maar Saar vond hem evenals Ottilia Wrangel tellement séduisant dat zy zugriff. Wy vonden hem onmogelijk omdat hy reeds toen, op zyn 27ste jaar, een tobber was en uitsluitend met oude heeren omging, die de zoogenaamde doperwtjessocieteit bezochten, en wy trachtten dus Saar te bewegen hem te bedanken, maar het baatte niet en zy heeft helaas! ondervonden wat het is een man te hebben, die schriel is, een moeilijk humeur heeft en altijd en over alles, vooral over de politiek en het regeeringsbeleid tobt, zoodat hy later als Lid der Eerste Kamer de bijnaam verwierf van Koloniale bezorgdheid.

477 (Saars andere beaux waren Colas Trakranen, Jan Jacob van Reenen en Go Fontein. Eerstgenoemde zond haar op St Nicolaas een beeldige papeterie nameliijk een elegant bruinlederen kistje met papier en enveloppen in diverse kleuren en formaat, en elk pakje voorzien van een allerliefst vers. Daar hy een broer was van Saars vriendin Suzette Trakranen, had hy alle gelegenheid om Saar te zien; daarby was hy rijk en fatsoenlijk, maar Saar gevoelde niets voor hem en weigerde zyn aanzoek. Hy ging later naar de Oost, trouwde aldaar, (werd de vader van Mevrouw Teding van Berkhout van de Dreef) en werd eindelijk President der Handel My.)

(Jan Jacob van Reenen, om zyn voornamen Jean Jacques Rousseau genoemd, kwam er even slecht af. Ook hy was rijk, maar hy was een halve gek en ontzettend zenuwachtig zoodat Saar bang voor hem was, niet het minst toen hy acces gevraagd had en zy hem alleen ontvangen moest.Het liep echter beter af dan zy verwachtte want hy sloeg haar geen blauw oog toen zy hem bedankte.)

478. (De derde candidaat was Go Fontein, broer van Mevr. van der Hoop, en dus een Fries, een pracht van een vent, die elke zomer op Sparenberg logeerde en aldaar Saar leerde kennen en liefkrijgen. Saar was daar alles behalve ongevoelig voor en vond ook hem allerliefst, zoodat zy alle plan had om hem het jawoord te geven indien hy haar vroeg. Wat er toen precies gebeurd is weet ik niet, maar wel dat Oom Henk en Tante Antje violent tegen Fontein geanimeerd waren, omdat Saar, indien zy met hemtrouwde in Friesland zou moeten wonen en misschien nog om andere redenen. In elk geval namen zy Saar à faire en beduidden zy haar dat zy hem moest bedanken. Saar logeerde op het Manpad en schijnt de tijd niet gehad te hebben om Papa en Mama te raadplegen, toen hy onverwachts op het Manpad verscheen, haar verzocht te spreken en aanzoek om haar hand deed. Saar was vreeslijk ontdaan en stamelde een refus, maar zóó dat hy wel kon begrijpen dat het niet gemeend doch gedwongen was. Zy hoopte althans qu'il reviendrait à la charge, maar dit deed hy niet en dit heeft Saar heel wat tranen gekost. Papa en Mama namen het Oom Henk en Tante Antje zeer kwalijk van Saar overreed te hebben om aldus te handelen zonder hen te raadplegen. Mevrouw van der Hoop was boos op Saar en Fontein zelf vond haar vermoedelijk zóó coquette en onstandvastig dat hy er voor bedankte om het nog eens by haar te wagen. Of hy later met een ander getrouwd is weet ik niet meer. Overigens herinner ik my niets meer van hem dan dat hy verbazend hard schaatsen reed en eens om 'thardst tegen de Holl. trein van Amsterdam tot Haarlem heeft gereden maar dit verloor omdat hy er niet op had gerekend dat hy te Halfweg de schaatsen moest afbinden en een eind over de weg loopen.)

479. (Ik wil hier nog een enkel woord zeggen van myn kennissen. Bram Willet, Berg, Theo en Willem van Eys zag ik wel veel maar op intieme voet ben ik nooit met hen omgegaan.) Myn intimi waren gedurende myn studententijd Hendrik van Loon, Jacob Ploos, Herman van Lennep, Jan de Geer en Piet Six. Eerst 18 April 1853 ben ik met Cees Hartsen intiem gelieerd geraakt want eerst toen schonk hy my zyn vertrouwen en opende hy my zyn hart.

(Hendrik was een juweel en vond het heerlijk dat ik Lore liefhad. Hy was hoogst netjes en zuinig en daarby zeer vrijgevig,(en juist omdat hy ordelijk en zuinig was had hy altijd geld over om cadeautjes aan zyn zusters te geven.) In elk opzicht verschilde hy van zyn broer Willem, die slordig en dus verkwistend was. Beiden hadden hetzelfde zakgeld, maar Hendrik moest daarvan zyn diners in Amsterdam betalen of de fooien indien hy by kennissen at. Beiden kleedden zich by Hart die altijd zeide dat hy zulk een goede klant had aan Willem die veel sleet en zulk een slechte smaak had dat Hart aan hem de stoffen kwijt raakte die geen ander uitkoos.

Wat het slijten betreft geleek Willem op de Heer Ernst Sillem, vader van John en Mina, daar hy onder het loopen geen vrouw of meid ontmoette en voorbijliep, zonder ettelijke keeren rechtsomkeerd te maken, ten gevolge
480. waarvan hy volgens Hart zijn kleeren gauwer sleet dan een ander, en wat de smaak betreft evenaarde Willem de Koning, die ook de vreemdsoortigste kleuren koos voor zijn gewone vesten en pantalons.

Tusschen Caroline en Maria bestond hetzelfde verschil als tusschen Willem en Hendrik wat orde en overleg betreft. Zoodra C. haar maandgeld kreeg, zonderde zy er een vierde van af ad pios usus, en zoodra zy 'teen of ander kleedingstuk liet maken berekende zy hoeveel dit zou kunnen kosten en legde dan daarvoor iets meer op zijde, terwijl zy niets kocht zonder het terstond te betalen en nooit haar moeder met onbetaalde rekeningen is lastig gevallen. Agnes en Maria deden precies het omgekeerde. Zy waren altijd in de schuld en geneerden zich niet haar moeder om geld te vragen als zy argent court waren. Zy besteedden dan ook veel, veel meer voor haar toiletten dan Caroline, en toen zy eenmaal getrouwd waren vertelden Beels en Nepveu my dat zy telkens ontstelden als de rekeningen der naaisters, hoedemakers enz. inkwamen. Indien Lore niet zooveel overleg gehad had waren wy er vóór haar moeders dood met al onze kinderen nooit gekomen. Gelukkig was ik evenmin een verkwister, maar gelijk men my reeds vroeg noemde, een mannetje sekuur, en heb ik de zuinigheid dikwijls te ver gedreven. Zoo herinner ik my dat ik in 1842 naar school gaande, van Mama een paar licht-glacé handschoentjes meekreeg en die zóó beeldig mooi vond dat ik ze niet wilde aantrekken uit vrees van ze te bederven, maar ze
481. in myn kaptrommel bewaarde, met dit onvermijdelijk gevolg dat ze spoedig geheel gespikkeld waren. Met myn kleeren kon ik lang toe, en Jan v.d.Veld met wie ik in 1898 joeg, zeide terecht dat ik ze te lang droeg toen hy hoorde dat ik nog dezelfde vetleeren schoenen en kiel droeg als voor 30 en 50 jaar. Maar ik herhaal, hoe zouden Lore en ik van ons geringe inkomen hebben kunnen leven indien wy niet zuinig geweest waren ?

Met Jacob Ploos ging ik haast nog meer om dan met Hendrik van Loon, omdat wy beiden in de rechten studeerden en samen repeteerden. Zyn ouders waren meer dan vriendelijk voor my en al kwam ik er avond aan avond terstond na het eten, dus te 6 ure gelijk toen de gewoonte was, thee drinken, altijd was ik welkom zoowel 'swinters als 'szomers. Jacob was geen genie en evenmin geestig maar een werkezel en later is hy een goed kantonrechter geworden en in één opzicht eenig in zyn soort, daar hy nooit boven het tarief rekende en elke boedelscheiding met de stipste nauwgezetheid nazag. In de latere jaren zyns levens, nadat hy een kwaal had gekregen die hem dwong zyn ambt neer te leggen, was hy meer en meer verbitterd geworden en had zyn zuster veel van zyn luimen te lijden, maar voor my bleef hy dezelfde.

Abram da Costa en Peter de Genestet waren ook met my bevriend, maar
482. intiem ben ik nooit met hen geworden. da Costa raakte aan het spel verslaafd en de Genestet vond ik geweldig gemaakt en pedant. Toen ik eens met Christiaan by de Krusemans soupeerde omdat Suze jarig was, drong men er by de Genestet op aan dat hy improviseeren zou wat hy nog nooit in zyn leven gedaan had. Hy stribbelde lang tegen maar stond eindelijk op en zei een lief vers op. Ik was de eenige die bespeurde dat het geen improvisatie was. Toevallig was ik 'smiddags by hem opgeloopen, maar toen ik op het portaal komende hem in zyn kamer hoorde reciteeren, bleef ik luisteren en sloop daarna weg, en nu droeg hy 'savonds dezelfde regels voor die voor geïmproviseerd moesten doorgaan. Dit vond ik beneden critiek, maar het neemt niet weg dat hy mooie verzen heeft gemaakt. Zyn gedicht: „'tWas toch de hovenier", is prachtig.

483. Als student bezocht ik aanvankelijk de Studentensocieteit, maar al spoedig werd het de mode om lid te worden van Arti et Amicitiae, en daar was het honderdmaal amusanter. Sterke drank heb ik nooit gebruikt, maar ik speelde dol graag billart en daar ik meestal de partij won kostte dit my geen geld. In Arti kwamen alle schilders en kunstkenners uit die tyd,
484. en onder hen waren geestige lieden, zoodat zy niet gaarne zagen dat uilskuikens lid werden. Dit was zeker niet te voorkomen en men vond er allerlei soort van menschen, o.a; een menigte Joden, zoowel Portugeezen als de Teixeira's, de Pardo's, de Mendessen, als Duitsche, voorts gewone burgerlui, ook vreemdelingen en liefhebbers van de kunst als Olyman s en van Veerssem, die de platluis werd bygenaamd omdat hy overal klapliep. Herman ten Kate engageerde zich met Juffrouw 'tHooft, een mooi meisje uit Bommel en toen hy op zekere dag van daar was teruggekomen en door allen gecomplimenteerd werd, vroeg ik hem of hy lang gebommeld had en deze laffe ui maakte dat ik dignus was intrare in illorum sanctium collegium.

485. Na deze lange uitweiding keer ik tot het jaar 1852 terug. Nadat ik
486. Lore 2 Sept te Amsterdam op straat gesproken had en zy vol van haar logerie op Elswout maar jegens my koel geweest was, zag ik haar niet terug voordat ik op Schaep en Burgh werd te logeeren gevraagd om 3 Nov. Hen-
487. driks verjaardag mee te vieren. Hendrik had van 2 tot 4 Nov verlof gekregen om het kantoor te verlaten en Dinsdag reed ik met hem naar S. enB. waar wy voor het eten arriveerden. Wie schetst myn vreugde toen ik bevond dat Tante en een paar zusters afwezig waren en ik dus vriendelijk ontvangen werd! Weliswaar zat ik aan tafel niet naast maar schuins voor Lore, maar de conversatie was levendig en vrij. Myn vader had in October een paar dagen op S. en B. doorgebracht en in de loop van het gesprek vroeg ik of hy nogal opgeruimd en op zyn dreef was geweest. Ik had de vraag tot allen gericht maar Hendrik antwoordde:"Neen! ik vond dat hy deze keer zeer stil was."- "Comment?" riep daarop Caroline uit, terwijl zy violent kleurde,"il était gai comme toujours et nous a beaucoup amusées." "Wie dat ?"vroeg Hendrik, "Oom Koo?" "Oh!" hervatte Caroline en zy kleurde zoo mogelijk nog meer," je croyais que Maurice parlait de Monsieur Hartsen."

Behoef ik te zeggen hoe ik te moede was? Zoo was haar hart dus nog vol van hem met wie zy weken lang was omgegaan, maar die nu toch al byna een maand tevoren haar had verlaten. Die kleur, dat rayonnante gezicht,
488. waarmede zy over hem sprak, zeide my genoeg. Ik was geheel terneer geslagen en kon geen woord meer uitbrengen en de stilte welke er na Lore's woorden inviel, vermeerderde myn verlegenheid. Zoo was dan gebeurd wat ik wel duchtte, haar hart was door myn meerdere veroverd. Zyn charme had ook haar bekoord, en het was my duidelijk dat, indien zy al ooit iets voor my gevoeld had, dit nu geweken was. Kon ik het haar kwalijk nemen? Had ik het recht er haar een verwijt van te maken ? Had ik niet altijd getwijfeld of ik op eenige wederliefde kon hopen ? En was het niet natuurlijk dat, nu zy hem had leeren kennen, dien ik zoo veel hooger schatte dan myzelven, myn beeld uit haar hart was geweken ?Indien ik my in myn eigenwaan al verbeeld had dat ik eenige indruk op haar had gemaakt zoo bleek my nu duidelijk dat het alles schijn was geweest.

489. De volgende dag ging ik met Hendrik op de jacht maar hoeveel genot my anders de jacht verschafte, deze reis was ik te diep geschokt en bedroefd om daarin eenig genoegen meer te vinden. Het was of de fakkel, die myn levenspad verlichtte , was uitgebluscht. Daags daarna moest Hendrik weer op zyn kantoor zyn maar daar hy Zaterdags weer buiten zou komen, zeide hy my dat ik maar die twee dagen op S.enB. moest blijven. Ik antwoordde dat ik dit niet wilde doen tenzij zyn moeder het goedkeurde. "O!" hernam hy,"die vindt het best." Ik nam daar echter geen genoegen mee en besloot het haar zelve te vragen. Zy bleef altijd beneden totdat de anderen naar bed waren. Ik heb verzuimd te vertellen dat zy reeds Dinsdagavond uit den Haag was teruggekomen en myn vreugde van van haar verlost te zyn dus van korte duur geweest was. Toen zy alleen gebleven was naderde ik haar en zei:"Tante!" maar zy keek niet op en bleef lezen. Daarop hoestte ik. O die scène staat my nu na 48 jaren nog zoo levendig voor de geest alsof het gisteren avond gebeurd ware. Zy keek my aan met diezelfde stuursche blik die zy op my geworpen had toen zy uit den Haag was teruggekeerd, en ik zeide bevend:"Tante! Hendrik heeft my gevraagd om buiten te blijven daar hy overmorgen weer hier komt. Vindt u dat goed?".Geen
490. antwoord.Kennelijk overlegde zy by zichzelve of het niet mogelijk ware my een weigerend antwoord te geven. Het zweet brak my uit. Eindelijk zeide zy:"Ja! mits je je alleen weet bezig te houden.Ik zal je morgen de sleutel geven van het kerkhek op Hilverbeek; dáár is een mooie bibliotheek!" Alsof ik dat nietwist! "Ik zal morgen ochtend met myn geweer in de plaats gaan loopen,"hernam ik. "Ja dat is goed!" gaf zy ten antwoord en daarop trok ik naar myn kamer. De volgende ochtend vroeg vertrok Hendrik te 7½ ure per diligence naar A.en bracht ik de voormiddag in de plaats door. Na de koffy gaf Tante my de sleutel van het bewuste hekje en ging ik naar Hilverbeek, maar voor het eten kwam ik op S,enB.terug. Na het eten ging ik by Willem een sigaar rooken en toen ik weer beneden kwam was Tante bezig het pak te openen dat dagelijks per schuit uit Amsterdam kwam en in de regel couranten en brieven bevatte. "Carolien! die is voor Jou,"riep zy uit,een brief in de hand houdende. C.stond van de andere tafel op en nam het aan. Ik was met opzet aan haar overzijde gaan zitten maar herkende in een oogwenk Cees Hartsens zeer eigenaardige hand. "Van wien is het? vroeg Tante. "Van Meneer Hartsen Mama!"En terstond vloog Tante op en boog zich lachende over C's schouder heen. Men kan zich ternauwernood voorstellen wat ik onderging.

491 Ik zag hoe Carolien de brief verslond en dien daarna in haar zak stak. Zoo was dan de correspondentie, wie weet hoe lang reeds tusschen de beide gelieven aan de gang en keurde Tante die niet alleen goed maar had er schik in. Dit was myn nekslag. Van die dag af begreep ik dat er voor my geen hoop meer bestond; ik had de slag tegen Cees H. verloren. Ik moest nu myn best doen om myn liefde voor haar te overwinnen en haar te vergeten. Toen ik in Amsterdam terug kwam en myn moeder my vroeg hoe Carolien
492. geweest was antwoordde ik:"Charmant als altijd." want ik was te trotsch om te zeggen dat C.Hartsen my had gesupplanteerd.

In diezelfde maand November was er uitvoering in Caecilia en ik begreep dat Caroline wel zou komen luisteren. In weerwil van myn besluit om haar niet meer te zien en van haar afstand te doen kon ik geen weerstand bieden aan de begeerte om haar te ontmoeten en nam ik een plaats in de bak der Holl. Komedie, waar de concerten van Caecilia altijd gegeven werden. Op de bestemde avond zorgde ik er vroeg te zyn en bleef ik met myn rug naar het tooneel gekeerd in de richting der loges kijken. Al spoedig zag ik Caroline en Henriette in een daarvan op de voorste bank plaats nemen en werd ik duidelijk gewaar dat zy my in 'toog kreeg en toeknikte. Nadat de eerste helft was gespeeld en de pauze begonnen was, stond ik op om my naar de loge te begeven, maar op hetzelfde oogenblik bleef ik als genageld op myn plaats, want ik zag Cees Hartsen de loge binnentreden en zich schuins achter Caroline vooroverbuigen en haar toespreken. Hy was my
493. dus vóór geweest en had zich kennelijk reeds voor de pauze naar boven begeven. Het was voor 'teerst dat ik hen samen zag en myn arme hart bonsde van jaloezy. Caroline had zich omgedraaid en nu zag ik die hoofden vlak by elkaar en beiden in levendig gesprek gewikkeld. Ik verwanschte myn dwaasheid van te zyn gekomen om dat tooneel by te wonen. Myn bloed kookte maar in plaats van de zaal te verlaten bleef ik staroogend en onbewegelyk naar de beide gelieven kijken. De pauze duurde lang, althans zoo scheen het my toe, maar Cees bleef praten. Eindelijk kwam het orkest terug maar Cees bleef zitten en telkens na elk stuk kwamen die beide hoofden tot elkaar en begon het gesprek opnieuw. O ik wist by ondervinding dat Caroline een levendige conversatie kon voeren, maar nu zy het die avond deed en met hem, terwijl zy wist dat ik alles gadesloeg, bewees my meer dan iets anders dat zy my wilde toonen hoezeer zyn gezelschap haar behaagde en dat
494. zy my niet miste. Beter gelegenheid kon zich aan haar niet hebben voorgedaan. Wat bewoog my nog te blijven? Wat bewoog my na de afloop van het concert aan de uitgang te wachten totdat Caroline beneden kwam? Ach! indien ik my verbeeld had dat het my mogelijk zou zyn haar te vergeten, dan gevoelde ik op dat oogenblik hoezeer ik my vergiste. Myn hartstocht was sterker dan ooit en dwong my haar komst af te wachten. Daar kwam zy langzaam de trap af, maar....aan de arm van Cees! Ik had nauwelijks de kracht om te groeten toen zy my voorbyliep en door hem in 'trijtuig geholpen werd. Als een razende holde ik naar huis.

De volgende middag moest ik by Mevrouw van Lennep -van Loon, haar tante eten, en de eerste die ik zag binnentreden was Caroline. Van dat diner herinner ik my niet veel meerdan dat ik naast haar zat en zy niet ophield van Cees Hartsens lof te zingen en wat deed ik ? In plaats van myn wrevel te toonen en een ander sujet van conversatie te entameeren, sprak ik met haar mee, moedigde ik haar aan en weidde ik uit in myn bewondering van hem, en vertelde ik haar hoe knap hy was, hoe geestig, hoe goed gehumeurd, hoe welwillend en bemind, want myn piëteit weerhield my van op eenigerlei wijze de schijn te willen aannemen van hem haar liefde te misgunnen. Ik ging weliswaar met wrok in het hart naar huis, en ik
495. gevoelde my diep ongelukkig, maar ik moest erkennen dat het een wijs besluit der Voorzienigheid was om haar aan hem te schenken, die zooveel boven my voor had, die niet alleen op allerlei wijzen boven my uitblonk, maar die tevens rijk genoeg was om na zyn promotie terstond met haar te trouwen, terwijl ik niets bezat en haar niets had aan te bieden.

Het duurde niet lang of Tante van Loon kwam voor goed in de Stad. Al spoedig vernam ik dat Cees Hartsen van 'toogenblik dat zy in Amsterdam was teruggekeerd, schier elke dag by haar kwam, ja soms de gansche dag van 10 uur 's ochtends tot 'savonds na het souper op de Heerengracht doorbracht. Ik verhaam het van Hendrik, ik vernam het van Saar en het versterkte my in myn overtuiging dat zy voor my verloren was. Kennelyk
496. hadden de twee gelieven hetzy reeds op Schaep en Burgh of onder het concert van Caecilia te zamen afgesproken dat hy, zoo dikwijls hy vrij was, op de Heerengracht zou komen of misschien had Tante hem gezegd dat haar huis te allen tijde voor hem open stond, want dit was zeker dat zyn visites met haar volkomen goedkeuring geschiedden.

Het nam niet weg dat ik haar gedrag in hooge mate ongepast vond en ik was de eenige niet. Later vernam ik van Constance van Loon-Voombergh (de vrouw van Jan van Loon, Caroline's broer) dat iets dergelijks nooit vertoond werd en men zoo iets allerminst van haar schoonmoeder had verwacht, daar deze zich de airs gaf van zoo preutsch met haar dochters te zyn en alle vrijers te weren. Het schijnt vreemd dat noch Anna, noch Constance noch Juffr. Thumm de vrymoedigheid hebben gehad om aan Tante te vragen of zy die intercourse wel goedkeurde.

497. Van myn zijde moest ik nu alles in 'twerk stellen om haar te vergeten en uit dien hoofde droeg ik zorg dat ik haar zoo min mogelijk zag. En dit kostte niet zooveel moeite, daar ik na de beleefdheidsvisite, die ik in December, na Tante's terugkomst in Stad aan deze gemaakt had, die niet behoefde te herhalen. Caroline ging niet op diners en ik ontmoette haar dus nergens dan wellicht een enkele keer in de Wale Kerk, maar daarvan heb ik geen herinnering. Intusschen kon ik niet vermijden van haar te hooren. Destijds was er elke Vrydag avond concert in Felix Meritis, waar alle eerste meesters kwamen spelen en de eerste chanteuses zongen. Men beweerde dat zy niet tevreden waren indien zy daar niet waren gekeurd. Nu was Papa honorair lid en kon Mama er dus voor niet komen; myn zwager Hartsen was gewoon lid en gewoonlijk gingen Mama en Saar dus te

498. zamen; byna altyd chapronneerden zy Caroline, die op het dameskaartje van .....Cees vrij entrée had. Wanneer Mama dan thuis kwam vertelde zy my dat Cees de gansche avond achter of naast Caroline gezeten en haar het hof gemaakt had. Als het er zóó vol was dat hy geen gelegenheid had haar te naderen wist hy toch door over de banken te springen in haar nabijheid te komen en anders de pauze af te wachten. Maar dit was het ergste niet. Wat haar het meest hinderde was dat hy na de afloop praten bleef totdat de rijtuigen werden afgeroepen en hy dan aan Caroline zyn arm aanbood en haar naar het rijtuig bracht. Meermalen zeide Mama my dat zy het heel onbeleefd van hem vond haar te laten staan en niet minder onbeleefd van Caroline dat zy zyn arm aannam inplaats van hem te zeggen dat hy die aan Mama moest offreeren. Ik begreep best dat Caroline geen weerstand aan haar hartstochten kon bieden en zich des te liever in Mama's en Saars bijzijn het hof liet maken, opdat het my zou ter oore komen, en ik begrijpen zou dat er voor my geen hoop bestond. Menigmaal bekroop my een onbedwingbare lust om by 'tuitgaan van Felix te gaan staan en dat tooneel met eigen oogen gade te slaan, in de hoop dat Caroline misschien beschaamd zou wezen en ik daardoor een kleine wraak kon nemen, maar ik

499. heb het toch niet durven doen. Die Felixavonden waren echter een marteling voor my.

Niet minder ontroerde het my toen Mevrouw van Lennep-van Loon, wie ik een bezoek bracht, my zeide:"Ik ben vanmiddag op de Heerengracht geweest en daar de knecht my zeide dat je Tante in de zaal was, ging ik naar boven, opende de deur en zag.....enfin je begrijpt wie ik meen, knie aan knie voor de piano, de hoofden by mekaar, de handen idem, en zonder je Tante. Zy speelden niet en zy verschrikten toen ik binnenkwam, maar ik behoef je er niets meer van te zeggen dan dat het tusschen die twee klaar is. Tu peux en faire ton compte mon ami !" Nu, dat had ik al sinds lang gedaan, maar het belette niet dat elk woord my als een priem door het hart ging.

Ik had gelukkig eenige afleiding in myn werk, want Prof de Wal had my eindelijk myn proefschrift terug gezonden na die drie maanden gehouden te hebben en my geschreven dat ik er een tweede stuk aan moest toevoegen. Hiertoe moest ik weer andere boekwerken naslaan en ik herinner my toen van Piet Hartsen een boek over de stormen ter leen gekregen te hebben. Myn tweede stuk onderwierp ik opnieuw aan Prof de Wals oordeel, en toen ik het had terugontvangen en de voorrede gereed was, terwijl ik ook inmiddels de stellingen had geconcipieerd, bracht ik het by de druk-

500. ker. De le proef corrigeerde ik zelf, de 2e Dr Veegens en de 3e Papa, en deze wist er nog altijd een menigte fouten uit te halen. Toen alle 600 exemplaren, sommige in prachtbanden, gedrukt waren, begaf ik my, na een uur te hebben aangevraagd, met myn paranymfen David en Piet Six naar Leiden en brachten wy de dissertatiën rond. De volgende dag, Zaterdag 26 Febr 1853 zou de promotie plaats hebben. De eerste die tegen my in het krijt trad was de cand.in de rechten van Nispen van Pannerden, die met groot gemak en in vloeiend Latijn een myner theses bestreed, Ik vond dit des te aangenamer daar hy my geheel onbekend was en er dus van voorafspraak geen kwestie was. Na hem opponeerden Pijnappel en da Costa, terwijl Prof de Wal het laatst my aanviel.

Het was een opluchting toen de Pedel de Aula binnentrad en het sacramenteele hora liet hooren, en nog grooter was myn vreugde toen ik tot Doctor in de beide rechten gepromoveerd werd. Papa was natuurlijk by de
501 plechtigheid tegenwoordig geweest, maar ik miste myn lieve grootvader, die kort tevoren op 78 jarige leeftijd ontslapen was. In een brief van 4 Maart '53 schreef Papa aan Prof van Assen, die myn promotie niet had bygewoond, dat het Latijn myner dissertatie goed was en ik ook goed Latijn gesproken had, maar dat het hem had gehinderd dat er zoo weinig Hoogleeraren by tegenwoordig geweest waren. Na de felicitatie hadden wy een klein diner te Leiden waaraan Papa, myn paranymfen, Pijnappel en da Costa deel namen.

Zoo had ik dan nu myn studiën voltooid en moest ik my hoogst gelukkig hebben gevoeld. Helaas! het tegenovergestelde was waar! Ik was diep ongelukkig. De slag my door Caroline toegebracht had een wonde in myn hart geslagen die alles behalve genezen was en my zelfs lichamelijk pijn deed. En daar was nog iets bijgekomen. Nadat Cristiaan in Java gekomen was en die vriend en tijdgenoot van David, Eduard s'Jacob, ontmoet had, was diens eerste vraag geweest of ik al was gepromoveerd, en zoo ja of ik dan wilde overkomen om aanvankelijk onder en daarna met hem als advokaat werkzaam te zijn. Hy had reeds een bloeiende praktijk en hy voorspelde ook my gouden bergen. Zoodra Christiaan my dit had geschreven had ik hem onmiddellijk bericht dat ik er niet aan kon denken Caroline te verlaten, en dus by geen mogelijkheid s'Jacobs vriendelijk voorstel kon aannemen, maar een paar maanden later, toen ik door C's gedrag alle hoop
502 op haar bezit verloren had, schreef ik opnieuw aan Christiaan, ditmaal om hem te zeggen dat ik op myn besluit om in Nederland te blijven moest terugkomen en bereid was om naar de Oost te vertrekken. Dat was in Dec. 1852. Toen ik echter in Febr 853 gepromoveerd was had ik de moed weer verloren om het Vaderland te verlaten en een plan beraamd dat in geen enkel opzicht te verdedigen was en my later tranen van spijt en berouw heeft gekost. Ik wilde van myn hopelooze hartstocht voor Caroline genezen en tevens aan de reis naar Java ontkomen, en zoowel 'teen als 'tander hoopte ik te kunnen verkrijgen door met een rijk meisje te trouwen.

Er was er één in Amsterdam, dat my, naar ik geloofde, ondubbelzinnige blijken van genegenheid gegeven had. Ik had Anna Voombergh al dikwijls ontmoet en bemerkt dat zy met andere jongelieden uiterst stijf en verlegen was, met my daarentegen los en op haar gemak en in hetgeen ik zeide en deed stelde zy belang. Daar kwam by dat het een genot was by haar in huis te verkeeren, omdat ik altijd even vriendelijk door haar moeder en zuster werd ontvangen. Even stuursch en hondsch als Tante van Loon my behandelde, zoo lief en hupsch bejegende my Mevrouw Voombergh.

503 Intusschen kon ik er niet toe besluiten haar hand te vragen omdat ik zeer goed gevoelde dat ik nog altijd Caroline lief had en somtijds weer de hoop voedde haar toch nog eenmaal te kunnen winnen. Ik had namelijk aan Cees Hartsen voorgesteld om met hem te repeteeren. Zyn dagelijksch spelen met Caroline had hem al zyn tijd voor studie doen verliezen, en daardoor was hy zeer ten achteren geraakt. Ik had myn doctoraal in Mei gedaan, maar hy had er nog schier niets voor geleerd. Wat my nu bewoog om hem myn voorstel te doen was enkel dit: hem omtrent zyn intercourse met Caroline uit te hooren. Sommige menschen scheppen er een zonderling genoegen in de hun geslagen wonde telkens weer open te rijten et de nourrir leur douleur, en ook ik had daaraan behoefte. Cees nam myn voorstel aan en nadat ik hem ondervraagd had, trachtte ik het onderhoud op de van Loons te brengen, hetgeen echter niet altyd gelukte. Hy sprak liefst over andere onderwerpen en telkens bewonderde ik dan zyn kennis, het profijt dat hy trok uit hetgeen hy las en hoorde, zyn uitstekend geheugen, en de helderheid waarmede hy zich wist uit te drukken. Dikwijls verdedigde hy de meest zonderlinge stellingen met zulk een overtuiging, dat ik my soms afvroeg of hy niet wellicht gelijk had, want de verve en de gloed, waarmede hy sprak waren wegslepend en alles ging met de grootste bon-
504 homie gepaard en was met de geestigste zetten doorspekt. Indien ik er niet reeds van doordrongen geweest was zou ik nu wel de volle overtuiging bekomen hebben dat Caroline, die zóó lang onder zyn charme geweest was, aan hem geen weerstand had kunnen bieden. Des te meer verbaasde het my dat hy voor haar charmes scheen koel gebleven te zyn. Wanneer ik haar menigvuldige deugden opnoemde, sprak hy my weliswaar niet tegen, maar hadden ze hem blijkbaar niet zoo getroffen als my. Hoe onbegrijpelijk het my ook voorkwam zoo moest ik door zyn redeneringen wel tot de conclusie komen dat C. zyn hart nog niet had veroverd.

Misschien had hy niet eens bespeurd dat zy hem beminde. Hy beweerde dat men een dwaasheid deed door vóór zyn 30ste jaar te trouwen, dat huwelijken uit wederzijdsche liefde gesloten, uiterst zeldzaam zyn en de liefde na het huwelijk meestal vervliegt. Vroeger was hy wel eens verliefd geweest, maar sedert niet meer. Dikwijls vroeg ik hem of hy zich by de van Loons had geamuseerd en dan antwoordde hy geregeld ontkennend. Als hy Vrijdagavond met Caroline in Felix geweest was en ik hem vroeg of zy er ook was zeide hy:"Ja! maar 't is lastig dat de beleefdheid dan vordert dat men tot het laatst moet wachten om de dames naar hun rijtuig te
505. brengen."-- "Speel je graag quatremains met C?" --"Graag quatremains ? Er is niets wat my meer verveelt dan 4mains."--- "Waarom speel je ze dan?" "Wel omdat zy er op gesteld is. Je durft zulke dingen uit beleefdheid niet te weigeren."---"Vindt je niet dat zy veel applicatie heeft ?" "Nogal."---"Is zy niet altyd goed gehumeurd?"---"Ik geloof het wel." En zoo ging ik voort met vragen en bleef hy voortgaan met onverschillige antwoorden te geven. Henriette en Agnes prees hy zeer, maar zelden had hy een woord van lof voor Caroline over. Ik leidde daaruit af dat hy werkelijk niets voor haar voelde en zoo kwam van lieverlede de gedachte by my op of het toch niet mogelijk zou wezen dat zy van haar liefde voor hem genas en my haar hart schonk.

Het schijnt onverklaarbaar dat ik geen enkele poging heb aangewend om uit Caroline's eigen mond te vernemen hoe zy over my dacht en dit is dan ook hetgeen zy my later meermalen heeft verweten als wy over die rampzalige tijd spraken of liever als ik haar wilde doen gevoelen hoe-
506. veel reden tot jaloezy zy my gegeven had. "Waarom heb je my nooit gevraagd of ik je nog liefhad? Waarom heb je nooit onderzocht hoe ik over Meneer Hartsen dacht?" — Ja! de Hemel gave dat ik het had gedaan! Ik was zóó overtuigd van een weigerend antwoord te ontvangen, dat ik haar het verdriet wilde besparen van my dit te moeten geven, en daarby wilde ik de schande ontgaan van een blauwtje te loopen. Ik sprak er wel met Hendrik over en vroeg hem of hy niet aan C. zou willen vragen hoe zy over my dacht maar hy antwoordde dat dit niet noodig was daar ook hy geen oogenblik aan haar liefde voor Hartsen twyfelde.

later Louise van Bylandt 507. In Febr 1853 werd de tweede dochter van Jan van Loon en Constance Voombergh, Louise gedoopt, en hoe zonderling het ook schijne, ter eere van die doop gaven de ouders in de Doelenstraat, waar zy toen woonden, een....soirée dansante! Ik werd genoodigd en ging er heen. Cees Hartsen was er natuurlijk ook en week schier niet van haar zyde, en zy was uit-
508. gelaten vrolyk en volkomen op haar gemak.Indien zy nog iets voor my gevoeld had, zou zy zich niet zóó met een ander hebben aangesteld. Wat ik die avond ondervond laat zich niet beschrijven, ik meende myn passie overwonnen te hebben, en zie daar kwam zy met verdubbelde kracht terug en werd ik verteerd van minnenyd, toen ik zag hoe Caroline aan de arm myns medeminnaars hing, hoe hy haar by het dansen omstrengeld hield, en hoe hy haar by het souper naast zich had en zy in druk gesprek gewikkeld waren. Haar broeder Jan, de gastheer, liep de tafeltjes rond en voegde haar toe:"Jy soupeert natuurlijk met je quatremainder!". Natuurlyk! Dit woord deed my pyn, zoo was dan ook hy overtuigd dat die twee het eens waren.

Ik soupeerde met Anna Voombergh, want al meer en meer gevoelde ik behoefte om door een huwelijk met haar myn liefde voor C. te overwinnen,
509. maar ik trachtte te verstaan wat Caroline En Cees te zamen spraken. Onze tafeltjes waren van elkander gescheiden, namelijk zóó datvwy elkander de rug toekeerden. Ik kon het eindelyk niet langer uithouden; wel hoorde ik hun stemmen maar hun woorden verstond ik niet. Plotseling vloog ik op en plaatste ik my achter hen om te luisteren. Caroline draaide zich om en zag my maar ging, rood van excitement, met praten voort, en ik keerde dol van wanhoop naar myn tafeltje terug. Ik weet niet meer wat Anna V. my toen zeide, maar ik zag duidelyk dat zy het my kwalyk nam haar verlaten te hebben en ik verbeeldde my dat zy jaloersch was. Dit deed my te meer gelooven dat ik haar niet onverschillig was, ja dat zy my liefhad. Moest ik dan niet de hand aannemen die my, naar ik meende, werd toegereikt? Ik wist zeer goed dat ik slecht handelde, daar ik haar niet kon liefhebben als Caroline, maar ik was dwaas genoeg om my te verbeelden dat ik door een huwelyk met haar Caroline zou vergeten.

Na myn promotie voelde ik my diep ongelukkig omdat ik nu moest toonen iets te kunnen praesteeren en ik my daartoe te onkundig achtte.
510. Vooral zag ik tegen het pleiten op. Ik had noch lust noch kracht om een nieuw tydperk in myn leven te beginnen. Een dreary dismal gevoel overviel my, zoodat ik my wel had willen begraven of in slaap vallen. Ik kan niet zeggen wat het was maar ik had lust tot niets als om te huilen en dit kon ik dikwyls niet eens doen. Die voortdurende jaloezy, welke my reeds meer dan een jaar gemarteld had, had my ontzettend gereizt en tevens melancoliek gemaakt, en 't eenige redmiddel was om met A.V. te trouwen. Dan behoefde ik niet naar de Oost te gaan en zou ik Caroline vergeten.

3 Maart 1853 werd Agnes 24 jaar en moest ik haar gaan feliciteeren. Tante van Loon was voor 't eerst van haar leven niet onvriendelyk jegens my en dit verwonderde my niet, daar zy wist van my niets meer te vreezen te hebben. Ik bleef slechts kort en ontmoette Saar op straat, met wie ik myn wandeling voortzette. Een uur later zag ik Tante en Caroline op de Keizersgracht voor ons uit loopen. Saar wilde hen inhalen om Tante goeden dag te zeggen en terwyl zy met deze vooruitliep, bleef ik met Caroline achter. Als door een tooverslag gevoelde ik myn passie voor haar weder opleven. Myn hart klopte zóó hevig dat ik er niet aan twyfelde of Caroline moest bespeuren hoe verlegen ik was geworden. Het was of
511. ik ging stikken en ik kon geen woord uitbrengen. Zy was de eerste die de stilte verbrak: "N'as tu pas le coeur léger depuis que tes études sont terminées?" Ik antwoordde dat ik meer bezwaard was dan ooit te voren daar ik nu moest beantwoorden aan de verwachting, die men van my koesterde. "Ik ben al te zeer van myn onbekwaamheid overtuigd en zal niet in staat zyn myn brood te verdienen."---"Comment?" hernam zy, "sous peu tu seras avocat et par conséquent en état de faire tout ce que tu voudras." "Oui, et de tout faire mal." Na een korte stilte zeide zy: "Et moi, je suis heureuse; je jouis tant ces derniers jours; imagine-toi que Mr Hartsen a bien voulu jouer avec moi tous les morceaux qu'on exécutera au concert de Caecilia. N'est-ce pas aimable à lui?"

Zeven en veertig jaren zyn verloopen sints zy die noodlottige woorden uitsprak, maar nog weerklinken zy my in de ooren, omdat zy voor my beslissend waren. De schok die ik ondervond was ontzettend. Zy zag hoe
512. terneergeslagen en ontmoedigd ik was, maar in plaats van my een woord van troost en bemoediging toe te spreken, dacht zy slechts aan muziek en aan haar geliefde. Ik had gezegd dat ik ongelukkig was, maar zy was gelukkig. En nu begon ik opnieuw, gelijk ik al meer gedaan had, hem wien zy liefhad te prijzen en op te hemelen en zag ik hoe haar gelaat straalde van vreugde by het hooren van zyn lof. Ik was op het punt om haar te vragen wanneer haar engagement publiek zou worden. Hadde ik het maar gedaan ! Dan zou-
513. den haar de oogen geopend zyn voor haar onverklaarbaar gedrag. Maar ik durfde niet en verliet haar eenige oogenblikken later met een bloedend hart, want meer dan ooit gevoelde ik wat het my kostte my van haar los te scheuren. Zy was zulk een schat, (en wie haar gekend heeft zal dat toegeven) dat het schier ondoenlijk was haar aan een ander af te staan.

---

10 Maart 1853 legde ik myn eed als advocaat af en de volgende dag begaf ik my met Jacob Ploos, wiens paranymf ik was, naar Utrecht, waar wy in het Hotel des Pays Bas afstapten en ons 's middags aan de table-d'hôte ergerden over de meer dan vuile taal en gestes van de oude Jan Nepveu, Mevr Craeyvangers tafelvriend, van den Heuvel en andere oude smeerlappen. Zaterdag 12 Maart promoveerde Ploos, maar daarvan schiet my niets by anders te binnen, dan dat de Prof de Geer en Opzoomer beeldig Latijn spraken en laatstgenoemde knevels had, wat destijds iets ongehoords was. Een deftig Hoogleeraar met knevels was een even rara avis als een koopman met een hoed van lage drukking of met een witte pantalon. Als myn zwager Hartsen op reis zynde zyn knevels liet groeien, zorgde hy ze vóór zyn terugkomst weer af te scheren, daar hy er niet mede aan de beurs durfde komen.

514. Inmiddels was myn besluit genomen om zoo spoedig mogelyk A.V. ten huwelyk te vragen. Maandag 21 Maart '53 begaf ik my 's avonds, na belet te hebben gevraagd, naar het huis van Mevrouw Voombergh in de Doelenstr. Zy ontving my als altijd allerliefst; welk een onderscheid met de ontvangst welke Tante van Loon my steeds bereidde ! Nadat zy de kamer had verlaten deed ik myn proposal. Hoe is het mogelijk, zult gy zeggen, dat ik dit zonder te aarzelen durfde doen en te verlegen was geweest om ooit Caroline te vragen? Het antwoord is echter zeer eenvoudig. Caroline had ik

hartstochtelyk, hopeloos lief, and love is so very timid when it is deep, en Anna V meende ik lief te hebben omdat zy, naar ik stellig geloofde, my lief had, in elk geval had ik een faible voor haar, en zag ik er des-
515. tijds niets verkeerds in om haar hand te vragen. Sints die avond heb ik my dikwyls afgevraagd hoe ik zoo onvergeeflijk slecht heb kunnen handelen. Ik wil myn schuld niet verkleinen ook al kan ik op eenige verschoonende omstandigheden wyzen, en als iets my heeft verbaasd dan is het dat noch Mevrouw Voombergh, noch haar getrouwde dochter, noch haar schoonzoon Jan van Loon, noch Anna zelve my myn daad hebben kwalyk genomen. Vele jaren later zeide Constance van Loon-Voombergh my dat zy allen even als ik overtuigd waren dat Caroline Cees Hartsen beminde, en dat Anna my terstond zou bedankt hebben indien zy geweten had dat Caroline my liefhad. Zulk een edele ziel had zy. Thans deed zy het niet; stamelend antwoordde zy dat zy van myn courtship niets had bemerkt maar bereid was nader kennis met my te maken. Haar antwoord verwonderde my eenigszins maar ik moest er in berusten. Haar moeder kwam vrij gauw terug en zeide dat zy omtrent my by haar schoonzuster van Loon informaties zou inwinnen, waarop ik ant-
516. woordde dat niets my meer welkom was, daar ik begreep dat haar getuigenis uitmuntend zou wezen, daar zy dan te blijd zou wezen van my verlost te zyn en my van de baan te weten. Dat ik my hierin niet vergiste bleek eenige dagen later, toen Mevrouw V. my zeide dat haar schoonzuster niets dan goeds van my had gezegd.

Ik geloof dat ik daarna een paar maal 's avonds by Mevr V. geweest ben, maar Anna sprak geen woord en ik had ook niet veel te zeggen. Eenmaal ontmoette ik er Anna Luden, maar overigens hebben die bezoeken geen indruk by my achtergelaten. Hoe geheel anders was het vroeger als ik myn liefste Loretje zag. Dan popelde ik van liefde en trilde ik over al myn leden. Hoe zalig was het met haar in de vroege ochtend de laantjes van Leiduin te doorwandelen of op het mos te zitten in het Grafelyk duin, toen haar moeder er nog niets van wist. En thans ! koud zat ik tegenover Anna in presentie van haar moeder en zuster en ik gevoelde dat hetdáár myn plaats niet was.

Tot myn groote verbazing werd ik verzocht om Dingsdag 29 Maart by Tante van Loon te komen eten. Sedert zy in stad was had zy my nog niet gevraagd, maar deze reis had men my noodig. Mr Isaäc da Costa zou namelijk in de Holl. My een voordracht houden over myn Grootvader en nu werd
517. ik verzocht opdat ik Anna en Constance tot geleider zou kunnen strekken. Cees Hartsen at er,o wonder niet, maar Caroline had dan ook die dag met de koorts te bed gelegen. Ik vond er Dr van Bylandt uit den Haag met 2 dochters en hun gouvernante en aan tafel kreeg ik de eereplaats namelyk tusschen haar en Fraülein Thumm ! Geen der van Loons scheen naast my te willen zitten. Caroline was beneden komen eten en toen na afloop van het diner de geheele famille aan Dr v.B. uitgeleide deed, maar zy voor de open haard ging staan, sprak ik haar even aan en herinner ik my haar te hebben gezegd dat die koorts niet veel scheen te beteekenen, daar zy was beneden gekomen, hetgeen hoogst onvriendelijk van my was, maar ik was verbitterd tegen haar omdat zy my zoo diep,ongelukkig had gemaakt. Gelukkig wist ik toen niet dat zy enkel en alleen om my te zien haar bed had verlaten.

Van de volgende dagen herinner ik my niets, maar in myn dagboek vind ik opgeteekend dat ik de 31ste Maart met de Heer Donker Curtius in een groote zaak van het Domeinbestuur tegen het bestuur van de Anna Paulownapolder voor het Hof van Appel in Papa's plaats tegen de advocaat van Nierop pleiten moest. Het was myn eerste pleidooi. Uit verlegenheid was ik achter de advokaten en procureurs de zaal van het Hof binnengetreden
518. en in een hoek op een bank gaan zitten. Van Nierop begon te zeggen dat hy het zwaar te verantwoorden had daar hy tegen twee advokaten moest pleiten, tegen de kundige en ervaren Donker Curtius en tegen....."ja! waar is hy gebleven? ik zie hem niet,O! daar zit hy, men zou hem haast over het hoofd zien, hy is ook zoo klein!" al hetgeen my nog meer deed verwensen dat ik advokaat geworden was, en my naar het huwelyk met Anna V. deed verlangen. Hoe geheel anders heeft de Heer daarover beschikt. In deze geldt het woord uit Jesaja:"Ik zal het werken, wie zal het keeren?" Noch Lore's moeder, noch Lore zelve, noch ik hebben door onze schuld Gods werk kunnen keeren. Zyn Naam zy geloofd !

1 April '53 at ik by Mevr van Lennep van Loon met Anna V., die styver was dan ooit en op 5 April at ik by de Heer P Labouchere en hoorde ik dat Maurits Insinger Henriette van Loon ten huwelijk vroeg. Daarop volgde de pynlyke Vrydag 8 April, toen ik met David by Tante van Loon moest dineeren. Wie de overige gasten waren weet ik niet meer, maar Cees Hartsen was er en zat natuurlijk naast Caroline, voorts Anna Luden en Anna Voombergh. Ik zat tusschen Caroline's zusters Anna en Constance en schuins over Caroline. Aan Hendrik had ik gezegd dat dit diner my ver-
519. veelde, maar de reden voegde ik er niet by. Ik zag er namelyk tegen op om Caroline terug te zien, daar ik nog altyd van haar hield en ik dit niet meer doen mocht. Schier onmiddellijk na afloop van het diner vertrok Cees Hartsen, wat my zeer verbaasde en kwam Caroline by my om my een blauw lintje met een aardig wagentje, dat aan een chocolaadje gehecht geweest was, op myn rok te spelden. Wat ik toen ondervond kan ik niet onder woorden brengen. Ik gevoelde dat ik haar nog even lief had als tevoren en ik zou wat gegeven hebben als A.V. niet had bestaan, maar tevens gevoelde ik dat Caroline my ook nog liefhad, dewyl anders de daad om my zóó te decoreeren onverklaarbaar zou geweest zyn. Ik moest A.V. wel toespreken, maar ik kreeg nauwelyks antwoord. 'sAvonds moest ik met Tante en Jan hombre spelen en kwam C.naast my zitten. Het was om wanhopend te worden. Als zy, zoo redeneerde ik, C.Hartsen niet liefhad, zou zy niet aan het diner naast hem hebben willen zitten en desniettemin deed zy alsof zy my nog niet vergeten had. 't Eenige wat my geruststelde was dat hy haar verlaten had en zy zich dus met mij moest behelpen, maar toch was haar gedrag my zeer duister en bekroop my de angst dat ik my wellicht had vergist en zy niet hem maar my liefhad. Maar hoe was dan haar omgang met Cees maanden lang te verklaren? Ik bracht een akelige nacht door, ten prooi aan de vreeslijkste twyfelingen.

520. De volgende ochtend Zaterdag 9 April zat ik op myn kamer in gepeins verzonken, toen plotseling Hendrik by my binnen stoof:" Maurits!"riep hy uit,"ik kom je een goede tyding brengen, maar eerst moet je my vertellen of je je gisteren goed hebt geamuseerd?". "Neen!" antwoordde ik. "Dat begrijp ik,"hernam Hendrik,"daar Cees weer naast Caroline zat. Welnu, ik zat naast Anna Luden en die heeft my verteld dat Caroline van geen ander houdt dan van jou. Ik antwoordde haar dat zy zich vergiste, daar zy van Cees houdt, maar zy hield vol dat zy gelyk had en het sints lang wist,"et puis,"zoo vervolgde zy,"vous n'avez qu'à la regarder, elle le mange des yeux et fait à peine attention à ce que Mr Hartsen lui dit." Nu, ik feliciteer je van harte, want Caroline is een engel."

Ik versteende by het hooren van die tyding."Neen!" riep ik uit, "zeg dat het niet waar is,dat zou my al te ongelukkig maken. Het kan niet waar zyn, zy heeft immers al zoo lang getoond van Cees te houden." "En toch is het waar volgens Anna Luden,"hernam Hendrik. "O waarom mag ik dat eerst nu vernemen, nu het te laat is ?"----"Waarom te laat ?"vroeg Hendrik. "Omdat ik Anna Voombergh gevraagd heb!" Hy wilde het niet gelooven en was bitter teleurgesteld, daar hy er zich
521. zulk een feest van had voorgesteld om my met die blijmare te verheugen.

Hoe zal ik de smart schilderen die myn hart verscheurde? Nu ik vernam dat Caroline my liefhad gevoelde ik hoe sterk ook myn hartstocht was en hoe tegelyk alle hoop op haar bezit voor altyd was vervlogen. Zy had my dus lief, die schat, die engel, en misschien had zy my altyd lief gehad en ik had het niet geweten. Op 't oogenblik dat ik het geluk zou kunnen smaken, dat ik sints lang had gedroomd, was het my door myn eigen schuld voor altyd onthouden. Ik was diep ongelukkig,

523. De volgende dag 10 April deelde ik aan Herman van Lennep mede hetgeen Hendrik my Zaterdag had gezegd. 's Middags (een week later) ontmoette ik Cees Hartsen die my vroeg om Maandagavond by hem te komen daar hy my iets van gewicht te zeggen had. En zoo begaf ik my die Maandagavond 18 April reeds te 6 ure naar de Heerengracht by het Kaasplein, waar Mevrouw Hartsen woonde en vond ik Cees in zyn kamer.

524. "Maurits,"zoo ving hy aan, "je hebt my altyd als je vriend beschouwd en toch heb ik je niet als vriend behandeld maar steeds misleid. Myn hart heb ik nooit voor je ontsloten; het tegendeel is waar; door myn woorden heb ik juist trachten te verbergen wat in my omging. Het geldt Caroline van Loon. Toen ik haar in 1851 voor het eerst ontmoette trof zy my aanstonds door haar lief uiterlyk, haar vroolykheid en conversatie, maar daar ik wist dat jy van haar hieldt nam ik my voor om my zoo min mogelyk met haar te bemoeien. Dit was echter gemakkelyker gezegd dan gedaan, daar ik in de winter van '51 op '52 herhaaldelyk verzocht werd om muziek te komen maken.

"Een enkele maal waart gy er tegelyk met my , die avond speelde ik met Willem en Hendrik en bleef zy met jou en anderen aan een andere tafel zitten en toen kreeg ik de indruk dat zy jou genegen was. Ik begreep dus dat het een dwaasheid was om aan haar te denken, maar ik was, helaas! al verliefd geworden, en dit zal jou allerminst verwonderen, daar je weet dat het niet mogelyk is onverschillig te blyven als men haar leert kennen. Ik besloot dus aan myn gevoelens jegens haar geen voedsel te geven, daar 525 ik toch voorzag dat ik by haar geen wederliefde zou kunnen wekken, omdat ik meende gezien te hebben dat zy jou liefhad en omdat ik het een gemeene streek vond jou in de wielen te willen ryden. Ik dacht, de zomer gaat er over heen, dan zie ik haar niet en zal ik haar alligt vergeten en als het weer winter wordt, welnu wie dan leeft die dan zorgt. Maar zie ! daar vraagt me je Tante van Loon, eer zy naar buiten ging of ik haar hetgenoegen wil doen op SchaepenBurgh te komen logeeren, en je begrypt dat ik dit niet kon en ook niet wilde afslaan. In September kwam ik daar dus, maar wie schetst myn verbazing toen ik zag dat Willem naar Engeland vertrokken was en dat Hendrik niet langer buiten kwam dan van Zaterdagmiddag tot Maandag ochtend ! Ik had dus het ryk als heer alleen en gevoelde by het zien van Caroline myn liefde voor haar weer ontwaken. Daags na myn komst vroeg ik haar of zy iets voor my wilde spelen en of zy my wilde vergunnen haar eenige aanmerkingen op haar spel te maken. Ik begreep wel dat het haar moeilyk zou vallen te weigeren, maar ik dacht terstond dat als zy iets 526. voor jou voelde, zy zou trachten er af te komen, daar zy begrypen zou hoe jaloersch het jou zou maken indien jy het te weten kwam. Maar neen ! niet slechts nam zy myn voorstel met blydschap aan, maar zy wist niet van eindigen en zoo bleef ik de gansche voormiddag met haar alleen in de zykamer. De volgende dag precies dezelfde vertooning en dit ging zoo 14 dagen lang door. Het was my dus reeds daardoor duidelyk dat zy geen minuut om jou dacht. Niets toch zou haar gemakkelyker geweest zyn dan zich nu en dan te excuseeren onder pretext van een brief te moeten schryven of omdat zy hoofdpyn had, of wel zy had kunnen toonen dat de les haar verveelde door geen aandacht te schenken aan hetgeen ik zelfde of door opzettelyk slecht te spelen. Maar niets van dat al ! Zy had er nooit genoeg van en wilde altyd maar doorspelen. Na de koffy wandelden wy samen, aan de repas zat ik naast haar, aan 't ontbyt en om 12 uur maakte zy myn boterammen, terwyl zy zelve van boter een afkeer heeft, na het eten speelde zy met my jeu de grâce of andere spellen en na de thee zaten wy weer samen aan de piano. Nu heb ik nog nooit gehoord dat een meisje, wier hart niet meer vry is, zich weken lang uitsluitend met een andere jongen bezig houdt, en dit deed zy toch met my.

527. "Ik durfde haar niet al te veel myn hof te maken uit vrees dat het jou ter oore zou komen en je my een gemeene kerel zou vinden en daarom legde ik het soms even druk met Henriette en Agnes aan, maar ik toonde 528. toch duidelyk genoeg aan Caroline dat het my om haar te doen was, en dit bemerkte zy dan ook heel goed. Het spreekt toch van zelf dat, als ik niet doodelyk van haar geweest was, ik na het eten veel liever een sigaar zou hebben gerookt dan dat laffe meisjesspel te spelen. Enfin, ik werd elke dag verliefder en zulks te meer toen ik begon te bemerken dat ik ook haar niet onverschillig was. Ik zag dit aan allerlei kleinigheden, op zichzelf onbeteekenend, maar voor my marquant. Zoo vroeg ik haar of zy niet met de theorie wilde voortgaan en na eenige aarzeling nam zy ook dit aan. Nu heb jy daar geen verstand van, maar drooger studie bestaat er niet, en ik had stellig verwacht dat zy daarvoor hartelyk zou bedanken. Nu ja ! zul je zeggen, maar dat was toch ook weer muziek." Zeker, dat was het ook, maar het had ten gevolge dat, toen ik niet meer op S en B was, wy samen in correspondentie bleven, en dus al meer en meer op intieme voet geraakten.

529. "In October kwam ik weer op Schaep en Burgh terug. Je hadt eens moeten zien hoe ik door je Tante en door allen werd ontvangen. Caroline's gelaat blonk van vreugde en indien ik nog een oogenblik in twyfel had verkeerd of zy niet misschien jou liever had zien komen, zoo week toen by my alle vrees dat zy nog iets voor je voelde. Zy was letterlyk uitgelaten vroolyk en dat is zy al die weken gebleven. Haar moeder was minzamer dan ooit en scheen myn omgang met Caroline volkomen goed te keuren.

"Toen ik eindelyk vertrok zeide je Tante my dat zy my in Amsterdam dikwyls hoopte te zien. Toen zy dan ook weer voor goed in stad waren was myn eerste werk om, onder de schyn van de pianolessen te hervatten, weer by Caroline terug te komen. En die omgang heeft nu vier en een halve maand schier onafgebroken voortgeduurd; soms bleef ik de gansche dag

"Soms bleef ik de gansche dag by haar aan huis, en speelde ik niet alleen met haar, maar dejeuneerde, dineerde en soupeerde ik op de Heerengracht en ook nu was, evenals buiten, myn plaats naast haar aan tafel.

530. "Jy bent er getuige van geweest hoe druk zy het met my had op de soirée by Jan van Loon, waar ik met haar soupeerde. Maar wat je nooit hebt bygewoond was de manier waarop zy my ontving als ik 's ochtends na het ontbyt op de Heerengracht kwam. Zy stond my altyd by de piano op te wachten en dan straalden haar oogen van blydschap en van liefde, zoodat ik er soms verlegen onder werd en even sterk begon te kleuren als zy. Nu zal je weer zeggen dat dit alles niets beduidde, daar het haar alleen te doen was om muziek te maken en zy dus blyde was als ik met haar kwam spelen. Goed ! Maar was het dan noodig zich ook zoo aan te stellen als er geen kwestie van muziek was ?

531. "Al meer en meer zag ik dat zy elke dag op een declaratie wachtte, en dit vond ik heel lastig, daar al dat spelen met haar my in myn studie had achteruitgezet en het nog wel een paar jaar kon duren eer ik promoveer. Ik bleef daarom van tyd tot tyd eenige dagen weg, maar als ik dan weerom kwam, was zy even gepassioneerd als tevoren, zoodat ik besloot haar

532. een weinig te calmeeren, door haar te vragen of zy dan myn promotie niet kon afwachten. Toen ik kwam werd juist de zaal gestofd en konden wy niet spelen, en diezelfde middag kwam Herman van Lennep my zeggen dat ik my vergist had en Caroline niet van my maar van jou houdt. Ik werd woedend en zei dat hy loog, maar hy antwoordde dat jy het hem gezegd had en het door Hendrik wist. Plotseling ging my een licht op. Aan het diner van Vrydag zat, zooals je weet, Caroline als naar gewoonte naast my, en toen frappeerde het my dat zy niet naar my luisterde en slechts oogen voor jou had en het maakte my zóó kwaad dat ik, nadat wy van tafel waren opgestaan, terstond ben weggegaan. Ik moest, nadat ik lang met Herman gesproken had, wel gelooven dat het waar is, maar (en hier barstte Cees in tranen uit) dan heeft zy my allergemeenst behandeld en dat heb ik niet aan haar verdiend, en dan zyn zy allen even valsch als zy, net zoo goed haar moeder als haar zusters, want als je wist hoe zy my hebben aangehaald en gevleid, dan zou je hetzelfde zeggen. Zy zagen toch allen even duidelyk als Caroline zelf wat ik in 't schild voerde, en zy lieten my niet alleen begaan maar zy wakkerden het op allerlei wyze aan.

533. "Neen ! zy heeft valsch spel met my gespeeld en onder de schyn van my lief te hebben, van myn lessen willen profiteeren en dat staat haar gemeen. Ik heb daar voor muzikant gediend en nu zullen zy my nog op de koop toe uitlachen dat ik er zoo mal afkom. Iedereen heeft het gemerkt en iedereen wist of dacht dat wy het eens waren, en nu laat zy my zoo'n gek

534. figuur maken" (en op nieuw begon hy te snikken) Ik zet er geen voet meer in huis en ik denk myn muziek te verbranden en myn piano weg te doen. En ik, die haar voor zóó nobel hield. De ergste coquette kan het haar niet verbeteren."

"Neen Cees ! coquette is zy niet. Je moogt haar niet beleedigen !"

"Beleedigen ?" riep hy in hevige gemoedsbeweging uit, "beleedigen. "Zy heeft my beleedigd. Is dat een behandeling ? Zy heet van jou te houden en zy haalt my aan. Als dat geen coquetterie is, wat is het dan ?"

"Ja Cees ! dat weet ik niet; ik kan haar gedrag ook niet verklaren; het komt ook my onbegrypelyk voor, en het heeft dan ook het rampzalige gevolg gehad dat ik evenals jy overtuigd was dat zy niets meer om my gaf en van jou hield, en dat ik Anna V. gevraagd heb."

"Ben je gek ?" vroeg hy. "Hoe kwam je daartoe ?"

Daarop vertelde ik hem hoe zyn omgang met Caroline my gemarteld en wanhopig gemaakt had, en hoe ik zoowel daardoor als uit vrees van naar de Oost te moeten gaan tot het besluit was gekomen om Anna V. te vragen, hopende zoo doende Caroline te zullen vergeten.

"Dat moet je verbreken," hernam Cees.

"Dat kan ik niet !" gaf ik ten antwoord.

535. "Daar weet ik raad op," zeide hy, "Morgenochtend zal ik alles aan je Tante van Loon gaan vertellen en haar vragen om het tusschen jou en Anna af te maken."

"Ja maar Cees ! dat zal zy weigeren."

"Waarom ? Zy heeft net zooveel schuld als Caroline en dan moet zy maar herstellen wat zy in de war gestuurd heeft. Als zy jou niet als een hond had behandeld en my aldoor aangehaald had, zou het nooit gebeurd zyn

"Neen, dat is waar !"

"Welnu ? vind je 't dus goed ?"

"O Cees ! als jy het voor my in orde kunt maken zal ik je eeuwig dankbaar zyn."

Beiden begonnen wy weer te huilen en het was middernacht eer wy scheidden. Cees wees nog op enkele byzonderheden die hem hadden doen gelooven aan Caroline's wederliefde, maar wy bleven tenslotte even wys en konden voor haar gedrag geen oplossing vinden.

Ik kon natuurlyk die nacht niet slapen en dacht na over alles wat Cees my gezegd had. Hoe hy zoo terstond van Caroline kon afstand doen begreep ik niet, en ik vond het meer dan nobel van hem om niet van myn ongelukkige positie misbruik te maken en te trachten haar nog te winnen.
536. Later zeide hy my dat de slag in 't aangezicht hem toegebracht zóó hevig geweest was, dat die hem nog meer kwaad dan bedroefd had gemaakt en hy daardoor spoediger van zyn liefde, hoe sterk die ook geweest was, was genezen. Wel verliepen er nog een paar jaar eer hy van Caroline volkomen los was, maar het gelukte dan toch eindelyk, nadat hy een reis naar Parys gemaakt had.

De volgende ochtend, 19 April, haalde ik Cees te 9½ af en bracht ik hem tot het huis van Tante van Loon, onder afspraak dat ik op de gracht zyn terugkomst zou afwachten of, als het te lang duurde, by my aan huis. Ik weet niet meer hoe lang hy wegbleef, maar my schenen die minuten uren toe. Eindelyk daar kwam hy, maar op zyn gelaat zag ik reeds dat hy een slechte boodschap bracht.

537. Hy had de gansche nacht niet geslapen en had kennelyk gehuild, maar nu zag hy er nog veel meer ontdaan uit.

"'t Is mis !" riep hy uit, "foei foei ! wat een scène heb ik daar bygewoond. Toen ik in de zaal kwam vond ik als altyd Caroline aan de piano en je Tante aan het rekenen. Ik moest toen een list bedenken om Caroline weg te krygen en vroeg haar of zy haar Marx, die Musiklehre, van boven wilde halen, opdat ik daaruit iets zou wyzen. Zoodra zy de zaal had verlaten wendde ik my tot haar moeder met de vraag of ik haar een oogenblik alleen mocht spreken. Het was komiek om te zien hoe vlug zy opsprong en my naar de roode zykamer voorging, als ware zy op myn verzoek voorbereid en dit sints lang verwacht had. Zoodra wy, na de tusschendeur gesloten te hebben, gezeten waren, vertelde ik haar dat je in de waan had geleefd dat Caroline niets om je gaf, ofschoon je altyd van haar had gehouden, en dat je daarom uit dépit Juffr. Voombergh had gevraagd, dat je nu echter door Anna Luden waart te weten gekomen dat C. wel van je hield, en je dus niets liever zaagt dan dat het met Anna V. werd afgemaakt en ik nu in jou naam haar tusschenkomst en hulp kwam inroepen. Nu moet je weten dat ik haar nooit boos gezien heb en dus niet weinig ontstelde toen ik zag dat zy in een allerhevigste drift ontstak en je voor al wat leelyk was begon uit te maken. Het was indigne, het was schandelyk, onverantwoordelyk, on-
538. gehoord. Zoo iets had zy van jou niet verwacht. Ik trachtte je handelwyze te verdedigen, maar zy luisterde niet en zeide dat haar dochter jou misschien genegen was geweest, maar in geen geval iets meer voor je gevoeld had dan een nicht voelt voor haar neef, dat Anna Ludens opinie hoegenaamd geen waarde had en dat altijd brodeerde, en dat Caroline zeer zeker nu door je gedrag voor goed van haar affectie, indien die ooit bestaan had, zou genezen zyn. Ik stelde haar daarop voor aan Caroline zelf te vragen hoe zy over je dacht, maar dat weigerde zy bepaald en ons gesprek eindigde hiermede dat zy haar schoonzuster Voombergh met alles bekend zou maken, opdat Anna zich niet in 't ongeluk zou storten. Je ziet dus dat ik je zaak slecht gediend heb. Maar wil ik je ronduit zeggen waarom ik geloof dat je tante zoo kwaad was? 'tIs misschien verwaand van my, maar ik had de indruk dat zy iets geheel anders had verwacht, namelyk dat ik om Caroline's hand kwam vragen, en dus woedend was dat ik voor jou intercedeerde."

"Ben je nog by Caroline teruggegaan?" vroeg ik toen Cees zweeg.

"Neen zeker niet !" was zyn antwoord. "Ik heb de kamer door de zydeur verlaten."

"Maar Cees ! daar zal Caroline niets van begrypen, en zy zal dus nog
539. steeds op je staan wachten."

"Dat kan my niet schelen. Laat haar voor myn part staan wachten. Ik kom nooit meer by haar terug. En haar moeder zal haar trouwens wel alles overbrengen."

Daarna scheidden wy van elkander. Maar eer ik verder ga moet ik mede deelen dat ik op 4 December 1899 met Agnes Beels over dit onderhoud van Cees met haar moeder sprekende van haar vernam dat Cees begonnen was met haar te zeggen dat hy Caroline liefhad en meende ook van haar wederliefde verzekerd te zyn, maar dat hy vernomen had dat zy my haar hart had geschonken enz. Dit klinkt zeer plausibel en verklaart des te eer Tantes woede, maar Cees had my dit verzwegen.

Ik keerde na van Cees afscheid genomen te hebben, bitter bedroefd naar huis en begon de démarche van Cees, hoe nobel en onzelfzuchtig ik die ook vond, te betreuren. Al wat Cees my die avond omtrent zyn omgang met Caroline had verteld had my een geweldige schok gegeven, en al minder en minder begreep ik hoe zy zich zóó ver had vergeten. Ik had het tot dusverre alleen van anderen gehoord, dat zy zich met hem maanden lang amuseerde, maar nu had ik alles uit zyn eigen mond vernomen, eerst nu kwam ik te weten dat zy ook zyn hart veroverd had en dit niet alleen, maar wat
540 my eindeloos meer griefde, dat hy geen oogenblik aan haar liefde had getwyfeld, omdat zy hem zulks op ondubbelzinnige wyze had getoond, ja zóó sterk dat hy op het punt was geweest haar te vragen of zy dan geen geduld had en haar hartstocht niet betoomen kon. Ontzettend vond ik het dat zy zich zóó had aangesteld en in zyn oog verlaagd had door hem te doen gelooven dat zy al te vry met hem was en haar maagdelijke kieschheid had schade geleden. Ik moet hier de waarheid neerschryven en wil niet ontveinzen dat myn liefde voor Caroline daardoor een hevige schok ontving en zy, die my tot dusverre heilig en rein toescheen, niet meer dezelfde voor my was als tevoren. Daarby kwam dat zy, blykens al wat Cees my verteld had, geen oogenblik aan my scheen gedacht te hebben en dat haar affectie voor my dus niet byzonder sterk kon zyn of liever dat zy die tusschen Cees en my verdeelde.

541 Volgens alwat ik van Hendrik en Cees gehoord had, had haar vroolykheid er niet onder geleden dat ik ontrouw geworden was, integendeel zy scheen nooit opgeruimder geweest te zyn dan wanneer hy zich vertoonde. Op eens bedacht ik of Anna Luden zich niet kon hebben vergist. Al de Ludens waren geëxalteerde wezens, die soms geweldig overdreven. Anna was Henriette's tydgenoot en vriendin, maar niet die van Caroline en ik vroeg my af hoe Anna Luden zóó zeker kon weten dat C. my en niet Cees liefhad.

542. En mocht ik nu Anna Voombergh de hoon aandoen van haar te doen weten dat ik haar uit dépit had gevraagd? Zy had niets misdreven, zy had niet als C. met een ander geflirt. Ik besloot dus haar beslissing af te wachten en begaf my daags na het bezoek van Cees naar de Heerengracht, waar het toeval wilde dat Tante juist de marmeren trap naar de benedengang afdaalde toen ik die wilde oploopen. Zy deed alsof zy my niet zag en liep de tuinkamer binnen. Ik liep haar na en vroeg of zy my een onderhoud wilde toestaan. Zy keek my met een blik vol woede aan en daarop smeekte ik haar my niet ongelukkig te maken door aan Cees Hartsens verzoek gevolg te geven en aan Mevr Voombergh mede te deelen dat ik Caroline liefhad en desniettemin Anna had gevraagd. Daarop brak zy in de heftigste bewoordingen tegen my los en herhaalde zy wat zy reeds aan Cees had gezegd dat ik my niet moest inbeelden van Caroline's affectie zeker te zyn, dat indien zy my genegen geweest was, wy beiden ongelukkig geworden zouden zyn, dat Anna Ludens praatjes niets beteekenden en zy Caroline
543. beter kende dan Anna Luden, dat zy my zeer kwalyk nam indertyd beslag op Caroline gelegd en daardoor voorkomen te hebben dat zy een ander liefkreeg en evenzeer dat ik altyd als een hoenderdief naar de leerkamer sloop. In haar drift wist het goede mensch niet meer wat zy zeide en sprak zy zich telkens tegen door eenerzyds te beweren dat C niets om my gaf en aan de andere kant dat ik het recht niet had om haar hart te veroveren. Ongerymder eisch is my zeker nimmer gedaan. Het was my duidelyk dat Tantes drift was opgewekt omdat haar plan schipbreuk leed. Had ik C. maar niet lief gekregen, dan had zy immers met Cees kunnen trouwen! Men ziet tot welke zotheden de drift een mensch vervoeren kan. Ons onderhoud liep hiermede af, dat zy haar zoon Jan zou raadplegen.

Thuis komende deelde ik alles aan myn ouders mede. Myn moeder had my reeds vroeger met verontwaardiging myn gedrag verweten en gezegd dat ik, alvorens Anna V. te vragen my omtrent C's sentimenten had moeten vergewissen, maar myn vader had myn aanzoek by Anna V. goedgekeurd, nadat ik hem had gezegd dat C. een ander liefhad en myn affectie voor haar ook was verflauwd. Thans was hy bereid my te helpen en schreef hy aan Tante van
544. Loon dat ik berouw had over de démarche door Cees gedaan, dat ik Anna V. geen affront wilde aandoen en aan haar de beslissing wilde overlaten, weshalve Papa Tante verzocht geen verdere stappen te doen. De volgende dag kwam zy by Papa, die my na haar vertrek vertelde dat zy ontzettend boos geweest was en in haar drift haar manchetten had verscheurd. Papa had haar o.a. gezegd dat ik wel van C. had gehouden maar haar niet had durven vragen uit vrees voor een refus en omdat ik haar niets had aan te bieden. Tante erkende my altyd onvriendelyk behandeld te hebben omdat zy wilde afwachten hoe ik myn studiën voltooide. Tenslotte bewoog Papa

haar niets aan Mevr Voombergh te zullen zeggen en scheidde zy van hem
545. met een zoen. Ik zat boven op myn kamer ten prooi aan de hevigste agitatie totdat David, die op de wacht had gestaan en Tante had uitgelaten, van Papa had vernomen hoe de scène zich had toegedragen en my kwam vertellen dat de zaak in orde was. Ja ! dat zeide hy: in orde, en ach! tot myn leedwezen moet ik bekennen dat ik er bly om was, want sedert Cees my verteld had hoe Caroline zich met hem had aangesteld, hóe zy hem verliefd had aangekeken, sedert ik dat alles en nog meer wist was myn liefde zóó verflauwd dat het my minder kostte dan vroeger om van haar afstand te doen.

Zien wy nu wat Lore zelve omtrent haar omgang met Cees Hartsen in haar Memoires van July 1854 schrijft:

546. "J'ai bien des torts à me reprocher dans toute cette histoire et ne "compte certainement pas en détourner la vue ni tâcher de me disculper. "Je n'ai pas agi avec Mr Hartsen comme j'aurais dû le faire, et si je "puis me réfugier derrière quelques excuses, il y a bien des choses pour "lesquelles je n'en ai pas et que je vais détailler ici. D'abord j'ai été "trop aimable avec lui et lui ai trop montré que j'avais du plaisir à re- "cevoir ses leçons. Il est vrai que c'était bien difficile de n'être pas "aimable avec lui, voyant toute ma famille également enchantée de lui et "le lui montrant bien, mais cependant j'ai eu bien tort et ma vanité a été "bien punie ensuite. Petit à petit à la fin de son séjour chez nous je "m'aperçus ou je crus sentir qu'il avait bien une faible préférence pour "moi. Ce n'était encore bien que par moments que je le pensais, car quand "j'y réfléchissais je voyais qu'il causait tout aussi gaiment avec mes "soeurs et s'il le faisait un peu plus souvent avec moi, il n'y avait là "rien d'étonnant puisqu'il trouvait chez moi une entière sympathie quant- "à la musique, sujet inépuisable puisque nous ne causions jamais d'autre
547. "chose. Seulement je sentais parfois et c'est ce que je ne pouvais „wegrai- "sonniren" qu'il m'aimait mieux que mes alentours. .....
548. "De plus il était toujours très bien accueilli de toute la famille et il "n'aimait rien autant que de jouer avec moi les morceaux que l'on enten- "drait au Felix ou à Caecilia. Was er meer noodig om hem dikwyls by ons "te laten komen? Et quant-à moi, pour mon plaisir il ne venait jamais trop, "car il faut que je l'avoue, ma vanité était flattée qu'il voulut tant "jouer avec moi. Il y en avaient plusieurs qui me disaient avec envie: ""Hoe ysselyk pleizierig moet dat voor je wezen om met Mr Hartsen 4 mains ""te spelen; hy speelt zóó goed en ik zou het heerlyk vinden om in je ""plaats te wezen." Ceci m'amusait énormément en ik hield er van om er "mede te bluffen tegenover Mevr.Willink en anderen met wie hy nooit wilde "spelen. Mais voilà ce qui était bien mal à moi; et je ne me cache point
549. "que ma vanité fut très grande. Quelques fois j'allais m'informer chez "l'une ou l'autre si je ne le traitais pas un peu trop comme un frère; "c'était ordinairement à Loucky (Borski) que je faisais cette question, "car je n'osais pas le demander à mes soeurs. Loucky riait toujours quand "je lui demandais pareille chose et prétendait qu'il n'en était rien. "Une fois seulement je sais qu'Agnes me dit quelque chose à ce sujet qui "me fit rentrer en moi-même et m'humilia beaucoup. J'avais raconté le
550. "jour précédent à je ne sais qui, qui m'avait demandé si je jouais sou- "vent avec Mr Hartsen, que j'avais fréquemment ce plaisir puisqu'il ve- "nait passer des journées entières chez nous. Agnes me gronda alors en "me disant:" Il ne faut pas que tu racontes aux gens que tu joues sou- ""vent avec Mr Hartsen, car cela a une si drôle de façon. Quant-à nous ""nous savons bien dat er niets achter zit, mais les gens qui entendent ""cela pourraient s'imaginer toute espèce de choses. Et puis il faut en- ""core que je te dise que tu ne dois avoir l'air si delighted quand il ""vient, car il,pourrait vraiment s'imaginer que tu sens quelque chose ""pour lui et cela aurait l'air trop bespottelyk puisqu'il ne pense pas ""à sentir la moindre chose pour toi." Ces mots me furent dits quelques "jours avant la dernière visite de Mr Hartsen et par conséquent un peu "trop tard. Ils me firent cependant beaucoup d'impression."

Nadat Caroline my de 6de January 1854 geschreven had dat zy my vergiffenis schonk, maar dat er voor 't oogenblik geen kwestie van een engagement mocht wezen, heeft het lang geduurd voordat ik haar eens rustig geheel alleen kon spreken en nog langer voordat ik de moed had om al het gebeurde ter sprake te brengen. Caroline vroeg my, toen ik er over begon, dat ongelukkige jaar 1853 niet weer in de herinnering terug te roepen.
551 Zy had my vergeven, dit moest my genoeg zyn. Ik had in myn schriftlyke, haar de 3de Jan 1854 toegezonden verdediging uitvoerig uiteengezet, dat

haar omgang met C.Hartsen my wanhopig jaloersch gemaakt had en tot het besluit gebracht had om haar te vergeten en A.V. ten huwelyk te vragen, maar die verdediging had zy my teruggezonden en toen ik haar later daarvan de reden vroeg, antwoordde zy dat zy over die tyd liefst niet meer sprak. Toen ik er echter op aandrong om ook van haar iets te ontvangen en haar vroeg of ook zy haar gedachten en herinneringen op het papier wilde brengen beloofde zy my dit en gaf zy my in July 1854 de door haar geschreven Mémoires, waaruit ik reeds herhaaldelyk 't een en ander heb aangehaald en waarin ook de nu laatstelyk door my overgenomen pericoop over C. Hartsen voorkomt. Al wat daaraan voorafgaat en hetgeen daarop volgt, waarvan ik later zal melding maken, heb ik herhaaldelyk herlezen, maar hetgeen haar intercourse met Hartsen betreft heeft my zoo onbeschryflyk pynlyk aangedaan, dat ik het nooit meer heb overgelezen voordat ik het nu voor 't eerst onder de oogen kreeg. Al myn jaloezy kwam weer boven, myn bloed kookte en ik verwenschte de muziek. Thans na 16 jaren heeft de jaloezy voor de groote droefheid plaats gemaakt, dat die omgang met Hartsen door de schuld van Lore's moeder ooit is toegelaten.

552 Ik kon het deze niet kwalyk nemen dat zy Cees boven my verkoos en hoopte dat Caroline my zou vergeten en hem liefhebben, maar hierin bestaat haar schuld dat zy zich omtrent C's sentimenten niet vergewist heeft. Indien zy dit gedaan en van C. vernomen had dat haar liefde voor my nog even sterk was als in 1850, dan zou zy de liaison met C.Hartsen hebben afgebroken, ik zou niet langer jaloersch gebleven zyn en Anna V. nooit gevraagd hebben, C. zou dan niet ziek geworden maar sterk gebleven zyn en misschien nog leven en geen der kinderen zou de gevolgen van haar geschokte zenuwgestel ondervonden hebben, ja! de jaren 1854,55,en 56 zouden alligt minder ellendig geweest zyn, daar Lore's moeder dan nooit aan Hartsen had gedacht en dus my niet zou verweten hebben dat ik een huwelyk tusschen hem en Lore had verhinderd, zoodat zy my vriendelyker had behandeld en bejegend en ons minder had doen lyden. Ook aan C. Hartsen ware dan de ondervonden deceptie met de daaruit voortgevloeide noodlottige gevolgen bespaard gebleven. Tante van Loon heeft nooit schuld bekend, en noch aan Lore noch aan C. Hartsen noch aan my ooit vergiffenis gevraagd, maar in 1875, dus 18 jaar na ons huwelyk en 22 jaar na het gebeurde, toen Lore haar voor 'teerst vroeg hoe het mogelyk was geweest die omgang met C. Hartsen toe te laten, gelogen door te zeggen dat zy hem sans conséquence vond en niet bemerkt had dat hy Lore liefhad, ik

553. zeg gelogen omdat zy terstond na zyn démarche op 19 April 1853 aan Agnes verteld heeft dat hy er geweest was en zy gehoopt had dat hy om C's hand kwam vragen daar zy zeer goed had bemerkt dat hy haar lief had.

Hetgeen my by de eerste lectuur van haar Mémoires in 1854 hetmeest trof was dat myn naam daarin niet genoemd werd. Al wat Lore zegt beweegt zich om C. Hartsen, bittere verwyten doet zy zich van te intiem, te vry met hem geweest te zyn en hem daardoor te doen gelooven dat zy hem wederkeerig liefhad; tegenover hem heeft zy niet gehandeld zooals het behoort, maar de vraag komt niet by haar op of zy tegenover my goed handelde door met hem om te gaan. Had zy my dan niet meer lief? Uit het vervolg zal blyken dat zy my nog hartstochtelyk liefhad en de tyding dat ik Anna V. gevraagd had haar wanhopig maakte. Was dan haar paasie voor de muziek grooter dan haar liefde voor my ?Neen! in deze zelfde Mémoires schreef zy immers :"Pour le plaisir de voir Maurice un seul jour j'aurais volontiers voulu sacrifier toute cette logerie de Monsieur Hartsen enz."
En toen Maria haar eens vroeg:"Penses-tu toujours à Maurice?" antwoordde zy bevestigend, waarop Maria hernam:"comme cela doit être fatigant !"

554. Alligt had Lore in haar Mémoires iets over my kunnen inlasschen, maar daartoe was zy veel te oprecht en 't is dus duidelyk dat de gedachte niet by haar is opgekomen dat die verkeering met Hartsen my jaloersch kon maken. Dat zy zich die vraag evenmin later heeft gesteld zal ter gelegener tyd blyken. De zaak blyft onverklaarbaar.

555. Eerst de 24 Febr.1876 erkende zy heel verkeerd met Hartsen gehandeld te hebben en best te begrypen dat die omgang my dol moest maken, en dat de logeerparty van Cees op Schaep en Burgh reeds genoeg was om my een schok te geven welke ik niet kon te boven komen. Ook erkende zy dat haar moeder en zusters onverantwoordelyk gehandeld hadden.

557. En wat de muziek betreft; zy schrijft "qu'elle suivait aveuglement ses instructions." Ja dat was waar en niet alleen zyn instructies, maar het was in elk opzicht een jurare in verba magistri. Wat hy zeide was in haar oog een evangelie, en dit heb ik, bep. wat de muziek betreft, altyd betreurd. Het was een parti pris by Cees en dus ook by Lore om alle niet-klassieke muziek af te keuren. Dat was geen muziek, en dit heeft ten gevolge gehad dat Lore nooit een enkele ouverture van of passage uit een opera, nooit een enkel vrolyk deuntje heeft weten te spelen.
558. Dit speet my later zeer, omdat ik uit tal van opera's wysjes wist te neuriën, maar Lore ze niet kon spelen. Het waren altyd die ontzettend zware en moeilyke stukken van Chopin, Liszt, het Concert van Hummel of van Weber. Lore speelde de Rhapsodie 2 van Liszt uitstekend, maar Dora zeide my nu dat zy die in een minder moeilyke vingerzetting bezit, daar die van Lore eenvoudig absurd was. Wie zal zeggen hoeveel kwaad Lore zich door de studie dier halsbrekende stukken berokkend heeft, zoowel aan haar zenuwen als aan haar oogen ? Maar ook hieromtrent was er weer niemand die het haar verbood. Cees speelde die stukken en dat was voor haar genoeg om ze ook te studeeren. En zoo studeerde ze 6 uur per dag tenzy ze met Cees speelde, want dan verliet ze de piano de geheele dag niet. Houdt men daarby in het oog dat zy niet als Maria een aangeboren talent voor de muziek had, dan kan men nagaan hoeveel studie en inspanning het haar heeft gekost. En cui bono ? Na haar huwelyk kwam er, zoo dikwyls zy zwanger was, niets van in, dewyl zy zich dan veel te miserabel voelde, en bovendien beletten de kleine kinderen het studeeren.
559 Vroeg ik haar om iets te spelen dan was het:"Myn vingers zyn zoo styf, ik heb sinds zoo lang niet gespeeld !" En zoo had al dat spelen met C.H. niets dan ellende ten gevolge gehad.

---

566. Van hetgeen er na de 24 ste April 1853, de dag waarop Tante van Loon by Papa geweest was, is voorgevallen herinner ik my weinig meer. Mevrouw Voombergh legde een bezoek by myn ouders af en ging in 't begin van Mei naar Zeist na my verzocht te hebben Donderdag de 12de aldaar ook te komen. Ik spoorde er die dag heen, bestelde een kamer by Schneider en begaf my naar Hoog Beek en Royen. 's Middags maakte ik een wandeling met Mevrouw V, Anna en Henriette; Mevrouw was zeer causant maar Anna zei geen woord en scheen nog minder op haar gemak te zyn dan ik. Indien ik my gevleid had dat zy buiten wat losser zou zyn dan in de stad, dan had ik my vergist. Ik had de indruk dat zy veel lust had om my toen al te bedanken, maar dit uit beleefdheid uitstelde, omdat zy nu eenmaal gezegd had dat zy wel nader kennis met my wilde maken. Mevrouw was altyd allerliefst, zóó dat ik niet kon nalaten een vergelyking te maken tusschen haar en myn Tante van Loon, en my reeds voornam om, voor 't geval Anna my aannam, niet in Amsterdam te gaan wonen, ten einde Tante's zure gezicht niet meer terug te zien en ook Caroline te ontwyken. Na het eten liep ik met Anna alleen, en zeide zy my o.a. dat zy zich niet met my wilde engageeren tenzy zy vast besloten was met my te trouwen, daar zy anders wellicht later berouw zou krygen.
567. De volgende dag reden wy allen in een open rytuig, maar moest ik op de bok zitten, zoodat er van conversatie met Anna geen sprake was. Daarna had ik een lang gesprek met haar moeder, die weer engelachtig was en my o.a. zeide dat zy my gaarne tot schoonzoon zou willen hebben en dat zy hoopte dan meer aan my te hebben dan aan Jan van Loon, aan wien zy niets had. Zy verwachtte van my dat ik my niet door rykdom zou laten verleiden tot niets doen, maar dat ik haar in de administratie harer bezittingen met raad en daad zou bystaan. O wat was het heerlyk te gevoelen dat zy my liefhad ! De eerste Pinksterdag werd Henriette 23. Wat zag zy er beeldig uit en wat was zy lief met my ! Het was of zy medelyden met my had, nu Anna zoo styf en inabordabel was geworden. 's Namiddags kwamen haar Oom en Tante Piet van Loon en haar Tantes Craeyvanger en Nepveu haar feliciteeren en ik vond het heerlyk datdie allen even vriendelyk met my waren, en het volstrekt niet vreemd schenen te vinden dat ik Lore verlaten had. Of zy allen evenals ik in de waan verkeerden dat Lore Hartsen liefhad weet ik niet, maar ik ver-
568. moedde het daar zy my anders moesten gehaat hebben dat ik Loretje had verlaten. Ik voelde my zóó op myn gemak, zóó dankbaar dat Tante van Loon my niet plagen kon en ik my om haar niet langer behoefde te bekommeren, dat ik hoopte dat Anna my zou aannemen, opdat ik Lore vergeten mocht. Ik herinner dat Jan en Constance kwamen eten en dat zy my zeide

dat ik wyzer had gedaan met myn declaratie te wachten en eerst nog eens buiten te komen om aan Anna te toonen dat ik het meende. Nu was myn hofmaking zoo kort geweest. Ik dacht by mezelven:"Indien ik met myn declaratie gewacht had zou ik die nooit hebben gedaan, want dan zou ik door Hendrik geweten hebben dat Lore my liefhad. " Jan keek 's avonds door zyn telescoop naar de sterren en ik keek mede daar ik binnenshuis toch niets aan Anna te zeggen had. Ik had terecht of ten onrechte de naam van nogal causant te wezen, maar tegenover Anna I was struck with dumbness, en opnieuw dacht ik: hoe geheel anders dat vroeger tusschen Lore en my was. Wy waren nooit uitgepraat tot groote verbazing van Warner, die ons eens vroeg of wy elkander altyd wat te zeggen hadden.

Ik was eigenlyk nogal blyd een pretext te hebben om de 2de Pinksterdag te vertrekken. Herman van Lennep zou de 17de te Utrecht promoveeren,
569 en ik moest zyn paranymf zyn. Ik was dus 4 dagen te Zeist geweest maar niets verder gekomen. Papa had my geschreven en gevraagd hoe de zaken stonden, maar ik had moeten antwoorden dat ik omtrent Anna's decisie volkomen in het duister verkeerde. Hermans promotie was meer dan pover; hy sprak slecht Latyn en defendeerde zyn stellingen zóó slecht datde Hoogleeraren de Geer en Opzoomer boos waren en hem scherp aanvielen, en ik ben overtuigd dat hy zou afgewezen zyn indien hy niet een Professors zoon ware.

Diezelfde 17de Mei keerde ik naar Amsterdam terug en 21 Mei ging ik op het Manpad logeeren. Oom Henk vroeg my of ik Anna al eens flink gezoend had, "want,"zíde hy,"dat is een bewys dat je 't meent," maar ik antwoordde dat het niet in myn hoofd was opgekomen. De vorige dag had ik een briefje van Constance van Loon-Voombergh gekregen, dat het verzoek inhield om Donderdag 26 Mei te Zeist terug te komen. Zondags kerkte ik by Beets en Maandag keerde ik naar Amsterdam terug, waar ik tot Donderdag bleef en 'sochtends de uitspraak in de zaak van het Domeinbestuur, waarin ik gepleit had, aanhoorde. Gedurende die 10 dagen had ik zeker elke dag een briefje aan Anna moeten schryven of haar een cadeautje moeten zenden, maar het kwam, eerlyk gezegd, niet by my op, wel een bewys hoe treurig een hofmakery het was. Ik voelde maar al te goed dat ik
570 Lore niet had vergeten en toch hoopte ik dat Anna's decisie gunstig mocht wezen, daar ik begreep dat Lore toch voor my verloren was.

Donderdag kwam ik op Hoog Beek en Royen en terstond verzocht Anna my met haar de plaats in te gaan. Daarop zeide zy dat zy er over had nagedacht en tot het besluit was gekomen that she liked me but did not love me en my daarom bedankte. Ik herinner my dat zy er nog de dwaasheid byvoegde dat zy er teveel tegen opzag om in die knappe famille van Lennep te komen. Alsof zy niet knap was ! In elk geval was zy knapper dan ik en het amuseerde my in 1899 van Agnes te hooren dat Anna my bedankt had because I shot below the mark. Of Chris Pauw, die zy in 1855 wel aannam, the bull's eye getroffen heeft, laat ik in 't midden. Ondanks het blauwtje dat zy my liet oploopen, heb ik altyd een faible voor haar gehouden, en ik geloof zy wederkeerig voor my.

571 Ik geloof dat het hier de plaats is om mede te deelen wat myn liefste Lore gedurende die tyd ondergaan heeft. Ik vat dus haar Mémoires weer op: " Maurice pendant tout l'hiver de 1853 n'était venu que tellement de loin en loin chez nous que je ne me souvenais presque pas de la mine qu'il avait. Que cela me chagrinait beaucoup cela se conçoit, surtout puisque je l'aimais encore toujours de la plus vive affection. Je ne comprenais rien à sa conduite, et pour décharger mon coeur j'allais de temps en temps chez Melle Thumm lui demander si elle y voyait plus clair. Je faisais toujours ce raisonnement-ci. Si Maurice m'aime encore,
572 alors pourquoi ne vient-il jamais chez nous, et pourquoi a-t-il l'air de me fuir quand il me voit chez d'autres ? S'il est jaloux de ce que Mr. Hartsen ait une entrée si libre chez nous, c'est ce que je conçois facilement, mais alors Henri lui expliquera que ce n'est que pour faire de la musique qu'il vient chez nous et qu'il n'a pas une pensée dans son coeur qui ressemble à de l'affection pour moi. S'il ne m'aime plus il est bien inconstant, puisqu'il me témoignaot encore tant d'affection l'été dernier, et c'est ce que je ne puis ni ne veux encore croire, surtout puisqu'il a encore souvent l'air de m'aimer, même quand il se détourne de moi. Quoiqu'il en soit je ne me sentais pas bien heureuse
573 tout cet hiver là, de temps en temps poussée de ce côté-ci tantôt de l'autre, je ne savais plus que croire ni que penser. Je ne pouvais encore renoncer à l'affection de Maurice, qui avait fait tout mon bonheur jusque là, et pourtant souvent je ne pouvais me déguiser à moi-même, qu'il n'était plus pour moi ce qu'il avait été auparavant.

C'était de bien tristes expériences que je faisais alors, et je n'oublierai pas facilement ce temps. Toute ma consolation consistait dans la prière, et je puis bien dire qu'après avoir longtemps combattu et demandé à Dieu telle ou telle chose, je fus enfin amenée à ne demander au Seigneur que l'accomplissement de sa volonté, et que sincèrement et du fond de mon coeur je ne Lui demandai qu'à me donner des forces pour que je la fisse avec courage et sans restriction.

574. Wanneer ik het bovenstaande herlees dan springen my de tranen in de oogen en verwyt ik my myn ellendig gedrag. Dan verwyt ik my, my alleen de schuld van alles, want ik had nu eenmaal aan Lore zoo niet door woorden dan toch evenals C. Hartsen door daden getoond dat ik haar liefhad, en dus had ik het, gelyk zy zelve het later uitdrukte, moeten opdiepen hoe zy over my dacht. Wel verbeeldde ik my dat myn liefde voor haar door haar gedrag met Hartsen verflauwd was, maar de enkele keeren dat ik haar terugzag kwam myn hartstocht weer boven. Indien my al de moed ontbrak het haar zelve te vragen dan had ik haar kunnen schryven en toen Hendrik bezwaar maakte haar te polsen omdat hy van haar affectie voor Hartsen overtuigd was, had ik er by hem op moeten aandringen het toch te doen. Het zou geen schande geweest zyn om van Lore een refus te krygen, dewyl zy getoond had dat ik haar niet onverschillig was, maar myn ydelheid en gekrenkte hoogmoed beletten my my aan een blauwtje te wagen. Toen zy toonde van my niet gediend te zyn en aan Hartsen genoeg te hebben, dacht ik: "Nu, dan wil ik je ook toonen dat ik het zonder jou doen kan, en even-als jy een andere minnaar hebt gevonden, zoo wil ik ook een ander meisje vragen." Het was dus gekrenkte eigenliefde, valsche trots en dolle jaloezy, die my zóó slecht hebben doen handelen.

576. Lore zegt: " Quoiqu'il en soit je ne me sentais pas bien heureuse tout cet hiver-là." Vreemd, heel vreemd dat zy dat zóó wist te verbergen; Cees heeft ten minste nooit de indruk gehad dat zy zich ongelukkig voelde; integendeel zy was altyd opgewonden en uitgelaten vrolyk.

578. Ik weet niet of jaloezy een zondige hartstocht is, maar de myne, waar het C. Hartsen gold, heb ik altyd als zeer natuurlyk en geoorloofd beschouwd en ik troost my met de gedachte dat Lore niet minder jaloersch van natuur was dan ik, gelyk het later zal blyken. Dat myn jaloezy zoo onbeschryflyk groot was is myn eenig excuus voor myn anders onvergeeflyke daad van Anna V. te vragen en als een bewys voor het feit dat myn jaloezy geen grenzen kende wil ik een paar voorvallen uit latere jaren aanhalen welke aantoonen dat de nietigste aanleiding my in dat rampzalige tydperk terugverplaatste en dezelfde hartstocht weer in 't leven riep.

---

593. Een vierde voorbeeld. Ik durf dit byna niet mededeelen omdat het al te kinderachtig en bespottelyk schynt, maar ik wil het toch niet verzwygen omdat het ook alweer strekt tot rechtvaardiging of verontschuldiging van myn anders onvergeeflyke daad van Caroline niet en Anna V. wel te vragen. Elke herinnering aan de fatale omgang van Caroline met Cees maakte
594. myn jaloezy weer aan de gang, en hoe ongelooflyk dit ook schyne, zoo was dit zelfs nog het geval toen wy al getrouwd waren, ja! toen er al 18 jaren sedert onze trouwdag waren verloopen en myn liefde voor myn engelachtig vrouwtje geen grenzen kende. De eenige verklaring welke ik daarvan weet te geven, is deze dat die omgang tusschen haar en Cees van alle de daarop gevolgde ellende de oorzaak is. Ik had in die 18 jaren ondervonden hoe Lore's zenuwgestel ondermynd, hoe zwak zy was, hoe die duizelingen telkens terugkwamen, en dan verweet ik my myn gedrag en gaf ik my, my alleen van alles de schuld, maar dan kwam tegelyk de gedachte weer by my op: Als zy Cees nooit gekend had zou het niet gebeurd zyn, en dan verwenschte ik haar moeder die die omgang had aangemoedigd, haar zusters, Cees en de muziek, en verweet ik ook aan Lore, dat zy door haar gedrag met hem my zoo wanhopig gemaakt had.

595. Toen ik in de nazomer van 1875 by afwezigheid van Lore het huishouden deed en het huishoudboek uit de lade van haar schryftafel wilde halen, vond ik een my onbekend boek, dat bleek een Journaal van haar te bevatten van 1849 maar ook een van 1853. Dit laatste las ik en ofschoon de weinige passages die my golden my uit den aard der zaak pynlyk aandeden, zoo was er geen onder die my jaloersch maakte. Plotseling echter stuitte ik er op een die myn bloed deed koken en myn aderen trillen en tot zulk een staat van jaloezy bracht, dat ik besloot myn hart op het papier lucht te geven. Ik begon toen op rym de roman van ons leven te verhalen, en ik geef u volkomen verlof het gansche gedicht te lezen.

Hoe de verzen zyn uitgevallen laat ik in 't midden, maar het stuk bewyst alleen hoe ontzettend amoureux en tevens hoe verbazend jaloersch ik toen nog wezen kon. Eerst in 1876 las ik het aan Lore voor, eerst het slot, later het begin en eindelyk het geheel en ofschoon het zoo bitter scherp was, zeide zy niets meer dan:"Had ik dan alleen schuld ?" Zulk een engelachtig karakter had zy. Daar echter ook uit het gedicht bleek hoe hartstochtelyk lief ik haar had, nam zy het mede naar haar
596. kamer en herlas zy het dikwyls; na haar heengaan vond ik het in haar bureau terug met een enveloppe waarop geschreven stond: Na myn dood aan myn liefste man te geven. Het gebrekkige schrift duidt aan dat zy dit in een harer laatste levensjaren moet geschreven hebben.

Hoe luidt nu de passage die my zoo bitter heeft gemarteld ?
"Vendredi 29 juillet 1853.

"Ce matin Willem s'écria qu'il fallait à présent bientôt inviter Cees Hartsen à loger, qu'il avait tant envie cet hiver de venir qu'il fallait à présent s'acquitter de cette promesse. Le rouge me monta tout de suite à la figure; c'est si ennuyeux, mais qu'y faire ? J'espère qu'on ne pensera pas à me renvoyer pendant ce temps comme l'on fait avec Agnes. (Agnes had zich op zoo ergerlyke wyze het hof laten maken door Hamilton en hem ten slotte toch bedankt. Toen hy nu weer op S. en B. kwam, zond men haar uit logeeren.) "Je le trouverais extrêmement désagréable, car j'ai le Heimweh après le Moïse de Thalberg et tout le reste. D'un autre côté j'ai bien peur de moi-même pendant son séjour. Je suis tellement étourdie."

597. Toen ik na die passage gelezen te hebben tot bedaren was gekomen, begreep ik waarom Lore dat boek 18 jaar lang voor my had verstopt, evenzeer als my thans duidelyk is waarom zy het later in haar naaitafeltje heeft verborgen. Een booze geest fluisterde my in:"Zoo heeft zy hem dan toch ook bemind. En hoe dit te rymen met haar verzekering van het tegendeel? Zy moet hem hebben liefgehad, anders was haar verlangen naar hem onverklaarbaar. Zy schaamde zich dus niet onder zyn oogen te komen, slechts drie maanden nadat hy haar had verlaten, drie maanden nadat hy wanhopig was geworden by het vernemen der verloving dat zy met zyn liefde had gespeeld even sterk ja nog veel sterker dan Agnes met die van Hamilton. Zy gevoelde dat men haar evenals Agnes zou moeten verwyderen als hy kwam, maar dat zou zy alleronaangenaamst vinden, want onder voorwendsel van naar zyn spel te verlangen, verlangde zy naar hem.

Deze en soortgelyke gedachten woelden my door het hoofd en al meer en meer begon myn bloed te bruischen en vroeg ik my af of zoowel Cees en ik dan toch niet gelyk hadden gehad met te denken dat zy meer dan
598. een faible voor hem gehad had en in July '53 nog had, niet een passie gelyk voor my, maar toch ook liefde. Ik moest dit wel aannemen, want hoe kon zy anders de moed hebben om hem weer te zien, wien zy zóó grievend had beleedigd ? Daarby kwamen my onderscheidene passages uit haar journalen in de herinnering, waarvan sommige beplakt waren opdat ik ze niet zou lezen, maar die ik desniettemin had ontcyferd, welke my reeds hadden doen vermoeden dat hy haar tot dusverre alles behalve onverschillig geweest was. Ik zag er geen licht in, en zulks te minder omdat noch Lore noch iemand van de haren wilde erkennen dat ik grond had gehad om jaloersch te wezen. Myn Loretje, myn schat, die ik meer dan ooit lief had, had my dus bedrogen. Hier las ik dus met haar eigen hand dat zy nog in July '53 naar hem verlangde. En nu schoot my te binnen dat zy my eens had gezegd:" Indien Anna V je had aangenomen zouden zy my wel geforceerd hebben met Cees te trouwen."en kwam het my voor dat die dwang niet sterk had behoeven te zyn.

Dankbaar was ik dat er van die logeerparty in 1853 niets gekomen
599. is. Ik hoop voor Tante van Loon dat zy de indelicatesse niet zóó ver gedreven heeft van hem te inviteeren. Onwaarschynlyk zou het niet geweest zyn, daar toen alles werd in 't werk gesteld om my uit Lore's hart te verbannen en de hoop nog steeds levendig was dat het met Cees zou klaar komen; maar in elk geval is Cees niet gegaan, hetzy omdat hy niet gevraagd is of omdat hy geweigerd heeft. Het laatste moest hy wel doen, omdat hy zich toen ten gevolge van den in April ontvangen schok slecht gedroeg.

Wat ik in 1875 geleden heb kan ik niet onder woorden brengen.
De gedachte dat Lore Cees en my tegelyk had liefgehad, maakte my onge-
600. lukkig en in plaats van het haar te zeggen, smoorde ik alles in myn gemoed, maar luchtte myn hart in myn journaal in zulke scherpe bewoordingen dat ik er later al die bladzyden uitgescheurd en ze vernietigd heb.

Wonderlyk dat myn jaloezy gepaard ging met de hartstochtelykste liefde, gelyk een paar van myn brieven aan haar op S.en B.en twee aan haar toen zy te Doorn logeerde, kunnen getuigen. Lees die brieven en Lore's antwoorden na myn dood en gy zult zien hoe sterk onze wederzydsche liefde was. Zy was 9 Oct '75 alleen naar Schaep en Burgh gegaan en ik zorgde dat zy daar 'savonds met het pak een brief van my vond, die ik Vrydagavond, toen zy nog by my was, geschreven had en daarop antwoordde zy o zoo teder. Diezelfde Zaterdag schreef ik haar opnieuw, maar de kinderen bemerkten aan tafel hoe ongelukkig ik was omdat ik haar miste, en drongen er op aan dat ik haar Zondags zou rejoigneeren. Ik antwoordde dat dit niet mogelyk was daar ik haar had beloofd op hen te passen omdat Juffr Buekers, die hun Engelsch leerde, niet kon komen en Max ook onwel was; maar zy beloofden zoeter dan ooit te zullen zyn en zoo reed ik Zondag na de dienst per Oosterspoor naar Hilversum als een jonge lover, die
601 het jawoord heeft gekregen, en zyn liefste gaat bezoeken. Het geluk wilde dat Piet Six my achterop reed en tot het hek van Geertje bracht, van wie ik vernam dat de famille het hek niet was uitgegaan. Toen liep ik de groote laan door maar sloeg rechtsaf de Noorderlaan in omdat ik Lore wilde verrassen en dacht dat zy achter het huis zou zitten. Maar by uitzondering zat zy met haar moeder in de zykamer, zoodat zy my het plein zag opkomen en my tegemoet snelde. Die gedenkwaardige Zondag was het dat zy in myn byzyn en in dat van Anna en Constance haar moeder vroeg hoe het mogelyk was geweest dat zy die intercourse met Cees zoo lang had toegelaten, waarop haar moeder zoo verlegen werd dat zy een ontwykend en onwaar antwoord gaf en beweerde niet bemerkt te hebben dat Cees aan Lore
602 het hof maakte, waarop Lore te beleefd was om te repliceeren, ofschhon zy zeer goed wist dat haar moeder onwaarheid sprak.
Woensdag 13 Oct '75 ging Lore by Maria in het Logement te Doorn logeeren omdat Nepveu in Engeland was en ook toen had ik reeds Dinsdag een brief aan haar geschreven en daarop kreeg ik zulk een overheerlyk antwoord.

En toch week myn jaloezy niet maar duurde zy nog tot lang in 1876. Ik kon geen muziek hooren, ik kon C Hartsen, tot nu toe myn beste vriend, niet zien. En hoe kwam dat ? Omdat Lore niet wilde erkennen dat ik in '52 en '53 terecht jaloersch was geworden door haar omgang met hem. Eindelyk erkende zy het en zeide zy dat zy destyds te onbenullig was geweest om te beseffen dat één enkele 4mains voldoende moest zyn om my jaloersch te maken en dat dus die langdurige schier dagelyksche omgang met hem my op de vlucht moest dryven.

Zoo waren dan 22 jaren verloopen eer zy tot die erkentenis kwam met de byvoeging dat niet alleen zy maar ook haar moeder en zusters, op Maria na, onverantwoordelyk hadden gehandeld. Maar toen week ook myn jaloezy en bezocht ik ook Cees H.weer, ja vroeg hem zelfs te eten. Maar het was een lang affreux cauchemar geweest.

Ten bewyze dat ik die omgang met Cees nooit vergeten heb, diene dat ik in een brief van 4 July '81, toen Lore met Anna en Constance in Marienbad was, en ik van Willem had gehoord dat zy zich zoo amuseerde en zoo vrolyk was en van Agnes dat zy nog volstrekt geen heimwee had, schreef: " Het reizen deugt je niet, even weinig als voor 30 jaren de muziek. Dat maakt je blind en wreed !Morgen ben je 42 dagen weg en daarvan heb je slechts 28 dagen de kuur gedaan, dus 14 dagen verloren." En verder: "Les paroles qui te sont échappées "Ik heb myn heimwee nog niet!" qu'Agnes ne fait que me répéter en ricanant, comme si c'était la chose la plus risible du monde de l'avoir, m'ont percé le coeur et m'ont rappelé la plus triste époque de ma vie, lorsque chacun me chantait à l'oreille que tu avais l'air si réjoui en voyant Cees, et que tu t'épanouissais lorsqu'il te faisait la cour !"

---

603 Het wordt nu tyd om van 't jaar 1875 tot het jaar 1853 en dus 22 jaren terug te keeren. Ik kan niet ontveinzen dat ik het land had toen Anna Voombergh my wegzond. Ik gevoelde my in dat huis op myn gemak. De vriendelykheid waarmede ik er telkens werd ontvangen stak zóó af by de wyze waarop de van Loons, inzonderheid Lore's moeder, my bejegende, dat ik er my een genot van voorstelde haar zure gezicht niet meer te behoeven te aanschouwen en haar afsnauwen niet meer te behoeven te dulden. Hoe geheel anders heeft de Heer er over gedacht en door hoeveel zure appelen heb ik nog moeten heenbyten !

Myn eerste gevoel was dat ik nu minder dan ooit kans had om Lore van myn liefde te overtuigen daar na myn daad haar moeder en zusters en ook Lore zelf van het tegendeel had overtuigd, en dat is dan ook gebleken het geval te zyn. Lang heeft het niet geduurd of myn liefde voor Lore keerde in nog veel sterker mate terug en nu ik wist dat zy my, ondanks haar raadselachtig verkeer met Cees Hartsen toch had blyven liefhebben, keerde van lieverlede de hoop terug dat ik haar ten slotte toch zou winnen. Kon ik haar maar eens op myn gemak te spreken krygen, kon ik haar maar onder vier oogen vertellen wat ik in de afgeloopen winter geleden had, wat my tot myn misdaad had gebracht dan zou zy, zoo dacht ik, my vergeven en aan myn liefde gelooven. Maar hoe een onderhoud met haar te verkrygen ? Buiten voorkennis van haar moeder was dit onmogelyk, en zou deze het toestaan ? Na de wyze waarop zy my de laatste maal na Cees' démarche behandeld had, durfde ik haar niet, althans nog niet naderen, en ik besloot dus te wachten.

De 7de Juni moest ik voor Maurice Luden de crimineel A van Borkum verdedigen en 14 Juni benoemde de Rechtbank my tot curator in het faillissement van B.Doden Buss, kroeghouder op de Buitenkant. Mr Dedel zeide my dat hy niet hoopte dat ik my, nu het myn eerste faillissement was, in een doode musch zou verheugen. De volgende dag inventariseerde ik met de Notaris Schimmel en de makelaar van Campen, die een verkooplokaal in de Raamstraat had. De failliet had geen boek gehouden en stonk affreus. Zoo doende kwam ik in contact met zyn advocaat Philippus Alexander Haasm die in de Kalverstraat boven de manufactuurwinkel van Stall woonde en later een accord van 5% aanbood, dat aangenomen en gehomologeerd werd. Een jaar daarna opende Buss een veel grootere kroeg, waaruit my bleek dat hy geld achterbaks gehouden had.

Ik neem nu weer Lore's Mémoires ter hand, hoe pynlyk die taak ook zy:

"Que Maurice fit la cour à Anna Voombergh c'est ce dont je m'étais très bien aperçue depuis le doopmaal de la petite Louise, mais pour dire la vérité je ne m'en étais pas fort inquiétée, car je pensais qu'elle était trop agée pour lui, et la trouvais d'ailleurs si peu dans son genre que je ne me serais jamais imaginée qu'elle lui plût. Une chose cepen-
"dant m'ennuyait c'est qu'elle venait partout où lui et moi nous venions
"aussi, car alors je savais qu'il se remettrait à causer pendant des
"temps avec elle, et j'étais trop jalouse pour voir cela avec plaisir.
"C'était à Loucky que j'allais raconter toutes mes craintes et mes cha-
"grins, and many a time did that sweet darling comfort me. Elle ne vou-
"lait pas me croire quand je lui disais qu'il ne m'aimait plus et pa-
"raissait encore plus incrédule quand je lui disais qu'il préférait mille
"fois mieux causer avec Anna V.qu'avec moi.

"Le 8 Avril nous allions avoir un petit diner. Maurice était invité
"et ayant accepté je m'en faisais une fête, car je ne l'avais vu d'un
"siècle. Comme il y avait une personne de trop peu, Maman me chargea
"d'aller inviter une des Voombergh. Anna accepta tout de suite, ce qui
"m'ennuyait car j'aurais préféré voir venir Henriette. Enfin! je m'en
"serais encore bien consolée si tout d'un coup un autre motif n'était
"venu m'ôter tout le plaisir de ce diner. Voilà Henri qui un jour dit à
"table:"Och waarom hebben wy toch dat diner ? het amuseert niemand geloof
"ik. David en Maurits die hebben my tenminste gesupplieerd van ze niet
"te verzoeken en Maurits vooral heeft er zóó het land aan dat hy my ge-
"zegd heeft die dag stellig ziek te zullen worden." That was a very hard
"word to hear and my poor heart ached so very much when pondering them
"over. Et c'était en vain que Loucky tâcha de me consoler en me disant
"dat hy het niet gemeend had of dat hy zeker vond dat hy toch niets aan
"my had als er zooveel menschen by waren; je lui répondis que les écailles
"étaient tombées pour tout de bon de mes yeux et que s'il m'aimait il ne
"parlerait pas ainsi.

"Et pourtant il y avait des écailles qui y restaient toujours encore,
et dont je ne pouvais pas me délivrer. C'est ce que je vis le jour où
"j'appris la vérité. C'était un soir après le diner, j'ai oublié la date
du jour, Agnes et moi nous lisions vis-à-vis l'une de l'autre dans le
"petit zykamer. Maurice passa, je le suivis des yeux et quand il disparut
"je tombai dans la rêverie. Agnes m'en tira en me disant tout bas et si
"aimablement:"Lore, écoute moi, j'ai quelque chose à te dire: penses-tu
"encore quelquefois à Maurice?"- "Moi?" luidis-je en venant m'agenouiller
"près d'elle."quelle question!si je pense à lui !"--"Chère Lore," me dit-

"elle d'un ton si malheureux que j'en devins toute effrayée, oh que ne
"dis-tu le contraire !"--"Pourquoi, pourquoi Agnes?"--"Parceque,"dit-elle
"en me couvrant de baisers et en me donnant les noms les plus tendres,
"parce que je crois qu'il ne pense plus à toi !"-- "Impossible, Agnes,
"impossible, je sais qu'il pense à moi, je le sens, je le sais."--"Non,
"non, ne te fais pas d'illusions Lore, ce que je te dis là ne repose pas
"sur une seule supposition, c'est une vérité !"-- Alors je compris; Agnes
n'avait pas besoin de m'en dire d'avantage, je savais tout. Elle, me
"voyant là près d'elle muette et pensive répliqua:"Lore, comprends-tu
"qui.....?"---"Oui chère je le sais, mais dis-moi, l'a-t-il déjà deman-
"dée?"---"Oui, il l'a fait, mais tu ne sais pas encore qui; tu crois cer-
"tainement quelqu'un d'autre."---"Non non ! je le sais bien, c'est Anna V.
"Ciel ! comment au monde l'as-tu découvert ?je ne l'aurais jamais deviné,
"et n'en ai rien rien vu!"---"Oh Agnes," lui dis-je alors, ce qui ne se
608. "voit pas avec les yeux de la chair, se voit bien vite avec ceux de coeur
"Mais dis-moi, ne me trompes tu pas ? Et c'est bien bien vrai ?"

"Je ne pouvais pas la croire cette nouvelle à laquelle je m'étais
"préparée tout l'hiver, et c'est alors que je vis combien d'illusions
"je nourrissais encore sans le savoir. Agnes me raconta alors tout ce
"qu'elle savait de cette histoire, tout ce que Anna V.lui avait commu-
"niqué, et me montra une sympathie si vraie et si profonde que j'en fus
"vraiment touchée. Ce ne fut qu'à 8½ que j'allai chez les Luden, aux-
"quelles j'avais promis ma soirée. Loucky qui s'y trouvait aussi, remar-
"qua tout de suite qu'il se passait quelque chose de singulier en moi.
"Je lui répondis que j'avais un mal de tête violent et que je demandai
"lapermission de rester très silencieuse. Un moment je croyais me tra-
"hir. Anna Luden était occupée à nous raconter tous ses sujets de plainte,
"quand elle s'arrêta au beau milieu pour me regarder en riant:"Ah ! que
""je t'envie toi heureuse fille, toujours heureuse et bénie !Dis-moi, as-
""tu eu un chagrin dans ta vie ? Sais-tu ce que c'est de souffrir ?"--
"J'étais sur le point d'éclater en sanglots, j'étouffais! Elle ne remar-
"qua rien cependant et écouta ma réponse avec indifférence:"Personne n'est
exempt de souffrance Anna, et j'espère que tu n'éprouveras jamais les
"miens."---"Cela doit pourtant être une curiosité que de voir Caroline
""malheureuse ! tu m'avertiras quand tu le sauras?"...Je ne lui répondis
rien, je croyais suffoquer, et on ne se fait pas d'idée de la délivrance
609. "que je ressentis quand on vint me chercher.

"Comme la chose était un grand mystère, je dus me contenir à la mai-
"son comme chez les Luden. Ce ne fut qu'après le souper que j'allai trou-
ver Agnes, chez laquelle je restai une couple d'heures. Elle était telle-
"ment charmante, si affectueuse, pleurant avec moi comme si elle-même elle
souffrait et cherchant mille moyens pour me consoler. Pour moi, la chose
"me paraissait si obscure, si singulière que je ne pouvais encore la com-
prendre, surtout puisque je sentais d'une manière extrêmement réelle et
"vive qu'il ne m'avait pas oubliée, mais au contraire qu'il m'aimait en-
"core. Qu'il avait demandé Anna c'est ce que je ne lui prenais naturelle-
"ment pas de mauvaise part. S'il ne m'aime plus, s'il aime Anna et qu'elle
"l'aime en retour, que Dieu les bénisse tous les deux et les rende bien
"heureux ! Mais je ne pouvais m'empêcher de le trouver bien inconstant et
"léger, et réfléchissant au peu de fois qu'il avait vu Anna je me figu-
"rai qu'il ne pouvait pas la connaitre, elle qui est si difficile à ap-
"profondir. C'était pourtant l'inconstance que je lui prêtais le plus vo-
"lontiers, car quant à l'amour de l'argent, je ne voulais à toute force
610. "pas la lui supposer. That would have been too mean and I knew that he
"was not mean. L'idée de le soupçonner de telle chose était trop affreuse.
"J'avais eu jusqu'alors, je puis dire, un amour enthousiaste pour lui,
"et quoique je m'eusse aperçu de quelques petits défauts, l'idée qu'il
Haar "pouvait quelque chose de très blâmable était tellement loin de ma pensée
"que j'aurais non seulement jamais cru, mais que j'aurais haï la personne
"qui eut voulu le soupçonner en ma présence. La vérité était pourtant là,
"et quoique je tournasse la chose de tous les côtés, il y en avait tou-
"jours un de ténébreux et qui restait obscur malgré mes efforts. La souf-
"france que cette découverte me causa ne peut se décrire, elle était
"poignante. La nuit était déjà bien avancée quand je quittai Agnes; j'en-
"trai dans la chambre d'étude, je pris la Bible et elle s'ouvrit au Psau-
"me 34. Mes yeux s'arrêtèrent sur le verset 5, et je ne puis dire le bien
"que cette lecture me fit. -(Psalm 34:5: Ik heb den Heer gezocht en gezocht
en Hy heeft my geantwoord en my uit al myn vreezen gered."Hoe dikwyls heb
ik deze lievelingspsalm van Lore haar niet voorgelezen.!")---

"Je sentis tout à coup l'immensité de l'amour du Seigneur; il me "semblait qu'Il me criait Oui et Amen après tous ces versets remplis de "consolation et je tombai à genoux en versant un torrent de larmes. Mais
611. "cette fois-ci c'étaient des pleurs de reconnaissance et je bénis Dieu du "fond de mon coeur de l'amour qu'Il me témoignait et de ce qu'Il avait "si miséricordieusement exaucé ma prière. Ne Lui avais-je pas demandé de "me faire connaitre clairement Sa volonté, pourque je ne fusse pas en "peine de la suivre, et le Seigneur m'exauçait d'une telle manière que je "n'avais qu'à me soumettre au lieu de décider quel parti je devais pren- "dre. Jamais je n'avais su combien le Seigneur m'aimait et jamais aussi "ne Lui ai je répondu plus sincèrement:"Oui Seigneur, Ta grâce me suffit! "Je priai pour Maurice, que Dieu voulut avoir pitié de lui et faire tour- "ner cet évènement à son véritable bien, je priai pour Anna afin que Dieu "voulût lui faire connaitre le chemin qu'elle avait à suivre, je Lui de- "mandai que s'il entrait dans Ses vues de les unir, de les rendre bien "heureux et de leur donner cette affection mutuelle, sans laquelle le "bonheur ne peut exister, et c'est ainsi que soutenue et fortifiée, je "pourrais presque dire heureuse, j'allai me coucher.

"Le lendemain était un jour bien plus pénible encore !Tout le monde "me demandait la cause de mon chagrin; je ne pouvais pas le dire, mais ne "pouvais cacher que j'en avais un bien grand. J'aurais voulu m'enfuir sous terre pour n'être vue de personne et soupirais après la campagne, où je
612. "serais plus libre et moins observée. Agnes, qui était la confidente de "Anna V. devait passer la soirée chez elle. Elle me demanda ce que elle de- "vait lui conseiller. Celle-ci paraissait tenir beaucoup à ses conseils "et vouloir les suivre. Je ne savais que lui répondre. "Oh Agnes, lui dis "je, "comment veux-tu que je te conseille ce que tu as à lui dire. Que le "Seigneur te dirige plutôt ! Mais pourtant dis lui qu'elle ne doit pas "l'accepter si elle ne l'aime pas de tout son coeur; il a besoin d'une "grande affection et il saurait tout aussi peu être heureux en en recevant peu qu'elle en en donnant avec mesure. Ne dis cependant rien de mal con- "tre lui et ne lui fais aucun tort, seulement si elle continue à rester "froide envers lui, ne va pas la persuader de le prendre envers et contre "tous. Si elle le refuse et qu'il l'aime véritablement il ne s'arrêtera "pas à un premier refus mais reviendra à la charge."

"Je ne crois pas que ce fut mal à moi d'avoir conseillé ce parti-là "à Agnes, du moins je l'ai fait dans la sincérité de mon coeur et cela "d'autant plus librement parce que j'entendais au fond de mon coeur une "voix qui ne cessait de me dire qu'il ne l'aimait pas comme il devait l'a "aimer et comme elle le supposait, et bien que je tâchasse de wegraison- "niren ce feeling en me persuadant qu'il ne l'aurait pas demandée sans "cela, je ne le pouvais.

613. "Je ne veux pas entrer dans des détails multipliés sur ce que j'ai "éprouvé pendant tout le temps qu'a duré l'indécision d'Anna; je ne sau- "rais le décrire. Que l'on se figure un combat sans fin, une lutte conti- "nuelle tant le jour que la nuit, une agitation sans interruption; de "temps en remps je croyais succomber sous le poids de tant de souffrances. "Ma Tante Voombergh avait heureusement mis Maman dans le secret, de sorte "que je n'étais pas forcée de me contenir et de feindre la joie devant "les miens.

"Je ne savais pas ce que je devais prier! de temps en temps je de- "mandais au Seigneur de les unir; j'espérais qu'alors mon esprit fatigué "se reposerait et que Dieu me donnerait la force pour supporter mon épreu- ve avec calme. Quelquefois cependant je ne pouvais en supporter l'idée, "et bien que je priasse toujours des lèvres que Ta volonté se fasse et non la mienne, je dois avouer que mon coeur n'était pas l'écho de mes paroles, "mais qu'au contraire je suppliais le Seigneur avec angoisse de ne pas "permettre qu'une pareille chose arrivât. Cet état de harcèlement et de "fatigue dura bien bien longtemps et je ne comprends pas comment j'ai pu
614. "y résister. A ls fin j'étais épuisée, vaincue. Et ce ne fut que lorsque "ne sachant plus que souhaiter, que désirer, je tombai humiliée aux pieds "du Seigneur pour Le supplier de n'agir que selon Sa décision et de me "faire accepter cette décision quoiqu'il pût m'en couter, que je devins "un peu plus calme. Cependant je priai instamment que la décision "d'Anna ne se fit pas attendre plus longtemps et c'est ce que Dieu daigna "m'accorder. Agnes me raconta un soir que Willem était revenu de la ville avec la nouvelle de son refus. Si je disais que cette nouvelle me rendit "bien heureuse je ne dirais pas la vérité. Au contraire! d'abord j'en fus "triste et cela parce que je sentais que mes combats recommenceraient, "tandis que si Anna l'avait accepté je n'aurais eu qu'à demander au Sei-

"gneur de m'ôter l'affection que j'avais pour lui et de me donner toutes "les forces et le contentement dont j'aurais eu besoin. Je n'avais pas "tort; l'été que je passais ensuite fut un des plus affreux. Je le com- "pare à un horrible cauchemar, auquel le Seigneur dans Sa miséricorde a "fait succéder un bien beau matin.

"Puisse cette épreuve ne pas rester infructueuse ni pour moi ni "pour celui qui m'est cher au delà de toute expression. C'est ce que "demande tous les jours au Seigneur.,.... Caroline

"Juillet 1854.

---

615. Wie zal zich verwonderen dat ik in tranen uitbarstte toen ik deze ontroerende bladzyden voor 't eerst las, wanneer ik zeg dat ik ze thans na 46 jaren niet zonder aandoening en schuldbesef kon overschryven. Lore had ze in July 1854 geschreven, maar kon ze my eerst Zondag 13 Augustus ter hand stellen, toen ik haar 's middags op S. en B. mocht bezoeken. Wat zoude ik niet gegeven hebben indien ik terstond na ze gelezen te hebben naar haar had kunnen toevliegen om aan haar voeten neer te zinken en haar voor de zooveelste maal vergiffenis te vragen voor myn schandelyk gedrag. Maar het mocht niet en ik zou haar niet voor Zaterdag 9 September op haar doortocht naar den Haag even wederzien. Evenmin mocht ik haar schryven, want ook dit was slechts om de 4 weken toegestaan en aanvankelyk las Tante de brieven. Daarby kwam dat Tante die 13de Augustus ons een ontzettende scène gemaakt had. Ik wist natuurlyk wel dat Lore verdriet gehad had, want Juffr Thumm had my gezegd „qu'elle avait passé des nuits blanches et que ce n'était que sa foi qui l'avait soutenue," maar eerst nu wist ik hoe ontzettend zwaar haar liefde voor my haar had doen lyden.

---

620. Ik vat nu myn dagboek weer op. Een journaal hield ik in 1853 niet, maar een kleine agenda waarin nu en dan een enkel woord staat opgeteekend. Zoo lees ik onder dagteekening van 16 Juny dat ik 's avonds by Cees myn
621. wensch besprak om by Lore te trachten acces te krygen of haar te schryven maar dat hy my aanried te wachten, terwyl ik vond dat ik empressement moest toonen en Lore van myn liefde moest trachten te overtuigen.

Zondag 19 Juny bracht ik op de Hirtler by de Ludens door met Jan de Geer en Albert Ram, die zich beiden die middag aan Lizzy en Louise Luden declareerden. Die middag had ik een lang gesprek met Anna Luden, die my "manque de probité et amour de l'argent" verweet. Ik trachtte haar van het tegendeel te overtuigen en zeide haar dat jaloezy en gekrenkte ydelheid my gedreven hadden, dat ik diep ongelukkig was en Lore innig liefhad. 's Avonds reed ik met de Heer Luden naar Amsterdam terug en vroeg hy my naar de Geer en Ram. Omtrent de Geer kon ik hem goede informatiën geven maar Albert Ram vond ik een ellendeling. Ofschoon de oude kolonel my alles behalve sympathiek was kon ik toch weer niet nalaten by myzelven te denken dat een vergelyking tusschen hem en Tante van Loon te zynen gunste uitviel, in dit opzicht namelyk, dat, hoezeer geen der twee pretendenten in zyn smaak viel en hy het betreurde dat zy niets omhanden hadden, hy hen toch welwillend bejegende en niet afsnauwde, omdat hy gezien had dat zyn dochters hun genegen waren. Hoe geheel anders had Lore's moeder met my gehandeld !

29 Juny at ik weer te Amsterdam by de Heer Luden, deze reis met David, Herman en Hendrik en al had ik deze naar Lore durven vragen, zoo was daartoe zelfs na het diner geen gelegenheid. Ach! ik voelde my zoo
622 diep ongelukkig, maar o, wat my de volgende dag gebeurde, was genoeg om my alle hoop te benemen. Ik dacht dat Lore buiten was toen ik, uit de Spiegelstraat de hoek der Heerengracht omslaande, haar plotseling met Agnes en Loucky Borski voor my zag. Ik groette natuurlyk al bevende, maar wie schetst myn smart toen Lore, in plaats van terug te groeten, haar parasol voor haar gezicht hield om my niet te zien. Niemand weet hoe diep my dit smartte en vernederde. Myn hart brandde van liefde en zy toonde duidelyk niets meer van my te willen weten. Dat was verschrikkelyk en zulks te meer omdat ik daaruit afleidde dat zy my alleen van alles de schuld gaf. Ik leefde namelyk evenals Cees Hartsen in de waan dat haar moeder haar met zyn démarche in myn belang had bekend gemaakt en zy dus wist dat ik haar liefhad en uit jaloezy had gehandeld en ik had my gevleid dat zy, dit alles wetende, myn gedrag verschoonen zou, maar nu zy my niet eens meer wilde kennen verloor ik alle moed en durfde ik haar ook niet schryven. Eerst een jaar later vertelde Lore my dat haar moeder haar van Cees' démarche volkomen onkundig had gelaten, haar, de

eenig belanghebbende, haar, wie het alles waard zou geweest zyn om de dryfveer myner handeling te kennen.

Sedert eenige tyd gedroeg Cees Hartsen zich slecht. In zyn liefde teleurgesteld, verbitterd door de deceptie die Lore hem had doen ondervinden, kwaad op haar moeder en zusters, nydig omdat hy een mal figuur
623 had gemaakt, had hy het gezelschap gezocht van slechte vrienden, met wie hy dronk en nachtbraakte. Zoo was hy eens te Haarlem 's avonds dronken geworden en in die toestand van daar 's nachts naar Amsterdam geloopen. En nu kwam hy Woensdag 6 July '53 zeer ontdaan my vertellen dat hy de afgeloopen nacht met Rochussen, Boudewyn en Vriesendorp aan de rol geweest was en op de hoek der Heerengracht en Oude Spiegelstraat een uithangbord had afgerukt van een kruidenierswinkel. De nachtwachts hadden hen daarop aangehouden, maar zy hadden zich verzet en hy werd bep. beschuldigd van een hunner met een stok geslagen te hebben. Ik ried hem toen aan Mr M.H. s'Jacob tot advokaat te nemen. Het affront, hem door Lore aangedaan, droeg dus voor hem de noodlottigste vruchten.

7den en 8 July moest ik voor Papa te Hoorn een getuigenverhoor bywonen i.z. Dykgraaf en Waarschappen van Drachterland contra het Bestuur der Domeinen en daarna te Enkhuizen de ettingen of het grasgewas van de Zeedyk inspecteeren. Daartoe vergezelde my de Ontvanger der Registratie en Domeinen Jhr Smissaert, die geëngageerd was met de dochter van de schoolmeester, een allerliefst eenvoudig burgermeisje. Toen hy later verplaatst werd liet hy haar loopen, wat het arme meisje bitter
624 griefde. Onlangs (Juny 1900) las ik in de Courant dat hy te 's Gravenhage overleden was. Op 9 July kwam de Heer Gerrit van de Linde van Highgate Hill met zyn beeldschoon dochtertje Carry by ons logeeren, maar het kwam niet by my op om my met haar te amuseeren.

13 July pleitte ik weer voor het Crim.Hof als toegevoegd verdediger van Simon Foppen uit Harderwyk, omtrent wien ik my by de Burgemeester dier stad informeerde. De 22ste Juny had ik voor A.de Hooglander, een schapendief gepleit. Uit de stukken was my gebleken dat hy, ondanks zyn halsstarrige ontkentenis, schuldig was en toen ik hem in de gevangenis bezocht zeide ik hem dit, waarop de kerel zóó driftig werd dat hy op my toesprong om my misschien te wurgen, maar gelukkig stoof de bewaarder, die buiten de deur wachtte en het tumult hoorde, het vertrek binnen en bracht hy hem weg.

Zondag 17 July moest ik weer op de Hirtler eten, deze reis met de Fransche consul Oury, de Intendant van het Paleis van Vessem, Willem Borski en Amélie Craeyvanger, vroeger belle van Willem van Loon, maar door hem verlaten. Daar Anna Luden my zeide dat Lore de 20ste te Zeist ging logeeren droeg ik haar myn belangen op en verzocht ik haar aan Lore te zeggen dat ik haar meer dan ooit liefhad en om vergiffenis smeekte.

625 De volgende dag 18 July werd het engagement van Henriette van Loon met Maurits Insinger gedecideerd, en dit geeft my aanleiding om 't een en ander uit het korte, van 14 July tot 10 Augustus 1853 gloopende journaal van Lore over te nemen. Zy begint met te vertellen dat Insinger de 14de July op S.enB. was gekomen en men na de thee ging wandelen, Tane(=Constance) Agnes, Maria en zy voorop. Djé(= Henriette) en Insinger achteraan, d'abord de près mais ensuite de si loin qu'arrivées près de la ferme nous les eumes bientôt entièrement perdus de vue. Pauvre chère Djé ! J'étais bien agitée et préoccupée à son sujet, et la plaignait tant d'être si peu décidée au moment qu'on allait lui demander une réponse décisive. A peine cependant étions nous rentrées au zykamer qu'ils entrèrent à eux deux. Henriette un peu pâle, mais Mr Insinger tout heureux et la joie peinte sur le visage; je ne doutais plus dès lors de la fin de leur entrevue. Djé s'enfuit en haut suivie d'Agnes, tandis que Mr Insinger nous regardait tour à tour d'un air embarrassé mais n'ouvrait pas la bouche pour nous éclaircir au sujet de leur dernière conversation. Maman rompit enfin le silence qui commençait à devenir gênant et lui fit une remarque sur l'humidité de la soirée. Il répondit affirmativement d'un air distrait et après nous avoir tous salués il sortit pour aller
626 rejoindre la petite voiture, avec laquelle, comme nous apprîmes plus tard il alla à Harlem ce même soir raconter son bonheur à ses parents.

Maman monta chez Djé et en revint peu après avec l'heroïne que nous embrassâmes tout émues et pour ma part reconnaissante, car je crois qu'elle sera heureuse. Willem voulait absolument jouer avec moi, mais j'étais trop agitée pour prendre garde à mes notes et après quelques tentatives je montai à la chambre d'étude, où je trouvai Miss Browne causant avec Djé et Agnes, qui se livrait avec transport à sa douleur. Djé lui demandait en vain de se modérer.

" Sitôt qu'Agnes a un de ses accès, je dirais presqu qu'elle n'a plus l'air d'être la même personne.....(Zulk een accès heb ik o.a. bygewoond by de verloting der moderne schilderyen na de dood myner schoonmoeder.) Cette bonne Djé, elle a tant besoin d'être soulagée, soutenue, fortifiée, que c'est une cruauté d'amollir son coeur de la sorte. Agnes la suivra bien vite, je n'en ai aucune peur....(Dit heeft toch nog 4 jaar geduurd tot 7 Mei 1857)....et ce seront alors ceux qui restent à S.en B. dépeuplé, qui pourront s'affliger avec raison."

627. " Vendredi 15 Juillet. Maman ayant appointé Mr Trakranen, partit à 9½ accompagnée d'Anna. Les Elouts nous quittèrent une heure après et Willem, Djé, Marie, Agnes et moi nous restâmes à S.en B. Je jouai du piano et l'après midi je lus dans Ruth by the author of Mary Barton. Ce livre m'intéressa vivement et je ne pus presque pas m'en détacher. Mais tout en trouvant un vrai delight dans cette lecture je compris tout le danger qu'il ya a à lire de pareils livres et combien de pouvoir tous ces ouvrages d'imagination peuvent prendre sur vous, de telle manière que à la fin on ne sache plus discerner ses propres sentiments."

" Caroline van Weede vint nous faire une visite ce soir. Elle venait de rentrer d'un voyage de 4 semaines sur le Zuyderzee avec son père. (Jhr Willem van Weede was de jongste oom van Lore's vader, en bewoonde Sperwershof winter en zomer. Hy had een boeier en joeg veel, maar hy had tevens zoo'n slecht humeur, dat als hy thuis kwam, zyn vrouw hem vroeg of hy er maar niet weer op uit zou gaan.) ...et nous en raconta plusieurs détails, e.a. qu'elle avait vu Bamberg, le jongleur, au Helder, où il donnait une de ses soirées. Caroline nous dit avoir entendu de Bamberg qu'il y avait quatre mariages en train dans notre famille, deux qui se décideraient à la fin du mois, et deux un peu plus tard; elle me dit que j'y étais aussi comprise, mais elle ne voulait absolument pas me dire qui
628. Bamberg m'avait destiné. Les trois autres ne sont pas difficiles à deviner, Djé, Henri et Agnes avec ce Marquis de la Villastreux, dont tout le monde est occupé et dont chacun prétend savoir le fond de l'histoire, tandis que l'héroïne n'en sait absolument rien. It is funny !"

A 10½ Maman et Anna revinrent d'Amsterdam. La journée n'avait pas été aussi tranquille pour Maman que pour nous. D'abord une conférence avec Mr Trakranen, dont l'agitation n'avait pas fait grand bien à la cause de Henri, et ensuite une visite à Mr Borski, qui parait obstinément vouloir mettre la patience du Kleine (= Hendrik) à l'épreuve en ne lui permettant ni visites ni logeries à Elswout et en voulant attendre à toute force sa majorité."

(Hendrik was bediende by Ketwich en Voombergh, waarvan Trakranen chef was. Toen Hendrik Louise Borski gevraagd had wilde haar vader dat hy een aanzienlyker baantje kreeg. Daarom ging Tante met Trakranen spreken, die beloofde dat Hendrik procuratiehouder zou worden, maar daarmede was de oude Borski niet tevreden. Die oude Borski, die de bynaam had van Crookly om zyn geweldig kromme beenen, van Kobold om zyn wanstaltig figuur, van Squeers om zyn gelykenis met de schoolmeester van Nicholas Nickleby, had er schik in Tante van Loon te treiteren en te negeren, en toen Hendrik het my vertelde kon ik myn Schadenfreude niet verbergen, dat zy, die my zoo lang genegerd had, nu eens op haar beurt werd genegerd. Toen zy zeide wat zy 's jaars meegaf, antwoordde hy dat zyn jongste kantoorbediende evenveel salaris kreeg, en toen zy hem zeide dat Hendrik by zyn meerderjarigwording procuratiehouder zou worden, antwoordde hy dat dit hem te min was. Dat hy Hendrik niet meer wilde te logeeren hebben verbaasde my allerminst, daar hy in dit opzicht op Tante geleek, die ook my nooit had verzocht. Dat verbod heeft de oude Borski kort daarop opgeheven.)

629. "C'est à mourir d'impatience pour ce pauvre Petit. Heureusement pour lui Louise lui a envoyé la commission qu'elle pensait beaucoup à lui; c'est une bien précieuse consolation, mais enfin ! il ne peut presque plus le supporter et ne sait comment il passera encore ces huit semaines sans la voir !

"Quant à la conférence avec le père Insinger, elle n'était pas très agréable non plus. Il était naturellement highly honoured, mais quand on a voulu commencer à s'entendre au sujet des affaires d'argent, kwam men met heel weinig voor de dag, non seulement trop peu pour vivre, mais même trop peu pour mourir, c.à.d. pour se faire ensevelir. Mother se récria et dit que cela n'irait pas et sur cela il dit qu'il tâcherait d'arranger encore la chose, de parler au comptoir et de lui donner une somme fixe, qui, quoique modique, serait peut-être suffisante. A présent nous verrons ce qu'il fera.

(De oude Insinger was schatryk, in elk geval ryker dan men vermoedde en dan zyn zoon dacht, maar hy was stingy en had in zóó verre gelyk van zyn zoon niet terstond zooveel te geven als Henriette zou verlangd hebben, die het o.a. vreeslyk vond om op de Prinsengracht te moeten wonen)

"Pauvre Djé! Ce n'était pas une agréable nouvelle pour elle, elle qui est si peu habituée à se behelpen et qui est tellement attachée aux
630. petits comforts de la vie. Pour moi cela ne me ferait rien de ne pas porter de jolies toilettes, de devoir me passer d'une multitude de choses dont je jouis à présent, et de devoir arranger et calculer mon argent, si mon mari m'aimait et se contentait de notre modeste fortune. Mais la chère Djé serait malheureuse à moins qu'un grand amour pour son mari ne lui tint lieu de tous ces avantages de la fortune, et cet immense amour voilà ce qu'elle n'a pas encore.

"Aujourdhui nous avons passé une journéetranquille sans le moindre évènement remarquable pour en rompre la monotonie, mais quant-à moi je fus bien un peu agitée. Djé me montra après midi un passage du journal de Anna Luden où il est question d'un Dimanche (19 Juin) que Maurice vint passer au Hirtler. Le passage était ainsi conçu si je ne me trompe: "Je parlai longuement avec lui et je le plains extrêmement. Pauvre garcon, il a méconnu les sentiments de C. et a voulu chercher un remède pour sa vanité froissée et son coeur blessé, et à présent il gémit d'avoir creusé son propre malheur ! Je lui ai parlé longuement et ouvertement et lui ai dit ce que j'en pensais."

"Et à présent que lui aura-t-elle dit ?Oh Anna, pourquoi te mêles-tu de tout ceci, cela m'agite tant de penser que tu t'en occupes; laisse nous arranger la chose ensemble; tu n'y feras pas de bien."

631. "Cher, pauvre cher, es-tu donc malheureux ? Et penses-tu donc que je suis heureuse ? Oh! il s'en faut tant et je ne le serai plus avant que j'aurai réussi à te bannir de mon coeur ou bien qu'il me sera permis de ne plus jamais t'en chasser. Avant ce temps je ne serai plus en repos; je suis accablée, harassée de toutes ces luttes, de tous ces combats avec moi-même. Si seulement j'étais loin d'ici dans un lieu, où je ne l'aurai jamais vu, où je n'aurais plus de souvenirs; je ne puis pas oublier ici où tout me parle de lui. Si seulement je pouvais voyager un peu je serais si contente, car quand même je reviendrais alors ici, toutes mes pensées seraient un peu rafraichies et j'aurais quelques souvenirs plus récents et plus agréables pour me reposer."

"Le soir tard. M.Insinger fit une courte apparition, Maman causa avec lui et trouva les affaires d'argent bien mieux qu'elle ne le pensait d'abord. Henriette descendit ensuite pour causer avec lui. La conférence fut longue. Anna s'inquiéta !!--- Djé nous raconta plus tard qu'elle avait beaucoup joui de sa conversation; ils s'étaient compris mutuellement et avaient beaucoup parlé de la fortune, des capacités individuelles, du management of everything belonging to the household, etc,
632. Enfin ils se sont séparés très bons amis et il nous reviendra lundi prochain pour entendre si Djé peut vraiment, après y avoir réfléchi, se résoudre à subir quelques privations et à vivre très économiquement. Je suis sûre à présent que tout s'arrangera très bien."

(Naar Insingers vroeger gedrag werd niet geïnformeerd en of al of niet een scepticus was kwam er niet op aan. De hoofdzaak was of hy geld genoeg had om aan Henriette de noodige en onnoodige aisance en comforts te geven !)

633 "Samedi 16 Juillet 1853. Ce matin Djé et moi nous restâmes dans la salle à manger pour causer un peu avec Mother, et je fus de nouveau frappée de la manière verstandig de penser qu'a Maman, et de sa tête lucide
634. et claire." (Men ziet dat Lore er destyds zóó over dacht, in 1875 was zy van een ander gevoelen.) "Le sujet traitait naturellement des maris, et comment il faut les traiter. Caroline van Weede dina chez nous et nous raconta à la fin les 4 mariages. Ce sont, comme nous le pensions, ceux de Mr Insinger, de Villastreux, de Louise Borski et le mien avec Maurice.

"Lundi le 18 Juillet. Ce fut un jour assez important. Djé se décida pour tout de bon. Doggy vint boire le thé et s'impatienta de voir l'obscurité venir petit à petit sans que nous eussions fait la promenade requise. Enfin nous nous mîmes en marche, Aggy, Marie et moi. Nous marchâmes très vite et les eussent bientôt perdus de vue, lorsqu'au détour de la grande allée nous les rencontrâmes bras-ci bras-là. Je ne pus réprimer un sourire et Djé, tout en se dégageant de son bras, se mit à rire aussi. Nous continuâmes notre course par la pluie et arrivâmes à la maison avant ces deux.

635 A la fin la porte s'ouvrit, Djé s'enfuit en haut tandis que Bully entra seul en disant avec un visage tout épanoui:"Mevrouw ! Henriette heeft zich gedecideerd." Sur cela nous nous précipitâmes en avant pour lui serrer la main, et il profita de cette occasion pour nous interpeller par nos noms de baptême. It was funny to hear him talk to us respectable persons in such an easy way. Sur cela Maman lui fit un charmant petit discours qui nous émut tous. Ensuite Bully me pria de chercher Djé. Je courus en haut la chercher, et elle toute prête à me suivre pourvu qu'on ne lui fit pas une scène. Je le lui promis et effectivement elle ne fut qu'un peu caressée et embrassée par toute la famille. Bully, jaloux de sa conquête, vint alors lui prendre les deux mains, mais Djé se dégagea bien vite de son grasp en criant:"Nu ga ik weer naar de jeugd !" et courut à notre table où elle se mit à coudre comme si de rien n'était. "Wanneer mag ik nu weerom komen Mevrouw ?"demanda-t-il à Maman. "Ja maar ....fut la réponse. "Of mag dat al weer niet ?".... "Neen! je mag nu nooit meer komen." Cela le fit rire et il fut convenu qu'il viendrait diner ici Jeudi et que Jep serait présentée à sa nouvelle tribe à Vendredi. Sur ce il prit congé comme moi de mon journal."

Papa zeide dat de hazewind zich met de bulhond paarde en 't is waar
(634) dat Insinger destyds vooral op een bulhond geleek. Maar hy had een lief son de voix en een charmant schrift. Desniettemin begreep niemand Henriette's keus, daar zy zoo refined was en voor al wat niet aanzienlyk was de neus ophaalde.

"Mardi 19 Juillet, Ce soir arriva een spanendoos à l'adresse de Djé
636. de son Bully. Il contenait un superbe bouquet entouré d'un papier dentelé. Harriet was very happy indeed and enjoyed her present very much; she was extremely pleased with her Doggy's kindness. "Try oh try to be engaged, it is such a happy state," she repeats to us by turns, "it is such a birthday feeling, just as a continual festival." Dear darling, mayst thou ever be as happy as to-day ! Elle est dans touts les horreurs de la correspondance et écrit à tout espèces de personnes la communication de son engagement.

"Mercredi 20 Juillet. Aujourdhui j'accompagnai Maman et Anna à Zeist où nous conduisions Tane, qui veut loger quelques jours à Welgelegen. J'y fis la connaissance de Mr Max de Renswoude, qui me reconnut tout de suite d'après ma ressemblance avec Willem. Après le diner j'allai re-
637. joindre ma famille à Hoog Beek en Royen. Je fis quelques tours dans le jardin avec Anna Luden, qui y avait passé la journée. Pauvre Anna; elle n'était pas gaie et j'ai eu bien de la peine à la consoler un petit brin; she was desperate and felt so lonely with all those engagements, an old maiden with a young heart."....(Anna Luden had een onnatuurlyke passie voor Henriette van Loon, letterlyk was zy van haar verliefd, zoodat zy haar niet aan Insinger gunde.)...., Anna se mit à parler de Maurice, et d'une manière que je ne pouvais m'empêcher d'écouter, en me faisant un message de sa part et me racontant toute la conversation qu'elle avait eue avec lui au Hirtler Dimanche passé. Poor Maurice ! how much I pity you. Henriette Voombergh vint nous chercher, la voiture étant déjà à la porte. Ich schlürfte schnell eine Tasse Thee et nous partimes. J'étais agitée et nerveuse de tout ce qu'Anna m'avait raconté de telle sorte que je restai les yeux ouverts tobben pendant tout le trajet . Oh si seule-
638. ment j'y voyais clair, si je savais ce qui m'est permis, si je dois accuser ou excuser !Pourquoi ne puis-je donc pas aimer ? C'est une épreuve tellement grande que je ne puis presque pas la supporter."

Wat moet Lore ondervonden hebben toen zy voor 'teerst die zomer op Hoog Beek en Royen kwam, waar ik twee maanden tevoren voor 't laatst geweest was. 't Is begrypelyk dat Lore boos op my was om het affront haar aangedaan, maar daar zy my liefhad en nu wist dat ik ook haar drie jaar lang had bemind, had zy my toch kunnen vergiffenis schenken. Zy vond echter by niemand steun en deed het dus niet.

"Willem était revenu en diligence et nous raconta que Henri, après avoir parlé Mr Borski avait à la fin promis de parler avec Mr Trakranen. Sur ce Jean le gronda et Willem l'appuyant il fut convenu que Jean irait voir Mr Borski et lui démontrerait que ce serait un procédé trop indélicat, que Henri ne pouvait pas faire. J'espère que le bon Petit pourra résister à la tentation et suivra le chemin de sa conscience comme il l'a fait jusqu'ici. "
(De zaak was deze. De oude Borski eischte dat Hendrik teratond door Tr.

zou verhoogd worden en hy hem dit vragen zou. Dit kon Hendrik nietdoen, daar hy te veel verplichting aan Trakranen had. Daarop bood Borski allerlei moois aan Hendrik aan, associatie met zyn broer Jan enz, maar Hendrik bleef tot na zyn huwelyk by Trakranen, waarop Borski zich wreekte en hem chef van Hope maakte, wat altyd heel jammer geweest is.)

639. "Jeudi 21 Juillet Tout de suite après le premier déjeuner je fis un tour de promenade avec Djé, j'écrivis une lettre au Kleine pour l'encourager et le consoler et ensuite douze grandes pages bien serrées à Loucky pour lui expliquer la conduite de Henri, qui lui paraissait un peu extraordinaire. Bully vint diner et apporta un bouquet à Djé ainsi qu'un bracelet."

"Vendredi 22 Juillet. Djé alla en ville pour être présentée aux parents Insinger avec Maman, Anna et Agnes. J'y serais allée aussi, mais comme Marie n'avait pas grande envie de passer sa journée chez les Dedel, je restai chez elle. J'écrivis, me promenai, jouai du piano, et achetai des gants d'un Tyrolien, qui parlait très agréablement l'Allemand et tu-
640. toyait d'une manière très smakelyk. A leur retour ils racontèrent que le meeting n'avait pas été aussi formidable qu'ils l'avaient craint, Mr Insinger avait été particularly kind and the sisters too. As to Mrs Insinger she was rather severe and stiff."

"Samedi 23 Juillet. Le Kleine arriva le soir avec Insinger, qui alla se promener avec Djé, et je montai avec le Petit à la chambre de Willem, où nous causâmes jusquàà la venue du char-à-bancs. Poor little one was very low ! He had been scolded so very much by William Borski for not speaking to Mr Trakranen that he was just about falling into the trap, when by God's direction my letter came and prevented his acting in such an indelicate manner. I had a rude task to comfort him the whole time we made the drive, I enjoying the seat next to him on the box. He saw everything in a very dark, rather in no light at all. In the evening I practised on the piano and finally played some polka's and mazurka's, which made them all jump in the passage. Djé gave the little chain and after supper tolerably late Insinger took his leave."

(Die Zaterdag ging ik naar Haarlem. In myn journaal staat niets meer dan paspoort te Haarlem. Wat dit beteekent weet ik niet meer. Waartoe had ik een paspoort noodig ? want ik had geen reisplannen. Ik dronk
641 koffy by Tante Betje Röell en liep naar Leiduin omdat de waterleiding zou geopend worden. In Leiduin sprak elk pad, elk laantje my van Caroline)

"Sunday 24 Juillet. En descendant je trouvai une charmante lettre de Loucky, quite satisfied of the explanation I had given her of Henry's conduct, she sends him her excuses of having misjudged him and feels so happy of his affection. I ran with my letter to Henry's room and never witnessed such a scene. He wept like a child when I read him those pages and then again he laughed for joy."

(Ach waarom moest ook dat huwelyk later blyken a total failure te zyn, gelyk alle de van Loons erkenden ? Die Zondag bracht ik op het Manpad door.)

"Lundi 25 Juillet. Comme toujours je me levai tôt pour servir le thé au Kleine. Il pleut toute la matinée. Je perdis un peu mon temps, lus, travaillai surtout et fis de la musique le soir jusqu'à ce que je fus interrompue par une mauvaise bande de musiciens, qui nous régala de sept airs joués horriblement. Je compte aller demain à Amsterdam avec Maman et Marie, qui veulent passer quelques jours à Leiduin et avec Djé qui va voir une maison au Prinsengracht. How funny !That dear little Djé!
642. Have you ever ! The Reading Society sends us a funny little book, a Comical Grammar. I looked it over and saw that gentlemen must take care never to say choker for neckerchief, or Upper Benjamin for Great Coat. What a funny word Upper Benjamin."

"Mardi 26 Juillet. Ce matin j'allai donc à Amsterdam avec Maman, Marie et Djé. Elles devaient se rendre à Leiduin et j'avais plusieurs commissions à faire. Je les fis avec Djé et après le départ de Maman et de Marie pour Leiduin Insinger arriva, que je devais entretenir pendant trois quart-d'heures, Djé ayant une lambine de couturière. A la fin nous pûmes sortir et pendant que Djé et son Doggy allaient chez Betje Rahusen et chez Madame Willink, je me rendis chez Saar, qui attendait en vain des visites de couche, et qui me reçut extrêmement aimablement. Je bus du kandeel et admirai son garçon, qui est vraiment un très joli et gros enfant."

(Dit was Willem, die in 1900 zoo treurig geëindigd is en naar Argentinie is moeten vertrekken omdat hy alles had verkwist. Had ik geweten dat Lore by Saar zou komen, dan zou ik getracht hebben haar te spreken.)

643 "A 3 h. je rentrai en même temps que Djé et Bully et Jean, se joignant à nous, nous allâmes en quatuor voir une maison au Prinsengracht, dont Bully avait entendu dire beaucoup de bien. "

(Het was Jan, die aan Insinger geraden had om zoo spoedig mogelyk een huis te zoeken, daar hy vreesde dat Henriette weer berouw zou krygen van hem te hebben aangenomen. Alles werd in 't werk gesteld om dit te voorkomen en daarom trouwden zy al de 24ste November !)

"C'était risible de me sentir au bras de Jean parcourant Amsterdam avec Bully et Djé devant nous. La maison nous plut bien et j'espère que Djé la prendra. Il n'y a pas de binnenkamer, les escaliers sont clairs, il y a un petit jardin, beaucoup de chambres qui, quoique pas hautes, sont cependant assez grandes. Nous ne revinmes à la maison que vers 4½. Piet Six vroeg om mee te ryden, et quoique cela m'ennuyât il fallait bien le recevoir et même causer beaucoup avec lui, car il ne faisait que babiller et Djé s'endormit tout de suite."

"Mercredi 27 Juillet. Anna Luden vint nous faire une visite, Elle était vraiment assez calme et raisonnable, mais n'en excite pas moins pour cela ma profonde pitié. Le soir Pank (= Agnes) s'assit vis-à-vis 644 de moi à la chambre d'études et nous causâmes jusqu'au dîner, après quoi nous nous promenâmes et parlâmes de Mr Hamilton. Je fus très franche avec elle and she was really very kind. Ensuite nous bûmes le thé et entendîmes 645 la lecture d'une charmante lettre de Bully à Djé, a very nice one indeed. "

(In dergelyke indiscreties zagen de van Loons geen been. Later moest Tante van Loon myn brieven aan Lore lezen en dat niet alleen, maar zy las ze aan de andere dochters voor ! En toch vond Lore haar een verstandige vrouw ! In myn agenda vind ik alleen opgeteekend dat ik een brief schreef aan Herman van Lennep, die te Spa zyn geld aan de roulette verdobbelde.

"Jeudi 28 Juillet Après le second déjeuner Agnes me permit de lire toutes les lettres de L. Beels."

(Deze had al ik weet niet sints hoe lang Agnes nageloopen en herhaaldelyk gevraagd, maar zy liet zich door anderen, door Herman Karnebeek, Th. Egidius, Hamilton, R. van Lynden het hof maken, had Karnebeek, die zeker van haar meende te zyn, bedankt en ook L. Beels herhaaldelyk weggezonden. Nu was hy uit desperatie naar Wight vertrokken, later stuurde zy hem naar Canada. Weinig vermoedde hy dat Agnes zyn brieven liet lezen.)

646 "Ce langage tendre et passionné est bien touchant. Je crois que si l'on me parlait ainsi je ne pourrai pas y résister."

(Allerkomiekst was die verliefdheid van Leonard Beels. Daar hy niet in de wereld ging en noch bals noch diners frequenteerde, zag hy Agnes byna nooit en bepaalde hy zich tot het schryven van brieven. Hy had zich in 't hoofd gezet dat zy precies hetzelfde karakter had als de Agnes uit de David Copperfield. Zóó weinig kende hy haar. Toen zy het hoorde lachte zy zich slap. Eindelyk nam zy hem aan, maar dat ook dit huwelyk een failure moest worden was te voorzien. Hy was te douillette, te veel poule-mouillée, te benauwd en te hésitant en zy was hem in elk opzicht de baas. Al spoedig lachte zy hem uit als hy een sottise gezegd had, maar later begon hy op zyn achterste pootjes te gaan staan en was er voortdurend oneenigheid. Vóór zyn huwelyk zag ik hem nu en dan en dan was het altyd zyn eerste vraag of deze of gene op het laatste bal weer druk zyn hof aan Agnes gemaakt had, en wanneer ik hem dan zeide:"Maar kerel ! ga toch zelf kyken !" dan ontbrak hem daartoe de moed.)

"Une minute avant le diner Djé me lut sa lettre à Bully, à laquelle elle avait été occupée toute la journée! et qui est vraiment charmante !"
647 (Heerlyk voor Bully om zoo'n intieme brief te krygen, die voor hem alleen bestemd was ! De van Loons waren eenig in haar soort !)

"Après le diner je me promenai avec Anna que je querellai un peu, mais pas trop pour ne pas lui faire de la peine. Ce qui m'ennuie un peu c'est que son affection pour moi voudrait me donner une perfection de mari, et qu'elle ne trouve aucun des jeunes gens d'aprésent assez bon pour moi. C'est extrêmement aimable, mais les perfections on ne les trouve pas ici-bas, et encore si l'on en trouvait une, ce saint ne voudrait

pour sûr pas de ma personne. La conclusion à elle était donc qu'il vaut mieux que je ne me marie pas, et comme je ne suis pas de son opinion, nous nous querellons. La barque m'apporta une lettre de Marie et mon grand chapeau rond, que je montai pendant le thé. Willem nous lut dans la Revue des deux Mondes l'histoire de la dernière Bohémienne. "

Gelukkig ben ik in staat uit de brief van Maria te copieeren, daar zy de eenige zuster is wier brieven Lore allen bewaard heeft, omdat ook zy de eenige was die altyd envers et contre tous, zelfs tegenover Lore myn party gekozen en my verdedigd heeft. Haar brief luidt als volgt :

648 "Leiduin 27 Juillet 1853 . Chère bien aimée Veuve, Ne t'ai-je pas dit que je t'écrirais et est-ce-que je ne tiens pas mes promesses ? Je suis établie à ma chambre, il est 10 heures du matin et j'ai toute une journée de plaisir devant moi. Comme c'est amusant ! Tu es un véritable chou de m'avoir procuré ce plaisir. Il parait que tu veux continuer ton joli rôle d'arrangements d'affaires d'autrui, chère femme d'intrigue, je t'aime.

Notre voyage d'Amsterdam au Vogelenzang a été très expéditif, wy vlogen half over de weg, ce qui me donnait des frayeurs heureusement superflues. Le tentwagen bien connu et aimé nous attendait à la station. Pendant le rit j'étais bien contente qu'on fut silencieux autour de moi, car chaque petite allée, chaque petit arbre, chaque petit coin me donnait des souvenirs d'il y a trois ans. Comprends-tu ma Veuve ? J'aurais voulu les ophalen avec toi, car je ne puis pas très bien le faire avec Cee Elias qui affecte un sourire malicieux quand j'en parle. Nous fimes un tour de
649. promenade door de mémorable Beukenlaan, (waar ik nog myn voetstappen zag) de Beek enz. Nous revinmes à la maison pour le diner, qu'on mange ici à 4 heures. Ensuite nous sommes allés nourir les poissons rouges, puis nous nous sommes promenés jusqu'à l'arrivée de Tante Prof avec Syl. Nous sommes rentrés, avons pris le thé, puis soupé in due form autour d'une table. Le jeune Corneille van Lennep enlivened the party en racontant des histoires à dormir debout. Je crois qu'il va se noyer par désespoir du mariage de Jep.

(Kees van Lennep, de oudste zoon uit Grootpapa's 2de huwelyk, kon inderdaad geweldig lange verhalen doen en doorslaan. Uit deze brief vernam ik voor 'teerst dat hy een van Henriettes adorateurs was. Een ander, de Heer van der Mersch, was er erger aan toe. Hy was ontroostbaar en bleef Henriette liefhebben en zelfs op reis volgen, als wanneer hy over haar hotelkamers nam om haar te kunnen zien, totdat hy krankzinnig werd en stierf.)

650 "Dis à Jep que de tous côtés j'entends des choses gentilles sur son Bully, tout le monde l'aime et est enchanté de lui. Maman a écrit hier en troisième personne à Mr et Mme Borski et l'a adressé à Madame, mais le vieux tyran a répondu lui qu'il recevrait la Mère Jeudi entre 1 et 3 h. Si nous ne revenons que Samedi, alors je pourrai peut-être t'écrire de uitslag van de conférence. Je vais te dire le programme de notre journée. Nous déjeunons un peu tôt, puis à 1 h nous irons à Meer en Bosch. A 3½ h nous dinerons, puis après le diner nous irons au Waterleiding, après quoi
651 nous finirons la soirée au Manpad. N'est ce pas amusant ?. C'est singulier comme toutes mes logeries sont toujours courtes, cela m'ennuie de partir si vite.....

Maria's brief bewijst dat zy my by Lore in herinnering wil brengen, uit vrees dat Lore my vergeten zou. Uit haar journaal van 29 July blykt dat Lore daartoe al haar best had gedaan.

652 ..... "Vendredi 29 Juillet.....Ensuite nous causâmes de Maurice, et je dis à Agnes comme quoi ces derniers temps je l'ai désaimé pour ainsi dire, étant fatiguée de l'avoir aimé envers et contre tous. Je voudrais avoir un coeur tout entier, c'est là mon idéal, un coeur dévoué et
653 chaud, et non une partie de coeur comme Maurice me l'offrirait. Voilà ce qui me repousse et me désenchante. Agnes paraissait être assez contente de ce que j'en étais venue là, et tout en me disant que ce ne pourrait être que passager, que je ne devais pas crier victoire de si vite, que mon coeur pourrait bien être encore, sans que je m'en doutasse, dans les chaines, elle me fortifia dans ma résolution. Ce matin Willem s'écria qu'il fallait à présent bientôt inviter Cees à loger.".... en dan volgt die passage die ik reeds heb aangehaald en die my in 1875 zoo pynlyk trof en al myn jaloezy van de jaren 1852 en '53 weer in 't leven riep.

655. De brief van Maria van 29 July 1853 is in zóóverre belangryk dat er uit blykt hoe de oude Borski tegen Lore's moeder was opgewassen en haar durfde trotseeren.

"Amsterdam 29 Juillet 1853.
"Chère Veuve, Il est 2½, nous sommes revenues de Leiduin à 1 heure;
"c'était très ennuyeux de partir, surtout puisque nous sommes condam-
"nées à rester ici jusqu'à demain ce qui est tuant. Nous aurions pu ve-
nir à Schaep en Burgh aujourdhui en voiture de louage, mais Maman pen-
sait que Henriette voudrait profiter de l'occasion pour venir faire des
commissions, et puis nous pouvions épargner à Mr Insinger son trajet
"dans la diligence demain, car le Kleine ira probablement à Elswout de-
"main. Ainsi nous attendons Jep dans une voiture demain matin. Le Kleine
vient de partir pour son appointement avec son beau-tyran, et je ne veux
pas fermer ma lettre avant son retour de cette agréable entrevue pour vous
"en dire des nouvelles. Les choses se compliquent de plus en plus; Mr.
"Borski est intraitable et dit des choses, qui nous mettent hors de nous-
"mêmes d'indignation. Vous verrez dans la lettre de Maman tous les dé-
656. tails de sa conférence . Loucky moet om te stelen geweest zyn, zóó ysse-
lyk lief; et tous les trois, Mr, Mme et elle n'ont fait que dire dat jy
"absoluut moet komen logeeren. Maman zeide dat Loukie het air had van te
"zeggen als ik Caroline heb dan kan ik my eens goed lugten. C'est si dom-
"mage que Mère n'ait pu la voir seule.

"En arrivant à Harlem ce matin nous apercevons tout-à-coup le Klei-
"ne; il vient s'asseoir dans notre voiture et nous faisons la route en-
657. "semble. Il était venu exprès avec le premier train pour voir Maman à son
"aise avant d'aller chez Mr Borski. Tu comprends notre étonnement de le
"voir tout-à-coup à la station. Ce cher Petit a bien de la peine à rester
patient, c'est une ennuyeuse histoire pour le moment et dans la suite ce
"ne sera pas mieux. Nous avons des preuves certaines et toute fraiches que
"la soif pour la tyrannie ne sera pas apaisée par le long coup, qu'il lui
"faire boire à présent.

"En grande hâte ma Veuve, ta soeur Michon."

Hendriks briefje was van deze inhoud:
"Je n'ai pas eu le temps, ma toute chère et bonne Lore, de vous écrire
"cette semaine, j'ai pourtant bien pensé à vous, soyez-en persuadée! Je
"reviens d'une visite chez Mr Borski qui n'a fait que me rire au nez, et
"à ridiculiser les propositions et les démarches de Mr Trakranen; il m'a
"pourtant permis de venir Samedi en huit à Elswout. Je vous raconterai
658. "tout cela demain en long et en large. Adieu ma toute chère
H.M.J. van Loon."

Hendrik hield my van alles op de hoogte en vertelde my o.a. welke brutale en beleedigende woorden de Heer Borski aan zyn moeder had toegevoegd. Hy was un esprit taquin en had er schik in een ander hetland aan te jagen. Ik kan my voorstellen dat Tante van Loon moeite gehad heeft haar manchetten niet stuk te scheuren. Intusschen liep het heel goed af voor Hendrik, die alweer op Elswout mocht komen logeeren en wiens engagement spoedig publiek werd zonder dat de oude Borski zyn zin gekregen had.

Opmerkelyk is het dat ik die 29ste July juist by Cees Hartsen at, en hy my 's avonds een romannetje voorlas, dat hy op onze lotgevallen en liefdesgeschiedenissen had vervaardigd, en waaruit blykt dat indien Lore die dag al naar hem mocht verlangen, hy nog te zeer tegen haar en haar moeder verbitterd was om, indien hy weer te logeeren gevraagd mocht worden, de invitatie aan te nemen. Ter afwisseling wil ik dat romannetje hier opnemen, ofschoon het minder waarde heeft voor hen, die de daarin voorgestelde personen niet hebben gekend.
(Dit geestige en scherp gestelde romannetje loopt van bladz 659 tot bl. 696. Wie het alsnog wil lezen, kan het daar dus vinden; ik neem het hier niet over, daar het met myn grootvader niet direct te maken heeft.) dC.

---

697. Ik keer thans tot myn journaal en tot dat van Lore terug, te beginnen met Zaterdag 30 July 1853. In myn agenda vind ik opgeteekend dat ik 's middags per diligence naar Hilverbeek reed, waar ik Bram Willet
698. vond. In de diligence had ik Maurits Insinger aangetroffen die naar Sen Buyk ging. Ik schreef daarop in de wagen een briefje aan Hendrik van Loon en verzocht hem de volgende dag by my op Hilverbeek te komen. Had ik toen geweten wat Lore de vorige dag in haar journaal omtrent een eventueele logeerparty van Cees Hartsen geschreven had, dan zou ik er niet aan ge-

dacht hebben om te trachten haar te spreken. Want dit was het motief van myn schryven aan Hendrik. Hy kwam dan ook 's middags aanwandelen en daarop vroeg ik hem of hy zyn moeder wilde bewegen my een onderhoud met C, toe te staan. Onmiddellyk gaf hy ten antwoord dat hy tevoren wist dat dit zou geweigerd worden, en gaf hy my de raad om te wachten. Ik vond dit vreeslyk daar ik my verbeeldde dat ik Lore van myn liefde zou kunnen overtuigen. Piet Six bracht daarna Hendrik met het rytuig naar S. en B. terug en wel door het achterhek. Ik reed mede maar toen ik uit de groote laan naar de Noorderlaan rydende Lore in de verte zag wandelen, school ik van schaamte weg.

Zien wy nu wat Lore over die twee dagen schryft:

699. "Samedi 30 Juillet 1853. Avant le diner Maman et Marie revinrent d'Am-
"sterdam; Djé et Agnes sont allées les chercher ce matin. Les nouvelles
d'Elswout restent singulières. Le vieux tyran ne veut pas encore céder,
mais promet cependant à Henri de venir toutes les semaines à Elswout.
Henri ne veut pas céder non plus. Comment tout cela doit-il finir ?
Au dessert Insinger arriva par la diligence et donna à Henri un petit
billet de quelqu'un, qui le lui avait remis à Weesp. Le Kleine le lut
et le montra à Anna, qui eut l'air soucieux. Le soir je demandai à Henri
de qui lui venait ce billet, mais il ne voulut pas me le dire, je soup-
çonnai de qui il peut être."

Men ziet dat alles altyd voor Lore moest verborgen blyven en dat zelfs Hendrik my niet meer wilde helpen. Hy was trouwens destyds te veel met zyn eigen courtship bezig om zich veel over my te bekommeren.

"Dimanche 31 Juillet. Je restai at home pendant toute la matinée au lieu
d'aller à l'église avec tout le reste de la famille."

(Blykbaar was dit uit vrees van my daar te te ontmoeten.)

700. "Henriette revint de l'église à pied et en rentrant me prit tout de sui-
"te à part pour me dire que Maurice est à Hilverbeek. Mon trouble fut
"grand; je ne savais qu'en penser, et bien que je n'eusse pas justement
peur d'une visite, la simple possibilité était inquiétante. Maman alla
faire des visites dans le voisinage avec Djé et Bully, mais auparavant
j'eus une bonne conversation avec Mother. Je finis par lui dire que je
"tâchais d'oublier Maurice et que j'y parviendrai peut-être; je me re-
"pens cependant déjà de cette phrase, car c'est donner un faux espoir;
"je désespère tout-à-fait à présent de jamais l'oublier, car je crois
"que si je pouvais sérieusement le désaimer, j'aurais eu déjà assez d'oc-
casions de le faire."

Ik kan my voorstellen hoe de schrik Tante van Loon op het lyf is gevallen by het vernemen der tyding dat ik te Hilverbeek was en misschien een poging zou doen om Lore van myn liefde te overtuigen, en hoe zy toen alles in het werk gesteld heeft om Lore te doen begrypen dat ik haar niet liefhad en nooit had lief gehad. Heel moeilyk scheen dit niet want ik had alles gedaan wat mogelyk was om Lore aan myn liefde te doen twyfelen, het grootste affront wat ik haar kon aandoen had ik haar aangedaan en en dit zal haar moeder haar dan ook wel hebben voorgehouden en haar tevens gezegd hebben dat niets onvrouwelykers was dan nog iets om my te geven; een en ander zal Lore dan ook wel de belofte hebben afgeperst van te trachten my te vergeten. "Caroline était entre deux feux," gelyk Anna Luden my later zeide. Aan de ééne zyde de pogingen harer moeder en zus-

701 ters om haar my te doen vergeten, en aan de andere zyde haar liefde voor my die onuitroeibaar scheen te zyn. Vervolgen wy nu na deze ontboezeming Lore's journaal.

"Avant le diner je me promenais, quand je vis tout-à-coup une voi-
"ture dans la campagne. J'eus tout-de-suite l'idée que c'était celle des
"Six et en effet je ne m'étais pas trompée. Ils reconduisaient Henri.
Après le diner celui-ci causa longtemps avec Anna sur le perron, après
"quoi Anna vint me trouver et me raconta ce que le Kleine lui avait dit,
"comme quoi Maurice avait demandé à Henri de venir causer avec lui à Hil-
"verbeek pour lui conseiller ce qu'il avait à faire. Le Petit lui avait
"conseillé pour le moment le repos le plus absolu, mais Maurice était bien
"malheureux, et à l'ouïe de ce récit Anna se mit à accuser et Henri à ex-
"cuser son ami. Quant-à moi je trouve que l'on peut dire ce qu'on veut,
"mais qu'il a été condamnable dans tout ceci, et qu'à présent il est
"bien à plaindre.!"

Men ziet ook hier weer dat alles buiten Lore om geschiedde. In plaats van haar te vragen wat zy wenschte, en of zy my een onderhoud toestond, handelde Hendrik naar eigen goedvinden of wellicht op Tante's last en ver-

bood hy my vooralsnog eenige démarche te doen. Vermoedelyk had hy bespeurd hoe verbitterd men tegen my was en voorzag hy dat het my niets
702. geven zou, want dat hy my welgezind was blykt hieruit dat hy my tegenover Anna verdedigde. "Que j'étais condamnable " was volkomen waar, maar het was de vraag of ik alleen de schuldige was en dat overwoog Caroline niet.

Het slot van haar journaal van die dag luidt: "J'ai bien joui de mon Dimanche malgré toutes ces agitations. Le matin surtout j'ai eu un bien grand plaisir à chanter:"Seigneur mon Dieu ! bénis tous ceux que j'aime," "et je sentis bien vivement tout mon bonheur de pouvoir ainsi recommander à ce bon Dieu tous ces objets de joie et de souci."

Maandag 1 Augustus keerde ik naar Amsterdam terug. Vóór myn vertrek zei Piet Six my dat ik beter deed om alle hoop op Caroline op te geven, daar hy duidelyk bespeurd had dat zy niets meer om my gaf. Immers had hy, gelyk hy my zeide, dikwyls over my tot haar gesproken, maar telkens had zy
703. zy gedaan alsof het haar niet aanging en het sujet van conversatie veranderd. Dit maakte my diep bedroefd, want ik wist toen nog niet dat men Lore gelast had alles te vermyden wat my zou doen denken dat zy my nog liefhad en ik leefde in de illusie dat zy zichzelve wel verwyten zou van aanleiding tot myn verkeerde handelwyze gegeven te hebben.

In Lore's journaal van die Maandag komt niets belangryks voor, maar in dat van de volgende dag 2 Aug. lees ik:

"J'étais très heureuse hier et aujourdhui; je crois que cela vient "de ce que je suis sûre qu'il ne va rien arriver encore de quelque temps, puis en second lieu de ce que j'ai l'assurance de son affection. Oh quand on aime c'est si doux d'entendre qu'on est aimé en retour. J'espère que ce n'est pas contre la volonté de Dieu que je me réjouis à présent, et "qu'Il sanctifiera cette affection pour qu'elle retourne à Sa gloire et "à notre bien-être spirituel !"

O hadde ik dat toen maar geweten, hoe zou ik my gehaast hebben haar te schryven dat myn hart haar toebehoorde, en hoeveel ellende en smart waren ons dan wellicht bespaard gebleven. Maar ik wist niets en zweeg. Wee my ! wee my !

704 Op 3 Augustus stond Cees Hartsen voor de Correctioneele Rechtbank te A. te recht wegens het verzet tegen de nachtwachts in de nacht van 5/6 July. Ik woonde het by. De subst Off. eischte tegen alle 4 beklaagden 1 maand, de verdediger Mr Mari s'Jacob vroeg vryspraak. De Rechtbank veroordeelde
705. eenweek later Boudewyn en Vriesendorp ieder tot 1 maand, doch sprak Cees en Rochussen (thans lid van de Raad van State) vry. Gedurende de week welke tusschen de terechtstelling en de uitspraak verliep, was Cees diep terneergeslagen en vreesde hy dat zyn avenir by een eventueele veroordeeling gecompromitteerd was en de Commissarissen der Holl.Levensverzekering, vooral nu myn Grootvader overleden was, hem nooit tot Directeur zouden benemen, te minder omdat hy zyn tyd met pianospelen verloren had. Het heeft hem dan ook later, toen hy eenmaal gepromoveerd was, veel moeite gekost om de betrekking te verkrygen, daar de Commissarissen hem voor een losbol en lichtzinnige muzikant hielden. En wie had in de grond der zaak tot al die ellende aanleiding gegeven ? Wie was de eigenlyk schuldige ? Niemand anders dan Tante van Loon !

De 3de Aug schreef Lore onder meer: "Willem et Djé allèrent con-"duire Agnes au Hirtler parce-que celle-ci, pour éviter un meeting avec les Anglais, avait accepté une invitation chez les Luden."
706. "Jeudi 4 Août. A 10½ Maman, Anna, Djé et Insinger allèrent en voiture "ouverte à Utrecht. J'eus le matin un long combat de générosité avec "Anna et ensuite avec Marie, mais je préférai rester à la maison, trouvant triste de la laisser seule. Willem alla à la chasse aux canards avec David van Lennep, qui loge chez les Six et à 3 h. il revint avec 26 canards. Il vint une lettre de Tante Antje pour recommander ses pommes de terre à Djé, ce qui nous fit bien rire."

707. Van Vrydag 5 Aug schryft Lore niets meer dan dat Henriette een soort van appelflauwte had en vervolgt dan:

"Samedi 6 Août. "Une bonne nuit restaura les forces de Djé de telle "sorte qu'elle se prépara avec un peu plus de courage que hier pour sa "course à Duinzigt. (In Bloemendaal waar de ouders Insinger woonden) Il faut avouer que c'est une terrible chose pour cette pauvre Jep que "cette logerie chez ses futurs beaux parents. Zulk een kennismaking is "niet alles. Comme elle ne se sentait pas encore tout-à-fait bien, il fut convenu que je l'accompagnerais à Amsterdam.

"Aussitôt dit que fait. Je passai vite ma robe brune et à 10 h. nous "nous mîmes en route. Je fis un long sermon à Djé jusqu'à Weesp au sujet "de ses devoirs envers Insinger, et elle m'en fit un très long aussi jusqu'à Amsterdam. It was so very pleasant; she was such a duck, that "dear little Djé, she understands me better than anybody else and talks "so nicely. Après une visite infructueuse chez Tante van Winter, j'em- "ballai Henriette et Henri dans une vigilante qui les conduisit à la 708. "Station et puis je repris le chemin de Schaep en Burgh."

"Dimanche 7 Août. Il faisait tellement chaud à l'église que je craignais m'évanouir, mais grace à l'eau de cologne de Carolien Corver et de Mad. Trakranen je pus rester jusqu'à la fin du service. Tout de suite après "le second déjeuner nous eumes une longue visite de David van Lennep. Maman désirant se promener j'allai chercher mon chapeau, mais en descen- "dant je trouvai Mr Trakranen en conférence avec Maman. Sur ce Anna, Da- "vid, Maria et moi nous reconduisions David par derrière à Hilverbeek, où "il loge pour prendre des bains dans le Zandery. Willem revint pendant le "diner et nous annonça les Anglais avec Oncle Piet pour demain."

709 Op 10 Augustus eindigt Lore's journaal, vermoedelyk omdat zy de volgende dag of een paar dagen later naar Elswout is gegaan of omdat ze 710. de gansche dag de logés moest bezig houden. Hoe dit ook zy, ik betreur het zeer, want van al wat zy tot het einde van het jaar 1853 gedaan heeft weet ik byna niets en kan ik slechts by benadering uit Maria's brieven opmaken. Hoe betreur ik het dat Maria Lore's brieven heeft vernietigd, want Maria schreef altyd lief over my.

711. Op 16 Aug keerde ik met Jan Six naar Hilverbeek terug. Destyds was er een tent dicht by de sloot langs de Leeuwenlaan en terwyl ik daar 's middags zat te lezen zag ik het rytuig van Tante van Loon van de kant van Hilversum naderen. Ik wilde my eerst verschuilen, maar daar dit niet ging groette ik en zag ik alleen Anna en Maria in het rytuig zitten.

712. Diezelfde dag schreef Maria aan Lore:..... "Hier pendant "toute l'après-midi j'ai lu pour Agnes dans le Wide wide world (lecture tout-à-fait nouvelle pour moi et qui m'a vivement intéressée) . Puis "nous fimes une longue visite chez les van Weede. Mon oncle est d'assez "mauvaise humeur je crois, à quoi ses pauvres filles donnent le nom pom- 713. "peux de mélancolie. Il devient toujours plus sourd, a des vertiges, en- "fin se sent très bas (comme on dit en Hollandais). Cette après midi "Paan (= Anna) et moi nous avons été à Hilversum et en revenant je vis "un jeune Monsieur assis sur un banc devant la tente. A notre vue il se "lève et se détourne, mais nous approchant daventage, il se retourne et nous salue, et je reconnus Mauky en personne with a pair of whiskers. "Alors je compris pourquoi en voyant notre livrée il s'était levé subi- "tement, mais je crois pourtant dat hy het te jammer vond om niet te zien "wie in het rytuig zat, c'est pour cela qu'il s'est retourné. Comme ce "serait embarassant s'il dinait demain à Gooilust, ik wed dat ik naast "hem zou zitten."

714. Het spyt my dat ik in myn agenda van 1853 niets vind opgeteekend omtrent myn vader, zoodat ik volstrekt niet weet aan welk werk hy bezig was. Naar ik vermoed zal hy wel veel van zyn vrye tyd aan de uitgave van Vondels werken besteed hebben. Misschien verzamelde hy reeds bouwstoffen voor zyn Leven van zyn grootvader Cornelis van Lennep en misschien was hy in Augustus op reis.

In de week van 14 op 22 Aug. moet het briefje van Henriette aan Lore geschreven zyn, waarvan ik de inhoud hier laat volgen. Ik vond het na Lore's overlyden in een miniatuur portefeuille by een papiertje, dat blykens het opschrift eenige gryze haren bevatte van Koning Willem II, die gelyk wy vroeger zagen, een van Lore's lievelingen was.

715. "Ma chère et bonne Veuve, J'apprends que tu viendrais demain dans nos "environs; je m'en réjouis beaucoup, being very anxious to see you again, dear dearest little Widow. I hope you shall come often to Duinzigt. They are so kind and good here, you need not be in awe of any of them, and as to my Bully I can tell you that he is perfect and that I have found it out all alone. Je ne sais si j'aurais le courage d'entreprendre encore ta guérison, ou si je pourrais te gronder comme auparavant, quoique dans un sens je suis devenue encore plus exigeante pour toi et pour tous ceux que j'aime. Everything depends on that one important choice. Be careful then, be prudent and then be as happy as I am now and you will thank God for it. Je ne puis pas m'arrêter à causer plus longtemps; je vais déjeuner à Elswout et dois vite me préparer.

"Veux-tu chère prendre avec toi deux échevaux de soie bleue que Santje "te donnera et prend garde, si tu rencontres Bully, de ne pas les lui mon- "trer for they are destined to finish his purse. One affectionate kiss for "my own little Widow from your ever attached Djé."

716 - Wy zagen vroeger uit Lore's melankolieke Mémoires hoe het voor haar une lutte continuelle geweest is en dat zy my ondanks alle daartoe aangewende pogingen toch niet vergeten heeft, bewyst hoe groot haar liefde voor my was. Daarvoor kan ik nooit dankbaar genoeg zyn.

Zondag 21 Aug ging ik te 's Graveland naar de kerk. By het uitgaan zag ik Maria met Fr. Thumm staan, die ik groette maar niet durfde toespreken. Diezelfde dag schreef Maria onder meer het volgende:

"Ma toute chère et aimable Canari, Pour commencer je m'acquitterai de "ma dette de reconnaissance pour ton aimable billet, que je reçus après un "long et fort ennuyeux diner à Gooilust, et qui fut tout un opwekking et ver-
717. "troosting pour moi en rentrant. Nous avons vu Maurice ce matin à l'église, "sa mine piteuse et touchante m'a remué l'âme; on ne le reconnaitrait plus "avec ses favoris, son visage est tout autre. En sortant il s'est caché der- "rière Piet Six, mais il a salué Thumm. L'autre jour à Gooilust, j'étais pla- "cée entre Mr Grothe et Jean Corver, et je me suis ennuyée à périr. Avant le "diner je vis tout-à-coup arriver la voiture des Six, et je t'assure que mon "coeur battait car je pensais qui sait si Mauky n'est pas dedans, mais heu- "reusement ce n'était que Jean.

"Je pense que vous ne serez pas allée au feu d'artifice à Zandvoort hier, "car Loucky et Henri ne voudront pas se montrer ensemble je suppose. Hier "matin Tane reçut une lettre de Pank, où je n'ai pas osé jeter les yeux, qui, "il parait, était toute remplie de secrets, quoique ne contenant rien sur Mr. "Ram. (Of hiermede Albert Ram bedoeld wordt, die met Louise Luden wasgeëngageerd of een nieuwe flirtation van Agnes met een andere Ram kan ik niet nagaan)
718. "Je suis bien aise d'apprendre que tu aies eu un agréable déjeuner à Duin- "zigt et que Jep ait joui de toi, car elle m'a fait toute une histoire dans "sa lettre qu'elle aimerait ~~être~~ tant être seule avec toi un peu longtemps de "suite. A hearty kiss de ta Mietje."

Zondag 21 Aug keerde ik naar Amsterdam terug en werd Maandag door de Vacantiekamer tot byzondere voogd benoemd over W.M.Uitendaal, wiens wettigheid de vader ontkende en die dus een action en désaveu instelde, maar Woensdag keerde ik naar Hilverbeek terug en bezocht ik Saar te Hilversum. Donderdag reden wy met de Sixen naar het Kamp te Zeist, waar Koning Willem III in persoon commandeerde en een militaite manoeuvre liet uitvoeren. Ik zag daar Agnes in een rytuig en de Ludens en was er ook getuige van dat de Heren Gregory, Pierson, de Marez Oyens en Ds Hasebroek door de Koning byna in de pan gehakt werden! Terwyl Z.M. aan het hoofd der troepen reed, stonden genoemde heeren buiten de enceinte in zyn weg. Met uitgetrokken sabel reed de Koning op hen toe en als hazen stoven zy weg.

719. Vrydag 26 Aug schreef Maria opnieuw aan Lore:
"Ma bien aimée Veuve, Je ne puis rien te dire de nouveau par rapport à tes ~~in~~ "intérêts. Willem est allé faire une visite à Hilverbeek Dimanche soir et "alors Maurice venait de partir par la diligence. Je ne t'avais pas écrit, je "crois, qu'en sortant de l'église, Paan, Thumm et moi nous écriâmes tout "d'une voix:"Oh ciel! comme il a l'air malheureux! C'est affreux !" Pauvre "cher Mauky, comme je le plains !Thumm aurait tant voulu lui souffler un "petit mot de consolation, car elle l'aime tant et a apporté de l'Allemagne "toutes sortes de bonnes raisons pour l'excuser et pour ne pas le juger du- "rement, et je trouve vraiment que sous beaucoup de rapports elle a bien rai- "son. Elle t'en parlera longuement elle-même. "

720. "J'ai l'idée que tout le monde oubliera mon anniversaire et j'ai déjà "pleuré en y pensant. Jep a été opgewacht à son arrivée par un bouquet de "Bully et un joli petit billet Hollandais, que j'ai lu. Elle est bien fâchée "contre lui de ce qu'il écrive toujours en Hollandais. Willem est parti hier " pour Utrecht pour un temps indéfini afin de voir les Anglais et Mary Wood "en particulier, avec qui nous le tourmentons; alors il devient rouge écar- "late; c'est trop drôle à voir. Veuve chérie de mon coeur, je dois cesser car "il est très tard; écris moi vite de nouveau; tes lettres me font un plaisir "impossible à comprendre et à décrire. T.à.t. Marie."

Maandag keerde ik naar Amsterdam terug maar twee dagen later kwam ik weer op Hilverbeek, waar ik tot 5 Sept. bleef. Zondag 4 Sept schreef Maria aan Lore onder meer: "Angélique Veuve, Je trouve que tu es née avec 36 mil- "~~lions~~ cuillères d'or dans la bouche, petite sotte de Veuve,d'aller d'un a-
721 "musement à un autre, de courir des Borski à Gräfrath. C'est bien vilain à

"toi de délaisser comme cela la maison paternelle et cette charmante petite "soeurelette, qui ne débouge pas de son coin. Mais je suis pourtant bien, bien "contente pour toi, et j'espère que ce petit uitstapje te fera du bien et "que tu en reviendras pour aller au devant d'autres bonheurs que je te souhai- "te. J'espère aussi qu'une petite tournée à Francfort sera faisable. Aujour- "dhui à 7½ Jep, Pank, Willem et Bully sont partis pour Utrecht, depuis où Tan- "te Craeyvanger les conduit au camp, où le roi se trouve et où il y aura tou- "tes sortes de drôles de choses à voir à l'occasion de l'anniversaire du Prin- "ce d'Orange, qui y est aussi et qui deviendra aujourdhui lieutenant des Gre- "nadiers. Comme il sera drôle, enseveli sous son énorme bonnet en poil. Je "trouve bien un peu dommage de ne pas le voir et je trouve aussi bien un peu "singulier à Pank de ne pas m'avoir offert d'aller, car il n'y avait personne "d'invité personnellement et elle a déjà vu le camp quand elle logeait au Hir- "tler. Naturellement je ne l'aurais pas accepté, mais je trouve pourtant un "peu singulier à Panky de n'en pas avoir soufflé un mot et de l'avoir telle- "ment traité as a matter of course qu'elle irait. Ne comprends-tu pas ?"

722.

723. Uit Anna's en Maria's brieven blykt dat het plan bestond om Lore naar Gräfrath mee te nemen en misschien een uitstapje naat Frankfort te maken, en ik kan my voorstellen dat zy van blydschap opgesprongen is, omdat zy in haar journaal schreef dat zy zoo vurig verlangde op reis te gaan, daar het haar dan gemakkelyker zou zyn my te vergeten. Gelukkig heeft de reis het gewenschte resultaat niet gehad.

De 4de Sept, heb ik voor de tweede maal het Kamp te Zeist bezocht en 7 Sept ging ik by Jan de Geer op Rynhuizen logeeren. 9 Sept, reed ik naar Kuilenburg om 4 dikke populieren te zien en 13 Sept keerde ik naar Ams. terug.

De 7de Sept schreef Maria 12 pag. aan Lore hoofdzakelyk om te bedanken voor het verjaardagscadeau (M. was 6 Sept 17 jaar geworden) en te vertellen dat zy nog nooit zulk een vervelende verjaardag had gehad, daar zy precies had moeten leeren en werken als alle andere dagen, voorts met gezelschap van Willemien Singendonck, die enorm dik wordt en van haar kouwelyke man de eenige

724. distractie was.

Van myzelven is verder in Sept '53 niets byzonders te vertellen. Van 16 tot 19 Sept op Hilverbeek, gejaagd met Hartsen. 23 Sept naar Leiduin, gejaagd en Zondag Ds Swalue te Zandvoort hooren preeken over Matth 6:34 "Zyt dan niet bezorgd tegen de morgen enz. Maandag 26 keerde ik naar Stad terug en stormde het zóó geweldig dat 32 populieren op de Hartekamp langs de Leidsche Vaart werden omgeworpen en ook een aantal boomen op Boekenroode.

Uit myn agenda blykt dat Hendriks engagement met Louise Borski op 24 Sept. gedecideerd werd, zonder dat de oude Borski zyn zin had gekregen. Hendrik heeft dus niet lang behoeven te tobben. In de blydschap zyns harten schreef hy aan Lore, die toen te Gräfrath was. 't Is jammer dat die blydschap niet duurzaam is geweest.

725. Op Papa's verzoek schreef ik een recensie van een door de schoolmeesters Bosch en Kwantes uitgegeven Vaderl Geschiedenis. Mr M.H. s'Jacob huwde 29 Sept. met Hesje van Lennep, die wy veel liever dan Louise Borski aan Hendrik als vrouw hadden toegewenscht.

Vrydag 30 Sept joeg ik in Boekenroode met Oom Henk en Henrick en begon ik Macaulay's Historical and Critical Essays te lezen. Myn liefde voor diens geschriften verminderde nooit en tallooze malen las ik zyn History of England. Zondags hoorde ik Beets te Heemstede preeken.

726. Zaterdag 15 Oct '53 zouden Oom Henk en Tante Antje hun zilveren bruiloft op Leiduin vieren en de 5de schreef Jan de Geer my het volgende:
"Denkt gy waarlyk naar Leiduin te gaan om de zilveren bruiloft van uw Oom en Tante te vieren, en zyt gy niet bevreesd voor een ontmoeting met Mevrouw van
727. Loon ? Kon het niet wezen dat er tevoren een verzoening plaats vond ?My dunkt dit ware wenschelyk. A tout péché miséricorde. Spreek eens met Hendrik of schryf een brief aan diens moeder. Zy kan het toch niet kwalyk nemen dat gy op haar vriendschap gesteld zyt en baat het niet, schaden kan het evenmin."

Ik schreef niet aan Tante van Loon, maar woonde de 15de Oct de zilveren bruiloft by, waar ik haar met Anna en Constance ontmoette. Zoodra de gelegenheid zich voordeed verzocht ik Tante my een onderhoud te willen toestaan. Zy weigerde echter en keerde my de rug toe. Daarop verhaam ik dat Anna en Const. een visite op het Manpad wilden maken en vroeg ik haar of ik ze een eind mocht vergezellen. Ik liep dus het laantje van Leiduin met haar af en begon met te zeggen dat ik zoo diep ongelukkig was omdat ik de gevoelens van Caroline miskend had, en in de overtuiging dat zy my niet liefhad, haar niet had durven vragen en toen Anna V. had gevraagd, terwyl ik ten slotte vroeg of zy my eeni-
728. ge hoop konden geven dat ik alsnog slagen zou. Helaas ! de bitse, yskoude antwoorden welke ik ontving, benamen my alle hoop en sloegen my diep ter neder.

Ik wist toen niet dat beider gedrag met de gehuwde predikant Boucher veel erger was dan myn misdaad. Ik durfde op grond van myn belofte aan Cees H. niet zeggen dat Lore's omgang met hem my wanhopig jaloersch had gemaakt en myn eenige verdediging was dat ik niet op wederliefde van Lore's zyde had durven hopen, maar ik veronderstelde dat Anna en Constance best konden nagaan hoe Lore's gedrag my misleid had.

19 Oct 1853 werd Lore 20 jaar. Zy was nog te Gräfrath maar ik bracht die avond met Herman by Hendrik van Loon op de Heerengracht in zyn onderkamer door..Hy stelde my voor op Lore's gezondheid te drinken en klonk met my, en opeens kreeg ik weer nieuwe moed. Ik vermoedde namelyk dat zoo iemand, dan Hendrik voorzeker met Lore's gevoelens bekend moest zyn en hy my niet verzocht zou hebben op haar gezondheid te drinken indien alle hoop wasafgesneden. Van die avond af was ik dus zeker van te zullen slagen.

729. Zaterdag 29 Oct werd het engagement van Mr Charles Labouchere met Henriette Voombergh gedecideerd en Zaterdag 5 Nov keerden de van Loons voorgoed in Amsterdam terug. Ik acht het van weinig belang om te vermelden voor wie ik voor het Hof als verdediger optrad en welke commissies my door de Rechtbank werden toevertrouwd, maar op myn manier had ik het nogal druk. Eén ding wil ik echter memoreeren om te toonen dat een jong advokaat voorzichtig moet zyn. De proc. Snoek kwam my vragen of ik in een civiele zaak voor het Kantongerecht wilde optreden. Een winkelier was gedagvaard tot betaling van door een grossier geleverde waren, maar ontkende de leverantie. Snoek deelde my mede dat de man de waren wel degelyk ontvangen had maar dat de crediteur geen bewys daarvan kon produceeren. Snoeks schoonzoon, de adv. Jansma van der Ploeg was verhinderd op te treden. Ik raadpleegde Prof van der Hoeven en deze ried my af Snoeks verzoek in te willigen, waarop ik dezen
730. schreef dat de zaak moreel niet te verdedigen was en ik hem dus de stukken terugzond.

Donderdag 10 Nov teekenden Maurits Insinger en Henriette van Loon aan, en daar zy Maandag 14 Nov zouden recipieeren, was ik in tweestryd of ik ze zou gaan gelukwenschen. Uit dien hoofde schreef ik een briefje aan Anna van Loon met de vraag of ik mocht komen en Carolien het niet onaangenaam zou vinden my terug te zien. Daarop antwoordde Anna my dat ik gerust kon komen "et que C. he sera nullement étonnée de t'y trouver en qualité de cousin "et rien de plus !" Die woorden deden my weder pynlyk aan, want ik vreesde dat C my uit haar hart gebannen had. Ik ging er dus Maandag heen. Carolien was niet in de kamer en dit verblydde my, want hoezeer ik haar dolgraag had teruggezien en alleen gesproken had, zoo zou ik haar in gezelschap van anderen niet hebben durven toespreken. Ik vroeg aan Hendrik of ik niet een onderhoud met Lore kon hebben, maar Hendrik durfde het niet vragen, daar hy wist dat zyn moeder het niet zou toestaan.

Donderdag 17 Nov at ik by Jan Luden en had ik een onderhoud met diens
731. dochter Anna, die my zeide dat de van Loons my verdachten van geldzucht en onoprechtheid en het er voor hielden dat ik nu alleen by Caroline wilde terug komen omdat ik wist dat zy my had liefgehad, maar niet omdat ik haar beminde. „C. was entre deux feux et Thumm craint mon influence " Hetgeen zy zeide deed my al meer en meer vertrouwen dat C. my envers et contre tous nog liefhad. Zaterdag 19 Nov recipieerden Albert Ram en Louise Luden. Hun huwelyk is ook al, gelyk te voorzien was, ongelukkig geweest, want later hield hy j het met de Eng. gouvernante zyner kinderen en geneerde hy zich niet dit in presentie zyner vrouw te toonen, daar hy in de waan verkeerde dat zy, zeer doof zynde, niet verstond wat hy zeide, terwyl zy het in een lucide moment, wel deed.

Nadat ik vergeefs getracht had Hendrik van Loon te bewegen om by Caroline om een onderhoud te vragen, vroeg ik zyn broeder Jan te spreken. Deze kwam 25 Nov zelf by my, maar ook hy bejegende my alleronvriendelykst: "Als je een engel op je levenspad ontmoet,"zoo sprak hy, "en je verstoot haar, dan heb
732. "je geen geluk meer te wachten", Dit beaamde ik volkomen, maar by myzelven dacht ik:" Ben ik dan de eenig schuldige ? Iedereen schynt dit te vinden. Zou Caroline zichzelve ook geheel vryspreken ?

By Jan van Loon slaagde ik dus evenmin. Sints geruime tyd had ik het plan gemaakt om myn verdediging op schrift te stellen en na vooraf van Cees Hartsen verlof bekomen te hebben om alles wat daartoe kon strekken te vermelden dus ook dat jaloezy de dryfveer myner handeling geweest was, had ik van lieverlede een 40 tal bladzyden volgeschreven, en besloot ik die aan Caroline te zenden. De vrees dat zy ze my ongelezen zou terugsturen weerhield my echter.

23 Nov ging zy opnieuw naar Elswout, waar Hendrik ziek geworden was, en Zondag 4 Dec bezocht ik Jan van Lennep, die gek was. 6 Dec nam ik myn Italiaansche les by Biancardi op het Singel by de Latynsche School.

Ik was daarmede al vroeger begonnen; heel ver heb ik het er niet in gebracht, maar toch heb ik de Promessi Sposi van Manzoni geheel vertaald. David was er
733. ver in en las Dante met gemak. Even nadat ik in '50 of '51 met de lessen was begonnen, kwam een Italiaansche troep operazangers in Amsterdam spelen. David en ik abonneerden ons en maakten tevens met de vier voornaamste solisten kennis. Zy logeerden in het Rondeel, waar David en ik hen dikwyls bezochten, terwyl wy ook al de repetities bywoonden. Zy zongen overheerlyk, maar al ware dit niet het geval geweest dan zou de Holl. Komedie toch stampvol geloopen zyn, omdat Gardoni, een beeldschoon jongman, de tenor, een ware Adonis, aller oogen tot zich trok, niet het minst die der dames. Voordat zy in 't land kwamen had een Duitsche troep in Amsterdam gezongen. 't Is dus niet te verwonderen dat David en ik tal van operawyzen konden neuriën.

Uit een brief van Maria van Zaterdag 3 Dec naar Elswout gezonden schryf ik het volgende over:

"Hier nous avons été chez da Costa, Tane, Miss et moi; c'était magni-
"fique sur Jules César. La première chose qui a frappé nos regards en en-
"trant c'est mon cher petit Mauky, qui à notre vue s'est tout de suite levé
734. et est allé chercher fort aimablement des chaises dans l'autre chambre. La
"sotte de Mapi, au lieu de remercier, s'est mise à éclater de rire, moi par
"contre I thanked him with a serious, amiable and pale face. Nous avions
"tout le temps la vue sur lui, mais je ne l'ai presque pas regardé. David,
"assis un peu plus loin, n'a pas débougé ses yeux souriants de notre côté.
"En parlant, il nous a fait les knikjes les plus aimables. Dimanche passé
nous sommes tombés plusieurs fois sur David et Maurice, et alors j'ai eu la
"bêtise de rougir comme une sotte en alsof het my aanging, maar eigenlyk
"gaat het my toch wel aan, want het gaat jou aan."

De volgende dag schreef Maria nog een woordje, waarin o.a. het volgende voorkomt: "Nous avons déjeuné chez Conny (van Loon-Voombergh) en revenant
"de l'église et en venant à la maison nous avons trouvé David, die heel amu-
"sant en vriendelyk was. Il parait que c'est un système qu'il a compris, de
"venir déjeuner ici le Dimanche, car Dimanche passé il y a aussi été. Hy
"baant de weg voor Mauky denk ik."

735. Men ziet dat Maria nooit verzuimde myn naam in haar brieven aan Lore te noemen en iets vriendelyks van my te zeggen. Ik vermoed dat haar moeder op die visites van David niet gesteld was, want die flirtte met Agnes, nu Henriette getrouwd was. Maria's laatste brief uit dat jaar bevat niets als een beschryving van haar St Nicolaasavond. Lore vierde die in Elswout en toen had de oude Borski de ongelooflyke flauwheid van een levende haan in een mand aan haar adres te laten binnenbrengen. Zy schrok eerst, zocht toen in de mand of er een cadeau in zat, maar te vergeefs, vermoedde toen dat er iets onder de vleugels van het beest zat, maar ook daar vond zy niets. Ploertiger kon het al niet !

Donderdag 15 Dec. begaf ik my te elf ure naar Tante van Loon, die alleen in de zaal zat en my, o wonder ! niet onvriendelyk ontving. Ik vroeg haar my een onderhoud met Caroline te willen toestaan, zoodra zy uit Elswout zou teruggekomen zyn. Zy antwoordde dat Caroline, naar zy zeker meende te weten, my niet zou willen ontvangen. Ik smeekte haar toen het in elk geval aan Caroline te vragen, waarop zy hernam dat indien Caroline al ooit eenige inclinatie voor my gevoeld had, zy die nu uit haar hoofd had gezet, en na er andermaal op te hebben aangedrongen vertrok ik.

736. De 12de Dec was ik als tweede Secretaris van het 1ste Dep. van 't Nut van 't Algemeen geïnstalleerd. Papa had my geraden dat baantje aan te nemen, maar ik heb er later veel berouw van gehad, daar het Hoofdbestuur zoowel als de Bestuurders der twee Departementen uit volslagen rationalisten bestond. In de Bestuursvergaderingen werden uitsluitend lange pypen gerookt. Tot myn functiën behoorde o.a. de zorg dat de spreekbeurten vervuld werden. David nam er een op zich en ik verbond my om er twee te houden.

Maandag 19 Dec keerde Lore eindelyk van Elswout terug en de volgende dag schreef Anna my dat Lore my Woensdag de 21ste te elf ure zou ontvangen.
737. Men kan zich voorstellen met welk een popelend hart ik op dat uur de zaal van Tante van Loon binnentrad. Ik vond haar met Caroline alleen. Sedert de 30ste Juny, toen zy haar parasol voor het gezicht hield, had ik Caroline niet teruggezien. Dat anders van vrolykheid stralende gezicht stond nu strak. Zoodra ik binnen was verliet Tante de kamer en daar my geen stoel was aangeboden en Caroline was blyven staan, deed ik het ook. Ik vroeg haar toen in het Fransch of zy my myn gedrag wilde vergeven en terstond antwoordde zy bevestigend zonder meer. Daarop zeide ik haar dat ik haar sints wy in Leiduin samen gelogeerd hadden, had liefgehad en steeds ondanks de blyken van het tegendeel was blyven liefhebben, maar dat my steeds de moed had ontbroken

het haar te zeggen, en my die geheel ontzonken was toen ik meende de zekerheid te hebben verkregen dat ik niet op wederliefde kon hopen. Ik verzweeg dat ik geloofd had en overtuigd was dat zy van Cees H. hield, omdat ik daarvoor de bewyzen had moeten aanvoeren, en o.a. had moeten meedeelen wathy my verteld had en ik vreesde haar daarmede verdriet te doen. Ik gaf dus als eenige dryfveer voor myn onverschoonbare handelwyze op de overtuiging dat zy myn
730. liefde niet kon beantwoorden, en ik vroeg haar ten slotte of zy my na al het gebeurde nog eenige affectie kon schenken. Daarop antwoordde zy:"Ik heb den "Heer gebeden my, indien het Zyn wil was, myn affectie te ontnemen en dit "heeft Hy gedaan."

"Is het dan niet mogelyk," zoo vroeg ik,"dat de Heer je die teruggeve ?"

"Neen !" gaf zy ten antwoord, "want dan zou Hy my die niet ontnomen hebben. Je moet my dus maar vergeten, gelyk ik je vergeten heb."

"Mag ik myn gedrag dan niet verdedigen ?"

"Waartoe zou dat dienen ?" Ik stond als genageld op myn plaats en bleef spraakeloos. Hoe het mogelyk is dat ik toen niet zeide dat haar onverschoonbare omgang met Cees Hartsen my tot wanhoop vervoerd had, kan ik thans niet verklaren, maar ik zag dat haar besluit onwrikbaar was en ik vreesde meer dan ooit haar te beleedigen. Meer dan ooit gevoelde ik dat ik alleen schuldig was en het affront, haar aangedaan door Anna Voombergh ten huwelyk te vragen, haar alle liefde voor my had ontnomen. Ik zweeg dus en verliet in wanhoop de kamer.

739. De entrevue was zoo geheel anders uitgevallen dan ik my had voorgesteld. Wel is waar had ik geen oogenblik verwacht dat Lore my terstond in genade zou aannemen, maar evenmin dat zy my, gelyk haar moeder my voorspeld had, zonder eenige de minste hoop zou wegzenden. Indien zy, gelyk ik wist, my ooit had liefgehad, dan zal zy, zoo had ik geredeneerd, willen luisteren naar myn verdediging, en nu had zy dit kortweg afgesneden. Haar affectie voor my was haar ontnomen en zou niet terugkeeren en ik moest haar dus vergeten. Dit was al wat zy zeide. Zoo koud was zy my nog nooit tegengekomen. Ik had haar nog gevraagd of zy dan nu gelukkig was, en daarop had zy geantwoord: "Neen ! gelukkig ben "ik niet, maar tevreden."

Ik weet niet hoe by het verlaten van haar huis plotseling de vraag by my oprees of zy niet misschien toch Cees Hartsen had liefgekregen. Ondenkbaar
740. was dit niet. Van dit denkbeeld vervuld liep ik naar het huis van Cees en deelde ik hem myn wedervaren mede. Hy zeide dat hy dit wel verwacht had, en daarop hernam ik, dat ik nu toch zeker geloofde dat zy van hem hield. Hy zelf had het geloofd, Hendrik evenzeer en het kon dus zyn dat Anna Luden zich vergist had of dat Caroline haar affectie van my op hem had overgebracht. Daarom vroeg ik hem of hy nu tot haar zou wederkeeren ? "Nooit," was zyn antwoord, "al hield zy nu van my ik zou het toch niet doen. Toen ik haar myn hof maakte „heeft zy my misleid en dit vergeef ik haar niet ligt en om mu uit dépit genomen te worden, daarvoor bedank ik hartelyk. Van my heb je niets te vreezen."

Toen ik later het gebeurde met Lore besprak, zeide zy my dat zy werkelyk zich verbeeld had dat de Heer haar haar affectie ontnomen had, maar dat dit zoo weinig waar was dat zy boven by Tane komende op haar gezegde: " Je te "félicite que tout soit fini," geantwoord had: "Non !ce n'est pas du tout fi-
741. ni," waarop Tane hernomen had :" Alors je n'y comprends plus rien !". Ik plaagde daarop Lore met hare tot heil voor my onverhoorde gebeden en daarby bleef het. Over die noodlottige 21 Dec, de kortste dag van het jaar, maar de langste van myn lyden, spraken wy niet meer. Maar ook zeide Lore my dat zy berouw had van my toen zoo wreed behandeld te hebben en myn verdediging niet te hebben willen aanhooren.

Toen ik nu voor 't eerst de brieven van Maria onder de oogen kreeg en daarin las dat zy telkens iets liefs over my schreef en dit Lore aangenaam scheen te wezen, toen ik zag dat ook Thumm myn gedrag verschoonbaar vond, en last but not least las wat Lore zelve in haar journaal geschreven had: "Je suis "très heureuse de ce que j'ai l'assurance de son affection," toen begreep ik niet wat er tusschen de dag waarop zy dit schreef en die 21 Dec kon gebeurd
742. zyn, dat haar had doen besluiten my zoo meedoogenloos af te wyzen. Lore zelf was er niet meer, zoodat ik haar geen inlichting kon vragen, en toen ik het Agnes vroeg, antwoordde zy dat, gelyk ik Anna V. gevraagd had omdat ik dacht dat Lore my niet liefhad, zoo ook zy my bedankt had omdat zy niet geloofde dat ik genoeg van haar hield. Die vergelyking ging echter niet op, de zaken stonden niet gelyk, want niet ik was 't eerst ontrouw geweest, maar Lore door met Cees Hartsen om te gaan. Zy was dus begonnen. Hoe het zy, ik kwam niet verder. Eerst dit jaar is het raadsel opgelost. Lore had namelyk de gansche geschiedenis aan Cécile Comandi verteld onder byvoeging dat zy zelve
V. verkeerd door haar omgang met Cees ook wel gehandeld had, maar dat in de grond der zaak haar moeder van alles de schuld had, door haar volstrekt aan Cees H.

te willen uithuwelyken zonder haar te vragen of zy dat begeerde. Dit deelde Cécile my te Florence mede de 27ste April 1900 en daarna zeide zy my dat zy de laatste dagen en nachten gedurig met de zaak bezig geweest was omdat zy zoo'n medelyden met my had en Lore's zenuwlyden zoowel als het myne aan de onverstandige handelwyze van Mevrouw van Loon toeschreef. Zy zeide my dat al Lore's
743 woorden haar weer duidelyk voor de geest gekomen waren, en zy zich o.a. herinnerde dat Lore haar gezegd had que sa mère l'avait forcée de me refuser; "Je me souviens," zeide Cécile, "qu'elle m'a lu la lettre de sa mère, dans "laquelle celle-ci lui dit de vous refuser." (Cécile Comandi had vóór haar huwelyk als Cécile Paroz van 1871 tot '74 als gouvernante by ons gewoond.)

Ik had dit wel altyd vermoed, maar het nooit durven uitspreken of aan Lore vragen. Zy zou my dit trouwens nooit hebben erkend, maar tenslotte komt de waarheid toch aan het licht. Leest men haar brieven aan haar moeder dan maken die op my althans een pynlyke indruk. Zoo schryft een kind dat voor haar moeder bang is. 't Is elk oogenblik ma chère mère, ma chère bonne Maman, ma bien chère Maman, ma toute chère petite mère en niet voor niets onderteekent zy zich obéissante fille, want zy was slaafs onderworpen, en hoezeer het te betreuren is dat zy niet meer karakter getoond heeft en dat de moeder van haar gedweeheid schandelyk misbruik gemaakt heeft, zoo kan ik dat niet goed praten.

De brief waarvan Cécile Comandi spreekt is niet in myn bezit. Lore heeft alle brieven van haar moeder en zusters, die antérieur zyn aan ons huwelyk,
744 op die van Maria na, verhietigd. Ik was Donderdag 15 Dec by Tante van Loon geweest en vermoedelyk heeft zy daarop aan Lore naar Elswout geschreven. Een brief van Lore aan haar moeder van 13 Dec. bevat niets byzonders; zy schryft daarin dat zy naar huis verlangt, dat het huis van Elswout koud is en zy vraagt of zy de kamer van Henriette mag in bezit nemen. Dit laatste schynt niet te zyn toegestaan, daar Lore daarna een zolderkamertje bewoond heeft, waar niet kon gestookt worden.

Dat Lore zich zóó door haar moeder liet tyranniseeren stemt geheel overeen met hetgeen zy my later zelve antwoordde toen ik haar vroeg wat er gebeurd zou zyn indien Cees Hartsen haar niet verlaten had en Anna V. my had aangenomen. "Dan zou men my wel geforceerd hebben met hem te trouwen," waarop ik hernam :"En dan zou de muziek je spoedig af of gek gemaakt hebben." "Ja !" zei zy, "en ik zou in elk geval steen ongelukkig geweest zyn." Dat woord geforceerd bewyst genoeg, want indien zy zich tot een huwelyk zou hebben laten
745. forceeren, dan is het niet vreemd dat zy zich nu liet dwingen om my te bedanken. " Depuis mon enfance j'ai été habituée à céder," en voor haar moeder sidderde zy ondanks al die chère en toute chère Mères. Wat in een roman onwaarschynlyk zou zyn, geschiedt vaak in de werkelykheid. De gevolgen bleven voor Lore niet uit. Twee dagen na myn entrevue met haar vernam ik dat zy de koorts had.

Nu zy myn verdediging niet had willen aanhooren schoot my niets over dan haar myn schriftelyke apologie te doen toekomen. Ik had die reeds geruime tyd vroeger opgesteld en schreef die nu in het net over. Zy besloeg 42 bl. kwarto. Ik zal die hier niet overschryven, daar zy niets meer bevat dan wat ons reeds bekend is. Een kort résumé moge hier volstaan..... (Dit résumé loopt tot bladz 749.)

749. Vrydag 23 Dec 1853, dus twee dagen na door Caroline te zyn weggezonden, ging ik by de Ludens Jan de Geer feliciteeren, die jarig was, en stelde ik myn Mémoires, gelyk ik myn schriftelyke verdediging noemde, aan Lizzy Luden
750 ter hand met verzoek die aan Caroline te doen toekomen, hetgeen zy beloofde te zullen doen, en daarop wachtte ik haar antwoord af. Ik behoef niet te zeggen in welk een spanning ik de daarop volgende dagen verkeerde. Zes dagen, die my interminabel toeschenen, verliepen zonder dat ik iets vernam. Ik begreep dat Caroline al de tyd had gehad om myn Mémoires te lezen en my de indruk mee te deelen, desnoods door tusschenkomst van Lizzy, die myn verdediging op haar gemaakt had, maar ik vernam niets. Eindelyk en ten laatste, Vrydag 30 Dec kreeg ik tot myn verbazing uit Utrecht een brief van Jan de Geer, die slechts eenmaal 's weeks in Amsterdam kwam. De brief was van de volgende inhoud.

"Waarde Vriend !Misschien zult gy verwonderd zyn van my een brief te "ontvangen, daar wy elkander elke week ontmoeten. Maar dan ontbreekt ons "dikwyls tyd en gelegenheid om vertrouwelyk te spreken, en daarby komt dat "ik niet langer wachten wil met u de uitslag mede te deelen van het gesprek hetwelk Lizzy met Caroline van Loon heeft gehad. Eergisteren avond is Caro- "line by Lizzy geweest, en deze heeft haar toen uw journaal ter lezing willen geven. C heeft er niet tegen om aan uw verlangen te voldoen en zich op
751 "die wyze beter te onderrigten omtrent de verschillende motieven uwer han- "delwyze, maar zy wil niets doen zonder de toestemming harer moeder.

"Zy wil dus uw journaal van Lizzy niet aannemen. Het beste zal dus zyn "dat gy ronduit aan Mevrouw van Loon vraagt of zy het goed vindt dat haar "dochter dit journaal leze, of wilt gy het door Hendrik of Jan van Loon laten "vragen. Gy zult best weten hoe hierin te handelen.- Lizzy schryft my o.a. het "volgende: "Mon seul conseil est qu'il agisse franchement, loyalement, ou- ""vertement. Quant au reste de ma conversation avec Caroline, je ne puis rien ""en dire, car j'ai promis le secret; aussi Maurice a parlé lui-même avec ""elle et sait qu'elle agit entièrement d'après sa conscience et ce qu'elle ""croit à présent être la volonté de Dieu à son égard. Mais que Maurice ne ""perde pas courage et ne renonce pas à son amour parce-qu'il lui fait tant ""souffrir. Surtout qu'il ne pense pas à s'éloigner ou à exécuter un plan ""désespéré d'aller aux Indes, car cela serait le sur moyen de persuader à ""Caroline que la volonté de Dieu les sépare. Je ne sais pourquoi j'ai tou- ""jours si bon espoir."

752 "My dunkt Maurits, dat als Lizzy na met Caroline gesproken te hebben, "zooveel hoop voor u blyft behouden, er geen reden bestaat waarom gy alles "als gehhel verloren zoudt moeten beschouwen. Die gedachten omtrent fatalisme "zullen misschien wel wat verminderen en plaats maken voor redeneering en "gevoel. (Men ziet dat de Geer een rationalist was. Hy was helaas volshagen ongeloovig en Lizzy werd dan ook ongelukkig met hem.) "Zy heeft dan toch ken- "nelyk veel van u gehouden, en zou die liefde dan op eens geheel verdwenen "zyn ? Ik voor my houd het er zeker voor dat zy er later anders over denken "zal en berouw zal hebben van u zoo weinig hoop te hebben gegeven. Maar laat "haar zien dat gy er ongelukkig door zyt en toon haar toch geen uiterlyke "onverschilligheid. Wanneer haar liefde waarlyk zeer verminderd is kan zy "toch weder aangekweekt worden door de gedachte dat gy haar even lief blyft "hebben, en integendeel, indien zy zich slechts tracht wys te maken dat het "beter is van u af te zien, ofschoon er liefde voor u blyft bestaan, dan is "gemaakte vrolykheid juist een middel om haar jegens u onverschillig te ma- "ken.

"Maar het is moeilyk voor my om u goede raad te geven; de omstandighe- den leeren ons dikwyls het best wat wy te doen hebben. Zoodra de gelegenheid 753. "tot handelen zich opdoet, dan de handen aan het werk geslagen, maar wy hebben "meestal geen geduld om die gelegenheid af te wachten, of, als zy daar is, "laten wy haar stil voorby gaan. Nu geloof ik dat gy vooreerst niets kunt "doen dan wachten en wachten met geduld. Kunt gy niet eenige tyd uit Amsterd. "gaan ? Als ik buiten was zou ik u uitnoodigen eenige dagen by my te komen "logeeren. Wilt gy in Utrecht komen ? ik heb een bed ter uwer dispositie, "doch dit zoude u weinig distractie geven. Ik gevoel zoo het treurige van uw "toestand en wenschte die te kunnen verbeteren, maar het blyft by wenschen. "Ik zal hier niets byvoegen, want het is reeds laat en ik verlang naar bed. "Nieuws heb ik u niet te melden. Ik ben wel, maar voel my sedert een paar da- "gen neergedrukt en angstig alsof my een dreigend onheil boven het hoofd "hing. Het is een gevoel van gal of zenuwachtigheid, want ik heb alle reden "om gelukkig te zyn. Maar redeneeren helpt niet en ik kan my best verbeelden "hoe men, wanneer zulk een gevoel blyft voortduren, eindelyk in een toe- "stand geraakt als die van Jan van Lennep. Adieu ! houd goeden moed, en wees "verzekerd dat niemand u hartelyker alles goeds toewenscht dan uw opregte "vriend de Geer."

754 Toen ik deze hartelyke brief van Jan de Geer had ontvangen was ik na- tuurlyk bitter teleurgesteld dat ik, na zes dagen met steeds klimmend onge- duld gewacht te hebben, geen stap verder gekomen was. Dat Caroline opnieuw geweigerd had van myn verdediging kennis te nemen viel my bitter tegen, daar ik my vleide dat ook zy, indien zy my werkelyk had liefgehad, verlangen zou met de dryfveeren myner handelwyze bekend te worden. Waarom durfde zy myn stuk niet uit Lizzy's handen aannemen ? Was het alweer die onnatuurlyke vrees voor haar moeder ? Welnu, wat belette haar aan deze verlof te vragen om myn geschrift te lezen, desnoods aan haar voor te lezen ? Aan de andere kant be- moedigden my Lizzy's woorden. Indien zy my ried van de hoop niet te verlie- zen, en zelve nog hoop had, kon ik niet wanhopen. Wat my hinderde was de raad van ouvertement, loyalement et franchement te handelen. Het herinnerde aan Anna Ludens woorden dat de van Loons my beschuldigden van manque de droi- ture. Waarin had ik onoprecht gehandeld ? Later zeide Lore my dat myn onop- rechtheid hierin had bestaan dat ik haar niet had ten huwelyk gevraagd daar ik haar liefhad, ook al was ik zeker van een weigering te ontvangen, omdat 755 zy Cees Hartsen begeerde. Ik heb dat nooit ingezien; veeleer ben ik tegenover Anna Voombergh onoprecht geweest, door haar te doen gelooven dat ik haar ge- noeg liefhad om haar ten huwelyk te vragen, terwyl ik myn passie voor Lore niet had overwonnen, maar daarvan beschuldigden de van Loons my niet, en daar mede hadden zy ook niets te maken.

Ik herinner my niet hoe Lizzy bevreesd kon zyn dat ik uit wanhoop naar Indie zou gaan, want daarin had ik destyds allerminst neiging. Even min was ik geneigd om Jan de Geers raad op te volgen en gelukkig te wachten. Tot wanneer ?Ik kon integendeel niet langer in deze allerpynlykste onzekerheid voortleven en wilde alles in 't werk stellen om daaruit verlost te worden. Maar aan de andere kant zag ik er vreeslyk tegen op om my weer tot Tante van Loon te wenden en haar te bedelen om de vergunning myn stuk aan Caroline ter hand te stellen. Ik begreep hoe blyde zy moest geweest zyn dat alles tusschen Lore en my uit was en de uitslag van onze entrevue haar woorden aan my bevestigd hadden, dat Lore haar inclinatie voor my had overwonnen. Ik begreep niet waartoe die toestemming der my zoo vyandig gezinde moeder noodig was. Lore was 20 jaar en dus geen kind meer. Ik verwachtte dat de moeder my een weigerend antwoord zou geven en dacht er dus tweemaal over of ik my wel tot haar zou wenden. 756. Dezelfde dag waarop ik Jan de Geers brief ontving, kwam Hendrik van Loon by my. Ik deelde hem myn verlangen mede om aan Lore myn schriftelyke verdediging te doen toekomen, maar hy weigerde zich daarmede te belasten, ook al uit vrees voor zyn moeder ! My schoot dus niets over dan my rechtstreeks tot haar te wenden en ik componeerde een brief, waarin ik haar smeekte aan Lore toe te staan myn Mémoires te lezen. Tevens sloot ik er een brief aan Lore by 757. in. Nadat ik myn twee brieven geschreven had ontzonk my weder de moed om die te verzenden. De zenuwachtige spanning, waarin ik al zoo lang had verkeerd, de vrees dat niets my meer, na myn onderhoud met Caroline, in haar oogen zou rehabiliteeren, nu ik haar eenmaal ontrouw geweest was en een ander meisje gevraagd, dat alles deed my aarzelen myn stuk met myn brieven aan haar moeder te verzenden, en zoo liet ik het jaar 1853 ten einde loopen zonder iets te doen.

1 8 5 4 .

Zondag 1 January brak aan en ik ging by Jameson ter kerke, die een voor my volkomen toepasselyke preek hield „on the blessing of afflictions." 's Middags legde ik myn Nieuwjaarsvisites af by Grootmama, de Tantes Hodshon, Röell, van Loon, van Winter, Mevr. van Lennep-van Loon en Mevr. Philippine van Loon-van Loon. Terwyl ik by deze zat kwam Lore binnen met Juffr. Thumm en Maria, en wie schetst myn vreugde toen ik zag dat Lore weer vriendelyk keek evenals in de oude tyd, en zoo geheel anders dan die 21ste Dec. Dit verlevendigde myn hoop en nu besloot ik niet langer te wachten met de toezending myner Mémoires te 758. dralen. De volgende dag begaf ik my naar de Heerengracht en overhandigde ik myn stuk aan Hendrik met verzoek het aan Lore te geven. Hy weigerde echter op nieuw en zeide dat zyn moeder het niet zou toestaan en ongetroost verliet ik hem, maar Dinsdag bezocht ik hem opnieuw en stelde ik hem voor myn stuk niet aan Lore maar aan zyn moeder te geven, daar er toch een brief voor deze by was en zy dan alles eerst kon lezen. Maar ook dit durfde Hendrik niet doen uit vrees dat zyn moeder woedend zou worden, omdat hy zich met de zaak bemoeide. Aangename verhouding, zoo dacht ik by myzelven, tusschen moeder en kinderen ! Later begreep ik echter dat het minder de vrees voor een scène was, die Hendrik myn verzoek deed weigeren, dan wel de vrees dat zyn moeder uit tegenzin tegen my myn stuk niet zou willen aannemen, daar Lore daardoor misschien tot andere gedachten zou komen. Intusschen wist ik dat Hendrik een groote favoriet zyner moeder was en daarom drong ik er by hem op aan my die liefdedienst te bewyzen. Ieder beschuldigde heeft, zoo zeide ik hem, het recht om zich te verdedigen en dit kan je moeder my niet weigeren. A son corps défendant nam hy eindelyk myn papieren aan met de belofte die aan Caroline te zullen geven. 759. Die moest dan maar weten hoe zy daarmee handelen moest. Dankbaar van de overwinning behaald te hebben keerde ik huiswaarts. Twee dagen wachtte ik zonder iets te hooren. "Tweemaal 24 uren, welk een korte tyd !" zal men zeggen. Volkomen waar, maar voor my die reeds zóó lang in spanning verkeerd had, ondragelyk lang. Ik kon niet langer wachten en schreef dus aan Hendrik of hy al iets vernomen had. Hy antwoordde terstond dat hy niets wyzer was, maardat het hem toch had getroffen dat Caroline er die avond van de dag, waarop hy haar myn geschrift gegeven had, al veel vrolyker uitzag. Dit verblydde my ongemeen.

De Vrydag 6 January 1854, myn 24ste verjaardag brak aan, en in myn agenda vind ik de volgende woorden opgeteekend: "Tot hiertoe de gelukkigste dag myns levens " en: "Ik dank U Heer ! dat Gy toornig op my geweest zyt, maar Uw toorn is afgewend en Gy troost my." Ik weet niet meer of ik die dag meer cadeaux kreeg, maar dit is niet waarschynlyk. Mama gaf my altyd iets maar Papa vergat gewoonlyk onze verjaardagen en moest dan daaraan aan het ontbyt door Mama herinnerd worden. Maar het beste cadeau was eenbriefje van Lore, het tweede dat zy my sedert 1850 schreef. In myn ongeduld was ik 'sochtends by Hendrik aangeloopen, maar hy wist niets, doch vóór twaalven kreeg ik een

pakje en dit bevatte myn Mémoires, welke Lore my met een briefje terugzond.
760. Dit briefje luidde als volgt;

"Mon cher Maurice, Avec la permission de Maman j'ai lu ce que tu m'as "envoyé et t'en remercie. Bien des choses qui me paraissaient encore très "obscures, me sont devenues claires à présent, et ai-je besoin de te dire que de bien bon coeur je mets une réponse affirmative à la dernière phrase de tes "Mémoires. (Die laatste vraag luidde aldus:"Obtiendrai-je un jour le pardon de Caroline ??) Et à présent je viens te dire que Maman et moi toutes les "deux nous préférons qu'il ne soit question de rien pour le moment; nous devons donc attendre patiemment et voir quelles seront les directions de Dieu à notre égard pour le futur. Tu peux cependant être sûr d'une chose, c'est que je ne t'oublie pas dans mes prières, et que je demande de tout mon coeur au Seigneur de te bénir et de te rendre heureux."

Men kan nagaan dat dit briefje myner liefste my meer dan gelukkig maakte. Ik jubelde van blydschap want nog nooit had ik zulk een verjaardag gevierd. Van ganscher harte schonk zy my vergiffenis, nu zooveel wat haartot
761. dusverre duister scheen was opgehelderd; in haar gebeden vergat zy my niet en met geheel haar hart vroeg zy den Heer om my te zegenen en my gelukkig te maken. En dat zy juist myn verjaardag had uitgekozen om my die blyde tyding te zenden, vervulde myn hart met ongekende dankbaarheid en vreugde.

Ik rende naar de Heerengracht om Hendrik deelgenoot van myn geluk te maken en die trouwe vriend was schier even verheugd als ik en wenschte my geluk dat alles was terecht gekomen. Zoo ooit dan werden hier de woorden van Jesaja 43:13 bevestigd:"Ik zal werken, wie zal het keeren."

762. De volgende dag, 7 January zat ik 'savonds alleen thuis en herlas ik voor de zooveelste maal Lore's briefje, toen my voor het eerst de vrees bekroop of ik daarvan de beteekenis wel verstaan had. Wat bedoelde Lore met de woorden:Maman et moi nous préférons toutes les deux qu'il ne soit question de rien pour le moment.?" Wilde zy daarmede te kennen geven dat zy my weliswaar vergiffenis schonk, maar zich voor 't oogenblik omtrent de vraag of zy my eenige hoop op wederliefde kon geven, volstrekt niet kon of wilde uitlaten, daar dit, gelyk uit de daarop volgende phrase scheen te blyken, afhing van de vraag of de Heer haar de eenmaal verloren affectie voor my zou teruggeven ? Daar de moeder eischte dat er van geen engagement sprake zou zyn begreep ik maar al te goed, maar dat Lore blykens het "toutes les deux" daarin toestemde bewees my dat zy my nog niet liefhad. In myn angst liep ik opnieuw naar Hendrik en gaf ik hem myn vurige begeerte te kennen om Lore te spreken, maar wie schetst myn teleurstelling toen hy my ten antwoord gaf dat zyn moeder, aan wie hy het door my gevraagde verlof was gaan vragen, dit uitdrukkelyk weigerde, ja! alle intercourse verbood. Hy zeide: "Het heeft Caroline al moeite genoeg gekost om van Mama permissie tot het lezen van je stuk te krygen, maar verder wil zy niet gaan." Bitter bedroefd keerde ik huis-
763. waarts en ik behoefde er toen niet meer aan te twyfelen dat Tante's afkeer van my nog in dezelfde mate was blyven bestaan en het vervolg der geschiedenis bewees dan ook dat ik my niet vergiste. Drie jaar lang heeft zy ons op allerlei wyzen genegerd en het leven verbitterd, ik zeg ons, want al toonde Lore het my niet, zoo leed zy er nog meer onder dan ik. Eerst Zondag 23 April, dus drie en een halve maand later kreeg ik Lore alleen te spreken.

Eens had haar moeder my gezegd:"Als Caroline je genegen is zult gy beiden ongelukkig zyn," maar deze voorspelling, hoe onvriendelyk ook, is, Gode zy lof en dank, niet bewaarheid, want ik wenschte wel dat alle huwelyken even gelukkig waren als het onze geweest is. Intusschen bleef zy de hoop koesteren dat ons engagement weer zou afraken, want dit zeide zy met ronde woorden aan haar schoonzuster van Lennep-van Loon, toen zy deze haar spyt uitdrukte dat er niets aan te doen scheen. En wie weet of zy niet, dans son for intérieur gehoopt heeft dat het nog eens tusschen Lore en Cees H. zou klaar komen, toen hy in 1855 haar huis en ook Schaep en Burgh meer frequenteerde dan my vergund was.

764. Hendriks antwoord sloeg my diep ter neder en Tante's weigering kwam my onbegrypelyk voor. Moest dan alle intercourse tusschen haar en my verboden zyn ? In dat geval was de toestand veel ongunstiger dan vóór 1853, toen ik haar, ook al wekte dit haar moeders wrevel op, zoo vaak ik wilde bezoeken kon en my de toegang tot haar huis niet onzegd was. Wat moest Lore van my denken, nu ik haar noch mondeling noch schriftelyk kwam bedanken ? Indien ik niet zoo'n flauwe lammeling was geweest, zou ik haar over de post een brief gezonden hebben, maar ik durfde niet uit die onoverwinnelyke vrees voor haar moeder, die het my zou inpeperen, en ook omdat ik niet wist of Lore die woorden "question de rien " proprio manu geschreven had dan wel op last van haar moeder. Hieromtrent heeft Lore zich nooit tegen my uitgelaten. Wel heeft zy my verteld dat toen zy haar briefje aan haar moeder voorlas, deze haar ge-

zegd heeft dat zy my niet mpcht tutoyeeren, en dat Lore toen heeft geantwoord dat zy dit altyd had gedaan en dus van die gewoonte niet wilde afwyken. Hierin heeft zy zich dus flink gedragen, maar ik betwyfel of, voor het geval zy niet onder de plak harer moeder gezeten had, haar briefje niet anders van inhoud zou geweest zyn. Wat my ook hinderde was dat zy my myn Mémoires had teruggezonden, terwyl ik die voor haar geschreven had. Ik vreesde dat er iets instond dat haar minder aangenaam was en later bleek my dat ik my hieromtrent niet had vergist. Er kwamen namelyk verscheidene passages in voor, waarin ik haar lief humeur, haar uitnemende hoedanigheden, haar engelachtig karakter, haar zachtaardigheid en andere deugden schetste, en daar hield zy niet van, want dan beweerde zy dat ik haar niet kende en als ik haar later een complimentje maakte, noemde zy my laf en noemde zy my niet by myn voornaam maar "van Lennep". "Het ware beter," zeide zy of schreef zy my dan, "dat je my op myn fouten wees dan my te pryzen," en daarom wilde zy myn Mémoires nooit meer overlezen of inzien en moest ik die houden.

765.

Daar ik my verbonden had een voorlezing in het Nut te houden had ik Australie tot onderwerp gekozen en daartoe ettelyke boeken verzameld en gelezen. Dingsdag 10 Jan. begon ik aan mynlezing te schryven en legde ik een bezoek af by Mevrouw van Lennep-van Loon, die drie huizen verder woonde dan wy. Ik deelde haar mede wat Caroline my de 6de geschreven had en dat ik zoo verdrietig was van haar niet te kunnen zien. Daarop antwoordde zy my:"Kom dan overmorgen eten, dan vraag ik haar ook en als zy bedankt zal ik het je laten weten." Ik nam natuurlyk met groote dankbaarheid aan en daar ik geen afzegging kreeg, zorgde ik vóór 5 ure by Mevrouw van Lennep te zyn en was ik overgelukkig van Lore te zien binnentreden. Aan tafel zat ik tusschen Marie Insinger en Lore, Maar Marie had niet veel aan my, want Lore en ik spraken voortdurend met elkaar en myn liefste was weer geheel de oude en zy bloosde als ik haar iets liefs zeide. Onder tafel gaf ik haar de hand en drukte zy demyne en by het dessert gaf zy my een mooi chocolaatje. Ik was meer dan gelukkig. Weer verliepen er een paar dagen eer ik haar by Henriette Insinger terugzag. Terwyl ik aan deze een visite maakte, kwam Lore met Tante binnen. Deze keek zóó kwaad als een spin toen zy my zag en had wel weer willen vluchten, maar Lore keek vrolyk en dit was my genoeg, ook al kon ik weinig met haar praten.

766

17 Januari aten de Tantes Röell en Hodshon by ons en speelde ik 'savonds hombre met haar. Dit jaar won ik nog niet, quod ominis instar accepi, gedachtig aan de spreuk:"Malheureux au jeu, heureux au mariage." Die dag beviel Ceejet Labouchere-van Lennep van haar 7de kind Frans.

767

Ofschoon ik als advokaat niets te doen had bleef ik niet werkeloos, maar woonde ik dikwyls als toehoorder civiele pleidooien by, waarby ik dan de argumenten opteekende. Ook las ik in de Pinto over Burg. Recht, en Prof v.d. Hoevens voordrachten woonde ik geregeld by. Geen dag verzuimde ik veel in de Bybel te lezen, dat eigenlyk voor my een gesloten boek was. By voorkeur las ik in 't Nieuwe Testament omdat ik het Oude destyds beschouwde als van minder belang en verouderd en daarby veel niet begreep. Ik wist toen nog niet dat juist het O.T. de Schrift is en kende evenmin de spreuk:"Novum T. in Vetere "latet, Vetus T. in Novo patet."

Voor de Grieksche soirée met Dommissen en Cees Hartsen bestudeerde ik vooraf Herodotus en Livius, en Vrydag woonde ik geregeld 's avonds de voordrachten van da Costa by, waar ik dan meestal gelegenheid had een oogenblik met Lore te praten, die gewoonlyk met Thumm en Maria kwam. Daarna ging ik byna altyd nog een praatje maken by Leonard Beels, die een popperig huisje op de Reguliersgracht bewoonde en wiens eerste vraag geregeld was:" Was Agnes by da Costa ?" en als ik ontkennend antwoordde, "Heb je haar deze week ergens ontmoet ?" maar nooit zelf de moeite nam om haar te zien; dan vroeg hy weer door wien zy zich nu het hof liet maken en idealiseerde hy haar zonder haar te kennen. Hy kwam my toen uiterst flauw voor, une poule mouillée, een oud wyf !

768

Ik kreeg een invitatie van Mevrouw Voombergh om een soirée dansante op Donderdag 26 January by te wonen ter eere van haar dochter Henriette en Ch. Labouchere. Ik nam natuurlyk aan maar zoowel Hendrik als Piet Six keurden dit af, op grond dat ik Anna Voombergh in een onaangename positie bracht als ik aan Caroline het hof maakte en het deze leed zou doen als ik met Anna danste.

23 January luisterde ik 's avonds naar een voorlezing van Mr J.Heemskerk Az, rechter te Amsterdam over de Kapitaalwaarde van de mensch. Zelden heb ik iemand grooter fiasco zien maken. Mr H. was beroemd om zyn groote geleerdheid en sterk geheugen, maar het door hem gekozen onderwerp was veel te diep voor zyn gehoor dat uit timmerlieden en metselaars, kruideniers en

andere burgerlui bestond, zoodat het duidelyk zichtbaar was dat zy zich verveelden. De meesten sliepen in en wy bestuurders vonden de voorlezing ook saai en de wyze van voordragen niet minder. Gedurende de pauze liep de helft der hoorders weg en toen de spreker weer aanving en zyn rede, hoe doorwrocht en belangryk ook, niet boeiender werd, kozen zy een geschikt oogenblik uit om er een eind aan te maken. Als by afspraak begonnen zy op hetzelfde oogen-
769. blik op oorverdoovende wyze te trappelen, zoodat de redenaar niet langer verstaanbaar was en ophield. Hy wachtte totdat het getrappel bedaarde, en begon toen opnieuw, maar tegelykertyd vingen de toehoorders aandermaal aan op hun wyze te applaudisseren en deze manoeuvre herhaalden zy telkens als Mr Heemskerk weer het woord nam. Of het Bestuur al Stilte riep, het baatte niet. Hooren en zien verging. Eindelyk scheen de spreker de bedoeling der hoorders te vatten en verliet hy de katheder en kwam er een eind aan de vertooning. De Komedie had lang genoeg geduurd, maar het Bestuur besloot hem nooit meer tot het vervullen eener spreekbeurt uit te noodigen.

Woensdag 25 Jan. was er algemeene vergadering in het Nut en kwam Hendrik my nogmaals afraden om de party by Mevr.V. by te wonen, als nieuwe grond aanvoerende dat ik in elk geval een gek figuur zou maken en my in gezelschap van Anna en Caroline verlegen zou voelen. Hy kondigde my tevens zyn huwelyk tegen Donderdag 6 April aan. Indien ik zyn raad gevolgd had, zou ik wyzer gehandeld hebben, maar ik verlangde teveel om Lore terug te zien en begreep tevens dat zy het aan gebrek aan empressement zou toeschryven indien ik wegbleef. Maar o ! zelden heb ik meer het land gehad. Zoodra Lore inde danszaal verscheen liep ik op haar toe en sprak ik haar aan, maar nauwelyks stond zy my te woord en al spoedig kwam een ander haar voor de 1ste
770. wals halen. Na afloop daarvan naderde ik haar opnieuw, maar zoodra zy my zag, keerde zy zich van my af en ging zy een oude dame aanspreken. En zóó was het de gansche avond. Slechts eenmaal gelukte het my met haar te dansen, want haar kaartje was byna vol en met moeite sprak zy een woord, hetgeen my zóó verlamde dat ik van myn zyde evenzeer zweeg en in plaats van na de dans nog een oogenblik by my te blyven, verliet zy my terstond. Ik wist niet wat ik er van denken moest, want aan het diner by haar Tante van Lennep was zy weer even lief als oudtyds geweest. Wat kon er gebeurd zyn sedert die middag ? Wat had ik misdreven ? Ik begreep er niets van maar ik was diep ongelukkig en bracht een slapelooze nacht door. De volgende dag schreef ik haar een lange brief om haar te zeggen hoe diep bedroefd ik was. Ik beschuldigde my daarin van my niet genoeg met haar te hebben bezig gehouden, maar zeide dat dit uitsluitend aan myn groote verlegenheid te wyten was en deze veroorzaakt werd door myn gevoel van schuld tegenover haar en door haar my betoonde onverschilligheid en haar koele houding, welke my deed vreezen dat de weinige affectie, welke zy tot dusverre nog voor my gevoeld had, geheel verdwenen was en ik dus alle hoop verloren had van die eenmaal terug te winnen. Ik
771. smeekte haar tenslotte my met een enkel woord gerust te stellen en my te zeggen wat haar aanleiding kon gegeven hebben om my zóó koel te behandelen en my telkens te ontwyken. Ik bracht de brief by Hendrik met verzoek die aan Caroline ter hand te stellen. Dit weigerde hy weer uit vrees voor zyn moeder, maar ik drong er zóó lang op aan dat hy eindelyk toegaf.

's Avonds liep ik naar het Wapen van Amsterdam, waar da Costa zyn wekelyksche voordrachten hield in de hoop van Caroline te ontmoeten. Zy was er echter niet en ik trof er alleen Juffr. Thumm aan, aan wie ik zeide dat ik aan C. geschreven had, maar die zich over haar gedrag tegenover my niet uitliet. Zaterdag 28 Jan bleef ik de gansche dag thuis daar ik met elke schel hoopte een antwoord op mynbrief te ontvangen, maar er kwam niets en ik werd zóó moedeloos dat ik een oogenblik op het punt stond om opnieuw aan C. te schryven en haar te zeggen dat, in geval zy niets meer voor my gevoelde, zy beter deed van my niet langer in die pynlyke onzekerheid te laten. Ik zocht afleiding in de lectuur, studeerde in de Pinto, las twee verhandelingen van Jonas Daniël Meyer, een speech van Macaulay en een hoofdstuk van Herodotus, en verzuimde toen evenmin als ooit veel in de Bybel te lezen, waaruit ik dan gewoon was de teksten die my het meest troffen, in myn Agenda over te schryven.

772. Zondag 29 Jan ging ik niet naar de kerk uit vrees van Caroline te ontmoeten, maar Maandagavond hoorde ik Ds Beets in de Holl. My een voordracht houden over Populariteit, en sprak ik Caroline aan, die my in antwoord op myn vraag of zy myn brief gelezen had, beloofde de volgende Donderdag een voldoende opheldering te geven. Ik weet niet waarom zy my die niet terstond gaf en my nog drie dagen liet wachten, maar in elk geval was ik nu gerust gesteld en kalmer.

Dingsdag 31 Jan luisterde ik naar de belangryke conclusie van de Off. van Justitie Mr C.H.Boot in de groote zaak van den Staat der Nederlanden tegen de Stad Leiden over het eigendom der Haarlemmermeer. Voor den Staat werd de 1ste termyn door Mr Donker Curtius uit den Haag gepleit, de 2de door de beroemde landsadvokaat Faber van Riemsdyk, en voor Leiden door de advokaten Brugmans en Lipman. Telkens pleitte ieder hunner eenmaal 's weeks. Het meest trof my het pleidooi van Mr Faber, want ik woonde ze alle by. Mr Boot concludeerde in het voordeel van den Staat en de Rechtbank gaf dienovereenkomstig vonnis. De Staat won in alle instantiën. De Proc Gen. van der Kemp was de eenige die een ander gevoelen voorstond en in 't voordeel van Leiden concludeerde, maar zynargumenten sneden geen hout, de man was trouwens dikwyls dronken.

773. 2 Februari at ik by Mevrouw van Lennep- van Loon met Lore en zat ik tusschen haar en Louise Borski, terwyl ik 's avonds met haar en Marie Insinger lotto speelde. Na het eten had ik gelegenheid een oogenblik alleen met Lore te spreken en haar de beloofde explicatie te vragen, die hierop neerkwam dat ik haar koele en vreemde houding gedurende die bewuste soirée niet aan haar moest wyten, maar aan haar moeder, die haar gezegd had, dat, nu alle intercourse tusschen ons verboden was, zy zich vooral dáár, waar anderen er by waren, zoo min mogelyk met my moest inlaten ! Ik was meer dan gelukkig dat Lore my niet uit eigen beweging zoo koel bejegend had, maar betreurde het tevens dat zy zich zoo gedwee liet gezeggen, hoewel ik begreep dat, nu Tante ook op de soirée was, Lore haar gebod niet had durven overtreden.

774. Van de volgende dagen is weinig belangryks te vermelden dan alleen dat Jan Corver Anna Voombergh ten huwelyk vroeg en terstond bedankt werd, dat Grootmama's oudste zoon Kees zich met Sophie Teding van Berkhout engageerde, dat ik een excerpt maakte van da Costa's laatste voordracht en opnieuw een zaak van de proc. Snoek ter behandeling kreeg, maar andermaal terugzond, omdat zy oneerlyk was, veel in het Wetboek van Burg Rechtsv, studeerde en Papa's Vergadering der Staten van Holland in 1672 las.

Vrydag 10 Febr. at ik by David en Anna van der Vliet met Lore en zat ik tusschen haar en Philippine Schimmelpenninck, een der zusters van Rutger Jan, terwyl ik 's avonds met Lore en Piet Six hombre speelde. Het was daarom zoo dwaas van Tante van Loon alle intercourse te verbieden, opdat de wereld daarvan niets zou te weten komen, omdat het aan iedereen bekend was dat Lore en ik het samen eens waren en men ons, zoo dikwyls wy hier of daar samen genoodigd waren, altyd aan tafel naast elkander plaatste en 'savonds met elkander liet spelen.

775. Eenige dagen later schreef ik aan Jan de Geer en ging ik Lizzy Luden feliciteeren, die jarig was. By haar vond ik Lore die echter spoedig vertrok alsof zy bang was dat haar moeder haar betrappen zou. Telkens volgde de reactie nadat ik haar gezien had. Dan had ik het land en verlangde ik naar het oogenblik dat ik haar weer zou zien.

777. Dingsdag 21 Febr. had ik opnieuw gelegenheid Caroline een oogenblik te spreken na een concert in de Fransche Schouwburg, die later in de Schotsche Kerk gemetamorphoseerd werd. By het afscheid gaf zy my een veelbeteekenende handdruk.

In die tyd moest ik nu en dan myn broer Willem by zyn visites aan Prof Schneevoogt in het Buiten Gasthuis vergezellen. Willem was dood melankoliek en de Prof gaf hem o.a. de gemeene raad zich door omgang met gevallen vrouwen afleiding te verschaffen, in plaats van te onderzoeken of de digestie soms de neerslachtigheid veroorzaakte. Elke visite kostte slechts f, 1,-. Schneevoogt trouwde later met een beeldschoone vrouw, maar beiden benamen zich achtereenvolgens het leven.

De 22ste kwam Cees Hartsen my vertellen dat hy zyn doctoraal haud sine laude had afgelegd. Hy had dus een jaar werk gehad om den met Lore verloren tyd in te halen. Ik genoot intusschen van de lectuur van Bunyans Pilgrim's Progress, van Oosterzee's preeken over Het Brood des Levens, Het einde der Christusregeering op aarde, d'Israeli's Speech over de Russisch-Tursche
770. kwestie, Byron's Don Juan, Cunningham's Anecdotes of Napoleon, Meyers Verhandeling over de namen der maanden enz. Voorts verzuimde ik niet de pleidooien aan te hooren en daarvan aanteekening te houden. Zoo hoorde ik Lipman en de Martini(bygenaamd de Reus, omdat hy zoo klein was, adv.van Hope en Co) Rutgers en Molster pleiten. De advokaat Tydeman,(orthodox en toch liberaal, weinig te vertrouwen, bygenaamd Het vuilnisvat van Lipman, omdat hy diens vuile zaken overnam, terwyl Tydemans zwager Berkhout diens vuilnisvat heette) had zeer nauwkeurig de pleidooien in de Haarlemmermeerkwestie opgeteekend en die laten drukken, en later heb ik in onderscheidene Domeinprocessen of

voor myn conclusiën als Subst.Off.v.J. in civiele processen veel nut daarvan gehad.

779 Zondag 26 Febr bezocht ik Mevrouw van Lennep-van Loon, die my vertelde dat zy my weer voor de volgende dag met Lore had willen ten eten vragen, maar de onhandigheid had gehad dit aan Tante van Loon te zeggen, waarop deze had geantwoord dat, ingeval zy my verzocht, Lore niet komen zou. Zy had erbygevoegd dat zy nog de stille hoop koesterde dat het tusschen Lore en my zou afraken, maar vreesde dat de zaak onveranderlyk was. Ik ging er dus niet eten maar liep 'savonds ongevraagd by haar aan en kon dus Lore nog even spreken. Ik moest echter in de Holl.My de voordracht van da Costa over Constantinopel aanhooren en vond daar Tante van Loon, die ik aansprak, maar die my weer zóó koel bejegende dat ik geweldig het land had.

780. 1 Maart at ik met Lore by haar broeder Jan en zat ik tusschen diens vrouw en Clara Witsen Elias. David gaf my een exemplaar van het door hem uit het Engelsch vertaalde werk over de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Ik droeg op 6 Maart myn lezing over Australie in het Nut voor; Pynappel, Ploos en Cees Hartsen kwamen luisteren en laatstgenoemde zeide my later dat ik my meer op eenvoudigheid moest toeleggen.

7 Maart ging ik Grootmama feliciteeren en at ik by Mevr.van Lennep met Lore, naast wie ik aan tafel zat. Lore gaf my de raad om door aanhoudend gebed een meer vertrouwelyke omgang met God te krygen en zeide my dat volgens
781 haar Jesaja het meest troostryke boek in het O.T. is.

Een dier dagen kreeg ik een interessante brochure in handen van Dr Dornzeiffen, broeder van myn vriend, getiteld „De invloed der uitbreiding van Amsterdam op den gezondheidstoestand der inwoners." Voorthuyzen hield een vervelende voordracht over Staathuishoudkunde. Papa heeft eens een eind met hem gereisd en was verontwaardigd dat die jonge man noch voor natuurschoon noch voor kunst eenig gevoel had, maar alleen statistiesche gegevens verzamelde.

Tot myn groote vreugde kreeg ik een uitnoodiging van Tante van Loon om de aanteekeningsparty ter eere van Hendrik de 23stevby te wonen. Ik wist dat de invitaties al een paar dagen tevoren waren verzonden en was dus al bedroefd dat ik er geen had ontvangen. Later vernam ik dat ik de uitnoodiging aan Hendrik had te danken, die er by zyn moeder op had aangedrongen.

De 13de woonde ik Prof Opzoomers lezing over Shakespeare by. Zyn voordracht was byzonder schoon en welluidend.

782 Woensdag 15 Maart stierf de Heer Arie van der Hoop, chef van Hope en Co, hetgeen ik hier vermeld omdat de oude Heer Borski daarvan profiteerde om door zyn geld gedaan te krygen dat Hendrik diens opvolger werd. Hy deed dit uit ydelheid en uit wraak, uit ydelheid omdat hy als commissionair niet méér was dan de bediende van Hope en dus nu zyn schoonzoon chef werd, en uit wraak tegen Trakranen, die geweigerd had naar zyn pypen te dansen en over wien hy nu toch triomfeerde. Dat het intusschen een dwaasheid was erkende iedereen. Hendrik was een allerliefste jongen, vol innemende hoedanigheden, maar eerst 22 jaar, en totaal onervaren, zoodat hy my later zelf erkende in de grootste verlegenheid te zitten als hem door een der oudere chefs een vraag werd voorgelegd. Deze waren de Heeren S.P.Labouchere, diens zoon Oom Henri, Ernst Sillem en Stoop. Laatstgenoemde was de zoon van de Maire van Bodegraven en als knaapje door de Heeren Dirk Voombergh en Borski (grootvader van Louise) naar Amsterdam meegenomen, toen zy te Bodegraven pleisterden om het paard te laten drinken. Zy vonden dat hy zulke intelligente oogjes had, terwyl hy het paard vasthield om een dubbeltje te verdienen, en vroegen hem of hy lust had met hen naar Amsterdam te gaan. Op zyn bevestigend antwoord zeiden zy dat hy het zyne ouders moest vragen en zy hem, ingeval zy daartoe verlof gaven, by
783. hun terugkeer zouden meenemen. Dit geschiedde; hy werd te Amsterdam school gelegd, werd later bediende op het kantoor Borski, daarna procuratiehouder en by testamentaire beschikking van de Heer Borski tot toeziende voogd over diens drie zoons en vyf dochters benoemd. Eenmaal chef zynde maakte hy zulke goede zaken dat hy niet slechts de millioenen der weduwe deed accresseeren maar ook zelf schatryk werd en toen de oudste zoons David en Willem Borski chefs werden, chef van Hope werd. Hy was getrouwd, kocht het Molenbosch te Zeist en kreeg slechts één kind, een dochter, die met den Heer de Beaufort trouwde, en de moeder werd van een aantal kinderen, o.a. van de tegenwoordige Minister van Buitenlandsche Zaken, die met Adèle van Eeghen getrouwd is en zich als schryver en historicus een welverdiende roem verworven heeft.
Dat alles deelde de oude Heer Willem Borski my mede, onder byvoeging dat toen Stoop zyn kantoor verliet hy al eenige millioenen vergaderd had. By zyn dood liet hy er zeven na, terwyl zyn dochter er nog zeven bypotte.

Grootmoeder van Tante Bet!

Stoop had geen enkele liefhebbery en was een droogpruimer. Een zyner zusters trouwde met de Heer Loman en kreeg onderscheiden zoons, van wie een Hoogleeraar in de theologie te Amsterdam werd, een totaal ongeloovig blinde man, die zóó verging van te beweren dat de Heer Jezus nooit bestaan had, een Luth. predikant, evenzeer modern, een Burgemeester van Texel, een boekverkooper te Amst. en een chef by Borski, bygenaamd Piet effect, die veel geld verdiende door grond te Bussum te koopen en met groote winst te verkoopen. Later werd hy associé van Willem van Loon (van Loon en Co). Hy was een stugge kerel. 784

Hendrik was van nature genereus, eenvoudig en zuinig en als jong mensch kwam hy niet alleen toe met zyn kleedgeld, maar had hy altyd geld over voor cadeaux. Hy vertelde my later dat hy op het kantoor ziende hoeveel Oom Henri Labouchere weggaf, door diens voorbeeld bewogen werd dat ook te doen. Overigens hebben wy het altyd betreurd dat hy, nog zoo jong zynde, chef van Hope werd, omdat hy daardoor veel te vroeg schatryk werd en zyn vrouw in al haar eischen toegaf, zoodat zy al spoedig de duurste toiletten kon aanschaffen en de prachtigste pretiosa koopen en al haar tyd daaraan gaf. Lore bedroefde dit zeer, maar deed net alsof zy van al die opschik geen notitie nam, en tot Louise's eer moet ik zeggen dat zy daarover met Lore nooit sprak, en als zy haar 't een of ander kleedingstuk, een mantel of een bontje, cadeau gaf, die even kostbaar waren als die welke zy voor zichzelve aanschafte. Zoo kreeg Lore eens een fluweelen mantel, welke zy jaren en jaren lang gedragen heeft. Ook gaf Louise haar de door haar dochters afgelegde jurken en japonnen voor Miek totdat Olga en Ada kleegeld kregen. 785.

Ds Willem Veder, predikant te Dordrecht, gaf destyds een brochure uit, welke ik met belangstelling las over het Protestantisme in betrekking tot de Kunst. Ook verdiepte ik my in Toullier en in Savigny's Obligationenrecht, terwyl Opzoomers Het Karakter der Wetenschap my meer boeide en een tweede voordracht van Voorthuyzen in het Nut my verveelde.

Vrydag 17 Maart werd Herman 24 jaar en ging ik hem feliciteeren, waarna ik een visite by Tante van Loon maakte, die alleen was en my weder alleronvriendelykst bejegende door my o.a. te zeggen:"Als Caroline je genegen is (alsof dit nog moest verondersteld worden !) zult gy beiden ongelukkig zyn." Ik durfde niet vragen op welke grond zy dit voorspelde, maar ik zag er uit hoe kwaad zy was dat haar fraaie plan van C. aan Cees te koppelen mislukt was. 's Middags at ik by de kolonel Luden en zat ik naast Lore, en 's avonds soupeerde ik met haar by Saar, zoodat ik haar tweemaal zag, maar helaas ! nooit alleen. Wanneer zou dat eens gebeuren ? 786.

Ik ontving een brief van Christiaan uit Semarang, die my opnieuw deed besluiten om naar de Oost te gaan. In Nederland had ik hoegenaamd geen vooruitzichten en kon het jaren duren eer ik met Lore kon trouwen. In Semarang zou ik volgens Eduard s'Jacob binnen weinige jaren genoeg verdienen om een vrouw te kennen onderhouden. Indien dus Lore wilde overkomen zouden wy te Semarang ons huishouden kunnen opzetten. Toen ik in het vorige jaar s'Jacobs voorstel had van de hand gewezen, had hy Jacob Ploos gevraagd om by hem te komen, maar nu ook deze had geweigerd, wendde hy zich andermaal tot my. Ik schreef dus aan Christiaan dat ik van plan was naar Java te gaan, wel te verstaan indien Caroline het goedkeurde.

Voor het civiele Hof luisterde ik naar een pleidooi van Lipman tegen de Lange. Lipman had de gewoonte van onder het pleiten heen en weer te loopen en zich dan vaak tot het publiek te wenden, zoodat de President hem dan moest verzoeken de Rb.toe te spreken. Hy begon altyd met uiterst langzaam de woorden:"President en Leden v/d Arr.Rb." uit te spreken, alsof hy verlegen ware hoe hy zyn pleidooi moest aanvangen, en het was vervelend om hem aan te hooren. Daarby verdedigde hy slechte zaken. Ten einde met de weduwe Hendrichs, een groote mooie Roomsche vrouw, die bovendien schatryk was, te kunnen hertrouwen, werd ook hy Roomsch en moest hy als waarborg dat hy het meende, het N.T. opnieuw uit het Grieksch vertalen. In een proces over de uitlegging van twee uiterste wilsbeschikkingen verweet zyn tegenpleiter van Nierop hem, dat hy noch aan het Oude noch aan het Nieuwe Testament geloofde en vergeleek hy hem by de witte bladzyde die in de Bybel tusschen beide ingevoegd is. Uit zyn 1ste huwelyk had Lipman 6 dochters, van wie 2 Roomsch, 2 Mennist werden en 2 Jodinnen bleven. Een der Roomsche dochters trouwde met Zum Gar en bewoonde het door de Wed. Hendrichs gebouwde Wisseloord by Hilversum, waar aan het huis een kapel verbonden was. Te voren woonde Lipman 'szomers te Muiderberg en reed hy dagelyks heen en weer in een rytuig voor 4 personen, waarin een tafeltje de voorste bank verving en dan lag die tafel vol met processtukken. Hy was een ydele Jood en leelyk bovendien, zoodat het huwelyk met hem waarschynlyk als penitentie aan de Wed.Hendrichs was opgelegd, of wel 787.

als middel om, nu zy daardoor een zieltje won, korter in het vagevuur teblyven.

788. Donderdag 23 Maart was voor my een gelukkige dag daar ik het aanteekeningsdiner van Hendrik van Loon en Louise Borski bywoonde. Weliswaar verbood Tante (kinderachtig genoeg) Lore naast my te zitten, zoodat ik Maria en Melle. Baulard, Louise's gouvernante, naast my had, maar ik zat tegenover Lore en kon daarna van haar genieten. 's Avonds werd er gedanst en toen hinderde het my dat zy ook met anderen moest dansen en daar zy zeer in de smaak viel en het slechts een paar keer met my durfde doen, had ik het land, vooral als slechte sujetten gelyk van Vessem of Jan Druyvesteyn haar omarmden. Ik vroeg haar voor het souper op het bal, dat David en Anna van der Vliet zouden geven, maar zy durfde my dat ook al uit vrees voor haar moeder, niet toestaan.

789. Zaterdag 25 Maart liep ik met Cees Hartsen (zelden ging er een dag voorby zonder dat hy by my of ik by hem kwam, want sedert de catastrophe in het vorige jaar, waren wy intiemer en onafscheidelyker dan ooit tevoren) en kocht ik een cadeau voor Hendrik, bestaande in twee vergulde lustres, en Zondag 26 Maart ging ik ter receptie by de Borski's en bleef ik er een uur om Lore niet mis te loopen. Cees Hartsen was destyds reeds aan zyn dissertatie over een onderwerp uit het Wisselrecht begonnen en liet my die au fur et à mesure dat hy daaraan schreef, lezen.

De Heer en Mevrouw Staats Bosman-Borski (Oom en Tante van Louise) gaven ook een bal. Het was zacht weer, zoodat ik met Lore een uur in de tuin kon wandelen. Zy was melankoliek en zeide my dat zy een voorgevoel had van een moeilyk leven te zullen hebben, waarop ik, met myn plan om naar de Oost te gaan voor oogen, antwoordde dat ik daarvan wellicht voor een deel oorzaak zou zyn. Met schrik vernam ik tevens dat zy by de famille Wood in Engeland was te logeeren gevraagd en dat Tante wilde dat zy die invitatie zou aannemen.

790. Vrydag 31 Maart had het bal by David van der Vliet plaats. Ik had een bouquet aan Lore gezonden en toen ik haar daarmede zag binnenkomen wasik gerust. Zy zeide my dat haar moeder haar gewaarschuwd had om er tweemaal over te denken of zy het al dan niet zou meenemen, daar zy zulks doende my te veel hoop gaf, maar zy deed het toch en soupeerde zelfs met my na meermalen met my gedanst te hebben. Het was amusant om de manoeuvres van Leonard Beels te zien, die veel te bleu was om aan Agnes zyn hof te maken en als malle Piet stond te kyken naar Herman Karnebeek en Willem Borski met wie zy coquetteerde. Anna Voombergh was er ook en ofschoon zy Jan Corver bedankt had, waagde hy het desniettemin, schoon te vergeefs, haar gunst te winnen en deed Frits Schimmelpenninck, a fortunehunter evenals zyn broeders Rutger Jan en Ernst, zyn best om haar te veroveren.

Op 4 April zag ik Lore op het bal by Jan van Loon terug. Ik danste de cotillon met haar doch soupeerde met Maria, maar schikte het zóó dat ik naast Lore kwam te zitten, zoodat haar soupeur, wiens naam my ontgaan is, weinig aan haar had. Desnietemin had ik het land op die bals, daar zy my jaloersch maakten, omdat Lore ook met anderen danste, en deze zelfs als ik haar cavalier was, toertjes kwamen vragen, hetgeen ik soms wel weigerde toe te staan, maar zy niet durfde weigeren, uit vrees dat het dan de schyn zou hebben alsof zy my prefereerde. Op een bal zag zy er snoeperig uit met haar vrolyk frisch gelaat en fine taille. Haar broeder Willem beweerde dat zy een corset aanhad, daar zy anders zulk een fyn middeltje niet kon hebben, maar zy liet hem voelen dat hy zich vergiste.

791.

5 April ging ik by Israëls het portret der mooie Jeannette Luden-Bloemen bewonderen. Haar vader was suikermakelaar en haar moeder de dochter van een aanspreker. Zy woonden op onze gracht en hadden slechts twee dochters, Marie die met Dirk Willet trouwde en Jeannette, beide even mooi en schatryk. Zy zaten altyd voor het raam en als wy Henri Luden zagen voorbykomen knikten wy hem ja toe om hem te kennen te geven dat zy er weer voor zat. Hy was een hoogst onbeduidend persoon, halve broeder van de Kolonel der schuttery Jan Luden (Lizzy's vader) en had de bynaam van Enfin omdat hy dit stopwoord steeds in de mond had. Jeannette nam hem tot onze verbazing aan en schynt niet ongelukkig met hem geweest te zyn. Hun huwelyk bleef kinderloos.

792. By Cees Hartsen ontmoette ik van Braam, die uit Java kwam en ons vertelde dat Eduard s'Jacob slecht pleitte en zyn zaken verloor, Dit maakte met het oog op myn plannen op my een droevige indruk. Later betwyfelde ik of van Braam wel gelyk had en Christiaan schreef my dat s'Jacob veel geld verdiende. Hy is dan ook later met een mooi fortuin gerepatrieerd.

792 Donderdag 6 April trouwde Hendrik van Loon met Louise Borski. Ik begaf my te 11 ure naar het Stadhuis en van daar naar de Wale Kerk, waar het huwelyk door Louise's biechtvader Chavannes, een vervelend prediker, werd ingezegend. Te 4 ure had de bruiloft plaats. Iedereen was geërgerd dat er geen bloemen in huis waren en er in plaats van karaffen flesschen op tafel stonden terwyl alles by de aanteekening in Tante van Loons huis zoo smaakvol en lief geschikt was, maar de oude Borski wilde toonen, dat hy slechts een burgerman was en om al die fraaiïgheden niet gaf, althans de schyn daarvan aannam, Ik zat tusschen Lore en Melle Thumm. Jan van Loon, die naast de bruid zat, sprak het eerst en zeide o.a. dat het zoo gelukkig voor den Bruigom was om een vaste betrekking te hebben op het kantoor van Ketwich en Voombergh en zoo in de gunst te staan van de Heer Trakranen. Men kan nagaan hoe kwaad de oude Borski keek. Ik sprak Hendrik als vriend toe en dankte hem voor al de blyken van genegenheid, my door hem bewezen.

796 Of de oude Heer Borski nog getoast heeft weet ik niet meer, maar de Bruigom bepaalde zich tot een eenvoudig bedanken, daar hy veel te zenuwachtig was om te spreken en ongetwyfeld in zyn toast zou zyn blyven steken. 's Avonds vereenigden zich eenige gasten met anderen by Mevrouw van Lennep-van Loon, die vlak naast de Borski's woonde, en speelde ik met Lore, Jan Six en Clara Witsen Elias.

Gedurende Hendriks honeymoon, welke hy in Parys doorbracht, werd hy chef van het Huis Hope en Co en triomfeerde de oude Borski dus over Trakranen. Deze was niet alleen woedend maar ook bedroefd, daar hy veel van Hendrik hield en hem later gaarne tot associé had gehad.

797 Gedurende Hendriks en Louise's verblyf te Parys schreef hy een brief aan Lore, welken ik eerst na haar overlyden vond en hier gedeeltelyk wil opnemen omdat daaruit zyn groote liefde voor haar en zyn vriendschap voor my blykt.

Paris le 20 Avril '54

"Ma toute chère Veuve, Ce ne sera pas long, mais je veux pourtant
"t'écrire quelques lignes à toi, la meilleure des soeurs ! Bonne petite,
"je vois avec un immense plaisir que tes pensées voyagent toujours avec
"nous, que tu ne discontinues pas à nous aimer; sois persuadée, dearest Loor,
"que pour ma part et je puis dire la même chose de ma bonne petite femme,
"nous sommes aussi continuellement auprès de toi, que nous parlons beaucoup
"de toi et que nous t'aimons beaucoup beaucoup ! et qui ne t'aimerait pas ?
"Chère, affectueuse Loor ! En disant cela ne déprécie pas pour cela mon
"amour que j'ai pour toi, celui que j'ai est tout à fait particulier et
"plus que personne n'en puisse jamais avoir. Nous voilà bientôt quinze jours
"absents.....

"Oh Loor, tu ne peux te faire une idée du bonheur que j'éprouve en
"possédant ce cher ange. N'est-elle pas tout ce que l'on puisse souhaiter
"sur la terre ? Jolie, aimable, douce, bonne, délicieuse, aimant son Henry d'un
"amour si dévoué, si réel. Ai-je besoin de te dire que je suis aux nues et
798. "que je ne comprends pas mon bonheur. Ne pas oublier d'être reconnaissant
"c'est à quoi je ne puis assez penser.

"Et comment vont tes amours ? Est-ce que le cher Maurice continue à te
"présenter ses hommages partout où il peut te trouver, et d'une manière si
"cachée!? Je l'aime beaucoup ce cher garçon, comme il m'a parlé affectueuse-
"ment à la noce; je pense encore continuellement à ce charmant discours, je
"l'ai bien remercié, mais pas autant que je l'eusse voulu, je crois que je
"ne puis trouver personne à qui je pourrais mieux confier la commission
"que toi pour le remercier encore tout-à-fait particulièrement de ma part;
"répète le lui souvent combien j'ai été touché de ses aimables paroles;
"elles étaient un peu trop opgehemeld voor my, ne trouves-tu pas? Tu auras
"un bon mari à cet excellent ami; aime-le beaucoup, ne fut-ce que par amour
"pour moi ! Crois à l'affection réelle et grande de ton Henri."
"Loucky ne porte plus de boucles, zy heeft nu kokkers, celà lui va très
"bien, mais tout lui va bien.....

799. Opmerking verdient hetgeen Hendrik schryft omtrent Loucky's kapsel. Men zal misschien moeite hebben my te gelooven als ik zeg dat zy tot haar huwelyk hoogst eenvoudig gekleed was. Haar moeder vertelde my o.a. dat zy altyd hetzelfde japonnetje droeg en het haar eens had getroffen dat zy op een dag, dat Hendrik lang vóór zyn engagement op Elswout kwam eten, een nieuw strikje onder haar kin had vastgespeld. De rykdom heeft haar helaas ook verleid tot opschik en haar man was te zwak om dit tegen te gaan.

800. Op 12 April woonde ik in de manege een caroussel by waar Lore ook was. Cees had my een kaartje gegeven. Later had Lore berouw van daar geweest te zyn, daar zy het verkeerd vond zulke gevaarlyke kunsten aan te moedigen. Cees was van een tegenovergesteld gevoelen en vond dat men al wat tot de lichamelyke ontwikkeling des mans byfraagt even goed moet aanmoedigen als hetgeen hem zedelyk een geestelyk dienstig is.

Eenige dagen later schreef ik een brief aan Lore om haar myn plan van naar Java te gaan uiteen te zetten, maar ik bracht myn brief eerst de 21ste. Ik zeide daarin dat het myn vurigst verlangen was haar de myne te mogen noemen, maar dat het nog jaren kon duren eer ik genoeg verdiende om met haar te kunnen trouwen, dat ik daarom had overwogen of het niet verstandig ware Eduard s'Jacobs voorstel aan te nemen om my met hem te associeeren, ten einde alzoo binnen een paar jaren myn vurige wensch vervuld te zien, indien namelyk Lore
801. de moed had my dan in Java te rejoigneeren. Alleen kon ik geen besluit nemen en daarom hoopte ik dat Tante my een onderhoud met Lore zou toestaan.

Alvorens myn brief te brengen trachtte ik Tante te spreken maar vond haar niet thuis. Woensdag 19 April werd ik tot Adjunct Ryksadvocaat van N. Holland benoemd buiten bezwaar van 's Ryks schatkist ter vervanging van myn vader zoolang die Lid der Staten Generaal was. Ik vernam myn benoeming eerst de 25ste. Hadde ik die vroeger geweten dan zou ik vermoedelyk reeds toen van myn plan om naar de Oost te gaan afgezien hebben. Diezelfde dag werd Mama ernstig ongesteld, een catarrhale koorts greep haar aan en het heeft lang geduurd eer zy daarvan herstelde.

De 21ste woonde ik da Costa's laatste lezing voor dat jaar by en sprak ik daarna Lore, die toen myn brief gelezen had en my zeide, dat zy wel min
802. of meer op myn voorstel was voorbereid en my aanried haar moeder daarover te praten. Dit deed ik Zondag, toen ik by Tante na kerktyd déjeuneerde. Lore was er niet, daar zy by de Borski's lunchte en kwam eerst tegen twee uur thuis en daarna had ik voor het eerst sedert zy my de 21ste Dec 1853 wanhopig heenzond de gelegenheid om drie kwartier lang alleen met haar te zyn. Zy was bedroefd en vond de Oost zoo ver, zy zeide dat geen van de haren het goedkeurde en vroeg of er dan hier niets te krygen viel. Haar moeder had er geen opinie over en had my geen raad gegeven. Ik schreef daarop aan Hendrik te Parys en bracht myn brief 's avonds aan Tante's huis, waar ik Lore niet vond, maar Juffr. Thumm, die my de indruk gaf van te denken dat het my louter en alleen te doen was om ryk te worden, en dat ik, Anna Voombergh niet hebbende kunnen krygen, op een andere manier aan geld zocht te komen. Dat het juist myn liefde voor Caroline was die my energie genoeg gaf om naar de Oost te gaan kwam by Juffr. Thumm niet op.

Myn benoeming tot Adjunct Ryksadvocaat noodzaakte my de Ryksbelastingwetten te bestudeeren. Papa had het werk van de advocaat Meyer Bing over de Accynswetten, dat niet onverdienstelyk was. Die Meyer Bing was een arme drommel en daardoor verleid niet alleen om slechte zaken te verdedigen, maar
803. ook om somtyds schurkestreken te begaan. Zyn boek had hy aan den EdelAchtbaren Heer Officier van Justitie Mr C.H.Boot opgedragen en nu gebeurde het dat deze hem eens by zich op het Parket moest ontbieden en met een strafrechtelyke vervolging bedreigen voor het geval hy niet zekere som gelds, welke hy door opligting verkregen had, restitueerde. Destyds had men de dwaasheid nog niet gehad den accyns op het gemaal af te schaffen, eenbelasting die weliswaar op een der eerste levensbehoeften, het brood, drukte, maar die niet gevoeld en door iedereen, ook door vreemdelingen die in 't land tydelyk vertoefden, gedragen werd, terwyl de controle op het meel belette dat dit vervalscht en bedorven werd. Toen later ook de gemeenten den accyns op het gemaal afschaften, weigerde de Burgemeester van Nymegen Byleveld, een echte conservatief, dit te doen en desniettemin kwamen de inwoners van Groesbeek, waar de accyns niet meer bestond en het brood dus goedkooper was, dit in Nymegen ## koopen, omdat het daar beter was. De directe belasting, welke de accyns op het gemaal verving, drukte zwaar en drukt nog het meest den minderen man, wien het moeite kost eenige guldens tegelyk naar het kantoor des Ontvangers te brengen, terwyl hy zyn boteram opat zonder te denken of te gevoelen dat hy tegelykertyd den accyns ongemerkt voldeed. De tegenwoordige Min. Pierson heeft dezelfde dwaasheid begaan door de accyns op zout en zeep af te schaffen, en Papa be-
804. streed indertyd de afschaffing van den accyns op het gemaal uit volle overtuiging. Elke dag ontving Papa de relazen van bekeuring met de opmerkingen der verbalisanten en de geleidende missiven des ontvangers en des controleurs. Papa was niet gewoon de bekeurden onmiddellyk te vervolgen, en indien de bekeuring hem ongegrond of vexatoir voorkwam, deelde hy zyn bezwaren aan de Prov. Directeur schriftelyk mede. Destyds bekleedde de Heer Scholten van Aschat dit ambt.

Ik volgde natuurlyk Papa's voorbeeld, maar ging ook nu en dan de Directeur, een stug en lastig man, zelven spreken. Nog meer intercourse had ik met den Heer Teupken, een jong maar hoogst bekwaam commies, die in de belastingzaken doorkneed was en tevens alleraangenaamst in de omgang. Van hem heb ik veel geleerd. Dikwyls kwam het voor dat de controleur of ontvanger op vervolging aandrong omdat by deze of gene resolutie van een vroegere Minister
805. dusdanig feit strafbaar was geacht, maar dan had Papa er schik in om die opinie te bestryden op grond dat een Min. aanschryving geen kracht van wet heeft of omdat zy met een beslissing van de Hooge Raad in stryd was. Het meest was hy geërgerd als de deurwaarders dagen lang op de loer gelegen hadden om te zien of er in huis een bed werd opgemaakt of op straat een mat werd uitgeklopt of een emmer geledigd door een ander meisje dan de dienstbode en zy dan terstond verbaliseerden, zonder vooraf de heer of de vrouw des huizes te gaan spreken en te informeeren of die andere persoon wellicht een nichtje of een dochter of een logeergast was. In zulke gevallen hekelde Papa het gedrag der beambten en zond hy hun verbaal terug. Ik durfde dit niet altyd doen en liet hen meestal by my komen om hem te kapittelen.

Behalve de belastingzaken was aan den Ryksadvocaat de behandeling der civiele processen in Domeinzaken en in die welke door een der Ministers q.q. in N.Holland gevoerd werden. De Memories in registratiezaken stelde de Directeur der Registratie en Domeinen. Toen ik in functie trad was de Heer
806. Steendyk Directeur, een oud, verschrompeld, koppig mannetje. Hy was overigens een welwillend man, maar zyn opvolger Bachien vond ik heel onaangenaam. Voor de Domeinzaken heb ik nu en dan moeten confereeren met den Heer Vrancken, Referendaris by het Min. van Financiën, een allervriendelykste man en een werkezel. Zoo dikwyls ik my voor zaken van het Ryk naar den Haag, Haarlem, Alkmaar of Hoorn moest begeven, vroeg ik daartoe schriftelyk verlof aan een der Directeuren, ten einde dat later by myn declaratie voor reiskosten te kunnen overleggen.

Als klerk van Papa fungeerde Schrikker, een deurwaarder die precies op een kikkert geleek en niet eens geschikt was om de brieven of dagvaardingen en adviezen goed over te schryven. Hy zat op het kantoor heel beneden, waarvan de houten vloer bezaaid was met kleine gaatjes welke onze priktollen daaringeprikt hadden, en hy stookte zóó hard dat het er 'swinters niet uit te houden was, hetgeen hem niet belette altyd zyn hooge hoed op te hpuden.

807. Ik heb vroeger al verteld dat Papa in één dag ongelooflyk veel afdeed en dagelyks lag 'smiddags de marmeren plaat op zyn vierkanten porceleinen kachel vol brieven. Papa stond vroeg op en zat al te 7 ure te schryven. Vóór 12 uur werd hy veelal door bezoekers lastig gevallen. Wanneer de kantoorjongen dan de een of ander aandiende en Papa hem gezegd had dat het goed was, bleef hy doorschryven, wees de persoon die de kamer binnentrad een stoel aan, en schreef door totdat er geen inkt meer in zyn ganzepen was. Zoodoende won hy tyd. Gewoonlyk ging hy eerst tegen 4 ure uit en 's avonds had hy dikwyls vergadering.

De 26ste reed ik met Papa en Herman naar het Paleis om aan Zyne Majesteit als Adjunct van Papa te worden gepresenteerd. Van hetgeen de Koning ons zeide herinner ik my niets. Papa liet ons vertrekken, maar bleef om als President der Akademie van Beeldende Kunsten opnieuw ter audientie te gaan. Soms deed hy dit in drie of vier kwaliteiten, als Keizer der Rederykerskamer Achilles, als Voorzitter der My Apollo, als President der Duinwaterleiding en als Lid der Staten-Generaal of der Prov. Staten, en de Koning zag hem altyd gaarne komen en vroeg hem geregeld ten eten, dikwyls ook des Zondags, wanneer er geen andere gasten waren dan de hofpredikant P.J.Meunier, Lore's biechtvader, de predikant die 's ochtends voor het Hof gepreekt had, de Pre-
808. sident van Felix Meritis en die van Artis.

Donderdag 27 April moest ik voor het eerst in myn nieuwe kwaliteit voor de Rechtbank te Haarlem twee belastingzaken behandelen. Eerst Dingsdag 2 Mei kreeg ik antwoord uit Parys op myn brief aan Hendrik van Loon. Zyn brief was gelyk al zyn brieven allerliefst en maakte my hoogst gelukkig. Hy begon met my om myn energie te pryzen maar ontried my ten sterkste naar de Oost te gaan om de eenvoudige reden dat dit Lore diep ongelukkig zou maken, daar zy het niet zou uithouden zóó lang van my gescheiden te zyn.
Het spreekt vanzelf dat ik Hendriks brief onmiddellyk beantwoordde en een paar dagen later Lore sprekende haar kon zeggen dat ik van myn plan om naar Java te gaan afzag. Lore vertelde dit natuurlyk aan haar moeder en ook dat ik om haar die blyde tyding mede te deelen by haar boven was geweest. Dit had haar moeder weer kwalyk genomen en daarom liet zy my weten dat zy my verbood zonder haar verlof by Lore te komen. Zoo ooit dan bestond er toch waarlyk wel aanleiding om toen Lore even te gaan zien. Waarom moest Lore het ook aan haar moeder vertellen dat ik by haar geweest was ?

Maar zoo was Lore: zy kon niet veinzen en was al te oprecht. Het deed my
8 09. echter verdriet omdat ik Tante verlof wilde vragen om, als Lore te Zeist by haar Tante Mevrouw van Lennep-van Loon logeerde, haar op een Zondagmiddag met een bezoek te verrassen en my daartoe nu de moed ontbrak. Mama ried my echter aan het toch aan Tante te gaan vragen en dit deed ik maar zy weigerde. Nu zal men zeggen:" Hoe kon je ook zoo dom zyn om daarvoor verlof te vragen ? Waarom ging je niet zonder permissie ?" Ja !aanvankelyk was het ook myn voornemen geweest om ongevraagd te Zeist te komen, maar toen Tante my die onschuldige visite in Amsterdam had kwalyk genomen durfde ik aan myn plan geen uitvoering geven. Jongen, jongen ! het was zulk een pleizierige verhouding. Lore bang voor haar moeder en ik nog veel banger. Toen Tante myn verzoek had afgeslagen liep ik by Mevr. van Lennep-van Loon aan en vroeg ik haar om myn voorspraak by Tante van Loon te zyn en alsnog te trachten het door haar geweigerde verlof te verkrygen. Zy beloofde dit en verzekerde my te zullen slagen en my in dat geval een visitekaartje te zullen zenden. Vol hoop keerde ik huiswaarts. Diezelfde dag gingen de van Loons voor goed naar buiten en gevoelde ik my alleen en verlaten, daar het wie weet hoe lang zou duren, eer ik Lore terugzag.

Ik lees in myn Agenda dat ik destyds bezig was voor Mr Isaac da Costa een stuk voor de American Review in het Engelsch te vertalen, maar ik herinner my niet wat de inhoud was, noch waartoe het moest dienen. Donderdag 11
8 10. Mei vierden Oom Henri Labouchere en Tante Ceejet hun koperen bruiloft en hoopte ik op de receptie Lore te ontmoeten, maar zy kwam niet. Vrydag en Zaterdag wachtte ik te vergeefs op Mevrouw van Lennep-van Loons visitekaartje en toen ik dit niet kreeg schreef ik Zondag 14 Mei een 10 bladzyden lange brief aan Lore te Zeist, aan het slot waarvan ik haar natuurlyk vroeg er my een nog veel langere te antwoorden. Die dag had Mama, die iets beter was, lust om Willems verjaardag beneden te komen vieren, althans met ons te eten, maar de dokter verbood het daar zy nog te zwak was. Niemand scheen te weten
8 11. dat zy ons byna ontnomen geweest was. Saar at alleen by ons en 's avonds wandelde ik met Cees Hartsen naar Zeeburg, waar wy thee dronken.

Pas 15 Mei 's avonds bracht de post my Lore's antwoord. Ik was byna te zenuwachtig van blydschap onder het openen, maar o! hoe ontzettend teleurgesteld was ik toen ik zag dat de brief niet meer dan het volgende inhield:

"Mon cher Maurice, Je viens de recevoir ta lettre et comme tu vois,
"je m'empresse de t'en remercier. Mais je veux te dire en même temps que
"j'aimerais beaucoup que tu ne m'écrivisses plus, parce que tu n'en as pas
8 12. "demandé la permission à Maman, et que j'ignore si elle l'approuve. Tu com-
"prends donc que pour la même raison il m'est impossible de satisfaire à
"ton désir et de te répondre une longue lettre. Ta dévouée Caroline."

Dit korte koude antwoord stelde my niet alleen onbeschryflyk teleur, maar bedroefde my niet minder. "Myn hemel !" zoo dacht ik, "moet ik dan voor "elke onschuldige brief ook al permissie vragen ?Slechts eenmaal 's maands "mag ik haar buiten bezoeken, welk kwaad steekt er dan in dat ik met haar "correspondeer ?En hoe is het mogelyk dat Lore myn brief niet durft beant-"woorden ?Wat moet zy ontzettend bang voor haar moeder zyn !"

Ik begreep echter dat er niets anders op zat dan het door haar verlangde verlof aan te vragen. De volgende ochtend stond ik dus te 5 ure op en schreef ik een woordje aan Anna van Loon, waarin ik haar meedeelde wat ik gedaan had en haar verzocht aan Tante te vragen of zy Lore en my wilde toestaan met elkander te correspondeeren, daar wy nu toch met elkander geëngageerd waren. Reeds de volgende dag kreeg ik antwoord. Dit was in zeer vage termen vervat. Tante weigerde haar toestemming te geven tot het voeren eener geregelde briefwisseling, maar indien ik <u>iets byzonders</u> te zeggen had, stond
8 13. zy my toe te schryven. Nota bene ! iets byzonders heeft een lover altyd te schryven. Iedere andere moeder zou het misschien evenmin als Tante vanLoon goed keuren dat haar dochter elke dag haar lover zag, maar zeer zeker zou zy de correspondentie toestaan en het een bewys vinden van weinig empressement indien de lover zelden schreef, maar Tante van Loon was van een ander maaksel. Intusschen nam ik onmiddellyk de pen weer op en schreef ik een tweede brief aan Lore om haar te zeggen wat ik na haar koele briefje gedaan had en hoe ik nu op een lang antwoord rekende. En daarop kreeg ik 12 bladzyden terug, waaruit ik het begin en eenige andere phrases wil overnemen :

"Ik kan je niet zeggen myn lieve Maurits hoe gelukkig my je tweede
"brief gemaakt heeft en je eerste ook, ofschoon je dat misschien niet zult
"willen gelooven na het onvriendelyk briefje dat je ten antwoord kreeg.
"Ik moet je bekennen dat toen ik je brief kreeg ik het niet heel pleizierig
"vond, want ik wist volstrekt niet wat ik doen zou nadat ik hem gelezen had.

"Je n'ai pas pensé un moment à te répondre une longue lettre, mais "l'idée de te faire du chagrin en t'envoyant un billet froid et peu aimable "me rendait bien triste, surtout puisque je savais très bien that you meant "no harm whatever in writing to me. Après avoir bien réfléchi je me décidai "pourtant à t'écrire ce que je voulais te dire et en même temps à écrire à
814. "Maman pour lui raconter que j'avais reçu une lettre de toi, que j'y avais "répondu d'une telle manière et je la suppliai en même temps de n'être pas "fachée contre toi, lui disant que pour ma part je savais très bien que tu "n'y avait pas trouvé le moindre mal. Hier matin je reçus une charmante et "si aimable lettre de Maman pour me dire qu'elle n'était pas fachée contre "toi et que, bien qu'elle ne pût permettre une correspondance régulière, elle "ne proscrivait pas les cas exceptionnels, et hier au soir je reçus ta lettre "qui me rendait bien bien heureuse, car elle me prouvait que je n'avais pas "eu tort en me confiant en toi. Et à présent je viens te dire que tu ne ver- "ras pas souvsnt mon écriture cet été, car je n'aimerais pour rien au monde "abuser de la permission de Maman et pour la même raison je ne veux pas re- "cevoir de lettre de toi avant la Pentcôte (4 Juin), entends-tu ? non, pas "même un tout petit billet, car ce serait trop triste si elle allait se re- "pentir de la confiance qu'elle a mise en nous."

815. Men ziet ook hier weer doodelyke angst voor haar moeder door alles heen-schemeren. "Je suppliai Maman de n'être pas fachée contre toi." Men zou het haast niet gelooven als het niet geschreven stond. Hoe nu ? Een meisje smeekt haar moeder niet vertoornd te wezen op haar lover omdat hy haar een brief geschreven heeft. Men zou veeleer het tegendeel verwachten. Maar neen! hier wordt het schryven van een brief als een misdaad beschouwd. En dan hetslot, de bede om toch vooral geen enkele letter meer voor Pinksteren te schryven. Elk ander meisje zou om een antwoord vragen, maar hoezeer Lore ook daarnaar verlangt, zoo durft zy het niet uiten, ook al weer uit vrees voor haar moeder. 't Is allertreurigst ! Haar brief vervolgt:

816. "Ce que tu me dis dans ta première lettre par rapport aux Indes, que tu "as tout-à-fait renoncé à ton projet, me rend extrèmement heureuse, car à pré- "sent je veux bien t'avouer ce que je ne voulais pas te dire ce printemps, "que j'aurais été excessivement triste de te voir partir et que je n'aurais "pas trop su comment supporter l'idée de te savoir si loin de ta patrie et "de tous les tiens exposé à mille dangers dans une contrée inconnue, etcela "pour si longtemps!" ,.....

817. ....."Tu dois m'aimer autant que tu peux, je n'en aurai jamais trop, mais "tu dois m'aimer malgré mes défauts et en dépit de toutes mes fautes, car "si tu me crois tellement aimable et bonne, je t'avoue que je tremble de "t'ouvrir mon coeur et de te faire lire dans tous les coins et recoins ca- "chés, qui contiennent tant de faiblesses et de mal. Car tu feras encore bien "des découvertes désagréables chez moi et tu dois t'y préparer, sans cela le "désappointement sera bien terrible ensuite, quand tu auras fait meilleure "connaissance avec moi. Au lieu donc de me louer tu ferais vraiment bien "mieux de me rendre attentive à tout ce qui n'est pas bon en moi et à tout "ce qui me manque, et tu n'auras pas besoin de chercher bien loin, car quand
818. "je m'examine intérieurement je découvre tous les défauts."

Negen en veertig jaar lang heb ik Lore gekend en 42 jaar lang heb ik haar tot vrouw gehad, maar die vreeslyke ontdekkingen heb ik niet gemaakt en hoe meer ik haar leerde kennen, des te meer heb ik haar bewonderd, zoodat ik nooit berouw heb gehad van haar te hebben geprezen. Aan het slot van haar
819. brief schryft Lore nog: "Encore une recommandation ! As-tu encore toujours "aussi mauvaise mine qu'il y a trois semaines ? Je t'en supplie Maurice, prends un peu plus de repos et ne te fatigue pas tellement, ni de corps ni "d'esprit. Je n'ai aucune envie de te gronder quand je te reverrai et compte "pourtant certainement le faire si tu es encore également pâle, car tu de- "viendras malade si tu n'y prends pas garde, en daar heb je toch niets aan."

Zy vroeg my of ik er nog even slecht uitzag en ik mocht er niet op antwoorden ! Waarschynlyk zag ik er slecht uit. Door al wat er in het vorige jaar gebeurd was waren myn zenuwen overspannen en ik moet wel heel sterk zyn dat ik niet evenals Lore een zenuwziekte gekregen heb.(In 1911 zeide van Praags vader dat ik vierkant en dus zeer sterk ben.) Al hetgeen sedert de 6de
820. January was voorgevallen was niet geschikt geweest om my te kalmeeren. Daarby moest ik enorm studeeren en ofschoon ik dagelyks soms groote wandelingen maakte, vermoeide ik myn hoofd te veel, stond ik vroeg op na slecht geslapen te hebben en ging ik laat naar bed.

De studie der belastingwetten, het schryven der adviezen, waarby meestal haast was en het herhaaldelyk pleiten beulde my af. Daarby kwam dat ik, na myn Engelsch stuk aan da Costa te hebben afgeleverd, op diens verzoek op my genomen had om voor hetzelfde tydschrift een korte geschiedenis van ons Vaderland sedert Karel V in 't Engelsch te schryven, niet zoo beknopt als een tydrekenkundige tabel en toch ook niet te uitvoerig. Voeg ik er onze Grieksche soirée by, waarvoor ik my altyd preparereerde en de voortdurende agitatie wilke myn liefde voor Lore my bezorgde, het onbevredigd verlangen naar haar, de onvriendelyke wyze waarop haar moeder my bleef bejegenen en behandelen door altyd alles te weigeren wat ik vroeg, dan spreekt het van zelf dat alles medewerkte om den blos uit myn wangen te verdryven.

Men zal zich herinneren dat Fanny my in het vorige jaar 1899 een pakje naar Monte Carlo zond, hetwelk Lore's journaal van 1853 bevatte en ook eenige door haar aan haar moeder geschreven brieven, die na de dood van deze op 7 Mei 1877 aan Lore waren teruggezonden. Deze brieven had ik nooit gelezen. De eerste was van 13 Dec 1853 en voor myn verhaal van
821. geen belang, maar toen ik de tweede van 15 Mei 1854 uit Zeist geschreven las kon ik een gevoel van wrevel niet bedwingen, maar tevens met dankbaarheid herdenken dat ik met myn moeder op een andere voet geleefd had dan zy met de hare. Ik wist dat dit alles behalve benydenswaardig was, maar deze brief deed my zien dat ik niet overdreven had door in deze myn biografie reeds herhaaldelyk te vertellen dat Lore in de grond der zaak even angstig voor haar moeder was als ik. Ziehier wat zy o.a. schreef:

"Ma chère Maman, J'ai reçu ce matin par la poste une lettre de Mau-
"rice. Now do not frown dearest Mother and don't be too angry against
"him. I will tell you all about it, en indien hy niet te lang was zou
"ik hem overschryven, mais cela vous ennuyerait et moi de même. Je me
"bornerai à vous copier les passages les plus saillants en vous racon-
"tant ce qui se trouve dans les autres. Il commence ainsi:.....
(Hier volgen dus groote gedeelten uit myn brief en dan vervolgt zy:)
825. "Vous comprenez ma chère Maman, dans quel ennuyeux dilemme je me trou-
"vai après avoir lu ceci, car d'un côté, ne sachant pas du tout si
vous l'approuveriez, je n'avais pas du tout envie de lui écrire, et d'un
826. "autre côté I thought it so unkind not to comfort him a little and then
"too I thought that if I left his letter unanswered he would perhaps
"write a second one. Ainsi après avoir mûrement réfléchi, je me décidai
"à lui écrire le billet suivant: (En dan volgt het onvriendelyke brief-
je in antwoord op myneerste brief.) Verder schryft zy:
827. "J'espère de tout mon coeur, ma toute chère Mère, que vous trouve-
"rez ma réponse bonne et que vous ne serez pas fachée contre moi de ce
"que je lui ai répondu. Ik kon het heusch niet over myn hart laten gaan
"om geheel en al te zwygen, en ik hoop en supplieer je van niet al te
"boos op hem te zyn. Il faut pardonner quelque chose à l'amour, et il
"travaille avec tant d'activité, se levant tous les matins à 6 heures,
"qu'il doit bien de temps en temps avoir un petit encouragement. So
"please, dearest Mother, do not be angry against him, for he will never
828. "do it again if I tell him you don't like it. But if it could be that
"you think there is no harm in it if he writes to me from time to time,
"this would make me so happy. Chère Mère, je languis tant d'apprendre
"ce que vous en pensez et si vous approuvez ce que j'ai fait. Je serais
"trop triste si je ne me conduisais pas exactement comme vous le désirez,
"en heb naar myn beste weten gehandeld. Maar vindt je de brief niet heel
"lief, dien hy my heeft geschreven ? Ik hoop van ja, want dat is hy toch
"ook waarlyk. Intusschen beklaag ik hem toch wel, and you must do the
"same, dearest Mother. Ik kon niet langer wachten met je dit gauw te ver-
"tellen, maar nu verlang ik ook ysselyk naar een antwoord, myn liefste
moeder. Dag myn liefste Mama, je moet heel veel van my houden en je
"moet heusch van Maurits ook heel veel houden, and not be too hard upon
"him. A fond kiss to you sweet Mother from your obedient and affectionate
Caroline."

829. Welke indruk maakt deze brief op u? Op my een allertreurigste. Zou men het in een roman niet onnatuurlyk vinden als een dochter zooveel excuses moet maken voor één onschuldige brief die zy van haar lover kreeg, en zoo herhaaldelyk haar moeder moet vragen, ja zelfs supplieeren om niet al te boos op hem te zyn ? Ik wist wel dat Lore bang was voor haar moeder, maar ik wist niet dat die vrees, ondanks al die chère mère's, sweet (?) Mother's, en liefste mama's zóó groot was ! Wat moet de arme Lore er onder geleden hebben, dat haar moeder zulk een hekel aan my had.

En hoe bang moet zy voor haar geweest zyn dat één brief van my haar een schrik op het lyf joeg en zy die niet durfde beantwoorden, maar terstond naar de pen greep om aan haar moeder myn groote misdaad te belyden. De bede aan het slot om veel van haar te houden is wel een bewys hoe de moederliefde verkoeld was door Lore's onwankelbare liefde voor my en de bede om ook veel van my te houden is onbetaalbaar. Zy richtte dan ook weinig uit.

Onder Maria's brieven aan Lore vond ik er ook een van 18 Mei, waarin het volgende voorkomt: "J'ai lu le billet de ton jeune époux à Paan (Anna) et je le trouve très gentil et naïf. Il dit: "Veux-tu avoir l'extême "bonté de demander à ta mère si elle veut permettre à Caroline et à moi "de nous écrire de temps en temps etc.?" C'est vraiment comme si vous "étiez déjà engagés, zoo maar familiaar weg Caroline et moi, dat klinkt
830. "zoo lief en eenvoudig, vind je niet? Je pense que tu sais le reste et "la réponse de Paan, qui aura bien été écrite avec une sagesse et une "mesure exemplaires, ainsi ne t'en inquiète seulement pas. Elle m'a ra- "conté ce qu'elle avait répondu, mais je le trouvais si vague que j'ai- "merais bien savoir si ton digne époux en a compris un mot, et si mainte- "nant il en est plus savant sur ce qu'il doit faire ou ne pas faire."

"Sais-tu bien que Miss et Paan ont décidé dans leur Weisheit que "ton mari ne pourra pas encore venir ici à Pentecôte, parce que alors "Conny (Constance van Loon-Voombergh) y sera certainement encore et que "ce serait trop sot pour celle-ci de le voir se promener chaque Pente- "côte avec une autre amante, but don't whisper a word about it neither "to Mother, Paan or Miss, because perhaps you may not know it yet and "then they will scold me of having told you."

In een brief van Thumm van 21 Mei schryft deze o.a.:" Glück wünsche "ich Dir dasz das Eis gebrochen ist und der Post die schönen und so "lange verheimlichten Gedanken Und Gefühle dürfen anvertraut werden. "Aber was wirst Du am Pfingsten mit ihm hier machen vor den Augen einer "Person, die einen anderen Aufzug erst vor einem Jahr gesehen ?"

Thumm schynt byzonder bezorgd geweest te zyn over hetgeen Constance
831. van Loon zou denken en gevoelen als zy Lore en my op Pinksterdag samen zag wandelen, na my een jaar tevoren met haar zuster Anna te hebben gezien, maar die bezorgdheid was geheel overbodig, want Constance wist er alles van en had niet alleen gezien dat myn wandeling met de zwygende Anna in presentie van haar moeder en zuster alles behalve sentimenteel was, maar zy had my ook reeds met Lore samen ten eten gehad.

Omtrent de geoorloofde briefwisseling schryft Maria de 21ste Mei: "Je suis bien heureuse pour toi que Maman ait agi si miséricordieusement "envers deux pauvres amoureux, deren einzige Habe ihre Liebe ist, mais "je ne comprends pas trop comment ira cette correspondance; pour lui je "le comprends, il peut te parler à coeur ouvert, but are you going to "throw off all disguise and to show yourself as you really are (brim- "ful of love)? Si tu ne fais pas cela tes lettres doivent être singu- "lièrement gênées il me semble, maar gelukkig behoef ik het niet te schik- "ken en zal het dus wel losloopen, denk ik."

833. Dinsd.23 Mei moest ik te Alkmaar in twee belastingzaken pleiten tegen de procureur Vonk en de Burgemeester de Lange. Ik logeerde by de Subst.Off.v.J. van Maanen, die my vertelde dat de Burgemeester, die tevens advokaat was, gedurig in corr. zaken kwam pleiten en dan tegen zyn eigen politieagenten fulmineerde. Die de Lange woonde evenals zyn broer de Notaris en alle andere de Langes in de Langstraat, destyds de eenige straat van beteekenis in Alkmaar; van Maanen was niet bemind en hy had dan ook een hatelyke scherpe toon. Later klom hy op tot de rang van adv.
834. Gen. b/d Hooge Raad. Zondag 28 Mei moest ik een conferentie met de advocaat van Akerslaken hebben, die op geen andere dag te spreken was, daar hy in de week als Lid der 2d Kamer in den Haag vertoefde. Ik heb zelden iemand ontmoet die een onaangenamer indruk op my maakte. Ik verliet dus Amsterdam per boot van 5 ure en zulk een tochtje over de Zuiderzee vond ik altyd heel pleizierig. De volgende ochtend keerde ik ook per boot van 7 ure terug.

Te Hoorn logeerde ik altyd in het 1ste logement van Ora en telkens was ik verbaasd hoe goedkoop het er was. Ik herinner my dat ik er eens gegeten, gesoupeerd, geslapen en ontbeten heb en de gansche avond in myn kamer by een lamp had zitten werken, en toen ik by myn vertrek de rekening vroeg, zeide de meid my (een knecht was er niet) dat men geen

geschreven rekening gaf, maar dat zy zou vragen hoeveel ik schuldig was, en dit beliep de enorme som van.....f. 3,25 ! Het logement had een buitengewoon goede naam, want men at er excellent en overvloedig en aan 't ontbyt stond zoowel thee als koffy klaar, twee soorten van kaas, koek en in de zomer zelfs aarbeien. Geen wonder dat ongehuwde heeren daar kwamen dineeren en 's avonds een partytje maken.

835. Dingsdag 30 Mei pleitte ik voor het Crim.Hof en de laatste dagen studeerde ik druk in Bergmanns Medicina forensis en in al wat over infanticide geschreven was, daar ik als verdediger was toegevoegd aan Neeltje Wensing, dienstbode by Prévimaire te Haarlem, die door de knecht verleid was. Ik had diep medelyden met de arme meid, die uit wanhoop en schaamte haar kind had gedood en dit medelyden heb ikm later als Lid van het Hof altyd behouden. De verleiders loopen vry en de arme slachtoffers worden gestraft. Dit heb ik altyd hoogst onbillyk gevonden. Voor 50 jaar werden zy onredelyk zwaar gestraft en Neeltje Wensing werd ter dood veroordeeld! Ik kon myn tranen niet bedwingen toen ik de vicepresident van
836. het Hof Mr van Maanen (bygenaamd Pap) het Arrest hoorde uitspreken.

Voor myn Engelsche opstellen over de Vad. Geschiedenis las ik veel in Groen van Prinsterer en Papa's Geschiedenis van Noord-Nederland en myn eerste opstel liep over de regeeringsvorm in de jaren van 1555-1600. Ik bracht het Zaterdag 3 Juny by da Costa en diezelfde dag at ik by Jan Six en reed ik met hem naar Hilverbeek om de Pinksterdagen 4 en5 Juny aldaar door te brengen en Lore terug te zien. Zondags ging ik naar de kerk te 's Graveland en liep ik met haar naar Schaep en Burgh, waar ik déjeuneerde en 's middags met haar wandelde; tot myn teleurstelling vroeg Tante my niet te eten zoodat ik te 4½ naar Hilverbeek moest terugkeeren. Gelukkig was er nog een tweede Pinksterdag en zorgde ik al te 12 ure op S.en B. te zyn. Na het déjeuner moesten wy en famille wandelen, wat Lore en ik natuurlyk allervervelendst vonden, maar dit werd hierdoor vergoed dat ik mocht blyven eten en 's avonds alleen met Lore liep. Zy vertelde my dat haar zusters op Maria na nog alles behalve met my waren ingenomen en dat de Heer haar gestraft had puisqu'elle avait fait une idole d'une créature humaine. By myzelven dacht ik:ou bien de la musique ! In elk geval waren dat de gelukkigste oogenblikken myns levens. Ik bleef tot 10½ 's avonds en keerde Dingsdag ochtend per diligence van 7½ naar Stad terug; en dan kwam altyd de reactie en een heimwee naar Lore, dat niet te bevredigen was, want eerst over vier weken zou ik haar mogen terugzien.

837. Woensdag 7 Juny hield ik myn pleidooi voor Neeltje Wensing en niet weinig was ik verwonderd dat het Arrest nog dezelfde dag, nadat het Hof even in Raadkamer geweest was, werd uitgesproken. Ik wist toen niet dat de toenmalige subst. griffier Dykers, die het my later, toen hy rechter was, vertelde, alle arresten maakte en wel vóór de behandeling der zaken. De vicepresident en hy waren de eenigen die de stukken lazen en Dykers was de eenige die in staat was om een arrest te stellen. Als beloonóng daarvoor had het Hof hem beloofd hem by een vacature van Raadsheer 't eerst op de nominatie te plaatsen, maar toen het deze belofte niet nakwam, weigerde hy meer een enkel arrest te maken. Toen zaten Chris van Buren en de andere heeren met de handen in 't haar. Eerstgenoemde was knap genoeg maar een arrest had hy nog nooit geconcipieerd en zy smeekten Dykers om hun taak weer op zich te nemen. Hy liet zich vermurwen, maar toen hy by een volgende vacature weer teleurgesteld werd en er een plaats aan de Rechtbank vacant kwam, deelde hy alles den Minister mede en werd hy tot rechter benoemd, ofschoon hy niet op de voordracht stond. Ik was toen reeds Officier van Justitie te Amsterdam en woonde dus de installatie van Dykers by. Mr C.Dedel, de President,gaf by zyn speech aan zyn verbolgenheid over 's Ministers handelwyze lucht en scheen het Dykers
838. puur kwalyk te nemen dat hy had durven solliciteeren, maar al spoedig zag de Rechtbank in dat de Minister een goede keuze gedaan had, want Dykers was een kundig en yverig ventje en aan de civiele kamer stelde hy de meeste vonnissen, terwyl hy de beste Rechter van Instructie was/
Hy was de eenige broer van Juffr. Dykers, die ons en de van Loons les in het plakken enz.gegeven had, en had zyn carrière begonnen als klerk op de Griffie der Rb, weinig vermoedende dat hy eenmaal zelf, na het aftreden van Mr J.J.Rochussen (bygenaamd de Lange Leidsche dwarsstraat en even dom als zyn broer de Gouverneur-Generaal knap was) Hoofd der Griffie zou worden en, daar hy als kind een uiterst zwak jongetje en by een Studentenserenade in den Duvelshoek byna doodgetrapt was, zulk een hooge leeftyd bereiken zou. Hy is ny diep in de 80 en zwak van hoofd.

F Lange Leidse dwarsstr. omdat hy lang was, een lys en altyd op straat was in plaats van op de Griffie.

839. De 9de Juny at Mevr.van Lennep-van Loon by ons en vertelde zy my dat Lore in stad was geweest. En ik had het niet geweten. Waarom had Mevr van L. my niet bytyds gewaarschuwd ?

Maandag 12 Juny at de groote acteur der Comédie Francaise Régnier by ons met Cees, en zeide Papa ons later dat hy al zyn rollen voor de spiegel instudeerde om zyn gestes te kunnen beoordeelen. Ik had hem tweemalen in La Joie fait peur zien optreden en toen bespeurd dat hy telkenreize precies dezelfde gestes maakte, en o.a. de stof van een fauteuil op dezelfde plaats en even veel malen wegknipte. Dit nam myn illusie weg.

Woensdag 21 Juny vertelde Willem Borski my dat Hendrik in de plaats van de Heer A.van der Hoop tot chef van het Huis Hope gekozen was. De-
840. zelfde avond begaf ik my naar den Heer Trakt aneh om hem te vragen of hy my in Hendriks plaats op zyn kantoor wilde nemen. Ik vond hem in zulk een staat van neerslachtigheid en verkropte woede tegen den ouden Heer Borski dat ik het nauwlyks durfde wagen hem myn verzoek te doen. Hy zeide dat hy te bedroefd was om eenig besluit te nemen. Hy had zich zoo aan Hendrik gehecht, dat hy er voor 't oogenblik niet aan kon denken hem te vervangen, maar over myn verzoek zou nadenken. Het duurde ettelyke dagen eer ik hem daarmede, en deze reis schriftelyk, op nieuw aan boord durfde komen, en dit gaf tot een correspondentie aanleiding welke hiermede eindigde dat hy myn verzoek van de hand wees. Later deelde hy my mede dat hy myn zwager Hartsen had geraadpleegd en deze hem had afgeraden myn verzoek in te willigen op grond dat men nooit een advokaat op zyn kantoor moet nemen. Van zyn vrienden moet men het hebben ! Later werd de zoon, Willem Hartsen advokaat en toch ook chef van Gebrs Hartsen, en Jan Luden, die thans chef van Hope is, was eerst ook advocaat.

Zondag 25 Juny spoorde ik naar Utrecht om de volgende dag als paranymf van Cees Hartsen te fungeeren. Ik logeerde in het Paushuizen by Mevr. van de Poll. Cees promoveerde met de lste graad en had dus de met Lore verbeuzelde tyd goed ingehaald, hoewel het hem een vol jaar had
841. achteruitgezet. Daar hy in Amsterdam een diner aan zyn vrienden wilde geven hielp ik hem de volgende dag aan het schryven van 37 uitnoodigingen.

Eenige dagen later kreeg ik een brief van Christiaan, die my zeer in de war bracht. Toen hy schreef had hy myn brief nog niet ontvangen, waarin ik hem meldde dat ik van myn plan om naar Indië te gaan had afgezien, en nu deelde hy my mede dat Eduard s'Jacob my met open armen ontvangen zou en my de verzekering gaf dat ik binnen een paar jaar genoeg verdienen zou om Lore te kunnen huwen, indien zy wilde overkomen. Ik geraakte een oogenblik in tweestryd, maar Cees Hartsen, die even later by my kwam, vroeg my of ik mal was om daar nu nog over te malen, daar ik immers eenmaal besloten had by myn vrouw te blyven, gelyk hy Lore noemde.

Ik schreef daarop terstond aan Lore wat er met het ontvangen van Christiaans brief in my was omgegaan, hoe die brief my aan het wankelen gebracht had en hoe Cees my op myn plaats gezet had. Uit myn 8 bladz. quazto lange brief wil ik nog 't een en ander overschryven. Ziehier wat Cees my antwoordde:"Je bent mal, wat wil je toch ?"- "Moet ik naar de Oost, Cees of niet ?"--"Wel neen ! je zou dronken zyn als je het deed."-- "Dus niet gaan ?"-- "Natuurlyk niet, je hebt andere plichten te vervullen. Je mag immers die vrouw niet vernielen en je eigen er by, en je maakt er jelui allebei mee kapot. 't Is zeer goed te begrypen dat Christiaan
842 dat anders inziet, omdat die niet getrouwd is, maar dat ben jy immers wel, ten minste zoo goed als, en by gevolg behoor je by je vrouw te blyven. Heb je begrepen ? Leg daarover nu niet langer te malen. Je gaat niet, versta je ? Als je alleen op de wereld was dan kon je desnoods naar Groenland gaan, maar nu blyf je hier, anders zie ik je niet levend terug."

Verder schryf ik: "Depuis Samedi je n'ai pas eu le temps d'étudier, "mes devoirs de paranymphe de Cees m'ayant pris toutes mes heures. Di-"manche matin je me suis rendu à Driebergen avec Papa où nous avons pas-"sé la journée avec Maman que j'ai trouvée très bien portante et gaie. "Nous avons diné avec elle chez ma tante Hodshon, et à 6½ je suis allé "à Zeist pour voir ta Tante van Lennep, que j'ai trouvée bien souffrante. "(Deze had een loodvergiftiging) Je plains Cateau van Loon qui ne deman-"derait pas mieux que de quitter le Pavillon, où fenêtres et portes doivent "rester fermées. J'ai quitté Zeist à 9 heures et suis retourné à Dennen-"oord, où j'ai trouvé Madame Hartsen, qui redoutait beaucoup la journée "du lendemain, et s'inquiétait au sujet du résultat de la promotion de "son Chérubin. Je la rassurai autant que possible et partis pour Utrecht, "où Cees m'attendait avec l'autre paranymphe Mr Lantsheer.

843. "Le lendemain la solemnité a eu lieu et tu auras déjà appris que
"ton "quatremainder" a si bien défendu ses thèses que la faculté lui
"a donné le titre de docteur summa cum laude. Cees était ivre de bon-
"heur, auquel j'ai pris part de tout mon coeur car je l'aime beaucoup,...
"Cees voorspelde my dat Kobold (old Mr Borski) eerstdaags op myn kamer
"zou komen en my den een of anderen post voor f. 2500- 's jaars zou aan-
844. "bieden, b.v. die van wyntapper in 't Entrepôt of van boomkweeker op
"Elswout. Wat wil je dat ik doe als die clientenjager en creatuur-maker
my komt polsen? Morgen avond ga ik naar Utrecht om een partytje by te
"wonen, dat Jan de Geer, die te 3 ure moet promoveeren, aan eenige vrien-
den geven wil. Over myn pleidooi tegen Mr Lipman zal ik maar niet veel
"zeggen. 't Is my schrikkelyk tegengevallen en ik begin in te zien dat
"er veel routine noodig is om goed te pleiten. De vacantie der Rechtbank
"begint morgen en duurt twee maanden; ik zou veel lust hebben om een
"massa te werken in die tyd en een weinig op de hoogte te komen van heel
"veel zaken, waar ik niets van weet, want ik heb de laatste tyd schan-
"delyk weinig uitgevoerd en byna niets gedaan dan stukken in de Revue
"des deux Mondes gelezen, Macaulay's Speeches en Essays,enz. De tyd
845. "vliegt om behalve wanneer ik zit na te denken hoe schromelyk lang het
"geleden is, since I saw your dear face, en hoe dom ik geweest ben toen
"ik je beloofde niet vóór Augustus terug te komen. Another time you must
"not take me unawares.

"J'aimerais bien que tu fisses un journal de ta vie depuis que tu
"m'as connu, puisque je désire tant connaître tous tes petits secrets et
"souhaits. Il parait que je n'ai pas la même Ahnung que toi, car tu as
"été en ville sans que je m'en sois aperçu. Pourquoi n'es-tu pas venue
"me voir, c'est un manque de politesse que je ne puis pas te pardonner.
"Je travaillerais mille fois mieux si tu étais à côté de moi dans mon
"easychair....."

846. Op deze brief kreeg ik geen schriftelyk antwoord. Ik bracht hem naar de Heerengracht om met het pak naar buiten verzonden te worden, maar kreeg te 1½ure het volgende briefje van Lore:

"Mon cher Maurice, Il est très sûr et bien plus sûr que tu ne le
"penses que tu ne brilles pas par le côté des Ahnungs, car au lieu de
"mettre 's Graveland sur l'adresse de ta lettre, tu aurais mieux fait
"d'y écrire Amsterdam, l'ayant trouvée il y a quelques instants ici en
"ville, où je reste jusqu'à demain. Et comme j'aime mieux y répondre
" de vive voix que par écrit, Maman m'a permis de te demander de venir
"ici me faire une petite visite, si du moins tes nombreuses occupations
"t'en laissent le temps, En hâte ta dévouée Lore."

Na het ontvangen van dit briefje spoedde ik my naar de Heerengracht en kon ik met Lore van 2-4½ alleen zyn. Zy zeide my o.a. dat zy zou vreezen myn affectie te verliezen, qui est sa vie; zy wil dat ik haar zusters liefheb, wat geen gemakkelyke taak is, daar zy my zoo tegengewerkt hebben en alles gedaan hebben om my van Lore te verwyderen, en zy, op Maria na, my nog alles behalve gunstig gezind zyn, terwyl Agnes er op uit was om my iets hatelyks te zeggen. De liefde laat zich trouwens niet opdringen. Lore liet my beloven haar alles terstond te zeggen of
847 te doen weten en niet zonder zekere vooruitzichten op trouwen aan te dringen. Dit zou my trouwens weinig baten.

Zaterdag 1 July bezocht ik Saar te Hilversum en legde ik een lang bezoek by Tante van Loon af, waarna ik Lore slechts even sprak, maar de volgende avond wandelde ik te 6 ure opnieuw naar S.en B. en mocht ik met Tante en Lore meewandelen en later nog blyven. Daar wy echter niet alleen waren maar met anderen aan de groote ronde tafel zaten, schreven Lore en ik elkander intieme briefjes. In myn kleine agenda noteerde ik:"It is sure that I never met a more amiable creature."

Maandag 3 July mocht ik niet op S.en B. komen, maar Piet Six was
848. zoo vriendelyk om er heen te gaan ten einde een briefje van my aan Lore te overhandigen. Ik bracht hem tot het hek en reed 's avonds naar Laren, Naarden en Jan Tabak, terwyl ik later Les Devoirs de l'homme van Silvio Pellico las. Myn briefje had ten doel om Lore nog eens van myn liefde de verzekering te geven. Zy had my namelyk gezegd dat haar zusters daar nog altyd aan twyfelden en Zondag avond had ik met Thumm gedisputeerd en o.a. plagenderwyze gezegd que la raison doit aussi avoir une voix dans le chapitre, en nu wilde ik Lore omtrent myn meening gerust stellen.

Dinsdag 4 July keerde ik per trein van Vreeland naar Amsterdam terug en de volgende dag schreef ik opnieuw een brief aan Lore. Men ziet dus dat ik my aan Tante's verbod niet te veel stoorde.

Er was dan ook aanleiding toe. Ik had er namelyk op gerekend om Zondag 2 July de geheele dag, althans van 12 uur af, met Lore door te brengen, omdat dit de vierde Zondag was na de 4de Juny, en nu had ik haar slechts 's avonds gezien en niet eens alleen, maar eerst op de wandeling met Tante en daarna aan de ronde tafel met anderen. Ik had tevens verwacht dat Tante my voor haar verjaardag op 6 July zou ten eten vragen, en als aanstaand schoonzoon meende ik daarop recht te hebben; ook zou dit
849. een lieve surprise voor Lore geweest zyn, maar ook hierin was ik teleurgesteld en er kwam by dat ik nu een felicitatiebrief aan Tante moest schryven. Ik nam dus de vryheid tegelykertyd myn hart aan Lore te luchten.

Die 6de July moest ik als ceremoniemeester fungeeren aan het door Cees Hartsen by Zomerdyk Bussink gegeven diner, Ik zag daar tegen op want ik vreesde dat er te veel zou gedronken worden en dronken lieden hebben my altyd een walging ingeboezemd, terwyl ik dan de orde moest bewaren. Ik meen dat wy met ons 37 aan tafel zaten. Ik zat tusschen Cees en Pynappel en had het land toen het oogenblik der toasten aanving, want die waren ontelbaar en telkens werd er meer gedronken. Pynappel was even matig als ik, maar Cees kon toch al weinig verdragen en zyn tong sloeg weldra dubbel, hoewel hy mooi sprak. Het was aan dat diner dat Hendrik van Loon, op de vraag van een der andere gasten waarom hy niet dronk, antwoordde: "Ik heb geen dorst meer," welk antwoord den ander byzonder scheen te verbazen, maar my altyd als afdoende getroffen heeft en in de herinnering gebleven is. Ik moest natuurlyk de ry der toasten openen, en verlangde toen naar het einde, want het feest was te zes ure aangevangen en als er toasten geslagen worden, is het met de conversatie gedaan. Het feest
850. liep dan ook eerst te drie uur 's nachts af en wel bedaarder dan ik had durven hopen, want geen der gasten lag onder tafel; er waren dan ook geen studenten, maar enkel gepromoveerden en volwassenen.

Maandag 10 July werd ik benoemd tot curator in het faillissement van Henri Janssens, commissionair in Engelsche messen, scharen en andere artikelen uit Liverpool en Manchester. Hy woonde alleen op de Prinsengr. b/d Weteringschans, waar ook wy in 1861 ons eerste huisje betrokken. De man was weduwnaar al by of over de 70 en vroeger ambtenaar aan een der Ministeries geweest, in welke qualiteit hy een pensioen had van f 1200,-. Hy had slechts één zoon Emile en onderscheidene dochters, van wie één, Coralie kamenier geweest was by la Comtesse de Pulleville te Parys doch later getrouwd met den Heer van Frankenberg en Pronklitz, die in den Haag woonde. Deze was Protest. en geloovig terwyl de oude Heer Janssens Roomsch was of althans heette te zyn. Het huisje dat hy bewoonde, het smalste van de gracht, was nogal lief en net gemeubileerd en de makelaar van Campen taxeerde de meubels zeer laag op plm. f. 1000,-.Zoolang ik ongehuwd was, dus drie jaar lang bleef ik den Heer J. bezoeken en werd wederkeerig door
851. hem bezocht. Hy had één hobby. Ofschoon hy een Belg was, was hy na de scheiding aan het Huis van Oranje trouw gebleven en had hy o.a. een kinderwagentje voor de toenmalige Prins van Oranje, de latere Koning Willem III vervaardigd. Koning Willem II had hem toen persoonlyk beloofd hem, voor 't geval hy ooit in verlegenheid mocht zyn, te zullen helpen maar voor het wagentje had Janssens niets willen aannemen. Thans was het oogenblik gekomen om Koning Willem III om hulp te vragen. Dit deed hy by request, maar hy kreeg een weigerend antwoord. Dit ergerde hem zeer en zoo vaak ik hem sprak kwam hy daarop terug. Daar ik medelyden met hem had zon ik op een middel om hem in 't bezit zyner meubelen te laten, maar daar ik geen geld had vroeg ik aan Oom Henk of hy my de duizend gulden wilde leenen, waarvoor zy getaxeerd waren. Oom Henk weigerde en later begreep ik dat het hem niet schikte die som te missen, daar hy onzeker was of ik die wel kon teruggeven. Ik begaf my daarop naar zyn schoonzoon David Rahusen, die in 1852 met Betje van Lennep getrouwd was en met Hein Waller een effectenkantoor had opgericht, en hem vroeg ik die duizend gulden te leen, onder mededeeling dat ik als spaarpot een Inschryving op het Grootboek van f 4000 à 2½% [had en dus in staat was hem terug te betalen. Daarop
852. leende hy my f 1000- à 5% en daarmede kocht ik de meubelen, liet die in Janssens bezit en betaalde de schuldeischers die niet talryk waren. Janssens beloofde my de f 1000- terug te geven en inderdaad loste hy nu en dan iets af tot een gezamenlyk bedrag van, ni fallor, f 250-.

Negen jaar later in 1863 wachtte Lore ons vierde kind, Jan Willem, en moesten wy van de Prinsengracht b/d Weteringschans naar de Prinsengr. b/d Amstel verhuizen.

Wy tobden daarover omdat het ons alles behalve convenieerde en niet wisten hoe wy het zouden bolwerken, daar verhuizingen en bevallingen ontzettend kostbaar zyn. En zie nu hoe de Heer onverwachts uitkomst gaf ! In een der eerste maanden van1863 kreeg ik een brief uit Petersburg, zonder in de verste verte te kunnen gissen wie my van daar schryven kon. By opening bleek Emile Janssens de schryver te zyn en schreef hy my in het Fransch dat hy eerst nu was te weten gekomen welke verplichting wylen zyn vader aan my had, en hy nu in staat was my terug te betalen, weshalve hy zyn schoonbroeder van Frankenberg en Pronklitz had opgedragen my het nog verschuldigde met de renten en de renten van de renten op een door my te bepalen dag te komen brengen. Ik schreef onmiddellyk een dankbare brief en zeide hem dat ik scrupules maakte om het geld aan te nemen, en in elk geval geen interest wilde hebben, maar tegelykertyd schreef zyn zwager my dat hy op een bepaalde dag by my zou komen, indien het my
853. gelegen kwam hem dan af te wachten en inderdaad kwam hy en legde hy niet slechts de nog verschuldigde som op tafel, maar ook de renten en de renten dier renten over 10 jaar. Ik weigerde echter de rente aan te nemen en hy vertrok.

Wy verhuisden en Lore schreef alle uitgaven op tot de geringste incluis, niet alleen de behangers-, smids- en timmermansrekeningen, maar ook die van de schuitenvoerder, de fooien, en het brood met ham en de koffy, die de knechts van de schuitevoerder en de kruiers aten en dronken, en zie, de verhuiskosten bedroegen evenveel als Emile Janssens my had doen teruggeven. Ik vergat te vermelden, dat ik zelf binnen het jaar de f 1000,- met de renten aan Rahusen had kunnen aflossen. Door nog zuiniger te leven dan ik al deed, door niet te rooken, door nu en dan als advokaat en als fung. Ryksadvocaat iets te verdienen was ik in de gelegenheid om met het maandgeld, dat Papa my gaf, f 1050,- op te sparen en die aan Rahusen terug te geven, zoodat ik er winst by had in plaats van schade en wy den Heer voor Diens goedheid en verrassende uitredding danken en loven konden.

De 10de July schreef ik weer een lange brief aan Lore, omdat het een exceptioneel geval was waarover ik haar moest raadplegen. Cees van Lennep, Grootpapa's oudste zoon uit zyn 2de huwelyk, zou namelyk 10 Aug. met Sophie Teding van Berkhout trouwen, en te hunner eere wilden Grootmama
854 op het Manpad en Oom Hakk en Tante Antje op Leiduin een feest geven, en nu wilde ik weten of Lore, die ook genoodigd was, er komen zou, in welk geval ik ook zou gaan en anders thuis blyven. In myn brief zeide ik nog hoe verdrietig ik was dat ik Lore op Schaep en Burgh geen oogenblik alleen gezien had en ook hoe absurd ik het vond dat wy elkander slechts eenmaal 's maands mochten zien. Ik eindigde met het verzoek my een lange brief te schryven om my in myn eenzaamheid te troosten, daar Papa in den Haag, Mama te Driebergen, David in Hilverbeek en Willem op het Manpad was en ik dus moederziel alleen in stad zat.

Daarop kreeg ik de 12de July antwoord, dat my zeer teleur stelde. Lore schreef dat zy inderdaad met Agnes in Leiduin was te logeeren gevraagd, maar dat zy op last harer moeder had moeten bedanken, hetgeen haar zeer speet daar zy groote lust had om te gaan. Zy drong er echter op aan dat ik zou aannemen, omdat het niet goed voor my was om in die muffe stad te blyven. In de tweede plaats schreef zy: "Sais-tu pourquoi "Maman m'a permis de t'écrire ? C'est que je lui ai promis de te gronder "de ce que tu m'écris si souvent ! Il faut donc bien que je le fasse et "que je te montre une terrible colère, mais malheureusement l'envie m'en
855. "manque complètement. Néanmoins il faut bien que je te le dise que j'espère que tu ne m'écriras plus de longtemps, car Maman est sérieusement en "train de prohiber entièrement la correspondance, and she did not look "at all pleased this evening when your letter came. C'est donc tout à fait "in earnest que je te prie de ne plus m'écrire, and this is my second "wish, which I hope you will fulfill, want ik ben er zeker op gesteld "dat Mama heel veel van je houdt en een groot vertrouwen in je stelt."

Men kan nagaan dat het begin van die brief niet gestemd was om my op
856. te vrolyken. Waartoe alweer die weigering om op Leiduin te komen ? In myn agenda vind ik deze aanteekening: Dat had Tante eens met Henriette of met Agnes moeten probeeren, maar Lore liet zich als een schaap scheren, et qui se fait brebis le loup la mange. VanTante kon men zeggen wat Marlborough van James II zeide: "His heart is harder than the marble of this mantlepiece."

856 Lore's brief was overigens snoeperig. Zy schryft:

"Je veux à présent laisser la raison un peu de côté, et comme "le mal est pourtant fait, te remercier bien chaudement de tes trois "lettres, qui m'ont réjoui le coeur toutes les trois. Je t'en suis "extrêmement reconnaissante, mais sens en même temps le besoin de te "demander pardon de ce que je t'ai dit que je doutais quelques fois "de ton affection. Si c'était une fois le cas (ce que je ne puis plus "comprendre à présent) ce n'était en tout cas qu'une idée bien passa- "gère and a very unkind one too, for when after your departure I ~~was~~ "thought of the ~~many~~ many many proofs of affection you gave me al- "ready, I felt quite ashamed of myself and the more so after I had "received your kind note the following day. I sincerely ask your "pardon, and I promise, faithfully promise you never to entertain
857. "such thoughts any more, for I know quite well that you cannot prove "it me better than you have done; so I will never doubt any more and "if I do I will be extremely foolish. Mais je t'ai dit que je serai "exigeante et difficile et tu vois que j'ai eu plus que raison. "Une chose est cependant bien certaine c'est que tu ne sais pas com- "me tu me rends heureuse quand tu me dis que tu m'aimes et je suis "bien sûre de ne jamais l'entendre trop souvent à mon gré. Your love "for me is my greatest treasure and I will not even think of the pos- "sibility of losing it. — Oui cher, Oncle Piet t'aime beaucoup, c'est "ce qu'il m'a répété plus d'une fois. J'ai eu d'abord beaucoup de pei- "ne à lui persuader que tu m'aimais assez, il ne voulait pas le "croire et me répétait toujours:"Ja lievert ! 't is wel mogelyk dat "hy veel van je houdt, maar hy moet buitengewoon veel van je houden, "anders ben je steen ongelukkig, en doet hy dat wel degelyk ?" Enfin je réussis à lui prouver que tu m'aimais tout-à-fait assez et depuis "ce temps il en est aussi entièrement persuadé et tu ne sais pas com- "me il est aimable avec moi; il languit de te voir pour en parler et "m'a assuré qu'il t'aimait de tout son coeur."

858. Aan haar belofte is Lore niet ontrouw geweest. Zy heeft my lief gehad en vertrouwd tot het einde. Daarna schryft zy nog dat zy by haar Tante Craeyvanger moet gaan logeeren en dit haar verveelt omdat zy midden in de kermis valt, waarvan Tante een getrouwe bezoekster is.

"Adieu mon cher Maurice, à présent n'est ce pas tu me feras le plaisir de ne pas m'écrire jusqu'à ce que nous nous revoyons et puis "d'aller au Manpad ! Je ne te dis plus je veux que tu y ailles, mais "je ne t'en prie pourtant pas moins earnestly d'accéder à ma demande

Ta bien dévouée Caroline."

Wat moest ik na 't ontvangen van deze engelachtige brief doen ? Ik mocht Lore er niet eens voor bedanken, en evenmin mocht ik haar dringend verzoek om de feesten by te wonen in de wind slaan, hoewel zy nu voor my geen charmes meer hadden. En myn enige afleiding in myn droefheid bestond in het bestuderen van het Faillissementsrecht en van de Wet op de accyns van de zeep!!

859 In die dagen kwam Pynappel nog al veel by my. Hy had nog geen praktyk en zyn grootste liefhebbery was rechtskwestiën te bespreken en zyn oordeel te zeggen over de door my te behandelen zaken. Bradford & Co te Liverpool deden myn failliet Janssens een proces aan en in tal van zaken moest ik de Minister van Financiën van advies dienen. In een procedure van het Domeinbestuur tegen de Boer en Wals welke zy in 1ste instantie verloren hadden, moest ik in appel een memorie van antwoord concipieeren, en die zond ik ter beoordeling naar den Haag aan Papa, en in zulke gevallen bewonderde ik de vlugheid waarmede hy myn adviezen, dagvaardingen of memoriën verbeterd en aan- gevuld terugzond of er nieuwe stelde.

Vrydag 21 Juli vertrok David naar Spa en de volgende avond spoorde ik naar Driebergen, waar Mama op Sparrenheuvel logeerde by
860. de oude Heer S.P.Labouchere, die er met zyn ongehuwde dochter Adèle de zomer doorbracht en ook my te logeren had gevraagd. 's Avonds maakte ik met de Heer Labouchere en Mama een rytoer en wie schetst myn ontroering toen wy op de weg naar Zeist de phaëton ontmoetten van de Heer Piet van Loon, die zelf mende en naast wie Lore op de bok zat. Myn eerste beweging was om uit het rytuig te springen en dat van de Heer van Loon achterna te hollen ten einde even met Lore te spreken en haar o.a. te vragen hoe het kwam dat zy niet by haar tante Craeyvanger logeerde, maar ik zat op de bok en durfde de koetsier niet vragen om even stil te houden, en alles ging zo snel in zyn werk

dat ik slechts tyd had om te groeten en meer niet, maar ik was totaal gebouleverseerd, in die mate dat ik Maandagochtend te 6 uur opstond en het volgende briefje aan Lore schreef:

"Pardonne moi, ma bien chère Lore, si j'oublie la promesse que j'ai "dû te faire et que j'aurais gardée fidèlement si la rencontre de hier au "soir n'eût pas jeté le trouble dans moi-même, et ne m'eût forcé de t'épan-"cher mon coeur et de te dire combien je t'aime. Cette malheureuse ren-"contre m'a rendu extrêmement triste. Car si je ne te vois pas, si une
861. "grande distance nous sépare, j'ai plus de force à vaincre la douleur, "que cet éloignement me cause, je suis plus à même de maitriser ma pas-"sion, je réussis à être plus raisonnable; mais te voir passer, être "tout près de toi, ne soit-ce que pendant une seule seconde et ne pas "pouvoir te dire un seul mot, oh! voilà ce que je n'ai pu supporter pa-"tiemment, voilà ce qui me fait souffrir plus cruellement que je ne puis "te l'exprimer. Le premier élan de mon coeur était de m'élancer hors de "la voiture, de voler à toi, de te serrer la main et d'entendre ta voix "chérie, mais hélas ! je n'osais demander au cocher de s'arrêter, les "misérables préjugés du monde, la politesse envers M.Labouchere me le "défendaient. Oh Lore! si tu savais que tu es mon vrai bonheur, mon seul "bien sur la terre, que je ne puis vivre sans toi, et que je ne suis ja-"mais réellement heureux que tout près de toi; et si tu considères en même "temps que je t'ai vue hier soir, rien que vue, et qu'il m'a été impos-"sible de te causer, alors tu comprendras que mon coeur sentait le be-"soin de t'écrire quelques lignes. Ne m'en veuille pas que mon coeur rem-"porte la victoire sur la raison. Je ne pouvais me taire, je devais te dire "que tu es ma vie, mais que je ne puis être heureux à moins que je ne te "fasse l'aveu de mon ~~coeur~~ amour. J'avais un pressentiment que ce tour en "voiture me ferait de la peine et j'ai eu raison, car ta vue a réveillé
862. "toute la force de ma passion sans me permettre d'y satisfaire. C'est "pourquoi je tâche de me soulager en t'écrivant ces quelques lignes. "Accepte les d'un coeur qui ne souffre pas de refus, qui ne veut que ton "bonheur, et quand-même que tu m'en voudrais de ce que je ne t'ai pas "obéi, cependant tu ne m'empêcheras jamais de t'aimer et de te le dire. "Je suis sur le point de partir et n'ai que le temps de te dire adieu. "Pardonne-moi et crois au dévouement de ton M."

De volgende ochtend schreef ik een paar woorden aan Tante, waarin ik haar beleed dat ik ondanks haar verbod en ondanks C's verzoek om haar niet te schryven dit toch gedaan had, maar dat ik de overtreding niet had begaan de propos délibéré ou à tête reposée, mais dans un moment d'oubli, lorsque j'étais nerveux et monté à la suite d'une rencontre que j'avais faite la veille. „Je regrette que le mal soit fait et vous prie bien sincèrement de ne pas prohiber entièrement la correspondance, ce qui me rendrait extrèmement triste, car mon seul bonheur consiste à aimer Caroline. Veuillez ne pas en vouloir à C. qui est parfaitement innocente en tout ce-ci et sera bien triste que j'ai fait si peu de cas de ses désirs."

Dit briefje vond ik na Lore's dood terug en tevens vond ik onder Lore's brieven aan haar moeder de volgende:

863. "Ma bien chère Maman, Je ne veux pas vous revoir avant de vous avoir "bien tendrement embrassée pour votre aimable et délicieuse lettre. Je ne "pus m'empêcher de rire de la petite incluse, quoique ce soit peut-être "très unfeeling de ma part, ce bon Maurice n'ayant pas l'air de se sentir "extrêmement à son aise. Il faut savoir que je reçus effectivement Lundi "un billet écrit un moment avant son départ de Driebergen et excessivement "monté et je dirais passionné, si je ne savais que ce mot vous rend akelig. "Hy trekt zich altyd alles verschrikkelyk aan, et l'idée qu'il m'avait "vue en passant, me voyant pour ainsi dire sans me voir, sans pouvoir "me dire un seul mot, l'a rendu horriblement malheureux, de sorte que "tout son système nerveux s'en est ébranlé, et qu'il a voulu se soulager " en m'écrivant quelques mots. Qu'il s'en soit repenti bien vite après "l'envoi du billet vous prouve la petite lettre que vous avez reçue, of-"schoon ik geloof dat hy zich alreeds niet erg op zyn gemak gevoelde toen
864. "hy my schreef, car il me demande quatre fois pardon et miséricorde dans "ces trois petites pages. S'il faut que je vous avoue toute la vérité "je dois vous dire que le pardon lui était accordé avant la lecture de "sa lettre et que j'ai poussé la perversité aussi loin que d'être très "heureuse de ces quelques mots, ofschoon ik toch tot myn eer moet zeggen "dat ik liever had gewild dat hy niet geschreven had. Eén ding kan je "toch uit deze episode leren myn liefste moeder, namelyk dit: dat hy "veel oprechter is dan je vroeger dacht, niet waar ? en nog iets: dat ik

heel streng en sévère met hem omga, anders zou hy zo bang niet voor my "wezen !Nu, ik denk hem ook stellig te zeggen dat ik liever geen brief "van hem had gezien (daar het U niet extra behaagt), maar ik kan U niet "beloven dat ik my zo vergiftig boos zal tonen als gy hem voorspeld hebt ! "Te veel kan men waarlyk niet van een mens vergen !"

Verder schryft zy dat zy hoopt dat haar moeder zich in Leiden goed geamuseerd heeft, voorts dat haar Tante van Lennep-van Loon niet beter is en volgens de dokter loodwater heeft gedronken en vervolgt dan:"Adieu ma
865. "bien bien bien chère Maman, je vous embrasse de tout mon coeur et vous "aime de même, wees indulgent met myn arme nerveuze lover; hy is waarlyk "nogal lief ! Votre bien affectionnée et obéissante fille Caroline."

Ja obéissante was zy, maar o wat een drukte over myn onschuldig brief-je en wat een slaafse angstige toon heerst er weer in Lore's briefje. Ieder ander meisje zou geen weerstand aan myn brief hebben kunnen bieden en een woordje geantwoord hebben, maar Lore durfde niet en vond zich zelfs verplicht aan haar moeder te schryven dat zy liever geen brief van my ontvangen had, ofschoon zy er, blykens de daaraan voorafgaande woorden niets van meende. Wat my het meest hindert in haar brief is dat: myn liefste moeder en dat bien bien bien chère maman, want met de grote vrees welke zy voor haar moeder had, kon m.i. geen grote liefde gepaard gaan.

866. Maria schreef de 20ste Juli:
..... Comme j'ai été étonnée et heureuse pour toi en apprenant que "tu as changé d'hôte si inopinément et si délicieusement; cela doit être "une fière différence pour toi et pour toutes tes belles toilettes, qui "peuvent s'endormir paisiblement dans ton coffre. Je languis si terrible-ment de savoir ce que vous faites et si la chaleur ne t'oppresse pas au "point que tu ne puisses même plus penser à ton petit mari; mais non, "quelle idée, je crois que quand tu devrais subir comme St Jean la question dans l'huile bouillante tu penserais:"Comme il se brûlerait s'il était "ici dedans ! "..... .

867. En 28 Juli schryft Maria:.....Tu tiendras je pense à revenir la semaine
868. "prochaine pour ne pas désappointer ton mari, car c'est le pire qu'une "épouse fidèle et aimée puisse faire pour s'aliéner le coeur de son Lord et "Master. Si tu te rends demain à Zeist tu y verras Jean et si tu ne perds "pas tout-à-fait la tête, tu pourrais avoir l'esprit de lui demander s'il "va Mardi le ler Aout à Amsterdam et s'il ne pourrait pas te chapronner "jusqu'à Vreeland. Eh bien! qu'en diras-tu ?Tu auras encore 4 jours pour "arranger ta toilette pour le dimanche suivant. Allons petit chou, arrange
869. " cela eens netjes et écris moi vite de quel train il faut que je te cher-"che, car j'espère que Miss aura la miséricorde de me le permettre, hoewel "ik daarvan nog niet eens zeker ben. N'est ce pas sot que ce ne sera pas "toi qui entendra prêcher Beets après demain, car nous comptons nous ren-"dre à Vreeland, où il va installer Monsieur Barger. N'est-ce pas déli-"cieux pour moi, qui ne l'ai jamais entendu? J'ai eu avec Maman une longue "conversation au sujet de ton mari, et elle m'a lu quelques passages de sa "lettre à toi, que je trouvais très drôle, mais je pense que tu connaitras notre conversation, want je rechter oor zal violent getuut hebben. Mère et "moi nous nous sommes évertuées pendant une demi heure om het hardst de "trouver et op te sommen tous les charmes, toutes les vertus de ton digne "wederhelft, et nous n'avons pu parvenir qu'au petit quart naturellement. "Je te raconterai ensuite d'une manière plus détaillée hoe het gegaan is, "parce que ce ne sera pas désagréable pour toi, et tu verras quel char-"mant petit avocat tu as dans celle qui se nomme ta petite soeur qui t'aime
Michon."

873. Zaterdag 29 Juli ging ik naar het Manpad en schoot ik 's middags in de schietbaan op Meer en Berg met Dik, de Heer van Valkenburg, broeder van de onlangs afgetreden President van Het Hof en Adolf Gevers. Daarna wandelde ik met Herman naar de Waterleiding in het Duin en 's avonds met Aarnout na naar Zeerust. Van Hartsen hoorde ik dat Jan van Nellesteyn zyn zuster Madeleine had ten huwelyk gevraagd, en een paardagen later kwam Bram da Costa my de confidence doen dat hy Miss West had gevraagd. Hy had haar kennis gemaakt aan de Geleerde Man, waar Oom Henri en Tante Ceejet de zomer doorbrachten en ook de familie da Costa logeerde. Zy bedankte hem en nam later de toen reeds krankzinnige Jan van Lennep aan !! Op 30 Juli ging ik ter receptie van Cees van Lennep en Sophie Teding v.Berkhout. Het feest ter ere van dit paar heb ik niet bygewoond. Nu Lore er niet mocht komen bedankte ik er ook voor.

Zaterdag 12 Aug. kwam Papa uit den Haag terug en ging hy met my op
874. Hilverbeek logeren. Na het eten liep ik terstond naar S.en B. waar ik te kwart voor 7 uur arriveerde, maar daar moest ik alweer een teleurstelling ondervinden. Lore was uit eten op Boekesteyn by de Heer Ananias Willink. Hoe kon Tante zóó unfeeling en Lore zóó gedwee zyn om niet voor dat diner te bedanken, nu zy wisten dat ik na 6 weken geduld geoefend te hebben, komen zou. Ik moest my dus 3 uren lang met het gezelschap van Tante, Maria en Thumm tevreden stellen, want Lore kwam eerst te kwart voor tien terug en daarna moest ik spoedig naar Hilverbeek terug wandelen. De volgende dag, Zondag 13 Aug., zorgde ik er voor te 12 uur op S.en B. te zyn en overhandigde Lore my haar Mémoires, welke zy op myn verzoek in Juli had geschreven en welke ik vroeger heb geciteerd. 's Middags wandelde ik alleen met haar van 2 to 4, wy aten met Tante, Maria en Thumm en 's avonds ging ik weer met Lore uit. Het was overheerlyk en ik genoot onbeschryflyk van weer eens myn liefste aan myn zyde te hebben en ongestoord met haar te kunnen praten en haar confidences te horen. Waarom moest die overmaat van geluk zoo onverwachts verstoord worden? Door de grote laan terugwandelende zagen wy plotseling Maria ons te gemoet snellen:"Viens vite," riep zy Lore toe, "Maman
875. "est furieuse, je ne sais ce qu'elle a. Elle est dans le vestibule." Lore en ik holden naar huis, waar wy Tante in de hall kennelyk in hevige gemoedsbeweging zagen heen en weer stappen. Ik liet Lore vooruitgaan en zag hoe zy haar moeder met beide armen omvatte, haar zoende en toesprak, maar dat Tante zich van haar afkeerde. Ik liep weer naar buiten en wachtte, maar eindelyk liep ik naar de zykamer, waar Maria was en ging ik aan de ronde tafel zitten in 't midden der kamer,(Tante zat altyd met Anna en Constance aan de kleinere tafel by het raam). Ten laatste kwamen Tante en Lore binnen en ging Lore tegenover my zitten, maar toen een ogenblik later Juffr. Thumm binnenkwam, gaf zy een wenk aan Lore om naast my plaats te nemen. Ik vond dit allervriendelykst van Thumm, want ik had gruwelyk het land daar ik volstrekt niet kon gissen wat Tante's drift had gaande gemaakt en ik my geen kwaad bewust was. De arme Lore had er hoofdpyn van en durfde my geen woord toespreken, zodat wy gravures bekeken en men een muis in de kamer had kunnen horen lopen. Het waren benauwde ogenblikken en ik kan my niet begrypen hoe het mogelyk was dat Tante de zenuwen van haar arme kind weer had aan de gang gemaakt en welk genoegen zy er in had om ons pleizier zo te vergallen. Ik vond haar onmogelyk en vertrok vroeg, Tante goede avond
876. wenssende, die bezig was te lezen en even het hoofd opheffende niets meer antwoordde dan goede nacht, zonder my te vragen of ik niet nog wat blyven wilde . Ik liep troosteloos naar Hilverbeek en begon dadelyk Lore's Mémoires te lezen die echter weinig geschikt waren om my op te vrolyken. Wel vond ik het heerlyk om te lezen dat zy my sinds 1850 zóó had liefgehad, maar de diep melankolieke passages na myn ontrouw deden my tranen van berouw storten en al wat zy over haar omgang met Cees Hartsen schreef, deed my tintelen van jaloezy, zodat ik de bladzyden die daarover handelden, nooit heb kunnen herlezen voordat ik ze nu moest overschryven. In myn agenda lees ik:"Zoals Tante zou Mevr. Voombergh niet handelen " en "Wat ben ik bly dat Lore haar Moeders humeur niet heeft."

Maandag schreef ik een briefje aan Juffr.Thumm om haar te vragen of zy wist wat Tante's drift had opgewekt en het vermoeden uit te spreken dat zy my niet alleen met Caroline vertrouwde, terwyl zy toch moest beseffen dat ik na een scheiding van 6 weken behoefte had C. alleen tezien en niet altyd in gezelschap van anderen. Op myn brief aan Thumm kreeg ik geen antwoord en Donderdag by Hendrik en Louise zynde, vernam ik dat Tante niet meer boos op Lore was en bracht Louise my Lore's verzoek over om haar toch vooral niet te schryven. Dus scheen Lore toch ondanks de lievigheid harer moeder nog angstig te zyn dat ik haar toorn weer zou opwekken. Dezelfde
877. dag sprak ik Anna van Loon en betuigde ik haar myn verwondering dat Thumm myn brief niet had beantwoord. Ik wachtte en wachtte en had gruwelyk het land dat ik niets hoorde. Eerst Zaterdag ochtend, dus de zevende dag na die affreuze scène kreeg ik een engelachtig briefje van myn liefste Lore, dat ik hier overschryf:

"Mon bien cher Maurice, Anna vient de m'envoyer un billet pour me
"dire que tu n'as pas reçu la lettre que Maman t'a écrite Mardi soir,
et à mon grand étonnement et chagrin je viens de la retrouver dans le
"portefeuille de Maman. J'en suis extrêmement peinée, car mon cher Maurice
"tu n'auras vraiment pas passé des jours bien agréables, t'attendant à
"chaque instant à recevoir la réponse à ta lettre et ne l'obtenant jamais!
"Qu'en as-tu bien pensé? Maman en est toute triste et me promet à présent
"pour réparer sa petite négligeance d'ajouter quelques mots à sa lettre
afin de te faire oublier les pénibles jours de cette semaine !"

877 "Quel triste congé nous avons pris n'est ce pas? et pourtant c'était plus triste en apparence qu'en réalité, car Maman n'était pas tellement fâchée contre nous; il y avait quelque chose qui l'agitait et Maman ne sait pas
878 elle-même l'impression qu'elle fait sitôt qu'elle est fâchée. Dès après que tu es parti et que je suis venu lui demander ton pardon et le mien, elle l'a fait de grand coeur et m'a même dit qu'elle n'était nullement en colère mais seulement un peu montée et agitée. J'aurais voulu que tu eusses pu entendre ces paroles pour te rassurer et te consoler. Maman t'aime de tout son coeur et beaucoup plus que tu ne le penses; dat zal je wel langzamerhand leeren begrijpen; en attendant crois-moi seulement ! Dearest what a dreadful week you must have passed, and I was so happy thinking you had got a letter already. Je pense que tu aimeras beaucoup la lettre de Maman, surtout si j'ajoute qu'elle sent bien plus qu'elle ne dit et que dans son
879 coeur elle t'aime déjà comme l'un de ses enfants. Ne sois plus jamais triste, mon bonheur dépend du tien, et je ne puis être heureuse à moins que tu ne le sois tout à fait ! Aime moi un peu, j'en ai besoin; je t'aime ! et suis si heureuse que tu ne sois pas en voyage pour les Indes. N'y vas donc jamais entends-tu. Ta toute dévouée Lore. En grande hâte."

Dit briefje was bij dat van Tante ingesloten. Dat Tante haar brief in haar portefeuille had laten liggen was zo vreemd niet. Dit gebeurde haar menigmaal. Het kostte haar de grootste moeite om een brief te schrijven. Indien het absoluut noodig was dat zij er een beantwoordde, dan stelde zij dit uit totdat Anna haar daaraan herinnerde en haar portefeuille voor haar open legde. Dan nam zij een ganzepen, vermaakte die, wierp die weer weg en ging weer voort met lezen, totdat Anna opnieuw intervenieerde. Eindelijk begon zij te schrijven, maar in de regel had zij geen stof en na één bladzijde gevuld te hebben, wierp zij de pen weer weg en wachtte zij een of meerdagen eer zij de brief eindigde. De gave der correspondentie, welke alle haar dochters in zoo buitengewone mate bezaten, ontbrak haar geheel, en haar brieven waren hoogst kort en onbeduidend. Wat ik hier neerschrijf omtrent de wijze waarop Anna haar aan haar plicht herinnerde, heb ik meermalen 's avonds bijgewoond. Ook nu was het niet Anna geweest (daar deze
880 afwezig was) maar Juffrouw Thumm die aan Tante gezegd had dat ook zij een brief van mij had ontvangen en haar zeide dat zij mijn brief niet onbeantwoord mocht laten. Van Tante's antwoord herinner ik mij niets meer dan dat hij mij in geen enkel opzicht bevredigde enik er volstrekt niet uit kon lezen dat zij mij liefhad. Uit Lore's brief bleek wel degelijk dat zij boos op ons geweest was, alleen maar niet tellement als wij ons voorstelden, en Lore had het dan ook noodig geoordeeld haar excuus te vragen, en de vergiffenis was geschonken, maar wat wij misdreven hadden weet ik niet. Later zeide Lore mij dat haar moeder het nooit pleizierig vond als wij met ons tweeën wandelden. Nota bene! alsof gelieven of geëngageerden dit niet altijd doen ! Hadden Henriette en Insinger, Louky en Hendrik het niet ook gedaan? En waarom werd het ons dan kwalijk genomen? Neen! indien Tante mij, gelijk Lore beweerde, liefhad, zou zij niet kwaad geworden zijn. Ik kon haar natuurlijk niet dwingen om van mij te houden, maar terwille van Lore had zij haar tegenzin niet zóó moeten tonen.

Lore's brief vergoedde echter alles en weet gij waarom? om de woorden "je t'aime "die zij mij nog nooit in een brief van haar had doen lezen, en evenmin ooit had gezegd, en die woorden waren nog bovendien onderstreept.

Miss Brown, de gouvernante der Elouts, die zeer gelieerd was met C., schreef mij later eens:" I knew all about Caroline's love troubles as she often talked to me about them and once told me her mother did not like her to walk in the grounds of Schaep en Burgh alone with you, as no young man was to be trusted; so she must have disliked you to say that. I never cared for the old lady."

881. Ik was op Elswout te logeeren gevraagd en reed Zaterdag 19 Aug.daarheen met Willem Borski en Edmond Lestapis. Omtrent deze mijn eerste logeerparty op Elswout komt het volgende in mijn brief aan Lore voor:

" J'ai passé mon Dimanche à Elswout et veux un peu te raconter comment m'a plu ce séjour. Je comprends fort bien que tu t'y sois beaucoup amusée, puisque tu y trouvais your sweet Louise, mais quant à moi, qui ne suis pas du tout lié avec Willem Borski, me trouvant cependant obligé d'être toujours avec lui, je me suis ennuyé. David van der Vliet ne pouvait pas s'occuper de moi, parce qu'il devait amuser son fils qui avait sa fête ce jour là. Heureusement Lestapis s'y trouvait aussi om eenige afleiding te geven. C'est un charmant garçon très aimable et de belle humeur et je suis bien content d'avoir fait sa connaissance. Je suis bien

882 " aise qu'il s'y trouvait, car sans lui je n'aurais pas su comment pas-
" ser la journée. Willem Borski ne dit pas un seul mot, ni en présence de
" son père ni même avec nous. Lestapis et moi nous avons abordé tout genre
" de conversation, étude, monde, société,amour,religion,voyage,tout en un
" mot, et imagine-toi que Willem n'a jamais hasardé une seule phrase.
" C'est désespérant à la longue et je me promets de ne pas revenir à Els-
" wout à moins que Henri y soit logé! Ce que tu m'as raconté de son père
" est au dessous de la réalité. Tu as décoré la tableau car je n'ai ja-
" mais vu une contrainte pareille, un gêne semblable. Je ne trouve rien
" d'aussi triste que des enfants qui craignent leurs parents à tel point
" qu'ils se méfient d'eux, et voilà pourtant l'effet que m'a fait la con-
" tenance des enfants à Elswout vis à-vis de leur père. Il se peut que je
" m'y habituerais et tâcherais de ne plus y faire attention, mais je t'as-
" sure que sans cela je ne pourrais supporter un pareil Leibeigenschaft.
" Il est vrai que le père est très taquin et despote, mais je crois ce-
" pendant qu'il y aurait moyen de lui faire entendre raison. La seule cho-
" se qui me rendait très heureuse c'était de loger dans la chambre que tu
" y occupais. Quel magnifique appartement! J'aurais beaucoup aimé trouver
" quelque relique de toi dans ce sanctuaire, mais même la grande Bible ne
" renfermait aucun souvenir que tu aurais pu y laisser.

(Het trof mij dat er te Elswout noch lendekussens, noch Zeisterwarm-waterkannetjes noch emmers bij de waschtafel waren, zoodat men altijd de knecht moest schellen om de kom in No.100 te ledigen en de kom dan niet omgespoeld terugkwam. Het warme water werd in een theeketel gebracht.)

883 " Après tout j'étais très content d'humer l'air frais de la campagne.
" Elswout est superbe, j'aime beaucoup ce terrain accidenté, mais je pré-
" fère les beaux arbres et les allées magnifiques de Schaep en Burgh."

Ik vertel voorts aan Lore dat Papa my naar Antwerpen had willen meenemen, maar dat ik had geweigerd op grond dat de Koning my had benoemd om Papa gedurende diens afwezigheid te vervangen en ik het dus niet goed vond om tegelijk het land te verlaten. Daarna sprak ik over het verbroken engagement van de Geer. Lizzy en hij hadden ruzie gehad en daarop had zij hem afgeschreven, maar het zotste was dat Lizzy hem 8 dagen vroeger de meest gepassioneerde brief denkbaar geschreven had, waarin zij hem als voor het altaar voor eeuwig trouw gezworen had.

884 Dan vraag ik Lore of zij mij helpen wil bij de mij opgelegde taak om de Geschiedenis des Vaderlands voor de Amerik. Review te schrijven. Ik had namelijk het eerste stuk terstond in het Engelsch geredigeerd, maar daar dit mij bij mijn drukke bezigheden te veel tijd kostte, en de bronnen waar uit ik putte alle in het Hollandsch waren, besloot ik het tweede stuk in het Hollandsch te schrijven en vroeg ik aan Lore of zij het in het Engelsch Wilde vertalen.

Ook deelde ik haar mede dat Maurice Luden voor de betrekking welke de Heer Borski hem bij de Holl.Spoorweg Mij bezorgd had, bedankt had ofschoon zij goed werd betaald, omdat het werk al te insipide was en louter in het copieeren van brieven en cijfers bestond, zodat hij vreesde daarbij zijn geest en zijn verstand te verliezen. Ik vroeg my terstond af of het niet mijn plicht ware daarnaar te solliciteren, afin d'avoir le pied dans l'étrier, en was op het punt om de Heer Borski er over te spreken, maar (zoo vervolg ik) j'y ai renoncé , parce que je crois qu'il vaut mieux pour ton repos et le mien de ne pas nous mettre sous la férule du vieux Polonais et de conserver notre indépendance autant que possible."

885 De 26ste Aug. ging Lore te Zeist logeeren by haar broeder Jan, die Welgelegen van zyn TanteCraeyvanger in huur had. Weinig vermoedde Lore dat dit haar 14 jaar later zou toebehoren. Diezelfde dag schreef Juffr. Thumm my dat zy in stad was en my 's avonds te 8 ure kon ontvangen. Ik was in tweestrijd of ik al dan niet de Zondag in Leiduin zou doorbrengen,
886 maar nu Juffr.Thumm in stad was, besloot ik te blijven.Ik begaf my 's avonds tegen 8 uur naar de Heerengracht en bleef met haar tot elf uur praten over alles en nog wat maar natuurlijk bovenal over Lore. Toen ik haar zeide dat ik Lore nooit had durven ten huwelijk vragen omdat ik vreesde dat zy my niet liefhad, antwoordde zy dat een man nooit behoort te vragen of een meisje hem liefheeft maar alleen of hy haar bemint. Vóórdat zy myn brief gelezen had, geloofde zy niet dat ik Lore genoeg liefhad en dacht zy dat ik door Lore's liefde gevleid tot haar was teruggekeerd, maar nu had myn brief haar overtuigd van myn liefde. Zy hoopte dat de groote zegen welke God my in Lore geschonken had, my zou verootmoedigen en nederig doen worden. Voorts vertelde zy my hoeveel Lore door myn ontrouw geleden had, hoe zy, die altyd de gensche nacht doorsliep, in dat

rampzalige jaar 1853 dikwijls gansche nachten wakker gelegen had, telkens de vermaning ontvangende om my te vergeten en zich dit ook voornemende en my toch niet kunnende loslaten, zoodat haar zenuwgestel totaal geschokt was en zy nu zoveel zwakker, minder vrolyk en levendig was dan vroeger en ook niet meer zoveel piano speelde als te voren.

Zondag 27 Aug. bezocht ik Thumm opnieuw, want met wie kon ik pleizieriger over Lore praten dan met haar ?

887 Die dag schreef David my uit Spa o.a. dat zyn engagement met Kee Willet weldra publiek zou worden, terwijl deze my juist gezegd had dat
888 zy de moed niet had om met David te trouwen daar hy te volage was.

Met de eerste Secretaris van het Nut Berkhout was ik gecommitteerd om de wet te herzien en dit kostte nogal veel tijd. Ook werkte ik ijverig aan mijn Geschiedenis des Vaderlands en genoot ik van Bungeners „Trois Sermons sous Louis XIV" en van Vinets werken. Voorts gaven my de drie faillissementen van Janssens, Köhlinger en Mozes van Praag nogal werk. Daarentegen had Papa, nu de Tweede Kamer op reces was, de belastingzaken van my
889 overgenomen en pleitte hy 4 Sept. tegen Mr Donker Curtius, die bekend was om zyn vloeken en dit zelfs onder het pleiten niet kon nalaten, in een zaak van suikerwaterstokery.

Vrydag 1 Sept. schreef ik aan Lore om haar te vragen my te vergunnen haar te bezoeken wanneer zy op haar doortocht naar den Haag om by de Forstners te gaan logeren te Amsterdam zou komen. "Pense un peu qu'il y a un " siècle que je ne t'ai vue et que je languis de te revoir and to show you " a brighter face than when I last took leave of you.(13 Aug, dus byna 3 weken geleden). Je serais d'ailleurs fort désappointé de ne pas te voir, " parce que tu sais que j'avais l'intention de venir à S.en B. vers ce " temps là, et que je ne veux pas y aller lorsque tu n'y es pas. Je devrai " donc prendre patience jusqu'à ton retour de la Résidence, waar je wel " weer heel lang zult blijven. Pas maar op dat je my niet vergeet, lorsque " tous ces beaux Messieurs et grands Seigneurs te feront la cour. J'espère " que tu feras beaucoup de progrès en Italien et toi, qui réussis si bien
890 " en tout ce que tu entreprends, tu seras bientôt à même de me rappeler " tout ce que j'ai oublié. Tu ne sais pas comme je souffre de ne pas te " voir, viens donc vite à Amsterdam et ne reste pas trop longtemps à la " Haye, want ik weet niet hoe ik het zal uithouden et tu sais fort bien " que je ne puis vivre sans toi etc. etc."

Zaterdag 2 Sept. spoorde ik naar de Vogelenzang om op het Manpad te logeren, waar ik Melle Roulet vond en Miss West, die toen nog niet door Jan v.Lennep was ten huwelijk gevraagd. Kees, zijn oudste broer, schreef aan haar vader dat hy zyn toestemming niet moest geven 1e, omdat Jan gek was en 2e, omdat hy zich ten onrechte verbeeldde dat Jan rijk was, terwijl hy niets meer dan zyn vaderlijk erfdeel bezat hetwelk niet meer dan f.30000.- bedroeg, en zelf geen cent verdiende. Maar het baatte niet en Miss West was al te blij om haar positie te verbeteren. Dat Jan smoorlijk verliefd was verwonderde niemand want zy zag er snoeperig uit. Iedereen weet dat zy doodongelukkig geweest is. Jan bleef gek, moest na zyn huwelijk te Siegburg bij Bonn en te Zutphen opgesloten worden en deed, als hy thuis was niets dan kinderen verwekken (van de zeven zyn er nog 5 in leven), eten en lelijke verzen maken.

891 Ik schoot weer met pistool bij Dik en liep met dezen naar Zonneveld, een der jachtopzieners van Boekenroode.

Zondag 3 Sept. hoorde ik Gewin te Heemstede preken en 's avonds een concert te Zandvoort, waar Herman het druk had met Elise en Bertha van Wickevoort Crommelin, die later trouwden met Maan Crommelin en met Go van Hardenbroek. Lore hoorde die dag Beets te Utrecht preken. Maria schreef haar o.a. het volgende:

S.en B. 3 Sept '54

" Chère Veuve, La correspondance n'est pas bien active " cette fois n'est ce pas? Maar wat zal ik je zeggen, lust tot de vermaken " die de behandeling der pen opleveren, heb ik niet en zelfs het schryven " aan myn weduwe kost my moeite. Merci ma toute précieuse pour tes bonnes " gentilles lignes qui, venant da ta belle main, en ont rehaussé le plai- " sir. Tu es une bonne chère de ne pas me laisser célébrer le mémorable " jour de ma naissance (zy zou 6 Sept 18 jaar worden) toute seule, car " sans toi en pareil jour je suis complètement seule, j'en ai fait l'amère " expérience l'année passée, et dorénavant je saurai fort bien me passer de " pareille fête. Je trouve bien agréable que Jean et Con viennent aussi, " car alors je pourrai les remercier de bouche pour leur cadeau. Ik geloof " dat het magertjes voor my zal zijn, du moins Miss ne sait encore rien,

892 " Anna n'a plus le sou après avoir payé ses 50 robes, (Tot haar laatste 78ste levensjaar heeft Anna zich aan toiletten arm gekocht). et Maman " prétend être penniless cette année, ainsi la récolte sera passablement " maigre je suppose. Ne dirait-on pas en lisant ceci que j'ai le coeur le " plus intéressé du monde et pourtant quiconque me connait n'a plus de dou- " te du contraire. Comme Miss a joui de ton mari n'est ce pas? Elle est re- venue ravie, enchantée, enthousiasmée, abasourdie de tout ce qu'il lui avait dit, il a fait un progrès immense dans son coeur par ses deux conversations " et cette idée de manque d'amour à ton égard qui l'obsédait avec tant " d'opiniatreté l'a enfin et heureusement complètement quittée. Het werd " ook wel een beetje vervelend op het laatst. Quelle jolie lettre ton père " a écrite! Je croyais sûrement qu'il viendrait aujourd'hui, parce que en " trotillant à l'église avec Taan je l'apercus dans la diligence, il nous " salua très aimablement comme des soeurs de sa bonne fille Caroline.

893 " Nous aurons les Corver demain ainsi que Monsieur van Lynden (Rein v.L. vanBeetsterzwaag, ook al een beau van Agnes). Tante Voombergh après demain, " vous autre Mercredi, dus alle dagen feest. Er zal ook eens naar de Kamp " van Sijs gegaan worden van de week, maar jy hoeft niet mee jonge dame, " want je bent er zeker al geweest en je hebt doorgaans genoeg pleizier in " je leven. Zóó'n man!! wel heden me tijd nog toe, en dan nog niet tevre- " den, wel nou nog mooier! Adieu chou, je commence à divaguer, embrasse mon " parrain et ma marraine pour moi et pense quelquefois si tu peux à tu " sais bien."

Maandag 4 Sept sprak ik Juffr. Thumm opnieuw en zeide ik haar dat ik van plan was om Lore in den Haag te komen bezoeken, maar zy ried my vooraf aan Tante verlof daartoe te vragen, waarop ik hernam dat ik tevoren wist dat deze het niet zou toestaan, daar zy altijd alles weigerde.

Papa pleitte tegen Mari s'Jacob in een zaak tegen de West Indische Mij, die bekeurd was wegens het aangeven van tabak als ongefabriceerd, terwijl de Administratie beweerde dat zy gefabriceerd was.

894 Op 7 Sept. deelde Jan v.Lennep my mede dat hy van plan was Miss West ten huwelijk te vragen enmet haar in Westenberg te gaan wonen, en 10 Sept werden de engagementen publiek van Dik van Lennep en de beeldige Agnes Deutz, van Volkert Barnaart met Annette van Lennep en van Henri Enschedé een pracht van een man, met haar zuster Henriette van Lennep, die er allerliefst uitzag. Agnes Deutz schonk, na ettelijke jaren gewacht te hebben, haar man achtereenvolgens 4 zoons en 4 dochters, maar hy leidde later een slecht leven; Volkert en Annette kregen slechts één kind, Anna, getrouwd met Lukas Boreel, eigenares van Woestduin, en de Enschedés bleven kinderloos.

Vrijdag 8 Sept. schreef my Jan de Geer, die op Hilverbeek logeerde, dat Lore de volgende dag in stad zou komen om naar den Haag te gaan. Zy had dit aan Piet Six gezegd omdat zy het my niet mocht schrijven, en zo had ik gelegenheid om Lore op haar doortocht even te spreken. Zy liet my toen beloven een jachtakte te nemen omdat zy wilde dat ik meer beweging nam. Ik had my juist voorgenomen om niet te jagen ten einde meer te kunnen werken, maar nu Lore het my gevraagd had wilde ik het haar niet weigeren. Ik spoorde 's avonds te 6 ure naar Vreeland en liep vandaar in $1\frac{3}{4}$ uur

895 naar Hilverbeek, een lange vervelende weg, waarop men geen sterveling ontmoette. Zondag ging ik 's avonds naar S.en B.met Jan Six, die zeer chaud was met Ottilia Wrangel. Tante van Loon en Agnes waren beiden heel lief met my, en nu Lore afwezig was, behoefden zy ook niet boos te kijken, maar ik was uit mijn humeur omdat ik, nu er vier weken verlopen waren sedert myn laatste bezoek het recht gehad had Lore te vinden.

Maandag 11 Sept at Charles van Lennep, Zweedsch consul te Smyrna, by ons en kreeg ik een gedrukte kaart van de President van het Hof, waarbij hy my als verdediger aan John Gibbs, een Engelsman, toevoegde.

De volgende dag zond Hendrik my een uit een brief van Lore aan zyn vrouw gescheurde bladzijde die het volgende bevatte:

"Comme je n'ai vu Maurice que pendant une petite heure, j'ai oublié "la moitié des choses que j'aurais voulu lui dire, et à présent, chère, je " te charge de lui faire un message de ma part. J'aimerais que tu lui di- " ses que je veux qu'il mange tous les jours un petit morceau de gingem- " bre. Je te vois déjà riant de tout bon coeur de cette commission, maar " ik ben er toch zeer op gesteld parce que le Hofrath de Leuw nous a dit " l'année dernière qu'on ne peut rien faire de mieux pendant le temps de " choléra, et comme Maurice n'a pas été tout à fait bien ces derniers

896 " temps, j'aimerais extrêmementqu'il voulût suivre ce conseil, quand même " ce ne serait que pour me faire plaisir. En tous les cas ce n'est pas un " remède très désagréable à prendre.

" Veux-tu lui dire aussi que je ne veux plus le tourmenter au sujet
" de la chasse, que si vraiment cela l'ennuie il ne doit pas chasser, car
" en ce cas là le but, dans lequel je le lui proposais, ne serait pas at-
" teint. Mais si je suis assez aimable pour céder cette fois-ci, il doit
" de son côté me promettre de prendre tous les jours autant d'exercice que
" possible et de quitter très souvent la ville pendant ce triste temps de
" foire et de choléra. Want ik kan het niet helpen dat ik zeker geloofdat
" hy nog eens erg ziek zal worden indien hy niet van régime verandert; men
" behoeft hem maar even aan te zien, zóó slecht zag hy er toch vroeger niet
uit. Zeg hem tevens dat hy het wel moet apprecieeren dat ik zo van myn wil
" afstand doe, want dat het my eigenlijk veel moeite kost, and then add a
" kind little word to all this will you?"

Ja dat was het vervelendste van onze intercourse of liever van ons gemis aan intercourse, dat wy elkander zo zelden en dan nog zo kort ziende allerlei vergaten te zeggen en het verboden was te schrijven; ik overtrad
897 dit verbod nog wel eens, maar Lore was veel te gehoorzaam om te durven schrijven.

Diezelfde dag zond ik Lore een lange brief van 10 blz. naar den Haag om haar voor haar liefde en belangstelling in myn gezondheid te bedanken en te zeggen dat ik reeds een jachtakte genomen had en ook trouw het stukje gember zou opeten, hetgeen my gemakkelijk viel daar ik de sleutel der provisiekamer had. Tevens schreef dat de enige oorzaak vanmyn slecht uitzien deze was, dat ik in een voortdurende agitatie en spanning leefde, daar ik zoveel zaken aan myn hoofd had en steeds moest oppassen my bij het stellen van memories, dagvaardingen en adviezen niet te vergissen, terwijl ik my voor de pleidooien moest prepareren en steeds met smachtend verlangen uitzag naar het ogenblik waarop ik haar zou wederzien.

Nu zou ieder ander meisje aan zulk een tedere brief geen weerstand hebben kunnen bieden, en Lore schreef immers zelve in haar journaal van 1853, toen zy de brieven van Beels aan Agnes gelezen had, dat zy voor zulke gepassioneerde woorden bezwijken zou, maar nee, één jaar later bezweek zy niet, want myn brief bleef onbeantwoord. 't Enige wat ik vernam was, toen
898 ik Zondag 17 Sept op S.enB. naar haar ging informeren, dat er goede tijding van haar was, terwijl ik gehoopt had dat men my een brief van haar of althans een gedeelte daarvan zou voorlezen, maar byzonderheden vernam ik niet.

Woensdag 13 Sept voer ik per stoomboot naar Hoorn waar ik met de advokaat Faber een conferentie moest hebben over de zaak van het Domeinbestuur tegen Wals en de Boer. De volgende ochtend keerde ik per boot van 7 ure terug en vernam ik dat myn failliet Mozes van Praag, die in de Paksteeg een balletjesaffaire uitoefende en voortvluchtig was, teruggekomen was. Dit gaf my veel werk. Tevens had ik een lastige zaak tegen de cargadoor Fabricius onder handen, die bekend was wegens onjuiste of valse aangifte by invoer. Zyn advokaat was Mr C.D.Asser, die vooral in kwesties van aanvaring en averij geraadpleegd werd en in zyn studeerkamer een grote bak vol water had waarin scheepjes zwommen. Ik had hem vroeger eens bezocht en dit gezien. Mr Asser werd later Raadsheer in het Gerechtshof te A. en eindigde als Lid van de Hooge Raad. De advokaat van Nierop wist my altijd te zeggen of een arrest van het Hof al dan niet door Mr Asser gesteld was; kwam het woord "daargelaten" er in, dan zeide hy:" Dat arrest is van Asser "want die durft nooit de kwestie decideren,"

899 Maandag 18 Sept schreef Piet Six my dat Lore Woensdag van den Haag zou terugkomen en Dinsdag bracht ik een briefje op de Heerengracht om te vragen of zy my de volgende dag te 12 ure kon afwachten, daar Louise van Loon-Borski my verzekerd had dat Lore tot 5 uur in stad zou blijven. Daarop antwoordde zy my Woensdag:"Mon cher M., Comme nous partons déjà
" quart après dix pour S.en B. je ne puis te recevoir à midi mais serais
" bien aise de te voir un moment si tu veux venir si tôt. Ta dévouée C."

Ik snelde naar de Heerengracht en had nog een heerlijk entrevue met haar maar veel te kort. 's Avonds moest ik een allervervelendste gecombineerde vergadering der beide departementen van het Nut bijwonen en de volgende dag het gesprokene notuleren. Al meer en meer kreeg ik het land aan dat Nut, waarvan de geest ultra-rationalistisch was, zodat op voorstel van de predikant Spijker met meerderheid van stemmen besloten werd ook Joden toe te laten, ofschoon er in de Statuten stond dat alleen hy die Chr. beginselen voorstond lid kon worden.

Jan de Geer schreef my dat zyn engagement ondanks zyn pogingen tot verzoening, verbroken was.

Donderdag 21 Sept pleitte ik in belastingzaken te Haarlem van 10½ tot 12½ tegen Mr Willekes Macdonald, vader of grootvader ven de tegen-

woordige teringachtige advokaat. Ik had kennis gemaakt met de advokaat
900 van der Meer de Wijs, broeder van de Kantonrechter. Deze laatste was even dom als de advokaat knap was en laatstgenoemde was zo vriendelijk my meermalen van raad te dienen. De arme man had de tering, hoestte en gaf veel op en toch rookte hy delicieuze sigaren, waarop hy my telkens onthaalde. Hy had een grote consultatieve praktijk want pleiten deed hy zelden meer. Zyn zuster was met de advokaat van der Breggen getrouwd en hy woonde heel ver weg op het Singel. Wat ik in die jaren vóór myn huwelijk heb afgelopen is ongelooflijk en het was meestal hollen, zodat Lore my aan haar overzij ziende rennen, in haar journaal schreef:" Comme il court !"

Ik wil nu nog iets uit een brief van Lore aan haar moeder van Zaterdag 16 Sept aanhalen:

La Haye 16 Sept 1854.

"Ma chère petite Mère, Je viens vous annoncer une nouvelle qui vous
" fera sauter de joie jusqu'au plafond et qui vous réjouira le coeur.
" C'est que nous allons revenir à S.en B. Mercredi prochain. N'est ce pas
" bien plus tôt que vous ne pensiez? Je vais vous en dire la raison. M.et
" Mad.Forstner comptent partir Mercredi pour Aix où Monsieur doit prendre
" les bains. On nous chasse donc et nous devons partir quoiqu'à regret.
901 " Melle Thumm a écrit au Manpad pour demander si l'on veut de nous Mardi.
" Si la réponse est favorable nous espérons trouver un billet depuis S.enB
" Mardi soir en ville pour nous apprendre comment nous devons retourner à
" la campagne le Mercredi. Ne nous faites pas revenir par le premier con-
" voi parce que je veux acheter des souliers à Amsterdam. J'espère que la
" soirée chez M.van Bylandt aura encore lieu Lundi, parce que je ne renon-
" cerais qu'avec peine à ne pas entendre M. Ernst Lubeck, surtout puisque
" son père nous a raconté qu'il comptait partir en Novembre pour Paris
" afin de s'y fixer pour tout de bon si le séjour lui plait, sans quoi il
" retournerait en Amérique, et ainsi la chance de l'entendre encore ne se-
" ra pas grande. J'ai eu une leçon du vieux M. Lubeck Mercredi soir et
" espoire en avoir de nouveau une ce soir. C'était une délicieuse leçon,
" il était bien sévère ne me faisant grâce d'aucune note fausse ou indis-
" tincte, mais en même temps très indulgent et aimable. Je lui ai joué
" le Moïse et il a eu la bonté de me dire que j'avais fait d'énormes pro-
" grès depuis l'année passée et que mon aanslag s'est beaucoup amélioré,
" mais que je dois prendre garde à jouer lentement et avec une main d'a-
902 " bord, puisque mes passages étaient quelquefois indistincts. Quel dommage
" que je devrai déjà prendre Lundi ma dernière leçon, car vous ne savezpas
" comme elles sont agréables. Lundi prochain nous assisterons à l'ouver-
" ture des Chambres et M. Forstner a eu la bonté de nous procurer quel-
" qu'un qui nous conduira à la salle où nous entendrons le discours du Roi.
" Nous avons eu la visite de M. Bocher qui, suivant son habitude nous a
" tenu un monologue, aucune de nous trois ayant la hardiesse d'ouvrir la
" bouche en sa présence.

"Je suis bien heureuse qu'il fasse beau temps aujourd'hui pour favo-
" riser la chasse de Maurice. Car imaginez vous que j'ai pourtant réussi
" avec une peine inouïe à lui faire faire ce que je veux. Il m'a écrit
" qu'il se laissait fléchir par mes influences et je veux absolument vous
" lire ce qu'il en écrit to show you how nice he is. Vous l'avez eu Diman-
" che n'est ce pas? Il a eu tant de plaisir à causer avec vous m'a-t-il
" écrit. Et à présent je viens vous demander une faveur que j'aimerais tant
" que vous m'accordiez. Maurice n'a pris le permis de chasse que pour me
903 " faire plaisir. Ne pourrais-je pas lui payer la moitié de ses frais de
" chasse? N'allez pas vous inquiéter pour ma bourse, je puis parfaitement
" le faire avec mon argent d'Octobre et cela me ferait tant de plaisir de
" lui aider à remplir ce trou dans sa bourse. Vind je 't goed liefste Moe-
" der? Je weet niet hoe gelukkig je my zou maken indien je ja zeidet.
" Votre dévouée et obéissante fille C."

Tante van Loon weigerde haar toestemming te geven en hierin had zy geen ongelijk daar Lore haar maandgeld wel nodig had. Zy was gewoon van de f. 120,- welke zy alle drie maanden ontving, een vierde ad pios usus af te zonderen en voorts, in geval zy stof voor een japon of voor iets anders gekocht had, een zeker bedrag voor het maakloon in een papiertje te wikkelen en op zijde te leggen, en alles in dier voege te regelen dat zy nooit gelijk Agnes en Maria schulden had en aan haar moeder geld behoefde te vragen. In elk geval vind ik de begeerte van Lore om my te helpen allerliefst.

Nu ik Lore Woensdag in stad gesproken had moest zy dit aan haar moeder bischten en daarom verzocht zy my de volgende Zondag niet buiten te

komen maar dit nog één week uit te stellen. Ik vond dit onredelijk en antwoordde dat ik haar verzoek niet kon inwilligen daar ik al de vorige Zondag het recht had gehad om buiten te komen en de korte entrevue te Amsterdam daarvoor niet in de plaats kon treden, maar een paar dagen later be-
904 sloot ik toch maar overeenkomstig haar verlangen te handelen, alweer uit vrees voor een herhaling der scène van 13 Augustus. In vind nu dat ik in die drie jaren 1854 - 1856 een flauwe lammeling geweest ben en myn vrienden drongen er by my op aan om my meer te doen gelden, maar zy hadden Tante van Loon nooit kwaad gezien, en ik was altijd bevreesd dat zy myn omgang met Lore nog meer zou beperken en durfde dus niets wagen. Het was echter geen leven Lore zó zelden te mogen zien. Het maakte myn en ook Lore's zenuwen aan de gang en Tante behoefde waarlijk niet te vrezen dat ik te veel zou komen daar ik overkropt was van werk.

Ik bleef dus die Zondag 24 Sept in stad en ging naar gewoonte bij Jamieson ter kerke die over het visioen van Jesaja 6 preekte. Dat ik niet naar de Franse of Holl. kerk ging had hierin zijn grond dat de Waalse predikanten ontzettend lang en vervelend preekten en de Holl. op een paar na allen rationalisten waren, terwijl Jamiesons preken uiterst kort waren en de dienst eerst te half elf begon.

25 Sept pleitte ik voor het Hof i.z. de Administratie contra Fabricius en om 5 uur voer ik naar Alkmaar, waar ik by van Maaneb logeerde en, en Dinsdag belastingzaken had te behandelen. Die dag werd Jan van Lenneps engagement met Caroline West publiek.

905 De volgende dagen moest ik my onledig houden met het stellen ener memorie van grieve tegen een vonnis van de Rechtbank te Hoorn, waarbij de Burgemeester van Enkhuizen in 't gelijk gesteld was in een procedure over de ettingen (het grasgewas) van de dijk langs de Zuiderzee, waarvan het Domeinbestuur de eigendom vindiceerde. Mr Brugmans beloofde my myn memorie na te zien zodra die gereed was. Nu moet men weten dat het Domein een possessieve actie had ingesteld en daarvan dus geen appel was. Intussen had de advokaat van Enkhuizen dit niet by memorie van antwoord aangevoerd en vernam ik later van de Griffier by het Hof Mr Goedkoop, dat hy de eerste was geweest, die er het Hof op attent gemaakt had. Ik was te dom om het te weten en behandelde de zaak dus als ware het een petitoire actie, studeerde dus ijverig in het Charter-en Groot Plakkaatboek van Mieris, in de Handvesten van Enkhuizen, in het Traktaat van de Domeinen, in van der Pots Verhandeling over de Verponding, in Kluits Holl. Staatsregeling en Arends Vaderlandsche Geschiedenis, in Stratinghs Oudheden van Kennemerland, terwijl ik Neef Henrick van Lennep verzocht de kaarten voor my over te tekenen. In dat proces legde Mr van Nierop, advocaat van Enkhuizen, een copie voor van de op Alva's last vervaardigde kaart van N.Holland. Ik ging natuurlijk ook naar Enkhuizen om de gronden te inspecteren en naar den Haag om met de Referendaris der Domeinen te confereren.

906 Vrijdag 29 Sept begaf ik my naar Hilverbeek en Zaterdag joeg ik weer met Hartsen en de Heren Janssens en Matthes. 's Avonds wandelde ik met Jan Six naar S.en B. maar Lore kon ik niet alleen te spreken krijgen. Zeven weken waren er verlopen sedert ik haar op S.en B. ontmoet had ! Zondag 1 October zag ik Lore opnieuw doch vergezelde Tante ons weer op de wandeling, hetgeen onbeschrijflijk vervelend was. Cees Hartsen liet zy ganse dagen alleen met Lore, maar my gunde zy het ter nauwernood!

Kende Lore kende myn besluit om aan de failliet Janssens f. 1000,- te lenen goed en herinnerde my aan myn belofte om haar een exemplaar myner dissertatie te geven, waarvan enkele exemplaren alleen de voorrede bevatten en voor 't overige niets dan wit papier, zodat ik die gedeeltelijk met iets liefs voor Lore kon invullen.

907 Dinsdag daarop woonde ik aan het Hof de behandeling der crim.zaak van Johan Heinrich Kemper bij, die zich aan de afschuwelijke moord van Vrouw Prikwinkel en haar kinderen in de Diemermeer had schuldig gemaakt door ze met een bijl dood te slaan ten einde zich van een klein bundeltje kleren meester te maken. Mr Hartogh had de zaak als Subst. Off. behandeld en daar Kemper in een visserspink naar Londen gevlucht was, onbegrensde volmacht van de Minister van Justitie ontvangen om de moordenaar te zien in handen te krijgen. Hy had toen twee inspecteurs van politie naar Londen gestuurd en deze wisten met behulp van detectives Kemper te vinden. Intussen bestond er destijds geen uitleveringstraktaat met Engeland en uit dien hoofde verzon de politie hem op een Holl. schip te lokken dat in de Catherine Docks lag en daarmede naar Amst. terug te brengen. Toen hy er kwam begaf de Off.v.Just. Mr Boot zich naar hem toe met de bijl, waarmede de moord gepleegd was en vroeg hy hem of hy de moordenaar was,

908 en toen Kemper koelbloedig Ja! antwoordde, hief Mr Boot in woede de bijl op als wilde hy Kemper doden, hetgeen de omstanders zeer verbaasde, daar de Officier om zyn grote zachtmoedigheid bekend stond en daarom by het volk de naam had van Juffrouw Boot. De booswicht werd ter dood veroordeeld en opgehangen. De executie moesten de Raadsheer Wiardi Beckman en de Subst. Griffier Dijkers bijwonen. Ik geloof dat Kemper de laatste geweest is die de doodstraf heeft ondergaan, maar hy verdiende die ten volle.

Zaterdag 7 Oct. joeg ik voor 't eerst in Elswouts duinen, eerst met Willem Borski, later met David van der Vliet en de Heren Mijnssen en Croockewit. Willem en ik waren al te 7 ure in 't veld, 1e om de anderen vóór te zijn en 2e uit vrees dat zijn vader hem op het laatste ogenblik
909 naar Amsterdam zou zenden. 's Avonds zeide de oude Heer my dat hy alvorens my te logeren te vragen, informaties omtrent my had ingewonnen en dat deze gunstig waren; en Mevrouw Borski vertelde my in vertrouweh dat zy Lore of Line, zoals zy haar altijd noemde, gaarne tot schoondochter had gehad. Ik had die dag 3 hazen, 5 konijnen en 1 patrijs geschoten. Willem Borski, met wie ik, na bij Ds Gewin te Heemstede gekerkt te hebben, 's middags in de plaats liep, vond ik al meer en meer insignifiant.

Woensdag 18 Oct was ik niet in staat om iets uit te voeren uit agitatie en pleizier van Lore de volgende dag terug te zien. Die volgende dag vierde Lore haar 21ste verjaardag. Wat was zy nog jong en hoeveel had zy al doorleefd. Hoe gehheel anders brachten wy deze dag door dan een jaar geleden toen wy door eigen schuld gescheiden leefden en zy al meer en meer gedrongen en gedwongen werd om my te vergeten, terwijl myn hoop werd aangewakkerd door Hendrik, die my voorstelde op haar gezondheid te drinken. En thans waren wy weer vereenigd en dat voor eeuwig. En Tante was ook vriendelijk en vond goed dat ik niet alleen Donderdag en Vrydag op S.en B. kwam maar ook Zondag. Ik gaf aan Lore myn dissertatie en een bracelet, waarop haar broer Willem de niet zeer vriendelijke uitval deed:" Dat werd tijd !"Ik had natuurlijk moeten opsparen om de bracelet te kopen en kon die dus niet vroeger geven. Thans (1900) draagt Miek hem.

910 Hoe Lore hierover dacht lees ik in myn agenda welke ik Donderdag avond by haar achterliet en waarin zy schreef, my schrijvende invoerende: "Te 1 ure naar S.enB. C. gefeliciteerd en in plaats van het daarbij te la-
" ten, de gekheid gehad haar een magnifieke bracelet te geven. Eén ding is
" zeker! Dit zal de laatste keer zijn dat ik haar zó verschrikkelijk be-
" derf! Haar gelukkig gemaakt door haar de historie van Köhlinger te ver-
" tellen (Ik had aan myn failliet Köhlinger f. 90,- geleend) Plechtige
" belofte haar nimmer iets te verbergen en zelfs nooit lust te hebben om
" façons te maken haar iets te vertellen."

Vrijdag 20 Oct vulde zy in myn agenda in: "Te 8 uur naar de Heer
" Janssens te Hilversum gereden, dien ik in bed vond. Met hem tot 11½
" gejaagd. In de regen naar Hilverbeek terug gewandeld, doornat! 's Avonds
" naar de Voorbereiding, één gezang niet meegezongen, naderhand naar S.enB.
" Met C. gepraat, maar haar niet erg goed begrepen toen zy het over de hy-
" pocrisie had. Ik wou dat zy zich met een beetje meer gemak uitdrukte en
" niet zo verschrikkelijk geëmbrouilleerd was ".

Zaterdag joeg ik opnieuw met Janssens tot 4 uur en schoot ik 2 hazen, 2 konijnen en 1 patrijs, de vorige dag 1 haas. 's Avonds trachtte ik in Vinet's Litérature Française te lezen, maar werd ik telkens gestoord door Jan Six die my voorlas uit een boek van Dr Wolff over de invloed der chemie
911 op de landbouw, waarin hy o.a. beweerde dat humus geen volstrekt vereiste is om planten te doen groeien. Zondag gingen Lore en ik naar de bediening te 's Graveland en mocht ik op S.enB. blijven eten. Haar nu beter begrepen. De oorzaak harer droefheid had niets met hypocrisie te maken. Elle s'était trouvée indigne de tant de bénédictions, mais les pleurs l'avaient soulagée. Plus une âme est bénie plus elle sent ses péchés et le besoin de vivre de grâce.

Maandag 23 Oct keerde ik vroeg naar Amst.terug en werd ik als advocaat pro Deo toegewezen aan de Wed.Pot, wier man door het instorten der pakhuizen aan de overzijde van het huis mijner ouders verpletterd was. Op een ochtend aan 't ontbijt zijnde hoorden wy een ontzettende slag en konden wy niets onderscheiden, daar een dikke stofwolk de gehele gracht vervulde. Wy vlogen het huis uit en zagen van lieverlede dat de in aanbouw zijnde pakhuizen schuins over ons waren ingestort en er een man naar het huis van de chirurgijn Verboon op de volgende gracht werd weggedragen.

Later bleek dat er nog andere werklieden onder het puin bedolven lagen, van wie een, Pot, het leven verloren heeft. Al spoedig werd door de gewonden een actie ingesteld tegen de aannemer, en de weduwe Pot wilde dit voorbeeld volgen. Ik meen my te herinneren dat het proces in 't voordeel van
912 de aannemer afliep, daar noch zyn schuld noch die der metselaars of timmerlieden bewezen werd. In elk geval begon ik met Ds Sluyter, die zich het lot der weduwe Pot had aangetrokken, voor haar te collecteren en zamelden wy een vrij belangrijke som in.

's Avonds luisterde ik in het Nut naar Adama van Scheltema's nieuwe dichterlijke vertaling van het boek Job.

Diezelfde 23 Oct 1854 begon Lore een journaal te schrijven. Ik had haar dit verzocht om later te weten hoe zy haar dagen had doorgebracht en voortaan zal ik nu en dan gelegenheid hebben daaruit het een en ander aan te halen. Van die dag schrijft zy:" Gelukkig gevoeld en toch de dag lang " gevonden," en besluit zy met de Psalmwoorden:" Wat zal ik den Heer vergelden voor al Zyn weldaden aan my bewezen?".

Op 3 Nov kwam Lore in stad om Hendrik te feliciteren met diens meer-
913 derjarigheid en bleef zy tot Zaterdagmiddag, maar ofschoon ik myn best deed om haar te ontmoeten zo gelukte dit niet. Later vertelde my Mevrouw van Lennep-vanLoon dat zy haar had te logeren gevraagd maar dat Tante dit had geweigerd. Eerst in Juni, toen Lore my haar Journaal gaf, las ik daarin dat ook Henriette Insinger haar te logeren had gevraagd, maar zy geweigerd had zonder daarvan de reden op te geven.

Ik vond het amusant in haar Journaal te lezen dat zy dagelijks optekende hoe lang of hoe kort zy piano gespeeld had, en hoe zy dan op Thumm's verzoek te kort naar haar zin studeerde. Donderdag 26 Oct schreef zy: " Kamer gestofd; à cause de cela me suis-je donné le luxe de jouer pendant deux heures de suite." Ook schreef zy gewoonlyk, als zy het wist, op wat ik deed, b,v,"M.by de Heer Dornseiffer" of "M eet by Hendrik". 24 Oct. schrijft zy dat het haar trof hoe Salomo op zyn gebed om kennis en wetenschap vier zegeningen ontving, niet slechts wat hy gevraagd had maar bovendien rijkdom, goederen en eer. 26 Oct vergelijkt zy een hoogst oppervlakkig betoog van Boucher in zyn Harmonies de la Croix over Gods liefde en des mensen plicht om Hem lief te hebben met de verheven woorden van Monod indiens preek "Dieu est amour."

27 Oct schrijft zy:" Voornemen om niet by Djé te gaan logeren nogal
914 " moeite gekost. Lonely en gedecourageerd gevoeld, meer gestemd tot hui-
" len dan tot lachen; mynbesluit aan Mama aangaande het logeren by Hen-
" riette meegedeeld; zy vond het natuurlijk goed, begreep my echter niet
" volkomen." Ik vermoed dat Lore niet wilde gaan omdat zy vreesde my niet genoeg naar haar zin te zullen zien of my van myn werk te zullen afhouden, maar het was vreemd.

Zaterdag 28 Oct schreef zy:" Temps magnifique! Quel dommage que tous " les chasseurs n'en profitent pas. M. aurait dû aller à Elswout, empê-
" ché à cause de la mort de Mad. David Borski-Insinger. Pourquoi ne va-t-il donc pas au Manpad ou à Leiduin au lieu de rester en ville?"

Zondag 29 Oct.:" De nouveau frappée de voir que partout dans la Bi-
" ble il est commandé à l'homme d'aimer sa femme, et nulle part à la fem-
" me d'aimer son mari. Il est vrai que ce qui surtout tient la femme dans
" la soumission, c'est qu'elle aime, amour qui naît peut-être de sa dé-
" pendance et de sa faiblesse, et qu'elle ne peut obéir, vraiment obéir sans aimer. Mais serait-ce parce que l'indépendance, qui est propre à
" l'homme, lui fait moins sentir le besoin d'aimer, ou bien serait-ce parce que la femme a un besoin tellement impérieux d'être aimée que
" Dieu répète si souvent à l'homme d'aimer sa femme comme Christ a aimé
915 " Son église et a donné Sa vie pour elle?"

Dond 2 Nov. "Met Mama naar Amsterdam. Japon gekocht, veel te mooi. By " Henriette gegeten en M. niet gezien."

Vrydag 3 Nov: "Met Mama by Tante Cateau die my wilde te logeren hou-
" den en my zeer presserde, maar ik had er niets geen lust in en Mama zei-
" de: Je woont in een te slechte buurt; ik zal haar maar weer meenemen.
" M. voorby zien gaan, naderhand ontmoet. Ik was op van vermoeidheid."

Waarom Lore haar Tante's invitatie weigerde kan ik niet gissen. Dat genoegen had zy my wel mogen maken.

Zaterdag 4 Nov schrijft zy:" Na het eten met Louky in de gang ge-
" walst om haar te verwarmen. Weer heel zwak en slap gevoeld. Ik hoop
" dat Dr van Bylandt's profetie vervuld wordt en het zonder zeebaden moge
" aflopen; voel my eigenlijk toch niet veel sterker dan deze zomer; din-
" gen waarvoor ik vroeger de hand niet zou hebben omgedraaid, epuiseren
" my nu compleet."

Deze zwakte was het noodlottige gevolg van het in 1853 ondergane leed, dat haar zenuwgestel totaal had geschokt.

916 "M. naar Hilverbeek heden avond. Waarom kwam hy niet gisteren jagen? " He is really aggravating."

Zond 5 Nov. "Naar de kerk. M. by het uitgaan een minuut gesproken; " door Mama en door Tante Philippine de gehele weg door geplaagd dat hy " nog op S.enB. zou komen. Je connais mieux mon monde et y étais persuadée " qu'il ne viendrait pas. Mama zeide my naderhand dat zy het zeer appre- " cieerde indien hy niet kwam, maar de ganse dag door de gehele familie " geplaagd."

Hierby tekende ik in Lore's Journaal aan:" Alweery allervriendelijkst " van je famille. Je Mama zou my lief ontvangen hebben indien ik gekomen " ware!!" Hoe kon Tante zo unfeeling zyn om Lore te plagen in plaats van my ten eten of te dejeuneren te vragen ?

" Si j'étais Lizzy," zo vervolgt Lore, " je me mettrais à douter de " son affection, mais heureusement j'ai plus de confiance en lui. Willem, " Hendrik et Willem Borski hebben tot 2 uur gejaagd. I do not like that " at all, et je crois que c'est très mal d'employer son Dimanche à chasser. " Ik verlang er naar dat M. naar Amsterdam terugkeert. Je n'aime pas du " tout le savoir si près de moi sans le voir."

En toch was Tante, die dit wist, wreed genoeg my niet te vragen. Ik tekende die Zondag in myn agenda op:" Naar de kerk te 's Graveland. Preek
917 over: In Uwe hand zijn onze tijden. Lore gezien maar eigenlijk niet gesproken. Ze zag er niet zo goed uit als voor 14 dagen. Zo dicht by haar en haar niet te mogen zien is ondragelijk." Ik had my namelijk gevleid dat Lore aan haar moeder zou vragen of ik op S.enB. mocht komen, maar dit durfde zy niet doen, wel wetende dat Tante ook dit zou weigeren.

Een paar dagen later schrijft Lore:" Brief van Louky die my zegt dat " M. het heel naar vond zo dicht by my te zijn en niet te kunnen komen. " This made me very happy because I had just that same unpleasant disa- " greeable feeling, and though I hoped and trusted we had sympathy that " day, it is nice to hear the assurance of it. I like my bracelet every " day better, when I look at it his affection becomes something so real, " and when I feel a little lonely or sad, the sight of my bracelet is in- " deed a comfort."

Vrijdag 10 Nov. ging ik op Elswout logeren, waar Hendrik en Louise gelukkig ook waren, en ik in myn kamer een Bijbel vond, cadeau van Lore met een door haar gewerkt signet. Zaterdag joeg ik met Hendrik en Willem Borski en schoot ik 1 haas,1 konijn, 3 hoenders, 1 houtsnip en 1 watersnip. Zodag schreef ik aan Lore om haar voor de Bijbel te bedanken, waarby ik zo gaarne een briefje van haar hand had gevoegd gezien, maar ach ! zy had
918 weer niet durven schrijven. Lore had van haar oudste broeder enige lessen in het Italiaans gekregen en studeerde daarin elke ochtend, terwijl er nu en dan Ital. volzinnen in haar journaal voorkomen. Evenzeer studeerde zy elke ochtend piano en ik heb vaak het geduld harer moeder bewonderd, die in Amsterdam in de zaal zat waar ook de piano stond, dat zy dagelijks naar die gammes en het tot vervelens toe herhalen derzelfde moeilijke passages moest luisteren. Eenmaal komt in haar journaal voor:" De ganse vorige week niet gespeeld !" Ik heb reeds eenmaal gezegd dat zy uitsluitend moeilijke stukken studeerde van Beethoven, Mendelssohn, Liszt, Chopin, Niels Gade, enz.enz. maar geen enkel deuntje, geen enkele opera kon spelen met uitzondering van de Puritani.

Zaterdag 11 Nov schreef zy:" Na het eten hard aan myn kraag gewerkt " voor Louise; zóó moe dat ik opeens op myn stoel in slaap ben gevallen, " net alsof ik op de jacht geweest ware. Door Willem gewekt en met hem ge- " speeld, doch zóó slaperig dat ik vroeg in bed ben gejumpt."

Zondag 12 Nov.:" Door Insinger gepresserd om morgen met hem mee te " gaan, desnoods incognito en tot Donderdag thuis te blijven, but I de- " clined the invitation, because if I come I like to do it openly et non " en cachette.

919 Maandag 13 Nov. " Deze dag heel gelukkig gevoeld, om 10 uur such a " nice letter van M. gekregen. Twee woorden aan Louky geschreven met de " bede om aan M. te zeggen dat hy Vrydag weer naar Elswout moet gaan."

Ik had haar namelijk in myn brief van Zondag gevraagd of ik de volgende Zondag op S.enB. mocht komen, daar ik ingeval van weigering weer op Elswout verzocht was.

Dond.16 Nov.:" Om 1 uur naar Vreeland met Willem en Tante Philippine " Lange les van Seiffert tot 5 uur. Symphonie van Schumann gespeeld. " 's Avonds naar Caecilia. Oom Piet zat er reeds en zeide my: "Je l'aime "vu, ma chère et il vous aime comme tout." Naast Tante en Louky gezeten,

" die een mooie japon aanhad, veel te mooi, je trouve triste qu'elle aime
" tant les beaux habits."

Vrijdag 17 Nov:" Om 1 uur in Louky's boudoir met M., terwijl zy in
" een koude kamer zat met een mantel om. Hoe lief van haar! Felt extre-
" mely thankful and happy for all the blessings. Om 3 uur visite van Oom
920 " Piet en vertrek van M.Om 7 uur naar Felix; upon the whole mooi concert
" but I did not enjoy it very much, of liever, ik luisterde niet erg omdat
" ik te veel bezig was met al wat M en ik bepraat hadden."

Zaterdag 18 Nov.:" Om 10 uur kwam Seiffert en kreeg ik les tot kwart
" voor 1."

Ik heb met opzet enkele phrases uit deze drie dagen aangehaald om aan te wijzen hoe overdreven Lore's passie voor de muziek was. Donderdag eerst 2 à 3 uur les van Seiffert, van 7-10 in Caecilia, Vrijdag Felix en Zaterdag weer 2½ uur les. Was het vreemd dat dit de zenuwen dereeds zo geschokte Lore, die zich zóó zwak en moe gevoelde, ontzettend veel kwaad moet gedaan hebben, en dat het eeuwig bestuderen dier zware stukken, zowel als het borduren van een kraag voor Louise Elout, van iets anders voor haar tante Craeyvanger en van zes zakdoeken voor my,zowel voor haar ogen als voor haar rug éprouvant was. Ik zag dat toen evenmin in als haar moeder; van het borduren, dat zy blijkens haar journaal deed zo dikwijls zy niet speelde, wist ik trouwens niets. De enige die het hartstochtelijk pianospel afkeurde, was Juffr. Thumm, maar Lore was niet meer op de leerkamer. Men vergete niet dat Lore geen aanleg had, en het studeren haar dus meer moeite en inspanning kostte dan aan ieder ander.

921 Ja! David was met de dochter van de dichter Bogaerts geëngageerd. 13 Nov deelde hy my en confidence mede dat hy naar Rotterdam ging om de hand van Jet Bogaerts te vragen. Deze confidence maakte een wonderlijke indruk op my, aangezien hy myn voorbeeld scheen te volgen. De gevallen stonden niet volkomen gelijk, maar hadden toch enige overeenkomst. Cee Willet had kort tevoren David bedankt en nu reeds vroeg hy een rijk meisje. Lore had my weliswaar niet bedankt, maar, maar ik meende, duidelijk getoond dat zy een ander liefhad, en ook ik ging een rijk meisje vragen. Het onderscheid bestond hierin dat Jet B. David aannam maar na verloop van enige tijd, vermoedelijk op grond van hetgeen zy eerst toen na informatie te weten kwam, bedankte, terwijl Anna Voombergh my niet aannam maar na verloop van twee maanden wegzond.

Zaterdag 18 Nov joeg ik in Elswout, maar het stormde zóó dat wy huiswaarts moesten keren en ik slechts 1 haas schoot. Zondag middag liepen Willem Borski en ik weer met ons geweer in de plaats, hetgeen ik wel zo amusant vond als met hem niets te doen, daar hy geen conversatie
922 had, maar toen Lore my zeide dat zy dit niet goedkeurde, liet ik het na.

Dinsdag 21 Nov deelde de Heer Schuymer mij mede dat hy my tot executeur-testamentair benoemd had, waarop Hartsen my zeide dat dit my geen windeieren zou leggen, daar Sch. schatrijk was; maar toen hy 30 jaren later stierf bleek het dat er van de 8 ton, die hy bezeten had, nog slechts f. 12000 over waren.

Zaterdag spoorde ik naar Vreeland en bracht ik 's avonds nog een kort bezoek aan Lore, die de Zondag als volgt in mijn agenda invulde:" Niet
" naar de kerk. Door Seiffert en Jan Six te 12 ure naar S.enB. gebracht.
" Van 2-4 met Lore in de zijkamer gezeten. Heel stout geweest door haar
" enige ondeugendheden te vertellen, die gedeeltelijk half en overigens volstrekt niet waar zijn, en ten tweede door alrede om 4½ te vertrekken.
" Ofschoon Lore my wel enigszins begreep, hadden myn communicatiën toch
" het natuurlijk gevolg haar niet heel vrolijk te maken. Ik had echter
" geen tijd om explicatie te geven, daar ik te 6½ naar Amsterdam terug
" moest. Brief aan Lore. Rust na myn brief."

Zien wy nu wat Lore in haar journaal omtrent die twee dagen schrijft.
923 Zaterdag 25 Nov. Om 11½ komst van Seiffert. Les tot 1 uur. Allen om 1 uur
" naar de boerderij door de sneeuw om pannekoeken te eten. Zakdoeken voor
" M. af. Feeling of joy and on the same time of regret that they are fin-
" ished. 's Avonds marquises gewerkt, om 9 uur komst van M.en Jan Six."

Zondag 26 Nov. Niet naar de kerk. In de Openbaring gelezen en in
" Vinet:"Il faut que l'hymne de la reconnaissance encore que soutenue
" par un petit nombre de voix soit un hymne perpétuel." M. kwam te 12¼.
" Van 2-4 met hem in de zijkamer gezeten."

Wat er nu volgt was,toen ik Lore's journaal 6 maanden later, dat tot 26 Mei 1855 liep, ontving, beplakt evenals ettelijke andere passages in dat le deeltje, zodat ik by geen mogelijkheid kon ontcijferen wat er geschreven stond. Eerst veel later is my dit voor een deel gelukt,

want enkele regels bleven onleesbaar, en toen heb ik dit aan Lore bekend, die niet boos was.

" J'eus des moments très heureux et d'autres fort pénibles. Quelle
" différence entre l'amour des hommes et celui des femmes. Celles-ci ne
" rêvent que dévouement et constance. Mais les hommes comme ils aiment
" souvent étrangement. J'ai compris Maurice me disant qu'il ne désirait
" pas tant se marier prochainement, but I did not like what he said about
" his affection for me. Quoique je lui promis en partant de ne pas être
924 " triste je n'ai pu m'empêcher de l'être tant soit peu. Oh! il est sûr
" qu'il faut savoir aimer gratuitement; je l'ai du moins appris et souvent
" j'ai eu envie de murmurer de ce que Dieu m'ait donné un coeur si ai-
" mant. Si je pouvais Lui rapporter tout cet amour, je n'en aurais pas une
" parcelle de trop, mais je l'emploie beaucoup trop pour des créatures,
" and bitter bitter were often the experiences I made. Oh! one who never
" loved in vain, cannot be able to understand that deep anguish of a heart
" ready to give itself without there being a heart answering his own.
" Dikwijls voelde ik my zwaar op de hand, doch ik kon het niet helpen.
" Hoe menigmaal heb ik niet tot God geroepen en Hem gesmeekt my die ko-
" kende en alles doordringende affectie weg te nemen of om my wederliefde
" te schenken van al degenen, die ik zo teder bemin. Altijd voelt ik de be-
" hoefte van lief te hebben en zo zeer de behoefte aan wederliefde. Geen
" mens kan beseffen hoe sterk die behoefte is. God alleen weet het, en ik
" geloof zeker dat dit myn kruis moet wezen. Och! mocht die beproeving maar
" haar vruchten dragen en my steeds nader brengen tot Hem, by wien geen
" verandering noch schaduw van omkering te vinden is: God is altoos Dezelf-
" de gisteren, heden en tot in eeuwigheid. Oh Lord! Thou knowest every-
" thing, Thou knowest that I love Thee."

925 Tot deze bitter melankolieke woorden had ik aanleiding gegeven. Ik was dikwijls bitter gedrukt, gebukt als ik ging onder de moeilijke zaken, welke ik te behandelen had en waarvoor ik zoveel moest studeren, en nu had ik Zondagmiddag aan Lore gezegd dat ik geen raad zou weten als wy nu reeds trouwden. Ik herinner my volstrekt niet er iets omtrent myn liefde voor haar te hebben bygevoegd, en dit moet toch wel het geval geweest zyn, ten eerste omdat het haar zo bedroefd maakte, ten andere omdat ik nog dezelfde avond in A. terugkomende, haar terstond een gepassioneerd briefje schreef om haar te zeggen hoe ik het gemeend had. Maandag 27 Nov schreef Lore dan ook in haar journaal:" Such a happy day. Vóór het eten brief van M.gekre-
" gen. This letter made me so very very happy and I only long to see him
" again to tell it him. I am such a singular doubtful girl to be so soon
" discouraged. Mais je crois que cette disposition m'est restée des expé-
" riences pénibles que j'ai déjà dû faire dans ma vie. En tous les cas je
" suis à présent des plus heureuses and I feel so calm and blessed after
" the nervous feelings of last evening. Dear Maurice may the Lord bless you.

Buiten en behalve myn gewone werk, waartoe een moeilijke zaak van per-sonele belasting behoorde, had ik als 2e secretaris van het Nut veel te doen, daar ik in twee commissies tegelijk benoemd was. Papa was weer naar
926 den Haag en ik moest dus ook zijn werk doen. Daarby liet David my myn tijd verliezen door over Joh. Bogaerts te tobben, die hem schreef dat zy met hem wilde trouwen indien hy haar drie jaar lang getrouw bleef. Ik vond dit heel verstandig, maar schreef haar op Davids verzoek om haar te vragen niet zó wreed te zyn. Papa had reeds aan haar vader geschreven, maar het baatte niet.

Maandag 20 Nov schrijft Lore:" De ganse avond boven gezeten om te
" kunnen werken. C'est une belle occasion de faire courir mon imagination.
927 " Heureusement elle n'est pas fort exaltée, dus geloof ik niet dat het
" veel kwaad doet. Teveel is natuurlijk niet goed, maar 't is zo pleizie-
" rig om een weinig tyd te hebben om over enige dingen na te denken. On a
" quelquefois besoin de se retremper un peu en méditant avant de retourner
" à une vie plus active.

Donderd 23 Nov.:" My 's avonds geërgerd over Anna en Tane. Zy had-
" den een brief gekregen et ne disaient pas la vérité. Pourquoi sont-elles
" tellement détournées et peu véridiques? They are sadly changed. Is not
" this all Father's work? (Father was Ds Boucher's bynaam, waarom weet ik
niet)." I cannot think charitably of that man. And poor Maman looks so
" opgeverfd and heavy-minded, how can they act as they do. Neen, Djé en
" Agnes, al heten zy zo serieus niet, zyn oprechter en waarheidlievender,
" dat is zeker!"

Waar dit op doelt weet ik niet, maar wel dat Boucher vroeger dikwyls met vrouw en kinderen op S.enB. logeerde en het dan veel drukker had met

Anna en Tane dan met zyn vrouw en o.a., gelijk Agnes onlangs aan Fanny vertelde, 's avonds, als iedereen al te bed was by Anna en Tane in de slaapkamer kwam praten. Zyn vrouw zeide aan Thumm:" Je suis la brebis qui
928 " doit être tondue." Boucher was Waals predikant te Delft maar wat hy vroeger geweest was wist men niet, volgens sommigen een clown, volgens anderen een acteur, en van beiden had hy veel. Hy was in elk geval indiscreet en nam eens, toen Hartsen hem een sigaar aanbood, diens koker aan en daaruit al de sigaren. Willem van Loon leende hem eens zyn geweer om in S.enB. op een duif te schieten, maar inplaats van op duiven te schieten schoot hy vinken, mussen, kwikstaarten en mezen dood. Ik heb hem slechts eenmaal, na hem te Amsterdan te hebben horen preken, aan de lunch by Tante van Loon bygewoond; Anna vroeg hem:" Que prendrez-vous: du café, du chocolat ou du
" vin?", waarop hy antwoordde:" Je prendrai du bouillon," waarop Anna naar de keuken rende om bouillon te halen. Cees Hartsen heeft met hem in 1852 op S.enB. gelogeerd en zich ook over hem geërgerd omdat hy 's avonds gemene Franse liedjes zong, waarby Cees moest accompagneren. Hy was heel lelyk, had een koetsiersringbaard en iets zeer burgerlijks, maar hy had mooie witte handen en als hy preekte hief hy die gedurig omhoog. Ondanks zyn gemene voorkomen had hy een byzonder charme voor de vrouwen en was hy wederkerig zeer op de schone sekse gesteld. Men kan zich voorstellen hoe Lore ontstelde toen zy eens des voormiddags piano speelde en hem zag binnenkomen; zy deed alsof zy het niet bemerkte maar voelde zich plotseling van achteren
929 door hem beetgepakt en gezoend. Zy werd woedend en stoof de kamer uit en van dat ogenblik had zy nog groter afkeer van hem dan tevoren.

Drie maanden na de dood zyner vrouw vroeg hy Tane ten huwelijk en tevens het aandeel in haars vaders erfenis, die onverdeeld gebleven was. Tante was terecht verontwaardigd en wilde daarvan niet horen, maar dag aan dag vloeiden Anna's en Tane's tranen en kwamen zy met rode ogen beneden, zodat Tante tenslotte toegaf en beloofde haar erfdeel te zullen uitkeren. Onmiddellijk schreef Tane dit aan Boucher maar hy antwoordde dat zy te laat kwam en hy zo lang niet kon wachten en dus reeds met Jonkvr.Stratenus, zuster van Isaac Röell, 's vrouw, geëngageerd was. Er waren er namelijk onderscheidenen die op hem aasden, et il n'y avait que l'embarras du choix. Tane was diep ongelukkig maar de anderen meer dan dankbaar van zulk een individu niet tot zwager te krijgen. Zyn tweede vrouw leefde niet lang en toen waren de poppen weer aan het dansen. Opnieuw deden Anna en Constance moeite om hem te vangen, maar als derde vrouw koos hy een dochter van Prof van Assen, misschien omdat zy meer centen had.

Lore nam het Tane altijd kwalijk dat zy haar moeder nooit vergiffenis voor haar gedrag had gevraagd, terwijl Anna dit wel had gedaan. Het fraaist was dat Boucher aan Anna en Sophie Insinger van Anna en Tane zei:
930 " Ce sont des masques!" In weerwil van het affront Tane aangedaan bleef zy met hem corresponderen en voor enige jaren zond zyn zoon haar na zyn dood al haar brieven en die van Anna terug, een enorm pak. Daar Tane op reis was moest ik op haar verzoek de pakken en brieven openen om te zien of het de moeite waard was ze op te zenden. Ik zag toen dat het haar brieven aan Boucher waren.

Onder 10 Dec komt er nog een passage betreffende Boucher in Lores journaal voor:" Naar de Walekerk met Anna, die my over Boucher praat;
" ik wist niets te antwoorden. Deze gehele zaak indigneert my zó dat ik er
" geen woorden voor vind. Poor Tane, dans quel abime d'aveuglement se
" trouve-t-elle; wy zyn er allen ziek van, hopen dat God redding zal
" schenken. Je ne fais que prier que la volonté de Dieu se fasse et non la
" nôtre. Puisse tout ceci tourner au bien de nos âmes. Je ne puis leur
" parler et ne trouve pas de paroles pour exprimer tout mon étonnement
" et mon indignation. 's Avonds moe van de agitatie en ziek van de ze-
" nuwachtigheid op de sofa ingeslapen."

931 Woensdag 29 Nov kwamen de van Loons weer voor goed in stad en hoorde ik 's avonds Prof des Amorie v.d.Hoeven over Socrates spreken, dien hy als een christen schetste, waartegen da Costa opkwam. De volgende avond hoorde ik een lezing van Mr H.J.Koenen over Staathuishoudkunde in Felix by, zodat Lore terecht in haar journaal kon schrijven: " Van lezing tot lezing uw
" schoenen te slijten voorwaar dat staat ijvrig en schoon."

2 en 3 Dec was ik weer op Elswout, waar ik 2 hazen, 3 konijnen en 1 faisantehen schoot. Het woei ontzettend. De Heer Janssen, conservator van oudheden te Leiden at er. In onderscheiding van zyn broeder die rentmeester op Elswout was, heette hy l'homme cultivé en de rentmeester l'homme des champs.

De St.Nicolaasavond bracht ik by Tante van Loon door en kreeg ik van Lore 12 zakdoeken waarop zy myn naam Maurice voluit geborduurd had, en van Tante een schrijfnécessaire garni. Ik gaf aan Lore een plaat Samuel voorstellende, en voorts kregen wy kandelaars van Jan van Loon met een toepasselijk vers en gemerkte theedoekjes.

932 7 Dec hoorde ik Prof v.d.Hoeven in de Mij van Letterkunde over Novalis improviseren. Tot myn grote verrassing was Lore er ook met Tante van Lennep en tot myn blijdschap kon ik vlak achter ze gaan zitten. In myn agenda lees ik: "She looked so lovely and did not understand why her last " note made me so happy. Well, only because she wrote it and because she " said she would never be tired of my love." Haar briefje begon met de woorden dat zy verwonderd was van my te durven schrijven omdat zy daartoe geen verlof aan Tante had gevraagd !!

Omtrent die avond in de Mij schrijft Lore in haar journaal: "'s Avonds " met Mama Mimi van Boetzelaer gehaald en onder Tante van Lenneps pro- " tectie naar de Mij. Op een zijbank gezeten, Maurice en Sanders achter " ons, amused myself very much, maar was het met Maurits eens que M.v.d. " Hoeven n'aurait pas dû dire tout ce qu'il a dit; toute chose n'étant " pas bonne à dire. Men ziet dat hy zyn kennis uit de boeken geput heeft " en men kan juist over dat onderwerp (de liefde) niet dan door eigen er- " varing spreken. De Heer de Bull las ons drie zyner gedichten voor. " J'étais encore toute occupée du discours pour prêter une attention sou- " tenue à cette Bijdrage et je crois que c'était dommage, car les vers " étaient beaux à ce que l'on m'a dit. "

933 13 Dec sprak v.d.Hoeven alweer, ditmaal in Felix over de invloed van het Christendom op de Wijsbegeerte. Ik ging later by Mevr van Loon omdat ik wist dat Lore er was. Zy vroeg my of ik er vrede mee had op Zondag te jagen en later vond ik in haar journaal zeven bladzijden vol geschreven over de tekst: Ik weet en ben verzekerd in den Heer Jezus dat geen ding in zich zelf onrein is. Rom.14:14.

Ik schreef in myn agenda: C.gaat niet uit en ziet er toch frisch en gezond uit, en daaronder schreef zy: "Geen wonder omdat zy niets uitvoert." Dit laatste was niet waar daar zy enorm veel las, schreef en naaide als zy geen piano speelde.

Dinsdag 12 Dec had zy Clauss opnieuw in 't Odéon horen spelen en vond zy het magnifiek, maar thuis komende was zy gelukkig haar Bijbel weer te kunnen openen en schrijft zy: "Ta parole o mon Dieu est une meilleure " musique que tous les concerts du monde." Ik ried haar aan een Holl. Bijbel te kopen, daar zy die niet bezat en dit deed zy.

13 Dec schrijft zy:" Knorren gekregen dat ik te weinig uitga. Comme " c'est drôle que je prêche cela toujours à Maurice et que je le fais si " peu moi-même. C'est comme cela que cela va toujours, nu, hy spant zich " meer in voor zyn werk en daarom heeft hy ook meer frisse lucht nodig."

934 De volgende dag schreef ik op wat ik van Prof v.d.Hoevens voordracht onthouden had en woonde ik 's avonds opnieuw een voordracht van hem in Felix by over Socialisme en Eigendom, waarna ik by Leonard Beels aanliep die nog altyd verliefd was maar geen hoop had.

Daar ik een azijnzaak had te behandelen bezocht ik de azijnmakerij van de Heer van Vollenhoven, waar ik 2 uur lang alles nauwkeurig opnam, en 18 Dec pleitte ik in die zaak tegen Mr Lipman. Een andere moeilijke zaak betrof een kwestie van executoriaal beslag en van arrest onder derden. De 21ste moest ik zaken voor de Rechtbank behandelen en vernam ik dat Lore Zaterdag 23 by Mevrouw van Lennep-van Loon zou gaan eten, terwijl ik bedankt had omdat ik een uitnodiging om op Elswout ta gaan jagen had aangenomen, daar Lore my had laten beloven elke invitatie aan te nemen. Tevens vernam ik dat Grootmama haar op Nieuwjaarsdag had te eten gevraagd maar Tante van Loon naar gewoonte geweigerd had ofschoon er niemand vreemds zou komen. 's Avonds lezing van v.d.Hoeven over Weelde.Telkens schreef ik die lezingen op.

Zaterdag 23 Dec joeg ik met Willem Borski en Dr Grippeling en schoot ik slechts 2 konijnen. Zondag en de 1ste Kerstdag ging ik te Heemstede ter kerke by Ds Gewin en ging Willem 's middags jagen, maar ik weigerde mee te gaan. Hendrik en Louise waren er ook en Hendrik wilde evenmin op
935 Zondag jagen. De 2de Kerstdag joeg ik met David van der Vliet, Hendrik en Willem B.Ik kon zolang buiten blijven omdat Papa Vrijdag uit den Haag was teruggekomen. De 27ste verliet ik Elswout en daar ik een erfpachtskwestie in behandeling had studeerde ik in Hugo de Groot, Diephuis en de Pandecten.

935 Donderdag 28 Dec bracht ik de avond by Jan van Loon door met Lore, die my o.a. vertelde dat zy tot haar grote blijdschap enige lessen by Willemien Clauss nemen zou. Op haar verzoek zond ik haar op schrift myn opinie over de muziek en over de vraag of zy het voorstel harer moeder zou aannemen om by Clauss les te nemen. Ik las myn geschrift nu nog eens over en vind het vrij pedant, maar ik had toch vrijmoedigheid genoeg om dat lesnemen niet goed te keuren, als reden opgevende dat Lore niet voor het publiek op concerten behoefde te spelen, maar uitsluitend voor lieden die geen tiende daarvan begrepen.

Lore schrijft onder 14 Dec:" This morning when I awoke the first
" thing which met my eyes was my dear little Samuel, looking so earnest
" and so innocent that I could not but cry with him: Speak Lord for Thy
" servant heareth. Oh I think it would be far better if instead of speak-
" ing and judging and reasoning so much ourselves we were to ask the Lord
936 " a little more to speak and to make us attentive listeners. Au milieu de
" toutes les agitations et les drukten du monde nous ne distinguons sou-
" vent pas sa voix, qui cependant nous parle à chaque instant, tantôt en
" avertissant tantôt en réprimandant, tantôt en consolant. Si nous étions
" des auditeurs plus attentifs je crois que nous nous épargnerions bien
" du chagrin."

"Mama wil my enige lessen door Juffr Clauss laten geven. Indien zy
" daar zyn wil ik ze volstrekt niet hebben."

"Zondag 17 Dec. By Jamieson met Agnes. Walked a little of the way
" home with Maurice, who told me he had thought upon the subject and had
" said to Willem Borski he prefered not go out shooting on Sundays. This
" made me thankful and happy. Mais pourquoi ceci m'étonne-t-il? Ai-je donc
" prié avec si peu de foi que je suis stupéfaite d'être exaucée? Ceci me
" montre comme je suis encore peu avancée par rapport à la prière; c'est
" bien humiliant et je prie Dieu d'augmenter ma foi afin que je ne doute
" plus quand je prie. M. me demanda aussi si j'aurais le courage de dire
" à sa grandmère que je préfère ne pas jouer aux cartes le Dimanche. I
" fear that I have answered too boldly when I said: Oui certainement !
937 " car quand je suis laissée à mes propres forces je suis la plus faible
" des créatures. J'espère cependant que Dieu me fortifierait si un cas
" pareil se présente jamais. Beh 's avonds onder het lezen in een diepe
" lange slaap gevallen, hoop toch niet dat ik lui word, mais aujourd'hui
" je me sentais de nouveau faible, et je crois que cela me fera du bien
" si je dors beaucoup. Je suis pourtant déjà bien mieux que cet été. Ver-
" geefsche visite van M.en Mr Sanders 's middags. Waarom komt hy niet lie-
" ver 's avonds, dan zyn wy thuis? "

Maandag 18 Dec."Maurits pleit tegen Mr Lipman; j'aimerais tant sa-
" voir comment la chose s'est passée en of hy niet al te bang geweest is.

"Dinsdag 19 Dec De gehele ochtend aan myn japon geknoeid, daarna piano
" gespeeld. My 's avonds niet wel gevoeld, pleuré de heimweh, mais Dieu me
" consola et me fortifia. "

„Donderdag 21 Dec. Vandaag een jaar geleden! Welk een dag! I wonder if
" Maurice remembers it." (Die dag heb ik nooit vergeten!) I would so much like
" to see him. Why doesn't he come one of these days, al ware het maar om de
938 " pénible souvenirs aan deze datum verbonden te verjagen? I feel sad, can-
" not help it, wish to be more thankful and contented. I do not even deser-
" ve what I have got, why do I long for more, why am I unsatisfied? Each
" heart knows best its own bitterness, but God is acquainted with it too.
" Op Hem dan maar vertrouwd, Hy zal ons niet beschamen. Lord! do love me
" and let me feel Thy love!".

Arme Lore met dat onbevredigde verlangen, dat heimweh naar my, ter-
wijl ik er niets aan kon doen, daar haar moeder my niet vergunde te komen,
en veel later eens zeide: Als hy gekomen was zou ik hem de deur uitge-
schopt hebben. Maar Tante had geen deernis met Lore of zy begreep haar
niet en Lore was te gedwee en te zacht om haar verlangen bekend te ma-
ken. Lore vroeger zo vrolijk thans zo terneer geslagen !

„Vrijdag 22 Dec. Tante Philippine heel erg. (Deze Tante was de oudste
zuster van Lore's vader en had willen trouwen met haar jongste oom Willem
van Weede, die niet veel ouder was dan zy, maar haar moeder dwong haar de
rijke neef van Loon aan te nemen, dien zy haatte, ofschoon zy op de knien
smeekte om genade.) "Alles is weer klaar tussen Jan de Geer en Lizzy.
939 " Naar Swanny (bijnaam van Lizzy omdat zy een zwanehals had), om haar
" te feliciteren. 'sAvonds naar da Costa, voelde my weer zwak en vermoeid.
A Anna Luden, Tante van Lennep en Tante Antje vroegen my by het uitgaan

" waarom ik zo bleek zag, en Tante Antje was op het punt geweest om op
" te staan en my weg te brengen."

"Zaterdag 23 Dec. Seiffert om 11 uur. Antwoord van Clauss. Ze wilde
" eerst niet, willigde toch eindelijk in, wil echter geen geld aannemen,
" (notre perplexité). Ik word om 2 uur verwacht. Met Mama naar de Doelen.
" Zy was nog niet thuis, kwam echter spoedig; ze is een dotje, so nice and
" kind; elle a complètement gagné le coeur de Mam n et le mien. Je jouai
" le Lied ohne Worte, une etude de Chopin et l'Impromptu.Très indulgente
" et aimable et pourtant sévère, ne me faisant grâce d'aucune note et
" prêtant une attention toute particulière. (Hetgeen Lore des te meer
trof daar Seiffert meestal slaperig was en door zyn stotteren nooit ter-
stond kon zeggen dat de een of andere passage niet zuiver genoeg gespeeld
was). "En un mot donnant une leçon qui valait bien f 16,-.Elle me compre-
" nait si bien. "Vous me faites l'effet de sentir beaucoup, mais vous avez
" beaucoup de peine à laisser pénétrer quelqu'un dans votre sanctuaire
" intérieur." And this is true. (En toch kon Lore soms zo roerend spelen,
940 dat zelfs Tante, o wonder! de tranen in de ogen sprongen !) "Elle pria Ma-
" man de faire attendre la voiture afin de pouvoir continuer la leçon.
" Amused myself exceedingly. En rentrant je fis prier Seiffert de venir et
" lui demandai la Mazurka en F mol. Il arriva à 4½ and had already asked
" Willemientje Clauss about the lesson. Diner by Tante Cateau, tamelijk
" vervelend gezeten tussen de Heren Willink en Druyvestein " (Er waren 2
heren Druyvestein, van wie de een een bon vivant was en de bynaam had van "
de getruffeerde, en de ander van Jan Polka.) "Haast vergiftigd door de soep.

"Dinsdag 26 Dec.Met Mama naar Juffr Clauss. Lange les heel fatigant,
" Hoofdpijn. Enorme wandeling moeten maken omdat ik zo bleek zag. Doodaf
" toen ik terugkwam." (Het zou verstandiger geweest zyn haar naar bed te
zenden!)

"Woensd.27 Dec De gehele dag piano gespeeld van 's ochtends vroeg tot
" 's avonds laat! Seiffert gehad, hy zag er melancoliek uit."

"Donderdag 28 Dec. By Hendrik gaan studeren. Om 12 uur by Clauss een
" delicieuse les gehad; zy vond dat ik goed gestudeerd had". (Ik wil het
geloven, förmlicher Unsinn om een ganse dag te studeren als men doodmoe
en zwak is!). " Zij komt Zaterdag de schilderijen zien, maar zal denkelijk
" niet kunnen blijven eten. Hoofdpyn zonder ophouden. Ik denk dat ik nog
941 " eens ziek zal worden. Een souvenir voor Clauss gekocht. 's Avonds by Jan,
" M.was er ook, dit was vriendelijk van Jan en Conny, did not enjoy it so
" very much, eus quelques pénibles moments. M.avait l'air soucieux et mé-
" lancolique."

Ik was eenvoudig bedroefd dat Lore zo zwak was en zich zo had ver-
moeid door een ganse dag piano te studeren. Hoe kon men zo onverstandig
zyn dat toe te laten! Of ik gelijk had die lessen af te keuren ! Waartoe
diende al dat spelen, en welk nut heeft zy er na haar huwelijk van gehad?
Waarom waarschuwde Thumm haar niet? Ik was bovendien jaloers dat iedereen
haar hoorde spelen en ik niet.

"Zaterdag 30 Dec.Les van Seiffert tot 12 uur en van 1-2 van Clauss.
" Zy was zeer streng en stampte met haar voet. Ik had hoofdpijn en wy na-
" men haar mee om de schilderijen te zien tot 3½.

"Zondag 31 Dec. Such a happy day, delightful end of the year. M.de-
" jeuneert by ons and we are left alone by Mamma and are very happy to-
" gether. Ik ben zo gelukkig dat hy zoveel van my houdt. Agenda van hem
" gekregen. 's Avonds by Jamieson, we had a ~~xxxxx~~ nice little sermon.
" M. was there too."

ANNO 1855

942 "The advantages of a diary are great. It ensures sober reflection on the events of the day as seen in Gods eye.

M. Cheyne.

Myn diary had daar weinig van. Die van 1854 en 1855 waren kleine boekjes, niet groter of breder dan myn hand; elke bladz.bevatte drie dagen en wat ik optekende was een dorre opsomming van hetgeen ik had uitgevoerd en zelden een reflectie of een impressie. Eerst 1 Jan 1856 ben ik een uitvoeriger journaal begonnen. Aan het slot van 1855 schreef ik:"Dit jaar waren er droevige verschijnselen waar te nemen. Engeland toont in de oorlog met Rusland zijn nietigheid, zyn gemis aan kracht en zyn onvermogen. Demoralisatie by het Ministerie Palmerston, archidief.

943 Nieuwe Holl Bijbelvertaling door ultramodernen, zonder ziel, hart en leven. Hogescholen met moderne Prof in de theologie. Prof v.d.Hoeven gaat door de philosophie tot mensvergoding en godlastering over. Het Nut neemt Joden op, wien het Evangelie een ergernis is... ..

Op Nieuwjaarsdag sprak ik Lore even en zeide zy my dat zy het met my eens is wat myn beschouwingen over de muziek betreft. Intussen had zy er zich niet aan gestoord en had het dolle spelen, studeren en les nemen by Juffr Clauss haar genekt. Op 4 Jan. woonde ik een concert van Clauss by en zag ik Lore na de afloop op het toneel springen, waar Clauss haar omhelsde. I thought her music very much like the clear water of a stream, zo kabbelend over de kiezelsteentjes.

Zaterdag 6 Jan werd ik 25 en vond ik my al zeer oud. Aan het ontbyt kreeg ik een allerliefst briefje van Lore met Cheyne's Memoirs. Het briefje was heel wat liever dan dat van een jaar geleden en bevatte onder meer de recommandatie om weer veel van haar te houden als in 't vorige en haar niet minder te bederven en eindigde aldus: "Je crois t'aimer encore un tout petit brin plus que mon piano, maar dat zal toch niet veel wezen, vrees ik." Dit was een plagerij in antwoord op de myne dat zy meer van Juffr Clauss hield en van haar piano dan van my. Ik at die avond by Hendrik met Lore en werd geweldig bedorven.

Lore schrijft in haar journaal:" Maand 1 Jan 1855. Om 12 uur met Mama naar W.Clauss om haar de muziekportefeuille te geven. Short visit van
" M. later van zyn ouders. Ik was by zyn Grootmama ten eten verzocht. Anna
944 " (niet Mama) had voor my bedankt. (Men ziet hoe ook Anna Lore onder curatele hield en my nog vijandig was.) " 's Avonds doodmoe. Een uur geslapen.
" Tante Ph. heel erg."

3 Jan. aan Maria een uur gecedeerd van myn les van Seiffert. Elle
" s'empara des deux heures. Ceci m'impatienta à tel point que je me fâche
" contre elle, ce dont je me repentis ensuite."

Verwenste hartstocht voor de muziek, waartoe vervoert gy niet het gemoed van Lore, die ik nooit driftig heb gezien ! Zij had het immers kunnen opvatten als een bewijs van liefde van Maria's kant, die wel wist hoe de lessen van Clauss haar hadden afgebeuld.

Dond 4 Jan. "Niet heel wel gevoeld. Gedacht dat ik niet naar het con-
" cert zou kunnen gaan. Toch gegaan en toen voelde ik my veel beter en
" amuseerde ik my enorm. 't Was too fine; W.Clauss verliet de piano niet
" en speelde de rhapsodie van Liszt (Lore's lijfstukje!) twee keer. Toen
alles afgeloopen was ging ik haar met Willem een laatst vaarwel zeggen.
" Elle était extrêmement affectueuse, m'embrassa à plusieurs reprises et
" semblait trouver agréable de me revoir encore une fois," (O ijdele Lore!)
" M.was er ook met zyn moeder en Saar."

945 "Vrijd 5 Jan. Ik heb bepaald de koorts met duizeligheid, frissons en
" hoofdpijn; niets ontbreekt eraan en indien morgen niet morgen wane, zou
" ik in bed blijven. Je ne voulus pas faire d'éclats et cachai mes sensa-
" tions physiques aussi bien que possible, résolue cependant de ne pas
" aller diner chez Henri demain si je ne me sens pas mieux. Cela serait
" déraisonnable. Pour accélérer ma guérison je bus trois tasses de thé de
" tilleul brûlant avant de me coucher."

"Zaterdag 6 Jan. Anna en Tane kwamen my en négligé féliciteren. I felt
" so happy and so blessed, my nightsrest having taken my headache away.
" Willem, Agnes, Muzik et Michon zoenden my allen beneden net alsof ik zelf
" jarig was. Om lluur pianoles. Délicieuse surprise: pakje van M.with
" such a nice littke locket, he spoils me. Les tot 2½ !!Ik ga gauw een
" koordje kopen for my private little locket. Om 4½ naar Hendrik. Te 5 uur
" komt M. die de kamerjapon en sigaren van Hendrik krijgt. Pleasant dinner
maar ik had hoegenaamd geen honger. Naderhand brengt Hendrik ons in het

" boudoir en laat ons samen. I felt dreadfully spoilt but it was such a nice
" feeling. M. said I always looked so healthy. Ik kon een glimlach niet
" weerhouden toen ik dacht hoe weinig het had gescheeld dat ik niet pre-
" sent geweest was. M. a été jaloux de Melle Clauss. How wicked! He would
946 " not say such a thing if he knew how much I love him. En toch kan ik dat
" gevoel wel begrijpen, omdat ik daaronder ook dikwijls lijd, maar dat be-
" hoeft hy niet te weten."

Op 10 Jan werd Mr Boot Burgemeester van Amsterdam en ried Mama my om voor 't geval Mr Hartogh tot Off.v.J. benoemd werd, naar diens plaats van Substituut te solliciteren. Ik weigerde daar ik my voor die betrekking te dom vond en dacht toen weinig dat ik toch na 6 jaar substituut zou worden en na 16 jaar Officier.

De 12de at ik met Lore by Grootmama en de volgende dag zond Lore my een door haar gewerkte beurs, de tweede die ik van haar kreeg. Beide zyn nog in myn bezit.

Maandag 15 Jan vertrok Lore naar den Haag om by de Elouts te logeren en 14 dagen weg te blijven, maar 5 weken bleef zy weg en wat ik gedurende die tijd geleden heb kan ik niet uitdrukken. Vooreerst wist ik hoe onaan-
947 genaam de van Loons het vonden om by Elout te logeren,daar hy onmogelijk was, driftig en ijdel. " Il est toujours sur des échasses " zeide Anna van hem. Aan Agnes had hy een hekel omdat hy eischte dat iedereen opstond als hy binnenkwam, en zy dit weigerde te doen. Toen Tane enige weken by hem kwam logeren om by afwezigheid van Miss Browne aan de kinderen les te geven, sloot hy haar nuw en dan met de kinderen op, als deze stout geweest waren, en dit waren zy altijd. Toen Lore in 1856 met hem en Louise en de kinderen Jet en Willem, die toen 10 en 8 jaar waren, een sejour te Driburg maakte, moest zy voor kindermeid en gouvernante spelen en als de kinderen ondeugend waren (en het waren een paar rakkers) zeide hy:" Voor je straf moet jelui boven blijven eten en dan zal Tante op je passen," en dwong hy zodoende Lore ook boven te eten. Lore was verontwaardigd over de wijze waarop hy zyn vrouw tyranniseerde en ze beiden plaagde b.v. door als zy bezig waren brieven te schrijven, te gelasten dit te staken, omdat hy wilde voorlezen, en dan las hy een preek voor of uit een stichtelijk boek en op zulk een lijmerige vervelende toon, dat Lore alle moeite had om de ogen open te houden.

Eens woonde Lore in den Haag by dat hy zyn vrouw gelastte de theeketel aan haar linkerzijde te plaatsen. Louise had ook een wil, en zy had hem juist genomen opdat hy haar wil breken zou, en soms stonden zy als twee bokken tegenover elkaar; en nu weigerde zy, waarop hy de theestoof
948 in grote drift en met hevig geraas zelf overplaatste. Zijn gebeden aan 't ontbijt waren niet aan te horen, en Maria beweerde dat hy zelfs de Heer onder zijn protectie nam. Op S.enB. kwam hy zelden logeren, omdat hy er niet de eerste viool kon spelen, daar zyn schoonmoeder natuurlijk de baas was. Hy wilde haar echter niet Mama noemen. Eens bracht hy zyn reiszak mede, waarop aan de ene zijde zyn wapen in kleuren stond afgebeeld. In plaats van die naar zyn kamer mee te nemen, liet hy die op een der banken in de vestibule staan, en dan amuseerde het Maria de tasch telkens om te draaien, zodat het wapen niet zichtbaar was, maar enige tijd later vond men de tasch weer met het wapen naar de kant der toeschouwers gekeerd.

Mij wilde hy eens op S.enB. dwingen om Kissingerwater te drinken. Ik weigerde en was niet weinig verbaasd een paar dagen later van Arie van Nierop, de koetsier, te vernemen dat er een mand met 12 kruiken Kissingerwater voor my uit Amsterdam gekomen was, Ik verzocht hem toen de mand in Elouts kamer te brengen,

Daar zyn broer Cees ouder was dan hy en dit hem hinderde, kocht hy de heerlijkheid Soeterwoude en adeldom, en toch had hy de brutaliteit te laten drukken in een levensbericht van zyn vader dat het Zyne Majesteit behaagd had hem proprio motu brieven van adeldom te verlenen.

949 Grappig is op te merken hoeElout verzwijgt dat hy eerst Commies by de Raad van State geweest is, daarna Subst.Officier van J. en Raadsheer en alleen zegt dat hy vice-president was, alsof hy dit niet eerst later was geworden. Carrasco vertelde my dat hy by de Elouts etende, verwonderd was hem niet aan tafel te zien en daarom vroeg of hy ziek was. Hy kreeg een ontkennend antwoord, maar even vóór het dessert ging de deur open en vertoonde zich Elout met de plaque der Commandeursorde van de Ned.Leeuw op de borst en de band om de hals aan de ingang, waar hy een ogenblik bleef staan, waarna hy weer verdween. Hy had zich in al zyn glorie aan Carrasco willen vertonen. Toen hy eens één enkele dag inAmsterdam was, betuigde hy by zyn vertrek zyn verwondering aan Anna dat niet al zyn

zwagers hem bezocht hadden. Zyn vrouw zeide dan ook na zyn dood dat zy vreesde hem niet genoeg geëerd te hebben.(Toen ik in 1870 in Weenen was wees Frederik van Bylandt my een brief van Elout, die hem schreef welke titels hy in 't vervolg op zyn brieven verlangde geschreven te hebben.) Maar zy vergat dat hy zichzelf genoeg eerde en het moeilijk was hem genoeg naar zyn zin te eren.

Van zyn driftbuien was Miss Browne dikwijls getuige geweest. Godefroi zeide aan Papa dat hy het met al zyn medeleden in de Staten-Generaal goed kon vinden, maar dat hy, met Elout in dezelfde Cssie zittende, dikwijls moest weglopen, daar deze hem teveel op de zenuwen werkte.

Lore was nog wel een favorite van hem, maar als ik naga hoe hy haar behandelde, dan vraag ik me af hoe hy hen behandelde die hy niet tapte.

950 Toen hy in '54 Jonkheer geworden was liet hy de dienstboden binnenkomen om hun dit mee te delen en gelastte hy hen zyn kinderen voortaan Jonker en Freule te noemen. Daarop antwoordde de oude knecht, die sedert zyn huwelijk by hem in dienst was geweest dat hem dit niet mogelijk was, en hy in elk geval de kleine Augusta, die toen één jaar oud was, niet Freule kon noemen, maar Elout vergenoegde zich met hem te zeggen:"Dan moet je 't probereh." Op reis schreef hy in het Fremdenbuch altijd le Jonkheer E.v.S. By hem was het grandeur et misère; niet genoeg eten en toch een knecht in livrei. Één ei aan 't ontbijt, niet voor ieder maar voor allen, en dan ging Elout rond en gaf aan ieder kind één lepeltje. Was er vis op tafel en volgde er dan vlees, dan durfde Lore daarvan niet nemen, omdat Elout het onnodig vond, daar men reeds visvlees had gehad. 't Is dan ook niet te verwonderen dat de kinderen er allen even mager en slecht uitzien en alle zwak zyn. Toen hy zich eens op Schaep en Burgh veroorloofde een aanmerking te maken dat er zoveel eten werd geschaft en zyn kinderen verbood van het volgende gerecht iets meer te nemen met de woorden:"Nu zullen wy Grootmama maar bedanken," zette deze hem op zyn nummer door te zeggen dat zij alleen had te beslissen hoeveel eten er nodig was.

951 Toen er een Subst.Griffiersplaats in den Haag open kwam, wilde hy dat ik solliciteren zou, maar Lore en ik bedankten er voor, daar wy voorzagen dat wy dan onder zyn plak zouden komen, en toen men Jan van Loon vroeg of hy candidaat wilde worden voor het Lidmaatschap der Staten Generaal, aarzelde hy een candidatuur aan te nemen op grond dat hy voor E's aanmerkingen bevreesd was, die telkens op zyn speeches iets zou te zeggen hebben. Nu zal men vragen hoe het mogelijk was dat Louise van Loon zulk een man tot echtgenoot begeerd had? Maar dit is ook niet het geval geweest. Hun huwelijk is, gelijk Anna my eens vertelde, te wijten geweest aan het tedere gemoed haars vaders. Louise had hem herhaaldelijk weggezonden omdat zy een griezel van hem had, ofschoon zy dacht, en hierin ook door Anna en Tane versterkt werd, dat dit een groye zonde was, daar Elout bekend stond als zeer orthodox en als een der zeven wijzen van Nederland. Elout kreeg later echter niet voor niet by de van Loons de bynaam van fluweelen schroef want telkens herhaalde hy de aanval, doch telkens werd hy afgeslagen. De laatste maal dat dit gebeurde was Louise echter zo diep overtuigd van haar zondige daad, dat haar vader haar 's ochtends in tranen vond.
Het was dan ook wel heel erg dat een man, die al by de 40 was en die het gewichtig ambt van Raadsheer bekleedde, die bovendien al een Gravin tot

952 vrouw had gehad, door een jong ding van even 20 bedankt werd. Anna en Tane brachten haar dit onder het oog en Louise gevoelde ook wel dat het wenselijk was voor haar door zulk een oude heer genegerd te worden.
Haar vader vroeg haar waarom zy huilde, waarop zy wel moest antwoorden dat zy niet wist of zy wel goed had gedaan door zulk een eerwaardig man telkens de bons te geven. En nu vergat haar vader helaas haar te vragen of zy hem dan liefhad, in welk geval natuurlijk een ontkenning zou gevolgd zyn, maar zyn kind dat er zo lief uitzag (want Louise was de beauty der famille) in tranen ziende, rende hy de trap af en schreef hy aan Elout dat er misschien toch nog kans voor hem was. Deze kwam terstond terug en toen nam Louise hem à son corps défendant aan. Maar men kan nagaan hoe het vrijen toeging! Als hy haar een zoen wilde geven trok zy het hoofd terug en soms werd hy, als hy buiten kwam, met Jan de plaats ingezonden. Men kan zich dus voorstellen hoe gelukkig hun huwelijk geweest is!

Toen zy trouwden kleedde men de Bruid in een grote shawl en zette men haar een kiep op het hoofd, opdat zy er wat ouder uitzag dan het geval was. Hy daarentegen zag er uit als een man van 60, kaal, met ingevallen wangen, hoepelvormige benen en een lange soepjas met hoge kraag aan. Eerst op zyn 70ste jaar begon hy er gewoon en minder oud uit te zien.

953 Hy was een tweeling en had evenals zyn tweelingzuster ook groot moeten zyn, maar zyn kromme benen maakten dat hy klein was. Intussen is de man 88 geworden, omdat hy een sterk beendergestel had, ja letterlijk nooit anders geweest was dan vel en been. Op zyn 80ste jaar verloor hy zyn eerste tand. Toen hy 12½ jaar getrouwd was, wilde hy dit feest met luister vieren, daar hy zich te oud vond om te verwachten dat hy zyn zilveren bruiloft zou beleven, en toen dit toch gebeurde, droomde hy niet dat hy nog 24 jaar zou leven, en dus bijna 50 jaar zou getrouwd geweest zyn. Eindelijk stierf hy 4 Oct 1893. Zyn zoon Willem zeide my dat zyn dood te wijten was aan zyn manie om als de hyena's de lijken te volgen, m.a.w. de begrafenissen by te wonen. Toen hy er twee tegelijk wilde volgen, holde hy van 't éne kerkhof naar het andere, raakte bezweet, vatte kou en kwam er niet meer van op. Zyn vrouw overleefde hem slechts 11 maanden en stierf te Wildbad op 9 Sept 1894.

Was er dan niets goeds van Elout te zeggen? O zeker, hy was knap en kwam met grote vrijmoedigheid voor zyn overtuiging uit. In de Tweede Kamer vormde hy met Groen, Mackay, van Lynden en van Reede het vijftal dat alleen stond, maar met moed tegen de liberalen en revolutionairen te velde trok en het ongeloof bestreed, en later had hy de moed om met van Lynden naar het Loo te gaan en de Koning te smeken de Wet op 't Onderwys van Kappeijne niet aan te nemen. Elout was genereus en gaf veel weg. Hy behoorde tot geen enkel kerkgenootschap maar eindigde met afgescheiden te worden, hoezeer A. Kuyper hem bezwoer om te doleren. Evenals alle Groenianen en Kuyperianen was hy bekrompen en liet hy zyn kinderen niet vaccineren, voordat zyn oudste zoon aan de kinderziekte byna bezweken was, hetgeen een geluk voor de arme jongen zou geweest zyn, want zyn leven lang bleef hy er onooglijk en gecoutureerd uitzien en thans, in 1900, heeft hy een beroerte op zyn huwelijksreis gehad en is hy verlamd. De vijf dochters zyn allerliefst, "mes anges de filles " schreef Louise, maar helaas allen nog maagden, misschien omdat zy te knap en te serieux zyn en in de school van zekere Tyrannus zyn opgevoed.

954

De tweede reden waarom ik het land had dat Lore afwezig was bestond hierin dat ik niets van haar hoorde. Drie weken duurde het en drie weken zyn een eeuw als men verliefd is, eer zy my schreef. Zy had my op myn herhaalde vraag hoelang zy dacht te blyven geantwoord:"Veertien dagen." maar die verliepen zonder dat ik taal of teken van haar ontving. Ik schreef twee brieven maar kreeg geen antwoord. Herhaaldelijk ging ik op de Herengracht naar haar informeren, maar telkens werd ik afgescheept met de boodschap dat de dag harer terugkomst nog niet was bepaald en dat zy zich zo nuttig maakte door overdag aan de kinderen les te geven en 's nachts by Miss Browne te waken, die ernstig ziek was en ijlende koortsen had. Ik was doodongerust want ik wist hoe koud Elouts huisje was dat in het Voorhout stond naast het paleis van Prins Hendrik, en hoe slecht men er stookte. Wy hadden een buitengemeen strenge winter, de thermometer rees overdag nooit hoger dan 16° Fahrenheit, maar stond soms op 6°, en Lore moest op de grond slapen in een kamer waar niet gestookt kon worden. Haar suikerwater bevroor dan ook 's nachts. De angst bekroop my dat zy ook ziek zou worden. Ik vroeg aan Maria of zy my het briefje wilde laten lezen dat Lore haar had geschreven, maar dit weigerde zy. Ik had zo gehoopt dat er een woordje voor my in zou staan, maar dit was in geen harer brieven naar huis het geval, wat my bedroefde en my schreef zy niet uit vrees van haar moeder te mishagen. O die slaafsche vrees heeft my wat verdriet gedaan ! Hoe is het mogelijk dat Louise haar niet gelastte my teken van leven te geven ? Maar Louise was nooit amoureus geweest. Ik liep by Hendrik en Louky aan, maar die wisten niets. Zo was er dan niemand die in myn lot belang stelde. Ja, eindelijk liet Grootmama my weten dat zy een brief van Melle Roulet gekregen had, die in den Haag logeerde en haar o.a. schreef que Caroline avait dû se lever de table, parce qu'elle se sentait indisposée. In myn angst ging ik aan Grootmama vragen of zy iets meer wist, maar dat was niet het geval. Daarop ging ik weer naar Tante van Loon by wie ik niets meer vernam. Anna zei wel:" C.is erg ziek geweest."maar dit geloofde ik niet, waarop Tante liet volgen:"Die komt nog in lang niet terug!" Het was of zy er allen genoegen in hadden om my te kwellen. Ik had reeds aan Saar gezegd dat ik my zo diep ongelukkig gevoelde en zie! zonder het my te vertellen schreef zy aan Lore om tijding en zond zy my haar antwoord, waaruit bleek dat zy inderdaad ziek geweest was maar hersteld was, en een paar dagen later kreeg ik zelf een brief van haar, voor het schrijven waarvan zy evenmin verlof aan haar moeder had gevraagd en hetgeen zy dus niet drie weken had behoeven uit te stellen. Ik antwoordde terstond of liever ik begon 6 Febr een brief, maar eindigde die eerst de 8ste, want hy werd 32 bladzyden groot. Nu verwachtte ik daarop een antwoord, maar te vergeefs.

955

956

Bij haar ééne brief bleef het en ik moest nog 14 dagen geduld hebben eer ik haar zou terugzien. Voor het schrijven dier 32 bladz. had ik natuurlijk een gedeelte van myn nachtrust moeten opofferen, want ik had het in die dagen horrible druk. Ik moest namelijk tegen van Nierop pleiten in een zo omvangrijke zaak, dat de Rechtbank er twee dagen voor bepaald had, zodat de vloer van myn kamer en de tafel vol kwartijnen en folianten lag en ik druk in oude en nieuwe boeken, plakkaten en charters zat te studeren, waarin dikwijls oud Hollands of onverstaanbaar Latijn voorkwam. De 22ste moest ik tegen Donker Curtius, ook een der voornaamste advokaten, optreden en daarna nog tegen Mr van Akerlaken te Hoorn, terwijl ik beloofd had de 4de April in het Nut te zullen lezen. Alles werkte mede om my zenuwachtig te maken en het hangen en verlangen naar Lore verergerde dit ontzettend. Lore scheen daarmede geen deernis gehad te hebben. Zy vond het
957 niet nodig my door een briefje op te vrolijken en wat myn werk betreft, zo was zy verblind genoeg om zich te verbeelden dat ik te knap was om daaronder gebukt te gaan. In de zomer van datzelfde jaar 1855 trok zy naar Parijs en bleef zy weer 5 weken weg, en eerst in 1856, toen zy in Engeland te logeren gevraagd was, weigerde zy te gaan omdat zy van Leonard Beels had gehoord hoeveel ik tijdens haar verblijf in Parijs niet slechts moreel maar zelfs physiek geleden had. Ik las dit eerst nu in een harer brieven aan Agnes, welke deze my toezond.

Daags na Lore's vertrek schreef Maria haar onder meer:

Amst. 16 Janvier '55, dix heures du soir.

" Chère Ange de Veuve, Je ne puis impossiblement attendre plus longtemps
" de causer avec toi; car je suis toute fatiguée de le faire et je dois
" nécessairement me décharger sur le papier. Je ne fais rien d'autre que
" penser à toi et gémir secrètement et publiquement sur ton absence, qui
" m'effraie puisqu'elle me fait prévoir des moments bien autrement af-
" freux quand ce sera pour tout de bon que tu prendras la clef des champs
" avec ton méchant petit mari, que j'ai vraiment la bonté d'âme de ne pas
" haïr cordialement pour une action aussi noire qu'il se propose de com-
" mettre dans huit ans.

958 " Comme je te plains d'être arrivée dans cette glacière juste au
" moment du gel et d'un gel terrible, du moins aujourd'hui je souffre
" mort et martyr à cause du froid non seulement dans mon propre corps,
mais surtout par la pensée de ce que mon ange avait à souffrir. Imagine-
" toi qui j'ai vu aujourd'hui l'horrible petite Cateau Kleinpenning se
" pavanant au bras d'un petit amant bien plus horrible encore ! Mais ne te
" moque pas d'eux; je wou wel dat je zò, riant, causant, bras-ci bras-ca,
" met je stumpertje van een mannetje de Spiegelstraat door kon sukkelen.
" A propos j'ai vu hier l'individu en question parcourir le vis-à-vis à
" pas précipités vers 4 heures du côté de sa grandmère. Meer heb ik niet
" van het spook gezien of gehoord; si ce bonheur m'arrive en futur, je te
" le ferai savoir par le télégraphe. Nous sommes allé voir, Syl et moi,
" la maison des Six. Nous avons été reçues par Jean en robe de chambre
" et par Piet en casquette et pantouffles achetées, ce qui m'a touché
959 " comme preuve évidente de son célibat. Le tout était dans un fameux
" désordre, mais pourtant mieux arrangé que l'année passée.

"Chère Ange, je dois cesser en t'apportant la triste nouvelle que je
" n'ai rien appris de ton mari aujourd'hui, je pense qu'il se morfond
" dans sa chambre. Tante Antje va pourtant ce soir au casino malgré la
" maladie de son mari, ce que nous trouvons bien heartless.....

Oom Henk leed aan suikerziekte waartegen men destijds geen remedie wist. Hy vermagerde by de dag en by elk nieuw bezoek deed zyn toestand my pijnlijker aan. Tante Antje was niet ongevoelig maar had dezelfde fout als myn vader, namelijk van haar gevoel te onderdrukken.

Eerst 10 dagen na Lore's vertrek vernam ik op een allervervelendst diner by Tante Cateau van Anna van Loon dat de kinderen Elout alle ziek waren van de kou en dat Lore nog wel wat zou wegblijven. Sanders kwam my zyn engagement met de rijke Freule van Goltstein meedelen, die vóór hem stierf zonder hem kinderen na te laten. Myn broer Willem legde zyn candidaats in de rechten cum laude te Leiden af.

960 Ik heb behoefte om nu weer het een en ander uit Lore's journaal mee te delen: Zondag 7 Jan ging zy aan de bediening by Meunier en kwam Djé haar voor de avond vragen. Lore bedankte omdat zy aan 't nachtmaal geweest was en vervolgt dan:" Elle se choque de cette réponde et me dit que
" je ne me désédifierai pas chez elle parce que son mari compte lire dans
" Vinet ou Beets. J'acceptai alors. Le soir nous allâmes chez Guye, ver-
" velende niets beduidende dromerige preek; onderwijl gaat de koster lang

" thee drinken. Daarna by Djé mais pas question de sermon, daar Insinger
" vertrekt.

"Maand.8 Jan. 's Avonds spreekt Oosterzee in het Nut. Ik ga niet om-
" dat ik het beter vind dat men my niet zo dikwijls met M. ziet. Later ge-
" hoord dat hy er ook niet was. Ik begin myn beurs voor M."
(Lees in plaats van "omdat ik" "omdat Mama" het beter vindt.....)

"Woensd 10 Jan.Portret van W.Clauss van Hendrik gekregen. Gegeten by
" Tante Cateau en gezeten tussen M. en Frits v.Lennep. Clauss heeft ge-
" zegd dat ik beter zal spelen als ik getrouwd ben. Quel nonsens! Saar
" draagt Cee Willets bracelet; dat zou ik in haar plaats nooit doen. Ik
" heb haar gezegd dat zy de myne nooit krijgt.

Vrijd.12 Jan. Diner by Tante Professor, surprise van er M. te vin-
" den, hem de beurs beloofd.

961 "Zaterdag 13 Jan: Beurs afgewerkt. Ik zend myn beurs vanavond, mais
" j'ai peur qu'il n'aimera pas ces grains. Reçu une charmante petite let-
" tre de M. to thank me, avec son histoire de la patrie et les conféren-
" ces de M.v.d.Hoeven. J'ai tellement peur de ne pas pouvoir les lire, car
" Anna vient de me prévenir que Mr Singendonck allant après demain à la
" Haye, ce serait une excellente occasion pour moi de l'accompagner. I felt
" so thankful and so happy this evening."

"Maandag 15 Jan,Om 7 uur op. Om 11 uur met Mr Singendonck naar de
" trein. Louise Elout wacht my op aan het station. Elout hoogst vriende-
" lijk en goed, ce qui me met à l'aise. Miss Browne malade.

962 "Dinsd.16 Jan. Vier kinderen (er waren er al 6) achtereenvolgens
" les gegeven, totdat de meester kwam. 's Avonds kwam Ds Heldring spre-
" ken over de Dajakkers,heel interessant. Ik benblij dat ik gekomen ben.
" Het is hier een gezonde atmosfeer, de conversatie is meest serieux en
" dat doet my zoveel goed want ik ben zo licht afgetrokken. J'ai été grâ-
" ce à Dieu un peu moins égoiste aujourd'hui que sans cela,and that made
" me happy. Went early to bed to please M.

963 Woensdag 17 Jan. Heel drukke dag. Vier kinderen tegelijk by my. Par-
" fois je ne savais où donner de la tête. Anna aan de blokjes geholpen,
" verschillende dictées aan Willem en Lou en met Jetty gerekend; dat was
" een drukte; te 12½ relief door de komst des meesters. Enige brieven van
" M.overgelezen to comfort me. Elout continues to be exceedingly kind and
" so I feel more at home than I ever did here. He even expressed the wish
" to see us once established at the Hague with our own little household.

"Dond 18 Jan. Miss Browne neemt de oudste twee weer by zich en dit
" geeft wat minder drukte. IJskoud weer. De kinderen komen huilende thuis.

"Vrijd 19 Jan.Lou heeft erge kou gevat en wordt door my in bed ge-
" legd, Augusta niet veel beter, Anna wil veel melk drinken om dik te wor-
" den. Want to hear something about M. Glazen ontdooien niet.

964 "Zond 21 Jan. Met Elout en Louise naar de bediening by Secrétan "
(Diens preken waren even somber als zyn uiterlijk en het avondmaal zal
wel een dodenmaal geweest zyn.) " Er is veel sneeuw gevallen vannacht en
" het sneeuwde by my in. Al de kinderen ziek, weigeren te eten. Anna krygt
" een harde koorts. Elout gaat 's avonds uit, als hy terugkomt vindt hy
" ons boven zitten met Miss, die mee thee komt drinken; wy zaten alle
" stil te lezen, maar dit verveelt hem en hy dwingt ons onze boeken te
" sluiten om met hem te praten, een hoogst insignifiante conversatie over
" rekeningen, huizen enz. Dit ergerde my en ik kon niet helpen hem egoist
" te vinden. Waarom nam hy niet ook een boek inplaats van ons allen te
" hinderen? Eindelijk nam hy Blunt op en las ons een kort preekje voor.
" Naderhand had ik berouw van my geïmpatienteerd te hebben et j'en fus
" bien humiliée."

"Maandag 22 Jan. Brieven van Anna,Agnes en Maria. Kinderen waren er
" byna niet te onderwijzen en zo kon ik reeds om 11 uur een antwoord be-
" ginnen. By Juffr Elout gegeten, te voet door de sneeuw naar huis. Elout
" vraagt my of ik myn geheim verteld heb en vindt het niet eerlijk dat ik
" het niet rondbazuin. Louise wordt ziek."

Ter afwisseling laat ik hier enige zinnen uit Maria's brief volgen:
965 ....."Que j'ai vu ton mari passer encore une fois au vis-à-vis Jeu-
" di à 5 heures pour retourner à la maison ne te paraitra que bien fade en
" comparaison de ce qui nous arriva hier à Miss et à moi en revenant de
" chez Conny par le Singel pour aller chez Coster. Voilà que tout à coup
" sur le pont nous entendons une voix amie qui nous accoste, au monde dans
" quel but? Simplement et uniquement pour demander en rougissant si nous
" avions des nouvelles de la Haye. Qu'est ce qu'au monde cela pouvait lui
" faire? Mais enfin je réponds tout de suite que le matin même m'était par-

" venue une belle lettre. Je lui fis alors une description très pathétique
" du froid que tu éprouvais, ce qui parut l'émouvoir terriblement, au
" point que je me repentis presque de l'avoir dit. Mais enfin il n'y a-
966 " vait plus de temps pour le consoler, car les soieries de Coster étalées
" devant les fenêtres se présentaient à nos regards et nous nous séparâmes
" avec un simple bonjour, ce qui choqua fort la bonne Miss, qui aurait
" voulu un salut à tête découverte pour honorer ses hautes années, mais pour
" moi je trouvais que le bon garçon avait bien raison de ne pas s'enrhumer
" en ôtant son chapeau op die tochtige hoek.
967 " Le froid ne faisant qu'empirer, je pense que tes souffrances et
" celles de ses pauvres petits marmots augmentent aussi de minute en minu-
" te; j'espère que tu ne tomberas pas malade là bas, soigne toi bien et
" pense que tu dois te conserver pour ton mari et tes enfants, (ceux que tu
" auras un jour). Demain nous aurons un prêche de Vader (Boucher) le matin;
" Willem Henri et Louky refusent net de s'y rendre, mais nous autres petits
" agneaux suivent docilement les grelots des grandes brebis. Il a annoncé
" sa visite par dépêche officielle pour l'après-midi après le déjeuner;
" (juge de son abnégation). Il refuse maintenant het voer dat by ons toch
" nooit zo slecht voor hem geweest is. Anna est pleine d'agitation et d'in-
" quiétude hoe het zal aflopen et Tane pleurniche un peu en dedans d'elle-
" même. Pour moi cela ne me fait rien, car je compte bien certainement ne
" pas y assister.
" Dimanche. C'est presque agréable de vous savoir malade et au lit,
968 " parce qu'alors vous êtes du moins un peu plus au chaud. Quelle neige!
" Pauvre fille! Ton époux n'était pas à l'église ce matin. Adieu! je pen-
" se unaufhörlich à toi. Marie.

De brief van Agnes bevat onder meer het volgende:
" Ma chère Veuve. Marie me dit qu'elle t'écrit et j'ai envie d'ajouter un
" petit mot à sa lettre pour te témoigner d'abord toute ma commisérante
" sympathie pour le froid qu'il fait et dont je sais combien tu dois
" souffrir. Je sais ce que c'est cette maison waar het nooit dooit, que ce
" petit réduit où l'on couche suspendu dans l'espace dans des draps tou-
" jours humides, et où votre haleine se congèle presqu'avant de s'être
" mêlée à l'atmosphère. I feel it all and I pity you from my heart om het
" zó te treffen. Te voilà donc devenue diaconesse d'un hôpital, pourvu
" que le mal ne te gagne pas, car d'être seulement indisposé dans ce pe-
" tit cabinet ce serait downright impossibility et j'espère que tu n'y
" songes pas. Je pense que Marie te parle du deuil répandu sur Amsterdam
" par ton absence, de l'inquiétude qui remplit les coeurs par la pensée
" que tu pourrais prendre froid, et beaucoup d'autres choses, qui te ren-
" dront insupportablement veine et pédante et que pour cette raison je ne
" veux pas répéter. J'ai vu ce pauvre petit malheureux veuf l'autre jour
969 " chez da Costa, mais il m'a fait l'honneur de me parler, seulement notre
" regard s'est quelquefois rencontré en entendant a very good and witty
" thing, et alors lui souriait et moi je me cachais la figure dans mon mou-
" choir et je toussais pour ne pas trop éclater. Hier au soir j'ai été
" chez Henri pour donner à Loucky une lecon d'hombre. Elle était bien gen-
" tille et docile et se donnait toute la peine pour apprendre, mais je ne
" crois pas qu'elle réussira jamais à en savoir bien long, car elle avait
" l'air de n'y rien comprendre." (Loucky heeft het by die les gelaten en
speelde nooit. Esprit de jeu had zy evenmin als esprit van iets anders.!)
"J'ai si froid aux mains que je ne puis plus écrire et je crois que la
" neige et le gel ont bouché tous les pores de mon cerveau et intercep-
" tent les courants d'esprit qui s'y trouvent ordinairement. You must not
" marry too soon dearest, for I would miss you so sadly and you know how
" bitterly I feel solitude weighing on my heart. But as I think it is my
" fate on earth and must become the blessed trial of my life, I had better
" accustom myself to the thought. Adieu ma chérie, que Dieu te garde et
" te bénisse et puisse ton lot échoir dans des lieux agréables. Je le de-
970 " mande souvent pour toi, car j'ai plus de foi en ton bonheur qu'en l'es-
" poir pour le mien. Je ne te prie aussi pas de le demander pour moi car
" je n'ai besoin que d'unnouveau coeur, et alors ni la vie ni l'éternité
" ne pourront me refuser l'amour de mon Dieu, which is all sufficient.
" Ta toujours dévouée Ag."

Arme Agnes! Welk een melankoliek eind van de brief! Maar het nieuwe hart heeft zy ontvangen, ook al was haar huwelijk niet gelukkig en al is zy van haar kinderen beroofd en thans als weduwe alleen overgebleven.

Ik vervolg nu weer Lore's journaal:

"Dinsdag 23 Jan. Louise blijft in bed en ik blijf met de kinderen
" beneden. Brief van Louky met een briefje van M. His lines did me so
" much good for I so much wanted some kind words in the cold and during all
" these occupations."

Waarom zond zy my geen enkel woordje terug? Eerst 14 dagen later vond zy dit nodig. Ik schreef haar o.a.:Je me porte à merveille, zie er natuurlijk heel slecht uit, maar alleen van verdriet dat je zo ver weg bent.
971 " J'apprends que tu souffres tant du froid. Pauvre chère, quelle triste
" saison! word toch niet ziek want dan word ik het ook. Blijf niet te lang
"Weg, want je moet allernoodzakelijkst de piano by Hendrik komen bespelen
" omdat die anders in deze kou geheel ontstemd raakt, en het zou toch al
" te jammer zyn als je het liefste wat je op de wereld bezit in zo'n de-
" plorabele toestand terugvondt. Wat zal je er slecht uitzien als je weer
" hier komt uit droefheid dat je in zo lang niet hebt kunnen spelen, en
" je eerste werk zal wel zyn ting ting ting, en dan ik, niet waar? Je
" voudrais pouvoir t'envoyer mon délicieux chambercloak qui te tiendrait
" bien au chaud.....

Lore vervolgt:"Miss Browne krijgt weer de koorts en begint te ijlen.
" Wy blijven by beurten de gehele avond by haar. Ik besluit de nacht by
" haar door te brengen en myn matras wordt daarom voor haar bed op de
" grond gelegd. Louise verlaat ons te 11½ en ik blijf aan Loucky schrijven,
" werken en lezen tot 2½, ga toen liggen maar slaap niet voor 3½ in, tel-
" kens moetende opstaan om de arme Misje te helpen. Zy ijlde niet meer,
" but she was so thirsty, so hot and so tired without being able to sleep.
" Om 5 uur sliep ik weer in tot 6, maar toen was het uit met de slaap.
" Misje sliep ook om 5 uur in tot de morgen."

Men kan nagaan wat een nacht dat voor Lore geweest is, voor haar die
972 niet gewend was te waken en veel slaap nodig had. Ik was bly toen ik het pas later hoorde, daar het myn ongerustheid zou vermeerderd hebben.

"Woensd.24 Jan. Louise is wat beter, maar niemand is nog geheel wel;
" de kinderen zyn zeer vermoeiend, ik heb erge hoofdpyn, frissons en vol-
" strekt geen honger. Miss B.krijgt voor den eten weer koorts maar eet toch
" iets. She is very nice and a little excited. Ik kan haast niet eten en
" heb hoofdpyn; wy gaan boven zitten theedrinken; onenigheid omtrent de
" schikking. Elout is tyranniek dans le sens le plus étendu et Louise un
" peu de mauvaise humeur. Ik hoop dat myn hussy nooit zo zal wezen,want
" dat is affreux."

Het was toen dat Elout de scène maakte omtrent de theestoof. Deze stond gelijk vanzelf spreekt, aan Louise's rechterzyde, want wie, die niet links is, licht ooit de theeketel met zyn linkerhand op? Elout komt binnen en zegt aan Louise:"Zet de theestoof aan je andere zyde!" L. antwoordt dat dit niet gaat en de theestoof altyd rechts staat. Daarop herhaalt hy met verheffing van stem:"Zet hem links!" en toen zy het niet deed neemt hy in hevige drift het meubel op en kwakt het aan L's linkerzyde neer. Zo'n ruffian was dat kleine mannetje! Niet te verwonderen was het dat Lore door de grond zonk en het affreux vond.

973 "Ik ga naar Miss B. die alweer ijlt. Zy is benauwd and very sick,
" ziet katten, zit in de trein enz. De meid zal by haar waken."

"Donderd 25 Jan. Van ochtend word ik wakker gemaakt door Louise, die
" met een kopje thee voor myn bed stond. Elout had Mina verboden my wakker
te maken. They are both only too kind with me and I was quite ashamed of
" their goodness. Vóór 12 de kinderen geleerd, na de middag Jet en Lou
" beurt om beurt piano geleerd. Anna wordt bleek aan tafel en ik breng
" haar naar bed, waarna ik Maurits uitkleed en by Miss B.ga zitten, die
" te 8 uur weer begint te ijlen. Dr van Bylandt komt wijl zy driemaal vraagt
" om haar haar af te snyden. Ik blijf de ganse avond by haar.
974 " Vrydag 26 Jan. De kinderen geleerd. Willem was zoet, Lou ongehoorzaam,
" zodat ik haar achter de deur zette. Om 12 uur naar de Forstners. Myn-
" heer geeft my zyn portret," (hetwelk Lore in haar, later in onze slaap-
kamer ophing, naast ons bed, zodat zy het steeds kon aanzien.)," which
" made me most happy. Na 't eten met de kinderen gestoeid, daarna by Misje.
" Zy bleef tamelijk kalm tot 10 uur, toen begon zy weer wat te ylen en
" lacht zonder ophouden. Ik bleef tot 1 uur by haar zitten en legde my
" toen op de grond voor haar bed, doch moest 5 à 6 keer opstaan, ook om
" Lou te helpen die ziek werd. Tegen de ochtend sliep Misje goed." —

975 Ik was Donderdag 25 Jan over het Y, dat geheel dicht lag, naar het Tolhuis gewandeld om een rijtuig te bestellen voor Maandag, ten einde daar mede naar Hoorn te rijden, maar gelukkig sprong dit af, want in die koude zou het geen zalm geweest zyn.

In de nacht van Donderdag op Vrijdag droomde ik dat Lore kwam zeggen dat zy nog wel 5 à 6 weken weg zou blijven en werd ik bedroefd en met een onbeschrijflijk verlangen naar haar of op zyn minst naar een brief van haar wakker, maar ik kreeg niets. Vrijdag avond sprak ik Anna van Loon by da Costa, maar zy had sinds Woensdag geen tijding en zy zeide my dat Louise zo genoot van Lore te hebben. By het herlezen van Lore's journaal frappeert het my weer dat er nooit in staat dat Louise zich met de kinderen bemoeide of hun les gaf of by Miss Browne zat of waakte. Dit gebeurde dan ook eenvoudig niet en Louise vond het al te gemakkelijk om Lore als gouvernante, pleegzuster en meid te gebruiken.

" Zaterdag 27 Jan.De oudste drie geleerd. Ik weet niet wat Anna uitge-
" voerd heeft, maar ik weet wel dat ik haar niet heb gezien. 's Middags met
" Jet en Willem gewandeld. Ik was blij van weer eens in de lucht te zyn.
" 'sAvonds by Misje die te 8 uur weer begint te ijlen maar te 9 uur gaat
" slapen. Ik blijf weer by haar 's nachts maar behoefde slechts 2 à 3 keer
" op te staan en sliep overigens goed. "

976 "Zondag 28 Jan. Met Louise naar Boucher.De preek was rather fine, maar
" ik kan geen complete abstractie maken van hem die preekt. Dit hinderde
" my zeer. Au diner nous jeunâmes, il n'y avait rien à manger et Elout et
" moi nous nous promîmes de manger plusieurs beurrées au thé afin d'appai-
" ser notre faim. Il me dit que je devais venir loger chez lui souvent
" avant mon mariage afin de m'accoutumer à de simples repas. Mais je n'ai
" pas besoin de m'y accoutumer; je les aime, seulement j'aime qu'il y ait
" assez et je déteste les diners où l'on doit faire des compliments sans
" fin pour prendre une pomme de terre. Non, cela ne me ferait rien de ne
" pas avoir de seconds services ou des douceurs, mais je tiendrais à ce
" que nous eussions toujours des pommes de terre, des légumes et de la
" viande autant qu'il nous plairait. Abondance dans la plus grande simpli-
" cité, voilà ce que j'aime."

Dit was nu minder aan Elout te wijten dan aan Louise die zorgen moest dat er genoeg eten was, maar Elout had ook schuld daar hy zyn vrouw negerde als er iets meer was dan hy verlangde. Ik heb reeds gezegd dat hy verbood vlees te eten als er vis was, en Henriette Insinger vertelde my dat zy er eens logerende, had bygewoond dat Elout aan het diner boos werd omdat er iets extras op tafel kwam, hetgeen Henriette zó zenuwachtig maakte
977 dat zy in tranen uitbarstte en naar haar kamer vluchtte. Later weer beneden komende, vond zy de beide echtelieden samen alsof er niets gebeurd was. "Maar," voegde Henriette er by,"Louise was ook onmogelijk!" Intussen moet het aangenaam voor Louise geweest zyn te zien hoe charmant haar zusters haar man vonden! Het curieuste is dat Elout in de grond der zaak een lekkerbek was. Eerst na de dood der ouders, toen Louise, Willem, Anna en Adèle het rijk alleen hadden, heerste er comfort en toen ik er in Nov.1899 logeerde had ik het er perfect, want de dochter Louise was een goede huishoudster.

Die Zondag 28 Jan kerkte ik by Jamieson en ging ik daarna dejeuneren by Tante van Loon, die my zeide dat Lore nog lang in den Haag zou blijven. Mits zy met al die vermoeienissen maar niet ook ziek worde ! 'sMiddags wandelde ik met Seiffert en sprak ik met hem over bekering en wedergeboorte, maar hy begreep er niets van en vond my te devoot.

980 Uit een brief van Maria van 28 Jan:
"Je veux vite ajouter un petit billet à la lettre de Maman, chère délai-
" cieuse Veuve, pour te remercier bien sincèrement de ta bonne longue épi-
" tre, qui me fit pleurer de joie et pour te raconter tout ce que je sais
" sur ton époux éploré. Comme je te plains, ange que tu es, du triste
" temps que tu passes là à faire la diaconesse, mais je comprends que tu
" te sens utile et si indispensable que tu te consoles and that you take
" your heavy task lightly. Soigne-toi bien car que ferait-on si tu devenais
aussi malade; on devrait t'envoyer au Gasthuis, et cela n'est pas tout voor
" een fatsoenlijk mens. J'ai été ce matin à l'église où se trouvait aussi
" ton huss; il revint avec Agnes et moi et depuis le pont du Doelenstraat
" avec moi seule; je lui racontai tout ce que je pouvais imaginer sur toi
981 " et le pauvre chou avait l'air d'avoir un terrible heimweh après toi; il
" n'a pas très bonne mine et fait de nouveau croître un peu de barbe, zeker
" voor de kou. Il vint déjeuner chez nous jusqu'à 2 heures et il nous ra-
" conta toutes les cruautés que Mr.van Woelderen exerçait sur ses garçons
et sur lui-même d'une manière drôle, intéressante et gentille. Il me deman-
" da de lui faire lire tes lettres, mais je dus naturellement refuser,
" puisqu'elles sont pleines de lui sous la dénomination de "mari", dus
" dat was minder geschikt voor zyn ogen; je lui proposai de lui en lire

" quelques passages, maar daar bedankte hy voor. J'ai appris par Louky
" qu'il t'a écrit, ik heb het niemand verteld; maar daar was ik ook wel
" zeker van dat hy het niet zo lang zonder een weinigje interesse zou uit-
" houden. Est-ce que sa lettre n'exige pas nécessairement une réponse dé-
" taillée? En partant il serra la main de sa future mère et lui demanda
" de te faire ses compliments, à ce quoi Maman répondit très aimablement
" qu'elle le ferait. On fut en général très aimable avec lui et il avait
" l'air de l'apprécier, mais mélancolique il était au fond extrêmement,
" c'est ce qu'on pouvait lire sur sa figure, qui n'était pas exactement
" couleur de rose. Il me dit avoir trop à faire pour aller à patins, c'est
982 " pourquoi il les donna à son frère Willem. Ik vrees dat hy weer al te veel
" werkt. Je moet nodig weerom komen om er een stokje by te steken. Il est
" parti pour aller se promener avec Seiffert de Meer om, maar ik geloof nu
" niet dat zy zo ver gekomen zyn, want daarvoor heeft hy 2½ uur nodig en
" ik heb ze net met hun beiden te vier uur by Piet Six zien aanschellen.
" Met Tante Philippine gaat het hard achteruit, zy scheurt en vernielt nu
" ook al wat zy in handen kan krijgen vooral 's nachts. Verleden nacht
" heeft zy een heel pijpje chocolaad met haar nagels tot poeier gemaakt.
" Raconte-moi ton déjeuner chez le Ministre de la guerre in al zyn kleuren
983 " als je blieft und überhaupt schreibe mir schnell. Wie es deinem Samuel
" und Wilhelmine gehe weiss ich nicht; frage das Anna, Tane oder Grietje,
" die sie jeden Tag sehen, es ist zu kalt finde ich, um dort hin zu gehen
" wenn man dort nichts zu tun hat." (Samuel, de plaat welke ik Lore ge-
geven had en Wilhelmine Clauss hingen in haar zolderkamertje, waar niet
gestookt kon worden. Daarnaast sliepen Anna en Tane, die wel konden stoken;
Grietje was haar kamenier.) "Adieu mein liebes, ich grüsze Dich herz-
" lich und verbleibe Dein Dich liebendes Schwesterherz Mariechen."

Opmerkelijk is wat Maria schrijft dat zy myn schrijven aan Lore ge-
heim gehouden heeft en dat deze my niet antwoordde bewijst wel hoe benauwd
984 zy nog was om het zonder Tante's verlof te doen. Even curieus is dat M.
schrijft dat men over 't algemeen vriendelijk met my was, ten bewijze dat
ik daarop niet altijd kon rekenen en 't is volkomen waar dat men my het
liefst accueillerde als Lore afwezig was.

Woensdag 31 Jan sprak ik Hendrik maar hy wist van Lore niets, al-
leen dat zy in den Haag allen ziek waren. Vrijdag liep ik by Tante van
Loon aan en vernam ik van Anna dat Lore ziek geweest was. Voorts deelde
men my mede dat zy nog wel een week zou wegblijven. Dit alles irriteerde
my geweldig. Het was of ik een vreemde was geworden nu ik nooit recht-
streeks iets van Lore hoorde en het by de van Loons altyd by een half woord
985 bleef. Het scheen my toe alsof zy zich verbeeldden dat ik in Lore even
weinig belang stelde als zy. Ik gevoelde my miskend en mishandeld en
schreef Zondag daarop een lange brief aan Lore waarin ik aan myn gemoed
lucht gaf, haar verweet van my zonder tijding te laten, van in geen harer
brieven een enkel woord aan myn adres te schrijven, van haar herhaaldelijk
geuite belofte dat zy niet langer dan 14 dagen zou wegblijven niet na te
komen, en ik vroeg haar of zy dacht dat ik van ijzer of ijs gemaakt was om er
langer in zulk een toestand te leven. Ik schreef haar voorts dat ik voor
myn pleidooi in Maart nog in den Haag de referendaris Vrancken moest spre-
ken en het my speet dit niet nu te kunnen doen, maar dat als zy langer weg
bleef ik haar zou komen halen en ons engagement dan toch publiek zou
worden.

Nu neem ik Lore's journaal weer op:
"Maandag 29 Jan. Zo kan men op de hulp van meiden bouwen. Mina ging ter-
" stond slapen en sliep de ganse nacht door zonder zelfs eenmaal wakker
986 " te worden, totdat Misje haar te 7 uur moest wakker schreeuwen. Toen
" zy by my kwam vertelde zy my met opgewondenheid:"De juffrouw heeft de
" gehele nacht door geslapen en alleen tegen de ochtend verlangde zy wat
" te drinken!", Nu had de juffrouw zo erg goed niet geslapen et je me pro-
" mis bien de ne plus la laisser sous la protection de Mina.

"Om 4½ naar de Forstners. Marie me reçoit par ces mots:"Oh Papa est
" tellement content que vous veniez, il l'a dit deux fois ce matin!".
" Mevrouw komt een half uur later en wy blijven by de lamp werken tot 6½
" toen Mr.Forstner thuiskwam. La réception qu'il me fit ne peut se décrire;
je devins toute confuse de tout ce qu'il me dit pendant tout le temps que
" j'y fus. Au diner toujours les mêmes différents: " Maman je voudrais que
" tu te tusses à présent; je ne te parle pas à toi, je parle à Melle Caro-
" line. Eh bien! à présent je te laisse la parole et je me tais," en toen
" tegen my:" Que dites-vous bien de ces gens qui veulent toujours avoir rai-
" son? N'est ce pas, c'est ce qu'on entend de suite à l'intonation quand les
" gens sont déterminés d'avance à vouloir avoir raison coute que coute."

987 " Madame: "Oui,cher ami,ces espèces de personnes je le rencontre bien quel-
" quefois."--Monsieur: "Oui vraiment? Moi aussi."--- And so they went on.
" Mrs Forstner was worse than ever. I only think it so very strange that she
" is always so kind with me although I am ever of her husband's opinion and
" never of hers, and then I wonder too that she does not seem a bit jealous
" that Mr F. is so very very kind and gracious with me. Instead of that laat
" ze het my altyd opmerken:" O! men kan wel zien dat Caroline hier is,
" want anders blijft hy nooit een ogenblik langer by ons dan nodig is," ou
" bien: "O nu geloof ik zeker, indien F. dat voor je doet, dat je alles van
" hem gedaan kunt krijgen, want dat heeft hy voor geen mens over." And so
" on. Et puis elle m'invite toujours quand elle sait qu'ik est à la maison
" comme aujourd'hui. Elle m'a envoyé une commission hier pour me dire que
" son mari, voulant à toutes forces me voir, elle me priait de venir diner
" chez eux; que je pouvais partir le soir si je voulais, mais que je devais
" absolument venir diner. Monsieur resta causer avec nous jusqu'à mon dé-
" part. Louise en Henriette Gevers haalden my af en wy trokken naar de Sin-
" gendoncks. Ik was liever by de Forstners gebleven, maar daar was het toch
" ook goed. Mr S. was exceedingly kind:" U moet myn huis beschouwen als het
" Uwe."-- I wonder why they are all so kind with me, for I am far from be-
" ing so kind with them. I hope this will prove to be a good lesson for me.
988 " Miss B.in bed gevonden. Zy vertelt my de scène die Mr Forstner verleden
" zomer, de dag vande opening der Kamers, gemaakt heeft, toen Maria en ik
" niet dadelijk thuis kwamen. Ik bleef 's nachts by Miss Browne."

Niets amuseerde my zo als Lore over Forstner te horen spreken en te horen hoe dodelijk hy van haar was, want dit maakte my hoegenaamd niet jaloers. Hy was een allersmakelijkste man met levendige ogen en gebaren en hy stak zyn verliefdheid niet onder stoelen en banken. Hy was een Belg en heette Forstner de Damberry, en was vroeger Gouverneur van de Prins van Oranje, maar in 1854 en '55 Minister van Oorlog. Zyn vrouw zag er als jong meisje beeldig uit, althans volgens Anna, wier vriendin zy was, maar zy was een d'Ablaing en dus koppig als een stier en daarby geweldig orthodox, terwyl zy haar man voor onbekeerd hield. Vandaar dat hun huwelijk zeer ongelukkig was en dat hun dochter Marie (later Mevrouw Maschenbach) aan Lore zeide:" Que je suis contente que tu y sois, puisqu'à présent nous entendrons au moins la voix de Papa." Lore woonde eens by dat Mevrouw F aan tafel aan haar man zeide:" Tu ne demandes pas même des nouvelles de Julie." (Julie was Mevr. Constant, haar zuster) "Eh! c'est vrai, comment se porte Julie?" vroeg hy met zyn vrolijke prettige stem, de r's latende klinken. "A présent tu ne le sauras pas," antwoordde zy. Zulk een kat was zy!

989 Geen wonder dat Lore even gevleid was door de préférentie van Mr F. als vroeger door die van Cees Hartsen, maar de lieve schat had er berouw van blijkens hetgeen nu volgt.

"Maandag 29 Jan. Je me sentis humiliée et triste d'avoir été si vani-
" teuse hier de la préférence de M.Forstner. Quand deviendrai-je un peu
" plus humble? Comme les enfants furent assez actifs, j'eus de la peine
" à les occuper utilement jusqu'à 12½. Na het eten van vermoeienis in
" slaap gevallen, voelde my niet wel, om 8 uur weer aan Misje voorgelezen
" en om 9 uur naar beneden. Elout ontevreden dat ik zo lang boven bleef."

Waar bemoeide hy zich al niet mede ! Prettige logeerpartij!

"Dinsdag 30 Jan. Lou stond eerst te 12 uur op. Eén kind minder te
" leren geeft dadelijk rust. Misje heeft de gehele nacht goed geslapen zon-
" der wakker te worden. Naar Mevr.Caroline Elout, Mr Boucher verliet haar
" huis juist toen wy het naderden. Wat ben ik blij dat ik hem daar niet heb
" aangetroffen. En revenant je fis un acte de dévouement. Il paraît qu'ils
" sont encore bien rares mes actes de dévouement puisque je les note comme
" une particularité. Si seulement je n'étais pas si égoïste. Si l'on veut
" être ami du monde il faut être ni trop près de Dieu ni trop près du dia-
" ble. On demanda à Luther ce qui faisait les meilleurs théologiens? Il ré-
" pondit:" Les tentations!" Singular answer I think.---- Gisteren en heden
990 " was het zo koud als het de gehele winter niet geweest is. Ik ben zeer ver-
" kouden, heb keelpijn en lippijn.

"Woensd 31 Jan, Erg verkouden, kinderen geleerd. 's Avonds voor Miss
" Browne's bed op de grond geslapen. 's Nachts gelukkig maar eenmaal behoe-
" ven op te staan want het was zeer koud."

990 Uit brief van Maria: ....." Tu aurais absolument dû écrire à moi au lieu
" de le faire à Punk, vu ton diner chez le Général, dont nous parlons conti-
" nuellement Miss et moi et dont nous brûlons de savoir tous les détails.
993 " Oh! sotte de Veuve, comme je t'envie d'avoir la chère image du Général
" plus cher encore; quelle idée de t'imaginer que nous ne le devinerions
" pas, c'était notre première pensée naturellement. Il a fait de la prose
" sans le savoir en disant que tu devais le pendre au grenier." (Lore's
kamertje was inderdaad op zolder!). "Comme il sera sot à côté de Willemien-
" tje; ta chambre aura l'air de celle d'un étudiant.

"Miss a de nouveau reçu un billet du cher Dentz pour lui dire qu'il
" la recevra demain à 8 heures op de Shabath; 't is een beetje erg. De
" goede Miss invente mille excuses pour n'avoir pas besoin d'aller, mais
" sent bien dat geen enkele door zal gaan, et qu'il faudra bien se résou-
" dre à faire entrer dans sa bouche ses gros doigts salés (vomme dit Louise
994 " van Loon). Le terme n'est pas choisi mais très expressif.....Voilà que
" Miss a inventé qu'il faisait trop mauvais temps pour aller chez Dentz.."..

Het zullen wel noch de zoute vingers van de oude Dentz noch het slech-
te weer geweest zyn die Thumm weerhielden van by hem te gaan, maar het was
de Sabbat, want zy was Joods orthodox en vreesde te zondigen door hem dan
te laten werken. Maar Dentz was een spekjood, die er even weinig om gaf als
zyn zoon tegenwoordig.

Wat spijt het my dat ik Lore niet meer heb om al die oude souvenirs
995 met haar op te halen. Hoe jammer ook dat ik eerst nu die brieven van Maria
onder de ogen kreeg en zovele andere brieven vernietigd zyn, en hoe vreemd
dat het my nooit in het hoofd gekomen is om die aan Lore te vragen. Maar
ik zou dit misschien indiscreet gevonden hebben en ik had ook teveel andere
dingen in 't hoofd. In 1875 en '76 hebben wy elkaar wel onze eigen oude
brieven en journalen voorgelezen, maar niet die van anderen. Wat zou Lore
nu nog een massa kunnen ophelderen dat my duister is en veel by myn levens-
bericht kunnen voegen. Maar ik moet het nu helaas! zonder haar doen. Wat zou
zy haar moeder en zusters tegen myn invectives verdedigen. O ik heb zo'n
heimwee naar haar !

Zo krijg ik dan eindelijk 6 Febr en dus 23 dagen na Lore's vertrek een
brief en ik betwijfel of zy my die wel geschreven zou hebben indien Saar
haar niet had verteld dat ik zo ongelukkig en zo ongerust was en indien myn
laatste brief niet van hevige zenuwachtigheid getuigd had. Het begin van
haar brief toont helaas weer aan hoe benauwd zy was van verkeerd te hande-
len:

"Mon cher Maurice, Que dis-tu bien de moi qui, sans en demander la
" permission à Maman, m'émancipe à un tel point que de prendre une grande
" feuille de papier et cela dans le but de m'entretenir un peu avec toi.
996 Je suis sûre d'être du moins approuvée d'une personne, quand même tout le
" reste du monde condamnerait ma manière de faire. Ai-je tort? .....
" Cher, tu n'oses pas me gronder ainsi de mon long séjour à la Haye. Que
997 " veux-tu que j'y fasse? Tu devrais plutôt te réjouir du fond de ton coeur
" de ce que pour une fois de sa vie ta petite Lore ait pu être de quelque
" utilité! J'ai mangé pendant 20 ans le pain de paresse; 21 jours de tra-
" vail pendant ces 20 ans, je dois dire c'est terrible et il est bien temps
998 " que je me repose un peu.! Ik denk dat Saar je wel al de interessnte dé-
" tails van myn erge ziekte zal vertellen, daarom zal ik er nu maar over
" zwijgen. Al myn tegenwoordige huisgenoten zyn nu Goddank ook weer gezond
" en daar het veel minder koud is dan tevoren, hebben wy ruime stof tot dan-
999 " ken. Droevige dagen hebben wy doorgebracht en ik verzeker je dat ik ze
" niet licht zal vergeten, maar nuttige dagen en nachten waren het ook en
" God geve dat zy my niet tevergeefs gegeven zyn.

"Il vaut mieux que je ne te raconte pas trop de mes entrevues avec les
" Forstmer, car alors j'ai peur de réveiller un petit défaut à toi qui com-
" mence par un j. et qui trouverait un long champ pour se déployer. J'ai-
" merais que tu fisses la connaissance du Général et je suis bien sure que
" tu l'aimeras. Quand dans une douzaine d'années nous serons engagés, alors
" je te présenterai à Son Excellence et je pense bien qu'il sera aimable
" avec toi, sachant que je t'aime un tout petit brin. Ik heb je nog enorm
" veel te vertellen maar myn papier is bijna vol en het voornaamste heb ik
" nog niet gezegd, namelijk dat ik deze keer gelukkiger geweest ben by Loui-
" se dan ooit tevoren en weet je waarom? Omdat ik deze keer iets om myn lin-
" kerarm en iets anders om myn hals draag, two objects I value, not because
" they are pretty, but for a total different reason. You understand me don't
1000 " you? Dear Maurice I so much want to see you again and to tell you once
" more that your love makes me so happy; never neglect that duty, dear of

" loving me, and then I will also love you with all my heart. Nu dag lieve,
" ik moet nog eens een naampje voor je bedenken, want Maurits is zo lang.
" I hope you are cheerful and happy; I remain with much love your little L.

Neen! cheerful and happy was ik alles behalve en myn antwoord van 32 bladzijden bewees dit genoeg;nu iedereen weer by Elout op de been was, zag ik geen reden waarom Lore langer by hen blijven zou, en ik begreep niet waarom zy niet flinkweg zeide dat zy naar huis verlangde. Wat my ook verdrietig maakte was dat zy, zowel in de brief aan my als in die aan Saar, zo sterk deed uitkomen dat zy voor 't eerst in haar leven nuttig geweest was, terwijl zy de oorzaak was dat ik de Heer had leren kennen en zy my dus van meer nut was geweest dan door zieken op te passen en kinderen te leren.
1001 In de brief aan Saar schreef zy o.a.:" J'ai eu si rarement l'occasion d'être
" utile ou nécessaire à quelqu'un enz...." en deze phrase deed my pijn, daar zy my zo nodig en nuttig geweest was en tot het laatst van haar leven gebleven is.

Ik exerpeer nu weer uit Lore's journaal:

Donderdag 1 Febr. Voelde my zeer uncomfortable de geheel dag door er-
" ge hoofdpijn en koortsachtig. Had grote lust om naar bed te gaan maar
" durfde niet omdat Juffr Roulet komt eten. Na het eten vlieg ik naar bo-
" ven om dessert aan Miss B. te brengen, maar daar gekomen word ik zó dui-
" zelig en voel ik my zó ziek dat ik my spoedig uitkleed om my in myn koud
" kamertje neer te leggen. Grande fut la surprise de Louise en me trou-
" vant quelques instants après au lit; elle me fit boire du thé de til-
" leul en dat deed my goed."

Eerst 8 dagen later schreef Lore een kort résumé van hetgeen de vorige dagen gebeurd was. Gelukkig had Louise de goedheid om Vrijdag 's avonds Lore's bed uit haar hok, waar zelfs het suikerwater bevroor, naar Miss B.'s kamertje te doen overbrengen, waar het dus lieflijk benauwd was, maar het was dan ook, gelijk Agnes schreef, geen bewoonbaar huis maar een réduit, en in een der koudste hoeken van den Haag gesitueerd, maar in een aanzienlijk kwartier, en daaraan hechtte Elout.

1002 Zaterdag avond kreeg Lore een briefje van Marie Forstner "pour me
" demander des nouvelles de ma santé, surtout au nom de ses parents, et
" pour m'assurer de la sympathie de son père. Zondagmiddag at ik beneden,
" onvoorzichtigheid die my duur te staan kwam, want 's avonds kreeg ik,
" terwijl Elout voorlas weer op zulk een wijze de koorts dat ik niet wist
" hoe ik my goed zou houden. Maandag bleef ik in bed, kreeg een goede
" troost, namelijk een brief van Maurits en beantwoordde ik dien. Dinsdag
" visite van Mevr Forstner en Marie. Woensdag sta ik te 10 uur op en kan
" dus iets anders doen dan kinderen leren. Donderdag nog sneeuw en erge kou.
" Verwacht M. met elke schel omdat hy my gezegd heeft dat hy my zou ko-
" men halen. Ik verlang naar huis en gevoel dat ik hier niets meer kan doen,
" sedert zy allen gezond zyn. En sedert byna 4 weken heb ik geen piano aan-
" geraakt. Oh! if they only would come to fetch me. .....

1003 Mijn werk verhinderde my gedurende Lore's verblijf in den Haag haar te komen bezoeken; in ieder geval zou zy niet met my naar Amsterdam zyn teruggekeerd. Ik zat nog steeds te studeren voor myn pleidooi van 8 Maart in Kluits Holl. Staatsregeling, in van Hall Over het Zeventuig, in de Handvesten van Enkhuizen, in het Jus Agrarium van Trotz, in het Dijkrecht en in de Kronijk van Medemblik. Woensdag werkte ik 18 uur lang of beter, lag ik slechts 6 uur te bed. Vrijdag 9 Febr. vernam ik dat Juffr Thumm de volgende dag Lore zou gaan afhalen. Ik liep dus Zaterdag naar de Herengracht maar vernam daar van Juffr Thumm dat Lore niet voor Woensdag 14 Febr zou terugkomen, omdat Louise vond dat zy zich nog wat moest amuseren ! Ik beklaagde my dat men my zo slecht op de hoogte van Lore's doen en laten gehouden had, zodat Saar om tijding had moeten vragen, daar ik 3 weken lang geen letter van Lore had ontvangen, waarop Thumm antwoordde dat ik haar naar tijding had moeten vragen. Zy vroeg my uit Tantes naam ten eten voor de eerste dag na Lore's terugkomst. Dit verblijdde my zeer, dewijl ik er uit afleidde dat Tante met my te doen had en er Lore mee wilde verrassen.
's Avonds was ik bitter bedroefd en huilde ik van heimwee naar Lore, terwijl ik het wreed van Louise vond haar nog te willen houden. Thumm had my gezegd dat niet alleen zy, maar allen naar Lore verlangden.

1004 Ik hervat nu weer Lore's journaal: "Vrijdag 9 Febr. Voor 't eerst
" weer uit geweest. Verschrikkelijk koud. Maria schrijft dat ik Zaterdag
" of Maandag moet terugkomen, maar Louise wil er niet van horen en ik
" schrijf dus dat ik niet voor Woensdag kom. Tevens vraag ik of zy Maurits
" voor Donderdag willen verzoeken. Vóór het eten lange brief van M. van 32

" bladzijden; vóór 't eten las ik er 16 en 's avonds 16. Geplaagd geweest.
" Jetty nieuwsgierig. Felt happy for a whole month."
" Zaterdag 10 Febr. Naar de Geverssen met de oudste drie. (Een van Elouts
zusters was met de Heer Gevers getrouwd.) "Gewandeld in het Bosch, cold,
" cold, cold. Louise gaat heden avond naar de koningin. Ik heb hoofdpyn."
"Zondag 11 Febr. Heel mooie preek van de la Saussaye. Gedeeuneerd
" by de Forstners; Mr.si aimable:"Je me suis tellement inquiété pour vous,
1005 " vous ne pouvez vous en faire une idée, et je n'ai fait que penser à vous
" parce qu'on me disait que vous aviez la fièvre. On dit quelquefois: uit het
" oog uit het hart, mais cela n'a pas été le cas, car quoique vous fussiez
" loin de mes yeux, vous étiez tout près de mon coeur." Later thuis met de
" 6 kinderen. Hevige hoofdpijn. Brief van Maria met bevel van overmorgen
" terug te komen met de oude Heer Corver."

1008 Uit de brief van Maria: "Ta lettre de hier soir, mon ange de chou,
" nous a tous plongés dans le deuil et dans la tristesse, ton mari le plus
" naturellement, et j'ai peine à t'en remercier de bon coeur, car je com-
" mence maintenant à languir cordialement après ton retour et toute la mai-
" sonnée manifeste la même impatience. Ce retard prolongé nous ennuie si
" fort que nous avons trouvé un moyen magnifique pour le raccourcir en te
" procurant un vieux chaperon pour Mardi. Maman désire que tu te mettes
" sous le chaperonage du vieux Monsieur Corver, qui loge en ce moment à la
" Haye au Doelen et qui compte revenir Mardi. Tu n'as maintenant rien de
" mieux à faire que de sonner à sa porte pour lui demander l'heure de son
1009 "départ et la permission de l'accompagner. Miss aurait beaucoup aimé te
" chercher Mercredi; mais elle trouve aussi plus raisonnable que tu pro-
" fites de cette occasion pour épargner des frais de voyage inutiles; elle
" te fait dire qu'elle aurait volontiers bravé les plus grands dangers pour
" te ramener dans nos bras et qu'elle le fera encore si tu ne peux pas ar-
" ranger ton retour avec le seigneur de Gooilust. Informe t'en vite et
" fais nous part du résultat de tes informations aussi promptement que pos-
" sible, pour que nous puissions envoyer la voiture à la Station et, qu'au
" cas que cela ne s'arrange pas ainsi, Miss ait le temps de venir te cher-
" cher Mercredi. Maintenant j'espère que tu as bien compris quel est ton de-
" voir, car je te l'ai tracé clairement et il n'y a pas possibilité que tu
" aies à y répliquer. Tout cela est de la part de Maman entends-tu?

1010 "Hier Miss et moi nous avons parlé un instant à ton mari chez da Cos-
" ta, où il demanda avec anxiété après ton retour et avait complètement
" mauvaise mine à force de languir. Nous croyions alors encore que tu re-
" viendrais aujourd'hui et nous le berçâmes de ce doux espoir, ce qui pa-
" rût le réjouir fort. Il voulut néanmoins s'en assurer, car il accourut
" vite un moment à 4½ aujourd'hui et demanda après Miss. Celle-ci alla le
" rejoindre au salon et reçut alors toute la volée de ses impertinences et
" tout le poids de sa mauvaise humeur; il prétendait n'avoir rien su de ta
" grippe et était terriblement fâché de ce qu'on ne lui en avait pas fait
" part ainsi que ta longue absence depuis le commencement, car il croyait
" que tu ne partais que pour quelques jours et il aurait aimer s'y prépa-
" rer d'avance. Ce petit sot! au lieu de venir demander de tes nouvelles
" ici, était allé en demander à Jean Six, qui en était entièrement igno-
" rant. Miss lui répondit par des paroles sages et sensées et lui mit sous
1011 " les yeux toutes ses vérités, enfin, après s'être longtemps chamaillés
" ils se sont quittés si bons amis qu'ils se seraient presque embrassés.
" Il vit un instant Punk (Agnes) qui l'invita vite à diner pour Mercredi
" au cas que tu viendrais Mardi, ou pour Jeudi si tu reviens Mercredi; il
" viendra s'en informerMercredi matin et il demanda que sa venue reste un
" secret pour toi pour une surprise; le bon garçon avait la naïveté de
" croire dat wy het bedacht hadden en dat zyn vrouwtje er niet een halve
" brief vol over geschreven had.! Vois-tu comme on est aimable pour vous
" deux, tu dois bien lui reprocher son ingratitude et son exigeance, car
" aujourd'hui il s'est conduit comme un véritable sot, mais il l'a recon-
" nu et voilà ce qui fait le gentil de son caractère et c'est pourquoi on
" lui pardonne tout."

Het is volkomen waar dat ik aan Thumm een scène gemaakt had, want ik was geweldig zenuwachtig en geëmporteerd, maar my dunkt dat er grond voor was. Die buitengewone vriendelijkheid van my te eten te vragen kon ik niet inzien, Verbeeldt u dat het de eerste keer was sedert ons engagement, en ik er niet meer gegeten had sedert de 8ste April 1853 !

1012 Nadat Lore Marias brief ontvangen had schreef zy aan de Heer Corver, die destijds lid der Eerste Kamer was, en haar antwoordde dat hy eerst Woensdag vertrok, waarna zy hem bezocht en afscheid ging nemen by de Singendoncks en anderen. De avond bracht zy door by Mevrouw Groen, wier man binnen bleef en heel pleizierig sprak. Ik heb de Heer Groen slechts eens gezien, toen ik by Elout zat in diens kamer. Deze woonde toen in een mooi huis in 't Bezuidenhout, genaamd Het Huis ter Noot. De knecht (in livrei natuurlijk) annonceerde de Heer Groen en toens amuseerde het my te zien hoe Elout opsprong en hem tegemoet ijlde, waaruit ik afleidde dat Elout in hem zyn meerdere zag. En dit was ook zo, want hy was opeens zo soumis en ne-
1013 derig als iets. En hy had het land dat zo'n min persoontje als ik by hem zat, en dit toonde hy duidelijk. Niet minder amuseerde my Groens grote verlegenheid, de stamelende wijze waarop hy sprak alsof hy vreesde zich voorbij te praten. En toch was hy in die tijd de leider (of gelijk van Mels placht te zeggen de le-aader, spreek ik het goed uit Meneer?) der antirevolutionaire partij in de Tweede Kamer, die niet meer dan 5 leden telde: Groen, Mackay, W.van Lynden, van Reede en Elout. Groen was redacteur van de Nederlander, waarop Papa geabonnerd was; ik vergis my, dat hy cadeau kreeg, en dat ik trouw las, ook al vond ik het blad ongenietbaar. Het bevatte slechts politieke en godsdienstige beschouwingen en bestond uit korte volzinnen, die de lezer vermoeiden. Groen had de gewoonte voortdurend zichzelf te citeren en het blad was vol van aanhalingen uit vroegere nummers of van hetgeen Groen vroeger in de Kamer gezegd had. Het blad bestreed het ongeloof en de liberale beginselen. Groens grootste werken zyn Lo:zyn „Vaderlandsche Geschiedenis," ook al moge de stijl daarvan m.i. even stoterig zyn als die van zyn blad, en 2o de Archives de la Maison d'Orange Nassau." Hy was zeer rijk en zeer genereus en ondersteunde o.a. da Costa, die daardoor in een moeilijk parket kwam, want met Groens orthodoxe, wy zouden
1014 thans zeggen dolerende of gereformeerde beschouwing kon da Costa zich niet verenigen; Groen zwoer by de Formulieren, waaraan da Costa niet hechtte. Groen was orthodox, da Costa ethisch; deze stond in de vryheid als Paulus, Groen was gebonden als Jacobus, da Costa stond meer aan de zijde van van der Brugghen, de la Saussaye, Hasebroek en Beets, die eens zeide:"Groen moge myn meerdere zyn, maar ik ben een andere," Maar met dat al was da Costa door zyn positie finantieel niet vrij doch afhankelijk en dit belemmerde hem in zyn uitingen. Van zyn orthodoxe vrienden heeft hy meer te lijden gehad dan van zyn ongelovige tegenstanders. Deze deden zyn rechtvaardige ziel geweld aan, maar gene kwelden hem. Zo was er een zekere Brugmans, broeder van de advokaat, die hem na elke voordracht of prediking over zyn ketterijen kwam kapittelen, een dwerg, die een reus onder handen nam, een mug, die een leeuw stak. Maar ik wijk af van hetgeen ik zeggen wilde, namelijk dat ik genoot van Elout, den kl[illegible]nen und kleinlichen Elout te zien kruipen voor Groen, zyn meester, in cujus verba jurabat.

Myn lief Loretje was ook orthodox maar gedurende ons huwelijk is dat overgegaan. Dezelfde wijziging ondergingen later Roos, Geel en van Mels, die zich aanvankelijk aan myn ketterijen geweldig ergerden. Maar het waren
1015 geen ketterijen van myn inventie, doch die welke ik van de grote de la Saussaye, van Keerl en van van der Brugghen geleerd had, en die allen stonden in de vrijheid waarmede Christus hen vrijgemaakt had.

Na Groens dood zeide my zyn neveu van der Hoop van Slochteren dat het fortuin van zyn oom zeer verminderd was en vooral de Nederlander hem enorm veel geld gekost had. Hy was dan ook geen financier en evenmin een administrateur, maar een geleerde en een man die buiten de societeit leefde en dus geen mensenkennis had. Hy was eigenaar van een grote boerderij, ik meen te 's Heerenberg, waarvan hy weinig huur trok. Na zyn dood scheurde de koper het land in drie delen, bouwde een boerenwoning op elk der twee afgescheurde stukken, en trok toen driemaal meer huur dan Groen.

Ik vervolg nu weer Lore's journaal: "Woensdag 14 Febr. I am at home " again! I am so very happy, came here at three o'clock with Mr Corver and " Henriette d'Ablaing. They all looked so glad that I was come back, felt " so thankful and happy. M.mag morgen komen eten. Agnes vertelt my dat hy " er een surprise voor my van had willen maken. This amuses me. Ik speel- " 's avonds een ogenblik piano maar ben te gelukkig om het lang te kunnen " doen."

1016 Lore vertelde my dat Miss Browne herhaaldelijk zeide:"Isn't she glad " to go away?", zodat zy er tegenover Louise verlegen onder werd, die toen wel begrepen zal hebben dat Lore haar bekomst had van de logeerpartij.

Agnes v. Loon, dochter v. Jan en Constance Voombergh. de laten nicht Agnes v. Hoog Beek en Rorgen.

"Donderdag 15 Febr. Aggy 5 jaar. Te 12½ komen er zeven kindertjes,
" eerst déjeuner daarna poppekast en eindelijk dansen au son du piano.
" Te 5 uur kwam Maurits. I was so happy to see him that I quite forgot to
" thank him for his long letter. After dinner we sat down on the sopha
" and remained there till supper."

Ik pleitte die dag te Haarlem tegen Westerwoudt doch kon te 3 uur terugkeren en at by Tante. In myn boekje vind ik aangetekend:Lore engelachtig. Dit behoeft er eigenlijk niet by te staan omdat het vanzelf spreekt. Ik vond dat zy was afgevallen.

Vrydag spoorde ik 's avonds naar den Haag en logeerde ik by Papa, die kamers had op de Beestenmarkt, maar dien ik niet vond daar hy by Prins Hendrik was. De volgende ochtend bezocht ik eerst Louise Elout en confereerde ik vier uur lang met de Heer Vrancken, waarna ik met Papa in het Bos wandelde. Ik zou gaarne Zaterdag avond naar Amsterdam teruggekeerd zyn,
1017 maar wilde Papa nog een dag gezelschap houden en bleef daarom de Zondag by hem. Wy kerkten by Ds Jas, en toen ik daarna by de Elouts déjeuneerde en Elout my vroeg of ik by Ds Jas ter kerke was gegaan omdat men in deze koude aan een jas behoefte had, begreep ik wat hy bedoelde, want de preek was uiterst dun geweest. 's Middags bezochten Papa en ik Mevrouw Bosboom-Toussaint, oude belle van Ds Hasebroek, en 's avonds keerde ik naar Amsterdam terug. De koude was doordringend en trof my vooral in het huis van Elout, die zyn benige handen aan het koffykannetje warmde. De Noordzee was zover men zien kon bevroren. De volgende dagen had ik het weer geweldig druk, omdat ik een brief van de Minister van Binnenl.Zaken ontvangen had met last om een actie in te stellen tegen de Burgemeester van Zandvoort die zich een anker had toegeeigend, bewerende als strandvonder daartoe het recht te hebben.

21 Febr werd Mama 63; de vorige dagen had zy met rheumatische verkoudheid te bed gelegen, en haar verjaardag vierde zy in haar slaapkamer. Tante van Loon en Lore kwamen haar feliciteren, zodat ik deze een ogenblik kon zien. Ik had wel lust gehad om reeds Maandag aan Lore te komen vertellen hoe ik het in den Haag gehad had, maar durfde niet omdat Tante my verboden had zonder permissie by Lore te komen en dus besloot ik myn bezoek tot Zondag uit te stellen.

1018 Terwyl ik Vrydag naar den Haag reisde schreef Lore o.a. in haar journaal:" Pendant toute la journée j'éprouve un tel besoin d'écrire à Maurice,
" mais je n'osais pas le faire et je compris que je dusse faire le sacri-
" fice de ce désir."
Deze frase was beplakt opdat ik die niet lezen zou. Arme lieve Lore om zó bang voor haar moeder te zyn. Ik heb my myn leven lang verweten dat ik my niet meer heb laten gelden en zulk een ingeboren vrees voor Tante had, maar ik troostte my met de gedachte dat indien Lore, haar eigen kind en nog wel een lieveling, reeds zó bevreesd voor haar was, het my niet kwalijk te nemen was dat ik my zo flauw betoonde. Toch was het geen excuus maar nu ik slechts verlof had om Lore eenmaal in de maand te zien, vreesde ik altyd dat Tante my nog meer zou beperken indien ik overtrad, te meer daar ik Lore 's winters veel meer zag dan eens in de 4 weken. Maar het was en bleef el-
1019 lendig.

Lore vervolgt:"Maandag 19 Febr. Al myn rekeningen en finantiën ge-
" schikt. In Mary Milton gelezen, daarna piano gespeeld, maar gestoord door
" Anna Luden, Cateau van Loon en Mimi van Boetzelaer. J'aimerais que ces
" visites fussent abolies; elles nous font perdre tant de temps; 's avonds
" slaap ik van vermoeidheid in. Mama leest aan Musik (Thümm) en my l'Ecole
" des Vieillards van de la Vigne voor. Ik ben voor myzelve ontevreden om-
" dat ik zo weinig heb uitgevoerd.

1020 " Dinsdag 20 Febr. Ik weet nog niets van M.af, of hy thuis is of niet.
" Ceci m'ennuie excessivement. Cateau avait l'air très étonnée de ce que
" je ne savais pas où il était et Maman aussi a l'air de l'attendre chez
" nous pour nous donner des nouvelles de la Haye." (Lore schrijft terecht Maman a l'air de l'attendre, want Tante wist best dat ik niet durfde komen)
" I am quite sure that he will not come but I am annoyed and vexed. I long
" to know everything about his stay there. To morrow I hope to hear some-
" thing about him, as it is his mothers birthday."

Zo ziet men: eeuwig misverstanden !

" Woensd.21 Febr. Na 12 uur Italiaanse werkwoorden geleerd en met
" Mama by Tante Henriette, die boven zit omdat zy verkouden is."
Daar Tante van Loon Papa's Tante was, waren haar kinderen Papa's germain neven en nichten en noemden zy hem en Mama Koo en Henriette, maar Lore en Maria hadden hen altyd Oom en Tante genoemd, en nu Lore myn vrouw zou wor-

181 A – in marge bovenaan bij ‘Aggy’:

Agnes v. Loon, dochter v. Jan en Constance Voombergh de latere nicht Agnes v. Hoog Beek en Royen.

den was dit heel gelukkig. Het hinderde my altyd dat Hendrik, die jonger
1021 was dan ik, hen by hun naam noemde. Lore vervolgt:" Saar en Hartsen, Betje
" Rahusen en Maurits komen de een na de ander, we could not talk about
" the Hague but he promised me to come next Sunday."
" Vrydag 23 Febr. Door de sneeuw om de lucht te voelen en "Un récit
de l'Ancien Testament " voor M. te kopen." (Dit gaf een uitlegging van het
verhaal in I Kon.13, dat my volkomen duister was.)
1022 "Zondag 25 Febr. Heel slecht weder. Niet naar de kerk. De profetie van
" Habakuk bestudeerd; ongekende schoonheden daarin gevonden. M.komt niet
" déjeuneren; dit verveelt my en in plaats van te denken dat hy verhinderd
" kon wezen, geef ik er de schuld van aan zyn nonchalance. Na het déjeuner
" ga ik met Thumm naar boven en praten wy er over. Elle l'excuse, mais moi
" je suis un peu fâchée, ce qui provient de mes sensations de toute la se-
1023 " maine. Pour moi-même cela ne me faisait pas tant puisque je ne pensais
" pas à douter de son affection, mais cela m'ennuie tant à cause de tous
" mes alentours, qui n'y croient pas tant et qui trouvent singulier qu'il
" ne soit pas venu encore depuis son retour de la Haye. Nous étions encore
" occupées à en causer quand Maman vint m'appeler. M. était dans le salon
" et avait été empêché de venir déjeuner. This made me happy and I had a
" very pleasant afternoon."

Ik was inderdaad verhinderd geweest, want natuurlijk had ik niets liever gedaan dan by Lore te dejeuneren ten einde langer met haar te zyn en hoe het mogelijk is dat de van Loons nog steeds aan myn liefde twijfelden, nadat ik die zoveel in myn vermogen was meer dan een jaar lang had getoond, verklaar ik niet te begrijpen. Onder kerktijd had de advokaat van Nierop my verzocht te 12 uur by hem te komen daar hy my dringend spreken moest en hy hield my tot 1½ bezig.

1024 "Maandag 26 Febr. By Hendrik gedejeuneerd; 10 voet modder. Insinger en
" Dijé eten by ons en Insinger parieert met my dat ik vóór Juli 1856 zal
" getrouwd zyn. Tane vertelt dat Anna McLaren alles aan haar man zegt en
" condemneert dit. Mama vraagt verwonderd of zy hem ook de geheimen ver-
" telt welke een ander haar heeft toevertrouwd? Wat is dat indiscreet! Tane
" réplique:"Oh, c'est assez explicable chez elle, parce qu'elle aime beau-
" coup babiller, et je crois que ce ne sont que les gens qui aiment causer,
" qui défendent ce système, et cela puisque cela s'accorde avec leurs gouts."
" I did not say one word the whole time, et n'ai pas encore d'opinion très
" arrêtée à ce sujet."..... Later schreef Lore er by:"A présent je sais ce
" que je trouve. A mon avis Anna M.a raison, et il vaut mieux que mari et
" femme se disent tout et ne se cachent rien, si du moins ils savent gar-
" der les secrets."

Ik voor my ben het met Lore eens, en wy hebben nooit iets voor elkander verborgen gehouden. Wanneer de mensen hun geheimen voor zich willen houden, doen zy beter van die niet aan een getrouwde vrouw of aan een getrouwd man te vertellen. Eén myner vele fouten is altijd deze geweest dat ik nooit precies wist of iets al dan niet moest geheim gehouden worden. Daar Lore dit wist duurde het wel eens een paar dagen eer zy my iets oververtelde, maar langer kon zy het niet voor zich houden en dan kwam het er uit met de vermaning om het geheim te houden. Wy hadden alles gemeen en Hendrik schreef my eens dat hy geen huwelijk kende waar man en vrouw het zó eens waren.

1025 "Woensda 28 F. Met Hendrik,Louky en Willem by Jan en Conny gegeten.
" Conny en Louky spreken 's avonds over de feesten, die zy ons geven wil-
" len. Wanneer zal dat geschieden ?"
„Vrijdag 2 Maart. Amused myself very much. Aan Marie Huydecoper,die ja-
" rig is,geschreven en le Nouveau Recueil des Cantiques gezonden. Te 12½
" met Tane naar Felix, hoorden Frans Coenen heel mooi viool spelen, daarna
" een clarinet die nogal lelijk was, maar eindelijk de Eroïca, die alles
" bekroonde. 's Avonds by da Costa die over Calvijn sprak. Heel warm en
" tamelijk lang. M.was er niet; ik begrijp niet waarom. Wellicht had hy te
" veel te werken."
Ja dat was zo. Ik werkte van 6-11. Amusant is Lore's opmerking dat de clarinet lelijk was. Waarom vond zy dit? Louter en alleen omdat haar quatre-mainder (Cees Hartsen) alle blaasinstrumenten afkeurde.
"Zaterdag 3 Maart. Agnes 26; haar een kleedje gegeven. Te 11 uur les van
" Seiffert." (Wat nu volgt was door Lore beplakt opdat ik het niet lezen
1026 zou: "Maurits is by Agnes geweest terwijl ik in de leerkamer zat te werken.
" He did not ask to see me! Pleasant, pleasant! Enigen malen er grappen over
anderen roepen:"For shame!" My verveelt het zo. Je suis sure qu'il rejet-

" tera tout sur sa timidité, mais Djé trouve que ce n'est pas une excuse,
" et qu'il devrait un peu s'en défaire. Louky et Henri viennent cet après-
" midi. Agnes le leur raconte et ils sont tous les deux indignés. Pleasant!
" Et puis ces plaisanteries! Oh! if only they would spare them to me. They
" give me such pangs and instead of laughing I feel inclined to cry."

Dit alles bewijst hoe meer dan onvriendelijk de van Loons over my dachten en hoe zy er een genoegen in smaakten om haar nog altijd aan myn liefde te doen twijfelen. Tot myn diep leedwezen moet ik hier byvoegen dat Agnes, die nu zo anders is en die ik liefheb, destijds een hekel aan my had en geen gelegenheid liet voorbijgaan om my iets hatelijks te zeggen of iets onaangenaams aan te doen. Zo ook op die ongelukkige 3de Maart. Ik was met opzet vóór de middag gegaan om haar te feliciteren in de hoop van Caroline te zien en misschien wel in de kamer van Agnes te vinden, by wie ze wel meer zat en by wie ik haar nu des te eer hoopte aan te treffen omdat A. jarig
1027 was. Ik schelde aan, vroeg of Juffr.Agnes thuis was en hoorde, de marmeren benedentrap oplopende, piano spelen. Het kon Caroline maar het kon ook Maria zyn die studeerde. Ik liep terug en vroeg aan Barend of hy wist wie er speelde. Hy antwoordde dat Juffr C. van de Heer Seiffert les had.

(In Amsterdam hield Tante van Loon twee knechts, destijds Evert en Barend. Laatstgenoemde poetste het zilver, sleep de messen en paste op de schel, en als hy open deed, had hy altijd een lepel of vork of zilveren schotel in de hand, welke hy bezig was te poetsen, zeer verleidelijk voor de bedelaars.)

Zodra ik dus hoorde dat Seiffert er was, begreep ik Lore niet te zullen zien, want in de zaal durfde ik niet komen, omdat Tante daar zat en ik deze liever niet dan wel zag, terwijl zy het terecht kon kwalijk nemen dat ik Lore in haar les stoorde. Verdrietig liep ik dus naar de kamer van Agnes, die ik alleen vond. En nu is het volkomen waar dat ik niet met zoveel woorden gevraagd heb om Lore te zien, maar wel heb ik gezegd: C.speelt piano of heeft Seiffert, daarmede willende te kennen geven dat ik wist dat ik haar niet kon zien. En hierin ligt nu de valsheid van Agnes. Ware zy my toen gelyk nu genegen geweest dan zou zy even naar de zaal gelopen zyn om aan Lore te zeg-
1028 gen dat ik boven was en deze zou dan na de les terstond gekomen zyn. Ik bleef maar kort by haar omdat ik niet van haar hield en nu is het waar dat ik beneden komende niet meer hoorde spelen, maar ik dacht dat C. slechts een ogenblik rustte, en weinig vermoedde ik dat zy inmiddels naar boven was gegaan. Wat was nu het lelijke in Agnes' gedrag? Dit, dat zy aan Lore zeide:"M.heeft niet eens naar je gevraagd," in plaats van te zeggen:"M.dacht dat je les had en is daarom gauw weggegaan. In de tweede plaats was het lelijk van haar om er behagen in te scheppen Lore te kwellen in de hoop van haar en ook de anderen weer aan myn liefde te doen twijfelen. By Lore gelukte dit weliswaar niet, maar by de anderen des te beter en zy schenen er een genoegen in te vinden Lore weer eens verdriet te doen, gelijk uit de beplakte passage blijkt, want de lieve schat had meer lust tot huilen dan tot lachen, en geen van allen nam myn partij, zelfs niet Hendrik.

1030 Lore vervolgt haar journaal van die dag: "In Agnes' kamer gezeten.
" Saar zendt my nog een kaartje voor heden avond en komt my halen. Jenny
" Lind zingt magnifiek uit de Norma en die Schöpfung. C'est tout à fait re-
" marquable, mais le talent de son mari n'est pas fameux à mon avis.
Mr Rein van Lynden fait une cour assidue à Agnes et Leonard est très on-
" handig. Ik blijf tot 1½ met haar praten, she trusts me entirely."

Ik vermoed dat Lore haar over haar behaagzucht de waarheid gezegd heeft. Agnes had er pleizier in de jongelieden aan te halen, zich door hen het hof te laten maken en hun dan de bons te geven. Zo had zy al met Herman Karnebeek, Egidius, Hamilton en anderen gedaan en toen zy eindelijk in
1031 1856 28 jaar werd en zag dat zy aan niemand haar hart kon schenken en er gevaar bestond dat er geen meer zou komen opdagen, dien zy werkelijk kon liefhebben, nam zy faute de mieux Leonard Beels aan, die al haar avances verdragen had en toch trouw gebleven was, maar zonder hem te beminnen. Een meisje dat 28 jaar is, neemt alligt hem aan die haar ten huwelijk vraagt.

"Zondag 4 Maart. Boucher preekt, maar ik ben dapper genoeg om met Wil-
" lem naar Jamieson te gaan. Je m'admire moi-même dans cet acte de courage.
" By Hendrik gedejeuneerd; later by Tante Cateau die zich verder laat excu-
" seren. Terwyl ik by haar zit brengt de knecht de kaartjes binnen van Mau-
" rits en L.Beels." (Ik wist dat Lore by haar was en was bitter teleurgesteld van niet te worden ontvangen.)

Maandag 5 Maart. Myn duim gepapt en daardoor niets kunnen uitvoeren.
" Ik had er my een feest van gemaakt Beets in de My te horen spreken, maar

" kon niet gaan, mais j'appris plus tard qu'il ne fit pas une lecture ex-
" trêmement intéressante et à mon grand étonnement M. n'y était pas.
" Jenny Lind eet by de Heer Ernst Sillem, maar zy is niet erg beleefd en
" vertrekt al te 8 uur. "

Men zal zich misschien verwonderen dat ik in lang de naam van Cees Hartsen niet genoemd heb. Daarvoor bestond echter een goede reden. Hy was voor enige tijd naar Parijs vertrokken om na zyn promotie enige afleiding
1032 te zoeken, en zich wat te ontspannen. Maar er was nog iets dat hem aanleiding had gegeven om Amsterdam te verlaten. Men herinnere zich dat Lore in haar journaal van 1853 de wens uitspreekt van op reis te gaan ten einde my te vergeten, daar elke laan in S.en B. haar aan my deed denken. Welnu, zo ging het ook C.Hartsen. Aanvankelijk of liever terstond na de slag hem toegebracht, toen Herman hem vertelde dat Lore niet hem maar my liefhad, was hy zó gefroisserd, zó diep gekrenkt, zó boos op Lore, wie hy verweet hem voor de gek gehouden en de coquette met hem gespeeld te hebben, dat zyn liefde in wrevel veranderde, en dat hy zich verbeeldde onmiddellijk genezen te zyn, maar dit was niet het geval. Van lieverlede kwam nu en dan haar beeld hem weer voor de geest en herleefde de oude passie. Het was dan ook haast ondenkbaar en niet te vergen dat hy haar zo spoedig zou vergeten; wel vermeed hy haar te zien en had hy na dien rampzalige 19de April van het jaar 1853 noch in stad noch buiten een voet meer by de van Loons gezet, maar het zat te diep by hem dan dat hy niet telkens aan de gelukkige dagen herinnerd werd toen hy meende van haar bezit zeker te zyn. Thans hoopte hy door een uitstapje naar Parijs de overwinning te behalen en dit gelukte hem. Die 5de Maart kwam hy terug en vertelde hy my dat hy genezen was, en ik ge-
1033 loof dat dit inderdaad het geval is geweest, want in de zomer van dit jaar 1855 had hy de moed Lore door zyn moeder te Driebergen te doen inviteren, voor haar te spelen en haar te horen spelen. ..... Ik wandelde met hem van 2½ tot 5 en werkte gelijk ik meest alle avonden deed van 6-12. Vóór de middag werkte ik ook wel soms tot 2 à 3 uur en gewoonlijk al vóór het ontbijt, daar ik dikwijls al te 6 à 7 uur opstond.

Ich hatte damals Pech, want Dinsdag 6 Maart kreeg ik 's ochtends vroeg een invitatie van Insinger om de volgende middag te komen eten. Ik begreep dat Lore ook zou komen en toch kon ik niet gaan. Myn pleidooi op Donderdag zat my te dwars in de maag en de avond tevoren wilde ik nog eens al wat ik er voor bestudeerd en opgetekend had nazien. In latere jaren heeft de ervaring my geleerd dat dit verkeerd is en heb ik, zo dikwijls ik de volgende dag een of meer majeure zaken als subst.Officier te Amsterdam aan de Rechtbank te behandelen had, juist niet die maar andere zaken bestudeerd, en in elk geval ander werk gedaan. Van uitgaan of ontspanning was geen sprake.

Hy die de strafzaken had moest dat jaar onafgebroken werken. Maar even-
min was er tijd om à la veille van de twee zittingdagen de zaken nog eens na te zien, omdat er dan weer andere te prepareren waren, voltooide in-
structies te lezen, criminele processen met een uitvoerige brief aan de
1034 Proc.Gen. ter examinatie te zenden, dagvaardingen te stellen en last but not least de talrijke verbalen der 5 Commissarissen van Politie te lezen, en in het Register in te schrijven. Onder het diner begon ik er al mee en de ganse avond was dus bezet. Gelukkig had myn vader my geleerd in myn hoofd door te schrappen en steeds alles terstond in het net te schrijven, waardoor ik immens veel tijd won, en terwijl myn medesubstituut Johan Bijleveld nooit en de ander C.H.Backer, die knapper was dan ik maar minder vlug, niet voor 's nachts 2 uur klaar was, heb ik nooit later dan middernacht behoeven te werken en nimmer des Zondags een letter op het papier gezet. Bijleveld was een prul en zeer slordig en Backer werkte uiterst solide maar langzaam, zodat hy zelfs van een eenvoudige dagvaarding eerst een kladje moest maken. Dit was ook het geval met J.v.Meerbeke, thans vicepresident v.d.Hooge Raad, die ongetwijfeld geleerd was maar altijd ten achteren. Kist was vlug maar te vluchtig, op ten Noort kon niet in gezelschap van anderen werken en kwam dus ook zelden gereed, terwijl Verloren buitengewoon langzaam werkte.

Ten blijke van de drukte wil ik slechts één voorbeeld citeren. Bijleveld of Backer, ik herinner my niet meer wie van beide, werd ziek en Hartogh, die niets uitvoerde, verzocht de President Jhr Mr C. Dedel een der rechters-plaatsvervangers aan te wijzen om de substituut gedurende diens
1035 ongesteldheid te vervangen. De President benoemde Driessen, die niet een der minste plaatsvervangers was. Nu kwam elke ochtend behalve Zaterdag de bode van de Rechtbank te half elf de Officier voor de Raadkamer roepen, en dan spoedde zich de substituut, die de strafzaken had, naar de zitting om

zyn requisitoiren tot bekrachtiging der bevelen van aanhouding, tot gevangenneming enz. voor te dragen. Wy zorgden dus altyd te tien ure op het Parket te zyn, en toen Diehl, de bode, die van Duitse afkomst was, kwam zeggen: Herr Offizier für die Rathkammer, bleef Driessen doorpraten. Ik zeide hem dat hy voor de Raadkamer geroepen was. "Waarom?" vroeg hy. "Wel, hernam ik "om je requisitoiren in te brengen,." " Ik heb er geen," gaf hy ten antwoord. "Die heb je wel, er zyn immers gevangenen ingekomen."- "Jawel! maar ik heb geen tijd gehad om de requisitoiren te schrijven."- "Wat heb je dan gedaan?" -"Ik heb enkel de nieuw ingekomen processenverbaal van de politie gelezen en ben tot halfdrie vannacht daarmede bezig geweest, voordat ik er enigermate van op de hoogte was, en toen had ik te veel slaap om iets meer te doen."- "Ga dan maar je ontslag vragen, zeide ik, "dan zullen wy het werk wel doen," en zo geschiedde het. Ettelijke weken hebben wy de strafzaken buiten en behalve ons gewone werk behandeld.

1036 Ik keer na deze digressie tot de invitatie van Insinger terug, en ik behoef niet te zeggen dat ik vreeslijk het land had van te moeten weigeren, niet alleen omdat het my de gelegenheid benam van Lore te ontmoeten maar ook omdat ik wist dat de zusters daar weer venijn uit zouden zuigen en my van gebrek aan liefde zouden beschuldigen. Ik handelde heel dwaas door te bedanken want ik had moeten voorzien dat ik die avond toch door aan Lore te denken te veel verstrooid zou zyn om goed te kunnen werken. Hoe het zy, ik liep by Insinger aan om te zeggen dat ik tot myn spijt zyn uitnodiging niet kon aannemen, werkte tot 2 uur, las tot 3 uur stukken in het Stedelijk Archief, schreef aan Papa, wandelde van 4-5 met Jacob en reikte by Tante van Loon het volgende briefje voor Lore aan:

"Chère petite, Tu sais sans doute que ta soeur Insinger m'a invité à " diner, mais ce que tu ignores c'est que j'ai refusé. N'est ce pas horri- " blement impoli et surtout peu aimable envers toi mon ange? Je suis tout " à fait de ton avis mais que faire? Tu sais que je dois plaider Jeudi; et " il me faut toute la veille pour mettre la dernière main à l'oeuvre. A pré- " sent je m'adresse à toi afin de te prier de prendre ma défense en cas que Henriette m'accuse de froideur ou d'indifférence. Als jy nu maar zegt dat " jy het heel goed begrijpt dat ik wegblijf, dan kan my niet veel schelen wat de rest er van vindt. Tu sais bien chère combien il m'en coûte de devoir me mettre ainsi à la torture en me privant de ta délicieuse société. " Maak het nu maar voor my in orde by Henriette. Ik ben zo boos dat het
1037 " juist zo treft want zy vraagt my stellig niet weer na zulk een onvriendelijk refus. "

Diezelfde dag liet Mevr.van Lennep-van Loon my weten dat Lore 's avonds haar pianino zou komen proberen en vroeg zy my ook te komen, maar te 8 uur juist toen ik wilde gaan, schreef zy my dat Lore niet kwam.Ik werkte weer tot middernacht en bad ernstiger en dringender dan ooit om hulp. De volgende dag ging ik by de Heer van Nierop om hem te vragen of hy inzage wilde nemen van de uit het Archief in den Haag ontvangen Kroniek van Medemblik, waarop ik my by het pleidooi dacht te beroepen en die hem wellicht onbekend was. Hy vond dit natuurlijk hoogst beleefd doch zelde my dat hy het boek kende. 's Middags/ in myn kamer werkende zag ik Lore tweemaal aan de overzijde voorbygaan. Mynbeleefdheid aan van Nierop had deze uitwerking dat hy my enige akten zond welke ik 's avonds nog kon bestuderen, en voorts werkte ik, terwijl Lore by de Insingers at, tot middernacht, waarna ik my door het lezen van Lore's lievelingspsalm 34 sterkte.

En zo brak de 8ste Maart aan, die voor de pleidooien bestemd was.
1038 Wy pleitten van 11-1½ en van 2-3½ en ik was dankbaar dat het was afgelopen. Ik wist dat Lore voor my had gebeden en daaraan had ik te danken dat ik het er beter had afgebracht dan ik verwacht had.

1039 Nu weer iets uit haar journaal: Donderdag 8 Maart: Pleidooi van M. " tegen van Nierop. Ik krijg een invitatie van de Heer Luden voor de 16de " ter ere van Swanny, maar ik bedank. Te 3 uur by Lizzy die my de corbeille " toont die heel mooi is. Wat ze echter met die echte kant zal doen begryp " ik niet. De shawl is magnifiek. Mevrouw Borski zeide my: De volgende keer hoop ik by jou te komen zien Lien." Mr de Geer me parla de Maurice et me " dit que Mr van der Hoeven pensait dat hy vooruit zou komen, et de Geer " ajouta:" Ja! als ik van alles zó zeker was als van dat, dan zou ik nogal " gelukkig wezen!".

1040 Zaterdag 10 Maart ging ik naar de receptie van Lizzy Luden en wachtte daar op Lore van 1½-3 uur maar zy kwam niet, hetgeen my zeer teleurstelde daar ik Woensdag, als er/ weer receptie was, niet zou kunnen gaan omdat ik dan te Purmerend moest zyn.

De vorige dag was Veenendaal overstroomd en waren bijna van inwoners naar Ede gevlucht en het bleef vriezen. Zondagavond sprak ik Lore by haar Tante Cateau en beloofde zy my myn lezing voor het Nut te copieeren.
1041 Papa schrijft dat hy in den Haag de podagra heeft, weshalve Willem hem gaat bezoeken.

Woensdag 14 Maart vertrok ik met een rijtuig van het Tolhuis,(het Y lag dicht) naar Purmerend, vanwaar ik met de advokaat Faber, die uit Hoorn gekomen was, gronden in de Ilp ging inspecteren. Uit de verte zagen wy opeens een fata morgana, namelijkhet dorp Ilpendam in de lucht weerspiegeld zo duidelijk mogelijk. Dit is de enige keer in myn leven dat ik zo iets gezien heb. In Jesaja 35:7 komt in 't Hebr.het woord Scharab voor, dat in onze Bijbel door het dorre land vertaald is. Scharab betekent echter juist dat wat wy door mirage of fata morgana verstaan; door het effect ener straalbreking neemt de dorre zandwoestijn soms de schijn aan van een watervlakte te zyn, en daardoor is menig reiziger, die van dorst versmachtte, bitter bedrogen. Nu voorzegt Jesaja dat die schijnbare watervlakte op de verheerlijkte aarde in een meer verandereh zal en dat de woestijn met gras, riet en biezen zal bedekt zyn.

Te 7 uur was ik opgestaan en te 7 uur 's avonds kwam ik van myn expeditie terug. De velden waren bedekt met sneeuw, maar de zon scheen prachtig. Nu had ik 's avonds nog wel naar de receptie willen gaan, maar ik moest my voor myn pepliek prepareren en werkte dus nog van 7½-12 uur.

Donderdag 15 Maart voortzetting van de pleidooien van 8 Maart. De re-
1042 en duplieken duurden van half elf tot half drie. Thuis komende vond ik een engelachtige brief van Lore:

" Mon bien cher Maurice. Quoique j'espère bien que tu n'en
" doutes pas je tiens cependant à te dire ce matin combien je pense à toi!
" Quand tu liras ces lignes tout sera fini et je t'en félicite de tout mon
" coeur, mais en ce moment tu es encore au milieu du combat et je n'ai pas
" besoin de te dire que je souffre avec et pour toi. Et cependant cher,
" j'ai la ferme conviction que Dieu qui t'a si miséricordieusementvassisté
" Jeudi passé, ne te délaissera pas cette fois-ci, mais que tu éprouveras
" Sa douce présence, Son soutien et Son aide pendant tout le temps que
" dureront tes difficultés. J'aimerais pouvoir les porter avec toi. I would
" readily take a part of that heavy burden on my shoulders, but as that
" cannot be, je veux tâcher de t'être utile et nécessaire d'une autre ma-
" nière, de la manière d'Aaron et de Hur, qui soutenaient les bras de Moïse
" pendant le combat contre les Amalécites."

1043 "Quant à moi pendant que tu te fatigues et que tu travailles ainsi, je
" mène une vie très dissipée. Hier matin j'ai assisté à la répétition du
" concert de Caecilia, ce qui m'a bien amusée et le soir j'ai été au bal.
" Yes dearest, and what do you think of that? Imagine-toi que les Luden
" ont fait mettre le piano dans la chambre à diner, qu'elles ont établi
" Mr Kluppel devant l'instrument, et qu'au son de ses polkas et de ses wal-
" ses nous avons été priés de danser. Je n'avais pas une toilette de bal
" and nevertheless your little girl hopped away as if she had done nothing
" else during her whole life. Le bal cependant ne dura pas longtemps et
" nous nous retirâmes déjà à 10 heures, moi pour ne plus reparaitre au
" grand monde. Me van Vessem me dit que j'étais juste une comète ne me mon-
1044 " trant qu'une seule fois par an! En ik dacht er by, dat het elk jaar eens
" te veel was.

"Vrijdag 9 Maart. By Tante Cateau op de Eliassen gewacht, die ten-
" slotte niet gekomen zyn. Later hoorde ik dat Ede, waar zy woonden, nog
" niet onder water is, maar dat 500 mensen uit Veenendaal naar Ede gevlucht
1045 " zyn.Thumm et Marie chez da Costa. Marie me rapporte une lettre de Mau-
" rice qui me rend extrêmement heureuse, mais Miss est si fâchée de ce
" qu'il l'ait donnée devant toute la congrégation que je suis chargée de
" l'en gronder. Cela m'ennuie beaucoup mais qu'y faire?"

Is het niet meer dan bespottelijk dat Thumm my dat kwalijk nam? Stel dat ik haar myn brief gegeven heb met de vraag of zy die aan C.wilde ter hand stellen en dat dit door de naastbystaande mensen gehoord is, wat kwaad stak daar dan in? Immers wist iedereen, inzonderheid zy die da Costas voordrachten bywoonden, dat ik met Lore geëngageerd was. Maar het was weer een schone gelegenheid om een aanmerking te maken op iets wat ik gedaan had. Ik stond toen onder ieders curateele, zelfs onder die der gewezen gouvernante van Lore en eigenlijk heb ik myn leven lang onder curateele gestaan, thans op myn 71ste jaar onder die myner kinderen en als ik nog langer leef onder die myner kleinkinderen.

(En nu op myn 81ste opnieuw onder die myner kinderen !)

186 A – dwars getypt in linkermarge onderaan. Geen specifieke plaats.

(En nu op myn 81ste opnieuw onder die myner kinderen!)

1047 "Maandag 12 Maart. Ik blijf de geheel dag thuis om cantiques voor M.
" over te schrijven, maar het is fameus koud in myn zolderkamertje en het
" sneeuwt weer. Les Elias ne peuvent pas encore venir à cause des inonda-
" tions.

"14 Maart. Te 1 uur met Willem naar 't Odeon om de repetitie van Cae-
" cilia by te wonen; ik laat my als donatrice inschrijven. Men speelt niet
" heel goed. Cees zie ik van verre, il a bien mauvaise mine. Saar est très
" aimable et m'invite pour Samedi. Je dois rire en ik vind dat het tijd was
" werd dat zy het eens deed. "Och lieve kind, hoe zal het toch gaan van de
"" winter," me dit-elle cet automne," je Mama zal het zeker niet goed vin-
"" den als wy je dikwijls inviteren." Elle a terriblement peur de Maman,
" parait-il, puisque quatre mois après notre arrivée en ville elle fait la
" première tentative de m'inviter. Jean, Henriette et Henri ont été plus
" aimables envers Maurice! Enfin, c'est bien bête à moi de vouloir forcer
" ma société à ceux qui n'ont pas envie de me voir, mais je ne puis m'em-
" pêcher de remarquer ces espèces de choses et d'en être un peu peinée."

1048 Hier is Lore onbillijk in haar oordeel over Saar. Dat Jan, Henriette en Hendrik my met Lore verzochten was niet vreemd daar zy Tante's toorn niet behoefden te duchten en in elk geval niet zo bang voor haar waren als Saar. Ik zelf vond het even naar als Lore dat Saar ons niet eens tezamen vroeg, maar Saar kon niets doen zonder Hartsen, en deze gaf alleen grote diners. Intussen blijkt ook hier weer welke impressie Tante van Loon maakte, dat zelfs Saar, die een byzondere favoriet van haar was, zó bang voor haar was.

" Le soir réception chez les Luden. Mr de Geer dit que Maurice ne
" vient pas et me glisse son billet dans la main. J'ai ma robe haute et
" suis fameusement grondée d'Agnes. The bride looked charming, mais le
" fiancé est plus jaune et plus déplaisant que jamais. Cees cause un mo-
" ment avec moi. Je ne vois rien des cadeaux. Anna Luden gagna son point
" et fit transporter le piano dans la salle à manger, établit Mr Kluppel
" devant l'instrument et nous pria de danser. J'avais bien chaud et ne m'a-
musais pas beaucoup. Une chose était bonne cependant, c'est que Mausje ne
" pouvait pas me voir de loin, car sans cela il aurait certainement été
" extrêmement jaloux. Miss trouve que j'ai l'air triste en rentrant et m'en
" demande la raison. C'est bien étonnant puisqu'il n'y était pas."

1049 Lore had hier heel onvriendelijk met my gehandeld. Zy wist reeds de vorige Zaterdag dat ik die Donderdag weer tegen van Nierop zou moeten pleiten en dus de avond tevoren my daarvoor moest prepareren en niet naar de receptie kon gaan. Desniettemin koos zy die avond uit inplaats van Zaterdag te gaan. Zy wist ook dat er zou gedanst worden, want Anna Luden had het aan Agnes gezegd, die dan ook lownecked verscheen en Lore knorde omdat deze niet verkozen had een lage japon aan te doen. En wat had zy er per slot van rekening aan? Niets dan verdriet. Cees sprak haar aan en dit maakte haar ongelukkig. Zy moest dansen met individu's die zy niet kon uitstaan, zy kwam bedroefd thuis, en last but not least, zy had my niet alleen bedroefd, maar bitter jaloersch gemaakt, en een lange tijd lichamelijk en geestelijk pijn doen gevoelen, zo dikwijls de herinnering aan die ongelukkige avond by my werd opgewekt. Ik kon niet verdragen dat anderen haar omvatten en beademden, want de beweging van het dansen deed my altyd aan de tedere omhelzing van geliefden denken, en allerminst kon ik het uitstaan dat liederlijke sujetten als van Vessem en Jan Druyvestein myn reine Loretje naderden. Ik schreef dan ook in myn aantekeningboekje:

There is but one
With whom she has heart to be gay.
When will the dancers leave her alone?
She is weary of dance and play.

1050 " Donderdag 15 Maart. Aan M. geschreven afin qu'il ait un petit plaisir
" après ses fatigues. A 12½ chez Anna van der Vliet pour déjeuner chez elle
" comme nous en étions convenues, mais elle est en haut à la chambre d'en-
" fants, et quoique je reste jusqu'à 2 heures, pas question de déjeuner.
" Il fait un temps superbe et je cours chez Cateau van Loon, qui voulait
" faire une longue promenade, wy gaan de poort uit, maar dat doe ik nooit
" weer, daar ik later van Miss gehoord heb dat dit geen wandeling is voor
" jonge meisjes. 's Avonds naar Caecilia. Het concert was niet heel mooi
" en in 't geheel niet goed uitgevoerd. Cees sprak my niet aan en stond aan
" de ingang toen wy vertrokken. Chaque fois que je vois ce garçon mon coeur
" se serre et je me sens profondément humiliée, car je ne puis me disculper
" entièrement à son sujet, et c'est bien en partie ma faute qu'il ait souf-

" fert et qu'il souffre peut-être encore."

Op 16 Maart las ik in de Haarl.Courant dat de post van Subst.Griffier by het Hof vacant was door de benoeming van Herman Bosscha tot Subst.Off. te Amsterdam. Terstond zond ik een rekest in en ging ik visites maken by de President Cramer, de Proc.Gen.van der Kemp, de Griffier Goedkoop enz. 1051 Ik vreesde echter weinig kans te hebben omdat ik pas 25 was en eerst sedert een jaar adjunct Rijksadvokaat. Ik kan er nu reeds dadelijk bijvoegen dat in Bosscha's plaats benoemd werd F.van Litaar, die later Raadsheer werd en daarna een paar jaar Minister van Justitie. Hy was Rooms, maar een liberaal, ofschoon hy zyn kinderen in het Piusgesticht liet onderwijzen, en hy dronk; eens, toen er 's avonds moest gedelibereerd worden, was hy te onbekwaam om aan de deliberatie deel te nemen. De oude bode by het Dep.v.Just. vertelde my in 1899, toen ik de Minister Cort v.d.Linden wilde spreken, dat hy het met alle ministers had kunnen vinden, zowel met Donker Curtius en van Hall als met Boot en van der Brugghen, met van Lynden, Jolles, Pické en Modderman, maar dat Litaar onmogelijk was, een lompe buffel, een ongelikte beer, een brutale vlegel, een dronken lap.

Zaterdag bracht ik 's avonds een uurtje met Lore by Saar door en schreef ik voor haar op wat ik van da Costa's explicatie van Joh.13 onthouden had. Wy hadden namelijk de afspraak gemaakt om dit in 't vervolg telkens te doen, en elkander onze stukken ter correctie te zenden, en dit hielden wy vol tot in de winter van 1856. Ganse vellen hebben wy volgeschreven, en hoewel het my by myn weinig beschikbare tijd dikwijls een deel van myn nacht-
1052 rust kostte heb ik het toch niet als een verloren tijd beschouwd omdat ik my daardoor in het memoriseren en stellen oefende en in de Bijbel beter thuis raakte.

Zondag dronk ik by Lore koffie, maar joeg zy my al te 2 uur weg en moest ik 's avonds thuis met Röells en Cliffords souperen, wat onbeschrijflijk vervelend was. Dinsdag reed ik te 4 uur per diligence naar Hoorn, omdat de Zuiderzee nog niet open was en maakte ik kennis met de 18-jarige Engelberts, componist, pianist en teringlijder.

Donderdag 22 Maart woonde ik de bruiloft by van Jan de Geer en Lizzy Luden. (Lizzy stierf reeds 5 Febr 1867.) Ik zat naast Lore, die met my het bouquet kreeg, waarna wy de avond by Mevr.v.Lennep-van Loon doorbrachten. Lore wilde hombre spelen en ik begreep dat zy niet met my in een hoekje wilde blijven praten uit vrees dat haar Moeder dit zou afkeuren, maar daar Tante er niet by was behoefde zy het niet te weten. Later zeide Lore my dat zy altijd alles biechtte.

Van de volgende dagen is weinig merkwaardigs te vertellen. Vrijdag maakte ik een stijve visite aan Tante van Loon zonder Lore te zien en hoorde ik 's avonds da Costa een magnifieke explicatie geven van de zeven kruiswoorden, waarvan ik noteerde wat ik onthouden had.

1053 De 24ste tobde ik over een moeilijke conclusie in een zaak die ik tegen van Goor moest bepleiten, en werkte ik die tweemaal over. Deze van Goor woonde op onze gracht, was ongehuwd, maar had een maitresse. Hy had een grote praktijk maar nam ook vuile zaken aan en vertelde eens aan Bram da Costa dat hy ongeveer f, 30.000- 's jaars verdiende. Hy droeg een bril op het puntje van zyn neus en hy pleitte hatelijk en scherp.

De 27ste begon ik aan myn tweede lezing voor het Nut te werken, die de weldadigheid tot onderwerp had. De volgende dag woonde ik de installatie by van Mr Hartogh tot Officier en van Bosscha tot subst.Off. Weinig vermoedde ik dat ik zes jaar later zelf als substituut te Amsterdam zou geïnstalleerd worden.

1054 De 29ste soupeerde ik by Tante Calkoen met Lore die beeldig piano speelde en beloofde ik haar een brief waarvan de lectuur haar twee uur zou kosten, maar dit is nooit gelukt.

Zien wy nu wat Lore van 16 tot 31 Maart deed.:

" Vrijdag 16 Maart. Djé is 30 jaar.Haar man bederft haar met een bracelet
" en twee mooie platen. Willem en Agnes gaan 's avonds dansen by de Heer
" Jan Luden. (Janbaas met een gouden bril, een dergenen die Djé hadden ten huwelijk gevraagd en getrouwd was met de beeldschone en schatrijke Ipje van Lynden van Beetsterzwaag. Later hertrouwde hy met Anna Doef, by wie hy twee kinderen kreeg, van wie het meisje, Marie Luden, met de gouverneur haars broeders Soulier trouwde, die zich le Chevalier Soulier noemde. Janbaas was horribel maar schatrijk. Zyn broer Toon was even lelijk en getrouwd met eennicht Henriette Luden, die ook beeldig was en het mooie Mevrouwtje Luden heette omdat zy alle woorden als diminutieven uitsprak.)

"Agnes était parée comme une fiancée; quand je la vis partir j'étais

" trop heureuse de pouvoir rester à la maison. Je tâche de trouver dans
" Chambers un sujet de lecture au Nut pour Maurice. Willem et Agnes re-
1055 " viennent indignés de la conduite de de Geer. Lizzy a pleuré. C'est af-
" freux comme il la traite:"Lizzy je moet je niet verbeelden enz ! Pauvre
" petite!"

Ik meen my te herinneren dat de oorzaak van de Geer's boosheid jaloezie was. Hy kon niet dansen en die bals, waar Lizzy steeds met anderen danste, waren voor hem een marteling en nu geloof ik dat hy haar in zyn drift heeft toegevoegd dat zy zich niet moest verbeelden dat zy met een ander geëngageerd was en dat hy langer als malle Piet daar bedaard onder zou blijven.

"Zaterdag 17 Maart. De gehele dag gepraat over Lizzy en de Geer; de
" ganse stad woedend op hem; hy verdient het en heeft excuus moeten vragen
" aan haar vader, qui était bien touchant et a pleuré comme un enfant."
(De Heer Luden had altijd lopende ogen ten gevolge van het vele drinken,
et avait la larme facile.)

"Zondag 18 Maart. Met Mama by Stuart (Remonstr.Kerk) Mooie preek. M.
" va au chapel et vient déjeuner, mais il ne mange pas et a très mauvaise
" mine. Maman et mes soeurs restent avec nous jusqu'à 1½ après quoi elles
" nous laissent seuls jusqu'à deux heures. Nouvelle perplexité!.....
1056 " Autre sujet de crainte et d'espérance, c'est qu'il a sollicité le poste
" de subst.Griffier à la Cour, et quoiqu'il ne croit pas qu'il l'obtienne
et qu'il me prêche de douter comme lui, il m'ouvre cependant par là un vaste
" champ d'espoir. Je ne puis m'empêcher d'espérer de temps en temps, et
" quoique je tâche de combattre cette idée, mon imagination trotte souvent
" et je fais de bien jolis châteaux en Espagne. J'aimerais tant qu'il l'ob-
" tint puisqu'il parait désirer ce poste plus que bien d'autres, and then
" if only we could marry!....

"A 3½ chez Swanny, pâle et fatiguée, suite bien naturelle des agitations
1057 " nerveuses de Vendredi! Heden avond souper by Tante Henriette. Zy wilde ook
" my verzoeken, maar ik ben blij dat zy het niet gedaan heeft omdat ik lie-
" ver Zondags niet uitga et de plus j'aurais été si embarassée devant tous
" ces Clifford, Röell etc." (Wel nodig na 1½ jaar geëngageerd geweest te
zyn, terwijl al wat Röelle en Clifford heette van alles even goed op de
hoogte was als ieder ander.!)

"Dinsdag 20 Maart. Maurice parti pour Hoorn où il doit plaider demain.
" Nous invitons ma tante Henriette à diner pour demain. "Mevrouw alleen?,"
" demanda le palfrenier, que cette invitation semblait surprendre," (en niet
zonder reden, want ik werd nooit, nooit ten eten verzocht!). "I wonder quand
" nous saurons qui sera nommé à ce poste."

1058 "Woensdag 21 Maart. Tante Henriette, Saar, Piet Six en de van Weedes
" eten by ons. Ma tante est bien aimable, je cause avec elle et joue un peu
" pour elle jusqu'à 8 h, lorsqu'elle part pour aller chez Betje Rahusen."

"Donderdag 22 Maart. Trouwdag van Lizzy. Ds van Marken sprak heel mooi.
" Te 3 uur met Hendrik en Louise naar de bruiloft. Ma place était entre M.
" et Mr van Dyk. J'étais bien heureuse de revoir M. et d'avoir un bon moment
" de causerie avec lui. Mon autre voisin était si ennuyeux et débitait mille
" fadaises. Quant aux speeches il y en avait bon nombre, et c'était presque
" risible pour ceux qui savaient un peu le fond des choses, d'entendre tous
" ces Luden se dire et se répéter combien ils s'aiment. M.en ik kregen de
" bouquetten en de Heer Luden dronk op onze gezondheid, voorbeeld dat door
" de gehele tafel gevolgd werd, hetgeen my niet weinig verlegen maakte.
" M. wil een toast instellen, maar op myn verzoek ziet hy er van af, hetgeen
" my zeer verblijdt. De bruid zag er zeer tevreden uit en de bruigom een
" beetje minder ongelukkig dan anders. Dadelijk na het diner vertrokken wy
" en ik dacht nu dat ik zo mooi mogelijk was, maar neen, thuis krijg ik
" knorren au sujet van myn kapsel, dat te ouderwets was. Agnes gaat naar de
1059 " Opera en ik om 7 uur naar Tante Cateau met de van Loons, Cootje van Weede
" en naderhand Maurits, Jan Corver, Piet Six en Frits van Lennep. Ik werd
" verzocht kaart te spelen en deed dit, ofschoon ik er niets geen lust in had,
" omdat ik begreep dat Mama het niet goed zou vinden indien ik zoals verle-
" den met M. in een hoek bleef praten. Ma tante nous retint à souper mais je
" ne m'amusai pas tant; je commence à devenir exigeante, n'étant pas satis-
" faite quand je ne vois pas Maurice seul."

En zo ging het my ook. Die dag had ik Lore geen ogenblik alleen gezien.

"Vrijdag 23 Maart. Met Agnes lang gepraat over de Baron (Rein v Lynden)
" en haar sering bewonderd. M.komt een visite aan Mama maken. 's Avonds naar
" da Costa. M.was er ook en rijdt terug met de Borski's om kalkoen te eten.

" Da Costa sprak magnifiek over de 7 kruiswoorden en ik schrijf tot half
" twee op hetgeen ik er van heb onthouden; plotseling ging myn kaars uit
" en moest ik my in het donker uitkleden."

"Zaterdag 24 Maart. 's Avonds wordt Maria aangenomen en komt zy pas
" te 11½ thuis. Agnes en ik geven haar een ring. Je me sens au fond si in-
" différente au sujet de la réception de Marie, c'est si triste et si mé-
" chant à moi, quand je pense que c'est l'acte le plus important de sa vie.
1060 " Si seulement j'étais un peu meilleure!"

"Zondag 25 Maart. Such a nice day; unexpected pleasure! Sermon de
" Chavannes et ensuite déjeuner avec Maurice chez Henri. Nous y restons
" jusqu'à 3½."

"Dinsdag 27 Maart. 's Avonds bevestiging van Maria door Ds Meunier.
" Het was heel lang maar toch heel mooi." (Hier sprak Lore's liefde voor haar biechtvader, want Meunier preekte ontzettend vervelend.) ...

1061 " Lange visite van Tante Henriette die ik geheel alleen opwacht. Elle ne
" tarit pas en éloges quand elle parle de Maurice, et je ne comprends pas
" qu'elle désire notre mariage puisqu'alors elle devra se séparer de lui."

(Wel een bewijs dat Mama minder egoïst was dan Lore's Moeder.

" By Tante Calkoen. Je me lève pour partir; voilà Maurice qui entre et mon
" départ est un peu remis par son arrivée. Embrassée par lui en descen-
" dant l'escalier.

"Donderdag 29 Maart. Promenade avec Maman qui a l'air sombre. J'ap-
" prends plus tard pourquoi. Louise lui a parlé de Boucher. Ik ben blij
" dat ze het gedaan heeft." (Lore was namelijk verontwaardigd dat de inter-course van Tane met Boucher bleef voortduren oëschoon hy met een ander getrouwd was.)

"Vrijdag 30 Maart. By da Costa die over Théodore de Bèze en John Knox
" sprak, heel pittig. Jammer dat M. er niet was; hy had het te druk."

1062 By de toezending van myn opstel over de 7 kruiswoorden had ik een briefje gevoegd om ook Lore's opstel daarover te vragen en knor ik haar omdat zy Donderdagavond na ons souper by Tante Calkoen te laat naar bed gegaan is. Ik was namelijk by deze blijven plakken en had te middernacht nog geen licht in Lore's kamer gezien, en rekende dus uit dat het wel 1 à 1½ kon geweest zyn eer zy insliep.

Daarop kreeg ik Zaterdag haar opstel met het volgende briefje:" Cher
" Maurice, Sais-tu que je suis extrêmement gentille et aimable de t'envoyer
" mon commentaire, et surtout peu vaniteuse, car tu ne te fais pas d'idée
" comme il est inférieur au tien. J'aurais envie d'en pleurer, indien ik je
" die superioriteit niet van harte gunde en er my zelfs met dankbaarheid in
" verheugde. Mais tu dois pourtant avouer que c'est misérable d'avoir une
1063 " mémoire pareille à la mienne, car j'oublie comme tu vois les choses qui
" m'intéressent le plus. Enfin, tu seras indulgent, n'est ce pas, et tu re-
" garderas moins à l'exécution qu'à ma bonne volonté. J'espère aussi que tu
" voudras bien noter toutes les fautes que j'ai faites, et m'en apporter la
" liste, car je crois que j'en ai fait bon nombre. Je moet me nu maar Hol-
" lands leren en je dan geen zorgen maken al maak ik thirteen mistakes on
" one page. J'ai dit à Maman que nous avions des sujets à discuter et lui
" ai demandé quand elle désirait que cela se fit. Elle choisit Dimanche
" après le service, ainsi je t'attendrai alors avec plaisir.

"Je veux encore me disculper et te dire que je ne suis pas aussi cou-
" pable que tu le penses. Jeudi soir j'étais au lit et par conséquent en-
" dormie (want die twee woorden zyn by my synoniem) une petite heure avant
" le temps que tu m'indiques, 5 à 7 minutes passé 12½; tu peux donc m'épar-
" gner tes gronderies ou plutot les garder pour toi-même, car je suis sure
" que c'est pour appaiser ta propre conscience que tu t'es mis à m'accuser."

1064 Na haar opstel gelezen te hebben schreef ik haar o.a.....En dan
eindig ik aldus: "Je denkt dat je stuk vol fouten is, en ik verklaar je
1066 " telkens meer en meer verbaasd te zyn over de wijze waarop jy je in onze
1067 " taal uitdrukt. Wat moet ik dan wel doen als ik het krabbelfrans, dat ik de
" audace heb neer te schrijven, daarmede vergelijk. Als ik je eens vroeg
" om my myn brieven verbeterd terug te zenden, zou je gerust kunnen ant-
" woorden dat dit ondoenlijk is, omdat je de gehele brief zou moeten om-
" werken teneinde daarvan iets dragelijks te maken, dewijl er geen enkele
" zin ooit in voorkomt die zich kan beroemen frans te zyn. In het Hollands
" dat jy schrijft weet ik niet wat meer bewondering verdient, de perfecte
" constructie van je frases, de moed waarmede je schrijft, of het gemak,
" waarmede je je uitdrukt; en wanneer ik bedenk dat je een meisje zijt, dat
" je huis een Babel van spraakverwarring is, en je meestal je brieven in
" een andere taal schrijft en zelfs in een vreemde taal denkt, dan sta ik

" verbaasd over de zuiverheid van je Hollands. Je teder liefh. M. "

Zondag 1 April ging ik dus by Tante déjeuneren en mocht ik van 1-3 met
1069 Lore alleen zyn. Op Goede Vrijdag 6 April ging ik by Ds Meunier aan het nachtmaal, waar Marie voor 't eerst aanzat. Het was horribel benauwd in de kerk en Meunier had evenals de meeste predikanten de slechte gewoonte van aan de bediening een even lange preek te doen voorafgaan als hy gewoonlijk debiteerde, en dientengevolge duurde de dienst van 6 tot by 10 uur, dus byna vier uur! De laatste maal dat Lore aan 't avondmaal is kunnen gaan, duurde de dienst van 6½ tot 9½, en bad Ds de Bel te Bussum, na lang gepreekt te hebben, 13, zegge dertienmaal! Zulke diensten schrikken de mensen af. Het was niet te verwonderen dat Lore met een affreuse hoofdpijn uit de kerk van Meunier kwam, maar daar ik haar naar huis had vergezeld en tot 11½ by haar bleef, hield zy zich goed.

In de volgende dagen had ik twee moeilijke zaken, werkte ik enorm en studeerde ik in Voorduin, de Bosch Kemper, Savigny, terwijl ik nooit ver-
1070 zuimde de Pandecten daarop na te lezen, omdat ik door de heerlijke colleges, welke Prof v.d.Hoeven daarover gehouden had, inhet Romeins Recht beter thuis was dan in het Nederlandse. De 10de April pleitte ik te Haarlem tegen Haas van 10 tot 2 en zó tevreden was ik over de afloop dat ik op straat komende sprong van blijdschap. De 11de at ik by Ceejet met Lore, die my vertelde dat Willem Borski haar een stuk muziek cadeau gegeven had en haar dit met een brief had toegezonden. Dit maakte my weer geweldig jaloers. Willem was een vroegere beau van Lore en het had my al gehinderd dat ? haar enige tijd tevoren op zyn verzoek had te dejeuneren gevraagd en zy toen alleen met hem en Melle B. gedejeuneerd had. En nu vond ik dat hy niet het recht had om haar te schrijven en een cadeau te geven, maar ik durfde niets aan Lore zeggen. Het duurde vier dagen eer ik haar schreef hoe aufgeregt ik was, en tevens zond ik haar een chemisette. Ik wist wat Paulus zegt: "De liefde is niet afgunstig, zy wordt niet verbitterd, zy verdraagt alle dingen," maar desniettemin bleef ik jaloers. De volgende dag, Zondag, sprak ik Lore na de dienst in de kerk, en verwonderde het my dat zy my niet bedankte, en even verwonderd was ik van thuis geen briefje te vinden, maar terwijl ik aan tafel zat ontving ik een brief waarvan de eerste vier woorden "Mon si cher Maurice," my reeds deden huppelen van liefde.

dl. (Uit de lange, vele bladzijden tellende brief van myn grootmoeder haal ik alleen de volgende zinnen aan:) :"Pour moi du moins je dois avouer que je
1075 " ne comprends pas les grands torts de Willem Borski dans cette affaire.
1076 " Tu oublies je crois, qu'ayant logé souvent et très longtemps à Elswout,
" j'ai fait assez bien sa connaissance, et que depuis ce temps nous sommes
" sur un pied assez familier ensemble, qu'étant toujours avec Louky, j'ai
" appris à le considérer un peu comme un frère." (later erkende Lore my dat dit even dwaas was als indertijd t.a.v. Cees Hartsen, met wie zy ook als met een broer omging, en dat zulke relaties in de grond der zaak niet bestaan, daar zy altijd in liefdesrelaties overslaan.) "Il n'y a donc rien
" d'étonnant là dedans qu'il m'ait envoyé une petite plaisanterie, want
" meer was het niet, daar het muziekstuk zelf heel lelijk is. A présent je
" te recommande de ne plus devenir jaloux de ce pauvre garçon, car ce serait
" un peu bespottelijk, puisqu'il ne m'aime pas et que je ne l'aime pas non
" plus. Je t'envoie ci-joint sa lettre pour que tu puisses prendre connais-
" sance des grands secrets qu'il me confie; tu peux la garder, la déchirer,
" la brûler, la jeter, enfin tu peux en faire ce que tu veux. Je ne me sou-
" viens plus ce que je lui ai répondu, sans cela je te ferais aussi part
" de mon billet; qu'il te suffise de savoir que je le nomme "Monsieur",
1077 " que je ne le tutoie pas et que je ne lui ai pas écrit plus de huit mots,
" deux mots sur chaque page."

Lore schreef my nog dat het engagement van Theodore van Eys en Adèle
1078 Labouchere iedereen verbaasde. Hy was archidom, gierig, zonder enige andere conversatie dan over rijtuigen, bitten en paarden, en zonder bezigheid, terwijl hy de voormiddag in de stal zyner moeder aan onze overzijde doorbracht; zyn uiterlijk was evenmin dashing, want hy had een zeer laag voorhoofd en dit geeft altijd iets doms aan het gelaat. Het mooiste was dat hy enige tijd na zyn engagement dat verbreken wilde, maar dat Adèle, de mooie, lieve, fijnbeschaafde, ontwikkelde, gedistingeerde Adèle niet van hem af kon zien, en daarop zyn zy toch getrouwd doch slechts kort. In 'tlaatst van 1856 beviel zy van een jongen, Jan geheten, en kort daarna stierf zy. Jaren later hertrouwde hy met Jacoba Karnebeek. By haar verwekte hy twee dochters, van wie de ene trouwde met een Duits officier von Schwerin, maar na haar huwelijksreis stierf, en de andere met van Tuyll.

Enige weken voor zyn dood liet Theo van Eys my by zyn ziekbed komen en vroeg hy my of ik hem raad wilde geven omtrent de vraag of hy zyn zoon Jan omtrent zyn fortuin al dan niet zou inlichten. Ik wist dat hy een zeer groot vermogen had en ried hem ten sterkste aan om Jan geheel op de hoogte te brengen, terwijl ik tevens myn verbazing uitsprak dat hy dit niet reeds sinds lang gedaan had. Jan Kluppel, germain neef van Theo van Eys, die er
1079 by zat, zeide my dat hy reeds dezelfde raad gegeven had, daar hy by ondervinding wist hoe onaangenaam het was omtrent het ouderlijk fortuin geheel onkundig gelaten te worden. Toen zyn vader stierf wist hy van niets, kon hy de brankast niet openen omdat het een letterslot was, en hy vond in het bureau zyns vaders geen geld genoeg om de begrafeniskosten te betalen. Daarop had hy aan de Associatiekas gevraagd pf deze hem enig geld wilde voorschieten en had hy ten antwoord gekregen dat er honderdduizenden van hem aldaar en depôt lagen, zodat hy een allergekst figuur maakte. Ik weet niet of van Eys onze raad heeft opgevolgd, maar ik betwijfel het, daar hy als alle domme lieden even koppig als dom was. De erfenis was slecht verdeeld, want zyn enige broer Willem had een lief, schoon, een beetje verwijfd uiterlijk en was knap. Hy trouwde met Melle Kleiman en bestudeerde la langue Basque, waarover hy een spraakkunst en een woordenboek samenstelde. Hy leeft nog en bewoont met zyn vrouw San Remo, hun huwelijk bleef kinderloos. Van hun 5 zusters trouwde er slechts één en wel met de Heer van de Poll. De jongste zuster Mina stierf verleden jaar (1900), zy bewoonde het huis harer ouders op de Herengracht tussen Spiegel-en Leidse straten, hetwelk volgens myn schoonmoeder, die het amusant vond om de dubbele huizen met haar kleine voetstapjes te meten, het breedste dubbele huis van Amsterdam is.

1080

1082 Ik vat nu Lore's journaal weer op:

"Maandag 2 April. De ganse dag aan de copie van M.'s lezing voortge-
" schreven. Thumm brengt my myn déjeuner boven. M.gaat 's avonds naar den
" Haag om eerst morgen terug te komen. Ik ga by Djé met H. Bicker en twee
1083 " Insingers. Haar man zit beneden met een dikke wang en ze zendt hem thee.
" If ever I'll leave my hussy alone downstairs and have myself company up-
" stairs! I would not do that for the world. No indeed! Rather remain quite
" alone during a whole week than leave him one evening which we could have
" spent together." (En aan dat besluit is myn liefste Lore trouw gebleven)

"Woensdag 4 April. J'ai fait tous mes comptes; myn uitgaafboek komt
" uit op 8 centen na. Got a very nice letter from dearest Maurice. Il est
" très reconnaissant de la peine que j'ai prise; s'il savait comme je suis
" heureuse quand je puis lui rendre service! Ma tante Cateau, Jean Corver
1084 " et Willem Borski dinent chez nous." (Alweer Willem Borski, naast wie zy zat, waarom werd ik nooit gevraagd?

"Goede Vrijdag. Heel goede dag gehad. My 's middags een weinig voorbe-
" reid voor 's avonds en te 5¼ met Thumm en Anna Elias naar de Walekerk.
" Ds Meunier bediende het avondmaal; het was heel vol, heel lang, maar heel
" mooi. Ik zat dicht by Maurits en het was zo'n heerlijk idee van er met
" hem te zyn. De laatste keer was ik er alleen en toen gevoelde ik my zo
" eenzaam. Il y a quelque chose de si doux là dedans de pouvoir prier l'un
" pour l'autre. By het uitgaan spreekt M. met Thumm en Anna en bemerkt hy
" niet dat ik vlak achter hem sta, hetgeen my amuseert. Wy gaan te voet
naar huis, ofschoon het regent, maar het was heerlijk om weer lucht te voe-
1085 " len, want ik had een hevige hoofdpijn. M. bleef thee drinken en souperen,
" and I, though overtired, enjoyed it much."

"Zaterdag 7 April. Thought much about death and what I should do if
" it pleased the Lord to take dearest Maurice away. I don't think I would
" be able to bear it, but the Lord is powerful. I should not like to die.
" Is that very wicked? I don't know, but I pray God to spare me some years
" more. But His will be done. If only He keeps my treasure in heaven!"

En dit heeft Hy niet alleen gedaan, maar Hy heeft ons ook voor elkander gespaard en overgelukkig gemaakt. Lore zeide my dikwijls dat zy hoopte my te zullen overleven omdat ik het zonder haar niet zou kunnen uithouden, en Maria schreef haar eens dat, indien Lore vóór my heenging, ik maar spoedig moest volgen, omdat er anders niet meer met my zou te leven zyn. Doch de Heer heeft er anders over beslist. Nu Lore de laatste jaren haars levens zo lijdende was geworden zou zy my te veel gemist hebben, indien ik haar ware voorgegaan. Nu echter hoop ik vurig haar spoedig te mogen volgen. Is dit egoïsme?

1086 "Zondag 1ste Paasdag. By v.d.Goot lang gestaan, eindelijk op Louise
" van Loons stoof gezeten. Mooie preek. 's Avonds in de Schotse kerk da
" Costa horen preken. Op een krukje gezeten. Heerlijk mooi. Dankzegging na
" het avondmaal. Tekst: Totdat Hy komt!" Da Costa stelde o.a. in 't licht
" dat het avondmaal geen dodenmaal is, daar de Heer leeft en terugkomt.
" De pareils sermons font tant de bien. Te voet naar huis, doodmoe en vroeg
" naar bed."

1087 "Woensdag 11 April. Seiffert komt huilende vertellen dat zyn zuster
" getroubleerd is. Je ne sais si j'aurai le courage de lui en parler Samedi.
1088 " De gehele dag voor M. geschreven."

En hier acht ik het ogenblik gekomen om nog eens te herhalen dat Lore's activiteit werkelijk bewonderenswaardig was; Ziehier wat zy zelve eens in haar journaal schreef: "Marie Huydecoper schrijft ons een briefje om ons
" by haar om half elf te verzoeken. Quoique je trouve très agréable de la
" voir, néanmoins cette visite matinale m'ennuie un peu, parce qu'elle me
" fait perdre de nouveau tout mon temps. J'aimerais au fond être enfermée
" dans ma chambre pendant quelques jours, matin et soir, et alors je m'amuse-
" rais et j'avancerais à bien des choses. Je languis quelquefois après la
" campagne, où j'ai mille fois plus de temps pour m'occuper, mais d'un autre
" côté je me reproche d'être bien égoïste, et j'aimerais bien être unpeu
1089 " plus dévouée, car alors je me sentirais plus heureuse au milieu de ce
" drukte."

Later, gedurende ons huwelijk had ik alle moeite om Lore te doen uitgaan en zelfs in Bantam bleef zy het liefst in haar boudoir zitten werken.

" Zaterd 14 April. Je m'enhardis à dire quelques paroles sympathiques
" à Seiffert au sujet de sa soeur. Les tantes viennent déjeuner et je pro-
" mets ma société à ma marraine, mais je prends des shudders quand j'y pense
" Comme Maurice en sera ennuyé! Enfin je crois que c'est mon devoir, et si
" je ne dois pas y aller Dieu y mettra bien des obstacles. A 2 heures Ma-
" man se prépare pour sortir avec moi et pendant ce temps je reçois des man-
" ches et un col de M. avec une délicieuse lettre. Je ne sais pas ce qui
" me rend plus heureuse la lettre ou le cadeau; je crois presque la lettre,
" parce qu'elle dépeint si bien his own dear self.!" (Dit was de brief waarin ik myn jaloezie beleed over Willem Borski's cadeau.)

1090 Die Zondag ging ik, na Lore's brief ontvangen te hebben, met opzet by Willem Borski doorbrengen om als 't ware door dit te doen excuus te vragen voor myn slecht humeur. Tevens prepareerde ik my voor myn oppositie tegen Pijnappel, die de 24ste zou promoveren en zag ik nogal tegen het Latijn spreken op. Daar Papa in stad was en dus de belastingzaken weer behandelde, had ik het minder druk.

Donderdag aten Papa en Mama by Tante van Loon met Herman, maar zonder my, en daarom ging ik de volgende dag by Herman om nouvelles van Lore te vragen, naast wie hy gezeten had. Aan de overzyde voorbylopende zag ik haar voor het open raam

1091 Vrijdag woonde ik met Lore da Costa's laatste lezing by en reed ik met haar tot haar huis terug. Sedert de zomer van 1851 had ik niet met haar in hetzelfde rijtuig gezeten. Zaterdag maakte ik met Cees Hartsen een visite by den Heer da Costa, gelijk wy reeds meer hadden gedaan en dan was de conversatie, of liever hetgeen hy zeide, altijd interessant. Het gesprek liep uitsluitend over de Bijbel.

23 April pleitte ik tegen Westerwoudt en wandelde ik om uit te rusten van 2-4½ met Cees de Watergraafsmeer om; Dinsdag concludeerde Mr del Court, Off. van Justitie te Haarlem, in myn voordeel in de strandvonderijzaak, welke ik tegen Haas gepleit had, die voor de burgemeester van Zandvoort was opgetreden; en van Haarlem vertrok ik naar Utrecht om Pijnappels promotie by te wonen, die natuurlijk de le graad kreeg. Ik bezocht Oom Piet van Loon, at met Pijnappel en keerde per laatste trein naar Amsterdam terug.

1092 Woensdag zond ik een briefje in Griekse letters aan Lore ten geleide van myn opstel over da Costa's laatste lezing, waarna ik Oom Henk met zyn 55ste verjaardag ging feliciteren, en naar ik vreesde voor het laatst. 's Avonds moest ik aan een allervervelendst souper in het Nut deelnemen, maar te 1 uur thuis komende werd ik niet weinig verrast door een antwoord van Lore te vinden, dat evenzeer met Griekse letters was geschreven, zonder dat er een enkele fout in was. Waar had zy dit geleerd? Ik stond verbaasd over haar vlugheid. Zy schreef dat ook haar opstel af, doch nog niet overgeschreven was en dat zy het my een dag of twee later zou zenden.

Donderdagavond voorby Hendriks huis lopende om de Griekse soirée by Jan Six te gaan bywonen, werd ik door Louky, die voor het raam zat, gewenkt om binnen te komen en vond ik Lore by haar, by wie ik tot half elf bleef, waarna ik nog tot middernacht met Dommisse, Cees en Jan Six Plautus las, namelijk de Bacchides. Ik vond die zó geestig dat ik er de volgende dag 380 regels van vertaalde met het oogmerk om de comedie geheel over te zetten en er een decent stuk van te maken en het dan aan Lore te geven.
Dezelfde avond kreeg ik haar opstel over da Costa's lezing, dat ik zeer mooi vond; haar stijl werd steeds beter, maar de spelling liet nog wel iets te
1093 wensen over. Tevens zond zy my de beurs terug, welke ik het vorige jaar van haar gekregen had en waaraan zy nu nieuwe kwasten had gemaakt. Ik bedankte haar daarvoor zowel als voor haar opstel per brief van 28 April en voegde er een correctie by van de door haar gemaakte fouten. Ik liet haar opstel aan Mama lezen, die my zeide:" 't Is magnifiek! ik sta verbaasd over zulk een knapheid!"

1094 Ik had Seiffert verzocht by my te komen omdat ik hem wilde raadplegen over de vraag of hy het mogelijk achtte my nog enige notie van muziek te geven. Ik vond het namelijk zo naar, dat dit een onderwerp was, waarover ik niet met Lore van gedachten kon wisselen, terwijl zy er zoveel belang in stelde en er zoveel van afwist. Seiffert achtte het volstrekt niet onmogelijk omdat ik nóet volkomen onmuzikaal was, en verklaarde zich terstond bereid my te helpen. Hy beloofde my er niet met Lore over te spreken, aan wie ik er een surprise van wilde maken. Achteraf beschouwd was het een dwaas plan, daar ik al genoeg te doen had, maar het was louter myn liefde voor Lore, die my daartoe bewoog.

1095 Ik neem nu weer Lore's journaal op, te beginnen met Maandag 16 April:
1096 "Mama gaat een dagje naar buiten en wil Tane en my meehebben. Ik vind het
" in 't geheel niet pleizierig, maar....(voilà M. qui passe. Ik zie altijd
" willekeurig op als hy voorbygaat.)...ging natuurlijk toch mee. North and
" South nam ik mee alsook myn werk, au grand amusement de Maman et de Tane,
" qui prétendaient qu'on n'allait pas à la campagne pour travailler. Comme
" il faisait bien chaud je proposai un tour en voiture ouverte et à cet ef-
" fet on fit atteler le char-à-bancs. Nous nous promenons ainsi et je me
" sentis très heureuse en parcourant toutes ces allées, où j'avais tant
" joui l'année dernière et où j'espère beaucoup jouir l'été prochain. J'ai-
" merais que tout le monde fut aussi heureux que moi. Om 6 uur vertrek.
" Doodmoe! "

"Dinsdag 17 April. Heel stout geweest; 's avonds berouw gehad. Niets
" gedaan dan om geld te denken en te murmureren dat ik er te weinig heb om
" alles te kopen wat ik nodig heb; my ook (dans mon for intérieur) geërgerd
1097 " over Maria, de ce qu'elle ne se gêne pas d'acheter tout ce qu'elle trouve
" joli, parasol, chapeaux, robes, fichus, en faisant mettre tout cela sur
" le compte de Maman sans même la consulter, et aussi de ce qu'elle ne songe
" jamais à demander la moindre des choses à Maman pour moi, quoiqu'elle sache
" très bien que je suis trop fière pour demander en dat ik het toch wel nodig
" heb. Naderhand innig berouw gehad toen ik bedacht hoe ondankbaar en slecht
" ik geweest ben, en hoe weinig ik al het goede dat ik gekregen heb verdien.
" J'espère bien n'être plus jamais aussi avare. Ik gevoel my weer niet heel
" wel. Alweer datzelfde zwakke gevoel vanverleden jaar."

Hetzelfde verschil dat er tussen Willem en Hendrik bestond, bestond ook tussen Maria en Caroline. Maria was egoïst en verkwistend, C. genereus en zuinig, en later klaagde Nepveu my dikwijl over de rekeningen der modistes en costumières. Maria had ook moeten bedenken dat Lore geëngageerd was en dat de cadeaux, welke zy my gaf, haar ook veel kostten. Dat de moeder zo onbillijk handelde en met twee maten mat door Agnes en Maria boven Lore te bevoorrechten was zeker heel treurig daar zy zeer goed zag dat Lore haar nooit om hulp vroeg. Hoe het mogelijk was dat zy deze nooit uit eigen beweging iets extra's gaf kan ik niet verklaren.

1098 " Donderdag 19 April. Met Mama by Mevrouw Labouchere en by Oom Henk,
" die zo wit was als een lijk. Diner by ons van M's ouders. Oom Ko was niet
" heel spraakzaam, Tante heel vriendelijk. Herman sprak na 't eten een uur
" met my; il était très intéressant. Tante Cateau me donne une bague.

" Vrijdag 20 April. By da Costa: Openb 7. Je prends quelques notes ,
" mais n'ai pourtant aucune envie de faire un extrait de cette lecture."

" Zaterdag 21 April. 's Avonds met Djé naar het Park; het concert was
" heel mooi, vooral de Loreley van Mendelssohn. Piet Six gaf ons bestuurs-
" plaatsen; Cees m'évita plus que jamais, et ne vint pas même du côté où
" nous nous trouvions." (Tant mieux, schreef ikzelf er by.)

"Zondag 22 April. Niet naar de kerk. M. kwam te 1½ en na het dejeuner

" zat ik met hem in de rode zykamer. Ik beloof hem toch het extrait van
" Vrijdag maar weet niet of het zal gelukken. Na 't eten by Louky sodawater
" met Willy gedronken tot 7 uur. Te 8 uur by Tante Cateau met Maria. Very
1099 " nice evening, talked the whole time with Maurice; he looked a little sad
" at the end of the evening, j'espère que je n'en suis pas la cause et que
" je ne lui ai pas fait du chagrin. Ce serait bien involontaire vraiment."

Neen zy had geen schuld, maar aan 't eind was ik altijd verdrietig van te moeten scheiden en bovendien zat ik met de twee pleidooien van de volgende dag in myn maag.

"Maandag 23 April. M. twee pleidooien vandaag. I long to see him again.
" De gehele dag aan myn opstel gewerkt et comme mes soeurs avaient des amis
" chez elles, je pus passer ma soirée tout tranquillement au grenier. C'était
" délicieux et je regrette de ne pouvoir me procurer ce plaisir plus sou-
" vent; men kan zoveel afwerken in een avond."

"Dinsdag 24 A. Discussion entre Anna et Tane sur la prière avant et
" après le repas. Tane vindt het onnodig om na afloop van de repas te danken.

"Woensd.25 April. Vóór 't eten een briefje van Maurits gekregen in
" Griekse letters. Na het dessert naar Jan om hem te vragen my die te leren,
" toen gauw naar huis en een dito briefje aan M. gezonden. Alweer boven in
" myn kamer kunnen werken. "

1100 "Donderd 26 A. By Louky gegeten, aan 't raam gezeten; zy roept Maurits
" binnen; je trouvais cela un peu singulier, mais d'un autre côté si agréable
" que je n'eus pas le courage de l'arrêter."

"Vrijdag 27 A. Kwasten aan M's beurs gemaakt. Myn opstel aan hem ge-
" zonden. J'ai plus retenu que lui mais par contre il a détaillé les points
" principaux, que je n'ai fait que toucher en passant."

"Zondag 29 April. Met Mama naar Stuart, maar in plaats van te luisteren
" de geheele tijd door aan M. gedacht en aan de delicieuse brief die hy my
" gisteren gezonden heeft met myn gecorrigeerde opstel. Vraiment son affec-
" tion me fait tant de bien. Je ne puis certainement plus m'en passer.
" 's Middags met Thumm een ogenblik de Roomse Franse kerk binnengelopen.
" It was sickening to behold and I felt as unpässlich als es nur möglich
" ist.

M E I 1 8 5 5

1102 In die dagen interesserde my zeer de lectuur van Bilderdijks „Ziekte der Geleerden" met aantekeningen van de Leuvense Hoogleraar J.David. Ik vernam Anna Voomberghs engagement, wat my zeer verbaasde, omdat ik haar voor te verstandig hield om met iemand te trouwen, dien Mevrouw van Reede-Singendonck un enfant trouvé noemde en van wie zy absoluut niets wist.

1103 Bram da Costa kwam my vertellen dat hy Louise Gevers, nièce van Elout, gevraagd had, maar ook deze bedankte hem evenals Carry en later trouwde hy met Juffr.de Bordes. Everard van Weede van Dijkvelds engagement met Mina Hooft werd publiek doch werd later weer verbroken. Hiervan beweerde Lore onwillekeurig de schuld geweest te zyn. Zy vertelde namelijk aan Mina, die een grote vriendin van Lore was, hoe intiem zy met my was, hoe wy samen omgingen, hoe wy niets voor elkander verborgen hielden, hoe groot onze wederzijdsche affectie was, enz. en toen riep Mina uit:" O maar dat lijkt er by
" ons niet naar!" en daarover nadenkende kwam zy van lieverlede tot het besluit dat indien een huwelijk op zulke grondslagen moest steunen, het beter was om met Everard niet te trouwen en bedankte zy hem. Zy bleef ongehuwd, hy trouwde later met Adèle Schuyl.

Cees Hartsen kwam my vertellen dat hy Zaterdag by Tante van Loon was te eten gevraagd. Waarom hy wel en ik nooit? Sedert 8 April '53 at hy er niet. Ik hoopte dat men delicaat genoeg zou zyn om hem niet weer naast
1104 Lore te plaatsen, want het feit dat zy hem voor 't eerst weer by zich aan huis zou zien moest haar al uncomfortable en zenuwachtig genoeg maken.

1105 Davids engagement met Cee werd wel nog niet publiek, maar toch zo goed als beslist. Ik lees ook in myn agenda dat ik met Cees Hartsen assurantierecht bestudeerde. Donderdag sprak ik Lore by haar tante Cateau en gaf zy my de raad by haar moeder afscheid te komen nemen eer deze voor goed naar buiten ging. Die dag trouwden Jan van Nellesteyn en Madelon Hartsen. Dat ging vlugger dan ons huwelijk en nu zyn wy beiden weduwnaars.

1106 Maandag 14 Mei voer ik 's middags te 3½ naar Hoorn en de volgende dag pleitte ik tegen Mr de Vicq, waarna ik per rijtuig naar Amsterdam terugkeerde, Die dag won ik de strandvonderijzaak te Haarlem.

Als een byzonderheid vind ik onder 16 Mei opgetekend dat ik met Sanders van 2-4 billard speelde in het Café Restaurant op de Dam, het tegenwoordige

Zeemanshoop. Daar ik geen lid meer was van Arti, speelde ik nooit meer billard.

1107 Vrijdag kreeg ik van Cees een piano te leen en de Musiklehre van Marx, waarin ik een uur studeerde en van die dag af speelde ik in de verloren ogenblikken gammes, vooral 's ochtends van 7 tot het ontbijt, Het was te meer verkeerd om daaraan tijd te besteden omdat ik daardoor minder beweging nam en toch reeds zulk een zittend leven leidde, terwijl ik al sedert enige weken weer last had van hemorrhoïden en daarvoor Prof Schneevogt had geraadpleegd. Van die tijd af heb ik er ontzettend veel last van gehad en tal van medici geraadpleegd en tal van middelen gebruikt, totdat ik verleden jaar (1900) in Baden-Baden van Dr Burger vernam dat hemorrhoïden het gevolg zyn van constipatie, (waaraan ik echter nooit heb menen te lijden) en dat een irrigatie met lauw water of, gelijk Dr van Praag te Haarlem my aanried, met lauw water en een weinig olie de constipatie doet ophouden. Sedert ik dat middel toepas steken de h. my niet meer. (In 1904 is dit weer begonnen ondanks de olieirrigatiën).

Het was ook dwaas my te verbeelden dat ik nog piano konleren spelen op myn25ste jaar daar myn vingers veel te stijf waren, maar wat doet men als men verliefd is?

Ik kreeg een moeilijke turfzaak te behandelen en bestudeerde de wet op de turf en bracht de avond van 24 Mei by Saar door met Lore die de Moïse van Thalberg voor my speelde. Die dag gaf het Hof arrest i.z. de Enkhuizer dijkettingen in het nadeel van het Domeinbestuur.

1108 Zaterdag 26 Mei mocht ik mee naar Schaep en Burg en reed ik te 6 uur 's avonds in hetzelfde rijtuig als Tante en Lore. De rit duurde 2½ uur maar de tijd vloog om en 's avonds maakte ik nog een wandeling met Lore in de maneschijn.

Ik wil nu weer 't een en ander uit haar journaal van 1tot26 Mei optekenen: "Dinsdag 1 Mei. Na 't eten by Tante Cateau. Maurice passa, mais " il ne me vit pas parce que je me détournai exprès, pendant que Maman " n'aimerait pas que je le visse si souvent, mais ma tante me gronda sévè- " rement. Voor Mama thee geschonken, die vindt dat ik het al beter begin te " doen. Hoofdpijn en vroeg naar bed, maar op 't ogenblik dat ik half insliep, " door Agnes van beneden geroepen om te beoordelen of haar japon goed zat. " Ieder ander zou daardoor geheel uit de slaap geraakt zyn, maar ik sliep " terstond weer in en werd niet voor ¼ voor 9 wakker."

1109 "Woensdag 2 Mei. Voilà Mausje qui passe; il est midi moins le quart " et comme il pense que je suis au piano avec Seiffert il ne me voit pas; " comme il court! Maman vient d'envoyer des légumes à sa mère pour son di- " ner d'aujourd'hui. Elle ne voulait pas le faire parce qu'elle n'en avait " que peu, mais je l'engageai à le faire quand-même. "

1110 "Vrydag 4 Mei. Willem vergezelt Tante Philippine naar Zutphen. Ma " tante s'amusa beaucoup pendant le trajet et est très heureuse de revoir " le Gesticht."

"Zaterdag 5 Mei. Vandaag diner, zo vervelend. Ik zat tussen Henri La- " bouchere en Jan Six en verveelde my verschrikkelijk. Je ne comprends pas " le charme des diners. Cees Hartsen m'évita et ne me parla qu'uninstant. " Il joua ensuite le Moïse de Thalberg et une ballade de Chopin. J'étais " heureuse quand il partit, car avec lui le poids de ces temps mélancoli- " ques vient m'oppresser."

1111 "Zondag 6 Mei. Maurice vient déjeuner et nous allons ensuite au zij- " kamer rouge. Je luij donne Daily Light, et j'espère qu'il l'aime. L'en- 1112 " trevue était si courte et je ne sais pas quand je le reverrai. I wish so- " much to see him again en envieer Adèle en Theo van Eys, die elkander elke " dag zien zoveel zy willen. By Louky die in bed ligt."

Louky lag om de haverklap in bed, by de minste verkoudheid, en haar ganse huwelijk heeft zy doorgebracht met voor haar gezondheid te zorgen. Haar brieven bevatten niets anders dan relazen over haar gezondheid en die harer kinderen, en daar zy zich niet wist bezig te houden was het een kostelijke vervulling van de dag om in bed te liggen.

"Woensdag 16 Mei. In lang niet geschreven omdat ik het te druk had. " Sachet voor Tante Craeyvanger afgemaakt, hoeden opgemaakt, japon begonnen, " Lucrezia Borgia van Thalberg gestudeerd, enorm moeilijk. Op 11 Mei by " Hendrik 's avonds, dat was heel pleizierig. Cees joua un peu. Ik had heel " veel pleizier met Maurits."

1113 "Maurits heeft de post van subst.Griffier by het Hof niet gekregen.
" Désappointement. Je ne remarquai qu'à présent combien il avait espéré
" contre espérance. Toen ik het van hem vernam kon ik goed begrijpen dat
" het goed was, maar by het naar bed gaan gevoelde ik such a bitter pang of
" disappointment. Je pleurai un peu et sentis que l'Esprit de Dieu n'en
" était pas fâché, ensuite je tombai à genoux et priai longtemps; cela me
" rendit tout-à-fait le calme et le bonheur, et Dieu parla de paix à mon
" âme et me fortifia. J'ouvris alors ma Bible au Ps 127."

"Donderdag 17 Mei. Mama en de zusters klaagden over myn bleekzien en
1114 " vroegen of ik de dokter hebben wilde, waarop Maria zeide dat ik niemand
" consulteerde als Dr van Lennep, en dat, indien Mama dien wilde ontbieden,
" ik daar niets tegen zou hebben." (En waarom liet zy hem dan niet komen?
Omdat Tante nooit verliefd geweest was). "'s Avonds kwam Cecile Elias.
" Interessante conversatie over planeten, vallende sterren, magneet, equator,
" aardbevingen, de schepping enz."

"Vrijdag 18 Mei. My second best bonnet opgemaakt. Japon geregen en
" gepast. Saar ontmoet, die my vraagt voor een avond in de toekomende week;
" maar ik denk dat daarvan wel niets zal komen en het by een invitatie en
" gros zal blijven."

1115 "Zondag 20 Mei. By Jamieson; met Maurits naar huis gewandeld. Ik had
" lust om thuis te blijven maar voorzag een grote semonce van Mama, die
" vindt dat ik bleek zie, en knorren van M, en daarom ging ik met Djé toe-
" ren. Nous dûmes entrer dans l'Apentuin, où je m'ennuyai à périr étant ex-
" ténuée. Puis nous sortîmes par le Muiderpoort pour rentrer par le Leidse
" Poort et rencontrâmes Maurice et Ploos."
" "Maandag 21 Mei. Myn tijd niet verloren. Zò gewerkt dat ik er half
" ziek van ben. Met Thumm by Tante van Winter, die buitengemeen vriendelijk
" met my is. Zy noemt my kindje and patted me on my shoulder; ik weet niet
" hoe ik dit aan haar heb verdiend."

Tante van Winter was de tweede vrouw van Tante van Loon's enige broer Jozua, die zwak van hoofd was en altijd een touwtje om zyn vingers draaide. Zyn eerste vrouw was een Hartsinck en haar betreurde hy zó, dat hy op de bruiloft met zyn tweede vrouw voortdurend met Mama, die naast hem zat, over de eerste sprak. Tante van Winter was een echte Bicker en dus anti Oranjegezind. Haar enige lectuur was de Almanak Holland van het vorige jaar en zy had een groot zwak voor Ds Modderman, die even modern was als zy en als al de Bickers.

1116 "Woensdag 23 Mei. Aan myn japon gewerkt. 's Middags by Henriette Bicker,
" die my niet voor 3 uur losliet. Madame Bicker était très aimable. "Je ne
" sais pas si je vous verrai encore l'année prochaine comme Mᵉlle van Loon,
" mais en tout cas, je vous en supplie, gardez de l'amitié pour Henriette."

Mevrouw Bicker-Cuvel was een Française en werd later blind. Henriette trouwde met myn schoolkameraad Gerrit Hooft van Vreeland en is sedert verleden jaar (1900) weduwe. Zy had de naam van een goede démarche te hebben. Haar broer Frederik woonde met myn broer Willem te Semarang samen en is de vader van de mooie Harry Bicker.

"Met Jan van 7 tot 10 in de Bijbel gestudeerd en veel explicaties
1117 " gekregen. It was too nice." Naár diner, spinazie met boter! Enfin dat was
" minder. Maurits komt na het eten alsook Djé, Insinger en Louise van Loon.
" Maurits en ik stappen in 't eerste rijtuig. Maurice a l'air extrêmement
" heureux et moi je le suis aussi excessivement."

1121 Ik bracht dus een paar heerlijke Pinksterdagen met Lore op S en B. door. Zondag mocht ik niet blijven eten, maar Maandag wel. Het was heerlijk weer zodat wy buiten deur konden blijven en gedeeltelijk tezamen, zonder ander gezelschap, wandelden, gedeeltelijk tegen het dijkje in Bantam gingen zitten op het paadje, dat thans van het kinderhuis naar de boomgaard loopt, met de eertijds veel talrijker dennebomen, de doornen, de klimop en de lelietjes vóór ons. Het was een paradijs. Wy babbelden honderd uit, o.a. over onze vroegere amourettes en jaloeziën. Lore las my de brieven voor die haar vader haar geschreven had en vertelde my veel van hem, en van de grote reis in 1842; zy wees my een door Lizzy vervaardigd portretje, dat my moest voorstellen voordat ik nog eenbaard had, zy gaf my chocolaat en ik deelde haar myn geheim mede, namelijk dat ik nu ook muziekles van Seiffert nam, daty zowel hy als Cees myn plan hadden goedgekeurd en Cees my zelfs een piano had geleend en hoe ijverig ik gammes en études studeerde. Zy blonk van blijdschap toen zy het hoorde en beloofde my een portefeuille als ik eens eigen muziek bezat.

1122 Zy betreurde het zo dat haar vader ons geluk niet had mogen beleven, daar hy ons reeds zou hebben laten trouwen. Ik was o zo dankbaar dat Tante ons volkomen vrijheid liet. Daar het de eerste dagen waren na haar komst buiten, had zy te veel te doen om zich met ons te bemoeien. Anna, Tane en Maria waren afwezig, Henriette en Insinger bleven samen, Agnes moest dus Louise van Loon gezelschap houden en Thumm hield zich alleen bezig.

Dinsdag keerde ik per eerste trein naar Amst. terug, werkte aan de Memorie van Cassatie, las Hartsens bedenkingen tegen het nieuwe wetsontwerp op de Tucht op de Koopvaardijschepen, hoorde Papa tegen Donker Curtius pleiten, werkte moeilijke, my door Lore meegegeven teksten uit, d.w.z. trachtte die met behulp van Bengels commentaar uit te leggen, en speelde dagelijks piano.

Jan Six kwam my en confidence vertellen dat hy Cateau Teding van Berkhout ten huwelijk wilde vragen; zy was een mooi, groot meisje en de enige keer dat Koning Willem III te Amsterdam op het Casino geweest is, koos hy haar uit om met hem te walsen. Ik maakte Jan Six een compliment over zyn 1123 goede smaak, waarop hy op zyn karakteristieke manier antwoordde dat zy en profil gezien rechts mooi was, maar niet van de linkerzijde. Ik hernam dat zy in elk geval een engel was, en toen ik hem na haar dood condoleerde, herinnerde hy my hieraan en zeide hy:"Dat was waar, want zy was een engel!"

Enige dagenlater deelde Seiffert my en confidence mee dat een zyner élèves, Mej M.S. kennelijk amoureus op hem was, en na al hetgeen ik daarvan later hoorde, geloof ik wel dat dit het geval was, maar S.beet niet toe en ik vrees ook dat de vader hem de deur uitgetrapt had indien hy het gewaagd had om de hand van het meisje te vragen. Zy was niet lelijk, had schatrijke ouders, bleef ongehuwd en leeft nog, maar woont niet meer in Amsterdam.

Omstreeks die tijd was de Ontvanger te Buiksloot met de kas gevlucht en moest ik by hem beslag laten leggen. Dit gaf weer veel geloop en veel drukte. Buiksloot lag toen in het Arrondissement Hoorn zodat ik my tot de President der Rechtbank aldaar by rekest moest wenden. Die President heette van Styrum en werd later raadsheer te Utrecht. Met een van zyn zes dochters, Florence, trouwde Mr A.Telders, die my in 1877 als Off.v.J. te Amst. opvolgde en thans Lid is van de Hooge Raad.

1124 Ik schreef aan Lore dat David myn voorbeeld wilde volgen en ook leren piano spelen, maar er spoedig mee was geëindigd omdat zyn vingers te stijf waren, voorts dat ik met myn vertaling van Plautus' Bacchides nog niet gereed ben, en hoeveel ik van diens blijspelen geniet, ook al komen er evenals in Juvenalis indecencies in voor, terwijl ik het met Macaulay eens ben, die hieromtrent schreef:" We find it difficult to believe that in a world so full of temptation as this, any gentleman, whose life would have been virtuous if he had not read Aristophanes and Juvenal, will be made vicious by reading them. A man, who exposed to all the influences of such a state of society as that in which we live, and yet afraid of exposing himself to the influence of a few Latin or Greek verses, acts, we think, much like the felon, who begged the sheriffs to let him have an umbrella held over his head from the door of Margate to the gallows, because it was a drizzling morning and he was apt to take cold.

1125 Verder knor ik Lore dat zy zich zelve weer had gedeprecieerd door het opstel af te keuren hetwelk zy van da Costa's preek gemaakt had, terwijl het zoveel beter was dan ik verwacht had na al het kwaad dat zy er van had gezegd, en voeg ik erby, dat het een fout is in haar karakter, waaraan Agnes en Maria ook euvel gaan, dewijl door zichzelf te denigreren er allicht toe komt om op anderen laag neer te zien, daar het in de grond dikwijls niets is dan valse nederigheid en dus hoogmoed. En dan vervolg ik aldus:
" Enige jaren geleden by je Tante Cateau zynde, vernam ik dat je zo weinig
" idee van je eigen had, en als bewijs daarvan haalde zy aan dat je in de
"dwaze, ja hoogst dwaze dwaling verkeerde van heel lelijk te zyn. Daartegen
" kwam ik op en toen verhaalde Cateau dat je zelfs gezegd had heel graag
" nog tienmaal lelijker te willen zyn.....

1126 Op deze brief kreeg ik reeds spoedig een antwoord terug van 16 bladz. en omtrent de lengte excuseert zich Lore door te zeggen dat indien zy my slechts eenmaal in de 4 weken mag zien en schrijven, zy vindt dat zy wel
1127 een lange brief mag schrijven. Ik ontleen daaraan enkele passages en behoef er niet by te voegen dat haar brieven altijd modellen van netheid waren en nooit gelijk de myne ratures bevatten.

"Het spijt my dat je het zo druk hebt, maar ik ben blij dat je de stad " in alle richtingen moet doorkruisen hetgeen vrij wat gezonder voor je is " dan op je kamer te zitten, en denkelijk ook het groeien van je haar zal " bevorderen, want ofschoon ik van anderen gehoord heb dat je je niet zó " kaal hebt laten knippen als je gedreigd had te zullen doen, toch wens ik " dat het spoedig langer worde."

Niets hinderde Lore meer dan wanneer ik by de kapper geweest was, evenzeer na als voor ons huwelijk.

" Wat je van je vorderingen op de piano zegt is vrij natuurlijk en ik " raad je aan je niet te decourageren al gaat het noten lezen niet zo gauw " als je zou verlangen. By my gaan al de vorderingen ook bitter langzaam. 1126a " Ne te laisse donc pas décourager cher, si tu ne peux pas encore lire les " notes couramment; het zou een wonder wezen indien je het deed omdat daar- " toe veel oefening vereist wordt. Je zult er wel langzamerhand toe komen, " en wat vind ik het pleizierig dat je je best doet. Tu ne sais pas comme " je trouve cela délicieusement agréable que tu étudies aussi; l'idée que " nous pourrons un jour jouer un quatre-mains ensemble me fait rougir de " plaisir, et cela d'autant plus parce que je n'aurais jamais rêvé que cela " pût se faire tôt ou tard.

"Wat de comedie van Plautus aangaat, die zou ik gaarne lezen indien er " werkelijk niets unladylikes in voorkomt, want daar houd ik niets van. " Tu comprends que l'idée de lire quelque chose que tu as traduite et à la- " quelle tu as longtemps travaillé, m'est bien agréable; je schrijft en je " werkt al zo'n menigte dingen, waar ik niets aan heb."

"Je veux encore te dire un mot de cette anecdote du temps passé, qui 1127a " t'a fait tant d'impression puisque tu l'as si bien retenue. Oui cher, de- " puis que je me souviens que j'ai pensé à l'extérieur, j'ai été persuadée 1128 " de ma laideur et à présent encore, j'en suis convaincue comme de ton af- " fection."

"Il y a quelques années j'en étais un peu triste et aurais volontiers " voulu être un peu plus jolie; pendant tout un hiver j'avais un tel dégout " de mon propre extérieur que je ne voulais jamais regarder dans le miroir, " met het schone gevolg dat myn kraagje altijd scheef zat en ik altijd slecht " gekapt was. Op eens begreep ik dat ik daar niet goed aan deed, dat ik met " het uiterlijk, my door God gegeven, moest tevreden zyn, en het een bewijs " was van grote ijdelheid dat ik er zoveel aan hechtte. En daarop draaide " ik de spiegel van myn toilet weer naar my toe en trachtte ik myn afkeer " te overwinnen. Langzamerhand begreep ik hoe dankbaar ik wezen moest van " niet mooi te zyn omdat ik anders ijdel en nuffig zou geworden zyn en ik " dankte God uit geheel myn hart dat Hy my voor die strik had bewaard. " Ik geloof echter niet dat ik ooit gewenst heb lelijker te zyn, omdat ik " my alreeds lelijk genoeg vond. Integendeel ik heb veeleer lust gehad in 1129 " een heel fatsoenlijk uiterlijk en envieerde altijd de menschen, van wie " men zeide: "Zy zyn eigenlijk heel lelijk, maar men vergeet het omdat ze " iets aangenaams hebben." Ook weet ik dat ik het in het geheel niet plei- " zierig vond toen Mama my eens zeide dat ik op zekere heel gemene Jodin " geleek," (hoe lief van die moeder!) " want ik vreesde altijd dat myn " tanden, die te veel naar voren zyn, my iets gemeens en hardis zouden ge- " ven. Nu kan het my echter niets ter wereld meer schelen en indien jy my " naar je zin vindt, is het my geheel onverschillig al vindt de gehele we- " reld my affreus. Dit geloof je toch, niet waar lievert?"

"Ik bedank je zeer voor de uitleggig van de teksten; ik heb die nog " maar eens gelezen, maar heb verstomd gestaan over de schoonheid der ex- " plicaties. Daarover ook meer mondeling, maar ik beloof je wel dat je spoe- " dig weer een lijstje van my krijgt, en dan moet je my maar weer goed je " <u>eigen</u> mening over elke tekst zeggen, want ik vind jou explicaties by " verre de beste, en ik houd ook meer van jou dan van Bengel of zelfs van 1130 " da Costa." (Men behoeft niet te vragen of Lore door een gekleurde bril ziet!).

Daarna klaagt Lore my haar nood dat zy over drie weken by haar tante Craeyvanger moet gaan logeren, voor wie zy ontzettend bang was. Zy was dan ook formidabel.

Van myn opstel over da Costa's preek zegt zy: " I liked it very much, twil " maar ik je toch één aanmerking maken. Weet je wat ik vind dat ik beter " doe dan jy? Jy onthoudt precies hetzelfde als ik en dikwijls meer en " beter, maar jy schrijft de idées op meestal zonder suite, en zonder dat 1131 " men begrijpt hoe je er op gekomen zyt, Ik vind dat ik beter de aaneenscha- " keling der idées van da Costa onthoud en myn stuk meestal meer samenhang " heeft. Nu, ben je nu niet over my tevreden, of vind je dat ik nog myzelve " denigreer?"

By deze brief waren een paar blaadjes verbenum gevoegd, hetgeen bewijst dat ik toen reeds van de geur dier blaadjes hield, weshalve baas Otten altijd zorgde dat er twee potten met verbenum voor my in de verandah stonden en ik nu nog steeds een flesje met eau de verveine op myn wastafel heb.

Lore had de uitstekende gewoonte van altijd al myn vragen één voor één te behandelen en te beantwoorden. Hoe weinigen zyn er die dit doen! De meesten lezen een brief eenmaal, leggen die weg en bedenken enige dagen later dat zy hem moeten beantwoorden, maar in plaats van dit te doen schrijven zy
1132 een brief, die geen antwoord kan genoend worden, want de meeste vragen blijven onbeantwoord. Zy beginnen met te bedanken voor de ontvangen brief, maar het beste bewijs dat zy die niet overgelezen hebben, noch naast zich hebben liggen, is dat zy de datum niet aanhalen. Zulke ervaringen heb ik nog steeds; Christiaan en Fanny behoren tot de weinigen, die hierop een gunstige uitzondering maken. Indien men Lore's en myn brieven aan haar zusters overlas, zou men zien hoe dikwijls wy ons moesten beklagen dat onze vragen onbeantwoord bleven, ook al waren zy genummerd. Maar Lore handelde zo niet.

In myn brief bedank ik haar onder meer voor haar opmerking betreffende myn extrait van da Costa's preek, daar die volkomen gegrond was en vertel ik haar dat wanneer ik een Memorie aan Papa ter revisie voorlegde hy er meestal een zin inlaschte om het verband en de overgang van de éne gedachte naar de andere beter te doen uitkomen.

1133 Ik eindig met te zeggen:"Ik vind dat je er lief uitziet en geen prettiger gezicht ter wereld ken. Heel veel mensen zyn het met my eens en dus mag je je eigen niet zo lelijk vinden."

Deze brief durfde Lore niet beantwoorden, daar ik haar 8 dagen later op S.enB. zou terugzien. Zaterdag 9 Juni reed ik naar Hilverbeek en Zondag wilde Piet Six met my naar Zeist rijden om my gelegenheid te geven Lore te zien, maar, hoe groot de tentatie ook was, durfde ik zyn vriendelijk voorstel uit vrees voor Tante's toorn niet aannemen.

1134 Donderdag 21 Juni kreeg ik bericht dat Oom Henk zeer verminderde en spoedde ik my 's avonds naar Leiduin om afscheid van hem te nemen en bleef ik daar logeren; Zaterdag reed ik naar Hilverbeek en bracht de avond by Lore door, die my détails gaf van haar soirée by Mevrouw Hartsen op Dennenoord, toen zy weer voor 't eerst na ruim twee jaar voor Cees had moeten spelen. Ik zeide haar dat ik niet begreep hoe zy had durven gaan.

Lore had het land omdat zy by Mevrouw Munter was te logeren gevraagd, voor wie zy bang was omdat die haar logés examineerde. Zy vertelde my dat zy sinds 24 Oct.'54 een journaal schreef en verkreeg verlof van haar moeder om my voor de verjaardag van deze op 6 Juli te inviteren, en my haar kamer en de leerkamer te wijzen, waar ik sinds de zomer van '51 niet had mogen komen.

De volgende Dinsdag kreeg ik 's ochtends een briefje van Hendrik dat Lore in stad was en by hem zou eten en vroeg hy my en surprise voor haar ook te komen. Dit was heerlijk. Later vernam ik dat Tante er boos om was, maar dit kon my niet schelen. Tante was naar Leiduin om Tante Antje te condoleren. Vrijdag woonde ik met Papa en David Ooms begrafenis by. Oom was geboren 24 April 1800 en Zondag 24 Juni 1855 overleden.

Ik vergezelde Papa naar den Haag, omdat ik de Heer Vrancken nog moest spreken. 's Avonds maakte ik met Papa een mooie rijtoer langs Rijswijk, Monster en Loosduinen.

1135 Lore had my gezegd dat haar moeder van plan was om naar Parijs te gaan met Anna, Willem en Agnes, en dat Anna aan Lore haar plaats wilde afstaan. Ik hoopte dat dit niet gebeuren zou en vernam dan ook spoedig dat Lore niet van Anna's aanbod wilde horen en hierin een vergoeding vond, dat zy dan niet by Mevrouw Munter behoefde te gaan logeren, maar by Tane zou kunnen blijven.

Het wordt tijd dat ik Lore's journaal weer eens opneem, te beginnen met "Zondag en Maandag 27 en 28 Mei. Deze twee Pinksterdagen most pleasantly " doorgebracht. On nous accorda entière liberté à Mausje et à moi et nous " en profitâmes pour nous promener et nous asseoir à l'air autant que pos- " sible. Il faisait un temps magnifique et je jouis énormément. Dit moet nu " weer voor vier weken dienen."

1136 Uit een brief van Maria uit den Haag: " j'ai déjeuné chez les Forstner, " Madame n'était pas bien, des fièvres, horriblement languid, parlant in a " whisper et avec l'expression du plus grand épuisement, assez forte cepen- " dant pour contredire son époux quand l'occasion s'en présentait, without " leaving off jusqu'à ce que lui se tourna vers moi pour me faire une ques- " tion. Lui était charmant; et il me prit par les deux épaules et me dit " qu'il m'avait vu la veille dans la vigilante quand je venais du train;

" je ne l'avais malheureusement pas vu. Il me demanda six fois après Caro-
" line, et me dit de te faire mille amitiés. J'ai entrevu Mr van Bylandt,
" qui s'écria en me voyant:"O! dat is een van Loonengezicht!" Pauvres
" filles, il parait que nous nous ressemblons, que je vous plains!!. Elout
" est très aimable, même avec le petit Maurice." Ta bien aff. Aagje."

"Woensdag 30 Mei. Niet gelezen, niet gestudeerd, niet gewandeld, alleen
" gewerkt aan myn japon, die ik spoedig af wil hebben. Visite van de van
" Weedes, Co ontdekt myn bracelet; ik wil haar wijs maken dat ik die van
" myn spaarpenningen gekocht heb, maar dat gelukt my niet. Ik begin verlan-
" gend naar de 23ste Juni uit te zien."

1137 " Donderdag 31 Mei. Alweer tot 5 uur gewerkt. Ik verlang dat myn japon
klaar komt. De baas wordt verschrikkelijk geknord omdat hy de bomen ge-
" snoeid heeft.

"Zaterdag 2 Juni. Myn japon is af en zit perfect, beter dan die van
" Lavergne. De baas komt zich aan 't ontbijt justifieeren, maar Mama zet
" hem op zyn plaats en zegt hem dat er niet veel meer moet gebeuren of hy
" gaat met November weg."

Dit was heel onrechtvaardig. Tante was even conservatief als Frank, maar had geen verstand van hout, zodat zy niet wist dat bomen, vooral eiken, gesnoeid moeten worden om te groeien en om aan de bomen, die er om heen staan, lucht te geven. Er waren honderd andere redenen om Baas Teunissen weg te jagen, die een dief was. Misschien laat Lore er daarom onmiddellijk op volgen :" Ik begrijp niet waarom de Heer Judas de beurs liet
" bewaren, ofschoon hy een dief was. Was dit niet hem in verzoeking bren-
" gen? ". Ik tekende hierby aan: "Neen! om hem te winnen door het ver-
" trouwen, dat de Heer toonde in hem te stellen."

"Zondag 3 Juni. Een heel pleizierige Zondag doorgebracht. Willem las
" ons allen een preek van Beets over Ps 23 voor; daarna las ik het boek
1138 " Jozua geheel door. Aanstaande Zondag zal ik de Richteren lezen, want die
" ben ik een beetje vergeten en naderhand moeten de Kleine Profeten ter
" hand genomen worden. Van 't déjeuner tot het eten rustig in myn kamer ge-
" studeerd in de Bijbel, in Oosterzee en Bossuet en eindelijk voor Maurits
" opgeschreven hetgeen zy over de Ster der Wijzen zeggen."

"Maandag om 7 uur op. Italiaans gestudeerd. Je médite de demender à
" Maman si elle veut permettre à Maurice de venir à son anniversaire. Hoe
" vervelend dat het ongezond is van niet te wandelen. Ik zou zo graag dagen
" achtereen op myn kamer willen blijven, maar ik merk wel dat ik dit de
" laatste tijd meer gedaan heb dan goed was."

"Dinsdag vroeg op. Italiaanse werkwoorden geleerd. Gewerkt to 3½ en
" 's avonds tot 9½ op de heide gewandeld. Magnifiek weer."

"Woensdag 5 Juni. Italiaans geleerd; koffers gepakt. Grote hitte.
" da Costa schrijft ook sabbath met een h."

"Donderdag 7 Juni. Zeist. Snikheet. Te 4 uur naar Vreeland, waar Jan
" met de trein aankwam, accompagné de Djé, qui en sortit pour se rendre à
1039 " S.enB. Hoe het mogelijk is haar man twee dagen alleen en ziek achter te
" laten begrijp ik niet. Ik zou liever in 't geheel niet naar buiten gaan
" dan er alleen van te genieten. Te Driebergen in de Omnibus en toen met
" myn carton naar 't Pavillon gelopen. Je n'en pouvais plus! En arrivant
" j'apprends que ma tante est à Hoog Beek en Rooyen; force me fut de re-
" brousser chemin. J'y trouvai les tantes d'Utrecht. Tante Craeyvanger ver-
" zoekt my voor 't einde dezer maand met Mica. Hoe affreux!

"Vrijdag 8 Juni. Comme on déjeune tard ici! Na het eten te 6½ naar
" Denaenoord, waar muziek gemaakt wordt. Tante Craeyvanger en Rein van Lyn-
" den halen ons uit ons rijtuig en wy drinken aan één tafel thee. Mr v.L.
" et moi nous faisons le thé ensemble et rions beaucoup. Je me sens dans
" un atmosphère extrêmement mondain. "

"Zaterdag 9 Juni. Het 1ste deel van Adelaïde de Brunswick uitgelezen;
" 's middags by de Huydecopers; 's avonds lieve toer gereden. By het terug-
" komen pakje van Maurits gevonden, de uitlegging mijner teksten en such a
" nice long letter. Ik ben er uiterst gelukkig mee en vlieg naar boven om
" hem te lezen, waardoor ik de visite mis van Mevrouw van Reede, die aan
" Cateau van Loon zeide, dat zy my boven aan het raam een brief had zien
" lezen en daarby vroeg of die brief soms van Maurits was. Peut-on être
" drôle, je ne connais pas Mad. de Reede et ne l'ai jamais vue."

1140 "Zondag 10 Juni. Cateau en Tante gaan naar de kerk; ik blijf thuis en
" mediteer heel pleizierig. Brief aan M. begonnen. Te 1½ visite van Anna
" Voombergh en de Heer Pauw. Il ne lui donne pas le bras; dat is Haagsch.
" Ma tante s'impatiente contre Anna de ce qu'elle est si raide et ceremoniel-
" le, mais je comprends fort bien que ces visites l'embarassent beaucoup."

"Maandag 11 Juni. Myn brief geëindigd, die ik 's avonds op de post
" bracht, sans qu'on le vit. By de Voomberghs de avond gepasserd. Anna is
" heel los met my, maar haar lover en zy hebben elkaar niet veel te vertel-
" len. Zy zitten een uur van elkander af en spreken met het gehele gezelschap.
" Mr Pauw brengt Cateau en my thuis. I am glad that I am not engaged with
" him, because I do not like him, though he has been very kind to us. I like
" Maurice a little better. Brief van Maria die tot Vrijdag by Djé logeert."

Deze brief van Maria is weer even amusant als al haar brieven en ik kan my het genoegen niet ontzeggen daaruit enige volzinnen aan te halen.

"Sch.en B. Dimanche 10 Juin '55. Chère Veuve, Jan Six is terecht, dus
" inquieteer je niet verder over zyn sort; hy is gisteravond in Hilverbeek
" terug gekomen, maar waar hy al die tijd geweest is kan ik je niet precies
" zeggen. Je pense continuellement à toi, chou, je suppose que tu fais rire
1141 " Cateau, que tu t'impatientes contre ma Tante et son ménage, et que tu
" tâches d'oublier tes ennuis par une double dose de pensées consacrées à
" l'époux de ta jeunesse. N'est ce pas de cette manière que tu occupes ton
" esprit et ton temps? J'aimerais que de temps en temps tu t'arraches à ces
" intéressantes occupations pour exercer ton style et aiguiser ton esprit
" en m'écrivant des lettres jolies et spirituelles, maar daar schijn je al
" byzonder weinig aan te doen, et il parait que c'est de nouveau moi qui
" dois commencer. Demain à 8 h. du matin je quitte de nouveau la maison pa-
" ternelle pour aller une semaine en logerie, tu ne devineras jamais où, ni
" plus ni moins que chez Jep, qui est bien aise de pouvoir se lamenter en
" duo de la chaleur et des parfums propres à nos chers canaux. Je resterai
" jusqu'à Vendredi soir. Je ne puis te donner aucune nouvelle de ton mari,
" mais comme je pense qu'il aura pris la liberté de t'en donner lui-même, il
1142 " est probable que tu ne seras pas tout à fait dans le vague quant à ce
" qui le concerne. Nu dan Kippetje, schrijf me gauw; met la fadeur de cette
" lettre sur le compte de la monotonie de notre vie et reçois un baiser de
" ta Murliche."

"Woensdag 13 Juni. Volgens afspraak om 11 uur by Anna V. gezeten op
" het gras by het water. We talked very nicely and intimately about Mr Pauw
" and about Maurice. She was very kind and I don't know why I began to cry
" when I spoke of him. All my past impressions seemed to rush upon me for one
" moment, leaving nothing but a feeling of intense happiness behind them.
" Anna's eyes were full of tears when she kissed me and told me that she was
" quite sure I would be very happy and said that she would be exceedingly
" glad if I were to come and live at the Hague. I like her very much and
" would have been glad if I could have answered with that same firm voice:
" Yes Anna, you too, I am sure, will be very happy !....

"Au déjeuner ma tante se mit à admirer mon bracelet and so did Anna,
" qui ensuite me conduisit un bout de chemin et me dit qu'elle voulait nous
1143 " chercher ce soir pour la promenade. Ma tante veut m'avoir à loger avec ma
" Tante Craeyvanger, j'aimerais cela bien mieux qu'une logerie à Utrecht
" au beau milieu de l'été."
" 's Avonds visite van Oom Piet, dont le premier mot fut: "Hoe gaat het, lie-
" vert, met Maurits? Heb je tijding?" - "Ja Oom, een paar dagen geleden kreeg
" ik een lange brief van hem." - Ja? dat doet my heel veel pleizier."
"Verschrikkelijk onweder vergezeld van een ontzettende wind. Ik was blij dat
" er wat lucht kwam, omdat ik half ziek was van de warmte."

Donderd.14 Juni. Laat opgestaan. Vreeslijk moe, ik weet niet waarom.
" Het regent en waait en wy blijven de gehele dag thuis. Diner by de Voombergs.
" Piano gespeeld en zelfs een quatremains met Anna geknoeid. Anna m'invite
" à loger à la Haye ce que j'accepte, maar daar zal wel niets van komen.
" Heden avond was Mr Pauw vrolijk, spraakzaam en goodnatured, en indien hy
" my compleet indifferent was zou ik hem heel pleizierig vinden, maar als
" Anna's toekomstige man vind ik hem niet alles. Ik zou zeker een ander voor
" haar uitgekozen hebben, en ik vrees dat hy haar niet begrijpen zal en
" niet gelukkig zal maken."

"Vrijdag 15 Juni. Regen en wind. Tante is geagiteerd en kijkt naar de
" wolken en vreest dat het weder vanavond niet goed zal wezen, when she in-
1144 " tends to go to Dennenoord. Zy wil absoluut dat Cateau en ik heel veel lust
" tonen in de partij om naderhand te kunnen zeggen dat zy alleen voor ons

" pleizier gegaan is. Mais nous sommes sur nos gardes en raden haar de par-
" tij sterk af. Dit verveelt haar ontzettend en zy schrijft eindelijk aan
" Mevr. Schas om haar te engageren van mee te gaan. Toutes les petites scè-
" nes que nous eûmes pendant la journée, étaient trop amusantes, et Cateau
" et moi nous eûmes quelquefois de la peine à nous contenir. Départ à 5 h.
" précises; arrivée avant tout le monde à la grande indignation de Cateau,
" qui en devint tout bonnement knorrig; puis l'histoire over het betalen
" met de Heer Schas; it was really too much." Cateau en ik wandelden terug
" met Mr. Schas, die er nogal pleizierig en slim uitziet. Tante impatienteert
" ons horribel, omdat zy 'savonds zo indelicaat en gemeen is. Naderhand
" spijt gevoeld omdat ik zo hard upon her was geweest, and terrible longing
" gevoeld om beter te worden en charitable te denken."

In welk opzicht haar Tante toen indelicaat was, weet ik niet, maar ik hield veel van haar, omdat zy altijd even vriendelijk voor my was en steeds trachtte Lore en my samen te brengen.

1145 " Zaterdag 16 Juni. Visite van Anna Voombergh. Mr Pauw is vertrokken."

En dan volgt de invitatie van Mevr. Hartsen en hoe haar tante haar trachtte te doen begrijpen dat het kuiser zou zyn om niet te gaan. Maar Lore wilde absoluut Cees horen spelen en was dus koppig. Zy die haar tante van indelicatesse had beschuldigd, was hier zeker indelicaat.

"Zondag 17 Juni. Tante uiterst vriendelijk. Zy gaat grotendeels voor
" ons pleizier naar Beets in de Janskerk. Te ¼ voor 8 ontbeten en veel te
" vroeg in de kerk gekomen. De preek was heel mooi, heel waar, heel degelijk
" maar te moeilijk om er een extrait van te maken. 's Middags aan myn uit-
" legging van teksten voor M. gewerkt. Visite van Anna V.en Piet Six.
" Lang met Anna gepraat over J.C.H. en uitgevonden dat zy toch eigenlijk
" byzonder lief is." (J.C.H. is Jan Corver Hooft, dien Anna bedankt had.)
"Aan 't souper brief van Maurits. Ikhad niet precies gedacht dat ik
" een antwoord zou krijgen, maar toch had ik sedert een paar dagen de post
" met een niet al te rustig hart zien komen. Anna vindt dat hy een lief
" schrift heeft, maar ik was toen zy weggingen en ik eindelijk myn brief
" kon openen. I like the letter very much, but I wonder at what he says on
" the last page. Hy zegt dat hy verliefd van my is and he seems to be in
" earnest, en toch herinner ik my dat hy verleden jaar, sprekende over Mr de
" Geer, gezegd heeft dat hy, M. volstrekt niet verliefd was en het ook voor
" geen geld van de wereld zou willen zyn. Waarom is hy het dan nu? "

Ik tekende hierby aan: "Toen twijfelde je aan myn liefde en hield je
" my alleen voor verliefd, ofschoon beide waar was."

"Maandag 18 Juni. Visite van Anna V.van 't ontbijt tot het 2de dejeuner.
" Aan Tante voorgelezen. Te 3½ naar Hoog BeekenRoyen om een beetje te spelen;
" ik kon het niet goed meer zonder piano uithouden."

Toen ik dit las dacht ik dat er wel een andere reden voor had bestaan. Zy moest namelijk de soirée by Mevr.Hartsen bijwonen en vermoedde wellicht dat zy zelf ook zou moeten spelen en vrezende dat haar vingers te stijf zouden wezen wilde zy zich een beetje oefenen ten einde Cees, haar leermeester, niet te veel oneer aan te doen.

"'s Avonds visite van Tante en Anna V. en te 7¼ naar Bakhuizen," en dan volgt de door my reeds vermelde beschrijving der muzieksoirée met Cees 1147 Hartsen. Wat moet Anna V. wel van Lore gedacht hebben, daar ook zy geheel op de hoogte was van haar omgang met Cees? Zal zy het niet even vreemd gevonden hebben dat zy ging als ik, en wie weet wat Cees er zelf van gedacht heeft ? 't Is my altijd onbegrijpelijk voorgekomen dat Lore onder zyn ogen durfde verschijnen. Zy werd er dan ook genoeg voor gestraft, want zy was geagiteerd en zal ook wel slecht gespeeld hebben.

Aan de brief van Maria ontleen ik het volgende: "Sch.en B. 17 Juin '55.
" Chou de Veuve. Depuis Dimanche dernier déjà j'ai les amitiés de ton
" mari pour toi sur ma conscience sans m'en être déchargée en te les envoyant,
" mais maintenant elles commencent à peser un peu trop lourdement pour qu'une
" frêle petite créature comme moi puisse les supporter. Les voilà donc.....
" elles sont tendres, welgemeend en smakende naar meer. Il a fait une visite
" ici Dimanche soir avec Jean Six et Seiffert; nous étions toutes à la pro-
" menade quand ils sont venus excepté Paan, qui s'est promenée avec eux,
" puis ils ont bu le thé et Mauky m'a fait comprendre par signes qu'il t'en-
" voyait mille tendresses; je lui ai dit que je venais de t'envoyer ma let-

" tre et qu'il fallait seulement te les transcrire lui-même. "Neen," zeide
" hy, ik heb haar pas een lange geschreven, maar ik heb haar toch iets te
1148 " zeggen." Je lui répondis:"Maar dan weet je wel dat je schrijven mag als je
" iets te zeggen hebt," sur quoi il rit, car il sentait comme moi combien
" cette loi était devenue ridicule entre vous deux." (Ja! het was volkomen
" waar dat ik my aan die bespottelijke wet niet stoorde, maar Lore deed het
" helaas wel.) "Il attendit jusqu'à l'heure de la poste pour voir s'il
" n'arriverait pas une lettre de toi, comme je lui avait fait espérer, maar
" toen is hy hopeloos vertrokken.

"J'ai passé une très agréable semaine chez Jep, qui était toute aimable
" ainsi que son excellent mari, qui possède une patience et une humeur à tou-
" te épreuve. Je trouvais dat het zomers best uit te houden was in de stad,
" car de plus en plus la jeune société y reste et les maisons y sont si bien
" bâties qu'on n'y souffre pas même autant de la chaleur qu'à S.enB.; le
" jardin, dans lequel nous nous tenions presque toute la journée en lisant
" et en travaillant, est charmant, tout rempli de fleurs qui répandaient une
" odeur délicieuse et nous étions protégés des rayons du soleil par une peti-
" te hutte van matten, sous laquelle on est assis comme des rois et des rei-
" nes.

"Jeudi nous allâmes entendre un concert in doors dans le Franse Tuin,
" dirigé par le même August Manus que tu as vu se démener à Dennenoord. Com-
1149 " me il est drôle n'est-ce pas? Cela m'ennuie tellement de m'en aller au mo-
" ment que tu reviens, mais je préfère pourtant venir maintenant au Pavillon
" omdat ik er myn toilet op heb geschikt. Quelle horreur que les diners
" soient si épouvantables! J'en tremble, mais j'espère que je les trouverai
" moins affreux que toi, n'ayant pas un tel dégout de beurre."

(Lore had een afkeer van boter en van al wat vet was. By ons vond men altijd het eten laf en lelijk, want Lore gaf weinig boter uit en by de doperwtjes kon ieder apart boter nemen.)

"Quel bonheur d'y trouver Kruisje, (Cateau van Loon, die de bynaam had van Crusoë);"dis lui comme j'en suis contente et combien j'apprécie sa bon-
" té et son dévouement de rester quand elle s'amuserait tant plus chez les
" Voombergh. Maman te fait bien tendrement remercier de ta lettre et vient
" de me dire que si je n'écrivais pas elle t'écrirait, sur quoi je lui ai
" proposé de brûler ma lettre, en ajoutant que l'un n'empêcherait pas l'au-
" tre, mais elle n'a voulu ni l'un ni l'autre et va faire des visites au lieu
" de t'écrire; ik geloof dan ook dat er niet veel van gekomen zou zyn."

(Had ik niet gelijk van vroeger reeds te zeggen dat Tante van Loon de
1150 gave van corresponderen niet bezat en uit dien hoofde liever niet schreef dan
wel.) "Adieu! mes amitiés à Cruisje et à Cricket et un baiser pour toi de
" ta toute aff. Marie."

1152 Deze amitiés aan Cricket waren een grap. Criquet was de bynaam van het knechtje van Mevrouw van Lennep van Loon, die destijds niet veel ouder dan 18 jaar zal geweest zyn. Cateau had gruwelijk het land aan hem om twee redenen. Eens had hy haar een brief gegeven, die de brievenbesteller gebracht had, met de woorden:" Hier is een brief van Uwees min!" en telkens als er zowel voor Lore als voor haar tegelijk brieven kwamen, vroeg hy Lore een dubbeltje maar zeide hy aan Cateau:"U weet dat Mevrouw voor Uwé betaalt," omdat Mevrouw v.L. hem tevoren, toen Lore kwam logeren, in haar presentie en in die van Cateau, gezegd had " Voor Juffrouw Cateau betaal ik de brieven, maar Juffrouw Caroline moet die zelf betalen," hetgeen niet zeer delicaat was. En zo had Criquet er telkens schik in om Cateau het land aan te jagen en
1153 haar haar afhankelijkheid te doen gevoelen. Haar vader, een verre neef van Lore's vader, was rijk geweest, maar had zyn fortuin verspeeld, en de kinderen moesten door hunne Tantes ondersteund worden. De volgende winter bemerkte Mevr. van Lennep dat haar keukenmeid moest bevallen. Zy was al 40 en geen beauté, maar zy had zich door Criquet laten verleiden. Beiden moesten vertrekken. Criquet liet de arme meid aan haar lot over en vond een andere dienst, waar drie vrouwelijke dienstboden waren en zie! binnen het jaar waren ze alle drie door hem verleid en.....zwanger. Zulk een Don Juan was die kwaje jongen, en aan zyn mooie gezicht had hy zyn conquètes te danken. Hy trouwde met geen van drieën, want eigenlijk had hy met alle drie moeten trouwen. Ongelooflijk is hat dat geen der drie meiden bemerkte dat zy niet de enige geprefereerde was, zo handig wist de schavuit het aan te leggen. Hy stierf jong.

Ik exerpeer nu weer uit Lore's journaal:

1154 "Woensd 20 Juni. Brief van Tante Antje aan Tante om te zeggen dat Oom " Henk heel naar is. Zo'n rare brief! In 't midden van een nieuwscourant " schrijft zy:"Henk est très mal; les médecins disent que cela peut durer "" encore quelques semaines et peut-être moins, mais ils ne peuvent pas pré- "" ciser l'heure de sa mort," en dan volgt er onmiddellijk op:"La barrière "" de Zeerust est cassée par l'ouragan de Mercredi; Gewin a la fièvre etc... " Eh bien! comment est-il possible que l'on puisse parler ainsi de quelqu'un " qu'on aime, de son mari, de son second soi-même? Cela fait mal de lire " quelquechose de pareil et on se demande à quoi bon se montrer ainsi et ne " plus vouloir sentir. Les souffrances vous sont envoyées de Dieu et ce n'est " pas les accepter comme de Sa main si on se persuade qu'on ne souffre pas.

1155 " Read before breakfast Rom.8, that beautiful chapter which begins with " no condemnation and ends with no separation. Welk een troost ligt daarin " opgesloten!"

"Frits van Lennep (haar tante's stiefzoon) komt met de eerste trein " en leest ons voor in de Bijbel; men kan wel merken dat hy veel naar de " Mennistenkerk gaat, daar hy net de stem heeft der Mennisten dominé's. " 's Middags lieve brief van Mama gevonden. Dear Mother! how kind of you to " write although you are coming to fetch me. But I was sure you would do it " and I had already been astonished that you had not done so earlier."

"Donderdag 21 Juni. Mevr. Munter laat weten dat zy wil komen dejeuneren, " Terreur panique! Anna V. komt voorby en wy roepen om hulp. Met veel moeite " geeft Tante ons verlof om met haar mee te gaan. Na het déjeuner gaat Ca- " teau by de Schassen en vertelt zy my dat Mr Schas myn gezicht zo pleizie- " rig vond. This amused me en ik dacht terstond dat het goed was dat Mau- " rits het niet hoorde, daar hy waarlijk zou denken dat Mr Schas gelijk heeft.

1156 " Ma tante Craeyvanger et moi nous philosophons sur Mr Pauw et sommes d'ac- " cord sur ce point qu'il est très gai, très sociable, mais qu'il ne fait " pas l'effet d'être excessivement amoureux. J'ai rêvé toute la nuit de Mau- " sje, que je le revoyais et qu'il était si content de me revoir, et ce ma- " tin je me suis réveillée en sursaut de plaisir que ce rêve s'accomplira " après demain."

"Vrijdag 22 Juni. Myn koffer gepakt en te 11 uur per trein verzonden. " Maman arrive avec Djé, Marie et Thumm. De Voombergh's eten by ons. Anna " n'est pas tranquille avant qu'elle m'ait établie à côté d'elle à table. " Je ne conçois pas ce que cela lui fait, puisqu'elle a Mr Pauw de l'autre

1157 " côté. 's Avonds gewandeld met Anna V. en veel gesproken over teksten, de " schoonheid van de Bijbel, de nietigheid der aardse zaken. Wy reden te 8½ " naar S.enB. terug. Zy zyn allen zo uiterst vriendelijk en zó naar dat ik " vertrek, dat ik er geheel beschaamd over ben, daar ik gevoel hoe weinig ik

1158 " die affectie verdien. Anna zegt my dat Mr Pauw het ook zo jammer vindt dat " ik wegga omdat hy my zo gaarne hoort spelen, en inderdaad zeide hy my een " ogenblik later hetzelfde. Tante V. vraagt my te logeren en Cateau is ook " zo touchant. Mon Dieu! qu'ai-je fait pour recevoir tant de faveurs! Mon " coeur était tout gros de reconnaissance et je Te prie d'empêcher que je " devienne trop vaniteuse, mais au contraire de me rendre aussi humble et " modeste que possible. Sans Ton secours je serai bien vite entièrement gâ- " tée."

Eer ik van Anna Voombergh afscheid neem moet ik nog vertellen dat zy het zo naar vond dat Lore en ik niet konden trouwen, omdat wy geen geld hadden en het betreurde dat zy, zelve zo rijk zijnde, ons niet van haar fortuin een gedeelte mocht overdoen. Haar moeder en de andere tantes vonden het ook zo naar dat wy zo lang moesten wachten en ik zal later de gelegenheid hebben om te vertellen dat zowel Tante Craeyvanger als Tante Antje ons helpen wilden.

1159 Fr. Thumm zeide aan Lore dat zy niet begreep waarom haar moeder niet een van haar schilderijen verkocht om ons te laten trouwen en Anna van Loon wilde ons de helft van haar fortuin afstaan. De wens van Juffr Thumm was natuurlijk dwaas, even dwaas als haar raad aan Lore in 1853 om met Gerrit Corver te trouwen, met de woorden:"Prend donc Gérard!", alsof Lore zin in Gérard had, maar het aanbod van Anna tekent haar. Ik haal een en ander aan ten bewijze dat allen met ons te doen hadden en ik weet dat Lore's tantes, die haar moeder voor nog veel rijker hielden dan zy was, het deze kwalijk namen dat zy ons niet liet trouwen en vooral dat zy ons zo onbarmhartig behandelde. Ten aanzien van het laatste ben ik het geheel met ze eens, maar wat het trouwen betreft zo kon Tante ons bezwaarlijk boven haar andere kinderen bevoordelen.

1162 "Maandag 25 Juni. Tante Voombergh, Anna en Mr Pauw brengende dag op
" S.en B. door. Willem en ik maken 's avonds muziek totdat ik er geheel uit-
" geput van raak; Henriette Bicker schrijft my, dat zy my by Mevr Munter wil
" mee hebben. 't Is al te horrible. Brief aan Tante Antje en eerst om 2 uur
" naar bed.

"Dinsdag 26 J. Te 7 uur op en naar Amsterdam. De eerste die ik in de
" stad zie is Maurits. By Louky, by wie ik blijf logeren. Mama, Anna en Tane
" naar Leiduin. Surprise van M. aan tafel te vinden, met hem 's avonds in
" de thin gewandeld en zonder hem de avond by Djé geëindigd. Maman feignit
" d'être fâchée, mais cela ne lui réussit pas du tout; ik zag wel dat zy
" het goed vond. Ik ga toch naar Mevr.Munter, daar ik die arme Henriette B.
" niet alleen kan laten gaan. Cela serait trop égoïste. Cette journée-ci
" était très agréable."

"Woensd.27 J. Zo nicely geslapen. Louky heeft het my ook zo comfortably
" geschikt. Om 10½ naar huis om myn sachet voor Tante Craeyvanger in te pak-
" ken. Met Willy B. gedejeuneerd evenals gisteren. Louky a fait préparer
" un festin parce que je dine tard. Mausje voorby zien gaan en te 3½ naar
" S.en B. teruggereden."

1163 "Donderdag 28 Juni. Mama wil naar Parijs gaan met Willem, Anna en Agnes.
" Cette bonne Anne se lamente toute la journée de ce que je ne les accompagne
" pas et veut me céder sa place, ou tout du moins tirer au sort. Chère fille,
" j'aimerais être aussi dévouée qu'elle, mais beaucoup s'en faut, témoin la
" conversation que j'eus avec Thumm. Je lui dis que je ne comprenais pas com-
" ment Djé pouvait trouver amusant de voyager toutes les semaines hin und wie-
" der, et qu'une fois mariée je n'avais pas l'intention de favoriser S.enB.
" tous les huit jours d'une visite. Sur quoi elle me gronda vertement, et me
" démontra mon affreux égoïsme, me faisant comprendre que ce serait tout le
" plaisir de Maman de nous voir arriver le Samedi, que je ne vivais pas seu-
" lement pour mon plaisir, mais que mon premier soin devait consister à ren-
" dre la vie à cette chère mère aussi douce et aussi agréable que possible.
" Thumm a mille fois raison et je regrette extrêmement d'avoir été aussi
" égoïste."

Hierby tekende ik aan:"Ik dacht dat Thumm wijzer was en Henriette's ge-
drag evenals jy afkeurde." Lore vond namelijk dat Henriette Insinger ver-
keerd deed van elke week van Zaterdag tot Maandag op S.en B. te komen loge-
ren zonder man, en deze in Amsterdam alleen te laten, met dit gevolg dat hy
dan naar de Societeit liep. Lore heeft dit nooit gedaan, maar natuurlijk wel
1164 met de kinderen veel en lang op S.en B. gelogeerd, terwijl ik in Amsterdam
bleef, maar dit was ten eerste ter wille van de gezondheid der kinderen en
ten tweede een zuinigheidsmaatregel, endaarby kwam dat ik het verbazend
druk had. Lore bedoelde natuurlijk dat zy geen plan had om elke week zonder
my naar buiten te gaan en Thumm had groot ongelijk met te zeggen dat Lore's
eerste zorg moest zyn om haar moeder het leven aangenaam te maken. De eerste
zorg der vrouw is om haar man het leven te veraangenamen, en dit heeft Lore
gedaan.

"Resolutie opgevat van niet naar Mevr.Munter te gaan, omdat als Mama
" naar Parijs gaat, Tane met Maria alleen zou blijven. Rustig gevoel; c'est
" bien bête à dire, mais je plains Henriette Bicker si elle doit aller à
" Doorn sans moi.!"

De Heer en Mevrouw Munter van Sleeburg woonden 's zomers op het Huis te
Doorn, thans Ceejets winter en zomerverblijf. Toen zy het kochten, kostte
het hun twee dagen om het te bereiken, omdat er geen rijweg was van Utrecht
naar Doorn.

"Vandaag gehoord dat ik weer in 't midden van de kermis te Utrecht
" val. Men had my gezegd dat die pas in de laatste week van Juli gevierd
" werd. Wat zal ik nu toch doen? En waarom moet ik er juist nu naar toe?
" Zou God my in die moeilijke positie willen plaatsen om my te beproeven?
1165 " Ik weet en voel dat ik heel zwak ben en zo Hy my niet bystaat, val ik
" zeker. Maar ik hoop en vertrouw dat Hy my sterken zal et me fera passer
" comme à cheval par dessus les hauts lieux de la terre."

"Vrijdag 29 Juni. Gewerkt by Musik, (dit is de bynaam van Thumm)
" Om 2 uur met Anna naar Hilversum, zy naar 't school, ik naar Saar."
(Dit school was een bewaarschool, waarvan Anna en Marg. Corver directrices
waren.)

"Zaterdag 30 Juni. Ik zit 's ochtends by Anna en Tane, omdat zy my dit
" gevraagd hadden, maar had er naderhand spijt van omdat Musik huilende be-
" neden kwam en naderhand, op myn vraag waarom zy treurig was, antwoordde dat

" zy maar vertrekken zou, omdat het wel bleek dat ik niets van haar hield,
" daar ik niet by haar was komen zitten." (Echte Gouvernante kwalijkneemsheid!) "J'ai eu toute la peine du monde à la calmer et à lui prouver que
" je ne la haïssais pas encore tout-à-fait, mais ces scènes sont par trop
" désagréables.

"Lettre d'Agnes, qui me fit pleurer à mon tour à cause de la manière
" aimable et affectueuse dont elle veut renoncer à ce voyage à Paris en ma
" faveur. Maman et mes soeurs m'engagent à bien réfléchir et à accepter ce
" sacrifice, mais je rejette loin de moi cette pensée. Sur quoi Maman parle
" de nous prendre toutes les deux et Musik me prédit que cela arrivera. How
" glad I would be!"

1166 "Zondag 1 Juli. Afscheidspreek van Ds Bruins, die my niets bevalt.
" Het was verschrikkelijk warm in de kerk."

Bruins werd eens te Dokkum beroepen en toen hy bedankte, gaf de gemeente 's Graveland hem een koek met dit prachtige distichon:

Bedankt voor Dokkums herderstand
Zij dit geschenk van 's Graveland.

Ds Bruins werd vervangen door Ds Holstein, een even vervelende prediker, even stijf van richting als van persoon, ongehuwd en met zyn zuster samen wonende. Hy bleef, geloof ik, slechts een paar jaar, en werd opgevolgd door Ds Nonhebel, die niet minder vervelend en droog was. Hy was getrouwd met Juffr Henriette Hooft Graafland, die met Keetje Hartsen, Wijna de Haan en Sophie van Eik het idiotenkransje gevormd had en wier zuster door het piahospel van Jhr van Bevervoorde bekoord, met deze getrouwd was. Na Nonhebels vertrek naar Ee in Friesland, werd Montagne predikant te 's Graveland.
Hy preekte niet kwaad. Na of misschien vóór hem, werd Gann Dun beroepen,
1167 en deze preekte uitnemend. Men wist toen nog niet dat hy een dronkaard was. Hy was met Juffr Crommelin getrouwd en had drie kinderen, maar zo dikwijls hy op S.en B. werd te eten gevraagd, bedankte zy altyd. Eerst later vernam men dat zy schande van hem had en het niet kon aanzien dat hy zich by anderen fatsoenlijk gedroeg en thuis dronk. Later hertrouwde hy met Anna Witsen Elias, die genoeg gewaarschuwd was, maar hem envers et contre tous wilde hebben. Later werd hy predikant te Hoendeloo en daar dronk hy zó dat zyn vrouw hem wel eens versuft in de kelder vond liggen, of dat hy op een wagen werd thuisgebracht. Dit nam niet weg dat hy, toen Max er stond, hem verzocht
1168 om op de tweede Paasdag van 1886 voor hem te mogen optreden, en de kerk toen stampvol was. Een latere predikant in 's Graveland was P.S. Meerburg, die nu met Henriette Six getrouwd is en sinds 1900 te Maasland staat. Meerburg vond ik een aangenaam man om mee te praten, maar als hy preekte begon hy te galmen. In 1904 werd hy predikant te Hillegom.

"Brief aan Agnes om haar te zeggen dat ik met betrekking tot de reis
" naar Parijs haar vriendelijk aanbod niet kan aannemen. Je ne puis pour-
" tant pas dire que cette résolution ne m'ait rien coûté."

1169 Vrijdag 6 Juli werd Tante 62, maar dit werd eerst de 7de gevierd, en toen reed ik te 3½ met Louise Elout, Tane, Hendrik en Louky naar S.en B., waar wy ten getale van 19 aan tafel zaten. Na 't eten maakte ik met Lore een delicieuse wandeling, maar thuis komende ondervond ik weer een geweldige schok. Lore had my gezegd dat Agnes haar had aangeboden van in haar plaats thuis te blijven, opdat Lore naar Parijs zou kunnen gaan, maar dat zy ge-
1170 weigerd had dit sacrifice aan te nemen, en nu zeer tevreden was, omdat zy nu by Tane kon blijven en dus aan de logeerpartijen by haar tante Craeyvanger en by Mevr. Munter, waartegen zy zo vreeslijk opzag, zou ontsnappen. Ik was dus overgelukkig dat Lore in 't land zou blijven en verheugde my al in het vooruitzicht van haar op S.enB. te vinden zonder dat haar moeder er was. Maar wat was gebeurd terwijl ik die avond met haar wandelde? Daar had Tane haar moeder overgehaald om Lore ook mee te nemen en toen wy thuis kwamen, deelde Tante haar mede dat zy ook mee mocht. Lore sprong van blijdschap in de lucht, maar ik liep met Piet Six, die er ook gezeten had, de gang in omdat ik gevoelde hoe zeer ik Lore zou missen en ik vreesde dat de wanhopige uitdrukking van myn gelaat haar vreugde zou temperen. Ik herdacht de ellendige tijd die ik had doorgebracht toen Lore 5 weken in den Haag logeerde en ik wist dat ik opnieuw door zulk een vagevuur zou moeten passeren. Lore kwam in de vestibule by my met de vraag of ik er in toestemde dat zy ging en ik gaf die toestemming natuurlijk, maar ook hier was het le ton qui fait la musique, want ik deed het niet van harte.

De volgende dag bracht ik ook met Lore door en zaten wy weer op ons geliefkoosd plekje in Bantam. Ik las altijd eerst uit de Bijbel voor, en als wy dan terugkwamen vroeg Willem geregeld:"Wat is het vandaag geweest? "Obadja of een andere profeet?". Lore was zo vol van haar reis naar Parys
1171 dat zy byna over niets anders sprak en zy beloofde my dikwijls te zullen schrijven. 's Avonds speelde zy de Etudes van Bertini en de Ouverture der Lucretia Borgia voor my en bekeken wy nieuwe tekeningen van haar Oom Piet.

Maandag in Amsterdam terugkomende vond ik weer genoeg werk en schreef ik tevens aan Lore om haar excuus te vragen dat ik op S.enB. niet zó volkomen in haar vreugde van op reis te gaan gedeeld had en de reden daarvan nader te expliceren. In hoofdzaak schreef ik haar dat ik my werkelijk alleen dan gelukkig gevoelde wanneer ik by haar was, en dat geluk verminderde na haar verlaten te hebben. En dan vervolg ik:" Mais ce qui est plus singulier
" c'est que plus la distance, qui me sépare de toi, devient grande, plus
" mon bonheur diminue. Je ne sais pas si tous ceux qui aiment éprouvent les
" mêmes sensations, mais ce que je sais c'est que je les éprouve fortement.
" J'ignore quelle en est la cause ou l'origine, mais je suppose que c'est
" l'inquiétude de ne pas pouvoir te suivre en idée, de ne pas savoir ce que
" tu fais ni comment tu te portes à tel ou tel moment, c'est-à-dire du ma-
" tin au soir. Eh Bien! voilà pourquoi je souffre plus pendant que tu te
" trouves à quelques centaines de lieus d'ici que je ne fais lorsque je te
" sais à Amaterdam ou à S.enB."

En dan vervolg ik dat wanneer ik uit haar brieven verneem dat zy zich
1172 amuseert en geniet, dit de scheiding minder pijnlijk zal doen zyn, en druk ik de wens uit dat zy zoveel mogelijk geniete en voeg ik er by dat zy, nu zulk een bereisd persoon wordende, my, die de baroque smaak had van niet van reizen te houden, daarin ook pleizier zou doen krijgen, en dan later de weg zou kunnen wijzen. Ik eindigde met haar te zeggen dat ik Cees Hartsen haar reisplan verteld had en hy het een dwaasheid vond dat zy naar Parijs ging, waar volgens hem niemand moet heengaan die niet dagelijks comedies, Opera's, vaudevilles, bal masqués enz. wil frequenteren, omdat er anders geen middel bestaat om de avonden klein te krijgen.

De llde Juli nam ik te Amsterdam afscheid van haar. Lore was heel lief en zeide dat zy de laatste dagen egoïst geweest was door alleen aan haar eigen genoegen te denken en niet aan myn droefheid. Zy vertrok te 4 uur en ik was opzettelijk naar de Willemspoort gelopen om het rijtuig te zien voorbijrijden en nog een knikje te krijgen. Myn gemoed was tot barstens toe vol en ik kon niet dan bitter bedroefd wezen over deze nieuwe lange scheiding. Het was zó waar dat ik niet van reizen hield, dat ik my niet kon voorstellen
1173 hoe een ander er pleizier in kon hebben, en weinig voorzag ik toen dat ik het volgende jaar in 1856 my 4½ maand in het buitenland zou moeten vervelen en nu, na Lore's heengaan, al meer dan een jaar buiten het vaderland verblijf zou houden. 't Is heden Vrijdag de 8ste Maart 1901 en ik verliet Bantam Donderdag 21 Dec.1899 en geen dag is er voorbijgegaan zonder te regretteren dat Lore niet meeging, daar zy zoveel meer dan ik van alles zou genoten hebben.

De brieven welke Lore my uit Parijs schreef waren, gelijk te verwachten was en van zelf sprak, opgewonden. Al wat zy zag was voor haar nieuw en alles vond zy prachtig; alles frapperde haar en alles amuseerde haar. Ik haalde, (want prozaïscher mens bestaat er niet) myn schouders op en lachte over Lore's enthousiasme, die zelfs de weg van Amsterdam naar Haarlem mooi vond, omdat zy dan in een trein zat, en de weinige keren dat ik later met haar gereisd heb, genoot ik van haar te zien genieten. Toen ik een jaar nadat zy Parijs gezien had, dus in 1856, daarook moest zyn om myn verzwikte handen door Henri de Navennes te laten masseren, stelde ik my na al wat Lore my geschreven en verteld had, zoveel van Parijs voor dat alles my tegenviel, zodat my (o! wat was ik gelijkvloers!) slechts twee dingen frapperden: de
1174 omnibus naar Passy, omdat die op rails liep, hetgeen toen iets nieuws was, en de ellenlange broden, die by de bakkers en in de restauraties tegen de muur stonden !!!

12 Juli ging Papa op reis, 't eerst naar Genève, en hy schreef vandaar dat hy een onbekend heer op straat ontmoetende, terstond begreep dat dit Bungener moest zyn. Hy sprak hem aan en het bleek dat hy zich niet vergist
1178 had. Toen Papa vertrokken was had ik meer dan ooit het land en gevoelde ik meer dan ooit behoefte aan ontspanning. Ik had nooit vacantie en dacht aan het woord van de Romein:" Nemo liber est qui non aliquando nihil agit."

Ik zat nu door Papa's afwezigheid weer voor al het werk, maar ik had zulk een behoefte aan frisse lucht (want het was in die Julidagen drukkend heet) dat ik besloot reeds Vrijdagavond naar Leiduin te gaan. Ik stond altijd vóór 7 uur op en werkte dus heel wat af op één dag, daar ik zelden vóór en dikwijls na middernacht naar bed ging. Het was altijd gewaagd om zonder verlof van de Prov.Directeur der Belastingen de stad te verlaten , maar ik deed het toch. Tante Antje vond ik heel weinig wel, zy hoestte lelijk, lag te bed en sliep de volgende dag en nacht 30 uren achtereen. Gelukkig is zy hersteld en hoewel zy als 6-maandskindje nooit sterk geweest is en te weinig at, zo bleef zy nochtans leven tot 29 Mei 1880 en stierf zy dus op 73 jarige leeftijd, daar zy op 25 April 1807 geboren was. Toen ik kwam vroeg ik of ik mocht blijven logeren? "Voor jou is altijd plaats," was Tante's gastvrij antwoord.

1179 Ik amuseerde my met de lectuur van enige Franse brieven, welke myn overgrootvader Mr Cornelis van Lennep in de jaren 1770-1772 geschreven had aan zyn cousin germain Koobram, Oom Henks vader. Cornelis studeerde toen te Leiden en was verliefd, eerst van Freule van Brakell, later van Ceejet van de Poll, die zyn vrouw geworden is. Hy was zeer begaafd en schreef in dichtmaat of in proza in 't Hollands, Frans,Duits,Italiaans en Latijn, speelde goed piano en bas, componeerde ettelijke sonates, maar hy was te rijk en dit maakte hem indolent. Als ik op Leiduin logeerde stond ik altijd vroeg op om in myn eenzaamheid een wandeling te maken, en dan doorliep ik lanen en paden, welke ik in '50 ook voor 't ontbijt met Lore had bewandeld, als Maria te lui was om op te staan. Het spreekt van zelf dat ik meest altijd met Rahusen of met Henrick naar Zandvoort reed om te baden. Gedurende Lore's verblijf te Parijs was het, gelijk te verwachten was, van 10 Juli tot 17 Aug., snikheet, maar Willem had zyn moeder terstond beduid dat zy een rijtuig moest huren voor de ganse dag, zodat men het elk ogenblik kon bestellen en daarmede vooral 's avonds in het Bois de Boulogne kon toeren. Tante vanLoon had er aanvankelijk om de kosten bezwaar tegen, maar gaf toe, doch na de reis vertelde Lore my dat haar moeder zich schaamde voor de duizenden, die de reis had gekost. Zy, die zuinig en eenvoudig van aard was, vond dergelijke uit-

1180 gaven zondig, maar zy had, door Willem mee te nemen, kunnen voorzien dat zy niet goedkoop uit zou zyn, want hy was een duur houkind en alles moest altyd van het beste en kostbaarste zyn.

In enkele opzichten was het verblijf in Parijs voor Lore een failure, omdat Anna, Agnes en zy de raad gekregen hadden van zich door Evans te laten behandelen, die destijds de enige dentiste van naam was en zelfs Keizerin Eugenie tot patiente had, maar die bleek geen talent te hebben en by Parmly verre achter te staan. En nu werd er een groot gedeelte van de dag verloren door by hem antichambre te maken. Hy bestelde ze b.v. tegen 1 uur en in plaats van ze dan te helpen liet hy ze 1½,2, ja 2½ uur wachten. Nu gingen ze er pouz la contenance altijd met hun tweeën heen, Anna en Lore of Agnes en Lore, en dan werd maar één van beiden een ogenblikje geholpen, en daarna dismissed, terwijl de andere de zoete hoop gekoesterd had om ook geholpen te worden. 't Is amusant om in Lore's brieven en journaal te lezen hoe geënchanteerd zy van die troep Evanssen was. Elke brief is er vol van en niet alleen zy maar de gehele famille. Als echte van Loons hadden zy weer plotseling een enjouement voor totaal onbekende individus opgevat, primo omdat zy Engels, althans Amerikaans spraken, en secundo omdat zy tandmeesters waren en dus

1181 mooie tanden hadden! Zy werden dan ook hoogst intiem met elkaar, bezochten elkaar, toerden samen en eenmaal zelfs aten zy by de E's.

Deze bestonden uit Mr and Mrs Thomas, Mr Theodore en een neef John, die terstond de bynaam van David Copperfield kreeg; Tante,Anna,Willem,Agnes en Lore werden ten eten gevraagd, het was er heel chique, want de E's hadden veel geld en hielden er knecht,koetsier en palfrenier in livrei (!) en equipage op na, maar er was à la Oom Piet geen eten. Theodore Evans scheen een faible voor Lore te hebben, en kwam gedurig visites maken, en toen Tante, eens thuis komende Lore met hem en tête à tête vond, zeide zy dat zy my zou vertellen dat Lore jonge heren ontving.

Onbeschrijflijk geeft Lore in Parijs geleden. Buiten een paar fillings was er by haar niets te doen, maar nu bedacht Thomas dat hy haar wel een paar wortels kon trekken. Deze wortels deden haar hoegenaamd geen pijn en waren reeds lang dood en met dik tandvlees begroeid. Veel verstandiger zou het geweest zyn een paar valse kiezen op die gap te bevestigen aan de naastbyzijnde kiezen, maar van valse tanden had E.geen verstand.

Niemand maakt en bevestigt beter valse tanden, stukjes en gehele rateliers dan George Dentz, maar noch Parmly noch Evans noch de latere Burridge verstonden zich daarop. Thomas begon met het tandvlies by Lore weg te snij-
1182 den, en trachtte toen de wortels te trekken, maar hy bleek daartoe niet eens in staat te zyn. Toen nam hy een zaag en zaagde de wortels van elkander. Ik behoef niet tey zeggen dat dit horribel pijnlijk was en Lore niet slechts in tranen uitbarstte, maar geheel geënerveerd thuis kwam en de volgende dagen, ja een gehele week onbekwaam was om van iets te genieten. En in plaats van geen pijn te hebben zoals het geval was voordat de wortels getrokken waren, begon zy eerst nu te souffreren à tel point dat Evans van plan was haar bloedzuigers te zetten. En het ongelukkigst was dat de operatie totaal onnodig was gelijk vroeger Parmly reeds verklaarde, en Lore nu een grote gap in haar mond had en de naastbyzynde kiezen enorm geëbranleerd waren. Zulk een knoeier was Thomas. 't Is bekend dat hy zyn gebrek aan kennis door een edele daad heeft vergoed.

Toen Napoleon III de slag by Sedan verloren en zich aan de Koning van Pruisen overgegeven had, was Jules Favre in de Chambre des Représentants gemeen genoeg om zyn eed aan de Keizer te schenden en te roepen: "A bas la dynastie!", welke kreet door de andere wufte beginselloze leden nagebruld werd, en begreep de arme Keizerin Eugénie dat zy, om niet als Marie Antoinette het hoofd te verliezen, op lijfsbehoud bedacht moest zyn. In allerijl liep zy met een hofdame naar een stand, waar vigilantes waren en liet zy
1183 zich naar het huis van Thomas Evans brengen, wien zy smeekte haar leven te redden. Hy liet terstond inspannen en bracht haar naar de westkust van Frankrijk, waar een jacht lag van een Engelse Lord, die haar, indien ik my niet vergis, naar Engeland bracht. Evans reed met haar mede en vertelde later dat de Keizerin in een deplorabele toestand verkeerde en niets deed dan huilen, terwijl zy uit vrees van herkend te worden, haar zakdoek steeds voor 't gelaat hield.

Om tot Lore terug te keren, zo vond ik het, toen ik een jaar later, in 1856, zelf in Parijs was, jammer dat zy in 't hotel Meurice gelogeerd had. Dit was natuurlijk op Tane's of op Hendriks raad geschied, en laatstgenoemde stapte daar later altijd af en doet het nog. Weliswaar heeft men het uitzicht op de tuin der Tuileries, maar daar het trottoir der Rue de Rivoli overdekt is, kan men uit de kamers niet op de straat zien, althans niet als men gelijk Tante au ler woont en mist men dus de passage.

1184 In haar eerste brief van Zondag 15 Juli '55 schrijft zy o.a.: "Merci,
" mon très cher de ta bonne longue lettre que j'ai commencé à lire Mercre-
" di soir à Rotterdam et que j'ai achevée le lendemain sur le bateau à va-
" peur. Tu comprendras que j'ai éprouvé en la lisant des émotions bien di-
" verses. L'idée de te donner du chagrin en te quittant pour quelques se-
" maines me faisait bien de la peine, et d'un autre côté j'étais très tou-
" chée de ta générosité à mon égard. Si cela peut vraiment adoucir ton cha-
" grin, je puis te dire que je me sens bien heureuse, que je m'amuse beau-
" coup et que je jouis excessivement de toutes les belles choses qui se pré-
1185 " sentent à mes regards. Cependant tu me manques énormément et l'idée d'être
" séparée de toi est un grand contrepoids à toutes mes jouissances. Si tu
" étais ici,si nous pouvions nous communiquer nos impressions, rien ne man-
" querait à mon bonheur, mais à présent, je dois me contenter de t'en faire
" des descriptions bien faibles, bien inexactes et qui ne te donneraient
" qu'une très imparfaite idée de la réalité.

"Quant à Paris," (vooraf beschrijft zy de reis naar en het verblijf te Brussel en is zy vol bewondering voor de weg, hetgeen David hartelijk deed lachen, daar hy beweerde dat die niet fraaier is dan de Haarlemmerweg),
" je ne sais que t'en dire, mes impressions étant si variées et changeables.
" Je ne saurais te décrire toute la beauté, la magnificence de tout ce que
" j'ai vu jusqu'à présent. Je n'avais jamais rien vu qui approche du plus
" loin de la splendeur de tout ce qui s'offre à mes regards. J'avais tant
" entendu vanter Paris, ses places, ses édifices, ses environs que je m'en
" faisais la plus haute idée; eh bien, tout a tellement dépassé mes plus
" grandes espérances que j'en suis devenue toute duizelig et avais complète-
" ment l'impression que doit avoir une petite provinciale, qui n'a rien vu
" que son village en entrant dans une grande et belle ville. Les foules et
1186 " la cohue sont terribles; c'est ce que tu peux te représenter ayant été à
" Londres. Bien des choses à Paris rappellent la capitale de l'Angleterre,
" quoique suivant Willem et Agnes Paris soit bien plus beau, plus grandiose,
" plus amusant." (Amusant ja ! grandiose Neen!) "Cher comme j'aime-
" rais que tu fusses ici; je suis sûre que tu serais enchanté,ravi,dans l'ex-
" tase ! On ne peut ne pas l'être !"

Helaas ! de enthousiaste Lore wist niet hoezeer zy zich vergiste. Met haar gelukkige natuur, haar allerliefste aard de voir tout en beau, haar engelachtige dispositie van zich overal te amuseren, à tel point dat zy na een kinderpartijtje zelfs de knecht bedankte voor het genoten pleizier, sprak het van zelf dat zy ook nu zonder my te Parijs immens genoot. Ik was van een geheel ander maaksel. My zou het niet in het hoofd gekomen zyn aan Lore te vertellen dat ik my met Hansje Hodshon of met enig ander mooi of lief meisje had geamuseerd, om de eenvoudige reden dat ik my alleen met Lore amuseerde, en evenmin genoot ik het volgende jaar in Parijs omdat ik haar niet zag. Integendeel ik was diep melankoliek en dit was de reden waarom niets my trof van al hetgeen haar had gefrappeerd. Zonder haar kon ik my
1187 niet amuseren, maar zy amuseerde zich ook zonder dat ik er by was, wel niet zoveel als in myn byzijn maar toch ook genoeg. Wie van ons tweeën was de gelukkigste? Zonder twijfel zy.O wat spijt het my dat je haar in die tijd niet hebt gekend met haar jeugdig entrain, met haar frisse opgewondenheid en levendige manieren. Zy had voor iedereen een onbeschrijflijk charme met haar geanimeerde conversatie, haar belangstelling in alles, haar affectie en haar behoefte aan affectie.

"Nous avons été hier au soir au Bois de Boulogne en voiture ouverte.
" Là tout le monde élégant de Paris s'était rassemblé, et mille équipages
" remplis de dames élégantes et parées circulaient dans ces charmantes al-
" lées au bord d'un délicieux étang, qui ressemble un peu, à ce que l'on
" dit, au Virginia waters."

De onschuldige Lore wist niet dat die elegante opgedirkte dames meest tot de demi monde behoorden of maitressen waren van rijke leeglopers. Ik zag in '56 die van Aquado rondrijden, en om zich te onderscheiden schaamde
1188 zich het schepsel niet om zich in de rouw te kleden, terwijl ook de koetsier en lakei, de paarden en het rijtuig, in het zwart gehuld waren. Op my maakte het Bois de Boulogne geen byzondere indruk. De vijver vond ik mooi, maar niet mooier dan de vijvers in het Haagse Bosch, maar naar de beschrijving welke Lore my gaf en te oordelen naar de naam van Bois, verwachtte ik eeuwenoude bomen en lanen als die van Middachten of Schaep en Burgh te zien, maar niets van dat alles, in vergelijking daarmede waren het karwatsen.

Toen ik in 1856 in Parijs was schreef ik aan Lore: "Liefste! je zult
" waarschijnlijk door myn twee vorige brieven een beetje teleurgesteld zyn
het geen " omtrent ik van Parijs schreef. Maar de reden is hoofdzakelijk deze. Ik
" stel my in de regel alle dingen veel mooier voor dan zy werkelijk zyn.
" Dit maakt dat ik nooit gefrappeerd ben en de zaken my altijd tegenvallen.
" Zo had ik my bijv. wonderen voorgesteld van de Champs Elysés, welke naam
" aan een paradijs doet geloven, aan onafzienbare velden en landouwen met
" een brede stroom en hemelhoge bomen. Maar het heeft er niets van. De bou-
" levards vind ik waarlijk heel mooi evenals de meeste straten en huizen. De
" ganse stad vind ik mooi, als je wilt magnifiek, maar ik had ze my hog
" fraaier voorgesteld. Het Bois de Boulogne vind ik bepaald een paskwil.
1189 " Hoe jy, die het Haagse Bosch en S.en B. kent, het zo prachtig kunt vinden,
" vat ik niet. Het schijnt dat de Fransen weinig van schaduw houden, want
" nergens ziet men flinke bomen."

Hierop antwoordde Lore: "Je veux te répondre au sujet du Bois de Bou-
" logne. Une chose n'est belle que comparativement, et est rarement belle
" en elle-même, par exemple tu n'admirerais plus la Rue de la Paix s'il se
" trouvaient à Amsterdam quelques rues encore plus spacieuses, plus alignées
" plus larges et régulières, m'est-ce pas? Eh bien,il faut savoir que Tane
" à son retour de Paris il y a deux ans, nous avait dit que le Bois de Bou-
" logne était affreux et ne consistait qu'en un petit bois tailli, ne valant
" pas la peine d'être vu. La surprise donc que nous avons éprouvée en voyant
" ces viviers, ces voitures, ces petits bateaux, tout cela en un mot a été
" cause que nous avons exagéré la beauté de ce bois. Toi par contre, en
" ayant entendu tant de merveilles, tu en exagères la laideur, c'est tout na-
" turel. Je puis te rassurer en disant que je trouve le Bois de Harlem, de
" la Haye et Schaep en B. bien supérieurs, mais je ne pouvais cependant pas
" m'empêcher d'admirer ce Bois de B.,pour la bonne raison qu'il a été créé
" en un seul hiver et que ces étangs font un bien joli effet. Les Tuileries
" m'ont aussi désappointée, mais plus tard je me suis réconciliée avec ce
1190 " jardin, puisqu'il se trouve au beau milieu de la ville, et qu'à l'exception
" de Bruxelles il n'y a pas beaucoup de villes possédant un grand jardin
" public dans leur centre. Paris m'a au fond désappointée les premiers jours,
" mais peu à peu je l'ai trouvé toujours plus belle; je crois que cela pro-
" vient de ce que les proportions sont si régulières qu'on ne remarque pas

" tout de suite la grandeur des rues et des maisons." En dan eindigt zy met een waar woord:" Sais-tu que nous serons un couple parfaitement bien " assorti? Tu envisages les choses trop en noir et moi trop en beau, dus " zal de middelweg net goed wezen, denk je ook niet?"

Ik exerpeer nu nog een paar zinne„uit Lore's brief: "A la chapelle " Taitbout j'ai entendu un magnifique sermon d'Edmond de Pressensé sur " Jacques 1:5. Eloquence, vérité, force, énergie, tout y était réuni. En " sortant nous avons vu Charles Labouchere qui était très aimable et nous " a invités à diner pour après-demain; ce qui m'amuse excessivement. Hier " matin notre première course a été à la rue de la Paix chez Mr Evans, et " après nous allâmes voir Mrs Evans, qui est une charmante petite femme, 1191 " dont nous sommes bien aises d'avoir fait la connaissance. 't Is hier druk, " druk,druk. Cela n'est rien pendant la semaine mais le Dimanche cela fait " une bien triste impression. Men denkt aan niets anders dan aan zyn plei- " zier en het gehele volk geeft my de indruk van alleen voor zyn amusement " te leven. Ik begrijp best de impressie van Cees Hartsen, die hier 's win- " ters was, maar 't is nu zomer en gelukkig vinden myn reisgenoten het dui- " zendmaal pleizieriger om in open rijtuigen te toeren dan om in warme co- " mediezalen te zitten.

"Nous avons visité l'Hôtel des Invalides (le tombeau de Napoléon n'é- " tait pas visible) et Notre Dame, magnifique à l'extérieur, mais désillu- " sionant à l'intérieur. Après le diner visite de Charles Labouchere et " promenade en voiture avec lui par les Champs Elysés, le Bois de B., Long- " champs, le pont de Suresne, l'Avenue de Neully, pour revenir par les Champs " Elys. et finir au Boulevard des Italiens chez Tortoni. Un beau bouquet de " roses que Charles me donna, nous parfuma pendant toute la course. David " pourra te dire combien ce tour vaut la peine d'être fait. Ik hoop dat je " gelukkig en tevreden bent en my niet te veel regretteert. .....

Ach! zy mat my naar zichzelve af. Hoe kon ik gelukkig en tevreden zyn? Die Parijse reis vond ik een affreux cauchemar.

1192 Buiten en behalve de brieven welke zy my schreef, elke week een, en die aan Tane,Maria en Thumm, had zy de goedheid van terwille van my een uitvoerig journaal te houden van al wat zy deed en zag en waarin zy alles detailleerde. Zo schrijft zy/ Maandag dat zy naar Versailles gaat en zegt: " J'avais le bouquet de Charles à la main, parce qu'il était encore tout " frais et joli; et la sentinelle à la grille du jardin me gronda en disant " qu'il n'était pas permis d'entrer au jardin ni d'en sortir avec des " fleurs. Je lui offris mon bouquet qu'il refusa cependant."

Verder vertelt Lore de tocht naar Versailles en hoe een onweersbui hen overviel."Nous prîmes nos jambes au cou et arrivâmes à une guérite où nous " nous mîmes à l'abri non sans avoir été trempés jusqu'aux os. Nous y res- " tâmes une demi-heure pendant que les éclairs fendaient les nues et que " l'orage grondait au dessus de nos têtes, spectacle imposant et sérieux " à la fois. Une troupe d'ouvriers et de petits bourgeois qui avaient suivi " notre exemple, se permirent les propos les plus légers et les plus pro- " fanes. Je tachais de ne pas écouter mais en vain. Leurs gros éclats de " rire à chaque nouvel éclair, leurs propos injurieux faisaient tellement 1193 " mal, et je ne fis que prier que Dieu ne leur impûtat pas ce péché,et " qu'Il voulût éclairer ce pauvre peuple. O Mausje, à présent je comprends " qu'une telle nation est capable de tout, et que ceux qui ne craignent pas " de blasphémer ainsi au moment que Dieu leur envoie des signes émouvants " de Sa puissance et de leur faiblesse, sont en état de crier mort à un " pauvre roi et à une reine infortunée, dont l'unique crime était une trop " grande faiblesse. Par quelles épreuves la France doit elle encore passer " avant de se retourner vers le Seigneur qui use de patience avec elle " comme avec nous et ne la chatie qu'avec mesure.

" En rentrant à Paris Willem nous proposa d'aller diner à la Maison " Dorée ce que nous acceptâmes. Le diner que l'on nous servit était déli- " cieux et je m'amusai à regarder passer la foule sur les boulevards. " Dinsdag gegeten by Charles. De oude tante Antoine wachtte ons op. Char- " les fit les honneurs d'une manière charmante et nous nous amusâmes beau- " coup à voir son établissement du haut en bas. A 10 heures départ.2

"Woensdag 18 Juli. Daar het regende reden wy naar de Tentoonstelling, " die my tegenviel daar zy op een grote bazar gelijkt, waar men wellicht " heerlijke dingen kan zien, maar zonder ensemble, zonder oordeel geschikt. 1194 " Ik hoopte Ernst Lubeck te horen, maar zyn piano was gesloten. By Evans " 1½ uurgewacht. Agnes werd alleen geholpen. Daarna bezochten wy la Chapelle " expiatoire, la Madeleine en het Palais Royal. In de Madeleine maakte men schoon, zodat wy niet veel zagen. L'intérieur ne ressemble pas à une église.

" A 7½ arrivée des Evans, tous les deux aimables, polis et agréables. J'ai
" bien mal aux dents toute la soirée.

"Donderdag. Telkens wakker geworden van de pijn die aldoor erger en
" tegen middernacht bijna ondragelijk wordt."

De 8ste Juli had Maria, die op Hoog Beek en Royen logeerde aan Lore geschreven o.a.:" Je viens de faire un petit tour en bateau avec Mr Pauw
" et Anna, qui me supplia de les accompagner, wat ik dacht dat zeker iemand
" van myn kennis onder soortgelijke omstandigheden zeker niet zou gedaan
" hebben." (Het was een vrijage à la Elout en Louise)

16 Juli schreef Maria weer aan Lore: "Pédante mais pourtant bonne Veuve.
1195 " Merci mille fois de ta chère lettre, attendue avec impatience; nous bru-
" lions, surtout Tane de savoir votre première impression, quoiqu'elle n'é-
" tait pas très difficile à deviner c'est pourtant agréable d'en avoir la
" certitude. Je suis bien heureuse pour toi que tu t'amuses tant et je n'en
" suis pas jalouse, seulement cela ne me déplairait pas trop de partager
" ta joie. Peut-être vaut il mieux pour moi de ne pas encore voir le plus
" beau, et de faire d'abord plus ample connaissance avec Ankeveen et Kort-
" hoef pour n'être pas trop vite blasée. Nos plans de voyage vont à présent
" plus loin que cela, car nous comptons passer la semaine prochaine jusqu'à
" Ede pour chercher Anna Prophète. Puis nous espérons retourner à Zeist,
" cette fois chez Conny qui a déjà son kraamkamer en ordre; j'espère que
" nous pourrons encore être reçues, car ces petite parties m'amusent beau-
" coup; c'est absolument een schilderij de voir Henriette Labouchere por-
" tant son gros garçon de la manière la plus onhandig et en même temps la
" plus gracieuse du monde." (Henriette Labouchere- Voombergh was de vrouw
van Charles Labouchere en zuster van Anna Voombergh; zy was de moeder van
dC myn Tante Sis van Lennep-Labouchere, moeder van o.a. Sylvia van Wassenaer)
1196 "La bonne Miss tâche d'être de bonne humeur, mais souvent elle me que-
" relle sur de petites choses et puis si longtemps de suite in an undertone
" que Tane est étonnée elle-même de ne pas se trouver tout à coup à côté
" de sa peau. J'aimerais bien voir Tane un peu plus, mais she courts soli-
't tude d'une telle manière dat men niet veel aan haar heeft.

" N'oublie pas de nous écrire continuellement, car tu comprends quel
" treat c'est pour trois anachorètes comme nous. Tane a écrit Samedi un
" billet à Maurice pour lui annoncer les bonnes nouvelles de ton arrivée.
" Forte de mes 19 ans presque accomplis je me suis mise à lire le Pleegzoon
" sans permission; n'envoie plus de défense, car ce serait trop tard, dan
" zou ik het al binnen hebben. Ne te ruines pas en cadeaux pour Maurice,
" car tu ne dois pas le verwennen cet époux chéri. L'engagement d'Everard
1197 " et de Mientje est définitivement rompu."

Lore schrijft in haar journaal van 27 Juli dat de volgende passage uit Bonar's Morning of Joy haar getroffen heeft: "To love in absence, though
" with the knowledge of being beloved and with the certainty of meeting ere-
" long, is but a mingled joy. It contents us in the room of something bet-
" ter and more blessed, but it lacks that which true love longs for, the
" presence of the beloved one. That presence fills up the joy and turns
" every shadow into brightness..... Love in absence, though felt to be a
" sure consolation, is found to be insufficient, and the heart cheers it-
" self with the thought that the interval of loneliness is brief and that
" the days of separation are fast running out."

"N'est-ce pas ce passage is nice et exprime bien tes sentiments et
" les miens? C'est la seconde venue du Seigneur qui doit la hâter, que
" l'auteur a en vue, mais cher, ne trouves-tu pas que c'est bien méchant
" à moi qu'en lisant ces paroles je trouvais tant de plaisir à les appliquer
" à toi et à moi. Comme ce sera donc agréable de nous revoir et quel beau
" jour sera celui de notre réunion! Vraiment, sais-tu que je m'effraie
1198 " quelquefois quand je réfléchis combien plus la perspective de te revoir
" et d'être de nouveau avec toi m'occupe et me rend heureuse plus que celle
" de la venue de notre Sauveur et de notre réunion avec Lui? Il me semble
" que je ne t'aime pas autant que Lui et que je serais prête à tout sacri-
" fier s'Il le désire. Mais il est vrai que les grands sacrifices sont sou-
" vent bien plus faciles à faire que les petits, et je sais que je suis sou-
" vent bien infidèle dans les petites choses. Que Dieu me fasse la grâce
" de croître dans Son amour!"

Opmerkelijke sympathie met my! Sedert Lore van my is weggenomen, brandt myn hart van verlangen om haar weer te zien en nu verheerlijkt, niet meer lijdende en vernederd en gereed staande om my te ontvangen, en dat verlangen is veel,veel sterker dan myn verlangen naar de Heer. Moge Hy my dit ongelijk vergeven!

Zaterdag 28 Juli zag Lore Sèvres, St Cloud en Neuilly, maar het paleis te St Cloud was niet te zien, en dat van Neuilly is in 1848 geheel verwoest. Daarna bezichtigde zy de Chapelle St.Ferdinand, opgericht ter plaatse waar de Hertog van Orleans gestorven is.

Zondag 29 Juli lange visite van Theod.Evans, die de vorige avond uit Holland was teruggekeerd en vol was van S.enB., de prachtige bomen, die hem Amerika herinnerden, en de allerliefste ontvangst hem door Tane en Maria bereid. Ook hy was natuurlijk in de ogen der van Loons en van Lore een dot, maar toch was Thomas nog groter dot.

1199

In die maand Juli '55 werd Davids engagement met Cee Willet publiek.

1200 In Lore's brief van 29 Juli schrijft zy o.a.:" Si tu vas aujourd'hui à S.en "B. tu apprendras de Tane que j'ai subi une horrible opération, qui au lieu " de m'épargner des douleurs a commencé par m'en donner de telle manière " que depuis Mercredi je souffre cruellement sans savoir quand j'en serais " débarassée."

Men kan nagaan hoe bedroefd deze woorden my maakten en hoe ik die tandmeester haatte toen het my later bleek dat het uitzagen dier wortels geheel onnodig was geweest.

1201 Sedert enige tijd had ik gemoedsbezwaren omtrent myn pianospelen gekregen, niet omdat ik het in het algemeen afkeurde, maar omdat ik vreesde daardoor myn tijd te verliezen, die ik beter kon gebruiken. Ik studeerde 1½ à 2 uren daags en kwam natuurlijk wel iets maar toch weinig vooruit en hoewel Cees H.my sterk aanmoedigde om niet te wanhopen, zo was ik dikwijls ontmoedigd. Ik schreef erover aan Lore en vroeg haar of het niet beter ware myn tijd aan nuttiger dingen te besteden. Daarop antwoordde zy dat zy het heel jammer zou vinden indien ik de studie staakte, daar zy het zo heerlijk zou vinden als ook ik eenmaal haar quatremainder werd. Zo schreef zy o.a.: " .....je pense surtout au délassement et au plaisir que tu en auras toi- " même quand tu seras un peu plus avancé. Moi-même je t'assure que lorsque " j'ai du chagrin ou que je suis ennuyée ou tourmentée de quelquechose, le " piano est ordinairement mon refuge et tu ne sais pas le bien qu'il peut
1202 " faire. Mais il faut que je t'avoue que tu ne parviendras encore de long- " temps à ce point-là, et que tu devras passer bien des heures devant ton " piano avant de pouvoir penser à te laisser aller à tes sentiments. Je ne " voudrais pour rien au monde te conseiller quoi que ce soit que ta con- " science semble désapprouver et aime mille fois mieux que tu t'abstiennes " dans le doute." Mais je m'effraie souvent de la masse d'ouvrage que tu as " à faire, et comme je ne crois pas que tu sois très fort, j'ai peur que tu " ne travailles trop; j'ai peur que ton zèle ne t'entraine trop loin en dat " je je nog zult overwerken zonder dat je 't zelf weet. Daartegen was de " pianostudie zo goed, en ik was zo blij dat die distractie je amuseerde en " interesseerde. Je ziet dus Mausje dat je my maar geen raad moet vragen, " want ik weet toch niet wat te antwoorden. In jou plaats zou ik my maar " afschaffen!"

1203 Zaterdag en Zondag logeerde ik op Elswout, gelukkig niet alleen maar met Piet Six; David van der Vliet die er met zyn gezin ook logeerde en W. Borski lieten my en Piet nogal aan ons lot over, daar zy niets deden dan palingen te vissen en de vieze onvriendelijke grap verkochten van 's nachts in Piets kousen palingen te stoppen zonder dat hy het bemerkte. In zyn plaats zou ik Elswout verlaten hebben, maar Piet nam het goedig op. Maandag werd ik ontboden by de adv.gen. Mr Karseboom, die my de behandeling opdroeg ener zaak van de Weeskamer tegen de stad Haarlem. Ik was moederziel alleen in stad en had heimwee naar Lore die my te Amsterdam alleen liet zuchten onder myn werk. Vrijdag kon ik het niet langer in die benauwde stad uithouden en reed ik 's middags per bolderwagen van Buwalda naar Hilverbeek, waar ik vernam dat de oude Heer Corver, die Lore uit den Haag naar Amsterdam had begeleid, Woensdag overleden was. Ik meen vroeger al eens verteld te hebben dat
1204 hy kamerheer van Napoleon geweest was maar daarover nimmer sprak, omdat hy nogal hoog was en zich schaamde voor een parvenu en de uitzuiger van Holland geknipmest te hebben. Hy was weduwnaar van Jonkvr.v.Tuyll v.Hees en Leen en ik vond hem een zuur onaangenaam man, zoals de meeste oude lieden uit die tijd op myn grootvader en de oude Heer Labouchere na.

Daar ik pijn inmyn rechterknie had, liet Piet my met een rijtuig naar S.enB. brengen, waar ik Tane, Maria en Thumm vond, die my zeiden dat Lore horribele kiespijn had doordat Evans haar een paar wortels had getrokken. Maria vond het even onnatuurlijk als ik dat die pijn eerst na het verwijderen der wortels ontstaan was en ik verwenste de tandmeester even hard als de ganse reis naar Parijs.

Van S.en B. reed ik naar Gooilust, bood myn diensten aan om brieven te schrijven of in te vullen, maar vond alles al verricht en reed naar S.en B. terug om Tante's rijtuig voor de begrafenis te vragen.

De volgende ochtend bezocht ik Mama die op Spanderswoud by Mr v.d.Oudermeulen logeerde, ofschoon myn knie my meer pijn deed. Vandaar reed ik
1205 naar Hilversum om Saar te zien, maar toen ik in Hilverbeek terugkwam had ik zoveel pijn dat ik geen raad wist. Ik zat echter nog mee aan tafel aan, maar opeens voelde ik alles wegzinken en viel ik flauw van myn stoel op de grond. Terwijl Cees Hartsen my bijbracht, liet Piet onmiddellijk inspannen om Dr van Hengel uit Hilversum te halen. Deze was niet thuis maar in zyn plaats kwam Dr Wichers, die in het thans door Christiaan bewoonde, destijds veel kleiner huis woonde. Inmiddels had ik de koorts gekregen en was ik bitter begonnen te huilen en te ijlen, jammerende en klagende dat Lore in Parijs was, zodat Piet angstig werd en vreesde dat ik gek geworden was. Cees was allerhartelijkst en vol attenties, my door zyn vrolijk humeur trachtende op te beuren, maar Jan Six was koud en ongevoelig. Dr Wichers verklaarde dat ik een negenoog in de knie had en schreef pappen voor. Ik werd naar bed gebracht en myn knie werd gepapt zonder dat ik er baat by vond. Maandag hoopte ik naar Amsterdam te kunnen terugkeren en schreef ik aan Mama om te vragen of ik met de Heer v.d.Oudermeulen mocht meerijden, maar Maandag voelde ik my nog te zwak van hoofd om te gaan, en in de avond van die dag had ik weer ondragelijke pijn. Toen kwam de knecht der Sixen, Pieter van Opzeeland aan myn bed en vroeg hy my of ik een ogenblik nog meer pijn kon doorstaan.

1206 Op myn toestemmend antwoord ontblootte hy myn knie en zette zyn twee duimen naast het abces in myn vlees, met dit gevolg dat het al meer en meer naar boven uitpuilde, daarna opeens doorbrak en de materie met geweld eruit spatte, terwijl er een zo groot stuk wild vlees te voorschijn kwam dat er een groot gat in myn knie ontstond, dat jaren lang zichtbaar is gebleven. Het was een paardemiddel, maar het hielp. Wel deed de operatie afschuwelijk pijn, maar daarna leed ik enkel weerpijn en waren myn zenuwen geweldig overspannen.

De nacht van Maandag op Dinsdag sliep ik overheerlijk en kon ik weer voor 't eerst met genoegen lezen. 's Middags gevoelde ik my erg slaperig en zond Tane my twee recepten. Buiten en behalve myn negenoog in mynknie was myn rug als bezaaid met kleine en grote bloedvinnen en excemen, en nu schreef
1207 Tane my dat ik als middel daartegen hard gekookte kippeneieren met schil en al moest opeten en tevens witte wijn drinken, getrokken op knoppen van aalst (?). Vreemd was het dat Cees Hartsen evenals ik vol excemen en bloedvinnen zat. Toen wy dus in Amsterdam terug waren liepen wy by de chirurgijn Verboon aan, die alle zweertjes doorknipte en daarna met collodium besmeerde. Later heb ik nog eens daaraan geleden, en wel in 1870, en daarvoor heb ik toen een kuur by Prof Hebra (?) te Weenen gedaan voor rekening van Hendrik.

Ik was Dinsdag een brief aan Lore begonnen om haar myn wedervaren te vertellen, maar had dit als vrij onbeduidend voorgesteld om haar niet te verontrusten, en tevens had ik myn verontwaardiging geuit over Evans' onhandige operatie, die haar zó liet souffreren. Ik schreef ook dat Cees H. Versailles niet mooi gevonden had, maar stijf wat bouworde en parken betreft, en dat hy tranen had gelachen omdat Lore de schilderijen van Horace Vernet zo bewonderd had, daar hy ze affreux vond. Ik voeg er echter by:" Je crois
" qu'il se connaît moins en peinture que toi et qu'il le disait par esprit
" de contradiction. En tout cas j'aime mieux ton optimisme et ta nature de
" voir toujours le beau côté des choses. D'ailleurs il déteste tout ce qui
1208 " est Français et les Français à tel point, qu'il s'ennuie et se met en co-
" lère toutes les fois qu'il en rencontre; tu conçois donc que Paris ne lui
" a pas trop plu. Il n'y a que Fontainebleau qu'il trouvait magnifique,
" mais quant à la route de Bruxelles à Paris, il était de l'avis de David,
" ainsi que de Henri et de Louise, qui tous prétendent qu'il n'y a que le
" dernier bout qui soit assez joli mais que le reste ressemble au Haarlem-
" merweg."

1209 Maria schreef Zondag 29 Juli o.a.:"..... Anna Luden aura écrit à Agnes
" combien nous sommes enchantées de Mr Theodore Evans, quoiqu'il ne soit
" pas op één dag te noemen met Mr Parmly, die duizendmaal aardiger en plei-
" zieriger was, mais celui-ci était si bon et si huiselijk, qu'on aurait pu
" le garder huit jours entre dames sans avoir l'idée qu'il s'ennuie.
" Pauvre fille, comme je te plains d'avoir tant souffert entre les mains de
" ce cruel Mr Thomas; si tu avais eu le nôtre, waren die wortels er wel gau-
" wer uitgesprongen, car il tirait que c'était une merveille. Veux-tu dire

" à Theodore que j'ai trouvé son parapluie cassé et déchiré dans mon coin
" au lieu de mon beau en ivoire, et que je le soupçonne d'avoir emporté le
" mien; le sien est si laid que je ne compte pas le lui renvoyer."

1208a Lore schreef my o.a.:"....ik vind het niets pleizierig dat je zo'n
" pijn in je knie hebt gehad. Ik was toch al een beetje ongerust omdat Maria
" my schreef dat je weer zo bleek zag. Het is heel ondeugend om van myn ab-
" sentie te profiteren met er slecht uit te zien, en ik heb grote lust om
" je niet te vertellen wanneer wy denken terug te komen om je te surprene-
" ren en je dus te noodzaken er van nu af aan wat beter uit te zien. Daar
" ik echter vrees dat dit niet helpen zou en ik geen lust heb om te beginnen
" met je te knorren, zal ik het je maar openbaren. Maandag over 8 dagen, de
" 13de, denken wy Parijs te verlaten, en ik hoop je dus morgen over 14 da-
" gen, Zondag 19 Aug op S.en B. te zien. Ik kan je niet zeggen hoezeer ik
" naar die dag verlang; hier durf ik dat niet tonen, omdat zy my zouden uit-
" lachen en my de reis niet waardig keuren. Maar jou wil ik het wel in stil-
" te bekennen, omdat ik weet dat jy met my sympathiseert. Ik ben hier heel
" gelukkig, geniet zeer en heb veel pleizier, maar toch tel ik de dagen en
1209a " krijg ik heimwee en doe niet als Willem en Agnes, die zich lamenteren dat
" de dagen zo gauw omvliegen en het al te naar zal zyn om dat heerlijke Pa-
" rijs te moeten verlaten. In hun plaats begrijp ik dat best, maar ik kan
" my niet volkomen gelukkig gevoelen als jy niet by my bent en ik je niet
" myn impressies kan meedelen. Een volgende keer gaan wy samen, et alors
" cela ne tiendra qu'à nous si nous ne nous sentons pas heureux.

" 't Is zó warm dat ons de kracht ontbreekt om veel te doen. Willem en
" ik hebben weer met de Evanssen getoerd en voor Maandag zyn wy by hen ten
" eten gevraagd, wat ik heel aardig vind. Je ziet dat wy nog niet gebrouil-
" leerd zyn al heeft Mr Thomas my zo laten souffreren. Weet je wel dat ik
" buitengewoon elegant zal terugkomen? Ik heb my een hoedje gekocht, een
" echt Parijsch hoedje, en een roze japon met strikken en linten, die je
" veel te mooi zult vinden evenals ik, die niet houd van die fineries. Maar
" de naaister wilde het zo en ik vond het jammer met iets alledaags uit
" Parijs terug te komen. J'adresserai ma lettre à Leyduin, où tu seras en-
" core demain soir; je jouirai de te savoir à la campagne, mais cher, soigne
" bien ton genou. Un mal au genou est bien plus dangereux qu'un mal aux
" dents. Toute la maladie de Marie Huydecoper si longue et si dangereuse
" a commencé par un mal au genou. Ta Lore."

1210 Lore schreef in haar journaal dat Boucher met zyn tweede vrouw,(Stra-
tenus) in Parijs was en onbeschaamd genoeg was om visites by Tante van Loon
te maken, en dat Anna ze naliep en het weer druk met hem had; zyn onbe-
schaamdheid kende geen grenzen, maar hoe Anna hem nog duldde na het affront
dat hy Tane had aangedaan, begrijp ik niet.

Geen bladzijde komt in Lore's journaal voor, die niet tot vervelens
toe over de Evanssen handelt. Ik zeide reeds dat zy by hen at maar dat er
geen eten was, en nu is het karakteristiek dat Lore daar overheen glijdt en
in haar enchantement niets meer daarvan zegt dan:" le diner était élégant
" mais peu abondant," maar later erkende zy my dat het bespottelijk was.
Het was een maaltijd à la Louise Elout. Zy zaten ten getale van negen aan
tafel, en er was soep, een stukje vlees, drie grote aardappelen, één bloem-
kool en twee kippepootjes, voilà tout, maar daarop volgde een toer in het
Bois de Boulogne en een druk gesprek met Theodore, en eindigt Lore met de
woorden:" Je m'amusai beaucoup." Zo waren de van Loons. Indien je eenmaal
in de gunst was, dan kon je je alles veroorloven. Niet onaardig is dan ook
hetgeen Maria Zondag 5 Aug. schreef:

1211 " J'ai tant ri, petite Veuve, de tes descriptions van de goede Theodore,
" je suis bien contente que vous le trouvez gentil et je trouve par trop
" drôle qu'il soit si empressé avec vous. Dis à Agnes de prendre garde car
" qui sait ce qu'elle ferait pour devenir la soeur de Thomas? Mais vous ne
" devez pas avoir peur, car il a fait ses confidences à Tane et il est très
" décidé de fixer son choix sur une Américaine; seulement il est vrai qu'il
" trouve tant d'affinités entre la Hollande et l'Amérique qu'il pourrait
" bien trouver Agnes une Hollandaise assez Américaine pour lui plaire."

Men ziet dat Lore weer ijdel genoeg was geweest om ook aan Maria te
schrijven dat Theod.Evans zo geëmpresseerd met haar was. En wat Agnes be-
treft, die was zo dol verzot op al wie Engels sprak dat zy hem misschien
zou genomen hebben. Quantum mutata ab illa! Sedert de afschuwelijke oorlog
tegen de Boeren kan zy geen Engelsman meer luchten of zien en kan zy dus
zeggen: "I have escaped that scrape!"

Maria vervolgt: "A propos de mariage sais-tu que ton beau-frère David
" est rengagé avec Melle Willet? Quelle bêtise de te le demander! Car nous
" avons déjà dit: O de Weeuw wist zeker al lang haarfijn hoe de boel in el-
" kander zat, et qui sait si elle n'est pas pour beaucoup dans cette récon-
1212 " ciliation. Est-ce vrai? Comme il jouira de se remettre dans cette vigi-
" lante et de se faire trainer de nouveau pour refaire ses visites. Wat zal
" dat mal zyn! Miss te remercie de ton cadeau et prétend qu'elle ne fait
" qu'y lire (ik zie het nooit) et qu'il est si beau et si bon. Jean Six l'a
" ouvert et ne l'approuve pas; c'est sûrement trop gemüthlich voor dat mar-
" meren beeld. Comme la voix de Theodore Evans est monotone, men zou er wel
" met een zweep achter willen zitten, vind je ook niet? Dis à Maman que le
" fermier m'a fait l'effrayante communication dat hy zich lam en doof ge-
" werkt heeft aan het hooi. C'est bien probable! Rappelle à Maman d'acheter
" quelquechose pour Anna Prophète, car elle est son peettante, et ce serait
" très welcome, een koets met vier paarden by voorbeeld of een doosje met
" pennen. Engage Willem de m'écrire un calembourg parisien, qu'il a entendu
" sur sa chaise aux Champs Elysées, dat zal toch wel niet te veel moeite
1213 " zyn en het zou zo'n opgang maken onder de 's Gravelandse jeugd!
"Miss est assez de bonne humeur ces derniers jours, mais sans cela elle
" a été pire que jamais avec moi, surtout; elle me tyrannisait d'une telle
" manière qu'Anna Elie disait dat zy het nog nooit zo had bygewoond en dat
" het er een beetje overheen liep."

Lore's brief ontving ik op Leyduin en ik beantwoordde die terstond. Ik schreef dat ik in myn eenzaamheid de lievelingsplekken myner kindsheid in Woestduin had opgezocht, en de laantjes waarin ik zo dikwijls met de bokke- of ezelwagen gerend of omgelegen had, maar dat ik eigenlijk bedroefd was omdat het de 4de Zondag was sedert wy samen in S.enB. op het gras gezeten hadden en ik dus het recht had gehad haar terug te zien, terwijl ik nu nog 14 dagen geduld moest hebben. Voorts schrijf ik dat Oom Jan Röell uit Spanje is overgekomen en wonderen van Parijs vertelde, en dat ik my verblijd in 't vooruitzicht van Lore zo elegant te zien terugkomen, terwijl ik de hoop uitspreek dat Madame Penseyres beter smaak heeft dan Lore's zusters.
Ik had op Leyduin gelogeerd met Anna en Gratia Labouchere, 9 en 7 jaar oud, en de beeldschone gouvernante Melle Morel, die later trouwde met Papa Junod, gelijk men de oude, saaie gouverneur van Everard van Weede en Frits
1214 van Tuyll noemde. Die meisjes Labouchere waren ontzettend ondeugend en maakten een hels lawaai, en Tante, die uiterst zwak was, kon er niet tegen.
(Als ik denk aan de latere Tante Anna Prins, kan ik my dat hels la-
a.c. waai haast niet voorstellen !! Gratia trouwde met Schimmelpenninck van der Oye.)

Woensdag 8 Aug at ik by Mevr Willet met David en een lelijk Engels meisje Miss Carlisle, die zulk een bos krullen had dat de knecht achter langs haar lopende met een zyner liveiknopen er in verward raakte. Toen zy my een beetje aanhaalde zeide Kee:"Take care, he is engaged !"

Lore bezocht la Sainte Chapelle en het Hotel Cluny, dat Jan Six zou geïnteresseerd hebben, waarna zy de avond, a pleasant nice evening, by Henriette Labouchere doorbracht. De volgende dag vulde Thomas E. haar nog een kies en was hy vriendelijker dan ooit en Donderdag bezocht zy opnieuw Versailles. Vrijdag Fontainebleau en Zaterdag at zy by de Laboucheres en nam een teder afscheid van de Evanssen, met wie zy echter gelukkig Zondag nog in de Tuileries kon wandelen.
Woensdag 15 Aug verliet zy Parijs, "mag ik," zo schrijft zy in haar journaal,"zeggen avec regret?". Agnes bleef by de Laboucheres logeren. Lore bleef de nacht van 15 op 16 te Brussel logeren in het Hôtel de Flandre, na de avond by Velloni te hebben doorgebracht, ik denk om ijs te eten, gelijk zy elke avond te Parijs deed in het Glacier Napolitain, by Tortoni of
1215 elders. Donderdag reisde zy naar Utrecht, waar zy weer de nacht bleef om Vrijdag Jan en Conny te Zeist te gaan feliciteren met de geboorte van Eleonore en Vrijdag voor het eten op S.enB. terug te keren.

Ik schreef haar op 10 Aug nog een brief, waarin ik o.a. zeide dat Mama te Bloemendaal by Tante Ceetje Röell logeerde, die aldaar een optrekje had gehuurd, en Tante my had laten vragen of ik de Zaterdag by haar wilde komen doorbrengen. Dit schikte my niet omdat ik van plan was naar Hilverbeek te gaan, maar ik bracht Dinsdag een halve dag in Bloemendaal door. Ofschoon ik in elke brief vermeden had aan Lore te schrijven hoe ellendig ik my gevoelde, zo kon ik toch niet nalaten in deze brief te zeggen, dat ik hartelijk naar het einde van de reis verlangde.

1216 Wat ons destijds nogal verdriet deed was dat de Heer Boreel Gouverneur van Noord-Holland geworden was, terwijl wy en velen met ons gehoopt hadden dat Oom Henrik Röell, sedert jaren Griffier der Staten, het worden zou. Gedeputeerde Staten waren zelfs en corps by de Minister van Binn.Zaken van Reenen gegaan om op Ooms benoeming aan te dringen, maar van Reenen was zyn zwager en durfde hem niet aan Z.M. voordragen, terwijl de Min.van Fin. F.v. Hall op Boreels benoeming aandrong. Laatstgenoemde was Voorzitter der Tweede Kamer.

R.J.Schimmelpennink vroeg aan Hendrik van Loon of hy hem als Lid v.d. Gemeenteraad mocht voordragen, maar Hendrik bedankte daarvoor en was trouwens nog te jong om benoembaar te zyn, doch Papa voorspelde dat hy eenmaal Lid der Eerste Kamer zou worden, een voorspelling die niet bewaarheid is.

Ik schreef nog aan Lore dat David Horace Vernets schilderijen magnifiek vond en het dus met Cees Hartsen niet eens was, maar Papa vond ze minder mooi, misschien omdat er een by was voorstellende les Hollandais offrant la paix à Louis XIV, hetgeen zyn vaderlands hart pijnlijk had aangedaan.

1217 Vrijdag 10 Aug reed ik met Herman naar Hilverbeek, waar Louis Huydecoper en Gijs van Hardenbroek ook logeerden. Eerstgenoemde had dikwijls op S.en B. gelogeerd en by Henriette een blauwtje gelopen, voor wie hy veel te dom was. Hy trouwde later met Louise van Hardenbroek. Gijs van Hardenbroek had slechts één gedachte, paarden, en ik kon my hem niet anders voorstellen dan met een zweep in de hand. Hy trouwde met Arnoldine van Natewisch, wier vader hertrouwd was met de rijke en lelijke Santje Hodshon, oudste dochter van Oom Hodshon uit zyn eerste huwelijk. Bij Arnoldine verwekte hy één zoon, die een van Emilie's beaux was en met een cousine germaine trouwde en Hardenbroek bewoont. Na Arnoldines dood hertrouwde Gijs met de weduwe des Tombes, geboren van Hardenbroek, dochter van van Hardenbroek die Biljoen bewoonde.

Met Herman liep ik Zaterdag naar Hilversum om Saar te feliciteren, maar die was met Hartsen naar Spa vertrokken, omdat hy weer geweldig over de politiek tobde. Vandaar liepen wy naar S.enB. waar wy op het gras zaten maar zonder Lore, en Elout feliciteerden, die die dag 50 jaar was geworden. Thumm zeide my:"Je ne puis supporter plus longtemps l'absence de Caroline," en ik antwoordde:" Et moi donc?"

1218 Zondag gingen wy allen naar de kerk te 's Graveland, waar de predikant uit Huizen heel goed preekte. Piet Six veroorloofde zich te zeggen dat de man zyn Hollands slecht kende, waarop Thumm antwoordde:"C'est possible, mais il connait le Seigneur!". Piet was nog steeds amoureux van Louise Huydecoper maar durfde haar niet vragen.

Maandag in Amsterdam terugkomende vond ik een brief van Papa uit Stuttgart, waarin hy o.a. vertelde dat hy aan boord van de stoomboot te Lucerne stappende alle stoelen en banken op het dek bezet vond, totdat hy één stoel zag die nog vrij was. Hy ging zitten en knoopte onmiddellijk met zyn buurman een gesprek in het Frans aan, ofschoon deze er Duits uitzag, omdat Papa niet vlot genoeg Duits kon spreken. Het onderhoud was heel pleizierig over reizen, politiek, literatuur enz en de Duitser drukte zich gemakkelijk in het Frans uit en scheen een zeer ontwikkeld man te zyn. Aan een der volgende stations verliet hy de boot met ettelijke andere heren, en toen was Papa niet weinig verbaasd van zich door de achtergebleven passagiers te zien aanstaren alsof hy een wondermens was. Eindelijk waagde een hunner het hem te naderen en hem te vragen of hy niet de eer had met von Humboldt te spreken. Papa antwoordde ontkennend en vroeg op zyn beurt hoe de man er op kwam om hem voor von Humboldt te houden, waarop hy antwoordde:
1219 "Ach! wir dachten es, weil Sie neben Seiner Königlichen Hoheit dem Prinzen Karl von Preussen Platz genommen und Sich so intim mit ihm unterhalten haben." En eerst toen vernam Papa met wie hy zulk een aangenaam onderhoud gevoerd had. Papa schreef my nog dat hy de 16de hoopte terug te komen en my dan wat vacantie gunde.

Lore's laatste brief was van Zondag 12 Aug en joeg my de koorts op het lijf, want het bleek alweer hoe ongedecideerd Tante van Loon was. Het eerste plan was geweest dat zy de volgende dag Parijs verlaten zou, daarna dat zy haar vertrek tot Dinsdag zou uitstellen. Het geluk wilde dat zy de kamers Woensdag moest ontruimen, omdat zy door anderen besproken waren, maar indien zy al Woensdag vertrok, dan was het hoog onzeker of zy wel Zaterdag de 18de op S.enB. zou terug zyn. Immers had zy lust om een dag te Brussel te blijven, vandaar maar Aken te sporen om Mevr.v.Lennep-van Loon te bezoeken en vervolgens naar Keulen,Dusseldorf en Gräfrath omdat Anna de Hofrath wilde raadplegen. Lore verzekerde my wel dat zy Zaterdag thuis zou zyn, maar

indien Tante's reisplan doorging dan wist ik zeker dat zy langer zou wegblijven en ik Lore eerst de 25ste zou terugzien, dus pas zeven weken na haar vertrek. Lore schreef my:" Il faut que j'avoue que d'un côté je trou-
" ve bien dommage de quitter ce magnifique Paris, et c'est ce que tu com-
1220 " prends bien, n'est-ce pas?" - Neen! dat begreep ik volstrekt niet ! Toen ik vier jaar vroeger, in 1851 in Londen was hield ik het er van louter heimwee naar Lore slechts 15 dagen uit, en een jaar later, in '56, had ik in Parijs, dat zy zo heerlijk vond, gruwelijk het land omdat ik haar niet zag. Hoe kon ik dan met haar op dit punt sympathiseren?

"Surtout," zoo vervolgt Lore, "que Paris va revêtir ses habits de fê-
" te en l'honneur de la reine Victoire. Les Evans sont bien fâchés que
" nous partions et ne font que nous engager à rester encore une semaine.
" Quand nous leur avons dit que nos chambres étaient besproken, Madame
" s'est écriée qu'elle voudrait volontiers nous loger si nous voulions
" venir chez eux. Tu vois que ta prophétie s'accomplit en partie, mais je
" ne pense pas que je logerai jamais chez eux.

1221 "Je crois qu'on est décidé à partir Mardi matin et à continuer tout
" droit et sans détours pour S.enB. Maman a hâte de voir Louise, qui es-
" père accompagner son mari à Paris le 20. Nous serons donc probablement
" déjà Jeudi chez nous. Comme tout ce voyage me fera l'effet d'un rêve!
" j'ai bien envie d'ajouter: d'un joli rêve! Mag ik niet?"

Och ja! waarom niet? Als ik dan maar mag zeggen:"Comme tout ce voyage
" m'a fait l'effet d'un cauchemar!"

Papa kwam Donderdag van zyn reis terug en bracht my een briefje van Lore die hy te Utrecht aan het station gezien had. Dit briefje had zy Don-
1222 derdagochtend aan het station te Rotterdam geschreven. Woensdag 15 Aug, de dag waarop Lore Parijs verliet, schreef ik haar nog een brief, maar ik zond die niet weg, omdat ik toen nog niet wist of zy al dan niet zou vertrekken, en daarom overhandigde ik hem eerst Zaterdag persoonlijk aan Lore.
1224 Ziehier wat ik o.a. schreef: "Je t'assure que si les Evans eussent réussi
" à te garder plus longtemps, j'aurais bien de la peine à faire croître
" mon enjouement pour eux, qui n'est déjà pas grand depuis l'opération
1225 " qu'il t'a faite. Ik ben overtuigd dat je het heel onvriendelijk vind dat
" ik zó over de Evanssen spreek, en heel jammer dat ik niet evenveel van ze
" houd als jij. Ik wil je daarvan de reden zeggen. Dat ze my indifferent
" zyn spreekt van zelf, want ik ken ze niet. Dat ik een beetje van hen houd
" is even natuurlijk, omdat je zoveel goeds van hen gezegd hebt. Maar waar-
" om ik niet dol van ze houd zal je misschien niet begrijpen.
" Ik moet beginnen met te zeggen dat je famille altijd van die perio-
" dieke passies heeft. Zulk een passie wordt dan terstond tot de hoogste
" sport opgevoerd, om helaas! later weer te zakken, zoals natuurlijk is,
" wanneer men een zaak overdrijft. Dergelijke opgewondenheid wordt gevoeld
" voor personen of voor zaken. Bijv. voor Parmly, Boucher en Evans of voor
" het boogschieten van je Oom Piet. Nu laat ik dergelijke koortsachtige
" extases daar, en ik geloof dat iedereen het recht heeft die te gevoelen,
indien hem dit behaagt, maar waartoe niemand het recht heeft is te eisen
" dat iedereen in die passie dele, en zich boos te maken indien men, het-
" zij uit onbekendheid met het voorwerp der liefde of om andere redenen,
" van opinie verschilt. Dit nu is het geval by U allen. De voorliefde,
1226 " die je dan gevoelt, maakt dat je alles in de persoon, die daarvan het
" voorwerp is, onovertrefbaar vindt. Zo vond Agnes het heel natuurlijk en
" begrijpelijk dat Parmly geld vroeg aan zyn patienten, voordat hy hun
" tanden had in orde gemaakt, terwijl zy, die hy op die wijze met uitgehol-
" de doch niet gevulde tanden in de steek had gelaten, gelijk by David en
" my het geval was, dit hoogst kwalijk namen, en te recht! Wie toch zal
" als advokaat een proces op zich nemen en het halverwege onder inzending
" zyner declaratie, laten lopen? Welk geneesheer zal, als de ziekte op
" 't hoogst is, zyn geld komen vragen en dan verder wegblijven? Ik hield
" veel van Parmly maar kan dat niet goedkeuren.

"Zo werd Cees Hartsen gedwongen alles goed en aardig te vinden wat
" Boucher deed en zeide en dit had juist de tegenovergestelde uitwerking,
" want het maakte dat hy een hekel aan hem kreeg. Ik sta niet alleen in
" myn oordeel omtrent je enjouementen. Hendrik en Saar zyn het met my eens
" en Cees Hartsen zeide laatst nog:" Als de van Loons een clown uit het
" paardespel by zich aan tafel nodigen, dan wordt hy alleen daardoor in
" hun ogen een geestige vent, en nemen zy het hoogst kwalijk als niet ie-
" dereen hem ten eten vraagt."

1227 "Indien nu die passie duurzaam ware zou ik zwijgen, maar hoe lang of
" liever hoe kort houden zy aan? Over Parmly hoor ik nooit meer spreken,
" Boucher schijnt ook merkelijk gezakt," (ik wist toen ik dit schreef
" niet welk individu hy was) " zal Evans het langer uithouden?"

"Het heeft my gespeten dat ik niet van Theodore Evans' komst op S.en
" Burgh onderricht was, daar ik in dat geval het werk door Parmly begon-
" nen, zou hebben laten voltooien. Tane beweerde wel dat het een grote
" gunst was door hem behandeld te worden, maar de enige reden waarom hy
" niet wilde dat men wist wat hy deed was, dat hy in Nederland onbevoegd
" was om zyn vak uit te oefenen, en dus gevaar liep van bekeurd te worden.
" In 't byzonder kan ik niet zeggen dat de onnodige operatie welke Thomas
" je heeft laten ondergaan, my byzonder gunstig voor hem gestemd heeft."

"Ziehier nu myn beschouwing, die je niet aangenaam zal aandoen, maar
" ik wilde je die toch doen kennen en ik ben bereid myn opinie over die
" soort van opgewondenheden by je en famille <u>envers et contre tous</u> te ver-
" dedigen."

Wat Parmly betreft zo trof het my dat ik voor enige jaren met Hen-
drik over hem sprekende, tot myn grote verbazing vernam dat hy overleden
was. Op mynvraag hoe hy dat wist zeide hy my dat zyn weduwe het hem be-
1228 richt had, en op myn wedervraag waarom hy het my niet had laten weten, her-
nam hy dat hy het niemand gecommuniceerd had. Ik vroeg daarna aan Anna v.
Kinschot, aan Henriette Insinger en aan Agnes Beels of zy ook een communi-
catiebrief hadden ontvangen? "He neei" was het antwoord, "is hy dood?
" Waar woonde hy?"and so on. En dat was Parmly, de man die indertijd door
de Ludens, de van Loons, de Borski's,en ik weet niet door wie meer geado-
reerd en bemind werd, zodat hy er aan elke vinger één had kunnen krijgen.
Sic transit gloria mundi! Lore en ik zyn hem nog het langst trouw gebleven
want wy hebben ons door hem in 1876 in Parijs laten behandelen, toen de
anderen Gage en Burridge hadden.

Het enthousiasme voor Evans is gauwer vervlogen, 1e omdat men het
een en ander ten hunnen nadele vernomen had en 2e omdat hun hand niet zo
handig was als Lore beweerde, die in haar journaal te Parijs schreef dat
zy dankbaar was to be helped by such a skilful hand.

Zaterdag 18 Aug reed ik per bolderwagen van Buwalda te 7 uur 'soch-
tends naar 's Graveland, waar men te ruim half tien arriveerde, want de
rammelkast pleisterde lang te Diemerbrug, aan de Gazep, het Gein, te Weesp
en te Uitermeer, waar men van paarden verwisselde. Verliet men 's Grave-
land Maandagochtend te 7½, gelijk my ettelijke malen gebeurd is, dan zat
1229 de wagen vol Hilversumsche fabrikanten, die afschuwelijke tabak rookten.

Te 11 uur was ik al op S.enB. en overgelukkig van Lore terug te zien,
behouden, gezond en dankbaar. Zy gaf my al dadelijk haar portret en ver-
vulde daarmede myn vurigste wens. Het was een photographie door Mayer et
Pierson vervaardigd, destijds volgens Charles Labouchere de beste photo-
graaf van Parijs. My beviel het portret byzonder, misschien ook omdat Lore
er eer melankoliek dan vrolijk op uit ziet, maar Jan Six vroeg my, toen
hy het zag, welke knoeier het gemaakt had omdat Lore het ene been over het
andere geslagen houdt, en geen artiste dit zou toelaten, omdat het by de
Grieken een bewijs is dat de vrouw onvruchtbaar is. Maar wat weten photo-
grafen van Griekse kunst of zeden? En in elk geval heeft Lore getoond
vruchtbaar genoeg te zyn.

Na het tweede dejeuner moest Lore haar moeder naar Gooilust verge-
zellen en bleef zy tot 4 uur weg. Gedurende haar afwezigheid liep ik
rond en sprak ik met Miss Browne, die met al de Elouts op S.enB. logeerde,
over Lore en feliciteerde zy my dat ik zulk een lieve vrouw kreeg and
such an excellent housewife.

Zondag was er geen dienst, maar Lore had my verzocht niet vóór de
lunch op S.enB. terug te komen, omdat zy aan Agnes moest schrijven, alsof
dit niet tot de volgende dag kon uitgesteld worden ! Ik kreeg van Tante
1230 van Loon een beeldig marmeren presse-papier, mozaiek ingelegd met twee
gekleurde kapelletjes, en daarmede was ik uittermate verblijd, want het
bewees my dat Tante's afkeer allengskens verminderde. Helaas ! waarom
moest ik nog zo dikwijls ondervinden dat die maar niet wijken wilde !

Maandag keerde ik naar Amsterdam terug, zeer bedroefd dat de koek
alweer op was en ik nu weer 4 weken geduld moest hebben.

De brief die Lore Zondag aan Agnes schreef is in myn bezit, en daaruit
wil ik een paar phrases citeren:

"Maman acheta un charmant presse-papier pour Maurice en mosaïque
" de Florence dans cette jolie petite boutique à Bruxelles. Maman s'est
" mise en colère de ce que je ne le lui avais pas rappelé à Paris, et
" trouvait encore plus nécessaire que moi que mon mari ne fut pas oublié
" dans la distribution. Elle chercha avec un zèle sans égal et fut toute
" fière de trouver enfin ce joli objet, que toi et moi nous avions déjà
" admiré il y a 5 semaines."

1231 Maandag was ik 's ochtends al te 7½ op S.enB. omdat ik met Elout, Louise en Maria kon meerijden, en zo kon ik Lore nog even zien. Wij reden naar Vreeland en scheidden te Amsterdam, waar ik bleef, terwijl de anderen naar den Haag spoorden en van daar naar Blankenburg, waar Maria zou logeren by de Elouts totdat zy mee naar Parijs ging. Diezelfde avond schreef Maria al uit Blankenburg:

"Chère Veuve, Voilà déjà une lettre de la voyageuse qui ne peut pas
1232 " attendre jusqu'à son arrivée à Paris pour te donner de ses nouvelles.
" Je suis fatiguée et ai mal de tête, mais pourtant je veux t'écrire;
" il est 8½ du soir et nous allons boire le thé. Il fait un affreux ou-
" ragan, j'espère dasz es austoben wird diese Nacht, car je ne tiens pas
" à l'avoir demain sur le bateau. La course à Vreeland était très agréa-
" ble; ton petit mari quite a duck et nous avons causé comme des pies
" borgnes. Nous avons voyagé de Vreeland à Amsterdam avec Mr Lipman;
" lui et Mausje, son antagoniste, se sont dévorés du regard. D'Amsterdam
" à Voorschoten mes compagnons se sont endormis d'un profond sommeil.
" Le trajet de Voorschoten jusqu'ici a été affreux, une pluie et un vent
" transperçants, une voiture soit-disant fermée par en haut, mais telle-
" ment ouverte de côté que les éléments avaient plein jeu à l'intérieur,
1233 " puis pour comble de comfort nous avons été obligés de nous <u>poser</u> (pour
" moi ce n'était littéralement que cela) tous les trois sur la banquette
" du fond, ma mince personne en petit pâté, zodat ik blij was toen wy aan-
" kwamen et ce trajet a duré une heure. En arrivant Louise se mit à cou-
" rir par la maison, ce qu'elle continua à faire jusqu'au thé, ne se lais-
" sant interrompre que par le diner, servi à 5 heures. Wat zy toch in de
" wereld doet begrijp ik niet. Pour moi je me suis consolée par la lec-
" ture, mais comme elle ne me procurait aucun soulagement, j'ai essayé
" de la musique.Oh! I am so glad that we are going away from here to-mor-
" row morning at six o'clock; de nacht is gauw om en wy gaan, hoop ik,
" vroeg naar bed. Ce voyage est affreux. Nu dag lieve Kipje, myn hart is
" vol vreugde over myn trip, ik begrijp nog niet dat het waar is."
"Deine Dich liebende Marie."

De zes kinderen Elout waren op S.en B. gebleven, maar gelukkig voor Lore
met Miss Browne en de kindermeid, zodat Lore alleen de Hollandse lessen
1234 voor haar rekening had, nu en dan met hen moest wandelen en hen na het
eten moest amuseren. Henriette was toen 8, Louise 7 en Willem 6 jaar,
maar het waren onbeschrijflijk ondeugende rakkers en Lore zou niet in
staat zyn geweest hetzelfde met hen door te staan als 's winters in den
Haag, daar het geringste haar vermoeide.

Ik kon, nu Papa van zyn reis terug was, een weinig vacantie nemen en
na myn kamer in orde gebracht, myn boeken geschikt en boodschappen gedaan
te hebben, vertrok ik naar Leiduin, waar ik Henrick alleen vond, daar
zyn moeder naar Sedan vertrokken was. Ik bleef tot 28 Aug in Leiduin,
moest toen een familieraad bywonen over Oom Henks nalatenschap, maar kon
toch 's middags weer naar buiten gaan en tot Zondagavond 2 Sept. in
Leiduin blijven. Aldaar bracht ik myn tijd door met wandelen, rijden, nu
en dan een bad in Zandvoort te nemen, lezen, één lange brief van 20 bladz.
aan Lore te schrijven, met Henrick te springen, waarin wy het tot 10 voet
brachten, op het Manpad piano te studeren en een les van Sylvia te krij-
gen en mynhart aan stukken te verlangen naar Lore. Uit myn brief citeer
ik het een en ander naar aanleiding van haar in Parijs geschreven jour-
naal, hetwelk zy my had meegegeven:

"Ik vind het zo jammer dat je zo'n massa tijd by de Evans hebt ver-
1235 " loren en begrijp niet waarom je altijd met je beiden gingt. Als je wilt
" dat ik my onder zyn behandeling stel wanneer hy in het land komt, moet
" je my eerst opgeven hoeveel hy voor een filling vraagt.

"Het verwondert me niet dat je 't vervelend vond om in de Champs El.
" te zitten, want Papa vond dit ook uit hoofde van de ogen verblindende
" stof en tabakswalm.

"Wat het zingen der responses in de Episcopal Church betreft, zo
" herinner ik my dat dit ook in Amsterdam geschiedde voor 15 jaar, toen
" ik met David en Christiaan onder de vleugelen van Mrs Lardner by Jamieson

" ter kerke ging, maar dat dit werd afgeschaft toen de kerk te arm werd
" om een clerk te betalen. In Engeland geschiedt het overal."

"Zaterdag avond was er concert en bal in Zandvoort, waar Jan Six en
" Herman my wilden meetronen, maar ik weigerde, omdat het zien van jonge
" meisjes my verveelt, dewijl ik dan nog meer dan anders jou gezelschap
" mis. Het bal leverde iets zeer belangrijks op. Jan Six nam namelijk de
" gelegenheid waar om zich aan Cateau Berkhout te declareren. Ik denk dat
" de affaire heden klaar komt en het huwelijk in Februari zal gesloten
" worden. Jan kan evenals Caesar zeggen :Veni,vidi,vici. (En ik had Lore
" al 15 jaar lief!)

1236 Ik eindig myn brief met een lang verhaal over The Heir of Redclyffe van de destijds 19-jarige Miss Young, dat ik natuurlijk beeldig vond en niet zonder tranen had kunnen lezen. Ook Henrick, die het na my las, was bitter aangedaan en Herman kon het tweede deel niet eindigen omdat het hem te zenuwachtig maakte. Ik geloof dat Louise Nepveu een der weinigen geweest is, die onder de lectuur geen traan gestort heeft. Veel later vernam ik dat de roman een ware geschiedenis tot grond had en dat Amy met een ander trouwde, hetgeen iedereen zeer in haar tegenviel.

Piet Six, die destijds te Ostende zyn hof aan Louise Huydecoper maakte, schreef my desperate brieven. That poor fellow was always enamoured of the moon.

Drie dagen nadat ik Lore op S.enB. had teruggezien, schreef zy aan Agnes, die in Parijs by Charles Labouchere logeerde, en daaraan ontleen ik het volgede:

" Le genre de vie, que je mène à présent, est tellement diffé-
" rent de celui de Paris qu'il me semble quelquefois que je rêve. Au
" fond je suis bien méchante, mais c'est que je me sens languissante et
" ennuyée; c'est tout bonnement du heimweh après mon mari,avec qui j'ai
1237 " eu tant de plaisir Samedi et Dimanche. Now everything looks dull and
" unpleasant, et j'aimerais pouvoir dormir jusqu'au 15 Sept.et ne me ré-
" veiller qu'alors. C'est bien mal à moi, mais tu ne sais pas comme c'est
" dur et triste d'être toujours séparée pour si longtemps de celui qu'on
" aime. C'est comme un verre d'eau qu'on vous met à la bouche lorsqu'on
" a soif et que l'on retire pour peu que l'on y mette ses lèvres."

Ik had my gevleid dat Tante van Loon my zou toestaan na 14 dagen op S.enB. terug te komen, nu ik 6 weken geduld had moeten hebben, maar er was geen kwestie van. 't Is raadselachtig dat zy niet zag hoe haar kind er onder leed, en o! hoe zou zy voor goed myn hart gewonnen hebben indien zy my eens apart genomen had en my had gezegd:"Kom over 14 dagen terug, maar zeg het Caroline niet, het moet een surprise voor haar blijven!" Tante Voombergh zou zo iets liefs bedacht hebben, maar alwie Tante van Loon gekend heeft, zal my toegeven dat zy tot zoiets niet in staat was, enik geloof dat de afkeer van my te groot was om een pleiziertje voor Lore te bedenken.

Zaterdag 25 Aug schreef Lore opnieuw aan Agnes en deze brief is zo mogelijk nog melankolieker dan de vorige: "Willem et moi nous ne parlons
" que de Paris et repassons tout dans notre esprit. Il a une terrible
" envie d'y retourner et si cela ne tenait qu'à lui il y serait demain.
" Pour moi je ne suivrais pas son exemple, mais resterais tranquillement
1238 " ici for Maurice's sake. Depuis que j'ai vu son immense bonheur en me
" revoyant et que j'ai appris les angoisses et les inquiétudes qu'il a
" éprouvées pour moi pendant mon absence, j'ai décidé que je ne partirai
" plus pour aussi longtemps. Ce n'est qu'à présent que j'ai compris com-
" bien mon départ lui a coûté, et sa joie en me revoyant m'a fait com-
" prendre combien il a dû souffrir et de ma longue absence et de la gran-
" de distance qui nous séparait. Vraiment, malgré mon gout pour les voya-
" ges je consentirais volontiers à rester à la maison pour tout le reste
" de ma vie si ma présence peut contribuer à son bonheur. Et il m'aime
" tant que ce serait égoïste de ne pas sacrifier quelquechose pour lui.
"Pardon de te parler si longtemps de mes propres intérêts, mais c'est que
" j'ai le coeur encore tout rempli de ce que j'ai appris petit à petit,
" que mon cher Hussy a été complètement malade physiquement et moralement,
" et s'il ne m'en a pas écrit un mot c'était pour he pas troubler mon
" plaisir et me faire moins jouir. N'est-ce pas aimable et l'aimes-tu
" un peu ?"
(Piet Six vooral was zó geschrokken toen ik was flauw gevallen en daarna gehuild had van heimwee naar Lore, dat hy een en ander aan haar had verteld, en Lore had van lieverlede wel begrepen hoe bitter ik geleden had,)

1239 "A présent je languis tellement après lui, notre vie étant si mono-
" tone que cette semaine me parait au moins en être trois, et je m'effraie
" en pensant qu'il me faut encore trois fois passer par ce même espace de
" temps avant de le revoir. C'est si long quand on s'aime tellement et je
" m'épouvante en pensant dat het hoogst denkelijk nog jaren duren kan.
" Dat is verkeerd van my, want ik ben heel gelukkig en heb er waarlijk
" reden toe. Ook weet ik dat God, die alles ten beste schikt, ons wel al-
" les ter rechter tijd zal geven, en toch kan ik niet helpen angstig te
" zyn en dikwijls te geloven dat het nooit gebeuren zal en dat één van
" ons beiden vóór die tijd zal sterven of dat iets anders het verhinderen
" zal. Dat zyn de ogenblikken van zwak geloof en die heb ik de laatste
" tijd veel meer dan vroeger. C'est bien ingrat de parler ainsi à toi,
" car quand je pense à toi c'est toujours pour te souhaiter un sort égal
" au mien. C'est si doux d'aimer et d'être aimé avec une telle force et
" une telle passion comme Maurice en éprouve pour moi. How it is possible
1240 " to love me so begrijp ik niet, mais je me garde de fermer mes yeux à la
" réalité, cette réalité étant si précieuse. C'est toi que je voudrais
" voir aussi heureuse que moi, et tu vois que je pousse l'ingratitude
" aussi loin que de me plaindre!....."

't Is jammer dat Lore's moeder die brief niet onder ogen kreeg; misschien zou dit haar vermurwd hebben. Even vreemd is het dat Lore's zusters niet voor ons intercedeerden. Eerst een jaar later, in '56, waagde Lore het zelf haar moeder te smeken ons te vergunnen elkaar om de drie weken te mogen zien, maar toen was het te laat, daar ik 4½ maand buitenslands moest blijven !

Ik wil nu het een en ander aanhalen uit een brief van Maria, die vrolijker gestemd is dan die van Lore:

"Paris,Hotel Bergère, Mardi 27 Août 1855.

"Merci bonne petite Veuve de ta bonne lettre; je bent zo'n lief apenkopje
" om my zo spoedig te antwoorden. Me voilà déjà à Paris depuis six jours,
" et il me semble que nous y sommes déjà depuis quinze jours, pas parce
" que nous voyons tant de choses, oh que non! car nous ne faisons encore
1241 " que perdre notre temps..... mais c'est que nous voyons tous les jours
" si souvent les mêmes rues que j'ai l'impression de vivre beaucoup plus
" longtemps.

"Voilà que Dimanche soir me penchant hors de la fenêtre je vois une
" belle voiture ouverte vide attelée d'un cheval blanc et d'un autre brun.
" Je m'écrie:" Voilà les Evans!" et nous nous attendons à les voir entrer,
[même " mais pas du tout. Au moment nous voyons Mad.Agnes, Mr Thomas et David
" Copperfield ressauter dans la voiture et partir au grand galop. N'était-
" ce pas vexant? Imagine-toi que ce stupide portier avait nié nous con-
" naître, il leur avait même montré le livre, mais comme Elout ne s'était
" inscrit que sous le nom pompeux de Soeterwoude et que les Evans avaient
" l'ignorance impardonnable de ne pas connaître cette ancienne baronie!!!!
" on les a renvoyés et j'ai manqué cette délicieuse occasion de faire
" peut-être un tour dans le Bois, ce que je prévois maintenant que nous ne
" ferons plus. Le lendemain nous nous rendions chez Mme Antoine Labouchere
1242 " pour voir passer la Reine d'Angleterre à son départ. Le train était
" éblouissant de beauté mais comme la Reine causait avec l'Empereur, je ne
" pus voir que son chapeau et celui de la princesse. Là-dessus nous cou-
" rûmes chez les Evans et les vîmes tous les trois." (Hoe heerlijk!)
" Theodore me serrait la main dans les siennes avec une tendresse vraiment
" touchante," (Hoe veel heerlijker !!) "et me demandait avec un véritable
" intérêt les dernières nouvelles de S.enB. (Hoe allerheerlijkst !!)
" Plus question de diner ou de faire des tours avec eux, car Mr et Mme
" partiront demain pour l'Allemagne; 't is al te jammer; ik had een beetje
" gehoopt dat Theodore hier vanavond zou gekomen zyn, maar het schijnt
" dat hy voor zo'n goujou als wy zyn bedankt. Nous allâmes à l'Exposition
" et ensuite à Clichy, où l'on nous invita à diner pour demain....

" J'ai été interrompue par une longue visite de Theodore qui était
" parfaitement gentil et aimable et prétendait être très triste de ne pas
" être en Amérique pour pouvoir drive me about dans sa petite voiture;
" dat had ik ook heel aardig gevonden. Ik heb hem zien wegrijden met zyn
" neef naast hem, zodat die arme jongen daar heeft staan wachten, totdat
" Oomlief goed vond om weg te rijden.

"Hier nous eûmes une journée délicieuse à Versailles. Après avoir
" d'abord assisté à la conférence pour la France hier matin, où nou enten-
" dîmes Mr Guillaume Monod et Baptiste Noël, nous partîmes pour Versailles.
" Nous passâmes tous les tunnels, que je ne trouvais pas du tout effrayant

1243 " j'en ai compté huit. Je ne me suis jamais enjoyed autant qu'au petit
" Trianon. Och! wat is dat lief ! J'étais je crois la seule à l'admirer,
" Louise étant trop fatiguée et Elout préférant je crois Soeterwoude.
" Nu, daar zullen we nog over praten. Je suis de l'avis de Theodore, qui
" dit que quand cet hiver vous parlerez de Paris ce sera si agréable pour
" moi om te kunnen meedoen. Ce matin nous montâmes sur l'Arc de Triomphe,
" puis nous allâmea aux Invalides et virent le tombeau de Napoléon dat
" al te mooi is. De Luxembourg vond ik niet zo schrikkelijk mooi.

"Om half twee vonden wy thuis Mr de Mimon by Elout, je weet wel de
" gewezen lover van Henriette van Eeghen, die ons in zyn rijtuig naar de
" Louvre bracht. Ce qui m'a le plus charmé c'est la vierge de Murillo.
" Mr Robert Boreel heeft ons verzocht om morgen de dag by hem te komen
" doorbrengen à son château Isson dans Seine et Oise, mais nous avons dû
" refuser à cause du peu de temps. Mr de Mimon nous a aussi invités à ve-
" nir à la campagne chez lui, mais naturellement même refus. J'aurais trou-
" vé ces journées à la campagne bien agréables, car considering comme j'ai
" joui de Versailles plus que de Paris je comprends combien c'aurait été
1244 " agréable. Je n'aimerais pas habiter Paris pour tout l'or du Pérou,"
(dit ben ik met Maria geheel eens!)..." ce bruit, cet éclat, ces foules
" me lassent à la longue."

(Dit hinderde my minder, maar ik vind de Fransen onmogelijk, licht-
zinnig, wuft, allergemeenst profaan en grenzeloos onkundig en hun aller-
smakelijkste taal niet waard.) Maria vervolgt: "Je trouve par trop déli-
" cieux de l'avoir vu et de comprendre maintenant ce quec'est que Paris,
" mais je trouve tout aussi délicieux de ne pas y rester toujours. Louise
" et Elout sont charmants pour moi en ik ben op een heel pleizierige fami-
" liare voet met hèn. Elout is zóveel pleizieriger hier zonder kinderen,
" il n'est que rarement tyrannique et aux petits soins avec sa femme,de
" sorte que Louise et moi nous le louons eenparig !" (Hoe heerlijk voor
Louise om dat eens voor één keer in haar leven te kunnen doen!)
" Je crois qu'elle aussi est étonnée de le voir si aimable et agréable."
(Welk een lot om aan een man geketend te zyn wiens amabiliteit zó zeld-
zaam was !) "Le petit Everard a l'air parfaitement consolé et jouit
" peut-être de ne pas avoir besoin de se fatiguer à sharpen his wits pour
" arriver à la hauteur de Mientje." (Everard van Weede ontwikkelde zich
later enorm en heeft in Utrecht meer gewerkt en tot stand gebracht dan
duizend anderen. Mina Hooft leeft nog.)

1245 Uit deze brief van Maria blijkt dat zy evenals haar zusters aan en-
jouementen leed en aan de gekke passie voor de Evans meedeed. 't Is my
altijd vreemd voorgekomen dat de van Loons, die nogal hoog en refined wa-
ren, inzonderheid Henriette en Agnes, haar dévolu altijd gooiden op lieden
uit een gehèel andere sfeer, als Parmly,Hamilton, Evans, Boucher om niet
van Seiffert te spreken, die de héros was van Lore en Maria.

Uit Maria's brief blijkt tevens wat een kwast Elout was, die zich zyn
familienaam schaamde omdat er geen van voorstond, en zich dus als van Soe-
terwoude had ingeschreven. Toen hy het volgend jaar met Lore te Driburg
was, stond hy op de Fremdenliste als le Jonkheer van Soeterwoude. Wy noem-
den hem Zoethout ofschoon hy alles behalve een zoete smaak had. Een paar
jaar voor zyndood wees hy my de fotographie welke hy had laten maken van
een graftombe zyner overgrootouders, en zeide hy my met een vergenoegde
lach:"Nogal ordentelijk niet waar ?".. O vanitas vanitatis !

Na Lore's terugkeer uit Parijs vatte zy haar goede gewoonte van een
journaal te schrijven niet weder op voor de 22ste October, toen ik bemerk-
te dat zy het had verzuimd en haar dringend vroeg om er mee voort te gaan.
Ik moet my dus ten opzichte van hetgeen tot die datum gebeurd is behelpen
1246 met myn onbeduidende agenda en een paar brieven. Ik kreeg 3 Sept een lange
brief van Lore, waar ik het een en ander uit overheem.:

"Mon cher M. Tu ne sais pas comme ta lettre m'a rendue heureuse;
" elle m'a fait tant de plaisir que je ne sais vraiment pas comment t'en
" remercier assez. J'avais une terrible envie d'entendre de tes nouvelles,
" il me semblait que 5 à 6 semaines s'étaient écoulées depuis ton départ
" et je crois que le temps ne m'a jamais paru aussi long que ces 8 ou 10
" derniers jours. I had looked forward to the pleasure of seeing you since
" so long, and all at once it was over again and everything seemed like
" a dream. But now, since your letter came I feel quite refreshed and am
" so happy and thankful.

" Wil je weten waarmee myn gedachten deze laatste tijd bezig geweest
1247 " zyn? Met 's Heren komst. And it is such a pleasant thought to dwell upon.

" Maar ik had nooit begrepen dat volgens Zach.14 Jeruzalem nog eenmaal
" moest belegerd worden. Of zou dit geestelijk verstaan moeten worden
" en de Gemeente verbeelden? Ik geloof het niet omdat de profeet zo uit-
" voerig spreekt van Israël, van Levi, van Davids huis en van de Olijfberg,
" dat ik het niet dan letterlijk kan opvatten. Hoe heerlijk zal het zyn
" voor hen die dichtby de Olijfberg wonen om de Heer te zien komen, om
" opgenomen te worden Hem tegemoet zonder de bitterheid des doods te sma-
" ken. Mits Hy ons wakende vinde. Maar over dat alles zullen wy nog nader
" spreken.

" Ikheb deze laatste twee weken enige teksten voor je uitgelegd, enige
" brieven geschreven, da Costa's brochure gelezen, veel met de kinderen
" gewandeld, een kindermutsje voor Louky's aanstaande baby gewerkt en da-
" gelijks 1½ uur piano gespeeld, en ofschoon ik zó lang ben weg geweest
" zyn myn vingers niet stijf geworden en ben ik niet achteruit gegaan.
" Ook heb ik tweemaal confituren ingemaakt. Ik denk dikwijls dat ik wat
" meer moest werken, maar wanneer ik dit doe gevoel ik my zo moe en geäcca-
" bleerd.

"Hoeveel Evans berekend heeft weet ik niet, want hy heeft de som in
" eens opgegeven, maar wel weet ik dat hy verschrikkelijk duur is, min-
1248 " stens 20 à 30 frs. per tand die hy maar even aanraakt.Ik ben blij dat je
" niet op het bal te Zandvoort geweest bent, je ne sais pas pourquoi, mais
" je n'aurais pas trouvé l'idée agréable de t'y savoir. Le bal me fait
" penser à Jean Six qui avait l'air très heureux et cela faisait du bien
" à voir qu'il se permettait de sentir. Ce bon Pierre me fait pitié et
" j'aimerais for his sake que l'affaire réussit. Heel veel hoop heb ik
" echter niet. De Huydecopers zyn zo aardig, Louise heeft my de historie
" van Sophie verteld en Marie die van Louise, maar nooit spreken zy over
" haar eigen confidences. Wie weet echter of zy hem niet neemt; niets
" heeft my dikwijls meer verbaasd als huwelijken, en nooit zou het my in
" het hoofd gekomen zyn dat Adèle Labouchere Theo van Eijs en dat Anna V.
" Pauw zou aangenomen hebben. On ne peut donc jurer de rien.

1249 " Ik bedank je zeer voor de uitlegging myner teksten. Die van Lazarus
" vond ik zeer schoon. Waar heb je de wijsheid vandaan? Heb je by Bengel
" veel geput of is zij de vrucht van je eigen gedachten ?

" Miss Browne is vrolijk als een vink en zo dikwijls ik haar ontmoet
" moet ik met haar dansen, vooral 's avonds na het eten, and then we jump
" and dance like mere children au son de l'orgue.

1250 Op 5 Sept beantwoordde ik Lore's brief, en gaf ik de redenen op, die
my belet hadden Amsterdam gedurende de cholera epidemie die er heerste te
verlaten, ofschoon Lore het my zo op het hart gedrukt had. Naar Leiduin
kon ik niet terugkeren, omdat Henrick, de enige bewoner, op Zuylestein lo-
geerde, destijds door Rudolf d'Ablaing bewoond, en het Manpad trok my niet
aan omdat Grootmama voortdurend standjes had met haar kinderen. Ik schreef
voorts dat ik genoot van Lore's portret te bezitten en vertelde haar welke
opinies de mensen erover uitten. "Mama vindt het zeer lief en gelijkend,
" Papa vindt het een heel lief portretje, David vindt het alles behalve
" gelijkend van dichtby bezien en redelijk van verre, Cees Hartsen zeide:
" Ja, dat lijkt goed, maar ik houd niet van photographieën, Jacob Ploos
" vindt het charmant, vooral omdat men er uit kan zien dat je zo lief bent,
" maar de mooiste opinie vond ik die van Willem. Toen ik het hem wees
" bleef hy in stille bewondering een tijd lang staan en riep toen uit:
" 't Is meesterlijk, men kan zien dat Caroline zo verbazend knap is.!"
" Vind je dit niet meesterlijk? Zie je nu wel dat ik de enige niet ben,
" die je voor knap houdt? Ploos zeide dat ik nu hoe langer hoe ongeduldiger
" zou worden om het origineel terug te zien, en het stellig niet langer
" 4 weken zou uithouden. Gedurig betrap ik er my op dat ik je in diepe
1251 " gedachten met grote ogen zit aan te staren, wat ik nu kan doen zonder
" een kleur te krijgen, terwijl ik er te timide voor ben als je er bij zit.

" David zal de 1ste November aantekenen en de 15de trouwen, voorts
" tot Mei in Brussel wonen. Jan Six heeft zyn belle door een prachtige
" bracelet vastgekluisterd, die my veel te wijd en te zwaar toescheen.
" Je weet dat ik van nauwe braceletten houd.

"Zondag hoorde ik een magnifieke preek van Allard Pierson, jong
"predikant te Luik, met wien ik voor 9 jaar de Latijnse school bezocht.
(Hy is later een scepticus en bestrijder der Schrift geworden en voor
enige jaren gestorven.)

1252 " Heb je gehoord dat van Vessem met Cateau Vas Visser geëngageerd is;
" zy mogen niet trouwen voor over drie jaar omdat haar moeder en de Heer
" Schumer, haar tweede man, er geweldig tegen zyn wegens zyn denkbeelden
" op het stuk van godsdienst."

van Vessem stond bekend als een ddortrapte lichtmis aan wie geen vrouw kon weerstand bieden, die Mevrouw Luden van Lynden trachtte te verleiden en Mevr [redacted] werkelijk zó gepassioneerd maakte dat zy zich op het hooi in de stallen des Konings op het Singel herhaaldelijk aan hem overgaf, totdat de wetholder Brouwer Asscher haar man waarschuwde, die met haar naar Parijs verhuisde, waar hy, volgens hetgeen iemand my te Monte Carlo vertelde, een maitresse nam en zyn fortuin aan anderen o.a. aan die maid vermaakte, zodat zyn weduwe nu armoede lijdt. Van lieverlede kende van Vessems wellust geen grenzen en zocht hy die by jonge meisjes van 12 jaren te bevredigen, gelijk hy my in de jaren 1868, 69 en 70 te Zandvoort
1253 zelf erkende. Hy deelde my toen ook mede dat hy voor het eerst tot besef van zonde was gekomen aan het ziekbed van zyn vriend, de beroemde portretschilder Nicolas Pieneman, wiens oude moeder Naatje, een eenvoudige dienstbode met een kornet op het hoofd, een kamer in de Kerkstraat schuins achter ons ouderlijk huis bewoonde. Pieneman, een beschaafd en zeer gevierd man, wiens gezette gestalte, gekleed in een bruine rok met vergulde knopen, ik voor my zie, die op het Casino kwam en by de rijke lui at, een habitué was ten huize van Piet en Eugénie Labouchere, en een vriend des Konings, die hem dikwijls op het Loo te logeren vroeg, Pieneman, zeg ik, bekeerde zich in zyn laatste ziekte en sprak van Vessem ernstig toe. Na Pienemans dood overtuigde de Heilige Geest van Vessem van zonde en werd hy door gewetenswroeging en vrees voor Gods toorn gefolterd. In zyn angst raadpleegde hy de pastoor zyner parochie, die hem geen raad wist te geven, maar hem zeide dat de Roomse Kerk de alleenzaligmakende was en hy dus zyn godsdienstplichten moest waarnemen. Gelukkig had Pieneman hem op de Heiland gewezen en geraden om in de Bijbel te lezen. Dit deed hy enhoezeer hy de dwalingen zyner kerk niet inzag en Rooms bleef, zo zag hy, wat beter is, zyn zonden in en vond hy vrede. Hy biechtte getrouw en toen begonnen de papen te vrezen dat hy hun kerk zou verlaten, weshalve zy hem beval gaven te trouwen met de lelijke, maar rijke en zeer bigotte Juffr. d'A.... als penitentie
1254 voor zyn zonden. Tevens vergunde de Bisschop hem de Bijbel te blijven lezen, mits hy de uitgave van Prof David te Leuven nam en van Vessem verklaarde my dat hy geen andere lectuur had. Het was curieus om te zien hoe angstig zyn vrouw keek als hy met Lore, met my of in 1867 met Ds Frommel sprak en hoe de niet minder bigotte kindermeid zoveel mogelijk trachtte te verhinderen dat van Vessems 3 kinderen Jozef, Marie en Henri met Henk en Max speelden. Mevrouw van Vessem was geheel gedraagd en zat in de ijzers, maar van Vessem bleef haar getrouw en bewonderde haar vroomheid. Zy verzuimden nooit een dienst en hoe meer pijn zy had des te heerlijker was hetvoor haar, daar dit lijden volgens hem ook tot de goede werken behoorde. Een zoon is priester geworden en Marie zit, geloof ik, in een klooster. Zyn laatste levensjareh sleet hy te Rijsenburg onder de rook van het seminarie. Hy was vroeger dragonder officier geweest en werd later intendant van het Kon.Paleis te Amsterdam. Men hield hem voor een zoon van Koning Willem II. Dat iemand die zulk een infame reputatie had, desniettemin door iedereen werd geäcceuilleerd en zelfs by Tante van Loon aan huis kwam en Henriette zich evenals vele andere meisjes door hem het hof liet maken, vond ik walgelijk en men kan nagaan hoe verontwaardigd ik was dat zelfs myn onschuldige, reine Lore door zyn adem besmet en door zyn arm omstrengeld geweest was toen hy met haar op de receptie van Lizzy Luden danste.
1255 Ik geloof dat zyn engagement met de rijke Cateautje Vas Visser niet van lange duur geweest is. Zy trouwde later met Alexander von Hemert, een dobbelaar en speculant, die haar fortuin vermorste.

Op 26 Sept schreef ik opnieuw een brief aan Lore. Myn vorige had zy niet beantwoord. Ik schreef o.a. dat Seiffert my had aangeraden met pianospelen voort te gaan daar hy vond dat ik toch langzamerhand vorderingen maakte, ofschoon ik slechts 1 à 1½ uur daags studeerde.

Ik vergat te melden dat Ik Lore op 15 Sept 's avonds en Zondagmiddag op S.enB. had teruggezien en zy toen ter myner ere de mooie Parijsche japon voor het diner had aangetrokken. Men had haar geraden Revalenta Arabica te nemen omdat zy zich zo zwak gevoelde. Agnes vond dat ons engagement publiek moest worden, maar Tante wilde er niet van horen.

Vrijdagmiddag 21 Sept reed ik te 4 uur naar Elswout, waar Louky logeerde en Hendrik 's avonds kwam. Omtrent die logeerpartij schreef ik o.a. het volgende aan Lore:

" Indien Hendrik en Louky er niet geweest waren zou ik my dodelijk
" hebben verveeld, want het is ondoenlijk om zich met Willem Borski al-
" leen te amuseren, daar hy hoegenaamd geen conversatie heeft en deze over
" de meest onbelangrijke onderwerpen loopt, bijv. welk een gek gezicht het
1256 " was toen dat haas met één poot slepende wegliep of hoe Koos (bynaam van
" de Heer Croockewit) misschoot en jaloers was, of hoe zyn Oom Bicker als
" majoor der schutterij commandeerde enz. Ik had het ongeluk hem te vertel-
" len hoe myn Italiaanse meester my op straat schreeuwende goeden dag zegt,
" en wil je wel geloven dat Willem van Vrijdagmiddag tot Maandag misschien
" wel honderd maal luidkeels schreeuwde: Signor Mauritio come sta?, zodat
" Hendrik er bijna ziek van werd. Vrijdag na het diner, (men eet er eerst
" te 6¼) wandeling met Willem B. die ik op het chapiter Parijs bracht en
" die toen nogal spraakzaam was. Vroeg naar bed maar vóór 12½ sliep ik niet
" in en toch moest ik Zaterdag al te 5 uur op, en toen wy te 6 uur in het
" duin kwamen, hing er een koude natte mist, die my doornat maakte en
" eerst te 8 uur optrok, waarna het onnatuurlijk warm werd. Vóór elf uur
" dèed ik geen schot en later schoot ik 3 patrijzen, Willem 5 hazen.
" Zolang ik met hem alleen was, liep ik zo langzaam mogelijk, maar toen
" Croockewit en Mijnssen zich te 2 uur by ons voegden, moesten wy zó hol-
" len dat ik myn geweer omhing en achteraan liep.

"Zondag naar de kerk te Heemstede waar Ds Gewin mooi preekte over:
" Wy wandelen door geloof en niet door aanschouwen," Jammer dat zyn voor-
" dracht zo vermoeiend is. 's Middags met Willem B.alleen, daar Hendrik
" by Louise bleef, zodat ik dacht dat er nooit een eind aan de middag
1257 " kwam. Ik hoop wel eens met jou op Elswout te logeren, maar alleen is het
" er bezwaarlijk uit te houden. 's Avonds moet men in Mynheers kombof een
" sigaar roken en dan diens koude gezicht zien. David van der Vliet zegt
" terecht dat zyn schoonvaders redeneringen altijd hierop neerkomen dat
" alle mensen stommerikken zyn behalve hy. Willem B. vroeg my voor Zater-
" dag opnieuw te logeren, maar ik bedankte daar ik naar Leiduin wil gaan,
" waarop hy my voor over 14 dagen vroeg; ik bedankte opnieuw en toen vroeg
" hy my voor over 3 weken, 13 Oct. Daar dit echter de dag is waarop ik je
" mag terugzien, zeide ik hem dat ik dan naar S.enB. dacht te gaan, maar
" nu moet je my schrijven of ik dan wel komen mag, daar de 19de er zo kort
" op volgt en ik liever geen zure gezichten wil zien. Als jy het goed vindt
" kom ik zowel de 13de als de 19de, want ik wil niet geknord worden omdat
" ik te weinig kom ! Vind je het beter dat ik myn bezoek tot je verjaardag
" uitstel, dan zal ik dit even weinig kwalijk nemen als verleden jaar,
" toen ik in elke brief van je knorren kreeg omdat ik te veel schreef en
" smeekschriften om toch niet te schrijven."

Ik kan hier reeds nu wel byvoegen dat ik Lore 28 Sept in Amsterdam
moeder een ogenblikje ziende, van haar vernam dat haar my geen vergunning gaf om
1258 zowel 13 als 19 Oct. op S.enB. te komen en ik myn bezoek dus tot myn bit-
ter verdriet tot Lore's verjaardag moest uitstellen. Gelukkig had ik een
heerlijke vergoeding door 11 Oct.met Lore by Hendrik te eten.

Zaterdag 29 en Zondag 30 Sept logeerde ik op Leiduin en Zaterdag
joeg ik op Boekenroode van 10 tot 5 uur, waarna Jan Six en Cateau Berkhout
kwamen dineren. 's Avonds reed Henrick my langs de Leidse Vaart naar de
Vogelenzang en schrok het paard voor een man, die aan de slootkant sliep.
Het paard sprong opzij en zou met de voorpoten in de vaart zyn te land ge-
komen, indien ik niet de teugels gegrepen had, welke Henrick te los in de
hand hield.

1261 Ten bewijze dat ik nooit volkomen gerust was als ik aan het eind der
week naar buiten ging, wil ik meedelen dat ik Zondag 7 Oct uit de kerk te
Heemstede terug komende, in Leiduin onze kantoorjongen Piet Wijman vond,
die uit Amsterdam was gekomen met een brief van de Directeur der belas-
tingen, die onmiddellijk om advies vroeg. Gelukkig kon ik dat terstond
opstellen en aan de jongen meegeven.

Op 17 Oct kreeg ik een brief van Tante Antje. Ik heb reeds vroeger
gezegd dat Lore's Tantes zowel als de mynen en myn Grootmoeder niet zo
stoïcijnsch waren als Tante van Loon en het wreed vonden dat zy ons zo
weinig vrijheid liet, en ons niet liet trouwen. Dit gaf aanleiding tot
Tante Antje's brief. Zy schreef my dat men een echtpaar zocht om de huis-
houding te bestieren in het Wapen van Amsterdam, een groot gebouw op de
hoek van 't Rusland (of Urselland naar het Ursulineklooster, dat er vroe-
1262 ger gestaan had) en de Kloveniersburgwal, waar niet alleen 's winters de
bals van het Casino gehouden werden, maar ook kamers verhuurd werden, o.a.
aan Prof. des Amorie v.d.Hoeven, Ernst en Gerard Schimmelpennink en anderen,

Nu zochten de Commissarissen, die het gebouw beheerden, een beschaafd echtpaar om aan het hoofd te staan als Directeur en Directrice, en was Tante Antje op het idee gekomen om ons te engageren naar die betrekking te dingen. Zy schreef dat Caroline bekend stond als een uitmuntende huishoudster, die verstand had van de linnenkast en van koken, en dat ik er de post van adjunct Rijksadvocaat by kon blijven waarnemen. Wy zouden een goed traktement krijgen en ik zou kunnen blijven solliciteren naar een rechtelijk ambt.

Ik begreep terstond dat ook al ware Lore genegen, haar moeder, ja haar ganse familie jetterait de hauts cris dat Lore zich zó vernederen zou. Ook vreesde ik, ingeval ik de betrekking aannam, minder kans op een rechtelijk ambt te krijgen, maar in elk geval wachtte ik twee dagen tot de 19de om Lore te raadplegen.

Ik gaf haar een flacon met een gouden stop, thans in Dora's bezit, en een fles eau de cologne, entevens myn agenda ter lectuur, en ziehier wat zy die 19de en 20ste Oct '55 in myn agenda schreef:

1263 " Met kaarslicht op. Per le trein naar Vreeland, om 2 uur te S.enB. Gewan-
" deld tot 5. C. is ongeschikt voor het Wapen, weet niets van de linnen-
" kast en bitter weinig van het koken af. Kan ook geen dienstboden knorren,
" in één woord zy valt my bitter tegen. Indien ik dit vroeger had geweten,
" zou zy myn flacon nooit gekregen hebben.!"

Piet Six kreeg die dag een antwoord van de Heer Huydecoper, die namens zyn dochter Louise zyn huwelijksaanvraag weigerde.
Ik verzuimde een lieve trek van Hendrik te vertellen. Toen Lore 8 Oct. naar Amsterdam zou gaan om een paar dagen by hem te logeren, terwijl Tante, Anna en Thumm ook naar stad wilden gaan, werd door haar moeder besloten dat Lore met Hendrik per trein vertrekken zou, en Tante,Louky, Anna en Thumm per rijtuig. Lore vond dit heerlijk, daar zy graag in een trein zat, maar zie! Hendrik weigerde haar mee te nemen en koos Thumm tot reisgenote. Men trachtte Hendrik van zyn plan terug te brengen, maar hy bleef onwrikbaar en zo moest Lore wel in het rijtuig plaats nemen, waarmede zy eerst te 12½
1264 arriveerde. Tante was namelijk nooit op tijd klaar en liet altijd wachten. Lore vond Seiffert die by de piano wachtte en hield hem te dejeuneren. Om 2 uur liep zy naar haar kamer en daarstond zy verbaasd over hetgeen zy zag. Niet alleen was de kamer vol van allerlei comforts, die zy van lieverlede ontdekte, maar stonden er twee heerlijke bouquetten om haar te verwelkomen. Het ene was een lief balbouquet met een uitgeknipt papier er om heen, en het andere een prachtig bouquet met lange stelen en enorm groot en mooi. Later vernam Lore van Hendrik dat dit de reden was waarom hy haar niet wilde meenemen. Hy vreesde dat de bloemen dan nog niet bezorgd zouden zyn. Indien ik een ander geweest ware, had ik aan Lore dergelijke surprises moeten bereiden, maar ach! dit lag helaas niet in myn aard, en toch hield Lore van my. Hoe is het mogelijk !

1265 Maandag 22 Oct bleef ik nog in Hilverbeek, waar ik een paar uur joeg en 2 hazen en 2 konijnen schoot, één haas voor de neus van Seiffert, die van schrik,agitatie en pleizier begon te dansen. 's Avonds brachten Piet Six en Seiffert my naar Vreeland en Dinsdag bestelde ik by Roothaan een piano voor Piet en vernam ik dat Roothaan de Rhapsodie van Liszt per post aan Lore had gezonden. Aan Cees Hartsen vroeg ik muziek te leen, namelijk quatremains en muziek voor viool en piano, alles voor Lore. Hy beloofde my die per diligence naar S.enB. te zenden, maar hoewel het voor zyn vroegere
1266 belle was of misschien juist omdat het voor de belle was, die hem had versmaad, vergat hy het. Daar ik totaal argent court was had Lore my f.25,- geleend, en o.a. betaalde ik daarvan f.5,- voor de gouden medaille, welke de advokaten aan Mr M.C.van Hall, President der Rechtbank, moesten vereren. Die man had een veel bewogen carrière achter zich en was een weerhaan. Onder de Bataafsche Republiek was hy Procureur Crimineel geweest en liet hy een burgervrouw 100 geselslagen toedienen omdat zy Oranje boven geroepen had, en toen de vrouw, na gegeseld te zyn zeide:" En toch Oranje boven! antwoordde hy:" Dan zal je er nog 100 hebben!" Dit nam niet weg dat hy de eerste was die stond te knipmessen en strijkages te maken toen de Soeverein Vorst te Scheveningen landde. Toen wy hem de medaille aanboden had hy de onbeschaamdheid van te zeggen dat hy ons aanried zyn voorbeeld te volgen en dus nimmer van politieke overtuiging te veranderen, en hy eindigde zyn toespraak met de woorden: Ik hoop eenmaal op myn graf te lezen: " Hier ligt een achtenswaardig burger van Nederland!" Hy meende natuurlijk Ik hoop dat men eenmaal op myn graf moge lezen enz. By de installaties had hy de gewoonte de nieuw benoemde een compliment te maken over diens dissertatie, want hy las altyd de hem toegezonden proefschriften.

1267 Woensdag ging ik aan Tante Antje zeggen dat wy haar voorstel van de Directie van het Wapen van Amsterdam op ons te nemen niet aannamen. Tante vond dit heel jammer en de scrupules van Lore niet afdoende, daar de kennis der linnenkast geen duit waard is en zich na het huwelijk aanleert.

Donderdag 25 Oct had ik zaken te Haarlem en dronk ik koffie by Tante Betje, waarna ik naar gewoonte in een lokaal boven de Leidse Poort gymnastiek deed met Cees en Frederik Hartsen onder toezicht van de Tamboer majoor der Schutterij Vlieten. Frederik H. kon de saut périlleux maken, maar my is dit nooit gelukt.

De 26ste was er vergadering van de Orde der Advokaten en werd Papa niet herkozen, zonder daarvan de reden te kunnen gissen. Het hinderde hem zeer en hy vermoedde dat de Joden hem die kool hadden gestoofd, daar hy nu en dan een kwinkslag sloeg aan het adres van Lipman, Cosman, van Nierop en anderen, van wie de eerste twee medeleden waren van de Raad van toezicht en discipline. Het was ook mogelijk dat het een hatelijkheid was van de liberalen, daar Papa tot de partij der conservatieven behoorde, terwijl tal van jonge advokaten als M.H.s'Jacob, Tydeman, van Goor en anderen leden waren van de Amstelsocieteit.

1268 Zaterdag spoorde ik met Cees naar Vreeland en vonden wy Seiffert, die reeds de vorige dag naar Hilverbeek was vertrokken. Piet Six, Kees en Seiffert maakten muziek tot half twee 's nachts. Zondag wandelde ik te 12½ naar S.enB. met Cees en gaf Lore my haar journaal. Zy had hoofdpijn en vertelde my dat Mica van Loon ons als huwelijkscadeau twee komforen beloofde. Wy wandelden met de gehele famille tot 4 uur, waarna Cees tot 5 uur piano speelde. Aan hem had ik te danken dat Tante niet onvriendelijk bleef, ofschoon zy my niet vriendelijk ontving, en toen zy hem verzocht om 'savonds terug te komen zeide Lore my:"Jy zult wel niet mee durven komen," en wedde zy zelfs dat ik Cees niet zou vergezellen. Ik deed dit echter wel, want te 8½ 's avonds waren Cees en ik opnieuw op S.enB. en durfde Tante my niet zuur aankijken omdat Cees er by was. Hy speelde tot 10½ terwijl Lore en ik in de kamer of in de gang konden babbelen en ik my hoogst gelukkig gevoelde.

Maandag moest ik voor het Hof pleiten en 's middags vertrok ik te 3½ per boot naar Hoorn, waar ik eerst te 7 uur arriveerde. Ik genoot van de lectuur van Lore's journaal en het was my alsof ik een lange brief van
1269 haar las. Van Hoorn voer ik de volgende dag, na gepleit te hebben, te 1 uur per trekschuit naar Purmerend terug om in Lore's journaal te kunnen lezen, en van Purmerend met 5 andere heren in een rijtuig voor vier naar Amsterd.

Woensdag ging ik Cee Willet bedanken voor de leuningstoel van H.... die zy my cadeau gegeven had, en die ik tot de dag waarop ik Bantam verliet, gebruikt heb. (Die stoel gebruik ik nu weer sedert ik in Haarlem woon). Evenveel pleizier heb ik gehad van de lederen zak voor myn geweer, dien ik van haar kreeg.

Seiffert was uit zyn humeur omdat hy 's Graveland had verlaten. De vorige dag had hy aan Lore vijf uur lang les gegeven en hy was dus moe. Ik was boos omdat ik Lore verzocht had niet meer zoveel piano te spelen en vooral geen les te nemen als zy, gelijk dikwijls het geval was, hoofdpijn had, en ik begreep niet dat Tante onverstandig genoeg was om zo iets onzinnigs toe te laten. Seiffert vroeg my of ik „Oranjeboom" heette, omdat Caroline zo bedroefd was dat die er niet meer was. Ik antwoordde ontkennend omdat zy nooit met anderen over my sprak en dit allerminst met Seiffert zou doen. Maar ik begreep wel wat Lore bedoeld had. Als de oranjebomen naar de Oranjerie werden getransporteerd, zag het er achter het huis
1270 zo kaal uit en dit vond Lore jammer.

Cees Hartsen en Seiffert kwamen my engageren om Zaterdag 10 Nov. weer met hen mee te gaan naar Hilverbeek, maar ik durfde niet aannemen, 1e omdat de termijn van 4 weken nog niet zou verstreken zyn, 2e omdat Tante weer in een boze luim was, vermoedelijk omdat ik de 28ste op S.enB. geweest was en dus binnen 4 weken. Zy had dit toen niet getoond omdat Cees er by was, mais dans son for intérieur elle le désapprouvait. Seiffert en Cees vonden my een flauwe lammeling, maar zy hadden van Tante's boze buien nooit geleden. Met hen was zy altijd lief en couleur de rose, en Cees was nu eenmaal haar favorite, maar ik kon het haar nooit naar de zin maken.

Zy, die Agnes Beels gekend hebben als zy kwaad was, kunnen zich het beste voorstellen hoe haar moeder, vóór myn huwelijk en soms ook nog later altijd my bejegende, en als Fanny of Dora in zulke ogenblikken voor haar Tante Beels sidderen, dan kunnen zy nagaan welke indruk Lore's moeder altijd op my maakte. Fanny is met Agnes Beels te Ems geweest in 1896 en nu in April 1901 met haar hier in Wiesbaden, en zy betuigde my dat zy in het begin dacht dat zy het niet uithield en zou weglopen, maar er van liever-

lede aan gewend geraakte en zich er in schikte en Dora is altijd als een
1271 wezel indien Agnes in een boze bui is. Welnu dit humeur heeft zy helaas
van haar moeder geërfd. Evenals deze kan zy engelachtig lief zyn met hen
die in de gunst staan. Tante van Loon was en bleef altijd allercharmantst
met Cees Hartsen, en evenmin als deze haar ooit boos gezien heeft, zomin
hebben Max en Em ooit een boze bui van Agnes bijgewoond.

Toen na de dood myner schoonmoeder haar te S.enB. hangende moderne
schilderijen verloot werden en Agnes niet die trok, welke zy begeerde,
vloog zy plotseling brullende de zaal uit. Daarop kwam Beels naar my toe
en vroeg my op zyn hesitante manier van wie zy dat had? Ik antwoordde:
" Wel van haar moeder! Heb je dat nog niet gemerkt?" Maar dit was een
domme vraag van my, want ik had moeten begrijpen dat Beels nooit zulk een
boze bui van zyn schoonmoeder had geëssayeerd om de eenvoudige reden dat
hy in de gunst was en hy reeds als lover van Agnes steeds charmant door
haar was bejegend.

Ik zeide reeds dat Tante weer in een kwade luim was. Donderdag 1 Nov.
zouden David en Kee aantekenen en hadden Papa en Mama, gelijk van zelf
spreekt, Caroline op het diner ten onzen huize genodigd. Van Kee's famille
kwam niemand als haar moeder, haar jongste broer en enige zuster, en van
Davids kant alleen Grootmama, Cateau, Jan en Carry, Herman, Warner en Syl-
via, Rahusen, Tante Keetje Röell, Oom Hendrik Röell en Piet Six, en wy twy-
felden er dus niet aan of Lore zou aannemen, daar zy er even goed bijbehoor-
1272 de als ik op het aantekeningsdiner van Hendrik. Maar neen! Tante van Loon
was weer eens met het verkeerde been uit bed gestapt, want zy schreef een
briefje aan Mama om te zeggen dat zy Lore niet kon toestaan om de invita-
tie aan te nemen. Toen Grootmama dit hoorde zeide zy:"Dat is gemeen," Her-
man vond het ouderwets onbegrijpelijk, Tante Keetje onvriendelijk en uniek,
Piet Six laf en Papa was woedend en zeide in zyn drift dat hy Lore nooit
meer op een aantekeningsdiner zou vragen. Het meest gechoqueerd was na-
tuurlijk de famille Willet, die de weigering aan trots toeschreef, en dit
werd er niet beter op toen Lore evenmin op de receptie kwam, hetgeen ie-
dereen honds vond. Mevrouw Willet bedankte er toen voor om Lore op de
bruiloft te vragen. Ik was bitter bedroefd en daar ik de plaatsen mocht
schikken, ging ik tussen Herman en Piet Six zitten.

Papa droeg een allerliefst vers voor, waarin hy op de tegenstelling
wees tussen het koude weer en de warme harten waarmee zyn nieuwe dochter
zou ontvangen worden. Daarna sprak ik; even vóór het diner had Saar my ge-
zegd dat ik geen serieuze toast moest slaan, daar men dit bespottelijk
pedant zou vinden; na my stond Hartsen op, die in vloeiend Hollands sprak
en eloquent was, waarna David eindigde. Oom Hendrik moest al te 6½ ver-
trekken, anders zou hy ook wel een woordje gezegd hebben, Bram Willet zwee-
1273 Albert Röell en Sylvia kregen de bouquetten, die anders voor Lore en my
bestemd waren.

Ik citeer nu weer uit Lore's journaal: "Zondag 28 Oct. Niet terkerke.
1275 " Mama leest Stichtelijke Uren voor: Abrahams offer en Rom.12:1. Ik lees
" naderhand in Jesaja en Vinets discours sur les enfants de Dieu. Te 12½
" kwamen Maurits en Cees. Ik was heel blij van Willems raad te hebben op-
" gevolgd. Wy wandelen en famille op de heide en achter Hilverbeek offreert
" Maurits aan Cees om weg te trekken. Dit deed hy om Cees pleizier te doen
" maar ik vind het niet erg pleizierig, omdat wanneer hy op zulk een ma-
" nier praat of plaisanteert, de mijnen reflecties maken en weer aan zyn
" affectie beginnen te twijfelen en hem froid vinden, en dat verveelt my
" verschrikkelijk."

Ik schreef hier op de kant van Lore's journaal: "Ik deed dit omdat je
" Mama my weer zó raar ontvangen had dat Cees zelf er verwonderd van was;
" toen ik namelijk met hem binnenkwam, zeide zy hem allerminzaamst goeden
" dag, maar voegde zy my op bittere toon toe:"Ben jy daar alweer?"
" En daarom wilde ik haar niet langer mishagen door te lang te blijven,
" en toen ik je zeide dat ik aan Cees zou vragen of wy niet naar Hilver-
" beek zouden terugkeren, had jy my moeten zeggen dat ik dit niet moest
" doen." Lore vervolgt:

"Wy komen thuis en Tane vraagt aan Cees om te spelen, hetgeen hy zo
" vriendelijk is van terstond te doen. Seiffert en Piet komen hen halen
" en wy verzoeken hen voor 'savonds weer. Ik dacht echter niet dat zy ko-
1274a " men zouden, omdat Piet er geen lust in scheen te hebben, maar tot myn
" blijdschap zyn zy toch gekomen en nogal laat gebleven. This was an un-
" expected pleasure en ik was heel gelukkig. Aan M. myn beplakte journaal
" gegeven.

1275a " Maandag 29 Oct. Seiffert komt eten en wy eten à tour de rôle hard
" mee om hem te voeren; c'était tout-à-fait une distribution de travail."
Seiffert kon immens eten. Het heugt my dat wy eens met ons tienen pannekoeken aten aan de boerderij, en er aan Vrouw Vogel, last gegeven was om eerst Anna te bedienen, dan Seiffert, vervolgens Tane en dan weer Seiffert, dan Henriette en weer Seiffert and so on, zodat hy er 10 at tegen wy ieder één. By het verlaten der boerderij zeide hy:"Ik houd toch meer van
" flensjes!". By Willem Borski zag ik hem eens 30 kievitseieren verslinden en enige kippeneieren.

"Dinsdag 30 Oct. Seiffert geeft my les en is zeer vriendelijk. Ik
" bestel pannekoeken voor hem, die weer blijft eten. 's Avonds quatre-
" mains met S. die morgen ochtend vertrekt. Dit spijt my zeer." (Men ziet dat Lore nog niet van haar passie voor de piano genezen was. Het hielp niet of ik haar al waarschuwde, haar moeder deed het nèet en zy nam daardoor te weinig of geen beweging.)

1277 Zaterdag 3 Nov las ik een stuk van Papa over het Binnenhof en at by Hendrik, die 24 jaar was, maar ik had er een nare indruk van toen ik deze verjaardag met de vorige vergeleek. Destijds was hy uitermate vrolijk en joegen wy samen, maar het was of nu reeds alle energie by hem was uitgedoofd ten gevolge van te grote rijkdom. Lore zond hem pomade en een vouwbeen en Henriette Insinger zeide my dat Lore voor Caecilia zou overkomen. Er was ijs als surprise, maar ik had liever Lore als surprise gehad.

Zondag receptie by Mevr.Willet. Te vergeefs op Lore gewacht. 's Middags by da Costa; interessant onderhoud over de komst des Heren en I Thess. 4. 's Avonds met Papa by Seiffert diens compositie op Papa's dramatisch stuk aangehoord.

Woensdag 7 Nov kreeg ik eindelijk weer eens een brief van Lore van 10 bladz, waaruit ik enige volzinnen wil aanhalen. Na my voor myn laatste
1278 brief bedankt te hebben zegt zy: "Kindlief het zal je pleizier doen te
" horen dat ik heel wel ben, zo gezond en zo vrolijk als een vis; ook ben
" ik heel gehoorzaam en volg ik je recommandaties getrouw op. Daar je ech-
" ter alles wilt weten moet ik je bekennen dat ik Donderdag aan het ontbyt
" byna flauw gevallen ben, maar je eau de cologne heeft my genezen. Vrij-
" dag heeft men my van 11½ - 9½ laten slapen en toen was ik geheel her-
" steld. Van die dag af zit ik in een warme kamer en niet meer in myn koud
" réduit. Ik ben Woensdag in Utrecht geweest, waar wy over een tiental ja-
" ren ook eens tezamen zullen heengaan omdat ik je nog aan Tante Craeyvan-
" ger moet presenteren. En dan moet je ook nog kennis maken met de Generaal
" Forstner. I wonder if you will like him. Neen waarlijk je moet van hem
1279 " houden en hem pleizierig vinden. Nu moet ik gaan wandelen om je te ge-
" hoorzamen en myn pianostudie heb ik aan je opgeofferd.

" Zaterdag moet je niet naar het Manpad gaan, dat zou al te cutting
" voor Willem Borski zyn, maar naar Elswout.

" Ik bedank je nog zeer voor al de détails van het feest; wat heeft
" dat lang geduurd! De partij voor Hendrik was toen veel gauwer afgelopen,
" want naderhand konden wy nog een heel bal vieren. Ik vind je toast heel
" goed en begrijp best dat Saar van opinie veranderde toen zy hem hoorde.
1280 " Kunje my het vers van je Papa ook niet zenden? Dat zou ik zo graag wil-
" len lezen. Je hebt echter niet verteld hoe de Bruid gekleed was. My is
" dit onverschillig maar al myn zusters willen het weten.

" Ik vind dat je wel gelijk hebt lievert, van toekomende Zondag hier
" niet te komen en je niet te storen aan hetgeen Seiffert en Cees je zeg-
" gen. Ik heb gisteren aan Mama verteld dat ze je next Sunday naar Hilver-
" beek wilden meenemen, maar dat je geweigerd had omdat je haar beloofd
" had niet zo dikwijls te komen. "Nu dat vind ik heel lief van hem ",was
" Mama's antwoord. Doet je dat geen pleizier?" (Neen, dat deed my na-
1281 tuurlijk niets geen pleizier, en ik zou het honderdmaal pleizieriger gevonden hebben indien zy geantwoord had:" Nu dat vind ik zó lief van hem, dat je hem schrijven moet van wel te komen." Iedere andere minder stoïcynsche moeder zou zo geantwoord hebben. Hoe is het mogelijk, vraag ik myzelven dikwijls af, dat Tante nooit, nooit op het denkbeeld is gekomen om zoal niet my, dan haar kind, dat zó buitengewoon lief was, nu en dan eens een pleiziertje te doen b.v. door my en surprise te laten komen. Myn hart zou voor goed gewonnen zyn. Hoe kon zy aan Lore's lievigheid weerstand bieden? Maar neen! zy deed juist het tegenovergestelde, zy deed ons displeizier. Evenals zy in de vroegere jaren vóór '54 aan Lore verbood om in Leiduin of op het Manpad te gaan logeren, evenals zy in '54 verbood dat zy de feesten ter ere van Kees van Lennep en Sophie Teding van Berkhout op het Manpad bywoonde, en my verbood om Lore te Zeist te bezoeken en Mama zo

buitengewoon onvriendelijk bejegende toen deze aarzelend vroeg of zy Lore mocht ten eten hebben, zo had zy ook nu weer de invitatie voor Davids aantekeningsdiner geweigerd. Ik kan het aan niets anders toeschrijven dan aan haar afkeer van my, en aan het feit dat de zenuwen haar niet hinderden. Ware dit het geval geweest dan zou zy geen 83 geworden zyn en dan zou haar hart gebroken zyn by het zien hoe Lore's gezondheid er onder leed van my te zelden te zien.

1282 Lore vervolgt: "Ik geloof niet dat ik naar 't Caeciliaconcert kan " gaan, maar er is nog niets bepaald. Ik heb een gedrukt briefje van David " Koning gekregen om my voor Woensdag 1 uur op de repetitie uit te nodigen " en die zou ik graag horen." (Ik hoopte dat zy voor het concert zou komen, daar ik die wel kon bywonen, de repetitie niet omdat ik geen donateur was.)

" Liefste weet je wel dat verleden, toen ik over de mogelijkheid van " myn dood nadacht, ik ben gaan huilen? Eenmaal zal het toch gebeuren, dat " God ons roept. Mochten wy dan maar bereid gevonden worden, met onze lampen brandende, dan zullen wy deze aarde niet meer regretteren maar die " geheel vergeten, zó heerlijk zullen wy het daarboven hebben. Ik hoop zo " Mausje dat God ons daar tezamen zal laten werken en ons niet zal scheiden, maar wat Hy ook over ons beschikke, goed en gelukkig zal het zeker " wëen, onuitsprekelijk gelukkig zal Hy ons zeker maken.

" Adieu lievert, ne tarde pas trop longtemps à me répondre, je me ré- " jouis de te revoir, sois prudent, heureux et content comme je le suis et " continue d'aimer ta toute affectionnée Lore.

"Mardi à 4 h. J'ai oublié mon cher van Lennep de te demander si le " projet du Wapen a déjà couru la ville."

1283 Deze brief van 5 en 6 Nov. ontving ik eerst de 7de 's middags te 2 uur en tussen 's Graveland en Amsterdam is de dienst nog niet veel verbeterd.!

Thans is Lore al sedert byna twee jaren in de heerlijkheid en o hoe vurig stem ik met haar bede in om met haar herenigd te zyn en met haar samen te mogen arbeiden tot Gods eer !

Als zy my van Lennep noemde deed zy het om my te plagen of om my te straffen als ik haar een complimentje had gemaakt.

Ik neem nu weer Lore's journaal op: "Donderdag 1 Nov. Gedurende de lec- " tuur flauw gevallen doch door M's eau de cologne genezen. Aan Mama ge- " zegd dat ik ziek ben geworden omdat ik niet naar het aantekeningsdiner " mocht gaan. J'ai suivi cette fête dans mon imagination et langui d'en " apprendre les détails.

"Zaterdag 3 Nov. Met Agnes gewandeld en o.a. gepraat over H.v.Karne- " beek. 'sAvonds gelijk ik hoopte lange brief van M. gekregen, enorm geluk- " kig daarmede, ben byna nooit zó gelukkig geweest met een brief als met " deze. Ik moest dadelijk naar de piano gaan om lucht te geven aan myn ge-
1284 " voel. Ik wou dat M. ook al zo ver was om dat te kunnen doen, want dat is " zo pleizierig. Met Willem weer moeten spelen en niet voor 12½ in bed."

(Dat moeten duidt genoeg aan hoe onaangenaam zy het vond.)

"Dinsd 6 Nov. Brief aan M. geëindigd. Mr van Lynden komt logeren en " spreekt aantafel met enthousiasme over een dokter die in zyn buurt woont, " bewerende dat er geen knapper bestaat en hy merveilleuse kuren doet. " Ceci me fit sourire pensant que nous ne sommes pas les seuls qui avons de " l'enjouement !!"

(Hierby tekende ik aan: Maar vorderde hy ook dat iedereen er in deelde?)

" Woensdag 7 Nov. Weer in een vochtige mist gewandeld; onze rokken " waren doornat toen wy thuiskwamen. 'sAvonds niets gedaan dan werken aan " myn kraag voor Tante Craeyvanger. Very nice and satisfactory letter van " Mrs Heywood aan Musik." (By die dame is Frl. Thumm in 1856 gouvernante geworden)

" 8 Nov. J'ai été complètement la servante des pauvres aujourd'hui,
1285 " car je n'ai fait que courir toute la matinée de la porte à la chambre " pour les annoncer à Maman et leur apporter ce dont ils avaient besoin " à tel point que je n'ai pu jouer que quelques gammes jusqu'à 12½. C'est " dans le fond une si triste occupation parce que l'on y apprend à deve- " nir insensible et peu charitable en entendant tous les mensonges que ces " gens employent pour venir à leurs fins. Après midi apporté quelques vê- " tements et provisions d'hiver à femme v.d.Brink, qui était touchante et " affectueuse. Vrouw Keeling me rencontre et me recommande une autre pau- " vresse; j'y vais de suite et trouve une grande misère jointe à une grande " propreté. Je promets une Bible et pars heureuse d'avoir pu être un peu " utile et employée par Dieu pour soulager la misère de ces pauvres créa-

" tures. Willem me gronde pendant que nous jouons ensemble, ce qui m'in-
" digne parce que cette fois-ci c'était lui qui jouait mal."

Lore had er wel by kunnen zeggen: comme toujours. Ik heb ontelbare malen de muzieksoirées by Cees Hartsen bygewoond, wanneer Willem op de viool en Hendrik (voor zyn huwelijk) op de violoncel of Seiffert op de alt accompagneerde, maar het was altijd Willem die buiten de maat was. Hy vloekte dan wel en speelde op, maar de anderen stonden hem, de arme Lore daarentegen kromp ineen onder zyn imprecaties. Hy had wel talent, maar was
1286 veel te lui om te studeren en bracht het dus nooit verder. Hendrik speelde na getrouwd te zyn nooit meer.

"Vendredi 9 Nov. Vanochtend zyn er maar 9 armen geweest, dus was het
" een stille ochtend."

Dat Tante van Loon niet alleen door haar tuinbaas en koetsier maar ook door haar leveranciers en door de armen bedrogen werd zal niemand verwonderen. De tuinbaas Teunissen was een doortrapte dief, en de rekeningen die de timmerman en schilder schreven, waren schandelijk. Na myn huwelijk vertelde Tante my dat de enige rekening, welke zy zonder beven opende, die was van de metselaar van Dijk. Of er destijds werkelijk zoveel armen te 'sGraveland waren betwijfel ik. Zolang wy op Bantam woonden, dus van 1878 tot '99 zeiden de diakenen v.d.Berg en Gijzel en ook de predikanten en de dokter dat er byna geen armen waren omdat er altyd veel werk was, en de Diaconie in de behoeften van ouden en weduwen kon voorzien, terwijl het door Ds.Barbas gestichte Armenhuis in veler behoeften voorzag. Maar het ongeluk was dat Tante van Loon zonder onderzoek weggaf en dus bedot werd.

De destijds te 's Graveland wonende bakker v.d.Brink moest zyn bakkerij sluiten toen myn schoonmoeder en Mevr.v.d.Oudermeulen gestorven wa-
1287 ren, wel een bewijs hoe hy ze afzette, en het mooiste was dat hy zyn meel op een muffe zolder bewaarde, zodat zyn brood horribel was. Dit nam niet weg dat myn schoonmoeder de ganse week de krentebroodjes at, die Zaterdagavond gekomen waren, en waarvan de krenten, die voor een deel door steentjes vervangen werden, niet waren gewassen, zodat het brood zwart zag. Zy sneed dan elk krentebroodje in schijfjes en besmeerde elk schijfje met een even dikke laag boter, zodat haar dochters, Lore niet het minst, er van
1288 kooden, want zy had niet alleen ijzeren longen, maar ook een ijzeren maag

Ik schreef op 8 en 9 Nov aan Lore: " Verleden Zaterdag heb ik je op
" het feest van Hendrik zeer gemist. Ik had zulk een stille hoop dat je ook
" zou komen, maar ofschoon ik tot elf uur gebleven ben heb ik je niet zien
" verschijnen. Cees begreep volstrekt niet waar je bleef zoals hy my later
" vertelde. Ter ere van Hendriks verjaardag hadden Cees en ik witte dassen en zwarte rokken aangetrokken tot Hendriks grote verontwaardiging, die in
" zyn burgermansjasje ons opwachtte. Ik zat tussen Hendrik en Insinger, Cees
" tussen Henriette en Louise. Er was warm ossevlees, bloemkool en lof,
" getruffeerde patrijzen, pastei, macaroni, houtsnippen en een geglaceerde cabinet-podding. Wat heeft Louise je raad van my geen podding te geven dus
" slecht opgevolgd ! Ik was zó blij dat ik hem zag verschijnen ! Op het
" dessert kwam....ijs ! Daarom begreep ik niet waarom je wegbleef. Het di-
" ner was dus exquisite, maar het werd bedorven door een afschuwelijke
" drank, die aan het dessert uit een grote bowl geschept werd, ananas ge-
" trokken op Steinberger cabinet en aangevuld met champagne, maar ondrink-
" baar geworden door de massa suiker. Ik verbeeldde my in een suikerraffi-
1289 " naderij te zyn en stroop te proeven. Erge gevolgen heb ik er niet van ge-
" had, maar Cees is er een ganse nacht en dag ziek van geweest. Het diner
" duurde van 5-7. Daarna hebben wy heren tot 9 uur cigaren gerookt en ge-
" redeneerd o.a. over Parijs, waaromtrent Insinger en Cees het niet eens
" waren. Van 9-11 thee gedronken en cadeaux gezien. Je vouwbeen vond ik al-
" lerliefst. Ik had gaarne Cees nog wat piano horen spelen, maar het is
" hem niet gevraagd. Hendrik heeft o.a.van Louise een stok gekregen met
" een gouden knop, veel te Borskiachtig. 'tIs wel jammer dat zy zo rijk
" zyn, dat neemt een boel pleizier weg en op my maakte deze verjaardag
" geen vrolijke indruk in vergelijking met die van 3 en 4 jaar geleden.

" Om aan te vullen wat ik in myn vorige brief vergeten had diene dat
" de Bruid een perelgrijze japon aanhad van moiré antique. Ik dacht niet
" dat dit van belang was omdat ik meende dat Bruiden altijd zo gekleed
" moesten gaan. Daarom is het zaak dat wy in 't volgende jaar trouwen dan
" kan je je rose moiré aantrekken. Saar had er ook een aan van gris de per-
" le, die zy indertijd van Mevr. Ernst van Tuyll gekregen heeft om als
" sleep op de receptie by de Koningin te dienen. Toiletten frapperen my
" zelden tenzy ze hideus zyn. Op deze aantekeningsparty trof my alleen de
" japon van Sylvia, een zyden met allerlei opnaaisels, omdat die veel ge-

1290 " leek op de blauwe,die je uit Parijs hebt meegebracht. Wanneer trek je
" nu eindelijk eens die rôse met strikken voor my aan? Kee heeft my een
" allerliefst stoeltje gegeven, licht als een veer met een matten zitting
" en zwart houten lage leuning, zeer geschikt en gemakkelijk. Het komt per-
" fect by de drie matten stoelen die ik van Jan Six gekregen heb, en myn
" kamer ziet er tegenwoordig, op de tafel na, heel chique uit, grâce à ton
" portrait. Seiffert geeft my tegenwoordig op zyn kamer les omdat hy be-
" weert dat je portret boven myn piano my distracties geeft en van de wijs
" brengt, terwijl ik volhoud dat het my inspireert en beter laat spelen.
" Maandagavond heb ik van 9-11 muziek by Cees gehoord en Dinsdag wou hy my
" weer by zich hebben, maar daar Papa vertrokken was, viel er veel werk te
" doen. Ook gisteravond heb ik van 8-11 gewerkt aan een rapport over een
" vrij epineuse kwestie. Ik vrees echter dat Papa het niet met my eens zal
" zyn.

" Heden ochtend heb ik van 10-2½ zaken aan de Rechtbank behandeld en
" tegen Mr Rutgers moeten pleiten. Ik was na de afloop zó moe, dat ik in
" myn enigheid een grote wandeling ben gaan doen, zodat ik geheel uitgerust
" thuis kwam.

" Je zult misschien verwonderd zyn dat jy noch je moeder een uitnodi-
1291 " ging van Mevrouw Willet voor de bruiloft hebt gekregen; Mevr.had er plan
" toe maar heeft er van afgezien omdat zy zich niet aan een weigering wil-
" de bloot stellen. Dat komt nu van dat altijd weigeren. Papa en Mama zyn
" dan ook wanhopig en hebben er nu van afgezien om je ooit ofte immer meer
" te vragen, daar zy toch tevoren het antwoord weten. Grootmama evenzeer!
" 'tIs heel vrolijk ! Op die wijze zal ik je dikwijls ontmoeten ! Ik ben
" eigenlijk nogal blij dat je niet op de bruiloft gevraagd zijt, want je
" weigering zou my zeer boos gemaakt hebben.

"Papa's vers heb ik niet, maar als hy terugkomt zal ik het hem vragen.
" Er zyn geen partijen en Kee's famille betoont geen belangstelling in
" haar huwelijk. Als je Piet Six ziet zeg hem dan dat hy in de kerk moet
" komen, daar hy het aantekeningsdiner heeft bijgewoond en op de bruiloft
" gevraagd is. Caroline van Loon behoeft er niet te komen, want die hoort
" er volstrekt niet by. Indien zy met een broeder van David geëngageerd
" was, zou zy niet thuis kunnen blijven en ook op het diner en op de re-
" ceptie gekomen zyn, maar nu is het wat anders !

"Ik ga morgen naar Leiduin en niet naar Elswout omdat Willem Borski
1292 " by Wilson gaat jagen. Hier kom ik dus goed af. De geschiedenis van het
" Wapen is dood en niemand schijnt het te weten. Nu Tante Antje op S.enB.
" is moet je eens luisteren naar de Geschichte van het huis dat zy ge-
" huurd heeft, die is al te amusant." (Zy huurde het huis op de Herengr.
by het Koningsplein, waar zy 't eerst na haar huwelijk gewoond had en waar
nog de naam Mr H.A.van Lennep, schoon flauw leesbaar,was op de muur onder
het raam by de stoep.) "Toen ik haar gisteren bezocht, had ik een droe-
" vige indruk van Oom niet meer te vinden, maar zy was er niet minder vro-
" lijk en spraakzaam om. Zy is toch een wonderlijke verzameling.

" Mama is naar de Opera en toen ik de knecht om thee vroeg zeide hy
" my: Ik brgrijp niet Meneer, waarom jy ook niet eens gaat kermis houden;
" je zit je altijd thuis te vervelen."......

Eer ik Vrijdag naar Leiduin ging werd ik by Mr Karseboom ontboden,
die my opdroeg de gemeente Haarlem te dagvaarden tot uitkering van gelden
aan de Commissie tot liquidatie der voormalige Wees-en Momboirkamers.
1293 Zulk een dagvaarding had ik nooit gesteld en ik zat dus deerlijk in de
brand. Plotseling herinnerde ik my dat soortgelijk stuk by de zaak tegen
Beverwijk behoorde. Maar de processtukken had ik in der tijd verzonden en
wel juist aan Karseboom, wien ik ze niet durfde terug vragen. Toen bedacht
ik dat de procureur Willekes Macdonald te Haarlem misschien nog het concept
kon hebben en schreef ik hem te 3 uur een briefje, waarna ik 'savonds naar
Leiduin spoorde, waar ik Henrick alleen vond, daar Tante op S.enB. logeer-
de. Zaterdag was het heerlijk weer en joeg ik van 10¼ tot 4½ met Dik, Aer-
nout,Herman en Henrick in de bosschen van Boekenroode. Ik at op het Man-
pad en woonde weer aan tafel en 'savonds scènes by. Jan wilde uit gods-
dienstwaanzin zyn Engelse romans verbranden en Kees dreef er de spot mee.
Er heerste een hatelijke, vijandige toon en Grootmama nam altijd de partij
van Kees. Een en ander maakte dat Papa er liever niet kwam.

Zondag 11 Nov. by Gewin. Ik zat naast Jochem Rendorp, die in Hendriks
plaats by Ketwich en Voombergh op het kantoor gekomen was. Jochem was een
lieve jongen maar oliedom. Trakranen had my de plaats van Hendrik geweige-
rd, maar Jochem aangenomen. Dit kon Jochem niet helpen maar het maakte
toch dat ik hem niet goed verdragen kon en daar kwam nog een andere reden

1294 by, waarom ik jaloers van hem was, namelijk deze dat hy 's winters elke week by Tante van Loon at, terwijl ik er 's winters nooit, nooit gevraagd werd. Zondagavond keerde ik naar Amsterdam terug. Die beide dagen verkeerde ik in angstige spanning en onzekerheid of Macdonald het concept hebben zou. En indien hy het niet had wat zou ik dan doen? O wat bad ik vurig dat hy het my mocht toezenden. Ik kwam thuis doch vond beneden geen brief van M. Bedroefd stak ik myn blaker op en liep ik naar boven. Goddank! daar lag de brief met het concept er in. Nu was ik gered. Ik viel op de knieën om de Heer te danken dat Hy myn gebed had verhoord. De volgende ochtend stelde ik de dagvaarding en liep ik er met een popelend hart mee naar Mr Karseboom, die het stuk las en goedkeurde. O Heer hoe hebt Gy my hierin weer bygestaan !

Diezelfde dag liep ik by Insinger aan om te vragen of Lore in stad kwam; hy antwoordde dat zy wel voor de repetitie maar niet voor het concert zou komen. Dus opnieuw een deceptie !

1295 Kee Willet geeft zich de moeite om gedurende de bruidsdagen les te nemen in het kousen mazen, maar de zuinigheid weet zy nog niet te betrachten, want tegelijker tijd koopt zy een kraag voor elf gulden. Later zeide David my dat hy veel moeite had om de wagen recht te houden, daar zy verkwistend was en ook dit veroorzaakte verwijdering.

Dinsdag kwam Seiffert my zeggen dat hy Lore ontmoet, en zy o wonder ! hem op straat aangesproken had ! Ik liep dus 's avonds naar het huis van Hendrik en vond er Lore, die er lief en goed uitzag maar niet door my alleen wilde thuis gebracht worden, hetgeen my speet en verwonderde, zodat Hendrik moest meegaan.

Woensdag 14 Nov was Seiffert jarig en zond ik hem thee, suiker en sigaren. Ik werkte tot 11½, moest toen naar 't O.I.Huis, doch zorgde te 12½ voor het Odeon te staan ten einde Lore te zien komen maar zy verscheen niet. Eerst toen ik weer thuis was reed zy aan de overzijde in het rijtuig van de oude Heer Insinger voorby. Waarom ging zy niet te voet? Dat is toch gezonder.

1297 Ik neem nu weer Lore's journaal op: "Ayant l'intention de prendre " une leçon de Seiffert après-demain, j'étudiai ce matin avant midi, d'au- " tant plus que j'avais négligé de le faire ces derniers jours. J'eus de " nouveau un tas de pauvres à soigner, mais surtout à renvoyer, car la
1298 " plupart étaient des Erzbettler.De là 3 je travaillai chez Agnes et Mica, " ensuite j'allai chez la femme Heitsman, que je trouvai en société de son " affreux vieux mari, pour me promener encore un peu dans la campagne. " Ce soir je dus beaucoup jouer. On en était insatiable et on fit des drô- " leries en applaudissant et en criant bis. Et moi je ripostai en faisant " des révérences comme Melle Clauss.

"Dinsdag 13 Nov. Om 9½ met Tane en Musik naar Amsterdam. Diner chez " Louky, gort en ijstaartjes. Maurice arriva à 9 h. et Henri un peu plus " tard. A 10¾ ils me reconduisirent et je reste causer avec Tane jusqu'à 11¾.

"Woensd.14 N. Les van Seiffert die jarig is. Uncomfortable vraag van " hem et mon embarras. Il croit que c'est moi seule qui lui ai envoyé de " l'argent l'année passée et il y a deux ans, tandis que Louky a donné une " part égale à la mienne. Que c'est vexant! Je n'aime pas accepter des re- " merciments pour quelquechose que je n'ai pas fait. Om 12½ met de par- " tituur Mevr.Willink afgehaald en met haar en Djé's schoonmoeder naar " het Odeon, waar wy plaats namen naast de blinden. Eerste gedeelte: Symf. " van Haydn (heel mooi), Ouverture Ruy Blas van Mendelssohn (eenvoudig en " lief). Tweede gedeelte: Symphonie van Hiller (onverstaanbaar), Ouvert.
1299 " van Egmont (overheerlijk). Ik redeneerde heel geaffecteerd met de Heer " van Dapperen en volgde de muziek vrij pedant in de partituur; enjoyed it " however very much. Om 3 uur naar huis en drie kwartier later naar buiten, " muni du Camera Obscura, que Maurice m'avait envoyé avec un cher petit " billet. Ik mijmerde in het rijtuig toen het donker begon te worden, en " zag met weemoed en schande hoeveel beter de meeste mensen zyn dan ik. " Geen mens is byna zo ijdel en op mensenlof gesteld dan ik, en ofschoon " ik dit in de grond veracht, schep ik er desniettemin behagen in. Och! " wanneer zal toch beter worden ?"

Donderdag 15 Nov. trouwden David en Kee. Een korte beschrijving van de bruiloft volgt straks in myn brief van Vrijdag aan Lore. Ik was koud als een steen en had gruwelijk het land van haar te missen. Aan het diner nam o.a. Dick Willet, Kee's oudste broer, zuurmuil, het woord en begon: " Iedereen aan deze tafel weet dat ik altijd het land aan de Heer van Lennep gehad heb." Hierop begonnen wy jongeren met onze messen tegen de glazen

te slaan en zo'n leven te maken, dat hy in de war raakte, maar sans se déconcerter, haalde hy een papier uit zyn zak en begon hy voor te lezen: "Iedereen enz.enz. Zyn toespraak was van 't begin tot het eind één doorlopende aanklacht tegen David, en o.a. kwamen daarin de woorden voor: Liefde is maar kwik, gedrag is alles," en zette hy uiteen dat er by de bekende antecedenten van David weinig heil van dit huwelijk te wachten was.

1300 Dirk was in de medicijnen gepromoveerd en niet onknap. Na zyn promotie kreeg hy een longontsteking en dacht een ieder dat hy sterven ging. Men jammerde en klaagde zó dat de goede man zich inbeeldde heel wat te zyn en dat zyn dood een onherstelbaar verlies zou wezen. Daarop kwam hy op het denkbeeld om per zeilschip een reis naar Java te maken. Zulk een reis duurde 3 maanden à 100 dagen en zie! de heen-en terugreis herstelden hem volkomen. Wel was zyn ene long onbruikbaar geworden, maar tal van jaren bleef hy op de andere leven. Hy trouwde met de dikke en rijke Marie Bloemen, die een allerliefst gezicht had. Zy kregen 3 kinderen, van wie nog een zoon in leven is, Marius Willet, die met een dochter van Ds Laurillard getrouwd is en Coos Willet, die weduwe is van Henri Luden. Met een andere zoon was Max op het Gymnasium. Dirk Willet overleefde zyn vrouw en toen hy weduwnaar was moest ik hem bezoeken om getuige te vragen van Mietje Kroes, die de kindermeid van Frank geworden is, later met Jostmeyer getrouwd en door haar tweede kind doodgezogen is.(Dit tweede kind, een meisje, trouwde eerst met van Olst, by wie zy twee kinderen kreeg, en later met v.d.Merk, een vroeger veroordeelde, die haar in 1904 wurgde.)
Dirk zat toen een sigaar te roken en zeide my dat hy zich natuurlijk wel menageerde maar overigens wel was. Doordat een der longen ingezonken was, liep hy scheef. Hy practiseerde weinig en was schatrijk. Gelijk ik zeide was hy een knorrige,zure,ontevreden brompot en zyn toast alleronaangenaamst,

1301 maar au fond had hy gelijk en de uitkomst heeft dit bewezen.

Davids gedrag als student was niet onberispelijk geweest, hy had zich dikwijls aan drank te buiten gegaan en was onbeschrijflijk amoureus van complexie, zodat er weinig kans bestond dat Kee, die volgens ons geen charme had, hem lang zou boeien. Na met Joh.Bogaers gëengageerd geweest te zyn was hy nog verliefd geweest van een danseuse, Ballot geheten, en ontzag Kee zich niet van daarover grappen te verkopen en my te vragen hoe het met zyn ballotage ging, en reeds voordat zy 12 jaar getrouwd waren, consulteerde Kee myn broer Willem over een eventueele scheiding.

Na de bruiloft moest ik het concert in Caecilia bywonen en verveelde ik my enorm. Het was een leven dat horen en zien my verging. Sedert de fatale datum van Nov 1852, toen ik getuige was van de courtship van Cees H. had ik geen Caeciliaconcert meer gehoord, en na ons huwelijk gingen Lore en ik slechts eenmaal, in April '76 tezamen een horen, maar de repetities woonde zy als donatrice altijd in April en in November by, de laatste maal in 1891, toen Maria Oyens haar by het huiswaarts keren moest ondersteunen.

Lore schrijft die Donderdag 15 Nov in haar journaal: "Van ochtend wa-
" ren er zoveel armen, dat ik niet vóór 12¼ weer kon gaan zitten."

1302 Dat aanhoren der klachten van de armen was een koude liefhebberij. Zy bleven op de stoep staan, zodat Lore telkens de voordeur moest openen om ze dáár te woord te staan of ze in de koude gang te laten komen. Destijds wist men nog niet hoe een gang kon verwarmd worden en die van S.enB. was enorm groot en breed en byzonder kil, gelijk trouwens het gehele huis, daar de schoorstenen niet of slecht trokken. Tante van Loon gaf daar niet om en zat de ganse dag tot het eten Engelse romans te lezen in de enorme koude eetkamer, maar haar kinderen leden kou; daarby kwam dat Tante altyd tot laat in het najaar, soms tot in December buiten bleef, als het vochtig was, en evenveel moeite had om naar de Stad terug te keren als in 't voorjaar om naar buiten te gaan, zodat zy zelden het bloemhout in bloei zag en meestal eerst kwam als de seringen byna uitgebloeid waren en als de nachtegalen niet meer zongen. Op Lore na waren de van Loons geen buitenmensen, in die zin dat zy het natuurlijk heerlijk vonden om de zomer niet in stad te behoeven te blijven, maar geen beuk van een eik, geen ribus van een ander soort bloemhout wisten te onderscheiden, ja geen rozen wisten te knippen zonder een massa andere toekomstige rozen, waarvan nog slechts het puntje zichtbaar was, te verdelgen. Zy klaagden dikwijls dat er zo weinig

1303 rozen waren, maar dit was hun eigen schuld. Tante ging,evenals Agnes later op Swaenenburg, de moestuin in met een mandje en een schaar en knipte dan de mand vol, maar zonder oordeel en zonder te zien dat de stelen vol knoppen of oogjes zaten.

Lore's zusters hadden een hekel aan S.enB. omdat zy een hekel aan 's Graveland hadden en honderd, ja duizendmaal liever gingen ze op reis. Hun moeder daarentegen hield dol van S.enB. en zeide my later eens dat het haar paradijs was. Zy behoefde daar weinig visites te maken of te ontvangen, en geen diners te geven, terwijl de collectanten, die plaag 's winters, haar niet lastig vielen, en buiten verslond zy de ene Eng. roman na de andere. Al te gelukkig waren Anna en Tane toen zy in 1876 voor 't laatst behoefden S.enB. te bewonen. De immens grote beuk achter het huis had van lieverlede alle licht en zon benomen en de kamer, die zy bewoonden was kil geworden en zó vochtig, dat alles er in beschimmelde. En aan het gehate 'sGraveland konden zy nu voor goed de rug toedraaien. Later erkende Anna my dat zy groot berouw had van zich niet meer aan de dorpelingen te hebben geïnteresseerd en voor hen volstrekt niets gedaan te hebben. Te Hilversum had zy met Marg.Corver een bewaarschool en een tijd lang hield zy Zondagschool voor onbevattelijke giegelende 'sGravelandse meisjes, maar huisbezoek deed zy niet gelijk Lore, die by enkele armen ging voorlezen.

1304 Lore vervolgt: " 'sMiddags piano gestudeerd tot 3 uur, daarna by de boerin, die ons voor Zaterdag op pannekoeken verzoekt. 'sAvonds briefje
" van Djé om te zeggen dat zy deze week niet buiten komt. Daarop vraag ik
" Mama verlof om Maurits te verzoeken en eindelijk verkreeg ik die."
Lore's brief aan my luidde aldus: "Liefste Maurits, Je schrikt zeker by het
" zien van myn schrift en denkt dat ik je voor Zaterdag kom afzeggen, maar
" stel je gauw gerust. Integendeel, ik kom je verzoeken, plechtig invite-
" ren voor het déjeuner in plaats van maar voor de avond en ik hoop dat
" het je mogelijk zal zyn alreeds zo vroeg te komen. De boerin verwacht
" ons om pannekoeken te eten en toen ik heden avond hoorde dat Insinga en
" Djé van hun plan om te komen afzagen, nam ik de gelegenheid waar om Ma-
" ma te doen opmerken dat er veel te weinig mensen waren voor de partij en
" daarop kreeg ik verlof je er by te vragen. Nu moet je absoluut komen,
" want ik vind het zo pleizierig je wat langer dan gewoonlijk te zien en
" Zaterdag middag na het feest een goede wandeling met je te kunnen maken.
" Indien Seiffert Vrijdagavond te Hilverbeek komt, moet je hem Zaterdag
" ook meebrengen, car il est précieux quand il s'agit de manger. Kindlief,
1305 " is het niet vriendelijk van Mama dat zy haar toestemming gegeven heeft?
" Deze laatste 14 dagen ben ik perfect wel geweest en heb niets gehad dat
" op hoofdpijn,flauwte of zwakte geleek. Integendeel, wanneer na een lange
" wandeling iedereen moe was, was ik het niet en wanneer een iegelijk in
" slaap viel bleef ik wakker, zodat ik zo gezond ben als je maar wensen
1306 " kunt. Est-ce que la fête a été jolie? Et ton toast a-t-il bien réussi?
" Je languis d'apprendre tous les détails et te félicite en attendant de
" ta nouvelle soeur. Now you have got two of them ! when will you get 8
" more at once? A propos si Pierre et Cees ont le moins du monde envie de
" t'accompagner Samedi chez nous, ils seront les très bien-venus, car plus
" il y a d'amateurs mieux cela vaut."

Men kan begrijpen dat ik na het ontvangen van deze brief opsprong van blijdschap. Weliswaar was het myn beurt om weer op S.enB. te komen, maar dat ik nu met Tante's toestemming reeds Zaterdagmiddag mocht komen, deed my trillen van pleizier; kennelijk, zo dacht ik, heeft Tante een beetje schande van Lore niet naar het aantekeningsdiner te hebben laten gaan en wil zy dit enigermate vergoeden. In elk geval won zy hierdoor myn hart en begreep ik dat zy my nu vriendelijker dan gewoonlijk zou ontvangen en
1307 bejegenen. En dit is ook, gelijk ik in myn agenda vind opgetekend, werkelijk het geval geweest.

Ik ontving Lore's brief reeds Vrydagochtend te kwart voor elven, door dat de een of ander hem 's ochtends had meegenomen en ik schreef terstond het volgende antwoord: "Liefste Lore! Zo even ontvang ik je engelachtige
" invitatie, welke ik met onbeschrijflijk veel genot aanneem. Ik was juist
" beneden op het kantoor toen je brief kwam en ik behoef je niet te zeg-
" gen dat myn hart bonsde en myn vingers zowel als myn ganse lichaam beef-
" den van schrik, zo zeker vreesde ik een afzegging te krijgen. Maar even
" groot als de schrik is geweest zo groot is myn vreugde en dankbaarheid.
" Dank je Mama duizendmaal voordat ik het zelf kan doen, aan je zelve zal
ik mondeling myn dank betuigen. O! ik ben zó gelukkig ! Wat ben je toch
" lief om zo aan my te denken en wat is het heerlijk van weer door je be-
" dorven te worden. En lievertje! je weet niet hoe gelukkig je my gemaakt
" hebt door my te schrijven dat je gezond, vrolijk en sterk zyt. Daarvoor
" dank ik God, die zo goed is! Ik vertrek vanavond met Seiffert per trein
" van 6 uur en blijf dan op Hilverbeek tot morgen 12 uur, dan kom ik by je!

" en zyn wy weer gelukkig. Cees Hartsen komt niet voor Zaterdagavond op
" Hilverbeek en zal zich dus niet by ons op het pannekoekenfeest kunnen
1308 " voegen. Wat zal Seiffert blij zyn als ik het hem deze middag vertel en
" wat zal hy je weer lief vinden ! Morgen op dit uur popelt myn hart nog
" sterker dan nu. Je weet niet hoe ik naar je verlang !

" Gisteren is alles goed afgelopen. Mooie toespraak in het Stadhuis
" van de Heer James Berkhout,die als gedelegeerde van de Raad de post van
" Wethouder vervulde. Zeer lieve degelijke toespraak van Ds van Marken.
" (Ofschoon Cee Willet in de Wale Kerk was bevestigd en David door Ds Mun-
" tendam was aangenomen, verzochten zy Ds van Marken hen te trouwen omdat
" David hem gaarne hoorde preken, zó zelfs dat hy soms naar de vroegpreek
" ging om hem te horen, waar Lore niet weinig verbaasd was hem eens te
" ontmoeten.) "Ik was echter koud en dacht teveel aan myzelven, smach-
" tend verlangende naar myn eigen trouwdag en je zo ontzettend missende.
" Te 3 uur bruiloft. Ik zat tussen Cateau en Henrick v.L, bitter vervelend
" Aan het dessert eerst een mooi vers van David aan zyn bruid, toen een
" magnifieke toast van Papa, daarop een kranige speech van Willem, voorts
" een paar woorden van my aan myn tweede zuster (hoezeer verlang ik er elf
te hebben !) daarna een hoogst treurige toast van Dirk Willet, een zeer
" lieve van Hartsen, een van Aernout en eindelijk nog een vers van David
" aan Mevouw Willet. Dankzegging van Ds van Marken.

1309 " Te 5½ was alles gedaan. Toen ben ik gaan wandelen met Piet Six, Mr
" Hartsen en Henrick, heb by Piet thee gedronken en ben toen,o wonder, uit
" verdriet naar Caecilia getrokken, ofschoon ik wist dat myn engeltje er
" niet was. Hoe ik het concert vond zal ik je liever zeggen dan schrijven.
" Iedereen was er behalve jy, en ik geloof dat iedereen medelijden met my
" had; Mimi Hodshon en de Dames de Wildt keken my althans zo deelnemend
" aan. Ik gevoelde my zo verlaten. De executie was volgens Cees,Piet en
" Seiffert (I quote their word) allerbeestachtigst (vergeef my de uit-
" drukking!). Als je deze brief leest ben ik al in Hilverbeek en dan duurt
" het nog slechts 16 uren eer ik je zie. Je M. "

1310 Te 6 uur spoorde ik met Seiffert naar Vreeland, waar ons het rijtuig der Sixen wachtte en 'savonds wandelde ik nog van Hilverbeek tot aan het hek van S.enB. en terug. Zaterdag liep ik te 12 uur met Seiffert naar S.en Burgh en aten wy pannekoeken in het zomerhuis derboerderij. Ik geloof dat het die dag was dat Seiffert evenveel at als wy allen tesamen en hy, na de afloop op een enorme barst in de grote beuk vlak by de boerderij wijzende, van Willem van Loon te horen kreeg:"Het verwondert me dat jy niet barst !" Lore was wel en engelachtig lief; wy wandelden samen en ik was hoogst gelukkig. Ook mocht ik blijven eten en met Lore na het eten in Anna's kamer zitten waar vuur was. Wy maakten plannen voor de inrichting van ons huis, dat wy ons altijd op de Prinsengracht of op een der Burgwallen van Amsterdam droomden, weinig vermoedende dat het in de Molenstraat te Nymegen stond. Lore speelde ook nog de Rhapsodie voor my, die ik sedert die dag zo dikwijls door haar heb horen spelen, die op myn verzoek na Lore's
1311 heengaan door het orkest te Pyrmont in Sept '99 gespeeld werd, en die my te Monte Carlo in 1900 zó zenuwachtig maakte dat de herinnering aan Lore my deed huilen.

Zondag 18 Nov.kwam ik te 12½ op S.enB. en las Lore my Jesaja 51 en Joh.19 voor.Opnieuw mocht ik blijven eten en 'savonds tot 9 uur met haar in de gele kamer zitten, waar wy de nacht van 3 op 4 Maart '57 voor het eerst tezamen sliepen en later zo dikwijls logeerden. Het bed in die kamer was immens breed, even breed als twee bedden voor één persoon te zamen. Dit kwam hierdoor. Toen de Heer en Mevrouw van Verschuur (hy is 3 Jan. 1901 aet.91, en zy 26 Maart 1901 aet. 83 gestorven) na hun huwelijksreis op S.enB. kwamen logeren werd hun de gele kamer aangewezen, waarin twee beddeh op vrij grote afstand van elkander afstonden. De volgende ochtend vond de meid de bedden tegen elkander aangeschoven en deelde zy dit aan Tante van Loon mede. Oom, die een spotvogel was, plaagde het jonge paar er mede en liet na hun vertrek de twee ledikanten aan elkander bevestigen
1312 en onder één hemel brengen, terwijl hy één brede matras en brede dekens en lakens aanschafte.

Cees Hartsen kwam 'savonds en zowel Lore als ik bemerkten dadelijk dat hy tipsy was, daar hy vuurrood zag en zyn tong dubbel sloeg. Ongelukkig kon hy weinig verdragen en de wandeling van Hilverbeek had hem niet afgekoeld. Seiffert was met hem gekomen. Op verzoek van Cees speelde Lore twee mazurka's van Chopin. Willem was weer zo vriendelijk van te zeggen dat zy slecht had gespeeld, maar Cees en Seiffert spraken dit tegen en zeiden dat zy zeer goed had gespeeld. Later zeiden zy:" Wat was Willem weer "grof!" waarop ik antwoordde: Dat is hy altijd."

Op Willems verlangen zette Cees zich aan de piano maar hy had beter gedaan te weigeren, want hy speelde slecht gelijk hy later zelf erkende. Lore vond het onbegrijpelijk dat hy in die toestand op S.enB. had durven komen.

Maandag vertrokken Seiffert en Cees al te 7½ maar ik mocht met Agnes en Mica in 't rijtuig meerijden, dat ons op de tweede trein naar Vreeland bracht. Ik kon dus Lore nog even zien, die my zelve de voordeur opende omdat zy de armen hielp. Op myn verzoek had zy een sjawl om daar het bitter koud was. Lore ried my iets vriendelijks aan Thumm te zeggen, die eerlang zou vertrekken. Dit is echter eerst later geschied dan zy dacht. Zy gevoelde zich un peu de trop nu ook Maria de leerkamer had verlaten.

/313 In haar journaal schreef Lore: "Zondag 18 Nov. Ik wil je wel zeggen " dat het my spijt je geplaagd te hebben. Ik had er naderhand berouw van " en toen je vertrokken waart bedacht ik dat het toch niet erg vriendelijk " van my was om je te verbieden podding te eten, nu je er zoveel van houdt. " Je weet toch dat ik het goed met je meen niet waar? en dat ik je niet " met opzet wilde plagen? Ik deed het om een heel andere reden, die ook wat " stom is, maar die je toch moet begrijpen."

Ik geloof dat Lore bang was dat ik er niet meer van zou houden als ik te dikwijls podding at. Thuis kwam die nooit op tafel en daarom vond ik het zulk een tractatie.

/314 Donderdag 22 Nov stond Hendrik te 7 uur 's ochtends voor myn bed om my de blijde tijding mee te delen dat hem een jonge zoon geboren was, die later door ons den Jonker genoemd werd en thans chef is van v.Loon en Co. Hy is zó lelijk dat Tane eens over Thora sprekende van hem zeide: "C'est " trop ridicule d'avoir une si jolie femme lorsqu'on est tellement laid." Zyn lelijkheid belette hem niet knap te zyn, vooral in money matters en daarin betoont hy zich een echte Borski, want ik geloof niet dat hy ooit aan iets anders denkt, en de jonge Charles Labouchere zeide my eens, na by hem gegeten te hebben, niet te begrijpen hoe het mogelijk was dat Willem van Loon zyn geld liever had dan zyn vrouw. Hy begon op het kantoor van zyn oom Willem Borski en toen hy 19 Aug '84 trouwde was hy volgens Hendrik al heel rijk en in staat om het grote maar sombere dubbele huis op de Keizersgracht, naast Couturier te kopen, terwijl de familie hoopte dat hy eenmaal het door zyn voorvader Willem van Loon in de 17de eeuw gestichte en sedert voortdurend door een der nazaten bewoonde huis op de Herengracht zou betrekken. Hendrik kreeg nog 2 dochters en 2 zoons en toen beduidde zyn vrouw hem dat haar leven gevaar liep indien zy nog eens beviel !!

Ik schreef aan Lore om haar met haar nieuwe neefje te feliciteren en vernam van Mama dat zy haar ontmoet had en twee zoenen van haar gehad had. 's Avonds met Cees by Hendrik veel pleizier gehad.

/315 Ik kocht een flesje Eau de Portugal voor Lore en bracht dat in haar kamer terwijl ik een brief voor haar aan Santje Wijnen, de huisbewaarster ter hand stelde daar zy de volgende dag voor goed in stad zou komen. Zondag ging ik by Jamieson aan de bediening en daarna dejeuneerde ik by Lore met Maria en Thumm zonder Tante, en bleef ik met Lore alleen tot 4.20, zeer verwonderd dat zy my niet vroeger wegzond, gelijk zy anders deed, want het spreekt van zelf dat zy my altijd het sein tot vertrek gaf, uit vrees dat haar moeder boos zou zyn als ik te lang bleef. Meer dan ooit gevoelde ik hoeveel ik van Lore moest houden om haar gelukkig te maken, daar ik nooit iemand heb gekend die zoveel behoefte aan affectie had. Ik was ijdel genoeg om te geloven dat niemand haar zó lief zou kunnen hebben als ik en ik heb haar altijd blijven liefhebben.

Maandag 26 Nov moest ik pleiten en had ik het geluk Lore met Saar te ontmoeten en een tijd lang met ze te wandelen, toen Mica ons kwam storen en Lore enleveerde, bewerende dat wy niet te zamen mochten wandelen. Waar bemoeide zy zich mee, wat ging het haar aan, maar Lore liet zich weer gedwee meeslepen. Op de wandeling had Lore voor het eerst haar Parijsche fluwelen wintermantel aan.

/316 Dinsdag goed gewerkt, brieven geschreven en rapporten gesteld. Van 1-3 Aristophanes bestudeerd, van 3-4½ gymnastiek, van 6-7½ piano. Seiffert zeide my dat Lore de les voor morgen liet afzeggen en hy vroeg my of dit my niet verontrustte. Ja dat deed het wel degelijk, daar ik vreesde dat zy ziek geworden was, maar dit was niet het geval.

Uit Lore's journaal: "Maandag 19 Nov. Lou Elout 8 jaar. Mausje ver- " trekt met Agnes en Mica en praat eerst nog met Musik wat my zeer geluk- " kig maakt. Gewerkt tot 3½ toen nog een uur gelopen om M.pleizier te doen " ofschoon het heel naar weer was. 't Is zo stil en leeg vandaag! Myn " kraag voor de moeder van M.af, hetgeen wel een felicitatie waard is."

"Dinsdag 20 Nov. 29 armen ! Evert de huisknecht komt afscheid nemen;
" heel koud, maar mooi weer. Piano gestudeerd van 1-2½. Met Mama en Maria
" gewandeld; myn handen zyn ijskoud sedert M.ze niet meer verwarmt. 'sAvonds
" hard gewerkt aan myn kraag voor Agnes."

" Woensdag. Voor 't laatst revalenta gegeten want ik ben er zo ver-
" veeld van. 19 armen, 10 minder dan gisteren. 'sMiddags by Vrouw v.d.
" Brink, die my van de winter wil schrijven, omdat zy het zo naar vindt
1317 " gedurende zo lange tijd niets van my te horen. Aan Greetje van Essen en
" aan Vrouw de Heus kleren gebracht. „Nu heb je eens goed opgepast, zei
" Vrouw de Heus."

" Donderdag 22 Nov. Such an eventful day. Ik versliep my en droomde
" dat ik met Maurits wandelde, en alles was zó natuurlijk dat Maria my wak-
" ker moest schreeuwen. Ik sprong op en haastte my zeer, doch eer ik klaar
" was liep Mama onze kamer binnen om te zeggen dat Louky om 6 uur was be-
" vallen. Tot myn grote blijdschap werd eenstemmig besloten dat ik Mama
" en Tane zou vergezellen. Dadelijk na onze komst in Amsterdam vlogen wy
" naar Hendrik, die niet weinig gelukkig en dankbaar was. Ma tante Hen-
" riette vint nous féliciter et je la chargeai de remercier Maurice pour
" moi de son aimable billet, trouvé à mon arrivée. En chemin j'avais déjà
" un peu pensé qu'il se pourrait bien que je trouvasse un petit mot de fé-
" licitation, et j'étais si contente de voir que j'avais bien deviné!
1318 " Je dinai chez Henri et nous bûmes à la santé du petit avec du punch à
" l'ananas, qui n'était pas trop doux cette fois. A huit heures départ.
" J'étais fatiguée des agitations de la journée et m'endormis de suite.
" Tane me réveilla à 'sGraveland toen ik dacht dat wy nog te Weesp waren.

"Maandag 26 Nov. Ik heb deze laatste 4 dagen niet kunnen schrijven
" omdat wy naar Amsterdam verhuisd zyn en ik dit boekje moest inpakken.
" Vrijdag heb ik 's ochtends armen geholpen, 'smiddags gepakt tot 3 uur,
" toen by Vrouw de Heus en de boerin afscheid genomen. Deze zeide my dat
" zy zoveel van M. houdt en altijd wel gedacht had dat wy samen zouden
" trouwen. Hendrik geeft goede tijding en schrijft o.a.:" Quand je pense
" à toutes ces bénédictions que Dieu m'accorde, j'ai de la peine à croire
" que tout puisse être réellement vrai. C'est comme si le Seigneur veut
1319 " m'attirer à Lui à force de bienfaits et de bénédictions. Dites-moi,
" connaissez-vous des moyens plus doux ?"

Wie zou hem dat geluk niet gegund hebben ? Hy verdiende het zo ten volle. En hoe dikwijls hebben wy, niet alleen Lore en ik, maar al zyn zusters het betreurd dat zyn aanvankelijk geluk niet duurzaam geweest is en wy eenstemmig moesten erkennen dat zyn huwelijk een failure was en hy een andere vrouw had moeten hebben, die minder mooi, minder rijk, minder onbeduidend was, en die niet haar tijd verkwistte aan toilet, opschik en gezondheid. Hoe het mogelijk was dat Hendrik eenvoudig gebleven is weet niemand. Dat zyn geluk slechts van korte duur is geweest is genoeg bekend. Al spoedig na zyn huwelijk vond zyn vrouw Elswout en Schaep en Burgh vervelend en vochtig en zocht zy des zomers haar heil in een badkuur, hetzy te Spa, te Trouville, te Ischl, te Ems, te Creuznach, terwijl zy ook enige weken te Parijs doorbracht om voor het haar, de tanden en de toiletten te zorgen. Hendrik bleef op die wijze veel alleen, en toen ik hem in 1859 daarover hoorde klagen, zeide ik hem dat hy veel te zwak was en haar niet moest toestaan telken jare zó lang van huis te gaan. Eerst werd hy boos, maar tenslotte erkende hy dat ik gelijk had. De arme zat echter te veel man onder de pantoffel en om scènes te vermijden bleef hy goedig en wel toegeven, totdat zy na de dood harer ouders hem deed geloven, dat zy noodzakelijk 's winters in het Zuiden moest verblijf houden. Hy kocht toen 1320 Beaulieu te Cannes en zy bracht in het vervolg daar de winter door, hield er een lijfarts (homeopaath) op na, had de tandmeester Bursige lang te logeren, totdat hy zich van kant maakte, en gaf er bals en partijen, waarvan de beschrijving in de Figaro of in de New York Herald te lezen was, terwijl aan Hendrik dan de titel van Baron werd toegekend.

Geen der 5 kinderen heeft een school bezocht, en daardoor hebben zy weinig of geen instructie. Achtereenvolgens waren er gouverneurs, Redard, Jacquard en anderen en deze gaven ook aan de meisjes les, maar een gouvernante hebben zy nooit mogen hebben. Toen ik in 1873 met hen te Ems was en bemerkte hoe het de meisjes aan instructie en educatie ontbrak, drong ik er by Louise op aan ze nog naar een kostschool te zenden of een gouvernante te nemen; Olga was toen 15, Ada 14 jaren; maar Louise werd driftig en zeide dat een kostschool een pesthok en iedere gouvernante een spook is en zo hebben zy zich moeten vergenoegen met Miss Ayres en Thawburne, die niet veel meer waren dan bonnes.

Manieren heeft geen der kinderen ooit geleerd en 't is een wonder dat Olga en Louis niet even lomp zyn als Willem, Ada en Ernst. Olga aardt naar haar vader, Louis is noch een Borski noch een van Loon, en de andere drie zyn Borski's. Men weet dat Louky door een noodlottig ongeval haar leven
1321 verloren heeft. Zy keerde in haar coupé, bespannen met één paard, uit de avondkerk te Cannes terug, toen het paard schrikte en het rijtuig zulk een schok kreeg dat de koetsier van de bok viel. Louise werd angstig, leunde uit het portier en riep om hulp, maar daar het paard voortholde, opende zy het portier en sprong zy uit de coupé, met dit gevolg dat zy bewusteloos bleef liggen en de 8ste Januari 1893 stierf zonder haar bewustzijn te hebben teruggekregen. Zou men niet zeggen dat dit een waarschuwing is voor allen, die hun ganse leven hun lichaam verzorgen en alles voor hun gezondheid over hebben ? En toch heeft het niet gebaat en gaan de kinderen voort het voorbeeld der moeder te volgen.

Voor Lore en my is Louise altijd goed en vriendelijk gebleven, en het trof my dat als zy aan Lore een kledingstuk cadeau gaf, dit niet minder mooi en kostbaar was dan wanneer zy er een voor zichzelve kocht. Zo herinner ik my dat Lore eens een prachtige fluwelen mantel van haar kreeg, die zy een ontelbaar aantal jaren gedragen heeft. Ook gaf zy de kleren, waar Olga en Ada waren uitgegroeid, voor Miek cadeau. De intimiteit, welke oudtijds tussen Lore en haar bestaan had, is spoedig verflauwd, want heterogener karakters en naturen bestonden er niet. Lore was doodeenvoudig en had een afkeer van alle opschik, Louise hield ervan; Lore was ijverig, Louise lui,
1322 Lore hield niet van in de wereld te gaan, Louise ging veel uit en dit was vergeeflijk daar zy mooi was en perfect danste; Lore had veel conversatie, Louise speelde stommetje, zodat het een penitentie was om op een diner naast haar aan tafel te zitten; Lore was altijd bezig, Louise bracht haar tijd door met niets doen. Maar wat hiervan ook zy, voor Lore en my is zy altijd lief gebleven en wat Hendrik betreft, ontelbaar zyn de weldaden, waarmede hy ons overladen heeft, en toen wy geëngageerd waren, lieten zy niets onbeproefd om te maken dat wy elkander meer zagen dan geoorloofd was en zouden zy hun halve fortuin gegeven hebben om ons te laten trouwen.

Ik vervolg nu weer Lore's journaal van Zaterdag 24 Nov.:

" De schuit vertrekt te 9 uur. Om 11 uur ga ik afscheid nemen by Vrouw v.
" d.Brink en Vrouw Heitsman en dejeuneer ik by de van Weedes, waarna ik
" met Musik, Willem en Maria in één rijtuig naar Amsterdam rijd. Cette
1323 " pauvre Musik est bien affligée et ces derniers jours sont des jours bien
" mélancoliques pour elle. Hier soir nous avons causé longtemps et fini
" par prier ensemble. De nouveau une époque de notre vie terminée et com-
" me cela va vite. Nous serons si vite à la fin de toutes ces périodes, et
" alors nous toucherons à l'éternité. Quelquefois je languis et soupire
" d'être déjà là, mais je sais que ce n'est pas un bon motif, mais la fa-
" tigue de toutes mes luttes et de toutes mes chûtes en est la cause."

1324 "Diner chez Jean et Constance assez tard. M. ne vint pas ce qui me
" fit bien plaisir préférant le voir le lendemain. Je suis si contente de
" ma bouteille d'Eau de Portugal! Il n'y a rien de plus agréable que de
" recevoir une petite surprise à laquelle on ne s'attend pas du tout, et
" je ne suis pas peu heureuse de la mienne. Dommage que M.ait vu mon pe-
" tit réduit dans son appareil d'été, car à présent que je l'ai arrangé
" et que j'y ai de nouveau pendu le petit Samuel il est bien plus joli."

1326 Ik lees in myn agenda dat ik 28 Nov. adviezen moest stellen op rekesten om gratie van veroordeelde bekeurden en zie dat ik daarby geschreven heb:" Ik geloof dat ik te genadig ben,". Dit treft my omdat ik later als Raadsheer streng was als het de veroordeling betrof maar zeer clement als er een verzoek om gratie besproken werd.

1327 Vrijdag moest ik ter wille van een suikerkwestie de suikerraffinadery der Heren de Bunger bezichtigen, waar het gleeiend heet was en ik een smerige lucht inademde. Ik werd misselijk toen ik zag uit welke bestanddelen de stroop bestaat,(die men destijds nog ongeclarifieerd gebruikte) en hoeveel vuil er nog in de bruine suiker zit.

De Sint Nic.avond bracht ik by Lore door. Toen ik kwam vond ik haar niet en het duurde een half uur eer zy binnen kwam. Zy was erg opgewonden en beweerde dat zy nog niet klaar was met de cadeaux. Het deed my denken aan haar vaders vrijage, die ook eens zyn aanstaande op Voorland kwam afhalen en een uur bleef wachten zonder dat zy zich vertoonde. Eindelijk liep hy naar de stal, en daar vond hy haar in een boek verdiept. Zy had de afspraak totaal vergeten. Prettige vrijage !

Ik was een beetje boos op Lore omdat zy my had laten wachten en nog bozer toen zy later nog een paar maal de zaal verliet. Eindelijk werd het raadsel opgelost. Daar kwam een delicieuse podding voor my binnen met een briefje er by, waarby ik verzocht werd daarvan terstond een stuk te eten. Dit liet ik my geen tweemaal zeggen, want podding was one of my favorite dishes, maar nauwelijks had ik er het mes in gezet of ik stuitte op iets
1328 hards en toen haalde ik er een papier uit, waarin het beeldige gouden potlood gewikkeld was, dat nog in myn bezit is, en dat ik in de hand hield toen ik my een jaar later in 1856 liet photographeren. Lore had de podding zelve geheel gemaakt en hieraan was het toe te schrijven dat zy niet in de kamer was toen ik kwam en later nog een paar maal weg moest om er de laatste hand aan te leggen. De podding was van rijst met wijnsaus.

Myn moeder gaf my een pince-papier en Piet Six gaf my een wrapper. Lore kreeg van haar broer Willem 2 zilveren zoutlepeltjes met een vers waarin hy schreef dat dit voorwerpen waren, die ons rijker maakten dan zyn moeder, daar zy ze niet bezat. En dit laatste was inderdaad het geval. Hendrik gaf aan Lore een werkdoos, haar moeder geborduurde zakdoeken. Tante Voombergh zond ons een doos met zilveren theelepeltjes en myn moeder zond aan Lore een linnenkastje met één exemplaar van elke doek, die men in een huishouden nodig heeft, hand-,lampe-,vaas-,komme-,potte-,stof-,schuurdoek, servet terwijl David daarby een tweeregelig Italiaans rijmpje gevoegd had.

Myn cadeaux aan Lore bestonden in een geborduurde kraag en in een ring met een blauw steentje, welke ring Dora thans draagt. Hy verliet Lore's vinger nooit, en Davids vrouw feliciteerde haar altijd dat de steen zo mooi
1329 blauw bleef, omdat dit bewees dat Lore gelukkig was in haar huwelijk. Thuiskomende vond ik nog vier quatremains van Blumer, welke Lore my niet in presentie van de anderen had willen geven, en welke ik later ook met haar met succes heb gespeeld.

Lore zeide my dat zy op een vrijer had gerekend, waarop ik antwoordde dat ik zien zou in 't vervolg wat beter te vrijen. Haar gezegde doelde hierop dat ik wel een vrijster gekregen had van myn moeder. Welnu dan had de hare een vrijer kunnen geven. Eerst te middernacht was de soirée afgelopen, want het regende cadeaux en Juffr.Thumm kreeg de meeste omdat het de laatste St Nic.avond was die zy by de van Loons bywoonde.

Lore schrijft in haar journaal onder meer:

" Woensdag 28 Nov. 'sAvonds by Tante Antje, by wie Leonard Beels een visite
" maakte, en vertelt dat er een rechter te Haarlem is overleden. "Voor die
" plaats, voegt hy erby,"zullen zeker veel sollicitanten wezen " en Tante
" zeide my later dat hy my lachende had aangekeken, als wilde hy zeggen:
" Dat zou een goed postje voor M. wezen." Tante van Lennep en Maria hadden
" het ook opgemerkt, maar my was het ontgaan. Heden ochtend spraken wy af
" dat wy elkaar geen cadeaux zouden geven met St Nicolaas. Het is mischien
1330 " beter maar ik vind het laf en droog en evenals Agnes heb ik al berouw
" van myn belofte.

"Donderd.29 Nov. Gewerkt aan de kraag voor Agnes van 't ontbijt tot 12
" en van 1-4 en van 6½-11 uur zodat ik enorm vorderde. St Nic.versjes ge-
" maakt." Vrijdag weer gewerkt tot 1 uur. 'sMiddags boodschappen en weer
" gewerkt tot 5 uur. 'sAvonds thuis met Maria, de anderen by da Costa. Ik
" envieerde ze wel heel veel, maar toekomende week komt myn beurt. M.by
" Hendrik en ik was er gisteren; wy gaan daar schijnt het, om de andere
" dag. Gisteren avond is M.by Tante V. geweest, zoals Anna my vertelde.
" Wy spelen dus chassez croisez.

"Zaterd 1 Dec. Heel mooi weer zodat ik myn raam niet sloot. Indien M.
" my gezien had zou hy my zeker geknord hebben. Portemonnaie voor Willem
" en nécessaire voor Thumm gekocht. 'sAvonds kraag en mouwen voor Agnes
" afgekregen. Je ne me sens pas de joie." Mofjes voor Mama begonnen. Ik
" heb een razende lust om piano te spelen maar ik moet er tot Donderdag
" niet aan denken, daar ik veel te veel te werken heb.

"Zondag 2 Dec. Musik jarig, melankolieke verjaardag, de laatste die
1337 " zy hier viert. Ik kan dat nog niet realiseren en de scheiding zal my te
" harder vallen omdat ik er my maar niet op kan voorbereiden. By Jamieson,
" die over de tweede komst des Heren preekte. Ik verlang daarnaar en hoop
" vurig dat ik dan nog leven zal. Comme ce sera beau. C'est singulier
" qu'anciennement j'avais des shudders quand je pensais à cette venue du
" Seigneur et à présent c'est une de mes idées favorites. Et cependant je
" ne suis pas plus avancée dans la foi qu'alors! Maurice était aussi à
" l'église et avait si mauvaise mine que je m'en effrayai complètement.

" J'aimerais tant pouvoir lui faire un peu de bien, et lui donner un peu
" de repos, car il se fatigue trop. Nu kan ik er nog niet veel aan doen,
" maar als wy eenmaal getrouwd zyn zal ik myn tyranny uitoefenen."

De eerste vier jaren van ons huwelijk was dit onnodig, daar ik het in Nymegen niet druk had en later hielp het weinig, daar ik 16 jaar lang als substituut en als Officier te Amsterdam bespottelijk veel te doen had, en ik eerst in '77 als Raadsheer rust kreeg, zodat Mr van Valkenburg my zeide dat ik er van toen af beter begon uit te zien. Eerst in 1904 heeft van Praag my genezen; jammer dat Lore dit niet heeft beleefd.

" Uit de kerk niet teruggewandeld maar gereden omdat M. liep,"
Dus alweer uit vrees van knorren te krijgen indien zy met my over straat gelopen had. Pare incredibile !

" Donderdag 6 Dec. Sedert Maandag niet kunnen schrijven omdat ik het
/332 " veel te druk heb gehad. Maandag gewerkt tot 3 uur en 's avonds by Hen-
" riette myn mofjes afgemaakt. Dinsdag boodschappen en ik weet niet wat al
" meer; 's avonds by Tante Cateau met Mausje, Aernout en Jochem en daar ik
" niet behoefde te spelen kon ik met M. blijven praten en amuseerde ik my
" zeer. Met Agnes en Maria tot 2 uur opgebleven om St.Nicolaas verzen te
" maken.

"Woensdag 5 Dec. Lange les van Seiffert, die my zeer vermoeide en im-
" pertinent was. Willem knort hem daarover. Podding voor M.gemaakt, ge-
" plakt en gelakt tot het eten. Aan 't dessert opgestaan, maar niet klaar
" gekomen omdat M.kwam, hetgeen my verveelde. Djé en Insinger komen om 8
" uur en de drukte begint. Ik krijg heel veel moois en werd immens bedor-
" ven door Mausje, hetgeen niet weinig nice was.

"Heden Donderdag alles geëtaleerd en bekeken en herkeken, myn linnen-
" kast bewonderd en bestudeerd, alles was gemerkt v.L.v.L.!, en naar myn
" ring verlangd, die iets te groot was. Ik heb veel lust om myn kraag te
" ruilen en vraag myn zusters wat zy er van vinden, waarop een van haar
" antwoordt:" Ja dat moet je zelf weten of de voet waarop je met M. ver-
" keert, je dat veroorlooft," phrase dite très sérieusement mais qui m'a-
" musa royalement."

/333 Lore schreef my die dag o.a.: "Cher M. Je suis bien aise que tu aimes
" ma petite surprise de hier soir; moi aussi j'ai eu tant de plaisir à te
" l'envoyer, et comme la musique est excessivement facile, j'espère que
" nous pourrons sous peu l'essayer ensemble. Comme cela sera amusant n'est
" ce pas? plus amusant en tout cas que les études de Czerny qui doivent
" beaucoup t'ennuyer il me semble, surtout puisqu'elles sont assez diffi-
" ciles. Ces petits morceaux-ci ont fait un long voyage avant de parvenir
" jusqu'à toi, car comme elles n'étaient pas à trouver ici, on a dû les
" faire venir de Leipzig !J'espère cher qu'on arrangera un peu vite ma
" bague car il me tarde tellement de la porter. Indien ik nu niet om je
" denk zo weet ik niet wanneer ik het zal leren doen, want drie van je ca-
" deaux verlaten my nooit en een vierde draag ik gedurig by my. Enfin,
" c'est si excessivement agréable d'être gâtée par toi, que je ne te gron-
" derai pas comme j'en aurais le droit après tous les bienfaits de hier
/334 " soir; au lieu de cela je préfère t'envoyer deux bons baisers de remer-
" ciments. Tu vois cher Ange que je prends une grande liberté, celle de
" te renvoyer le col que tu m'as donné. Je t'en dirai la raison.....

Ik schreef in myn agenda van 6 Dec.; "Brief van de Heer G.v.H.Linde
" uit Highgate, Lardners schrikkelijke dood berichtend." Lardner was na-
dat ik hem in '51 bezocht had, met zyn nichtje Denys getrouwd en kreeg in Nov '55 de typhus, althans een hevige koorts, en op een ogenblik dat hy niet bewaakt werd, sprong hy het raam uit en werd hy dood opgenomen.

Papa schreef my dat het loon der Rijksadvocaten weer voor een jaar verlengd is. Telken jare trachtten enige liberale leden der St.Gen. deze post, die op de begroting voor het honorarium der Rijksadvocaten werd uitgetrokken, te schrappen, bewerende dat hun werk aan de subst.Off.v.Justitie kon worden opgedragen, maar telkens werd hun voorstel afgestemd op grond dat men dan voor elke civiele procedure een advokaat zou moeten nemen en dit veel duurder zou uitkomen, en zó komt het dat de Rijksadvocaten nog leven en dit ambt in N.Holl.en Utrecht thans wordt bekleed door Mouthaan.

Om 12 uur by Lore die juist bezig is my te schrijven. Ik zie haar
/335 een paar minuten alleen!! Hoe heerlijk!! ik ga de kraag ruilen en doe
's middags gymnastiek en keer te 5 uur met de kraag en de ring by Lore te-
tug, die er zo lief uitziet in haar zwart japonnetje.

Vrijdag advies geschreven, stukken nagezien en my geprepareerd voor

myn pleidooi te Alkmaar. Lore ontmoet die bedroefd is omdat zy niet naar Felix gaat, waar Ernst Lubeck zal spelen, maar thuis komende vond ik het volgend briefje van Lore:....." Deux mots pour te dire que nous allons " pourtant au Felix et suivrons la voiture des Insingers. I am so glad."

Ik at by Piet Six die 28 was geworden, by wie na afloop van het concert ook Cees en Lubeck kwamen. Laatstgenoemde had volgens Piet geen succes gehad. Toen ik in 1897 in de muziekwinkel in de Leidse straat te A. Lubecks „Souvenirs du Pérou" wilde kopen, kende men die evenmin als de componist, en in Wiesbaden had de grote pianiste Brandt, die Dora in 1901 hoorde spelen, nooit van Lubeck gehoord. Sic transit gloria mundi !

1336 De volgende dag at ik in de Doelen met Cees, Willem van Loon en Lubeck, waar deze beroerde principes verdedigde en door Willem gesteund maar door Cees en my bestreden werd. 'sAvonds gingen wy by Cees van 9-10 en speelden vooral Cees en Lubeck, die my als mens niet beviel, daar hy allerlei beestachtigheden verkocht en de Bijbel het vervelendste boek noemde dat hy kende.

1337 Uit Lore's journaal van Vrijdag 7 Dec. "Daar noch Hendrik noch In" singer, noch Piet Six ons naar Felix konden brengen, trok ik tegen 2 uur " naar Tante Henriette om te horen of zy ons kon meenemen. Ongelukkig was zy niet thuis en juist volgens de meid, naar my toe, maar later hoorde ik " van Maurits dat zyn moeder niet naar Felix ging. Naar huis gaande tracht " ik my tetroosten en was ik daarin nogal geslaagd toen Djé, die by ons in " de zaal zat, my zeide dat wy wel achter het rijtuig van haar schoonmoe" der konden rijden. Ik vloog daarop naar boven om gauw aan M. die tij" ding te schrijven, terwijl Djé beneden wachtte. Zy beloofde my myn brief " dadelijk te bezorgen maar bekende naderhand dat zy het pas te $3\frac{1}{2}$ gedaan " had, wat my een beetje speet. 'sAvonds heel mooi concert ten minste wat " het door Lubeck gespeelde betreft, want de rest was niet veel byzonders. " Cees komt een beetje met my praten en vertrekt na de pauze. Om $11\frac{1}{4}$ naar " huis. Miss vertelt dat zy byna gehuild heeft omdat ik niet by da Costa " was, daar hy zo mooi sprak.

" Ik ben half ziek van zenuwachtigheid daar ik verleden nacht in een " vloed van tranen ben wakker geworden omdat ik droomde dat Mausje ging
1338 " sterven en deze nacht dat ik Mama dacht te verliezen; je crois que c'est " cette affreuse histoire de Mr Lardner qui me trotte encore dans l'esprit. " A 11 h. leçon de Seiffert qui me fait un grand speech, me demande pardon " et est tellement triste et nerveux que j'avais grande envie de lui dire " que ce n'était rien, et de le récomforter un peu, mais ayant promis à " Willem d'être sévère je dus me tenir à cela. Pauvre homme j'étais aussi " malade que lui de cette histoire en had wat willen geven indien het niet " ware gebeurd. Après tout, si jamais je me plains de lui encore à Willem, " mon nom n'est pas Caroline et si j'ai quelque sujet de plainte je le lui " dirai plutôt moi-même.

A $4\frac{1}{2}$ j'allai me promener et courus seule pendant $\frac{3}{4}$ d'heures aussi vi" te que possible pour faire plaisir à Maurice. Pendant tout ce temps je " me suis sentie si peu agréablement moralement, non physiquement. Je sen" tais que j'étais tout autant à blâmer que Seiffert et que Maurice a bien " raison de dire que je suis trop libre avec lui. Si je l'étais moins il " n'aurait jamais osé dire ce qu'il a dit et la scène ne serait pas arri" vée et le pauvre homme n'aurait pas eu ce chagrin. Je sentis tout cela " si vivement, que je me jetai à genoux en rentrant pour supplier le Sei" gneur de me pardonner, de réparer tout le mal que je fais par mes fau" tes et de rendre à Seiffert le calme et la gaité. Et à présent je me
1339 " sens si calme et si heureuse après ma prière que je suis sure que le " Seigneur veut m'exaucer. Oh que font les personnes qui ne prient pas et " qui ne remettent pas à Dieu tous leurs fardeaux et leurs peines? Comment " peuvent-ils en porter le poids tout seuls ?"

Ik herinner my niet meer welke onbeschoftheid Seiffert aan Lore had gezegd, ook niet waarover het liep, maar ik geloof niet dat het de muziek betrof, daar Lore het zich dan niet zou hebben aangetrokken en zich zeker niet by Willem zou beklaagd hebben, daar Seiffert dikwerf lomp was by het lesgeven en aan Lore op dikwijls grove wijze aanmerkingen maakte en zy het alleronaangenaamst vond als S. slaperig was onder de les en haar maar liet spelen of, zoals zy het noemde, liet knoeien zonder iets te zeggen. Ik weet my echter best te herinneren dat toen ik hoorde wat S.zich had durven permitteren, ik woedend was en hem zeide dat wy geen goede vrienden konden blijven tenzy hy Lore excuus vroeg en zich in 't vervolg van dergelijke grofheden onthield. De enige verschonende omstandigheid was dat hy met Cees Hartsen, met Willem en Hendrik en met Piet Six te veel als frère en compa-

gnon omging en zich met ons allerlei vrijheden veroorloofde. Zo was ik eens niet weinig geërgerd toen ik ontdekte dat hy, op Hilverbeek met my
1340 logerende, de vrijheid had genomen in myn kamer te komen, myn kleine agenda te openen en daarin enige hoogst ongepaste en zelfs een vuile aantekening te schrijven. Maria ging ook te familiaar met hem om en 't is waar wat Lore schrijft dat ook zy vrij met hem was, gelijk ik haar onder 't oog had gebracht, en daar Lore zelve erkende indertijd met Cees H. veelte vrij geweest te zyn en dit tot zulke rampzalige gevolgen had aanleiding gegeven, zo was zy nu dubbel bedroefd dat zy die les niet had ter harte genomen en vergeten had dat jonge meisjes met haar leermeesters niet stijf en deftig genoeg kunnen zyn. 't Ongeluk was dat Tante van Loon de lessen van Seiffert niet bywoonde gelijk zy had behoren te doen. Het speet my dat Lore er zo onder leed, zeker meer dan Seiffert, want deze heeft zich later nog wel meer grofheden tegen haar veroorloofd, zonder dat zy er meer over durfde klagen.

" Zondag 9 Dec. Gisteravond was ik by Mica, maar in gedachte was ik
" by Cees, waar Ernst L.speelde. Ik benijd Mevr.Hartsen die alle dagen
" mooie muziek kan horen zonder haar huis te verlaten, en ik geloof dat
" ik er in haar plaats meer van zou genieten dan zy doet."

(Hierby tekende ik in Lore's journaal aan:"Mevr.Hartsen komt nooit luisteren aan en het eeuwige studeren en pianospelen verveelt haar ontzettend.)

Indien Lore met een pianist als Cees getrouwd ware, zou zy waar-
1341 schijnlijk even als diens vrouw Eveline haar nood geklaagd hebben dat Cees van het kantoor thuiskomende niet naar haar omkeek, maar terstond de piano opende om te spelen.. Lore vervolgt haar journaal: Niet naar de
" kerk. Ik had by Jamieson willen gaan maar Agnes en Maria verkozen
" thuis te blijven en toen moest ik het ook wel doen."

Lore wist dat ik gaan zou en durfde nu niet gaan uit vrees van met my te moeten teruglopen, alsof wy dit, niet geëngageerd zynde, niet als ~~niet~~ als neef en nicht hadden mogen doen. Die vrees voor haar moeder was absurd. Zy had het immers niet behoeven te vertellen, maar het ongeluk was dat zy het in haar oprechtheid niet had kunnen verzwijgen.

1342 "'s Avonds komt Hendrik en zegt my dat hy met Maurits de Meer omge-
" wandeld heeft en dit doet my heel veel pleizier. By Tante Cateau omdat
" ik gehoord had dat zy alleen was. Tante vond het jammer dat zy het
" niet bytyds geweten had, om M.te kunnen waarschuwen.

"Maandag 10 Dec. Seiffert komt Maria les geven en ik tracht heel
" vriendelijk met hem te wezen to make up for my scolding. Hy was intens
" beleefd en dus zyn wy weer goede vrienden. Om 1½ met Maria by Tante
" Henriette om over de pantoffels van M. te spreken. Zy was op het punt
" van uit te gaan en de vigilante van Mevr.Hodshon kwam haar spoedig ha-
" len. Nochtans had ik de tijd om haar alles te zeggen wat ik moest ver-
" tellen, maar M. dien zy niet roepen, kon niet bytyds komen zodat ik hem
" niet meer zag. Hy vertrok te 4½ naar Alkmaar. Poor boy, it is so cold
1343 " to-day! Ik verlang naar zyn terugkomst en houd er niets van dat hy weg
" is. By Dje om arrangementen te maken voor haar diner van Woensdag."

1344 De reden waarom ik Lore niet zag toen zy by Mama was, bestond hierin dat ik my juist kleedde toen Mama my riep en toen ik 5 min. later beneden kwam was Lore al weg. Zy durfde natuurlijk niet even op my wachten, zelfs niet nu Maria er by was. De reis naar Alkmaar was koud, want de boot moest zich door het ijs een weg banen. Ik logeerde by van Haanen in een ijskoude kamer en moest my de volgende ochtend met ijskoud water behelpen.De volgende dag keerde ik via Haarlem per diligence terug, maar die tocht tot Amsterdam duurde 5 uur, zodat ik pas te 7 uur 's avonds thuis kwam en terstond aan Lore myn behouden terugkomst meldde.
Woensdag raadpleegde ik de suikermakelaar Zimmerman die my boeken beloofde en Dumas "Raffinage du Sucre" meegaf, waarin ik een paar uur studeerde, nadat ik een advies geschreven had over een kwestie van beslag.
1345 Te 5 uur diner by Insinger met Lore. De keuze van spijzen trof my omdat er buiten Lore en my niemand at als Maria,Sylvia en Jochem Rendorp, maar later vertelde Lore my dat Henriette, my willende onthalen, haar had gevraagd welke my favorite dishes waren. Na het eten lokte Insinger Lore uit de kamer om haar eengroot geheim te zeggen, en daarna vroeg Henriette my of ik even beneden wilde gaan zien of het gas al in de kamer van Insinger brandde. Ik begreep dat ik daar met hem en Jochem een sigaar moest gaan roken en daar ik dit na een diner met Lore nooit deed teneinde by haar te kunnen blijven, zo antwoordde ik dat ik liever boven by haar bleef indien Henriette my dit vergunde.

Daarop hernam Henriette:"Jawel!" en ging zy de kamer uit. Een ogenblik later kwam zy terug en stelde zy my de vraag duidelijker voor, namelyk of ik een weinig met Lore alleen beneden wilde zyn. Dat was zulk een onverwacht pleizier dat ik van blijdschap nauwelijks antwoordde en naar beneden stoof, waar ik Lore én Insingers kamer vond. Ik was toch boos op myzelven dat ik Henriettes eerste vraag niet terstond begrepen had, en dacht:Wat zal zy my een onhandige lover vinden! En toen had ik met Lore dolle pret.

1346 Ik zond aan Lore op haar verzoek enige boeken over Willem de Zwijger, te weten de eerste twee delen van de Archives de la Maison d'Orange Nassau, de eerste twee delen van Mr Groens Vaderl.Gesch, de Vaderlandse Zangen, de Apologie du Prince d'Orange en de Oorsprong der Nederl.vlag.

'SAvonds zag ik Lore by Mevr.van Lennep en vertelde zy my tot myn blijdschap dat zy evenmin deze winter in den Haag als aanstaande zomer by Mevr.Munter zou gaan logeren, terwijl ik haar mededeelde dat ik by het doen van gymnastiek myn voet had verzwikt.

Ik heb nog nooit verteld dat ik, sedert Papa lid der Staten Gen. was, de Bijbladen, die de redevoeringen bevatten, geregeld las.
Ik at by Mevr.Voombergh met Lore, die 's avonds een polka en haar geliefkoosde Rhapsodie speelde, waarna wy tekeningen van haar Oom Piet bekeken.

18 Dec moest ik myn declaratiën voor reis-en verblijfkosten naar Alkmaar,Hoorn en Haarlem voor de Directeur der Belastingen en die voor
1347 myn reizen naar den Haag inhet belang van het Domein voor dien der Registratie in duplo opmaken, een vervelend en tijdrovend werk. By van Goch kocht ik elf delen van Papa's werken.....

Woensdag at ik met Lore by Mevr.van Lennep; 's avonds wilde Lore absoluut hombre spelen, maar haar tante beval haar met my te blijven praten.

1348 Ik vernam dat Anna Pauw alles behalve gelukkig was omdat haar man met iedereen charmant was behalve met haar, (zy waren pas 4 maanden getrouwd). Zondag 30 Dec woonde ik de doop by van Hendriks eerstgeborene door Ds van Marken in de Amstelkerk, na de vorige avond in de voorbereiding by Chavannes gekerkt en Zondagochtend van 10-1½ de bediening van het Avondmaal door Ds Mounier bygewoond te hebben, ik zeg drie en een half uur lang ofschoon er slechts drie tafels waren, maar Mounier had dezelfde fout als de meeste predikanten, namelijk die van de bediening door een lange preek te doen voorafgaan en aan elke tafel lang te bidden en lang te praten, zodat alle stichting werd weggenomen. Ik herinner dat Elout, die de doop bywoonde, zeer gesticht was toen de koster hem zeide dat hy het byzonder trof daar hy nu de langste predikant kon horen, ter-
1349 wijl 's ochtends de kleinste gepreekt had. Van Markens preek was hoogst onbeduidend.

Maandag 31 Dec studeerde ik weer voor de suikerzaak en kwam de Heer Janssens my voor rookvlees bedanken, dat ik hem had gezonden. Ik at by Piet Six met Cees en Seiffert, die onverdragelijk was en zich 's avonds oneerbiedig over Lore uitliet, zodat myn bloed kookte. Toen ik,om aan myn drift niet toe te geven, de kamer verliet, liep Seiffert my na en vroeg hy my excuus.

Aan het slot van myn kleine agenda van 1855 schreef ik onder meer: Droevige Verschijnselen. Engeland, het eerste Prot.land der wereld, steeds onze bondgenoot, schoon het ons dikwerf verried, toont in de oorlog met Rusland zyn nietigheid, zyn gemis aan kracht en zyn onvermogen. In de even schandelijke krijg met de Boeren, die in Oct 1899 aanving en nu, Mei 1901, nog steeds voortduurt, zyn dezelfde verschijnselen zichtbaar.

In Nederland wordt de Bijbel vertaald door mannen als Kuenen en Dozy, die niet aan de Godheid van Christus geloven, en door tekstvervalsing en verdraaiïng een Christus willen geven die niet meer is dan een buitengewoon man. Voorts moeten alle onkiese uitdrukkingen uit de Bijbel geweerd worden, en de wonderen geschrapt, zodat het een boek zonder ziel en leven zal zyn. Kuenen te Leiden maakt van de Christus een
1350 charlatan, en Prof de Vries geeft aldaar college over het Evangelie in het Gothisch en vertelt o.a. dat de bruiloft te Kana een dronkemanspartij was, waar het dus zeer gemakkelijk was wijn binnen te smokkelen en zodoende de gasten te doen geloven dat het water wijn geworden was.

Thorbecke creëert een Akademie van Wetenschappen die het Kon.Ned. Instituut moet vervangen en in welks program te lezen is dat genie niet in aanmerking komt en dichters dus niet benoemd worden. Dus geen da Costa, ofschoon hy een historiekenner, schrijver en criticus is, kennelijk uit vijandschap tegen het Evangelie, maar zeer inconsequent wel Papa, hoezeer deze bovenal poëet, toneel-en romanschrijver is.

Vele leden van het oude Instituut worden gepasserd als ter Haar, Halbertsma, Scholten en van 's Gravenweert, die 35 jaar lid van het I. was. Beets wordt wel benoemd, misschien evenals Papa op last des Konings. Onder de buitenlandse geleerden treft men geen enkel archaeoloog aan, geen Numismaat, geen Alex.von Humboldt.

1351 Napoleon III, een avonturier, wordt ridder van de kousenband, en Koningin Victoria bindt hem die zelve geknield om.

Prof van Hengel leert dat de Uitstorting des H.Geestes op het Pinksterfeest te Jeruzalem niets meer betekende dan dat de apostelen nu met meer vrijmoedigheid over hun, zy 't ook dikwijls ongerijmde, opinie en hun dwaas geloof aan de opstanding van de Rabbi van Nazareth durfden uitkomen.

Ik neem nu Lore's journaal weer op: " Djé ontmoet, die my al de " favorite schotels van M.vraagt. Ik verbied haar een podding te geven, " maar zy zegt dat haar keukenmeid niets anders weet te maken. Ik bid en " smeek dus tevergeefs. De sneeuw joeg my naar huis. Ik laat van ochtend
1352 " vuur aanmaken, en het bevalt my zó goed dat ik die grap elke ochtend " denk te hebben. Met een paar turven is de kamer warm."

Ja ! warm genoeg voor Lore, maar ieder ander zou op dat zolderkamertje bevroren zyn. Lore had echter destijds zulk een kolom van warmte by zich dat haar zusters zich van tijd tot tijd tegen haar rug kwamen verwarmen. En hoe dikwijls heb ik later op Bantam de deur van haar boudoir moeten sluiten omdat zy die liefst open liet. Flanel droeg zy niet en eerst toen zy in 1881 in Marienbad was, schafte zy dunne velletjes aan, des crèpes de santé !

1354 "Woensdag 12 Dec. Eerst gestudeerd, toen les van Seiffert, die ui- " terst beleefd is en my toch goed myn fouten aanwijst. De sneeuw belet " my uit te gaan; ik kan dus nu myn japon verstellen. Musik leest ons " uit de Ilias voor. Om 5 uur met Maria en Sylvia naar Djé. Maurits was " er al; even later komt Jochem," (Natuurlijk weer die vervelende, alomtegenwoordige fatterige Jochem!)

"Donderdag 13 Dec By Saar, die nogal ongerust is over haar kind en " zeer zenuwachtig. Tante Cateau, Oom en Mca van Loon, Jan Corver en.... " Jochem aten by ons en 's avonds speel ik met Mama, Oom en ....Jochem." (Het zou jammer geweest zyn, schreef ik erby, als je vandaag niet van Jochem genoten had.!)

1355 "Vrijdag 14 Dec. Het dooit en regent en 't is glad. Ik tracht de " pantoffels op het laken te tekenen, maar daar de lap te klein is, ge- " lukt het niet. Ik trek naar Latour, viel byna op de Botermarkt en te- " ken de pantoffels met Mietje's hulp op een andere manier. Naderhand " komt de Digue (Juffr.Dijkers) en span ik op. By Tante Cateau, geen " gemakkelijke visite, daar zy my absoluut morgenavond wilde hebben met " Maurits, die zy reeds gevraagd had, maar ik weigerde pour des raisons " à moi connues, en bleef weigeren ofschoon zy zeer pressant was en ein- " delijk knorrig werd. 'sAvonds mooie lezing van da Costa over Willem " van Oranje. M. zie ik maar een ogenblik en verzoek hem voor Woensdag " by Tante Voombergh. Mevr.Hartsen komt met my praten, ce qui me plonge " dans l'étonnement.

1356 "Zaterdag 15 Dec.Mausje stuurt my de boeken die over Willem I han- " delen en daar het een regenachtige middag is lezen Agnes en ik de eer- " ste 60 bladz.uit de Archives de la Maison d'Orange Nassau. Ik laat be- " let vragen by Conny voor vanavond, maar zy antwoordt dat zy my liever " een andere avond ontvangt en daarop besluit ik toch maar naar Tante " Cateau te gaan to make up for my rudeness of yesterday night, et ne " pensant pas du tout que je verrais Maurice. Tante C.is heel blij van " my te zien en wil absoluut iemand zenden om M.te halen, prétendant que " ce serait traitreux pour lui si je suis là seule chez elle; je m'y " oppose naturellement, mais à 8½ arrive Willem van Lennep et là dessus " ma tante l'envoie tout de suite à la chasse de son frère, qui arrive " quelques instants après."

"Zondagmiddag by da Costa, daarna in Ezechiël gelezen, 's avonds " het Wilhelmus en een en ander over Marnix overgeschreven. Jan komt en " wy praten eerst over de kinderen, wier kindermeid hy tegenwoordig is,
1357 " daarna over fortuinen en over de vraag of het goed is om in gemeen- " schap van goederen te trouwen; hy vindt het verkeerd. Eindelijk werd " de conversatie interessant en opent Jan schatkamers van geleerdheid en " ons vertellende wat hy aan zyn scholieren van het Seminarium vertelt.

Ten einde te voor komen dat de toekomstige godsdienstonderwijzers en evangelisten uitsluitend door moderne onderwezen werden, hadden enige heren een Seminarie geopend, waar o.a. Jan van Loon, da Costa, Ds.Schwartz en de Heer James Teding van Berkhout in verschillende vakken onderwijs gaven. De evangelist Geel was een der scholieren.

Lore vervolgt: "Enige punten wil ik hier noteren. In de laatste tijd hebben twee Engelsen het Chaldeeuwse spijkerschrift ontcijferd, en by de opgravingen te Babel en te Ninevé heeft men belangrijke zaken ontdekt. Daniël vermeldt dat in de nacht waarin Cyrus Babel innam, Koning Belsazar gedood werd. Herodotus schrijft dat Nabonidus destijds koning was en niet in Babel, maar in een vesting naby de stad leefde en dat Cyrus hem niet doodde, maar hem het leven en een pensioen schonk. Er bestond dus tegenspraak en er ontstonden twee partijen: de gelovigen om de Bijbel, de ongelovigen om Herodotus gelijk te geven. Eerst nu heeft men echter ontdekt dat er destijds twee vorsten te Babel regeerden, dat Nabonidus zich zyn zoon Belsazar als mederegent had toegevoegd en zich op hem had verlaten. By het herlezen van Daniël 5 ging
1358 aan Jan opeens een licht op.In het 7de vers staat dat de Koning aan hem, die het geheimzinnige schrift ontcijferde, niet alleen eer en heerlijke kleding beloofde, maar tevens dat hy de derde bewaker in het Koninkrijk zal zyn. Ofschoon dus de Bijbel nergens gewag maakt van Nabonidus, bewijst dat woord derdedat er reeds twee heersers in Babel waren. Ook heeft men ontdekt dat Semiramis niet zo ver in de grijze Oudheid leefde, maar de vrouw was van Koning Phul, dezelfde die zich op de prediking van Jona bekeerde.

"Ook is Sanheribs portret ontdekt, waar hy op zyn troon zit en Lachis belegert, terwijl mannen met grote neuzen, die men terstond voor Joden herkent, voor hem staan. Al wat Jan ons vertelde omtrent de uittocht der Israëlieten uit Egypte, de veelkleurige rok van Jozef, de bezwaren van Voltaire, waren hoogst interessant.

Maandag 17 Dec. Gelezen voor Agnes tot 12½, na het dejeuner leest zy my voor tot 2 uur en teken ik het patroon van de pantoffels twee keer, waarna ik uitga en my by Mimi van Boetzelaer amuseer omdat Mevr. my zoveel van Mr Forstner vertelt. Diner by Tante Voombergh,heel pleizierig. Visite by Jan en Constance (die ook in de Doelenstraat woonden vlak naast het huis harer moeder met een communicatiedeur in de zijmuur.) C'était la première visite que nous faisions ensemble Mausje et moi et cela m'amusa beaucoup. Après on nous dispensa de jouer et nous pûmes causer et regarder l'Album de mon Oncle Pierre ensembles.

1359 "Dinsdag 18 Dec. Veel gedacht over hetgeen wy gisteravond besproken hebben. M.zei dat hy geen marteling zou kunnen verdragen en in zulk een geval zyn geloof zou afzweren. Dit maakte my eerst zeer treurig omdat wy de Heer toch bovenal moeten liefhebben en niets ter wereld ons moet kunnen scheiden van Zyn liefde. Ik had my altoos verbeeld dat ik wel standvastig zou blijven en dat ik liever alles zou ondergaan dan myn Heiland te verlochenen, maar by enig nadenken week myn droefheid, want ik begreep dat Maurits dat gezegd heeft, denkende aan zyn eigen kracht en wetende hoe weinig hy kan verdragen. Wanneer ik nu echter bedenk dat de Heer gezegd heeft: "Myn kracht wordt in zwakheid volbracht," en Paulus:"Wanneer ik zwak ben dan ben ik machtig!" zo vertrouw ik dat Mausje, indien hy maar daaraan vasthoudt, wel de nodige kracht zal krijgen om vervolging te lijden om des Heren wil. En ik, die my verbeeld wonderen te kunnen doen voor myn dierbare Jezus, zou wel evenals Petrus diep kunnen vallen en beschaamd worden. Daarvoor behoede my Gods genade !"

"Vanochtend gelezen voor Agnes en van 1-3½ met magnesia het patroon op het laken getekend, hetgeen niet gemakkelijk was. 'sAvonds by Louky met Anna van der Vliet. Het was heel pleizierig en het kindje heel aardig."

1360 "Woensdagmiddag met Mama kraamvisites by Louky opgewacht een uur lang. Gegeten by Tante Cateau met Maurits ,Willem en Leonard Beels. 'sAvonds wilde ik kaart spelen, maar dat mocht niet.
Donderdag 20 Dec. Agnes leest my voor, maar de gehele dag verlies ik, hetgeen my knorrig maakt, daar ik op die manier myn pantoffels niet klaar krijg. Eerst visites, toen met Mama uit en nu is het 5 uur en om 7 uur moet ik naar Mevrouw Borski tot 10 uur."

1361 "Vrijdag 21 Dec. Van 't ontbijt tot het eten aan de pantoffels gewerkt, de fuchsia's en de ranonkels gemaakt. 'sAvonds by da Costa. Naast Mevr. Hartsen gezeten, die my zeide:"Kom je naast my? Je tâcherai de me faire bien petite."

" Zaterdag 22 Dec. Eerst gestudeerd, naderhand Seiffert die my het
" concert van Hummel meebrengt. Hy slaapt naast de piano en let niet op.
" Dit maakt my knorrig, maar daarvan had ik later berouw want denkelijk
" was hy gepreoccupeerd, hetgeen licht gebeuren kan."

Dit is waar, maar gedurig klaagde Lore over Seifferts slaperigheid, en daar hy ook aan Maria 5 uur 's weeks les gaf en dus 8 in 't geheel, en op die wijze veel geld verdiende, had hy zich wat meer moeite moeten geven.

1362 " 's Middags visites, o.a. by Saar. Tane gaat by Keejet Labouchere
" de post waarnemen van gouvernante van Anna en Gratia, ce que j'admire
" excessivement. 'sAvonds by Tante Professor, waar M.ook komt. Ik slaap
" nu alleen boven omdat Anna naar beneden is verhuisd. I think it mighty
" ~~by~~ comfortable en sluit de deur harer kamer goed dicht."

Anna was een onrustige buur 's nachts, daar zy dikwijls opstond, licht opstak en haar deur opende.

"Zondag 23 Dec.Slecht weer en heel glad. Wy blijven allen thuis,
" maar trekken 's middags te 2½ naar de Chapel, waar behalve wy (Agnes,
" Maria en ik) nog 3 heren en 4 dames waren, zodat de arme Jamieson ons
" zeide dat hy verder de kerk maar sluiten zou indien er niet meer men-
" sen kwamen. 'sAvonds geen piano gespeeld omdat ik het te koud had."

Ik ging nu en dan in het huis van Saar op de Heerengracht piano spelen, maar in die kamer werd niet gestookt, hetgeen voor zulk een in-
1363 strument heel slecht is en dan werden myn vingers, die toch al stijf waren, blauw van de kou. De kamer lag op het Noorden !

"Maandag 24 Dec. De gehele dag thuis gezeten en aan M's pantoffels
" gewerkt: de korenaren, ericas, enige bladeren en viooltjes. Agnes leest
" my tot 11 uur voor en daarna praten wy nogal intiem. Zy vertelt my
" veel van haar verborgen leven en dit interesseert my zeer. Je trouve
" qu'elle est devenue beaucoup plus aimable qu'autrefois et qu'elle fait
" de grands progrès; pourvu qu'Anna Luden ne revienne pas trop vite,
" puisque je redoute son influence.

1364 "Dinsdag 1e Kerstdag. Verhinderd van naar v.d.Goot te gaan omdat Ma-
" ma en Agnes te laat beneden kwamen. Dus by Jamieson.

"Woensdag 2de Kerstdag. My verslapen en dat zó onaangenaam gevonden
" dat ik my voorneem in 't vervolg wat vroeger op te staan. Gekerkt by
" Boucher en naast Saar gezeten. Preek over Gloire soit à Dieu dans les
" lieux très hauts etc. Krachtig en mooi, maar naar myn smaak wat teveel
" redeneringen en te weinig voor het hart. Si l'on doit parvenir à ai-
" mer Dieu à force de raisonnement je crois que l'on n'y parviendra pas
" facilement. Maurice vient déjeuner et nous restons causer dans la cham-
" bre à diner, où d'abord le domestique et ensuite Anna et Mad.Boucher
1365 " viennent nous interrompre. Voilà donc de nouveau ces deux jours de No-
" ël écoulés, jours qui auraient dû me transporter de bonheur et de re-
" connaissance à cause de cette immense bénédiction du Seigneur, dont
" nous célébrons le souvenir. Hélas! c'est si triste à dire mais j'ai
" eu tant de peine à sentir la moindre parcelle de reconnaissance. J'ai
" prié le Seigneur de me donner de me réjouir de coeur et d'âme de la
" naissance du Sauveur, mais je suis restée froide et indifférente. Il
" m'est si difficile om gelukkig en dankbaar te zyn, ik zou byna zeggen
" op commando, en voel dikwijls het minst feestelijk als ik zo'n feest
" vier. Dit is echter heel verkeerd en ik hoop en bid God dat ik de vol-
" gende feesten meer doordrongen moge worden van de liefde welke Hy ons
" betoond heeft.

"Donderdag 27 Dec. de gehele dag thuis gebleven en niets gedaan
" dan werken, bladeren,steeltjes en viooltjes. Ik heb ze byna af.

1366 "Vrijdag 28 Dec. Gewerkt tot 1½, toen kreeg ik zulk een zwaar hoofd
"(ik was sinds Dinsdag niet uitgeweest) dat ik uitging om visites te ma-
" ken, maar ik vond niemand thuis en speelde daarom van 3½-5. Te 7½ naar
" Jan, die 40 is geworden. Er kwamen meer mensen dan ik dacht, Maurits
" bracht my myn flacon terug en bedierf my als naar gewoonte door my die
" opnieuw met Eau de Portugal gevuld terug te geven.

1367 "Zondag 30 Dec. Om 5 uur naar de Amstelkerk. Onbeduidende preek van
" van Marken, maar mooie doop. 'sAvonds by Hendrik, Mausje was er al.
" Pleizierige avond. Je me sens fatiguée et éprouvée,probablement à cau-
" se des différentes émotions de la journée. Il me semblait que c'était
" mon enfant qu'on baptisait ce soir et je sentais avec Louk le grand
" bonheur mais aussi le sentiment de grande responsabilité qui pèse sur
" elle et sur Henri par rapport à cette âme qui leur a été confiée.

"Maandag 31 Dec 1855. Te 4 uur waren myn pantoffels af; de vergeet-
" mynietjes,bladen en stelen. Ik ben blij dat er nog tijd is voor het
" opmaken. Van myn plan om naar de kerk te gaan afgezien.

"En nu is een geheel jaar weer voorby, gekenmerkt door menigvuldige
" zonden en overtredingen, maar tevens door oneindige zegeningen en on-
" verdiende weldaden.

"Heer! leer ons alzo onze dagen tellen dat wy een wijs hart be-
" komen !"

1368

1 8 5 6

Te beginnen met het jaar 1856 heb ik een uitvoerig journaal gehouden en dit volgehouden totdat ik de 17de Oct. tot subst.Officier te Nymegen benoend werd en dus tevens publiek geëngageerd. Van die dag af tot Dec kon ik dagelijks met Lore verkeren en hield dus myn journaal evenmin by als Lore, wat my nu zeer spijt, daar ik my van die tijd niets herinner. Van Dec '56 tot ons huwelijk 3 Maart '57 schreef ik myn journaal weer met uitzondering van de tijd dien ik weer met Lore doorbracht namelijk van Kerstmis '56 tot 7 Jan '57, maar van onze bruidsdagen, ons huwelijk, onze honeymoon trip en van het eerste jaar van ons huwelijk heb ik helaas geen dagboek gehouden en dit spijt my bitter, omdat ik my ook van die gebeurtenissen en die tijd byna niets herinner. Lore schreef evenmin iets op. Ik hoopte uit brieven het een en ander te kunnen aanvullen, maar dit mislukte.

Het jaar 1856 was voor ons een heel ongelukkig jaar, althans de eerste negen maanden. Lore werd al zwakker en zwakker totdat zy de kuur in Driburg moest doen en ik had my van lieverlede zó overspannen en overwerkt dat ik de 4de Juni het land moest verlaten, eerst naar Parijs om myn ontwrichte polsen te laten genezen, daarna naar Laubbach waar de koudwaterkuur my meer kwaad dan goed deed en myn zenuwgestel zeer leed, en eindelijk tot 9 October naar Weilbach, een zwavelbad dat my hoegenaamd niet dienstig was.

1369 Zo waren Lore en ik dus 18 weken gescheiden en ik behoef u niet te zeggen hoezeer wy daaronder leden. Lore werd aldoor zwakker en bleker, zó dat zelfs haar moeder het begon te bespeuren en in een briefje aan Agnes de hoop uitsprak dat ik een post mocht krijgen, opdat wy zouden kunnen trouwen. Maar toen ik eindelijk in October de lang gewenste post kreeg en ik nu hoopte zo spoedig mogelijk te kunnen trouwen, begon het oude liedje weer en vond Tante v.Loon dat daarmede geen haast behoefde gemaakt te worden, en zo moest ik myn dagen nog in eenzaamheid in Nymegen slijten, dagen, die my eindeloos lang toeschenen en enigermate hadden kunnen verzacht worden, indien Lore by W.Singendonck had mogen logeren, maar ook dit werd evenals door Tante v.L. geweigerd. Eindelijk toen wy Bruid en Bruidegom werden, moest ons huwelijk nog worden uitgesteld en moest ik nog 8 dagen alleen in Nymegen doorbrengen, totdat ik nach heissem Kampf, gelijk Thumm het uitdrukte, myn liefste de myne mocht noemen. Van haar getuigde Thumm:"Sie ist das edelste Kind das ich je kennen gelernt und aus Tausenden würde auch ich sie gewählt haben."

1370 Dinsdag 1 Januari. By Jamieson en met Henriette Insinger naar huis gelopen, met wie ik zo lief mogelijk ben. Visite by Grootmama; het kind van Kees en Sofie, Jacob, trekt een kop chocolaat over zyn gebordeurde jurk. Visite by Tante van Loon, wie ik een derde schoonzoon toewens. 'sMiddags maak ik nog meer nieuwjaarsvisites en vond ik Lore met Maria en Thumm by Mevrouw Carteau, hetgeen Maria deed zeggen dat het laf was ze na te lopen. Ja met de van Loons was het moeilijk zee te bouwen. Nu eens was het gebrek aan empressement, dan weer te veel. Ik zeide iets liefs aan Thumm, want hiervan maakte ik toen een studie. Mevrouw Hartsen die ik op straat ontmoette, wenste my een post van f.3000,-toe. Met
1371 Lore at ik by Grootmama en week ik niet van haar zijde. Lore zeide my o.a. dat haar moeder haar heden had gezegd dat zy nog wel van my afkon, hetgeen my pijnlijk aandeed.

= de grootvader van Margreet. Bep

Lore schrijft in haar journaal: 1 Jan. Tegen 1 uur komt M.een ogen-
" blik, later zyn vader die my een zoen geeft, zonder een woord daarby
" te voegen, la seule démonstration qu'il m'ait jamais faite. By Tante
" Professor gegeten en my daar zeer goed geamuseerd. De koffytafel valt
" om en Tante houdt zich magnifiek.

1372 Willem Borski komt my zeggen dat hy niet naar Seiffert durft gaan, omdat deze een kamer in de Kerkstraat heeft, en hy vreest door dáár te komen zyn reputatie te verliezen !

1373 Zondag 6 Januari. Myn verjaardag ! Onbeschrijflijk gelukkige dag. Van pleizier had ik 's nachts niet kunnen slapen. Papa feliciteert my, maar Willem vergeet het. Te 9 uur krijg ik een doos van Lore met de pantoffels, haar journaal van 1854 en een allerliefste brief. Ik ga naar de Chapel, maar zie Lore niet en by 't uitgaan zegt Agnes my:" C.a mal au " doigt, c'est pourquoi elle n'y est pas." Ik loop met haar terug en zy zegt my:"Ik ga naar Hendrik en jy komt vast by ons." - "Neen, ik ga weer " naar huis, want daar ik haar heden middag zie, geloof ik dat het beter " zal gevonden worden als ik nu niet kom." - "Zo," hernam Agnes," je be-
1374 " hoeft voor myn pleizier niet naar haar toe te gaan, maar ik vind het " niet erg geëmpresseerd." Ik sprong op en had een schrikkelijke impertinentie op de lippen, maar ik dacht aan Lore, bedwong my, zweeg en gaf Agnes de hand, waarna ik naar de Herengracht liep, waar Maria my toevoegde:"Je ne sais au monde pas ce que tu viens faire chez nous." Ja het waren lastige zeeschepen die van Loons en men wist nooit hoe te handelen. Ik vond Lore met de verbonden vinger; zy bedierf my opnieuw door my een medaillon te geven met een vlok van haar haar erin. Tante kwam binnen en wy aten koningsbrood, terwijl zy van Oom vertelde, hetgeen ik heel pleizierig vond. Anna en Tane vergaten my te feliciteren wat my voor Lore speet. Maria engageerde Tante met haar uit te gaan, maar deze draalde, waaruit ik afleidde dat zy wachtte totdat ik vertrokken zou zyn. Ik ging dus heen en liep by Cees op, die ook vergat my te feliciteren. Hy speelde voor my het Allegro uit Hummels concert, waarna wy de Weesperzijde opwandelden.

Thuiskomende vond ik nog drie cadeaux, een broodmand van Tante Hodshon, een bougeoir van Tante Keetje Röell en een chubb van Hendrik en
1375 Louky. Dit laatste cadeau beschouw ik als een goed voorteken, want nu ik een trommel heb zullen de fondsen spoedig volgen. Lore kwam te 5 uur te voet en bracht my nog een cadeau mee van Hendrik en Louky, namelijk een flacon. Herman kwam na het dessert en toen Hartsen en hy te 7 uur vertrokken, nam ik Lore twee verdiepingen hoog naar myn kamer mee, waar zy nog nooit geweest was. Het was delicieux, ik was zo gelukkig ! Wy speelden quatremains en Lore zegt dat het wel gaan zal. Beneden komende vertelt Lore my dat zy Oom Piet te logeren gevraagd heeft tegen dat wy een eigen huisje hebben, wat ik vervelend vind omdat hy zo moeilijk is, waarop zy zegt dat ik Thumm heb geïnviteerd, maar een arme Duitse gouvernante is gemakkelijker dan een heer die zyn eigen zin volgt. Te 10½ wordt Lore door de palfrenier afgehaald. Waarom mocht ik haar niet thuis brengen?

1379 In Lore's brief voor myn verjaardag schrijft zy o.a.:" Het paar " pantoffels dat ik hierby voeg moet je veel dragen omdat ik ze voor " jou heb gemaakt, maar nu moet je my niet zeggen dat je ze lief vindt, " want dat is onmogelijk. Ik ben zo knorrig over myn cadeau dat ik byna " lust heb om te huilen. Toen ik het plan vormde om ze voor je te ma- " ken, wist ik eerstens niet dat zijde op zulk dik goed inzakte en dat " de chenille byna niet te bewerken was, ten tweede dat ze zo affreux " zouden opgemaakt worden. Ik had het werk verleden Maandag af en toen " was het waarlijk nogal lief, daarop bracht ik het by je schoenmaker " omdat die je maat heeft, en nu zendt hy ze my zo lomp en zo lelijk " terug dat ik er compleet bedroefd over ben. De zolen zyn zo dik alsof
1380 " ze voor modderschoenen moeten dienen, en van binnen zien ze er ook zo " weinig netjes uit. Het spijt my verschrikkelijk lievert; ik had je zo " gaarne wat beters en wat mooiers gegeven. Nu moet je maar naar de in- " tentie en niet naar de uitvoering zien en die monsters veel dragen " for my sake.

Lore schrijft in haar journaal op die datum van 6 Jan. Mausje is " jarig. Ik zend hem de pantoffels heel vroeg maar ga niet naar de kerk
1381 " om myn vinger te kunnen pappen. M.komt te 12½ en was teleurgesteld dat " ik niet met hem in de kerk was. Indien ik geweten had dat het hem zo- " veel kon schelen zou ik toch gegaan zyn. Hy vindt de pantoffels lief " en de lelijke zolen naar zynsmaak, wat my veel pleizier doet. Gegeten " by zyn ouders met Saar en haar man. Herman komt op het dessert et je " fais des invitations à la ronde au grand scandale de Maurice. Etonne- " ment de Hartsen en entendant que je n'ai pas envie d'être riche; cela " m'amuse. "

" Ik kreeg de boon uit het Koningsbrood, hetgeen hen allen doet
" denken dat ik dit jaar koning/ging van het feest zal zyn. Ik hoop dat
" de toekomst zal leren dat zy geen ongelijk hebben."

1382 Dinsdag 8 Januari was David jarig. Ik nam van $1\frac{1}{4}$ tot $4\frac{3}{4}$ by Lore pianoles. Zulk een pleizierige les had ik nog nooit gehad. Zy is veel strenger dan Seiffert en toch altijd zacht en indulgent. 't Is overheerlijk. Eerst gammes heel langzaam. Ik houd myn handen slecht maar de linker het best. Toen vingeroefeningen, gammes chromatiques en études van Czerny. Ik kan de akkorden niet grijpen. Sonate van Diabelli; Lore teekent er de vingerzettingen by, hetgeen Seiffert vergeten had. Eindelijk de quatremains. 'sAvonds by Seiffert die de vingerzettingen ontdekt en my daarop zeer attent les geeft. Hy wil zich van kant maken omdat Juffr.Sch. hem gezegd heeft dat zy veel van hem houdt maar hem niet durft trouwen, en hy toch veel van haar moet blijven houden. Later by Jan Corver, die my de fondsenhandel uitlegt.

Woensdag sprak ik met Bertus Kruseman, Remonstr.predikant te Nieuwkoop, die veel met Meyboom opheeft en my zegt dat een aandeelhouder in
1383 de Levensverzekering Cees Hartsen liever niet als Directeur benoemd zag omdat hy te veel muziek maakt; is dit niet een waarschuwing voor my om myn werk voor de piano niet te veronachtzamen ? Ik zou zo graag meer studeren om gauw verder te komen, maar op Lore's hoogte kom ik nooit en myn derde vinger is te dik om die tussen de zwarte toetsen te zetten. De Directeur der Levensverzekering was gestorven en de Commissarissen moesten dus een ander voordragen. Nu had de vader van Cees indertijd gestipuleerd dat deze eenmaal Directeur zou worden en de Commissarissen moesten hem dus wel voordragen, maar hy had de naam van teveel aan muziek te doen en daardoor lichtzinnig en slordig te zyn. Nonchalant was hy zeker, maar toen hy eenmaal, na lang gewacht te hebben, benoemd was, legde hy zich met ijver op zyn taak toe en maakte hy zelfs nieuwe sterftetafels, waarvoor hy zyn nachtrust opofferde, daar hy voor die berekeningen eenzaamheid behoefde. Hy werd toen beloond met de ridderorde van de Ned.Leeuw, maar zyn gezondheid was er door geknakt.

Ik reed naar Haarlem om voor de rechterspost te solliciteren, opengevallen door de benoeming van de rechter van Voorst tot president. Een zyner eigenaardigheden was deze dat hy, by het beëdigen van vrouwen als
1384 getuigen haar verzocht de rechterhand onder de linkerborst te leggen in plaats van twee vingers omhoog te steken. De rechter Teding van Berkhout zeide my dat de voordracht al verzonden was, zodat alle hoop ijdel was. Thuis vond ik een pleizierige brief van de Minister van Financiën, die my in alles gelijk gaf. Dit was iets zeldzaams.

Lore schrijft: "En revenant de Louky j'apprends que je suis atten-
" due chez ma tante Voombergh ce soir. Het was niet zo heel pleizierig,
" eerst gepraat, toen ganzebord en daarna gedobbeld; 36 stuivers aan
" dubbeltjes verloren."

Donderdag 10 Jan.pleitte Papa. De vorige avond moest hy zes maal schellen zonder dat de meid opende. Het was $12\frac{1}{2}$, ik was al in bed en Willem was bezig zich uit te kleden; wy hoorden Mama opstaan en op het
1385 koude portaal de meid roepen, die naar gewoonte dronken was en in slaap gevallen. Ik stond op maar Willem stoof de trappen af om de deur te openen.

Mevrouw Willet kwam met grote drukte en angst vertellen dat Kee ziek lag en zy het zonder haar niet langer uithield zodat zy met Bram naar Brussel vertrok; 's avonds telegrafeerde zy dat Kee beter was.

Lore schreef o.a." 'sAvonds by Anna en Hansje Dedel. Mevrouw bleef
" gelukkig by ons, zodat de avond veel pleizieriger was dan ik dacht.
" Zy maken een loterij en ik neem 8 loten, zodat ik nu kans heb enige
" vodden te trekken."

Anna en Hansje Dedel zagen er ontoonbaar gekleed uit. Anna zag er uit als een jongen en liep met blote armen en grote grove zeemleren handschoenen over straat. Mevr.Dedel liep mank en Maria deed haar zo perfect na, dat toen haar eerste kind geboren werd zy terstond aan Lore vroeg of het mank liep, omdat zy dacht dat dit de straf voor haar nadoen zou wezen.

1386 Lore schrijft: "Mary Luden treft naar de soirée dansante by de Heer
" Sillem en robe rose décoltée. Waarom doet zy dat? Zy heet serieux en
" pretendeert niet van uitgaan te houden. De Heer Sillem is geen familie
" van haar, zodat zy niet behoefde te gaan. Je n'aime pas ces inconsé-
" quences et le monde s'en moque. Mais ne jugeons point."

Met Cees de Meer omgewandeld, maar niet heel pleizierig daar hy zó drong dat ik altijd op het gras moest lopen, en hy republikeinse beginselen verkocht, Thorbecke verdedigde, op de rijken schold en een incometax aanprees. Men wist nooit of het hem ernst was dan wel of hy het deed om tegenspraak uit te lokken. Toen hy in een aankondiging van de Heraut,
1387 een door Ds Schwartz geredigeerd blad, de woorden: de Koning Israëls las vroeg hy my:"Wie is dat de Koning Israëls?" Wanneer,zo dacht ik, zal hy zich toch bekeren? Hy werd elk jaar slechter. En het heeft Jaren geduurd eer hy zyn hart aan de Heer gaf. Het waren vooral Gunnings geschriften die hem de ogen openden. Toen een onzer kinderen Lore een der laatste jaren van haar leven met hem plaagde, en zy zich al niet meer verstaanbaar kon uiten, riep zy niet anders uit dan het woord "Slecht!" en toen dacht ik by myzelven:"Ja, destijds was hy slecht en toch zou je je hebben laten verleiden om hem te trouwen indien Anna Voombergh my had aangenomen."

Papa knort de knecht. Dat gebeurde hem nooit, in elk geval zó zelden dat hy er zelf beschaamd over was en hem excuus vroeg.

1388 Aan tafel vroeg Papa my of ik f.300,- aan Tante van Loon wilde brengen, Ik liep 's avonds te 7 uur in een sneeuwbui naar de Herengracht, hoorde op de trap piano spelen en zag, toen ik de deur der zaal opende, dat Lore voor Kee van Weede de Rhapsodie speelde en my niet zag. Eindelijk keek zy op en zag zy my met een engelachtige blik aan. Ik vergat te zeggen dat ik eerst bezwaar gemaakt had om aan Papa's verzoek te voldoen, uit vrees dat Tante my niet vriendelijk zou ontvangen, en het bleek dat ik my niet had vergist, want zy noemde my Mijnheer van Lennep, hetgeen ik des te onaangenamer vond omdat Kee van Weede dit bywoonde en het toch al genoeg bekend was hoe weinig hupsch Tante gewoon was my te bejegenen. Na haar het geld gegeven te hebben begaf ik my naar de piano
1389 en speelde Lore het concert van Hummel voor my. Lore vertelde my dat zy by Mevrouw Voombergh gedobbeld heeft, wat ik een slecht voorbeeld voor anderen vond. Onder anderen voor Herman, die er een passie voor heeft.

Ik vond het zó heerlijk om quatremains met Lore te spelen, dat ik wel de ganse nacht met haar had willen doorspelen, en ik vroeg aan Lore wanneer ik weer mocht komen les nemen, maar zy antwoordde dat zy het niet wist, en dit stelde my teleur, en toen ik thuiskwam speelde de muziek my zó in de oren, dat ik niet kon bidden, zodat ik eerst nu bemerkte hoe-
1390 zeer dat pianospelen myn afgod was geworden en ik myzelven afvroeg of ik het niet moest staken. In elk geval besloot ik niet meer zo laat te spelen.

Lore had my gezegd dat zy aan Louise Elout had geschreven wanneer deze haar hebben wilde en dit gaf my een hevige schok, en zy vertelde het my op zulk een eenvoudige toon, alsof het een alledaagse zaak was, terwijl het voor my een cauchemar was, een pijniging, een berg waartegen ik opzag. Ik vroeg haar of zy niet tenminste eerst het vertrek van Thumn zou afwachten, maar hieraan had zy niet gedacht.

Zondag 13 Jan. was ik zo verkouden dat ik niet ter kerke ging; tevens was ik zeer bedroefd over myn zonden, daar ik bekeerd heette en toch zo weinig charitable was, en minder naar de Heer Jezus verlangde dan naar myn huwelijk. Piet Six at by ons en speelde 's avonds met my quatremains. Ik had weer angoisses over myn werk, daar ik my niet knap genoeg gevoelde voor die ingewikkelde processen. Het was fel koud.

Lore ging die dag naar Jamieson en was verwonderd my niet te zien. By Hendrik vond zy Siebert bezig Louky's portret in pastel te maken en
1391 het hinderde haar dat dit op Zondag geschiedde. Daarna ging zy Tante Voombergh met haar 56ste verjaardag feliciteren en liep zy de Brouwersgracht om om my pleizier te doen. 'sAvonds zond zy my haar extrait en schreef er o.a.by:

" Ma tête est un peu tournée ce soir parce qu'on a tâché de me
" rendre vaniteuse, ce à quoi on réussit malheureusement assez vite.
" Voici ce qui en est. Ce soir j'étais occupée à copier mon extrait à
" la seconde table du salon, quand entre Tane, qui apprenant ce que je
" faisais me pria instamment de lui lire ma composition, prétendant
" que celles que j'avais faites l'année passée, avaient toujours fait
" son admiration. Tu comprends que je n'avais nulle envie de satisfaire

" à sa demande, surtout puisque je ne suis nullement enchantée de mon
" écrit, mais comme Maman, en entendant de quoi il s'agissait appuya
" fortement la demande de Constance, je cédai et me mis pompeusement à
" lire mon chef d'oeuvre à haute voix. Et veux tu croire qu'on s'est
" tellement mis à la louer que ma modestie ne savait plus ou se cacher !
" Maman trouvait le style si coulant et si joli et cela m'a fait grand
" plaisir, Mother étant assez particular à ce sujet. A présent moque-toi
" un peu de moi; c'est toi qui doit contrebalancer l'effet produit par
" ces flatteries, entends-tu cher ?

"Ce matin Cateau van Loon m'a fait une proposition que je ne veux
1392 " pas accepter sans ta permission. Elle me prie de l'accompagner je ne
" sais trop où, sous la conduite de son cousin A.Crommelin pour patiner
" comme elle l'a fait l'hiver dernier. Cette partie me tenterait bien,
" seulement si tu la trouves un peu dangereuse ou que tu trouves l'idée
" désagréable que j'irais sur la glace, je n'y penserais plus et y renon-
" cerai de grand coeur. Wat je ook decideert vind ik perfect goed. Pour-
" quoi n'étais-tu pas à l'église? I hope nothing is the matter with you!

Ik antwoordde dat indien zy de kunst van schaatsenrijden verstond, ik er niet op tegen had, maar anders weigerde myn toestemming te geven, uit vrees dat zy dikwijls vallen en zich bezeren zou. En in myn journaal schreef ik dat men my wel zeer tyrannick zou vinden. Maar Lore tekende er by aan:"Ik vond het juist zo pleizierig dat je onbewimpeld je opinie gaf." De eigenlijke reden waarom ik het afkeurde, maar die ik verzweeg was dat ik jaloers zou geweest zyn van Aarnout Crommelin. Ik had reeds vroeger op enkele bals, waar hy en Lore ook waren, bemerkt dat hy veel werk van haar maakte, misschien omdat zy goed danste evenals hy en zonder enig bijoogmerk, maar toch vond ik dat het niet te pas kwam dat hy met haar op het ijs ging, terwijl dit my niet geoorloofd was.

Lore's opstel vond ik natuurlijk magnifiek en ik schreef in myn journaal dat het my verbaasde hoe een meisje dat in een Franse atmosfeer
1393 leefde, zo goed Hollands schreef, maar daarby tekende Lore aan:" Ben je
" weer laf van Lennep ?". Zy zag myn opstel na en had weer dezelfde opmerking als vroeger dat ik de samenhang en het verband tussen da Costa's gedachten minder goed teruggaf dan zy.

Lore had weer eens diner thuis en zat natuurlijk naast de onweerstaanbare Jochem! Herman legde haar het dubbel boekhouden uit, ofschoon hy die zelf niet hield. 's Avonds verloor zy 165 fiches en bleef Jochem souperen.!

1394 Woensdagavond aan tafel kwam een boodschap van Mevr.Voombergh, dat zy 's avonds thuis was. Mama begreep er het fijne niet van, maar ik vatte terstond dat het een allervriendelijkste manier van Mevr.V. was om my te doen weten dat ik Lore by haar zou vinden. Dit geleek geheel op haar. Ik zorgde dus te 8 uur by haar te zijn, doch vond er Lore niet alleen, maar ook Henriette en Agnes. Tot 9 uur had ik niets aan Lore, maar toen bewonderde ik weer Mevr.V's schranderheid die aan Lore gevraagd had om muziek mee te brengen. Ik kon toen by de piano gaan zitten en nu en dan met Lore praten. Mevrouw V. vertelde my dat haar man haar ook het schaatsenrijden had verboden en Lore zeide dat Cateau van Loon heel boos op my was. Agnes zeide my, o wonder ! slechts één hatelijkheid. Te 10 uur vertrok ik en liep ik by Jan Six op, die kwaad was op Tante van Loon, omdat deze hem beloofd had voor de corbeille te zorgen en daaraan nog niets had gedaan. Ik zeide dat zy altijd alles uitstelde en nooit klaar was.

1395 Donderdag begaf ik my naar Haarlem om belastingzaken te behandelen en te informeren of de Rechtbank de voordracht opmaakte voor de plaats van Kantonrechter die vacant was. De Heer Berkhout wist het niet, de Hr. Willekes zeide my dat de Heer van Valkenburg, rechter te Hoorn, ook solliciteert en veel kans heeft. Tante Betje zeide my dat zy een huis voor ons wist van f.400,- huur, indien wij vóór Augustus konden trouwen, en dat de wasch en de vigilantes in Haarlem goedkoper ~~in Haarlem~~ zyn dan in Amsterdam.

1400 'sAvonds kwam de Heer del Baere ons bezoeken, die in 7 jaar zyn fortuin te Semarang had gemaakt en met veel lof over Christiaan sprak, die veel werkte en zich by alle mensen bemind wist te maken, terwijl hy nog tijd vond om verzen van buiten te leren en op soirées voor te dragen.
→ By de Heer v.d.Oudermeulen, dien ik bezocht, vernam ik dat Boucher had rondverteld dat hy te Angers beroepen was en het zelfs van de kansel verkondigd had, in de hoop van cadeaux te krijgen, terwijl hy alleen op het drietal had gestaan, en voorts dat Sécrétan hem in het Consistoire had toegevoegd: "Frère menteur."

Ik geloofde dat het een praatje was, maar Lore zeide my later dat het volkomen de waarheid was. Desniettemin bleven Anna en Tane met hem omgaan en corresponderen !

1402 Vrijdag 18 Jan kwam Mama weer aan het ontbijt en deed zy het huishouden, zodat ik al te 9 uur kon gaan werken. Lore's hoofdaanmerking op myn stuk was deze dat ik de aaneenschakeling van da Costa's gedachten niet wist te vatten. Dit is heel waar maar ter verontschuldiging diene dat ik zulk een massa zaken in het hoofd had, waarvan er sommige in moesten blijven berusten om behoorlijk geordend en geregeld elk op haar tijd daaruit te voorschijn te komen. Laatst gaf ik er een opsomming van aan Ploos, die letterlijk verstomd stond niet alleen over het aantal, maar vooral over de onbegrijpelijkheid daarvan en uitriep:"Hoe is het " mogelijk dat je ze allen uit elkander houdt!" Een pleidooi b.v. als dat voor de suiker- of over de fondsenkwestie zweefde voortdurend door myn brein en deed my soms met schrik uit de slaap ontwaken. Zat ik bedaard in een boek te lezen dan bemerkte ik eensklaps dat ik een ganse bladzyde had gelezen zonder daarvan een woord te hebben verstaan,niet omdat de inhoud onbegrijpelijk was, maar omdat ik aan andere dingen dacht en dan liep een koude rilling my door de leden. Gelukkig zy die hun gedachten altijd kunnen concentreren op hetgeen waarmede zy bezig zyn ! Ik kon dat niet. Vandaar dat ik, naar da Costa's voordracht luisterende, dikwijls aan andere dingen dacht en dan de gang zyner gedachten verwarde. Het was dus enigszins onbillijk van my te vorderen dat ik precies naar orde weergaf wat hy zeide. Ik was niet knap of helder van hoofd genoeg om

1403 alles uit elkander te houden. Buiten de zaken van maatschappelijken aard waren er ook die in onmiddellijk verband stonden met myn positie vis-à-vis Lore. Gene interesseerden my weinig, deze waren my dierbaar. Maar het spreekt vanzelf dat ik my toen nog meer beijverde voor die, welke my het minst belang inboezemden, omdat daarmede myn betrekking stond of viel en ik ze dus in Lore's belang met ijver en nauwgezetheid wenste waar te nemen. Hoe het zy, het was my by de menige dingen, die ik niet vergeten mocht, dikwijls onmogelijk te onthouden die, welke ik niet vergeten wilde. Vandaar dat onsamenhangende van myn opstel, dat ik met gejaagdheid en in koortsachtige overspanning onafgebroken opschreef ten einde weer zo spoedig mogelijk aan myn werk te gaan. Rust zou ik niet hebben voordat ik met Lore getrouwd was, en naar die dag verlangde ik met hart en ziel.

1404 Ik tobde over een lastige kwestie, die zich in een Domeinzaak voordeed en dacht na hoe ik die helder aan de Minister zou uiteenzetten. Voorts kreeg ik een zaak tegen Foppen en Moerkoest te behandelen, en de visite van Herman, die my vertelde dat hy Dinsdag in een jas by Tante van Loon gegeten had en door Lore was weerlegd toen hy beweerde dat Italiaans boekhouden onnodig was.

1405 Zaterdag had ik slecht geslapen en werkte ik toch als een paard. Van 9-1 conferentie met de houtkopers en het rapport voor de Minister, (8 bladz.folio) uitgewerkt, dat nogal goed uitviel. Seiffert vertelde my dat hy een les van stavast aan Lore had gegeven, en haar had gezegd dat vrouwen niet denken. Nota bene! omdat zy het concert van Hummel niet begreep. Zo'n uil ! Zy denkt meer dan hy.

Zondag bracht ik een heerlijke namiddag met Lore door, die my zeide dat wy sympathie begonnen te krijgen, daar Jan vond dat myn schrift op het hare geleek; (nota bene! ik gaf wat als ik zo mooi schreef!) en Hendrik vond dat Lore net begon te spreken als ik. Ik wenste ook innerlijk meer op haar te lijken.

1406 Op die heerlijke Zondag volgde een allerdroevigste Maandag, want toen schreef Lore my dat Louise Elout te bed lag en zy haar moeder naar den Haag zou vergezellen om weer evenals in het vorige jaar ziekenverpleegster te worden. Wel hadden Anna en Agnes zich daartoe bereid verklaard, maar Anna kon thuis niet gemist worden en Elout had aan Agnes een hekel. Lore hoopte nog dat het onnodig zou zyn en zy 's avonds kon terugkeren, maar als zy bleef zou het toch niet voor lang zyn, daar zy vóór Thumms vertrek wilde terug zyn. Zy schreef ook dat myn Bijbel voor Thumm de bewondering der gehele familie had opgewekt en dezer haar had gezegd of het woord liefhebbende, dat ik op de le bladzijde geschreven had, haar niet jaloers maakte, weinig gissende dat ik dit en andere woorden op Lore's verzoek had neergeschreven.

1407 Dinsdagavond hoorde ik de Heer Esser een voordracht houden in het belang van de zending op Sumatra, waar nog nooit het Evangelie verkondigd was, Hy was resident op Java geweest en toen de bekende Haagse straatprediker.

1408 Lore schreef in haar journaal:" Aan het ontbijt briefje van Louise " dat ons zeer geïnteresteerde. Per tweede trein met Mama vertrokken. De " Elouts zyn zeer verwonderd ons te zien. Louise is vrolijk en beter en " zegt dat zy my niet kan hebben omdat zy geen bed heeft. Elout slaapt " in de logeerkamer en er is geen ander bed. Om 4 uur komt Elout van " Blankenburg terug en zegt ook hy dat het niet mogelijk is my te herbergen, Na het eten loopt hy het huis door om dekens en kussens te zoeken, maar tevergeefs. Het rijtuig komt te 8 uur voor en daar bedenkt hy " opeens dat hy wel wat beddegoed by zyn zuster kan te leen vragen en " word ik verzocht toch te blijven. Nacht Mausje, blijf gezond en vro- " lijk en inquieteer je niet over my. Zy zyn hier zo vriendelijk en ik " heb het heel goed."

Die avond danste Willem by de Heer de Wildt en bleef ik tot 1½ op om hem op te wachten.

Woensdag schreef ik hetgeen ik van Essers toespraak onthouden had op en een advies over een kwestie van borgtocht en feliciteerde ik Hartsen met zyn 33e jaar, deed weer wijsheid over de fondsen by Jan
1409 Corver op, die dood melankoliek was en nog steeds treurde over het refus hem door A.Pauw gegeven. Hy wilde al zyn betrekkingen neerleggen en buiten gaan wonen, en toen ik hem de raad gaf om een ander meisje te zoeken, antwoordde hy met een akelige vastberadenheid:"Trouwen?Nooit !"

Ik had ook Prof v.d.Hoeven bezocht, die my zyn tevredenheid over Willem betuigde en zeide:" Hy is wel wat droog en langzaam en mist uw " vivaciteit, maar hy is zeer scherpzinnig."

Lore en ik waren op een bal by de Heer Jan Borski gevraagd, maar zy was in den Haag en ik bedankte. Indien ik Jan Six geweest ware zou ik hebben aangenomen, en hy zeide het heel pleizierig te vinden als Cateau met anderen danste. Zó verschillend was zyn karakter van het myne. Willem had zich zó goed by de Heer de Wildt geamuseerd dat hy zich ook by Jan Borski liet inviteren. Dit deed my veel genoegen daar het beter voor hem was met andere lieden om te gaan dan met zyn kennissen
1410 in het koffiehuis de Munt, en ik heb altijd betreurd dat hy later alle omgang met lieden van zyn stand heeft vermeden en dien van poenen verkoos.

1412 In een myner brieven vroeg ik aan Lore om my uit te leggen wat muziek <u>begrijpen</u> betekent. Ik had namelijk een sonate voor Seiffert gespeeld en daarop zeide hy: "Dat gaat nu wel goed, maar ik geloof dat je er niets van brgrijpt."

Ik: "Als je my uitlegt wat het zeggen wil een stuk begrijpen, eerst dan zal ik begrijpen of ik het begrijp."

S : " Begrijpen is zich in een stuk inwerken, in de muziek indringen, aan niets anders denken en alleen met wat men speelt bezig zyn."

Ik: "Nu begrijp ik er nog minder van; ik ben natuurlijk met niets anders bezig, anders zou ik nog meer fouten maken."

S : "Ja maar dat is niet genoeg. Je moet <u>horen</u> wat je speelt."

Ik: " Bedoel je de melodie ?"

S : "Ja onder anderen."

Ik: "Welnu, die wil ik je dadelijk nazingen."

S : "Dat helpt niets zolang je het niet begrijpt."

1413 En hierby bleef het ! Hy voegde er nog by dat de meeste zyner élèves niet begrepen wat zy speelden. Lore antwoordde hier niet op, maar nu voor enige weken in Wiesbaden zijnde, vernam ik van Juffr.Bosch van 's Gravemoer dat die hoogst zelden piano speelde, maar heel veel muziek leest en daaraan genoeg heeft, en eerst toen begreep ik wat Seiffert kon bedoeld hebben met zyn muziek begrijpen.

1414 Lore had het in den Haag weer druk met de kinderen, aan wie zy des morgens tot 1 uur les gaf, met wie zy 's middags en 's avonds spelen moest. Een avond at zy by Pauw, wiens vrouw 's avonds naar de Koningin moest, zodat zy met hem alleen bleef en voor hem piano speelde. „Hy hoopte ", zo luidt haar journaal,"dat er een vreemde mocht komen, aan wie hy " my als Mevrouw Pauw kon presenteren, maar ik was blij dat niemand " kwam, want Mevrouw Pauw wil ik nooit heten, zelfs niet voor een ogen- " blikje. Hy was nogal lief met Anna et montra son bon côté."

"Zaterdag 26 Jan. Anna was niet zoet vanochtend met my, wat zy zó
" goed gevoelde dat zy om 12 uur de kamer van Miss Brown binnentrad met
" de woorden:"Don't ask, don't ask anything Miss Browne," begrijpende
" dat zy anders de waarheid zou moeten bekennen. Mevr.Forstner ontmoet,
" die my zegt:"Nu moet je absoluut eens komen als Forstner thuis is,
1415 " want die zou het schrikkelijk spijten als hy je niet zag."
"A 2½ j'allai seule avec Elout au Raamstraat pour essayer un piano.
" J'ai toujours un peu peur quand je suis en tête à tête avec lui.
"Zondag met Willem naar Molenaar in de Kloosterkerk. De preek was
" goed maar lang en niet geschikt voor een kind. (Willem Elout was toen
1416 " 6 jaar). Mevrouw Forstner verzocht my voor Woensdag ten eten, wat ik
" heel amusant vind. Voor Louise een preek van Doedes gelezen. Om 6 uur
" alleen naar de Franse kerk by Ds Rochedieu van Sedan. Stille hoop ge-
" had dat ik een brief van M.zou vinden, maar er geen gevonden; daarop
" zeg ik hardop in myn kamertje:"Wat ben ik toch een bedorven kind! Ik
" heb pas eergisteren een brief gehad en nu verwachtte ik er weer een!
" En zie! wat had ik gelijk toen ik zei dat ik een bedorven kind was,
" want pas was ik in de voorkamer of Elout komt binnen met een brief in
" zyn hand. Wat was ik blij, vooral daar ik nu juist zo goed de tijd had
" hem te lezen. Na herhaalde vragen of ik niet moe was van de 3 preken
" leest Elout er nog een van Hasebroek voor, maar ik moet bekennen dat
" ik maar half luisterde. My thoughts were elsewhere."

Maandag vroeg Papa my of ik nog naar den Haag dacht te gaan, maar daar er geen post open was, had ik geen voorwendsel. Ik noteerde al wat Hendrik my omtrent de fondsen had uitgelegd. Papa wil de nichten Röell uit Venlo te eten hebben, maar ik protesteer omdat ik niet langer wil dulden dat er altijd anderen komen dan Lore. Mama durft dit niet doen uit vrees voor een standje van Tante van Loon. De tijd valt my zo lang en toch is Lore pas één week weg.

1417 Voordracht van Prof.v.d.Hoeven over Mozart. Na de pauze Ouverture van de Toverfluit, delicieux, koor uit de Titus, Don Juan. Mevr.v.Hove zong mooi. Het duurde van 6-12. Enfin! 't is een offer voor de armen ! Ik ga niet meer naar zulk een uitvoering zonder Lore, car je meurs d'ennui.

1418 Lore schrijft my hoe zy haar dag verdeelt en dat zy meestal te 11½ in bed ligt. Zy schrijft:"Mijn bed is heel nauw en niet heel comfor-
" tabel, maar dat is natuurlijk, want een groot bed kan niet in de kamer
" staan. Je weet niet hoe klein het hokje is. Anna Pauw lachte zich slap
" toen zy het zag en beweerde dat men op zo'n manier alles wel kamer
" kon noemen. Maar ik heb het er heel goed want het is van 't jaar niet
" koud. Ik geloof niet dat zy my nog zullen terugroepen na Thumms ver-
" trek, omdat Louise het al zo vriendelijk vindt dat ik nu gekomen ben
" en veel meer complimenten maakt dan verleden jaar,; ook zegt zy dat
" zy zó bang is weer knorren van je te krijgen, dat zy my nooit meer zo
" lang zou willen houden als verleden jaar. Dus lieverd, je scène heeft
" wel geholpen.
"Elout vindt dat je niet zelf naar de post van subst.griffier kunt
" solliciteren voordat de Heer Beelaerts benoemd is, maar dat je vader
" je de weg gemakkelijk moet maken en er de Minister Donker Curtius
1419 " over spreken moet, van wie hy wel wat verkrijgen kan. Maar je moet
" eerst weten of je er wel lust in hebt, want de post van subst.grif-
" fier by het Hof is er niet een, waarby men licht vooruit komt en men
" blijft het gewoonlijk lang. Je crois que Elout a aussi l'intention
" d'en parler avec ton père. Il nous établit dans toutes les maisons
" qu'il voit et me parle toute la journée de toi et de notre futur mé-
" nage, me tourmentant et me badinant quelquefois, mais toujours d'une
" manière extrêmement aimable. En général je me sens fort à mon aise
" avec lui, ce que j'apprécie fort, puisque nous nous trouvons souvent
" en tête à tête, seulement je ne puis pas m'empêcher de penser que je
" suis bien heureuse que tu ne sois pas lui !"

1421 Gisteravond kwam ik te 8½ by Jan Six om met hem en Dommissen te lezen. Jan vroeg:"Hoe vaar je ?" Ik:" Ik ben verschrikkelijk uit myn humaur !" D.enJan:"Waarom?" Ik: "Omdat myn alles my ontroofd is." Jan:
" Nu, wat zou dat ?" Ik werd woedend maar ik kon die koude vent niet aan zyn verstand brengen dat het my alles schelen kon of Lore hier is of elders. Dommissen begreep my best.

Ik schreef aan Lore: " Ik beloof je heden avond naar je Mama te
" gaan om over je terugkomst te spreken, want ik houd het niet langer
" uit. Thumm zal bepaald gefroisseerd zyn als je Maandag niet terugkomt
" want, daar zy de 12de vertrekt, heb je nog maar 5 dagen om met haar
" te zyn. Ik zal haar opstoken en desnoods een brief aan Elout laten
" schrijven, die niet mals zal wezen, want ik heb wel gemerkt dat zy
" een schrikkelijke antipathie tegen hem heeft.

"Wat de post betreft, de consideratie dat ik er lang mee zou blij-
" ven zitten, weegt by my niets als ze jou onverschillig is. Ik verlang
" zo immens naar je liefde als myn vrouwtje dat ik elke post aanneem, als
" die maar genoeg geeft. Papa zal er met de Minister over spreken.

1422 " Zondagavond ging ik te 9½ naar het familiesouper. Ik zat naast je
" Tante Cateau, die boos was op Louise Elout en zeide dat ik in 't ver-
" volg liever een baker moest sturen. (L.had namelijk een miskraam gehad
" en zowel Mevr.Cateau als Mevr.Voombergh vonden het onkies van Tante
" van Loon dat zy Caroline gestuurd had.) " Ik zeide aan je Tante dat het
" Louise niet convenieert om een baker te houden, waarop zy hernam dat
" jy in elk geval nooit had moeten gaan.

" Maandagavond heb ik het Mozartfeest bygewoond. Ik had er natuur-
" lijk hoegenaamd geen lust in, maar Seiffert en Cees beweerden dat het
" niet voor myn liefhebberij in muziek zou pleiten als ik dat concert
" niet ging horen en toen liet ik my bepraten. Maar ik heb er geweldig
" het land gehad en niet naar de muziek geluisterd, want het gaf my de
" indruk alsof ik niet meer geëngageerd was nu jy er niet waart. Dat
" komt ook al weer van dat hatelijk séjour in den Haag.

" Vertel my eens hoe Elout tijd vindt om 's avonds van 8-10½ voor
" te lezen ? Werkt hy dan 's avonds nooit ?" (Ik wist toen niet dat des-
tijds het Hof in Zuid-Holland een sinecûre was. Thans nu Zeeland erby
gekomen is en Rotterdam meer handelszaken oplevert, is er meer te doen.)

1423 Papa vertelde ons dat Croker, de ingenieur der Waterleiding, naar
Londen was gereisd om de aandeelhouders tegen de Directie op te zetten
en er een voorstel was gedaan om naar de handelingen der Directie onder-
zoek te doen en haar af te zetten. Een der shareholders had echter a vote
of confidence in the Board of Directors gemoveerd en dit was met byna
algemene stemmen aangenomen. Papa was er dus met glans afgekomen en an-
ders had Kees van Lennep ook zyn post verloren. Het was vooral de advo-
kaat Adams, die aan Papa's zijde stond, maar overigens waren de Engelsen
ondankbaar en hebben zy later gemeen gehandeld. Van Papa was het denk-
beeld om Amsterdam van drinkwater te voorzien uitgegaan, Grootpapa had
1424 zyn duinen kosteloos daarvoor afgestaan op voorwaarde dat zyn zoon Kees
met opzicht zou belast worden, en Oom Henk had er in toegestemd dat het
water door de Beek van Leiduin zou vloeien, maar later trachtte Barrow,
een Jood, en andere leden der Directie in Engeland er Papa en Kees uit
te dringen, wat omtrent Kees gelukte. De grote meerderheid der aandeel-
houders waren Engelsen, want Papa had tevergeefs getracht de aandelen
in Nederland te plaatsen. De rijke lui in Amsterdam hadden allen gewei-
gerd (de oude Borski o.a. had geen enkel aandeel), en toen naderhand de
pijpen gelegd werden, en het water goed bleek te zyn, wilden zy allen
aangesloten worden, maar Papa liet eerst de pijpen in de buurten der
armen leggen en de rijken op de Heerengracht en Keizersgracht wachten.
Dat pijpen leggen had ook heel wat voeten in de aarde, want het Gemeen-
tebestuur weigerde eerst zyn toestemming te geven onder voorwendsel dat
er gaspijpen onder de straten lagen en deze zouden inzakken, voor 't ge-
val er nog meer gelegd werden.

Seiffert schold op Cees Hartsen omdat deze niet met Stadnitzki over
Ernst Lubeck had willen spreken ten einde deze voor Felix te engageren.
1425 Cees was volgens Seiffert de grootste egoïst, en hoezeer ik dit ontkende
en het waar was dat Cees zich met de grootste liefde grote opofferingen
getroostte, hy was te lui om zich voor mindere aangelegenheden moeite
te geven. A propos van Felix: Eens kwam Ds v.Limburg Brouwer met zyn ge-
zin in Felix en nam hy op de voorste voor de Directie bestemde rij plaats.
Stadnitzki, een der Directeuren, verzocht hem op te staan, maar de domi-
nee weigerde met de woorden:" Ik ben Ds.v.L.Brouwer." "Al was je van Lim-
burg Stirum,"antwoordde S, " dan moest je die plaatsen verlaten." Die van
Limburg Brouwer was evenals de meeste predikanten uit die tijd, een on-
dragelijk pedant individu.

Woensdag 30 Jan. woonde ik 's avonds van 8-12 ten huize van de adv. Lipman een vergadering by met 14 advokaten, van wie 6 Joden, ter bespreking der kwestie of cassatie al dan niet wenselijk ware. Pijnappel opende het debat en sprak een half uur lang op onvergelijkelijk schone wijze met een gemak, een duidelijkheid en een gusto, die myn begrip te boven ging. Hy zette zyn geheel stelsel uiteen, een systeem dat gehhel verschilde van de destijds bestaande school. Hy verklaarde zich tegen de cassatie op de navolgende gronden.....

1428 Ik bewonderde Pijnappel omdat ik de moed niet zou gehad hebben my alleen tegenover allen te plaatsen. Welk een zegen om met zulk een ta-
1429 lent begaafd te zyn! Ik moest na hem het woord voeren en daarna sprak ieder der aanwezigen op zyn beurt. Pijnappel vroeg my waarom ik niet voor de betrekking van Referendaris by het Min.van Financiën solliciteerde (afdeling Justitie) in plaats van Mr v.Boneval Faure, maar voor die post achtte ik my niet bekwaam genoeg.

Donderdag 31 Jan. trok ik al vroeg naar het huis van Tante vanLoon, maar ik begaf my eerst naar de leerkamer, waar ik zonder veel moeite Thumm en Maria beduidde om my te ondersteunen in myn pogingen om Lore vóór Maandag te laten terugkeren opdat zy het concert van Lubeck zou kunnen bywonen. Daarna sprak ik Tante, die er bezwaar in had Lore alleen te laten reizen en geen besluit kon nemen, maar tenslotte zeide de terugkomst te zullen laten afhangen van het al of niet doorgaan van het concert. Ik zeide daarop dat ik Zaterdag zou terugkomen om haar besluit te vernemen. Te 1 uur kreeg Papa een brief van David om te zeggen dat Kee in Brussel het heimwee had en in den Haag wilde wonen, 1e omdat zy de gossiping miste, en 2e om aan het raam naar de passanten te kunnen kijken. Een vrolijk huwelijk dat zo begint.

Daar Mama vertelde dat Hartsen de volgende dag naar den Haag ging, liep ik naar Hartsen, die bereid was my Lore terug te bezorgen, waarop ik my terstond opnieuw naar de Herengracht begaf om Tante te overreden
1430 die gelegenheid aan te grijpen. Maar jawel ! Tante kon zich alweer niet decideren. Ik bood nog aan om te 5 uur haar besluit te komen vernemen, en het dan aan Hartsen te laten weten en tevens aan Lore te schrijven, maar het werd my alles afgesneden door een koud:"Dat kan ik zelf wel doen !" Daarop ging ik weg met physieke en moreele hartepijn, want ik gevoelde my geblesseerd. Maria stond erby met een mond vol tanden, die wel door Evans gepoetst waren, maar wat baatte het my ?

Het was een ellendige week want die laatste dagen waren altijd het moeilijkst door te worstelen en nu bleef ik in de onzekerheid en werd my niet eens vergund te komen horen of daaraan een einde zou komen. Het was wreed en ik had het niet verdiend. Tante zeide my dat Louise Lore nog wel zou willen houden en dat Lore zelve geen woord van terugkomen geschreven had. Later zeide Lore my dat zy het wel gedaan had. Thuis komende schreef ik 8 bladz.aan Lore om haar myn vruchteloze pogingen mee te delen en tevens te knorren dat zy geen woord over haar terugkomst had geschreven en dus evenmin als Maria met my medewerkte, terwijl zy toch moest begrijpen dat haar moeder haar niet uit eigen beweging zou laten thuis komen.

1431 Dinsdag 29 Jan maakte Lore visites en ontvangt van Maria het programma van het concert van Lubeck, dat haar al te veel lust geeft om te horen. Zy schrijft verder:" Surprise van Elout om ijs te geven voor het
" dessert, maar (c'est bien méchant à dire) quoique la qualité y fût,
" la quantité n'y était pas. Gisteren zeide Mevr.Forstner my:"O Caroline,
" ik moest gisteren zó lachen, want toen ik aan Forstner vertelde dat je
" overmorgen komt eten, wendde hy zich terstond tot de knecht en zeide:
1432 " Minderman, je moet zorgen dat er Woensdag een wit vest en myn mooie rok
" voor my klaar ligt, want dan wil ik my mooi maken." Isn't it funny ?"

"Woensdag 30 Jan. Diner by de Forstners met Mevr.Schimmelpenninck
" haar zoon en dochter en Freule d'Ablaing. De Generaal was zeer vriende-
" lijk en pleizierig, toch moet ik bekennen that he did not take so much
" notice of me as last year. Il avait l'air un peu choqué que je n'étais
" pas venu-e le voir plus tôt et me répéta plusieurs fois qu'il était
" charmé de me voir à la fin des fins, après que j'avais été si long-
" temps à la Haye sans qu'il m'aperçut. Marie était de nouveau toute
" passionnée (strange girl) et Madame un peu plus agréable que de coutume.
" Je jouai du piano et le Général ne se retira au'à 9¼. Il dormit un peu
" après le diner et je le trouvai un peu vieilli.

" Vrijdag 1 Febr. Om 12½, toen ik met de kinderen klaar was, bracht
" de post my een brief van Mausje, waarin hy my de vruchteloze pogingen
" vertelt die hy in 't werk gesteld heeft om my te doen terugkomen.
1433 " Ik zeide het aan Louise, die heel boos was en beloofde hem op haar
" beurt een scène te maken. Brief van Maria. Ik word morgen thuis ver-
" wacht. Wat zal M.blij zyn. Zonder hem ware ik nog lang niet vertrokken.
" Louise is woedend op hem, maar ik vlieg nog gauw naar de Forstners om
" afscheid te nemen. De Generaal zag ik helaas niet. Miss Browne is van-
" daag 4 jaar hier en ter harer ere zyn er méringues aan 't dessert. Ik
" gevoel my gelukkig en toch vind ik het een beetje naar Louise te ver-
" laten, daar zy my nog wel nodig heeft."

Nodig ? dacht ik. Lore kon haar toch niet als kraamvrouw na de mis-
kraam verplegen ! En wat de conversatie betreft zo kon een harer zusters
die even goed voeren als Lore.

Donderdag 31 Jan liep ik 's avonds naar Saar, die my vertelde dat
zy een boodschap van Tante van Loon had gekregen, waarvan zy niets be-
greep, namelijk dat zy het kaartje gevonden had en de freule dus niet
behoefde afgehaald te worden. Later bleek dat de meid kaartje in plaats
van occasie gezegd had. Ik legde het geval aan Saar uit, die niets van
Hartsen gehoord had, (ze hadden dan ook dagelijks ruzie), waarop Saar my
1434 vroeg hoe ik de démarche by Tante van Loon had durven doen en of ik dan
vond dat ik de eerste persoon ten opzichte van C.was.

Hartsen klaagde dat Saar zich als een meisje van 18 jaar aanstelde
en lag te malen om naar een bal te gaan. Ik zeide hem dat ik my hiermee
niet bemoeide en hy dit met Saar moest vinden.

Vrijdag moest ik op verzoek van Seiffert een lijst maken van per-
1435 sonen, die men vragen kom om op Lubecks concert in te tekenen. Nog slechts
50 hadden dit gedaan à raison van f.2,50 en indien het concert geen
f.250,- opbracht zou het niet doorgaan.

Hoerah! Lore kwam werkelijk Zaterdag 2 Febr.weerom. Zy was elf da-
gen weg geweest. In de trein had Emmy Labouchere, het kind van Mevrouw
Nancy, thans de vrouw van Andreas Brandt, haar met een bal in 't gezicht
gegooid, zodat haar neus geheel opzwol. Zy at by Jan en Conny, die boos
waren dat ik 's avonds niet kwam, maar ik wist het niet. Waarom invi-
teerden zy my dan niet ?

Zondag 3 Febr.zag ik Lore terug en vertelde zy my dat zy de knecht
verzocht had om voor my te dekken. Ik mocht dus blijven eten. Zy had aan
haar moeder gezegd dat het een schande was dat ik er nog niet had gegeten
terwijl zovele anderen dit reeds hadden gedaan. Lore vertelde my van
haar diners by Pauw en de Forstners, van de grandeur en petitesse van
1436 Elout, van Miss Browne's brief aan Maria over myn egoïsme, en de boos-
heid van Louise. Het was met die mensen moeilijk om in vrede te leven.
Aan het spuper gaf men een gouden ketting aan Thumm en kregen wy thee-
kopjes van Jan en Constance.

Dinsdag hielp ik Papa van 9-12 aan het opruimen van boeken en aan
het schikken van vijf jaargangen van Groens Nederlander en legde Hendrik
my uit wat de Associatiekas betekent. Ik gaf hem f.110,- om een certifi-
caat Werkelijke Schuld voor te kopen. Louky was hard en koud en gebruik-
te woorden, die zy niet moest kennen. Zy ging als gewoonlijk vroeg naar
bed en ik begreep niet hoe iemand zoveel kon slapen. Op Elswout joeg de
oude Borski ons al te 9½ naar boven en daar ik geen ander licht vond dan
één smalle waskaars, vroeg ik aan Willem of ik niet een der vele lampen
1437 mocht hebben die beneden brandden, maar dit durfde hy niet aan zyn vader
vragen !

Donderdag beheden komende las ik tot myn schrik in de Haarl.Cou-
rant dat de post van Mr Vosmaer al begeven was aan Mr Beelaerts. Zo was
dan al myn hoop opeens vervlogen.

"Liefste M., schreef Lore,"ik denk dat jy evenals ik met veel in-
" terest de benoeming van de Heer Beelaerts in de courant gelezen hebt;
" zo even krijg ik een brief van Louise die ik je gauw stuur opdat je
" zo spoedig mogelijk alle hoop uit je hart verbant. Je zult zien dat
" al de moeite die Elout zich gegeven heeft, vergeefs is geweest, en dat
1438 " je op de wijze waarop thans de benoemingen geschieden, wel nooit een
" post zult krijgen. Toch is het waar dat de Heer het Zyn beminden als
" in de slaap geeft en daarom moeten wy ons niet laten ontmoedigen, al
" wordt ons geduld lang op de proef gesteld. But dearest, dat neemt niet
" weg dat wy wel een beetjebedroefd mogen zyn, en ik beklaag jou vooral
" liefste, want ik blijf altijd maar lui afwachten, maar jy geeft je zo-
" veel moeite voor niets."

De brief van Louise Elout was van de volgende inhoud:

1439 " Voilà Elout qui est revenu de la Cour avec une mauvaise nouvelle,
" qu'il faut bien t'écrire tout de suite, quoique je voudrais bien avoir
" tout le contraire à te dire. Imagine-toi que pendant que ces Messieurs
" étaient à la Cour on vient raconter au substitut du Greffier sa nomi-
" nation et lui dire en même temps: Votre remplaçant est nommé également.
" Ces choses se font d'une manière très arbitraire à ce qu'il paraît;
" il y a quelques jours Elout avait été parler de vos désirs au Greffier
" pensant que du moins il serait sinon consulté, du moins averti, mais
" lui-même ne sait pas encore qui c'est. Alles is zonder het Hof
" omgegaan en geen van de Heren weet nog wie het is. Hier à l'ouverture
" de la Chambre Elout a cherché ton futur beau-père pour lui persuader
" de l'importance qu'il y avait à faire de suite des démarches, mais il
" n'y était pas. Il regrette beaucoup qu'il ne les ait pas faites plus
1440 " tôt. Je ne puis te dire combien nous sommes désappointés, car je ne
" pense pas que ce mystérieux personnage, qu'on ne nomme pas, soit Mau-
" rice. Je m'étais déjà si bien accoutumée à l'idée de t'avoir ici.
" Elout te fait dire qu'il en est tout triste. Je pense que vous tour-
" nerez de nouveau les yeux sur Haarlem."

Ik had 's avonds de Griekse soirée by Dommissen met Cees, wy spraken met elkaar o.a. over onze onbekwaamheid om te werken, die het gevolg is van luiheid, onoplettendheid, verstrooidheid, het te veel lezen over één vak in plaats van één boek grondig te bestuderen, enz. Daarna nog gepraat over kinderen krijgen, hetgeen Cees altijd een beproeving vindt, Dommissen altijd een zegen, terwijl ik zeide dat ik er in de eerste 5 jaar van myn huwelijk liefst geen kreeg, tenzy myn vrouw er naar verlangde. Cees verkondigde daar weer iets wat hy niet meende, want geen vader kon doller op zyn kind zyn dan Cees later op Evelientje was.

Omtrent de gelijktijdige benoeming van Mr Vosmaer en Beelaerts wil
1441 ik nog opmerken dat dit later herhaaldelijk geschiedde. Zo werden twee subst.off. te Amsterdam benoemd zonder dat de Officier Mr Hartogh geraadpleegd was. Toen ik er by Hartogh op aandrong dat hy zich zou doen gelden zeide hy:" Dat doe ik liever niet omdat ik een gek figuur zou maken indien er een ander benoemd werd dan dien ik voordroeg." Toen ik Off.van Justitie was werd ik evenmin als Hartogh geraadpleegd, behalve gedurende de tijd dat Th.van Lynden van Sandenburg Minister van Justitie was, want deze raadpleegde my ook omtrent onderscheidene andere zaken. Maar voordat hy Minister was wist ik nooit wie substituut zou worden. Verloren en Pape werden benoemd, zonder dat ik hen ooit tevoren gezien had. Gelukkig bedankte Pape na benoemd te zyn. omdat hy zich niet knap genoeg gevoelde. D'Aulnis de Bourrouil, thans Prof in Utrecht, kwam my zeggen dat hy een rekest had ingediend en voegde er by:"Ik had van buitenaf gehoord dat
" het hier zo druk is aan 't Parket, maar dat is zeker overdreven. In elk
" geval kan het my nooit te druk zyn en zie ik er niet tegen op."Toen schreef ik terstond aan de Minister:"Zend my wien ge wilt, maar geen pedante kwast als d'Aulnis," en hy werd niet benoemd.

Lore schreef in haar Journaal: By Louky, die haar kindermeid had weg-
" gezonden, wier plaats ik toen innam tot 4½, waarna ik het kind naar bo-
1442 " ven droeg, hetgeen Louky niet durfde doen. Myn arm was 's avonds moe
" van het dragen van het kind.

"Mama zegt my dat Agnes haar zó heeft gebedeld om het opmaken van
" haar reisjapon te betalen dat zy er eindelijk in toegestemd heeft, maar
" nu ook niet aan haar alleen maar ook aan Anna en aan my hetzelfde wil
" geven, en daarop kreeg ik f, 30,-, die hoogst welkom waren, want nu
" kan ik de Generaal een lijst geven, waartoe ik al sinds lang lust had.

"'sAvonds by Djé, die Mina van Reenen en haar man, Hendrik en Louky,
" Henriette Bicker, Trakranen en Bijleveld ten eten had. Ik moest piano
" spelen, maar geen mens luisterde en iedereen riep toen het gedaan was:
" O alsjeblieft nog een airtje!" Indien ik hetzelfde had gespeeld zou
1443 " niemand het bemerkt hebben. Naderhand met Insinger en Trakranen ge-
" speeld en 78 fiches verloren."

(Destijds speelde men hombre voor ½ stuiver het fiche, soms voor 1 stuiver.)

Die Bijleveld was subst.off. sinds 1852 en toen Hartogh in '71 stierf werd hy niet benoemd, le omdat hy de hit van Koens, die evenals van Gend en Loos expediteur was, tot maitres had; (waarom zy zo heette weet ik niet)

2e omdat hy ook Directeur der Engelse Gascompagnie was en last but not least, omdat hy onbekwaam was en terecht de bynaam had van Herr Confusionsrath.

1445 Lore vervolgt:"Le soir nous allons Anna,Miss et moi chez da Costa.
" Hy had het over Hebr.9:24-28 en 10:1-25. De verschillende passages
" over de kleding, de offeranden, het gescheurde voorhangsel, het zitten
" en staan des Hogepriesters, de muziek,de taal, het offer van Christus,
" de goede werken, de komst des Heren enz waren onderwerpen, die hy met
" kracht en welsprekendheid voor onze ogen schilderde. Het algenoegzame
" offer van Christus, die voor Gods rechterstoel is verschenen om daar
" in onze plaats te worden vrijgesproken, heeft hy heerlijk met zoveel
" vuur, kracht en warmte verdedigd. Wat my steeds weer verwondert is da
" Costa's diepe, onvergelijkelijke kennis der Schrift. Hoevele schoonhe-
" den moet hy in de Bijbel vinden die wy voorbygaan. Il est unique dans
" son genre. Indien hy maar een weinig meer vrushten van zyn arbeid zag.

1446 Ik herinner my deze voordracht perfect, omdat da Costa op zyn eigenaardige bewegelijke manier, nu en dan van zyn stoel opspringende en sterk gesticulerende, betoogde dat het enkele wpord "éénmaal" uit Hebr. 9:26 en 28 en „eens voor altyd" uit Hebr:10:10 de Roomse Kerk met haar gedurig misoffer omverwierp en vernietigde. Dat „éénmaal" is de pijl, die de Roomse leer doorboort en doodt. Ik hoor het hem zeggen; da Costa was gelijk Lore terecht opmerkt, thuis in de Schriften, maar toch raadpleegde hy geen ander Commentaar dan Bengel, die uiterst weinig bevat en kende die van Delitzsch en Keil evenmin als Keils archaeologie, die nog niet verschenen waren. My was echter alles nieuw en ik dronk zyn woorden in. Lore maakte van die voordracht geen extrait, omdat zy zo lang mogelijk van Thumms gezelschap wilde genieten, maar ik deed het wel en gy kunt nagaan welk een goede oefening dit voor my was.

1447 Lore schreef 12 Febr. " Cette journée a été tellement pénible !
" Tu ne sais pas comme c'était affreux de prendre congé de cette chére
" Thumm, que j'aime comme une soeur. O dearest you don't know how sad it
" was this morning, and how sick at heart we all were! Cette chère Fraülein s'est tenue aussi bien que possible, mais son coeur était brisé.
" Il me semble que je ne l'ai jamais aimée autant qu'à présent qu'elle
" nous est ravie et qu'elle ne peut jouir de mon affection."

Thumm vertrekt naar Londen, waar zy gouvernante werd van Mary Heywood.

1449 Maandag 11 Febr. kreeg ik 9 nieuwe zaken te behandelen welke my aanleiding gaven de Grondwetten van 1815,'40 en '48 met de aantekeningen van Thorbecke en van Boissevain te bestuderen. Daar ik myn pols met het doen van gymnastiek had verrekt, had Verboon my zwachtels met pekel voorgeschreven. Ik kon dus geen gymnastische toeren doen maar wel springen. Ik at by Mevr.Hartsen, die Cees aan Mimi van Boetzelaer wilde uithuwen. Oom Hendrik en Tante Betje aten er ook en vertelden my dat zy slechts 1½ jaar geëngageerd zyn geweest en Grootpapa Röell hem toen zyn erfdeel van f. 40.000,- gegeven had, dat hy een post had van f, 800,- en f.200,- 's jaars van Tante's vader van de Poll kreeg. Zy hadden toen 8 jaar lang van f. 3000,- 's jaars met 3 kinderen Frits,Willem en Jacob op de Keizersgracht geleefd in een huisje van f. 800,-huur. Later erfde hy f.80.000,- van zyn zusters Sophie en Christien en kreeg hy als Griffier der Staten een traktement van f. 3000,-.

De volgende dag kreeg ik de visite van myn oude schoolkameraad William Mapels Rae, die heel pleizierig praatte over oude herinneringen, handel, oorlog,belasting enz. Hy zeide dat het voor Frankrijk en Engeland voordelig zou zyn als de rechten op de suiker, die uit Engeland in Frankrijk wordt ingevoerd, werden opgeheven en evenzeer die op de wijn, die uit Frankrijk in Engeland wordt ingevoerd. Kon dit geschieden dan zou de beetwortel niet meer in Frankrijk geteeld worden, maar koren en
1450 tarwe, waaraan in Frankrijk grote behoefte bestaat. Een deel der ingevoerde suiker zou dan in de Franse wijn gemengd worden om die minder zuur te maken, hetgeen thans door slechte middelen geschiedt. De wijn zou, aldus verbeterd, meer geconsumeerd worden en voor beide landen zou voordeel ontstaan.Rae bleef twee uur by my en vroeg my voor de volgende dag ten eten, maar daar Papa uit den Haag kwam weigerde ik. Hy logeerde op de Nieuwedijk.

Papa vertelde dat de Heer Fabius uit Japan is teruggekomen en o.a. visitekaartjes heeft meegebracht van Jap.groten, zo lang als een tapyt met allerlei complimenten in 'tJapans en in 't Hollands.

Papa werd gekozen tot President der Akademie van Beeldende Kunsten. Myn pols beterde maar niet.

Uit den Haag schreef Papa dat Elout het wapen der familie Terwe verlangde te hebben. Tante van Loons moeder Anna Louise van Winter, geb.v.d. Poorten, was een der drie dochters van Jozua v.d.Poorten en Hillegonda Louise van Eik, dochter van Jan van Eik en Jozina Terwe. Na Jozina's dood hertrouwde Jan van Eik met Leonora de Vogel en kregen zy één zoon die de overgrootvader was van den voor enige jaren overleden vice-pres. der Rechtbank te Amsterdam Jozua van Eik. Daar diens twee broeders even-
1451 als hy ongetrouwd zyn en hun beide ooms Jozua en Piet van Eik kinderloos stierven, sterft de naam van Eik uit. Tane is in het bezit van een Bijbeltje, waarin op het titelblad de naam van Jozina Terwe voorkomt, maar zy wist niet dat deze haar oudovergrootmoeder was.

Teneinde informatie omtrent het wapen der Terwe's te bekomen, begaf ik my naar het huis van Tante van Loon, by wie ik Jan,Anna,Constance en Lore vond. Na myn vraag aan Tante te hebben gedaan, die het antwoord schuldig bleef, vroeg ik aan Jan hoe de Romeinse soldaten, die by het kruis de wacht hadden, het Eli Eli op de profeet Elia konden toepassen, daar zy heidenen waren. Het antwoord dat Jan gaf, herinner ik my niet, maar er volgde een interessant discours en ik bleef souperen. Lore vertelde dat zy had bygewoond hoe het kind van Saar en Hartsen, Willem, bedorven werd. Daar is dan ook wat liefs van gegroeid !

Thuis komende vond ik Tante Hodshon en Mimi, die kwaad gesproken hadden van Cees Hartsen, omdat hy de een of andere onbeleefdheid had begaan. Hy had de kwaal van alle artisten, die van nonchalant te zyn of op straat niet te groeten omdat zyn hoofd vol van muziek was, of te vergeten te komen als hy ergens geïnviteerd was, maar zyn grote bonhomie en vrolijkheid, zyn prettig gezicht en zyngeestig woord maakten dat men het hem als artiest niet kwalijk nam.

Lore schreef omtrent die Zondag:"Met Mama,Anna en Maria by v.d.
1452 " Goot, die over Pilatus preekte, en in 't begin bitter weinig in een
" menigte woorden zeide, doch aan 't eind veel in weinig woorden. Over
" 4 weken hopen wy de gedachtenis aan 'sHeren dood door het avondmaal te
" vieren," wat my aan da Costa deed denken, die altijd zegt dat het nacht-
" maal geen dodenmaal is, omdat de Heer leeft. 'sAvonds speelde ik het
" Concert van Hummel op verzoek van Willem, die Bravo riep en vond dat
" het heel goed ging, wat my niet weinig gelukkig maakte. (Arme Lore,
die nooit anders dan grofheden van Willem moest slikken en hem niet durfde zeggen dat hy er volgens Seiffert en Cees geen verstand van had.)

"Daarna speelde ik nog de Tarantella van Lubeck, de Rhapsodie, een
" Sonate van Beethoven en de Nocturne van Field, en hield ik eerst op
" toen Jan te 8½ de kamer binnentrad. "
(Hierby tekende ik aan:"Alle welke stukken Mejuffrouw nooit voor my
" heeft gespeeld. 'tIs ook zo saai om voor een oningewijde te spelen!)

"Jan sprak eerst heel interessant over zyn seminaristen, maar lang-
" zamerhand kwamen wy op het sujet van huizen in den Haag, toen de deur
" te 9 uur openging. Ik dacht: Ha, daar heb je het extrait van Mausje!
" en had in zoverre gelijk dat het wel het opstel was, maar in de zak
" des schrijvers. De conversatie werd daarop weer heel pleizierig en
" het speet my dat het al zo laat was, want daardoor kwam er te spoedig
" een eind aan. M.blijft souperen en ik ben niet meer boos op hem, vol-
" strekt niet meer, ofschoon zyn hand nog niet veel beters is."

1453 Maandag 18 Febr. werkte ik na een heerlijke nachtrust het onnoemelijke af. Ik schreef aan Papa over zaken en aan David, las het Rapport der Rechtsgeleerde Commissie uit de Raad om te betogen dat de Godshuizen in Amsterdam eigenaar zyn van hun goederen en fondsen, en de Stad slechts oppervoogdes is en met het hoog beheer belast, had conferenties met twee deurwaarders, stelde een dagvaarding i.z.Post, gelijk ik er nog nooit een had gemaakt, stelde een procuratie aldus aanvangende:"Ik onderget. "W.Vrolik, Minister van Financiën, machtig Mr M.J.van Lennep....." schrijf een brief aan de Directeur en een aan myn client N. en vind toch nog tijd om Jan de Geers visite te ontvangen, een uur te springen, twee uur piano te spelen en 's avonds hombre by Piet Six.

Thuiskomende vond ik Lore's opstel van 12 bladz. maar te soeperig, lange zinnen voor weinig belangrijke punten en belangrijke opmerkingen vergeten, de stijl te epistolair, en blijk gevende dat de ongelukkige gewoonte van altijd Frans,Engels of Duits te spreken, haar moeite kostte om Hollands te denken en te schrijven. Ik ried haar in 't vervolg haar opstellen terstond in het net te schrijven.

Ik was voor de volgende dag by Hendrik te eten gevraagd en het verwonderde my dat Lore in haar briefje niets schreef dat zy ook kwam, zo-
1454 dat ik vreesde haar niet te zullen zien, maar zy was wel genodigd en geprest om thuis te blijven, daar er alweer een diner was, doch zy zeide dat zy het veel pleizieriger vond om by Hendrik te eten, ofschoon zy niet wist dat ik ook gevraagd was, en toen kon zy later eerlijk opbiechten dat zy dit niet wist.

Zy schreef in haar journaal:" Anna komt my plagen om thuis te blij-
" ven, maar ik heb er weinig lust in omdat ik alle diners vervelend vind,
" dit vooral, terwijl ik my by Hendrik en Louky altijd amuseer en wel
" een beetje dacht en hoopte er M. te vinden. En ik had geen ongelijk,
" want M.was er ook en ik had heel veel pleizier. Toen ik te 10½ thuis
" kwam, ging ik in de eetkamer by een smeerkaarsje werken, want de gasten
" bleven tot half twaalf. Surprise van M.die my zyn opstel zond. Liefste,
" die surprises zal ik toch nooit meer krijgen als ik je vrouwtje ben,
" en dat vind ik toch wel een beetje jammer, want ze zyn zó pleizierig."

Dezelfde surprises kon ik haar na ons huwelijk natuurlijk niet meer bezorgen, maar wel andere. Zo amuseerde het my dikwijls vroeger uit Amsterdam of van een reis terug te komen dan ik gezegd had of als zy weg was, zorgde ik soms dat zy by aankomst een brief vond, die ik geschreven had toen zy nog by my was. En die surprises vond zy nog pleizieriger dan die uit de tijd vóór ons huwelijk.

1455 Op 20 Febr.las ik in de Haarl.Courant dat Mr Elias, Kantonrechter te Haarlem, lid der Rechtbank geworden was. Tegen 12 uur reed ik dus naar Haarlem. In de trein hoorde ik een paar my onbekende heren zeggen dat Imans, subst.griffier te jong was om Kantonrechter te worden. Mr. Berkhout beloofde my zyn hulp en ried my aan by alle heren rond te gaan. Dit deed ik maar de meeste heren waren niet thuis. Ik schreef ook aan Papa om zyn medewerking te vragen.

1456 21 Febr. werd Mama 64 en kreeg zy een brief van David uit Brussel. Kee had haar sinds haar huwelijk nog niet geschreven. Ik gaf haar een trekpot en spoorde opnieuw naar Haarlem, waar ik de President van Styrum, en de rechters Elias en Enschedé thuis vond, die my weinig hoop gaven, omdat Mr van Valkenburg, rechter te Hoorn en 13 jaar ouder dan ik, ook solliciteerde. Jan de Geer bracht my "Antecedenten" door zyn neef Louis de Geer van Jutphaas geschreven. Mama had Lore en Maria ten eten gevraagd en zy kwamen. Lore vertelde my dat Jan en Constance nog een suikerpot en spoelkom by de kopjes gegeven hadden.

Saar vroeg ons voor Maandagavond, maar Lore bedankte, quasi omdat zy da Costa in de My ging horen, maar eigenlijk omdat zy evenals ik gepiqueerd was dat Saar ons nooit ten eten vroeg, noch dit jaar noch het vorige. Het schijnt ongelooflijk maar de reden was in hoofdzaak deze dat
1457 zy ons dan na het eten in een afzonderlijke kamer zou moeten laten en dus daar vuur laten aanleggen, hetgeen Hartsen niet toestond.

Lore schreef over die dag:"Ik ben bovenmate gelukkig geweest van-
" daag. Met Maria naar Tante Henriette; ik had 1000 maal meer pleizier
" dan de 6de Januari en gevoelde my zeer,zeer gelukkig. Oom Koo kwam te
" 6 uur. I was glad to see him. I so much hoped he would come. Om 10½ weg
" met Saar, die niet heel vriendelijk met my is. I wonder why it is,
" maar ik kom liever nooit weer by Saar, indien zy my als a bore be-
" schouwt. Tante is heel,heel vriendelijk en ik houd ijsselijk veel van
" haar. Laat opgebleven en met Anna over de kantonrechtersplaats gepraat
" en haar al de voordelen daarvan opgesomd. Zy wilde er niets van horen
" en keurde niets goed als een établissement in Amsterdam. Ik zou liever
" in Haarlem wonen dan in Amsterdam, ofschoon ik er niet voor zou willen
" uitkomen uit vrees van Mama bedroefd te maken."

Vrijdag ging ik o.a. naar de receptie van Adèle Labouchere en Theo van Eijs, naast wie Mevr.Nancy Labouchere stond, die er allerbeeldigst uitzag, veel liever en mooier dan de bruid. Leonard Beels zeide my dat
1458 ik weinig kans heb om Kantonrechter te worden, omdat de Minister van Valkenburg zal voordragen, ten einde in diens plaats van Akerlaken, subst,griffier te Hoorn tot rechter benoemd te krijgen.

Ik liet my door Wegner photograferen met het my door Lore in de podding geschonken gouden potlood in de hand en Wegner zeide dat het gelukt was. Daarna confereerde ik met de adv.gen. Mr Karseboom over een zaak van de Weeskamer en vroeg ik hem of hy iets te zeggen had in het begeven der Kantonrechtersplaats, maar hy verwees my naar de Proc. Gen. van der Kemp, en meende dat de subst.griffier der Rechtbank Imans

de meeste kans had omdat hy al tweemaal was gepasseerd. Ik dronk koffie by Bram Willet met Theo van Eys, die een gouden tooth-pick case van zyn Bruid gekregen had, een raar cadeau !

Die dag overleed de Heer Stoop, chef van Hope, zoon van de maire van Bodegraven, vanwaar de oude Heren Borski en Dirk Voombergh hem hadden meegenomen en die nu 7 millioen naliet. Zyn enige dochter trouwde met de Beaufort en liet er later 12 na. Die Stoop was een droogpruimer, zonder enige liefhebberij.

1459 Lore was die Zaterdagavond op soirée by Henriette Bicker, die later myn schoolkameraad Gerrit Hooft van Vreeland trouwde. Zy vond er Albertine Crommelin, later getrouwd met den onlangs in Juni 1901 overleden Hendrik van Wickevoort Crommelin, Hansje Hodshon, later getrouwd met Frits Schimmelpenninck en Sylvia. Lore schrijft:" La soirée fut longue et pénible. I felt sick at heart the whole time. La conversation était des plus futiles et des plus frivoles; pas un mot, je ne dis pas sérieux, mais utile ou agréable ne fut prononcé; on ne parla que bals, soupers, toilettes et on finit par discuter du même ton léger où l'on irait à l'église le lendemain. Henriette se décida pour Meyboom; je ne pus m'empêcher de lui dire:"Maar Henriette, hoe kan je nu die man gaan horen? Je weet toch dat hy heel andere dingen leert dan je van Mr.Bonnet gehoord hebt?!" - "Ja dat heb ik wel meer horen zeggen maar ik heb nooit iets daarvan bemerkt, en zyn taal en debiet zyn zo mooi !"

"Pauvre nature humaine que nous avons. Comme il est vrai que nous devons naître de nouveau avant de comprendre les choses qui appartiennent à notre salut. Voilà Albertine, encore toute en deuil, ne parlant que de danses, de noeuds et de fleurs. J'étais bien silencieuse, ne pouvant me mêler de la conversation, mais lorsqu'on entama le chapitre musique, je pus prendre haleine et parlai à mon tour. Ik speelde wat
1460 en zo deed Henriette, maar daarna begonnen zy weer, zodat ik blij was toen het rijtuig my om 10 uur kwam halen. Thuis wachtte my een heerlijke surprise, een briefje van M. met het uittreksel van gisteren. How kind of him! daar had ik niet op gerekend en myn hart sprong op van vreugde want ik dacht terstond aan het enorme contrast tussen onze intercourse en die der meisjes, en ik dankte God dat Hy my zo'n lief Mausje gegeven heeft, met wie ik over iets anders kan praten dan over bals en diners. Dearest, how very gracious and good the Lord is! How shall we thank Him enough for all His blessings, want het is niet ons doen, dat wy die dingen niet liefhebben. Van nature waren wy vijandig tegen God en hadden wy de wereld lief, maar Hy heeft ons gezocht en uit de duisternis geroepen. Hoe zullen wy Hem ooit genoeg kunnen danken ?"

Ik schreef die passage over ter bevestiging van het geen ik vroeger zeide dat Lore werkelijk vroom was. Ik was het toen ook en zeer zeker veel vromer dan thans en geen dag ging er voorby zonder dat ik, ondanks myn vele werk veel,veel in de Bijbel las en aanhoudend bad om vernieuwing en heiliging der harten. Ongelovig ben ik nooit meer geworden en hoe meer ik later tyd kreeg om de Bijbel te bestuderen, des te meer werd myn geloof versterkt, maar ik heb wel tijden gehad van verflauwing in 't gebed, en van lust in wereldse genoegens. Lore klaagde ook wel over kleingeloof, traagheid in
1461 en verstrooidheid onder 't bidden, maar van hetgeen zy eenmaal meende te moeten afkeuren, heeft zy altijd een afkeer blijven houden en het kwam byv.niet by my op om haar te engageren eens naar de comedie te gaan, daar ik wist hoe zy daarover dacht.

"Zondag 24 Febr. By Jamieson gekerkt, waar ik verwonderd was M.niet te vinden. 'sMiddags visite by da Costa, die weer zo pleizierig en entrain was. Wat zullen wy hem missen als wy in Haarlem wonen! Djé en Insinger eten by ons en Djé is boos omdat ik zo weinig by haar kom. Lizzy de Geer vertelt my dat zy heel gelukkig is, en dat geloof ik ook omdat zy niet kan veinzen. Ongelukkig zyn die gevoelens by haar meest voorbygaande. Zy vraagt my of ik dikwijls bouderies met Mausje heb. Je tombe de mon haut et antwoord dat wy er nog geen gevierd hebben. Zy kan dit nauwelijks geloven en vindt het weinig enviable. Chacun son goût, mais je ne puis pas comprendre qu'il y ait le moindre charme dans une querelle. Elle avait l'air de nous trouver bien terre à terre. Eh bien soit ! j'aime bien être terre à terre à ce point là.!"

Ik woonde het familiesouper by en toen er over het al of niet zondige van dansen gesproken werd, zeide Herman dat de Bybel het goedkeurt, daar David voor de ark gepolkeerd had en Michal wegzond omdat zy hem bespotte en voegde Aernout er by dat ook Herodias gedanst had !

1462 Maandag liep ik naar het O.I.Huis om de Directeur verlof te vragen naar den Haag te gaan; hy zei my dat hy aan een zijner vrienden, die de Minister kende, een brief zou schrijven om my als Kantonrechter aan te bevelen. Ik leidde hieruit af dat hy over myn werk voldaan was en dit verblijdde my zeer omdat de Heer Scholten alles behalve gemakkelijk was, maar het kon ook zyn dat hy my gaarne kwijt wilde wezen. Daarna spoorde ik naar den Haag.

Die dag overleed Annette van Lennep, vrouw van Volkert Barnaart in het kraambed. Haar dochter is met Lukas Boreel getrouwd. Volkert bleef weduwnaar.

Ik logeerde in den Haag by Papa en ging ter audiëntie by de Minister Donker Curtius, die niets zeide, daarna by Louise Elout, by wie Agnes logeerde, who was very gracious ! Voor de audiëntie was ook de Heer van Valkenburg overgekomen. Ik bezocht ook Mevrouw Groen, die ik moeite had te verstaan. Ik vond dat zy precies op een oude dienstmeid geleek. Per trein van 8 uur reisde ik terug en toen Willem van het diner by Tante van Loon terugkwam, zeide hy my dat Lore, na zich bedacht te hebben my liever de volgende avond zou zien dan 's middags.

1463 Uit haar journaal: "27 Febr. Willem is jarig. Les van Seiffert diè
" nogal tevreden is. By Lizzy die geënchanteerd is over haar eigen por-
" tret. Om 5 uur komen Jan en Constance met hun dochtertjes Ag en Lou,
" Djé en Insinger, Tane met Maria en David Labouchere, die Adèle hadden
" zien trouwen. On retarde le diner et une place vide est laissée vide
" à côté de moi; je comprends que Mausje aurait dû venir, mais fais sem-
" blant de ne rien comprendre."

1464 (Ik was inderdaad ten eten gevraagd als surprise voor Lore, maar eerst te 2½, toen ik met de Directeur in het O.I.Huis confereerde. Daarna wandelde ik en at ik by Jan Six, by wie het briefje door onze knecht bezorgd werd. Ik moest my toen nog thuis verkleden en kwam dus eerst op het dessert.)

"Au dessert il arrive et nous avons beaucoup de plaisir ensemble
" pendant toute la soirée. Il me raconte son expédition à la Haye et
" l'horreur qu'il a des voyages. Dat is jammer, ofschoon wy toch niet
" veel zullen kunnen reizen en wellicht nooit. Mama is boos en ik be-
" grijp niet waarom. Naderhand hoor ik dat zy ontevreden is omdat M.niet
" met haar heeft gepraat en zich niet wat beleefder getoond heeft. Je
" tâche de l'excuser et cela me réussit un peu, maar Mama blijft erby dat
" zy het niet ordentelijk van hem vindt. Ik vind dit eigenlijk niet zo
" onaangenaam omdat dit wel een teken is dat Mama veel van hem houdt,
" anders had zy het niet opgemerkt."

Hierby noteerde ik: "Vreemde conclusie ! 'tIs my een bewijs dat zy
" haar dislike nog niet overwonnen heeft, anders zou zy het heerlijk
" vinden dat ik my van jou occupeer en van jou alleen.

1465 Vrijdag 29 Febr. vroeg Hendrik my:"Je hebt veel kans niet waar ?
" Caroline was gisteren ten minste in de wolken." (Jan Piet Berkhout had my namelijk gezegd dat ik stellig op de voordracht zou komen.) Die woorden van Hendrik deden my zo'n goed. En ik had wel wat nodig, want de
1466 ganse dag was ik vreeslijk bedroefd geweest over de scène van Tante. Ik kon my over die dingen niet heenzetten, ik vergat ze nooit. 't Is wel waar dat liefhebben gedeeltelijk bestaat in de behoefte aan wederliefde, en wanneer ik haar liefheb dan heb ik ook van haar zijde moederlijke wederliefde nodig en daarvan was die scène geen bewijs.

Dat Tante nog boos bleef bleek my Zondag, toen ik haar ontmoette en zy myn groet beantwoordde met de woorden:"Dag Meneer van Lennep." Lore zeide my later:"Wat moet men toch met jou oppassen, dat was natuur-
" lijk een grap !" Ik antwoordde dat die dan ongepast was omdat Seiffert met my liep.

1467 Maandag soupeerde ik met Lore by David en Betje Rahusen; Lore kwam nog eens terug op Tante's boos zyn van de vorige Woensdag en zy zeide my dat Tante boos was geweest omdat ik haar niet goeden dag had gezegd toen ik binnenkwam en dit haar de ganse avond had geïndisponeerd. Vooreerst was dit onwaar, omdat ik haar altijd salueer, ik was veel te bang voor haar om het te durven nalaten, en ten tweede: waarom zegt zy my dan niet goeden dag ?." Lore schreef hierby in myn journaal:"Il me semble que tu
" peux commencer et que Maman n'a pas besoin de te faire des avances."

Ik wou maar dat het niet gebeurd was, Lore zegt my dat haar Mama het al lang weer vergeten is, wat ik niet geloof. Lore beweert haar Mama te kennen; dit geloof ik evenmin omdat zy zo weinig intiem zyn.

Hierby tekende Lore aan:"Heel beleefd ! Geloof je my niet en dat nog
" wel twee keer ? Nu ik blijf erby, ik had in beide gevallen gelijk. Ik
1468 " ken Mama opperbest en als je haar kende zoals ik, zou je nooit zo van
" haar spreken. Je weet dat Mama doof is en je dus wat harder moet spre-
" ken en ten tweede is het alleronbeleefdst om te zeggen: Vooreerst om-
" waar." Ik ben hatelijk tegen Lore omdat die historie my hindert en
ik het zo naar vind dat men van de mensen die men liefheeft zulke hate-
lijkheden moet ondervinden.

Lore schreef in haar journaal omtrent die soirée by Rahusen:"Mausje
" a l'air soucieux de temps en temps, ce qui me fait de la peine; je n'ai-
" me pas qu'il ait l'air triste quand nous sommes en société, car alors
" je ne puis pas lui en demander la raison, ni le consoler. Je me suis
" sans cela beaucoup mieux amusée que je ne pensais. Met Betje afgesproken
" om Donderdag by haar aan de was te komen werken."

De volgende dag schreef ik achtereenvolgens drie briefjes aan Lore,
alle even kort, enkel en alleen om haar te zeggen dat Verboon my bloed-
zuigers wil zetten, dat Papa by de Minister was geweest en hem gevraagd
had my een subst.off.post te geven als ik geen kantonrechter werd en
dat ik Donderdag te Haarlem zou informeren of ik op de voordracht stond.
1469 Ik weet niet welke boze geest Maria dreef dit aan haar moeder over te
brieven, en dat toen deze boos werd en Lore haar vroeg of zy het in dit
geval niet beter vond dan het tegenovergestelde, zy een bitter antwoord
gegeven had dat zeer beledigend voor my was. Zy zeide dat zy my de deur
uit zou schoppen als ik binnenkwam en nog iets wat ik my niet precies
herinner, maar waarby zy de twijfel uitsprak of ik wel genoeg van Lore
hield. "Ik wilde," zo schreef ik in myn journaal,"dat Lore my dit niet
" verteld had, want ik houd niet van die heftige uitdrukkingen, en Lore
" zal dit begrijpen als zy zich in myn positie verplaatst. De zaak is
" immers ondenkbaar dat ik niet van Lore zou houden, waarom dan zo iets
" verondersteld? En voorts een vrouw schopt niet !"

Hierby tekende Lore aan:" There you are again ! Ben je net als jou
" Mama et n'entends-tu pas la plaisanterie? Je zet je altijd à la défen-
" sive net alsof je Jan de Geer waart !"

"Lore vraagt my of ik morgen na uit Haarlem terug te zyn wil komen
" luisteren naar de Symphonieën van Niels Gade en van Beethoven, die zy
" van de partituur voor my spelen wil. Wat is dit vriendelijk van haar
" en van Tante ! Ik begrijp haar niet. Nu eens zo heftig en dan weer
" zacht. 'tIs als de Zwitserse meren, die gevaarlijke vaarwaters zyn."

Nu ik myn journaal overlees begrijp ik niet hoe ik sommige dier pas-
sages heb durven schrijven, daar ik wist dat zy Lore moesten grieven als
1470 ik op die wijze over haar moeder schreef, en volmondig erken ik dat ik ~~oa~~
ongelijk had. In Tante's plaats zou ik even grof en onvriendelijk tegen
de lover myner dochter zyn, indien hy my niet behaagde en ik er een an~~d~~-
der gewenst had. Maar ik zag dat toen niet in en ik was bedroefd omdat
Lore er onder leed. Zy had my envers et contre tous lief, ofschoon ik
waarlijk niet zo lief was als zy het wilde doen geloven. Ik was prikkel-
baar, spiteful, licht geraakt, jaloers, uit myn humeur dat ons engage-
ment niet publiek mocht worden, en bevreesd dat ik het een of ander zou
doen dat Tante mishaagde, en de verwijdering die tussen ons bestond,
nog groter zou maken. Daarby verlangde ik naar een post en werd ik tel-
kens teleurgesteld, want ik ging gebukt onder myn werk, dat my te moei-
lijk viel. Ook al schrijf ik hier niet hoeveel ik dagelijks te doen had,
en hoe ik gedurig geroepen werd om ten spoedigste een advies te schrij-
ven, hoe die moeilijke zaken en Domeinprocessen my kwelden en slapeloze
nachten bezorgden, toch kan ik verzekeren dat ik er niet zonder voort-
durende omgang met de Heer en de opbeurende woorden van Lore zou gekomen
zyn. Hoe dikwijls heeft Pynappel my later, toen ik te Laubbach was en
1471 hy myn functiën waarnam, over de zaken geschreven en nota bene myn advies
gevraagd omdat hy er mee verlegen was en dit is voldoende ten bewijze dat
die ingewikkelde processen voor een jong en onbedreven advokaat te moei-
lijk waren.

Wat myn prikkelbaarheid betreft, zo kan ik slechts twee verzachtende
omstandigheden daarvoor aanvoeren, ten eerste de beroerde verhouding
tussen Tante en Lore's zusters en my, die teweeg bracht dat ik nooit
wist hoe ik handelen moest, en ten andere het feit dat ik sinds jaren
last had van hemorrhoïden en ascariden, en dit sinds het begin van 1854
zozeer was verergerd, dat zy ondragelijke jeuk veroorzaakten vooral des
nachts, en er niets is wat zozeer op het humeur werkt.

1476 Te 7 uur ging ik naar Caecilia, waar Lore een kwartier later kwam en in balkon 8 plaats nam. In de pauze zeide Willem my dat ik zyn plaats kon innemen, maar Hendrik verzette zich hiertegen omdat Tante het zou afkeuren. Desniettemin tastte ik door en terwijl ik naar de deur van het balkon zocht zeide van Vessem my:"Héer moet je wezen." Lore was allerliefst en Tante was ook vriendelijk. Lore zat gelukkig op de achterste bank, maar beweerde my niet te hebben gezien, opschoon ik haar uit de bak wel 10 maal had toegeknikt. Zy legde my de Symphonie van Beethoven uit, waardoor ik die beter begreep behalve de finale con brio, waarby de blaasinstrumenten zo'n geweld maakten, dat ik niets meer hoorde.

Lore schreef omtrent die dag:" By Betje Rahusen om met haar te vou-
" wen. Die kunst is niet heel moeilijk. Te 3 uur kwam M. voor wie ik de
stukken van heden avond speel. Ik had het wel een beetje beter willen
" doen maar het was eerst de tweede keer van myn leven dat ik een parti-
1477 " tuur in handen had en daarom was ik er nog niet zo heel goed in thuis.
" Om 5 uur vertrok M. en te 7½ gingen Mama,Anna,Willem,Maria en ik naar
" Caecilia. Je me mis sur la seconde rangée avec Anna,Willem et Henri, et
" ne découvris Maurice que vers la fin de la première partie; je compris
" vraiment qu'il n'y était pas. A la pauze il vint chez nous et resta
" jusqu'à la fin. Het concert was heel mooi, vooral Gade, ofschoon de
1478 " tempo's te schielijk waren genomen. Ik amuseerde my zeer en vond het
" zo pleizierig dat M.er ook was en het mooi vond. Nog nooit heb ik my
" zo gelukkig gevoeld op een Caeciliaavond als deze keer."

Vrijdag 7 Maart. Na de lunch met Maria naar Tante Professor, die
vroeg " jarig is. Ik dacht zeker dat M. òf heel vóór heel laat zou komen, en ik
" hem dus niet zou zien, maar daarin vergiste ik my want hy kwam een paar
" minuten later dan ik. Sophie v.Lennep-Teding van Berkhout zeide my:
" Papa heeft my gezegd dat de benoeming alleen van de Minister Donker
" zou afhangen," en dat liet my denken dat M.op de voordracht zou komen.
" M.vroeg my myn opinie omtrent de post van subst.griffier in Haarlem,
" maar ik heb in zulke zaken geen opinie. Myn opinie is vooruit de zyne.
" Indien hy lust heeft om in Hoorn te gaan wonen en naar die rechters-
" plaats te solliciteren, dan vind ik dat heel goed en zal ik hem daar met
" pleizier volgen, maar indien hy denkt dat het daar te vervelend wonen
" is, hy weet het beter dan ik, dan keur ik zyn afkeuring ook goed.Zo
" ook met alle andere posten. Ik weet niet hoeveel men voor een eenvoudig
" huishoudentje nodig heeft, ik weet niet met welke post men kans tot
" avancement heeft, en dus kan ik hierin evenmin goed oordelen."

1479 " Aan tafel vertelde Willem dat de Heer Just de Beyer niet goed in
" zyn geldzaken is, dat hy zyn huis heeft moeten verkopen om op kamers
" te gaan wonen met zyn vrouw en zes kinderen. Naderhand kreeg ik een
" preek om niet met weinig geld te trouwen, mais je réfutai cela si bien
" que nous nous séparâmes tout à fait d'accord."

"Om 7 uur naar da Costa, die over de eerste brief van Petrus sprak.
" M.vloog weg nadat het laatste woord was uitgesproken en ik dacht eerst
" dat hy niet wel was, maar weldra bleek dat hy business met da Costa
" had." (De Directeur had my gezegd dat da Costa patentplichtig was en dit moest ik hem even gaan vertellen.)

Die ochtend had Verboon my bloedzuigers op de rechter pols gezet, en daarna moest ik de pols pappen, zodat ik de volgende middag by Mevr. van Lennep moetende eten, watten en een witte doek daaromheen wond, hetgeen niet belette dat het bloed door alles heendrong en zelfs myn rok bezoedelde. Ik moest dus in die dagen myn brieven aan Schrikker dicteren.

1480 Zaterdag 8 Maart had dat ellendige diner by Tante plaats, waarvan zelfs Agnes getuigde dat het een misdaad was, terwijl Mevr.van Lennep, Mevr.Voombergh en haar dochter Constance verstomd stonden over de indelicatesse van wèl Cees Hartsen te nodigen en met Lore quatremains te laten spelen, en my thuis te laten. Maar delicatesse was iets waaraan Tante niet euvel ging en Lore durfde niet zeggen dat zo iets niet te pas kwam.

Karakteristiek was dat Cees my de volgende dag niet durfde vertellen dat hy quatremains met haar had gespeeld. Hy deelde my mede wat hy gespeeld had, maar verzweeg dat andere en toen ik hem vroeg:"Niets meer?" antwoordde hy ontkennend om my geen verdriet te doen.

Myn zwager Hartsen zeide my dat het er niet uit te houden was door het vreeslijke leven dat de muziek maakte en door de hitte van 95 graden! Maar wat deed men ook onmuzikale mensen op zo'n partij te vragen !

In de nacht van Zondag op Maandag droomde ik dat Hendrik van Loon my kwam vragen of ik in de plaats van de Heer Stoop chef van Hope wilde worden, en Maandag kwam Hendrik inderdaad by my, doch niet om my die vraag te doen, maar een advies over de vraag of een wissel, getrokken op 29 Februari 3maanden na dato, vervalt op 28 of op 29 Mei. Na wel 7 auteurs geraadpleegd te hebben schreef ik een lang advies en toen Hendrik my vroeg wat hy my schuldig was antwoordde ik:"Een diner met Lore !"

1481 Woensdag aten Papa en Mama by Tante. Het speet Mama zo dat ik niet ook gevraagd was, daar zy Lore en my zo gaarne eens samen had gezien, maar ik werd nooit geïnviteerd. Toen Mama thuiskwam vertelde zy my dat Lore voor haar had piano gespeeld en was zy er over verrukt.

Ik had het land omdat de Minister van Financiën my een alleronvriendelijkste brief schreef met het verzoek hem in het vervolg nooit meer een vraag te doen, dewijl de behandeling der zaken voor myn verantwoordelijkheid kwam. Het was natuurlijk niet de Minister zelf maar de Referendaris Immerzeel die my knorde, maar ik was bedroefd omdat ik wel wist dat ik niet knap was en het voor my een slechte aanbeveling was om een post te krijgen. Ik deelde het aan de Directeur Scholten van Aschat mede, die my troostte door te zeggen dat die Referendaris een zure nare kerel was, en hy zelf ook vaak zulke onvriendelijke brieven kreeg, dat die hogere ambtenaren nooit Dank je zeiden, maar by 't minste uit hun humeur waren. De Directeur zei dat ik het my maar niet moest aantrekken. De Heren in den Haag zynboos als men ze niet raadpleegt en even boos als men het wel doet.

1482

Ik zal nu maar niet in 't brede vertellen welke zaken ik te behandelen had. In de ene moest ik een Memorie van Antwoord, in de andere een dito van Cassatie maken. De zaak der suikerwaterstokerij, waarin de grote Donker Curtius myn tegenparty was, vorderde veel studie, maar het meest die der veenderij in de Haarlemmer Meer, waaromtrent de Heren Hoefft, en P.Crommelin my inlichtingen en boeken gaven, terwijl Jan Six op de hoogte was van de aardlagen en het peil.

De bloedzuigers die ik een paar keer op de polsen had en die door de felle koude in Maart niet dan na lang tobben wilden zuigen, het pappen daarna, en de stijve vingers maakten dat ik niet zo vlug kon werken als anders en er van pianospelen heel weinig kwam; studeerde ik soms dan kreeg ik spoedig pijn, en Cees Hartsen zeide my dat als ze niet beter werden ik het spelen zou moeten opgeven. De stijfheid der polsen vererger-de en inJuni moest ik er voor naar Parijs, en daar genazen zy, maar niet volkomen en de polsen bleven min of meer stijf. Later zou ik in Amsterdam als subst.Off. de tijd toch niet gehad hebben om te spelen, en dus was het maar goed dat ik het in '56 moest staken, maar leed deed het my wel omdat Lore er zo van genoot.

1483

1484 Uit Lore's journaal:" Vandaag 11 Maart wordt de voordracht gemaakt.
" Ik zeide het aan Mama aan het ontbijt en toen antwoordde zy:" Ja daar
" heb ik ook al aan gedacht.",wat my zeer verwonderde. Vurig gebeden en
" gevraagd dat Gods wil toch vooral mocht geschieden en niet de onze, en
" dat wy ons daaraan niet alleen mochten onderwerpen, maar die wil lief-
" hebben omdat het Gods wil is. Zo gelukkig gevoeld dat God alles voor
" ons schikt en niet de mensen. Ik geloof stellig dat M.die post niet zal
" krijgen, maar dit maakt my nu niet bedroefd meer. Ik hoop dat hy dat-
" zelfde rustige gevoel heeft.

"Mama en ik zyn door Tante Cateau voor vanavond gevraagd en Tante
" zegt my dat zy M. zal waarschuwen. Ik antwoord dat zy het vooral niet
" moet doen omdat hy niet zou kunnen komen. Le fait est que je n'ai vais
" pas envie de déranger de nouveau cette lecture avec Mr Dommissen.

"Woensdag 12 Maart. Diner van Oom Koo en Tante Henriette, Conny en
1485 " haar 2 kinderen. Tante gaf my een brief van M. die ik eerst 's avonds
" kon lezen, en was verschrikkelijk lief en vriendelijk met my. Oom sprak
veel met Willem aan tafel en de conversatie was nogal interessant. Na het
" eten speelde ik piano omdat ik wel dacht dat Tante dat pleizierig zou
" vinden. 'sAvonds kwam Tante Cateau, die my zeide dat zy M. toch maar
" voor gisteravond verzocht had, maar dat hy niet had kunnen komen.
" Nu Tante ik had U immers al gezegd dat het vergeefse moeite zou wezen."
" Waarom kon hy niet komen ?" "Omdat hy een engagement had." "Welk
" soort?" "Hij was door een ander verzocht en had daar aangenomen."
" En kon dat niet verbroken worden ?" "Nee Tante." Voyant qu'elle
" n'obtenait plus rien de moi, ma Tante se tut et joua pour se distraire
" pendant toute la soirée jusqu'à 11½ d'une manière tellement acharnée,
" qu'on aurait dit que sa vie en dépendait."

Men ziet hieruit dat Lore Tante van Lennep niet goed kon zetten, en dit vond ik onbillijk, daar zy altyd al het mogelijke deed om ons samen te brengen. Later begreep ik het beter, toen ik haar beter leerde kennen, want zy was indiscreet, soms indelicaat en zelfs vals, maar Lore had toch ongelijk van haar niet terstond te zeggen dat de Griekse soirée my verhinderd had te komen, want nu plaagde Lore haar door haar nieuwsgierigheid niet te bevredigen, en dit kwam in een nicht vis-à-vis van haar tante volstrekt niet te pas.

1486 Lore schrijft:" Aan tafel vertelt Mama my dat Hendrik haar verteld " heeft dat M. hem zulk een mooi knap stuk heeft geleverd, waar al de " Heren van het Kantoor over uit waren. Dat deed my heel veel pleizier, " maar eigenlijk nog meer dat Mama zo'n triomfante glow of pleasure and " animation had toen zy het my vertelde."

"Zaterdag 15 Maart. Drie paar ochtendmouwen klaar gekregen. Nu moet
1487 " ik de zakdoeken voor Willem borduren. 'sAvonds met Michon by Hendrik. " Djé knort my dat ik zo weinig goed gekleed ben. "(Lore had dan ook niet de beurs van Djé!) "Ik zeg haar dat ik over een week splendidly " zal voor de dag komen. Geredeneerd met Mary Luden, qui veut toujours " comparer son Maurice avec le mien. Toen de heren binnenkwamen werden " zy door speeltafeltjes gevolgd en moest ik spelen met Insinger,Mica " en Aernout. Insinger speelde zeer licht en ik verloor f.2,-aan Mica. " Maman a l'air extrêmement jeune et est fort en train."

(Wat ik gelachen heb om dat extrêmement jeune ! Tante zag er integendeel heel oud uit, gerimpeld en byna zonder tanden, zodat de onderkaak geheel ingezakt was. Daarby had zy fletse ogen à fleur de tête zonder enige expressie en heel weinig haar. Vergeleek ik haar met myn moeder, die 2 jaar ouder en destijds 64 was, dan scheen die wel 20 jaar jonger dan Tante, want Mama had nog al haar tanden en nog bruin haar en beeldige bruine ogen. Men behoeft slechts haar photo te zien. Of Lore ook verblind was !)

1488 Nu exerpeer ik weer uit myn journaal: "Willem komt laat beneden " en hoort slechts het einde der lectuur. Het spijt my zo dat hy daarby " zo zelden tegenwoordig is. Hy vertelt dat Prof v.d.Hoeven Ds Laurillard " een geestig man vindt maar het betreurt dat die nooit over de Heilige " Schrift durft spreken. Ik zeg dat Prof Scholtens discipelen de Schrift " niet heilig vinden. Mama vertelt dat Mevr.v.d.Poll-Muilman enthousiast " is over Meyboom; het is opmerkelijk dat de volgelingen van Meyboom alle " werelds zyn als Mevr.v.d.Hoop, de Heer Schuymer, wel een bewijs dat hy " het mis heeft. Niet ter kerke omdat Lore ook niet gaat. De brief van " Johannes bestudeerd met behulp van Bengel, die ik nu iets beter be-
1489 " grijp. Te 11 uur naar Wegner,de photograaf. Tot myn spijt heeft die " domme étuimaker er een slecht glas by gestuurd, zodat het portret nog " niet kan geëncadreerd worden. Ik besluit het toch maar mee te nemen zon- " der glas, omdat ik wil dat Lore het ziet. Te 12½ by Lore. Tante met " haar en Anna alleen gevonden. Anna gaat naar de Westerkerk en Tante is " delicieux vriendelijk en leest uit de Indépendance voor en praat over " duels terwijl ik naar Lore verlang. Eindelijk trekt Tante naar de zaal " en wy naar de rode zykamer, nadat de knecht my gevraagd had of ik bleef " eten. Het spijt hem blijkbaar dat hy voor my niet mag dekken. Ik had " myn portret onder de kast verstopt en zeide aan Lore dat het niet klaar " was en ik het liever voor haar verjaardag bewaarde. Maar daarop haal " ik het te voorschijn en wijs ik het. Ik ben benieuwd te weten of zy het " gelijkend vindt, maar zy is veel te timide om my dit te zeggen. Wy " gaan op de sofa zitten en ik amuseer my enorm.

1490 "Louise Elout komt logeren en zal mee naar buiten gaan. Dat woord " buiten doet my sidderen, want ik zie tegen die scheiding van 4 weken " zo op. Zou ik niet weer een poging by Tante wagen? Lore gaat ongeluk- " kig op myn rechterpols zitten, zodat hy knakt en weer uit het lid is. " Aan de pijn voel ik dat het weer mis is. "

1496 Mama vertelde my en confidence dat het engagement van Frits Schimmelpenninck met Hansje Hodshon eerstdaags publiek zou worden. Zy nam het hem kwalijk dat hy het vorige jaar subst.griffier by de Rechtbank te Amsterdam was geworden, door er by de Koning rechtsstreeks om te bedelen. Ik antwoordde dat byaldien ik Kantonrechter te Haarlem werd, ik dit aan Papa's bedelen by de Minister Donker zou te danken hebben. Frits Schimmelpenninck was in 1830 geboren en de vierde zoon van onze Gezant in Engeland, die een zoon was van de Deventerse notaris en Raadpensionaris

1497 Rutger Jan; Hansje Hodshon was van 1833 en dus iets ouder dan Lore, Hansje zag er allerliefst uit en was op de bals, zelfs op de kinderdanspartijtjes, zeer gezocht, maar zy had iets kouds. Hoewel zy nu byna 68 wordt, ziet zy er nog goed uit en heeft zy altijd een goed figuur gehouden. Frits was niet bekwaam genoeg voor de post van subst.griffier en gewoonlijk moest zyn vrouw hem helpen by het opmaken der procesverbalen en by het stellen der vonnissen. Daarby leed hy aan hoofdpijn en na verloop van tijd nam hy zyn ontslag. Hansje werd schatrijk door te erven van haar halve zusters Santje Natewisch en Mimi Hodshon. Frits is geen familie van de Schimmelp.v.d.Oye, maar ze hebben toch evenals deze een C in hun naam gelast.

In de Haarl.Courant las ik dat de Directeur der Registratie en Domeinen Steendijk eervol ontslagen was. Toen ik hem bezocht was hy zeer ontdaan, daar hy er niet om gevraagd had en zo iets na 47-jarige dienstijd niet verdiende. Hy was 67 jaar.

1498 'sAvonds souper by Tante van Winter met de Heer en Mevr.Krieger-Schumer (zy was de wed.Vas Visser) haar dochter Cateau (later getrouwd met Alex.von Hemert) Fred.Bicker en August von Hemert. Lore was niet geïnviteerd; Anna van Loon was nog by Tante van Winter gegaan om uit te vissen of zy niet misschien Lore ook gevraagd had, maar dit was niet het geval. Ik verveelde my gruwelijk en was zó boos, dat ik thuiskomende aan Mama vroeg of deze er Tante van Winter over wilde aanspreken. Ik schreef een en ander aan Lore, doch kreeg een engelachtig briefje terug met het verzoek om de zaak liever te laten rusten, daar Tante van Winter misschien kon gedacht hebben evenals Tante Cafkoen dat zy ons samen niet mocht inviteren. Ik gaf natuurlijk aan Lore's verzoek gehoor.

Daar de bloedzuigers van Verboon my niet hielpen, smeerde ik nu de polsen met een zalf in, waarby myn broer Willem baat gevonden had. Ik speelde een uurtje piano, maar het ging niet, de polsen deden te veel pijn. Gymnastiek deed ik sinds lang niet meer, maar dagelijks sprong ik met Cees en Jacob Ploos.

1499 Ik trachtte Papa te beduiden dat hy de Generaal Meis een brief moest schrijven nu Christiaan met diens dochter Louise geëngageerd was, maar Papa maakte zich er af door te zeggen dat hy 's mans titels niet kende.!

1500 Ik zat tot over de oren in de veenderijen, las alle mogelijke wetten en besluiten op dat stuk, ettelijke boeken, vroeg om inlichtingen aan de Rijksadvocaat van Drente en kreeg er uitmuntende van Jan Corver.

Piet Six zeide my dat ik op het aantekendiner van zyn broer Jan zou gevraagd worden. Later bleek dat Jan er wel met Tante over gesproken had, maar deze er natuurlijk niet van wilde horen. Ik trachtte Piet aan het verstand te brengen dat wanneer Tante my niet vroeg op een diner, waar geen vreemder gasten waren dan Belle de Wildt, zy my veel minder zou vragen op een diner met Crommelins enz.

Diner by Jan van Loon en Constance. Pijnlijke conversatie na het eten, Constance zei namelijk dat zy de kopjes aan Lore had gegeven en niet aan my, en ik er dus niet voor behoefde te bedanken gelijk ik deed, waarby Jan voegde dat Lore volkomen het recht had de kopjes te houden indien zy met een ander trouwde. It was a pleasant topic voor my, maar dat kwam er van als Lore zelve er aardigheden over maakte. Verder redeneerde Jan over het al of niet wenselijke om in gemeenschap van goederen te trouwen, hetgeen my ook weer pijnlijk aandeed, daar ik niets had in te
1501 brengen. Lore schreef hierby:"Ik ben het geheel met je eens en ik begrijp niet hoe Jan er altyd behagen in schept om daarover te redeneren." Toen hy in 1848 trouwde had hy ook niets en evenmin een post, die betaald werd, zodat hy en Constance leefden van hetgeen haar vader en zyn moeder jaarlijks gaven. Jan en Constance zyn allerliefste mensen, verre boven myn lof verheven, maar zy konden inhun onschuld dingen zeggen, die my bitter griefden.

Lore schrijft: "Invitatie gekregen voor Maandagavond by Tante Hen-
" riette, daar Oom Koo dan jarig is. Agnes zegt:"Weet je wel dat het dan
" 2de Paasdag is?" et a l'air étonnée que j'accepte pourtant. Mais ce
" n'est pas un Dimanche, et je ne trouve pas qu'une institution humaine
" telle que le Lundi de Pâques, doive être considérée comme le jour que
" le Seigneur a mis à part pour Lui être sanctifié.

1502 "Het vorenstaande had ik vóór het eten geschreven, en toen wist
" ik nog niet welk een verrassing my 's avonds wachtte. Om 9½ krijg ik
" waarlijk een briefje van M. met zyn portret. Ik ben er zó blij mee,

" maar durf het niet openen voordat ik te 11½ naar boven ga. Het lijkt
" zo perfect en heeft net die expressie daar ik van houd. Ik ga heel ge-
" lukkig naar bed en vind het zo pleizierig M. in een doosje te hebben;
" that is so private en nu kan ik hem zien wanneer ik wil zonder dat an-
" deren hem kunnen bekijken. M.'s laatste [briefje was het 100ste dat hy my schreef.

"De volgende dag wijs ik het portret aan Mama, maar die vindt het
" niet heel gelijkend. "Hy kijkt zo knorrig,"zeide zy. Puis en me le ren-
" dant elle ajouta:"Nu, als het nog eens afraakt moet je het weerom zen-
1503 " den." Tout ce speech me fit une si pénible impression que je ne pus
" m'empêcher d'aller vite l'oublier chez Agnes, qui trouve le portret
" tellement joli et ressemblant que cela me fit du bien à entendre.
" Elle n'y trouve rien à redire tout comme moi et comprend que je suis
" heureuse de la possession de ce second Maurice, qui m'appartient tout
" comme son originel. Après le déjeuner je montai et la plaçai devant moi
" pendant que j'écrivais. Sur ce entre Cateau van Loon que je croyais à
" cent lieues; je n'eus que le temps de fermer la boite, mais pas celui
" de la cacher, de sorte qu'elle la vit et me supplia de lui montrer le
" contenu. Je fus assez faible pour céder en nu heeft zy het ook gezien.
" Zy vond het onverbeterlijk."

1504 "De volgende dag; voordat ik by Jan ga eten, roep ik Anna om haar
" het portret te wijzen, want ik dacht dat indien zy er achter mocht ko-
" men dat Agnes het al gisteren gezien heeft, zy jaloers en boos zal we-
" zen. En dit was ook zo. Zy vond het allerliefst, perfect gelijkend en
" vroeg my wanneer ik het gekregen had. "O, il n'y a pas longtemps, avant-
" hier!" "Hé, pourquoi ne me l'as tu donc pas montré plus tôt? Comme
" c'est drôle à toi om er nu eerst mee voor de dag te komen !" Dat was
" dus myn beloning, ofschoon ik bekennen moet dat haar uitroepingen van
" goedkeuring my pleizier deden."

1505 Goede Vrijdag ging ik 's avonds met Piet Six naar de bediening by
Jamieson. Piet had my gevraagd hem mee te nemen en vroeg my later of
Jamieson onder de Paus stond. Destijds verscheen Jamieson in het wit
om de liturgie en het Evangelie te lezen en later in het zwart om te
preken. Voorts zong men de gebeden en dit had Piet (nog zo dom niet) doen
denken dat de Engelse Kerk min of meer Rooms was.

Ik dronk thee by Jan en Piet, en toen zeide Jan my dat Tante hem
gevraagd had of hy soms nog een byzondere vriend voor zyn aantekendiner
1506 wilde verzoeken, waarop hy geantwoord had:"Ja Maurits." Tante had toen
eerst serieux gekeken, maar eindelijk gezegd:"Nu, iedereen weet het toch,"
en er daarna lachende bygevoegd:"Hem kan ik altyd nog de laatste dag
" vragen."

De adv.gen.J.A.Jolles zeide my dat de Rechtbank te Haarlem een
lijst met 17 sollicitanten gezonden had en dat Mr van Valkenburg bovenaan
stond. Hy had echter de lijst teruggezonden opdat de Rechtbank daaruit
een voordracht van drie personen zou opmaken. De Rechtbank scheen niet
te weten dat zy hiertoe verplicht was !

Cees vertelde my dat hy geen gymnastiek [meer zal kunnen doen omdat Hart-
sen van 10-6 kantoor wil houden. Cees was destijds by zyn neef op het
kantoor. Daar men vroeger van 3-4 beurs hield, eindigden de kantoren
te 2½ om weer van 6-8 te beginnen.

Die dag vernam ik dat Lore te bed lag en werd ik dood ongerust, zo-
dat ik naar de Herengracht liep en aldaar vernam dat zy zich iets beter
gevoelde. De volgende nacht droomde ik dat ik met Cees een visite by
Tante maakte en Lore binnenkwam met een mutsje op het hoofd en een doek
om, omdat ze convalescent was. Zy zag er zó touchant uit dat Cees zeide:
" Foei Freule, mag je Maurits zoveel verdriet doen door ziek te worden?"

1507 Zondag ging ik na de communion, die eerst tegen 2 uur afliep, naar
de Herengracht en vernam ik van Tante dat Lore beter was en daarna kwam
Agnes my zeggen dat Lore my wachtte. Zy was uit haar eigen kamertje naar
de kamer van Agnes gelopen en zag er veel beter uit dan Donderdag. Zy
had nog een weinig hoofdpijn, maar toen ik vertrok zeide zy my dat ik
haar genezen had, wat my niet weinig trots maakte. Lore was even lief,
vrolijk en plaagziek als altijd en wy passeerden twee heerlijke uurtjes.
Zy zeide my dat zy reeds Vrijdag myn visite verwacht had. Ik hoopte
niet dat dit de enige keer geweest was, waarop Lore hernam:"Natuurlijk !
" dacht je dat ik dat wel meer deed ?" Lore hield dol van plagen omdat
ik er niet goed tegen kon, en zy het gezond voor my vond.

Ik vernam dat Mr Dijkers, subst.griffier by het Hof ernstig ziek lag, Het scheen een gevaarlijke post, want in de laatste jaren waren alle subs. griffiers ziek geworden en nu lagen Bosscha, die het in het vorige jaar was, en Dijkers beiden op sterven. Ik vroeg my af of het hieraan was te wijten dat het cholera-hospitaal vlak naast de Griffie was en men de lijken en zieken kon zien liggen.

Ter ere van Papa's 54ste verjaardag kwamen Tante van Loon en Lore souperen en had ik veel pleizier, ook omdat ik permissie kreeg om de volgende dag Anna met haar 36ste verjaardag te komen feliciteren, waaraan ik dan ook gevolg gaf.

1508 Papa was in de Vergadering der Akademie van Wetenschappen geweest waar nieuwe leden werden voorgedragen, en tot zyn blijdschap en verbazing behoorde da Costa onder hen, hoewel deze evenmin als Papa voor wetenschappelijk doorging en de mannen van de wetenschap laag op hen neerzagen.

Jhr Mozes Salvader, die telkens terecht stond wegens belediging van de Burgemeester de Bruyn Kops te Haarlem en andere zaken, was in één zaak door de Rechtbank vrijgesproken, maar daartegen protesteerde hy en toen hy zich niet wilde verwijderen, gaf de Voorzitter aan de Rijksveldwachters last hem met geweld uit de zaal te brengen. In een andere zaak was hy zowel in lste instantie als door het Hof veroordeeld en toen zyn verzoek om gratie werd afgewezen, hetgeen hem by ministerieële beschikking werd bekend gemaakt, nam hy daarmede geen genoegen, op grond dat niet de Minister maar alleen de Koning daartoe bevoegd was. Ik woonde ni faller in 1853 zyn terechtstelling voor het Hof by, toen hy in de 30 getuigen à décharge had gedagvaard, o.a. al de Wethouders van Haarlem en tal van Raadsleden. Mr J.A.Jolles nam als Adv.Gen het O.M. waar, maar was niet berekend voor zyn taak, daar Salvader telkens exceptiën opwierp en Mr.Jolles dan terstond zyn conclusie moest nemen, waarna het Hof telkens in Raadkamer ging. Mr Boonacker was Salvaders advokaat, maar hy had een

1509 lastige client aan Salvader, daar deze telkens zelf het woord nam. In één opzicht had Salvader gelijk, namelijk toen hy de malversatiën aan de Bank van Lening aan het licht bracht, maar later deed hy allerlei dwaasheden, verkwistte hy zyn geld met procederen en stierf krankzinnig. Zyn vrouw, Mej.Mendes, was een allerliefste, gedistingeerde adellijke dame.

Donderdag 27 Maart at ik met Lore by Hendrik, maar van 4½-5 uur moest ik beneden wachten omdat de oude Heer Borski boven was en niet mocht weten dat ik er met Lore at. Dit was meer dan bespottelijk, daar de Heer Borski al sinds twee jaar wist dat ik met Lore geëngageerd was. Maar het was alweer de vrees voor zyn moeder, die Hendrik aldus deed handelen. Dit diner was het salaris, dat ik voor myn advies in de wisselkwestie bedongen had en ik tekende daarvoor dan ook een kwitantie, vyf gerechten en champagne !

1510 Thuis komende vond ik een brief van de Minister met last om spoedig advies omtrent een kwestie van borgtocht. De volgende morgen liep ik naar de Directie om de akte van borgtocht te lezen, maar men verwees my naar de Inspecteur van Haaften. Deze wist niet of er een akte bestond, maar ried my by de Ontvanger een onderzoek in te stellen. Ik ging dus naar diens kantoor, vlak naast de Chapel, en vond daar in een Register dat het stuk bestond, waarna ik het in een kist onder andere akten bedolven zag liggen. De Minister wist zelf niet eens of er een akte was. Ik schreef daarop myn advies en hoopte dat het niet al te dom mocht wezen. Tevens kreeg ik een nieuwe zaak voor het Domein op touw te zetten, al even ingewikkeld als die over de dijkettingen te Enkhuizen. Zulk een dagvaarding te stellen is altijd moeilijk, want van de aard der actie, welke men instelt, hangt alles af.

Ik was ter ere van Jan Six genodigd by diens tantes Elias-Six en van Winter, maar daar Lore verbod had om te gaan, bedankte ik ook. Die Tante Elias-Six logeerde als germain nicht van Mama wel by ons op Woestduin en amuseerde ons door drie droge keukenbeschuiten op te eten, terwijl zy om de tafel heen hinkte. Zy was een fright met een grote neus en zeer hoog. Toen Hendrik zyn aanstaande vrouw aan haar presenteerde was het enige wat zy aan Louky Borski zeide:"Ik ken u volstrekt niet," en dit driemaal herhaalde. Zy trouwde met de weduwnaar Elias, die een dochter Margot had, met wie zy wilde dat Jan Six zou trouwen. Margot stierf spoedig.

1511 Lore kwam Mama raadplegen over het toilet dat zy moest aandoen om aan de Koningin gepresenteerd te worden. Ik ging 's avonds by Hendrik om Italiaans boekhouden te leren.

1512 Lore schrijft in haar journaal: Mama geeft my het maakloon van myn
" zyden japon, waarop ik niet gerekend had. Ik ga voort met het borduren
" der zakdoeken voor Willem. By Hendrik gegeten met Mausje. Om 10½ word
1513 " ik gehaald en Hendrik roept my toe:"Heb je de meid niet nodig ?" wat ik
" zo'n vervelende onaangename vraag vind; ik weiger omdat ik deze winter
" al zo dikwijls een fooi aan Jansje gegeven heb, en ik dus vind dat ik
" dit wel eens kan overslaan. Mama wil my absoluut een nieuwe japon ge-
" ven voor de cour; ik pruttel er tegen maar dat helpt niet en ik moet
" er een laten maken. Scène met Agnes. Elle veut en avoir une neuve aus-
si et quand je m'étonne elle se fâche et dit:" Alsof ik het zo pleizie-
" rig vind om zoveel japonnen te hebben !" Je pense:"Wie dan ?" mais ne
" lui réponds pas. Hansje Hodshonshuwelijk is gedecideerd. wanneer zal
" het myne gedecideerd zyn en met wie zou ik wel trouwen ?"

1515 Zondag 30 Maart waren wy samen in de Chapel en liep ik met Lore naar het huis van Hendrik. Zy was blij van geen kennissen te ontmoeten, terwijl dit my juist speet. By Hendrik gedejeuneerd met Willem, die over niets sprak als over eten. Lore was bedroefd over al het geld dat haar hoftoilet kost, maar nu haar moeder het betaalde, vond ik het waarlijk
1516 geen noemenswaardige uitgave in vergelijking met vele andere. Lore zeide my ook dat zy eerst gisteravond met haar opstel begonnen was over de laatste lezing van da Costa. Wie schetst myn verbazing toen ik het, thuis komende, vond?

's Middags moest ik by Willem Borski zyn, die weer hoegenaamd geen conversatie had. De vorige dag had hy Cees Hartsen zó verveeld, dat Willem van Loon er aan het déjeuner over sprak ofschoon Lore er by was. Ik moest met hem wandelen, gelukkig liep Seiffert mee, en ik maakte hem wijs dat ons engagement de 1ste April publiek zou worden en wy de 28ste Aug.zouden trouwen, ten einde te voorkomen dat hy my in Elswout te logeren vroeg, want dáár in de zomer een of twee dagen door te brengen was niet uit te houden. In de jachttijd was dit een ander geval.

De Heer v.d.Linde at by ons met zyn dochter Carry, en 's avonds kwam Schuymer, die met alles spotte en hoog opgaf van Meyboom en o.a. zeide dat de persoon van Christus nog een kwestie was. Toen men ging kaart spelen, weigerde v.d.Linde mee te doen en wees ik gravures aan
1517 Carry, waarna ik hen te 10 uur naar de Doelen bracht. Hy zeide my dat Schuymers spotternyen hem geërgerd hadden en hy van deze man nooit iets goeds verwachtte, maar wel van Papa, omdat deze veel hart had. Met Schuymer liep het dan ook slecht af. Hy verspilde en verspeelde zyn fortuin van 8 ton, raakte aan de drank, zag er op het laatst, gelijk Papa zeide, als een landloper uit, en stierf te Beverwijk, waar hy uit armoede was gaan wonen, zyn weduwe schier brodeloos achterlatende.

Aarnout vertelde my dat hy by Saartje van Eeghen een blauwtje had gelopen. Zy trouwde later met George Brandt,

Ik bestudeerde een brief van de Heer Gevers van Endegeest, die myn vragen over de Haarlemmermeer en de venen aldaar beantwoord had en ik schreef my in voor de audiëntie op de lijst der civiele autoriteiten, tot grote ergernis van de concierge, die meende dat ik by de particulieren behoorde.

1518 Willem van Loon werd Commissaris van de Holl.Spoorweg. Dat vond ik perfect, daar hy nu een but van wandeling had, en, gelijk Lore er byvoegde, een occupatie. Maar dit laatste heeft weinig te betekenen gehad,want de Heren lieten alles aan de Administrateur over, en toen het thans bestaande nieuwe station te Amsterdam gebouwd was, wist hy niet eens dat er tunnels in waren, waarin altyd water staat. Ik herinner my dat hy eens op Schaep en Burgh 's avonds in de zijkamer komende, zeide dat hy de ronde tafel in gebruik moest hebben en het heel druk had., daar hy enige honderde obligaties te ondertekenen had. Voorts woonde hy Vrijdag de vergadering by en kon hy voor niets heel Europa doorreizen, maar daartoe was hy te lui. Eenmaal ging hy naar Spa en eens naar Marienbad, en voor al dat werk genoot hy f. 3.000,- 's jaars.

's Avonds met Dommissen ernstig gesproken, maar deze is volslagen ongelovig en zegt dat God te heilig is om de zonde te zien en ze dus ook niet kan straffen. Hy weet van de Bijbel niets af. Jan Six verkocht geleerdheid over longziekte in de vorige eeuw, en vroeg my of ik op de aantekening gevraagd was, waarop ik antwoordde dat er geen plaats meer was. Cees verkocht onzin door te beweren dat hy de brieven van zyn meisje terstond zou verscheuren daar hy niet van die epanchementen hield. Ik was overtuigd dat, ook al had hy nooit, gelijk Lore my zeide, aan haar een brief by zyn correctie gevoegd, zy dit wel gedaan had, en die

1519 overtuiging koester ik nog, want Lore was veel te beleefd en te welopgevoed om haar composities uit S.enS. aan hem in Amsterdam te zenden zonder er een briefje by te voegen en hem voor de genomen of te nemen moeite te bedanken. Zy heeft my dan ook nooit gezegd dat zy dit niet gedaan heeft, doch alleen dat zy nooit een brief van hem had ontvangen.

Woensdag 2 April bracht ik de avond met Lore by de Heer da Costa door. Bram bracht haar gearmd naar de piano, wat Lore niet pleizierig vond, en toen speelde zy de Rhapsodie, terwijl Bram omdraaide, maar de piano was zo slecht dat zy nu en dan missloeg. Rebecca zong, hetgeen ik lelijk vond, en het koor, dat Lore moest accompagneren, beviel my nog minder. Lore zeide my dat ik niet mocht komen eten, maar dat zy van haar moeder verlof gekregen had om my voor de avond na het aantekendiner te verzoeken. Hendrik van Hogendorp vroeg my hem aan Lore te presenteren. Deze van Hogendorp had ik reeds by Brams promotie leren kennen. Hy stierf jong.

Hermine Westerouen van Meeteren vertelde my dat zy by Ds Spijker had gecatechiseerd en door de hulp van haar man bekeerd was; dit was net het omgekeerde als met my. Het amuseerde my met een der Insingers te
1520 spreken, die allen zulk een hekel aan my hadden, inzonderheid de moeder Mevr.Insinger-Borski, bygenaamd Tante Hyena.

Op 3 April spoorde ik naar Haarlem met Herman en Annie Beels, die my zeiden dat Leonard hoopte geen invitatie voor het bal by Jan Six te krijgen, omdat hy zo schrikkelijk er tegen opzag Agnes terug te zien, en my had hy gevraagd of ik hem niet een invitatie kon bezorgen. Van zulk een verliefdheid begreep ik niets.

Aan de Rechtbank vertelde my de subst.Off. dat de voordracht voor Kantonrechter was opgemaakt maar geheim moest blijven.

's Nachts was aan het Stadhuis aangeplakt dat 500 burgers gewapend gereed stonden om Salvader te verlossen indien men hem niet in vrijheid stelde. Ik spoorde in dezelfde trein terug als de Koning en de Koningin en zag hen in Amsterdam in hun rijtuig stappen.

Christiaan schreef my dat Gebr.Hartsen uit zyn naam f. 25,- aan Mietje Avis moesten geven en f. 100,-aan David voor een huwelijkscadeau. Dat was royaal.

Nadat ik op Mama's raad zijden linten om myn polsen had gebonden,
1521 en dit niet baatte, verving ik die door leren riemen.

Vrijdag 4 April begaf ik my ter audiëntie en vroeg Z.M. my naar „Koning David." Ik vertelde hem dat David te Brussel woonde. "Wat doet hy daar ?" "Hy studeert in de archieven van Uwe Majesteits huis, maar hy heeft my onlangs schriftelijk verzocht zyn complimenten aan U.M. te doen." Dit deed de Koning lachen.

Thuiskomende vond ik het volgende briefje van Lore: Liefste, wat zeg je nu wel hiervan? Je mag toch komen eten. De tafel is net groot genoeg dat jy en ik er aan zullen kunnen zitten. Are you not glad dearest? Om 5½ word je dus reeds verwacht en vergeet het niet. Maar vergeet ook vooral niet Mama te bedanken.

Ik zorgde dus bytijds present te zyn en zat heel onderaan naast Lore, en het verblijdde my, maar verbaasde my tevens dat Tante zo iets ongehoords had toegestaan alsof ik Cees Hartsen ware. Er was plaats voor ons tweeën omdat de Heer en Mevrouw Willink bedankt hadden. De tafel was magnifiek met bomen,planten, tinnen en zilveren plateaux, en had de vorm van een peer. Lore verbood my te toasten, zelfs niet toen wy de bouquet-
1522 ten kregen. Willem, de Heer Berkhout,Piet Six en de Bruigom spraken achtereenvolgens, maar hoe knap en geleerd deze overigens ook wezen mocht, de gave van voor de vuist te spreken bezat hy niet. Om die reden heeft hy ook altijd geweigerd hoogleraar te worden. Het feest duurde van 6 tot 8½. 's Avonds met Lore rondlopende sprak ik plotseling Mevr.Elias-Six aan, wat Lore niet weinig ondeugend vond. De Heer Berkhout deelde my mede dat ik niet op de voordracht stond, hetgeen my natuurlijk zeer teleurstelde, maar toch een einde maakte aan de pijnlijke onzekerheid, waarin ik nu al zo lang had verkeerd. Daarna liep Lore van my weg en wy eindigden de avond met een allegaar, waarby ik Warner dwong om naast Hesje Crommelin (thans sedert jaren te Veldwijk by Ermelo) en Piet Six om naast Cateau van Loon te zitten.

Te 11 uur liep ik even by Jan Six aan, die evenals de Heren Berkhout, vader en zoon, in extase waren over het feest, dat dan ook schitterend was. Thuis moest ik drie maal schellen, omdat Mietje,de dronken keukenmeid, naar gewoonte in slaap was gevallen, zodat Papa my de voordeur kwam openen.

Eerst in bed kwam my de realiteit der teleurstelling voor de geest. Zo my ooit iets was toegezegd, dan was het hier, en wat hadden al die beloften uitgewerkt !

1523 Papa vertelt my dat hy niet door de Koning te eten is gevraagd en en disgrâce is omdat hy lid der Tweede Kamer is en de Koning deze en horreur heeft!

Lore schreef Zondag 30 Maart: "Agnes dormit toute la soirée dans " son fauteuil, Marie fait sa malle pour aller loger demain à la Haye " afin d'esquiver toutes ces fêtes, pour lesquelles elle a de la répu- " gnance. Ceci fâche Maman, mais Marie partit toute joyeuse de n'avoir " pas besoin d'acheter de belles toilettes ni de danser. Je suis con- " tente qu'elle soit dans de si belles dispositions."

Die vrome stemming van Maria duurde niet lang, want de volgende jaren tot aan haar huwelijk in 1864 ging zy overal uit, maar danste zy zelden omdat zy dan hartkloppingen kreeg. Ik vond het overdreven dat zy de feesten ter ere van haar neef Jan Six niet wilde bywonen.

1524 " Louky accompagne Marie à la Haye pour se faire arranger la bou- " che par M.Thomas Evans. J'ai entendu rapporter quelques paroles de " M.Thomas qui ne me plaisent pas du tout et qui me montrent rather a " dark side of his character. Pourquoi faut-il être désillusionné sur " le compte de tout le monde ? Serait-ce pour nous apprendre qu'il n'y " a rien sur la terre qui approche de la perfection et pour nous engager " à ne pas donner notre coeur à des créatures égoistes ou à des futu- " lités mondaines, mais plutot à amasser notre trésor dans le ciel."

1525 " Na enige combats aan Agnes vergiffenis gevraagd dat ik onvrien- " delijk met haar geweest was. Wel kostte het my een beetje moeite, want " ik houd er niets van om excuus te vragen, maar naderhand was ik er " heel blijk om, want zy was terstond weer vriendelijk met my, terwijl " zy my anders lang had geboudeerd. De vrede is gesloten, maar voor hoe " lang ?"

Dergelijke bouderies kwamen tussen ons broeders onderling of met Saar nooit voor, maar ik geloof des te meer tussen zusters, vooral wanneer zy zulke totaal differente naturen en karakters hebben als de van Loons. De drie zusters Voombergh hadden nooit onenigheid en kunnen elkaar nog niet missen.

" Donderdag 1 April. Djé eet by ons en aan tafel hebben wy dispuut " Anna beweerde namelijk dat Agnes nogal veel japonnen heeft en ik onder- " steunde haar, waarop Agnes boos werd en my driftig toesprak. 'sAvonds " boudeerde zy my de ganse avond, maar by het naar bed gaan kwam zy my " nog even vergiffenis vragen, evenwel blijvende beweren dat zy gelijk " had. Daar myn opinie evenmin veranderd was, bleef het daarby."

"Woensdag 2 April. Tegen 8 uur met Santje Hooft en de van Boetze- " laers naar da Costa. Wy bleven staande praten totdat Mevrouw haar zoon " riep om my naar de piano te geleiden, wat ik niet heel pleizierig 1526 " vond. Ik speelde de Rhapsodie, maar niet heel goed, doch niemand luis- " terde behalve Mausje. Naderhand zong Rebecca een aria uit de Paulus. " Zy heeft een mooie stem. Later zongen de Hooften en da Costa's enige " cantiques van Malan drie-of vierstemmig en accompagneerde ik ze. Dat " vind ik iets overheerlijks en ik houd er dol van cantiques goed te " horen zingen. Dat verkwikt my geheel. Naderhand souper zonder eind, " waar ik my meer zou geamuseerd hebben indien het niet zo laat geworden " was en ik niet gevreesd had dat Mama myn late partij niet pleizierig " zou vinden. Te middernacht thuis. Mama wachtte my op aan de deur harer " slaapkamer, maar was niet ontevreden."

1527 " Donderdag 1 April. Lumineuse gedachte gehad; uitgevonden dat ik " wel van een oud kapsel en een verlept bpuquet een nieuw bouquet kon " maken om myn witte japon te garneren, en daarop terstond aan het werk. " Maar het wilde by my niet goed vlotten, en daarom bracht ik het by " Leentje, die het zo allerliefst in orde maakte, dat niemand zal gelo- " ven dat het oude bloemen zyn. By Tante Cateau Tante Craeyvanger gevon- " den, qui ne parla que de la Cour et ne faisait que pester contre ces " présentations terwijl zy toch eigenlijk daarvoor gekomen is.

"Jan Corver komt zeggen dat hy denkelijk morgen niet kan komen eten, " waarop Mama hem antwoordt dat zy hem alleen voor den avond verzocht " heeft. Na zyn vertrek vraag ik haar wat zy zou gedaan hebben indien " hy al te 5½ gekomen was. "Wel,"zeide Mama,"dan had ik hem naar boven " by Agnes en by jou gezonden, en dan had je maar gauw Maurits moeten " laten komen om met je vieren te eten." Ik zou wel willen weten of

" Mama dit for fun of in truth zeide, maar dat kon ik in haar toen niet
" ontdekken."

1528 " Vrijdag 4 April. Drukke dag. De bloemisten komen vroeg schikken
" en het huis ligt overhoop. Anna komt over de partij tobben. De tafel
" is te groot en er is nog plaats voor twee; daarop worden de Heer en
" Mevrouw Willink verzocht, maar die weigeren. Anna komt dit opnieuw
" vertellen en voegt erby:" Nu Agnes, dan moet jy maar beneden eten met
" Jan Corver." "Nee dank je wel, antwoordt Agnes,"dat doe ik stellig
" niet." Vooreerst schikt het Jan Corver niet, ten tweede zou dat heel
" weinig vriendelijk voor Maurits zyn, en buitendien eet ik liever boven."
" En Anna zeide my:" Schrijf dan maar gauw aan Maurits."--"Maar vindt
" Mama dat goed?"--"Wel zeker, maar ik moest het eerst aan Agnes vragen,
" die als de oudste het recht had om te kiezen." Aussitôt fait que dit.
" J'écrivai mon billet et courus en bas remercier Maman. Il était déjà
" 1 heure.....A 5½ arrivée du monde. Madame Berkhout me parla tout de
" suite de M. et me dit qu'elle l'aime beaucoup. Jan Six me dit en me
" voyant:"Dat doet my ijsselijk veel pleizier dat je hier ook bent."
" La fiancée est très bien mise, seulement sa robe rose est un peu trop
" dure. Mausje ziet er zo vrolijk en zo pleizierig uit. Ik zit tussen
1529 " hem en Cees van Lennep, die een beetje doof is. Tante van Winter is
" heel affectueus en M. knort my omdat ik myn médaillon niet aan heb."
(Lore durfde het niet tonen nu zy gedécolleteerd was). "Ik vraag hem
" dringend om geen toast te zeggen en hy is zo vriendelijk van het niet
" te doen. Willem opent de rij, Jan antwoordt, de Heer Berkhout, Piet
" en Jan vervolgen en eindelijk zegt de Heer Crommelin nog een woordje
" en drinkt op onze gezondheid. M. is stout en praat gedurig onder de
" toasten, anders is hy nogal lief. 's Avonds komen er nog enige mensen
" en wy spelen commerce. Wy kregen de bouquetten en dat vind ik heel
" pleizierig, maar ik geloof niet dat het M. veel kan schelen. (Ik
hield reeds toen meer van bloemen aan de planten dan geplukt.) "M.
" staat niet op de voordracht."

Zaterdag had ik een conferentie met Rutgers en kwam Dommissen my vragen of hy gelakte schoenen op het bal by Jan Six moest aantrekken, en op myn zeggen dat ik hem aan Lore zou presenteren, zeide hy dat hy
1530 er dan een paar nieuwe zou laten maken. Ik schreef aan Louise Meis, met wie Christiaan geëngageerd was, dochter van de Generaal Meis, die later Gouverneur werd van Sumatra's Westkust. Te 2 uur liep ik naar de Herengracht om Lore te zien wegrijden. Toen het rijtuig voorkwam en de voordeur geopend werd, nam ik het dapper besluit om in de benedengang Lore's komst af te wachten.(Lore schreef my dat zy het zo courageus van my vond.) Juist toen ik in huis stapte kwam Tante met Lore en Agnes de trap af. Lore zag er prachtig uit en haar japon had zoveel volants dat ik haar byna de hand niet kon geven. Toch zou ik niet veel moeite gehad hebben om haar te herkennen, want haar gezicht was niet veranderd en altyd even vriendelijk. Het rijtuig ging Louky afhalen en ik holde naar de Dam, nam onder weg Piet Six mee, en wachtte het rijtuig op, dat weldra opreed. Ik sprak Tante even aan en bleef toen met Piet de overige dames afwachten. Daarna speelden wy een partij billard in het Café Restaurant en te 4¼ stonden wy weer op post. Maar Tante's rijtuig kwam het laatst voor en reed het laatst weg. Gelukkig kreeg Louky my in het oog en zeide het aan Lore, die my daarop toeknikte. Zy zag er zo rayonnant uit dat ik wed dat zy dolveel pleizier had gehad. Piet Six ging daarop naar Tante,
1531 maar ik durfde hem niet volgen. Mama vond dat Lore beeldig gekleed was. Piet Six vroeg my voor een chaiseparty en zou zyn best doen om Tante's permissie te verkrijgen. Voorts vertelde hy my als een groot geheim dat hy op zyn bal aan Lore een bouquet met oranjebloesem wil geven. Ik verzocht hem dit niet te doen, omdat ik er haar een geven wilde, maar hy wilde er niet van afstappen. De arme Piet was nog altyd verliefd van Lore !

Zondag 6 April spoorde ik met Aarnout,Herman,Dommisse en Piet Six naar Haarlem om de receptie ten huize van de Bruid by te wonen. Piet zeide my dat Tante niet ongunstig gestemd scheen over de chaiseparty. Ik zou het heerlijk vinden als het gelukte, en hoopte ook op een als ik zelf de Bruigom zou zyn.

Woensdag 9 April. Déjeuner dinatoire by Mevrouw Elias-Six van 4-6½
1532 Ik at weinig daar schier alles getruffeerd was. Ik zat tussen Lore en Hesje Crommelin; Lore's andere buurman was Th.Bicker. Lore maakte my bedroefd door my te zeggen dat zy geen lust had in de chaiseparty, die Maandag zou gehouden worden en dit aan Piet Six had geschreven. Ik zweeg eerst maar zeide daarna dat het my vreeslijk speet, doch zy hernam dat

zy my veel liever eens alleen zag dan op zulke feesten en dat zy my de eerstvolgende keer iets vertellen zou dat my veel meer pleizier zou doen dan al die feesten tezamen. Ik amuseerde my dol, stak een speech af en kreeg tot beloning onder tafel een handje van Lore. Zy had haar medaillon nu aan haar bracelet gehecht.

Te 8 uur naar Tante van Winter; Lore knorde my omdat ik na de bruid kwam, en toen ik haar vertelde wat ik aan Louise Meis geschreven had, zeide zy my dat ik deze niet had moeten feliciteren, daar dit gebrek aan tact was.

Donderdag 10 April was ik te 8 ure by de Sixen om het bal by te wonen, dat Piet ter ere van Jan en Cateau gaf. Het danskaartje heb ik nog en daaruit blijkt dat ik de tweede wals met Agnes heb gedanst en overigens alleen met Lore en met geen ander meisje. Met Lore danste ik de le wals, de le en 2e Française, gelijk men destijds de quadrille noemde, en de polka mazurka, terwijl ik natuurlijk ook met haar soupeerde en de cotillon danste. Lore danste de overige dansen met anderen, en als ik met haar danste kwamen andere snuiters geduric toertjes vragen, terwijl zy in de cotillon voor alle figuren gehaald werd, want zy was zeer gezocht. Ik had dus niet veel aan haar en had bovendien het land. Tot myn spijt en schaamte moet ik erkennen dat ik die avond schandelijk egoïst ben geweest en Lore veel verdriet heb gedaan. Al vroeg in de avond gaf Lore my de brief, waarin de mededeling zou staan, die my meer pleizier zou doen dan de chaiseparty en dan alle feesten tezamen. Ik vermoedde dat het de permissie van Tante zou behelzen om 's zomers meer op S.en B. te mogen komen of om evenals vroeger daar weer te mogen logeren en bitter was ik teleurgesteld toen ik de inhoud las. /533

Deze kwam hierop neer dat Mary Wood aan Tante geschreven had om aan een harer dochters toe te staan hun Oom Piet naar Engeland te vergezellen en enige weken by haar te komen logeren. De commun accord was beslist dat het de beurt van Lore was om te gaan, le omdat Tane en Agnes al in Engeland geweest waren, Anna geen compagne voor Mary Wood was en Maria nog te jong werd geoordeeld, 2e omdat Lore met Mary had gecorrespondeerd en 3e omdat men tussen de regels kon lezem dat zy bepaald Lore bedoelde. Lore werd dus van alle kanten bestookt om deze enige gelegenheid van Engeland te zien niet te laten voorbygaan, maar zy weigerde omdat zy my eenmaal beloofd had my niet meer ongelukkig te maken door my te verlaten. /534

Het waren vooral Anna,Tane en Willem, die haar het meest tempteerden, want Agnes begreep haar gevoel. Anna hield het langst vol en of Lore haar al zeide dat zy my niet voor de tweede maal zulke droevige dagen zou willen bezorgen als in '55 toen zy in Parijs was, en zy geen lust gevoelde zich zonder my te amuseren, omdat het dan voor haar geen amusement zou zyn, het baatte niet. Eindelijk besloot Anna dan maar zelf te gaan.

De brief eindigde aldus:" Ben je niet blij? Je Loretje gaat niet
" weg. Geef my nu maar een goede zoen en zeg my dat je gelukkig bent. Ik
" ben het ook en vind het zo pleizierig dat wy geen afscheid van elkander behoeven te nemen. Toen ik je gisteren zag sprong myn hart op van
" blijdschap dat ik zo'n nare tijding niet behoefde te geven. Nu zal je
" zeker van Agnes beginnen te houden, want die heeft zo lief je party genomen en zich reeds een ware zuster van je betoond. Als je haar ziet
" mag je haar wel iets vriendelijks daarvoor zeggen."

Daar er in een der bovenkamers gelegenheid was om zyn toilet te arrangeren, stoof ik met de brief naar boven om die te lezen, maar het was goed dat niemand my zag. Ieder ander zou van blijdschap gesprongen hebben dat Lore zulk een sacrifice voor my had overgehad, Lore, die zo dol vanreizen hield en zóveel van Engeland gehoord had, dat zy al sinds lang vurig gewenst had het te kunnen zien. En in plaats van verheugd en dankbaar te zyn, was ik bedroefd en boos. Hoe weinig, zo dacht ik, kent Lore my nog, indien zy dacht dat haar brief my pleizier zou doen. Wat my het meest bedroefde was dat er by Lore zelf strijd bestaan had. Dit leidde ik af 1e uit de frase in 't begin van haar brief, dat haar mededeling nu niet gewichtig meer was, maar belangrijk had kunnen worden, waaronder zy natuurlijk verstond áls zy gegaan was; en 2e uit de omstandigheid dat zy 5 dagen gewacht had met de mededeling, omdat het nog niet gedecideerd was. Hetgeen my ook bedroefd maakte, was dat het werkelijk een sacrifice voor Lore scheen te zyn om van die reis af te zien. Ik maakte dit op uit de volgende frase in haar brief:"Je veux t'avouer franchement que j'ai
" passé plus d'un moment difficile, et ce n'était pas aussi facile de re-
" fuser que tu pourrais le croire." Het had dus, zo redeneerde ik, Lore /535

1536 moeite gekost om te weigeren, omdat zy zelf lust had in de reis. Zy schreef o.a.dat het onweer was voorby gewaaid, het was dus een onweer geweest dat had kunnen inslaan, en Lore had dus voor de verleiding kunnen bezwijken.

Ik had op een geheel andere mededeling gerekend, en nu vernam ik niets anders dan wat ik heel natuurlijk vond, iets, waarvan ik het tegendeel nooit zou hebben begrepen, en wat ik toch ontzettend moest appreciëren en dankbaar erkennen, terwijl ik noch het één noch het ander kon doen. Cees Hartsen had my enige tijd tevoren gevraagd of ik deze zomer met hem op reis wilde gaan, en ik had terstond geantwoord dat ik liever te Lutjewinter zat dan Lore te verlaten, maar Lore scheen het moeite gekost te hebben om de invitatie van Mary Wood te weigeren. Ik was boos op Anna,Tane en Willem dat zy getracht hadden Lore over te halen, doch ik begreep dat zy dit niet zouden hebben gedaan indien zy niet wisten dat Lore misschien voor de verleiding zou bezweken zyn, en bitter bedroefde het my dat in dit opzicht geen sympathie tussen Lore en my bestond.

1537 Zondag en Maandag wendde men wederom alle mogelijke pogingen aan om Lore overtehalen, maar Agnes koos gelukkig haar party, en kwam haar vertellen dat zy een lang onderhoud met Anna had gehad, die maar niet begreep dat Lore zo koppig en wonderlijk was.

1538 Lore vervolgt dan in haar journaal:"Dinsdag 8 April. Willem begint weer " over Engeland en presseert my opnieuw om te gaan; hy vindt my kinderachtig. " Anna zegt op een dag dat zy toch wel lust zou hebben om te gaan, indien ik " absoluut niet wil.

"Woensdag 9 April. Anna verkrijgt van Mama de permissie om te gaan. Daar- " op schrijft zy aan Mary Wood en vraagt my of ik er tegen zou hebben dat zy " haar de reden myner weigering schrijft. Ik geef haar myn volle toestemming.

"Donderd.10 April. Brief aan M. om hem te vertellen dat er sprake was " geweest van een reis naar E.,maar dat ik geweigerd had en dus by hem bleef. " Ik besluit de brief mee te nemen en hem 's avonds aan M.te overhandigen. " Tegen 8 uur met Mama en Tane naar de Sixen om de gasten op te wachten. " Piet komt eerst een uur later. Ik open het bal met M.en ga naderhand met

1539 " hem naar boven om onze naam op een papier te tekenen. M.presenteert my aan " de Heer Dommissen, die heel vriendelijk is maar zó onduidelijk spreekt dat " ik hem niet versta en heel verkeerd antwoord. In 't begin kan ik niet veel " met M. praten omdat ik met anderen moest dansen. Ik geef hem myn brief en " die leest hy boven, maar tot myn teleurstelling maakt die hem bedroefd.

"Dat had ik niet verwacht, maar nu begrijp ik het beter en ik geloof dat " ik in zyn plaats ook teleurgesteld zou geweest zyn. Maar oprecht gesproken had ik gedacht dat deze mededeling hem daarom gelukkig zou gemaakt hebben, " omdat ik hem in dit geval wel een klein bewijs van liefde had gegeven; en " daar hy my altyd verzekerd had dat hem niets zó kostbaar was als myn affec- " tie, zo hoopte ik dat hy niet naar zou wezen over dat weggewaaide onweer. " Ik had het juist zo onaangenaam niet gevonden dat zy my zo erg presseerden " omdat ik op zulk een gelegenheid had gewacht om M. te tonen dat het my ernst " was toen ik hem myn belofte deed en ik die onder geen pretext wilde verbre-

1540 " ken. Daarom liever, was ik zo'n beetje toute d'une pièce en begreep ik je " teleurstelling volstrekt niet. Intussen geloof ik zeker dat, wanneer je " myn zusters een weinig beter zult kennen, je deze soort zaken niet meer zo " zwaar zult opnemen. Want zy zyn niet zo onvriendelijk gemeend, en als zy " wisten hoe bedroefd zy je daarmee maken, zouden zy er geen ogenblik aan " gedacht hebben. Hoeveel beter zou alles gaan indien men zich meer in el- " kanders positie verplaatste, in plaats van alles uit zyn eigen oogpunt te " beschouwen.

" Wy soupeerden met Cees,Sylvia en Dommissen. Jammer maar dat Seiffert " er niet was. Ik dans de cotillon met M.,maar daar hebben wy niet veel aan " omdat ik gedurig moet opstaan en met anderen dansen. Ik heb heel veel plei- " zier en niets geen nare impressie, omdat het dansen my niet kon schelen " en omdat het zulk een familyparty was met Mama,Tane,Jan en Conny en zonder " Sophie Insinger, van Vessem, Druyvesteyn enz. Leonard Beels was er ook. " Ik houd veel van hem, en hy schijnt veel van M. te houden, want hy zeide " my dat hy niet kon nalaten my iets te vragen, namelijk of ik niet meer in

1541 " den Haag wilde gaan logeren, want dat M. zo naar werd als ik weg was. " Ik kon het natuurlijk niet weten daar ik hem dan niet zag, en daarom wilde " hy my waarschuwen. "

"Vrydag 11 April. Journaal geschreven en er uit gescheurd wat betrekking " had tot de reis naar Engeland om M. niet voor de tweede keer bedroefd te " maken. Daarop brief van M. gekregen, zó lief dat my de tranen in de ogen " sprongen by het lezen. "

Ik had namelijk 's nachts van het bal terug komende berouw van zo onvriendelijk en egoïst geweest te zyn, en daarom schreef ik vier bladz.aan Lore om haar vergiffenis te vragen, en te zeggen dat ik eerst nu had ingezien hoe verkeerd en zondig ik had gehandeld, hoe dankbaar ik moest zyn voor het groot bewijs van liefde, my door haar gegeven. Ik schreef ook dat ik zulke partijen niet meer hoopte by te wonen, daar zy my jaloers maakten en ik niet kon aanzien dat anderen 12 keer Lore omarmden om met haar te dansen, buiten en behalve de toertjes die zy my kwamen afsnoepen. Lore had een mooie hals en prachtige armen en zag er dus op een bal allersmakelijkst uit.

1543 Lore vervolgt in haar journaal: "Zaterdag 12 April. Vanochtend was ik in
" de zaal en sprak ik met Mama toen Anna binnenkwam:"Zo,"zeide zy,"ga je mee
" naar Engeland?"- "Ga myn antwoord maar op de Keizersgracht halen !"-
" O Mama, daar moet je waarlijk wat aan doen; dat kind laat zich zó op de
" kop zitten !Ze is niet meer Caroline, ook niet Caroline van Loon, ik weet
" niet meer wie ze is."- Et là dessus Anna partit. Mama lachende:"Kind, is dat
" waar? dat is toch niet goed ! Waarom ben je zo bespottelijk en wil je niet
" naar Engeland gaan ?"- Daarop zeide ik haar in twee woorden de reden van
" myn weigering en vertelde ik haar wat Beels my eergisterenavond gezegd had
" en meer was er niet nodig om Mama te laten zeggen dat ik volkomen gelijk
" had. "'tIs maar naar," zeide zy,"dat hoe meer jullie elkander ziet, je des
" te meer de behoefte gevoelt elkander te zien, want waar wil dat heen ?"
" Ik antwoordde dat het toch beter zó was dan het tegendeel omdat wy toch
" veroordeeld waren later al onze tijd met elkaar door te brengen. Daarop
" ging Moeder my een beetje plagen, maar eindigde toch met te zeggen dat het
1544 " haar zo gelukkig maakte dat wy altyd door nog zoveel van elkander bleven
" houden. Daarop nam ik de vrijheid haar te vragen of M. deze zomer niet om
" de drie weken mocht buiten komen in plaats van om de vier. "Och," zei Mama,
" terwijl zy my embrasseerde, "Ik ben misschien te zwak, maar ik vind het zo
" pleizierig om jullie genoegen te doen dat ik dat niet kan weigeren !"
" How pleasant en wat zal M. bly zyn !"

"Zondag 13 April. Na het diner met Willem gepraat eerst over Engeland en
" naderhand over myn huwelijk. Hy vindt my déraisonnable en Maurits egoïst.
" en ik heb nogal veel moeite om hem weer goed te krijgen. Hy was overigens
" heel affectueus en zeide dat hy dadelijk f. 20,- zou geven indien ik ging.
" Ik had hem liever boos gezien, want daar kan ik beter tegen dan tegen af-
" fectie.

"Maandag 14 A. By Anna v.d.Vliet geheel alleen gegeten. In eens begint
" zy ook te malen over Engeland, maar zy wil my niet zeggen wie haar heeft
" verteld dat ik geweigerd heb te gaan. Het schijnt dat Mama en Agnes de eni-
" gen zyn die ons begrijpen, Mausje en my."

1545 En zo heb ik dan ettelijke bladzijden over die reis naar Engeland volgeschreven, want voor my was het een kwestie van to be or not to be. Ik had er vreeslijk onder geleden en Lore niet minder, want ik wist heel goed dat zy dolgraag gegaan ware en des te zelfzuchtiger vond ik myzelf.

Maar hoe komt het dat de ernstigste zaak dikwijls een grappige zijde heeft of grappig eindigt ? Zo ook hier ! Vrydag 18 April kreeg Anna een tweede brief van Mary Wood, die haar schreef in antwoord op die van Anna, dat zy nooit bedoeld had Lore te inviteren, daar zy heel goed wist dat zy met my geëngageerd was en het haar niet in het hoofd was gekomen om ons te scheiden, maar dat zy wachten zou totdat wy getrouwd waren om ons samen te vragen. Zo was dan al die ellende, al dat drijven en dwingen en plagen van Lore on-
1546 nodig geweest, en had men Lore en my die verveling kunnen besparen. Mary Wood toonde dus meer gevoel, meer tact te hebben dan Anna en Willem, en ik behoef niet te zeggen dat deze zeer op hun neus keken. Maar ook Lore had het land, daar zy in de waan verkeerde bepaald door Mary Wood bedoeld te zyn, en nu kwam zy er ook kaal af, toen zy las dat iedere dochter van Mevr.v.Loon welkom was behalve juist Lore. Arme Lore ! En hoe uncharitable het ook wezen mocht, in myn hart had ik dolle schik.

Daar ik echter wist hoezeer zy het later tijdens haar huwelijk betreurde dat die enige gelegenheid om het Kanaal over te steken haar ontsnapt was, wist ik niets beters te bedenken dan de reis met haar naar Londen te aanvaarden toen zich de gelegenheid daartoe eindelijk voordeed. Op onze zilveren bruiloft schonk Hendrik ons f. 5000,-.Daarvan gebruikten wy een deel pour rafraîchir nos meubles en kochten wy o.a. een nieuw ameublement voor onze eetkamer in Bantam, en voor f. 1000,- maakten wy een uitstapje van 9 dagen naar London met Jan Willem en Frank. Wy logeerden in Keysers Hotel en genoten enorm. Later keerde Lore nog tweemaal zonder my naar Londen terug om Beth-Shan te bezoeken in de hoop van er genezing te vinden. Een dier keren leerde zy Moody en Sankey kennen. Geen der 3 reizen had zy last van zeeziekte.

1547 De lange uitweiding over Lore's mislukte reis naar Engeland heeft my geheel van de koers gebracht. De adv.gen. Jolles deelde my mee dat de voordracht voor Kantonrechter te Haarlem was ingezonden en bestond uit de Heren van Valkenburg, Imans en de Graaf. Eerstgenoemde werd benoemd; hy stierf in 1906 aet. 89.

Een dier dagen zeide Willem Borski my dat hy er in de laatste tijd ernstig over gedacht heeft my tot associé te nemen, omdat hy, als zyn vader stierf, niet alleen chef wilde zyn. Seiffert zeide dat twee autocraten niet goed samen zouden gaan. Ik begreep ook dat het kinderpraat was, en dacht by myzelf hoevelen het voor my een uitkomst zouden vinden terwijl ik gruwelijk het land zou hebben, daar associatie een soort van huwelijk is en ik niet genoeg met Willem Borski sympathiseerde.

1548 Op 17 April woonden Papa en Mama te Haarlem de bruiloft by van Jan Six en Cateau Teding van Berkhout. Op myn vraag of er toasten geweest waren antwoordde Papa dat de Bruigom gebruld en Piet Six onzin verkocht had. Ook vertelde Papa my dat de Heer Godefroi moeite voor my gedaan had by de Minister. Het was nu voor my de vraag of ik, indien van Valkenburg benoemd werd, naar zyn betrekking zou solliciteren. Ik kende Hoorn en vond het een onmogelijk gat, zodat ik er Lore niet aan wilde wagen, maar zy wilde dat ik solliciteren zou, omdat het geluk niet afhangt van de plaats waar men komt wonen en wy met Gods zegen en Zyn vrede in 't hart op de akeligste plaats of midden in de heide gelukkig zouden kunnen zyn.

Uit Lore's journaal:" Ik vertel aan Maus dat hy van de zomer alle drie " weken mag komen; dit vindt hy wel wat druk maar toch niet kwaad ! Hy ver- " telt my dat hy Beels de waarheid heeft gezegd over zyn manier van hofmaken. " Wat zou my dat vervelen zulk een timide, tobachtige man te hebben !

"Met de Singendoncks naar de School der Havelozen. Het was er zo tou-
1549 " chant en interessant. Al die kinderen in lompen gehuld en van de straat " opgeraapt, die de Heer loofden en psalmen zongen; on ne pouvait pas les en- " tendre sans en être ému."

" Naar Tante Cateau, die ons een sinaasappel en koek geeft. Jammer dat " M. niet in myn plaats was want die houdt van niets en van niemand zoveel " als van koek. 'sAvonds by da Costa, die sprak over de Openbaring, het Mil- " lennium, de wederkomst des Heren, de duivel en de Antichrist, Gods liefde " en genade, de dwaasheid der Wetenschap enz. Wat is het jammer dat die voor- " drachten gedaan zyn ! En toekomende jaar, zullen wy hem dan nog horen ? " Jy liep naar Hendrik en ik naar huis, waar ik datzelfde akelige, sehn- " süchtige gevoel krijg, dat ik byna elke keer heb als ik van da Costa terug- " kom.

1550 " Zaterdag 19 April. By Louky, die bezig is zich op te schikken. Ik " vind het wel droevig dat zy zoveel van opschik en van mooie kleren houdt, " maar ik durf haar daarvan niets zeggen omdat het zo'n teer punt is en ook " omdat zy zou kunnen denken dat ik haar benijd. Ik spreek dus maar nooit " over haar kleren, noch om ze te bewonderen noch om ze te deprecieren, en " wat zy ook moge aantrekken, ik doe net alsof ik niets zie en dus weet ze " heel goed dat het voor my verloren is; ook praat zy er nooit met my over. " Deze keer was haar toilet onnodig, want Hendrik, die wy beneden vonden, " decreteerde dat hy geen tijd had om visites te maken. Daarop wordt zy boos " en fulmineert ze tegen de Heren van het kantoor, die Hendrik Zaterdag naar " de Beurs zenden.

" Daar iedereen uit eten gaat krijg ik order om Maria by de van Loons " te vergezellen, maar ik verzoek Maria alleen te gaan omdat Mausje van " avond by de van Loons komt en het dan de schijn zou hebben alsof ik hem " met opzet naar hen gezonden had. Daarop lachen Agnes en Maria my zó uit " en vinden zy my zó ridicuul, dat ik myn impressiën tracht te overwinnen " en Michon vergezel. En ik had er geen berouw van, want de avond was heel " pleizierig en heel vrolijk. M. kwam en Louise van Loon engageerde hem om " chocolaat te blijven drinken."

1551 21 April moest ik in twee zaken voor het Hof pleiten en daar de bloedzuigers en stijve banden myn pols niet hadden genezen, verzocht ik op raad van Lore de chirurgijn by my te komen. Deze verklaarde dat de pols rust nodig had en hy my dus een stijfselverband zou aanleggen. Ik protesteerde omdat ik de ganse dag moest schrijven en ook wilde blijven piano spelen, maar hy hernam dat een der pezen gescheurd was en dat de ontsteking zou toenemen indien ik aan de hand geen rust gaf. Hy meende dat ik binnen 14 dagen zou genezen zyn. Ik moest my dus wel onderwerpen en verzocht hem nog één dag vry te blijven. Daarop schreef ik aan Papa om over te komen en het werk te doen, en natuurlijk ook aan Lore om te zeggen dat ik haar nu vooreerst niet meer kon schrijven en evenmin myn journaal vervolgen.

Van de volgende dagen tot 4 Juni heb ik dus geen journaal gehouden. Alle brieven dicteerde ik aan Schrikker,David,Willem,Ploos,Dommissen en soms ook aan Lore, die ook tal van brieven, welke Schrikker onder myn dictée geschreven had, doch die vol fouten gebleven waren, voor my met haar fraaie,nette hand copieerde. De volgende dag maakte de chirurgijn het verband los en kon ik weer met de rechterhand een briefje aan Lore schrijven, maar 5 dagen later legde hy een nieuw verband aan,nog stijver dan het vorige.

Op 1ste Pinksterdag 11 Mei werd de Schotse kerk ingewijd. Het gebouw was vroeger Franse Comedie geweest. Lore en ik woonden van 6-10 die plechtigheid by. Gesproken werd door de voor die kerk beroepen predikant Schwartz, die Israëliet geweest was. Na hem sprak en bad Ds van Velzen heel lang. Vervolgens Esser, die in Java geweest was, Koo de Neufville ook te lang, Meester Feringa over het onderwijs, heel pedant, en eindelijk de grote da Costa heerlijk mooi over de herschepping van een schouwburg in een bedehuis, over Saulus en diens bekering, de alliantie tussen Nederland, Schotland en Israël, over de braambos die niet verteert, embleem van de Schotse Kerk en van ieder gelovige.

Intussen gevoelde ik my sedert geruime tijd ziek. Myn nachten waren slechter dan ooit, de hemorrhoïden staken en brandden afschuwelijk. Ik was opgezet en had een onverzadelijke eetlust, en myn zenuwen waren buitengemeen overspannen. Op raad van Lore raadpleegde ik Gobber, vroeger Off.v.gezondheid en Papa's dokter. Hy onderzocht my en zeî dat myn lever gezwollen was en een badkuur en rust my goed zouden doen. Hy was voor Schwalbach of Schlangenbad en hierover las ik toen een boekje: Bubbles on the Rhine. Gildemeester ried ook Schwalbach aan, maar dat zou de grootste dwaasheid zyn, want het staalwater is échauffant. Papa sprak er met Mr Aart Veder over en deze drong er op aan dat ik Dr Wolff te Bonn, een vriend van hem, zou raadplegen, ja zelfs zond hy my een aanbevelingsbrief voor hem. Myn beide ouders waren van gevoelen dat ik in elk geval een tijd van rust moest hebben, en Cees Hartsen zeide dat niemand het twee en een half jaar uithoudt zonder ontspanning en ik had gedurende al die tijd geen vacantie gehad. Myn zenuwgestel was geschokt door de moeilijke zaken die ik te behandelen had, de teleurstellingen ondervonden door het vergeefse solliciteren, het hangen en verlangen naar Lore en naar onze trouwdag enz. De geringste dingen maakten my aan de gang, ja zelfs kleine plagerijen van Lore.

Op 29 April kwam Louise Elout met haar kinderen in Amsterdam logeren om daarna mee naar S.enB. te gaan. Dat was een penitentie voor Lore, wier journaal daar vol van is. De dag der komst schrijft zy: " Aan tafel is het druk ! " Dat moeten wy nu tot half Augustus vieren, et cela me pèse comme une mon- " tagne sur le coeur et sur la conscience."

" Aan 't ontbijt zyn de kinderen druk en ik zucht, denkende que cela ne " fera que croître et embellir jusqu'en Août. God om kracht,ijver en moed ge- " beden om myn taak cheerfully en met geduld te volbrengen. J'ai une telle pa- " resse d'esprit que tout effort de patience me semble difficile, et si à " présent Agnes part pour Gräfrath je ne pourrai probablement pas quitter " Schaep en Burgh un seul jour, car suivant toute probalité elle ne sera pas " de retour avant le départ d'Anna et de Louise. Six enfants pour la respon- " sabilité de Marie et de moi, j'en tremble. Enfin ! à chaque jour suffit sa " peine et c'est peut-être excellent que je me trémousse un peu.

"Vrijdag 2 Mei. Lou Elout gehad for my share this morning. Juffr.Dykers " vindt dat zy frappant op my gelijkt."

(Lou was de beauty der familie, maar later is zy teveel op haar vader gaan gelijken, type renard.)

" Woensdag 7 Mei. 'sMiddags pianoles aan Jetty en Lou gegeven, dat is " een geduldwerk, s'il en fut jamais. Ik studeer liever zelf een paar uur " gammes, dan dat ik haar ½ uur les geef. Ag en Lou van Loon eten by ons en " daar elk myner zusters dadelijk na het eten uitgaan, blijf ik geheel al- " leen om op die acht kinderen te passen. Aggy thee laten schenken en dat " was een morsparty.

"Zaterdag 10 Mei. Elout komt om tot Zaterdag a.s. te blijven. How " dreadfully long ! Hy persecuteert iedereen om morgenochtend met hem te8 " uur naar de Schotse Kerk te gaan."

Nu zal men vragen, moest Lore dan alleen aan die stoute kinderen les geven, met ze wandelen en ze amuseren? Ja, want voor Maria hadden ze hoegenaamd geen respect. Bemoeiden de ouders zich dan niet met hen ? In het minst niet, en buitendien bestraften ze ze nooit.

Ik woonde op S.en B. by dat die kinderen, als iedereen de eetkamer had verlaten, een of meer der blauwe kommetjes omgooiden tot grote ergernis van Herman de knecht. En toen ik het aan Elout zeide, was zyn enig antwoord: " Och als zy maar vriendelijk zyn !" Ook hadden zy de gewoonte van uit schalen, die in de buffetkamer stonden, vruchten te stelen. Toen de knecht dit bemerkte, sloot hy de vruchten in de provisiekamer weg, maar de kinderen
1557 wisten door het raam naar binnen te klimmen en bleven stelen. Al meer dan eens had ik het billard vol zand of modder gevonden; eindelijk betrapte ik er Anna Elout op en toen sleepte ik haar naar myn schoonmoeder, die haar knorde, want daarmee liep het af. Met haar kleinkinderen bemoeide zy zich even weinig als met haar kinderen toen die klein waren, en als wy met de onze op S.en B. logeerden, kwam zy nooit in de kinderkamer maar ze kijken, tot grote ergernis van Keetje onze kindermeid. Het helse leven dat de kinderen Elout soms maakten, vooral na het eten in de grote hall van S.en B., als het regende, hinderde haar niet als zy in de zykamer zat. Weliswaar was zy een beetje doof, maar het Engelse romannetje absorbeerde haar gehael.

" Donderdag 15 Mei. 's Avonds met Elout, Jetty en Willem gewandeld naar
" de Hooge Sluis en door de Utr. Poort terug. In de Utr.straat zeide hy my:
" Je vous en supplie ne restez pas ici. Ne venez pas demeurer à Amsterdam."
" " L'idée d'être réduit pour toute promenade en été à ces rues est affreuse."
" Je répondis:" Il y a pourtant beaucoup de braves gens qui sont très heu-
" reux ici. Et pensez-vous donc que Hoorn nous offrira plus de ressources?"
" Cette question l'embarassa énormément et il ne sut que répondre, car il
" venait de me chanter l'éloge de Hoorn le jour précédent en me disant que
1558 " tout y était délicieux. 's Avonds kwam het sujet weer op het tapijt. Elout
" begon over Haarlem te spreken en zeide dat hy het om de environs en de Hout
" en de nabyheid van Amsterdam perfect zou vinden zo wy er kwamen, maar dat
" het sérieuze element er ontbrak en hy het daarom minder goed zou vinden dat
" wy er gingen wonen. Daarop vroeg ik hem of er dan zulk een goede dominé
" te Hoorn woonde en of er zich enige gelovigen van zyn kennis bevonden.
" Daarvan wist hy niets, want hy was nota bene nooit te Hoorn geweest, en
" toen vertelde ik hem dat de heren die Mausje er kent, alles behalve gelovig
" zyn, waarop hy hernam dat het hem dan zeer verheugen zou zo wy er kwamen,
" omdat wy er een beetje goed zouden kunnen doen. Ik dacht:"Moet je altyd
" het laatste woord hebben ?", maar ik antwoordde niets. Je trouve excellent
" d'aller à Hoorn, et si Dieu nous y envoie je m'y rendrai avec plaisir, mais
" ce qui m'impatiente c'est qu'Elout veuille à toute force trouver ce séjour
" un paradis terrestre. " (niet voor niet had hy de bynaam van fluwelen schroef.)

1559 Nu myn rechterhand onbruikbaar en er kwestie was van een badkuur, polste ik Pijnappel of hy bereid was de zaken gedurende myn afwezigheid voor my waar te nemen. Hy nam dit vrij lang in beraad, maar in 't laatst van Mei gaf hy aan myn verzoek gehoor en legde ik hem alles uit, waarna ik hem de processtukken der verscheidene zaken in handen gaf. Aan niemand kon ik dit beter toevertrouwen dan aan hem.

Nog enkele zinnen uit Lore's journaal:" 'sMiddags met Mama Tane ont-
" moet, die nog altijd voor gouvernante by Ceejet speelde. Zy vroeg my naar
" de hand van M. "O," antwoordde Mama lachend: "De hand is onbruikbaar gewor-
" den, maar nu komt men maar een beetje meer by ons om te dicteren. A quel-
" que chose malheur est bon."

1560 " Woensd.7 Mei. Naar Tante Professor met Mama. M.was er ook. Tante vroeg
" my te logeren en Mama stond dit toe tot grote verwondering van Maurits, die
" no such thing verwacht had."

Hoeveel genot stelde ik my daarvan voor. Ik zou dan terwijl Lore op het Manpad was, in Leiduin gaan logeren en al de souvenirs van 1850 met haarhebben opgehaald, dezelfde laantjes bewandeld en dezelfde duintjes beklommen hebben, maar het mocht niet zyn. Ik was van 4 Juni tot 9 Oct. afwezig.

" By M.gegeten. Heel pleizierig diner en famille met Oom, Tante en Wil-
" lem. 'sAvonds tot 8 uur met M. naar boven. Hy heeft een Holl. spraakkunst
1561 " voor my gekocht. Heel laat gebleven. Voor M.twee brieven geschreven en
" overigens elkaar geplaagd, ik door zyn potlood te verstoppen, hy door over
" étiquette te praten. Wy menen het anders nogal goed samen niet waar?"
" Anna vraagt my een brief van haar aan Ds Beets te verbeteren. Ik heb diep
" medelijden met die arme man en zyn acht kinderen. Wy zouden gedacht hebben
" dat zyn vrouw onmisbaar was. "

" Met Hendrik gewandeld. Ik ben blij dat M. niet zo groot is, want myn
" arm moest zo vermoeiend hoog reiken. M. komt eten en 's avonds de mon pro-
" pre chef met hem in de kamer van Agnes tot 8 uur."

1562 De 14de Mei aten wy samen by Hendrik en kregen wy van hem een mosterd-potje en peperbus cadeau, allerbeeldigst, maar hoogst zelden door ons gebruikt, daar wy noch peper noch mosterd by ons eten voegden.

1563 "Vrijdag 16 Mei. Louise is 33. Jetty en Lou spelen haar 4mains en dat
" ging nogal. Ook zeiden zy allen een versje op, zelfs Augusta, (die toen
3 jaar was), aan wie de meid het eerste vers van Psalm 103 geleerd had."
(OP een andere verjaardag moest het kind opzeggen:"Uit diepten van ellende
roep ik tot U o Heer!) "Anna v.d.Vliet was ook jarig, 29, en wees ons
" prachtige cadeaux. Comme cela m'ennuierait d'être si riche. "
"Na 't eten kwam Willempje my roepen:"Oh Aunt come down, your husband
" is there." Je le suivis et trouvai M. causant avec Maman de Schwalbach.
" Nous nous asseyâmes à l'autre table et causâmes jusqu'au souper, qui arri-
" va suivant mon opinion particulièrement vite. Nous decidâmes qu'il devait
" absolument partir, puis je lui racontai mes tobberijen au sujet de ma pa-
" resse à l'égard des enfants, de mon manque d'énergie, du peu de courage
" avec lequel je commence mon été etc. Je crois que c'est mon égoïsme qui
" en est la cause, et que si j'étais plus dévouée, j'aurais plus d'entrain
" et de courage pour mes devoirs. J'écris un peu pour M. mais nous causons
" trop pour avancer beaucoup. Il m'apporte une paire de ciseaux et est très
" gentil. Le soir avant de me coucher je raconte à Anna et à Marie les pro-
" jets de Maurice. Elles sont bien aimables et nous plaignent beaucoup. Anna
" aimerait donner une partie de sa fortune pour nous marier et ne fait que
1564 " demander of daaraan nu niets te doen zou zyn."
"Zaterdag 17 Mei. Ik studeer een beetje piano, en daar ik wat hard speel.
" de, zeide Mama my:"Kind ! je moet niet al je energie voor de piano gebrui-
" ken!" - "Och Mama, ik put er myn energie juist uit." Et là dessus je com-
" mençai à pleurer, maar dat zag Mama gelukkig niet."
1565 " Maandag 19 Mei. Drukke dag, gepakt, geschikt, my vermoeid. Aan M.
" geschreven om morgen wat vroeg te komen. Een Duitse dictionnaire voor M.
" gekocht."
"Dinsdag 20 Mei. De schuit wordt geladen. Mama is boos omdat Hendrik en
" Louise deze zomer niet op S.en B. willen komen en zy gelooft dat dit Louks
" schuld is. Ik besluit daarom terstond naar Louky te gaan en haar duchtig
" de waarheid te zeggen, maar heb er zo weinig moed toe en bid daarom vurig
" om hulp en kracht van God. Met L.een rustig uurtje in de zykamer gezeten
" en heel pleizierig gepraat. Zy was buitengewoon vriendelijk en werd niet
" boos, maar beloofde te zullen doen wat zy kon, zodat ik my gelukkig en
" dankbaar gevoelde."
(Louky vond zowel S.en B. als Elswout te vochtig en later Belvedere ook,
1566 maar dit belette haar niet te Ems 's avonds aan de oever van de Lahn te gaan
zitten, waar de pruiken, zoals zy die noemde, d.i. de vochtige dampen uit de
rivier je om het lyf sloegen.)
" M. kwam en ik schreef voor hem. Hy was ontmoedigd en bedroefd en ge-
" voelde volstrekt geen moed om op reis te gaan. Ik trachtte hem te troosten
" en dat kostte my geen moeite omdat ik zo goed inzie dat het beter voor hem
" is om te vertrekken. Ik krijg zyn journaal mede en dat maakt my zo geluk-
" kig omdat ik nu zulk een droevige impressie niet zal hebben by myn komst
" op S.enB. als anders. Het is zo vreeslijk onaangenaam om zo geheel alleen
" weg te gaan en buiten te komen; op zulk een ogenblik komen al myn zonden,
" myn tekortkomingen, myn egoïsme en myn liefdeloosheid als getuigen tegen
" my opstaan, en dan denk ik met schrik hoe weinig ik gedurende de winter
" in liefde tot God ben gevorderd. Maar dat is nog niet alles. Ik gevoel my
" door deze en door nog andere gedachten zó beschaamd en ontmoedigd dat ik
" geen lust en geen kracht heb om met dubbele ijver en energie een nieuwe
" zomer te beginnen. Dan komt zulk een dreary dismal gevoel over my dat ik
1567 " my wel zou willen begraven of gedurende een paar maanden in slaap vallen;
" ik kan je niet recht zeggen wat het is, maar ik heb tot niets lust als tot
" huilen en ook dit kan ik dikwijls niet eens doen, zodat ik my diep onge-
" lukkig gevoel. Ik hoop dat je nooit zo iets moogt ondervinden liefste."
" Na je vertrek gingen wy te kwart voor 6 weg. Daar de kinderen stil
" en gehoorzaam waren kon ik de verzoeking niet weerstaan, en opende ik myn
" pakje en hoe groot was niet myn vreugde toen ik er je brief in vond. Wat
" moet die je een moeite gekost hebben ! Daarna begon ik je journaal te le-
" zen, en was reeds een 20-tal pagina's gevorderd toen wy aankwamen.

" Ik sprong uit het rytuig en ging dadelijk in myn eenzaamheid wande-
" len, juist diezelfde wandeling als ik verleden jaar met jou gemaakt heb.
" Je had my dat gevraagd en tevens of ik net wilde wandelen als of je mee-
" liep. Ik dacht eerst dat dit laatste niet zou gaan, maar dat gelukte veel
1568 " beter dan ik dacht omdat ik dat je lieve journaal had, zo uitvoerig en zo
" pleizierig geschreven dat het my net was alsof je met my praatte en my
" allerlei vertelde."

" De volgende dag enorm druk gehad en tot 4½ bezig met uitpakken, meu-
" bels versjouwen en de leerkamer te schikken totdat alles naar myn zin was.
" Toen ging ik eten met zoveel honger dat ik opeens dacht Mausje te zyn ge-
" worden.

1569 " Donderd.22 Mei. Al de kinderen disputeren er om om by my te leren en
" dat geeft my energie. Lou huilt er om en Willem komt er om bedelen.
" Jetty gehad tot 11½, lectuur,vad.geschiedenis en english poetry. Toen ging
" zy by Anna Franse les nemen. Na de koffie tot 2 uur pianoles aan Jetty.
" 's Avonds voor M. request aan Z.M. geschreven.

" Groot glas melk op last van Mama en Louise gedronken, maar ik heb
" zo'n afkeer van melk dat het my moeite kostte en tot 12 uur misselijk was
" zodat ik verzocht van zulke medicijnen verschoond te blijven."

Die dag stoomde ik naar Hoorn om aan de Pres.en de leden van de Recht-
bank te vragen myn op de voordracht te plaatsen. De meesten vond ik niet
thuis, de anderen vonden my te jong, zodat ik aan Lore schreef dat zy de
enige scheen te zyn die vond dat ik er zo oud uitzag.Ik geloofde dit werke-
lijk en begreep niet dat het een plagery was, want ik schijn er juist bespot-
telijk jong uitgezien te hebben, hetgeen alweer een nadeel is als men solli-
citeert. Ik schreef ook aan Lore dat Schneevoogt my Schwalbach ten sterkste
afried en eer Homburg aanbeval. Het request dat Lore voor my geschreven had
1570 was namelijk om naar de rechtersplaats te Hoorn te solliciteren. Elout had
gehoord dat van Styrum er heel gelukkig was en Elout vond my byzonder ge-
schikt voor deze post van rechter, maar evenals de Minister te jong voor die
van Kantonrechter.

Elke avond moest Lore Louise's hals wrijven tegen de rhumatiek en dan
bleven zy lang praten, gelijk alle meisjes gewoon zyn te doen in plaats van
naar bed te gaan. Louise was dan ook, gelijk Lore in haar journaal schreef,
als haar man er niet by was, ouderwets pleizierig. Maar ik vroeg telkens
aan Lore om vroeg naar bed te gaan.

1571 Maandag 26 Mei behandelde ik nog belastingzaken te Alkmaar en logeerde
ik by van Maanen. Dit was de laatste keer dat ik als adj,Rijksadvocaat op-
trad. De volgende dag vertrok Agnes naar Gräfrath, waar zy David en Anna v.d
Vliet vond, wier oudste jongen scheel zag. De Hofrath kon hem echter niet
genezen en daarom riepen zy later de hulp in van von Gräfen te Berlyn.
Lore werd door haar Tante Cateau van Lennep-van Loon te Zeist te logeren
gevraagd, by wie Cateau van Loon reeds was en Lore juichte van pleizier
toen Anna haar zeide dat zy en Maria wel voor de kinderen Elout zouden zor-
gen, want zy kon niet langer. Elke dag waren ze even ondeugend, haar jour-
naal is er vol van, nu eens moest Jetty geen dessert hebben, dan weer werd
Lou op droog brood getracteerd of kreeg Willem straf. Zy waren ongehoor-
zaam, impertinent en unruly en daar hun beloofd was dat zy eenmaal by my
zouden komen eten als zy zoet waren, hielp Lore's bedreiging dat zy my hun
streken zou vertellen nog het meest.

Lore schrijft:"Vanochtend waren 3 van de kinderen stout en werden zy
" op droog brood getracteerd. Willem vroeg daarop dringend of Mijnheer van
" Lennep kwam dejeuneren,„want",zei hy,"dan kàn, dan wil ik geen droog brood
" hebben!" 's Avonds vroeg Lou my een beetje boven by haar bed te komen zit-
" ten, "and then Aunt, will you please talk a little of Mr v.Lennep, and of
1572 " all he said and did."

Een ander maal schrijft Lore:" Au diner après le départ des enfants,
" Anna raconte que Jetty lui a communiqué que suivant elle Marie n'avait pas
" une bonne manière d'élever Lou et qu'il vaudrait mieux que je m'occupasse
" d'elle, parce que j'inspirais plus de respect à Lou et que je la faisais
" mieux obéir " (Wat een pedanterie voor een kind van 10 jaar !) " Sur quoi
" Maria se met à pleurer en disant qu'elle sait très bien qu'elle n'a pas
" une bonne manière, mais qu'elle ne sait comment faire mieux, que Lou la
" rend nerveuse et que ce n'est pas chose facile d'élever des enfants qui
" lui répètent pendant toute la journée qu'ils la haïssent ! Pendant que
" nous l'appaisons Louise pleure à côté de moi parce que ses enfants nous
" ennuyent. C'était une scène fort désagréable."

Het was heel waar dat Maria geen talent had van met kinderen om te gaan. Haar ingeschapen traagheid en gemakzucht maakten dat zy later haar eigen kinderen hun gang liet gaan. Ik herinner my dat, toen wy jaren daarna met haar op S.en B. logeerden, en zy voor een paar dagen naar Amsterdam moest gaan, zy Lore vroeg om op haar kinderen te passen. Lore nam dit aan onder voorwaarde dat Maria haar toestond de kinderen op dezelfde wijze te behandelen als de onze. Nu waren Maria's kinderen gewoon net zo lang te zeuren, te zaniken en te drenzen totdat zy hun zin kregen en na het ontbijt begon dit terstond. Daarop zeide Lore hun dat zy ze in de alkoof onzer slaapkamer zou opsluiten indien zy niet zwegen. Deze enkele bedreiging hielp, want beide dagen waren zy suikerzoet.

1573

Een ander maal schreef Lore:"Lou by my genomen en haar een lange speech " gehouden voordat ik met de les begon, om haar te zeggen dat ik heel vrien- " delijk met haar zal wezen, met haar lachen en gekheid maken zal, maar geen " impertinenties wil horen en niet tegengesproken wil worden; zo dat gebeurde " zou zy geducht gestraft worden. Tweemaal gestraft, tikken op de vingers en " in de kast gezet, en dat hielp want zy durfde my daarna niet meer antwoor- " den. "

" Daags daarna: de straf van gisteren heeft geholpen, want Lou is aller- " liefst, zo zoet en affectueus. Reeds om 11½ had zy alles gedaan en vertelde ik haar een historie terwijl zy werkte. Zy is zó bang geworden om in " de kast gestopt te worden, dat zy niet eens uit de grap impertinent of on- " vriendelijk durft zyn."

1574

Lore was in die tijd alles behalve wel en had telkens lichte duizelingen. Daarby leed zy aan hoofdpijn en zag zy zeer bleek. De emotie, veroorzaakt door myn aanstaand vertrek werkte ervtoe mede om haar van streek te maken.

Toen ik in Alkmaar by van Maanen logeerde deelde hy my mede dat hy gesolliciteerd had om subst.off.te Amsterdam te worden in de plaats van Herman Bosscha, die overleden was. In Amsterdam teruggekeerd schreef of dicteerde ik onmiddellijk een rekest om, voor 't geval van Maanen benoemd werd, in diens plaats subst.off.te Alkmaar te worden. Ik dong dus tegelijkertijd naar die van rechter van Hoorn en die van subst. te Alkmaar.

1575

Vrijdag 30 Mei reed ik 's avonds met Willem van Loon en Insinger naar S.en B. waar ik het grootste gedeelte van de volgende twee dagen met Lore doorbracht en van haar afscheid nam, zonder dat een van ons beiden voorzag dat de scheiding ruim 4 maanden duren zou.

Ik zeide reeds dat Papa zyn vriend Aart Veder over my had gesproken en hem had gezegd dat de geleerden het niet eens waren. Nadat Gobber eerst Schwalbach had aangeraden, hetgeen in strijd met Prof Schneevoogts advies door Dr Gildemeester was geappuyeerd, onderzocht Gobber my opnieuw en veranderde hy van opinie, want nu oordeelde hy dat ik een kuur in Marienbad moest gaan doen, omdat myn lever te groot was en uitpuilde. Dat verschil van opinie deed Papa besluiten om er met Veder over te spreken, omdat deze zoveel baat gevonden had by de raad hem door zekere Dr Wolff te Bonn gegeven. Veder zeide dat Dr Wolff een grote naam had en in elk geval als Duitser beter op de hoogte der baden was dan de Holl.geneesheren, zodat hy Papa ten sterkste aanried my allereerst naar Bonn te zenden. Papa keurde dit goed en daarop zond Veder my een introductiebriefje van de volgende inhoud: "Mon cher ami,

1576

" Un fils de mon ami intime Mr.J.v.L.,membre des Etats Généraux et ce qui " plus est, notre premier romancier et un de nos meilleurs poètes, désire " vous consulter, et sachant que j'ai l'avantage d'être lié avec vous, il " me prie de lui donner un petit mot d'introduction. Les personnes, qui ne " vous connaissent pas, craignent toujours d'être confondus dans la grande " masse des malades. Ils ne peuvent pas savoir que vous avez l'habitude de " traiter religieusement chaque cas particulier. Enfin! je puis très bien " charger mon petit ami d'être mon commissionnaire à votre adresse, d'au- " tant plus que c'est un charmant garçon, que j'espère beaucoup revoir en " bonne santé après que vous l'aurez envoyé quelque part pour fortifier sa " faible constitution."

1572
1576

Pijnappels advies was praktischer, want hy zeide my:"Och Maurits, ik " geloof dat een post het beste geneesmiddel voor je zyn zou."

Toen dus besloten was dat ik naar Bonn zou gaan liet Papa my een credietbrief by de Heren Hope vragen, haalde ik een paspoort, dat ik ook door de Oostenrijkse consul liet viseren,(wiens vrouw ik in 1870 te Wenen bezocht, toen hy in het Krankzinnigengesticht werd verpleegd), wisselde Holl. in Duits geld, kreeg van David een koffer, hoededoos en leren parapluiezak te leen en kocht een flambard en allerlei benodigdheden voor de reis.

Geen dag ging er voorby zonder dat ik met Pijnappel confereerde over de nog te behandelen processen en daarby gelegenheid had zyn scherp oordeel te bewonderen. My amuseerde het hem de belastingzaken en wetten uit te leggen, waarvan hy, o wonder, niets wist. De laatste dagen waren myn zenuwen nog sterker gespannen dan gewoonlijk. Ik was nooit alleen op reis gegaan, en sinds 1846, toen ik 16 jaar was, niet in Duitsland geweest. Duits verstond ik wel, maar spreken kon ik het niet en ik zag dus tegen een verblijf in een Duitse badplaats op. De gedachte van Lore te moeten verlaten en misschien zes weken lang alleen in het buitenland te zyn, maakte my bitter bedroefd, en beklemde my het hart, temeer omdat ik my over haar gezondheid ongerust maakte.

1579 Lore schreef my dat zy van haar logeerparty te Zeist had moeten afzien, hetgeen haar en my verschrikkelijk speet. Agnes had namelijk uit Gräfrath geschreven dat de v.d.Vlieten vandaar vertrokken en zy er niet alleen kon blijven. Tante vond Lore te jong om er heen te gaan en dus werd Anna gezonden, maar nu moest Lore in S.enB. blijven om op die lastige kinderen Elout te passen.Verder schreef zy:

1580 " Les van Weede m'ont demandé si tu avais duellé pour moi à cause de
" cette main que tu portes en écharpe. Maman te fait dire que tu dois pren-
" dre beaucoup d'argent avec toi et que f. 600,-n'est pas trop. Ik moest je
" dat goed op het hart drukken."

1581 Dit laatste was gemakkelijk genoeg, maar of het Papa en Mama schikte my reisgeld te geven, scheen Tante niet te overwegen, terwijl zy toch wist dat myn ouders arm waren, maar rijke lieden begrijpen nooit dat niet een ieder even rijk is als zy. Hoe het te pas kwam weet ik niet, maar sprekende over het betalen der jaarlijkse rekeningen, zeide Mama eens aan haar schoonzuster Ceejet Lavouchere, dat zy daarmee altyd moest wachten totdat de Ned. Bank haar dividend uitkeerde. "He," antwoordde Ceejet, "dat begrijp ik niet; " ik zend de onze altyd naar het kantoor, waar Henri ze laat betalen." Mama hernam: "Ja, maar myn man heeft geen kantoor."

Van Hoorn had ik in overleg met Lore afgezien en een tweede verzoekschrift aan Z.M. gezonden tot intrekking van het eerste. De stad, de omgeving en de bewoners waren my zuwider, en ik wilde Lore niet aan de ennuis bloot stellen van dáár te gaan wonen.

1582 Uit Lore's journaal: "Woensd 4 Juni. Te 10½ met Mama, Jetty en Lou naar
" Zeist. By Tante Cateau gedejeuneerd. Aan tafel gevoelde ik my ziek en ik
1583 " vreesde flauw te vallen. By het terugrijden op de bok gezeten en met de
" koetsier gepraat over dominees, da Costa, het duizendjarig Ryk, het herstel
" der Joden, de wederkomst des Heren en de zaligheid die ons wacht. Ik ver-
" baasde my hoezeer Godsvrucht en Bybelkennis een man beschaafd maakt."

Thuiskomende schreef Lore my nog het volgende briefje:" Ik ben zo even
" van Zeist teruggekomen en heb daar iets gehoord wat ik je nog gauw moet
" mededelen. Tante Voombergh en Anna Pauw hebben my namelijk op het hart ge-
" drukt dat ik je absoluut moet aanraden een dokter in Parijs te gaan consul-
" teren voor je hand. Tante vertelde er wonderen van en je weet hoe ver-
" schrikkelijk zy geleden heeft, zó zelfs dat zy vreesde nooit meer te zullen
" kunnen lopen, terwyl zy nu weer lange wandelingen kan maken. Ik zend je
" daarom zyn adres: Henri de Navennes, Rue St Dominique St Germain 201. Tante
1584 " beweert dat je hand in 2 à 3 dagen klaar zou wezen."

Dit briefje kreeg ik Donderd 5 Juni, de dag van myn vertrek naar Bonn. Te 3 uur antwoordde ik aan Lore dat ik groot bezwaar had tegen haar voorstel, 1e omdat ik moeilijk kon geloven dat myn hand binnen 3 dagen zou genezen en 2e om de kosten, welke ik waarlijk niet op Papa's schouders durfde schuiven. Aan myn journaal van die dag ontleen ik het volgende: "Gobber om 10 uur.
" Willem en Piet Wyman om boodschappen gezonden. David helpt my myn koffer
" pakken. Pijnappel van 1-2½; leest my een advies voor over de suikerwater-
" stokery en ik moet my nog eens voor 't laatst inspannen. O wat wilde ik
" dat deze dag voorby was! die van gisteren was ook al zo benauwd. Vóór el-
" ke reis zyn de laatste dagen akelig agitant (behalve vóór een huwelijksreis),
1585 maar voor deze bovenal, want telkens verlies ik al meer en meer de moed om
" Lore te verlaten. 'tIs zo akelig dat ik alles zou geven als ik er nooit
" van gesproken had. Te 4 uur komt Pijnappel afscheid nemen en dit geeft my
" toch enige distractie. Hy is zo deelnemend. Aan tafel geen woord gesproken.
" Ik had het gevoel alsof ik naar de Oost ging en was toch dankbaar dat ik
" daarvoor bewaard gebleven was, daar Gobber my gezegd had dat ik dan zeker
" een leverziekte zou gekregen hebben. Jacob Ploos kwam toen de vigilante
" al voor stond, maar Cees Hartsen vergat volgens zyn gewone nonchalance van
" my afscheid te komen nemen. Te 6½ brachten Seiffert en Ploos my naar de
" trein. Seiffert vroeg my wat ik onder myn arm had en ik antwoordde dat
" het een opschrijfboek was, omdat ik hem niet wilde zeggen dat het het jour-
" naal was van myn lieve Lore. Hy vroeg my of ik mal was, daar men een op-

" schrijfboek onder in zyn koffer bergt, maar de man wist niet dat Lore's
" journaal myn troost op reis zou zyn. Ik begon er terstond in te lezen en
" las tot Maarsbergen, toen het te donker begon te worden. Vandaar tot Emme-
1586 " rik reisde ik alleen en gevoelde ik my ook akelig alleen. Te Elten werd
" het al Duits en verloor ik myn dierbaar Holland uit het oog. In Emmerik
" stond een horribele postwagen klaar, waarin ik voor 2 thaler en 26 silber-
" groschen een plaats naar Oberhausen nam. Zulk een tocht in een postwagen
van 11¼-5½ 's nachts, dus 6 uur lang, wens ik myn vyand niet toe. Dat is
nog vervelender dan van Bulle naar Château-d'Oex, vooral 's nachts. Wy zaten
ruim genoeg met ons zessen op twee banken voor acht, maar de leren zittingen
waren hard en de medereizigers niet causant maar slaperig. Ik was de enige
die niet kon slapen en later zeide de predikant Neide van Siegburgs Irren-
anstalt, waar Jan v.Lennep opgesloten zat, dat hy in de cabriolet de ganse
nacht had geslapen omdat hy te Emmerik veel wyn gedronken had. Deze mededeling nam my niet voor hem in en ik vond hem een koud onsympathiek man.

1587 Wy reden langs Rees, Wesel en Dinslaken en te 2½ werd het al min of
meer dag. Ik sprak toen wat met een heer uit Bayonne eerst Frans en later
Italiaans, en met een houtkoper uit Zutphen. Te Oberhausen was niet veel
meer dan een loods, die tot station diende. Toen ik naar No.100 zocht, wees
men my een omgekeerde emmer zonder bodem aan, die achter de loods in de open
lucht op de grond stond ! Te 6½ kwam de Courierzug aus Berlin aanstuiven, en
riepen de Schaffners: Oberhaus 1½ Minute Aufenthalt! Ik lachte om een heer,
die in de trein geslapen had na zich vooraf van jas en laarzen ontdaan te
hebben, en die eerst op het geroep van de conducteur was wakker geworden, zo
dat hy slechts even de tyd had om op zyn kousen uit de coupé te springen,
waarna hem jas en laarzen werden toegeworpen. In twee uren spoorden wy naar
Deutz, waar wy uitstapten, en van daar reed ik per omnibus naar de stoomboot
die ons in 2½ uur te Bonn bracht. Daar stapte ik af in het Hotel Reineck.
Te 12 uur wandelde ik naar het huis van Dr Wolff, die ik niet thuis vond,
maar die 10 minuten later binnenkwam. Zulk een uiterlijk als het zyne ver-
1588 geet men niet licht, want hy had een boeventronie. Zyn oogappels waren onder
de bovenste oogleden verborgen, zodat men hem voor blind zou gehouden hebben.
Daarby zag hy er allersmerigst uit en had hy een oude vieze flambard op.

Hy las Mr Veders brief en onderzocht my met de stethoscoop, waarna hy
zeide:"Gehen Sie auf die Laubbach." en daarop zeide ik hem dat de A'damse
geneesheren Schneevoogt en Gobber my Homburg of Marienbad hadden voorge-
schreven, maar dat oordeelde hy onnodig, daar de lever in zó geringe mate
was opgezet dat het niets te beduiden had en het geelzien alleen was toe te
schrijven aan te weinig beweging, terwijl ik, door te Laubbach niets te doen
als water te drinken, te plassen, te wandelen en te slapen, geen tyd zou heb-
ben om te lezen of te schrijven. Op myn vraag of de verveling my niet meer
kwaad zou doen dan goed, zeide hy dat Laubbach het aangenaamste bad was in
de ganse wereld, omdat alle badgasten tezamen leefden en men dus intiem
werd. Volgens Wolff moest ik versterkt worden, niet myn ingewanden, daar
deze sterk genoeg waren, maar myn ganse gestel. (Wat heeft hy zich ook hier-
omtrent vergist, want de ingewanden zyn juist myn zwakste orgaan.) Hy schreef
daarop een briefje aan Dr Petri te Laubbach, dat hy my gaf, ik betaalde f 10.-
vertrok en had het land, want ik kon niet geloven dat die koudwaterkuur my
van myn hemorrhoïden zou genezen.

In het hotel had ik een lief kamertje met het uitzicht op het Zevenge-
bergte, maar wat kon my dat schelen nu Lore niet by my was. De Ryn maakte
1589 my dronken en de vrijende paren op de stoomboot maakten my jaloers en de
stad Bonn was doods en maakte my nog melankolieker. Ik schreef aan Lore,
aan Papa, myn journaal en trok om 9 uur naar bed, want ik was uitgeput.
Het stijfselverband had men voor myn vertrek vernieuwd, maar het belette
my niet met drie vingers myner rechterhand, zy 't ook schier onleesbaar, te
schrijven. De duim kon ik niet gebruiken.

De volgende dag spoorde ik naar Godesberg, waar ik David en Anna v.d.
Vliet hoopte te vinden. Dit was zo en behalve hen vond ik er Agnes.
David vroeg my terstond te eten en te logeren en dit vond ik heerlijk, want
nu gevoelde ik my minder verlaten. Wy reden op ezels naar Rolandseck, maar
David moest naast die van zyn vrouw lopen, omdat zy bang was. Daarna beste-
gen wy te voet een zeer steil pad, wat my zeer vermoeide. Anna en Agnes von-
den alles heerlijk mooi, de smerige kinderen, de steile wegen, de buitentjes
zonder bomen en de met vierkante wingerden beplante rotsen, die precies op
lappedekens gelijken. Agnes was uiterst minzaam en sympathiek, en wy apitoy-
eerden ons over onze respectieve kuren in de eenzaamheid.

1590 Zondag 8 Juni las Agnes uit haar Bybel voor en keerde ik te 2 uur naar Bonn terug, waar ik een brief van myn liefje vond, om my te zeggen dat zy met opzet naar Amsterdam was gereden om met Mama over myn Parijzerplan te spreken en deze dit zó toejuichte, dat ik er nu wel geen bezwaar meer tegen hebben zou. Ik vond het jammer dat Papa er buiten gelaten was, maar gaf toch aan Lore's wens gehoor en spoorde te 8½ naar Keulen, waar ik heel duur en slecht in het Hof v.Holland, my door v.d.Vliet aanbevolen, logeerde.

1591 Uit een brief van Lore aan Agnes:....." Wy lopen allen naar dokters,
" want Anna en ik gaan Zaterdag aan Dr.van Bylandt vragen of Driburg goed
" voor my zou zyn. Mes soeurs ont pris l'alarme, parce que Mardi j'ai eu a
1592 " fainting fit dans les bras de Louise, et à présent elles veulent me faire
" consulter Mr.v.Bylandt, bien que je ne sache pas trop que lui dire, ma san-
" té étant sans cela parfaite."

1593 Uit haar journaal: "Vrydag 6 Juni. Met Mama en Anna naar Amsterdam.
" Toen wy aankwamen kreeg ik zulk een vreemd, droevig gevoel. In de laatste
" twee jaren was ik nooit naar Amst.gereden of M. was er, maar nu scheen de
" stad zo leeg. Agnes schrijft dat de Hofrath haar reis naar Driburg goed-
" keurt. A présent je n'irai probablement pas et ceci m'ennuie; j'aurais
" tant aimé y aller surtout à cause de M. qui, je crois, pourra mieux uithou-
" den notre séparation, s'il sait que je ne suis pas à la maison, mais à une
" place de bains ennuyeuse comme la sienne.

1594 " Na het dejeuner naar Tante Henriette, qui était charmante, extrêmement
" affectueuse et touchante de dévouement. Willem entra, ensuite David et Cee,
" et ils trouvèrent tous l'idée du voyage à Paris excellente. Après leur dé-
" part je causai encore en tête à tête avec ma Tante des frais d'une telle
" expédition et des scrupules de M. à cet égard, mais elle ne voulut pas en
" entendre parler. Diner chez Henri avec Mother et Willem. Dès après le di-
" ner lettre à M. A peine est elle envoyée que Henri revient et me gronde
" d'avoir conseillé Paris à Maurice à cause de l'air, qui est très perni-
" cieux pour lui. Cela et autre chose qu'il me dit, me donna un accès de
" désespoir ou plutot de découragement, que je ne savais plus que penser et
" me mis à pleurer, sur quoi Henri me consola. Il dit bien souvent des cho-
" ses qui font de la peine ou qui blessent sans qu'il s'en doute, mais Louky,
" qui le sent, tâche tout de suite d'en diminuer l'effet. Een beetje bedroefd
" naar bed gegaan."

De volgende dag consulteerde Lore Dr van Bylandt in den Haag, en deze vond dat zy er slecht uitzag en naar Driburg moest. Anna vroeg nog of zeebaden niet goed voor Lore zouden zyn. "Jawel, maar na Driburg." Waarom Lore
1595 niet na de Driburgse reis naar Zandvoort gezonden is, weet ik niet meer.

Die Dr Wolff in Bonn was een jood en een bedrieger, doch dit werd ik eerst, na ettelijke weken in Laubbach geweest te zyn, gewaar. Eerst toen ontdekte ik dat hy de meeste vreemdelingen, die hem raadpleegden, naar L. zond, en eindelijk deelde de Heer Stedeman my mede, dat Wolff een der grootste aandeelhouders in de Anstalt was evenals zyn broeder, apotheker te Coblenz, die de medicijnen aan de badgasten leverde.

In 1901 zeide Dr Cees Vinkhuyzen in den Haag my, dat men nooit een Duitse dokter omtrent een badplaats moest raadplegen, daar zy schier allen aandeelhouders zyn of door de Directie van de een of andere badplaats betaald worden om er patienten naar toe te zenden.

1596 Lore's journaal: " Zondag 8 Juni. "Aunt are you going to Driburg with
" us?" hoorde ik reeds om 6½ voor myn bed. "No Aunt you are not going, is
" n't it?" zeide een tweede stem en daar stonden Jetty en Lou begerig om de
" uitslag van het consult te horen, welke bleek tot vreugd van de éne en
" tot droefheid van de andere te zyn uitgevallen. Elout schrijft dat hy met
" ons te Driburg denkt te kunnen blijven. Ik weet niet of ik dat wel plei-
" zierig vind. Op de kaart Laubbach gezocht maar overal Braubach gevonden.
" Zou M. Dr Wolff slecht verstaan hebben ?"

Neen, maar de lieve Lore wist evenmin als ik dat Laubbach niets meer was dan een paar affreuse gebouwen, die veel op bierbrouwerijen geleken, met een afzonderlijke woning voor Dr Petri.

1597 In Keulen liet ik op raad van een heer myn pas door de Belgische consul viseren, hetgeen de volgende dag niet overbodig bleek te zyn, daar de pas te Verviers werd nagezien. Nadat ik Bonn verlaten had kwam daar nog een brief van Lore aan, die zy met 20 ct.had gefrankeerd opdat de hotelhouder die niet zou weigeren, ingeval ik reeds vertrokken was, en die hy my dan ook naar Parijs opzond. Lore gaf my daarin o.a. de raad van aldaar geen gewoon water maar eau de Seltz te drinken, voorts zo kort mogelijk in Parijs te

1598 blijven, omdat de lucht er te échauffant is en in geen winkel iets te betalen voordat het artikel my thuis bezorgd was, indien ik het niet meenam. Zy wilde my met geld helpen en vroeg of zy niet een loterij voor my zou houden evenals twee jaar geleden voor Seffert.

Omtrent haar consult by Dr van Bylandt schreef zy: "Il ne trouvait pas " comme toi, cher Ange, que j'avais une mine florissante et me dit au con- " traire que j'avais l'air éprouvé et faible. Nothing remarkable was the mat- " ter with me, mais tout mon système intérieur est un peu faible, et ce ne " serait pas bon de rester sukkelen au lieu de me fortifier. Nous partirons " donc le 18 pour Driburg et Elout y restera peut-être aussi tout le temps, " (wat ik niet pleizierig vind) et il est possible que le petit Willem sera " aussi de la partie."

Maandag 9 Juni verliet ik Keulen 's ochtends te 9¼. Lore's journaal had ik in myn hoededoos geborgen in de stellige overtuiging dat ik die by my mocht houden. Maar dat mocht niet en zo had ik geen lectuur. Al dadelijk zei
1599 een der medereizigers dat hy blij zou wezen als wy de tunnel te Aken gepasseerd waren, omdat die elk ogenblik gevaar liep van in te storten, maar wy kwamen er behouden door en hy staat nu in 1901 nog. Myn compagnons de voyage waren een Joodje Hartog, die beweerde een Parijzenaar te zyn, een Hamburger, met wie ik sympathiseerde omdat hy het portret zyner vrouw op zyn horloge had afgebeeld en dit gedurig bekeek, terwijl hy zeide dat het hem speet haar niet by zich te hebben; nog een dikke Prüissische Jood, een derde Jood en een geweldig dikke Duitser. Heel veel conversatie was er niet, het was dan ook ondragelijk heet en stoffig, en toen ik 4 uur gereden had, was ik al half dood en ziek en toch moest ik het nog byna 8 uur uithouden. De weg door Belgie vond ik heel mooi, maar verder niet. Gedurende de laatste twee uren was het in de wagen niet uit te houden, want nu begon hy heen en weer te schudden zó dat wy tegen elkander aan botsten.

In Parys waren alle fiacres genomen maar vond ik nog een omnibus, die my naar het Hôtel des Hautes Alpes zou brengen. Daar was echter geen plaats, maar de conducteur beloofde my naar een ander hôtel ici à côté te zullen brengen. Maar jawel, hy reed een heel eind verder en hield eindelijk op voor het Hôtel de Walter Scott et des Etrangers, hetwelk my spoedig bleek een gemene herberg te zyn van de 13de rang; het was echter te laat om nog te ver-
1600 huizen. Ik sliep beter dan ik dacht in een vies zolderkamertje want ik was todesmüde.

De volgende dag liep ik terstond na het ontbijt naar het Hôtel Windsor om Saar en Hartsen te vinden, maar daar zy uit waren, begaf ik my naar het Hôtel Meurice, waar ik Jan en Cateau Six vond, en by wie Saar spoedig ook arriveerde. Ik had geen credietbrief op Parijs en evenmin Frans geld, niets dan 2 Holl.tientjes. Jan Six bracht my by Dr de Navennes, een heel eind lopen, maar daar deze niet voor 12 uur thuis kwam, liepen wy terug naar de tuin der Tuileries, die ik zeer styf en zonnig vond.

Te 12 uur waren wy weer by de dokter, en toen deze myn appareil inamovible had losgesneden, zeide hy: "Ce ne sera pas long guéri," wat ik vreemd Frans vond. Daarop bracht hy my in een kleine kamer en legde hy myn poignet tussen twee kussentjes, die met een lint verbonden waren en schroefde hy die toe, wat een ondragelijk gevoel was, daar de hand verdoofde. Van lieverlede kwam een half dozyn heren binnen, die allen iets aan de benen of voeten mankeerden en op gelijke wijze als ik behandeld werden. In een ander zaaltje zaten dames. Twee en een half uur bleef ik in de schroef; nu en dan kwam de dokter die losmaken, maar om die een ogenblik later op nieuw vast te schroeven. De heren spraken weinig en ik las in Baedekers Parijs, my door Jan Six gelaten, het boek met de linkerhand vasthoudende. Nadat de pols van de schroef bevrijd was, wreef de dokter die met een witte zalf, en bewoog hy myn hand
1601 in alle richtingen, alsof hy die nog meer ontwrichten wilde, maar hy zeide dat dit de bloedsomloop herstelde, die door het domme stijfselverband gestremd was, en de spieren leniger maakte. Daarna mocht ik my te 3 uur verwijderen en moest ik zelf met myn zieke hand de knop van de deur omdraaien.

In de rue de Richelieu liet ik my kappen, in de rue Vivienne nam ik een bad en vroeg men my of ik er een handdoek by verlangde, alsof ik Jan Corver was, met wie ik elke zomer in de zandery van Six zwom, en die zich altyd door de wind liet drogen. Voor de handdoek moest ik dan ook extra betalen.

Jan Six had my gezegd dat Piet by Bram Willet had gelogeerd in de rue la Grange Batelière by de Boulevard Montmartre, en dus begaf ik my derwaarts. Bram was terstond bereid my te herbergen en nog diezelfde dag verhuisde ik uit het smerige logement naar de elegante kamer van Bram.

De vorige middag had ik met de Sixen in hun hôtel gegeten, heel goed, mits men zich haastte, daar er steeds twee schotels tegelijk gepresenteerd werden en men werk had om van beide te krijgen. 's Avonds reden wy naar het Bois de Boulogne, waarvan Lore my in haar brieven uit Parys wonderen verhaald had, en dat ik dus zeer begerig was om te zien, maar niets viel my meer tegen gelijk ik reeds eerder vermeld heb. Niemand ga ooit in de zomer
1602 naar Parys, want het is er gloeiend heet en daar de huizen en straten wit zyn, komt men gebraden thuis. In April en Mei en inhet najaar is het er mooi. De winkels zyn prachtig, amusant is het voor een Café of voor de Glacier Napolitain naar de passanten en de rytuigen te kijken, en in een open rytuig te toeren, maar men moet een gevulde beurs hebben en zich niet zoals Jan Six moeten beknibbelen, door in een miserabel kamertje te wonen en meer te lopen dan te rijden. Maar al ware Parys nog tienmaal fraaier geweest, ik had er toch het land want ik kon Lore niet missen. 's Avonds zat ik dan ook altyd thuis in Brams grote salon aan haar te schrijven en myn journaal by te houden. Niet weinig ontstelde ik toen ik eens op een avond thuiskomende, een jonge, magerige vrouw in het salon vond zitten, die zeer op haar gemak scheen. Toen Bram thuis kwam deelde hy my mede dat zy zyn maitresse niet was, maar dat hy haar by zich genomen had omdat hy het iets vreselijks vond alleen te zyn en zy, al ware het dan ook in schijn, hem affectie betoonde.

Saar en Hartsen verlieten Parys de llde Juni. Hartsen had de koorts en drie visites van een dokter gehad, die hem voor frs 250- had afgezet.
Die dag had ik myn tweede scéance, en werd de schroef vaster aangedraaid, tengevolge waarvan de pyn zó hevig was dat ik niet in staat was om te lezen. Later vernam ik van de andere patienten dat het zitten in die schroef enkel diende om tyd te winnen.

1603 Donderdag was de pyn zó dragelijk dat ik in Claude le Colporteur kon lezen en at ik met Jan en Cateau in het Café de Paris voor frs 6½, maar het eten was meestal aangezet en convenieerde my niet, terwijl de Parijsche etenslucht, welke men al dadelijk ruikt zodra men de stad binnentreedt, onsmakelijk is en échauffant. Te 7 uur trokken wy naar de Rotonde om het schreeuwen van de koffieschenker te horen, dat werkelijk zot was, maar de stoelen waren alleronaangenaamst. Vandaar wilde Jan naar een theater, maar toen ik daarvoor paste, koos hy Mabille, waar ondanks de hitte gedanst werd. Wy bleven in de tuin en luisterden naar de muziek.

Vrydag scéance van 12-4½. Langer hield ik de pyn niet uit. In de Champs Elysées zag ik drie heren op een bank zitten, van wie ik Ernst van Tuyll en van der Plaat herkende. Zy vertelden my dat het Ministerie van Hall was afgetreden omdat de verkiezingen liberaal waren uitgevallen, en dat Papa niet herkozen was, maar door Duymaer van Twist, een Deventerse procureur, vervangen. Het speet my voor Papa maar niet voor Mama, die natuurlijk verlangde dat hy weer voor goed in Amsterdam kwam wonen, en by myzelve dacht ik dat dit misschien een voorteken zou zyn dat ik nu spoedig een post zou krygen.

1604 In het Hôtel Meurice zat ik naast een Engels meisje, dat my vroeg tot welke natie ik behoorde. Ik liet haar raden en daarop noemde zy alle volken der aarde op, Amerikanen, Turken, Afrikanen. Toen zeide ik dat een onzer Stadhouders in 1688 Koning van Engeland geworden was en de grote Macaulay diens leven had beschreven, maar nog wist de stoffel het niet en daarna liet ik haar links liggen.

Zaterdag scéance van 10-3 uur. De vier heren, die anders in een rytuig kwamen, waren thuis gebleven parce que tous les ponts étaient condamnés et la circulation des voitures interceptée, en dit omdat Loulou, de keizerlijke prins zou gedoopt worden. Te 2 uur in de kamer van de Heer en Mevr. Schuymer in 't Hôtel Meurice pour voir passer le cortège impérial. De rue de Rivoli was stampvol en alleen die rytuigen mochten passeren, welker eigenaars kaartjes hadden voor de Notre Dame, waar het Prinsje zou gedoopt worden. Magnifieke equipages reden voorby met prachtig uitgedoste dames, wier crinolines zo enorm waren dat niets dan de hoofden er uitstaken.

Te 3½ werd de straat aan de ene kant door de Garde Nationale afgezet en aan de andere kant door linietroepen, zodat de voetgangers alleen onder de arcade en langs het hek der Tuileries mochten lopen. Het trof my dat al de militairen rookten, hetgeen was toegelaten omdat de Staat het monopolie heeft van de tabak en de schatkist dus, hoe meer men rookt, des te meer geld int ~~ziet~~. Ik heb in Parys weinig gerookt en had myn sigaren in Bonn gelaten en er niet meer ingevoerd dan geoorloofd was.

1605 Jan en Cateau kwamen ook en te 4 uur reed het cortège dun nonce papal voorby, eerst een troep carabiniers in het zwart, muziek te paard in het wit, kurassiers in het bruin, maar niet geharnast, huzaren met bijlen in de hand, herauten, een koets met hofdames door twee, en een met hofheren door zes paarden getrokken, eindelijk de nuntius, een lelijke paap met een bril in een glazen gouden koets met 8 paarden en omringd door pages !

Een half uur later kwam de trein des Keizers, eerst ettelijke regimenten te paard, allen met muziek, vervolgens tal van koetsen, waaronder die van Oscar van Zweden, Jerome Bonaparte, Prins Napoleon (Plon Plon) en het kind op schoot van een hofdame of van Prinses Mathilde, maar in de rokken weggezonken en door de muziek vermoedelijk doof geslagen, eindelijk de koets van de Keizer en de Keizerin, dezelfde als die van le sacre de Charles X met 8 paarden en ook omringd door pages. De hoogste generaals reden naast het kind. Toen dit voorbyreed juichte de menigte een weinig, maar toen de Keizer en Eugénie voorbykwamen, was er byna geen geestdrift. Hoe geheel anders is dit by ons, dacht ik by myzelf. De trein werd besloten door dragonders, blauwe huzaren en dito karabiniers en zouaven. De militairen amuseerden my het meest, want tot myn 16de jaar speelde ik nog met loden soldaatjes.

's Avonds wandelden wy, Jan met Mevr.Schuymer, en Mr Schuymer met Ca-
1606 teau, ik alleen achteraan zonder Lore aan myn arm tot de Louvre, toen de Seine langs en zagen ter hoogte van de Tour de St.Jacques het Stadhuis geïllumineerd. Dewijl aldaar de foule begon, keerden wy door het Palais Royal terug naar de Beurs, die ook verlicht was. In het Café Cardinal dronken wy sodawater en liepen de Boulevards af, de Rue de la Paix door tot de Place de la Concorde, waar ik de anderen verliet om huiswaarts te keren.

Zondag 15 Juni vroeg ik aan de meid, die Protestants was, hoe laat de dienst in de Chapelle Taitbout begon, en toen zy dit niet wist, liep ik er te 9½ heen, en vernam ik van de koster dat de dienst eerst te 12 uur aanving. Een ganse Zondag alleen in Parys door te brengen was ondoenlijk en daarom liep ik naar het station op de Place du Havre, en spoorde ik langs de rive droite naar Versailles. In de 1e klas zat ik met twee Amerikanen en een guide, die my terstond vroeg of ik my by hen aansloot. De weg vond ik niet byzonder fraai behalve langs St.Cloud. Te Versailles aangekomen wilde de gids ons le Grand Trianon wijzen, maar ik beduidde aan de Amerikanen dat wy wyzer deden door eerst het Parc du petit Trianon te zien ten einde later langer in het grote paleis te kunnen vertoeven. Nu werd de gids woedend en beweerde hij
1607 dat ik de Amerikanen had opgestookt en net deed alsof ik het beter wist dan hy, enfin hy zocht bepaald ruzie en ik had alle moeite hem tot bedaren te krijgen.

Wy wandelden dus naar het Kleine Trianon, waar echter letterlijk niets te zien is; daarna trokken wy het park binnen, maar de gids wist zyn heren over te halen hem naar het Grote Paleis te volgen, zodat ik alleen bleef. Ik doorwandelde nu het park du petit Trianon, dat allerliefst is en precies gelijkt op een gedeelte der buitenplaats van Mevr.Huydecoper te Eemnes. Vandaar liep ik naar les Bassins d'Apollon, de l'Eté, du Printemps en vooral naar dat van Neptunus om er later de weg te kunnen vinden. Te 1½ uur kwam ik aan het paleis en doorliep dat geheel, maar de kamertjes van Lodewijk XIV zag ik niet. Eerst te 3½ verliet ik het paleis en begaf ik my naar le bassin de Pomone. Juist begonnen les petites eaux te springen; ik nam een stoel en luisterde naar de muziek. Oef! wat voelde ik my alleen ! Geen sterveling van kennis ! Waarom was Lore niet mee ? Tegen 4½ wandelde ik naar Neptunus en kocht ik er een stoel voor ½ franc. Duizende mensen, maar allen vreemd. In zulke ogenblikken krijgt men eerst recht het heimwee. Later vernam ik dat Jan en Cateau er ook waren. Te 5 uur begonnen de 56 fonteinen te springen, waarvan één 60 voet hoog, voorts nog 18 uit hetzelfde bassin in de schuinste. Ik keek er een kwartier naar, en ging toen in de stad in een restaurant à la
1608 carte eten: une julienne, un filet sauté, une pomme, un fricandeau, une omelette en een halve fles wyn, al hetwelk slechts frs.4,35 kostte. Of ik destyd hongerig was !

Tegen 6 uur wandelde ik naar het station waar ik geen queue behoefde te maken, maar terstond door het hek werd gelaten omdat ik een retourbillet had. Te 7 uur in Parys gekomen liep ik naar huis, waar al spoedig Bram kwam, die my voorstelde de illuminatie te gaan zien. Wy kwamen op de Place de la Concorde juist toen het vuurwerk was afgestoken. Er waren veel mensen en daar Bram en ik de foule wensten te vermijden, wilden wy ons naar de Ch.Elysées begeven, maar op dat ogenblik verscheen de Keizer op het balkon van het Hôtel de la Marine en ontstond er plotseling zulk een toeloop van mensen, dat wy moeite hadden om op de been te blijven en in no time werden wy van de fontein de Rue Royale ingezweefd tot vlak by de Madeleine. Hoeveel mensen er onder de voet raakten weet ik niet, maar wy hoorden kermen, gillen en schreeuwen. Gelukkig had ik myn zieke hand door Brams arm gestoken en kwam ik er dus genadig af. Wy wachtten totdat Napoleon was weggereden, liepen toen bedaard naar de Ch.Elysées, bekeken het Rondpoint en kwamen te 11½ thuis. De illuminatie was inderdaad schitterend. Behalve het gas 80Q000 lampions van verschillende kleuren in de vorm van guirlandes en bloemen.

1609 Eer ik verder ga wil ik enige frases uit Lore's journaal aanhalen, hetwelk ik liever herlees dan het myne omdat het beeldig geschreven is, terwijl ik destijds nog slechter schreef dan later en met flauwe inkt.

" Woensdag 11 Juni. Agnes schrijft dat de Hofrath niet wil dat zy naar " Driburg gaat. Dit spijt my verschrikkelijk; nu zal het enorm dull in Dr. " zyn. Louise klaagt over al de privaties die wy zullen hebben en tobt over " het al of niet meenemen van de kleine Willem. Ik zou die wilde jongen zo " gaarne thuis laten.

1610 " Elout is herkozen, Oom Ko niet. Gedroomd dat ik een brief van M. " kreeg, en de gehele brief in myn droom gelezen, maar hy was niets pleizie- " rig en vol geleerdheid. Aan het ontbyt gewacht, gehoopt, verlangd, maar " er kwam niets. Ik vond dat het zo weinig op M. geleek om my op tyding van " zyn goede aankomst te laten wachten en de gedachte dat hy zo alleen was " en niemand het my zou kunnen schrijven zo hem iets gebeurd ware, maakte " my bedroefd zodat ik myn tranen niet kon weerhouden. Langzamerhand ging " het beter en tegen de avond werd ik rustiger. Gedacht wat ik doen zou in- " dien er volstrekt geen tyding uit Parys kwam, toen de post my te 9 uur " een brief bracht met goede tyding."

1611 "Zaterdag 14 Juni. Elout wil eerst 8 dagen later vertrekken om nog voor " de Heer Groen te kunnen stemmen, daar hy by de eerste stemming slechts " zeer weinig stemmen meer had dan de Heer Gevers Deynoot. Het uitstel kan " my niet schelen omdat M. toch zo lang te Laubbach zal moeten blijven dat " ik in elk geval terug zal zyn."

Wolff had my gezegd dat de kuur 8 weken zou duren en nu ik daarvan 4 weken te Parys moest blijven zou het September worden eer ik Laubbach verlaten kon. Ik begreep niet hoe dit gaan zou omdat Papa en Mama de 1ste Aug. naar Wight wilden gaan en ik dan als adjunct terug moest zyn.

1612 Maandag 16 Juni. Séance van 12-6. Gegeten by de Heer en Mevr.Schuymer in de Trois Frères Provençaux. Ik vond niet dat het eten lekkerder was dan dat van Keppler of Zomerdyk Bussink. 's Avonds wandelden wy naar het Hôtel de Ville, waar een bal zou gegeven worden. Jan en Cateau hadden er kaarten
1613 voor weten machtig te worden. Wy zagen de paapse nuntius er ook heen rijden. Een geestelijke op een bal ! De Keizer reed er later heen en hem zagen wy heel goed. Naast hem zat zyn gemalin en over hem Prinses Mathilde en de Hertogin van Hamilton.

Dinsdag morgen wekte de bonne my met de woorden:"Monsieur j'ai une " lettre pour vous, 24 sous s'il vous plait !" en herkende ik Lore's delicieuse schrift. Op het couvert stond een 6, en toch kostte de brief 1 franc en 10 cent. evenals die welke de hotelhouder te Bonn my had nagezonden en die Lore nog wel met 20 cent gefrankeerd had. De facteur beweerde dat die Holl.postzegels in het buitenland niet golden ! Ik nam afscheid van de Sixen en de Schuymers, die heden Parys verlieten. De dokter zeide my: "Vous " êtes entièrement guéri." Ik antwoordde:" Cependant j'éprouve encore la " même douleur." De dokter:"C'est de la faiblesse. Vous devez fortifier le " poignet en faisant de la gymnastique." Maar van gymnastiek had ik voor 't ogenblik genoeg.

Van lieverlede had ik met de heren kennis gemaakt. Mr Delcros spreekt beeldig Frans en is quand-même Napoleontisch en een voorstander van de guillotine. MR le Feuvre van Douai is een farceur, rammelt onophoudelijk door en doorspekt zyn frases met calembourgs. Hy is heel vriendelijk, terwijl M.Delcros trots is en alleen wat Frans is goedkeurt, bewerende dat eenmaal
1614 de ganse wereld Frans zal worden. De kolonel is heel vriendelijk en is altyd klokslag 12 uur present, terwijl hy het langste blijft. Hy houdt altyd zyn petje op, eindigt nooit een frase en is sterk in synonymes. Daar hy aan een verlamming van een zyner benen leed, en de dokter die moest uitrekken, verzocht deze my de kolonel by de schouders vast en tegen te houden, opdat hy niet van zyn stoel getrokken werd, en ik dan tevens myn polsen oefende. M.Fernand is een jongen van 15 jaar, die sinds 5 jaar op krukken loopt en een slechte romans leest, waarover ik hem de les lees. De andere patienten ga ik voorby. Elke dag stond ik verbaasd over de grenzeloze onkunde der heren, waarmede slechts die der Engelsen wedijvert. Zy waren natuurlijk benieuwd te horen tot welke natie ik behoorde en vroegen de dokter om daarnaar te informeren, maar deze antwoordde dat het hem onverschillig was. Ik las in 't begin in een Duitse Baedeker, hielp de Engelse jongen voort, wiens arm tussen een omnibus en een muur beklemd geraakt was en sprak toch Frans met de dokter. Dat ging hun begrip te boven en eindelijk vroeg een hunner tot welke ik behoorde.

1615 Op myn antwoord dat ik Hollander was, riep hy uit:"Vous êtes Hollandais!" "Ah mais, la Hollande appartient à notre Empereur !" Daarop vertelde ik dat de vader van de Keizer Koning van Holland geweest was van 1806-1810. Toen vroegen zy my hoe de hoofdstad heette. "Amsterdam."- "Amsterdam ?" mais je connais Amsterdam, c'est là que demeure Focking." Hy bedoelde Wijnand Fockinck in de Pijlsteeg die bitter verkoopt ! "Vous n'avez pas de langue ?"- "Mais " si", hernam ik," voulez-vous que je la montre ?"- "Mais pas de langue écri- " te,"waarop ik hun uit Papa's brief voorlas. "La Hollande est-ce une répu- " blique? Avez-vous une codification ? De quelle religion sont les Hollandais?" Niet weinig verbaasd stonden zy toen ik hun van de 80-jarige oorlog vertelde, van het Huis van Oranje, van onze koloniën, van onze literatuur, kunsten en wetenschappen. Een hunner zeide my:"Je vais prendre les eaux à Wiesbaden," maar wist niet waar het lag. Op myn vraag hoe hy zich redden zou zonder een woord Duits te spreken of te verstaan, hernam hy:"Tout le monde parle et comprend le Francais, et s'il me faut une voiture, je dis:Wag Wag."

1616 De dokter zelf geleek op de man by wie wy in het Westerdok zwemmen leerden, en was een droogpruimer. Op de vraag of hem niet wel eens een been of een arm in de handen was gebleven, antwoordde hy zonder een spier te verroeren:"Quelquefois!" Hy was uit Auvergne en droeg een gele Nankin pantalon.

Woensdag bekeek ik vóór 11½ de schilderijen en oudheden in het Musée de la Marine in de Louvre. Jan Six had my zyn Baedeker gelaten en frs 600,- geleend. Het meest interesseerde my de reliquiën van de oude Franse koningen, van Marie Antoinette en van Napoleon, les Heures de Charlemagne, het gebedenboek van Charles le Chauve, de stoel van Dagobert enz. By de dokter van 12-5.

De conversatie was iets ernstiger dan gewoonlijk naar aanleiding van een mededeling van een der heren, dat Rothschild de Joden naar Jeruzalem wilde zenden, waarop een ander zei:"Ils n'en voudront pas."- "Et pourtant," zeide Delcros,"cela arrivera."-"Comment?" riep de farceur uit. "Pour la simple raison que le Christ l'a prédit."

1617 Daar Lore my geschreven had dat zy eerst over 8 dagen naar Driburg zou vertrekken, vatte ik het plan op om haar te Düsseldorf af te wachten en tot de volgende dag by haar te blijven. Ik schreef het haar echter niet, ten einde haar te verrassen; ik kon niet voorzien dat Elout een onmogelijke route zou volgen, gelijk ik later zal mededelen.

1618 Ik kreeg een engelachtige brief van Lore, die my in myn dépenses wil helpen en de dokter betalen. Zy berekent dat ik 15 séances zal hebben à raison van 10 francs en zal dus frs.150,- of f. 75,- voor my bewaren. Ik weigerde natuurlijk dit aan te nemen, daar zy haar geld op reis zelf genoeg zou nodig hebben, en Papa my juist geschreven had dat hy myn reis naar Parys zeer toejuichte en alles betalen wilde.

Ik reed in een fiacre naar le jardin du Luxembourg, vanwaar ik naar het Pantheon wandelde, welke heidense tempel ik bekeek, waarna ik met een paar heren de 458 treden hoge toren beklom, vanwaar men een prachtig uitzicht over Parys heeft. De ouderwetse gewelven bekeek ik niet omdat ik te bezweet was, maar ik wandelde naar de Notre Dame, die my niet behaagde, vandaar naar le Pont Neuf om het standbeeld te zien en naar de Sainte Chapelle, qui n'était pas visible. In het Palais de Justice woonde ik een strafzitting by. Vonnis na 5 minuten deliberatie. De heren staken even de hoofden by elkaar en daarop deelde de Voorzitter aan de delinquent diens straf mede. Dat ging vlugger dan by ons maar tevens vluchtiger.

1619 Ik stak de Seine over en bekeek de oudheden in het Hôtel Cluny, omdat ik die interessant vond. Jan Six had daar de Directeur verbaasd door alle vitrines, waarin munten lagen, even te bekijken en er eindelijk een te openen, waaruit hy een munt nam, de enige die hy niet kende.

Ik bekeek ook le Musée des Thermes en reed toen per omnibus tot de Esplanade des Invalides, vanwaar ik nog 5 minuten te lopen had tot het huis van de dokter. Onderweg bespeurde ik tot myn grote teleurstelling aan een beweging myner hand dat die nog niet genezen was. Opeens geraakte ik in twyfel of ik wel verstandig deed van heden voor het laatst te gaan en Maandag te vertrekken. Ik was in hevige tweestrijd. Aan de ene kant lachte my het vooruitzicht van Lore te zien zó toe dat ik er alles voor over had, en aan de andere kant vroeg zy my juist in haar laatste brief om niet te vertrekken voordat de pols geheel hersteld was. Ik besloot het aan de dokter over te laten. Deze zeide my dat hy my in elk geval de volgende dag nog wilde zien, Ik verliet hem in grote spanning en wist niet wat ik doen zou, maar ik begreep dat het genot van Lore even te zien my later berouwen zou indien ik bespeurde dat de hand niet genezen was, en daarom besloot ik te blyven, maar het kostte my meer dan ik zeggen kan.

Het was 6 uur toen ik de dokter verliet en daar ik om 6 uur by Bram te eten verwacht werd, beklom ik de omnibus, qui me descendit au Boulevard Montmartre. Ik at met Bram in diens salon met de Heren Berg en Baron Lüttichau, secretaris by de Saksische legatie, en wy praatten heel pleizierig en vry
1620 serieus. De Saks was het geheel met my eens dat het Franse volk door en door verdorven is en zyn ondergang tegemoet snelt. Het is zyn mooie taal en zyn vruchtbaar land niet waard. Het heeft geen hogere gedachten dan zich te verstrooien en te bedwelmen. Wy zonderden de Protestanten uit.

Zaterdag bezocht ik le Père La Chaise, waar ik met Baedekers plan in de hand de voornaamste gedenktekenen bekeek. Dat der Comtesse Domidoff is het prachtigst, maar ik vind het idee van een monument op zyn graf te hebben bespottelijk. Ik reed terug naar de Bastille en wandelde verder naar de Rue des filles du Calvaire en bekeek en passant het standbeeld van Louis XIII op de Place Royale.

Jan Six had my verzocht een pendule uit te kiezen welke hy ons wilde cadeau geven, en ik vond er drie lieve, St Jean l'Evangéliste, Laetie plaurant son oiseau et La Joueuse d'Osselets. Later koos ik de laatste uit en die is altyd gebleken goed te lopen.

Ik besteeg een omnibus die my in de Rue de la Paix bracht, waar ik op aanbeveling van Lore een rijstkoekje at. Ik begreep dat Lore ze lekker vond, daar zy niet van vet of boter hield, maar ik vond het zó droog dat ik er een aarbeienkoekje bynam.

Te 1½ was ik by de dokter en nu met het voornemen om Maandag te vertrekken, want het verlangen om Lore te zien had weer de overhand gekregen,
1621 en het denkbeeld van deze gelegenheid te laten voorbygaan maakte my diep ongelukkig. Ik betaalde dus frs.110- voor de elf visites, nam van elk der heren een hartelijk afscheid en vertrok. Ik had God zeer gebeden om raad, want ik wist niet of ik goed deed door Parys te verlaten, en ik vroeg de Heer my duidelijk aan te wijzen hoe ik doen moest.

In de Rue de la Paix ging ik een broche voor Lore kopen. Ik zocht er een met een turquoise, en er was er slechts één, die ik heel klein vond, maar ik kocht ze toch maar. Voorts kocht ik voor Mama parfum de l'Impératrice, een bronzen inktkoker voor Pijnappel, een ivoren vouwbeen voor Willem en by Marquis nog 2 dozen chocolaat.

Thuis komende vond ik een brief van Lore, die my deed besluiten te blyven. Zy wist namelijk niet of zy Düsseldorf wel passeren zou en waar zy zou overnachten, daar Elout zo snel mogelijk wilde reizen. Ik was zeer teleurgesteld, maar toch uiterst dankbaar dat God my zo spoedig op myn gebed raad gaf.

1622 Zondag hoorde ik de oude, eerwaardige Merle d'Aubigné allerprachtigst preken en zo allerliefst en nederig spreken over de onlangs gestorven Adolphe Monod. Het ergerde my dat tal van hoorders sliepen, dat ettelijken te laat kwamen en vóór het einde weer vertrokken, dat er geen 50 man waren en dat er in de vestibule op een tafel een menigte brieven lagen, alsof de Chapelle Taitbout een postkantoor ware.

Hetgeen my elke dag het meest verveelde was 5 à 6 uur lang in de schroef te moeten zitten, hetgeen niet slechts in hoge mate pijnlijk was maar ook totaal onnut, want op het wrijven kwam het aan. Ik nam het dan ook de dokter kwalijk dat hy, om tyd te winnen, my de ganse middag liet verliezen en te
1623 meer hinderde het my omdat die schroef van latere inventie was. Sinds enige dagen regende het en men kan zich dus voorstellen hoe de straten er uitzagen. Daarby was het opeens heel koud geworden; het klimaat is hier dus even veranderlijk als by ons. Ik ben dan ook sinds ik in Parys ben steeds verkouden, heb pijn in de keel en altyd dorst.

1625 My frappeerde de allervieste gewoonte der Fransen om altyd en overal, zelfs in de kamers te spuwen, en de deuren open te laten, de kleine appartementen, het werken op Zondag and all that sort of thing. Ook heeft het bygeloof my verbaasd; gisteren nog vertelde de dokter met grote ernst, dat de Paus een stukje van de kribbe des Heren aan de Keizerlijke Prins gezonden had, wiens peetoom hy is. De speculatie en het beursspel zyn hier aan de orde van de dag en geld is de afgod. Het leven op straat maakt dat men zelfs au second elkander niet verstaat.

1627 Uit Lore's journaal: „Woensd.18 Juni. Louise vraagt of kleine Lou by my
" in bed mag slapen. Dat vind ik niets pleizierig, maar zeg ja."
" Jetty in myn bed laten slapen. Met Elout gepraat over onze manier van
1628 " reizen. Il veut joindre l'économie au moins fatigant, mais si nous voyageons
" lentement nous dépenserons plus d'argent, et si nous le faisons vite,
nous fatigons Louise. Boekje over Driburg gelezen, waarin alles verboden
" wordt van de soep af tot de vruchten incluis. Toegestaan wordt in plaats

" van vlees slakken !! in plaats van zoetje gestoofde pruimen en en fait van
" groenten wortelen; geen souper en voor ontbijt een paar droge beschuiten,
" maar die met mate. A pleasant prospect ! Mama geeft aan Louise en my, ie-
der 25 thaler om te Driburg onze kleren op te frissen. Mouwen voor haar af-
" gemaakt. "

Dinsdag 24 Juni vertrok Lore naar Driburg. Dommer route kon Elout niet bedenken. In plaats van te Düsseldorf te overnachten spoorden zy tot Emmerik, vanwaar zy in 15 minuten hard naar de stoomboot moesten lopen, die niet te Oberhausen landde en hen niet verder bracht dan Homburg, een vies akelig dorpje, waar zy by middernacht landden en overnachten moesten. Louise, Lore en de kinderen moesten zich in een klein kamertje, te korte beddeh zonder lakens behelpen, terwijl het leven in de herberg hen belette te slapen. Te 4½ werden zy gewekt, ontbeten met zuur roggebrood en slechte koffie, hetgeen Lore zo misselijk maakte dat zy niet voor 4 uur, toen zy te Driburg arriveerden, iets kon gebruiken. Een stoombootje bracht hen naar de overzyde te Ruhrort, waar zy 20 minuten hard moesten lopen om de trein te halen, 1629 die hen naar Oberhausen bracht, waar zy tot 8 uur moesten wachten op de sneltrein die hen naar Hamm bracht. Aldaar moesten zy weer 1 uur wachten totdat de trein kwam die hen tot Bücken bracht, vanwaar zy per extrapost berg op maar vooral berg af naar Driburg reden. Lore voelde zich zo akelig en lonely, dat zy haar tranen niet kon bedwingen. Ware Elout terstond naar het postkantoor gelopen, dan had hy er een brief van my aan Lore gevonden, die er al een dag vroeger was aangekomen.

De accomodatie was er slecht en het voedsel infaam, op het brood na. Er waren 50 gasten, maar de table d'hôte duurde 2½ uur ofschoon er niet veel meer te eten was dan soep, taai vlees en groente, maar de dokter presideerde en had bevel gegeven dat tussen de gerechten een kwartier moest gewacht worden. Voor souper had men Gerstenschleim. Lore vond het water lekker en de baden overheerlijk, daar zy er warmer uitkwam dan inging. Zy maakten er lieve kennissen.

1630 Desniettemin was het verblijf te Driburg niet alles. Elout deed zyn best om vriendelijk te zyn en Louise, aan wie ik speciaal op het hart gedrukt had voor Lore te zorgen, deed dit althans toen Lore weer een duizeling had en met de koorts te bed lag, maar overigens behandelden en gebruikten zy haar als kindermeid en gouvernante van de meer dan ondeugende eigenwyze kinderen. Verbeeld u dat hun straf gewoonlijk hierin bestond dat zy niet aan de table d'hôte mochten komen, maar boven moesten eten, en dan voegde Elout er by:"Tante zal dan op je passen." De lieve Lore smaakte dan het genot van nog langer dan anders aan die kinderen te zyn overgeleverd, die haar dan treiterden met de woorden:"Are you also punished Aunt?" en zich niet ontzagen om, zodra Lore hen by de een of andere les berispte, te zeggen:"We will take care that you dine upstairs!" en het dan zó bont maakten dat zy weer boven moesten eten en Lore dus evenzeer. Hoe het mogelijk is dat Louise dat duldde is my een raadsel, maar om Elouts drift niet op te wekken, zweeg zy. Geen van Lore's zusters zou zulk een vernedering hebben geduld, en het was alleen haar engelachtig humeur dat het haar deed verdragen. Geen enkele klacht vindt men er over in haar journaal, noch in haar brieven aan my.

1631 AanAgnes schreef zy:" Je me plais beaucoup ici et commence à m'y sen-
" tir fort heureuse. Le premier jour je me suis mise à pleurer, mais à pré-
" sent je me sens beaucoup moins seule et isolée et je pense qu'après tout
" je regretterai Driburg quand l'heure du départ sera venue. Willem is wild
" en Jetty heeft weer een bui eigenwijsheid. Elout les trouve si fatigants
" qu'il se repent d'avoir pris Willem. Le moment le plus agréable est celui
" de l'arrivée de la poste. J'ai reçu de bonnes nouvelles de Maurice. Only
" think trois jours de suite chaque fois une grosse lettre. Heureusement il
" peut à la fin quitter Paris demain matin, sa main guérie et le coeur joy-
" eux."

1632 voir Toen ik besloten had te Parys te blijven keerde ik dus Maandag naar de dokter terug, die evenals de heren zeer verwonderd was de revenir le déserteur. De séance duurde weer van 12-5½ en ik verveelde my meer dan ooit. Die dag hadden 4 dingen my gefrappeerd: 1e de 12 voet lange broden in de restaurants; 2e een omnibus voor 80 passagiers, die ik in de verte langs de Seine zag rijden en die door slechts 2 paarden werd voortgetrokken. Eerst later zag ik dat het vehikel op rails reed, ik geloof naar Versailles; 3e een Russisch kind in een allerliefst kostuum en 4e een Savoyard met een grote flambard op het hoofd, een beestevel om het lijf, blote benen en twee schoenzolen met touwen om de voeten gebonden, een akelig contrast by zoveel luxe.

1633 Ofschoon Bram 600 francs aan de bonne betaalde en nog 100 om zo nodig te kokem, moest hy, als hy thuis dineerde, het eten by de kok bestellen en werd hy zo goed als niet bediend. De bonne was 's ochtends nooit bytyds op. Soms moest ik tot 9½ à 10¼ op het ontbyt wachten, en als Bram een diner gaf, stond de volgende ochtend nog alles op tafel. De concierge weigerde de brieven boven te brengen, en als ik ze dan in zyn loge afhaalde en er een vond, zeide hy:"N'est ce pas que Monsieur est bien servi ?" Maar Bram was te goedig en te zwak om ooit te knorren.

Woensd 25 Juni bezocht ik de Halles en de Kerk van St Eustaches, waar ik een lijkdienst bywoonde. Daarna reed ik naar de Invalides, maar Napoleons graf was niet te zien. Na de séance en myn diner voor frs 3,60, luisterde ik naar de charmante muziek van de liniesoldaten op de Place Vendôme.
De volgende dag zag ik het Stadhuis, dat my erg tegen viel; de zaaltjes zyn allerliefst geboiseerd, geplafonneerd en gemeubleerd, maar er is heel veel vals marmer, en de grote galery is weer een pijpelade evenals te Versailles. Hoezeer steekt die af by de grote zaal in het Stadhuis te Amsterdam, dat thans tot Paleis dient. Het portret van Napoleon en zyn Apotheose zyn mooi.
1634 Een lieve jongen voor een apotheose ! Daarna wandelde ik naar de Sainte Chapelle en bekeek de Kerk, de stalles van St Louis en de grille, waardoor Louis XI gluurde.

Vrijdag reed ik met M.Lefevre naar Versailles en zagen wy de Oranjerie en le jardin du roi. Myn compagnon was zeer spraakzaam en de heerlijk geparfumeerde buitenlucht deed my goed na zo lang de vieze Paryssche etenslucht te hebben ingeademd. Daarna wandelden wy naar le grand Trianon, maar de koetsen waren in Parys, et comme nous ne tenions pas à voir le palais et que je désirai lui montrer le parc du petit Trianon, om hem een idee te geven van een Holl.tuin, liepen wy daarheen. Te 2 uur spoorden wy naar Sèvres, waar wy de fabriek bekeken en de exposition des produits. Ik had grote lust om een servies voor Lore te kopen, maar zy waren my te duur. Een kennis van Lefevre geleidde ons door de ateliers, waar wy zagen schilderen, vormen snyden, kneden, bakken enz. Alles highly interesting. Een werkman maakte een kopje voor ons. Lefevre keerde par la rive gauche terug na een hartelijk afscheid genomen en my een spoedige huwelijksdag toegewenst te hebben, en ik nam de rive droite om dichter by de Madeleine te kunnen afstappen. Ik ging boven op een waggon zitten, maar dit beviel my niets, want het stoof geweldig, de zon
1635 brandde en ik moest myn hoed voortdurend vasthouden.

Zaterdag liep ik naar de Place de la Bourse, stapte een fiacre binnen en riep de koetsier toe:"Gare du chemin de fer de Lyon." Daarop begon hy te vloeken, te tieren en te razen zoals ik nog nooit had gehoord. Lore zou geschrokken zyn. Eindelijk reed hy op. Kennelijk vond hy de course te ver. Aan het station moest ik queue maken, maar werd lief en vriendelijk geholpen. Dit was my nog niet gebeurd. Een retour le klas naar Fontainebleau kostte frs 8,40 en gold tot Maandagavond. De weg vond ik beeldig en met Baedeker in de hand kon ik hem volgen. Ik kwam te 10½ te F. en vond Bram in het Hôtel de Londres. Hy vroeg my terstond om de nacht over te blyven. Na het dejeuner wandelden wy naar het paleis, waarvan Bram de honneurs deed, daar hy het kende, maar wy mochten geen derde part zien omdat de Keizer de gerestaureerde kamers nog niet gezien had. In de tuin kochten wy grote broden om aan de karpers te werpen. Daarna wandelden wy een weinig in het bos en rustten er uit tot 3 uur, want de hitte was ondragelijk. Te 4 uur overheerlijk diner met podding en aarbeien en daarna in een open rytuig naar de Vallée de la Saule gereden, waar wy uitstapten en het dal doorwandelden. Het was om flauw te vallen van de hitte, maar anders heel mooi: la roche qui remue,
1636 le rendez-vous des artistes, la roche des deux soeurs enz. Het rytuig wachtte ons op en bracht ons door het bos naar de eik die 26 voet omvang heeft, en naar de andere die 105 voet hoog is (le bouquet du roi); vandaar naar de Gorges de Franchart,(Rocher des Hermites, roche qui pleure, roche qui fait le chapeau et roche qui fait le lion). Wy dronken wyn met eau de Seltz en reden te 8 uur weg en doorkruisten het bos waarin wy ettelijke reeën zagen. Ik was al te blij van alles gezien te hebben, maar miste Lore enorm.

Zondag keerde ik vroeg naar Parys terug. Ik vond een brief van Lore, die my bitter bedroefd maakte, omdat zy my schreef, alsof het de eenvoudigste zaak van de wereld was, dat zy volgens Dr Bruch precies dezelfde constitutie had als Louise Elout. Ik had tot dusverre my verbeeld dat zy de sterkste van alle was. Wel hadden die duizelingen my ongerust gemaakt, maar ik hield die voor iets voorbygaands en eerst nu realiseerde ik dat zy even zwak was als Louise, die er uitzag als een geest en wie alles vermoeide. Ik dacht: als zy nu reeds zó zwak is wat zal het dan zyn als wy getrouwd zyn. Zal ik haar vroeg moeten verliezen en wat zal er dan van my worden? Als ik haar dan maar spoedig mag volgen !

1637 Die pijnlijke gedachten woelden my door het hoofd en in de Kerk bad ik ernstig om haar, die ik lief had te mogen behouden. Dit gebed heeft God genadig verhoord, maar sterk heb ik Lore niet meer gekend. Gedurende ons huwelijk is zy altyd zwak gebleven en die telkens terugkerende duizelingen hebben my onbeschrijflijk veel inquietudes bezorgd.

's Middags ging ik afscheid nemen van de dokter, 's avonds pakte ik myn koffer, wachtte Bram op en had ik het land omdat de wasvrouw myn goed niet thuis bracht. Ik kreeg het niet voor 11½ en toen ik te middernacht naar bed ging kon ik niet onslapen.

Maandag 30 Juni reed ik te 9 uur naar het station du Nord. Ik reisde met een dame uit Luik, die gedurig uit een flesje dronk, een Parys heertje, die nogal spraakzaam was en een Duits echtpaar (Joden), waarvan de vrouw voortdurend het portret van haar kind bekeek. De reis was vermoeiend en stoffig vooral in Belgie, waar de steenkolendamp alles zwart maakte. Te St.Quentin, Namen en Verviers hielden wy nogal lang stil, te Luik verlieten ons de Luikse dame en de Paryzenaar en kon ik my op de bank uitstrekken, maar hoezeer myn nacht zo slecht was geweest, toch kon ik de slaap niet vatten. Te Verviers kregen wy de Pruissische wagen, die veel ruimer was dan de Franse.

1638 Te Aken voegde zich een Duitser by ons, met wie ik te Keulen een droschke nam en naar het Wiener Hof reed. De reis had 13 uur geduurd.

De volgende dag te 9 uur naar de Bonner Bahn gereden en een uur later te Bonn aangekomen, waar ik in Hôtel Reineck myn achtergelaten goed in myn koffer pakte, dineerde en te 12¾ op de Düsseldorfer boot stapte, die my naar Coblenz moest brengen en vol Engelsen was, van wie er weer enige te dom waren om het Duitse geld te begrijpen. De reis duurde 5½ uur, daar wy eerst te 6¼ te Coblenz aanlandden, " Mag ik zeggen," schreef ik aan Lore,"dat ik het lang en vervelend vond?" Ik vroeg dit omdat zy niets zó zeer verlangde als de Ryn te zien en ik er genoeg van had. Ik nam een zweispänner, die my in een groot kwartier naar Laubbach bracht.

Ik was natuurlijk allergelukkigst van Parys te hebben verlaten, waar ik 22 dagen, dus veel langer dan Lore my voorspeld had, had moeten blijven,maar tevens was ook haar hoogst dankbaar dat zy my er heen had gezonden nu myn handen zo goed als genezen waren en de dokter my had gezegd dat koude douches de spieren nog zouden versterken; ik was dankbaar aan Papa dat hy alles wil-

1639 de betalen, ofschoon het my speet dat, nu myn kuur in Laubbach door myn verblijf te Parys was verschoven, hy van zyn voornemen om 1 Aug. met Mama naar Wight te gaan, had moeten afzien. Het nam echter niet weg dat ik van Parys genoeg had en aan Lore schreef dat ik er niet maar aan dacht om onze eventuele huwelijksreis daarheen te maken, gelijk wy waren afgesproken.

En zo was ik dan te Laubbach gearriveerd, dat ik my van lieverlede als een mythe had voorgesteld, want het was op geen kaart te vinden, geen der Duitsers, met wie ik reisde, had er van gehoord, en eerst op de stoomboot had de conducteur my gezegd dat het ein halbes Stündchen van Coblenz verwyderd was. Meer wist hy niet. Niet weinig verbaasd was ik dus toen de koetsier, over de Mainzer Chaussée rijdende, plotseling een weg rechts indraaide die een weinig bergopwaarts en tussen twee bergruggen inliep. Geen dorp was er te zien, zelfs geen gehucht, maar enige van ruwe, ongevoegde, ongepleisterde stenen opgetrokken gebouwen, die er alleronooglijkst, alleronsmake-

1640 lijkst uitzagen en precies op fabrieken zonder schoorstenen of op bierbrouwerijen geleken. Laubbach is niets dan een beek van yskoud water, die door een rotskloof of Schlucht loopt, en in die kloof zyn de gebouwen gezet. Een kwartier verder ligt het kasteel Stolzenfels. Ik kreeg een kamer op de tweede verdieping, wat zeg ik, een kamer ? Nee, die naam verdiende het hokje niet dat men my afstond, het was niet veel breder dan het gangetje tussen de provisiekast en de orgelkisten in Bantam, zodat er juist plaats was voor een bed, een latafel, een wastafel, een nachttafeltje en één stoel. Daar de latafel te hoog was om op te schrijven, richtte ik de wastafel tot tafel in, na er kom en lampetkan van afgenomen en de latafel tot wastafel geschikt te hebben. Men zeide my dat er geen ander vertrek vrij was. Zelden heb ik my meer verlaten gevoeld.

Geen 5 minuten verliepen er toen Dr Petri binnentrad, aan wie ik de brieven van Prof Schneevoogt, Dr Gobber en Dr Wolff overhandigde. Hy las die en zeide dat Homburg my zeker schadelijk zou geweest zyn, Marienbad zeer goed, maar Laubbach natuurlijk het best en ik hier stellig zou genezen. Hy schreef my de kuur voor en te 7 uur ging ik naar de Speisesaal, waar aan drie tafels een 89-tal gasten gezeten waren. Voor souper kreeg ik niets dan saure Milch, my door Petri voorgeschreven en een broodje. Die melk was zuur gewor-

1641 den door drie dagen lang gestaan te hebben, en eerst vond ik ze niet lekker, maar ik wende er aan en al spoedig verlangde ik er naar evenals nu naar de karnemelk.De suiker moesten de gasten zelf aanschaffen.

Tot afleiding wil ik een paar zinnen uit een brief van Maria van 30 Juni mededelen, welke Agnes, de flirt by uitnemendheid, betreffen: "Nous avons " eu des lettres d'Agnes et d'Anna, qui nous racontent les attentions d'un " jeune officier Allemand très spirituel qui passe son temps à faire des ga- " lanteries aux dames, et Punky est surtout favorisée. Il lui envoie toutes " sortes de friandises et de levensmiddelen puisqu'il a vu que le manger à " l'hôtel la dégoutait with highflown pieces of poetry, auxquelles Anna et " Mad.Wilkens répondent. Il lui envoya dernièrement un pigeon vivant dans " une boite sur un lit de mousse et de fleurs et un nid contenant une dou- " zaine d'oeufs de pintade, le tout arrangé avec un goût exquis. Elles lui " renvoyèrent le pigeon avec quatre lignes de vers autour du cou. Le danger " serait assez grand si l'homme en question était Anglais, mais comme il est " Allemand de la tête au pied, et qu'il ne parle que cette langue, Punk ne " répond que Ja ou Nein. "

1642 Haar moeder reageerde hierop aldus:"J'espère que tout ce que vous me " dites de cet intéressant lieutenant est bien vu et qu'il ne s'attachera pas " trop à l'objet de ses désirs et de ses galanteries. Enfin je recommande la " prudence en geen paaien....!"

Ja dat was het juist, Agnes kon niet nalaten aan te halen en te paaien, en als het dan tot een declaratie kwam gaf zy de arme drommels de bons. Hoe het mogelijk is dat Leonard haar niet de rug toedraaide begrijp ik niet. Maar het bewijst dat Agnes er toen liever uitzag dan men nu vermoeden zou.

Ik moet nog vertellen dat het Ministerie van Hall-van Reenen gevallen was en vervangen door het Ministerie van Heemstra-Gevers. De Min.van Justitie Donker Curtius was vervangen door Mr J.J.L.van der Brugghen, President van de Rechtbank te Nymegen, en lid der Staten Generaal, een buitengewoon scherpzinnig jurist en theoloog en volgens Prof des Amorie v.d.Hoeven een der diepste denkers onzer eeuw. In zeker opzicht betreurde ik het aftreden
1643 van Min. Donker omdat deze aan Papa beloofd had my te zullen plaatsen, maar aan de andere kant verheugde het my dat het ontwerp van wet op het lager onderwijs, door de Minister van Reenen voorgedragen, van de baan was. Weinig vermoedde ik dat het ontwerp, door het nieuwe Ministerie ingediend, ter wille van de Roomsen en de Joden, met zyn Christendom boven geloofsverdeeldheid niet minder antichristelijk zou zyn. De Roomsen hadden er geen hinder van, want in Noord-Brabant en Limburg, waar de schoolmeesters zowel als de schoolopzieners en inspecteurs Rooms zyn, werden de scholen evenzeer Rooms, zodat de weinige protest.kinderen gevaar liepen van het ook te worden. Het was deze Wet op het Onderwijs van 1857 die aan Groen van Prinsterer aanleiding gaf om de Ver. voor Chr.Nat.Schoolonderwys op te richten.

Elout ried Lore aan om aan Louise Gevers te schrijven opdat deze by Mr v.d.Brugghen door tussenkomst zyner dochters een goed woord voor my zou doen, maar Lore weigerde dit terecht. Anna van Loon schreef echter in ons belang aan Willemien Singendonck, wier man in eerste huwelijk met de schoonzuster van v.d.Brugghen getrouwd was geweest, en Willemien schilderde in levendige trekken hoe wy nu al zovele jaren wachtten en treurden, en zy trachtte haar halve zwager te beduiden dat hy een edele daad zou verrichten door my een post te bezorgen opdat wy niet van liefde wegkwijnden. Ik schreef er Papa over, maar deze had niet veel lust om andermaal voor my te solliciteren en antwoordde dat ik beter deed van Elouts hulp in te roepen, die een vriend
1644 van v.d.Brugghen was. Ik had aan Pijnappel enige door my ondertekende blanco zegels achtergelaten en ik twijfelde er niet aan of hy zou ter gelegener tijd een request voor my inzenden. Vooralsnog kon daarvan geen kwestie zyn omdat eerst een President moest benoemd worden in de plaats van v.d.Brugghen; mocht de vice-president dit worden, eerst dan kwam een rechtersplaats te Nymegen vrij.

Uit Driburg schreef Lore o.a.:"Comme j'aimerais t'avoir ici! Je m'amu- " serais à te montrer ces charmants environs qui font mon délice. Comme il " a fait extrêmement chaud et sec ces trois derniers jours nous avons pu en " profiter pour faire de petits voyages de découverte. Je te raconterai no- " tre petit train de vie et tu nous diras si cela te tenterait. A 6 heures " je me lève sans la moindre difficulté (had je dat ooit van me gedacht?)
1645 " mais c'est que l'air que je respire est si léger. A 8¼ déjeuner de mau- " vais café et de pain sec. Boter is niet goed voor de zieke en je begrypt " dat ik die niet mis. Tot 1 uur lessen met de kinderen, diner te 1½. In- " dien men niet van alles eet gaat men met honger van tafel. Ziehier een me- " nu van 24 Juni: Bullionsuppe mit Nudeln, Rindfleisch, Kraütersauce und " Kartoffeln, Junge Wurzeln, Fricadellen und Schinken, Auflauf von Prunellen, " Kalbsbrust und Compote, Sandtorte. Il n'y a pas de dessert. Dat zou niet

" zo weinig zyn als men ordentelijke porties kreeg, maar men krijgt slechts
" kleine stukjes, en tussen elke schotel moet men op order van de dokter,
" die presideert, een kwartier wachten, zodat men van 1½-3¼ aan tafel zit.
" Dit is dodelijk vervelend. Na afloop kleine wandeling ook op bevel van Dr
" Brück, en dan ziet men de ganse table d'hôte zonder hoeden de tausend
" Schritte op en neer wandelen. Daarna gaan wy naar huis tot 5½ en wandelen
" wy nog tot 8 uur, want later mogen wy niet uitblijven en gaan te 10 uur
" naar bed. Is dat niet een gezond leventje? Ik zie er dan ook zo goed uit
dat een dame my vroeg:"Sie bedürfen die Kur nicht, nicht wahr? Sie sehen so
" frisch und munter aus." Louise laat je dan ook zeggen dat zy my niet mis-
1646 " handelt."! Wy kunnen het best samen vinden en ofschoon my nu en dan wel
" iets geweldig hindert, zo tracht ik daarover heen te stappen, daar ik myn
" compagnons ook wel eens zal vervelen. Ils sont très aimables avec moi et
" je jouis beaucoup de Louise. Les enfants sont turbulents, mais Louise est
" heureuse de leur société. Veel honger heb ik nog niet. Om 8½ krygen wy
" soep, niet van bouillon, maar een dier Duitse soepen, die zich niet laten
" analyseren, en dus behoef je niet bang te zyn dat wy cauchemars van ons
" souper zullen krijgen."

" Ce matin j'ai entendu un très bon sermon sur la justification par la
" foi dans la petite église luthérienne. Il y avait très peu de monde, les
" Catholiques formant les 9/10 de la population. Ce matin nous avons vu une
" procession, tout à fait sickening. Hier is geen piano, niets als een af-
1647 " freus hakkebord, waarvan de meeste noten niet eens hoorbaar zyn. Het spyt
" my erg, want thuis had ik in de laatste tyd zo weinig kunnen studeren en
" hier had ik juist daarom zoveel muziek meegebracht. "

Lore heeft daarop een piano uit Paderborn laten komen.

De eerste nacht in Laubbach sliep ik slecht. Ik was te 9 uur naar bed gegaan maar kon niet inslapen en lag wel twee uur wakker. De volgende morgen kwam te 6 uur een man in myn kamer met een tobbe, waarin hy my met een natte dweil, die hy telkens in het koude water doopte, afspoelde. Na met een droog laken afgewreven te zyn, kleedde ik my aan en liep naar de bron, d.i. een straaltje water dat uit een der rotsen in de bergkloof springt, en dronk ik achtereenvolgens 4 glazen koud water, elk van een pond (½Liter), waarvan ik het nut volstrekt niet inzag. Gelukkig werd die hoeveelheid op myn verzoek
1648 door Dr Petri tot 2 glazen herleid. Ik liep een uur de rotsen op en af langs ongebaande wegen. Het pad naar de bron was ook zó smal dat men nauwelijks met z'n tweeën naast elkaar kon lopen en het tochtte er, gelijk in alle Schluchten, infaam. Meestal was er te veel tocht om buiten te zitten en des morgens was er altyd een dikke mist. Ik had terstond aan Dr Petri gevraagd of ik naar Driburg mocht gaan um meine Braut zu besuchen, maar dat kon hy tot geen prijs toestaan, daar ich die Kur nicht unterbrechen dürfte. Wolff had my dit ook reeds gezegd. Achteraf speet het my dat ik dat uitstapje niet van Keulen uit gedaan had alvorens naar Laubbach te gaan, maar daaraan viel nu niets meer te doen. Van Laubbach uit was het te ver. Twee dagen waren met de heen-en terugreis gemoeid en als ik twee dagen te Driburg bleef, moest ik de kuur 4 dagen afbreken. Ik was onnozel genoeg om de dokter te geloven, te meer omdat de badgasten my hetzelfde betuigden, maar het heeft my altyd ontzettend gespeten.

Het ontbyt bestond weer uit Saure Milch en suiker en brood; men mocht bosaardbeien by de melk voegen en daar er altyd 's ochtends vroeg vrouwen met aarbeien aan de deur stonden, kocht ik die gewoonlijk. Het diner was precies gelijk aan dat van Lore in Driburg, even schraal en slecht, soep die geweldig met water was aangelengd, totaal uitgekookte bouilli, taai rundvlees met groenten, koude ham of een lelijke vis als karper en eindelijk
1649 een koekje. Vrydag kwam er ijs. By dit alles koud water ! Tussen de gerechten door moest men lang wachten, want de bediening was uiterst slecht, vier kellners voor 125 gasten. Ik at gewoonlijk tweemaal rundvlees, want ik was nog steeds uitgehongerd en in die uitgekookte bouilli kon geen voedsel zitten. Een voor een hoorde ik van lieverlede de gasten over de slechte kost en de slechte bediening klagen en schreef er nu en dan een op het bord: " Besseres Essen wird verlangt.",maar dat baatte niet. Na verloop van enige weken stelde ik hun voor een stuk tegen Laubbach in een Duitse courant, b.v. de Kölnische Zeitung te schrijven, maar geen hunner durfde dit doen. Toen stelde ik hun voor een artikel te stellen, hetwelk ik dan ondertekenen en inzenden zou, maar ook hiertoe ontbrak hun de moed.

Aan tafel kwam ik te zitten naast de Heer Westendorp, een beste man, wel wat burgerlijk maar allervriendelijkst en een fanatiek Kohlbrugghiaan. Aan myn andere zyde zat Mej.Curiël Bueno, gezelschapsdame van Juffr.Capadoce, de zuster van Dr Abr.Capadoce.

Al spoedig maakte ik kennis met een paar Hollanders o.a. met Lampsius v.d.Velden, die iedereen in Nederland kende en met iedereen in Laubbach bekend was, alle dames even charmant vond en my terstond op de hoogte bracht. Ofschoon hy buitengewoon slecht Duits sprak, geneerde hy zich niet van met
1650 iedereen het woord te voeren en met een Duits accent Hollands te spreken, dat men zo vriendelijk was te verstaan of althans het air had te verstaan. Ook maakte ik kennis met Mevr.Crommelin van de Lathmer, die al 3 maanden de kuur deed, en met Pastor Künzel, predikant te Elberfeld, een buitengewoon begaafd en levendig man, die my aan da Costa deed denken, en met wie ik bitter medelijden had, daar zyn vrouw al sedert jaren in een krankzinnigengestigt verpleegd werd. Toen hy my voor het eerst by de bron ontmoette, wekte ik terstond zyn belangstelling. Hij wist namelijk wat my onbekend was, dat aan jongelieden een koudwaterkuur slechts dan wordt voorgeschreven wanneer zy veel gedronken of slecht geleefd hebben. Tot dezulken behoorde o.a. de jonge Graaf von Arnim, die nota bene met zyn maitresse in een afzonderlijk huisje kamers had, en de jonge Baron von der Becke uit Magdeburg, de Hongaar Orlando en nog een jong mens, wiens naam my ontgaan is, maar wiens gelaat ten gevolge van zyn ongebonden levenswyze geheel bedekt was met uitslag. Voor dezulken is koud water en zure melk uitstekend.

Toen Pfarrer Künzel my dus zag, kwam hy naar my toe en zei hy my dat het hem leed deed my, zo jong nog, hier te zien. Ik vroeg hem of dit dan zo vreemd was, waarop hy hernam:"Ja, want het getuigt tegen u."- "In welk op-
1651 zicht?" vroeg ik.- "Omdat hieruit blijkt dat uw leven niet onberispelijk is geweest, en gy reeds vroeg van de goede weg zyt afgeweken."- Ik stelde hem daarop gerust en vertelde hem wat my deerde en daarop werden wy beste vrienden en genoot ik onbeschrijflijk veel van zyn gezelschap.

By myn komst te Laubbach vond ik een brief van Papa, die my het bezoek aankondigde van Baron Stedman, die te Besselich by Coblenz woonde. Daags na myn aankomst trad hy binnen en deelde hy my mede dat zyn moeder van de Poll heette, een verre nicht van myn tweede grootmoeder, en te Nymegen woonde, dat zyn overgrootvader, grootvader en vader in Nederl.dienst getreden waren en z zyn vader de Brigade van Prins Frederik had gecommandeerd toen de slag van Waterloo geleverd werd, maar daaraan geen deel had genomen omdat Wellington verzuimd had hem te hulp te roepen, dat hyzelf op 18 jarige leeftyd Nederl. had verlaten en een Duitse vrouw had getrouwd, by wie hy 4 zoons en 4 dochters had verwekt. Hy vertelde my dat hy de genealogie van ons geslacht kende, hetwelk in de 13e eeuw de Rittersitz Linepe by Dusseldorf bewoonde.

Hy vroeg my voor de volgende dag te eten en zo wandelde ik dan te 10 uur naar Coblenz, waar ik op een stoombootje stapte dat alle uren tussen Co-
1652 blenz en Vallender voer en my te Besselich afzette. De Heer Stedman wachtte my op en wy beklommen langs een trap de 150 voet hoog gelegen rots, waarop de twee hem toebehorende huizen stonden, in het ene waarvan hyzelf woonde, terwijl hy het andere aan de President der Rechtbank te Coblenz von Marees had verhuurd. Er liep ook een ryweg in zigzag naar boven, maar de in de rotsen uitgehouwen trap verkortte natuurlijk de afstand. Toen ik de trap besteeg, zeide de Heer Stedman my dat ik dit veel,veel langzamer moest doen, daar ik het anders niet zou volhouden.

Toen ik in 1874 met Lore de Stedmans bezocht, ontving hy ons in een blauwe kiel zonder das, maar aan tafel verscheen hy in een schone blauwe kiel. Dit amuseerde Lore zeer, maar nog meer amuseerde het haar en my dat de derde zoon Carl bepaald amoureus van haar werd, ons naar Coblenz terug-
1653 bracht en er op aandrong dat wy zouden terugkomen.

Mevrouw v.S. was een allerliefste vrouw van 45 jaar met een fris lief gezicht en de gastvryheid liet niets te wensen over. Het diner bestond uit soep met aardappelen er in, uitgekookte bouilli met pickles, ham,rundvlees, erwten en wortelen, Backhahnen, d.i.kip in pannekoeken gebraden, en fruit. Stedman schonk eerst Rynwyn mousseux en daarna rode Rynwyn, beide van zyn eigen wynberg en delicieux, en ik was zo blij van weer eens ordentelijk voedsel te krijgen na de schrale kost te Laubbach. Daarna dronken wy voor het huis koffie, maar het was onnatuurlijk koud voor de tyd van het jaar. Te 5 uur bracht men my naar de oever terug, vanwaar het stoombootje my naar Coblenz vervoerde. Van Besselich had men een fraai uitzicht op de Ryn ter rechter- en ter linkerzyde op de Moezel. Het speet my dat de Heer S. totaal ongelovig was en zyn vrouw en kinderen alle Rooms waren. Zyn dochters zyn later alle in kloosters getrokken, de zoons zyn alle in militaire dienst getreden en als van adel by de garde du corps ingelijfd.

1654 Toen wy in Nymegen woonden zagen wy Stedman nu en dan als hy zyn 80-jarige moeder kwam bezoeken en at hy soms by ons. Hy klaagde over de gierigheid zyner moeder, en vond dat zy na haar dood een lief fortuin naliet,

maar uit louter zorgeloosheid 40 Amst.thesauriebiljetten had laten verjaren. Een menigte guldens en ryksdaalders vond hy in kousen verstopt. Toen Lore en ik op een avond zyn moeder bezochten, zat zy by een lampje, dat niet veel meer licht gaf dan een nachtpitje en moest haar kleindochter Gertrude met de handen op schoot zitten, omdat het niet mogelijk was by dat licht te lezen of enig handwerk te verrichten. Het kind durfde amper een lepeltje thee meer dan gewoonlijk in de trekpot doen en schonk ons dan ook een kopje afgietsel, waarin de suiker niet te proeven was. Stedman maakte te Nymegen kennis met de Heer v.d.Brugghen, die hem trachtte goed te doen. Ik herinner my een ernstig gesprek, dat wy na het eten met hem hadden en waarby de Heer v.d.B. hem wees op de tekst:"Wie in de Zoon gelooft heeft het eeuwige leven, maar wie de Zoon ongehoorzaam is,de toorn Gods blijft op hem." Het baatte echter niet, Stedman bleef een scepticus en zyn ongeloof bracht te weeg dat zyn dochters tot zyn spijt des te bigotter Rooms werden en niet wilden trouwen.

1855 Toen ik 1 Juli te Laubbach arriveerde was ik zeer teleurgesteld van tegelijk met de brief van Papa er geen van Lore te vinden. Ik troostte my echter met de gedachte dat zy wellicht wachtte totdat zy myn eerste brief uit L. had ontvangen, maar in de grond was ik horribel ongerust en achtte ik het niet onmogelijk dat zy te bed lag en liever niet had dat Louise my tyding gaf. De laatste brief die ik te Parys van haar gekregen had was vah 27 Juni en sedert dien had ik haar 4 brieven geschreven. Het werd 5 Juli en nog altyd bleef ik zonder enig bericht. De post kwam 's morgens en 's avonds telkens te 9 uur en dan deelde de Inspector de brieven uit, een man met een kattekop en een bril op, een brompot en een lompert, die, zo dikwijls ik hem vroeg of hy geen brief voor my had met een barse stem Nein antwoordde. Ik smeekte Lore my niet langer in verlegenheid te laten, daar ik my toch al ellendig voelde en de ongerustheid my nog zenuwachtiger maakte dan ik al was, zodat de kuur my op die wyze geen goed kon doen. Toen ik 8 Juli nog geen brief had zond ik op raad van de Heer Westendorp een telegram aan Elout.

1856 Twee dagen later kwam de Inspector my een Schein voor een aangetekende brief brengen. Ik rende er mee naar Coblenz en reikte de kennisgeving over. "Es sind schon mehrere Briefe für Sie gekommen !"- "Warum haben Sie sie dann nicht besorgt ?"- "Weil der Inspector sagte dasz Sie nicht auf die Laubbach gekommen waren ." Ik stoof op en bromde maar kon de postbeambte niets verwyten, daar het de schuld van de Inspector was en buitendien was ik te verheugd by het ontvangen van 4 brieven van Lore, en nog drie uit Holland. Thuis komende kreeg ik een telegram van Elout:"Tout est bien quatre lettres expédiées à Laubbach, la dernière recommandée." Zo was dan myn droefheid in vreugde veranderd.

1859 Inmiddels had myn kuur enige verandering ondergaan. Na de eerste twee dagen afgespoeld te zyn werd ik nu 's ochtends te 5 à 5½ in een wollen de-
1860 ken, waarvoor ik 6 thaler betalen moest,gewikkeld en zó toegestopt, datik er my niet uit kon loswringen. Ik geraakte dan in hevige transpiratie en moest er 1½ à 2 uur in blijven liggen zonder te mogen inslapen. Dan kwam de Wärter Heinrich binnen, die een tipje van de deken losmaakte, en een kletsnat laken boven een tobbe uitgespreid hield. Ik woelde my dan los, sprong in de tobbe enkreeg dan het laken om my heen, waarna de man my overal begon te wrijven. Dat was een gevoel alsof men in zyn kleren doornat geregend is. De damp sloeg aan alle zyden uit. Daarna droogde hy my af, kleedde ik my en moest ik een uur lopen en 2 pond water drinken, 's middags het derde glas. Meer dan 3 pond heette zich niet met het bloed te vermengen en tevens diende het koude water om de ingewanden te versterken. Gelove wie het wil ! Ik geloofde het toen ook, maar toen ik later de nadelige gevolgen zag dier koudwaterkuren, werd ik ontnuchterd. Intussen moest ik er wel fiducie in hebben, daar alle Curgäster even fanatiek waren.

Het eerste wat my aan het wankelen bracht was het slechte en onvoldoende voedsel, niets dan zure melk en uitgekookt vlees, dat zó taai was dat iedereen klaagde. Dr Petri zeide echter dat het by de kuur hoorde om honger te lijden en de onderworpen gasten geloofden dit. Elout zeide terecht, gelijk Lore schreef, dat dit een goede voorbereiding zou zyn voor een zendeling om zyn lichaam in bedwang te houden.

1861 De tweede omstandigheid welke my deed twyfelen, was hetgeen my de gewezen doopsgezinde predikant Bakker zeide. Ik had met hem gestudeerd, hy had dezelfde dag als ik in '47 te Zwolle zyn staatsexamen gedaan, maar was toen afgewezen. Een volgend jaar slaagde hy en werd hy, na volbrachte studie aan het Doopsgezind Seminarie te Amsterdam, in Noord-Holland predikant op een dorpje, maar daar hy totaal ongelovig was, liet zyn geweten hem niet met rust en nam hy zyn ontslag. Grote melankolie deed hem de raad van een geneesheer inwinnen, die hem naar Laubbach zond. Hy was het die my vertelde dat Dr. W.

Wolff even als Dr Petri aandeelhouders waren, evenals Wolffs broeder, de apotheker te Coblenz. Van een ander vernam ik dat Petri nooit een patient heenzond, en alles in het werk stelde om zoveel mogelijk uit de gasten munt te slaan, opdat aan de aandeelhouders des te meer percenten konden worden uitgekeerd. Van lieverlede kwam my ter ore dat van de Hollanders er zeven door diezelfde Wolff naar L. gezonden waren en wie weet hoeveel Duitsers.

De koudwaterkuur was destyds in de mode en Laubbach stak Boppard naar de kroon. Het was er mee als met de cognac met zout, en met de Holloway-pillen, dat alles genas, of als later met de homeopathie en als thans met de Pink pillen en zovele andere kwakzalversmiddelen. Voor zenuwlijders was de koudwaterkuur de pest en Mevr.Brödermann uit Hamburg zowel als Mevr.Martin uit Frankfort zyn ten gevolge daarvan gestorven. De plotselinge overgang van
1662 de hitte in de koude maakte de zenuwen te zeer aan de gang. Zo werden zy in een warm bad gestopt en plotseling met emmers koud water overgoten. De inwikkeling in het koude natte laken had by my ten gevolg dat ik rheumatiek in myn voeten kreeg. Ik wist eerst niet waardoor die Schwäche am Fuss ontstaan was, want rheumatiek had ik nooit gehad, maar allengskens kwam de oorzaak aan het licht. De Wärter deed natuurlijk zyn best om my het natte laken zó om te gooien dat het my overal om de leden sloot, maar dit gelukte niet altyd, en myn voet was geheel bezweet bloot gebleven. Behalve die inwikkeling moest ik twee maal daags een zitbad nemen.

Toen ik van deze en gene hoorde hoe lang zy al te L. geweest waren zonder enige baat te hebben gevonden, sloeg de schrik my om het hart. De meesten waren er het vorige jaar al geweest en nu weer 2 à 3 maanden en dachten er wel 6 maanden te blijven. Van de velden, die er het vorige jaar al was, en nu opnieuw zeven weken, dacht er nog drie te blijven. Geen dag ging er voorby zonder dat men zich over de schrielheid der Directie beklaagde. De kok kreeg slechts 19 Groschen daags voor iedere badgast, en daarvoor moest hy hem voeden en van licht voorzien. Geen wonder dat de soep aangelengd en het vlees niet mals was. De Heer Westendorp besloot te Coblenz te gaan eten, maar hem convenieerde het. Arme krabbers konden zich die luxe niet veroorloven. Wat my ook hinderde was dat ik van tyd tot tyd weer krampen had, maar
1663 Dr Petri zeide dat ik die nu en dan moest hebben, hetgeen grote onzin was. Orlando klaagde dat men hem voor zyn zitbad vuil, reeds door een ander gebruikt water gegeven had en myn baigneur Heinrich had de gewoonte met een Duitse pijp in de mond en afschuwelijk stinkende tabak by my te komen, en toen ik hem vroeg dit niet te doen zeide hy dat hy het by alle gasten deed, zonder dat die zich beklaagden. Hy legde nu zyn pijp wel neer maar hyzelf stonk er niet minder om.

Na 3 weken te L. geweest te zyn bemerkte ik dat de pijn in myn polsen verminderde en dit verblijdde my zeer. Later versterkte ik ze nog in het Wellenbad, maar volkomen genezen zyn ze nooit, want by het rechts of links ombuigen van de hand voel ik altyd nog een weinig pijn.

Van dag tot dag te vermelden wat ik te L.deed is al te vervelend. Lange wandelingen mocht ik niet maken, maar een paar maal zondigde ik door met de Heren Brödermann en v.d.Velden de rotsen te beklimmen. Brödermann was gelijk hy zelf zeide ein ordentlicher Fussgänger. Eens wandelde ik met hem en een Wurtemberger, maar, waar hy al moeilijk te verstaan was, het Wurtembergsche dialect verstond ik in het geheel niet. De conversatie was niet zeer geanimeerd, want ik drukte my in het Duits zeer moeilijk uit. Later verzocht ik de Duitse heren met wie ik het meest omging, my te corrigeren, zo dikwijls ik een fout maakte en daar ik na het vertrek myner Hollandse
1664 kennissen uitsluitend met Duitsers omging, moest ik wel Duits spreken en leerde ik het zó goed dat ik er my vry gemakkelijk en vlot in begon uit te drukken. Toen ik in de eerste week van October in hetzelfde Hôtel Reineck te Bonn afstapte, waar ik vier maanden vroeger had gelogeerd, amuseerde het my de verbazing van de kellner te aanschouwen die my nu met gemak aan de table d'hôte Duits hoorde spreken, terwijl ik de eerste reis nauwelijks om een glas water kon vragen. Een Duitser die naast my zat, hield my zelfs voor een landgenoot en wilde niet geloven dat ik geen geboren Duitser was, totdat hy my een fout hoorde maken. Ik liet my namelijk in het gesprek ontvallen:" Und da haben wir ein Schiff begegnet," in plaats van: Und da ist uns ein Schiff begegnet." Sedert lang ben ik weer al myn Duits vergeten.

Men klaagt in Holland over de veranderlijkheid van het weer, maar in Duitsland is het geen haar beter en nooit heb ik dat sterker ondervonden dan in die zomer van '56 in Laubbach. Myn journaal is er vol van. Toen ik er kwam was het ondragelijk heet, en daarop volgde een koude als in de winter, zodat wy met onze winterjassen liepen. 8 en 9 Juli hagelde het ! De overgang was meestal geheel onverwacht. Op zekere dag deed ik in Coblenz

1665 boodschappen terwijl de zon scheen; plotseling werd de lucht donker en viel de regen by stromen; ik vluchtte in een winkel totdat de bui was overgewaaid, en liep toen verder totdat ik aan een nauwe hellende straat kwam, welke ik moest oversteken, maar daar bevond ik dat de straat in een stortvloed herschapen was, want het water stroomde met donderend geweld naar beneden. Ik wachtte op hopp dat het water zou wegvloeien, maar het duurde my te lang en daarop nam ik myn springvermogen te hulp en sprong ik met een loopje naar de overzyde. Men kan zich voorstellen in welk een toestand dan de wegen waren, even modderig als te Driburg, waar Lore tot over de enkels in de klei bleef steken.

Toen het boekje waarin ik myn journaal schreef, vol raakte liep ik naar Coblenz om een ander te kopen, maar in geen der boekwinkels kon ik er een vinden, zelfs niet in de grote Buchhandlung van Baedeker; eindelijk vond ik er een, waar men zich bereid verklaarde er een voor my te maken en daarop maakte men er een van veel kleiner model dan ik gewenst had. In een grote stad als Coblenz, de residentie van de toenmalige Prins von Preussen, de latere Keizer, zou men zo iets niet verwacht hebben.

Evenals Lore sleet ik myn schoenen in no time, zy in de klei en ik op de rotsen, en ik was dan ook al spoedig verplicht my een paar nieuwe Stief-
1666 letten te laten aanmeten.

Aan Pastor Künzel had ik enorm veel. Driemaal hoorde ik hem preken, tweemaal in de Speisesaal te Laubbach en eens in de kerk te Coblenz. Het meest trof my zyn preek over Matth.6:19-34, waarby hy het onderscheid tussen de heerlijkheid van Salomo en die der leliën sterk deed uitkomen. De bekleding der leliën is met de bloem één en daarby ingeweven, terwijl het kleed van Salomo slechts omgehangen was. Ook in de Griekse woorden komt dit verschil aan het licht. Juist toen hy bezig was over de opschik te spreken en aanwees dat oorspronkelijk de kleding tot bedekking der zonde diende, en men dus zyn zonden als het ware uitstalde hoe fraaier men zich kleedde, kwam Mevr.von Ofen binnen, maar na 5 minuten verliet zy hetzy uit schaamte of om de warmte de zaal weer. Later vertelde zy aan v.d.Velden dat het jammer was dat von Arnims maitresse er niet was omdat het een goede preek voor haar zou geweest zyn. Die Mevr.v.Ofen was actrice geweest en o.a. ook de maitresse van de Koning van Beieren. Later scheidde zy van haar man. Zy speelde nog de coquette en haalde de heren aan. Zo kwam zy by my terwijl ik aardbeien kocht en vroeg zy my myn bord te leen. Ik gaf het haar zonder een woord te spreken en haalde een ander. Von Arnim woonde de dienst by omdat de Oberpräsident von Kleist, een gelovig man en vriend van Künzel. uit Coblenz was over-
gekomen om deze te horen preken, maar 's middags ging hy weer met zyn meid
1667 uit rijden. De pastoor speelde gedurende de dienst domino; Künzel was een eerste spotvogel en ondanks zyn leed altyd vrolijk en vol grappen.

A propos van die Oberpräsident, zo was ik eens in het Rheinpavillon te Coblenz, een soort van abri, waar men kon uitrusten, toen genoemde heer met een ganse staf van hoofdofficieren naderde en by de rivier bleef staan. Het duurde niet lang of ik zag een stoomboot van boven komen mat tal van officieren aan boord, en toen vernam ik dat de Prins van Pruisen verwacht werd. Dit bleek dan ook het geval te zyn en evenals Saul stak zyn hoge gestalte boven alle andere uit. De boot landde en von Kleist begaf zich met zyn officieren aan boord. Interminabele wederzydsche groeten, een kort gesprek, en nadat zy het dek weer verlaten hadden, voer de boot met de Prins verder. Von Kleist was juist omdat hy een gelovig man was, niet in de gunst van de Prins en zodra deze Koning werd, verving hy hem door een ander.

Ik had enorm veel brieven te schrijven; aan Lore schreef ik om de andere dag, terwyl zy my alle 4 dagen tyding zond, maar haar viel het moeilijker dan my, omdat zy geen eigen kamer had en altyd in gezelschap van Elout, Louise en de kinderen moest schrijven, voortdurend door deze en door het ge-
1668 babbel der ouders of door visites gestoord, terwyl Elout haar dan plotseling gelastte te eindigen, en zy uit vrees voor die driftkop, gedwee gehoorzaamde. In elke brief klaagt zy dan ook dat haar brieven zo décousu en weinig gesoigneerd waren, maar dit laatste was niet juist, want gesoigneerd waren haar brieven altyd en nu ik de myne daarby vergelijk schaam ik my ze in die toestand gezonden te hebben. Evenals ik had zy veel te schrijven, want Anna en Agnes waren in Gräfrath, Tante, Tane en Maria op Schaep en Burgh en Thumm in Engeland. Ik had een drukke correspondentie met Pijnappel uitsluitend over zaken en telkens vroeg hy my raad. Hy had het geweldig druk en moest de gehele vacantie door als een paard werken. De enige van myn vrienden van wie ik gedurende myn lange afwezigheid niets vernam, was Cees Hartsen.

1669 Lore had my in een brief gevraagd of ik niet te veel rookte en daarop had ik geantwoord dat ik te Parys slechts 4, te Laubbach 5 à 6 sigaren rookte en daarop schreef zy my: " Ik heb altyd gehoord dat sigaren verschrikke-
" lijk ongezond zyn en ik geloof voor jou vooral. Voorts weet ik niet of het
" wel geoorloofd is het geld daarvoor uit te geven. Voor eten en drinken, kleding en boeken heeft ons God het geld gegeven, maar ook vooral om anderen
" daarmee gelukkig te maken; en ik moet je bekennen dat ik altyd met weemoed
" zie hoe het geld voor sigaren in rook vervliegt, terwyl het zoveel armoe-
" de had kunnen lenigen en tot een beter doel gebruikt worden. Ik vrees dat
" God daarin geen welgevallen heeft; het is waar wy hebben veel luxe en zou-
" den veel kunnen missen, maar meestal zyn die dingen niet nadelig voor de
1670 " gezondheid, en hinderen zy anderen niet. Hiermede wil ik je niet zeggen
" dat je met het roken moet eindigen; zoiets zou ik niet van je willen ver-
" gen, en ik zeg je hier maar openlijk myn opinie, maar wil je die niet op-
" leggen als je het er niet mee eens bent."

" Ik baad thans alle dagen en drink 5 enorme glazen per dag. De dokter
" vindt dit wunderschön. Tous les matins il me prend des frissons quand je
" m'éveille à 6 h. rien que de l'idée de l'eau froide qui te tombe sur le
" corps. Je prends mon bain presque froid, mais quand j'en sors au bout de
" 20 minutes il me semble que l'eau est devenue toute chaude; en dit moet
" men ook gevoelen, willen de baden goed doen."

De lieve Lore geloofde dit op het zeggen van de dokter, maar later vernam ik dat überhaupt staalbaden hoegenaamd geen effect doen, enkel modder- en zeebaden, en dat staal-en koudwaterbaden enkel dienen om de beurs der aandeelhouders te vullen.

1671 Omtrent het roken antwoordde ik het volgende:" Ik ben je heel dankbaar
" dat je my ronduit je opinie geuegd hebt, maar ik had verwacht dat je 4 à 5
" sigaren heel weinig zou vinden, daar de meeste mensen er 10 à 12 per dag
" roken. Ik geef toe dat zware of vochtige sigaren, die slecht trekken, on-
" gezond zyn, maar die welke ik rook, zyn heel licht. Wat het geoorloofde
" betreft zo ben ik dit volstrekt niet met je eens en ik geloof dat het even
" geoorloofd is als piano spelen en eau de cologne of als jagen. Je moet
" niet vergeten dat dames in het algemeen (ik zonder jou uit) honderde arti-
" cles de luxe dragen als ringen, braceletten, colliers, oorringen enz, die
" even onnut zyn als sigaren. Hoeveel besteedt de vrouw niet aan haar toilet
" terwyl de man met veel minder toe kan. Je kunt buitendien niet geloven hoe
" zeer een sigaar my verkwikt, verheugt en gezelschap houdt als ik alleen
" ben. Ik dank er dan ook God voor dat Hy het my vergunt en de tabak laat
" groeien en ik denk aan Paulus als hy zegt:"Waarom word ik geoordeeld over
" hetgeen waarover ik dankzeg?" En ik dank er Hem voor evenals voor het ja-
" gen. Kindlief, vind je my heel bespottelijk ?"

" Ik geef weinig aan sigaren uit, want de myne kosten 2½ cent, en de
" duurdere heb ik van Hendrik gekregen, voorts moet je niet vergeten dat ik
1672 " nooit sterke drank drink, nooit naar een koffiehuis of theater ga, geen
" lid ben van enige Societeit en dus geen dier verteringen maak, waartoe an-
" dere jongelui verplicht zyn. Ik rijd geen paard en bezoek geen concerten,
" zodat myn enige uitspanningen in jagen enroken bestaan. Een andere vraag
" is of ik het roken niet moest nalaten omdat het jou mishaagt. Zo dikwyls
" ik by jou op S.en B. ben rook ik in het geheel niet, en het kost my niets
" om te weigeren, hoe je broers of Insinger my ook presseren om het altans
" na het eten te doen. Maar zolang ik ongetrouwd ben moet je my de troost
" van een sigaar laten."

Lore antwoordde hierop dat er veel waars in myn redenering was en zy er nog wel eens met my over zou praten, en zy was spoedig overtuigd. Na ons huwelijk rookte ik niet in haar presentie en het eerste cadeau dat ik van haar kreeg op myn verjaardag was een kistje lekkere sigaren, dat zy door Hendrik had laten kopen. Voorts gaf ik er byna niets voor uit, omdat Hendrik my met St.Nicolaas altyd een hele bezending zond.

Ik schreef nog aan Lore dat ik 5 glazen staalwater veel te veel vond, dat ik de 2 glazen koud water op de nuchtere maag niet kon verdragen, daar
1673 het water hard, wreed en ijskoud was en my bezwaarde, weshalve Dr Petri my vergund had er slechts één te drinken en wel met tussenpozen van 10 minuten, voorts een tweede na het zitbad te 11 uur en het derde te 6 uur. Voorts vertelde ik haar dat ik de kamer van Pastor Künzel hoopte te krijgen, die weliswaar van 12-5 aan de zon was blootgesteld, terwyl er geen persiennes waren, maar die veel ruimer was dan myn ellendig hokje, en waaraan het grote voordeel was verbonden dat ik dan een betere Wärter kreeg, namelijk Bols, de premier, die minder onsmakelijk was dan Heinrich en my dan ook oppaste als een kind. Voor myn hokje betaalde ik 11 Thaler, voeding en dokter y compris, en voor de ruimere kamer 12½ Thaler.

Zondag 13 Juli wachtte my een pleizierige surprise. Ik vond namelijk 's middags myn broer Willem en Warner in myn kamer. Zy hadden Woensdag Amsterdam verlaten, Warner had Jan te Siegburg bezocht, terwyl Willem naar Mainz was doorgereisd, waarna zy elkaar te Coblenz hadden teruggevonden. Willem reisde voor zyn eigen geld en had f. 100,-daarvoor opgespaard. Hy amuseerde zich dol en vond zelfs Laubbach kostelijk, zodat men denken zou dat het aan myn pessimisme lag dat ik het een gat der gaten vond. Ik wandelde met hen naar Capellen, waar wy Künzel en v.d.Velden aantroffen. Künzel was zeer causant en volgrappen zodat de jongens niet weinig met hem ingenomen waren. Ze bleven by my souperen, maar de zure melk beviel hun volstrekt
1674 niet. De volgende dag kwamen zy eten, maar het diner vonden zy buitengewoon lelijk, ofschoon er nog wel côteletten in plaats van rohe Schinken waren. Zy misten het zout, de mosterd en de wijn. Warner vroeg my namens zyn moeder om op myn terugreis Jan te bezoeken, waarop Ds Künzel zeide dat men veel beter zou doen hem te Düsseldorf te laten verplegen.

Ik had van de Heren Hope een credietbrief op het Huis Landau te Coblenz, maar de Duitsers en Dr Petri hadden my gezegd dat er geen huis Landau bestond. Ik begaf my dus met myn brief naar het kantoor van Seligmann en aldaar vernam ik dat Landau in de Rheinstrasse woonde. Ik vond de oude Heer Landau, een dikke jichtige Jood dan ook thuis. Hy sprak een weinig Hollands, gaf my geld en was zo vriendelijk my te zeggen dat zyn huis voor my open stond en er dagelijks een couvert voor my gereed zou liggen.

Dinsdag at ik met de jongens in de Trois Suisses te Coblenz waar zy logeerden. Ik genoot er van weer eens ordentelijk vlees te eten. Warner wilde niet dat ik betalen zou. Daarna reden wy in een open Droschke naar Ehrenbreitstein en vandaar een uur lang bergopwaarts naar Arenberg, vanwaar men een prachtig uitzicht heeft op de Rijn en de bergen, maar Warner en Willem waren zeer teleurgesteld en vonden alles even lelijk. Warner zeide dat hy
1675 Leiduin en de duinen en de Noordzee veel mooier vond en Willem beweerde dat het panorama te ver verwijderd was om iets te kunnen onderscheiden. Van Ehrenbreitstein tot Arenberg reden wy wel 25 kapelletjes of stationen voorby met Mariabeelden, precies de vrouw uit de Openbaring.

De volgende dag ging ik de jongens te 7½ wekken om met hen naar Ems te rijden, maar daar het regende zagen wy er van af en keerde Willem naar Holland terug, terwijl Warner, die meer geld by zich had, naar Wiesbaden trok om vandaar naar Siegburg te gaan ten einde Jan een paar dagen gezelschap te houden.

Met Künzel en v.d.Velden wandelde ik naar Coblenz, maar tegenover Pfaffenhöhe lieten v.d.V. en ik ons overzetten en beklommen wy de Pfaffenhöhe langs een zeer steil voetpad. Reeds toen had ik een even grote hekel aan klimmen als nu. Wy wandelden over de hoogte naar Coblenz terug, waar ik Künzel in het Rheinpavillon vond en met hem bleef praten. Hy legde my uit wat de schrijver van de brief aan de Hebreën bedoelt als hy zegt dat de Heer Jezus het uitgedrukte beeld van Gods Wezen is en wat de betekenis is der O.T. woorden dat Jehova Zyn aangezicht aan Mozes zal medegeven. Evenals wy, iemand toesprekende, hem in de ogen moeten zien, zo moeten wy, Gods aangezicht willende zoeken, de Heiland aanzien. Telkens legde Künzel my de een of andere plaats uit de Schrift uit, welke my destijds nog duister was, en ik dronk dat als nectar in en miste Lore, die ook zo van hem zou genoten hebben.
1676

Elke Vrijdag was er muziek, die natuurlijk niet brillant was en dan kwamen de Coblenzenaars by hopen luisteren. Ik vroeg aan Dr Petri of ik niet haast een Wellenbad mocht hebben, omdat dit een stap vooruit zou zyn en een stap nader tot de afloop der kuur, maar hy antwoordde: "Jetzt sind Sie noch zu unruhig!" Ik dacht: Hoe wil ik ruhig worden zolang ik van Lore gescheiden ben. Elke dag dat de scheiding langer duurt, word ik onrustiger.

1684 Lore schrijft my: "..... volgens alle waarschijnlijkheid gaan wy Maandag
" van hier en vooreerst naar Cassel. De dokter heeft my gezegd dat ik niet
" meer dan 12 baden moest nemen. Die Hauptsache sei das Trinken, en daar ik
" zóveel water heb ingeslikt vindt hy dat ik eine sehr schöne Cur gebraucht
" habe. Ik heb nog geen tyding uit Gräfrath en weet dus niet of Anna en Agnes te Düsseldorf kunnen komen. Ik verbied jou te komen tenzy met volle toestem-
" ming van de dokter. Ik schrijf je nog wel wat wy doen zullen, want alles is
" nog heel onzeker. Je suis ennuyée de toutes ces incertitudes qui m'agitent
" malgré moi, mais je n'y puis rien. Je trouve si triste que tu es si vite
" fatigué. Est-ce l'effet de la cure ou es-tu vraiment si faible ?"

"Mon parapluie, mon parasol, ma montre etc, tout cela est cassé en ik
" weet niet hoe dat komt. Ik ben anders nogal netjes op myn goed en bewaar
" myn bezittingen nogal lang, maar hier slijt alles verschrikkelijk. Je t'en-
" vie tes amis sérieux. We have nothing here, et je dois plutôt être un mis-
" sionaire ici que jouir d'un autre."

1685. A propos daarvan schrijft Lore:"Kennis gemaakt met Frau von Uslar-Gleichen en haar zuster Helena von A. Zy hebben wel iets liefs, maar roepen gedurig "Gott!", wat my geweldig hindert. Met Mathilde C. gewandeld en heel pleizierig met haar gepraat. Ik vroeg haar of zy zich niet zou kunnen afwennen zo dikwijls Gott uit te roepen, en maakte haar opmerkzaam op de zonde die daarin gelegen is. Zy was heel lief, stemde my toe dat het verkeerd was en sprak met my af dat ik haar waarschuwen zou elke keer als zy het deed. Gedurende onze gehele wandeling dacht zy er om, zodat zy het slechts eenmaal deed, wat een wonder was, daar zy het anders in byna geen enkele zin vergat. Ook met Helena v.A. gewandeld en heel serieux met haar gesproken. Haar trachten begrijpelijk te maken wat het is de Heer te dienen, maar zy had er weinig begrip van. Zy liet my aan Seiffert denken omdat zy ook zulk een liberale Naturreligion heeft. " Aber liebe Caroline, ich glaube Du denkst ich sei eine halbe Heidin. Das bin ich doch nicht. Ich habe einen festen Glauben und meine ganze Familie hat auch denselben festen Glau-
1686 ben, u.s.w." - " Das ist ganz recht und ich freue mich darüber, nur muss dieser Glaube auf die Bibel gegründet sein, sonst hat er keinen Wert." Ik sprak lang met haar en zy werd gelukkig niet boos op my et nous nous séparâmes bons amis. Dieu veuille que cette conversation leur fasse un peu de bien."

Wat Lore ook ergerde was het zien ener processie op 29 Juni, waaraan wel á à 700 mensen deelnamen met een priester aan het hoofd en een massa zingende kinderen. Men vierde namelijk een boogschuttersfeest, waarvan Petrus en Paulus de patroons waren ! Daarom werden hun beelden en dat der onmisbare Maria rondgedragen, drie affreuse poppen in vuile kleren. " It was heartrending," schrijft Lore, "to see all that poor people se conduisant comme des payens avec leurs idoles !"

Het von Soeterwoude scheen op de Duitsers indruk te maken, want de dames vroegen alle aan Louise gepresenteerd te mogen worden en wendden zich daartoe tot Lore, en zo genoten zy de grote eer kennis te maken met de Gräfin von Sierstorff, die te Driburg woonde en Lore verzocht haar kunsten op de piano te vertonen.

1687 Zo schrijft Lore: "Om 3 uur trokken wy naar de von Sierstorffen, en namen wy plaats in twee rytuigen. Ik ging in a pony carriage met Eleonore von Vincke, haar broer en 4 kinderen, zodat wy als haringen gepakt zaten. De toer was magnifiek en heel lang, daar wy eerst te 9 uur thuis kwamen, maar wy hadden een uur gerust om koffie te drinken in een oud Trappisten kloos-
1688 ter, thans een jagershuis. Het uitzicht vandaar was overheerlijk, maar de weg was verschrikkelijk, het was geen weg, en hoe wy er door gekomen zyn weet ik niet en is een wonder. Door water, over enorme stenen, door greppels, kuilen en sloten met twee fringante paarden of ponies, dunne leidsels, volgens de koetsier veel te zwak om de paarden in toom te houden, en in een klein zwak wagentje, waarvan de veren half gebroken waren. Wy vielen gedurig op elkander daar het rytuig telkens zó op zy ging, dat wy elke minuut vreesden er uit gegooid te worden. Louise zat in een stevig rytuig met de Gräfin en Elout en kon haar ogen niet van ons afhouden, daar zy dacht dat wy er telkens zouden uittuimelen. Ook Heer von Hohenhorst, die zelf mende, zeide niet te geloven dat wy er goed zouden afkomen, en elke keer dat wy weer een gevaarlijk punt waren doorgekomen, riepen wy hem toe: Ich gratuliere von Herzen.", wat hy dankbaar aannam. Eindelijk toen wy een afgrond moesten inrijden, verzocht hy ons uit te stappen en liepen wy 20 minuten lang. Mevr.von Sierstorff riep my toe:"N'avez-vous pas peur ? Ou bien avez-vous une confiance illimitée en tous les fiancés ? Je dus avouer que je n'avais pas peur mais que j'étais bien reconnaissante en rentrant que Dieu nous eût préservés."

1690 In myn zitbad was ik gewoon te lezen, en zo las ik o.a. het journaal over, dat Lore in Parys geschreven had en amuseerde het my te zien hoe alles haar had gefrappeerd, zelfs dingen die my hoegenaamd niet hadden aangedaan. Maar dit was juist haar grote charme, dat iedereen voor haar innam, haar vrolijkheid, haar belangstelling in al wat zy hoorde en zag en de geestdrift waarmede zy daarover sprak.

Dr Petri overviel my eens terwijl ik myn zitbad nam en verbood my dan te lezen. Ja, wat verbood hy niet al? Schrijven mocht ik tot geen prijs, maar zoveel mogelijk niets doen en dan dikwijls korte wandelingen maken.

1691 Eenmaal at ik by de Stedmanns te Besselich met een student uit Bonn, die een lelijk litteken op zyn gezicht had en my naar Laubbach terugbracht, by welke gelegenheid hy my met de loop der studiën en de moeilijke examens in kennis bracht en uitlegde hoe de Studentenverbindungen en Choren in Pruissen zyn samengesteld. Hy prees zeer de gewoonte dat ieder student verplicht was

los zu gehen en verzocht my eens een drinkparty te Bonn te komen bywonen !

In Laubbach maakte ik kennis met Gerrit Westendorp, de oudste zoon, die schilder was en te Brussel woonde en zyn vader bezocht, maar Laubbach zó vervelend vond dat hy het spoedig verliet. Weinig dacht ik toen dat ik later op de Prinsengracht naast hem zou wonen. Als liefhebber van schilderijen bezocht hy op zekere dag de kunstkoper Jäger te Amsterdam. Daar de Heer Jäger niet thuis was, leidde diens dochter Louise hem rond en dezezag er zó lief uit dat Gerrit terstond smoorlijk verliefd werd en haar later ten huwelijk vroeg en kreeg.

1692 Ik maakte kennis met onderscheidene Duitsers, o.a. de Heer Abel Schoch die met zyn vrouw in Laubbach was. Die vrouw had een oog dat stilstond, hy zelf was pianomeester en hy had zó gestudeerd dat een zyner ruggewervels gebroken of verlamd was, een afschrikkend voorbeeld voor Lore en Cees Hartsen en alle mogelijke pianisten.

Nu en dan ging ik naar het Casino te Coblenz, waar von Stedmann my had geïntroduceerd en ik heerlijke muziek hoorde, o.a. de tweede Sonate van Beethoven, welke Cees ook speelde, en de Lucie, welke noch hy noch Lore speelde omdat het maar een opera was en geen klassieke muziek !!

Onder de Hollanders te L. bevond zich ook de zeeofficier Arntzenius, die aan zware melankolie leed en dientengevolge een onverdragelijk humeur had. Het was een penitentie om met hem te kopen, daar hy geen woord sprak, en uit vrees dat hy zich zou suicideren, durfde men hem niet alleen laten. Zyn broer, de adv.gen. by de Hooge Raad en diens vrouw en dochters kwamen
1693 hem bezoeken, en toen de adv.gen.moest vertrekken, liet hy zyn vrouw achter, hetgeen zyn broer woedend maakte, omdat hy liever alleen bleef. De zeeofficier vond geen baat by de koudwaterkuur, doch genas later, trouwde met de zuster van Oom Jacob van Amerongen en werd adjudant van Prins Alexander. Nu en dan tracteerde ik my op ijs in de grootste conditorei te Coblenz.

Zondag 27 Juli kreeg ik een brief van Lore om my te vragen Donderdag te Düsseldorf te komen, ten einde haar aldaar te zien. Haar laatste brieven waren grotendeels vol van het interminabele vervelende heen en weer gepraat van Elout en Louise over hun terugreis en de onzekerheid of zy over Frankfort dan wel over Düsseldorf zouden terugkeren. Tot het laatste werd ten slotte besloten, maar toen was het nog onzeker of zy Anna en Agnes te Gräfrath zouden gaan zien, dan wel of de Hofrath aan Agnes verlof zou geven om te Düsseldorf te komen. Daags voordat zy Driburg verlieten kreeg Louise hoofdpijn, maar gelukkig konden zy Maandag 28 Juli Driburg verlaten. Lore schrijft daaromtrent in haar journaal:

" Drukke dag. Vroeg op. Alles gepakt en nog verschillende visites gehad.
1694 " Wy gingen ook nog naar Frau von Spangenberg en de Uslars en zaten dus niet
" ledig tot 11½ toen wy vertrokken. Zo getoucheerd by het weggaan, want zo
" velen stonden by het rytuig om ons te zien wegrijden, ofschoon zy hun bad-
" uur daarvoor hadden moeten verschikken. Nous partons donc, moi munie d'un beau bouquet, cadeau de Mad. de Spangenberg, et vers 12½ nous arrivâmes à Bücke. Je suis upon the whole assez heureuse de partir. Les enfants dans un
" train de fer, surtout quand il fait bien chaud, ne sont vraiment pas très
" agréable compagnie. Arrivés à Cassel par un pays extrêmement joli, que
" nous admirâmes de tout notre coeur, Elout et moi, tandis que Louise dor-
" mait. Dès en arrivant nous commandâmes une voiture et partîmes pour le Wilhelmshöhe, malheureusement par un peu de pluie. Om 10 uur naar bed, ver-
" moeid en met hoofdpijn en bovendien een beetje knorrig." (Lore vertel-
1695 de my later dat Elout onverdragelijk was, eigenwys, tyranniek en schriel, ofschoon Tante van Loon voor Lore betaalde.)

" Dinsdag journée à Eisenach et de retour à Cassel à 11 h. Délicieux
" pleizierig. Woensdag arrivée à Düsseldorf à 10½ du soir. Meeting with
" William and Tane, qui partent par le bateau de nuit. Au lit à minuit. Ver-
" schrikkelijk heet vandaag."

1696 Zondag 27 Juli waren al 8 weken verlopen sedert ik Lore gezien had. Carl Landau kwam my te eten vragen en te 12½ wandelde ik naar Coblenz. Ik vond de ouders Landau, Carl en diens twee neven. Heerlijk diner met champagne ter ere van my. Te 3½ met Mevr.Behrmann en haar dochter (twee lelijke Jodinnen) naar Ems gereden. Ik zat op de bok naast de oude heer Landau, die heel slecht mende. Het was heerlijk weer. In Ems leidde Carl my aan zyn arm rond, hy was zeer innemend en allerliefst, zó aux petits soins, en tracteerde my op ijs en abrikozentaart; na die schrale kost in Laubbach mocht ik wel wat hebben. Wy ontmoetten Prinses Frederik en haar dochter, Melvil en de
1697 Casembroot. Om 8 uur soupeerden wy in de Vier Jahreszeiten, Rindsbraten, zalm en omelet. Eerst te 9 uur reden wy weg en Carl bracht my in het rytuig te L. waar ik te 11 uur aankwam, dus twee uur te laat, daar ik gewoon was te 9 uur

naar bed te gaan. Ik was confuus over al de ondervonden beleefdheid, waarvan ik de reden niet kon gissen. Weliswaar had ik een credietbrief van Hope, maar aan my verdiende de Heer Landau niets. Hy vroeg my in Andernach te logeren om zyn steengroeven te zien.

Dinsdag 29/Juli haalde ik met v.d.Velden Beels te Coblenz aan de stoomboot af. Ik had, daar er geen plaats in de Anstalt was, voor hem een kamer gehuurd in een huis aan de Rijn, maar toen ik vóór de middag ging zien of de kamer in orde was, vond ik dat zekere oude Heer van de Poll en diens vrouw die in bezit genomen hadden. Hun zoon, een verlopen Indiër uit Java, had zich daarvan door een gemene streek meester gemaakt. Ik kon de oude lie-
1698 den, die ereeds al hun goed geborgen hadden, niet wegjagen, doch vond gelukkig nog een kamer by een gepens. Majoor niet te ver van de Anstalt, waarmede Beels tevreden was. Hy vertelde my dat hy Agnes in Gräfrath bezocht had maar niets verder was gekomen. Prettige hofmakery ! Hoe dikwijls zal hy later Agnes verweten hebben hem zó te hebben behandeld.

's Avonds liep ik met hem naar de Moezel. Hy vond de zure melk niet kwaad en van lieverlede begon hy die zó lekker te vinden, dat hy die te Amst. enige tyd bleef drinken. Hy was op het kantoor der West-Ind.My, waarvan de Heer Smissaert Directeur was, die later zyn fortuin verloor; zyn dochter trouwde met Jan Doeff, bygenaamd Jaune d'Oeuf, die met Helene Henriette van der Ley, dochter ener beruchte publieke vrouw, op de loop ging. Toen hy op verzoek van zyn schoonvader Smissaert wegens verkwisting onder curatele werd gesteld en door de Rechtbank daarop gehoord werd, zeide hy dat hy zyn fortuin had verspeculeerd, maar hierin zyn schoonvaders voorbeeld had gevolgd. De moeder van Helene van der Ley zat gedurig terzake van diefstal in de gevangenis en was steeds zeer in de gunst der dames, die de gevangen vrouwen bezochten, tot wie ook Anna en Agnes behoorden. De vrouw zag er namelijk, ondanks haar liederlijk gedrag en het vele drinken, allerliefst uit, had fyne handjes en was handig als een aap. Eenmaal gebeurde het dat zy by haar ontslag rijkelijk bedacht was met een geheel stel nieuwe kleren en een zak
1699 vol geld. Ik heb haar toen niet gezien, maar vernam het later. Dezelfde avond werd zy stom dronken en half ontkleed zonder een duit op zak op een ladder thuis gebracht en kort daarop zat zy weer gevangen. Maar dit ontmoedigde de dames niet. De dochter van Jan Doeff trouwde met Everwijn Lange.

Ik was al te blij dat Beels gekomen was, want ofschoon ik hem in Amst. niet dagelijks zag, hoogstens eens in de week, en ik hem niet alles vond, was zo was hy in een ballingsoord als Laubbach een hele vervulling. Wat my het meest in hem hinderde was zyn verwijfdheid, benauwde en overdreven beleefde manieren en de hesitante wijze waarop hy sprak en handelde. Meest elke morgen wekte ik hem te 6½ en wandelden wy tot 8¼, en daarna ging hy een bad in de Rijn nemen, terwijl ik brieven schreef. Zyn komst maakte dat ik een andere plaats aan tafel kreeg en niet meer naast Arntzenius behoefde te zitten, die geen woord sprak; nu kreeg ik von Orlando tot buurman.

Een der revers van Laubbach was de tegenwoordigheid van zekere de Pinto, een jonge jood uit den Haag, en een indiscreet intrigant, die zich niet geneerde na het eten, als de gasten, zodra het weder dit veroorloofde, aan verschillende tafeltjes buiten gingen zitten, zich ongevraagd by hen te voegen. Zo maakte hy het Mevr.Arntzenius en haar dochter lastig en toen v.d.Velden, Beels en ik haar, zodra de Pinto haar had verlaten, vroegen by ons te komen zitten, en zy dit had gedaan, nam hy desalniettemin een ogenblik later aan ons tafeltje plaats.

1700 In de nacht van 30 op 31 Juli sliep ik weinig van agitatie en pleizier daar ik de volgende dag Lore te Düsseldorf zou terugzien. Bols kwam Donderd. ochtend al te half vyf met een nat laken my afwrijven zonder dat ik vooraf in de deken had behoeven te transpireren. Te 5 uur liep of liever draafde ik naar Coblenz, daar ik vreesde te laat te komen. By Coblenz kwam my een huilende jongen tegen, aan wie ik myn zakje, dat v.d.Velden my geleend had, te dragen gaf, ten einde des te harder te kunnen lopen, daar ik de bel der stoomboot hoorde luiden en al een boot de Rhyn zag opvaren. De nevel die er hing, trok juist op toen ik te Coblenz kwam. Ik nam een retourbillet tot Keulen en kreeg een 5 francs stuk en een Beierse gulden terug, wat ik heel vervelend vond. Aan boord bestelde ik een kop chocolaat en 2 broodjes, die ik beneden nuttigde. Het werd 6½ en de boot voer maar niet weg zodat ik ongerust werd, en op het dek komende zag ik tot myn droefheid dat er een dikke nevel hing. Eerst een uur later te half acht stak de boot van wal en toen had ik nog hoop de trein van 11 uur uit Keulen te halen. Maar ach! te Engers draaide de boot en moest zy om de mist tot 9 uur blyven liggen zodat my nu alle hoop ontzonk.

1701 Men kan zich nauwelijks voorstellen hoe bitter bedroefd my deze teleurstelling maakte. Ik had er my zulk een feest van gemaakt een halve dag met Lore samen te zyn na een scheiding van twee volle maanden en verweet my dat ik niet de vorige middag was op reis gegaan, in welk geval ik 's avonds laat te Düsseldorf zou zyn aangekomen en Lore's komst de volgende dag hebben afgewacht. Aan boord waren Fransen, maar ik durfde hen niet aanspreken, sinds zy, die de naam hebben van beleefd te zyn, my zo dikwijls hadden afgesnauwd. Ik bleef dus op het dek zitten kijken en my agiteren. Eerst te 12½ te Keulen aangekomen. Juist wilde ik de boot verlaten toen men my zeide dat zy ook te Deutz zou aanleggen, das Schiff hatte sich doch verfehlt. Toen ik te Deutz aan wal stapte was het juist het uur waarop ik by Lore had hopen te komen. Daar er vóór kwart voor vier geen trein naar Düsseld.vertrok, moest ik nog byna drie uur geduld oefenen eer ik Deutz kon verlaten.

Ik begaf my dus naar de Prinz Carl, en vernam er dat er een kwartier later table d'hôte zou zyn. De tafel was goed ofschoon er behalve my slechts twee Duitsers aanzaten. Daarna liet ik my scheren, wies en verkleedde ik my en reed ik in de omnibus van het Hôtel naar het Station. Noch voor de omnibus, noch voor de kamer behoefde ik iets te betalen, terwijl de table d'hôte slechts 20 Groschen kostte en de Brauneberger, waarvan ik niet meer dan één glas had gedronken, 10. Ik stapte in de 2e klasse, waar nog twee dames en
1702 een heer plaats namen, van wie laatstgenoemde zyn jas uittrok. Het was dan ook brandend heet. Een der dames vroeg my de uitlegging van het Duitse geld en daarop spraken zy met hun drieën een taal, die ik niet verstond, maar die bleek Zweeds te zyn. Daar hun manieren meer dan gemeen waren, stapte ik in een volgend station in een andere coupé, waar de zon de banken heet gestoofd had en reeds drie heren zaten. Aan het volgende station stapte een vierde binnen, die geweldig dik en alsof het winter ware, met jassen en mantels beladen was. Hy viel naast my neer en terwijl ik netjes gewassen en verschoond Deutz verlaten had, kwam ik te 5.20 gekookt, gebraden en bestoven te Düsseld. aan.

Ik hoopte Lore aan het station te vinden, daar zy er op kon rekenen dat ik met die trein zou komen, nu ik die van 11 uur had gemist, maar Lore was er niet, misschien dat geen harer zusters haar had willen vergezellen ! Reeds te Keulen en te Deutz had ik naar haar uitgekeken. Om de hoek van het station zag ik het Hôtel de l'Europe voor my en Lore op het balkon staan en my van verre groeten. In de kamer vond ik Elout, Louise, de 2 kinderen, Anna en Agnes en Lore, die my wel op de trap had kunnen tegemoet komen, maar dit uit vrees voor aanmerkingen niet had durven doen. Zy zag er heel goed uit en vond dat ook myn kleur iets beter was dan voor twee maanden. Ik wilde terstond met haar gaan wandelen, maar dit mocht niet omdat wy moesten wachten totdat Anna en Agnes naar Gräfrath terugkeerden. Wy bleven dus op de sofa
1703 zitten praten totdat zy weg waren en wandelden toen gearmd naar het Postkantoor. Behoef ik u te zeggen hoe ik genoot ? Zy vertelde my van Driburg en van Cassel en zy wilde volstrekt dat wy onze huwelijksreis in de Sächsische Schweiz en naar Cassel zouden maken. Ik vertelde haar van Laubbach, maar wy spraken niet over Parys.In de Schlossgarten snoepten wy ijs en daarna soupeerden wy gepeperde kalfscôteletten en trokken te 10½ naar bed. Sinds Nov. 1852 had ik niet onder één dak met Lore gelogeerd en weinig vermoedde ik dat ik 7 maanden later de nacht van 4 op 5 Maart '57 opnieuw met haar in hetzelfde Hôtel de l'Europe, maar nu in dezelfde kamer zou logeren.

Vrydag 1 Aug. stond ik te 5½ op, wat my geen moeite kostte omdat ik dit in Laubbach gewoon was, en ging ik even Lore wekken. Ik had schier geen oog gesloten, maar Lore sliep zó vast dat zy moeite had om wakker te worden en te realiseren dat ik haar riep. Ik kwam toen ik gekleed was, nog eens tikken en wachtte toen tot 6 uur, tot zy by my kwam en my weer gelukkig maakte. Elout kwam ons te kwart voor 8 storen, (waar stak hy zyn neus niet al in ?) en daarop gingen wy terstond uit en wandelden wy in de Neue Anlagen tot 8¼ toen het ontbyt ons riep. Te 9 uur kwam het rytuig voor en bracht het allen naar de stoomboot. Elout wilde niet dat ik meeging omdat er geen plaats in het rytuig was, maar het speet my later niet te voet te zyn gegaan, daar de
1704 boot veel later vertrok. Elout wilde geen 25 gr. voor de droschke betalen, ofschoon volgens het tarief 7 gr.per persoon moest betaald worden. Ik schreef in myn journaal:"Wat zou ik het vervelend vinden om met hem te reizen," en hierby tekende Lore aan:"Ja lievert en je zou het nog veel vervelender vinden dan je nu denkt." Maak nu je berekening als zelfs Lore er zó over dacht!

En zo was het dan weer voorby en, gelijk al wat hier beneden heerlijk is, als een droomgezicht vervlogen en stond ik opnieuw alleen en verlaten.

Ik liep toen de stad in om blauwe inkt te kopen, daar die van Coblenz niet afgaf en de inkt van de Inspector meer bruin was dan zwart, maar so etwas als blauwe inkt kende men in Düsseld. niet. Vervolgens keerde ik naar het hôtel terug, pakte myn zakje en liep naar het station. Plotseling begon my alles voor de ogen te draaien en brak het koude zweet my overal uit. Ik waggelde als een dronken man en dacht om te vallen, en ter nauwernood was ik
1705 in staat myn billet te betalen. In de wachtkamer viel ik op een stoek neer en kwam ik weer zoverre by dat ik de kamer kon verlaten en de buitenlucht inademen. Dit deed my goed, de krampen verdwenen, ik at een broodje en gevoelde my beter. Ik schreef het toe aan de hitte en aan het Seltzerwater dat ik in de Schlossgarten had gedronken, maar Lore merkte later terecht op dat de twee slapeloze nachten, de overspanning en de hitte my hadden afgemat. In de trein gevoelde ik my niet ziek meer, maar zó moe en uitgeput dat ik de ogen gesloten hield. Ik vroeg de conducteur of ik de boot nog zou halen. "Ja aber dann müssen Sie sich doch eilen!" Te 1 uur kwamen wy eerst aan en te 1 uur vertrok de boot. Ik nam plaats in een omnibus, die zó lang wachtte op de bagage van een jonggehuwd paar, dat my later op de boot jaloers maakte, dat wy niet voor 1½ de steiger te Deutz bereikten, en zie! toch was de boot er nog niet. Gisteren kwam ik te laat voor de trein en heden te vroeg voor de boot; heden was ik onverschillig en gisteren zou ik alles gegeven hebben om bytyds te komen. Aan boord vond ik de table d'hôte gedekt en at ik mede.

1706 Na 5 uren aan boord geweest te zyn en my schromelijk verveeld te hebben, landde ik te 9 uur te Coblenz, waar de verheugde gezichten van Beels en v.d.Velden my opwachtten. Indien ik nu weer als voor 4 weken alleen te Laubbach had moeten komen, zou ik van verdriet zyn gestorven.
Ik vond een briefje van Carl Landau om te zeggen dat Beels Zondag ook moest komen eten , en een lange brief van Mama, die my o.a. schreef dat zy by Mevrouw Hooft met de Minister v.d.Brugghen had gegeten, die haar gezegd had dat ik maar eens om een post by hem moest komen solliciteren, en voorts dat de Off.v.Justitie Mr van Trojen in de plaats van v.d.Brugghen tot President benoemd was en de subst.Off Mr van Tricht tot Officier, zodat de post van subst.off was open gevallen. Ik schreef terstond aan Papa, dat ik gaarne zou benoemd worden, en vroeg hem my by de Minister aan te bevelen en om aan de vicepresident Mr van Lynden, die tevens Lid der Tweede Kamer was, te zeggen dat ik thans verhinderd was my aan de officier en aan de leden der Rechtbank voor te stellen.

1707 Dezelfde dag schreef ik aan Lore en bracht ik haar de vraag van Beels over of zy hem aanried Agnes nog eens op zyn terugreis te Gräfrath te bezoeken. Ik durfde het hem niet aanraden, daar ik in Lore's journaal gelezen had dat zyn vorige visite haar niet aangenaam geweest was, omdat zy aan Lore geschreven had dat zy zich in Gräfrath safe geacht had.

's Ochtends had ik aan Dr Petri gevraagd of ik nu niet 's middags te 6 uur een tweede zitbad zou mogen nemen. Ik had vernomen dat hy dat nooit uit eigen beweging voorschreef, omdat er dan meer Wärter nodig zouden zyn, en de Directie dan minder percenten kreeg. Hy stond het my toe. V.d.Velden werd van dag tot dag meer ontevreden en wilde klagen of oproer maken, maar 120 mensen daartoe te bewegen was onbegonnen werk. In Boppard was dit gelukt.

's Middags van de wandeling terugkomende vond ik het kaartje van Bram Willet, en een briefje om morgen by hem in de Trois Suisses te komen eten. Tevens vond ik een brief van Papa met het bericht dat het rekest voor Nymegen reeds in zee was, maar dat de post van Kantonrechter te Apeldoorn ook vacant was, weshalve hy my een zegeltje toezond ter tekening, indien ik die post begeerde. Ik wist niet of dit verstandig was en antwoordde dus dat Papa het verzoekschrift voor Apeldoorn alleen dan moest opzenden, indien hy het niet ongepast vond om naar twee betrekkingen tegelijk te dingen.

1708 Zondag liep ik te 6½ naar Coblenz om Bram te zien, wien het niet kwalijk was te nemen dat hy nog in bed lag. Hy wilde niet dat ik om zynentwil het diner by de Heer Landau afzeide. Te 9 uur was ik te Laubbach terug, doodmoe van de hitte, en daarom bestelden wy een rytuig om Beels en my te 12½ by de Landau's te brengen. Beels las my „La vraie foi" de Vinet voor en ik hem Lore's meest geliefde capittels uit de Bybel.

Het diner by de Landau's was niet overdadig en te 3½ reden wy naar Ems, ik op de bok naast Carl, die mende, Beels met de 2 neven en de Heer en Mevr. binnen in. Wy werden op ijs onthaald en ontmoetten Prinses Louise van Zweden.

De volgende dag was v.d.Velden woedend omdat de Wärter hem 2½ uur in de wollen deken heeft laten liggen en wil nu te Coblenz by de Directie gaan klagen, en in elk geval Woensdag vertrekken, daar hy toch geen baat by de kuur vindt.

1709 Lore beschrijft haar reis naarhuis aldus:" .....Le bateau n'était pas en-
" core arrivé et même nous dûmes attendre assez longtemps avant qu'il fit son
" apparition, de sorte que nous n'aurions pas eu besoin de nous dépêcher telle-
" ment; je crois que nous ne partîmes pas avant 10½; il faisait une chaleur ac-
" cablante, ce que du reste tu auras aussi éprouvé, et je me mis à lire; un peu
" après je fermais mon livre pour avoir l'oeil sur les enfants, Louise étant des-
" cendue pour se reposer. A 1 h. nous eûmes un très mauvais diner, mais un bon
" dessert, car on nous servit des glaces. Après le diner nous descendîmes tous,
" car le soleil donnait en plein sur le bateau; je dormis un peu om myn nacht
1710 " in te halen, et à 4 h. nous arrivâmes à Emmerik. Après avoir attendu une heu-
" re à Emmerik nous partîmes pour Zevenaar, où les douaniers ne se soucièrent
" pas de se fatiguer à visiter notre bagage par la chaleur. Arrivée à Vreeland
" à 9 h. et à S.en B. à 10 heures, ou nous fûmes reçus à bras ouverts. C'était
" agréable de voir tous ces visages heureux et d'assister à la joie des enfants
" en revoyant leurs parents. "

" Mais imagne-toi comme je fus touchée en entrant dans ma chambre; elle
" était toute illuminée et ornée !Un grand drapeau y flottait, mon armoire, ma
" table à écrire, toutes mes gravures, mes statuettes, ma commode, ma toilette,
" tout cela était orné de sapin, de lierre et de dahlias; une grande quantité
" de bougies brûlait entre les fleurs, cinq beaux bouquets couvraient la table
" et mon armoire, et outre cela il y avait un antimacassar sur ma chaise, un
" cadeau de Miss Browne, et travaillé par elle-même. Now was not all that excee-
" dingly kind?"

" Ik heb zo genoten van de perziken, abrikozen, aardbeien, bessen enz.
" C'est gourmand n'est ce pas ? mais c'est que après en avoir été si longtemps
" privée j'étais bien heureuse de revoir des fruits, puis il faisait trop chaud
1711 " pour sortir, mais ce soir nous avons fait un tour en voiture ouverte, and
" that was very nice."

Ik schreef terstond aan Lore dat ik zeker meende te weten dat na een staal-
kuur vruchten verboden waren, en het verwonderde my dat Tante noch Louise dit
wist. Lore vervolgt:

" A présent il faut que je te raconte encore quelque chose qui m'ennuie
" beaucoup. Je dois aller Vendredi prochain à 2 heures à undéjeuner chez Mr.
" van der Oudermeulen en l'honneur de Mr. A Blaauw et de Francisca Berg. On a
" accepté pour moi,as I happen to have a dress (la robe blanche que j'ai mise
" au bal des Six) et il faut donc que j'aille à un diner de fiançailles de gens
" qui ne m'intéressent nullement, et cela sans toi, which I dislike very much.
" Plains moi un peu cher, ce sera si long, si ennuyeux et je pense si mondain.
" J'aimerais y aller en robe haute, cela serait plus homely et je pourrai met-
" tre ma robe rose de Paris, mais je crains que l'étiquette ne le permette pas.

1712 Het spreekt van zelf dat die party op Spanderswoud my displeizier deed en
ik het onbegrijpelijk vond dat Tante van Loon voor Lore had aangenomen, daar
deze zoal niet publiek, dan toch in werkelijkheid met my geëngageerd was en
dus liefst niet zonder my naar feesten ging.

Op een avond kwamen 2 muzikanten de eetzaal binnen terwyl wy aan tafel za-
ten. De Heer Brödermann verzocht de dokter hen weg te zenden daar zyn vrouw
geen muziek kon verdragen, maar de dokter antwoordde hem dat hy hen dan maar
zelf moest wegzenden. Dit deed Brödermann en daarop vroeg de juffrouw die op de
1713 gitaar speelde, waar zy dan mocht spelen. Ik antwoordde:" Là où l'on ne peut
pas vpus entendre." Daarop vertrokken zy, maar de muziek had Mevrouw Brödermann
zenuwen zó aangepakt, dat zy een violente toeval kreeg en men haar op verre af-
stand hoorde gillen en blaffen. Vanaf dat ogenblik kwam zy niet meer beneden
eten en daar de koudwaterkuur haar zenuwgestel al meer en meer schokte, vermin-
derde zy by de dag en stierf zy aan de gevolgen. Ik deel dit mede om aan te to-
nen hoe schandelijk Petri handelde door nooit een patient weg te zenden.

Ik maakte met Beels een boottocht naar Andernach. Onderweg tobde Beels over 2
het al of niet gaan naar Gräfrath. Hy had Agnes namelijk op zyn heenreis be-
loofd haar niet te zullen poursuiveren, maar ik vond dit bespottelijk,daarhy
haar tot nu toe in het geheel niet gepoursuiveerd had en slechts hoogst zelden
had ontmoet, terwijl hy haar de loin en loin had ten huwelijk gevraagd en dan
telkens was afgewezen. Ik vond dus dat het tyd werd dat hy wat meer assidu werd
en nu Lore my had geschreven dat haar moeder het niet indelicaat zou vinden in-
dien hy Agnes opnieuw bezocht, ried ik hem aan nog maar eens een poging te wa-
1714 gen, maar ik begon er niet over. Ik heb altyd komiek gevonden dat Tante van L.
die de naam had van alle lovers te weren, het huwelijk van Agnes met Beels even
sterk heeft aangemoedigd als dat van Lore met Cees Hartsen. Met Beels had zy,
geloof ik, medelijden, omdat hy zo flauw en benauwd was en omdat zy vreesde dat
Agnes verzuren zou daar zy naar de 28 liep.

Te Andernach vonden wy een open calèche met twee paarden, die wy vooraf hadden besteld en de ganse dag voor 3½ thaler konden gebruiken. Wy reden naar de Laacher See, die zich opeens aan ons vertoonde. Dit meer is door de instorting van een vulkaan gevormd en ligt dus zeer hoog boven de oppervlakte der zee. Het is meer dan 200 voet diep en door begroeide rotsen aan alle zyden ingesloten, terwyl het water helder blauw is. Op 5 minuten afstand staat de Laacher Abdij, die in 1093 door Hendrik IV gebouwd is, wiens graf wy zagen. Wy klommen in de toren langs ladders, zodat Beels bang was om duizelig te worden. Wy hadden laten uitspannen, bestelden snoek, maar kregen baars en aardappelen. Daarna staken wy in een schuitje in een half uur het meer over, en liepen toen naar de stikkuil, die wy na lang zoeken vonden. Die kuil is slechts een paar voet diep
1715 en wy bespeurden geen stiklucht, maar het heet dat een vogel er niet straffeloos over heen kan vliegen. Er lag dan ook een dode lijster in.

Niet zonder moeite vonden wy ons rytuig terug, dat naar de andere kant van het bos gereden was, en rustten toen heerlijk uit, want ofschoon het niet al te heet was, scheen de zon toch en waren wy moe.

1719 Uit een brief van Lore aan Agnes: "....La partie de demain m'ennuie trop,
" Imagine-toi que l'invitation est venue pour une de nous pendant mon absence
" et qu'on a accepté pour moi. Nous devons y être depuis 2 heures jusqu'à 11 h.
" du soir ! miet meer of minder dan negen uren, eerst wandelen, daarna eten, dan
" weer wandelen, de oranjerie geïllumineerd zien en eindelijk in de oranjerie
" dansen ! It is really too bad! Maman voulait à toute force me mettre une robe
1720 " basse avec des fuchsias dans mes cheveux, mais j'ai appris que toutes les au-
" tres jeunes filles mettent des robes hautes,la fiancée y compris, et si cela
" est le cas, je mettrai ma robe rose de Paris. "

1722 Lore schreef my: ".....Zaterdag ochtend 10 uur. Ziezo Mausje, ik ben er
" door en de party is achter de rug.Nu moet je horen hoe die geweest is. Kwart
" over twee ben ik er met Mevrouw Dedel heen gereden. Ik had dus myn rose ja-
" pon aan met kanten kraag en mouwen met strikken, je medaillon aan myn brace-
" let en een allerliefst kapsel van natuurlijke bloemen in myn haar van witte
" rozen, rozeknopjes en afhangende fuchsias, die Leentje zó netjes geschikt had
" dat iedereen het admireerde en niet wilde geloven dat de kapper my niet ge-
" kapt had. En arrivant à Spanderswoud je trouvai la chambre remplie de mes-
" sieurs, parmi lesquels je ne distinguai que deux ou trois visages de con-
" naissance, et de dames Dedel,Cruys,Blaauw,de Wildt,Janssens,Taddel, Blom van
" Assendelft,Henriette Bicker en Berg. Nous restâmes causer dans un atmosphère
" brûlant jusqu'à 3½. Il faisait trop chaud pour se promener; et puis nous fu-
" mes conduits dans la salle à manger, moi par Piet Six, à une énorme table,
1723 " où nous étions serrés comme des harengs. J'étais assise à côté de Mr Piet
" Berg, et à ma gauche, où tu aurais dû être, était Mr van Notten. Le diner
" était énorme, mais je n'avais pas du tout faim et ne mangeais donc tout com-
" me rien, mais mes deux voisins causaient tellement que j'en devins toute fa-
" tiguée. A la fin Mr Berg se trouva tout à fait du côté de Marie Taddel, qu'il
" avait à sa droite, et pendant tout le reste de la soirée il lui fit une cour
" si assidue, que Jean Corver vint me demander:"Zyn die twee geëngageerd en zo
" ja, sedert wanneer?". Ensuite il me demenda si je ne trouvais pas que Piet
" Six était très druk avec l'autre Taddel (Lize), et c'est ce que j'avais aussi
" déjà remarqué. Il n'y avait que peu de toasts heureusement; on dit 2 ou 3
" mots sans se lever et la moitié des convives ne les entendait pas même, une
" affreuse musique les interrompant ordinairement.

" Je bus tout bas à ta santé,dearest,et me sentis si seule que je n'y te-
" nais plus, le diner me paraissant interminable, et je crus fermement que
" nous étions restés jusqu'à 7 h.à table, mais ensuite j'appris qu'il n'en
" était que 6, ce qui dérangea tout mon calcul. Après le diner on se promena
" un peu Hin und wieder, et tout de suite Madame Alewijn me prit le bras et
1724 " murmura à mon oreille tant de gentillesses et d'amabilités que j'en devins
" toute confuse et ne savais que lui répondre. Je ne pus réprimer un sourire
" quand elle me dit d'abord qu'elle me trouvait si charmante, si charmante
" qu'elle ne savait comment l'exprimer, puis elle t'aimait tant et qu'elle te
" connaissait si bien, dat zy zo alles wist wat in je is,(j'en doute!),en
" eindelijk dat zy by David was geweest, zyn huis had gezien en hoopte ook
" eenmaal ons huis te zien, et elle finit par me demander la permission de
" faire alors comme elle avait fait à David, savoir de m'apporter un petit
" cadeau pour le ménage. Tu aurais tant ri si tu l'avais entendue!

"Ce fut avec Jean Corver que je fis une longue promenade, sans parler de
" Hugo de Wildt, qui semblait m'avoir prise sous sa haute protection."

(Hugo de Wildt was een klein mannetje met blond haar dat als stekels opstond, en een pieperig stemmetje. Hy was student in Utrecht, maar dronk meer dan dat hy studeerde en hy stierf door in dronkenschap uit een rytuig te vallen. Hy was de enige zoon van Frans de Wildt en Bella Dedel en dus de broer van de tegenwoordige Mevrouw Backer-de Wildt, die Spanderswoud van haar Tante v.d.Oudermeulen erfde en dit nu in 1902 nog bewoont.)

grootmoeder van Frans v.L.

" Nous nous acheminâmes à la fin vers la serre, qui était toute illuminée " ainsi que ses abords et toute ornée de sapins et de dahlias, c'était très jo- " li à voir et le temps était si beau et si chaud qu'on aurait pu se croire en " Italie. Un homme se mit au piano dans un coin de la serre et l'on commença " à danser. Parmi les messieurs dansants il n'y en avait que trois ou quatre
1725 " que je connaissais. J'avais fait un contrat avec Piet Six de ne pas danser et " je regrette de ne pas l'avoir fait avec les autres aussi et de n'être pas " restée dans le jardin, mais comme toute la foule entrait dans la serre, je " fis comme eux et fus invitée par Hugo de Wildt, avec qui je dansai deux ou " trois fois; je dansai aussi deux fois avec Jean Druyvesteyn (celui que je ne " puis pas souffrir) et une fois avec Piet Berg."

Jan Druyvesteyn,(bygenaamd Jan Polka) maakte het hof aan Mevrouw Hoeufft, de moeder van de tegenwoordige weduwe van John Sillem. Kwaad weet ik overigens niet van hem. Hy ging later in Parys wonen; hy was een fat en danste goed.

Piet Berg had de bynaam van Snoesje en was de jongste broer van Willem B. In plaats van met de mooie Marie Taddel te trouwen, nam hy een maitresse, die 's avonds, als zy wist dat hy niet kwam, andere heren ontving. Hy schilderde en by zyn dood enige jaren geleden, bleek het dat zyn neveu Henk Blaauw hem van lieverlede van zyn gehele fortuin beroofd had.

" Cher Ange tu ne sais pas comme cela m'ennuya et me fut désagréable; je " ne faisais que soupirer et languir après la voiture et à m'impatienter qu'elle " n'arrivait pas. On avait dit 11 h.à la porte, mais heureusement Mad.Dedel avait " commandé sa voiture à 10¼, de sorte que j'avais la perspective de partir un peu " plus tôt. A ls fin n'y tenant plus je courus vers elle pour lui demander s'il " n'était pas déjà bien passé notre temps, quand à mon grand effroi j'appris de " Mr Dedel qu'il n'était encore que 9½! Je tombai de mon haut et une espèce de " désespoir me prit ainsi que Mad.Dedel, qui ne se sentait pas très bien. Sur
1726 " quoi Mr Dedel envoya vite quelqu'un à son écurie pour faire avancer sa voitu- " re et avant 10 h. nous étions rentrées à ma grande joie. "

1728 " Mercredi nous dinâmes à Hilverbeek. Piet était agité au possible et don- " nait 36000 ordres à la fois, la plupart contradictoires; il ne se donnait pas " le temps de manger lui-même et tiraillait son tout petit groom de tous les " côtés. Jean Six mangeait altyd door et ne s'inquiétait de rien et Cateau ri- " ait un peu péniblement de temps en temps; elle s'était bien evertuée ayant " fait les plats doux elle-même, et après le diner elle fit très joliment les " honneurs. En partant Cateau me mit dans la main deux charmants mouchoirs de " poche brodés, l'un pour Marie et l'autre pour moi, qu'elle avait achetés à " Paris." (Die had ik met haar gekocht !)

1729 " Piet te fait dire qu'il ne peut pas venir chez toi, parce qu'il doit " prendre les bains de mer. Il a tous les jours l'intention de t'écrire, mais " n'en trouve jamais le temps."

" Il faut que je te parle encore des postes. Je trouve ton père bien aima- " ble de s'occuper avec tant de zèle de tes intérets. Elout pense que le poste " de subst.Off. te plairait bien et que c'est une place très favorable pour " l'avancement. Quant à Apeldoorn, daar zou ik niet tegen hebben. omdat ik ge- " hoord heb dat het daar zo alleraangenaamst wonen is en de post van kanton- rechter is ook pleizierig niet waar ?"

1732 Zaterdag 9 Aug. vroeg ik aan Dr Petri of hy vond dat ik er beter uitzag dan toen ik kwam. "Nein, Sie sehen gar nicht besser aus. Im Anfang sahen Sie " besser aus aber jetzt nicht mehr." Ik:" Wie kommt denn das?"- Hy:"Das weiss " ich nicht."

Ik vroeg hem daarop of ik reeds een Wellenbad mocht hebben, maar na myn pols gevoeld te hebben, antwoordde hy:"Nein, Sie sind noch viel zu aufgeregt. " Heute nicht und Morgen nicht, aber übermorgen werden wir mal sehen."
Zo was ik dus in 6 weken niets verder gekomen. Als ik door het voedsel had moeten genezen zag het er slecht uit, want het vlees was altyd taai of uitgekookt en soms moest ik my met de podding vergenoegen. Het souper bestond soms uit pannekoeken en daarvan at ik dan flink, want myn honger was nog steeds onverzadelijk.

1733 Myn plaats aan tafel was ook niet aangenaam meer, want tegenover my zaten de dames de Greiff uit Ruhrort, een moeder met twee dochters, die alle drie even onbeleefd waren, en naast my zat de Heer Hanül, zoon van de rijke eigenaar der sleepstoomboten, de lompste man van Laubbach.

Ik maakte kennis met Ds Wichelhaus uit Bonn, die my o.a. vertelde dat Dr. van Bylandts vader een boeremeid getrouwd had en geen geld nagelaten had. Het kind uit dit huwelijk schreef met Kerstnacht een brief aan het adres van het Kind Jezus, waarin hy om nieuwe kleren vroeg. Die brief wierp hy in de bus, in het vaste geloof dat hy de kleren ontvangen zou. Daarna vertelde hy het aan zyn moeder, die niet willende weten dat zy zo arm was, de brief aan het postkantoor liet terugvragen. Maar de postdirecteur had de brief reeds geopend en, bewogen met het lot en de bede van het kind, de kleren reeds besteld. Dit kind dus vestigde zich in den Haag, waar hy een bloeiende praktyk kreeg. Hy was een innig gelovig, allerbeminnelijkst man en zyn vrouw de eenvoud zelve. Op haar visitekaartjes stond niet Gräfin von Bylandt, maar enkel Frau Linda Bylandt. Hy was Prins Frederiks lijfarts en hy stichtte de Duitse Kerk in den Haag. De drie kleinzoons René, Ernst en Werner, zoons van Frederik en diens eerste vrouw, wandelen niet in de voetstappen hunner grootouders.

(Deze Frederik van Bylandt trouwde dus later met Louise van Loon van Hoog Beek en Royen.)

1734 Dr Petri verbood my langer dan 10 minuten in het zitbad te blijven, daar dit gevaarlijk zou zyn. Later ried hy my ten strengste af ooit een zitbad in huis te nemen, daar myn leven er mee gemoeid was. Ook dit was lak en had alleen ten doel my te bewegen in de Anstalt terug te keren.

Eens stond ik weer te 6 uur op en ik bemerkte, buiten komende, dat het geregend had. Brödermann vroeg my of ik niet geschrokken was van het allerhevigste onweer met geweldige hagelslag, dat iedereen had doen opstaan, maar ik had er door heen geslapen. 's Middags amuseerde ik my met von Orlando te horen klagen over de bediening, het eten, de dokter, het water, de kuur, in 't kort over de ganse Inrichting. In zyn Oostenrijks dialect zeide hy:" Jeden Tag (spreek uit Tak)" verderbe ich mir den Mag (Mak)" . Hy was 9 maanden by de grote Prisnitz geweest en beweerde dat Petri òf heel knap òf een charlatan was. Later werd Petri krankzinnig.

1735 Woensdag 13 Aug. liepen Beels en ik te 5 uur door een dikke nevel naar Coblenz, waar wy aan boord van de stoomboot stapten. De oudste neef Landau stond er reeds met een Deense vriend. Evenals voor 14 dagen moest de boot te Engers 1½ uur wachten, zodat wy eerst te 8½ te Andernach kwamen, alwaar ik terstond op een groot soepbord Dickmilch onthaald werd, dat veel beter smaakte dan te Laubbach. Te 9½ stapten wy in een rytuig, de neef, de Deen, Beels en ik binnen in, Carl en de koetsier op de bok. Het trof my dat de koetsier niet met Sie of Du, maar in de 3e persoon werd aangesproken. "Hat er das Fuhrwerk geschmiert?" als ware hy een slaaf of lijfeigene. Het was brandend heet en de zon stak he-

1736 vig op onze strohoeden. Wy kwamen na 7 kwartier gereden te hebben aan de Steingruben te Niedermendig, stegen uit, trokken onze winterjassen aan en daalden, begeleid door de Aufseher, Carl en de neef, die ieder een aangestoken lantaarn in de hand hielden, een trap van 162 treden af. Hoe meer wy daalden des te koeler werd het en beneden was het volkomen winter en ijskoud. Wy doorliepen drie groeven, ongeveer zo groot als tweemaal het voorplein van S.en B., en in elke grot stak Carl bengaals vuur aan. De steen, die hier wordt uitgehouwen, dient voor molenstenen en wordt schier uitsluitend naar Holland vervoerd. In één grot zagen wy een rotsblok splijten door ijzeren wiggen, die er met een hamer worden ingeslagen; in een andere werd niet gewerkt en zagen wy niets dan ijs en sneeuw, grote ijspilaren van het plafond tot de bodem, waarvan sommige doorschijnend waren, en ijspegels, die aan het gewelf hingen; de bodem was met een ijskorst bedekt, die zó dik was dat een rotsblok, hetwelk van boven neer-

1737 viel, het niet had kunnen breken. De derde grot diende tot bierkelder, en myn tochtgenoten dronken er ijskoud bier. De steen is van basalt en lava, want vroeger is de ganse streek vol vulkanische bergen geweest. De plafonds der groeven fonkelden als kristal en de party was hoogst interessant. Ik begreep niet hoe de mensen die er werkten, gezond bleven, en de overgang van grote hitte in felle koude, welke zy dagelijks ondergingen, verdragen konden. Na verloop van een uur klommen wy de trap weer op en allerwonderlijkst was het gevoel van de hete lucht, die ons by het stijgen als uit een oven tegenwoei. Gelukkig hadden Beels en ik er geen last van. Tegen 2 uur waren wy in Andernach terug, waar wy ons wieschen en aan tafel gingen. Delicieus diner, dat echter tot 4 uur duurde, daar de oude heer Landau, Carl en zyn neef herhaaldelijk door de komst van een remorqueur werden weggeroepen.

Ik had met Beels afgesproken dat wy per boot van 4½ zouden vertrekken, maar de Heer Landau, die Beels by vergissing Herr Laubbach noemde, wilde dit niet gedogen, en hoezeer ik zeide dat ik nog een zitbad moest nemen en dat Beels nog moest pakken, daar hy de volgende dag zou vertrekken, het baatte niet, de Landau's beweerden dat de boot al voorby was. Ik geloofde dit en werd daardoor aufgeregt. Na het diner werd op het balkon koffie gepresenteerd en te 4½ zag
1738 Beels in de verte een stoomboot naderen. Landau sprak dit tegen, maar ik zeide dat ik er my in elk geval van wilde vergewissen en nam dus afscheid van de oude Heer, Carl liep my achterna en zei my dat hy my alleen voor de grap gezegd had dat de boot al voorby was om my niet te agiteren. Ik antwoordde dat dit my juist veel meer geagiteerd had dan wanneer hy my de waarheid had gezegd! Beels volgde ons met de neef en de Deen, en wy kwamen bytyds aan het Station van waar ons een schuitje naar de boot bracht, waar het heel warm was. Te 7 uur landden wy te Coblenz vanwaar wy naar Laubbach wandelden. Ik sliep heerlijk en droomde dat ik Lore omhelsde, wat niet weinig nice was.

Dr Petri kwam reeds te 6 uur by my en op myn vraag wat hy nu van een Wellenbad dacht, voelde hy opnieuw myn pols en vroeg hy my of ik in de regel aufgeregt was. Ik antwoordde dat dit myn tweede natuur geworden was. Hy zeide ten
1739 slotte dat ik het maar eens beproeven moest en zo nam ik dan te 11½ myn eerste Wellenbad. Ik zal niet licht de sensatie, daardoor veroorzaakt, vergeten. Na in de Badstube te zyn afgedaald, waar onderscheidene patienten zich bevonden, de een om een douche, de ander om een Regenguss te krijgen, kleedde ik my uit en stapte ik in een groot bassin, dat met niet meer dan 2 voet water gevuld was. Aan het eind was een 2 voet breede koperen spuit, en toen ik die bereikt had, draaide Bols de kraan of hefboom om en spoot er plotseling een brede ijskoude straal met zulk een geweld tegen my aan, dat ik omver geworpen zou zyn indien ik my niet aan een daartoe met opzet aangebrachte koperen bout had vastgehouden. Ik moest nu eens myn borst dan weer myn rug aan de straal blootstellen, maar niet langer dan ½ minuut. Het was precies een gevoel alsof ik zweepslagen kreeg maar de kracht, waarmede de straal water my geselde, maakte dat ik de koude op dat ogenblik niet gevoelde. Eerst toen Bols de kraan weer had dicht gedraaid,
1740 en ik de badkuip moest verlaten, kon ik nauwelijks een stap doen, daar myn voeten ijsklompen geworden waren. Bols droogde my af, maar myn handen en voeten bleven steenkoud en met moeite kleedde ik my aan, daar ik als een juffershondje beefde.

Ik liep toen naar het huis van de Majoor die Beels had afgezet door 20 Gr. daags voor kamerhuur te vorderen, terwyl ik voor 4 thaler 's weeks met hem geaccordeerd had. Nadat Beels zyn koffer gepakt had, liep ik met hem tot Coblenz en dineerden wy, maar het vlees was weer zó taai, dat ik my met een stuke kalfskop en pudding moest vergenoegen. Tegen 2½ had ik het rytuig besteld, maar het kwam 10 minuten te laat met dit gevolg dat, toen wy te Coblenz kwamen, de boot juist wegvoer. Gelukkig lag de Nederl.boot er nog en daarmede voer Beels weg met het plan om tot Düsseldorf te varen en de volgende dag Agnes te Gräfrath te bezoeken. Hy liever dan ik, dacht ik, want ik twyfelde er aan of hy meer succes zou hebben dan de vorige keren.

Ik liep de stad in en kocht een papieren roos, die opengevouwen Ansichten van Coblenz en ook van Laubbach vertoonde, opdat Lore enig denkbeeld van de Anstalt zou krijgen. Op weg ontmoette ik de twee dikke dames uit Mühlheim, over wie ik vroeger aan tafel had gezeten, maar die ik in geen 14 dagen had gesproken. Zy vroegen met veel belangstelling naar myn Braut en vertelden my dat één van haar de volgende dag door haar broer zou worden afgehaald. Niet weinig verbaasd keek ik op, toen ik de twee dames de volgende dag met die broeder zag lo-
1741 pen, en in hem myn reisgenoot van Keulen naar Parys herkende, die ik toen om zyn bruine gelaatskleur voor een inwoner van Havannah gehouden had. Hy nam een der zusters mee en bracht er een nog lelijker voor in de plaats.

Uit een brief van Papa van 13 Aug. "Waarde Maurits! Ik vrees dat gy my
" reeds by uzelven van traagheid beschuldigt dat ik u niets laat horen aangaan-
" de myn bezoek by v.d.Brugghen. De reden is eenvoudig deze dat ik eerst gis-
" teren by hem geweest ben. Hy zeide my terstond: "Gy komt vragen om het subst.
" Off. te Nymegen voor uw zoon; er zyn 37 sollicitanten. Ik merk hoe langer
" hoe meer dat ik eerst de rapporten moet inzien, en zoveel de menselijke kort-
" zichtigheid toelaat, de aanspraken moet wegen en beoordelen. Hoe gaarne ik
1742 " iets zou doen vom de Heer en Mevrouw van Lennep genoegen te doen, hoop ik
" dat zy toch niet boos op my zullen zyn, indien ik een ander benoem." Ik heb
" hem gezegd dat hy niet zyn voormalige collega voor zich zag maar U; dat mis-
" schien anderen gewichtiger titels hadden, doch dat gy reeds 2½ jaar voor niets
had gewerkt; dat hy over U kon informeren by Financiën, by Godefroi, en dat Don-
" ker my zo goed als beloofd had U een subst,Off,plaats te geven. Enfin! ik ben
" even wijs teruggekomen. In het Bosch had ik Godefroi ontmoet, wien ik heb aan-
" bevolen v.d.Br. over U te spreken. Hy raadde U aan ook voor Apeldoorn te sol-

" liciteren, dat een mooi kanton moet zyn. Men kon, zei hy, heel goed om twee
" plaatsen vragen. Ik ga morgen naar Antwerpen om het taalcongres by te wonen,
" Zondag naar Gent en naar Brugge, en keer niet voor Woensdag te Amsterdam terug.
" Wat nu by Apeldoorn een bezwaar is, is dat de Rechtbank te Arnhem een voor-
" dracht moet doen, en gy daar niet bekend zyt. Ignoti nulla cupido, zullen de
" Heren zeggen. Ik heb een allervriendelijkste brief van W.v.Lynden gehad, wien
" ik over Nymegen had geschreven, en die zeer ter uwer gunste was gestemd, doch
" er niets aan kon doen, vermits de benoeming buiten de Rechtbank omgaat.

1743 " Hebt gy gelezen van het treurig ongeval met de spoortrein te Rotterdam?
" Hier waren alle voorzorgen genomen en is het désaster in weerwil daarvan ge-
" beurd. De Courant is tegenwoordig volkomen een nieuwspost; alle dagen ver-
" drinken er jongens of vallen menschen en kinderen uit zoldervensters en van
" stellaadjes. Laatst duikelde de buurman van Kee met zyn waschmand op straat
" vlak voor haar stoep. Gelukkig is zy niet erg geschrikt. Wy hebben l.l.Vrydag
" by de trouwplechtigheid van Hansje Hodshon geassisteerd. Het diner begon te
" 4 en te 6 uur waren wy weer thuis. Die Schimmelpennincken zoenen elkaar als
" grasmoffen. Hartsen en Saar hebben op haar verjaardag met Tiptip (Willem, oud
" 3 jaar) by ons gegeten. Hy wist nog zeer goed als de vaersjens uit het linnen
" boek. Mama gaat Vrydag naar 't Manpad, waar zy nogal tegen opziet. 't Is er
" ook alles behalve vrolijk: een gehaspel zonder eind. Het kind van Carry is
" door Swalue gedoopt, wat haar veel genoegen deed. Te Utrecht is een Protes-
" tantsche Associatie gekomen tusschen allerlei heterogene richtingen b.v. da
" Costa, Zaalberg (ultra modern pred.te 's Hage), Beets, Rutgers v.d.Loeff,
" Heldring enz enz. eigenlijk praktische vrijmetselarij. Nunc cura ut valeas
" et ama patrem tui amantissimum J.v.L.

1744 Onzeker wat te doen omtrent Apeldoorn schreef ik er over aan Lore, en deze correspondeerde er over met Elout, die even als Godefroi van oordeel was dat het niet onbehoorlijk was om voor twee plaatsen tegelijk te solliciteren, weshalve ik Pijnappel verzocht om ook voor Apeldoorn een verzoekschrift in te zenden.

Vrijdag beviel het Wellenbad my minder, daar de straal my veel meer pijn op de borst deed, doch Petri zeide dat ik het water ook tegen de borst moest laten spuiten, en ik was dom genoeg om hem te geloven. Arntzenius werd dagelyks erger. Dr van Bylandt ried hem Homburg of Kissingen aan, maar Petri overreedde hem te blijven ofschoon hy in 5 maanden eer slechter dan beter geworden was. Ik gaf hem de raad een ander dokter te spreken, maar ik had liever myzelf die raad moeten geven of proprio motu naar Kissingen moeten gaan.

Aan tafel zat ik naast een jongen die simpel was, en ook daardoor precies op Willem Borski geleek. Na het eten sprak ik zekere Heer Metzendorff, die hier al een paar maanden vertoefde en my vertelde dat hy een huis had in Batavia, en Christiaan kende, die vlak naast hem woonde. Ik trachtte iets meer uit hem te halen, maar de man was zo droog als gort. Frau Petri vertelde my dat een vriendin van haar by een tante in Amsterdan had gelogeerd en er dikwijls myn Braut had gezien, die zy sehr hübsch had gevonden. Te 8½ was er concert: een vrij pedant heertje speelde heel lief op de cither. Ik was verdrietig en onge-
1745 rust omdat er 5 dagen verstreken waren sinds ik een brief van Lore had gehad.

Gelukkig kreeg ik de volgende dag een brief van Lore, waarin zy zich over
1746 haar lang stilzwijgen verontschuldigde doordat de Mc Larens op S.en B. logeren Mrs Mc Laren was een vriendin van Tane, en waarom Lore zich met haar moest bezig houden begreep ik niet. Lore zweeg daarover maar zy hadden een kind by zich, Leslie, en ik vermoedde dat hy aan Lore's zorgen werd toevertrouwd. Toen wy in veel later jaren op S.en B. logeerden was die Leslie er ook en bleek hy my een ondeugende geniepige rakker te zyn, die er pleizier in had onze kleine Frank te plagen en met een mes na te zitten. Lore schreef dat zy het druk had maar dat zy twee dagen later met haar moeder en Tane alleen zou overblijven en dan niet meer veel byzonders zou te vertellen hebben.

1748 Zy schreef nu o.a.:".....Het heeft my geamuseerd dat je boos waart op
" Saar omdat zy my niet was komen opzoeken, maar kindlief, ken je Saar dan niet?
" en weet je niet dat zy er nooit om zou denken een enkele avance te doen ?
" Toen ik haar verleden te Hilverbeek zag, zeide zy my:" Ik ben blij dat ik je
"" eens zie, want ik zei nog aan myn man: Ik hoop dat Caroline van Loon eens
"" by my zal komen. Zeg eens, had je daar geen intentie toe?"- "Neen Saar." -
"" Hé lieve kind, dat is toch waarlijk niet vriendelijk van je."- Tu vois
" bien qu'elle n'avait aucune intention de venir me voir, maar daar ben ik aan
" gewend, car en été comme en hiver elle ne pensera jamais à faire la moindre
" avance. Je ne dis pas cela pour me plaindre d'elle chéri, mais seulement en
" réponse à te remarque qui prouve que tu ne connais pas beaucoup ta soeur."

1750 Ik vreesde dat ik my na het vertrek van v.d.Velden en van Beels bitter alleen en verlaten zou gevoelen, maar dit is niet het geval geweest. Integendeel eerst toen ben ik veel opgeruimder geworden en heb ik my minder verveeld. Wel bleef ik de kuur en de kost ongenietbaar vinden, maar de dagen schenen my minder lang toe. Dit was hieraan toe te schrijven dat ik nu het gezelschap opzocht van de Duitse heren en deze alle zeer vriendelijk met my waren.

1754 Lore schreef my o.a.:"..... Het ongeluk met de Holl spoortrein is heel " droevig. Twee treinen zyn by Schiedam tegen elkaar gelopen, zodat twee wagons verbrijzeld, drie mensen gedood en enigen gewond zyn. Willem en était tout bou- " leversé et la grande consolation est que personne n'a été à blâmer et que l'ac- " cident est arrivé malgré les soins qu'on avait pris pour l'éviter.

" Ik vind het zo rustig dat regiment kinderen Elout niet meer om ons heen " te hebben. Het is zo lui van my dat te vinden dat ik het niemand zou durven " bekennen als aan jou."

1756 Ik beantwoordde deze brief en schreef o.a. dat ik hier byna altyd uitmuntend sliep, terwijl ik in Amsterdam altyd wakker werd en soms een paar uur wakker bleef liggen, dat ik wel nog altyd dezelfde onverzadelijke honger had, maar die beter wist te bedwingen, en dat ik opgeruimd en kalmer was dan vroeger en meer geduld had. " Vroeger," zo vervolgde ik," had ik dikwijls een gevoel van " loomheid en gedruktheid en was ik wat Cees Hartsen hoekig noemt, terstond uit " myn humeur en kwaad, maar thans is dit beter, en dit heb ik vooral bespeurd " toen Beels hier was, die my anders door zyn gedweeheid en meisjesachtige ma- " nieren uit myn vel deed springen. Ik heb my maar eens boos op hem gemaakt toen " hy het gouden potlood, dat ik van jou gekregen heb en hem wees, op de grond " liet vallen. Nu is het wel mogelijk dat dit alles uitsluitend het gevolg is " van de absentie van werkzaamheden en van het rustig gevoel van niet om lasti- " ge processen te behoeven te denken, maar dat neemt niet weg, dat al hadde ik " niets meer by de kuur gewonnen, ik al dankbaar genoeg moest zyn. Ik vertelde " het aan de dokter en deze zeide dat die kentekenen bewijzen dat ik veel beter " ben en langzamerhand genees. Hoe het ook zy, ik zal zien het hier nog maar een " beetje uit te houden, want het zou jammer zyn als ik van hier ging zonder eni- 1757 " ge beterschap. Verbeeld je dat ik gisteravond met zulk een dankbaar hart naar " bed ging, want ik had my geen ogenblik alleen gevoeld en 's middags was ik de " ganse tyd in gezelschap geweest met de families Scherbius en Schoch. Eens had " ik na het eten vruchten van hen gekregen, en naderhand speelde ik met de he- " ren billard. Dat is een goede beweging ter versterking der spieren myner han- " den en ik heb er weer pleizier in gekregen. Na het eten vragen de Heer en Mevr. " Scherbius my altyd by hen te komen zitten."

Aan Hendrik van Loon schreef ik diezelfde dag 12 bladzyden; ik had hem sinds lang willen schrijven, maar te Parys had ik de tyd niet gehad en gedurende de 7 weken, welke ik nu te Laubbach had doorgebracht evenmin. "Een fatsoenlijk " man behoorde zich eigenlijk te schamen over de levenswyze, welke hy hier " voert, zo geheel zonder werkzaamheid, zonder aan iets te denken dan of het " al tyd is om zyn bad te nemen, of om zich voor het diner te kleden of om een " wandeling te maken of naar bed te gaan. Geen andere conversatie als over de " kuur, de dokter, de Inspector, de slechte bediening. het taaie vlees, de " scherpe smaak der zure melk, afgewisseld door de allerbelangrijkste vragen, 1758 " welke zowel dames als heren tot elkander richten als:"Wie ist Ihnen das Sitz- " bad bekommen?" of "Schwitzen Sie morgens auch ? Werden Sie in die wollene " Decke eingewickelt? Welchen Reiber haben Sie?" enz,enz. om niet van Unterleibs- " schmerzen of Beschwerden, van Verdauungswerkzeuge, Magenverderbung, Hautkrank- " heiten, nervöse Zückungen enz te spreken, waarover de conversatie ook veelvul- " dig loopt. Gy begrijpt dus hoe geanimeerd zy is. De luiheid, waaraan een iege- " lijk hier laboreert, is een gevolg van het vele in de lucht zyn, het vele ba- " den, het vroeg opstaan en vooral van het far niente, dat op de lange duur niet " meer dolce maar vervelend is."

1759 " Ik had nooit gedacht zoveel vriendelijkheid van de Heer Landau te zullen " ontvangen. In het eerst hield ik hem voor een mythe, daar zelfs de President " der Handelskammer Kehrmann my verzekerde dat hy dood was en zyn kantoor niet " meer bestond. Later heb ik hem toch gedeterreerd en toen bevonden dat hy ei- " genlijk te Andernach woont, waar zyn steengroeven zyn, maar tevens een huis " in Coblenz heeft, waar hy in de zomer gewoonlijk alleen Zondag komt. Al dade- " lijk ben ik als een oud vriend ontvangen en voor elke Zondag ten eten ver- " zocht. Aanvankelijk maakte de gastvrijheid der Landau's my verlegen en vrees- " de ik dat zy een Nabob voor zich meenden te zien, maar later heb ik bemerkt 1760 " dat die gastvrijheid geheel belangeloos is, maar indien hy meer credietbrie- " ven krijgt en met alle houders even beleefd is, mag hy wel open tafel houden."

1761 Ik kreeg een brief van Mama, die op het Manpad logeerde en my schreef dat Kees nog geen post had, Jan tot eind October te Siegburg bleef, Saar te Zandvoort was, en Loucky weer bevallen moest. Arntzenius verliet Laubbach na 100 maal van decisie veranderd te zyn. De kuur had hem meer kwaad dan goed gedaan. Hy dronk daarop Kissinger water te den Haag en herstelde volkomen. Heden kregen wy als Zulage koekjes van zure melk, alsof wy die nog niet genoeg slikten; zy waren volkomen smakeloos.

Van Lore kreeg ik een brief waarin zy my o.a. schrijft dat Elout het evenals Godefroi wenselijk vindt dat ik ook voor Apeldoorn solliciteer en het niet ongepast zou vinden als Papa er over aan Zyne Majesteit schreef. Voorts schreef Lore dat Willemine Singendonck reeds uit eigen beweging onze interessante historie aan haar zwager v.d.Brugghen geschreven had, die evenals wy lang had moe-
1762 ten wachten eer hy kon trouwen. Lore vervolgt:"Il me semble qu'à présent tout " a été fait pour faire réussir la chose. Seulement il faut que nous ne deve- " nions pas trop impatients of er op gesteld, car il se peut très bien que le " Seigneur ne veuille pas encore nous donner ce poste." Zy schrijft ook dat het kindje van Jan de Geer is overleden.

1765 Zoals ik al eerder geschreven heb, danste Lore op het bal van Piet Six met o.a.Gys van Hardenbroek. Gys en Godert van Hardenbroek waren de jongsten uit
1766 een gezin van 8 kinderen, 6 zoons en 2 doshters. Hun vader werd verliefd op een meisje uit de boerestand of op een wiedster, en zond haar naar een school in Brussel, waar zy onderwijs kreeg en manieren leerde, waarna hy haar trouwde. Hy was bekend om zyn kracht en toen ik in 1849 met de Sixen een dag op Hardenbroek doorbracht, wees Ernst my een grote ronde steen aan, die ik niet zou verschoven hebben, en die zyn vader opgenomen en een eind ver weggeworpen had. Eens met zyn boer van de markt te Utrecht terugkerende, waar zy 12 mud aardappelen of haver gekocht hadden, wist hy raad, toen niet ver van huis een der wielen van de boerewagen brak. Hy liet de twee paarden afspannen, bond die aan de wagen vast, en de zakken aan de lantierboom, en, terwyl de boer het voorste eind op de schouder nam, legde hy het andere op de zyne en zo droegen zy tezamen de vracht naar de boerdery. Zyn vrouw overleefde hem en at die dag met ons mee. Haar kinderen adoreerden haar. De oudste zoon is een tyd lang opperjagermeester des Konings geweest, de tweede, Duco, was niet geheel normaal maar trouwde toch met Juffr.van Haaften en kreeg een aantal kinderen, de derde Ernst studeerde, ofschoon ook hy geen arend was, trouwde met Sophie Huydecoper en kreeg ook een hoop kinderen, van wie René met Hannie Röell en Jetje met Warner van Lennep trouwden. De vierde, Karel, trouwde met de beeldige Louise Huydecoper,
1767 Lore's tydgenoot en vriendin, en in tweede huwelijk met een Baronesse van Stirum en is nog aan het Hof der Koningin verbonden; de vyfde, Gys, die ik my niet kan voorstellen dan met een zweep in de handen, daar hy alleen van paarden verstand had, trouwde met Arnoldine van Natewisch, by wie hy één zoon verwekte, die ook Gys heet, beau van Emilie was en nog op Hardenbroek woont. Hy trouwde met zyn cousine germaine, dochter van Ernst en Sophie.

Van de dochters trouwde Louise, die er lief uitzag en goed danste, met Louis Huydecoper, die by Henriette Insinger en Constance Voombergh blauwtjes gelopen had; en Suze, die lelijk was en volgens Agnes van Loon zeldzaam dom en goed, trouwde met de beeldschone Jan de Jonge van Zwijnsbergen, die lam werd. Zyn ouders waren de consentement mutuel gescheiden en beiden hertrouwd; zyn beide ouders bleef Jan zien, maar de vrouw van zyn vader noemde hy mevrouw, en de man zyner moeder Mynheer. Jan de Jong kwam geregeld op het Casino en was
1768 een der vlinders, die met David, van Vessem, Insinger en anderen om Henriette van Loon fladderden, ook al beweert zy zich dit niet te herinneren. Hy toonde aan Jande Geer een lade vol van minnebriefjes van jonge schonen en eindigde toch met zulk een lelijke meid.

Van Hardenbroek keer ik naar Laubbach terug. Zondag 24 Aug.at ik weer by de Landau's en ditmaal was er groot diner, ja zelfs een festijn ter ere van de jonge von Witchenstein uit Bielefeld, die 17 jaar was geworden en die met zyn ouders mede aanzat. Bovendien dineerde er de Heer Raphaël met zyn zuster en de Heer Gomperts uit Amsterdam, die met de oudste dochter Landau getrouwd was. De Heer Raphaël kocht in 1873 ons huis op de Prinsengracht b/d Amstel voor zyn maitres Jonas, by wie hy twee dochters had, die Protestant waren. Ter zyner verontschuldiging diene dat zyn vrouw krankzinnig was.

Ik zat naast de mooie dochter van Landau, Mathilde Machiels-Landau, die my zeide dat zy zich te Amsterdam niet gelukkig gevoelde omdat men haar niet accueilleerde. Ik vroeg haar waarom zy dan met een Amsterdammer getrouwd was, waarop zy antwoordde dat zy haar man om die reden dan ook herhaaldelijk had bedankt; verder vroeg zy my of ik haar met myn Braut zou willen bezoeken..

Ik zeide dat ik nog niet publiek geëngageerd was, maar haar zeer zeker later myn Braut zou voorstellen. Toen zy in Amsterdam terug was, heeft zy op een goede dag by Tante van Loon aangescheld en wel aan de bovendeur, wat geen gewoonte was. Toen de knecht had open gedaan vroeg zy of de Braut zu Hause war, waarop hy antwoordde:"Er is hier geen bruid in huis," en daarop gaf zy haar kaartje en vertrok. Later maakte ik met Lore haar eens een visite.

1769

Maandagavond ging ik om half negen naar de manoeuvres op de Karthauser kijken. De voorstelling was dat de soldaten om de vesting loopgraven maakten en daarin door twee uitvallen werden gestoord. Twee Bengaalse vuren verlichtten het gehele plateau. Gedurig werd uit de vesting met kanonnen geschoten; de eerste uitval geschiedde rechts en wy hoorden eerst de commandos, daarna het hevige gelederen-en pelotonvuur, voorts de kreten dat de uitval was teruggeslagen en het trompetgeschal om dit over de ganse linie bekend te maken. De tweede uitval was aan de linkerzyde en daar werd nog heviger gevuurd. Een soldaat kwam ons verbieden te spreken en te roken. "Der Feind möchte es hören oder sehen !"

Ik vroeg aan Dr Petri wanneer myn gele kleur veranderen zou en hy antwoordde:" Als je bloed vernieuwd is. Dit moet echter nog gebeuren, maar 't is toch al aan de gang."Dit was een mooie manier om my aan de gang te houden. Te 6 uur beklom ik weer de Karthaus, maar de soldaten lagen en bivouac en het schieten zou eerst te 9 uur beginnen, zodat ik naar de Anstalt terugkeerde en daar een hoogst interessante voordracht hoorde van zekere Kiesewetter, die 16 jaar lang gereisd en allerlei volken bezocht had, van wie men zelden hoort spreken. Hy vertoonde ons afbeeldingen van hun zeden en gewoonten en beschreef ons die der Kalmukken, Kirgiezen, Koerden, Vuuraanbidders, Armeniërs, bewoners van de Kaukasus en van Kolchis, Russen, Laplanders, Dalicarliërs en Perzen.

1770

Papa schreef my dat Kee de 23ste van een Jacobaatje bevallen was.
Lore schreef een lange brief aan Agnes, die nog steeds te Gräfrath was, zonder dat ik ooit begrepen heb wat haar deerde; Beels had haar bezocht en schreef my dat hy met haar gewandeld had doch niet alleen, maar in gezelschap van Anna als fâcheuse troisième, maar niet, waaruit ik terecht afleidde dat hy niet verder was gekomen.

1773

Lore schreef o.a. aan Agnes:"....Je ne me sens pas toujours également bien
" et ces derniers jours surtout les mêmes sensations, que j'avais avant d'aller
" à Driburg, et que je n'avais pas làbas, reviennent comme auparavant. Ce n'est
" rien de bien inquiétant, mais une espèce de malaise continuel, tantôt mis-
" selijkheid, tantôt duizeligheid, puis faiblesse et fatigue, ce qui n'est
" guère agréable, surtout après avoir été dans l'illusion que cela était passé.
" Il se peut que ce ne soit que l'effet de l'acier, et que sous peu je me sen-
" tirai plus forte. "

" Djé est de nouveau en possession de son mari. Elle a souffert mille
" morts d'inquiétude à son sujet pendant son voyage. Que ferait-elle si elle
" devait endure une séparation de quatre mois comme moi ? Zy zou er, geloof ik
" ziek van worden. "

" Elout s'occupe à intéresser les tribunaux de la Gueldre en notre faveur,
" et M. signe les requètes, tandis que son père va parler au Ministre. Ik hoop
" dat al dat een beetje helpen zal."

1774

Dezelfde dag schreef Tante van Loon aan Agnes een brief waarin deze zinsnede voorkomt:"Je crains fort que Maurice ne sera point nommé à aucun de ces
" postes. Caroline reste si pale et je voudrais que le bon effet des eaux de
" Driburg ne se fit pas attendre et le poste non plus, non pas que je redoute
" de la perdre, mais son bonheur avant tout !"
Het deed my goed deze woorden te lezen.

1776

Uit een brief van Papa: "....Wy hebben hier tegenwoordig drukkende hitte.
" Ik heb l.l.Woensdag avond met zeer veel genoegen een party bygewoond van de
" Roeivereeniging, of liever, ik heb van 8½ tot 12 uur gezeten aan de jachtha-
" ven, waar een heerlijk vuurwerk werd afgestoken. 't Was er ook maar fris en
" prettig. Zaterdag en Zondag ben ik op Leyduin geweest; Zaterdag hebben wy een
" alleraangenaamste vergadering gehad van Grootofficieren der oppergraden aan
" de Waterleiding, waar Tante Antje voor bloemen en aardbeien en Kees voor de-
" jeuner gezorgd had. Wy hebben tot 3 uur vergaderd en zyn toen naar het bas-
" sin gewandeld en over Leyduin en het Manpad naar de Geleerde Man, waar wy te
" 5 uur een goed diner gehad hebben. Kees en Aarnout hebben met ons aangezeten.
" Van Doorn (Minister van Financiën) en de overige heren waren en extase. "

" Nu Markas dood en gy weg zyt, zitten Noomen c.s.zonder advokaat. Hoe
" moet dat nu loslopen ? Markas laat een groote erfenis na en o.a. 50 paar
" schoenen, die nu alleen kunnen gebezigd worden tot overschoenen voor Lau-
" rens Coster of Rembrandt. "

Die enorme schoenen vermeld ik in myn zilveren bruiloft vers voor Hendrik van Loon:

" Maar hoe is 't mooglijk te vergeten
" Den ouden advokaat Markas,
" Zyn schoenen, met geen el te meten,
" Zyn antidiluviaansche jas !"

1777 Ik schreef aan David om hem met de geboorte van de kleine Jacoba te feliciteren.

Ds Bakker vertrok heden na hier 12 weken te zyn geweest zonder veel beterschap ondervonden te hebben. Dit had my de ogen moeten openen over de onzinnige koudwaterkuur, want ik had nog van geen der patienten vernomen dat hy beterschap bespeurde. Mevrouw Schoch- de Neufville leed nog precies aan dezelfde Schwäche am Fuss, waarmee zy gekomen was en haar man zowel als zekere Heer de
1778 Vos leden nog even sterk aan diarrhee. Die dag soupeerde Mevrouw Martini weer voor het eerst sinds 4 maanden mee, maar ze zat pas 10 minuten of ze moest weer opstaan en viel op haar kamer flauw. Enige tyd later stierf zy te Frankfort. De kuur had haar einde verhaast.

Vrydag 29 Augustus was een voor my hoogst gewichtige dag. Die middag kwam de Heer Stedman zich omtrent myn gezondheidstoestand informeren en zeide hy my dat hy sinds lang iets op zyn geweten had, maar steeds gewacht had het my te zeggen. Nu kon hy het echter niet langer verzwijgen en deelde hy my mede dat hy in de koudwaterkuur hoegenaamd geen vertrouwen had, daar zy byna nooit iemand genas, dat hy de gehele inrichting voor kwakzalverij hield, en allerminst fiducie had in een Anstalt, die door een Aktiengesellschaft gedreven werd, dat Dr Petri zelf aandeelhouder was en dus niet licht iemand wegzond, dat zeker zeer kundig arts in der tyd geweigerd had te Laubbach dokter te worden, omdat hy de hele boel voor charlatannerie hield en dit veel indruk had gemaakt, daar hy doodarm was. Stedman ried my Soden aan, daar hy gehoord had dat dit bad uitstekend was voor myn kwaal.

Een en ander maakte een diepe indruk op my, te meer daar myn kwaal in geen enkel opzicht beter was geworden, myn kleur even geel bleef en de zure melk myn
1779 bloed niet had ververst. Von Stedman ried my dus Soden aan, maar de heren Abel en Martini zeiden my dat dit een bad voor dames en voor longlijders is. Ik schreef aan Lore en vroeg haar raad.

Zondag ging ik by von Stedman eten en gaf hy my de raad om Dr Velten te Coblenz te raadplegen, daar deze als eerlijk en kundig bekend stond en zelfs door de Prins van Prüissen, de latere keizer, geraadpleegd was over de vraag of zyn dochter, later Groothertogin van Baden, al dan niet mocht trouwen.

1780 Lore schreef my dat zy zo blij is dat ik niet in Amsterdam ben, waar kermis is en de cholera dus wel volgen zal. " Je jouis de te savoir au milieu de
" ce bon air Allemand tellement plus léger et plus agréable que le notre.
1781 " Je suis bien aise que tu t'amuses chez les Landau et que l'on soit si aimable
" avec toi; tu as bien raison de dire que nous autres chrétiens nous pourrions
" bien les prendre pour modèle sous ce rapport, car j'ai toujours trouvé que
" l'hospitalité est beaucoup trop peu pratiquée chez nous. Nous invitons ceux
" qui nous plaisent, ordinairement pour notre plaisir et rarement pour le leur.
" Ik denk dikwijls hoe zouden wy ooit engelen kunnen herbergen, want als zy
" aan onze deur kwamen zouden wy ze zeker wegzenden."

" Ik heb onze toekomstige visite aan Mevr.Machielse aan Mama verteld.
" Die trok een zuur gezicht en Tane zeide:"Fi donc, que c'est désagréable
" maar ik vind het best. Indien wy by Roomsen moesten visites maken zou ik dit
" heel onaangenaam vinden, maar ik houd eigenlijk zoveel van de Joden, dat ik
1782 " het volstrekt niet onaangenaam vind enige Joodse kennissen te hebben. Je me
" sens toujours attirée vers les Juifs; c'est le peuple de la promesse et dès
" que j'en vois un, je me sens émue de pitié pour lui. Un jour ils seront réha-
" bilités et Jésus règnera sur eux et ils seront de nouveau les premiers; je
" puis quelquefois tellement me réjouir pour eux, et toi ?"

" Hendrik en Louise gaan naar Parys omdat zy haar tanden door Evans wil
" laten nazien. Het kind blijft zo lang in Elswout. Wat my meer verwondert en
" een beetje spijt is dat Lizzy en de Geer ook eerstdaags naar Parys gaan. Ik
" heb gehoord dat zy gaan voor Lizzy's tanden and for distractions sake, en zo
" dit waar is vind ik het heel droevig. I think they made that gay plan very
" soon after the loss of little Johnny."

1785 Lore moest abrikozen confiture inmaken, want destyds groeiden nog overal abrikozen, niet het minst in de moestuinen te 's Graveland, maar al sind 25 jaar groeit er geen enkele meer. Hugo van Rossem zond ons een boompje in een tobbe met Limbursche aarde uit Beek in L., maar wy hebben het niet in leven kunnen
1786 houden. 's Avonds was Lore zó moe dat zy in slaap viel en de volgende dag voelde zy zich zó slap dat zy opnieuw in een stoel in slaap viel.

Het maakte Lore wel bedroefd dat de kuur haar niet sterker gemaakt had, maar my verzweeg zy dit. Een paar dagen later had zy opnieuw datzelfde gevoel van malaise als in Mei en Juni, duizelig, misselijk en een zwaar hoofd. Gelukkig was Cateau van Loon er, die haar dwong om te gaan slapen, want dit was steeds het beste geneesmiddel.

Woensdag 27 Augustus werd het lelijke beeld van de Amsterdamsche Stedemaagd op de Dam door Z.M. onthuld. Papa had er schande van, maar Lampsius v.d. Velden schreef my dat hy het eenvoudig vond en dat het van goede smaak getuigde en een sieraad voor de Dam was. De toespraken van v.Dam v. Isselt en van de Burgemeester waren volgens hem uitmuntend en het speet hem niet aan het diner te hebben kunnen deelnemen. Op het bal in het Park had hy Willem van Loon gesproken, die er naar gewoonte tamelijk vervelend uitzag.

Lore schrijft Donderd 28 Aug." Onze trouwdag ! 't Is maar goed dat wy die
" ceremonie nog wat hebben uitgesteld, omdat het weder zo donker en regenachtig
1787 " is , en dan is er geen aardigheid aan ! Mama ziet er zo jong en lief uit en
" rijdt in een stortbui naar Soestdijk."

Hier is weer van toepassing dat de smaken verschillen, want ik vond Tante van Loon horrible oud en horrible lelijk. Zy had fletse grijze ogen à fleur de tête zonder expressie, en daar zy zeer byziende was, kneep zy ze dicht als zy je aankeek, zy had byna geen haar meer en nog slechts twee tanden, dus een ingevallen mond en , evenals Agnes nu, hangkwabben in plaats van wangen en grote oren. Men behoeft haar portret in olieverf maar aan te zien, om zich te overtuigen dat zy ook als jonge vrouw alles behalve een beauté was, en hoe Lore kon vinden dat zy er nu op haar 63ste jaar jong en lief uitzag, is my een raadsel. Nu kwam er by, dat zy by de Koningin-Moeder Anna Paulowna moetende eten, zy gedecolleteerd was en nu was het haar schuld niet dat zy in plaats van een blanke hals niets dan gele botten kon vertonen. De enige dames, die, schoon niet jong meer, mooie blanke halzen hadden, waren Mevr.de Wed.van Eys en Mevr.Insinger-Ringelijg, tweede vrouw van Henriette Insingers schoonvader.

1788 Lore vervolgt: " Tane en ik eten samen en Rika had het niet de moeite
" waard gevonden om ons diner te soigneren, want het was al heel weinig lekker."

(Rika was een Duitse keukenmeid en had het land aan Lore, want als deze by afwezigheid van Anna of Tane uitgaf, liet zy haar niet zelve suiker, boter enz, nemen, maar diende zy het haar toe. Nu was Rika gewoon elke dag met een bord in de provisiekamer te komen en dat met witte suiker te laten vullen, maar als Lore uitgaf, weigerde zy haar de suiker te geven als zy niet wist dat er geen gebak of podding of iets anders kwam, waarvoor suiker nodig was of gaf zy haar daarvoor juist genoeg, maar niet een bord vol en dit maakte Rika kwaad. Over het geheel at men by Tante van Loon slecht en 't is vreemd dat al de kinderen op Jan en Lore na, zulke fine bouches geworden zyn. Zolang hun vader leefde, waren de maaltyden hoogst eenvoudig, maar later toen Anna het huishouden deed, werd er meer geschaft. Smakelijk was het echter niet, de dopwrwtjes b.v. zwommen in de boter, en de aardappelen waren affreux of, indien de soort al goed was, dan had de keukenmeid de gave niet van die lekker te bereiden. By dat alles was er een omstandigheid die aan het eten grote afbreuk deed, deze namelijk dat alles op open zilveren schalen opgediend werd. Oom van Loon had namelijk uit een Pruissische lotery de 100.000 getrokken en daarvan voor een deel S.en B. laten verbouwen, een deel aan zyn armere zusters weggegeven en voor een deel een zil-
1789 veren servies gekocht, onder beweren dat dit hem de kosten uitspaarde van telkens de gebroken schotels van aardewerk te moeten vervangen. Le revers de la medaille was echter dat de spijzen op die open schalen terstond koud werden en de jus en boter daarop stolden, en voorts dat er enorm aan te poetsen viel.)

1790 Lore vervolgt: " Le soir je demande à Tane:" La poste est-elle arrivée ?"
"" Oui, et elle a apporté un billet pour Ceejet."- " Et pas de lettre de Marie?
" J'avais envie de dire de mon mari, mais je n'osais pas. Onderwyl breekt myn
" ring wat my zó spijt dat ik byna lust had van te huilen; nu moet ik hem naar
" Amsterdam zenden en zal ik hem zo missen. Passé 10 heures Tane tire une let-
" tre de sa poche:"Tiens voilà à quoi tu ne t'attendais pas," dit elle, " je te
"" la donne à condition que tu joues du piano après que tu l'auras lue."
" Je promis tout ce qu'elle voulait pourvu qu'elle me donne la lettre, puis je
" me mis à la lire et à la relire in silent wonder and agitation. Tu sais, cher
" Ange ce qu'elle contenait, (het betrof myn plan om naar Soden te gaan) , et
" cette idée me surprit tellement que je ne sus qu'en penser. Je me mis à sa-
1791 " tisfaire au désir de Tane en jouant et il parait que je réussis à faire en-
" trer mes feelings dans ma musique; du moins après que j'avais joué le con-
" cert de Hummel, Willem cria trois fois Bravo en ajoutant: Il me semble Lore,
" que tu as extrêmement bien joué et retenu après avoir été privée si longtemps
" du piano !" Ces mots me firent bien plaisir. Comme je tenais à envoyer ma ré-
" ponse aussi vite que possible je restai la dernière dans la chambre pour ra-

" conter le plan de Soden à Maman. Je sais qu'il vaut mieux lui faire part de
" ces espèces de choses, mais je suis ordinairement désappointée quand je lui
" demande conseil, car elle n'en donne presque jamais et ne sait d'ordinaire
" pas plus que moi quel serait le meilleur parti à prendre."

1792 Lore antwoordt my aldus:" Je brgrijpt dat my de lectuur van je brief nog-
" al verwonderde et que je ne puis m'empêcher d'être un peu agitée à ton sujet.
" J'en ai parlé avec Maman, qui avait la même opinion que moi, c'est à dire
" qu'elle n'en avait pas. Tu comprends que la seule chose qui m'intéresse c'est
" ta santé, et comme je ne m'entends ni aux bains de Laubbach ni à ceux de So-
" den, je ne puis ni te conseiller ni t'encourager d'y aller ni t'en dissuader.
" Je conçois fort bien que tu aies envie de quitter Laubbach après tout ce que
" Monsieur Stedman t'a dit, mais je t'en supplie ne fais rien à la légère.
" Peut-être Soden ne serait pas mauvais pour ton cas, et cependant il pourrait
" t'être nuisible après tous ces bains froids. Pèse bien le pour et le contre,
" calcule, prends des informations et puis décide; je prierai pour toi que tu
" décides bien. "

1793 Ik neem nu weer haar journaal op: " Maandag 1 Sept. Om 11½ komen Anna, Gra-
" tia en Henritje Labouchere met Madame Calame, een alleronsmakelijkst groot,
" bruin mens, enorm beleefd en vervelend complimenteus, maar wel serieux, want
" elke frase beantwoordt zy met een stichtelijk woord. 't Is misschien heel on-
" vriendelijk, maar Tane en ik vinden haar déplaisant."
(Later bleek hat dat deze Mad. Calame aan de drank was. Mr C.Dedel, die op het
Kaasplein woonde, zag haar meermalen aan zyn overzyde drank kopen.)

" Met de kinderen door en achter het huis gelopen tot het déjeuner, daar-
" na tot 2 uur met Mad.Calame en kleine Herman gewandeld, toen de regen ons be-
" lette verder te gaan. Een half uur by Ceejet gezeten en daarna de kinderen
" beneden met speelgoed uit de kast in de vestibule geamuseerd en ze eindelijk
" zoet gekregen door hun platen te wijzen tot 4 uur, toen wy gingen eten.
" De kleine Henri maakte aan tafel allerlei reflecties, die eigenlijk niet te
" pas kwamen, b.v.:" 't Is hier net een logement met nommers op de deuren en
" twee knechts die aan tafel dienen ! Wie is die soldaat die daar zit ?" (wy-
1794 " zende op Willem) "Ik wist niet dat er hier soldaten waren." (omdat Willem
" knevels had, wat toen nog weinig in zwang was) "Te 5½ vertrok de gehele par-
" ty en vertelde ook aan Tane M's plan van Soden.Inwendig moe,"

" Dinsdag 2 Sept. Naar Zuylen gereden waar wy de Generaal en Lady de Tuyll
" thuis vonden. Zy waren even hartelijk en smakelijk als altyd en verzochten
" ons te eten. Mevr.v.d.Capellen, de zuster van de Generaal werd ook genodigd,
" ce qui contribua beaucoup à la gaité de la fête, car elle est très vive et en
" train. A 8h. nous partîmes, enchantés de nos hôtes. "
(Generaal van Tuyll was in Engelse dienst geweest en moest elk jaar naar Lon-
den om zyn pensioen te innen.)

" A mon retour je m'attendais à trouver une lettre de M. mais la poste
" n'avait rien apporté. Willem vit mon visage désappointé et me dit:"Moet jy
"" vanavond niet een brief krijgen?"- "Ja!"- "En is er niets gekomen?"-"Neen!"
"" Och arm schaap, ik zou maar eens bedroefd worden !"- "Wat?" vroeg Mama, die
" niet had verstaan. "Och Mama!"antwoordde Willem,"Carolien is zo te beklagen.
"" Zy wou een brief hebben, en nu krijgt zy hem eerst morgen aan het ontbijt.
"" Zó lang moet zy er op wachten, en nu zou zy juist de tyd hebben om ham te
1795 "" lezen !"- Et là dessus il me tourmenta pendant une heure en se moquant de
" moi et de mon désappointement."

" Woensdag 3 Sept. Willem n'avait pas eu tort en me prédisant une lettre
" de mon Hussy au dejeuner, et j'en reçus même deux, dont une était déjà arri-
" vée la veille."

Op 1 September begaf ik my te 11½ naar Dr Velten, die eerst te 1½ thuis
kwam en een gunstige indruk op my maakte. Hy had een aangenaam voorkomen en zag
er jong uit. Na my lang ondervraagd te hebben, en van my vernomen te hebben
dat my een onverzadelijke eetlust kwelde, zeide hy dat ik òf een lintwurm had
òf dat de lever niet in orde was, dat dus een onderzoek noodzakelijk was en ik
dit door Dr Petri, in Holland of door hem kon laten doen, maar dat ik in het
laatste geval gedurende drie à vier dagen te Coblenz moest komen. Voorts zeide
hy dat de Laubbacher kuur my hoegenaamd geen nut had gedaan en ook geen nut kon
doen. Mocht ik geen lindwurm hebben, maar de lever ziek zyn, dan moest ik nog
een kuur te Weilbach doen. Hy vroeg my ook herhaaldelijk of ik last had van
1796 duizelingen. Ik zeide hem dat ik er nogal tegen opzag om een en ander aan Dr
Petri te vertellen en daarop antwoordde hy dat hy my in dat geval ried zo spoe-
dig mogelijk naar Holland terug te keren. Dit nam my zeer voor hem in en daar-
om zeide ik dat ik dam maar liever alles aan Petri zou openbaren.

Ik bestelde daarop een kamer im Frieschen Hof, welk hotel my door v.Stedman was aanbevolen, maar niet vrolijk gelegen is, midden in de stad en zonder uitzicht, dood melankoliek. Daarna keerde ik naar Laubbach terug, pakte myn koffer, betaalde de rekening, gaf 14 Thaler aan fooien uit en bestelde een Einspänner voor 's avonds 8 uur. Gelukkig trof ik Petri voor de colonnade aan en deelde ik hem mede wat ik gedaan had en voornemens was te doen. Dit maakte hem zó woedend, dat hy my voor ezel en Schafskopf uitschold en Dr Velten voor een kwakzalver, die volstrekt geen kunde bezat, dat hy niet de dokter van het Hof was, maar van de keukenmeid en de kamerdienaar van de Prins; ik moest dus wel krankzinnig zyn om zo opeens het vertrouwen te verliezen in zulk een heerlijke en voortreffelijke kuur als die van Laubbach, en een kwakzalver te raadplegen. Hy wist best dat ik geen lintwurm had, daar hy het dan zou bemerkt hebben, (hy had er nota bene
1797 nooit onderzoek naar gedaan !) en dat myn lever ziek was behoefde Dr Velten my niet te vertellen. Ik vroeg hem waarom hy nooit een woord daarvan had gezegd, waarop hy hernam dat de kuur te Laubbach daartegen werkte en ik er dan ook reeds enorm veel beter uitzag. Voorts waarschuwde hy my dat Dr Velten een zeer gevaarlijke proef met my voor had en ik er my tot myn dood over berouwen zou hoe schadelijk het experiment van die kwakzalver voor myn gezondheid geweest was, weshalve hy my met de meeste ernst aanried naar Bonn te gaan en Dr Wolff te spreken of stil de kuur te Laubbach te blijven voortzetten. In Wolff had ik geen vertrouwen, sedert ik wist dat hy aandeelhouder was en door al hetgeen Petri my van Dr Velten vertelde, werd myn vertrouwen in deze ook geschokt, te meer toen hy my zeide dat er drie doktoren van die naam waren, van wie er slechts één kundig was, en dat ik stellig by de verkeerde geweest was. Stedman zeide my later dat dit niet Petri's eerste leugen was, daar er slechts twee Veltens waren, van wie de een te Aken, de ander te Coblenz woonde.

Wat hiervan ook ware, ik reed te 8 uur van Laubbach weg met het gevoel van een gevangene, die ontslagen wordt. Het meest waren de Laubbachsche vrienden verbaasd dat ik de moed had om tegen Petri's zin te vertrekken. Maar ik antwoordde hun dat, indien ik op zyn toestemming wilde wachten, ik hier tot myn
1798 dood zou moeten blijven. Myn voorbeeld werkte echter aanstekelijk, want toen ik een paar weken later te Frankfort de Martini's en de Schochs bezocht, vertelden zy my dat zy evenals de andere Frankforters en ook Brödermann genoeg van Laubbach hadden gekregen en dit weinige dagen na myn vertrek verlaten hadden.

De volgende dag ontbeet ik voor het eerst weer sinds 8 weken met thee en ontving ik te 8 uur de visite van Dr Velten, die het evenals ik uiterst kleinggeestig vond dat Petri zich zo boos gemaakt had. Ik hoop nooit zo te worden en toen my eens een cliënt, die ik bediend had, kwam zeggen dat hy liever een knapper advocaat wilde raadplegen, gaf ik hem een lijstje van de kundigsten en eerlijksten die ik kende, en begaf hy zich naar Boonacker, die bovenaan stond.

Velten schreef my het volgende recept en régime voor: die middag doep, bouilli met een weinigje groenten en een haring. Morgen alle uren een lepel uit een drankje en driemaal niets dan soep zonder brood, 's avonds alleen haringsla.

Hierby tekende Lore aan:" Van dat régime zou ik ziek geworden zyn. Waarom " at je niet liever een beetje zuurkool, dan zou de zaak zich terstond gedeci- " deerd hebben." (Zy schreef my dat haar vader van een lindwurm gemezen was door een middel, dat het geheim was van een arme vrouw, die hem tot toeziende voogd over haar kinderen benoemde en tot beloning het geheim zou legateren. Hy weigerde en later kocht de apotheker Ankersmit het).
1799

Dr Velten zou de volgende avond terugkomen. Ik schreef een paar brieven en liep te 1 uur na myn sober diner naar het bootje, welks stuurman my vroeg of ik aan een heer en dame de weg naar Besselich wilde wijzen. Ik vroeg die heer: " Gehen Sie auch nach Besselich ?" - "Jawohl." - " Sind Sie ein Verwandter von " Herrn Stedman?' - "Ja." - "Dann sind Sie gewisz ein Holländer." - "Ja." - "Nu, " dan zyn wy landgenoten," hernam ik, noemde myn naam en vernam dat hy Mr.W. van de Poll heette, rechter te Tiel was en de 14de Augustus met Juffrouw Eck uit Rotterdam getrouwd was, beide 40 jaar oud. Von Stedman wachtte ons aan de trap op en toen vernam ik dat zy nog moesten eten, terwijl ik met opzet laat gegaan was daar men te Besselich te 12 uur at. Ik had het land omdat ik nu hongerig als toeschouwer aan tafel moest zitten, zonder iets te mogen nemen. Von Stedman was buitengewoon druk en sloeg toasten op Lore en op my, en op de blozende koontjes van Mevrouw van de Poll, die er alles behalve fris uitzagen. Eerstte 12 uur had von Stedman de brief van zyn neef ontvangen en terstond hadden zy hun etensuur verschoven en had Mevrouw alle braadspitten in het werk gesteld en een prachtig diner geschaft. Wel een bewijs hoe gastvrij en hartelijk zy waren.

Mevrouw v.d.Poll vroeg my waarom ik by de laatste vacature te Tiel niet gesolliciteerd had, daar ik zeker rechter zou geworden zyn indien ik my 't eerst
1900 had aangemeld. Ik wilde de Heer van de Poll niet antwoorden dat ik niet voor Tiel had gesolliciteerd omdat ik Tiel niet beter vond dan Nymegen en er geen sterveling kende.

Na het diner kwamen twee Baronnen met hun vrouwen een visite maken. Het ene echtpaar was nog jong, de Baronin eerst 22, maar zy zag er flets uit, daar zy in de vorige winter elke avond had gedanst. De oudere Baron was „lustig" en opgetogen toen hy hoorde dat ik Dr Velten had geraadpleegd, daar hy zyn vrouw prachtig genezen had. Tevens voer hy tegen Boppard en Laubbach uit, en beweerde hy dat Wolff te Bonn en Schönheim te Berlijn zich lieten betalen om hun patiemten naar Laubbach te zenden.

'sAvonds haalde ik aan het Postkantoor te Coblenz drie brieven af, een van Lore, een van Jan Six, die zeer koud was en een heel hartelijke van Dommissen. Voor myn souper kreeg ik weer soep en een haring, maar terwijl deze my anders best smaakte, vond ik deze nu afschuwelijk en kon ik er de eerste uren niet van slapen. Ik was na 2 maanden zó gewend geraakt aan zoutloze, laffe kost dat de zoute haring my in de keel brandde.

Woensdag nam ik nuchter myn bitter drankje en kreeg ik tot ontbijt niets als soep. Voor my, uitgehongerde hals, was die hongerkuur een ware penitentie.
1901 Te 9 uur haalde ik de v.d.Polls in Bellevue af en besteeg ik met hen Ehrenbreitstein, waar men echter niets te zien krijgt behalve die schöne Aussicht.

Te 6½ 's avonds kwam Dr Velten, die vond dat ik er Quittengelb uitzag en my beval morgen ochtend de gehele drank nuchteren op te slikken en een uur later met slechts één broodje en koffie te ontbyten. Hy zou dan te half drie terugkomen en dan zou het beslist zyn. Ik vroeg hem of de koudwaterkuur ook voor Lore heilzaam zou zyn maar hy achtte die voor Nervenschwäche zeer nadelig, en toch waren die er by menigte in Laubbach. Over het geheel was hy van mening dat koudwaterkuren slechts in zeer weinige gevallen zyn aan te raden.

1902 Donderdag nam ik te kwart vóór 5 's ochtends de eerste lepels in, te 6¼ de tweede hoeveelheid, te 7 uur voor de derde maal en te 8 uur de rest. Toen stond ik op, kleedde my, liep een half uur rond en ontbeet toen met één broodje en koffie, die my heerlijk smaakte. Ik wachtte de dokter af, maar te vergeefs, en daar hy my had vergund heden aan de table d'hôte deel te nemen, en ik myn honger niet langer kon bedwingen, zo haalde ik myn hart aan tafel op. Ik geloof niet dat my ooit enige spijs zo heerlijk gesmaakt heeft. Te 2½ zat ik weer in myn kamer in afwachting van de dokter, maar of ik al wachtte en nog eens wachtte, hy kwam niet te voorschijn. Eindelijk na drie uur werd er getikt, de deur ging open, maar het was de wasvrouw. Te 4 uur kon ik myn ongeduld niet langer bedwingen en liep ik naar het huis van de dokter, maar tot myn niet geringe teleurstelling vernam ik daar dat hy onverwachts naar elders geroepen en heden ochtend per bpot vertrokken was om eerst morgen terug te komen.

1903 Onderweg ontmoette ik Carl Landau, aan wie ik geschreven had en die van my afscheid kwam nemen. Daar ik nog naar Laubbach moest om myn deken te halen, nam ik een Droschke en reed hy met my mee. Onderweg hield hy niet op er op aan te dringen dat ik hun huisdokter Behrmann zou raadplegen, maar daarin had ik hoegenaamd geen lust, daar hy een zwager van Wolff was. Daarop verlangde Carl dat ik, alvorens naar Weilbach te gaan, in Andernach zou komen logeren om zyn vader te raadplegen, maar ook hiervoor paste ik. Enfin ! de goede jongen was uiterst hartelijk maar geweldig zwaar op de hand, echt Joods!

Te Laubbach nam ik nog eens afscheid van myn kennissen en vernam ik van hen dat Petri overal had rondgebazuind dat ik my verbeeldde een lintwurm te hebben. Wie kleinlich ! Wy keerden naar Coblenz terug, ik expedieerde de wollen deken, na die in Leinwand te hebben laten innaaien, naar Amsterdam en vroeg Carl im FrieschenHof te souperen, maar daar wy op straat een vriend van Carl ontmoetten, stelde deze my voor met hen im Riesen te gaan souperen. Die vriend heette Guillard en had les in 't Frans gegeven aan de dochter van de Prins van Pruissen, die toen verloofd was met de Groothertog van Baden. Weinig vermoedde ik dat ik 45 jaar later, in 1901 te Carlsruhe zou vertoeven, waar zy nu ook resideert en Dora haar op de Malerinnenschule, die onder haar patronaat staat, hoopte te zien. Haar man is nu 75 en zy heeft hem slechts drie kinderen geschonken, twee zoons, van wie de oudste gestorven en de tweede getrouwd doch kinderloos is, zodat de neveu Prins Max, de troonopvolger is, en een dochter die met de Kroonprins van Zweden is getrouwd.

1904 Wy liepen dus naar het hotel, waar de Fransman logeerde, ik bestelde Hasenbraten, Landau beefsteak en de Fransman un os de mouton froid. Guillard was lichtzinnig maar vriendelijk, Landau schonk champagne en wilde per slot van rekening alles betalen.

Vrijdag kwam Dr Velten te 9 uur en decreteerde hy dat ik geen lintwurm had en dus naar Weilbach moest. Ik heb my toen en ook later dikwerf afgevraagd waarop zyn oordeel berustte; ware hy de vorige ochtend gekomen dan had hy zelf kunnen zien of ik een stuk van een lintwurm was kwijtgeraakt, maar hy bleef weg en daar ik niet wist hoe zo iets er uitzag, zag ik niets. Ik geloofde dan ook dat hy zelf twijfelde daar hy my aanbeval om in Holland nog eens de proef te nemen. Hy onderzocht daarop myn lever voor het eerst en zeide dat die niet gezwollen was, vroeg my of ik nooit de geelzucht of ontsteking van de lever had
1805 gehad en schreef my myn kuur te Weilbach voor. Voorts kreeg ik de raad my altyd warm te kleden en een Mutterpflaster met gebrande aluin op myn voet te leggen, omdat ik sinds een paar dagen niet kon lopen, daar een nagel in het vlees gegroeid was. Voor zyn behandeling en raadgevingen vroeg hy 2½ Thaler of ongeveer f. 4,50.

Na zyn vertrek kreeg ik een brief van Papa, die vond dat ik groot gelijk had gehad von Stedmans raad op te volgen, maar hy vroeg my tevens of ik nu wel zeker was dat Velten geen aandeelhouder in Weilbach was. Ik moest eerlijk bekennen dat ik diens raad van toch derwaarts te gaan, ofschoon hy niet had ontdekt dat myn lever gezwollen was, zeer vreemd vond. Gobber in Amsterdam had dat wel gevonden, maar Wolff niet. Ik geloof niet dat ik destyds aan de lever leed, anders zou ik er wel vóór myn 70ste jaar iets van bespeurd hebben, en tevens geloof ik dat de kuur te Weilbach in dat opzicht geheel overbodig was. Ik bewonder nog steeds Papa's goedheid, die nooit pruttelde dat ik hem toen zoveel geld kostte.

1807 Uit een brief van Lore: ".....Henri et Louise logent à l'Hôtel Mirabeau
" vis-à-vis des Evans. C'est Henri qui l'a écrit à Maman, quant à Louise elle
" parait m'avoir oubliée ce qui me fait de la peine. Elle espère voir s'agran-
" dir la famille à la fin de l'année ainsi qu'Anna Pauw, Adèle van Eys, Anna v.
" d.Vliet et Henriette van Eeghen. Ik heb hardop gelachen toen ik las dat je
" weten wilde of Beels Agnes had gevraagd, want ik geloof niet dat hy van plan
" is haar ooit formeel te vragen, want elke keer als hy haar ziet, zegt hy haar
" dat zyn gevoelens voor haar nog dezelfde zyn gebleven en ik denk dat als hy
eenmaal een betere positie heeft, hy wel meer zal zeggen. Van zyn laatste vi-
" site heeft zy my niets geschreven, maar ik geloof dat hy haar deze keer nog-
" al heel goed bevallen is. Voilà tout ce que j'en sais!"

Ofschoon het my, nu ik dit in 1901 te Carlsruhe schrijf, wel vreemd voorkomt dat ook Dr Velten evenmin als de andere medici, die ik voor en na hem geraadpleegd heb, en hun getal is legio, raad wist om my van de hemorrhoïden te
1808 genezen, en ik dit eerst verleden jaar te Baden-Baden van een dokter vernam, zo begreep ik dat in '56 niet en verbeeldde ik my dat, indien de lever gezonder werd, ook de andere kwaal zou verdwijnen. Bitter ben ik daarin teleurgesteld. Evenmin wist ik of het zwavelwater van Weilbach goed voor de lever was, maar ik geloofde dit op het zeggen van Dr Velten. Nu ik werkelijk in 1900 een leverziekte gehad heb, treft het my dat Veltens raad wat het voedsel betreft, enige overeenkomst heeft met dat van Dr van Praag, daar beiden my meelspijzen verboden en veel groente en compôte voorschreven.

Lore vervolgt:" Tu me demandes ce que tu dois faire en cas que le médecin
" ne t'envoyât pas à Weilbach. D'un côté j'aimerais bien te revoir et te ravoir
" mais d'un autre je crois que l'air d'Amsterdam empestifié par la foire, qui
" traine toujours le choléra à sa suite, et toutes ces occupations, dont je suis
" sûre que tu débarasserais les épaules de ton ami pour les poser sur les tien-
1809 " nes, ne pourraient que t'être pernicieuses, surtout après ces ébats dans l'eau
" froide, qui ont éprouvé tout ton corps. J'aimerais beaucoup mieux que tu
" ailles à Weilbach. En tout cas je te prie de t'informer scrupuleusement chez
" le docteur si peut-être tu n'es pas tourmenté des deux maux. Ik zou het zo
" jammer vinden als je, na zoveel tyd en geld besteed te hebben, met zo weinig
" voldoende resultaten zou terugkomen."

" Gisteren schreef Djé my o.a.:" On raconte que Piet Six, qui est à Zand-
"" voort depuis une quinzaine, n'a pas encore réussi à prendre un seul bain,
"" quoiqu'il doive en avoir deux par jour; he invariably comes too late ! in
"" the morning they are all ordered and disposed of before he is up, (They
"" are homebaths which he must take) and in the evening he only makes his ap-
"" pearance at the establishment when it is already shut up for the night."
" Je ne puis m'empêcher de croire que cette nouvelle soit exagérée, mais elle
" renferme peut-être un fond de vérité."

1810 Nadat ik 5 Sept. myn brieven op de post gebracht, Baedekers Rheinlände gekocht en myn strohoed afgehaald had, liep ik by Kehr aan om enveloppen te kopen. Hy was my door v.Stedman aanbevolen als een man, die goede inkt verkocht, maar dit is my gebleken niet het geval te zyn, want wat ik daarmee geschreven

1811 heb kan ik nu niet meer lezen. Daar ik hem eens met Pastor Künzel had zien spreken, vertelde ik hem dat deze my geschreven had. Daarop vroeg Kehr my of ik de Stiftung wilde zien, welke hy met 18 Pfennige was begonnen, en waarvoor hy nu reeds voor 70000 Thaler huizen gebouwd had. Hy geleidde my rond en vertelde my dat de halve straat aan de Stiftung behoorde. De nieuwe huizen moesten de 20ste Sept. gereed zyn om dan als scholen, ziekekamers enz te worden ingewijd. Ik zag de bestaande scholen, waarin 80 kinderen onderwijs genieten, hun slaap- en eetkamers, de keuken, enz. De man had er van Zürich tot aan de Holl.grenzen voor gecollecteerd.

Te 1 uur zat ik over een verliefd paar aan de Table d'hôte, et cela me donnait des désirs. Na het diner pakte ik myn koffer en voer ik naar Besselich, waar ik zekere Mevrouw Dester uit Vallender vond, die my zeide dat zy met Tante Hodshon te Soden geweest was en veel affectie voor haar had opgevat, zodat het haar zeer speet dat die niet beantwoord scheen, daar zy niet eens de communicatie van Hansje's huwelijk had ontvangen.

Von Stedman was weer uiterst hartelijk, gaf my het adres van een heer te Frankfort, die my appelwijn kon bezorgen, en vroeg my op myn terugreis te logeren. In Coblenz teruggekomen ontmoette ik Carl Landau en informeerde ik welke boot te 6 uur en welke te 8 uur de volgende ochtend de Rijn zou opvaren. Daar
1812 de Goethe te 8 uur vertrekken zou, en dit een goede boot was, besloot ik met deze te gaan.

Zaterdag 6 Sept. 20ste verjaardag van Maria van Loon. Ik stond te 6 uur op, ontbeet, betaalde myn rekening en wandelde met een jonge Duitser naar de boot, die te 8 uur afvoer. De reis tot Mainz vond ik ontzettend vervelend; van 8 tot 4 uur op een boot te zitten is tuant, de Aussicht is weinig gevarieerd, aan weerszijden rotsen, hier en daar met een ruïne of een gerestaureerd kasteel er boven op, veelal begroeid met wijnbergen in de vorm van lelijke lappedekens, en dan met het gevoel dat men niet vordert, want zu Berg of stroomopwaarts gaat het uiterst langzaam. Aan de Lorelei werden schoten gelost om het effect te horen dat zy op de rotsen maken; van $12\frac{1}{2}$ tot $1\frac{1}{2}$ dineerden wy en eerst toen bereikten wy Bingen. Te 4 uur kwam de boot te Castel tegenover Mainz aan, en liep ik naar het spoorweg station, waar ik myn bagage liet brengen en in bewaring gaf; een Engelse jongen, die ook aan boord geweest was, stelde my voor naar
1813 Mainz te wandelen, to see the brass doors of the Cathedral, en daar de trein eerst $2\frac{1}{2}$ uur later vertrekken zou, nam ik dit aan; wy liepen de schipbrug over, en bezichtigden de Dom, met zyn 56 kolommen, maar het kostte ons wel een half uur eer wy de beroemde koperen deuren ontdekt hadden. Toen de Engelse jongen deze gezien had zette hy een potloodstreepje in zyn Murray en zeide:"I have done it," waarop hy naar Castel wilde terugkeren, maar ik overreedde hem my nog iets verder te vergezellen en daarop bekeken wy eerst het standbeeld van Gutenberg, en daarna het paleis, waar een gids ons langs de schilderijen en oudheden rondleidde. Ik gaf my maar weer voor een Duitser uit en de Engelse uil verstond noch sprak een woord Duits en kon niet raden tot welke natie ik behoorde. Te 6 uur was ik aan het station terug, na soldaten van allerlei natiën ontmoet te hebben. Mainz en Castel waren Hessisch, maar daar Mainz een Bondsvesting was, lagen er Pruissen, Beieren, Nassauers en Hessen in garnizoen. Myn trein vertrok te $6\frac{1}{2}$ en reed voorby Hochheim, waar de onteigening van de wijnberg met een dukaat per wijnstok was betaald geworden. Te Flörsheim stapte ik uit en zag ik het Curhaus in de verte liggen.

Er stond een wagentje voor het station, waarin drie dames plaats namen, onder wie ik Miss Bird herkende, die ik by von Stedman had ontmoet; myn bagage werd achterop gebonden en, daar er voor my geen plaats was, legde ik de af-
1814 stand naar het Curhaus in 25 minuten te voet af. De Hausverwalter gaf my een hoekkamertje de plein pied in een klein gebouw achter het Curhaus. Daar het $7\frac{1}{2}$ was kon ik van de Gegend weinig zien. Ik soupeerde eerst, pakte tot 9 uur uit, schreef myn journaal en sliep van 10 tot $6\frac{1}{2}$ overheerlijk. De vorige nacht was weer ouderwets ellendig geweest.

Zondag 7 Sept. stond ik te $6\frac{1}{2}$ op en dronk ik te 7 uur myn eerste glas zwavelwater schluckweise al lopende op. Het had de smaak van bedorven kievitseieren en elke teug lag als lood op de maag. Om de bron waren laantjes, waar een tiental mensen heen en weer liepen. Een meisje vulde de glazen. Er zyn drie gebouwen; het Curhaus heeft 4 verdiepingen, 17 ramen in het front en 8 op zij. Dr Stift woont iets verder op een hoogte. Alle huizen zien er nieuw en zindelijk uit en de Speisesaal is enorm. Dit jaar waren er 330 badgasten geweest, in '55 220. De vlakte om de gebouwen heen is onafzienbaar en met klaver, rogge en aardappelen bebouwd. Heel in de verte verheft zich het Taunus gebergte.
Na aan Lore geschreven te hebben nam ik te $11\frac{1}{2}$ myn bad, dat zeer warm was en waarin ik het benauwd kreeg. Ik moest er een half uur in blijven. Toen schelde ik en kwam een man my met een heet laken afdrogen.

Daarna wandelde ik en nam ik te 1 uur plaats aan de table d'hôte met nog
1815 15 anderen en 2 kinderen. In die enorme zaal zaten wy als verloren. Over my zat een dame, die my later bleek de Baronin von Arnim te zyn, van de Protestantsche branche en grande maitresse van de Koningin van Saksen. Zy had haar 9-jarig dochtertje naast zich. Naast my zat een nog jonge man, die echter byna niet meer kon spreken en niets deed dan het roggelen van een stervende te doen horen. Zo het mogelijk ware dat iets my myn honger kon benemen, dan zou het zyn gezelschap zyn, want dat roggelen maakte my misselijk. Het eten was byzonder lekker en overvloedig: soep,ham,twee groenten,podding, haas,eendvogel, compôte en voor dessert aardbeien. Na het eten wandelde ik een kwartier en daarna sprak ik drie dames aan, die aan een tafeltje buiten zaten te breien. De ene was Mevr von Arnim, de tweede heette von Wollzogen en was ook door Dr Velten, die zy van Berlijn komende en passant geraadpleegd had, naar Weilbach gestuurd. Dit deed my vrezen dat hy by de zaak geïnteresseerd was. De derde zag horribel geel, nog veel geler dan ik en had dus misschien ook een leverkwaal. Van 5-7 wandelde ik eerst naar het Station, toen verder tot de Main, vanwaar het uitzicht precies geleek op dat van de Zaan in Noord-Holland, behalve dat men daar mensen zag en hier geen sterveling. Langs een wagenspoor midden door de akkers liep ik terug naar het Station, en wachtte een trein af, waaruit twee jagers kwamen, die
1816 hazen en hoenders geschoten hadden, zodat de jacht op Zondag niet verboden scheen. Men kan zich nauwelijks voorstellen hoe ontzettend ik het land had. C'était tomber de Scylla en Carybde. Zulk een oord als Weilbach had ik niet kunnen dromen.

Een enorm gebouw midden in een onafzienbare vlakte, waar geen enkele boom groeide, en het dus in de zomer niet was uit te houden van de hitte, en het zelfs nu nog in September te warm was als de zon scheen, geen wandeling hoegenaamd, geen andere distractie dan aan het station Flörsheim naar het voorbyrijden of de aankomst der treinen te kijken, waarvan er slechts enkele evenals te Vreeland stilhielden, en geen gezelschap, want van de aanwezige gasten mocht er nauwelijks een enkele een woord spreken. Het scheen my toe dat zy allen tering-of borst- of keellijders waren en ik begon my af te vragen wat Dr Velten kon bewogen hebben my hierheen te zenden en waarom God hem niet ingegeven had om een andere badplaats voor my uit te kiezen. Ik bad Hem vurig om geduld, moed en kracht en om my niet alleen te laten, en die heeft Hy my kennelijk geschonken daar ik het er anders geen dag langer zou hebben uitgehouden.

Toen ik in 1901 langs de Rijn reed vroeg ik aan een Duitser of Laubbach nog bestond en op zyn bevestigend antwoord vroeg ik hem ook naar Weilbach, en tot myn verbazing vernam ik dat ook dit nog steeds bezocht wordt. Denk je nog wel eens aan die arme Dr Stift, die daar nog altyd woont"? vroeg Lore my later eens. Weilbach heb ik nooit meer bezocht en dus niet van naby aan Lore kunnen
1817 tonen, maar ik heb het haar in het voorbyrijden uit de trein aangewezen, en daaraan had zy genoeg. Weilbach was niet als Laubbach door een Aktiengesellschaft opgericht, maar door particulieren en werd nu door de Hertog van Nassau bekostigd. Dr Velten was dus geen aandeelhouder, maar of hy niet voor iedere patient die hy er heenzond, betaald werd weet ik niet. Wer soll es bestimmen wer verneinen?

Lore schreef in haar journaal dat zy met haar moeder en Tane naar Utrecht reed om haar peettante Craeyvanger te bezoeken. Deze was zó minzaam dat Lore een invitatie om te komen logeren verwachtte, en reeds met schrik daartegen opzag. Maar dit was niet het geval. Even voordat zy vertrok deed Tante haar het voorstel om met my by haar te komen inwonen. Zy had zo'n medelijden met ons dat wy nog niet konden trouwen, dat zy er dit op bedacht had. Zyv verzocht Lore er met haar moeder en met Willem over te spreken alvorens een besluit te nemen. Lore was zó verrast en verbaasd over dit voorstel dat zy by de terugrit aan niets anders denken kon en 's nachts er van wakker lag. 's Middags had zy een toer gereden naar Driebergen om het Roomse Seminarie te zien, dat op Sparrendaal werd gebouwd. Zy schrijft: " Het is een effrayant groot huis met twee
" vleugels, zodat men het voor een paleis zou houden. Je ne pus penser qu'avec
1818 " un serrement de coeur à tous ces pauvres gens, qui iront apprendre là à de-
" venir hypocrites et à répandre leur doctrine d'erreur et de mensonge par tout
" notre malheureux pays."

" Zaterdag 6 Sept. Bloemen geplukt en geschikt voor de jarige Maria, die
" met Jan en Constance uit Zeist terugkomt. Aan Willem Tante Craeyvangers voor-
" stel verteld. Hy admireert haar vriendelijkheid maar vindt het ook infaisable.

"Zondag 7 Sept. Naar de kerk, waar Jan Six was, wien ik by het uitgaan
" zeg:" Jan, Maurits laat je zeer bedanken voor je briefje en ik wil je gauw
" zeggen dat hy niet meer te Laubbach is, zo je hem misschien nog eens wilde
" schrijven."- "Ik? Nee daar heb ik volstrekt geen plan op. Maar waar is hy
" dan?" - "Te Weilbach, niet ver van Frankfort."- "Zo? Behoeft hy dan niet meer
" Zondags by Joden te eten ?"- "Nee Jan!"- "Hé dat is jammer. Dus kan hy Zonda

" niet meer by Joden eten, hé dat is jammer !" dit-il en ricanant. Et cela ne
" me choqua pas peu, car il aurait bien pu me demander la raison du départ de
" Laubbach et des nouvelles de la santé de Maurice, au lieu de me répéter cette
1819 " question banale. 's Avonds schreef ik 12 bladzyden aan Agnes."

Uit deze brief aan Agnes haal ik het volgende aan:"....Tu sais qu'à pré-
1822 " sent, depuis que mon Oncle Koo n'est plus membre des Etats Généraux, le poste
" d'adjoint geheel verviel. Eh bien! l'autre jour Mr Vrolik (Ministre des fi-
" nances) est allé trouver le Roi de son propre chef pour demander à Sa Majes-
" té la faveur de maintenir Maurice dans son poste, ce qui a été accordé. Il
" en résulte que Mr Vrolik aime mon petit mari et approuve son travail. Quant
" à Apeldoorn il n'y a encore rien de décidé et je ne veux pas y penser car ce
" serait trop agréable s'il pouvait réussir à y être nommé. Mais à propos,
1823 " sais-tu l'histoire de Hoorn? Tu te souviens n'est ce pas, que le printemps
" dernier Maurice y est allé solliciter la place de juge, mais qu'il n'y a
" trouvé qu'un des membres du tribunal. Après cela il est revenu chez moi et
" nous avons décidé après mûre réflexion qu'il ferait mieux de ne pas envoyer
" de requête pour ce poste et d'y renoncer, et cela pour quatre raisons: 1er:
" que l'air y est malsain et qu'il n'y a pour toute promenade qu'une seule di-
" gue, où l'on ne peut pas même marcher l'un à côté de l'autre; 2e que tous ces
" Messieurs sont incrédules et mondains; 3e qu'on ne peut y vivre économique-
" ment et que les diners, les soupers et les fêtes, que l'on y donne, passent
" toute description, tandis que, si l'on refuse de s'y rendre tous ces Mes-
" sieurs vous rendent la vie désagréable, et 4e: que l'on y est enterré, témoin
" Mr van Styrum, le président, qui s'y trouve depuis 22 ans, et qui dès le pre-
" mier jour aurait aimé être envoyé autre part. Cela décidé nous n'avons plus
" entendu parler de l'affaire, mais voilà qu'Oncle Koo a écrit à Maurice qu'il
" a vu de ces Messieurs de Hoorn, qui venaient lui demander ce qui en était de
" Maurice, et s'il n'avait plus envie d'être placé chez eux. Et sur la réponse
" de mon oncle que Maurice avsit sollicité pour autre chose ils se récrièrent
" et dirent qu'ils en étaient bien fâchés, ayant voulu le placer au haut de
" la liste."
(Het waren vooral de Heren Suringar en Anderson, rechter en griffier te Hoorn, beide berucht om hun vuile aardigheden, die my ten sterkste ontraden hadden om te solliciteren, daar men er stierf van verveling.)

"A Tiel aussi Maurice aurait pu être nommé, mais c'est ce qu'il a appris
" trop tard. "

1824 "Qui sait si tu ne nous quitteras pas la première et que tu seras celle
" de nous deux qui aura le bonheur et le privilège de donner un agréable home
" à son mari et de remplir ces mille petits devoirs que l'amour embellit et
" pour lesquels nous sentons que nous sommes destinées. Tu te récries peut-
" être, maar ik zie het al gebeuren. Het zou misschien heel goed wezen om my
" geduld te leren en ik hoop dat jou geluk my te dicht aan het hart ligt om
" je te benijden."

" Après le 16 viennent les de Hohenhorst, ensuite je pense aller au Man-
1825 " pad. Et vers ou à mon anniversaire j'attends Maurice, après quoi Henri et
" Louise veulent m'avoir chez eux, ce que je trouve délicieux."

Ik had die Zondag 7 Sept. zó ontzettend het land gehad en had my zó verlaten gevoeld, dat ik de volgende dag besloot my een distractie te permitteren door een uitstapje naar Wiesbaden. Ik had natuurlijk aan Dr Velten gevraagd of ik nu en dan Weilbach voor een of twee dagen mocht verlaten en dit had hy toegestaan, en toen ik hem vertelde dat Dr Petri niemand vergunde de koudwaterkuur af te breken, vond hy dit bespottelijk.

In Wiesbaden was ik reeds in '38 en in '46 geweest, maar ik herinnerde my niets van de plaats. Later in '60 bracht ik er nog eens een dag met Lore door, maar toen ik er in 1901 met Dora de winter doorbracht, was alles nieuw voor my. Zulk een slecht geheugen heb ik.

Ik kwam die dag te Wiesbaden in het Curhaus aan op het ogenblik dat de table d'hôte begon, en zat tussen een Rus en een Ier, die my vertelde dat in de vorige week een Hollander zich aan de roulette had doodgeschoten, omdathy
1826 alles verspeeld had, ten gevolge waarvan ettelijke vrouwen waren flauw gevallen. Ik vond het een schande dat de Hertog van Nassau de speelbanken in Ems en in Wiesbaden nog niet had verboden, gelijk door Friedrich Wilhelm IV, de vrome Koning van Pruissen, geschied was. Na het diner liep ik tot de Dietermühle, maar de moed ontbrak my om verder te gaan, want alleen te wandelen vond ik vervelend. Van 4½ tot 5 bleef ik naar de muziek luisteren en herkende ik opeens een der Franse heren, met wie ik by Dr de Navennes in Parys had kennis gemaakt. Ik vroeg hem hoe hy het maakte zonder een woord Duits te verstaan, maar lachende antwoordde hy dat iedereen Frans verstond. Met zyn rheumatische pijnen ging het nog weinig beter en hy liep moeilijk. Te 7½ was ik alweer in Weilbach en soupeerde ik, meer dan ooit het heimwee hebbende in myn eenzaamheid.

De volgende dag zonk my de moed in de schoenen. Vóór de middag ging het
1827 nogal. Wel had ik moeite om 's ochtends nuchteren te blijven, daar ik het water moest drinken dat my loodzwaar op de maag woog en daarna lopen moest eer ik mocht ontbijten, maar daarna liep de ochtend spoedig om, daar ik om de twee dagen aan Lore schreef en de andere dagen aan myn ouders of aan anderen. Maar dan kwam de table d'hôte waar ik een à anderhalf uur zwijgend moest aanzitten. Die dag zat ik niet meer naast de zieke Rus, maar naast zyn nog jonge vrouw, en trachtte ik een conversatie met haar aan te knopen, maar dit mislukte. Myn drie frases, welke ik achtereenvolgens in het Frans debiteerde, bleven onbeantwoord, of zo goed als en ik wist niet of het trots was die haar deed zwijgen, dan wel diepe melankolie, maar later vernam ik dat haar man op de beren-of wolvenjacht kou gevat en de tering gekregen had en haar levensgeluk dus verwoest was.

Miss Bird sprak my naar Engelse fashion het eerst aan, maar daar zy geen stem had kon ik haar niet verstaan. Ik hoorde echter dat zy zeide:" I like
" Weilbach very much !"- Is het mogelijk, dacht ik. "Because it is so still
" and quiet."- Of de smaken ook verschillen ! Na het eten sprak ik de tuinman aan, die op de pastoor schold, omdat deze rijk was, en toen Mevr.von Arnim voorby ging, liep ik met haar mede en vertelde zy my dat zy het vórige jaar haar man verloren had en met haar twee dochtertjes van 3 en 9 jaar was achtergebleven. "C'est toujours bon," dacht ik, "
1828 " pour nous faire apprécier d'avantage notre propre bonheur."

Ik was verdrietig dat myn polsen my weer meer pijn deden en de rheumatiek in myn linker voet, die ik heel in het begin in Laubbach had opgedaan, nog niet wijken wilde. 's Avonds kwam er een nieuwe badgast, Becker, hôtelhouder van het Engl.Hof te Ems, maar daarentegen waren er die ochtend 4 badgasten vertrokken. Aan tafel zat ik nu naast Miss Bird, die druk praatte. Na het diner spoorde ik naar Castel en werd ik in de 3e klas voor een Noordduitser gehouden. Over my zat een Notaris, die ook al een uniform aanhad. In Mainz informeerde ik naar de prijzen van notehouten meubelen, maar die vond ik te duur. By een schoenmaker, die natuurlijk in de Schusterstrasse woonde, liet ik my een paar schoenen voor f.7,- aanmaken, omdat Mainzer schoenen beroemd waren, en van die Stiefletten met elastiek heb ik jaren lang pleizier gehad. De Beiersche heer, die aan
1829 tafel over my zat, zou de volgende dag vertrekken. Ten laatste, dacht ik, blyf ik alleen met de Russen over. Dat zal een levendige conversatie geven.

's Middags speelde ik vijf partijen billard met een dokter, die hier uitsluitend vertoefde om het water te bestuderen en daartoe elke zomer een paar badplaatsen bezocht. Het billard was uitstekend. Ik liep daarna naar het dorp Weilbach, dat even smerig was en vermoedelijk nog is als alle Duitse dorpen die ik gezien heb, als Nassau by Ems en als Holthausen by Pyrmont, vol ganzen, eenden, ossen, kippen,honden, vuile halfnaakte kinderen, mesthopen en vervallen woningen zonder vensters. De lucht wordt er door verpest.

Lore schreef in haar journaal, dat zy de vorige dag in Amsterdam gekomen was en daar had geslapen en voorts dat zy zich weer heel onaangenaam gevoelde, zodat Tane uitriep:"Fi donc, comme tu as mauvaise mine." en Maria een ogenblik later:"Pourquoi es-tu si excessivement rouge?"

Daarop vervolgt zy:" By Lutgert zijde gekocht voor de beurs, die ik voor
1830 " M. wil maken. Na het dejeuner vertrokken Mama en Michon naar Blankenburg,
" waarop ik naar Tante Henriette ging, die ik bezig vond kopjes wassende.
" Pas was ik er of Oom Ko kwam binnen met een groot folio onder de arm en de
" uitroep:" Ik heb het gevonden ! Ik heb het gevonden !" - "Wat ?"- "Weilbach !"
" en daarop wees hy ons Weilbach op de kaart. Tante gaf my daarop M's brief te
" lezen en wy spraken heel pleizierig over 't geval. Oom was weer timide met my,
" wat ik altyd zo vreemd vind en durfde my niet vragen of ik hem iets te zeggen
" had, daar hy hem ging schrijven. Daarna boodschappen gedaan, myn boeltje ge-
" pakt en uitgeput by de van Loons aangekomen. Cateau gaf my moerbeien et puis
" nous dinâmes. Les diners chez les van Loon sont toujours très simples mais
" extrêmement bien apprêtés. A 6 heures départ en Tane, Anna en Gratia by de
" Laboucheres afgehaald. De kinderen sliepen in het rytuig.

Anna en Gratia waren toen 10 en 9 jaar 1831 Woensdag. De kinderen zyn verschrikkelijk druk en lachen en schreeuwen
" à qui mieux mieux. Ik wandelde naar het eiland en las daar M's brief over
" op de bank waar wy altyd samen op zaten, en toen was het precies alsof je by
" my was en wy samen praatten. Och, was het maar zo ! Aan tafel lachen en pra-
" ten de kinderen ons doof en 's avonds vertel ik hun allerlei incidenten uit
" myn kinderjaren, wat hen zeer amuseert. Beurs voor M. begonnen."

Toen Lore my het voorstel van haar tante Craeyvanger had geschreven, toen huppelde myn hart van vreugde dat er nu toch een eind aan ons engagement zou komen en dacht ik by myzelf hoe beschamend dit aanbod voor Tante van Loon moest wezen, die het even goed zo niet nog beter dan haar schoonzuster Cr. had

kunnen doen, en dan het voorrecht zou hebben van Lore by zich te houden, tegen
1832 wier vertrek zy zo opzag. Eerst Tante Antje en nu Mevrouw Craeyvanger ! Wel een
bewijs hoe veel meer hart zy hadden. Ik was dus niet weinig teleurgesteld toen
ik Lore's brief vervolgende,las dat zy hoegenaamd geen plan had het voorstel aan
te nemen. " J'ai tout de suite compris que ce plan était infaisable," schreef zy.
" Je crois, et Willem en est tout à fait sûr, que ma tante nous arrangerait
" tout aussi agréablement que possible et ne négligerait rien pour nous rendre
" heureux, mais sa bonté nous ferait un devoir de la remercier en étant de no-
" tre côté aussi aimables que possible avec elle, lui aidant à organiser ses
" fêtes, lui faisant la lecture, nous promenant avec elle etc,etc. Tout cela
" serait faisable, si nous étions sûrs de nous plaire réciproquement, bien que
" notre liberté en souffrît, puisque tu n'aurais nulle envie de l'accompagner
" au cirque ou au théatre. Non, j'aime mille fois mieux attendre patiemment
" que Dieu t'accorde un poste et je suis sûre que tu le préfères aussi, que de
" nous placer dans cette position fausse et forcée. Mais l'offre était si ai-
" mable et les raisons qui nous empêchent de l'accepter si difficile à faire
" comprendre à ma tante que j'étais bien embarassée de savoir comment nous pour-
" rions refuser sans la blesser ou lui faire de la peine, quand tout à coup
" j'ai pensé que cela nuirait extrêmement à ta réputation si, au lieu de tra-
" vailler à Amsterdam comme adjoint de ton père, tu irais manger le pain de
1833 " paresse à Utrecht, et je suis si heureuse que nous pouvons donner une raison
" si valable en faveur de notre refus. Vind je dat ook niet ? Wy hebben nog
" tijd om er over te denken totdat de benoeming te Apeldoorn in de courant
" staat, en indien je daar geen kantonrechter wordt, moeten wy een decisie ne-
" men. Wat zeg je er van? Vind je het niet uiterst vriendelijk van Tante ?"

Het kostte my veel strijd eer ik my met Lore's gevoelen kon verenigen. Het was volkomen waar dat ik, naar Utrecht verhuizende, de functiën van adj. Rijksadvocaat niet kon blijven waarnemen, maar ik vond dat niet alleen niet erg, maar integendeel heerlijk daar ik tegen het opnieuw opvatten dier moeilijke zaken vreeslijk opzag en ik my als advocaat in Utrecht kon laten inschrijven. Buitendien was ik niet gelijk Lore tegen haar tante ingenomen of bang voor haar. Ik begreep dat zy, Lore's principes kennende, er geen oogenblik aan zou denken om haar te dwingen tot het najagen van amusementen, welke Lore afkeurde en dat wy alleen de dinertjes zouden moeten bywonen, welke zy gaf. Immers zou het haar niet in de gedachte gekomen zyn om ons haar voorstel te doen indien zy ons gebruiken wilde om haar naar paardespullen of kermissen te chaperonneren. Intussen, nu ik wist hoe Lore er over dacht, durfde ik geen poging wagen om haar van haar besluit terug te brengen, maar ik kon niet nalaten haar te schrijven,
1834 dat het my ontzettend speet deze schone kans om spoedig te trouwen te laten voorby gaan. Lore zeide my later dat wy toch niet vroeger zouden getrouwd zyn, omdat haar moeder dit niet zou hebben toegestaan !!

Vrydag 12 Sept. bezorgde ik my weer een distractie door naar Soden te sporen en wel via Höchst, vanwaar een lokaaltje de badgasten naar Soden bracht. Te Höchst liepen altyd kinderen langs de trein al roepende:"Bubenschenkel ! (een soort van mürbes Backwerk dat het buikje en de beentjes van een jongen moest
8 afbeelden) en "Wasser gefälligst." De eerste persoon die ik te Soden zag uitstappen, was Herman Binger, maar gelukkig kreeg hy my niet in het oog, daar ik op zyn gezelschap niet gesteld was, niet omdat hy een Jood was, maar omdat hy een Jood zynde, altyd op de Joden schold en hen bespotte, voorts geweldig vloekte en archigemeen was.

Het was zó heet dat ik, na in het Curhaus een plaats aan de table d'hôte besteld te hebben, slechts even een hoogte beklom, waarop een koepel stond. Aan tafel zat ik naast een Joodje, die my terstond aansprak en my voorsloeg met hem naar Königstein te wandelen, waar hy een oude schoolmakker wilde bezoeken, die er eine bedeutende Oekonomie had. Hieronder verstond hy een boerderij. Het was eigenlijk myn plan geweest naar Alten Hain te wandelen om er de Apfelwein te bestellen, maar daar ik dit even goed te Frankfort kon doen en ik van gezel-
1835 ligheid hield nam ik zyn voorstel aan. Wy wilden met de post gaan, maar toen deze weigerde ons op te nemen of dit misschien niet mocht doen, bestegen wy de steile berg te voet. Toen ik 18 jaar later met Lore een kuur te Soden deed, reden wy per Einspänner naar Königstein, stapvoets in 3 kwartier en besteeg Lore een ruïne, waarvan zy de onderaardse gewelven doorliep. Het uitzicht van de ruïne was volgens haar lohnend. Wy liepen toen terug, halverwege door een sparrebos. Onder de ruïne liet de Hertog van Nassau een kasteel bouwen.

Het Joodje en ik deden er 5 kwartier over en de terugtocht nam ons een uur. In de trein terug vond ik de dokter, met wie ik de vorige dag billard gespeeld had, en die my over myn kwalen ondervroeg en my ried niet langer dan 14 dagen of 3 weken te Weilbach te blijven, daar het seizoen te ver gevorderd was en ik

my meer nadeel zou berokkenen door het opdoen van rhumatiek of catarrhale ziekten dan voordeel door te blijven baden. Juist omdat de baden heet waren kon ik zo licht kou vatten. Zodra het weer omsloeg moest ik volgens hem Weilbach verlaten omdat het Maindal zo koud is en het rondom aan alle winden blootgestelde, door niets beschutte Curhaus zo tocht. Niets lachte my meer toe dan de aftocht te blazen, te meer daar de volgende dag weer twee gasten zouden vertrekken, en het dus aldoor leger en melankolieker werd.

1836 Zaterdag 13 Sept ging de jacht in Holland open en zou ik Herman dolgraag vergezeld hebben. Eén week was voorby in Langeweil-bach. Hoe kom ik, zo tobde
1837 ik, de andere door? Aan tafel werd ik gelukkig gemaakt door een brief van Lore, die wel wist dat ik vooral op Zondag troost behoefde. Ook van Beels ontving ik een hartelijke brief, maar hy maalde en tobde weer over Agnes en vroeg my wat ik er van dacht. Arme hals ! Ik had lust om hem te antwoorden:"Laat haar toch lopen, daar het je nu toch duidelijk gebleken is dat zy je niet bemint, en dat, zo zy je tenslotte toch neemt, het is omdat er geen ander komt!"

1838 Lore schrijft o.a.:" De beschrijving van je bad en van je badkamer heeft
" my geamuseerd, omdat ik je precies dezelfde descriptie van de myne te Driburg
" zou kunnen geven, behalve dat myn bad 25 gr. en dus 2 gr. kouder was dan jouw
" bad en dat myn badkamertje niet onder de grond was maar au bel étage.Het
" ameublement van je kamer is wat mooier dan het myne te Driburg, want ik had
" geen stukje tapijt, geen canapé, geen wasdoek op de tafel en eigenlijk ook
" geen wastafel, want ik had een kom, een glas en een fles op een heel klein
" tafeltje, maar geen zeep-of tandeborstelbakje en geen lampetkan. Toen ik
" iets vroeg om myn zeep op te leggen, konden zy in het ganse établissement niets
" vinden dat op een schoteltje geleek."

1839 " Zou het niet beter zyn om op Zondag niet te baden, zowel om het voorbeeld
" als om aan de mensen minder werk te geven? Wy deden het niet en dit maakte
" op andere badgasten indruk en bracht hen tot nadenken."
(Ik antwoordde Lore dat ik my al twee Zondagen gebaad had en het geen indruk meer zou maken als ik het nu naliet.)

"Vind je het niet vervelend om weer ander geld te moeten gebruiken ?"
(Ja! dat vond ik zeker. Het Nassausche geld bestond uit stukken van 1,2,3,6,12 en 24 Kreutzer, en ik was te Laubbach aan Thalers en Groschen gewend.)

De volgende dag spoorde ik te 11 uur naar Frankfort, waar ik 3 kwartier later aankwam. Ik liep eerst by de Heren Abel, Martini en Schoch aan, die echter allen nog in Laubbach waren. Daarna at ik in Hôtel Weidenbusch voor 12
1840 Kr. overheerlijk met 40 à 50 anderen. Er lag een menu naast elk bord, wat destijds een nieuwigheid was, maar my thans niet meer zou frapperen. Wijn dronk ik niet, en ik zeide aan de kellner, die my de wijnkaart gaf:"Ich bin ein Wasser-
1841 gast." Daarna liep ik de stad in, die propvol was en vol kramen. Het was namelijk Messe of kermis en juist Hilletjesdag, waarop al de Offenbachers de Messe komen bezoeken. Ik zag onderscheidene fraaie equipages en het trof my dat de palfreniers niet alleen gekapt waren maar ook grote knevels droegen. Frankfort deed my aan Parys denken wat de luxe betrof, en de inwoners hadden veel op met hun vrije stad en hun burgerschap, dat voor vreemden moeilijk te krijgen was. In 1866 werden zy door Pruissen ingepalmd. Te $7\frac{1}{4}$ zat ik weer in myn kamer te Weilbach.

Daar de andere badgasten my vermaanden om toch Dr Stift te raadplegen, deed ik dit, ofschoon niet van harte, omdat ik al zovele medici gesproken had. Ik vreesde dat hy weer andere voorschriften zoud geven dan Dr Velten en dit was dan ook het geval, want hy verbood my het baden, hetgeen my niet verwonderde, omdat het my echauffeerde en slaperig maakte, zó dat ik zelfs eenmaal in het bad was in slaap gevallen. En nu moest het bad juist het tegenovergestelde ef-
1842 fect hebben en opwekken in plaats van te bedwelmen. Intussen verveelde het my dat ik het baden moest staken, omdat het ten eerste de tijd doodde en ik by myzelven dacht dat ik nu even goed kon vertrekken, daar ik het water in Holland kon blijven drinken. Ik wist toen nog niet dat baden bedroefd weinig betekent en dat juist het drinken de hoofdzaak is. Wat ik nog onaangenamer vond was dat Dr Stift my een drankje voorschreef, dat enkel koolzuur bevatte, omdat het Weilbacher water dit niet genoeg inhield. Hy onderzocht my ook en bevond dat de lever evenmin gezwollen was als ontstoken, maar de ingewanden verzwakt waren, en daarvoor heette het water uitstekend te zyn. Myn dieet wijzigde hy ook in die zin dat ik aan het ontbijt niet meer mocht eten dan één broodje en desnoods een zacht ei, aan tafel geen meelspijzen, dus noch aardappelen noch podding en voorts 's avonds weer één broodje en wat soep. Koffie was natuurlijk streng verboden evenals boter, en thee was niet te krijgen. Ik dacht: Hoe zou zulk een hongerige ziel als ik verzadigd worden !

Op 17 Sept. kwam er o wonder nog een nieuwe gast, een jonge Duitser of liever Fransman, die in Straatsburg geboren was doch in Parys woonde en voor architekt studeerde. Hy had by het Concours de l'Ecole des beaux arts een medaille behaald als beloning voor het beantwoorden van een prijsvraag. Zyn
1843 familienaam was Salomon, hy sprak Duits met een allerhorribelst accent, had bloed opgegeven en de tering, zodat ik hem met medelijden aanzag. Ik had echter in hem een compagnon, want van dat ogenblik waren wy meest tezamen. Hy was geheel ongelovig en onverschillig, hatte keine religiöse Bedürfnisse en wist van de Bybel niets.

Uit een brief van Lore: "Gisteravond stond er een interessante benoeming
" in de courant, die van Mr C.Lelyveld tot rechter te Hoorn. Ken je hem?
1844 " Ook is Cees van Lennep Burgemeester van Heemstede geworden. Och lieve poes,
" ik begin zo'n lust in Apeldoorn te krijgen, men leeft er zó goedkoop dat de
" Insingers-von Hemert er een groot ruim huis met een tuin voor F 4.000,- gekocht hebben. En Mevrouw Agnes Wilkens heeft aan Anna geschreven dat het er zo
" pleizierig wonen is."

" Eergisteren hebben Tane en ik met Anna en Gratia te Hilverbeek gegeten en wy hebben ons zeer geamuseerd. Cateau was zo eenvoudig en vriendelijk en
" Jan niet zo hoekig en dwars als gewoonlijk."

" Waarom ik het pleizierig vind je met je ouderdom te plagen? Wel alleen
" omdat ik dit aardig vind, want ik heb gemerkt dat je hoog gevorderde leeftyd
" een teer punt by je is. Om je de waarheid te zeggen vind ik niet dat je er
" erg oud uitziet, maar zodra ik zie dat je zo'n lang gezicht zet en alles
" voor waarheid aanneemt kan ik niet helpen je een beetje te plagen; stout,
" niet waar?' Myn geel japonnetje is wel heel lief en je mag niet zeggen dat
" geel de kleur der jaloezie is; de kleur der jaloezie is zwart en geel is de
" kleur vanhet licht! Je ziet dus dat al ben je nog zo jaloers, je nooit geel
" mag zien."

1845 " Omtrent de fooien, die wy te Driburg hebben gegeven, kan ik je niet
" veel zeggen omdat ik het vergeten ben. Dat is wel pleizierig voor je om een
" vrouw te krijgen met zulk een perfect geheugen, en ik feliciteer je met die
" trouvaille. Zo'n tweede, die je zo in alles kan helpen, zou je niet licht
" vinden. Apprecieer haar dus maar goed !"

Deze brief kon ik niet zonder aandoening lezen, en beurtelings deed hy my lachen en huilen van pleizier en van verlangen naar myn nooit genoeg te waarderen schat. Ja, zy was wel een engel op myn levenspad.

Miss Bird was jarig, en toen ik haar beklaagde van in dit oord haar verjaardag te moeten vieren en ik heel veel lust had om te vertrekken zeide zy heel vriendelijk:"Oh don't go away, it would be such a loss for us all!". De Heer von Stedman zond haar een Engelsche felicitatie brief, want Engels, Frans en Duits sprak en schreef hy even gemakkelijk als Hollands.

1846 Ik moest een brief van Pijnappel beantwoorden, die my over allerlei kwesties raad vroeg (nota bene!) en my de raad gaf myn kuur in 's Gravenhand voort te zetten, daar die meer afdoende zou zyn dan die van Weilbach.

Ik beklaagde Wiegand de traiteur, die elke avond een spijskaart op tafel legde, waarop van alles stond, dat ook werkelijk te krijgen was, als Hasenbraten, Rebhühner, Hahn, Krebse enz, maar niemand bestelde iets van die aard, daar de meesten zich met soep of compôte en brood vergenoegden. De diners waren delicieux, zoals ik die nooit vroeger of later in Duitsland heb genoten en er was altyd overvloed. Behalve de soep en de bouilli was er gisteren ham, coteletten, een grote haas, kippen, een vruchtepudding en op het dessert aardbeien. Eergisteren een snoek van 8 pond en op het dessert een mooie meloen, waarvan niemand mocht eten. Nu waren er slechts 15 badgasten en daar er meestal een paar een Abstecher maakten, zaten wy dan met ons tienen aan tafel. Ieder betaalde slechts één gulden, en niemand dronk wijn. Hoe het nu mogelijk was om
1847 voor 10 à 12 gulden zulke diners te geven begreep ik niet. Bleef ik in Weilbach dan kostte my alles en alles 3 gld. daags, maakte ik een Ausflug dan 5.-.

Van geld gesproken zo was dat Zuidduitse geld onmogelijk. Er waren stukken waarop 20 stond, die 24 Kreutzers waard waren; andere, waarop 10, die er 12 waard waren, en stukjes van 6, die men niet van de 3Kr.stukken kon onderscheiden. Guldens zag men hoogst zelden en wanneer men een gulden wilde betalen of ontvangen, gaf of kreeg men 10 stukken van 6 of 20 van 3 Kreutzer, want het decimale stelsel was in Nassau niet ingevoerd en een gulden gold 60 Kreutzer. Ik had enkel Thalers by my, die ik tegen 1 gl.en 45 Kr. moest inwisselen en myn beurs zat altyd vol Nassausche, Hessische, Badensche, Wurtembergsche, Beiersche en vooral Oostenrijksche geldstukjes, die in Nassau alle gangbaar waren.

Uit Lore's journaal: " Djé houdt my tot 10 uur op om my al de finery te
" wijzen, die zy uit Engeland gekregen heeft. Je ne lui envie que son petit
1848 " chapeau. Jan komt voor een vergadering, eet tot myn spijt op Gooilust en
" komt in een stortbui thuis."

(Die goede beste Jan heeft zich al wat kwaad berokkend. Toen ik in '72,'73 en '75 met hem in Ems was, had de dokter hem verboden te klimmen, desniettemin deed hy bergtoeren, kwam bezweet terug en vatte kou, en toen hy in '76 by Elout had gegeten, liep hy 's avonds in een storm terug, kreeg een benauwdheid en stierf. Meermalen liep hy van Vreeland of Nieuwersluis naar S.en B. omdat hy duizenden weggaf, maar zich zelven geen rytuig gunde.)

Lore schreef dat zy nogal verwonderd was geweest dat Tante Craeyvangers propositie my zo had toegelachen en legde my uit dat die onaannemelijk was. In het eerst zou zy ons vrij laten, maar van lieverlede exigeant worden of althans uit haar humeur geraken en volgens Willem elle est horriblement difficile à manier lorsqu'elle n'est pas de très bonne humeur. " Veronderstel eens
" dat je haar niet bevalt," schreef Lore,"ce qui n'est pas impossible puisqu'
" elle te connait à peine, nous ne pourrions pas être extrêmement heureux. En
" ik ben juist van plan om zo gelukkig met jou te zyn myn engel !"

1849 In een brief aan Hendrik beklaagde Lore zich o.a. dat zy sinds drie maanden geen taal of teken van Loucky had gehad, zelfs geen boodschap en niet eens wist of haar laatste twee brieven haar wel bereikt hadden.

1850 Uit haar journaal:" Woensdag 17 Sept. Tane vertrekt met de meisjes Labouchere. Djé komt laat aan het ontbijt en geeft my een ochtendgarnituur (kraag en mouwen).Lettre de Loucky avec un sachet de Paris, odeur verveine, et les deux
" éventails que j'avais commandés. Maman consent à ce que M. passe une semaine
" ici à son retour. "

1851 Mevrouw von Arnim geb.Gräfin zu Lippe vroeg ons op onze huwelijksreis op haar buitengoed Plauitz by Zwickau in Saksen te logeren. Dr Stift kwam my vragen hóe de drank my bevallen was en toen ik hem zeide dat ik die heel bitter vond en er misselijk van werd, vond hy dit zulk een heerlijk resultaat dat hy my beval er eentweede te slikken.

Ik spoorde met Salomon en Becker naar Mainz om myn schoenen af te halen, die echter niet gereed waren. Salomon had geen meisje gelijk ik en verveelde zich zó groen in Weilbach, dat hy schier elke middag naar Mainz of naar Frankfort reed om een kopje koffie te drinken en een Franse courant te lezen. De jongen had zich overwerkt en dientengevolge bloed opgegeven. Al meer en meer kreeg ik de overtuiging dat het Weilbacher water voor teringlijders misschien geschikt was, maar dat ik er myn tyd en Papa's geld verkwistte.

1852 De volgende dag spoorde ik al vroeg met Salomon naar Frankfort. Wy bestelden een kamer im Landeberg, waarna wy de Römersaal inliepen, die de portretten van alle Duitse keizers bevat. De volgende morgen, Zondag, dronk ik te 7 uur
1853 een glas Weilb.water uit de kruik, die ik had meegenomen, maar bevond dat al het gas en de zwavel vervlogen waren. Na het diner bekeek ik de schilderijen in de Städtische Anstalt, en herinnerde ik my hoe Papa er 18 jaar te voren, in 1838 een fooi willende geven, al zyn geld op de vloer liet vallen, en ook hoe hy in 1846 met my im Römischen Kaiser logerende, zyn beddelaken in brand stak, door zyn sigaar in bed te willen uitroken en in slaap te vallen. Gelukkig was ik nog wakker. Aan de table d'hôte zat ik over een Luxemburger en naast een Fransman, die dacht dat Luxemburg een deel uitmaakte van Hessen.

Maandag regende het byna de gehele dag, zodat ik een lange brief aan Lore schreef en een woordje aan Seiffert, om hem te vragen te willen nakijken op welke treinen, die te Vreeland stopten, een omnibus naar 's Graveland reed,
1854 met het doel om onverwachts te komen en Lore te verrassen. Ik had wijzer gedaan met aan Piet Six te schrijven en hem te vragen my een rytuig te zenden, maar vooreerst wist ik niet of hy buiten was en ten tweede was ik onzeker of hy het niet vergeten zou. In elk geval zou my dat veel verdriet bespaard hebben.

Lore schreef my dat Dr Velten volgens Dr van Bylandt heel knap, maar dat Dr Wolff niet eerlijk was. Zy had by haar tante Craeyvanger gedejeuneerd, die scheen te vinden dat wy haar lang op een antwoord lieten wachten. Nota bene ! en zy had gezegd dat wy myn terugkomst moesten afwachten om er tezamen over te spreken en eerst daarna te beslissen ! Lore zou haar nu schrijven en ik deed het ook. Indien zy nu al onbillijk iets kwalijk nam, wat zou het dan zyn indien wy by haar gingen inwonen? Lore had een kraag voor haar geborduurd, waar zy veel werk aan gehad had (uitstekend voor de ogen!), voorts was zy aan een beurs voor Loucky en een rok voor Conny bezig en had zy altyd kleren te verstellen.

1855 Uit Lore's journaal:" Wy reden naar Utrecht en werden heel vriendelijk
" ontvangen door Tante Craeyvanger, die myn kraag heel mooi scheen te vinden.
" Ik hoopte haar apart te kunnen spreken maar dat ging niet en nu zal ik haar
" morgen schrijven. Mama zeide haar zachtjes een paar woorden om te bedanken.
" Te 2 uur naar Zeist by Conny, later by de Tantes Cateau en Voomberkh, die
" niet thuis waren, en eindelijk by Anna Pauw, die ter ere van Djé ons opnieuw
" haar huis wees. Met Jan teruggewandeld, die my aanbood my het Italiaans boek-
" houden te leren en my reeds terstond de eerste regels uitlegde, zó helder dat
1856 " ik ze best begreep. Oom Piet kwam ons zyn tekeningen van Vichy wijzen. Te 9½
" reden wy weg en Tane, die alleen op S.en B. was gebleven, ontving my metde
" woorden:"Lore, il y a une lettre pour toi de Weilbach," ce qui ne m'étonna
" pas peu, car je ne m'y attendais nullement. Niet erg pleizierige tijding,
" want M. komt nog zo gauw niet weerom. Aggy (van Loon) me prend à part:"Aunt
" I have such a secret with you!" - "What have you to tell me?" -"Aunt," me dit-
" elle avec des yeux étincelants et en rougissant,"Aunt are you married?" - "No
" Ag." - "Not yet?" - "No not yet.I'll tell you when I am." - "Yes? o that's right
" (Aggy was toen 6 jaar)

"Zaterdag 20 Sept. Vandaag zou Papa jarig geweest zyn. O si seulement il
" vivait encore!" (Hier schreef ik by: Ja, dan zou hy ons al hebben laten trou-
wen, gelijk je my dikwijls gezegd hebt, want hy kon niet zien dat je verdriet
had.) " Kamer van Seiffert geschikt met behulp van Mama, inktkoker, scheerspie-
" gel, eau de cologne, kaarsen, zeep, lucifers. 's Middags met Tane heel tot
" Bouwzicht gewandeld en lang by de Sixen gezeten. Aan tafel zat Seiffert naast
" my. Il est de nouveau très aimable avec moi et a oublié sa colère du printemps
1857 " passé; hy heeft een massa muziek meegebracht, waaruit ik mag kiezen."

" Zondag. Goede preek, maar ik kon niet luisteren, daar myn gedachten in
" Weilbach waren. Visite van Saar, die my haar „prospects" vertelt. 's Avonds
" speelde ik het Concert van Hummel. Seiffert voulait se mettre en devoir de me
" reprendre, mais Willem le prie de remettre sa leçon à demain, et il se le tint
" pour dit. La logerie de Tane à Liège est décidée." (Te Luik stond Boucher !)

1858 "Maandag. Van 9½ tot 12½ les van Seiffert; het was heel pleizierig, want
" hy was heel opmerkzaam en vriendelijk. Na het déjeuner pruimen schoongemaakt
" en confiture gemaakt. Brief van Eleonore Vincke, die eerst Zaterdag getrouwd
" is en morgen komt logeren. "

"Dinsdag. Aan Oom Piet geschreven om hem voor morgen of overmorgen te in-
" viteren ten einde de boel wat op te vrolijken. Na het ontbijt,(Seiffert kwam
" tot zyn schande heel laat) bloemen geplukt voor Eleonore. Onder een geweldige
" stortregen naar Vreeland, waar Eleonore en haar man uit de trein stapten. Aan
" tafel zat ik naast de Heer von Hohenhorst, die enkel Duits spreekt en ver-
" staat. (Prettig voor Tante, die noch het een noch het ander doet.) Seiffert
" liet zich niet meer bidden om te eten, maar bedelt van elke schotel om een
" tweede portie. 's Avonds speelde ik eerst met Willem en daarna quatremains
" met Seiffert, die met solo's de avond besloot. Eleonore vindt men hier heel
" lief, zo eenvoudig en vriendelijk. Haar man is veel ouder dan zy."

1859 Lore vervolgt:" Je vraagt my wie de Hohenhorsten gevraagd heeft. Wel ik!
" Ja zo is myn gewoonte, verwacht je daar maar op als wy eenmaal getrouwd zyn.
" Dan verzoek ik massa's mensen, en dat natuurlijk zonder het jou te vragen,
" want zo heel alleen met jou te zyn is al te vervelend !! Och liefste, ik wou
" je graag hier hebben, waarom ben je toch zo ver weg? Dan zou ik niet meer
" bleek zien, maar subiet een kleur krijgen zoals ik altyd heb als jy er bent.
" Ik ben anders heel wel en maak grote wandelingen.

" Thumm komt misschien nu niet, maar liever met de winter om ons huwelijk
" by te wonen. Wist jy dat wy dan zouden trouwen? Ik niet, maar wie weet ?"
" P.S. Mama vindt het heel goed dat je na je retour een week hier blijft. Ben
" je niet blij?"

1861 " Woensdag 24 Sept. Maman me promet de garder Seiffert encore quelques
" jours. Je me promène avec lui et lui raconte que mon mari a sollicité pour
" Apeldoorn, sur quoi il se récrie et dit qu'il espère que nous resterons dans
" la capitale. Je lui réponds dat daar weinig kans op is, maar dat hy ons maar
" eens moet komen opzoeken. Hy is zo lief dat de gehele familie er van getou-
1862 " cheerd is. Aan Herr v.Hohenhorst zeide hy:"Morgen um 8 Uhr ist die schöne Zeit
" für mich vorüber, dann musz ich wieder fort nach Amsterdam," maar Willem zei
" hem voor het eten dat hy hier nog mocht blijven en toen kwam hy my dadelijk
" zeggen hoe gelukkig hy was. Tane en Djé plagen hem met zyn laat opstaan en
" met koekjes, maar Willem overdrijft het, zodat de arme man er geheel verlegen
" door wordt. "

" Mama wil Zondagavond met Djé naar Gräfrath, zodat Willem, Maria en ik
" dan alleen hier blijven, wat ik niet pleizierig vind. Un ou deux jours soit,
" mais toute une semaine c'est trop long."

"Donderdag. Tane vertrekt naar Luik. Ik schenk thee aan het ontbijt en
" spreek af dat ik Zaterdag aan de Hohenhorsten Amsterdam zal wijzen. Daar
" Seiffert Zaterdag in Amsterdam moet zyn wordt hy verzocht om Maandag hier
" terug te komen. Cela sera un singulier ménage, Willem, Michon, Seiffert et
" moi."

1865 Op 24 Sept vertrok Mevr.Reimers, een Russische dame uit Riga, met haar demoiselle de compagnie en 13 koffers. Zy kende Holland en had pleizier te spotten met de sleden, de brommertjes (zoals men destijds vigilantes noemde) het waterzoodje en de nevel. Na het diner reed ik met Salomon naar Castel en kocht ik te Mainz Stiefletten voor f.12,- waarvan ik jaren lang pleizier heb gehad. Wy spoorden in de 4de klas terug pour la rareté du fait, maar dat beviel my niet, daar men staan moest, omdat er geen zitplaatsen in waren.

1867 Ik schreef een lange brief aan Lore om haar myn reisplan mee te delen. Zondagavond 5 Oct naar Castel; Maandag naar Coblenz en Besselich; Dinsdag naar Andernach, waar de Landau's my herhaaldelijk dringend hadden uitgenodigd om althans één nacht te blijven; Woensdag naar Bonn en Siegburg; Donderdag naar Düsseldorf; Vrijdag 10 Oct. naar Arnhem of tot 's Graveland. O wat verlangde ik naar die dag !

1868 Zaterdag reed ik weer met Salomon naar Frankfort waar wy het huisje bekeken, dat de moeder der Rothschilds, een arme Jodin, bewoond had. Het stond en staat misschien nog in de Judengasse, een nauw,oud, vunzig steegje. Daarna bezocht ik de Schochs, die my koffie en brood gaven. Te 4 uur zocht ik Salomon in het Café Milani op, waarna hy naar het Theater ging, terwijl ik een Frans N.Testament voor hem kocht, dat echter in de grootste boekwinkel ingebonden niet voorhanden was. Wy logeerden in Landsberg.

Zondag vergezelde my Salomon, o wonder, naar de Franse Kerk, waar Ds Schröder heel goed preekte. Deze vertelde my daarna een interessant geval van een soldaat en een colporteur. Deze kwam met Bybels by een detachement soldaten, dat naar de Krim gezonden was en bood ze te koop aan. Een soldaat vroeg naar de prijs. Twee francs. Dat is te veel. Eén franc. Die heb ik niet. Dan kun je hem voor niets krijgen. Hierop begon de soldaat hard te lachen en zeide dat hy de weddenschap had gewonnen. Hy had namelijk met zyn kameraden gewed dat hy een Bybel voor niets zou krijgen. De colporteur sprak hem ernstig toe, maar de soldaat zeide dat hy de Bybel toch wilde houden om er zyn pijp aan op te ste-
1869 ken. Een jaar later kwam de colporteur in een dorp in Frankrijk, waar men hem vertelde dat een weduwe in diepe rouw gedompeld was over het verlies van haar enige zoon. De colporteur bezocht haar en vernam, dat zy veel vreugd aan haar zoon had beleefd, die als zeer loszinnig naar de Krim was vertrokken, maar zeer godsdienstig teruggekeerd was en haar dikwijls heerlijke dingen uit een boek had voorgelezen. Zy wees het hem, en nu ontdekte hy dat daaruit al de bladen tot aan het Evangelie van Johannes gescheurd waren, maar aldaar op de kant met een datum geschreven was:" Jusqu'ici brûlé,déchiré,vilipendé, mais depuis lu et cru pour mon salut." De colporteur zocht in zyn aantekeningen en bevond dat de datum overeenkwam met die, waarop hy de Bybel had weggeschonken.

De Heer Schoch had my verteld dat myn goede voorbeeld aanatekelijk had gewerkt, daar kort na myn vertrek een heer plotseling zyn koffer gepakt en Laubbach verlaten had, hetgeen de dokter woedend had gemaakt, die niet begreep hoe dit jaar de gasten zo oproerig waren geworden.

Papa schreef my dat Jan in Siegburg krankzinniger was dan ooit tevoren, zodat ik er meer en meer tegen opzag om hem te bezoeken. Zyn vrouw Carry dacht erover om naar Engeland terug te keren. Pijnappel schreef my dat Papa en hy
1870 overkropt waren met werk, hetgeen niet wegnam dat hy my verlof vroeg om toch nog op 15 October te mogen pleiten ook al mocht ik vroeger terugkeren, hetgeen ik natuurlijk met blijdschap aannam.

Ik had reeds Vrijdag 26 Sept. aan Lore myn reisplan medegedeeld en haar geschreven dat ik uiterlijk Zaterdag 11 October hoopte terug te zyn, en dus één week vroeger dan zy my verwachtte, maar dat het kon zyn dat ik myn terugreis bekortte. Men houde dit in gedachte !

Salomon vertelde my dat in zyn ouderlijk huis de was slechts tweemaal per jaar wordt verzonden. Hy wast zyn gezicht met zyn vuile handen, want een spons
1871 bezit hy evenmin als zeep. Toch was ik blij hem tot compagnon d'infortune te hebben, want anders hield ik het geen uur langer uit. Daarby kwam dat de nieuwe druppels my ziek maakten en ik 's nachts weer krampen had.

1872 Dinsdag 30 Sept. spoorde ik met Salomon naar Wiesbaden, waar wy eerst de Griechische Capelle bestegen, vandaar naar de Platte wandelden, en daarna in 1½ uur terug naar Wiesbaden, waar wy in een goedkope restauratie dineerden en in het Curhaus couranten lazen, ik het Handelsblad en de N.Rotterd. Couranten waren Salomons enige lectuur, en sedert het getal gasten te Weilbach zo geslonken was, had de restaurateur geen dagbladen meer laten komen en schafte hy ook veel minder eten. In het Düringer Hôtel informeerde ik nog of de photograaf er nog was, die photo's maakte op een presse-papier, maar hy was vertrokken. Ik had er een aan Christiaan willen zenden, die myn portret wilde hebben. Daar ik meest 3e of 4e klas reisde, kostten die uitstapjes niet veel geld.

1875 Lore schrijft in haar dagboek:" Eleonore vonden zy allen hier allerliefst,
" maar haar man is zo droog als gort en wy begrijpen niet hoe zy van hem ge-
" charmeerd kan zyn, daar hy veel ouder is, geen tanden meer heeft, geen woord
" zegt en niet eens lief met haar is, want hy kijkt haar niet aan en knikt haar
" nooit toe, et cela après trois ou quatre jours de mariage. A présent ils sont
" allés à Harlem et demain ils iront loger à Blankenburg. Ik heb niets geen
" lust om op onze huwelijksreis van de éne logerie in de andere te vliegen."

1877 Vrydag 3 Oct. zat ik byeen open raam en kwam Dr Stift my zien, die vond dat ik er zeer gezond uitzag. Wy aten nog maar met ons vieren, maar het diner was uitmuntend. Daar Salomon nog geen geld had, spoorden wy naar Mainz, waar hy telegrafeerde en ik myn verzoolde schoenen afhaalde. Te Castel informeerde ik aan het Bureau der Ned.Stoombootmy of ik myn koffer kon vooruitzenden en kreeg ik daartoe twee vrachtbrieven ter invulling. Te Flörsheim vond ik een heerlijke brief van Lore, waarin een allerviest velletje van Seiffert gesloten was, zo smerig en slordig met een ouwel toegeplakt dat ik niet begreep hoe hy het haar had durven ter hand stellen. Toen ik het opende stond ik verbaasd en verstomd
1878 over 's mans insolentie, daar het niets bevatte dan scheldwoorden en hatelijkheden. Als hy zich inbeeldde daarmede by Lore in de gunst te komen of te blijven, dan heeft hy het mis. Ik verscheurde zyn vod en dacht by my zelf hoe verkeerd het is met lieden van lager stand en zonder beschaving te vrij om te gaan. Lore had dit gedaan, maar ik had er my ook schuldig aan gemaakt. Ik had hem gevraagd my omtrent de treinen in te lichten die, nu het winterdienst was, te Vreeland ophielden, ten einde Lore te verrassen, en vroeger te komen dan ik haar had geschreven, maar by nader inzien had ik begrepen dat hy te onhandig was om my de gewenste renseignementen te verschaffen en daarom had ik die ook aan Lore gevraagd. Dit nu was uitgekomen en had hem kwaad gemaakt gelijk uit Lore's journaal en uit haar brief bleek.

Ik had my weliswaar tot de Sixen kunnen wenden, maar die waren niet buiten. Papa wilde ik er niet mee lastig vallen, myn broer Willem was ziek en ik had gedacht dat het Seiffert, die op S.en B. logeerde, niet moeilijk zou gevallen zyn om informaties in te winnen.

Ik tobde er ook over waar ik zou logeren, nu Hilverbeek onbewoond was, Lore zeide my later dat ik, voor het geval ik in Hilverbeek niet terecht kon, op S.en B. een bed zou gevonden hebben, en 't is jammer dat dit niet gebeurd is,
1879 want dat zou heerlijk geweest zyn, dan had ik van het ontbyt tot aan het souper Lore gehad en had ik niet elke avond met een lantaarn naar Hilverbeek terug behoeven te wandelen.

Lore geeft my dan de treinen op, die van Emmerik komende, te Vreeland stil houden, maar voegt erby dat er geen enkele omnibus op rijdt, zodat ik vooruit het uur van myn komst moet melden, opdat zy het rytuig kan zenden. Piet Six
1880 ligt te Zandvoort ziek en Jan en Cateau zyn te Haarlem.

1881 Zy vervolgt:" Notre vie actuelle est bien tranquille. Maman et Dijé sont
" parties pour Gräfrath Dimanche et nous ont laissées seules Marie et moi.
" Hier aprèsmidi nous allâmes voir Saar, mais ta mère était sortie. Ce matin
" Willem est allé à Amsterdam et ce fut donc moi qui dut faire le culte pour
" Seiffert et Marie."

1885 Uit Lore's journaal van 27 Sept. :" Wat vroeger opgestaan en te 8½ met de
" Hohenhorsten naar Vreeland gereden. Mama liet my beloven my niet te ver-
" moeien en goed op myn eigen te passen. In Amsterdam gekomen reden wy naar de
" Doelen, waar de H. een kamer bestellen. Vandaar naar huis om hun de schilde-
" rijen te wijzen. Eén ogenblik vlieg ik naar Benten en koop ik voor hen een
" zilveren theezeefje, omdat ik gezien had dat zy daar lust in hadden. Eleonore
" was heel dankbaar en blij maar haar man zei geen stom woord. Ik kom Willem
" in de gang tegen, die my zegt dat ik my maar moet trachten te redden, want
" dat hy niet mee kan gaan. Dat was nice, vooral daar ik nooit aan het hoofd
" van zo'n expeditie heb gestaan. Force me fut de prendre mon courage à deux
" mains et de partir seule avec mes deux hôtes d'abord au Musée, puis à Arti
" et à l'Oude Manhuis."

" Ensuite nous allâmes chez Buffa où ils achetèrent des Ansichten d'Amst.,
" puis chez van Gogh, Eleonore désirant avoir un Kupferstich représentant un
1886 " sujet religieux. A 1 heure nous dejeunâmes, bouillon, carbonades et omelette.
" et à 1½ nous nous remîmes en route pour faire le tour du Plantage et aller
" au Buitenkant, où je fis arrêter la voiture près de l'Oosterdok afin de nous
" y promener. Mes hôtes n'en avaient dabord pas envie, mais ensuite ils me re-
" mercièrent de les y avoir forcés; zy waren van dat Dok niet weg te slaan en
" vonden het uitzicht zó heerlijk dat zy er de gehele middag zouden gebleven
" zyn indien ik niet had gezegd dat wy weer in het rytuig moesten stappen.
" Daarna naar het paleis, que je leur fis montrer du haut en bas. "Das ist der
" Mühe Wert," cria Bruno en voyant la grande salle, mais leur extase ne connut
" pas de bornes lorsque nous fûmes montés tout en haut près de l'horloge et
" qu'ils virent Amsterdam à leurs pieds. Nous revînmes par le Nieuwendijk,
" (eux le trouvant si amusant de voir les boutiques) au Heerengracht et ainsi
" à la maison.

" Pendant qu'ils regardaient les tableaux, je courus vite chez Henri, mais
" en vain; j'aurais tant aimé le voir. J'expliquai encore à mes hôtes ce qu'ils
" devaient voir et visiter jusqu'à Lundi, quand ils rendraient à Blankenburg,
" chez Elout et Louise and then they took leave and marched off to their hotel.
" Je n'ai jamais vu des étrangers admirer d'aussi grand coeur notre chère pe-
" tite Hollande; ils étaient ravis et enchantés de tout ce qu'ils voyaient au
1887 " point que j'en étais toute fatiguée. Mais je crois que les bonnes personnes
" ne sont pas des plus riches, car Bruno m'a laissé payer et donner des bonne-
" mains partout sans sourciller. Il avait l'air de ne pas s'en apercevoir, de
" sorte que je crois que le bon homme ne demandait pas mieux que de voyager un
" peu économiquement."

Dit is mogelijk, maar de Hohenhorsten waren rijk en hadden eengroot goed in Hannover, waar zy het kasteel Hohenhorst bewoonden. Intussen dacht Bruno misschien, na Schaep en Burgh, het huis in Amsterdam met de schilderijen, het zilveren servies, de equipages enz. te hebben gezien, dat Lore rijk genoeg was om alles te betalen.

" Willem et moi retournâmes à 5 h.à S.en B. et dinèrent à nous deux, toute
" la famille dinant à Boekesteyn. Le soir je commençai une lettre à M. mais Wil-
" lem me pria de jouer avec lui. La fatigue me força cependant assez vite de
" cesser; je n'en pouvais plus, ces courses et surtout la montée au palais
" m'ayant épuisée.

1888 "Dinsdag 30 Sept. Vanochtend weer begonnen revalenda arabica te eten met
" wat zout gekookt om het minder onsmakelijk te maken. Nous déjeunâmes lon-
" guement, Seiffert ayant de nouveau fait son apparition assez tard. Je priai
" et lus avec eux, ce que je trouvai en perspective plus formidable qu'en réa-
" lité. Après le dejeuner je pris ma leçon, mais comme il vint beaucoup de pau-
" vres je fus assez souvant interrompue. Seiffert était très satisfait; il me
" dit qu'il avait tant envie de me faire avancer cet hiver, parce qu'il avait
" l'idée que ce serait le dernier que je prendrais des leçons. "Ik zou het voor
" U wel wensen," ajouta-t-il,"maar ik zou het zó akelig vinden dat ik het U
" niet zeggen kan."

Dat wil ik best geloven daar hy na Lore's huwelijk zoveel minder lessen had. Gelukkig werd hy spoedig na de dood van zyn oom Lübeck Directeur der Mu-
1889 ziekschool in den Haag.

" Woensd 1 Oct. 's Middags visite van de Dominee, die my verzocht de
" dienstboden te roepen en ons toen toesprak en aanbeval om naar het avond-
" maal te gaan. Naderhand was ik de gehele dag uncomfortable, want Cateau zei-
" de my dat zy niets kon verstaan van hetgeen de dominee gezegd had, omdat
" Meneer Seiffert zo hard gespeeld had. "Ja," zei de keukenmeid,"Ik geloof dat
" het de Ds.ook hinderde!" C'est très possible pensai-je, et j'aurais dû de-
" mander à Seiffert de cesser son jeu, mais je l'ai négligé ce dont je suis
" très fâchée. O Mausje, wat ben ik toch een stom kind !"
(Ik denk veeleer dat Lore zó aan Seifferts beuken gewend was dat het haar niet meer hinderde)

"Après la visite du ministre je fis de petits gateaux et des pèches avec
" une bonne sauce écumante, que Seiffert trouva très bons. Piet Six komt Seif-
1890 " fert te logeren vragen. Nu behoeft de goede man niet naar Amsterdam.

"Donderdag 2 Oct. Om 8 uur aan het ontbijt, maar tot halftien gewacht op
" Seiffert !! Wy brachten hem naar Hilverbeek en reden, Marie en ik, naar Baga-
" telle, waar Mevr.Alewijn ons te dejeuneren verzocht had omdat Tante Henriette
" by haar logeerde. Ik kreeg eenkop chocolaat, maar ik geloof niet ooit iets
" lelijkers geproefd te hebben. Après nous fîmes une longue promenade autour
" de Hilversum et rentrâmes à 3 h. Je jouai encore un petit air sur un affreux
" hakkebord et nous partîmes toutes ensemble.

" Vrydag 3 Oct. Daar de paarden moeten worden afgereden toerden wy. Met
" Michon uitgerekend dat wy heel economisch zouden kunnen leven als wy samen
1891 " bleven."

"Zaterdag 4 Oct. Om 8 uur vertrok Maria naar Zeist, zodat ik nu geheel
" alleen bleef. Ik was doodmoe en desniettemin speelde ik piano tot half elf.
"De post bracht my niets. 't Is drukkend weer. Te 7 uur komen Mama en Djé te-
" rug."

"Zondag 5 Oct. 's Avonds te 6 uur naar de kerk, omdat er voorbereiding was.
" Heden ochtend was er geen dienst, maar omdat Henriette en Willem zo laat be-
" neden kwamen, bleven wy tot 11½ aan 't ontbyt."

" Maandag 6 Oct. Heden myn tyd verloren. Dankbaar dat M. Weilbach heeft
" verlaten."

Hier eindigt Lore's journaal, dat zy niet weer opvatte voor 9 December.
Op Zaterdag 4 October pakte ik myn koffer, maar vreesde er niet alles in te
zullen krijgen. Frau Engel, die de laatste tyd boven bleef, zal spoedig ster-
ven en Dr Stift zeide my dat Salomon de tering heeft en evenmin lang meer te
1892 leven heeft. De volgende dag gaf ik myn Franse Bybeltje aan Salomon en schreef
er in dat het een herinnering was aan de preek van de vorige Zondag en aan de
woorden uit Joh.5:39: Onderzoekt de Schriften, want die zyn het die van My ge-
tuigen," in verband met II Tim.3:16: "daar zy u kunnen wijs maken tot zaligheid."

Te 3 uur spoorden Salomon en ik naar Castel waar ik met myn koffers naar
de Ned.Stoombootmy trok om ze naar Emmerik te expediëren, maar daar maakte men
zoveel bezwaar, dat ik ze naar de Dusseldorper My liet brengen, waar men ze
aannam. Ik bestelde een kamer in het Taunushotel, nam een bad in de Rijn en
soupeerde in het Hotel te Mainz.

Maandag 6 October stond ik te 6 uur op en zag dat er nevel was, maar te 8
uur, toen ik een uur lang op de steiger gewacht had, trok de nevel op en kwam
1893 de boot met Salomon my van de overzijde afhalen. Onder heerlijk weer voeren wy
de Rijn af en te Capellen verliet Salomon de boot om Stolzenfels te bezoeken,
terwijl ik Laubbach voorby naar Coblenz voer, waar Carl Landau en de jongens
Stedman my aan de steiger opwachtten. Zy brachten my naar het Friesche Hof,
waar ik een kamer bestelde. By Dr Velten trof ik von Stedman. Ik at by de Lan-
daus met de oudste dochter Mevrouw Leon uit Parys. De oude heer was er niet.
Te 3 uur vulde de tandarts Dr Fincke een tand, waaruit het goud gevallen was,
waarna ik ten huize van de Landaus zowel aan Willem van Loon als aan Lore
schreef dat ik de Landaus te Coblenz gevonden had en hen dus niet te Andernach
behoefde te bezoeken en evenmin van plan was om te Besselich te gaan logeren,
zodat ik reeds Donderdag ochtend per eerste trein uit Arnhem te Vreeland hoop-
te te arriveren; te 4 uur vond ik de Heer von Stedman in het Rijnpavilloen en
wandelde ik met hem naar Besselich. Ik had veel moeite om hem te beduiden dat
ik geen rust noch duur meer had en te sterk naar Lore verlangde om een dag lan-
ger myn terugreis te rekken. 's Avonds begon de nevel zich weer te vormen en
ik vreesde zeer dat ik de volgende dag misschien niet voor 2 uur te Bonn zou
1894 kunnen komen en dus door myn bezoek aan Jan van Lennep onmogelijk 's avonds
nog in Keulen kon komen, zodat ik dan eerst Vrydag ochtend te Vreeland zou
kunnen zyn. Weinig dacht ik toen dat my dit zoveel smart zou bespaard hebben.

Van 7-9 uur by Carl Landau blijven praten, ofschoon ik omviel van de slaap.
Toen liepen wy naar de Rijn om Carls vader van de boot af te halen, maar er
hing een dikke nevel en toen hy er te 10 uur nog niet was, gingen wy souperen,
zodat ik eerst te 11½ in bed lag. Daar ik nu voor de tweede maal im Frieschen
Hof logeerde had ik een mooie kamer.

Dinsdag 7 October. Ik sliep perfect en werd te 5 uur gewekt, keek het raam
uit en zag geen nevel, althans niet in de stad. Na ontbeten te hebben liep ik
naar de Rijn en zie! er was Godlof geen nevel, zodat wy te 6 uur precies weg-
voeren. Ik had nog aan de steiger van de boot, die naar Mannheim voer, van Sa-
lomon afscheid genomen en toen beloofde hy my for my sake in het Bybeltje te
lezen. Moge hy het for his own sake gedaan hebben !

Te 9 uur kwam ik te Bonn aan, en werd ik door de Oberkellner in het Hotel
Rheineck hartelijk verwelkomd. Hy vond dat ik grote vorderingen in het Duits
1895 gemaakt had en myn kleur gezond was. Na een biefstuk gegeten te hebben, reed
ik te half elf naar Siegburg, eerst op de vliegende brug de Rijn over en toen
in 3 kwartier naar de Sieg, waar ik weer in een pont moest overvaren. De Irren-
anstalt ligt op een hoogte en was vroeger een Carmelieten klooster. Ik liet de
koetsier naar de herberg rijden en liep naar het huis van de portier, wien ik
naar Pastor Neide vroeg. Hy gaf enige lompe korte antwoorden, waaruit ik be-
greep dat de Pfarrer in het dorp woonde. Ik vond zyn huis maar hem niet, doch
kreeg een sleutel om van uit zyn huis de Anstalt te bestijgen.

Onderweg ontmoette ik hem en deelde hy my mede dat Jan niet beter maar iets opgeruimder was, doch niet werken wilde noch zyn geest oefenen, zodat hy tot straf een andere kamer had gekregen ! Te kwart voor 1 uur werd ik by Jan toegelaten. Ik wil niet ontveinzen dat myn hart bonsde zó zag ik tegen dit entrevue op, evenals later zo dikwijls ik als Off.van Justitie het Krankzinnigengesticht te Amsterdam moest bezoeken en my door boze geesten omringd voelde, zodat ik altyd de Heer bad my daartegen te wapenen. Jan was eerst verheugd my te zien maar zakte spoedig weer ineen. Hartverscheurend was het te horen hoe hy my bad en smeekte hem mee te nemen, hoe hy verwacht had hier slechts 14 dagen
1896 te zullen blijven en er nu al 5 maanden zat, hoe hy wanhopend was van aldus van zyn vrouw en zyn kind te zyn weggescheurd om hier in een gevangenis achter tralies door een wachter te worden bewaakt, hoe hy voor Pastor Neide geen sympathie voelde en dus stellig gek zou worden indien hy er langer bleef. Ik beloofde al myn best te zullen doen om hem uit zyn kerker te verlossen en woonde zyn middagmaal by. Er was o.a. een appeltaart, maar hy had zichzelf verboden daarvan te eten,evenals van het verse brood.

In de Bybel mocht hy naar zyn mening niet lezen en evenmin naar de kerk gaan, omdat de macht, waaronder hy gebukt ging, het hem verbood. Meer dan eens viel hy op de knieën om God te danken dat ik gekomen was, maar overigens had hy geen vrijmoedigheid om God te bidden en stootte hy slechts enige woorden uit. Er lagen drie brieven van hem op tafel, voor zyn moeder, voor Carry en voor David Rahusen, maar toen ik ze by my stak om ze mee te nemen, werd hy zó bedroefd dat ik ze liet liggen. Ik las hem daarop iets uit de Bybel voor, en deed een gebed, maar hy zeide dat hy het onwaardig was en zich toch incurabel oordeelde. Het kostte my veel moeite hem achter te laten en niet aan zyn smekingen gehoor te geven; hy bracht my te 3 uur naar myn rytuig en wandelde nog een kwartier met my mee tot aan de Sieg, terwijl het rytuig volgde en een bewaker meeliep. Ik was zo akelig geworden en toch zo dankbaar van hem bezocht te hebben. Nog lang bleef hy aan de oever staan en my met zyn hoed toe zwaaien,
1897 Twee uur en een kwartier had myn bezoek geduurd, maar ik dacht dat er geen eind aan kwam.

In 5 kwartier reed ik naar Bonn terug, betaalde 4 Thaler aan de koetsier en schreef terstond aan Herman wat myn indruk was en dat men Jan niet langer in Siegburg moest laten. Hy is daarop naar Zutphen vervoerd, en 't is jammer dat men hem niet by Blumhardt heeft gebracht, want voor Bad Boll was hy juist de patient. Geheel normaal is hy nooit geworden.

Te 6½ voer ik met de stoomboot naar Keulen. Von Orlando was aan boord en ging nog een zwavelkuur in Aken doen. Te 8 uur stapte ik te Deutz im Prinz Carl af en liep ik terstond over de brug naar het bureau van de Dusseldorper My om naar myn koffer te informeren, maar bureau en Packkammer waren al gesloten.

Woensdag 8 October stond ik te 5½ op en daar er geen nevel was besloot ik
1898 met de boot naar Emmerik te varen. Wy voeren te 7 uur weg. Eerst te 9½ kwamen wy te Dusseldorf, dus juist een uur te laat. De boot was slecht en vuil en er waren geen 15 passagiers aan boord. Hoe meer ik het vaderland naderde des te ongeduldiger en te zenuwachtiger werd ik; te 1 uur dineerden wy en te 3½ landden wy te Emmerik. Ik was de ganse dag ongerust geweest of ook daár myn koffer en hoededoos wel vinden zou en ik nam het vaste besluit om nooit weer myn bagage vooruit te zenden ten einde niet meer dergelijke inquietudes te ondergaan.
In het eerste bureau was myn goed niet, maar in het tweede zag ik het gelukkig
1899 staan. Ik liep naar het station en spoorde te 5 uur weg, na myn 20 Thaler tegen Hollands geld te hebben ingewisseld. Te Zevenaar gaf ik myn bronzen inktkoker aan, die voor Pijnappel bestemd was en waarvoor ik 73 cts.moest betalen. De commiezen waren uiterst beleefd. Te Arnhem kwamen wy te 6½ en stapte ik in de Zon af, waarna ik in het Zwijnshoofd een bad nam en daarna in de Zon aan Papa myn aankomst meldde. En daarop sloot ik myn journaal met dezelfde woorden als waarmede Lore een vroeger dagboek sloot:"Zal ik je morgen zien ?"

Donderdag 9 October spoorde ik per eerste trein naar Vreeland waar ik te half negen arriveerde. Het kostte my natuurlijk geen moeite om vroeg op te staan daar ik dit sedert myn kuur te Laubbach, dus sinds meer dan 3 maanden gewoon was. By Utrecht moesten alle passagiers de trein verlaten om in een pont het water te worden overgezet, en ik behoef niet te zeggen dat het traject van Arnhem af my toch al lang genoeg geduurd had. Het was geen sneltrein, want die houden te Vreeland niet op. Het scheen my dan ook toe alsof wy nooit aankwamen en gy kunt nagaan hoe ik popelde van blijdschap toen wy eindelijk, na te Nieuwersluis te hebben opgehouden, Vreeland al meer en meer naderden.
1900 Myn hart bonsde zó hevig, dat ik niet in staat zou geweest zyn een pen in de hand te houden; evenmin zou ik geluid hebben kunnen geven. Eindelijk daar kwam het lelijke stationsgebouwtje in 't gezicht.

I strained my eyes om het rytuig van S.en B. in 't oog te krijgen, en ja ! daar zag ik het staan, een dicht rytuig met twee paarden en Helmer op de bok, dus niet Arie, maar nu het niet de break en niet het kleine jachtwagentje was, begreep ik dat Lore er in zou zitten. Ik had dit natuurlijk wel gehoopt, maar durfde er niet op rekenen, omdat ik niet wist of Tante dit zou goedkeuren. Doch nu was ik gerust. In een gesloten rytuig kon niemand ons bespieden. Ik zag haar niet uit 't raampje kijken, maar ik dacht dat zy dit uit beschroomdheid naliet. De trein hield stil, ik was al opgestaan om myn reiszak, parapluiezak en chemin de fer in de hand te nemen en wachtte tot het portier geopend werd. Toen sprong ik er uit en..... stond opeens voor Willem van Loon.

" Bonjour ! Helmer heeft een briefje voor je van Caroline, Adieu," en meteen stapte hy in een coupé om naar Amsterdam te rijden.

Een briefje van Lore ? dus zat zy niet in het rytuig. Neen! het was leeg. Helmer overhandigde my het briefje, ik zette myn handgepäck in het rytuig, gaf toen het reçu van myn koffer aan een witkiel met verzoek die per omnibus naar Hilverbeek te zenden en riep Helmer toe dat hy ook my daarheen zou rijden. Eerst toen ik in het rytuig zat opende ik Lore's brief en las die onder het wegrijden. Het was de vorige dag geschreven en luidde aldus:

Mon si cher Maurice, J'étais si heureuse en recevant ce matin ta lettre
" de Coblence et en pensant que je te reverrais si vite; mais petit à petit ma
" joie a diminué, car Maman, ayant l'intention d'aller à Amsterdam avec Djé
" aujourd'hui pour revenir demain for a late dinner, décida tout à coup que je
" ne pourrais pas rester seule avec toi ici à S.en B. et qu'elle voulait donc
" me prendre avec elle. Dabord je fis le plan de te demander par Willem de
" continuer ta route jusqu'à Amsterdam pour revenir demain avec nous, mais
" Willem et Maman me conseillèrent de te faire dire plutôt de profiter de la
" journée pour aller voir ta mère à Hilversum et devenir diner chez nous.
" J'eus un peu de combats intérieurs à ce sujet, mais enfin, je compris que
" ce plan là est bien le plus raisonnable et je viens donc t'engager à le
" suivre. I should have liked it very much to see you earlier, but, as it can-
" not be, il faut nous soumettre. Je t'embrasse en grande hâte. Viens diner
" et aime moi. Ta Lore."

Ik kan thans Dinsdag 10 Dec.1901, dus na 45 jaren dit briefje niet overlezen zonder dat myn hart weer begint te kloppen, want ik heb nooit in myn leven iets dergelijks ondervonden. Uit een paroxysme van hoop en reikhalzend verlangen werd ik plotseling door dit noodlottige briefje tot een uiterste van wanhoop gedreven. Als iemand lang, lang gewacht en gesmacht heeft en hy nadert het ogenblik waarop die blijde hoop zal verwezenlijkt worden, als hy er met zyn ganse ziel naar grijpt en het meent te vatten en hy verneemt opeens dat hy zich bedrogen heeft, en dat hy nog langer geduld moet oefenen, ook al zy hem dit even onmogelijk als één enkele stap terug te treden, is dat niet hartverscheurend ?

Myn zenuwen waren sinds lang, maar de laatste week van myn verblijf te Weilbach steeds meer gespannen, te Coblenz, te Bonn, op de stoomboot, te Arnhem had ik rust noch duur gehad, en nu eindelijk in de trein hadden de minuten my uren toegeschenen, de stem stokte my in de keel, ik had zelfs niet kunnen lezen, en nu het water aan de lippen was gekomen, werd de beker op zo wreedaardige wijze weggerukt. Vergeef my zo ik over deze daad van Lore's moeder niet zonder bitterheid kan spreken.

Hoe nu ? Reeds gisteren ochtend was Tante naar Amsterdam gereden! kon zy dan niet gisteren avond naar S.en B. terug gekeerd zyn? Ja zeker had zy dit kunnen doen. Ik wist toen reeds en heb het later nog beter geweten wat die uitstapjes naar Amsterdam betekenden. Zy dienden alleen om Praetorius last te geven haar geld te brengen, o.a. een zak die 600 losse guldens bevatte, en dan Arie van Nierop, de koetsier, de gelegenheid te geven één nacht by zyn vrouw te slapen. Overigens had zy in Amsterdam niets te doen. Zodra zy in A. kwam opende zy het pak dat de huisbewaarster reeds had gereed gemaakt om met de schuit naar buiten te zenden en ging zy een voor een al de courranten, waaronder de volumineuze Belgische Indépendance, de Tydschriften enz. lezen, en dan vond zy het heerlijk om in Amsterdam een paar schotels van de kok te laten komen en die te eten, even prettig als zy het vond om als zy weer voor goed haar stad trok, de laatste dag haar diner door de tuinvrouw te laten koken, die het vrij wat beter deed dan Rika de keukenmeid.

Had nu die tocht niet kunnen uitgesteld worden, of liever had zy niet een dag vroeger kunnen gaan? Had zy Willem niet kunnen opdragen geld mee te brengen ? Had niet alles in het werk moeten gesteld worden om Lore dit leed te besparen, want dat zy my niet ontzag, begreep ik al te goed en by de grievende teleurstelling, welke ik ondervond, voegde zich de smart dat haar antipathie nog niet geweken was.

Wat? zo dacht ik, indien ik Cees Hartsen ware geweest, die zy tot tweemaal op S.en B. te logeren vroeg en ganse dagen niet slechts dáár, maar nog veel langer later te Amsterdam met Lore alleen liet, hoe geheel anders zou zy gehandeld hebben. En Seiffert dan? Gaf zy niet aan Lore verlof hem te laten terugkomen, ofschoon zy van plan was juist dan naar Gräfrath te reizen en hem dus met Caroline alleen te laten? Maria was er weliswaar ook, maar dit maakte geen verschil en als Maria nu buiten geweest was zou zy my toch niet toegelaten hebben te komen! Nein! es war grausam! Had Henriette niet kunnen blijven? Ik weet het niet, maar ook zy schijnt geen deernis met ons gehad te hebben. Zoveel is zeker dat Tante met geen harer dochters en met geen harer andere aanstaande schoonzoons, zo zou hebben durven handelen als nu met Lore en met my. Maar zy wist dat de lieve zachte Lore zich weer zou laten scheren als een weerloos schaap. Wat moest, zo dacht ik, de arme ziel die twee dagen in Amsterdam doen? Er was niemand als Hendrik, want Loucky was in Elswout, en Hendrik zat de ganse dag op
1905 het kantoor. Een piano was er ook niet, want die stond buiten! Wat moest zy een verdriet hebben, en dat nog een ganse dag langer dan ik. Hoe is het mogelijk dat zy haar moeder niet wist te bewegen om althans Donderdag ochtend of tegen het tweede dejeuner terug te komen. Maar ach! zy durfde niet. Wederom zegende ik myn Moeder, met wie ik op zulk een geheel andere, zoveel intiemer voet verkeerde, en die dan ook een geheel andere was als Lore's moeder.

Toen ik Lore's briefje gelezen had was de eerste opwelling van myn hart om Helmer te doen ophouden en te verzoeken naar het station terug te keren ten einde aldaar de volgende trein af te wachten en ook naar Amsterdam te sporen, maar by nader inzien ontzonk my de moed. Nu Tante zó onbarmhartig gehandeld had, vreesde ik zulk een ijskoude, onaangename ontvangst, dat ik er van afzag, en zulks te meer omdat datzelfde plan ook by Lore was opgekomen, maar zy gedwongen was geweest om er van af te zien. Ik reed dus door naar Hilverbeek waar ik Piet Six nog in bed vond, maar aan wie ik ten minste myn hart kon luchten. En toen ik dit had gedaan dacht ik er lang over na of ik Lore's of liever
1906 haar moeders raad zou opvolgen en naar Hilversum gaan om myn moeder en Saar te omhelzen. Mocht ik dat wel doen in de stemming waarin ik verkeerde? Was het vriendelijk om my in de zenuwachtige toestand, waarin ik verkeerde, aan haar te vertonen? Zou ik haar blijdschap van my terug te zien niet totaal bederven? En had ik niet een paar dagen later de gelegenheid om haar te gaan zien? Ik wist immers dat ik toch geen verlof zou hebben om elke dag reeds vóór 12 uur op S.en B. te komen en dan kon ik immers de voormiddag gebruiken om naar Hilversum te gaan. Ik ging dus niet en wachtte myn koffer af, die vrij spoedig kwam, zodat ik die kon uitpakken en daardoor enigszins de tyd doden. Maar de dag scheen my toe niet te eindigen.

Ik liep in Hilverbeek rond en in de hoop dat Tante toch ten laatste nog medelijden zou hebben, begaf ik my reeds te 3 uur naar S.en B. in de hoop dat zy wellicht spoediger uit Amsterdam zou wegrijden dan haar eerste plan was. Maar ach! hoe weinig kende ik haar nog! Ik wachtte en wachtte, het werd half vier, het werd vier uur, half vijf, nog hoorde ik het rytuig niet komen. Met opzet had ik my naar een punt begeven van waar men van zeer verre het eigenaardig gerammel van Tante's grote vigilante kon horen, een geluid, dat by geen der andere rytuigen te bespeuren was, en ik luisterde. Telkens hoorde ik karren,
1907 wagentjes, of hoefgetrappel, maar het was niet het geluid der wielen van de vigilante. Dat wachten, dat luisteren was niet geschikt om myn zenuwen tot bedaren te brengen, en nog is het my een raadsel dat ik geen zenuwattaque gekregen heb. Ik liep weer naar huis, maar keerde weer terug en telkens als ik het bekende geluid meende te horen, draafde ik naar huis terug.

Het werd kwart, het werd 5 minuten voor vijven en nog kwam het rytuig niet. Vermoeid, uitgeput, afgetobd ging ik naar de zykamer en schreef nog een bladzyde in myn journaal, dat ik by my gestoken had om aan Lore te geven, en hetgeen ik schreef getuigde van hetgeen ik had geleden en nog leed. Eindelijk, het was half zes geworden, daar reed Arie het hek binnen.

Ik stond reeds onder aan de stoep. Het eerste wat Tante zei was:" Ben je een beetje boos?" en ik antwoordde alleen:"Ik kwam te vroeg!" Lore zag aan myn gezicht wat ik had geleden en zeide my later dat zy nooit de uitdrukking van myn gelaat zou vergeten. "Je bent toch by je Mama geweest?" vroeg Tante my aan tafel, maar ik antwoordde dat ik daartoe in geen stemming was. Op myn vraag aan Lore wat zy in Amsterdam had gedaan, zeide zy:"Niets als een brief aan Maria geschreven."

1909 Maria's antwoord op die brief is in myn bezit en daaruit neem ik enkele zinnen over:" Zeist, 10 Oct.....Je continuerai à te raconter nos doings ici
" depuis le moment que je t'ai quittée. Je fis avec Anna Pauw le tour de Bunnik
" et d'Odijk. Le lendemain nous partîmes déjà avant 4 h. avec Tante Cateau pour
" la fameuse partie de jongleur; nous eûmes dabord un grand dinner-party de 15
" couverts en bonte rij; il y avait en fait de messieurs Mr van de Wall, assis

" à côté de Madame Agnes Calkoen, dont le mari était resté à la maison, et qui
" lui fit la cour comme à l'ordinaire, le soir aussi, d'une manière scandaleu-
" se; j'avais honte d'être assise de l'autre côté de cet horrible petit indivi-
" du; à mon côté droit j'avais ce riche jeune Mr Patijn, qui a des grosses
" dents instead of front teeth et qui causa voyages et litérature assez gentil-
" ment." (De Heer van de Wall was een klein crapuleus lelijk mannetje met kurkebenen, en de amant van de grote gezonde mooie Mevr. Calkoen-Grothe, met wie hy openlijk leefde. Na haar mans dood trouwde zy met dat mispunt. Patijn werd later burgemeester van Zeist.)

" Puis nous avions Mr Snouckaert, Lady de Tuyll et le Général, Mr Willem
" Alewijn, Mr A.Calkoen et Mr Bernard de Muralt. " (Zulke diners hadden wy moeten bywonen indien wy by Mevr.Craeyvanger waren komen inwonen, en Lore had daar van een afkeer, zodat zy groot gelijk had de propositie niet aan te nemen.)

1910 "A huit heures la fête commença à la Comédie, c'était vraiment très drôle,
" il y avait des tours vraiment surprenants, il finit par faire sortir une jeu-
" ne fille en roses et satin blanc d'une table, qui avait l'air aussi plat que
" ma main, mais pourtant I did not feel quite comfortable, it was no congenial
" atmosphere and I was very glad when it was over. C'était en Allemand et il
" fallait traduire à Tante Cateau ce qu'il débitait. Je lis tous les matins
" dans Macaulay et ai déjà fini un volume. Carry est venue à Zeist om haar boel
" op te pakken avant d'aller en Angleterre. Hier nous eumes Tante Voombergh,
" Henriette Labouchere et Anna Pauw pour la soirée. La Pauvre Henriette est
" d'une mélancolie noire tellement que hier quoique c'était l'anniversaire de
" son mari, personne ne songea à la féliciter; elle ne fait que pleurer et sou-
" pirer et ne dit pas une syllabe, cela fait pitié à voir. Constance et elle
" ont à tout moment des apartjes, dont elles reviennent les yeux rouges et gon-
" flés; er broeit zeker weer wat....."

Nu ik eenmaal Lore terug had was ik weer gelukkig. Wat wy de volgende da-
1911 gen gedaan hebben weet ik niet meer, want wy behoefden geen brieven meer te wisselen en hielden geen journaal meer. Van lieverlede kwamen er logés op S.en Burgh en op Lore's verjaardag waren velen present. Zondag 12 Oct. namen Lore en ik deel aan het Heilig Avondmaal en alle dagen genoot ik onbeschrijflijk. Ik bezocht natuurlijk myn moeder en Saar en wipte ook eens naar Amsterdam over om Papa, David en Willem te zien. Op Lore's verjaardag gaf ik haar de turquoise broche, welke ik in Parys had gekocht en kreeg zy tal van cadeaux.

De volgende dag, Maandag 20 October, moest ik afscheid nemen van Lore, daar ik myn werk in Amsterdam wilde hervatten. Ik verliet dus Hilverbeek na het ontbijt en reed naar S.en B. om nog de laatste ogenblikken met Lore te zyn, daar het weer drie weken duren zou eer ik haar weer mocht zien. Myn koffer had ik per schuit weggezonden. Daar myn trein om 12½ uit Vreeland vertrok reed ik te 11½ met Helmer in het kleine jachtwagentje van S.en B. weg na nog iets gedejeuneerd te hebben. Eer wy Kortenhoef bereikt hadden reed ons een gesloten rytuig voorby, maar nauwelijks waren wy een paar honderd stappen verder gereden toen ik opeens Ho hoorde schreeuwen. Eerst gaf ik er geen acht op, toen dacht ik dat er misschien iets uit ons wagentje gevallen was, en keek ik
1912 om. Ik zag dat het rytuig stil gehouden had en dat er een hoofd uit een der raampjes keek en bleef roepen. Daarop ging het portier open, en stapte er een heer uit, in wie ik tot myn grote verbazing Papa herkende. Ik sprong uit myn wagentje, rende naar hem toe.

"Je bent benoemd tot subst.Officier te Nymegen!" riep hy uit. "Is het heus waar? Wanneer?"- "Vrydag al, de 17de, maar ik heb het pas vanochtend vernomen en wilde je het zelf komen vertellen."- "Heerlijk," riep ik uit. Daarop vertelde hy my dat hy, per trein te Vreeland gekomen, natuurlijk geen rytuig had gevonden, maar dat een heer en een dame, die hem onbekend waren, maar een rytuig besteld hadden om er mee naar Hilversum te rijden, hem hadden meegenomen. Ik nam Papa toen in myn wagentje en reed naar S.en B. terug. Thans 45 jaar later zou men moord en brand schreeuwen als men zyn benoeming eerst drie dagen na de dagtekening van het Kon.Besluit in de Courant moest lezen, zoals nu aan Papa gebeurd was, die het in de Opregte Haarl. aan het ontbijt had gelezen. O nee, ik vergis my. De eerste tyding vernam Papa Maandagochtend door een eigenhandig briefje van de Minister v.d.Brugghen. Destijds maakte men zo min mogelijk van de telegraaf gebruik.

Toen wy S.en B. naderden zeide Papa my:"Daar moeten wy een grap van hebben. Blijf jy dus een ogenblik achter." Wy stapten toen by het hek uit, lieten
1913 het rytuig naar stal rijden en liepen naar huis, maakten heel voorzichtig de voordeur open, en daarop opende Papa de deur der eetkamer en stak het hoofd naar binnen, waarop ik, achter hem staande, hoorde uitroepen:"He Koo ben jy daar?". Toen trad Papa binnen met de woorden:"Mag ik je de subst.Off.te Nymegen presenteren?"

En tegelijk trad ik te voorschijn. Daarop volgde een toneel dat niet te beschrijven is, eerst gejuich, toen gejank en eindelijk een algemene exodus. Een voor een verlieten allen de kamer en bleven ten slotte Papa en ik alleen achter met ~~Constance~~ Clara Elias. Toen zei Papa:"Lopen ze allemaal weg? Dat is niet beleefd," en vroeg hy haar om een kop koffie. Ik vergat te zeggen dat wy juist tegen het koffieuur waren binnengekomen. Van lieverlede kwamen de dames terug, Tante,Tane,Constance van Loon-Voombergh, Loucky, Henriette en Lore, alle snikkend en in tranen.Toen vroeg ik aan Tante:"Mag ik haar nu hebben?", waarop zy ja knikte.

1914 Uit een brief van Lore aan Agnes:"..... J'ai été interrompue hier, et à " présent imagine-toi que j'ai vraiment la grande nouvelle à t'annoncer. Mau- " rice est nommé subst.Off.de Justice à Nimègue. Chères bonnes, je ne sais ce " que j'écris ni ce que je penne, j'en suis encore toute bouleversée..... Inuti- " le de vous dire how surprised and astonished we were! O chéries que vous n'ê- " tes pas ici! J'ai besoin de voler à votre cou, j'ai besoin de revevoir votre " baiser, ik heb je zo gemist toen zy allen er waren en gy niet..... il y a jus " tement une heure que nous recevons cette délicieuse nouvelle. J'aurais encore " tant à te dire, mais je ne sais ce que j'écris; gauw krijg je meer. They are " all so kind; Michon, poor dear Michon est si triste et Maman si aimable! C'est " bien dommage que ce soit au delà des rivières, mais vous viendrez souvent, 1915 " n'est ce pas? Mr van der Brugghen a écrit une si charmante lettre à mon futur " beau-père; il lui dit qu'il est si heureux de pouvoir gehoor geven aan de " stem der vriendschap avec une telle assurance, sachant que M. est digne de ce " poste. N'est ce pas nice ?"

Karakteristiek waren de brieven welke Lore kreeg om haar met myn benoeming geluk te wensen. Ik wil uit enkele enige phrases citeren. Agnes schreef uit Gräfrath o.a."Ma toute chère, Cela m'a fait si mal de penser que je suis peut- " être la dernière à te féliciter, à te serrer mille fois sur mon coeur, à pleu- " rer avec toi." (waartoe dat gegrien, en waarom niet liever à me réjouir avec 1916 toi?)...."Je ne puis encore y croire et tout en rendant grâce pour toi, je ne " fais que pleurer en pensant que you will be lost to us. Ces rivières entre " nous, cette ville inconnue, qui doit devenir ton home, tous ces cauchemars " si étranges et qui me font frissonner."

(Of ik ook dankbaar was dat Agnes de scène niet had bygewoond, want er werd al genoeg gegriend en genoeg getracht een domper op Lore's blijdschap te zetten. Men herinnere zich dat Agnes, toen Henriette's engagement eindelijk gedecideerd was, ook zulke scènes maakte, in plaats van Henriette op te beuren.)

1917 ....." Oh oui, tu dois être bien heureuse pour que je puisse me consoler de " ce cruel éloignement, pour que je puisse même ne pas en vouloir à Maurice de " t'enlever ainsi." (Het was alsof ik met Lore naar de Oost trok!)

1918 Als tegenhanger geef ik hier de brief van Willem van Loon:" Leve de Ko- " ning! Hoezee! Three cheers for him and for you and a little sigh and perhaps " a tear for us: but never mind, je te félicite de tout mon coeur; je suis bien, " bien content; voilà une nouvelle qui vaut tous les Weilbach et Driburg du " monde; et puis Nimègue, à part le maitre de poste bossu et laid qui y demeu- " rait dans le temps, est une assez jolie ville et pas trop loin de chez nous; " dus nu gaan wy stoelen en tafels kopen en zoutvaatjes (de lepeltjes heb je " al) om nog een enkele côtelet te assaisonneren, en nu gaan wy samen arm in " arm de grachten op en neer. Wanneer trouwen wy? Het is jammer dat by ons de " Vaudevillemode niet in zwang is, waar Monsieur le Notaire altyd achter de " schermen gereed staat om twee gelieven subiet te verenigen....."

1919 Even hartelijk was Hendriks brief:"....Uit de grond van myn hart geluk en " nogmaals geluk met die heugelijke promotie van Maurits, beste brave Loor. Wat " moet je gelukkig wezen! Ik verbeeld my dat je nu zo enigszins hetzelfde voelt " als ik verleden najaar toen Willempje geboren was; het zyn van die sensaties " in het leven die men niet licht vergeet en die allemachtig pleizierig zyn. " Wy allen zyn voor Jullie gelukkig, maar voor ons alles behalve, want nu ga " je ons verlaten en denkelijk spoedig en dat zo ver. 't Is zulk een onhandige " plaats om naar toe te gaan dat Nymegen, maar wacht, ik zal er geen kwaad van " spreken, want in jou oog bestaat er niets zo heerlijk en zo lief en zo mooi 1920 " als dat. Wat zegt Mama er van? En nu publiek geëngageerd! Loor Loor wat een " boel tegelijk! "

1923 Niet minder hartelijk was Louise Elouts brief:".... Il faut savoir que je " reviens d'un diner chez ma belle-soeur et voilà Gevers qui me dit tout de sui- " te: Mag ik U wel feliciteren met de benoeming van Mynheer van Lennep." " Je tombe de mon haut, mais n'y croyais pas. Elout n'en avait encore rien 1924 " appris, la gazette de Harlem, la seule que nous avions eue sous les yeux,

" n'en dit encore rien; nous fîmes vite venir de chez un libraire un Staats-
" courant et là je lus et relus les initiales, le Nimègue, le Substitut etc,
" which bye the bye I find a most disagreeable word to pronounce. Poor Mary!
" what does she say? Je pense qu'elle inventera bien vite que l'air de Nimègue
" lui est salutaire et que nul autre ne pourra faire à son coeur autant de bien.
" Et que dit Maman? Je suis sûre qu'elle soupire un peu et pense à la rivière
" à traverser."

1926 Even vriendelijk was de brief van Willemien Singendonck-van Loon, aan wier
1927 tussenkomst by haar zwager v.d.Brugghen ik myn benoeming grotendeels te danken had. Zy was in 1852 getrouwd met de gepens.zeeofficier Willem Singendonck van Dieden, weduwnaar van Lotje van der Brugghen. Na haar dood willende hertrouwen kreeg hy van Ds O.G.Heldring de raad om een der Juffrouwen van Loon te Amsterd. ten huwelijk te vragen. Die predikant bedoelde een der zusters van Lore, maar men beweert dat Singendonck by vergissing te land kwam in het huis van Lore's Tante Philippine van Loon en dodelijk werd van Willemien, die er beeldig uitzag. 's Winters woonden zy in de nauwe Nieuwstraat te Nymegen en 's zomers op een kasteel te Dieden by Ravestein gemeenschappelijk met zyn vijf ongehuwde zusters en zyn zwager v.d.Brugghen, diens vrouw en drie dochters. Willemien schreef o.a
1928 het volgende aan Lore:" ....je me flatte que bien vite il faudra te chercher
" une jolie demeure, que tu viendras voir à ton aise en t'établissant dans no-
" tre petite chambre à loger et sous ma grave protection, que je te promets à
" tout évènement."

Tante van Loon heeft echter geweigerd aan Lore verlof te geven om by Willemien Singendonck te komen logeren !! Weigeren was haar stopwoord.

1930 Lore's Tante van Lennep-van Loon schreef uit Zeist:...."J'avoue cependant
" que je dois mettre de côté tout égoïsme pour me réjouir d'un évènement qui
" vous éloignera de nous et vous fera habiter cet inabordable Nimègue, contre
1931 " lequel j'ai une espèce de petite haine, mais je me flatte que le poste de vo-
" tre futur époux ne l'y retiendra pas longtemps et que bientôt nous vous ver-
" rons revenir au milieu de nous."

1933 Clara Witsen Elias had evenals Cateau van Loon een passie voor Lore en toen zy beiden tegelijk in 1860 op S.en B. kwamen logeren, terwijl Lore er met Henk en Max was (ik moest in Nymegen blijven) wist zy geen raad, daar Clara en Cateau jaloers van elkander waren. Gelukkig liep het goed af, want Lore en ik
1935 gingen op reis. Clara schreef een zeer hartelijke brief. Zy zag er beeldig uit; zy was ook héél lief ofschoon een beetje bekrompen. Toen zy eens by ons logeerde zag zy de Bybel van Segond op tafel liggen, keek die even in en riep uit:"O foei, dat is rationalistisch!" Een ander maal hoorde zy my aan het ontbyt uit de brief aan de Hebr.voorlezen en las ik in plaats van:"Indien Jezus hen in de rust gebracht had," indien Jozua enz, waarop zy aan Lore zeide dat zy de lectuur niet meer wilde bywonen, omdat ik de Schrift verdraaide. Haar zusters Kee,Sophie en Anna zyn getrouwd, maar Clara, die veel mooier was, niet. Haar moeder was vroeg gestorven na 4 zoons en 7 dochters ter wereld gebracht te hebben. Clara's moeder was evenals haar zuster Philippine door haar moeder Mevrouw van Loon-van
1936 Weede, gedwongen geweest de rijke Heer P.Witsen Elias te trouwen, die een woestaard en een barribal was en geen hart had. Eerst verkwistte hy een deel van zyn fortuin en na de dood van zyn vrouw verliet hy zyn kinderen en ging hy op zyn eigen wonen, zonder hen geldelijk te ondersteunen, en bleef hy zyn geld verkwisten, o.a. door gedurig te verhuizen en nu en dan een huis te bouwen. Toen zyn zuster, die ook rijk was, stierf, erfde hy alles, daar zy hem haar geld vermaakt had in plaats van aan zyn kinderen, zodat deze door hun Tantes Voombergh, Craeyvanger en van Lennep en gedeeltelijk door Tante van Loon onderhouden moesten worden. Hy werd ruim 80 jaar en toen hy stierf was zyn geld mooi op, en liet hy niet veel meer na dan mooi damast tafelgoed. Gelukkig erfden zyn kinderen van hun Tantes en van hun Oom Piet van Loon. Tydens het leven van zyn vrouw woonde hy 's zomers op Beresteyn, een thans gesloopte buitenplaats ten Zuiden van Gooilust gelegen. Henriette Insinger woonde het eens als jong meisje by, toen zy er at, dat haar Oom Elias in een driftbui de schotels het venster uitwierp. Ja! Lore's vader had lekkere zwagers: Six, die een isegrim was, W.v.Loon Jr bygenaamd Loonus, die een verkwister was, Craeyvanger, die zó stonk, dat men het raam moest openen als hy je een visite gemaakt had, Jacques Nepveu, die door slecht gedrag verdierlijkt was en Elias, een boosaardige driftkop. Toen Elias by de 80 en dus grijs, maar niet kaal geworden was, wies hy zyn haar met Eau Théophile en werd het weer donker.

1940 Uit de brief van Ceejet Labouchere-van Lennep:....." Herman est revenu " heureusement et a laissé Jan beaucoup plus satisfait à Zutphen qu'à Siegburg. " J'ai toujours l'impression que là aussi ce n'est pas la place de ce cher frè- " re. Espérons qu'un avenir meilleur luira encore pour lui....."

Ik dacht dat Ceejet beter Frans schreef en minder vertaald Hollands. Waarom schreef men niet liever in zyn moedertaal? Omdat men die even slecht schreef.

1955 De laatste brief die Lore ontving was van Melle Roulet, bygenaamd Dear en gedagtekend Clarens 22 Dec 1856. Zy schrijft o.a. Ma bien chère Caroline. " Ne sachant où trouver ce cher et heureux Maurice, c'est à toi que j'adresse- 1956 " rai ma réponse à sa lettre du 4 Novembre. Vous n'aurez ni l'un ni l'autre " douté de toute la joie que me cause la bonne nouvelle de la décision de votre " prochain mariage. Non seulement je me suis intéressée à vous deux depuis vo- " tre tendre enfance, mais de plus les années et les circonstances n'ont fait " qu'ajouter au droit que vous aviez à mon affection. Quoique presque toujours " péniblement absorbée par les préoccupations des affaires politiques de notre " pauvre petit pays, qui ont déjà rendu tant de personnes particulières malheu- " reuses, cependant je ne vous ai jamais perdu de vue et souvant j'ai trouvé " une bien douce diversion en vous suivant. .....Ce sera un beau jour pour moi 1957 " que celui où je me rendrai à Nimègue, et je compte que ce sera encore assez " vite. Toutes les chères amies auxquelles je pense de même malgré mon silence " et le leur, que font elles, Anna,Constance,Agnes,Marie,Henriette,Louise ?? " L'ignorance complète où je suis à l'égard de l'une comme de l'autre ne chan- " ge rien à l'affection que je leur porte. Dis le leur je t'en prie chère bonne " Carole. Ne m'oublie pas non plus auprès de ta future famille du Keizersgracht " Je serais bien heureuse de l'une ou l'autre main de recevoir quelques bonnes " lignes ici à Clarens, où je suis heureusement un peu plus calme physiquement. " Car je ne puis qu'être autrement sous l'impression des tristes circonstances ? " préparatifs de guerre de tous les côtés....."

En dat in Zwitserland!!

1958 Juffrouw Roulet is ongetrouwd gebleven. Prof Geel uit Leiden had haar ten huwelijk gevraagd. Zy is inderdaad by ons in Nymegen komen logeren.

Ik zelf kreeg een allerhartelijkste brief van Pastor Künzel. Hem zag ik 1961 nimmer terug. De tijd voor onze huwelijksreis was te beperkt om Elberfeld aan te doen en hy kwam nooit in Nymegen. Zyn brief bracht Anna en Agnes mede, waaruit blijkt dat zy pas midden November uit Gräfrath terugkeerden, waar de Hofrath Agnes dus van Juni af aan het lijntje had gehouden. Ik moet haar nog eens vragen wat haar eigenlijk scheelde. Zoveel is zeker dat zy nu ondanks haar byna 73 jaren ongelooflijk sterke ogen heeft.

Ook van myn oom Jan Röell uit Sevilla kreeg ik een brief, waarin hy my 1962 schrijft: "...Het zal my aangenaam zyn indien gy enig cadeau in het huishouden " wel van my zult willen aannemen en aan uw Tante Hodshon kenbaar maken wat u " het best gerieve ten einde niet welligt hetzelfde voorwerp als anderen te ge- " ven."

Wy kregen inderdaad een mooi cadeau van Oom, namelijk een salonspiegel met vergulde lijst. Al die menigvuldige welgemeende blijken van deelneming verkwikten ons hart, want er bleek uit hoezeer al die lieve mensen gedurende onze lange proeftyd van zuchten en smachten, gelijk Oom Jan terecht schreef, met ons hadden te doen gehad, en er niet aan twijfelden of ons huwelijk zou nu spoedig gesloten worden. Ik twijfelde daaraan evenmin, maar ik had alweer buiten de waard gerekend of liever buiten Tante van Loon !

1963 Ik ben intussen in myn verhaal blijven steken en moet nu verder vertellen dat ik die merkwaardige maandag met Papa naar Amsterdam terugreed en de avond doorbracht met het schrijven van brieven, evenals Lore dit enige dagen deed. De volgende dag spoorde ik naar den Haag om de Minister v.d.Brugghen te bedanken, die ik toen voor het eerst zag en wiens intieme kennis ik eerst in 1859 maakte toen hy na zyn aftreden weer in Nymegen kwam wonen. Toen de Minister my vroeg of ik al eens gepleit had kon ik met vrymoedigheid antwoorden dat ik dit als adjunct Rijksadvocaat talloze malen gedaan had zowel in civiele als in belastingzaken. Ik kon niet by de Elouts gaan daar die te Blankenburg waren en ik keerde dus naar Amsterdam terug om de volgende ochtend vroeg de reis naar Nymegen te ondernemen.

Eerst per trein tot Arnhem en vandaar per diligence tot Nymegen. Ik wil niet ontveinzen dat de indruk welke die stad op my maakte, toen ik te Lent uit de diligence stapte en de allerprimitiefste gierpont besteeg, want een schipbrug was er niet, akelig was. Aan de overkant langs de Waal stonden niets dan lage, vieze, vervallen huisjes en toen ik die overzijde naderde zag ik dat de kaai hier en daar verzakt was.

Ik liep de Groote Straat, die vrij stil was, op tussen lelijke armoedige huizen en kwam op de Markt, waar ik aan een voorbyganger de weg vroeg naar de
1965 woning van de Heer van Tricht. Men wees my de weg naar het Kelfkensbosch, waar de Heer Officier woonde, ik liep de Burgstraat door en schelde aan. O wat vond ik de stad klein en ik dacht aan het rijmpje van de Schoolmeester:

Kom je uit Amsterdam,
Wat is het dan klein te Edam !

Maar het huis van de Heer van Tricht was althans nieuw en daarachter was een grote tuin. Het Kelfkensbosch is niet meer dan een plein met bomen en een enorme pomp, waarop de namen van de laatste burggraaf van Nymegen van Lynden gegrift zyn. De Heer van Tricht was nog op het Parket, dat zich evenals de byzonder fraaie rechtzaal en raadkamer in het Raadhuis bevond. Hy ontving my allervriendelijkst en bracht my by de President van Trojen, die vóór hem Officier van J. was geweest en ons ontving. Ook bracht hy my by de vicepresident van Lynden en de rechter Hackfort ter Horst, die niet thuis waren en daarna wandelden wy naar
1966 het huis van de kruidenier Verdier, op de Markt, waar de Heer van Tricht kamers gezien had, die te huur waren en my misschien zouden conveniëren. Dit deden ze en ik huurde ze. Daar de Heer van Tricht my ried nog heden de Proc.Gen.Mr Op te Noort en de President van het Hof Ridder van Rappard te bezoeken, keerde ik met de eerstvolgende diligence naar Arnhem terug.

Op myn vraag wanneer ik in functie moest treden, zeide hy my allervriendelijkst dat er hoegenaamd geen haast by was, dat hy nu al zo lang de civiele en de correctionele zittingen had waargenomen, dat één maand meer of minder er niet op aan kwamen, dat hy begreep hoeveel liever ik by myn aanstaande bleef na zo lange scheiding dan alleen in Nymegen te zitten koekeloeren en dat ik maar zo spoedig mogelijk moest zien te trouwen. Volgens hem kwamen er met Mei slechts twee huizen leeg; wy bezichtigden een van de twee, dat door de tot rechter in den Bosch benoemde advocaat Henri Payen bewoond werd, waarna ik aan de eigenaar, Mr de Man de voorkeur vroeg. Men zal vragen hoe het mogelijk was dit alles binnen een paar uur af te doen, maar ik antwoord dat ik er geen uur voor nodig had, daar men in 5 minuten van het ene einde der stad naar het andere kon lopen.

Myn hart kromp wel enigszins toe als ik nadacht hoe Lore het in zulk een
1967 gat zou uithouden, nu my alles, de huizen, de straten, ja de ganse stad zo ontzettend tegenviel en klein en onsmakelijk voorkwam; en ik ontveinsde my niet dat het ons beide moeite zou kosten om aan alles te gewennen, te meer daar wy buiten Willemien Singendonck en haar man niemand kenden en deze bovendien alleen 's winters in Nymegen woonden. Ik was echter zo onuitsprekelijk gelukkig met de vervulling van myn wens en zó dankbaar dat de Heer van Tricht my zo royaal verlof gaf dat ik niet lang tobde en naar Arnhem reed.

De Proc.Gen. vond ik thuis en hy zeide my dat er elke Woensdag civiele zitting was en ik dan de eed kon komen afleggen, mits ik hem vooraf daarvan onder toezending van myn aanstelling, verwittigde. Hy vroeg my of ik de President al bezocht had en op myn ontkennend antwoord zeide hy my dat ik desverkiezende wel by hem kon aanbellen, maar toch niet zou ontvangen worden, daar hy woedend was over myn benoeming. Op myn vraag naar de oorzaak van zyn verstoordheid vertelde de Heer Op ten Noort my dat de Heer van Rappard tot dusver gewend geweest was door de vorige Ministers van Justitie voor alle rechterlijke benoemingen in de provincie Gelderland geraadpleegd te worden en dat de Minister v.d.Brugghen dit niet had verkiezen te doen en voorts dat hy een ander Ambtenaar voor deze betrekking op het oog had gehad en het in hoge mate afkeurde dat daartoe benoemd was een onbekende, in plaats van een Geldersman. Ik bedankte Mr Op ten Noort voor zyn inlichtingen, maar zeide dat ik in elk geval de beleefdheid jegens de President wilde observeren.

1968 Ik liet my dus het huis van de Heer van Rappard aanwijzen, maar vond hem niet thuis en liet myn kaartje achter. Ik vernam later dat men hem de Koning van Gelderland noemde en hy een eerste paus was, die in alles gekend wilde zyn en in wiens ogen zyn provincie, die hem naar de Staten Generaal had afgevaardigd, alleen recht van bestaan had. Persoonlijk heb ik de man nooit ontmoet, maar als subst.Off. heb ik eens een zeer boos briefje van hem ontvangen. Een zyner rijswaarden in de Betuwe was door een dertigtal Groesbekers geplunderd en deze majesteitsschennis was zó verschrikkelijk dat hy zyn verbolgenheid over my uitgoot, alsof het myn schuld was, en my uit de hoogte gelastte de booswichten ten strengste te vervolgen.

Dezelfde avond keerde ik in Amsterdam terug en Donderdag was ik weer by Lore en kon ik haar de blijde tijding mededelen dat de Heer van Tricht my onbepaald verlof gegeven had. Dit verlof duurde tot 3 December, dus nog zes weken enddit was ik uitsluitend aan van Trichts grote generositeit verschuldigd. Al die tijd bracht ik met myn Loretje door, hetzy te 's Graveland of in Amsterd,

of op het Manpad, want nu behoefde ik, Gode zy dank, geen verlof meer aan Tante te vragen en my om een zuur gezicht of om een onvriendelijke bejegening te bekommeren. Wat wy al die tyd gesproken of gedaan hebben, weet ik niet meer, want wy hielden geen journaal en schreven elkaar geen brieven, wat ik nu wel heel jammer vind, daar ik die zalige tyd dolgraag nog eens zou doorleven.

1969

Ik moet nu echter weer een paar stappen terugtreden. Immers na het bovenstaande geschreven te hebben, vond ik de enveloppe terug, waarin het Kon. Besluit van 17 Oct.1856 No 92 my uit den Haag werd toegezonden. Men zal zich verbazen als ik zeg dat die enveloppe het postmerk droeg van 31 October en my dus eerst op 1 November bereikte. De brief kostte 20 cent port en was bezwaard met f. 31,63 aan kosten, zegel en leges. Bedenkt men dat het traktement slechts f. 1300,- bedroeg, en daarvan jaarlijks een vierde werd afgehouden voor het pensioenfonds, dan zal men toegeven dat f. 31,63 enorm was. Ik wil reeds nu mededelen dat ik het eerste kwartaal van myn traktement niet, gelijk ik verwacht had, de 1e Januari 1857 ontving, maar pas in Maart, zodat ik de eerste drie maanden voor niet werkte. Men zeide my echter dat de laatste 3 maanden ten volle werden uitbetaald, ook al stierf ik vroeger; dit is mogelijk, maar toen ik tegen 1 December 1899 myn ontslag vroeg na 43 jaren dienst, werd my het traktement slechts tot die dag uitbetaald. In Nymegen werd alle drie maanden het traktement aan huis bezorgd door de bediende van de ontvanger, en was het de gewoonte hem daarvoor telkens een gulden ter hand te stellen.

1970
1971

Ook ik kreeg natuurlijk veel brieven, o.a. van myn tweede grootmoeder; als huwelijkscadeau kregen wy van haar een buffet en een spiegel en ik bovendien een stenen potje met zilveren deksel voor lucifers, waarin in plaats van lucifers een briefje van f.200,- geborgen was. Grootmama stierf 14 Dec.1860.

1978

Ook de Heer von Stedman liet zich niet onbetuigd en schreef:
" Ik schrijf u eigenlijk zonder byzondere bedoeling, waarde vriend, daar ge zon-
" der dien overtuigd zijt dat ik hartelijk deelneem in uw genoegen over de be-
" noeming tot Schout by nacht van 's lands aanklager. Voor myn gevoel zie ik u
" niet gaarne van de Advokatenbank aftreden, die ik gewoon ben als de Hooge
" School van het Gemenebest te beschouwen, althans in het grote Amsterdam, he-
" laas niet meer hier te lande, waar de advocatuur geen vrije kunst meer is,
" veeleer een steek van het grote net van ambtenaren. Edoch ge moet beter weten
" dan ik welke schuif ge in de trekpijp van uw kachel of in uw verrekijker
plaatst; en 't is zeker waar dat uw nieuwe handwerk zo min een einde zal hebben
" als de post van Ontvanger van belastingen, daar het proletariaat van boeven
" en schavuiten voortteelt als de konijnen. Ook is Nymegen geen Amsterdam, wel
" verre daarvan, maar, zult ge zeggen, op de weg daarheen. Ik zeg dus Amen en
" wens van harte geluk. Ik vlei my enigszins met de hoop dat het jonge paar
1979 " ook een Rijntoertje zal maken en ons zal komen opzoeken. Echter is dit zaak
" van smaak. Brussel, Parys enz. zyn meer schitterend dan onze oude steden, en
" misschien verkiest een jong vrouwtje mooie winkels boven bergen en dalen; ik
" zou daarom van myn kant niet te sterk durven aandringen. Is er geschil dan
" zullen wy zien wie l'Elève de l'Amour is; in alle gevallen zult ge beide har-
" telijk worden ontvangen en ik schroom deswege niet, au risque du ridicule,
" een verzoek maanden vooruit te zenden, waarschijnlijk het eerste nog, boter
" by de visch en zeker geen mosterd na de maaltijd....."

1981

Van de tyd na myn terugkomst uit Nymegen t/m de 1ste December '56 herinner ik my niets, daar wy helaas geen journaal meer hielden. Wel weet ik dat Lore op Manpad heeft gelogeerd en ik op Leyduin en dat wy eens gewandeld zyn naar Meer en Bosch om Kee Gewin te bezoeken. Deze was de dochter van Lore's oud-oom Everard van Weede en Keemie van Lennep, zuster van de Heer Piet van Lennep van Boekenroode en van de Heer van Lennep van Meerenberg. Kee Gewin-van Lennep was
1982 even lelijk als haar zuster Itje beeldig was; zy was de tweede vrouw van de predikant Gewin, die onder de pseudoniem van Vlerk schreef. Hy had Beets als predikant te Heemstede opgevolgd en by zyn eerste vrouw drie kinderen verwekt, twee dochters, getrouwd met Ds Creutzberg en met Hoefer, en een zoon, ultra gereformeerd predikant te Utrecht. Gedurende zyn eerste huwelijk bewoonde hy de pastorie, maar toen hy hertrouwde verhuisde hy naar Meer en Bosch, de buitenplaats van Kee van Weede's vader, waar zy toen alleen woonde. Gewin preekte niet slecht, maar hy las zyn preken, die ook al veel te lang waren, voor en met zulk een radheid dat het vermoeiend was om er naar te luisteren, en daar hy zeer gezet was en een dubbele onderkin had, liep het zweet by stralen over zyn bef. Na de preken en de voordracht van Beets vielen de zyne natuurlijk zeer af. Met Hasebroek en Beets was hy zeer bevriend.

Ik herinner my dat Lore en ik gearmd het hek van Meer en Bosch binnenkomende,(Want destyds volgden twee gelieven nog de goede, thans helaas afgeschafte, gewoonte van gearmd te lopen) Kee Gewin in een bovenkamer zagen zitten by ht raam, en dat zy dit opschoof en ons toeriep:"Ik vind het allerliefst van je dat je ook by my komt, maar gaat maar in de plaats wandelen, dat doe jelui veel liever!". Dit vonden wy natuurlijk onbeleefd en Lore was trouwens moe, zodat wy naar binnen gingen.

1985 Ik schreef aan Hendrik van Loon voor zyn verjaardag en eindigde aldus:
" Wy komen waarschijnlijk Woensdag of Donderdag terug, indien nameliJK C. gele-
" genheid vindt om geëscorteerd te worden."

Waarom moest Lore gechaperonneerd worden, terwijl ik er was? Omdat Tante van Loon dat niet gepast vond. Tegenwoordig reizen geëngageerden samen, maar destijds was men te stijf om dit toe te staan, en 't is te verwonderen dat Tante ons niet Anna op onze huwelijksreis heeft meegegeven.!

1986 Uit een brief van Maria aan Lore: "Demain j'irai à Amsterdam et j'aimerais
" que tu y vinsses aussi parce que je voudrais te faire choisir un ouvrage que
" je désire faire pour toi; car comme Agnes pourrait bien prendre en tête de se
" marier en même temps que toi, je veux un peu me dépêcher et je ne veux pas
" te faire quelquechose que tu n'as pas vu; car nos goûts ne s'accordant pas
" toujours, je ne veux pas courir le risque de te faire quelquechose que tu
1987 " trouves laid. Henriette nous a dit que Jean a acheté la maison Kleinpennink;
" ils n'y viendront qu'au mois de Mai prochain."

(Men begreep destyds niet wat Jan in dat sombere huis met zyn donkere zaal en achterkamer elk met één raam gecharmeerd had, maar het waren de vele kasten in de muren en de breede gang. Ik meen dat hy er f. 60.000,- voor betaald heeft)

" Hier nous avons eu le dernier najaarsuithaalder, 39 personnes; ce n'était
" pas très ennuyeux car c'était très court heureusement. A propos il faut que
" je te raconte encore que j'ai été Vendredi chez Femme van den Brink et que
" j'ai trouvé la plus sincère sympathie sur ton mariage et le départ qui s'en
1988 " suit que je n'ai encore reçue. Cela m'a réchauffé le coeur; elle pleurait à
" chaudes larmes et elle faisait ton éloge d'une manière vraiment touchante.
" Elle t'avait déjà vue 3 jours avant que tu es venue l'annoncer , met je bemin-
" de tussen de bomen, et quand je me mis à faire l'éloge de Maurice, elle me
" dit dat zy wel gemerkt had dat hy het was, want eens was hy op het rytuig en
" toen kwam zy uit haar deur en dat lachen en dat knikken dat hy deed voor zulk
" een gering mens als zy, toen zag zy wel dat hy een lieve stumpert was. Il
" parait que stumpert est son plus grand éloge. Louise dit que Willemine a
" écrit toute sa joie aux van der Brugghen; tu devras encore apprendre à vain-
" cre ton antipathie pour Willemine; "

Ik herinner my niet meer waarom Lore een antipathie had tegen Willemien Singendonck, misschien omdat deze zoveel op haar vader geleek en zo protégeant was, haar altyd Carolientje noemende en bedillende. Het was in elk geval eenvan de redenen waarom Lore er tegenopzag in Nymegen te gaan wonen, en toen wy er eenmaal woonden werd dit niet beter omdat Willemien zich in de aanvang met alles bemoeide en ons gouverneren wilde en my uitlachte. Toen wy ons eerste kind
1989 hadden en zy eens by ons kwam, terwijl ik Henkie op de arm had, riep zy uit:
" Kijk, het is net een aap met zyn jong!" en dit was genoeg om haar voor goed de gunst van Lore te laten verliezen.

1991 Thumm schreef een lange Duitse brief, waaruit ik het volgende overneem:
" Wie merkwürdig dasz Ihr gerade nach Nimègue müsset, du wirst eben lernen Wil-
" lemine zu dulden und deine Antipathie zu überwinden. Für lieb Mariechen ist
1992 " es nun sehr arg; wie einsam wird sie sich fühlen! Sie dauert mich am meisten.
" Zwar ich zweifle nicht dasz ihr jedermann mit Liebe und Wohlwollen begegnet
" und dasz deine Schwestern gewisz ihre Sorge um sie verdoppeln. Allein es ge-
" hört eben zu ihrer Lebensführung dasz sie selbstständiger werde, sich nicht
" die Kraft anderer zur Unterlage ihrer eigenen Trägheit macht."

(Hierin had Thumm groot gelijk en daarom hebben wy het altyd jammer gevonden dat Maria een man kreeg, die als bachelor gewoon was zyn eigen huishoudentje te besturen, en dit na zyn huwelijk tot in allerlei byzonderheden voortzette, welke tot het gebied der vrouw behoren, met dit gevolg dat hy alles beschikte en beredderde en haar allerlei uit de hand nam, vaak tot spot van de dienstboden, maar wat Maria heel gemakkelijk vond, zodat zy in plaats van de handen meer dan vroeger te moeten uitsteken, nog trager en vadziger werd en aan haar man dingen overliet, waarover zowel hy als zy zich hadden moeten schamen.)

1994 Wy verlieten het Manpad en Leiduin begin November, waarna Lore by Henriette Insinger ging logeren, terwijl ik natuurlijk in het ouderlijk huis myn kamer betrok.

Maria schreef aan Lore:" Je n'ai qu'une minute pour te demander de m'en-
" voyer les pièces de ma robe brune, que tu trouveras dans un des petits ti-
" roirs du kabinet à ma chambre."

Twee dagen later schreef zy opnieuw aan Lore:" Merci mille fois ma bonne
1995 " chérie de toute la peine que tu t'es donnée pour moi. Cependant je ne te ca-
" cherai pas que le résultat de tes recherches m'a beaucoup désappointée; je
" ne puis pas croire qu'il ne soit rien resté de ma robe et ainsi je devrai le
" mettre sur le compte du désordre de Sophie. Maintenant je ne sais que faire;
" il me faut des morceaux sous les bras, et je crois qu'elle y a déjà mis les
" ciseaux. Enfin tu n'y peux rien, je hebt er aan gedaan wat je kon et je ne
" veux pas t'ennuyer du récit de mes ennuis. Je suis charmée que tu t'amuses
" tant, mais je ne te cacherai pas non plus qu'il me serait très agréable si
" tu pouvais t'amuser autant ici ou plutôt que je vins m'amuser avec toi en
" ville, car pour les charmes automnals de la campagne, j'ai tout à fait les
" sentiments discrets de cette petite fille, qui disait:" Dank u, ik heb al
reeds genoten." Maman au contraire s'attache de plus en plus à chaque feuille
" morte, elle a pris pourtant son courage à deux mains pour parler au batelier
" qui a laissé le choix entre trois jours; je pense que nous prendrons le Same-
" di pour contenter tous les partis.

1996 " Maman est très désappointée du retard prolongé (un peu outre mesure)
" d'Anna et d'Agnes. Tane et moi nous sommes bien ennuyées de ce séjour pro-
" longé à Apeldoorn, car c'est bien un peu abuser je trouve, et Maman, quoique
" se tenant et extrêmement aimablement, est pourtant evidemment peinée qu'après
" une si longue absence et tout en sachant notre petit nombre, elles n'aient
" pas un peu plus d'empressement à revenir, puis cette course étant excessive-
" ment couteuse, puisqu'il faut prendre une voiture à Arnhem, qui coute f. 12,-,
" elles feront un surplus de dépenses, qui n'est pas très respectueux et cer-
" tainement très abusif."

" Cette nuit il a horriblement gelé, tout à l'heure Cateau (de oude werk-
1997 " meid) vint m'apporter en triomphe un gros morceau de glace qu'elle avait
" trouvé dans la gouttière, car la pauvre fille s'imagine que cela nous fera
" aller plus vite en ville."

(Met die goede Cateau hadden wy veel medelijden. Zy was geëngageerd geweest doch had kort voor haar huwelijk haar vrijer door de dood verloren, en daar deze te haastig geweest was, kreeg zy een kindje, een meisje dat voor haar nichtje doorging. Zy bleef ongetrouwd en werd in Tante's dienst oud; haar manier van een kamer te doen bestond hierin, dat zy de meubels naar de aangrenzende kamer bracht, en ze er later weer inzette.)

Maria vervolgt:" Imagine-toi que l'autre jour en comptant mon argent et
" mes dettes, j'ai vu que toute ma pension de Janvier d'un bout à l'autre, même
" si je reçois f.25- de plus, est déjà dépensée, excepté mon argent de pauvres,
" et ainsi jusqu'en Avril je devrai même me refuser un morceau de savon et, ce
" qui est bien pire, tout cadeau de St,Nicolas; voilà ce qui me coute le plus,
" want dat is my nog geen een jaar gebeurd; toutes les années que je recevais
" moins d'argent, j'ai pu donner à tout le monde un chiffon, et maintenant plus
" même un chiffon, car ce serait contre ma conscience de faire une seule dette
" de plus."

(Wie zou Maria niet liefgehad hebben om de openhartige wijze waarop zy voor haar verkwistende natuur uitkwam. Zonderling contrast met Lore. Wel was het gelukkig dat Maria een rijke man kreeg, want zy had zich nooit als Lore kunnen behelpen.)

1998 " Apropos Sophie n'a plus de bovenrok empesée et ainsi elle t'envoie een
" onderrokkie, tous les pauvres demandant cet article de toilette cet automne;
" je pense que toi, qui fais partie de cette catégorie, tu en seras aussi sa-
1999 " tisfaite. Je n'ai pas poussé la générosité jusqu'à t'en envoyer une à moi,
" car comme je suppose que cette une est ma seule en ce moment, j'ai trouvé
" plus raisonnable d'en arrondir mes propres côtes. Tu demandes des richesses
" que tu ne possèdes pas, savoir une paire de manches. Sophie dit: de Juffrouw
" heeft maar drie paar ochtendmouwen en de Juffrouw heeft alles meegenomen.
" Voici donc une paire à moi que je t'envoie, elle est branlant neuve, et tu me
" la rendras sans trous et sans taches entends-tu? Tu comprends chère que je
" n'ai plus rien à te dire sinon que je t'aime toujours plus, et que la pensée
" de devoir te céder obscurcit toujours plus mon avenir."

(Soms kan ik er my in verheugen dat Lore en zy nu samen in de hemel zyn.) Van lieverlede was Lore's garderobe, wat het ondergoed betreft, weggesmolten, en toen zy eindelijk trouwen zou, moest van alles aangeschaft worden. Het ondergoed betaalde haar moeder, maar deze stelde altyd uit en zeide steeds dat het tyd genoeg was om er nieuw te kopen tegen dat Lore ging trouwen.

2000 Naar aanleiding van Maria's brief keerde Lore Zaterdag 15 Nov. onder Willems hoede naar S.en B. terug, en ik ging natuurlijk mede om te Hilverbeek te logeren. Maandag keerde ik echter naar Amsterdam terug, maar ik herinner my niet waarom dit nodig was. By myn ouders aan huis zijde ontving ik het volgende briefje van Dommissen:

"Amice! Gaarne wenschte ik eenigszins bepaald te weten of gy heden avond
" ons nog uw genoeglijk byzijn kunt schenken. Vooral ook omdat ik, daar het
" waarschijnlijk de laatste maal zal wezen, er op gesteld ben dat het plegtige
" "Vale" op myn kamer en op eene min of meer feestelijk-plegtige wijze worde
" uitgesproken. Dat uwe komst ons aangenaam, aangenamer en zeer aangenaam zal
" zyn, behoeft myne woorden niet; ik wil dat echter u met aandrang nog eens
" melden. Zoo gy evenwel door den drang der omstandigheden verhinderd moogt
" zyn, ook zelfs in den na-avond te komen, meld dit dan s.v.p. door mijnen op-
" passer, die op uw antwoord wacht, want in dit geval is de vergadering by
" Kees. Vale et ama, t.t. I.D."

Het spreekt van zelf dat ik de uitnodiging aannam en voor het laatst de Griekse soirée met Jan Six en Cees Hartsen in de kamer van Dommissen op de Erwtenmarkt boven de winkel der Gezusters Rietschie, die parfumeriën verkochten bywoonde.

2004 Lore was dus Donderdag in Amsterdam gekomen en Tante van Loon kwam Zater-
2005 dag 22 Nov. voor goed in stad. Myn vrees van Maandag reeds naar Nymegen te moeten vertrekken is niet bewaarheid, want ik ben nog tien dagen in Amsterdam gebleven tot 3 December. De Sint-Nicolaasavond woonde ik dus helaas niet bij.

Op Woensdag tevoren was ik reeds te Arnhem beëedigd; waarschijnlijk was ik reeds de vorige dag naar Arnhem gespoord om Woensdag ochtend te 10 uur present te kunnen zyn, en in dat geval heb ik zeker gratis in het Hotel de
2006 Zon gelogeerd. Tante van Loon had namelijk in der tijd aan de hotelhouder de Haas f. 1000,- geleend tegen 5% rente, maar zelden of nooit betaalde hy die. Moest nu zy of een harer kinderen te Arnhem overnachten, dan nam of gaf zy hun een coupon mede en betaalde daarmede de rekening.

Toen ik my op het Parket van de P.G. aanmeldde, zeide hy my dat de zitting zou worden gepresideerd door de vice-voorzitter, omdat de Voorzitter Mr van Rappard weigerde my de eed af te nemen uit boosheid over myn benoeming.

Woensdag 3 Dec. begaf ik my dus voor goed naar Nymegen. Tot Utrecht spoorde ik met Kees Fock, met wie ik had gestudeerd en die destijds op de vraag waarin hy studeerde, ten antwoord gaf:" Ik studeer voor Commissaris des Konings!" Toen ik met hem in de trein zat was hy nog slechts Burgemeester van Wijk by Duurstede, later werd hy ni faller Burgemeester van Wageningen, van Haarlem, van Amsterdam, daarna Minister van Binn.Zaken en eindelijk bereikte hy zyn doel door Commissaris des Konings in Zuid-Holland te worden, uit welke betrekking hy pas voor een paar jaar is ontslagen.

Van Arnhem tot Nymegen zat ik in de diligence met de kassier Noordwijn
2007 en de cand.notaris Roblijn, die zich in myn gunst aanbeval. De rit duurde twee uur, er lag sneeuw en ik had koude voeten. Te 5½ kwamen wy te Nymegen aan en verzocht ik een Rijksveldwachter, die my later bleek Esmeyer te heten, en om het andere woord Meneer de Officier zeide, te willen zorgen dat myn bagage by Verdier gebracht werd. In myn kamer vond ik de careellamp en de kachel brandende en 5 minuten later kwamen myn drie koffers. De Heer van Tricht had myn hospita gewaarschuwd dat ik heden zou komen. Het theewater stond klaar en op tafel lag een kaartje van de apotheker Jonckers om zich aan te bevelen, en een briefje van Willemine Singendonck om my een oppasser te recommanderen.

Tegen 6 uur wandelde ik naar de Heer van Tricht, die met zyn vrouw Mina Arensma en de dochter van de Burgemeester François Pierre Bijleveld zat thee te drinken. Toen hy vernam dat ik niet gegeten had, liet hy brood en vlees aanrukken. Tevens zond hy een boodschap naar het kantoor van de beurtschipper, daar ik zo teleurgesteld was dat myn goed niet gekomen was, maar het antwoord was dat het schip eerst Maandag of Dinsdag verwacht werd. Hy zeide my dat ik al de tijd zou hebben om op de hoogte der zaken te komen, dat het niet druk was en ik gauw au fait zou zyn en de zaken maar kalm moest opnemen. Hy vond evenals ik dat ik geen oppasser nodig had, daar de meid van Verdier en de drie Rijksveldwachters myn boodschappen konden doen. Ten slotte vertelde hy my dat
2008 hy nog steeds de voorkeur had van het door Mr Payen bewoonde huis, hetwelk voor een der liefste van Nymegen doorging.

Te 7 uur wandelde ik naar het huis van Singendonck in de Nieuwstraat, die de naam van straat niet verdiende, daar het meer had van een steeg, maar ~~maar~~ hy en Willemine waren uit. Op de vraag van de meid of ik Meneer van Lijndik was en op myn antwoord dat ik van Lennep heette zeide zy:"Compliment en of u dan morgen wilt komen eten."

Ik nam de invitatie aan en wandelde naar huis door een legio duwsleden, waarvan zelfs een station op de markt is, want er lag vrij wat sneeuw, en ik besloot de avond met een lange brief aan Lore. 's Nachts droomde ik dat zy met Frits Schimmelpenninck was getrouwd geweest en nu als wedyuwe met Cees Hartsen geëngageerd was, maar my zeide dat zy toch alleen van my hield. Lore merkte terecht op dat dit een affectie was, waar ik veel aan had.

Donderdag liet ik de Heer Payen vragen hoe laat ik de volgende dag zyn huis kon zien en kreeg ik ten antwoord:Te 12 ure met uitnodiging om dan te komen koffie drinken. Op de markt was het zeer levendig maar de ramen tochtten en de kamer kwam my nog kleiner voor dan toen ik die voor het eerst zag. Ik pakte zowat uit, maar moest by gebrek aan een kast, myn kleren in de koffers laten. Achter myn zitkamer met 2 ramen, die op de markt uitzagen, was myn nog veel kleiner slaapvertrek met een klein venster, dat uitzag op een soort van 2009 poort of verwulft, waardoor men de Grote Kerk bereikte. De nabyheid dier kerk heeft my dikwijls gehinderd wanneer de klok geluid werd en het carillon speelde want dan verging my horen en zien.

Tegen 12½ zorgde ik in het Stadhuis te zyn omdat ik te 1 uur zou geïnstalleerd worden. Op het Parket vond ik Mr van Tricht. Wy trokken onze beffen en toga's aan en wachtten in de raadkamer de Heren op. Achtereenvolgens kwamen ze binnen en begaven zich naar de grote zaal voor de terechtzittingen en twee minuten later werd ik door de Griffier binnengeleid en door de President verzocht om op een stoel tegenover hem plaats te nemen. De Officier nam daarop het woord en verzocht de President het Kon.Besluit van myn benoeming en de akte van eedsaflegging voor te lezen, en sprak my daarna hartelijk toe. Daarop las de President een discours voor dat zó vriendelijk en lief was als ik maar wensen kon. O.a. zeide hy dat de Minister zelf hem verklaard had in my een goede keuze te hebben gedaan. Toen verzocht hy my de trap op te klimmen en kreeg ik van allen een hand, waarop ik links van Mr van Tricht ging staan en myn speech debiteerde. Myn hart sloeg als een hamer. Na my sprak by ontstentenis der ouderen, 2010 de jongste advokaat Frits van Harencarspel heel aardig. De Voorzitter eindigde met my aan alle aanwezige burgers van Nymegen als subst.Off.v.J. voor te stellen en daarmede liep de plechtigheid af. Van receptie of tractatie was geen sprake. Op het Parket kwamen de drie Rijksveldwachters my by monde van Esmeyer, die een gelovig man was, my geluk wensen en my Gods zegen toewensen. De Brigadier Weyenberg was er niet. De Min.van der Brugghen had de Rijksveldwacht in het leven geroepen.

's Middags las ik in de Societeit de Harmonie de Amsterd.Courant en won ik 2 partijen billard met van Roggens queue, die dus geen rancune hield dat hy niet benoemd was. Klokslag 4 uur at ik by Singendonck; kwam men 1 minuut te laat of te vroeg, dan was het niet goed. Men moest zorgen op stoep te staan als het klokkenspel op de kerktoren een aanvang nam. Het diner bestond uit beefsteak met rapen en andijvie en rijst met bessesap, en duurde precies een uur. Singendonck ging na het eten dutten en te 6 uur dronken wy thee, waarna hy en zyn vrouw zich naar de Luth.Kerk begaven om de Bijbellezing van Ds Westhoff te horen. Ik liep nog tot 7½, schreef aan Mama, studeerde in het Wetb.van Strafvordering, las in Genesis en sliep van 11-8 perfect.

2011 Vrijdag kwam ik te 10 uur op het Parket, waar de Heer van Tricht my omtrent alles inlichtte. Ik geloof dat het hem meeviel dat ik totaal onkundig was omtrent de werkkring van het Openb.Ministerie, daar ik nu geen eigen wijsheid kon verkopen. Hy vroeg my terstond of ik niet van Kerstmis tot Nieuwjaar in Amsterdam wilde zitten, daar hy de eerstvolgende Woensdagen zelf de correct. zittingen wilde waarnemen en ik dus eerst in Januari '57 zou optreden.

Te 12 uur zorgde ik by de Heer Payen te zyn, die met zyn vrouw en dochter, een mooi jong meisje, dat Freule Stanske genoemd werd, zat koffie te drinken. Hy zelf geleek precies op ruiten aas, maller bakkes heb ik zelden gezien. Van 1-2 wees hy my het huis of liever het huisje, want ik vond het bespottelijk klein en laag en de kamertjes laag van verdieping. Toen wy later een vlag kochten en de stok uit het zoldervenster staken, hing de vlag byna tot op de straat, terwyl zy later in Amsterdam niet lager kwam dan de bovenste verdieping. Het huisje was zeer diep maar zo vreemd gebouwd, dat wanneer ik het kinderwagentje by de voordeur in de gang zette en er een duw aan gaf, het van zelf naar de tuindeur liep. De balklaag, die de eerste van de tweede verdieping scheidde, was van krom scheepshout gebouwd en lag dus zó, dat er grote klossen onder de kasten moesten gezet worden om te beletten dat zy voorover vielen. Daar Payen nog tot Mei '58 huur had en eerst met Mei '57 naar den Bosch dacht te verhuizen,hemelde hy het zeer op, maar het nam de slechte indruk niet weg, die het op my maakte. Payen betaalde f. 100,- belasting, wy later f. 112,- Rykse gemeentebelastingen!

2012

Bel étage

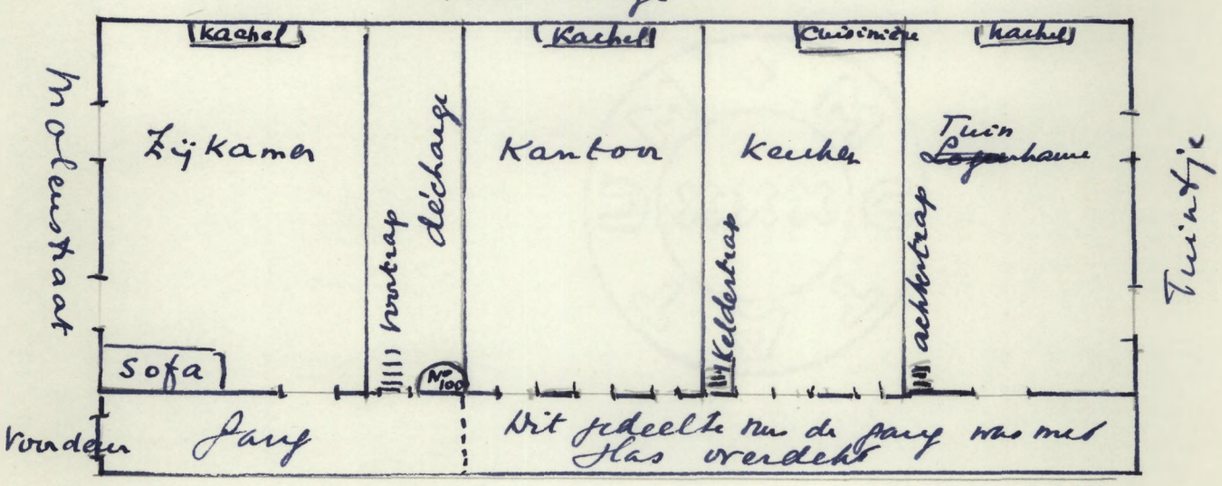

Bovenverdieping

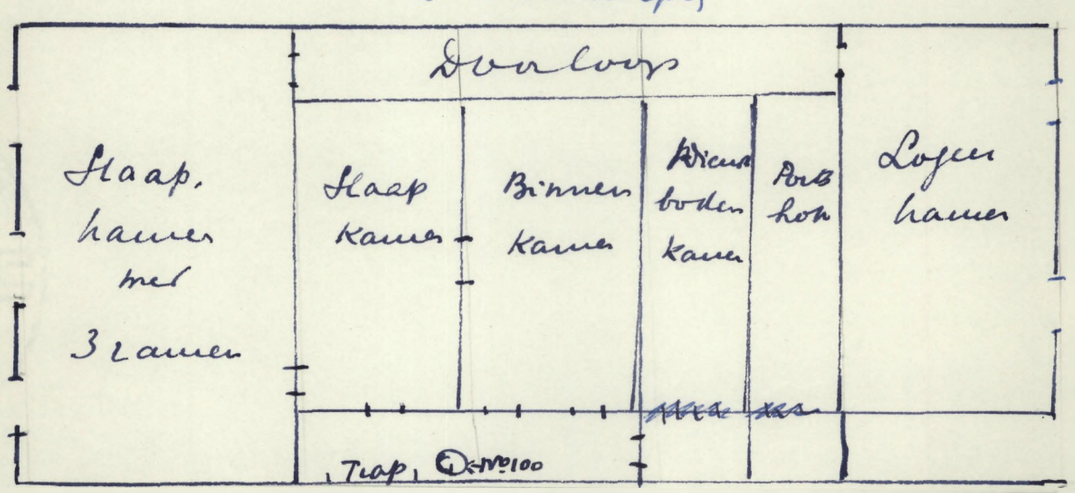

De zij-en tuinkamer waren nogal lief, maar het kantoor en de keuken ontvingen hun licht alleen door het glas dat de beneden gang gedeeltelijk overdekte. Aan het tuintje hadden wy niets, omdat er by de buren een stinkput was, die 's zomers zulk een stank verspreidde dat wy in onze tuin niet konden zitten. De bovenverdieping is niet te beschrijven omdat de éne kamer hoger was dan de andere. Zo moest men een trapje bestijgen om van het slaapkamertje de binnenkamer binnen te treden, terwijl de doorloop ook weer een trapje hoger lag.

2013 Het huisje had drie daken, één boven de slaapkamer en het aangrenzende smalle kamertje, één boven de binnenkamer en de kamer der dienstboden en het derde boven het poetshok en de logeerkamer. Onder het eerste dak was een vrij goede zolder, onder het laatste een kleiner, maar het middelste dak was zó laag dat men er onder kruipen moest. Het smalle slaapkamertje had een venstertje dat op de goot uitzag, die tussen het voorste en middelste dak inliep.

Maar genoeg over het huis. Het enige voordeel was dat het aan het einde van de Molenstraat stond, waar deze het breedst is, dicht by de poort, onder bewaking van de schildwacht.

Niet weinig verrast was ik toen ik in myn kamer terugkomende, daarin een kistje vond staan, dat by opening een kleine pendule, 12 paar handschoenen en een leren langwerpige portefeuille bleek te bevatten benevens een heerlijke brief van Lore van 2 December. Zy schreef:

"My own dearest Maurice, Pardonne moi si je ne suis pas fidèle à ma pro-
" messe et si je t'ennuie en t'envoyant un petit cadeau, malgré notre afspraak
" de ne pas nous gâter réciproquement cette fois-ci. Mais chéri, vois-tu, j'ai
2014 " longtemps combattu mon envie et à la fin je n'ai pas pu m'empêcher d'y ré-
" sister. Si tu étais resté ici je crois que je ne l'aurais pas fait, mais à
" présent que tu es là tout seul comme un pauvre exilé dans cette ville étran-
" gère kon ik de lust niet weerstaan van je een beetje te bederven en je ook
" een kleinpleiziertje te bezorgen op 5 Dec. Een penduletje miste je nog in je

" kamer en daar het niet groot is zal je het wel kunnen plaatsen denk ik; je
" moet toch altyd exact zyn en op je tijd aan het Parket komen. Et chéri, les
" quatre trous en pierre malgré leur excellence et leur perfection pourraient
" bien un jour te jouer faux bond en wat zou je dan doen?"
(Ik had op myn 12de jaar naar school gaande een horloge van myn grootmoeder gekregen in een verzilverde kast en op myn 18de jaar kreeg ik er by myn aanneming een mooier. Op het binnenste deksel stond "quatre trous en pierre" en ik vond dit natuurlijk prachtig. Later hing het op de kinderkamer en het is nog in myn bezit. Ik droeg het aan een zwart lint.)

" Van Arcken, chez lequel je suis allée l'acheter hier avec Willem, m'a
" assuré que l'ouvrage en était très bon, dan hoop ik er het beste van. Mama
" zendt je hiernevens dit pak handschoenen, die geruild kunnen worden, en Anna
" en Tane zenden je de portefeuille. Ik kan niet lang met je praten daar ik aan
" myn St.Nic.vers voor Hendrik moet gaan werken....."

2015 Zo had de lieve schat my dus ook een prettige St.Nicolaasavond bereid, hoe melankoliek ik het ook vond om de kist zonder haar uit te pakken. De volgende dag liet ik de horlogemaker komen om het klokje aan de gang te maken, maar daar de vloer scheef liep gelukte het hem niet het waterpas te zetten en bleef het na zyn vertrek weer stilstaan. Later liep het meestal enige minuten en dan hield het weer op. In 1861 in Amsterdam voor goed teruggekeerd, bracht ik het by van Arcken, maar ook hem mislukte het het ding te laten lopen. Ik verdacht
2016 hem dus van Lore bedrogen te hebben, maar toen wy later Bantam gingen bewonen, bracht ik het klokje by Kiek in de Breestraat en deze zeide my dat het inderdaad een goed werk was. Hy plaatste het op de schoorsteen in myn kamer en sedert liep het uitmuntend totdat ik in Haarlem ging wonen.

Het beurtschip bracht eindelijk myn goed aan wal, maar toen ik de kisten uitpakte, was alles zó vochtig en nat dat de druppels er by hingen. De kist met boeken liet ik op het Parket brengen en de kist op de Griffie. Mr van Tricht liet my enige processen-verbaal in het Register inschrijven, dat in kolommen was ingedeeld. Later gaf ik my voor de Schuttery en by de Wijkmeester aan en wandelde ook op de wallen, maar dit was een onsmakelijke wandeling, omdat men dan onwillekeurig in de smerigste buurten van het reeds smerige Nymegen keek. Evenals de vorige dag at ik aan een publieke tafel in de Place Royale, dat voor het beste of eerste Hotel doorging, maar in een nauwe straat stond zodat het er somber was en men alle uitzicht miste. Daar zaten verscheidene heren, o.a.
2017 de twee van Harencarspels en de Griffier van het Kantongerecht Postma Cramer. Die Griffier was een rode Thorbeckiaan en sloeg zulke vuile taal uit dat ik my niet op myn gemak voelde. 's Avonds studeerde ik in het Wetboek van Strafvordering, waarvan ik niets wist. Wel had ik er by Prof den Tex college over gehad, en nog wel, o dwaasheid! in het Latijn, maar ik had er niets van begrepen. Dit Wetboek leert men eerst door de practijk kennen, en Prof den Tex doceerde de theorie. Ware hy vroeger subst.Off. geweest, dan zou hy ons dagvaardingen, requisitoiren en memories van appel en van cassatie hebben laten stellen, maar daarvan was geen sprake.

Zondag zag ik de soldaten met muziek naar de Holl.Kerk marcheren en ging ik Ds Stoop in de Wale Kerk horen. Er waren destijds louter moderne predikanten in de Holl. Kerk, en toen een hunner stierf werd de niet minder moderne ter Haar
2020 beroepen.Deze ter Haar was een zoon van de gelovige Hoogleraar en dichter Bernard ter Haar, en een pedante kwast. Dit bleek by zyn intrede, toen hy zeide dat men zich niet vleien moest hem lang te houden en zie! tot zyn dood in 1902 is hy er gebleven! Ik ben hem later eens gaan horen, maar het was meer dan treurig. Ds Voorthuysen was de paus van Nymegen, en toen hy eens op de catechisatie aan een der meisjes vroeg wie het hoofd der Roomse Kerk was en ten antwoord kreeg "De Paus!" hervatte hy:"En wie is het hoofd der Hervormde Kerk?" waarop zy antwoordde:"Ds Voorthuysen."

Nadat wy in 1861 Nymegen hadden verlaten, is evenals in 1868 in Amsterdam aan de leden der Herv.Gemeente de vraag gesteld of zy de bestaande toestand dat de predikanten, ouderlingen en diakenen door de Kerkeraad benoemd werden, wensten te behouden, dan wel of zy daartoe een Kiescollege begeerden in het leven te roepen. De meerderheid stemde voor een Kiescollege, en hierin werden byna uitsluitend gelovige leden der gemeente gekozen. Den modernen sloeg de schrik om het lijf. Zulk een uitslag hadden zy niet verwacht, want zy meenden dat het protest.deel der bevolking geheel modern was. Het Kiescollege beriep by de
2019 eerstvolgende vacature een gelovig predikant, ik meen Moulijn van Weesp en later Smits en Hoogenhuyze en van lieverlede werden ook de moderne leden van de Kerkeraad door gelovigen vervangen. Waaraan deze ommekeer te danken? Hieraan, dat sedert jaren een oude tuinman Esmeyer enige gelovigen rondom zich verenigde en met hen bidstonden en bybellezingen gehouden had, en deze kleine kring zich van lieverlede al meer en meer had uitgebreid.

Toen wy in Nymegen woonden konden wy dus de moderne prediking niet gaan horen en gingen wy by Stoop in de Wale- of by Ds Westhoff in de Luthersche Kerk. Deze preekte in het Duits. De families Singendonck, Mackay en van Lynden en anderen deden dit ook, maar nu was het een vaste gewoonte dat men de ene Zondag by Stoop en de andere by Westhoff ter kerke ging, en ook wy durfden van deze gewoonte niet afwijken, want in een kleine stad moet men zich aan de bestaande gebruiken onderwerpen, vooral wanneer men uit een grotere stad komt, daar men anders gevaar loopt van voor trots versleten te worden. Wy prefereerden Westhoff boven Stoop, maar toen ik tot diaken der Waalsche gemeente gekozen werd, was ik verplicht om althans in de maand, waarin ik moest collecteren, elke Zondag de prediking van Stoop aan te horen. Zondag 7 Dec '56 hoorde ik hem voor het eerst, en al dadelijk had ik er genoeg van. Ik was gewend aan de ontzettend
2020 vervelende prediking der Waalsche predikanten te Amsterdam, maar dat was banket in vergelijking van die van Stoop. Nimmer heb ik er iets aan gehad. Of hy gedachten had, weet ik niet, maar ik heb ze nooit ontdekt. En welk een voordracht! wat een Frans! En telkens vergiste hy zich. "Le texte," zo begon hy,"qui fera le sujet de notre méditation religieuse pendant les moments qui nous sont encore une fois accordés ce jour ci, se trouve renfermé dans l'Evangile selon Saint Marc, c'est-à-dire selon St Matthieu, au chapitre quinzième verset 13, je redis mes frères au chapitre treizième verset 15." Daarna:"Chiantons dabord mes frères les versets 3 et 4 du Cantique 1 de l'Ancien Recueil, c'est-à-dire du Nouveau Recueil." Ik herinner my eens in zyn preek gehoord te hebben:"Qu'on s'entende à attendre, qu'on s'attende à attendre, qu'on s'entende à entendre, qu'on s'attende à entendre," zodat de ouderling die over my zat schudde van het lachen. Tijdens de watersnood in de winter van 1860/61 hoorde ik hem zeggen:"Des villages sont inondés, mais non seulement des villages, mais des maisons, même des cabanes," en dit moest een climax verbeelden. Eens hoorde ik hem de vermenigvuldiging der broden vergelijken met een immense piquenique; een andermaal zeide hy:"Dieu, plus que Dieu était là!"In elke preek kwam de frase voor:"J'ai déjà beaucoup dit, mais je n'ai pas encore tout dit," en herhaaldelijk begon hy zyn
2021 zinnen met "Non mes frères," zodat hy de bynaam had van Jan Non.

Toen Maria by ons logeerde en mee naar de kerk ging, kreeg zy zulke lachbuien dat zy dacht te zullen stikken. Als hy by ons huisbezoek deed begon hy in het Hollands over koetjes en kalfjes te spreken en plotseling volgde dan: "Le but de ma visite vous sera bien connu enz." Toen ik diaken was collecteerde ik meest stuivertjes. De Heer van Lynden gaf twee kwartjes, maar de vijf Freules Singendonck en de noblesse van Nymegen, gelijk ook zy zich noemden die er niet toe behoorden, gaven ieder één stuivertje, en het amuseerde my die naar Amsterdam mee te nemen en aan myn schoonmoeder te overhandigen, die er zwak voor had. Slechts een paar armen waren te onderhouden, maar als de kas leeg was, verzocht ik Stoop de collecte aan te bevelen en dan collecteerde ik weer enige guldens. De kerkeraadsvergaderingen werden natuurlijk door Stoop gepresideerd en, wat minder natuurlijk was, dan werd Hollands gesproken. Myn medediaken, de Notaris van der Gronden, (spreek uit van der Grionden) verstond dan ook geen Frans.

2022 Die eerste Zondag maakte ik een visite by de Kantonrechter van Pabst, die my met zyn mooie vrouw Bella de Mun, vriendin van Willemine Singendonck, hun huis wees, te lelijk om te beschrijven; en daarna kreeg ik de visite van de President van Trojen en diens echtgenote. Hoezeer troffen my de slechte manieren en de lelijke uitspraak der beschaafde lieden, en wat hadden zy iets burgerlijks! Hoe zou Lore daaraan wennen? Ik pousseerde een kaartje by de Burgemeester en bekeek nog een huis dat met Mei zou leeg komen, in een onmogelijke buurt, maar het was een krot vergeleken met dat van Payen, hetwelk dan ook door iedereen als allerliefst geprezen werd en daarom een hoge huur deed, F. 450,-.In het huis dat ik nu zag hingen aan de zolder van een der kamers een ijzeren wieg en een ijzeren vuurmand, welke men moest overhemen.

Ik kreeg een lange brief van Lore, waarin zy my vertelde dat zy de drie
2023 piano's geprobeerd heeft, welke de fabrikant op Hendriks last ter inspectie gezonden had. Hendrik en Louky hadden ons namelijk een piano als huwelijkscadeau beloofd en door Cees Hartsen en Seiffert er drie van de beste laten uitkiezen. Lore koos die welke de volste klank had en 25 jaar lang heeft zy die bespeeld. Tante Calkoen had drie trekpotten gebracht, waaruit Lore er een kiezen mocht. Mevrouw Voombergh kwam met een bloemetafel en een stomme knecht en Lore koos dit laatste meubel. Later gaf Mevr.Voombergh nog een beeldig glazen kastje voor porselein, maar waarin wy onze mooie boeken bergden. Van Willem Borski kreeg Lore een suikerpot met zilver gemonteerd. 's Morgens was de
2024 chauffeuse van Jacob Ploos gekomen, bruin hout en groen fluweel, zeer elegant en allerliefst. Op Sint Nicolaasavond kwam aan ons adres een enorme mand met blikwerk uit Zeist van Jan en Constance: grote en kleine trommels, grote en kleine theebus, 2 suikerscheppen, 1 rasp, 2 komforen, 1 oliekan, 3 trechters,

een melkkan met comfoor, 1 gortbus, 1 machine om eieren in te koken, pudding- en blancmanger-en koekjesvormen, 1 kruidedoos met vanilleétui. Lore kreeg 28 cadeaux en pakte tot elf uur uit. Voorts kwam er nog een pak voor ons beiden, bevattende 18 grote en 18 kleine messen met ivoren heften, 1 trancheermes en vork voor vlees, 1 dito kleinere voor gevogelte en wild, 18 blauwe kommetjes met glaasjes en een elegante blaasbalg en dito stoffertje, alles van Hendrik en Louky, die het vorstelijk cadeau van de piano nog niet genoeg vonden.

2025 Van een onbekende kwamen 2 mooie schenkkaraffen aan het adres van Madelle Caroline van Loon, Veuve de son premier mari, abandonnée de son second mari, pour boire à la santé des deux! De la part de quelqu'un qui a un faible espoir de devenir son troisième mari??' Niet zeer kies! Ik vond de grap ein schlechter Witz. Later is my gebleken dat Insinger de gever was!

Agnes kreeg op die St.Nic.avond van Beels een allerbeeldigste pyramide van bloemen met drie snoeperige colibris, waarvan een een versje in de bek hield. Agnes was in de wolken met dit cadeau, dat meer effect had dan drie visites, zó dat zy de gever 4 dagen later eindelijk en ten leste aannam. Voorts bedankte Lore my voor de bonte manchetten, welke ik haar gezonden had en kondigde my haar bezoek met Willem op Dinsdag 9 Dec. aan om het huis te zien.

2026 Die Zondag at ik by Mr van Tricht en vertelde hem van de wijze waarop in Amsterdam en bepaaldelijk by Tante van Loon de St.Nic.avond gevierd werd, en ik geloof dat hy, dit horende, spijt had van my niet nog langer verlof te hebben gegeven. Hy wilde dat ik Lore te Arnhem ging afhalen. Zodra ik aan Willemine vertelde dat Lore zou komen, zeide zy dat zy moest blijven logeren, daar de tijd te kort zou zyn om behalve Payens huis er nog andere te zien en by meubelmakers rond te gaan. Ik schreef dit 's avonds aan Lore maar toen zy Dinsdag kwam, zeide zy my dat Tante de invitatie niet wilde aannemen, en eerst na ons huwelijk is Lore voor het eerst weer in Nymegen teruggekomen, ofschoon Willemine haar voortdurend te logeren wilde hebben. Tante bleef weigeren en zo heb ik voor alles moeten zorgen, voor het spreken met de meid, het bestellen der meubels en allerlei kleinigheden, welke tot het domein der vrouw behoren. Ik speelde helaas te weinig op myn poot en was nog altyd even bang voor Lore's moeder als Lore zelf.

2027 Maandag moest ik op het Parket enige brieven schrijven en voor het eerst als subst.Off. ondertekenen. 's Middags las ik de Gelderlander, een vuile courant, waarvan de lectuur echter verplicht was omdat de artikelen aanleiding tot vervolging konden geven, wanneer zy beledigend voor autoriteiten waren. De Burgemeester Bijleveld werd daarin steeds onder de benaming van Tandeloze Tijger besproken en vaak beledigd. 's Middags liep ik alleen de weg op naar de verbrande molen, maar ik was doodmoe en het alleen lopen verveelde my dodelijk langs die lange rechte straatwegen zonder bomen, waar het altyd woei en men geen sterveling ontmoette. Men sprak van de omstreken van Nymegen, maar niets is my meer tegengevallen. Berg en Dal en de Meerwijk zyn mooi, maar te voet niet te bereiken. Men kan even goed Kleef tot de omstreken van Nymegen rekenen, en wat betekende en betekent nog het uitzicht van het Hof. Men ziet niets dan de uitgestrekte eentonige akkers van de Betuwe of de weilanden van de Ooy. Ik bezocht ook de meubelmakers Sohm en Vink om naar de prijzen van meubelen te vragen, bezocht de President en de Griffier te vergeefs, doch vond de Heer en Mevrouw Hacfort van der Horst thuis, Mevrouw vond ik ontzettend bourgeois en ordinair en hem oliedom. 22 jaar later maakten Jan Willem en Caroline met hun zoon te Loenen kennis, waar hun kasteel ligt.

2028 Dinsdag had ik nog veel brieven op het Parket te schrijven, daar Mr van Tricht de civiele zitting moest bywonen. Te 12 uur stak ik naar Lent over en liep een half uur in de weg op en neer totdat de grote diligence naderde, waarin ik Lore's prettige gezicht in het oog kreeg. Wy liepen met Willem naar Singendonck, dejeuneerden er en te 1½ bracht ik Lore by de Payens, wier huis haar meeviel. Daarna bezichtigden wy nog dat van Mevr.Steenbergen dat haar minder beviel en trokken wy naar twee meubelmakers, maar bestelden nog niets. Daar Lore moe was liet ik haar in myn kamer uitrusten; te 4½ aten wy by Singendonck en daarna ruimde hy zyn kamer voor ons in, en kregen wy daar koffie en later thee. Te 7½ bracht ik haar en Willem naar de diligence. De tijd was omgevlogen en veel te kort om alles te bespreken. Willem had 's middags in de Societeit couranten gelezen. Ik had gehoopt dat hy alleen naar Amsterdam zou terugkeren en dat Lore blijven zou, maar dit was mis.

Woensdag woonde ik de correctionele terechtzitting van 10-1½ by, namelijk als toehoorder, want Mr van Tricht fungeerde. In 4 zaken werd gepleit door de advocaten de Man, Triebels en Franken. Laatstgenoemde pleitte het best en

2029 hoogst beleefd, Triebels met meer brutaliteit. Deze had ook een brutaler gezicht; hy was knap en later studeerde ik met hem nog een avond in de week Pandecten. Hy behoorde tot de liberale Roomsen en by verkiezingen stemde hy zyn party (de Triebeliaansche) met de Protestanten mee, of liever stemden deze

met Triebels mee, maar het baatte natuurlijk niet, want de candidaat der clericalen werd steeds gekozen. Had er een verkiezing plaats dan stond er een priester in het voorportaal van het Stadhuis om te kijken of de lieden wel getrouw opkwamen.

2030 Op de zitting kreeg ik een telegram van Hendrik dat Olga de vorige avond geboren was. Hy voegde er by:" C.schrijft byzonder heden," en daar deze woorden gescheiden waren was ik in de waan dat Lore die Woensdag schrijven zou en ik dus de volgende ochtend een brief zou krijgen, maar dit was mis en ik moest tot Vrijdag wachten.

Donderdag middag aan tafel zeide Putman Cramer dat hy het applaudisseren der Officieren na de speech van de Minister Forstner bespottelijk vond. Daarop zeide ik:" Als de Heren over politiek beginnen ga ik heen!" en stond ik op. Dit maakte hem kwaad, maar nu wist hy ten minste dat ik niet tot zyn partij behoorde. 's Avonds kreeg ik altijd de Amst.Courant en bovendien de Bybladen tot de Staatscourant, die de debatten der Staten-Generaal bevatten, en de Weekbladen van het Recht, de beide laatste gratis.

Vrydagochtend nam ik ten huize van de Harencarspels myn eerste les in de
2031 Bataillonschool van de onder-adjudant Weyenhoorn. Ik begreep er geen spat van. Thuis koffie gedronken en daarna visite van Tijs van Roggen, met wie ik over jagen praatte. Hy ging juist weg toen er een dikke brief van Lore kwam. Oom Piet en Tante Door hadden drie pendules gezonden om er een uit te kiezen, de ene nog lelijker dan de andere. Lore had de minst lelijke gekozen, een van steen met een paard er boven op, bereden door een wildeman, die een bijl omhoog zwaaide. Het was een shabby cadeau voor een kinderloze rijke oom, van wie Lore nog wel een favorite was. Lore had weer les van Seiffert gehad, die zeer veel interesse had getoond in het bestaan van een logeerkamer in ons huisje. Zaterdag zou Lore by de Elouts op Blankenburg gaan logeren en Papa zou haar brengen. Donderdag of uiterlijk Vrijdag 19 Dec. zou zy in Amsterdam terugkomen om my niet teleur te stellen als ik kwam. Daar Miss Brown beter was zag Lore minder tegen de logeerparty op en als ik in Amsterdam kwam, kon ik er vast op aan dat zy er ook zou wezen. Jan en Constance beloofden ons een sofa en 12 stoelen voor onze salon van zwart hout met roodbruin trijp bekleed. Die stoelen hebben gedurende ons 42 jarig huwelijk steeds dienst gedaan. Op onze zilveren bruiloft kregen wy er nieuwe van Hendrik, maar die gebruikten wy zomers omdat zy leren zittingen hadden.

2032 Lore schreef verder hoe ze ons huisje wilde schikken en ik stond verbaasd dat zy dit zo goed in haar hoofd had ofschoon zy het slechts eenmaal had gezien, veel beter dan ik, die het al driemaal had bekeken. Zo dikwijls wy later verhuisden wist Lore altyd dadelijk precies welke meubels hier en welke daar moesten staan. Toen ons eerste huis in Amsterdam, Prinsengr.b/d Weteringstr, de 1e Mei '61 door de familie Korthals ontruimd was, werden onze meubels van de zolder boven de stal myner schoonmoeder derwaarts overgebracht en was ik in de vroege ochtend te 6 uur er by tegenwoordig om aan te wijzen waar zy staan moesten. Van de zolderschuit of kar werden zy één voor één op straat afgeladen om daarna naar boven gehesen te worden en dan moest ik Ho! roepen als zy de verdieping bereikt hadden, waarvoor zy bestemd waren. Dit gelukte een paar keer, maar al spoedig geraakte ik in de war en vergiste ik my en dit liep zó ver dat ik de moed verloor, de arbeid liet staken en een boodschap naar de Heerengracht zond om Lore te verzoeken te komen. Zy was destijds in de verwachting van Miek en in de derde maand en mocht zich niet vermoeien, en ik had haar daarom verzocht te bed te blijven, maar nu ik in de verlegenheid zat, kwam zy terstond en ging zy voor het open raam der slaapkamer zitten, van waar zy haar instructies gaf zonder zich ooit te vergissen. In zulke ogenblikken staat de man er hulpeloos en verlegen by.

Lore schreef verder dat Mevrouw Machielse-Landau haar op straat, terwyl
2033 zy met Tante wandelde, aangesproken en een eind met haar gelopen had. "Maman," " ne comprenait pas ce qu'elle disait et trouvait ce show of tenderness très " peu drôle, de sorte que je me sentais mal à l'aise, maar zy vond Mevr.M. "nogal lief en niet erg Joods."

Neen! dat begrijp ik, want zy zag er beeldig uit en hoegenaamd niet Joods, maar Tante verstond geen Duits.

Lore schreef verder:"Agnes is waarlijk heel gelukkig en vindt Beels elke " dag liever. Vanochtend heeft zy een bracelet van hem gekregen en moet zy " hem een ketting geven juist zo een als jy van my had moeten hebben!"

's Middags at ik by Willemien met de famille Sprenger en thuis komende vond ik brieven van Beels en van Agnes. Deze schreef o.a.:" If sometimes I look " a little warlike and inclined to renew our old skirmishes I hope you will
2034 " never accuse my heart of any intentional illwill, for I assure you that if " anyone of us is favorably disposed towards you, that person is myself."

Ik dacht by myzelf: Hoe wonderlijk dat zy my ondanks die protestatiën altyd als oud vuil behandelde en nooit iets vriendelijks zegt, maar altyd een zuur gezicht zet.

2035 Ik schreef aan Lore:" Woensdag heb ik het huis gehuurd. Mr de Man zal het " kantoortje laten behangen, maar de boven voorkamer niet, omdat dit pas ver- " leden jaar is gedaan. Het witten komt voor onze rekening. Dat je op de mid- delkamer wilt laten strijken is my wel, maar ik had het kantoor daarvoor wil- " len bestemmen en in de middelkamer een bed willen zetten. Beels en Agnes " offreren ons een theetafel. Bedenk jy nu maar een cadeau voor hun huishouden.
2036 " Vind je het goed dat ik hier een pers koop, die ik by Dijkman gezien heb? " Of is het beter dat je die eerst zoet? Zy kost F. 60,-.Mr Payen wil de bin- " nenjaloeziën van zyn slaapkamer en enige valgordijnen overdoen. Ik heb het " huis voor 3 jaar tot 1 Mei 1860 moeten huren."

2039 Uit Lore's journaal:" Met Polak de gehele ochtend bezig geweest te kopen, " te meten, te vergelijken enz. Straks ga ik Tante Antje vragen om de wees- " meisjes voor my te laten naaien en kies by Juffr.Nyhoff goed uit alsof ik er " heel veel verstand van had. Lange visite van Lizzy de Geer, die haar kind " betreurt en ook sterven wil. Ik tracht haar te beduiden dat het haar plicht " is haar man gelukkig te maken en meer aan hem, die leeft, te denken dan aan " haar kind, dat gestorven is. Daarop beklaagt zy zich over haar man, wat ik " vreemd vind en allerdroevigst.. ...."

" Zaterdag 13 Dec. aan M. geschreven dat ik eerst Maandag naar den Haag " vertrek. Linnenkast séances. Die amuseren my zeer. Les van Seiffert."....

2047 Zondag 14 Dec. dronk ik koffie by Willemine en daarna maakte ik een vi-
2048 site by Mevrouw van Lynden- van Boetzelaer. Haar oudste dochter Doortje zat er by maar zei geen stom woord. Mevr.v.L. zeide my dat haar man byna het ganse jaar afwezig is, maar zy daaraan gewend is. Hoe is het mogelijk? Ik zou daar nooit aan wennen. Na van Lynden's dood vernam ik dat hy een maitresse te Delft had en ettelijke kinderen by deze had verwekt. De meisjes Mackay vertelden my dat het de schuld van zyn vrouw was, een koud en stug schepsel, die, als hy naar de Staten Generaal ging, plagt te zeggen:" Ziezo, nu zyn wy weer onder ons!" Toen ik voor het eerst van die maitresse hoorde, weigerde ik het te ge- loven, daar ik de Heer van Lynden als een waarlijk gelovig Christen had leren kennen en liefhebben, maar het was helaas al te waar. Hy was een der 5 Groe- niaansche kamerleden. Zyn dochter Doortje trouwde met de weduwnaar de Pesters.

Willemine had my gezegd dat Juffrouw Koppel, eigenares van het Hotel de Zalm in de Groote Straat, een pieuze vrouw was en bevriend met de Heer Esser; ik besloot dus by haar te gaan eten, omdat de gesprekken in de Place Royale my zo tegenstonden.

2049 De Luitenant Stadnitski, een broer van de Amsterd.Directeur van Felix, kwam my vragen om Lid van het Casino te worden, maar toen ik weigerde, vroeg hy my of myn aanstaande my geen permissie wilde geven. Hy was getrouwd met Juffr. Phaff, een bleek wurmpje, en ik wist dat hy geen recommandabel sujet was. Naast Verdier was een kroeg, waar de ganse avond geroepen en gezongen werd. Maandag werd ik al te 5½ gewekt door het razen en schelden van twee wijven vlak onder myn raam in de Kerkboog en de drukte op de markt belette my in te slapen. Op het Parket myn eerste requisitoir geschreven, waarover van Tricht zeer tevreden was. Na de koffie voer ik naar Lent over en vond ik de Heer Ran en diens zuster thuis. Hoe is het mogelijk, dacht ik, dat die man 6 jaar lang subst.Off. geweest is, want hij was zó timide en sprak met horten en stoten. Daarby had hy geen conversatie en het was dus een penibele visite. Ik wilde telkens opstaan maar hy drong er op aan dat ik blijven zou. Hy vertaalde Home-
2050 rus in verzen. Ik liep daarna nog de stad om over de wallen, want als het marktdag was waren de straten vol klei en modder, welke de karren uit de Be- tuwe en uit Maas en Waal meebrachten. Vóór ons huis stond het vol.

De volgende dag dronk ik koffie by de Heer van Tricht en 's middags maak- te ik een grote wandeling met Rein en Frits van Harencarspel. Het was vinnig koud en ik vreesde dat Lore er by de Elouts weer bitter van lijden zou. De vorige avond had ik weer aan Lore geschreven en o.a. verteld dat Willemine de volgende dag naar Zutfen ging om tot Vrijdag te blijven en ik haar dus vier dagen zou moeten missen wat my zeer speet, daar het een hele distractie was om nu en dan by haar te dejeuneren, te eten of thee te drinken. Als ik na 1 uur naar het Parket terugkeerde, kwam ik even thuis om een broodje te eten en een kop slechte koffie te drinken, maar dit deed ik dan met Verdier in diens kamer, omdat het in de myne te koud was en ik uit zuinigheid de kachel niet op nieuw liet aanleggen. Ik geraakte namelijk van lieverlede in geldverlegenheid.

Ik drong er by Lore op aan te zorgen dat zy Maandag terug zou komen uit den Haag, daar ik niet op een herhaling gesteld was van de ellende, welke ik had doorgestaan toen ik van de reis terug kwam. Ik schreef:" Je hebt my be-
2051 " loofd dat dit nooit weer gebeuren zou, en dus moet en wil en zal ik je vin-
" den. De Heer Stadnitski heeft my aangeraden notehouten meubels uit Venlo
" te laten komen, daar zy even duur zyn als kersehouten en hy er zeer over te-
" vreden is. Ik heb dagelijks meer het land aan de studie der peloton-en ba-
" taillonschool, omdat ik er niets van begrijp. En toch dien ik het te leren,
" daar ik eerstdaags tot tweede luitenant benoemd word. Uniform, namelijk de
" rok, epauletten, sabel en chacos kan ik van Bram Willet overnemen."

2052 Lore schrijft:" De laatste dagen heeft men veel gesproken over het tijd-
" stip onzer huwelijken. Agnes vindt 26 Maart of 2 April veel te vroeg, omdat
" zy het seizoen niet geschikt vindt om te reizen. Ik zeide dat ik niet later
" wil trouwen omdat ik het jou heb beloofd, waarop zy allen riepen:"Daar heb
" je gelijk aan! Maurits heeft nu lang genoeg gewacht.!"
" Louise is met een hevige migraine naar bed gegaan, wel een bewijs dat
" Driburg haar niet heeft genezen. Moi par contre je n'ai plus jamais même un
" semblant de vertige. Word nu maar niet akelig dat ik hier ben. Louise vindt
" het zo pleizierig en zo God wil zal je my Dinsdag in Amsterdam vinden. En
" dan ga ik niet meer weg maar blijf gedurig op je wachten. Kom dan maar dik-
" wijls. Agnes is overgelukkig; haar gezicht is rayonnant en zy verlangt niet
" anders dan wat zy heeft."

2053 Ik antwoordde Lore diezelfde dag en schreef o.a. dat ik 26 Maart laat ge-
noeg vond om te trouwen, daar het een marteling was om in Nymegen alleen te zitten, zodat het my speet er niet terstond na myn benoeming op te hebben aangedrongen om nog vóór Januari te trouwen, gelijk Tante Antje en Papa my hadden aangeraden en gelijk iedereen ook blijkens de felicitatiebrieven welke wy ontvangen hadden, verwacht had. Vandaar ook de haast welke men maakte om ons cadeaux te zenden. Ik had nu 6½ jaar Lore myn hof gemaakt en zy had my dus nu leren kennen. Het heette altyd dat wy niet konden trouwen zolang ik geen post had. Welnu, nu had ik een post, waarom moest ik dan nog 4 maanden wachten? Wat Agnes betrof zo kon ik my zulk een plotselinge overgang van onverschilligheid tot het toppunt van geluk niet begrijpen. Jaren lang had zy Beels de nek toegekeerd, herhaaldelijk had zy hem bedankt, met meer dan een had zy gecoquetteerd, en nu was zy opeens als een blad op een boom veranderd. Zou dat blijvend, zou dat duurzaam zyn? Ik dacht aan Lizzy, die aan Jan de Geer eeuwige trouw gezworen en een gepassioneerde brief geschreven had en hem een paar dagen later bedankte. Ik dacht aan een ander meisje die een jong man eerst afgewezen, daarna aangenomen had en toen aan een vriendin schreef dat zy dronken was van geluk, ivre de joie, en hem kort daarop toch weer de zak gaf. Dat zyn opwindingen, maar 't is de ware liefde niet.

2054 Uit een brief van Maria aan Lore: "..... Ici tout gaat naar wens. Agnes
" zegt hy wordt alle dagen een beetje mooier, een beetje liever en alle da-
" gen wordt het moeilijker om een enkel petit défaut te ontdekken, wat tot nu
" toe nog niet ontdekt is. Elle prend déjà peur de trop l'aimer, dus ga eens
" na hoeveel zy sedert 8 dagen gevorderd zyn, pour ne pas dire métamorphosés.
" Hier ils ont parlé de la date du mariage et imagine-toi que lui a beaucoup
" plus envie van de ensemble scheme, seulement il trouve comme Agnes que le
" voyage est une grande objection, c'est pour cela qu'il aimerait que tu recu-
" lasses ta date, maar dat zal niet gaan vrees ik. En faisant vos plans il faut
" un peu penser à mon pauvre coeur physique, dat niet bestand zou zyn tegen
" zulk een dubbele feestviering, want verleden week al met die emoties, die
2055 " toch veel geringer waren, heeft het er zich met geweld tegen verzet. Beels a
" demandé en plaisantant à Agnes of zy tot Sept.wilde wachten, dan kon hy van
" de zomer in tentwagens komen en dan kon zy zich in de plaats gaan verstoppen.
" Hy wordt nog aardig op zyn oude dag. (Beels was toen 30, Agnes 27).Gisteren
" avond zyn zy van Tante Voombergh teruggekomen met een baliemand, waarin zich
" bevonden een trekpot, een melkkan, een suikerpot en een koffiekan, alles van
" zilver en alles even mooi en lief. De mooie ogen van Beels glinsterden van
" pleizier en de lelijke oogjes van Punk ook.
" La journée à Harlem a très bien réussi. Punk a fait 5 visites dans la
" ville, ensuite elle se promena à Heemstede, où Cee Gewin et son mari les re-
" çurent. Le diner alla assez redelijk et le Père Beels made an attempt to a
" toast, dont ni Anna ni Agnes n'ont retenu le premier mot et qu'Anna accuse
" Agnes d'avoir tout le temps interrompu met:Dank je wel, dank je wel" voordat
" het half klaar was. "
(De oude Heer Beels sprak nog stotender en hesitanter dan Leonard.)

2056 Maria vervolgt:" Annie was minder sentimenteel dan men verwacht had e-n
" Betsy zo lief mogelijk."
(Betsy Beels was hideus en trouwde toch later met zekere Abrahams, wien zy haar gehele fortuin liet. Betsy was ouder dan Leonard.)

"Anna trouvait Beels tellement à son avantage à Harlem; il était si
" gai, si manly et se montrait être à la maison avec tant d'aisance sans
" le moindre forwardness et en toute simplicité. Punk le trouve si offhan-
" dish and sanguine, nooit tobbende en denkende dat alles wel gaan zal. Il
" veut absolument rester dans le palais gothique op de Reguliersgracht, et
" Agnes naturellement aussi parce que déjà elle n'a plus d'autre volonté
" que la sienne."
(Dit nam niet weg dat zy toch een huis op de Prinsengracht tegenover het Gerechtshof huurden, Gelderland geheten, voor F. 1100,-)

"Gisteren ging Beels gelukkig naar de beurs, toen heb ik van 3-4½ met
" Punk boodschappen gedaan. O mon chou, Maandag heb ik al een voorsmaak ge-
" had van al de akeligheid, die van het voorjaar op my zal nederdalen. Ik
" moet er maar niet om denken, want als ik dat ga doen verga ik van droef-
" heid. Nu kind, chacun son tour, j'espère intussen que le mien viendra
" vite, quoique pour le moment je me trouve encore un peu indispensable à
" la maison. C'est heureux pour Maman that I am so utterly destitute of
" attraction, nu heeft zy kans van my nog lang te houden."

2057 Donderdag werd ik te 5 uur gewekt door het thuiskomen van de luitenant Greve, die boven my woonde en van het Casino terugkwam. Op het Parket vroeg de Heer van Tricht my wanneer ik naar Amsterdam dacht te gaan, en op myn wedervraag of het hem schikte dat ik Dinsdag ging, antwoordde hy toestemmend. Dat was heerlijk. Ik schreef nog aan Tante van Loon dat ik liefst zo spoedig mogelijk zou willen trouwen. En aan Lore schreef ik dat ik hoopte Dinsdag
2058 na aankomst van de laatste trein te 9 uur voor haar te staan. " Zorg dus
" dat je Maandag uit den Haag terugkomt en dan alweer behoorlijk kennis met
" je famille gemaakt hebt. Ik heb ook aan je Moeder geschreven dat ik Dins-
" dag kom en dan ongaarne op nieuw zou willen gekweld worden als toen ik
" van Weilbach terug keerde. Tevens drong ik er op aan om gauw te trouwen,
" daar ik hier zo het land heb, en niet vermoedde dat ik, na een post gekre-
" gen te hebben, nog het zuurst gedeelte van de appel zou moeten doorbijten.
" Mr van Tricht is met een dokter naar Wychen om een kinderlijkje te schou-
" wen en nu zyn er zaken, waarmee ik geen weg weet, zodat ik ze moet laten
" liggen totdat hy terugkomt. Later zal ik die expedities moeten waarnemen
" en misschien word ik er 's nachts ook eens uitgehaald."

Die Vrijdag kwam Willemine van Zutphen terug en vertelde my dat Jet Bisdom, wier moeder een v.d.Brugghen was, met de Heer Egbert Six geëngageerd was. Laatstgenoemde stierf onlangs als President van de Rekenkamer. Hy was ook Lid van de Raad van Voogdy over onze Koningin. Zyn vrouw stierf vroeger en zyn schoonmoeder, Mevr. Bisdom-v.d.Brugghen werd heel oud. Zy was het die de benauwde droom had dat haar man weer leefde. Lore en ik kwamen namelijk op een Zondag uit de Walekerk iets later dan de anderen, omdat ik als diaken het geld had moeten tellen, en toen zagen wy in de straat de vijf Freules Singendonck, Willemine en haar man, de Heer en Mevr. v.d.Brugghen met hun 3 dochters, Juffr.Truitje v.d.Brugghen en Mevr. Annemie Bisdom-v.d.Brugghen op een hoop by elkander staan. Uit de verte hoorden
2059 wy het gejammer en gejank uit die 14 personen sterke hoop opgaan, dat ons aan een ongeluk deed denken dat een hunner overkomen zou zyn. Wy naderden en vroegen wat er was gebeurd. "'t Is horribel ! 't is affreux, 't is verschrikkelijk!" was het enige antwoord dat wy ontvingen. Op ons aandringen zeide eindelijk een der Freules Singendonck:" Annemie heeft gedroomd dat Henri weerom is!"- "Wie is Henri?" vroegen wy. "Henri is haar man."- " Was dat dan zo'n naar individu?" vroeg ik aan de Heer v.d.Brugghen, waarop deze bevestigend antwoordde. Die Henri Bisdom scheen een neetoor geweest te zyn, iemand die altyd tegensprak en alles beter wilde weten. Vroeg iemand hoe laat het was en zeide een ander: half vier, dan riep hy: Nee, 't is er één minuut vóór. En nu had zyn weduwe gedroomd dat haar lieve man weer vóór haar stond, die droom had zy by het verlaten der kerk aan de Freules en deze weer aan de anderen verteld en daarop was er algemeen gejammer opgegaan. Zo iets kan alleen in een kleine stad gebeuren.

Zaterdag kreeg ik een lange brief van Lore uit Blankenburg. Het was daar om te leren toveren, de enige variatie was het zoet-of stoutzyn der kinderen, het vertrek van Elout naar den Haag te 9 en zyn terugkomst te 5 uur. Geen schel, geen visite, niets dat de eenzaamheid stoorde, en de brieven namen evenveel tijd als van Laubbach naar Schaep en Burgh, daar zy te

2060 's Hage bleven totdat Elout ze meenam. Lore kreeg vóór twaalven een paar kinderen te leren en speelde 's avonds piano om ze te laten dansen, maar had anders geen last van hen. Van de koude leed zy niet en haar kamer was niet meer een hok als in den Haag, maar groot, terwijl er in de zitkamer gestookt werd! Wat haar verveelde was een diner by de Heer Hoffman met de Geversen, Pallandts en Vollenhovens, omdat zy nu haar zijden japon, mouwen, kraag enz uit Amsterdam had moeten laten komen. Myn vader at eens by die Heer Hoffman, en zeide dat hy nooit zulk een gastmaal à la Lucullus had bygewoond. Er waren o.a. twee getruffeerde kalkoenen en alles à l'avenant. Omtrent Agnes schreef zy dat zy byna te veel entrain had. Vreemd niet waar? Dat kan zó niet blijven. Louise Elout beloofde ons een canapétafel. Lore had een lijst gemaakt van hetgeen wy in kelder, keuken, provisiekast, eetkamer enz. nodig hadden en Louise had er slechts 5 à 6 artikelen by te voegen gehad, terwijl Miss Brown haar herinnerd had dat zy ook een glazenspuit zou nodig hebben.

2061 Die Zaterdag woonde ik de zitting als toehoorder by. Mr Triebels pleitte nogal heftig, maar van Tricht zette hem goed op zyn plaats. Ik kwam gekookt uit de zaal en dacht: Wat zal het zyn als ik zelf het O.M. moet waarnemen, en toen ik later in Amsterdam de zittingen verliet, die uren duurden, moest ik altyd beginnen met my thuis geheel te wassen en te verschonen eer ik op myn verhaal kon komen. De bedorven lucht, welke men inademde, was genoeg om iemand ziek te maken en misschien beletten de hemorrhoïden dat ik besmet werd. Anders weet ik niet waartoe zy gediend hebben.

's Avonds schreef ik een krasse brief aan Lore, waarin ik myn hart lucht gaf. Ik was namelijk boos dat men het heel edelmoedig vond my al in April te willen laten trouwen, terwijl ik stellig had gehoopt dat ons huwelijk nog vóór Januari had kunnen gesloten worden. Ik had er herhaaldelijk met Tante over gesproken, maar zy had er zich steeds van afgemaakt en was aan dat oor doof geweest. Toen Henriette eindelijk en ten laatste Insinger had aangenomen, had men zich gehaast haar huwelijk te bespoedigen uit vrees dat het weer af zou raken, en nu vond ik het unfair om van twee omstandigheden te profiteren of liever misbruik te maken, ten einde het onze uit te stellen. De ene was dat ik hoog en droog te Nymegen zat en de familie dus met myn klachten niet dagelijks kon lastig vallen, en de andere was dat ons engagement niet zou afraken ook al duurde het nog een half jaar. Beels was pas in December klaar gekomen en zou al vijf maanden later trouwen, en ik
2062 had Lore al byna 7 jaar lief en wy behoefden dus waarlijk niet gelijk Insinger en Henriette of gelijk Beels en Agnes, die elkander hoegenaamd niet kenden, nader kennis te maken.

Zondag grote wandeling gemaakt, maar dat alleen lopen deugt my niet. Eindelijk besluit ik aan Lore te vragen om als een nieuw blijk van haar affectie binnen een maand met my te trouwen, dan tot Mei in een hotel te wonen en in de vacantie op reis te gaan.

Visite by Payen, Mevrouw spreekt my over een keukenmeid, maar dit vind
2063 ik vervelend daar het huren van dienstboden tot het domein der vrouw behoort. Waarom mocht Lore dan ook niet komen logeren? Nu moest ik weer alleen de bovenkamers opmeten om te kunnen bepalen welke meubels er konden staan en welke dimensie die moesten hebben. Alles kwam zo doende op my neer. 's Nachts lag ik twee uur lang wakker en later droomde ik dat ik Lore vroeg om spoedig met my te trouwen, maar ten antwoord kreeg: Nee, niet voor April, zodat ik huilende wakker werd.

2067 Uit Lore's journaal: Maandag 22 Dec. Het stormde vannacht en ik werd
" gedurig wakker omdat de zee zo aanging. Such a dismal sound! Zo gelukkig
" gevoeld van te kunnen vertrekken, ce qui contrastait péniblement avec les
" touchants regrets de Louise. Je fis une visite chez Anna Pauw, qui me mon-
" tra toute la maison et son horrible bébé. Willem m'attendait à la station
" et le voyage ne me parut pas trop long. Seulement j'avais faim et étais
" donc très heureuse de voir que Maman et mes soeurs nous avaient attendus.
" A 8 h. nous avions fini de diner et je venais de causer pendant une demi-
" heure avec Marie, quand la porte s'ouvrit et mon cher Maurice entra. J'a-
" vais bien pensé à la possibilité de sa venue, mais n'y comptais pas. Nous
" allâmes dans la salle à manger pour que M. mangeât les restes du diner,
" qui n'y étaient pas! Nous causâmes du temps de notre mariage. M. me de-
" manda de l'accélérer, je ne m'y opposai pas. A présent je renonce au voya-
" ge, want later zal er wel niets van komen, dat voorzie ik ! 't Is wel
" jammer, maar ik zie er toch gaarne van af als dit het geluk van myn zoet
2068 " Mausje kan bevorderen. Voor jou, liefste, offer ik die reis met het mees-
" te pleizier op, terwijl het my anders veel kosten zou."
(De uitkomst heeft bewezen dat zy, in welk seizoen dan ook, toch niet van de huwelijksreis zou genoten hebben, daar zy zich voortdurend ziek voelde.)

Dat ik reeds Maandag 22 Dec. Nymegen kon verlaten had ik aan van Tricht's goedheid te danken. Hy had wel gezien hoeveel het my kostte van Lore gescheiden te zyn en hoe hard het voor my was dat zy niet in Nymegen mocht komen logeren. Daarop vroeg hy my of ik zeker was dat Lore die Maandag uit den Haag zou terugkomen, en op myn toestemmend antwoord zeide hy: "Welnu, dan moet je je meisje verrassen door reeds vandaag by haar te komen." Men begrijpt dat ik danste van pleizier en naar myn kamer huppelde om myn koffer te pakken en te 3 uur per diligence naar Arnhem te rijden.

Toen ik met Lore alleen was vroeg ik haar wat zy van myn laatste brief vond. Eerst wilde zy er niet dadelijk op antwoorden, maar toen ik er op aandrong, zeide zy my dat zy my geen ongelijk kon geven, maar niet begreep waarom ik had verwacht dat men my een vroegere trouwdag zou hebben voorgesteld, daar dit niet in de geaardheid der haren lag. Daarop hernam ik dat 2069 het my niet mogelijk was langer alleen te blijven en smeekte ik Lore my te komen gezelschap houden, hoe naar ik het ook vond dat zy de reis zou moeten missen en de eerste weken in een hotel zou moeten logeren. En toen maakte Lore my hoogst gelukkig door al wat ik voorstelde goed te vinden. Ik zeide dat ik haar moeder wilde spreken en daartoe de volgende dag gehoor zou vragen. Toen wy later in de zaal terugkeerden, zag Tante er uit als een oorwurm en was zy zo onvriendelijk als mogelijk. Ik had natuurlijk het land en vroeg myzelven af wat ik nu weer misdreven had. Eerst de volgende dag hoorde ik van Lore dat niet ik, maar Agnes haar kwaad gemaakt had. En het ongeluk was dat zy niet kon veinzen en dan aan iedereen een zuur gezicht toonde. De volgende morgen kreeg ik het volgende met potlood geschreven briefje van Lore:

" Ne viens pas parler à Mother ce matin, je crois qu'il vaut mieux
" que tu attendes et je t'en dirai la raison. Ik geloof dat je vandaag geen succes zou hebben. Wacht dus maar liever nog een dag."

Tante was dus nog uit haar humeur. Inmiddels sprak Lore er met Anna 2070 en Tane over. Anna begreep myn verlangen om vroeger te trouwen wel, maar Tane niet. Ik vond het droevig dat Lore de moed niet had om er zelf met haar moeder over te spreken en dit aan Anna verzocht. Zulk een verhouding tussen Moeder en dochter vond ik allertreurigst. Anna, de goede hulpvaardige Anna beet dus de patroon af en deelde aan haar moeder mede de quoi il s'agissait. Deze wilde er echter niets van weten, maar Anna drong er op aan en Tante eindigde met te zeggen dat zy er over denken zou. Eerst Woensdagmiddag zeide Lore my dat ik nu de gelegenheid moest waarnemen om by haar moeder met myn verzoek aan boord te komen, nu Anna haar op myn visite had voorbereid, en dit deed ik. Lore ging 's middags met Agnes naar Honig om een theetafel uit te kiezen en ik bleef met Tante alleen. Ik zeide haar hoe het eenzame leven in Nymegen my ondragelijk was, hoe ik byna drie jaar geduld had gehad, na reeds vier jaar lang Lore te hebben lief gehad, maar dat myn geduld ten einde was nadat ik een post gekregen had en ik geen moed had om nu nog langer te wachten, dat myn slapeloze nachten aan myn heimwee naar Lore te wijten waren en myn gezondheid er onder leed, daar myn zenuwen steeds meer gespannen waren. Ik zeide dat de Heer van Tricht my met opzet een lang verlof had toegestaan omdat hy wel zag hoezeer ik onder de 2071 scheiding van Lore leed, en voegde erby dat Tante zelf tegen langdurige engagementen gekant was, en my daarom altyd zo kort had gehouden. Ik eindigde met te zeggen dat ik best begreep hoe hard het voor haar was om Lore te moeten missen, maar dat dit al voor drie jaar het geval zou geweest zyn indien ik rijk ware, daar ik dan onmiddellijk zou getrouwd zyn.

Al myn praten hielp niets. Tante antwoordde dat het seizoen te ongunstig was, maar dit had in haar mond geen zin. Zy zelf toch was de 20ste Dec, dus de kortste dag van het jaar, in het hartje van de winter getrouwd, en Henriette de 24ste November. Zy bleef er echter by en eindigde met my hetzelfde antwoord te geven als aan Anna, namelijk dat zy er over denken zou. Daarmede moest ik genoegen nemen, en toen Lore thuiskwam deelde ik haar het resultaat van myn onderhoud mede, en drong ik er op aan dat zy nu ook met haar Moeder spreken zou. Lore vatte moed en wist de tweede Kerstdag 2072 te verkrijgen dat ons huwelijk op Donderdag 26 Februari '57 werd bepaald. Hiermede moest ik my tevreden stellen en ik behoef niet te zeggen hoe vurig ik naar die dag verlangde.

Ik bleef tot Woensdag 7 Januari '57 in Amsterdam en vierde dus ook myn 27ste verjaardag by Lore. Wat wy die twee weken hebben uitgevoerd weet ik volstrekt niet meer. 't Is bekend dat men zich de smartelijke tijdperken van het leven steeds herinnert, maar niet de gelukkige. Den vliegt de tyd voorby en is er om zo te zeggen geen tyd. Daarom zal er in de hemel geen tijd meer zyn.

Einde 1856

Ik had verlof tot na Nieuwjaar en zou de zitting van Woensdag 7 Jan. waarnemen, maar een paar dagen vroeger werd ik ziek en kreeg ik weer dergelijke krampen als in Laubbach, zodat ik eerst die Woensdag te elf ure Amsterdam kon verlaten. Er lag nog geen ijs in de Waal en te half zes kon ik aan Lore myn behouden overtocht per telegram melden. Ik kreeg by Willemine S. nog de restanten van haar diner, die niet gelijk by Tante van Loon op 22 Dec. door de dienstboden waren opgegeten. Daarna begaf ik my naar de Heer van Tricht, die my niet zo vriendelijk ontving als gewoonlijk en nauwelijks
2073 scheen te geloven dat ik ziek was geweest, terwijl ik hem dit toch bericht had. Hy had nu de zitting moeten waarnemen en dit had hem geïndisponeerd. Intussen had ik er zó van genoten van myn verjaardag in Amsterdam te hebben kunnen vieren, dat ik er wel een zuur gezicht voor over had. Mevrouw van Tricht was uiterst minzaam.

Ik schrok de volgende morgen van weer in Nymegen te ontwaken en hetzelfde vervelende carillon te horen. Op het Parket vond ik veel te doen en van Tricht was weer heel vriendelijk. Toen ik hem zeide dat de dokter by my geweest was, vond hy dat ik groot gelijk gehad had van twee dagen langer te zyn weggebleven. Ik wees hem de legprent voor zyn twee kinderen, Mina, bygenaamd Mies en Carolientje.

Myn kamer was zó koud dat ik een paar dikke wollen gordijnen liet maken tegen de tocht en voortaan een kruik in myn bed liet leggen. Ik werkte tot 2½ op het Parket, wandelde toen buiten de Molenpoort, maar de scherpe kou deed my pijn in het gezicht. Aan tafel dezelfde heren en dezelfde vuile gesprekken.

2074 Van Lore kreeg ik een brief waarin zy my afried om over drie weken weer over te komen ten einde de Heer van Tricht niet te ontstemmen. Zy had Woensdag van 11-1 uur les van Seiffert gehad, doch was gedurig gestoord geweest, eerst door de komst van een beeldig kastje van Tante Voombergh, daarna door Juffr.Gentil met de trouwjaponn, die perfect paste, door iemand met stalen van thee-en wrijfdoeken, en eindelijk door Piet Six, die van my kwam afscheid nemen en natuurlijk te laat kwam. Voorts had zy by Louky een kraamvisite gemaakt, by Spee geborduurde rokken besteld, en by Lizzy de Geer thee gedronken. Lizzy had haar ettelijke van haar verzen op haar man en haar overleden kindje voorgelezen, die beeldig waren.

Djé had de tekening van een kastje gestuurd, dat zy ons vereren wilde, Louise Elout had een tafel beloofd en Jan Corver had twee prachtige schenkkaraffen met een plateau gezonden, veel mooier dan die welke Lore op Sint-Nicolaasavond gekregen had met het malle bijschrift, en die gebleken waren
2075 door Insinger gezonden te zyn. In parenthèze wil ik hier mededelen dat Ik Insinger eenmaal een zoen aan Lore heb zien geven en op myn vraag aan haar of hy dit wel meer deed ten antwoord kreeg:"O ja! hy is immers myn schoonbroer!" Ik verzocht haar daarop dit niet meer toe te laten. Wel kon ik het hem niet kwalijk nemen daar Lore er allersmakelijkst uitzag, maar destijds vertrouwde ik hem niet en met het oog op zyn vroeger gedrag vond ik het niet wenselyk dat zy door hem omhelsd werd. Van de dienstboden myner ouders kregen wy een mooie koffykan van nieuw zilver.

Ik ging naar het huis van Payen om de maat te nemen van de tafel, die in de voorkamer stond, ten einde te beoordelen of die, welke Tante Antje ons geven wilde, daar kon staan, maar het bleek my dat de kamer te smal was. Daarna ging ik by Kapitein Stadnitski diens notehouten meubels zien en ried zyn bleek en ziekelijk vrouwtje my aan om dienstboden uit 's Gravenland mee te nemen, daar de Nymeegsen zo immoreel waren. Des middag at ik voor het eerst alleen in het Hotel de Zalm van de Wed.Koppel, die met my kwam praten en my bleek een lieven gelovige ziel te zyn. Toen ik haar zeide dat ik aan
2076 het eind van Februari hoopte te trouwen,antwoordde zy:"Als je een vrouwtje naar den Heer gevonden hebt, bezit je het kostelijkste wat er te krijgen is."

Zaterdag 10 Jan. bracht ik een droevige dag door. Ik vroeg namelijk aan de Heer van Tricht hoe hy het vond dat ik de 26ste Febr. zou trouwen, en toen vertelde hy my dat zyn vrouw juist omstreeks die tyd moest bevallen en dat, ingeval dit goed afliep hy er geen bezwaar in zag, maar hy my niet zou kunnen missen indien zy ziek werd. Ik vroeg hem of hy dan wenste dat ik het huwelijk uitstelde, maar dit vond hy niet nodig. Hy zeide:"Je kunt immers altyd aantekenen en als het nodig is hier terugkeren." Tegen onze huwelijksreis had hy meer bezwaar. En nu wist ik niet wat ik doen zou. Ik gevoelde heel goed dat het verstandig was om het huwelijk uit te stellen, maar daartoe ontbrak my de moed.

Daar het de vorige drie keren met Mevrouw van Tricht goed was afgelopen
2077 vleide ik my dat dit nu ook wel het geval zou zyn. Mr van Tricht verzekerde my dat de gebeurtenis vóór half Febr.zou plaats hebben, en zyn vrouw zich tot nu toe nooit had verkist. Ik kan hier terloops vermelden dat zy allervriendelijkst voor Lore en my geweest is, maar buitengewoon lelijk was, geel, mager, gerimpeld en in hoge mate onsmakelijk. Hy daarentegen had een lief open gezicht.

Zaterdagavond kreeg ik een bezoek van de Heer von Stedman, die reeds vijf maal sinds Dinsdag vergeefs by my had aangeklopt en in Nymegen gekomen was met zyn dochter Gertrude om Bertha af te lossen by zyn moeder. Hy was even hartelijk als vroeger en zeide my dat zyn moeder myn visite reeds verwacht had en in de waan verkeerde dat ik niet gekomen was omdat ik met zulke femelaars als de Singendoncks omging. Volgens hem was zy een lastig, trotsch, tyranniek en ongemakkelijk mens, en had zy zyn vader à petit feu in het graf geholpen; voor hem was zy een onmetelijke bron van verdriet en zyn arme dochters werden ziek van by haar in een gevangenis te zyn opgesloten.

Zondag liep ik naar de Luth.Kerk, maar vond die gesloten, weshalve ik naar de Wale terugkeerde, waar tot myn verbazing myn oude kameraad van de Latijnse school Piet Mounier optrad, die met veel aplomb een van buiten geleerde preek voordroeg. Het was precies of ik zyn vader hoorde, le même
2078 sifflement, les mêmes synonimes, la même longueur mais moins ennuyeux.
's Middags kwam de Heer van Lynden my bezoeken, met wie ik heel pleizierig sprak over da Costa,Bonnet,Künzel en de preek, maar te vergeefs wachtte ik op een invitatie om eens te komen eten. 's Avonds maakte ik een visite by de oude Mevrouw v.Stedman. In de gang brandde een nachtpitje en in de kamer komende dacht ik dat die alleen verlicht werd door het vuur van de kachel, zó donker brandde het nietige spaarlampje, waarmede de oude vrouw, haar zoon en haar twee kleindochters zich moesten behelpen. De stoelen waren keukenstoelen en de stoven stonken zó dat ik byna flauw viel. De thee was ondrinkbaar, want de Heer v.S. had my gezegd dat er nooit een lepeltje meer mocht gezet worden ook al moesten er meer dan twee mensen bediend worden. De oude vrouw snoof en was potdoof, zodat ik myn longen stuk schreeuwde en haar toon was hard en onaangenaam. Haar zoon had haar portret naar waarheid geschetst en ik had diep medelijden met zyn arme dochters in die sombere gevangenis.

Thuiskomende vond ik een brief van Mama, die nog onzeker is hoe zy de aantekeningsparty zal aanleggen, doch waarschijnlijk de broers en zusters
2079 ten eten zal vragen en de ooms en tantes voor 's avonds, in welk geval wy toch al met ons vier en twintigen aan tafel zouden zitten. De tweede brief die ik vond was er een van 8 bladz.van Lore. Men ziet dat de postbeambten destijds Zondags nog geen rust hadden. Myn brief van Vrijdagavond had Lore al de volgende ochtend te 10 uur gekregen. Er reed namelijk te middernacht een postkar van Nymegen weg, die de brieven bracht op de trein, die 's morgens te 4 uur van Arnhem naar Amsterdam reed.

Lore schreef 1½ bladz.over de etenstafel van Tante Antje, maar kwam tot geen besluit evenmin als ik, en toen die eenmaal kwam bleek zy niet te voldoen. Zó moeilijk was het om dergelijke zaken schriftelijk te behandelen. Voorts vroeg zy my wat ik vond van een door haar broer Jan aanbevolen meisje uit het Wale Weeshuis, dat echter te zwak was om eventueel een kind te dragen. Dan kwam er nog een passage over de meubels in en of ik niet vond dat wy behalve de door my gemoemde nog latafels, toilettafels,stoelen enz. nodig hadden, al hetgeen zoveel gemakkelijker te bepraten ware geweest, indien Lore ons huisje nog eens zelf had kunnen opnemen om alles na te gaan, te meten en te passen, maar Mevr.van Loon scheen dit niet te willen begrijpen.

2080 Maandag had ik veel te doen, en schreef ik 6 uur lang, zodat Mr.v.T. my zeide dat ik my niet ziek moest werken. In de Place Royale vernam ik dat men Papa na de opvoering van een zyner stukken op het toneel had geroepen.

Dinsdag exerceerde ik eerst by van Harencarspel en woonde ik daarna als toehoorder de civiele zitting by. 's Middags at ik weer in de Zalm en
2081 kwam de lust by my op om dáár met Lore te gaan logeren totdat wy ons huisje konden betrekken.

Papa en Mama wensten een decisie te weten omtrent de aantekening om de invitaties te kunnen verzenden. Da Costa had een zenuwtoeval gehad en was ernstig ziek. In zyn gebed had hy geroepen:" Heer leer ons te sterven!"

2083 Dezelfde dag beantwoordde ik Lore's brief maar ik deed niets als klagen en my beklagen terwijl ik dankbaar moest zyn van niet gevallen te zyn als de dief, die heden terecht stond of niet ziek als da Costa of niet krankzinnig als Jan van Lennep. Maar zo was het met my gesteld! Ik dacht te veel aan myzelf en was dus een doortrapte egoïst!

2085 Donderdag moest ik onder meer de statistieke tabellen met de Heer v.T. opmaken. Dit is wel een der meest vervelende bezigheden, welke aan het O.M. zyn opgelegd. Natuurlijk kloppen de cijfers nooit en dansen de cijfers je voor de ogen. Wy konden het natuurlijk niet op het Parket doen maar begonne er 's avonds by van Tricht aan huis mee. Daarna bleef ik by hem souperen met Juffr.Bijleveld en trof my weer de burgerlijke toon der dames, die Lore geweldig zou hinderen.

2095 Uit Lore's journaal: " Donderdag 8 Jan. Mistig weer. Djé wil my haar " victoria wel lenen by myn huwelijk. Theedoeken begonnen te naaien, maar
2096 " de draden zyn zo ongelijk dat het hoogst éprouvant is voor de ogen en Ma- " ma het my afraadt. Ik zal het nog eens by daglicht probereh."

"Vrydag 9 Jan. Veel drukte en weinig kunnen uitvoeren. Weer een thee- " doek gemerkt, maar het gaat toch maar half goed. By Sterk een blauwe zij- " den japoh gekocht en misschien koop ik er nog een grijze moirée voor de " receptie. Ook nog by Gentil em toen werd ik misselijk van het kijken naar japonnen! 's Avonds by da Costa; Tante Voombergh tracteert my op een warme " stoof, which was very comfortable. Mevr.Borski knort my omdat ik nog niet " by haar geweest ben en inviteert my voor morgen avond. Willem slaapt de " gehele avond maar verliest er weinig by want de lezing over Maria van " Engeland was niet interessant, daar da Costa zich ziek voelde."

"Zaterdag 10 Jan. Visites by Tante Antje, Tante Henriette, where I made
2097 " an eloquent speech to the cook and old John om voor de koffykan te bedan- " ken. Het was erg glad op straat. 's Avonds by Mevr.Borski anijsmelk ge- " dronken omdat zy onthouden had dat ik daarvan hield. Willy kwam ook nog " een uurtje praten en lachen en was heel causant.Hy was byzonder vriende- " lijk en entrain."

(Ik denk dat zyn oude flamme hem spraakzaam maakte, daar hy anders nooit iets te zeggen had!)

" Zondag 11 Jan. Met Mama, Tane, Agnes en Michon by Beels gedejeuneerd. " Drie voet modder en gladde straten. Aan tafel zegt Mama dat zy zich na " ons vertrek zo graag in de zijkamer zou willen etablisseren maar dan geen " weg met de piano zou weten. Zy zeide:"Ik had eigenlijk gehoopt dat jy die
2098 " mee zou nemen Caroline!". Ik had dit niet verwacht, maar voor deze grote " vleugel zouden wy ins ons palazzo geen plaats gehad hebben."

" Maandag 12 Jan. Brief van M. die over de mogelijkheid schrijft dat " wy ons huwelijk moeten uitstellen. Lang met Mama er over gesproken maar " besloten er niemand iets van te zeggen, behalve aan Louky, want die kan " ik niets verzwijgen. By Louky geweest, maar ik was niet entrain om te " praten en bleef stil voor my kijken omdat M's brief my veel stof tot na- " denken gaf."

"Dinsdag 13 Jan. Brief aan M. begonnen, maar niet veel gevorderd, " daar ik Willem Borski moest gaan bedanken voor de prachtige bronzen cou-
2099 " pes. Ik bleef dejeuneren, gelukkig zonder de oude heer. Daarna ging ik " met Mama by Nagel een lakense japon kopen. Mama bleef er à l'infini de " zijden stoffen bewonderen."

(Ja dat was een geduldsproef om met Lore's Moeder visites te doen of boodschappen te doen, want zy wist niet van heengaan.)

"Alleen gegeten by Hendrik en Louky, heel prettig. Je racontai à L. " mes soucis et mes peines et elle me dit:"Ik zag gisteren wel dat je iets " op het hart had." et fut charmante et affectueuse. Het zal my toch enorm " spijten haar te missen en ik kan er zonder hartzeer niet aan denken."

"Woensdag 14 Jan. Een meid komt my haar dienst presenteren. Ik vind " het niets moeilijk om met haar te spreken, en dat gedeelte van myn huis-
2100 " houdelijke plichten is niet het ergste. Blauwe japon by Mad.Lavergne aan- " gepast, die zich slap lachte toen zy zag hoe los ik myn corset rijg. ""C'est incroyable! Jamais je n'ai rien vu de pareil! On pourrait y lacer "" encore une personne! J'aimerais voir la mine que vous auriez si vous "" vous laissiez lacer convenablement comme tout le monde; vous auriez la "" taille bien autrement fine que maintenant. Par exemple je vous gronde- "" rais bien fort si vous veniez souvent ici avec un pareil corset!". Je " souriai en lui disant que ma santé m'est plus précieuse qu'une taille fi- " ne et que je ne comptais pas changer de méthode. Pauvre femme, je crois " qu'elle ferait bien de se serrer un peu moins, car elle a des crachements " de sang."

(Lore had van nature zulk een fijn middeltje dat Willem in de waan verkeerde dat zy zich serreerde. Daarop danste zy in de hall van S.en B.met hem en liet zy hem voelen dat zy niet eens een corset aan had.)

2103 "Zondag 18 Jan.Mama en de zusters lamenteren over de omslag en
"de kosten, die M'ouders zullen hebben en wy verzoeken Mama dringend
" om aan Tante Henriette te beduiden dat zy om ons pleizier te doen
" alleen de broers en zusters moet vragen voor het diner en de Ooms
" en Tantes voor de avond. Na het diner zó moe dat ik tot 8 uur ging
" slapen."

Zaterdag 17 Jan moest ik voor het eerst de zitting waarnemen,die klokslag 10 uur begon.Eerst moest ik de beëdiging van een marechaussé requireren. Daarna was er een belastingzaak,waarin de advokaat Triebels tegen de Rijksadvocaat de Kempenaer pleitte.Ik moest terstond
2104 myn gevoelen zeggen en concludeerde ten voordele van de Administratie. Eens kon ik niet uit een phrase komen zodat ik geweldig het land had en God bad om my als Mozes welbespraakt en vrymoedig te maken.Waarom werd ik ook tot zulk een betrekking geroepen? Dit is een beproeving. Na de afloop feliciteerde Mr van Lynden my met myn maiden-speech,wat my nog meer het land aanjoeg omdat die zo slecht was geweest.

'sMiddags zag ik kamers in het Hotel de la Ville de Francfort van de Dokter.Boven kon ik er drie (2 grote en 1 kleine)krijgen voor f.8.- daags voor Lore en my,waaronder ontbyt diner en thee begrepen waren, vuur en licht niet.Voor 2 benedenkamers vroeg men slechts f.6,-.Het was weer zo lastig dat Lore ze niet zag en ik betreurde voor de zoveelste maal dat zy niet by Willemien logeerde. Daarna liep ik weer by de Payens aanen zag ik voor het eerst dat er geen schoorsteen in de zykamer was.

Zondag brief van Lore die my zo gelukkig maakte, omdat ook zy niet later dan 26 Febr.wilde trouwen;zy hoopte dat wy naar Marseille zouden kunnen reizen. Weinig dacht ik toen dat ik eerst 43 jaar later op reis naar Monte Carlo Marseille zou aandoen.

2105 Ik vertelde aan van Tricht dat ik by de Dokter kamers gezien had en voor welkeprijs zy te huur waren, maar daarop zeide hy dat dit schandelijk duur was, dat de logementhouder Rooms was en ried hy my aan liever in de Zalm te gaan logeren, daar Juffrouw Koppel zulk een lieve fatsoenlijke vrouw was. Dit wist ik trouwens wel.In de Place Royale was het eten te slecht en ik wist nu by ervaring dat het in de Zalm delicieux was.Wat my deed aarzelen was de situatie.De Zalm stond heel onder aan de Grote straat vlak tegenover een kroeg, en de straat heette groot,omdat ze een der langste was in de stad,maar zy was niet veel breder dan die waarin de Place Royale stond. Het hotel van de Dokter was wel iets verder uit de buurt maar de straat was veel breder. Had ik myn Loretje maar by my gehad dan zou ik haar hebben laten kiezen en ik ben overtuigd dat zy de kamers van de Dokter zou gekozen hebben, waardoor haar veel verdriet bespaard ware. Ook hieraan had haar moeder weer schuld door haar niet in Nymegen te laten logeren.

2106 Mama schreef my dat de kleine Jacoba (dochter van David en Cee Willet)niet wel is en stellig gestorven zou zyn indien zy niet een min had gekregen. (Zy stierf eerst in 1882 te Meran) By Mevr.Payens koffie gedronken met haar dochter Stanske,door de meid Freule genoemd.Lekkere broodjes en Bosscher koek.Toen ik er later eens met Lore dejeuneerde waren al de broodjes gesmeerd en kon zy er dus geen enkel eten.Ik mat weer de kamers en de meubels en Mevr.had de etenstafel laten uithalen en er planken in en stoelen omheen gezet. Zy zeide dat de tuin-en binnenkamers vochtig zyn en ried my aan de Heer de Man te vragen om de trappen te laten opschilderen. Voorts vroeg zy my wat ik wilde overnemen,en ook nu miste ik Lore weder,die dit beter dan ik zou kunnen beoordelen.

Frits van Harencarspel vertelde my dat er gisteren by zyn broer een serenade geweest was en hy daar met Pool en anderen tot 5 uur in de ochtend gebleven was en zy allen stom dronken geworden waren.Ik zeide hem dat ik niet begreep hoe hy,geëngageerd zynde,zich niet schaamde en ik was dankbaar dat ik,hoewel ook genodigd,was thuis gebleven.Later toen wy alle drie getrouwd waren en in de Harmonie billard speelden van 3-4, was ik er dagelijks getuige van dat een van beide een flesje portwijn bestelde met 3 glazen,en zy dat met een ander leeg dronken.
2107 Daarop bestelde de tweede van het drietal een dito fles en nadat zy die hadden geledigd, werd een derde fles besteld en leeg gedronken. Ieder hunner had dus een fles op en had een kop als een oliebol.Wanneer ik dan met hen huiswaarts liep vroeg ik hun of zy zich niet

schaamden zich in die toestand aan hun vrouwen te vertonen,maar dan antwoordden zy:"Wy wassen ons eerst goed en als wy dan een fles rode wijn gedronken hebben,is er niets meer aan ons te bespeuren." Geen stad waar meer wijnkopers woonden en Rijckevorsel die in 2 Societeiten lid was, had in ieder daarvan jaarlijks een grote rekening alleen aan wijn;ik herinner my dat die in de Harmonie f.1200, bedroeg.

Woensdag 21 Jan moest ik voor het eerst de strafzitting waarnemen. Ik zag er allergeweldigst tegen op, maar ik wist dat Lore voor my gebeden had en dit had geholpen,want het viel my zeer mede. Er waren 10 zaken,doch slechts in één zaak werd gepleit door Pool,die zyn pleidooi voorlas dat zó weinig beduidde dat ik het niet nodig vond te repliceren. Wat my verveelde was dat Mr van Tricht naast
2108 my was komen zitten om te zien hoe ik het er afbracht. Dit deed hy later herhaaldelijk en dan maakte hy my soms hardop een aanmerking of knorde hy omdat ik de verdediger niet genoeg op zyn plaats gezet of een te geringe straf gerequireerd had. Gelukkig maakte de vicepresident van Lynden daar een eind aan. Toen het namelijk weer eens gebeurde dat Mr van Tricht my de les las, vroeg hy deze of hy het O.M.waarnam,in welk geval hy hem verzocht zyn toga aan te trekken. Dit hielp,van Tricht stond op,verwijderde zich en bleef voortaan op het Parket als ik zitting had. De behandeling der strafzaken viel my mee en ik vond die gemakkelijker dan die der belastingzaken. Intussen ontbrak my nog de kennis van de Code Pénal,maar aangezien het volume der belastingwetten wel tienmaal groter was,vleide ik my dat ik de Strafwet van lieverlede ook wel in het hoofd zou krijgen. 'sAvonds studeerde ik dan ook ijverig daarin.

Heden ochtend kwam men my f.21,-vragen als entreegeld in de Societeit,maar aangezien ik zoveel niet on kas had, besloot ik f.50- aan Singendonck ter leen te vragen. Eerst weigerde hy onder voorgeven dat hy niet wist hoe hy ze zou terug krijgen,maar toen ik hem het bewijs toonde dat ik f.4000,-2½% op het Grootboek had staan, leende hy my de f.50,- Sedert geruime tijd at ik niet meer in de Place Royale maar by de Wed.Koppel, die my o.a. eens zeide datzy
2109 graag wat aan de Joden gaf,"omdat wy van hen het beste neusken gekregen hebben."

Lore schreef my dat zy de gedrukte invitatie voor het aanteekeningsdiner ontvangen had. Het briefje luidde:"Monsieur et Madame J. van Lennep prient Mademoiselle Caroline van Loon de leur faire l'honneur d'assister au diner,qu'ils se proposent de donner à l'occasion des fiançailles de leur fils Maurice et de Mademoiselle Caroline van Loon Jeudi le 12 Février 1857.On s'assemblera à cinq heures et demie." Lore schreef:"Le sort en est jeté et nous irons effecti-
"vement célébrer nos fiançailles,nous avons du moins reçu tous ces
"petits billets imprimés d'invitation aujourd'hui,and though I have
"naturally a great mind to refuse,j'ai peur que cela ne me servi-
"rait de rien et que l'on et toi à la tête,me forcerait de venir.
"Cela me semble si singulier de voir mon nom imprimé à côté du tien
"et cela me fait l'effet dromerig,begrijp je niet? Que sera-ce donc
"quand je verrai sur mes cartes de visite Madame Maurice van Lennep
"au lieu de Mademoiselle van Loon? It will seem so very strange at
"first. J'aimerais tant pouvoir t'espionner de loin et te voir assis
"en pontifical remplissant ta charge avec toute ta dignité. I am sure
2110 "you look most funny in your silly dress.Je moet er uitzien met zo'n
"lange japon alsof je uit het water waart gekomen; de panier die Lou-
"ky my heeft gegeven,zou er misschien niet slecht onder staan."

"J'ai entendu des merveilles des îles d'Hyères;il parait qu'il
"y fait délicieux;le train fait la route de Paris à Marseille en 18
"heures. Myn reisjapon zit perfect."

"Ik vond het overnemen van spiegel en boekeplanken goed maar
"kijk of ze wel gaaf zyn en zeg aan de man te Venlo dat de meubels
"van oud hout moeten gemaakt worden,dat niet wormstekerig is."

"Zaterdag is er hier weer diner,maar ik denk dan met Maria by
"Hendrik te gaan eten. Je me sens toujours si peu à mon aise seule
"à des fêtes pareilles. Dimanche Henri veut faire baptiser Olga.
"Mon oncle Piet viendra à nos noces,mais pas aux fiançailles. Beels
2111 "en Agnes hebben een der Provinciehuizen op de Prinsengracht over
"het Gerechtshof gehuurd voor f.1000.-,m.i.veel te duur.Het heet

Het heet Gelderland en moet heel sterk gebouwd zyn.Vrydag gaan wy het zien.Die twee zien elkaar enorm veel en eten byna dagelijks samen.Dat " doen wy niet,niet waar?Verre van daar,maar enfin,over 5 weken eten "wy elke dag samen en wel en tête à tête,dan zullen wy de tyd hebben "elkander alles te vertellen. Ik ben bly dat je het druk hebt,want dit "houdt je bezig en dan gevoel je je eenzaamheid minder.Gaat het nu niet "wat beter dan vroeger?"

2112 Oom Piet had eerst bedankt om op onze bruiloft te komen,maar daarna berouw gehad,toen Lore hem had gezegd dat zy hem ongaarne zou missen.Hy schreef haar:"In het naar het spoor rijden zeide Door my dat zy "dacht opgemerkt te hebben dat onze halve weigering om nogmaals de enor- "me turftrappers van Mounier te komen bekijken je alles behalve aange- "naam was.Als zy zich niet heeft vergist dan zou dit de zaak compleet "veranderen,want gy weet het,het kan niet in ons Programma opkomen om "onaangenaam te zyn aan onze lieve aanstaande Bruid.Laten wy elkander "dus wel verstaan.Zyt gy op ons komen gesteld,zeg het dan en wy komen "over zo mooi als Pinksterblommen en dan zullen Preek van Mounier,dren- "telparty in het opkamertje van de consistorie,weer herkleden,herwassen "en herfeliciteren en zelfs de bruiloftsparty zo vele pleizieren voor "ons worden.Seulement ne vous battez pas les flancs om uit vriendelyk- "heid te zeggen:Ja,ik ben er op gesteld,want dan zouden wy mekander knol- "len voor citroenen verkopen,en dat gebeurt met invitaties zo dikwyls "op deze wereld."

"Ons naar huis gaan is zeer voorspoedig geweest.Wy hebben in de "spoor gezeten met een grote vriend van Maurits,ten minste zo zeide hy: "Mr de Geer-Luden. (Ik heb opgemerkt dat er in de laatste tyd een schrik- "kelijk grote portie grote vrienden van Maurits voor de dag komen.) Hy
2113 "kwam ons voor nogal aangenaam maar een beetje sententieus.Hy was burge- "meester te Vreeland geworden;'t is dezelfde die ons van zyn kommetje "afgejaagd heeft omdat het zyn ijs was.Mogelijk zie ik in myn oordeel- "velling nog wel een beetje door dat ijs heen."

"Wy hebben een keukenmeid die aan de litteratuur doet,dat is lastig. "Myn stalen pen wil haast niet meer schrijven.Ik ben zeker dat die weer "gediend heeft voor de meidencorrespondentie."

"Ik zou wel getenteerd zyn om een Utrechtsche bluf te slaan en te "praten over de zindelijkheid van onze straten niettegenstaande het mis- "tige weer,maar ik wil je niet humiliëren.Door tapoteert reeds weer op "de piano en ik ben niet uit myn hok te slaan.'tIs heel slecht weer,dan "hoef ik niet uit.'tIs niet alles om zo'n stad (al is het ook Utrecht) "in de rondte te wandelen met geen ander but als om zo spoedig mogelyk "weer thuis te zyn.Men komt niemand tegen of als men iemand tegenkomt, "die wandelt met hetzelfde oogmerk en is knorrig.Adieu lieve nichtje "neem je tijd om te decideren en meet de plaatsen uit rondom de tafel "en als je ons laat aanrukken zullen wy netjes voor de dag komen enons
beleefd "~~not~~jes gedragen,stil in de kerk zitten en niet vrolijk kijken als er "Amen gezegd wordt,in één woord:Gy zult eer met ons inleggen.Je regt "liefhebbende Oom Piet van Loon."

2114 Ooms brief beantwoordde Lore terstond met het dringend verzoek om haar bruiloft by te wonen.Zy kon wel niet anders,maar daar zy wist hoe vervelend hy het vond,hoe ongaarne hy vóór 12 uur opstond en zich deplaceerde,hoe gewend hy was aan zyn karrepadje en kamerjapon,zou het charitabler geweest zyn hem permissie te geven om in Utrecht te blijven. Zy schreef hem ook nog dat hy niet bang behoefde te zyn om ook het aantekeningsdiner te moeten bywonen,daar hy alleen voor de avond zou geïnviteerd worden.Hierin vergiste zy zich.De 20ste Januari schreef hy opnieuw:"Liefste Caroline,Niets dan ziekte zal ons verhinderen te komen "en wat meer is,wy zyn er nu byzonder op gesteld.Ik heb ook razend veel "berouw een ogenblik van thuisblijven gesproken te hebben.Uw moeder zeide "dat er zo weinig plaats was en daar bruiloften in 't generaal zo weinig "in onze smaak vallen,nam ik dat gezegde te baat.Maar gy zegt terecht "men hoopt maar eens te trouwen en dan ziet men graag zyn luidjes rondom
2115 "zich.Ik zou ook zonder uw brief wel tot inkeer gekomen zyn,ten minste "dat hoop ik.Door is er reeds op uit om haar japon te doen arrangeren en "myn rok is geprononceerd nog zeer goed te zyn.Et voilà!Wat kan een mens "meer doen dan zyn ongelijk te bekennen. Wat zeg je van niet verzocht "worden?Tegelijk met je brief was er een invitatie van je aanstaande "schoonouders;daar zullen we nu beleefdelijk voor bedanken,te meer daar "wy er hun zeker een dienst mee doen,maar alweer(als gy er,hetgeen ik

"niet geloof,opgesteld zyt)dan wringen wy er ons in,maar dan moet gy "dadelijk schrijven.Ce serait de votre part une petite vengeance,que "j'aurais bien méritée;mais si c'est un effet de votre bonté n'en fai- "tes rien.Adieu lieve Caroline tot spoedig weerzien.Je liefh.Oom P.v.L.

Ik schreef een lange brief aan Lore waarin ik haar vertelde dat ik o.a.een visite aan de vijf Freules Singendonck gemaakt had."Nu je "toch niet wilt komen logeren,vond ik het beleefder er maar eens alleen "heen te gaan.Het visiteuur begint hier te 6½,daar men te 4 uur eet en "de soirées te 8 uur aanvangen.Men vindt de mensen altyd thuis.Wat pra- "ten ze huilerig Singendoncks!" Voorts vertelde ik aan Lore dat de zit- 2116 ting my was meegevallen,dat Mr de Man,onze huisheer,had gepleit,en wy tweemaal hadden gepauseerd om de ramen te openen teneinde de mensenlucht wat te verdrijven.Tevens schrijf ik dat ik best begrijp waarom Papa een groot feest wil geven. Hy had zo dikwijls moeten horen dat hy niet genoeg avances voor je deed en niet genoeg voor je over had en niet genoeg met myn huwelijk was ingenomen,dat hy nu eens de dwaasheid dier beweringen wilde aantonen door een grote uithaler,en Lore niet minder wilde onthalen dan David en Kee.

De volgende dag stond om 9 uur reeds de meubelmaker Bloemen uit Venlo voor my om alles met my te bespreken.Hy wees my de tekeningen en gaf my de prijzen op,waarna wy by Mr Payen de maat namen en Payen hem een dubbel bed en een kast bestelde. De prijzen waren voor een kast f.52,-,wastafel f.16,-,ledikant f.40,-,tafel 12 à 14,latafel f.20,-, stoel 3,25,nachttafeltje 10.-.Ik bestelde voor f.400,-De man beviel my 2117 uitstekend en vertelde my dat hy met zyn twee broeders alles zelf maakte en hun vader het toezicht hield.Van die meubels hebben wy ons leven lang pleizier gehad en als ik nu by Fanny logeer,zie ik met pleizier een der kasten terug.Ik geloof dat wy per slot van rekening niet meer dan f.300-hebben betaald,omdat er enige meubels afvielen.Het transport kostte f.18,-

Willemien huurde de keukenmeid Mina Binsbergen,oud 22 jaar,in dienst by Mevr.Elsbroek,die om haar lastig humeur bekend stond en uitmuntende getuigenis van haar gaf.Zy was Protestant en geëngageerd met de schildersknecht Bart Krom.Zy zag er lief uit maar een beetje bleek,en had de dwaasheid om toen zy by ons diende,azijn te drinken om mager te blyven.Haar loon bedroeg by Mevr.E.f.45, by ons f.50,-Ik vond het heel onaangenaam om een meid te huren zonder dat Lore haar gezien had.Lore had een werkmeid in Amsterdam gehuurd,Mietje Nolte,die voor serieus doorging,maar ons spoedig bleek lichtzinnig te wezen en Zondags 'savonds als zy uit geweest was,altyd met een vuurrood gelaat thuis kwam.Zy beweerde dan hard gelopen te hebben,maar later bleek ons dat zy in een danshuis de avond had doorgebracht. Toen ik na verloop van een jaar van Schaep en Burgh terugkwam,waar Lore met Henkie gebleven was,deelde 2118 onze overbuurman Kortebos,ambtenaar van de Burg.Stand,een oude snoeper, my mede dat Mietje in onze voorkamer op de canapé met de jonge Koppel, die een bochel had,had zitten vrijen,en daar zy niet in staat was om ons kind te dragen,zonden wy haar weg.In Amsterdam informeerde ik later by de Burg.Stand waar zy gebleven was,maar nooit heb ik meer een spoor van haar kunnen ontdekken en ik vrees dat zy de slechte weg is opgegaan,daar zy erg manziek was.Mina bleef ons daarentegen goed dienen en trouwde een paar jaar later.Zy stierf jong.

Ik schreef aan Lore:"Zo heb ik dus nu een huis,meubels en een meid, "en het enige wat my ontbreekt is een vrouwtje,maar die laat zich het "langst wachten,wat ik heel onvriendelijk vind.Hoe kun je my zo plagen? "Ik gevoel my weer zo bitter verdrietig."
Die avond dronk ik by Willemine koffie.Haar man zat in zyn chamberclaak. "Wat zeg je daarvan?" schreef ik aan Lore.Dit sloeg hierop dat ik eens voor een jaar op myn kamer in het ouderlijk huis in de kamerjapon,die Hendrik my gegeven had,zittende werken,beneden my in Mama's slaapkamer hoorde praten.Mama was niet wel en zat daarom in haar slaapkamer.Ik 2119 liep naar beneden en vroeg aan de meid wie Mama by zich had en vernemende dat het Juffrouw van Loon was,gunde ik my de tijd niet om my te verkleden uit vrees dat ik haar dan niet meer vinden zou,maar rende ik naar Mama's kamer,waarik,wee my,Lore niet alleen vond maar met haar moeder.En o! wat heb ik daarvan moeten horen! Tante had het hoogst ongepast gevonden dat ik zó had durven binnenkomen.

Vrydag 23 Jan.vroeg de Heer van Tricht my hoeveel zaken ik tegen Woensdag 11 Febr had aangebracht,en zeide hy my dat ik er nog wel een

by kon nemen.Dit joeg my het land aan,want ik vreesde die dag,daags vóór onze aantekening,niet vóór drie uur klaar te komen om nog met de diligence te kunnen vertrekken.

Zaterdag vond ik 's ochtends geen water inde lampetkan,geen suiker, geen boter,en de kachel niet aan.Dit is het inconvenient van op kamers te wonen.De vorige avond was myn lamp by gebrek aan olie plotseling uit-
2120 gegaan.Te 9 uur kwamen Pool en de onderadjudant der Schuttery van Wyenhoven ons les in het exerceren geven,hetgeen my verwarmde. Op het Parket moest ik op verzoek van de Off.van Justitie te Maastricht een meisje van 17 jaar ondervragen,die verdacht werd van een gouden ketting gestolen te hebben en alles ontkende.Zulk een procesverbaal van verhoor had ik nog niet opgemaakt.Daarna werkte ik met de Heer van Tricht aan de Statistieke Tabellen en toen deze klaar waren zeide hy:"Ziezo! nu mag myn vrouw bevallen,want nu is het ergste achter de rug!".Ik vroeg hem daarop hoe zy het maakte? "Ja myn lieve vriend,ik kan het niet verhaasten,het gaat anders heel goed!".Te 2¼ thuis komende vond ik een brief van Lore.Zy schreef o.a.dat zy liever by de serieuze Wed.Koppel ging inwonen dan by de Roomse den Dokter. Voorts wenste zy de hoogte der boven-voorkamer te weten en deelde zy my mede dat myn Tantes Röell, Hodshon,van Winter en Tante Antje,Elout en Louise,Oom Piet em Tante Door voor de aantekeningsparty bedankt hadden. Naar aanleiding van Lore's
2121 brief ging ik de kamers by de Wed Koppel zien,welke my zeer bevielen.Zy vroeg F. 5,50 per dag zonder vuur en licht,anders F.6,-.

Gelijk ik reeds vroeger zeide was ik sinds enige tyd argent court, en had ik niet zonder moeite F.50,-van Singendonck ter leen gekregen, maar gelukkig zond Papa my F.150,- zodat ik hem het geleende geld kon terugbetalen en nu weer à flot was.Ik had het heel onaangenaam gevonden om aan Papa myn nood te klagen,daar ik hem door myn langdurig verblijf te Parijs en in Duitsland reeds zoveel geld gekost had en nu eindelijk zelf een bezoldigd ambt had, en er op had gerekend reeds in Dec.of Jan. het eerste kwartaal van myn traktement te ontvangen.Nu ik hierin was teleurgesteld moest ik wel Papa's hulp inroepen,maar ik deed het ongaarne daar myn huwelijk hem al zóveel geld kostte en Christiaan,die tegelijkertyd (17 April) te Semarang zou trouwen,ook geholpen moest worden.

2124 Maandag was ik ziek van verkoudheid,maar nog veel meer sick of love en ik hoopte zó dat van Tricht my zou vragen of ik niet vóór myn aantekening nog eens naar Amsterdam wilde gaan,maar hy deed het niet en daarom besloot ik het initiatief te nemen. Ik vroeg hem dus of ik nog eens mocht overwippen.Zyn antwoord was:"Hoe eer hoe beter,want ik wacht de bevalling alle dagen en,als <u>die</u> er is,<u>moet</u> je hier zyn.Ga dus Donderdag of morgen middag na de zitting en blijf tot Maandag,tenzy myn vrouw eerder bevalt en ik je terugroep."Ik schreef dit aan Lore en bedankte haar tevens voor de brief,welke ik die ochtend van haar ontvangen had en waarin zy o.a.schreef dat ook zy een meid gehuurd had."I hope they will
2125 both prove to be good.En tous les cas elles ne sont pas agées,l'une ayant 22,l'autre 23 et ta petite femme 23 ans,de sorte que tu seras tout un patriarche avec tes 27 ans.Anna van der Vliet is vannacht van een dochter bevallen en Mary Luden Vrydag van een zoon.Jan en Constance willen ons een partijtje geven en vroegen my welke dag zy daarvoor moesten open houden.Ik heb hun gezegd dat er in de laatste week meer kans zou zyn dat je hier bent."

"Mes soeurs m'ont priée de te commander de ne rien leur donner à "nos fiançailles.Insinger ne nous a rien donné non plus et j'aimerais "faire comme Dijé et leur rapporter quelques petits souvenirs de notre "voyage.Gisteren middag is Olga in de Westerkerk door van Marken gedoopt en 's avonds hebben wy precies zo'n party by Hendrik gehad als verleden "jaar.Jy was er echter niet en ik heb je zo gemist.En général tous les
2126 "jours et tous les jours un peu plus je te regrette et je languis après "toi.Viens vite et aime ta Lore!".

Dinsdag 27 Jan.at ik te 4 uur by de Heer en Mevrouw van Lynden met de Heer en Mevr.van Lennep-van Boetzelaer,die te Ubbergen woonden en zat ik tussen deze en de gastvrouw.Genoemde van Lennep was een kleinzoon van Aernout en een broeder van Jhr.David Cornelis,bygenaamd Kees Holderdebolder,omdat hy mank liep.Cee van Lennep-van Boetzelaer,bygenaamd Cee Boes,was een verre nicht van Lotje van Lynden-van Boetzelaer,en geraakte aan de drank.Het diner duurde tot 6½ en was prachtig,maar Mevr. van Lynden vond ik geweldig stijf.

Woensdag 28 Jan.nam ik eerst de zitting waar en vertrok ik per diligence van 3 uur naar Arnhem en vandaar per spoor naar Amsterdam.Lore had wat eten voor my bewaard.Of Tante boos was herinner ik my niet,maar wel dat ik vier heerlijke dagen met Lore doorbracht. Ik neem nu Lore's
2127 journaal weer op:

"Maandag 19 Jan.A l'infini zakdoeken moeten uitzoeken met Mama,wat "een massa tijd nam. Piano gespeeld maar gedurig gestoord door fournis- "seurs,naaisters,de meubelmaker en Mr Praetorius en ten laatste door "Lizzy de Geer,die tot 1 uur bleef en de cadeaux kwam bekijken.'sMid- "dags aan Cateau Six gevraagd om by haar nicht Elise,vrouw van Maan "Crommelin,te informeren naar de prijs van de trein van Parijs naar Mar- "seille.Zy wees my haar luiermand,die heel mooi is.Boodschappen gedaan en visite aan Henriette van Eeghen,wier kinderen ik boven ging zien.
2128 "Het huis van Agnes bekeken dat allerliefst is.Het onze kan daarin wel "zesmaal dansen."

"Vrydag 23 Jan.Met Mama lange séances by Sinkel,Giethoven en van "Santen." (Laatstgenoemde was een goud-en zilversmid van de derde rang, die bezijden het Paleis woonde en by hem bestelde Tante de lepels en vorken,welke zy ons cadeau gaf.Zy waren veel goedkoper dan by Bonebakker of by Benthen en bleken dan ook vrij slecht te zyn,want de punten der
2129 vorken braken af,en enkele lepels en vorken werden krom of braken door midden. Ik heb het altyd nogal shabby gevonden dat zy voor Henriette, Hendrik en Agnes de lepels en vorken by Bennewitz kocht en die voor Lore van minder allooi waren.Gelukkig kreeg Lore 20 jaar later die van haar Tante van Lennep-van Loon,waarop de wapens topsy turvy gestempeld zyn.

Lore vervolgt:" By van Gogh Tennyson voor Tane gekocht en "de Weg "des Heils van ? om Zondagavond aan de meiden voor te lezen als M.het
2130 "goedvindt. Zondagmiddag de doop van Olga bygewoond.In de consistorie- "kamer sprak Ds van Marken my aan als een oude kennis met je en jou. "'s Avonds by Hendrik;Olga zag er lief uit op het kussen.Je me sentis "seule sans Maurice et la soirée me parut longue.Eerst te kwart voor "elven vertrokken."

"Maandag 26 Jan.Tane entre à chaque instant pour m'embrasser et " me faire une caresse en me répétant:"Kind!wat zullen wy je missen!" " Ja,maar ik ook lieverts,ik zal je allen ook zo missen!"

(Lore était un élément de paix in het huis,waar zulke verschillende karakters dikwerf met elkaar in botsing kwamen.'tIs heel waar dat Lore ze gedurende ons huwelijk zeer gemist heeft,inzonderheid zo lang wy in
2131 Nymegen woonden.Ik had aan haar genoeg,maar zy had niet genoeg aan my, en verlangde naar haar bloed,gelijk Insinger zich uitdrukte,en zy was niet gelukkiger dan wanneer zy weer by Moeder thuis was of wanneer deze of een der zusters by ons logeerde. Was zy op Schaep en Burgh zonder my dan schreef zy in elke brief dat zy zó genoot maar my zo miste en haar geluk volkomen zou zyn als ik er ook was.Nepveu zeide terecht:"Als de zusjes onder elkaar zyn,kunnen zy ons best missen."

"Woensdag 28 Jan.Hoezee! M.schrijft dat hy hedenavond komt.How very "nice! Met Betje Rahusen van 10½-luur aan de was gewerkt.Ik leer nogal
2132 "veel van haar.By haar gedejeuneerd en 's middags aan Tante Henriette "verteld dat M.komt logeren."

En zo kwam ik dan die Woensdagavond te 9 uur by Lore en bleef te A. tot Maandag 2 Febr.Het waren vier heerlijke dagen.Donderdag bleef ik by haar thuis omdat het sneeuwde en ik verkouden was,maar wy aten by Hendrik.Vrydag deden wy in een vigilante boodschappen.Vooraf had ik een broche van pierre dure voor de corbeille gekocht.'s Middags maakten wy visites en dineerden wy heel pleizierig by de Insingers.Zaterdag ochtend moest Lore weer by Betje Rahusen aan de was helpen en liep ik naar het Stadhuis.Of ik toen ook met Mama by Nagel in de Kalverstraat b/d Munt de shawl voor Lore gekocht heb,die nog in myn bezit is,dan wel of ik die reeds vroeger had uitgezocht,staat my niet meer voor,maar wel weet
2133 ik dat die algemeen bewonderd werd.Zondag visites;by Tante gegeten en stalen van de behanger uitgezocht en communicatiebrief geconcipieerd. Destijds gaven de verloofden zelf kennis dat zy met toestemming hunner wederzijdsche ouders en onder inwachting van Gods zegen een wettig huwelijk dachten aan te gaan,waarvan de voltrekking zou plaats hebben.... Deze wijze vind ik verkieslijker dan de tegenwoordige,waarby de kennisgeving van de ouders uitgaat.

Daar Jan Six aan Lore gezegd had dat Dommissen ons ook een cadeautje wilde geven en dit in dergelijke gevallen altyd een zilveren gember-

mes-en vork was,maakte ik voor Lore een concept-bedankje gereed. Later zaten wy heel nicely achter de piano verscholen,die,gelijk ik vroger al eens zeide,in de donkerste hoek der grote zaal stond,zodat de speler overdag geen licht had en alleen zichtbaar was voor hem die de zaal binnentrad.Die Zondagnacht sliep ik eerst te half twee in en Maandag ochtend bracht ik nog een uurtje by Lore door. Zo keerde ik dus Maandag 2 Febr.alweer naar Nymegen terug,waar ik te 6 uur arriveerde.Het was altyd een reis,die 6 à 7 uur duurde.Te Arnhem en te Lent waren de schipbruggen al weggenomen en moest ik in een schuitje overvaren, daar er
2134 drijfijs was.Eerst liep ik naar Verdier die niet wist of Mevr.van Tricht al bevallen was,daarna begaf ik my naar Willemine,die nog eten voor my bewaard had.Vervolgens zond ik een dépêche aan Lore,die my daarvoor geld had meegegeven.By Willemine teruggekeerd at ik appelen met aardappelen,a favourite dish of mine,en koud kalfsvlees en wachtte ik mede de visite op van het echtpaar van Trojen,die hun dochter Zenobie kwamen presenteren en een vol uur bleven. Te 8 uur begaf ik my naar de Heer van Tricht,wiens vrouw voor het theeblad zat en er precies zo uitzag als toen ik haar had verlaten.Hy scheen zeer tevreden dat ik zo pront was teruggekomen en zeide dat er niets van belang te doen was geweest. Omtrent de schuttery stelde hy my gerust."De Majoor Snoeck is een grote sukkel,van wie je zonder moeite zult verkrijgen dat hy je tot Mei verlof geeft." En toen ging ik weer naar myn kamer en hoorde ik er te 9 uur de taptoe als al die vroegere dagen en schreef ik aan Lore en had ik het land en kroop de tyd even langzaam voort als hy in Amsterdam snel was omgevlogen.

2135 Eerst 's ochtends bemerkte ik dat ik met half open ramen geslapen had,daar de meid ze niet behoorlijk had gesloten.De Heer van Lynden kwam een praatje met my maken op het Parket en zeide my:"Ik hoor dat je al zo gauw trouwt?"- "Ja,ik hoop het,maar ik wenste dat Mevr.van Tricht bevallen ware."- "Maar waarom stel je dan je huwelijk niet uit?"-"Daartoe ontbreekt my de moed na reeds meer dan drie jaar gewacht te hebben." Daarop vroeg hy my voor de volgende dag te eten en wilde hy my daarna by zyn zuster Mackay presenteren. Ik liep naar de Waal,waar een massa ijs dreef en sidderde by de gedachte van misschien de 11de niet te kunnen overvaren.Myn hart was zó benauwd en ik vond het zo akelig dat ik myn impressiën niet aan Lore kon mededelen. In de Nym.Courant las ik myn benoeming tot tweede luitenant b/d Schuttery.

2136 Lore schreef dat Clifford en Henriette een blauw porceleinen blakertje met zilveren handvat gezonden hebben,en toen ik dit las dacht ik terstond:Wie weet of het niet identiek hetzelfde blakertje is,dat ik aan Henriette Röell zond toen zy de bruid van Toon Clifford was. Verder schrijft zy dat haar moeder by Cateau Six was,"le grand évènement étant at hand." En de volgende dag werd de zoon van Jan en Cateau Six geboren,"un grand garçon."

2139 Woensdag had ik myn tweede zitting.Mr van Trojen had de goede ge-
2140 woonte van op te staan als hy de getuige verzocht de eed af te leggen en met veel ernst hem op het hart te drukken niets dan de waarheid te zeggen en hem eerbiedig de woorden:"Zo waarlijk helpe my God almachtig" voor te zeggen. Menigmaal gebeurde het dat een getuige knielende de trap wilde bestijgen,maar de bevolking van het Arrondissement was dan ook merendeels Rooms.

Die dag at ik heel familiaar by de van Lyndens met zyn neveu Aeneas Mackay,thans in 1902 Voorzitter der Tweede Kamer en gehuwd met Betsy, jongste dochter van de van Lyndens.Deze Aeneas deed evenmin als de zoon, (later griffier der Rechtbank te Haarlem) en de twee dochters de mond open dan om te eten. 'sAvonds bracht de Heer van Lynden my by zyn zuster Mackay,een bleek uitgeteerd,vroeg grijs geworden vrouwtje,qui n'avait plus un souffle en ons met twee zwijgende dochters opwachtte.De
2141 Heer van Lynden ried my aan de President te vragen om hem of de Heer Ran te benoemen ten einde my te vervangen ingeval de Heer van Tricht door de bevalling of door ziekte zyner vrouw verhinderd mocht zyn het werk alleen af te doen.

Lore schreef my dat Tante Antje ons een partytje wilde geven en wy de dag moesten bepalen.De Woensdag schikte haar niet om het carroussel,waaraan haar zoon Hendrik deel nam.Lore stelde my daarom voor haar te vragen of Zaterdag 14 Feb.haar convenieerde en of wy onze twee receptiën op Vrydag 13 en Zaterdag 14 wilden houden.Papa,Mama en Willem hadden by Tante gegeten en Maria had al met Willem afgesproken dat zy op onze feesten zeker altyd naast elkander zouden zitten en de bouquetten krijgen.

Mr van Tricht overhandigde my de vijf registers van de Burg.Stand van Nymegen om na te zien.Hy zou die der buitengemeenten voor zyn rekening
2142 nemen.Dit is een geestdodend werk en vordert veel tyd en oplettendheid. Men moet zien of de namen in de akten overeenkomen met de handtekeningen,of de aangiften binnen de behoorlijke tyd gedaan zyn,of er genoeg getuigen by zyn tegenwoordig geweest en deze Nederlander en meerderjarig zyn, of allen hebben getekend enz.De registers der huwelijken vorderden de meeste tyd,want dan moet van de toestemming der ouders blijken,van de akten van overlijden der vorige echtgenoten ingeval een weduwnaar of weduwe hertrouwde,van de voldoening aan de Nationale militie ingeval de Bruidegom jonger was dan 40 jaar,terwijl een weduwe niet voor de 300ste dag na het overlijden van haar man mag hertrouwen.

Daar ik met dat werk gaarne nog vóór 12 Febr.wilde klaar komen, begon ik er terstond mede,maar het enkele nazien der geboorteregisters kostte my 9 uren tyds.Toen werd ik er duizelig van en kon ik niet meer. Datzelfde werk heb ik,zolang ik Ambtenaar van het O.M. bleef,dus 22 jaar lang,van 1857 tot 1877 moeten verrichten en dit was evenals de verplichte inspectie van het Joodsche Krankzinnigengesticht ook een der redenen,welke my noopte om Raadsheer te worden.

2143 Ik bestelde een cuisinière by Degem en moest uit stalen gordijnen uitzoeken voor de logeerkamer,waarna ik met de behanger Feyt naar Mevr. Payen ging vragen of hy de maat mocht nemen.
Lore schreef my o.a. dat Piet Six zo gelukkig was met zyn neefje en boven de wolken was van vreugde toen alles afgelopen was.Hy was veel zenuwachtiger geweest dan Jan,die impatientant kalm was.Anna Dedel had een pianotabouret gewerkt waarvan de kleuren niet mooi waren.Agnes en Leonard hadden een allerprachtigste pendule en candelabres van groen en zwart marmer en brons van Hendrik en Louky gekregen. Myn broer Willem was op een bal by Grootmama geweest dat echter maar tot 12¼ geduurd had.Gelukkig schreef Lore er niet by dat zy er ook geweest was en gedanst had.Dat ontbrak er nog maar aan!

Toen ik aan de Heer van Tricht vroeg of hy goed vond dat ik een maand verlof vroeg daar wy naar het Zuiden van Frankrijk wilden reizen antwoordde hy dat hy dit onmogelijk kon toestaan,daar ik dan te ver weg zou zyn om opeens in geval van nood teruggeroepen te kunnen worden.Veertien dagen vond hy lang genoeg,maar ten slotte zeide hy:"Vraag toch
2144 maar een maand verlof." Ik deed dit echter niet maar schreef aan Lore dat er van onze reis naar het Zuiden niets kon komen."De Heer van T. "vreest dat het een slechte indruk zou maken als ik een maand wegbleef omdat ik pas ben aangekomen en buitengewoon bevoorrecht ben door op zó jeugdige leeftijd boven zoveel ouderen te zyn voorgetrokken,terwijl het nu geen vacantie en de drukste tyd van het jaar is."Ik vroeg dus voor slechts 14 dagen verlof,in te gaan met 1 Maart,na aan Lore gevraagd te hebben om my per telegram te melden of zy het goed keurde en zy hieraan had voldaan.

Op Zaterdag keek ik de huwelijksakten na.Er waren in '56 131 huwelijken in Nymegen gesloten en drie uur had ik nodig om elf nummers na te zien.Nu Mevr.van Tricht nog niet bevallen was,bekroop my de angst dat dit misschien juist de 11de zou plaats hebben en ik dan niet zou kunnen vertrekken of wel dat ik na de aantekening nog eens alleen hier zou moeten terugkomen,en daartoe ontbrak my de moed.

Zondag kreeg ik een brief van Mama,die my o.a.schreef dat Jannemie Hartsen te Pau was overleden en Hartsen met Madelon daarheen vertrokken was,zodat hy noch Saar de aantekeningsparty zouden bywonen.Jacob Ploos
2145 en Piet Six hadden aangenomen. 'sMiddags kreeg ik een heerlijke brief van Lore,die natuurlijk wel een beetje teleurgesteld was dat er van haar reisplan niets kon komen,en my nu voorstelde om naar Berlijn en Dresden te gaan.Haar moeder had haar evenals in '53 aan Henriette F.500,- reisgeld gegeven.Nu wy slechts 14 dagen konden reizen vond zy dat wy aan één koffer genoeg hadden.

'sMiddags maakte ik visites o.a.by de Heer Bourquet,wiens vrouw my zeide dat zy als kind myn vader,die toen te Leiden studeerde,heel dikwyls by haar ouders aan huis had gezien en dit dan altyd een grote vrolijkheid gaf.'s Avonds vorderde ik tot de 74ste huwelijksakte,zodat er nog 37 nummers waren om na te zien. Diezelfde avond kwam een Jood zich aanbieden om myn uniform te maken.

2146 Lore schreef my: "....ik verwacht je hier stellig Donderdag,want
je kunt niet gemist worden.Vooreerst moet je Woensdag de brieven teke-
"nen,en ten andere zou het van je ouders niet te vergen zyn om de party
"uit te stellen;dat zou een verschrikkelijke uitgave zyn,en een enorme
"omslag want de genodigden zouden afgeschreven moeten worden.Al bevalt
"dus Mevr.van Tricht Woensdag,dan moet je toch 's avonds hier komen,al
"moet je Donderdag avond per nachttrein weer terug keren. Ik zou zo
"bedroefd wezen als je niet kwam en kan aan de mogelijkheid van je weg-
2147 "blijven niet denken.Ces jours-ci de suspense et d'agitation j'ai plus
"que jamais besoin d'être consolée par toi."

"Samedi soir je me suis bien amusée chez ta mère avec Saar; ton
"père est resté toute la soirée avec nous;il a d'abord arrangé les
"plans pour Jeudi,ensuite il a copié son Vondel tout en causant avec
"nous.Il était extrêmement aimable et m'a reconduite jusqu'à la voi-
"ture.Et ta mère m'a de nouveau gâtée en me donnant du biesjesdeeg,mais
"je t'ai regretté tout de même.Thuiskomende vond ik een zilveren sla-
"lepel en vork van Mevr.Hesje van Weede en twee allerliefste flacons
"van je neef en nicht Röell en Hansje Huyghens Backer en haar man.Die
"ben ik gisteren allen gaan bedanken als ook Sophie van Lennep,die ons
"een olie-en azijnstel heeft gezonden.Voorts is er een lelijk prul van
de Juffr.Amersfoordt gekomen,een karaf met één glas wit met goud,dat
"misschien wel F.5,-gekost heeft en waarvoor ik geen dubbeltje zou ge-
"ven.Wat moet ik nu doen?want ik weet niet meer waar zy wonen;je hebt
"my door zoveel straten en stegen gebracht dat ik er door ben in de
"war geraakt.Moet ik er alleen naar toe of een briefje schrijven of
"mag ik op jou wachten?"

"A propos van cadeaux,ik zal myn portret eerst de 26ste aan Maria
"geven;ik heb het Zaterdag uit je ouderlijk huis meegenomen en vind
2148 " het zoo onbeschrijflijk lelijk dat ik van myn eigen gezicht geschrok-
"ken ben ook al zie ik het dagelijks in de spiegel.Enfin als het lijkt
"is het my wel! Da Costa zit weer in zyn studeerkamer en ik heb aan
"Rebecca beloofd dat wy van hem afscheid zullen komen nemen."

Die Dinsdag vroeg ik aan de Heer van Tricht of ik de volgende dag
na de zitting mocht vertrekken.Hy antwoordde toestemmend en was heel
vriendelijk:"Als myn vrouw bevallen is en wel blijft zal ik my wel
alleen op het Parket reddem,maar als ik je niet missen kan dan zal ik
je telegraferen." Ik schreef dit aan Lore en aan Mama,pakte myn boel
in om die naar Juffrouw Koppel te sturen,maar liet voorlopig myn kof-
fer by Verdier staan.Feyt kwam myn stoelen en kastje inpakken en liet
die naar de Zalm transporteren.Juffrouw Koppel vertelde my dat haar
2149 oudste zoon in Middelburg is en zulk een gevaarlijke overtocht over
de Schelde gehad had.Hoe zou de myne wezen?

Verdier kwam heel ontdaan nog vragen of ik dan toch stellig weg-
ging daar hy zich verbeeld had dat ik met Lore myn intrek by hem zou
nemen,daar de kamers boven my met half Maart vry kwamen.Ik zou dan daar
kunnen slapen en Lore in myn kamer!Dat zou comfortable geweest zyn !
Woensdag nam ik dus eerst de zitting waar en per diligence van 3 uur
reed ik naar Arnhem;te 9 uur was ik by Lore.

2151 Uit Lore's journaal:"....By Eygers een kapseltje van convolvulas
"gekocht,dat je overmorgen over 8 dagen op het hoofd van je Bruid zult
"zien.By de schoenmaker,die my beloofde drie paar laarzen in 14 dagen
"te maken.Er waren zoveel dronken mensen op straat en wel eens werd
2152 "ik bang als zy ons aanspraken.Briefje geschreven terwijl Mama zich
"klaar maakte om met my te wandelen en naar het schaatsenrijden te
"kijken.David ontmoet wiens kind een andere min heeft en iets beter is.
"Het was heel glad en een paar keer viel Mama byna.Agnes vraagt my
"wat ik van een partijtje in Leonards huisje denk.Dat zou ik heel aar-
"dig vinden."

"Brief van M.die misschien gedurende de bruidsdagen hier kan blijven,
"How very nice that would be!Met Mama boodschappen gedaan,o.a.een kof-
"fer gekocht,maar de andere boodschappen mag jy niet weten;die zyn een
"geheimpje.Diner thuis met Tante Cateau,Tante Voombergh,Oom Ko,Tante
"Henriette en Willem van Lennep.On ne m'appelle que de aanstaande Bruid,
"et Marie se moque de moi parce que j'avais mis une coiffure.Mon oncle
"Ko ne se sentait pas bien et était très tranquille;par contre ma tan-
"te était si gaie et avait l'air si heureux que cela frappait toute
"la famille.J'étais assise à côté de Willem,qui était très goedig et

2153 "me disait qu'il avait l'intention de demander à Dirk Willet son speech "pour pouvoir le débiter à notre noce:"Iedereen aan deze tafel weet dat "ik altyd een hekel aan de Heer van Lennep gehad heb enz."Après le di- " ner je montai avec ma Tante pour lui montrer les cadeaux et après "cela nous descendions pour boire le thé.Tante Antje vint passer la "soirée et me persécuta au sujet du jour qu'elle voudrait donner la "partie.Avant de nous coucher nous,Anna,Tane et moi,nous parlons d'Elout "et Anna dit qu'elle est si heureuse qu'il ne l'ait pas demandée,parce "qu'elle l'eût certainement accepté et qu'à présent elle est si peu "enchantée de lui," (Hy zou haar binnen weinige jaren dood getreiterd en getyranniseerd hebben);

2154 "Ik hoorde dat Jannemie Hartsen gestorven was;'s middags by Saar, "qui avait l'air parfaitement consolée,wat ik nogal kan begrijpen,seu- "lement elle regrettait énormément le dinez de Jeudi,mais Piet Hartsen "était très affligé."

"En revenant de l'église je trouvai une lettre de M.qui me rendit 2155 "toute triste parce qu'il parle dela possibilité de sa non venue Jeudi, "wat ik nog nooit had ingezien.God bespare ons deze beproeving."

"Maandag 9 Feb.Nog geen bevalling.Och mocht die nu maar uitgesteld "worden tot heden over 8 dagen! Met Mica gewandeld en veel dronken boe- "ren en boerinnen ontmoet die over het ijs waren gekomen.Eens vluchtten "wy op een stoep.Leentje kapt my voor het eten om myn haar aan het kap- 2156 "sel te gewennen.Bitter ongelukkig gevoeld door de onzekerheid of M. "wel komen zal."

"Donderdag 10 Febr.Na het dejeuner brengt de knecht een telegram "binnen.Ik beef van schrik maar teken toch nog gauw.En Goddank!het is "geen afzegging maar de verzekering dat myn zoet Mausje morgen komt. "Ik ben zó gelukkig en kan je niet zeggen hoe die tyding my opvrolijkt; "it is too nice.Brief van Louise om my met Maurits voor morgen te Blan- "kenburg te verzoeken,maar daaraan zullen wy geen gehoor geven." (Wat Elout en Louise bewoog om ons daags vóór de aantekening een feest te willen geven kan ik niet gissen.Dat zou een vermoeiende party geweest zyn.)

2157 "Woensdag 11 Febr.Brief van M. die vandaag komt en misschien alle "14 dagen blijft.How very very nice that would be! De joie je ne sais "presque pas que faire.Hendrik is niet heel wel en vreest morgen koorts "te hebben. Communicatiebrieven ingevuld.Mica komt helpen en Tante Antje "leent haar cachet.Jam en Constance ontmoet,die het niet goed vinden dat "ik daags voordat ik de Bruid word alleen wandel.Myn japonnen komen "thuis en zitten perfect.Mama is met Beels naar den Haag vertrokken om "Agnes te halen.'sAvonds wacht ik op myn liefste Bruidegom. Zal je niet "al te laat komen?"

Hier eindigt Lore's journaal voor goed,want later hield zy er nooit meer een,wat heel jammer is.Ik kreeg het mee toen ik onverhoopt in de bruidsdagen naar N.moest terugkeren,zodat zy er gedurende de 8 dagen welke ik wegbleef,niet in schrijven kon.

Ik kwam die Woensdagavond by Lore en de volgende dag reed ik in het rytuig van haar moeder met Lore naar het Stadhuis om onze handteke- ningen te plaatsen onder de akten,waarby wy aangifte deden van ons huwe- lijk.Vandaar reden wy naar het huis myner ouders omdat Papa de podagra had gekregen en zyn kamer moest houden.Hy woonde dan ook het aanteke- 2158 ningsdiner helaas niet by.Wie overigens de gasten waren herinner ik my niet.Ik weet echter dat Oom Hendrik Röell,Cees van Lennep,Tante Voombergh Piet Six en Jacob Ploos aanzaten,want toen deze een toast sloeg,sprak hy wel heel hartelijk maar zó pompeus en plechtig,dat Tante Voombergh niet kon nalaten te zeggen:"Nu gaat hy ze trouwen!" De tafel had de vorm van een T,en aan het hoofdeinde zaten Lore en ik,Tante van Loon naast my en David naast Lore.Achter ons stond onze knecht,de oude Jan, die bep.belast was om ons te bedienen en het amuseerde Lore dat hy,haar willende presenteren,my met zyn oude familiariteit op zy duwde met de woorden:"Ga uit de weg," en er dan ter verzachting byvoegde:"Bruigom!" Ook herinner ik my dat Jan van Loon een heel onaangename en voor my pijnlijke speech afstak,maar 't is mogelijk dat hy dat eerst aan de bruiloftsdis deed.In elk geval kwam het hierop neer dat het ongepast van my geweest was om zóveel haast met myn huwelijk te maken.Harping on that same string boomde hy voort en al meende hy het zo kwaad niet,de hoogst deftige en ernstige toon,waarop hy sprak,deed iedereen onaange- 2159 naam aan,à tel point,dat na afloop van de maaltyd Lore's zusters allen naar my toekwamen om my te zeggen dat zy het in geen enkel opzicht met Jan eens waren en het zeer ongepast enhatelijk vonden dat hy my zó scherp

had toegesproken.David zeide een lief vers op,waarin hy my vergeleek met een kat,die dagen lang te loeren had gezeten en eindelijk loon naar werken ontving.Maar de kroon op alles zette Papa's gedicht,dat David voordroeg:

"O!ware,toen ik in myn leven
De zucht ontving voor poezy,
O ware toen ook tevens my
't Vermogen en de kunst gegeven
Om wat het hart zo diep gevoelt,
Wat bruischend in het binnenst woelt,
In heldre woorden uit te drukken,
Hoe wendde ik thans die dichtgave aan,
Hoe deed ik 't juichend elk verstaan
Wat zielsgeneuchten my verrukken,
Hoe zou ik uit den woordenschat,
Dien Neerlands rijke taal bevat,
Al 't zoetst en 't lieflijkst samengaêren,
Hoe zou als malsche lentelucht
Mijn feestgroet met myn zielezucht
't Lieftallig Bruidtjen tegenvaren,
Haar,'t ons in d'arm gevoerde Kind,
Zoo lang gewenscht,zoo teer bemind.
Ydle wensch!'k Erken mijn onmacht;arm helaas en koel
Blijven klanken en akkoorden bij mijn zielsgevoel;
Neen,ik poog ze niet te schetsen,d'ongekende vreugd,
Die op dezen dag van zegen 't ouderhart verheugt,
Nu van teedre en trouwe liefde 't nooit volprezen loon
Eindlijk de oogen tegenflonkert van een dierbren zoon,
Nu en huis en hart zich opent voor de lieve Bruid,
"Bruid?"-maar neen! wat wij gevoelen drukt die naam niet uit.
"Dochter,welbeminde Dochter!" roept u blij te moe
't Hart van Vader en van Moeder aan deez' feestdisch toe,
En wat hier de Wet nog uitstelle of 't gebruik belett',
O! waar Liefde zich doet hooren zwijgt gebruik en wet,
En gij weet het,o sints lang reeds nam u ons gezin
Niet als vreemde noch verwante maar als eigen in,
En gewis, ook gij gevoeldet,als ge met ons waart,
U bij vreemden noch verwanten maar aan eigen haard.
En geen enkele der onzen, die sints jaar en dag
Immermeer in U iets anders dan een zuster zag.
Zuster, ja uit gulle harten wordt die naam gehoord
Van Straat Sunda's verre zoomen tot aan 't Aemstels boord.
O! druk nog een tal van jaren,als ons 't graf besluit,
Die geliefde naam van Zuster hun gehechtheid uit.
Lang nog moog hun boezem juichen als U 't heil bestraalt
Als de zegen van daarboven op uw woning daalt.
Dat U - 't hart heeft nog deez bede maar geen klanken meer-
Ruim en mild die zegen toestroom van den Hemelheer!".

Lore gaf my een gouden horloge en dito ketting.Het horloge draag ik nog steeds,maar de ketting werd 25 jaar later door een nog kostbaarder vervangen.In de kast van het horloge staat A token of love 12 Febr 1857,en buiten op prijken myn initialen M.v.L. Myn cadeaux bestonden uit een shawl,een broche,handschoenen en oranjebloesem,meer herinner ik my niet.

Vrijdag 13 en Zaterdag 14 hielden wy receptie,die natuurlijk,daar iedereen in stad was,druk bezocht werd.Op een dier recepties was het dat de oude Heer Amersfoordt een absentie kreeg.Zaterdagavond hadden wy een partijtje by Tante Antje.

(Hierop volgt de lijst van alle cadeaux met hun gevers,en daarop vele bladzijden met felicitatiebrieven.)

Op de receptie waren de cadeaux in de rode zijkamer geëtaleerd, terwijl wy in de grote zaal van Tante's huis,de grootste van Amsterdam, ontvingen. Wat wy de volgende dagen deden weet ik niet meer;alleen herinner ik my dat wy Woensdag by Hendrik aten en Donderdag by Jan en Constance,want van dit diner is het menu met de sierlijke kaartjes, waarop de woorden Bruidegom en Bruid gedrukt waren,nog in myn bezit. Het menu was door Jan zelf geschreven en als curiosum schrijf ik het hier over:

"Potage à la tortue,potage à la reine,petits pâtés aux huitres,croquettes à la volaille,côte de boeuf pressée à la gelée,fricandeau à la Pompadour,pieds de cochon truffés,quenelles de perche à la sauce tomate, riz glacé à l'Impératrice Eugénie,asperges au beurre,dinde truffée,aspic d'homards,terrine de perdreaux aux truffes,gelée d'oranges,corbeilles de nougat,blanc-manger à la vanille,gateau de Vienne. Bombes,fraises et vanille."

2177

Ik zal er weinig eer aan gedaan hebben,want op diners at ik weinig, en al wat getruffeerd of aangezet was kon ik toen,evenmin als later verdragen,maar al had ik van alles willen eten, dan zou my dat toch niet mogelijk zyn geweest,want aan tafel werd my een telegram gebracht,die aan myn ouderlijk huis was bezorgd en in zenuwachtige spanning door my geopend werd.Wie schetst myn droefheid toen ik las:"Kom over,myn vrouw is bevallen en ernstig ziek.Ik kan myn werk niet doen,van Tricht."

In die tyd reed er een nachttrein naar Emmerik en ik besloot daarmede naar Arnhem te vertrekken,ten einde de volgende ochtend vroegtydig te Nymegen te kunnen zyn. De trein verliet Amsterdam te 11½ en ik ging dus na het diner naar het huis myner ouders om my te verkleden en myn koffer te pakken. Ik trachtte in de trein wat te slapen,maar te vergeefs.Te Arnhem kwam ik 's nachts te 2½ aan,en liep ik naar de Pays-Bas,waar ik de kastelein opschelde,die my een kamer gaf,waarin ik my ter ruste begaf. Ik was echter veel te gekookt en te zenuwachtig om te slapen en te 6½ werd ik opgeklopt,waarna ik my kleedde,ontbeet en te 7¼ in een rytuig met één paard voor F.4,50 naar Lent reed,van waar ik te 9¼ naar Nymegen overvoer.Ik liep eerst naar Verdier,die myn buitenlands verlof had ontvangen en daarvoor F.2,79 betaald had,en daarna naar het huis van van Tricht,op de deur waarvan ik las dat de kraamvrouw een rustige nacht gehad had en naar omstandigheden redelijk wel was.Van Tricht deed my zelf open en vertelde my dat zyn vrouw Woensdag middag onwel geworden en 's nachts kunstmatig verlost was van een meisje,dat by de geboorte was overleden.

2178

Ik telegrafeerde een en ander aan Lore en begaf my daarna naar de Singendoncks,die my terstond te logeren vroegen,wat ik heel pleizierig vond.Op het Parket vond ik een hoop werk,en bleek my uit de stukken dat van Tricht de laatste week uit agitatie niets had uitgevoerd.Hy erkende dit en zeide dat hy de ingekomen brieven en verbalen niet eens had gelezen.'s Avonds vernam ik dat zowel de dokter als de chirurgijn over Mevr. van T.'s toestand zeer tevreden waren en zeiden dat alles zo goed mogelijk ging en zy de zaak gunstig inzagen.Dit deed my de hoop voeden dat ik spoedig naar Amsterdam zou kunnen terugkeren,want ik vond het allerverdrietigst om zelfs gedurende de bruidsdagen van Loretje gescheiden te zyn.Het speet my ook zo de volgende dag Mama's verjaardag niet te kunnen meevieren.Het was alles hieraan te wijten dat ik myn huwelijk niet tot April had willen uitstellen.In elk geval twijfelde ik er geen ogenblik aan dat wy Donderdag de 26ste zouden kunnen trouwen en vreesde ik maar Woensdag de 25ste de zitting nog te zullen moeten waarnemen,en dus eerst de avond voor onze trouwdag in Amsterdam te kunnen terugkomen.

2179

Zaterdag moest ik een strafzitting waarnemen waarin gemeentebelastingzaken behandeld werden,welke van Tricht had aangebracht. Ik had Vrydag slechts even de tyd gehad om vluchtig de stukken in te zien, daar de President ze moest bestuderen en kwam dus geheel onvoorbereid op de zitting.De gemeenteverordeningen waren my geheel vreemd en in een van de zaken trad een verdediger op,zodat ik hem moest antwoorden,maar de Heer hielp my er door.Mevr.van Tricht maakte het zo goed mogelijk en de derde dag na haar bevalling had zy geen koorts gekregen,zodat de dokter byzonder tevreden was.Ik was vóór de zitting gaan horen en ging nà de zitting op nieuw vragen hoe zy het maakte,en telkens zeide haar man my dat alles naar wens ging.Het verveelde my maar dat hy er niet toe te bewegen was om zyn huis te verlaten en weer eens op het Parket te komen,en maar steeds op zyn pantoffels zat niets te doen dan van beneden naar boven en van boven naar beneden te lopen,ja in persoon,als er gescheld werd de voordeur te openen.Bitter was ik teleurgesteld toen ik 's avonds voor de derde maal by hem zynde,van hem vernam dat hy my verzocht de bruiloft acht dagen,dus tot Donderdag 5 Maart,uit te stellen. Moedeloos liep ik huiswaarts en schreef ik aan Lore:

2180

"Liefste Vrouwtje!De teerling is geworpen.Wy moeten ons huwelijk uitstellen,niet omdat Mevr.v.T.erger is,maar omdat haar man het my heeft "verzocht,en wel een gehele week,omdat hy dan de zekerheid kan hebben "of zyn vrouw al dan niet wel blijft.Ik antwoordde dat ik er vrede mee " zou hebben indien myn verlof niet reeds de 14de Maart expireerde, "maar hy hernam dat er geen haan naar kraaien zou indien ik langer weg- "bleef.Zeg dus de party by je Tante Cateau af en vraag je Mama om de "gasten eerst tegen 5 Maart te inviteren.Zorg ook dat Ds Mounier het "weet,ik zal Willem verzoeken het op het Stadhuis,aan de Notaris Schim- "mel en aan de koster der Walekerk te doen weten.Niemand weet hoe zwaar "het my valt deze beproeving te dragen.Vóór het einde der volgende week "vrees ik niet te kunnen terugkomen,maar ik heb toch aan v.T.gezegd dat "ik absoluut enige dagen vóór onze trouwdag in Amsterdam moet zyn.Hy "is nog niet in staat om iets uit te voeren en laat my voor alles op- draaien.Hy is nog even angstig als eergisteren,ofschoon de derde dag om "is en Mevrouw zo wel blijft als men by mogelijkheid kan verwachten.Zy "heeft geen koorts gehad,maar was heden bedroefd en zenuwachtig omdat "het kindje werd begraven.

2181 "Myn zitting is heel goed afgelopen en de rechters waren zeer deel- "nemend.Ik heb moeten pleiten zonder my daarop te hebben kunnen voorbe- "reiden,maar de Rechtbank en de verdediger zullen wel indulgent geweest "zyn jegens een Bruigom,die plotseling met zyn neus in een pleidooi "viel."

Eerst Zondagochtend kreeg ik een brief van Lore terug,waarin zy o.a.

2182 schreef: ".....Mama,Cateau en ik bleven alleen thuis 's avonds,ter- "wijl Tane,Djé en Maria naar ons feestje by je Grootmama trokken.Ik "had het gevoel dat ik myzelve overleefde toen ik ze zag gaan. Straks moet ik je Grootmama gaan bedanken voor een allerliefst bouquet,dat zy

2183 "my heeft gezonden;zy had ze voor ons uit Haarlem laten komen en jou "bouquet geeft zy heden aan je Moeder.Haar feestje is heel lief geweest; "je Grootmama heeft een toast gedronken op haar petekind en Herman heeft "aan Maria verteld dat hy een toast klaar had.Nu hoop ik dat die voor "de bruiloft zal kunnen dienen,want ik houd veel van de toasten van Pik. "Ik begrijp best dat de Heer van Tricht zyn hoofd verloren heeft,maar "het spijt my dat je daardoor zoveel te doen hebt.Overwerk je maar niet! "want je moet Donderdag niet ziek zyn,hoor je? Ik vind het toch deli- "cieux nice als wy naar Berlijn en Dresden kunnen gaan,en ben blij dat "je een goede reis gehad hebt en door je gestoorde nachtrust niet hebt "geleden.Bah! wat zou my die ziek gemaakt hebben;ik zou het zeker 2 of "3 dagen daarna nog voelen.Je bent toch een sterke man! Word je Bruigom "genoemd? Hier vergeet men dat ik Bruid ben en daarom loop ik de ganse "dag met myn bouquet in de hand.Als het verkept is kom je dan terug by "je Bruid? Je Papa is veel beter;hy staat zonder hulp op en heeft de "hoop nog niet verloren van Donderdag de bruiloft te kunnen bywonen."

In haar volgende brief schrijft Lore:

2184 "....Mama laat je zeggen dat,indien Mevr.v.T. wel blijft en je overmorgen "kans ziet om vóór Donderdag,bijv.Dinsdag 3 Maart te trouwen,je het my

2185 "dan moet telegraferen,omdat zy de gasten toch niet voor overmorgen "denkt af te zeggen.Zo je al Zaterdag kunt komen vindt zy het een beetje "jammer om tot Donderdag hier te blijven wachten,daar je verloftyd reeds "zo kort is en zou zy het verstandiger vinden reeds Dinsdag te trouwen. "Maar als wy Dinsdag ochtend niets van je horen,zullen wy briefjes schry- "ven dat het huwelijk tot Donderdag 5 Maart is uitgesteld.Quant-à ton "père il pourra suivant toute probabilité être de la partie,car il m'a "raconté hier qu'il espérait déjà pouvoir venir Jeudi à notre noce et "il me raconta qu'il s'était ménagé à cet effet.Saar aussi pourra alors "se joindre à nous.Hartsen m'a déjà fait un charmant toast hier.Le di- "ner chez ta mère était très agréable,seulement tu me manquais et ta "mère aussi était à moitié gaie à cause de ton absence.Et ce matin quand "je lui racontai la nouvelle du retard de notre mariage elle en était "extrêmement triste tout comme ton père,chez qui je montai plus tard.

2186 "Je te souhaite du courage et de l'entrain afin que ta patience et ta "foi ne défaillent point. Nu moet ik naar Bonebakker voor de trouwrin- "gen niet waar?"

Ik vond het een allerdroevigst gevoel een brief te ontvangen van myn Bruid,in plaats van by haar te zyn.Ik schreef haar dat Mevr.v.T. dagelijks in beterschap toenam,en dat haar man my wel zou laten vertrek- ken indien hy niet nog steeds even angstig en ongerust bleef.De beide laatste nachten had zy rustig geslapen,de dokter had haar vergund een stukje kip te eten en vond haar zeer wel.Iedereen vond het dan ook een schande dat van Tricht my te Nymegen hield;maar de goede man was nog

bevreesd dat zyn vrouw weer zou instorten en durfde zyn huis niet ver-
2187 laten.Sedert Woensdag was hy niet uit geweest ofschoon de frisse lucht
en het fraaie weer hem goed zouden gedaan hebben.Hy liet dan ook al het
werk aan my over,ofschoon ik dacht dat hy beter deed om zyn oude sleur
weer te hervatten.Overigens was hy heel lief en vroeg hy my gedurig
excuus van my te N.te houden,allerlei redenen opsommende om my te bewy-
zen dat het goed voor my was,daar ik in Amsterdam zeker doodgepartijd
zou zyn.Ik kon hem niet kwalijk nemen dat hy zo ongerust was,daar ik het
in zyn plaats niet minder zou geweest zyn,en ik schreef aan Lore dat
wy niet dankbaar genoeg konden zyn dat Mevr.v.T.niet was gestorven,in
welk geval wy ons huwelijk ten minste zes weken hadden moeten uitstellen.

Ik schreef:" Wy zyn hier voor het Stadhuis als ondertrouwd aangeplakt,
"met dit onderscheid dat hier myn betrekking en de titels van Papa er
"bystaan.Singendonck beweert dat hy het hier nooit zo fraai en uitvoerig
"heeft aangekondigd gezien en houdt vol dat het een personele beleefd-
2188 "heid jegens ons beiden is. Ik heb een prachtig epistel van Pijnappel
"gekregen betreffende onze huwelijksvoorwaarden.Hy vindt ons idee magni-
"fiek en haat evenals wy het denkbeeld dat de kinderen alles zouden er-
"ven en de langstlevende echtgenoot niets;ergo keurt hy ons contract
"volmaakt goed en vaart hy geheel in/s ons schuitje.

Op Lore's tweede brief antwoordde ik terstond dat ik de volgende
dag een poging by v.T.zou wagen om te zien reeds Dinsdag te trouwen.Ik
vleide my echter niet met een gunstig antwoord daar hy nog zo laag ge-
stemd was.Na myn brief in de bus geworpen te hebben kreeg ik opeens
een onweerstaanbare lust om nog diezelfde avond Mr v.T.te gaan spreken.
2189 Ik deed dit en zeide hem dat Lore's moeder het beter vond om reeds 3
Maart te trouwen,dewijl dit beter schikte,en daarop antwoordde hy ter-
stond:"Welnu,dan vind ik het ook goed.Trouw dan maar Dinsdag.Het is voor
u beiden ook pleizieriger als de zaak haar beslag krijgt,nu je er al zo
lang op gewacht hebt en alles er op is ingericht."

Ik holde naar huis,schreef onmiddellijk aan Lore en zond de brief
nog Maandagavond,dus tegelijk met de andere,weg.Ik schreef aan Lore dat
ik nu niet zou telegraferen en ook dat van Tricht my verlof had gegeven
om,als zyn vrouw wel bleef,Vrydag naar Amsterdam terug te keren.

De volgende dag,Dinsdag,telegrafeerde ik toch nog voor alle zeker-
heid aan Lore,daar myn brieven misschien niet vóór elf uur in haar bezit
zouden komen,en Woensdag wachtte ik op een antwoord,maar te vergeefs.
De posten van9,2 en 6 uur brachten geen brief en ik schreef dus 'savonds
dat ik zeer teleurgesteld was van niets van haar te horen.Tevens meldde
ik haar dat ik,als alles goed bleef gaan,Vrydagochtend reeds te 9 uur
Nymegen hoopte te verlaten en dus te 3 uur by haar hoopte te zyn.Mr.v.T.
wilde dat ik er haar een surprise van zou maken,daar zy my eerst 'savonds
verwachtte,maar daarvoor bedankte ik uit vrees van haar niet thuis te
2190 vinden.Zeker was ik echter niet van de zaak,daar Mevrouw v.T.een slechte
nacht gehad had en zenuwachtig was,omdat het weer Woensdag was,dus de
dag,waarop zy was bevallen of althans de bevalling een aanvang had geno-
men,en zy het gevoel had alsof zy er nog eens door heen moest.Haar man
maakte zich weer ontzettend bezorgd en bleef maar op zyn sloffen in
huis.

Zondag had ik een uitmuntende preek gehoord van Ds Westhoff's oudste
24-jarige zoon Godtfried over de woorden:"Want gy zyt duur gekocht."
's Avonds woonde ik voor het eerst de Zondagavond Andacht ten huize van
de Heer Singendonck by met de 5 Freules,Mevr.Bisdom,haar dochter Jetje
en de Heer Egbert Six,maar dit viel my verbazend tegen.Eerst deed Sing.
een gebed en daarna las hy uit de Stichtelijke Uren van Beets voor over
de bekering van de Ethiopiër,maar de wyze waarop hy voorlas was zó een-
tonig,dat men moeite had wakker te blijven.De meisjes moesten toch geen
jong man aannemen voordat hy het bewijs had geleverd van te kunnen voor-
lezen.Het is wel niet de hoofdzaak,maar toch van heel veel belang.In de
week las Sing.uit een Engels boek voor,maar daar hy de woorden slecht
2191 uitsprak,was er niets van te begrijpen en hinderde het my niet in myn
werk.Willemine snapte er evenmin iets van maar riep van tyd tot tyd „He"
of "Dat is mooi",waarschijnlijk om niet in slaap te vallen.Allervreemdst
vond ik het dat na de Andacht een bord rondging voor de Zending,waarop
elk der aanwezigen een dubbeltje legde,want <u>meer mocht</u> men niet geven!!

Dinsdag avond hoorde ik de zendeling Neumann over de Evangelisatie
in China spreken,ik vergis my,daarover zou hy spreken,maar in plaats van
iets van zyn arbeid te vertellen,hield hy een preek over Jesaja 49.Dat
soort mensen willen altoos preken afsteken,alsof men die niet genoeg
hoort.

Willemine was zó vriendelijk voor my dat zy tweemaal podding gaf, ofschoon haar man er niet van hield, en zelfs 's avonds een kâär vuur in myn kamer liet aanleggen toen ik my voor de zitting van Woensdag moest prepareren. Het was een allerliefst kamertje, en ik schreef aan Lore dat het meer dan jammer was dat zy er niet had gelogeerd.

De zitting liep goed af, daar ik niet bleef steken. In twee zaken werd gepleit door de advokaten de Man en Francken. Eén ogenblik was ik bang dat ik Vrydag niet zou kunnen vertrekken, omdat de Rechtbank in één zaak nieuwe getuigen wilde horen en die tegen Zaterdag doen oproepen, maar
2192 gelukkig werden zy terstond gevonden en nog gehoord.

Ik eindigde myn brief aan Lore met de wens dat het de laatste mocht zyn, die zy in vele jaren van my zou ontvangen, en inderdaad correspondeerden wy niet weer met elkander voor 12 Juli 1858, dus eerst 17 maanden later.

Eerst de volgende dag kreeg ik weer een brief van Lore, en die was ook haar laatste voor ons huwelijk. Zy had het te druk gehad om vroeger te schrijven en wist niet hoe zy klaar kwam. "Enfin," schreef zy, "dan kom "ik maar niet klaar en geen groot ongeluk zou dat zyn. Tout le monde "s'en réjouit que Mad. van Tricht se porte bien et que Monsieur ait per- "mis que le mariage ait lieu Mardi et Maman et mes soeurs l'approuvent "fort. Tu aurais ri dans le temps quand elles se plaignaient que notre "mariage fut plus précipité qu'elles l'eussent voulu, si tu avais su "combien elles te plaignent toutes à présent, combien elles sympathisent "à notre séparation et combien elles désirent que notre mariage se fasse "au premier jour. Mon cher tu n'as pas du tout besoin de faire allusion "à leur injustice passée ou d'excuser ta conduite dans ton toast à la "noce, car cela ne viendrait plus du tout à propos; elles sont toutes sym-
2193 "pathies et un cri de joie s'est élevé, quand j'ai raconté à l'assemblée "attentive que Mr v. T. avait approuvé ta proposition. Je suis allée chez "Bonebakker pour lui dire de changer les dates dans nos anneaux de mari- "age, et Willem est allé dire à Mr Berlage que nous désirons nous marier "Mardi. Nous serons attendus à la maison de ville à 11 h. Saar komt nog "op de bruiloft met Hartsen, ook Jan Six en misschien Jettie Elout.

"Vandaag is het engagement publiek van Willemien Berkhout met de ge- "wezen zeeofficier Quarles, die 13 jaar ouder is dan zy! Nu schrijf ik "je niet meer, daar je Vrydag komt. Zy noemen my weer Weduwe and you must "put a full stop to that. Dit is wel een vodje, maar een Bruid heeft het "zo druk. J'ai eu ce matin ma dernière lecon de Seiffert." (Dat werd tyd!) "P.S. La noce aura lieu à 3½ et non à 4, parce que Mr Borski donne un "bal ce même jour et que nous devons avoir les mêmes dienstknechts."

Mevrouw bleef wel en Vrydag 27 Febr kon ik naar Amsterdam terugkeren. Hoe wy de drie volgende dagen hebben doorgebracht weet ik niet, of beter gezegd ik weet wel dat ik niet zoveel aan Lore heb gehad als ik ver-
2194 wachtte omdat Tante van Loon opeens bedacht had Lore's portret en pastel door Siebert te laten maken en zy daarvoor in haar trouwjapon moest poseren, zelfs nog op onze trouwdag vóór en na de plechtigheid.

In het Stadhuis kwam de Burgemeester Boot zelf ons huwelijk sluiten en zeide hy dat hy dit deed uit sympathie voor my die nu ook lid van het O.M. geworden was, waartoe hy zo lang had behoord en waarvoor hy steeds de grootste sympathie koesterde. Myn schoonmoeder was zó byziende, dat zy de mensen nooit herkende en toen zy enige tyd later in de trein tegenover Mr Boot zat en deze haar toesprak, wist zy niet wie hy was.

Omtrent de huwlijksinzegening in de Groote en destyds nog niet verwarmde Wale Kerk weet ik niets meer dan dat Ds Mouniers toespraak heel lang was en hy zich achtereenvolgens wendde tot myn schoonmoeder, tot Grootmama, die hy votre vénérable aïeule noemde, hetgeen de lachspieren in beweging bracht, tot Lore, die hy als een zyner beste élèves prees en tot my. Men zong allererbarmelijkst alsof het een treurzang was en in myn rok en pantalon van dun laken had ik het bitter koud.

In 1905 zeide Anna Prins my dat Mouniers tekst was Filippenzen 4:6 en zy, toen 11 jaar zynde, zich dit herinnerde omdat ook zy op die tekst getrouwd is.

Tussen de dienst in de kerk en de bruiloft, dus van 1½ tot 3½, moest Lore nog poseren en was zy omringd door zusters en vriendinnen als Cateau van Loon en Clara Elias, aan welke laatsten zy souvenirs uitdeelde. Ik pakte by myn ouders aan huis alles in wat ik op reis nodig had en brachtnda t by myn schoonmoeder, waar ik het in de koffer deed, die Lore
2195 gekocht had, want wy hadden besloten slechts één koffer mee te nemen en tevens ieder een der reiszakken, die uit Londen gezonden en door Fr. Thumm besteld waren.

Wie de gasten aan de bruiloftsdis waren,of Oom Piet en Tante Door er toe behoorden,wie toasten uitspraken kan ik niet zeggen.Ik vermoed dat wy onze bouquetten aan Beels en Agnes zonden.Mietje Avis kwam natuurlijk met myn eerste schoentjes en kreeg een glas wijn en tien gulden. Papa was er en droeg het beeldige vers aan myn schoonmoeder voor,een der liefste gedichten,welke hy ooit gemaakt heeft,en waarvoor hy een moeilyke maat gekozen had.Ik laat het hier volgen.

Aan de Moeder der Bruid.

Dat Bruid en Bruigom 't my vergeev'
Zoo 'k alle vormen schende,
Der zucht gehoor geev',die my dreef
En 't eerst tot U my wende;
Want wie er op deez' aard ook leeft
Die aanspraak op myn vriendschap heeft
Gy hebt wel de oudste rechten;
Zy vierden reeds hun gouden feest
De banden,die naar hart en geest
Ons aan elkander hechten.

Van dat my 's levens licht bescheen
Mocht my Uw aanblik streelen,
Gy leiddet myn onvaste schreên
En kinderlijke spelen.
Wy holden saam door Voorlands tuin
Of 't Manpad uit en over 't duin
By lach en dartlend schertsen,
Wy plonderden op ons gemak,
Gezeten ieder op zyn tak,
De boomgaard van zyn kersen.

't Was by Guimard dat we op 't billard
Onze oefenschool begonnen,
En,'t was voor den ouden man wat hard
Heel spoedig van hem wonnen.
Wy liepen saam op stelten rond,
Maar toch,waar men ons 't zekerst vond
Na lang en vruchtloos zoeken,
't Was achter in de boekerij
Plat op het vloerkleed,zij aan zij,
De neuzen in de boeken.

Die boeken,o in huis en stal,
In bosch en duin en velden,
'k Geloof dat zy ons overal
En 't allen tijd verzelden,
Zelfs by den hoogst klassieken toer
Naar Meereveld als Hein de Boer (de koetsier)
De langgebaarde bokken
In 't kargareel gespannen had,
En ik in glorie nederzat
Door 't tweetal voortgetrokken.

'k Hield ja,de leidsels in de hand,
Maar 't oog in 't boek geslagen,
Of deklameerde op fieren trant
En gy liept naast den wagen,
Maar in het lezen vaak gestoord,
Want soms wou 't koppig paar niet voort
Of dwaalde 't in de heggen.
Gy pastet,zo het heette,op my,
Ik was wat jonger toen dan gy,
Dat zou men nu niet zeggen.

Maar ach! wat rep ik op dit feest
Vanlang vervlogen zaken,
Van tijden,die er zijn geweest
En thans geen stervling raken.

Helaas! van heel den blijden kring,
Dien 't lachend Voorland toen ontving,
Van hen, wien 't beukenlover
Op Manpad toen zijn schaduw bood,
Van bloedvriend,maag of dischgenoot
Is nauw een drietal over.

En toch! al moge ins ons gemoed
Dat denkbeeld weedom baren,
Toch blijft ons de herinnring zoet
Dier lang vervlogen jaren,
Want zoo een zelfde zin en smaak
Ons samenvoerde bij 't vermaak
Der blijde kinderspelen,
Ook sints,dier vroege neiging trouw,
Bleef in elkanders vreugde en rouw
Ons hart gevoelvol deelen.

Is 't wonder dat die vriendschapsvlam,
Wier glans geen tijd kon mindren,
Ook toegang vond,ook flikkren kwam
In 't hart van onze kindren?
2199 Dat zy met zoete tooverkracht
Hun zielen tot elkander bracht,
Met elken jaarkring groeide,
En eindlijk,wisslend van natuur,
Als onweerstaanbaar liefdevuur
In beider boezem gloeide?

Wy zagen 't ja met zielsvreugd aan
Wat wensch hun boezem voedde,
En juichen thans,nu 't uur mag slaan
Dat alles keert ten goede.
En weder voert ons als voorheen
Een zelfde wensch en doel bijeen
En doet ons 't hart ontbranden,
Maar nimmer strekte een schooner wit
Tot voorwerp onzer zorg dan dit:
't Geluk dier waardste panden.

En thans? Gy stemt verheugd van zin
Met hen, die ons omringen,
Met my den gullen heilwensch in
Aan bei deze echtelingen;
En 'k weet, ook in deez' warme beê
Mijns harten stemt het uwe meê:
2200 "Gods goedheid loon hen beiden
"Voor al de stof tot dankbre vreugd,
"Die zy van d'opgang hunner jeugd
"Hun ouderen bereidden."

Ik behoef niet te zeggen dat Mama van Loon,want nu kan en wil ik haar niet meer Tante noemen,aangedaan was en met warmte:"Dankje Ko, "dankje wel!" uitriep,terwijl een oorverdovend handgeklap volgde.My had het geamuseerd haar nu en dan te zien knikken als Papa een oude herinnering in het leven riep,als wilde zy zeggen:"Ja!dat is waar!",maar ik kon een glimlach niet bedwingen by het horen van de eerste regel van het 9de couplet:"Wy zagen 't ja met zielsvreugd aan,"bedenkende met hoe weinig vreugd Mama my als lover harer dochter had begroet en hoe veel liever zy een ander had gehad.

Na Papa had niemand meer de moed om nog een woord te zeggen en eindelijk stond ik op.Wat ik gezegd heb weet ik niet meer en dit komt er ook niet op aan.Het viel my niet moeilijk aan myn vreugde,dat ik eindelijk myn wens vervuld zag,uiting te geven,want ik was overgelukkig dat God my ondanks myn schuld,ondanks alle tegenwerking nochtans myn Loretje gegeven had.Later placht zy aan menigeen te vertellen dat hetgeen haar in myn toast het meest had getroffen en behaagd hierin bestond dat ik geëindigd was met haar toe te spreken,daar zy het nog nimmer had bygewoond dat een Bruigom zich op het bruiloftsfeest tot zyn vrouw richtte
2201

2201 en daarvoor bleef zy my altyd dankbaar.
Na afloop van de bruiloft,die in de grote zaal gehouden was,werd koffie gepresenteerd in de rode zijkamer,waar Cees Hartsen vier jaar vroeger in myn belang het onderhoud met myn schoonmoeder had.Ik verzuimde te zeggen dat hy noch de aantekeningsparty noch de bruiloft bywoonde, en hoewel hy myn intiemste vriend was,had men het te onkies gevonden om hem op de feesten te nodigen,welke ter ere van zyn vroegere belle gegeven werden.
Het werd van lieverlede tyd om te vertrekken.Lore ging naar boven om haar bruidstoilet voor het reispak te verwisselen en ik ging my in Willem van Loons kamer,die beneden voor aan de straat was,verkleden. De gasten verwijderden zich en David kwam beneden met Willem een sigaar roken.Toen ik klaar was kwam Mama van Loons rytuig voor met de palfrenier op de bok,en liep ik naar boven om Lore te waarschuwen.Ik vond haar snikkende en in een bad van tranen en het duurde lang eer zy van de haren had afscheid genomen.Eindelijk stapten wy in het rytuig en reden wy weg,maar Lore bleef snikken en welke poging ik ook aanwendde om haar te troosten,het gelukte my niet,zodat de rit my nog langer toescheen
2202 dan anders.Lore zeide niets en zat stil in een hoek van het rytuig te pruilen.Ik geloof dat wy te 8 uur waren weggereden en tegen 9½ op S.en Burgh arriveerden.De goede zorgzame Anna had aan de tuinvrouw geschreven dat zy in de kamer van Lore's vader vuur moest aanleggen en brood met sinaasappelen klaarzetten,maar Lore kon niets eten en trok tegen 10 uur naar boven.Een half uur later kwam de tuinvrouw my zeggen:"Mevrouw is te bed," en liep ik naar boven.Het klonk my zo vreemd in de oren Lore Mevrouw te horen noemen.Die nacht deed zy geen oog toe en de volgende dag zag zy er zó ongelukkig uit dat ik het land had.
Wy reden Woensdag 4 Maart in een huurrytuig te 10 uur naar Utrecht, waar wy aan het station door Ds Jamieson werden aangesproken,die weer ontzettend zenuwachtig was en myn hand niet losliet.In de trein liet de conducteur ons voor een fooitje alleen en trachtte Lore wat te slapen,wat echter niet gelukte.Wy kwamen,meen ik,tegen 5½ à 6 uur te Düsseldorf aan en stapten in hetzelfde Hôtel de L'Europe af,waar ik in Aug.'56 met Lore gelogeerd had,toen zy van Driburg en ik van Laubbach kwam.De reis had haar niet beter gemaakt en na wat soep en een cotelette gegeten te hebben trok zy naar bed,maar zy kon de slaap niet vatten. Nu trof het ongelukkig dat het die nacht hard woei en wy een torenka-
2203 mer hadden,vanwaar men naar alle kanten uitzicht had,maar die daardoor aan de wind was blootgesteld.
Ik sliep terstond in,maar werd na verloop van een paar uur door Lore gewekt,die voor myn bed stond te beven alsof zy de koorts had. Zy vleide zich naast my neer en ik zag dat zy de koorts had.Zy was te zenuwachtig geweest om in te slapen en het huilen van de wind had dit nog verergerd,zodat zy eindelijk by my haar toevlucht had gezocht. Wy waren van plan geweest om de volgende ochtend naar Berlijn te reizen, maar ik zag terstond in dat Lore zich te ellendig voelde en liep dus Vrydag een apotheek binnen waar ik een calmans kocht.Die Vrydag zal ik niet licht vergeten.Lore bleef te bed en met moeite kreeg ik gedaan dat zy een kop thee en 's middags een bordje soep nam.Ik had my zoveel van onze honeymoontrip voorgesteld en zie,die begon zo treurig.En Lore, die anders zo vrolijk was en zo dol hield van reizen,lag met gesloten ogen te bed zonder te kunnen slapen,en zag er zó diep ongelukkig uit, dat ik haar tribe verwenste,die haar zenuwen zo had aan de gang gemaakt.
Ik liep,zoals men zegt,een grachtje om,maar kwam telkens terug om te zien hoe Lore het maakte en telkens was het antwoord dat zy nog niet had kunnen slapen.Ik bedacht toen dat het beter was om haar niet te veel te indulgeren en zeide dus dat wy in elk geval de volgende dag zouden verder reizen,in de hoop dat de afleiding haar goed zou doen.
2204 Zy onderwierp zich en de volgende dag wilde ik dus plaatsen nemen naar Berlijn,maar toen ik zag hoe ellendig L.zich nog gevoelde,besloot ik niet verder te reizen dan tot Minden.Dit was heel dom,want het zou haar minder kwaad gedaan hebben om enige uren langer in de trein te zitten dan in een vies hotel te Minden te overnachten,maar uit bezorgdheid voor Lore meende ik goed te handelen.Wy soupeerden,of beter gezegd,ik deed het,want Lore was nog te ziek,en gingen vroeg naar bed.
De volgende ochtend opstaande,zag ik dat er geen gordijnen voor de ramen hingen en tevens dat aan de overzijde der nauwe straat een meid uit het venster naar ons lag te kijken en dolle pret had.Ik trachtte een handdoek tegen het raam te spelden,en wy kleedden ons aan,en ofschoon

wy er niet van hielden om Zondags te reizen,zo wilde ik toch niet langer in het meer dan onsmakelijke Minden blijven en zo spoedig mogelyk te Berlijn komen ten einde een dokter te raadplegen.Wy spoorden dus derwaarts en diezelfde dag begaf ik my naar onze gezant Baron Schimmelpenninck van der Oye,dien ik sedert 1846,toen hy te Creuznach was, niet had teruggezien.Ik vond hem niet,maar hy was zo vriendelijk van by ons te komen en hy vroeg my,toen ik hem zeide dat wy Dinsdag getrouwd waren:"Is er kwestie van zwangerschap by Mevr.v.Lennep?",het-
2205 Lore deed lachen toen ik het haar vertelde,mais il avait fait de la prose sans le savoir,want Lore was inderdaad terstond zwanger geworden. De gezant zond ons zyn huismedicus Dr Wolff,de broeder van de Bonner Jood,die my naar Laubbach had gezonden,en die er even geslepen uitzag. Hy stelde Lore gerust,schreef haar niets voor en zeide my by het heengaan:"Retournez à votre devoir."

Zyn visite kostte 5 Thaler maar was my wel een tientje waard, want Lore look weer wat op en ofschoon zy zich gedurende de volgende dagen nog niet prettig en zeer geëchauffeerd gevoelde,zodat zy voortdurend sinaasappelen at,zo ging het toch en was zy weer in staat om wat te genieten.In Berlijn kregen wy twee visites van Willem Rochussen, de attaché,met wie ik had gestudeerd,en die als student de bynaam had van Soc (verkorting van Socialist)parce qu'il menait par la boue.Hy was zó byziende dat hy door onze salon heen naar onze slaapkamer liep, waar Lore juist bezig was zich te verkleden en zich voor het eerst en voor het laatst van haar leven zonder japon aan een vreemde vertoonde. Die Rochussen is sedert jaren Lid v/d Raad van State en anti-revolutionair;hy is een der vele zoons van wijlen de G.G.

Wy bleven tot Woensdag 11 Maart in Berlijn,waar wy in het Victoriahotel logeerden op Unter den Linden,heel voornaam.'t Amuseerde ons de
2206 jongens der confiseurs te zien voorbylopen met grote taarten in de hand, terwyl die by ons in een doos worden getransporteerd.Wy reden eens naar Potsdam en verder weet ik niet wat wy uitvoerden.

Eer ik verder ga moet ik dertien jaar overspringen,en dus naar het jaar 1870,toen ik in Wenen was.Op 3 Maart van dat jaar schreef ik aan Lore:"'tIs half acht en heden voor 13 jaar had jy niets geen pleizier "en zat je in 't rytuig te huilen,wel niet van berouw maar toch van "zenuwachtigheid en een uur of drie later dacht je by jezelf:"Wat ben "ik begonnen?".....Daarop antwoordde Lore:"Ik heb hartelijk om je des- "criptie van 3 Maart 13 jaar geleden gelachen;toen huilde ik volstrekt "niet in het rytuig,('s ochtends in bed had ik zelfs gezongen),maar ik "had een beetje het gevoel van het konijntje dat door de krokodil opge- "geten gaat worden.Hoe vind je die vergelijking?Ben je er boos om? Nu "voel ik heel,heel anders enz...."

(A propos van dat zingen in bed op haar trouwdag vertelden my de meisjes Elout na Lore's overlijden,dat Lore's zusters haar dat zingen zeer kwalijk hadden genomen en het unfeeling hadden gevonden.)

Eerst toen ik by Lore terug was vertelde zy my wat haar aanleiding gegeven had om zich zo ellendig te gevoelen en de koorts op het lijf had gejaagd.Ik verbeeldde my nog altyd dat de zusters haar hart
2207 by het afscheid nemen te weinig had gemaakt,maar hierin vergiste ik my.Het was Agnes geweest,die de ongelooflijke domheid gehad had om aan Lore te vertellen,dat zy iets zó afschuwelijks zou moeten ondergaan, dat alleen slechte vrouwen zich daaraan onderwierpen maar zich dan ook daarvoor lieten betalen.Wat het precies was wist Agnes niet te zeggen, maar het was een pijnlijke marteling.Lore was onnozel genoeg om daardoor geheel van streek te geraken en er zó over te gaan tobben dat zy er een ogenblik aan dacht om haar engagement te verbreken.In haar onwetendheid had zy steeds gedacht dat de vrouw zwanger werd door het samen slapen zonder verdere aanraking en nu had zy vernomen dat er nog iets horribels bykwam,te vreselijk om te doorstaan.Zy begreep echter dat het niet mogelijk zou zyn om de ware reden voor het verbreken van ons engagement op te geven.Zy zeide my:"Ik heb daaronder ontzettend "geleden en eerst toen ik heb ingezien dat God het had ingesteld en "dat ook die beproeving moest gedragen worden heb ik er in berust,maar "toen dat noodlottige ogenblik in de avond van 3 Maart naderde,zyn "al myn zenuwen aan het spoken gegaan en heb ik de koorts van angst "gekregen."

Ik vroeg haar waarom zy dan niet na de mededeling van Agnes by haar getrouwde zusters op informatie was gegaan,maar zy zeide dat zy geen vrymoedigheid had gehad over zulk een onderwerp met wie het ook zy te
2208 spreken.Zó onverantwoordelijk is het van de moeders om haar dochters niet in te lichten.

Wy bleven van Mondag tot Woensdag te Berlijn en reisden toen naar
2211 Dresden,en ik herinner my dat wy in het holst van de nacht moesten opstaan om met een vroege trein te vertrekken.Wy kwamen dan ook nog in de voormiddag te D.aan en dineerden aan de table d'hôte van 1 uur in het heerlijk schone,aan de Elbe gelegen Hôtel Bellevue,waar het al een lust was om aan het venster van het schone uitzicht te genieten.Ik weet dat wy das Grüne Gewölbe en nog meer interessants gezien hebben,maar ons amuseerde het meer om 's middags op het Brühlsche terras te zitten en te lachen om het luide gebabbel van oude dames,die er onder een kop koffie zaten te breien.Ik zag Dresden nooit terug,maar Lore logeerde nog eens in hetzelfde hotel met Anna en Tane,op haar terugreis uit Marienbad in 1881.

2216 Wy bleven er tot Vrydag 13 Maart en spoorden toen naar Leipzig. Dit was heel dwaas,want Dresden is mooi en Leipzig lelijk.Daar namen wy onze intrek in het Hôtel de Pologne en kregen er een enorme kamer die even somber als groot was en één bed met gordijnen.Leipzig behaagde ons zó weinig dat wy er slechts één nacht bleven en Zaterdag naar Cassel reisden,waar wy im Römischen Kaiser afstapten.Lore was er het vorige jaar met Elout en Louise geweest en had toen de Wilhelmshöhe gezien.Of zy my die nu gewezen heeft,herinner ik my niet,maar in '93 besteeg ik die op myn terugreis van Marienbad en toen bewonderde ik ook de Neue Anlagen,die allerbeeldigst zyn.Te Cassel bracht Lore my by de von Baumbachs,met wie zy te Driburg had kennis gemaakt,een lieve vrouw en een gedistingeerde man.

Wat ons bewoog reeds Maandag 16 Maart Cassel weer te verlaten en
2217 naar het vervelende Dusseldorp terug te keren,kan ik niet verklaren. Wy logeerden er weer een nacht in hetzelfde Europäischer Hof,waar Lore nu beter sliep en spoorden Dinsdag 17 Maart naar Amsterdam,waar wy 's avonds laat arriveerden.Eigenlijk hadden wy dus ons geld in armoede verteerd en een groot gedeelte van de tyd in de trein gezeten,maar Lore had er nu eenmaal haar zinnen op gezet om al die steden te bezoeken en dit hadden wy gedaan.Wy waren drie dagen langer buitenslands geweest dan volgens myn verlof veroorloofd was.

Acht dagen bleven wy nog in Amsterdam logeren by Mama van Loon en wel op de middelste voorkamer,waar vroeger Thumm met Lore en Maria geslapen hadden,en het was of het terugzien van haar tribe en het zich weer te midden van de haren thuis gevoelen een wonderdadige invloed op Lore had,want opeens was zy weer beter en toen hadden wy dol veel pleizier.Eén dag brachten wy in den Haag door,wy dejeuneerden op Blankenburg by de Elouts en aten met hen by Lore's beau,de Minister Forstner. Aan het dessert stak Elout een ondeugende speech af,waarin hy my o.a. voor de Heer F. waarschuwde,omdat hy een rivaal van my was,hetgeen Lore geweldig deed blozen en my aanleiding gaf om te antwoorden dat het voor my des te groter eer was dat Lore my boven hem had verkoren en my ondanks de verzoeking getrouw gebleven was.

2218 Vroeger verzuimde ik te vertellen dat Mevrouw F. eens aan Lore had afgeraden om te trouwen:"Au commencement du mariage,"zeide zy,"le mari "est complaisant et serviable,il vous fera la lecture et se promènera "avec vous,mais plus tard il vous négligera."- "Au contraire,"riep hy, die verstaan had wat zyn vrouw zeide,"au contraire Mademoiselle,il faut "prendre deux maris,un pour la promenade et un pour la lecture."

Tot 25 Maart logeerden wy in Amsterdam,maar die dag voerde ik myn vrouwtje in triomf naar Nymegen,waar wy onze intrek in de Zalm namen.Wy hadden daar een grote voorkamer en een flinke slaapkamer daarachter en ons verblijf aldaar zou dragelijk geweest zyn indien de Wed. Koppel niet op het noodlottige denkbeeld ware gekomen om de voorkamer te laten opschilderen en behangen,en nu bedierf de verflucht alles, en moest Lore dikwijls de ramen open houden.Zy was,gelijk ik reeds zei, terstond zwanger geworden en gevoelde zich gedurig misselijk en benauwd. Reeds na één maand moest zy haar japonnen uitleggen.Terwijl,zolang ik er alleen gegeten had,het eten perfect was geweest,was het nu slecht en te vet,wat Lore tegenstond. Het brood,de thee en de bediening lieten ook te wensen over en aan de overzijde van de nauwe straat stond niet

één kroeg,maar waren er drie,en 's avonds was er een schandelijk leven op straat.Een der trouwe kroeglopers was een zekere Jan Dona,en van hem
2219 had Lore een griezel.Menigmaal zagen wy hem uit een der kroegen gooien en waggelend het Steenhouwersgat inzeilen.De huisknecht of oppasser van het Hôtel was een Jood,Arend Glazer,een brave vent,maar met een ontzettende neus,en het was Lore niet uit het hoofd te praten dat ons kindje zeker een neus als Arend Glazer zou krijgen.De Wed.Koppel kwam nogal dikwijls met Lore praten als ik vóór de middag op het Parket moest zyn, maar zy was een zwaarmoedige vrome,gelijk Beets haar noemde.

Tweemaal aten wy by Willemine,maar het was niet meer als toen ik alleen was.Vooreerst was het diner zó schraal,dat het de fooi niet waard was.Zy zeide:"Anders geef ik maar vier gedroogde appelen uit,maar vandaag heb ik er acht uitgegeven."Vroeger was zy voor my allervriendelijkst, maar nu Lore er by was schepte zy er behagen in my uit te lachen en haar te vertellen hoe mal ik my had aangesteld door zó het land te hebben van alleen in Nymegen te zyn.Een en ander was niet geschikt om Lore, die altyd al een soort van petite haine tegen haar gehad had,te winnen. Singendonck was knap,maar schriel en Willemine vertelde ons dat toen zy aan haar vriendin Belle van Pabst een cadeautje op haar verjaardag gegeven had,hy haar had geknord omdat zy dan elk jaar iets zou moeten geven.

De Freules Singendonck vroegen ons slechts eenmaal ten eten,want toen heb ik het helaas voor goed verkorven en zyn wy nooit,nooit meer
2220 geïnviteerd.Op het dessert wilde Lore van die rode pilletjes nemen,maar fluisterde ik haar toe:"Die zyn geverfd!" Ongelukkig hoorde een der Freules dit en vanaf dat ogenblik had ik het verkorven. Noch de van Trichts noch de Mackays,noch de van Lyndens vroegen ons ooit ten eten.Mr van Lynden zeide ons tweemaal dat wy eens familiaar moesten komen eten maar daarop liet Mevrouw v.L.volgen:"Ik zal u een deftige invitatie zenden." Doch die kwam nooit.Het was de gewoonte in Nymegen dat de mensen,die met ons wilden kennis maken,het eerst by ons kwamen,dus precies het omgekeerde als in den Haag,maar zolang wy in het logement waren,kwamen er weinigen.

De aangenaamste man was Dr Abr.Scholl van Egmond,die in tweede huwelijk getrouwd was met Betsy,een zuster van Beets.Hy was een beminnelijk, gelovig man met een allerinnemendst uiterlijk.Aan hem had Beets zyn Camera Obscura opgedragen.

Wy dejeuneerden eens by de Payens opdat Lore ons huisje nog eens goed zou kunnen opnemen,en toen was het dat al de broodjes gesmeerd op tafel kwamen,zodat Lore er geen enkel kon eten.Ofschoon Lore het dus slecht
2221 trof en naar haar huisje verlangde,had ik het zo goed met haar in vergelijking met myn vroeger verblijf by Verdier,toen ik alleen was.Ik kon mutatis mutandis op Lore toepassen wat Vergilius van de wording van het Romeinse volk zegt:"Tanta moles erat Romanam condere gentem,"want ook my had het een reuzenarbeid gekost om Lore tot vrouw te krijgen,maar nu had ik haar eindelijk en meer verlangde ik niet. Wat kon my de minder goede accomodatie in de Zalm schelen?Wat gaf ik om de mensen nu ik van het Parket komende,zeker wist dat ik Lore zou vinden en alleen van haar genieten kon,nu ik niet meer als vroeger voor haar moeder behoefde te vrezen,en niet meer afscheid behoefde te nemen?Wel vond ik het heel jammer dat zy terstond zwanger geworden was en zich steeds onpleizierig gevoelde,wel had ik gehoopt dat het kinderen krijgen ware uitgesteld, maar ik dacht aan hetgeen Willem van Loon altyd zeide:"Als je zulke grappen begint heb je zulke dingen te wachten!"

Zondag kerkten wy by Westhoff,maar Lore vond zyn preken niet byzonder.Woensdag hield hy Bybelkring over Jesaja en daaraan had ik meer. Wy hadden het druk met de leveranciers,behanger,blikslager en Verburgh de timmerman,die een aardige,vlugge,my door Mevr.Payen aanbevolen meesterknecht had,Nuys geheten,spreek uit Nuus,met wien ik later in ons huis veel schik had.Hy was een factotum,un homme à tout faire,en die wy om de haverklap lieten halen,want hy was van alle markten thuis.
2222 Ons goed werd door Reynen gewassen,die boven de varkensslager Buvelot
[vrouw woonde,maar Lore was niet over haar tevreden omdat het goed met haren en vlekken terugkwam.

Ik moest nog altyd by de onder-adjudant les nemen in de theorie van het exerceren en begreep er steeds minder van,en inmiddels was ik tweede Luitenant geworden en als zodanig beëdigd.De eerste exercitie met de lijntjes woonde ik in uniform by maar zonder mee te doen,en daar men te 5 uur
op

op het Kelfkensbos moest aantreden,dus onmiddellijk na het eten,wan~~neer~~ ik my evenals later altyd,en nu nog,gezwollen en bezwaard gevoelde,was het voor my een penitentie in zulk een gesloten pak met een nauwe kraag en een sjerp om het lijf te moeten exerceren.

Donderdag vóór Pasen zeide van Tricht my 's ochtends op het Parket dat er de volgende dag om de Goede Vrydag vacantie zou wezen en toen ik dit te 12 uur aan Lore kwam vertellen,opperde zy het plan van naar Amsterdam te gaan.Na wat heen en weer gepraat snelde ik naar v.T.'s huis om hem verlof te vragen,terwijl LOre inmiddels een koffertje zou pakken. Ik vond v.T.niet,daar hy met zyn vrouw,die nog zwak was,wandelde,maar toen hy thuis kwam stond hy het toe.Ik rende terug en wy waren dronken van vreugde,want Nymegen en ons logement maakten ons misselijk en wy hadden geweldig het heimwee.De diligence van 3 uur bracht ons aan het Station te Arnhem en toen de trein kwam zag Lore opeens Anna daarin zitten met de vroegere kamenier van Lore Sofie en de oude werkmeid Cateau,die van Gräfrath terugkwamen.Dat was een gezoen en een gehuil van aandoening en blijdschap! In Amsterdam reden wy in een vigilante naar
1223 Mama van Loons huis en lieten wy Anna eerst naar boven gaan met last om van ons niet te spreken,terwyl wy in Willems kamer wachtten.Toen wy een ogenblik later bovenkwamen was het een algemeen gejuich en gaf Maria zulk een gil dat het Agnes in de benen schoot.Tot zó iets zyn alleen vrouwen in staat!

In Amsterdam hadden wy immens veel pleizier.Wy aten eens by myn ouders en eens by Hendrik en Louky en deden veel boodschappen.O.a.liet ik my een jas,broek en vest aanmeten by de man die altyd de schutteryuniformen maakte,waartoe ook de stijve stropdas behoorde,welke thans de dames goed zou te pas komen,maar het pak zat my nooit gemakkelijk.De rok,de sabel,de echt zilveren epauletten en de twee chacots,de een voor groot tenue,heel zwaar met het wapen in front en een pluim,de ander verlakt,leende Bram Willet my en liet hy my later behouden.Ik bezocht al myn vrienden,Kees,Ploos,de Sixen,Dommissen en Pijnappel en ging ook eens naar de Rechtbank.Zaterdagochtend werkte ik aan de toelichting van myn requisitoir tegen zekere Bosch,boekhouder in de Heldringgestichten, die oplichting gepleegd had en Woensdag moest terechtstaan.

Lore deed de confidence van de baby,die nu 5 weken onder weg was, en Dinsdag,de laatste dag van ons verblijf te A.voelde zy zich 's ochtends zó duizelig,dat zy weer naar bed moest gaan.Intussen was zy toch wel genoeg om 's avonds per trein van 6 uur met my naar Arnhem te sporen,waar wy in de regen van het Station naar de diligence moesten lopen. In Amsterdam had ik met de expediteur van Meurs gecontracteerd dat hy
2224 ons goed per schip voor F.150,-naar Nymegen zou vervoeren,doch niet vóór de 14de Mei zou lossen.Mocht hy vroeger komen,dan zou ik hem slechts F.130,-betalen.Het vervoer zou over de Zuiderzee gaan en daarom verzekerde ik het goed.Eindelijk brak de 1e Mei aan en konden Mina de keukenmeid en Vrouw Kok,de schoonmaakster,een lief vrouwtje met rose wangen, het door de Payens ontruimde huis binnentrekken.Met laatstgenoemde had Lore al het goed voor de schoonmaak gekocht.Onze tweede meid Mietje Nolte,die in het Diaconie Weeshuis,waarvan Tante van Winter regentes was,opgevoed en door Constance van Loon,by wie zy genaaid had,aanbevolen was,kwam eerst 's avonds laat uit Amsterdam,maar vergezelde de anderen de volgende morgen vroeg naar ons huis om te helpen schoonmaken. Mina sliep by haar ouders te Lent,maar Mietje sliep ook in de Zalm. Wy gingen gedurig kijken en zy vorderden goed,maar o wee! reeds 4 Mei kwam een schipper in het Hotel ons vertellen dat hy met ons goed aan de wal lag en gaarne lossen zou,daar hy via Tiel naar Dodewaard moest varen.In allerijl bestelden wy Nuys en nog 4 knechts van Verburgh,die over ons hotel woonde,en voorts de sleper Hendriks en zyn knecht met paard en rolwagen.Van hen zeide men dat zy zo sterk waren als een paard en het paard zo sterk als een olifant,en ik geloof dat dit waar was. Terwijl er in Amsterdam 8 zwakke mannetjes nodig waren om de piano te transporteren,die wy reeds dadelijk by onze komst in Nymegen naar ons logement hadden laten zenden,tilden zy die met hen beiden op en droegen ze naar boven.De rolwagen waarop alles vervoerd werd,was laag by de grond en had slechts twee wielen.Twee lange balken,door korte planken verbonden,rustten op de as,en de voorste einden dier balken staken hoger uit dan de achterste,zodat het scheen alsof het goed naar achteren zou moeten glijden.

2225 Op dat vervoermiddel werden nu eerst de kisten geladen en enige meubels,daar boven op de fijnere meubels en het beddegoed,zo hoog mogelijk opgestapeld en die massa trok het éne paard met het grootste gemak

de steile Grote Straat op.Daar de bovenverdieping van ons huis niet schoon was,kon er nog niets geplaatst worden en werd alles in de tuinkamer neergezet.Alles kwam goed over behalve myn scheerspiegel,die gebarsten was en de groote matras voor ons dubbele bed,die heel onhandig op de wielen gerust had en daardoor geschaafd en gehavend werd.Mama had die matras by ten Doesschate in de Leidse straat laten maken,(Destyds zorgden de ouders van de bruigom voor het beddegoed),maar zy bleek heel slecht te zyn met een grote bult in het midden.De kisten met het servies en de spiegels werden in het kantoor gezet en het blikwerk enz. in de provisiekamer.Ik liep steeds met de sleper mede heen en weer om zowel by het lossen uit het schip als by het afladen voor ons huis tegenwoordig te zyn; de fijnere meubels,spiegels en kleine artikelen werden gedragen en ik keerde nooit met lege handen van het schip terug. Daar zou ik thans niet meer toe in staat zyn,maar destyds was ik,ondanks myn slechte nachten,heel sterk,en later,toen wy van de voor-naar de binnenkamer verhuisden,zette ik zelf het ledikant en de kasten op en in Amsterdam hielp ik by de verhuizing hijschen.

Myn ouderwetse kabinet kon helaas in ons huisje niet staan,de kamers waren te laag en de kop moest van het bovenstuk afgezaagd worden. Dit was heel jammer.Ik geloof dat het thans by Frank in de Krullenlaan te Zeist prijkt. By het medehelpen versjouwen bleek my tot myn vreugd dat myn polsen genezen waren.Lore amuseerde zich met het schikken van
2226 haar provisiekamer,maar vermoeide zich overigens niet. Cateau van Loon was met opzet by Willemine komen logeren om Lore te helpen. Het glaswerk was door Focke superb ingepakt en kwam geheel gaaf te voorschijn.

Agnes trouwde Donderdag 7 Mei '57,maar wy konden er niet voor overkomen.Ten eerste zou het Lore te veel vermoeid hebben,en ten tweede had ik het te druk op het Parket.

Zondagavond 10 Mei schreef ik 10 bladz.aan Hendrik,en deze brief vond ik terug onder die welke Olga (van Eeghen-van Loon) my verleden zomer in 1901 naar den Haag zond.

2227 "Liefste Peetoom!" (Hendrik had zich aangeboden om het peetschap over ons kindje uit te oefenen).

"Ik heb heden avond een uurtje voor my alvorens onze gedienstige "geesten van haar Zondagse uitgaansdag terugkeren om door my met een "lectuur uit de Bijbel gesticht te worden,en wil ik al vast beginnen... "...Deze proloog,hoe lang en vervelend ook,stelt U ten minste op één "punt gerust,te weten dat ik u ditmaal niet over Grootboek-en Journaal- "kwestiën kom lastig vallen.Neen,ik heb getracht beide zo goed ik kon "by te houden en eerst aan het eind van het jaar denk ik andermaal by "uw overkomst ten gevalle van de schreeuwende zuigeling uw hulp by "myn financiële becijferingen in te roepen.

2228 "Gy hebt zeker reeds vernomen dat wy plotseling door het schip met ons goed uit Amsterdam op 't overwachts zyn geënterd.Ik had de "schipper eerst tegen 14 Mei besteld,in het idee dan ook ons huis te "zullen klaar hebben en zie! daar lag hy reeds de 4de aan de kaai. "'t Is waar dat ik het recht zou gehad hebben hem tot de 14de te laten "liggen of onder protest te lossen,maar ik wilde er geen proces aan
2229 "wagen,en wy waren blij dat de boel gezond en zonder averij was over- "gekomen,weshalve wy Dinsdag met spoed en kalmte losten.Gelukkig was "Cateau van Loon reeds hier,die met Caroline in het huis bleef,terwijl "ik by 't schip oppaste dat alles er uit geladen en behoorlijk op "draagberries en de rolwagen geplaatst werd.Te half vier was alles ge- "borgen,maar daar het huis nog op verre na niet schoon of klaar was, zyn wy verplicht geweest al ons goed naast elkander in onze achterka- "mer te plaatsen,op een gedeelte na,dat in een ruime kast,en zes kof- "fers,die hier in het logement geborgen zyn.Daar zal alles blijven "totdat primo in de voorkamer het tapijt door de al te nalatige en op "zyn Nymeegsch sloffen behanger gelegd zal zyn en secundo ons ledikant "dat,o wonder en schande,door Giethoorn is vergeten,gearriveerd is. "Gy behoeft dus niet te vragen of wy al verhuisd zyn,waartoe wy geen "kans zien alvorens onze legerstede is opgezet.Daarenboven verwachten "wy nog onze meubels voor boven uit Venlo,en eerst dan zal er kans zyn "dat wy overpakken.

"Caroline inquieteert zich minder over het bed dan ik en heeft veel "schik in haar provisiekamer.Onze moeder heeft de grote goedheid gehad "die rijkelijk te voorzien van gort,rijst,confituur,chocolaad,pruimen, "rozijnen,oranjebloesem en thee,en C.heeft niet gerust voordat zy die

"provisie in de daartoe bestemde potten,flessen,trommels en tonnetjes
"had geschikt.Ik voor my heb my niet minder verheugd in een party wyn
"die zy ons toezond,die een heerlijk schouwspel op onze tafel zal op-
"leveren wanneer gy door een lichte hoofdbuiging de lage deur onzer
"nederige stulp zult willen binnentreden."

2230 "Zoals je waarschijnlijk zult toegeven zyn wy verstandig geweest
"door voor het huwelijk van Agnes niet over te komen en de uitkomst
"heeft bewezen dat wy gelijk hadden.Immers zouden onze meubelen juist
"gekomen zyn terwyl wy weg waren,de schoonmaak zou denkelijk niet in
"diezelfde mate zyn gevorderd,de witter,timmerman,metselaar en behanger
"zouden meer pijpjes gerookt en koffiepraatjes gehouden hebben dan ge-
"arbeid,maar wat de hoofdzaak is,Caroline zou er zich niet wel by be-
"vonden hebben.Juist de dagen vóór en de dag van A's huwelijk was zy
"uittermate zwak en moe en zelfs,byaldien het rijden niet schadelijk
"geweest ware,zou de emotie haar veel kwaad hebben kunnen doen.
"Nu zult gy wellicht zeggen dat de drukte van uitpakken en verhui-
"zen haar evenveel moest vermoeien,maar,waarde Vriend,waar zou zy haar
"verstand voor gekregen en haar man voor genomen hebben dan om te zor-
"gen dat zy zich niet méér inspant dan zy zelve kan bolwerken? Cateau
"van Loon staat haar getrouw by en doet het zware werk,terwyl C.er
"byzit om toe te zien en bevelen te geven.'t Is waar dat dit voorjaars-
"weder en de termijn van het lste trimester er ook toe bydragen om
"haar af te matten,maar één geluk is er,namelijk dat zy uitmuntend
"slaapt en zich dus de moeite geeft om uit te rusten.Gewoonlijk als
"zy 's ochtends wakker wordt,zou zy wel weer van voren af aan kunnen
"beginnen,maar op die manier zou er nooit een einde aan komen."

2231 "Caroline zou u een uitgewerkt vertoog over haar dienstmaagden
"kunnen schrijven.Tot nu toe hebben wy reden om over haar tevreden te
"zyn.De keukenmeid,een Nymeegse bleekneus,is zeer inschikkelijk,en
"waant zich in een paleis te zyn wanneer zy haar keuken schoonmaakt,
"die in werkelijkheid een krot is zonder licht,zonder ruimte,en on-
"effen van bodem als een hobbelige zee of liever als het ganse huis.
"C.is met haar emplètes voor het huishouden gaan doen en by al wat zy
"kocht riep de maagd uit dat het veel te mooi voor haar was.Hoe nu
"zo'n mens een zeef en een keukenlamp te mooi voor zich vinden kan,
"gaat myn begrip te boven.De andere lady,een Amsterdamse schone met
"een Haarlemmerdijkse tongval begaafd,beschouwt de dingen meer uit
"de hoogte."
"Anna komt ons misschien nog deze of de volgende week by het uit-
"pakken bystaan.Als de mensen hier wat meer de gastvrijheid betrachtten
"zou zy by de Freules Singendonck kunnen onderkomen,terwijl Cateau by
"Willemine logeert,maar de eersten hebben 14 dagen nodig om haar nacht-
"netjes en slaapjurken in te pakken,alvorens naar buiten te gaan en
"kunnen haar daarom niet herbergen.Wy zelf werden ook nergens ten eten
2232 "gevraagd als by Willemine en het blijft maar by stijve visites."
"Ik heb my Vrydagavond weer met de schuttery moeten vermoeien
"van 5-8.Wy hebben met het ganse bataillon geëxerceerd en volle muziek.
"Het gaat hier even hard berg op als af,en daar in deze vesting de mi-
"litairen in grote getalen komen kijken,doen wy ons best."....

Over het huwelijk van Agnes en Leonard haal ik enkele zinnen aan uit het journaal van Anna:" ....Mardi 14 Avril '57.Le Roi est arrivé,
" Mercredi Maman, Agnès et Marie allèrent à la présentation à 9 h.Ma-
"man ennuyée de ce que Henri et Louise n'y allaient pas."
"Mercredi 22: Après midi je fus occupée jusqu'au diner de l'emballage
"des effets de Caroline.Bernard et Sofie m'aidèrent."
"Jeudi 23: Fiançailles d'Agnès.Corbeille dans une jolie armoire,dont
"Beels envoya la clef dans un bouquet.Nous déballâmes une richesse de
"dentelles,un écrin magnifique,un chale,une voile,des éventails etc.
"Diner à Harlem chez le père de Beels.Beaucoup de fleurs.Pluie.
"Samedi 2 Mai: La réception fut longue,finissant par les Tantes d'Utrecht
"et la pauvre Tante Voombergh si mélancolique."
"Jeudi 7 Mai: Mariage d'Agnes,qui était fièvreuse et avait mal à la
"tête,mais peu à peu elle se remit et la journée fut très bonne,un
"peu de soleil,pas trop froid,sa toilette charmante.Le Pasteur Mounier
"fut très long sur Ge 28:15. Willem fit un joli petit speech,Elout un
"très beau et le fiancé remercia.A 8½ les mariés pour S.et B.Ce fut
"un triste moment."
"Dimanche 10 Mai: Une charmante lettre de Beels pour Maman depuis An-
"vers.Son dressing case a été confisqué à la douane."

2233 Ik geloof dat wy de nacht van 18 op 19 Mei voor 't eerst in ons huisje hebben doorgebracht and a nice one it was! Wy hebben anders een kwade zomer doorgebracht,omdat het ondragelijk heet was.In lang had men zulk een hitte niet beleefd.En de arme Lore met haar pakje kon er volstrekt niet tegen en was voortdurend half dood.Wy maakten kleine wandelingen buiten de poort,want een vesting is een akelige stad, nergens bomen en dus geen lommer en 's avonds na 8½,als het koeler is, verbod om op de wallen te lopen.Het vrouwtje deed heel nicely het huishouden met F.100,-in de maand,waarvoor zy van alles betaalde:bakker, slager,kruidenier,olie,turf,gruis,briefporten,boter,aardappelen,wasvrouw en het keukenboek.Het was ongelooflijk! Zy had een aardig huishoudboek gekocht,waarvan elke bladzijde in tal van rubrieken verdeeld was,en boven elke rubriek stond een ander artikel als brood,vlees,boter enz.enz. en daaronder vulde Lore de getallen in.Het hout was even goedkoop als de steenkolen.Men brandde namelijk stommels,gelijk men de in stukken gehakte wortels van bomen noemde,en gruis of fijn gestampte kolen, en een kar met stommels of met gruis kreeg men voor weinig geld. Daarby kwam dat de cuisinière niet werd aangelegd voordat Mina ging koken,want het thee-en koffiewater en de kolen in de theestoof kocht zy voor ½ en 1 cent by de water-en vuurvrouw aan onze overzijde. Wat het leven in Nymegen ook goedkoper maakte dan b.v.in Amsterdam was dat één werkman een slot in een deur leverde,vastspijkerde en opschilderde,waar-
2234 toe men in Amst.een slotemaker,een timmerman en een schilder nodig heeft.

Niet licht zal men raden wat aan het eind van het jaar de hoogste post in Lore's huishoudboek was.Men zou denken:brandstoffen of aardappelen,bakker of slager! maar men zou zich vergissen.De grootste uitgaaf was de port der brieven en de vracht der pakjes en paketten,want destijds bestond er geen gedwongen frankering en deed niemand het vrijwillig.Ik vond een paar brieven van Hendrik en Maria met een postzegel van 10 cent,want zóveel bedroeg de port van Amst.naar Nymegen.

Ik vroeg vóór ons huwelijk aan van Tricht of men van F.3000,-per jaar in Nymegen kon leven,en hy antwoordde niet slechts bevestigend, maar dacht zelfs niet dat wy zoveel zouden behoeven. Myn traktement bedroeg F.1300,-,maar daarvan moest ¼ blijven staan voor het pensioenfonds,waarvan ik thans geniet.Ik trok nog byna F.200,-rente van myn spaarpot en ons inkomen bedroeg F.4600,-.Myn schoonmoeder droeg daarin F.2400,-by.Het fortuin van Lore's vader was namelijk onverdeeld gebleven,hetgeen Pijnappel,die na de dood myner schoonmoeder op myn raad door Willem en Hendrik gevraagd was om zo nodig van advies te dienen, onverantwoordelijk vond,daar het tot grote moeilijkheden had kunnen aanleiding geven,indien Louise van Loon,de jongste dochter van Jan en Constance,niet gelukkig in 1875 meerderjarig geworden was.(Jan was toen al gestorven).Toen Lore's vader in 1847 stierf waren zes zyner kinderen nog minderjarig.Hoeveel hy persoonlijk naliet heb ik nooit geweten,maar de zogenoemde zwarte schilderijen hoorden hem toe,en al het vaste goed stond vermoedelijk op zyn naam,ofschoon het met het geld van zyn vrouw betaald was.Hoe groot Lore's aandeel in zyn erfenis zou geweest zyn,
2235 indien dit tot haar huwelijk,dus tien jaar lang,ware opgelopen,weet ik niet te schatten,maar myn schoonmoeder meende daarom zoveel meer 's jaars te moeten bydragen. Myn vader gaf ons F.1000,-,maar die heb ik by zyn overlijden moeten inbrengen,hetgeen dus over 11 jaar F.11000 bedroeg. Evenzeer moest Lore inbrengen hetgeen haar Moeder voor de uitzet enz. had voorgeschoten.Zy had alles nauwkeurig genoteerd en wist dat het slechts F.3000 was,maar by de scheiding in Mei '78 bleek dat Mama van Loon had opgetekend dat het voorschot F.5000 bedroeg.Lore wist dat haar moeder zich vergist had,doch dat die vergissing hieraan was te wijten dat de andere getrouwde kinderen,Jan,Louise,Henriette en Hendrik allen F.5000 hadden nodig gehad. Lore wist ook dat zy aan haar moeder had gezegd:"Ik heb geen F.5000 nodig en kan het best met F.3000 doen." Wy hadden die F.3000 niet eens besteed,wy hadden met opzet op onze verlanglijst byna uitsluitend meubelen en nuttige artikelen geplaatst en die hadden wy dan ook in zo grote hoeveelheid gekregen dat wy nog slechts de meubels voor onze bovenkamers hadden te kopen en alles wat wy in de keuken behoefden. Myn kantoor had ik met de meubels van myn kamer gevuld. Ik weet dus niet wat wy met F.5000 zouden hebben gedaan,want onze gordijnen en tapijten waren dood eenvoudig en klein.Wy waren dus nogal verveeld over die ontdekking,maar wat gebeurde?

Maandag 10 Juni,kwamen Anna en Constance by ons eten en gaven zy ons F.2000,-cadeau ter vergoeding van het door ons geleden verlies, daar ook zij overtuigd waren dat haar moeder zich had vergist.Was dat 2236 niet allerliefst ?

Mina kookte overheerlijk en was zacht,vlijtig en fatsoenlijk.Mietje deed ook haar best en had meer kennis van de Bijbel dan Mina,die toch een innige ziel was.

Reeds de vijfde dag nadat wy in ons huis waren,kwam Papa logeren en bleef hy vier dagen.Ik reed met hem naar Berg en Dal maar zonder Lore,omdat het gevaarlijk heette gedurende de eerste drie maanden te rijden.Of dit waar is weet ik niet. Ik zag er wel tegen op om aan het ontbijt in Papa's bijzijn te bidden,te lezen en het gelezene te verklaren,maar ik moest het wel doen.

Op 15 Juni kreeg ik een brief van Papa,waarin hy o.a.schreef:

"Gy zult my,zo niet van ondankbaarheid,dan toch van verzuim beschul-
"digen dat ik u beiden in zo lang niet geschreven en zelfs niet bedankt
"heb voor de genoegens,welke gy my te Nymegen verschaft hebt.....Ik heb
"in den Haag gelogeerd,ik heb echter weinig aan de genoegens van het
2237 "buitenleven gehad,want het is te guur om in de open lucht te zitten.
"Mama klaagt ook zeer dat zy in huis moet blijven.Zy had Saar bezocht,
"die zeer wel was,alleen had Willempje een splinter in de hand,waarvoor
"hy gepapt moest worden. Ik zit hier nu alleen en verlaten.Willem is
"op Leyduin en er is niemand van de familie meer hier,uitgezonderd de
"kleine Jacoba! die is zeker lief en aanvallig,doch haar enig orgaan
"van conversatie (de min) is dit minder. Ik kan niet begrijpen hoe Kee
"het van zich verkrijgen kan dat lieve kind hier alleen te laten en
"Mevr.Willet is volslagen mal om op haar jaren nog zo dol op de pret
"te wezen en Kee tot die reis te animeren."

"Van Christiaan heb ik maar een korte brief gehad,geschreven op het
"punt dat hy met een zeilschip naar Samarang zou gaan om te trouwen.
"Jan van Lennep is weer by Ramaer in het Gesticht.Er zyn violente scè-
"nes geweest tussen hem en zyn vrouw,zodat men tot beveiliging van haar
"en hun kind het nodig geoordeeld heeft hem aan een strenge bewaking
"en vermoeiende arbeid te onderwerpen.Carry blijft te Zeist.Zy heeft
"nu de voor haar wel treurige maar toch nuttige overtuiging verkregen
"dat men zyn toestand niet erger maar integendeel minder erg geschil-
"derd had dan die werkelijk was.".

2238 Toen Papa by ons logeerde kwam hy eens op een middag thuis en vertelde hy dat een grote dame hem in onze straat had ontmoet,waarna zy was blijven staan en hem lang had aangestaard.Ik vermoedde dat het Mevr. Most was,die ook in de Molenstraat woonde,en dit was inderdaad het geval want toen ik haar later sprak en ik haar vroeg of zy het was,die Papa had ontmoet,antwoordde zy:" Ja! ik heb het pronkjuweel op letterkundig gebied eens goed opgenomen." (De zoon Most trouwde met een der Freules von Mühlen,tante van de Ontvanger te Heemstede,die op Sherlock Holmes gelijkt en met Ada van Loon is getrouwd,dochter van de dragonderofficier en zuiplap Willem van Loon en Jacqueline van Ittersum.)

Christiaan trouwde 17 April '57 te Samarang met Louise Meis,die in '38 geboren was en dus tien jaar jonger was dan hy.Zy kreeg zeven kinderen,van wie vijf jong stierven,en twee in '69 in Holland kwamen,Koo, die in '84 te Hilversum overleed en Ada,geb.1865,getrouwd in '86 met Piet Blom te Hilversum. Louise stierf te Samarang in '67 en Christiaan hertrouwde in 1869 aldaar met Louise Küpfer,die 23 jaar jonger was dan hy. Met zyn eerste vrouw vestigde hy zich te Batavia,omdat hy op het kantoor was van ? met de belofte van later chef te worden,maar daar deze belofte niet nageleefd werd,keerde hy in Dec.naar Samarang terug by Dorrepaal,waar hy vroeger bediende geweest was en later procuratiehouder en chef werd.

Onbezettend verveelde my het exerceren op Vrydagavond,zowel om de warmte en het benauwde uniform,als om het bokken schieten en het betalen van wijn,waarvan ik niet meedronk. De oudste kapitein heette Trie-
2239 bels,die myner Kompagnie Krul van Stompwijk.Deze had zyn vrouw gekregen op een advertentie en toen Lore en ik hun een visite maakten,vonden wy het heel eenvoudig dat de portretten van zyn of van haar ouders levensgroot in hun salon hingen,de vader als knecht in zyn livrei en de moeder als dienstbode met een kornet op.Wie de derde kapitein was herinner ik my niet.

Ik bleef in dienst zolang ik Nymegen bewoonde,maar werd in Amsterdam niet meer lastig gevallen.Ontslagen ben ik nooit.In Amsterdam lichtte men er zeer de hand mee en Hendrik van Loon noch Willem Borski hebben ooit gediend.

Wat my of liever Lore en my niet minder verveelde dan het exerceren was het ontvangen en maken van visites.Wy kregen die van de Burgemeester en van al de leden der Rechtbank,voorts van allerlei mensen in onze straat,van een apotheker,wiens naam my ontgaan is,die o.a.zei dat het zo prettig was om fideel by de mensen te zitten en tegelijkertijd zich tussen zyn kniën in de handen wreef,en van Juffrouw van Boven met haar twee rondborstige dochters Kato en Marie. Tegenover ons woonde
2240 de Ambt.v.d.Burg.Stand Kortebos,die een horrelvoet had,en wien wy onze huissleutel gaven als wy de stad verlieten.Hem gebeurde het dat hy, op een ochtend wakker wordende,zyn vrouw dood naast zich in bed vond. Naast hem woonden twee juffrouwtjes der Mouw,die er lief uitzagen,en druk bezocht werden door de boekenkopersloopjongen Schadd,een lange blonde krulkop.Of hy later met een dier beauties getrouwd is weet ik niet,maar hij is een der oprichters geworden van de Amsterd.Tram My en woont in een mooi huis in de Plantage.Financieel is het hem dus welgegaan.

In onze straat woonde Kapitein Scherer,die o.a.vertelde dat een zyner dochters hofdame was by de Koningin,maar by onderzoek bleek dat zy het niet verder gebracht had dan kamenier. In de Molenstraat woonde nog een ander Kapitein,Diemer geheten,die een allerbeeldigste dochter had,een rozeknopje.Zy trouwde later met de Luitenant Cool,die ook een zeer gunstig voorkomen had en Generaal,ja zelfs Minister werd.Toen ik voor enige jaren by Max en Emilie te Rozendaal in het Logement was, zat ik aan tafel tegenover hem en was ik niet weinig verwonderd van te zien dat zyn enige dochter alles behalve een beauté was en contrefaite.Hy was toen weduwnaar.

2241 Tot de Nymeegse merkwaardigheden behoorden de twee Oost-Ind.Kapiteins de Gebr.van Houten,die evenveel dienst-als levensjaren telden, namelijk 40.Zy hadden namelijk in Indië campagnes meegemaakt,in welk geval de dienstjaren dubbel of viermaal geteld werden en waren nu op 40 jarige leeftijd reeds gepensionneerd.Een van beiden had de erenaam verworven van Kapitein Storm.

In de Wale Kerk zat geregeld Kapt.van Wrangel,wiens zoon Eric met Betsy Röell trouwde.Destijds was hy ongetrouwd en de goede genius van Luit.Sodenkamp,een dronkaard,die hy zocht te redden en een enkele keer bewoog om mee naar de kerk te gaan.Geen der andere Officieren heb ik ooit in de kerk gezien.Op Nieuwjaarsdag moest ik met de andere Officieren der Schutterij visites maken by de Kolonel der Infanterie Happé, wiens broeder geen onvermaarde kok in Amsterdam was,en by de Generaal der Artillerie Doorman. Cavallerie lag er in Nymegen niet.

Trouwe comparanten in de Societeit de Harmonie waren o.a.de Gebroeders Noels,van wie de één veel dronk en daarom de Natte Noels heette, de ander matiger was en dus de Droge genoemd werd; voorts de Rector van het Gymnasium Kreenen en de Directeur van de Posterijen des Tombe, die ook billard speelde en als hy stoten moest,evenals Papa zyn lange Goudsche pijp dwars in de mond nam; de Directeur der Registratie van Sandick,met wiens wederhelft Lore en ik eens tegelijk een visite by Mevr.van Tricht maakten,by welke gelegenheid wy haar hoorden zeggen: "Ik heb daar net je man in de kroeg zien dweilen."

2242 't Is licht te begrijpen dat Lore niet veel trek had om met zulke dames intiemer kennis te maken.

Woensdag 27 Mei kwam myn schoonmoeder met Tane en Louise Elout.Zy zouden slechts drie dagen blijven,maar Mama werd ziek door het water en moest 4 dagen langer by ons logeren met Tane,terwijl Louise Vrydag vertrok.Tane sliep zo lang op een matras op de grond,een ware behelppartij. Eenmaal zyn wy door Mevr.Mackay getracteerd op een buitenpartij naar Berg en Dal.Dat was heerlijk,want het was de eerste maal dat wy buitenlucht inademden.

Aan Hendrik schreef ik opnieuw een brief:... ."Ik begrijp zeer goed "dat,wanneer je de ganse dag voor kantoorzaken hebt gearbeid en zelfs "'s avonds tot 9 uur aan 't werk zyt,je geen tyd of lust hebt om een "brief naar Nymegen te dichten,waartoe u wellicht ook de stof ontbreekt. "Ik ben,wat het eerste punt betreft,gelukkiger dan gy,daar ik dikwyls "de ganse middag en avond vry heb,en het werk trouwens niet meer

"zoveel hoofdbrekens kost als vroeger toen ik Papa's post waarnam.
2243 "Lore is de ganse maand Mei perfect wel geweest en al de vermoeienis-
"sen der verhuizing en der regeling van ons huis hebben in 't minst
"geen nadelige invloed op haar gezondheid uitgeoefend. Thans zou ik
"eensdeels wel durven zeggen dat wy op orde zyn,maar toch ontbreekt er
"nog veel dat wy wel besteld maar nog niet ontvangen hebben;en even-
"zeer sommige artikelen die wy nog geen lust hebben om te kopen.Daar-
"toe behoren o.a.een parapluiestandaard en een brandkas,want,ofschoon
"de chubb,die je my hebt gegeven,wel degelijk door my wordt gebruikt
"ter bewaring van onze schatten,zo is dit meubel op zichzelf niet ge-
"schikt om in een ongesloten kamer te blijven staan,daar het met al
2244 "wat er in is,zou kunnen meegepakt worden,om welke reden wy het in de
"provisiekamer hebben opgesloten."

"Er zyn reeds voorbereidingen gemaakt voor de ontvangst van uw
"peetzoon in zoverre er een bed voor de baker is besteld.Het is dan
"nu ook zeker dat de baker zal nodig wezen,want C's japonnen zouden
"aan allen,die het feit wilden lochenen,de mond kunnen sluiten.In de
"laatste tyd heeft het kind haar zeer geplaagd.'t Is vreemd dat ze daar-
"mede al zo vroeg beginnen,alsof ze het niet later dikwyls genoeg de-
"den.Overigens is C.byzonder wel en als het onder Gods zegen zó mag
"voortgaan heb ik alle hoop op een goede uitslag.C.is tegenwoordig
"en fait van honger van myn kracht,en ik leid hieruit af dat de jongen
"myn eetlust wil erven.Nu,als hy het met onze bruine bonen en sago
"wil doen en niets meer verlangt,is het hem van harte gegund."

"Ik wou dat Louise een paar dagen hier was om de eenvoudigheid,
"zuinigheid en weinige inhaligheid onzer dienstmaagden gade te slaan,
"maar ik vrees dat zy zich dan te meer over de haren zou ergeren.
"Ik ben nooit meer verbaasd geweest dan over de staaltjes van onbe-
"schaamdheid van je nieuwe meid,die twee groenten en een fijn schotel-
"tje pour finir verlangde.'t Is al te akelig en wat wordt er van die
2245 "malle schepsels? Zy sterven in kelders van honger,nadat ze een dwaas
"huwelijk gedaan hebben.Onze ladies zyn met pannekoeken zó tevreden,
dat zy de volgende dag aan C.komen vertellen dat ze zo gesmuld hebben
"en Mevrouw ze dan toch ijsselijk tracteert.Daarby komt dat zy zó wei-
"nig eten dat wy elke dag beschaamd staan over de massa die wy verslin-
"den.In onbedorvenheid staan zy ook boven de Amsterdamse dienstboden,
"want laatst voelden zy zich met de fooi van Mama bezwaard,ofschoon
"die nog op myn raad verminderd was."....

In het laatst van Juni kreeg ik verlof om Nymegen te verlaten en
2246 trokken Lore en ik naar Schaep en Burgh.Daar ontving ik een brief van
Papa,die o.a.schreef:....."Ik verveel my hier of liever ik vind my
"gruwzaam enig in dit grote huis en ga naar 't Manpad.Donderdag hoop ik
"u te ontmoeten als ik voor W.Hartsens verjaardag overkom. Doe my het
"genoegen en wek eens het medelijden op van Tante van Loon en wie er
"meer wat over heeft voor zyn evenmens.Dinocourt is my 1.1. Dinsdag
"komen opzoeken met een lijst die hem in staat moet stellen naar Rus-
"land terug te keren,waar hy recht heeft op pensioen.Die dag is hy met
"zyn lijst rond geweest,doch de mensen waren meest uit de stad en uit
2247 "wanhoop heeft hy zich Woensdagavond op zyn 82ste jaar verdronken.
"Zyn vrouw is my dit Donderdag komen vertellen.Zy bezit niets en is
"een perfect fatsoenlijke flinke vrouw.Haar vader was in zyn leven aan
"het Kabinet geëmployeerd,doch zy is bezwaard met een rhumatische moe-
"der,die evenmin iets heeft en zy kan dus niet als huishoudster gaan
"dienen.Ik zal nu zien of ik van Keizer Alexander iets voor haar krij-
"gen kan,doch dit kan nog lang duren en inmiddels kan ik alleen het
"mens niet helpen.Wil men dus iets voor haar afzonderen,dan zal ik het
"Donderdag wel krijgen.Behalve deze leste dwaasheid uit een kwalijk
"begrepen eergevoel voortgesproten,heeft Dinocourt zich altyd braaf en
"onberispelijk gedragen,en noch op hem noch op haar valt iets te zeggen.
"Vaarwel!de vigelante is voor....."

(Dinocourt gaf les in het Russisch en ook ik had er enige by hem ge-
nomen,maar gaf het spoedig op.Dora had meer aanleg en geduld).

Wy konden tot half Juli op S.en B.blijven en genoten onuitsprekelijk.Men kan zich niet voorstellen hoe heerlijk het was voor 't eerst weer na vijf jaren op S.en B.te logeren en thans niet als neef,als gast die door Hendrik als 't ware,gelijk in 1852,was binnengesmokkeld,zonder door zyn moeder geduld te zyn,maar als zoon des huizes,als man van Lore,met haar in dezelfde kamer slapende!

2248 En Mama van Loon was lief en allen waren vriendelijk met my.Het was heerlijk onder de hoge bomen,maar te warm om veel te lopen.Louky logeerde er ook maar Hendrik kon maar tweemaal komen,eens voor twee dagen en eens voor Mama's verjaardag. Kees Hartsen en Seiffert logeerden op Hilverbeek en werden eens op S.en B.ten eten gevraagd. Een dag reden Lore en ik naar Amsterdam en aten wy by Hendrik. Myn moeder logeerde by Saar en Lore was wel genoeg om te voet met my de afstand naar Hilversum af te leggen.Het was toevallig een der heetste dagen,maar wy reden terug. Op een andere hete dag moesten wy Tante Craeyvanger te Utrecht bezoeken en een Tentoonstelling van Oudheden zien,waarvan Ds. Beets de honneurs deed.

Loucky had het land omdat zy vreesde weer in de verwachting te zyn, en dit bleek ook het geval te zyn,daar zy 10 Maart '58 van Ada beviel. Het oudste kind,Willempje,had volgens Dr Everard een leverkwaal.Het scheen te veel doorvoed te zyn.Eerst in 1858 kwam het wat by.

Woensdag 15 Juli keerden wy naar Nymegen terug en toen was het er niet vrolijk,want de hitte en de droogte waren ondragelijk,en de pompen gaven geen water meer. Ik bad vurig om regen maar zonder het geloof van Elia en daarom werd ik niet verhoord. Nymegen was destyds een allervieste,ja volgens de Heer v.d.Brugghen,die er geboren was,een verrotte stad. De wal langs de Waal verzakte,en de goten waren niet overdekt,zodat overal het vuile water er in bleef staan of het bloed uit
2249 de slagerswinkels er door heen stroomde.De stank in de stad was afreux,aan wandelen buiten de poort viel niet te denken omdat er geen schaduw was,in de stad brandden de stenen en aan ons tuintje hadden wy niets,om de stank,die de stinkput der buren verspreidde.Vlak achter ons huisje was de Karregas,een allervuilste steeg. Ik ben er slechts eens geweest om de vrouw van een veroordeelde te bezoeken,gelijk ik meestal deed wanneer de man gevangen zat,om te zien of de vrouw behoefte had en gewoonlijk was de ondervinding dan treurig.In de Karregas nu vond ik een mooie jonge vrouw in staat van zwangerschap;(zy was nog geen jaar getrouwd) en de kamer,welke zy bewoonde,bevatte geen enkel meubel. Van lieverlede had zy alles verkocht om aan eten te komen,en ik kan de verzekering geven dat ik noch stoel,noch tafel,noch bed in het hok heb aangetroffen. De man had reeds uit armoede een geit gestolen,welke zy hadden opgegeten.

In een andere steeg bezocht ik o.a.Vrouw Peters,wier man werkzaam was in de Veerenfabriek en aldaar met een ouder arbeider veeren gestolen had en tot 1 jaar eenzame opsluiting veroordeeld was. Die vrouw ben ik nog jaren lang,nadat zy weduwe geworden was,blijven steunen. In dezelfde steeg woonde Vrouw Janssen,wier man ook gevangen zat,en doodarm was. In die steeg had slechts één gezin een ijzeren pot en als een der andere gezinnen wat eten was machtig geworden,werd die pot uitgeleend. Voor brandstof werd dan wat hout in de bossen gesprokkeld; in weerwil van die armoede zag Vrouw Janssen er kapitaal uit,en eens kwam zy op het Parket met een vierjarig jongetje aan de hand,een zuigeling op de arm en....zwanger. Van Tricht was er niet en ik vroeg haar hoe
2250 het mogelijk was dat zy en haar kinderen er zo welvarend uitzagen,ofschoon zy niets verdiende en geen eten in huis had. Daarop antwoordde zy dat God voor hen allen zorgde en zy my wilde wyzen hoe. Zy ontblootte toen haar borst en liet eerst haar jongetje van 4 jaar aan de ene en vervolgens haar zuigeling aan de andere borst zuigen en ik hoorde ze kloeken.

Toen het eindelijk ter ore kwam van het Roomse Armbestuur dat ik die armen bezocht,werd het bevreesd dat ik proselieten zou maken en kreeg ik de visites van de pastoor uit de Broerstraat,een weldoorvoede paap,en van Holthaus,chef by Bahlmann,die my verzochten myn bezoeken te staken,en beloofden beter voor de armen te zorgen. Maar men weet hoe het daarmee by de papen gesteld is en de Roomse armen klagen nog steeds dat al het geld voor kerken bestemd wordt en de armen gebrek lijden.

Maar ik dwaal van de achter ons huis gelegen Karregas af,welke ik alleen citeerde om te vertellen hoe vies de lucht was,die daaruit omhoog steeg. De meerderheid der bevolking van Nymegen was Rooms en het volk was arm.

Wat my ook bezwaarde,toen wy half Juli in N.terugkwamen,was dat Mr van Tricht met zyn vrouw en kinderen naar de Steeg ging en ik dus voor Officier moest spelen. Wel werden er,daar het vakantie was,geen civiele zittingen gehouden,maar de correctionele gingen door en ik had het

zó druk,dat ik na thuis koffie gedronken te hebben,naar het Parket moest
2251 terugkeren en 's avonds thuis in myn kantoor zat te werken. Gelukkig heb ik maar een paar bokken geschoten,welke ik my beide herinner. Eens dagvaardde ik een man ter zake van poging tot mishandeling,terwyl die niet strafbaar was. Gelukkig kwam de advokaat de Man,die door de gedagvaarde geraadpleegd was,my waarschuwen,en liet ik de dagvaarding nog bytyds intrekken. De tweede bévue bestond hierin dat ik een man voor de Rechtbank dagvaardde,ofschoon het door hem gepleegde feit crimineel was.Toen de advokaat Pringle,een boos en hatelijk man dit gewaar werd,schreef hy my een krasse brief en veegde hy my de mantel uit, daar ik hem de stukken ter examinatie had moeten zenden.

Gelukkig was het een troost dat Mr van Tricht ook wel eens een bok schoot. Op Oudejaarsavond 1857 heerste te Nymegen evenals overal elders het fatale gebruik om vreugdeschoten te lossen en dat niet met los kruit maar dikwijls met een geladen geweer. En zo schoot de schildersknecht Hendriks zyn geweer af terwijl hy nog in huis stond en slechts even de deur opende. Juist op hetzelfde ogenblik kwam zyn zuster thuis en trof hy haar in het hart zodat zy onmiddellijk dood viel. De jongen liep radeloos het huis uit en wilde zich in de Waal werpen,maar men hield hem tegen en van Tricht liet hem naar de gevangenis brengen in het belang van zyn eigen veiligheid. Hierin handelde hy verstandig ofschoon de Wet het niet toeliet. De jongen werd daarop gedagvaard ten laste van doodslag door onvoorzichtigheid en bekende het feit. Van T. behandelde de zaak zelf en requireerde zyn veroordeling tot een gepaste
2252 gevangenisstraf. Maar zie! daar pleitte de advokaat de Man vrijspraak op grond dat het lijk der zuster niet geschouwd was, gelijk het Wetboek van Strafrecht in cas van gewelddadige dood gebiedend voorschrijft en de dood dus even goed het gevolg van een beroerte had kunnen zyn. Die gerechtelijke schouwing nu was door van Tricht verzuimd en de Rechtb. kon niet anders dan de jongen vrijspreken. Ik herinner my dat hy later wel eens in ons huis 't een of ander heeft geschilderd.

Wat my by de lectuur 's ochtends hinderde was dat ik nog zo weinig in de H.Schrift thuis was en het my dus zo moeilijk viel die uit te leggen. Mina had nooit in de Bijbel gelezen en wist nooit waar ik gebleven was. Evenmin kon zy,als ik een tekst aanhaalde,die opzoeken, en Mietje gaf my de schijn van te vinden dat ik niets nieuws vertelde en zy alles al wist.

Myn nachten lieten ook veel te wensen over en dikwerf moest ik 's nachts met hevige pijn opstaan. Laubbach noch Weilbach hadden de kwaal weggenomen en zy was my een doren in het vlees, en wanneer ik de Heer bad die weg te nemen,dan gevoelde ik dat Hy antwoordde:"Myn genade is u genoeg!"

Lore kreeg de gordelroos en had zoveel pijn dat ik in de vroegte Dr van Egmond liet roepen. Maria kwam drie weken logeren en ik was blij dat zy Lore gezelschap hield,nu ik zoveel te doenhad.

Mr van Tricht kwam na 14 dagen één dag over voor de bruiloft van
2253 de dochter van de Burgemeester. Terwijl hy met zyn gezin afwezig was, liet hy de Rijksveldwachter Rutten in zyn huis wonen. Rutten was een grote sterke vent, Esmeyer was lang en mager en de derde was zeer byziende,dus minder geschikt voor de dienst, maar alle drie waren zeer gewillig. De Brigadier Weyenberg was wat al te verliefd van complexie en daar hy een mooie kerel was, had hy veel succes. Toen hy later naar Tiel verplaatst werd,zond hy ons,die naar Amsterdam verhuisd waren, heerlijke kersen. De beste beambte in het Arrondissement Nymegen was P.Sips,Brigadier der Rijksveldwacht te Druten,een dorp in het Roomse Maas en Waal, en meermalen ontdekte hy misdaden,die op last van de Pastoor gedoekt waren,gelijk men het noemde,als deze de getuigen verboden had te zeggen wat zy wisten.

De bewaking der stad N.was toevertrouwd aan slechts drie agenten van politie,van wie Schreuder al niet jong meer was. Aan hun hoofd stond de Comm.van Politie Koentz,die een rage had van processenverbaal op te maken,in die zin dat hy het in dezelfde zaak,hoe eenvoudig overigens ook,nooit by één verbaal liet. Zyn stijl was niet fraai,maar ik vond hem een goed,ijverig en fatsoenlijk man. Ongelukkig kon v.Tricht hem niet uitstaan en schold hy op zyn verbalen,hoewel v.T's stijl evenmin onberispelijk was .

2254 Het Arrondissement Nymegen was in drie delen verdeeld: het Rijk van Nymegen, Maas en Waal en de Betuwe. Er woonden 22 Burgemeesters.

Er werd in het Arrondissement afschuwelijk veel jenever gedronken. Naar de opbrengst van de accijns op het gedistilleerd ongeveer F.5,- per hoofd 's jaars;in Nymegen met een bevolking van 20000 inwoners voor 2255 F.100.000,- en in Bemmel met 5000 inwoners voor F.25.000,- De boeren in de Betuwe beroemden zich er op voor een daalder daags te kunnen drinken. Herhaaldelijk kwam het voor dat de President aan een getuige vroeg of de beklaagde dronken geweest was en geregeld luidde het antwoord: "Nee President,hy had maar een Maandagsche borrel op,"of:"Hy had ordentelijk gepruufd." Ik zeide reeds dat zy die het betalen konden,zich aan een overmatig gebruik van wijn te buiten gingen en dus het slechte voorbeeld aan de minder ontwikkelden gaven. Vechtpartijen en mishandelingen waren aan de orde van de dag,niet het minst tussen de inwoners van aangrenzende gemeenten,en soms met dodelijke afloop.

Zo herinner ik my door de Burgemeester van Druten gehaald te zyn omdat in een kroeg aldaar Hendrik Reyers was doodgeslagen. Ik reed er heen met de dokteren Sneltjes en Daams, de beëdigde klerk A.Looyen en de rechter van instructie. By aankomst lieten de doktoren het lyk in de herberg op een tafel leggen en ik behoef niet te zeggen dat het hoofd van de man,die by zyn leven veel gedronken had en in dronkenschap doodgeslagen was,er ontoonbaar uitzag,ja zó afschuwelijk gezwollen was dat ik het nooit vergeten heb. De geneesheren gingen by de autopsie altyd met de grootste kiesheid te werk. Eerst werd de borst geopend,daarna de buik,maar niet dan na vooraf de borst met een servet bedekt te hebben,en zo vervolgens. Tal van lijkopeningen heb ik bygewoond,eerst met genoemde deskundigen,later met een hunner en de Off.van Gezondheid Wilson. De opgraving van een lyk vond ik natuurlijk het onaangenaamste, 2256 en dan was het geen zaak om onder de wind te gaan staan. De klerk ter griffie Looyen tekende niet onverdienstelijk,en dit was een groot voordeel,wanneer de platte grond van een huis of kamer moest getekend worden. Ook schreef hy een nette hand.

Toen ik voor het eerst gedurende van Trichts afwezigheid Officier moest spelen,gevoelde ik my niet op myn gemak,want tal van zaken waren my nog vreemd,welke hy altyd zelf verrichtte,en soms voelde ik my klein. Zo herinner ik my dat op zekere dag de Heer van der Goes,notaris te Beek,een vermogend heer,die het dubbele myner jaren telde,my verlof kwam vragen om op reis te gaan. Ik wist volstrekt niet dat een notaris zyn kantoor niet mocht verlaten zonder toestemming van de Officier,en dat hy dan een ander notaris moest aanwijzen om zyn zaken zo lang waar te nemen. Zo was ik ook Maandags verlegen,dewijl dan tal van Burgemeesters de gewoonte hadden om in Nymegen te komen en van die gelegenheid gebruik maakten om als hulpofficier van justitie de Officier over het een en ander te raadplegen. Ik zag er helaas ondanks myn 27 jaren nog zó jong en groen uit en als ik dan zo'n oude Burgemeester voor my zag dacht ik by myzelf:"Hoe is het mogelijk dat hy my om raad komt vragen."

De Minister van der Brugghen had kort tevoren de Rijksveldwacht ingesteld en daar van Tricht zich daarmede bemoeide,was ik volstrekt niet thuis in de voor de Officiers en voor de beambten zelven vastge- 2257 stelde instructies. Gedurig moesten er gevangenen uit Brabant naar Gelderland worden getransporteerd of omgekeerd en moest ik de transportorder stellen.

Elke ochtend kwam de cipier der gevangenis,welke achter het Raadhuis stond,op het Parket rapport uitbrengen omtrent de toestand der gevangenen,en als de een of andere Burgemeester een gevangene had doen insluiten,dit mededelen. Dan moest ik een requisitoir schrijven ter bekrachtiging dier aanhouding door de Rechtbank binnen 24 uur.

In de kast lagen twee portefeuilles,waarvan de ene de circulaires bevatte welke de Ministers hadden uitgevaardigd,de andere die welke van de Proc.Gen.by de Hooge Raad of van de Proc.Gen.in Gelderland waren uitgegaan. Ik had daar wel in zitten studeren maar had ze niet in myn hoofd en ongelukkig bestond er geen alphabetisch register op, zodat men,le cas échéant,nooit kon nazien of daaromtrent enig voorschift was gegeven. Ik heb er toen zulk een register op gemaakt.

Evenmin was er een alphabetisch register der beklaagden,zodat men mooit kon nazien of een verdachte al meer had terechtgestaan. Al spoedig na myn optreden begon ik aan de samenstelling van zulk een Register,maar er verliepen maanden voordat ik het gereed had.

Elke week moest een Staat der behandelde zaken aan de Proc.Gen. worden ingezonden,elke maand en elk trimester moest dit herhaald worden.

Daaraan hielp de deurwaarder Courbois,die Rooms was maar een goed oud man. De andere deurwaarder was een zoon van de cipier en kreupel.

2258 Wat my in de aanvang moeilijk viel was de taal der beklaagden en getuigen,die vaak woorden bezigden,welke my volkomen nieuw waren. Voor "vechten" zeiden zy "plukken",b.v.zy hebben geploken. Ik vroeg eens aan een getuige of er dan geen schoeiing om de tuin was,maar toen hy dat woord niet verstond,veranderde ik het in schutting,en toen hem ook dit woord onbekend was,in rastering.Maar vergeefs ! "Was er geen hek om heen?" Was het niet afgesloten?"- "O bedoelt Meneer de Offecier of het afgevracht was? Nee een vrachting was er niet omheen." Planken in een kast noemde men schappen, de schoot van een vrouw sliepen (slippen),b.v."ik had het kind op de sliepen." In plaats van ieder voor zich zeide men "Ijder veur zet"; als de President aan een getuige vroeg hoe oud hy was kreeg hy dikwijls ten antwoord:"In 't jaar....was ik jung." Schelden heette moelvechten. Eens gaf een beklaagde als beroep op dat hy bereleider was; dit betekende dat hy met de beer,het mannetjesvarken,by de boeren rondging om de zeugen te dekken,maar ik dacht eerst dat hy een beer op de kermissen vertoonde.Het spyt my dat ik de andere woorden,die my vreemd waren,niet opgetekend heb,want zy waren talrijk. Het Gelders accent klonk lief en aan Lore beviel het byzonder goed.

2259 Mr van Tricht zou eerst 18 Aug.voor goed in Nymegen terugkomen,maar hy schreef my dat hy ter wille van een buitenparty enige dagen langer zou wegblijven en zo stelde hy zyn thuiskomst tot Zaterdag 22 Aug uit. Even blij als hy en zyn vrouw waren van weer thuis te zyn,zo gelukkig waren Lore en ik uit het hete en benauwde Nymegen te kunnen vluchten maar de hoge bomen,het frisse groen en de vochtiger lucht van S.en B., want my vooral deed de droge,fijne lucht van N.veel kwaad. Beiden hadden wy heimwee naar allen,die ons lief waren en ik maakte er my ook een feest van weer eens op de Horstermeer te jagen,welk genot ik sinds vijf jaren niet gesmaakt had. Het werd echter niet zo spoedig bevredigd,want Willem van Loon was te Scheveningen en schreef er nooit over en Mama van Loon offreerde het my niet. Hendrik logeerde in Elswout en toen ik haar een brief van hem liet lezen,waarin hy my vroeg of ik veel joeg,kwam zy op de gedachte om my te vragen of ik er niet eens op uit wilde gaan.

Toen ik met Willem joeg en vóór in het schuitje stond,hoorde ik vóór my een plof in het water.Ik dacht dat het een snoek was,maar van Dijk riep:"Een otter !" Het beest was gedoken en zodra het de kop weer uit het water stak,gaf ik het een schot;van Dijk had inmiddels de riemen gegrepen en roeide uit alle macht het beest achterna,maar het zwom te snel en toen het opnieuw zyn kop vertoonde,schoot Willem er op,maar het was al te ver en wy zagen het niet terug. By deze gelegenheid kan ik wel vertellen,dat het my nog eenmaal gebeurde een otter te zien,

2260 maar dit was enige jaren later. Vlak vóór de schuit,maar midden in het riet zag ik iets zwarts. Zonder iets te zeggen wees ik het met myn geweer aan van Dijk,die my toefluisterde:"Een otter," en toen zag ik inderdaad de ogen van het dier,dat alleen de kop boven water hield.Onmiddellijk gaf ik het de volle laag,waarop het wegdook met zulk geweld dat de modder omhoog vloog en de schuit op en neer ging. "Ja!"zei van Dijk,"met hagel geeft het niet.Daar stoort het beest zich niet aan." Drie jaar later ging van Dijk er in de winter met zyn zoons op uit om otters te vangen. Zy waren dan gewoon gaten in het ys te hakken en mocht zich een otter vertonen,deze met een harpoen te doden. Die winter vingen zy er zeven,en een van die was een oude vermagerde moer,wier kop vol hagels zat. Dit was,zo verzekerde van Dijk my,de otter,waarop ik had geschoten.

Op S.en B.was het heerlijk en ik amuseerde my zo mogelijk nog meer dan in Juli. Henriette en Insinger waren te Ems,quasi voor zyn gezondheid,maar eigenlijk ter wille van Henriette,die te Coblenz een operatie onderging. Agnes logeerde een week met ons,maar Beels kwam alleen Woensdagmiddag en aan 't eind der week. Iedereen vond Agnes ondragelijk geaffecteerd en hem bespottelijk gedwee en subservient. De laatste tien dagen logeerde Cateau van Loon op S.en B.De Sixen waren weg,Jan en Cateau te Haarlem en Piet te Zandvoort,maar deze kwam begin Sept.terug en speelde te Hilversum op een concert voor de armen op de viool.

2261 Een dag brachten wy te Amsterdam door en aten by myn ouders,die veel van Wight en Parys te vertellen hadden. David en Kee waren te Scheveningen,Hendrik en Louky te Elswout,maar de dag dat wy in Amsterdam wa-

ren

ren,kwamen zy over om ons te zien.Lore kreeg een mooie japon van haar moeder en wy lieten een wieg maken naar het model van die,welke David had. Op S.en B.vierden wy twee diners,een ter ere van Tante Voombergh en Henriette Labouchere,die aldoor beeldiger werd, en een grote uithaler voor Tante Craeyvanger,Jan en Constance,Anna Luden en Hamilton. Deze was van zyn paard gevallen en liep op krukken. By het heengaan vroeg hy aan Willem if I were the little devil,whose acquaintance he made in 1851 ? Dit gold myn broer Willem,die in '51 op S.en B.dinerende,na het eten in de billardkamer was gaan kijken naar het spelen van Oom Piet en Hamilton en voor hen de ballen had opgezet en gemarkeerd. Op hun vraag of hy ook wel eens een queue in handen gehad had,antwoordde hy bevestigend en toen zy hem engageerden om mee te spelen,klopte hy hen fameus,zodat Hamilton zeide:"He must be a little devil,"want dat zo'n kleine jongen reeds zó sterk speelde had hy niet verwacht.

Wy logeerden in dezelfde gele kamer,waar ik de eerste huwelijksnacht met Lore had doorgebracht,en ofschoon de hitte groot was,hadden wy er in vergelijking met Nymegen geen last van. Lore was zo gezond als ik wensen kon en het was een genot om dagelijks met haar te wandelen en op bankjes te zitten zonder bevreesd te behoeven te zyn van overvallen te worden of te jammeren dat wy weer scheiden moesten.

2262 Er was overvloed van vruchten,vooral vijgen,perzikken,meloenen en druiven. By onze vorige logerie hadden wy de kersenboomgaard kaal geplunderd.

't Enige revers voor my was de benauwde zykamer 's avonds,die altyd maakte dat ik met een dik hoofd en aangezet bloed naar bed ging en my elke nacht dwong op te staan en hetzy in het rode kabinetje of in de gang heen en weer te lopen. Eens gebeurde het dat Anna,die altyd met één oog open sliep,my hoorde lopen en kwam kijken wie er was. By de vorige logerie had ik uit Papa's romans voorgelezen, deze keer las ik David Copperfield voor.

Dinsdag 8 Sept.moesten wy Luilekkerkand verlaten en keerden wy per tweede trein in gezelschap van myn moeder naar Nymegen terug.Mama trakteerde ons by die gelegenheid op een rit naar Kleef, wat nogal een dure expeditie was,want 't enige wat in Nymegen veel geld kostte was een rytuig. Mama bleef 14 dagen en werd vervangen door Seiffert, die slechts zes dagen bleef,enorm at en onze fles portwijn opdronk. Les gaf hy gelukkig niet,maar hy sloeg de piano haast stuk. Wy hadden hem natuurlijk vooraf geld gezonden om de reis te betalen. In Amsterdam had hy byna geen lessen meer.

2263 Na Seiffert zou Cateau van Loon komen,maar deze liet afweten om-
2264 dat haar vader ziek geworden was. Op 5 October schreef myn moeder in antwoord op een brief van my dat zy by het ontvangen daarvan was geschrokken,daar zy vreesde dat Lore ziek was. " Het spyt my dat gy bei-
"den soms denkt dat de baby vroeger zal komen dan op de bestemde tyd;
"Wat de luiermand betreft zo mag ik lijden dat zich alles ten beste
"schikke,want het zal my niet mogelijk zyn om het boeltje kant en klaar
"te krijgen voor na 20 October. Ik heb een kist laten maken en daarin
"zal ik de luiermand zelf inpakken en de kist per trein verzenden."

"Ik had my al in gedachte verheugd je in het bezit van Cateau van
"Loon te weten en nu is dat mislukt; het spyt my voor Caroline,want
"als gy op het Parket zit had zy zoveel pleizier met haar vriendin
"kunnen hebben. Ik heb een uitstapje naar Hilversum gemaakt. Ik vond
"Saartje nogal wel maar toch verzwakt door het zuigen van die dikke
"Maria, en daarom zal zy wel wat staal met kina moeten gebruiken. De
"kinderen waren allerliefst,de zeebaden hebben kleine Willem veel goed
"gedaan,Maria is een mooi kind,zeer aanvallig en 's nachts byzonder
"rustig."

2265 "Morgen moet ik een kistje voor Christiaan in orde maken met potjes
"appelgelei,flessen met morellen,een Deventerkoek en enige boeken.
"Giethoorn was verslagen toen ik hem vertelde in welk een staat zyn
"meubels te Batavia waren aangekomen; hy had nooit klachten gehad over
"meubels die hy verzonden had. Voor my is het heel onaangenaam, en
"Christiaan zal my wel nooit meer zulke bestellingen opdragen."

"Willem heeft Seiffert gesproken,die zich by u best vermaakt had.
"Ik heb gelachen om hetgeen gy schrijft over zyn smakelijk eten en drin-
"ken. Nu is het weer een klein huisboekje. Adieu lieve kinderen. Uw
"liefh.Moeder."

Willem voegde er de titel by van het door my verlangde werk "Explications du Code Napoléon 1855" in zes delen F. 30,- Dit werk kreeg ik later van Jan v.Loon cadeau,want my convenieerde het niet zulke dure

boeken aan te schaffen. Later had ik er in Amsterdam veel dienst van voor de talrijke civiele conclusiën,die ik nemen moest.

Ik had aan Herman van Lennep gevraagd my enige détails van de jacht te geven. Nu ik zelf niet kon jagen amuseerde het my de exploiten van anderen te vernemen. Herman voldeed spoedig aan myn verzoek:

2266 "Waarde Maurits! Dat uwe beroepsbezigheden by u de lust voor het "edel jagtvermaak nog niet hebben uitgedoofd doet my zooveel genoegen "dat ik my haast aan uw billijk verlangen te voldoen,hoogst dankbaar "dat dit my de gelegenheid verschaft wederom brieven met u te mogen "wisselen. Ter zake dan: De Holl. jagtstatistiek levert geenszins zulke "gunstige resultaten op als de Geldersche,niet omdat het ons aan hoen- "ders ontbreekt maar omdat de jagt in Gelderland een week vroeger ge- "opend is en de hoenders by ons te sterk waren om gemakkelijk uit el- "kander gejaagd te kunnen worden. Ik jaag tot nu toe Zaterdag en Maan- "dag,de ene dag by my op Kostverloren en de andere by Henrick."

(By de scheiding van Grootpapa's boedel was Kostverloren aan Herman toebedeeld. Tante Antje had Mariënduin in haar erfportie bekomen, doch nu had Oom Henk uit medelijden met Kees,die er altyd gejaagd had, hem vergund dit te blijven doen,met dit gevolg dat deze er alles schoot en er voor Oom en later voor Henrick weinig overbleef.)

"Kees,die het jagtregt in Mariënduin heeft,oefent dat nog steeds "met succes uit,en schiet in twee uren meer dan een ander een gansche "dag. Willem heeft 14 dagen meegejaagd en amuseerde zich dol; daar het "hem echter niet kan schelen of hy raakt bestond zyn geschoten wild "meestal uit hoenders,waarop al de jagers tegelijk bombardeerden."

(De volgende jaren joeg myn broer Willem niet meer daar hy toch alles misschoot.)

2267 "Vinken worden er nog weinig gevangen.Zelfs by van Hall waren er "verleden Zondag nog maar 1000, op Boekenroode 900,op Leyduin 650, op "Zeerust 580. Arnoud jaagt weinig doch vinkt des te meer en zit "'s nachts in zyn bed te studeren in de Fasti Fringillares." (Myn over- grootvader Cornelis v.Lennep was dat Vinkendagverhaal begonnen en teken- de daarin op hoe de wind en het weder was,en het getal gevangen vinken en lijsters en geschoten wild.)

"De slotsom van zyn onderzoek is dat niemand er een bl..... van weet "en ieder er wijsheid over verkoopt."

"Gy zult zeker getroffen zyn door de dood van Jan Dedel,die Zondag "in den Haag overleed, met hem sterven de laatste herinneringen van "myn vaders jeugd,ten minste op het Manpad."

2268 (Deze Heer Jan Dedel was een van Grootpapa's oudste vrienden,maar een vrij onbeduidend man. Die vriendschap steunde dan ook daarop dat hy een groot liefhebber was van de jacht,de visserij en het hombre-en whistspel. Ik geloof dat hy Kanselier was der orde v.d.Ned.Leeuw en daartoe heeft men geen verstand nodig. Alle jaar bracht hy enige tyd in Londen door,om welke reden is my onbekend, misschien om er een pen- sioen te innen, en hy sprak Hollands met een Engels accent. Toen ik hem leerde kennen was hy al potdoof en dit maakte dat hy goed schoot, want hy schrikte nooit van het opvliegen van een fazant of van hoenders, maar het had ten gevolge dat het lang duurde eer hy aftrok. Zyn jacht- spullen waren prachtig in orde en o.a.hing er een leren lap langs zyn lyf,waaronder hy zyn geweer hield als het regende. Hy was geheel kaal en droeg dus een pruikje,maar als hy op de jacht ging,liet hy dit thuis en stopte hy een zyden zakdoek in zyn hoge vilten hoed,(want ook hy joeg en viste evenals Grootpapa met een cylinder) en daarmede droogde hy zyn hoofd af als de zweetdruppelen er aftappelden. Tweemaal 's jaars logeerde hy op het Manpad in de vis-en in de jachttyd, en ook in het vissen was hy een passémaitre. Hy stond uren lang te hengelen en ving altyd grote snoeken. De zilveren bruiloft myner grootouders woonde hy by en toen sloeg hy een toast,die aldus eindigde dat hy nooit op het Manpad gekomen was dan met genoegen en dat nooit had verlaten dan met regret. Hy was hoogst beleefd en noemde ons jongens altyd Mynheer van Lennep.)

2269 " Wy hebben thans Kees en Sophie en Jan en Carry op het Manpad. "Jan wordt elke dag beter en ik begin weer meer moed te krijgen,schoon "er altyd vrees bestaat voor rechutes. Doe myn hartelijke groeten aan "Caroline en geloof my steeds uw toegenegen vriend,die immer bereid is "uw vragen te beantwoorden Herman."

Sinds lang hadden wy Piet Six te logeren gevraagd,maar steeds had hy zyn bezoek uitgesteld,en daar wy Anna van Loon wachtten, had ik hem 2270 geschreven dat hy in October moest komen,daar ons logeerkamertje in 2271 November bezet zou zyn. En de goede Pierre kwam en amuseerde ons met zyn grenzeloze nonsens,zyn zonderlinge redeneringen en wy lachten ons slap toen hy ons als het hoofddoel van zyn komst mededeelde zyn wens om wortelenzaad te kopen. Dit deed hy te Bemmel,waar ik met hem heenreed,evenals naar Wychen. De kou viel toen in en daar wy nog niet stookten, had Piet het koud evenals ik, maar Lore stikte nog steeds en bezweek onder haar dracht, en ik verwaarmde my aan haar rug.

Na Piet Six kwam Anna van Loon logeren van 9-18 Nov, die nog meer van de koude leed en 's nachts onder drie dekens en met een kruikje aan de voeten nog rilde. Zy was anders minder geagiteerd en rustiger dan wy verwachtten, maar het was jammer dat zy niet ieder ogenblik naar de Freules of naar Willemine kon hollen, daar deze eerst één dag voor haar vertrek voor goed van buiten terugkeerden.

Jan en Constance waren met Maria op 19 Oct.op Lore's verjaardag by ons geweest en op 14 Nov. wipte Hendrik op een dag heen en weer en bracht hy een korte jurk,een paplepel en een kanten doopmuts voor Baby mede, en voor my 500 echte Havannahsigaren van 18 cts het stuk. Op haar verjaardag had Lore o.a. een prachtige robe de couche van haar peettante gekregen,ganz wunderschön.

2272 Van Papa kreeg ik de volgende brief:

"....Ik ga aanst.Saturdag by leven en welzijn te Arnhem een rouwloge "bijwonen ter viering der nagedachtenis van de overleden Voorzitter der "Loge aldaar,myn oudste medestudent Mr J.W.Schiff,die een beste brave "vent was. Ik ga met Macdonald,en daar die ook Zondag te Nymegen moet "zyn,was het myn voornemen u alsdan een bezoek te komen geven. Wy zul-"len waarschijnlijk een vigilante nemen ten einde 's avonds naar Arnhem "te kunnen terugkeren..... Gisteren dacht ik dat het geheel mis zou "zyn met myn reis,want toen was ik zóó verkouden dat ik my niet roeren "kon; doch ik heb braaf gezweet en voel my nu volkomen in orde."....

2273 Het was echter een ijdele hoop waarmede wy ons gevleid hadden,want Zondag ochtend kreeg ik het volgende schrijven:

".....Homo proponit enz: daar heb ik gisteren weer een aanval van "koorts gekregen; ofschoon ik goed geslapen heb en de noodige chinine "nam ten einde een tweede bezoek te voorkomen, acht Mama het echter niet "raadzaam dat ik my, vooral met dit leelijke mistige weer, aan de ver-"moeienissen der reis,den overtocht van de Waal enz enz zou wagen: en "gy zoudt ook weinig aan myn gezelschap hebben,indien ik by u zat met "de koorts. Dit is nu voor my- en,meen ik, ook voor u een onaangename "teleurstelling;maar er valt niet aan te doen."

2274 "David zegt dat hy u zeker zal schrijven, en ik hoop dat hy in zyn "voornemen zal volharden, doch luier menschen te dezen opzichte dan hy " en Kee zyn ken ik niet. In Wight heb ik één brief van hem gehad, waar "alleen instond dat hy het te warm had om my te schrijven:...waar ik "zeker veel aan had !"....

2277 Op 26 Nov.ontvingen wy een brief van Maria uit Amsterdam:

"....." les trois derniers jours j'ai célébré une détestable grippe, "qui m'a donné des sensations bien désagréables,mais grâces à quelques "petites globules de Dulcamara et de Nux vomica, administrées par Anna "Luden,je suis beaucoup mieux aujourd'hui;j'ai encore de petits abcès "dans le gosier qui me gênent pour avaler,mais que je compte guérir avec "un peu de Hepar Sulphur!" (Tot aan haar dood bleef Maria by de homeopathie zweeren.Lore en ik hebben er nooit baat by gevonden.)

"Je veux vite t'envoyer cette lettre pour te faire passer le temps "avant l'arrivée de Mère. Does not her arrival bring it horribly near ? "of begin je er nu naar te verlangen? Je languis si terriblement que "tout soit passé tant pour toi que pour ton pauvre mari,qui en souffri-"ra moralement peut-être plus que toi. J'ai éte deux fois chez femme 2278 "v.d.Brink et lui ai donné een gemaakte fraaie inexpressible, 2 witte "flanelletjes en F.5,- om tweemaal naar Utrecht te gaan; elle m'a priée "de t'embrasser pour elle, et c'était heart-rending de voir à quel point "elle t'aime, elle passe vraiment sa vie à prier pour toi, il ne faut "pas que Maurice oublie de lui écrire quand tu seras accouchée, car "elle en mourrait de chagrin je crois; la pauvre créature a été malade "pendant 3 semaines et elle me touche jusqu'au fond de l'âme. La fer-"mière compte aussi que vous lui écriviez, elle nous a fait la confi-"dence qu'elle vous aime tout particulièrement."

2284 De laatste November (Maandag) '57 kwam Mama van Loon logeren om de grote gebeurtenis by te wonen. Willem bracht haar en vertrok na het eten. Wy verwachtten de bevalling in 't begin van December en ons hart kramp weg by de gedachte aan het gevaar dat Lore bedreigde. Zy zag er vreeslijk tegen op en ik niet minder,ook al kende ik er al het afgrijslijke nog niet van. Vurig bad ik God my haar,die ik op zo ondubbelzinnige wijze van Hem en alleen van Hem gekregen had,niet te ontnemen, en ik had ook een vast vertrouwen dat zy gespaard zou worden,maar zy vreesde er onder te zullen bezwijken. De laatste week vóór de 7de Dec. maakten wy nog grote wandelingen,daar men ons gezegd had dat het goed was als de vrouw veel beweging nam, terwyl de ondervinding ons later
2285 leerde dat dit niet noodzakelijk is; Mama van Loon,die elf kinderen had gehad en drie miskramen, had beter moeten weten.

Zaterdag 5 Dec.vierden wy St Nicolaas en kregen wy nog een massa cadeaux; ik o.a.van Lore een veel te kostbare parapluie met ivoren knop, chocolaatletters en babys in suiker met een alleraardigst vers,van Mama v.Loon een stok en handschoenen. Lore kreeg van haar mooie kleren voor Baby en van myn moeder een lieve luiermand en van anderen jurken en schoentjes. Myn moeder zond ons rijst,gort en thee die men in Nymegen niet goed kan kopen en van Constance van Loon kregen wy pruimen.

Zondag 6 Dec moest ik te 12½ exerceren en te 2 uur thuis komende, vond ik Lore een weinig pijnlijk liggen in een stoel. De krampen namen in hevigheid toe,maar zy at nog mee en bleef 's avonds op. Ik liet echter Baker Bach waarschuwen,en deze kwam te 10 uur, onderzocht Lore en decreteerde dat er die nacht nog niets te doen zou zyn, weshalve zy in myn opkamertje rustig slapen ging, terwyl ik by Lore bleef. Na middernacht overvielen haar de weeën. Ik hield haar in myn armen en trachtte haar al biddende te ondersteunen en te troosten. Het was een vreeslijke nacht, die ik nooit zal vergeten, want de pijnen werden steeds heviger en hielden onafgebroken aan. Het was hartverscheurend om Lore zo bitter te zien lijden, te horen kermen en gillen zonder er iets aan te kunnen doen. Zy sprong, danste en rolde zich in bed, en al haar leden waren als gebroken.

2286 Te 6 uur was ik zó moe dat ik de baker wekte, en terwyl deze de kachel aanlegde,viel ik van zenuwachtigheid en afgematheid byna flauw, zodat ik te bed ging liggen en spoedig insliep. Toen ik te 8½ opstond lag Lore nog altyd te worstelen en te schreeuwen en waren de weeën in hevigheid toegenomen. Ik ontbeet beneden met Mama en zwijgend zaten wy tegenover elkander. De baker kwam my zeggen dat Dr den Dooren de Jong moest geroepen worden. Mina deed dit en te elf uur verscheen hy. Terstond liet hy Lore naar het enkele bed overbrengen en dit gaf enige verlichting,maar slechts een ogenblik, want de zak met zemelen maakte dat zy heel ongemakkelijk lag. Dr de Jong zei dat het kind heel goed lag en de zaak spoedig zou aflopen. Hy liet haar glazen lauw water en melk drinken en op de rechterzyde liggen.

Het werd 12 uur en,terwyl Mama boven bleef ging ik koffie zetten dat ik met brood boven bracht. De weeën werden minder hevig en soms waren er lange tussenpozen. Alles stond klaar, de gordijnen waren neer, de kachel brandde hard,zodat het warm was in de kamer. Ik stond by het bed en sprak soms het vrouwtje toe, maar Dr de Jong verzocht my by het venster te gaan zitten, misschien omdat ik te zenuwachtig was en dit ook op haar zenuwen werkte. Ja! Maria had wel gelijk que je souffrais moralement autant que Lore physiquement. Ik had een kop als bloed,de tranen biggelden my langs de wangen,want de smarten,welke Lore moest
2287 doorstaan,verscheurden my. En daar kwam by,dat ik juist toen een abces had op een verborgen plaats,dat my veel pijn deed. Ik nam Dr de Jong mee naar myn kamertje en liet het hem zien,maar het was nog niet rijp en hy kon er niets aan doen.

Wat my ook zeer verwonderde en hinderde was dat Mama van Loon met de grootst mogelijke kalmte by het venster zat kinderkousjes te merken. Ofschoon zy toen al 64 was,kon zy nog buitengewoon fijn breien en merken, en wel zonder bril,daar zy zeer byziende was en dus fletse ogen had, maar dat zy toen dood bedaard zat te merken bewijst,gelijk ik vroeger al eens opmerkte,dat zy òf geen òf byzonder ongevoelige zenuwen had. Het was zó melankoliek in die donkere kamer,waar meest een diepe stilte heerste,die alleen werd afgebroken door de kreten van Lore. Ik had zulk een toestand nooit bygewoond en wist dus niet dat een vrouw zulke angstkreten kon voortbrengen,kreten waarvan Beets zegt dat zy boschleeuwinnen op doen stijgen,kreten,welke een vrouw in gewone omstandigheden

by geen mogelijkheid kan uitstoten. Zy gingen my door merg en been. De weeën hielden niet genoeg aan en de krachten der arme Lore raakten uitgeput. Gedurig schudden de Jong en de baker het hoofd,wat myn angst en onrust nog vermeerderde;hy liet my een glas wyn en water halen en gaf die Lore te drinken,later nog een half glas,want zy deed wel haar best
2288 om te helpen maar zy had geen kracht meer. Zo gingen de minuten als uren voorby,en ik zag dat Lore's krachten steeds verminderden en Dr de Jong ongerust werd. Nu en dan liep hy naar zyn portefeuille,die op tafel lag en keek hy de baker aan. Mama zat steeds voort te merken het ene kousje na het ander,maar als Lore gilde dan blonk haar gelaat, als wilde zy zeggen:"Nu gaat het komen," en dan zat ik in gespannen verwachting, maar er kwam niets.

Gedurig had ik die woorden in het hoofd:"Met smart zult gy kinderen baren!" en dan dacht ik: Zy zyn als straf aan de vrouw gezegd,maar de man lijdt er niet minder onder,en is dit niet rechtvaardig en natuurlijk, daar man en vrouw één zyn en het door zyn toedoen is dat de vrouw zwanger wordt ?

Ik moest weer een glas wijn en water halen om Lore wakker te houden, want zy werd erg slaperig. Eindelijk,zo vertelde zy my later,kreeg zy zo'n slaap dat alle kracht om enig effort te doen haar begaf. Ik zag het ogenblik komen waarop de kunst zou moeten te hulp geroepen worden, daar Dr de Jong telkens zyn portefeuille opende en het instrument bekeek, toen een paar kort op elkaar gevolgde aanvallen plotseling hem de kreet ontrukten:"Daar is hy !een flinke jongen !"

(Terwyl ik dit nu herlees is die flinke jongen er niet meer.Hy ging in de nacht van 21 op 22 Febr.1905,aetate 47,vóór my te Lugano heen en daar is hy begraven.)

Het kind gaf geen geluid,maar werd toen begoten met een fles brandewijn en een met water,waarna hy een fameus pak slaag kreeg,zoals hy later nooit meer gehad heeft,en eerst toen begon hy gelukkig te schreeuwen.

2289 Ik vloog Lore om de hals en was al te gelukkig haar nog te hebben. Om het kind bekreunde ik my niet,nu zy gespaard was. Mama ontving het kind in de deken,en ik holde de trap af,schreef een dépêche voor Anna, en rende er mee naar het telegraafbureau,daarna naar van Tricht,die juist uit de Societeit kwam en my naar zyn vrouw meenam,toen naar Dr. van Egmond,en eindelijk naar Singendonck,die al aan tafel zat en te 2 uur met Willemine by ons aan de deur geweest was.Het kind was te 3½ geboren.

Te 4 uur thuiskomende vond ik Dr de Jong niet meer,maar Lore ingebakerd en het kind gekleed. Hy werd toen eerst aan Mama,daarna aan my overhandigd en eindelijk aan Lore,die hem nog niet eens gezien had en doodmoe en geradbraakt achter de gordijnen lag.

's Avonds begon de baby al te zuigen. Lore kreeg niets dan bestel, een soort van beschuit met melk. Ik schreef brieven aan myn ouders,aan Grootmama,aan Hendrik,Elout en Tante Craeyvanger. Destijds was het de gewoonte dat men niet alleen aan zyn broers en zusters schreef,maar zelfs aan alle Ooms en Tantes en,al hadden de briefkaarten toen reeds bestaan,zou het toch zeer oneerbiedig geweest zyn om zich met een briefkaart te vergenoegen om aan een Oom of Tante tyding van de geboorte te geven,en nog veel oneerbiediger om,gelijk thans,in 't geheel geen
2290 tyding te geven. Zo schreef ik dus aan alle Ooms en Tantes,en voorts aan Christiaan te Semarang,aan een paar vrienden,aan de boerin en aan Vrouw v.d.Brink,altogether 20 brieven,waarmede ik drie dagen bezig was, zodat ik niet voor Vrydag voor 't eerst weer op het Parket kwam. Mr van Tricht had voor my de zitting van Woensdag waargenomen.

De kraamkamer is verder boven bidden en denken gezegend geweest. Lore was bang voor koorts maar geen zweem er van ! de derde dag kwam het zog in zulk een massa opzetten,dat het kind het niet kon verzwelgen en een paar kruiken moesten te hulp komen. Ik gaf hem als Hendrik Maurits Jacob aan,naar de namen van zyn peetoom,met dit verschil dat diens derde naam Jacobus was. Indien het een meisje geweest ware,zou het Henriette geheten hebben naar myn moeder. Lore had natuurlijk wel hier en daar pijn en gevoelde zich niet altyd even aangenaam,maar over 't geheel was het een wellust op de kraamkamer te komen,daar alles zo goed ging. Ook de baker beviel by uitstek,zelfs aan Mama,zorgde even goed voor Lore als voor het kind,was kundig,vlijtig,zacht,waakzaam, vlug,lief,fatsoenlijk,goed gehumeurd,zonder pretentie,geduldig,inschikkelijk en godsdienstig,terwyl zy geen horreurs vertelde.

2291 Mama was er over uit,en ook wy,die zoveel van Amsterd.bakers gehoord hadden,waren al te blij in Baker Bach zulk een volkomen contrast met die Amsterd.figuren gevonden te hebben. What a nice set ! van Egmond,de Jong en Bach ! de Jong was zo lief,geduldig,bedaard en zeker van zyn zaak dat Mama Schumer niet miste. Met Mama kon ik het heel goed vinden; wy wandelden en maakten visites samen en zy bedierf ons door allerlei uit Amsterd.te laten komen:kippen,kalkoen,haas,faisant,muisjes en kaneelkoekjes. Zy bleef tot 29 Dec en werd toen door Tane en Maria afgehaald.

Lore stond de 9de dag voor het eerst op en kwam de 20ste beneden. De eerste kraamvisites kwamen daags vóór Mama's vertrek. Ik had reeds de dag na de bevalling de visite der heren gehad en tal van kaartjes gekregen,en het was de gewoonte in Nymegen dat ik deze in persoon terugbracht. Aan Dr de Jong gaf ik de 9de dag F.50,-.Ik had aan van Tricht gevraagd hoeveel ik hem geven moest en hy had geantwoord dat my dit niet zou meevallen. "Hoeveel is het dan ?" - "Ja,'tis veel maar...." - "Mag ik dan weten hoeveel ?" -" De meesten geven F.25,-,maar je stand en betrekking in aanmerking genomen,kun je moeilijk minder dan F.50,- geven." Dit viel my mee want in Amsterdam zou ik Schumer met F.100,- hebben moeten belonen. Baker Bach kreeg by de geboorte F.5,-,by het dopen ook F.5,- en by haar vertrek een japon en F.25,-.Voorts gaf Mama haar F.10,- de zusters ieder F.2,50 en kreeg zy nog de kraamvisitefooien,zodat zy zeer tevreden was. Henkie werd op 10 Januari '58 in
2292 de Walekerk gedoopt,door Ds Stoop. Hy had veel pijn in 't lijf en huilde dus veel en na Bachs vertrek bleek ons dat zy de luiers niet uitwasemde,zodat wy het later zelf deden.

Even groot als de hitte in de zomer van '57 geweest was,zo buitengewoon laag was het water in de winter van '57-'58, en dagelijks viel de rivier nog. Sinds eeuwen was zulk een lage waterstand niet waargenomen. Men reed over Maas,Rijn en IJssel en Stedman verhaalde ons reeds in November dat er geen boot meer voer. In December vroor het nog niet en eerst in 't begin van '58 is de vorst begonnen en toen hebben wy 7 à 8 wintertjes,en Lore en ik hoestbuien gevierd,evenals de arme Baby. Wy konden de hoest maar niet kwijt raken daar wy nog niet aan de hoge, fijne en droge Nymeegse lucht gewend waren. Van het laatst van Februari tot 10 Maart 1858 ging de Waal zitten, wat hier een zeldzaamheid was.

Einde 1857

1858

2292 Het Ministerie van der Brugghen,dat in 1856 was opgetreden met de Heren Vrolik voor finantiën,Mijer voor Koloniën,van Rappard voor Binnenl. en Gevers voor Buitenl.Zaken,Lotsy voor Marine en van Meurs voor Oorlog, trad in Maart '58 af,nadat de Minister Förstner reeds vroeger had bedankt omdat diens budget voor Oorlog was verworpen. Vroliks Wetsont-
2293 werp op het Personeel was namelijk afgestemd,en v.d.Brugghens Ontwerp op de Rechterlijke Organisatie was ingetrokken, terwijl het Ontwerp op de Afschaffing der Slavernij by het Voorlopig Verslag ongunstig beoordeeld en het Tractaat met België in Comité Generaal met algemene stemmen verworpen was. Vandaar de aftreding.

In de steden drukte de directe belasting,welke onder de naam van Aequivalent de afgeschafte accijns op het Gemaal vervangen had, de bevolking ontzettend zwaar. In Amsterdam alleen perste het de ingezetenen 9 ton af. Myn schoonmoeder moest daarin F.2200,-betalen boven en behalve alle andere belastingen. Rijke mensen als zy was hinderde dit niet, maar voor de minder gefortuneerden was het een ruïne. Een ambachtsman heeft niet F.6,-of meer op zak of in huis om by de ontvanger te brengen,maar toen hy zyn boterham at,bemerkte hy niet dat hy tegelijk de accijns betaalde. Papa toonde dit duidelijk aan toen hy het vooratel tot afschaffing van de accijns in de Staten Generaal bestreed.En hoe enorm zyn sedert 1857 de belastingen vermeerderd en verhoogd. In Amsterdam heeft een hoge progressieve incometax het aequivalent vervangen en voor het Rijk heeft men een Vermogensbelasting,een Bedrijfsbelasting en o gruwel ! een successie in de rechte lijn ingevoerd. Ik vergat dat er in Amsterdam nog een gevelbelasting is bijgekomen. Geen wonder dat
2294 duizende inwoners de Stad verlieten om zich te Bussum,te Hilversum en te Baarn te vestigen, en ook te Haarlem,ofschoon ook daar de belastingen even hoog stegen als in Amsterdam.

De Wet op het Onderwijs van '57 is het voornaamste werk geweest dat wy de Min.v.d.Brugghen te danken of te wijten hadden,want zy wilde een opleiding tot Christelijke deugden <u>zonder</u> Christus,gemengde scholen voor Jood en Roomse bruikbaar,en Christendom boven geloofsverdeeldheid, dus een onding,iets onmogelijks,en daarvan is het gevolg geweest dat de meerderheid der onderwijzers modern moesten zyn om aan het hoofd van zulk een school te willen staan,en van lieverlede socialisten werden. De Heer v.d.Brugghen maakte zich door die Wet zyn vroegere vrienden tot vijanden,zy wilden hem niet meer zien en de Heer Groen bedankte als Lid van de Staten Generaal. Van de 68 Kamerleden waren 33 Thorbeckiaansch.

De Hoofdinspecteur der Gevangenissen Grevelink had alle gevangenissen in ons land bezocht en door zyn rapport heeft hy de Minister v.d.B. van diens ingenomenheid met de gezamenlijke opsluiting doen terugkomen,zodat deze nu overal cellulaire gevangenissen wilde bouwen.

Zyn Ontwerp op de Rechterl.Organisatie schafte de hoven af en belastte de subst.Off.v.Justitie in de hoofdplaatsen der Arrondissementen met de vervolging ook van de misdaden.

2295 De Heer Boot,Burgemeester van Amsterdam,volgde v.d.Brugghen op als Min.van Justitie,van Bosse werd Min.van Finantiën,van Tets van Binnenl.Zaken,v.Goltstein Buitenl.Zaken.

Eer ik verder ga moet ik nog 't een en ander mededelen uit de brieven,welke in '57 door Lore aan haar moeder geschreven en eerst nu, (April 1902) teruggevonden zyn. De eerste,die my onder de ogen kwam, was van 21 Mei '57 en de eerste brief,welke Lore uit ons huis in de Molenstraat schreef:

".....Nous sommes excessivement heureux dans notre demeure et "jusquà présent tout nous plait en valt alles mee. Vous saurez que mon "beau-père est chez nous depuis midi et demie;il nous a écrit avant-hier
2296 "qu'il avait envie de nous faire une visite et nous demandait à cet effet de lui commander une chambre à l'hôtel. Mais vous concevez que "nous n'avions pas envie d'être tellement peu hospitaliers et nous nous "sommes dépêchés d'arranger notre petite chambre-à-loger tant bien que "mal. Maurice s'est dépouillé de quelques meubles dont il se servait "et nous avons réussi à loger mon beau-père assez comfortablement. Il "était tout ravi en arrivant de trouver sa chambre prête chez nous,et "nous espérons que le temps ne lui semblera pas trop long jusqu'à Di-"manche.

"J'ai parlé à la garde Lundi matin et lui ai dit de ne pas s'enga-
"ger en Décembre. Elle ne faisait que rire et avait l'air de me trouver
"encore bien jeune et de ne pas comprendre qu'une si petite fille se
"mêlât déjà d'avoir un enfant ! C'est comme la blanchisseuse,qui,après
"que je lui avais parlé,s'écria tout à coup:"Maar Mevrouw,wat bent U nog
"jong! wat bent U nog jong !Zeker niet ouder dan 17 jaar ?" Et j'eus
"beaucoup de peine à la persuader du contraire et à lui imposer un peu
"de respect."

Aan een brief van my aan myn schoonmoeder ontleen ik het volgende:

2297 "....Deze week hebben wy veel visites gehad. Mevr.Mackay kwam met
"twee dochters,die een lief bouquetje meebrachten. Woensdag kwamen Mr en
"Mevr.v.Tricht theedrinken. Mevrouw was heel bezorgd over C. en toen
"deze zich bukte in de gang,verbood zy haar dit terstond op ernstige
"toon. Van Tricht heeft ons een soort van pronkbonen gezonden om in
"ons tuintje tegen de schutting te planten,en zyn tuinman zal het komen
"opknappen. Gisteren avond te 6½ arriveerde de Burgemeester Bijleveld
"met zyn vrouw en hun dochter. Het was een heel corvée en wy hebben
"moeten pompen en putten van geweld."

"Woensdag is hier de meeting voor China geweest.De Heren Koenen,
"Beelaerts,Hasebroek en Beets hebben gesproken. De volgende middag
kwam Ds Beets ons bezoeken en verzocht hy ons 's avonds by zyn zwager
"van Egmond te komen thee drinken. Dit deden wy en in 't begin was de
"conversatie heel aangenaam,maar toen Freule Betsy Singendonck kwam en
"over politiek begon te redeneren,werd Ds Beets tot zwijgen gebracht.
2298 "Later kwam de Majoor Klerk,met een houten been,en zyn vrouw en dochter
"het gezelschap vermeerderen,zodat toen de kring te groot was voor een
"gezellig onderhoud."

"Wy hebben een brief van Pronk in antwoord op die van my ontvangen,
"aldus beginnende:"Zeer geachte Vriend en Vriendin onbekend !" en voorts
"zyn goede wil te kennen gevende om ons boter te leveren." (Pronk was
de boer van Vechtzicht te Uitermeer.)

In een brief van 11 Juni schrijft Lore over de ontzettende droogte
die maakte dat de pompen geen water geven,het gras verbrand is,zodat de
koeien byna geen melk geven en men de weilanden moet omrasteren,uit
vrees dat het vee wegloopt. Groenten en aardappelen zyn verdroogd en
op de markt is schier niets te krijgen. "Je ne sais pas si je dois
"l'attribuer à la chaleur ou à autre chose,mais hier et aujourd'hui
"j'ai eu de nouveau mal au coeur et j'étais bien heureuse d'avoir en-
"core un peu de Scotch Marmelade pour me réconforter. Je crois que Baby
2299 "grandit joliment à en juger d'après mes robes,qui me sont de nouveau
"devenues trop étroites,et d'après l'exercice que le petit prend sans
"discontinuer."

2300 "Lundi matin nous avons eu la visite de Frits van Tuyll,qui avait
"conduit sa future belle-mère à Nimègue. J'étais bien étonnée de le
2301 "voir apparaître à notre premier déjeuner,puis j'étais bien aise de
"ne pas l'y voir tous les jours,car il était déplaisant et désagréable
à mon avis; je ne conçois pas comment Melle de Pallandt ait pu l'accep-
"ter. Mardi Willemine est venue en ville pour un jour et m'a apporté
"un beau bouquet de roses. Nous avons acheté une statuette, portant une
"assiette pour fleurs sur la tête,et y avons arrangé les roses et des
"myosotis,ce qui fait un très joli effet. Maurice m'a gâté l'autre jour
"en me faisant cadeau d'un parapluie. Puis Agnes et Beels nous ont donné
"une statuette d'Ariadne,elle est très jolie et fait un charmant effet
"sur la petite armoire de ma tante Voombergh."

"Hier nous avons eu une délicieuse journée. Avec la permission de
"notre esculape nous avons accompagné Mad.Mackay et ses enfants à la
"campagne. Ils nous ont cherchés à 11½ dans une grande voiture qui nous
"transporta au Meerwijk,où nous déjeunâmes. L'air était si agréable,
"si chaud sans être oppressant et la verdure sentait tellement bon que
"nous jouîmes de tout notre coeur. Après avoir dû traverser pendant
"tous ces jours de chaleur les rues de Nimègue et le pavé brulant sans
2302 "jamais trouver un coin ombragé. Vous ne savez pas quelle fête c'était
"pour nous de voir ces arbres touffus et frais,sous lesquels nous nous
"assîmes pour déjeuner. Il fait charmant là-bas,et si cet endroit était
"un peu moins éloigné de N. je vous assure que l'on nous y trouverait
"plus souvent.Nous restâmes travailler et causer à l'ombre de ces til-
"leuls jusqu'à 3 heures,quand nous nous promenâmes tout doucement à
"Bergendaal par de charmants petits sentiers à travers les bois,nous
"arrêtant même une fois pour manger des oranges,que Mad.Mackay avait
"prises avec elle."

" Arrivés à Bergendaal nous y trouvâmes la table couverte dans une "salle très fraiche,où l'on nous servit un fort bon diner. Après cela "nous nous promenâmes,puis prîmes le thé et nous promenâmes de nouveau "jusqu'à 9 h.que nous remontâmes en voiture pour reprendre le chemin de "la ville. L'idée était excellente de ne venir à Bergendaal que vers "le soir,car comme il n'y a presque pas d'ombre mais de belles vues fort "éloignées,nous y aurions étouffé si nous nous y étions promenés le ma- "tin, tandis qu'à présent nous n'avons fait que jouir. Vous ne savez "pas comme cette famille est aimable ! Et Madame et ses filles ont cet- "te vraie politesse du coeur,ce comme-il-faut et cette obligeance qui "font tant de bien et que l'on voit si rarement. Elles ne font pas de "fuss,et font peu de compliments,mais de l'une ou de l'autre manière
2303 "elles ont toujours le talent de vous donner la meilleure place,le meil- "leur morceau,etc,sans qu'il y paraisse et comme par hasard. Leur ton "et leurs manières ont quelquechose de fort distingué et Madame,quoique "maladive et douce,est adorée de ses fils,qui la suivent des yeux et "lui prodiguent leurs soins. Vraiment cette famille gagne à être con- "nue,et je ne puis pas vous dire combien nous sommes contents d'avoir "fait si bonne connaissance avec elle. Madame m'a soignée hier comme "si j'étais son enfant,ne permettamt pas que je m'expose à la moindre "fatigue. Nous avons découvert que cette fête était en grande partie "arrangée pour notre plaisir et que sans nous elle n'aurait pas eu lieu. "Ces Mackay font contraste avec une dame van Boven et ses deux filles, "qui en qualité de voisines nous ont fait une longue visite Mardi soir "en die meer dan ordinair zyn. Nous n'avons jamais rencontré de pareils "types et en ignorions même l'existence. Marie et Djé auraient eu des "foux rires sans interruption."....

2304 Aan Hendrik zond ik F.982,- met verzoek om die te beleggen. Myn vader had my namelijk by ons huwelijk F.2000,-cadeau gegeven en daar wy er slechts ruim de helft van besteed hadden om meubelen enz.te kopen, had ik er zoveel van overgehouden.

2305 Op 29 October kwamen de vuurmand en de wieg in huis,nadat myn Moeder kort tevoren de luiermand en de lakens en slopen voor de wieg gezonden had. De wieg hebben wy altyd heel onprachtisch gevonden en de gordijn- tjes waren zó gemaakt dat die op het kind zouden gehangen hebben indien wy ze niet hadden veranderd.

Zaterdagavond 31 Oct.begon ik een brief aan Hendrik om hem met zyn verjaardag te feliciteren en ik begon die zo vroeg,omdat Piet Six ge- schreven had dat hy die dag komen zou. Wy hadden hem te 1 uur verwacht maar toen hy er op dat uur niet was,ging ik hem te Lent aan de diligen- ce van 4½ afhalen. Wie er echter uitstapte,Piet Six natuurlijk niet,en dit was tamelijk vervelend omdat wy een uur met het eten gewacht hadden en heel veel omslag op zyn kamer hadden moeten maken door de behanger nog heden het gordijn om zyn bed te laten hangen,welk bed eerst onlangs uit Venlo was gekomen en de vorige dag pas was opgezet,omdat eerst toen
2306 het beddegoed uit Amst.gekomen was. Tevoren sliepen de logés in myn ou- de bed,maar sedert het kouder was geworden,waren Lore en ik uit de mid- denkamer,waar wy vroeger sliepen,naar de voorkamer verhuisd en hadden wy de middenkamer tot logeervertrek ingericht. De voornaamste reden waarom ik het lastig vond dat Piet niet te 4½ kwam, was deze dat ik nu weer te 11½ moest gaan zien of de laatste diligence hem soms bracht, en het aan de Waal bitter koud was. Gelukkig kwam ik deze reis niet te vergeefs,want Piet stapte waarlijk,o wonder ! in eigen persoon uit de wagen, niet weinig verbaasd van my te zien. Hy had twee treinen misge- lopen of misgereden en was van plan om in een logement te overnachten, daar hy ons zo laat niet wilde storen. Ik troonde hem echter mee en tegen middernacht bracht ik hem by Lore,wie hy duizendmaal excuus vroeg. Hy zeide dat het hoofddoel zyner reis was een vat bier te Mook te be- stellen,maar per slot van rekening deed hy dit niet.

Ik schreef dat wy het niet weinig apprecieerden dat Piet die verve- lende reis om onzentwille gemaakt had en niet zoals anderen van onze kennis liever thuis was gebleven. Dit doelde op Hendrik zelf,die ons nog
2307 niet was komen opzoeken. Reeds vroeger deelde ik mede dat hy in Nov.'57 inderdaad overwipte,doch slechts op één dag heen en weer en ofschoon wy nog meer dan vier jaar in N.bleven wonen,kwam hy nooit terug. De fut was er helaas al by hem uit.

2308 Op onze brieven aan Hendrik kregen wy werkelijk een antwoord, en dit bewoog my hem Zondag 8 Nov opnieuw te schrijven. Hy had geschreven, dat hy wel meer een brief begonnen had maar die had verscheurd omdat hy hem te onbeduidend vond, en daarop antwoordde ik hem dat als hy dit weer deed, ik dan met hem zou handelen als Marie van de Poll-Muilman met de Juffrouwen Dankerts. Genoemde Marie van de Poll was namelijk gewoon alle middagen te 1½ te gaan toeren na 's ochtends de koetsier nu eens by deze dan by gene vriendin gezonden te hebben met de boodschap dat zy
2309 haar zou komen afhalen. Mama moest daaraan ook dikwijls geloven. Wee je gebeente als je weigerde ! Nu hadden die Juffrouwen Dankerts een paar malen geantwoord dat het haar niet schikte, en daarop zond het wijf de koetsier opnieuw met de mondelinge boodschap dat het uit was met de vriendschap. Ter verschoning diene dat zy, evenals haar ouders, althans haar moeder maar half wijs was.

Een paar staaltjes diene ter illustratie. De vader Mogge Muilman was een getrouw habitué van de Munt en speelde alle middagen pot. Hy kon echter niet tegen zyn verlies en als zyn bal voor de zak kwam te liggen, wendde hy alle mogelijke pogingen aan om te beletten dat hy gestopt werd, b.v. door zyn queue op het billard te leggen enz. Hy zat onder de plak zyner huisvrouw en kreeg knorren als hy te laat thuis kwam en nu amuseerde het de van Loons, die vlak over hem woonden, 's middags tegen 5 uur voor het venster te staan om hem van de sluis by de Vijzelstraat te zien rollen, (want hy had met zyn dikke buik en korte benen de vorm van een ton) en naar zyn huis draven, terwijl zyn niet minder dikke vrouw en enige dochter voor de ramen op de uitkijk stonden.

In 1848 ging de oude Heer Borski hem troosten toen hy hoorde dat Muilman zo bedroefd was en trof hy hem huilende aan. De arme man was Directeur der Ned. Bank en bevreesd dat deze zowel als zyn huis zouden geplunderd worden. Noch 't een noch 't ander geschiedde en van zyn
2310 millioenen, voorzoveel die niet door Koo v.d.Poll zyn verkwist, leeft nu diens zoon Neervoort v.d.Poll.

De oude Muilman is de persoon, wien een Fransman, die in het koffiehuis de Munt voor het venster zat, alle middagen zag voorbygaan, en die ten slotte aan een Amsterdammer, die over hem zat, de vraag deed:" Qui est donc ce Monsieur que je vois passer tous les jours ?" Na lang gewacht te hebben antwoordde de Hollander:" Je le connais bien Monsieur, mais, mais,.....je ne puis pas le porter à la maison !" - "Je crois bien !" hernam de Fransman. Misschien heb ik dit al verteld.

Moeder Muilman gaf elke winter een paar keer een saletje en dan behoorde Mama ook tot de uitverkorenen. Maar, hoe ongelooflijk het schyne, dan werden de genodigden ontvangen in de grote zaal van het grote huis, waar de kachel niet brandde en het dus ijskoud was. Moeder en dochter zaten in het bont, met een vlam in de broek, gelijk Mevr. Alewijn een stoof noemde, maar de andere dames leden kou. Eén enkele lamp werd voldoende geacht om de grote kamer te verlichten. Klokslag half tien sloten Moeder en dochter haar werkdozen en verzocht de Moeder haar dochter om te schellen. De knecht kwam dan binnen en dan werd hem gelast te gaan zien of de rytuigen en sleden vóór stonden, een duidelijke wenk voor de dames om ook haar werkdozen te sluiten, op te staan en haar mantels om te slaan !

2311 Maar ik ben weer afgedwaald van myn tekst, namelijk van myn brief aan Hendrik: "....Toen ik verleden hoorde dat Evert Lange getrouwd was "en zyn intrek in jou huis zal nemen, hinderde my de gedachte dat ik je "niet meer in de onderkamer vinden zal, te meer omdat ik je nieuwe huis "niet ken." (Hendrik bewoonde eerst een enkel huis op de gracht van het kantoor Hope en verhuisde drie jaar later, in '57 naar de Heerengr. tegenover het huis met de witte kolommen, dat hy later kocht en tot zyn dood bewoonde.)

" Piet Six heeft ons 5 dezer verlaten. Zyn eerste plan was slechts "één dag te blijven, reden te meer om er nog drie aan te knopen. Hy was "heel gemakkelijk en wel te vrede, vooral omdat wy hem hebben rondgetoerd "om hem de buurt te wijzen. Hy voelde zich lekker en veel gezonder dan "op Hilverbeek, hetgeen ik toeschreef aan het vroeger naar bed gaan en "vroeger opstaan, aan de gezonde beweging, het gemis van Jan's gezanik, "dat van Baas Pleizier en Kees de Haan, en aan het Nymeegsche water, dat
2312 "abführend werkt. Piet heeft hier een zijner tederste wensen bereikt, "maar je raadt niet welke. Hy heeft namelijk hier gevonden wat hy sedert "jaren zocht, te weten:" Wortelenzaad !"

"Nellesteyn had daarvoor steeds F.10,- per pond moeten betalen en "Piet heeft het by onze melkboer voor F.1,50 het pond gekregen. Wat een "koopje ! en een zak erby voor een schelling, die hem wel 12 stuivers "waard is en nu nog tot voerzakje kan dienen. Of dit nu het echte wor-"telenzaad is dat hy bedoelt, of er niet veel vuil by zit en of het op "zyn grond zal willen groeien, daar het b.v.aan de overzijde van de "Waal niet kan gebouwd worden, weet ik niet."

2313 "Onze meiden vinden een onbegrensd genot in de lectuur van Ferdi-"nand Huyck,maar zy waren teleurgesteld toen zy vernamen dat Papa's "grootvader niet Huyck heette, zonder echter de waarheid van het ver-"haal te willen betwijfelen. Ik weet niet of ze er veel van begrijpen, "maar by het lezen lachen zy als gekken. Evenwel toen zy het eerste deel "geëindigd hadden,vroegen zy niet naar het tweede,maar begonnen zy weer "van voren af aan."

"Wy vieren hier tegenwoordig een dikke mist,die gisteren lauw maar "vandaag koud en vochtig was. Evenwel blijft de droogte aanhouden. Eer-"gisteren liep onze meid met de karaf naar drie pompen zonder een drup-"pel water te kunnen machtig worden. De rivieren zyn zó laag dat de "schepen geen brandstof kunnen aanvoeren en zo er vóór de vorst geen "regen valt weet men geen raad. 't Is wel een bewijs dat wy geen Elia's "zyn."

2314 Deze brief zond ik eerst Maandag weg en hy kruiste zich met een brief van Hendrik, waarin hy my schreef dat hy Zaterdag op een dag heen en weer by ons wilde komen,doch zonder zyn vrouw,die tegen de reis op-zag en haar zieke Willempje niet wilde verlaten. Het spijt my te moeten zeggen dat ik betwijfel of dit werkelijk de reden was van haar wegblij-ven. Weliswaar was zy toen in de verwachting van Ada,maar nadat deze in Maart '58 geboren was,en Willempje beter was geworden,heeft zy,zolang wy in Nymegen woonden,ons nooit bezocht,ofschoon zy allerminst tegen reizen opzag en zich de weelde kon veroorloven van een rytuig te nemen om van Arnhem naar Nymegen te rijden in plaats van in de diligence te zitten.

Van Tricht,die toch te Arnhem moest zyn,bestelde daar een rytuig voor Hendrik,hetwelk + F.6,- kostte. Als wy later met Henkie of met de twee jongens naar Amsterdam of naar S.en B.reisden,reden wy niet per diligence tot Arnhem,maar per rytuig,en dat kostte F.6 of F.8,-en nog F.3,-bovendien voor de gierpont. De reis werd daardoor heel duur.

2315 Daar Hendriks zoontje Willem op 22 Nov.twee jaar werd,zond ik hem de vorige dag een felicitatiebrief. Het kind was miserabel en onder behandeking van Everard en men dacht niet dat ooit iets van hem zou terecht komen. Ik schreef dat Anna vertrokken was en hoe koud zy het by ons gehad had,omdat Lore het altyd te warm had en ik dus niet veel stookte,terwijl Anna het alleen in een oven uithield. Gelukkig had zy ons geschreven dat zy het op S.en B.niet beter had,en het nergens warm kon krijgen. Ik schreef verder:" Wy hebben glad vergeten je op biesjes-deeg te trakteren,hier bekend onder de naam van kleingoed. Wy hebben "ons daarop al meer dan eens vergast en als wy hier ooit geruïneerd "raken,zal het stellig zyn ten gevolge van onze te grote uitgaven by "de banketbakkers Haspels en van Ulft,die appelkoekjes,klontjeskoek en "biesjesdeeg verkopen. Vrijers,verguld of niet verguld,kent men hier "niet,die zyn alleen by Vel in Amsterd.te koop. Daar Lore in haar posi-"tie dikwijls op de wandeling honger heeft,zyn dan een paar appelbollen "een hele vervulling."

2316 "Met het water staan wy hier hoe langer hoe slechter. De Waal valt "dagelijks en de pompen geven zo weinig dat er nog maar by een enkele "wat te halen is,die dan ook van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat "en van 's avonds tot 's ochtends omringd staat door mans,vrouwen en "kinderen,allen met tonnen,emmers en kannen gewapend." Men pompt de "ganse nacht door en wy zyn de laatste nachten op welk uur ook nooit "wakker geworden zonder het geraas der tonnen en het slingeren van de "pompzwengel te horen. Deze is dan ook heden middag gebroken. Dikwijls "moeten de mensen uren wachten alvorens een beurt te krijgen,en eergis-"teren had een vrouw van 10½ tot 1½ gewacht en een jong kind met een "emmer van 9-luur,daar het arme schaap telkens verdrongen werd als zy "wilde pompen. Om de meiden of oppassers geen tijd te laten verliezen "zenden de meeste mensen er andere lieden heen om by de pomp te staan "klappertanden. De consternatie is algemeen en heden middag daalden de "mensen by hopen de trappen naar de Waal af om het water uit de rivier "te scheppen."

"Overal is de scheepvaart gestremd,dus ook op de Ruhr,waarover de steenkolen vervoerd worden. Turven zyn hier niet meer te krijgen."

2317 Maandag 7 Dec.gaf ik Hendrik een uitvoerig verslag van Lore's bevalling,en daar ik deze al breedvoerig beschreven heb wil ik die niet herhalen. Ik kan er alleen nog byvoegen dat Dr de Jong aan Mama van Loon zeide dat het een moeilijke verlossing zou zyn en vreesde de kunst te moeten aanwenden, maar Lore voortdurend moed insprak en evenals de baker geduldig,zachtzinnig en vriendelijk was. Henkie's hoofd was enorm en dit had de bevalling zo moeilijk gemaakt.

De laatste brief van '57 die ik terugvond onder de my door Olga teruggezonden epistels was van 30 Dec en bevatte onder meer dat ik sinds lang had willen schrijven maar verhinderd was door een proces, dat my in de maag zat,doch waarvan ik die dag was verlost. Ik had er allerlei wetten en besluiten,en rechterlijke uitspraken voor moeten nalezen en verscheidene vellen volgeschreven. De zaak betrof de gezagvoerder van een Rotterd.stoomboot,die in de Waal een schuit overzeild

2318 had en deswege terechtstond. Ik vreesde dat Mr Aart Veder,de beroemde Rotterd.advokaat,voor hem zou optreden,maar gelukkig liet deze de behandeling aan een confrater uit Nymegen over,die my minder ontzag inboezemde,en daar ik by de toelichting van myn requisitoir niet bleef steken, was ik ruim tevreden. Ik schreef voorts dat Lore al twee kraamvisites had opgewacht. In Nymegen was het niet de gewoonte om een of twee dagen tot het afwachten van kraamvisites aan te wijzen, maar kondigden de dames haar visites aan en moest de kraamvrouw dan gereed zitten om die te ontvangen,dikwijls een week lang. Kandeel kende men niet,en er moest portwijn en madera gepresenteerd worden, maar wy hadden die niet in huis en Lore leerde de baker kandeel maken. By elke visite moest het kind, dat dikwijls juist op dat uur sliep,uit de wieg gehaald,gekleed en vertoond worden.

Ik schreef:" Lore ziet er heel goed en lief uit,en gevoelt zich ook "heel wel,en de baker zegt dat zy nu byna weer klaar is,maar zy denkt "nog in lang niet uit te gaan. De baker is niet veeleisend en laat zich "niet bedienen,maar helpt zichzelf, haalt gruis en turf,potloodt de "kachel,en houdt de kraamkamer netjes. Na 12 uur,als ik van het Parket

2319 "terugkom,heb ik gelukkig myn vrouwtje weer by my, en schoon zy wat vroe- "ger naar bed gaat,leven wy overdag weer als vóór de bevalling. Uw pete- "kind is een liefventje en daar Mama ons verteld heeft dat gy geweldig "geschreeuwd hebt, volgt hy hierin uw voorbeeld. 's Nachts is hy rustig, "maar overdag lastig,ofschoon hy gezond is. Het geeft een grote vreugde "in huis en je kunt nagaan hoe dankbaar ik ben dat alles gezegend is "afgelopen."

Ik moet nu myn verhaal weer opvatten waar ik het had afgebroken. Ik zeide toen dat het Ministerie v.d.Brugghen was afgetreden en Burgemeester Boot hem verving. De Heer v.d.B.bleef niet in den Haag wonen, maar keerde met zyn vrouw en drie dochters naar Nymegen terug,waar hy een vrij groot huis in dezelfde sombere Nieuwstraat,als waar zyn zwager Singendonck woonde, betrok. Wat hem bewoog Nymegen boven den Haag te verkiezen weet ik niet,want hy zei zelf dat Nymegen verrot was,maar het was er goedkoper en by Ubbergen had hy een châlet,een poppehuisje,waar

2320 hy de zomer doorbracht.Meestal moest hy enige weken in de zomer met Singendonck,Willemine en de vijf Freules te Dieden doorbrengen,waar zy een vrij groot landgoed hadden. Het was er overigens om te leren toveren en voor wandeling had men niets als de boomgaard en een dijk,terwyl de wegen zó waren dat men op klompen moest lopen. Te Dieden ging alles op de bel. Op het geluid van de bel stond men op,ontbeet men, (de boterhammen stonden klaar,daar een der dames om de beurt vroeger opstond), en ging men zolang uit tot de kamers klaar waren enz.

2324 Woensdag 6 Januari '58 brak aan,de eerste verjaardag,die ik als getrouwd man en vader vierde en uit myn brief aan Hendrik van diezelfde dag blijkt genoeg hoe gelukkig ik was. Eerst bedank ik hem voor een certificaat Ned.Werk.Schuld,dat hy voor Henkie's spaarpot had gezonden,en schreef ik hem dat wy er niet eens een van dat bedrag bezaten,en het te hopen was dat er geen meer kinderen kwamen,dewijl deze hun oudste broeder uit nijd en afgunst zouden verkopen. Ik ging voort:" Wat my betreft, "zo heb ik voor 't ogenblik genoeg van kramen,nu ik gezien heb wat er "by te koop is,en ik hoop dat het lieve vrouwtje lang voor dergelijke "affreuse gebeurtenissen moge bewaard worden. Foei,foei ! men heeft aan "één in zyn leven genoeg en Lore denkt er precies zo over als ik."

" Ik ben heden weer gruwelijk bedorven,en hoe ouder ik word hoe meer
" ik ontvang. Vooreerst schonk Lore my een zoon !!Maar alsof dit niet ge-
" noeg ware,zo heeft zy de prachtige Atlas van Berghaus voor my uit Amsterd.
2325 " laten komen,waarnaar ik al sedert jaren verlangd heb. Heden ochtend lag
" ik nog te slapen toen de deur van myn vertrek tegen gewoonte,(want de
" meid tikt altyd) open ging,en Lore,behoorlijk ingepakt met het kind sla-
" pende in haar armen,binnentrad,om my een paar bloempjes en een zoen te
" geven. Beneden komende om te ontbijten vond ik Lore al aan het theeblad,
" wat sedert 6 Dec.niet was gebeurd, voorts de atlas,een koek ook van Lore,
" een plumeau van Baby,de Stichtelijke Uren van Beets van je Moeder,enz."

Nu Mama niet kwam zag Papa er ook van af en schreef hy myop 9 Jan.o.a.

(2321) "Het spijt my dat ik beginnen moet met u een hoogst onaangename tijding
"mee te delen. Christiaan schrijft ons namelijk dat hy zyn betrekking by
"Cezard verlaten moet.Gy weet dat deze hem een aandeel in de winst beloofd
"had enz. doch nadat Christiaan er op het kantoor was,heeft er in April
"een verzoening tussen de Heren Suermondt en Cezard plaats gehad,waarby
"eerstgemelde al zyn kantoorpersoneel heeft aangebracht,waardoor ettelij-
"ke emplooien dubbel bezet waren. Nu had men sedert lang pogingen aange-
"wend om aan Chr.het leven onaangenaam te maken en heeft eindelijk Cezard
"hem gezegd dat hy zyn vroegere beloften niet houden kon,dat Chr.kon blij-
"ven als hy wilde maar zonder uitzicht op avancement of lotsverbetering.
"Dit nu kon hy niet doen en alzo is hy zonder betrekking. Zeer treurig,te
"meer daar hy met Juni of Juli een spruit verwacht. Gelukkig heeft de Heer
"Dorrepaal hem in der tijd beloofd hem niet in de brand te laten als er
"een kink in de kabel kwam en heeft de Generaal de zaak allerliefst opge-
"nomen,Chr.moed ingesproken en aan hem en Louise huisvesting aangeboden
"zolang zy niets hadden. Dat heeft Chr.dankbaar aangenomen,en ik vermoed
(2322) "dus dat zy reeds weer te Samarang zyn. Ik zal hem natuurlijk niet in
"verlegenheid laten en Hartsen is ook bereid hem te helpen,zodra zich iets
"degelijks voordoet,wat dan ook waarschijnlijk wel gebeuren zal; want men
"schijnt welgezind jegens hem en men zal wel medelijden met hem hebben."

In een volgende brief schreef Papa nog het volgende:

2326 " Ik vind uw aanbod zeer lief en hartelijk;doch er bestaat volstrekt nog
"geen noodzakelijkheid dat gy enige opoffering zoudt doen ten zynen behoe-
"ve. Ik heb hem provisioneel een krediet by Dorrepaal geopend,en daar deze
"hem genegen schijnt en hy by provisie by de Generaal kan logeren, zo vlei
"ik my dat hy zich wel zal kunnen redden, totdat zich een goede zaak voor
"hem opdoet,wanneer Hartsen en ik geneigd zyn daartoe gelden bij te bren-
"gen. Ik zal dan een O.I.koopman worden zo goed als de oude Cezard. Ik heb
"dezer dagen een bezoek afgelegd by de Heer de Potter,voormalig Resident
"van Samarang,die hier met vrouw,kinderen en dienstboden in de Garnale-
"doelen een étage bewoont. (Thans Stadsbibliotheek op het Singel b/d Hei-
"lige Weg).N.B.in de hanebalken voor f.100- daags waarvoor hy slecht eten
"en slechte bediening en niet eens een glas wijn heeft. De man is hier tot
"herstel van zyn gezondheid gekomen en houdt zyn kamer,van waar hy het
"uitzicht heeft op de dakpannen van het Luthersche Maagdenhuis. Hy zeide
"my dat reeds in April,toen de verzoening tussen Cezard en Suermondt plaats
"had, hyzelf en de overige vrienden van Christiaan van oordeel waren dat
"deze zyn uitzichten in rook zou zien vervliegen. De Heer de Potter, niet
2327 "te verwarren met de leider der Belgische revolutie, kwam my voor een zeer
"knap en degelijk man te zyn, zeer beleefd doch nog altyd pratende als
"een Resident,die niet gewoon is dat men hem in de rede valt."

"Het was hier gisteren zó glad dat half Amsterdam onderst boven rolde,
"voorzoverre het zich namelijk op straat waagde. Nu dooit het sterk,en
"wy verlangen naar tijding dat de gierbrug weer gebruikt kan worden. Ik
"hoop u dan uw geld te kunnen meebrengen als mede de nieuwjaarsgift voor
"uw zoon,die nog by my in de la ligt."

"Gisteren hebben wy Davids feestdag gevierd by Mevrouw Willet geheel
"onder ons; Bram was zeer spraakzaam en wel gehumeurd en Jakoba allerliefst.
"Ik heb nooit een kind gekend zo schrander,aanminnig en gezeggelijk tevens,
"en David heeft uitmuntend slag van haar te regeren. (Jakoba stierf te
Meran in 1882). "'t Is jammer dat David niets om handen heeft, hy gedraagt
2328 "zich in zyn huishouden met veel orde en beleid - die somtijds nogal no-
"dig zyn - en ik zou hem zeer geschikt achten een betrekking te vervullen.
"Jammer dat hy geen schoolopziener kan worden. Daar weet hy genoeg voor."

"Wat sterven er beroemde lui !Havelock, Radetsky en Broes,de laatsten
"twee krasse grijsaards als er maar weinig zyn."

2329 (Havelock had zich in de Krimoorlog onderscheiden; Radetzky was Oostenrijksch generaal en Broes Amst.predikant en schrijver van "De Peinzende Christen". Een broer van Broes was in de vorige eeuw klerk op het Stadhuis op de Dam,toen er een oploop op de Dam was en de vier Burgemeesters Dedel, Beels,Hooft en Geelvinck in het Stadhuis vergaderd waren. Vrezende dat zy het,zonder gemolesteerd te worden, niet door de voordeur zouden kunnen verlaten,kwam hy hun zeggen dat hy de achterdeur had geopend,maar een hunner antwoordde hem uit de hoogte:" Ge moest weten dat de Burgemeesters van Am-"sterdam alleen door de voordeur het Stadhuis verlaten." En werkelijk liepen zy met opgeheven hoofde over de Dam door de menigte heen naar hun rytuigen. Die nacht werd het huis van Burgemeester Beels, die een Prinsgezinde was,geplunderd,en moest een van zyn dochters,die niet had kunnen vluchten,de nacht in de tuin doorbrengen. Behalve Beels was nog een der drie andere Burgemeesters aan Oranje verknocht,en de andere twee waren Patriotten.) Papa vervolgt in zyn brief:

"Dan ik verpraat myn tyd en ik heb nog veel te doen vandaag. Daar wordt "uw failliet Henri Janssens geannonceerd. De man heeft weer by my zitten
2330 "huilen dat hy zyn schuld aan u niet kan afdoen en dat gy hem wel voor een "ondankbaar zwijn zult aanzien. Hy had een request aan de Koning ingediend "met een relaas zyner lotgevallen en verzoek om die door een vertrouwd per-"soon te doen onderzoeken, en daarop is hem geantwoord dat na gedaan onder-"zoek in zyn verzoek wordt gedifficulteerd. Dit rijmt niet best en hy be-"schouwt zich nu als grovelijk beledigd over de onderstreepte woorden en "meent dat men hem óf belasterd óf voor een ander aangezien heeft. Ik "houd het er ook voor dat er iemand is die hem tegenwerkt. Zeker heeft hy "weinig dank voor hetgeen hy in 1830 en 1831 heeft verricht en wordt hy "door het Huis van Oranje niet zeer erkentelijk behandeld. Wat zal ik nu "doen ? Aan de Kock schrijven ? (Directeur van het Kabinet) Maar dat is "zo'n flauwe kerel ! Weet gy er wat op ? Ik heb groot medelijden met de man "doch zie hem niet te helpen."

2331 Wat Papa over David schreef was volkomen waar. Hy was verbazend vlug en ofschoon hy als student soms maanden lang niets uitvoerde en slecht college hield, zodra het tijd werd om een examen te doen, werkte hy geregeld door en legde hy het met glans af. Reeds op de Latijnse School zat hy vaak primus. Later heeft hy door onverzwakte ijver en kunde de Centraalspoorweg gebouwd,ofschoon hy in die lijn en voor de daartoe vereischte kennis nooit had gestudeerd, en de Minister Thorbecke was deswege zó met hem ingenomen, dat hy hem by de Koning voor de orde van de Ned.Leeuw voordroeg, welke Z.M. die veel van David hield en hem altyd "Koning David" noemde, met vreugde schonk.

In de helft van Januari '58 verliet ons Baker Bach en begon het getob. Lore had de slag nog niet beet van het kind te kleden en schreide van
2332 verdriet. Wy hadden gehoopt dat Mietje kindermeid zou worden,maar zy bleek hoegenaamd geen hart voor kinderen te hebben en had gedurende het verblijf der baker ten onzent deze nooit om inlichting of raad gevraagd. Daarby kwam dat wy van lieverlede zeer misnoegd geworden waren over haar traagheid en zucht tot opschik. Wy besloten dus reeds toen de baker er nog was, een andere meid te huren en vernamen van Mina dat zekere Keetje, kindermeid by de famille Goedkoop, met Mei de dienst verlaten zou. Lore vroeg belet en dag en uur werden bepaald waarop zy omtrent die Keetje by Mevr. Goedkoop inlichtingen zou gaan vragen. Toen ik echter die ochtend naar het Parket ging was het zulk ongunstig weer dat ik aan Lore een boodschap zond om haar te zeggen dat zy niet moest uitgaan. Maar daarop zond zy my Mina met het volgende met potlood geschreven briefje:" Cher,tu m'as fait dire "de ne pas sortir, mais le soleil parait,et j'ai idée qu'il fera plus "boueux que glissant vers deux heures et soutenue par ton bras je pense "que je pourrai bien parvenir sans encombres chez Madame Bonmarché. Mina "et la garde me disent que la servante sera désespérée si je ne viens pas "aujourd'hui,et qui sait quel temps il fera demain ! Qu'en trouves-tu ? "Réponds franchement à Mina petit chat de chéri."

Lore ging en kwam met Keetje Lion klaar,maar eer Mei in het land kwam
2333 moesten wy nog blijven tobben. Aan Mietje Nolte zeiden wy de dienst op omdat het ons gebleken was dat zy het met een soldaat had aangelegd en Zondagavond een danshuis bezocht.

Ons Henkie was onbeschrijflijk lastig en liet ons dag noch nacht rust. Hy wilde altyd maar zuigen en kreeg daardoor het zuur. Wy deden 's nachts geen oog toe en om Lore rust te geven,stond ik 's nachts op,sloeg haar schoudermantel om en dondeinde met het kind in de kamer op en neer,totdat

het voor enige ogenblikken weer insliep. Brr! wat was het koud ! Wy trachtten een hulpbaker te krijgen en vonden Vrouw Salemink,maar die bleek totaal ongeschikt. Zy was oud,doof en blind en na een paar dagen zond ik haar weg.

Zondag 17 Jan. schreef Papa my: "Beste Maurits ! Welke Jobstijdingen "meldt gy ons daar ! Ik behoef u niet te zeggen hoeveel deel wy in uw tegen- "spoed nemen. Mama is er natuurlijk geheel van ter neer geslagen en zou wel "naar u toe willen vliegen. Dat nu juist ook de gierpont is opgeleid, want
2334 "ging zy nu en in een open schuit over dan vrees ik dat het haar slecht "bekomen zou en u last in stede van genoegen zou veroorzaken. Gy hebt hulp "van gezonden nodig en kunt de zieken beter missen. Mama zal u waarschijn- "lijk morgen schrijven en ik hoop van harte dat gy vóór de ontvangst van "deze brief een flinke noodhulp gevonden hebt. De kraamvrouwen, zeer enke- "le uitgezonderd, huilen altyd,als de bakers, ook de vervelendste, heen- "gaan, want het onthandt ze altyd, hoeveel te meer heeft onze goede Caro- "line stof tot treuren nu zy,zo geheel onverwacht en onvoorbereid,een Bach "moest missen,over wie zy zo uitmuntend tevreden was en van wie zy zulke "goede diemsten had. Maar daarom de moed niet verloren. By David was het "een jaar geleden nog vrij wat erger gesteld,toen die punchzuipende min "Jacoba slecht voedsel gaf en ik niet dacht dat het kind het poit zou op- "halen. Uw kind is flink en sterk,en als Caroline zich nu maar kleine on- "aangenaamheden als het aankleden enz.niet te veel aantrekt,en goede moed "houdt,zodat zy haar voedingsmiddelen niet verwaarloost, dan zal het wel "loslopen. 't Kniezen helpt niet veel en het zou wel ongelukkig zyn als "het slecht moest aflopen met alle kinderen,die de baker na zes weken moe- "ten missen. Gy zult misschien zeggen dat ik er te luchtig over denk; dit
2335 "is echter niet het geval,maar de beste troost wordt,in omstandigheden als "deze,gevonden in de overtuiging dat men nog zeer bevoorrecht is boven "anderen."

" Wy hebben,Mama en ik, ieder een brief van Louise,die nogal zeer "getroost en opgeruimd is. Dorrepaal is bereid Christiaan terug te nemen, "indien Druyvesteyn,die met de mail verwacht wordt,er niet tegen heeft. "Louise zegt met Salomo,dat het beter is 3 à 400 gulden in de maand te heb- "ben met vrede dan f.800,- met onaangenaamheden. Hartsen heeft een brief "van zyn broeder Piet,die by Christiaan gelogeerd heeft en vertelde hoe "het walgelijk wezen zou staaltjes op te geven van al de gemene intrigues, "gebezigd om Christiaan te verwijderen. "

"Vaarwel ! Wees nu maar zelf niet tobberig,zo beurt gy uw vrouw het "best op. Omhels haar hartelijk van uw liefh.Vader."

2336 Op 20 Jan.schreef Maria aan Lore:....." Pauvre petite chérie wat "heb ik met je te doen gehad,voilà donc une première expérience des misè- "res d'un si grand éloignement de tous les siens, maar ik wil je het hart "niet week maken en je alleen feliciteren dat de akelige dagen achter de "rug zyn en vurig hopen dat zy nooit weerom komen. Je pense que pendant "ces heures d'angoisse tu aurais bien voulu changer Baby dans une poupée, "pour qu'il fût impossible qu'il lui arrivât du mal. Het is vreeslijk dat "zo'n wurmpje de gehele tyd leeft en voelt en dat <u>alles</u> er op aan komt. "Cette vieille fée Salemink me rappelle de dove vrouw met de peertjes uit "de Camera,die heette ook iets in die trant,je pense qu'après tout vous "rirez d'elle,mais le moment même cela a dû être affreux."

2337 "C'est heureux que tout aille si bien chez Louise (Elout);j'ai reçu "ce matin une lettre de Miss Browne qui dit que la petite Adèle est char- "mante,very fat and broad shouldered,et que Louise est si peu éprouvée et "faible,qu'on ne peut comprendre que l'évènement ait déjà eu lieu."

"J'ai eu un très amusant diner chez Henri Samedi,j'étais assise entre "Henri de Neufville et Charles Nepveu et comme je jouais aussi avec ce "dernier,j'avais tellement mal au coeur à force de rire à la fin de la "soirée que je n'en pouvais plus. Le diner était somptueux malgré que la "cuisinière avait été ivre depuis midi et avait cherché à 9 heures du soir "la quatrième bouteille d'eau de vie,dont elle buvait à longs traits des "tumblers full. Elle reçut le lendemain son congé et quoiqu'elle promit de "se corriger on ne put la garder puisque le soir après elle était de nou- "veau ivre;elle partit en murmurant:" Daar gaat nu dronken Lotje !!" "Quelle horreur n'est ce pas ?"

"Liefste poes,zal je je goed soigneren en vreeslijk veel slapen en eten? "Ik ben toch zo blij dat je die stoute jongen hebt en ik gun er ook zo een
2338 "aan Agnes. Beels is er ook zo fel op,dat hy haar soms proponeert om een "cigaar te roken om misselijk te worden alsof dit het enige vereiste was; "kinderachtig,maar toch nogal lief vind ik."

"Imagine-toi que le bruit court par toute la ville que je vais me "marier avec Frits van Lennep. Hy heeft my gevraagd en ik bedenk my; nu "dan had men met dezelfde moeite een smakelijker kunnen bedenken."

Eerst de 16de Maart 1864, dus ruim zes jaar later, declareerde Nepveu zich ten huize van Tante Cateau van Lennep, die hem, terwyl Maria by haar zat, zag voorbygaan en wenkte om binnen te komen, waarna zy, even nadat hy in de kamer was, die verliet. Zes jaar lang en nog langer had men hem zó aangehaald dat hy ten slotte wel niet anders doen kon dan haar te vragen,
2339 maar nauwelijks had hy het gedaan of hy had er berouw van. Lore en ik waren er niets mee ingenomen. Wy vonden hem niet alleen een oude bachelor van 32 jaar, maar bovendien was het engagement een gedwongen engagement, daar er geen reden was waarom hy haar nu nog vroeg, terwijl hy dit acht jaar vroeger had kunnen doen. Hy had vroeger een blauwtje by Marie Willink gelopen, die later met van Stirum trouwde. Op allerlei wijzen had men Nepveu aangehaald en overal werden zy by diners naast elkaar geplaatst, evenals aan de speeltafeltjes, precies als men indertijd met Cees Hartsen en Lore gedaan had. Kort vóór zyn huwelijk kwam Nepveu aan Henriette Insinger zeggen dat hy er zo tegen op zag, maar deze sprak hem moed in.

Nadat wy Salemink hadden gecongedieerd kregen wy de Wed. Westers als hulpbaker, die werkelijk niet kwaad was, schoon niet in de schaduw van Baker Bach kunnende staan. Maar zy was vol liefde en zorg voor het kind en bleef zes weken. Eens op een dag kwam Dr van Egmond kijken terwijl Lore het kind verschoonde en ontstelde hy by het zien van de navel, die zó sterk uitpuilde dat hy voor een breuk vreesde indien er niet spoedig in voorzien werd. Westers zeide na zyn vertrek dat zy dit reeds lang bemerkt had, maar er niet van had gesproken omdat de navel er niets toe deed, daar men later
2340 toch niet naar de navel van een man keek ! En die vrouw had toch zelf een aantal kinderen gehad !

Myn moeder schreef my dat Papa de podagra had. Zy schreef:" Hem be- "klaag ik het meest, maar in de tweede plaats ook myzelve, want de samenle- "ving wordt er door verstoord, en daar Truitje (de kamenier) eerstdaags "trouwt, zal het voor de nieuwe meid lastig en vreemd zyn hem te moeten "helpen. Ik hoopte dat hy dit jaar vrij zou blijven, omdat de accessen in "de regel om de twee jaar komen. Hartsen heeft nu al tien dagen een gips- "verband om de knie; zyn gezondheid lijdt er niet onder, ofschoon hy, die "gewoon was veel te lopen nu thuis moet blijven. Helpt het niet dan gaat "hy naar Parijs. Welk een gebeurtenis in die stad ! Een wonder dat Napo- "leon niet getroffen is." (Orsini had toen een bom laten springen terwijl Napoleon voorby reed.)

2341 Uit een brief van Maria: "....Aujourd'hui nous aurons le débutje de "Punk (Agnes) au nombre de 14 personnes, mostly brothers and sisters, puis "les Six, Herman van Lennep, Charles Nepveu, Jean Corver; cela m'amuse roya- "lement. J'espère que Punk ne mettra pas le petit minois, qui ne lui appar- "tient pas, for without it she is so nice, et sans cela tout le monde (car "personne n'en est dupe) a des démangeaisons terribles de la battre. " J'ai écrit Lundi à Mr Kallenbach pour lui dire que mes remèdes étaient "finis et pour le prier d'examiner le coeur, ce qu'il n'a jamais fait. "Déjà hier il me répondit qu'il est très désappointé que les remèdes n'ont "pas eu l'effet désiré et que lui aussi désire faire une exploration aussi "exacte que possible; il dit qu'il ne s'agit pas chez moi d'un mal orga-
2342 "nique déjà développé, mais d'une disposition, qui se manifeste toujours "sous des syntomes très variables et souvent très trompeuses."

"La pauvre Lizzy de Geer est dans un état de santé bien critique. "Mr Kallenbach trouve ses poumons attaqués et son coeur très inquiétant, "elle a eu de nouveau des spasmes, et elle devenait toute bleue et raide; "niets aan haar lichaam schijnt gezond te zyn. De kleine Willem (van Loon) "wordt heel stout en driftig, een teken dat er meer leven in komt. Louky "est profondément découragée sur son caractère, qu'elle dit être gâté à "fond. Pourvu qu'il devienne aussi gentil que son père, heb ik er vrede mee.
2343 "Je dis à tout le monde que vous venez à Pâques, ainsi don't let me turn "out to be a liar et n'oubliez pas de venir; tout le monde se réjouit de "votre venue, mais personne comme ta Michon."

Myn moeder schreef my: ....."Papa heeft slechts één dag en één nacht
"de podagra gehad. Dat Caroline het volhandig heeft met het zoontje begrijp
"ik best. Ik herinner my volkomen hoe druk ik het had toen ik myn eerste
"kind kreeg. Weliswaar had Saartje een min,maar dat nam niet weg dat ik
"veel op de kinderkamer was."

2344 "Gy vraagt my of C.in de kelder mag gaan,en daarop antwoord ik:Neen !
"Kan Baker Westers tot Mei blijven,en waar slaapt zy met Henkie ?Ik wou
"dat ik met een ballon kon by je komen om alles eens te zien,want er is
"geen denken aan om in deze tijd van het jaar de reis te doen. De rivie-
"ren blijven by voortduring laag,wat is dat treurig."

2346 Maria schreef: "....Le diner de Punk était charmant,tellement bien en
"ordre et allant tellement sur des roulettes,qu'on aurait dit que c'était
"son vingtième et non son premier. J'étais assise entre Jean Corver et
"Herman,et je jouai avec Insinger,Henri et Charles Nepveu. Tout le monde
"avait l'air de très bien s'amuser et Punky était vraiment très simple et
"gentille. Tu sais que Mr Wilkens va se marier avec Jenny toe Laer ?"
(Deze was een beeldje; na haar dood hertrouwde hy met Juffr.Bosch
Reitz,een monster van lelijkheid.)

2348 Mama schreef ons om te bedanken voor onze laatste berichten,die voort-
durend goed waren daar Henk's hoest niet verontrustend was. "Wat is het
"spijtig dat ik het ventje niet kan komen zien, maar al weer een winter-
"tje, ik ben haast de tel kwijt,maar als dat zo voortgaat zal er niets
"van myn visite komen en moet ik geduld hebben tot Pasen,wanneer ik u in
"Amsterdam hoop te zien. Een voorname reden waarom ik dit briefje schrijf
"is u myn opinie te schrijven over het plan van Willem om zyn studies te
"Delft voort te zetten ten einde naderhand naar de Oost te gaan. Al sinds
"lang had hy my zyn voornemen medegedeeld met verzoek dit stil te houden.
"Ik heb dit dan ook gedaan en het zelfs niet aan David en Saar verteld.
"Het spreekt van zelf dat ik Willem zeer zal missen; weliswaar is hy niet
"zo gezellig voor my als gy waart, en weinig spraakzaam en zich geheel
"onttrekkende aan het verkeer met onze bloedverwanten en kennissen, maar
"dat is een parti pris by hem. Visites maakt hy nergens,tot 12 uur blijft
2349 "hy studeren,dan gaat hy meestal naar Mirandolle,vervolgens naar de Socie-
"teit, komt thuis eten,dan naar de Munt,de Gymnastiek,de Opera of de Club
"en komt niet voor midderhacht thuis. Tweemaal in de week heeft hy 's a-
"vonds van 8-10 zyn leerlingen. Het denkbeeld van naar Indië te gaan is
"geheel en al uit hemzelven opgekomen; ik laak het niet omdat ik zie dat
"er hier voor jongelieden weinig vooruitzichten zyn en Willem energie
"heeft en werken wil. Het zal hem echter niet gemakkelijk vallen,daar de
"studie te Delft hoogst moeilijk is,maar nog onlangs zeide hy my dat hy
"er niet tegen opzag en alles wel gewikt en gewogen had. Ik was bevreesd
"dat het klimaat hem niet gunstig zyn zou, maar Schneevoogt,die hy raad-
"plaagde,was van een ander gevoelen,en nu moet ik daarin berusten,hoezeer
"ik veel liever zag dat hy hier een post kreeg. Waar ik my nu in troost is
"dat hy het land nog niet zo spoedig zal verlaten,daar hy enige jaren te
"Delft moet blijven. Uw liefh. Moeder."

(Die Mirandolle was een arme burgerjongen,die het ver gebracht heeft.
Hy vroeg de hand der oudste dochter van de Heer de Marez Oyens, die daar-
over niets gesticht was, maar slaagde, en is nu Directeur der Filiale van
de Ned.Bank te Rotterdam.)

2350 Diezelfde dag schreef Papa my ook: "....Ik ben Saturdag naar Rotter-
"dam gereisd om aldaar de Commissie by te wonen van het Tollens-monument,
"en wy zyn tot een,ik zal niet zeggen mooi, maar toch tot een resultaat
"gekomen. 't Was barbaars weer,regen en wind. L.l.Zondag ben ik met helder
"vriezend weer per trekschuit naar Edam gevaren,alwaar ik een vigilante
"genomen heb,die my naar Hoorn gereden heeft. 't Was alles behalve lekker
"op de dijk met snerpende koude en een N.O.wind vlak van voren, en ik kwam
"met half bevroren voeten by Alewijn,waar ik spoedig bekwam. Wy speelden
"quadrille met zyn vrouw en Mr van Akerlaken en diens vrouw. En Maandag
2351 "ochtend had ik zaken voor de Rechtbank. Dinsdagochtend ben ik te 6½ uur
"in een vigilante met een warme stoof er in naar Alkmaar gereden,waar ik
"te 9 uur aankwam en te 10 uur voor de Rechtbank stond. Te 2 uur zat ik
2352 "weer op de diligence en te 5½ was ik thuis. Het schijnt dat de Noord-
"Hollanders nog niet op hun verhaal kunnen komen. De schipper naar Edam,
"de conducteur van Alkmaar op Haarlem,de jongens in het Stationskoffie-
"huis te Haarlem,allen bibberden van de koorts. Hier zyn ook veel ziekten,
"inzonderheid kinderziekte. Willem heeft zich laten vaccineren,Theo van
"Eys ook naar ik onderstel;althans hy stond vanmorgen in zyn hemdsmouwen

voor 't raam en Rive bleef er lang aan huis. Schuymer heeft,zo ik hoor,ook "de kinderziekte,die hy alhier waarschijnlijk by zyn neef heeft opgedaan. "Er is hier vrij wat geklets over Otten,die op de loop is,uithoofde hy de "gelden in de boedel van Frenzel,waarin hy curator was,niet kon verantwoorden. "Hy was sedert 1 Jan.niet meer aan het Handelsblad,waar hy ongenoegen had "gekregen met de Directie. Het schijnt dat zy hem het beloofde salaris niet
2353 "geven wilde op grond dat hy geen Engels verstond. Men spreekt,ofschoon ik "het niet begrijpen kan,van een passief van f. 23.000,-.Hoezeer Otten in de "laatste tijd zeker te veel vertering maakte,kan men echter zulk een som niet "aan champagne of truffels verdoen, en moet hy alzo gespeculeerd hebben. "Zeker schijnt het dat zyn zwager,onze goede vriend Schimmel, f.8.000,-voor "hem bijgepast heeft ten einde kriminele poursuites te voorkomen ! 't Is vrij "beroerd en het konvenieert Schimmel misschien nog minder dan het Frits Insin- "ger konvenieerde om 1½ millioen by te passen ten einde zyn domme schoonzoon "van Meeteren van de gevangenis te vrijwaren. Deze is thans by zyn zwager " Albrecht Insinger te Brummen. Dat zal een vrolijk huishouwentje geven !!"

(Otten herinner ik my goed. Een broer van Otten verleidde David in later jaren om een deel van zyn fortuin in de mijnen te steken, ten gevolge waar- van hy het natuurlijk kwijt raakte. Westerouen van Meeteren had een knap ui-
2354 terlijk en bekoorde als dragonderofficier Hermine Insinger,oudste dochter van Frits en Mina Borski (bijgenaamd Tante Hyena), en werd toen korenmolenaar, maar daar hy geen verstand had van dat vak,failleerde hy. Zyn zwager Albrecht, wiens weduwe Caroline von Hemert nog leeft, was een tweede Nurks en gek op de koop toe.)

"Het weer zal vooreerst niet gedogen dat wy u en uw zoon komen zien, "Intussen is er nog beter kans op dan op een bezoek by ons eventueel klein- "kind in de Oost."

2355 "Ik zal in de Kommissie benoemd worden voor de zaak van „Holland op zyn "Smalst" met Boreel als President. Ik stel er my niets van voor,want wat kan "zulk een Kommissie doen dan bloot adviseren wat niet meer behoeft geadviseerd "te worden. Ik hou de zaak voor een manifestatie der Regering by de hervatting "der werkzaamheden in de Kamer om de mond te stoppen aan hen,die vragen hoe "het met de zaak staat. Wilde de Minister ons helpen,dan moest hy ons in den "Haag laten komen om met hem te konfereren en tot een resultaat te komen. "Wy zullen zien wat er van wordt."

2356 Uit een brief van Maria van 14 Febr.'58:....."Il est très vrai que "Mr Boucher va à Aix,à cause de la santé de sa femme,qui est encore très chan- "celante. J'espère qu'elle se raffermira là-bas, car j'ai tremblé cet hiver "qu'elle aille de nouveau le laisser veuf; elle a été longuement et fortement "malade,la correspondance avec "ces dames" (Anna en Constance) n'en a été que "plus active, dat was meer dan geweld."

"J'ai diné chez Willem van Lennep (Palief) qui m'avait invitée le matin "par un immense billet Hollandais à accompagner Maman pour remplacer Madame "de Tuyll. La société était plutôt de l'âge de Maman que du mien, car je dif- "férai a cool twenty years with the youngest; het voelde wel heel bespottelijk "om daarby te zitten,maar ik verveelde my toch niet want Cateau van Vollen-
2357 "hoven was byzonder vriendelijk en Willem van Lennep zó mal dat ik gedurig "om hem moest lachen."

Willem van Lennep en Frits waren de zoons van de Heer Piet van Lennep van Boekenroode,die na de dood hunner moeder met Tante Cateau hertrouwde. Hun enige zuster was Cateau Messchaert van Vollenhoven. Willem en Frits „were caracters." Willem had de bijnaam van Stuivertje,omdat hy nooit meer dan een stuiver fooi gaf aan de jongen,die te Halfweg zyn paarden water gaf als hy met zyn blessen naar buiten reed. Eens had hy geen stuiver by zich en gaf hy hem een kwartje met de woorden:"Dat is nu voor vijf keer!" Hy is de man van wie ik eens f.1000,- kreeg voor de bouw van een Diaconieschool,hetgeen hy zo buitengewoon byzonder vond dat hy het iedereen vertelde. Hy eindigde met zich amper meer te kleden,zodat zyn zuster weigerde meer by hem te komen als hy geen pantalon aantrok en een andere kamerjapon,want de zyne hing aan flarden. Zyn Franse knecht zond hy elke ochtend na het ontbijt by zyn kennis- sen rondom te vragen hoe zy geslapen hadden. Zyn tweede bynaam was Palief, omdat hy zyn vader zo aansprak b.v. Heeft Palief goed geslapen ? Hoe is de voornacht geweest? En de nanacht ?" Elke dag moest Dr van Rossem hem bezoeken ook al had hy hem niets te zeggen en toen hy stierf was Dr v.R.op de fles. De diners by Willem v.L.waren uniek,een allerwonderlijkst menu en een ver- lichting à giorno,gelijk hy zich uitdrukte,dat wil zeggen dat er byna geen licht brandde.

Frits van Lennep was ook een zonderling.Zyn bynaam was Doperwtje,
2358 omdat hy de R sterk brouwde en dit het sterkst uitkwam als hy het woord doperwtje uitsprak. Hy leefde zelfs als een krabber maar gaf duizenden weg. Toch was hy uiterst slordig en by zyn dood bevonden s'Jacob en Henrick van Lennep,zyn executeurs,dat hy verzuimd had binnen vijf jaren de renten van het Grootboek te lichten. Toch liet hy 2 millioen aan de enige dochter van Vollenhoven na. Als Secretaris van het Hoofdcomité van het Seminarie te Depok verzuimde hy de kladnotulen in 't net over te schrijven.

Maria vervolgt: "...Il parait que je prends un air de vieille fille, "puisque chez Madame Alewijn je dus jouer avec Messieurs v.d.Oudermeulen, "Crommelin et sa belle-mère, tandis qu'il y avait deux tables de jeunes "gens. Au commencement je me sentais si dépaysée dat ik wel had willen weg "gaan,mais alors la vue de Saar,qui entrait,me rendit tant de courage et "de Heimlichkeit,dat ik verder de avond heel goed doorkwam. Je me fis pré- "senter à la jeune Mad.van Hoorn- Gross,en wy schmichelden en schmachelden "dat het een pleizier was; zy zeide dat zy heel goed kon horen dat ik Wur- "tembergsch Duitsch sprak,und war ganz verwundert dasz ich es so rein sprach."
(Deze leeft nog en is degene aan wie Anna van Loon vertelde dat zy een Breischule had).

"Gisteren ben ik op een gemankeerde bruidsparty geweest by de Sixen,
2359 "want Willemine Berkhout heeft anderdaagse koorts. Elle était représentée "par son frère,à côté de qui je me trouvais et aussi de Cees Hartsen le "jeune,qui était très amusant. Il y avait en outre Jean et Constance,Hesje "et Mimi Crommelin.... Hesje vroeg veel naar je and quite brightened up "when talking of you. I think her so very nice; Mimi a l'air à moitié "pétrifiée et à moitié endormie; la soirée fut longue et assez coriace, "un immense "causons mes soeurs,"puis une ennuyeuse petite partie avec "Jean Six et Henri van Lennep; het hindert my altyd dat deze laatste zoals "jou zoon heet, j'espère qu'il sera aussi bon mais un peu plus agréable. "J'ai encore 4 diners in 't zicht,c'est une ruine en fait de gants et de "fooien, car quoique je ne donne jamais plus de 10 sous,j'aurai alors "dépensé f.10,-,Maman m'en a rendu 5, et de plus elle a partagé entre ses "quatre huisgenoten le produit d'une vente de vieux pianos et de dito "poëles, s'élevant à f.80,-mais j'ai déjà plus de destinations que de "florins. "

"Mr Kallenbach a enfin été chez nous Mercredi, et m'a dit que mon "coeur est encore sain et sauf,et que le mal vient du foie,mais alors il "me semble qu'il est à la Sganarelle et qu'il a mis le coeur du côté droit "et le fois du côté gauche."

2360 "Il y a énormément de petite vérole ici. L'autre jour j'ai entendu "de Mina Hooft qu'il y a une vaccine homoöpathique et intérieure,et Mr. "Kallenbach nous a dit qu'on la tire de six vaches qui appartiennent à "l'Archiduc Jean d'Autriche. Anna l'a écrit à Louise,who promised to con- "sider the matter, ce qui est déjà très condescendant; j'espère que ses "enfants ne prendront pas la petite vérole pendant ce temps de considering. "Je te conseille aussi de demander trois de ces poudres pour ton baby,car "alors tu es sûre qu'il aura du bon vaccin,ce qu'on ne peut plus obtenir "et ce qui est si important."
(Wy lieten echter die homoöpathische poeders niet komen maar Henkie op de ouderwetsche manier vaccineren. Ik geloof dat Elout,na de ondervinding by Willem opgedaan,die geheel gedefigureerd was,zyn overige kinderen liet vaccineren.)

Papa schreef my 16 Febr: " Ik haast my u te berichten dat wy een "brief van Louise hebben ons meldende dat Christiaan by Dorrepaal is her- "steld met een salaris van f.800,- in de maand en in gelijke rang met
2361 "Nortier,,terwijl Cezard de pem heeft gehaald door de f.7000,welke Chr. "aan zyn firma schuldig was voor zyn kosten van etablissement te Batavia. " Wy hebben vandaag winter No 7,alzo,naar ik hoop,de laatste. Meld ons "toch terstond wanneer de gierbrug weer marcheert; want ik verlang zeer "Mama naar Nymegen te geleiden en U uw geld te brengen; doch zo lang de "overtocht met schuitjes plaats heeft,mag zy de expeditie niet wagen. "De 3de Maart zal het,vrees ik,nog niet gaan. Intussen geen moed verloren ! "Wie weet hoe spoedig wy voorjaar hebben."

Vrijdag ga ik naar den Haag om Vrolik te spreken. Hy zal,denk ik,
2362 "mooi het land hebben over de houding van de Kamer.'t Is daar nu letter- "lijk een oorlog tussen de boeren en de heren. 't Is maar goed dat ik er "geen zitting meer heb,want ik zou my niet kunnen bedwingen die Reinders

"en Consorten het jak uit te vegen,kerels die zelf byna niets betalen
"en ons het vel over de oren willen halen. Toen het gemaal afgeschaft
"moest worden heette het dat men gemakkelijk 2 à 3 millioen kon missen,
"nu zyn 3 ton te veel !"

Op 22 Febr.zond Maria weer een brief aan Lore:....."Armste Poes,'tis
"onmogelijk voor je zulk een correspondentie alleen vol te houden met al
"je vermoeiende zorgen op de koop toe, en ik begrijp best dat je ons dik-
"wijls lang laat wachten. A propos van vermoeienis,ik schrok van het idee
"dat je baby geheel voor je rekening zou nemen als baker Westers weg is,
2363 en dat je dan niet meer zou kunnen wandelen. Denk toch Kindlief,dat je
"hem gezond voedsel moet geven en het daarom noodzakelijk is dat je dage-
"lijks lucht voelt. Mama vindt dat hy al te dikwijls zuigt daar hy nu te
"oud wordt om alle twee uur iets te behoeven,vooral 's nachts,en ook dat
"hy aan de lepel moet wennen,en dat je daarom een goed recept van pap moet
"zien te krijgen. Ta belle-mère était exactement du même avis. Je ne com-
"prends pas que Mietje soit devenue tout-à-coup si horriblement mauvaise?
"S'il en est ainsi,je la renverrais plutôt stante pede comme le suggérait
"Louky que de t'enchainer au cher petit au point de ne plus soigner que
"lui et de te négliger toi-même."
(Wy hadden ontdekt dat Mietje niet slechts danshuizen bezocht en met een
soldaat omging,maar ook schulden maakte en met Mina ruzie zocht.)

Maria vervolgt: "Mercredi immense diner chez Tante Voombergh de 16
"personnes avec les van Hoorn et les van Weede. J'étais assise entre
2364 "Charles Nepveu et Piet Six,et je jouai avec Mica,Sylvie et Ch.Nepveu. De
"laatste twee zyn er niet veel van vergeten,maar het verveelde my dat Mica
"ze zo drilde. Je commence à jouer mieux,daar ik het byna dagelijks doe.
"Jeudi Djé donna un diner de 16 personnes.Mes voisins de table étaient
"Henri Druyvesteyn et Charles Nepveu."

Gedurende het verblijf van Baker Westers hadden wy wel meer rust,
maar nadat zy zes weken by ons geweest,was,moest zy ons,ik weet niet om
welke reden,weer verlaten en toen begon het getob opnieuw. Mevrouw Mackay
deed ons de weduwe Antje Reisbergen aan de hand,maar ofschoon deze vijf
kinderen gehad had,was zy even onhandig als een jonge meid of als Vrouw
Salemink. Zy kwam slechts van 12 tot 5 uur,maar na een paar dagen zonden
wy haar weg. Ik moet er byvoegen dat van haar 5 kinderen er nog slechts
één in leven was,en dat de vier anderen het slachtoffer waren geworden
van de tocht by de poort,waarby zy woonde,en van een scheutje zuur bier,
althans zo beweerde men dat tal van kinderen omkwamen en de ouders dan
spraken van de zegen van het kerkhof. De Heer Ran liet my opmerken dat
er zoveel gebrekkige kinderen in Nymegen waren,wier ruggestreng gebogen
was omdat de moeder ze van een bank of van een stoel had laten vallen.

Drie weken lang verliet het kind ons geen ogenblik,zodat Lore al die
tyd niet kon uitgaan. Het kind had hevige krampen zodat het uren achtereen
schreeuwde van de pijn en elke avond kwam er een acces. 's Nachts speelde
ik voor baker en liep ik in de kou met hem op en neer,maar schoon het hard
2365 vroor,kreeg ik het warm van agitatie. In al die weken heb ik niets kunnen
uitvoeren.

Op 28 Febr.schreef Maria weer:....."Je viens te condoler du départ
"de la garde ce qui est par trop horrible pour toi,puisque tu n'auras de
"repos ni jour ni nuit;comme j'aimerais pouvoir t'aider? ces rivières sont
"par trop impatientantes; wat doe je je daarachter te verstoppen ? Tu dois
"m'écrire aussitôt qu'on pourra passer en dan span ik Willem in om my te
"brengen. Comme cette alerte d'incendie était effrayante et quelle préser-
"vation dat het niet 's nachts en niet erger was."

Twee dagen te voren,terwijl wy aan tafel zaten kwam Mina zeggen dat
er brand in de keukenschoorsteen was. Ik trachtte de stenen los te wringen
die de pijp omringden,maar brak myn hamer. Daarop liet ik de metselaar
Storm halen,die over ons woonde,en hem gelukte het de stenen los te werken
terwijl de vonken hem om de oren vlogen,en toen bleek het dat de stenen,
die van onderen de schoorsteen af- en de kachelpijp omsloten,met een dikke
laag roet bedekt lagen,en deze aan het branden geraakt was. De schoorsteen
was pas 14 dagen te voren geveegd,maar de schoorsteenveger had er van on-
deren de roet by emmers vol in laten liggen.)

"Je me suis royalement amusée à la vente,et c'était très drôle de
"faire la winkeldochter. Je n'ai vendu que deux objets faits de mes pro-
2366 "pres mains,c'était une paire de manches,achetées par Anna Luden,et une
"paire de pantouffles en drap,achetée par Charles Nepveu."
(Men ziet ook hieruit dat hy haar wel naliep en haar het hof maakte maar

hy kon er niet toe besluiten om haar te vragen. Zo had hy haar reeds vóór ons huwelijk met St Nicolaas een ivoren vouwbeen gestuurd en aan Lore tegelijkertijd een schoenhoorn,waarvan ik my nog elke dag met succes bedien.)

Brieven van Papa waren altyd hoogst welkom en die van Dinsdag 2 Maart niet minder dan alle andere.: "Waarde Maurits ! Mama beweert dat gy een "heel zoete jongen waart en ik herinner my niet dat gy buitengewoon lastig "zyt geweest;ik moet dus onderstellen dat Caroline schreeuwde !Intussen is "het ook mogelijk dat uw zoon de Nymeegse lucht niet kan verdragen. Ik wil "hopen dat hy zich spoedig tot deugd schikke,want naar uw beschrijving te "oordelen,moet hy nu al heel lastig zyn."

"De ministerieële krisis schijnt nog niet ten einde;allerlei kombina-
"ties worden verteld,doch het zyn praatjes waar niet aan gehecht kan wor-
2367 "den. Zo vertelde men dat Rochussen weer zou optreden,doch daar de man l.l.
"Woensdag in stad gekomen en tot Zaterdag gebleven is om myn stuk te zien,
"bewijst dit reeds dat dit praatje geen grond had. Zo van Hall en van Ree-
"nen terugkeren kunnen zy 't mijns inziens nog minder houden dan hun voor-
"gangers. Men zal tot de Thor (Thorbecke) moeten terugkeren,tenzy men iemand
"van zyn tegenstanders vindt die weet te regeren; maar met al die flauwe
"konsessies en dat gemeen overleg uit de laatste jaren is er niets wezen-
"lijks tot stand gekomen. In deze zitting heeft de Kamer niets gedaan be-
"halve het maken van drie Nederlanders."

"Ik begrijp niet waar al het water,dat in de afgelopen zomer uit zee
"is gedampt,toch neergekomen is; want overal in Europa heerst er gebrek
"aan,en zo het ergens geregend heeft,is het stellig in 't onbekende Zuiën.
"Desniettemin blijft het Duin overvloed van water leveren."

2368 "L.l.Saturdag heb ik te Haarlem de eerste vergadering bijgewoond onzer
"Kommissie voor de doorgraving van Holland op zyn smalst;wy zullen nu al-
"thans tot enig resultaat komen;want volgens mededeling van Boreel zal,
"naar 's Ministers verlangen,de Kommissie zich niet meer in rapport stel-
"len met de betrokken Besturen,maar alles naar billijkheid regelen,behou-
"dens goedkeuring van de zijde der Regering. Gelukkig was die vergadering
"maar preparatoir en liep zy spoedig af,zodat ik per beurstrein kon terug-
keren,want ik moest in tijds weer hier terug zyn voor de opvoering van myn
"stuk. ("DE STICHTING VAN BATAVIA"). Daar is heel wat werks aan geweest.
"L.l.Vrijdag ben ik van 10½ 's morgens tot 12¼ 's nachts - een uurtje er
"af gerekend om te eten - op de planken geweest om te repeteren. Rochussen
" (ex gouverneur van Ned.Indië) was zeer voldaan. De harem,die er in voor-
"komt,was,zeide hy,volkomen gelijk hy die te Lucknow gezien had. Wy hadden
"dan ook het Hindoesche kostuum voor de dames gevolgd; daar het wat koud
"was om ze op zyn Javaans aan te kleden,naakt tot op het midden. Het stuk
"heeft goed voldaan in weerwil van ettelijke rampen,veroorzaakt door het
"gebrek aan behoorlijke repetities met vol orkest en dekoratief. Zo bijv.
"viel,omdat de orkestmeester te vroeg schelde,het gordijn aan 't slot van
"het 4de Bedrijf,voordat het uit was,en rolde in het 5de een huis om,dat
"in brand moest vliegen. Doch Maandag ging alles perfect en de mensen had-
2369 "den dolle pret. 't Is dan ook allerprachtigst gemonteerd,en ik durf zeg-
"gen dat de intrigue nogal boeiend is. Ik laat het nu drukken met toelich-
"tende aantekeningen en zal het u zenden als het klaar is."

Hendrik zond ons een telegram dat Ada op 10 Maart allervoorspoedigst geboren was en Lore en ik schreven hem diezelfde dag felicitatiebrieven. Lore schreef o.a. "Ik verlang naar détails,want nu ik zelf ondervinding in de zaak gekregen heb,interesseert my elke kleine byzonderheid. "Je woorden "très heureusement" zouden my doen denken dat Louise niet veel "geleden heeft. Dit hoop ik van harte,want het is zulk een verschrikkelijk "martyre dat ik nog niet begrijp hoe een mens het kan verdragen. Ik condo-
2370 "leer haar dat het niet een zoontje is,omdat zy zoveel meer van jongens
"dan van meisjes houdt; ik ben niet van haar opinie en vindt het een zegen
"als men dochters krijgt."

Ik schreef o.a.:" Duizendmaal wens ik u geluk dat alles voorbij is "en voorspoedig in zyn werk gegaan is. Intussen hoe voorspoedig ook, ik "weet nu by ondervinding dat wat men voorspoedig noemt toch nog altyd "vreeslijk is om aan te zien en by te wonen.

"Wy trekken tegenwoordig van 's ochtends tot 's avonds en van den avond "tot den morgen met uw petekind op en ofschoon hy heel lief is,vind ik zyn "gezelschap op den duur wel wat vermoeiend,vooral als hy zich in de con-"versatie mengt en niet naar de vragen en antwoorden luistert. 's Nachts "is hy voorbeeldig zoet en slaapt hy tien uur achtereen. Over 3 weken hopen "wy Baker Bach terug te krijgen,maar tot zo lang moeten wy aan alle arbeid,

"aan elke wandeling renonceren,en de ogenblikken waarnemen,welke het kind
"ons schenkt om een brief te schrijven. Ik heb tevergeefs naar een baker
"gezocht,maar zy waren alle bezet. Wy hebben de hulp van een burgervrouw
"gehad,die 5 kinderen gehad heeft,maar geen speld steken,het kind niet dra-
"gen en de pap niet koken kon ! Ons kind wordt al zeer lelijk,zoals te ver-
2371 "wachten was,en ziet er alleen nog lief uit als hy slaapt of wakker wordt.
"Zyn neus is enorm,zyn mond dito,zyn wangen hangen en hy krabt zich in het
"gezicht,zodat hy precies op my begint te gelijken. C. blijft gelukkig ge-
"zond en behoudt de nodige kracht en het nodige voedsel. Zelfs moet zy nu
"en dan thee drinken om het te verminderen. Myn kind wordt daar wakker,dus
"moet ik eindigen. Uw liefh.Maurits."

Myn Grootmoeder,die ik de 7de gefeliciteerd had,schreef my het volgen-
de: ".....J'ai été voir Jean et Carry la semaine passée en société de Syl-
"vie. Nous avons logé quelques jours chez eux et j'ai été bien contente de
"les voir si agréablement établis. Leur maison s'arrange confortablement
"et ce que vous apprécierez surtout dans ce moment,une grande pompe avec
2372 "de l'eau fraiche et claire devant leur perron. Jean s'occupe beaucoup de
"ses livres et de son enfant," (Henrick Aernout,geb.July '56,overleden Sept.
'58) "qui lui est fort attaché,lui courant après quand il le voit et lui
"embrassant les jambes; 't is een aardig mannetje. Bientôt il devra parta-
"ger l'affection de ses parents avec un petit frère ou une petite soeur.
"Dieu veuille que là aussi l'évènement se passe à souhait."
(Catharina Sara Elizabeth werd 18 Maart '58 te Zeist geboren en trouw-
de aldaar in 1885 met Wessel Verdonk.)
" Que de changements ! Un nouveau Ministère !Un nouveau Bourguemaitre!
"Que sera-ce pour la bonne ville d'Amsterdam ? On n'est pas couleur de
"rose en ce moment. Heureusement que l'inquiétude des petites véroles a
"passé. Mais aussi tout le monde a recours à la vaccine."

Op 14 Maart schreef Maria: ".....Tu peux te réjouir avec nous du
"bien-être de Louky et de sa grosse petite Ada. Mr Schumer a dit ce matin
"qu'il trouvait par trop ridicule de perdre son temps à venir la voir,
2373 "quand elle était bien comme elle l'est,et il lui a tiré son chapeau.
"Henri est tout indigné de la laideur de sa fille,qui a plus l'air d'un
"garçon que d'une fille. Elle a les cheveux bruns foncés sans la moindre
"teinte rougeâtre,ainsi il est bien à espérer qu'elle pourra figurer comme
"une heureuse exception de la,présente génération des van Loon."
"Depuis que je t'ai écrit j'ai encore été à quatre fêtes dont il te
"faudra une description. Pour commencer Mardi un diner assez ennuyeux
"chez Tante Cateau; au diner je m'amusai très bien à côté de Ch.Nepveu,
"qui est plus amusant que jamais. Les Taddel y étaient aussi; het zyn heel
"eenvoudige meisjes qui n'ont que le défaut de dire om een haverklap:
""Ajakkes," ce qui est moins raffiné."
2374 "Le lendemain répétition de la même fête chez Tante Voombergh,où je
"fus de nouveau assise entre Ch.Nepveu et Warner cette fois,who is really
"very nice."

Papa schreef my: "....Het verheugt my dat de „Stichting van Batavia"
"u beiden bevallen is,en ik ben er grootsch op,want ik had niet gedacht
"dat het zonder de luister van kostuum en decoratief enig genoegen doen
"kon. Dit was dan ook een der redenen waarom ik het niet wilde drukken;
"de tweede was,dat ik het kind,als het by de vertoning niet voldeed,maar
"stilletjes wilde begraven; de derde eindelijk,dat ik,wetende hoe Roos,
"Pancras Clifford en andere Oosterlingen de eerste opvoering zouden bij-
"wonen, van de eventueele aanmerkingen,die zy hadden,wilde partij trekken.
2375 "Ik heb Saturdag te Haarlem myn tweede vergadering gehad over de Door-
"graving van Holland op zyn Smalst. Ongelukkig zit Croker te Weenen en
"Burn te Londen," (beide ingenieurs der Duinwaterleiding) " van waar zy
2376 "ondanks myn telegraferen niet overkomen; en dewijl het oorspronkelijke
"plan niet genoegzaam uitgewerkt,en bovendien vrij wat gewijzigd is,valt
"het ons moeilijk voorwaarden te regelen,die dikwijls afhangen van hetgeen
"moet gedaan worden,of van de tijd,waarin en de kosten waarvoor, 't Was
"een barbaars weer en het plein om het Stationsgebouw een sneeuwpap,waar
"men tot de enkels in kwotste."
" De eklips was gisteren magnifiek en ik heb die op myn gemak uit myn
"kamer kunnen waarnemen,doch pas was zy over of het werd betrokken lucht.
"De winter duurt lang en maakt het ons ook lastig als leden der Kommissie
"voor de Tentoonstelling van Oudheden in Arti. Wy wachten heel wat moois,
"dat ons uit Groningen,Nymegen en andere vergelegen plaatsen is toegezegd,

"doch niet kan afgezonden worden zolang de binnenvaart gestremd blijft.
"Een Fries verwijt ons in het Handelsblad dat wy geen Friesche correspon-
"denten benoemd hebben. Hy zou volkomen recht hebben indien dit zo ware,
"maar wy hebben Dirks en Eekhoff gevraagd; de eerste heeft zich geëxcu-
"seerd op grond van zyn werkzaamheden in de Kamer; de tweede heeft geant-
"woord dat,zo men zien wilde wat Friesland al ouds en merkwaardigs ople-
"vert,men dan maar in Friesland moest komen ! De man is wel een eeuw ten
"achteren,en als wy zyn brief in het Handelsblad zetten,zal de Fries raar
"opkijken. Ik heb inmiddels myn verbolgen medeleden beduid nog wat met het
2377 "plaatsen hunner rechtvaardiging te wachten,en aan Dirks geschreven dat
"hy nu wel tijd heeft,en zorgen moet dat noch hy,noch Eekhof noch zyn Pro-
"vincie er gek afkomen."

"Het nieuwe Ministerie is dan eindelijk verschenen. Un ministère de
"bascule,zoals de Fransen het zouden noemen. Men heeft gepoogd door de
"benoeming van van Bosse en van van Tets,welke laatste een volbloed Thor-
"beckiaan is,de oppositie te neutraliseren; doch zal de Thor zich laten
"neutraliseren ? Wat de arme Mijer betreft,waarom die moest weggezonden
"worden,nescio. Hy kon het met de Kamer toch best vinden,en ik zie geen
"andere reden voor zyn vertrek dan het verlangen van Rochussen om zyn
"plaats in te nemen. Waarschijnlijk zal nu Pahud (de Gouverneur Generaal)
"moeten teruggeroepen en van Bosse in zyn plaats benoemd worden. Wat ik
"by dit alles het meest afkeur is de benoeming van Boot. Het is zeer moei-
"lijk een goede Burgemeester voor Amsterdam te krijgen,en men had een beter
"Minister van Justitie kunnen krijgen. Boot heeft in de laatste jaren geen
"tijd of gelegenheid gehad om over een Rechterl.Organisatie te denken.
"Waarom nam men Meeuwsen niet,die op dit stuk een bepaalde mening heeft
"en in de Kommissie van Ontwerp heeft gezeten ? Hy is knap,in de Kamer by
"alle partijen gezien,en men had er de Roomschen door gewonnen. Ik ben er
"zeer tegen dat men iemand aanstelt of vóórtrekt omdat hy Roomsch is,
2378. "maar ik vind het billijk en verstandig tevens dat men een knappe Roomsche
"in het Kabinet zie te krijgen. En tout cas geloof ik niet dat het tegen-
"woordige Kabinet levenskrachten heeft;er zal strijd komen tussen de Thor-
"beckiaansche en andere elementen,er zal weer veel gekletst en niet gere-
"geerd worden."

"Stuur ons toch een fotografie van uw zoon; die zal,vlei ik my,ons
"een aangenamer denkbeeld van hem geven dan uw afschildering. Gy logen-
"straft wel het oude spreekwoord:"Elk waant zyn uil een valk te zyn," en
"gy wilt,geloof ik,hem reeds vroeg alle aanleg tot ijdelheid ontnemen."

"Wat zyn er al kennissen in de laatste dagen met koorts gezegend !
"By Six heeft de dag na zyn vrouws bevalling een der meiden de kinderpok-
"ken gekregen. Recht vrolijk ! Vaartwel ! Ik ga de Tempel van het Heilige
"Graf, Vondels portret en nog enige andere aardigheden inpakken en naar
"Arti sturen, waar zich o.a.de originele degen bevindt van Jan Pietersz.
"Koen of Koens,zoals de lui hem hier noemen,die hem met de diligence-on-
"dernemer verwarren."

De Tempel van het Heilige Graf was van ivoor en paarlemoer,en tot
betaling van een oude schuld door ik weet niet wie aan Papa gegeven. De
Tempel was door een groen houten omhulsel omgeven,maar men kon de deksel
2379 daarvan afnemen en als kinderen vonden wy het heerlijk om de tempel van
nabij te beschouwen en het graf er uit te nemen.

2381 Op 21 Maart '58 schreven Lore en ik beide aan Louky en aan Hendrik.
In Lore's brief komt o.a.dit voor:" Il me semble que tu dois être remplie
"de joie et de reconnaissance de ce que ce terrible moment tellement re-
"douté soit passé ! Dat heb je er knap en handig afgebracht en indien ik
"het zó kon,zou ik my waarlijk de moeite besparen om tegen een bevalling
"op te zien. Mais je fais cela moins adroitement que toi,et n'ai pas souf-
"fert quinze heures de suite mort et martyre pour l'essayer une seconde
"fois. Ik blijf dus by dit eerste product en denk nooit meer te bevallen !"

Ik schreef o.a.aan Hendrik:"Gy hebt natuurlijk al vernomen dat wy
"Maandag 29 dezer in Amsterdam hopen te komen. Ik reken er op u een avond
"met myn boekhouden te komen vervelen,en zó lang met vragen te bestormen
"totdat ik er eindelijk achter ben. Ik mag lijden dat wy 14 dagen kunnen
"blijven,daar het anders schier de omslag niet waard is,welke een over-
"tocht met kind en baker noodwendig veroorzaakt. Ik denk dat de laatste
"raar zal opkijken als zy by u een collega vindt met al de airs ener prin-
"ses. Wy zenden Mietje ook reeds Maandag weg,daar zy onuitstaanbaar wordt
"en ons dagelijks meer mishaagt. Haar gedrag is in de vorige zomer zo won-
2382 "derlijk geweest dat wy het niet durven wagen haar andermaal achter te laten.

2382 "De baker komt deze Woensdag en kan tot Mei blijven en dan komt de "nieuwe kindermeid. Vandaag is ons kind voor het eerst in het zonnetje "uit geweest,maar het begon hem gauw te vervelen. Lore en ik hebben een "visite te Ubbergen gemaakt. De ex-minister v.d.Brugghen komt daar op zyn "châlet de zomer doorbrengen en zoekt hier in stad een huis voor de winter. "Ik hoop dat hy er een vindt,want ik verlang zeer zyn kennis te maken,en "de komst van hem en zyn gezin zal een grote aanwinst voor ons zyn. Het "spijt my dat hy geen President der Rechtbank meer is,maar voor my is het "geen verlies dat hy als Minister is afgetreden,daar hy my,by zyn grote "ingenomenheid met Nymegen,nimmer zou verplaatst hebben. Hoe de goede Bur- "gemeester Boot zich heeft laten overhalen om de ministerieële zetel te "beklimmen is my een raadsel. Wordt Rutger Jan nu Burgemeester ?"

2383 De laatste brief die ik vóór ons vertrek naar Amsterdam kreeg,was van Papa van 25 Maart:....."Hebt gy sedert Caroline's bevalling vrij wat te "tobben gehad met meiden en bakers, David en Kee hebben dergelijk euvel "vóór de bevalling. Gy zult u over en weder elegieën betreffende dat on- 2384 "derwerp kunnen opzeggen."

"Wy verheugen ons geweldig in het vooruitzicht u in de aanvang der "volgende week te zien. Indien gy een verdienstelijke daad wilt verrich- "ten,breek dan de glazen kast op het Stadhuis met een ijzer of valsche "sleutel open,maak u meester van de preciosa en breng ze mede voor de Ten- "toonstelling van Oudheden. Mocht u dit te lastig vallen,zorg dan in elk "geval dat uw brave Burgervader, zo hy het niet reeds gedaan heeft,ons "het een en ander zendt. De expositie zal zeer belangrijk worden; wy krij- "gen keurige dingen uit Groningen,Deventer,Leeuwarden,Middelburg enz. "Nymegen, waar zo veel fraais is,mag dus niet achterblijven. Misschien zyn "er onder uw kennissen aldaar ook nog wel lieden,die wat ouds hebben,dat "zy u of de schipper konden medegeven. Ik ga alle dagen uit visschen, "heb nog Maandag by Mevr.v.d.Hoop een tafeltje en Dinsdag by Mevr.Cato "een zilveren strooischotel gekaapt."

2385 Woensdag 24 Maart kwam Baker Bach tot onze grote blijdschap by ons terug,en Maandag 29 Maart reden wy met baker en kind en met mooi weder in een rytuig van Lent voor f.5,60 naar Arnhem. De reis liep verder goed af,ofschoon het te Utrecht Palmmarkt was. Ik vond myn moeder met een ont- stoken keel en zonder stem.Dinsdagochtend ging ik by Saar en by David. Kee was in vergevorderde staat van zwangerschap en op 11 April beviel zy van een jongen,die David genoemd werd en in 1883 te Meran stierf.

Onze baby was engelachtig en werd door iedereen bewonderd zowel om zyn lief gezicht als om zyn aanvalligheid en spierkracht,die dan ook merk- waardig was. Hy lachte tegen iedereen en schreeuwde byna niet meer.

Wy maakten per rytuig visites en 's avonds hielp Hendrik my om myn 2386 balans op te maken,terwijl Lore by Louky zat. Pik (Herman v. L.) was even charmant als altyd en solliciteerde om rechter plaatsvervanger te worden. Zondagochtend was ik aan de bediening geweest by Jamieson,waar Lore my tot myn droefheid niet had kunnen vergezellen omdat zy kou op de maag had gevat.Maandag,2de Paasdag,las ik 's morgens aan Lore voor en legden wy 's middags tal van bezoeken af,waarna wy met Maria by onze ouders dineer- den,echter zonder Kee,maar met David en Jacoba,een mooi kind van 15 maan- den,dat zeer gehoorzaam was. Saar was er met haar jongen en de baker met Henkie at ook mee. Het was dus druk aan tafel.

Dinsdag liep ik naar de Rechtbank en woonde ik er een correct.zitting by,waarbij Bijleveld het O.M.waarnam en de Voorzitter Mr Antonie Backer my allerbeleefdst uitnodigde om achter hem plaats te nemen. Als rechters zaten Suringar en Maurice Luden. Deze laatste was pas evenals Lintelo de Geer rechter geworden,ofschoon Jan van Loon de eerste op het drietal stond . Ware Jan benoemd,dan zou myn kans om in Amsterdam te komen,verkeken zyn. Mama van Loon was er vrij koel onder daar zy Amsterdam 's zomers onmogelyk vond en aan Haarlem de voorkeur zou geven. Haarlem was ook ons ideaal,om- 2387 dat wy dan dicht genoeg by de familie zouden zyn om haar veel te zien en toch ver genoeg om geen last van haar te hebben,daarby goedkoper en minder druk.

Ik vergat te vertellen dat ik de vorige dag 1½ uur by Mr Hartogh ge- weest was,en deze my ontvangen had met de vraag waarom ik na de dood van de subst.Off.Willem Jolles niet naar diens plaats had gesolliciteerd. Ik gaf hem als redenen op:1°discretie; 2°vrees dat de Minister,indien ik toon- de van Nymegen genoeg te hebben,my elders heen zou zenden en 3° de zeker- heid dat Hartogh zelf Termaat begeerd had. Hy antwoordde dat dit in de ge- geven omstandigheden juist was,maar het hem toch verwonderd had my niet op

de lijst der sollicitanten te zien; dat hy my moeilijk had kunnen schrijven om er my toe te engageren, daar hy my geen hoop wilde geven, enfin dat er later nog wel eens kans zou zyn. Ik vernam dat te Amsterdam de kans niet groot meer was, nu Herman op het drietal van supplement-rechters stond. "Welnu,"zeide hy,"dan schiet Haarlem nog over!" Daarop toonde hy my de brief van de Min.v.d.Brugghen om hem omtrent my te consulteren,waarop hy terstond had geantwoord. Hy wees my daarop af zyn werk en wy spraken heel pleizierig terwijl hy eindigde met te zeggen dat ik te Nymegen niet kon blijven.

2388 's Middags diner by Insinger,ontzettend verblindend en prachtig. In de zaal waskaarsen op tafel en 7 lampen. 16 personen,onnoemelijk veel schotels en de meeste getruffeld. Palief was er ook. 's Avonds liep ik even by Mama aan,die beter was. Palief vertelde my dat hy tegenwoordig in een slee door de stad toerde en de beurs tot wandelplaats had gekozen. Ik vertelde aan Palief dat er in de Nymeegsche slede ook een raampje vóór in was,en daarop zeide hy:"Dat is prachtig,dan kan men de knol ook nog zien."

Vrijdag souper by Tante Cateau met Maria en Nepveu. Zy zaten natuurlyk naast elkaar en Mama van Loon keek zuur,niet om dezelfde reden als waarom zy indertijd tegen my zuur keek,maar juist om de tegenovergestelde reden. Zy hoopte juist dat Nepveu eindelijk Maria vragen zou,daar zy het voor M. wenselijk vond dat zy trouwde,en zy was kwaad dat Nepveu zich het hof liet maken zonder toe te bijten. Lore en ik vonden hem koud en egoïst en gunden Maria een ander man.

2389 Zaterdag bracht ik myn ochtend by Herman door,die my aventures van zyn kantongerecht,waar hy plaatsvervanger was,verhaalde. Myn moeder kwam dejeuneren en wy brachten haar in het rytuig by David en Kee,die de vorige nacht haar bevalling voelde naderen. Wy reden visites met het kind en aten by Hendrik ook met Henkie. 't Was niet meer de oude eenvoud, want de knecht had Jansje vervangen en diende. De baker kreeg f.5,-van Hendrik en at met haar collega boven. 's Avonds wees Hendrik ons zyn paleis,dat ik allerliefst en heel groot vond, een dubbel huis op de Heerengracht tegenover de Moriaantjes aan de zonzijde. Wat my frappeerde was het aantal cabinets particuliers,niet minder dan negen. Dit huis vond ik veel liever dan het later door hem gekochte met de kolommen.

Hendrik wilde Zaterdag Dr Everard voor zyn Willempje raadplegen en tegelijkertijd voor my. Wy keuvelden heel genoeglijk en hy wees my zyn voorraadschuur sigaren ! Ik begreep niet hoe hy in 4 jaar tijds zoveel had kunnen verdienen om reeds op zo grote voet te leven,want zyn schoonvader gaf hem geen jaargeld,doch had hem eens voor al een som van f.100.000,- gegeven,en voorts de nodige tonnen in het kantoor voorgeschoten,welke Hendrik moest terugbetalen. Dit loste Hendrik dan ook van lieverlede af en ik herinner my dan ook dat hy in een huurrytuig van van Haren uit de Vijzelstraat is blijven rijden totdat hy zowel zyn moeder als zyn schoonvader had afbetaald. Louky wilde altyd dat hy eigen rytuig hield maar dit weigerde hy totdat hy die schulden had afgedaan. Het kantoor van Hope moet dus in die tijd enorme winsten hebben afgeworpen totdat het door Lipman Rosenthal overvleugeld werd.

Zondag liep ik nog by David aan en vernam tot myn blijdschap dat Kee te 5½ van een zoon verlost was,echter na een vreeslijk lijden en met behulp van de kunst.

2390 Lore en ik dejeuneerden by Saar,waarna wy da Costa bezochten en de Tentoonstelling van Oudheden,waar Jan Six bezig was met catalogiseren. Wy liepen in de twee zalen van Arti rond en zagen veel moois. Wy aten thuis en 's avonds liep ik nog by David aan,die my zeide dat Kee nog veel soufreerde en hy een min moest zoeken. Ik dronk thuis thee en bezocht later Willem Borski,die ziek was en door Seiffert werd opgepast,omdat zyn ouders te Nice waren en hy dus alleen was. Hy vertelde my het een en ander van zyn jachten in Engeland en Schotland by Thomas Bäring,die o.a. een good in Schotland bezat dat voor de successie op 500.000 Pond getaxeerd was. Hy had er met A.Schimmelpenninck,jongste broer van Rutger Jan,gelogeerd en gejaagd,en toen zy kwamen was de Heer Bäring nog afwezig en had de butler hun de keus gelaten tussen elf logeerkamers. Elke ochtend kwam de butler aan het ontbijt met een lijst der levensmiddelen,waarvan Sir Thomas die aanstreepte welke hy voor het diner begeerde. Veertien dagen hadden Borski en Schimmelp.er gejaagd zonder ooit op hetzelfde terrein te komen, maar het was moeilijk lopen door de hoge turnips en bieten. Sir Thomas joeg zelf niet. Later logeerde Willem Borski by hem op zyn landgoed in

2391 Engeland en tot zyn verwondering vond hy 's ochtends zyn jachtschoenen nog ongesmeerd achter de deur zyner kamer op het portaal staan.

2391 Hy schelde,maar niemand verscheen. Eindelijk zag hy een knecht de trap oplopen,en vroeg hy hem zyn schoenen te poetsen,maar de flunky antwoordde: "Ring for your valet de chambre," en eerst toen hy zeide dat hy geen kamerdienaar had meegenomen,nam de knecht ze mee. Toen hy dan ook later opnieuw kwam logeren nam hy Jan Stork mee. De eetkamer was zó groot dat hy er eens met 30 personen heeft gegeten, en het curieuse was dat zy rondom een ronde tafel zaten en de ruimte tussen de stoelen of fauteuils toch even groot bleef als wanneer zy met z'n vijven of tienen dineerden. De tafel werd niet gelijk by ons,langwerpig doordat er een of meer lange planken in werden gelegd,maar bleef rond doordat op de middelste punt telkens grotere of kleinere ronde stukken het oorspronkelijke ronde stuk, dat er uitgelicht kon worden,vervingen. Het in Schotland gelegen goed was entailed, zodat het na Sir Thomas Bäring's dood aan een neef overging.

Sir Thomas was als jong mens by de Heren Hope te Amsterdam op kantoor geweest. Toen voor enige jaren,lang na zyn dood,zyn huis de betalingen moest staken,hield de chef toch nog ± 500.000 Pond over.

De oude Heer Borski zeide my eens dat de Heer van Heeckeren van Twickel z.i. de enige Hollander was,die een Engels fortuin bezat,maar ik dacht:"Dan zyt gy de tweede."

2392 Hetgeen nu volgt is door Lore in myn journaal geschreven:

"Maandag 12 April 1858 was ons laatste dagje en wy hadden het druk "genoeg,want daar de Baker nog niet uit geweest was,lieten wy haar van 10 "tot 4 uur vrij en bleef Lore by het kind. Mausje liep heen en weer,deed "boodschappen en maakte een visite by Mr C.Dedel. Tante Antje,Mama van Len- "nep,Saar,Cee Elias en anderen kwamen afscheid nemen. Djé,Jan en Constance "en Anna Pauw kwamen eten. Ons kind kwam op het dessert et Anna Pauw le "mangea des yeux." (haar oudste kindje was gestorven en eerst 25 Nov.'58 beviel zy van het tweede,Agnes.) Papa van Lennep en David kwamen 's avonds "en gingen zelfs evenals Conny,Anna Pauw en Djé mee naar boven om te zien "hoe Lore het kind uitkleedde. 's Avonds ging zy een half uur by Louky, "Mausje volgde later en bleef by Hendrik, Agnes bracht de avond by ons "door en werd benauwd door de hitte. Mama bestelde boterammen met muisjes "en trakteerde ons dus voor 't laatst."

"De volgende dag stonden wy wat vroeger op en pakten nog die letzten "Sachen ein. Wy kregen mede geld,sinaasappelen, pruimen, rozijnen, kweeën, "boterammen met muisjes, wortelen en bloemkool, en maakten ons gereed om "tegen elf uur te vertrekken. Piet Six,Hendrik en Agnes kwamen nog afscheid "nemen en wy verlieten Amsterdam rather in low spirits. De reis viel mee, "want daar wy geen haast hadden om in Nymegen terug te zyn, duurde zy ons "niet te lang."

2393 "Het kind was zoet,lachte veel tegen een oude Grootpapa,die te Utrecht "in de trein stapte, sliep veel en at te Veenenburg. Wy trokken te Arn- "hem in de coupé der diligence en liepen de stad door naar ons huisje. "Mina verwachtte ons met vreugde en wy congedieerden Vrouw Kok met f.10,-. "Na het eten liep Mausje naar van Tricht,die blij was hem terug te zien, en naar Willemine,die rhumatiek had; de Baker pakte uit en Lore speelde "met het kind en schikte de provisiekamer. Wy waren moe,maar lieten toch "'s avonds de Baker naar haar man gaan en Mausje schreef aan Mama om onze "goede aankomst te melden. Lore was verschrikkelijk blij dat Mausje mee "was en zy hem niet behoefde te missen, maar anders hadden wy wel een beetje "het land.

"En nu zyn wy hier al byna acht dagen en ons leventje weer een beetje "gewend. Mina is zeer vlijtig geweest en heeft gedurende onze afwezigheid "goed gewerkt and behaved very nicely. Nu gaat alles heerlijk. Baker en "Mina werken hard en goed en Lore helpt ook een beetje,maar is anders wel "eens lui, stom en good for nothing, zodat Mausje blij is dat er geen ge- "tuigen by zyn. Het kind verlaat de lange kleren op 16 April en ziet er "in zyn korte pakje heel lekker uit. Het mooie hoedje en het lieve mantel- "tje,hem door Mama gegeven,staan hem allerliefst,en iedereen bewondert hem.

2394 "Het weer wordt warm en wy zien met schrik de zomer tegemoet. De van "Egmonds zyn een heel pleizierige ressource en wy zyn heel blij dat die "niet naar buiten gaan."

Op 15 April schreef Maria: "Quelle horreur de devoir de nouveau "t'écrire; c'était si agréable et si commode de se parler et de s'embras- "ser et c'est trop triste de te savoir encore une fois au delà de ces hor- "ribles rivières,dans ta jolie rue,vis-à-vis de ta pompe et de ton water- "en vuurvrouw; ton séjour n'a été qu'un joli rêve dont on s'efforce de ne

"pas se réveiller,mais dont on nous a arrachés impitoyablement. Et le cher
"petit,n'a-t'il pas été étonné de ne plus recevoir 60 baisers à la minute
"de cent bouches différentes,et comment supporte-t-il la monotonie pro-
"vinciale ? C'est si gentil à lui d'avoir été de nouveau sage en voyage;
"il est bien sûr qu'il donne actuellement le moins d'embarras possible
"et cela à 4 mois. Cela me fendait le coeur de voir cette voiture vous
2395 "emporter you darling ones; c'était comme si je me séparais de vous de
"nouveau pour la première fois. La maison est morte et triste and I feel
"very lonely indeed. Ces logeries sont au fond délicieuses et détestables,
"cela retrempe,rafraichit et fait jouir, puis cela déchire,blesse et rem-
"plit le coeur de regrets, maar ik wil je hart niet week maken en myzelve
"ook niet aan ondankbaarheid schuldig maken, want met dat al zyn wy byzon-
"der gezegend en onze kleine beproevingen zyn gering met die van anderen
"vergeleken. "

"Je pense que la garde fait corner les oreilles de Mina en découpant
"tous ses exploits Amsterdammois. Pauvre chou, quel ennui pour toi de re-
"faire ton ménage et de mâcher de nouveau sur ton boeuf froid; prends
"garde je viendrai vite t'aider à le finir plus lestement jusqu'à ce que
"tu me chasses par économie. Maintenant tu voudras savoir à quoi nous
"avons tué et gaspillé notre temps depuis ton départ. Nadat ik Dinsdag
"een deuntje had gehuild kwam de naaister myn japon passen,die my zat alsof
"hy voor Marie van de Poll moest dienen,weinig economiek dus. Na 12 uur
"kwam Mina Hooft my voor de wandeling afhalen,gedurende welke ik een schan-
"delijke hartpijn uitstond,die de gehele dag duurde. Daarna trachtte ik
2396 "Anna Profeet te gaan verwelkomen,maar zy was natuurlijk uit pierewaaien;
"toen kwam ik terug en zette my aan de clavecimbel, totdat die eigenste
"Anna en Syl binnenstormden en my een uur aan de praat hielden. Hier j'é-
"tudiai toute la matinée pour pouvoir faire une bonne réception à Seiffert
"qui était assez endormi. Le soir j'allai avec Djé au caroussel, ce qui
"ne m'amusa que médiocrement, car c'était horriblement long, nous ne ren-
"trâmes qu'à minuit."

"J'ai fait une longue visite à Punky,qui venait d'avoir la visite de
"son beau-père pendant une heure, et était toute échauffée of the exertion
"et le temps aussi eat bien échauffant. "

"Pauvre petite,je pense que tu en souffres de nouveau,mais le petit
"en aura joui; tu pourras penser aux habits courts maintenant,comme j'ai-
"marais l'y voir se promener avec son joli petit chapeau à plume. His dear
"little face is still the whole time before me."

2397 "Samedi je vais diner chez ta Grand-mère. J'aimerais que ce ne fut
"que la soirée; tous ces diners sont si chers." Ta Michon.

Op 14 April zond ik aan Hendrik een beschrijving van myn kwalen, alleronsmakelijkst. Hy had my namelijk voorgesteld om wanneer hy Prof. Everard voor zyn Willempje consulteerde, deze tevens raad voor my te vragen,en dientengevolge had hy my verzocht uitvoerig op te stellen sinds hoe lang ik leed,wat ik er al tegen gedaan had,enz.enz.

Maria schreef weer op 1 Mei:"....Je suis tout de suite courue dé-
"jeuner chez Henri pour lui faire ta commission et il m'a dit de t'écrire
"qu'il écrira à Maurice Lundi prochain et qu'alors tout s'éclaircira.
"Il est allé aujourd'hui à la Haye avec Willempje qui avance à présent
"à la minute."

2398 "Je suis au fond très inquiète pour les enfants de Louise,car Elout
"a repris tous ses anciens préjugés et Anna croit qu'il ne consentira pas
"à administrer les poudres que pendant la maladie, so he is going to wait
"comfortably till they get it and after that he will vaccinate them ! Ik
"vind het onverantwoordelijk. Le jardinier de Hartsen en est mort et à la
"ferme de Mr.Herman Insinger le fermier,sa femme et tous les enfants,tous
"non vaccinés. N'est ce pas horrible ? Un des trimaux de Robert (cuisinier)
"en est aussi mort et un second est très mal. Imagine-toi que Maman et
"moi nous avons été dans la boutique Mardi passé sans le savoir; quel
"bonheur que les enfants Elout n'y sont pas entrés."

"Lundi il y eut de nouveau gala chez Tante Cateau. Ton beau-frère
"Willem fut mon voisin de table;hy was half dronken van het pleizier dat
"hy gehad had en hy vertelde heel amusant. Je dois descendre pour Seiffert
2399 "que nous nourrissons d'oeufs actuellement. Je liefh.Michon."

Ofschoon ik al 15 April aan Hendrik geschreven had ter inlichting van Everard,kreeg ik maar geen antwoord en daarom had Lore aan Maria gevraagd om Hendrik eens wakker te schudden.

Eerst Donderdag 6 Mei zond hy my een doos pillen welke Everard hem voor my gegeven had. Hendrik schreef erbydat volgens Everard myn lever gezond was, wat my verwonderde omdat Seiffert, die ook aan de lever geleden had, precies dezelfde sensaties had gehad en het my toescheen dat de lever gezwollen was en tegen de maag drukte, daar ik na elke maaltijd opgezet en benauwd werd. De duitse geleerden hadden my wel gezegd dat myn kwaal my voor vele ziekten spaarde, maar de kwaal zelve was een zó lastige ziekte op zich zelf,dat ik er dolgraag van bevrijd zou raken. Elke dag zonder onderscheid te weten dat ik 's avonds en 's nachts pijn zou lijden was een ondragelijke kwelling en ik bad God dat Hy Everards middelen mocht zegenen. Dit gebed heeft God echter niet verhoord en het zou nog 43 jaar duren eer ik van <u>die</u> kwaal verlost werd om door een leverziekte vervangen te worden.

Hendrik schreef my dat zyn vrouw met de drie kinderen naar Spa zou gaan en hy mooi het land had dat hy op het kantoor moest blijven. Dit is het begin van de ellende geweest en jaar in,jaar uit heeft zy de ganse zomer in het buitenland doorgebracht en kon hy slechts gedurende een week of vier overkomen. Later van 1880 tot haar dood in 1893 bleef zy de winter in Cannes.

Ik schreef aan Hendrik dat Lore perfect wel was,maar de oude,volgens Cees Hartsen Herculeïsche kracht,gewekem was; voorts dat de meikeverplaag
2400 ons teisterde zodat er o.a. op de weg naar Ubbergen geen blad meer aan de bomen zat en men over een tapijt van kevers liep, allerdegoutantst. Ik deelde ook nog aan Hendrik mee dat Cateau van Loon 11 Mei zou komen logeren, daarna Jacob Ploos, vervolgens Melle Roulet, die heel uit Zwitserland had belet gevraagd, dan myn moeder en eindelijk Piet Six, die begin Juli een tuinbouwcongres wilde komen bywonen.

De nieuwe kindermeid Keetje Lion kwam 8 Mei by ons, maar het ontlastte ons weinig, zy had het altyd zó druk met de was enz. dat Lore toch de ganse dag met Baby moest optrekken. De nachten waren ook niet rustig, want by 't minste leven werd hy wakker en te 4,4½ à 5 uur verkoos hy niet meer te slapen en moesten wy hem bezig houden. Daar myn nachten toch al zo slecht waren,werkte dit geweldig op myn zenuwen en bezondigde ik my door dikwijls op het arme kind driftig te worden, en toen hy op zyn 5de jaar begon te stotteren, schreef ik dit daaraan toe, maar Lore wilde daarvan niet weten en beweerde dat het stotteren het gevolg was van Henks zwakke zenuwen, en deze Nervenschwäche niet te verwonderen was,nadat zowel haar zenuwgestel als het mijne in de jaren 1853-'57 zo geleden hadden.

Myn moeder schreef aan Lore: "Ik hoop dat het mandje met de gort en "de wortelen goed is aangekomen. Wy hebben gestadig N.wind en dus koud "en schraal weer. Ik heb een tocht op myn oog gevat,zodat het geweldig "rood en ontstoken is. Ik heb een Spaansche vlieg achter myn oor moeten
2401 "leggen en moet thuis blijven, maar gevoel my niet ziek. Ik ben blij te "vernemen dat de vaccine zo goed gevat heeft en het nog gebeurd is terwijl "de baker by u was. De installatie der nieuwe meid is niet pleizierig, ik "hoop dat gy het goed getroffen hebt en dat zy vooral vol zorg en liefde "mocht wezen voor het ventje. Het vooruitzicht van Cateau van Loon te "krijgen is zeer prettig; eindelijk zal dit dus gelukken. Zy heeft een "moeilijke tijd by haar moeder doorgebracht; ik geloof niet dat deze zal "herstellen; dit is wel heel treurig."

"Langzamerhand trekken de mensen naar buiten. Gisteren vertrok Tante "Calkoen met dochter en kleindochter. Deze wordt de 27ste de bruid. Beets "zal haar trouwen. Ik vind het een aandoenlijk terugkomen voor die goede "man te Heemstede, waar hem al zyn gelukkige herinneringen te binnen "schieten. Deze laatste weken hebben wy de jaarlijksche rekeningen laten "betalen. Dat moet altyd wachten op de uitkering van de Ned.Bank. Ik ben "altyd dankbaar als dat achter de rug is." (Papa had 35 aandelen N.B.)

"Papa zou wel gaarne weer Lid van de Kamer worden; ik voor my zou "het niet wensen maar ik zou er my in schikken omdat ik zie dat hy te "weinig om handen heeft en zich dus somtijds verveelt. Heden is hy naar "Haarlem voor de Commissie van Holland op zyn Smalst. Nu moet ik eindigen, "om myn oog wat rust te geven. Uw liefh.Moeder v.Lp."

2402 Ik kon myn ogen niet geloven toen ik las dat Papa te weinig te doen had; want werkzamer man heb ik nooit gezien. De ganse dag tot 3½ à 4 uur zat hy te schrijven en ontving hy bezoeken en zelden ging er een avond voorby zonder dat hy een vergadering had. In de zomer was dit weliswaar niet het geval en als iedereen buiten was,viel de tijd hem wel eens wat lang. Hoe hy lust had om weer Lid van de Kamer te worden,begrijp ik ook niet,daar hy zelf erkende dat de diskussies van de meeste leden hem verveelden,maar 't is een feit dat wie eenmaal in de Kamer gezeten heeft of

Minister geweest is het weer wil zyn.

Henkie leed nogal aan de gevolgen der vaccine, vooreerst omdat Dr de Jong nogal diep in zyn armpje geprikt had en ten andere omdat hy meer dan eens uit zyn arm stof kwam halen.

Papa schreef my op 25 Mei;"Waarde Maurits ! Ik ben week op week in "de wil geweest om u te schrijven; telkens ben ik daarvan teruggehouden
2403 "doordat Mama my verzocht nog een paar dagen te wachten omdat zy u nog "iets te melden had, 't welk zy dan naderhand zelve schreef of omdat Willem "schreef enz. Nu is de voorname reden dat ik schrijf om u te vragen of gy "wilt dat ik u het kwartaal per post zende dan of gy een gelegenheid weet; "net zoals gy het verkiest."

"Ik ben Saturdag naar Veder gegaan aan de Bezuidenhoutsche Weg. "'t Was er barbaars koud en Elout c.s. zal het ook voelen als zy op 'tHuis "ter Noot komen, waar byna al het hout gekapt is. Men heeft my verhaald "dat hy een zaak mali ominis verricht heeft door namelijk het nest te "storen,dat een ooievaar op de schoorsteen gebouwd had. De ooievaar her- "vatte zyn werk op een andere schoorsteen,die ijzeren punten had,welke de "vogel neutraliseerde door er stokjes tussen te planten van gelijke hoogte "en alzo zyn tweede nest op palen te bouwen. Het werd wederom gestoord en
2404 "tevens een staak voor het nest gezet,waarvan het dier echter geen gebruik verkoos te maken. Elout heeft niet of althans niet met vrucht de romance "gelezen voorkomende in myn legende "Jacoba en Bertha,"en getiteld de Eiber "van Egmond."

"Zoals ik zeide,'t was koud in den Haag en hoezeer Veder stookte, kon "ik het gisteren morgen maar niet warm by hem krijgen,totdat ik bemerkte "dat ik de koorts had en dan ook maar terstond besloot per trein van 4½ "terug te keren. Gelukkig is dat op 2de Pinksterdag nogal een stille trein "zodat ik een coupé voor my alleen kreeg. Ik had getelegrafeerd om een "vigilante en de Stationschef wachtte my aan het portier en geleidde my "naar myn rytuig. Mama was uit,ik dronk thee en voelde my toen beter. Het "spijt my dat Saturdag de kachels zyn weggenomen."

"Hartsen is gisteren naar Parijs vertrokken om Piet Hartsen te bezoe- "ken,die er in een maison de santé is. De arme drommel schijnt door een "val van of op een paard zich aan tedere delen gekwetst te hebben en zal "waarschijnlijk een operatie moeten ondergaan, terwijl het hem nu dubbel "hindert dat de mensen zyn kwaal wellicht aan een andere oorzaak zullen "toeschrijven."

2405 "De vrouw van Piet v.d.Horst, van Jan Janssen en Mevr.Willink van "Bennebroek zyn dood. In de buurt van eerstgenoemden waren nog zeven we- "duwnaars,wier vrouwen als de zijne aan de kinderziekte zyn overleden. "Vrouw Geusken en al haar kinderen hebben de siekte gehad en een zoon van "haar is er aan gestorven.

"De dissertatie van Willem is gelukkig af.Hy heeft op verzoek van Prof "de Bosch Kemper in zyn tweede deel nog enige hoofdstukken ingelast. Men "moet wat doen om Professoren te believen, maar 't komt my anders voor "dat die kwestiën niet tot Willems onderwerp behoorden. Er is daarby geen "sprake van eigenlijk asylrecht, maar van internationaal recht. 't Is nu "te hopen dat de Wal niet te veel wijsheid schaffe."

De volgende dag schreef ik aan Hendrik. Hy had my verzocht nog eens een uitvoerige beschrijving te geven van myn kwaal,maar deze keer in het Frans opdat hy die by een nader bezoek aan Everard deze zou kunnen voor-
2406 leggen. Ik had sinds 3 Mei de pillen trouw genomen,maar hoegenaamd geen beterschap bespeurd. De jeuk bleef ondragelijk en de nachten waren allerellendigst. Zelden sliep ik voor 1 à 1½,soms niet voor 2½ in, maar om opnieuw met jeuk te ontwaken. De slechte nachten maakten dat ik my overdag loom en slaperig gevoelde en een kop als vuur had. Na elke maaltyd was ik opgezet,en ik bleef altyd even hongerig. Ik weet niet of ik reeds verteld heb dat de pillen van Everard homoöpathisch waren.

Ik schreef verder dat er een malse regen was gevallen,maar men naar meer verlangde,daar de grond nog een el diep stof en as was. Met de warmte waren de Nymeegse plagen weer komen opdagen, spinnen,vliegen,meikevers en mieren. Ubbergen en Dieden waren door de kevers opgegeten of liever ontgroend. De Notaris v.d.Goes te Beek loofde een cent voor het pond uit en in drie dagen brachten de jongens hem 6000 pond kevers,welke hy in een grote kuil liet verbranden. Men kon echter niet bespeuren dat die slachting iets gebaat had. Ons tuintje werd door de afschuwelijkste insecten vernield,vooral door mieren en stinkwurmen,waarop wy met heet water en pekel jacht maakten. De kamers zaten vol vliegen, de sekreten stonken ! 't Was liefelijk !

Onze nieuwe kindermeid beviel ons wel;zy was gewillig,geduldig en zacht met het kind,maar nog een beetje onhandig,daar zy nooit een jonger dan 3 jaar in handen had gehad.

2407 Ik had tien Drutenaars gedagvaard,die een huis hadden gestolen of beter gezegd de materialen, waarvan zy een huis hadden gebouwd. Te Wamel hadden enige kerels een huis totaal omvergehaald omdat zy boos waren op de bewoner.

Ons kind at nu 's middags groenten en te 12 uur een paar beschuiten geweekt in water en melk. Hy vond alles banket,maar zyn Mama toch het lekkerst.

Te Utrecht was Lore's jongste tante Constance Nepveu-van Loon op 24 Mey gestorven. Zy was met Jacques Nepveu,een gewezen officier,getrouwd, die,toen hy trouwde,al meer van een dier had dan van een mens in het genre van Willem Elout. Hun huwelijk bleef kinderloos. Zy had geen testament gemaakt en haar fortuin werd dus geërfd door haar enige broer Oom Piet, die zy tot executeur had benoemd, haar zusters Philippine,Cateau, Craeyvanger, Voombergh en de kinderen van haar zuster Elias en van haar broer Willem van Loon. Lore erfde een Nat. Metalliek van Fl.1000,-.Tante had niet beschreven dat men niet behoefde te rouwen,en zo moest ook Lore in de rouw,wat haar niet convenieerde,om niet te spreken van het onaangename om in de zomer zwart goed te moeten dragen.

Op 2 Juni kwam Jacob Ploos Cateau van Loon vervangen en bracht hy my de f.250,- mede,welke Papa my alle drie maanden als bydrage in ons huishouden zond. Papa schreef daarby o.a.: "....Ik ben nu vrij van koorts doch
2408 "niet van de chinine,die my het hoofd warm maakt,benauwde dromen bezorgt "en belet regelmatig te denken. De vrije lucht zou my goed doen,doch ik "ben te slap om te lopen en heb er het geld niet voor over om naar Artis "of het Park te rijden. Als het mooi weer is,ga ik Zondag misschien eens "naar Leyduin."

"Prof de Wal bombardeert Willem met boeken. Als deze al de geleerdheid "in zyn dissertatie bracht welke de Professoren er in verlangen,werd het "stellig een onleesbaar lapwerk. Hy werkt nu met vlijt en als de drukker "niet treuzelt zal hy wel bytijds klaar komen."

Mama knoopte netjes voor Lore,die zich daarmede 's nachts ontsierde, totdat zy het op myn verzoek naliet. Nachtmutsen heeft zy gelukkig nooit gedragen. Mama schreef dat Davids zoontje Zondag door Ds Stroeve gedoopt was. In een vorige brief klaagde zy dat Kee zo onverstandig was geweest na haar bevalling en dat zelfs David geen invloed op haar had. Hy zeide dat hy er maar van af had gezien om haar raad te geven,dewijl hy dan wel elke dag dispuut met haar kon hebben.

2409 Volgens Mama was Ploos opgetogen van vreugde dat de logeerpartij by ons toch zou gelukken. Hy trof het slecht daar het te heet was om te wandelen en ik hem niet eens Ubbergen kon wijzen. Hy bleef 5 dagen en werd 11 Juni door myn moeder vervangen.

Aan Hendrik schreef ik opnieuw op 5 Juni: " Uit nevensgaand briefje "zult gy bespeuren dat ik tot myn grote droefheid nog niet aan het eind myner smarten ben,en zo ik niet op Gods hulp vertrouwde en wist dat Hy "het my toezendt,zou ik zeer moedeloos worden. Ik had my zó gevleid voor "altyd van die beesten, maden of askariden,welke my al op school gekweld "hadden,bevrijd te blijven,vooral daar het eigenlijk een kinderplaag is, "en zie !daar zyn zy by millioenen komen opdagen. Gy begrijpt hoezeer ik "verlang enig remedie tegen die kwaal te ontvangen,daar ik nu niet by een "ander dokter durf lopen om een moddel te vragen. Myn nachten zyn allernaarst,en ofschoon ik op een harde stromatras op de grond lig,val ik "toch niet voor een uur of twee in slaap en word ik weer vroeg wakker."

2410 "Gy kunt u geen flauw denkbeeld maken van de gloeiende hitte,waaronder wy hier gebukt gaan,een hitte die alles verschroeit en opdroogt. "Aan lopen valt niet te denken en al blijft men zitten,zo tappelt u het "zweet van het aangezicht. Regen ! regen !zidaar de algemene en onze bysondere wens,maar ofschoon zich nu en dan een wolkje aan de hemel vertoont,het trekt even spoedig weg. Gisteren was het alsof men voor een "oven stond."

Uit een brief van Maria:" Je pense que vous êtes tout préoccupés "comme nous de cette nouvelle foudroyante pour nous de la mort de Mad. "Boucher; now we must make up our minds to it; wy beleggen continueel "familieraad om de middelen van tegenstand te beramen,maar wy voelen hoe "hopeloos zy zyn zullen; ik vind dat ik het meest te beklagen ben van die

1858

"histories in huis te moeten hebben en à couteaux tirés met Paan te zyn "de rest van ons leven thuis. Que n'était-il à Aix depuis une année, alors "il y aurait trouvé de jolies et spirituelles jeunes Françaises parmi "lesquelles choisir, car d'après ce que j'entends maintenant de ses doings "et sayings, il n'aime au fond pas Tane, (had iemand behalve Tane zich dat "ooit verbeeld ?) "and what a miserable life she will lead with that vul- "gar cross tyrant. Men wordt koud als men het realiseert en toch zie ik "het gebeuren, en misschien, als hy weer geen lust had, zou Anna wel een "voetval voor hem gaan doen evenals de vorige keer om hem te vermurwen."

2411 " De goede Pierre Six heeft Seiffert voor 8 dagen naar Parijs meegehad, "hetgeen hem over het dolle heen heeft geamuseerd; hy denkt zyn zuster van "de zomer ook een visitetje te maken; je ne sais pas qui lui donnera les "fonds nécessaires, pas moi, car ce deuil m'a mis terriblement ten achteren."

In een twee dagen later geschreven brief komt Maria nog eens op Bou- "cher terug met de woorden:" Tane, "(die te Gräfrath was) "me parle de la "mort de Mad. Boucher d'une manière toute ordinaire; elle a reçu la nou- "velle par Henriette Stratenus et la copie de ses derhières paroles. Qui "sait si elles n'ont pas rapport à celle qui doit lui succéder !"

2412 Lore schreef aan Agnes:"....J'espère tant pouvoir être un peu long- "temps à S.et B. cet été, et cela surtout à cause de Baby, auquel l'air de "la campagne fera certainement beaucoup de bien. Il a tant avancé et est "devenu si grand garçon depuis que tu l'as vu que tu le trouveras bien "changé, j'en suis sûre. Il saisit tout ce qu'il voit, me reconnait si bien "qu'il me tend les bras, saute et crie de joie quand il m'aperçoit, roule "tout seul à terre, boit de son gobelet et non plus d'une cuillère et fait "tous les jours de nouveaux progrès. C'est bête à dire puisque je suis "sa mère, mais si je ne le raconte pas, personne ne te le dira: il est de- "venu dix fois plus joli dans ses habits courts, et quand il se promène "dans son joli chapeau à plume il est si délicieux que plus d'un passant "arrête la garde à la promenade pour admirer l'enfant et pour demander "à qui il appartient avec ses beaux yeux. Wy zyn er dan ook niet weinig "gelukkig mee."

"Notre petit ménage va un petit train si délicieux que j'aimerais "trop pouvoir continuer de la même manière. Mina et la garde sont de bonnes
2413 "travailleuses, actives, douces, faisant beaucoup de besognes avec peu de "bruit, ne perdant pas une minute et s'entendant fort bien ensemble. Je "n'ai pas besoin de te dire qu'il faut travailler lorsque l'on n'a que "deux servantes et un Bébé, duquel il faut que l'on s'occupe pour l'amuser, "pour le promener, le nettoyer etc. Aussi sommes nous bien fatigués le "soir, et devons nous nous coucher tôt, témoin hier que nous avons eu notre "grand déménagement de printemps, entre autre celui du linnenkast."

"J'espère que vous aurez beau temps en voyage, want op reis ga je "zeker. Profiteer er maar van zolang je geen kindertjes hebt; 't is een "heerlijke troost, die ik je half envieer. Nous avions aussi l'intention "d'aller up the Rhine cet été, mais à présent il n'en est plus question "et nous garderons l'argent resté de notre voyage de noce pour plus tard."

2414 "Maurice m'a lu Little Dorrit, que je trouve bien joli quoique fort "inférieur à d'autres ouvrages de Dickens et rempli d'invraisemblances. "M.ne comprend pas trop la passion de Little Dorrit pour son père et trouve "que ce serait juste aussi bête que si une des van Loon eût une passion "pour Loones. " (Loones was Oom van Loon, de man van Philippine en de vader van Mica, an old sinner en zeer déplaisant. Hy werd 89.) "Puis Arthur est "exactement Boucher avec toutes ces dames, qu'il embrasse et dont il s'en- "chante."

"Adieu! mille remerciments de toute la peine que tu t'es donnée pour "Lotje, wiens naam veranderd is in Lot, sinds hy in de korte kleren verhuisd "is. Ta Lore."

Wy hadden aan Jacob Ploos opgedragen om Mama af te raden by ons te komen zolang het zo ondragelijk heet bleef, maar zy schreef 9 Juni dat zy
2415 toch wilde komen, echter niet Vrijdag maar Zaterdag 12 Juni. En toch gelukte dit niet. Wy kregen namelijk een paar dagen tevoren een brief van Melle Roulet dat zy 10 Juni by ons dacht te komen en toen moest ik myn moeder wel afschrijven. Wel hadden wy Roulet in myn kleedkamertje kunnen bergen, maar dit vonden wy toch geen slaapplaats voor een dame. Het speet Mama zeer gelijk zy my schreef. Zy had er alles op geschikt, haar koffer was reeds van de zolder gehaald, wat zy wilde meenemen lag reeds klaar en zy had ons willen verrassen door thee, gort en een Deventerkoek mee te brengen, benevens een door haar gehaakte sprei, een mantel en stalen pennen.

Het trof dubbelongelukkig omdat Mama alleen in stad moest blijven. Willem logeerde in Leyduin en Papa was in Parijs om zyn vriend Xavier Marmier te bezoeken. Marmier was auteur en schreef o.a.Mes Impressions de Voyage. Papa had op reis zyn kennis gemaakt en eens logeerde hy by ons. Het heugt my dat ik als kleine jongen Papa vergezelde om Marmier op de Heerenweg by 't Manpad van de diligence af te halen en niet weinig verbaasd was te zien hoe deze Papa op beide wangen een zoen gaf.

Mama schreef opnieuw dat hy zich verveelde en behoefte had aan een verzetje,en zy hoopte dat het hem nieuwe idees zou verschaffen voor een roman of enig ander werk. Mama zou nu aan Saar schrijven of zy in Hilversum kon logeren, doch dit hing niet van Saar af maar van haar schoonzuster Keetje Hartsen. 's Winters woonde deze by Saar in en 's zomers Saar by haar. Mama schreef ook dat Mimi van Boetzelaer de vorige dag met Peter von Bylandt getrouwd was en naar Duitsland vertrokken om zyn familie te bezoeken, waarvan ettelijke ledeh Rooms waren. Mimi,die nooit haar moeder verlaten had,zal vreemd opgekeken hebben toen zy met haar man alleen was !

2416 Lore had Maria trachten gerust te stellen omtrent Boucher,daar zy overtuigd was dat hy niet opnieuw om Tane zou komen. Zy wist dat deze geen uiterlijke charmes had en hy niet méér om haar gaf dan om Sophie Insinger of enige andere meid, en waarschijnlijk was hem het erfdeel van haar vader niet meegevallen. Dit alles had zy echter niet aan Maria geschreven,uit vrees dat het onder Tane's ogen moeht komen.

Naar aanleiding daarvan schreef Maria 15 Juni: "Je suis très curieuse "de savoir tes raisons pour être si hopeful; je t'avoue que je ne les com- "prends pas et il me semble plutôt qu'ils sont tous les deux forcés mora- "lement de se demander et de s'accepter,et la seule chose qu'il y aura à "faire c'est de nous soulever in a body contre ses prétentions et son in- "discrétion en fait de la fortune. Tous les autres y sont décidés. Nous "avons déjà fait une ligne offensive et défensive à ce sujet, Jean,Louise, "Henriette,Willem,Agnes et moi; so I hope you will help us."

"Fancy that I received this evening a note from Willem with the great "news that George Parmly is in Paris and that he is expected here in a few "weeks. Isn't that delightful ?I hope he will come here when you are at "S.en B. How funny he will think it to see you married and nursing a baby !"

2417 Op 10 Juni zond Hendrik my nieuwe middelen van Everard, die beweerde dat de vorige ook reeds dienden om my van de askariden te bevrijden,maar in plaats van daarvan verlost te raken,kwamen zy by legioenen te voorschyn. Daar Everard hoegenaamd geen dieet voorschreef,vroeg ik aan Hendrik of ik my niet van het een en ander moest onthouden. Zuur en al wat gepeperd of scherp was nam ik al sinds lang niet meer,maar reeds van 1842-'45,toen ik by van Woelderen was,waren melkspijzen my verboden,daar de melk de voortteling der insecten zeer bevorderde, maar nu wilde ik weten of thee,koffie, meelspijzen en vruchten my evenzeer schadelijk waren. Everard had de koudwaterkuur sterk afgekeurd, maar nu was het de vraag of hy my toestond rivierbaden te nemen,waartoe te Nymegen op de schipbrug in het Badhuis goede gelegenheid bestond.

Ik schreef verder aan Hendrik dat wy een paar flinke stortbuien hadden gehad,maar de grond letterlijk as was. Ik vervolgde:" Wat zegt ge van Bou- "cher? Zal hy Constance vragen ?Dat zou vreeslijk zyn. Wat moeten wy doen ! "Natuurlijk zou C.ongelukkig wezen,maar ik kan niet geloven dat zy zich "moedwillig in het ongeluk zal storten."

2418 Lore had aan Maria geschreven dat wy Dinsdag 29 Juni op S.en B. hoopten te komen,en daarop antwoordde Maria dat dit best zou schikken,daar Louky de 28ste dacht te vertrekken,doch dat wy ons voorlopig met het rode kabinetje zouden moeten behelpen,terwijl Keetje en Henkie in de alkoofkamer boven de keuken zouden slapen. Elout was buiten maar men bemerkte weinig van hem. Maria schreef:" The other day I had an occasion of speaking out "my mind freely to Louky about her manner of treating her servants. She "did not take it in the least amiss,but on the other hand I don't think "that it made much impression. Elle a de nouveau une pauvre bonne,qu'elle "hait et qui par conséquent ne peut rien faire à son gré,quoique tout ce "qu'elle raconte me parait bien innocent,et pas digne d'être traité avec "un pareil harsh mépris. It makes my blood boil to hear it."

Papa schreef my 24 Juni: "...Gy zult waarschijnlijk vernomen hebben "dat ik, om my van de koorts te herstellen,een uitstapje naar Parijs heb "gemaakt,vanwaar ik eergisteren ben teruggekeerd. Ik heb in weerwil van "de hitte braaf gelopen en goed gegeten, ten gevolge waarvan ik nu ook zo "fris ben als een hoen."

"Tot de 17de,toen er onweer viel,was het zeer warm,en om enige koelte
2419 "te vinden moest men naar de Schouwburg gaan,vooral Aux Français,waar ik
"o.a.le Barbier de Séville gezien heb. Marmier was weinig veranderd. Ik
"had allerliefste appartementen in de Cité d'Antin,au premier voor 6 frs.
"daags,dus buitengewoon goedkoop. Op de terugreis heb ik my één dag te
"Compiègne opgehouden,waar een verrukkelijk schoon bosch is en het oude
"kasteel Pierrefonds, één dag te Spa,waar byna niemand was,en ben voorts
"uit vergissing naar Dortmund gespoord in plaats van naar Arnhem. "

"De Fransen zyn niet op hun gemak en Napoleon III evenmin. Zyn geld is
"op en,begint het eens te hokken met het betalen,dan is hy codille. Mar-
"mier en zyn vrienden geneerden zich niet tegen hem uit te varen; 't was
"zeiden zy, de regering van Lodewijk XIV,moins tout ce qu'il y avait de
"grand."

"Daar komt Beels my zeggen dat Prins en Prinses Frederik op de tentoon-
2420 "stelling van Oudheden worden verwacht. Ik kuier er dus heen om hen rond
"te leiden. Zaterdag promoveert Willem."

Op 27 Juni schreef ik aan Hendrik:" Ik zend u nu reeds myn bulletin
"ofschoon gy het eerst de laatste dezer maand zult verwachten,omdat ik
"morgen en overmorgen de tijd niet zal hebben u te schrijven. Ik ben nog
"niet beter en de vermes blijven my bitter plagen. Caroline is er op ge-
"steld dat ik u vertelle hoe mager en zwak ik geworden ben en nu vermoed
"ik dat gy u voorstelt eerstdaags een skelet voor u te zien,terwijl ik
"misschien dikker ben dan in April. Ik kan er zelf niet over oordelen,maar
"wel weet ik dat ik niet meer over dezelfde kracht als vroeger te beschik-
"ken heb; integendeel ik ben een boel zwakker en slapper dan een jaar ge-
"leden en ook terstond na het lopen en zelfs onder het lopen moe. Toch eet
"ik veel vlees en gort om dik te worden."

"Ons eerste plan was overmorgen te komen,maar nu heeft van Tricht ons
"verzocht eerst Maandag de 5de van hier te gaan,zodat wy nu al het gejoel
"en gewoel der feesten van het Landhuishoudkundig Congres dienen by te
"wonen. Piet Six schrijft dat hy overmorgen komt,maar 't is de vraag of
"hy het doen zal. Ik heb ook myn broer Willem gevraagd als een distractie
"na zyn promotie,maar hy zal wel geen lust hebben."

2421 "By het schijfschieten is hier een le luitenant der infanterie dood-
"geschoten. Een foerier was onvoorzichtig genoeg om aan te leggen terwijl
"de luit.nog by de schijf stond en schoot hem op de plek dood. Morgenochtend
"zal hy met militaire honneurs begraven worden en alle Off.der Schuttery
"zyn verzocht de plechtigheid by te wonen. Die ramp is een schrikkelijk
"contrast met de opgewondenheid,die er by 't ophanden zyn der feesten
"heerst. Alles zal de volgende week vacantie nemen,zelfs de geringste hand-
"werkman en werkster zullen de arbeid staken,en velen,die hun brood zuur
"verdienen,hebben voor een daalder getekend. 't Zal dus een gemengde hoop
"wezen in de tent op het Hof,het concert en het bal,want voor die f.1,50
"heeft men overal toegang."

2422 De volgende avond schreef ik opnieuw aan Hendrik: "...Toen ik heden-
"ochtend te 8½ van de begrafenis terugkwam,trok ik myn uniform uit en ging
"ik naar het Parket,maar te 10½ moest ik het in allerijl weer aanschieten
"omdat er brand was by een vuurwerkmaker. Een vonk was in een dopjesdoos
"gevallen en het vuur had zich aan een fles kruit en aan al het vuurwerk
"in de winkel medegedeeld,zodat alles met donderend geraas uiteensprong.
"De winkel is uitgebrand,een der muren uiteen gebarsten en het plafond
"opengespleten. De man is ook messen-en geweermaker,en had tegen de feesten
"veel uitgestald. Drie Officieren,die boven zyn winkel woonden,hebben zich
"door een raam in het achterhuis kunnen redden. De eigenaar en zyn zoon
"zyn deerlijk gebrand. Gelukkig is nogal veel verzekerd,maar daar het
"marktdag was,dachten de vreemde boeren dat er een kruitmagazijn ontplofte
"en vluchtten zy in alle richtingen."

Piet Six kwam inderdaad om het Congres by te wonen. Van de feesten
weet ik my niets te herinneren dan dat er mooie muziek was van het Oosten-
rijksche Corps Graaf Degenfeld, en dat er 4000 mensen waren in de tent op
2423 het Hof. Piet bleef tot Vrydag 2 Juli. Donderdag 1 Juli bracht Papa's ad-
junct,de advocaat de Koning my een brief van Mama met een doosje stalen
pennen en enige rolletjes lint, welke Lore voor Baby's mutsjes nodig had.
Mama schreef dat zy Hilversum had verlaten maar er de volgende dag zou
terugkeren om de 5de verjaardag van Willem Hartsen te vieren. Mama had een
avond op S.en B. doorgebracht en met Lore's moeder afgesproken dat zy er
gedurende ons verblijf een paar dagen zou komen logeren.Hendrik had haar
gezegd dat Everard alle hoop had my te genezen.

Gelijk ik zeide konden wy Nymegen niet vóór Maandag 5 Juli verlaten, want indien wy niet voor de feesten waren gebleven zou men ons gestenigd hebben. In zulk een provinciestad il faut hurler avec les loups, vooral als men uit Amsterdam komt. Wy hadden er lang over getobd of wy Keetje zouden meenemen, uit vrees dat de weelde op S.en B. haar zou bederven, maar waartoe diende een kindermeid indien wy haar diensten niet gebruikten ? En zo trokken wy dan met haar en Henkie op reis. Wy gaven Mina kostgeld en deze ging by haar ouders te Lent, sloten ons huis, gaven één sleutel aan Mina en een tweede aan Nuys, die in ons huis zou komen slapen, terwijl Mina 's ochtends zyn bed zou komen opmaken en het huis stofschoon houden.

Op 6 Juli werd Mama van Loon 65 jaar. Hendrik kwam die dag over doch zonder zyn vrouw, die op Elswout bleef. Evenzeer ontbraken Jan en Constance
2424 die te Scheveningen waren. Louise Elout logeerde op S.en B. met 7 kinderen, Miss Browne, de bonne en een hulpbaker. Adèle, die een maand jonger was dan Henkie, was byzonder lelijk with wild staring eyes; onze baby werd niet weinig bewonderd.

Zaterdag 10 Juli bezocht ik Everard in het Paleis te Soestdijk, waar hy als hofarts by de Kon. Moeder Anna Paulowna logeerde. Volgens hem waren de askariden de oorzaak van alles en moesten deze eerst uitgeroeid worden. Zwakheid van ingewanden, hemorrhoïden, bloedverlies, diarrhee, jeuk, vermagering, slapeloosheid, zwakte, in 't kort alles kwam volgens hem daaruit voort. De Geldersche droge lucht en vooral de Nymeegse waren my hoogst nadelig. Hy beloofde my beterschap in zes maanden. Hoezeer heeft de man zich vergist ! Want ofschoon ik in 1862 door een middel van Dr Frederik Hartsen van de maden voor goed verlost werd, bleven de hemorrhoïden my even erg, ja erger dan ooit tevoren kwellen. Dikwerf heb ik my afgevraagd waarom ik eerst in Gelderland drie jaar lang op de kostschool moest blijven en later vier en een half jaar in Nymegen, terwijl de droge , hoge lucht my zo nadelig was. Eenmaal zal ik het weten, want de Heer heeft gezegd: "Wat Ik nu doe weet gy niet, maar gy zult het na deze verstaan !"

Beels kwam op S.en B. met de tijding dat Mr van Valkenburg Lid van Gedep. Staten geworden was en ik dus naar de betrekking van Kantonrechter te Haarlem kon solliciteren. Met dat doel trok ik Maandag naar Amsterdam, waar Herman my zeide dat hy er ook om vragen wilde. Ik sprak Mr de Hartogh,
2425 die heel vriendelijk was, en reed te 1½ naar Haarlem, waar ik byna al de heren te spreken kreeg, en wandelde naar Leyduin, waar ik 's nachts logeerde en met vreugde de oude souvenirs ophaalde en de paden bewandelde. Dinsdag spoorde ik naar den Haag, waar ik van Maanen op zyn parket aantrof, die niet tevreden was met zyn chef, en my by Mr Karseboom bracht, die zeer vriendelijk was. De Minister Boot was dit niet en zeide my op zeer koele toon dat hy niet begreep dat ik het O.M. wilde verlaten. 's Middags bezocht ik Elout op het Huis ter Noot en dáár was het dat ik Groens visite bywoonde waarvan ik vroeger gewag maakte. Per trein van 4½ keerde ik naar Leyduin terug, waar een brief van Lore met een ingesloten epistel van Herman my wachtte. Zy schreef:

"Je viens de recevoir une lettre de Pik au dejeuner, c.à.d. qu'elle "était adressée à toi, mais, comme il y avait Spoed sur l'adresse je l'ai "ouverte pensant qu'il y aurait peut-être une réponse à donner. Et cette "réponse je viens de l'écrire à Pik. Ce bon garçon désire savoir si tu as "envie du poste à Haarlem, dewijl hy er anders om vragen wil, maar hy schrijft " zó genereus en vriendelijk en wil er niet om denken zo gy er plan op "hebt. Ik heb hem precies de waarheid geantwoord, en waarom gy de betrekking "verlangt, hem dringend verzoekende ook mede te dingen, daar wy hem geen af- "breuk willen doen. A présent tu sais de quoi s'agit, mais je pense que "Grandmaman ne t'aura pas vu venir avec plaisir, parce qu'elle désirait "que Herman sollicitât."

2426 Hermans brief luidde als volgt: "Huis te Manpadt, 11 Juli '58.
"Waarde Maurits! Gy hebt waarschijnlijk van Hendrik van Loon vernomen dat "de betrekking van Kantonrechter te Haarlem te begeven is. Sedert ons ge- "sprek is er evenwel een wijziging in myn voornemen gekomen en ik acht my "verplicht u daarvan kennis te geven. De betrekking van Kantonrechter is, "zoals gy weet, een der schoonste en meest te envieeren posten in ons land, "en ik wil niet ontkennen dat ik, na herhaalde gesprekken met myn moeder "en andere leden myner famille, ingezien heb dat ik verkeerd zou doen niet "naar deze opengevallen plaats te solliciteren, vooral daar ik, na ingewonnen "berichten, wellicht enige kans zou hebben om te slagen. Er is echter één "maar. Wat denkt gy te doen? En zo gy solliciteert, is dan Haarlem de plaats "waar gy bepaald verlangen zoudt te wonen?

2427 "Zo dit het geval is en het voor uw geluk en dat van Caroline wenselijk "is dat gy Nymegen verlaat,om meer ins ons kwartier te komen,schrijf my "dit dan zonder omwegen en ik zal geen verdere pogingen meer aanwenden. "Is het u onverschillig en zoudt gy alleen solliciteren om niet in Noord- "Holland vergeten te worden,lacht u de betrekking van Ktr.minder toe,en "verkiest gy de uwe,dan kunnen wy beide ons best doen,en kan ik trachten "ruimte te maken voor een legioen van Lenneppen,die ik in de weg zit. "Hebt gy er geen lust in,dan voorzeker kan ik zonder gewetensbezwaar be- "proeven te slagen. Ik heb in die zin gisteren met de Heer Teding van Berk- "hout gesproken en tevens by ZEd.geïnformeerd wat er gedaan moet worden "om in aanmerking te komen. De voordracht zal zeker spoedig gemaakt worden en,naar Mr Berkhout meent,zou waarschijnlijk een vreemdeling worden voor- "gedragen. Hy meende dat men op ± f.1400.-'s jaars kon rekenen en dat de "werkzaamheden veelomvattend waren. Ik geloof echter dat onze Amsterd.Kan- "tons hierin de kroon spannen.Hy raadde my aan Woensdag by President en "Leden rond te gaan,te weten by van Styrum,President,Berkhout,Enschedé, "Imans,leden en del Court,Off.v.Justitie."

"Gy zult my groot genoegen doen indien gy my ruiterlijk uw opinie "zegt,en vooral als ge my niet van grove inkonsekwentie beschuldigt,dat "ik zo spoedig van plan ben veranderd. Indien ik morgen geen zitting had, "kwam ik op S.en B.om met u te confereren. Gy voelt wel dat het my leed zou 2428 "doen indien myn streven zou moeten zyn uw geluk en dat van uw huisgezin in de weg te zitten,en dat ik,die geen huishouden heb,gaarne voor u op "zijde zou gaan als dat geluk daardoor bevorderd werd. Niet dat ik my een "zo gevaarlijk mededinger acht,maar zoals Tante Antje my zeide:"ik ben wel "eens te Haarlem in een paardespel geweest en gy niet,"ipsissima verba; "hierin is wel iets waars en in kleine steden doet bekendheid veel af. "Zeg my dus,waarde Vriend,hoe gy over deze zaak denkt en,wat ik u bidden "mag,laat grootmoedigheid en opoffering my niet verborgen blijven."

"Misschien zal deze brief u in een onaangename stemming brengen;deze "behoeft echter niet lang te duren.Vóór gy deze ontvangt hebt gy reeds "kunnen besluiten of gy pogingen in het werk zult stellen om Kantonr.te "worden,en hebt gy reeds met uw vrouw besproken of gy dit van harte zoudt "verlangen of niet. Gy kunt dus dadelijk aan uw schrijftafel gaan zitten " en in alle oprechtheid antwoorden desnoods in dezer voege: 1.Ik ga alleen- "2. Wy gaan samen.-3 Ik ga niet.-Indien een dezer antwoorden,en dit betwij- "fel ik niet,de oprechte uiting van uw gevoelen is,dan ben ik tevreden; "indien gy my fopt,vergeef ik het u nooit. En nu waarde Maurits neem ik "afscheid in de hoop van u spoedig te zien.Vergeet niet dat de Heer van "Styrum na Woensdag niet gauw weer te spreken is en geloof my uw hartelijk "liefh.Herman."

2429 Eer ik die brieven ontving had ik Maandagavond in Leyduin aan Lore ge- schreven: "....Ik heb het goed getroffen.Voor de trein van 10½ kwam ik "vanochtend niet vroeg genoeg in Amst.zodat ik eerst naar huis ging en "vervolgens by Mr Hartogh aanliep,die my zyn protectie beloofde.Aan de "Rechtbank sprak ik toevallig Pik,die my tot myn grote verbazing zeide, "dat hy eerst niet maar nu weer wel wilde solliciteren. Hy zal my dus le- "lijk in de weg zitten. Daarna ging ik by de Proc.Gen.v.d.Kemp,kocht glacé "handschoenen,schreef kaartjes by Mama, kocht een zegel voor 't rekest en "reed in een vigilante naar de trein van 1½. Te Haarlem vond ik geen der "Heren thuis,maar Mr del Court op het Parket. Toevallig ontmoette ik de "President,die my naar de Rechtbank meenam,waar weldra twee rechters ver- "schenen Enschedé en Imans,zodat ik hun myn belangen kon opdragen. Ik was "nr.5 der sollicitanten. Ik had myn zakje by een bakker gelaten,en liep "toen daarmede te 3¼ de stad uit. Onderweg,vóór de plaats van Mevr.Vas Vis- "ser tegenover de Spanjaardslaan, reed de Heer Pabst,Burgemeester van Haar- "lemmermeer,my achterop en vroeg hy my naast hem plaats te nemen. Ik nam "dit dankbaar aan omdat de reiszak zwaar werd. Pabst bracht my tot het hek 2430 "van Leyduin en zo kwam ik gemakkelijk voor het eten hier aan. Tante was "en is charmant en zeide dat Pik wil trouwen (ik weet niet met wie) en "meer kans heeft dan ik,omdat hy van de Haarl.prat houdt en voor de so- "cieteit aldaar beter geschikt is dan wy,maar dat zy het ons gunt."

"Vanavond heb ik met Henrick rondgelopen en zo even komen wy van het "Manpad terug. Morgen ga ik maar den Haag en kom D.V.te 5½ hier terug eten. "Woensdag ga ik per eerste trein naar Haarlem en reis later naar Amsterdam "waar ik by de President van het Hof van Maanen en de vice president Schim- "melpenninck moet zyn en boodschappen doen. Myn drankjes heb ik trouw ge- "nomen,maar de beestjes plagen my weer."

Op 15 Juli kreeg ik in Amsterdam een tweede brief van Lore:

2431 ".....Baby verlangt niets naar jou en houdt niets van my,zodat hy "ons volstrekt niet missen zou indien wy voor goed weggingen. Dat heeft "hy gisteren bewezen door met het grootst pleizier van de wereld by Louise "te willen zuigen tot grote smart en teleurstelling van Keetje. Die is er "zó bedroefd over dat zy er gedurig van praat en er vannacht maar half van "heeft kunnen slapen. 't Is een gevoelig mens en ik zie elke dag meer in "dat zy eer overgevoelig is dan kwalijkneemsch. Adèle heeft by my gezogen "maar niet met zoveel entrain als Henkie by Louise. Wat zal ik je veel te "vragen en te vertellen hebben myn kindje,wanneer wy elkander terugzien. "Hebben de Heren je enige hoop gegeven?"

"Eergisteren ben ik met Henkie by Vrouw v.d.Brink geweest en gisteren "by Cateau Six zonder hem. Jan was smerig, Cateau dito, Piet dito,Jantje "dito and so on."

2432 Dinsdag 13 Juli soupeerde ik,na van den Haag in Leyduin teruggekomen te zyn,by Kees en Sophie van Lennep op Welgelegen tegenover de plaats van Mevrouw Hodshon-Dedel onder Heemstede, waar Sophie op 28 Dec 1901 op haar 72ste verjaardag stierf. Toen ik er at hadden zy al drie kinderen na 10 Aug.'54 getrouwd te zyn,namelijk Jacob, Willemine en Willem en zy kregen er nog 7 by: Cornelie,Warner,Adolf,Pieter(overleden), David, Sam en Cateau.

Woensdag 14 Juli keerde ik naar Amst.terug. Donderdag kwam Lore te Amsterdam en reden wy met haar en myn moeder naar buiten. Henkie was uitgelaten toen hy Lore terugzag. Aan Hendrik zond ik het recept voor Moeton de homeöpathische apotheker in den Haag. Ik schreef:" De hitte doet my "geen goed. Wy hebben de Corvers te dejeuneren met een Irvingiaansche pro- "fetes. Ik ben nog onzeker wanneer ik zal vertrekken. Ofschoon ik 4 weken "verlof heb,zou het misschien verstandiger zyn reeds aan het eind der vol- "gende week weg te gaan ten einde later terug te komen om Lore te halen. "Ik hoop morgen aan van Tricht te schrijven dat ik gesolliciteerd heb,daar "hy op myn rekest moet gehoord worden."

2433 Papa kwam ook op S.en B.logeren enbleef er 3 dagen. 's Avonds reciteerde hy en las uit Bilderdijk voor. Ik was eerst van plan om slechts 3 weken buiten te blijven,maar daar de eendejacht op 2 Aug.opende,schreef ik aan van Tricht dat ik eerst 3 Aug zou terugkomen,en zie! daar antwoordde hy my dat ik gerust tot Zondag 8 Aug.blijven kon. Dit deed ik en joeg nog tweemaal met Willem op de Horstermeer.

Ik geloof dat omstreeks die tijd een aanslag werd gepleegd op het leven van Ds Schwartz. Deze was een tot het Christendom bekeerde Israeliet uit Hongarije en predikant in de Schotsche Kerk,waarin de vroegere Franse Schouwburg was herschapen. Die kerk waarop in Hebr.letters o.a.stond:Zie, uw Koning komt!,was een ergernis in de ogen der fanatieke Joden. Een 16 jarige zoon van een gewezen Rabbijn,Hirsch genaamd,besloot de predikant te vermoorden. Met dat doel kocht hy een dolk en ging hy op een Zondagochtend achter de preekstoel zitten. Hy wachtte tot Ds Schwartz zyn preek begonnen was, stoof toen de trappen van de kansel op, opende het deurtje en stootte de predikant,die zich op het gerucht had omgedraaid, de dolk met kracht in de borst. Men kan nagaan welk een consternatie dit te weeg bracht. De kerk was als gewoonlijk vol,want Schwartz was een geliefd prediker. By onderzoek bleek dat een zyner longen en een slagader onder de rechterarm was getroffen. Hy gaf bloed op en zyn toestand was bedenkelijk, doch gelukkig bleef hy gespaard. De knaap was natuurlijk onmiddellijk gevat en zeide by het binnentreden der gevangenis dat het hem speet de dominé niet gedood te hebben.

2434 De rechter Abr.de Vries instrueerde de zaak,die geen moeilijkheden op leverde, maar schreef later in 't Rechtsgeleerd Bijblad een vrij dwaas stuk waarby hy als ultra liberaal en ongelovige de daad verdedigde. De subst.Off. Termaat behandelde de zaak en Pijnappel schreef my dat hy zelden zo iets onbeduidends gehoord had. Ik herinner my niet tot welke straf de knaap veroordeeld werd, maar ik geloof dat hy er veel te gemakkelijk afkwam.

Ds Schwartz was in le huwelijk getrouwd geweest met een Hongaarsche Jodin Saphier, doch later hertrouwd met Keetje van Vollenhoven, zuster van Jan Messchaert van Vollenhoven. Een zyner zoons is Rector van het Gymnasium te Doetinchem, een ander is associé van de bierbrouwer Willem Hovy en getrouwd met Marie de Savornin Lohman. Mevrouw Schwartz was juist zwanger toen de aanslag gebeurde. Ik vroeg hem eens hoe hy het aanlegde om een Jood te bekeren,maar hy antwoordde dat hem dit nog nooit was gelukt en het hem enkel te doen was om te getuigen totdat de Heilige Geest hen overtuigde.

Indien zy de moed hebben de Bijbel te lezen en de vervulling der profetiën in het N.T. te zien dan zyn zy gauw gewonnen. Toen Esser aan Dr.Capadose zyn voornemen mededeelde om in Amsterdam de Joden in hun huizen te bereiken, ried hy het hem sterk af, daar het niets zou geven omdat de Joden veel te vijandig en te verhard zyn en de sluier nog op hun aangezicht ligt.

In S.en B.ried Mama van Loon my aan een boek van Walter Scott te
2435 lezen; ik had reeds de meeste zyner romans gelezen,maar er weinig van begrepen. Zyn Tales of a Grandfather, de geschiedenis van Schotland behelzende,hadden my echter zeer geboeid en van The Lady of the Lake had ik hele stukken moeten van buiten leren.

In Amsterdam kocht ik drie Russ. Spoorwegaandelen voor f.73,-het stuk. Dit bewees dat wy zuinig leefden. Elk jaar belegde ik de f.200,-rente van myn spaarpot.

Lore reed met Henkie naar Zeist om Albert en Ernst Labouchere te zien, de mooiste kinderen die er beatonden. Zondag 8 Aug keerde ik alleen naar Nymegen terug. Ik vond het wel droevig om Lore achter te laten,maar het was van veel belang dat zy en Henkie nog enige weken van de 'sGravelandsche lucht genoten. Daarenboven hoopte ik hen later te kunnen afhalen. By myn aankomst was ik niet weinig verrast in de plaats van myn oude kastje in het kantoor een beeldig kastje in de plaats te vinden,dat Lore gekocht en my en surprise gezonden had. Ik schreef haar nog dezelfde avond te 8 uur.:

"....Mag je my zó bederven? Foei kind,wat is dat ondeugend en toch "zo onbeschrijflijk lief van je ! 't Lijkt weer zo precies op je,maar je "mag het toch nooit weer doen. Tegen myn lompe gewoonte in van nooit iets "nieuws te zien kreeg ik het dadelijk in het oog,omdat het op dezelfde "plek stond als myn oude meubel."

2436 (Ik had Lore vóór ons huwelijk verteld dat ik een lief kastje meebracht en niet weinig verbaasd keek zy op toen zy het meubel zag, een rood geverfd lelijk keukenkastje,dat het transport niet waard was.)

"Mina lachte onbedaarlijk en zeide knowingly:"Het was uit Amsterdam "by Mevr.van Egmond bezorgd en vandaar door Nuys gehaald." Ik behoef je "niet te zeggen hoe lief ik het vind dat je myn komst in this solitary "house zo hebt weten op te vrolijken. 't Is waarlijk veel te mooi om in
2437 "dit lelijke kantoor te staan. Te 4 uur was ik thuis. 't Is toch een reis, "9½ van S.en B. en te 4 uur hier! Mina scheen verblijd van my te zien; "alles zag er netjes uit,vooral het tuintje. Ik liet de chubb by Kortebos "halen,gaf suiker,olie,vruchtestroop en zilver uit en verfriste my. De "vealsteak,gebakken aardappelen,slabonen en rijst smaakten heerlijk. Toen "pakte ik de gort en de pruimen uit en liep ik met de vruchten naar van "Tricht. Hy was zeer vriendelijk en verzocht my Mama voor de vruchten "zeer te bedanken. Ik dronk er horribele thee en toen ik thuis kwam pakte "ik myn koffer uit en verbeeldde my dat je boven by het kind bent en zo "straks zult terugkomen. Maar 't is zo stil en dreary. Mina zeide my dat "zy twee keer 's weeks hier geweest is; dat is niet te veel en de Man heeft
2438 "geklaagd dat het huis te weinig gelucht werd. De kamers roken dan ook "ontzettend muf,en het lederen kistje, waarin de processtukken geborgen "worden, dat in het kantoor gestaan had, was geheel beschimmeld. Nuys had "aan Mina gezegd dat hy van de ratten niet kon slapen. Vind je het goed "als ik hem f 5,-geef? Ik zal hem een kat vragen. De metselaars hebben "de goten schoon gemaakt. Ik vind het nogal brutaal van de Man om vreemd "werkvolk in huis te sturen als wy weg zyn."

2439 Diezelfde dag schreef Lore my en eindigde aldus: " Eigenlijk geloof "ik dat je afwezigheid my heilzaam zal wezen. Weet je waarom ?Omdat ik je "hoe langer hoe meer nodig heb. Je bent zo zeer myn steun dat ik misschien "te veel op je steun en minder behoefte gevoel om aan God al myn belangen "op te dragen,by Hem om raad te komen,Hem alles te vertellen. Dat deed ik "vroeger veel meer dan nu en heden ochtend ben ik een beetje geschrokken
2440 "toen ik bedacht dat je myn alles geworden bent. Dat mag niet en de Heer "moet de eerste zyn, en naar Hem moet myn hart het meest uitgaan. Zal je "toch veel voor en met my bidden,want ik ben zo zwak en flauw en elk ogenblik struikel ik. Wanneer ik bedroefd keek en je my vroeg wat ik had,dan "was het dàt! Ik had geen lust,geen kracht,geen moed om te bidden,en dat "maakte my ongelukkig. Je n'étais pas heureuse parce que je me sentais "si coupable et peu en paix avec mon Dieu....."

Ik schreef weer aan Lore: ".....Nuys scheen met de f.5,-zeer tevreden,
"aan Mina gaf ik f.2,-extra,de huishuur ad f.112,50 heb ik betaald en
"f,10,-voor de Luth.Kerk. Van Tricht was heel lekker en toen ik hem ver-
"lof vroeg om je later te halen,zeide hy dat dit van zelf sprak en ik
"geen verlof nodig had. Je huishoudengeld komt niet uit. Ik vond slechts
2441 "f.40,- en volgens je boek moest er f.52,43 in kas zyn. Toen ik gisteren
"met Mina de tonnetjes met gedroogde appelen bekeek,zaten zy vol wurmen,
"lelijke lange witte duizendpotige pieren. Bah! het was zo vies. Ook en-
"kele waren er by de peren. En toen ik de zak met gort nakeek,die myn moe-
"der gezonden heeft,zat die weer evenals vroeger vol vlooien."

2442 "Nuys heeft ons een katje gebracht,dat echter te klein is om een rat
"te verjagen. Ik heb Mevr.van Egmond bezocht,die ook vond dat ik dik ge-
"worden was. Dr van Egmond lachte toen ik hem zeide dat je kina nam op
"rode wijn. Hy hecht meer aan beefsteak. Mina is erg vermagerd."

Later bleek ons dat zy azijn dronk om mager te worden en toen zy later trouwde had zy geen weerstandsvermogen en stierf zy vroeg. Willem zond my 6 eenden,waarvan ik er 2 aan van Tricht en 2 aan van Egmond stuurde. Lore schreef my dat heel Zeist in verrukking was over Henkie. Henriette Labouchere noemde hem de koning op het gebied der kinderen en Anna Pauw wenste er net zo een te krijgen. Keetje was heel vrolijk en niet touchy. Zy had aan Lore verteld dat haar moeder al op haar 23ste jaar was gestorven, vier kinderen nalatende,waarvan het oudste 2 jaar en 8 maanden oud
2443 was. Binnen het jaar had zy er altyd weer een,en als zy een kind ten doop hield,verwachtte zy alweer een ander. De vader van Keetje was een egoïst en is er voor gestraft, want by de geboorte van het 4de kind stierf de vrouw.

Mr van Tricht opende my het vooruitzicht van misschien aan het eind der volgende week by Lore te kunnen terugkomen. Onze huisheer wist al dat ik voor Haarlem solliciteerde. Hy had dit in de Prov.Staten van Maurits van Weede gehoord. Sic fama volat.

Hallo,de dwaas,die in de Grote Straat woonde en een briefje aan het raam had geplakt waarop stond te lezen dat hy slechts van 1½-3 uur thuis was, kocht het huis van de Heer v.d.Brugghen met al de andere huizen op de Lindenberg om er een kasteel te bouwen,waarvan alleen de muren 70 duizend gulden zouden kosten. Dat kasteel verrees inderdaad en heette Hallozathe.

Ik tobde er over dat Lore zo zwak bleef. Wel at zy flink,dronk kina op rode wijn en had zy Henkie gespeend,maar het baatte niet. Dr van Egmond
2444 gaf de raad er nog 2 staalflikjes daags by te eten. Wat Lore sterker gemaakt en in het leven gehouden heeft zyn de 9 kinderen,die zy in het tijdsverloop van 20 jaar gekregen heeft.

Van Jacob Ploos kreeg ik een lange brief om my in byzonderheden te vertellen dat zyn broer Adriaan Anna Ameth te Heidelberg ten huwelijk had gevraagd en dat hy (Jacob) door zyn vader als plenipotentiaris van de familie Ploos van Amstel derwaarts gezonden was. Het huwelijk kwam tot stand en daaruit werden drie kinderen geboren:Adriaan,Arthur en Anna. De jongens, met wie Henk en Max later by William Smitt school gingen, waren teringachtig; Arthur stierf,maar Adriaan trok naar Java en leeft nog. Anna trouwde met Pélerin. De moeder ontmoetten wy in 1871 op Rigi-Kaltbad en kwam ons voor een lief vrouwtje te zyn,maar teringachtig. Na haar dood hertrouwde Adriaan en vestigde hy zich te Hamburg,waar hy zich van kant maakte. By zyn tweede vrouw kreeg hy nog een dochter Paula.

2445 Aan Lore schreef ik:...."Ik heb myn dagen schromelijk lui doorge-
"bracht omdat het zo warm was. Gelukkig is er gisterenavond in de verte
"onweer geweest en één bui gevallen en dit heeft zich deze nacht herhaald.
"Vrijdagmiddag liep ik even uit maar werd zó moe dat ik in de Societeit
"ging uitrusten,waar van Tricht my op een glas Seltzerwater onthaalde,
"en ik het Journal des Débats las. De vorige avond was Dr Schillemans met
"zyn vrouw,die te Lent wonen,van een toer naar Oosterhout thuis gekomen
"en hadden zy hun dochtertje van 4 jaar dood in bed gevonden. De meid wist
"van dit plotselinge overlijden geen opheldering te geven en daar zy ver-
"onderstelden dat zy het had laten vallen,werd van Tricht verzocht het
"te laten schouwen. Dit deed hy met Dr van Egmond en de heelmeester v.B.
"en gelukkig voor de meid is het gebleken dat het kind geen uiterlijke
"laesie had,maar aan hartverlamming op eens gestorven was."

"Woensdag staat een vrouw uit Huissen terecht,die haar dochter in
"het open veld by de bevalling heeft bygestaan en het kind,dat levend ter
"wereld kwam, onverzorgd op het land heeft laten liggen."

"Daar het in myn opkamertje te heet is slaap ik nu in de middenkamer op de grond op een harde stromatras. Gisteren was het nog heter en
2446 "ik zag niet weinig tegen de zitting op, omdat er 7 zaken waren en Triebels in een daarvan zou pleiten. De Heer Hacfort presideerde, Ran en de "Man als plaatsvervangers. Wy begonnen te 10 uur. Er was een groot en "luchtverpestend publiek, een massa getuigen en vele zwetende beschuldigden. De zaak van Triebels duurde lang. Pas had hy gedaan met pleiten of "ik zie opeens de Man doodsbleek worden, ineen zakken en flauw vallen. "Van Roggen greep de eau de cologne fles, Hacfort liet op aanraden van "Ran het publiek weggaan, ik haalde water en verzocht Triebels die ook "rechterplaatsvervanger is, de Mans plaats in te nemen. Dit deed hy en "daar hy te 1 uur de jongens voor het Gymnasium moest examineren, repten "wy ons allen en kwamen te 1¼ klaar, maar toen wilde Hacfort nog uitspraak "doen en daartoe moest eerst gedelibereerd worden. Te 1½ kwamen de Heren "weer binnen, en improviseerde Hacfort de vonnissen. 't Was onbetaalbaar "zoals hy er zich doorsloeg, maar het had zin noch slot. Ik kon bemerken "dat Mr Ran de toon had aangegeven, want allen kwamen er even genadig af."

""Ik kwam te 2 uur thuis en ging daarna niet meer uit, daar ik het te "warm had en moe was. Ik verveelde my niet, want vóór en een uur ná het "eten las ik een tweede Essay van Macaulay en te 7 uur ging ik naar..... "de Comedie. Ja liefste, word niet boos, knor niet, ik doe al wat ik wil, "hoor je, en verteer al myn geld, en jou geld en dat van Henkie in kroegen "en schouwburgen. Ik herhaalde wat ik op myn zesde jaar voor het eerst "gedaan heb, m.a.w. ik las in Papa's editie Vondels Gijsbrecht van Amstel
2447 "en bewonderde de verzen en Papa's aantekeningen en kritisch overzicht. " Eer ik naar bed ga lees ik geregeld in de Psalmen en in de Brief aan de "Romeinen."

"Muggen zyn hier weinig, maar de vliegen laten my niet met rust en de "mieren lopen in groten getale langs de vensterbanken. Voorts krioelt de "tuin van spinnen."

"Vrijdagnacht is de helft der bevolking ter bedevaart naar Kevelaar " getogen. Myn baard groeit nog weinig, maar Vrouw Kok vond ook dat ik er "prachtig uitzie."

Die dag schreef Lore my ook en deelde zy mede dat Hendrik van plan was om de volgende Zaterdag by my te komen logeren tot Maandag, daar zyn vrouw en kinderen te Spa waren. Willem van Loon was de vorige dag ook derwaarts vertrokken, hetgeen Hendrik een geruststelling vond omdat Louky er veel te lief uitzag om alleen op een badplaats te zyn. Willem herhaalde dit enige jaren achtereen; in 1860, toen wy onze tweede huwelijksreis maakten, troffen wy er hem ook aan en daardoor kreeg hy by Hendriks kinderen
2448 de bynaam van Oom Spa.

Ik had aan Lore geschreven dat ik misschien aan het eind der week voor een dag of vier kon overkomen, maar zy had my geantwoord dat ik beter deed om nog een paar weken te wachten daar zy dan tegelijk met my naar Nymegen kon terugkeren, omdat zy niet langer wilde blijven dan tot 31 Aug. Een en ander zal myn volgende brief duidelijker maken.

"Liefste Lore! Ik ben heel bedroefd omdat ik je alweer je zin niet "kan geven. 't Is heel lastig en jammer voor je nu je my zo graag nog twee "volle weken hier wou laten, dat van Tricht van een andere opinie is en "het hoog nodig vindt dat ik je in eigen persoon eens de waarheid kom ver"tellen. Hy verlangt namelijk dat ik deze Woensdag, dus overmorgen al by "je kom. Akelig he? Maar er viel niets aan te doen. Ik heb myn best nog "gedaan hem tot andere gedachten te brengen maar het gelukte niet. Luister "maar! Deze morgen vroeg hy my wanneer ik je ging halen. Ik zeide dat je "verlangde vóór 1 Sept weer hier te zyn en ik dus in het laatst van de "volgende week naar buiten zou wensen te gaan, maar daar wilde hy niet van "horen. Ik hield hem nog voor dat ik 27 en 28 zitting had, maar daarop "begon hy te lachen en zeide hy dat hy zelf die malle zaken wel behandelen "zou. Ik liet nog niet los en hernam dat ik dit niet duldde en zou over-
2449 "komen om de zittingen waar te nemen en de 28ste weer te vertrekken ten "einde jou af te halen, mais il n'en démordait pas en requireerde dat ik "deze week zou gaan en tot Maandag 30 Aug wegblijven; je ziet dus, liefste, "'t is myn schuld niet als ik je al Woensdagavond kom omarmen, en je moet "er my dus niet te hard voor knorren. Mina is heel naar dat ik wegga en "begrijpt niet dat Keetje het heimwee naar Nymegen heeft."

Lore schreef my dat zy juist aan Papa geschreven had (voor 't eerst van haar leven) om hem te bedanken voor een lange brief, waarin hy meldde dat Louise, Christiaans vrouw, te Semarang van een dood kindje bevallen was.

2450 Dr van Hasselt had Lore zure druppels voorgeschreven en de staalflikjes ontraden,omdat deze de maag bederven en men tegenwoordig allerlei staal maakte, zodat men niet zeker was zuiver staal te krijgen.

Voor de zaak van de vrouw,die Woensdag ter zake van doodslag door gebrek aan voorzorg zou terecht staan,studeerde ik nog druk maar die middag keerde ik na 5½ naar S.en B.terug. Hoe veel malen heb ik later,in Amsterdam subst.Off.zynde,van Tricht geregretteerd, wiens royaliteit niet genoeg te waarderen was, want Hartogh was een doortrapte egoïst en had niets voor een ander over.

Mina bleef met Vrouw Kok,de werkster in huis. Lore stuurde my de break te Vreeland,en Piet,de palfrenier,later kantoorknecht by Hope,reed my byna in de sloot. Willem van Loon was te Spa,zodat ik niet op de eendenjacht durfde gaan,daar ik geen akte had. De vrees om bekeurd te worden was overdreven, want nog nimmer had zich een beambte op de Horstermeer vertoond,maar er had er een[mij by het terugkeren kunnen afwachten. Later,toen ik substituut in A.was,droeg ik de brigadier te Hilversum eens op om op de Meer te surveilleren. Dit deed hy slechts eenmaal,want niemand kon er op komen zonder schuitje,en de enigen die er op mochten varen, waren van Dijk,met wie wy joegen, en Klaas Hagen,de sluiswachter,by wie wy aan boord gingen. De brigadier kreeg met moeite gedaan dat deze hem zyn boot leende en roeide, en toen was juist Willem aan het jagen.

2451 Men beweerde dat er voortdurend op de Meer gestroopt werd,en men hoorde er steeds schieten,ja Driessen,de Amst.wethouder, blufte er op dat hy er had gejaagd, en 't is waar dat van lieverlede onze jachten al minder en minder werden,omdat de eenden te veel op het vlak ('t open water) op koppels lagen, maar of dit hieraan was toe te schrijven dat zy te veel gestoord werden,weet ik niet. Mocht er gestroopt worden,dan was dit hieraan te wijten dat van Dijk, of na zyn dood,de zoons er met anderen joegen of wel,wat ik aannemelijk acht,dat zy er zelven op uit gingen.

Hendrik kwam eenmaal alleen van Zaterdagmiddag tot Maandagochtend, op S.en B.,maar toen had ik niets aan zyn gezelschap. Hy at namelijk Zaterdagmiddag zulk een massa aardbeien met zure room,dat hy 's nachts ziek werd en de ganse Zondag in bed moest blijven. Beels kwam nu en dan buiten, maar was vervelender dan ooit,omdat hy altyd naar de bekende weg vroeg en herhaaldelijk sottises zeide, en toen bemerkten wy voor het eerst dat Agnes hem uitlachte. De laatste dagen kwam Seiffert logeren en gaf hy nog even druk les aan Lore,veel te druk,want deze studeerde de hele dag en kwam dus te weinig in de lucht. Ik zag toen het verkeerde daarvan niet in want het werkte natuurlijk nadelig op haar toch reeds ondermijnde zenuwgestel. Ik at eens met Seiffert op Hilverbeek en toen schonk Piet Six ons uit vijf verschillende flessen verschaalde wijn onder voorgeven dat die het eerst opmoest,zodat wy onbedaarlijk lachten. Ik vooral had schik omdat ik vóór de nacht naar S.en B.mocht terugkeren,terwijl ik vroeger altyd, na van Lore afscheid genomen te hebben,naar Hilverbeek terug moest.

2452 Ik vergezelde Piet Six op een dag heen en weer naar Rijnhuizen. Piet had twee jonge paarden,die ons vlug overbrachten. Jan de Geer en Lizzy vonden wy heel wel en vrolijk met een zeer mooi dochtertje en een beeldig portret van hun gestorven zoontje.

Eens hadden Lore en ik een grote schrik. Keetje wilde ons namelijk met 1 Nov.verlaten. Zekere Mevrouw Marcellen te Maastricht had haar onderhuurd. Lore was in tranen.Ik zei terstond aan Keetje dat ik haar loon zou verhogen,maar het duurde drie dagen eer zy besloot te blijven. Dit was voor ons een reden tot grote dankbaarheid jegens God,die haar hart geneigd had,want in vele opzichten was Keetje voortreffelijk,ijverig,zacht,
2453 zorgvol en fatsoenlijk. Haar grote fout was lichtgeraaktheid, maar Lore nam zich voor om haar,zodra zy een sip gezicht trok,te vragen wat haar deerde.

2454 Maria schreef vanuit het Manpad: "....Hier nous eûmes un charmant "petit diner de 16 personnes chez Cees et Sophie à Welgelegen; c'était "très gai et animé,et pourtant extrêmement comme-il-faut et bon ton. "J'étais assise entre le nouveau Bourgmaitre de Harlem,Mr Nolthenius, "celui que je connais de Zeist,et Mr Dik van Lennep. Il y avait en outre "Mr et Mad.de Styrum-Sandberg avec leurs nièces Crommelin de Spruitenbosch "avec le beau jockey. (Dit was Hendrik van Wickevoort Crommelin,le beau "jockey bygenaamd,want hy was een mooie jongen.)

"Il y avait aussi un petit Mr Hoeufft,qui avait passé six ans de sa "vie à Nimègue et ne désirait jamais y retourner.

" Nous fimes une charmante promenade dans le Overbosch de Knapenburg "et nous vinmes boire le thé au jardin à la lueur des lampes et des étoi- "les filantes; c'était très fantastique et amusant. Je supportai avec "beaucoup de grâce pour l'amour de Maurice de continuelles bouffées de
2455 "fumée que Mr de Styrum me lançait à la figure et je parlai tout haut de "son envie de quitter Nymègue, espérant qu'il l'entendrait, mais il avait "l'air bien désagréable et je n'aimerais pas lui demander une faveur."

"Il y aura Mercredi prochain un feu d'artifice à Zandvoort que nous "espérons aller voir. Il y a si longtemps que je n'en ai vu que cela m'amu- "se beaucoup. Maman,fait-elle de beaux préparatifs pour l'illumination et "dénoue-t-elle les cordons de sa bourse pour me donner de belles toilet- "tes ? J'aimerais qu'Anna et Tane allassent aussi; ce sera une occasion "particulière et ce sera si humiliant pour la nation et pour la famille "royale s'il y a si peu de monde."

(Het gaat hier over de festiviteiten ter ere van de 18de verjaardag van de Prins van Oranje.)

2458 Dinsdag 31 Aug. verlieten wy S.en B. Mama van Loon overlaadde ons met weldaden o.a. met f.100,-die ons goed te pas kwamen,daar de heen en terugreis en de fooien aan de dienstboden,de koetsier en de tuinbaas ons op f. 80,- te staan kwamen. Clara Elias ging met ons mee en bleef 5 weken. Ik kreeg de visite van Ds Stoop,de ouderling de Petrie en de diaken Looyen om my te zeggen dat ik tot diaken was gekozen en die charge nam ik aan, ofschoon ik geen Wallon was.

2459 Op 6 Sept.schreef Mama my: " Ik was ontzettend blij met uw laatste brief omdat gy in uw vorige schreeft dat gy weer zulke krampen hadt en ik nu "vernam dat die geweken zyn. Maar wat spijt het my dat gy nog zo'n last "van de maden hebt. Intussen moet gy de moed niet verliezen nu Everard "zegt dat zyn middelen op tijd werken. Ik begrijp echter dat gy dikwijls "verdrietig zijt en gy weet niet hoe ik steeds in gedachte met u leef en "God bid dat gy toch eenmaal gezonde dagen moogt beleven. Wat ben ik blij "dat C.wat minder zwak is; ik hoop dat het kind haar niet te veel ver- "moeit en vind het verstandig dat gy het 's nachts niet meer by u hebt."

"In het eind der week denk ik naar het Manpad te gaan om er 14 dagen "te blijven,vandaar naar Loosduinen tot het begin van October, om in de "helft dier maand by u te komen om C's verjaardag mee te vieren. Willem "had heden naar Delft moeten vertrekken,maar de colleges zyn één week uit- "gesteld uit hoofde van de op handen zynde feesten in den Haag. Hier is "het alle dagen feest,het weer is byzonder gunstig behalve gisteren toen "de Koning naar Artis zou gaan, want er viel een stortregen en in de verte "viel er onweder. Je schoonmoeder liet my vragen om mee te toeren, maar "pas stapte ik in het rytuig of de druppels vielen en wy besloten terug
2460 "te keren; ik bleef by haar met Anna en Maria,die om 5½ naar de Koningin- "Moeder moesten. Morgen moet ik naar het bal en heden naar de schouwburg. "Indien Papa niet een gelegenheidsstuk (Het verheugd' Amsterdam") gemaakt "had,zou ik my aan de feesten onttrokken hebben. De avond der illuminatie "heb ik gereden met Tante Antje,Henrick en Rahusen. Zy had het wagentje "van Leyduin laten komen en dus zaten wy allerpleizierigst. Er waren "prachtige verlichtingen,o.a.die van het Monument op den Dam,waar de fon- "teinen sprongen en alles met groene guirlandes versierd was. De werf, de "waterleiding,de fabriek van van Vlissingen en vele andere gebouwen waren "met gas verlicht en by Jan Six was een mooi portiek. Het mooist was wel "het geïllumineerde schip en het was een mooi gezicht toen de elf hof- "koetsen langs de Buitenkant reden en er vuurwerk werd afgestoken."

"Papa's stuk zal,hoop ik,goed voldoen; wy hebben maar 4 plaatsen, "Tante Antje en Hartsen gaan met ons mee,maar Saartje blijft te Zandvoort "omdat de dokter haar afgeraden heeft aan de feesten deel te nemen,ter- "wijl zy de baden gebruikt. Ik geloof dat hy gelijk heeft want zy is veel "te levendig en neemt de zaken niet kalm genoeg op. Kee gaat met my mee "en zal op het bal gepresenteerd worden. Haar moeder geeft het toilet, "een zijden japon,licht blauw met volants à disposition,en een kapsel van "witte rozen. Myn toilet is dezelfde japon als op je bruiloft, myn finan- "ties waren niet by machte om zoveel uit te geven, te minder daar ik een "hoofdtooisel moest hebben. Die kost f,50,- maar je Vader betaalt de helft.
2461 "'t Is van paars fluweel met blondes,een marabout noué en het fond zilver- "gaas,heel mooi maar ook welk een som ! nooit heb ik zóveel voor een kap- "sel uitgegeven. " Papa is te 10 uur naar de audientie gegaan en nu is "het al 2 uur. Adieu beste M. je Liefh.Moeder."

In een brief van dezelfde 6 Sept bedankt Maria voor een etui met scharen,die wy haar zonden en schrijft zy dat haar moeder haar een prachtige gouden bracelet gegeven heeft,waarna zy aldus voortgaat:

" Nous avons été hier chez la Reine-mère; elle fut des plus gracieuses, "causa Hollandais avec tout le monde excepté avec Maman, Mad.Boreel et "nous; nous étions une vingtaine de dames,elle dit à Maman: Ah Madame,je ""n'aurais pas cru que je vous verrais pour la première fois à Amsterdam, ""mais je n'ai pas voulu vous inviter à Soestdijk, parce que le temps ""était si mauvais; maintenant j'espère encore vous voir en automne," puis, "pour ne pas oublier les perles,elle dit encore:" Je suis contente Madame 2462 ""de vous voir avec toutes vos perfections,"en montrant le cou de ma mère." " (Mama van Loon had prachtige paarlen,waaronder een die de vorm van een peer had. De collier had,naar men beweerde, f.100.000,-gekost en Anna Paulowna was er jaloers van. Na Mama's dood brachten zy slechts frs.15.000,- op.)

"Ensuite elle demanda si les grenadiers fleurissaient, ainsi elle "n'oublia aucune de ses praatjes ordinaires. Conny était à côté de Maman, "et elle lui demanda si elle venait souvent à S.en B.,puis elle vint à "moi et me dit:"Mademoiselle,ce n'est pas la première fois que j'ai le "plaisir de vous voir, car je vous ai vue quand vous étiez petite," et "moi de sourire et de murmurer:"Oui vôtre Majesté!" Puis elle me dit en- "core:"Est-ce qu'il s'est fait beaucoup de changements à S.en B.?" et "là dessus je lui répondis:"Presque pas Votre Majesté!" et Anna se hâta "d'ajouter que nous aimions à le garder comme du temps de Papa. Puis la "Reine dit encore un mot de l'attention que Papa avait eue pour la ferme "de Sophie et elle passa outre. " (Lore's vader had Prinses Sophie aan een byzonder soort van koeien geholpen.) " Zy was dus zeer vriendelijk en "minzaam zoals je ziet en ik was niet heel bang. Zy had een krappe,witte "moiré antique japon aan met twee magnifieke kanten volants, een eenvoudig "tule shawltje om haar hals en een horribel hoofdtooisel van kant,paarlen "en pluimen,waardoor een vreeslijk gefardeerd,déplaisant gelaat te voor- "schijn kwam."

2463 "Je ne fais que te désirer à mes côtés, tu t'amuserais tant, moi aussi "je suis terriblement excited voor myn doen. Zaterdag heb ik alle mogelyke "pleizieren bygewoond. Eerst ben ik 's ochtends om 11 uur met Oom van Loon, "Cateau van Loon, Mr en Mevr.Barnaart en hun dochter," (Henriette Cornelia,getrouwd met Henri Gerard Barnaart,die een zoon en een dochter kregen. Huwelijk van Boy De dochter trouwde met Favauge,en de dochter van deze met Quarles .) " op een tribune in het Café Restaurant (Thans Zeemanshoop) gaan zitten "om de parade op de Dam te zien; die viel my bitter tegen; ik dacht dat "de Koning en de Prinsen op witte paarden zouden zitten en de troepen "laten manoeuvreren,maar neen! zy liepen langs de gelederen, gingen toen "op de kleine steentjes staan en lieten de soldaten met muziek langs zich "heen defileren, toen kropen zy weer in het Paleis et puis tout était "fini."

2464 "Tout de suite après avoir déjeuné Anna et moi nous allâmes faire "une visite aux Luden et les trouvâmes prêtes à aller au Botermarkt in "het oude huis van Maurice Luden pour voir les Volksspelen. Elles me pré- "rent avec elles ainsi que Sylvia,puis arrivèrent encore d'autres person- "nes et Charles Nepveu, et nous partîmes en caravane. Nous eûmes une pei- "ne horrible à nous faufiler par un gepeupel entassé jusqu'à cette mai- "son, où le Boekhouder de Old Tiny (de kolonel Luden) avait mis toute une "chambre à notre disposition, depuis où nous avions la meilleure vue "qu'on pût avoir sur ces jeux, die waarlijk heel aardig waren en door het "fraaiste weder begunstigd. Nous vîmes aussi le Prince visiter le terrain "avec le Bourgmaitre, Messieurs de Casembroot,van Lynden et deux autres, "et tous les garçons se pressaient autour de lui pour lui montrer leurs "prix, et agitaient leurs casquettes en criant. C'était aussi amusant de "voir la masse de monde,qui se trouvait réunie sur le Botermarkt et occu- "pait toutes les fenêtres. Quand le Prince s'en alla nous partîmes aussi. "Henri nous fraya un passage et puis nous passâmes tous à la file en nous "tenant les uns les autres par une masse compacte de rapaille."

"Le soir j'allai à 7 heures chez les van Loon et je les accompagnai "dans une grande voiture ouverte à six places pour voir l'illumination. "C'était splendide. Tu auras lu dans la gazette tous les points remarqua- "bles; de Hoogesluis faisait un effet féérique et toutes les illuminations "de gaz,surtout de Mr Brunet (Russ.Consul) étaient des plus belles."

" A 10 h.nous arrivâmes au Parc, où nous nous assîmes à boire du "Piccaluga et du vin rouge et pour voir à 11 h.un magnifique feu d'arti- "fice,finissant par un transparant,où l'on voyait le buste du Prince tout "en feu en zyn naamcijfer ook; j'étais rentrée à 1 h.et je n'eus pas ex- "trêmement peur de revenir à pied parce qu'il y avait l'ordre le plus "magnifique par toute la ville et beaucoup moins de gens ivres que l'on "aurait pu croire; seulement j'ai eu un peu peur le soir au Kattenburg, "waar wy continueel erebogen moesten passeren en verklede jongens en man- "nen om centen vroegen; dan waren er ook piktonnen en grote balken, die "midden op straat stonden te branden, en verklede mensen met maskers,die "er om heen dansten. Il y avait aussi continuellement des troupes de jeu- "nes demoiselles en jupes blanches, spencers noirs et rubans oranges flot- "tants, qui dansaient des rondes avec de jeunes messieurs in hemdsmouwen "et chapeaux ornés de fleurs et de rubans oranges. De orde en de geest- "drift waren heerlijk om te zien en zo algemeen mogelijk."

" Zondag na de kerk vonden wy thuis het briefje van de Kon.Moeder "en om 2 uur kwamen er 2 kaarten voor Mama en Willem pour le thé du soir. "Maman joua de nouveau whist avec la Reine pendant toute la soirée avec "Mad. van der Oudermeulen,Grande Maitresse, Mr Boreel,Gouverneur, et van "Vollenhoven,Bourgmaitre. La Reine-Mère y était aussi sur un canapé,dont "elle ne bougea pas et les Princesses Henri et Marie. La Reine a dit il y "a quelque temps à Mad.Boreel que ces fêtes à Amsterdam ne l'amusaient "pas beaucoup et que les seuls bons moments étaient quand elle pouvait "jouer au whist avec Mad.van Loon et Mr Boreel. Elle en prit aussi si "longtemps de son bon moment que la Reine-Mère doit avoir été furieuse "qu'elle joua toute la soirée sans s'inquiéter de l'amuser."

" Il y avait encore une table de jeu dans un autre coin,où le Prince "d'Orange,Agnes Boreel,(dochter van de Gouverneur),Melle de Lynden, Wil- "lem et Mr de Pallandt jouaient commerce et firent mille bêtises. Entre "autres le Prince voulut jouer pour le portrait d'Agnes Boreel et lui pro- "posa d'aller le lendemain avec lui en vigilante chez Wegner pour le faire "faire and so on."

" L'entrevue de Maman avec la Reine Samedi à 3 h.fut très familière, "le petit Alexandre y était aussi un moment. Zy was bezig een blokkedoos "met hem in orde te maken et elle l'embrassa comme plâtre; quand il alla "diner,la conversation roula surtout sur Mad.Deutz,"(De latere Agnes Deutz "van Lennep van Meer en Berg)," que la Reine regrette encore beaucoup, et "Maman fit un très beau et coulant speech à l'occasion de l'anniversaire "du Prince. Maman doit avoir été très jolie dans un charmant petit cha- "peau en crêpe blanc d'Eggers,"(De winkeldochter van Eggers was de mooie Mathilde,die met Penn trouwde en de moeder werd van Lotje,vrouw van Otto van Lennep),"robe brune et shawl en dentelle noire, vite achetée chez Ade- "line; je ne la vis malheureusement pas. Maintenant nous allons partir "pour voir le Harddraverij; après cela le bal et puis nous allons proba- "blement pour quelques jours à la Haye Maman et moi.. .."

Op 9 Sept.schreef Maria opnieuw,doch nu aan Clara Elias,die by ons haar 25ste verjaardag vierde: "....Ik heb niet veel tyd maar toch genoeg "om je hartelijk aan myn boezem te drukken en je al 't mogelijke geluk "toe te wensen,zodat je over een jaar je bruiloftsilluminatie met je ge- "illumineerde al achter de rug hebt en feeds alleraangenaamst aan zyn zyde "bezig bent door het leven te vogueren. Je bent zó nieuwsgierig naar de "myne dat het je zeker wel amuseren zal te vernemen dat ik hem driemaal "gezien en gesproken heb,en hy allervriendelijkst met my was. Hy kwam een "lange visite by Agnes maken,terwijl ik by haar logeerde; je begrijpt hoe "ik popelde toen hy binnenkwam en hoe geagiteerd myn stem klonk; gradually "I recovered my presence of mind and enjoyed his visit very much. De 2de "keer zat hy by de volksspelen pal achter myn stoel te redeneren; in het "weggaan had ik het geluk naast hem te lopen,vraiment comme si nous étions "déjà mariés (wat wy trouwens nooit zyn zullen,heureusement au fond) en "de derde maal zag ik hem op het bal,waar wy nogal lang samen promeneerden "en heel pleizierig praatten. Prins Frederik had wel drie kwartier met "hem gepraat en de Koning was ook zeer minzaam geweest en had hem geknord "dat hy koopman was en niet militair als zyn broers. Ton illuminé n'était "pas au bal,dont je dois encore vous donner des détails. Ma toilette était "très jolie et comme j'ai encore beaucoup maigri,j'étais vraiment bien "svelte."

"Nous fumes reçus dans la grande salle,qui était entassée de monde. "A 8½ les battants du fond s'ouvrirent et Leurs Majestés entrèrent, pré- "cédés de quelques Messieurs chamarrés, le Prince suivait, donnant le bras

2469 "à la Princesse Frédéric, puis le Prince Frédéric avec la Princesse Henri
"et le Prince Henri avec la Princesse Marie; ils entrèrent tout de suite
"dans la salle du trône,où l'orchestre était caché derrière les colonnes,
"qui commenca une valse, ensuite une polka que je dansai avec Henri Crom-
"melin et pendant tout ce temps the King stood staring at us or talking
"with gentlemen, et la Reine était assise en face de la porte de la grande
"salle avec toutes les Princesses autour d'elle et nous devions danser
"presque sur elles parce qu'il y avait si peu d'espace; pour cette même
"raison presque personne ne dansait et aussi parce qu'on était trop timide
"en présence de toute la cour. Le Prince était si fatigué de l'audience
"qu'il ne dansa qu'une quadrille avec la Princesse Henri et je fus dési-
"gnée comme son vis-à-vis avec Mr Henri van Woudenberg. Je begrijpt hoe
"ik popelde vooral omdat myn japon van voren aan flarden hing,zó was er
"op getrapt; ik vond het toch pleizierig om hem gedurig handjes te geven,
"maar de quadrille was heel kort en saai et le pauvre chéri avait l'air
"très ennuyé,mais pourtant si intéressant met zyn hoofd op zij en spelen-
"de met de kwast van zyn sjerp om zich een contenance te geven.

"La Reine avait mis un enorme nuage de tulle blanc sans autre orne-
2470 "ment que sur la taille une rivière de diamants, son diadème de diamants
"et d'émeraudes sur la tête, la Princesse Henri était en blanc argent et
"bleu, la Princesse Frédéric blanc or et coquelicots rouges dans les che-
"veux,ce qui la rendait vieille et horrible; la Princesse Marie faisait
"peur à force d'être maigre et laide, elle aussi était en blanc avec une
"magnifique couronne van rose provincierozen."

"Je me fis présenter aux Princesses.La Princesse Henri me parla de
"nos tableaux,qu'elle était venue voir le matin même pendant que Maman et
"moi étions au Harddraverij, Willem et Anna étant heureusement à la mai-
"son pour la recevoir. Je dansai encore une polka mazurka avec Mr Charles
"de Hardenbroek, venu le matin même de Zeist et une autre avec Mr Theo
"van Eys. A minuit le bal était fini,la Reine partit, le Roi était déjà
"parti depuis une heure et la plupart des personnes était fatiguée et
"ennuyée; iedereen had de impressie van een vervelende partij,maar ik heb
"my heel goed geamuseerd; er was natuurlijk zóveel te kijken en toch heb
"ik niet de helft gezien en onthouden."

"Maman et moi nous allons partir dans l'instant pour loger chez Louise
"pendant une huitaine de jours, mais voilà qu'il arrive justement une
"pancarte de la Reine-Mère pour inviter Maman à Soestdijk pour Dimanche.
2471 "Maintenant nous partirons demain pour S.en B. et n'irons à la Haye que
"Lundi."

Uit een brief van Papa: "Soestdijk,Zondag 12 Sept '58,middernacht.

"Waarde M. Eer ik naar bed ga wil ik u nog een woordje schrijven om
"u duidelijk te maken wat hier boven staat. Ik ben namelijk gelogeerd by
"Mevrouw de Wed.van Oranje. L.l.Dinsdag zond ik aan HEd.een exemplaar van
"myn gelegenheidsstukje "Het verheugd Amsterdam",hetwelk ik hoop dat ook
2472 "u geworden is, en kreeg per omgaande een bedankje terug met verzoek van-
"daag hier te komen eten en de nacht over te blijven. Gelukkig trof ik Don-
"derdag op de tentoonstelling Tante van Loon, die my zeide dat zy hier ook
"moest eten,zodat ik met haar afsprak samen te gaan. Alzo ben ik gisteren
"met Willem naar S.en B.gereden, waar het heerlijk weer en heel pleizierig
"was, behalve dat Anna de sleutels van de kelder had meegenomen. Het spreek-
"woord zegt: By gebrek aan brood eet men korstjes van pasteien,en,nu er geen
"rode wijn was,dronken wy champagne, waarvan nog 2 flessen in het kamerkel-
"dertje gebleven waren, maar dat is flauwe drank net als Seltzerwater en
"maakt iemand zo opgeblazen als een varkensblaas."

"Er was hier diner van 28 couverts. Allen vertrokken te 8½ uur. Ik
"bleef op de thee,die te 10 uur begon,met de Russische gezant,twee hofdames,
"twee dito heren en Prins Lomonoff, die de Heer v.d.Goes uittekende,terwijl
"deze een patientie legde. Nu,ik geloof dat zo'n kamerheer hier patientie
"nodig heeft! H.M. was zeer spraakzaam, en ik heb haar een zooi historische
"anecdotes verteld,die haar nogal schenen te veramuseren. "

2473 "Morgen gaan de twee Russen met Dr Everard uit jagen. Deze zou u wel
"eens willen zien. Kunt gy hem niet op een hoenderjacht vragen? A propos,de
"complimenten van Verloren,de Amersfoortsche President, die ik aanzag voor
"een jeugdig student. Morgen ga ik met de beurstrein weer naar huis,waar ik
"nu alleen zit,heel vrolijk."

"Gy zult uit de couranten hebben gezien dat myn stuk nogal effect ge-
"maakt heeft,en dat ik Dinsdag en famille (met 45 mensen) ten hove gegeten
"heb. Koning,koningin,de hele famille was zeer couleur de rose, de prins
"doodaf. Van het bal enz.zal ik maar niets schrijven,Maria zal u daarvan wel

"narichten gegeven hebben; alleen voeg ik er nog by dat ik Sylvia aan de "Princessen gepresenteerd en H.H.gevraagd heb of zy niet vonden dat wy pre- "cies op mekaar leken,vooral ons haar! " (Dit was natuurlijk een grap.Papa was 56 en sinds lang grijs,en Sylvia,zyn halfzuster,21 en donkerbruin.Beide hadden bruine ogen,maar Papa's haar was blond geweest.)

"Ik heb als kamerheer van Motley gefigureerd,aan wie ik allerlei men- "sen heb moeten presenteren. Ik had met hem kennis gemaakt in den Haag,toen "ik by Veder logeerde. Ik heb van Mevr.v.d.Linde de handschriften van haar "man ontvangen en daaruit nog een goede 100 pag.schrift samengeregen om # 2474 "met het reeds bestaande een bundel te vormen,die ik Kraay heel duur ver- "kopen wil."

(G.v.d.Linde is de dichter van de "Gedichten van de Schoolmeester," en een (groot vriend van Jacob.v.L. Carry was zyn dochter.)

"Carry logeerde by Veder en ziet er allerliefst uit, maar het arme "kind heeft zo min als haar moeder enig denkbeeld dat,als men niets bezit "uitgenomen een massa schulden,men niets van die lieve uitgaafjes moet doen, "welke rijke jongejuffrouwen zich hier te lande refuzeren."

"Ik schrijf,als gy ziet,met een gemeen assortiment koninklijke pennen, "het enige wat hier min is,en ga naar bed aangezien het laat is en ik slaap "heb. Wensche UEd.en Huisvrouw benevens kroost wel te rusten, omhels allen "in solidum en verlang u zeer te zien,want ik heb nog wel 20 pag.te vertellen."

Maria schreef niet weer vóór 24 Sept,als excuus opgevende dat zy op Huis ter Noot de kinderen Elout had moeten onderwijzen. Nu logeerde zy met haar moeder op Leyduin,vanwaar zy die avond naar Amsterdam en daags daarna naar S.en B,zouden terugkeren. Op het Manpad was men bedroefd over de on- verwachte dood van Jan van Lenneps oudste jongen,die in een hevige stuip was weggenomen. Zy schrijft verder: "Nous avons parlé d'aller peut-être re- 2475 "joindre Agnes à Cassel pour retourner par Gräfrath,où je dois être pour "mon oeuil droit,dans lequel j'ai découvert la cause de son malaise sous "la forme d'une petite verrue blanche,qui n'était pendant bien des années "qu'un petit point noir. J'espère que le Hofrath n'y mettra pas les grands "ciseaux."

"Je trouve la maison de Ter Noot très jolie mais très humide,et je pen- "se que cet hiver ils seront tous perclus; le jardin est affreux et rempli "d'horribles petits marais fétides qui font l'effet aussi malsain que pos- "sible. Dimanche j'ai entendu le héros du jour,Kögel, ce qui ne me frappa "pas autant qu'un Beets, qu'Elout nous lut le soir "Het geluk des Hemels." "Le lendemain nous vîmes l'ouverture des Etats depuis les fenêtres de Mr. "Groen; Maman fut à la Chambre même,où elle vit et entendit très bien. "Le Roi était assis au fond de la voiture de verre, son rouleau à la main, "et le Prince d'Orange et le Prince Henri vis-à-vis de lui. Après nous vîmes "le Prince d'Orange galopant par le Voorhout à cheval ce qui est sa plus "agréable occupation. Il a diné au Hartekamp avec Sylvia."

2476 Op 3 October schreef Papa my o.a.:"....Gisteren ben ik van het Brussels "Congres teruggekomen. Wy Hollanders waren daar niet talrijk,maar hebben "een goed figuur gemaakt. Bakhuizen v.d.Brink,de archivaris,heeft o.a.mede- "gedeeld dat onze Min.van Financiën in de vorige week een wijziging in het "tarief had voorgesteld, waarby alle boeken en wat daarby behoort,vrij wor- "den gesteld van alle invoerrechten, en dat feit,hetwelk luider sprak dan "alle theoriën,waarmede anderen voor de dag kwamen, heeft byzonder effect "gemaakt. Ik heb een paar diskoersen gehouden in de secties, die geweldig "zyn toegejuicht,vooral door de Franschen, zodat Scribe zich aan my heeft "laten voorstellen. Hachette,de uitgever myner romans te Parijs,was er ook "en komt morgen hier. Dinsdag ben ik op een soirée by de Min.Rogier geweest "en heb Donderdag by de Koning gegeten,waar de ontvangst voortreffelijk "was."

2477 "Ik ben bitter bedroefd over de dood van Martha Amersfoordt. Toen Ko "v.d.Poll my voor 14 dagen kwam vertellen dat zy ziek,ja hoogst zorgelijk "was,heeft my dat bericht zó ontsteld,dat ik na zyn vertrek wel een uur "lang op myn kamer heb zitten schreien als een kind. Veertig jaar heb ik "haar gekend en haar altyd dezelfde bevonden,even bekwaam,even hartelijk, "even zorgvol en zichzelve terwille van anderen vergetende. Ik geloof niet "dat er tussen twee lieden van verschillende sexe een inniger en tevens "reiner genegenheid kan bestaan dan tussen ons. Mama plaagde haar altyd "dat van Lennep in haar ogen geen kwaad kon doen. Ik heb te Brussel geen "hollandsche couranten willen inzien uit vrees van er het doodsbericht in "te lezen en zó onbekwaam te worden voor de arbeid als onvatbaar voor het

"gezellig verkeer. Ik ga straks naar Keetje.Hoe die het in haar ziekelijke "toestand stellen zal weet ik niet. Zy kan haar trouwe zuster niet missen "en zal haar niet lang overleven. Ik ben bang dat ik my niet goed zal kun- "nen houden. Mama zal ook geweldig naar zyn.Wy waren er juist de dag voor "haar vertrek naar het Manpad nog geweest.Vaart beiden wel. Ik hoop dat
2478 "Henkie nu door zyn tandenkrijgen heen is. Uw liefh.Vader."

Wat Papa schreef over Martha Amersfoordt was waar. Zy was een allervriendelijkst best mens. Keetje overleefde haar nog wel 25 jaar en woonde de laatste jaren van haar leven te Bussum,nadat haar lieve neveu Koo v.d. Poll haar fortuin zó slecht beheerd had dat zy weinig meer over had. Saar bezocht haar wel te Bussum,maar Lore en ik niet,daar zy een mauvaise langue was.

Maria schreef uit Welgelegen te Zeist o.a. dat Parmly op S.en B.logeerde. "Tu sauras par une lettre de Paan combien nous sommes de nouveau "enchantés of our dear Brother George,who excites our admiration and esteem "at every moment of the day by his great good nature and his noble and "delicate feelings; hy is boven beschrijving vriendelijk en hartelijk, se "souvenant de tout et de tout le monde comme s'il les avait vus la veille "et non après sept ans d'absence. Ce que je trouve le plus drôle de tout, "c'est qu'à Paris il a demandé à Theod.Evans l'état de toutes ces bouches "amies qu'il venait d'avoir arrangées, se souvenant de chaque dent en par- "ticulier, et ce bête de "You see" n'a pu lui répondre à aucune de ses
2479 "questions; mais c'est que Brother George a la mémoire du coeur et je te "promets qu'il y a une fière différence entre son travail et celui des Evans; "il y met 3/4 plus de temps, cent fois plus d'or et tout le reste à l'ave- "nant, en un mot toute sa conscience et son coeur. Theodore m'a fait l'an- "née passée le même filling d'un côté de ma bouche que Mr Parmly m'a fait "maintenant de l'autre,maar het laatste was 20 keer beter gedaan."

(Ik citeer dit alles om nog eens aan te tonen hoe de van Loons aan enjouementen laboreerden. Men herinnert zich dat in '55 de Evanssen alles en alles waren, schoon zy die lof niet verdienden. De lof aan Parmly toegezwaaid was volkomen gerechtvaardigd onder één enkel voorbehoud,dat hy soms, gelijk met David en my in '51 gebeurd is,de kiezen uitboorde om ze later te orifieëren,en dan opeens, sans crier gare,het land verliet. Toch was ook het enjouement voor Parmly niet duurzaam en toen hy stierf bekommerde geen der van Loons zich om hem.)

"Quant à la pauvre fille v.d.Brugghen, (die typhus had) as-tu pensé "à recommander le ossemilt, coupé en deux et mis contre les pieds ? J'ai "de nouveau bien besoin de Mr Kallenbach,car mon coeur me fait bien mal. "La semaine prochaine nous irons probablement à Gräfrath pour mon oeil "droit,dont la petite verrue me gêne bien."

2481 In Sept.had Dr van Egmond my een zalf gegeven tegen de askariden en die belette hen my 's nachts te plagen zodat myn nachten beter waren. Ofschoon ik in Oct.al voor de derde maal 3 flessen met de door Everard voorgeschreven drank kreeg, zo baatte my deze niet. De staalpillen,welke Lore nam,versterkten haar zeer en het frisse najaarsweder werkte daartoe ook mede. Henkie had twee tanden,welke hem veel hadden doen souffreren. Maar toen zy er eenmaal waren,was hy wel en tierig en zo vrolijk als een vink, daarby heel zoet. Hy groeide weinig en ik voorzag dat hy wel even klein zou blijven als ik, maar hy amuseerde ons met zyn kunstjes en geluiden en wanneer ik tyd had,droeg ik hem omdat dit Lore verboden was, maar hy zat veel in zyn stoel of lag op de grond,en als het droog weer was ging hy elke dag op Keetje's arm uit. Clara Elias logeerde 5 volle weken by ons. Haar broer Willem,kapitein van een koopvaardijschip,ging met zyn vrouw en kind een reis naar Java ondernemen. By de vorige reis was zyn vrouw,Antje de Ranitz, aan boord bevallen en had haar man haar geheel alleen geholpen. Het meisje v.d.Brugghen stierf;zy was de perel en de lieveling van het gezin.

2482 Ik had het in die tyd verbazend druk,zodat ik de ganse dag zat te werken. Ik had de Baron Scheltus op de bank der beschuldigden,omdat hy 'snachts op de kermis met de nachtwachts had gevochten. Hy had zeven kinderen en zyn vrouw had bitter by my zitten huilen. De kermis duurde in Nymegen zeven dagen en maakte de mensen,rijk en arm zonder onderscheid,mal. Er werd dan natuurlijk nog meer gedronken dan anders en het was de gewoonte dat iedereen in de draaischuitjes ging zitten,zelfs de kindermeiden met de babies op schoot. Aan onze Keetje hadden wy het streng verboden,maar ik weet niet of zy er aan heeft kunnen weerstand bieden,want Mina en zy waren ook half wild.

Zaterdag 16 Oct.kwamen myn ouders, Papa om Maandag vroeg weer te vertrekken en door Cateau van Loon te worden vervangen. Mama van Loon zond ons ~~een~~ mand met vruchten en 3 patrijzen en de 19de vierden wy Lore's 25ste verjaardag. Zy kreeg 16 brieven en tal van cadeaux. De volgende dag schreef
2484 Lore aan Agnes: " Tu ne sais pas comme je me sentais heureuse avec mon tré-
"sor,mon ange de Henkie,qui pour la première fois en pareil jour,vint m'ap-
"porter son petit bouquet,m'embrasser,me caresser et me dire: Aai,aai,en
"mettant ses petits bras veloutés autour de mon cou. C'était par trop déli-
"cieux et j'aurais voulu vous avoir tous autour de moi pour vous montrer ce
"délicieux petit chou,paré de son plus joli bonnet et de ses petits rubans
"bleus,with his laughing eyes and his endearing little ways. A mon avis il
"est devenu plus gentil et délicieux qu'il n'était à S.en B.et tous les
"jours nous nous attachons davantage à ce doux petit agneau. Le meilleur
"souhait que je puisse te faire c'est de t'en souhaiter un tout semblable!

"Je ne saurais te dire avec quel bonheur et intérêt j'ai appris la gran-
"de communication que tu m'as faite. Je suis allée mystérieusement chez la
2485 "garde ce matin,au risque de faire courir le bruit par toute la ville que
"j'attends la petite soeur de Henkie l'hiver prochain. Elle était toute
"fière et heureuse de ton bon souvenir et n'a pas d'engagement en Mai,de
"sorte qu'elle viendra avec beaucoup de plaisir chez toi. Elle était bien
"contente que sa prédiction du printemps passé était en train de s'accom-
"plir et te fait bien féliciter. Seulement elle m'a priée de te dire que
"tu ne dois pas trop espérer. Elle a vu souvent qu'après les bains d'acier
"les ....étaient en désordre, et elle a peur que tu ne sois désappointée
"si ce petit Bébé tant désiré ne fasse pas son apparition. Elle te supplie
"donc de t'attendre à tout et de ne pas y mettre tout ton coeur. Elle te
"fait demander si ton onderlijf ne s'enfle pas? Cela est un signe presque
"certain du fait si cela commence à tendre comme un tambour. Dis-moi aussi
"si tu n'es pas extrêmement gonflée et oppressée le soir et si tes robes
"ne te serrent pas; quant à moi,j'ai du les élargir dès le premier mois,
"mais c'est que Henkie résidait dans ma taille et mon dos bien plus que
"dans les régions inférieures. Il parait que tu n'as pas mal au coeur com-
"me moi les premiers mois,puisque tu te sens si bien. Je pensais bien que
2486 "tu allais chercher un Baby à Pyrmont et me réjouissais pour toi de toutes
"les forces que tu y amassais, mais il parait d'après tes calculs que tu
"étais déjà enceinte avant d'y aller. En ce cas il est heureux que les bains
"ne t'aient pas fait du mal."

"Je n'ai heureusement pas encore besoin de la garde et tu peux donc la
"garder aussi longtemps que tu veux à condition que tu ne la gâtes pas.
"Je ne saurais te dire combien j'ai regretté de ne pas être à S.en B.quand
"vous aviez l'avantage de posséder Parmly. Ik moet er maar niet aan denken
"et j'avais envie de pleurer en pensant qu'il était si près de nous et
"qu'il va retourner en Amérique. Nos dents aussi ont besoin d'être revues
"et corrigées et j'aurais tant voulu revoir notre héros. J'en veux un peu
"aux Borski de l'avoir retenu à Elswout en Juillet,car s'il était venu alors
"à S.en B.nous aurions pu le voir. Mr van Egmond m'a recommandé de retour-
"ner à Driburg l'été prochain,et je l'aimerais beaucoup si je n'avais pas
"ce chou de Henkie,maar ik zou hem niet kunnen verlaten. Je dois finir,ma
"belle-mère et Cateau ne font que causer et m'interpeller,de sorte que je
"ne sais pas ce que j'écris."

Dat Agnes zich vergist had is spoedig genoeg gebleken. Eerst een jaar
2487 later was zy werkelijk in de blijde en Karel kwam dan ook eerst 29 Febr.'60
ter wereld.

Maria schreef om te bedanken voor Lore's brief en voor al wat deze omtrent Henkie had bericht. Daarna schrijft zy dat zy,Anna en Tane lust hebben om op haar retour van Gräfrath in Nov.te Nymegen te komen en zy dan zou willen blijven logeren,maar dat Lore franchement moet zeggen of zy liever een beetje alleen blijft.En dan vervolgt zy: " Si tu vas à Driburg l'année
"prochaine je vais avec toi en qualité de bonne pour Henkie,que nous pren-
"drons avec nous; ce bon air Allemand ne pourra que lui faire du bien et
"comme tu reviendras avec sa petite soeur, je serai bien nécessaire pour
"porter les petits paquets et en outre ce sera tout à fait une mesure d'éco-
"nomie de m'avoir avec vous as it proved to be for Elout when he took you
"to Driburg. "

2488 "En nu tot slot een knorpartij de ce que tu aies shaken Agnes's belief
"in her baby assez inutilement à mon avis,car si ce n'est rien elle le saura
"bien assez vite et si c'est bien,alors tu l'as mise dans un état de suspens
"et de crainte,qui est très pénible. Begrijp je ?"

"Je comprends que tu aies voulu act for the best et aussi d'après l'avis "de la garde en voulant lui épargner un grand désappointement,mais au fond "le désappointement sera le même tôt ou tard,et maintenant l'angoisse de "l'indécis est une souffrance de plus qui lui aurait pu être épargnée."

2489 Aan het slot van deze brief voegde Anna erby: "Chère Lore,Tu m'as fait "commander il y a quelque temps une boite à écrire pour ta belle-mère,et "j'ai toujours oublié de te demander ce qu'il faut faire mettre sur le cou- "vercle,seulement ses initiales ? et lesquelles ou aussi une couronne ?"

Mama logeerde drie weken by ons en 8 Nov.bracht ik haar tot Arnhem in de trein,waarna zy verder alleen reisde; Papa had haar willen komen afhalen maar was verhinderd. Cateau van Loon bleef niet zo lang by ons,maar kwam op 2 Nov.by ons terug en bleef toen nog enige tyd om Lore te helpen, die een duizeling gehad had met koorts en er alles behalve fleurig uitzag. Henkie laboreerde nog aan zyn boventanden,maar hy at goed en was vrolijk. Myn nachten waren de laatste tyd beter en ik begon waarlijk fiducie te krijgen in Everards drank. Wanneer wy aan Henkie zeiden:"Henkie zing eens !" dan zong hy terstond met een allerliefst zacht stemmetje een klein airtje van een noot of zeven,dat laag begon en hoog eindigde,precies een klein vogel-

2490 tje. Ook danste hy op commando,maakte allerlei beesten na en begon heel aardig te kruipen. Ueberhaupt begreep hy al wat wy hem zeiden en dikwijls stonden wy verwonderd hoe goed hy de dingen begreep. Hy was een slim ventje en volgens een brief van Lore aan Hendrik geleek hy daaromtrent op my !

Anna,Tane en Maria waren 1 Nov.naar Gräfrath vertrokken en zouden de week daarop over Nymegen terugkomen en Maria by ons laten, maar de Hofrath wilde ze niet laten gaan en hield ze aan het lijntje,en niet voor een maand later,op 10 Dec.kwam Maria. Volgens de dokter zou het wratje op haar oog nooit geheel verdwijnen,daar het voortsproot von einer chronischen Entzün- dung. Zy schrijft verder:

"Je pense qu'on t'aura écrit la triste débacle,qui a eu lieu,savoir "que les craintes de Bach proved to be true et qu'Agnes ne s'est fait que "des illusions. Elle arriva Lundi matin au premier déjeuner en pleurant. "Nous comprimes de suite ce que c'était et la fîmes coucher sur le canapé "de la chambre jaune,où Djé nous écrit qu'elle est encore. Pas de trace "d'une fausse couche. Is it not sad? I pity the poor thing from the bottom "of my heart,for she began depending upon it so much and now it seems so

2491 "very cruel to know her deprived of every hope. May the Lord grant her soon "that great blessing !"

Wonderlijk zyn 's Heren wegen ! Terwijl wy al te gelukkig geweest zou- den zyn indien wy de eerste jaren van ons huwelijk nog geen kinderen gehad hadden, verlangde Agnes er terstond naar en toch moet zy byna 3 jaar geduld hebben eer haar wens werd vervuld. Twaalf kinderen zouden haar niet te veel geweest zyn en zy kreeg er slechts twee, terwijl Karel op 34 jarige leeftyd ongetrouwd stierf en zy haar dochtertje nog geen twee jaar mocht behouden. Nu is zy weduwe en van kinderen beroofd.

2492 Maria schreef uit Gräfrath: "....Tu sauras peut-être que Tane est par- "tie Vendredi,et s'est croisée avec toute la famille van Schuylenburch. Tu "comprends combien Tane était désolée de manquer sa chère Mad.de S. and

2493 "there came no end to the kissing and hugging between those two. I was glad "that they could not plot together any longer on the Boucher subject, for "I have heard that Mrs v.S. presses Tane to do that most abominable marriage. "Monsieur de Sch. nous ennuye horriblement et s'établit pendant presque "toute la journée à notre chambre à blaguer; voilà sa seule occupation et "cela dans une grosse voix nasale suivie d'un gros rire horriblement déplai- "sant; sa figure est lilas à force d'être rouge et commun au possible, de "gros yeux à fleur de tête qui coulent à vous effrayer, en un mot toute sa "personne est le type de tout ce qu'il y a de plus désagréable, déplaisant, "stupide et selfsufficient qu'on puisse imaginer. Sa femme et ses filles "sont charmantes et on ne peut que les plaindre de devoir supporter un pa- "reil époux et un pareil père et de devoir constamment faire bonne mine à "mauvais jeu. Sans lui nous ferions très bon ménage ensemble. Cornélie de "19 et Charlotte de 15 hug and kiss me the whole day and invite me constant- "ly to stay at the Ulenpas, et si Mr.n'y était pas je le trouverais assez "amusant, but he is too much for me. I am the whole day chafing in myself "and I must constantly battle against my uncharitable feeling."

2494 Op 25 Nov.schreef Maria dat de Hofrath haar nog geen verlof gaf om te vertrekken,"ce qui me rend très mélancolique,car je n'y tiens plus sans te "voir et tout ton délicieux petit ménage."

"J'ai tant rêvé de Henkie cette nuit,il était si grand,si joli et si "intelligent et je ne doute pas qu'il ne soit en réalité ainsi, but I must "ascertain myself of the fact. Tu dois nous l'envoyer en surprise dans un "panier de joncs à la St.Nicolas que nous passerons sûrement ici to my great "sorrow.Ces méchantes rivières pourront vraiment être un grand empêchement "à notre arrivée. Tane nous écrit que nous ne devons pas trop compter sur "cette visite Nymèguoise puisqu'il ne nous est pas permis de l'accomplir "au milieu des glaces en de Hofrath wil er evenmin van horen; ik zou het "hartverscheurend akelig vinden. Je behoeft je niet angstig te maken dat "Paan kou zal lijden, want hier slapen wy ook in een ijskelder en toch
2495 "klaagt zy niet; en men zit hier op een vliegende tocht, daar in dit hotel "alle deuren en vensters tegen elkander open staan.

"On ne comprend pas qu'il y ait une âme qui puisse guérir, soignée mal "comme on l'est ici. Paan ne peut pas écrire auprès de ces méchantes bougies, "de sorte que c'est toujours le soir que je lui lis. Il y a dix jours un "énorme morceau de plafond est tombé dans la chambre du Hofrath et je suis "persuadée que bientôt le reste tombera aussi. Tout a l'air si vieux et "détérioré, le bois sous le plâtre est tout moisi et tombe en lambeaux. "Dans le grand salon il y a trois planches du plancher toutes pourries, sur "lesquelles on peut danser; toute la maison menace ruine et quelquefois "nous avons peur qu'elle s'écroulera sur nos têtes. Ik zal blij zyn quand "je lui tournerai le dos, mais j'aurais envie de revenir le printemps pro- "chain pour voir tous ces beaux bois dans leur parure d'été."

(Ik ben in de zomer van 1860 met Lore te Gräfrath geweest en vond het een allerviest Duits dorp, even vies als alle Duitse dorpen, het logement alleronsmakelijkst en de accomodatie hoogst gebrekkig, zodat ik niet begreep hoe Anna, Tane, Agnes en Maria het een paradijs vonden, maar het was
2496 by de van Loons:Liever in de goot dan thuis, liever te Gräfrath Pflaumen- of Gerstenschleim dan op S.en B.lekkere vruchten en gezond voedsel.)

Voorts klaagt Maria over de modder, die al haar kleren bederft,of over de gladheid, en vertelt verder dat zy met Anna te Elberfeld is geweest by Pastor Künzel, wiens zuster er uitzag als een allervuilste straatmeid, die ze te eten hield.

"Le diner fut agréable mais trop court et puis entouré de sa soeur et "de 4 garçons; ce n'était pas très intime; nous avions d'abord une horrible "soupe au vin, remplie de corinthes, cela nous rendait misselijk de commen- "cer avec cela, puis un peu de viande horriblement coriace et un grand plat "de pommes et de pommes de terre, et un gateau sec pour finir. Mr Künzel a " un grand désir de faire ta connaissance et il se propose d'aller au mois "de mars pour quelques jours à Arnhem dans l'Hôtel Bellevue pour se reposer "et te faire une visite."

2497 Op 2 Dec schreef Maria opnieuw,o.a. dat er eindelijk uitzicht bestond op haar vertrek uit Gräfrath en voorts vertelt zy alleramusantst van een huwelijksinzegening, die zy heeft bygewoond, waarby mans en vrouwen elkander allerwalgelijkst zoenden, terwijl een hunner onder de plechtigheid gedurig griende, zodat zy hem voor een refused lover van de bruid hield, welke hy uit dien hoofde pakte en zoende dat het een aard had. Zy eindigt aldus:

"Ik vind maar één paar bedorven door dat huwelijk van le petit Albert "Röell en Willemine Bicker. Ik denk dat de snibbige, zwartogige Arentine, "die ouder is, furibonde zal zyn de n'être pas la préférée; l'autre a l'air "si délicieusement bête et inoffensif, elle est tellement jeune encore et
2498 "ne peut avoir que 17 à 18 ans. Ik vind haar foei lelijk, dat prouveert "voor de liefde van de "Kaas met snorren."

(Willemine was inderdaad niet ouder dan Maria vermoedde en zeide dan ook dat het een hele eer was zo vroeg in aanmerking te komen. Zy was het, die gedurende haar engagement van Albert sprak als van "mon amant." Arentine trouwde later met de Jood Jacques Wertheim en is sinds lang weduwe. Willemine was verleden jaar (1901) allervriendelijkst voor my,toen wy in den Haag waren.)

Wy vierden onze St.Nicolaasavond in 1858 dus zonder Maria en kregen een massa cadeaux. Lore gaf my een kantoorlamp, een paar pantoffels, een chancelière en een paar handschoenen; Mama van Loon gaf my een marmeren vaasje en Hendrik zond my Diephuis "Commentaar op het Burg.Wetboek" ingebonden in negen delen.

Op Henkies 1ste verjaardag kreeg hy o.a.een houten paard van zyn peetoom, waarachter hy kon leren lopen. Die dag schreef Maria voor het laatst uit Gräfrath:

" Ma première pensée et ma première parole ce matin fut "Henkie"....
2499 "We will start on Thursday morning at 8½ from here to be in Arnhem towards
"evening, sleep there in the Sun, which will be very hot and glorious and
"to take on Friday the 9 o'clock coach to Nymegen. Then my happiness will
"be complete. Anna will remain till Saturday or perhaps till Monday if you
"press her very much and she has not had her fill of Henkie and the Singen-
"doncks. I grew again so tremendously fat in that horribly fattening German
"air that I am twice the size of what I was last summer and that all my
"delicious thinness has passed away."

Anna en Maria kwamen eerst Zaterdag; Anna bleef een paar dagen,maar Maria bleef byna 4 weken. Ik schreef aan Hendrik om hem te bedanken voor het beloofde werk van Diephuis, de mantel en f.10,-voor Henkie's spaarpot. Ik vervolgde aldus: "De debatten in de Tweede Kamer lees ik even getrouw
" als gy en met dezelfde belangstelling en even verbaasd sta ik over de
2500 "magnifieke redevoeringen ex improviso. Ik weet niet of gy er de Wetboeken
"op naslaat als gy de speechen leest,maar dit raad ik u anders zeer aan.
"Dit heeft zyn vervelende maar ook zyn nuttige zijde. Er is byna geen lec-
"tuur,die my zó amuseert als het Bijblad en voor de Geschiedenis der Wetten
"is zy onwaardeerbaar. Van Hall valt my tegen; hy is ongelooflijk knap maar
"niet waardig; il prête au ridicule en heeft zich in de kwestie d'Engelbron-
"ner dwaas aangesteld. Sloet tot Oldhuis is een gemene socialist,vooral se-
"dert hy de Ambtenaren van het O.M. heeft durven belasteren, en ik begrijp
"niet dat Minister Boot, die zelf Off.van Justitie geweest is, hem daarop
"niet gediend heeft. Hoe vond je de speech van Elout met aanhalingen uit
"brieven van de Minister van Staat Elout ? Ik hoor het hem zeggen !"

"Godefroi is knap en Wintgens niet minder. Wat die zeggen is altyd raak.
"Omtrent de medische politie heeft Godefroi netjes gesproken. En hoe cu-
"rieus dat Thorbecke zyn oude élève van Tets met een amendement in het vaar-
"water zit en toch op zyn kop krijgt. Vam zyn vrienden moet men het hebben.

"De "Holland" heb ik maar half uit en aan Singendonck beloofd. Van my
2501 "is er niets in en daarom is hy dan ook zo geestig. Ik heb weinig tijd tot
"lezen, daar 1o. de Bijbladen veel van myn vrije tyd wegnemen; 2o. het brie-
"ven schrijven; 3o. het studeren in het Rom.Recht, dat ik weer heb opgevat,
"ofschoon Pijnappel die studie te zwaar vindt; en 4o het huisselijk geluk,
"m.a.w.het spelen met Henkie, het voorlezen aan en het wandelen met Lore enz.
"Ik lees haar Merle d'Aubigné voor, dat heel mooi is."

"Ik beklaag Beels en Agnes met hun deceptie. J'espère que ce ne sera
"pas leur dernier effort. A propos van "dernier effort",wat zeg je wel van
"Eduard Ploos' vertrek naar Australië? "(Eduard Ploos heette le dernier
effort,omdat hy de jongste zoon was.)

2502 Om te begrijpen wat ik omtrent d'Engelbronner schreef,diene men te we-
ten dat deze sinds jaren Secretaris-Generaal by Justitie was,maar door de
Minister v.d.Brugghen was ontslagen. Sinds jaren lag hy onder verdenking
van zich door sollicitanten op bedekte wijze geld te laten geven ten einde
2503 hun sollicitatie by de Minister voor te spreken. In de regel legde hy het
zó aan dat hy de sollicitanten vroeg of zy niet met zyn vrouw wilden kennis
maken. Zy die dit aannamen, wisten dat zy haar dan 's avonds een visite
moesten maken en by hun vertrek een enveloppe met een munt-of bankbillet
er in op tafel moesten laten liggen. Ik vergat te zeggen dat men destijds
(en misschien nog) gewoon was niet alleen by de Minister op audientie te
gaan maar ook de Secr.Gen.te spreken. Ik heb dit nooit,nooit, by geen myner
sollicitaties willen doen en my steeds alleen tot de Minister bepaald.
Dat d'Engelbronner zo handelde was algemeen bekend zowel by de achtereen-
volgende Ministers van Justitie als by de sollicitanten, maar geen der Mi-
nisters had de moed gehad hem te verwijderen. Eerst Min.v.d.Brugghen be-
greep dat hieraan een eind gemaakt moest worden. Hy liet d'Engelbronner in
zyn kabinet komen en sprak hem gemoedelijk toe, drukte hem op het hart dat
dergelijke handelingen in hoge mate immoreel waren en verzocht hem die te
staken. Wat ik hier neerschrijf weet ik uit v.d.B.'s eigen mond. D'Engelb.
nam daarop een hoge toon aan, ontkende by hoog en laag wat hem ten laste
gelegd werd en verzocht de Minister de lasteraars te noemen. Dit laatste
nu was de Minister niet mogelijk; wie van de sollicitanten toch zou hebben
2504 durven erkennen dat hy zich aan omkoping had schuldig gemaakt. D'Engelbronner
weigerde zyn ontslag te nemen en daarop gaf de Minister het hem. Hierover
wilde hem in de Tweede Kamer van Hoevell, een vuile radicaal, interpelleren,
maar Thorbecke ried het hem af op grond dat ieder Minister vrij moet zyn in
het benoemen en ontslaan zyner ambtenaren.

Toen ik Raadsheer was en een en ander vertelde, zeide myn collega Fles my, dat hy vóór 1856 solliciterende, zich ook tot de Secr.Gen.d'Engelbronner gewend had om diens voorspraak te vragen en zeer verwonderd was te zien, dat deze, na enige tijd gesproken en hem zyn voorspraak beloofd te hebben, opeens opstond, naar een der vensters liep en daarop hard begon te trommelen. Hy, Fles, was toen ook opgestaan, had een buiging gemaakt en het vertrek verlaten. Toen hy in Brabant teruggekeerd was, waar hy destijds woonde, en zyn bevreemding over d'Engelbronners manieren had te kennen gegeven, antwoordde men hem dat deze handelwijze zeer bekend was en ten doel had om Fles de gelegenheid te geven enig geld op tafel te leggen terwijl d'Engelb. hem de rug toekeerde. Soms stuurde hy de sollicitant by zyn vrouw, maar soms wendde hy voorzegde praktijken aan. Min.v.d.Brugghen zeide my dat hy genoeg het
2505 land gehad had zulk een hooggeplaatst Ambtenaar op die wijze te moeten verwijderen, maar dat zyn plicht het hem geboden had.

Op 13 Dec schreef ik o.a.aan Hendrik:" Anna vertrekt morgen ochtend en "zal deze brief meenemen. Zy en Maria zyn Zaterdagochtend uit Gräfrath hier "gekomen. Anna heeft het vreeslijk druk met Willemine en de Freules Singen-"donck aangelegd, zodat wy weinig aan haar gehad hebben."
(Zo was het later ook. Als zy op Bantam kwam logeren, bracht zy meer tijd op Gooilust, te Hilversum en elders door dan by ons.)

"Gisteren trok ik niet naar de Walekerk om te collecteren, maar in een "rijtuig naar Bemmel met Mr Ran en een dokter om het lijk van een jongen te "schouwen, die vermoedelijk ten gevolge van een in Juli ondergane mishande-"ling overleden was. Wy kwamen echter te laat daar het lijk uit hoofde van "de grote ontbinding al begraven was. De Baron uit Hees, over wie ik schreef,
2508 "kreeg 3 maanden, en zekere Heer de Bruyn, die een paar ondermeesters met "zyn stok geslagen had, omdat zy in zyn buitenplaats enige kastanjes hadden "opgeraapt, f.50,-boete. Dit was een cause célèbre, want de Kempenaer uit "Arnhem trad voor hem op en zyn pleidooi was schitterend. Een der ondermees-"ters getuigde dat de Bruyn, die nota bene kreupel is en moeilijk loopt, als "een briezende leeuw op hem toesprong."

"Ik ben weer ten achteren met de lectuur en moet myn tyd verliezen met "het bestuderen der theorie voor morgenavond, wanneer wy weer les krijgen of "beter gezegd repeteren by de Majoor. Wy eindigen dan met hombre en beef-"steak !Vrij vervelend !"

"Vaarwel! Lore heeft het manteltje van Henkie wat laten veranderen, en "nu zit het heel lief. Het paard vind ik magnifiek en hy loopt of waggelt "er vrolijk achter. Ik dank er je nog zeer voor."

2506 Het huis dat de v.d.Brugghens te Nymegen betrokken, was dat van de rechter Hacfort in de Korte Nieuwstraat, waar ook Singendonck woonde. Hacforts kasteel en bezittingen lagen te Loenen in de Veluwe, waar Jan Willem predikant is geweest, en in plaats van een ander huis in Nymegen te huren, bleef hy te Loenen wonen, en kwam hy alleen voor de zittingen over. Toen hy Rechter van Instructie was, maakte hy het ons zeer lastig, want als er een gevangene werd ingebracht, was hy er niet om hem te verhoren. Indien hy dan kwam, nam hy hem in verhoor en hetzy de man bekende of ontkende, dan bepaalde hy zich tot het dagvaarden der getuigen tegen een nadere dag in de volgende week, en keerde hy naar Loenen terug. De instructie der zaken leed er onder en by de verhoren moest van Tricht of ik meest tegenwoordig zyn om hem te zeggen wat hy vragen moest, want daartoe was de man te dom. Gelukkig nam hy in 1860 zyn ontslag.

De laatste brief die ik van 1858 terugvond, schreef ik Zondag 26 Dec. aan Hendrik: "'t Is kwart voor negen 's avonds en dus zult gy verwonderd "zyn als ik je zeg dat ik zo even ben opgestaan na een paar uur te bed gele-
2507 "gen te hebben. Ik voel my namelijk sinds een paar dagen niet heel pleizie-"rig, dol in myn kop, zoals de boeren hier zeggen, koortsachtig en misselijk "en toch hongerig. Ik had gisterenochtend dienst als diaken by het Avondmaal "en moest dus in myn rok de schaal en bekers aangeven en daarby heb ik kou "gevat. Het weer is ook niet gunstig, want het regent dag en nacht, wat ik "overigens heerlijk vind. Maar nu wil ik je eerst bedanken voor je lieve "brief van 23 dezer, die een ware zonnestraal voor ons was in deze donkere "dagen, en voor de boeken, welke ik vóór het eten in perfecte staat ontving. "Gy noemt de band eenvoudig en gewoon, maar ik vind hem veel te mooi voor "myn lelijke boekenkast. Ik ben enorm blij met dit werk van Diephuis, waar-"naar ik reeds zo lang reikhalsde en dat ik nooit meer dan terloops had in-"gezien. Je kunt ook begrijpen hoeveel beter de tweede editie is dan de le "omdat Prof Opzoomer, die geen volledige commentaar heeft geschreven, maar "slechts enkele artikelen van het B.W. toegelicht, op vele plaatsen Diephuis

"terechtwijst, hetgeen dezen genoopt heeft om in de 2de uitgave zyn misvat-
"tingen te herstellen. Voor iemand als Mr v.d.Brugghen,die my onlangs ver-
"telde,dat hy nooit een commentaar gebruikt had noch by het Rom.recht,noch
2509 "by het Holl.recht, is het onnodig de wetten toe te lichten, omdat hy knaap-
"per is dan alle toelichters te zamen, maar myn domme kop heeft voortdurend
"hulp van anderen nodig en dus begrijp je welk een weldaad je my hebt be-
"wezen."

"Het spijt my dat ik niet tevoren heb geweten dat je Dr Everard zoudt
"zien,dan had ik je enige punten aangegeven om er hem op te wijzen.Ik heb
"hem nog niet geschreven,maar denk het toch te doen,bepaaldelijk om hem te
"vragen of ik met de drank moet voortgaan. Je zegt dat hy my meer zou moe-
"ten zien om my met succes te behandelen,maar ik moet ronduit bekennen dat
"ik betwijfel of het iets zou baten om de eenvoudige reden dat hy toch niet
"naar zyn patienten kijkt. Hy heeft my immers niet eens onderzocht,naar niets
"gevraagd en slechts by zyn drank gezworen; ik vrees dus dat een tweede vi-
"site weinig meer zou opleveren. Daarenboven,als hy zich de moeite geeft myn
"brieven te lezen,kan hy precies weten wat my deert,daar ik hem niets,zelfs
2510 "niet het geringste symptoom verzwegen heb. Ik begin dan ook te geloven dat
"hy zich niet meer om my bekommert en misschien vreest myn vermineuse dis-
"positie niet te kunnen wegnemen. Ik hoop dat hy het met Willempje beter
"treft."

2511 "Verleden ben ik een uurtje by Mr v.d.Brugghen gaan praten,wat hy my
"verzocht heeft dikwijls te doen,omdat hy het aangenaam vindt op de hoogte
"te blijven van hetgeen hier voorvalt aan de Rechtbank,in de Stad en in het
"Arrondissement. De man is zó geleerd en verstandig, dat het een ware treat
"is hem te horen praten en ik beklaag hem dat hy het met niemand anders kan
"doen dan met my."

"De diskussiën over Koloniën hebben ook my zeer geïnteresseerd en ik
"ben het met Rochussen eens dat het jammer is dat er een eind aan komt. Ik
"geloof dat Rochussen meer verstand van Indië heeft dan van Twist en dat
"deze zich een liberale kleur geeft in de hoop van eenmaal Minister te zul-
2512 "len worden.De Heer van Lynden heeft my ook gezegd dat van Zuylen Pahud zou
"opvolgen. Nu,als men iemand wil benoemen die er geen verstand van heeft,
"kan men geen beter keuze doen."

"En nu zegt Lore dat ik moet eindigen. Myn hoofd wordt dan ook hoe
"langer hoe ijler.Maria kunnen wy onmogelijk missen; zy is zulk een trouwe
"hulp. Ik hoor dat Olga allerliefst is. Henkie is heel wel.Je liefh.M."

Einde 1858

1859.

2512. Op Zaterdag 1 Januari schreef ik opnieuw aan Hendrik: " Ik dank je "voor de genomen moeite om Everard over my te spreken en het spijt my dat "het geen resultaat gehad heeft. Juist de avond voordat ik je brief van "Maandag kreeg,had ik aan E.geschreven en hem meegedeeld wat ik gevoelde en "hem gevraagd of ik met de drank al dan niet moest voortgaan. Ik kreeg "reeds Dond.antwoord,dat zeer kort was en hierop neerkwam dat hy my geen "andere behandeling kon voorschrijven zonder my te zien,en dit misschien "kon doen indien hy my gezien had,voorts dat ik met de drank moest eindigen. "Het laatste doet my heel veel pleizier,daar hy my zeer begon tegen te staan.

2513 "Voor 't ogenblik heb ik de griep,welke ik al lang onder de leden had "maar eerst sedert Woensdagavond uitvier,daar my tevoren de tyd ontbrak. "Dinsdag moest ik 's middags een vergadering van diakenen bywonen, 'savonds "naar de theorieles der Schutterij, Woensdag ochtend had ik zitting en 'smid- "dags diner by Singendonck. Dáár kreeg ik de nekslag in de gloeiend hete "kamers en daarom bleef ik twee dagen in bed. Dit gebeurt my anders nooit "en ik heb dus het gevoel van myn tijd schromelijk te verliezen en my schrik- "kelijk aan luiheid over te geven. Lore past my allerliefst op en staat elk "ogenblik aan myn bed om my myn druppels of suikerwater of confiture oder "sonst etwas te voeren. Men zou alleen daarvoor willen ziek zyn. Je kunt "begrijpen hoe blij ik ben dat Maria er nog is, daar zy onbetaalbaar is en "allerliefst om als Lore weg is,op Henkie te passen. Wy zyn dus zeer dank- "baar dat zy nog blijven mag en ik hoop dat zy myn verjaardag mag meevieren.

2514 "Nu nog een verzoek. De bibliotheek van Ds van Voorst wordt door Fred. "Muller verkocht. Ik heb alle moeite gedaan om de catalogus der le verko- "ping te bekomen,maar vruchteloos. Nu zou ik niet gaarne dien der 2de auctie "missen. Kunt gy my die bezorgen dan zoudt gy my zeer verplichten."

"De jonge kadet Hoeufft at ook by Willemine; hy is krek zyn vader.'t Is "geen kwade jongen maar een beetje pedant als alle jongens van 16 jaar."

Ik moet hier tot myn groot leedwezen zeggen dat ik de brieven myner ouders van 1859 en '60 niet kan terugvinden. Dat ik ze niet heb verbrand of vernietigd spreekt van zelf,maar waar ze gebleven zyn kan ik niet gissen.

Op 6 Jan.schreef ik aan Hendrik o.a.: "Ofschoon ik het my door u be- "loofde pak cadeaux nog niet heb ontvangen,daar het eerst twaalf uur slaat, "wil ik er je toch al vast zo hartelijk mogelijk voor komen bedanken. Ik "heb altyd zeer verlangd Say's Economie politique en Groen's Geschiedenis "des Vaderlands te bezitten en maak er my een feest van ze te lezen. Dat

2515 "de sigaren welkom zullen zyn behoef ik je niet te zeggen, want myn voor- "raad raakte uitgeput.Je brief was my zeer lief en je hebt volkomen gelijk "als je denkt dat wy voorlopig niet naar een tweede kindje verlangen en "dankbaar zouden zyn als wy nog enige tyd rust genoten."
(Weinig dachten wy,Lore en ik,dat zy,toen ik dit schreef,al weer een maand zwanger was.)

"Wat ge my omtrent myn oordeel over Everard schrijft is onbillijk, "want ik heb volstrekt niet beweerd dat hy een prul is. Ik houd hem,als je "wilt,voor een genie,maar ik geloof dat hy myn geval voor te onbeduidend "heeft gehouden en overtuigd is geweest dat myn kwaal voor zyn drank moest "wijken. Daarom heeft hy,toen ik hem bezocht,niet naar my omgezien,my noch "betast noch geausculteerd, my niet uitgevraagd noch te woord gestaan en "eenvoudig telkens op myn vragen geantwoord dat de drank alles zou uitwer- "ken en alle kwalen zou verdrijven. Nu neem ik hem niet kwalijk dat hy my "op die afstand niet kan behandelen, maar ik begrijp niet hoe hy my midde- "len heeft kunnen voorschrijven vóórdat hy my ooit ofte immer gezien had, "terwijl ik evenmin vat hoe hy niets,volstrekt niets heeft willen weten "toen ik by hem was. Ik had veel vertrouwen in hem omdat hy my door jou "was aanbevolen, maar ik begin te vrezen dat hy my niet genezen zal,omdat "hy my niet vaak genoeg kan gadeslaan. Gy moet my toegeven dat hy niet van "inconsequentie is vrij te pleiten. Thans wil hy my dikwijls zien en vroe-

2516 "ger kon het hem niet schelen en was hy met een schriftelijk bulletin een- "maal in de maand tevreden. Toch vind ik het eerlijk dat hy nu ronduit be- "kent geen ander middel te weten dat my baten zou,terwijl een kwakzalver "my allicht iets nieuws zou voorschrijven. Maar genoeg over E. Ik hoop niet "dat hy ooit een twistappel tussen ons wordt !"

"Ik wil je nu vertellen wat ik voor myn verjaardag gekregen heb. Lore "heeft my een complete timmerkist gegeven,voorts een dier lekkere Nymeegse "klontjeskoeken en een stuk zeep,dat Henkie in zyn vuistje had."

"Je Moeder heeft v.d.Palms Bijbel voor de Jeugd voor my meegebracht,
"waarnaar ik zeer verlangde omdat van Woelderen er by het ontbijt uit voor-
"las. Maria heeft my een Nym.voddenmand geschonken,die waarlijk allerliefst
"is en in dit opzicht by de prullen in deze Rijksstad afsteekt."
"Myn griep is nog niet over,want ik hoest nog en moet thuis blijven,
"wat in deze mist raadzaam is. Ik slik poeders en hoop Maandag weer naar
2517 "het Parket te gaan. Mama en Tane zyn gisteren middag na een koude reis
"goed overgekomen en denken overmorgen Maria weer mee te nemen,wat ons zeer
"spijt. Mama heeft zo even haar zwarte japon tegen de kachel verbrand,zodat
"er een groot gat in is."

Maria verliet ons dus Zaterdag 8 Jan. en schreef ons dat zy nog St.Nic.
cadeaux had gekregen en de belofte van een pianino,die Seiffert zou uitkie-
"zen en verder: "J'eus ma première leçon de Seiffert,qui bégayait si effroya-
"blement qu'il n'était pas même en état de demander de vos nouvelles;j'eus
"pitié de lui et lui racontai tout sans attendre ses questions. Déjà hier
"il y avait diner chez Tante Cateau,où ton humble soeur dût paraître dans
"sa très humble petite robe lilas; ce n'était heureusement pas formidable,
"seulement.....et Ch.Nepveu; devine entre qui j'étais assise.... nu ja kind-
"lief,tussen laatstgenoemde en Jan Corver. Je begrijpt dat ik naar het ge-
2518 "zicht van Mama keek, maar het vertrok volstrekt niet, en hy praatte na het
"eten zó lang en zó aardig met haar,dat ik geloof dat zy hem allerliefst
"vond; dus dat was een pak van myn hart,dat my de gehele dag al bezwaard
"had. Hy zelf was zó ordinair met my en bracht my niet eens aan tafel,zodat
"ik altyd meer versterkt ben in myn idee dat hy geen duit om my geeft, en
"dit is ook heel goed, want ofschoon hy heel aardig en smakelijk is, is hy
"waarlijk ook niet alles.Eén ding is zeker dat het specimen van gisteren my
"zó beu maakte van die warme,laffe,dure diners dat ik vurig hoop er byna
"geen te hebben deze winter. Le soir il y avait le premier des trois casi-
"nos, qu'on donne cet hiver, et dont Saar est aussi une des dames-commissai-
"res, et il y alla naturellement, de sorte que je n'eus pas besoin de jouer
"avec lui."

Wat Nepveu op de Casinos deed vat ik niet, daar hy niet danste. Hy be-
paalde er zich dan ook toe de oude dames aan te spreken, en daarvoor was
hy in de wieg gelegd. Zo was hy ook lid van de zogenaamde "doperwtjessocie-
"teit" even als myn zwager Hartsen, en dáár kwamen alleen oude heren. Met
jongelui ging Nepveu niet om. Mama van Loon nam het hem volstrekt niet kwa-
lijk dat hy aan Maria het hof maakte, integendeel zy wenste niets liever dan
dat hy haar vroeg, want zy wenste in het belang van Maria's gezondheid dat
2519 zy trouwde, maar dit nam zy hem kwalijk en hierin had zy gelijk,dat hy haar
niet vroeg en haar toch het hof maakte.
Maria vervolgt: "Ik heb gedurig myn liefste Henkie voor de ogen et je
"me figure Keetje lui demandant continuellement:"Waar is Tante?" et lui,
"répondant d'une manière très choquée:"Eweg!".Est-ce que tu me regrettes
"aussi un peu chérie? Met een natte vinger kun je my weerom krijgen, want
"ik vind het hier niets aardig en by jou al te délicieux; dankje beiden nog
"1000 maal pour toute votre bonté et tout votre support, want ik had wel
"de diepe consciousness van een vervelend dik blok te zyn. Het gaat my aan
"myn hart van al die mooie kolen in myn kachel te zien vergaan en ik heb ge-
"durig lust die in jou doofpot te stoppen."
2520 "Zeg aan je man dat Anna wel de helft minder borax in myn ogen stopt
"dan hy." (Na haar huwelijk leed Maria nooit meer aan de ogen. Waar trou-
wen al niet goed voor is. Dat moesten de papen en nonnen ook eens bedenken!)
"Louky a été au casino et va presque tous les jours diner en ville dans
"les toilettes les plus variées et les plus royales. Nu dag liefste engel!
"Zoen myn Henkie, ik hoop dat je man redelijk slaapt en niet meer hoest.
"Word dik en bruin! Je Michon."

Ja Lore werd dik maar door een andere oorzaak. Juffrouw Thumm kondigde
haar komst aan. Dit schreef Lore aan Maria,die daarop antwoordde dat zy er
op rekende dat Thumm niet te lang in Nymegen blijven en ook in Amsterdam
komen zou en verder: " Vendredi nous avons eu une délicieuse soirée chez
"da Costa; c'était son anniversaire en om ons te tracteren, il nous lut un
"magnifique poême. qu'il vient de faire:"De slag by Nieuwpoort;"c'est tout-
"à-fait sublime und er war bei'm Vorlesen auch ganz begeistert; je me ré-
"jouis beaucoup de le relire, car quand il criait très fort, j'avais de la
2521 "peine à entendre et j'ai perdu par ci par là. Hasebroek et Jamieson ont
"fait l'un un magnifique discours,et l'autre un gentil et touchant petit
"speech à la fin pour le remercier,auxquels on a vivement applaudi."

1879

"Samedi je reçus un billet de Tante Cateau pour m'inviter à son "diner de jeunes gens pour Mardi. Quand je le dis à Maman she looked very "much annoyed et dit:"Denkt zij je nu ieder keer te verzoeken?" Toen zonk "myn hart weer in myn schoenen,maar gelukkig bleef het daarbij en toonde "zy verder geen wreevel tegen my. Nu hoop ik van harte dat ik noch naast "hem zal zitten noch met hem behoef te spelen, dan hoef ik dit niet te "biechten."

Hieruit blijkt hoe Maria al even weinig als Lore op intieme voet met haar Moeder omging. Zy had toch kunnen zeggen dat het haar schuld niet was als Tante Cateau haar gedurig met Nepveu samenbracht. Het hinderde myn schoonmoeder terecht dat Maria het air had van hem na te lopen, wat hy niet deed. Hy ging elke dag uit dineren en bezocht alle bals,ofschoon hy niet danste, maar Maria ging noch op diners noch op bals en het enige huis waar zy hem ontmoette, was dat van Tante Cateau. Hy woonde de lezingen van da Costa of in de My.van Letterkunde,waar hy Maria had kunnen vinden,evenmin by als de concerten in Felix of Caecilia, waar zy geregeld te 2522 zien was, en hieruit bleek dat hy het air niet wilde hebben van haar het hof te maken. Dit deed hy dan ook eigenlijk niet,anders had hy niet nog vijf jaar gewacht eer hy haar ten huwelijk vroeg.Beiden vonden het amusant om naast elkander aan tafel te zitten, voilà tout. Hy was causant, amusant en druk, maar dat was hy overal en met iedereen en Maria wist dan ook volstrekt niet of hy het al dan niet meende. Voor haar was het dus een zeer moeilijke en lastige positie, en als Cees Hartsen, John Sillem of Piet Hartsen haar toen of later hadden gevraagd, zou zij een van hen even grif hebben aangenomen als zy het vijf jaar later Nepveu deed.

Thumm kwam niet het eerst by ons,daar zy van Engeland komende,van Rotterdam per boot de Waal op had moeten varen om te Nymegen te komen en dit te moeilijk vond, daarom prefereerde zy per trein van Rotterdam naar Amsterdam te sporen en dus het eerst te A.te gaan logeren. Maria schreef dit en vervolgt dan:

" J'ai eu Vendredi une très agréable leçon de chant; cela m'amuse "royalement et Seiffert ne s'en moque pas du tout;j'ai du acheter een "handspiegeltje,dans lequel il me force à contempler ma vilaine face "chaque fois que je chante pour la position de la bouche; dat is heel 2523 "lastig. Ce soir je vais au souper annuel du Kaasplein,"(by de Heer en Mevrouw C.Dedel) "reconnu par toute la ville comme un puits d'ennui; "Hansje de Wildt et son cher Salo Backer seront les héros de la fête. "J'ai diné avec eux Mardi passé chez Tante Cateau et j'ai été frappée "de la figure par trop sheepish et stupide de ce jeune homme;je suis per- "suadée que Hansje a fait la déclaration et qu'il est trop heureux de "se laisser mener door dat vlugge bijdehandje,qui à son tour is quite "satisfied d'avoir à mener her poor stupid little lover."

(Zy kregen drie dochters:Anna,Fernanda en Bella en één zoon Hugo,tijdgenoot van Frank. Salomon Backer stierf geloof ik in 1880 en was zo dom niet als hy er uit zag, althans niet in moneymatters,want hy speculeerde gelukkig. Vroeger was hy een der beaux van Lore.)

" Quant à moi,je tremblais en voyant que ma place était de nouveau "à côté de celui,whom everybody is quite determined to pair off with me, "et le malheur voulut que lui, ayant Cateau Six de son autre côté et moi "Mr de Graeff,nous causames pendant tout le diner ensemble,so I felt that "everybody looked at us very suspiciously,and to crown all Aunt Cateau "whispered to me dat zy wel zag dat het gekheid tusschen ons werd." Main- "tenant elle sera encore toujours plus en émoi to bring it about,et la 2524 "fin sera que je ferai la plus sotte des figures !" (En dat moest nog 5 jaar duren !).

" Hier j'ai été au souper de famille chez ta Grandmère,où ton beau- "père nous lut à table un très drôle de vers avec refrain sur les membres "du Munt,qui ne veulent pas voter pour sa candidature, parce qu'il porte "een burnous op straat,wat al heel onfatsoenlijk staat; in elk couplet "somt hy zyn rechten en verdiensten op en dan volgt telkens voorzegd re- "frein,wat heel grappig klinkt. David s'est informé avec intérêt de Henkie, "waaraan men duidelijk bemerkte dat hy zelf vader is. J'espère de coeur "que cet acier fera du bien à Maurice;il me fait si horriblement pitié "et je serais si heureuse de le voir venir ici avec un peu meilleure mine "en Avril et de le savoir dormant du soir au matin. Ich finde es so son- "derbar Mipchen (Thumm) wieder hier zu haben und ich bin so begierig zu "wissen wie sie sein wird et si elle me grondera de nouveau beaucoup.

Ta Michon."

Het gedicht,waarvan Maria de voorlezing hoorde,was getiteld:"De Heeren van de Munt aan Mr J.van Lennep."en is nooit gedrukt.Papa was door de conservatieven als candidaat voor de 2e Kamer gesteld tegenover de ultraliberale Cees van Heukelom,een zuurmuil,cousin germain van myn zwager Hartsen. Door de hulp der Roomschen,die destijds als echte windwijzers met alle winden draaiden en met de Thorbeckianen heulden,werd van Heukelom gekozen,maar niet zonder hevige strijd. Voor Mama was ik blij dat Papa niet weer in den Haag behoefde te gaan wonen..

Uit een brief van Papa aan myn broer Willem: "Amst. 12 Febr.1859.

"Waarde Willem! Verplicht voor uw deelneming. Ik kan u op één punt "gerust stellen,t.w.ik ben volmaakt wel,heb l.l.Donderdag by MejAmersfoordt "gedineerd,denk heden by Saar te dineren en morgen in den Haag op het Ka- "pittel.Ik heb de nacht na Woensdag voor het eerst in 14 dagen weer zeer "goed geslapen. En waarom zou ik treuren? Ik heb meer stemmen gehad dan "enig kandidaat by vroegere verkiezingen,en hoe meer animositeit er ge- "toond is,hoe meer moeite en geld men er voor over gehad heeft om my er "uit te bonzen,des te meer moet ik myn ijdelheid gestreeld gevoelen. Alle "fatsoenlijke lieden van alle partijen hebben my gestemd tot zelfs de ei- "gen familie van Kees van Heukelom; ik ondervind algemeen deelneming en "hy is er ingewerkt door een prachtige coalitie van vrijzinnige joden en "roomschen. De paters zijn in de laatste dagen rondgegaan en er is niet "weinig gekuipt. Wat den schotschrijver betreft, hy zal niet licht te ont- "dekken zyn,doch Schuymer blijft nasporingen doen. Als de man al de stok- "slagen en karewatsen krijgt,die hem beloofd zyn,beklaag ik hem; want "Hartsen en zelfs onze bedaarde Maurits verklaren zich bereid hem af te "ranselen en er een korrektionneele vervolging aan te wagen."....

(Nota bene! De schrijver van het schotschrift was Dr J.P.Heye,de kinderdichter,schoonzoon van Ds van Voorst en even vies gekleurd als het pamflet. Zyn zwager P.N.Muller vertelde het in 1908 aan Max. Heye werd in 1909 gehuldigd,juist toen Papa's Leven door Max verscheen en Heye's naam als schotschrijver werd bekend gemaakt.) De stemmen waren geweest op van Heukelom 616 en op Papa 578.

Het trof my dat te Nymegen,waar in de Raadkamer der Rechtbank naast de schoorsteen de wapens der Burgemeesters geschilderd waren,die van van Lennep en van van Heukelom bovenaan naast elkander prijkten. In de gang waren tal van stenen in de muur gemetseld,die gevonden waren in agro Lennepiano.

Nadat Everard my geschreven had dat ik met zyn drank moest eindigen raadpleegde ik Dr van Egmond,die my een versterkingskuur voorschreef,wyn en vlees en staalpillen,zodat myn nachten in Febr '59 iets beter waren. Wy huisden die winter overdag in myn kantoor,waar het minder koud was,en 's avonds in de voorkamer. De winter was buitengewoon zacht,zodat reeds in Februari alles begon uit te botten.Henkie kreeg zyn eerste tanden langzaam maar gemakkelijk en hy was in alle opzichten voorbeeldig zoet en lief, sliep en at uitmuntend en was sterk,hetgeen o.a.hieruit bleek dat hy by vergissing driemaal twee paplepels van een drankje tegen de hoest in kreeg waarvan ik hem een maand tevoren slechts 25 druppels of een theelepeltje vol mocht ingeven.Gelukkig was het drankje verslagen zodat het hem hoegenaamd geen kwaad deed. Hy maakte echter weinig vorderingen in het lopen en waggelde in Maart '59 nog met moeite achter het paard,dat zyn peetoom hem gegeven had,zodat wy ons afvroegen of hy in Sept.zou kunnen lopen als zyn zusje verwacht werd.

Op 9 Febr.schreef Lore aan Agnes: "Je ne veux pas attendre à te re- "mercier de ta lettre si aimable et si sympathique. Pour te dire la vérité "j'étais toute surprise en la lisant,car j'ignorais que tu susses mon se- "cret,et que Miss Thumm l'eût dévoilé sans m'en avertir. J'en étais d'a- "bord fachée et lui en fis quelques reproches,car ces choses là on aime à "les raconter soi-même,et j'étais sur le point de venir te dire tout bas "ce qui nous préoccupe en ce moment quand j'appris que ce serait superflu. "Enfin la chose n'est pas d'une si grande importance. Tu as bien raison "de penser que je me trouve un peu à plaindre,quand ce ne serait qu'à "cause des souffrances que j'aurai à endurer et qui sont d'une telle na- "ture que la pensée seule me fait trembler et dresser les cheveux sur la "tête.La garde m'a raconté que mes couches avaient été très pénibles,et "je t'assure que l'idée de recommencer un pareil martyre me semble pres- "que insupportable. Puis,une fois l'enfant là,les soucis et les agita- "tions ne seront pas minimes et je ne comprends pas comment nous devons

"nous arranger dans notre petite maison avec deux enfants et deux servan-
"tes,qui déjà sont surchargées d'ouvrage. D'un autre côté,quand je pense
"à Henkie,je me réjouis de tout mon coeur pour lui de la présence d'une
"petite compagne (want het moet een zusje wezen),et je crois que cela sera
"excellent pour lui de devoir partager l'affection et l'attention de ses
"parents avec une autre et de prendre lui aussi soin de sa petite soeur.
"Un enfant unique devient si facilement un enfant gâté. Puis enfin la cer-
"titude que nous avons que les enfants sont un don du Seigneur,nous fait
"accepter cette dispensation avec joie et reconnaissance,sachant qu'Il
"nous donnera les forces pour supporter souffrances et soucis et que nous
"Le bénirons du bien qu'Il veut nous faire.Jusqu'à présent je n'ai qu'à
"Le louer et à Lui rendre grâces,car je me porte bien et n'ai que rarement
"quelques malaises,tandis qu'étant enceinte de Henkie j'avais mal au coeur
"comme un chat et me sentais tout-à-fait malade. Je commence à présent mon
2528 "3e mois,Baby ayant l'intention de faire son apparition au commencement
"de Septembre.J'ai pu engager la garde vers ce temps-là,de sorte que mes
"soucis sous ce rapport me sont enlevés. Je n'ai pas encore eu besoin
"d'élargir mes robes,et ce n'est que le soir que je me sens un peu oppres-
"sée. Personne ici ne se doute encore de la vérité,car comme je suis de-
"venue un peu maigre on est plutôt frappé de ma maigreur que du contraire.
"Met Paschen hopen wy over te komen voor hoe lang weten wy nog niet. Met
"Miss hebben wy veel pleizier,zy is geheel dezelfde gebleven en zo lief
"met het kind. Morgen denken wy samen koekjes te bakken. Je trouwe Lore."

Juffr.Thumm was,na eerst by myn schoonmoeder en by de Elouts gelogeerd te hebben,by ons gekomen en wy vonden haar zeer ten goede veranderd. Geen kwestie meer van kwalijkneemsheid of nukken,maar altyd goed gehumeurd en vrolijk.Zy had het in haar nieuwe betrekking in Engeland niet gemakkelijk en begon eerst nu haar verblijf by en omgang met de van Loons te waarderen en toen zy zag hoe gelukkig Lore en ik waren en hoe lief Henkie was werd haar hart week. Gedurende haar verblijf by ons bleef ik dikwijls 's avonds in het kantoor werken en bestudeerde ik vooral het Burg.Recht met de verklaringen van Opzoomer en Diephuis en begon ik ook weer in de Pandecten te lezen,waarvoor ik altyd een faible behouden had.Ik stelde
2529 toen de advocaat Triebels voor om eenmaal 's weeks 's avonds een paar uur lang samen de Pandecten te bestuderen,en dit nam hy aan,en daar hy een goed jurist was,heb ik er veel aan gehad.Hy was Roomsch maar behoorde tot de liberale party.

In Januari '59 stierf de oude moeder van von Stedman,en kwam deze er voor uit Besselich. Daar zy altyd zo ontzettend gierig had geleefd liet zy hem een aardig stuivertje na. Ongelukkig ging haar gierigheid met slordigheid gepaard en zo vond Stedman voor ettelijke duizenden waardeloze Thesauriebilletten,oude,niet meer gangbare zilveren munten als Zeeuwsche Rijksdaalders,drieguldenstukken enz.die hadden moeten ingewisseld worden. Het curieuste was dat het oude mens er pleizier in had gehad de potten in haar provisiekast met geld te vullen en uit allerlei hoeken en gaten kwam ± F.3000,-te voorschijn. De man der overledene was bevelhebber van het 2de legerkorps te Waterloo geweest en had als zodanig een gratificatie van F.20.000 -gekregen. Hy stierf in 1833 na de twee laatste jaren van zyn leven krankzinnig geweest te zyn. Stedman vertelde my dat zyn twee oudste dochters Bertha en Gertrude zich tot zyn diepe smart in twee kloosters hadden begraven,en de beide anderen eerlang haar voorbeeld zouden volgen. Ik weet dit aan zyn ongeloof en bewoog de Heer v.d.Brugghen,die
2530 sinds Mei weer in Nymegen woonde,hem te bezoeken. Al spoedig leerden zy elkander waarderen;v.d.B.trachtte Stedman tot betere gedachten te brengen maar te vergeefs,Stedman was als rationalist niet te overtuigen. Hy at dikwijls by ons en was altyd even spraakzaam en onderhoudend en het was allersmakelijkst om hem in magnifiek Duitsch met Thumm te horen redeneren.

In de winter van '59 las ik byna al de studiën van Mr.v.d.Brugghen over de H.Schrift. Die over Rom.4 is byzonder schoon.'t Is jammer dat de stijl lelijk is en de zinnen te lang zijn. Hy was voor my een lichtpunt in het veelal donkere Nymegen. De meisjes waren een grote ressource voor Lore. Wy aten een-en andermaal by hen en 's avonds accompagneerde zy zyn
2531 violoncel,en zongen de meisjes nogal lelijk. Ik begon ook weer billart te spelen,maar Lore keurde dat bezoeken der Societeit af. 'tIs echter een gezonde beweging en daar ik altyd won,kostte zy my niets. Drank gebruikte ik nooit.

Maria schreef o.a.dat zy een magnifieke soirée by da Costa gemist had,omdat zy een diner by de Sixen moest bywonen met Mama van Loon,myn ouders,enz....Herman van Lennep,Cees Hartsen en Ch.Nepveu. Maria zat naast deze en Willem Borski en schreef:" Ik heb met myn buren een enkel woordje "gewisseld,zoals je begrijpt en na den eten heb ik druk gepraat en gelachen "met je oude amant Cees Hartsen. Quand j'y pense ils étaient tous réunis "excepté Piet Six,que tu as oublié ou négligé de prendre,Herman,Cees et "Willem Borski.Nous avons fini par danser like mad au son d'un piano. Om "elf uur was de grap uit.Il n'y avait qu'une table de jeu composée de tous "tes parents et de Ch.Nepveu om de deftigheid te bewaren. Cateau Six était la plus belle de toute la troupe et Jean le plus excité....."

2532 Ik heb in lang geen brief van myn schoonmoeder aangehaald,daarom wil ik hier eenpaar zinsneden inlassen uit een brief van 16 Febr.'59:

"Vous aurez été bien occupés de la candidature de votre beau-père, "désappointés de ce qu'il n'a pas été élu,moi aussi; j'apprends qu'il sup- "porte tout cela calmement,(mot que j'invente parce qu'il m'était néces- "saire)....

(Dit is een allusie op Ds Stoop,die,als hy in zyn preek een woord bezigde dat alles behalve Fransch was of in die zin niet te pas kwam,er op liet volgen:"Passez moi l'expression,elle m'est nécessaire."Zo noemde hy het wonder der vermenigvuldiging van de broden "un immense piquenique.)

"Au fond je crois que votre belle-mère ne le regrette pas,mais elle "a souffert de l'incertitude et de tout ce qui s'est passé à cette occa- "sion. Il y aura Samedi un diner de 56 couverts chez le Bourgmaitre (van "Vollenhoven),où toutes les autorités fêteront l'anniversaire du Roi,et il "a pris toutes les places du parterre pour les schutters,qui tireront au "sort (car il y en a trop) et il se rendra au spectacle avec ses convives. "Sa maison sera illuminée.Dat is nog eens een Burgemeester met ere!"Je pen- "se que Maurice devra parader ce jour là."

2533 Op 22 Febr.schreef ik aan Hendrik om hem te bedanken voor de catalogus der boekerij van Ds van Voorst en vervolgde dan:"Wy zyn thans alle "weer gezond maar hebben een beetje met de dienstboden gesukkeld,die de "vorige week één voor één een paar dagen in bed gelegen hebben. Dat was "een getob,vooral toen Keetje ziek was en wy het kind 's nachts by ons "moesten hebben. In Amst.springt terstond een noodhulp bij,maar hier is "dat genus onbekend. Gelukkig was Thumm nog hier,die ons in alles trouw "heeft bijgestaan. Nu schrijf ik je voornamelijk om je een geheim te ver- "tellen. In myn laatste brief heb ik er op gebluft dat Henkie de enige zou "blijven,maar die verwachting is al verijdeld,want in September komt no 2 "zyn geweer presenteren,indien het niet een meisje is,gelijk wy hopen. "'t Is wel wat vlug naar onze zin en voor Lore's sake had ik gaarne twee "volle jaren gewacht. Lore is gelukkig heel wel en nog byna niet misselijk "geweest. Nu eerst begint zy uit te zetten,maar zy heeft nog geen japon "hoeven te verwijden. Zy slaapt heel goed,is zeer hongerig,wel spoedig moe "maar overigens heel wel. Een tweede zegen is dat wy dezelfde baker kunnen "krijgen zes weken lang en God geve dat alles goed aflope en het tweede
2534 "kind even zoet moge zyn als Henkie thans is. My gaat het niet slechter; "ik ben bezig my te versterken en heb afwisselend goede en kwade nachten, "veel of weinig pijn."

"Wat heb je wel van de verkiezing in Amsterdam gezegd ?'tIs geheel an- "ders gelopen dan velen dachten. Vóór de eerste stemming dacht ik niet dat "Papa kans had, maar daarna twijfelde ik niet aan zyn verkiezing. En toch "was het mis. Wy zullen nu zien welk figuur van Heukelom in de Kamer maakt "en of hy werkelijk zo geleerd is. Ik heb eens met hem by Trakramen gegeten "maar toen deed hy zyn mond niet open."

"Op 'sKonings verjaardag heb ik het geluk gehad zó verkouden te zyn "dat ik aan alles ontkomen ben,zowel aan de parade als aan het diner. "Dit laatste was officieel en louter Officieren ten getale van 70 in uni- "form zaten aan. Ik zou gestikt zyn en kan myn geld beter gebruiken. Ik "heb er toch al moeten uitgeven voor de verandering van myn uniform vol- "gens het laatste Kon.Besluit. 'sNachts was er illuminatie,bal en ruzie "tussen de politie en de militairen. Zonder standjes kan zo'n feest niet
2535 "aflopen." Ik heb nogal veel in Diephuis gestudeerd. Pijnappel loopt niet "hoog met zyn Commentaar,maar is toch jaloers van my dat ik hem bezit, om- "dat hy het met my eens is dat men het hebben moet. Diephuis is natuurlijk "geen orakel en ik lees hem met Opzoomer er naast,die hem altyd hekelt en "het nooit met hem eens is."....

Maria schreef op 27 Febr.en begon met te zeggen dat zy met Lore's positie te doen heeft,maar laat er op volgen:"Je ne puis pourtant pas "m'empêcher de me réjouir de voir la petite soeur de Henkie,quelquechose "qui lui ressemble et qui pourtant n'est pas la même chose,mais qui a "aussi son petit caractère et son originalité; comme ce sera excellent "pour lui to have a little sissy to fondle and to give way to. Je suis 2536 "sûre qu'il sera chou avec elle.Comment l'appellerez-vous? Je lui pren- "drai tout autant de mauvaise part que Betsy Trotwood si elle s'avisait "d'être un garçon."

"Miss t'envoie des amitiés sans fin;nous ne l'avons qu'à moitié, "car l'autre moitié est évidemment restée à Nymègue,wo sie eine unend- "liche Freude gehabt hat. Je commence une semaine assez dissipée: demain "magnifique concert au Parc,mardi petit diner chez Djé avec Lize Taddel, "Jean Corver et Messieurs Ferrières et Bethman,mais sans le certain jeune "homme,dont tout le monde se croit obligé de me parler,parce que ses amours "avec notre petite voisine du vis à vis ne réussissent pas, maar ik bedank "voor het pisallerschap." (Dit was Marie Willink,een schatrijk mooi meisje, later getrouwd met Graaf Sam van Limburg Stirum.)

"Jeudi j'aurai l'honneur de diner avec lui chez Henri,mais j'ai re- "fusé tout net la place à côté de lui que Jean et Constance ont aussi eu "le bon esprit Jeudi de ne pas me donner."

2538 "Ik zal om je denken Donderdag op je tweede trouwdag. Wy hebben ge- "dejeuneerd by Jan Six in zyn nieuw, van de stal gemaakt museum van oud- "heden,dat beeldig is;wy aten op oude borden en dronken uit oude kopjes."

Op 3 Maart '59 vierden wy onze tweede trouwdag en bracht Keetje al vroeg Henkie aan ons bed die het volgende door Lore vervaardigde versje in de hand had:

'k Feliciteer Papatje
Dat hij zich op deez dag
Met mij en met Mamatje
Alweer verheugen mag.

Want reeds twee huwlijksjaren
Schonk U de goede God!
En wien dat vreugd moog baren
't Is meest aan kleinen Lot !

Al ben ik nog zoo'n klein ding
'k Weet,zonder u was 't kwaad,
En zoo ge beid' eweg ging
Uw Henkie wist geen raad.

Blijf dus nog heel lang leven
Verlaat mij nooit Papa,
'k Zal al mijn liefd'u geven.
Adaa, adaa, adaa !

2539 Wy kregen natuurlijk tal van felicitatiebrieven,en o.a.een allerliefste van Mama van Loon,die aldus aanving:"I wish you many happy returns "of the day of to-morrow,nous penserons à vous et boirons à votre santé, "mes chers enfants. Comme l'année passée a été bonne en de Nieuwsjaarreke- "ningen meegevallen zijn,zal ik,als er een goede gelegenheid is,je een "hartversterking zenden,namelijk een Bb.van F.200.- Gebruikt het om jelui "goed te doen en te versterken en praat er niet van.Adieu lieve kinders "alle drie. Je liefh.Moeder."

Voor ons feest werd ons geperst vlees en kippen gezonden en Lore had Henriette Mackay met de Kadet Hoeufft ten eten en voor de avond de meisjes v.d.Brugghen gevraagd. Jacob Ploos was daags te voren komen logeren en bleef 5 dagen.

Juffr.Thumm zond een felicitatiebrief en schreef o.a.".....Ich bin 2540 "viel mit Mariechen am Morgen,sonst hört man nur von diners,soirées etc. "und es wird mir fast schwindlich in diesem Strudel von eitelen Geschäften. 2541 "Was wird wohl bleiben? Mit Charles Nepveu ist nichts zu machen; er ist "hieher eingeladen für heute über 8 Tagen und Marie hat bei Henri gegessen "mit ihm.Die sitzen aber nur bei Tante Cateau neben ihm,sonst halten sie "noch einigermassen das Decorum. Es ist ein Strudel wie ich oben sagte, "und wer nicht fest steht,wird mit fortgerissen.Agnes hat nächsten Samstag "eine dinnerparty mit Tane,Marie,meine Wenigkeit und,Du würdest es kaum "erraten-en mon honneur Mr C.Hartsen !....."

Bij deze brief voegde Maria het volgende:"Je veux aussi te féliciter,
"ma bien chère Line,du beau jour de demain que je trouverais délicieux de
"célébrer avec toi et je trouve bien sot et injuste que tu doives avoir
"une troupe d'étrangers autour de toi pour célébrer le jour de ton maria-
"ge et aucun membre de vos deux nombreux parlementages. Ce Jaapie Piepele
"m'ennuierait terriblement si j'étais toi et je te trouve bien bonne de
2542 "nepas lui avoir envoyé un message télégraphique. Je comprends très bien
"que cela l'amuse de venir chez vous,car je suis sûre qu'il raffole de
"ton mari et qu'il te trouve toi très jolie, et s'il ne trouve pas Henkie
"délicieux il a mauvais goût,ainsi il n'y a rien de très admirable dans
"son amabilité de venir,mais bien de la vôtre de le recevoir. J'espère
"au moins que vous lui direz:"Maak het kort!" ou qu'il le comprendra de
"lui-même."

Jacob Ploos trof de 5 dagen welke hy by ons doorbracht,regenachtig weer,zodat wy weinig konden wandelen. Lore was vrij wel maar had 5 Maart een flauwte in een winkel,vermoedelijk door de vermoeienis op onze trouw-
2543 dag.In Maart waren myn nachten weer allerellendigst.Von Stedman ried my een nieuw remedie van Dr Velten aan: drie kopjes teerwater (water met teer van beukehout) en desnoods ook lavementen daarvan. Myn broer Willem was sinds Sept.'58 te Delft om over twee jaar als Ambtenaar le kl.naar Indië te vertrekken,en legde zich vooral op het Javaansch toe,zodat hy zeer in de gunst was van Prof.Roorda.

Op 7 Maart schreef Maria:"Ma chère Chatte,Je n'ai pas grandchose à
"dire,mais je sens qu'il est bon de vous écrire pour tâcher de vous con-
"soler du départ de votre cher Jaapie qui aura surement été au désespoir
"(et cela sans rire) de vous quitter,car j'ai entendu de tous les côtés
"qu'il aime Maurice éperdument et qu'il n'y tenait plus sans lui,de sorte
"que c'était pour lui un vrai besoin de venir se retremper à Nymègue.
2544 "Nous avons déjà reçu à 3 h.le billet dont tu l'as chargé et qui nous a
"fait beaucoup de peine à cause du petit drame dont tu as été si triste-
"ment l'héroïne. Tu es bien méchante et imprudente de te fatiguer ainsi
"comme une femme de peine et si je ne pensais pas que tu es profondément
"ennuyée et dégoutée de tes perpétuels logés je viendrais vite t'aider pour
"t'empêcher van je zo aan te stellen. Je suis bien reconnaissante que ce
"ne soit pas arrivé dans la rue contre une borne,ç'aurait été bien pire
"et tout Nymègue s'en serait mêlé.Maintenant je pense que la plus grande
"partie du public s'en délecte comme de la dernière nouvelle du jour et
"que les matrones secouent la tête en se disant tout bas:"Zou het wéer zó
"ver wezen ?"Et une autre qui joue la knowing et spirituelle:"Nu,dat heb
"ik al lang gedacht." Il est sûr qu'à présent ton état ne pourra plus res-
"ter caché et cela te sera assez égal je pense."

2545 "J'ai diné chez Henri où je me suis amusée à table entre Herman,qui
"cette fois était causant et aimable,ce qu'il est très rarement now a days,
"et Alexandre Sillem,un petit nain de beaucoup de moyens et de gaité.
"Hendrik en Louky vonden het zo mooi van hun eigen van my niet naast Ch.N.
"geplaatst te hebben dat ik deze schade natuurlijk aan het speeltafeltje
"moest inhalen,waar de onuitstaanbare Willem Borski onze derde man was.
"C'était un diner de seulement 15 personnes; aussi le collier de perles,
"les diamants et les souliers en satin blanc d'Anna van der Vliet étaient
"un peu hors de saison,puisqu'en fait de dames il n'y avait que Conny,Saar
"et Cee van Lennep.Samedi nous eûmes un très joli diner chez Agnes,een
"bonte rij van 12....Notre diner Merdredi prochain sera de 18;une chose
"staat bij my vast dat ik Cees 's avonds laat spelen et je le lui ai déjà
"annoncé. Ce soir Anna et Tane sont allées entendre Beets au Maatschappij
"over "de Kracht van het negatieve."

" Hier l'époux et l'épouse (C.Dedel-Willink) ont célébré leur noce
"d'argent;une bouilloire en argent du père Ananas (Ananias Willink) était
"le plus beau cadeau. La petite Ada (van Loon) fait peur,tellement elle
2546 "est laide et grasse et quoiqu'elle aura un an dans quelques jours,heeft
"men letterlijk nog niets aan het schepseltje. Mais adieu! soigne toi
"mieux dorénavant et n'effraie plus ainsi ton pauvre époux,qui se forti-
"fiera toujours plus dans la conviction que ta faiblesse ne connait pas
"de bornes."

Op 18 Maart schreef Maria opnieuw om het overlijden te berichten van Tante Ram,die door velen,en van Oom Jacques Nepveu,die door niemand be-
treurd werd.

2547 Op 24 Maart begon Mama van Loon een brief waarin zy vertelde dat zy die dag Ds Hasebroek en diens vrouw en Bungener,die by dezen logeerde, te dejeuneren kreeg, voorts dat Jan en Constance te hunner ere een soiree zouden geven en Tante Antje een souper,waar ook zy genodigd was. En dan vervolgt zy haar brief eerst twee dagen later aldus: " C'est singulier, "mais je ne puis jamais écrire une lettre tout d'un trait et elle séjour- "ne souvent quelques jours dans mon portefeuille avant d'être expédiée. "J'apprends qu'Anna vous a écrit hier;elle vous aura donné des détails "sur notre déjeuner avec Mr Bungener et de la soirée chez Mr da Costa. "J'ai soupé hier chez Tante Antje avec Mr et Mad.Hasebroek,vos beauxpa- "rents,David et sa femme,van Vollenhoven et Cateau etc...Les messieurs se "sont entretenus entre eux pendant la soirée et les dames entre elles "with a stragling Lord of the creation sometimes,mais le héros de la soi- "rée ne s'est pas abaissé jusqu'à elles ou plutôt, car cela a l'air de "lui supposer des sentiments de fierté injustes, il a été accaparé par "les hommes. Au souper j'ai eu l'honneur d'être sa voisine à table.J'avais "votre beaupère à ma gauche,die was stil, mais David a beaucoup causé avec Bungener. Il parle bas et très agréablement,il a une physionomie très
2548 "intéressante,une bouche spirituelle,le dos un peu vouté et même plus "d'un côté, je pense que sa femme dira que cela ne le rend que plus in- "téressant à ses yeux. Il a paru un volume de poésies de Mr Hasebroek "sous le titre pas très clair ou agréable à mon sens de "Windekelken", "j'y ai jeté un coup d'oeil et il y a de belles choses il me semble. "Ik zend hiernevens,lieve Caroline,een kalkoen,gisteren van buiten geko- "men,een pot met rietperen,die volgens Tane je beloofd zyn,wat jonge wor- "teltjes à l'adresse de Henkie en de F.200,-....."

2549 Woensdag 20 April '59 vertrokken wy te 4½ naar Amsterdam met Keetje en Henkie met het plan om er 14 dagen te blijven,maar Dr Lehmann,die my was aanbevolen en dien ik wilde raadplegen,wilde my langer houden en van Tricht schreef my dat ik gerust kon wegblijven. Lore begreep echter dat het beter was om reeds 9 Mei terug te keren,ten einde geen misbruik van zyn goedheid te maken. Wy waren dus volle 18 dagen in Amsterdam en genoten enorm,ik niet het minst omdat ik er my beter gevoelde ten gevolge van de minder droge lucht en de vele beweging die ik nemen kon. Ik liep vóór en na de middag en 's avonds en speelde billart met David en Willem,die tot de sterkste spelers behoren. Wy aten veel uit,o.a. met Maria en Henkie bij Agnes,die op 1 Mei haar huis sloot om eerst by Henriette Insinger en by de oude Heer Beels te gaan logeren en daarna buitenslands te gaan wo- nen,ten einde te sparen daar Leonard de W.I.My verlaten had.

2550 Kort na Pasen brak de oorlog tussen Oostenrijk en Sardinië met Frankrijk uit. De Metallieken daalden tot 33%. Toen wy ze kochten stonden zy 73 en 78.Overal waren telegrammen aangeplakt,in alle landen werden toebereidselen tot de oorlog gemaakt en by ons 3 millioen voor Oorlog en evenveel voor Marine aangevraagd.

Wy soupeerden by Tante Antje ter ere van Herman en Mina Sillem. Wy gaven hun een kristallen roomkom en aan Aernout,die met Hansje Crommelin geëngageerd was,een te Nymegen vervaardigd theeblad. De volgende dag diner by Mama van Lennep,opnieuw ter ere van Herman en Mina en daarna groot diner by Grootmama met John Sillem,Maria,Belle de Wildt,en Cees Hartsen. Maria was in de gelukkige waan dat Cees haar het hof maakte. Daarop hadden wy by Mama van Loon weer diner,nu met Hendrik en Louise, maar de avond bracht ik by Hendrik door,die my hielp myn balans op te maken.Juist de dag van onze komst ging Piet Six naar Hilverbeek en vroeg hy my de Paasdagen buiten te komen,maar ik weigerde. Na Pasen kwam hy voor enige uren terug en vertelde hy my dat hy Henriette d'Ablaing ge- vraagd had en haar vader hem had toegestaan nader kennis te maken. Arme Pierre,dacht ik,où s'est-il fourré!

Op 2 Mei diner by Insinger met Agnes en Beels,Herman en Mina. Prachtig en overdadig. 3 Mei diner by Tante Cateau met Maria en Karel Nepveu,die schromelijk het oude wijf uithing en ons schrikkelijk impa- tienteerde. Hy heette het hof aan Maria te maken,maar waarom vroeg hy
2551 haar dan niet en toch zouden wy haar zo gaarne een ander,knapper man toe- wensen. Op 4 Mei aten wy by myn ouders met Saar en David benevens hun echtgenoten en kinderen, Maria en Henkie,die overal allerliefst is. Myn broer Willem vond hem breedgeschouderd en vroeg of hy nog geen gymnastiek deed. Papa had 's middags de poppekast vertoond aan een troep kinderen; zelfs Henkie had er schik in,maar Willem en Olga van Loon waren bang.

Op 5 Mei diner by Jan Six,waar Piet my zyn amours vertelde. Hoe zal hy het ooit stellen met Rudolf d'Ablaing,die geen tegenspraak duldde. Die middag had Jan Lampsius van der Velden uit Utrecht my bezocht,die natuurlijk allerlei nieuwtjes wist,o.a.dat Tante Craeyvanger en de oude Heer Schuyt te dik in de Metallieken zaten en vele mensen in Utrecht hun equipages afschaften.

Vrijdag kwam Jan de Geer met Lizzy uit Parijs terug,waar zy door Evans was behandeld. Haar vader had de reis betaald. Jan had zeer genoten en weinig trek om naar Rijnhuizen terug te keren,waar de nabijheid van zyn broer Henri,die zich slecht gedroeg en te veel verteerde,hem het land aanjoeg. Op die grond zou hy Rijnhuizen wel willen verkopen.

2552 Ik raadpleegde Pijnappel over de boedel van Herry van Winter; hij ried die te abandonneren,nu men verzuimd had die te repudieren. (Pieter van Winter kreeg by zyn tweede vrouw,de Wed.van Orsoy,3 kinderen: Jozua, Lucretia Johanna (Tante Six) en Anna Louise Agatha(Mama van Loon).Jozua was totaal gek en Tante Six half gek. Jozua had by zyn eerste vrouw (Marcelis Hartsinck) 2 zoons,Piet en Herry,die beiden hun geld verkwistten. Piet werd nog bijtijds onder curatele gesteld,maar Herry niet. Oom Jozua hertrouwde nog met Jenny Bicker. Ik heb alleen deze herinnering van hem, dat hy altyd een touwtje om zyn vingers wond en een prachtige Newfoundlander had.)

2553 Ik was verveeld door een brief van Ds Sluiter,die my schreef dat hy vier jaar lang de Wed.Pot had onderhouden van het in '53 gecollecteerde geld.Haar man was onder de tegenover ons huis op de Keizersgracht ingestorte pakhuis bedolven geraakt. De Rechtbank had my als advocaat aan haar toegevoegd maar ik werd in myn actie tot schadevergoeding tegen de aannemers en metselaars niet ontvankelijk verklaard en moest toen voor de weduwe collecteren. Nu schreef Ds Sluiter my dat dit geld op was en hy opnieuw om F.100.-verlegen was,zodat ik weer aan het bedelen ging. Mama van Loon gaf my 15-,Tante Voombergh 20.-Jan van Loon 10.-en van enige anderen kreeg ik nog 25,-zodat ik er 60 had.Toen begaf ik my naar Willem Borski en met zyn bekende gulheid gaf hy my de ontbrekende 40 gld.

De tweede vervelende bezigheid was een dagelijksche wandeling naar de jood Löwendam,by wie het destijds de mode was zich te laten photograferen. Henkie gelukte meesterlijk,maar Lore niet omdat zy lachte. Een artist was L.niet en het beddetafeltje paraisseerde op al zijn photo's. Bram da Costa werd in zittende houding genomen en ziet er uit alsof hy aan een grote behoefte voldoet.

2554 Toen na Lipmans dood de Commissarissen der Holl.Spoorwegmy, van wie Willem van Loon er een was, in de keus van een advocaat verlegen waren, ried ik Willem aan Pijnappel te nemen. Men vond hem te jong,maar op myn aandringen koos men hem ten slotte toch en men had er geen berouw van, want niet alleen overtrof Pijnappel Lipman in kunde en eerlijkheid,maar terwijl Lipman jaarlijks een rekening inzond van f.1200.-bedroeg die van Pijnappel evenveel centen.

Het gerucht liep dat Beets de 19 jarige Freule van Beest van Voorst ten huwelijk gevraagd had en zy smoorlijk verliefd was,maar haars vaders toestemming niet had kunnen verkrijgen,daar Beets weduwnaar was met 8 kinderen en 45 jaar oud.

Tweemaal in de week moest ik my vóór 1 uur in de Doelstraat aan Dr. Lehmann vertonen en vooraf in zyn donker en koud benedenkamertje antichambre maken. In die kamer hing de tekst uit ICor.13:12:"Wy zien nu door een spiegel in een duistere rede enz....wat my trof omdat Lehmann een jood was.Eerst gaf hy my pillen en een smeersel,doch die waren zeer onaangenaam.

2555 Hy ried my aan my,zodra het warm werd,in de Waal te baden. En fait van voedsel stond hy alles toe behalve wat scherp en zuur is,hetgeen ik toch al sedert jaren meed. Op de duur hielpen my zyn middelen even weinig als die van anderen.Een paar malen werd hy door Dr Hertz,Tante Hodshons lijfarts vervangen. Zodra ik te Nymegen was teruggekeerd gevoelde ik my weer geëchauffeerd; dit deed my naar een overplaatsing verlangen en ik overdacht het voorstel van Mr Hartogh om te ruilen met Termaat,die ziek was, maar ik vreesde dat het drukke werk my dan evenals in '56 ook ziek zou maken.Intussen,zolang Termaat niet aftrad of stierf,behoefde ik niet te tobben.

2556 Op 20 Mei 1859 had het eerste gevecht tussen de Franschen en Oostenrijkers bij Montebello plaats en op 5 Juni werden de Oostenrijkers bij Magenta,niet ver van Milaan,verslagen. Meer dan 10.000 man sneuvelden en evenzovelen werden gevangen genomen. De overwinning was bovenal te danken aan het beleid van de generaal de Mac Mahon,die tot Maarschalk werd bevorderd met de titel van Hertog van Magenta. De zouaven vochten vreeselijk. Milaan werd door de Oostenrijkers ontruimd en Victor Emanuel als Koning van Lombardije uitgeroepen.

Maria schreef op 12 Mei o.a.:"....Je suis tellement sous l'impression "du rêve que j'ai fait de toi cette nuit que je veux te le raconter. "Imagine-toi que Zusje était née et que son arrivée n'avait été qu'une "plaisanterie,et cette petite chérie était un tel bijou rose et blanc avec "une belle tête de beaux cheveux blonds encore plus jolis que ceux de "Henkie,que j'étais toute fière et heureuse de ma filleule. Nu,je maakt "maar dat het zó gebeurt !

2557 "Je trouve très drôle que vous ayez une cuisinière assez poétique "pour comprendre que c'est agréable de trouver des fleurs sur la table en "rentrant,la plupart de ces dames n'auraient aucune idée de quelquechose "de pareil et puis de voir qu'elle a si peu abusé pendant ton absence, "cela n'est aussi pas le sort de toutes les maitresses de maison; je hebt "het al byzonder goed getroffen."

"Hier je reçus une charmante lettre affectueuse et pressante de Louise "van Hardenbroek pour m'inviter à loger chez elle pendant l'absence de "son mari au Loo; je l'ai de suite acceptée et cela m'amuse tant d'aller "loger à la Haye d'une manière un peu autre que chez Louise Elout,waar "men niet zo smakelijk in een open rijtuig gaat liggen om naar Scheveningen te rijden en wat dies meer zij,...."

2558 Uit den Haag schreef Maria:"...Je suis ici depuis Lundi et je m'amuse "on ne peut mieux,car je suis traitée comme la soeur la plus intime. "Louise est délicieuse,si gaie et en train,aimable et affectueuse et son "petit ménage est des plus soignés et conduit avec une simplicité facile "et élégante des plus agréables et smakelijk; zy behoeven het voor het "geld niet te laten,en toch gooien zy het niet roekeloos over de balken, "maar zy doen alles op een ruime,genereuse en goed gecombineerde manier. "Le mari revient demain soir et écrit tous les jours. Je ne sais pas trop "si cela m'ennuie qu'il revienne oui ou non; ma petite vie avec Louise est "des plus agréables,nous causons comme des pies,nous faisons continuellement des petites bêtises,en wy gedragen ons als twee kinderen. Quand il "reviendra il faudra être plus posées en meer letten op hetgeen men zegt; "d'un autre côté je ne crois pas qu'il soit redoutable,et il est si bon "et tendre avec sa femme que cela me fera plaisir à voir."

"Le bois est superbe,si frais et si touffu,je languis continuellement de t'en envoyer un morceau,want je zult nu weer meer dan ooit beginnen te souffreren,nu de wind gekeerd is en de zon weer schijnt,arm kipje. "Over enige weken ben je weer onder de bomen van Schaep en Burgh,vis de

2559 "cette espérance. Le Prince d'Orange se conduit comme un sot; il s'est "abonné au cirque,où il ne se met pas convenablement dans sa loge,mais "il est toujours par ci par là à fumer et à rire avec ses amis,auxquels "il donne continuellement des soupers qui commencent à minuit; il se ruine "la santé et l'âme le pauvre garçon,et mon coeur saigne van de oneer,die "hy op zyn glorievolle naam brengt."

Ik schreef aan Hendrik op 23 Mei: "Cateau van Loon is by ons gekomen "met de belofte om zo lang te blijven als wy willen,zodat ik nu hoop heb "om Caroline met Henkie en Keetje in het eind van Juni onder haar protectie naar S.en B.te kunnen zenden,waarheen ik haar eerst later zal kunnen "volgen. Ik geloof niet dat van Tricht van plan is de stad te verlaten. "Ik ben benieuwd naar détails van de laatste veldslag. Volgens de eerste "dépêche in het Handelsblad van Zondag schenen de Franschen klop gehad te

2560 "hebben,maar er valt weinig op te rekenen. Papa amuseert zich goed in "Parijs. Hy had wat distractie nodig na de emoties gedurende de verkiezingen te Amsterdam."

Maria schreef opnieuw uit den Haag en bedankte Lore voor haar brief die te weinig détails naar haar zin over Henkie bevatte. Dan schrijft zy over Karel van Hardenbroek:" Tu n'as pas d'idée comme il est bon et tendre

2561 "avec sa femme,c'est touchant à voir;ils ont l'air très heureux en hy "niet het minst van de twee. Il me plait toujours davantage,bon comme tous "les Hardenbroek,moins bête que ses frères,de très bonnes manières polies

"et comme il faut,simple et franc et dans nos conversations sérieuses "son grand respect pour la Bible en zyn eigen gevoel van onwaarde,puis "son indignation que les Hollandais ont encore si peu apporté l'Evangile "dans leurs colonies,faisaient plaisir à entendre. Vendredi nous allâmes "voir la parade un peu ridicule à cause de cet immense Malieveld,où ma- "noeuvrait une poignée de pigmées trop faibles pour porter le fusil,et "qui comme défenseurs de la patrie faisaient apprécier la paix. Samedi "nous allâmes comme d'habitude en carosse fermé nous promener au bois. "Ik zou je het wagentje,de paarden,het bosch en alles wel zó willen over- "zenden, wy hielden hier nog genoeg over en ik zou jou alles gunnen om "het leven in die oude stad wat dragelijker te maken."

"Aujourd'hui nous sommes allés déjeuner à Delft,où nous avons ri 2562 "comme des sots dans cette petite auberge;puis nous sommes allés voir les "églises et le modelkamer der Akademie. J'ai tout le temps pensé à ton "beau-frère Willem et à son étonnement s'il m'eût aperçu tout à coup dans "cette horrible petite ville,mais je ne l'ai pas vu."

"Miss m'a encore gratifiée de deux bonnes semonces,puis elle m'a "dit qu'elle ne me gronderait plus,mais que je devais savoir que chaque "fois dat zy pips keek het myn schuld was. Tu comprends que cette décla- "ration me rend un peu benauwd en sa présence et ne me fait pas désirer "de beaucoup la voir. Hoe kan een mens zyn eigen glazen zó ingooien, "heureusement mon affection pour elle est trop forte pour en être ébran- "lée,en dat mag zy waarlijk loven." "Ik plak maar geen postzegel op "myn brief,parce que cela a l'air comme si vous étiez si pauvres. "

Uit een volgende brief uit den Haag van Maria:"....Ik begrijp het zó "goed dat jy het te warm hebt om my te schrijven,dat ik maar doen zal "alsof ik het fris had en je enige regelen zal pennen om je de verzekering "te geven van myn innig medelijden; de gedachte aan jou souffrances wijkt "niet van my en ik ben byna boos op myzelf dat ik zo elke dag in een open 2563 "kalès mag rondrijden,waarin ik je gedurig aan myn zijde wens,arme zwakke "poes. Ik ben toch begerig om te weten hoe het er mee staat,of je wezen- "lijk zó ongelukkig bent als ik het my voorstel en je arme man en je arme "onnozele bloeien van kinderen en de goede achtenswaardige Cateau. Je "vous vois en imagination à moitié morts et évanouis op stoelen liggende "en incapable om iets uit te voeren, Mina en Keetje met losse mutsen en "gezichten als aardbeien hun gewone werk verrichtende,et toi bénissant "ton sort de n'avoir pas besoin de cuire. Et puis pour varier,avez-vous "aussi tous les jours des orages comme le reste du genre humain? "

"Dimanche passé nous avons passé la soirée chez Madame Bentinck,grosse, "grande et commune dame,die je je hemd van je lijf vraagt;il n'y avait là "que sa fille,dame d'honneur de la Princesse Frédéric, Melle de Grovestins, "dito dito, et Louis Nepveu,qui y est toujours à quelque heure qu'on y 2564 "vienne,et qui est sur un pied des plus déplaisamment familiers avec Melle "Bentinck sans être engagé. On dit qu'ils ne se marieront pas,parce qu'ils "n'ont pas de quoi,maar dan heeft het volstrekt geen houding, juste comme "son frère ainé Jean,qui se promène très fidèlement dans le bois avec "Melle Sloet et son père,quoiqu'il ait été refusé; het zyn hier de won- "derlijkste manieren van de wereld."

Hier verwijt de pot de ketel dat hy zwart is,want Maria ging met hun broer Charles ook precies om alsof zy geëngageerd waren. Zowel Louis als Jan Nepveu trouwden later met hun respectieve belles. Louis en zyn vrouw leven nu (1902) nog,maar Jan is sinds lang dood. Zyn vrouw ging nogal in- tiem om met de Prins van Oranje, en gedroeg zich slecht,zodat Charles en Maria haar later niet meer zagen. Jan Nepveu zag er allerliefst uit,voilà le mot,want hy had een meisjesgezicht en zyn uniform van Officier der rij- dende artillerie flatteerde hem nog bovendien. Ter onderscheiding van zyn cousin germain Jan,zoon van de Generaal,die Petit Jean heette,noemde men hem Jan Kanon. Deze had evenals ik en anderen een blauwtje gelopen by Anna Voombergh.

Maria vervolgt:"Louis Nepveu me demanda si j'avais envie de devenir "dame d'honneur de la Reine,mais si je n'avais été trop polie j'aurais 2565 "répondu qu'après avoir vu des échantillons de ces péronnelles fières, "hardies et dédaigneuses,ce poste me semblait peu enviable; à présent je "me contentai de remercier poliment pour cette place d'honneur."

"Je trouve ton idée de nommer ta petite Marie Frédérique excellente, "mais tu devrais encore y ajouter le nom de Caroline,weil Du doch im Bun- "de die Dritte bist et pour que Miss soit entourée de nos deux noms; je "crois que cela lui ferait un immense plaisir. "

1859

"Je tâche de faire apprécier à Louise les oeuvres de ton beau-père, "qu'elle ne connait pas et je lui lis maintenant de Roos van Dekama, qui "l'intéresse beaucoup. Si nous en avons le temps je demanderai plus tard "Ferd.Huyck. Schrijf me nu maar drie woorden om te tonen dat er nog een "stukje van je over is dat niet is gesmolten. "

Op 10 Juni verwond Maria haar laatste brief uit den Haag. Deze bevatte weinig belangrijks. Lore had haar geschreven dat zy te lang weg bleef en haar moeder niet zo lang alleen moest laten en daartegen verdedigt Maria zich door te antwoorden dat Agnes op S.en B.is, Insinger en Djé gedurig overkomen en zy Karel van Hardenbroek beloofd had zyn vrouw niet alleen te laten.

Terwijl Papa in Parijs by Hachette, de uitgever van zyn in het Frans
2561 vertaalde romans, logeerde, was Mama ernstig ziek geworden; gelukkig herstelde zy, maar zy bleef heel zwak. De dokter wilde haar naar Beekhuizen zenden.

De Pinksterdagen bracht Cees Hartsen by ons door. Hoe hy de moed daartoe had, begrijp ik niet, maar het gebeurt meer dat de man een faible blijft houden voor haar die eenmaal zyn hart had veroverd, ook al heeft zy hem geen wederliefde kunnen schenken, en dat de vrouw zich voelt aangetrokken tot hem die haar heeft liefgehad, ook al beantwoordde zy die liefde niet. Daar het veel te heet was om te wandelen, want buiten de stad was nergens schaduw te vinden, brachten Kees en ik onze middagen en avonden door in de badinrichting, die aan het eind van de brug, vanwaar de pont afvoer, dus een goed eind in de Waal gebouwd was. 's Avonds ging Lore met ons mee, want overdag was het voor haar niet te doen om die afstand te lopen, hoewel het geen 10 minuten ver was, maar de straten waren gestoofd. Veel piano speelde Cees niet maar hy was heel causant en vrolijk en zeide dat hy wel een jaar by ons zou willen blijven.

In die tijd kreeg ik een visite van myn oude schoolvos C.L.van Woelderen. Zyn schoonzuster Agatha Reddingius, wier bruiloft ik op school had bijgewoond, had haar man, Resident van Banjoemaas, naar Java gevolgd, maar was na zyn pensionering met hem naar Nederland teruggekeerd, waar zy zich te
2567 Nymegen vestigden. Nu was zy gestorven en dit gaf haar zwager aanleiding om uit Dordrecht, waar hy Ontvanger was, over te komen en my te bezoeken. Ik vond hem in de 14 jaren niets veranderd, nog even dik, maar minder déplaisant, omdat hy serieus geworden was, althans door Groens geschriften tot diens beginselen overgehaald. Wy spraken dus heel pleizierig en ik betreurde het dat hy zich niet vroeger, toen hy school hield, bekeerd had, dan zou hy minder gevloekt, geslagen en gebulderd hebben.

In Engeland trad Derby af en Palmerston op, die een boezemvriend was van Napoleon en de goede verstandhouding tussen Engeland en Frankrijk wist te handhaven. Pruissen maakte zes van zyn negen legerkorpsen mobiel.

Molewijk, de bode der Griffie, moest terechtstaan wegens diefstal van F.50.-juist 44 jaar nadat hy by Waterloo gevochten had. Ik begon myn requisitoir met de voorlezing van het formulier van de eed, welke hy als bode had moeten afleggen en welke eed hy zo schromelijk had geschonden. Om zyn leeftijd en lange dienstjaren kreeg hy een lichte straf. Hy dronk en dit was minder te verwonderen dewijl de Griffier van Balveren het ook deed, en omdat de fatale gewoonte bestond om het getuigengeld door hem in
2568 een kroeg tegenover het Raadhuis te laten uitbetalen, waar dus de getuigen een deel daarvan verzopen en hem tracteerden.

Op 20 Juni vertrok Lore met Henkie en Keetje naar S.en B. Ik bracht ze tot Arnhem en keerde toen naar Nymegen terug, waar ik met Mina achterbleef. Dat was niet vrolijk maar ik was blij dat Lore niet langer de Nym. hitte en stank te verduren had. Nymegen was een ongelukkige stad. De oude conservatieve Burgemeester Bijleveld deed niets tot verbetering of verfraaiïng. De Waalkade viel hier en daar in, het pavé was onmogelijk, de goten niet overdekt, zodat het bloed uit de slachtplaatsen er in zichtbaar was. De Heer v.d.Brugghen zeide dat de stad verrot was en had de moed een brochure te schrijven om tegen de verwaarlozing der Stad te velde te trekken. Wandelingen buiten N. waren er niet dan langs kaarsrechte wegen zonder bomen. Driemaal in de week was er markt en dan kwamen de karren uit de Betuwe en Maas en Waal in de stad en stond o.a. de Molenstraat vol, ten gevolge waarvan deze vollag van klei en hetgeen de ossen en paarden achterlieten, zodat de straat dan althans voor dames onbegaanbaar was. Niet alleen dan, maar altijd stonk het in de stad, vermoedelijk door de open stinkputten, de slechte afvoer der faecaliën en de mesthopen, die in de stad geduld werden.

Niet weinig verbaasd keek ik eenmaal op toen ik een paar huizen
2569 van het onze verwijderd een man zag,die een paard door de voordeur binnenliet; later vernam ik dat dit paard in het achterhuis logeerde en zo waren er meer;de mest bleef dus dáár of op de binnenplaats of in het huisje opgehoopt. Evenals my,toen ik school lag,de smerigheid van Arnhem en Velp had getroffen,zo walgde ik nu van die der oude stad,en ik schreef dit aan de babijheid van Duitsland toe,en het was niet te verwonderen dat Lore er,vooral als zy zwanger was,nausées had. Men verbeeldt zich niet dat de straat geveegd werd na een marktdag,en men kan zich dus voorstellen hoe de straten er uit zagen. Tussen de Molenstraat en de Broerstraat had een poort gestaan,die de Windmolenpoort heette,en daar beide straten derwaarts hellend afliepen,stond daar,als het geregend had,altijd water en bleef de modder er liggen.

De dag van Lore's vertrek zakte de Heer L.D.Storm uit Breda,terwijl hy in de Tweede Kamer het woord voerde tegen het wapenen van het Limburgsch contingent, ineen en stierf. Hy was een volbloed Thorbeckiaan en een heftig man,die zich vrij bespottelijk maakte door tegen alle begrotingen van Oorlog te stemmen onder beweren dat er geen oorlog meer gevoerd zou worden. Kort daarna barstte die tussen Oostenrijk en Frankrijk uit.

2570 Lore schreef my nog de avond van haar aankomst op S.en B. dat zy een goede maar lange reis van Arnhem naar Nieuwersluis had gehad,zodat zy moeite had om zich te verbeelden dat zy in een sneltrein zat. O.a.hield die,eer hy Utrecht bereikte,op en moest men dáár de kaartjes vertonen, terwijl hy een paar minuten later te Utrecht zelf nog veel langer stilhield. Henkie was te Arnhem in slaap gevallen en later zoet geweest,maar in het rijtuig was hy ongedurig geworden,daar de rit van Nieuwersluis naar S.en B.hem en ook Lore interminabel toescheen. De gehele familie stond op stoep om ze te ontvangen en Henkie was volstrekt niet éénkennis, zoals Keetje het noemde,maar herkende iedereen,maakte dadelijk Willem na en was perfectly at home op Maria's arm. Na 't eten ging hy mee brood aan de eenden geven,en daar had hy enorm veel schik in. Lore schreef: "In de zijkamer is het warm en benauwd en zou je 't niet uithouden,maar "buiten is het heerlijk daar alles zo lekker ruikt. Henkie was aan het "dessert zeer op zyn dreef en deed niets als lachen,maar voor zyn bedje "was hy eerst een beetje bang. Iedereen vindt dat hy in 't lopen veel ge"vorderd is en ferm op zyn beentjes staat. Henkie laat je adaa zeggen en "ik blijf..je innig geliefde en liefhebbende Boudewijn."

2571 Ik herinner my dat ik Lore Boutje noemde en dat dit van zelf overging in Boudewijn. Als men aan Henkie vroeg "Hoe heet Mama?,dan antwoordde hy met zyn zacht stemmetje: "Boudewijn",en: Hoe heet Papa?,dan zei hy: "Molevlies",want Maurice kon hy niet zeggen.

Ik schreef natuurlijk ook diezelfde dag o.a. "Toen ik je verliet was "myn hart vol en had ik moeite om my goed te houden.Ik vond het heel aar"dig dat Henkie my uit de trein,terwijl ik achter het hek stond,"(perronkaartjes bestonden toen nog niet) "zyn armpjes toestak,toen hy my in 'toog "kreeg."

De volgende dag at ik by de Heer van Lynden,(met Lore werd ik er nooit gevraagd) en thuis komende vond ik een briefje van Hendrik,die my schreef dat hy lust had om van Zaterdag tot Zondagavond by my te komen logeren ten einde my in myn eenzaamheid te troosten en op te vrolijken. Ik antwoordde hem terstond dat ik hem met blijdschap zou verwachten.

2572 Lore schreef my dat Henkie 's ochtends by de lectuur gedurig "Papa" riep,omdat Mama van Loon voorlas en hy scheen te vinden dat ik dit doen moest; 's middags aan de boerderij was hy verlegen en het was amusant om te zien hoe Keetje de honneurs van hem deed,om hem op zyn voordeligst te doen uitkomen. Beels,die hy hoorde fluiten,trachtte hy na te doen. Aan het dessert amuseerde hy iedereen. "Il a beaucoup trop de distractions "pour être ennuyeux ou ennuyé,les domestiques l'amusent tant et quand Arie "ou Herman quittent la chambre il les suit des yeux,puis crie:"Eweg!" "Il cajole de nouveau Maman et agace Willem pour chanter pour lui et "s'amuse de tout. J'ai déterré une petite armoire in de speelkast et il "en est si heureux qu'il s'est mis à battre des mains en la voyant. A mon "grand regret je dois te dire qu'il ne te regrette pas trop,car quand je "lui demande:"Henkie,weer naar Papa gaan?"il répond:"Nee nee!",mais quand "je lui dis:"Moet Papa by Henkie komen?" il répond:"Adaa." Je suis aussi "de son avis et je trouve que tu dois vite venir ici."

"Na het dejeuner kwam Piet Six te paard aandraven om my te verwelko-
"men in de hoop van ook jou te vinden. Hy zag er smerig uit,ongekamd en
"ongeschoren,met een groene das en blauw vest en daar iedereen er bij was,
2573 "durfde ik hem niet naar Henriette d'Ablaing vragen. Weet je wel dat Cees
"Hartsen twee heel mooie artikelen over de Ital.kwestie in het Handelsblad
"geschreven heeft,gedagtekend Nymegen en get.C.H.? Wist je dat hy zich
"daarmede by ons bezig hield? En hy deed precies alsof hy geen opinie
"over die zaak had.Est-il drôle ce garçon ?"

Ik antwoordde dat ik de artikelen had gelezen en ze op enkele stijl- en spelfouten na,heel mooi vond,maar niet wist dat ze van Cees waren. Velen hadden my al gevraagd of ik wist wie ze geschreven had;weinig dacht ik dat ze van hier verzonden waren.Aan de stijl en de vele citaten uit Goethe zou men Kees kunnen herkennen,maar waarom had hy de artikelen niet liever in de Amst.Courant geplaatst?

2574 Woensdag trok ik na de koffie naar Lent en vond ik Juffr.Rau met een vies flanellen lapje op haar linkerwang,daar zy kiespijn had,vastgehecht met een bandje aan het oor en zonder muts in de zekere japon met een winkelhaak,zodat zy er alleronsmakelijkst uitzag. L'excellent ami Rau troonde my naar de moestuin en de gehele plaats of moeras door. Hy was bezig Vergilius in metrische verzen te vertalen,die lelijk waren. Ik was doodsbang dat zy my ten eten zouden vragen,maar ontsnapte daaraan.

Vrijdag kreeg ik een derde brief van Lore,waarin zy my precies opgaf wat ik Zaterdag en Zondag aan Hendrik moest ten eten geven. De kinderen van Vogel hadden een geitje gefokt en daarmee had Henkie enorm veel pleizier als ook in het hooi. Lore had met haar moeder gewandeld en by het pontje had deze niet gedoogd dat Lore aan het touw raakte, maar zelve
2575 getrokken,en telkens gevraagd of Ithaka (zo noemde Henkie het te verwachten zusje) nog niet moe was. Saar had met haar twee kinderen op S.en B. gegeten. Marietje at boven by Henkie en was heel lief,maar Willem,die beneden at,was heel déplaisant en bedorven;hy had het hoogste woord en maakte over alles opmerkingen. Hy was toen op een paar dagen na 6 jaar. Henkie begon my nu meer te missen en riep gedurig met een klagende stem: "Papa eweg!". Lore schreef: "La bonne est charmante,si gaie et aimable "et me montre un visage tout différent de celui de l'année passée; au- "jourd'hui elle dina en haut avec la bonne de Saar et hier je lui appor- "tai une grande assiette de fraises pour le dessert,ce dont elle était "très heureuse. Ici tout le monde me plaisante sur Ithaka et hier que "nous mangions un soufflé un peu chaud,Agnes me cria:"Prends garde de ne "pas bruler Ithaka." 't Is 10½ dus tijd om van je te scheiden. Is het niet "precies alsof wy nog geëngageerd waren daar wy aan het eind van de avond "afscheid van elkaar nemen. Kom dus maar gauw !"

Hendrik schreef my dat hy niet kon komen logeren,daar zyn associés allen Zaterdagochtend het kantoor verlieten en hy dus tot 's avonds in
2576 Amsterdam moest blijven,weshalve hy my voorstelde Zaterdag avond te Arnhem te komen en hem daar af te wachten om Zondag een toer in de buurt te rijden. Ik antwoordde dat ik zyn komst betreurde,maar zyn voorstel aannam, mits ik de helft der onkosten voor myn rekening mocht nemen. Vrijdagmiddag wandelde ik naar Ubbergen en vond ik de schilder v.d.Brugghen en Mevr. Bisdom met haar dochter Six, en 's avonds moest ik van 5½-8½ exerceren, en daarna een vergadering met de Officieren bywonen,waar geld gevraagd werd voor de muziek. Er werd besloten dat ieder F.8- 's jaars zou bijdragen. De vergadering had veel van een vismarkt,want de heren schreeuwden als viswijven,en sommigen,door de wijn verhit,kregen ruzie.Rein van Harencarspel had een kop als vuur. Voor wijn hadden die lieden altyd geld over!

Die Vrijdag 24 Juni '59 had de grote veldslag by Solferino plaats, waarby de Fransen en Sardiniërs het veld behielden en de Oostenrijkers genoodzaakt werden over de Mincio terug te trekken,zodat Napoleon III de volgende dag zyn intrek kon nemen in het huis,waar Keizer Frans Jozef daags tevoren verblijf gehouden had. De slag had 16 uur geduurd en er sneuvelden ± 12.000 Fransen en 20.000 Oostenrijkers,een massa officieren, 3 Sardinische generaals. Garibaldi vocht met zyn vrijschaar dapper mee.
2577 Zaterdag ontmoette ik van Aernsbergen,Luit.der Schutterij en houder van de Bank van Lening,die als fijn Rooms,geheel ontdaan was by het vernemen der tijding en vreesde dat Victor Emanuel nu toch Koning van Italië zou worden en zyn residentie te Rome zou vestigen,zodat de Paus er niets meer zou te zeggen hebben.

Zaterdag 25 Juni reed ik per diligence van 6½ naar Arnhem,waar ik te 9 uur arriveerde en in de Pays Bas by Holters logies en souper bestelde. Te 9½ wandelde ik naar het Stationskoffiehuis,bestelde een glas water en wijn, las de couranten tot 10½ onder een oorverdovend gegil en getjangel van een zanger,twee chanteuses en een pianist. Van 10½-11 wandelde ik in de open lucht op en neer,en eerst toen kwam de trein,waar Hendrik uitsprong. Wy soupeerden te 11½ beefsteak met aardappelen en trokken te 12 uur naar bed in een kleine benauwde kamer. Ik sliep natuurlijk heel slecht le. door de échauffante reis, 2e door de zachte kussens, 3e door de pijn en 4e door de hitte. Wy werden te 7 uur gewekt,ontbeten en reden te 8¼ in een open rijtuig met 2 paarden langs Sonsbeek,over de Zijpe,geheel Warnsborn door langs de Lichtenbeek naar de Doorwerth,van daar naar de
2578 Oorsprong,alwaar wy te 11½ aankwamen en Hendrik koffie,brood en eieren bestelde. Wy wandelden en ofschoon het heel heet was,genoten wy van de lieve streek. Voortdurend regretteerde ik Lore. Te half twee reden wy naar Oosterbeek en naar Arnhem terug,waar wy te 3 uur dineerden en moezelwijn van f.2,50 dronken. Te 4 uur had Hendrik het rijtuig terugbesteld en reden wy naar Velp en Biljoen en Beekhuizen. Ik vond het alleraardigst om de plekken terug te zien,welke ik voor 14 jaren het laatst had bezocht. Hoeveel was er in die tijd niet bijgebouwd of gesloopt. Te Beekhuizen dronken wy thee,die byzonder slecht was,en liepen wy een weinig rond,maar niet lang want wy waren moe en lui. Wy bleven er van 5-6 en reden toen over Rozendaal achter Klarenbeek om naar Arnhem terug. Daar wandelden wy nog langs de Rijn,waarna Hendrik my naar de diligence van 8 uur bracht,waarmede ik te 10 uur behouden in Nymegen terugkwam. Hendrik was allerpleizierigst geweest,net als vóór zyn huwelijk,en hy had een massa te vertellen. Hy duldde niet dat ik de helft der partij voor myn rekening nam. Toen ik in ons lege huis terugkeerde,had ik zó ontzettend het land en zulk een heimwee naar Lore,dat ik besloot zo mogelijk Zaterdag 2 Juli ~~na~~ na de zitting naar S.en B.te gaan. Ik was ook ongerust omdat Lore my had geschreven dat zy zo gauw moe was en zich zo zwak gevoelde.

Maandag 27 Juni was heel Nymegen en émoi omdat van Dijken,een ge-
2579 vaarlijke boef,die half Zetten had leeg gestolen,uit de gevangenis ontsnapt was. De cipier vond het vertrek,waarin hy alleen sliep,om 6 uur 's morgens ledig. Boven zyn cel was een lege zolder en nu had hy een plank tussen een balk en de muur weten los te breken en was hy door de aldus ontstane opening op die zolder gekomen,waarna hy de plank weer netjes neergelegd en zeven pannen,welke hy van het dak had genomen,daarop gelegd had. Vervolgens was hy de goot langs gelopen tot een tweede dak naast het huisje van de brigadier Weijenburg. Van dit dak had hy zich op een lager begeven en zich daarlangs in de goot laten afglijden. Toen stond hy nog 20 voet boven de grond en eerst toen begon de gevaarlijkste descente. Hoe hy die had ten uitvoer gebracht was onzeker, hetzy langs een boom of langs planken of langs de touwen zyner hangmat,die ik in de tuin een eind verder achter een boom vond. Eenmaal in de tuin kon hy gemakkelijk over de lage muur in het gasje komen,dat vlak tegenover de apotheker Geerligs in de Broerstraat uitloopt. De schildwacht,die voor de winkel van Bahlman, waar de kolonel boven woonde,op post stond, had te 3¼ uur een man met grote vaart de Broerstraat af naar de Windmolenpoort zien lopen. Waar hy
2580 gebleven was was onzeker,maar de Waal was hy niet over. Zyn klompen en buis had hy achter gelaten en hy was op zyn schoenen en in een kiel gevlucht. Hy werd overal gesignaleerd,terwijl Weyenburg en Esmeyer hem nazetten. Hy moest wegens elf diefstallen terecht staan.

Beels solliciteerde destijds naar de betrekking van Secretaris der Duinwatermy. Hendrik vertelde my dat hy geweldig onder de pantoffel zat en zich al heel weinig mannelijk gedroeg.

Uit een brief van Lore:"Je compte les jours et les heures qui me "séparent encore de Samedi soir,car Samedi je dois t'avoir chez moi! Et "si tu n'as pas l'intention de venir,je compte t'y forcer en faisant "d'immenses promenades,en me fatigant outre mesure et en inquiétant tous "mes alentours et alors tu devras accourir pour me gronder et me soigner.
2581 "Liefste,ik verlaat je nooit meer,want dat bevalt my niets,en indien "Ithaka het my niet belette,zou ik je komen halen."

Helaas! hoe weinig heeft Lore zich aan dat voornemen van my niet meer alleen te laten kunnen houden. Elke zomer waren wy weken lang gescheiden en moest ik in stad blijven,terwijl zy op S.en B.,te Zeist,te Zandvoort, te Driburg of te Pyrmont was. Indien ons huwelijk kinderloos gebleven ware,zou zy,dit weet ik zeker,my nooit hebben alleen gelaten,maar nu moest dit wel.

Op 28 Juni schreef Lore my dat zy my een heel onaangename tijding had mee te delen,welke Piet Six haar met veel omwegen en menagementen,om
2582 haar niet te doen schrikken, was komen brengen. Ik wist niet wat ik horen zou en dacht dat Jan en Piet misschien failliet waren of dat Cateau Six een miskraam had gehad,maar het viel erg mee. De vreeslijke zaak kwam hierop neer dat Seiffert weer eens naar Amerika dacht te vertrekken. Lore schreef dat het haar als koud water op het lijf viel,dat Maria natuurlijk heel bedroefd was en het Lore ook zo speet daar zy juist deze zomer nog eens flink les by hem dacht te nemen. Ik wist niet wat ik las. Zou Lore daar heus lust in hebben? In die hitte en in haar positie? Had zy nog geen les genoeg genomen? Lore vond nu dat wy hem een souvenir moesten geven, b.v.een gouden potlood of iets dergelijks. Daar Seiffert reeds Maandag wilde vertrekken verzocht zy per ommegaande antwoord. Ik schreef terstond dat ik het eigenlijk glad onnodig vond iets aan S.te geven,daar ik overtuigd was dat hy in een minimum van tijd weer terug zou zyn evenals in 1853,zodat hy een souvenir niet nodig had,en voorts dat ik een potlood niet doelmatig vond daar hy dit toch verliezen zou en het daarom doelmatiger achtte hem F.25.- te geven.

2583 Zaterdag 2 Juli kwam ik dusweer op S.en B. Ik vond Henkie dikker geworden en Lore ook maar door verschillende oorzaken. Ik maakte plan om Maandag met Lore naar Amsterdam te gaan ten einde Mama te zien die Dinsdag naar Beekhuizen zou vertrekken, en Willem,die naar Delft terug moest, maar de grote hitte deed Lore er van af zien en zo reed ik al Zondagavond met Hendrik naar Amsterdam. Wy schelden te kwart voor twaalf by Hendrik de meiden op, een kamer werd voor my gereed gemaakt en ik sliep in een kostelijk bed tot half acht. Na het ontbijt ging ik Mama zien,die uiterst zwak was en daarna by Hendrik lunchen met David van der Vliet en Willem Borski. Daarna ging ik weer by Mama,deed boodschappen en speelde billart met Willem,at by Mama,liep met Willem en bracht de avond door by Jacob Ploos,waarna ik Hendrik van de Club afhaalde,waar hy whist speelde. Het spreekt vanzelf dat ik 's ochtends aan Lore had geschreven en dit met het pak naar buiten gezonden had. Lore antwoordde diezelfde Maandagavond,dat
2584 zy Zaterdag,toen zy my met zoveel ongeduld wachtte,niet had gedacht my alweer zó spoedig te moeten schrijven en my dus zeer miste. "Dat komt er "van,"zeide haar moeder,"je had je man niet moeten verlaten;nu is hy "vrouw en kind afgewend." Henkie had my overal gezocht,onder de dekens en in myn koffer,steeds roepend Papa!

Dinsdag nam ik afscheid van Mama,die met Papa naar Beekhuizen vertrok. Ik dronk by David koffie,deed boodschappen,speelde met Willem billart,at met hem alleen,bezocht 's avonds Pijnappel en eindigde de avond by Cees. Hendrik had Ristori voor Medea zien spelen. Willem van Loon vertelde later dat het volk van de engelenbak zó opgetogen was over haar spel, dat het 's avonds voor Hotel de Doelen,waar zy logeerde,luidkeels kwam zingen en dan eindigde met:"Leve de Historie van Oranje!" daar het in de waan verkeerde dat Historie en Ristori woorden van één betekenis waren. Papa vergeleek haar met Rachel en Wattier,en zond haar een Frans gedicht.

2585 Woensdag 6 Juli ging ik afscheid van Willem nemen,die naar Delft vertrok en reed ik met Willem en Hendrik van Loon en Insinger naar S.en B. Mama van Loon was 66 geworden. Tane was uit Londen gekomen,Anna uit Gräfrath met Elouten, en Jan en Constance waren er met hun dochters Aggy en Lou, zodat wy met ons 21 op één verdieping logeerden,terwijl Beels en Agnes beneden sliepen.De nacht van 6 op 7 Juli zal ik niet licht vergeten. Lore en ik sliepen in het rode hoekkamertje vóór tussen de gele en alkoofkamer, maar de muggen beletten ons een oog toe te doen en wy lagen tot 4 uur wakker. De hitte maakte bovendien dat ik ondragelijke jeuk had,zodat ik nu eens op de grond ging liggen en dan weer in de gang heen en weer liep,zodat Anna,die als de hazen met open ogen sliep,opstond en kwam kijken.De volgende dag konden wy naar de donkere kamer beneden verhuizen,
2586 waar wy heerlijk sliepen. Vooraf had ik Piet Six bezocht,die nogal in de put zat,omdat hy niet wist of Henriette d'Ablaing hem zou aannemen.Hy had haar in Maart gevraagd en had vrijheid om haar te Zuylestein te bezoeken. Zaterdag hadden wy op Gooilust moeten eten,maar het werd om een treurige reden afgezegd. De zoon van de tuinbaas had zich verhangen,ik herinner my niet waarom.

Op 12 Juli werd te Villafranca de vrede tussen de twee keizers gesloten. Lombardije werd aan Sardinië afgestaan,doch Oostenrijk behield Venetië,terwijl de Paus tot protector der Italiaanse confederatie benoemd werd. De Metallieken rezen tot 9%.

De Prov.Staten van N.Holland kozen Hartsen tot Lid der Eerste Kamer inplaats van de oude Frits Insinger,de man van Tante Hyena,en Natewisch werd te Utrecht gekozen,een beste man,maar oliedom. Op het eiland Borneo werden by een opstand tal van Europeanen vermoord.

Op 14 Juli kwam Elout met zyn overige drie kinderen,Miss Brown en een meid S.en B.onveilig maken. Op 15 Juli reed ik met Lore en Cateau Six in een rijtuig naar Amsterdam en reden wy boodschappen. Ik bezocht Dr. 2587 Lehmann en at met Papa alleen,terwijl Lore by Cateau van Loon at. Papa had een brief van Christiaan gekregen,die hem f. 5000,- ter leen vroeg om aandeel in het kantoor van Dorrepaal te krijgen. Na het eten dronk ik met Lore thee by Oom van Loon en daarna liep ik naar het Park,dat geïllumineerd was,en waar ik David en Kee met Mevrouw Willet vond,met wie ik de Nijverheidstentoonstelling bekeek.

Ik had verlof tot 1 Aug.maar dacht dat het van Tricht genoegen zou doen als ik vroeger terugkwam en daarom besloot ik reeds 18 Juli naar N. terug te keren,in de hoop dat hy my vergunnen zou later nog eens naar S.en B.te gaan. Daar Anna,Tane en Louise Elout in Utrecht moesten zyn,reed ik met haar mede,en toen zy alle drie in het rytuig gingen lezen volgde ik haar voorbeeld en haalde ik myn Vergilius voor de dag. Het was gelijk die gehele zomer ondragelijk heet,en ofschoon er nu en dan onweersbuien vielen,werd het niet koeler. Te Arnhem trof ik Heijdenrijck aan,die ook naar Nymegen reed,hy binnen in de diligence,ik op de bok,waar ik wel van de 2588 zon,maar niet van de stof en de benauwdheid hinder had. Heydenrijck vertelde my dat hy de schrijver was van de artikelen over de Ital.kwestie,die wy aan Hartsen hadden toegeschreven.

Mr van Tricht was uiterst verbaasd toen hy my voor zich zag staan en begreep niet hoe ik zo dwaas was geweest om niet tot Aug.buiten te blijven,maar per slot van rekening vond hy het toch heel lief van my en apprecieerde hy het zeer. Er was byna niets van belang voorgevallen tijdens myn afwezigheid en eerst Vrijdag zou er weer zitting zyn. Lore en ik schreven elkander schier elke dag.

2589 Tane stelde aan Lore voor om op S.en B.te bevallen,waar het stiller en ruimer was dan in Nymegen,maar daar er geen ander accoucheur in 's Graveland was dan de apotheker had zy er geen oren naar.

Ons huis was rottig in meer dan één zin,want het was slecht gebouwd en de ratten maakten 's nachts op de turfzolder een oorverdovend lawaai. De lantaarn boven de gang lekte zó dat ik door het water liep,en de krenten en rozijnen moest ik weggooien daar de wurmen er in krioelden.

Op 20 Juli hield myn oude rector Veegens als President van het Onderwijzersgenootschap in de komediezaal te Nymegen een prachtige rede,die zeer toegejuicht werd. Er waren schoolmeesters uit alle oorden van het land,en 's middags was er groot diner in de Plaats Royaal. Elke avond bleef ik thuis,tenzij ik moest exerceren of schijf schieten, en daar ik volgens Nymegen's gebruik te 4 uur at,en dus te 4½ klaar was,had ik schoon de tijd om veel te lezen,en nam ik beurtelings Papa's Geschiedenis van 2590 Noord-Nederland,Macaulay,Vergilius of Bungener's Trois Sermons ter hand. Dit laatste boek deed my goed,want by zoveel geloof,zoveel liefde,zoveel lijden en geduld voelde ik my bitter klein.

Lore schreef my:" Imagine-toi que hier Henkie s'approcha de la fe-
"nêtre ouverte,puis ouvrit de grands yeux en entendant le tonnerre.Il s'é-
"cria: "Ha ha ha!".-"Henkie,wat hoor je daar? wat is dat?".-"Papa,papa,"
"répondit-il d'un air tout joyeux et triomphant. Il s'imaginait entendre
"la voiture qui te ramenait. Tane en fut toute frappée et alla le raconter
"à chacun. Tu ne sais pas comme c'était gentil et touchant. Il est con-
"stamment occupé de toi,t'appelle et te cherche partout et ce soir encore
"il courrait de toutes ses forces du salon au corridor et de là au perron.
"Maman lui cria:"Henkie,waar ga je naar toe?",il répondit:"Papa!".-"Ga je
"Papa zoeken?"- "Ja ja!".

Vrijdag moest ik 'savonds exerceren,maar by de pauze te 7½ vroeg ik verlof my te verwijderen,omdat de Heer Ran my verzocht had de avond by hem door te brengen met zyn broeder,de vice-president van het Hof in Gelderland en Mr Brugmans uit Amsterdam. Et bien m'en avait pris van vertrokken te zyn,dewijl er naderhand tussen de schutterij en het gemeen ruzie 2591 was ontstaan en het gepeupel met stenen had gegooid en o.a. de Luit.Looyen en de sergeant-majoor Smeets getroffen had, terwijl de huisknecht van de Heer van Lynden een korporaal in het gezicht geslagen had. Ik drong er de volgende dag by de Majoor Snoeck op aan om de pauze af te schaffen,waarop hy antwoordde dat hy dit al dikwijls had voorgesteld,maar de Officieren

er tegen waren; ik hernam toen dat hy niet had te proponeren maar te kommanderen en wist later de kapitein en een luitenant tot myn gevoelen over te halen,zodat ik hoop had dat er aan het zuipen (want daartoe diende de pauze) een einde zou komen.

Lore schreef my dat Jan Six in vertrouwen aan Mama van Loon had meegedeeld dat Piet door Henriette d'Ablaing was aangenomen,maar dit nog geheim moest blijven omdat haar grootvader juist overleden was. Piet was het toen zelf op S.en B.komen vertellen en blonk,glom,stotterde en schaterde van geluk. Lore schreef:"Het was touchant om te zien, hy beefde en "wist niet hoe hy het had; het was te veel en het was hem of hy ijlde."

25 92 Op 29 Juli verhuisde ik met Nuys en Mona de bedden en brachten wy de kraamkamer in gereedheid. Henkie was in de voorkamer geboren,maar deze keer zou Lore in de binnenkamer bevallen. Ik zag met angst die gebeurtenis te gemoet. Zaterdag 30 Juli keerde ik naar S.en B.terug. Elout was minder tyranniek,maar zyn kinderen waren lastig en ongehoorzaam,vooral Maurits,die een halve duivel was. Elout was te oud om zyn kinderen op te voeden en Louise te slap.

Op 4 Aug.reed ik per 1e diligence van 7½ uur naar Amsterdam waar ik te 1½ met Cees Hartsen naar het Manpad reed om het aantekeningsdiner van Herman van Lennep en Mina Sillem by te wonen. Cees ging op Leyduin logeren en ik op het Manpad,waar Maria al was. Wy zaten ten getale van 35 aan tafel,die de vorm had van een T. Aan een klein tafeltje zaten nog de twee
25 93 jongste kinderen Sillem. 's Avonds kwamen nog Peter en Mimi van Bylandt, Dik en Agnes van Lennep van Meerzicht,en Miss Hope van Groenendaal en Bosbeek,op wie Herman verliefd was geweest. Een prachtig vuurwerk besloot het feest. Hoewel Maria in de waan was dat Cees Hartsen haar het hof maakte, bleek daarvan niets. De muggen beletten my te slapen. Ik had gehoopt iets voor de zendeling van Lennep in te zamelen,maar kreeg niets. Lore en ik gaven hem f. 25,-.

De volgende dag keerde ik met Papa naar Amsterdam terug en kocht ik een stereoscoop voor Lore en sleet ik de avond by Pijnappel,die my al zyn processen vertelde en van wie ik weer veel leerde. Zaterdag haalde ik Mama van Loon van de Haarl.trein af en keerde ik met haar en Hendrik naar S.en B. terug.

Zondag 7 Aug ging ik Ds Gunning te Hilversum horen,die heel byzonder
25 94 mooi preekte. Beels en Agnes waren ook buiten en gingen niet op reis,daar zy in de 3e maand hoopte te zyn. Maandag 8 Aug ging Elout weg,maar het was een korte rust,daar hy Woensdag terugkwam om zyn 54ste verjaardag te vieren. Saar werd 34,maar vierde haar feest te Zandvoort,waar Hartsen een coup de sang gehad had en zes weken lang moest stil zitten,zonder te mogen lezen,schrijven of denken.

Vrijdag 12 Aug reed ik met Anna,Keetje en Henkie naar Amsterdam om Dr Lehmann voor hem te raadplegen,daar hy aan vermes leed. Hy schreef clysmas van knoflook en melk voor. Lore was te moe en te pijnlijk om mee te gaan. Papa reed naar het Manpad om het aantekeningsdiner voor Aernout met Hansje Crommelin by te wonen,en de volgende dag de fête champêtre op Leyduin. Papa had voor die gelegenheid een Amst.Courant samengesteld,waarvan ik hier een exemplaar overleg.

Zondag 14 Aug hoorde ik opnieuw een magnifieke preek van Gunning
25 95 over de genade. Wy moeten niet bidden of God ons toch ook eens genade mocht willen schenken,want die heeft God ons reeds bewezen toen Hy ons Zyn Zoon gaf,en nu hangt het slechts van ons af om die genade aan te nemen door in Hem te geloven en daardoor wedergeboren te worden. Door de doop wordt een kind al de zegen en rijkdom dier genade deelachtig en opgenomen in het verbond,dat God door Christus met de mensen gemaakt heeft, en wanneer het kind eenmaal tot bewustheid geraakt is,dan hangt het van hem af om Gods kind te worden en vergeving van zonden te erlangen. De tekst was; Ik ben de wijnstok en gy zyt de ranken.

Ik maakte met Lore verschillende visites,o.a.by de Heer en Mevrouw Dedel. Hy zeide my dat Termaat niet beter werd en waarschijnlijk zyn ontslag zou moeten nemen. "Als jy er komt,"voegde hy er by,"zal het werk je nogal tegenvallen." Die tijding bracht grote strijd by my te weeg. Aan de ene zijde zag ik tegen te veel werk op omdat myn gestel er niet tegen bestand was,en tegen het werk zelf,omdat daartoe juridische kennis vereist werd,welke ik niet bezat. Daarby kwam dat ik Hermans carrière zou dwarsbomen,terwijl de duurte in Amst.,de te grote nabijheid ener familie,waar-

2596 van men wel de charmes,maar ook de lasten ondervindt,my afschrikte. Aan de andere kant zou ik vrezen dat men my gebrek aan energie verweet indien ik niet solliciteerde,te meer nu Mr Hartogh my gezegd had dat hy reeds na Bosscha's dood,toen ik pas 6 maanden in Nymegen was,myn rekest verwacht had. Voorts zou ik, eenmaal in Amst,zijnde,gemakkelijker promotie maken en ook de opleiding en toekomst der kinderen beter verzekerd zyn. Ik liet het aan Gods leiding over.

Het zegevierende Fransche leger hield zyn intocht in Parijs en Napoleon III schonk amnestie aan politiek veroordeelden en ballingen.

Woensdag 17 Aug keerden wy met Tane naar Nymegen terug.Zy ging mee quasi om Lore te helpen,maar zy zat meer in haar kamer,schonk lelijke thee en bedierf Henkie.

Vrijdag 2 Sept.maakte Lore my in de vroege ochtend te 6 uur wakker, klagende over pijn. Ik stond op,wekte Mina en verzocht haar Dr den Dooren de Jong te waarschuwen. Deze kwam al heel spoedig en liet terstond Baker Bach halen,terwijl hy Lore verbedde en my zeide dat het geen alerte was
2597 maar wel degelijk weeën. Deze werden spoedig heviger en namen tot 8½ toe, toen ik bespeurde dat het niet lang meer duren zou,en te 9 uur kwam dan ook Maximiliaan Frederik luid schreeuwende te voorschijn. Daar hy Fraülein Frederique Thumms petekind zou worden,gaven wy hem als tweede naam die van Frederik. Papa begon zyn felicitatiebrief met de woorden van Vondel:

"De faam vermeldt dat Maximiliaan
Gezond is opgestaan," en vroeg of ik niet bang was door de Nymegenaars gestenigd te worden, daar geen stad van de Aartshertog Maximiliaan meer te lijden gehad had dan Nymegen,maar ik antwoordde dat de Nymegenaars te weinig van de geschiedenis afwisten om zich daarover te bekreunen. Het kindje had donker haar en toen Willem van Loon op 5 Sept. zyn moeder bracht,vond hy het zó lelijk dat hy er van schrikte. Lore was niet erg moe,omdat zy betrekkelijk kort geleden had en te voren goed had geslapen, maar al ging het zoveel gemakkelijker en voorspoediger dan by Henkie's geboorte,toch ging het my door de ziel om haar,die ik lief had,te zien lijden. De vorige avond had ik nog met haar en Tane gewandeld en vóór de 8ste hadden wy het kind niet verwacht. Wy waren dus meer dan dankbaar dat de Heer Lore zo genadig had bijgestaan. Ik bracht de ganse dag door
2598 met brieven schrijven en telegraferen,o.a.naar Bonn,waar Anna was met Maria, die er ziek lag. Mama van Loon kwam Maandag 5 Sept.en Tane vertrok met Leentje naar Bonn om Anna te helpen.

Daar Max niet zuigen wilde,werd hy in de tongriem gesneden en toen gelukte het. Reeds de eerste dag opende hy zyn donkere ogen. Hy had mooie lange vingers en was sterk gebouwd,maar hy schreeuwde veel. Lore sliep en at uitmuntend en had veel zog. Henkie schaterde toen hy zyn broertje voor 't eerst zag.

In Nymegen heersten mazelen en kinkhoest,in Augustus waren 109 kinderen daaraan bezweken,in één week 41.Ook was er cholera in het land. Mama van Loon was heel pleizierig en eenvoudig in haar smaken,maar daar zy gewend was bediend te worden,had ik het drukker dan wanneer zy er niet geweest ware,vooral by de maaltijden. Aan het ontbijt had ik Henkie op myn knie,moest ik hem sago voeren,thee zetten en schenken,want deze kunst had Mama van Loon verleerd, brood aan Lore brengen en aan de koffie dito dito. Henkie was echter allerliefst en waarlijk niet lastig,maar gehoor-
2599 zaam en zeer geduldig en altyd tevreden,evenals Lore. Na het eten was het zyn grootste pleizier om prenten te kijken en moest ik al de almenakken Holland gesloten voor hem op tafel leggen,en dan wist hy precies aan te wijzen in welk deeltje het plaatje te vinden was,dat hy begeerde te zien, terwijl dit my niet mogelijk zou geweest zyn,daar de banden der boekjes weliswaar verschillend van kleur waren,maar er evenveel een bruine kleur hadden als een rode. Op 12 Sept ontdekte Lore by Henkie de eerste twee kiezen; hy sliep 's nachts gewoonlijk tot 6 uur goed,maar met uit-en aankleden schreeuwde hy soms en vooral als hy uit zyn bad moest. Dikwijls nam ik hem naar myn slaapvertrekje mee,waar hy zich dan met het kastje onder myn wastafel of met het kannetje voor heet water of met het klauteren op de verhoging onder de wastafel amuseerde. Sedert er een hekje voor de deur der kinderkamer was,wilde hy er niet meer zo graag wezen, daar hy het idee had van er opgesloten te zyn. Hy kon nu twee woorden achtereen zeggen als "Ada Amama",of "Ada Baker,"maar tal van woorden radbraakte hy.Voor krentebroodje zeide hy nennebookie,en als ik hem de plaatjes uit de Holland wees,drong hy er herhaaldelijk op aan om zeker plaatje

te zien dat hy „papmonge" noemde, zonder dat ik ooit heb begrepen wat
2600 hy bedoelde. Hy zag er lief uit en men vond dat hy op Albert Labouchere geleek, wat geen gering compliment was. Mama van Loon liet kippen en vruchten komen en Willem zond 4 eenden van de 22 die hy met David van der Vliet geschoten had.

Wy moesten in de voorkamer en in het kantoor huizen omdat er uit de vloer in de tuinkamer afzichtelijke wurmen gekropen waren, en het tapijt dus uitgeklopt, de vloer geschilderd moest worden en de meubels in de gang stonden. Lore stond de 6de dag al op, kleedde zich de 10de, zat die dag van 2-4 en van 7-10 op en kwam de 20ste beneden eten, na reeds boven visites ontvangen te hebben. Alles ging voortreffelijk. Max had dagelijks hevige krampen, maar was overigens sterk, richtte zich goed op en keek flink rond. Hy had geen lelijk gezicht en een klein hoofd.

2601 Veertien dagen na de bevalling schreef Lore aan Agnes, die in S.en B. was:" Comme on me permet d'écrire une petite lettre, je veux en profiter
" pour venir t'embrasser et causer un peu avec toi. I felt so happy and
"blessed que j'avais envie de le raconter à tout le monde. Tout me semble
" encore un rêve et j'ai peine à croire à la réalité de la naissance de
" mon petit Max et à mon rétablissement. J'avais si excessivement redou-
" té mes couches qu'il me semblait ce vendredi matin, quand tout s'était
" terminé en trois ou quatre heures, que c'était impossible et que je ne
" manquerais pas de recommencer. Au lieu de cela j'ai été tellement bien
" et n'ai pas eu le moindre contre-temps, de sorte que M.de Jong n'avait
" rien à faire qu'à prescrire ce qu'il m'était permis de manger. O het
" scheelde dag en nacht by de vorige keer en zulk een bevalling wens ik
" je ook toe. Afgrijslijke pijnen moet men altyd doorstaan, maar indien zy
" met korte tussenpozen niet langer dan 3 à 4 uur duren, dan is het wel
" uit te houden, en heb ik er de geboorte van een kindje wel voor over.
" Deze keer heb ik de intense joy ondervonden, dont on me parlait, quand
" l'enfant y est, et peu après je ne me souvenais plus des douleurs."

2602 " Wat is het nice dat Kareltje werkelijk vordert; nu zal je over vier
" weken leven voelen niet waar? O dat is zo heerlijk als men die eerste
" bewegingen bespeurt, en gy zult daarvan nog dubbel genieten daar gy zo
" lang hebt getwijfeld en zo zeer er naar verlangdet. Je me réjouis beau-
" coup de ta venue. Ik leid nu nog geheel een kraamkamerleventje. Je n'ai
" encore nulle envie de te céder Maman, dont je jouis énormément et que je
" veux absolument encore garder très longtemps. "

" Et à présent il est temps de te parler un peu de mes trésors. Le
" petit Max ressemble beaucoup à son frère, mais sa bouche est plus grande
" et son nez plus gros; par contre sa perruque noire est particulière
" pour un si petit enfant. Il est énormément fort et se retourne et lève
" la tête si haut que la garde m'assure het nooit zó gezien te hebben.
" Ook kijkt hy helder en vlug uit zyn ogen en lacht hy zelfs nu en dan
" eens. Il est très tranquille en rustig et bien plus que Henkie n'était
" dans le temps, de sorte que j'espère que nous n'aurons pas besoin de
" nous fatiguer avec lui comme avec l'ainé. Henkie me parait à présent
" si grand depuis la naissance de ce petit drôle! Oh chérie, ce petit Hen-
" kie est un tel chou! Il commence à causer et fait journellement des
" progrès, dont j'aimerais te faire jouir aussi, puisque tu apprécies le
2603 " petit chou à sa juste valeur. Il est si amusant avec son petit frère,
" dont il n'a pas peur et auquel il va montrer des gravures et faire de
" grands saluts en lui disant:"Ada Boetie!" Il dit „Baker" tout à fait com-
" me „Bokken", et je n'ai pas besoin de te dire que c'est joli. Tu ne te fais
" pas d'idée comme il était heureux la première fois qu'il m'a vue levée.
" Hy werd rood van pleizier en verborg zyn hoofd in myn schoot zeggende:
" Mama, Mama, and patting me with his fat little hand. It was too nice !
" Nu mag ik niet langer schrijven.....Veel liefs aan je man. J'ai déjà
" préparé Henkie à la venue van de fluitoom."

By deze brief sloot Mama van Loon een briefje in, dat aldus aanving:
" Vous serez bien contente de voir l'écriture de Caroline. Elle est si
" bien que c'est un charme de la voir; le petit Max est beaucoup plus
" rustig que Henkie était, et commence à croître et embellir, pourvu qu'il
" ne crie pas, car alors il a une bouche et une langue énorme.".....

2604 Destijds waren de couranten vol van de roof van het kind van Mr.Hua, rechter te Parijs, door een meisje uit Orleans, die haar verleider wilde doen geloven dat het haar kind was en hem daardoor wilde dwingen haar te trouwen. De vader had Frs.10.000.-uitgeloofd.

In Amsterdam werd het stuk "Een Amsterdamsche Jongen of het Buskruidverraad in 1622" zestien keer opgevoerd,maar slecht gespeeld. In 1910 zag ik het stuk met Dora en van Praag te Haarlem,en toen werd het uitnemend gespeeld door het Amst.Gezelschap.

In Batavia werd de Heer Teengs,President der Handelmy vermoord en Saar's oude beau Collas Trakramen (vader van Sophie Teding van Berkhout) in zyn plaats benoemd. Daardoor kwam diens huis opde Reguliersgracht vrij en werd het door Herman v.L.en Mina gehuurd.

2605 By het aanbieden der begrotingen in het laatst van September hield de Min.van Bosse,een knap financier,maar dien de Min.Forstner een saligot noemde, de zogenaamde millioenenspeech,waarby hy deed uitkomen dat de finantieele toestand des lands zeer gunstig was. Er was 23 millioen in kas, en in 6 jaar zouden er 28 nodig zyn voor de Spoorwegen. Voor Nymegen bestond er kans op twee lijnen, een naar Arnhem een een naar den Bosch. Van 1850 tot '58 was er voor 5 millioen aan belastingen afgeschaft en toch 3 millioen meer belasting opgebracht. De bevolking was dan ook met 8 percent vermeerderd. In 1858 had Nederland meer dan 30 millioen uit Oost-Indië getrokken en in 1859 rekende men op byna 40.

Op 27 Sept.schreef ik aan Hendrik van Loon o.a.:" Je zult vernomen
" hebben dat het hier sinds 2 dezer voortdurend goed,ja zelfs opperbest
" gaat en veel beter dan na H's geboorte,omdat Caroline minder verzwakt
" en dus vroeger hersteld geweest is. Vrijdag is zy voor het eerst weer
" beneden gekomen om met ons te eten en eerstdaags zal zy haar oude leven-
" tje hervatten,ofschoon ik altyd de meeste voorzorgen en menagementen
" predik. 't Is de laatste twee dagen zó warm geweest dat er weinig kans
" bestond om in de gang kou te vatten. Het kind is al enige keren met de
2606 " baker uitgeweest en maakt het goed. Alleen wordt het soms door krampen
" geplaagd en dan schreeuwt het barbaars. Over het algemeen heet het een
" rustig kind, maar ik vind dat het zich nogal laat gelden. Sedert C.in
" de kraamkamer heeft gehuisd is Henkie myn troost geweest,en 's avonds
" na het eten zit hy van 5½-6½ by my boven op myn slaapkamertje te spelen
" met myn sigarenkoker,met flesjes enz. Gewoonlijk heb ik dan te veel pijn
" om met hem te spelen en amuseert hy zich alleen.Maar dit doet hy met
" het grootste geduld en de grootste zachtheid. Daarby is hy zó voorzichtig
"dat hy nog nooit een sigaar gebroken of bedorven heeft, ofschoon hy ze
" één voor één uit de koker haalt en ze er weer instopt.

" Mama's gezelschap is my heel aangenaam geweest,want zy is zo gemak-
" kelijk en eenvoudig dat zy zich in een sober huishouden als het onze
" weet te schikken. Ik vermoed dat gy de "Amsterd.Jongen" hebt zien spe-
"len.De lectuur beviel ons uitnemend,maar ik hoor dat de uitvoering slecht
2607 " is en dat vooral de rol van Arend slecht wordt gespeeld. Papa schrijft
" er geen woord van,zodat ik niet geloof dat hy erg tevreden is,maar nu
" het zo druk vertoond wordt,schijnt het aan het publiek goed te bevallen.

(By gelegenheid der viering van Papa's 100ste geboortedag 24 Maart 1902 werd het opnieuw opgevoerd.)

" In uw laatste brief vraagt gy my hoe het met my gaat,en gelukkig
" kan ik u antwoorden dat ik de laatste 14 dagen niet te klagen heb,daar
" de hevige ontsteking die my na myn terugkomst 3 weken lang ontzettend
" heeft doen lijden,eindelijk enigermate verminderd is. Alleen de hemor-
" rhoïden blijven over,maar die kwellen my genoeg en zyn een dagelijks
" kruis. Zou daar nu werkelijk geen kruid voor gewassen zyn? Gy kunt niet
" geloven hoe dankbaar ik zou wezen als ik ze kwijt was,want myn leven
" wordt er meer door verbitterd dan ik tonen wil. Zeker te weten dat de
" pijnen elke dag en elke nacht herhaalde malen,soms uren achtereen,moe-
" ten terugkomen,zonder een enkel middel te bezitten om ze te verdrijven
" of te verzachten,is een knagend en dodelijk verdriet en ik zou wanhopend
" worden indien ik niet wist dat er eenmaal een eind aan zal komen. Ware
" ik een Romein of Griek,dan zou ik misschien uit gebrek aan moed een
" einde aan myn leven maken,maar nu ik als Christen "Gods heilige wil ge-
2608 "schiede" heb leren zeggen,weet ik tevens dat het lijden in dit leven niet
" is te waarderen tegen de heerlijkheid,die eenmaal zal geopenbaard wor-
"den. En daarom hoop ik in de kracht van Christus te volharden. Niemand
" behoeft te weten dat ik het soms zo hard heb en ook u zou ik het niet
" zeggen indien gy niet myn oude trouwe vriend waart.....Uw liefh. br.M."

Mama van Loon gaf een Certificaat W.S.4% van f.500.-als pillegift aan Max en wy voegden er een volgefourneerd aandeel Russ.Sporen van F.236,- of 125 Roebels by, hetwelk ik van de opgespaarde renten myner spaarpot had aangekocht.

Dinsdag 4 Oct.begon de kermis,die 10 dagen duurde,en kwamen Insinger en Henriette 's avonds te 10 uur om de volgende dag 's middags te 4½ weer te vertrekken. Met Insinger maakte ik na de zitting een wandeling van 2½ uur over Ubbergen. Een tiental dagen tot 9 October was het onnatuurlijk warm, zó dat ik met witte pantalon en stroohoed liep.

2609 Zondag 9 Oct.werd Max in de Wale Kerk door Ds Stoop gedoopt. Gezegend ogenblik,waarin ook hy het teken van Gods genade ontving en deel kreeg aan de verlossing. Nu hing het grotendeels van ons af hoe wy verder ons kind tot de Heiland brachten.

Henkie had een passie voor boeken en ging er als een groot mens mee om. Hy souffreerde soms nogal door het krijgen der kiezen.Maxs sliep veel meer en rustiger dan Henkie in der tijd deed. Ik las destijds Adam Bede voor,wy vonden het 1ste deel erg langdradig en vervelend, het 2de interessanter en het slot mooi.

Op 11 Oct werd Henkie verkouden en 2 dagen later zó erg dat wy bang werden voor kinkhoest. Dr van Egmond schreef een voetbad en een stroopje voor,maar H.was erg benauwd,haalde met moeite adem en was vol op de borst, zodat wy ons verontrustten.

2610 Tane vierde haar 38ste verjaardag by ons en wy gaven haar een portemonnaie met F.40,-voor de Prot.Kerk te Luik. Vrijdag vertrok zy en werd zy door Jan en Constance vervangen. Laatstgenoemde logeerde by ons, Jan in het hotel. Liever mensen kan men zich niet voorstellen,genereus,rechtvaardig,knap,vrolijk,godvrezend en vol liefde. Zaterdag wandelde ik met
2611 Jan naar het Châlet,waar wy van 11-luur met Mr van der Brugghen bleven praten,o.a.over de Wet op het Onderwijs,welke v.d.B.trachtte te verdedigen door te zeggen dat hy die moest adapteren aan de toestand,waarin hy de Maatschappy vond. Jan bestreed dit en zeide dat de wetten een hoger standpunt moesten innemen dan waarop de maatschappy zich bevindt. Mr v.d.B. was zeer getoucheerd over het bezoek van Jan,die daardoor toonde geen rancune te houden dat v.d.B. hem niet als rechter te Amsterdam had voorgedragen. Tweemaal had Jan als eerste op de voordracht gestaan,maar telkens was hy schandelijk gepasseerd,ofschoon hy sinds jaren rechter plaatsvervanger en buitengewoon knap was; zó zelfs dat men hem de vonnissen liet maken o.a.in de moeilijke zaak van de wallen. In Amsterdam bestond er namelijk een verordening dat ieder bewoner van een huis,dat aan een gracht gelegen was,de wal moest onderhouden. Nu had de eigenaar van het Vosje, een logement op het Rokin,dit geweigerd,bewerende dat de Stad de wallen moest onderhouden. Hierover ontstond een proces. De Stadsadvokaat, Mr Antonie Brugmans bepleitte het goed recht van Amsterdam,en ik meen dat Mr van Goor voor de eigenaar van het Vosje optrad. Mr Abr.de Vries,destijds subst.Officier,concludeerde in het voordeel van de Stad Amst.,maar de
2612 Rechtbank stelde de stad in het ongelijk en droeg Jan op om het vonnis te concipieëren. Hy zeide my dat het hem meer moeite kostte de gronden en argumenten van de Vries te weerleggen dan die van Mr Brugmans. Het was een op en top historisch onderzoek. Toen de Stad het proces in alle instantiën verloren had,berekende zy hoeveel het onderhoud van alle wallen kosten zou en hief zy een daaraan geëvenredigde belasting, welke de naam van aequivalent kreeg.

Om op Jan terug te komen,zo werd de eerste keer Maurice Luden tot Rechter benoemd,omdat zyn vader,kolonel der Schuttery en adjudant van Z.M. diens protectie had ingeroepen en deze op het rekest het woord "Aanbevolen W." geschreven had. De tweede keer was Linteloo de Geer,een luie domoor,benoemd,vermoedelijk door voorspraak van zyn broer,de Hoogleraar. Tevens had de President van het Hof van Maanen,een door en door vijandig man,de Minister tegen Jan gewaarschuwd omdat deze gelovig was. Toen ik in 1861 naar Amsterdam werd verplaatst,was de kans om rechter te worden voor Jan verkeken,en solliciteerde hy voor Raadsheer. Eenmaal plaatste het Hof,dat destijds een nominatie van 6 candidaten,en niet alphabetisch maakte, hem daarop,maar sub no 6 en natuurlijk werd hy niet benoemd. Ik vergat te zeggen dat hy reeds vroeger by gelegenheid dat de Koning zyn
2613 jaarlijksch bezoek aan Amsterdam bracht,by Z.M.op audientie geweest was en gevraagd had of de Koning iets tegen hem had,daar hy, schoon tweemaal nr.1 op de voordracht voor rechter gestaan hebbende, niet benoemd was. Z.M.had niets weten te antwoorden,maar daags daarna aan Willem van Loon, die Kamerheer was,gezegd:"Ik heb je broer gehad en die was boos op my " omdat hy geen rechter is geworden. Nu kan ik hem auditeur militair ma-"ken,want het is hem zeker om het traktement te doen." Daarop had Willem geantwoord dat dit niet het geval was en dat Jan by de rechterlijke macht wenste te blijven.

In het laatst van October ging van Tricht met vrouw en dochters 8 dagen te Zutphen logeren. Dit trof ik slecht,want juist toen liep het geweldig druk op het Parket. Uit Hatert kwam bericht dat een jonge vrouw verdacht werd haar onecht kindje vermoord en begraven te hebben en ik moest er met de Rechter van Instructie heen om het lijkje op te graven en te laten schouwen.

Te Niftrik was een 60-jarig man plotseling gestorven,en de Burgemeester zond bericht dat Dr Albers de dood aan een beroerte toeschreef. Later kwam de Rijksveldwachter van Wychen vertellen dat er vreemde geruch-
2614 ten over die dood liepen en dat de neef,Hendrik van der Locht,by wie de man inwoonde,twist met hem gehad had. Ik reed er daarom met Mr van Lynden Rechter van Instructie, Looyen,Klerk ter Griffie, de Off.van Gezondheid Wilson , heen en in het bijzijn van de Kantonrechter, de Burgemeester en de geneesheer Albers werd het lijk van Heinen opgegraven. Het hoofdhaar vertoonde sporen van bloed en werd daarom weggeschoren, waarna in de schedel drie kleine gaten en drie,op dezelfde afstand als de gaten van elkander gelegen indrukken gevonden werden. De schedel werd meegenomen en daarmede begaven wy ons naar de woning van van der Locht, een welgestelde landbouwer, die pas getrouwd was en een jonge mooie vrouw had. Mr van Lynden ondervroeg hem en hy deelde ons mede dat zyn Oom by hem had ingewoond en hem steeds in het werk hielp. Daags vóór zyn dood had hy nog zware zakken graan op de wagen geladen, maar de volgende dag zeide hy dat hy een gevoel had alsof er een klok in zyn hoofd afliep. Kort daarop stierf hy en Dr Albers,die gehaald was,had de dood aan een beroerte toegeschreven. Op de vraag van van Lynden of hy geen ruzie met zyn Oom gehad of met hem gevochten had, ontkende hy dit,maar gaf hy toe dat zy wel eens samen in woorden geweest waren,daar zyn Oom een eigenzinnig man was.

2615 Inmiddels had de Rijksveldwacht eerst in de deel rondgekeken en na afloop van het verhoor riep hy my en wees hy my een my onbekend werktuig, dat de boeren gebruiken om aardappelen mee te rooien. Aan een houten steel was een drietandige kromme soort van vork bevestigd,waarvan de punten vrij spits waren. Wy namen de schedel en zie! de punten van de ijzeren vork of krauwel pasten precies in de gaten en in de moeten van de schedel. Toen bestond er by ons geen twijfel meer of de wonden moesten met dat werktuig zyn toegebracht. Intussen begreep Mr van Lynden dat het beter was den verdachte nog niets van onze vondst te zeggen en vroeg hy my myn opinie. Ik antwoordde dat ik een bevel van voorlopige aanhouding tegen van der Locht requireerde. Looyen vulde een gedrukt formulier in, ik tekende het en van Lynden verleende het. Daarop werd de houten steel van de ijzeren vork ontdaan en de vork met de schedel ingepakt en reden wy met v.d.Locht op de bok naar Nymegen terug.

2616 Ik behoef niet te zeggen dat het hartverscheurend was om aan de jonge zwangere vrouw te moeten mededelen dat wy haar man medenamen, en in zulke ogenblikken is het alles behalve aangenaam om het ambt van subst. Officier te bekleden.

Ik vergat te zeggen dat wy by de Kantonrechter Weve te Wychen waren afgestapt, die Rooms was en een prachtige,grote,mooie vrouw had.
Te Nymegen gekomen begaf Mr van Lynden zich terstond naar de kamer waar hy gewoon was te instrueren en legde hy het ijzeren instrument en de schedel onder een handdoek voor zich op tafel neder. Daarop liet hy v.d.Locht binnenkomen en woonde ik diens verhoor bij. Hy bleef ontkennen dat hy met zyn oom in twist geweest was en hem mishandeld had, maar toen van Lynden de doek plotseling wegtrok en hem wees hoe de punten der vork in de gaten en moeten van de schedel pasten, verschoot de lange man van kleur, werd hy zo wit als een lijk en stortte hy voor de grond. Toen hy was bijgekomen,bekende hy drie dagen vóór Heinens dood met hem in woordenwisse-
2617 ling geweest en zó driftig geworden te zyn,dat hy hem met de krauwel twee slagen op het hoofd had toegebracht. Zyn oom scheen er echter geen hinder van gehad te hebben, want nog twee dagen lang had hy meegewerkt en o.a. de zakken helpen opladen. Daar het hier doodslag betrof, welke volgens het Code Pénal met tuchthuis gestraft werd, moest de zaak voor het Hof in Gelderland dienen, en van alle criminele zaken moesten na de instructie de processtukken aan de Procureur Generaal ter examinatie gezonden worden.

Ik was gewoon by de stukken een uitvoerige missive te voegen, waarin ik een résumé van de zaak gaf, al de bezwaren,ten laste van de beklaagde gerezen,op te sommen en aan het slot de P.G. voor te stellen de verwijzing van de beklaagde ten criminele te requireren.

Deze gewoonte heb ik al de jaren,waarin ik als Subst.Off te Nymegen en te Amsterdam strafzaken behandeld heb,steeds gevolgd en ook als Off.

van Justitie van 1871-'77,dewijl ik toen de criminele zaken ben blijven behandelen. Op het eindrequisitoir kwam het natuurlijk aan,evenals bij corr.zaken op de dagvaarding. Uitvoerig vermeldde ik daarin de gepleegde feiten,voorzoveel ik die bewezen achtte,want aan een eenvoudige qualificatie had de rechter niets, en buiten de dagvaarding of het eindrequisitoir mocht hy niet gaan. Het lezen der dikwijls zeer wijdlopige instructies vorderde veel tijd en als het een criminele zaak gold,kwam het er evenveel op aan die goed in het hoofd te hebben als bij correctionele. Niet minder kwam het er op aan om te zien wat er aan het onderzoek ontbrak en in dat geval de Rechter-Commissaris te verzoeken die punten nog nader te onderzoeken. Hoe vele malen heb ik niet later in Amsterdam de stukken aan de R.C. moeten terugzenden,omdat de zaak slecht of onvoldoende was geïnstrueerd en met hoevele prullen van R.C. heb ik toen te doen gehad. Sommigen als Gülcher,Luden,de Geer,Suringar,waren zowel als rechters als als Rechters van Instructie onbekwaam, anderen als Hingst en Feith waren knap genoeg,maar geheel ongeschikt om te instrueëren, en de enigen die goed, ja perfect waren en scherpzinnigheid aan ijver paarden, waren A.van Eyk Bijleveld en W.F.Dijkers.

Wanneer de Proc.Generaal my de stukken had teruggezonden,requireerde ik de verwijzing des beklaagden ten criminele, en zodra de Rechtbank in ~~is~~ Raadkamer dit had toegestaan, verzond de Griffier der Rechtbank de stukken aan de P.G.,die ze dan aan de Raadkamer van het Hof voorlegde, en de terechtstelling des beklaagden requireerde. Achtte het Hof in Raadkamer de bezwaren te gering,dan beval het de buiten-vervolgingstelling van de beklaagde,met last tot invrijheidstelling, indien hy zich in hechtenis bevond. Beval het de terechtstelling,dan maakte de P.G.een akte van beschuldiging op,waarin hy al de gerezen bezwaren uiteenzette en nadat deze akte aan de beklaagde betekend was, stond hy voor het Hof terecht, terwijl de President hem een verdediger toevoegde,indien hy er zelf geen gekozen had.

In 1886 is het onderscheid tussen criminele en correctionele zaken vervallen en zyn de Rechtbanken met de behandeling van alle strafzaken belast, terwijl daarvan by de Hoven appel is,zodat deze thans alleen de appellen der strafzaken berechten. De vroeger in criminele zaken verplichte instructie is mede vervallen en de akte van beschuldiging evenzeer. De Off.van J. volstaat met een dagvaarding,zelfs in de meest ingewikkelde zaak. Ik heb die nieuwe wijze van procederen altijd betreurd. De Rechtbanken en Off.v.J. of liever de subst.Off. zijn daardoor met werk overladen en hebben de tijd niet om de zware zaken met die nauwkeurigheid te behandelen, welke zy vereisen.

Toen ik in Nymegen was,fungeerde Mr Pringle als Adv.Gen.by het Hof in Gelderland en ik heb reeds vroeger gezegd dat hy een lastige sinjeur was,wiens gelijke ik later in Mr Mattheus Schooneveld gevonden heb.

Op 1 Nov '59 schreven Lore en ik beiden aan Hendrik om hem met zyn verjaardag te feliciteren en hem te vragen om even als Jan en Constance, Willem en al de zusters en zwagers gedaan hadden,ons met Louky te komen bezoeken. Deze zou dan by ons logeren en hy in het Hotel. Wy waren zó overtuigd dat zy komen zouden dat wy Baker Bach engageerden om hun bezoek af te wachten,maar dat was mis. Louky bedankte er feestelijk voor en Hendrik bleef ook weg.

In de nacht van 14 op 15 Nov.werd de baker door Frits van Harencarspel gehaald,wiens vrouw bevallen moest, en natuurlijk werd Max,die wy 's nachts by ons hadden,vanaf dat ogenblik onrustig.

Juffrouw Thumm was naar Wilhelmsdorf verhuisd en daar zy het bekrompen had,zond Lore haar geld,waarvoor zy ons bedankte. Karakteristiek is wat zy over Agnes schreef:" Wie ich erstaunt bin über die Nachricht von "Agnes Beels!" (Dit betrof haar zwangerschap.)" Ich hoffe doch dasz es "was sein wird. Sie hat stets etwas anderes zu wünschen als das,was ihr "der liebe Gott bescheret hat. Zuerst wünschte sie einen Mann, als sie "den hatte war er nicht wie sie wünschte, sie wünscht ein Kind,und das "ist wahrlich ein sehr verzeihlicher Wunsch, nun der Herr in Seinem "grosen Erbarmen gewährt ihr auch diesen. O möchte sie einmal Recht fin- "den in dem Einen,sie würde an Allem genug haben."

" Dasz Anna und mit ihr auch Maria einen neuen Boucher gefunden haben "ist mir leid." (Dit was Dr Stens te Bonn!) "Ganz gewisz ist Anna nicht "die Person die Marie nötig hat. Mir ist oft und viel Angst um sie,es "fehlt ihr doch gar sehr an dem rechten Takt. Hätte sie eine Gottesfurcht,

1859

" die tiefer ruhte als nur gerade auf die Oberfläche des Herzens,so wäre
"sie gesichert. Allein was wird diese Krankheit wohl für Folgen gelassen
"haben? Wenn so ein neuer Halbgott mit im Spiel ist,so erzeugt sie Briefe
"und wenn es nicht schlimmer wäre. Ich bin froh dasz es mit Kees Hartsen
2622 "nichts ist; ich fürchte aber dasz sie nicht die Schicklichkeit beobach-
"tete auf dem Manpad,die einer Frau Ehre macht."

Maria zou Cees even goed en gewillig hebben aangenomen als Piet Hartsen of John Sillem, en Lore en ik zouden gaarne Cees als broeder gekregen hebben, maar destijds was hy nog ongelovig en daarom waren wy bly dat er niets van kwam en dat het louter in Maria's verbeelding lag dat hy haar het hof maakte.

Maria schreef 12 Nov. o.a."Henriette d'Ablaing (de belle van Piet Six) nous quitta les larmes aux yeux et le tremblotage dans la voix.
"Maman reçut hier un très affectueux billet de sa part; 't is een harte-
"lijk kind en wy kunnen niet dankbaar genoeg zyn dat Piet zo goed bezorgd
"is; zy houdt enorm veel van hem,dat is duidelijk te zien en daar laat
"zy zich ook wel eens op een delicate wijze over uit."
(Zy had een beter lot verdiend et a eu une carrière difficile à di-
2623 gérer, zoals zekere dame,ik weet niet meer wie,zich eens in een brief uit drukte, en even voor haar dood riep zy;Rust,rust! Rudolf verweet dan ook eens aan zyn vader dat deze haar vermoord had. Zy stierf na de geboorte van Jan Willem Six op 9 April 1872.)
" Oncle Piet a été ici Jeudi et apporta un grand nombre de dessins
"de Homburg et de Cologne et aussi enfin notre héritage de Tante Nepveu,
"très proprement divisé en portions parfaitement égales. C'est pour cha-
"cun un misérable Métallique,qui donne une rente nominale par an de F.50.-
"je crois. Tu t'es trop hâtée d'annoncer à Miss un nouveau petit Elout,
"car heureusement cet enfant n'existe pas. Je suis curieuse de savoir si
"tu as eu ton pasteur à diner et comment il s'est comporté,tombant mille
"fois des nues je suppose. Cateau Six a un gros Willem et se porte parf.
"bien, et Henriette van Eeghen a une fille,een Da of een Saar denk ik."
(Neen! dit was Emilie,geb.10 Nov.1859!)

2624 Ds Stoops oudste dochter Cornelia,oud 12 jaar,kreeg typhus. Wy raadden het remedie aan van de rauwe ossemilt tegen de voeten, telkens te verversen als de milt bedorven is,doordat de ziekte er in getrokken is,maar de ouders wilden het niet toepassen en het kind stierf.

2626 Destijds woonde in Nymegen een notaris,die de zonderlinge naam droeg van Aldus, weduwnaar was en weinig praktijk had maar des te meer kinderen. Menigmaal zagen wy hem met een viertal spruiten voorbij wandelen en dan trof het ons dat deze zo armoedig gekleed waren, en nu bedacht Lore om hem met St Nicolaas warme kleren te zenden. Niets was eenvoudiger dan die in Nymegen te kopen,maar Lore begreep dat dan zou uitlekken wie de geefster was. Daarom droeg zy aan Maria op om hoedjes en manteltjes in Amsterdam te kopen,geschikt om 's winters te dragen. Maria kweet zich uitnemend van die taak en zond lekker warme manteltjes en paletots, boa's en vilte hoedjes. Lore zond alles op St.Nic.avond aan het adres van de arme notaris en weinige dagen later zagen wy hem met zyn troepje voorbylopen,allen gekleed in de gezonden winterplunje,die gelukkig goed paste.
2627 Maria schreef:" Je jouis pour ces enfants,de savoir comme ils seront bien
"habillés et quelle délicieuse surprise les attend. Je suis persuadée que
"de l'une ou de l'autre manière ils découvriront d'où leur viennent ces
"bienfaits,car je ne crois pas que cela reste un secret jusqu'au bout,
"surtout dans une aussi petite ville que Nymègue. Nous avons fait des
"pacts solennels de ne rien nous donner à la St.Nicolas, et nous sommes
"aux nues que tu emploies ton argent d'une manière tellement plus utile
"que de nous cadoyer,nous qui nageons dans le luxe et nous aimerions tou-
"tes avoir les moyens de faire de même,mais tu es la seule d'entre nous,
"dont les sacs d'argent ressemblent à l'huile de la veuve."

Ja! dat was volkomen waar. Lore had altyd geld over omdat zy zoveel weggaf,want dit zegent de Heer. Zy kleedde zich eenvoudig en was net op haar goed,zodat zy weinig sleet. Van haar maandgeld legde zy altyd een vierde ad pios usus weg en daarom had zy nooit gebrek volgens de belofte by Maleachi 3:10;"Brengt al de tienden in Myn schathuis en beproeft My nu daarin of Ik u dan de vensteren des hemels zal openen en U zegen afgieten zodat er geen schuren genoeg zullen wezen."

Maria schreef dat Agnes enorm was en in de zware rouw voor haar schoon-
2628 vader,en dat de kleine Mina van Lennep-Sillem al in Mei wachtte. Herman
had er dus geen gras over laten groeien,want hy was 18 Aug '59 getrouwd
en op 17 Mei '60,dus juist 9 maanden later,werd Ernst geboren, en zy
bracht het in 14 jaar tot tien kinderen,want de jongste,Cornelis,kwam 5 Mei
1875 ter wereld. (De vader van Hyke en Syl).

2629 Ik zie uit een brief van my aan Hendrik van 1 Dec '59 dat ik my toch
vergist heb en hy en Louise toch werkelijk by ons geweest zyn en dit wordt
bevestigd door een brief van Mama van Loon van 6 Dec,die o.a.schreef:
"Ik ben zeer blijk zulke goede tijding van u allen gehoord te hebben door
H.en L.,wiens bezoek u zeker veel pleizier gedaan heeft. Zy waren zeer vol-
ddaan over hun reisje en hadden niet van de koude geleden,daar ik bang
"voor was,want het was die dag juist zeer koud....."
Maria had geschreven:" N'es-tu pas contente que Henri et Louise se
"sont enfin décidés à aller vous voir,mais c'est moins agréable pour vous
"que ce soit Dimanche et seulement pour une couple d'heures."

Hendrik had my namelijk geschreven dat hy en L.wel komen wilden maar
slechts op een dag heen en weer om hun kinderen 's nachts niet alleen te
laten en dat zy dus van plan waren ons Zondag 4 Dec te bezoeken. Wy waren
daarmede zó weinig in onze schik,te minder omdat Zondag de beide meiden
beurt om beurt uitgingen en dikwijls te gelijk,zodat Lore en ik dan op de
kinderen en op de schel moesten passen,dat ik de volgende dag een scherpe
brief aan Hendrik schreef:

2630 ...."Ik heb heel veel lust om je te zeggen dat je beter doet van
"stil thuis te blijven,daar waarlijk je visite te kort is om al de kosten,
"omslag,moeite en vermoeienis te lonen. Het spijt my dan ook dat wy niet
"in Parijs wonen,in welk geval je minder scrupules zoudt maken om voor 8
"dagen by ons te komen dan voor 24 uur. 't Ware misschien nog eenvoudiger
"om voorbij ons huis te rijden,dan kunnen wy aan het raam gaan staan om
"je te zien passeren. Hoe het zij,ik was toch verheugd van eindelijk je
"schrift weer eens te zien,want Lore en ik dachten dat je verongelukt
"waart. Zoals ik zeide was onze eerste kreet na het lezen van je pouletje:
"Nee dat is al te mal!,en ik liet er op volgen:"Ik zal het maar afschrijven,
"maar Lore,die veel goediger is dan ik,wilde daar niet van horen en be-
"greep dat als zy met dit weinige niet tevreden was,er nooit iets van ko-
"men zou. Nu,je begrijpt dat ik er niet veel tegen praten kon en daar ik
"ook enorm veel lust heb om jelui weer te zien,zo heb ik my laten overha-
"len om je te schrijven dat wy je met liefde zullen ontvangen. Ik zal
"zorgen dat er een rijtuig met vlugge paarden aan het station staat.Mocht
2631 "de zwaarmoedige bui,waaronder je thans schijnt te lijden,nog vóór Zondag
"overwaaien,en je vrees dat je kinderen gedurende je afwezigheid vermoord
"worden,voorbijgaan,zodat je plotseling moed genoeg krijgt om de nacht
"over te blijven,telegrafeer dan opdat wy logies voor je in gereedheid
"brengen...."

Het was Louky die er voor bedankte om in ons logeerbed te slapen,
terwijl zy er nooit tegen opzag om in vreemde hotels te overnachten. Zy
kwamen te 12 uur en vertrokken te 2½. Hendrik liet haar helaas! altyd de
baas spelen.

Op 24 Nov.kreeg David een dochter,Elisabeth Jacoba naar Mevr.Willet
geheten,die nog leeft en de vrouw is van Willem Roëll; op 7 Nov.had Chris-
tiaan een zoon gekregen,die hy Ko noemde,maar die later aan de cholera be-
zweek.

Wy vierden een vrolijke St.Nic.avond.Lore had natuurlijk weer cadeaux
gestuurd aan haar moeder en Geschwister en my gaf zy een beeldige flacon
met gouden stop. Haar moeder gaf haar een theeservies en my een chubb.

De Heer Rau nam zyn ontslag als rechter,wat my verblijdde. Wel was
2632 hy knap,maar te veel poule-mouillée,en daarby nam hy het my altyd kwalijk
als de zittingen langer duurden dan tot 12½,omdat hy te 1 uur at en dus
bijtijds de Waal wilde oversteken, alsof het myn schuld was dat de behan-
deling lang aanhield.

Papa liet twee stukken opvoeren: „de Vrouwe van Waardenburg," reeds in
1858 geschreven,en „de Zeekapitein," onlangs uit het Engels van Bulwer ver-
taald.

1859

Een dag vóór Oudjaar kwam de tijding dat Willem Witsen Elias, kapi-
26 33 tein van het koopvaardijschip "de Zeenymph" by St.Helena gestorven was. Zyn vrouw Antje, geb de Ranitz, had hem op reis vergezeld en was aan boord van een zoon, Willem, bevallen, zonder andere hulp dan die van haar man. Zy kwam nu met het kindje van 4 maanden te Nymegen, waar haar moeder, een weduwe, woonde, terug. Een zuster werd later juffrouw van gezelschap by Mevr.v.d.Oudermeulen-Dedel en de jongste trouwde met Piet Witsen Elias, de oudste broer van Willem. Deze was gelovig heengegaan.

Jaapie Ploos zou de Kerstdagen komen, maar schreef af omdat de Waal vol drijfijs lag en hy de overtocht in een schuitje duchtte.

Op 23 Dec schreef Maria dat Charles Nepveu twaalf achtereenvolgende nachten by zyn stiefoom Scharff gewaakt had, maar na diens dood noch erfenis, noch legaat, noch souvenir tot loon voor zyn diensten gekregen had. Deze Heer Scharff was getrouwd geweest met de zuster van Nepveu's tweede
26 34 moeder. Hy had hem altyd op zyn ritjes met de harddravers vergezeld. Scharff's grote fortuin ging naar de Tacken.

Het huwelijk van Louis Nepveu met Baronesse Bentinck werd gedecideerd. Maria vond haar trotsch, gemeen en déplaisant. Wy droegen Anna op een trancheermes en vork als huwelijkscadeau voor Piet Six te kopen.

Maria's brieven waren vol van de genezingen welke Mimi van Weel met haar homoöpathische pilletjes opereerde. Ook schreef zy dat Saar, na van my een brief ontvangen te hebben, haar met tranen in de ogen gezegd had dat zy zó verlangde ons te komen te zien, maar....." le reste en mur-
"mures indistincts comme Saar peut les faire, die misschien veel menen,
"maar in alle geval weinig uitdrukken."

Voltera Sweerts had de tering en Lore ried haar zuster Pauline aan om de zieke met spek en teerwater in te wrijven.

Nog vóór Kerstmis viel de dooi in en regende het zó dat sneeuw en ijs in weinige dagen verdwenen en de gierbrug weer gelegd werd. Max kon weer uitgaan. Hy was nu zeer geregeld en rustig. My ging het daarentegen weer slecht.

van Tricht stelde ons voor van Kerstmis tot Nieuwjaar naar Amsterdam te gaan, maar in dit seizoen te reizen met twee kinderen was ondoenlijk, en evenmin wilden wy hem achterlaten, zodat wy thuis bleven.

Eind. 1859

1 8 6 0 .

2635 Op myn 30ste verjaardag werd ik weer schromelijk bedorven. Hendrik zond my Bouillet 16e editie van 1860, bobèches en een botervlootje; maar het fraaiste cadeau kreeg ik van Lore, namelijk een palissanderhouten kistje met zeven scheermessen, met de namen der dagen in het Frans er op, ofschoon ze in Londen gekocht waren. Lore had Hendrik gevraagd om John Sillem, die aldaar op kantoor was, te verzoeken ze te kopen. De scheermessen bleken uitmuntend te zyn en sinds 42 jaren scheer ik my er mee. De namen der dagen zyn er afgesleten; op een koperen plaatje staat myn monogram en ondanks al onze verhuizingen zit nog hetzelfde sleuteltje aan het kistje.

Voor twee jaar, in 1900, was ik het te Zürich kwijt en liet ik er een ander maken, maar later vond ik het oude terug. Ik had een voordelige verjaardag, daar my van Rijkswege f. 143,60 werd uitbetaald als honorarium voor een proces tegen Teunis Haster, dat ik in de jaren 1854, '55 en '56 voor het Domeinbestuur behandeld en gewonnen had. Myn declaratie was in der tijd by dat Bestuur ingeleverd en onder de kosten begrepen, welke het op de tegenpartij verhaald had. Dat was dus een douceur, waarop ik na verloop van drie en een half jaar niet meer gerekend had. Papa zond my
2636 een exemplaar van de "Zeekapitein", en een ander: " Le Papa et le Congrès."

Destijds was de Prot. bevolking van Nymegen diep verontwaardigd over de schelmerij der papen. Een Roomsche weduwe, die te N. woonde, was ziek geworden en had Dr Klaas Noorduyn, die protestant was, laten komen. Gedurende de behandeling vertelde zy hem dat zy, ongetrouwd zijnde, geen andere bloedverwanten had dan een arme nicht te Roermond en zy aan deze haar fortuintje wilde vermaken. Daar zy geen vertrouwen had in een Roomsche notaris, verzocht zy Noorduyn haar een fatsoenlijk prot. notaris te zenden. Deze zond haar de Notaris van Heuven en deze maakte op haar verzoek een testament in optima forma op, waarby zy haar nicht tot universele erfgename van haar vermogen en haar gansche inboedel benoemde. In de akte vermeldde hy de haar toebehorende effecten met de daarby gevoegde nummers. Weinige dagen daarna stierf de weduwe en schreef de Notaris terstond aan de nicht om over te komen. Deze kwam en vond de meid alleen in het sterfhuis. Zy vroeg om de sleutel der brandkast, waarin de overledene volgens aanwijzing haar fondsen bewaarde, maar zie, de kast stond open, evenals de lade van het buffet en beide waren ledig. Daar zy de meid verdacht, zeide zy niets, maar verliet zy het huis en liep zy terstond naar het Parket.
2637 Mr van Tricht, die gelukkig nog in stad was, en haar verhaal aanhoorde, begaf zich onmiddellijk naar het sterfhuis en ondervroeg de meid en wel bepaaldelijk of de overledene de laatste dagen bezoek gehad had. Zy antwoordde: "Geen ander dan dat van de pastoor der Kerk, en ik weet dat hy de "zilveren lepels en vorken heeft meegenomen. Van effecten weet ik niets "af." Van Tricht begaf zich daarop naar het huis van genoemde pastoor en deze deelde hem mede dat de weduwe hem daags voor haar dood de sleutel van haar brandkast had ter hand gesteld en die van het buffet, en hem haar verlangen had te kennen gegeven van haar effecten en tafelzilver aan de armen te schenken. Hy had daarop na haar overlijden een en ander tot zich genomen. Het spreekt van zelf dat van Tricht daar geen woord van geloofde en de nicht de raad gaf om de hulp van een advokaat in te roepen. Deze telegrafeerde aan Mr Evertz te Arnhem, een buitengewoon kundig en scherpzinnig man, die terstond overkwam en de pastoor op korte termijn tot teruggave van de effecten en het zilver dagvaardde na by hem conservatoir beslag gelegd te hebben. De pastoor antwoordde dat hy een en ander niet meer had maar reeds aan het Roomsche Armbestuur had afgedragen. De pastoor werd nog op vraagpunten gehoord en het eind was dat hy tot teruggave veroordeeld werd of tot schadevergoeding. Zyn inboedel werd
2638 in beslag genomen, aangeslagen en zou op 3 Jan. by executie verkocht worden, maar dit gelukte niet. De weinige protestanten durfden niet kopen en de Roomschen kwamen niet op. Eén Jood kwam er uit Arnhem voor over maar het volk bedreigde hem, zodat hy de vlucht nam en de arme nicht bleef even arm als tevoren. De mogelijkheid bestaat dat de priester het der weduwe zó benauwd gemaakt had dat zy zich aan zyn eis om hem haar bezitting te geven onderworpen had. Haar fortuintje bedroeg ± f. 1500,-

In Januari kreeg Willemine Singendonck de belroos en bleef zy 5 weken lang ernstig ziek. Haar zuster Louise van Loon engageerde zich met de Ritmeester Alexander van Löben Sels te Zutfen en trouwde in April.

Daar hy een stevige borrel dronk,bedong Louise dat hy zich met twee borreltjes jenever met suiker daags moest tevreden stellen en zy die zelf voor hem zou klaarmaken en dit is inderdaad geschied,gelijk liedendie haar bezochten,konden getuigen,want op het bepaalde uur kwam hy de borrel halen. Drunk and sober there was nothing in him. Het was afschuwelijk om hem te horen lachen. Later toen hy de dienst had verlaten, woonden zy te Arnhem,waarzy het eerst stierf en hy haar tot in hoge ouderdom overleefde.

2639 De Griffier van Balveren werd benoemd tot rechter en had de onhandigheid van by zyn installatie te zeggen dat hy tot nu toe de penhouder van de Rechtbank was geweest in plaats van de penvoerder. Hy was een naar mannetje,niet slechts uiterlijk,daar hy gebocheld was,wat hy niet helpen kon,maar ook innerlijk,daar hy gierig was en een drinker. Ofschoon hy als griffier de beschikkingen der Rechtbank onder de verzoekschriften schreef,waarvan de procureurs het zegel hadden betaald, bracht hy hun twee zegels in rekening ofschoon hy er geen enkel betaald had,en de procureurs durfden zich niet beklagen omdat hy hen dan op allerlei wijze wist te négeren door hen b.v.lang op een beschikking of op een afschrift of expeditie van een vonnis te laten wachten. Tijs van Roggen,die in zyn plaats benoemd werd,was een fatsoenlijk man,die van dergelijke afzetterijen een afkeer had. van Balveren was getrouwd met Baronesse van Wassenaer van St.Pancras en had ni faller 2 à 3 dochters en een zoontje. Na de geboorte van een dier kinderen ging Lore by Mevr. op kraamvisite en vernam zy van haar dat zy madeira in de pap mengde. Van Balveren eindigde in een krankzinnigengesticht.

2640 Op de Griffie werkten als klerken de oudste deurwaarder Courbois, die Roomsch was en een fatsoenlijk man,de tweede deurwaarder van der Wedden,zoon van de cipier,even verdraaid van lichaam als van inborst, een doortrapte deugniet, en Levysohn,een Jood en geboren calligraaf, die evenals zyn chef krankzinnig werd en zyn leven in het Isr.Gekkenhuis te Amsterdam eindigde. Toen ik dit 11 jaar later als Off.v.J.inspecteerde,was ik niet weinig verbaasd opeens te horen schreeuwen:"van Lennep! van Lennep!" en Levysohn herkende,die door een bewaarder werd vastgehouden daar hy tot de zeer onrustige en gevaarlijke patienten behoorde. Hoe hy my herkend had vatte ik niet.

Daar Lore altyd even zwak bleef,kreeg zy van haar moeder de raad om kina op rode wijn te laten trekken en daar een weinig IJslands mos by te voegen. Lore deed dit en vond dit drankje heel bitter en lelijk en het baatte niet. Mama van Loon had er zich altyd heel wel by bevonden,maar deze was zo sterk als een paard en haar zenuwgestel was niet gelijk dat van Lore door het gebeurde in '53 onherstelbaar geknakt.

2641 Uit een brief van Maria van 12 Jan.'60:....."Vendredi dernier nous "avons eu la visite de Bach,qui prétendait que Henkie enlaidissait un "peu et que Max embellissait à un tel point qu'il laisserait bientôt "son frère loin derrière lui in physic accomplishments. Elle était in- "tarissable en louange de ce dernier petit individu ce qui me donna gran- "de envie de le revoir. J'ai diné chez les Six en l'honneur de Henriette "d'Ablaing. La reconnaissance de Piet pour notre cadeau était plus vive "que celle de sa fiancée;j'étais toute fatiguée le soir de tous les dé- "raisonnements et de toutes les chûtes du haut des nues de ce bon Pierre "qui ne nous quitta pas une minute depuis 5 h.et je m'étonne toujours "plus de la possibilité de s'associer à un pareil brouillon pour toute "sa vie. Je trouvais Henriette bien tranquille et ayant l'air un peu sou- "cieux;j'espère de coeur qu'elle ne se repente pas,car c'est trop heu- "reux que Piet soit bezorgd,mais j'ai d'autre part assez de confiance "dans l'obstination d'Ablaing pour craindre qu'elle se rétracte après
2642 "s'être décidée à le faire. Jantje et Sophietje Six krieuwden en scher- "mutselden vreselijk samen met accompagnement van tranen. Jean et Cateau "se les passaient pour les consoler alias gâter et le tout s'appelait "qu'ils avaient sommeil. J'ai été l'autre jour chez ta belle-soeur Cee "qui a la plus charmante enfant qu'on puisse imaginer,"(dit was Lizzie) "grande,jolie,de charmants cheveux blonds foncés sortant de son bonnet, "enfin un vrai bijou....."

2643 Ceejet, [illegible] was destijds erg tobberig,gelijk zy trouwens al vóór haar huwelijk was,toen zy telkens naar den Haag wilde om aan Dr Capadoce haar zonden te belijden. Tane ging 's ochtends by haar lezen en praten.

Terwijl Willemine ziek was, kwam haar oudste broer Jan van Loon haar zien en bezocht hy ook ons. By die gelegenheid deelde hy my mede, dat zekere P.C.Kiel, geneesheer in de Anna Paulownapolder, zyn vriend van Laar, die ook zoveel last van de hemorrhoiden had, geheel had genezen en ried hy my aan hem ook te consulteren. Ofschoon ik er tegen op zag om Lore te verlaten en dus lang aarzelde, besloot ik er tenslotte toch toe en schreef ik dit aan myn ouders en Lore aan haar moeder.

Hierop doelt wat Maria schreef:..."Je me réjouis de causer de toi "et des enfants avec Maurice; je n'osais espérer qu'il viendrait, mais "à présent que tu auras Clara, je comprends qu'il se soit décidé à le "faire et je puis me figurer qu'il se réjouit énormément de cette pe-
2645 "tite vacance. Jet et Lou Elout sont très gentilles et courent de fête "en fête, mais Anna behaves very badly indeed chez sa tante Constance, "who is heartily tired of her et où elle donne un très mauvais exemple "de hardiesse et d'impertinence aux enfants, qui heureusement sont trop "sages pour faire autre chose que s'en indigner; nevertheless je trouve "triste qu'elle laisse une si mauvaise réputation in such a well regul- "ated household....."

2646 Woensdag 1 Febr. vertrok ik al 's ochtends naar Amsterdam en liet ik Lore met meer gerustheid achter omdat, nu Clara Elias eerst de 6de kon komen logeren, Hansje v.d.Brugghen haar voorlopig zou komen vervangen en wy sedert enige tijd Eugénie Smits als dagmeisje in dienst hadden, een allerliefst persoontje met een beeldig gezichtje, die het echter niet gemakkelijk by ons gehad heeft, daar Keetje haar onmenselijk négerde, gelijk trouwens die beroerde kindermeiden altyd doen.

's Avons sprak ik Dr Kiel ten huize van Jan van Loon en kon ik hem van 6½-7½ alles haarfijn vertellen. Hy boezemde my door zyn eenvoud en oprechtheid veel vertrouwen in, daar hy niet het air had van een kwakzalver te zyn. Hy beloofde my per beurtschip enige flessen te zenden, waarvan ik de inhoud als clysmata moest gebruiken en een pot met zalf. Voorts kon ik hetzelfde dieet houden mits ik my, wat ik toch al deed, onthield van al wat scherp en aangezet was. Ik logeerde by myn ouders, Mama was wat grieperig.

De oude Vriese was gestorven en liet ettelijke millioenen na. Hy was schoolmeester in Batavia geweest en had daar een rijke vrouw getrouwd, die de bijnaam droeg van Madame Batavia en by wie hy drie
2647 zoons kreeg, Gerrit, Willem en Felix en twee dochters, Antje, die met Ko den Tex, de latere Burgemeester van Amsterdam trouwde, en Julie, die met een heer, wiens naam my ontschoten is, op de loop ging.

Lore schreef my op 2 Febr.o.a.:....."Wat zal je Moeder genieten "je by zich te hebben. Loop nu maar niet te veel van haar weg, maar ver- "tel haar rustig al wat haar interesseren kan. Na je vertrek heb ik "de meiden betaald en 2 rekeningen, een van Bickes voor 4 maal haarknip- "pen van zyn Uedelens kind f.1.-en een van ten Hoet voor boeken f.22,75. Om 11½ kreeg ik een goedig, vriendelijk, nederig briefje van Suze Mackay "om my haar gezelschap voor de middag aan te bieden. Ik verzocht haar "terstond te dejeuneren en maakte chocolade klaar. Zy kwam innig dank-
2648 "baar en gelukkig, speelde met Henkie en ging om 2½ met my uit. Na bood- "schappen gedaan te hebben ging ik naar Willemine, waar ik lang bleef "praten. By het thuiskomen vond ik de kindertjes zo aardig en lief aan "het spelen. Trui v.d.Brugghem kwam spoedig, wy aten te 4 uur. Henk juich- "te van blijdschap toen hy haar zag. Zy had haar plakboek meegebracht "en dat amuseerde Heineman dol. Na het eten haalde ik Max en wy speel- "den met de kinderen tot half zeven. Trui ging mee om Max te zien uit- "kleden en ik maakte het rose jurkje van het popje af. Mina's vrijer "kwam een half uur aan de deur met haar praten en wy dronken anijs- "melk, Trui en ik. Om 10 uur kwam Hansje v.d.B. en vertrok Trui. Wy sou- "peerden, praatten een beetje en gingen toen naar bed. I felt very lone- "ly toen ik my uitkleedde en verlangde naar jou. Anders had ik het best "gehad en zyn de mensen zo lief geweest, dat ik de tijd niet gehad heb "om my eenzaam te gevoelen. Trui vroeg my: "Vindt U het niet heel naar "dat Meneer v.L. vertrokken is?"....Vanochtend waren wy precies om 8½ "beneden, en wil je 't geloven liefste? ik heb met de meiden gelezen en "....gebeden, maar ik waagde my niet aan een geïmproviseerd gebed en "bad dus ein Vater unser....."

2649 Op 3 Febr. schreef Lore opnieuw:....."Je brief deed my watertan- "den en ik kreeg heimwee naar jou en naar al de mijnen toen ik zo las "

"alsof het maar niets was:"Ik heb je Moeder en Maria en Willem en Hen-
2650 "drik gezien!".Wat zal ik je een boel te vragen hebben! Gisteren heb-
"ben wy de hele middag met Henkie gespeeld en is Mimi gekomen. Om 4
"uur is Suze M.verschenen en hadden wy een mal dineetje met ons drieën.
"De tuindeur was niet goed gesloten maar anders was alles in orde en
"heden ochtend waren wy weer precies om 8½ beneden. Ik las en bad nu
"uit het hart gelijk gy dat doet liefste en de Heer gaf my daartoe vry-
"moedigheid. Met de lamp tob ik niet; die brandt heel mooi nu jij die
"niet verduistert !! Ik vroeg aan Henkie wat ik je schrijven moest.
"Il imagina longtemps puis dit:"Poppepie." C'est qu'il est tellement
"enchanté de la petite poupée et avait à coeur de te le raconter. Meer
"kon hy niet bedenken,maar het bewijst toch dat hy nadenkt,anders had
2651 "hy immers gezegd:"Mama pommen,Papa pommen,Henkie pommen,"wat hy altyd
"antwoordt op de vraag:"Wat staat er in Amama's brief?" Hy mist je wel
"maar als ik vraag:"Wil Henkie naar Papa toegaan? zegt hy:"Nee Mama
"bijven." Zoeven zeide ik aan de baker:"Meneer komt Maandag terug,"
" Nee nee!" riep hy:"Morgen!"- "Moet Papa morgen terugkomen?"- "Ja,
"morgen!" C'est ce qu'il disait très distinctement. Max est un bijou
"d'agneau. Il commence si joliment à vous tendre les bras quand on
" veut le prendre. Je redoute le départ de la garde."

"Zeg aan onze beide moeders dat zy goed oppassen van geen kou te
"vatten,en vraag Maria om my eens te schrijven ten einde my in myn
2652 "eenzaamheid op te vrolijken. Ik lees daar in de courant de bevalling
" van Anna Pauw en van Carry v.L. (Carry's dochtertje Cornelia Sylvia
Sara stierf in 1864.)

Ik schreef 3 Febr.aan Lore:...."'s Middags te 5 uur woonde ik het
"aantekeningsdiner van Piet Six ten huize van Jan en Cateau by. Het
"was heel lief,maar aan tafel leed ik van de tocht tussen twee open
"deuren. Ik zat tussen Cateau Six en Bet Rahusen. Er was veel eten en
"veel wijn en er waren 32 gasten. Louky en Kee hadden op het laatste
"ogenblik bedankt om verkoudheid,welke by de eerste gefingeerd was.
2653 "Jan Six sloeg een zenuwachtige toast,de vader d'Ablaing een zeer on-
"gepaste,daarna zeide ik wat je my verzocht had en vervolgens heeft
"Papa op Jantje,die jarig was,gedronken,en eindelijk heeft Piet be-
"dankt,heel hartelijk,lief en goed,zonder stotteren of snikken,zodat
"Papa er over verbaasd was. Het diner duurde van 5½-8½. Aan het dessert
"was muziek. Na het eten ging ik met Hendrik by Jan Corver thee drin-
"ken. Terugkomende op het feest vonden wy de eetkamer opgeruimd,een
"kleed gespannen en de muziek het sein tot dansen gevende,maar ik heb
"niet meegedanst omdat ik jou niet had. Daarom heb ik met David,Hen-
"drik en Herman hombre gespeeld,heel pleizierig. Ik was niet de enige
"man aan tafel zonder vrouw,ook Papa,Hendrik en Herman waren alleen;
"'s avonds bleef Grootmama weg omdat er slechte tijding was gekomen
"van Carry's kind,dat een gebrek in de rug heeft (spina bifida).
"Kees zat naast Maria maar courtiseert haar volstrekt niet meer,gelijk
"zy my zelf heeft erkend en ik dan ook zeer goed bemerkt heb. De Bruid
"zag er lief uit en keek heel shammeloenig naar Pierre,die je 1000 maal
"laat bedanken voor al je weldaden en wensen en voor je vriendelijkheid
2654 "van my te hebben laten gaan. Ze trouwen te Leersum,maar er is geen
"bruiloft. Er is althans niemand geïnviteerd. Ik geloof dat de oude
"d'Ablaing schoon aan de haak is. Voor 14 dagen gaan zy naar Parijs
"maar keren dan terug om de ouders d'Ablaing nog te zien voor hun ver-
"trek naar Bonn. Tegen middernacht was ik thuis."

"Davids kindje Elisabeth is een beauty met heerlijk blauwe ogen
"en Willempje Six is een reus en ook een prachtig kind. Herman heb
"ik ook bezocht,maar hy heeft my noch zyn huis noch zyn vrouw gewezen.
"Zy vinden hier allen dat het zeer voor onze liefde getuigt dat jy my
"hebt laten gaan en ik vrijheid heb gevonden om te komen. Agnes heeft
"nog geen kindermeid en Beels heeft het spit,Jan de Geer de koorts."

2655 Die Vrijdag sneeuwde,vroor,regende en dooide het by afwisseling.
Ik bezocht Agnes en Beels,die veel geërfd had van zyn vader. Mr Har-
togh,die ik op het Parket vond,zeide my dat Termaat sinds Aug.thuis was
en de zittingen dikwijls tot 5 uur duren en soms nog 's avonds worden
voortgezet. Daarna maakte ik visites by Grootmama,Herman,Insinger,Tante
Hodshon en Praetorius,aan wie ik een Cert.4½Werk.Schuld à f.100 à 991/8
betaalde. Ik kocht overschoenen voor myzelf,stereoscoopplaatjes voor
Lore,voorts gort,rozijnen,pruimen en chocolaat, speelde billart met
David v.d.Vliet,at by myn ouders met Saar en haar kinderen,dronk thee
by Ploos en bracht verder de avond by Hendrik door.

2656 Zondag 5 Febr hoorde ik in de Schotse kerk een mooie preek van Ds Schwartz. Daarna bezocht ik David en Saar en later da Costa,die my vroeg of ik nog veel leed. Ik antwoordde toestemmend maar zeide dat ik het nodig had,doch niet had gedacht dat hy nog gehoorzaamheid moest leren door lijden. Hy antwoordde dat dit toch het geval was en het lijden hem veel goed had gedaan. Hy vroeg my naar de predikanten te Nymegen en ook naar Lore en de kinderen en verzocht my Anna en Tane voor haar betoonde liefde te bedanken.

's Middags at ik by Hendrik. Ada zag ik niet maar Willem en Olga waren heel lief. Te 10 uur woonde ii het familiesouper by Grootmama by;maar de drukte maakte my het hoofd warm,ik was dat leven ontwend.

2658 Maandag 6 Febr.ging ik by myn schoonmoeder afscheid nemen en te 12½ vertrok ik per sneltrein en te 5½ was ik thuis.

Woensdag 8 Febr.werden de Spoorwegwetten met een meerderheid van 3 stemmen door de Eerste Kamer verworpen,zodat Nymegen geïsoleerd bleef. De Ministers van Binnenl.Zaken en van Fin.van Tets en van Bosse traden af.Donderdag werd van Balveren als Rechter geïnstalleerd en aten wy by Mevr.Mackay,nogal saai!

Over het algemeen had het verblijf in Amsterdam een aangename indruk by my achtergelaten en toch geloofde ik dat het goed was dat wy er niet woonden,ten eerste om de duurte en ten andere om de luxe en vadsigheid van velen en de voortdurende kleine bidilles.

2659 Op 11 Febr.schreef Maria o.a.:....."Le temps court si vite,sur-
"tout quand on se lève tard,qu'on déjeune longtemps et qu'on sort tou-
"te l'aprèsmidi et le soir,qu'on a à peine le loisir de se reconnaitre
"et qu'on se retrouve à se brosser les dents en robe de nuit comme si
"l'on venait justement de le faire."

Voorts schrijft zy dat zy de volgende week in den Haag gaat logeren by Louise van Hardenbroek, Maandag by Zomerdijk Bussink gaat eten
2660 waar Jan Corver een tirebas van 26 couverts geeft en 's avonds Mevrouw Schumann in het Odéon hoopt te horen. "Puis Mardi c'est nous qui don-
"nons le dindon et le pâté de foie gras d'usage à une fête de 12 cou-
"verts,die de gehele partij wel zouden kunnen dromen."

"On vient de raconter à Mad.Hesje van Weede,qu'on a mis son frère
"Gérard Willink en prison parce qu'il a refusé de prêter serment,
"(cela étant contre ses principes darbistes) pour reconnaitre un voleur.
"A présent le bruit court que l'on aurait le droit de l'enfermer pour
"3 mois à la prison cellulaire. Tu comprends quelle consternation cette
"nouvelle occasionne. Madame Hesje,accompagnée d'Everard et de Mr.
" s'Jacob,partiront de suite pour Poelgeest et cet après-midi un mes-
"sage télégraphique vint annoncer que Mr Willink était remis en liber-
"té sans détailler le pourquoi. C'est tout-à-fait une persécution re-
2661 "ligieuse et horrible pour un pays civilisé comme le nôtre. "

"Je ne puis pas du tout me représenter Makkepakkie en ik ben
"chelours" van Clara,dat zy met hem kan dondijnen en met myn liefste
"Henkie spelen,die natuurlijk ook nog myn favorietje is. Pour vous la
"décision de la 1re Chambre à propos des chemins de fer n'est pas fa-
"vorable,parce que dans le nouveau plan aucun fragment de ligne ne
"vous touche plus prés que maintenant,mais enfin je pense que vous
"êtes assez patriotiques pour vous réjouir au lieu de vous lamenter,
"en toch,vóórdat het tot Nymegen gekomen was zoudt gijlieden er al
"lang vandaan zyn....."

Op 6 Febr had onze keukenmeid Mina Binsbergen gezegd dat wy ons tegen Mei van een andere moesten voorzien daar zy dan met Bart Kroon hoopte te trouwen.

2662 Op 17 Febr.kwam een brief van de Subst.Off.Termaat aan de Rechtbank,waarby hy solliciteerde naar de post van Griffier te Nymegen. Dit bracht my in twijfel wat ik doen moest indien hy benoemd werd, daar ik aan de éne zijde Herman niet in de wielen wilde rijden en aan de andere kant de kans om verhoogd te worden niet mocht laten varen. Daar Herman my toevallig tegelijkertijd een brief schreef,vroeg ik hem in myn antwoord of hy,ingeval Termaats zetel vakant werd,daarnaar dingen zou,dewijl ik dan daarvoor geen moeite zou doen. Herman antwoordde dat hy tot geen prijs subst.Off.wilde worden, en my geheel vrij liet.

Op 's Konings verjaardag 19 Febr.moest ik de parade op het Kalfkensbosch bijwonen en die dag schreef myn Schoonmoeder dat de Heer

Ernst van Tuyll en de Heer Daan Hooft,met wiens vrouw myn moeder geliëerd was, gestorven waren. Hendrik kocht later het huis van eerstgenoemde voor een ton,doch eerst na de dood zyner weduwe.

2663 Maria schreef 28 Febr.'60 uit den Haag,waar zy by de Elouts in het Huis ter Noot logeerde,o.a.:" Elout est aimable avec moi à sa ma-"nière,en me persifflant et se moquant goodhumouredly de tout ce que "je dis; pour le reste il m'indigne et m'impatiente surtout quand il "compte chaque morceau que nous mettons en bouche,ce qu'il ne manque "pas de faire à chaque repas. Les deux dernières nuits nous avons eu "beaucoup de vent,qui faisait trembler la maison,celle-ci étant expo-"sée aux quatre vents du ciel; tu comprends qu'on entend tous les moin-"dres zéphirs et qu'on les sent par ces vieilles portes et fenêtres! " Mr van Lennep,le missionnaire,a acheté une bibliothèque de l'argent "reçu en Hollande,dont il est très reconnaissant."

Ook in Nymegen hadden wy afwisselend zware sneeuwbuien en storm, o.a.28 Febr.toen van alle huizen,ook van het onze,de pannen afwoeien.

2664 Ik wil hier het een en ander omtrent onze finantiën inlassen. Onze ontvangsten in 1859 bedroegen: f.2400- toelage van myn schoonmoeder; f.1000- van Papa; f.192- rente van myn op het Grootboek ingeschreven spaarpot groot f.7800- 2½% Werk.Schuld; f.1035,56 traktement als subst.Off.,(dit bedroeg f.1300- maar f. 264,44 moesten daarvan voor het pensioen blijven staan) en f.159,42 interest van door ons sedert ons huwelijk aangekochte fondsen,en van enige door Lore gedurende ons engagement van haar spaarpenningen gekochte cert.Werk.Schuld. Mama van Loon had ons in Maart f.200-,in Mei f.60- en in Aug f.75- cadeau gegeven,zodat al onze ontvangsten in 1859 f. 5121,97 bedragen hadden. Het saldo van 1858 beliep f.725,75,zodat wij over f.5847,72 te beschikken hadden. Wy verteerden slechts ± f.4367,-kochten 1 Cert.4% Werk.Schuld à f.100-,2 aand.Russ.Sporen volgefourneerd à f.236-,te zamen f.464- en 1 Obl.3% Portugal à ℔ 100-voor f.506- en hielden 31 Dec. '59 f 452- over.

Wat de uitgaven betreft,zo wil ik nog mededelen dat de huishuur

2665 f 450- beliep,de belasting f 115,43,(want in Nymegen was men zo wijs geweest de accijnzen niet af te schaffen),het loon van Keetje en Mina f 150-,terwijl Caroline het huishouden deed met f 100-in de maand en f 480- kleedgeld kreeg. Dit alles maakte samen f. 2394,43. De rekeningen voor 1859 van smid,metselaar,timmerman,behanger,boekhandelaars, schrijnwerker,kleer-en schoenmaker,blikslager,schilder,hoedemaker, pianostemmer,modiste,manufacturen,glaswerk,enz.bedroegen slechts f.315,99. Baker Bach kreeg voor 10 weken,behalve de fooien by de geboorte en het dopen van Max en haar vertrek f 50,-.De bleker kostte f.78,de assurantie der meubelen f. 10-;Dr Scholl van Egmond rekende voor de jaren 1857,'58 en '59 slechts f. 58-; de muziek en de wijn by de exercities f 21-; het lidmaatschap der badinrichting in de Waal f. 5-;dat der Societeit f. 15; en de Amst.en Haarl.Couranten f. 9.20; de reizen naar Amsterdam en S.en B. met de fooien f. 183,90;de wijn f. 92,55; de cadeaux aan Herman,Aernout, Piet Six en Caroline Corver by hun huwelijken f. 43,50; myn kleedgeld bedroeg evenals dat van Lore f. 480-,en ad pios usus gaven wy f. 191,20. Het overige werd aan Nieuwjaarsgiften,fooien,cadeaux en lopende kleine uitgaven besteed. Van de f. 100- huishoudgeld betaalde Lore het onge-

2666 looflijke: brandstoffen,boter,briefport en vracht van pakjes,aardappelen,olie (petroleum gebruikte men nog niet), bakker,slager,kruidenier, grutterswaren,groenten,(Mina ging driemaal in de week naar de markt), water-en vuurvrouw; nieuwjaars en kermisfooien,schoonmaak en wat dies meer zij.

In Juni 1862,nadat wy sedert Mei '91 in Amst.hadden gewoond,werd het huishoudgeld met f 50-in de maand verhoogd; eerst in Aug.1869 klom het tot f. 200- en in 1877 tot f. 300 's maands. Toen Lore er eens met Maria over sprak,vernam zy tot haar verbazing dat deze geen vaste som 's maands voor het huishouden kreeg doch aan het eind der maand aan Nepveu opgaf hoeveel zy had nodig gehad,en dit dan ongeveer evenveel beliep als hetgeen Lore ontving,maar toen bleek het dat Maria daarvan niet meer betaalde dan de slager,de bakker en het keukenboek,daar de thee,koffie,rijst,gort,kruidenierswaren,hetzy van het kantoor kwamen, of door Nepveu betaald werden.

Nu wy hier te Karlsruhe wonen,doet Cornelia het huishouden met 50 Mark of f 30-in de week,dus f. 120 in de maand en van hetgeen zy

daarvan overhoudt,betaalt zy allerlei zaken,die niet precies tot het huishouden behoren,als gordijnen,matten,kleden,enz.

Na deze lange uitwijding keer ik tot de maand Februari 1860 terug.
2667 Op 21 Febr.zonden wy aan myn moeder voor haar 68ste verjaardag een aluminium broche.

Op 22 Febr.kwam een nieuw Ministerie aan het bewind met Mr Floris van Hall als Min.van Fin.en ad interim van Buitenl.Zaken, van Heemstra Binnenl.Zaken, Mutsaers Roomse Eredienst en Godefroi Justitie,(voor het eerst een Israëliet),terwijl de overigen bleven,de Casembroot Oorlog, Lotsy Marine,Rochussen Koloniën en Bosscha Hervormde Eredienst.

Die avond woonde ik voor het eerst in Nymegen met Lore een concert by van de violist A.Zirpel. De plaats kostte *f* 1- maar was geen kwartje waard,want het spel was beneden kritiek en met de pauze liepen wy weg.

Op 25 Febr.stierf Woltera Sweerts. By het aanzeggen luidde de boodschap:"Vóór en na geen visites." maar gelukkig zeide ons Willemine dat wy terstond moesten gaan condoleren,en toen wy kwamen,zat het er al vol,en was de vader juist even te voren uit de Societeit gehaald.

In de nacht van 28 op 29 Febr.werd Karel Beels geboren,zodat deze slechts om de 4 jaar jarig was.

Op 7 Maart kwam Ds Moroy,predikant te Angoulême,voor de Société Evangélique de Genève collecteren en by ons koffie drinken. Hy logeerde
2668 by de Heer van Lynden en het was een genot om weer eens beter Frans te horen spreken dan dat van Stoop.

Op 5 Maart waren de medicijnen van Dr Kiehl gearriveerd,na per beurtman een maand onderweg geweest te zyn. Het waren 10 flessen met een zwart liquide gevuld. Het smeersel van olie en griffelschraapsel was niet zo verzachtend als olie en ik had veel jeuk en ontsteking,zodat ik aan Kiehl schreef.

Max kreeg uitslag op het hoofd en weldra bleek het dauwwurm te zyn. Arm kind en arme Lore,die hem moest wassen en hem dan by het losmaken der linnen zwachtels zó veel pijn deed. Hy zag er zo lief uit en nu zo onooglijk. Gelukkig bleef hy rustig en sliep hy goed. Henkie hadden wy aan de levertraan gezet.

Ik heb vergeten te vertellen dat ik in Juli 1859 een diner had moeten bywonen dat de Off.der Schutterij te Berg en Daal aan de Majoor Snoeck gaven. De oudste van Harencarspel,die equipage hield,bood my een plaats in zyn rijtuig aan en wy reden er te 2½ uur heen,omdat wy te 4 uur zouden eten. Ik geloof dat het getal Officieren compleet was,
2669 de Majoor,de Kapiteins en de Luitenants. Daar het allerbeeldigst weer was,besloot men buiten te eten.Wy zaten aan een lange tafel en dit is altyd veel ongezelliger dan wanneer de tafel rond is,omdat de conversatie dan algemener is. Wie alles besteld en beschikt had weet ik niet meer,evenmin wie myn buren aan tafel waren,en waaruit het menu bestond, maar wel weet ik dat het niet aan wijn ontbrak en er onbeschrijflijk veel gedronken werd. Tussen het diner en het dessert werd gepauseerd, en toen wy opnieuw aanzaten begon men te toasten en opnieuw te drinken. Ik had het land want ik drink niet en vond het vreeslijk om te zien hoe van lieverlede de aangezichten begonnen te glimmen,de ogen uit te puilen en de tongen dubbel te slaan. Het begon donker te worden en nog kwam er geen eind aan. Sommigen trokken de jassen uit,anderen omhelsden elkaar,weer anderen begonnen samen te dansen,het werd een volkomen dronkemanspartij. Telkens liet men nieuwe flessen aanrukken,die voor een deel leeggedronken werden,en voor een deel door de onzekere hand des schenkers op de tafel werden uitgegoten. Te 9 uur vroeg ik aan van
2670 Harencarspel of het niet tijd werd op te breken,maar het antwoord luidde dat de pret eerst begon en men nu pas fideel werd. Na verloop van een half uur trachtte ik de Majoor te bewegen het sein tot de aftocht te geven,maar de man was te onbekwaam om dit te begrijpen. De rytuigen waren al lang gekomen en ik schaamde my voor de koetsiers,die dit wangelijk toneel gadesloegen. Er werd gezongen,geschreeuwd,gedanst en gezopen en met wijn gemorst. Eindelijk stond de Majoor op,bedankte met een dikke tong voor het onthaal en toen wilden de anderen nog blijven. Maar tenslotte haalde ik Harencarspel over om ook te vertrekken. Het was inmiddels middernacht geworden en wy kwamen behouden te Nymegen terug,ofschoon ik vreesde dat zyn koetsier ook niet nuchter was. De terugrit was niet vrolijk met die dronken kerels met oliebollen. Later moest ik myn aandeel in de partij betalen ad *f* 16.-

Is het wonder dat van Harencarspels vrouw genoeg kreeg van zulk een zuiplap en van hem scheidde?

Hy was nog wel Lid van de Raad! Eens kwam zy by Lore en vroeg zy haar of zy het niet vreeslijk vond als ik dronken en stinkende naar de wijn 's avonds by haar in bed kwam? Men kan nagaan met welk een verontwaardiging Lore antwoordde dat ik my niet te buiten ging. De arme Mevr. v.H. was in de waan dat ik evenals alle Nymegenaars dronk. Diners en soupers waren er by menigte. Eens moesten van Tricht en zyn vrouw er 12 achtereenvolgens bywonen en de soupers duurden meestal tot half twee 's nachts. Zy eindigden hiermee dat de heren dronken werden en begonnen te zingen !

26 71

Lore kreeg een brief van haar moeder om haar te beklagen dat Max dauwwurm had en viooltjeswater aan te raden,dat Henriette Labouchere ook had gebruikt toen Albert daaraan leed. Voorts schreef zy dat zy de rekeningen betaald en geld over had,zodat zy ons daarvan ƒ 300- wilde zenden,wat dan ook de 26ste arriveerde.

Wy hadden 4 April naar Amsterdam willen gaan,maar de Waal was zó hoog dat de overtocht per rytuig niet geschieden kon,zodat wy tot de 7de moesten wachten. Toen was het weder zachter en durfden wy het wagen de rivier in de open pont over te steken. De reis was voorspoedig,daar Henk zoet was en Max sliep. De eerste dagen voelde Henk zich niet at home en was hy verlegen by Papa,die met de podagra boven zat. Ik sprak Mr Hartogh,die my opnieuw zeide dat hy my zo gaarne in de plaats van Termaat zag komen,daar deze nog steeds ziek was. Ik antwoordde dat ik ongaarne Herman afbreuk deed en daarom liever wilde solliciteren naar de post van auditeur-militair te Utrecht. Dit ontried hy my omdat ik dan uit de magistratuur zou raken en nooit Off.van Justitie zou worden,maar dat ik het de Minister Godefroi moest vragen. Ik spoorde daarop op 16 April naar Utrecht,waar ik de Griffier by het Hoog Mil.Gerechtshof bezocht,die my by de Adv.Fiscaal van Hoytema bracht. Deze was zeer vriendelijk en moedigde my nogal aan ofschoon ik hem zeide dat Ras,die de betrekking had waargenomen,m.i.de meeste kans had.

26 72

Op 17 April reisde ik naar den Haag en begaf ik my ter audientie eerst by de Minister vsn Oorlog de Casembroot,een beeldschoon man, daarna by Mr Godefroi,die my zeide dat de auditie van Utrecht waarschijnlijk by die van Noord-Holland gevoegd zou worden en my daarna vroeg of ik niet liever mettertijd naar Amsterdan wilde verplaatst worden? Ik antwoordde dat ik niet wist hoe te handelen ten opzichte van Herman,waarop hy hernam dat Termaat vroeg of laat zyn ontslag zou moeten nemen,maar dat hy my volstrekt geen stellige belofte kon doen, waarop ik zeide dat hy en Hartogh een te hoge dunk van my hadden en hy beter deed naar een bekwamer dan ik was om te zien. Overigens ried hy my op dezelfde gronden als Hartogh de post van auditeur af.

26 73

De volgende dag ging ik aan Mr Hartogh myn wedervaren vertellen en zeide ik hem dat ik by eventueel ontslag van Termaat zou solliciteren,maar my eigenlijk voor die post niet bekwaam genoeg achtte, waarop hy herhaalde dat hy my steeds zeer gaarne by zich geplaatst zou zien. Papa,Jan van Loon en Pijnappel rieden my daarop aan om als Termaat ontslagen was, mede te dingen en my niet voor Herman op te offeren,en daar Lore niets liever wenste dan naar Amst.terug te keren, besloot ik hun raad te volgen,te meer daar ik het als de weg beschouwde door God aangewezen,nu zowel Hartogh als Godefroi dezelfde raad gaven.

26 74

De Koning en de Koningin waren van 10 tot 17 April in Amst.doch ik ging niet ter audientie. Mama van Loon werd met Anna en Maria door de Koningin op de thee genodigd.

De vorige dag was Dr Kiel overgekomen om my te zien. Ik had een abces in de vinger,die my veel pijn deed,zodat ik van tafel moest opstaan. Kiel zeide dat die uitslag uitmuntend was,knipte het abces door en beval my met de kuur voort te gaan. Hy stelde zich stellig genezing voor.

Wy maakten Agnes een kraamvisite en fooiden Baker Bach. Kareltje was byzonder lelijk en geel. Met Lore bezocht ik da Costa,die nog veel leed en waterzuchtig was; hy sprak met veel moeite en had in 3 dagen niets gebruikt. Na een glas melk had hy een uur nodig om weer op adem te komen. Zyn rechterzijde was geheel vermagerd en de linker opgezwollen.

26 75

Henkie werd overal zeer geliefkoosd en hy was dan ook altyd zoet. Het was niet enkel zyn lief gezichtje,waarmee hy de harten won,maar ook zyn zachte en toch duidelijke stem. Aan Tante Hodshon,die hy nooit meer gezien had,zeide hy terstond:" Dag zoete Ogson!".

2676 Hy was dol op kinderen en by Hendrik,by wie hy tweemaal op het dessert kwam,was hy veel meer op zyn gemak dan diens eigen kinderen, die zeer stijf en achterlijk waren. Aan Fransje Labouchere vroeg hy: " Makkepakkie zien?" en daarop bracht hy hem by de wieg,sloeg het dek op en wees hy hem. Een ieder zeide hy goeden dag met de naam en het woord zoete er by,zelfs aan Arie. Max wilde alleen by Keetje of Lore zyn en huilde zodra een ander hem opnam,maar overigens was hy heel zoet en ook beter,zodat,toen ik hem de 21ste verliet,de korsten van zyn gezicht verdwenen waren en door purpere en rode vlekken vervangen waren. Tante Voombergh ried te veel pap af en koemelk aan. Lore bleef gelukkig wel,maar het weer was zó guur dat de kinderen nooit konden uitgaan. Het sneeuwde,regende of hagelde elke dag by een snijdende N.O.wind.

Myn grootste bedenking tegen een verplaatsing naar Amsterdam was de duurte,daar ik vreesde dat wy er van *f* 5500- niet zouden kunnen leven. Maar Lore zeide dat dit gebrek aan geloof by my was en hierin had zy als altyd gelijk. Maria noemde haar reeds Mevr.van Lennep van 't Singel,omdat wy dáár een huis zouden moeten zoeken. Henriette Hooft bewoonde er een van *f* 750- huur.

2677 Op Zaterdag 21 April keerde ik dus alleen naar Nymegen terug,omdat het gevaarlijk voor Max zou geweest zyn met hem te reizen. Ik trof van Tricht in de diligence aan,die het vreemd vond dat ik niet tot Maandag gebleven was,daar ik nu de Zondag hier moest doorbrengen,en er toch weinig te doen was,en er zelfs de volgende week geen zitting zou zyn. In Nymegen was geen ander nieuws dan dat Ds Molegraaff zyn tweede vrouw had verloren. De eerste was met haar kinderen verdronken.Zy was namelijk met hen op de pont in het rytuig blijven zitten,terwijl haar man dit verlaten had. By het oprijden van de wal te Nymegen waren de strengen geknapt en terwijl de pont alweer teruggevaren was,reed het rytuig achteruit in de Waal en was er geen redding mogelijk. De koetsier was nog bytyds van de bok op een der paarden gesprongen.

De eerste nacht liep niet rustig af. Mina had my gezegd dat zy verzuimd had Nuys van myn terugkomst te verwittigen en hy dus misschien nog zou komen. Het was namelijk onze gewoonte hem gedurende onze afwezigheid in ons huis te laten overnachten en dan sliep hy in het kamertje van Mina.

2678 Deze ging te 10 uur naar bed,maar ik bleef op,doch toen Nuys er te 11 uur niet was,begreep ik dat hy van anderen vernomen had dat ik thuis was,want in een kleine stad als N. kan niets ongemerkt geschieden en waren er altyd kijkers aan de walkant by de gierbrug. Ik ging dus naar bed,het was toen 11½ geworden. In bed zijnde kreeg ik hevige krampen en ik was op het punt om weer op te staan toen ik aan de voordeur hoorde morrelen,het slot omdraaien en tegen de deur bonzen en stoten. Ik begreep dat het Nuys was,maar daar de ketting en de knop op de deur zaten kon hy die niet open krijgen. Het agiteerde my,omdat hy zo lang bezig was en de krampen my beletten op te staan en Mina doof scheen te zyn. Eindelijk stond zy op en hoorde ik haar de ketting van de voordeur afhalen,maar daar ik geen stemmen hoorde,begreep ik dat Nuys vertrokken was. Daar de krampen allengskens verminderden en de reis my had vermoeid,sliep ik spoedig in. Na verloop van een geruime tijd werd ik wakker doordat ik leven hoorde; ik keek op myn horloge het was kwart over vieren. Ik luisterde en hoorde een vreemdsoortig gestommel,maar waar het vandaan kwam kon ik niet gewaar worden. Daarop

2679 hoorde ik kloppen en timmeren,en nu begreep ik dat men bezig was in te breken. Ik sprong uit myn bed,schoot haastig myn broek en chambercloak aan,opende de deur van myn kamertje (als Lore er niet was sliep ik in myn kleedkamer) en tegelijk hoorde ik een der ruiten van het raam op zolder met groot geraas invallen. Met twee sprongen was ik de zoldertrap op en men verbeeldt zich myn schrik toen ik,de deur van de zolder openende,een kerel zag,die bezig was door de weggebroken ruit naar binnen te stappen. Het was niet licht genoeg om zyn gelaatstrekken te onderscheiden,maar in het eerst hield ik de inbreker voor zekere Mennie van Zanten,een jood,die van diefstal leefde. Spoedig zag ik echter dat ik my vergiste en ik werd ook enigermate gerustgesteld door op te merken dat het een jong man was van myn postuur,die my dus niet zo spoedig zou meester worden. De partij stond echter niet gelijk want hy had een brede beitel in de hand en ik was ongewapend en door myn kamerjapon in myn bewegingen belemmerd. Ik was dus niet op myn gemak want ik hield de man werkelijk voor een inbreker. Dit moge dwaas schijnen daar het toch enigszins begon te schemeren,maar de vreemde wijze van in huis

26 80 te komen,het vroege uur,de onbekende physionomie en de omstandigheid dat de man het huis onbewoond moest weten,deden my denken dat de zaak niet pluis was. Wat my het vreemdst voorkwam,was dat 's mans gezicht my volkomen onbekend was,want ik had nu 2½ jaar in N.gewoond en kende eigenlijk iedereen,wat in zulk een kleine stad niet moeilijk was. Dikwijls zeide de Heer v.d.Brugghen my:" Jy kent iedereen. Ik heb myn "leven lang in N. gewoond,maar jy bent beter au fait dan ik,doordat je "iedereen kent en als je eens iemand gezien hebt,hem herkent." Dit nu was waar,en ik hield dus de inbreker voor een buitenman. Zodra ik de zolderdeur geopend had riep ik:" Kerel wat mot je ?" en daarop trok hy het been,dat hy door de ruit gestoken had,terug,en maakte hy mine van de ladder,die tegen het venster stond,weer te bereiken en naar beneden te klimmen. Toen sprong ik naar voren om hem desnoods van de ladder af te werpen,maar zodra hy deze toeleg bevroedde,wierp hy zich door de ruit naar binnen en stond hy vóór my. "Wie ben je?" donderde ik hem toe. Geen antwoord. De man scheen zó geschrokken dat hy zyn beitel liet vallen,die ik terstond opraapte. "Wat kom je doen?" hernam ik. "Meneer, stamelde hy,"is U thuis?" en nu herkende ik de stem van Nuys,maar toch
21 81 was het Nuys niet. "Ik ben de broer van Nuys," vervolgde hy bevende, "en daar deze ziek is geworden,zou ik hier komen slapen. Gisterenavond "ben ik aan de voordeur geweest,maar daar ik bemerkte dat die gesloten "was,dacht ik dat de knip vanzelf was neergevallen en zag ik dus geen "ander middel om in huis te komen dan door het zoldervenster. Ik durf- "de dit echter gisterenavond niet doen omdat het zo laat was en de "schildwacht my dan voor een dief zou gehouden hebben,maar nu heeft hy "my laten begaan."

Ik was nu gerust,vooral toen hy my de sleutel overhandigde,en dankbaar dat ik met de schrik vrijkwam. Ik liet de man uit en zag de kommies en de schildwacht,die ons by de poort stonden aan te gapen. Of Nuys werkelijk ziek was wist ik niet,maar het geval bewees dat hy of zyn broer goed oppasten,daar hy anders zulke gewelddadige middelen niet gebezigd zou hebben om binnen te komen. Ik was for Mina's lover's sake blij dat ik wakker was geworden,daar de kerel anders stilletjes naar haar kamer zou geslopen zyn en zy in haar slaap geen weerstand zou geboden hebben,daar zy natuurlijk van haar Bart droomde. Het duurde lang voordat ik de slaap weer kon vatten en werd niet wakker voordat Mina
26 82 my de volgende ochtend kwam vragen of ik niet opstond daar het al half tien was. Die Zondag kwam Nuys,goed ingepakt omdat hy ziek was geweest, my verschoning vragen voor het gedrag van zyn broer,die alleen uit grote voorzorg gehandeld had,daar hy de zekerheid wilde hebben of de knip op de voordeur werkelijk van zelf was dichtgevallen dan wel of er vreemd volk in huis was. Toen hy my had gezien had hy my dan ook voor een inbreker gehouden en was zyn eerste beweging geweest om te vluchten, en eerst toen hy my herkend had,was hy naar binnen gesprongen. Hy was echter zó ontdaan dat hy doodsbleek thuis gekomen en bevende op een stoel neergevallen was. Nuys was zeer boos op Mina,dat zy hem niet gewaarschuwd had,en beklaagde zich tevens dat zy de twee of drie keer dat zy in huis geweest was,al de deuren en vensters had opengelaten en niet eens zyn bed opgemaakt en zyn kom geledigd of zyn kan gevuld had. Men kan nagaan hoe dit avontuur spoedig in de stad bekend werd en voor ettelijke dagen stof tot gebabbel en overdrijving gaf. Van Tricht vond dat ik my by de Commandant moest beklagen over de schildwacht,te meer daar deze my antwoordde dat het zyn zaken niet waren toen ik hem vroeg waarom hy het gebeurde niet belet had,maar ik liet het op zyn beloop,nu het zonder andere gevolgen was afgelopen dan een gebroken glasruit. Ik dankte God dat Lore niet thuis was geweest.

26 83 Lore schreef my dat ik die broer van Nuys een goede roffel moest geven,en dat zy myn moed bewonderd had.

Henkie had een poppekastparty bygewoond met Jacoba,Willem en Marie Hartsen en Jantje en Sophietje Six en Willem,Olga en Ada van Loon,en hy had niets gekregen als een krentebroodje,anijsbeschuitje,biscuitje en water,terwijl hy de andere kinderen chocolade en wafels zag nuttigen zonder er om te vragen. Hy had gelachen en gesprongen van pleizier, en was de enige die tot het einde naar de vertoning bleef kijken,terwijl de andere kinderen al te geblaseerd waren en rondliepen. Hy riep gedurig:"Dag zoete Mamatie," had later op straat de poppekast nog eens ontmoet en was opgewonden thuis gekomen. Zulke partijen beulden Lore af,te meer daar men by haar moeder veel te laat naar bed ging.

Lore schreef:" Imagine-toi que....Saar m'a invitée à diner pour
après-demain ! Is dat geen wonder? Ik denk haar te zeggen dat ik de
"knecht niet had willen geloven toen hy my de boodschap bracht,daar
"ik nog nooit zulk een invitatie van haar ontvangen had. Ik kon echter
"niet aannemen omdat ik by Louky ga. Verbeeld je dat deze my gevraagd
"heeft of zy my pleizier kon doen door my naar de opera mede te nemen.
2684 "Zy dacht dat ik er niet tegen zou hebben omdat er in het Italiaansch
"gezongen werd,wat ik niet versta! Et pourtant elle devint toute rouge
"en me le demandant. Henkie zegt gedurig:"Pappie weg naar Molenstraat,
"naar Nim-wegen". Ook dat hy de steun van myn ouderdom is,en dan vraagt
"hy:"En van Papa ook?".

Zo dikwijls wy Nymegen verlieten en het huis dus overdag onbewoond bleef,gaven wy ons zilver en geld in bewaring aan de Heer Kortebos,Ambt.v.d.Burg.Stand,die over ons woonde. Toen ik nu in April '60 te Nymegen terugkwam,deelde hy my mede dat hy van plan was te verhuizen,1e om de ratten; 2e om het indiscrete inkijken der van Bovens, dochters van de kommies aan de Molenstraat. Wy hadden,gelijk ik reeds vroeger vertelde,veel last van ratten gehad,die 's nachts een oorverdovend kabaal op zolder maakten. Wy hadden toen een val gehuurd,bestaande uit een bak,waarin men enig voer legde,zodra de rat in de bak klom,viel er een zware plank naar beneden,die hem verpletterde. Op zekere dag kwam Mina my zeggen dat er een rat in de val zat. Ik ging naar de zolder en zag inderdaad dat het achterlijf van een rat uit de val uitstak en de kop dus verpletterd moest wezen. Maar hierin vergiste ik
2685 my,want toen ik de plank oplichtte,wipte de rat weg en was hy in een ommezien verdwenen. Wy brandden de val uit,stelden hem weer en een paar dagen later zat er weer een rat onder. Deze keer danste ik enige malen op de plank eer ik die oplichtte en toen was de rat voor goed dood. Weer verliepen enige dagen toen wy eens op een nacht wakker werden door het leven dat de ratten op zolder maakten. Het was alsof zy elkander met turven om de oren gooiden. Omstreeks dezelfde tijd verspreidde zich een afschuwelijke lucht in huis als van bedorven vis of vlees en wy konden,hoe wy ook zochten,de oorzaak niet ontdekken. In het eind ontbood ik onze factotum Nuys en vroeg ik hem raad. Hy liep met my het gehele huis door en het trof ons dat de stank 't ergst op zolder was. Het stonk er zó dat Nuys het venstertje opende,dat in een der zijden van het dak uitzag op de goot tussen ons huis en dat van de buren aan de kant der Molenpoort. Nauwelijks had hy het raampje geopend of een pestlucht woei hem tegen en tegelijk ontdekte hy er de oorzaak van. In de goot lag een dode rat half vergaan en opgegeten door een heirleger wurmen,dat er in krioelde. Het was een walgelijk gezicht. Nuys haalde een asschop en wierp,eer ik het hem kon verbieden,het kreng op straat. Een paar dagen later vertelde my de Heer Kortebos,dat hy voor het eerst
2686 sedert hy in dat huis woonde,door de ratten geplaagd werd,die 's nachts zyn rust verstoorden. Daar wy ze niet meer bespeurden,vermoedden wy dat zy uit ons huis naar het zyne waren overgelopen,hoezeer dit aan de overzijde gelegen was van de straat,die op dat punt,dicht by de poort,zeer breed was.

Uit een brief van Lore:....."je zit daar zo alleen en verlaten in
"Nymegen en ik heb het zó druk dat ik alleen tijd heb om aan je te den-
"ken en niet om er blijk van te geven. Avant-hier nous allâmes,Djé,
"Marie et moi,le soir chez ta belle-soeur Kee,où Saar vint aussi. Quand
"elle me dit dat het haar speet dat ik niet by haar kon komen eten,
"antwoordde ik haar:" O Saar,dus is de boodschap toch terecht;ik dacht
"dat de knecht zich vergist had!" - "Hoe zo ?"- "Omdat ik niet gewend
"ben by jou ten eten verzocht te worden !". Je crus qu'elle me répon-
"drait soit une excuse,soit une plaisanterie,mais au lieu de cela elle
2687 "se mit tout-à-coup à pleurer et pendant tout un quart-d'heure les
"larmes ne discontinuèrent pas de tomber sur son ouvrage. Nous parlâmes
"de toutes espèces de choses pour faire semblant de ne pas le voir,
"mais cela m'ennuyait comme tu comprends. Ce soir elle me dit qu'elle
"aimerait tant m'avoir,ce qui prouve qu'elle n'a pas gardé rancune de
"mon impertinence."
(Haar tranen deden my vermoeden dat het Hartsen was die niet wilde dat zy ons inviteerde. Hy wilde wel dat zy grote diners gaf en mooie japonnen droeg,maar hy gaf haar te weinig huishoud-en kleedgeld.)

" Kee tracteerde ons enorm:eerst thee met méringues (een zonderling "mélange) en daarna orangeade,slemp en taart. Ik ben op de Zendingsba- "zar by Mevr.van Eik geweest en heb er o.a.3 voorwerpen voor jou ge- "kocht:een doosje met potloden,een doosje chocolaat en een ivoren pot- "lood. Mama gaf my een piqué jurkje voor Henkie,Mevr.van Weede een kiel- "tje,Mimi drie gekleurde platen van Zwitserland,Agnes een strikje en "Maria chocolade. Ben ik niet bedorven?. Later zond ik Keetje met f 2- "er heen. Ik at met Maria en Henkie by je ouders,waar Saar met haar kin- "deren,Jacoba en Sylvia ook aten. Henkie was heel zoet,bedankte voor "alles wat men hem gaf en zeide gedurig„Grootmama van Lennep" of "Groot- "papa van Lennep" ajoutant toujours le nom de famille à la qualité.
2688 "Om 7 uur bracht ik hem thuis,waar Makkepakkie my met ongeduld wachtte. "Henkie was verheugd van Keetje terug te zien en riep gedurig:"Keeke "Henkie niet komen halen!". Makkie is een dot,zo vrolijk en lief;zyn " dauwwurm blijft hetzelfde,allemaal vlekken,maar byna geen korsten meer. "De beentjes van Henkie blijven nog altyd even krom,maar verbeeld je "dat Willem my heeft gezegd dat jy ook zulke hoepels hebt !Gelukkig wa- "ren de overige leden der famille het niet met hem eens,ofschoon ze "allen zeiden dat ze wel een beetje krom zyn. Wist je dat? Ik heb het "nooit bemerkt,maar dat komt,zegt Willem,omdat ik altyd naast je en "nooit achter je loop. Je hebt gezien dat de post van Off.v.J.te Utrecht "vacant is. Ik wou dat jy dat werdt. Morgen hebben wy het grote feest "voor Louise van Loon en van Löben Sels. Wanneer mogen wy terugkomen?"

Op 25 April opende Hacfort zyn Rechter Commissariaat met het ver- hoor van twee verdachten,die wegens diefstal in hechtenis waren. Mr van
2689 Tricht las de verhoren het eerst en zeide my dat het onzin was. Daarna dagvaardde hy de getuigen eerst tegen 5 Mei,zodat de arme kerels al die tijd voor niets moesten blijven zitten. En het ergste was dat hy naar de Horst vertrok zonder ons te waarschuwen,zodat de gevangenen,die gedurende zyn afwezigheid werden ingesloten,niet konden verhoord wor- den.

Ik schreef aan Lore dat zy nog niet kon terugkomen,omdat de schoon- maak nog niet afgelopen,het tapijt in de kinderkamer opgenomen was en alles overhoop lag.

Naar de post van Off.v.J.durfde ik niet vragen,omdat ik my te jong vond,voor Aud.Mil.solliciteerde en het dus inconsequent zou geweest zyn tegelijkertijd naar een andere betrekking te dingen en ik tevens be- greep dat de subst.van Geuns de meeste kans had. (Deze werd dan ook be- noemd en trad eerst in 1902 af,waarna hy in hetzelfde jaar aet.75 stierf.)

2690 Op Zaterdag 28 April schreef Lore my:....."Je trouve si triste "que tu sois si seul et j'ai fait le plan de te rejoindre bien vite, "want nu ben ik al 3 weken hier geweest. Wat zou je van Donderdag 3 Mei "zeggen?..... Gistermiddag heeft Leentje my gekapt met het haar naar "achteren en my gekleed in myn grijze moiré bruidsjapon. Tout le monde "me fit compliment sur ma bonne mine et me dit que j'avais l'air d'une "jeune fille et d'une fiancée,et chacun de s'écrier que c'était domma- "ge que tu ne me voyais pas dans mon joli costume. Avant le diner Henkie "parut avec un petit bouquet pour la Fiancée et il fut très gentil et "causa avec tout le monde. A table j'avais pour voisins Frits van Lennep
2691 "et Marie..... Il faisait étouffant et pourtant je m'amusai,maar ik "had nog duizendmaal meer genoten als jy er geweest waart. Eergisteren "is Beels benoemd tot Secretaris der Duinwatermy.A présent ils vont "nager dans l'abondance. Je suis toute heureuse qu'il ait une occupa- "tion. Tante Antje veut que tu sollicites pour devenir Off.de Justice "à Utrecht et Mr Cees Dedel veut en ce cas user de son influence auprès "du Ministre pour que tu obtiennes ce poste."

Op Lore's voorstel om op 3 Mei terug te komen moest ik tot myn leedwezen antwoorden dat de kamers dan nog niet klaar zouden zyn en ik gaf haar in overweging om haar verblijf in Amst.nog een paar dagen te rekken. Voorts schreef ik haar dat het my speet haar niet en grande toilette gezien te hebben,ofschoon ik al verliefd genoeg was en dus geen opwekking nodig had. Ik vervolgde:" Heden ochtend heb ik by Stoop "gekerkt die weer schrikkelijk verward gepreekt heeft."Qu'on s'attende "à attendre,qu'on s'entende à entendre,qu'on s'entende à attendre. " "Men lachte zich slap."

Op 30 April schreef Lore dat zy niet later dan 5 Mei wilde terug- keren daar zy teveel naar haar kleine lieve man verlangde. Zy vervolgt:

2692 "Henkie aussi sera si heureux,il cause si souvent de Papie et "parle aussi constamment de Mevr.van Tricht et de Meneer van Lynden. "Hy wil volstrekt niet meer krom praten en nog heden ochtend toen Kee- "tje hem zeide:"Gaat Henkie naar Amama?" antwoordde hy:" Neen,niet Ama- "ma,Grootmama van Loon." Puis quand il vint au déjeuner il dit de lui- "même:"Dag Grootmama,Grootmama goed geslapen?" C'est un petit coeur, "qui continue à être le favori de chacun."

Lore schreef onder meer dat da Costa op 28 April ontslapen was, dat Beels een traktement kreeg van ƒ 2000-,(Later is dit verhoogd); dat Karelitje lelijk bleef,dat Max zo goed als gespeend was,en dat zy een brillant feest ter ere van het bruidspaar van Loon-Löben Sels by Jan van Loon had bygewoond. De bruigom was stiller,saaier en slaperiger dan ooit en Maria vond dat men hem naar het doofstommeninstituut te Groningen moest zenden,pour lui enseigner à pousser quelques sons.

Later schreef Lore o.a." Gisterochtend zat ik by Maria terwijl "Henkie by Anna en Tane speelde.Verbeeld je dat Freule Marie de Lepel "by deze laatsten een visite kwam maken en Henkie haar dadelijk vroeg: 2693 "Freule Makkepak zien? Makkepak is heel lief." Sur ce il la tira par "la robe,la conduisit chez nous et lui montra son petit frère d'un air "tout triomphant. N'est-ce pas gentil?"

Ik schreef aan Lore dat zy Zaterdag niet moest terugkomen,daar de behanger het te druk had om nog die week het tapijt op de kinder- kamer te komen leggen,de meubels nog midden in de kamer stonden en nog gewreven moesten worden en het my geweldig speet dat ik het tapijt had laten opnemen,daar ik wist dat Feyt zyn woord niet hield.

Daarop kreeg ik een boos antwoord van Lore,want zy verweet my te- recht dat,ofschoon zy omtrent de schoonmaak alles in 't brede met my besproken had,ik niet scheen geluisterd te hebben,daar ik toch het ta- pijt op de kinderkamer had laten opnemen en de gordijnen had doen af- nemen en wassen; al hetgeen zy eerst 's zomers had willen doen geschie- den door Saartje,de nieuwe keukenmeid en Truitje Cornelissen,het nieuwe dagmeisje. Lore schreef dat ik my door die behanger „meek and mild" liet beetnemen,in plaats van het tapijt te laten halen en door een ander te laten leggen,en eindigde met de ondeugende vermaning van haar niet door al myn feesten te vergeten.

2694 Deze feesten bepaalden zich tot twee onbeschrijflijk saaie diners by Mevr.Mackay,één prettig diner by de v.d.Brugghens en een zendings- meeting voor China in de Luth.Kerk,waar Ds Gunning uit Hilversum heel mooi en treffend het woord voerde. Later bracht ik by de v.d.Br.de avond door met hem en het Chineesche comité. Als gewoonlijk op dergelijke soirées had niemand iets aan de eigenlijke held van het feest. Eerst verveelde my Bousquet,daarna Westhoff,vervolgens hield van Lynden my by de knoop van myn jas vast en eindelikk stoorde Stoop my,zodat ik Gunning eerst heel op 't laatst kon naderen en hem vertellen wie myn vrouwtje was en hoe wy hem 's zomers veel gingen horen en hem hoopten te komen zien. Hy was zeer nederig en bescheiden en wat my het meeste trof was zyn afkeer van alle gemaaktheid en gedwongenheid.

Vrijdag 4 Mei schreef ik op het Parket aan Lore dat ik niets kon doen voordat ik haar excuus had gevraagd voor al myn stommigheden. "Het spijt my dat je boos op my bent en dat ik je boodschappen zo 2695 "slecht heb uitgevoerd,maar het komt omdat ik niet altyd een even sterk "geheugen heb en ik my nu volstrekt niet herinner dat je my in 't bre- "de over de schoonmaak gesproken hebt,wel en passant,maar niet met de "punten op de i's.Het tapijt had ik moeten laten liggen,dat is waar, "en ik herinner my ook heel goed dat dit je verlangen was,maar ik vrees- "de dat het linnen in onze kasten vol stof zou geraken indien het ta- "pijt geschuierd werd,dat ik het daarom heb laten opnemen. En je kunt "je niet voorstellen hoeveel stof er onder zat,hele pakken wol en vuil- "nis. De valgordijnen op de kinder-en onze slaapkamer waren geheel ge- "degarneerd,zonder ringen en koorden en toen ik ze aan Feyt gaf,vond "ik het éne moeite om ze tevens te doen wassen. Het kan geen kwaad als "Saartje en Truitje deze zomer het huis nog eens schoonmaken,vooral "omdat er nergens gewit is en,op de kinderkamer na,al de tapijten zyn "blijven liggen.Liefste ik hoop dat je my nu niet te hard zult knorren "na myn verdediging te hebben aangehoord."

2697 In de Heraut werd de begrafenis van da Costa beschreven.De Bur- gemeester had die bygewoond. Ook het Handelsblad,dat destijds door Jo- den en liberalen geredigeerd werd,bevatte een waarderend artikel over de grote afgestorvene.

2690 Onze Mina Binsbergen deelde my onverwachts mede dat zy de vorige dag, 3 Mei,was aangetekend om de 16de te trouwen. Ik dacht een ogenblik dat er noodzakelijkheid was om het huwelijk te bespoedigen, maar dit was niet het geval,want zy heeft nooit een kind gehad en is vroeg gestorven. Misschien heeft zy zich veel kwaad gedaan door veel azijn te drinken en zich te serréren om mager te blijven. Zy heeft ons later nooit bezocht.

Dr Kiel schreef my dat hy zeer tevreden was over de vorderingen in myn genezing en ik dankbaar mocht zyn voor de gezonde constitutie die my geschonken was en verhinderde dat zich erge syntomes by my openbaarden.

Ik ging dus Maandag 7 Mei Lore en de kinderen met een rijtuig te Arnhem afhalen. In de trein was het heel warm geweest,maar tot Arnhem
2699 hadden zy alleen gezeten. Aldaar had Lore voor Henkie eenplaats 2e klas moeten bijbetalen,ofschoon ik in het gaan niets had hoeven te betalen. Toen hy my aan het station zag,was hy eerst een beetje verlegen geweest, maar spoedig riep hy verheugd uit:"Henkie Papa niet vergeten." Lore zag er perfect uit,maar haar nieuwe kapsel beviel my niet. Max had in de trein geslapen en sliep weer in het rytuig. Henkie was zeer teleurgesteld zoete Arie niet op de bok te zien en durfde niet op de bank klimmen om de vreemde koetsier aan te kijken. Nog dezelfde avond schreef ik aan myn Schoonmoeder,die my antwoordde:"J'ai été très contente d'ap-"prendre si vite la bonne arrivée de la petite femme et des enfants, "et je comprends tout le bonheur du père de famille d'être de nouveau "entouré de ces chers objets de son amour." Voorts schrijft zy dat zy by Vollenhoven met Oom van Loon en Papa had hombre gespeeld en ofschoon deze,naar zy zeide,haar wel maken en breken kon,had hy toch spel op spel verloren,misschien omdat hy te los speelde.Maria had de koorts en het was dus gelukkig dat zy niet met Lore was meegekomen.

2700 Zondag 14 Mei schreef Maria o.a.zo geestig,na van de koorts hersteld te zyn:" Mon visage a maigri au dire général,le reste n'a pas "eu le temps de se mettre de la partie; ik reken daarvoor op de zomer-"hitte. Je manque tant les contradictions de mon précieux Henkie et "les jolis bruits et gentils rires de mon charmant Makkepak; à présent "je serais à même de jouir de ces deux amours,dont nous répétons à "chaque instant les bons mots,je veux dire de l'ainé."

Daar Mina de bruid was en veel uithuizig moest Lore enkele dagen koken en daarop doelt Maria als zy schrijft:" Quelle horreur pour toi "de devoir cuire,je pense que cela se borne au stricte nécessaire et "que tu ne diras pas:"Ach! je m'en vais faire un gateau!"

Op 14 Mei kwam myn moeder logeren en bracht zy ons de nieuwe keukenmeid Sara van Utrecht,(Zy stierf 24 Jan 1912 te Haarlem in de Heemskerkstraat) ,een jong onbedorven ding van 17 jaar,die in het Burger Weeshuis was opgevoed,maar er niets geleerd had,allerminst de kookkunst, weshalve Mama haar enige weken lang in huis had genomen om by haar dronken keukenmeid Mietje,die Saartjes tante was,les te nemen. Daarvan had zy echter weinig profijt gehad en telkens kwam zy Lore om raad
2701 vragen. Nu eens was zy om 3 uur klaar,(wy aten om 4 uur),dan weer duurde het tot half zes eer het eten gaar was. Het was een vreeslijk gesukkel en weinig dacht ik toen dat zy 11 jaar by ons in dienst zou blijven, later,toen wy 's zomers Bantam betrokken,huisbewaarster worden zou en uitmuntend zou leren koken. Zy trouwde in '71 met Dirk Jan Heuvelink. Herhaaldelijk zeide zy in 't begin dat zy weg wilde en meer dan eens liep zy indertijd de straat op. Wat ons nog meer verdriet deed was dat Keetje ons plotseling meedeelde dat zy ons met Augustus wilde verlaten. Later had zy berouw en vertelde zy ons dat Mina haar had opgestookt. Wat de reden was die deze daartoe bewoog ben ik vergeten,maar wy leefden in de waan dat zy het goed met ons had kunnen vinden. In elk geval scheen zy zich niet aan ons gehecht te hebben,want na haar huwelijk is zy nooit meer by ons geweest. Terwille van de kinderen,vooral van Max,die haar lieveling was,besloot Keetje te blijven; later hadden wy berouw haar niet te hebben laten trekken en indien ik geweten had dat zy dronk zouden wy niet getreurd hebben over haar besluit om ons te verlaten. Zy had een heel moeilijk humeur en kon Lore ontzettend plagen. My verklaarde zy soms ettelijke dagen lang dood, antwoordde my niet,zeide niet goede morgen of goeden avond en liet de lip hangen,en als ik dan de reden vroeg,was die òf gezocht òf nietig,

2f02 en kwam het soms hierop neer dat ik Max geen nachtzoen gegeven had of iets van dien aard. Destijds deed zy net of Henkie niet meer bestond en hield zy zich alleen met Max bezig, nam hem naar de zolder mee en weigerde zy met een van beiden uit te gaan. Van de wandeling kwam zy altyd met een hoofd als vuur terug en dit schreven wy aan vermoeidheid toe, want wy konden niet gissen dat zy dan hier of daar had geborreld.

Op 28 Mei schreef Maria uit S.en B.:" Je t'écris à la faveur de "l'une des plus terribles tempêtes qui fut jamais et qui fait craindre "à tout moment de voir rouler tous les arbres qui nous entourent. "C'est affreux à voir ce spectacle effrayant des éléments déchainés "qu'on est impuissant à calmer, et quoique j'ai moins peur du vent que "de l'orage ceci me rend nerveuse. Cela rend les jours de Pentecôte "bien mélancoliques. Impossible naturellement de sortir, ce qui fait que "Paan et moi nous nous félicitons de n'avoir pas de lover à amuser pen- "dant les sombres journées de réclusion à la campagne comme la pauvre "Willemine de Wildt, qui était hier matin à l'église avec son cher blon- "din."

(Willemine de Wildt, jongste, kreupele dochter van Mr Frans de Wildt en Bella Dedel, was geëngageerd met Mollerus, by wie zy één kind kreeg, een dochter, die met van Asbeck trouwde en te Parijs woont. Mollerus stierf een jaar of vier later, waarna zy met diens oom Mollerus her-
2f03 trouwde. Haar oudste zuster Hansje was al met Salomon Backer getrouwd en de middelste, Bella, kreeg later Jan Piet Teding van Berkhout, tot man).

"Nous nous sentions allégées d'un grand poids pour elle, quand hier "à 3 h. le soleil parut et nous apprîmes par les van Weede qu'ils en "profitèrent. Voilà deux sapins que je vois tomber avec un terrible "fracas à Boekensteyn sur la lisière du fossé and I feel quite shaky "of it yet, ne sachant pas ce qui pourra encore suivre; le pauvre hêtre "est tellement secoué que je m'attends constamment à le voir succomber; "il est tellement exposé, mais le vent est ouest et il ne tombera donc "pas sur la maison."

Ik geloof dat het deze Pinksterstorm was, die al de hoge populie- ren langs de Leidse Vaart op de Hartekamp omverwierp, zodat zy met de kruin in de plaats vielen en men langs de vaart rijdende tegen de wor- tels aankeek, die een hoog bolwerk vormden. Ik herinner my de stormen in 1836 en '39, vooral deze laatste. Wy woonden op de Keizersgracht. Aan de overzijde vielen al de iepen om tegen de huizen aan, o.a. tegen het kantoor van ? waarvan al de ruiten verbrijzeld werden. De grachten waren uitgestorven, maar ik zag nog één heer langs de wallekant
2f04 draven, omdat hy uit vrees voor de schoorstenen niet langs de huizen durfde lopen en by elk takje dat viel, sprong hy in doodsangst vooruit. Een gedeelte van het dak van myn ouderlijk huis was van glas, namelijk daar waar het schuins afliep boven een stuk van het met zeildoek be- spannen bovenportaal en de trap, om daar licht te geven. En nu regende het pannen zowel op straat als door het glazen dak heen op het portaal en de trap, want zy vielen van een hoogte van 3 verdiepingen. Het huis was namelijk 6 verdiepingen hoog en het portaal, waarvan ik spreek, was op de derde. De trap van de bel-étage of 2e verdieping, liep niet verder dan de 3e en om de 4e en de daarboven liggende twee zolders en vliering te bereiken liep men het portaal over naar een andere trap.

De glasscherven en pannen vielen met zoveel kracht naar beneden, dat één pan met de scherpe punt in het portaal drong en daarin recht- standig bleef steken. Het enige middel om ongedeerd de trap op en af te klimmen was een stoel of een tafel boven zyn hoofd te houden, mits men elkaar vooraf waarschuwde, want elkander op die wijze op de trap te passeren was niet mogelijk. Ik weet nog dat Oom Hendrik Röell die mid- dag kwam eten en hoe blij wy waren dat hy op straat geen letsel had opgedaan.

Maria vervolgt:" Tu es bien gentille de nous raconter tant de
2f05 "Henkie, et à présent que nous pouvons nous représenter sa voix, nous "apprécions doublement ces charmants petits dires; nous parlons con- "stamment de lui et quand nous voulons faire de l'esprit nous l'imitons. "Maman trouve très mauvais qu'il apprenne déjà les lettres et espère "qu'il lui arrivera comme à son parain, qui les sut aussi très tôt mais "les oublia après. J'envie la bonne mémoire de ton cher petit et il "pourrait bien me la céder jusqu'à ce qu'il en ait besoin lui-même."

(Wy hadden Henkie de letters niet geleerd,maar hy had dit uit eigen beweging gedaan. Hy had nl.een blokkedoos,en op een der kanten van de blokken was een kapitale letter van het alphabet geschilderd. Al spoedig kon hy die onderscheiden na gevraagd te hebben welke letter het was en zo gebeurde het dat toen wy in de zomer van '60 met Gerrit Corver op S.en B.aten,en deze niet geloven wilde dat H.,die toen 2½ jaar was,de letters kende,Lore een Haarl.Courant nam en hem vroeg: "Henkie wat is dit voor een letter?" hy telkens het juiste antwoord gaf,zodat Gerrit verbaasd uitriep;" Neen!",waarop Henkie herhaalde:"Ja! 2j06 't iswel een H!".)

" Ce matin nous allâmes à Hilversum Anna,Caroline van Weede et moi, "et entendîmes le plus magnifique sermon de Gunning sur le caractère "de Pierre,transformé par le don du St.Esprit et se manifestant dans "son discours à la Pentecôte,qu'on puisse entendre. Es war belebend, "j'espère que nous pourrons y aller souvent cet été." (Hoe is het mogelijk dat een gemeente die Gunning tot herder en leraar gehad heeft, in ultra orthodoxie verzonken is !)

Op 9 Juni kregen wy een mand met groenten uit S.en B.en dit was een ware tractatie,want die,welke men in Nymegen kocht,waren schraal, schaars en duur. Een paar bosjes wortelen,even genoeg voor een schotel, kostte 12 stuivers,een dito spurges,dat er niet meer dan 6 à 7 bevatte, kostte een kwartje,en wat waren het dan nog voor magere korte stokjes. Snijbonen of bloemkool was niet te krijgen,en het was alleen de sla, die men op de markt voor weinig geld kon kopen.

Uit een brief van Maria:...."Rien ne m'amuse autant que le récit "des gentillesses de Henkie,car mon coeur soupire ardemment après ce 2j07 "chéri,j'ai constamment sa douce petite voix dans mes oreilles et nous "ne parlons plus du cocher et du domestique que comme "zoete Arie" et "zoete Herman"; wy praten ook veel van "bamneden" en "na bofen",en wat "dies meer zij,ce qui prouve que nous avons ce cher amour constamment "à l'esprit. Je moet niet denken dat ik niet ook vreeslijk naar jou har- "telap,onder de form van Makkepak,verlang en vooral nu hy weer zo mooi "is,maar tot nu toe gaat "Ankie"nog voor."

Maria schreef verder dat zy zich voor Thumm had laten photographeren,dat Hendrik Louky naar Bonn had gebracht om Stens te raadplegen, die gedecreteerd had dat zy zwakke longen had,hetgeen niemand geloofde als zy zelf,en dat kleine Ada gezond was,en hy de gansche famille naar Kreutznach had gezonden zodat Hendrik weer alleen in stad was; Maria had Kareltje Beels gezien,die gezond maar nog zeer lelijk was,en de pas geboren zuigeling van Herman van Lennep en Mina,Ernst,een beeldig kindje,groot en stevig,met een rond gezicht,heldere blauwe ogen en een lief klein mondje!(Arme Ernst,die tot een duikelaartje moest opgroeien !) Tane en Mimi van Weede maakten een mooie reis naar Berlijn,München, 2j08 Tyrol en Zwitserland,maar Tane verveelde zich,daar zy overal te kort bleven en had spijt van niet meer lectuur te hebben meegenomen !

Zodra Willemine na onze terugkomst in Nymegen vernam dat Max gespeend was,vroeg zy aan Lore of het zusje onderweg was,maar deze kon ontkennend antwoorden en Lore bleef nog 8 maanden vrij. Max werd 28 Juni gevaccineerd en hoezeer de 6 pokken goed opkwamen werd hy niet lastig. Henkie ontwikkelde zich femeus (zoals Japie Ploos plagt te zeggen); zyn geheugen verbaasde ons,daar hy zich soms mensen herinnerde, die hy slechts eenmaal gezien had. Hy sprak zeer duidelijk en langzaam, zodat een ieder hem verstond,zelfs Mama van Loon,die doof was en betuigde dat zy nooit een kind op die leeftijd zo duidelijk had horen accentueren. Truitje,die 1 Mei gekomen was,een beeldschoon geëlanceerd meisje,was hy spoedig de baas. Hy sloeg en negerde haar zodat onze tussenkomst dikwijls vereist werd. Met zyn broertje was hy altyd even lief en zacht en toen Max eens stout was en ik hem vroeg of ik Max niet moest straffen,antwoordde hy:"Neen! Max verdient niet,Henkie wel," ofschoon hy niets had misdreven. De levertraan en de baden van Mutterlang deden hem veel goed,zodat zyn beentjes al minder krom waren.

A propos van Mutterlang,zo herinner ik my dat ik aan het eten 2j09 eens by vergissing een fles Mutterlang uit de kelder gehaald had,denkende dat het bier was. Ik schonk Lore een glas in,die,erg dorstig zijnde,een flinke slok nam en eerst toen de vergissing bespeurde. Terstond snelde ik naar de apotheker Jonker,die my de dwaze raad gaf haar azijn te geven. Eerst later gaf een ander my de raad om Lore melk te laten drinken en gelukkig had het vergif geen kwade gevolgen.

Aan Max vertelde Henk historietjes,maar dan riep hy uit:"Max luistert niet." Met myn moeder was hy allerliefst en het was a treat hem te horen zeggen:"Dag Grootmama van Lennep,"met zulk een zacht stemmetje en op zulk een zangerige toon dat men er door getroffen werd. Dikwijls vreesden Lore en ik dat wy hem niet lang zouden houden omdat hy al te lief was. Eens had hy op een Zondagochtend,terwijl Lore en ik in de kerk waren,al de bloemen in ons tuintje afgeplukt,ondanks de vermaningen en het verbod van Truitje,die echter uit zwakheid had toegegeven. Toen wy thuis kwamen en hy wakker werd,spraken wy hem streng toe en gaven hem noch krentebrood noch kersen. Enige dagen later vroeg hem een der Freules Mackay of er mooie bloemen in ons tuintje waren en dadelijk antwoordde Henkie met een zeer piteux gezicht:"Neen,die heeft Henkie afgeplukt." Lore stond hem toe gras te plukken,en toen hy my in 't kan-
27/10 toor een grasje bracht en ik hem vroeg of dit een bloempje was,antwoordde hy:"Neen,blommenies niet,dat zal ik niet meer doen." Als de soldaten voorbykwamen,zocht hy eerst zyn chakot op,rende dan naar de voordeur en riep hun toe:"Henkie heeft ook een chacot en een toeter."Deze waren evenals zyn trommel onafscheidelijk van hem.

Dikwijls sprak ik met Lore over de vrijheid des Christens. De omgang met de zeer orthodoxe Frl.Thumm had te weeg gebracht dat zy nog te veel onder het juk der Wet gebukt ging. Dagelijks ondervond ik al meer en meer de zaligheid van my een kind van God te weten en dit gevoel ging dikwijls gepaard met een grote begeerte om by de Heer te zyn, hoe teder ik ook Lore en de kinderen beminde en hoeveel my een scheiding van hen kosten zou. Het verlangen naar de Heer had toch steeds de overhand. Thans,nu ik dit neerschrijf,moet ik tot myn diepe schaamte
27/11 bekennen dat ik veel meer naar Lore verlang dan naar de Heer naar Lore, die ik gezien heb,terwijl ik de Heer niet gezien heb.

Donderdag 5 Juli vertrok Lore met de kinderen en Keetje naar S.en B. om de volgende dag de 67ste verjaardag van haar moeder te vieren. Ik bracht ze tot Arnhem en bleef met Saartje en Truitje te Nymegen.Henkie zeide meer dan eens:"Saarte en Tuite zo huilen als Henkie weggaat.Papie niet meegaan,Papie strakkies." Lore schreef my nog dezelfde avond dat hy gejuicht had toen hy te Nieuwersluis Arie op de bok van het rytuig gezien had en dat hy zich op S.en B.at home gevoelde. ~~[illegible]~~ Makkepak werd algemeen bewonderd.

"On le trouve très beau,plus beau que Henkie n'ait jamais été.
27/12 "Keetje oefent zich in het Frans met de bonne der Elouts en 't is al "te dwaas om ze samen te horen praten. Henkie heeft al de letters voor "Mama opgezegd en voor de Tantes heeft hy Amsterdam gespeld,zodat zy "verbaasd stonden. Men vindt hem gegroeid en Max een kind voor een "babyshow. Kareltje is nog klein en min en verre van mooi."

Terwijl Lore weg was kreeg ik een tweede bezending van 20 halve flessen medicijnen van Dr Kiel en zyn rekening. Voor die flessen rekende hy ƒ 28- en voor het consult in April ƒ 20-.Wel had hy my gezegd dat ik hem de reis moest vergoeden,maar hy had die dag toch te Buiksloot doorgebracht om consulten te geven,en Jan van Loon had my gezegd dat hy zoveel meer voor de medicijnen rekende omdat hy zyn consulten gratis gaf. Op die wijze begon ik te gelijken op de vrouw uit de Bybel die al haar leeftocht aan dokters had te koste gelegd en toch niet genezen was.

Myn broer Willem had 1 Juli zyn examen als Ambtenaar 1e kl.met succes afgelegd,evenals Rein Santhagens,de broer zyner telle. Hy schreef my een uitvoerig relaas daarvan en ook dat onder de afgewezen studenten er een was,die al getrouwd en wiens vrouw in de verwachting was. Willem trof het slecht dat Betsy Santhagens naar Spa vertrok.

Lore had een zieke tand die noodzakelijk vervangen moest worden,
27/13 en ze had al sinds lang het plan geopperd om zich hier of daar in het buitenland te laten helpen,en nu had zy op S.en B.vernomen dat de dentiste Christ te Frankfort uitmuntend was en o.a.Mevr.Borski zo goed had geholpen. Daarom schreef zy my er over met de vraag wat ik er van vond. Zy had gedurende ons engagement en later ± ƒ 400-opgespaard en wilde die voor een tweede honeymoontrip besteden. Zy had sinds 1842 de Rijn niet teruggezien en zou het heerlijk vinden als ik haar die tonen wilde. Anna,Maria en Clara Elias verklaarden zich bereid op de kinderen te passen of beter gezegd Keetje daarin behulpzaam te zyn.

Het spreekt vanzelf dat Lore's plan my enorm toelachte en ik het uitzicht van met haar alleen een toertje te maken heerlijk vond, te meer daar ik nu niet behoefde te vrezen dat zy als op onze huwlijksreis ziek zou zyn. Hendrik informeerde by zyn schoonmoeder naar de dentiste Christ,maar toen bleek dat zy die niet kende. Een paar dagen later kwam Mimi van Weede met Tane van de reis terug en gelukkig kon Mimi de beste renseignementen omtrent Christ geven,zodat Lore my schreef dat wy nu gerust op reis konden gaan. Ik moest dus maar haar effecten verkopen,de opbrengst tegen Duits geld inwisselen en buitenlands verlof aanvragen.

Terwijl ik in Nymegen was,maakten Saartje en Truitje het huis
27/14 schoon. Met walging ontdekten wy dat in het alcoof van myn kantoor, dat o.a.tot bergplaats diende van houten kisten en manden,millioenen beesten huisden,die deze vorm hadden [illegible] en volgens de schoonmaakster door de vochtigheid waren te voorschijn gekomen. Ik liet het ganse hok ledigen en al wat er in was op straat dragen en door een arme vrouw weghalen,want alles was verrot en vergaan. Daarna liet ik het hok byvegen en twee blikken vol vuilnis werden er uit geschept, en ten slotte werd het hok goed schoon geboend. Saartje en Truitje durfden het ongedierte niet aanpakken,zodat ik het moest doen. Wanneer,zo dacht ik,zullen wy van die Egyptische plaag verlost zyn! Eens gleed Mina 's avonds in de gang uit en bleek zy op een grote witte slak getrapt te hebben en toen wy de volgende dag een nader onderzoek instelden,zagen wy dat de gang vol zat. Waar zy vandaan kwamen weet ik niet.

Evenals het vorige jaar nodigde Hendrik my weer uit om Zaterdag 14 Juli 's avonds te Arnhem te komen,ten einde de volgende dag een rijtoer te maken. Ik wachtte hem dus die avond te 9½ aan het Station op,maar hy was in 't eerst zo stil en slaperig dat ik niet wist hoe ik het had. Al spoedig bleek my dat hy het land had van nu al 5 weken van zyn vrouw gescheiden te zyn en nog 14 dagen geduld te moeten hebben. Ik heb hem toen ronduit myn opinie over die m.i. dwaze badkuren
27/15 gezegd,en die lange absentie in het buitenland,waardoor de kinderen aan de lucht in Holland zouden ontwend raken. Ook zeide ik hem dat Louise zich 's winters op de bals en diners te veel echauffeerde en het niet te verwonderen was dat zy hoestte. In het eerst stoof Hendrik op maar daarna bedaarde hy,bewerende echter dat Stens het hoesten toeschreef aan haar drie bevallingen !! Een gek die het gelooft. Louise was ijzersterk,maar Hendrik liet zich beet nemen.

Zondagochtend reden wy te 8¼ naar de Steeg,daar pauseerden wy een half uur in de Engel by Smink en reden toen met een gids op de bok door Middachten en Dieren naar de Carolineberg en de Prins Willemberg,vanwaar wy een heerlijk uitzicht hadden op de IJssel,Zutfen, Deventer en Doesburg. Daarna reden wy naar de Kijkover en eindelijk weer door de Middachterbossen naar de Steeg terug,waar wy te 1 uur arriveerden. Hendrik bestelde een beefsteak,sla met aardappelen,eieren en een fles Rijnwijn van *f* 2,70. Te 2½ wandelden wy naar Beekhuizen, maar de weg viel ons tegen daar het meer dan heet was. Tot de plaats
27/16 van Twiss hadden wy 3 kwartier nodig; daar sloegen wy rechtsaf de heuvels op en kwamen in het bosch te land. Vijftien jaar tevoren kende ik daar elk paadje,maar nu hielden wy op goed geluk af onze koers op het logement aan,dat diep in het bos ligt. Eindelijk,na enig dwalen,kwamen wy aan de waterval,waarin wy onze handen afkoelden. Te 4¼ bereikten wy het logement en bestelde Hendrik thee onder de hoge bomen; te 5¼ kwam het rytuig en reden wy over Rozendaal naar Arnhem terug,een prachtige weg,zoveel mooier geworden dan ik die in de jaren 42-45 gekend had. Hoeveel villa's waren er sinds die tijd niet gebouwd, en terwijl de weg van Velp naar Arnhem destijds eenzaam en verlaten was,zagen wy nu niets dan wandelaars en equipages. Arnhem zelf was ook zo verfraaid en werkelijk charmant geworden met haar nieuwe elegante huizen,mooie buitensingels en waterpartijen. Wat viel Nymegen daarby af en wat betekenen de omstreken van Nymegen vergeleken met die van Arnhem.Te 6¼ waren wy te Arnhem terug;Hendrik betaalde het rytuig,de rekening in het hotel en daarop wandelden wy naar het Station,waar wy op het terras der restauratie broodjes met vlees en een glas wijn nuttigden. Te 8 uur reed H.in een volle trein weg. De partij

kostte hem *f* 40,- maar hy zeide my dat hy wel voor *f* 100- genoten had en Zondag was hy weer geheel de oude Beste,vrolijk en opgeruimd. Ook ik had enorm veel pleizier gehad en het speet my maar dat hy Lore niet had meegebracht. Niet voor 9¼ kwam de diligence,die my te 11½ in Nymegen afzette. Bah! wat was het benauwd in die glazen kast en wat stonk het in de oude verrotte stad !

Dinsdag 17 Juli schreef Lore my 's avonds laat uit myn ouderlijk huis,waar zy de nacht zou doorbrengen: " Hier ben ik by je ou- "ders aan huis en 't is my of ik droom,en dat zonder jou in jou kamer, "om te slapen in jou bed,waarin je zo dikwijls van je vrouwtje ge- "droomd hebt. 't Is te wonderlijk en ik kan het niet realiseren. Je "Mama ziet er goed uit en je Papa is zó vrolijk en entrain dat het "een lust is om te zien;hy heeft my honderd uit over Parijs verteld. "David en Kee aten ook mee met Jacoba. Willem ziet er ook goed uit en "ik vind hem minder lelijk dan vroeger."

De volgende dag schreef Lore: "Ik moest toch zo lachen toen ik "Willem om 12 uur thuis komen luid zingende,en naderhand:"Nacht Mama," "aan je Mama's slaapkamerdeur hoorde roepen. Ik sliep niet te best "en stond te 7½ op,ontbeet met brood en Deventerkoek; je Vader las "met veel onctie uit de Spreuken voor,en je Moeder deed niets als "uit te roepen:"Wat vind ik het aardig van je hier te hebben zo ge- "heel als jonge juffrouw". Papa vertelde van allerlei; nooit heb ik "hem nog zo vrolijk,causant en opgeruimd gezien. Je Moeder wees my "de portretten van Christiaan en Louise; zy ziet er beeldig lief uit, "maar hy lijkt precies op de oude Heer Croese,een kaalkop met twee "touffes haar aan weerskanten." (Deze Croese was een pracht van een man,met een blauw en een bruin oog,en de beau der mooie maar domme Mevr.van Walree,die altyd aan het raam zat en wier man een kalfskop was). "Willem heeft het plan van je Vrijdag te komen opzoeken,wat "my zeer verheugt,daar je dan minder eenzaam zult gevoelen. Te 1 uur "reed ik naar S.en B. en vond ik de gehele famille bezig met zwarte "glaasjes naar de eclips te kijken,die magnifiek was. De kindertjes "waren allerliefst.Max juichte van pleizier en stak my blij te moe "allebei zyn armpjes toe en Henk hield niet op met zoenen en zeggen: "Dag lieve Mamatie,nou Mamatie weerom gekomen." - "Dag zoete Henkie, "is Henkie een zoete jongen geweest?" - "Neen Mamatie,een beetje dif- "tig," me dit-il en baissant la tête. Il avait un peu crié ce matin "quand Keetje l'habillait,du reste il avait été très sage. Denk er "om het gemeste kalf voor Willem te slachten,want (zoals Mama my deed "opmerken) hy eet fabuleus veel,vooral vleesch."

Ik schreef aan Lore dat ik haar effecten had verkocht: 4 cert Werk.Schuld à *f* 100-voor 64½; één 4% van *f* 100- voor 98½ en één 3% van *f* 100- voor 76½, te zamen *f* 430,30,waarvoor ik ± 240 thalers zou kunnen krijgen.

Ik ontving een brief van Seiffert,waarin hy my zyn huwelijk met zyn germain nicht Dora Lubeck aankondigde. Niets verbaasde my meer, want hy had haar altyd afgeschilderd als een onbeduidend coquet nest, dat niets uitvoerde. Hy wilde dan met haar naar Caracas om er les te geven. Ik dacht:Zal de man nooit wijzer worden en nog deze dwaasheid er aan toe voegen? Wat my het meest verveelde was dat hy my verzocht zyn getuige te zyn. Ik weigerde dit echter en vond dat hy dit aan Cees Hartsen,Piet Six,Willem of Hendrik van Loon kon vragen,die hem allen langer gekend hadden dan ik en intiemer met hem waren omgegaan. De familie Lubeck kende ik bovendien volstrekt niet en ik had hoegenaamd geen verlangen om kennis met ze te maken,daar ik vermoedde dat muziek hun enig sujet van conversatie was en ik dan stommetje zou moeten spelen. Lore begreep best dat ik weigerde,maar Hendrik vond het jammer. Hy en Willem Borski gaven hem zilveren lepels en vorken, Piet Six een lepeldoosje,en Lore vond dat wy hem bronzen kandelaars moesten geven.

Lore schreef my dat zy te Zeist was geweest en Ankie en Maarten Pauw had gezien. "Ankie,die 20 maanden is,is een dotje met blond haar "donker blauwe ogen,zwarte wenkbrauwen,een klein mondje en een beel- "dige tournure; Maarten is een wolk van een kind,even groot en dik "als Max en toch nog maar 5 maanden oud;'t is ongelooflijk. Toch vind "ik Max nog mooier,want Maarten is grof en heeft kleine ogen;pourtant "c'est un magnifique enfant."

Lore had het land omdat Keetje pijn aan haar duim had en dus tot niets in staat was. Zy wilde naar den Bosch om....de beul te raadplegen,maar Lore zond haar naar Dr Huet,broer van Piet,later Prof te Leiden.

Deze stelde Keetje gerust en legde er een verbandje op,daar het een onbeduidende verzwikking was. Lore vroeg my om de trommel van Henkie mee te brengen.Hy had gezegd:"Papie schrijven om de tom van Ankie" en aan de dienstboden had hy gezegd:"Als Ankie de tom heeft moet je al-"lemaal dansen! "

Myn broer Willem kwam Vrijdag 20 Juli te 5½ by my logeren,doch bleef niet langer dan tot Zondagmiddag,daar hy naar Spa vertrok om Batsy Santhagens te rejoigneren. Hy wees my een sigarenkoker,die zy voor hem gewerkt had,nogal smakeloos. Toen Willem eenmaal in de Oost was,schreef zy hem af op grond dat zy geen moed had hem te volgen, en toch trouwde zy met zekere Pels,die met haar naar Java trok en een half dozijn kinderen by haar kreeg. Toen zy later naar Nederland was teruggekeerd en in Amsterdam woonde,trachtte zy het weer met Willem aan te leggen,schreef hem briefjes,verzocht om een onderhoud,wilde hem bezoeken,maar hy weigerde haar te ontvangen.

2f 22

Toen hy by my logeerde was hy byzonder opgewekt en nog onder de indruk van de gelukkige uitslag van zyn examen. Zaterdag woonde hy de zitting by,daar hy de mogelijkheid voorzag dat ook hy in Java tot subst.Off.v.J. kon benoemd worden. Dit is echter niet gebeurd want hy werd Griffier van de Landraad en moest al na twee jaar wegens ziekte repatriëren. Wy wandelden veel,zaten in de tuin,speelden 's avonds van 8-10 billart tot grote bewondering der toeschouwers,o.a. van Hummel,een der leraars van het Gymnasium,tijdgenoot van David,en zelf groot speler,en van zekere van Gulpen,die ons smeekte niet te eindigen omdat hy het spel van Willem zo mooi vond. Ik sprak ook ernstig met hem en had wel hoop dat God zyn hart zou vernieuwen. Hy begreep niet hoe wy het in een gat als Nymegen uithielden.

Dinsdag 24 Juli had ik nog zitting en na de afloop zou ik naar S.en B. hebben kunnen vertrekken,te meer daar van Tricht my al herhaaldelijk met zyn gewone royaliteit had gezegd dat hy niet begreep wat ik in Nymegen deed,dat hy de zittingen wel zou waarnemen enz., maar ik wilde niet onbescheiden zyn en had my nu eenmaal voorgenomen om tot Aug.te blijven. Daarby kwam dat ik de schoonmaak moest surveilleren,de kasten en ledikanten helpen uit elkaar nemen,versjouwen en weer in elkaar zetten en vooral dat ik al myn boeken,die uit myn kantoor naar de tuinkamer getransporteerd waren,moest afstoffen en weer in de kasten schikken en zo kwam het dat ik eerst Donderdag 26 Juli Nymegen kon verlaten, dus toch nog 5 dagen vroeger dan ik my had voorgenomen.

2f 23

Papa en Mama waren te Klein Beekhuizen,Saar en Hartsen te Rolandseck, Willem van Loon te Spa, Anna en Willempje Elout te Gräfrath. Hendrik had Louky gevraagd om van Creuznach terug te komen,maar daar had zy feestelijk voor bedankt en geantwoord dat zy naar Spa dacht te gaan. In Nederland was het haar te vochtig en op Elswout verveelde zy zich. Hendrik moest dus nog 14 dagen geduld hebben.

Saartje zou gedurende onze afwezigheid by een tante in Amst. gaan logeren,Nuys zou 's nachts in ons huis komen slapen en Truitje zou het huis luchten,aan de was werken en het bed van Nuys opmaken.

2f 24

Ik moet nog eer ik verder ga iets van Henkie vertellen. Eens was ik met hem in ons tuintje,waar een pot vol water stond. Lore had hem vergund daarin steentjes en stokjes te gooien,maar daar ik dit niet wist had ik het hem enige dagen tevoren verboden. Terwijl ik bezig was de tuin te wieden stond hy er by te kijken maar waagde hy het niet iets in de pot te gooien. Eindelijk riep hy my en zeide: "Papie met Henkie naar 't kantoor gaan?" Ik volgde hem terstond,maar ter hoogte van 't kantoor gekomen,bleef hy staan en zeide hy:"Papie "alleen in 't kantoor gaan." Ik vroeg hem wat hy dan wilde doen?-"Henkie naar de toin."- Ik hernam dat ik dan meeging,maar hy antwoordde:" Neen! Papie in 't 'toor bijven." Ik vroeg wat hy in de tuin wilde doen,en daarop antwoordde hy fluisterend:"Steenties in de pot gooien" Hy had dus een krijgslist bedacht en was toch te oprecht om niet voor de waarheid uit te komen. Ik vernam toen dat Lore het hem veroorloofd had en liet hem dus begaan.

Willem vertelde my dat Jacoba (dochter van David v.L.en Kee Willet),die 3½ jaar is,nog geen letter kende en nooit beneden kwam,maar altyd op de kinderkamer moest blijven,dat Kee niets uitvoerde en zich niet met haar kinderen bemoeide. Nu,dit was te voorzien !

Hendrik was geërgerd over het gedrag van zyn broer Willem van Loon. Deze nam zyn betrekking van Commissaris v/d Holl.Spoor zó slecht

2f 25

waar dat zyn collega's hem wel kwijt wilden wezen. Daarenboven leefde hy met de omechte dochter ener waardin en bracht hy zyn avonden in haar huis door, terwijl hy tegelijkertijd met Mica bleef vrijen. V van Ook Herman gaf Hendrik my slechte berichten. Hy kwam 's avonds te 2 uur thuis, zelfs toen Mina moest bevallen, speelde grof en dronk teveel. Saar Hartsen wachtte een derde kind in October; haar man was lastiger en tobberiger dan ooit.

In Syrië werden duizende Christenen vermoord. Men beweerde dat Napoleon te Villa Franca de Keizer van Oostenrijk had aangeboden hem in het rustig bezit van Lombardije te laten, mits deze hem zyn gang liet gaan in het veroveren der Rijnprovincies. Garibaldi had Sicilië veroverd en de Koning van Napels wilde zich redden door een constitutie af te kondigen, maar zyn onderdanen mistrouwden hem omdat zyn vader reeds eenmaal een constitutie beloofd maar niet gegeven had.

In de Tweede Kamer werden de Spoorwegwetten behandeld. Thorbecke stelde een amendement voor om de particulieren uit te nodigen de lijnen te maken en by gebreke daarvan ze door de Staat te doen aan- 24 26 leggen, maar het werd met 43 tegen 29 stemmen verworpen. Amusant was het om te zien hoe schier alle afgevaardigden amendementen indienden, waarby zy lijnen verlangden langs de hoofdplaats van hun kiesdistrict, zelfs Elout voor Gorkum.

Papa had in Parijs de "Vrouwe van Waardenburg" in Frans proza vertaald, en die verscheen in 1861 by Hachette.

Donderdag 26 Juli vertrok ik naar S.en B. Max herkende my toen hy te 9½ werd opgenomen, maar Henk was te slaperig. Ik sliep met Lore in de donkere kamer en had veel pleizier. Cateau van Loon en Clara Elias logeerden op S.en B., ook Agnes Beels en Kareltje, een schraal, mager, lelijk ventje van 5 maanden, die 's nachts niets deed dan klagen en kermen, zodat Willem van Loon, die in de kamer daarnaast sliep, of liever gewoon was in bed te roken en te lezen, het geduld van Bertha, de kindermeid, bewonderde. Niemand kon toen voorzien dat dit Kareltje eenmaal een stevige kerel met ferme kuiten zou worden, die onvermoeid op zyn wiel zou trappen.

Op 28 Juli ging de eendejacht open, maar door de Amst.Courant misleid wachtte ik tot 1 Aug.en toen schoot ik 21 vogels. Er waren minder eenden dan vroeger omdat alle polders en landen onder water stonden. Ik schoot in twee weken in 't geheel 73 vogels; ik had dit jaar een akte genomen.

27 27 Ik ging op 9 Aug.alleen naar Amsterdam om boodschappen te doen. Ik at toen by David met enkele andere gasten, o.a.een Miss Carlisle, een mooi meisje met prachtige krullen, waarin de knoop van een der dienknechts haakte. Het diner was superbe en ter ere van het voltekenen der Koning voor de Centraal-Spoorweg Utrecht-Zwolle, waarvan August von Hemert directeur en David secretaris was. Voor het tot stand brengen dier lijn werd David op voordracht van Thorbecke Ridder in de Orde v/d Ned Leeuw. Die lijn moest tot de Pruissische grenzen worden doorgetrokken en de kortste verbinding tussen Amst. en Berlijn vormen, maar dit is nooit geschied en de Centraal Spoorweg heeft een kwijnend leven geleid ondanks al de ijver en de energie van David.

's Avonds verloor ik ƒ 6- met hombre, maar later won ik die op Onder Ons met het kurkenspel op het billart terug. De volgende dag bezocht ik Dr Kiel aan het Tolhuis, want daar hy slechts plattelandsgeneesheer was, mocht hy in Amsterdam niet practiseren. Ik betaalde hem zyn rekening ad ƒ 47,30 en hy was over myn uitzien tevreden. Per diligence van 4½ keerde ik naar S.en B.terug. Henkie was allerliefst en een zyner grootste genoegens was met my in de moestuin 28 te lopen of in het Koetshuis in de rytuigen te klimmen. Later is hy toch geen liefhebber van mennen geworden als Max en Frank.

Maandag 13 Aug '60 gingen Lore en ik onze 2e huwlijksreis ondernemen. Wy stonden te 5½ op en reden te 6½ naar Vreeland. Het kostte Lore moeite om van de kinderen te scheiden, die in één bedje sliepen. Per spoortrein van 7½ vertrokken wy via Utrecht naar Rotterdam. 29 De volgende morgen schreef Lore uit Spa aan haar moeder, en het is amusant om deze brief, waarin zy de reis beschrijft, en die o wonder ! in myn bezit is, hier over te schrijven;

"Liefste Moeder! Wy kunnen U met een dankbaar hart onze goede "aankomst te Spa melden; de reis was nogal lang daar wy eerst tegen "10 uur aankwamen,maar wy waren niet erg moe en de nachtrust heeft "ons geheel opgefrist. Van Utrecht tot Rotterdam hebben wy heel plei- "zierig gereisd met Charles Labouchere,die zeer entrain en causant "was. Hy vertelde ons dat hy (gy zoudt het niet raden) Zuilenstein "wil huren en zich daar wil etablisseren. Zyn apartement in Parijs "heeft hy opgezegd,en,hoe wonderlijk 't ook schijne,het denkbeeld "lacht hem toe om op een afgelegen buiten winter en zomer te passeren.
2/30 " Hy had een plan van het kasteel by zich om aan Henriette te wij- "zen en hy prees dezelfde plaats en de moestuin zeer. Enfin,hy was met "de zaak zeer ingenomen en praatte er met opgewondenheid over. Vindt "ge dit niet allerwonderlijkst en hadt gy ooit gedacht dat hy en "Henriette Zuilenstein boven Parijs zouden verkiezen ?"

(In die tijd was het nog iets vreemds 's winters buiten te wo- nen. David van der Vliet deed het gedurende 3 maanden om het aequi- valent te ontgaan,later volgde de oude Heer Borski omdat hyniet wilde opgeven hoeveel inkomen hy had en thans vluchten alle rijke lieden uit Amsterdam om de belastingen).

" Te Rotterdam gekomen vertrokken wy dadelijk per boot via "Dordt over de Moerdijk; daar het pleizierig weer was hadden wy een "heel aangename overtocht van 10-12. Daar wachtte ons de trein,die "ons te 2½ te Antwerpen bracht.De visitatie liep gemakkelijk af en "naar een buitenl.paspoort werd niet gevraagd.In Antwerpen hadden wy "twee uur de tijd; wy volgden Tane's raad en bezochten de diergaarde, "die allerliefst is,en aten daar een bord soep en kalfscoteletten. "Tot Antwerpen was het goed weer geweest,maar pas hadden wy het sta- "tion verlaten of er brak eensklaps een hevige donderbui los. Wy "spoorden vlak tegen de bui in en kregen vlak boven ons hoofd lichten "en ogenblikkelijk daarop volgende hevige donderslagen. Het was niet
2/31 "pleizierig en ik was heel bang. Ik dacht er over om te Mechelen te "blijven,maar dáár gekomen verminderde de bui en besloten wy door te "reizen.Het land stond blank en de lucht was zwart. Toch hebben wy "later nog maar 2 à 3 buien gehad en toen wy te Luik kwamen was de "hemel opgeklaard. Het speet my al te veel dat de schemering reeds "voor de duisternis had plaats gemaakt; ik keek myn ogen uit om nog "wat van de natuur te zien,en hetgeen ik kon onderscheiden gaf my "al te veel lust om alles by daglicht te kunnen bereizen. Van Ant- "werpen tot Spa bleven wy byna altyd alleen en hier gekomen vonden "wy Willem,Hendrik en Willem van Lennep aan de gare om ons op te "wachten.

"Die receptie was heel pleizierig. Zy brachten ons in 't Hotel "d'Orange,waar Hendrik twee eenvoudige kamertjes voor ons besteld "had. Louky vonden wy perfect wel en er allerliefst uitziende; de "kinderen lagen in bed en zagen er ook best uit. Gy begrijpt dat wy "honger hadden en wy vielen dus terstond op de coteletten aan,waarna "wy nog wat met Hendrik en Louky praatten en in bed trokken."

"Nu is het 10 uur en hebben wy ontbeten,en over een kwartier "is het rytuig besteld om een beetje te toeren en de environs te "zien. Ons plan is morgen te 11 uur te vertrekken en te Coblenz te "overnachten om dan Donderdag te Frankfort te arriveren."

2/32 Het regende by stromen en er was tot 12 uur geen kwestie van uitgaan. Lore speelde met de kinderen en ging toen een mantel be- stellen,die de volgende ochtend zou klaar komen. Van 2-3½ toerden wy in Hendriks equipage,hy en ik op de bok,Lore en Louky binnenin,naar de 4 Sources,allerliefst. Vóór de middag had ik met Willem billart gespeeld en met Hendrik pistool geschoten. Te 4 uur table d'hôte à frs.4 le couvert,niet byzonder,daarna koffie gedronken by Baas. Lore ergerde zich over de massa wijn,die haar broers en Alex.v.Hemert ver- zwolgen. Myn broer Willem tracteerde haar op een mooie toer in een open chais,waarna wy tot 7½ naar de muziek luisterden. Toen moesten wy naar het speelhol,waar het duivelsche spel ons walgde,zodat wy
2/33 het spoedig verlieten voor de danszaal,waar bal was. Louky wilde ab- soluut dansen,maar Hendrik verbood het haar,waarschijnlijk omdat ik er by was en hy zich herinnerde wat ik hem daaromtrent te Arnhem had gezegd en hoe slecht het voor Louky was zich te echaufferen. Lore en ik trokken spoedig weg,dronken thee,heel slecht en duur,Frs 5- voor ons beiden,en maakten toen samen een wandeling in de duisternis, waarna wy te 11 uur naar bed trokken.

Louky wandelde nooit,allerminst in de avondlucht,maar bleef wel de slechte atmosfeer in de benauwde speel-en danszaal inademen. Wy vonden het hotel alles behalve byzonder goed,noch de kamers,noch de bedden,noch het eten en drinken,noch de bediening en accomodation en toen wy de volgende ochtend de rekening vroegen,beliep die 47 frs ! Wy waren blîj dat wy niet te Spa behoefden te blijven,want met rijke lui is het slecht kersen eten en het was hier le pot de terre et le pot de fer. Op die voet konden wy het niet zo lang volhouden als wy wensten. Lore had trouwens genoeg van die luxe en mondanité en begreep niet hoe Louk voor haar gezondheid te Spa bleef. Dat was dan ook niet het geval,want zy was zo sterk als een paard,maar zy was liever in de geut dan thuis, en Hendrik volgde als een lam !

2ƒ34 Woensd.15 Aug.Te 10 uur ontbeten en te 11 uur vertrokken met Willem van Loon,die repatrieerde. Wy reden per sneltrein via Verviers en Aken naar Keulen langs een beeldige weg en door enorme tunnels,die ik in '56 op myn reis van Keulen naar Parijs reeds gepasseerd had. Te Keulen korte visitatie in de prachtige Centralbahnhof. Wy hadden 2 uur oponthoud,en aten er,maar er was tot Lore's grote spijt geen tijd om de Dom te bezichtigen. Te 6 uur vertrokken. Het was mooi weer en Lore genoot enorm van voor het eerst de Rijn te zien,waar men na Königswinter gestadig langs rijdt. Wy hadden gelukkig plaatsen aan de zijde der rivier. Ik genoot van Lore te zien genieten,want zelf had ik de Rijn vaak genoeg gezien. Te Rolandseck,waar de trein stilhield,keken wy uit of wy Saar soms zagen maar dat was mis. De zon kleurde de toppen der rotsen. Eerst om 8 uur kwamen wy te Coblenz en stapten wy af in het hotel waar ik in '56 had gelogeerd en dat my toen als het beste door von Stedman was aanbevolen,maar het was heel dom van my,daar het midden in de stad staat en Lore natuurlijk
2ƒ35 veel liever in een hotel aan de Rijn had gelogeerd. Wy wandelden nog tot 10 uur langs de Rijn,over de brug,bezochten het Casino,aten Obstkuchen,soupeerden in het hotel en legden ons te 11 uur ter ruste. Op de schipbrug hadden wy de Landau's ontmoet,maar daar het donker was herkenden zy my niet,en dit deed my pleizier,daar ik zeker was dat zy ons dan zouden geïnviteerd hebben en Lore dit liever niet had.

Dond.16 Aug. Om 9½ verlieten wy het hotel,waar het evenals te Spa duur en slecht was en te 10 uur spoorden wy naar Mainz,waar wy te 12½ arriveerden. Tot Bingen loopt de weg vlak langs de rivier en kronkelt hy sterk.Lore genoot enorm van de magnifieke uitzichten. Het was overheerlijk weer,schoon iets te warm. Wy reden eerst per omnibus naar Castel om onze bagage te deponeren en keerden toen naar Mainz terug om de Dom te zien met zyn koperen deuren. Te 2½ spoorden wy van Castel naar Frankfort en onderweg wees ik Lore in de verte Weilbach,waar ik zulke ellendige dagen had gehad. Laubbach had ik haar niet kunnen wijzen,daar de trein te snel voorby reed.

Te 4½ kwamen wy te Frankfort en reden wy in een open Droschke naar het Hotel zum Römischen Kaiser,waar het vol was en wy een kamer au 3ième kregen. Te 5½ table d'hôte,daarna gewandeld,totdat de regen ons naar huis joeg.

2ƒ36 Te Frankfort kregen wy de eerste brief van S.en B. en wel van Clara Elias,die Lore meteen beantwoordde,terwijl ik van vermoeidheid op de sofa in slaap viel. Clara schreef o.a.:" Henkie est d'une sa-"gesse exemplaire et très gentil,doux et facile. Il parle beaucoup "des petits chevaux que tu lui as promis et vous associe dans toutes "ses joies. Quand il fut déshabillé hier soir il me dit:"Nu Papie en "Mamatie goede nacht zeggen!" mais se rappela aussitot que c'était "une distraction;je lui dis que je vous l'enverrais dans une lettre, "sur quoi il dit:"O dat is goed!". Maria soigna leur diner,mais comme "Henkie avait un peu de diarrhée il n'eut pas de fruits au dessert "et se soumit à cette privation avec une gentillesse vraiment unique. "Il vit passer ses chers arebeities met soiker avec un:"O,maar mor-"gen wel" en riant. Il est délicieux."

2ƒ37 Vrijdag 17 Aug. Het onweer had de lucht wat afgekoeld. Wy wandelden naar het huis van de dentiste Christ Suarnez,die Lore's tand onderzocht en toen verklaarde dat die te ver heen was om nog behouden te worden. Zo was dan het doel van de reis verfehlt. Of hy niet in staat was een andere tand in de plaats van de zieke te zetten weet ik niet meer; hy scheepte ons af en verdrietig dropen wy af. Lore kocht een japon en speelgoed in de Bazar. Te 2 uur werden wy door Mevr.en Hélène Bonnet ontvangen. De dominé was niet thuis.

Wy troffen er de Heer Martini aan,een hoedenfabrikant,dien ik te Laubbach had ontmoet en wiens vrouw toen door de kuur byna vermoord was. Wy gaven de cadeaux van Tane voor Ds.B's 25-jarig jubileum en kwamen te 5 uur rammelende van de honger in het hotel terug. Aan de table d'hôte te 5½ waren weinig gasten,meest allen Hollanders. Na het eten wandelden wy naar Mainlust,dat een caserne geworden is, en gingen toen een portie ijs voor 12 Kreuzer by Röderer op de Rossmarkt eten,waar een optocht met fakkellicht en muziek voorbyging ter ere van de verjaardag van de Keizer van Oostenrijk. Het regende.

2738

Wy vonden een brief van Maria,die o.a. schreef:"....Aujourd'hui "il fait si beau et doux que nous les avons envoyés se promener en "voiture à 10½,Henkie à côté du cocher,vastgebonden met een riem et "Keetje derrière avec Makkepakkie,qui est paré de son beau manteau et "de son beau chapeau pour l'occasion,Henkie de même et Keetje en robe "lilas,cornette et boucles d'oreille en or,quoique la partie se borne "à faire plusieurs fois le tour de la campagne. Henkie était dans "une fièvre de joie en partant,nous criant bonjour de lui-même."

"Hier au 1er déjeuner il est allé de lui-même apporter les li- 2739 "vres à Maman,puis il est revenu à sa place en criant d'une voix de "stentor à Clara,qui était assise à côté de lui:"Bidden Cara,bidden "ommers!. Cela fesait un si drôle d'effet. L'autre soir en nourris- "sant les canards ils s'emparèrent d'un grand morceau de pain en se "disputant. Henkie les poursuivit en murmurant:"Gezanik," c'est drôle "comme il sait bien appliquer les mots qu'il retient et dont il ne "peut pas comprendre le sens. "

"Anna ne sait que faire de son garçon (Willem Elout) pendant les "jours de pluie;rien ne l'amuse ni l'intéresse et il finit quelquefois "par s'étendre sur son lit par désoeuvrement. Insinger s'est décidé "à se faire opérer de la grosseur qu'il a au dos et qui a déjà la "grosseur d'un demi melon."

" Hier en dinant Henkie déploya beaucoup d'imagination en pre- 2740 "nant une carotte toute ronde et platte avec sa fourchette et en di- "sant:"Dat is een tom",puis deux longues et étroites:"dat zyn tewee "tommeltokken."

Zaterdag 18 Aug. Om 9 uur per post naar Homburg (de trein zou eerst in Sept gereed zyn) waar wy wandelden,totdat de regen ons naar het Curhaus joeg. Wy zochten onze troost in de leeszaal (de speelzaal walgde ons) en aan de table d'hôte,wandelden daarna au son de la musique en reden te 3 uur per post terug. In Frankfort kochten wy laarzen en tegen 6 uur wandelden wy naar de Bonnets,die ons allerliefst ontvingen en op thee,brood,koek en confiture onthaalden. Wy praatten allerpleizierigst en woonden de calte by. It was very nice. Eerst te 10 uur liepen wy naar huis. Het was koud en nat op straat.

Wy vonden nu een brief van Cateau van Loon.die o.a.schreef: 2741 "......Henk parle quelquefois de Mamatie;hier en jouant avec sa dili- "gence il me demanda d'en fermer une porte,et lorsque cela ne me "réussit pas,keek hy zeer teleurgesteld en zeide:"Mamatie kan het wel." "Ce matin lorsque Marie voulut mettre la robe lilas à Henkie il s'en- "fuit en disant que Keetje devait le faire,"want anders wordt Henkie "diftig," l'idée d'annoncer cela d'avance."

Maria voegde er by dat de operatie van Insinger perfect was gelukt en zonder dat Henriette het wist.

2742 Zondag 19 Aug.Wy kerkten by Bonnets schoonzoon Schröder. De dienst begon al te 9 uur en de preek was goed. Om 3 uur naar Heidelberg vertrokken,waar wy te 5½ aankwamen en in het Hotel Schrieder afstapten,waar wy op onze kamer een Bijbel vonden. Na het Handelsblad gelezen te hebben reden wy naar het Slot,dat wy geheel bekeken en vanwaar wy die schöne Aussicht bewonderden. Wy liepen terug,soupeerden en wandelden naar het Hof van Holland,waar Lore in '42 en ik met Papa in '40 gelogeerd had. Lore vond het Hotel Schrieder heel chique maar te voornaam voor onze beurs.

2743 Maandag 20 Aug.Te 9 uur per Curierzug naar Oos en vandaar naar Baden-Baden,waar wy te 11 uur aankwamen. Het zag er regenachtig uit,maar de lucht klaarde op en het werd heerlijk weer. Wy spoorden door een vruchtbaar en bevolkt land. Wy stapten in het Hotel Stadt Strassburg af,dat 2ten Ranges is,maar ons geld raakte op of was althans zeer aan het verminderen. Te 1 uur dineerden wy in het Hotel de Baden voor

f 1,50 't couvert,heel goed en reden daarna naar het Alte Schloss; de weg was wel mooi maar lang. Te voet terug,een prachtige wandeling door het bosch. Voór het Curhaus rustten wy uit en wandelden toen naar
2ʃ 44 het Lichtenthal,dat ook beeldig is,en waar wy de Prinses Augusta van Pruissen,de latere Keizerin,ontmoetten. Naderhand zetten wy ons weer in de Curgarten neder om naar de passanten te kijken. Veel mooie toiletten. Er waren al meer dan 30.000 vreemdelingen geweest. Het was een magnifieke avond,warm en aangenaam,maar er was ongelukkig geen muziek in de tuin omdat er concert in de zaal was.

Dinsdag 21 Aug Wy sliepen uitmuntend en het hotel beviel ons best, daar wy heel vriendelijk behandeld werden en de rekening *f* 3-lager was dan in het Hotel Schrieder,hoewel wy precies hetzelfde genoten hadden. Daar het tot ons leedwezen stortregende besloten wy te 12 uur naar Frankfort terug te keren,alwaar wy te 5 uur arriveerden, vroeg genoeg voor de table d'hôte im Römischen Kaiser. 's Avonds flaneerden wy en kochten koek en naaizijde,en toen wy thuis kwamen,vielen wy van vermoeienis op de sofa in slaap.

Wy vonden een brief van Clara Elias met de best mogelijke berichten. Ze schreef:" Henkie vient de me dire:"Ik stuur 1,2,3,4,5 "zoenties aan Mamatie en ook zes aan Papatie,"ce qui est de la lo-"gique à sa manière. Il est unique ce petit et se porte à merveille. "Makkepak is even levenslustig als altyd,een recht patertje goed le-
2ʃ 45 "ven. Tane noemt hem een bazuinengel. Ce matin Henkie dit tout d'un "coup:"Nu even Henkie naar boven."- "En waarom?" - "Letters leren "ommers.".

2ʃ 46 Mama van Loon voegde er het volgende by:"....J'espère que le "temps est meilleur en Allemagne qu'ici; nous sommes revenues hier "de la ferme par la pluie et un vent si froid justement comme si on "était en Novembre,et cette nuit il y a eu un vent si violent que je "ne serais pas étonnée si le jardinier venait m'annoncer dat er in "dier voege weer enige bomen waren omgewaaid."

2ʃ 47 Woensdag 22 Aug.Te 10 uur reden wy naar Wiesbaden,waar wy tot 1 uur ronddrentelden. In de speelzaal zat de oude Deutz naast de croupier, alsof hy er sinds 1842,toen Lore er hem zag,niet van daar geweest was. Te 1 uur aan de table d'hôte in de Vier Jahreszeiten,niet byzonder. In de colonnade de winkels bekeken en toen te voet naar de Griechische Kapelle,welke ik niet zo mooi vond als in '56,maar welke Lore wunderschön vond. Een allerpedantste koster legde ons alles uit. In een motregen terug naar het Kurhaus,waar wy muziek hoorden en ettelijke Hollanders zagen. Van 6-7 by Mevr.Joosje Deutz-Willink,dochter van Ananias Willink van Boekensteyn en zuster van Mevr.Cees Dedel. De arme ziel was al zes weken met haar demoiselle de compagnie Saartje de Ranitz in dit hotel gelogeerd en kon door de knobbeljicht niet meer staan of gaan;daarby was zy zeer vermagerd en verzwakt. Zy verhaalde dat onze Koning haar dagelijks distracties gaf als hy zyn 4 schimmels over het plein liet caracolleren. Hy kocht veel voor zyn villa,gaf veel diners en mengde zich als een gewoon particulier onder
2ʃ 48 de badgasten en négligé met een strohoed op,zodat hy zich zeer populair maakte. In de Galignani's Messenger lazen wy een artikel,waarin hy zeer geprezen werd en door zyn kingly port and high stature gunstig afstak by de kleine gebrilde Hertog van Nassau. (Laatstgenoemde leeft nog en is thans,1903,Groothertog van Luxemburg en vader der Erfgroothertogin van Baden), Daar Mevr.Deutz ons niets aanbood gingen wy in een conditorei Obstkuchen snoepen en wandelden toen naar de ruïne Sonnenberg, een uur heen en terug over een aangenaam hard pad. Daarna wisselden wy *f* 100 - tegen Pruissisch geld in en liepen naar de trein die ons te 9½ te Castel afzette.

Daar er geen plaats in het Taunus hotel was namen wy onze intrek in het hotel Barth,dat ons best beviel en heel goedkoop was. Wy soupeerden en sliepen heerlijk. Zowel Lore als ik hielden korte aantekeningen van ons reisje,maar Lore zette dit na die Woensdag niet voort, ik weet niet waarom. Haar laatste woorden waren:"In Wiesbaden veel aan Papa gedacht. Wiesbaden me le rappellait à chaque pas."

In Hotel Taunus vonden wy een brief van Tane: " Chère Lore,je
2ʃ 49 "suis si heureuse de n'avoir qua continuer le bulletin de bonnes "nouvelles qu'il a été le doux privilège de tes autres correspondan-"tes de te transmettre jusqu'ici. Les enfants sont aussi bien que

"gentils et c'est beaucoup dire. Toutes nous nous accordons à trou-
"ver que depuis votre départ Henkie s'est encore développé,et les
"jolis dires,joints à son air doux,confiant et gracieux lui donnent
"un charme de plus en plus attachant; la moindre chose est un plai-
"sir pour lui et lui fait pousser des cris de joie,cueillir des fleurs,
"égousser des pois,aller réveiller son oncle Willem,apporter le pa-
"quet de la barque à Grandmaman,etc.etc. Hier en rentrant d'avoir
"fait quelques tours de jardin avec son oncle Beels,tout en y repen-
"sant il disait en lui-même:"Oom zoete Beels,oom zoete Beels."

"Hier en le couchant Keetje lui a mis deux petites papillottes
"ce qui l'a aussi fait tressaillir de joie; ce matin il me demanda:
"Waar is Papie toch?" mais quand on lui répond il veut la réponse
"ordinaire;si on varie d'après les endroits que vous visitez,cela
2750 "le désoriente et il vous remet à l'ordre. Quand on lui donna votre
"lettre pour lui,il la prit de suite pour la garder en disant:"Oh!"
"avant qu'on la lui eut lue et à chaque phrase qu'on lui lisait il
"disait "Oh!" comme pour signifier qu'il avait compris; puis il cou-
"rut avec des cris de joie pour montrer sa lettre à Grandmaman dans
"la salle à manger,qui la lui lut encore une fois et il la montra
"à ceux who happened to pass. Makkie is as sweet and good as can be;
"hier soir il s'est amusé longtemps à se faire trainer by his ladies
"in waiting assis sur la diligence de Henkie,ce qui l'amusait beau-
"coup. "

"Je sympathise de tout mon coeur chère à ton désappointement
"relativement à ta dent; c'est un grand mécompte et je te plains
"vivement de devoir rester passivement à attendre cette ruïne inévi-
"table et qui ne peut plus être conjurée quoiqu'on fasse. Du reste
"vous y gagnez une couple de jours de voyage et au fond le voyage
"tout entier que vous n'eussiez pas fait sans cela,et qui est pour-
"tant salutaire et agréable comme diversion au courant d'idées et
"d'occupations journalières."

2751 "Cateau van Loon nous a quittés ce matin; j'espère que nous
"garderons encore quelque temps Clara. She is quite motherly with
"the children and a very sweet girl indeed. Adieu bien chère,ne te
"fatigue pas trop en voyage et prenez des voitures,je les payerai
"volontiers à votre retour et je serais vraiment bien aise que vous
"m'en donnassiez un petit compte (ik meen het heusch).

"Ton affectionnée Tane."

Ik geloof dat dit de eerste brief van Tane is,welke ik in myn levensbericht gedeeltelijk opnam. Ik deed het om het mooie Frans. Haar schrift is,nu zy 81 is,niet minder geworden, (En in 1910,toen zy 89 geworden was,nog even prachtig.)

2752 Donderdag 23 Aug vertrokken wy te 9 uur per stoomboot van Castel. Het was er niet vol en mooi maar winderig weer. Wy zakten de Rijn af tot Coblenz,waar wy in het Hotel zum Anker een brief van Maria vonden,waarna wy terstond naar het Station reden en te 2½ langs Andernach,Remagen,Rolandseck naar Keulen spoorden. Te Rolandseck stapte een dame met drie jongens in onze coupé,die later bleek Mevr.van Lynden van Sandenburg geb.Melvil te zyn; Te Keulen bekeken wy de Dom en de nieuwe vaste brug en aten wy,waarna wy te 7 uur per Curirzug naar Düsseldorf reden,alwaar wy in 't Hotel de l'Europe afstapten,hetzelfde hotel,waar ik in '56 Lore ontmoet en in Maart '57 met haar gelogeerd had. Lore schreef 's avonds nog naar S.en B. om voor Zaterdag een rijtuig te Nieuwersluis te bestellen.

In Maria's brief stond o.a.het volgende:...."Henk wordt wezen-
"lijk een wilde jongen,niet ongehoorzaam of stout,in 't minst niet,
"maar vrolijk dansende en springende,gekheid makende en pratende als
"een echte babbelkous. Makkie springt ook onophoudelijk en men moet
"hem goed vasthouden anders zou hy van de arm dansen. Gisteren zei
2753 "hy dikwijls Mama en vanochtend zeide Henkie:"Dag Arie!" waarop Max
"heel duidelijk "Arie" zeide,zodat wy 't allen hoorden en verwonderd
"waren. Henkie est de nouveau amoureux de Willem and coaxes him op
"onweerstaanbare wijze om met hem naar de stal te gaan door telkens
"naar het venster te lopen en te zeggen:"Nu is 't mooi weer,het regent
"niet,Henkie gaat zyn hoedje halen en waar is Oom Willem zyn pet ge-
2754 "beven?" et puis ils partent ensemble en dansant. Le petit Charles
"pâlit journellement davantage et maigrit de même,en toch slaapt en

"eet hy weer goed zodat ik niet begrijp wat het mormeltje scheelt..."

2754a 2755a Vrijdag 24 Aug vertrokken wy te 9 uur naar Gräfrath. Lore had lust om Anna daar te zien en ik vond dit een goede gelegenheid om de Leu over myn linkeroog te raadplegen. Aan het station Vehwinkel moesten wy de trein verlaten en in een ellendige omnibus naar Gräfrath rijden met Mevrouw van Lynden en haar zoons. By Flick afgestapt en gelachen om de tedere omhelzingen van Mevr.van Weede,Mimi en Anna en Mevr.van Lynden,wier naam ons nog onbekend was. Wy waren dus zeer verbaasd van te horen:" Dag Hesje,dag Kitty,dag Anna,dag Mimi,enz. alles vergezeld van accolades. Mevr.van Lynden kwam de Hofrath consulteren,maar hy weigerde haar te zien en was lomp genoeg om haar weg te zenden ofschoon zy een oude patiente van hem was.

Wy brachten een vervelende dag door daar het niet ophield met regenen en wy niets aan Anna hadden omdat een Engelsman,zekere Colonel Marryat,indiscreet genoeg was om de ganse dag van 1½ tot 5½ met zyn 5-jarig kind in haar kamer te blijven zitten,ofschoon wy hem genoeg te kennen gaven dat hy ons schromelijk verveelde en wy alleen wilden blijven. Anna zeide hem dat Lore expres gekomen was om haar te zien en met haar by te praten,daar zy in Gräfrath moest blijven 2756 en Lore naar Holland terugging,het baatte niet,de ongemanierde Rooinek bleef plakken,ook al praatten wy Hollandsch of Frans. Hy had de onbeschoftheid zó ver gedreven van zyn overjas,hoed,parapluie enz.op Anna's bed te gooien en beschouwde haar kamer als de zijne. It was too much en myn geduld was lang ten einde. Daar hy kort tevoren zyn vrouw verloren had zeide ik hem:" You have sustained a sad loss Mr "Marryat." Hy keek my een ogenblik met grote ogen aan en antwoordde niet maar bleef zitten,zodat ik dacht iets doms gezegd te hebben, maar plotseling stond hy op,liep met verwilderde ogen op my toe en vroeg my à brûle-pourpoint:" Are you interested in Garibaldi ?" Lore en Anna schoten in de lach en ik dacht dat de man gek was,maar later hielden wy het er voor dat het verlies van zyn vrouw hem zó diep smartte dat een vreemde als ik daarover niet spreken mocht.

Ik liep even uit met Willem Elout,wiens neus beter was en zag het dorp. Wat was het smerig ! even vies als alle mogelijke Duitse dorpen,een ware mesthoop,waar varkens, ganzen en kinderen in ploeterden. Hoe het mogelijk was dat Anna en Tane het daar uithielden vatte ik niet,en toen ik later hoorde dat de Leu nooit had gestudeerd begreep ik het nog minder.

2757 Wy aten te 3 uur en te 4 werden wy by de Hofrath binnengeroepen. Ik vertelde hem dat ik op school by van Woelderen een slag met een touw tegen het linkeroog gekregen had,zodat de vonken er uit vlogen, dat ik er daarna minder goed door kon zien dan te voren en het nu nog meer verzwakt was en pijn deed en neiging had om zich te sluiten, terwijl er een vlek voor was als ik het rechter sloot. Hy schreef my een water voor om het voorhoofd mee te wassen,dat 1 thaler en 20 gr. kostte.

Anna klaagde dat Willem Elout lastig was en ongezeggelijk en zich niet wist bezig te houden. Hoe Elout en Louise,die te Ems waren, het van Anna durfden vergen,verwonderde my. Eerst te 8½ konden wy met een rytuig naar Vehwinkel en vandaar per trein naar Dusseldorf terugkeren. Dat was een taaie,saaie,lange dag !

Zaterdag 25 Aug.Per trein van 8 uur naar Emmerik,waar wy plaatsen tot Nieuwersluis namen. Het regende de ganse dag. Arie bracht ons te 3 uur op S.en B. Henk was opgewonden. Max wilde van my niet scheiden. Lore gaf Henk het in Frankfort gekochte speelgoed,aan Mama van Loon een bloemenvaasje en aan Clara een handschoenendoos met 4 paar 2758 handschoenen.Lore en ik hadden immens genoten,te meer daar wy steeds uitmuntende berichten van de kinderen hadden gekregen en dus naar hartelust van elkander konden genieten.

Zondag was ik veel met Hendrik; Dinsdag joeg ik met Willem op de Horstermeer, Woensdag kwamen Jan en Constance en brachten zy tot grote vreugde van Henk Ag en Lou mee.

Donderdag reed ik per le trein naar Amsterdam. Ik vond alleen Papa en Willem,daar Mama te Doorn logeerde. Ik bleef meest met Willem omdat ik nog zoveel mogelijk voor zyn vertrek naar Java met hem wilde zyn,en maakte kennis met Rein Santhagens. Papa vertelde my dat hy met het Leven van zyn Grootvader en Vader gereed was en dit voor zyn rekening liet drukken,en dat hy zyn Franse vertaling van de

Vrouwe van Waardenburg voor frs.500 - aan Hachette had verkocht.
In Papa's kamer trof ik de volgende dag Douwes Dekker aan,wiens uitzicht my zo weinig beviel dat ik Papa voor hem waarschuwde. Ik at met Papa en Willem en bracht de avond by Hendrik door,waar ik hombre moest spelen voor een dubbeltje het fiche,wat my veel te duur was,maar gelukkig won ik er 77. Wy soupeerden broodjes met galantine en Rauenthaler Berg van 1846,heel fijn maar zó koppig dat ik aan één glas genoeg had.

Vrijdag 31 Aug dronk ik koffie by David en Kee. David was moe van het vele werken en verdrietig omdat hy nog geen honorarium kreeg. De kinderen waren boven en heel lief. Hun Zwitsersche bonne Isaline, had toen zy kwam nauwelijks een hemd aan het lijf,en toen zy voor het eerst de trekpot moest legen,schoof zy het raam open en gooide de thee en het water op de stoep uit.

's Middags bezocht ik Insinger,die zo goed als genezen was. Van 2 uur af bleef ik by Willem en na met hem en Papa gegeten te hebben, brachten Ploos en Willem my naar de trein van 6½,waarmede ook Beels naar Vreeland reed. De omnibus bracht ons tot de Smitsbrug,vanwaar wy naar S.en B. liepen. By de kerk ontmoette ons Lore.

Zaterdag 1 Sept ging ik met Beels op de Meer. Deze joeg niet, maar wilde de Meer eens zien en bleef dus achter my op de middelste bank zitten. Er was weinig vogel en ik kreeg er maar zeven. 's Avonds kwamen Willem en Hendrik met myn broer Willem. In hun Societeit hadden zy een séance bygewoond van de beroemde billartspeler Faure, die met 2 queues,à pistolet en met de hand kunsten vertoonde. Willem had een partij van 50 caramboles van hem gewonnen en toen had Faure hem een zijner queues cadeau gegeven. Omdat Willem er was speelden wy 's avonds hombre,wat ik op S.en B.nog nooit had gedaan.

Zondag 2 Sept. Max werd 1 jaar en werd zeer gevierd,hy en Henk hadden ieder een krans op het hoofd en Max zat in een versierde stoel. Keetje vond echter dat Max,haar lieveling,niet zó gevierd werd als Henkie op diens verjaardag,en was dus mistroostig. Ter ere van Max werd aan tafel champagne geschonken en de keuken op wijn onthaald. Mama van Loon at te Soestdijk by de Kon. Moeder; Willem en Hendrik hengelden de gehele dag en Henkie noemde myn broer „Oom Willem de visscherman."

Maandag en Dinsdag gingen Willem van Loon en myn broer in de Horstermeer hengelen. W.v.Loon scheen het te amuseren,maar myn broer W.verveelde het zeer,daar hy niet meer van vissen hield en hy zou liever by my gebleven zyn.

Donderdag 6 Sept. laatste dag op S.en B. Hoewel van Tricht my langer verlof gegeven had,hadden wy besloten nu reeds naar Nymegen terug te keren om geen misbruik van zyn goedheid te maken en zo reden wy dus Vrijdag per trein van 10½ uit Vreeland en kwamen wy te 3 uur in Nymegen aan. Voor de aardigheid wil ik hier mededelen wat de terugreis kostte: trein *f* 14,50, bagage *f* 2.27, vertering te Arnhem *f* 1.55, rytuig tot Nymegen *f* 9.-bagage *f* 1.-,te zamen *f* 28.32. En fait van fooien had ik op S.en B.gegeven aan de dienstboden *f* 20.- aan Rozendaal,de knecht der knechten *f* 1.-,aan Arie *f* 5.-,aan Helmes *f* 1.-, te zamen *f* 27.-.Voeg ik nu daarby de reis van Lore met Keetje en Henkie naar S.en B. op 5 Juli ten bedrage van *f* 20.12 en de mijne met Saartje op 26 Juli ad *f* 16.22,dan kwam de expeditie op *f* 91.66 te staan.

Ik bezocht de Heer van Tricht 's avonds,die my zeide dat het nogal druk was geweest. Henkie was ontroostbaar en wilde naar S.en B. terug. "Waar is toch die zoete Grootmama? Gauw boterammen eten en dan naar S.en B." Le charme de la nouveauté ou plutôt de retrouver ses joujoux troostte hem niet,zelfs niet het voorbytrekken der schuttery met de muziek. Hy verlangde naar de stal en de moestuin. Ook ik had het land aan Nymegen en daar er door de benoeming van Jhr van Rijckevorssel tot Raadsheer een vacature in de Rechtbank te Utrecht ontstaan was besloot ik daarnaar te solliciteren.

Woensdag 12 Sept had ik voor het eerst weer zitting en zat Mr Triebels voor het eerst als rechter. P. Meeuws,een rijke bierbrouwer te Lith,stond terecht ter zake van zware verwonding. Hy had aan Jan van Kootwijk het voorste lid van de rechter duim afgebeten. Toen hy de zaal binnenkwam en ik 's mans reuzengestalte en slagtanden zag, zei ik hardop:"Nu begrijp ik dat hy in staat was het feit te plegen,"

waarop hy my woedend aankeek en de trap,die naar onze tafel leidde, wilde opspringen; zyn advocaat hield hem echter tegen. Hy werd tot 2 jaar veroordeeld maar kwam in appel.Eén dag voor de zitting van het Hof vernam ik dat hy van plan was om,voor 't geval het vonnis bekrachtigd werd,de wijk naar Duitsland te nemen. Ik schreef dit aan de Adv. 2/63 Gen. Mr Pringle,en deze requireerde daarop 's mans in hechtenisneming welke het Hof toestond,zodat het equipage,waarmede hy naar Arnhem was gereden,ledig naar 's mans stal kon terug keren.

Donderdag 13 Sept. dejeuneerde ik met Henkie op het Châlet. Nu moet men weten dat hy eens met my te Nymegen by de Heer v.d.Brugghen komende,deze bezig vond violoncel te spelen en dit hem zó zenuwachtig maakte,dat hy intranen uitbarstte. 't Eerste wat hy nu op 't Châlet zeide was:"Dag Nemeer van de Buggen,als Henkie groot is krijgt Henkie ook een viool en dan zal Makkepakkie dansen." Mr vd. B. en de viool waren dus nog onafscheidelijk in zyn ogen.

2/64 Mama van Loon schreef o.a.:"....Nous avons commencé nos prome-
"nades d'automne avec Henriette et hier nous nous sommes faits con-
"duire au Trompenburg et sommes revenus à pied, et avant-hier nous
"sommes allées en voiture à Jan Tabak,depuis où nous nous sommes pro-
2/65 "menées jusqu'au châlet de Mr van Heel,que nous avons longé et sommes
"abouties dans l'allée qui conduit à Valkeveen et puis en revenant
"nous avons fait la grande promenade par les champs de blé le long
"du Zanderij de Mr Bredius,cela nous a pris 2½ heures; c'est charmant,
"hoog en laag,les plantations sont si prospères, l'eau est si claire
"et si belle,on ne s'imaginerait pas d'être si près d'Amsterdam,c'est
"bien plus beau que Soestdijk ou Driebergen. "

Ik schrijf dit over om te tonen hoe kras myn schoonmoeder op haar 67e jaar was en 's avonds vielen de dochters,die haar vergezeld hadden,in slaap,maar bleef zy wakker. Zy schreef verder dat,daar zy aan Max geen cadeau gegeven had,Caroline voor haar rekening een hoedje voor hem moest kopen.

Ik schreef haar om te bedanken en zei dat Henkie nog steeds ontroostbaar was,dat hy gauw wat eten wilde en dan weer naar S.en B, gaan. Voorts deelde ik haar mede dat ik voor Utrecht gerequestreerd en een particuliere brief aan de Minister Godefroi geschreven had om myn rekest te appuyeren. Intussen vreesde ik wel dat een Roomse zou benoemd worden.

Ik vervolgde myn brief aldus:" Caroline laat u weten dat Max
2/66 "zich in beweging begint te zetten en door de kamer roeit als hy op
"de grond zit; van kruipen is echter nog geen kwestie. Laatst wakker
"wordende zeide Henkie:" Henkie zoveel aan de tein gedacht." - "Waar-
"om?" vroeg Caroline."Omdat Henkie zo graag met de tein naar S.en B.
"wou." Later zeide hy:"Henkie met Mamatie naar S.en B.,maar Papatie
"thuis blijven,omdat hy zoveel te schrijven heeft."

"Willem Borski had my gevraagd om Zaterdag de jacht met hem te
"komen openen,maar daarvan kon natuurlijk niets komen.

"Gisteren hadden wy juist gedaan met eten toen een vrouw voor-
"byging met een jongen op de armen,die er uitzag als een lijk,gevolgd
"door een grote sleep mensen. Ik snelde de deur uit,haalde de vrouw
"in en vernam van haar,dat haar zoontje,een jongen van 9 jaar,op de
"wal in een diep gat gevallen was. Ik bracht haar by de chirurgijn
"Sneltjes,wien het bleek dat de jongen beide armen gebroken doch -
"overigens geen letsel had. De chirurg vroeg my hem te
2/67 "assisteren door het kind vast te houden terwijl hy de armen zette.
"Dit deed ik,maar de arme jongen schreeuwde zó erbarmelijk dat ik er
"wee van werd en blij was toen de armen gespalkt waren. Tot nu toe
"had ik lijkopeningen,opgravingen en wonden kunnen zien zonder er
"iets van te weten,maar het gillen van dit kind bracht my van streek."

Wy verontrustten ons over Henkie,die dagelijks minder at en nu en dan onder het middageten een soort van flauwte kreeg. Zondag had hy 's ochtends de gort,te 12 uur zyn ei geweigerd en toen wy hem als een distractie 's middags by ons aan tafel namen,weigerde hy alles en zat hy als wezenloos met ijskoude handen en voeten in zyn stoel, zodat Lore hem op schoot nam,waar hy terstond in slaap viel. Hy werd met de koorts wakker,ik haalde Dr van Egmond,die een voetbad voorschreef waarna hy vrij gerust sliep. Wy waren echter ongerust en in zulke ogenblikken vreest men terstond het ergste omdat kinderen niet veinzen en zich niet zieker voordoen dan zy werkelijk zyn. Het was niet te

2§70 verwonderen dat de vrees dit kind te moeten verlieren ons als een zwaard door de ziel ging,en evenmin was het vreemd dat wy hem liefhadden,daar iedereen hem lief vond. De oude vrouwtjes van het Gasthuis kwamen aan de ramen als hy voorbyging,en op S.en B.noemden Anna,Maria,Cateau en Clara hem haar kind. Er zat dan ook veel affectie in dat hartje; hy herinnerde zich allen die hy in S.en B. gezien had met de woorden: die heug ik nog wel,onder bijvoeging van zyn bezigheid,b.v."Croese in de moestuin plukt "abrikozen,Knel harkt,Helmers heeft een gieter en een emmer water en "wast de rytuigen, Leentje en Grietje naaien op zolder, Kamman steekt de "lichten aan." Eens nam hy een pen en een papier en zeide by zichzelf: "Biefje sijven aan Tante Tane. Henkie komt gauw weer op S.en B. Hoe vaart "Grootmama? Goed. Hoe vaart Willempje? Goed. Veel zoenties van Henkie!". Daarna zoende hy het papier,vouwde het dicht en bracht het aan Lore om weg te zenden.

2§71 Op 24 Sept was Henkie door Gods goedheid beter; hy had goed geslapen en schoon hy nog bleek zag,kwam de koorts niet terug en was hy uitermate vrolijk en levendig en de eetlust beter. Daar Keetje jarig was,mocht hy beneden eten en at hy met smaak.

Max was ook niet wel geweest en eens vreesden wy zelfs dat hy een stuip had. Hy leed aan de tanden en Henkie leed er onder dat Makkepakkie ziek was.

2§72 Anna zond my een nieuw remedie van de Hofrath uit Gräfrath. Ik was pas met het eerste begonnen,en daar hy nu reeds veranderde,boezemde dit my weinig vertrouwen in. Hy beweerde nu dat de ogen met de askariden in verband staan, terwijl hy dit,toen ik by hem was,ten sterkste ontkende.

Wy gaven aan Keetje voor haar verjaardag een rijksdaalder,Henk een naaidoos en Max een koek. Max kreeg een nieuwe stoel en had even lange pinkers als ik toen ik klein was en men my op Warnsborn noemde de jongen met de donkere kiekers.

Zondag 30 Sept.reed ik 's avonds per trein van 8 uur naar Utrecht, soupeerde by Tullingh en sliep in de Pays-Bas. Maandag gaf Tullingh my de adressen en ging ik eerst by de Pres.der Rechtbank,die my zeide dat de subst.Off van Geuns niet solliciteerde en dat Jhr Rijckevorssel te 11 uur als Raadsheer zou geïnstalleerd worden. By Mr de Jong van Beek en Donk, die my vriendelijk ontving maar my zeide dat hy er weinig aan kon doen, by de rechter van Asch van Wijck,een lelijk mannetje,die de bruigom was.
2§73 Te 11 uur de installatie aan het Hof bygewoond. Daarna naar de Off.van Justitie Brantsma,een stugge Fries; van Geuns was ook op het Parket. Zy begrepen niet dat ik niet liever in het O.M.bleef. Toen by de Proc.Gen. Mr Visscher,heel beleefd en origineel maar betuigende er niets aan te kunnen doen. By Tullingh gedejeuneerd en daarna by de verschillende rechters en by Jan Ram,die bekrompen genoeg was om te zeggen dat hy er tegen was als lieden uit een andere provincie benoemd werden.

By Ds Beets trof ik Sylvia. Mevrouw Beets was nog zeer zwak en al 10 weken ziek. Beets was op het Tollensfeest te Rotterdam geweest met Papa, die met de Koning en de Prins van Oranje gedejeuneerd had. By de Commissaris des Konings van Doorn, by Oom Piet,Mevrouw Hartsen en by Tante
2§74 Craeyvanger. Ik at by Tullingh en stoeide na het eten met drie zyner kinderen. Per trein van 7½ naar Arnhem en te middernacht thuis.

Eerste dag der kermis,die 14 dagen duurde. Het regende dagelijks zodat er weinig gejaagd werd. Lore had een zakdoek voor Louky's verjaardag(29 Sept) geborduurd. Zy had haar gevraagd of de dentiste Gage in Amst. kwam in welk geval zy hem wilde raadplegen,maar Hendrik antwoordde dat hy alweer vertrokken was,hetgeen Lore bitter teleur stelde.

Na 10 Oct.werd het plotseling zó koud dat ieder de kachels wilde hebben. De smid kon ons pas de 13de helpen. Ik had aan Hendrik opgedragen om een ring voor myn broer Willem te bestellen en daarin ons wapen te laten graveren en hy schreef my dat de ring klaar was. Lore schreef aan haar moeder, dat,nu Gage weg was,haar plan om naar Amsterdam te gaan en met Henkie by Agnes te logeren in duigen was gevallen,ofschoon ik haar sterk engageerde om toch te gaan. Henkie had uitslag,hetgeen volgens haar zeker het gevolg was van al de boter en het vet,dat zy hem à contre coeur op raad van Willem voerde,maar volgens Dr van Egmond door de gal werd
2§75 veroorzaakt. "Je n'ai qu'un trait à citer du petit chou. Avant-hier nous "parlions d'enfants en sa présence,et Maurice me dit sans savoir qu'il "écoutait:" Een meisje net zoals Henkie zou ik nog wel willen hebben," "sur quoi le petit se tourne vers moi en me disant:"Mamatie,mag Henkie "een meisje worden?" C'est si joliment naïf, n'est-ce pas?".

2777 Maandag 16 Oct.'60 te 12½ van het parket thuis komende vond ik Beels by Lore zitten. Hy was te 11 uur gekomen en had het trimester van Mama van Loon meegebracht. Henkie was rood van pleizier geworden en was het niet met zichzelve eens of hy met Oom naar S.en B. wilde gaan zonder ons dan wel by ons blijven. Op het laatst had zyn liefde voor Mamatie toch de overhand in weerwil van zyn brandende begeerte om S.en B. weer te zien. Ofschoon ik terstond na de noodlottige tijding van het vertrek van Gage alle pogingen had aangewend om Lore te engageren toch maar te gaan,wilde zy daarvan niet horen,maar nu zy zag hoe Henk er zich in verheugde,besloot zy nog na haar verjaardag voor een paar dagen met hem naar S.en B. te gaan.

Door Beels liet Anna my vragen naar de toestand van myn oog,maar daaromtrent kon ik haar weinig goeds melden. De spiritus,die ik uit Gräfrath had meegebracht,gaf my een steek in de linkerslaap van het hoofd en het later ontvangen oogwater gaf een nog veel erger steek, zodat ik het lamplicht niet kon verdragen.

2778 Beels at by ons en vertrok onder een stortregen. Straten en wegen waren onbegaanbaar,de Waal was zo sterk gewassen dat het water op de kade stond en de Maas had de aangrenzende landen overstroomd. Geen wonder dat de watersnood er op volgde.

Lore kreeg op haar verjaardag een boel cadeaux,o.a.een japon van Tante Craeyvanger,een dito wandeljapon van Jan en Constance,een boezelaar van Maria,het overige is my ontgaan. De vorige dag had ik voor het eerst in het Nymeegsche gejaagd en wel op de Danenburg met van Tricht. Ik kreeg één kans en schoot een patrijs.

Zaterdag 20 Oct.vertrok Lore met Henkie naar S.en B. Ik bracht haar niet verder dan tot Lent omdat van Tricht my weer gevraagd had om met hem en van Roggen te jagen. Lore schreef my dat de diligence dikwijls door de slechte weg niet dan stapvoets kon rijden,zodat Henkie te Elst vroeg of dit al S.en B. was,"want,"zeide hy,"wy gaan zo langzaam." Lore vreesde niet bytyds te Arnhem te komen,maar dit gelukte toch.In de trein kon Henk de slaap niet vatten en in het rytuig,dat te Nieuwersluis stond,weigerde hy te slapen,"want Henkie komt nu "aan het hois." Lore schreef:"Il céda pourtant au sommeil et dormit "dans mes bras depuis Vreeland jusqu'à ce que je dus le réveiller.

2779 "Il était d'abord un peu verbouwereerd,mais se retrouva vite et cria "et s'extasia et s'épanouit de bonheur. Quand Willem entra il dit: "Dag Oom,Papa is gaan pifpafpouffen." On dina à 5 h. En voyant des "soles frites il cria:" O dat is lekker,daar houdt Henkie van." - "Wat denkt Henkie dat het zyn?" - "Henkie dacht dat het pannekoekies "was."

Ik joeg dus in de hofstede van Phaff,waar veel hazen waren, maar wy waren zo slecht geposteerd dat zy allen vrij kwamen op één

2780 na,die ik schoot. Tijs van Roggen vond het een mooi schot,omdat ik, naar hy zeide, de haas spits had,m.a.w.omdat hy recht voor my uitliep. Het was zeer winderig.

Op 22 Oct.beviel myn zuster Saar Hartsen te 5 uur van Henriette, onverwachts en plotseling,want zy had de tijd niet om zich te ontkleden en naar bed te gaan, en de luiermand was niet eens klaar. Hartsen was in Rotterdam en toen hy terugkwam,kwam hy met zyn hoed scheef op zyn kop voor haar bed haar een standje maken.

Lore schreef my o.a.:"Je m'amuse beaucoup ici,seulement l'idée "de ta solitude me hante et je serai contente de revenir pour être "de nouveau avec toi. Henk ne se fait pas autant de scrupules que "moi et jouit de tout son coeur; hy heeft het veel te druk met al zyn "oude pleiziertjes. Cela me parait bien singulier de n'avoir pas de "chambre d'enfants où le conduire,de l'habiller et de le déshabiller, "de me lever pour lui la nuit etc,mais il est si gentil,reconnaissant, "affectueux et délicieux qu'au lieu d'un gêne c'est un vrai plaisir "de l'avoir toujours près de moi et j'aurai de la peine à le céder "à Keetje." Verder schreef Lore dat Eleonore van Loon (dochtertje van Jan en Constance) te Zeist gestorven was. Zy was in '55 geboren en een Sorgenkind,zodat het een zegen was dat de Heer haar tot zich had genomen. Lore vervolgde:

2781 "Henkie sliep heel lekker maar ik was geagiteerd en dat vroeg wakker zyn is niet heel pleizierig,maar dan is hy zó lief. Vanmorgen "stopte hy Willempje onder zyn dekens en ging toen met zyn zilveren "stemmetje voor hem zingen:"Er was een klein zoet vogeltje.".Gisteren

"middag hadden wy een preek van Gunning,àl te heerlijk. Geen van ons "had er ooit zo een gehoord en ik miste je al te veel,je hadt er zo "van genoten. Het was een dankzegging na het Avondmaal over:"Hetzy gy "eet,hetzy gy drinkt,doet het al ter ere Gods." Mimi van Weede wil "er een extrait van maken omdat zy nooit zó iets gehoord heeft,zó "rijk,zó verheven,zó diep,zó ernstig,zó interessant,zó buitengewoon "heerlijk en ik geloof dat ik je de preek nog wel enigszins zal kun- "nen overzeggen,want zo iets blijft te diep zitten dan dat ik die "licht zou kunnen vergeten. Indien Mr v.d.Brugghem dit had gehoord en "daarna nog Stoop had durven noemen,zou ik geen greintje crediet meer "voor zyn opinie hebben."

2y 82 Gedurende Lore's afwezigheid was ik natuurlijk in de gratie van Max,en zodra ik thuis kwam vloog ik naar boven en dan was ht zyn grootste pleizier de kasten open en toe te maken. Op 23 Oct schreef Lore my dat zy niet volgens belofte Zaterdag kon terugkomen omdat het niet schikte haar dan naar Nieuwersluis te brengen,en haar vertrek dus tot Maandag zou uitstellen. Ik keurde dit goed omdat zy de Zondag nog een beter preek kon horen dan van Stoop. Zy schreef:" Toen ik "gisteravond Henkie had uitgekleed zette ik hem in zyn stoeltje vóór "zyn beschuit en wilde hem tegelijk zyn schoentjes uittrekken,maar "hy,heel kalm en bedaard,legde zyn lepeltje neer en zeide:"Ik wist "niet dat er zo'n haast was,ik kan wel een ogenblikje wachten."

2y 83 Ik schreef aan Lore dat Max dik,zwaar,sterk,lekker en geweldig dol op my was,kwaad als ik wegging,dansende op myn arm en steeds verlangende naar myn kast.

2y 84 Ik reed met Triebels,Looyen en Esmeyer naar Slijk-Ewijk om te zoeken naar 5 mud gestolen aardappelen,die wy dan ook by Wouters vonden onder het stro in twee bedsteden en in een gat achter het varkenshok verborgen,en daarop namen wy vier zoons gevangen naar Nymegen mee.

Een andere zaak,die my destijds bezig hield,betrof een verwonding te Driel. By een twist in een boerenherberg had men een jongen de neus afgesneden en ongelukkig was hy de Adonis van het dorp. Dr de Koning wist hem een nieuwe neus op te plakken,maar de arme jongen bleef toch gedefigureerd. Acht jaar later zag ik die Dr de Koning te Oosterbeek terug,toen Papa daar ziek lag. Dr Gobbee was uit Amst. overgekomen en had ons omtrent hem gerustgesteld,doch toen ik uit Zandvoort Papa bezocht,vond ik hem zó min,dat ik de dorpsgeneesheer liet komen en in dezen Dr de Koning herkende. Hy auscultteerde Papa, wat Gobbee niet gedaan had en bevond een der hartkleppen verlamd, waarop hy my zeide dat Papa geen acht dagen meer te leven had en de man bleek gelijk te hebben.

Toen Maria aan Henkie vroeg of hy het prettig vond om weer naar Nymegen te gaan,antwoordde hy alleen:"Papatie en Keeke en Makkepakkie 2y 85 "komen strakkies op Schaep en Burgh ommers?" m.a.w. liever in de geut dan in Nymegen. Vrijdag 26 Oct.ging Lore met Henkie by Agnes logeren en Maandag haalde ik haar te Arnhem af.

In Nymegen heerste een hevige keelziekte (angina) onder de kinderen en de meesten bezweken,daar men er nog geen middel tegen had uitgevonden. Van Roggens oudste meisje van 7 jaar werd Donderdag ziek, stierf Zondag en moest ten gevolge van de snelle ontbinding reeds Dinsdag begraven worden. De Heren Rink,van Heuven,Koentz zagen allen in weinige dagen hun kinderen sterven,de Heer en Mevr.Koopmans-Stadnitzki verloren er twee en een predikant in Angeren verloor er zeven van de acht,zodat hy als een krankzinnige in zyn tuin heen en weer liep met de bede dat God nu ook maar spoedig het achtste mocht weg- 2y 86 nemen,daar hy toch zeker wist dat het ook sterven zou,maar dit werd gespaard.

In het laatst van October werd de zaak beslist tussen enige Brusselaars en Hallo. Laatstgenoemde wist de erfgenamen op tesporen van onbeheerde boedels,welke de Weeskamers in bewaring had en vorderde dan als hun gemachtigde de erfenis op,waarvan hy natuurlijk met hun goedvinden een gedeelte voor zich behield. Hy was een ijdel maar geniaal man,en voorloper van Henri Tindal; hy vond een soort van gas uit dat de benaming kreeg van Hallogas en bouwde,na te Amsterdam in het hoogste huis op de Herengracht by het Koningsplein gewoond te hebben,een kasteel te Nymegen,hetwelk hy Bato Zathe noemde.

Nu had hy voor enige lieden,die te Brussel woonden,een erfenis opgespoord en hun die uitgekeerd,maar zy beweerden dat de erfenis veel groter was en wel ƒ 120.000- beliep,en hadden toen eerst de Belgische advocaat Verzeil en daarna de Arnhemsche advocaat de Kempenaer , Lid der Staten Generaal,in de arm genomen,die Hallo tot uitkering der ƒ 120.000- dagvaardde. Voor Hallo trad de grote A.S.van Nierop op, die niet meer was dan de zoon van een slachter te Hoorn en de premier onder Amsterd.pleiters werd. Hy was een geboren jurist en doorkneed in alle recht zowel het Burg.en Handelsrecht als Waterschapsrecht en trad steeds in polderzaken op.- Zyn dagvaardingen en conclusiën waren
2ƒ 87 meesterstukken,uiterst beknopt en toch alles bevattende. Hy schreef zyn pleidooien niet op,maar tekende enkele punten op en verliet zich, gelijk hy zeide,op het levende woord,en dat <u>was</u> levend,geestig,knap en soms bijtend scherp. Niets was leerzamer dan hem te horen pleiten. Reeds als jong advokaat ging ik naar hem luisteren en later als subst. Off.te Amst.heb ik hem talloze malen gehoord en enorm veel van hem geleerd hetzy in burgerlijke,handels-of polderzaken.

Meer dan eens heb ik in door hem bepleite zaken moeten concluderen en niets kostte my meer inspanning,omdat hy zó overtuigend sprak, dat ik dubbel voorzichtig moest wezen my niet door hem te laten overreden. Gelukkig was hy zó ijdel dat hy,gelijk hy my zelf verklaarde, nooit een proces aanraadde tenzy hy van het goed recht zyns clients overtuigd ware,daar hy ter wille van zyn reputatie niets meer duchtte dan een proces teverliezen.

Meermalen heb ik hem aangezocht om over het Burg.of Handelsrecht enige opmerkingen in 't licht te geven,omdat zy even helder als leerzaam waren,maar hy heeft het niet gedaan. Ik liep gaarne met hem,ofschoon ik dan zorgen moest van niet in de gracht te worden gedrongen, want dan leerde ik veel van hem en ik weet dat hy veel van my hield. Enige jaren is hy door Hoorn naar de Tweede Kamer afgevaardigd en ofschoon hy liberaal was,zo was hy geen partijman en liep hy niet aan
2ƒ 88 de leiband van Thorbecke; integendeel,als onafhankelijk man maakte hy het evenals de Bosch Kemper niemand lastiger en was de Tor doodsbang voor hem.

Van Nierops zoon Frederik is buitengewoon thuis in financieele zaken en thans(1903) Lid van de Eerste Kamer. In de Prov.Staten van N.Holland was het een lust om hem te horen spreken,dat hem even gemakkelijk afgaat als wijlen zyn vader. Zyn moeder is ene Jonkvrouwe Salvador.

Meesterlijk was de wijze waarop van Nierop de zaak van Hallo bepleitte,nadat de Kempenaer, die terecht om zyn gekuiste,sierlijke taal beroemd was,de 1ste termijn had gepleit of,beter gezegd,zyn pleidooi had voorgelezen en aan de Rechtbank verzocht had dit te mogen overleggen. Zo begon van Nierop:" Het was een gelukkig denkbeeld van de "eisers om hun belangen aan myn confrère de Kempenaer toe te vertrou- "wen,omdat geen zaak zich meer leent tot een theatrale en dramatische "voorstelling. Aan de éne zijde arme eisers,vreemdelingen,lieden,die "niet lezen of schrijven kunnen,die de Nederl.taal niet verstaan, "aan de andere zijde een vermogend man,een bekwaam man,een geniaal "man,een man,die in een kwaad gerucht staat omdat hy de naam heeft van, "onder de schijn van anderer belangen waar te nemen,zichzelven te "bevoordelen,en van dit contrast heeft myn geëerde tegenpleiter met "zyn bekende welsprekendheid op meesterlijke wijze gebruik gemaakt
2ƒ 89 "om het goed recht zyner cliënten te bepleiten en het gemoed des rech- "ters te vertederen. Ik hoop u echter te overtuigen dat het recht aan "de zijde van myn cliënt is en dat het enige onderscheid tussen hem "en de eisers hierin bestaat dat myn cliënt een kasteel bouwt op een "<u>berg</u> en dat zy kastelen bouwen in de <u>lucht</u>."

Gedurende de pauze nadat de Kempenaer zyn pleidooi had voorgelezen,vroeg ik van Nierop om by my op het Parket koffie te komen drinken en toen vroeg hy my of ik wist wie de persoon was,die by enige der uit Brussel overgekomen eisers in de zaal zat. Ik liet dit informeren en vernam dat het hun Belgische advocaat Verzeil was. Ook hiervan maakte van Nierop by zyn antwoord op geestige wijze gebruik. Na zich ten sterkste tegen de Kempenaers verzoek om zyn pleitmemorie te mogen overleggen te hebben verzet met de woorden:" Ik kan niet schrijven," (en zyn schrift was inderdaad onleesbaar,gelijk van eens slachters zoon te verwachten was) "ik verlaat my op het levende woord," stelde

hy in het licht hoe het niet te verwonderen was dat de arme eisers waren misleid en in de illusie leefden dat zy gelijk hadden,"want in "stede van een kundig rechtsgeleerde te raadplegen zyn zy by een onbe- "kwaam advocaat,ik zeg niet beland,maar verzeild !" en onder het uitspreken van dit woord had hy zich omgedraaid en was hy met twee uitgestrekte vingers zyner rechterhand op de advocaat Verzeil toegelopen alsof hy deze de ogen wilde uitsteken. 's Avonds dronk van Nierop by my thee en de volgende dag werden op nieuw van 10-3 uur de termijnen van re-en dupliek bepleit. Van Nierop won dit proces voor Hallo.

2790

Bekend is wat hy eenmaal in de Kamer zeide. Men moet weten dat hy de R niet goed kon uitspreken,en terwijl hy een financieele operatie besprak en de handelwijze gispte van hen,die ze hadden uitgevoerd,riep hy uit:" Zy handelden fauduleus." Men verstond frauduleus,daarom liet hy er op volgen:" Ik zeg niet fauduleus maar faudeleus (voor de leus)" Eenmaal in een zaak pleitende,waarby het de vraag gold welk van de twee testamenten,die een erflater gemaakt had,geldig was en hy de geldigheid van het eerste verdedigde,terwijl zyn tegenpleiter Lipman die van het tweede handhaafde,in een tijd dat deze op het punt was Rooms te worden, zeide hy in zyn repliek:"'t Is nu duidelijk dat myn confrère noch in "het Oude noch in het Nieuwe Testament gelooft en ik kan hem dus ver- "gelijken met de witte bladzijde tussen de twee Testamenten in."

2791

Maria schreef 17 Nov.uit den Haag dat Louise van Hardenbroek 's nachts van haar tweede kind,een meisje bevallen was. Maria was de vorige avond komen logeren en Louise had zich,evenals Saar meer dan een maand verrekend en gedacht eerst in 't eind van Dec.te bevallen. Hoe zo iets mogelijk is vat ik niet. Maria nam natuurlijk terstond de vlucht naar het Huis ter Noot by de Elouts.

Op 29 Nov.schreef zy nog uit den Haag,dat Willem Elout er verschrikkelijk uitzag daar hy belroos gehad had en zyn klieren weer erbarmelijk woelden,dat hy voorts heel lastig en ongehoorzaam was evenals Anna en Augusta en Maurits,de rest nogal lief. Adèle est gentille mais très ordinaire et ne dit rien de drôle sinon enige wijze groot- mensenwoordjes. "Ta Grandmère est aussi, comme Oncle van Weede,dans un "état inquiétant; elle couche en-bas ne pouvant plus monter à cause "de son asthme. Qui sait combien vite nous serons en deuil; je regret- "terai excessivement ta Grandmère."

2792

Met St Nicolaas werden wy weer zeer bedorven. Lore had Henkie met zyn trom laten photographeren en gaf dit my cadeau. Het geleek uitmuntend en prijkt nu nog hier in onze salon te Karlsruhe. Mama van Loon zond aan Lore een broche,aan my drie mooie dassen, Hendrik zond twee dozen met speelgoed en een pelerine met bont afgezet aan de kinderen, en een elegant peper-en zoutstel. Lore gaf my mofjes en pantoffels, beide eigen werk. Op de pantoffels had zy een hond geborduurd,die een eend in zyn bek houdt en een geestig vers daarby gevoegd dat hierop neerkwam dat ik slechts met die pantoffels in de Horstermeer op de jacht behoef te gaan om zeker te zyn dat de eenden aan myn voeten zullen liggen. Doordat men in de schuit bleef,stond men droog en behoefde men geen schoenen aan te trekken maar kon men desverkiezende op pantoffels jagen,gelijk Willem Borski in 1863 eenmaal met my deed.

2793

Op St Nicolaas kwam ook een allerliefst tafeltje met zes stoeltjes voor de kinderen. Wy dachten dat Hendrik die zond en Henkie zeide: "Maar Peetoom heeft al zo'n mooi karretje en paardje aan Henkie gezon- "den! Als Henkie weer Olga en Ada en Willem ziet,zal hy Peetoom bedan- "ken. Morgen gaat Henkie Peetoom bedanken,ja morgen!" Enige dagen later vernamen wy echter dat Charles en Henriette Labouchere de gevers waren. Waaraan wy die vriendelijkheid te danken hadden,konden wy niet gissen, maar dankbaar waren wy en Henkie niet minder,dat verzeker ik je. Lore had een voddemand voor haar moeder gewerkt.

In Nov.'60 joeg ik nog twee keer met van Tricht en daar ik een akte had vroeg Willem van Loon my om met hem en David te komen jagen. Telken jare kwamen zy in December buiten om in de Overbosschen en in S.en B. te jagen en nu was ik er als derde man bygevraagd. Wel vond ik het naar om Lore alleen te laten,maar Tane zou haar gezelschap komen houden. Daarby had ik grote behoefte om Mama te zien,die ik in de afgelopen zomer gemist en sinds Mei niet gezien had. Tevens wilde ik van myn broer Willem afscheid nemen en van myn Grootmoeder,die ook volgens

Maria,stervende was,benauwd,hijgende,slaperig,gezwollem en opgezet.

2794 Ik spoorde dus 9 Dec naar Nieuwerslwis,waar Helmers my te 2 uur in het open jachtwagentje afhaalde en naar S.en B. bracht. Aldaar liep ik eerst naar de boerderij,waar de gehele famille om de kachel zat en van niets of niemand horen wilde dan van Henkie. Vervolgens liep ik by de Heus aan,die my zeide dat er weinig hazen in de plaats waren,en de gehele plaats om en vond,te 4 uur thuis komende,Willem en David gearriveerd. Te 4½ aten wy beefsteak met kool,eendvogels en appelmoes, gevolgd door dessert. Willem was altyd gewoon vlees en wild uit Amst. mee te brengen benevens de sleutel van de wijnkelder en een flesje bisschopextract; groenten en vruchten waren natuurlijk op S.en B. te krijgen.

Het eerste wat Willem my vroeg was of ik weer enige nieuwe beaux dires van Henkie meebracht. 's Avonds speelden wy hombre en dronken wy een glaasje warme bisschop. Het onbewoonde grote huis was natuurlijk in December bitter koud en de kamer van Lore's vader,waar wy huisden, zodra men de voordeur inkwam rechts, was niet warm te stoken omdat er geen kachel maar slechts een open haard brandde,en die niet met steenkolen maar met turven gestookt werd. Willem laadde die dan wel vol maar het baatte weinig en daarom stak hy een achttal waskaarsen op,om het de schijn te geven alsof de kamer goed warm was. De tuinvrouw kookte delicieux en David had altyd pleizier haar een compliment te maken over haar jeugdig uitzien,en dat deed ze met haar coquette mutsje dan
2795 ook. In de slaapkamer was niet gestookt en klappertandend kleedden wy ons uit en aan.

De volgende morgen stond ik te 7½ op,wekte de anderen,wy ontbeten, maakten broodjes klaar en trokken te 9 uur naar het Sticht met Jan de Heus,Dirk Portenge,zyn zoon Piet en Manus Rozendaal. Het was mak weer en de ganse dag hing er een dikke mist. De hazen kwamen meest vrij en ettelijke faizantehanen (hennen liet men vliegen) werden misgeschoten. Wy aten 's middags een klapstuk met wortelen en aardappelen en rijst met rietperen en na het eten schreef ik aan Lore,terwijl Willem en David in hun stoelen gerust sliepen. Daarna leende ik myn pen aan David, die aan zyn vrouw schreef en speelden wy weer hombre.

Van Lore kreeg ik Dinsdag een heerlijke brief:"....Nous sommes "bien mais seuls en ik mis je verschrikkelijk. Als je stierf zou ik "werkelijk niet weten hoe het leven verder voort te zetten,want ik leef "nu compleet en attendant,in afwachting van je terug te zien. Henriette
2796 "Mackay kwam eten en had veel schik met Henkie,zy bleef tot 10 uur maar "gaf geen fooi,daar kwamen de meiden dus kaal af. Van morgen terwijl "ik voor de meiden las schoot ik byna in de lach,omdat Henk tegen Max "zeide, toen deze een beetje joolde:"Chut Max,Mama leest!".- Henk bleef "tot 12 uur by my.Ik vroeg hem:"Henkie wat moet ik aan Papa schrijven?" " Dat,als Papatie terugkomt,Papa aap op stokkie op de trom moet spelen!" " Ik verlang zo naar tijding van Grootmama. Agnes schrijft my dat het "hart is aangedaan en dit is niet te verwonderen na al wat zy heeft "uitgestaan. Ik heb nog veel te schikken eer Tane komt. Pas goed op "je eigen en vat maar geen kou.Helpen de mofjes goed?".

Op Dinsdag joegen wy in de plaats terwijl het motregende. Willem gaf ons steeds de beste posten en ik amuseerde my royaal. Ons diner bestond uit kippen en 's avonds maakten wy weer een partijtje.

2797 Woensdag 12 Dec gelukte het my niet Willem en David vóór 9 uur uit bed te halen en begonnen wy eerst te 10 uur in de Overbosschen te jagen. Daar er geen wild op het hout was,liepen wy de weilanden af,waar wy op hazen schoten. Om 3 uur legden wy een bezoek op de boerderij af, aten weer te 4½ en reden Donderdag te 11 uur in de open tentwagen naar Amsterdam. Het was Noordewind en koud. Niet weinig verbaasd was ik te vernemen dat myn broer Willem reeds de volgende Woensdag naar Indië dacht te vertrekken,namelijk eerst naar Parijs om te Marseille aan boord te komen. Ik trachtte Grootmama te zien doch kreeg daartoe geen verlof en de volgende dag,Vrijdag te 12½ ontsliep zy; zy was 7 Maart 1791 geboren en dus slechts elf maanden ouder dan myn moeder,die haar 10 jaar overleefde. Haar dood kwam nog zeer onverwacht. Aernout was voor een houtverkoping in Marienduin, Jan te Zeist en Henri Labouchere (haar schoonzoon) te Londen. Grootmama had my ten doop gehouden en was altyd lief voor my geweest. Van haar kinderen is,nu ik dit schrijf (1903) nog slechts Warner over en van haar behuwdkinderen zyn alleen Carry, (vrouw van Jan),Mina (vrouw van Herman) en van Amerongen (man van Sylvia) nog in leven.

2798 Ik schreef een en ander aan Lore, die my later vertelde dat onze huisheer de Man haar was komen condoleren en toen o.a. gezegd had: "Je zult zien Mevrouw, dat er nu nog meer volgen zullen, want als er "eenmaal onder geschoten is, vallen zy een voor een!". Grootmama werd 17 Dec te Heemstede begraven. Henri Labouchere haalde David, Willem en my af, wy reden naar het Station, waar wy Jan van Loon, Rahusen en drie neven Ram vonden, met wie wy naar Haarlem reden, vanwaar Tante Calkoens rytuig en een huurrytuig ons naar het logement te Heemstede bracht, alwaar wy enkele anderen vonden. Wy dejeuneerden er en wachtten de lijkkoets, die reeds te 8 uur uit Amsterdam was afgereden doch eerst te 1 uur te Heemstede kwam. Achter het lijk hadden Jan, Aernout, Herman en Warner gestapt. Op het kerkhof hield Ds Gewin een allerliefste toespraak en te 1½ reden wy naar de trein terug. Men had Papa afgeraden de begrafenis by te wonen. In het sterfhuis vonden wy vele familieleden. Ik zag er ook Abel Labouchere (zoon van Henri en Ceejet van Lennep), een prachtig kind met mooie trekken, dik, mollig en fijn van vel. Ik at thuis en liep daarna naar 't Rondeel by Piet en Henriette Six. Piet wilde dat ik Burgemeester van Hilversum werd, dan zou hy Jagtlust kopen en aan ons verhuren ! Hy was 's middags by my geweest om
2799 te vragen wanneer Grootmama zou begraven worden, dus weer à la Piet Six een dag te laat ! Vervolgens ging ik by Jan en Constance, speelde later schaak met Papa en sliep infaam.

Zondag had ik in de Doopsgezinde Kerk van der Goot gehoord, tal van visites gemaakt en by Hendrik gegeten. Olga was lief, Ada timide en Willem een allerbrutaalste onbehagelijke rekel. Dinsdag bracht ik den avond by Kees Hartsen door, Woensdag avond bracht ik Willem naar de trein. Hy overnachtte te Rotterdam en zou eerst Donderdagavond naar Parijs gaan.

Lore schreef my o.a.: "Henkie était très impressionné de la mort de "Grandmaman et s'écria tout de suite:" Nou kan zy nooit meer thee "schenken." Hoe kwam hy aan het idee? 't Is of hy haar in haar doen had "gadegeslagen!".

Na Willems vertrek maakte Papa een beeldig vers voor Mama getiteld Rouwtonen. 't Is in myn bezit, maar ik kan het niet terugvinden, anders zou ik het hier inlassen. (Zie Naschrift V.)

Inmiddels was myn kans voor Utrecht verkeken, gelijk ik wel vermoedde daar ik niet op de voordracht stond. Wel stond van Hengel er op, ofschoon die slechts subst.griffier en jonger ambtenaar was dan ik, maar Mr Santbrink, rechter te Appingedam was benoemd. Nu kwam er in den Haag weer een plaats open door het overlijden van Mr la Grappe Dominicus
2800 adv.gen.by het Hof van Zuid-Holland, en eer ik Amsterdam verliet, ging ik Mr Hartogh vragen of hy my ried te solliciteren naar de plaats van Johan Bijleveld, voor 't geval deze tot adv.gen.in den Haag benoemd werd. Hartogh ried het my af, wel begrijpende dat hy toch geen kans had, daar Bijleveld even ongeschikt was om adv.gen te worden als van subst.Off. te zyn en dit dan ook 19 jaar gebleven is zonder ooit promotie te maken.

Donderdag 20 Dec keerde ik naar Nymegen terug. Het had de laatste dagen veel gesneeuwd. Henk en Max waren engelachtig, zoet, zacht en endearing. Henk had dagelijks naar my verlangd en Max had my steeds geroepen. Keetje was ook goed gehumeurd geweest en scheen haar plan om ons 1 Mei '61 te verlaten, te hebben opgegeven. Van Tricht ontving my 's avonds zeer vriendelijk en verwonderde zich over myn vroege terugkomst. De volgende dag vond ik veel werk op het Parket.

Zaterdag 22 Dec kreeg ik een brief van Papa, die my schreef dat Clant, subst.Off te Alkmaar, referendaris by 't Min.van Justitie zou worden omdat hy het door de Tweede Kamer aangenomen Ontwerp van Wet op de Rechterl.Organisatie had samengesteld, weshalve Papa my ried om zyn post te vragen, in welk geval hy terstond aan van Leeuwen, Off.te Alkmaar, en aan de Minister Godefroi zou schrijven. Ik moest echter spoedig antwoorden omdat Papa de Kerstdagen by Mr Veder te Rotterdam ging doorbrengen. Ik sprak er met Lore en Tane over, die er niet voor waren, omdat Alkmaar nog kleiner Arrondissement was dan Nymegen en niet veel dichter by Amsterdam, terwijl wy er niemand kenden.

2801 Op het Parket raadpleegde ik echter de Heer van Tricht, die van een tegenovergesteld gevoelen was en my sterk aanried wel te solliciteren, daar ik in Gelderland nimmer promotie zou maken omdat, voor 't geval hy Adv.Gen.mocht worden, de Arnhemsche subst.Smits zyn plaats zou innemen,

voorts van Stirum,subst.te Tiel,als zoon van de Commissaris des Konings en Aberson als ouder in dienstjaren my zouden voorgaan,terwijl van Leeuwen in Alkmaar oud was en ik meer kans had in zyn plaats Officier te worden of althans in myn eigen provincie bevorderd te worden.
Of van Tricht reden had my elders te wensen wist ik niet. Wel was hy nog even royaal als vroeger met het geven van verlof,maar op het Parket was hy van lieverleden minder vriendelijk,ja soms zelfs grof. Dikwerf beet hy zich op de lippen en antwoordde hy niet,soms smeet hy een dossier naar my toe,terwijl ik tegenover hem bezig was te schrijven en bevlekte het myn papier. Allengskens begreep ik dat hy jaloers geworden was en dit bevestigde Tijs van Roggen. De advokaten,Burgemeesters en Notarissen behandelde hy zóo lomp als zy op het Parket kwamen,dat zy dikwijls het ogenblik waarnamen dat hy er niet was om met my te kunnen spreken. Er kwam nog iets bij. Hy was ontzettend vijandig,vloekte soms geweldig,haatte de familles,met wie wy omgang hadden,omdat zy fijn waren,en de arme veldwachter Esmeyer,die een gelovig man was,moest dit dikwijls bezuren.

2802 Ik besloot dus aan Papa te schrijven dat wy de verplaatsing wenselijk achtten en voorts de Heer te bidden dat Hy ook deze zaak wederom niet naar onze maar naar Zyn wil mocht willen bestieren. Nu Utrecht voor my verloren was,wilde Hy misschien een andere weg voor ons openen.

Op 1e Kerstdag namen wy aan de bediening by Stoop deel en vernam ik dat de schipbrug werd weggenomen omdat er te veel drijfijs was. Tane maakte my een standje omdat ik haar niet had gewaarschuwd,in welk geval zy de vorige dag had kunnen vertrekken. Ik ried haar daarom aan de volgende dag te gaan en daar zy niets liever verlangde,ging ik een rytuig te Lent bestellen na in een schuitje te zyn overgezet.
Te 3 uur terugkomende vond ik een briefje van Papa van de volgende inhoud:" Waarde Maurits! Uit nevensgaande brief van Godefroi zult gy zien "dat de verplaatsing geheel van u afhangt. Van van Leeuwen heb ik nog "geen antwoord,doch ik weet zeker dat hy u genegen is en dat Mevrouw "u graag zou wenschen. Ik raad u dus,zo gy de verplaatsing in uw voor- "deel acht le naar den Haag en 2e aan van Leeuwen te schrijven. Of "Alkmaar duurder is dan Nymegen weet ik niet; zeker is het er minder "duur dan te Amsterdam,een zindelijke stad,lieve wandelingen,pleizie-
2803 "rige mensen,kapitale dominees en in 3 uur zyt gy met de stoomboot hier.
"Wy hebben gisteren een brief van Willem gehad,die nergens gevi- "siteerd is als aan de Fransche grenzen,waar men hem voor een billard- "jongen hield omdat hy met een queue reisde. Maar in België vroeg hem "de douanier op zyn dépèches wijzende:" Wat zyn dat voor dingen ?" - " Dat zyn,"antwoordde Willem,"stukken waar men zyn hoed voor moet af- "nemen!"- Af ging de hoed,door gingen de 8 koffers. En te Parijs zag "de chef wel dat het twee beste jongens waren,en liet hy ze door zon- "der visitatie,zeggende aan Willem,die 200 cigaren aangaf:"Vous en au- "rez besoin à Paris." Santhagens gaf de kogels van zyn revolver aan "als objets de toilette. Willem was bitter naar geweest toen hy de "laatste bekende gezichten,Wolterbeek en Warner verdwijnen zag,doch hy "huilt veel en dat doet hem goed evenals aan Mama. "

Het ingesloten briefje van Godefroi luidde aldus:" Amice! Ik "haast my u te melden dat er by my tegen de voor en door uw zoon Mau- "rits verlangde verplaatsing geen byzonder bezwaar bestaat. Ik acht het "intussen wenselijk dat hy daartoe by brief of adres een opzettelijk
2804 "verzoek aan my richte,en dat gy van Leeuwen,die reeds andere plannen "schijnt te hebben,voor uw wensch tracht te winnen. Ik verwacht juist "niet bepaalde tegenkanting zijnerzijds,maar ik zou hem ook niet gaarne "een substituut willen opdringen....."

Ik schreef terstond aan de Heer van Leeuwen met verzoek my te berichten of hy myn sollicitatie goedkeurde dan wel of hy een ander aanbeval en aan de Minister dat ik het al of niet indienen van een verzoekschrift van van Leeuwen's antwoord zou laten afhangen.

Woensdag tweede Kerstdag had het zó geweldig gesneeuwd dat ik in twijfel verkeerde of ik Tane wel kon aanraden te gaan. Zy wilde echter niet langer blijven en daarom bestelde ik een rytuig dat ons te 9 uur onder een sneeuwjacht naar de Waal bracht,terwijl haar koffer per diligence ging. Aan de rivier komende zagen wy de passagiers voor de diligence,die te Lent stond,in de aak overvaren. Wy stapten in een tweede

schuit,die evenals de vorige door de sneeuwpap heen moest geroeid worden,hetgeen niet weinig moeite kostte en te weeg bracht dat wy een eind
2805 afdreven. Opeens stond Tane doodsbleek op,greep my bevende van angst vast en smeekte my om te mogen terugkeren. Ik beduidde haar dat er hoegenaamd geen gevaar was,daar er geen ijs maar enkel sneeuwpap in de rivier dreef,maar het baatte niet,het arme schepsel gilde en schreeuwde en stond doodsangsten uit zodat ik berouw had haar de reis niet te hebben ontraden,maar de vorige dag was het nog blank water en die sneeuw had ik niet voorzien. Zy bleef smeken om te mogen terugkeren,maar de roeiers waren doof aan dat oor en zeiden dat zy dadelijk aan de overzijde waren en inderdaad waren wy in een kwartier over,weliswaar een eind bewesten Lent. Ik liep nu met Tane naar de stalhouderij van Jansen en we reden weg,maar opeens pakte Tane my weer beet en smeekte zy my terug te keren,daar zy vreesde dat ik anders de rivier niet weer over zou komen. Ik weigerde,daar ik beloofd had haar te Arnhem in de trein te brengen,maar het hielp niet en daar ik aan het kantoor der diligence gehoord had dat de schipbrug te Arnhem niet was weggenomen,gaf ik eindelijk toe,liet het rytuig ophouden,stapte uit,wenste Tane goede reis,liep naar Lent terug,liet my overzetten en kwam in een dikke sneeuwjacht thuis.

In jaren was zoveel sneeuw niet gevallen,de communicatie tussen Amsterdam,Alkmaar en den Helder was gestremd en men vertelde dat in Groningen een berg sneeuw van 40 voet was opgewaaid.

2806 Op 28 Dec kreeg ik antwoord van de Heer van Leeuwen op myn brief. Daarin ried hy my af te solliciteren,omdat hy overtuigd was dat ik toch niet zou slagen. Ik begreep er niets van en dacht: Hoe wist hy dat zo zeker? en schreef aan Papa wat hy my aanried te doen. Deze had inmiddels ook aan van Leeuwen geschreven en zond my diens antwoord,dat aldus luidde:"....Het vertrek van de Heer Clant als referendaris van "Justitie is afhankelijk van de aanneming der begroting van dat Depar- "tement door de Eerste Kamer. Ik kan u dus op dit punt niets stelligs "zeggen. Dit neemt niet weg dat er reeds aanvragen by het Departement "en ook adressen by my zyn ingekomen. Mocht dus uw zoon herwaarts ver- "huizen willen dan moet ik hem aanraden een verzoek in te zenden. In "dit ruwe jaargetijde zou ik hem niet aansporen een wisselvallige reis "naar Holland te aanvaarden;het spreekt wel van zelf dat zulks herwaarts "tem enenmale onnodig is....."

Papa voegde hierby:"Waarde Maurits! Ik zend u hiernevens een zeer
2807 "onbeduidende brief van van Leeuwen,die my wel antwoordt op hetgeen ik "hem niet vraag,te weten welke weg gy te volgen hebt,maar niet op het- "geen ik hem wel vroeg,te weten of hy u wil aanbevelen. Intussen geeft "de uitdrukking dat gy niet by <u>hem</u> behoeft te komen zoveel te kennen "als dat gy hem niet onwelkom zult zyn.....en evenzeer schijnt de be- "noeming nog niet zó kort op handen als ondersteld werd. Wat uw bezwaar "betreft aangaande Caroline's verblijf te Nymegen,my dunkt zy zou,als "gy te Alkmaar moet zyn,by haar moeder en anders by ons kunnen logeren. "Wy hebben nu helaas ! plaats genoeg.

" Willem vertelt ons in een tweede brief dat hy,door de Heer Weygant "by wien hy logeert,in een café geïntroduceerd,al de Franschen op het "biljard geklopt heeft. "La Hollande a enfoncé la France,"zei de Heer "W. Dinsdagavond zyn zy per sneltrein in eens door naar Marseille ge- "reden.

"Wat maakt die van Nispen van Pannerden een carrière !Men moet "maar Roomsch en knap zyn ! Uw liefh.Vader."

(Deze van Nispen was nog student te Leiden toen ik promoveerde en opponeerde tegen my. Daarna werd hy subst.Off.te den Bosch en,toen Papa schreef,adv.Gen.in Zuid-Holland. Hy stierf krankzinnig.)

------- --------

Einde 1860

A N N O 1 8 6 1 .

2809 Op 1 Januari schreef ik aan de Minister met bepaald verzoek my te benoemen, indien de Heer van Leeuwen er geen bezwaar tegen had.

Zondag 6 Jan. vierde ik myn 31ste verjaardag en gevoelde ik my zo onbeschrijflijk gezegend en gelukkig. Lore gaf my het werk van Stier, Worte des Worts, waarnaar ik sinds lang verlangde, Henkie Gunnings vertaling van Kingsley en zeide een lief versje op. Hy was even excited alsof hy zelf jarig ware, kreeg een kopje thee en omhelsde my gedurig met de woorden: "Dag hele zoete Papatie! ".

Ik moest by Stoop collecteren, die allervervelendst over de Wijzen preekte. Het was scherp koud en de Waal zat vol ijs en zó hoog dat de ganse kade overstroomd was en er een dam op de Lage Markt gemaakt werd. Te Brakel en Zuilichem braken de dijken door, waardoor een deel
2810 van de Bommelerwaard onderliep en reeds vele huizen vernield werden en menschen omkwamen. Twee lijken dreven op ijsschollen de rivier af. Het was een akelig gezicht die onafzienbare drijvende ijszee. Met moeite voer men over en dit duurde soms twee uur. Alleen de post waagde zich er aan.

's Middags kwamen de v.d. Brugghens, Mackay's, van Lyndens en van Egmond feliciteren en in plaats van 's ochtends werden eerst te 3½ de brieven bezorgd. Lore tracteerde my op paasbrood en 's middags op eendvogels met kastanjes. Toen de visites weg waren zeide Henkie met zoveel affectie: "Nu zyn wy weer samen hele zoete Mamatie !". Hy kwam aan tafel, maar wilde niet eten en klaagde over vermoeienis. Te 5½ lag hy al in zyn bed en dadelijk sliep hy. 's Avonds kreeg ik nog meer
(en dat op Zondag! Kon dat nu eens om !!) brieven. Lore viel te 7½ op haar stoel in slaap en trok te 8½ naar bed. Henk werd te 10 uur wakker, at wat en bleef tot 1 uur wakker, pratende en lachende met Keetje en Saartje, die om de kou op de kinderkamer gekropen was.

2811 De volgende dag klaagde Henk over keelpijn. Lore, die alleen thuis was en hem op schoot had, ontstelde hevig, daar zy niet anders dacht dan dat hy reeds de gevreesde angina had. Dr van Egmond werd gehaald en stelde ons gerust. Henk had een harde koorts, stijve nek, ontstoken keel en gezwollen amandelen; hy kreeg een voetbad en bracht een rustige nacht door.

Dinsdag werd Henk vrolijk wakker doch te 11 uur kreeg hy weer de koorts tot 3 uur 's nachts. Dit duurde 8 dagen lang en telkens als de koorts opkwam kreeg hy een stijve nek.

Van dag tot dag werd het kouder, de thermometer tekende eens 30° Fahrenheit. Overal collecteerde men voor de overstroomden in de Bommelerwaard, zelfs in Frankrijk en België, maar in Nymegen deed men niets omdat men wilde wachten of Nymegen soms ook overstroomd werd. Sommigen wilden een concert geven, doch de Burgemeester stond niet toe dat de opbrengst ten voordele van de noodlijdenden zou strekken ! Opeens kwam de tijding dat 500 inwoners van Rossum, die alles verloren hadden, in Nymegen zouden komen, en toen klaagde een ieder en namen zy het den Commissaris des Konings kwalijk dat hy die ongelukkigen naar Nymegen zond in plaats van naar Amsterdam ! Ik antwoordde hun dat zy zich moesten schamen op Amsterdam te schelden en toch het geld der Amsterdammers aan te nemen. Zelfs christenen als Singendonck durfden zich beklagen, en als het hun nog geld kostte, maar men kreeg nog geld toe,
2812 zodat de inwoners er voordeel by hadden. Over zulk egoïsme stond ik verstomd. Was dat de herbergzaamheid liefhebben? Gelukkig voor de arme Rossummers kwam er de volgende dag bericht dat zy te den Bosch waren opgenomen, ofschoon dáár gebrek aan levensmiddelen en evenzeer vrees voor het water bestond.

Ook in Bommel waren 800 vluchtelingen ondergebracht. Er was groot gevaar dat die stad zou onderlopen, maar door het leggen van een dam rondom de ganse stad werd zy behouden. Dag en nacht was men er in de weer geweest ondanks de ongekende koude. Alles bevroor, zelfs het water dat over de dijken stroomde. Ook het behoud van Tiel is aan de ijver der Bommelaars te danken geweest, maar in beide steden had men veel last van het kwelwater.

Op 10 Jan. ging te 5 uur 's middags de Waal voor Nymegen zitten, de volgende dag ging men er in schietschouwen over en daarna te voet. Pour la rareté du fait wandelden Lore en ik Zaterdag en Zondag over het ijs naar Lent. Het vroor nog altijd en het ijs had een ongekende dikte.

By ons in huis bevroor alles,olie,inkt,sponsen,handdoeken,al ons waswater,ja zelfs myn medicijnen en de adem aan onze beddelakens. De kinderen moesten van 7 tot 20 Jan.boven blijven.

2813 Op 13 Jan.1861 beviel Henriette Six van een zoon,Hendrik,die in 1877 overleed. Willem zond goede tijding uit Alexandrië. Papa zond my nog een brief van van Leeuwen,die zich tegen myn benoeming verzette en een van Godefroi,die my alleen dan wilde voordragen indien ik dit bepaald eischte,maar daar ik my niet aan van Leeuwen wilde opdringen, weigerde ik zulks. Ik vermoedde dat hy een kundiger candidaat op het oog had dan ik was. Enige dagen later werd Mr de Jong van Beek en Donk benoemd. Of dit dezelfde is als de tegenwoordige in 1902 benoemde Gouverneur van Curaçao weet ik niet,maar wel dat ik destijds de handen van verbazing ineen sloeg,daar hy zeer jong,ja de jongste der sollicitanten was en dus hoegenaamd geen aanspraak kon doen gelden. Ik troostte my echter in de teleurstelling,want daar de subst.te Alkmaar slechts *f* 1500- traktement kreeg,dus maar *f* 200-meer dan ik en Alkmaar ook in een uithoek lag,zou het voor my geen noemenswaardige verbetering geweest zyn en zou het my toch als een bevordering zyn aangerekend. Eerst later kwam de app uit de mouw en werden ons Mr van Leeuwens motieven duidelijk. Hy was oud en was van plan zyn ontslag te nemen en nu hoopte hy gedaan te krijgen dat zyn oudste zoon Dirk,destijds subst. Off.te Hoorn,hem zou opvolgen. Uit dien hoofde verzette hy zich tegen
2814 de benoeming van een substituut,die genoeg dienstjaren had om in zyn plaats benoemd te worden,en verlangde hy de allerjongste. De Minister gaf daaraan gehoor en inderdaad werd later Dirk van Leeuwen Officier in de plaats van zyn vader. Deze Dirk was een tijdgenoot van David. Ik zag hem in Nov '86 in de Prov.Staten terug; hy is oud getrouwd, daarop verlamd en voor een paar jaar gestorven.

Donderdag 17 Jan.dooide het voor het eerst 2 graden. Zaterdag stond een landloper,Jan Angenendt,terecht,die,toen hy veroordeeld werd,de Rechtbank voor draaibank uitschold. Ik requireerde op grond van Art 309 Strafvord.dat onmiddellijk de beklaagde zou verhoord worden,en de Brigadier Esmeyer en de agent van Politie Volster als getuigen,en proces-verbaal zou worden opgemaakt. De Rechtbank willigde myn verzoek in.

Frits van Harencarspel was Secretaris ener Commissie geworden, die zich eerst 14 Januari had geconstitueerd en in Nymegen *f* 800- voor de Watersnood ingezameld. In het gehele land was *f* 428.145,- gecollecteerd.

2816 Maria had by ons moeten komen logeren maar de 19de schreef zy ons af om de koude en ook omdat Willem elke avond naar opera's of concerten ging en haar dus niet kon brengen. Voorts schreef zy dat de Hofrath de Leuw gestorven was,dat Mimi van Weede dag aan dag verliefde briefjes aan Tane schreef,dat zy (Maria) een nieuw muziek-en zangmeestertje had en Seiffert miste,dat zy de alt Trebelli had horen zingen, zó lief,zó suave,zó zuiver,zó netjes en zó gevoelvol dat zy er van overstelpt was. Verder dat Aernout denkelijk het Manpad houden en verhuren zou, dat Ceejet weer eens was weggelopen tot de Rijnspoorweg om naar Kögel in den Haag te gaan,maar bytyds ingehaald was en dat Maria Labouchere een zware post met haar had; dat men overal druk bezig was met het zenden van kleren voor de watersnood slachtoffers en :" Est-ce que ces vers et ces sottes inscriptions des donateurs "dans la gazette d'Amsterdam ne vous amusent pas beaucoup ? Iedereen
2817 "is even tevreden over zichzelf en vindt vooral dat hy zulk een goed "hart heeft,al geeft hy weinig. Behalve om zyn afschuwelijke mond zou "je Kareltje (Beels) niet meer herkennen; hy is vreeslijk eenkennig en "huilt nog altyd als hy ons ziet,mais il se développe très joliment "et se lève tout seul au moindre appui."

Dinsdag 29 Januari was ik door Rijckevorssel te jagen gevraagd maar niet gegaan. Had ik een voorgevoel dat het beter was thuis te blijven ? Ik denk het wel want te half één van het Parket komende, vond ik een brief van Tante Antje met de tijding dat Termaat de 26ste overleden was. Ik pakte terstond myn valies en tegen 1½ bracht Lore my tot het eind der Grote Straat,en gelukkig niet verder,dewijl zy my dan niet zou hebben laten gaan. Ik liep dus alleen naar van Meurs,de veerman,en vroeg hem my te laten overzetten,maar dit weigerde hy om

het gevaar dat er aan verbonden was. Wel zat het ijs dat ogenblik vast,maar elke minuut kon het weer los raken en te Arnhem was dit misschien reeds het geval. Ondanks de tegenwerpingen van van Meurs stapte ik in de ijsboot (het sloeg toen 2 uur) en vier grote,sterke kerels,twee aan elke kant,begonnen de boot voort te slepen met my als 2818 enige passagier er in. Het was niet glad ijs,waarover wy gingen,maar tegen elkander of op elkaar geschoven ijsschotsen,die dus telkens kantelden. Tien à twaalf maal zakten wy met schuit en al door het ijs en telkens zonken de mannen tot aan de borst in het water. Zy bleven dan aan de schuit hangen en trachtten dan op een nieuwe ijsschots te stappen om de boot te lichten. Eens bleef de schuit onbewegelijk tussen het ijs vastgeklemd zitten. " Als hy nu eens ging kruien,"zei er een," dan waren wy verloren." Een koude rilling liep my door de leden. Soms helde de schuit aan één zijde zó over,dat zy half vol water liep en ik op zij geworpen werd. Indien ik geweten had dat de tocht zó gevaarlijk was,zou ik thuis gebleven zyn. Ik keek nu en dan om om te zien of Lore soms naar de Waal was teruggekeerd,maar gelukkig zag ik haar niet en wist zy dus niet wat ik doorstond.

Het duurde drie kwartier eer wij de overkant bereikt hadden en ik liet terstond door Jansen een wagentje inspannen. Hy zeide my dat er een oude juffrouw in zyn gelagkamer wachtte,die ook naar Arnhem moest en ik besloot haar mee te nemen. Vóór Elst overviel ons een dikke natte mist. Ik verkeerde in een pijnlijke twijfel of wy Arnhem 2819 wel bereiken zouden,maar by de tol te Elden ontmoetten wy de diligence en dit gaf my nieuwe moed,daar de passagiers te Arnhem waren overgezet. Maar opeens zakte my de moed weer in myn schoenen,want toen wy te 4¼ aan de Praets kwamen,hoorden wy een donderend geweld en gekraak als van honderd watervallen en spoedig bleek ons dat even boven Arnhem het ijs was losgeraakt en het water zich naar de kant van Elden over dijk en weg een uittocht zocht.

Te Elden gekomen hoorden wy hoe de ijsschotsen als kogels door elkander geworpen werden en stroomde het water ons met geweld tegemoet. De dikke mist belette ons de lichten van Arnhem te zien,ja zelfs geen tien pas voor ons uit. Wy hadden ons rytuig verlaten en vernamen toen dat er juist hogerop beweging in het ijs was gekomen en de overtocht volstrekt onmogelijk was. Een heer,die even tevoren ook met een karretje van Jansen te Elden gekomen was,stond er ook te wachten. De oude juffrouw was wanhopig en schreide en ik wist evenmin raad. Elk ogenblik kon ook vóór Arnhem de Rijn losgaan en aan het kruien raken en wie wist hoe vele dagen het kon duren eer al het ijs voorbygedreven was of zich weer vastgezet had. Te Elden kon ik geen onderkomen krijgen en ik besloot dus naar Lent terug te keren met het plan om 2820 dáár te wachten en daar aan Lore te telegraferen. Ik stelde het intussen nog wat uit en wy bleven luisteren naar het geraas dat het water maakte. Er verliep een kwartier,een half uur,een uur,eindelijk sloeg het 5 uur en nog steeds belette ons de mist iets te zien. Opeens liet Jansen,die ons zelf gereden had,de roeper halen en schreeuwde hy:" Kan je overhalen?" - " Neen!" was het teleurstellend antwoord. Wy wachtten opnieuw en toen scheen het ons alsof het ijs zich weer had gezet.

Daarop vroeg ik Jansen om nog eens te roepen dat wy met ons drieën waren. Dit deed hy en toen klonk het antwoord:" Wy komen !" Wy luisterden en hoorden weldra het eigenaardig geluid dat het schuren van de boot over het ijs maakte. Opeens vertoonde zich door de mist een schuitje dat door drie grote kerels werd voortgeduwd. Aan de wal gekomen legden zy het vast en plasten zy met hun hoge laarzen tot over de knieën door het water naar ons toe. Wy sprongen alle drie ieder op de nek van een hunner en werden met ons Handgepäck naar de boot gedragen. Ik vroeg of er gevaar was,waarop een der lieden antwoordde:" Er is nog nooit zoveel gevaar geweest,want elk ogenblik kan "het ijs weer losgaan." Wy gingen in de schuit zitten maar daarop zei dezelfde man:"Jongens,wy laden teveel; drie dat gaat niet!" Myn twee 2821 reisgenoten zwegen en daar zy my vóór geweest waren en ik de juffrouw te Lent geholpen had wilde ik haar nu niet in de steek laten,stond dus op en sprong ik weer op de rug van de man,die my naar de schuit gedragen had en liet my weer naar het droge terugbrengen,onder belofte van de veerlieden dat zy my,indien het mogelijk was,ook zouden komen halen.

Opeens klaarde de mist op en zag ik niet alleen de schuit de overzijde bereiken maar ook de kade aldaar zwart van menschen, die daarop een luid gejuich aanhieven. Met grote snelheid sleepten de mannen de boot weer terug, opnieuw plaste een hunner door het water, nam my op zyn rug en droeg my naar de schuit. Twee aan de ene en een aan de andere zijde trokken zy zo snel als hun mogelijk was de boot voort en het ijs was zó vast dat zy er vlug en zonder horten of stoten overheen gleed en niet door het ijs heen zakte. Het denkbeeld echter dat dit gebeuren kon of, wat veel erger was, dat het ijs kon losraken en ons meesleepen, maakte dat het zweet my uitbrak. In 5 minuten waren wy over By het naderen van de overkant stond ik verbaasd van te zien dat de mensenmassa wel 20 voet hoger dan de wal stond, doordat er een kisting of borstwering op de kade gebouwd was om te beletten dat de stad onder-
2022 liep. Ik moest dus een trap op om de kisting te bestijgen; bovenop stond de reusachtige breedgeschouderde veerman, wien, ondanks de koude, het zweet van angst op het gelaat stond." Goddank Meneer, dat je er bent!" zeide hy, my de hand reikende. " Ik doe het van men leven niet "meer, jij bent de laatste geweest, ik zet geen sterveling meer in zulke "omstandigheden over. Goeie reis Meneer!" Ik schudde hem aangedaan de hand en dankte hem dat hy my nog had laten halen, en niet minder dankte ik God dat Hy my beschermd en bewaard had en dat Lore van dit alles geen flauw vermoeden had.

Daar het inmiddels niet ver van half zes geworden was en de trein op dat uur vertrok, vreesde ik hem niet meer te halen en rende ik dus naar het station, waar ik gelukkig nog bytyds arriveerde. Destijds reed er in Amsterdam een omnibus zowel van het Station van de Holl. als van dat van de Rijnspoor naar de Dam, maar dat hielp my niet en ik liep dan ook byna altyd naar het huis myner ouders Keizersgracht, tussen Leidsche en Spiegelstraat, maar nu had ik een koffertje en hadden de zenuwen my moe gemaakt, zodat ik een vigilante nam. Te 9 uur kwam ik thuis maar vond niemand buiten de dienstboden, daar Mama by Mevrouw Willet was en Papa een vergadering had.

Ik schreef eerst myn wedervaren aan Lore, maar daar ik vreesde dat myn brief niet bezorgd zou worden, nam ik my voor de volgende
2023 ochtend te telegraferen. Daarna liep ik naar Tante Antje om haar voor haar brief te bedanken, maar ook zy was uit. Ik bleef wat met Henrick praten, liep te 10 uur naar Mama van Loon, maar daar er damessoirée was, moest ik tot half elf wachten eer die was afgelopen. Ik vond Anna, Tane, Maria en Mica en eerst te 11 uur kwam Mama van Loon met Willem van een diner terug. Ik bleef een broodje eten en vertelde wat ik kwam doen, want zy hadden er niet op gelet dat Termaats overlijden in de Courant stond. Te 11½ vond ik myn ouders thuis, die zeer verheugd waren my te zien.

Woensdag 30 Jan. telegrafeerde ik eerst aan Lore, en liep ik toen naar het huis van Mr Hartogh, die echter nog niet by de hand was. Ik trok toen naar het Parket van de Proc.Gen. van der Kemp, die my zei dat de suppleant rechter van Hees de meeste aanspraken had, omdat hy zes maanden lang het O.M. gedurende Termaats ziekte had waargenomen. Ik antwoordde dat ik al sinds ruim 4 jaar subst.Off. was, maar van der Kemp was een oude vieze zuiplap, wiens invloed ik niet vreesde. Vervolgens begaf ik my, na een zegeltje gekocht te hebben, huiswaarts, en schreef ik een rekest aan Zyne Majesteit, waarna ik te 12 uur Mr Hartogh op zyn Parket trof.

2024 In tegenwoordigheid van Henk Backer zeide hy my dat hy herhaalde wat hy reeds vroeger gezegd had dat hy my gaarne zou zien komen, dat ik hem aangenaam was maar.....dat Frits Schimmelpenninck ook solliciteerde en deze meer aanspraken had dan ik daar hy ouder ambtenaar was, en hy dezen geen onbillijkheid wilde aandoen. Ik antwoordde dat Schimmelpenninck in 1855 subst.griffier geworden was en ik al in Maart '54 plaatsverv. Rijksadvocaat. Hartogh hernam dat hy zeer in verlegenheid zat en niet wist tussen wie van ons beiden hy moest kiezen, dat van Hees niet in aanmerking kwam, en hy eindigde met te zeggen dat hy my niet zou tegenwerken. Ongetroost verliet ik het Parket en 's middags vervoegde ik my by de Heren Dedel, van Maanen, Jolles en Schooneveld, die my eenparig alles goeds toewensten maar niet dachten dat de Minister my zou voordragen en met uitzondering van Schooneveld vonden dat Schimmelpenninck meer aanspraak had. Ik kreeg al meer de overtuiging dat ik voor deze zou moeten wijken, en zulks te meer omdat zyn

oudste broeder Rutger Jan Kamerheer was en zeer zeker niet zou nalaten de Koning er over aan te spreken. In dat geval zou deze op het rekest van Frits schrijven "Aanbevolen W." en dan zou de Minister niet durven weigeren hem aan Z.M.ter benoeming voor te dragen.

28 25 Vrij ontmoedigd schreef ik een en ander nog diezelfde avond aan Lore onder byvoeging dat ik het zo naar vond haar alleen te weten en haar dus aanried een der v.d.Brugghens te logeren te vragen.

Donderdag 31 Jan spoorde ik naar den Haag en vroeg aan het Min. van Justitie om een particuliere audientie by de Minister. Deze ontving my te 11¼ allercharmantst en vriendelijk en zyn eerste woorden waren:" Ik weet waarvoor gy komt,en je kunt verzekerd zyn dat ik al "myn best doe om je uit Nymegen te krijgen. Maar is het geen impedi- "ment dat je zwager van Loon en je Oom Herman suppleant rechters zyn?".

Ik: "Volgens de bestaande Wet sluiten zy my niet uit,wel volgens "het nieuwe Ontwerp."

Godefroi:" Ja,dat is juist en ik ben reeds gisteren tot dezelfde "conclusie gekomen,toen ik met myn Secr.Gen.sprak over de mogelijkheid "om je naar Amsterdam te verplaatsen. Ik zeg je dit om je een bewijs "te geven hoezeer ik aan je denk."

Ik:" Zit Frits Schimmelpenninck my niet in de weg ?"

Godefroi:" (al lachende het hoofd schuddende:" Als Schimmelp. "vroeg om Griffier te worden zou ik hem dadelijk benoemen,maar voor "het Openbaar Ministerie is hy geheel ongeschikt. Als je geen erger "concurrent krijgt behoef je niets te vrezen. Ik wil alles doen wat ik 28 26 "kan om je belangen te bevorderen."

Ik:" Hartogh schijnt dan toch Schimmelp.zo verwerpelijk niet te "vinden en de Rechtbank evenmin."

Godefroi:" Maar ik beslis dan toch in het hoogste ressort,of "liever de Koning."

Ik:" Ja juist,de Koning,en Schimmelp.bevaart kanalen qui mènent "droit au Roi."

Godefroi:" Best mogelijk,maar ik draag voor en Schimmelp.zal ik "nooit voordragen. Indien er niemand komt met ouder brieven,kantonrech- "ters of subst.Off.die ouder in rang zyn,dan behoeft gy niets te vre- "zen,als Hartogh u genegen is."

Daarna vertelde hy my dat van Leeuwen niets tegen my had maar van plan was zyn demissie te nemen en graag zou zien dat zyn zoon Dirk hem opvolgde. Daarom wilde hy my niet hebben omdat hy dan begreep dat ik hem zou opvolgen en niet zyn zoon.

Ik keerde met een luchtig hart per beurstrein naar Amsterdam terug en hoopte nu maar dat de Minister woord zou houden en de voor- 28 27 dracht spoedig aan Z.M.zenden zou,gelijk hy my beloofd had.

Na by myn ouders gegeten te hebben zond ik een relaas van myn onderhoud met Godefroi aan Lore en kreeg ik te 7½ een door haar te 6.42 afgezonden telegram:" Dank voor telegram.Ik gisteren brief ge- "schreven.Is teruggekomen. Water stroomt voorby Luth.Kerk huizen in. "Overtocht onmogelijk. Kinderen wel en zoet."

Van 8-9 bracht ik een uurtje by myn schoonmoeder door,by wie ik Hendrik aantrof,die my als verjaardagscadeau een winterjas wilde geven,mits ik die door Hart liet maken en dit nam ik met dankbaarheid aan. Daarna woonde ik by Jan Six de Griekse soirée by.

Vrijdag 1 Febr.'61 brak 's ochtends te 5 uur de dijk te Leeuwen door en liep geheel Maas en Waal onder. Geen huis bleefte Leeuwen staan,31 mensen kwamen om en veel vee. Te Nymegen rees het water even hoog als in 1820,8 voet in de Lage Markt tot aan de zitbanken in de Luthersche Kerk. Een dam in de Oude Haven brak met een donderslag door, 28 28 en daardoor stroomde het water de Bottelstraat en Bagijnegas in,zodat men in de Hezelstraat met schuitjes over de hoge kisting de Hezelpoort uitvoer. De ganse weg naar Hees liep onder. Woensdag was het ijs in de Waal losgebroken en had het ijs zich op de Kade by het Veerhuis tot anderhalve manshoogte opgestapeld. Een ijsschots van een handbreedte dreef tegen de herberg "Het Rode Hart" aan,sneed de voorgevel als met een scheermes door,deed deze instorten en bleef onbewegelijk op de benedenverdieping als een zoldering liggen,een allerzonderlingst tafreel. Te Huissen en Loenen in de Betuwe verkeerde men in grote angst voor een doorbraak en ook te Ochten by Tiel. By Griethuizen bezweek de dijk en daardoor liep gans Emmerik onder. By Westervoort sloeg het ijs een stuk van de spoorweg weg,waardoor de communicatie met Emmerik verbroken was.

De Koning was van plan van Grave over Nymegen en Arnhem naar het Loo terug te keren,en ik schreef aan Lore hoe aardig ik het voor Henk zou vinden als hy Z.M.door de Molenpoort zyn intocht zag doen,maar de Koning kon niet verder.

2829 Vrijdagmiddag at ik by myn schoonmoeder,die evenals myn ouders, broers en zusters niet weinig verblijd waren over de uitslag van myn bezoek aan Godefroi,die my nog gezegd had dat ik zo goed by zyn departement stond aangeschreven. Tante Cateau wilde dat wy een haar toebehorend huis op de Prinsengracht by het Molenpad huurden. Ofschoon ik niets liever verlangde dan Nymegen te verlaten,zo zag ik er toch tegen op om naar Amsterdam te verhuizen,vooral omdat onze financiën het ons niet toelieten. In Amsterdam zou het traktement *f* 2000- belopen, maar niet meer dan *f* 1780- werd uitbetaald,dus *f* 750-meer dan in Nym. Voor minder dan *f* 700-was geen huis te huren,terwijl onze huur in N. slechts *f* 450-bedroeg. Daarby hadden wy nog tot Mei 1863 huur aan ons huis. Al de belastingen in Nymegen beliepen *f* 119,97,terwijl wy in
2830 Amst. aan Aequivalent en Personeel veel meer te betalen zouden hebben. Dit bleek dan ook,want voor de Sted.directe belastingen werd ik voor *f*123,96 aangeslagen en de personele Rijksbelasting bedroeg *f.* 229,56 dus te zamen *f* 353,52 of driemaal meer dan in Nymegen.

Zaterdag 2 Febr.kreeg ik eindelijk twee brieven van Lore,één van Woensdag en één van Vrijdag. Zy schreef o.a." Mon précieux mari. "Dès après t'avoir quitté le coeur un peu gros,je m'acheminai vers les "v.d.Br.et leur racontai l'évènement. Zy namen het zo verschillend "op. Hansje se montra pleine d'intéret et de sympathie,puis ses yeux "se remplirent de larmes en entrevoyant la possibilité de notre dé- "part. Le ton de Mimi par contre était sec et froid. "Nu,ik hoop voor "Mijnheer v.L.en voor jou dat hy de post krijgt.",fut tout ce qu'elle "dit,puis elle se mit à parler d'autre chose. Ensuite cependant elle "se radoucit et dit tout à coup avec un accent de désespoir:"Wat zul- "len wy beginnen als je weg mocht gaan?" - 's Avonds kwam Dr van Eg- "mond,die de reden van je vertrek ook niet heel pleizierig vond. Hansje "die by my gegeten had,vertelde my dat hy zo dol van je houdt."

"Je dormis fort mal (voor myn doen) denkelijk uit agitatie. Wie "had ooit gedacht dat ons huwelijksbed in eenzaamheid zou bruiloft
2831 "vieren? Ik heb aan 't ontbijt niet gelezen omdat Makkie er by was, "maar Henkie heeft opeens je Bijbel genomen,die geopend en enige zin- "nen voorgelezen,terwijl hy een paar keer de naam van Jezus uitsprak. "Toen hield hy plotseling op,keek naar de kant waar anders de meiden "zitten en zeide op plechtige toon:" Zie je,dat is nu de Heer!".Tu "comprends que j'ai vite mis fin à ce jeu,mais je t'en supplie,comme "cet enfant observe tout!."

" De Waal vóór de stad zit nog vast,maar het water is erg gewas- "sen,en boven by Kloppenberg is de rivier aan 't kruien gegaan. Dit "heeft Vrouw van Heumen my verteld,die je over heeft zien gaan. "Mijn- "heer keek zo dikwijls om;het zweet brak my uit toen ik hem daar zo "zag zitten,maar hy is toch gelukkig overgekomen." Je ne veux pas pen- "ser à ton retour,à ce triste passage des rivières. De Heer zy met je "en geleide je! Wat zal het heerlijk zyn als ik je weer in myn armen "kan sluiten....."

Deze brief kreeg Lore terug,daar de post het niet waagde over
2832 te gaan. Vrijdag schreef zy opnieuw,o.a.dat zy in twee uren tijds myn drie brieven gekregen had,myn telegram en drie couranten,terwijl er sinds myn vertrek niets gekomen was. Mr van Tricht had haar een lange visite gemaakt en liet my weten dat ik er nog niet aan denken moest om terug te komen. Zy eindigt: "Informeer maar onder de hand eens naar "een goed huisje niet te ver van het Gerechtshof,opdat je gauw by je "Vrouwtje om 12 uur een kopje koffie kunt komen drinken. Ik verzoek "liever niemand te logeren. Les servantes sont charmantes et me soi- "gnent bien,et depuis que la poste arrive de nouveau je me sens moins "seule. Les enfants sont délicieux."

2834 Zaterdag 2 Febr.maakte ik o.a.een lange visite aan Charles en Henriette Labouchere en had ik eindelijk het genot van Albert en Ernst te zien. Albert vond ik beeldig; ook zag ik het kind van Herman en dat van Saar. Ik voelde my gedesoeuvreerd en verlangde naar Lore; gelukkig kon ik Mama gezelschap houden daar Papa naar den Haag was om by Prins Frederik als Grootmeester van de Loge voor de Wed.Veegens te collecteren. Voorts schreef ik natuurlijk aan Lore.

Lore schreef my dat zy met de van der Brugghens buiten de poort gewandeld had en Mevrouw,zeker denkende dat het zusje in aantocht was-(Het was inderdaad sedert 21 Jan.in aantocht,maar dit wist Lore niet)- haar gedurig vroeg of zy niet moe en de wandeling niet te
2035 ver was. " En verbeeld je eens,"vervolgt Lore,"terwijl ik de volgende "dag by hem aan tafel zat,kwam Bernard my zeggen:"Mevrouw,daar is de "Baker voor U." Ik kleurde tot over de oren want ik begreep dat het "woord baker allerlei vermoedens by hen opwekte. En zie! daar was het "Baker Westers,die weer by de kinderen geweest was en my je telegram "bracht."

" 't Is aardig om te zien hoe verschillend je sollicitatie wordt "opgenomen. Willemine vond het heel aardig en zeide:"Nu,ik hoop van "harte dat Maurice benoemd wordt,ofschoon het tegen myn eigen belang "is." De Mackay's hebben er zo goed als niets van gezegd,maar de v.d. Brugghens des te meer. Mynheer is er eigenlijk een beetje boos om, "Mevrouw en de meisjes zyn desperaat. Mr.se frappant le front,dit:"Had "ik die Termaat maar niet benoemd,maar toen was hy nog wel. Je m'en "voudrai toujours."- "Heb jy die benoemd,Papa? Dat zullen wy je nooit "vergeven!" and so on. "

"Madame Mackay m'a raconté qu'elle sait de source certaine que "les Goedkoop ont fait tous leurs efforts pour ravoir Keetje,qu'ils "l'ont priée et suppliée de revenir. Je trouve assez drôle qu'elle ne "nous en ait rien dit."

2036 " Voilà Deunesen qui vient dire que les communications sont de "nouveau interrompues,parce qu'à Arnhem la poste ne peut passer,crai- "gnant qu'à chaque instant la glace se mettrait en mouvement. Op de "Lage Markt kan men weer met hoge laarzen door het water gaan. Ik voor- "zie dat je nog in lang niet zult kunnen terugkeren. Henkie is zulk "een troost. Gisteren had hy zo'n pleizier op de wandeling:" O Mamatie, "ik heb zulke aardige schuitjes in de straten gezien."- Ce matin il "était si impressionné de l'amabilité de tout le monde:" Wat is ieder- "een toch vriendelijk met Ankie! Ankie heeft zoveel speelgoed gekregen; "iedereen is zo vriendelijk met ik,he?".. ..

Zondag 3 Febr.hoorde ik een magnifieke preek van ten Kate.Het was barstens vol. 's Middags bezocht ik Mevr.da Costa en at ik by Hendrik de restanten op van de vorige dag toen hy een groot diner gegeven had. Dag aan dag gingen Hendrik en Louky uit,hetzy op diners of op bals.
2037 's Avonds kreeg ik een telegram van Lore:" Tricht zegt:Kom zo spoedig "mogelijk by dag terug. Overtocht nu goed."

Ik stond dus de volgende ochtend te 6 uur op en vertrok te 7½ naar Arnhem. Aldaar dreef juist het ijs voorby. Ik moest tien minuten wachten en werd toen overgezet. Te Nymegen was het blank water. Welk een onderscheid! Voor 7 dagen zat de Waal nog. Blijdschap om weer thuis te zyn.

Dinsdag ging van Tricht,die zich in de Commissie v/d Watersnood had ingedrongen,300 mensen van Leeuwen halen. Later kwamen er nog 100 uit Maasbommel en Alphen by,die allen by herbergiers werden ingekwartierd. Karren vol levensmiddelen en kisten vol kleren kwamen by dozynen aan en van alle zijden stroomde het geld toe. De Heren v.d.Brugghen, Singendonck en Quack werden met het uitdelen der kleren belast,van Tricht en van Pabst bezorgden de voeding,de doktoren de zieken. De Koning kwam niet,maar schreef op 17 Febr.een gebedsdag uit en op 19 Febr, zyn geboortedag,een landscollecte.

Herman schreef my dat zyn schoonvader Sillem overleden was en dat
2038 hy met Frits Schimmelpenninck op de audientie was geweest,maar de Minister hem gezegd had dat hy liever iemand zou voordragen die,gelijk ik,reeds enige kennis had opgedaan van de werkzaamheden aan het Parket verbonden,dat hy echter nog in twijfel was omdat zich onlangs een Off. van Justitie by de sollicitanten had gevoegd. Ik vermoedde dat het die van Gorkum was,Swaters van Schaumburg,die eerst zeer kort te voren de Heer Holle was opgevolgd en nog korter subst.was geweest dan ik. Myn schoonmoeder schreef dat de Burgemeester van Vollenhoven by Godefroi geweest was en deze nog gunstig voor my gestemd had gevonden.

Vrijdag 8 Febr.had Lore reden om bevreesd te zyn en op 12 Febr. schreef zy aan Baker Bach,die te Amsterdam was. Arm vrouwtje !

Op 16 Febr.kwam er weer eens een brief van Maria,wat in lang niet gebeurd was.Zy schreef o.a.:" Dezer dagen is Mr Godefroi in stad ge- "weest en ik had lust om een voetval voor hem te doen. Waarschijnlijk

"zal de benoeming spoedig volgen nu hy hier de toestand der gemoede-
2839 "ren heeft opgenomen. Ieder,die ik op diners spreek,zegt dat Maurits
"byzonder veel kans heeft. Bijleveld pretendeert,au dire de Charles
"Nepveu,die er hem naar vroeg,dat het staat tussen Frits Schimmelp. en
"Maurits; de cette manière il prouve bien qu'il n'en sait rien. L'opi-
"nion générale est que Mr van Hees n'a aucune chance,dat is altyd iets.
"Hoe vurig ik het wens behoef ik je niet te zeggen,et mon désappointe-
"ment serait cruel,car je ne puis m'empêcher d'avoir énormément d'es-
"poir,ik verlang zo voor je dat je spoedig uit de brand wordt verlost,
"want deze onzekerheid is zo agitant en slecht voor je aller gezondhe-
"den.

"Comme le Roi se tient bien et noblement; c'est lui qui a door-
"gezet le dank-en bededag de demain,car il parait que les Ministres
"s'y opposaient,de sorte qu'aucun pasteur n'avait encore reçu d'aan-
"zegging de la part du Ministre van Eredienst,en vandaag is het overal
"aangeplakt op uitdrukkelijk verlangen van de Koning. Iedereen zal
2840 "Dinsdag op zyn verjaardag vlaggen ; cela fait du bien de pouvoir de
"nouveau et avec raison s'enthousiasmer pour un membre de la noble et
"auguste Maison d'Orange."

"Hoe vind je dat kind,dat 7 dagen op een ijsschol gedreven heeft?
"arm schaap,wat moet zy bang geweest zyn,vooral 's nachts en hoe bitter
"koud en hongerig. Het is ongelooflijk dat zy niet is omgekomen."

"Tante Cateau zegt dat zy haar huis op de Prinsengracht mooi voor
"jelui laat opknappen. Ik zeide maar dat het te ver is,want alles is
beter dan Tante Cateau voor huisbazin te hebben. Op de gracht der van
"Loons is een huis te huur voor *f* 600-,een deur met 2 ramen,mais ne
"vendons pas la peau de l'ours avant de l'avoir tué,dat komt altoos
"slecht uit. Ik vind het vreeslijk voor je om in Nymegen te blijven
"zolang Maurits hier is,maar het zou het beste plan wezen tant pour
"l'économie que pour la simplification; tu comprends que je te ferai
"volontiers société alors,want heel alleen kan je niet blijven en ik
"moet nog afscheid nemen van die heerlijke oude stad. Ik heb het por-
"tret van Henkie een hele tyd op myn kamer gehad om er telkens met
"verrukking en liefde op te kunnen staren....."

2841 Ik vergat te vertellen dat wy op 19 Jan.in de Societeit een pot
billard hadden gespeeld ten bate van de slachtoffers van de Waters-
nood. Al de leden,ook zy,die nooit een queue in handen hadden gehad,
speelden mee,en ieder had *f* 2-ingezet. Hoeveel honderd leden er waren
weet ik niet. Ik had het geluk of het ongeluk de pot te winnen en de
prijs te krijgen,bestaande in een queue met een zilveren plaatje,waar-
op de woorden Watersnood 1861 gegraveerd waren. Ik zeg <u>het ongeluk</u>,want
myn medespelers waren woedend jaloers. Zodra ik dit bemerkte,stelde
ik hun voor opnieuw twee gulden te offeren en voor dezelfde queue
nog eens te spelen,maar dit weigerden zy,hetgeen niet wegnam dat zy na
myn vertrek tot 3 uur 's nachts bleven plakken en wijn drinken,zó-
veel dat het hun *f* 9 - per hoofd kostte. Daarvoor hadden zy dus wel
geld over.

Ik had destijds een lastige zaak onder handen tegen twee vrouwen
die wegens clandestiene prostitutie moesten terecht staan. De Hel-
dring had my daartoe het werk van Parent du Chatelet geleend,twee dik-
ke delen,welke ik met ijver bestudeerde.

2842 Van Papa kreeg ik de volgende brief: " Waarde Maurits! Mama heeft
"het druk met het weder inpakken van het glaswerk en porcelein,dat
"gisteren gediend heeft,en zy wacht Roulet op de koffie zodat zy geen
"tijd heeft u te schrijven; ik heb daarom op my genomen u een paar
"woorden te zenden. Het feest ter ere van Mama's verjaardag is goed
"afgelopen. Wy hadden Hans en Aernout,Cato,Sylvia en Warner,Hartsen,
Tip = Willem Hartsen, zoon van Saar "Saar en <u>Tip</u>(in Zouaveuniform),Willem Röell en Jacoba. David had laten
"afzeggen omdat hy verkouden,alias hyp was en Maria was ook verkouden.
"Verdere détails zal Mama u wel geven gelijk mede van de luisterrijke
"soirée musicale by Hartsen 1.l.Woensdag,waar Tip vond dat die ene
"Juffrouw met de mooie bruine ogen (Baldi) zo mooi gezongen had. Cela
"promet!" (De uitkomst heeft Papa's voorgevoel bevestigd!)

"Dinsdag klampte Hartogh my op straat aan boord en vroeg my of
"ik graag zou zien dat gy hier kwaamt. Ik zei natuurlijk geen Neen.
"Toen zei hy:"Hoe is het met zyn gezondheid?".Hy had nl.nu twee sub-
"stituten (Jolles en Termaat) achter elkaar verloren en had niets aan

"een sukkelende dito. Ik antwoordde dat wy u ook juist daarom hier
2043 "wensten te hebben omdat de Amst.lucht beter voor u was dan de Gelder-
"sche,maar dat buitendien uw kwaal,hoe lastig ook,u nimmer verhinderd
"had uw werk te doen en ik niet geloofde dat gy staande uw verblijf
"te Nymegen ooit om ongesteldheid van het Parket waart weggebleven.
"Dit scheen hem veel pleizier te doen. Hy had de voordracht nog niet
"opgezonden,maar zou u en Frits Schimmelp.speciaal aanbevelen en u nog
"specialer als aan het Parket gewerkt en vier jaar in een verwijderd
"gat gezeten hebbende. Godefroi zou u voordragen; 't hangt dus van
"Sire af,tot wien Rutger Jan zich wel ten faveure zyns broeders wenden
"zal,maar deze laatste zei eergisteren aan Mama dat hy nu te minder
"kans had omdat er juist dezer dagen twee Schimmelp.geridderd werden,
"en zeker maakt dit op het ogenblik voor Rutger Jan het solliciteren
"moeilijk. Toen ik van de Gorkumsche Officier sprak begon Hartogh te
"meesmuilen,ik denk dat hy er hartelijk voor bedanken zou een subst.te
"krijgen,die zelf baas geweest is."

" Gisteren heb ik Toon Clifford ontmoet,die my 't verhaal van
2044 "de overstroming in zyn huis gedaan heeft. Ik zal blij zyn als al dat
"gerijm over de Watersnood,zoals het Handelsblad schrijft,over is.
"Sire heeft zich patent gehouden. Aart Veder schreef my:"Nog één over-
"stroming en 't kan der Natie niet schelen al worden beide Kamers er
"door verzwolgen."

"Vaarwel! Het spijt my dat gy beiden zo lang op de pijnbank der
"onzekerheid gehouden wordt,maar dat is nu niet anders. In de hoop dat
"de tyd toch eens komen zal dat wy u met Henkie op de familiereunie
"zullen hebben en veel liefs aan Caroline, uw liefh.Vader."

Deze brief zond Papa eerst de volgende dag Zaterdag 23 Febr weg en ontving ik 's avonds. Weinig vermoedde hy dat de Koning diezelfde dag het Besluit tekende,waarby Mr van Valkenburg tot Raadsheer en ik tot subst.Off.te Amst.benoemd werd. Thans zou ik dit nog de dag zelf vernomen hebben,hetzy door een telegram van een vriend in den Haag of rechtstreeks van de Minister,en het verwondert my nu nog dat Godefroi het blijde nieuws niet aan Papa seinde,maar neen! Destijds vernam men zyn benoeming 't eerst uit de Courant,en deze kon dit niet vermelden voor en aleer dit in de Staatscourant stond,waarop een gewoon particulier niet geabonneerd was. Raadselachtig zal het dus schijnen wan-
2045 neer ik zeg dat wy eerst drie dagen later,op 26 Febr.'s ochtends te
8,38 uur aan het ontbijt de tijding vernamen door een telegram,hetwelk Willem van Loon te 8,24 uit Amsterdam had verzonden,luidende:"Benoemd. "Feliciteren u en ons. Onderkomen onmogelijk. Voorlopig 402." (Het nummer van Mama van Loons huis).

Nadat Lore en ik elkander dansende hadden omhelsd,rende ik naar van Tricht om hem het telegram te wijzen,maar,zo ik ooit een koud bad heb ontvangen,dan was het toen. Brutaalweg weigerde hy het te geloven, om de eenvoudige reden dat hy het de vorige avond niet in de Courant gelezen had. " Ga zelf maar in de Societeit kijken,"zeide hy op koude onverschillige toon,"het staat er niet in." Ik volgde zyn raad,keek Staatscourant,Haarl.Courant en Handelsblad in,maar vond het niet. Daarop telegrafeerde ik aan Willem van Loon:"Staatscourant vermeldt "niets,andere bladen evenmin.Van Tricht betwijfelt het. Vraag Hartogh "wat waar is." Eerst te 11.45 kwam zyn antwoord:" Amst.en Haarl.Cou- "rant." Weer wees ik dit aan van Tricht,die eenvoudig antwoordde:"Dan "zul je tot vanavond moeten wachten om het in de Courant te lezen."

Maar opeens kreeg ik het denkbeeld om naar het Postkantoor te lopen en den Directeur Des Tombes te vragen de laatst verschenen Staatscourant in te zien,die te 12 uur arriveerde,en jawel! daar stond
2046 het in. Nu moest van Tricht zich wel gewonnen geven,maar hy feliciteerde my niet. Later bleek my dat de benoeming eerst in de Staatscrt. die Maandag verschenen was,vermeld stond en daardoor eerst in de avond van de ~~volgende~~ dag de andere couranten bereikt had

Ik was die Dinsdag schier niet tot werken in staat,en moest toch nog de laatste hand leggen aan de toelichting van myn requisitoir in de zaak der twee vrouwen,die 's anderen daags t.z.van clandestiene prostitutie zouden terechtstaan,en een brief aan de Minister en aan Mr Hartogh schrijven om te bedanken.

De 1ste felicitatiebrief die ik ontving was van de Heer Willem van Lynden,vice-pres.der Rechtbank te Nymegen,doch als Lid der Staten Gen. toen in den Haag,die my het volgende schreef:

"Niet zonder leedwezen,waarde Heer en Vriend,las ik deze avond
"in de Staatscourant uw benoeming tot subst.Off te Amst. Maar dat leed-
2847 "wezen gaat niet zo ver dat ik niet tevens van harte zou delen in de
"vreugde,die dat evenement U en vooral Uw vrouw geven zal. Ik heb u
"in uw betrekking by de Rechtbank leren waarderen en daarom betreur
"ik uw verlies. Maar ik wil niet al te egoïstisch zyn en ook wat goeds
"aan de Hoofdstad des Rijks gunnen. Naar ik een paar dagen geleden
"nog vernam,stond het tussen u en uw ambtgenoot te Tiel,die als zoon
"van de Kon.Commissaris de strijd lang onbeslist heeft gelaten. Nu,
"Gods zegen vergezelle u ook te Amsterdam! Vergeet uw Nymeegsche vrien-
"den niet. Met oprechte achting en toegenegenheid hoop ik steeds te
"blijven uw Dw Dr W.van Lynden."

Dat van Limburg Stirum,subst.Off te Tiel ook gesolliciteerd had was my nieuw. De Heer v.d.Brugghen vertelde my dat van Stirum onder zyn Ministerie tot subst.Off te Tiel benoemd was. Hy behoorde tot de sollicitanten,maar als Geldersman wist v.d.Br. dat hy een grote stoffel was en dacht hy er dus niet aan hem voor te dragen. De Koning drong er echter op aan omdat hy een zoon was van een der oudste dienaars zyns Huizes en toen durfde v.d.Brugghen hem niet passeren. Later werd hy subst.Off.te Leeuwarden en later rechter aldaar. Zyn zoon trouwde in 1909 met Kitty Bijleveld.

2848 Ook van Hartogh kreeg ik een brief,luidende:" Amice. Ik behoef
"u wel niet te schrijven dat uw benoeming my recht,van harte aangenaam
"is en toch gevoel ik behoefte het u met een woord te zeggen. Gy weet
"dat ik sedert lang wenste u by ons te zien. Hoe spoediger gy thans
"uw plaats komt innemen des te beter; doch doe het s.v.p.geheel à votre
"aise,want ik begrijp dat het opbreken van het huis bezwaren heeft,
"dus festina,maar lente....."

David schreef my:" Hartelijk geluk wens ik ons maar vooral u en
"Caroline met uw benoeming,welke ik zo even in de Oprechte Haarlemmer
2849 "las.Gy zult er waarschijnlijk niet minder verbaasd over geweest zyn
"dan Papa en Mama,die voorwaar na uw ontmoedigde brief van gisteren
"aan niets minder dachten dan aan uw benoeming. Hartogh,die ik daar
"juist ontmoette,feliciteerde Sich Selfen en was Foornemens u deze
"foormiddag met uw bevordering geluk te wensen. De ridderschap aan
"Rutger Jan op Konings verjaardag gegeven,heeft u naar het schijnt
"geen kwaad gedaan. Zodra ik hem onder het aanzienlijk riddrental zag,
"kreeg ik meer hoop voor u. Wat zal de goede Caroline in haar nopjes
"zyn! Uw liefh br.David."

Mama van Loons brief,waarin een briefje van Maria gesloten was,
2852 bevatte o.a.het volgende:" Ik hoop dat gy onze felicitatiën per tele-
"gram reeds gekregen hebt en ik verlang al naar de beschrijving van
"uw verrassing en vreugde en te horen hoe gy dit goede nieuws 't eerst
"hebt vernomen. Toen gisteravond het Handelsblad kwam,las ik de benoe-
"ming van deb Heer van Valkenburg,die er alleen instond,voor,maar toen
"riep Tane my en wees my twee kaartjes van Hesje en van Mimi van Weede
2853 "met p.f.!! Wy begrepen hier niets van en maakten allerlei gissingen
"en ik wilde juist een kaartje met Pourquoi? zenden toen de Amst.Cou-
"rant kwam en ik dáár de heugelijke tyding in las,welke wy ook deze
"ochtend in de Oprechte herlazen.

"Daar brengt Willem my uw telegram,ik denk dat gy nu de Staats-
"courant wel zult bemachtigd hebben om er uw naam in te zien prijken
"of heeft Nymegen dat officieele blad niet? Ik begrijp uw agitatie
"na de ontvangst van ons telegram en ik hoop dat gy spoedig uit de on-
"zekerheid zult geraakt zyn. Ik ben toch blij dat wy de eersten ge-
"weest zyn,die u de tyding gezonden hebben,want al dacht de Heer van
"Tricht dat wy voorbarig geweest waren,gy kent ons toch genoeg om te
"weten dat wy het woord Benoemd niet zouden hebben gebezigd indien het
"slechts een los gerucht geweest was. Ik krijg al kaartjes met p.f.
" Ik denk dat wy Maurits gauw voor ons zullen zien staan.Zyn ouders
"zullen ook blij zyn; ik heb hun een kaartje gezonden. Ik heb de voor-
"keur toch maar gevraagd van Tante Cateau's huis,want er zyn er haast
"niet te krijgen,en als er een openkomt is het verhuurd voordat er
2854 "een bordje hoeft aangeslagen te worden. Ik denk dat de Heer en Mevr
"v.Egmond u wel zouden willen volgen en heel naar vinden dat gy weg-
"gaat. Toon uw blijdschap niet al te veel ! Ik wens u Gods zegen op
"die verandering in uw lot met al myn hart toe. Uw liefh Moeder."

Allervriendelijkst vonden wy het van de President Jhr Mr C.Dedel dat ook hy my schreef:" Amice! Vergun my u met een enkel woord van "harte te komen gelukwensen met uw benoeming,en u voorlopig de verze- "kering te geven,dat gy by myn Rechtbank byzonder welkom zult zyn. "Zeer verheug ik my ook voor uw lieve Echtgenote,die ik my verbeelde "dat recht gelukkig zal zyn niet alleen om de vererende onderscheiding "u te beurt gevallen,maar ook om het vooruitzicht van weldra terug te "keren in het midden van haar zo terecht beminde familie en betrekkin- "gen. Ook verheug ik my voor uw geachte ouders,die door uw terugkeer 2855 "enigermate het gemis zullen vergoed zien,hun door het vertrek van uw "broeder veroorzaakt.

"Voor 't ogenblik zal ik u niet langer lastig vallen met myn ge- "schrijf,maar het was my een behoefte u van myn deelneming te verze- "keren,daar ik steeds veel belang gesteld heb in het wel slagen van "uw zo gelukkig aangevangen loopbaan. Mag ik u verzoeken myn hartelij- "ke complimenten over te brengen aan uw hooggeachte Echtgenote,en haar "te verzekeren van myn oprechte deelneming in haar rechtmatige vreugde? "Geloof my steeds met hoogachting Uwed Dw Dr C.Dedel."

2856 Niet minder hartelijk was Jan van Loon's brief:

" Hartelijk geluk met het welslagen van uw pogingen en met uw terug- "komst in ons midden. Verbeeld u dat ik de courant gisteren avond "meende gelezen te hebben en weer aan myn werk was zonder uw benoe- "ming te hebben bemerkt. Constance was evenwel handiger en toen zy "van een soirée terugkwam had zy haar ogen niet in de bijdragen laten "ronddwalen of zy viel op deze. Het was te laat geworden om by iemand "van onze familie viktorie te gaan kraaien,wy moesten dit dus tot he- "den uitstellen. Wy waren allen bang dat gy gisteravond zó hoog zoudt "opspringen dat u en uw kinderen de slaap zou vergaan,en nog meer dat 2857 "gy aan de goede Nymegenaars te duidelijk zult tonen hoe verheugd gy "zyt ze te verlaten. Eergisteren heb ik nog met de Minister van Justi- "tie een lang onderhoud gehad om hem te verzoeken my lid van het Hof "te maken,natuurlijk zonder enig idee van ogenblikkelijk succes,en "toen hebben wy ook over u gesproken dat u de oren wel mochten tinte- "len,maar schoon hy uw aanstelling misschien reeds in de zak droeg, "wilde hy zich over de waarschijnlijkheid uwer benoeming niet uitlaten.

"Nu zal het de kunst zyn hier een huis te vinden tegen Mei en er "is niet veel te krijgen,zó is onze stad gezocht,nu de schrik voor "het Aequivalent wat bedaard is. Nu,als gy niets vinden kunt zult gy "u stuksgewijze by uw vrienden moeten inkwartieren. Stuur Henkie dan "maar by ons !...."

2858 Karakteristiek is Elouts brief,wien het leed deed dat ik myn be- vordering niet aan <u>hem</u> verschuldigd was: " Waarde Vriend! De Staats- "courant bracht my gisteren een goede tyding. Wel hadden wy ons altyd "gevleid met de mogelijkheid van u <u>hier</u> geplaatst te zien,wel had <u>ik</u> "gehoopt de eerste mededeling van uw bevordering te mogen doen,welke "en waar dan ook,maar die persoonlijke beschouwingen verhinderen niet "een hartelijke vreugde te gevoelen voor uw plaatsing in de Stad uwer "Vaderen,in de nabijheid van beider ouderlijk huis,vooral het uwe,on- "langs beroofd van de laatste inwonende zoon. Van harte dan geluk !..."

2861 Niet weinig verbaasd was ik ook een brief te krijgen van de Genes- tet. Ik had hem een groot jaar tevoren een brief van deelneming met het overlijden zyner vrouw geschreven doch geen antwoord bekomen, en nu zond hy my de volgende letteren:

"Oude Vriend! In het najaar van '59 - het zal al spoedig weer "anderhalf jaar geleden zyn - ontving ik van u een trouwe brief,dien "ik toen wel zeer heb gewaardeerd maar niet beantwoord. Ongezocht biedt "zich thans een gelegenheid aan om u een bewijs te geven van myn - "schoon het leven ons scheidde - niet gestorven vriendschap voor u en "hartelijke belangstelling in uw geluk. Gisteren middag kwam ik in "de Kalverstraat Jaap Ploos tegen,die een eind met my meeliep. Wy "spraken ook -en veel -over u. Ploos vertelde my dat gy kans hadt uit "het welaangenaam Nymegen verlost en hier tot subst.Off.b/d Rechtbank 2862 "benoemd te worden. Gisteren avond las ik uw benoeming in het Handels- "blad,en nu dringt my myn hart u even te feliciteren. Door uw vader "weet ik dat gy het te Nymegen "niet alles" vondt. Daarom meen ik dat "deze uwe benoeming wel een dubbele felicitatie waard. Ook voor uw ou-

"ders,wier huis zo eenzaam is geworden,vind ik het recht gelukkig dat "gy weer hier komt. En eindelijk,wat my zelf betreft,de gedachte ver- "heugt my u eens weder te ontmoeten in de Stad onzer jeugd. Als gy "hier zyt hoop ik niet tot de laatsten te behoren,die u en Mevrouw "van Lennep zullen komen bezoeken. Van myzelf zal ik nu maar niet veel "byzonders schrijven. Ik heb de twee laatste lange jaren van myn le- "ven myn deel van droefheid en verdriet gehad en ontken niet dat ik "wel eens verlang naar een zonnetje. Zy kwam wat vroeg de grote smart ! " Gy zyt immers juist even oud als ik ? Myn kinderen zyn wel. Ik ben "lang ongesteld geweest,doch nu weer beter en zodra ik 's avonds uit "mag zal ik ook de uwen eens gaan geluk wensen. Ontvang myn handdruk "in de geest en weet my steeds uw zeer toegenegen vriend P.A.de Genestet."

Of ik hem heb terug gezien kan ik my niet herinneren. Hy stierf ruim 4 maanden later op 2 Juli 1861 aan een vliegende tering. Een
2863 zyner dochters,die met van Rees is getrouwd,zag ik op Schaep en Burg terug,toen zy dit voor enige jaren van Mr C.Dedel in huur hadden.

Lore kreeg natuurlijk ook tal van brieven van haar zusters en vriendinnen en wy schreven dus onze vingers kapot.

2864 Toen ik nog pas een paar maanden subst.in Nymegen was,kwam eens de advocaat Jordens uit Arnhem pleiten. Ik maakte zyn kennis en al pratende voorspelde hy my dat ik niet langer dan vier jaar in Nymegen zou blijven. Zodra ik de tyding myner benoeming in Amsterdam ontving, zeide ik aan Lore:"Die Mr Jordens heeft het goed geraden." Hy werd later Burgemeester te Haarlem. (Jordensstraat !!)

Tane schreef aan Lore dat Mica van Loon een huis voor ons wist op de Prinsengracht tussen de Spiegelgracht en Weteringdwarsstraat, hetwelk met Mei openkwam en dat zy ons tevens hun oppasser Antoine Legras kon aanbevelen. Ik begreep dus dat het zaak was om zo spoedig mogelijk bedoeld huis te gaan opnemen en tevens met Hartogh af te spreken wanneer ik in functie zou moeten treden. Ik vertrok dus Dond. 28 Febr. naar Amsterdam,trok naar myn schoonmoeder,die het door Mica genoemde huis zeer prees omdat het dicht by het Gerechtshof en by myn ouders stond, en ook omdat het slechts *f* 730- huur deed, verder was
2865 het ook een fatsoenlijke buurt. De volgende dag ging ik het zien en het beviel my byzonder. De Heer en Mevrouw Korthals hadden er met 3 kinderen tien jaar in gewoond en verlieten het alleen omdat zy een groter huis hadden gehuurd. Er was een hoge stoep,zy-en achterkamer en een uitgebouwd kamertje au ler,onder dat kamertje de keuken,ter- wijl het overige onderhuis afzonderlijk als turfloods was verhuurd; de trap was steil en de treden smal,boven waren ook drie kamers en voorts waren er twee zolders; op de le zolder was een slaapkamer voor de dienstboden. De kelder en het turfhok waren ruim,er waren twee re- genbakken,maar geen kasten in de muur,doch tussen de zy-en binnenka- mers waren er zulke diepe kasten in de muur dat Mevrouw Korthals er al haar provisiën,tonnetjes,potten,serviezen en glaswerk in borg. Het huis was het eigendom van de oude toneelspeler Evers,die ik vroe- ger meermalen had zien spelen en wiens talent Papa prees. Hy had een zoon,die makelaar was en een kromme,lelijke dochter,die ik beide te spreken kreeg en verzocht enige verbeteringen aan het huis te willen doen aanbrengen. De dochter roerde vooral haar snavel;zy waren Rooms. Toen ik myn verwondering te kennen gaf dat zulk een huis niet reeds
2866 lang verhuurd was,vernam ik dat dit hieraan was te wijten dat het de naam had van door ongedierte verontreinigd te zyn. Ik vroeg er Mevr. Korthals naar,en deze erkende my dat zy er éénmaal vier had ontdekt, maar sedert niet meer. Piet Rahusen had het huis om die reden niet durven huren. Mevrouw zeide my ook dat zy tien jaar tevoren wel 20 huizen gezien had,die alle even hokkerig en lelijk waren,en dit 't enig aannemelijke gevonden had. De Heer Korthals betaalde *f* 295- aan belasting. Wy hebben er nooit ongedierte in ontdekt en vergeleken met ons Nymeegsche krot was het een ideaal huis.

Ik liep de Prinsen-,Spiegel-,Vijzel-en Achtergrachten en Singel langs maar vond nergens iets byzonders te huur. Ik bekeek ook het huis van Tante Cateau maar dat viel my geweldig tegen. Het stond ten eerste in een minder reine buurt,daarby geerde het sterk en deed het *f* 900- huur. Daar viel dus niet aan te denken,en na de volgende dag het huis van Evers nog eens nauwkeurig opgenomen te hebben,huurde ik het en nam ik van de Heer Korthals twee tochtdeuren,twee schoorsteenmantels, schellen enz.voor *f* 71- over.

Mr Hartogh wenste dat ik al Dond.14 Maart myn eed aflegde om dan terstond geïnstalleerd te worden, maar Mr Dedel begreep dat wy dan niet konden klaar komen en keurde goed dat ik een week later, 21 Maart beëdigd werd.

2067 Aan Mama van Loon deelde ik mede dat het zusje sedert vijf weken in aantocht was. Anna begreep niet hoe wy in Amsterdam zouden rondkomen en voegde er by dat zy ons met geen cent kon bijstaan.

Lore schreef my dat de Geverssen, toen zy naar Apeldoorn verhuisden, zekere Cohen in de arm genomen hadden, die in den Haag alles op-en ingepakt en te Apeldoorn op zyn plaats gezet had voor ƒ 130- en ried my aan hem ook te huren, maar daarvan kon geen sprake zyn omdat wy ons huis niet voor Mei konden krijgen en de meubels er dus niet in geplaatst konden worden.

Het was myn plan geweest om naar den Haag te gaan, maar Papa ried het my af omdat de Minister in de Kamer was en ik hem dus niet zou vinden. Lore schreef my dat van Hees juist 28 Febr., toen ik naar Amst, reisde, in Nymegen geweest was om te solliciteren en haar had gezegd dat zo hy slaagde, hy trouwen zou en de huur van ons huis overnemen. Dit zou een uitkomst voor ons zyn daar wy nog twee jaar huur aan het huis hadden, en er niemand om gekomen was dan de Off. van gezondheid Brouwer, die het echter zo lelijk vond dat hy er hartelijk voor bedankte. Van Hees werd echter teleurgesteld evenals Looijen en Frits van Harencarspel, want zonder dat van Tricht geraadpleegd werd, benoemde Z.M.

2068 reeds 8 dagen nadat ik benoemd was, de Meijier, adv. te Arnhem tot myn opvolger. Toen ik later de Minister Godefroi ging bedanken zeide hy my:" Ja! je moet weten dat ik dringend was aangezocht om ter wille van de arme predikantsweduwe de Meyier haar zoon een plaats te bezor-"gen en dit gaf my mede aanleiding om u in Amst. te brengen opdat de Meyier uw plaats zou kunnen innemen." Indien ik ooit in de waan geweest ware dat ik aan myn eigen verdiensten myn bevordering te danken had, dan was dit uitmuntend geschikt om my die illusie te benemen.

Lore schreef my geregeld, o.a. dat Henkie aan 't ontbijt thee en aan 't dessert wijn vroeg omdat ik er niet was. "Is dat dan zo plei-"zierig Henkie," vroeg Lore hem. "Neen!" antwoordde hy, "maar om Mama "tezelschap te houden." - "C'était, "schreef Lore, "une trop bonne rai-"son pour refuser." Toen ik wegging, zeide hy aan Max: "Makkie, nu is Pa-"patie een huisje gaan kopen in de winkel in Amsterdam. Hoe vindt Mak-"kie dat ?"- Ik vermoed dat Max hem op zyn duim zuigende met grote ogen heeft aangestaard en Henkie zich verbeeld heeft dat Max hem perfect had begrepen.

2069 Op 5 Maart keerde ik naar Nymegen terug met Maria die Lore zou helpen oppakken.

Ik verzuimde te vertellen dat ik op 15 Febr. een interessante tocht gemaakt had naar Brakel en Zuylichem. De vice-president van Lynden had my uitgenodigd hem met zyn Arnhemsche broeder Edward te vergezellen en wy voeren de Waal af tot Bommel, alwaar wy de Min. van Binnenl. Zaken van Heemstra en nog enige heren uit den Haag aantroffen. De Bommelerwaard zag er vreeslijk uit, geen huis, geen schuur, geen boom stond er meer overeind. Een laan van hoge populieren was letterlijk als door een zeis weggemaaid. Op gelijke hoogte had het scherpe ijs ze doorsneden. De dijk was overal verschoven of voor de helft weggeschoven, maar toen ik de dijken zag verwonderde het my niet dat zy geen weerstand hadden kunnen bieden, want het waren geen brede dijken met stenen glooiingen als in de Betuwe, maar ellendig smalle dammen uit zand en vuilnis bestaande. De dijkgraaf van de Betuwe vertelde my later dat hy de dijken had laten bewaken, niet uit vrees dat het ijs ze zou verbreken, maar uit vrees dat kwaadwillige boeren ze zouden doorsteken uit louter jaloezie dat de slachtoffers van de Watersnood zo-

2070 veel vergoeding kregen, nieuwe huizen, vee en geld en zy daarop ook aasden. Of de Bommelerwaard thans beter beschermd is weet ik niet, maar de meeste ingelanden zyn te gierig om de dijken goed te onderhouden.

Ik kreeg nog een felicitatiebrief van C.F.Th van Maanen, by wie ik vroeger als fungerend Rijksadvocaat te Alkmaar logeerde, doch die nu Off. van J. te Dordrecht was. Hy schreef o.a." Het leventje hier in "Dordt is nogal duf en men heeft wel nodig om gehuwd te zyn ten einde "het uit te houden. Ik veronderstel dat gy myn enige kennisgeving van

2071 "myn huwelijk in de courant gelezen hebt, en dus weet dat ik niet meer

"als lediger Mensch op dit ondermaansche tranendal ronddwaal. Zodoen-
"de schik ik my in deze oude stad vrij wel,hoezeer voortdurend goede
"wandelingen missend. Zodra ik zag dat er een substituutsplaats in
"Amsterdam was open gevallen dacht ik aan U,maar herinnerde my tev-
"vens dat tegen uw plaatsing bezwaren bestonden,omdat er leden uwer
"familie in de Rechtbank waren; die schijnen dus te zyn opgelost,doch
"op welke wijze ? Neem dit weinige voor lief,leef gelukkig en geloof my
"t.t.C.F.Th.van Maanen."

Ik had zyn huwelijksaankondiging niet gelezen en kon hem by de beantwoording van zyn brief eerst nu geluk wensen.

Het was nu verbazend druk aan de winkel; Lore kon niet zóveel doen als anders,maar Maria hielp trouw. Ik liet de rekeningen der leveranciers opvragen,kreeg de 5de Maart myn aanstelling,waarvoor ik aan zegel en leges ƒ 17.35 moest betalen en accordeerde voor ƒ 130- met Harmen Last,kapitein van "de Jonge Hendrik" dat hy ons goed naar
2872 Amsterdam zou vervoeren,terwijl ik voor de assurantie van het schip en van de vracht ƒ 19.62 als premie betaalde. De laatste 8 dagen logeerden wy met Keetje en de kinderen by de v.d.Brugghens,terwijl Maria een onderkomen vond by Willemine Singendonck en Saartje met Vrouw Kok in huis bleven.

Eer ik Nymegen verliet wilde de President in een plechtige openbare terechtzitting afscheid van my nemen. Dit was iets zeer ongewoons maar ik mocht niet weigeren. Van Tricht,die de laatste weken al zuurder en ongemanierder geworden was,vond het bespottelijk dat voor een substituut zoveel drukte gemaakt werd. Of hy naar een hoger betrekking had gesolliciteerd en niet was geslaagd,weet ik niet,maar hy was jaloersch en kwaad,dat is zeker.

Op de bepaalde dag verscheen de gehele Rechtbank met de plaatsvervangers,en toen zy zitting genomen hadden ontbrak van Tricht. Hy was
2873 met my op het Parket,ik had my reeds gekleed en ik dacht dat hy daarmede wachtte totdat hy geroepen werd,maar toen de bode ons kwam waarschuwen,zeide hy:"Zeg de President dat ik niet kom!". Ik begaf my dus alleen naar de zaal der terechtzittingen,waar ook de advokaten en een vrij groot publiek was verschenen,dat verwonderd keek van van Tricht niet te zien en later betuigde zyn gedrag zeer kleingeestig te vinden. In plaats dat hy dus 't eerst het woord nam even als by myn installatie,sprak alleen de president van Trooyen my zo hartelijk mogelijk toe, waarop ik antwoordde,waarna in de Raadkamer een glaasje madera tot afscheid gedronken werd.

Daar ons huis niet verhuurd was,plaatste ik een advertentie in de Nym.Courant,maar niet voor Augustus gelukte het ons het over te doen, zodat wy het kwartaal Mei-Aug.nog hebben moeten betalen.

Op 16 Maart werd ons goed in het schip geladen en Maandag de 18de vertrokken wy allen naar Amsterdam,Saartje om by myn ouders te logeren en wy om by myn schoonmoeder onze intrek te nemen. Daar Keetje met de kinderen de kamer betrok waar Lore en ik vroeger geslapen hadden,bleef
2874 er voor ons geen kamer over,waar wy te zamen konden slapen. Lore sliep boven en ik kreeg een bed in de zwarte zijkamer,waar ik ook 's avonds werkte,zodat ik tot Juni,toen wy naar de Prinsengracht verhuisden,in eenzaamheid moest bruiloft vieren. Het schip kwam 21 Maart te Amst. aan en al ons goed werd in het koetshuis myner schoonmoeder in de Reguliersdwarsstraat opgeborgen,de koffers en kisten in de paardestal en de meubelen,beddegoed enz.op de hooizolder. Ik behoef niet te zeggen hoe alles er uit zag toen het op 31 Mei weer te voorschijn kwam om naar ons huis vervoerd te worden.

Ook op 21 Maart legde ik voor ƒ 3- myn eed voor het Hof af en de volgende dag brachten wy in den Haag door,waar de meisjes v.d.Brug-
"ghen by haar oom Jan Singendonck logeerden. Wy gaven haar een photoalbum met onze portretjes; ik ging de Minister bezoeken en wy aten by Elout. Op 3 April werd myn opvolger de Meyier geïnstalleerd en by die gelegenheid hield Mr van Troyen een speech,waarin hy myner gedacht. Ik werd op 25 Maart geïnstalleerd. Levendig staat het my voor,hoe Mr Hartogh,toen hy geroepen werd,my by de hand nam en moed insprak. Een
2875 ogenblik later kwam de oudste subst.griffier Harmen van de Poll my halen en trad ik de Eerste Kamer binnen,waar my een stoel vlak tegenover de President werd aangewezen. De zaal was stampvol,de gansche Rechtbank was bijeen,de President en enige leden van het Gerechtshof, tal van advokaten,onder wie ik ook myn vader zag,procureurs en bedienden bevonden zich ondet het gehoor.

De President,Jhr Mr C.Dedel gaf het woord aan de Off.,die de voorlezing verzocht van het Kon.Besluit no.84,houdende myn benoeming en van de akte myner beëdiging. Beide stukken las de Griffier I.J.Rochussen, op zyn stotende wijze,telkens zyn keel schrapende,voor. Daarop nam Mr Hartogh het woord,herdacht Termaat en sprak my toe. Hy deed dit staande en sprak uit het hoofd terwijl hy eindigde met te requireren dat my rang en zitting als subst.Off.van J.zou verleend worden. De President las daarop zyn rede zittende voor. Het was,gelijk ik later bywoonde,zyn gewoonte aldus te beginnen:" Edel GrootAchtbare Heren (dit gold de leden van het Hof),WelEdelAchtbare Heren (die der Rechtbank),WelEdel-Gestr.Heren (de advokaten),WelEdele Heren (de procureurs). Zyn toespraak was niet byzonder hartelijk,want met ronde woorden kwam hy er 2876 voor uit dat het hem en der Rechtbank aangenaam zou geweest zyn indien Frits Schimmelpenninck benoemd ware.

Of de Deken na hem nog een woord sprak herinner ik my niet,maar ik sprak het laatst. Later vernam ik dat ik te zacht gesproken had en volgens de rechter Gülcher te nederig. Toen ik dezen later leerde kennen verwonderde mij zyn oordeel niet,want hy was even pedant als dom en toen Bram de Vries,Hartogh en ik ons op het voorbeeld van Papa en de "Schoolmeester" amuseerden om grafschriften te maken,vervaardigde een van ons het navolgende op Gülcher:

"Er is geen enkel rijmwoord dat op de naam van Gülcher past,
"Daarom staat zyn ongerijmdheid boven alle bedenking vast."

als pendant op dat van de vice-president Penning:

" Niets strekt tot zyn byzondere onderkenning,
"Daarom schrijf ik eenvoudig: Hier ligt A.E.Penning."

Nadat de plechtigheid was afgelopen,begaven wy ons naar de kamer van de President, (een Raadkamer was er niet,de deliberatiën werden altyd in dezelfde kleine,dompige,donkere vertrekken gehouden,waar gepleit was en men kan zich voorstellen hoe het na afloop ener strafzit- 2877 ting stonk) en aldaar kreeg ik handjes en moest ik op chocolaat en sigaren tracteren en fooien uitreiken aan ieder der drie boden Mol, Weys en Schreuder *f* 5-,aan de bode Waldeck *f* 2.50,aan de 1ste klerk van het Parket Kloermeyer *f* 7- en aan de 2e klerk Brave (zoon van een predikant) *f* 2,50,te zamen dus *f* 27-,terwijl de chocolaat *f* 12.50 kostte.

Toen ik in functie trad had de oudste subst.Johan Bijleveld de strafzaken,terwijl C.H.Backer de 1e kamer,die der burgerl.rechtsgedingen behandelde,waarnam,zodat ik belast werd met de zogenaamde Donderd. strafzaken,appellen van de Kantongerechten,Stedelijke Accijnszaken en alle wanbedrijven,die by andere wetten dan het Code Pénal waren strafbaar gesteld,b.v.by de Wet op de Nat.Militie,op de Waarborg,op de Geneeskunde,Loterijen enz terwijl ook op Donderdag de Rijksbelastingzaken werden behandeld,en het O.M.daarin conclusie moest nemen. Woensdag en Vrijdag moest ik aan de 2e Kamer zitten,waar uitsluitend handelszaken bepleit werden.

De Rechtbank was toen als volgt samengesteld: Jhr Mr C.Dedel,pre- 2878 sident,Antonie Backer (bijgenaamd me lieve man,een oud,dik,dom kereltje dat zonder overjas maar in zemeleer liep,altyd winterhanden had,en schoon getrouwd met Juffr.Bierens,vriendin van Mama,bleek een huishouden met kinderen by zyn maitres te hebben) vice-president; A.E.Penning, 2e vice-president,onbetekenend; A.Dronsberg,die in 1838 zyn carrière ook als subst.Off te Amst.was begonnen,een door en door welwillend doch onbekwaam man,maar desniettemin in 1842 tot rechter benoemd; P.J.Teding van Berkhout,in '62 benoemd tot Lid van het Hof,niet onbekwaam; A,de Vries,kundig jurist; J.Heemskerk Azn,in '64 tot Raadsheer benoemd,buitengewoon knap,een wonderkind met een verbazend sterk geheugen; Gülcher, reeds door my beschreven; A.van Eyk Byleveld,bekend om zyn enorme voeten,alleen overtroffen door die van Pauw,ijverig en knap; Wildschut idem; Boudewijn Ploos van Amstel,pedant en niet knap; van Wensen,Rooms en grenzeloos dom; Suringar vroeger rechter te Hoorn,vrij onbeduidend, wiens ouders de onhandigheid begingen hem de voornaam Petrus Johannes te geven zodat hy nooit zyn naam P.J.Suringar kon tekenen zonder twee 2879 vieze dingen in 't Hollands en in 't Frans neer te schrijven, berucht evenals zyn broer de Professor om zyn vuile moppen; E.Lintelo de Geer, dommer dan een eend,en zó onverschillig dat hy onder de pleidooien romans las. Men beweert dat toen hem eens het stellen van een vonnis was opgedragen,hy dit door zyn broer,de buitengewoon begaafde Prof de Geer van Jutphaas heeft laten doen. Ten slotte Maurice Luden,de enige die nog in leven is,maar sinds lang zyn ontslag had moeten nemen.

Men ziet dat het College bestond uit een President, twee vice-Presidenten en twaalf rechters. In elk van de drie kamers waren er vier toegevoegd, maar daar er slechts drie behoefden te zitten, had ieder op zyn beurt een gansche week vrij.

2880 Hoofd der Griffie was J.J.Rochussen, berucht om zyn domheid en schraapzucht. Substituten waren Harmen van de Poll, schier even dom als Rochussen, maar een werkezel, terwijl Rochussen niets uitvoerde dan hoesten, knorren en geld verdienen, Muntendam, die krankzinnig gestorven is en Frits Schimmelpenninck, die het ook zou geworden zyn indien hy niet bytyds zyn ontslag had genomen. Hansje hielp hem aan het stellen der strafvonnissen en het redigeren der proc.verb.voor de terechtzitting.

De respectieve Voorzitters Dedel, Penning en Backer stelden nooit een vonnis. Dedel presideerde met veel deftigheid en dicteerde de getuigenverhoren, maar daar bleef het by. Hy zat slechts tweemaal in de week, Maandag en Dinsdag, want Woensdag gaf hy audientie en na afloop daarvan reed hy 's zomers terstond met zyn eigen paarden naar buiten, waar hy tot Maandagochtend 7 uur bleef, op welk uur hy weer naar de stad sukkelde. Woensdag presideerde dus het oudste lid. Penning heeft eens een prodeo echtscheiding vonnisje gesteld. Verder werden alle von-

2881 nissen door de subst.Griffier gemaakt. Zy waren echter in myn tyd uiterst sober en beknopt. Eerst toen de Hooge Raad zulke vonnissen by gebrek aan motieven gecasseerd heeft, zyn zy beter en uitvoeriger gemotiveerd of, gelijk het in de lelijke taal der Wet heet, met redenen omkleed, en toen zyn ook de rechters begonnen de strafvonnissen, althans de moeilijke, zelf te stellen, met dat gevolg dat zy toen weer veel te lang en te soeperig zyn geworden.

2882 Half April kreeg Johan Bijleveld de mazelen en moest ik de strafzaken van hem overnemen, terwijl van Hees met de Donderd.zaken belast werd. Toen bemerkte ik vooreerst hoe druk het aan de winkel was en ten andere hoe slordig Bijleveld de zaken behandelde.

Eer ik verder ga keer ik nog terug naar Nymegen. In April '61 stierf Willemine Singendonck aan de angina. Gedurende de laatste maanden van ons verblijf te Nymegen had ik my bezig gehouden met de statistiek, Drooger, dorder studie bestaat er niet, maar zy amuseerde my. De Rechtbank te Nymegen was namelijk gerangschikt onder die van de derde of laagste klasse, en nu was het my gebleken dat zy meer zaken, zowel civiele als correctionnele, behandelde dan ettelijke Rechtbanken van de tweede klasse. Ik onderzocht nauwkeuriger en kreeg steeds hetzelfde resultaat. Dit vond ik onrechtvaardig en ik schreef alles op, stelde een verzoekschrift en toonde dit aan de President, die er zeer mee was ingenomen en het verzoek met de Griffier ondertekende. Het strekte tot verhoging van de Rechtbank in de 2e klasse, ten gevolge

2883 waarvan ook de traktementen werden verhoogd en met die der Rechtbank van de 2e klasse als Alkmaar en andere gelijk gesteld werden. Ik behoef niet te zeggen dat ik daardoor de harten der leden van het College won. Of het verzoek is ingewilligd herinner ik my niet, maar wel weet ik dat in 1876 myn vriend Th.van Lynden van Sandenburg, die tot Minister van Justitie was benoemd, voorstelde om de Rechtbank te Nymegen op te heffen en die van Tiel te behouden. Daar hy my dikwerf raadpleegde, (ik was toen Off.v.J.te Amsterdam) ried ik hem dit ten sterkste af, niet uit oude liefde voor Nymegen, maar omdat de grote meerderheid der bevolking in dat Arrondissement Rooms en het dus dringend nodig was dat er een Prot.Off.v.J.bleef. Van Lynden gaf echter geen gehoor daar aan en tot myn leedwezen moet ik zeggen dat de reden waarom hy aan Tiel de voorkeur gaf hierin was gelegen, dat hy als Lid der Staten Gen. door Tiel was afgevaardigd geweest. Hoe nodig een Prot.Off.v.J.in Nymegen was, wist ik by ervaring. Meermalen was het voorgekomen dat in een of ander dorp een misdrijf was gepleegd zonder dat er ons iets van was ter ore gekomen. De pastoor had het in de biecht of op andere wijze vernomen en aan de getuigen verboden te spreken, m.a.w.de zaak gedocht zoals men het daar noemde. Stond er nu daar ter plaatse een

2884 Prot.Rijksveldwachter, die de moed had het gebeurde aan de Off.v.J.te openbaren, dan kwam de zaak aan het licht, echter niet altyd en in elk geval niet zonder moeite, want de priester had eenmaal de getuigen bevolen te zwijgen. Welk een vrees die papen inboezemden (en zy doen het nu na 40 jaar nog) was my o.a.gebleken uit de behandeling ener zaak.

Een huurkoetsier uit een dorp in de Betuwe had de pastoor van zyn dorp naar een naburige plaats gereden. Onderweg had hy het ongeluk een vrouw te overrijden. Judica Pas, ik herinner my haar naam, werd nogal ernstig gewond. De voerman hield op, maar de pastoor, die naast hem zat, (want het was een open fourgon) beval hem door te rijden. Intussen was het gebeurde bekend geworden en toen de vrouw hersteld was dagvaardde ik de voerman ter zake van verwonding door onvoorzichtigheid en de pater als getuige, en ter terechtzitting veegde ik deze de mantel uit over zyn onchristelijke, onmenselijke daad van zich om het lot der overreden vrouw niet bekommerd te hebben. En daar heb ik wat over moeten horen ! Men verbaasde zich dat ik de moed gehad had een Rooms priester de waarheid te zeggen. Zelfs Mr v.d.Brugghen waarschuwde my voorzichtig te wezen, daar hy de grootste onaangenaamheden gehad had over een brochure, die hy tegen de paapsche processies geschreven had.

2885 Te Maasbommel woonde een weduwe met haar dochter, beide Rooms. Het meisje was met een prot.jongen geëngageerd. Op zekere dag was zy verdwenen. De moeder kon evenmin als de vrijer enige inlichting geven en niemand had enige verdenking. Van Tricht werd terstond gewaarschuwd maar bleef even wijs. De Minister van Justitie zond de Inspecteur Nierstrasz maar ook deze vond niets. Zowel de Regering als de moeder loofden grote premiën uit maar niets werd ontdekt. Eindelijk kwam een Jood vertellen dat hy op de weg naar Cleef twee priesters op een kar had zien zitten met een meisje, dat naar zyn beschrijving het verdwenen meisje wezen moest. Terstond reed van Tricht naar de Oberprocurator te Cleef en deze verzekerde hem dat byaldien het meisje naar een klooster in zyn Bezirk vervoerd was, hy het zou weten te vinden. Al spoedig berichtte hy dat het meisje inderdaad in een der in het Bezirk Cleef gelegen kloosters gebracht maar vandaar in de richting van Dusseldorf vervoerd was. De Oberprocurator van Dusseldorf deed onderzoek, maar vruchteloos. Het meisje werd niet gevonden en bleef verdwenen. Kennelijk was de roof gepleegd om het huwelijk met een protestant te beletten.

2886 Na deze uitweiding keer ik tot half April '61 terug. Ik had slechts een paar weken de Dond.zaken behandeld en bevonden dat die niet altyd van de gemakkelijkste waren, te minder omdat er van dien aard nooit in Nymegen waren voorgekomen. Vooral de accijnszaken waren my geheel vreemd en de stedelijke verordeningen van Amsterdam evenzeer. Het was de gewoonte de feiten te stellen en die eerst in een Register in en dan op de dagvaarding over te schrijven. Bijleveld deed dit laatste niet maar gaf het register aan de deurwaarder Leepel, die met de dienst by de corr.kamer belast was en was daardoor het register gedurende enige tijd kwijt, terwijl hy bovendien niet zeker kon zyn dat de feiten juist werden overgenomen. Backer was niet zo lui en schreef de feiten uit het register zelf in het bevelschrift tot dagvaarding over, en ik volgde zyn voorbeeld.

Nu viel ik half April op eens in de strafzaken. Bijleveld zond de stukken, die hy nog onder zich had, met zyn register en de klapper naar de Herengracht, en ik zag terstond dat er een antal verbalen onder waren, die nog niet in het Register waren ingeschreven en voorts dat dit Register zeer slecht was bygehouden. De kolommen waren niet alle ingevuld, en dit gold inzonderheid die, welke bestemd was om de straf of
2887 de vrijspraak te vermelden, en die welke de aan-of opmerkingen behelsde, bijv.de vroegere veroordelingen, de afloop van een verzoek om gratie enz. Was een zaak afgelopen, dan werd vóór de naam van de beklaagde een kruisje geplaatst +. Nu heb ik reeds één bewijs van van Wensens domheid gegeven, maar à propos van dit kruisje voeg ik er een tweede bij. Op zekere dag zeide hy my dat hy wel wist wat dit kruisje betekende. Ik vroeg:" Wel? wat dan ?"- " Dat de beklaagde Rooms is en dus geen gratie verdient !". En toch zag de stoffel dat voor elke naam een kruis gezet werd !

In Bijlevelds register vond ik ettelijke namen , waar achter de kolom niet was ingevuld, die bestemd was voor de dag der behandeling, waaruit ik opmaakte dat de beklaagden nog niet waren gedagvaard. Ik schreef dit dus in het Register over en gaf de bevelschriften aan Leepel, maar tot myn verbazing gaf hy ze my terug met de woorden:" Die "zaken zyn al lang afgelopen. Meneer Bijleveld zal wel weer verzuimd "hebben dat te noteren. Ik ken hem !".

Tien jaar lang ben ik substituut in Amsterdam geweest en gedurende al die jaren heb ik het ongeluk gehad van in het hokje onder dat van Bijleveld te zitten,m.a.w. altyd van hem de strafzaken te moeten overnemen en telkens deed ik dezelfde ervaring op als in April '61.
2888 Eens gaf hy my 80 processen-verbaal over,waarin niets gedaan was met de woorden:" Je schijnt toch myn werk te willen doen !".Ik had namelijk in de vakantie op een Request om gratie geadviseerd hetwelk een veroordeelde had ingediend,wiens zaak hy behandeld had,en dit had hy kwalijk genomen. Zulk een neetoor was hy !

De substituut,die met de Dond.zaken belast was,moest,gelijk ik reeds zeide,ook de appellen behandelen en dus ook die der vonnissen, welke de Kantonrechter in jachtzaken gewezen had. Betrof het een bemachtiging van wild met behulp van strikken,dan kreeg de beambte,die de overtreding had geconstateerd,een premie van ƒ 6- en de subst.Off was verplicht hem een bewijs ter hand te stellen dat hy dat geld ten kantore van de Ontvanger der Registratie kon ontvangen. Welnu ! Bijleveld bleef geregeld in gebreke die verklaringen af te geven. De verbalisanten durfden niet klagen,althans niet by Hartogh,daar zy wisten dat deze zich met het werk der substituten niet bemoeide, en wachtten dus totdat Backer of ik met de jachtzaken belast was om ons hun nood te klagen.

De civiele conclusies van Bijleveld waren zó mager dat de Rechtbank er niets aan had,en meermalen gaf hy zich niet eens de moeite om ze uit te werken,maar schreef hy eenvoudig op het dossier:" Tot toewijzing," zonder er een enkele grond by te voegen.

Enige jaren nadat ik substituut geworden was,werd hy door de Eng.
2889 Directeur der Eng. Gascompagnie,die een vriend van hem was,aangezocht om mededirecteur te worden. De aandeelhouders kozen hem en hy nam het aan. Hartogh zeide hem niet anders dan dit:" Als ik bemerk dat je werk "er onder lijdt zal ik je waarschuwen !". Het spreekt van zelf dat zyn werk als substituut er onder leed,maar Hartogh zag dit niet.

Bijleveld kwam 's ochtends meest te laat op het Parket en als hy door de bode geroepen werd om aan de Rechtbank te komen,was hy er niet. Hy leefde met een dochter van de diligenceondernemer Koentz, die de naam had van " de hit van Koentz", Ik zag haar eens en ontwaarde dat zy uitblonk door lelijkheid. Daarby was hy alles behalve matig zodat hy er al meer en meer verlopen begon uit te zien en meestal katterig was als hy op het Parket kwam. Herhaaldelijk moest Schooneveld,die destijds adv.gen.was,hem de zaken terugzenden,welke hy ter examinatie gezonden had,omdat Bijleveld er niet op had gelet dat de instructie niet volledig was en Schooneveld aan Bijlevelds geleidende missive niets had daar die nooit meer behelsde dan de onbeduidende woorden:" Ik heb de eer UEGA. hierby ter examinatie te zenden de pro-"cesstukken i.z.....en de verwijzing des Beklaagden ten criminele voor "te stellen."

2890 Henk Backer was van een geheel ander maaksel. Hy was eerst pl. rechter te Amst.geweest en in '56 subst.Off. geworden zonder eerst by een kleiner Rechtbank werkzaam geweest te zyn. Dientengevolge kostte het hem evenals later Frans de Kock,in de aanvang moeite om zich er door heen te slaan,te meer daar hy langzaam werkte en van zyn dagvaardingen en requisitoiren altyd eerst een kladje moest maken,daar hy niet als ik had geleerd in zyn hoofd door te schrappen en alles terstond in het net te schrijven,en steeds bleef hy een langzaam werkman. Toen Lore en ik in '61 zyn vrouw Olomine Alewijn bezochten,zeide zy ons dat hy zelden vóór 2 uur naar bed ging. Hy was en is nog (1903) een stijf,koud,net,modern man,maar tevens door langjarige studie een goed jurist geworden. Na tien jaar subst.Off geweest te zyn werd hy in '66 adv.gen.by het Hof en in '76 (toen ik Officier was) President der Rechtbank in de plaats van Mr C.Dedel,die zyn ontslag had genomen. Backer was als subst.Off.vasthoudend,in dien zin dat hy by de behandeling van correct.zaken altyd repliceerde om de argumenten der advokaten te weerleggen.

2891 De Officier zelf,Harry A.Hartogh,was tegelijk met Bijleveld in '52 substituut geworden onder Boot,en reeds in '55 tot Officier benoemd. Zulk een snelle bevordering valt slechts weinigen ten deel. Hy was dus nog geen drie jaar substituut geweest en had dus slechts eenmaal een jaar aan elk der drie kamers gezeten en dus ook slechts eenmaal de strafzaken behandeld. Bedenke men dat Bijleveld 29,Backer en ik ieder 10 jaar lang subst.Off.gebleven zyn en wy dus

(Backer en ik) ieder 3 à 4 maal by het strafbataillon zyn ingedeeld en bovendien elk jaar gedurende de vacantie één maand lang de correctie hebben waargenomen,dan kan men hieruit het onderscheid gewaar worden. Van 't ogenblik dat Hartogh Officier werd,voerde hy niets of byna niets meer uit. Hy kwam te 10 uur op het Parket behalve Zaterdag en verliet het al te 12 uur. Hy opende de brieven en stukken,gaf die aan de 1ste klerk Kloemeyer,een klein gebocheld ventje,en wachtte totdat die ingeschreven waren,terwijl hy onderwijl enkele brieven tekende, die de vorige dag door de klerken waren overgeschreven. Zodra de klerken de stukken,brieven,processen-verbaal hadden ingeschreven,verdeelden zy die,d.w.z. die welke voor de drie substituten bestemd waren legden
2892 zy in de voor hen bestemde loketten en die,welke de Officier zelf moest behandelen,gaven zy aan Hartogh.

Nu kwam het echter meermalen voor dat er geen enkel stuk by was dat hem aanging en dan had hy niets te doen. Was er echter een brief van de Proc.Gen.b/h Hof bij,die omtrent het een of ander inlichting vroeg,dan zond hy die met een eenvoudige apostille aan de Hoofdcomm. van politie de Bie om L.. en advies,en wanneer deze daarvan gediend had,zond hy diens brief met een eenvoudig conductoir aan de Proc.Gen. nadat er door een der klerken afschrift van genomen was. Een zelfstandig rapport voegde hy er nooit by en toen Schooneveld Proc.Gen. was,klaagde hy daarover,maar Hartogh,die evenals Bijleveld een gloeiende hekel aan Schooneveld had,antwoordde dat hy het niet nodig vond iets te voegen by het rapport van de Hoofdcommissaris,omdat hy zich daarmede volkomen verenigde.

Ik zeide dat Hartogh o.a.stukken ondertekende en zo tekende hy b.v.ook de adviezen op requesten om gratie,ofschoon de subst.Off. die gesteld hadden. Dit hinderde my geweldig daar hy de zaak niet behandeld had en dus ook niet beoordelen kon of er al dan niet termen waren om gunstig te adviseren. Het enige wat hy zelf moest behandelen was een rapport op requesten van cand.notarissen,die voor een opengevallen notarisplaats verzochten in aanmerking te komen. Stierf een notaris zonder een ander benoemd te hebben die met de bewaring zyner minuten zich te belasten had,dan moest de Officier er een aanwijzen en
2893 in elk geval zorgen dat de,hetzy door hem of door de overledene aangewezen notaris hem binnen een bepaalde tijd een volledige lijst indiende van het overgenomen protocol.

Een andere werkzaamheid,welke Hartogh zelf verrichtte,was het geven van een schriftelijk advies op huwelijksaanvragen,tot het sluiten waarvan dispensatie van de Koning nodig was,b.v.tussen een weduwnaar en de zuster zyner overleden vrouw,tussen oom of tante en nicht of neef,en tussen hen,die de daartoe bepaalde leeftijd nog niet hadden bereikt. In dit laatste geval werd de dispensatie gevraagd omdat het meisje zwanger was en niet kon wachten totdat de jongen 18 jaar geworden was. Ik herinner my dat er zulk een verzoek inkwam toen ik Off. maar in de vacantie afwezig was en de subst.Kist het Parket waarnam. Hy riep de beide belanghebbenden op en werd gewaar dat de jongen pas 16 jaar was,de meid daarentegen 12 jaar ouder en hoogst zwanger. Zy kwam hem zeer verdacht voor en by nader onderzoek kreeg hy de overtuiging dat zy ook met anderen geleefd had. De jongen was,naar hy meende,er ingelopen en moest,gelijk het volk zich uitdrukt,tot potdeksel dienen. Zeer terecht adviseerde Kist tot afwijzing.
In al die gevallen riep de Officier de ouders en bloedverwanten op, en waar het een verzoek gold om met de schoonzuster te hertrouwen en er uit het vorige huwelijk kinderen in leven waren,kwam het er op aan
2894 te weten of het tweede huwelijk in het belang dier kinderen was. Ik herinner my op het request van Prof Marius Gunning geadviseerd te hebben,die met Juffr.Ramaer,de zuster zyner eerste vrouw,wilde hertrouwen. De bloedverwanten waren er allen voor,met uitzondering van Prof J.H.Gunning, Jan Willems schoonvader,die van oordeel was dat,dewijl man en vrouw één vlees werden,de zuster van de vrouw dus ook de eigen zuster van de man werd en het dus bloedschande werd om met haar te trouwen. Agnes Beels was van hetzelfde gevoelen.

Ook op requesten om by procuratie (met de handschoen) te mogen trouwen moest de Off.adviseren en evenzo op die van naamsverandering. Zo werd er een in myn handen gesteld van zekere Heer de Vries,die op dezelfde gracht woonde als myn ouders. Hy vroeg de Koning verlof om by zyn geslachtsnaam die van Wyckama te mogen voegen,zynde dit de fami-

lienaam zyner moeder. Ik verzocht hem dus mij de geboorteakte van zyn moeder ter hand te stellen. Het duurde vrij lang eer hy terugkwam en my een bewijsje overhandigde van de Burgemeester van een dorp in Friesland luidende:" Geboren Grietje,dochter van M.Wiekema,ongehuwd." Ik wees hem op het verschil in spelling tussen de namen Wyckama en Wiekema, 28q5 en adviseerde tot afwijzing van het verzoek. Dit geschiedde en van dat ogenblik groette de Vries my niet meer.

Zekere Weduwe Dentz,geb.van Schaik,dochter van een winkelier uit Utrecht,was hertrouwd met Dr Groenewegen en vroeg de Koning verlof om by de familienaam van haar zoon uit het le huwelijk de hare te mogen voegen,zodat hy zich noemen kon Dentz van Schaik. Ik riep de bloedverwanten op,o.a.ook de dentiste George W.Dentz, en deze verzette zich evenals zyn broers met kracht tegen de inwilliging van het verzoek op grond dat de naam Dentz,waarop niets te zeggen viel,dan van lieverlede zou geëlimineerd worden en de jongen zich brutaalweg D.van Schaik noemen zou. Ik adviseerde dan ook ongunstig en meen zeker te weten dat het verzoek werd afgewezen; desniettemin noemt de zoon zich eenvoudig D.van Schaik.

Een ander geval: Een Jood kwam my vertellen dat zyn grootvader onder Napoleon en later onder Koning Willem I had verzuimd een geslachtsnaam te kiezen,tengevolge waarvan hy nog altyd Jakob Abrahamsz heette. Ik vroeg hem hoe hy zich dan wenste te noemen en daarop antwoordde hy dat hy de naam Beffie zo mooi vond. Ik verzocht hem toen een request in te dienen,en toen ik het kreeg,riep ik hem en ettelijke 28q6 Beffies op. De oude Jood kwam vergezeld van drie zoons en toen ik hem ondervroeg viel een hunner hem in de rede,waarop hy met verontwaardiging zeide:" Marcus,zwijg,ik ben het hoofd van de Stam," en toen de zoon niet terstond gehoorzaamde,riep hy uit:" Marcus ga in de hoek,ik "spreek met Meneer den Offecier."

Talrijk waren ook de verzoeken om genaturaliseerd te worden en dan amuseerde het my de requestranten het hemd van het lijf te vragen, o.a.hoeveel zy bezaten,hetzy in geld of in vast goed,waaruit dan bleek dat zy zonder een penning in het land gekomen en nu rijk,soms schatrijk geworden waren, zó b.v. Bönninger van de Firma Bönninger en Cramer, die in het dubbele huis woonde,dat nu aan Willem van Loon behoort of in het daarnaast staande van Couturier; zo Vieth,een eenvoudig man, die my erkende straatarm in Amsterdam gekomen te zyn en nu drie winkels in huishoudelijke artikelen te hebben en my het bewijs toonde dat hy ettelijke duizenden op het Grootboek bezat; zo Graff,die op myn gracht woonde en my vertelde dat hy als bediende by Wille op de Nieuwendijk begonnen was en nu zelf acht bedienden had.

28q7 Een amusante scène had ik met Axel Salomon Valentin,een ijdele Jood,die naast Constance van Loon-Voombergh woonde. Hy was agent van Rothschild en vertelde my dat hy aan de voeten van Sir Lionel Rothschild te Londen opgevoed,maar Zweed van geboorte was,doch zich nu wilde laten naturaliseren. Ik verzocht hem een bewijs te geven dat hy aan zyn militaire dienstplichten had voldaan,maar hy antwoordde dat men in Zweden op de Seerölle werd ingeschreven. " Patientie !",hernam ik,"bezorg my dan een extract uit die Seerölle."- "O!" gaf hy te kennen,"die lever ik u binnen 14 dagen. Ik ben weliswaar nooit daarop ingeschreven,maar dat doet er niet toe. Ich bin ein intimer Freund "des Königs,und der schreibt mir Alles was ich ihn frage."- En daarop verliet hy het Parket. Er verliepen ettelijke weken,maar Axel Salomon Valentin verscheen niet,en daar ik het Request niet langer onder my houden wilde,riep ik hem opnieuw op. Hy kwam en moest my toen bekennen dat hy my geen extract uit de Seerölle kon geven. De intimiteit met de Koning van Zweden was dus een bluf en hy werd natuurlijk niet genaturaliseerd.

Gelijk ik zeide bleef Hartogh zelden langer op het Parket dan tot 12 uur en was hy dus vóór de koffie thuis. De substituut,die de strafzaken had,moest er de dagen,waarop hy geen zitting had,tot 4 uur blijven,omdat er altyd ook 's middags nog mensen kwamen om hem te 28q8 spreken. Alleen Zaterdag bleef ook hy thuis, Slechts één middel bestond er om Hartogh langer te laten blijven. Dagelijks werden er gevangen veroordeelden naar een andere strafgevangenis getransporteerd. De Brigadier-Majoor der Rijksveldwacht Staats of de Brigadier Pieters maakte de geleidingorders gereed,liet die dan door de Officier tekenen

en deze schoot het geld voor de trein of de boot voor. Alle drie maanden leverde hy daarvan een declaratie in en na verloop van weer enige maanden kreeg hy die betaald. Die voorschotten beliepen elk trimester enige honderden guldens,eenmaal zelfs *f* 600-. Hartogh was millionnair en hem deerde het dus niet dat geld zo lang te missen,maar my wel. Nu gebeurde het menigmaal dat Hartogh het geld niet kon afpassen en dus een bankje gaf,dat de Majoor dan moest wisselen en in dat geval bleef Hartogh net zo lang op het Parket totdat hem het teveel betaalde was teruggebracht. Niet weinig keek ik op toen de Majoor my de eerste maal (het was 12 uur) kwam vragen of ik de Officier nog nodig had. Ik vroeg hem waarom hy my die vraag deed. "O,"hernam hy,"ik moet hem "nog geld teruggeven,en als u hem nog wat langer op het Parket wilt "houden,stel ik dat nog wat uit."

Ja! het was een brutale kerel die Staats,maar zó bekend stond Hartogh om zyn gierigheid dat hy niet tot de volgende dag wilde wachten
2899 om zyn geld terug te krijgen. Nam hy een broodje mee van huis,dan bestelde hy er geen kop koffie by omdat die een dubbeltje kostte en de vrouw van de concierge verdiende aan hem dus niets. Na de dood van zyn schoonvader,de ijzerfabrikant Enthoven in den Haag erfde zyn vrouw een groot fortuin,gelijk hy my zelf erkende,maar hy had nooit meer dan *f* 100,- thuis,daar hy al zyn geld by Wertheim en Gompertz bracht,die hem daarvan rente verantwoordde. Een tyd lang heeft hy het Manpad van Aernout in huur gehad en eens heb ik daar de dag by hem doorgebracht. In hetzelfde huis te wonen,dat myn Grootvader bewoond had,onder dezelfde bomen te wandelen,welke hy had bezongen,dat vond hy heerlijk, want voor Grootpapa had hy een onbegrensde veneratie. Toen hy een arm student was en op de Raamgracht een zolderkamertje bewoonde,werd op zekere dag op zyn deur getikt. Hy riep: Binnen ! maar vloog van zyn stoel op toen hy de eerwaardige grijsaard zag binnentreden,die hem kwam zeggen dat hy hem tot praetor benoemd had. Dat Grootpapa zich op zyn leeftijd de moeite getroost had de steile,slechte trap te bestijgen om hem dit mede te delen en dat hy hem die erepost waardig keurde,dat kon hy nooit vergeten en van dat ogenblik had hy al wat van Lennep heette lief. Myn vader bewonderde hy en volgens hem was Papa de enige Christen die joodsche en fransche geest verenigde.
2900 Onnavolgbaar vond hy in de Ferdinand Huyck de schildering van Simon, de joodsche marskramer. Zyn godsdienstplichten als jood kwam hy niet na en na zyn dood in '71 vertelde my zyn prot.koetsier Toon dat het de weduwe veel geld gekost had om het lijk te doen bewaken en op joodsche wijze begraven te krijgen.

Hartogh was een buitengewoon schrander man en een uitstekend jurist,maar al spoedig werd ik gewaar dat wy substituten noch hulp noch raad van hem te wachten hadden. Vroeg een van ons hem raad,dan antwoordde hy:" Dat moet je zelf weten,daar ben je substituut voor. "Ik heb je niet gevraagd om hier substituut te worden." (Nota bene, my had hy er genoeg toe geëngageerd). "Myn bibliotheek staat tot je "dienst," en hy had er een keurige.

2901 Gedurende de twee vacantiemaanden Juli en Aug.moesten natuurlijk telkens twee van ons vieren in Amsterdam blijven,en daar de kinderen van Backer nog tot half Juli school gingen,terwijl Bijleveld ongetrouwd was en Hartogh's zoons student waren,prefereerde Backer in Aug.vakantie te hebben. Ik had ook liefst in Aug.vakantie,1e omdat dan de eendenjacht open was en 2e omdat ik liever tot Aug.bleef doorwerken dan met 1 Aug.weer in de benauwde stad terug te komen. Ik ontliep dus in Juli de strafzaken nooit en was dan in Amsterdam met een der drie anderen,die het Parket waarnam en weinig te doen had omdat er geen civiele zittingen waren. Bleef ik met Hartogh,dan reed deze dagelijks heen en weer naar het Manpad en bleef hy daar de Zaterdag en Zondag over. Ik kon echter de stad geen ogenblik verlaten en daar Lore met de kinderen dan altyd in S.en B.was,en (ik moet het tot myn spijt zeggen) nooit een dag overkwam,gevoelde ik my bitter alleen. Nooit,nooit bood Hartogh my aan om eens even naar S.en B.over te wippen,hetzy op Zaterdag of op Zondag,en dan regretteerde ik van Tricht die my altyd met zo grote royaliteit verlof verleende. Toen Oom Henri Labouchere de 31ste Oct.1869 stierf,vroeg ik Hartogh verlof om diens begrafenis by te wonen,maar kreeg een weigerend antwoord, en eerst toen ik met de pl.rechter Chris van Buren in Jan.'70 was overeengekomen,dat hy my vervangen zou,kon ik van Hartogh verlof bekomen om
2902 naar Weenen te gaan.

2q 02 De substituut die de strafzaken had,werkte in een afzonderlijk vertrek,een langwerpige grote donkere kamer met één raam,dat op de Prinsengracht uitzag,en als ik nu van daar vóór de middag naar de kamer liep waar Hartogh was,hetzy om een register of een circulaire of een boek te halen,en hy heen en weer lopende zyn sigaar rookte,was zyn eerste vraag:" Heb je soms een ui ? of weet je een nieuwe aardig-"heid ?" want over zaken sprak hy nooit,en als hy een grap wist,vertelde hy die. Hy had vijf zoons en telkens als zyn vrouw een miskraam had,bleek het een meisje te zyn,zodat Hartogh zeide dat zyn vrouw nooit langer dan 3 maanden een meid in huis kon houden.

Zyn oudste zoon Alexander werd Dir. der Waskaarsenfabriek van Brandon en Druyvestein,weshalve de kaarsen branddonkertjes en druipesteentjes genoemd werden; de tweede Louis ging op een kantoor en later in Parijs wonen; de derde Karel studeerde te Leiden,won er een gouden medaille voor de beantwoording van een prijsvraag,werd Lid der Tweede Kamer en zeer radikaal; de vierde Frans en de vijfde Marie gingen in de handel. De kleindochters zyn byna alle Rooms geworden. Hartogh liet zyn zoons volle vrijheid om van godsdienst te veranderen,al naar mate
2q 03 dit met hun belang overeenkwam. De weduwe woont nu in 1903 nog te Zeist. Tweemaal heb ik in Amsterdam by Hartogh gegeten en de eerste keer trof het my dat de jongste zoon aan tafel begon met het Onze Vader op te zeggen. De tweede keer deed hy het niet,misschien omdat Prof Goudsmidt uit Leiden meeat,een allerviesste smous,die my degouteerde zowel om zyn principes als om zyn slechte manieren.

2q 05 Zodra ik half April '61 de strafzaken van Bijleveld had overgenomen bemerkte ik dat het geen sinecure was. Levendig herinner ik my hoe ik ontstelde toen ik tegen 4½ uur van het Parket terugkerende de zwarte zykamer op de Herengracht binnentrad en myn tafel als bezaaid zag met stukken. Ieder substituut had een grote groene zak,waarin hy de stukken borg,en nu vond ik daarin die van Bijleveld met zyn register en klapper,voorts de processenverbaal van de Hoofdcommissaris en van de 5 Commissarissen van politie, en de dossiers der zaken,welke de drie Rechter-Commissarissen afgeïnstrueerd hadden. Je ne savais où donner de la tête. De gevangenen moesten het eerst geholpen worden,want zy,tegen wie de Comm.van politie een bevel van voorlopige aanhouding hadden afgegeven,waren die dag in de Cell.Gevangenis gebracht en binnen 24 uur,dus reeds de volgende ochtend moest ik myn
2q 06 requisitoiren tot bekrachtiging by de Raadkamer der Rechtbank inbrengen. Ik las dus eerst de processenverbaal,die tegen bedoelde gevangenen waren opgemaakt,dikwijls waren deze uitvoerig en besloegen zy ettelijke bladzijden folio,en het schrift van de Inspecteur aan de le Sectie,die ze onder dictee van de Comm.Heilbronn had opgemaakt, was byzonder slecht. Nu stelde ik de requisitoiren,schreef die eerst in het Register en daarna over. In de verbalen waren de verklaringen der getuigen opgenomen en het verhoor van de verdachte.

Kwam ik daarmede klaar,dan keek ik de geïnstrueerde zaken in. Kwam my de instructie onvolledig voor,wat by Lintelo de Geer en Luden schier altyd het geval was,dan zond ik ze hun terug met een officieus briefje,het verzoek behelzende om nog het een of ander punt op te helderen. Kwam my het onderzoek volledig voor en was de zaak crimineel, dan zond ik het dossier met een uitvoerige missive aan de Adv.Gen, die de strafzaken by het Hof behandelde,hetzy Mr Schooneveld of Mr P.S.Noyon.

Als student had Noyon schaatsenrijdende een val gedaan en zyn
2q 07 been gebroken,en daar hy alleen was en ver van de bewoonde wereld had het lang geduurd eer er hulp gekomen was. Toen bleek het dat zyn vingers bevroren waren en sedert die dag bleven zy krom. Desniettemin schreef hy een duidelijke hand.

De corr.zaken die geïnstrueerd waren,had Bijleveld natuurlijk reeds in zyn Register ingeschreven,maar nu moest daarin een eindrequisitoir tot verwijzing naar de openbare terechtzitting gesteld worden. De processenverbaal waarby de verdachten in vrijheid gebleven waren,moest ik in 't Register inschrijven. Voorts moest weer een zitting worden gereed gemaakt,m.a.w. in een bepaald aantal zaken moesten de beklaagden tegen een nadere dag gedagvaard worden. Ik vaardigde die gewoonlijk zes weken te voren uit,maar nooit heb ik de tijd gehad om vóór de zitting de zaken nog eens na te zien. De gewoonte had echter

myn geheugen zó gescherpt dat dit onnodig was,daar ter terechtzitting elke zaak my weer levendig voor ogen stond en ik daarvan beter op de hoogte was dan de verdediger,die haar pas had bestudeerd. De advocaat
2908 die het meest optrad,was Philippus Alexander Haas,een immorele,maar scherpzinnige jood,die my echter wat dikwijls geërgerd en ongeduldig gemaakt heeft door zyn gewoonte om de feiten te verdraaien en lang, heel lang te pleiten.

De twee strafzittingen in de week,Dinsdag en Woensdag waren een ramp. De President Antonie Backer was een meer dan pauvre sire en totaal ongeschikt voor zyn ambt. Hy kende de zaken niet of slecht, wist de getuigen nooit te ondervragen en hield kletspraatjes met de beklaagden. Ontkenden zy dan sprak hy hun op de volgende wijze toe: " Ik heb met je te doen me lieve man ! je deed beter van te bekennen." Vandaar had hy de bijnaam van „me lieve man" gekregen.

Na afloop der zitting werd onmiddellijk gedelibereerd en by die deliberatiën was de subst.Off.tegenwoordig,zodat hy er zich nu en dan in kon mengen. Dit was ontegenzeggelijk een misbruik,maar zeer in het belang der zaken,want de Rechtbank had de stukken te voren niet gelezen en de domste leden zaten altyd aan de correctie. Had de Tweede Kamer der St.Gen.reces,dan zat Heemskerk en dan wist ik dat de zaken goed behandeld zouden worden en was het een genot en tevens leerzaam om de deliberatie by te wonen en hem zyn advies te horen uitbrengen,
2909 terwijl het een ergernis was de Geer te zien slapen of een romannetje lezen of te horen mompelen:" Ik spreek hem toch vrij."

De zittingen echauffeerden my geweldig,de inspanning,de benauwde mensen-of beter gezegd beestenlucht deden myn bloed koken en dan staken my de hemorrhoïden onbarmhartig,en myn eerste werk was om na de afloop naar huis te rennen en my van top tot teen te wassen en te verschonen.

Van omgang met vrouw en kinderen was gedurende de strafjaren geen kwestie,behalve des Zondags; evenmin van lectuur of wandelen. Reeds aan tafel begon ik de stukken te lezen en de ganse avond zat ik te werken,maar nooit langer dan tot 11 à 11½ en Zondags zette ik geen letter op het papier en keek ik geen stuk in. Bijleveld herstelde na enige weken en nam de strafzaken weer van my over.

Eerst Vrijdag 31 Mei was ons huis genoeg op orde dat wy er onze meubels in konden overbrengen. Ik meen reeds verteld te hebben dat ik al te 7 uur by het lossen van de schuit en de karren,die het goed uit het koetshuis myner schoonmoeder gehaald hadden,tegenwoordig was, maar al spoedig Lore moest laten halen omdat ik niet wist waar de meubels moesten geplaatst worden. Zy kwam en toen ging alles vlug in zyn werk. In Amsterdam bracht het gebruik mede dat de schuitenvoerders,
2910 kruiers en knechts te 12 uur op de zolderschuit op broodjes met vlees en ham en koffie onthaald werden en Saartje zorgde dat zy geen gebrek leden. Het was grappig al die lieden op het dek der schuit op stoelen te zien zitten en met smaak de voorraad te zien verorberen. Ik had natuurlijk mee helpen versjouwen en hijschen.

Op 3 Juni trokken wy in het huis,dat ons goed beviel en vóór koel was,maar myn kamertje achter was een oven,doch 's avonds prettig, en daar het boven de keuken uitgebouwd was,had het 2 ramen,een uitziende op de binnenplaats en het ander in de tuin. Op 7 Juni kwamen de twee v.d.Brugghens by ons logeren en bleven tot de 17de,toen Lore ze naar S.en B.meenam. Daar ik geen strafzaken meer had,kon ik ze overal rondleiden en haar Amsterdam,waar zy nooit gelogeerd hadden, laten zien. Ik bracht ze in de Nieuwe en in de Oude Kerk,in het Paleis, het Trippenhuis,wees haar het Begijnhof,Artis,de Jodenbuurt,het oudste gedeelte der stad en bracht een avond met haar in het Tolhuis door, waar muziek was. In de positie,waarin Lore verkeerde,kon zy ons zelden volgen,en zy werd,helaas,jaloers,daar zy dacht dat ik aan Hansje het hof maakte.

C'était la dernière de mes pensées,want Hansje was grof,dik,een hoofd groter dan ik en zweterig,terwijl Mimi klein,fijn en ziekelijk was en wel een lief gezicht had maar een vaal,onfris teint.

2911 Van Lore's jaloezy merkte ik niets; wel zag zy er getrokken en slecht uit,wel was zy stil en klaagde zy over hoofdpijn en wind in de keel,maar ik schreef dit aan haar positie toe. Ik was zeer zeker te intiem met de meisjes,maar dit waren wy te Nymegen al geweest en ik kon moeilijk opeens stijf worden. Zy hadden ons zoveel liefde bewezen,

ons haar kamer ingeruimd en Lore by het inpakken geholpen dat het niet meer dan natuurlijk was dat ik haar die blijken van genegenheid wilde vergelden. Myn liefste Lore zou ik voor niets ter wereld hebben willen verdriet doen,en toch deed ik het zonder het te weten.

De beide Paasdagen gingen wy Ph.Hugenholtz horen,de oudere broeder van hem,die de vrije gemeente stichtte. Hy was toen in zyn hoogste fleur. Ik herinner my dat hy het psalmvers liet zingen,waarin het woord afhoereren voorkomt en dat de v.d.Brugghens my by het naar huis lopen vroegen wat dat woord en het woord hoer eigenlijk betekende. Ik was met myn antwoord verlegen,doch zeide dat het eerste woord afgoderij plegen betekent,en het tweede dus een afgodendienaar.

Op tweede Paasdag preekte Hugenholtz over de Emmausgangers en zag ik tot myn verbazing de predikant Modderman,een ultramodern man in de domineesbank zitten,maar myn verbazing steeg ten top toen ik hoorde hoe Hugenholtz zyn Heiland verlochende,door de opstanding te
2q 12 ontkennen en te beweren dat de Emmausgangers het zich verbeeld hadden. De vorige dag had hy nog zo innig gepreekt over II Cor.4:16-18: "Daarom vertragen wy niet,want wy weten,dat zo onze uitwendige mens "verdorven wordt,nogtans onze inwendige mens van dag tot dag vernieuwd "wordt." Modderman had hem tot ongeloof verleid en doen beloven dat hy daarvoor in het openbaar zou uitkomen. Van dat ogenblik verliep zyn gehoor en hy,die stampvolle kerken had,preekte voortaan voor stoelen en banken. Modderman werd later in het urinoir op onzedelijke handelingen betrapt,stond sinds lang van crimen nefandum verdacht en moest in de Nieuwe Kerk de vlucht nemen en later de stad ruimen. Van lieverlede werden de moderne predikanten door gelovige leraars vervangen,die met de reeds toen in functie zynde predikanten van Marken, Adriani,Adama van Scheltema,Hasebroek en ten Kate het Evangelie verkondigden.

Voordat Lore met de meisjes v.d.B.naar S.en B. vertrok,had ik met haar een explicatie. Ik vroeg haar behind the curtains wat haar deerde,waarom zy zó sip keek en zo weinig vriendelijk met de v.d.Br.
2q 13 was,die toch zoveel van haar hielden en toen kwam het hoge woord er uit en erkende zy my dat zy my verdacht van verliefd te zyn op Hansje en dit haar bitter jaloersch en ongelukkig maakte. Ik begon te lachen en verzekerde haar van het tegendeel,en wy zoenden elkaar af.

Uit S.en B. schreef Lore my 18 Juni:" Slechts een paar woorden "om je onze goede aankomst hier te melden. Wy hebben het best in het "rytuig gehad en eer te weinig wind dan te veel,zó warm was het. De "kinderen zyn uiterst zoet geweest. Max sliep dadelijk in en Henkie "even vóór Weesp en beide werden door het gerammel op het slechte "pavé weer wakker. Zoete Arie was niet te Weesp,zodat wy doorreden, "maar lang stalden aan de Uittermeer en langzaam reden,zodat wy eerst "te 1 uur aankwamen. De v.d.B.en ik gingen na het dejeuner wandelen, "en ik behoef je niet te zeggen dat zy verrukt zyn en gedurig uitroe- "pen:"Neen! je hebt er ons niets te veel van verteld." Ook het huis "vinden zy allerliefst. Het groen is dan ook byzonder mooi van 't jaar en de nachtegalen zingen om 't hardst en alles riekt overheerlijk. "Mimi was erg moe en ging rusten,(de ziel is,geloof ik,erg zwak,zwak- "ker dan je zwakke vrouw). De kinderen waren intussen aan de boerderij "geweest,en Max zo gelukkig uitgelaten vrolijk,aldoor lopende en roe-
2q 14 "pende:" Tuin,tuin!",dus zeer genietende van niet meer op straat ge- "dragen te worden. Na het eten deed Henkie de honneurs van het billard "en de moestuin zeggende:" Als wy nu de pop in de moestuin zien,"(de "vogelverschrikker),"moeten wy hard lachen." Om 7½ gingen wy met de "char-à-bancs toeren . Kareltje (Beels) is zo gelukkig van kinderen "te zien en doet niets als ze aan te halen,maar Max is hem te vlug "en loopt gedurig al juichende weg."

" Ik ben zo blij dat ik je nog myn hart gelucht heb vóór myn "vertrek,want je moet toch alles weten wat in my omgaat en je bent
2q 15 "zulk een steun en troost voor my. Ik ben zó dankbaar dat ik je alles "gezegd heb en je alles weet,want ik heb er zo onder geleden en ge- "zucht en ik kon het toch eigenlijk niet uithouden en toch had ik te "veel schande van myn gedrag om het je te bekennen. Je wist niet dat "je zulk een zwak vrouwtje had and such a wicked one,en toch is het "beter dat je my geheel kent zoals ik ben. Eén ding troost my dat je "dat gevoel van jaloezy ook kent en daarom medelijden met my kunt heb- "ben. Het spijt my al te veel dat ik je niet vroeger myn hart heb ont-

"sloten,maar ik aarzelde steeds omdat ik altyd gehoord had dat,als
2916 "vrouwtjes jaloersch waren,zy dat voor haar man moesten verbergen,
"dewijl een bekentenis de zaak altyd erger maakte. Nu begrijp ik best
"waarom die raad gegeven wordt. De meeste mans zyn zó ondeugend en
"égoïst dat zy er behagen in scheppen hun vrouwtjes jaloers te maken,
"maar ik had terstond moeten begrijpen dat gy,myn beste engel,anders
"zyt en te veel van my houdt om my verdriet te doen. Daarby kwam dat
"je my eens à propos van Ds de Graaf gezegd hebt dat Mr v.d.Brugghen
"eigenlijk gewaarschuwd moest worden van zyn dochters niet meer naar
"Apeldoorn te zenden,omdat het zo gevaarlijk is voor een jong man,al
"hield hy nog zoveel van zyn vrouw,het voorwerp te zyn van de prefe-
"rentie van twee lieve jonge meisjes,en dat het een strik voor hem
"en voor haar kon worden. Is het dan zo vreemd dat,als ik die lange
"wandelingen zag en die apartjes bespeurde en hoe intiem ge samen
"waart,ik bedroefd werd en my die woorden van je gedurig voor de geest
"bracht ? En daarom begon ik Zondag avond te huilen vooreerst uit ja-
"loezy en ten tweede omdat ik vreesde niet meer voldoende te zyn om
2917 "je gelukkig te maken,en ten derde omdat ik berouw had over myn gedrag
"en begreep dat,zo gy niet gelukkig waart,dit alleen aan my te wijten
"was en ik niet lief genoeg voor je geweest was en je dikwijls,door
"zwaar op de hand te zyn,had geplaagd. Nu ben ik weer zo gelukkig als
"een vink en als ik in Juli weer by je kom,zal ik je misschien alleen
"hinderen door myn gezang en lachbuien."

Ik had een schurk moeten zyn en waard om door ieder verfoeid te worden indien ik moedwillig zulk een engel als de Heer my gegeven had, verdriet had gedaan en ik heb er in het vervolg voor gezorgd dat zy nooit meer de geringste reden had om jaloers te worden. Dit is de enige wolk,die een ogenblik ons huwelijksgeluk verduisterd heeft, en daarvoor ben ik dankbaar.

Lore schreef nog dat Henkie aan het dessert om meer aarbeien bedelde,waarop zy hem zeide:" Maar Henkie,je hebt er reeds veel gehad, "en die zoete Papa is nu in Amst.en krijgt er geen één!".Toen betrok
2918 zyn gelaat en zeide hy:" O dat wist ik niet;mag ik er dan een in een "brief aan Papa zenden?".

Maandag 1 Juli kreeg ik de strafzaken weer. Henkie werd die dag te Hilversum door Dr van Hengel geopereerd van een teek,die zich in zyn scrotum genesteld had. Toen het beest voor de dag kwam zeide van Hengel aan myn moeder,die by Saar logeerde:" Och Mevrouw,wil u het "beest er maar uithalen,want myn nagels zyn juist geknipt." De plek was al begonnen te zweren. Henk had wel gesnikt maar zich toch goed gehouden en bedankte de dokter heel vriendelijk, maar Mama en Lore waren erg ontdaan geweest.

2919 Lore had weer veel hinder van wind in de keel. Op 3 Juli kreeg zy de visite van Ds Gunning,terwijl zy met Agnes op de drie kinderen paste. Henkie kwam dadelijk naar hem toe en zeide:" Dag Nemeer Gunning! en toen Lore naar diens kinderen vroeg,liep Henkie naar buiten en bracht hy enige grote en kleine schelpen mee:" Nemeer dit is een "schulpie voor je grote kindertjes en die voor je kleine kindertjes "en die heel grote is voor Mevrouw." Daarop ging hy enige bladen halen en eindelijk een bouquet viooltjes. Lore schreef: Mr Gunning était "enchanté de lui et dit:"Wat is dat kind vriendelijk ! De mijne zyn "zo eenkennig en willen nooit een woord zeggen." Il mit les coquilles "dans sa poche en disant qu'il les donnerait certainement."

In Juli had ik dus de strafzaken,terwijl Bijleveld het parket waarnam. Er was veel te doen,en uit een brief aan Lore blijkt my dat er in twee dagen 40 nieuwe zaken waren aangebracht,en toch beweerde Bijleveld dat het niet druk was. Ik berekende dat ik in één maand evenveel zaken zou te behandelen hebben als in Nymegen in een geheel
2920 jaar,en dit is ook het geval geweest. Gelukkig kwam Lore met de kinderen Maandag 8 Juli by my in Amsterdam. Dinsdag en Woensdag had ik zitting en die duurde soms tot 5 uur. Maandag,Donderdag en Vrijdag werkte ik op het Parket van 10-12¼,wipte dan even naar huis om koffie te drinken en keerde daarna naar het Parket terug,waar ik gewoonlijk tot 4 uur bleef. 's Winters was het dan te laat om nog met Lore te wandelen,zodat ik dit dan meestal alleen tot 5 uur deed. Hoe menigmaal ben ik de stad omgelopen,of al de Prinsegrachten tot de Amstel, en verder de Jodenherengracht tot de Buitenkant,en deze ten einde tot de Haarlemmerdijk en vandaar door de Kalverstraat,Heilige Weg en Spie-

gelstraat terug. Vlak naast ons was de Apotheek van Bouvy, aan de andere zijde woonde zekere Heer Jorissen, een beleefd burgerman, die my later altyd bleef groeten en een schreeuwend kind had. Over ons woonde de slager. Aan de overzijde, maar dichter by de Vijzelstraat, was het Commissariaat van politie der 4e sectie, waarvan de Heer Beekman Comm. was, een fatsoenlijk man, die keurige verbalen opmaakte en wiens Inspect. Aalbers een duidelijke natte hand schreef.

2 9 21 Op een Maandagochtend, terwijl wy aan het ontbijt zaten, zagen wy aan de overzijde vier dienders lopen, die een man geboeid naar het bureau geleidden. Spoedig bleek my dat dit Schuurman was, die zyn 12-jarig zoontje had vermoord. De vorige dag was hy met het kind uit wandelen gegaan, de Haarl.of Willemspoort uit en al de buitensingels langs tot aan de Weteringpoort. Aldaar liep de vaart, die van het Kalfje komt, onder een hoge brug door en was het water diep. Hier op de brug nam hy het kind op om het over de ijzeren leuning in het water te werpen. De jongen wist zich nog aan de leuning vast te klemmen en smeekte zyn vader om genade, maar te vergeefs. De onverlaat maakte zyn handjes los en het kind verdronk, waarna de vader de vlucht nam. Van de Binnensingel (Weteringschans) had iemand het gade geslagen en hulp geroepen, maar eer men ter plaatse aanwezig was, en een dreg gehaald en het kind opgehaald had, waren diens levensgeesten uitgeblust. Men kende de vader niet, want deze woonde in een der verste straten, die op de Haarl.dijk uitkwamen, maar lang kon hy niet verborgen blijven, want toen hy thuiskwam vroeg zyn vrouw naar de jongen en op 's mans antwoord dat hy van hem was afgeraakt, ging zy het overal in haar buurt vertellen en haar kind zoeken. De vader ontkende zyn schuld en beweerde dat

2 9 22 zyn jongen op de leuning der sluis geklommem, topzwaar geworden en voorover in het water gevallen was; en op de vraag waarom hy geen hulp geroepen had antwoordde hy dat hy van schrik zyn kop verloren had. Hy werd by het lijk gebracht maar bleef ontkennen. Het lijk werd geschouwd en de zaak werd geïnstrueerd. Er was bitter weinig bewijs, niets dan aanwijzingen, maar nadat de beklaagde ten criminele was verwezen, maakte Schooneveld de akte van beschuldiging op, die zo netjes in elkaar zat dat de man ter dood veroordeeld werd. Eerst toen bekende hy schuld en gaf hy als enig motief voor zyn daad op dat hy zes kinderen had en hy het oudste gedood had om een mond minder te behoeven te voeden. Ik bezocht hem in de gevangenis en toen jammerde hy bitter over zyn doodvonnis. Hy vroeg gratie en daar de doodstraf al niet meer werd toegepast, werd deze vervangen door tuchthuisstraf.

Op tweede Pinksterdag '62 hadden Lore en ik met Henkie by Agnes gegeten, die over het Paleis van Justitie woonde. Na het eten brachten Beels en ik Henkie thuis en vonden een hoop volk voor Bouvy's apotheek staan. Wy vroegen wat er te doen was en vernamen dat een schuitje

2 9 23 met 13 man, vrouwen en kinderen by de Weteringsluis gekanteld was en allen verdronken waren. Een vrouw was juist even tevoren opgehaald en haar lijk lag nu gekleed met loshangende haren en druipnat op de grond in de Apotheek. Het was een akelig toneel. De mensen die van de sluis het schouwspel hadden waargenomen, verklaarden dat de schuit veel te zwaar geladen was en de lieden, die er in zaten, dronken waren.

Na myn vertrek uit Nymegen had ik geen journaal meer geschreven, de tijd ontbrak my daartoe. Eerst in Sept.'61 tekende ik het een en ander uit myn herinnering op, maar zeer onvolledig en slechts enkele punten, en eerst vele jaren later ben ik weer begonnen meer geregeld een journaal te houden, maar nooit meer zó gedetailleerd als in 1856. Nu wy niet meer in Nymegen woonden kregen wy natuurlijk ook geen brieven van huis meer en de enige, welke in myn bezit zyn, zyn die welke Lore en ik elkander in de maand Juli of Aug.schreven, als zy buiten was en ik om de strafzaken in Amsterdam moest zyn.

Ons huis beviel my uitstekend. De treden der trap waren te smal en Max is er op zyn derde jaar eens van af gevallen, maar gelukkig zonder letsel te bekomen. Wy lieten de treden van breder dekplanken voorzien.

2 9 24 Op 1 Aug.nam Hartogh het Parket van Bijleveld en Backer de strafzaken van my over en op 3 Aug.spoorden wy met Keetje en de kinderen naar Zeist, waar wy door Jan en Constance op Stenia waren te logeren gevraagd. Ik was er sedert Mei '53, toen ik door Anna Voombergh werd bedankt, niet geweest, maar op Stenia was het heel pleizierig. Jan had toen een byzondere liefhebberij in de sterrekunde en elke avond richtte

hy zyn telescoop naar de hemel en wees hy my de sterrebeelden aan.

Er was in 't laatst van Juni een Rijksbelastingzaak behandeld en daar ik er in moest concluderen en wist dat ik in Juli geen tyd zou hebben om myn conclusie te stellen,had ik tot na de vacantie uitstel genomen. Op Stenia werkte ik die nu uit en daar ik als oud fg. Rijksadvocaat geen zot figuur wilde maken,gaf ik my de moeite om de zaak fijn uit te pluizen. Het betrof een patentkwestie. Stumpff was namelijk bekeurd omdat hy in het Park concerten gaf zonder patent te betalen; hy beweerde daartoe niet gehouden te zyn omdat het Park een besloten gezelschap was. Ik concludeerde echter ten voordele van de Administratie.

2q25 Woensdag 14 Aug vertrok ik naar Ubbergen. Mevrouw v,d,Brugghen had my namelijk al lang te voren op het Chalet te logeren gevraagd en hoewel Lore het niet pleizierig vond kon ik,eenmaal aangenomen hebbende,niet opeens weer weigeren te komen. Ik vond het bovendien nogal speculatief om Nymegen en de inwoners terug te zien en nu met de zekerheid van er niet te behoeven te blijven. De oude stad was nog even rottig en morsig als in Maart. Ik reed in de diligence met een vroeger mede-diaken Wierts van Coehoorn en werd door Bernard met een vigilante te Nymegen afgehaald. Myn kamertje op het Chalet was klein maar alleraardigst geschikt,het bed te kort maar de matras hard. Het enige wat er ontbrak was een emmer,evenals op Elswout,maar le petit cabinet was vlak naast my. Mr v.d.B. was als altyd interessant en niet gelukkiger dan wanneer ik het een of ander niet met hem eens was, daar hy dan kon disputeren.

Donderdag moest hy een lange,vervelende vergadering te Nymegen bijwonen en breedsprakige diskoersen slikken. Ik nam die gelegenheid waar om bezoeken te Nymegen af te leggen en vond Dr van Egmond thuis, wiens vrouw met de koorts te bed lag. By onze voormalige huisheer de
2q26 Man betaalde ik *f* 112,50 huishuur over de maanden Mei,Juni en Juli. Suzette Mackay vond ik thuis en haar oudste broeder Aeneas (thans Voorzitter der Tweede Kamer); van Tricht was in den Haag,maar de Meyer was op het Parket en van Roggen op de Griffie,die my vertelde dat de Meijier zeer voldeed maar nog verlegen was en dat van Tricht nog onbeschofter was geworden dan vroeger,zodat hy hem weinig meer sprak. Voorts deelde hy my mede dat de Nymeegsche Rechtbank niet afgeschaft maar met Tiel en Bommel vermeerderd,doch met het kanton Elst verminderd zou worden. (Juist het tegendeel is 16 jaar later geschied). Jan Dona,Lore's pet aversion,zag ik vissen.

Vrijdag 16 Aug was het weer echt Nymeegsch gloeiend heet en de knazertjes plaagden my geweldig. Die dag bleef ik thuis en eerst te 5 uur na het eten liep ik met Mr v.d.B. en na de thee met Mevrouw en de meisjes. Deze haalden al de gezegden van Lore op,die zy adoreerden en het speet Mevrpuw dat zy niet mee gekomen was,weshalve ik moest beloven dat ik haar ook eens naar het Chalet zou zenden.

Maandag 19 Aug keerde ik naar Zeist terug,waar wy tot de 24ste bleven. Wy brachten met Anna Pauw een dag op Zuylestein door by Charles en Henriette Labouchere,maar wy troffen het slecht met het weer.
2q27 Het begon namelijk te waaien,en tegen de middag stak er een storm op, zodat zelfs Charles de ramen moest sluiten uit vrees dat zy anders zouden losgerukt worden. Zuylestein vond ik als oud kasteel heel eigenaardig,maar geweldig afgelegen en het gaf my de indruk van een uilen-en vleermuizennest. Constance was niet mee,alleen Jan,en deze was per trein via Maarn gekomen en moest langs dezelfde weg terug, maar Lore en ik waren door Anna Pauw in haar open victoria meegenomen en keerden dus ook met haar naar Zeist terug. Pauw was niet van de partij. Hoe wy heelshuids zyn thuisgekomen weet ik niet,want het was noodweer,of,gelijk Henriette Labouchere zich uitdrukte,bomenweer. Anna en Lore zaten in de open victoria en ik op de bok. Het was pikdonker en de weg was bezaaid met takken. Gelukkig is het een rechte en eenzame weg,en waagde zich die avond niemand buitenshuis,en een tweede geluk was dat Anna's paarden de weg kenden en het hek van Sparrenheuvel inreden zonder dat wy dit in de duisternis konden onderscheiden. Daarna brachten zy ook Lore en my thuis.

Op 24 Aug verhuisden wy van Stenia naar S.en B. en op Zondag 1 Sept.reed ik 's avonds naar Amsterdam terug om my een vol jaar lang
2q28 met de strafzaken te belasten. Ik nam van Backer niet minder dan 90 zaken over. Zyn laatste zitting had tot 's avonds 9½ geduurd.

Mama kreeg melankolieke brieven van Willem uit Semarang,wat niet te verwonderen was,daar Betsy Santhagens het engagement verbroken had onder voorgeven van de moed niet te hebben hem later naar Java te volgen.

Zondag 1 Sept.liep Mathilde Verschuer 's nachts te 12½ van de Hartekamp weg. Zy had zich het hof laten maken door een Oostenrijkse Graaf Spauer,die voor een zpon van de Paus doorging en beloofd had naar Engeland te zullen vluchten,waar hy haar zou opwachten. Twee zyner Haagsche vrienden belastten zich met de ontvoering en spraken met haar af dat zy 's nachts met een rytuig voor hethek van de Hartekamp zouden staan. Zy verliet dan ook op dat uur op pantoffels haar slaapkamer,maar vond de hekken gesloten zodat zy er over heen moest klimmen en daarby een harer pantoffels verloor. Met de twee heren reed zy naar Rotterdam,vanwaar zy naar Brighton overstak,alwaar zy Spauers moeder vond. Eerst de volgende ochtend ontdekte men dat zy verdwenen was en terstond werd Kees van Lennep,die Burgem.van Heemstede was, gewaarschuwd. Deze gaf er de Off.van Justitie te Haarlem kennis van,
1929 en ontdekte al spoedig dat het rytuig aan de stalhouder Rijnders uit de Amstelstraat te Amsterdam toebehoorde. De Heer Verschuer beging de domheid van zyn vriend Aernout Crommelin (IJzeren Frits) naar Engeland te zenden om Mathilde terug te halen,in plaats van zelf te gaan,want Crommelin,die om zyn domheid bekend stond en geen Engels sprak,kwam onverrichter zake terug,daar de meid geweigerd had hem te volgen en hy geen volmacht van de vader had. Zy was echter nog maagd,want Spauer was niet te Brighton. De Officier te Haarlem deed niets om de Haagse heren op te sporen en te vervolgen. De ouders berustten in het feit. Mathilde werd Gravin Spauer,kreeg kinderen,werd door haar man mishandeld en stierf jong,terwijl het grote fortuin der Verschuers aan de Roomse Spauers in handen viel. Mathilde had een lieve Engelse gouvernante gehad,maar het lezen van slechte Franse romans had haar verdorven.

Ik at nu eens by Mama,dan weer by Kee (David joeg in Zeeland), eenmaal by Frits Schimmelpenninck en eens by John Sillem,die op de Prinsengracht by het Amstelveld woonde.

Max werd 2 Sept.twee jaar en was een allerliefst ventje,hy praatte zó verstaanbaar dat Papa getuigde nimmer een kind van die leeftijd
1930 gezien te hebben dat niet gebroken sprak. Hy liep nog waggelend maar goed en was even beleefd als Henkie,die wel iets jongensachtiger werd en nog altyd zoet en lief bleef en ieders hart won.

Woensd.11 Sept schreef ik aan Lore dat ik by Cees Hartsen had gegeten met zyn naamgenoot en wy ons ergerden over diens infame humeur,daar hy op alles schimpte en een ondragelijke ontevredenheid aan de dag legde. Ik vervolgde:" Cees ging naar het paardespul,waarop hy "zich geabonneerd had,en vroeg my of je niet eens overkwam om kermis "te houden. Ik antwoordde dat ik de tijd niet had om de spullen met "je af te lopen,maar dat,als hy je vrijhield,je stellig komen zoudt, "en dit vond hy best." (Wat zou ik daar in '52 wel van gedacht hebben?)

de man van Saar v.L.

Op 10 Sept/ haalde ik myn kwartaaltraktement,het eerste dat ik in Amsterdam ontving,ten bedrage van ƒ 389,95,terwijl het Nym.kwartaal
1931 ƒ 258,89 bedroeg. Aan de drie boden der Rechtbank Waldeck,Weys en Schreuder en aan die van het Parket Mol moest ik kermisfooien geven. Aan de Heer v.d.Brugghen zond ik Papa's Levensbeschrijving van myn overgrootvader Cees v.L. cadeau.

In die dagen lag Max met de koorts te bed en het duurde lang eer hy beter werd. Lore zond my elke dag tyding en schreef dat hy altyd even zoet en lief was. Op haar vraag waar ik was,antwoordde hy: " Dili-"gence;zoenen Papa,twee voor Papa !"-. Terwijl hy in bed lag zeide een van de meiden:" Wat is hy lief !" waarop hy antwoordde:" Ja! Mamatie "zo lief! Mamatie nooit huilen,nee nooit !". Hy had zo'n trek in een ei,maar vond het opperbest dat Henkie het kreeg. Hy gilde van pleizier toen hy Henk zag kleden voor de wandeling: " Makkie ook uit,hoedje op, "mantel om !" - " Nee Max blijft thuis met Keetje spelen."- " O Henkie "uit,Makkie niet uit,met Keete spelen,hoedje niet op," - Dat was dus ook goed en zo was hy altyd,zo geduldig,zacht en lief. By al wat hy at
1932 zei hy altyd:" Delicieux en delicaat ook!" en toen hy eens niet lekker vond,zeide hy aan Lore:"Ik moet Mama wat aan 't oor zeggen." - "Wat "dan?" vroeg Lore - "Ajakkes !" hernam hy en van dat ogenblik zei Willem van Loon als iets hem niet naar zyn zin was of als hy een schotel afkeurde:" Ik moet je wat aan 't oor zeggen."

By de bakker was een Duitse knecht,die zoveel had gespaard dat hy er effecten voor gekocht had,die hy in zyn kist bewaarde. Op zekere dag vond hy zyn kist opengebroken en zyn effecten,enige duizenden,gestolen. De verdenking viel terstond op zyn kameraden Piet Egbers en Bernardus Terwoerd,die dan ook in hechtenis genomen werden. Twee dagen later kreeg ik een naamloze brief,met de mededeling dat de effecten in de tuin van Egbers begraven waren. Ik ging er met de Rechter-Commissaris Ploos heen,maar wy vonden niets.

Een dier dagen zag ik in de Warmoesstraat dat twee dienders een kerel beet hadden,en het gepeupel deze trachtten te ontzetten. Ik begaf my in het gedrang en het gelukte my met zachte woorden en bedaardheid de lieden te beduiden dat zy wijzer deden zich niet tegen de politie te verzetten,en zodoende kregen de agenten gelegenheid de
2q 33 man door de Nes naar de 1e Sectie te brengen. Toen ik het later aan de Comm.van Politie Heilbronn vertelde,waarschuwde my deze dat ik het nooit meer moest doen,daar ik geen distinctief had en het volk my zou ddodslaan.

De kinderen van Hendrik hadden te Kreuznach de kinkhoest gekregen hetgeen Louky een goede aanleiding gaf om er te blijven hangen.

De arme Lore had het moeilijk.Zy schreef my 19 Sept.:" Tu ne sais "pas comme cette petite fille à toi est difficile à porter! Je ne pou-"vais presque pas avancer en me promenant avec Henkie et avais de "terribles steken,qui me faisaient souvant crier tout haut. J'étais "contente d'être seule. A présent je suis occupée à monter de petits "bonnets et cela m'amuse assez; they look so pretty when they are ready. "Thuis wacht my nog een heel partijtje werk."

Eens op een Woensdag avond,terwijl ik in myn klein maar smakelijk kamertje zat te werken,werd er gescheld. Het was al 10½ en ik begreep niet wie my nog zo laat kwam storen. Daar kwam Pierre Six binnen.! Hy vertelde my dat er de laatste drie dagen Japansche veiling in de Ouden Doelen (thans Stadsbibliotheek) gehouden was en hy er een kraamschut had willen kopen,dat hy broodnodig had. Hy was dan ook Maandag-
2q 34 ochtend naar Vreeland gereden maar te laat voor de trein gekomen en daarom naar Hilverbeek terug gekeerd. Dinsdag was hy andermaal te laat opgestaan en andermaal te laat aan het Station geweest. Nu had hy zich heden net zo lang laten roepen totdat hy was opgestaan,tevens had hy zyn koetsier laten mennen en ditmaal had hy dan ook de trein niet gemist. Maar in Amsterdam gekomen had hy boodschappen gedaan en was hy 's middags naar de Societeit "Onder Ons" afgezakt en dáár in slaap gevallen. Daarna had hy er met de andere leden,die er een vaste tafel hadden,gegeten en was hy 's avonds blijven praten,toen plotseling een hunner hem gevraagd had of hy op de veiling geweest was ? Grote goedheid ! de veiling had hy glad vergeten. Hy stoof op,snelde naar de Oude Doelen en kwam de zaal binnen juist op het ogenblik dat het laatste stuk was afgemijnd ! En nu kwam hy my een kop thee vragen ! Het was half elf ! Ik lachte my slap maar haalde nog wat kokend water en schonk weer thee,waarna hy by my tot middernacht bleef praten en my amuseren. Want ofschoon ik myn werk niet af had beurden zulke visites my toch op.

Keetje's verjaardag werd weer enorm gevierd,gelijk Lore my schreef.
2q 35 Henkie zeide:" O Mama wy hebben zoveel presentjes aan Keete gegeven, "onze toeters en de kegels en de houthakkers," en Keetje riep Lore, die zich kleedde:" Och Mevrouw,kom toch voor de aardigheid eens kij-"ken; zy hebben een heel tafeltje voor my geschikt."

De ganse Eloutentroep logeerde op S.en B. met Vader Elout incluis en dan werd het nodige kattekwaad uitgevoerd. Anna en Maurits kwamen de éne dag niet voor ¼ voor zessen thuis,de andere dag speelde Anna zó de beest dat Mama van Loon zich er mee moest bemoeien en dat Tane,gelijk Lore my schreef:" en était si fatiguée,découragée et in-"dignée dat zy er geen woorden voor had en medelijden had met de arme "Melle Tehudi,qui ne saura pas en faire façon." Miss Browne was namelijk na 10 jaar lang dat hondebaantje uitgeoefend te hebben,naar Engeland teruggekeerd. Dikwijls genoeg had zy gezegd dat zy het niet uithield maar ter wille van Louise was zy gebleven.

Maandag 23 Sept kreeg ik weer 20 nieuwe zaken,in 5 waarvan de verdachten waren aangehouden. Dinsd.24 Sept.had ik een korte zitting van 10 tot 4 omdat twee zaken moesten worden uitgesteld. Een der getuigen verklaarde dat man en vrouw gesuppureerd leefden,waarschijnlijk om by elkander in een goede reuk te blijven. Cees Onnoozel,die 64 jaar
2936 oud was en daarvan 32 jaar gezeten had,stond weer voor diefstal terecht en vroeg een genadige straf ten einde niet in de gevangenis te sterven en toch vooral fatsoenlijk begraven te worden. Zyn belle,Geertrui Zedelaar,niet zedelijk,was evenzeer dans l'hiver de son âge.

Als Rechters zaten Dronsberg,van Wensen en Herman (pl.rechter). In de vacantiemaanden zaten de 5 plaatsvervangers geregeld,maar ook buiten de vacantie lieten de rechters zich herhaaldelijk door hen vervangen en dikwijls om de nietigste redenen. Zo deed b.v.de ezel de Geer als hy of zyn vrouw of een zyner kinderen jarig was,en de plaatsvervangers durfden niet weigeren uit vrees dat zy dan by een eventuele vacature niet zouden in aanmerking komen.

Lore schreef my 25 Sept dat,terwijl de kinderen aan de boerderij waren,het ontzettend begon te regenen,zodat het rytuig hen ging afhalen. " Imagine-toi que Henkie a éclaté en pleurs en entrant dans la "voiture parce qu'il croyait être reconduit tout droit à Amsterdam "et il cria qu'il avait tant envie de retourner à S.en B. et de ne pas "me laisser behind. Pauvre Henk,il est encore si petit et ses nerfs "sont si délicats."

Op 26 Sept.schreef Lore my:" Elout heeft het van zyn plicht gere-"kend naar Soestdijk te gaan om de Koningin te zien en is er onder
2937 "stortbuien heen en terug gereden. Hy heeft aan Henk en Max een doos "chocolaat gegeven,compleet modder en dus heel ongezond,gelukkig heb-"ben zy er geen enkel gevraagd en zyn zy behoorlijk in het doosje ge-"bleven om er nooit weer uit te jumpen. Waarom kopen die mensen zulke "ongezonde snoeperijen ? Wy zullen zo dankbaar zyn als die troep mor-"gen vertrokken is,want de moeder onthaalt ons op klaagliederen die "ons misselijk maken en de kinderen zyn stout en druk. Henkie kan nu "geheel alleen zonder hulp de legprenten leggen zodat ik er waarlijk "verbaasd over ben. Max is heel zoet en lief maar ziet er nog bleek "uit.

Ik antwoordde dat ik my met Lore verheugde de Eloutentroep de Rode Zee te zien overtrekken en voegde er by:" Wees nu niet te tou-"chant by het afscheid en gooi het niet op de zevelen (zenuwen) of "maak geen Kijvelderij,zoals Saartje Vrachtdoender tegen Rebecca Last-"drager zeide toen deze met Mozes Gaarkeuken en Simon Lampetje vocht "en de dievendienders er op afkwamen."

Donderdag 3 Oct. kwam Lore met de kinderen in Amst.by my terug om haar bevalling af te wachten en Maandag 21 Oct kwam Saartje my te 12¼ van het Parket halen omdat Lore zich niet wel gevoelde. Ik
2938 snelde naar huis,waar ik Schumer reeds vond. Te 2 uur zetten de weeën door en voor 2½ was het kindje er al,een meisje ! Welk een weldaad, welk een zegen ! En later ging alles zo buitengewoon voorspoedig. De eerste 14 dagen was Marietje overdag heel zoet doch 's nachts zeer onrustig,maar daarna veranderde het en was het zo zoet als geen ander kind kon wezen. Lore wachtte 27,28 en 29 Nov.kraamvisites op en Mevr. Hartogh zeide aan haar man dat zy nooit zo'n heerlijk kraamkind gezien had. Zondag 1 Dec werd het 's avonds in de Grote Wale Kerk door Ds Guye gedoopt. Papa was er by tegenwoordig. Ik hield myn meisje ten doop op een kussen,wat ik heel jammer vond,le omdat het kind er op moest vastgebonden worden,uit vrees dat het er af zou glijden,en 2e omdat ik nu wel het kussen voelde maar niet het schatje en ik dus niet de indruk had van dit den Heer toe te wijden.

Aan 't Parket beleefden wy destijds een interessante roman,die meer in 't byzonder aan Hartogh geschrijf veroorzaakte. Op zekere dag in Oct.'61 werd uit Keulen aan de Hoofdcomm.van Politie de Bie te Amsterdam per telegram de aanhouding verzocht van zekere Graf d'Hombert,bedeutender Unterschlagung in Wiesbaden verdächtig. De politie vond in 't Hôtel des Pays-Bas in de Doelenstraat wel zyn bagage,te weten 10 koffers met des Graven kroon er op,maar de man zelf niet.

2939 Al spoedig vond de Comm.v.P. de Klopper hem echter in een matrozenkroeg in de Raamskooij,een steegje dat van de Nieuwendijk naar de Buitenkant loopt; hy hield hem aan en bracht hem naar het Huis van Bewaring in de Heiligeweg.

In zyn bezit vond men ± Frs.200.000-.Men telegrafeerde naar Keulen doch kreeg geen antwoord. Ik ried Hartogh aan naar Parijs te telegraferen om te weten of er zulk een Graaf bekend was,maar Hartogh wilde niet. Eindelijk kwam zekere Heer Xikienki aan Hartogh vertellen wat de man misdreven had. Hy was in de afgelopen zomer in Wiesbaden gekomen,had daar op vrij grote voet geleefd onder de naam van Alfred Henri Comte d'Hombres,de knechts goed gefooid en o.a.kennis gemaakt met de Russische prinses de Stolypine,die er de baden gebruikte en zich in een rolstoel liet rondrijden. De kennismaking werd steeds intiemer totdat op zekere dag een wit langharig hondje,een idole van de Prinses,zoek raakte. Zy was radeloos en loofde grote beloningen aan de vinder uit. Drie dagen later bracht de Graaf haar het geliefde hondje terug en nu wist zy niet hoe zy hem haar erkentelijkheid betuigen zou. (Hy had het zelf gestolen).Aldus werd de intimiteit steeds groter en kwam de Graaf haar visites maken. Er werd over finantiën gesproken en zo deelde zy hem mede dat zy bankactiën by haar bankier te
2q 40. Frankfort gedeponeerd had. Hy wendde daarop voor dat de Wiesbadener Bank eerstdaags een dividend zou uitkeren en zy dan de stukken zou moeten tonen en hy wist de onnozele vrouw te overreden de stukken te laten komen. De Graaf hielp haar nu by het knippen der dividendbewijzen en bezocht haar dagelijks,totdat hy op zekere dag haar te kennen gaf dat het onvoorzichtig was die stukken onder haar bewaring in het hotel te houden,daar er zoveel filous in Wiesbaden waren,en dat het veiliger was de actiën by de bankier Kalb te deponeren. Voordat zy nog een besluit genomen had,had hy het pakket reeds onder de arm genomen en was hy er mee naar de bankier gewandeld. Zy zag hem uit haar venster by de bankier binnengaan en even daarna kwam hy er weer uit en overhandigde hy haar een recu dat zy,hem ten volle vertrouwende, niet inzag maar wegsloot.

Daar hy geen der volgende dagen by haar terugkwam,liet zy in zyn hotel naar hem informeren en vernam zy dat hy vertrokken was. Eerst toen kreeg zy argwaan,keek het recu na en zag zy dat het niet door de bankier Kalb,maar door hem,(Comte d'Hombres) ondertekend was. Hy had namelijk de bankactiën tegen Frs 200.000-ingewisseld en was er mee naar Frankfort gereisd,alwaar hy een credietbrief op Wertheim en
2q 41 Gompertz genomen had,waarna hy over Keulen naar Amsterdam vertrokken was. Dit nu was het verhaal dat de Heer Xikienki aan Hartogh deed, maar wat viel er aan te doen? Met Nassau bestond geen traktaat van uitlevering,wel was de aanhouding uit Keulen verzocht,maar Pruissen vroeg de uitlevering niet. Stukken kwamen niet en inmiddels bleef de Graaf in bewaring. Binnen 10 dagen moest volgens de Vreemdelingenwet van 1849 de Off.v.J.in Raadkamer requireren dat de Rechtbank tot de uitlevering besluite en over de goederen beschikke,maar daar de aanvrage tot uitlevering uitbleef,kon Hartogh niets doen.

Een paar dagen later ging ik met hem in het Huis van bewaring de gevangene bezoeken. Wy vonden hem met de Directeur Hoekstra in een groot vertrek een sigaar rokende,maar kennelijk niet op zyn gemak. Hy stond op toen de Directeur hem zeide dat Hartogh tot de Commissie van Administratie behoorde en vroeg hem of hy niets voor hem kon doen, zich beklagende "que la Police l'avait traité iniquement en lui met-
"tant les menottes comme à un malfaiteur,qu'il n'avait rien à se re-
"procher,que l'affaire de la Princesse Stolypine était une affaire
"d'argent,qu'il était prêt à l'arranger avec elle,mais qu'on ne lui
"permettait pas même de voir et de consulter un avocat etc.etc," met
2q 42 een echte Fransche flux de bouche en levendige gestes. Op een gegeven ogenblik sprong hy naar de deur,wat my de indruk gaf dat hy wilde ontsnappen,maar ik was hem voor en zo hy die bedoeling gehad had,mislukte zy.

Een paar dagen vóór de arrestatie was de advocaat Schillemans (die zeer ongunstig bekend stond) my op het Parket komen zeggen dat de politie de goederen van zekere Comte d'Hombres had in beslag genomen en dat hy volmacht had om die te reclameren,weshalve hy my verzocht daartoe verlof te verlenen. Niets van de zaak wetende,verwees ik hem naar Hartogh,die hem naar de Bie zond. Deze scheepte hem af, maar liet hem volgen en daar men hem de herberg in de Raamskooij zag binnengaan,leidde dit tot de arrestatie.

Plotseling herinnerde Hartogh zich de naam d'Hombres ergens gelezen te hebben. Hy ging in 't Leesmuseum aan het zoeken en zie! in de Gazette des Tribunaux van 26 Oct '61 vond hy een requisitoir van

de Avocat Impérial Genreau te Parijs in de beruchte zaak van Bérard en Bertix. Deze hadden met anderen op grote schaal oplichting gepleegd onder voorgeven van in Wales mijnen te exploiteren,en zich van kolossale sommen tot een bedrag van een half millioen francs weten meester te maken. Bérard had zich voor een baron uitgegeven,en daar hy in '48
2943 als garde nationale met het Legioen van Eer gedecoreerd was,en een magnifiek voorkomen had,was het hem gelukt de mensen,vooral rijke dames,voor zich in te nemen. In genoemd requisitoir nu sprak de avocat impérial over de verschillende beklaagden en eindigde aldus: "Et puis "ce Charles Guy,prétendu Comte d'Hombres,un des malfaiteurs les plus "atroces,un homme qui compte des rois parmi ses victimes,un repris de "justice déjà condamné à 5 ans d'emprisonnement,et qui s'est enfui "de sa patrie enz.enz." Deze Charles Guy was een der complices van Bérard en Bertix en mede gedagvaard doch voortvluchtig. Het Tribunal de la Seine had hem by verstek evenals de anderen tot 5 jaar gevangenis en 10 jaar surveillance veroordeeld.

Zonder twijfel was de gevangene dezelfde persoon als bedoelde Charles Guy. Zyn diefstal te Wiesbaden,zyn vlucht,zyn verschuilen in de matrozenkit,zyn fieltengezicht,zyn valse zwarte pruik met een scheiding à l'enfant,dit alles nam alle twijfel weg. En toch wist Hartogh niet wat hy doen moest,want de Proc.Gen.van der Kemp,die als Fg.Directeur van Rijkspolitie tot handelen bevoegd was,was besluiteloos. Het enige wat men doen kon was de man als vreemdeling over de grenzen te zetten,maar eigenlijk waren hiertoe evenmin termen,dewijl hy niet
2944 brodeloos was en hem zyn goed dan moest teruggegeven worden.
Op zekere Vrijdag kwam de Proc.Gen.op ons Parket en vroeg Hartogh hem in presentie van Backer en van my wat hy doen moest,maar v.d.Kemp hikte en slikte doch gaf geen antwoord. Hartogh vroeg hem:" Dus ver- "langt u dat ik hem loslate ?" - "Ja!" antwoordde v.d.K."ik weet er "anders niet op."

Nadat de P.G.vertrokken was barstte ik uit en zeide dat het een schande zou wezen zulk een notoire schurk in vrijheid te stellen en hem het gestolen geld terug te geven. Backer ondersteunde my en wy haalden Hartogh over om naar Parijs te telegraferen. Vrij spoedig kwam het antwoord,dat het verzoek inhield om de gewaande graaf naar de Franse grenzen te doen overbrengen. De Franse regering had zyn uitlevering kunnen vragen op grond dat hy veroordeeld en voortvluchtig was,maar daartoe ontbrak de tijd,daar de termijn van 10 dagen byna verstreken was. Nu bestond er nog één moeilijkheid. Hy moest door België getransporteerd worden en ook daartoe bestond even weinig recht als om hem naar Frankrijk te brengen. Men had hem over de grenzen kunnen zetten voilà tout ! Maar gelukkig durfde Hartogh het aan. Had hy toen geweten hoeveel verdriet en geschrijf het hem kosten zou, hy zou de man zeer zeker hebben losgelaten.

2945 Twee Inspecteurs van politie,die Frans spraken,werden met het transport belast. De Graaf werd in zyn pels gekleed,maar de handen werden geboeid,doch zonder dat het voor de medereizigers zichtbaar was,daar hy de handen saamgevouwen hield en zy dus in de mouwen der pels verborgen waren. By het fouilleren was een bankbiljet van frs. 1000.- op zyn blote lijf gevonden en van een deel daarvan werden de reiskosten betaald. Ik herinner my nu niet meer waarom hy niet ineens door naar de Fr.grenzen gebracht werd,maar dit gebeurde niet. De Inspecteurs overnachtten met hem in een Hotel te Antwerpen en aldaar trachtte hy 's nachts uit het venster te springen. Te Thionville namen Franse gendarmes hem over en vervoerden hem naar Parijs. Het aan de Prinses Stolypine ontstolen geld werd haar teruggegeven en later kwam iemand van harentwege Hartogh bedanken.

Inmiddels had de adv.Schillemans niet stil gezeten,maar Hartogh dagelijks lastig gevallen zonder echter acces tot de Graaf te krijgen. Toen hy nu vernam dat de man naar Parijs vervoerd was,diende hy een adres aan de Tweede Kamer in,waarby hy zich over die onwettige handelwijze van Hartogh beklaagde. Het adres werd in handen van de Minister van Justitie Godefroi gesteld,die het aan de Proc.Gen.om bericht zond, terwijl deze het aan Hartogh renvoyeerde. Hartogh schreef een uit-
2946 voerig rapport om zyn handelwijze te rechtvaardigen. Op grond van de Wet was dit niet mogelijk,en hy voerde dus enkel gronden van algemeen belang aan. Godefroi verdedigde hem uiterst zwakjes en toen ik deze in April '62 sprak,zeide hy my:" Als de Tweede Kamer Hartogh veroor- "deeld had zou ik hem a bill of indemnity gegeven hebben." Hartogh was

woedend dat Godefroi,met wie hy op de schoolbanken gezeten had en die elkander Harry en Machie noemden,hem niet beter gesteund had. Ik herinner my niet hoe de uitslag was maar ik geloof dat het met een sisser afliep,vooral omdat in Febr.'62 een nieuw Ministerie optrad, maar Hartogh trok zich de aanklacht van Schillemans zó aan,dat hy een ogenblik op het punt stond zyn ontslag te nemen. Het toeval wilde dat hy enige tijd later het Légion d'Honneur kreeg en iedereen toen dacht dat dit een beloning was voor de uitlevering van Charles Guy, maar dit was niet het geval.

Enige maanden nadat deze gebeurtenis had plaats gehad,werd te Amsterdam een Fransman aangehouden,die zich aan bedriegelijke bankbreuk had schuldig gemaakt. Hy werd per Fr.schip naar Havre getransporteerd en hiervoor werd Hartogh gedecoreerd.

Toen Charles Guy werd overgebracht had Hartogh aan de Proc.Impérial te Parijs verzocht bericht te krijgen van de afloop zyner zaak maar het antwoord liet zich te vergeefs wachten.

2947 In de zomer van het volgende jaar '62 werd de Burgemeester van Amsterdam Jan Messchert van Vollenhoven door Keizer Napoleon genodigd om met zyn vrouw Cateau van Lennep,een der feesten te Compiègne by te wonen. Ik verzocht hem eens te informeren wat van de prétendu Comte d'H. geworden was,en als oud subst.Off.van Justitie stelde hy belang in de zaak en voldeed hy aan myn verzoek. Toen hy terug kwam, vertelde hy my dat er twee lezingen waren. Volgens de ene was hy by zyn komst te Parijs naar een hotel gebracht en aldaar uit het venster gesprongen en dood opgenomen. Deze versie scheen niet zeer aannemelijk want un repris de justice brengt men in de gevangenis en niet in een hotel. De andere lezing had meer schijn van waarheid; volgens deze zou men hem stilletjes het land uitgezonden hebben ,omdat er te veel hoge personnages door hem opgelicht waren en deze liever niet wilden getuigen hoe mal zy zich hadden laten beet nemen en hoe zy hem in hun salons ontvangen hadden en intiem met hem waren omgegaan.

Wie de avocat impérial bedoelde met " les rois qu'il comptait "parmi ses victimes" is ons even duister gebleven als de afloop der zaak. Hy had één dochter,die te Brussel school lag,en een valet de chambre,die by Guy's vlucht uit de Pays-Bas,zich evenzeer uit de voeten maakte.

-- ----------

E I N D E 1 8 6 1

1 8 6 2

2948 Ik heb reeds gezegd dat ik van de eerstvolgende jaren weinig heb mee te delen,daar ik geen geregeld dagboek hield en geen andere brieven in myn bezit zyn dan die welke Lore en ik elkander schreven als wy gescheiden waren.

Baker Bach bleef 12 weken tot 6 Juni en had een goede oogst, want in Amsterdam kreeg Lore natuurlijk veel meer kraamvisites dan te Nymegen en van ons kreeg Bach *f* 75-;Schumer had ik ook *f* 75.-gegeven.

Op 1 Febr. trad een nieuw Ministerie op met Thorbecke als Minn. van Binnel.Zaken aan het hoofd; Uhlenbeck Koloniën; Blanken Oorlog; Mussaert Roomse Eredienst; J.A.Jolles Hervormde Eredienst; Olivier Justitie, Huyssen van Kattendyke Marine en Stratenus Buitenl.Zaken. Van allen was Olivier de luiste. Gedurende de vier jaren,waarin hy de portefeuille behouden heeft,is één enkel onbeduidend wetje uit zyn Departement te voorschijn gekomen,namelijk de Wet ter vervanging van geldboete door gevangenisstraf.

In Januari was P.R.Feith subst,griffier by de Rechtbank geworden. Ik herinner my dat toen hy op het Parket kwam solliciteren,Hartogh hem zeide dat hy zyn request zou inwachten,en Feith daarop hernam dat hy er geen had ingediend daar hy niet wist dat dit nodig was.
" Zo'n stoffel!" riep Hartogh uit toen hy het Parket had verlaten.
2949 En toch was Feith een helder jurist. Later werd hy rechter en een slechte rechter van instructie; hy trouwde met een der vele dochters van de rechter Dronsberg en is thans (1903) sinds 25 jaar Lid en later vice-president van de Hooge Raad en byna lam.

Door de dood van de Raadsheer Chris van Buren kwam er een vacature in het Hof,dat een nominatie van 6 personen opmaakte,en niet, gelijk later de Wet bepaalde,van 3,en evenmin alphabetisch. Op de voordracht stonden o.a. P.J.Teding van Berkhout,Abr.de Vries en Jan van Loon. Teding van Berkhout werd benoemd. Ik verkeerde in twijfel of ik zou solliciteren naar de betrekking van rechter,le omdat de voorgedragen Rechterl.Organisatie aan de Ambtenaren van het O.M. de gelegenheid benam om het Civiele Recht te bestuderen (?),daar het de conclusies in burg.zaken afschafte en er alzo geen uitzicht bestond om lid van het Hof te worden,en 2e omdat de voortdurende inspanning en onrust myn zenuwen al meer en meer irriteerde en my beletten van Lore en de kinderen te genieten. Op 22 Febr.was ik ziek geworden van de griep,maar er was geen kwestie van in bed of thuis te blijven. Was dat een hondebaantje ? Ik solliciteerde echter niet en de subst.
2950 griffier Muntendam werd Rechter en eindigde zyn leven krankzinnig in Meerenberg.

Myn broer Willem was ziek geworden misschien ten gevolge van een zonnesteek en in Dec '61 in het Hospitaal te Malang,1400 voet boven de zee,opgenomen. Later schreef hy dat,daar Betsy Santhagens hem bedankt had,hy geen moed had om langer in Java te blijven. Hy was er Griffier van de Landraad te Semarang geworden en woonde met Fred. Bicker samen,die nog leefde toen Willem stierf en diens begrafenis bijwoonde,maar enige jaren later ook is overleden. Willem's gezondheid is nooit hersteld.

Op 21 Mei kreeg Marietje haar le tand en dezelfde dag werd zy gevaccineerd. Zy was zó lief en zoet als nooit een kind te voren geweest was,huilde nooit en lachte altyd.

Drie weken lang kwam Suzette Mackay by ons logeren; dat was lang genoeg !

Op zekere dag kwam Cees Hartsen my vertellen dat hy Eveline Ardesch had ten huwelijk gevraagd. Er waren drie zusters allen even
of Biben? mooi,van wie de oudste Josine met de Heer Biben getrouwd was en te Amsterdam woonde, de 2e Cateau de Roomse Heer Dumonceau,fabrikant te Groningen,tot man had,en de 3e Eveline heette. Alle drie zagen er, gelijk ik zeide, allerbeeldigst uit,maar Cateau was misschien wel de mooiste,ofschoon Mevr.Biben ook een byzonder charme had. Ik zag Ca-
2951 teau in 1901 in den Haag by Willemine Röell-Bicker terug,en hoewel zy 40 jaar ouder geworden was,was zy nog een mooie vrouw. De drie meisjes hadden hun ouders verloren en Eveline woonde by de Dumonceaux te Groningen in. Cees had haar in Amsterdam op het Casino ontmoet en was verliefd geworden. Op zyn huwelijksaanzoek kreeg hy geen weigerend antwoord,maar Eveline schreef hem dat zy hem moest waarschuwen

dat zy geen cent in de wereld had en van een jaargeld leefde,hetwelk haar onthouden werd zodra zy trouwde. Cees,die destijds één of tweemaal in de week by ons at and nicer was than ever,vertelde my dit en vroeg my wat hy nu doen moest. Ik antwoordde dat,bijaldien hy haar werkelijk lief had,haar gemis aan fortuin geen beletsel mocht wezen en hy schreef haar daarop dat hy by zyn aanzoek volhardde. Zy antwoordde dat zy vier weken later,één week na Pinksteren,in Amsterdam by haar zuster Biben zou komen logeren en dan nader kennis met hem wilde maken. Dit gebeurde,Cees bracht de avonden met haar door en het kwam tot een engagement.

Ik had tevoren één Zondag met hem op Hilverbeek gelogeerd,waar het toen nog wanordelijker was dan vóór Piets huwelijk,aangezien zyn vrouw Henriette d'Ablaing,even slordig was als hy. Wy sliepen op één kamer,maar vonden geen water in de lampetkan,hadden slechts één kom
2952 voor ons beiden,kregen 's ochtends geen warm water om ons te scheren en trokken aan de bel,maar er kwam niemand. Eindelijk schreeuwde Piet die in de kamer naast de onze nog te bed lag,ons toe wat wy verlangden. Wy antwoordden:" Warm water," - "Waarom ?" - "Om ons te scheren "en de handen te wassen,want,"voegde Cees erbij,"koud water ontbindt "niet !" - "Roep dan maar aan de trap,Henriette is al beneden,"hernam Piet. Dit deden wy en eindelijk kregen wy gehoor en warm water. Dit had ons intussen zóveel tyd doen verliezen,dat het over 9 uur was eer wy beneden kwamen en Henriette al naar de kerk was,waar de dienst te 9½ begon. De thee was dus afgeschonken,het water van de kook en wy wachtten dus totdat Piet,die wy inmiddels uit zyn bed hadden gesleept beneden kwam om ons thee te geven.

Mevrouw Hartsen had het Maliehuis te Utrecht afgehuurd en Cees vroeg my er de Pinksterdagen te komen doorbrengen. Aan de andere zijde van de Maliebaan woonde de familie van Riemsdijk,die zeer muzikaal was en met wie Cees veel verkeerde en musiceerde,zodat ik my verbeeld had dat hy dodelijk geworden was van de Freule,die er allerliefst uitzag. Mevrouw Hartsen had dit gaarne gezien,maar Cees was nu eenmaal van Eveline Ardesch gecharmeerd geraakt, en Freule van Riemsdijk trouwde later met een zoon van de Amst.predikant van Marken,die een beroep
2953 te Weesp aannam en modern was.

Op 6 Mei '62 had Keetje Lion ons verlaten. Zy had vele uitstekende hoedanigheden,maar een uiterst ongelijk en moeilijk humeur,en sedert de geboorte van het zusje had zy het Lore zó lastig gemaakt dat deze er onder leed. Nu en dan verklaarde zy ons om de nietigste redenen dood en stond zy ons niet te woord. Max bleef in de gratie maar Henkie verwaarloosde zy,en toen de baker vertrokken was,zorgde zy niet of slecht voor Marietje. In Febr.zeiden wy haar dat het beter was om te scheiden en spoedig kreeg zy een andere dienst,ik meen by Mevrouw ter Meulen-Granpré Molière,wier zoontje Karel thans chef van Hope is in de plaats van Hendrik van Loon. Keetje werd vervangen door Jansje Sagel,die tot haar ongeluk een allerliefst gezicht had maar ons perfect voldeed,daar zy een uitstekend humeur had,ijverig,netjes en lief met de kinderen was.

Maandag 16 Juni '62 vertrok Lore met de kinderen naar S.en B. en bleef ik in Amsterdam. De volgende ochtend schreef ik op de terechtzitting een haastig briefje aan Lore:" Liefste,Cees is zo even "te 8½,terwijl ik ontbeet,by my geweest om my te vertellen dat hy "klaar is gekomen. Gisteren na het diner by Biben,heeft hy de gele-
2954 "gen heid gehad om Eveline alleen te spreken en toen haar definitief "jawoord gekregen. Zy gaan morgen met de Bibens naar Utrecht voor een "dagje en dan zal het engagement publiek worden. Ik denk heden avond "by de Bibens myn compliment te gaan maken en Cees eet heden by my. "Vertel het nu maar aan de familie en troost Maria. Ik schrijf onder "het geleuter der getuigen en moet dus eindigen,maar wilde je het "grote nieuws toch even mededelen."

Woensdag 18 Juni moest ik de zaak van Hinsbeek behandelen. Enige maanden tevoren kwam de Heer Mees,Pres.der Ned.Bank,op het Parket aan Hartogh en my vertellen,dat men sedert enige tijd de Gen. Kassier Hinsbeek gewantrouwd had,daar hy meer verteringen maakte dan hy van zyn traktement doen kon. Hy was weduwnaar en had één dochter, doch hield op de Weesperzijde een maitresse,by wie hy een kind had.

Tot nu toe was by de verificatie der kas altyd alles in orde bevonden,maar de vorige dag was de kas opnieuw nagezien en een deficit ontdekt van *f* 200.000-. De Directeuren hadden daarop besloten
2q 55 de Officier daarvan kennis te geven en van die taak kwam Mees zich nu kwijten. " En waarom hebt gy my niet terstond reeds gisteren ge- "waarschuwd ?" vroeg Hartogh op vrij scherpe toon,"want nu heeft de "man de tijd gehad om weg te komen." - "Ja,"hernam Mees,"dat vermoed "ik ook,want heden is hy niet aan de Bank geweest."- " 't Is een schan- "de!" riep Hartogh uit,stond op,maakte een buiging,gelijk hy gewoon was te doen ten teken dat men kon vertrekken en Mees ging heen.

Onmiddellijk werd de politie gewaarschuwd,maar de vogel was gevlogen. De Heren van de Bank hadden hem de tijd gelaten om naar Engeland te ontsnappen. Ik geloof dat de Rechter Suringar met de instructie belast werd,waarby bleek dat Hinsbeek al sinds jaren had gestolen, zonder dat dit ontdekt was omdat de verificatie zo oppervlakkig geschiedde. Telkens werd het deficit groter en ten laatste moest hy zich tegen de dag der visitatie voor die éne dag geld zien te verschaffen ten einde het gat te stoppen. Het waren zyn neef Hinsbeek en de notaris Bruno Tideman,die hem hetzy van Wertheim en Gompertz of van de Heren Leembrugge,vader en zoon,aan de vereiste som wisten te helpen,maar ditmaal had de verificatie onverwachts plaats gehad en
2q 56 had hy dus de tijd niet gehad om voor dekking te zorgen en zo kwam de misdaad aan het licht.

Het spreekt van zelf dat de geldschieters best wisten waartoe het dienen moest en op die grond eisten zy dan ook voor die éne dag een hoge rente. Het geluk wilde dat Heemskerk niet in de Staten-Gen. behoefde te zyn en dus op de zaak kon zitten,en daar „me lieve man" nooit iets van enige zaak begreep,vroeg ik Heemskerk om de lijvige instructie eens in te zien. Hy deed dit en gaf my de goede raad om nog enig bewijsmateriaal over Hinsbeeks verteringen by te brengen. Ik dagvaardde Hinsbeek,maar die verscheen natuurlijk niet,en 17 getuigen,onder wie zyn maitresse,een beeldschone vrouw in een elegant costuum,die met een blond krullekopje,haar kind,aan de hand binnentrad.

Mees en de Directeuren der Bank,tot wie onder meer de Heren van Heukelom en Insinger,de vader van myn zwager,behoorden,werden het eerst gehoord en ik herinner my dat Mees er onder het kruisvuur van Heemskerk niet gemakkelijk afkwam. Hy zette hem vooral de duimschroeven aan omtrent de oppervlakkige wijze waarop de Kas werd nagezien. Ook herinner ik my dat de verklaringen der Heren Leembrugge zó verdacht voorkwamen,dat Heemskerk na afloop der zitting uitriep:" Die "hebben een valse eed gedaan,".

2q 57 Myn taak was niet moeilijk,maar onaangenaam,omdat ik de Heren Bruno Tideman,Leembruggen en de neef Hinsbeek de mantel moest uitvegen en de Heren van de Bank moest berispen omdat zy Hinsbeek hadden laten ontvluchten. Tideman stond als notaris toch al slecht bekend. De maitresse had een verklaring afgelegd omtrent het geld dat zy de Beklaagde kostte.

Aan Lore schreef ik:" Ik heb heden de zaak van Hinsbeek behan- "deld en ben nogal goed van myn speech verlost. Ik denk dat de Heren van de Bank,Tideman en Leembruggen wel boos op my zullen wezen,ofschoon ik,gedachtig aan je goede lieve raad,niet scherp geweest ben. "Maar ik moest er wel wat van zeggen. Er waren veel rechters en advo- "katen,maar weinig publiek."

Lore had my namelikk geschreven:" Ik zal morgen ochtend zó om "je denken en je in myn hart feliciteren als het over zal zyn die ver- "velende zaak. Wees nu maar niet al te scherp en te mordant; je weet "dat je <u>toon</u> de woorden dikwijls erger maken dan ze zyn en dat men "daarom van jou minder kan velen dan van anderen."

Hinsbeek liet zyn dochter in Engeland overkomen en stierf een
2q 58 paar jaar later. Toen ik drie jaar later op nieuw de strafzaken had, stond op zekere dag een man ter zake van mishandeling te recht en had ik o.a. een smidsvrouw als getuige gedagvaard,die het feit had zien plegen. Toen zy binnenkwam herkende ik haar niet terstond,maar al spoedig,vooral toen ik haar hoorde spreken,zag ik wie zy was,namelijk Hinsbeeks maitresse,sed quantum mutata ab illa. De weelderig opgemaakte blonde lokken waren nu onder een muts verborgen,de elegante kleding door een jak en rok vervangen en de blanke hand,waarmede zy 3 jaar vroeger de eed had afgelegd,was nu grof geworden. Zy had een smid weten te behagen en was met hem getrouwd.

Lore schreef my in datzelfde briefje o.a.:..."Le voyage d'hier "se fit passablement bien. Henkie ne fit que demander":Zyn wy er haast? "mais il se tint très tranquille et fut très sage ainsi que Mak,qui "s'amusa de tout ce qu'il vit pendant la route et ne languit pas du 2959 "tout d'arriver. Zus zoog eerst en sliep toen tot Weesp en wy aten "kersen onderweg. Jansje est naturellement en admiration,mais en même "temps très voortvarend,car hier soir elle avait déjà tout déballé. "Le petit trio a parfaitement bien dormi et Zus ne s'est pas aperçue "qu'elle dormait dans un petit lit,mais les garçons s'en sont fort "amusés. Hier au diner Willem a demandé à Max:"Wie moet nu nog op het "dessert komen?" sur quoi il a répondu:" Papa!". En voiture il a aussi "exprimé le désir de te revoir et de te ravoir et moi je ne fais que "languir et que soupirer après toi. Marietje krijgt vandaag voor het "eerst koemelk en dan zal ik haar maar tweemaal daags voeden. Zeg "aan Betje,dat alles goed overgekomen is en niet gekreukeld,cela lui "fera plaisir." (Betje was de derde meid,want nu wy al drie kinderen hadden,konden twee het niet af. Anna van Eeghen,die een jaar later met neef Henrick S.trouwde (Leyduin) had haar aanbevolen,en zy stond bekend onder de naam van "het ding".

Ik antwoordde dezelfde dag:" Je brief was my onbeschrijflijk "welkom,maar minder welkom is het my dat ik eigenlijk geen minuut de 2960 "tyd heb om je te antwoorden door de massa zaken waaronder ik bedol- "ven ben. Toch wil ik je even zeggen dat ik gisteravond om 8 uur by "de Bibens geweest ben en dus Eveline gezien heb. Zy ziet er beeldig "uit,veel liever dan op haar portret en gelijkt precies op Cees,wat "mevrouw Biben ook vond. Zy waren allen zeer minzaam,gemakkelijk en "spraakzaam. Cees zat een uur ver van haar,maar sprak druk met haar, "en na myn vertrek en dat van Biben zal hy wel dichter bygeschoven "zyn. Hy zeide my althans heden ochtend dat hy lang gebleven was. "Zy heeft een magnifieke Franse brief aan Augustus (Mevr.Hartsen) ge- "schreven,zó mooi dat Cees er over verbaasd was en my zeer naief zei- "de dat hy zulks van haar niet verwacht had. Ik heb haar gezegd dat "het je zeer speet dat ze Cees niet een paar dagen vroeger had aange- "nomen,dewijl je dan met my mee had kunnen komen. Heden avond zyn zy "met de Heer en Mevr.Biben naar Utrecht gespoord. Cees zag zeer tegen "de ontmoeting met zyn moeder op en had Eveline omtrent zyn moeder "enigszins ingelicht."

"Van Eyk Bijleveld heeft my daar weer schromelijk opgehouden, "terwijl hy niets meer te vertellen had dan dat hy de man had gear- 2961 "resteerd,by wie wy verleden ter zake van brandstichting huiszoeking "gedaan hadden."

Uit deze brief blijkt dat van Eyk Bijleveld destijds een der drie Rechters van instructie was. Dit was my heel aangenaam,daar hy ijverig was en scherpzinnig,maar de keerzijde was dat hy my schier elke avond kwam storen,enkel en alleen om my te vertellen wat de verdachten of getuigen die dag hadden verklaard. Ik geloof dat de brandstichter van wie hy sprak,Miltenburg was,een welgestelde boer,wiens mooie grote hofstede te N.Amstel op zekere nacht totaal was afgebrand. Ofschoon er hoegenaamd geen verdenking tegen M.bestond,was van Eyk B. er op een Zondagmiddag op zyn grote voeten heengewandeld en had hy met M. die met zyn twee zoons en de meid (hy was weduwnaar) in een naburige woning aan de Amstelveense weg huisvesting gevonden had,een praatje gemaakt. De man huilde bitter dat alles verbrand was,maar erkende dat hy tegen brandschade was verzekerd. Huiswaarts kerende was v.E.B.in het voorbygaan over de puinhopen van het verbrande huis gelopen en had hy o.a. op de werf met zyn stok in de as gemorreld. Daarby stuitte hy op iets hards; hy ontdeed dit van de as en verbrande stukken hout,waaronder het bedolven lag en werd een hangklok gewaar, die by nadere beschouwing bleek volkomen ongeschonden en gaaf te zyn, 2962 zonder dat er iets aan te ontdekken viel,waaruit blijken kon dat het voorwerp met het vuur in aanraking geweest was. Daar de klok voorts niet lag daar waar de boerderij gestaan had,maar op enige afstand van daar,kreeg v.E.B. het vermoeden dat die er vóór de brand begraven was en deelde hy my dit mede met verzoek hem naar de boerderij te vergezellen.

Ik reed er toen met hem heen en hy nam een klerk van de Griffie mee. Terwijl hy in de puinhopen snuffelde,waar de klok nog op dezelfde plaats lag,nam ik de dienstmeid à faire,die hoogst zwanger was,volgens haar zeggen van de boer,en ondervroeg ik haar naar de oorzaak van de brand.

Haar antwoorden waren zeer verward en zy deed niets als bijten op de punt van haar boezelaar. Wy vonden daarna in de lade der kast, welke stond in de boerderij,die hun ten gebruike was afgestaan,tal van gouden voorwerpen,horlogekettingen,halssnoeren en 4 horloges benevens een vrij grote som gelds,en daar zy niet konden oplossen hoe dit alles had kunnen gered worden,terwijl zy beweerden dat zy alles verloren hadden,in verband met hetgeen v.E.B.was te weten gekomen dat Miltenburg elke avond vóór de brand met een boerewagen beladen met goed de Leidse poort was binnengereden,gaf dit ons aanleiding om hem en de meid mee naar Amsterdam te nemen.

2963 V.E.B.gaf zich daarop de moeite van de meest beruchte opkopers als getuigen te dagvaarden en vernam allengskens van hen,dat de een meubelen,de ander beddegoed,een derde kleren van M.gekocht had,al hetwelk v.E.B.voor zoveel het nog aanwezig was,in beslag nam. Zo kwam van lieverlede M's inboedel byna geheel voor de dag,zodat er niet veel meer in huis kon geweest zyn toen het verbrandde. Eindelijk ter elfder ure doken twee Duitse hannekemaaiers op,die verklaarden gezien te hebben dat een man 's nachts het strooien dak der boerderij aan de vier hoeken in brand stak. Toen kon Miltenburg niet langer ontkennen en beleed hy zelf de brand gesticht te hebben om de assurantie machtig te worden,na zyn inboedel deels verkocht,deels by kennissen in bewaring gegeven te hebben. De zaak werd toen na de instructie ten criminele verwezen,maar het Hof beging de domheid van de meid buiten vervolging te stellen. Miltenburg werd ter dood veroordeeld,welke straf door hechtenis vervangen werd.

Lore schreef my opnieuw: " Ik wil je een paar woorden door tus-
"senkomst van Willem zenden,daar je zo alleen zyt en dus wel een praatje
"verdient. Henkie heeft my gezegd dat hy je morgen een briefje wil
2964 "schrijven en vanochtend heeft Jansje my verteld dat Henk en Max beide
"naar huis wilden gaan om Papa te zien. Is dat niet sterk? Zy amuse-
"ren zich overigens dol en Max vindt dat de tuin zo groot is en er zo-
"veel bomen in zyn. Hy is the general favorite en iedereen crispeert
"als hy een historie begint te vertellen. .... Anna heeft Eveline te
"Gräfrath gezien en vond haar heel lief; aan Michon heeft zy zich van
2965 "'t voorjaar laten presenteren,maar die vond haar geaffecteerd."
(Natuurlijk,want Maria was jaloers dat Cees Eveline boven haar verkoren had.)

Ik antwoordde dat Cees natuurlijk niet meer te spreken,maar hoogst gelukkig was,gelijk hy my Donderdag avond te elf uur kwam vertellen. Ik vroeg aan Hartogh of ik Zaterdagmiddag naar S.en B.kon gaan,maar dit stond hy niet toe,daar ik 's nachts in Amst.moest zyn. Ik reed dus Zondagochtend met Hendrik naar buiten en keerde 's avonds naar stad terug.

Op 20 Juni schreef Lore my: ...."J'ai lu dans deux gazettes ton
"speech Hinsbeek. Le Handelsblad dit que tu as in een nette en sier-
"lijke rede de zaak duidelijk voorgesteld; 't is toch wel pleizierig
"om een knappe man te hebben."

Buiten en behalve het verdriet dat ik had van Lore en de kinderen te missen kwam er nog een groot inconvenient bij,te weten dat Lore my zelden een brief schreef zonder my de een of andere boodschap op te dragen,welke ik niet aan Legras kon overlaten maar zelf moest doen,of te verzoeken het een of ander naar buiten te zenden. En ik had waarlijk geen tijd om uit te lopen of pakjes te maken,en was al blij als ik tussen de druppeltjes door een gehaast briefje kon pennen.

2966 Zo was ik niet weinig verveeld van een opdracht my namens Oom Piet door Lore gedaan om papier,waarvan zy my een staal zond,in Amst. op te schommelen,daar het in Utrecht niet te krijgen was,en het kostte my heel wat geloop eer ik het vond. Even lastig was een verzoek van Lore om my zo spoedig mogelijk te laten photograferen. Tane had voor haar moeders verjaardag te Frankfort een groot album gekocht en nu wilde zy dat met de portretten van al de kinderen en behuwdkinderen vullen. Lore zou er voor in Amsterdam komen en er was grote haast by, want zy schreef het my 26 Juni en Mama van Loon was 6 Juli jarig. Ik moest dus hetzy by Wegener of by Remink vragen wie van hen de photos het spoedigst kon gereed hebben en er zelf ook voor poseren. Enfin ! het gelukte. Wegener had de tijd niet maar Remink deed het.

Dinsdag 1 Juli '62 kreeg ik vacantie en kon ik naar S.en B.gaan, Daar Lore die dag by Remink geweest was reden wy samen naar buiten. Het was de laatste maanden met myn kwaal weer allerellendigst gesteld.
2967 Niet alleen staken de hemorrhoïden weer horribel,maar ook de ascariden vertoonden zich weer by duizenden. Toevallig sprak ik Frederik Hartsen, tweede broeder van Cees,een buitengewoon bekwaam man,die dokter was geworden. Hy schreef my een middel tegen de vermes voor en dit is het eerste en enige geweest dat my er van verlost heeft.

Tegen de hemorrhoïden wist hy echter geen raad maar hy sprak er Prof Donders te Utrecht over en deze vermoedde dat zy een gevolg waren van de vernauwing van de grote darm,en ried my daarom Prof Langenbeck te Berlijn te gaan raadplegen,voor wie hy my een aanbevelingsbrief zou zenden. Lore engageerde my niet erg om die raad op te volgen,daar zy vreesde dat het niet geven zou en haar voorgevoel heeft zich bewaarheid,maar zy stemde tenslotte toch toe.

Maandag 7 Juli moest ik nog voor een ander zitten,de volgende dag kreeg ik myn buitenlands verlof,dat *f* 2,79 kostte,en een briefje van Fred.Hartsen,om my te zeggen dat Prof Donders het te druk had om zyn brief aan Langenbeck te schrijven. Die Fred.Hartsen was een rare snuiter. Hy leefde later met een meid,by wie hy een kind verwekte en toen zy bevallen was,plaatste hy deze advertentie in de Couranten:" Myn "vriendin (volgden naam en voornaam) beviel heden voorspoedig van een
2968 "welgeschapen zoon. get.Fred.Hartsen." Men kan nagaan dat zyn moeder en broeders dit even onbeschaamd als onaangenaam vonden.

Dinsdag 8 Juli vertrok ik per trein van 2½ naar Berlijn. Te Emmerik liep de visitatie gemakkelijk af,te Oberhausen,waar wy te 7.40 arriveerden en een uur moesten wachten,at ik wat en te 8.42 stapte ik in de Curierzug aus Cöln,die te Dortmund,Hamm en Minden telkens drie en te Hannover 10 minuten stilhield. Nu en dan sliep ik,o.a.tussen Hannover en Brunswijk en tussen Magdeburg en Potsdam. Van Oberhausen tot Brunswijk bleef het donker en het was geducht koud,zodat myn Franse reiscompagnon zich in drie jassen en twee plaids wikkelde en nog klaagde,terwijl ik niets aanhad dan myn zomerjas. Het stoof allergeweldigst,hoewel het de laatste dagen hard geregend had.

Woensdagochtend te 7½ waren wy te Berlijn en reed ik naar het Hotel St.Petersburg,dat schuins tegenover het Hotel Viktoria stond, waar wy op onze huwlijksreis gelogeerd hadden,maar dat my bleek niet veel beter te zyn. Na my opgefrist,verkleed en ontbeten te hebben, begaf ik my naar de woning van Prof Langenbeck,die dicht by de Brandenb.
poort aan het eind der Linden gelegen was,waar ik tot myn groote teleur-
2969 stelling vernam dat de grote man te Warschau was,waar hy ontboden was door Grootvorst Constantijn,die by een oproer door een kogel in de schouder verwond was; de Prof zou niet vóór Maandag terugkomen.

Ik was nu in verlegenheid wat te doen en liep daarom naar het Ned.Gezantschap,maar de Heer Schimmelpenninck van der Oye was niet in stad en de secretaris van legatie Everwein zou eerst te 1 uur op het Bureau komen.

Ik begaf my toen naar het Museum en trof er twee studenten aan, die my overal rondgeleidden en alles toonden en uitlegden. Wat zou Lore genoten hebben en hoezeer miste ik haar ! Ik sprak met de studenten over de Professoren o.a.ook over Langenbeck, ? en Niemeyer. De beide laatsten stonden volgens hen niet hoog aangeschreven,Langenbeck wel,maar boven allen blonk Frerichs uit. Het doorlopen en bezichtigen van het Museum maakte my,vooral na de lange reis,zó moe dat ik byna niet meer op de been kon blijven en dus naar het Hotel terugging,waar ik tot 1 uur rustte zonder echter te kunnen inslapen. Te 1 uur zocht ik Mr Everwein op,die my zeer vriendelijk ontving en Frerichs en Niemeyer afraadde,de beide laatsten omdat zy niet bekend genoeg waren en Frerichs omdat hy geen specialiteit was en veel te hoog om een gewoon particulier raad te geven,daar hy adviserend geneesheer was der Kon.
2970 familie. Hy gaf my daarom in overweging om,nu Langenbeck afwezig was, Prof von Bährensprung te raadplegen,een specialiteit voor Unterleibsbeschwerden; ik had daar wel oren naar en begaf my terstond naar diens woning,waar ik in de wachtkamer een groot aantal patienten vond,die hy met zeldzame spoed afscheepte. Toen de beurt aan my kwam vertelde ik hem wat my deerde,en liet hy my alles herhalen,zodat ik de overtuiging had dat hy goed op de hoogte was. Niet weinig verbaasd was ik dus toen

vroeg:" Die Nächte sind aber ruhig ?" tandis que je m'étais tué à lui dire dat de hemorrhoïden my beletten te slapen. "Nein,"hernam ik,"im "Gegenteil,ich schlafe immer sehr schlecht," en opnieuw herhaalde ik wat myn sensaties waren, Maar wederom vroeg hy of ik goed sliep,zodat ik wanhopig werd en de indruk kreeg dat de man of niet luisterde of niet wel by 't hoofd was. Daarop zeide hy dat ik een kuur van minstens vier weken te Kissingen moest gaan doen en gaf my myn afscheid na 2 Thalers voor het consult gevraagd te hebben.

Nu ik door Dr van Praags raad van de hemorrhoïden genezen ben, geloof ik dat von B.'s advies volkomen juist was,maar destijds boezemde hy my niet het minste vertrouwen in. Daarby kwam dat het my niet mogelijk was nog 4 weken verlof te nemen,daar ik de maand Augustus weer met de strafzaken belast was en op 1 Sept.by de 1e of Civiele Kamer werd ingedeeld. Ik stond nu voor het dilemma om terstond naar S.en B. terug te keren of om Langebecks komst af te wachten. Het eerste lachte my het meest toe,omdat ik my bitter alleen gevoelde en al gruwelijk het heimwee had,maar het laatste achtte ik verstandiger,daar ik nu eenmaal die verre en kostbare reis had ondernomen om L.te consulteren. Kon ook hy my niet helpen dan had ik althans de satisfactie van myn best gedaan te hebben,en kon ik in Gods wil,dat myn lyden moest blijven voortduren,berusten.

Ik schreef een en ander aan Lore en bracht myn brief naar het Postkantoor,waar ik er een van haar poste restante vond,die zy de vorige avond verzonden had. Zy schreef: "Raad eens aan wie ik daareven "geschreven heb? Aan Fred.Hartsen. Hoe vindt ge dat ? Heden morgen heb "ik van Saar gehoord dat hy overal in Utrecht rondbazuint dat je ziek "bent en dat hy en Donders je naar Berlijn zonden. Hy wil natuurlijk "een beetje met je bluffen en zich daardoor roem verwerven,maar dit "hindert my zó dat ik hem het volgende geschreven heb:" HoogWelGeb Heer. "Ik hoop dat gy het my niet ten kwade zult duiden dat ik U een paar "woorden schrijf,maar,daar ik vernomen heb dat gy aan enige mensen "hebt medegedeeld dat myn man op uw aanraden en dat van Prof.D.naar "Berlijn gereisd is om Prof.L.te consulteren,zo kan ik niet nalaten U "dringend te verzoeken de zaak niet verder te verbreiden,daar het zyn "wensch is de reis en vooral de aanleiding zo geheim mogelijk te hou"den. De redenen,die hem daartoe bewogen,zal hy U zeker by zyn terug"komst wel mededelen. Met de meeste achting enz."

"Qu'en dis-tu chéri? Est-ce bon que j'ai écrit cela ou le trouves"tu mauvais? C'est bien un peu singulier que,puisque tu tiens à tenir "la chose secrète,tu n'aies pas fermé la bouche à ce sot de Fré,qui "est justement la mouche du coche."

"De Heer en Mevr.Dedel zyn hier geweest.Hy vond het ook absurd "dat er volgens de nieuwe R.O.slechts 2 substituten in Amst.zouden "blijven,maar op het zeggen van Mama dat gy als de jongste wel zoudt "aftreden,lachte hy en zeide dat hy daar niet bang voor was en gy zeker "blijven zoudt. Ik mag lijden van neen als je maar één collega krijgt. "Max vroeg:"Als de kindertjes slapen komt Papa dan terug?" Marietje is "en blijft een wolk,een zoete poes,die weer inslaapt zonder wiegen of "sussen,a bright little darling....Laat je geen bella donna of ander "vergif in je maag stoppen...."

Op 10 Juli schreef Lore my haar tweede brief naar Berlijn,o.a.dat het by stromen regende en verder:" Je languis d'apprendre ce que tu "fais,comment a été le voyage,où tu loges,ce que le prof.a dit,si tu "devras rester longtemps etc. Dieu veuille bénir ses remèdes et te don"ner la guérison,après laquelle nous soupirons,mais n'oublions jamais "de ne l'attendre que de Lui seul et de Lui remettre tous nos soucis "et nos intérêts avec une entière confiance et une parfaite soumission "à Sa volonté. Les enfants avec leur manière d'être avec moi m'humilient "souvent,car je pense c'est comme cela que devraient être mes rapports "avec Dieu; cet entier abandon,cette touchante confiance,pourquoi cela "nous manque-t-il si souvent ?"

" Après que tout le monde était couché je mis ma lettre à Fred.H. "sur le banc,ne voulant pas qu'on la vit,mais Agnes me dit le lendemain: "Cette nuit j'ai découvert ta correspondance en apportant à 1½ une let"tre sur le banc et en y trouvant tes lettres. What in the name of "wonder have you written to that young man?" Ik heb er maar een grap "over heen gegooid,want ik had geen lust het haar te zeggen.

"Henkie ziet er beter uit en is zoet,Max huilt nu en dan en is "aardig,Marieke is en blijft een engel."

" Sophie van Lennep is op 8 Juli bevallen van een zoon Adolf "George (Dop). Arme Sophie,dit is reeds haar vierde zoon,volgens my "een waren beproeving."

Zy had ook al twee dochters en kreeg nog 3 zoons en 1 dochter er by,10 kinderen in 't geheel. De oudste Jacob werd 1 Juli 1855 geboren, de jongste Cateau op 13 Nov.1867. Lore vervolgt haar brief:

"Weet je wel dat Eveline,om independent te zyn,haar examen als "gouvernante had afgelegd ? Dit verklaart haar mooie brief aan Augus- "tus. Wat zal zy nu gelukkig wezen de vrouw van Cees te worden in "plaats van Lehrerin ! Cees behoeft haar dus niet te vragen of zy het "ook af wil maken! "

"Ik heb ineens bedacht dat ik niet geloof dat je een Bijbel hebt "meegnomen; dat vind ik naar. Kindlief hou je nog wel van de Heer ?"

Men ziet hieruit hoe trouw Lore was om my daarop attent te maken.

2976 Diezelfde dag schreef ik haar uit Berlijn o.a....." Ziehier nu "wat ik besloten heb. Ik reis heden avond te 11 uur naar Hamburg,waar "ik morgenochtend te 5 uur arriveer om Zondag terug te komen, Maandag "Prof Langenbeck te spreken en Dinsdag Berlijn weer te verlaten. Ik "zou zeker minder geld verteren door hier te blijven,maar le verveel "ik my hier en 2e regent het de ganse dag,niet maar enkele buien maar "gestadig,zodat ik slechts tweemaal even heb kunnen uitgaan en verder "in myn kamer heb zitten lezen."

" Gisteren,na je myn brief verzonden te hebben,heb ik Kroll's "Etablissement bezocht,waar ik my alleen schromelijk verveelde. Het 2977 "is een enorm gebouw met een theater en een tuin er naast. Er waren "niets dan officieren en equivoque vrouwen. Te 10 uur ging ik naar "bed en sliep ik heerlijk en lang tot 8 uur,toen ik door het kletteren "van de regen gewekt werd. Na het ontbijt in myn kamer gelezen en "lang bezoek aan Everwein,die my veel van Spanje vertelde,waar hy ook "attaché geweest is. Als het droog geweest was zou ik naar Charlotten- "burg gereden zyn,waar wy de vorige keer niet geweest zyn,maar nu was "er geen denken aan. Te 3 uur table d'hôte,allervervelendste buren, veel Russen en smerige Duitsers. Naar Potsdam ga ik niet omdat de "Koning er is. Aan de paleizen in de stad is,zegt men,niets te zien "en het Museum heb ik gisteren al nauwkeurig bekeken."

" In Hamburg ga ik op raad van Everwein in Streits Hotel logeren, "van waar men het fraaiste uitzicht heeft. Equipages ziet men hier "weinig,daar de rijke lui op reis zyn,daarentegen staat het niet stil "van omnibussen en Droschken. Er zyn hier veel vreemdelingen,maar op "de Fremdenliste heb ik geen enkele Hollander gevonden. Ik hoop dat "je myn reisplan goedkeurt en dat ik Maandag Langenbeck tref. Is hy 2978 "er niet,dan kom ik by je terug. Je weet niet hoe ik naar je verlang "en je mis,en gedurig denk ik welk een dwaasheid het was om jou te "verlaten en dat heerlijke buiten,waar ik het zo goed heb."

De volgende dag 11 Juli schreef ik uit Hamburg: " Je ziet dat ik "myn plan gevolgd heb en naar Hamburg gespoord ben. Gisteren heb ik "nog een grote wandeling door Berlijn gemaakt en na gesoupeerd te "hebben ben ik naar het Hamburger Station gereden,dat vrij ver is. "Het was te 9½ geweldig begonnen te regenen en te onweren,zodat het "traject naar het Station van bliksem en donderslagen vergezeld ging. "De ganse dag had het geregend,maar desniettemin was het even druk- "kend heet gebleven,zodat het niet te verwonderen was dat de zware "lucht zich in een onweder oploste. Men schreef dan ook op myn Ge- "päckschein:"Nasz eingeliefert."

" De Hamburger Bahnhof heeft dit byzondere,dat op de loketten waar "men kaartjes koopt,geschilderd staat:"Für Taschendieben wird man ge- "warnt." Ik nam een 2e klas billet voor 7 Thaler en zat in een coupé "met 3 andere passagiers,zodat ieder een halve bank voor zich had. "Wy vertrokken te 11 uur en te Spandau,het eerste station,legde ik "my te slapen. De weg naar Hamburg levert,naar men zegt,niet veel "moois op,maar de volle maan scheen in al haar glorie."

"Te Wittenberg (halfweg) hielden wy 10 min.stil en nam ik een "kop koffie met een broodje. Toen het dag begon te worden sloot ik "myn ogen opnieuw en sliep ik nog heerlijk in tot het laatste station 2979 "vóór Hamburg,waar wy te 5¼ aankwamen. Het duurde nogal lang eer wy "ons goed kregen en op de vraag of iemand iets te verzollen had,ant- "woordde men natuurlijk ontkennend,zodat geen enkele koffer geopend

"werd. Ik nam een Droschke en reed niet naar Streits,maar naar Alster-
"Hotel,omdat ik my herinner dat Beels dit had aanbevolen. Myn kamertje
"is heel klein maar het uitzicht prachtig over de Binnen-Alster,een
"enorm bassin,wel zesmaal groter dan de Dam,vol zwanen en aan drie
"zijden door huizen of beter gezegd paleizen omgeven en aan de vierde
"door een weg en een brug,die de afscheiding vormen tussen de Binnen-
"en de Ausser Alster,dat nog veel groter is."

" Op myn kamer heb ik nog tot 7½ gedut,waarna ik my gewassen,ver-
"schoond,verkleed en te 9½ ontbeten heb met afschuwelijke thee. Ik zou
"wel koffie nemen,maar die echauffeert my. Na het ontbijt heb ik een
"grote wandeling gemaakt,eerst naar de haven,die evenals de Buitenkant
"en de Dokken te Amsterdam vol schepen lag,vooral Amerikaanse. De ha-
"ven is echter veel minder mooi dan de Buitenkant,omdat de wal heel
"nauw is en de huizen oud en lelijk. Dat gedeelte der stad schijnt
"in 1842 niet verbrand te zyn. Van de haven ben ik langs al de binnen-
2980 "singels of Anlagen naar de Esplanade en zo verder over de Lombards-
"brücke en de Alsterdamm naar het Hotel teruggewandeld. Dat was een
"goede loop,maar ik was niet moe omdat het fris weer was. Het bleef
"droog,doch nu,terwijl ik schrijf,heeft het weer gestortregend."

"Gisteren verhaalde my een heer,dat hy sedert Maart in Oostenrijk
"gereisd maar geen droge dag beleefd had en ik hoor dat het hier ook
"voortdurend regent,zodat,toen heden ochtend de zon scheen,de Ober-
"kellner my zeide:"Sie haben das schöne Wetter mitgebracht."

"Ik vind de Anlagen allerbeeldigst en de nieuwe stad magnifiek.
"Was je maar hier om er mee van te genieten! In Hamburg is eigenlijk
"niets merkwaardigs te zien,maar de stad zelve is de moeite waard.
"Morgen hoop ik naar Blankenese te kunnen rijden of varen als het
"droog is en 's avonds naar Berlijn terug te keren. De reden waarom
"ik 's nachts reis is dat de Curierzüge uitsluitend 's nachts rijden.
A Adieu! ik houd van je en verlang naar je. Je liefh.M."

Wat ik aan Lore niet schreef,maar later vertelde,was dat er,
terwijl ik aan myn brief bezig was,op myn deur getikt werd en er,na-
dat ik "Herein" geroepen had,een mooi jong meisje binnentrad,dat my
bloemen te koop aanbood. Ik zeide dat ik er geen verlangde,waarop zy
hernam dat ik misschien iets anders begeerde en my daarby met een paar
2981 ogen aankeek,waarvoor menig jong man,die niet als Jozef vast in zyn
schoenen staat,zou bezweken zyn. Ik herhaalde dat ik aan niets behoef-
te had,maar zy bleef om me heen draaien en legde haar hand op myn
schouder. Toen stond ik op,opende de deur en verzocht haar te vertrek-
ken. Toen ik aan de table d'hôte myn verbazing over het gebeurde aan
myn buurman te kennen gaf,zeide deze my,dat dit Hamburgsche Sitte was
en de Hotelhouders toelieten dat zulke meisjes zich by de mannelijke
gasten aanmeldden. Hy waarschuwde my voorts op de wandeling voorzichtig
te zyn daar men ook dan door jonge deernen wordt aangeklampt.

Zaterdagmiddag 12 Juli schreef ik aan Lore:" Heden heb ik my
"nogal goed geamuseerd voorzoveel dit my zonder jou mogelijk is.
"Heden ochtend ben ik naar Blankenese gereden,een dorp aan de Elbe,
1½ uur rijden van Hamburg. De weg is heel mooi,aan weerszijden liggen
"de buitenverblijven der Hamburgers en men heeft steeds het uitzicht
"op de rivier. Van Hamburg rijdt men eerst tot Altona,dat in Holstein
"ligt en dus in Denemarken. Men ziet dan ook voor de winkels zowel
"Deense als Duitse opschriften,voorts Deense militairen en de Deense
"vlag. Te Blankenese is een Faehrhaus (Veerhuis) waar wy stalden. Ik
"beklom er de enige berg,die in de nabijheid van Hamburg is,de Süllberg,
2982 die ongeveer 800 voet hoog is,en vanwaar het uitzicht wunderschön is
"by helder weer,maar nu was het donker en begon het te regenen,zodat
"ik het rytuig moest laten dichtmaken. De voerman was zeer spraakzaam
"en goed op de hoogte van de namen van de buitenplaatsen,van het getal
"hunner paarden en millioenen Mark banco."

"Gisteravond na het eten ben ik naar de Uhlenhorst gewandeld,
"waar een tuin is,maar om het ongunstige weer was er geen muziek,zo-
"dat ik naar het Hotel terugkeerde en in Louise Mühlbachs Napoleon heb
"zitten lezen,dat my zeer interesseert. De winkels zyn niet byzonder
"mooi,het eten is heel goed. Gisteren zat ik over een Zweed aan tafel,
"die my aansprak en te vergeefs naar myn nationaliteit raadde. Hy hield
"my voor een Hannoveraan en eindelijk voor een Deen."

"De toer naar Blankenese heeft my tot 2½ bezig gehouden. Te 3
"uur heb ik gegeten,en nu is het 5 uur. Heden avond denk ik te 10½
"naar Berlijn terug te keren,waar ik zeker een brief van je vind,waar-
"naar ik enorm verlang. Het brood is hier infaam zuur. Vaarwel liefste,

"beste; ik heb het gevoel dat ik myn vacantie verkwist door op reis "te zyn. Vandaag zag ik een kind dat op zyn duim zoog en dacht ik "aan de Mück (Max).Je M."

2983 Lore schreef my o.a.:" Cher,bien cher enfant de mon coeur. Je "viens d'écrire à ta Maman pour la distraire un peu par ce temps froid "et humide et lui donner de tes nouvelles,et à présent je viens cau- "ser un instant avec toi et te remercier de ta lettre qui m'est par- "venue hier l'après midi,mais qui aurait dû venir beaucoup plus tôt, "si elle n'avait pas d'abord été envoyée à la Haye malgré la peine "que tu t'es donnée d'écrire 's Graveland aussi distinctement que pos- "sible. Comme je ne sais pas quelle est la vertu des eaux de Kissingen "je ne puis juger du conseil que Bärensprung t'as donné,seulement il "faut me promettre une chose,c'est qu'au cas que Langenbeck te con- "seille la même cure tu partes instantanément pour Kissingen. La cure
2984 "ne pourra être que fort courte,mais ce serait mieux que rien et tu "pourrais la compléter l'année prochaine. Inutile de te dire combien "je souffrirais de ne pouvoir t'accompagner et de devoir être séparée "de toi pendant toute la vacance,maar geen zorgen vóór de tijd. "

" J'ai reçu une réponse de Fred.Hartsen,qui se disculpe et me "demande pardon,mais il me semble qu'il est aussi un peu choqué."

2985 "Gisteren hebben de kinderen een beetje wijn gehad behalve Max, "omdat hy er niet van houdt. Dit beviel hem echter niet en hy voelde "zich verongelijkt. " Als Makkie groot is dan houdt Makkie ook wel "van wijn en dan krijgt Makkie ook een glaasje," se répétait-il à, "lui-même. Ta Lore."

Zondagavond 13 Juli schreef ik weer uit Berlijn aan Lore dat ik de vorige avond te 10½ uit Hamburg vertrokken en Zondagochtend te 5½ weer in het Hotel Petersburg aangeland was. Ik had myn koffer natuurlijk aan het goederenbureau te Hamburg aangegeven,maar by het instappen in de tweede klasse,zeide de conducteur my dat ik ook myn reiszak moest aangeven,dewijl hy anders aan de Pruissische grenzen zou worden in beslag genomen. Ik protesteerde,maar daar de conducteur my niet toeliet in te stappen,was ik verplicht myn tas naar het bureau terug te brengen,hetgeen my niet weinig agiteerde daar de trein op het punt van vertrek stond. In de haast vergat ik myn pet uit de tas te nemen, en daar het in de trein hevig tochtte,moest ik myn hoge hoed ophouden en kon ik dus niet achterover leunen om te slapen.

Toen het dag werd las ik tot myn schrik op een in de wagen aangeplakt billet:" Spielkarten dürfen durchaus nicht eingeführt werden" op straffe van 10 Thaler voor elk spel. En nu had ik twee patience spellen in myn reiszak. En myn ontsteltenis vermeerderde toen ik vlak
2986 tegenover my een man zag zitten,die ik aan zyn pet voor een beambte aanzag. De visitatie liep echter beter af dan ik vreesde,misschien zocht men in myn tas niet omdat ik enig speelgoed aangaf dat ik in Hamburg gekocht en in myn koffer had.

De conducteur reed niet tot Berlijn mede maar slechts tot Wittenberg,en het amuseerde my dat hy al een paar stations te voren was binnengekomen om ons dit aan te kondigen:"Sogleich verlasse ich den Zug "meine Herren," terwijl hy de nodige Verbeugungen maakte. Een ogenblik later vertoonde hy zich opnieuw om zyn woorden te herhalen en te Wittenberg zeide hy:"Also glückliche Reise meine Herren. Ich empfehle mich. Het was natuurlijk om een fooi te doen en die kreeg hy dan ook.

In het hotel was alles bezet,ook myn vorig kamertje,maar ik kreeg er toch een even lelijk,even hoog en met hetzelfde uitzicht op de binnenplaats. Ik legde my terstond ter ruste en sliep nog heerlijk van 6-10 en na ontbeten te hebben reed ik te 11 uur naar het Potsdammer Station,waar het zó vol was dat ik zonder dringen en vechten geen billet kon krijgen.

Ik kwam te kwart voor 1 te Potsdam aan en accordeerde met een koetsier voor 15 Groschen in het uur. Ongelukkig was alleen het Neue Palais te zien,waar de Marmer-en Schelpenzalen zyn,daar Sans-Souci,
2987 Babelsberg en het Marmorpalais bewoond waren. Ik sloot my by twee heren aan,die my o.a.zeiden dat de Hohenzollerns zeer rijk waren. De tuinen en parken zyn magnifiek en goed onderhouden en het uitzicht overal prachtig. Ik vond Potsdam veel mooier dan Versailles. Het regende gedurig. Per trein van 5 uur reed ik naar Berlijn terug,waar ik en passant by Prof L.aanbelde en vernam dat hy uit Warschau terug was. Ik schreef een en ander aan Lore onder byvoeging dat ik wel degelijk myn Bijbel had meegenomen en bovendien nog een boek van Gunning.

Maandag 14 Juli '62 begaf ik my vroeg op weg naar Prof Langenbeck en vertelde ik hem wat my deerde. Ik stond nogal beschaamd toen hy,na my gehoord te hebben,my vroeg of ik niet liever Frans sprak, daar ik my inbeeldde my vrij gemakkelijk in het Duits te kunnen uitdrukken en het in elk geval vlotter sprak dan thans. Hy zeide my dat ik waarschijnlijk een plaatselijke vernauwing van de endeldarm had en dat hy in de loop van de dag by my zou aanrijden om dit te onderzoeken. In het Hotel terug gekomen deelde ik de Oberkellner mede dat ik het bezoek van Prof L. wachtte,waarop hy my zeide dat ik hem niet in myn lelijk kamertje kon ontvangen en hy daarom de Hoogleraar in een der Salons zou laten,en my dan waarschuwen. Ik herinner my niet 2988 op welk uur hy gekomen is,maar wel dat hy een lange guttapercha bougie in myn darm stak en toen decreteerde dat die niet plaatselijk vernauwd maar overal te nauw was en dat hy daar niets aan kon doen. (Dr van Praag was dit in 1904 niet met hem eens).

Ik vroeg hem wat hy van Kissingen dacht,maar hy antwoordde dat hy als chirurg dit niet kon beoordelen en ik dit aan een medicus moest vragen. Daarop vroeg ik hoeveel ik hem schuldig was. " Das hängt "von Ihrem Belieben ab " gaf hy ten antwoord,waarop ik hernam dat ik als Hollander niet bekend was met de Berlijnsche gewoonten,en toen zeide hy:"Man gibt mir gewöhnlich ein Friedrich d'or." Ik kwam er dus beter af dan ik dacht.

Wat ik die dag verder heb uitgevoerd weet ik niet meer,maar 's avonds reed ik per trein van 11 uur naar Holland terug. Of Langenbecks sententie juist was betwijfelde ik in hoge mate en de medici,die ik later sprak,lachten er om. Ik was bovendien zeer teleurgesteld dat de reis naar Berlijn geheel doelloos geweest was. Ik had nu een paar jaar lang de middelen van die Kiel uit de Anna Paulownapolder gebruikt zonder er enige baat by te vinden en toch hadden zy ons geld genoeg gekost. Nog altyd heb ik spijt van Lore's raad niet te hebben opgevolgd en niet naar Kissingen te zyn gegaan.

2989 De laatste 14 dagen van Juli bracht ik met Lore en ons trio allerpleizierigst door op S.en B. Zy vlogen maar al te gauw om en Donderdag 31 Juli moest ik 's avonds naar Amsterdam terugkeren om in Aug.de strafzaken te behandelen. Het was saai in Amst. Papa en Mama waren in Klein-Beekhuizen en David te Parijs om zyn knie door Dr de Navennes te laten masseren.

De verkiezingen waren in het algemeen Thorbeckiaansch afgelopen. Amsterdam koos Heemskerk Bzn,Godefroi en Jan van Reenen. Godefroi was doof geworden,van Reenen voerde als Voorzitter nooit het woord en Heemskerk Bzn had nooit meer dan één speech afgestoken. Daarop maakte Papa het volgende aardige versje:

Twee zwegen steeds,de derde kan niet horen;
Gewis denkt Amsterdam:"Met nutteloos gesnap
"Gaat als voorheen een kostbre tijd verloren,"
En koos het op dien grond een doofstom driemanschap.

-- ----------

Ik trof het in Aug '62 dat Backer het Parket waarnam,en deze de stad niet verliet zodat ik nu en dan de Zaterdag en Zondag op S.en B. kon doorbrengen,en,daar ik een akte genomen had,een paar maal op de 2990 Meir kon jagen.

Ik denk wel dat ik in Aug.brieven aan Lore geschreven heb,ook al bezocht ik haar elke Zaterdag,maar ik vond ze niet in haar collectie terug. De hare bevatten mothing particular worth mentioning. Betje wilde ons verlaten maar ik bewoog haar te blijven en Lore bedankte my voor de genomen moeite. "Quant à Saartje," schreef Lore,"je la verrais "partir sans regret,car je prends des frissons quand je pense à sa "saleté. Op S.en B.was een groot diner geweest. Zus kwam vooraf bene- "den et gagna tous les coeurs ainsi que les garçons qui furent très 2991 "gentils et causants. Ce matin Henkie dit tout-à-coup en réponse à "une réflexion de Max:" Maar Graafland,droom je ?" - Je lui demandai "d'où lui venait cette phrase? Il ne voulut tout d'abord pas me le "dire,mais enfin il me dit qu'il l'avait entendu dire à Melle Dedel. "Have you ever! Waar letten kinderen niet al op !"

Daar Anna Dedel 7 Aug de Bruid werd van Ferd.Hooft Graafland kocht ik op Lore's raad karaffen voor hen.

Maandag 1 Sept '62 kwam ik aan de 1e of Civiele Kamer, welke elke week de eerste drie werkdagen zitting had. De substituut die aan die Kamer zat, moest ook de civiele requesten behandelen, en die requesten waren legio. Voorts moest hy in het begin van het jaar met de Officier de akten van de Burg. Stand van Amst. nazien, terwijl de substituut, die aan de Handelskamer zat de akten der buitengemeenten nazag.

2992 In 't eerst trof ik het nogal daar ik weinig conclusiën opliep, maar gedurende de drie jaren heb ik in tal van zaken moeten concluderen en vellen vol geschreven; soms waren het verbazend lastige kwestiën of enorme dossiers, welke ik te bestuderen kreeg. De grootste zaken zyn wel die van de erfenis Würtz, van de Overtoomsche Sluis en van Amstelland geweest. Enkele myner conclusiën zyn in het Rechtsgeleerd Bijblad of in het Weekblad v/h Recht opgenomen, en enkele van die, welke ik aan de 2e Kamer in handelszaken moest nemen, in het Magazijn voor Handelsrecht, waarvan Mr A. de Vries een der Redacteuren was. Het jaar aan de Civiele Kamer was niet alleen het leerzaamste maar ook het aangenaamste. Het leerzaamste omdat men in het Burg. Recht thuis raakte en het aangenaamste omdat men zich met geen enkele strafzaak had te bemoeien.

Moeilijk was het nemen ener conclusie altyd. Weliswaar had men niet als de rechter te beslissen en dus minder verantwoordelijkheid, maar men moest de argumenten van <u>beide</u> partijen behandelen en uit den
2993 aard der zaak kon een conclusie dus nooit zo beknopt zyn als een vonnis.

Hartogh had my de wijze raad gegeven:" Zet de feiten uitvoerig "uiteen, dan springt het rechtspunt van zelf te voorschijn." Ik bracht deze raad ook aan de substituten over toen ik Officier geworden was, en voegde er nog een tweede by, namelijk van niet terstond aan het stellen der conclusie te gaan, maar eerst desnoods op de wandeling de gronden pro en contra te overwegen, en Telders zeide my nog in 1901, dat hy myn raad had gevolgd en zyn meeste conclusiën in het Vondelpark gemaakt had.

Lore kwam op 1 Sept. met de kinderen by my in Amst. maar vertrok op 11 Sept. weer naar S. en B. met Marietje en Betje, terwijl Jansje met Henk en Max by my bleven. Betje had namelijk evenals Marietje wat frisse buitenlucht nodig. Eens at ik met de jongens by myn moeder, waar de kommen vol water, de vischjes, blokkedoos en prenteboekjes al gereed lagen en wy hadden een prachtig festijn, poeletsoep, kalfsvlees, hereboontjes, haas, patrijs, appelmoes en rijst met bessesap, en voor dessert appelen, peren, perziken en druiven. De jongens klapten dan ook van pleizier in de handen. Wy bleven tot 7 uur, toen Max uit eigen beweging naar bed verlangde en by het ontkleden viel Henk staande in slaap.

2994 Wy hadden destijds geweldig het land daar onze huisheer, de oud-acteur Evers, gestorven was en zyn kinderen het huis wilden verkopen. Ik raadpleegde de makelaar Reysenbach, een vriend van Papa, die met de makelaar van Evers sprak, en van deze vernam dat de erfgenamen het huis liever niet ondershands wilden verkopen, doch dat in elk geval een bod van <u>onze</u> zijde moest komen. Ik antwoordde dat wy geen bod wilden doen, maar dat <u>zy</u> moesten zeggen hoeveel zy begeerden. Het huis werd daarop publiek verkocht en wy moesten het te voren twee dagen in de week voor de kijkers openstellen. Ik engageerde Mama van Loon om er een bod op te doen, maar zy weigerde en misschien had zy gelijk. Lore was namelijk in Sept. weer zwanger geworden en nu er een vierde kind verwacht werd, zou het huis ons wel wat te klein zyn geworden, maar <u>my</u> speet het geweldig omdat ik de buurt en de nabijheid van het Paleis van Justitie en van het huis van myn ouders zo apprecieerde. Er viel echter niets aan te doen en het huis werd in publieke veiling voor *f* 10.500- verkocht aan myn vriend Dommissen, die terstond de eerste zolder in kamers herschiep en er wel 25 jaar in gewoond heeft.

2995 Zaterdag 13 Sept. bracht ik Henk en Max met Jansje weer by Lore en op 15 Sept. keerde ik alleen naar Amst. terug.

Op 23 Sept. schreef Lore my dat de tand van Zus nog niet was doorgebroken maar dat zy voortdurend Papa en Mama riep. " Max is "aardig. Gisteravond was hy in bed en zoog hy natuurlijk op zyn duim. "Maria kwam by hem en zeide:"Dag Jantje Duim!" waarop de kleine guit " terstond antwoordde:" Dag Pietje Piep!".

Donderd.25 Sept.schreef David van der Vliet my of ik Zaterdag 27 by hem wilde komen jagen,echter onder deze voorwaarde dat ik hem op de Keizersgracht b/d Leidsestraat,waar hy toen woonde,en waar Anna de geboorte van Emma wachtende was,met een vigilante afhaalde !! Ik schaamde my dat zulk een rijke kerel my zó iets durfde vragen,maar ik had te veel lust in de partij om te weigeren,te meer daar ik voor 't laatst in '55,dus 7 jaar te voren,in het duin van Elswout gejaagd had. Ik trof het echter slecht,daar ik slechts 1 haas,2 konijnen en 2 hoenders schoot. De volgende dag ging ik op Leyduin eten,waar Papa en Mama logeerden. Het was drukkend heet als in Juli en het onweerde.

(Die Emma v.d.Vliet werd 23 Oct '62 geboren; zy trouwde Frits Egidius,kreeg kinderen,werd weduwe,woonde te Freiburg,later te Zeist,en hertrouwde in 1912,oud 49 jaar met Jhr P,J.Repelaer,die 32 was.)

2996 Daar ik voor de volgende Zaterdag weer by van der Vliet te jagen gevraagd was,ging ik Donderdag naar S.en B.om Lore te zien. Zy had my op 29 Sept.o.a.geschreven:" Veux-tu dire à Betje que la petite est si "gentille dans ses habits courts,si facile et si smakelijk à tenir et "à manier. C'est un chou et tu ne te fais pas d'idée comme elle était "jolie à côté d'un horrible petit monstre que la femme d'Evert Jansen est venue nous montrer hier. C'est un petit garçon de dix mois et demi, "tout maigre et fluet,sans cheveux et avec des pieds de géant,mais "par contre il marchait déjà; il avait l'air d'un petit crapaud et "Micky ressemblait à une petite reine à côté de lui. " (Ik vermoed dat dit Zacharias Jansen is,die de weilanden in het Sticht in huur heeft.)

"Nous ne savons encore rien de l'arrivée des Elout,mais je crains "que nous ne resterons pas longtemps dans ce blessed ignorance. Anna "et Tane aimeraient nous garder quand-même mais je trouve que c'est "trop hasardé."

De tweede keer schoot ik in Elswout 9 hazen,1 konijn en 2 patrij-"zen, en daar David v.d.Vliet slechts 8 hazen schoot,hoeveel moeite hy zich ook gaf om er een 9de by te krijgen,was hy niet best te sprek-2997 ken. Jaloerser jager heb ik nooit ontmoet. De volgende ochtend Zondag 5 Oct.kwam Jansje van buiten met een brief van Lore,die my wanhopig maakte,daar haar vrees van weer zwanger te zyn zich bevestigd had. Ik schreef haar:" Arme ziel ! wat moeten wy beginnen,en dat juist in "Juni,terwijl wy met Mei moeten verhuizen en jij je dan niet moogt "vermoeien. 't Is om te schreien! Ik moest je eigenlijk opbeuren en ik "ben er niet toe in staat,want ik ben zelf desperaat. Bestel nu maar "in vredes naam Bach weer eer de week om is. Ik ben bedroefd en heb !! "lust om te huilen en heb zoveel moeite om te begrijpen dat dit de "wil des Heren is en wy ons daaraan moeten onderwerpen."

2998 Op 15 Oct.schreef Lore my dat Mama ernstig ziek was geworden, maar beterende was....." Je t'avoue que j'ai été très inquiète pour "ta Maman,et qu'à présent un grand poids est tombé de mon coeur. "Henkie était aussi si heureux de la bonne nouvelle et m'a demandé "de rendre grâces avec lui le soir. J'espère qu'on la tiendra tran-"quille aussi longtemps que possible,et qu'on la soigne comme une "accouchée. Oh cher chou d'amour,je suis si incomfortablement misse-"lijk pendant toute la journée,et je pense que ces désagréables sen-"sations ne cesseront que pour faire place au wind in de keel en meer "van die aangename gewaarwordingen. Je suis dégoutée de tout et si "ennuyée,me sentant fatiguée et épuisée et ayant mal au coeur par des-"sus le marché. J'aimerais pouvoir me dédoubler tout à coup sans for-"me de procès."

2999 " Sais-tu que Mad.Calame,après être partie à son corps défendant "pour Bruxelles,est revenue chez Ceejet à la grande indignation des "enfants,qui étaient tout heureux d'être délivrés d'elle ?" (Calame dronk.)

Mama bleef lang convalescent en de gehele winter thuis. Eerst de terugkomst van Willem,die 31 Juli Java verlaten had en 23 Sept.te St.Helena,14 Nov.te Brouwershaven en 15 Nov.te Amsterdam gearriveerd was,werkte mede tot haar herstel.

Lore's 29ste verjaardag viel in '62 op een Zondag en wy vierden die te S.en B. Van haar cadeaux herinner ik my alleen een bracelet die zy van Hendrik kreeg. Op 21 Oct.vierde Marietje haar eerste ver-3000 jaardag,en Lore schreef my dat zy met Henkie een speelgoeddoos in het dorp voor Zus gekocht had. " Tu comprends que cette partie était "du goût de Henk.Agnes lui donna 10 sous pour acheter un cadeau pour

"elle pour Zus et cela l'amusa royalement et malgré le vent qui nous "renversait presque il eut un immense plaisir; naderhand had hy er "ook niet weinig drukte over."

"Gelukkig kreeg ik vandaag een fraaie brief van Bach,een fijn "product van stijl ! De hoofdzaak is dat zy tegen Juni '63 vrij is." (A propos van die brief herinner ik my dat zy eens,in Amsterdam by ons zijnde,een brief aan haar man geschreven had,en toen Lore haar vroeg of zy hem verzonden had,antwoordde zy dat zy er nog niet toe kon besluiten omdat zy hem zó mooi vond dat zy hem telkens overlas !)

Lore was van plan geweest 23 of 24 Oct.met de kinderen in Amst. terug te komen,maar ik kreeg een briefje van Anna om te zeggen dat Lore te bed lag en Lore schreef my die avond:" N'est-ce pas ennuyeux "que ces indispositions reviennent si souvent et toujours à l'impro- "viste? J'étais très bien après le diner et ne sentais rien du tout, "mais quand,après avoir couché les enfants,je voulus finir une lettre, 3001 "toutes les lettres commencèrent à danser devant moi et je pris tout- "à-coup de tels éblouissements que je ne vis plus rien. J'essayai de "fermer les yeux et de dormir,mais bientôt je montai et me mis au lit, "où le plus affreux mal de tête vint m'assaillir. Au commencement de "la nuit je me sentis très malade et rejetai tout mon diner,mais en- "suite je dormis bien. Aujourd'hui je restai la plus grande partie de "la journée au lit pour transpirer,(car hier soir j'avais eu de nou- "veau un peu de fièvre) et je pus ainsi échapper au diner,qu'on don- "nait aux Six et aux van Weede. Tout de même je suis si ennuyée de "ces rechûtes et aimerais tant en savoir la cause."

"Micky a été charmante hier. Tu aurais dû la voir,un bouquet "attaché au bras,une couronne sur la tête,assise dans une chaise ornée, "shouting for joy; elle était si fière dans sa chaise que lorsqu'on "voulait la prendre elle se mettait à pleurer. Quant-à ses cadeaux "elle n'a eu d'yeux que pour le petit service en bois qu'Agnes lui a "donné. Les garçons étaient heureux et excités et l'accablaient de "caresses."

"Je suis bien aise que Bach puisse venir mais j'aimerais mieux "que ce ne fut pas nécessaire !". (Welk een zegen dat Lore toen niet wist dat zy later nog 5 keer de baker zou nodig hebben !)

3002 Ik schreef natuurlijk aan Lore hoe bedroefd ik was dat zy weer die duizeling gehad had en ik hoopte altyd dat die van lieverlede zou- den verdwijnen,maar het tegendeel gebeurde. Herhaaldelijk keerden zy terug en altyd op het onverwachts zonder dat zy er in 't minst door enig symptoom op voorbereid was. Dikwijls had zy uitmuntend geslapen en overviel het haar opeens onder het kleden,en het enige wat er op- zat was onmiddellijk naar bed te gaan en dan vroeg zy gewoonlijk om een kop sterke koffie. Gebeurde het overdag dan gunde zy zich de tyd niet om zich te ontkleden,maar ging zy gekleed te bed,liet alle licht afsluiten en kreeg zy een hevige hoofdpijn,zodat zy er op stond dat men haar niet stoorde. Hoe menigmaal ben ik van het Parket of later van het Hof thuis gekomen,en vond ik haar in bed,terwijl ik haar 's ochtends gezond en wel had verlaten. Gewoonlijk duurde het twee of drie dagen eer zy weer kon beneden komen. Geen medicus heeft er ooit een middel tegen weten aan te wenden en geen hunner heeft het ooit kunnen verklaren,daar zy er de oorzaak niet van konden gissen.

3003 Zaterdag 25 Oct.schreef Lore my dat zy de vorige dag nog maag- krampen gehad had maar nu beter was en zelfs met Agnes had gewandeld. Voorts dat zy Maandag 27 Oct.voor goed zou terugkomen en wel met het rytuig van haar moeder,die ook naar Amst.moest gaan. Zy vervolgde: " Ik hoop dat Zusje's bedje klaar zal zyn,want de kleine poes is zó "vlug dat zy uit haar wieg zou vallen; zo even was zy by my op de "grond by de canapé en nu ligt zy by de turfmand naast de schoorsteen; "zy doet niets als rollen. Gisteren is Beels gekomen en Max heeft hem "gezegd dat hy met hem naar Amsterdam wil gaan om Papa te zien. Ook "vroeg hy zeer bezorgd waarom je vandaag niet hier kwaamt. Gisteren "was hy zo Mamatje's gek dat hy maar niet kon dulden dat ik even de "kamer verliet en de gehele wandeling door gehuild en om my geroepen "heeft. Hy werd dan ook door Jansje als heel stout toegesproken en "moest gedurig excuus vragen en beterschap beloven,ce qui ne l'empêchait "pas de recommencer une minute après en dan werd hy weer onbarmhartig "geknord alsof hy een grote misdaad gepleegd had, Ik geloof dat het "arme kind weer door beestjes geplaagd wordt en het niet helpen kan,

3004 "maar Henkie,die het knorren had bijgewoond,vroeg in zyn avondgebed "uit eigen beweging en hardop aan onze Lieve Heer of Max toch wat "zoeter mocht worden."

Ik kreeg dus gelukkig myn vrouwtje en de kindertjes Dinsdag 28 Oct.terug,maar moest die dag met Lore by Insinger eten,wat my niet paste en een affreuse nacht bezorgde,dewijl er een temperatuur van 80° Fahr .heerste en de spijzen ontsettend echauffant waren. Ik heb er dan ook later byna nooit meer willen dineren.

Ik ging er nu de volgende dagen met Lore op uit om huizen te zien en het geluk wilde dat wy er op de Prinsengracht b/d Amstel een vonden dat ons aanstond. Het bevatte meer ruimte dan het vorige omdat het onderhuis niet verhuurd was. My heeft ons eerste huis echter altyd beter voldaan. Het huis by de Amstel behoorde de Heer van Maesland toe,die een oude 80-jarige Jezuiet bleek te zyn. Op het bordje stond namelijk Huurprijs *f* 750-,te bevragen by de makelaar en timmerman Go-
3005 seling,die op dezelfde gracht woonde. Wy gingen hem zeggen dat wy het huis wilden huren,waarop hy ons ried naar de eigenaar te gaan. Dit deden wy en toen zeide de oude paap dat de huurprijs *f* 850- was en Goseling zich had vergist. Het huis was bewoond door de Heer en Mevrouw Gomperts- Landau en zes kinderen. Zy was de oudste dochter van myn Coblenzer vriend uit het jaar '56. Het curieuste was dat zy de bel étage byna nooit gebruikten en steeds in de onder voorkamer huisden en aten,terwijl daar ook gestreken en de was opgedaan werd. Er was ook een certain,die onder de bovenstoep gebouwd was,dus op stadsgrond,zodat er *f* 3- 's jaars precario voor moest betaald worden. Achter die voorkamer was een tuinkamer,welke wy als eetkamer hebben gebruikt en waar wy later in het plafond haken hebben doen slaan,waaraan een ladder kon hangen,die ook tegen het plafond kon leunen,en touwen,toen de jongens gymnastiekles kregen.

Jan van Loon bood zich aan als peetoom van ons vierde kindje. Marietje gedroeg zich als een engeltje,en was altyd vrolijk,zoet en
3006 gezond. Henk was voorbeeldig gehoorzaam en las op zyn 5de jaar redelijk. Hy deed dan ook 's ochtends niet anders. Max was contrary,ongemakkelijk,ongezeggelijk en huilerig,een gevolg van de vermes die hem plaagden. Dikwijls was het:" Ik wil niet,ik wil toch,ik wil wel." Overigens was hy intrepide,brutaal en saucy.

Na de terugkomst van Willem uit Java,trachtte Betsy Santhagens hem weer aan te halen,maar hy liet haar lopen.

In Dec.'62 stemde de Eerste Kamer het budget van Koloniën af en verliet Uhlenbeck het Ministerie Thorbecke,terwijl de overigen hun portefeuilles behielden en dit heette nota bene een homogeen kabinet !

De Heer van der Brugghen kwam in Dec.drie dagen by ons logeren en tracteerde my op Trebelli in het Park,terwijl hy met Willem naar Artis ging en het Hebreeuwsch op de Schotsche Kerk voor ons las. Hy had een brochure tegen de Joden geschreven en was door Prof Goudsmit in een openbare brief,aanvangende met de woorden:" Hooggeboren Heer !" beantwoord, waarop hy in een brief repliceerde,welke hy aan Papa ter revisie voorlegde,die de stijl corrigeerde,daar v.d.Br's stijl lelijk was.

Het najaar van 1862 was niet fraai. In Oct.en Nov.viel er veel regen en in Dec.stormde het voortdurend uit het Westen,evenals in Januari 1863,zodat de zee tot aan de duinen stond en de dijken hier en daar doorbraken.

Einde 1862

A n n o 1 8 6 3

3007 Vrijdag 23 Januari tekenden Cees Hartsen en Eveline Ardesch aan en Zaterdag 31 Jan.gaven Saar en haar man hun een aardig feest,waarvan echter Papa,Mari ten Kate en Herman van Lennep de eer hadden. Toen Lore en ik de kleine zijkamer van Hartsen's huis op de Keizersgracht binnentraden,waren wy zeer verwonderd onder de gasten ook de schilder Mari ten Kate aan te treffen. Hy was de jongste broer van het drietal, van wie de predikant-dichter de oudste en Herman de middelste was en evenals deze was Mari een bekwaam schilder. Cees Hartsen was jaren te voren evenals ik Lid van Arti geweest,waar Mari te Kate nu en dan ook wel kwam,maar met hem had Cees nooit meer omgang gehad dan met de andere leden. Wat Hartsen en Saar dus bewogen had hem te nodigen was ons een raadsel,te meer omdat zy nu ook het meisje met wie hy geëngageerd was,hadden moeten vragen. Dit was een der vele dochters van de kunstkoper Roos,die zelf in Indië had gewoond en er met een uit Europeese ouders geboren jonge schone getrouwd was,toen zy amper 15 jaar telde.

Zy kreeg,gelijk ik zeide,ettelijke dochters,die er allen even lief uitzagen als zy,en ook jong trouwden,zodat Mevrouw Roos op haar 35ste jaar al grootmoeder werd,en er altyd even jeugdig bleef uitzien, een even lief figuur behield en even vlug over de straat liep. Daar zy een gracht verder woonde als myn ouders,kenden wy het gezin, schoon niet persoonlijk .

3008 Van lieverlede was de kamer zó vol geworden dat men niet meer circuleren kon. Myn ouders,de moeder van de Bruidegom en de Bibens behoorden ook tot de gasten,maar ik miste myn broer Willem. Gelijk het gewoonlijk gaat was er door het praten een oorverdovend gegons in de kamer,toen plotseling Papa,die by het raam stond,met luider stem riep: "Saar !".Deze stond by de deur en antwoordde "Papa !",maar daar het gegons niet dadelijk ophield,herhaalden zy de woorden en toen volgde wat ik ter herinnering hier neerschrijf:

" Zeg heb je Saar
Nu je gasten by elkaar ?
Saar: Ja,zover ik kan bereeknen;
Maar wat moet die vraag beteeknen?
Papa: Wel,indien ik 't zeggen moet,
Dat je ons hier woudt inviteren,
Dat is alles mooi en goed,
Maar hoe denk je ons te amuseren?
Of komt al de pret alweer
Op een kaal partijtje naer ?

(Van bladzijde 3008 tot bladz.3011 volgt dan een samenspraak, waarin die twee allerlei amusementen bedenken,die weer afgekeurd worden,totdat "Papa" zegt dat hy op straat een man met een orgel gezien heeft ,en nog een tweede die daarby aangename liedjes galmde; als ze die eens lieten komen. ....)

3011 Papa: 'k Zal hen daadlijk doen ontbieden.
'k Heb alleen nog dit bezwaar:
Waar zal ik ze plaatsen Saar ?
Want alree staat deez' vergaering
Op elkaar gepakt als haring
In een ton. In dit lokaal
Zou ik waarlijk voor die vrinden
Geen geschikte ruimte vinden."
Saar: O! wy gaan ook naar de zaal !"
Papa: Dan is elk bezwaar geweken,
En wil ik dan maar het teken
Tot de optocht geven?"
Als dan 't Bruidspaar maar wil voorgaan,
Wy twee zullen 't zelfde spoor gaan,
En dan volgt van zelf de rest."

3012 Wy begaven ons daarop allen door de gang naar de vrij ruime op de tuin uitziende zaal,waar wy inderdaad een draaiorgel zagen staan met een als Javaan verklede jongen,in wien ik myn broer Willem herkende en twee als bedelaarskinderen verklede kinderen,Willem en Marie

Hartsen (kinderen van Saar),destijds 9 en 5 jaar oud. Verder stond Herman van Lennep daar voor een grote met onderscheiden taferelen uit het leven van de Bruidegom beschilderde lap. Deze lap verklaarde de tegenwoordigheid van Mari ten Kate. By het binnentreden der zaal hadden de kinderen ons ieder een exemplaar ter hand gesteld van de te zingen coupletten,welke Papa vervaardigd had.

Zodra wy gezeten waren hief Herman een lange matten stok op en wees hy op het doek,terwijl hy daarby te kennen gaf dat hy voor het geëerde gezelschap de levensloop van de Bruigom en de meest gedenkwaardige gebeurtenissen uit diens leven zou verhalen in de volgorde waarin zy waren afgebeeld. Toen verzocht hy Willem het eerste couplet met begeleiding van het orgelspel aan te heffen en op de wijs van "Waar is Keesje?" zong Willem,terwijl hy het orgel draaide,als volgt:
..... (Van bladzijde 3012 tot 3023 volgen nu 16 coupletten,elk van 10 regels,waarna het hele gezelschap met een tweeregelig refrein invalt.)

3024 Men kan zich nauwelijks voorstellen welk succes deze partij had, niet slechts om de aardige coupletten,en om de tafrelen op het doek, maar vooral ook om de meesterlijke wijze waarop Herman telkens in proza uitlegging van elk nieuw tafreel gaf. Ik geloof niet dat hy ooit meer geest heeft aan de dag gelegd en niemand was deze rol beter toevertrouwd dan aan hem. Er was maar één stem over. De Bruid genoot die avond misschien het minst van allen. Zy had tot nu toe in Groningen gewoond en voordat zy het vorige jaar het Casino in Amsterdam bezocht had,nooit van Cees gehoord. Van zyn vroeger leven was zy dus totaal onkundig en zy begreep de grappen dan maar half. Mevrouw Hartsen vond alles aardig op de coupletten na,welke de terechtstelling van Cees vermeldden,en ik geloof zelfs dat zy daarvan nooit te voren gehoord had. Maar Cees zelf had een dolle schik en Lore stootte my telkens aan opdat ik toch zou zien met hoeveel entrain hy telkens het refrein om 't hardst meezong.

Toen ik enige weken na zyn begrafenis,(hy stierf op 10 Maart '95) zyn dochter Hulsman en haar man bezocht en het gesprek ook over de antecedenten van haar vader liep en ik haar daarvan het een en ander vertelde,voegde ik er by:"Maar daar weet je immers van,want het staat
3025 "alles op het doek van Mari ten Kate afgebeeld en 't is in Papa's "coupletten te lezen."- "Welk doek? welke coupletten?" vroeg Eveline Hulsman. " Wel die welke op de soirée by Nicht Saar gezongen zyn,toen "je Papa de Bruigom was," herman ik. "Daar heb ik nooit van gehoord," zeiden Hulsman en Eveline beiden. "Wat?" vroeg ik, "heeft je Papa je "dat nooit verteld?" - "Neen nooit!".- "Dat is me onbegrijpelijk,"hernam ik,"dat doek was te groot om verstopt te worden en het ligt vast "nog wel ergens in een kist. En van de verzen zyn evenveel exemplaren "gedrukt geweest als er gasten waren.!"

Toen ik hen verliet dacht ik by myzelven:" Voilà ce que c'est que "de se donner de la peine pour autrui.!" Als altyd had Papa zich weer de moeite gegeven om die coupletten te maken,Mari ten Kate had de tafrelen geschilderd en Herman had ze meesterlijk verklaard,en Cees' eigen kind had er nooit van gehoord. Dat vond ik ondankbaar,maar ondank is 's werelds loon.

De soirée by Saar liep verder met een souper af,dat wy in de voorkamer aan verschillende tafeltjes nuttigden. Myn broer Willem sloeg een brillante toast zowel op het Bruidspaar als op het verloofde paar ten Kate; Herman toastte ook en de Bruigom besloot het feest met een schitterende speech. De Bruid zag er allerbeeldigst uit.

3026 Donderdag 5 Febr.'63 trouwden Cees en Eveline en waren Lore en ik op de bruiloft ten huize van de Heer en Mevrouw Biben genodigd. Ik bezit nog het kaartje,dat my myn plaats aan tafel aanwees,waarop ik de namen der gasten heb geschreven,maar ik kan het niet terugvinden. Ik herinner my weinig van de partij,dan alleen dat de oude Heer Langenhuizen,Directeur der Holl.Levensverzekering,waarvan de Bruigom de Onderdirecteur was,mede aanzat, dat ik Mevrouw Louise van der Vliet-von Hemert tot buurvrouw had,met wie ik wel kon opschieten,maar dat Lore er slecht aan toe was,daar zy tussen de oude wijnkoper Bicker en een even oude,droge Heer Thiel gezeten was,met wie zy geen conversatie kon aanknopen. Toen genoemde Heer Bicker het woord vroeg,zeide Louise v.d.Vliet my:"Nu gaat hy hem zyn wijn recommanderen,"want Bicker was lid der firma Bicker en Moddermann.

In myn toast zeide ik o.a. dat,hoeveel sympathie ik ook met de Bruidegom had en hoezeer ik in de meeste zaken met hem overeen stemde er nochtans dit verschil tussen ons bleef bestaan dat hy den mensen het lijf verzekerde,terwijl ik hen in de verzekering sloot. Overigens weet ik my niets te binnen te brengen.

Het jonge paar ging op reis en zy betrokken daarna een der smalste huisjes in Amst.op de Keizersgracht,tussen Amstel en Utr.straat, dat nog *f* 1000- huur deed. Hun eerste en enige kindje Eveline werd eerst meer dan 5½ jaar later geboren en de lieve moeder stierf reeds 8 maanden daarna. Cees hertrouwde niet. Wel kwam zyn verre nicht Klaar van de Poll by hem inwonen om het huishouden te doen en op het kind te passen en hoopte zy de tweede vrouw te worden,maar Cees beet niet toe.
3027 Tweemaal engageerde hy zich weer,eerst met Mej.Testas,maar dit raakte af,parce que cela ne battait d'aucune aile. Hy was niet erg verliefd en zy beminde haar neef Testas,met wie zy by gebrek aan fortuin niet had kunnen trouwen,maar met wie zy toch later,toen hy chef was der Firma Testas en Waller, in het huwelijk trad. In 1876 engageerde Cees Hartsen zich op nieuw,deze reis met Gratia Labouchere,(Quater van Tante Prins) maar deze verloving duurde slechts kort,want nauwlijks had zy hem aangenomen of hy had berouw. Toen hy haar voor het eerst de 8-jarige Eveline bracht,begon het kind te huilen. Hy zeide haar toen:"Die "Juffrouw zal ook wel goed voor je zyn," maar thuis komende kon hy er toch niet toe besluiten om haar een tweede moeder te geven en het engagement raakte af,wat Gratia zich erg aantrok. Gelukkig engageerde zy zich kort daarop met Schimmelpenninck van der Oye,die in '77 haar man werd. Hartsen was 16 jaar ouder dan zy,en Schimmelp.11 jaar.

Na de dood van de Heer Langerhuizen verhuisde Cees Hartsen naar het huis der Levensverzek.My op de Herengracht b/h Koningsplein,en wijdde hy zich geheel aan zyn kind. Haar engagement en huwelijk met de predikant Gerrit Hulsman keurde hy volkomen goed,ofschoon er veel verschil in stand was en hy moedigde hem tot het uitgeven zyner ge-
3028 dichten aan. Het bewerken van nieuwe sterftetafels knakte zyn gezondheid. Hy offerde daaraan zyn nachtrust op en de benoeming tot Ridder in de Orde v/d Ned.Leeuw was slechts een geringe troost. Hy werd zeer doof en moest het laatste jaar van zyn leven in bed liggen,totdat hy op 10 Maart 1895 op 64-jarige leeftijd in vrede ontsliep.

3031 In Januari '63 stierf Hartogh's schoonvader Enthoven in den Haag en erfde zyn vrouw een paar millioen. Die oude Enthoven was zó rijk dat hy een paar maal de ganse productie Billiton tin à contant had opgekocht. Toen Lore Mevrouw Hartogh ging condoleren zeide deze,dat haar vader nog zo graag wat langer had willen blijven leven om nog wat te kunnen weldoen.

Op 19 Febr.was er luisterrijke illuminatie te Amsterdam en Rotterdam ter viering van de aanneming der Wetten tot verbetering van de waterwegen en ter ere van 's Konings 46ste verjaardag.

Op 23 Febr.vierden Hartsen en Saar hun koperen bruiloft en dineerden wy by hen. John Sillem engageerde zich met Henriette Hoeufft. Jan van Loon dacht deel uit te maken van de Commissie die zich uit verschillende nationaliteiten gevormd had om naar Spanje te gaan en aan de Koningin gratie te vragen voor Matamoros,Antonio Carrasco,Catrera,Gonzales en Alhama,die om hun geloof tot de galeiën veroordeeld
3032 waren. Het is bekend dat de Koningin,eer de Commissie haar genaderd was,die straf in ballingschap veranderde,en de veroordeelden na de revolutie,welke haar zelve dwong in ballingschap te gaan,naar Spanje terugkeerden. Matamoros kwam ook in Nederland en ik hoorde hem eenmaal in de Schotsche Kerk spreken. Ant.Carrasco kwam een paar maal op S.enB. logeren en was een meester in het dammen.

De Chantepie de la Saussaye hield voorlezingen over Orthodoxie, Rationalisme,Methodisme en moderne theologie,welke ik bywoonde. Nooit verzuimden wy hem te horen preken,want aan één enkele preek hadden wy voor een geheel jaar genoeg.

Het Huis Schimmelpenninck en Co te Batavia failleerde,maar Gebrs Hartsen verloren er weinig by. Intussen werd Piet Hartsen er heen gezonden en vertrok 15 Maart '63.

Onze Henk las de ganse dag en schreef een brief met drukletters aan Keetje,die in haar antwoord haar leedwezen betuigde dat zy ons verlaten had.

Tussen Utrecht en Amersfoort werd een proefrit met de trein gehouden.

Ofschoon de rijke lui mede geïllumineerd hadden op 19 Febr, werd op 5 April slechts voor 7 millioen in de lening van 18 millioen voor het Kanaal door Holland op z'n smalst ingeschreven,en dreigde de Koning niet in Amsterdam te zullen komen indien zy niet volgetekend werd. De oude Heer v.d.Oudermeulen gaf toen het voorbeeld,maar het was vooral de Heer Jan van Eeghen,Emilie's vader,die zich de meeste moeite gaf, overal rondreed en de rijken bewoog om te offeren,en met zyn hulp kwam de zaak tot stand. Ik geloof dat de oude Borski er evenmin als in der tijd voor de Duinwatermy een cent voor over had. Om het aequivalent had hy Amst.reeds verlaten,daar hy niet wilde opgeven hoeveel millioenen hy bezat.

Met Henkie spelende liet ik hem op myn knie dansen,maar het ongeluk wilde dat hy met zyn handje in myn rechteroog te land kwam en zyn nagels het verwondden. Ik snelde naar de oculist Dr Hoyack,die het dichtst by woonde,en hy draaide de oogleden om,wat een zeer onaangename gewaarwording was,verbond het oog en beval my er natte compressen op te leggen en in een donkere kamer te blijven. Dit convenieerde my al zeer slecht,daar ik verdiept zat in het bestuderen der zaak van Wurtz; ik moest dus het nemen myner conclusie tot na de vacantie uitstellen. Op 2 April had ik Hoyack reeds over myn linkeroog geraadpleegd en had hy my een watertje gegeven,dat echter niets baatte,en een lorgnet voorgeschreven,waarvan ik my tal van jaren bediend heb.

Zaterdag 2 Mei verhuisden wy van de Prinsengracht b/d Spiegelstr. naar de Prinsengracht tussen Amstel en Utr.straat. Het goed werd per zolderschuit vervoerd; wy logeerden zo lang by Mama van Loon. Wy hadden te voren in het Verkooplokaal de Zon op het Singel enige meubels voor *f* 71-gekocht en by van der Sprong in de Kalverstraat,die gefailleerd was,2 rol tapijtgoed voor *f* 230,46.

Destijds las ik aan Lore de werken van Louise Mühlbach voor,Napoleon,Friedrich der Grosze en andere,maar 't is zeer de vraag of zy wel betrouwbaar is,ook al schrijft zy by het citeren van gesprekken in een noot onder de bladzijde:"Des Kaisers of der Kaiserin eigene Worte."

Terwijl Louis Antoine van Loon op 29 April '62 geboren was,beviel Loucky een jaar min een dag later op 28 April '63 opnieuw van een zoon Ernst Hendrik.

Maandag 1 Juni '63 kwam onze Jan Willem ter wereld. Lore was gedurende haar zwangerschap zwak gebleven en het duurde lang eer zy weer na de bevalling beneden kwam. Enige dagen later schreef Louise Elout haar dat een neef van haar man,William de St Georges,student te Delft,in Amsterdam zou komen om het een en ander te zien,en liet zy my verzoeken hem rond te leiden. Ik had wel wat anders te doen maar kon niet weigeren. Op 24 Juni arriveerde hy,een 18-jarige gelovige jongen met een lief,zwak uiterlijk. Ik herinner my levendig hoe lief Lore er uitzag,toen ik hem in de kraamkamer bracht,waar zy op een chaise longue lag. Gelukkig logeerde hy in het huis myner schoonmoeder. Ik liep drie dagen met hem rond en bezocht met hem de Kweekschool,de Landswerf,de Fabriek van Paul van Vlissingen,het Paleis,de Nieuwe Kerk,het Trippenhuis,het Museum Fodor en het Tolhuis. Het kostte my natuurlijk overal fooien,maar ik had het voor hem gaarne over,want hy was allerliefst,zo bescheiden en beleefd en daarby in alles belang stellende. Hy verstond en sprak natuurlijk Hollands,anders had hy niet te Delft kunnen studeren,want hy wilde ingenieur worden.

Later trouwde hy met een Holl.meisje,Sophie van Tuyll en bewoonde hy met haar een Kasteel te Chanziers by Genève,waar hy rentenierde, want ingenieur werd hy niet. Hoe was ik teleurgesteld toen ik hem jaren later terugzag ! Hy kwam met zynvrouw by haar ouders in den Haag logeren en werd met haar by myn schoonmoeder ten eten verzocht en juist omdat wy hem kenden,werden wy ook genodigd. Ik verheugde my hem terug te zien en liep,toen ik binnen kwam,met uitgestrekte hand op hem toe, maar hy maakte een stijve buiging en deed alsof hy ons voor 't eerst zag.

Ik sprak over onze tochten door Amsterdam,maar hy deed alsof hy het zich niet herinnerde. Ook aan tafel bracht ik dit onderwerp nog eens op het tapijt,maar kreeg geen response. Ik had de indruk dat hy zich er over schaamde en vond hem ondragelijk trots en ijdel geworden. Zyn vrouw daarentegen was allerminzaamst. Na het eten poetste ik de plaat,want ik had genoeg van hem,en ik zag hem,zover ik weet,nooit weerom. Zulke individus vallen niet in myn smaak.

Zondag 28 Juni werd Jan Willem door Ds B.J.Adriani in de Amstelkerk gedoopt en Zaterdag 4 Juli reed Lore met de vier kinderen,de baker en Jansje in een rytuig naar S.en B. Legras reed op de bok mee. Dezelfde avond meldde Lore my de goede aankomst:" De kinderen zyn in "het rytuig altyd door even zoet geweest,nooit ongedurig,aardig babbe-"lende en nooit vragende:"Komen wy haast aan?" Zy hebben dus geen speel-"goed nodig gehad en Henk s'est même cogné assez fort sans sourciller.
"Jan Willem a dormi pendant tout le voyage et zoete Zus a été très
3037 "gentille aussi. Les deux ainés ont été extasiés en apercevant un "petit lavabeau,qu'on avait arrangé pour eux et ils ont diné en bas, "mais je les ai pris à côté de moi à table et leur ai fait choisir un "fruit au lieu de leur donner de tout. Ils ont choisi des cerises et "n'ont pas mendié des quatre plats de fraises,qui se trouvaient aussi "sur la table. Legras et Mieky se sont fait des signes d'amitié à "chaque instant en route,et à présent Legras dine avec les domestiques "en bas. Je pense qu'il se félicite d'avoir mis son habit de dimanche. "Jansje m'a remerciée plechtig en voiture voor dokter en apotheker; dat "vind ik heel ordentelijk van haar,et le reste du temps elle a fait "les honneurs de S.en B. à la garde. Tu aurais dû l'entendre ! Bach "trouve tout magnifique,mais elle n'a pas encore vu grandchose."

Daar ik in Juli de strafzaken had moest ik in stad blijven. Ik schreef aan Lore dat ik by Willem gegeten had,daar Papa nog te bed lag. Mama was naar Hilversum vertrokken,maar had te Vreeland komende, het rytuig van Hartsen niet gevonden,hetgeen haar zeer zenuwachtig
3038 had gemaakt.Eerst later kwam er een wagentje van Buwalda,dat Saar te laat had afgezonden. Myn broer Willem was destijds byzonder stil en afgetrokken,at weinig,dronk enkel water en sprak byna niet,zodat ik hem de raad gaf de dokter te Dordt,die hy reeds,ik weet niet op wiens aanbeveling,geraadpleegd had,weer eens te gaan spreken. Ik schreef verder:..." Verbeeld je dat ik gisteren avond,naziende of alles gesloten was,de luiken der keukenramen en tuindeur open vond en de haken "niet op de ramen,zodat men die van buiten kon openschuiven. Ofschoon "de ladies al in bed waren,liet ik Saartje opstaan en vernam ik toen, dat zy die luiken nooit sloot als ik thuis was. Ik heb haar verzocht "dit niet meer na te laten."

Myn vermaning heeft weinig geholpen want nog herhaalde malen is het my gebeurd,ook in Bantam,waar Cornelis er voor zorgen moest, dat de sluiting van de luiken der voordeur en verandah verzuimd was. In 't algemeen bestaat in dit opzicht grote achteloosheid by het dienstpersoneel.

Gedep.Staten van N.Holland hadden destijds een Ontwerp Reglement voor het Hoogheemraadschap van Zeeburg-Diemerdijk gemaakt,waarby niet alleen tot dat Waterschap waren gebracht landerijen van Mama van Loon,
3039 die er vroeger niet toe behoorden,maar ook de Horstermeir,die tot dusverre niet belasting schuldig was. Mama van Loon nam Pijnappel in de arm en zond hem een kist vol akten,welke o.a.de Horstermeir betroffen. Pijnappel onderzocht die en stelde een bezwaarschrift op dat zy ondertekende en aan Heren Gecommitteerden uit de Prov.Staten van N.H. en Utrecht toezond. (De Meer lag gedeeltelijk in de prov.Utrecht) Dit baatte niet en daarop zette Pijnappel de bezwaren op nieuw uiteen en zond die aan de Prov.Staten van beide gewesten. Die bezwaren bepaalden zich hiertoe dat de Horstermeir buiten bedoeld Waterschap gelegen was,by waterkering niet het minste belang had en ten allen tijde een vrij meer geweest was,gelijk o.a.uit een kaart van 1591 bleek. Dit bezwaarschrift werd op 3 Juli '63 aan de Prov.Staten ingezonden en deze erkenden daarvan de gegrondheid,zodat de Horstermeir vrij van belasting bleef.

Maandag 6 Juli vierde Mama van Loon haar 70ste verjaardag en de
3040 volgende dag schreef Lore my o.a....."Quelle chaleur il fait ! Jan Willem est sorti sans rien mettre autour du cou et Mieky en tablier.

"Tous les enfants ont bonne mine et sont très sages. Hier Henkie "a déjeuné et diné en bas en l'honneur de ses petits cousins et il "s'est très bien conduit,ne demandant rien de toutes les friandises "qu'il voyait sur la table, il n'a eu qu'un petit morceau de blanc- "manger,et au dessert des fraises,des raisins et un petit chocolat, "in een „pampiertje om te boewaren." Lui et Max ont été surtout très "sages l'après midi car ils n'ont pas demandé une seule fois d'aller "dans le char à boucs,tandis que les van Loon faisaient continuellement "le tour du billard. Henkie est beaucoup moins pleurnicheur et Max "moins volontaire qu'à Amsterdam. Ce changement d'entourage leur fait "du bien et les diners à 1 heure leur sont aussi salutaires. Max était "trop chou hier au dessert et a été tellement admiré par tout le monde "que j'espère qu'il ne s'en soit pas aperçu. Agnes lui a fait réciter "Klein Keetje en de Vogeltjes en de Koning van het Woud."

(Max kende tal van gedichtjes van buiten,o.a.een boekje vol verzen op dieren,de Leeuw,de Zwaan,de Raaf en andere. Dat op de Leeuw begon:

" Dit is de Koning van het Woud
" Om woeste kracht geducht"....

3041 Het vers op de Zwaan begon zeer hoogdravend:

"Zilverblanke zuivere Zwaan,
"Die u op het golfje wiegelt
"En u in het water spiegelt,
"Gy biedt ons een lering aan !"

Dat op de Ooievaar:

" Ooievaar,lepelaar,
"Ben je weer aan 't smullen?
" Pak je daar weer voor je maal
" Zulk een lekkre vette aal ?
" Hoe zich 't beest kan krullen."

Ontelbare malen moest Max,3 jaar oud,die verzen opzeggen,en ik herinner my dat David en Anna van der Vliet ons opzettelijk eens visite kwamen maken om het te horen.)

" Mieky et J.W.ont fait leur apparition après le ler et le second déjeuner. La journée d'hier a été très agréable et a très bien réussi; "mais aujourd'hui notre cercle a diminué considérablement. La garde "est tellement extasiée de tout ce qu'elle voit et de cette belle na-
3042 "ture,qu'elle en est devenue toute nerveuse le premier jour et en a "tout bonnement pleuré. Jansje jouit de son admiration en bluft steeds "voort. La fermière est extasiée de la mine florissante de J.W. et "n'en revenait pas; tu comprends comme elle avait honte d'avoir si "mal deviné,et comme elle m'a priée de ne pas trop la tourmenter."

(Zy had Lore verzekerd dat het een meisje zou zyn.)

"Nous avons un peu getobd avec la bouteille,daar J.W.niet uit "wilde zuigen,maar Tante Voombergh ried my aan er een leren lapje "om heen te winden,en toen ging het dadelijk goed. Uit een papschuitje "aan de boerderij heeft hy ook heel goed gedronken. Henkie vraagt of "papa alsjeblieft wil denken om een grof en een fijn penseeltje te "zenden. Ik geniet wel van buiten te zyn,maar gevoel my toch slap
3043 "en moe. Verder dan de boerderij kan ik het niet brengen. Les enfants "de Henri étaient très gentils et Mieky ne fait que pousser des cris "de joie et de bonheur. Demande à Betje de ne pas oublier d'arroser "les fleurs dans le jardin. De vlieger is een groot amusement..."

Ik schreef dezelfde dag een hoogst onbeduidend vodje aan Lore, want met die verwenste strafzaken had ik de tijd niet om à tête reposée een ordentelijke brief te pennen. Het regende processenverbaal en instructies. Ik schreef:" Gisteravond heb ik de huisbaas bezocht en "hem gevraagd of hy niet beloofd had de onder voorkamer ook te laten "schilderen en behangen,maar hy schudde het hoofd,wat hy trouwens al- "tyd doet,en vond dat er al zoveel geschilderd was,maar spoedig werden "wy het eens dat wy het voor gemene rekening zouden laten doen. Van "Stijgeren heeft my gezegd dat het ± f 45-zou belopen; met behangen "en al zal het ons dus niet veel meer dan 25 à 30 gl.kosten."

3044 Op 8 Juli schreef Lore o.a.:.."Gisteren hebben Mama en ik nog "wat getoerd maar 's avonds was ik doodaf en heden heb ik hoofdpijn. "Marietje suit Jansje comme son ombre et la préfère de beaucoup à moi. "Jansje est paresseuse,se lève tard et lambine. Hoe komen onze meiden "toch allemaal zo lui?"

Op Vrijdag 10 Juli schreef ik o.a.:" Ik zou dolgraag morgen met "Willem mee naar buiten gaan om je te omhelzen en te zien of je weer "beter zijt,maar ik geloof beter te doen van de maand Juli stil hier "te blijven. Er is veel,ja heel veel te doen,en daar ik er Hartogh van "zou moeten verwittigen,kon hy wel eens een zuur gezicht zetten en "daaraan wil ik my niet bloot stellen. Daarenboven zou het deze week "volstrekt niet gaan,omdat ik heden myn dag heb moeten verliezen met "het aanhoren van pleidooien in een zaak,waarin ik moet conclusie ne- "men,en a.s.Woensdag en Donderdag grote zaken heb,waarvoor ik my moet "prepareren. Je kunt niet geloven hoe vreemd het is als men er een "jaar uit geweest is,plotseling weer in al die zaken gedompeld te zyn, "en er behoort enige tijd toe eer men er weer aan gewend is. Gisteren "en eergisteren hebben de zittingen tot half vijf geduurd tot grote "woede van Broeder Boudewijn (Ploos),die in de laatste 4 jaren niet
3045 "aan de correctie gezeten heeft,en dus niet wist dat men tegenwoordig "altyd lang zit. Hy zou zich daarover by President en Minister beklagen, "maar ik heb hem gezegd dat het heel gezond voor hem is weer eens by "het strafbataillon te zyn.

"Papa eet weer beneden maar gaat by deze Noordewind niet uit. "Hy loopt trouwens ook nog moeilijk. De volgende week hopen Papa en "Mama naar de Steeg te gaan. Je trouwe Man."

De volgende dag schreef Lore my:" Je zult wel vinden dat ik je "fameus lang zonder tijding laat,en dat vind ik ook,maar ik had een "stille hoop dat je heden hier zoudt komen. Donderdag bracht ik in "bed door,na my Woensdag koortsig gevoeld te hebben en daar ik benauwd "droomde,rustte dit my niet uit. Ik was zó moe dat ik niet wist hoe te "liggen,maar gisteren was ik beter en nu ben ik genezen op wat hoesten "na. De baker zei dat ik het te druk had gehad en overspannen was. Nu "gevoel ik ook wel dat ik nog niet heel sterk ben en zo even was ik "nog niet in staat Anna naar Francisca Blaauw te vergezellen,en moest "ik halverwege omkeren,omdat ik duizelig werd. Mama wil my IJslandsche "most voeren,maar dat vind ik horrible,of Driburgsch water,maar dat "verliest zyn kracht als het in kruiken vervoerd wordt. Ik zal my dus "maar by de kina bepalen."

" Jansje,après avoir été très bien jusqu'ici,a de nouveau tout "rejeté ce matin. La garde s'est empressée de se remettre à soupçonner
3046 "de plus belle,mais après l'avoir vue s'habiller,elle est revenue pour "me dire qu'elle est plate comme une crêpe et qu'elle y perdait son "latin."

" Hier nous fimes „toeren" la garde,Jansje et les enfants par Gooi- "lust,Hilversum et Hilverbeek; la garde revint ravie,émerveillée,en- "thousiasmée,n'ayant jamais rêvé que pareille scenery existât au monde "et Jansje dit:"Het was heus te mooi om er zo stil by te zitten." "Elles remercièrent Maman et racontèrent que Arie leur avait fait les "honneurs du quartier et leur avait tout bien montré. Baker se fait "une fête de raconter à son mari cette partie toute unique pour elle "dans son genre."

3047 Deze brief beantwoordde ik Maandag en ik schreef dat het goed was van Zaterdag niet naar buiten te zyn gegaan,daar ik 's avonds een brief uit Huizen had gekregen met de tijding dat er iemand overleden was,van wie het gerucht liep dat hy mishandeld was. Ik had toen Zondag Rechter-Comm, Griffier en Dokter kunnen verzoeken om Maandag naar Huizen te gaan. De tocht liep nogal fataal af,ofschoon het gezelschap amusant was; het bestond uit de Rechter-Commissaris Suringar,die meer dan één ui verkocht,de doktoren Brevet en Boom,die destijds altyd met de autopsiën belast werden,en de Klerk ter Griffie Westerman,een geboren caligraaf,terwijl de Majoor Staats op de bok zat. Maar de paarden waren slecht en de voerman kende de weg niet. Wy reden te 2 uur weg en kwamen eerst te half zes te Huizen aan,waar de halve bevolking ons opwachtte.

3048 Het lijk van de 10-jarige jongen werd opgegraven en geschouwd, zyn vader en de heelmeester,die hem behandeld had,werden verhoord,en de 19-jarige kwekeling bekende de jongen een klap gegeven te hebben. De woedende vader had hem met de dood bedreigd,zodat ik hem ried Huizen voor een tijd te verlaten. Te 8 uur verlieten wy Huizen,en daar ik te Weesp een Rijksveldwachter moest spreken,besloten wy aldaar thee te drinken,maar de voerman reed ons van Naarden uit op een verkeerde

weg,die doodliep,zodat hy moest terugkeren,daarna van Muiden uit opnieuw over een verkeerde weg,die niet meer dan een spoor door de akkers bleek te zyn,ten gevolge waarvan hy niet verder kon en opnieuw moest keren,waarvan het slot was dat wy nimmer te Weesp gekomen zyn, maar verplicht waren te Muiden te pleisteren. Door dat gesukkel was het 10½ geworden en te Muiden lag de bevolking al te bed. Het gelukte ons echter de meid van het logement op te kloppen en brood,thee en wijn te krijgen,want wy rammelden van de honger. Te 11 uur verlieten wy Muiden en eerst te 1 uur waren wy te Amsterdam. Al de tolbazen sliepen,het was stikdonker en zó koud dat ik in myn winterjas bibberde, en de anderen in hun rokjes bevroren,want wy hadden een open rijtuig en wy hadden de N.W.wind vlak in 't gezicht.

Lore schreef my Dinsd.14 Juli:" Si jamais tu vas à Naarden dis-
"le moi et je viendrai t'y voir,mais Huizen est trop loin et quand-
3049 "même la course ne serait pas trop longue pour les chevaux,elle me
"fatiguerait trop moi-même. Quel ennui pour toi de la faire en voi-
"ture; à ta place j'aurais préféré aller en bateau,j'espère que tu
"n'as pas été trop échauffé et que tu as bien dormi cette nuit. Piet
"Six est venu nous raconter que le médecin Dankerts les envoye tous
"à Nauheim. Tu comprends son désespoir à l'idée de ce qu'il a à faire
"et de tout ce qu'il laisse inachevé. Il m'a suppliée (en me disant
"que tu l'avais plechtig beloofd) de venir habiter Hilverbeek pendant
"leur absence,gouverner leurs domestiques et manger leurs légumes et
"leurs fruits."

" Maman m'a fait donner du bouillon à midi ce que je trouve dé-
"licieux. Les enfants sont bien et assez sages. Seulement Henkie a
"beaucoup de peine à se remettre à ses leçons. Max a répondu à Anna,
"qui lui demandait combien il m'aimait:" O van de hoofd tot de voeten!"
"Il a aussi voulu colorer et pour l'amuser j'ai dessiné une grande pou-
"pée et lui ai permis de la colorer; dommage que tu n'aies pas vu
"cette production,mais Henkie a fait une autre gravure presque sans
"aide et si joliment; c'est tout-à-fait netjes et nous la mettrons
"dans le plakboek."

3050 Woensdag schreef ik aan Lore o.a.:"....Saar heeft aan Mama ver-
"teld dat zy geschrokken is van je uitzien en je te weinig in de lucht
"komt. Waarom blijf je zoveel thuis? Daar doe je my geen pleizier mee,
"liefste. Ik wou dat ik een middel wist om je sterker te maken,maar
"ik weet er geen beter dan rust en geen 5de kind. De bel-étage is ge-
"schilderd en Zaterdag zal ik de voorkamer leeg maken en jou kast zelf
"opruimen."
(Het was nogal natuurlijk dat Lore weinig buiten kwam,want er was geen enkel pleizierig zitje. Achter het huis was het te zonnig,onder de grote beuk te bedompt,en voorts waren er niets dan ijzeren stoelen of harde banken,voor een zwakke ziel als Lore niet gemakkelijk.)

3051 Vrijdag 17 Juli schreef Lore my:" Je ne sais pas pourquoi je
"rêve toutes les nuits si désagréablement,et cela toujours de toi.
"L'autre nuit je rêvais que tu étais engagé avec Anna Elias,et que je
"te voyais te promenant avec elle,et que dans l'angoisse de mon coeur
"I clung to the children en criant dat ik die niet kon afstaan en zy
"die niet <u>mocht</u> hebben. La nuit suivante je rêvai que,notre mariage
"étant annulé,nous devions nous remarier. Ensuite je rêvai que tu
"étais parti avec une dame van der Ley et que tu m'avais plantée là."
(Dit gold de gevangene van die naam,die door Anna en Agnes vertroeteld werd,en met wier dochter Helene Henriette Jan Doef op de loop ging.) " Tous ces rêves sont fort réjouissants n'est ce pas? mais
"je ne comprends pas pourquoi ces bêtises me trottent par la tête la
"nuit,car Dieu sait que le jour aucune de ces sottes d'idées ne me
"trouble ni me traverse l'esprit."

3052 " Louise Elout a écrit qu'elle voudrait arriver avec les 4 cadets!!
"le 27. Anna et moi nous eûmes là-dessus une longue conférence parce
"que,comme Djé et Agnes viennent toutes les deux,il n'y aurait pas
"assez de place pour toute cette bande. Anna avait peur de l'offenser,
"mais je répliquai que ce m'est tellement zuwider d'être ici en même
"temps qu'eux à cause du mauvais exemple qu'ils donnent à nos enfants
"et de la jalousie que Louise éprouve pour Adèle vis-à-vis de Henkie.

" Anna lui a donc écrit de remettre sa venue d'une semaine,alors "nous serons soit à Stenia,soit sur le point de nous y rendre,mais "elle a demandé si Anna et Maurice ont envie de venir déjà le 28,dabord "pour donner un peu de repos à Louise,puis à cause de la vacance de "ces enfants,qui finit le 10 Août. Si Louise n'est pas là Anna est "moins difficile à gouverner. J'espère que Jean et Constance nous "voudront un peu vite à Stenia,à cause de la place que nous occupons "ici,car quand Louise et Anna seront parties pour Pyrmont, Melle Malo "viendra ici avec Jettie et Lou et les petites resteront ici avec la "bonne. Wat een huishouden ! Het onze begint er fameus op te lijken "en wy worden ook indiscreet talrijk. ...."

3053 Op een avond in Juni had ik een samenkomst van de Chr.Broederkring tot Afschaffing van de sterke drank in de Schotse Kerk bijgewoond,omdat Ds Gunning er sprak,en zyn rede had my zo begeistert dat ik onmiddellijk contribuant à *f* 10- 's jaars werd,en dit ben ik jaar in jaar uit gebleven. Van der Hans,destijds procureursklerk,later zelf procureur,was penningmeester,een onbeschrijflijk pedant individu,by wie vele jaren later de advocaat Worst op 't kantoor kwam,ten gevolge waarvan men hem
3054 de Hansworsten noemde. Deze Worst trouwde met Juffr. Kalff,die haar naam zó lelijk vond dat zy altyd hoopte een man te krijgen met een gedistingeerder naam. En toch werd zy nu van een kalf een worst !

Ik schreef aan Lore:..." Heden middag heb ik met behulp van Le- "gras en Avis,die ik daartoe besteld had,de voorkamer geledigd en de "provisiekast. Je byzondere artikelen,als brieven,boeken,werkdozen, "enz.heb ik in myn getralied boekekastje geborgen,dat ik daartoe had "geledigd en daarna behoorlijk gesloten heb,de provisiën in de glazen
3055 "kast op de grond (ook gesloten) en het overige,als porcelein,ledige "potjes,glazen,vaatjes en kinderspeelgoed in de zilverkast en in een "der kasten boven,de meubels zowat overal. Daarna heb ik aan Avis en "Legras,aan ieder een hamer en nijptang gegeven om het tapijt los te "maken,en nu zal de schilder morgen beginnen. De suite is klaar en "Maandag zal de behanger komen."

3056 " Daar Croockewit,griffier by een der Kantongerechten en collega "van Jacob Ploos,rechter te Amersfoort geworden is,heb ik Willem ge- "raden om naar die betrekking te solliciteren. Hy had er wel oren naar, "maar omdat hy zo weinig energie heeft,heb ik hem aangeboden hem by "Hartogh,die de voordracht opmaakt,te vergezellen. Deze hebben wy gis- "teren bezocht. Hartogh was zeer vriendelijk maar zeide dat alles af- "hing van de aanbeveling van de Kantonrechter Jeronimo de Vries, de "huisheer van de Insingers. Willem zal nu ook deze bezoeken en een ver- "zoekschrift indienen."

" Gisteren heb ik met David en Willem by Moes Willet gegeten en "onbedaarlijk gelachen. Zy had weer veel te veel geschaft,want David "noch Willem aten,ofschoon zy zeer presseerde. Er waren twee fijne "wijnen en champagne ! Willem had zo'n hoofdpijn dat hy na het eten "naar bed trok."

3057 Uit een brief van Lore:"...De van Weede's hebben hier Vrijdag "gegeten en waren geënchanteerd van Mieky; elles n'en tarissaient pas "en fait d'éloges en zy vonden haar juist een klein katje met een beel- "dig gezichtje. Elles me damandèrent si tout le monde n'était pas "épris d'elle et si Marie surtout n'était pas amoureuse de sa filleule? "Henkie a demandé à la fermière de lui voir faire du beurre et celle-ci "lui dit de venir ce matin tôt et que sa fille Jansje viendrait le "prendre lorsqu'elle apporte le lait. Henk était ivre de joie en enten- "dant ce plan,se leva ce matin à 6½,s'habilla à la hâte,mangea trois "beurrées et attendit l'arrivée de Jansje pour partir avec elle à 7¼. "Il faisait encore beau alors,mais bientôt une pluie torrentielle "tomba sans discontinuer,et elle n'avait pas encore cessé quand notre "petit chéri revint à 10 h. Je lui fis vite changer de souliers,car "imagine-toi comme on a été bête à la ferme; on s'est mis à le recon- "duire en char à boucs,après lui avoir permis de chercher les boucs "au pré; in dat natte gras te laten lopen en daarna stil in een wagen- "tje te laten zitten is juist een goede manier om hem een ziekte te "bezorgen. Ik heb hem warme water en melk gegeven en in bed gestopt, "maar hy heeft niet kunnen slapen,en nu zit hy met de blokjes naast "my te schrijven."

3059 Later schreef Lore my dat zy een consult met Dr van Hasselt van Naarden gehad had,die haar,behalve de kina,staalpillen,5 keer per dag, had voorgeschreven. Zy schrijft: "Anna aimerait me prendre avec elle "à Pyrmont,et Agnes m'envoyer avec son mari à Badenweiler. (Wie zou "dat het vervelendst vinden,Beels,Agnes,jij of ik ?) Les Six partent "aujourd'hui. Henriette restera à Bonn avec les enfants pendant que "Pierre cherche des chambres à Nauheim. J'aurais peur qu'il ne revint "pas; avec tel émissaire je ne serais pas tranquille. Mr.van Hasselt "croyait que Jan Willem avait près de trois mois et n'en revenait pas "de la mine florissante qu'il a; Mieky aussi; il la trouvait charmante, "zo'n schoon kind ! On a volé un bel encrier en argent chez Tante Ca- "teau. La police soupçonne un des domestiques. N'est ce pas affreux?"

Ik antwoordde devolgende ochtend dat ik geen tijd had om te schrijven en het daarom toch deed,wat my zeer agiteerde,daar ik te 10 uur aan de zitting moest zyn. Ik ging voort:" De diefstal van de inktkoker 3060 "was my bekend. Dientengevolge hebben onze dienaren Cotius en Verboom, "(zo qualificeerde hen de Comm.van Politie Heilbronn), reeds Dinsdag "de inktkoker in een der pandjeshuizen teruggevonden. Ik heb althans "aan Tante een beschrijving daarvan gezonden en gisteravond antwoordde "zy my dat zy geen ogenblik aan de identiteit twijfelt. Zy voegt erby "dat zy vooral hecht aan de cachetten,pennehouder enz.,die er op lagen "en gaarne de naam van de dief zou vernemen. Maar de dief is nog on- "bekend en de kleinere voorwerpen heeft hy waarschijnlijk weggeworpen. "Ik heb nu weer aan Tante geschreven met verzoek iemand te zenden,die "de inktkoker kan herkennen. Haar gewezen knecht is tot heden buiten "verdenking."

" Iedereen trekt naar de baden. Gobbee heeft Willem cito cito "naar Homburg gezonden. Hy is dan ook allermiserabelst,zit of ligt de "gehele dag thuis,heeft hoofdpijn,koorts,een stijve nek en geen eet- "lust. Hy denkt morgen reeds te vertrekken. Ik zal dan elders myn for- "tuin zoeken."

" Ik zou het verstandig vinden als je Anna en Louise naar Pyr- "mont vergezeldet,want de kuur zou je zeker versterken,maar het zou "my natuurlijk enorm kosten je alweer een maand te moeten missen. Jan "Willem zou je dan moeten spenen. Denk er nog eens over na."

3061 " Heb je gezorgd dat Jansje precies op de hoogte is van het was- "sen,kleden en de gewoonten van J.W.,opdat haar de handen niet scheef "staan als de baker vertrekt? Is hy 's nachts rustig en is er varen "in de kussens? Anders breng ik er een mee."

Lore antwoordde :"... Ik hoop dat Homburg Willem goed moge doen, "maar hy moet niet te veel water drinken,want dat verzwakt de inge- "wanden zeer. Zyn toestand vind ik toch wel inquietant. Het plan van "Pyrmont kan niet doorgaan: vooreerst zou Max wegkwijnen en ook ik "zou hem niet kunnen verlaten. En nam ik hem mee,wat zou Henkie dan "beginnen? En hoe zou ik gerust zyn,en sachant JW.aux soins de l'inex- "périmentée Jansje,et Marietje et Henkie en compagnie des Elout sans 3062 "que personne d'autre que Tane soit à S.en B.pour prendre soin d'eux. "Tu vois donc qu'il faut y renoncer. L'acier et le kina me rendront "mes forces,ne t'en inquiète donc pas."

"Mieky is zo aardig,geheel en al een jongen; zy speelt de gehele "dag met paardjes en gaat er zo handig mee om. Wat JW.betreft,ik denk "hem zelf te wassen en te kleden als de baker vertrokken is. Nu neem "ik afscheid want ik heb pijn in myn rug en heb behoefte om in myn "stoel te leunen."

Zaterdag 25 Juli schreef Lore:" A few words to tell you that we "are well and happy,though I for my part begin to have a terrible "longing and heimweh after you,and to think that this separation never "ends. Mama vroeg my of jij ook een beetje naar ons begint te verlan- "gen,maar ik antwoordde natuurlijk:"Ik geloof het niet; misschien een "beetje naar Mieky,maar meer niet!"- Mieky is weer erg gevallen op "haar achterhoofd,zodat zy geheel bleek werd,maar spoedig werd zy "Goddank weer heel wel en vrolijk en wist zy er niets meer van. Dr.van "Hasselt kwam heden zien of ik de pillen kan verdragen. Hy vond myn "pols kalmer maar zeide dat ik verduveld zwak ben."Dat is,"vervolgde "hy,"dan ook niet te verwonderen,want je lichaam is sinds je huwelijk "altyd bezig geweest,je waart òf zwanger òf je zoogt."- En dat is waar, "want van de 77 maanden die wy getrouwd zyn,ben ik er slechts 14 vrij "geweest."

3063 " C'est ce que je ne te dis pas comme un reproche,chéri;dat lijkt
"er niet naar,car si quelqu'un a été considerate and kind c'est toi!
"J'espère que nous en resterons là,et je ne comprends pas que moi,qui
"suis pauvre de sang,soit si vatbaar. La garde me demande tous les jours
"pourquoi tu ne viens pas et regarde chaque diligence dans l'espoir
"de t'en voir sortir. J'ai beau lui dire que tu es trop occupé,je crains
"qu'elle ne croie ton amour conjugal en péril !".

En Lore twijfelde er helaas ook aan. Zy wist dat ik zelfs niet één nacht de stad kon verlaten,maar het baatte niet. Zy kon niet by my komen omdat zy JW.zoogde en ik kon haar niet bezoeken. Niet in dit , maar in een ander jaar werd ik er in de maand Augustus telkens op een Zondag uitgehaald voor een brand,een doodslag enz. Toen Lore in 1865 te S.en B. was en ik in Juli de atrafzaken had,verliet ik de laatste dag der maand Amsterdam 's avonds laat,daar Backer de volgende ochtend in stad zou komen om de zaken waar te nemen,en zie! juist in die nacht werd Saartje te half drie opgescheld en verzocht de politie my te wekken en te verzoeken onmiddellijk te komen. Ik zou buiten geen minuut rust gehad hebben.

Lore vervolgt haar brief:" JW.ne fait que crier pour des bagatel-
"les,mais pendant la nuit il est rustig. Henkie a appris si joliment
"aujourd'hui, Max est sage et emploie beaucoup son pouce; Charles Beels
"est très lebenslustig,mais comme il n'est pas spirituel,son bonheur
3064 "consiste à crier et à faire des grimaces,que les nôtres imitent à qui
"mieux mieux. Jan en Constance zyn naar Soden vertrokken omdat Aggy
"zo hoestte; zo zal er van onze logerie te Zeist wel niets komen.
"Schrijf toch ook eens dat je van my houdt en naar my verlangt; ik
"honger en dorst naar die woorden maar krijg ze niet. Ik weet het wel,
"maar moet het toch horen."

Ik zond daarop aan Lore een brief vol liefdesbetuigingen,maar deze schijnt zy zo goed bewaard te hebben,dat ik hem niet heb teruggevonden. Dit komt er minder op aan want uit Lore's antwoord blijkt dat myn brief haar voldeed. Zo schrijft zy o.a.:..." Je brief van gis-
"teren heeft my onbeschrijflijk gelukkig gemaakt. Wees niet boos op
"my dat ik zo exigeant ben en altyd weer opnieuw wil horen dat je van
"my houdt; 't is niet dat ik er aan twijfel,o neen! (ik zou sterven
"als ik dat deed,)maar je moet maar denken dat ik een heel zwak vat
3065 "ben en je dus heel indulgent met my moet wezen om my heel gelukkig
"te maken. Myn zenuwen zyn niet sterk meer,en het minste heeft zo'n
"invloed op my dat ik er uren lang om zou kunnen huilen. Nu weet je wel
"dat het alleen myn affectie voor jou is,die my zo zwak heeft gemaakt,
"en als ik niet zo onbeschrijflijk veel van je gehouden had,zou ik my
"al het gebeurde (in '53) niet zo hebben aangetrokken en had je my
"nooit gekregen. Als ik je dus wel eens exigeant en zwaar op de hand
"voorkom,denk dan daar maar aan liefste....."

3067 " La garde pense devoir partir Samedi le 8 Août et alors Betje
"devra la remplacer. JW.est zogziek; il refuse la bouteille et le lait
"de vache et préfère crier de faim que d'en prendre,mais la garde le
"force avec beaucoup de patience et de getob. Quel bonheur que je puis-
"se le nourrir trois fois par jour,car sans cela nous devrions pren-
"dre une nourrice. J'espère que tu diras avec extase dat hy aangekomen
"is,car la garde serait malheureuse si tu ne t'extasiais pas. Ta Lore."

Vrijdag 31 Juli kwam ik dus na een verbazend drukke maand op S.enB. waar ik niet weinig verbaasd was Willem Borski te vinden. Lore had er my niets van geschreven,want zy wist niet dat Willem hem op eens geïnviteerd had om de eendenjacht met hem te openen. Het toeval wilde dat Willem door een vergadering van het Polderbestuur verhinderd was zelf te gaan en zo ging ik er met W.Borski op uit. Hy had nog nooit op de Horstermeir gejaagd en was opgetogen. Hy had zyn twee geweren meegenomen en schoot goed,ofschoon het altyd min of meer onvaste staan in de
3068 schuit hem vreemd was. Wy sloegen die dag het record,daar wy 45 vogels thuisbrachten. Terwijl ik 's avonds met hem in de plaats liep,hy met zyn geweer ,schoot hy er nog 4,waarvan 2 op het eiland,die over het water op het weiland dood vielen. Er was geen pont,zodat wy moesten omlopen om ze te halen,en toen wy er kwamen hadden de varkens van Vogel ze al opgegeten.

Half Augustus kreeg Lore een brief van Hansje v.d.Brugghen dat haar vader een duizeling had gehad en men zich inquieteerde. Ik las tussen de regels door dat ik niet onwelkom zou wezen en Lore vond met my dat het vriendelijk zou zyn om te vragen of ik hem mocht komen zien. Ik schreef dus en vroeg of ik geen belet deed en kreeg daarop een bepaalde uitnodiging. Ik besloot toen daaraan een bezoek aan myn ouders te verbinden en spoorde Maandag 17 Aug.naar Arnhem,waar ik de diligence naar Zutphen zo bezet vond,dat er zes bijwagens nodig waren om de passagiers te bergen,en wy eerst te 11½,dus een uur te laat wegreden.
3069 Drie kwartier later stapte ik by Papa en Mama af,die niet weinig verrast waren van my te zien. Gelukkig was er nog een ruime bovenkamer onbezet,waar ik logeren kon. Na het dejeuner ging ik met Papa in Rhederoord wandelen en later voor het logement zitten,waar ik ook Mevrouw Rengers aantrof,Papa's oude belle,by wie ik 16 jaar vroeger,in Aug.'47 met Herman te Leeuwarden de dag gepasseerd had. Wy aten te 4 uur en maakten daarna nog een korte wandeling met Mama in de regen,waarna wy thee dronken,een hombretje speelden en reeds te half elf alle drie naar bed trokken. Papa had nogal pijn aan de rechtervoet,maar liep toch op pantoffels vrij vlug en goed. Mama vond ik veel beter en zy zeide my dat zy onbeschrijflijk genoot en er nog wel maanden zou willen blijven. Maar Papa moest over 14 dagen weer in Amsterdam zyn.

De volgende ochtend brachten zy my beiden met een wagentje naar Arnhem,vanwaar ik te 11 uur per diligence naar Nymegen reed. Daar werd ik opgewacht door de pakjesdrager Peer,de agent van politie Volstar,de veerman van Meurs en enige andere intimi. Bernard stond met de vigilante by Ariëns en wy reden bovenover naar het Châlet,langs twee nieuw gebouwde forten. Het regende de ganse dag. De toestand van de Heer v.d.B.
3070 viel my mede,maar Dr van Egmond,die ik daar aantrof,zeide my in stilte dat hy bepaald een attaque gehad had,waardoor de zenuwen der kaak waren aangedaan. Hy vond het inquietant,maar de famille zag het niet zwaar in.

Ik schreef een en ander aan Lore en kreeg de volgende dag van haar een brief,waarby zy een invitatie voegde van Tante Antje,Kees en Sophie,Aernout en Hans en Herman en Mina,die ons tegen Zaterdag 29 Aug. op Leyduin ten eten vroegen ter ere van het bruidspaar Sylvia en Taets van Amerongen. Lore schreef my dat zy heel veel lust had om aan te nemen en wy dan Zaterdagochtend van S.en B.naar Haarlem zouden moeten gaan,aldaar een rytuig nemen om naar Leyduin te rijden en dit by ons houden,terwijl wy dan per trein van 10¼ naar Amst.konden terugkeren. Jansje en JW.zouden ons natuurlijk tot Amsterdam moeten vergezellen.

Sylvia, dochter van Prof. D.J.'s tweede huwelijk dus halfzuster van Jacob, zuster van Kees, Aernout, Herman enz.

Zy schreef:" You think this a mad plan,mais j'ai grande envie "aussi de revoir Leyduin,où je n'ai pas été depuis notre engagement, "puis aussi d'aller à Amsterdam,avant d'y venir avec tous les enfants "et d'y faire mes préparatifs. D'un autre côté la journée serait très "fatigante et peut-être par là peu advisable. Je regretterais d'y re- "noncer,mais si tu le trouves trop fatigant,trop omslachtig,trop druk , "je le trouve aussi et tu n'as qu'à refuser. Ne crains pas de me faire "de la peine en refusant; je crois que tu aurais raison,maar op myn "oude dag word ik gedissipeerd en heb ik lust in een pretje. Wees dus "voor ééns een tyran,volg voor één keer je wil en doe wat je het beste "oordeelt,ik zal er voor ééns mee instemmen."

3071 " Mieky roept de gehele dag Mama en Anna,et est toute fière de "ce nouveau mot qu'elle a appris. Max,après avoir prié (my nazeggende) "pour toi,a ajouté de lui-même une supplication pour moi,ce qui m'a "touchée."

Ik antwoordde: " Je kunt niet begrijpen,liefste,in welk een ver- "legenheid je brief van gisteren my gebracht heeft en in welk moeilijk "dilemma ik my bevonden heb. In 't eerst betreurde ik diep dat je niet "zelf de decisie genomen had,maar aan de andere kant begreep ik dat "je daarvan misschien berouw zoudt gehad hebben. Intussen wat zou ik "doen? Bedankte ik voor een partij,die je kwaad zou doen en je toch "amuseert,dan deed ik je verdriet en nam ik aan,waardoor je je mis- "schien een ziekte op de hals haalde,dan zou ik my dit eeuwig verwijten. "Ik heb my toen tot Mevr.v.d.B.gewend,en deze heeft my zó sterk aange- "raden om voor het feest te bedanken dat ik daartoe ten slotte beslo- "ten en een weigerend antwoord verzonden heb. Zo je dit moeite doet, "bedenk dan dat ik alle egoïste consideratiën heb ter zijde gesteld

576 A – in marge bijgeschreven, in midden bij 'Sylvia':

Sylvia, dochter van Prof. D.J.'s tweede huwelijk dus halfzuster van Jacob, zuster van Kees, Aernoud, Herman enz.

"en uitsluitend in je eigen belang heb gehandeld. Liefste Vrouwtje,ik
"had je zo gaarne dit genoegen verschaft omdat je er zo op gesteld
3072 "scheen te zyn,maar waarlijk je bent veel te zwak en te slap om zulk
"een strapazze te ondernemen. En dan nog,wat je 't meest zou amuseren
is het vuurwerk,en dit zou allicht niet voor 9 uur beginnen,terwijl wy
"dan zouden moeten vertrekken. Heb je dat alles wel overwogen? En zou
"het JW.geen kwaad kunnen doen om zo heen en weer te reizen,om niet
"te spreken van de mogelijkheid dat hy by je terugkomst in Amst.minder
"by je vinden zou dan anders?"

"Nu nog een woord over myzelf. Ik heb gisteren na het eten met
"de Heer v.d.Brugghen een loopje gedaan,maar de regen joeg ons spoe-
"dig naar huis,en daarna heb ik by hem in zyn hokje gezeten en straf
"geredeneerd,daar hy zelf niet veel mag spreken en ook weer beving in
"de kaak gevoelde,hetgeen zich heden ochtend aan het ontbijt herhaalde.
"Heden ochtend ben ik naar Nymegen gewandeld; van Tricht vond ik op
"het Parket en toen hebben wy over alles en nog wat gebabbeld. Ik heb
3073 "daarna Antje Semming,(bijgenaamd Antje Schelling) opgezocht en op een
"bovenkamer gevonden. En o wonder! zy heeft de invitatie aangenomen en
"komt D.V.Maandag 7 Sept.per beurstrein om 14 dagen by ons te blijven.
"Ik heb de meeste moeite met haar moeder gehad,die gedurig zanikte dat
"zy Antje niet kon missen,omdat deze de kost voor haar verdiende,alsof
"wy haar voor niet zouden laten naaien,maar Antje zelf had er dol veel
"lust in en accepteerde terstond."

" Dr van Egmond,die de Heer v.d.B.heden weer bezocht,vindt het
3074 "uitmuntend dat ik de patient afleiding bezorg en laat lachen,daar hy
"niet te veel aan zyn eigen overpeinzingen mag worden overgelaten en
"evenmin veel mag spreken."

" Donderdagochtend. Gisteravond heb ik gelezen en gebeden omdat
"de huisvader vreesde in zyn woorden te blijven steken en aan het
"brabbelen te gaan. Hy heeft moeite by het uitspreken van lange en
"vreemde woorden; ook beeft zyn rechterhand. Een en ander maakt dat
"Mevrouw en de meisjes ongeruster beginnen te worden en gejaagd zyn,
"en ik heb een voorgevoel dat ik hem niet zal terugzien. Hy heeft my
"gevraagd om tot Maandag te blijven en Mevrouw ondersteunt dit omdat
"distractie hem goed doet."

Diezelfde dag schreef Lore my o.a. dat het voortdurend stortre-
gende,maar zy toch met Max en Augusta Elout naar het dorp gegaan was
om op de kermis wat te kopen. De gehele familie bracht de dag te Zeist
door en Lore had dus 7 kinderen voor haar rekening. Zy vervolgt:
" Ce que tu me dis de Mr.v.d.B.est bien triste. Je ne connais rien de
"plus affreux qu'une apoplexie."

(Hoe gelukkig is het toch dat men tevoren niet weet welk lijden
ons te wachten staat,anders was Lore al vroeger van angst voor een
eventuele apoplexie bezweken.)

3075 " Que dis-tu de ce troisième fils de Herman et Mina van Lennep?
"C'est un petit Robert à ce que j'apprends. Ces Van Lennep ne finissent
"pas. Ma chère santé va assez bien et je commence à devenir plus forte.
"C'est du nonsense tout pur que Mr van Egmond t'a débité au sujet de
"beurre et de graisse." (Deze had my gezegd dat Lore vet en boter moest
eten) "Ce sont les nerfs qui m'ont abimée et le chagrin que j'ai dû
"avaler et surmonter,rien d'autre; j'étais forte comme un cheval
"jusqu'à ma 19-ième année,bien que je n'eusse mangé ni beurre ni graisse.
"I know it quite well,et si tu ne me rendais pas heureuse comme tu le
"fais,tu verrais bien vite que j'ai raison,que mes nerfs sont ma partie
"faible et qu'il faut peu de chose pour les détraquer."

3078 Ik antwoordde nog vanuit Nymegen:...." Ik vind Mr v.d.B. beter dan
"de twee eerste dagen,vooral gemakkelijker sprekende,zonder zich zo
"dikwijls te vergissen. Hy agiteert zich zelf het meest,maar het schynt
"hem pleizier te doen dat ik er ben, ofschoon hy naar gewoonte duizend
"excuses maakt over zyn beroerd gezelschap,het ellendige celletje,waar
"ik huis(maar waar ik toch goed slaap!) het ellendige weer enz.enz. Je
"hoort het hem zeggen."

"Ik heb lust om aan Hartsen te schrijven dat hy met Saar naar We-
"nen ga,waar een uitmuntend orenspecialiteit woont,die de Minister Go-
"defroi veel goed gedaan heeft. "

De laatste brief die ik te Ubbergen kreeg was van Zaterd.22 Aug.
en daaruit neem ik een en ander over;

3079 " Comme tu dis la maladie de Mr v.d.B.est bien inquiétante. Ik "zou hem geen ogenblik durven alleen laten,en dit is toch ook weer "heel moeilijk. Arme mensen,ik beklaag hen zeer."

" Ik wil je niet ontveinzen beste kind,dat ik wel een weinig te- "leurgesteld was door je bericht dat je voor de Leyduinsche invitatie "bedankt had,daar ik my vast verbeeldde dat je die zou aannemen. Ik "weet niet waarom ik zo'n lust in dat feest had; het was,geloof ik, "niet zozeer om Leyduin terug te zien als omdat ik behoefte had aan "a change. Het is verkeerd,dat weet ik,maar van tijd tot tijd krijg ik "een kriebel om eens wat anders te zien en by te wonen,en het maakt "my fidgetty dat ik altyd moet thuis blijven en er zelfs niet voor één "dagje kan uitbreken. Wat je bezwaren betreft,daarin deel ik niet ge- "heel. Het vuurwerk,zo er eens is,zou zeker wel vóór ons vertrek wor- "den aangestoken. Tante Antje,die meer mensen uit Amst.verzocht heeft, "heeft zeker het diner om 4 uur bepaald,omdat de trein zo laat aankomt, "en daar het reeds om 8 uur donker wordt,is er tot 9½ nog tijd genoeg "om vuurwerk af te steken. Jan Willem is nog te jong om door de reis "geëprouveerd te worden en wat het voedsel betreft,zo zou hy des te
3080 "meer by my vinden als ik op diners ging; daarom wilde Bach ons altyd "uit eten sturen,en was zy bly voor de Baby als er een invitatie kwam. "Mais encore une fois,je te le répète,je trouve ton refus très bon et "je me suis déjà consolée de mon désappointement. N'en parlons donc plus."

" Voilà le docteur van Hasselt qui vient de nous faire sa visite; "il est très satisfait de mon état,trouve que j'ai bien meilleur visa- "ge,que mes yeux sont plus clairs,mon pouls plus fort,in short que j'ai "beaucoup repris,et il me prédit qu'en continuant à prendre mes remèdes "mes forces reviendront bientôt. Je me trouve aussi bien mieux,car le "dos me fait bien moins souffrir et hier je me suis promenée avec le "reste de la famille jusqu'à Geertje pour revenir par Boekesteyn. Vind "je dat niet mooi ? Max prend son huile tous les jours avec un nouvel "entrain et Henkie son lait d'anesse."

3081 " Les enfants,à l'exception de Max,se sont royalement amusés ce "matin,car Agnes et Beels les ont amenés à la foire,où ils ont acheté "des cadeaux pour Max,et Maman,leur ayant donné à tous un florin,ils "ont aussi rapporté des cadeaux pour leurs bonnes et des joujous pour "Mieky et JW. Hier Max était impayable. Agnes dit au dessert à Charles: "Wat wil je nu hebben,een vijg,een abrikoos of een perzik? Maar je moet "het my in het Engels zeggen."- Daarop riep Max:"Och Karel,zeg dan maar "een perzik." sachant bien que Charles ne sait que ce mot de peach, "qu'il a appris avec tant de peine."

Carel Beels was 29 Febr.'60 geboren en dus 3½ jaar,zes maanden jonger dan Max,maar zeldzaam dom voor zyn leeftijd,hetgeen vermoedelyk aan zyn constitutie te wijten was. Als hy op S.en B. logeerde,drensde hy dikwijls de halve nacht. Later ontwikkelde hy zich enorm,en bezocht hy niet alleen de Handelsschool maar ook het Gymnasium met succes,stu- deerde vlug,promoveerde,werd bediende by Pels en ofschoon minderjarig,
3082 met de kas belast,maar al spoedig verveelde het hem en voerde hy niets meer uit. Hy werd geen advokaat,was niet verliefd van complexie en na zyns vaders dood viste hy,reed op zyn wiel,trapte daarop zelfs in zyn kamer,rookte pijpen en liep leeg.

Zondag 23 Aug kerkte ik by Herbst in de Luth.Kerk,die beter preek- te dan Stoop,ook al klonk zyn Duits my lelijk in de oren. Maandag ver- trok ik per diligence van 9 uur uit Nymegen en keerde ik naar S.en B. terug,waar ik nog 8 dagen kon blijven en tweemaal de Horstermeir bezocht. Lore wilde de 4de verjaardag van Max nog buiten vieren en kwam dus eerst Donderdag 3 Sept met de kinderen weer in stad.

Woensdag 16 Sept.woonden wy de bruiloft by van Sylvia en van Ame- rongen en de volgende dag het aantekeningsdiner van Henrick S.van Len- nep en Anna Cecilia van Eeghen.(Leyduin) Van geen der beide feesten
3083 herinner ik my iets. Zowel aan laatstgenoemde maaltijd als by het diner ter ere van Sylvia's ondertrouw droeg Papa een gedicht voor.

Zaterdag 12 Sept.joeg ik op Elswout en kreeg ik een briefje van Lore om te zeggen dat JW.haar een onrustige nacht bezorgd had,vermoe- delijk ten gevolge van de vaccine. Zy eindigde:" J'espère que le temps "ne te parait pas trop long!". Want hoe prettig ik het ook vond om te jagen,zo verveelde ik my het overige van de tijd,die ik hetzy met de oude Heer Borski in zyn kombof of met Willem moest doorbrengen,die niet

alleen geen conversatie had,maar evenmin enig belang stelde in eens anders onderhoud. Het diner en de avond waren dus interminable.

Antje Schelling of Semming kwam 5 Sept.en bleef drie weken by
3084 ons tegen *f* 5- in de week. Zy was zulk een onvermoeide naaister,dat zy,als het begon te schemeren en de lamp gehaald werd,zeide:"Het grote "licht gaat uit,ik zal maar vast bidden,dan verlies ik geen tijd."

Op 10 Sept.kreeg de Heer v.d.Brugghen opnieuw een attaque,maar deze keer zó hevig dat zyn rechterzijde geheel verlamd en hy sprakeloos werd. Drie vreeslijke weken bracht men met hem door,zyn toestand werd hopeloos en op 20 Oct. gaf hy de geest. Ik vertrok de volgende avond naar Nymegen,overnachtte in het Logement van Ariëns,waar de diligence stilhield,en begaf my Zondagochtend eerst naar het huis van de Heer Willem Singendonck,by wie ik zyn jongste broer Jan,Griffier der le Kamer aantrof. Zy gaven my nog enige byzonderheden en vertelden my o.a. dat Bernard,die later knecht by Beels werd,de lijder voorbeeldig als een pleegzuster had opgepast en verzorgd. Ik wandelde daarop naar het Châlet,waar ik Mevrouw en de meisjes bitter bedroefd,maar engelachtig gelaten en lief vond. Zy wilden niet dat ik naar het logement terugkeerde en zo sliep ik de nacht van Zondag op Maandag in myn oude celletje naast zyn studeervertrekje,waar zyn lijk lag.

Maandag 5 Oct.werd hy te 8½ 's ochtends begraven,en sprak de Heer van Lynden uitmuntend als vice-president der Rechtbank uit naam van dit college. Ik betreurde hem meer dan ik zeggen kan,want ik vereerde hem als een vader. Hy was in 1804 te Nymegen geboren en dus pas 59 jaar oud.

3085 Ik kan hier geen levensbericht van hem inlassen en verwijs daaromtrent naar hetgeen de Kantonrechter Jeronimo de Vries in het Jaarboekje Magdalena van 1867 en Dr A.H.Raabe by de inwijding der herbouwde School op de Klokkenberg te Nymegen op 6 Mei 1887 ter zyner nagedachtenis geschreven en gesproken hebben. Hoogst belangrijk is ook hetgeen Willem de Beaufort in de Gids van '87 omtrent hem schreef, waarby hy het verschil tussen Groen van Prinsterer en v.d.Brugghen helder in het licht heeft gesteld. Het stuk is opgenomen in de Verzameling van Geschiedkundige Opstellen van de Beaufort,die in 1893 verscheen.

Van der Brugghen was een buitengewoon scherpzinnig jurist,en schreef uitmuntend Latijn,en juist omdat hy in het Latijn dacht,was zyn Hollandse stijl niet vloeiend als die van myn vader,maar stroef. Des te groot redenaar was hy als hy voor de vuist sprak. Zyn werk de Officio Judicis in 2 delen 1839 was beroemd en ik herinner my dat toen een onzer op het Praktikum,dat Prof van der Hoeven ons gaf,de functie van Voorzitter der Rechtbank vervulde en het vonnis voorlas,v.d.Hoeven hem onder het oog bracht dat dit geen manier was om een rechterlijke uitspraak voor te lezen,en met de vraag:"Weet ge dan niet wat v.d.Br. "daarvan zegt?",de passage uit genoemd werk,die daarop betrekking had, uit het hoofd citeerde.

Van der Brugghen was een nederig,zachtmoedig en blijmoedig Chris-
3086 ten en hy heeft dan ook de wens geuit dat geen levensbericht van hem in druk verschijnen zou. Toen hy als Minister de Jachtwet moest verdedigen,beklaagden hem zyn schoonzusters,omdat hy,die geen vlieg zou kwaad doen,nu verplicht was het doden van onschuldig wild te wettigen. Aan de Leidse Hoogeschool had hy de gouden medaille behaald door de beantwoording van een prijsvraag hoe het Rom.Recht kon worden toegelicht uit de geschriften van Plinius de Jonge.

Hy was o.a.medebestuurder van het door Ds.O.G.Heldring gestichte Asyl Steenbeek en zowel met deze als met Beets,la Saussaye en Gunning zeer bevriend. Als hy een boek las had hy behoefte daarover zyn gedachten in schrift te stellen; dit noemde hy de gymnastiek van zyn geest. Prof v.d.Hoeven noemde hem een van de diepste denkers dezer eeuw.

3087 De Beaufort heeft het grote onderscheid tussen Groen van Prinsterer en v.d.Br.met veel talent in het licht gesteld. Groen was theoreticus en v.d.Br. practicus; Groen oefende steeds kritiek en gedurende zyn parlementaire loopbaan was er geen wet,die hy niet bestreed,maar toen hy zelf met de vorming van een kabinet belast werd,weigerde hy. Hy gevoelde dat het niet mogelijk was zyn beginselen in praktijk te brengen.

Thorbecke had als Minister de Paus en diens Kerk naar de ogen gezien, omdat hy de Roomse leden der Kamers nodig had om zyn wetsontwerpen te zien aangenomen. Van de vrijheid welke de Roomse Kerk genoot om bisschoppen te benoemen, maakte zy misbruik en in April '53 verwekte dit een storm van verontwaardiging by de Protestanten. De kreet: "Weg met de bisschoppen!" ging met de kreet: "Weg met Thorbecke" gepaard. Toen de Koning in Amst. kwam werd hem op 15 April een adres aangeboden, dat het ontslag van Thorbecke ten gevolge had. Op de vraag: Wat nu? antwoordde da Costa: "Wat anders dan een Ministerie Groen ?" Maar Groen trad terug en een conservatief Ministerie met van Hall en van Reenen trad op.

Toen laatstgenoemde een Wetsontwerp op het lager onderwijs indiende, dat door de meerderheid der Tweede Kamer gunstig ontvangen en beoordeeld werd, kwamen van protest. zijde daartegen zulke ernstige bezwaren in, dat Koning Willem III aan de Ministers te kennen gaf de Wet
3088 niet te zullen ondertekenen. Deze namen hun ontslag en nu werd Groen opnieuw geraadpleegd, maar hy gaf de raad dat de conservatieve Ministers moesten aanblijven. Deze weigerden echter en nu werd van der Brugghen door Z.M. geroepen. Hy gaf te kennen dat hy alleen dan bereid was om zich met de samenstelling van het Kabinet te belasten, indien hy op Groens steun kon rekenen. De Koning achtte dit billijk en op 15 Juni 1855 had v.d.Br. een samenspreking van 1½ uur met Groen op diens buitengoed te Wassenaar, en v.d.Br. was daarover zó voldaan dat hy de volgende dag aan de Koning zyn besluit om de kabinetsvorming te aanvaarden mededeelde en op 23 Juni als Min. van Justitie en als Premier optrad.

3090 Reeds by de algemene beraadslagingen over de begroting had Groen de regering krachtig aangevallen, hetgeen v.d.Br. dwong hem te verwijten dat deze zich niet hield aan de belofte op 15 Juni aan v.d.Br. afgelegd dat hy het bewind zou steunen. Omtrent dat onderhoud van 15 Juni is een misverstsnd blijven heersen dat de beide vrienden van elkander verwijderd heeft; V.d.Br. heeft my meermalen verzekerd dat hy van Groens medewerking overtuigd was en dus niet weinig verbaasd en ontroerd was,
V naar toen deze hem in de Kamer aanviel. Hy had aan Groen duidelijk uiteengezet dat V zyn oordeel een neutrale openbare school alleen mogelijk was in een land, welks bewoners tot allerlei godsdienstige wijd uiteenlopende richtingen behoorden, maar dat ter bevrediging hunner godsdienstige behoeften op elke school in ruime mate gelegenheid moest gegeven worden om op afzonderlijke uren en in het schoollokaal godsdienstonderwijs te ontvangen, de Protestant van de predikant, de Roomse van de pastoor en de Israeliet van de Rabbijn. In hoeverre v.d.Br. hierin dwaalde laat ik in het midden. Naar myn overtuiging behoorde het onderwijs vrij te zyn.

Intussen wat hiervan ook zy, v.d.Br. had de indruk gekregen dat Groen het met hem eens was. Wel meende Groen dat het anders moest zyn, maar hy gaf toe dat zyn theorie practisch niet uitvoerbaar was. Toen Groen in 1857 de Verg. voor Chr. Nat. Schoolonderwijs in het leven riep en v.d.Br. tot zyn leedwezen zag dat de schoollokalen door de liberale besturen niet voor de godsdienstleraars geopend werden, was hy
3091 zelf een der eersten die het Chr. Onderwijs steunde.

Ten bewijze hoezeer hy van Groens instemming met zyn denkbeelden overtuigd was, diene dat hy, na uit Wassenaar teruggekeerd te zyn, de uitslag van zyn onderhoud met Groen aan zyn zwager Jan Singendonck ging mededelen en hem van zyn blijdschap over Groens medewerking deelgenoot maakte. Heeft Groen zyn belofte geschonden ? Heeft hy v.d.Br. of heeft v.d.Br. hem slecht begrepen ? Wie zal het zeggen ? Het laatste is mogelijk, want ofschoon Groen in het door hem van het onderhoud gegeven verslag over v.d.Br's nevelachtige breedsprakerigheid klaagt, zo was niemand nevelachtiger in zyn uitdrukkingen dan Groen.

Volgens de Beaufort was v.d.Br. begerig om als Minister op te treden en bezat hy, in de goede zin van het woord, staatkundige eerzucht. Hierin dwaalt de Beaufort, die dan ook v.d.Br. niet persoonlijk heeft gekend. Ik durf verzekeren dat v.d.Br. met grote tegenzin de opdracht om een Kabinet te formeren aannam, daar hy liever Kamerlid bleef. Hy was van nature veel te nederig en gelijk dit aan grote geesten eigen is, veel te schuchter en te verlegen om die taak te aanvaarden. Maar toen Groen geweigerd had meende hy dat de Heer hem die taak op het hart bond. Ik geloof dat Groen tijdens het onderhoud te goeder trouw meende zich in v.d.Br's denkbeelden te kunnen vinden, maar later, toen hy bespeurde hoe zyn partij en zyn vier geestverwanten in de Kamer,

3092 Mackay,van Lynden,van Reede en Elout er over dachten,berouw kreeg en van koers veranderde. Dit was ook v.d.Br's indruk. Noem dit vals,zo ge wilt. Van staatslieden heeft men zulke frontveranderingen altyd te wachten. Die zyn meer vertoond. Een conservatief komt op het kussen en verlochent zyn antecedenten. Een socialist wordt minister en als hy ziet dat zyn plannen niet uitvoerbaar zyn,dan dwingt de nood hem toe te geven. Ware Groen Minister geworden dan had hy misschien soortgelijke Onderwijswet voorgesteld.

De Beaufort acht het niet onwaarschijnlijk dat Groen opzettelijk in duistere woorden gesproken heeft uit vrees dat v.d.Br.anders aan Z.M. zou verzocht hebben van de opdracht verschoond te blijven,en hy in elk geval van een geestverwant meer kon verwachten dan van een Ministerie van Hall en van Reenen. 't Is zeer mogelijk,maar ik geloof dat er nog iets anders achter gezeten heeft. Volgens Papa was v.d.Br. verreweg de meerdere en blonk hy in de Kamer boven Groen uit,zodat Papa my zeide:" Groen heeft afgedaan,v.d.Br.wordt de leider." Is het niet aannemelijk dat Groen dit met kwalijk verholen spijt heeft gadegeslagen en niet dulden kon dat v.d.Br.niet slechts op het Binnenhof, maar in het gehele land meer vrienden en meer volgelingen had dan hy en dat de ethische partij,waartoe grote mannen als de la Saussaye, Beets,Heldring en Gunning behoorden,de orthodoxe overvleugelde ?

3093 Terwijl de gedachtewisseling tussen de beide mannen in de Tweede Kamer in confidentiële brieven werd voortgezet,werd de strijd heviger toen in Febr.'57 de nieuwe Onderwijswet werd ingediend. Groen betoogde in 5 vlugschriften dat het wetsontwerp geheel gelijkvormig was aan dat van van Reenen,dat de uitdrukking "Christelijke deugden" een onredelijk woordenspel was en dat v.d.Br.zyn verleden verlochend had. By de beraadslagingen van 29 Juni tot 20 Juli vielen harde woorden tussen de vroegere vrienden,en toen de Wet met 47 tegen 13 stemmen werd aangenomen verliet Groen onmiddellijk de zaal en nam hy als Lid der Kamer zyn ontslag. Nu de andere antirev. leden zyn voorbeeld niet volgden was zyn daad kennelijk de uiting van persoonlijke wrok. V.d.Br.was door al het gebeurde zó geschokt dat ook hy de Koning vroeg hem te ontslaan,maar Z.M. nam het niet aan. V.d.Br. schreef een verzoenende brief aan Groen,maar in het antwoord werd het Amice van vroeger door HoogEdelGestr.Heer vervangen en later had Groen de onbegrijpelijke taktloosheid die brief te laten drukken.

.....

Ik heb verzuimd te vermelden dat na het huwelijk van Henrick S. van Lennep en Anna van Eeghen op 26 Sept.'63 een volksfeest op Leyduin gegeven werd,hetwelk Lore en ik bywoonden. Zy had dus enige vergoeding voor het gemiste diner.

Daar van ons logeren te Zeist niets gekomen was, JW. 's nachts onrustig bleef,en de koemelk van S.en B.beter was dan de Amsterdamsche,
3094 besloot Lore er op 9 Oct.nog eens heen te gaan,te meer omdat Jansje ook gedurig onwel was,dikwijls rendez-vous speelde en zulke maagpijnen had dat zy zich op de vloer in alle richtingen omwentelde. Dr Gobbee schreef het aan de lever toe,maar daar Lore weinig vertrouwen in hem had,besloot Lore Dr van Hasselt te raadplegen. Zy schreef my dat zy goed overgekomen was,maar blij dat Agnes niet meereed daar Jansje weer onder het rijden had gevomeerd. Lore schreef:" Elle et Betje m'ont "encore donné des détails de sa maladie qui ne laissent pas de doutes "sur son mal; c'est le foie seul qui est malade à mon avis and nothing "else is the matter with her. De kipjes zyn wel en lief; Max is weer "door de wurmen geplaagd en dus contrary. J.W.is wat rustiger 's nachts, "doet niets dan kraaien,lachen en praten en wordt dagelijks dikker en "Mieky wijst iedereen haar mooie schoentjes. Ik slaap in de gele kamer "met Henk,Jansje en Jan Willem; Mieky,Max en Betje zyn in het rode ka-"binetje en jy zult in de donkere kamer logeren."

Insinger en Henriette waren van de Prinsengracht verhuisd naar de Heerengracht b/h Koningsplein in het hoogste huis van Amsterdam, waar de Russische consul Stoffregen gewoond had. Zy hadden zich 10 jaar lang met de Prinsengracht vergenoegd. Het nieuwe huis miste een tuin en naast het achterhuis dat in de Reguliersdwarsstraat stond,stond een publiek huis.

3095 Op 13 Oct.droeg ik myn conclusie in het proces van Wurtz voor; ik had er drie maanden over gewerkt en de voorlezing duurde een uur, zodat men zich kan voorstellen welk een boekdeel het was.

Diezelfde dag kreeg ik een lange brief van Stedman, aan wie ik het overlijden van de Heer v.d.Brugghen bericht had. Hy schreef o.a.:
3096 "....." Aan Nymegen terug denkende komt my die stad moreel vervallende "voor. My dunkt de gentry, het patriciaat verdwijnt, en er blijft meestal "de winkel over. Dat zyn treurige steden. De winkeliers hebben er "zelve niets aan. De moderne mengelmoes brengt noodzakelijk tot het "noodlottige Americanisme. Ik hoop gy blijft in Amsterdam. Daar of by "het Hoge Gerechtshof is uw plaats. Gy moet helpen dat oude patriciaat "weer op de been brengen, daar Amsterdam zo groot by geworden is."

" Dat uw heer Vader zich zo wel best bevindt hoor ik met het "grootste genoegen. Heb de goedheid my in het geheugen van dien uitne-
3097 "menden man terug te roepen, op wiens naam en faam gy trots kunt zyn. "Wat de faam betreft, zo spijt het my dat hy op zulk een klein toneel "werkzaam is, te meer daar de Hoogduitschen meer en meer het begrip, "(de comprehensie) van de Nederduitsche inborst verliezen. Ik moet hier-"by echter ook het spit omdraaien, en kan nauwelijks begrijpen hoe een "man als uw vader Fransch kent zonder Hoogduitsch te kennen. De West-"faalsche wijnkoper Weinstube is wel een goed portrait, maar het zou "toch wenschelijk zyn dat de geestige schilder ook b.v.Goethe mogt lezen "en onze gezelschappen ook mogt kennen."
3100 "....." P.S.Vraag als het U b.Dedel uwe pres.of hy niet voor 3 of 4 "jaren een paar brieven van my gekregen en nooit beantwoord heeft. "Dat zou niet mooi zyn. Ik had de goede intentie hem de stamboom en "oorsprong der Dedels te zenden. Ik wedde 100 tegen 1 dat ik heb wat "hy niet heeft, maar kan my natuurlijk niet verder aan ZHEDgeb.te voete "werpen?"

"Ad vocem politica - zyn er 3 volken, die men geheel meiden moet, "(vitare et quousque fieri potest extirpare) Polen, Grieken en Joden. "Gy moet het mogelijke doen om de Joden te verdrijven, vooreerst Godefroy "en dan de rest."

Ik liet de spelling en de stijl onveranderd, maar voor iemand, die sedert zyn 18de jaar in Duitsland gewoond had en byna nooit gelegenheid had om zyn moedertaal te spreken, sprak en schreef hy nog uitnemend Hollandsch. Dubbel curieus was het dat hy, die zo zeer aan zyn adelijke Schotsche afkomst hechtte, die veel in genealogieën, ook van anderen studeerde, met een heel gewoon burgermeisje Roth getrouwd was, terwijl het hem later geweldig hinderde dat een zyner zoons zich mesallieerde.

Op 23 Juli '74 zag ik hem voor het laatst. Ik kwam toen met Lore
3101 van Soden terug en wy reden op onze terugreis van Coblenz naar Besselich, waar wy alleen Mevr.Stedman met Anna vonden, daar Stedman zelf met Carl en Franz by de Keizerin dineerde. Te 7 uur kwamen deze drie terug en bracht Carl, who was sweet upon Lore, ons naar Coblenz terug, zo, dat ik op de vraag van de ouders of wy nog eens terug kwamen, lachende ten antwoord gaf: "Ja, wenn Carl nicht da ist."

3104 Lore werd Maandag 19 Oct.'63 30 jaar en daar ik dit jaar de 2e kamer en de Donderdag zaken had, was ik altyd van Vrijdagavond of Zaterdagochtend tot Dinsdagavond of Woensdagochtend vrij en zo kon ik ook nu Lore's verjaardag buiten met haar vieren. Gelijk ik reeds zeide had zy Dr van Hasselt uit Naarden verzocht om eens naar Jansje te komen kijken. Ware van Praag toen reeds dokter geweest dan zouden wy haar misschien naar Haarlem gezonden hebben, want wy waren evenals Dr Gobbee vast overtuigd dat zy een leverziekte had, Mama had my reeds geraden de zogenaamde leverpleister te appliceren. Toevallig kwam van Hasselt juist op Lore's verjaardag; wy ontvingen hem boven in onze slaapkamer en Lore vertelde hem in myn byzyn uitvoerig wat Jansje deerde, waar zy pijn had, hoe zy gedurig rendez-vous speelde, welke middelen Gobbee haar had voorgeschreven enz.enz. Toen zeide hy: "Nu "wil ik haar zelve wel eens spreken, maar liefst alleen." Jansje was
3105 in het aangrenzend vertrek en Lore verzocht hem daar binnen te gaan. Dit deed hy en ik geloof niet dat het 5 minuten duurde eer hy terug kwam, de tussendeur sloot en op zyn gewone enigszins ruwe manier zeide: "'t Is doodeenvoudig Mevrouw, de meid wacht een kind!".

Lore was als van de donder getroffen en ontstelde hevig. Zy riep uit: "Onmogelijk Dokter! er is uiterlijk niets aan haar te bespeuren. "'t Is de lever die haar plaagt!" - " Geen kwestie van," hernam van H.

"die is volmaakt gezond,de meid moet in de kraam en wel spoedig ook. "Zy heeft het my trouwens erkend toen ik het haar zeide." Nadat de dokter vertrokken was,begaf Lore zich naar Jansje,die bitter huilde en geen raad wist,daar zy terstond gevoelde dat zy niet by ons kon blijven. Uit schaamte had zy indertijd,toen de baker zwangerschap by haar vermoedde,steeds ontkend. Op de vraag van Lore of zy de vader van het te verwachten kind niet kon trouwen,antwoordde zy dat zy hem niet eens kende,zelfs zyn naam niet wist. Of dit waar was weet ik niet. Ik nam haar mede naar Amsterdam,daar zy ons zeide dat zy een getrouwde vriendin had,die met haar toestand bekend was en haar hulp beloofd had. Enige nachten sliep zy in ons huis en toen het scheen dat de geboorte van het kind niet lang meer kon uitblijven,verhuisde zy naar de woning harer vriendin,en aldaar beviel zy in November van een vol-
3106 maakt gezond kindje. Wy hadden de onkosten voor onze rekening genomen want wy hadden diep medelijden met de meid. Het geluk wilde dat zy kort daarop door een weduwnaar,die in den Haag woonde,werd ten huwelijk gevraagd. De Elouts kenden hem en gaven omtrent hem de meest gunstige informatie en de man was bereid Jansje's kindje by zyn huwelijk te wettigen als ware het het zyne,ofschoon zy elkander te voren niet gekend hadden. De man was wel 20 jaar ouder dan zy,maar Jansje nam met dankbaarheid zyn huwelijksaanvraag aan en haar huwelijk is gelukkig geweest. Misschien leeft zy nog.

Toen ik 21 Oct in Amst.terugkeerde vond ik er de brief van Emile Janssens uit Petersburg,die my schreef dat zyn zwager my het in '53,dus 10 jaar geleden geleende geld zou komen afbetalen. Ik heb dit reeds vroeger verteld en my misschien in de dag der terugbetaling en in het cijfer vergist. Uit een brief van Lore blijkt my nu dat er van de geleende duizend gulden reeds ƒ 333- door de oude Heer Janssens was afgelost,zodat de schuld nog slechts ƒ 667- bedroeg en met de renten sedert de laatste afbetaling voor 8 jaren ƒ 933- welk bedrag de Heer van Frankenberg my 27 Oct.kwam voldoen. Ik zond Emile Janssens brief terstond aan Lore als troost in het verdriet over Jansje.

3107 Wy waren door haar vertrek zeer onthand. Wel nam Betje de zorg voor de kinderen tijdelijk over,maar die was er niet op gehuurd en ook nog zeer onervaren en toen Lore haar vroeg of zy kindermeid wilde worden,weigerde zy aanvankelijk,doch na de vuurproef te hebben doorstaan,bleef zy die lastpost toch behouden. Myn moeder zeide my dat een der vele dochters van Tante Hodshon's koetsier een dienst zocht en na enige pourparlers kwam deze by ons. Zy heette Mina Overberg en was uit een goed nest,want zy en haar Geschwister waren uitmuntend opgevoed en hadden zulk een reverentie voor de moeder,dat toen deze weduwe geworden was,en een der zoons zyn vader als koetsier had vervangen,terwijl een ander palfrenier by Tante Hodshon geworden was,zy lang ongetrouwd bleven omdat de moeder dit verkoos. Zy was dus een baasje,een tante van Loon in haar stand ! Ik geloof niet dat Mina lang by ons gebleven is. Zy vond onze dienst geloof ik te shabby,zy droeg kanten mouwen en kleedde zich te elegant. Later werd zy kamenier by A Agnes,wier garderobe haar meer aanstond dan die van Lore. Toen Lore haar een aanmerking over haar toilet maakte antwoordde zy dat zy daarin geen wijziging dacht te brengen en dus liever vertrok.

Lore kwam een dagje over in Amst. maar bleef verder nog tot 2 Nov.op S.en B. Beels en Agnes waren naar Pau vertrokken om er de win-
3108 ter door te brengen,daar men vreesde dat hy de tering zou krijgen.

In November vierden wy de 50ste gedenkdag van de afwerping van het Fransche juk. Amsterdam werd geïllumineerd,er waren volksfeesten en een optocht op 13 Nov en de 15de werd de verlossing in de kerken herdacht. Ik liep met een oranje das en hetzelfde lint dat Mama in 1813 gedragen en trouw bewaard had. Met schaamte moet ik bekennen dat ik het heb verloren. Mama,die in Nov 1813 al 21 was en Napoleon in 1810 in een schuitje door Amst.grachten had zien roeien,vertelde o.a. dat het amusant was om te zien hoe de Joden,zodra Molitor met zyn 5000 man Amst.verlaten en naar Utrecht geweken was,terstond met kruiwagens vol oranje linten en strikken te koop liepen, hoe heerlijk het was toen op 24 Nov.de eerste kozakken binnen Amst.kwamen,en met hoeveel geestdrift zy ontvangen en met verbazing bekeken werden. Zulke vreemde tronies had men hier nooit gezien. Zy bereden kleine paarden en waren

op de zonderlingste wijze gekleed,sommigen in het uniform van een Frans officier,op wie zy het veroverd hadden,anderen met een Grenadiersmuts op het hoofd,en allen met pistolen en lange pieken gewapend. Zy legerden zich langs de grachten,bonden hun paardjes aan de bomen vast,aten smeerkaarsen,dronken glazen vol brandewijn en verslonden
3109 rauw vlees,na het onder het zadel als zy te paard zaten,te hebben week gemaakt.

De drukkerij van Enschedé gaf een herdruk uit de Haarl.Courant van 17 Nov 1813. Papa,die in 1813 slechts 11 jaar was,herinnerde zich in de Prinsengracht de lessenaar te hebben zien drijven van de Ontvanger der personele belasting,wiens kantoor geplunderd was. Ik ontmoette Papa en liep met hem een eind rond. Zodra hem een oud burgerman te gemoet kwam,vroeg hy hem wat hy zich van 1813 herinnerde,en de een antwoordde dan dat hy meegeholpen had aan het verbranden der gehate douanehuisjes,de ander dat hy "de grote vogel",(de Franse adelaar) had helpen afrukken enz.enz. De Franse kappers Etienne en Duhamel en de overige Franse winkeliers vlagden en illumineerden even druk als de Amsterdammers en hadden evenveel pret in de herdenking van de afzwering van Napoleon als de Hollanders. Het waren nooit te vergeten dagen en het merkwaardigst is dat er in Nov '13 geen enkele Fransman in Amst.gedood is en geen bloed is gestort,terwijl zy daarentegen te Woerden allerschandelijkst huisgehouden en zelfs vrouwen en kinderen vermoord hebben.

Van 1863 herinner ik my overigens niets meer. Miek was twee jaar geworden,maar sprak nog niet, Jan Willem was in de derde maand gespeend omdat Lore niets meer had,maar hy groeide goed,was enorm dik en lang,zodat hy de grootste van alle kinderen beloofde te worden.
3110 Hy was zeldzaam blank van vel en zyn haar was byna wit van kleur. Hy was haast nog lastiger dan Henkie en schreeuwde onbarmhartig.

Van Christiaan kregen wy de tijding dat zyn jongste kindje in Juli gestorven was.

Nadat Lore weer in stad was vonden wy het wenselijk dat Henk geregelder werd bezig gehouden en daartoe engageerden wy Juffr.Peters. Of Max ook by de les kwam,herinner ik my niet. Hyzelf zal dit het beste weten.

Nu wy door het geld van Janssens in weelde baadden,zonden wy 50 Thaler aan Juffr. Thumm te Wilhelmsdorf.

3112 Eer ik van het jaar 1863 afscheid neem moet ik nog het een en ander ontlenen aan een brief van Maria,op 8 Nov.uit S.en B.geschreven: ....." Cette bonne Paan (Anna) ne vit en pensée qu'à Duinoord,à la "Haye,en un mot chez tout ce qui s'appelle Bylandt. Elle en parle con- "stamment et l'on voit que son coeur en déborde. J'espère qu'elle ne "se fait pas d'illusion ni sur la réalité ni sur l'agrément de la cho- "se,la bonne vieille a eu déjà tant de désappointements dans sa vie; "ik zou haar al te gaarne een waarlijk pleizierig einde gunnen,indien
3113 "het maar niet een wassen neus is."

(Anna van Loon hoopte destijds dat Dr van Bylandt,die weduwnaar was,met haar zou hertrouwen,maar hy heeft haar niet gevraagd en is zyn allerliefste Linda Nasse blijven betreuren.)

Maria vervolgt: " Je pensai aujourd'hui que c'est bien vraiment "gelukkig pour toi que tes enfants sont si sages pour un jour comme "celui-ci a été,si sombre et pluvieux,qu'ils doivent être occupés et "amusés indoors du matin au soir,nourris,habillés avec la moitié du "hulp ordinaire. Tu y perdrais la tête s'ils étaient turbulents ou "capricieux."

Voorts schrijft zy dat Beels en Agnes goed te Pau zyn aangekomen, maar dat hun goed,per boot vervoerd,wel nat zal geworden zyn; dat Mama van Loon er nog niet aan denkt om naar Amsterdam te verhuizen tot groot verdriet van Anna en de dienstboden,en dat zy weer een allervervelendst diner van de Corvers in het zicht hebben.

Einde 1 8 6 3

1 8 6 4

3114 Ook omtrent dit jaar geldt hetzelfde als wat ik ten aanzien van 1863 schreef. Ik hield wel een journaal maar zó ongeregeld dat er soms maanden verliepen zonder dat ik er iets in schreef. Op 1 Januari begon het hard te vriezen met Oostenwind gevolgd door schoon weder. Ook in het Zuiden vroor het,o.a.te Cannes en te Pau. Frederik Hartsen trouwde met de Juffrouw,wier bevalling hy reeds vroeger in de Courant had vermeld. Op myn verjaardag zeiden Henk en Max het volgende door Lore vervaardigde gedicht op:

Henkie: I've been told by Mamma
That your birthday,Papa,
Is the happiest day of the year;
I declare it is true,
For I do assure you
That to us you are preciously dear !

Max: I will try to be good,
To have no naughty mood,
Never troublesome neither contrary,
A nice boy I will be,
Thus you will fondle me
And spoil me like dear little Mary.

3115 Henk was hier 6 jaar en Max 4. Mama van Loon,Jan en Constance, Willem,Hendrik en Louky kwamen eten,de tafel werd voor het eerst uitgehaald, Lore had een dienstknecht besteld en tracteerde op champagne en koffie.

Op 16 Maart zat Maria by Tante Cateau van Lennep-van Loon,toen deze Carel Nepveu zag voorbylopen. Hy groette haar en daarop wenkte zy hem binnen te komen. Dit deed hy en toen was hy niet weinig verbaasd van Maria in de kamer te vinden,die hy van de straat niet had kunnen zien. Na een praatje over het weer stond Tante opeens op,voorgevende iets te moeten halen en verliet zy het vertrek. Daar zaten Nepveu en Maria tegenover elkaar met een mond vol tanden. Pijnlijker ogenblik,zeide Maria later,had zy nooit doorleefd. Eindelijk opende Nepveu zyn mond en declareerde hy zich,waarop Maria stotterend antwoordde dat hy er met haar moeder over moest gaan spreken. Dit deed hy
3116 en een paar dagen later werden wy met de andere broers en zusters verzocht 's avonds ten huize van myn schoonmoeder te komen opdat Nepveu ons allen als aanstaande schoonbroeder zou worden voorgesteld. Wy waren dan ook allen present op Beels en Agnes na,die te Pau waren,dus Jan en Constance,Henriette en Insinger,Louise Elout,Anna,Constance, Willem en wy,en wachtten te 8 uur de komst van Nepveu af. Het werd 8½, 9 uur,maar de man verscheen niet. Ik had het land daar ik myn tijd beter kon gebruiken. Het werd 9½ en men delibereerde over de vraag of het ook zaak was de koude vrijer te laten halen,maar daarvan zag men toch gelukkig af. Men had hem dan ook al genoeg avances gedaan.

De arme Maria had onbeschrijflijk het land,en werd onbarmhartig geplaagd. Willem vooral was wreed en duwde haar toe dat zy het vast niet begrepen had en zich kennelijk had verbeeld dat hy haar ten huwelijk vroeg enz. Willem was dan ook kwaad dat hy niet op het gewone uur naar zyn meid had kunnen gaan. Wy trokken dus allen tegen half elf huiswaarts en hadden medelijden met Maria,die zo'n mal figuur gemaakt had,maar wy wisten niet wat wy er van denken moesten,want al ware er met Nepveu geen afspraak gemaakt,zo hadden wy toch allen gedacht dat hy elke avond uit eigen beweging komen en liever by Maria zitten zou dan elders.

3117 De volgende dag ontmoette Willem hem op straat en vroeg hy hem waarom hy ons had voor de gek gehouden. Of hy toen reeds berouw had van zyn démarche weet ik niet,maar dit is zeer waarschijnlijk,daar hy later in de bruidsdagen aan Henriette Insinger kwam zeggen dat hy zo tegen het huwelijk opzag en er niet toe besluiten kon. Henriette sprak hem toen moed in,maar wy vonden het jammer dat Maria niet een andere man kreeg,die haar meerdere was. Nepveu maakte er zich by Willem van af door te zeggen dat hy de afspraak niet begrepen had en beloofde nu die avond te komen. Andermaal werd de familie bijeengeroepen en Lore ging er weer heen,maar ik bleef thuis daar ik te werken had.

Ter ere van Nepveu moet ik hier bijvoegen dat hy my na Maria's dood in Jan. '91 zeide berouw te hebben van haar niet tien jaar vroeger te hebben gevraagd. Toen zy trouwden was hy 32 en zy al byna 28.

In Febr.'64 was de Raadsheer W.J.C.van Hasselt overleden,een lelijk klein knap gebrild mannetje,van wien ik my alleen herinner,dat hy als rapporteur in appèlzaken de moeite niet nam de stukken vooraf te lezen en te memoriseren,zodat hy een kort en bondig verslag kon uitbrengen,maar één voor één al de verbalen en verhoren en het gehele vonnis der Rechtbank voorlas en dan het schrift niet kon ontcijferen;
3118 en voorts dat hy my de raad gaf flink jenever te drinken als geneesmiddel tegen de hemorrhoïden.

Op 1 Maart '64 kwam Juffr.Wellensiek by de oudste kinderen tot 1 Juli '65,toen zy door Juffr.Musquetier vervangen werd. Juffr.Wellens. was een dochter van de Luth.godsdienstonderwijzer en een lief bescheiden persoontje.

Op 26 April kwam Mimi v.d.Brugghen drie weken by ons logeren en op 5 Mei,Hemelvaartsdag stierf Samuel Labouchere,die op dezelfde dag als onze Henkie geboren en de zesde zoon van Oom Henri en Tante Ceejet was. Op 22 Aug van datzelfde jaar verloren zy hun oudste jongen David Jacob, die toen byna 20 jaar was.
3119

In April '64 preekte de moderne predikant Réville op uitnodiging van Mounier of Chavannes in de Wale Kerk te Amsterdam,en daar hy de opstanding van de Heer Jezus lochende,protesteerden daartegen in hun qualiteit van ouderling Oom Henri Labouchere,de Heer de Neufville,secretaris der gemeente,en de Heer van Bevervoorde,die nog leeft. Daarop verscheen een geschrift van de hand van de Rott.predikant Allard Pierson,getiteld "Onverdraagzaamheid" en dit werd weerlegd door de predikant der Schotsche Kerk Schwartz in een geschrift dat tot titel voerde "Onverschilligheid" en door de la Saussaye. Ik las die allen met belangstelling,maar het meest voldeed my een boekje van Ds J.de Liefde,pred.by de Vrije Gemeente te Amst. getiteld Leven en Richting en gericht tegen Allard Piersons Richting en Leven. De Liefde's geschrift strekt hoofdzakelijk ten betoge dat de Heer is opgestaan. Al geloven de Modernen de Evangeliën niet,zo erkennen zy toch dat Paulus de opstanding van de Heiland geloofd heeft. En nu is het de vraag hoe Paulus daartoe kwam. Paulus was een verstandig man,een helder denker,een scherpzinnig geleerde en alles behalve een dweper,wien men iets kon wijs maken. Mensen behagen was hem even vreemd als mensenvrees. Het was hem om waarheid te doen. Welnu! zo iemand van de werke-
3120 lijkheid der lichamelijke verrijzenis van de Heer Jezus uit het graf overtuigd was,dan voorzeker Paulus. Daarvoor offerde hy gedurende 25 jaar een leven vol aanzien,eer en macht op en had hy smaad,gebrek, ellende,vervolging,geestelijke en lichamelijke smart en foltering over. Had hy slechts herroepen wat hy gepredikt had,alle vroegere eer ware hem teruggegeven. Maar neen! liever stierf hy alle dagen. Hoe is hy van de waarheid der opstanding overtuigd geworden? De Heer is hem verschenen,maar kan hy zich dat niet verbeeld hebben? Heeft hy zich geen minder bovennatuurlijke en meer tastbare bewijzen kunnen verschaffen? Uit zyn brieven weten wy dat hy na zyn bekering meermalen te Jeruzalem geweest is,en de eerste keer by Petrus ingewoond en Jacobus,de broeder des Heren ontmoet heeft. (Gal.1:18-19).Veertien jaar later heeft hy er onderscheidene mensen leren kennen,die de Heiland na diens opstanding hadden aanschouwd.(Gal.2:9) Hier had hy alzo alle gelegenheid om te onderzoeken of de Heer werkelijk ten derden dage was opgewekt. Is het nu denkbaar dat Paulus de opstanding zó zou verkondigd hebben als geen ander apostel,wanneer hy in de verhalen van Petrus,van de Twaalven,van Lukas en van allen,die de Verrezene gezien hadden,de geringste zweem van overdrijving,van zelfbedrog of van verdichting bespeurd had? Is het denkbaar dat een getal van 12,20,50 mensen,hetzy bedriegers of bedrogenen,op verschillende tijden zouden
3121 ondervraagd zyn zonder dat een man als Paulus het bedrog ontdekt had? Is het denkbaar dat de man,die zulke dingen schreef en verkondigde, door de ganse Christenheid van die dagen als een Apostel des Heren zou erkend zyn,indien men hem had kunnen bewijzen dat de Heer niet was opgewekt? Maar dit alles overtuigt de ongelovige niet. De Heilige Geest alleen is daartoe by machte.

Jan Willem leed aan een zwak beendergestel,en kreeg eerst toen hy al 11 maanden was,zyn eerste tand. Reeds in Maart waren wy op raad van Dr Rive begonnen hem kalkpoeders,levertraan en baden van Mutterlang te geven en voortdurend moest hy op zyn rug liggen. Henk en Max leden veel aan koorts en vooral Henk moest veel chinine slikken. Beiden waren erg huilerig en Henk verbeeldde zich gedurig dat hy vergiftigd werd,b.v.door het groene randje van zyn bord. Dit doet my denken aan het:"Die boon is oneetbaar!" van zyn petekind !

Henk ?

Aan Lore werd ter versterking voorgeschreven vlees,bouillon,bier en fer de Quevennes.

3122

Myn broer David ging achtereenvolgens tweemaal naar Parijs omdat hy zyn beide voeten had verstuikt. Die waren dan ook te klein in verhouding tot zyn lichaam,zó klein dat hy myn schoenen kon dragen. Papa ging ook naar Frankrijk,waar hy de Marquis de Chabannes de la Palière te Nevers in Tourraine bezocht; deze was een afstammeling van de Markies Chabannes Courton la Palice,die in 1785 trouwde met Anna van Lennep,dochter van David George,Hoofd der Holl.Factorij te Smyrna, en van Anna Maria Leidstar,een Holl.beauté die in de Levant woonde. Later ging Papa nog naar Londen,waar hy kennis maakte met de Hertog van Albemarle,afstammeling van Keppel,die met Willem III in Engeland was.

Op 21 Mei werd P.R.Feith tot rechter benoemd. Als subst.griffier was hy uitmuntend,als rechter in civiele zaken ook,als Rechter van instructie een prul. Thans is hy Lid van de Hooge Raad en lam aan de benen.

Op 26 Mei kreeg Willem Elout de kinderziekte (pokken),en men weet hoe gedefigureerd hy er na zyn herstel uitzag en hoeveel gelukkiger het geweest zou zyn indien hy gestorven ware. Hy trouwde in 1900 met Nellie Loudon en stierf na lang lijden in 1903 te Velp. Daar Elout te bekrompen was geweest om zyn kinderen te laten vaccineren,werden zy uit huis gestuurd.

3123

De kiezers van Gorkum vroegen Jan van Loon om zich voor de Tweede Kamer verkiesbaar te stellen. Hy had enige bezwaren,gegrond op onkunde op politiek terrein,onbespraaktheid,nabijheid en kritiek van Elout enz. en Mama van Loon had er tegen uit vrees van hem in de bladen verguisd te zien,maar Jan begreep dat het Christenplicht is om het land te dienen en niet uit traagheid en gemakzucht met slappe handen te blijven zitten. Hy dacht er dus wijzer over dan Cappadoce, die b.v.nooit stemde,omdat hy beweerde dat dit van de wereld was.

Ter gelegenheid van JW's verjaardag aten Jan en Constance by ons en vereerde hy zyn petekind met een zilveren rammelaar en de belofte van een wagentje voor buiten. 's Avonds vertelde Jan my het een en ander over de opschriften en figuren,die op de rotsen in de woestijn van Sinaï dikwijls op een hoogte van 20,30,ja 200 voet gegraveerd zyn, en welke de Eng.Orientalist Forster aanneemt dat die aan de Joden gedurende hun 40-jarige omzwerving moeten toegeschreven worden.

Op Zondag 12 Juni kreeg David per telegram bericht van Thorbecke dat hy evenals de Heren Cramerus,Schaeken en Stevens tot Ridder in de Orde v/d Ned.Leeuw benoemd was uit erkenning van hun ijverige bemoeiingen ter zake van de Centraal Spoor,die te Zwolle geopend was. Dit telegram kwam 2 dagen vóór de verkiezingen en dus behoorde er vastheid van karakter by David toe om op de antiministerieele candidaten te stemmen.

3124

Jan en Constance van Loon werden ter wille van Aggy naar St.Moritz gezonden,en daarom boden zy ons Stenia ter bewoning aan. Voor Maria,die in Augustus zou trouwen,kochten wy een stoel. Op 24 Juni ging ik naar Elswout om er met de zegen te vissen,maar het was slecht weer en wy vingen weinig. Maurice Bethmann,wiens moeder een zuster was van Mevr.Borski,logeerde er. Daar de Heer van Wessem,Lid der Eerste Kamer,overleden was,stelde ik de oude Heer Borski voor om als lid der Prov.Staten Hendrik als van Wessem's opvolger aan te bevelen. Belvedere was voor de van Loons door Borski nieuw opgetuigd en beeldig,maar Louky bedankte om er te zitten en was naar Trouville vertrokken.

Op 14 Juni was er in 't gehele land verkiezing van leden der Tweede Kamer. In Amsterdam bleef de keus onbeslist en moest er de 28ste herstemd worden tussen de Thorbeckiaansche van Heukelom en van Swieten en de conservatieve J.Heemskerk Azn en Santhagens. Hierop doelt Lore in een briefje dat zy my naar Elswout zond: " ....

3125 ".. Ce qui m'amuse le plus c'est que ta table est couverte de petits "traités pour recommander soit Heemskerk ou Santhagens,soit les deux "autres candidats. Ces deux derniers sont recommandés par une longue "liste de personnes,parmi lesquelles je distingue Biben,Henri Luden, "A.Wertheim etc,et ces gens ont ajouté à leur liste un petit livret, "dans lequel ils débitent des injures à Mr Groen en lui prêtant des "intentions les plus fausses et les plus mensongères. Ils font en "même temps la revue de tous les autres kiesdistricten,et arrivés à "Gorkum,ils se mettent à injurier Simons et à recommander Jean,ce qui "est curieux à lire: " iemand van uitstekende bekwaamheden,werkzaam, "ijverig,van gunstige antecedenten etc,altyd het verkeerde betreurens- "waardige antirevolutionnaire beginsel uitgenomen!". Je compte appor- "ter ce livret à Constance,cela l'amusera,mais à présent je suppose "que Jean a plus de chance d'être nommé que la première fois."
(Dit was toch niet het geval; Simons werd gekozen met 989 stemmen, Jan had er 881).

Lore vervolgt: " Hier j'ai eu Mr Rive. Jan Willem fit mille évo- "lutions devant lui et il approuve très fort het kruipen en voorover "liggen. Hy vond dat het kind er heerlijk uitzag,maar vond de rug "zowat hetzelfde,ofschoon toch volstrekt niet erger. Baden,poeders

3126 "en levertraan moeten voortgezet worden en hy verwacht veel goeds van "de Zeisterlucht. Miek moet ook Mutterlang baden nemen om de beentjes "te versterken. Dag liefste,hoe jammer dat je hier niet een minuut "geleden waart,toen ik Miek moest knorren omdat zy haantje de voorste "was,nu miste zy jou,haar protecteur,die arme verongelijkte Miek!.."

Ten einde de kiezers gunstig te stemmen had de sluwe Thorbecke ter gelegenheid van de viering van de 50ste Gedenkdag van Neerlands onafhankelijkheid een Wetsontwerp ingediend tot stichting van een Paleis voor de Staten Generaal. Bespottelijk ! In plaats van een Paleis aan Oranje te schenken,schonken de St.Gen.er een aan zichzelven, want de Kamers namen het Wetsontwerp aan en de belastingschuldigen zouden dus de kosten moeten dragen,welke op een millioen zouden te staan komen. Veertig jaar zyn sedert de aanneming verlopen,maar het Paleis is gelukkig nooit verrezen.

Op 28 Juni vertrok Lore met Juffr.Wellensiek en de vier kinderen naar Stenia en verhuisde ik naar "Gelderland,"m.a.w. naar het huis van Beels en Agnes op de Prinsengracht over het Gerechtshof,daar zy my gevraagd hadden om de maand Juli,gedurende welke ik met de straf- zaken belast was,by hen te komen inwonen.

3127 De verkiezingen liepen overal,gelijk te verwachten was,in Thor- becke's zin uit,want de Roomsen waren als één man opgekomen,de papen hadden hun dit zelfs van de kansels bevolen,en toen ik myn oude huis- heer van Maasland,die anders nooit zyn huis verliet,in een kletter van de stembus zag terugkomen,begreep ik dat wy het verloren hadden. Cees van Heukelom had de advokaat Haas in de arm genomen om de Joden op te zwepen en hen met een Ministerie Groen en sekteschoolen te be- dreigen. Aan de beurs ging een kreet van smart op en vele abonnés be- sloten voor het Handelsblad of gelijk het destijds gescholden werd, Schandeblad,te bedanken.

Daar Papa en Mama aan de Steeg waren en Willem evenals in de zo- mer van '63 te Homburg,was het saai in stad,en trof ik het dus van by Beels en Agnes myn intrek te kunnen nemen.

Te Zeist had Henkie terstond weer de koorts gekregen,zodat hy opnieuw chinine moest nemen. Marietje was ook mager en moest knoppen van aalst op een ½ fles witte wijn slikken. Tante Voombergh was heel lief voor Lore en zeide haar dat zy haar maar als haar moeder moest beschouwen en in alles raadplegen. Lore reed op 6 Juli van Zeist naar S.en B.om haar moeders verjaardag te vieren. Daar niet Hartogh maar Bijleveld het Parket waarnam,kon ik drie van de vier Zondagen by Lore doorbrengen. Agnes en Beels brachten een groot gedeelte van de maand in Schaep en Burgh door,en dikwijls was ik dus alleen,maar ik had het weer ongepermitteerd druk en leed nogal aan hoofdpijn. Lore had veel

3128 keel-en kiespijn,want die zekere kies,waarvoor wy in 1860 by Christ te Frankfort waren geweest begon nu al meer en meer te hinderen. Juffrouw Wellensiek was natuurlijk in stomme bewondering voor al wat zy zag," et je crois,"schreef Lore," qu'elle a beaucoup plus l'im-"pression de rêver que de vivre. A table elle n'osait presque pas "bouger et imitait tous mes gestes. Aujourd'hui je vais diner chez "Tante Voombergh et je pense qu'elle redoute de diner seule. Hier soir "j'allai chez Tante Cateau avec mon ferblanc de moppen et le livre "de Cremer." (Lore had een byzonder talent van het Gelders van Cremer voor te lezen en van niets genoot Tante Cateau meer.)

"Betje aimerait suivre l'exemple de Bertha et changer sa cornette "pour un bonnet. As-tu lu dans le Journal la mort de Hachette? Cela "fera de la peine à ton père. Imagine-toi que les enfants sont arrivés "au déjeuner si singulièrement accoutrés et qu'en m'informant de la "cause,j'appris que Wellensiek les avait habillés tandis que Mina "jouait avec Mieky. 't Is een schande om van haar gedienstigheid mis-"bruik te maken. I will tell Mina a bit of my mind about it."

3129 In een volgende brief van 13 Juli schreef Lore o.a.:" Les enfants "sont à l'air du matin 7½ jusqu'au soir 7½,les moments de repas excep-"tés. Jan Willem s'est tout bonnement assis à terre hier et a crié "ha ha d'un air de triomphe de ce bel exploit. Als hy dat meer wil "doen wat zullen wy dan beginnen? "

"Le diner chez Tante Voombergh était très agréable; les Hasebroek "étaient très en train. Nous parlâmes de la vie à venir et de voyages "et la conversation ne tarit pas. Aujourd'hui nous fimes une course "avec les ânes à Bunnik chez Madame van Ewijck,pour voir Keetje. "Arrivés à la barrière je vis de loin quelqu'un trainer un char d'en-"fant. Je criai "Keetje!" et d'un bond elle était à nos côtés,rayon-"nant de bonheur. Elle prit aussitôt Henk et Max par la main pour les "montrer à sa dame. Keetje accepta avec joie mon invitation et viendra "passer un dimanche chez nous. Tante Voombergh m'avait de nouveau in-"vitée à diner,mais je n'aime pas laisser Wellensiek seule a Stenia, "qui naturellement n'oserait pas sonner Ko et aimerait mille fois "mieux le servir lui. Les enfants s'amusent avec le jardinier,qui les
3130 "traine dans sa brouette,leur donne de l'occupation et tout cela de "la manière la plus aimable."

"Dis à Charles (Beels) que Henk est occupé à filocher un grand "filet pour le cerisier d'Ag et de Lou als een verrassing omdat de "vogels dit jaar al de kersjes hadden opgepikt....."

Maandag 18 Juli schreef zy:"....Ik at by Anna Pauw en nam muziek "mee wat niet weinig effect deed. Nu ben ik ingespannen. Vrijdag komen "Iman Pauw en de muziekmeester Wagner und dann geht's los,want ik moet "meedoen,orgel,piano,wat ik wil,maar spelen moet ik. Nu zal ik my "'s ochtends wat oefenen,omdat myn vingers zo stijf zyn. Vraag Agnes "om eens een dagje by my te komen. Ik kan haar met de ezelwagen af-"halen en zy behoeft 's avonds niet voor 8 uur te vertrekken."

De volgende dag antwoordde ik dat Agnes een der dagen van de volgende week zou komen,misschien Maandag,voorts dat ik de vorige avond in de Schotsche Kerk Matamoros had horen spreken en bidden,en Schwartz de toespraak had vertaald. Het was er stampvol en geweldig benauwd. Daar er beneden geen plaats was,stond ik op de galerij achter de zitbanken tegen de muur. De deur was dicht en daar het zweet my uitbrak,
3131 vroeg ik myn buurman om de deur te openen. "Waarom?" was zyn wedervraag. "Omdat ik stik," hernam ik.- "Welnu,wat zou dat?" gaf hy met zyn plat Amst.accent ten antwoord. Zo iets komt alleen in Holland voor. Matamoros zag er magnifiek uit,byzonder gedistingeerd. Er werd voor zyn moeder gecollecteerd.

Verder schreef ik:" Verbeeld je dat Lintelo de Geer my gevraagd "heeft waarom Jan Willem zo plat moet liggen in zyn wagentje. Hy had "Betje een paar maal ontmoet terwijl JW.schreeuwde à fendre les pierres, "zodat hy meende dat Betje hem mishandelde en in het voorbygaan hardop "gezegd had dat het een schande was om een kind zó te laten schreeuwen. "Hy had Betje horen zeggen:" Ik wilde dat men op het wagentje schreef: "Dit kind moet liggen."- Ik heb Lintelo de zaak geëxpliceerd,maar 't is "jammer dat Betje de trant niet heeft om JW. te stillen en altyd op "de publieke weg met hem rijdt. "

Lore schreef my 21 Juli dat Jan van Loon te Zurich, waar het snikheet was, de onvoorzichtigheid gehad had een koud bad te nemen, eensklaps benauwd geworden was en slechts juist de tijd gehad had om uit
3132 het bad te stappen, maar niet de kracht om te schellen of zich af te drogen, daar hy bewusteloos was neergevallen. Toen hy weer bygekomen was had hy zich steenkoud op de grond uitgestrekt gevonden.

(Lore beging dezelfde onvoorzichtigheid toen wy in '71 van onze Zwits. reis terugkwamen. Toen nam zy een ogenblik voor ons vertrek uit Coblenz een bad in de Rijn, en kwam zy meer dood dan levend in het Hotel terug.)

Voorts schreef Lore dat zy Matamoros te Zeist wel gesproken had maar niet had horen spreken; dat zy by Tante Voombergh met Jan van Lennep gegeten had, die Janniger was dan ooit en de indruk gaf van te licht in het hoofd te zyn. " Morgen avond," schreef Lore, "doet "Carry haar eerste kerkgang, en dan durf ik niet wegblijven." (Carry was op 14 Juni van John Charles bevallen.)

Aan Lore schreef ik dat Agnes haar belofte van te Zeist te komen had ingetrokken. Maandag kon zy wel gaan, maar de volgende dag zouden de Rodakowski's komen, en dus vond zy het te vermoeiend om twee dagen achtereen in touw te wezen, en Woensdag dacht zy naar S. en B. te trek-
3133 ken om er tot Aug. te blijven, tot groot verdriet van Beels, die echter niet te klagen had, daar hy 3 dagen van de 7 vrij was. Ik schreef voorts aan Lore dat ik de volgende Zondag niet durfde buiten komen, omdat ik nu al drie Zondagen achtereen de stad verlaten had. De vorige Zondag was er 's avonds brand op de Botermarkt geweest en had de politie Bijleveld gehaald omdat ik er niet was.

Lore antwoordde my dat zy het niet lief van Agnes vond haar belofte niet na te komen en vroeg zy my of Henriette Insinger, die ook in stad was, niet komen kon. "Quant à toi, chéri, tu comprends que je ne "veux pas t'avoir, dès que tu juges mieux de rester en ville. Je sais "très bien que tu n'es pas à Amst. pour ton plaisir et que tu préfères "venir à Zeist chez ta petite femme et tous tes bambins; donc chéri "tu n'as pas besoin d'avoir peur que je t'accuserai de trop peu d'em-
3134 "pressement. Wy zullen dan in Augustus onze schade wel inhalen."

" Jan Willem heeft zyn vierde tand gekregen en Mic (Lore schreef destijds altyd Mic, nooit Miek) is wel, maar dom. Arme, zoete, domme Mic! "Jan is weer heel wel en naar Ragaz vertrokken, van waar zy de volgende "dag St Moritz hoopten te bereiken. Hy heeft later aan Constance ver- "teld dat hy vlak by het meer is flauw gevallen. Ik heb aan Tante Voom- "bergh verteld dat Agnes het te vermoeiend vindt om hier te komen, "daar zy de volgende dag de Rodakowskis wachtte. "Neen kind," ant- "woordde Tante, "dat maakt zy my niet wijs, dat zy dat te vermoeiend "vindt, één dag te Zeist en de volgende een paar mensen te ontvangen. "Dis lui de ma part que ce sont de fières bêtises."- Oh! je trouve si "triste qu'elle ne veuille pas venir. Serait-ce par économie qu'elle "ne vient pas? Maar zy behoeft toch niet op een paar gulden te zien!".

Ik antwoordde Lore op Zaterdag avond:" Hier zit ik waarlijk in "myn kamer in plaats van by jou te Zeist. Toen ik je brief las werd "ik zó weemoedig dat ik vast en zeker besloot te gaan, maar op het
3135 "Parket komende, vernam ik dat er drie gevangenen waren aangehouden en "om dezen nu enkel en alleen voor myn pleizier tot Dinsdag te laten "zitten in plaats van reeds Maandag de Rechtbank over hen te laten "beslissen, vond ik wreed, vooral omdat er twee vrouwen by zyn, die waar- "schijnlijk in vrijheid zullen gesteld worden."

" Tane vertelde my dat je Papa iets dergelijks als Jan aan het "Meer van Genève heeft gehad; en Hendrik heeft verleden jaar ook zulk "een benauwdheid na het eten gehad. Tane is in den Haag geweest om "van Matamoros te genieten en heeft een diner by Elout ter ere van M. "bijgewoond, dat zeer afgewonden was, en een bidstond voor Spanje, die "geanimeerder was. Wat de reden is van Agnes' weigering weet ik niet, "maar ik geloof wel dat het de duiten zyn."

De Rodakowskis kwamen Disndag. Hy was één dag voor my geboren en reeds Majoor. Hy had de oorlog van '59 met Italië en Napoleon als ordonnans in Oostenrijksche dienst meegemaakt.

3137 Vrijdag 29 Juli kreeg ik een briefje van Willem van Loon om my te vragen op 1 Aug. de eendejacht te komen openen. Wat was er namelijk gebeurd?

Maandag tevoren had hy na het ontbijt naar gewoonte zyn rijpaard een klontje suiker gegeven,echter niet met de hand maar,gelijk hy meermalen placht te doen,met de mond,en ofschoon het paard het tevoren steeds met de lippen had aangenomen,deed hy het deze keer met de tanden en beet hy Willem op gevoelige wijze in de onderlip. Willem had terstond laten inspannen en was naar Hilversum gereden,waar eerst de
3138 Henri quatre onder zyn lip weggeschoren en daarna de wond dichtgenaaid werd. Nu had hy zyn vriend Twiss verzocht om met hem te komen jagen, en daar hy hem niet wilde afschrijven verzocht hy my hem te vervangen. Ik kon niet voor Maandagochtend 1 Aug.met de diligence van 7 uur naar S.en B. rijden,kwam dus te 9½ aan en reed toen met Twiss naar het Sluisje,waar van Dijk ons met zyn schuitje wachtte. Ik had gehoord dat Twiss een uitmuntend schutter was en verheugde er my dus in hem zyn kunsten te zien vertonen. Dit viel my dan ook niet tegen en toch ook weer wel tegen. Hy had die jacht nooit meegemaakt en was dus niet gewend in een min of meer schommelend,althans niet stil liggend schuitje staande te schieten. Daarenboven kon hy de afstand niet berekenen en schoot hy dikwijls niet als hy zich verbeeldde dat de eenden te ver opvlogen. Voorts stond hy niet stil en maakte hy te veel leven door te gaan verstaan. Gemakkelijke schoten gelukten hem dus,maar andere niet. Desniettemin hadden wy een goede jacht,want wy schoten 30 vogels.

Twiss vertelde my dat hy eens op de heide op de jacht zijnde,zyn twee honden voor een vrij grote liguster of bremstruik zag staan. Denkende dat er een patrijs of een haas onder liggen zou,hield hy zich klaar en wachtte,maar er kwam geen beest voor den dag. Het baatte niet of hy de honden al aanzette van de struik in te gaan,zy bleven
3139 onbewegelijk staan,hy liet zyn jongen met zyn stok op de struik slaan maar niets verroerde zich,hy trachtte er in te zien,maar de struik was zó dicht dat hy niets kon onderscheiden; eindelijk verwijderde hy de takjes,boog zich voorover en stak zyn geweer in de opening, toen plotseling een groot hert met een groot gewei opsprong en met zoveel kracht tegen zyn geweer en zyn arm stootte dat hy met de benen in de lucht achterover viel.

Twiss had de bijnaam van Blikkie omdat hy geen tien woorden kon zeggen zonder een vloek uit te stoten en het woord bliksems in zyn mond bestorven was. Aan tafel kostte het hem dan ook veel moeite om zich te bedwingen.

Willem zag er ontoonbaar uit,de wond deed hem veel pijn,hy kon niet dan met moeite eten en de onderlip bleef min of meer scheef. Arie de koetsier kwam aan het dessert vragen hoe laat Twiss zyn rytuig wilde hebben. Deze antwoordde dat hy geen haast had,maar Willem zeide dat hij niet later dan 8 uur moest wegrijden,daar hy anders niet voor donker zou thuiskomen. En zó gebeurde het. Willem scheen er dus niet op gesteld te zyn om zyn vriend langer te houden dan hoog nodig was. Een andere keer woonde ik het op S.en B. by dat hy Twiss andermaal gevraagd had om hem op de eendenjacht te vergezellen. Het
3140 regende echter en toen Twiss het plein opreed, gaf Willem zich de moeite niet om naar beneden te gaan,maar schoof hy het raam van zyn slaap-en zitkamer op en riep hy hem toe:"Draai maar weer om,'t is geen "weer om te jagen,compliment aan Malvina,adieu!",zodat Twiss niets beter te doen had dan naar Beukenburg tussen de Maartensdijk en Utrecht terug te rijden. Die Malvina was een geboren Suermondt en had de naam van met andere heren te coquetteren en na de dood van Twiss geraakte zy op zeer intieme voet met zekere de Jong.

Het verwondert my dat ik in myn brieven aan Lore met geen woord melding maak van een grote strafzaak,welke ik toen te behandelen had. Op het Stadhuis was ontdekt dat de mindere beambten zich aldaar aan allerlei diefstallen schuldig gemaakt hadden,vooral van turf.

Ik kwam dus niet voor Dinsdag 2 Aug.te Zeist,waar ik in de kast van Jan een brochure vond van Prof Dozy te Leiden,die de onzin verkocht dat Abraham en Sara nooit bestaan hadden,maar volgens Jesaja een rots en een spelonk geweest waren en dat Mozes Jehova onder de vorm van een bok had aangebeden,en dat de Simeonieten Mekka hadden gesticht.

3141 Daar Tante Voombergh op 18 Aug.ter ere van Maria en Charles Nepveu een diner zou geven,bedacht Lore door Henk en Max een versje te laten opzeggen en riep zy daartoe de hulp van Papa in,die met Mama aan de Steeg was. Op 8 Aug zond Papa de verlangde coupletten met het volgende briefje:" Lieve Caroline! Wel zeker heb ik een scheef "gezicht getrokken! zelfs zó dat Mama zei:"O wee! wat is dat? Zeker ""dat Caroline weer in de kraam moet!" (alsof je dit N.B.'t eerst "aan my zoudt vertellen) "nu,'t verwondert my niet enz enz... ik liet "haar maar lamenteren en gaf haar toen uw brief te lezen. Toen was het: "" O!dat valt my mee; is 't anders niet?"- "Ja,je hebt mooi praten," "zei ik,"jy hebt geen verzen te maken. Enfin,ik was maar blij dat je "my de text gezonden had,die ik maar had te volgen; ik had anders "niets nieuws kunnen zeggen over een onderwerp,dat zo oud is als de "wereld,en dat ik zo dikwijls heb bezongen...."

"Mama is heel wel en de ontsteking aan oog,wang en kin merkelijk
3142 "beter,maar die Egyptische vliegenplaag is haar een bron van kwelling. "Zy kan niet in de lucht komen of dat insektengebroed komt op haar,en "by voorkeur op haar,aangevlogen en steekt uit onzichtbare angeltjes "zyn venijn in haar vel."

" Ons hotel is vol,'t lijkt wel een Juffrouwen-kostschool. Onder "ons drie jonge dames Mispelblom,gracieux,zachtzinnig,fijn beschaafd, de oudste vooral een ideaaltje,de tweede een eerste pianiste - ofschoon "zy my wel eens verveelt met al haar etudes uren lang vlak onder my - "voorts een dikke oude vrolijke nicht by wyze van duègne, een halve "zuster,die wel 50 jaar lijkt,zo lelijk als de nacht,maar een jonge- "tje van 2 jaar heeft,dat alles praat en zeer intelligent is,een kame- "nier en een kindermeid.- Rechts de familie Gleichman,mijnheer,een "rijke rentenier,die zich verveelt, Mevrouw,een pracht van schoon- "heid,zwier en hoffelijke manieren,drie dochters idem,dashing young "ladies.....

(Een dier dochters,Jansje,trouwde met Frits Insinger,de tucht- huisboef,(la belle et la bête). Hun zoons trouwden in 1901 en 1902 met Louise en Thérèse Röell,dochters van Jan Röell en Ines van Heuke- lom te Bussum.)

....." een vierde dochter van 16 jaar,die er uitziet of zy 12 was "en simpel is,een goed kind; twee zoons van 14 en 10 jaar,beeldschone "jongens vol geest en liefhebberij en nog een kind van ? jaar. De
3143 "beide families zyn elkander verwant,doch,ofschoon de meisjes van "gelijke jaren zyn - allen zo om en by de 20 - zie ik ze nooit samen, "en geloof ik dat ze mekaar liever uit de verte zien. 't Is jammer, "echter wanhoop ik er nog niet aan hier een gloeiende soiree te or- "ganiseren met zang-en toonkunst. De Gleich-meisjes zyn allereerste "zangeressen,sopraan en alt. Voorts is 't een perpetueel over en weer "bezoeken van de Mispeltjes en de fam.Berkhout - Slingelandt,die op "Beekhuizen logeert.....

(Een dier Berkhoutjes,Kitty,trouwde met Bosch Reitz en hun doch- ter Hieronyma trouwde 2 Maart '90 met Jan Six,zoon van Jan en Cateau Teding van Berkhout.)

....." Ik hoop dat uw broeder Willem weer hersteld is. 't Is onplei- "zierig zo'n paardekop,maar ze hadden eerst verteld dat zyn gehele "kakebeen tussen het paardegebit vermaald was - pas moins que ça -. "'t Is en blijft droog en guur; te Zeist zult gij wel in een asch-at-
3144 "mosfeer leven. Vaarwel! Omhels voor ons Maurits en de kinderen en "geloof my uw liefh.Vader J.v.L."

Daar Nepveu's vader voor de tweede maal weduwnaar was en uit armoede in de portierswoning van zyn dochter Maria Steengracht op Beerschoten verblijf hield,kon hy geen aantekeningsdiner geven en had myn schoonmoeder de grote vriendelijkheid om zowel hiervoor als voor de bruiloft te zorgen. Tante Cateau van Lennep had de goedheid Lore en my op een rytuig te trakteren dat ons Donderdag 11 Aug van Zeist naar S.en B. bracht. Aan het diner namen behalve de bewoners van S.en B. nog 19 andere gasten deel. 's Avonds werd een vuurwerk afgestoken,dat Insinger en Beels bekostigden. De corbeille bevatte een shawl,een kanten pointe,een ketting met medaillon,vier zakdoeken, handschoenen,een verlakte doos en een kapsel van oranjebloesem. Aan Nepveu gaf Maria een kast.

3145 De volgende dag gaf Jan Six een buitenpartij te Valkeveen,maar die woonden wy niet by,wel het diner op Hoog Beek en Rooyen,waar aan

het dessert verschenen Henk en Max, die op hun stoel staande, de door Papa vervaardigde verzen opzeiden. Het gedicht van Max eindigde aldus:

3147

En heb ik deze reis 't gedicht
Eens andren moeten leren,
Ik zal dan op uw zilvren feest
Er zelf een fabriceren.

En deze belofte heeft Max op 25 Aug 1889 gehouden door op Maria's zilveren bruiloft te Velp een beeldig door hem zelven vervaardigd gedicht voor te dragen.

Toen Max geëindigd had, ging er een daverend gejuich op en klapte men in de handen dat het een aard had. 's Avonds kwamen er nieuwe gasten, die het ook wilden horen, maar Lore had aan de jongens beloofd dat zy, wanneer zy de verzen goed opzeiden, die niet behoefden te herhalen. Zy waren dan ook pas 6 en 4 jaar, maar zy hadden er eer van.

3148 Op 18 Aug was er een diner op Beerschoten, door Nepveu's zuster Mevrouw Steengracht-Nepveu, die weduwe was, gegeven. Ongelukkig had Maria de koorts gekregen en kon zy dus niet komen. Wy tafelden van 5½ tot 8; aan het dessert stond Oude Jan op, hief zyn glas omhoog en zeide dat, nu de Bruid ontbrak, hy het niet gepast vond om toasten te slaan, maar hy toch op haar herstel wilde drinken en daarop wilde hy weer gaan zitten, maar daar hy by het opstaan zyn stoel had achteruit geschoven, viel hy achterover. Dit liep echter gelukkiger af dan by zyn hoge leeftijd te vrezen was. Daarop zeide de vader van Nepveu dat hy het zyn broer heel kwalijk nam van hem het gras voor de voeten te hebben weggemaaid, daar hy op Maria's herstel had willen drinken en nu zwijgen moest daar hy niets anders wist te bedenken. Arme man! hy had de bijnaam van Dingeldangel, omdat hy de gewoonte had van zyn tong uit te steken en als de slinger van een uurwerk heen en weer te bewegen.

3149 Het was een verrukkelijke avond, maar dit verhinderde Tante Craeyvanger niet om terstond na het eten op my af te komen met de woorden: "Ik reken op je voor een partijtje, ik heb ook al op Ouwe Jan beslag "geleid," en van 9 - 10 moest ik met hen hombre spelen.

Myn schoonzuster Kee van Lennep was met haar kinderen te Scheveningen en myn broer David had de onvoorzichtigheid begaan van onmiddellijk na zyn komst een zeebad te nemen en te lang in zee te blijven, ten gevolge waarvan hy een rhumat.koorts gekregen had en zó ernstig ziek werd dat Henriette Labouchere, die er ook was, aan Anna Pauw schreef dat men voor zyn leven vreesde, en het zo melankoliek was de kinderen met hun bonne op het strand te zien spelen, terwijl zy elk ogenblik wezen konden worden. Ik spoorde 22 Aug naar Scheveningen en vond David vrij van koorts en de dokter tevreden. Kee en de kamenier pasten hem op. David herstelde, maar het zou misschien gelukkiger geweest zyn als hy toen gestorven was.

Myn broer Willem kwam ziek terug van Homburg, doof en moe en pijn in de keel.

Op 25 Aug. spoorden Lore en ik naar Amsterdam om de huwelijksinzegening van Nepveu en Maria door Ds Hasebroek by te wonen. Te 2½ had

3150 het bruiloftsmaal plaats. Men had my vlak tegenover het Bruidspaar geplaatst omdat Jan van Loon my uit St Moritz een gedicht had gezonden met verzoek dit voor te dragen. Ik liet er enige woorden aan voorafgaan, en dit kostte my geen moeite omdat Lore en Maria altyd intiem gelieerd waren geweest en Maria my altyd envers et contre tous verdedigd had. Nadat ik het vers van Jan had voorgedragen, sprak Ds Hasebroek ook in dichtmaat en daarna namen nog anderen het woord. De Bruidegom zelf hield wijsselijk zyn mond, want hoewel hy een onnavolgbaar causeur was, tot het uitbrengen van een toast was hy niet by machte.

3151 Het bruidspaar bracht de eerste nacht in Emmerik door, waar Insinger voor hen logies besteld had, maar Nepveu vertelde my later dat het een vies logement was, dat de kastelein verzuimd had de kamer te laten schikken, dat Maria verlegen was en de nacht alles behalve pleizierig geweest was.

Ik bleef verder tot 1 Sept. met Lore te Zeist en las er o.a. Poulain: "Quest-ce qu'un Christianisme sans dogmes et sans miracles?" en Philipp Friedrich Keerl's „Der Mensch das Ebenbild Gottes, sein Verhältnisz zu Christo und zur Welt. Dit deel bevat de Scheppingsgeschiedenis en de leer van het paradijs. Het tweede deel was nog niet verschenen

doch beloofde de betrekking van de mens tot Christus en tot de engelen. Het eerste deel interesseerde my buitengewoon en voor de Ver.van Chr. Stemmen vertaalde ik er 't een en ander uit over de schepping en het paradijs.

Op 1 Sept begon voor my dus weer het strafjaar,maar Lore bleef nog te Zeist,waar zy de 5de verjaardag van Max vierde,gelijk uit haar
3152 brief aan Tane blijkt,aan wie zy o.a.schrijft: " Le petit a beaucoup "joui du beau jour de sa fête; Henk s'est levé de bonne heure pour "orner une chaise et était tout aussi heureux et excité que Max.Nous "dînâmes chez Anna Pauw,où il y avait une tourte avec inscription et "de nouveaux cadeaux."

"Carry (vrouw van Jan van Lennep) a été à Amsterdam pour voir "Ceejet (Labouchere) et en est revenue extrêmement impressionnée de "la douleur dans laquelle la mort de son fils David a plongé toute "la famille,Henri surtout,qui ne faisait que sangloter. Sais-tu qu'ils "vont tous au Manpad,où Ceejet désire attendre ses couches?".

Aldaar zag het 12de kind,Bertha,op 4 Oct.het licht,een beeldschoon meisje,dat echter twee jaar later overleed.

Ik schreef aan Lore dat ik een goede reis had gehad in gezelschap van Carry,die my gezegd had„that she was so very proud to have become a member of the family van Lennep,and that she would have taken
3153 Kees,Aernout or Herman just as well if one of them had asked her,but that she never would have loved them so much as John,because his caracter is the noblest." Hoe het mogelijk is dat de goede ziel het uur harer kennismaking met de v.L. niet verwenst,verklaar ik niet te begrijpen.

" Christiaan schrijft dat zyn tweede zoontje Willem de cholera "gehad heeft,doch hersteld is na een massa ijs geslikt te hebben. "De cholera heerste sterk in Semarang. Saar heeft Zandvoort verlaten "en zag er slecht uit. Jetje Hartsen daarentegen allerbeeldigst. "Gisteren trouwden J.P.Berkhout en Belle de Wildt."

Voor Zondag 4 Sept.was ik by Hendrik van Loon op Belvedere ten eten gevraagd,maar ik had te veel te doen en moest dus weigeren. Er was buitendien weer kermis,het Amstelveld was geëncombreerd door een enorm paardespel,een café chantant en tal van kramen en ik durfde de stad niet verlaten. Ik logeerde niet meer by Agnes,maar in ons eigen huis,eigenlijk omdat het my te duur was. Weliswaar kostte ik dan thuis niets,maar daarentegen moest ik by Agnes fooien en Saartje was alles behalve zuinig en haar keukenboek was over Juli byna even hoog als in Juli '63,toen ik thuis was.

3154 Ik schreef aan Lore:".... Jettie Elout,met wie ik by Agnes de-"jeuneerde,zeide my dat Maria het gevoel had van al jaren getrouwd "te zyn en dit niets vreemds vindt. 't Is een rare ziel en in haar "plaats zou ik het niet hardop zeggen. Juffrouw Thumm zeide het met "recht:"C'est comme si elle changeait de souliers."

"Tegen het raam van John Sillems huis is een briefje aangeplakt "luidende: "Vrouwe H.Sillem geb Jonkvr. Hoeufft wacht heden en morgen "kraamvisites af."

Zondag 11 Sept.bracht ik toch op Stenia door,daar ik het niet langer uithield en Backer my beloofd had my te vervangen voor het geval ik geroepen werd. Toen ik Zondagavond in Amsterdam terug kwam was het Paleis van Volksvlijt of Volkspaleis,gelijk men het noemde, van binnen geheel verlicht,wat een prachtig effect maakte.

3155 Op 13 Sept.schreef ik aan Lore:" O liefje! ik zou zo dankbaar "wezen als Jan Willem recht opgroeide ofschoon ik er bang voor ben. "Ook hoop ik van harte dat de dierbare Mic vorderingen make,want in "het laatste jaar is zy eigenlijk weinig vooruit gegaan. "

" Papa vroeg my of ik iemand voor hem wist om mee kermis te hou-"den. Gisteren en heden wordt zyn " Amsterd.Jongen" opgevoerd. Ik "heb weer een brief van Vrouw Peters gekregen,die veronderstelt dat "je ook weer in gezegende staat zijt en je <u>daarom</u> pleizierige kermis "wenst. Welk een logica !"

Wat de kermis betreft,zo bleef het Café Chantant op het Amstelveld zó laat open en werd er zulk een lawaai gemaakt dat John Sillem die er over op de Prinsengracht woonde,zich er by my over beklaagde en ik de Hoofdcomm.van politie verzocht het vroeger te doen sluiten.

Douwes Dekker beklaagde zich in een brief aan Hartogh dat een kerel op de Botermarkt levende kippen en konijnen verslond. Er werd veel gerold wat gedurende de kermis niet vreemd was.

Lore verhuisde de 16de naar S.en B. JanWillem liep nu voor het eerst; hy was toen 1 jaar en 3½ maand. Hy zeide Ada Mama en bleef zó vrolijk en lief op zyn matrasje liggen dat hy Lore,gelijk zy my schreef 3156 tot een voorbeeld van geduld strekte. Zyn kindermeid Betje maakte het Lore heel moeilijk; nu eens kleedde zy hem voor een open raam uit, dan weer vergat zy hem op te nemen,zodat het kind 's ochtends drijvende wakker werd,eens vond Lore hem in een rauwe onrijpe peer bijtende, en steeds had zy de een of andere verontschuldiging gereed,haar eigengerechtigheid was onuitstaanbaar en oprecht was zy evenmin. Soms hoorden wy haar geweldig tegen de kinderen uitvaren en als wy dan de deur openden,was zy all smiles.

Willem van Loon zeide my dat Willem Elout er dégoutant uitzag en hy vreesde dat Lore er van schrikken zou. Papa soupeerde by Pater Brouwers,die aan het hoofd stond van 60 soeurs de charité in het Gesticht op de Oude Turfmarkt,met enkel Jezuieten als Dr Cramer,redacteur van de Tijd,Alberdingk Thijm en anderen,en de volgende middag woonde hy een diner by in de Holl.My met een schat van dominés en zat hy naast Beets.

Van 25 Sept - 1 Oct.werd in het Paleis te Amst.een Internationaal Congres gehouden,hetwelk eerst door J.Messchert van Vollenhoven, daarna door Hartsen zou gepresideerd worden,maar ten slotte door Berg van Dussen Muilkerk geleid werd. Papa en Hartsen waren Voorzitters van Sectiën en maakten een goed figuur door hun bekwaamheid en 3157 goed Frans; Jan van Loon was er voor in stad gekomen en had Wolowski en Baudrillard te logeren,met wie ik eens by hem dineerde. Zy keken vreemd op toen Jan voor het eten verzocht te bidden. Agnes was zeer opgewonden en woonde alle zittingen en feesten by,maar Papa voelde er minder voor,puisque le Congrès <u>discutait</u> mais ne <u>votait</u> pas. Ik woonde eens een zitting by en hoorde toen een Ambt.v/h Min.van Koloniën zeldzaam schetteren en o.a.er op aandringen dat men naar Java moest gaan en met een Inlandse vrouw trouwen. " Il faut croiser les "races," schreeuwde hy à plusieurs reprises,waarop een der toehoorders hem toeriep: "Croisez vous-même!". De meerderheid der aanwezigen bestond uit Franse en Belg.demokraten,die heel veel over vrijheid en vrede redeneerden,maar de vrijheid in Christus en de vrede,die alle verstand te boven gaat,niet kenden. Zo durfde de Jood Alex.Weil in zyn Sectie zeggen dat het Christendom tot de afgedane en uitgeleefde zaken behoorde,en zulks ten aanhoren van Beets en Hasebroek, die er geen woord tegen inbrachten. Zaterdag 1 Oct.was er een diner in het Paleis van Volksvlijt van 530 couverts,waaraan de Prins van Oranje deel nam.

Diezelfde dag schreef Lore my de verontrustende tijding dat zy in de droevige noodzakelijkheid was Baker Bach voor de vijfde maal te bestellen,maar toen ik Zondag 2 Oct voor een dagje op S.en B. 3158 kwam,was de vrees geweken en Lore bleef nog 5 maanden vrij.

Zodra Juffr.Wellensiek op S.en B. kwam,begonnen Henk en Max haar de plaats en het huis,de stal en de moestuin te wijzen met de nodige bluffen. Daaraan was vooral,gelijk Lore my schreef,geen gebrek,en zy verwonderde zich dat die reeds zo vroeg by de kinderen ingang vond. Misschien was de geest van Helmes in hen gevaren,want zodra er logés waren en deze op stal kwamen,waar 7 koetspaarden stonden,vertelde hy hun dat het by het leven van Mynheer zoveel royaler was,dewijl er dan altyd 14 waren. Nu is het waar dat dit éénmaal het geval geweest is,toen er logés waren en deze hun rijpaarden hadden meegebracht en Lore's ouders en Jan ieder ook een rijpaard hielden.

" Tout ce que tu m'écris du Congrès m'intéresse vivement. In-
"singer parait s'y amuser beaucoup et écrit qu'Agnes fait de si bel-
"les toilettes. Ne lui a-t-on pas demandé de récipier au Volksvlijt?"

De Raadsheer van Herzeele (?) bijgenaamd Pieterselie,had in Sept zyn ontslag gevraagd,wat geen verlies was voor het Hof,daar hy door zyn domheid aan allen de loef afstak,en Mr J.Heemskerk Az.was op de nominatie bovenaan geplaatst. En nu schreef ik aan Lore dat ik er ernstig over dacht om,voor 't geval Heemskerk benoemd werd,naar de plaats van rechter te solliciteren.

3159 Wel zou ik dan,schoon al 8 jaar subst.Off.,en dus ouder in dienstjaren dan de rechters Suringar,de Geer,Luden en Feith,onder hen op de lijst komen,maar als subst.Off.had ik minder goede vooruitzichten dan als rechter,omdat Hartogh nog jong was en niet dacht heen te gaan, Bijleveld nooit promotie zou maken en by een eventuele vacature van Adv.Gen., Backer de meeste aanspraak zou hebben. Wat my als subst.Off. het meest bezwaarde was de afhankelijkheid en het gebonden zyn en des zomers ondervond ik al het smartelijke van van Lore gescheiden te zyn.

Ik raadpleegde de President Mr Dedel en enkele rechters,die my de raad gaven om mee te dingen,maar Schooneveld ried het my af,omdat hy my te jong vond om reeds naar rust te verlangen,ofschoon hy toegaf dat het ambt van subst.Off.een hondebaantje was. Hy vond bovendien dat een rechter,die altyd met anderen samenwerkt,geen eer behaalt by zyn arbeid,een lid van het O.M. wel. De Proc.Gen.was oud,de adv.Gen. Noyon wenste verplaatsing,en Schooneveld geloofde dus dat er voor Backer en my spoedig kans op promotie zyn zou.

3160 Ik vroeg dus aan Lore wat zy er van vond.Evenals Schooneveld ried Lore het my af,en daar ook Papa en Hartogh van hetzelfde gevoelen waren,zond ik geen rekwest in en zag ik van de sollicitatie af.

Mr Heemskerk werd op 10 Oct.Lid van het Hof,en de suppl.rechter van Outeren werd in zyn plaats rechter. Even knap als Heemskerk was zo dom was van Outeren die zich door het laagste voorhoofd denkbaar, de kleinste vrouw en een groot aantal kinderen onderscheidde.

Op 2 Oct.'64 was Hansje Schimmelpenninck- Hodshon van tweelingen verlost. Het waren zevenmaands kinderen,van wie het een,een jongen, by de geboorte stierf. Het andere,Geraldine,werd tussen warme kruiken en watten gelegd en bleef in leven en trouwde in '88 met Clemens Beels, die drie dochters by haar kreeg. Hansje Schimmelp.had zich overigens niet gehaast,want hoezeer zy reeds in Aug.'56 getrouwd was,dus nog 7 maanden vroeger dan wy,had zy eerst 6½ jaar later haar eerste kind gekregen. Anna van der Vliet- Borski volgde Hansje's voorbeeld en bracht op 10 Oct.ook tweelingen ter wereld,David en Emile,van wie David zich voor enige jaren doodschoot en Emile krankzinnig is.

Hansje
Miesje
Betje

Daar Lore's verjaardag op een Woensdag viel,kon ik haar 's ochtends niet omhelzen,maar ik had zó weinig zaken aangebracht dat ik voor het eten op S.en B.kon zyn en dat nog wel en surprise,daar ik
3161 met opzet de vorige dag aan Lore geschreven had en haar in de waan gelaten dat ik niet komen zou.

Sophie van Lennep wachtte haar 8ste kind,hetgeen my aanleiding gaf aan Lore te schrijven dat S.haar octaaf ging grijpen,en inderdaad zag David Eliza op 1 April '65 het licht. Deze werd later Burgemeester van Heemstede.

Mevrouw Tindal stierf juist bytijds,daar zy haar fortuin schoon had opgemaakt. Haar kinderen,waartoe Henri behoorde,werden door Willem van der Vliet opgenomen.

Zaterdag 22 Oct.vertrok Lore naar Ubbergen om by Mevr.v.d.Brugghen te gaan logeren,daar zy deze sedert de dood van haar man nog niet gezien had. Ik schreef haar dat myn twee tafels volgeladen lagen met papieren en dikke dossiers,zodat zy veel hadden van een Ministerstafel. De drie Rechter-Comm.bombardeerden my tegelijk met hun voltooide of niet voltooide instructiën. " Ik vind het komiek,"zo ging ik voort, "dat ik je dit epistel naar de Oude Stad zend,maar het spijt my dat "je zulk slecht weer treft. Het heeft hier ten minste barbaars ge-
3162 "stormd en gestortregend. Ik moet er om lachen dat Agnes nog voor een "week naar S.en B.trekt,omdat Beels aan Henriette verzekerd had dat zy "morgen weer in stad zou komen. Die arme sukkel heeft toch weinig "in te brengen. Hy zal zich echter troosten met de verkoop van zyn "door de Fam.Brugmans bewoonde huis,want nu de fondsen zo laag staan, "kan hy de opbrengst voordelig beleggen.Veel liefs aan je gastvrouw "en kennissen,maar vertel niet aan Noels dat zyn neef van Wageningen "hier gevangen zit." (Dat huis van Beels was het door Burgemeester Beels in 1787 bewoonde en door de patriotten geplunderde huis.)

Nadat Lore my reeds haar behouden aankomst in Ubbergen gemeld had schreef zy my opnieuw o.a. dat zy beeldig weer trof en er geen kwestie was van regen of storm,dat zy zich sterker gevoelde dan in de afgelopen zomer en minder moe dan een jaar te voren.

3163 Op 26 Oct meldde Lore my haar terugkomst op S.en B.en dit was gelukkig de laatste brief die zy my in 1864 schreef,want die lange scheiding begon my te bezwaren. Lore schreef:"Myn hart schreeuwt en "roept naar je,en volgde ik myn lust dan zou ik morgen tout droit naar "Amsterdam gaan om je te omhelzen. Want engel,ik houd het niet meer "zonder je uit,en ik vind dat een scheiding van 2 maanden te veel van "my gevergd is. Voor jou is het ook te erg en de kindertjes zouden "van je vervreemden. 't Is my dan ook een waar feest te denken dat "ik over 8 dagen weer by je ben. Heb je ook zulk een kriebel om ons "weer by je te hebben? Ik weet dat ik het byna niet meer uithoud....."

3164 Eer ik verder ga moet ik een phrase uit myn laatste brief ophelderen,waarin ik Lore vraag om niet aan Noels te vertellen dat zyn neef van Wageningen zat. Deze v.W.was een der commiezen aan het Postkantoor te Amst. Nu had de Directeur zowel als ik herhaaldelijk klachten ontvangen over brieven met of zonder geldswaarde,die niet
3165 bezorgd waren,brieven namelijk,die de afzender niet had aangetekend. De verdenking was op van Wageningen gevallen en op zekere avond begaf ik my met de Rechter van Instructie naar zyn huis op een der Burgwallen om hem in verhoor te nemen. De meid,die ons de voordeur opende, zeide dat Mynheer en Mevrouw naar de Holl.Schouwburg gereden waren. Wy besloten zyn terugkomst af te wachten en zodra het echtpaar, evenzeer per vigilante, uit de Schouwburg was thuisgekomen,namen wy hem buiten tegenwoordigheid van zyn vrouw in verhoor en daar de aanwijzingen overstelpend waren,kwam hy tot bekentenis en zeide hy in schulden geraakt en daardoor tot het beroven van brieven gekomen te zyn. Hy was gewoon die,waarin hy vermoedde dat geldswaardig papier gesloten was,te openen en daarna in het privaat te werpen,ook die welke niets bevatten. Daar de Rechtbank ons verlof tot huiszoeking,ook van papieronderzoek,verleend had,lieten wy alle kasten openen maar vonden geen geld en de verdachte zeide dan ook dat één daalder alles was wat hy bezat. En toch ging die man met zyn vrouw naar de Komedie en reed hy heen en terug. Op myn requisitoir verleende de R.C.een bevel tot voorlopige aanhouding en brachten wy hem naar de Cell.Gev. Voor ons vertrek moesten wy dit aan zyn vrouw mededelen,die wellicht van zyn praktijken geheel onbewust was. Ik behoef niet te zeggen dat derge-
3166 lijke commissies tot de pijnlijkste van het ambt behoren. Wy lieten de volgende dag het privaat ledigen en daaruit kwam een mand vol verscheurde brieven en couverten te voorschijn. Uit de opgaven der afzenders kon het bedrag van het gestolen geld ongeveer worden vastgesteld. Van Wageningen werd zwaar gestraft.

Omstreeks die tijd werd ook eindelijk zekere van Santen gevat, die er zyn werk van maakte 's nachts zowel in de Haarlemmermeer als onder Sloten en overal rondom Amsterdam eenden te stelen,die hy dan by poeliers verkocht. Handiger nog was zekere de Ruiter,die kalm over Heren-of Keizersgrachten of op de pleinen wandelende,onder het lopen een kip wist op te pikken,de nek om te draaien en in zyn jaszak te verstoppen. Destijds was het nog niet verboden kippen vrij op de straat te laten lopen.

Treuriger was de zaak van Wiechert van der Putten,een Hannovers stuurman uit Quakenbrück,die 's avonds in het Oosterdok te Amst.de kapitein van zyn schip over boord geworpen had,terwijl hy meende met hem alleen op het dek te zyn.Dit was echter niet het geval. De 17-jarige scheepsjongen was ook op het dek geweest,en had het feit zien plegen. Van schrik had hy een gil gegeven en daarop had v.d.Putten hem met de dood bedreigd,indien hy durfde openbaren wat hy gezien had. De arme jongen,wiens moeder in Amst. woonde,had 's anderen daags zyn
3167 moeder bezocht,en deze was getroffen door zyn zwaarmoedigheid,maar kon de oorzaak daarvan niet te weten komen. Zeven dagen lang barstte hy telkens in snikken en tranen uit,totdat hy ten laatste zyn gemoed lucht gaf en het geheim aan zyn moeder vertelde,haar smekende om het stil te houden,daar hy de wraak van de moordenaar duchtte. Maar de vrouw vond het haar plicht de politie er mee bekend te maken. De jongen werd daarop verhoord en dit had de arrestatie van v.d.Putten ten gevolge,die echter halsstarrig ontkende en beweerde dat de kapitein over boord gevallen was en hy vruchteloze pogingen tot redding had aangewend. Daar de verklaring van de scheepsjongen niet van elders bevestigd werd,vreesde ik dat de zaak met een non liquet zou eindigen,

en schreef ik aan de Oberprocurator in Hannover wat er gebeurd was, hem tevens in bedenking gevende om 's mans uitlevering te vragen, opdat hy in zyn eigen land kon terechtstaan. De uitlevering werd gevraagd, en daarop kreeg ik een vrij scherpe brief van de Minister Godefroi, met verzoek om myn daad te verklaren. Het was een Holl. schip, het feit was in Amsterdam gebeurd en de Holl. rechter was dus de enig bevoegde. Hartogh voegde my toe:" Magnus mihi eris Apollo als jy je "hieruit weet te redden." En toch gelukte my dit. Op grond van een
3168 oud Frans Keizerlijk Decreet, dat nog geldig was, verdedigde ik de stelling dat de Hann. rechter competent was. Hoe dit ook zij, de zaak werd naar het Hof verwezen, en Schooneveld maakte zulk een mooie akte van beschuldiging op dat de moordenaar, na die gelezen te hebben, tot bekentenis kwam en veroordeeld werd. Daar hy ook in Hannover voor andere misdaden moest terechtstaan werd hy derwaarts overgebracht en aldaar ter dood veroordeeld en gehangen.

Willem Hartsen kreeg de mazelen zodat Saar vreesde te Hilversum te moeten overwinteren. In het buitenland failleerden vele firma's, te Amsterdam de suikerraffinadeur Wijthoff. Disconto 7½%

Miek had op haar verjaardag het meest pleizier in haar poppewagentje en toen zy de pop er uitnam en liet slapen zeide zy:" Uit? Nee!" ten teken dat hy niet meer rijden mocht, al hetgeen Jan Willem trouw nabootste.

In de nacht van 30/31 Oct stierf Christiaans oudste zoontje Kootje te Semarang, hetgeen Papa aanleiding gaf hun het navolgende gedicht te zenden. (Zie bladz. 3169 - 3175.)

Op 3 Nov. 64 bevalt Louise van een zoon, die wederom Kootje gedoopt werd. Begrafenis te Hilversum in 1884

Op 5 Nov. kwam Dr Rive Jan Willem zien en vond hy hem enorm veel
3176 beter, zó zelfs dat hy hem toestond te lopen en te liggen, maar het zitten bleef verbieden, terwijl Lore moest voortgaan hem dezelfde middelen te geven. De arme Mieky was zó mager geworden dat haar jurken van het vorig jaar haar veel te wijd waren geworden. Max was sinds Mei meer gegroeid dan Henk sedert Januari.

Voor Amst. werd de Oud Gouverneur-Generaal J.J.Rochussen tot Lid der Tweede Kamer gekozen met 975 van de 1578. Zyn tegenkandidaat van Heemskerk Veegens had er slechts 553. Dit was een triomf voor de conservatieve partij. Voor de Raad kozen de kiezers van Amst. P.N.Muller, een liberaal, die zelfs vroeger lid geweest was van de Amstelsocieteit. Van de 6000 kiezers kwamen er slechts 1600 op.

In de nacht van de 1e op de 2e Kerstdag werd ik door de Hoofdcommissaris van politie gehaald en per vigilante gebracht naar de Singel b/h Kattegat, waar een handelaar in manufacturen Looman woonde, die verdacht werd zyn huis in brand gestoken te hebben. De voornaamste aanwijzingen waren deze, dat een der weinige geredde voorwerpen een lessenaar was, die een portefeuille met de brandpolis en 14 briefjes à
3177 f 1000- bevatte, dat hy zeer hoog verzekerd was en dat hy zyn 5 kinderen gered had met al hun Zondagskleren. Deze kinderen waren terstond liefderijk opgenomen door de predikanten Hasebroek en ten Kate, die ter weerszijden van hem woonden. Zowel Looman als zyn vrouw verklaarden dat zy samen uit wandelen geweest waren na de kinderen te bed gelegd te hebben, en terug komende hun huis in lichte laaie vlam zien staan, zodat zy nog slechts even de tijd hadden gehad om de kinderen en de lessenaar te redden. De dienstbode verklaarde dat zy haar uitgaansdag had en later dan haar meesters was thuis gekomen.

Inmiddels was ook de Rechter-Comm. Dijkers gehaald, en wy beiden vonden op grond van nog enige andere aanwijzingen, die my na 40 jaar ontgaan zyn, termen om Looman te arresteren. Hy trof het niet dat Dijkers zyn zaak instrueerde, want deze deed het met de grootste scherpzinnigheid en vlijt.

Daar de man zo hoog verzekerd was, moest zyn magazijn opgepropt geweest zyn, maar nu vond men onder de puinhopen slechts enkele pakken en rollen manufacturen. Looman had gehoopt dat alles verbrand zou zyn, maar hy had vergeten dat opgevouwen, opgerold of op elkander gestapeld goed het vuur verstikt en het goed was dan ook slechts aan de buitenzijde verbrand of gezengd, maar van binnen ongeschonden.

3178 Nu bleek uit de boeken en facturen, die in de lessenaar lagen, dat Looman juist in de laatste tijd grote partijen goed, vooral fluweel, gekocht had, te betalen 3 maanden na dato, en de meid verklaarde

dat er dagelijks goederen waren aangebracht,en tevens dat er de laatste weken herhaaldelijk Joodse kooplieden op het kantoor geweest en steeds goederen weggevoerd waren. Dijkers riep nu achtereenvolgens alle handelaars in dergelijke artikelen op,en vernam uit hun mond dat zy de laatste maanden goed van Looman gekocht en dit contant betaald hadden. Ik herinner my dat een hunner Rothschild heette,en dat een ander verklaarde een paar dagen vóór de brand in het magazijn geweest te zyn en toen gezien te hebben dat het byna niets meer bevatte.

Ofschoon de aldus verkochte voorraad zeer aanzienlijk was en veel meer vertegenwoordigde dan de gevonden ƒ 14.000-,en uit de opgave der kopers bleek dat zy ver beneden de fabrieksprijs gekocht hadden, zo moest er toch,blijkens de facturen,nog meer goed voorhanden geweest zyn en bleek het niet waar dit gebleven was. Dijkers kwam toen op het schrandere denkbeeld om het Kattegat,waartegen Looman's huis aan de éne zijde paalde, (thans is het gedempt) te laten uitbaggeren en al spoedig kwamen daaruit nog een aantal pakken goed te voorschijn,die wel van het water geleden hadden,maar geen spoor van brand vertoonden. Dat goed moest dus met opzet vóór de brand in die gracht geworpen
3179 zyn. Indien de muur aan die zijde ware omgevallen,dan had die in zyn val de pakken goed kunnen meeslepen,maar de muur was blijven staan.

Aan de overzijde van Looman woonde op het Singel de Heer Mickenhagen,die toevallig die avond laat voor zyn venster gestaan en het ogenblik waargenomen had waarop de brand was uitgebarsten,en wel het eerst op zolder,en nu bleek uit de verklaring der dienstbode,dat die zolder schier enkel brandbare stoffen,o.a.een grote hoeveelheid gazen mutsebollen bevatte.

Thans na verloop van precies 40 jaren herinner ik my niet meer welke bezwaren er nog meer tegen Looman rezen; intussen waren die in overvloed voorhanden en ruimschoots voldoende om na de instructie de Heer Schooneveld,adv.gen.voor te stellen om de zaak ten criminele te verwijzen. De bezwaren somde ik in myn geleidende missive op en Mr. Schooneveld aarzelde dan ook geen ogenblik met Dijkers en my overtuigd te zyn van Looman's schuld. Wie daarvan,uit onbekendheid met de feiten,niet overtuigd waren,waren de predikanten Hasebroek en ten Kate, die Looman in de gevangenis bezochten. Zyn vrouw was ook door ons gearresteerd,maar reeds terstond door de Raadkamer der Rechtbank uit deernis met de kinderen in vrijheid gesteld. Ik twijfelde er geen ogenblik aan of de man zou veroordeeld worden en niet gering was dus Dijkers' en myn verontwaardiging toen het Hof in Raadkamer verklaarde
3180 dat er geen voldoende termen aanwezig waren om de zaak naar de openbare terechtzitting te verwijzen,weshalve het de buitenvervolging en in vrijheidstelling van Looman gelastte. Ons kwam die uitslag ongelooflijk voor,maar verwonderen deed hy ons niet.

Dijkers kende het Hof als een Hof van barmhartigheid niet alleen maar ook van luiheid. Nu was het dossier immens,het grootste dat ik ooit geëxamineerd heb; het bestond uit honderden verhoren,en die,welke Looman zelf talloze malen had ondergaan,besloegen ettelijke bladzijden. Telkens hield Dijkers hem de bezwaren voor,maar steeds bleef de man ontkennen. Nu bestond by het Hof de slechte gewoonte dat aan één lid werd opgedragen de stukken te lezen en daarvan verslag uit te brengen,en nu zal dat lid geen moed gehad hebben om die breiberg door te worstelen en dus eenvoudig tot buitenvervolging geadviseerd hebben.

Maar het curieuste moest nog komen. Looman nam de wijk naar Londen en was brutaal genoeg om van daar aan Schooneveld te schrijven dat hy de Heren van het Hof wel zeer bedankte,en niet alleen zyn schuld te erkennen,maar ook dat hy begonnen was met op zolder de boel in brand te steken. Schooneveld wreef de leden van het Hof deze brief onder de neus,en ik vlei my dat zy op hun neus gekeken hebben.

E I N D E 1 8 6 4 .

A N N O - 1 8 6 5

3181 Op 6 Januari werd ik 35 en niet weinig bedorven. Mama van Loon beloofde ons meer maandgeld te geven en te beginnen met April verhoogde zy het trimester met *f* 300- zodat wy nu in plaats van *f* 2400- *f* 3600- 's jaars van haar ontvingen; bovendien gaf zy ons in Februari *f* 300- cadeau en in Aug. voor Lore's reis naar Pyrmont *f* 200-. Myn traktement had sedert Maart 1862 *f* 448,45 in het kwartaal bedragen, maar te beginnen met Juni 1865 werd het trimester verhoogd tot *f* 488,70. In het geheel ontving ik dus in 1865 aan traktement *f* 1914,55, van Mama van Loon *f* 3000-, aan cadeau en reisgeld *f* 500-, van myn vader *f* 1000- en aan rente van myn spaarpot en gekochte fondsen *f* 632,28, zodat wy over het enorme bedrag van *f* 7047,83 te beschikken hadden of beter gezegd over *f* 8009,31, omdat wy op 31 Dec.'64 een saldo van *f* 961,48 hadden overgehouden. Zulk een colossale som konden wy natuurlijk niet verteren. Wy legden dan ook in 1865 nog *f* 1120,87 op en hielden toch nog *f* 404,50 over, zodat wy *f* 6484- verteerden.

Maar ik keer tot 6 Jan. terug. Jan en Constance gaven my een lamp, Hendrik sigaren en last but not least kreeg ik van Lore een magnifieke
3182 schrijftafel van groen laken met vier laden.

Lore peinsde over een nursery-governess en Constance suggereerde Miss Ryan, die by Ag en Lou geweest was, maar ongelukkig had zy juist by Theo van Eys aangenomen.

Maria Nepveu lag van 1 Jan weken lang op haar sofa uit vrees voor een miskraam. Zy bewoonde het huis op de Herengracht, dat nu (1904) nog door Tane bewoond wordt. De trap is er onmogelijk.

1 Febr. had Lore weer een duizeling en in het laatst van die maand moest zy de baker voor ons vijfde kind weer bestellen. De winter was buitengemeen streng en langdurig, want in Maart begon het opnieuw hard te vriezen en te sneeuwen en de thermometer daalde tot 19° Fahr. zodat het IJ dichtvroor en men er over liep. Volgens de Amst. Courant had men zulk een winter sedert 1845 en 1667 niet beleefd. Papa maakte er een rijmpje op dat het op zyn 63ste verjaardag nog sneeuwde en vroor. In 1864 had hy nogal veel in de Navorscher en in de Vrijmetselaarsalmanak geschreven en in 1865 gaf hy een herziene druk van zyn Geschiedenis van Noord-Nederland uit in 4 delen, waarby hy de spelling in overeenstemming gebracht had met het Woordenboek der Ned. Taal.

3183 Evenmin als in '64 schreef ik een Journaal in '65. Waartoe, zo dacht ik toen, zou het gediend hebben? Vroeger schreef ik het voor Lore, en die had ik nu by my.

Op 23 Maart kreeg Tante Craeyvanger een hevige beroerte, zodat zy aan de benen verlamd raakte, maar dit bracht haar tot inkeer.

Tot de eerste dagen van April bleef het zeer koud, maar de 8ste werd de bloemententoonstelling in het Paleis v. Volksvlijt geopend en was het een zomersche dag, en werd het zó warm, dat iedereen verkouden werd. Er kwamen in 't geheel 40.000 bezoekers.

Daar Marietje achterlijk was vroegen wy aan myn zuster Saar Hartsen, die met haar kinderen naar Creuznach ging, om haar mee te nemen en op 13 Mei bracht ik haar in de trein, waar Willem en Marie Hartsen haar terstond grote stukken chocolaad gaven, wat ik verzocht niet te doen. Ik herinner my over het vertrek der kleine Miek zó bit-
3184 ter bedroefd geweest te zyn dat ik de volgende dag onder de preek van ten Kate in de Oosterkerk in tranen uitbarstte. Saar schreef ons dat Miek geen heimwee had, zeer en train was, geen water mocht drinken, maar wel baden en dat zy gevoerd wilde worden.

Op 22 Mei vertrok Lore met Mina, Juffr. Wellensiek en de kinderen naar S. en B. Tot myn groot leedwezen heb ik Lore's brieven van 1865 niet kunnen terugvinden en dit betreur ik meer dan ik zeggen kan, ook omdat zich daarby die uit Pyrmont bevinden, waar zy de maand Augustus doorbracht. Ik bewaarde haar brieven altyd zo zorgvuldig en kan dus niet verklaren hoe het mogelijk is dat deze verloren zyn. Zy heeft beter gezorgd voor de myne want die zyn byna alle in myn bezit gekomen.

Ik schreef haar op 23 Mei:" Ik was gisteren woedend teleurgesteld "toen ik even over 2½ thuis komende het huis verlaten vond. Ploos en "Feith hadden my opgehouden en toen ik zeide dat ik weg moest, hebben "zy my thuis gebracht. Maar van verre zag ik reeds dat het rytuig er "niet meer stond en kreeg ik hartkloppingen van agitatie. En het was

3185 "maar al te waar. Saartje zeide:"Mevrouw is al te
"2¼ vertrokken." Ik veronderstel dat Willem bang geweest is voor het
"onweer en jij hebt dus geen schuld,maar ik vind het niets pleizierig
"als je weggaat,zonder dat ik afscheid van je genomen heb. Als enig
"souvenir de pet van Jan Willem en je sleutels! Ik vrees dat je toch
"onweer gehad hebt,maar elke druppel was een zegen. Hier ontlastte
het zich tussen 4½ en 5 uur. Ik at by Agnes ter ere van Beels' ver-
grootouders van miempie Liesbeth enz. "jaardagmet Maria,Nepveu,Herman en Betsy Beels. Daar Herman te gierig
"was geweest om een rytuig te nemen was Betsy zo doornat geworden
"dat Agnes haar van schone rokken,een crinoline,een japon,kousen en
"schoenen had moeten voorzien. Nepveu was immens druk. Mama had Zondag
"Harssen ten eten gehad,die weer zeer ill-tempered was en nog steeds
"klaagde over het geld dat Saar's verblijf in Kreuznach kostte. Geluk-
"kig was Papa in Brussel."

Zodra Henk buiten was,maakte hy zelf een hengel met een haak, bestaande uit de koperen ketting van zyn horloge en viste hy daarmede zonder natuurlijk iets te vangen.

vader van Bc'v. Valkenburg Op 20 Mei was Henriette Labouchere te Zuylestein van Louis be-
allen,tegen de voorspelling van Lore in,die een meisje verwacht had.
Henriette Six beviel van Rudolf.

Zondag 28 Mei wipte ik per diligence op een dag heen en weer
naar S.en B. en was Jan Willem zo eenkennig dat hy niets van my wilde
3186 weten, Dit was al te erg en ik kocht dus een cadeau voor zyn tweede
verjaardag om weer by hem in de gunst te komen,terwijl ik dat aan Lore
zond met een brief,waarin ik haar schreef dat ik God voor hem bad,
dat hy zich vroeg bekere en de Heer lere liefhebben en Zyn geboden
beware. (En myn gebed is verhoord.)

Papa had van Brussel een Abstecher naar Kreuznach gemaakt en
my goede tijding van Mieky gegeven. Terwijl Jan Willem my negeerde,
was hy voortdurend met zyn zusje bezig en zocht hy haar overal. Saar
schreef my dat alles goed ging en dat Miek's vrees voor het baden
geweken was,zodat zy er 20 minuten in bleef en dan met haar porcelei-
nen popje speelde. Zy dronk nu 2 oncen water 's ochtends en had goede
eetlust. Saar schreef:" Zij is een slaapkopje,en vindt het heerlijk
"om naar haar bedje te gaan,maar 't is vreemd dat zy in deze hitte
"zo weinig transpireert. 't Is touchant dat Jan Willem zoveel om
"haar denkt,ik geloof niet dat dit met haar het geval is,maar men
"weet niet wat in haar omgaat. Ik spreek dikwijls over u allen en
"vertelde haar dat gy op S.en B. waart geweest,en toen wist zy heel
"goed dat Oma daar woont. Haar grootvader herkende zy terstond of-
"schoon hy onverwacht kwam. Zy heeft nu haar 12de bad genomen. Willem
"moet er 40 nemen,het gezwel aan zyn hals breidt zich uit."

3187 Verder klaagt Saar over de hitte,de weinige schaduw welke de
acacia's geven en de zonnige tuin van Oranienhof. Het was er dus
sedert 1846,toen ik er was,niet op verbeterd,en de zonnige weg naar
de Salines zal ik nooit vergeten. Vreemd dat ik toen reeds de zonne-
schijn niet kon verdragen.

De twee Pinksterdagen bracht ik by Lore door,daar Bijleveld en
Backer in stad bleven. Nu vernam ik van Lore dat Mina ons met Novem ber
wilde verlaten,omdat zy tegen een 5de kind opzag. Dit maakte ons ge-
heel van streek en niet minder de tiranny van Hartsen,die eischte
dat Saar de kuur te Kreuznach zou afbreken en zy hem te Boppard zou
rejoigneren. Ongelukkigerwijze had Dr van Bylandt hem in zyn voor-
oordeel tegen Kreuznach gestijfd,door hem te vertellen dat de Kreuzn.
baden altyd en sous tous les rapports voor kinderen verkeerd is.
Saar die het my schreef,was er meer dan verdrietig onder en haar brief
was zeer melankoliek. Met zulk een individu tot man was het niet
gemakkelijk om opgeruimd te blijven.

Vrijdag 9 Juni was Lore met de jongens naar Stenia vertrokken,
en de vice-president Antonie Backer (me lieve man) gestorven. Na zyn
3188 dood bleek dat hy een maitresse en onechte kinderen had. Dit had ik
van hem nooit gedacht. Zyn begrafenis moest ik bywonen.

Saar schreef dat Miek gevallen was,veel bloed verloren had en
de koorts had gekregen en dat zy niet wist hoe te handelen daar Willem
ook ziek geworden was. Ongelukkig bezat Saar niet genoeg fermeteit
en was zy niet tegen haar man opgewassen. Piet Hartsen zeide my dat
het egoïsme van zyn broeder hem misselijk maakte.

Op 19 Juni was er een optocht en illuminatie ter ere van de Wa-
terloodag,gevolgd door vuurwerk.

Daar Saar Kreuznach verlaten had en naar Boppard verhuisd was, vond Lore het wenselijk Marietje te gaan halen. Ik stond er echter op dat zy Mina medenam omdat ik vreesde dat het Lore in haar positie anders te veel vermoeien zou. Zy vertrok 23 Juni en schreef my dat het touchant was de blijdschap van Miek te zien, die met uitgestrekte armen op haar toerende. Lore maakte uitstapjes naar Kreuznach en naar Ems en kwam de 27ste terug, na de nacht te Keulen te hebben doorgebracht. Miek zag er heerlijk uit, dik, vet, mollig en vrolijk, en had enige Franse woorden geleerd als capeau voor chapeau, manteau enz.
3189 Toen zy te Zeist terugkwam had zy terstond gevraagd: "En Papa?". Jan Willem was niet lief met haar en trok haar het speelgoed uit de handen. 29 Juni kwam Lore met de kipjes terug.

Terwijl Lore te Zeist was, zakte Saartje op een avond plotseling door de benedengang heen. Een der vierkante platen was losgeraakt en toen ik de metselaar liet komen, bleek het dat de heipalen, waarop het huis steunde, van onderen geheel vergaan waren. De timmerman maakte er toen nieuwe verlengstukken aan, maar de ondergang moest geheel opgebroken worden. Dat het huis niet was ingezakt was hieraan te danken dat het tegen de naastgelegen huizen bleef hangen.

In de nacht van Zondag 2 op Maandag 3 Juli kwam Maria Nepveu te 2 uur in barensnood van S.en B. te Amsterdam aanrijden, waar zy de 3de te 8½ 's avonds van een meisje beviel. Het eerste wat Maria vroeg was: "Loopt zy mank?" daar zy vreesde hierdoor gestraft te worden voor het namaken der manke Mevrouw Betje Dedel-Willink, de moeder van Anna, Hansje, Piet en Willem.

Diezelfde dag engageerde Oom Hendrik Röell zich met zyn schoonzuster Mevrouw Hartsen-van de Poll (bygenaamd Augustus) met wie hy in Sept. trouwde. Tante Antje had het hem aangeraden.

3190 Op 1 Juli kwam Juffr. E. Musquetier by ons, omtrent wie Mevr. van Vredenburch, die voor een gelovige vrouw doorging, ons uitmuntende renseignementen gegeven had, zodat wy haar Henk en Max uit volle overtuiging toevertrouwden.

Tante Voomberghs toestand werd zeer treurig. Haar melankolie sloeg in krankzinnigheid over.

Op 25 Juli bevielen Agnes Beels, Anna Pauw en Hesje s'Jacob ieder van een meisje. Agnes mocht zich slechts 20 maanden in het bezit van haar Henrietje verheugen, want het stierf reeds 25 Maart '67. Het was een byzonder, misschien te vroeg ontwikkeld kind.

Lore vertrok 31 Juli met de kinderen naar S.en B.; ik volgde op 1 Augustus, na een druk jaar strafzaken. Ik opende de jacht met Willem van Loon, maar er was weinig vogel en wy schoten er slechts 18.
Op Schaep en Burgh trof ik Louise Elout met Lou, Augusta, Adèle en Melle Malot. Daar Louise Elout en Jettie een kuur te Pyrmont moesten doen en Anna van Loon haar zou vergezellen, engageerde ik Lore om mee te gaan en zo gingen zy op 4 Aug. onder donder en regen op reis. Mama van Loon keek pitoux, nu onze principalen vertrokken waren.

3191 Ik zeide reeds dat ik Lore's brieven uit Pyrmont kwijt ben en dus van haar verblijf aldaar niets weet te vertellen. Toen ik er in '99 met Dora was, logeerden wy by Hemmerich, waar ook Lore was afgestapt, en zagen wy het huis van Dr Giesecke van buiten, waar zy een paar dagen later haar intrek nam.

De dag na Lore's vertrek kwam Willem Elout op S.en B. en de volgende dag schreef ik haar dat wy het meest getoucheerd waren door Miek, die gedurig riep: "Mama op jeis, Tijs, Tet," met wie zy Willem en Jet Hartsen bedoelde, daar zy het denkbeeld van reizen met die twee associeerde. Terwijl ik my te 4½ kleedde, hoorde ik iemand in de kinderkamer komen en tegelijk Miek en Jan Willem uitbarsten in een angstig gillen en schreeuwen. Het was Willem Elout, die hun zo'n schrik had aangejaagd, wat niet te verwonderen was daar de arme jongen er afzichtelijk uitzag. Toen Miek 's middags aan 't dessert kwam, werd zy by het terugzien van Willem opnieuw rood van angst. Ik liet haar naast my zitten en toen klemde zy zich aan my vast met de armpjes om myn hals, al blozende van verlegenheid; dit was al te lekker en iedereen
3192 was er van getoucheerd. Gedurende het dessert gaf zy my zoentjes en handjes en pakte zy my, en toen men opstond hield zy my vast en riep: "Mina uit!", hiermede Willem Elout bedoelende. Na het eten kwam er een troep muzikanten en bleef ik met de kinderen ronddansen au chant de Miek, terwijl Malot en Musquetier als zoutzakken op de banken in de hall bleven zitten.

Ik schreef aan Lore:" Miek en JW.zyn deze nacht weer afschuwelyk "door de muggen gestoken. Dit is een revers van S.en B. Na het ontbijt had ik my met de twee kleintjes boven geëtablisseerd en hun tot 10½ prentjes gewezen,toen Mina ze is komen halen. Ik hoor daar Miek "zingen op de wijs van " Vol van pracht",al te lief."

Het kind van Maria Nepveu werd Zondagavond 6 Aug in de Oude Kerk door Ten Kate gedoopt en daarna vertrok zy naar Beerschoten.

3193 Op 8 Aug.schreef ik opnieuw,o.a.que Mina redoublait de soins, dat de jongens niet genegerd werden en Henk niet klaagde,dat er Zondag geen dienst geweest was en dat Miek de enige was die culte gehouden had door de ganse ochtend "Vol van pracht" te zingen. Lore had het heimwee en ik vond het jammer dat zy niet te Driburg was,dat nu aan een trein lag en waar het water krachtiger was; Miek zeide nu heel duidelijk Maus voor Maurits (Elout). Deze was een favoriet omdat hy huizen bouwde van blokken. Agnes vond,toen zy voor het eerst weer beneden kwam,het portret van Carel door Schwartze.

Op 13 Aug schreef ik aan Lore dat ik vier rapporten op requesten om gratie had moeten stellen, Saar had gefeliciteerd met haar 40ste verjaardag,dat Maartsen tot Sept.met Willem te Boppard bleef,zodat zy 3194 het rustig had,dat Max Lore het meest miste,hetgeen hieruit bleek dat hy veel over haar sprak en my gevraagd had of zy niet al 14 dagen was weggeweest en hoe lang het nog moest duren eer zy terugkwam,en bovenal hieruit dat hy my,zo dikwijls hy niet by de Juffrouw was, niet verliet,my steeds vasthield,gedurig omhelsde,na het ontbijt en na het eten het eerst naar my toeliep en 's avonds by het naar bed gaan steeds vroeg of ik nog eens by hem kwam enz.enz.

Ik schreef:" 't Is al te nice om te ondervinden dat een kind zich "aan je vastklemt,en ik heb dit sedert de affectueuse dagen van Miekie "niet ondervonden. Willem Elout is niet van myn zijde te slaan en ik "zal eerst tot rust komen als hy weg is. Het heet dat hy en Maurits "onder myn toezicht staan,maar je begrijpt dat zy zich om hetgeen ik "zeg,volstrekt niet bekreunen evenmin om hetgeen een ander hun verbiedt. Ik heb nimmer zulke ongedisciplineerde kinderen gezien,die "nooit op hun tijd passen en zich zeer verbazen als zy niet precies "hetzelfde mogen doen als grote mensen. Hun voorbeeld is dus slecht "en je kunt nagaan hoe Juffr.Musquetier zich ergert. Lou Elout is lief "maar die is dan ook al 17 en Augusta volgt haar als een hondje. De "kleintjes zyn delicieux en Marietje wordt het Prinsesje genoemd, "omdat zy door allen gevierd wordt."

3195 Uit myn brief van 16 Aug.:" 't Is heerlijk dat het water de "wind uit je keel verdrijft,maar ik begrijp dat het pakje je zwaar "valt om te dragen. Ik mis je enorm ofschoon je niet kunt geloven "hoe goed alles loopt en hoe delicieus het voor my is te ondervinden "dat de kinderen affectueux met my zyn en altyd het eerst op my toe- "lopen en steeds het eerst myn hulp inroepen. Ook van de kleintjes "geniet ik enorm,en evenals het jou vermoeit om ze 's morgens te "hebben,wat ik in jou positie best begrijp,zo is het voor my een "tractatie. Zondagmiddag heeft Juffr.Musquetier met de jongens ende "kinderen Elout in het schuitje gevaren,en toen van Maurits een zo "hevige slag met een roeispaan tegen het rechteroog gekregen dat zy "half blind was. Het was een ongeluk maar de kinderen Elout zyn zó "ruw en wild,dat men met hen dubbel voorzichtig moet zyn. Miek is al "met Adèle gebrouilleerd omdat deze haar te ruw is. Maandag zyn Willem "en Maurits Elout gelukkig vertrokken met Willem,die de nieuwe lijn "naar 't Nieuwediep ging inspecteren. In de nieuwe sociable is de ge- "hele familie op my na (12 personen) naar Valkeveen gereden,Henk op "de bok. Mina vindt dat JW's vlees slapper wordt en vraagt of zy 3196 "niet weer met de levertraan moet beginnen? Henk is nog niet aan de "put begonnen. Er valt dan ook genoeg regenwater. Hy gaat nooit uit "zonder iets mee te brengen,een steen uit de Zuiderzee,een lelie uit "de vijver enz. "

" Max is opgetogen over je brief en leest die aan iedereen voor. "Op de vraag van Henk of die ook voor hem was,antwoordde Max:"Neen "Henk! maar jij hebt Zondag ook niet aan Mama geschreven zoals ik." "Henk was echter de eerste aan wie hy je brief voorlas."

Diezelfde dag schreef ik aan Hendrik van Loon,die te Parijs
etens-in plaats van buitenlucht inademde. Ik vervolgde:" Mijn séjour
"alhier is delicieus en ik geniet onbeschrijflijk van het gevoel van
"rust en van bevrijd te zyn van de strafzaken,(de Hemel geve voor goed,
"hoezeer de kans om rechter te worden twijfelachtig zy). Het enige
3197 "wat myn vacantie verbittert is de afwezigheid van Caroline,hoezeer
"ik dankbaar ben dat zy in de gelegenheid is om zich nog vóór haar
"bevalling te versterken. Overigens was ik wel dankbaar dat Caroline
"juist vertrok toen Willem Elout kwam,want de jongen ziet er erbarme-
"lijk degoutant uit,en Elout moest meer consideratie hebben voor zwan-
"gere vrouwen. Sedert hun vertrek ben ik een ander mens geworden,want
"ik was geen ogenblik vrij,zelfs niet op myn kamer. Lou en Augusta
"zyn lief,maar Adèle is een wilde jongen,met wie Henk en Max volstrekt
"niet harmonieren. Marietje ziet er tengevolge van haar Kreuznacher
"kuur goed uit en ontwikkelt zich iets meer in het spreken,vooral
"nu Jan Willem ook van stapel loopt. Zyn rug is superber genezen,maar
"zyn rechter schouder steekt hoger uit dan de linker,zodat hy vroeg
3198 "aan de gymnastiek zal noeten geloven. Henk en Max leren goed,maar of
"zy spoedig Frans zullen spreken betwijfel ik,daar Juffr.Musquetier
"gedurig in haar gemeen Brabantsch overslaat,wat zy gemakkelijker
"spreekt dan Frans. Verleden avond is Piet Six hier 's avonds gekomen,
"ongeschoren en zonder overhemd,bewerende eerst daags tevoren gehoord
"te hebben dat ik er was. Myn rekwest om rechter te worden heb ik
"eindelijk in zee gezonden en myn brief aan de Rechtbank zal eerst-
"daags volgen. Weet je dat Schwartze Karels portret ten voeten uit
"geschilderd heeft! Beels treedt nu als Maecenas der Kunst op !"....

3199 Ik schreef aan Lore dat Saar met Maria en Jetje op S.en B. ge-
weest was,en Mama van Loon daarop Mina met Miek en Jan Willem beneden
had laten komen. Miek was toen zó touchant geweest,dat Mama er door
aangedaan geworden was. Op smartelijke toon had zy uitgeroepen:" Mimi
"op jeis nee!" en de tranen waren haar in de ogen gesprongen,zo bang
was zy van ons weer te moeten verlaten. Overig was zy heel lief met
allen geweest,en toen ik thuis kwam had zy het druk met my alles te
vertellen.

Op 29 Aug ging ik Lore afhalen. De reis viel my niet mee. De
trein reed niet verder dan Höxter,en toen moest ik nog ettelijke
uren in een postwagen zitten met ons drieën op een bank. Te 2 uur
's nachts kwam ik te Pyrmont aan,waar de meid van Dr Giesecke my af-
wachtte en naar diens huis bracht en my myn kamer wees. De volgende
3200 ochtend stond Lore te 7½ na reeds water gedronken te hebben,voor myn
bed; zy had my 's nachts te 2 uur horen komen en was toen gerust ge-
steld.

Op 31 Aug.reed ik met Lore in een Zweispänner naar Elzz,waar wy
de trein afwachtten,die ons naar Hannover bracht. Aldaar gekomen na-
men wy een rytuig om ons naar het Hotel te brengen,en lachten braaf,
toen wy gewaar werden dat dit vlak tegenover het Station gelegen was,
à deux pas. Het duurde niet lang of de kellner kwam binnen met de
woorden:"Darf ich Ihnen den Holländischen Minister melden?" en jawel
daar verscheen onze gezant Jhr Berg van Middelburgh,al te verheugd
van landgenoten te zien,hetgeen hem nog slechts eenmaal,sedert hy te
Hannover stond,gebeurd was. Hy wilde ons van alles tonen maar ik be-
duidde hem dat dit voor Lore veel te vermoeiend zou zyn,en wy bepaal-
den ons tot een wandeling in de koninklijke tuinen. Hoe Berg er achter
3201 was gekomen dat wy in Hannover waren herinner ik my niet,want ik had
het hem niet geschreven,maar misschien had hy alle hotelhouders ver-
zocht hem van de eventueele komst van Hollanders te verwittigen. Weinig
dachten wy dat een jaar later Pruissen zich op schandelijke wijze
van Hannover evenals van Nassau en van Hessen zou meester maken en de
blinde Koning onttronen en dwingen zou naar Penzing by Wenen de wijk
te nemen.

Wy overnachtten te Hannover en keerden Vrijdag 1 Sept.naar S.en B.
terug,waar wy Zaterdag de zesde verjaardag van Max konden vieren. Het
was hoofdzakelijk om die reden dat Lore haar séjour te Pyrmont niet
had willen verlengen.

Maria schreef uit Beerschoten: " Le cher petit Max n'a malheu-
"reusement pas un beau soleil pour le fêter,mais son coeur n'en aura
3202 "pas besoin pour être en fête et je le comprends,car il doit être dé-
"licieux de posséder un si doux chéri,qui se développe d'une manière
"aussi charmante et dont on ne recueille que de la joie et de la satis-
"faction."

Karakteristiek is het volgende uit haar brief: " Que ne donnerais-
"je pas pour être à ce cher Schaep en Burgh,qu'on aime surtout tant
"quand on n'y vit plus,aussi ai-je dit à Charles qu'il m'y faut encore
"un petit séjour en automne,en liefst zo gauw mogelijk,car je commence
"à avoir joliment assez de la vie ici et si je n'avais pas mon doux
"trésor,je prendrais mes jambes à mon cou et je me jetterais d'un trait
"dans vos bras."

Terwijl Lore nog in Schaep en Burgh bleef keerde ik Maandag 4 Sept.
naar Amsterdam terug om een jaar aan de civiele kamer te zitten. Die
3203 was het neusje van de zalm en uiterst leerzaam. Er waren drie zittingen
in de week,en als ik geen dier dagen een conclusie opliep,kon ik de
andere dagen van de week werken aan de vroeger opgelopen conclusiën,
waarvoor ik gewoonlijk 14 dagen tijd nam. Daar ik er de eerste week
vrij van bleef,kon ik Woensdagmiddag weer naar buiten gaan en er tot
Maandagochtend blijven.

Op 6 Sept.maakte de Rechtbank de voordracht op en de keuze viel
op Muntendam,de subst.griffier,Herman v.L. en Driessen,beiden pl.rech-
ters;Bijleveld en Dijkers kwamen my condoleren en vertelden my dat ik
by de 1e stemming slechts 4 stemmen kreeg in plaats van de 7,die my
beloofd waren. Voor de 2e plaats kreeg ik eerst 7 en Herman 6 stemmen,
doch by een herstemming Herman 7 en ik 6. Op my hadden behalve van Eijk
Bijleveld en Dijkers,Hartogh en Feith gestemd,doch Dedel en Floos eerst
by de 2e stemming, de meesten stemden voor Muntendam. Nu was dit niet
te verwonderen. Van iedere plaatsv.rechter hadden de rechters veel
dienst,want zy geneerden zich niet hen om de nietigste reden te laten
zitten. Maar er kwam nog iets anders by,en dit had ik myzelven te wijten.
3204 Ik was niet bemind by het college,omdat ik te scherp was en te crimineel.
Hartogh feliciteerde my omdat ik myn avenir zou bedorven hebben,maar
Schooneveld was zó boos dat men my gepasseerd had,dat hy er de Minister
Olivier over schreef en my ried dit ook te doen. Ik gaf hieraan dan ook
gevolg. Dat men Herman op de nominatie geplaatst had was dwaas,daar hy,
zolang ik subst.Off.was,toch niet kon benoemd worden. En dat men my
niet als 3e candidaat gekozen had,was om Muntendam van een gevaarlijke
concurrent te bevrijden en te beletten dat ik benoemd werd. Op 1 Nov.
werd dan ook Muntendam benoemd.

Ik vroeg aan Tante Antje of ons kind haar naam zou mogen dragen.
Zy antwoordde nogal koel dat het goed was,maar voegde er by dat zy al-
tyd geweigerd had peettante te zyn,om vrij te wezen in haar giften.
Mocht het een jongen zyn dan wenste zy dat hy Anton Reinhard zou heten
naar de grote Falck. Daar ik die namen lelijk vind zeide ik haar,dat er
reeds een A.v.L. was,en wy liefst een voornaam gaven,waarvan de eerste
letter niet dezelfde was als die van een ander kind v.L. Daarop stelde
zy Zweder,Victor of Norman voor.

Maandag 9 Oct.keerde Lore voor goed in Amst.terug. Wy besloten
Henk tekenles by Ueberfeld te laten nemen,omdat hy daar aanleg voor
3205 had. Miek sprak nu alles,maar toch nog enkele woorden gebrekkig. Daar
Juffrouw Musquetier de jongens te lang liet leren,zowel vóór als na de
middag,verzocht ik haar dit wat te matigen,maar daarop antwoordde zy
op nogal brutale toon dat zy daarvoor gehuurd was en niet als bonne.
Zy had hoegenaamd geen trant om met hen te spelen als de eerste Juffr.
Wellensiek.

Ter afwisseling wil ik hier nog iets uit myn strafjaar mededelen.
Een bejaard heer,die op de Oostenburgergracht woonde,deed aangifte
dat hem een bankbillet van *f* 1000- ontstolen was. Hy was ongetrouwd
en woonde alleen met een dienstbode,die hy niet verdacht. Zyn geld be-
waarde hy in een cassette,die in de zykamer stond en waarvan hy de
sleutel steeds op zak had. By de Ned.Bank werd verzocht om acht te ge-
ven op het inwisselen van een Bankbillet van *f* 1000-.Wel was het nummer
niet bekend,maar voor het geval de diefstal by insluiping en met behulp
van een valse sleutel gepleegd was,lag het vermoeden voor de hand dat
de dader zich zo gauw mogelijk van het corpus delicti zou ontdoen en

het wellicht aan de Bank zou inwisselen. Geheel toevallig wandelde een der rechercheurs, Albertus de Bruyn, op de Oosterburgergracht, toen
3206 hy door het venster van een huis naar binnen kijkende, op de tafel in de voorkamer een grote taart zag staan, die zyn aandacht trok omdat zy zo mooi versierd was. Hy bleef staan en kwam plotseling op de gedachte dat hy die taart meer gezien had, en hoe nauwkeuriger hy die beschouwde des te sterker wies zyn overtuiging dat hem de taart niet onbekend voorkwam. Hy vroeg zich af <u>waar</u> hy ze gezien had maar kon het zich niet herinneren. Al peinzende liep hy verder, en plotseling schoot het hem te binnen; het was by een banketbakker op de Haarlemmerdijk, en dus geheel aan het andere eind van de stad.

Dit vond hy zó vreemd dat hy moeite had om het te geloven en daar er meer soortgelijke taarten in Amst. zouden gebakken zyn, begreep hy dat hy zich vergissen moest. Het was toch niet aannemelijk dat iemand, die op Oostenburg woonde, de klant was van een banketbakker by de Haarlemmerpoort. En toch liet de eenmaal opgevatte dwaling hem niet los. De Haarlemmerdijk behoorde tot zyn sectie en de banketbakker zou er dus niets vreemds in vinden indien hy een praatje met hem ging maken. Zo gezegd zo gedaan. Hy sprak eerst over onverschillige zaken en zeide toen:" He, waar is die mooie taart gebleven, die ik verleden voor je glazen gezien heb? Was die besteld?" - "Neen," antwoordde de confiseur, "dat was ie niet, maar ik heb hem verkocht." - "Zoo? Aan wie?" -
3207 " Ja! dat weet ik niet, dat wil zeggen, ik ken de koper niet, maar 't was een heer, die binnenkwam en vroeg of de taart te koop was. Ik zei van ja en daarop heeft hy hem betaald en hem meegenomen. Ik vroeg nog of ik hem niet zou bezorgen, maar dat hoefde niet. Hy nam hem in de doos mee en die heeft hy me teruggebracht."- "En wat kostte hy wel ?" - "Ja, het was een dure, en toen hy betalen wou, zei hy dat hy niet passen kon, en niets by zich had dan een bankje van duizend gulden. Nou, daar had ik niets tegen. Ik wisselde dat hier in de buurt, hield er het geld dat de taart kostte af en gaf hem de rest terug." - "Zou je hem herkennen?" vroeg de Bruyn. "Ja vast en zeker." - "Nou dankje wel " en de Bruyn vertrok.

Een rechercheur heeft dikwijls een fijne neus, die behoort hy althans te hebben, en de Bruyn had onmiddellijk de overtuiging dat de taart met het gestolen bankbillet betaald was, hoe onwaarschijnlijk het ook scheen dat een welgezeten heer zulk een misdaad zou plegen. Het eerste wat de Bruyn deed, was in overleg met zyn Commissaris de banketbakker over te halen om zich met een loze boodschap tot de koper van de taart te vervoegen. Dit gebeurde en de persoon, ten wiens huize de Bruyn de taart gezien had, werd als de koper herkend. Daarna bezocht
3208 de Bruyn de bestolene, en vroeg hy hem of hy de heer, die een paar huizen verder woonde, kende? " Niet alleen ken ik hem, maar hy is een goed vriend van my en bezoekt my dikwijls. Daags voor dat ik de vermissing ontdekt heb, heeft hy nog 's middags by my zitten praten." - " Is hy soms een ogenblik alleen in de kamer geweest?" - "Ja! terwijl ik een ½ flesje madeira uit de kelder haalde." Nu wist de Bruyn genoeg en was de zaak rijp voor nader onderzoek. Ware zy nu in handen van een ongeschikt R.C. gesteld dan zou er allicht niets van terecht gekomen zyn, maar het geluk wilde dat hetzy Bijleveld of Dijkers met de instructie belast werd. Deze liet de bestolene zyn cassette overleggen en dagvaardde de verdachte als getuige, waarna hy hem zyn sleutels deed afgeven, met een waarvan het hem gelukte de cassette te openen.

Meer byzonderheden herinner ik my niet, maar wel dat de man vroeg of laat bekende het ogenblik te hebben waargenomen dat de bestolene de kamer verlaten had om diens cassette met een zyner eigen sleuteltjes te openen en het billet van ƒ 1000- te ontvreemden. Daar het feit met behulp van een valse sleutel bedreven was, stond hy crimineel te recht. Het onderzoek had nog aan het licht gebracht dat de dief een niet onvermogend man was en o.a. Oostenrijkse effecten bezat. Schoone-
3209 veld kon dan ook niet nalaten om by de toelichting van zyn requisitoir met pathos uit te roepen:" Een dief, die Metallieken rijk was !". Welke straf de man beliep is my ontgaan.

Vrijdag 10 Nov. kreeg Lore te 7 uur 's ochtends een alerte. Ik liet Baker Huisman uit de Leliestraat en Dr Verboom komen, maar het bleek een vals alarm te zyn. Precies 14 dagen later, 24 Nov. wekte Lore my opnieuw te 7 uur, en deze keer was het menens. Te 8 uur zetten de weeën door, zodat zy naar het andere bed gedragen en Verboom gehaald werd. Inmiddels at Lore een droge boterham met koek en dronk zy een

kop thee,maar terwijl zy het tweede kopje wilde ledigen,kreeg zy een vlaag en daar kwam Frank ter wereld. "Wat is het?" vroeg Lore. "Alweer een jungsken!" antwoordde Bach. Verboom kwam dus te laat en rammeide tegen het hekje van de boventrap,dat hy niet kon openkrijgen en hy was woedend,want de baker had Lore al ingespeld. Godlof ! dat alles zo spoedig was afgelopen. Ik had er weer zó tegen opgezien,maar met myn God spring ik over een muur. De jongen scheen my toe op Max te gelijken,toen deze geboren werd. Donker haar,dik vel,brede omgekrulde bovenlip,grote platte neus,vooral breed tussen de ogen.

3210 De kuur te Pyrmont en het Malzextract had dus wonderen gedaan. Lore was zó wel dat de baker haar toestond de visites te ontvangen van haar moeder,van Anna,Agnes,Henriette,Hendrik en Maria,maar daar zy de volgende dag wat hoofdpijn had,werd toen iedereen afgewezen. De eerste nacht kon de baker niet slapen van blijdschap dat alles zo snel was afgelopen,want Lore had nog lang kunnen lijden omdat het kind zulk een groot hoofd had en zo breedgeschouderd was. Hy was fors gespierd,maakte allerlei geluiden en schreeuwde ontzettend. De tweede nacht was nog beter dan de eerste en Frank zoog magnifiek,maar kreeg nog weinig,doch dit ging spoedig beter,want hy opende de kanalen.

Ik kreeg vele visites,maar geen enkel lid der Rechtbank kwam my feliciteren,zelfs Hartogh niet,wat my zeer griefde. Ik schreef vele brieven,o.a.aan Christiaan,die naar Djocjocarta verhuisd was om Dorrepaals bezittingen,fabrieken en landen te kunnen surveilleren. Die correspondentie kwam overigens zeer ongelegen daar ik verdiept zat in een moeilijke conclusie,waarby de kwestie liep over het verschil tussen Maatschap en Zedelijk lichaam. Meer dan eens heb ik moeten concluderen in zaken,die het recht van successie betreffen.

3211 Zo herinner ik my een proces tegen de firma Jantzen,die een te lage opgave gedaan had van een erfenis. De firma bestond eenvoudig uit een vereniging van papen,die millioenen in de dode hand bezaten,doordat zy de domme leden hunner kerk wisten te beduiden dat zy hun vermogen aan de firma moesten nalaten.

mijn grootvader. Zaterdag 25 Nov.'65 stierf de Heer Jan van Eeghen plotseling. Dit was een immens verlies zowel voor zyn vrouw en kinderen als voor de gehele maatschappy,en voor de Kerk,want hy was niet alleen een knap, maar ook een gelovig,weldadig en hoogst beminlijk man. Het was een overgang uit dit aardsche,vergankelijke,voorbygaande leven in het hemelsche leven,dat onvergankelijk,eeuwig blijvend is.

Op 5 Dec.vierden wy enkel St.Nicolaas voor de kinderen en gaf ik een flacon aan Lore. Hendrik zond ons een anker wijn. Hy had nu een rytuig van van Haren in huur voor *f* 180- in de maand; Louky wilde dat hy eigen rytuig hield,maar dit weigerde hy zolang hy zyn moeder en zyn schoonvader het voorgeschoten geld niet had afbetaald.

Op 18 Dec.kwam Lore voor het eerst weer beneden.

E i n d e 1 8 6 5

A N N O + 1 8 6 6

3212 Op 6 Januari werd ik weer onbeschrijflijk bedorven. Lore, Jan en Hendrik gaven my allen sigaren, Anna 2 zijden foulards, Papa een parapluie, Mama een wollen jachthemd, myn schoonmoeder ƒ 60- en Henriette Insinger een taart. Henk reciteerde Le Corbeau et le Renard en Max La Grenouille, door beiden op fraai papier geschreven, Miekie bracht
3213 my papier, Jan Willem enveloppen en Frank had een vrijster naast zich in de wieg liggen. Wy hadden Tante Antje, Willem, Maria en Nepveu ten eten en Lore onthaalde op geperst vlees en faisant.

Zondag 7 Januari werd Frank Karel 's avonds in de Amstelkerk gedoopt door Ds Hasebroek. Papa woonde de plechtigheid by en Tante Antje hield ons kleintje ten doop, terwijl wy later by haar met Papa en Hasebroek soupeerden.

Maandag at ik by Hartogh met Prof Goudsmit uit Leiden, die het wandelend Pandect genoemd werd, een allervieste smous die zyn handen aan het tafellaken afveegde.

Op 25 Jan. vroegen Thorbecke en Olivier hun ontslag. De winter was uiterst zacht; 't was mak, ongezond weer. Ik hoorde ten Kate zyn "Schepping" voordragen. Prachtig!.

Frank was een zoet kind en sliep elke nacht even rustig. Bach vertrok de 16de Jan. en werd vervangen door Baker Denekamp, die dom en onbevattelijk was en lange vingers had. Behalve Juffr. Musquetier hadden wy dus een baker in huis, voorts Mina als kindermeid, die echter met Febr. vervangen werd door Mietje Croes, Saartje als keukenmeid en Wiesje als werkmeid, maar deze was nog maar een kind en brak alles.

Op 8 Febr. trad een nieuw Ministerie op, Franssen v.d. Putte Koloniën, Pické, kantonrechter te Tholen, eerst in '56 gepromoveerd, Justitie,
3214 een kalfskop zonder saus, gelijk van Nierop hem noemde; Geertsema, notaris te Groningen, Binnenl. Zaken; Blanken Oorlog en Cremers Buitenl. Zaken. Un Ministère sans nom et sans son.

Herman van Lennep werd Wethouder voor de publieke werken en ik werd lid van de Commissie voor de Evang. Alliantie.

Ik las Fruin „10 Jaren uit de 80 j. oorlog" en genoot van Motley. Ik schreef hem een brief om hem te smeken zyn werk te eindigen, gelijk hy in de Voorrede voor zyn United Netherlands beloofd had. Hy was nu gezant der Ver. Staten te Weenen. Niet weinig verrast was ik een antwoord te ontvangen luidende:" Vienna 26 febr. 1866. My dear Sir, Your kind letter of 16 Febr. reached me a few days ago. I beg you to accept my very "sincere thanks for all your sympathetic and far too flattering ex- "pressions in regard to my attempts to illustrate the history of your "noble fatherland. Believe me that so much praise coming from so eminent "a source has moved me deeply. I am very glad that interest is felt "in the Netherlands for the continuation of my work. That the history
3215 "will be finished down to the period indicated in the preface, and "published, is certain, if I am permitted one or two more years of life. "I am steadily at work every day and am already in the middle of the "4th and concluding volume. As my time has of late years not been entirely my own, it has of course not been possible for me to devote so "much of it to history as when I had no official duties to perform. "Most certainly I shall never abandon the plan proposed to myself at "the beginning of my labors, and although there may be some necessary "delay for revision and for other purposes, I shall be disappointed if "the principal part of my task is not accomplished in the course of "another twelvemonth. Once more thanking you for your kind words and "wishes for my welfare I beg heartily to reciprocate them and to re- "main, my dear Sir, very respectfully and truly yours J. Lothrop Motley."

Kennelijk was hy in de waan aan Papa te schrijven, anders had hy niet kunnen spreken van so eminent a source !.

3216 In één week heb ik Keerl's Tweede Deel uitgelezen. Heerlijk !

Van lieverlede waren wy al minder en minder ingenomen met Juffr. Musquetier, die wel verre van gelovig te zyn, gelijk Mevr. van Vredenburgh ons had wijs gemaakt, bleek zeer modern te zyn en uitsluitend by de ultramoderne Luth. predikanten kerkte. Meer dan eens kwamen de jongens te laat aan het ontbijt en misten zy daardoor de lectuur. Eerst na haar vertrek vertelden zy ons dat het hun schuld niet was, maar dat zy hen dwong boven te blijven ten einde de lectuur niet te behoeven by te wonen. Buitendien was zy lomp, grof, ongemanierd, in één woord een echte dragonder, en sergeant-majoorsdochter, ofschoon zy ons vertelde dat haar

vader Groot Majoor was. Haar Frans was hoogst gebrekkig en zy sprak dan ook meest Brabants. Andere talen verstond zy evenmin als tekenen en buiten de lessen wist zy Henk en Max niet bezig te houden,zodat zy de ƒ 300- loon niet waard was. Op 18 Maart aten wy met haar en de jongens by Mama van Loon,en toen ik na het eten terstond vertrok,verzocht ik haar,als zy thuis kwam,even by my in myn kamer te komen. Een half uur na my kwam zy met de jongens terug en terwijl deze zich gingen uitkleden,zeide ik haar dat het beter was indien wy scheidden en zy ons op 1 Juli verliet. Zy antwoordde dat ik haar voorkwam daar zy my juist
3217 haar besluit om ons te verlaten had willen mededelen. Dit trof dus goed. Zy achtte zich beter geschikt om de educatie van meisjes van 10 jaar en ouder te acheveren. Welk een inbeelding ! Want een paar dagen later zeide zy aan Lore dat haar meester haar had afgeraden in April haar examen te doen. Zy scheen zeer verheugd over het vooruitzicht van ons te verlaten en wy niet minder. Na haar vertrek bleek ons dat zy met een vrouw uit een kelder op onze gracht konkelde. Zy verhuisde naar Haarlem en gaf les aan de kinderen van Albertine Crommelin,maar jaren later,toen zy by Pijnappel gouvernante was,ontmoette ik haar dikwijls in Amsterdam,en zy bleef er altyd even jeugdig uitzien.

Daar myn zuster Saar naar Lausanne was om haar zoon Willem op school te brengen,verzocht Lore haar om naar een bonne voor ons uit te zien en besloten wy de jongens les by een Holl.meester te laten nemen.

David en Anna van der Vliet kochten het huis van Mevr.Hodshon-Dedel voor ƒ 70.000-. Mr C.Fock was Burgemeester van Amsterdam geworden. En Maria Nepveu wachtte een tweede kind in September. Dat ging vlug.

Op 26 April werd Frank gevaccineerd. Hy was toen 5 maanden.
3218 De cholera vertoonde zich te Rotterdam en te Utrecht. Ieder ogenblik verwachtte men oorlog tussen Oostenrijk en Pruissen.
De Beelsen namen hun intrek by Mama van Loon om naar het Oosteinde te verhuizen,waar het horribel tocht daar het een hoekhuis is,en daar Karel kinkhoest had,konden wy by Mama van Loon niet komen.

Op 1 Mei deed Marietje een lelijke val en kreeg zy een hersenschudding,zodat zy tweemaal te 12 en te 2½ een flauwte had. Gelukkig was Verboon juist by Mevrouw ten Kate-'t Hooft,die naast ons woonde, en schreef hy compressen van azijn en water op het hoofd voor. Zy sliep toen van 2½ -4½ en ontwaakte beter.

De Metallieken daalden tot 40%,namelijk de Nationale van 1854, die in 1857 78% stonden en in '59 tijdens de oorlog met Italië tot 33% daalden.

Mr van der Kemp nam zyn ontslag als Proc.Gen. Dat werd tijd want hy voerde niets uit. Het enige wat hy deed was het eigenhandig copiëren der circulaires van de Minister met zyn lelijk schrift. Voorts dronk hy.

Op Zondag 13 Mei kreeg Frank zyn eerste tand,dus op 5½ maand.
Daar huis aan huis de kinkhoest heerste,ried Dr Rive de kinderen af
3219 winkels of andere kinderen te bezoeken. De cholera nam te Rotterdam niet toe.

Zekere Blind,een uitgewekene,schoot op Bismarck,omdat hy zyn vaderland voor de rampen van de oorlog wilde behoeden. Ook op de Keizer van Rusland werd een schot gelost. Napoleon III verklaarde te Auxerre dat hy de tractaten van 1815 verfoeide (détestait),hetgeen de fondsen deed dalen. Art.1 had namelijk het geslacht van Bonaparte in de ban gedaan. Onze koning zeide aan Herman qu'on avait voulu le Bismarquer door hem Vlaanderen aan te bieden in ruil voor Java,maar dat hy er voor bedankt had.

Henrick van Lennep en Hartsen huurden het Vogelenveld voor de jacht. By de beraadslaging over de cultuurwet stelde van Nierop een amendement voor,dat Thorbecke ondersteunde,maar Kappeyne,van Heukelom en van Limburg Brouwer bestreden. Hartsen meende dat de aanneming der Wet het verlies der Koloniën zou ten gevolge hebben. Mijer,Rochussen en de conservatieven bestreden dan ook de Wet. Een amendement van Poortman werd aangenomen en daarom trok Franssen v.d.Putte het Wetsontwerp in en nam hy zyn ontslag.

Op tweede Pinksterdag zag ik de Kroonprins van Denemarken op de Dam; hy was aan een ongeluk op de trein ontsnapt.

3220 Myn broer Willem ging druk op feesten ter ere van zyn associé Parker,die met Juffr.Noordhoorn,en van Piet Weijerman,die met Juffr. Lodessen trouwde. Juffr.Noordhoorn's vader had zich willen verdrinken en heette daarom de Waterheld. Willem en Parker hadden de steenkolen-

zaak van Dankerts overgenomen met de klanten,tot wie al wat Borski heette,behoorde.

Op 24 Mei werd Frank ½ jaar en vierden Insinger en Henriette hun koperen bruiloft. Jan en Hendrik gaven hun candelabres van *f* 600-, Mama een pendule,Anna en Constance een fauteuil en de oude Heer Insinger tafelgoed. Insinger gaf Henriette een juwelen broche.

De laatste weken was het met onze finantiën niet best gesteld. Ik had Papa om geld gevraagd maar die had het niet begrepen en my myn trimester gegeven. Op 27 Mei liep ik 's avonds by Maria aan om een praatje te maken,en toen Nepveu my uitliet,zeide hy my dat hy aan de Beurs een buitenkansje gehad had en dit met my wilde delen,waarna hy my een enveloppe met *f* 300- in de hand stopte. Maria had het niet aan Lore durven geven en hy had er al drie dagen mee in de zak gelopen. Ik stond beschaamd. Van hem,dien ik weinig vriendelijk beoordeeld en wiens goedigheid ik voor gemaakt gehouden had,had ik zulk een blijk van broederliefde niet verwacht.

3221 Ik maakte de objectie dat hy zelf,een tweede kind wachtende,het geld meer nodig had dan ik,maar hy wilde er niet van horen,en met innige dankbaarheid nam ik het aan,want het kwam op een hete plaat. Ik had al een kwitantie van *f* 12- moeten terugzenden,omdat noch Lore noch ik zoveel in huis hadden. Thuis komende vernam ik van Lore,dat Hendrik by haar geweest was enzy hem haar nood geklaagd had,maar dat hy zich er toe bepaald had haar kracht naar kruis toe te wensen.

Op 28 Mei trad een nieuw Ministerie op: Mijer,Voorzitter,Koloniën; Graaf van Zuylen Buitenl.Zaken;J.Heemskerk Az.Binnenl.Zaken;Kolonel van den Bosch Oorlog;Pels Rijcken Marine;R.J.Schimmelpenninck Financiën en de Roomse Borret Justitie. De Amst.Courant schreef dat het een Anti-Revolutionair Ministerie was met Groen als toeziende voogd. De woede van het Handelsblad was ontembaar,vooral omdat Heemskerk,de man van het Jonge Holland,de gewezen liberaal,die onder zyn vlag in de Tweede Kamer gekomen was,in dit Ministerie durfde zitting nemen.

Eind Mei hoestte Jan Willem en vreesden wy voor kinkhoest. Nieuwe schrik ! Marietje viel met het voorhoofd tegen de post der zaaldeur, zodat het bloed by stralen uit de wond liep. Lore was op de kinderkamer,maar Juffr.Musquetier stelpte het bloed met spinrag en ik liep met
3222 het kind rond om de zenuwen tot bedaren te brengen.

Op 1 Juni stierf Mr W.van Lynden in den Haag,oud 59 jaar. Na zyn dood bleek dat hy te Delft een maitresse met kinderen had. Volgens de Mackay's had zyn vrouw Lotje van Boetzelaer het zichzelve te wijten dat zy hem van zich vervreemd had.

Het was op 3 Juni niet meer twijfelachtig dat JW. de kinkhoest had. Christiaan schreef dat hy het druk had met het inspecteren van Dorrepaals bezittingen en nu eens drie,dan zes dagen op reis was,dikwijls blootvoets omdat hy de rivieren doorwaden moest,daar er geen bruggen waren. Zyn huis te Semarang,waarvoor hy een halve ton vroeg, had hy niet kunnen verkopen.

De Centraalspoor annonceerde dat de coupon van 1 Juli '66 niet zou betaald worden. Die lijn kon geen rente opleveren,zolang zy niet tot Hannover doorliep om de kortste weg naar Berlijn te vormen. David was onlangs Directeur van het Amstel Hotel geworden.
De Prins van Oranje presideerde de vergadering der Kanaalmy en deed dit beter dan men verwacht had.
In de Duitsche Bondsvergadering sloeg de Holl.vertegenwoordiger von
3223 Scherff voor om Limburg van de Bond los te maken.

Zaterdag 9 Juni vertrokken Henk en Max naar S.en B. Miek huilde er om en vroeg of zy spoedig wilden terugkomen. Sinds het vertrek van Juffr.Musquetier hadden zy 4 maal in de week Holl.les gehad van meester Leonhard,die heel vet Amsterd.sprak,en van my les in het Frans.

JanWillem had vooral 's nachts benauwde hoestbuien en Frank begon ook te halen. Mama van Loon inviteerde ons op S.en B.,maar wy weigerden omdat wy dan de anderen beletten zouden er te komen. Daarop werd besloten dat de Elouts en de Nepveu's eerst op S.en B.zouden komen en wy daarna,maar de Nepveu's wilden er niet tegelijk met Henk en Max zyn. Deze overdreven vrees bracht te weeg dat Anna de jongens op 16 Juni by ons zou terug brengen. Dit stelde ons teleur,omdat wy voorzagen dat zy dan ook de kinkhoest zouden krijgen,doch de Heer gaf uitkomst,want Hartsen vroeg ze te logeren en zo schikte zich alles ten beste.

De cholera bleef nog steeds heersen,vooral te Delft,Leiden en Utrecht,iets minder te 's Hage,en in Amsterdam byna niet. By gelijke verhouding zouden er hier ± 900 mensen daags aan bezweken zyn,maar het kostelijke duinwater preserveerde de stad.

3224 Oostenrijk had op 16 Juni op de Bondsvergadering te Frankfort voorgesteld om het Bondsleger mobiel te verklaren ten einde Pruissens aanmatigingen tegen te gaan. Vóór stemden met Oostenrijk Hannover, Saksen,Wurtemberg,Beyeren en Hessen. Luxemburg en Baden gaven voorwaardelijk hun steun. De kleinere staten stemden tegen. Pruissen verklaarde uit de Bond te treden en bood Saksen en Hannover vredesvoorstellen aan mits zy hun leger op de voet van vrede terugbrachten. Dit werd geweigerd en daarop rukten de Pruissen Saksen en Hannover binnen. De Koning van Saksen begaf zich naar zyn leger en zyn Hof naar Wenen. De Pruissen geraakten met de Hessen by Friedberg naby Nauheim slaags en versloegen hen. Willem Borski kon het schieten te Nauheim horen.

Algemene stagnatie in de handel. De Rijnspoor ontving ƒ 20.000- minder in de maand. De Nationale Metallieken stonden op 39%,de zilveren op 37,de Amerikanen op 68 à 70,de Russ.Sporen op 169,ofschoon de coupon van ƒ 5,90 er nog in zat,enz....

Op 15 Juni vertrokken Hendrik en Louky naar Trouville,12 personen en 19 koffers. Hendrik vertelde my dat een koffer enkel schoenen bevatte. Belvedere stond dus leeg.

3225 Hartogh vertelde my dat hy sinds 2 maanden ƒ 20.000-renteloos had liggen,daar hy geen fondsen durfde kopen. De Handel My deelde 94 gl.uit tegen ƒ 128 in '65.

Miek begon juist 4 weken na JW. te kuchen; in Juni was de hitte ondragelijk,82° en meer. Hartsen vertrok naar Zwitserland om zyn zoon Willem en onze nieuwe bonne Emilie Fankhauser af te halen.

Old Mr Borski was afraid of being swallowed up by Prussia en zeide my in dat geval het land te zullen verlaten.

Victor Emanuel trok de Mincio over en leverde Zondag 24 Juni by Marengo en Roverbella slag aan de Oostenrijkers onder Aartshertog Albrecht. De Italianen werden geslagen en Prins Amedeo gewond.

De Pruissen behaalden belangrijke overwinningen op de Oostenrijkers in Boheme en Silezië en de Oostenr.Generaal Benedek stelde een ieder door zyn werkeloosheid te leur. Op 3 Juli heetten al 40.000 Oostenrijkers buiten gevecht,gesneuveld of gevangen te zyn. Men schreef de overmacht

3226 der Pruissen toe aan hun Zündnadelgeweer,die snel geladen werden en ver schoten. In Nederland was men algemeen Oostenrijks gezind en werd Bismarck gehaat. De Hollanders zaten dan ook dik in de Metallieken en vreesden dat de Julicoupon niet zou betaald worden.

5Juli '66 Extra tyding. Oostenrijk staat Venetië af aan Frankrijk en neemt diens bemiddeling aan om een wapenstilstand met Pruissen te sluiten. De Metallieken stegen 10%.

Op 4 Juli kwam Emilie Fankhauser en beviel terstond. Zy scheen zedig,zacht,zwijgend,bescheiden en ijverig te zyn.
Op 11 Juli stierf ter Meulen,de man van Margot Willet,enige zuster van Kee,aan de cholera. Ook hy had een maitresse. De weduwe hertrouwde met van Dijk,die zy haar tweede engel noemde.
Zondag 22 Juli werd een bededag gehouden. Terwijl op S.en B.iedereen, op Willem na,in de middagkerk zat,droogde Willem Elout tabak op een stoof met vuur in de vroegere slaapkamer van Agnes,en verliet het vertrek,waarvan hy het venster had open gezet. Gelukkig bespeurde Willem van Loon,die naast die kamer op zyn sofa sliep,de rook,en riep hy Betje en Antje,de keuken-en onderkeukenmeid,die met emmers water deze brand blusten,maar het gehele vertrek had vlam gevat.

3227 Pruissen sloot in Aug '66 vrede met Oostenrijk en slokte Hannover, Keur Hessen en Nassau in. "Preussen hat einen groszen Magen," zeide my Prins Max van Baden in 1903 te Karlsruhe.

De jongens hadden gymnastiekles gehad van de Heer Momjou,en daartoe hadden wy in de tuinkamer aan de zolder een ladder en haken doen aanbrengen,waaraan touwen hingen. By Saar paste Julie Fankhauser,zuster van onze Emilie,op hen. Zolang wy in Amsterdam waren,liet ik hen in Douchez' Histoire de la Patrie lezen.

3228 Op 31 Juli konden wy eerst naar S.en B.gaan en de maand Augustus had ik vacantie. Zeven keer joeg ik op de Horstermeer. Maandag 3 Sept. keerde ik naar Amsterdam terug. Ik was weer aan de beurt om aan de Handels-of 2e Kamer te zitten en Donderdag de zogenaamde Donderdag-zaken te behandelen,die dat jaar byzonder talrijk waren. De veepest was namelijk uitgebroken en de Min.Heemskerk had strenge maatregelen genomen. Het enige middel was afmaken van het besmette vee tegen schade-vergoeding,maar de boeren en veehouders waren weerspannig en deden alles om dit te voorkomen. Herhaaldelijk lieten zy 's nachts het begraven vee weer opgraven om het te verkopen. De Wet en de Verordeningen waren nieuw en herhaaldelijk vroegen de Burgemeesters inlichting.
Niet weinig was ik dus verontwaardigd van te zien dat Bijleveld,van
3229 wie ik de zaken overnam,er zo goed als niets aan gedaan had. Ik vond processen-verbaal van Maart,waarin nog moest gedagvaard worden en brieven van Burgemeesters van Mei met verzoek om spoedig bericht,die onbeantwoord waren. My was de materie geheel nieuw,ik moest er my dus inwerken en ik was letterlijk bedolven onder de stapel zaken. Die Bijleveld was onmogelijk. Waar de opgraving door twee of meer personen geschied was,moesten zy crimineel terechtstaan en dikwijls ging die diefstal met verzet tegen de beambten gepaard. De Minister Heemskerk kreeg de bijnaam van de "Afmaker",maar zyn maatregelen hadden ten effecte dat de veepest gestuit werd. Het najaar van '66 en de winter van '67 zal ik niet licht vergeten.

Henk en Max waren 23 Aug.van Saar by ons op S.en B. teruggekomen na een absentie van 11 weken. Marietje bleef hoesten doch Henk en Max bleven gespaard. Frank werd 9 maanden en rolde en kroop,maar zeide enkel Ada. JanWillem en Miek leerden Frans by Emilie,Marietje was zeer ongehoorzaam en JW. ondeugend en guitig. Max hield van lezen,werkte met vlijt en was nooit lastig. Henk hield meer van knippen dan van lezen,schreef onleesbaar en talmde dikwijls. Emilie beviel uitmuntend, deed alles vlug en knap,terwijl Mietje de kindermeid uiterst langzaam was. Wy lieten Henk en Max buiten les nemen by Meester Grimmhüs.

3230 Ook de brieven van Lore van 1866 ben ik kwijt. Ik weet zeker dat ik ze bewaard heb,want zy waren my veel te kostbaar om er zorgeloos mee om te gaan,en het beste bewijs daarvoor is dat ik ze alle mis,hoe paradox dit ook schijne. Indien ik er nog enkele bezat dan zou ik kunnen denken dat ik er slordig mee ben omgegaan,maar nu ik er geen enkele vind,is dit een bewijs dat ik ze,gelijk ik altyd deed,by elkander gebonden heb en het gehele pakje in de een of andere lade of hoek van een kast is zoek geraakt,misschien wel met die kast in eens anders bezit is overgegaan. Van myzelven vind ik van 4 Sept tot 24 Oct.'66 slechts 10 brieven en van Lore heb ik eer minder dan meer gekregen. Ik kon,nu ik geen strafzaken meer had,zolang Lore op Schaep en Burg was,elke week van Vrijdagavond tot Woensdagochtend by haar komen.

De nieuwe burgemeester Cees Fock was als Thorbeckiaan benoemd, maar nog veel te jong en te groen om aan het hoofd van Amsterdam te staan. Nu waren om de cholera overal voor 1866 de kermissen afgeschaft, en daar Fock Papa's „Amsterdamsche Jongen" niet scheen te kennen,had hy zich verbeeld dat het recht der kinderen om op de beurs te trommelen op de kermis steunde,en had hy,nu deze niet doorging,de toe-
3231 stemming tot het trommelen geweigerd. Eerst toen hy beter ingelicht was gaf hy de nodige vergunning,maar door een misverstand bleef de Beurs gesloten ofschoon reeds te 12 uur op Dinsdag 11 Sept.de Dam vol ouders en kinderen stond. Toen men de hekken te 3 uur voor de Beursbezoekers opende,stroomde het volk,mans,vrouwen en kinderen en zelfs zuigelingen het gebouw binnen,met dit gevolg dat de kooplieden er uit gedrongen werden en zelfs enkelen klappen kregen.

In de Kalverstraat zag ik een optocht van een 20-tal dronken kerels,die een drinkebroer op een horizontale ladder droegen en met gescheurde boezeroenen als tropeeën zwaaiden.

Op Woensdag 12 Sept.drong een dichte volksmassa 's avonds naar Tivoli,een muziektent buiten de Leidse Poort,doch na vandaar verdreven te zyn,stroomde zy naar de Plantage,om het paardespel van Carré te verbranden. Terecht was het volk verontwaardigd dat,nu de kermis niet doorging,dat paardespel,hetwelk alleen door rijken bezocht werd, was toegelaten.

Mariniers en dragonders joegen de menigte uiteen,en by die gelegenheid werd de dochter van de Heer Carp,die over het Amstelveld woonde,door een paard omver geworpen en aan de kaak verwond. In de Gravenstraat by Bootz en by Levert werden de vaten jenever leeggezopen;
3232 de broodbakkery van Keppler op de Nieuwendijk werd geplunderd en de vensters van een huis op de Zeedijk verbrijzeld. 7 à 8 belhamels werden gepakt.

Op 13 Sept.kwam versterking van dragonders uit Haarlem en na het eten van Nepveu terugkerende,zag ik de Keizersgracht,tussen Utr.str. en Reguliersgracht,waar Fock woonde,door cavalerie afgezet. 's Nachts doorkruisten sterke patrouilles de stad en 9 personen,allen vroeger veroordeelden,werden gearresteerd. In den Haag was men boos op Fock voor het toelaten van Carré.

Terwijl ik in Augustus vacantie had,erkende Follinger,kassier by Schröder en Co,zyn patroons in 10 jaar voor *f* 130.000- bestolen te hebben. Zyn mededobbelaars Bram,Fock,Alex.en Jan von Hemert,Felix Vriese en Herman v.Lennep,gaven hem geld om naar Amerika te vluchten. Hy had een maitresse en de bynaam van Croel.

Nicolaas Trakranen,Saars oude beau,werd Min.van Koloniën.Als President der Factorij van de Handel My te Batavia had hy *f* 80.000- traktement. De Minister Mijer werd Gouverneur Generaal.

Sedert hun lange absentie waren Henk en Max veel affectueuser
3233 met my. In September regende het even hard als in Juli en Aug.,zodat de boekweit verrotte en de aardappelen ziek werden. Eindelijk na 63 dagen ruimde de wind naar het ONO en werd het prachtig weer.

Dinsdag 18 Sept. 's avonds van buiten terugkomende,vernam ik van Saartje dat zy Zondagnacht allerhevigst geschrokken was,dewijl de bliksem in het dak geslagen was en de pannen verbrijzeld had en de regen by stromen op de zolder gevallen was. Toen ik dit onderzocht en in de goot klom tussen ons huis en dat van van Veen en Veldhuizen, ontdekte ik dat het niet de bliksem was geweest,die schuld aan het geval had,maar dat de storm een paar planken van de schoorsteen op het dak had doen tuimelen. De planken lagen in de goot.

Op Zondag 23 Sept.werd Willem Nepveu te Amsterdam geboren. Op 27 Sept.kwam Cateau van Lennep,Grootpapa's oudste dochter uit diens 2de huwelijk,op S.en B.logeren. De arme ziel was krankzinnig,althans tobberig en zwak van hoofd,maar op S.en B.gevoelde zy zich byzonder wel; zy had het er warm,een goedbed en zachte kussens,maar ach ! op Zondag 30 Sept. had zy 's avonds de onvoorzichtigheid om de lucifers op het tapijt van haar slaapkamer te laten vallen. Anna,die by haar was,
3234 raapte ze op en ging toen naar beneden,waar zy Lore verzocht een brief voor te lezen. Terwijl Lore daarmee bezig was hoorde zy opeens iemand hard lopen en zag zy Willem binnenstuiven,die haar toeriep dat er brand was en hy de extincteur kwam halen. Ik had met Willem en Piet Six,die by ons gegeten had,in de grote laan gewandeld en terugkomende zagen wy dat de gordijnen van Cateau's kamer in de brand stonden. Terwijl Willem de extincteur haalde,snelde ik de trap op en vond ik Cateau met loshangende haren en gillende van angst in haar kamer staan. Ik gebood haar de kamer te verlaten,waaraan zy voldeed en tegelijk kwam Emilie,die met Henk in de kamer daarnaast sliep,binnen met het kinderbad vol water,dat zy behendig tegen het brandende gordijn wierp. Daarop kwam Willem met de extincteur,maar deze was lek en niet van nut. De kamer stond vol rook en weldra knapten drie ruiten. Gelukkig was er geen wind. Al spoedig vatten de kozijnen,het behangsel,de canapé en de hemel van het bed vlam,maar op het geroep van brand kwamen Herman en de meiden boven met emmers water,de glazenspuit,de trap en de ragebol en binnen 5 minuten was de vlam geblust of uitgedoofd. De enige die genoot,was onze Henk,die nooit een brand gezien had. Onze kamers en die der andere kinderen stonden vol rook en de brandlucht
3235 was ondragelijk. Mama van Loon was niet verzekerd,zo min buiten als te Amsterdam,evenmin als myn grootvader. In Amsterdam zou zy een hoge premie hebben moeten betalen om de schilderijen.

De benoeming van Mr P.Mijer tot Gouv.Generaal gaf de Christen en Groeniaan Keuchenius aanleiding om in de Tweede Kamer de meest revolutionnaire motie voor te stellen,die zich denken laat,te weten een afkeuring van het Kon.Besluit,waarbij Mr Mijer benoemd was. Die motie werd met 36 tegen 24 stemmen aangenomen.Tegen stemden alle conservatie-

antirevolutionnairen en 2 Roomsen, vóór alle Roomsen op die twee na, en alle liberalen plus Godefroi en Storm van 's Gravensande. De Ministers verlieten de zaal en op 1 Oct.werd de Kamer ontbonden. Papa kreeg een anonyme brief,waarby hy werd aangespoord om evenals hy in 1830 de burgers ten strijde geroepen had,de kiezers thans ter stembus te roepen. Dit deed hy in een brief aan zyn medekiezers.

Op 6 Oct.vierden Hendrik en Louky van Loon hun koperen bruiloft te Belvedere,waar wy kennis maakten met de 17 of 18 jarige Jacqueline van Hoey Smith,met wie Willem Borski geëngageerd was. Naar onze smaak was zy veel te elegant. Mama van Loon gaf een zilveren broodmand aan het Bruidspaar en Louky kreeg van Hendrik een snoer paarlen en een kast vol porcelein.

3236 Emilie vertelde ons dat Marietje zich begon te ontwikkelen en by het opstaan nooit vergat te vragen:" Emilie a-t-elle bien dormi?". Max was een liefhebber van lezen en toen hy by Saar at,verkoos hy liever in Perponcher te lezen dan Lotto te spelen. Hy verslond de Bijbelsche Geschiedenis. Toen Henk op 1 Oct.Lore naar den Haag vergezelde,waar zy tot 3 Oct.bleven,vond Max het heel naar om alleen te blijven,maar toch ook heel pleizierig dat Henk zulk een pretje had. Myn hart sprong op van vreugde dat Henk en Max my meer affectie betoonden en bedroefd waren als ik S.en B.verliet. Dit was een heerlijk gevoel.

Van Meerbeke werd geïnstalleerd en Hartogh las een fraaie speech voor,waarin hy,en te recht,de lof van Backer zong. De volgende dag nam ik de corr.zitting waar met van Meerbeke naast my. Hy vertelde my dat hy het in Nymegen niet gemakkelijk gehad had,daar van Tricht hem als Roomse niet kon uitstaan.

Groen gedroeg zich allervreemdst en gaf tal van geschriften uit om de grondwettigheid te betogen der motie van Keuchenius,dien van Nierop een dweepzieke monnik noemde. Groen vermaande van Lynden van Sandenburg om zich te bekeren ! In één woord hy stichtte de meest mogelijke verwarring onder zyn geestverwanten,die toch niet by de verkiezing op 30 Oct.hun stem konden geven aan hen,die het met Keuchenius eens waren geweest.

3237 Toch liep de verkiezing beter af dan men verwacht had. Ik meen dat er destijds stembriefjes werden uitgedeeld met de nationale kleuren,opdat de kiezers toch van hun recht zouden gebruik maken,want daarmee was het erbarmelijk gesteld. Mannen als Dedel,Hartogh,Beels stemden nooit. Ik geloof ook dat het toen was dat Nepveu en ik 43 onzer leveranciers bezochten om er by hen op aan te dringen deze keer toch ter stembus te gaan. Geen hunner had ooit gestemd en wy kregen de zotste antwoorden. De timmerman zeide dat hy zich dan netjes moest aankleden,een ander dat hy zich liever niet aan de heren van het stembureau vertoonde,omdat allicht een hunner een klant van hem kon zyn en hem dan de klandizie zou opzeggen,omdat een afhankelijk man als hy had durven stemmen; de sleper van Dartelen beweerde dat hy niet netjes genoeg schreef; de sleper Sitters zeide dat hy niet kon stemmen,omdat zyn kinderen het geperforeerde stembillet gebruikten om er nog meer figuurtjes in te prikken; Bastet zeide dat hy zyn winkel niet kon verlaten enz.

Ik zeide aan geen van hen <u>wie</u> zy kiezen moesten,dan wanneer zy dit vroegen. Op het zeggen van de Apotheker Amingh,die met een dochter van de schilder Schwartze getrouwd was en tot de Apostolische Gemeente behoorde,dat hy niet wist voor wie hy moest stemmen,antwoordde ik dat er toch waarlijk aanbevelingen genoeg werden uitgereikt,

3238 waarop hy hernam dat hy ze dan eens zou nazien,en toen ik de volgende dag zyn huis voorby liep,stond hy in zyn voordeur,riep hy my binnen en toonde my het door hem ingevulde billet met de vraag of het zo goed was. Ik kon myn lachen niethouden toen ik het inzag. Uit elke aanbeveling had hy er een paar uitgepikt en zo las ik de namen Thorbecke,Groen,Pijnappel, van Bosse,enz.

Maar nog meer verbaasde my het antwoord dat Beels my gaf,toen ik hem vroeg waarom hy nooit stemde: Jan Corver had hem verteld dat men by het depouillement het schrift dikwijls heel goed kon herkennen en hy vond het dus onaangenaam dat men zou kunnen ontdekken aan wie hy zyn stem gegeven had. Hy was nooit op het denkbeeld gekomen om het

door Agnes te laten invullen. Ik vond dit antwoord veel curieuser dan dat van een der anderen,die ik bezocht,en die my zeide niet te willen stemmen omdat hy geen der aanbevolen candidaten persoonlijk kende. Na de stemming zeide de sleper van Dartelen my dat hy,om my pleizier te doen,gestemd had maar dat de heren van het Stembureau hem zó hadden aangekeken dat hy nooit van zyn leven meer onder hun ogen dorst komen.

Op 30 Oct.werden terstond herkozen van Reenen,Godefroi en Heemskerk Bz. Amsterdam telde voor de Staten Generaal 4446 kiezers,van wie
3239 er 3329 waren opgekomen. Dit was meer dan ooit te voren. In Juni '64 stemden er van de 4032 slechts 1752. Men had zich niet alleen meer moeite gegeven om de mensen op te jagen,maar er kwam nog een andere factor by,deze namelijk dat het October was en niet Juni,zodat de rijke lui in stad waren. Thorbecke had in zyn kieswet met opzet bepaald dat de stemmingen in Juni moeten geschieden,wel wetende dat de aanzienlijken en rijken,die hem verfoeiden,dan merendeels buiten of op reis waren.

Voor de andere drie leden waren op 30 Oct.de stemmen verdeeld en op 13 Nov.moest dus herstemd worden tussen de oud G.G.Rochussen, Herman Insinger,Pijnappel (alle 3 conservatief,althans antithorbeckiaans) en van Bosse,van Swieten en de Bosch Kemper. Enige vrienden van Vaderland en Oranje hadden uitnodigingen rondgezonden ter bywoning van een samenkomst in de Eensgezindheid op 8 Nov.te 8 uur en ik begaf my daar heen. Ik vond er aan een tafel gezeten de Heren Piet van Eik,den Ouden, behanger,Daubanton,hoedemaker,later Waals predikant te Groningen, de Hoogh,boekhandelaar en een paar anderen,wier namen my ontgaan zyn. De zaal was vrij vol. Aan de orde was de beraadslaging over de ophanden zynde herstemming. Nadat deze en gene het woord gevoerd had om zich by de conservatieven aan te sluiten en hun candidaten te stemmen, nam ik het woord om de motie Keuchenius te bestrijden als ongrondwettig.
3240 Ik betoogde dat de Grondwet alleen verbindend was voor het Rijk in Europa,dat volgens art.59 enkele onderwerpen door de Wet geregeld waren,maar dat al wat daarbuiten lag,tot het Opperbestuur des Konings behoorde; dat,al ware de Grondwet ook voor de Koloniën geldend,dan nog art 73 de Koning vrijliet om,gelijk de woorden luidden,naar welgevallen een Gouv.Generaal te kiezen. Vroeger stond er naar eigen goedvinden,precies dezelfde uitdrukking als in art 30,waarby bepaald is dat Z.M. zyn Huis naar eigen goedvinden inricht. Voorts drong ik er op aan dat men Rochussen,die zelfs door Groen was aanbevolen,Pijnappel en Insinger,die stadgenoten waren,stemmen zou,terwijl men,door thuis te blijven,de zegepraal der liberalen verzekeren zou. Ik werd heftig bestreden door de advocaat J.W.Tydeman,het vuilnisvat van Lipman,een raadselachtig amphibie,zeer orthodox en tevens zeer radicaal.
Voor de eerste verkiezing hadden de A.R.eigen candidaten gesteld en 340 stemmen uitgebracht,en nu was het er my om te doen om hen te bewegen zich by de herstemming met de conservatieven te verenigen.
Ik hoopte vooral de afgescheidenen,die nooit stemden,te doen begrijpen dat dit verkeerd was,en een paar van de afgescheiden predikanten, die de samenkomst bywoonden,beloofden dan ook hun volkje over te halen om te stemmen.

De Koning had een met driekleurige randen versierde proclamatie uitgevaardigd om zyn stemgerechtigde onderdanen naar de stembus te roepen.

3241 By de herstemming op 13 Nov.behaalden wy de overwinning: Rochussen,Insinger en Pijnappel verwierven de meerderheid. Terwijl de Roomsen tot dusverre Thorbecke gesteund hadden en de Tijd o.a. vroeger van Heukelom en van Swieten had aanbevolen,waren zy nu opeens gedraaid en had de Tijd thans de beide candidaten bestreden. Over die houding werd dat blad door het Handelsblad duchtig onder handen genomen.
La Saussaye betoogde reeds in zyn preek over " de oudste zoon",dat de Roomsen met alle winden draaien en Bismarck was precies van het-
3242 zelfde gevoelen.

Ik stap nu van de verkiezingen af en wil er alleen nog byvoegen dat ik met de reeds genoemde vrienden de Kiesvereniging Vaderland en Oranje in het leven riep en ik daar voordrachten hield over de vaderl. geschiedenis,ten einde de belangstelling te wekken. Het gelukte ons echter niet de afgescheidenen op de duur te bewegen naar de stembus te lopen. Daartoe waren zy te bekrompen.

Ik zeide reeds dat Groens gedrag onverklaarbaar was,hetgeen Papa in de pen gaf om Saar en Dr van Hengel het reeds vroeger door my vermelde gesprek te doen voeren:
Saar " Zeg Dokter,kunt gij 't raadsel my verklaren
" Dat Groen zyn steun den radicalen bood?".
Dr.v.H. " Zie in de tuin Mevrouw,by 't vallen van de blaren,
" In 't najaar,wordt wat vroeger groen was rood."

Nu Kees van Heukelom niet herkozen was,zou,volgens Papa,de Tweede Kamer moeten zingen:"Waar is Keesje,waar is Keesje?".

Terwijl Max nog op S.en B.was maakte hy een opstel van 9 bladz. over David en Goliath,dat niet kwaad was,maar waarby hy Davids geloof niet genoeg deed uitkomen. Dit betreurde hy zelf toen Lore het hem deed opmerken. (nog geen 7 jaar!)

3243 Lore kwam op 6 Nov.met de kinderen van S.en B.terug en daarop kregen de jongens viermaal in de week les van Meester J.J.Vis,hulponderwijzer van de Byz.School op de Boommarkt; Marietje leerde by Emilie spellen en tapisserie, J.W. was vlug. Emilie zelf was byzonder lief, vlug,ijverig en goed gehumeurd,een onderscheid met Musquetier als van de dag en de nacht. Saartje vertelde aan Lore dat Musquetier gedurig in de keuken allerlei kwaad van ons kwam spreken en haar tegen ons en Mietje opstookte,zodat Saartje aanvankelijk tegen Mietje was ingenomen. Nu zy het leugenachtige daarvan had ingezien,had zy uit eigen beweging een krasse brief aan Musquetier geschreven om haar het onwaardige van haar gedrag onder het oog te brengen. Musquetier antwoordde haar niet,maar schreef een brutale brief aan Lore,waarin zy o.a. durfde zeggen dat zy nu wel vroeg opstond,wat zy by ons weigerde te doen.
Zo lang Lore buiten was joeg ik nogal eens met de Heer Dedel en op Cruysbergen,dat aan Rutgers van Rozenburg (bijg.Pietere) toebehoorde. Dit leverde echter weinig op,omdat Graafland er ook joeg. Deze had namelijk aan Rutgers wijsgemaakt dat hy altyd met my samen joeg en daar Rutgers dit geloofde,gaf hy hem ook permissie. Daar Willem Borski geëngageerd was joeg hy niet en David van der Vliet vroeg my niet. Eens joeg ik met Henrick S. v.L. in 't Vogelenveld,maar daar was nietveel.

3244 Lore had op haar verjaardag "De Schepping van ten Kate" en *f* 300- van Hendrik gekregen,van haar moeder *f* 200- en van Maria een naaimachine. Jan en Constance erfden 1/3 van haar tante,Mej.Voombergh. Ik herinner my hun te voren verteld te hebben,dat myn grootvader Röell enige Engelse Consols had nagelaten,maar dat Papa die,welke Mama geërfd had,terstond had verkocht,omdat over Grootpapa's gehele fortuin in Engeland successie had moeten betaald worden. Jan zeide my toen dat zyn zusters ook Consols hadden en hy haar zou raden die te verkopen,en later vertelde hy my dat hy haar de raad gegeven had,maar dat zy er geen gehoor aan gegeven hadden.

3245 Ik abonneerde my op het Bijblad der Handelingen van de Staten-Generaal en las de Bosch Kemper's Handleiding tot de kennis van het Nederl. Staatsrecht en Staatsbestuur, my door Pijnappel geschonken en Goudsmits Pandectensysteem I.Na het verschijnen van dit eerste deel werd aan Goudsmit in een Tijdschrift verweten dat het geen eigen werk maar uit het Duits vertaald was; het tweede deel zag dan ook nimmer het licht.
In Amsterdam sloeg de huishuur op. David kwam van *f* 1100- op *f* 1250-; C.Hartsen van *f* 1000- op *f* 1100-,en Hendrik van *f* 2200- op *f* 2250-. Wy hadden nog huur tot Mei 1868.
Lore kocht 9 deeltjes van Lamé Fleury als leesboek voor Emilie en de kinderen. Men zeide dat Koning Leopold van België 80 millioen francs had nagelaten. Het plan bestond om in '67 een grote tentoonstelling te Parijs te houden,en daar men vreesde dat daarna een Europeese oorlog zou uitbreken,bereidden de Regeringen zich daarop voor door
3246 achterlaadgeweren aan te schaffen en werden er overal scherpschuttersverenigingen opgericht.
Het spreekwoord zegt dat ieder kind duizend gulden meebrengt. Dit bewaarheidde zich by Henk Backer,die Adv.Gen.was geworden met *f* 1000- meer traktement,terwijl zyn vrouw een 7de kind wachtte. Het jongste was 6 jaar.
Prof M.des Amorie v.d.Hoeven,myn geliefde leermeester,werd krankzinnig. Zyn grote geleerdheid had hem werkelijk tot razernij gebracht, misschien was het vooral de philosophie.

Op 4 Nov.'66 deed de nieuwe predikant Gann Dun zyn intree te 's Graveland. Wy woonden die allen by evenals de bevestiging door zyn vader,die te Renkum stond. Zyn preek voldeed ons byzonder.

Het jaar 1866 onderscheidde zich door een byzonder grote trek van houtsnippen. Op 17 Nov.schoten Willem Borski,David en Jan v.d.Vliet en Dr Everard er met hun vieren 38 en Henrick van Lennep in Leyduin 10.

3247 De kleermaker van Delden,vroeger knecht by Hart,kwam de maat nemen van winterjassen voor Henk en Max. Hy beweerde door een onbekende gezonden te zyn en wy vermoedden dat het Hartsen was,omdat zy zo lang by hem gelogeerd hadden en hy zó met hen ingenomen was,maar het bleek Maria en Nepveu te zyn,die wy er voor mochten bedanken.

Heshuijzen,president der Kanaal-(Canaille) My ging op 1 Dec.'66 op de loop,na het fortuin zyner vrouw Pauli,9 ton,verdobbeld te hebben. Hy had ƒ 9000- traktement en bewoonde het dubbele huis op de Herengracht naast Jan en Constance.

In Elswout ving men een soort van grote vinken,met een roofvogelbek en kuif en rode veertjes in de staart,die men pestvogels noemt omdat men beweert dat zy alleen komen als er besmettelijke ziekten heersen. De veetyphus nam dan ook schrikbarend toe,zó dat er alleen in Utrecht in één week 4000 runderen werden aangetast. Volgens de nieuwe Wet moest de ganse koppel worden afgemaakt zodra één enkel beest ziek

3248 werd. Op één boerderij waren 34 koeien aangetast.

Rusland sloot by Hope en Bähring een lening van 70 millioen à 86%. Op 14 en 15 Dec.joeg ik met David en Pabst op het Sticht,waar 11 hazen en 7 faisanten vielen,en op Schaep-en-Burgh,waar wy 12 hazen en 12 konijnen schoten. Het was heerlijk weer,maar de laatste weken had het zó geregend dat de Overbosschen en weilanden grotendeels blank stonden.

Op 2e Kerstdag stierf Mevr.Linse (?) Voombergh,wier huis met de kolommetjes ik van huiten beeldig vond. Henriette Labouchere-Voombergh nam het over.

Einde 1866

A N N O - 1 8 6 7

3249 Zondag 6 Januari werd ik al 37 en weinig vermoedde ik toen dat ik dit zou neerschrijven als de cijfers in omgekeerde orde 73 zouden geplaatst zyn. Lore gaf my een regenjas,paasbrood en taart, Henk een liniaal,Max en Miek ieder een mutsje voor de lamp,Max eierlepeltjes, JanWillem stalen pennen,Frank een memorandum,Mama van Lennep een paar handschoenen en een vrijer. Hendrik van Loon een chubb,een boterbord, een cachenez en 6 paar glacé handschoenen; Anna,Constance en Willem een kolenbak,Nepveu 100 sigaren en Mama van Loon *f* 60-. Henk en Max recieteerden een fabel,Miek en JW. ieder een frans vers. De volgende dag kwamen Willem,Maria en Nepveu by ons eten en in de nacht van 6/7 Jan. stierf Tante Craeyvanger.

Op een avond kwam Jan van Loon plotseling binnen met een ellenlang gezicht en zó plechtig alsof hy een zeer alarmerende tijding had mee te delen. Hy begon zó:"Caroline,ik kom je zeggen dat Tante Craeyvanger "je Welgelegen gelegateerd heeft met al wat er in is,en daar Constance "en ik begrijpen dat het je niet convenieert om de successie te betalen "zo nemen wy die voor onze rekening. Mocht je Welgelegen liever verko- "pen,dan verzoeken myn schoonmoeder en Tante Cateau van Lennep de voor- "keur,daar zy er beiden groot zwak voor hebben en het niet gaarne in "vreemde handen zouden zien."

3250 Men kan nagaan dat wy 10 voet hoog sprongen en niet weinig verrast en dankbaar waren,want daarop hadden wy volstrekt niet gerekend. Nu eerst begreep Lore waarom Tante Craeyvanger haar de laatste keer dat zy in Zeist was,haar buiten zo nauwkeurig gewezen en telkens gevraagd had hoe zy het vond. Twee jaar te voren had zy het geheel nieuw gemeubileerd en het was beeldig. Het enige bezwaar,dat by ons oprees,was of het ons wel schikken zou er een tweede etablissement op na te houden, maar dit konden wy eerst later beoordelen.

Al dadelijk wil ik vermelden dat Jan en Constance zo lief waren de *f* 2100- successierechten voor ons te betalen. Het onderhoud kwam natuurlijk terstond voor onze rekening. Albert Pijpers kreeg *f* 4,20 in de week,en de premie van assurantie bedroeg *f* 8,60. Ik wpnde de begrafenis van Tante op het mooie Utrechtsche kerkhof by.

In Britsch-Indië had in '66 evenals in 1760 een hongersnood geheerst,welke een millioen mensen ten grave sleepte,en in België was een aardbeving geweest.

Vaderland en Oranje stelde my candidaat voor de Prov.Staten en, lach niet,ik kreeg 70 stemmen. Aug.von Hemert werd gekozen met 341 st.

3251 Op 29 Jan.vloog de fabriek van Paul van Vlissingen in de brand met al de modellen en moûles ten gevolge van een gasontploffing. Alles was voor 4 à 5 ton verzekerd,zodat men de schade op 60 à 70 % begrootte.

Men benoemde my tot Lid van het Bestuur der Hulpvereniging voor Chr.Nat.Schoolonderwijs,en tevens tot penningmeester. Mr H.J.Koenen was president,Oostmeyer,hoofdonderwijzer der Chr.School op de Boommarkt, secretaris en leden Ds Cramer, Ds Westhoff en de hortulanus Groenewegen, die zich in der tijd verdienstelijk had gemaakt door met Ds Hasebroek in de Plantage te evengeliseren. Ik besloot toen pogingen aan te wenden om leden te winnen voor de Ver.van Chr.Onderwijs en legde daartoe enige visites af,alleen by schatrijken,o.a. by Francis Melvil,Jan Borski, C.Dedel,Toon Vollenhoven,Hingst,Lukas Schouwenburg,Willink van Collen, die alle weigerden,dikwijls onder de meest baroque voorwendsels. De een b.v.zeide dat als ik niet verkoos op diners te gaan,ik niet by hem aan huis behoefde te komen; de ander dat het een politieke manifestatie gold; een derde dat die Verg.le cheval de bataille van Groen was; een vierde dat het geld in een gouffre verdween enz.enz.

3252 Cateau Six- Berkhout weigerde ook,maar de Heer J.Kooy tekende voor *f* 50-. Nepveu,Henk van Eeghen en Cees Janssen tekenden ieder voor *f* 10- en voorts kreeg ik kleine giften.Op verschillende dagen bezocht ik Piet Crommelin,die my zeide dat hy weigerde omdat hy het ook al aan Ds Meunier geweigerd had; Janbaas Luden van Stoutenburg,die eenvoudig zó kwaad was dat hy terstond de knecht schelde om my uit te laten.

Ook bezocht ik Louis Rutgers van de Vuursche,bygenaamd de Fidele, Jan Messchert van Vollenhoven,Mevrouw Pijnappel,de moeder van myn vriend, Toon Luden,Theo van Eys en Jan Bram Willink,die allen weigerden. By

Mevrouw van Kinschot en Oom Henri Labouchere was ik gelukkiger. By Oom Henri had ik echter de grootste moeite,en toch zat hy in het Bestuur der Byz.Scholen. Hy weigerde echter Lid à *f* 5- 's jaars te worden of *f* 100- in eens te geven,daar het tegen zyn principes streed om ooit van enige Vereniging lid te worden. Toen ik hem echter beduidde dat zyn naam my veel waard was,telde hy my precies negen en negentig gulden uit !

Op 9 Febr.kreeg Frank te 10 uur 's avonds een stuip. Wy legden hem koude compressen op het hoofd en zuurdeeg aan de voeten en haalden Dr Rive,die poeders voorschreef. Lore,Emilie,Mietje en Saartje waakten beurt om beurt,en 's nachts te 2 uur had hy een tweede stuip en hete koorts. Eerst Zondagavond was hy beter en de volgende nacht was rustig. Alle 5 kinderen hoestten.

3253 Op 19 Febr.werd er opnieuw voor de Prov.Staten gestemd en werd Eduard Rahusen met 387 stemmen gekozen. Smidt van Gelder (liberaal) had er 290 en ik 208.

In de nacht van 7 op 8 Maart stierf Mevrouw Betje Dedel-Willink, de vrouw van onze President. Zy liep mank en bewoonde desniettemin een naar huis op het Kaas-,thans Thorbeckeplein,waar men om uit de voor-in de achterkamer te komen over de trap moest heenspringen. De zomer bracht zy op Boekesteyn door by haar vader Ananias Willink,maar dáár had zy niets in te brengen,omdat de knecht,een Jezuiet,het huis regeerde. Schoof zy een raam open dan kwam hy het sluiten. Met de grootste moeite verwierf zy van haar vader dat hy een zitje voor haar liet maken. De bomen stonden zo dicht tegen het huis aan,dat de takken beletten de stores te sluiten. Zy was degene,die,toen Parmly,(de tandarts) kwam om Anna ma bonne et Hansje mon chiffon te helpen,hem verwelkomde met de woorden:"Good-bye Mr Parmly." Haar enige zuster Joosje, een beeldschone vrouw,was met Maarten Deutz getrouwd en dame du palais.

3254 Op 8 Maart lieten wy Jam Willem onderzoeken door Dr J.L.Dusseau, specialiteit in de orthopaedie. Hy constateerde dat de rug recht was, de rechterborst ietwat ingevallen,en het middenborstbeen vooruitstekende, het rechterbeen 1 centimeter langer dan het linker,dus in somma niets verontrustends. Wy dankten de Heer. By Marietje waren de knieën te veel binnenwaarts.

Hartsen werd aangezocht om Lid van de Raad van State te worden, maar weigerde en werd toen Ridder in de Orde van de Ned.Leeuw. Hy was 44.

Op 25 Maart ontsliep Jettie Beels. Wy hadden sinds lang voor dat kindje gevreesd omdat het zo vroeg ontwikkeld en wijs was en de ouders het te veel haar kunstjes lieten vertonen. Arme Agnes!

Omstreeks die tijd trouwde Willem Borski met Jacqueline Smith. Wy gaven hun een cadeautje van zilver,maar woonden noch aantekening noch bruiloft by. Het huwelijk werd te Rotterdam gesloten en Ds de Graaf, die aldaar stond,kwam op de receptie en zeide aan Willem B.:"Gy zyt "rijk gezegend,wees een zegen !". Dit woord viel in goede aarde en Willem vertelde my dat het hem steeds een spoorslag geweest was om veel weg te geven. Overigens was het geen gelukkige echtvereniging. Jacqueline had een neef Hoboken willen hebben,maar toen zy door Willem
3255 Borski gevraagd werd,zeiden haar ouders haar dat zy hem niet mocht bedanken omdat hy de rijkste man in Nederland zou worden. Zy was pas 17 en hy 34. Zy was en is nog hoogst onbeduidend en aards,zonder enige hogere behoefte,en daar ook hy onbeduidend was,had hy een vrouw moeten hebben,die hem releveerde en niet nog meer omlaag trok.

Op 23 April stierf onze huisheer van Maareland en nu vreesden wy dat ons huis verkocht of dat de huur opgeslagen zou worden. Ik wil hier al dadelijk byvoegen dat de makelaar Reesink my in het begin van Sept. kwam mededelen dat het huis publiek verkocht zou worden en my vragen welke dagen my schikte om het te laten zien. Lore was toen te Zandvoort. Later schoot Mama van Loon ons het geld voor om het te kopen en dit deden wy op 24 Nov. voor *f* 11.800-. In Aug '73 verkochten wy het met grote winst voor *f* 18.700-.

Op 23 April kreeg Frank zyn eerste oogtand; die had hem misschien zyn stuipen bezorgd.

Op 7 Mei '67 betrok Lore haar buitenverblijf te Zeist,en niet voor 10 October keerde zy in Amsterdam terug,na de maand Juli op Welgelegen, Augustus op Schaep en Burgh en de overige weken te Zandvoort te hebben doorgebracht. Wy wisselden gedurende de maanden Mei,Juni,Aug.en Sept,

3256 (Juli bracht ik myn vacantie in Zeist door) 78 brieven. Lore zond er my 40 en ik haar 38. Van die brieven,welke ik alle terugvond,zal ik het een en ander mededelen.

Zodra Lore naar Zeist vertrokken was,verhuisde ik naar het huis myner ouders,omdat zy natuurlijk ook Saartje had meegenomen en wy ons huis dus sloten en het was een wonderlijk gevoel weer in het ouderlijk huis te wonen,dat ik 10 jaar tevoren verlaten had. Daar myn oude kamer zo hoog en zo koud was (zy lag op het Noorden) ging ik my etablisseren in Papa's grote kamer,die de gehele breedte van het huis besloeg en aan de zuidzijde gelegen was. Het was in Mei nog byzonder guur. Lore schreef dan ook op 15 Mei: " Ton billet m'a réchauffé le coeur; j'aime-"rais qu'il eût pu réchauffer mes mains aussi,qui sont gelées. Nous "sommes tous très bien,Frank est gai et n'a pas du tout froid, Marie "par contre a des doigts de glace. Ce soir je vais lire un Cremer pour "Tante Cateau. Ce matin nous avons donné le premier bain de Mutterlaug "aux enfants. Frank le trouvait si délicieux qu'il s'est mis a pleurer "en en sortant. Les garçons sont occupés à faire de la gymnastique,les "servantes sont de bonne humeur,la cuisinière très willing,de sorte "que le ménage va au mieux. Waart gy er maar !".

3257 21 Mei schreef Lore my:dat zy een cauchemar gehad had: " Je rêvai "que tu avais demandé par malheur Mina van Eys en mariage et que tu "t'étais marié avec elle. Tout le monde me plaignait et toi-même tu "en avais tant de regrets,maar er was niets aan te doen,je devais me "résigner à partager ton affection et tout ce qui s'en suit avec Mina, "who seemed very eager and not at all willing to relinquish you. "J'assistai au bain qu'Emilie donna aux garçons chez Kraeplin. Tout "y était très propre,grande cuve remplie d'eau,savon,trois mouchoirs, "un vuurmand et tout cela prêt en un clin d'oeil. Les enfants s'y amu-"sèrent si royalement,qu'ils auraient aimer y rester toute la journée. "Après ton départ le petit Max nous lut à haute voix tandis que Henk "dessinait. Max a déjà fini la tâche que tu lui as donnée; il faudra "donc que la semaine prochaine tu lui donnes un peu plus à faire. "J'ai fait de la confiture de rhubarbe,que nous avons mangé avec du
3258 "maizéna,et c'était si bon,que Marietje a voulu en garder un morceau "pour toi. Jan Willem begint zo goed en dapper te lopen."

Ik zeide reeds dat een paar huizen verder naar de kant der Utr. straat een echtpaar in een kelder woonde. Zy heetten Matla,welke naam Saartje niet kon uitspreken en dus in Martelaar veranderde,en hadden een zoon,die zy Hendrik gedoopt hadden,maar op zyn plat-Amsterdams Hjènderik noemden. In Mei was er een schip voor hun deur komen liggen, bewoond door man,vrouw en kind. Vrouw Matla,die zich altyd met alles bemoeide,had terstond met de schippersvrouw kennis gemaakt en haar geraden haar kind te laten schoolgaan. Eerst had de vrouw er niet van willen horen,maar op aandringen van Vrouw Matla er in toegestemd,mits deze de moeite nam het kind naar school te brengen. Zy had daarop het geboorte-en vaccinebewijs van het kind gekregen,waaruit bleek dat het Johanna heette,dochter van Jaantje van der Linden en geb.te Amst.23 Oct. 1859. Tegelijkertijd had Mama van der Linden aan Vrouw Matla verzocht om even op het kind te passen,en in plaats van terug te komen was zy 's nachts met schipper en schip verdwenen. In plaats van de politie te waarschuwen,die het scheepje spoedig zou hebben opgespoord,was Vrouw Matla naar het Bestedelingenhuis gelopen,maar toen zy daar vernomen
3259 had dat men het kind naar de Ommeschans zou brengen,had zy zich uit medelijden tot Eveline Hartsen gewend,die in het bestuur van Talitha Kumi (Zetten) zat,en deze had gecollecteerd voor de verplegingskosten, die *f* 80- 's jaars bedroegen en ze bijeenverzameld,zodat het kind binnen 8 dagen kon vertrekken.

In een brief van 29 Mei schreef Lore my dat zy voor JW's verjaardag een hark,een spade,een vlieger,een poppebadje en een bal had gekocht zodat allen een presentje voor hem hadden. " Marietje en JW.hebben by "Tante Cateau gegeten,die ontdekte dat Marietje volstrekt niet stom is "en veel wakkerder dan zy dacht,gelijk zy my heel naief vertelde. J.W. "had na het dessert gedankt dat hy by Tante at en ook voor al de boter-"hammen,die hy die dag gehad had,en Marietje was,nadat zy een bloempje "van de baas gekregen had, deze om de hals gevlogen en had hem een "ferme zoen gegeven,waar Tante niet weinig schik in gehad had. De baas "heeft de oranje-,laurier-,granaat-en oleanderbomen geplaatst. Verbeeld "je dat er 12 stuks zyn !ze vullen nu zo mooi de parterres en de baas

"zal nu Maandag met permissie van Tante heliotropen en geraniums op de "markt kopen. Ook de fuchsia's zyn nu opgebonden en gezet. Ik zal zien "of ik voor de kinderen een zandhoop kan bezorgen."

3260 Op 4 Juni schreef ik o.a...." Hartogh verzocht my heden aan de 1e "Kamer te zitten omdat Bijleveld ziek geworden is. Ik deed het en zat "met Dedel,Gülcher en Dijkers. Dit was niet erg maar erger is dat Har- "togh my zeide morgen voor my aan de 2e Kamer te zullen zitten,mits ik "aan de 1e zat,en verbeeld je dat ik aldaar vernam dat er morgen een "grote zaak wordt bepleit,waarin ik moet concluderen ! Is het niet al "te egoist zoals Hartogh,die niets uitvoert,zich daaruit weet te draaien "terwijl ik genoeg werk heb ."

Lore antwoordde my hierop:" De poets van Hartogh vind ik digne "de lui. De kleintjes spelen met de bal op zolder en als ik aan Frank "vraag:"Wat kan je zeggen?" antwoordt hy "Bah" met een vies gezicht."

Myn moeder kwam by Lore buiten logeren en Lore schreef my dat Mama my liet zeggen dat zy zulk een lui leven leidde en niets deed dan met
3261 open mond de lucht in te ademen. "Kon zy maar 7 weken in plaats van "7 dagen blijven. Verbeeld je dat ik vannacht gedroomd heb dat je eigen- "lijk met Sophie Waller getrouwd waart,eerst met Mina van Eys en nu met "Sophie Waller. Hoe kom ik toch aan die malle dromen? Ik denk dat als "je niet by my bent ik je zo enorm mis dat ik my allerlei dwaze denk- "beelden in het hoofd haal. Je moet dus maar gauw komen. Vandaag gaan "de kleintjes in het prieeltje eten omdat de kamer gestofd wordt en "je begrijpt hoe aardig Miezel de Kniezel dit vindt."

De zaak,welke 5 Juni bepleit was,en waarin ik moest concluderen, was uiterst moeilijk omdat zy Javaans recht betrof. Ik schreef er over aan Prof Keyzer te Delft.

Lore schreef my 19 Juni dat Karel Beels zulk een lief briefje aan Max gezonden had. Hy ontwikkelde zich dus <u>femeus</u> ! Anna Pauw had en surprise een geheel rondje met bloemen laten vullen. En Oom Piet schreef aan Lore:"Verbeeld je dat Maurits my zyn visite heeft geannon- "ceerd voor dag en voor dauw,al te <u>twee</u> uur !"- De man lag meest tot 3½ in bed. Lore woonde met Emilie en de oudste jongens de maskerade te Utrecht by,waar van Boetzelaer een costuum droeg van *f* 800-.

De maand Juli had ik vacantie en bracht ik in Welgelegen door, waar ik enorm genoot zowel van Lore en de kinderen als van de tuin en
3262 de grote verandah,die waarlijk èn wat vorm èn wat ruimte betreft enig in haar soort is. De bovenverdieping van Welgelegen was niet meer dan een zolder met een dienstbodenkamer en een kleedkamertje voor my en dáár was het om te braden; daarentegen waren de benedenkamers op de grond gebouwd en zeer vochtig en er hing altyd een muffe lucht,vooral in de logeerkamer. Ik was ook gedurende de vacantie niet zonder werk,want ik moest aan myn conclusie werken. Ook amuseerde het my een staat op te maken van het aantal keren dat de leden der Tweede Kamer de vergaderingen bywoonden. Dit leverde curieuse uitkomsten op en er waren ettelijke leden,qui brillaient par leur absence,o.a.de Heer van Lidth de Jeude. De landsadvocaat G.van der Linden,vader van het Lid van de Raad van State Cort v.d.Linden,die in '99 Min.van Justitie was,tekende geregeld de presentielijst en liep dan weg,hetgeen hieruit bleek dat hy nooit aan een stemming deelnam. Ik zond myn staat aan het Handelsblad,maar dit was te liberaal om het op te nemen; daarop verscheen het in het conservatieve Dagblad van 's Gravenhage.

Met 1 Aug.kreeg ik weer de strafzaken en verhuisde Lore naar S.en B. terwijl Maria en Nepveu hun intrek in Welgelegen namen. Lore had bemerkt dat het huishouden te Zeist veel duurder uitkwam dan in Amsterdam en dat het zaak was de netjes in S.en B. te drogen. Ik zelf verhuisde weer uit het ouderlijk huis in ons eigen huis,omdat Saartje en Mina weer in Amst.kwamen.

3263 Op 2 Aug.schreef ik aan Lore dat van Meerbeke my de zaken had overgedaan en mooi schoon schip gemaakt had. Hy had aan Hartogh verlof gevraagd om tot 3 Sept.te Maastricht te mogen blijven ten einde het huwelijk van zyn broeder te kunnen bywonen,maar dit had Hartogh durven weigeren. Piet Hartsen deelde my mede dat de ganse stad Djocjokarta 's nachts door een aardbeving ten onderst boven geworpen,maar dat Christiaan gespaard was.

Diezelfde dag schreef Lore my 6 grote bladzijden:" Dearest,ik "ging je juist schrijven toen ik tweemaal aan de voordeur hoorde bel- "len; ik ging kijken en jawel,de deur stond wagenwijd open en de post- "man er voor. Saartje en Mina waren op de loop,pfschoon Mietje ook al "uit was. Ik moest ze dus weer knorren toen ze thuis kwamen. Cela pro- "met pour la suite. Mina heeft my al gezegd dat zy het zo onaangenaam "vond dat je weer op de Prinsengracht kwaamt slapen,omdat zy je dan nota bene! moest nalopen voor de kamer en voor het dekken en er dus van de schoonmaak weinig kon komen !! Ik heb haar natuurlijk op haar
3264 "plaats gezet,car j'étais outrée de ce speech et je pense que nous "n'aurons pas besoin d'attendre longtemps avant de lui donner son con- "gé en Novembre,car son ton est très désagréable."

" Frank est heureusement très bien et très gai,mais Mietje me "rappelait ces jours-ci le petit Maurice Elout qui disait comme enfant "Ik heb het zo duk,zo duk!",tout en ne faisant rien que courir par la "chambre,car elle aussi ne faisait que cela en demandant à Emilie de "prendre garde des enfants. Et à présent je suis tout à fait prête à "l'exception de l'arrangement de la literie,mais nos coffres et la les- "sive sont partis pour S.en B. et tout est emballé pour Amsterdam. Les "comptes ne sont pas modiques et il est arrivé ces derniers jours une "telle masse de claims à ma bourse que j'en ai pris le vertige et que "je me suis aperçue à ma grande frayeur qu'au lieu de te renvoyer de "l'argent c'est toi qui devras m'en donner encore. "

"J'ai passé la soirée chez Carry,qui avait reçu une très bonne "lettre de Jean et qui avait acheté un hareng om my te tracteren !!
3265 "Carry a eu une fête d'enfants en l'honneur de Lonnie,et Henk et Max "s'y sont royalement amusés. Ils avaient dabord diné à 12½,puis à 3 h. "en char à âne et à pied au bois chez Arie,où ils avaient joué,puis bu "le thé onder een tent et enfin ils ne sont revenus qu'à 7½ en disant: "O Mama, wy hebben heerlijk veel pleizier gehad." Carry me raconta que "Mad.Grasman,qui les avait accompagnés,avait été enchantée du good "behaviour et de la politesse de nos garçons,ce qui me fait grand plai- "sir. Ils sont encore du matin au soir habillés de leur costume de "guerre,dont ils peuvent a peine se séparer pour la nuit ou lesrepas. "Ce matin Henk a bien appris les déclinaisons,que tu as écrites,car "je les lui ai demandées pêle mêle,et il les savait."

Ik schreef aan Lore dat de la Saussaye,die ik gedurende de Evang. Alliantie had te logeren gevraagd my geantwoord had,dat hy niet kon
3266 komen logeren maar wel eten,en nog wel à la fortune du pot,een eter als hy on potluck ! " Saartje en Mina schelden hier te 2 uur aan,en daar "de trein te 1½ aankomt,zo vermoed ik dat zy enige tijd in bewondering "voor het Amstelhotel zyn blijven staan. "He,wat is het hier vreimd ! " Heiden,heiden !wat is die kuiken klain zó benouwd,zo vreimd !" Deze "en soortgelijke ontboezemingen waren al wat ik van de beide nymfen "vernam,die gekapt in het haar er uitzagen als girls of the moonlight. "Zy vroegen my natuurlijk onmiddellijk permissie om 's avonds uit te "gaan,wat ik toestond,omdat Legras my beloofde te blijven. 's Avonds "vroeg Saartje om de sleutel van het huis,die ik weigerde."

" Ik heb enige moeite gehad om aan het werk te blijven. Uit het "dolce far niente op eens weer in de drukte te worden verplaatst is "een vreemd gevoel,en het duurt enige tijd,eer men weer aan de inspan- "ning gewend is. Onze nieuwe buurman Gerrit Westendorp is Vrijdag in "zyn huis gekomen. Ik heb hem in '56 te Laubbach ontmoet."

Op 6 Aug.schreef Lore my:...." Comme tu n'as pas répondu à mon
3267 "petit mot de Dimanche je suppose que tu avais déjà donné le loyer "aux servantes. Je le regrette car mes soeurs m'ont prêché de ne plus "supporter de pareilles impertinences et le premier Août aurait été "une occasion parfaite pour donner le congé à Mina et à faire à Saartje "une bonne semonce,car celle-ci,ayant été si longtemps chez nous,s'ima- "gine qu'elle peut tout se permettre,depuis que nous l'avons tellement "supportée,et dans les derniers temps elle a beaucoup détérioré,zodat "alle ontzag er uit is. Je commence même à croire que Aaltje Kruider a "raison,et que Saartje n'est pas sincère. Aan kleinigheden heb ik dit "bemerkt."

" Marie m'écrit que toutes les poires,les pommes et les dernières "groseilles de Welgelegen ont été volées. "

"Puisque la Saussaye a refusé je te conseille d'inviter Gunning "car on est si peu hospitalier à Amsterdam que c'est honteux. As-tu

"lu dans le Haarlemmer la diatribe du Tijd contre les protestants à "propos de leur tièdeur? Il a raison,et comme nous avons des lits à "offrir,nous ne devons pas prétexter le schoonmaak,qui n'est pas une "excuse,pour fermer notre porte. Et ce serait trop dommage si Gunning "devait aller soit dans un hotel,soit dans une maison uncongenial; "n'es-tu pas de mon avis? Gunning est un homme de Dieu et c'est un
3268 "privilège de pouvoir donner un verre d'eau froide à un disciple de "Christ."

Diezelfde dag had ik aan Lore geschreven,eer ik haar brief had ontvangen,dat ik Saartje het jak had uitgeveegd en Mina verzocht had met November een andere dienst te zoeken,en voorts dat ik juist de vorige avond Gunning had te logeren gevraagd,toen Jan my kwam vragen of ik gastvrijheid wilde verlenen " raad eens aan wie?.....Aan Philipp "Keerl ! Ik antwoordde hem dat ik niets liever deed en nu zou ik het "delicieus vinden als Gunning ook kwam,die zozeer met Keerl is ingeno- "men. Je moet noodzakelijk nu ook een paar dagen en nachten hier komen "als zy er zyn om Keerl's kennis te maken. Adieu! ik ben geagiteerd, "omdat myn werk niet af is,en geïndigneerd over de onherbergzaamheid "der Amsterdammers. Waar blijft nu die hooggeroemde Hollandse gast- "vrijheid? ".

Lore antwoordde my als volgt: " Je trouve que tu as magnifiquement "parlé à ces demoiselles,et que tu leur as dit bien la vérité; je t'en "remercie tant,car je n'aurais jamais pu le faire ainsi. Ma voix trem- "ble trop quand je gronde,et je n'aurais pas pu résister aux supplica-
3269 "tions de Mina. Je n'ai aucune envie de lui écrire,mais,comme elle ne "pourra jamais se conduire convenablement 3 mois de suite,l'occasion "se présentera de soi-même de réitérer notre prière de nous quitter le "premier Novembre."

Ik kon het gelukkig zó schikken dat ik Zaterdag 10 Aug te 4½ naar S.en B.kon rijden en tot Zondagavond blijven om met de diligence die tegen 8 uur S.en B.voorbyreed en dan gewoonlijk pas tegen 11 uur in de Amstelstraat stilhield,terug te keren en de nodige stof te slikken.

3270 Lore schreef my dat zy een brief had van Mama,die zich beklaagde dat zy zo doof was,maar van het gezelschap der kinderen Hartsen genoot, dat by de aardbeving te Djocjokarta ongeveer 500 mensen omgekomen wa- ren,doch Christiaan en de zijnen gespaard bleven en de oogst niet ver- nield was,zodat men niet voor hongersnood vreesde. Verder schreef Lore dat Juffr.Thumm zo weinig wel was en zulk een lust had om zich in S.enB. te reconforteren,maar dat Dr van Bylandt dit verbood,dewijl hy haar te zwak voor de reis vond. " Heden ochtend,"vervolgde Lore," is de Heer "Twiss gekomen om eenden te jagen. Willem had graag een pretext gevon- "den om thuis te blijven,dat was duidelijk te zien,maar er hielp niets "aan en hy moest zyn vriend wel vergezellen. Max schrijft naast my de "verbuiging van "Mijne linkerhand." Ik vroeg hem wat daarvan het meer- "voud was,waarop hy sans sourciller antwoordde:" Mijne linkerhanden," "maar hartelijk begon te lachen toen ik hem vroeg hoeveel hy er had."

Twee dagen later schreef Lore my opnieuw en wel 8 grote bladz.o.a. om my te feliciteren dat Gunning ook kwam logeren. Voorts gaf Lore my uitvoerig op hoe ik de kamers voor myn twee gasten moest schikken en
3271 waarvoor ik te zorgen had: handdoeken,schone emmers,glazen,porceleinen kopjes,ledigen van kasten, souper,daar de gemeenschappelijke diners in het Park al te 4 uur plaats hadden, muisje rookvlees,ossetong,eieren, vruchten en rytuigen. Nu zal men vragen waarom Lore zelf niet een dagje kwam om alles te schikken en het antwoord moet ik schuldig blijven. Misschien zag zy er tegen op om de meiden terug te zien,vooral Mina, want Saartje had berouw getoond en deemoedig excuus gevraagd. De moeder van haar aanstaande Heuvelink had haar ook de les gelezen. Achteraf schijnt het my ook vreemd toe dat Lore my die besognes opdroeg,daar ik met die fatale strafzaken geen adem voor geld had,maar overigens had ik by myn ouders zo lang het huishouden gedaan en by ons eigen zo dikwijls kasten en bedden versjouwd en uitgegeven dat Lore het niet vreemd zal gevonden hebben my dit opnieuw te laten doen.

Lore schreef:"Jan Willem a déjeuné en bas et a fait une longue "prière tout haut en joignant les mains,so nicely ! (hy was toen 4). "Frank devient si gai,il essaie de parler et hier il a marché d'énormes "bouts tout seul." (hy was 1 jaar en 8½ maand).

" J'ai fait coupé les cheveux des enfants et Frank est bien plus
3272 "joli à présent que ses cheveux ne sont plus sur son front. Tane va
"Samedi à Amsterdam pour recevoir son ami Carrasco."

Op 16 Aug.schreef zy:" Max est allé chercher Maurice Elout à "Hilversum avec le cocher,mais Henk a préféré aller faire du beurre "à la ferme,et à mon grand étonnement il a rapporté toute une assiette "remplie. Max veut le faire demain et ils aimeraient t'en envoyer,mais "je ne sais si cela leur sera permis. Henk a si bien travaillé aujour- "d'hui et avec Emilie et avec moi que j'aimerais que ce fût toujours "le cas."

Lore's brieven,waaruit ik de tederste woordjes niet overneem,waren een genot voor my en troosten my thans,nu zy is heengegaan,zodat ik als het ware nog met haar leef en alles bespreek.

Ik schreef haar op 17 Aug:" Ik schrijf je in de grootste haast, "want myn werk is niet af en ik heb myn tijd verpraat,maar ik heb be- "hoefte om je te vertellen dat de grote Keerl gekomen is. Ik had hem "per sneltrein van 2 uur verwacht,maar toen hy er niet was dacht ik "dat hy niet voor hedenavond kwart voor 6 zou komen. Ik ging naar Jan "en Constance,die in de grootst mogelijke hurry waren,omdat zy elk ogen- "blik Lord Radstock en de famille de Naville wachtten. Daarna liep ik
3273 "naar Anna,die niet minder zenuwachtig was in afwachting van Antonio "Carrasco,General Alexander,de Heren Davis en Freule Itje Dedel. Zy "vroeg my met Keerl te eten,maar dit weigerde ik daar ik vrees dat hy "te vermoeid van de reis zal zyn. Vervolgens begaf ik my naar de Nieuwe "Kerk waar Theo van Eys,Gulcher en Frits van Lennep zaten om aan de "vreemdelingen,zo die zich meldden,hun logies aan te wijzen.

" Om 5 uur at ik en te 5½ was ik juist klaar toen de grote man "uit een vigilante stapte. Hy is 60 jaar en ziet er precies uit als "alle mogelijke Duitse professoren,minus de knevel,met een breed ge- "zicht,een bril op,duidelijk en vriendelijk sprekende en uiterst be- "leefd en dankbaar. Ik vroeg hem of hy had gegeten en dit had hy in "Utrecht gedaan. Daar hy per boot 's nachts van Keulen gereisd was,was "zyn eerste wens zich te verkleden. Dit deed hy en toen kwam hy heel "netjes in het zwart beneden en bleven wy in de zaal praten en thee "drinken tot 8½. Daarop is hy naar boven gegaan,waar ik de lamp voor "hem heb opgestoken,daar hy nog wat te schrijven had over het onderwerp "dat hy Dinsdag moet behandelen."

" De la Saussaye komt morgen eten. Je ne demande pas mieux en "dan hoop ik 's avonds Rognon te gaan horen,die ongelooflijk eloquent "moet zyn. Oosterzee preekt ook,maar die heb ik al eens gehoord. Bedank "Mama voor de heerlijke boter en het halve muisje rookvlees. Aan het "ontbijt drinkt Keerl koffie. Mina vergeet alles,tot zelfs de servet-
3274 "ten en het brood aan tafel en het eten naar de kelder te brengen."

Zondagavond 18 Aug antwoordde Lore my o.a.:"....Ik ben tweemaal "in de kerk geweest en heb twee mooie preken van Gann Dun gehoord. "Henk had my gevraagd om 's ochtends mee te mogen gaan en je zou ge- "sticht geweest zyn indien je hem had kunnen zien zitten met gevouwen "handen,de ogen op de dominé gevestigd en de gehele preek door aan- "dachtig luisterend. Thuis komende kon hy my ook heel aardig vertellen "wat hy onthouden en begrepen had. 's Middags wilde hy weer mee,maar "toen nam ik Max op diens nederig verzoek mee. De preek was niet gemak- "kelijk,maar Max luisterde aandachtig zodat hy er het voornaamste van "vertellen kon. Vooral scheen <u>dit</u> hem het meest getroffen te hebben "dat wy Gods kinderen niet kunnen zyn zonder schuld te gevoelen en
3275 "schuld te belijden,en dat wy alleen <u>dan</u> op vergiffenis kunnen rekenen "wanneer wy bekennen gezondigd te hebben. Henriette Six werd gedoopt "en Cateau was in de kerk met man,gouvernante en kinderen. Henk heeft "gisteren ook heel goed geleerd,Max is ook heel zoet geweest en heeft "zyn dubbeltje verdiend. Frank loopt alleen door de gehele kamer en "doet zyn best om te praten."

" Marietje fait la cour à Maurice Elout d'une manière trop drôle, "l'accablant de caresses et de louanges,c'est fort amusant à voir. Nous sommes excessivement inquiets au sujet de la chère Thumm,qui n'a "pas pu partir pour Appenzell,mais est retenue au lit par une grande "faiblesse. Anna a reçu des nouvelles si alarmantes qu'elle a vite "télégraphié pour savoir si elle pouvait la voir,sur quoi elle a reçu "la réponse que Thumm la désirait aujourd'hui. La chérie diminue telle- "ment qu'elle ne peut presque plus parler et qu'elle a tant changé "qu'elle a l'air d'une vieille femme et qu'elle désire voir Marie;

" Elle parle aussi de Louise et de moi. J'aimerais tant y aller mais "j'ai peur de ne plus la trouver; cette chère amie,on ne peut pas se "figurer qu'elle n'y sera bientot plus,en toch,o! ik gun haar zo de "heerlijke rust,die zy nu gaat genieten. Zy is zo rijp voor de hemel "en wat zal zy gelukkig zyn by den Heer,dien zy zo liefhad en beleed. "Zóó spoedig had ik niet gedacht dat zy verminderen zou."

3276 " Jan Willem en Marietje bidden elke avond of Papa toch gauw weer "by ons mag komen en Henk en Max waren vanavond byzonder eager om te "weten of je ook naar het feest in Volksvlijt zou gaan. Geniet maar "zoveel je kunt,de Heer zegene deze samenkomsten aan veler harten. "Ds Gann Dun heeft er heden middag voor gebeden. Groet Ds Gunning voor "my en zeg aan Dr Keerl dat het my zo spijt zyn kennis denkelijk niet "te zullen kunnen maken."

Maandag avond 19 Aug. schreef ik:" Ik zit met een lamp aan myn "schrijftafel,terwijl Keerl en Gunning aan de andere tafel ook met een "lamp,water en brood,samen redeneren over allerlei diepe onderwerpen. "Keerl is Zaterdagavond te 9½ naar bed gegaan en Zondagochtend te 4½ "opgestaan om de stellingen,die hy morgen wil bespreken,en waarvoor "hem slechts een half uur is toegestaan,te bestuderen en te beschränken. "Te 8 uur zaten wy aan het ontbijt,koffie,thee,brood en eieren. Boter "gebruikt hy niet,maar hy sopt zyn brood in zyn koffie. Te 10 uur hoor- "den wy Bersier in de Wale Kerk,die beeldig preekte,heerlijk Frans,

3277 "schitterende phrases,maar op en top Frans,zodat men telkens lust had "om te applaudisseren,zonder enige innigheid of Gemüthlichkeit. Toch "was het schoon en daarby ziet hy er zo beeldig uit met mooi zwart "haar en diepliggende ogen."

" Te 4½ kwam de la Saussaye en met ons drieën dineerden en discou- "reerden wy alleraangenaamst tot 6½,waarop la S.met my Rognon ging horen, "en Keerl ging wandelen. Rognon is my niet bevallen. Hy preekte tot 9 "uur maar het was te veel polemisch en dogmatisch,doch niets voor het "hart. La Saussaye kwam nog even thee drinken en ik bleef met Keerl "praten tot half elf. Hy sprak o.a.over het dubbele bewustzyn van de "mens,ook by den Heer,zodat het ziele-en geestesleven ook in de slaap "voortduurt,over de heiligmaking,de prediking,de toestanden in Baden, "waar de Groothertog een slecht voorbeeld geeft door Zondags op de "jacht te gaan, over de vleeswording van ADAM en Eva, Magnetisme,Som- "nambulisme,enz.te veel om op te noemen."

" Heden ochtend begon de bedestond in het Park te 8 uur,maar daar "die in het Hollands gehouden werd,ging Keerl er niet heen en bracht ik "hem te 9 uur derwaarts. Toen moest ik helaas ! naar het Parket,doch "te 3 uur keerde ik naar het Park terug,waar ik een stuk der rede van

Thoorde 3278 "Rosseeuw St.Hilaire maar niets verstond,omdat ik op een der gereser- "veerde plaatsen zat,die nota bene <u>achter</u> het spreekgestoelte geschikt "zyn. Keerl bleef in Artis eten met zyn vrienden en ik at dus alleen "thuis. Te 7 uur kwam Gunning maar aangezien ik zo schromelijk veel "te doen had,(dat ik ook juist <u>nu</u> met die strafzaken geplaagd ben !) "verzocht ik hem aan de andere tafel te gaan zitten om tussen de drup- "peltjes door met hem te praten. Keerl is te 9½ teruggekomen. Het Park "was geïllumineerd en er werd muziek gemaakt."

" En onder het schrijven is het 11½ geworden en zy zyn naar bed "gegaan,waarnaar ik ook verlang. Ach! waarom zyt gy niet hier om mee "te kunnen luisteren?...."

De volgende dag kwam Lore in stad en terwijl ik zitting had kreeg ik een briefje van haar om my dit te melden en tevens dat zy in het Odeon was en met Anna in het Park ging eten en ik daar ook moest komen.

3279 Dit deed ik. Het diner duurde van 4½-7,daaraan namen honderden vreem- delingen en Hollanders deel,en verder brachten wy de avond met Keerl en Gunning thuis door en kon Lore dus nog wat van hen genieten. Woens- dag had ik helaas weer zitting,maar Lore ging naar het Park de prayer- meeting bywonen en naar enige discoursen luisteren. Ieder spreker had een half uur tijd en Fransen,Hollanders,Engelsen,Zwitsers en Duitsers wisselden elkander af telkens onder het voorzitterschap van een landge- noot. Zo leidde Lange,wiens Bibelwerk beroemd is,de vergadering,toen Keerl sprak; ik kon die niet bywonen,maar de Heer Jan Singendonck ver- telde my later dat Lange Keerl gemeen behandeld had door hem in de rede te vallen en te vroeg het woord te ontnemen. Later bleek my dat Lange een pik op Keerl had,en men raadt nooit waarom,louter omdat Keerl niet alleen wissenschaftlich maar ook erbaulich was.

Lore keerde helaas al Woensdagmiddag naar S.en B.terug en schreef my Donderdagavond dat zy 's ochtends weer de ster gehad had en tot het eten in bed gebleven was. " Wat ben ik blij en dankbaar dat die hoofd-"pijn niet voor hedenmorgen gekomen is,want anders had ik eergisteren "en gisteren niet zo onbeschrijflijk veel kunnen genieten. Gisteravond "had ik lust om te huilen toen ik hier zo eenzaam zat in plaats van "by jou te zyn en al die mooie diskoersen te horen; de prayermeetings
3280 "vooral sprachen mir am meisten an,en in het midden van myn ongesteld-"heid van ochtend heb ik er nog zó aan gedacht. O for more holiness "and communion with Jesus! en je weet ik heb altyd hulp nodig om vooruit "te komen,en deze meeting hielp my zo heerlijk en nu moest ik zo gauw "weer weg ! Nu moetan jou gebeden my maar verder helpen en ondersteunen!"

" Ik hoop van harte dat Dr Keerl beter is; geef hem toch soepjes "te eten; want Duitsers eten die dikwijls 3 maal daags met melk,sago "of tapioca, en dan moet hy bouilli,spek en worst hebben,koud vlees "eten zy niet. Laat Dr Rive anders maar komen. Ook moet je de la Saus-"saye engageren om elke dag te komen eten,want de tafel in het Park "is veel te duur,ƒ 3-kan hy niet bekostigen. Heb je de Dirkjesperen van "Welgelegen gekregen? Laat ze toch niet verrotten. Ook moet je je eens "de weelde veroorloven van in Artis te eten om er naderhand wat in te "blijven wandelen. De gelegenheid is uniek om Artis te zien en komt "misschien in geen jaren weerom."

3281 " Heb je nog wat aan Mina gezegd daarover dat zy myn kamer voor "my niet had in orde gemaakt? 't is al heel erg dat zy dat durfde na-"laten,en ik hoop dat je spoedig een ander meisje zult krijgen...."

Hierop antwoordde ik Zaterdagavond 24 Aug....." Ik ben in zulk "een soes dat ik amper weet welke dag wy hebben,zoveel heb ik de laatste "dagen gehoord,en daar ik niet genoeg heb gewerkt,is er een achterstand, "die ik de volgende week hoop in te halen. Het noodzakelijke heb ik "natuurlijk gedaan,maar er is veel blijven liggen. Je brief deed my "maar half genoegen omdat je weer een duizeling hebt gehad,maar 't is "waar dat wy dankbaar mogen zyn,dat je hier wel gebleven bent. 't Is "meer dan jammer dat je weg moest want die av—ond zyn Keerl en Gunning "reeds te 7 uur thuis gekomen,waarna zy tot 1 uur hebben gesprokenover allerinteressantste onderwerpen: Blumhardt,den Centralblick, Mag-
3282 "netisme,de toestand van de mens vóór de val,de gave der tongen,(Cen-"tralsprache),Strausz enz. Donderdag sprak Gunning,maar daar ik helaas "zitting had,kon ik alleen 's ochtends de bidstond te 8 uur bywonen "en moest ik daarna weg. 's Middags woonde ik nog een deel der séance "by en hoorde Kögel,la Saussaye,Lange en Piet Huet improviseren. Dit "laatste deed my zó aan dat ik er hoofdpijn van kreeg,niet omdat het "zo schoon was,maar omdat ik het aandoenlijk vond hem,die als een ver-"loren schaap was weggelopen,thans terug te zien. Ik had 's morgens "veel gemist,want Gunning,Rougemont en Bungener hadden allen even mooi "gesproken."

" 's Avonds trok ik met Gunning naar het geïllumineerde Paleis "van Volksvlijt,waar het stampvol en rokerig was. Gunning vond het "prachtig. Hy presenteerde my aan Mevrouw v.d.Berch van Heemstede, "die my te logeren vroeg uit dankbaarheid voor de zorgen aan haar vriend "Gunning besteed. Ook wilde zy Keerl volstrekt hebben. Toen wy thuis "kwamen,was deze er nog niet,maar hy kwam spoedig en wy trokken wat "vroeger naar bed,namelijk vóór middernacht. Gunning vertrok gisteren te 8½ per vigilante,en daarna wandelde ik met Keerl naar het Park, "waar ik beeldige toespraken hoorde van Rev.Tucker uit Londen,een man "die in theaters en voor dieven spreekt,en van Guthrie,predikant te
3283 "Edinburg,over de Ragged Scools,zó touchant dat my de tranen over de "wangen rolden. Tussen 12 en 12½ ging ik naar huis,maar daarna hoorde "ik onderscheidene sprekers maar niets wat my trof. Ik at thuis en "'s avonds kwam Willem Elout my vragen of hy kon komen logeren. Ik "stond dit toe,maar zond hem weg om te kunnen werken en gaf hem myn "kaart voor het Park. Saartje en Mina had ik naar het Willemshuis ge-"zonden om Tucker en drie anderen te horen van 7 tot 10. Ds Scheltema "vertaalde en zy vonden het keurig ! Met Tucker had ik my,in de tuin "wandelende,onderhouden over zyn arbeid onder misdadigers enz."

"Heden ochtend,toen ik met Keerl in het Park kwam,liep Jan op my "toe met de tyding dat Pettavel in de Synagoge aan de aldaar verzamelde "Joden verteld had dat de Heer Jezus hun Messias is en nu in het Poli-"tiebureau was. Ik liep er heen en vond de Houtmarkt zwart van Joden."

" Zy hadden Pettavel in het water willen dringen en toen had hy "zich met zyn stok verdedigd en een hunner een blauw oog geslagen, "waarop de Comm.van Politie Philips hem uit hun handen verlost had. "Pettavel was geweldig opgewonden en toen hy gewaar werd dat Philips "ook een Jood is,riep hy uit:" Ah! vous êtes un fils d'Abraham,alors "je vous annonce le Messie." Inmiddels was Everard van Weede gekomen "en trachtten wy hem tot bedaren te brengen,waarna Philips my de raad "gaf hem zo spoedig mogelijk de stad te doen verlaten,daar de Joden
3284 "zeer aufgeregt waren en hy anders niet voor de gevolgen instond. "Hy liet toen Pettavels goed (een sjofele plunje) by Bicker op de "Jodenherengracht,by wie hy logeerde,afhalen,en zond hem met twee Insp. "van politie in een vigilante naar het Station,van waar hy naar den "Haag reed. Lord Radstock,Baxter en anderen hadden in een open rytuig "door de Jodenbuurt gereden en overal traktaatjes verspreid en wilden "nu op straat gaan spreken,wat ik hun nu verzocht heb na te laten,daar "de Joden toch al genoeg verbitterd zyn door het feit dat de samenkom- "sten in het Park gehouden worden,waar zy het zingen kunnen horen.
" Later heb ik in Artis gewandeld en alles nauwkeurig opgenomen, "maar het eten is er te duur. Keerl heeft een gedeelte van de dag in "Haarlem doorgebracht. Morgen zou ik wel vier lijven willen hebben, "Om Kögel,Bungener,Krummacher,de Pressensé,Guthrie,d'Hombres en Mc.Cosh "te kunnen horen,die allen preken. Myn plan is 's ochtends Kögel in de "N.Z.Kapel en 's avonds Guthrie in de Angl.Kerk te gaan horen,zo Keerl "het goedvindt. Morgen eet Keerl by my; gisteren was hy beter na ½ fles "orgeade te hebben gedronken. La Saussaye is heden gisteren vertrokken. "De peren van Welgelegen zyn overheerlijk."

3285 " Ik betreur meer dan ik je zeggen kan dat je buiten moet blij- "ven,terwijl je hier je hart zou kunnen ophalen aan prayermeetings, "en je bent geen minuut uit myn gedachte. Keerl vindt het een herrlichen ! "Zug in je karakter dat je behoefte hebt aan steun omdat dit de ware "stemming is,waarin de vrouw moet verkeren. Hy sprak my gisteren over "Sabbathviering,chariteit,ontucht,zonde,wilde dieren en Joden en ver- "telde my de Restitutionshypothese. Kon ik maar alles stenograferen. "Nu moet ik heus weer aan het werk. Ik verlang naar Zaterdag en hoop "dan te 4½ buiten te komen tot Zondagavond."

Onder Restitutionshypothese wordt het volgende verstaan: Genesis 1:1 lezen wy:"In den beginne schiep God hemel en aarde. De aarde nu was woest en ledig." Dit was kan ook door werd vertaald worden,en dit is te meer aannemelijk,omdat volgens de Schrift het woeste en ledige niet uit Gods hand kan voortkomen. Men neemt dus aan dat er iets gebeurd is,waardoor de oorspronkelijke aarde woest en ledig geworden is en dat dit door de val van Satan,de Overste dezer wereld,veroorzaakt is. De daarop gevolgde schepping in 6 dagen of tijdperken is dus een her- schepping geweest,een geleidelijke overwinning op Satan en ten laatste
3286 schiep God Adam om van uit den hof,die in het midden van Eden was,zo- wel Eden als de daaromheen liggende aarde te bouwen,d.i.geestelijk te bouwen en te bewaren,m.a.w. tot volkomen heerlijkheid te brengen. Adam volbracht die taak echter niet,maar ten eerste verlangde hy een vrouw,en ten tweede liet hy zich door haar tot ongehoorzaamheid ver- leiden. Tot straf werd hy uit den hofnaar Eden verjaagd en later Kaïn uit Eden naar de aarde,en hernam Satan zyn heerschappij,totdat de Heer Jezus,de tweede Adam,de taak volbracht,waarin Adam was te kort geschoten. Adam en Eva werden door God met rokken van vel bekleed. Zo luidt de vertaling,maar kennelijk is die verkeerd en moet hieronder de vlees- wording verstaan worden. Eerst daarna bekende Adam Eva,en evenmin als er in de heerlijkheid coïtus kan plaats hebben omdat de Geschlechts- differenz dan is opgeheven,zo had die ook niet vóór de val plaats. "Buik en spijzen,"m.a.w.de wijze waarop wy ons thans voeden,"zullen te niet gedaan worden."

Onder Centralblick verstaat men de macht van de mens om een diepe blik in de natuur en in de mens te slaan. De Heiland had die Centalblick in de hoogste mate. Zschocke had zulk een blik in de mens,dat wanneer hy er een scherp aanzag, diens leven in tafrelen aan hem voorby ging.
3287 Zo gebeurde het dat hy een jongeling in een logement ontmoette en door- zag dat hy uit Berlijn gevlucht was omdat hy zyn patroon had bestolen. Dit zeide hy hem en daarop keerde de jonge man naar Berlijn terug. Jakob Böhm,die voor 250 jaar leefde,was een boerejongen en is de grootste gelovige wijsgeer geworden,uit wiens geschriften de lateren geput hebben.

Böhm wist de stenen te doorzien en aan te wijzen hoe die ontstaan waren. Spleisz had ook zulk een blik en predikte met zóveel vuur dat zyn gemeente in ekstatische toestand geraakte en somwijlen de gave der tongen kreeg,maar er was geen uitlegger. Van Blumhardt,Keerls zwager, ging zulk een magnetische kracht uit dat sommigen het in de kerk niet konden uithouden. Magnetisme is een natuurkracht,maar geestenbezweringen en toverij zyn demonische krachten. Als de varkens ziek werden riep men de scherprechter te Bazel om hen te bezweren,maar Keerls stiefvader Köllner,die een vroom man was,weigerde hem te laten komen en toen hy hem in een zwak ogenblik,omdat zyn volk er zo op aandrong,toch ontbood,zond hy hem echter onverrichterzake weer weg,waarop de scherprechter hem zeide dat hy daarvoor dankbaar was omdat hy anders by het naar huis gaan,niet dan demonen om zich heen zag.

Op myn vraag aan Keerl of hy meende dat de Heer Zyn vlees in het graf had afgelegd,antwoordde hy:" Nein! Sein Leib ist verklärt." Door
3280 Zyn heilig leven zonder zonde was het mogelijk en ook noodzakelijk dat Zyn lichaam,hetwelk reeds door de Heilige Geest in Maria's schoot ontvangen was,verheerlijkt uit het graf verrees.Een vroom officier stierf en werd begraven,en toen men na enige tijd om byzondere redenen het graf opende,was de kist zo licht,dat men die ook ontsloot en toen niets vond dan het lijkkleed. Dit gebeurde ook met een vrome Luthersche bisschop te Upsala. Door diens heilig leven in Christus was de zonde in zyn vlees te niet gedaan en zyn lichaam dus reeds verheerlijkt opgewekt. Dit gebeurt nog steeds en da Costa placht te zeggen dat,als de ogen geestelijk geopend waren,men telkens op de kerkhoven doden zou zien opstaan.

Centralsprache. Op het eerste Pinksterfeest,toen de H.Gest werd uitgestort,sraken de apostelen die taal,niet een vreemde taal,maar de taal,welke wy eenmaal in de hemel spreken zullen,en welke de Heer uit de hemel tot Paulus sprak. Op het Pinksterfeest verstonden de te Jeruzalem verzamelde Joden en Jodengenoten uit Creta,Arabië,Rome,Cyrene, Parthië enz. het door de Apostelen gesprokene ieder in zyn eigen taal. Oorspronkelijk hebben de mensen één taal gesproken maar door de zonde
3289 is des spraakverwarring ontstaan. De onuitsprekelijke woorden,welke Paulus in de derde hemel of in het paradijs hoorde,zyn die Centralsprache geweest. Dat op het Pinksterfeest geen vreemde talen gesproken, geen Arabisch,Latijn,Chaldeeuwsch,Egyptisch of Frygisch blijkt hieruit dat men dan zou moeten aannemen dat de Apostelen die talen verstonden. Maar buitendien,de hoorders waren Joden of Jodengenoten en verstonden dus allen Hebreeuwsch of Arameesch en de Apostelen hadden dus kunnen volstaan met deze taal te spreken.

3291 Lore schreef op 26 Aug o.a."....Tu ne sais pas comme j'ai été "triste tous ces jours. La seule chose qui me console c'est l'idée "que les enfants sont dans un bon air,sous les grands arbres,dans de "grandes chambres,ayant tout ce qu'il leur faut,lait,viande,légumes, "oeufs etc pour conserver leur santé. Eux seraient certainement les "souffre-douleurs si nous étions à Amsterdam. Mais je suis contente "que tu jouisses tant,dat kan ik je niet zeggen,et que tu aies fait "la connaissance de tant de chers enfants de Dieu. Op die manier kan "de Alliantie niet dan tot zegen zyn. Je te félicite de la bonne issue "de l'histoire Petzavel et de ce que cette souris n'ait pas eu de queue.

3292 Ik antwoordde dezelfde dag:"...Gisteren heb ik weer een heerlijke "dag met Keerl gehad; eerst by het ontbijt van 8-9 gepraat,toen in de "N.Z.Kapel Kögel gehoord,die my niet meegevallen is,wat je echter niet "aan Anna moet vertellen ! Ik vond dat er te veel de hofprediker in "uitkwam,te veel oratorische wendingen en te weinig voor het hart. "Keerl zeide my dat Kögel te weinig in zyn tekst:"Ik heilig myzelven "voor hen opdat ook zy heilig worden",was doorgedrongen. 's Avonds heb "ik Guthrie gehoord,die heel zacht maar lief gesproken heeft over de "Emmaugangers,maar lang zo lief niet als in het Park. Hy is een open-"air preacher. Keerl was het orgelspel in Haarlem gaan horen. "Van 8½ tot 11½ bleef hy by my praten over geestverschijningen,clair-"voyantes,die Seherin von Brevorst, de politiek van Pruissen enz. "Hy heeft een geheugen van ijzer en staal. Zo even zond Gunning my "Christ et Ses témoins van Rougemont cadeau. Ik geloof dat Keerl Woens-"dag wil vertrekken,omdat hy weer thuis moet zyn. Saartje is heel lief
3293 "daar zy uit eigen beweging heeft aangeboden om een paar hemden van K. "te strijken."

De hitte was in die dagen ontzettend,hetgeen een Eng.dame niet belette om al de séances in het Park met een enorme bonte pélerine en een mof by te wonen tot grote verbazing der aanwezigen.

De ontmoeting met Petavel had voor my zeer onaangename gevolgen, en het muisje had tegen Lore's verwachting wel degelijk een staart. Dat ik er in myn brieven geen melding van maakte is vermoedelijk hieraan toe te schrijven dat ik haar niet wilde verontrusten. Terwijl ik in Augustus de strafzaken had nam Bijleveld het parket waar. Nu had de Jood,wien Petavel een blauw oog geslagen had,zich by de Comm.van Politie Philips beklaagd,maar deze had hem tot bedaren gebracht,en de raad gegeven om naar huis te gaan,daar de dader de stad verlaten had. De man had zich eerst laten gezeggen,maar was later,door anderen opgestookt, naar het Parket gelopen en had zich tot Bijleveld gewend met het verzoek om de schuldige te vervolgen. Bijleveld had by de Comm.v.P. in-
3294 lichtingen ingewonnen en een paar dagen later viel hy heftig tegen my uit en vroeg hy my met welk recht ik de schuldige de stad had doen verlaten in plaats van hem wegens verwonding aan te houden en te doen terechtstaan. Ik antwoordde dat ik op raad en in overleg met Philips gehandeld had,maar Bijleveld was woedend en zeide dat hy zich over my by de Min.van Justitie zou beklagen. En inderdaad schreef hy dezen een brief,waarin hy de zaak uiteenzette en zich scherp over myn handelwyze uitliet. Ik wist zeer goed waar hem de schoen wrong. Bijleveld was een vijandig man en leefde met een meid,my kon hy dus niet zetten,maar ik vond zyn wijze van tegen my,zyn medesubstituut op te treden toch zeer onheus en toen Hartogh er later van hoorde,zeide hy my dat hy het gebeurde niet zo hoog zou hebben opgenomen. Gelukkig had Bijleveld één fout begaan. Volgens gebruik en ook in overeenstemming met de geest en de bepalingen der Rechterl.Organisatie had hy zich tot de Proc.Gen. moeten wenden en niet rechtstreeks tot de Minister. Destijds stond de Heer Borret,een Roomse,aan het Hoofd van het Dep.van Justitie en ook dit was in myn voordeel. Hy zond Bijleveld's brief aan de P.G.Schooneveld om bericht,en deze liet my by zich komen om eerst mondeling van my te vernemen wat er was voorgevallen.

3295 Eer ik nog een woord gezegd had voer hy hevig,niet tegen my,maar tegen Bijleveld uit dat deze zich verstout had den Minister en niet hem met het gebeurde in kennis te stellen. Nu bestond er al sinds lang een vete tussen Schooneveld en Bijleveld,zodat deze elkander nooit toespraken. Die vete was van oudere datum. Eer Schooneveld rechter geworden was had hy het ambt van Kantonrechter te Nieuwer-Amstel bekleed en in die functie had Bijleveld hem vervangen. Schooneveld achtte Bijleveld ten enenmale voor dat ambt ongeschikt,en keurde de benoeming af en toen Bijleveld op 14 Mei '52 subst.Off.werd,bleek al spoedig dat ook die keuze verkeerd was. Bijleveld's conclusiën in civiele processen waren uiterst mager en toonden dikwerf aan dat hy de kwestie niet begrepen had; meestal vergenoegde hy zich met mondeling tot toe-of afwijzing van de eis te concluderen,en zyn wyze van behandeling der strafzaken was nog slordiger. Geregeld moest Schooneveld hem de ter examinatie gekregen dossiers terugzenden omdat de instructie niet volledig was,wat B. niet had gezien omdat hy de verhoren niet had gelezen of omdat de zaak na het onderzoek bleek niet crimineel te wezen; met de corr.zaken was hy altyd ten achteren,en eerst toen ik die van hem overnam,waren er 80 by,waaraan hy niets had gedaan; in 't kort slechter,luier,slordiger substituut was er misschien nooit geweest. En het was geen wonder,want 's avonds zat hy in de societeit te spelen en te drinken en de volgende
3296 ochtend kwam hy dan geregeld te laat en katterig op het Parket. Toen ik dus het gebeurde met Petavel aan Schooneveld verteld had keurde hy myn wyze van handelen niet alleen goed maar die van Bijleveld af en schreef hy in die geest aan de Minister,die de zaak blauw blauw liet.

Op 28 Aug.verliet Keerl my. Er was nog een grote samenkomst aan de Vogelenzang in die week,maar daarvoor kon hy niet blijven. Zaterdag 31 Aug.ging ik naar S.en B.en Woensdag 4 Sept.vertrok Lore met Henk,JW., Frank en Mietje naar Zandvoort,terwijl Emilie met Max en Miek by Saar Hartsen gingen logeren. Agnes had Max te logeren gevraagd,maar Max bleef liever buiten.

Lore schreef my uit Zandvoort:"...Nous sommes partis de S.en B.
"à 9½,Jan Willem tout triste de partir sans Miekie,dont il continue
3297 "à parler sans interruption. Nous arrivâmes à Zandvoort à 4¼ et un
"quart d'heure après nous allâmes à la table d'hôte Henk et moi; bonne
"soupe,poisson,ossehaas,carottes,côtelettes,poulets,poires,gâteau et
"dessert,tout très bon. Les enfants et Mietje eurent à peu près la même
"chose. Après le diner je courus un instant avec Henk sur la plage
"malgré la pluie et les petits sortirent une minute avec Mietje. Je
"pris le thé à ma chambre et demandai une grande jatte avec du lait et
"des biscuits pour les enfants et je reçus tout cela très copieusement.
" Il fait un vent terrible. JW. est malheureux sans Miekie et il a dit
"en confidence à Henk qu'il me demanderait de retourner demain chez
"elle et de lui apporter een glaasje water en melk met beschuitjes.
"Il a aussi prié pour elle ce soir de son propre mouvement."

3298 De volgende dag schreef Lore o.a.:"....Mr Smit approuve fort les
"bains de mer et y envoya des suite Henkie sans plus de préambules,
"me disant que le petit est faible,qu'il a een buitengewoon prikkel-
"baar zenuwgestel et qu'il doit être nourri et fortifié. Je le con-
"duisis tout de suite à la mer et Henk ne pleura pas et ne jeta pas un
"seul petit cri; hy lachte maar een beetje zenuwachtig; drie golven
"mocht hy afwachten en dan er uit,wel het hoofd nat maken maar niet
"kopje onder. Hy hield zich zó goed dat de badknecht hem prees en my
"zeide:"Wel Mevrouw,zo'n eerste bad zie ik gewoonlijk heel anders nemen."
"Onderwijl was de badvrouw met Mietje bezig de kleintjes binnenbaden
"te geven,maar die brulden verschrikkelijk,gelijk ik later vernam. Dr.
"Smit vond JW. zeer klierachtig maar heel veel meer zeide hy niet; ik
"heb hem natuurlijk alles gezegd wat wy reeds voor het ventje gedaan
"hebben en hem het recept der calearia poeders gewezen. Hy vond JW 's
"nek nog enigszins gebogen,als gevolg van zwakte en van een zwaar
"hoofd. My vond hy ook zwak en hy beval my eerst binnenbaden en later
"de zee aan,voorts veel vlees,melk enz en Driburgsch water. Mietje
"vindt het hier prachtig en heel aardig en het spijt haar dat Emilie
"niet ook mee is. Zy heeft kennis gemaakt met de prot.kindermeid van
"van Vessem,die hier reeds 11 weken is met vrouw en kinderen. Zy lo-
3299 "geren vlak naast ons maar hy doet alsof hy niet weet wie ik ben.
"Sophie Waller en ik voisineren druk en ik ben blij haar te hebben,
"want ik gevoel my erg eenzaam."

Diezelfde dag schreef ik aan Lore: dat Anna en Agnes in den Haag geweest waren en allerdroevigst geïmpressioneerd van de toestand van Thumm,die stervende was. Lord Radstock was van den Haag teruggekomen en van plan naar Stenia te gaan. Ik schreef:"Ik wilde wel eens weten
"hoe Elout zich tegenover hem heeft gedragen,want die karakters lopen
"nogal uiteen. Van Meerbeke is Maandag teruggekomen en oordeelt zeer
"vriendelijk over myn handelwijze met Petavel."

Lore schreef 6 Sept.:"Les petits ont pris leur second bain bien
"mieux que le premier. Hier j'ai causé très agréablement avec Pauline
"Berg; sa soeur Francisca Blaauw me fait l'effet d'être très vijandig."

3300 Ik schreef:" Toen ik Dinsdagochtend wakker werd had ik een hek in
"de keel zodat het slikken my pijn deed. Op de zitting kostte het my
"moeite om te spreken daar myn keel gezwollen was en sedert is het da-
"gelijks erger geworden,zodat ik Dr Rive verzocht heb heden by my te
"komen. Deze nacht heb ik het erg te kwaad gehad,myn tong is vol zweer-
"tjes en klopt alsof er de koorts in is en myn huig en verhemelte zyn
"zó ontstoken en pijnlijk dat het is alsof myn keel is dichtgeknepen.
"Rive is er geweest en heeft my een drankje voorgeschreven en een gor-
"geldrank van nitris argenti,voorts garstewater en verbod van heden uit
"te gaan,opdat ik overmorgen beter zy. Kwaad is er niet by,geen kwestie
"van angina,niets dan echauffement. Dr Rive raadt je aan Schwalbacher
"water te drinken in plaats van Driburgsch. Lord Radstock heeft gisteren
"in de Schotsche Kerk gesproken en morgen preekt Piet Huet in de Amstel.
Anna en Tane gaan te Zeist logeren om Lord Radstock niet uit het oog
"te verliezen. De makelaar kwam my zeggen dat ons huis moet verkocht
"worden en over de kijkdagen spreken."

3301 Lore schreef my dat Agnes weer gevraagd had van Max te mogen hebben, maar dat zy het had geweigerd omdat zy het beter vond dat Max by Miek bleef, die zich anders by Saar te eenzaam zou gevoelen. Lore had de visite van de oude Heer Borski en Jacqueline gemist terwijl zy met de kinderen in een beschut hoekje in het duin zat. Daarop was van Vessem met vrouw en kinderen gekomen en hadden de kinderen met elkanders speelgoed gespeeld. JW. was zeer spraakzaam met Mevr. van Vessem geweest, die heel vriendelijk was en heel veel poddingen en koeken van zand voor hem had gebakken. " Henk heeft reeds drie zeebaden genomen en elke dag "wat langer; hy wordt een hele held en ziet er zo goed uit. Over het "huis schrijf ik maar niet want dat vind ik wanhopig."

Op Zondag 8 Sept schreef ik:" Dr Rive heeft zyn roem weer met ere "gehandhaafd daar ik veel beter ben. Het drankje dat een vies smaakje "had, was juist heden ochtend op, maar het nitris argenti nog niet geheel. "Dit laatste is alleronaangenaamst van smaak, precies alsof men koperen "centen in de mond heeft en al de tanden los raken. Het bederft zó de
3302 "smaak dat men niets meer proeft dan dat, maar het werkt goed. Morgen "zal Rive by my op het Parket komen en dan hoop ik geheel hersteld te "zyn. Ik tob over het huis. Waarheen moeten wy nu weer verhuizen ?
(de kneecht) → "Legras was er ook over bekommerd. Hy vond dit huisje zo aardig en "gepast voor ons. Je kunt toch niet winter en zomer op Welgelegen wo- "nen."

3303 Diezelfde dag schreef Lore my:"..."J'ai tant pitié de toi et je "trouve si triste que tu n'aies personne auprès de toi pour te bien "soigner et te commander de rester at home quand tu voudrais faire des "imprudences. Prends bien garde à toi-même for my sake dearest et soigne "toi comme tu sais que je l'aimerais. J'ai été à l'église avec Henk "entendre Mr Swalué, qui a fait un sermon assez orthodoxe mais pas très "fameux, puis l'après-midi après la lecture at home je me suis un peu "promenée et un peu assise dans les dunes avec Henk, qui m'a cueilli un "joli bouquet. Je ne conçois pas que je ne suis ici que depuis 4 jours, "cela me semble beaucoup plus long. J'ai déjà reçu le compte de ces "4 jours f 55,75. 't Is genoeg maar gelukkig hebben wy het er heel "goed voor. Mietje jubelt elke dag over het heerlijke eten, nog veel be- "ter dan op S.en B. (omdat zy een zoetje en dessert krijgt). De soep, "het vlees en de melk zyn ook onverbeterlijk en dat is delicieux voor "de kinderen. Jan Willem spreekt veel minder over Marietje dan de eer- "ste dagen, maar Max heeft zulk een aardige brief aan Henk geschreven
3304 "over zyn dag te Zeist; hy had de tuintjes perfect in orde gevonden, "met de tollevrouw gepraat en het bruiloftsrytuig van Piet Kooy gezien "met koetsier en palfrenier versierd met bouquetten. Ik hoop dat hy en "Marietje nog wat langer dan tot Dinsdag by Saar mogen blijven. Ik ben "moe maar heb minder pijn in de rug sinds ik hier ben. Aardig niet waar?"

Maandag schreef ik dat Rive my op het Parket bezocht en een andere gorgeldrank voorgeschreven had, die minder lelijk van smaak was, dat Papa terug was uit Gent en vervuld was van de feesten aldaar, dat hy hinkte, maar dat er volgens de dokter veel poezie by kwam, dat ik van Rougemont genoot, die, gelijk Gunning my gezegd had, veel nieuwe gezichtspunten opende en ik in een Frans boek zoveel diepte niet verwacht had, maar dat Rougemont dan ook een Zwitser was.

Lore schreef dat Henk nu al 4 à 5 minuten in zee stond te dansen en de kleintjes er de volgende dag aan moesten geloven. " Jan Willem "is verschrikkelijk bang voor de zee, en alleen de belofte dat ik hem "zou vergezellen heeft hem een beetje vertroost. Henk verzekert hem "ook dat het heel pleizierig is, maar de gedachte alleen laat hem huilen
3305 "en dat komt omdat de badvrouw hem kopje onder in het binnenbad laat "doen, wat volstrekt onnodig en verkeerd is volgens de dokter."
(Weinig vermoedde JW. toen dat hy eenmaal in diezelfde Noordzee te Katwijk bijna zou omkomen.)

"Vanmiddag kwam Tante Antje my zien. Zy heeft Henk en my voor "Woensdag ten eten gevraagd; zy zal my laten halen en brengen en je be- "grijpt dat Henk dat heerlijk vindt. Het amuseert ook my zeer weer eens "te Leyduin te komen en alles aan Henk te wijzen. Hy is heel zoet, wel "eens wat dromerig, maar toch zo conscientieus en zacht; hy vlucht voor "Jo Waller, die hem plaagt en dien hy niet weerom wil plagen. Die Jo is "een aardige wilde jongen, die allerlei guitestreken bedenkt. Ik heb "vandaag met Mevr. Elzbacher en Kitty Bosch Reitz gesproken tot grote ver- "wondering van Henk, die steeds uitroept: "Hoe aardig! Mama praat maar met "iedereen !".

Funckler had destijds het Groote Badhuis gepacht en daarom was de kost zo goed en overvloedig; het Badhuis zelf was een oude kast, die uit de tijd van Koning Willem I dagtekende,met oude meubels,oude vensters en jaloeziën,die by elke windvlaag dreigden los te raken.
3306 Het Bestuur of de Commissarissen,tot wie o.a.Frits en Aernout van Lennep behoorden,deden niets voor het gebouw en lieten dit zowel als het meubilair vervallen. Een jaar later,in 1868,logeerde ik met Lore en de kinderen boven de Societeit,een afzonderlijk huis,en geregeld misten wy dan 's middags de glazen van onze wastafels,die aan de table d'hôte moesten dienst doen.

Op 10 Sept.schreef ik aan Lore dat het in Amst.onrustig was,omdat het gepeupel nijdig was over de afschaffing der kermis,en er uit Haarlem dragonders gezonden waren om de orde te bewaren. Er waren weer veel zaken,zodat er geen kermisoproer nodig was om het Register te vullen.

Diezelfde dag schreef Lore my dat zy die dag voor het eerst in zee geweest was en daarvan genoten had omdat de golfslag buitengewoon krachtig was. " Die zweepslagen tegen de rug zyn heerlijk en ik verheug "er my in morgen voor het ontbijt in zee te springen. JW. is ook al "huilende in zee geweest,maar hy is er toch groots op en vindt zich nu "een voet gegroeid,vooral omdat Frank door Dr Smit te klein voor zee-
3307 "baden geoordeeld is. 't Is een hele bezorging al die kinderen te laten "baden en een hele berekening,daar zy nooit alleen gelaten kunnen worden. "Mietje en ik moeten het vermoeiende werk samen delen. Henk houdt dol van "zyn bad. Aan het dessert krijgt men hier elke dag twee vruchten,per-"ziken,meloen,peren,pruimen of druiven,maar het Driburgsch water ver-"biedt my er van te genieten."

Ik schreef aan Lore dat Anna van Loon Emilie met Max en Marietje de vorige dag,terwijl Hartsen en Saar afwezig waren,onverwachts afge-"haald en naar S.en B. teruggebracht had en zowel Saar als Hartsen daarover zeer weinig gesticht waren en de reden ervan niet konden gissen. Ook ik vond het jammer omdat Hilversum gezonder was dan het vochtige S.en B. en ook omdat ik nu voorzag dat Agnes er weer op zou aandringen om Max te logeren te hebben. Zowel Hartsen als Saar hadden my gezegd dat de kinderen hun zeer welkom zouden wezen indien ik ze wilde terugzenden. Ik vervolgde:" Hedenochtend ontmoette ik Nepveu in "de Vijzelstraat,die verrukt was over de meetings,welke hy te Zeist "had bygewoond. Lord Radstock had in de Broederkerk gesproken en Jan "had vertaald,en te Stenia waren dagelijks bijeenkomsten voor het pu-"bliek en het huis stond er open om een iegelijk te ontvangen,die wat
3308 "te vragen had. Het moet heerlijk geweest zyn en Nepveu erkende my "diep geschokt te zyn. Ja zelfs Jan (van Loon) had als een kind gehuild. "Er is dus kennelijk een zegen op dit werk."

" Gisteravond zyn een paar dienaren van politie door het volk "ondersteboven geworpen,en daarop heeft de Hoofdcomm.de Klopper de ca-"vallerie laten aanrukken en de Dam schoonvegen. Van Meerbeke,die er "juist was,is voor het Paleis gaan staan met Schooneveld,de Kommandant "en de Kolonel der Schutterij. Hartogh was ook gehaald maar die trekt "elke middag naar buiten en bemoeit zich met niets. Verder is alles "rustig afgelopen."

Op 12 Sept.schreef ik: dat Emilie en de kinderen weer by Saar waren,omdat Mama van Loon te Zeist was en Anna naar den Haag ging. "Beels zeide my dat Lord Radstock Zondag te Zeist zal spreken,en of-"schoon ik van plan was by jou te komen zo geloof ik beter te doen dit "een week uit te stellen en Lord R.te gaan horen. Beels was evenals "Nepveu geheel geroerd en voor my zou het ook nuttig zyn geschud te "worden. Ik heb by Cees en Eveline gegeten met Hartsen,en over niets "gesproken dan over theologie en wat daarmee in verband staat tot grote "verveling van Hartsen,die herhaaldelijk betuigde daarvan niets te be-"grijpen."

3309 Lore schreef dat Tante Antje haar te 2 uur had laten halen,en zy eerst gewandeld hadden ook in Woestduin,dat geheel versierd was voor de bruiloft van Jacob Röell. Anna had haar geschreven dat ook zy geheel vervuld was van Lord R's meetings en van het Réveil te Zeist.

3310 Op Zaterdag 14 Sept.schreef ik o.a.:...."Ik ben zo blij dat je "myn plan om naar Zeist te gaan goedkeurt. Oom Piet heeft de eerste "séances bygewoond en Maria schreef aan Nepveu dat hy sedert rust noch "duur had en telkens zeide dat hy die man wilde terug zien. Ongelukkiger-"wijze was Tante Door furieux geworden,bewerende dat Oom steeds zo ge-"lukkig geweest was en men hem nu door al dat gezanik zyn vrede had ver-"stoord."

" Gisteravond heeft Nepveu byna twee uren by my gezeten. Hy had "behoefte om over de zaak te praten en wy hebben dan ook niet anders "gedaan. Nu kan je niet geloven hoe heerlijk het is om te zien hoe zich "zyn ogen openen voor de waarheid,en hoe groot zyn begeerte is om er "meer en altyd meer van te horen. Ik heb naar myn vermogen gedaan wat "Aquila en Priscilla met Apollos deden en hem de weg Gods nauwkeuriger "trachten uit te leggen. Hy zeide dat hy het byna niet uithield,zo groot "was zyn verlangen om Radstock weer te horen. Ook hy had geen rust nu "hy bemerkt had hoe groot zyn zonden waren,maar ik heb hem getroost met
3311 "het woord van Paulus aan de stokbewaarder te Philippi."

" Ik voor my heb evenmin vrede met nooit iets voor de Heer te doen. "Ik weet wel dat het <u>doen</u> als zodanig geen waarde heeft,maar het moet "toch blijken dat Christus in my woont,en dit blijkt volstrekt niet, "want ik heb nog nooit één ziel voor Hem gewonnen,en ik zou toch zo "gaarne al ware het myn leven voor Hem zetten. Ik ben echter zeker dat "Hy my de gelegenheid geven zal mits ik die dan ook gebruike."

" Willem heeft my gezegd dat je er zoveel beter uitziet en Henk ook. "Ons huis is aangeslagen om 15 October verkocht te worden. De kijkdagen "zyn Dinsdag en Donderdag van 1-3 uur."

Zondagavond 15 Sept.schreef Lore my:" Je brief heeft my verkwikt. "Ja gewis wy moeten meer doen blijken dat wy Christenen zyn en ons licht "meer doen schijnen voor de mensen. Nu kom ik je zeggen dat onze kleine "Frank de koorts heeft. Ik stopte hem in bed terwijl Mietje met JW.de
3312 "dokter ging halen. Deze kwam terstond en stelde my nogal gerust. (Je "weet hoe gauw ik ongerust ben) door my te zeggen dat veel kinderen "op dit ogenblik dezelfde ongesteldheid hebben en dat hy verwachtte "dat Frank spoedig beter zou zyn. Nu is het 8½,de kleine blijft nog "gloeien zodat ik niet geloof dat de koorts geweken is; zyn polsje gaat "ook nog te snel. JW. is zó met hem begaan,'t is zo lief om te zien. Hy "spreekt zo zacht en zegt gedurig in z'n eigen:" Ik vind het niets plei- zie-
"rig dat Frank niet wel is." Henk is voortdurend in gedachte bezig met "het geloof der Joden en der Roomsen,dat komt omdat er Joden en Roomsen "aan de table d'hôte eten en je weet dat als Henk over iets droomt dit "hem niet loslaat. Het spijt hem zo dat je vandaag niet hier waart,daar "hy je iedereen had willen wyzen,en de meeste mensen gaan deze week
3313 "weg. Over Nepveu ben ik zo verheugd en ik denk byna om niets anders? "by hem heeft het goede zaad een goede akker gevonden omdat hy niet "<u>vijandig</u> maar alleen <u>onwetend</u> was.Was Willem ook maar zo ver !"

Die Zondag spoorde ik dus naar Zeist en 's avonds schreef ik na myn "terugkomst in Amst.aan Lore:" Ik ben zo even van Zeist teruggekeerd, "waar ik een overheerlijke dag gehad heb en ik heb maar één ding be- "treurd,dat jy er niet waart. By myn komst was ieder in de Holl.Kerk, "behalve Beels,die my te Stenia opwachtte,en Lord R. die zich in zyn "kamer voor de meeting,die te 11½ in het Slot zou wezen,voorbereidde. "Ik liep met hem in een slagregen derwaarts en terstond vroeg hy my: ""Do you know Him since long ?". Ik antwoordde dat jy my de Heer had "leren kennen,maar dat ik niet getrouw was in het belijden,waarop hy "hernam dat het toch noodzakelijk was te breken met het verleden,dat "men ~~met~~ Christus door de doop of door de bekering in de dood begraven "was,en in den Verrezene een nieuw leven aan te vangen,dat ik daarom myn "ambt niet moest neerleggen,maar de Heer belijden zo vaak ik daartoe "gelegenheid had. Te 11½ ving de meeting aan in de grote zaal,waar het "vrij vol was,met een gebed,waarna hy het contrast schilderde tussen "Abraham,de man des geloofs,die de weg bewandelde hem door God aangewezen,
3314 "en Lot,die naar eigen zin en willekeur het land by Sodom koos met al "de gevolgen daarvan. Wat my het meest trof was hetgeen hy omtrent Lot "zeide,toen deze zyn schoonzoons vermaande om Sodom te verlaten. Die "lachten er mede,en dit was natuurlijk,want Lots rechtvaardige ziel was "wel gekweld door de ontuchtige wandel der mannen van Sodom,maar hy was "niet op het denkbeeld gekomen om die stad van zonde te verlaten en "daarom maakte zyn waarschuwing geen indruk op zyn schoonzoons. It had "no power."

" Pas ik dit op myzelven toe dan zie ik myn beeld in Lot,want be- "denk ik hoe weinig indruk myn woorden maken dan komt dit omdat ik nog "niet geheel met het oude en met de wereld gebroken heb. "

" Na zyn toespraak vroeg hy of er niet enigen waren,die behoefte "hadden om te bidden in welke taal dan ook. Allen knielden maar er volgde

"een pijnlijke stilte,totdat Radstock zeide:" Oh God ! open the lips of "Thy people!" en toen begon Anna Pauw in het Engels,waarop Tante Voom- "bergh volgde,daarna ik,vervolgens Anna Elout en toen.....o Lore! ik "kan het zonder emotie niet neerschrijven,beleed Charles (Labouchere) "ten aanhore van allen in een beeldig gebed wat Gods geest hem ingaf, "dat hy sedert een week tot de Heer bekeerd was en behoefte had dit "openlijk te verklaren met de bede dat voor velen de dag van heden even
3315 "gezegende vruchten mocht dragen als de vorige Zondag voor hem! Daarop "stamelde Henriette (zyn vrouw) een dankzegging,waarna Lord R.sloot."

" Behoef ik je nu nog te herhalen dat ik een heerlijke dag heb ge- "had? Te 1½ dejeuneerde ik te Welgelegen; Nepveu wordt zo lief en Lord R. "heeft hem gisteravond wel een uur in het Frans onder handen gehad. "Lord R. bleef op het Slot met Insinger praten,die echter minder mee- "gaande is. Ik bezocht Tante Cateau,liep daarna met Lord R. en ging te "5 uur op het Slot eten,waar Charles en Henriette my verzocht hadden, "omdat Radstock er ook at. Henriette zat tussen hem en my en nu wilde ik "dat je de zaligheid had kunnen zien,die uit haar ogen straalde over "Charles' bekering. Na het eten ging Lord R. wat rusten omdat hy te 8 "uur weer in de Broederkerk zou spreken en toen een ieder derwaarts "ging moest ik naar de trein,maar ik had genoeg genoten. Moge deze dag "ook voor my niet verloren gaan! ".

Ik was zo vervuld van hetgeen ik gehoord had dat ik te Amsterdam uit de trein stappende en Cees en Eveline (Hartsen),die uit Utrecht gekomen waren,voor my uit ziende lopen,hen inhaalde en hun terstond vertelde hoeveel ik genoten had,maar Cees had er niet veel oren naar en Eveline vond het overdreven.

3316 Maandag schreef Lore my:"...La nuit de notre Benjamin a été un "peu agitée. La fièvre ne l'a pas quitté avant ce matin. Le médecin con- "tinue à dire qu'il n'y voit aucun mal et a grandement rassuré JanWillem, "qui est vivement en peine au point de son petit frère. Ce que je trouve "rassurant c'est qu'il n'est pas du tout schrikachtig de sorte que je "ne redoute pas de convulsion. Il chante en ce moment hop sa sa en lui- "même et si tu le voyais tu ne lui trouverais pas mauvaise mine,car il "est un peu brûlé du soleil."

3317 En de volgende dag:"....Ta lettre de Dimanche soir m'a remué et "réjoui le coeur,et il n'y avait qu'un mais,qui troublait ma joie; "j'aurais voulu t'avoir toi-même au lieu d'une lettre pour me donner "encore mille détails et répondre à une masse de questions qui se sou- "levaient dans mon coeur. Anna m'avait déjà écrit que Charles avait "déclaré vouloir appartenir a Jésus. Tu comprends comme cette nouvelle "me réjouit. O wat had ik daar gaarne by willen zyn en wat kan ik my "de zalige vreugde van Henriette voorstellen ! Ik denk daar aan het "versje dat Max altyd opzeide:" 'tIs gevonden,'tis gevonden,tis al by "de kudde weer !". Clara Elias schreef my over het réveil in den Haag, "waar Mevr.Kitty van Doorn-Schimmelpenninck,een door en door wereldse "vrouw,zowel als haar man zich aan de Heer gegeven hebben."

(Lord R. had de gave van hen,die zoekende waren of die geen vrede hadden,de laatste push te geven. Zo was het ook met Mevr.van Doorn en met Carel Nepveu,maar by vijandigen,onverschilligen of hen,die in de zonde leefden gelukte het niet.)

Lore vervolgt:" Was Willem eergisteren ook op de meeting? Wat zou "het heerlijk zyn als hy ook zulk een gebed deed als Charles. En is Oom
3318 "Piet nog teruggekomen? Is het waar dat wy deze winter prayermeetings "zullen hebben by Jan? Heb je zelf ook nog met Charles gesproken?"...

(Ja,o.a.zeide hy my dat hy Pauw had trachten over te halen om Lord R.te komen horen of met hem te spreken,maar dat Pauw dit geweigerd had.)

" Och was je maar hier,ik zou zoveel met je te praten hebben ! "Frank is Goddank beter maar moet nog boven blijven. Ik ben elke ochtend "om 7 uur in zee gesprongen en heb daarna een groot uur gelopen. Dat "geeft honger,en ik wou dat myn ziel zo wel was als myn lichaam."

3319 Die avond antwoordde ik:...." Ik heb Charles bedankt voor zyn heer- "lijk getuigenis,waarop hy my zeide:"Ja! die man zet je over alle be- "zwaren heen," en er dadelijk byvoegde:" Hoe gaarne zou ik Willem ook "zo ver zien!". Willem was op de meeting,en Jan vertelde my dat hy hem "by het naar huis lopen geraden had zich ook te bekeren maar zeer un- "satisfactory antwoorden bekomen had. Willem zou dan die relatie moeten "afbreken en dat kost moeite. Intussen is hy toch 's avonds weer in de "kerk geweest."

" Oom Piet was er noch 's morgens noch 's avonds en Tante zal het "hem wel,naar Jan vreesde,verboden hebben. Lord R. heeft gisteren nog "een meeting te Stenia gehouden,die heerlijk was en waar ook. Nepveu gebeden "heeft,een paar woorden slechts,maar het bewijst genoeg wat er by hem "omgaat. Marie Steengracht is ook zeer onder de indruk. Welke heerlijke "lofliederen zullen de Engelen nu zingen !"

" Elout vindt Lord R. eenzijdig en nog wat jong in zyn idées. Hy "is nu in den Haag maar komt te Zeist terug en dan op het Slot. Agnes "wil er weer heen,maar Beels is er tegen omdat het de schijn heeft alsof "men hem naloopt. Jammer dat Hendrik en Louise er niets van horen. Gis- "teren heb ik alles aan myn broer Willem verteld,die aandachtig luisterde."

3320 Woensdag 18 Sept.schreef Lore my dat Frank weer uitging. " De zee "was overheerlijk,sterke golfslag en zon. Eergisteren was de vloed zó "sterk,dat de zee tot de duinen is gekomen wat heel zelden gebeurt en "heel amusant was om te zien. De wind is echter vervelend,daar hy het "zand in de ogen en in huis doet stuiven,maar de lucht is zó zuiver dat "men voelt dat het hier gezond is. Pauline Berg vertrok eergisteren tot "myn spijt want zy is zo lief en de enige gelovige in haar ganse familie. "Gisteren zyn de Heer en Mevr.van Styrum-Sandberg gekomen,ik bedoel de "President der Haarl.Rechtbank. Wat verheug ik my op Zondag ! Zie dat "je drie exemplaren meebrengt van Adolphe Monods "Laatst Vaarwel" voor "de meid,de badvrouw en Dirkje,en een sigarenkistje voor Henk,of liever "wat hout,want hy timmert een pomp en heeft er gebrek aan. Neem je win-
3321 "terjas mee want de omnibus is een open tentwagen en 't is 's avonds "heel koud."

Ik antwoordde:...." Ik heb natuurlijk ook alles aan myn Moeder ver- "teld,die zich bedroefd had over Tante Antje,die haar had gezegd dat "zy zich tijdens de Alliantie had geamuseerd. "Geamuseerd?" had Mama ge- "vraagd."Is dat het woord Antje? Ik dacht dat je door al wat je hoorde "tot andere gedachten waart gebracht." - "Neen,"gaf Tante ten antwoord, "daarvan heb ik niets ondervonden,ik heb my geamuseerd,dat is het juiste "woord."- Of Jan deze winter meetings in zyn huis zal houden weet ik "niet,maar ik hoop het en Lord R.heeft hem al geëngageerd om zyn werk "voort te zetten,maar Jan wist nog niet hoe. Konden wy,Charles,Beels, "Nepveu en ik hem maar bystaan!."

Uit de volgende brief van Maria Nepveu uit Welgelegen van 18 Sept. kan men ook zien welk een werk des Heiligen Geestes er te zien was:... " Bien chère chérie, Qui sait si tu ne t'imagines pas que je t'oublie "weil ich so Maüschenstille bin und nichts von mir hören lasse,mais en "cela tu trompes étrangement; je ne fais que penser a toi pour te re-
3322 "gretter et pour trouver que tu es bien à plaindre de ne pas être témoin "de toutes les grandes choses,de tous les miracles qui se font under our "eyes and in our hearing and in our hearts. Non ! je ne croyais pas que "sur cette misérable terre si terrestre et si terre à terre il put se "passer de nouveau des choses aussi extraordinaires. Le Seigneur est "ici et nous le voyons; jusqu'à présent nos yeux avaient été retenus, "mais a présent nous pouvons dire:" Dieu soit mille fois loué! c'est le "Seigneur ! Il a toujours étendu la main sur nous,Il a été prêt à nous "recevoir aveugles,misérables et nuds tels que nous sommes; tout était "accompli avant notre naissance même,nous n'avions qu'à accepter,qu'à "dire: Oui Seigneur aussi pour moi"; nous le savions par coeur et nous "ne l'avions jamais fait; le voile a été enlevé de nos yeux and we go "our way rejoicing. Les salons de Stenia et du Chateau sont devenus des "lieux saints car Dieu y a manifesté Sa présence et le pouvoir surnatu- "rel de Son Esprit; quand on entend toutes ses bouches jadis muettes et "retenues par la fausse honte,par l'incrédulité,s'ouvrir toutes et con- "fesser le Seigneur tantôt avec joie,tantôt en tremblant,quand on en- "tend Charles Labouchere dire d'une voix ferme devant une centaine de "personnes,qu'il était un unbeliever et qu'il croit maintenant et qu'il "est heureux; quand on entend le petit Albert louer le Seigneur de ce
3323 "qu'il L'a trouvé ainsi qu'Anna Elout,Maria van Eeghen et tant d'autres "petits et grands; quand on entend les mystérieuses Voombergh vous ra- "conter les secrets les plus intimes de leurs vies et de leurs coeurs, "alors on se demande qu'est-il donc arrivé ?

" Une merveille est arrivée dont l'Esprit de Dieu est seul capa- "ble,een ware zelfontdekking en een vlieden naar de Stad des behouds.

" D'avoir eu Moïse et les Prophètes et les Evangiles pendant toutes "ces longues années en om er als het ware mee gespeeld te hebben in "plaats van ze aan te grijpen en er mee te woekeren tot Gods eer,en dat "dan God nog medelijden heeft met zulk een lichtzinnigheid et qu'Il nous "envoie quelqu'un comme Lord Radstock !Sa parole est puissante parce qu'il "la puise entièrement à la fontaine des eaux vives,elle a tout à coup "fait jaillir une lumière si vive dans nos coeurs,nous montrant toute "notre nudité et en même temps toute la puissance justificatrice et "rénovatrice de l'Esprit Saint. Imagine-toi que mon cher mari a aussi pu "se lever devant toute cette assemblée Lundi passé et crier au Seigneur "tout haut pour lui donner la lumière et la paix,et juste au moment "que je disais:" Oh Seigneur,Tu dois faire lever Charles," et pendant 3324 "que ces paroles étaient encore sur mes lèvres,voilà que j'entends sa "forte voix trembling with emotion; you can understand how I trembled "with emotion too; et maintenant,o douce joie,nos coeurs sont ouverts "et nous parlons ensemble over al wat wy voelen en denken en wy knielen "naast elkander neer en storten onze harten voor God uit. O chère voilà "la véritable union,je croyais que c'était un idéal qui n'est pas à at- "teindre et voilà dans quelques jours cette merveille s'est accomplie, "cela parait comme un beau rêve,trop beau pour être vrai."

" 19 Sept. Je commence déjà à sentir que la continuelle présence "de Lord R. ne nous serait pas utile,notre coeur étant si apt à s'appuyer "sur un bras humain. Tu as eu bien raison de cèder Maurice Dimanche,il "a plus joui qu'il n'espérait et c'est si agréable de pouvoir en parler "avec lui surtout pour Charles qui trouve si délicieux de causer avec "lui et qui va fortifier sa jeune foi chez lui quand il est en ville. " Ta Michon. "

(3332) Uit een brief van Lore van 20 Sept....." t'Ai-je dit que nous avons "depuis quelques jours le pasteur Frommel de Barmen,un homme très pieux "et agréable. Sa femme est la filleule de Keerl! il a soigné les malades "du choléra à Barmen jusqu'à ne pas quitter ses habits pendant douze "jours et aller d'un lit de mort à un autre pendant que nous étions à "l'Alliance,et c'est pour se refaire et se reposer qu'il est venu à "Zandvoort."

3324 Zondag 22 Sept.kon ik te Zandvoort de dag doorbrengen en het werd tijd dat ik Lore weer eens terugzag,want de scheiding had zó lang geduurd dat het my toescheen alsof wy weer geëngageerd waren. Ik vond er Pastor Emil Frommel met zyn jonge vrouw,met wie Lore reeds pleizierig kennis gemaakt had.

3332 Dinsdag schreef Lore my:..." Comme j'ai joui de t'avoir,c'était "délicieux et je ne regrette plus que le temps fût si unfreundlich,de- "puis que j'ai appris que Willem et Jacqueline Borski avaient eu l'in- "tention de venir nous voir. En ce moment nous jouissons d'une tempête "qui détache nos stores et élève la mer a une hauteur prodigieuse. On "a dû monter les badkoetsen très haut et l'on est si heureux que tous les 3333 "pinkjes soient at home. Nous dinons à présent dans le petit salon ce "qui est plus gezellig. J'ai passé ma soirée hier en bas chez le Pastor, "qui m'a priée de t'envoyer beaucoup d'amitiés. Hier à table on s'est "un peu disputé,le Pastor défendant le système des Jurés et Mr van Styrum, "van Vessem et moi celui des tribunaux,et pour conclusion le Pastor a dit "qu'il était heureux qu'au ciel il n'y ait médecins ni avocats,à quoi sa "femme a ajouté :" Und auch keine Mägde!" ce qui nous a fait rire,mais "nous avons tous applaudi,car les servantes sont ein schweres Kreuz "suivant le Pasteur. Je n'ai rien à te dire sinon que je t'aime et que "j'ai tant joui de ta longue visite. Frank crie d'un air piteux:"Papa "weg !" et tout le monde te plaint de ce que tu sois tellement occupé."

Woensdag 25 Sept:" Hier soir je reçus un billet de Jettie Elout "m'annonçant la mort de Melle Thumm. Elle s'est endormie paisiblement "hier matin. La pauvre chère avait beaucoup souffert les derniers jours 3334 "et était si faible qu'elle ne pouvait plus même supporter Louise au- "près de son lit. Elle sera enterrée Vendredi et Mr van Byland fera "un petit culte en Allemand pour ses amis. J'aimerais pouvoir y assister, "je ne puis réaliser qu'elle ne soit plus sur cette terre et que nous "ne verrons plus jamais sa fidèle expression et ses aimables yeux. Que "Dieu lui rende au centuple tout le bien qu'elle nous a fait et exauce "les prières qu'elle Lui a adressées pour nous. J'ai le sentiment de "perdre une seconde mère en elle. Daar zal je om lachen,maar ik vind het "zo heerlijk dat zy zoveel van jou hield."

" Iedereen heeft het courageux gevonden dat ik Henk en JW.in het "weer van gisteren heb laten baden,terwijl Dr Smit het aan de dames ver- "boden had. Le bain n'a pas fait de mal à JW. qui le prend si joliment, "sautant,dansant,riant quand une vague le renverse,tout autrement que "Henk,qui a l'air d'une poule mouillée dans l'eau. Cet après-midi j'allai "à Kostverloren avec Henk; c'est le seul endroit où il y ait des arbres "dans les environs et encore quels arbres ! Ensuite nous allâmes au ca- "baret de Jan Horrick,promenade plus longue que je ne l'avais pensé en "l'entreprenant. C'était pour récompenser Henk d'un acte d'obéissance "très consciencieux que j'avais promis de lui donner le plaisir du Wip "et c'est pourquoi nous allâmes à ce cabaret,où je bus un verre de bière "pour réparer mes forces tandis que Henk s'amusa sur le wip."

3335 " Ce soir je compte descendre,mais le grand revers consiste en ce "que le pasteur fume sa pipe allemande comme un enragé,ce qui n'est pas "très agréable."

" Jeudi matin. Hier soir je passai une agréable soirée à lire Job "de da Costa avec le pasteur. Il en était si erfreut et trouvait le "tout si vrai,si frappant et si beau qu'il aimerait le traduire en alle- "mand. Ce soir nous lirons ensemble des psaumes et cela me fait du bien "à entendre qu 'il trouve le Hollandais si beau,si expressif surtout. "Henk a été très gentil,car il a fait passer les vagues au dessus de "sa tête. Sais-tu que je deviens plus forte,ik meen dikker? ".

Vrijdag 27 Sept.schreef Lore dat Henk violente kiespijn en koorts had,maar dat de kiespijn zich in een abces oploste. In zyn plaats at JW. aan de table d'hôte,waar hy zich zelf en de andere gasten amuseerde. Lore kon 's avonds da Costa niet voor Frommel vertalen omdat de van Styrums er by kwamen,weshalve er muziek gemaakt en geschaakte werd. De Frommels zouden 1 Oct.vertrekken,Lore 8 of 9,maar de van Vessems would outstay them all.

3325 Lord Radstock had Zeist verlaten,maar nu zette Jan de meetings voort zowel in het Slot als in de Oranjerie voor dienstboden en armen en natuurlijk in het Hollands. Jan zeide my dat hy voor de winter op my rekende,maar ik durfde hem niet beloven dat ik Bijbellezingen zou houden, daar ik my daartoe niet begaafd genoeg gevoelde en te onheilig. Ik wist amper myn woorden te vinden als ik 's ochtends de Bijbel voor de dienstboden moest verklaren. Ik schreef er Lore over en deze consulteerde Pastor Frommel,die my daarop schreef dat hy het niet goedkeurde.

Keerl zond my de Selbstbiographie van zyn stiefgrootvader Köllmer, maar dat laat zich met droge ogen niet lezen. De man was getrouwd en had 7 kinderen doch zelden een penning in huis,maar op zyn gebed werd hem steeds het nodige gezonden. Wy rijken hebben van zulk een nood en zorg geen begrip en dikwijls denk ik aan Lord R's woorden:" Don't you think "that Elijah at with more relish the food,which the ravens brought him, "than any other in his life,because it was sent him directly by God."

Met Jan over Lord R.sprekende,zeide hy my te erkennen dat deze zeer zeker in Gods hand een krachtig werktuig was to stir the consciences,
3326 en dat zy,die begerig waren,onder zyn prediking een zegen ontvingen,maar dat hy het wel een bezwaar vond om hem te logeren te hebben daar hy hoegenaamd geen conversatie had en zyn kennis zich bepaalde tot die van de Bijbel,welke hy echter,door nooit gestudeerd te hebben en nooit een commentaar in te zien,op zyn manier en dikwerf verkeerd verklaarde en toepaste. Zodra Jan met hem alleen zynde,enig ander onderwerp aanroerde, brak Lord R. het af door te zeggen:"Let us pray,"en knielde hy neder,zodat Jan dit ook wel doen moest. De zo veelzijdig ontwikkelde Jan had dus niets aan hem en geen enkel topic interesseerde R. Daarby vond Jan het verkeerd dat Lord R. iedereen vermaande to take a class,zonder te weten of de persoon in kwestie daarvoor enige geschiktheid had.

Fraülein Emilie von Bunsen vertelde my hier te Karlsruhe in Juni 1903 dat velen hem kwalijk namen dat hy gewoonlijk begon met de vraag: "Do you know the Lord?" en ik herinner my dat de Heer Jan Singendonck, die zyn vader kon wezen,zeer verwonderd was hem diezelfde vraag à bout portant in het byzyn van vele anderen te horen doen,terwijl hy hem voor het eerst ontmoette. Frl.von Bunsen was er eens by dat hy aan een dame vroeg:"Which day was your birthday,"en toen hy zag dat de dame boos keek, herhaalde hy:"I mean your spiritual birthday" hetgeen zy nog meer kwalyk nam. Intussen neemt dit niet weg dat hy met grote zegen werkzaam geweest is zowel in Rusland en Zweden als in Nederland,en thans nog steeds werk-
3327 zaam o.a.onder de Roomsen. Volgens Frl.v.Bunsen stelde hy thans te veel

Gods liefde op de voorgrond,zonder vah Gods toorn te spreken,alsof er enkel een hemel en niet ook een hel ware. Daarby bestreed hy de dwalingen en het bijgeloof der Roomsen te weinig.

Dergelijke Methodistische Erweckungspredigten hebben ten gevolge dat velen zich werkelijk bekeren maar by velen komt het niet tot een volkomen wedergeboorte en toen Lord R. jaren later in Nederland terugkwam,erkende hy my zelf dat de meesten backsliders geworden waren en niet met alle zonden als werelddienst,geldzucht,eerzucht,gierigheid,lust tot opschik of weelde,kwaadspreken enz.gebroken hadden. Met my was het niet beter gesteld dan met anderen,maar ik zal altyd Lord R. dankbaar zyn,dat ik na de meeting te hebben bygewoond,begrepen heb de Club niet meer te moeten frequenteren. Als Lore niet in stad was en dit duurde maanden,had ik behoefte aan gezelligheid en liep ik 's middags naar de Societeit om er een uurtje voor het eten billard of whist te spelen. Hierin is op zichzelf geen kwaad,maar het was by my een karrepaadje,een gewoonte geworden,à tel point dat,zodra Lore weer in stad was,het my moeite kostte om niet naar de Club te gaan. Daarom begreep ik dat het beter was er voor goed mee te breken. Wel kostte het my moeite,maar ik deed het en van dat ogenblik heb ik geen Societeit meer bezocht.

3328 Begeerte om de H.Schrift beter te verstaan bestond reeds lang by my,en Keerl had er my nog meer toe aangemoedigd. Zyn kennis van de Schrift was nog een geheel andere dan die van Radstock. Veelzijdiger man dan Keerl heb ik zelden ontmoet en evenals Jan was hy op alle gebied thuis.

De uitgevers van Klaasje Zevenster hadden zoveel geld daarmee verdiend dat zy buiten en behalve de ƒ 5000- welke zy Papa betaald hadden, hem een schilderij van Bles vereerden,Klaasje voorstellende aan het ziekbed van Galjart terwijl de dokter binnenkomt,en nu ook Papa's portret door Schwartze hadden laten maken. Dit werd op 26 Sept.'67 in de zaal opgehangen en prijkt thans in die van Christiaan te Hilversum. Ik heb het altyd een zeer onaangename gelijkenis gevonden.

Daar Agnes drie kinderen van haar zwager Herman Beels te logeren had,omdat deze met zyn vrouw een reis in Zwitserland maakte,had zy geen plaats voor Max en drong zy ~~er~~ dan ook niet meer op diens komst aan. Emilie verhuisde met Max en Miek naar S.en B.

3329 Ik vergat nog te zeggen dat Ds Richard te Zeist het afkeurde dat Jan de meetings voortzette omdat het de mensen uit de kerk hield. Van Dominees kan men niet anders verwachten. Beels zeide,toen ik er at,dat hy zeker voorwerp,ik weet niet meer welk,op zyn verjaardag hoopte te krijgen,waarop Agnes antwoordde dat zy haar geld voortaan nuttiger wilde gebruiken,hetgeen Beels weer aanleiding gaf tot de woorden,die my zeer onaangenaam in de oren klonken:" Dan denk ik je kort te gaan houden." Hoeveel liever zou het geweest zyn als hy gezegd had:"Daarin denk ik je by te staan." Over uitgaan sprekende zeide Agnes dat zy niet meer naar bals dacht te gaan maar wel naar diners,maar dat zy dan van plan was flink de waarheid te zeggen,waarop ik de vrijheid nam op te merken dat diners daarvoor niet de geschikte gelegenheid aanboden. Henriette Insinger had de meetings ook bijgewoond en evenals ~~zij~~ haar man er tranen met tuiten gehuild,maar de indruk was niet blijvend en zy trokken spoedig naar Parijs.

3330 Ik had het in Sept.buitengewoon druk. Volgens het register waren er meer aanhoudingen dan ooit te voren. Op 1 Oct.at ik by Agnes met Jan, die een brief gekregen had van iemand uit Zeist,die hem zeer beschaamd maakte,daar de man hem met zyn bekering geluk wenste. Jan zeide:" Ik heb "myn licht dus al heel weinig laten schijnen,daar de man my voor een "nieuw bekeerde houdt."

3335 Lore schreef my nog uit Zandvoort:" Je suis si contente que tu "seras employé par Jean cet hiver et n'aie pas peur. Dieu te mettra Ses "paroles en bouche et si tu ne fais pas les choses in your own strength "Il ne manquera pas de t'aider."

Zy engageerde my voorts om Zondag naar S.en B. te gaan in antwoord op een lange brief van my,waarin ik o.a. geschreven had dat ik naar Max
3336 en Miek verlangde. Zy schreef:" It will be refreshing for you et aussi "si agréable pour eux,surtout pour Max qui sans doute languit après toi."

Ik ging echter niet naar S.en B. Lore schreef my Zondag 29 Sept:
" Dand l'instant nous aurons de nouveau Bibelstunde; le pasteur m'a
"demandé si je ne préférais pas aller à l'église,et à ma réponse posi-
3337 "tivement négative ils se sont tous mis à rire. Hier à la table d'hôte
"JW. s'est tout a coup levé pour prier à haute voix sans la moindre
"fausse honte une longue prière très plechtig et tout le monde en était
"si touché que je crois qu'on l'aurait mangé de caresses si on avait osé
"le faire. En général il faut voir comme on le gâte et comme on l'aime,
"mais il reste également indépendant et donne des réponses sans sour-
3338 "ciller. Hier Mr et Mad. van Vessem ont pris JW.,Frank et Mietje avec
"eux et les ont conduits chez van Hurrick,où Monsieur se mit sur le wip
"en tenant JW.sur les genoux,tandis que Frank se promenait avec Madame;
"zy tracteerden op advokaat en kwamen dus heel vrolijk thuis. Ik was by
"Henk gebleven en had my geoefend in het vertalen door hem een Engelsche
"geschiedenis in het Frans voor te lezen. Henk heeft geen kiespijn meer
maar mag morgen toch nog niet in zee,wat hem zeer spijt. - Ik vind al
"wat je van Agnes en Beels schrijft zo naar,en ik vrees dat de indruk
"op de diners weggeveegd zal worden."

Maandag bedankte ik Lore en schreef o.a.dat ik Piet Huët in de An-
glicaansche Kerk had horen preken,en dus in het Engels,beeldig en krach-
tig,maar,gelijk hy zelf begon met te zeggen,totaal onverstaanbaar voor
onbekeerden,die dan ook in slaap gevallen zyn. By het naar huis gaan
zeide hy my dat de Confess.Verg.hem tot reizend predikant benoemd had,
net een kolfje naar zyn hand,en hy zich in Utrecht dacht te vestigen.
3339 " Wil ik je in 't oor zeggen waarom ik niet veel moed had om naar S.en B.
"te gaan? Het was omdat ik thans minder gestemd was om Insinger en Hen-
"riette te ontmoeten,met het oog op hun reis naar Parijs,die weer alle
"goede indrukken zal wegwissen,zo die er al geweest zyn,wat ik betwijfel."

3341 Lore schreef dat zy Donderdag 10 Oct.hoopte terug te komen na aan
Henk Bloemendaal,Overveen en Haarlem gewezen te hebben en dan Vrijdag naar
S.en B. te gaan om Zaterdag van daar met Emilie,Max en Miek thuis te
komen. " J'ai écrit à Marie pour lui demander si elle veut m'aider à
"traduire quelques parties der Bijbellezingen de da Costa pour Mr Frommel."
Verder schreef zy dat Frommel Dinsdag Zandvoort dacht te verlaten om
een paar dagen te Amsterdam te gaan logeren by Egidius en dat hy Woensd.
avond by my hoopte te komen. Dit deed hy echter niet en het was maar
3342 goed ook,want hy zou my niet thuis gevonden hebben,daar ik een allerver-
velendst diner moest bywonen,dat de Griffier der Rechtbank I.J.Rochussen
in het Odeon gaf ter ere van zyn 50-jarig luilakken. In 1817 was hy
subst.griffier geworden,in '24 subst.Off.van Justitie en in 1831 Griffier,
in welke laatste betrekking hy veel geld verdiend had. Toen ik in '76
Officier was en hy zyn jaarlijksche verdiensten moest opgeven omdat hy
met het volle behoud daarvan ontslagen was,durfde hy het cijfer niet
noemen,dat op ƒ 40.000-'s jaars begroot werd,en gaf hy ƒ 25.000 op.
Aan voormeld diner waren 34 gasten,er was veel eten en veel wijn en er
werden 17 toasten uitgebracht. Zo dikwijls er een subst.Griffier geïn-
stalleerd werd,wees de President Dedel hem op het onwrikbare hoofd der
griffie als voorbeeld,vermoedelijk als voorbeeld en type van de kunst
om lang te leven en veel geld te verdienen zonder ooit iets anders uit-
gevoerd te hebben dan knorren.
Ik schreef:" Ofschoon Saartje vindt dat je nu maar zó lang moet
"wegblijven totdat de kijkdagen voorby zyn,zo sluit ik my niet daarby
"aan, daar ik immers verlang je weer by my te hebben. Papa ligt te bed
"zwaar verkouden en podagreus. Of hy vóór de Vondelfeesten beter zyn zal
"betwijfel ik."

3343 Op 4 Oct.schreef Lore my o.a.: " ..J'ai de nouveau passé ma soirée
"d'hier avec les van Vessem dans le petit salon. Chacun a son cabaret
"à thé et l'on s'occupe chacun de son côté sans se gêner: cependant nous
"causons à chaque instant,ordinairement de sujets sérieux,de la Bible,
"de textes etc." (Van Vessem had van zyn paap verlof gekregen om de Bij-
bel te lezen,namelijk de uitgave van Prof David te Leuven)," mais tu
"comprends que nous n'approfondissons pas,car je ne veux pas les froisser
"et à tout moment on est arrêté par une barrière quand les opinions
"sont si diverses. Ce qui me frappe c'est sa foi vivante et vraie,mais
"superficielle. Les Catholiques pour peu qu'ils lisent la Bible,ne peu-
"vent être que superficiels,anders gaat het niet. Pourtant Mr van Vessem
"a été très frappé de tout ce que Pastor Frommel lui a dit et à chaque

"instant il le cite,ne le nommant que "ons Domineetje." Ce qui prouve la "droiture de jugement et de caractère c'est qu'il me disait de lui:" Hy "heeft het bepaald aan het rechte end,hy weet het wel!". Ce témoignage "d'un Catholique est remarquable."
(Van Vessem bleef ondanks zyn lezen in de Bijbel in zyn bygeloof volharden, vermoedelijk door de schuld van zyn vrouw,die een dweepzieke vijandige paapsche was,terwijl ook de kindermeid van hetzelfde hondje was gebeten.) " Je redoute de recommencer mon ménage avec tous ses ennuis "et ses difficultés,la vie ici étant si facile; alles wordt je gebracht
3344 "heel netjes en smakelijk en men behoeft zich met niets te bemoeien...."
" Je suis curieuse de savoir si Maman approuve l'achat de notre "maison. Ce Goseling me désappointe,puisqu'il m'avait promis de l'acheter "et de nous la louer; zo kan men op de mensen aan. Ik ben ten minste blij "dat wy niet lang in de brand zullen behoeven te zitten,puisque la vente "se fera déjà si vite."

By Lore's brief was er een van Maria gevoegd van 2 Oct. die het druk had met het vertalen van 7 toespraken van Lord R. en zich toch zeer bereid verklaarde om Lore te helpen in het vertalen van da Costa. Maria vervolgt:" Il se fait décidemment une oeuvre dans Oncle Piet; il fait "souvant venir Everard van Weede,qui est très,très fidèle; ce qui le re- "tient c'est qu'il ne veut pas croire que la Bible soit la parole de Dieu, "et cette malheureuse Tante Door le retient avec une tenacité toute dia- "bolique; your flesh creeps up when you witness it; il se sent très pé- "cheur,dernièrement en montrant l'encrier,il dit à Everard:" zó ziet het "er van binnen by my uit."
" Anna Pauw témoigne partout de sa foi et Henriette Labouchere lit "et prie dans son orangerie deux fois par semaine. Le meeting de Jean "Vendredi doit avoir été comble; il ne me permit pas d'y aller mais la "prochaine fois je ne me ferai plus défendre."
3345 " Anna m'écrit que Max est comme du sucre et Miekie plus docile, "mais très tranquille. Je pense que tu languis fameusement après eux. "Ton dos te fait-il encore mal? Tante Voombergh fabrique un onguent pour "le dos qui doit être superlativement bon. Le veux-tu? Mes enfants,je ne "les vois presque jamais car je n'en ai pas le temps,je sais qu'ils sont "rebondissants de santé et qu'ils s'amusent mieux sans moi qu'avec moi. "Ta Michon."

Dit was het revers van de opwekking, men liep naar meetings,legde bezoeken af en liet zyn kinderen waaien. Dit was ook het geval geweest by een vroeger Réveil,en men schreef de onverschilligheid der zoons van de ouden Pierson,Allard,Klaas en Hein hieraan toe dat hun vader en moeder alle mogelijke vrome samenkomsten bezochten en nooit thuis waren.

Zaterdag 5 Oct.schreef ik aan Lore dat Th.Gülcher,ouderling en altyd witgedast,broer van de rechter en ongehuwd,my was komen vragen om lid te worden van het Kiescollege,dat pas was in het leven geroepen,en bestemd om in het vervolg de predikanten en ouderlingen en diakenen te beroepen. Ik vervolgde:"...Gisteren at ik met Nepveu by Beels,en als
3346 "surprise kwam Anna meeëten,na even tevoren uit den Haag gearriveerd te "zyn. Zy had met Marie Boreel-Dedel gereisd,die zeer vijandig gezind "was en al de fijnen voor hoogmoedige twiststokers enz.uitschold. Haar "oudste dochter was serieus geworden door het volgen van de Evangelist "Kievit te Velsen,en daarom door haar naar den Haag gezonden,maar zie..! "daar was zy midden in de meetings van Lord Radstock gevallen,en toen "deze haar vroeg if she knew the Lord,had zy geantwoord:" Since a year "He has been gracious to me !". De boze moeder heeft zich nu gehaast "haar weder thuis te halen. Zy kent dus het woord niet:"Laat af van de "kinderen en verhindert ze niet!".
" 's Avonds moest ik de Kiesverg.Vaderland en Oranje bijwonen en "ben ik weer candidaat voor de Prov.Staten gesteld. Ik begin de dagen "te tellen,die my nog van je scheiden en hoezeer Anna verwacht dat je "nog enige weken (!) op S.en B. komt logeren,heb ik hoop dat je by my "zult blijven."

Op 7 Oct.schreef Lore my dat de dokter ondanks de storm de kinderen toch had laten baden,wat niemand begreep,en dat zy weer met van Vessem geliefhebberd had,die haar van zyn vroeger leven had verteld en hoe het enkel Genade en nog eens Genade was,dat hy tot andere gedachten was gekomen.

3347 " N'est-ce pas comme c'est vrai et beau et que cela fait du bien d'en-
"tendre un catholique parler ainsi. On ne peut cependant s'empêcher de
"croire qu'il serait encore plus heureux s'il était délivré de toutes
"ces attaches et erreurs de l'église romaine. J'ai écrit à Anna que je
"ne compte pas faire un séjour à S.et B. Que ce sera donc délicieux de
"s'embrasser et de causer avec toi,car je t'aime un petit brin. "

Lore werd met de kinderen verzocht om op Elswout te komen dejeuneren en hoezeer daardoor het toeren en het orgel in Haarlem moest vervallen, nam zy het toch aan omdat zy het amusant vond Elswout terug te zien. Dr Smit gaf de raad Henk elke ochtend in een nat laken te wikkelen en daarna goed af te wrijven en Marietje ook omdat zy het altyd zo koud had en dit doorstraling gaf. Lore had nu 25 baden genomen,Henk 23 en JW. 30. Frank had enkel binnenbaden gehad. Lore kwam dus Donderdag 8 Oct. by my terug en Anna bracht dieselfde dag Max en Miek met Emilie weer by ons,zodat Lore ze niet behoefde te halen.

Myn schoonmoeder schoot ons dus het geld voor om ons huis te kopen en Hendrik en Louise gaven ons duizend gulden,welke wy besteedden om de treden der trap te laten verbreden,het huis geheel te laten opschil-
3348 deren en nieuwe ramen er in te laten zetten, en daar wy het voor *f* 11.800- kochten en met de 10% opgeld dus *f* 12.980- betaalden,woonden wy,die som tegen 5% berekend,voor 649 gl. 's jaars,dus voor *f* 200- minder dan te voren.

In October 1867 hadden de Vondelsfeesten plaats,maar ik zag er niets van omdat ik het veel te druk had. Laat my hier inlassen hetgeen Nicolaas Beets daaromtrent op 9 Nov.'68 in de Vergadering der Afd.Letterkunde van de Kon.Akademie van Wetenschappen zeide,toen hy geroepen was om Papa te herdenken.:

" Ik gedenk met aandoening den voor hem en ons allen zo schone
"18de Octoberdag van het vorige jaar,toen een van van Lenneps liefste
"wensen eindelijk vervuld mocht worden,en het standbeeld voor de dichter
"naar zyn hart,dien hy van kindsbeen aan had lief gehad,zyn gansche le-
"ven door bewonderd,en met wiens geest,in zyn voortreffelijke werken uit-
"gedrukt,hy zulk een groot deel zyner jaren in zo innige gemeenschap
"had verkeerd,tot zyn onthulling voor aller oog slechts op een woord
"van zyn lippen wachtte. Het was een heldere zonnige voordenmiddag,en
"het jeugdige wandelpark,naar Vondels naam geheten,had in de veelkleu-
"rige najaarsdos zyner heesters en nog jonge bomen,een tegelijk vrolijk
"en ernstig aanzien. Een talrijke schaar van aanzienlijke mannen en
"vrouwen,van geleerden en kunstenaars,en van meest alle vederlandse
3349 "dichters was in de afgezette ruimte,in welke midden het nog omsluierde
"beeld zich op een hoog voetstuk verhief,bijeen,wachtende op van Lennep.
"Te zyner tijd verscheen hy,er niet te best uitziende en moeilijk ter
"been. Ook had hy weken lang het huis moeten houden wegens een ongemak
"aan de knie en bijkomende ongesteldheden,maar hy betuigde later,dat
"zodra hy die dag voor het eerst weer in de lucht gekomen was,hy zich
"als door een adem des levens verkwikt en versterkt had gevoeld. "

" En inderdaad,zo ras hy de hem wachtende spreekplaats bereikt had
"en zyn mond opende,verdween alle denkbeeld van zwakte en vorige krank-
"heid,en liet hy,die in de laatste jaren,in het gewoon gesprek,dikwijls
"moeilijk te verstaan was geweest,zich met zó grote duidelijkheid,kracht
"en nadruk horen,dat niemand der omstanders van zyn schone rede een
"woord behoefde te missen. Maar toen nu het statige beeld onthuld en door
"de Burgemeester van Amsterdam als een der edelste sieraden der aan zyn
"zorgen toevertrouwde stad aanvaard was,toen daarop de Minister van Binn.
"Zaken Heemskerk na een rede,zyner èn Vondel èn van Lennep volkomen waar-
"dig,dezen,uit naam van Z.M.de Koning,het Commandeurskruis der Orde van
"de Ned.Leeuw overhandigde, en de luide en hartelijke toejuiching der
"uitgezochte schaar,die hem omringde en die de betekenis dezer Koninklijke
"verering op dezen dag volkomen gevoelde,daarop het schoonste zegel druk-
3350 "te,toen de toegenegen blikken van zovele oprechte vrienden,waaraan zich
"de ogen vol tranen ener innig geliefde dochter paarden,de zynen zochten
"te ontmoeten,....toen gewisselijk doorleefde deze uitnemende Vaderlander
"een der schoonste en zoetste ogenblikken van zyn leven; en weinig dach-
"ten wy,die het met hem doorleefden,dat wy slechts één jaar later hem
"onze hulde zouden brengen op zyn reeds sedert ettelijke weken gesloten
"graf."

3355 In de komedie werd Papa's stuk: „Een Dichter aan de Bank van Leening," in 3 bedrijven op 18 October '67 opgevoerd en ik vermoed dat er op de volgende dag wel een diner zal geweest zyn, maar, gelijk ik zeide, niets van dat alles woonde ik by, daar ik door de strafzaken aan myn kamer op het Parket of thuis gebonden was. Voordat Papa zyn uitgave van Vondels werken gereed had, was Beets door hem verzocht om eens uit Utrecht by hem over te komen. Beets voldeed hieraan en toen wees Papa hem alles wat hy reeds verricht had en wat er nog te doen viel en droeg hy hem op om de arbeid te voltooien voor het geval hy vóór die tijd mocht worden weggenomen. Gelukkig mocht Papa de laatste hand aan het werk leggen.

De drukke werkzaamheden verhinderden my ook myn journaal by te houden. Noch van de Vondelfeesten, noch van de aankoop van ons huis, noch van Lore's verjaardag, noch van iets wat in de vier laatste maanden van 1867 of in de acht eerste van '68 voorviel vind ik iets opgetekend, en wat ik daarvan mededeel heb ik aan myn geheugen ontleend. Om die leemte aan te vullen wil ik een paar strafzaken mededelen, die my te binnenvallen al zyn zy niet byzonder saillant.

Dezelfde dienaar van politie Albertus de Bruyn, die zo handig de diefstal van het bankbiljet van *f* 1000-ontdekt had, liep er later onge-
3356 lukkig in. Hy had een zekere Clement, die 's avonds op straat wat veel leven maakte, aangehouden en in bewaring gebracht, zonder daarvan de Comm. van Politie kennis te geven. De volgende ochtend stelde hy hem weer in vrijheid maar toen was Clement onmiddellijk naar het Parket gelopen en had hy zich over de Bruyn beklaagd. Ik hechtte weinig aan hetgeen hy my vertelde, maar toen hy op vervolging aandrong, zeide ik hem dat hy zyn klacht dan maar schriftelijk moest indienen, in de hoop dat er verder niets van komen zou. Maar hierin werd ik teleurgesteld, want reeds de volgende dag bracht Clement my zyn klacht op schrift. Ik moest toen de zaak wel onderzoeken en het bleek my ook uit het verhoor van de Bruyn dat er hoegenaamd geen termen tot aanhouding van Clement bestaan hadden. Er bleef my dus niets over dan de Bruyn te dagvaarden en daar hy geen advokaat kon bekostigen, vroeg ik Haas, die toch meest elke week kwam pleiten, of hy de Bruyn gratis wilde verdedigen, dewijl hy er my een dienst mee zou bewijzen. Haas had my zo dikwijls met zyn lange pleidooien verveeld, dat ik er geen been in zag hem te verzoeken nu eens voor myn ge-
noegen te komen pleiten. Haas was zeer vereerd door myn uitnodiging en deed al zyn best om de Bruyn vrij te pleiten, maar het baatte niet. Wat ik voorzien had gebeurde. De Rechtbank verklaarde hem schuldig en veroordeelde hem ni faller tot 3 md. celstraf. Ik ried hem af om in appel te gaan uit vrees dat hy misschien nog zwaarder straf zou belopen; de Bruyn
3357 gaf hieraan gehoor en diende een verzoek om gratie in, maar vluchtte daarna naar Antwerpen. Hoe het verder afgelopen is herinner ik my niet.

Een ander en hoger Ambtenaar van politie maakte zich aan ergerlijker feiten schuldig. Het was de Comm. van politie in de 2de Sectie, welke onder meer de Nieuwendijk, het Damrak, de Warmoesstraat en Zeedijk omvatte met al de dwarsstraten en stegen. Ik behoef er dus niet by te voegen dat het er wemelde van publieke en rendezvous-huizen, cafés chantants en soortgelijke kitten. Nu was er in de Vrouwensteeg, die van de Nieuwendijk naar het Damrak loopt, een publiek huis, waarin zich een meisje beneden de 21 jaar aan ontucht overgaf. De Comm. v.p. wist dit, maar in plaats van tegen de waardin procesverbaal op te maken en het meisje aan de ouders terug te zenden, frequenteerde hy zelf dat huis en leefde hy met dat meisje. Hoe het ter myner kennisse kwam ben ik vergeten, maar ik stelde een vervolging tegen hem in en hy werd t.a. van prostitutie ener minderjarige tot 2 jaar veroordeeld, waarop hy zich met de vlucht redde.

Ik sprak straks van Haas, en zeide dat hy my dikwijls met zyn pleidooien verveeld had en myn bloed aan het koken gemaakt, daarom deed het my genoegen dat ik er hem ook eens kon laten inlopen. Zekere Tresoor was
3358 met twee anderen t.z. van diefstal meer dan 5 jaar te voren tot een zware straf veroordeeld. Zyn mededaders waren in hechtenis genomen en hadden hun straf ondergaan, maar Tresoor was naar Amerika gevlucht en dus by verstek veroordeeld. Toen er 5 jaar sedert de dagtekening van het vonnis verlopen waren, meende zyn advokaat Haas dat de straf verjaard was en schreef hy aan Tresoor, dat hy gerust terug kon komen. Dit deed Tresoor, maar daar Haas er my op zyn blufferige manier van had kennis gegeven, liet ik Tresoor by aankomst van de boot te Rotterdam terstond gevangen nemen en naar Amsterdan overbrengen. Zodra Haas dit vernam

kwam hy op hoge benen by my op het Parket en vroeg hy my met welk recht ik zulks gedaan had,daar ik toch had moeten weten dat het vonnis by verstek verjaard was. Ik lachte witjes en antwoordde dat hy zich vergiste,daar de Wet zegt dat er 5 jaar sinds de laatste gerechtelijke akte moeten verlopen zyn en deze nog niet verstreken waren. Ik had namelijk de gewoonte om vonnissen,die by verstek gewezen waren,niet terstond na de uitspraak maar eerst veel later te laten betekenen en in casu had ik daarmede een jaar gewacht. Er bleef Haas dus niets anders over dan tegen het vonnis in verzet te komen,hetgeen dagvaarding tegen de eerstvolgende rechtsdag te weeg bracht. De zaak werd dus opnieuw behandeld en Tresoor opnieuw veroordeeld,die het Haas mooi kwalijk nam dat hy er hem had laten inlopen.

3359 Een andere zaak. Zekere Schamhart was enige jaren geleden t.z.van inbraak tot een langdurige tuchthuisstraf veroordeeld en onderging zyn straf in Leeuwarden, Inmiddels knoopte zyn vrouw een liefdesbetrekking aan met zekere van den Berg,een schoenmaker,en de vrucht daarvan was een kind. Vrouw Sch. was een knap wijf met zwarte ogen,waarin enkel hartstocht te lezen was,terwijl haar minnaar een misselijk,miserabel,mager ventje was. Eindelijk brak de tijd aan dat Schamhart ontslagen zou worden en daar zy 's mans toorn vreesden,besloten zy Amsterdam te verlaten en zich ergens in Gelderland neer te zetten. Zy begaven zich dan ook met het kind op weg,overnachtten nu hier dan dáár en kwamen eindelijk op de weg tussen Soestdijk en Baarn,waar zy zich tegen de middag in
3360 het gras nedervlijden en spoedig in slaap vielen. Wie schetst hun ontsteltenis toen zy,ontwakende Schamhart vóór zich zagen staan,die toevallig dezelfde weg maar in omgekeerde richting had ingeslagen. In het eerst vielen er hoge woorden,maar ten slotte werd besloten dat zy gezamelijk naar Amsterdam zouden terugkeren,man en vrouw zouden samenwonen en het kind by hen zou blijven. Schamhart had een goede uitgaanskas uit het tuchthuis meegebracht en zyn vrouw begreep dat het verstandiger was om by hem te blijven dan by van den Berg. Aanvankelijk ging het goed en verstoorde niets de huiselijke rust,maar na verloop van enige tijd begon v.d.Berg weer in de buurt van de echtelijke woning te zwerven onder voorwendsel van zyn kind te willen zien. Onbegrijpelijkerwijze was Vrouw Sch. nog altyd op die verlopen v.d.Berg verliefd gebleven en nu en dan kwam zy uit de slop,waar zy woonde,met het kind om het hem te tonen. Van den Berg begon er van lieverlede by haar op aan te dringen om weer met hem de vlucht te nemen,maar zy weigerde uit vrees voor haar man en ook omdat deze,die een bekwaam schoenmaker was,steeds werk had. Intussen stond zy v.d.Berg sommige vrijheden toe als haar man niet thuis was. V.d.Berg werd echter al feller en feller en op zekere dag toen hy weer een samenkomst met de vrouw op straat had,toonde hy haar een mes en zeide:"Als je "niet met me meegaat zal dit je God zyn," m.a.w.je Verlosser. Vrouw Sch. bleef weigeren en daarop stootte hy haar het wapen in de borst. Op het gillen der vrouw liep de buurt bijeen en spoedig werd v.d.Berg,die vluch-
3361 tenwilde,gegrepen en in hechtenis gebracht. Het duurde enige weken eer de vrouw,die niet dodelijk gewond was,herstelde en ik v.d.B.kon doen terechtstaan. Inmiddels had ik de historia morbi vernomen. Het heugt my dat Heemskerk op de zaak zat en het hem trof dat Vrouw Sch.met animositeit tegen haar minnaar getuigde en zy desniettemin toonde nog met dezelfde passie voor die scharminkel bezield te zyn. Van den Berg werd natuurlijk gestraft maar niet zwaar en het slot van de historie was dat hy na Schamharts dood toch nog met het wijf trouwde.

Of hy reeds vroeger een der correspondenten of stille verklikkers van de politie was durf ik niet zeggen maar wel weet ik dat hy later die rol vervulde en hy de persoon was die de voorgenomen diefstal der paneelzagers verklapte. Ook hy was een dief,niet in het groot gelijk Schamhart, maar in het klein,hy beoefende de petite chirurgie,doch de politie zag het door de vingers,en slechts een enkele maal,toen het wat grof gelopen was,heeft hy deswege terechtgestaan.

Gemelde paneelzagers waren eerst van plan geweest ons te bestelen, en in huis te komen door het paneel uit de kelderdeur te zagen,die niet te bereiken was dan na een stenen trap te zyn afgedaald en zo diep onder
3362 de straat of gracht was,dat men die by nacht niet kon zien. Wellicht schrikte de dikte der deur hen af en besloten zy hun misdadig plan by een onzer overbuurlieden uit te voeren. Onze jongens vonden het echter heel jammer dat zy die nachtelijke visite gemist hadden.

Zodra de Comm.van politie Steenbergen gewaarschuwd was,nam hy zyn, onder ons gezegd,nogal onhandige maatregelen. Met twee rechercheurs begaf hy zich in persoon naar de bestemde woning en ging hy 's avonds tegen het uur waarop de inbraak zou beginnen,met hen in de keuken zitten, die in het onderhuis aan de tuinzijde was. De heer des huizes bleef in de voorkamer der eerste verdieping doch was zo wijs van geen licht aan te steken. Het waren drie gebroeders La Vertu die het plan beraamd hadden en afgesproken dat een van hen het paneel zou doorzagen en de twee anderen in de nabijheid van het huis blijven om als de toegang vrij was, mede hun slag te slaan. Dapper ging de oudste aan het zagen,telkens zyn nobel handwerk stakende als een diender voorbykwam,en het is merkwaardig dat deze noch van het zagen noch van de nabyheid der andere broeders iets bespeurd heeft. Zodra het vrij dunne paneel uit de deur gezaagd was, stak de boef de hand er door,opende de deur en trad naar binnen. In het onderhuis was het stikdonker en hy stak dus een lucifer aan om zyn weg te vinden naar de keuken. Daarop liep hy recht voor zich uit totdat hy
3363 de deur der keuken bereikt had. En nu bleek het hoe onhandig de Commissaris zyn maatregelen genomen had. In plaats van een der twee rechercheurs of desnoods een derde in het voorhuis te hebben geplaatst,achter een schut,had hy ze by zich in de keuken genomen en in die kleine ruimte zaten zy elkaar in de weg. Immers zodra La Vertu hen gewaar werd,schreeuwde hy:" Verraad", en koos hy het hazepad.

De beide rechercheurs sprongen op en achtervolgden hem,maar juist doordat zy elkander hinderden,verliepen er een paar seconden en dit was voor de vluchteling genoeg om op hen een voorsprong te krijgen en reeds op de gracht te zyn eer zy in het voorhuis waren. Terwijl zyn twee broers naar de ene kant vluchtten,liep hy de andere kant uit,en in een oogwenk was hy de hoek om. Van inhalen was geen kwestie,wel zetten de rechercheurs hem na maar toen zy zagen dat hy hun te hard liep,was het enige wat zy deden hem toe te roepen;" Het helpt je niet Lavertu ! We kennen je!".

De jongste broeder woonde heel aan de Amsteldijk en toen hy buiten adem by zyn vrouw thuiskwam,hoorden de medebewoners hem zeggen:" Daar hadden ze me byna ingepikt Mie!".

De volgende dag zaten alle drie in de doos,maar toen de zaak voor het Hof kwam zeiden wy tot elkander dat er in deze wat goede wil nodig was om hen aan poging tot diefstal met braak in een bewoond huis schul-
3364 dig te verklaren. Immers waartoe had dit zich bepaald ? Tot het uitzagen van het paneel van een der buitendeuren door één van de drie gebroeders. Door de onhandigheid van de Comm.had de poging geen begin van uitvoering gehad. Door zich in de keuken te plaatsen,de eerste localiteit waar iets te stelen viel,had hy de inbreker belet zulks te doen. Had hy enige agenten in de bovenkamers of in de bovengang in kasten verstopt dan waren alle drie de Lavertu's in huis gekomen,dan waren zy alle drie in de gelegenheid geweest om het een of ander weg te nemen en op de daad betrapt. Maar Steenbergen was een uil en in plaats van de Officier of de Proc.Generaal vooraf raad te vragen had hy op eigen gezag gehandeld en zich daarenboven nog wel doen vergezellen van twee rechercheurs die noch vlug,noch gespierd waren,terwijl hy zelf volkomen onbekwaam was om hulp te bieden.

Intussen,when there is a will,there is a way,en daar wy allen de overtuiging hadden dat het Lavertu te doen was niet ut ancillam rapiat (om de meid te schaken) maar om te stelen,zo predomineerde hier de leer van de Raadsheer Fles dat het,zodra de overtuiging van schuld bestond, mogelijk was om een veroordelend arrest te stellen.

3365 In één myner strafjaren kwam er een klacht in van iemand die een bankbillet van *f* 1000- in een brief verzonden had,welke niet was aangekomen. De Directeur van het Postkantoor te Amsterdam verdacht een der brievenbestellers,ik herinner my niet op welke gronden,maar in elk geval waren die voldoende om by hem huiszoeking te doen. Met de Rechter-Commissaris Suringar en de Klerk ter Griffie Westerman wandelde ik naar de Koningstraat,waar de verdachte Hendriks woonde. Op de Nieuwmarkt gekomen zag Westerman hem uit de straat op ons toelopen en waarschuwde hy my,waarop ik hem verzocht terug te keren en ons naar zyn woning te vergezellen. Aldaar gekomen onderzochten wy alles maar vonden het bankbillet niet,doch wel nogal veel zilvergeld open en bloot in een lade,althans
3366 veel meer,dan men by een brievenbesteller kon verwachten,en bovendien meer dan één horloge en enige gouden kettingen en sieraden. Er waren

echter geen termen om iets in beslag te nemen en onverrichterzake keerden wy terug. Het toeval wilde echter dat de man zich terzelfder tijd aan een ander misdrijf bleek schuldig gemaakt te hebben. Destijds was de verplichte frankering nog niet ingevoerd en voor brieven uit Indië betaalde de geadresseerde een daalder port naar ik meen. Op het couvert werd aan het Postkantoor het verschuldigde port genoteerd in cijfers 1.50,en nu had Hendriks op een paar brieven het cijfer 5 in een 8 veranderd en dus 30 cent te veel gevorderd,welke hy voor zich behouden had. Dit was ontdekt,deswege stond Hendriks terecht en werd hy gestraft.

Drie jaar later had ik weer de strafzaken en op zekere dag stonden twee Joden terecht,die uit een kelder steenkolen gestolen hadden. Een der getuigen was een tapper,die op de hoek van de Binnen-Amstel en Onbekende Gracht of „Heerengracht zonder bomen" woonde,omdat de dieven hem de steenkolen te koop hadden aangeboden. Zodra deze binnenkwam herkende ik in de tapper onze voormalige brievenbesteller en fluisterde ik Suringar toe:" Dat is Hendriks uit de Koningstraat sed quantum mutatus ab illo!" Want nu zag hy er allerprachtigst uit,netjes gekleed en met een schitte-
3367 rende juwelen speld in zyn das. In parenthese merk ik op dat juwelen spelden hetzy in dassen of in de borst van het overhemd gestoken alleen door deurwaarders,tappers en hoerebazen gedragen werden.! Suringar herkende hem nu ook. Op de vraag van de President of hy die Joden kende en steenkolen van hen gekocht had,antwoordde hy vrij brutaal:Waar ziet de President my voor aan ? Denkt hy dat ik myn handen vuil zal maken met het kopen van gestolen goed ?" waarop ik niet kon nalaten hem toe te voegen:" Je schijnt je niet te herinneren wat er drie jaar geleden gebeurd is!". Daar de Joden schuld bekenden en Hendriks verklaarde dat zy hem wel de kolen te koop hadden aangeboden,werden zy veroordeeld,maar Suringar en ik waren overtuigd dat Hendriks in der tijd werkelijk het bankbillet van *f* 1000- gestolen en daarvoor de papperij met de inventaris gekocht had.

Niemand is my als subst.Off.ooit méér lastig gevallen dan de keukenmeid van de Heer en Mevr.Fritzlin,die op de Prinsengracht woonden. Op zekere dag kwam zy zich by my beklagen dat zowel de Heer F.als zyn zoon des nachts in haar kamer gekomen waren en pogingen hadden aangewend om haar te verkrachten. Ik vond die aanklacht zó absurd dat ik eenvoudig antwoordde:" Daar kan ik niets aan doen omdat er geen getuigen
3368 by geweest zyn." De volgende dag kwam zy terug om my te vertellen dat nu de oude heer in de afgelopen nacht alleen by haar gekomen was met dezelfde bedoeling. Ik zeide haar dat zy beter gedaan had met haar deur te sluiten of die dienst te verlaten,maar daar had zy geen zin in. Haar nader ondervragende kwam ik enige byzonderheden te weten die my in myn overtuiging versterkten dat de meid haar gehele verhaal uit haar duim gezogen had en tevens dat zy een hoerachtig,hysterisch schepsel was. Bovendien zag zy er zo weinig smakelijk uit dat zy minder dan iemand een aanslag op haar eerbaarheid te duchten had.

Intussen liet zy my niet met rust en dag aan dag kwam zy my met haar klacht aan het hoofd malen totdat ik haar zeide dat zy die in schrift moest stellen. En zie,een paar dagen later overhandigde zy my acht volgeschreven vellen in folio,wat zeg ik? op grof olifantspapier, waarby zy uitvoerig en met gedurige herhalingen de feiten,die volgens haar zouden gepleegd zyn,uiteenzette,terwijl het verhaal met allerlei uitroepen van verontwaardiging doorspekt was. Na het gelezen te hebben legde ik het naast my neder daar ik al meer en meer overtuigd was dat het alles een samenweefsel van leugen en laster was,maar zó kwam ik er niet af. Op nieuw drong zy aan op vervolging en ofschoon ik haar zeide dat ik meer lust had om haar t.z.van lasterlijke aantijging te vervolgen,
3369 bleef zy my lastig vallen,totdat zy,telkens door my afgewezen,zeide dat zy het hoger op zou zoeken,hetgeen my deed antwoorden:"Des te beter, dan ben ik er af !", een antwoord dat ik in zulke gevallen altyd gaf ofschoon ik best wist dat ik er dan alles behalve af was. De meid had kennelijk een zaakwaarnemer of rekestenschrijver,die zich goed betalen liet,want het duurde niet lang of zy wendde zich met haar klacht tot de Proc.Generaal,die het stuk in myn handen stelde. Ik moest toen wel enigszins uitvoerig daarop rapporteren en myn weigering van gevolg aan de klacht te geven en om de Heren Fritzlin daarop te horen,motiveren.

Schooneveld verenigde zich geheel met myn gronden en gaf daarvan aan de klaagster schriftelijk kennis. Daarop diende zy een verzoek aan de Rechtbank in om my te gelasten aan haar klacht gevolg te geven.

Hierop kon ik de Rechtbank mondeling inlichten,doch toen ook deze geen termen vond om aan haar verzoek te voldoen,riep zy de hulp van het Hof in,dat conform het advies van de Proc.Gen.afwijzend beschikte. Nog niet tevreden zond zy haar klacht aan de Hooge Raad,die ze in handen stelde van de Proc.Gen,waarop deze my om bericht vroeg. Ik moest dus voor de tweede keer schriftelijk rapporteren en toen zy ook by de Hooge Raad geen gehoor had gekregen,beklaagde zy zich over my by de Minister van Justitie,zodat ik ten derden male geroepen werd my schriftelijk te
3370 verantwoorden. Het ontbrak er nog maar aan dat zy zich tot de Koning wendde,maar dit deed zy niet,en het gekste was dat de meid by de Fritzlins in dienst bleef en steeds bleef beweren dat vader en zoon hun aanslagen tegen haar eerbaarheid herhaalden. 't Is my ontgaan of beide heren van hetgeen zy beweerde kennis gekregen hebben,maar ik denk het niet daar zy haar in dat geval wel uit hun dienst zouden ontslagen hebben. Vermoedelijk hoopte zy dat de heren haar stilzwijgen zouden kopen door haar geld te geven en juist dit wilde ik vermijden.

Hoevelen zyn er niet toe gekomen om opspraak te vermijden. Zo herinner ik my het geval van een fatsoenlijk,welgesteld ongehuwd heer,die uit een urinoir komende plotseling werd aangesproken door twee kerels, die hem verweten crimen nefandum met hen te hebben willen plegen. De man antwoordde niet en liep naar huis,achtervolgd door de schavuiten, die hem najouwden en zo doende te weeg brachten dat zich een hoop volks voor zyn deur verzamelde. De volgende dag op straat komende zag hy zich op nieuw door de twee schurken lastig gevallen,en dit herhaalde zich dagelijks. Ten laatste beging hy de schromelijke onvoorzichtigheid van hun ieder enig geld te geven onder beding dat zy hem met vrede zouden laten,en van dat ogenblik was hy in hun macht. Telkens en telkens kwamen zy hem aan huis of op straat op nieuw plagen,en,ofschoon hy volkomen onschuldig was aan de genoemde feiten,was hy,die een zwakke zenuwlijder
3371 was,dwaas genoeg om altyd meer geld te geven. In het eind,in Amsterdam geen rust meer vindende,ging hy op reis,maar ook dit baatte niet,de schelmen kwamen te weten waar hy zich in het buitenland bevond en zochten hem daar op,en het liep zó ver,dat de ongelukkige van lieverlede het grootst gedeelte van zyn fortuin opofferde. Eerst toen gaf hy er de politie kennis van en werden de boosdoeners gestraft. Hoe is het mogelijk? zal men vragen,en het antwoord luidt,dat er geen beschuldiging is,welke de man zulk een angst op het lijf jaagt als die van zich aan onnatuurlijke ontucht te hebben overgegeven.

3374 Een der beruchtste heelsters van gestolen goed was zekere Marretje Bosselman,maar ik herinner my niet of zy er ooit voor gestraft is. Eenmaal heb ik huiszoeking by haar gedaan. Zy woonde toen in een huisje tussen de Hooge Sluis en de straat die toegang tot het Station geeft. Toen ik met de Rechter van Instructie de kamer der bovenwoning binnentrad vonden wy Marretje te bed liggen en haar twee dochters zeiden ons dat Moeder hard ziek was. Dit was trouwens op haar gelaat te lezen. Wy deelden het doel onzer komst mede. Het was een gestolen Russisch effect dat wy zochten,en waarvan ons verzekerd was dat het by haar schuilde. Wy haalden alles onderste boven,doorzochten de laden,de kleerkast,de platen,die aan de wand hingen enz.maar vonden niets. Met gebroken stem
3375 zeide Marretje ons dat zy van de zaak niets afwist,terwijl de dochters ons nijdig aankeken en ons verachtten dat wy de arme zieke vrouw durfden lastig vallen. Ook hier leverde het onderzoek niets op en ik herinner my niet dat een huiszoeking ooit veel heeft opgeleverd. En toch was het effect in Marretje's bezit. Zy was evenmin ziek als haar dochters,maar een van deze had ons zien komen en eer wy binnen gelaten en boven waren,had het wijf zich uitgekleed en op haar bed geworpen boven op het effect,terwijl zy zich met groot talent ziek hield.

3376 Ongelooflijk talrijk waren de diefstallen in het Entrepôtdok gepleegd; men beweerde dat geen werkman,ja geen kantoorbediende het verliet zonder zyn boterhammenzakje met suiker of koffie of zyn broek-en jaszakken met sigaren of iets wat van zyn gading was gevuld te hebben. Wel stonden er aan de poort twee beambten van het Dok in uniform gekleed, die de weidse naam van hellebardiers droegen,maar slechts een enkele maal vonden zy het nodig om een persoon,alvorens die het dok verliet, te visiteren. In een van de vier jaren,waarin my de strafzaken waren opgedragen,beklaagde ik my er over by de Comm.van politie Philips en kreeg ik ten antwoord dat hy dagwerk zou hebben indien hy er politie hield.

Waarschijnlijk om zich over myn aanmerking te wreken posteerde hy nu een paar rechercheurs aan de poort en binnen weinige dagen kreeg ik zulk een stapel processenverbaal ter vervolging dat ik berouw kreeg van gesproken te hebben.

Niet minder talrijk waren de diefstallen door schuitevaarders-knechts gepleegd en niets was hun gemakkelijker. Zy gingen dan liggen
3377 onder de lange Muntsluis of onder de even lange Donkere Sluis by het Singel,waar Vondel was gaan wonen nadat hy zyn kousenwinkel in de Warmoesstraat had opgedoekt en aan de Bank van Leening panden inschreef, en aldaar roofden zy een deel hunner lading en verborgen het gestolene in hun kajuit of in een schuitje,waarmede een kameraad onder een dier sluizen was gaan liggen. Diefstallen door schuitevoerders of hun knechts gepleegd waren destijds crimineel,en werden meestal zwaar gestraft om het vertrouwen dat in hen gesteld moet worden. Myn broer Willem verzekerde my dat de knechts,die hy als handelaar in steenkolen in dienst had, allen stalen,vooral door hun op schuiten vervoerde lading te hozen,dat is met een hoos te begieten. Daardoor werden de kolen zwaarder en daar die by het gewicht verkocht werden,leverden zy de gekochte kilo's af, maar hielden dientengevolge een zekere,zy het ook geringe,hoeveelheid over. Allerbrutaalst werd destijds gestolen by het overladen van steenkolen uit de waggons van de Rijnspoorwegmy in de schuiten. Die waggons werden van het Station gereden tot over de Schans of Binnensingel naar de Baangracht en aldaar in de schuiten overgestort,maar dit geschiedde net opzet zó slordig dat een grote hoeveelheid kolen in het water naast
3378 de schuit viel,waaruit zy dan later geschept en in een schuitje geborgen werden. De eigenaar van het schuitje kocht ze op en verdiende er een goede duit mede.

3381 By gelegenheid van een maskerade te Leiden hadden ~~de~~ twee rechercheurs zich 's avonds in de Willemspoort te Amst.geposteerd om te zien of er soms verdacht volk uit Leiden terugkwam. Het duurde niet lang of zy zagen Pais en van Arkel,twee beruchte zakkerollers,naderen die zy verzochten hen naar het Bureau te volgen,waaraan zy gewillig voldeden. Aldaar gekomen werden de twee joden gefouilleerd en bleken hun zakken opgepropt vol te zitten van portemonnaies,horloges,kettingen en vooral van knipbeugeltjes of beursjes,gelijk de boerinnen plegen te dragen. Zy bekenden gulweg dat zy die te Leiden gerold hadden en werden dus in hechtenis gesteld. Advertenties werden in het Alg.Politieblad en in de Leidse Cou-
3382 rant geplaatst met verzoek aan de bestolenen om zich aan te melden. Ik schreef aan de Off.te Leiden om zyn medewerking in te roepen,maar geen enkel eigenaar deed zich op,de boeren niet om de last niet te hebben van te Amst.te moeten komen getuigen en de boerinnen niet,omdat zy het wellicht voor hun ouders of echtgenoten verzwegen hadden.

Nu leidde men destijds uit de Wet af dat bewezen moest worden ten nadele van wien de diefstal gepleegd was. By het latere Wetb.van Strafr. is dit in zoverre gewijzigd dat het voldoende is wanneer het voorwerp aan een ander toebehoort dan aan de dief. Hoe schuldig Pais en van Arkel ook waren,zo kon ik hen desniettemin niet terechtstellen omdat ik in de dagvaarding niet kon vermelden ten nadele van wie zy gestolen hadden en ik geen enkel eigenaar als getuige roepen kon. Ik was dus verplicht dat brave tweetal weer in vrijheid te stellen,en hoezeer nu al wat by hen gevonden was,hun had behoren teruggegeven te worden,zo deed ik het niet, en daar zy er my niet om lastig vielen,werd het na verloop van een jaar ten bate van de Staat verkocht. De avond van de dag,waarop zy de gevangenis verlaten hadden,zat ik in myn kamer te werken,toen er gescheld werd,en een ogenblik later kwam Saartje my zeggen dat er twee heren in
3383 de gang stonden,die my spreken wilden. Ik stond op,liep naar de gang en vond Pais en van Arkel by de standaard voor jassen,parapluien en stokken staan. Ik keek eerst of er niets gemist werd en vernam toen dat zy my kwamen bedanken voor myn goedheid. Ik vermaande hen om in het vervolg hun handen thuis te houden,hetgeen zy plechtig beloofden, maar het duurde niet lang of Pais maakte zich weer aan zakkerollery schuldig en dit maal kwam hy er minder genadig af.

Hy had een meid,die voor het Stadhuis stond te kijken naar het oprijden en opwandelen der trouwlustigen,van haar knipje beroofd. De gelegenheid daartoe was dan ook daar ter plaatse uniek en zy,die er het meest van profiteerden,waren de van Zantens,vader,moeder en kinderen,van wie er een met grote behendigheid de domme mensen,die met open monden ston-

den te kijken,wist te beroven,waarna het gestolene van hand tot hand in het bezit van een der anderen overging. Toen ik later lid van het Hof was,heeft meermalen een der zoons van Zanten terecht gestaan ten bewijze dat het métier van vader op zoon was overgegaan.

Ook de lieden,die voor de winkels naar hetgeen uitgestald is blijven staan kijken,moeten dikwijls thuiskomende tot de ontdekking komen dat zy hun zakdoek of portemonnaie kwijt zyn en wie zich in een gedrang
3384 begaeft,behoort te weten dat hy gevaar loopt van gerold te wezen.

Eens gebeurde het dat Cotius,een bekende zakkeroller voor de winkel van Buffa in de Kalverstraat zag staan,waar in de regel veel kijkers zyn. Cotius tikte de man op de schouder met de woorden:" Loop liever door!" waarop deze antwoordde:"Och Meneer Cotius,ik had liever dat U was doorgelopen !" waarna hy zich verwijderde om elders zyn slag te slaan, want die man leefde letterlijk van zakkenrollerij.

Zy hadden er op uitgevonden om de rechterhand in hun jaszak te houden,maar,daar er een gat in was groot genoeg om er de hand door te steken,konden zy daarmee onder de slip van hun jas en dus onzichtbaar manoeuvreren en zodoende,zonder door de omstanders bemerkt te worden,de hand in de zak steken van hun vóór-of buurman.

3386 Geen zaak heeft my meer ontroerd dan die van du Châtel,doch daar zy niet in 1867 maar in het volgende jaar voorviel,ga ik over tot het jaar 1 8 6 8 .

E I N D E 1 8 6 7 .

A N N O - 1 8 6 8

3387 Vooraf moet ik vermelden dat ik in het begin van dit jaar de vergaderingen van het nieuw gevormde Kiescollege in een der zalen van het Corvershof moest bijwonen,welk college enige nieuwe ouderlingen en diakenen moest kiezen. Het College bestond uit predikanten,ouderlingen en diakenen,en voor het grootst gedeelte uit pas gekozen gemeenteleden. Uit dat college zelf werden de nieuwe leden van de kerkeraad gekozen, en wel als ouderlingen o.a. de Heren Gregory Pierson,vader van Allard, Klaas en Hein,zyn zwager G.H.de Marez Oyens,I.I.Scholten,wiens vrolijke weeûw nog leeft,de boekhandelaar Höveker,de korenkoper Bechtold,de behanger Bergmann en de hoofdonderwijzer aan de Havelozenschool Feringa. Die verkiezingen liepen evenmin als die der diakenen in één avond af, ook al vingen zy te 6 uur aan,maar wy moesten onderscheidene malen vergaderen en dit schikte my als een vuist in het oog. De vergaderingen werden door de zeer moderne predikant Steenberg gepresideerd,een niet onbekwaam man,met wie ik in de jaren 1881-'83 in het Provinciaal Kerk-
3388 bestuur zitting had. Hy was met een rijke boerendochter uit Philipsland getrouwd en bewoonde een mooi huis op de Heerengracht.

De eerste vergadering opende hy met een toespraak waarin hy waarschuwde tegen Farizeeuwsche hoogmoed en Sadduceeuwsche onverschilligheid, en die toespraak vonden de moderne leden zó fraai,dat zy hem verzochten haar in het licht te geven,waaraan hy voldeed. By elke keuze vroeg hy de nieuw benoemde of hy de betrekking aannam,en daar het antwoord telkens bevestigend was,wenste hy hem dan geluk en sprak hy de hoop uit dat het een onberouwelijke keuze mocht zyn. Dit namen de modernen hem echter kwalijk en daarom liet hy die gelukwensching in het vervolg achterwege.

Ik werd tot ouderling gekozen. Wie de nieuw gekozen diakenen waren herinner ik my niet,daar ouderlingen en diakenen met elkander niet omgaan. Slechts van één hunner zal ik de naam niet licht vergeten om het antwoord dat hy gaf op Steenberg's vraag of hy zich de keuze liet welgevallen. Met een vervaarlijke stem riep hy:" Ja President! met het oog op den nood der Kerk," maar door de slechte acoustiek in de zaal klonk het alsof hy zeide:" Met het oog op de Noorderkerk!" en de modernen barstten in lachen uit. Die man heette Pouwels en was molenaar by de Zaagmolenpoort.

Nadat wy als ouderlingen gekozen waren nodigde de Heer Pierson
3389 enigen van ons tot een samenkomst uit en deelde hy ons mee dat hy niet wist welke beginselen de Heren van der Linden,Feringa,Höveker,Bergman en Bechtold waren toegedaan en vreesde dat die misschien ultra gereformeerd waren en dus met ons niet zouden overeenstemmen. Hy wenste uit dien hoofde een samenkomst met hen te beleggen ten einde hieromtrent zekerheid te erlangen. Wy keurden dit goed,de samenkomst had plaats en liep vrijwel tot onze satisfactie af. Van der Linden en Bergman bleken ons lieve, gelovige,zachtzinnige lieden te zyn,Höveker was vroeger afgescheiden geweest maar stond nu geheel in de vrijheid, Feringa was een heftig orthodox man,en ondanks zyn bekrompenheid toch een speculant,waartoe Piet van Eik,die Bestuurder der Havelozenschool was,hem had verleid,en Bechtold was een nog bekrompener dommer man,die geen gezangen meezong en op myn vraag naar de reden daarvan antwoordde:" Er zyn huis-en tempelzangen Meneer van Lennep!".

Op een Zondagmiddag werden wy allen door de ultramoderne predikant Berlage bevestigd. Vooraf hadden enige ouderlingen en diakenen hem het
3390 verzoek gedaan om tot ons de by het formulier voorgeschreven vragen te richten,maar dit had hy pertinent geweigerd. Zyn preek was ontzettend vervelend en mager. Lore was ook in de kerk.

Het ouderlingschap kostte my veel te veel tijd. Talloos waren de vergaderingen van de kerkeraad,zowel byzondere als algemene,die van de ouderlingen en de vriendschappelijke bijeenkomsten,en menige avond bracht ik van 6-9 à 10 uur in de Nieuwe Kerk door. Ik holde dan na de afloop door de Kalverstraat naar huis om nog tot middernacht te werken, en vatte geregeld kou,daar het in de vergaderzaal heumig en benauwd was en op de Dam tochtig en koud. Voorts moest ik Zondags,als ik de maand had,in de kerk als zittend ouderling met een witte das en een bef dienst doen,zowel vóór als na de middag of 's avonds en daar ik by de Oosterkerk was ingedeeld,was dit een hele loop en ongelooflijk vervelend als een der modernen preekte,wat meestal het geval was,daar de meerderheid,althans de helft,modern was.

Niet modern waren van Marken,Posthumus Meyjes (vader en zoon) Adriani,Hasebroek,ten Kate,Adama van Scheltema,Brandt. Ik was als ouderling aan Brandt toegevoegd met van Munster. Ik hoorde hem gaarne
3391 preken maar als catecheet viel hy my tegen.Toen ik de eerste keer een aanneming van meisjes by hem bijwoonde vroeg hy enkel over de geloofsleer en geen woord over de Bijbelsche Geschiedenis. Op zyn vraag of ik nog iets te zeggen had antwoordde ik dat ik gaarne iets vernam van de Bijb.Gesch.en dat ik een paar vragen wilde doen. Maar daarop bleven de meisjes het antwoord schuldig. Van dat ogenblik liet Brandt my thuis en verzocht hy van Munster hem te assisteren. De zoon van Brandt is de akelig ongelovige Hoogleraar in Amst.die nog verder gaat dan wijlen de blinde Prof Loman.

Later werd ik ouderling van Steenberg en terwijl hy modern was, ondervroeg hy wel uit de Bijbel. Op zyn vraag: „Wat is het eeuwige leven?" antwoordde een der aannemelingen:" God te kennen en...." maar terwijl zy voortging:"...en Jezus Christus dien Hy gezonden heeft," viel hy haar in de rede met de woorden:" Juist,God te kennen." Van J.Chr.wilde hy niet weten,terwijl de Heer toch zegt:" Niemand kent de Vader dan de Zoon en wien het de Zoon wil openbaren."

Allervervelendst was het de preken der modernen te moeten aanhoren. Gewoonlijk was het er bitter leeg. Eenmaal was ik in een middagbeurt, toen Stricker preekte,de enige toehoorder,en daar de ouderlingenbank aan de rechterzijde van de preekstoel is,draaide hy zich rechtsom naar my toe en las hy my zyn zedepreek voor. Laurillard heb ik maar eens gehoord en wel op PaasZondag en toen had hy het heel druk over het opgaan
3392 der zon,de lente,en het nieuwe leven in de natuur,maar van de opstanding des Heren vernam ik geen woord. Toch preekte die man in 1903 nog maar altyd door. Hugenholtz,thans voorganger in de zogenaamde Vrije Gemeente waar Buddha,Socrates,Darwin,Goethe,Cartesius en anderen evenveel gelden als de Heer Jezus,heb ik tweemaal moeten horen,de eerste keer over:"Alles is het uwe," en de tweede keer over:"Wy verwachten een nieuwe aarde," waarby hy trachtte aan te tonen dat deze aarde van lieverlede vernieuwd werd,en er thans reeds gerechtigheid woonde !! Tot zulke onzinnigheden vervalt het ongeloof. Wildschut vertelde my dat hy eens een huwelijkswijding (inzegening mag het niet heten) in de Vrije Gem.door Hugenholtz had bygewoond,maar noch de naam van God noch die van Jezus gehoord had.

Daar de meeste moderne predikanten weinig of geen hoorders hadden, gebeurde het menigmaal dat zy de koster in de kerk stuurden om te kijken of er iemand was en by een ontkennend antwoord,stilletjes naar huis slopen. Pantekoek was een paljas,een komediant en een groot liefhebber van dansen en spotten.

3393 Op een der Januariavonden dat ik in het Kiescollege zat werd ik door een Inspecteur van politie gehaald omdat er een vrouw in de Zandstraat vermoord was. Wy reden er heen en in het huis vond ik de reeds bejaarde Comm.van Politie Heilbronn met een dienaar en een geneesheer in de tuinkamer by het lijk ener oude vrouw,dat op de vloer lag. Zowel de gang van de voordeur tot de deur van gemeld vertrek als het tapijt in die kamer lagen vol bloedsporen. De vrouw was afschuwelijk verminkt. Niet alleen had zy wonden in het aangezicht en in de hals,maar ook in de armen en handen,ja zelfs lagen twee afgesneden vingers naast haar. Ik zeide dat het lijk der vrouw op de vloer lag,en dit meende ik ook by het schijnsel der lamp,die op tafel stond,gezien te hebben,maar al spoedig bespeurde ik dat zy nog ademhaalde en Heilbronn zeide my dat zy zelfs mog de naam Duchâtel had gestameld. Voorts deelde hy mede dat hy de vrouw zeer goed kende. Zy heette Mietje Monheyen,was vrij vermogend en woonde met haar twee kleinzoons Pascal Colombon,die beiden op een notariskantoor werkzaam waren,en zekere Duchâtel,een jong mens evenals de Colombons van tussen de 20 en 30 jaren. Duchâtel was een pupil van zekere Heer van den Bergh te Leiden en behoorde tot de Herv.Kerk,de Co-
3394 lombons evenals Mietje tot het Ned.Isr.Kerkgenootschap.

Omstreeks 7 uur was de dienstmeid van Vrouw Monheyen aan het bureau van politie gekomen met het bericht dat zy haar meesteres vermoord gevonden had. Te 5 uur,op de gewone tijd,had de weduwe met haar kleinzoons en Duchâtel gegeten,na afloop daarvan waren de Colombons naar hun kantoor vertrokken,alhans uitgegaan,terwijl Duchâtel was thuisgebleven om met de vrouw domino te spelen. Daarop had hy aan de meid een pakje overhandigd met last om dit naar het Station der Holl.Spoor te brengen. Zy had aan die last voldaan,maar aan het Station had men het pakje niet willen

aannemen omdat het adres onvolledig was en wartaal bevatte,waarop zy niet had gelet. In de Zandstraat terugkomende had zy gebeld,en na dit meermalen te vergeefs herhaald te hebben had zy een smid gehaald,die het slot geopend had,en had zy haar meesteres op de wijze,als door my beschreven,is op de grond vinden liggen.

Zodra de Comm.van pol.een en ander had vernomen,had hy overal dienaren heen gezonden om Duchâtel en de Colombons op te sporen,en zich met een dokter naar de woning der weduwe begeven,waar hy haar ondervraagd maar geen ander antwoord bekomen had dan„Duchâtel". Op de tafel was behalve de lamp het dominospel,doch in het doosje geborgen,en op de schoor-
3395 steenmantel lag een vrij lange,scherpe Javaanse kris,vol bloed en vol haar,kennelijk het wapen waarmede de misdaad gepleegd was. Uit de afschuwelijke wijze,waarop de vrouw verwond en verminkt was,bleek dat zy zich ondanks haar 70 à 80 jarige leeftijd,met kracht had verweerd,en dit bleek bovendien uit de omstandigheid dat zy op vrij grote afstand van de stoel,waarop zy gezeten had en waaronder ook bloed lag,op de vloer gevonden was.

Wy wachtten,wy wachtten,en in zulke ogenblikken kruipt de tijd,en nu en dan richtte een onzer nog een vraag aan de vrouw,maar te vergeefs. Zy bleef ademhalen maar gaf geen geluid meer. In het eind,ik denk dat het half tien was,kwamen twee rechercheurs met Duchâtel binnen,die zy aan het Station van de Holl.Spoor getroffen hadden op het punt van met de trein te willen vertrekken. Hy had geen ongunstig voorkomen,maar zag er verwilderd uit. Op myn vraag:" Is dit jouw werk?" antwoordde hy met de grootst mogelijke koelbloedigheid:" Ja!" en toen ik hem de kris voorhield en hem vroeg of hy het met dit wapen gedaan had antwoordde hy evenzeer toestemmend. Verder gaf hy op dat hy met de vrouw als naar gewoonte na het eten domino gespeeld had en haar na afloop daarvan geld had gevraagd,hetwelk zy geweigerd had,waarop hy driftig geworden was
3396 en haar met de dolk een steek had toegebracht. Zy was daarop opgestaan, had de dolk gegrepen,maar hy was daarvan meester gebleven en had haar toen nog meerdere steken gegeven,waarop zy,zich steeds verwerende,gevallen en hy gevlucht was. Op de vraag waarom hy de meid had weggezonden bleef hy het antwoord schuldig.

De verdere loop der zaak kan men zich lichtelijk voorstellen. De dokter vond dat de vrouw naar het Gasthuis moest vervoerd worden,maar onder het transport blies zy de adem uit,het lijk werd geschouwd,de zaak werd verder geïnstrueerd,Duchâtel stond voor het Hof terecht en kwam er met 10 jaar af. Maar uit deze zaak leerde ik dat de politie en justitie geen enkele omstandigheid,ook al zy die schijnbaar onbeduidend, moeten voorbyzien,en in deze hebben zowel Heilbronn als de Rechter van Instructie,zowel Schooneveld als ik schuld. Het trof dan ook ongelukkig dat Luden de week had en met het onderzoek belast werd,want als Rechter van Instructie wedijverde hy met Lintelo de Geer in ongeschiktheid. Nu Duchâtel had bekend vond hy het onnodig om iets meer aan de zaak te doen en het motief,dat hem tot de daad gedreven had,te onderzoeken. Meer dan één omstandigheid duidde aan dat hy niet in drift gehandeld had,
3397 maar met voorbedachten rade. Het wegzenden der dienstbode met een loze boodschap vóórdat of terwijl hy met de vrouw domino speelde,wees er op dat hy met deze alleen wilde zyn. Daar kwam by dat zy,volgens verklaring van de meid,gewoon was na het spelletje op haar stoel een slaapje te doen en daar de diepste steek achter in de hals was toegebracht,terwijl de vrouw blijkens het daarby liggende bloed,nog gezeten was,lag het vermoeden voor de hand dat de moordenaar gewacht had totdat zy was ingeslapen om haar de eerste,naar hy verwachtte,dodelijke steek toe te brengen,terwijl het ook de vraag was of de kris wel altyd in die kamer onder Duchâtels bereik gelegen had. Heilbronns vermoeden kwam hierop neer dat Duchâtel geldgebrek had en hoopte in haar testament te staan en daarom naar haar dood verlangde. Maar geen dier punten onderzocht Luden en daarby bleef het.

Jaren later,ik geloof dat ik reeds Officier was,kwam de advokaat Haas,die Duchâtel verdedigd had,by my een praatje maken,gelijk hy dikwijls deed,want hy was ijdel en vond er smaak in om my de een of andere zaak te vertellen,die hy voor de Hooge Raad of voor een ander Hof bepleit had. Ditmaal kwam hy my echter iets anders mededelen:" Weet U wel," zo begon hy," dat U in de zaak van Duchâtel iets verzuimd hebt?" - Ik antwoordde ontkennend. " Hebt U het pakje nauwkeurig beschouwd,dat Du-

3398 châtel aan de meid gegeven heeft?".- "Ja zeker".- " Hebt U op het adres "gelet?".- " Ja dat was onvolledig."- " Hebt U onderzocht wie dat adres "geschreven had?".-" Dat was onnodig want Duchâtel erkende dat het van "zyn hand was." - " Is dan door U zyn handschrift met dat van het adres "vergeleken?". - "Neen !".- " Welnu als U dit gedaan had,zoudt U verder "achter de waarheid gekomen zyn." - " Wie heeft dan het adres geschreven?" vroeg ik,maar onmiddellijk liet ik er op volgen:" Neen,dat behoeft U my "niet te zeggen,want dat begrijp ik wel." - En toen ging my een licht op. De beide Colombons hadden belang by de dood hunner Grootmoeder,doch wilden zelf de handen niet aan haar slaan en hadden dit aan Duchâtel opgedragen vermoedelijk onder belofte van hem een deel der erfenis te geven. Het was my wel vreemd voorgekomen dat zy in de avond van de moord,zolang wy in de woning waren,zich niet hadden vertoond. Wat hiervan ook zy, als ik aan de zaak denk komen alle byzonderheden my in het geheugen en staat het toneel in de Zandstraat my levendig voor ogen,en wanneer ik in de buurt dier straat kwam,moest ik altyd onwillekeurig aan Mietje Monheyen denken. Een der Colombons heeft zich,ni faller,van het leven beroofd,de ander is Notaris in Amsterdam !

3399 Maar het wordt tijd tot andere gebeurtenissen over te gaan. Ik zeide vroeger reeds dat ik in myn journaal gedurende de eerste 8 maanden van 1868 schier niets heb opgetekend en dus weinig heb mede te delen.

In het begin van het jaar logeerde Miguel Trigo by myn schoonmoeder. Hy evangeliseerde onder Spanjaarden te Oran in Algerië en kwam daarvoor collecteren. Ik geloof dat ook hy een dergenen was die met Antonio Carrasco,Alhama en Matamoros om het Evangelie in de gevangenis geweest was.

Daar de begroting van de Min.van Buitenl.Zaken Graaf van Zuylen, door de Tweede Kamer verworpen was,had de Koning haar ontbonden en tegen 22 Jan.'68 nieuwe verkiezingen uitgeschreven,maar de uitslag was voor het Min.Heemskerk niet gunstig. Het sterkst werd in Haarlem gestemd waar by de herstemming van de 2400 kiezers 2005 opkwamen en een Groeniaan de meerderheid verwierf tegen van Nierop. Overigens was de opkomst niet groot,want van de 98534 kiezers bleven er 33155,dus meer dan 1/3 weg.

3400 Op 11 Mei was Herman van Lennep lid der Prov.Staten geworden en op 18 Mei was Klaas Pierson benoemd tot Directeur der Ned.Bank. Die Klaas werd later President en voorts Min.van Financiën en aan hem zyn wy de fatale Vermogens-en Bedrijfsbelastingen en de domme afschaffing der Zeep- en Zoutaccijnzen verschuldigd. Het dividend der Ned.Bank bedroeg in '67 *f* 248- per aandeel van *f* 1000- en in 1868 slechts *f* 132.-

David werd enig Direkteur der Centraalspoor met *f* 6000- traktement.

Sedert Lore weer in Amst.was hadden wy weer een Juffrouw Wellensieck over dag in huis,maar een zuster der vorige,dus een groot personeel: Emilie,Juffr.W.,Mietje als kindermeid,Saartje als keukenmeid, Grietje als werkmeid en Legras als oppasser,terwijl Meester Vis aan Henk en Max kwam les geven à raison van *f* 1- de les. Juffr.Wellensieck kreeg *f* 12- in de maand en Emilie *f* 20,-.

Ik weet niet of het in de winter van '68 of vroeger gebeurde dat ik een zaak te behandelen kreeg,waarvan het bekende„Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus ;" ordine inverto gelden kon,want hier was het een muis,die een berg baarde,of een muis,die een staart had. Er was ontzettend gevochten tussen Joden en bewoners der Jonker-en Ridderstraten, ook geen jongens om zonder handschoenen aan te pakken,en de animositeit was zo hoog gelopen dat de politie de brug tussen de beide wijken had
3401 opgehaald. Wat nu had tot die vechtpartijen aanleiding gegeven ? De verbolgenheid der joden dat er een jodinnetje door een christenjongen zou gezoend zyn. In de jodenbuurt was er althans gezongen:" Er is een meissie gezoend!" en hierover moest wraak genomen worden. De Joden begonnen met de christenen in hun buurt uit te schelden en te molesteren. Uit de Jonker-en Ridderstraten kwamen christenen te hulp en toen waren de poppen aan het dansen. Maar was er dan werkelijk een jodinnetje gezoend ? Het had er niets van. Wat was er dan gebeurd ? Er was loting geweest en gelijk dit altyd het geval is by loting,de lotelingen hadden jenever gedronken en op straat gezongen en gedanst en by die gelegenheid was er een jodenjongen in 't ootje of in de maling genomen of had men om hem heen gedanst,'t is altyd onzeker gebleven wat er met hem gebeurd was,in elk geval was er niet gevochten en waren het enkel jodenjongens die in hun eigen buurt drukte gemaakt hadden.

De jongen nu,waar het mee was voorgevallen,heette Muis,en nu is het bekend dat een jood die naam uitspreekt als Meis. Dit is zó waar dat toen de Raad van Amsterdam het Muiderplein herdoopte in het Jonas Daniel Meyerplein,de joden vroegen waartoe dit diende daar het toch al Meierplein heette. Nu liep het gerucht dat Muis in de maling genomen
3402 was,dit werd vergroot in Muissie,en op de vraag:" Is het Meissie dan gezoend ?" werd eerst geantwoord:" Ik weet het niet," daarna:"Ik geloof het wel," eindelijk:"Ja,en nog wel door een van de Gojim,door een christen hond!". Hinc illae lacrimae !! Is 't vreemd dat ik myn requisitoir by de behandeling der terechtzitting aanving met de bekende woorden: " Fuit ante Helenam cunnus teterrima belli causa," en er byvoegde:" Et etiam post Helenam."

Daar de verkiezingen ten gunste van de oppositie waren uitgevallen, trad het Ministerie Heemskerk af en werd het door een liberaal Min. vervangen,waarin,lach niet !.....Cees Fock als Min.van Binn.Zaken optrad, en Litaar als Min.van Justitie, Broey (?) kreeg Marine,van Mulken (?) evenals Litaar Rooms,Oorlog, Roest van Limburg Buitenl.Zaken,van Bosse Financiën en de Waal Koloniën," un Ministère lilas," spotte men," qui risque de se noyer dans le Waal." De enige daad van Litaar is geweest dat hy het middelste gedeelte van het Paleis van Justitie,dat evenzeer als de beide toegangen ter weerszijden open was,van deuren liet voorzien. Hy wist by ondervinding als lid van het Hof dat de leden altyd koude voeten hadden. Overigens was hy ook als Minister,naar het getuigenis van de bode,een dronkaard en een bullebak.

3403 In de kerkeraad klaagde Feringa de predikant Berlage aan,op grond dat deze beweerd had dat Jezus,de laatste snik gevende,tegelijk in heerlijkheid was opgenomen,en dus opstanding en hemelvaart gelochend had. Berlage weigerde zich deswege te verantwoorden. Feringa's klacht verwekte de spotlust der modernen,omdat zy wemelde van fouten,hetgeen in een schoolmeester onvergeeflijk was.

Op 26 Juni '68 maakte het Hof een nominatie op om de plaats van Litaar te vervullen: van Meerbeke,van Eijk Bijleveld, myn persoon en van Bemmelen. Laatstgenoemde had door de onhandigheid der ouders de voornaam niet ontvangen,en werd dus nooit anders genoemd dan Betje van Peemelen. 18 Juli werd van Meerbeke benoemd. Fides illum salvum fecit,
3404 want als hy niet Rooms geweest ware en een gevaarlijker concurrent dan de domme van Wensen gehad had,zou hy het nooit geworden zyn,maar het Hof vond nu eenmaal dat de Roomse Litaar door een Roomse moest vervangen worden,en nu de voordracht niet alphabetisch was opgemaakt,kon Litaar als Minister zyn vriend van Wensen niet aan de Koning voordragen. Intussen werden van Eijk Bijleveld,van Bemmelen en ik,die allen veel ouder ambtenaren waren,gepasseerd. Ontegenzeggelijk was Meerbeke knap en een goed jurist,maar hy had nog weinig ervaring. Als student had hy vooral Staathuishoudkunde en Statistiek gestudeerd by Prof van Akkersdijk. Hy was laat gepromoveerd en was nu pas twee jaar lang subst.te Amst.geweest,zodat hy slechts één jaar lang de strafzaken behandeld had en één jaar aan de civiele kamer had gezeten. Hy was de bête noire der rechters van instructie,want tegelijk met hen stelde hy op eigen houtje een onderzoek in,dat hy aan de politie of Rijksveldwacht opdroeg,en daardoor geraakte hy natuurlijk in botsing met de R.C. Ik heb het altyd best met hem kunnen vinden daar hy geen ultramontaan was en nu en dan at hy by ons. Ik heb hem eens onbedaarlijk laten lachen. Hy liet my vragen om na de zitting even by hem in zyn kamer te komen,en toen ik hieraan vol-
3405 deed,vond ik hem in gesprek met een my onbekend heer. Hy deelde my mede dat hy in verlegenheid zat met de behandeling ener overtreding van de Wet op de Geneeskunde,en vroeg my of ik het Artikel dier Wet,waar het hier op aankwam,begreep,daar hy er geen weg mee wist. Zonder het in te zien antwoordde ik:" O dat slechte Hollands begrijpt niemand; ik betwij-"fel of de maker dier wet het zelf wel begreep."- Daarop verliet de onbekende de kamer en toen barstte Meerbeke in een schaterend gelach uit, want de onbekende was niemand anders dan Dr.Penn,die de Wet gemaakt had.

Van Meerbeke werkte langzaam,maakte van alles kladjes en was langdradig by de toelichting van zyn requisitoiren en die langdradigheid verliet hem niet toen hy als raadsheer arresten moest stellen. Het eerste dat hem als jongste lid werd opgedragen was in de beruchte Haarl.zaak van Elders. Het Hof sprak dezen vrij en een vrijspraak behoeft niet anders

gemotiveerd te worden dan met de overweging dat de feiten en de schuld niet bewezen zyn,maar dit vond Meerbeke jammer en daarom stelde hy een breedvoerig Arrest,waarin hy al de gronden pro et contra opnam,de argumenten van het O.M. weerlegde en ten slotte Elders vrijsprak. Hier was het dus wel een berg die een muis baarde. Tot zyn opvolger als subst. Off. werd Mr Herman Jacob Kist benoemd,subst.Off te Tiel.

3406 Op 15 Mei hadden David en Kee hun koperen bruiloft en 20 Mei hadden Oom Piet en Tante Door hun zilveren bruiloft gevierd,maar ofschoon ik beide feesten bywoonde heb ik er niet de flauwste herinnering aan. Papa maakte een gedicht dat Davids kinderen opzegden.

Emilie werd met Henk en Max by Saar te Hilversum te logeren gevraagd en in de loop van Juni togen zy er heen. Voor Emilie was het ook heel aardig omdat haar zuster Julie Fankhauser de bonne was van Saars kinderen.

Op 30 Juni vertrok Lore met Mietje,Miek,JW. en Frank per trein via Vreeland naar S.en B. tegelijk met Agnes Beels en Carel, en de
3407 volgende dag schreef zy my dat zy een goede reis gehad hadden.

" Frank devint un peu pale en voiture,mais il se rétablit dès qu'il "arriva. Il était un peu vreemd hier soir en se couchant; il n'avait pas "envie de se coucher dans ce petit lit étranger et disait qu'il voulait "retourner chez toi à Amsterdam. Il dormit fort bien et ce matin sa "timidité avait disparu et il trouvait tout également drôle,surtout "quand après le déjeuner il alla courir avec les autres in "de mooie "tuin!". Il folâtra,courut et galoppa pendant une demi heure comme un "poulain jusqu'à ce qu'il cria:" Zo moe,zo moe !". Saar est très enchan-
3408 "tée de Henk,dont elle trouve le caractère si charmant."

Ik antwoordde op 3 Juli o.a.:....." Ik heb nog geen tijd gehad om "my te vervelen gelijk Hartsen,die geweldig met zyn eigen verlegen is "en elke avond by Cee aanloopt. By my is hy nog niet geweest,wel by "Willem,die zich Woensdagavond met kegelen een spier van het been ver-"rekt heeft en nu thuis moet blijven,wat hem vreemd is. Ik mis je zeer, "maar je zou hier in huis vergaan van de tocht,en akelig worden van de "steiger. Het uitbikken en voegen is begonnen maar met het schilderen "kan eerst de volgende week een aanvang worden gemaakt; de ramen van "myn kamer komen deze week klaar. Ik hoop dat je heden naar Welgelegen "bent gegaan om Lou Nepveu met haar 3 jaar te feliciteren."

3409 Zaterdag 4 Juli schreef Lore my terwijl Henk en Max by haar hun sommen zaten te maken:".....Ik vind het heerlijk dat je tot Dinsdag-"ochtend hier kunt blijven,maar ik vrees dat de muggen je zullen ver-"hinderen te slapen,want er zyn er legioenen en zy komen zelfs om myn "hoofd gonzen. Vannacht ben ik lang wakker gebleven omdat Marietje zo "woelde en JW. heeft geen vrij plekje meer op zyn hele gezicht ~~heeft~~. De "Eloutjes gaan Maandag allen weg,wat my spijt,daar zy zacht en vriende-"lijk zyn met elkaar....".

3410 Ik ging dus Maandag 6 Juli naar S.en B.om Mama van Loons verjaardag mee te helpen vieren. Jan van Loon beloofde ons *f* 500- te geven voor Zandvoort,maar dit moest een moordgeheim blijven.

Ik schreef aan Lore dat Willemine Mollerus-de Wildt met een oom van haar man ging hertrouwen. Daarop antwoordde Lore:" Comme cette nou-"velle m'a étonnée! Ce mariage est par trop singulier,et je sais bien "que si tu étais mort après la mort de Henkie,je ne me serais pas re-"mariée avec Herman,ni avec un de ses frères,c'est ce que je te promets. "Hier j'ai passé ma journée à l'air,de 10 à 11 leçons avec Miek et JW., "de 11 à 12½ promenade en voiture avec les 3 petits et Mietje,après midi "promenade à la ferme avec Maman,puis avec Maman et Maurice Elout dans
3411 "la petite voiture autour de Hilversum pour admirer le blé; après le di-"ner vient la besogne la plus fatigante de toute la journée,car je dois "courir avec les trois cadets et trainer le grand char,waarvoor zy op "het ogenblik een passie hebben."

Vrijdag 10 Juli kwam Lore voor een dagje in stad met haar moeder en konden wy dus samen zyn en ook by Mama van Loon op de Herengracht samen eten. Zondag moest ik natuurlijk in stad blijven. Ik schreef aan
3412 Lore o.a.:"....De enige kennis die ik heden ontmoet heb,was David Rahu-"sen,die naar Kreuznach gaat om Betje te halen. Hy zeide my dat de vrouw "van Herman Rahusen kanker in de borst heeft."

" Willem had een vrolijke brief van Mama,die echter lijdt onder de "behandeling van Dr Nieveldt,daar deze minder zachthandig is dan Vorst- "man. Ook heeft zy een kamer op de zon,zodat zy de ganse dag de luiken "gesloten moet houden,maar zy zegt dat de warmte haar goed doet."

" Gisteren middag heb ik van 12½ tot 5 de verhoren der opzichters "over de bestratingswerken bygewoond; 's avonds vond ik stapels werk." (Evenals er in 1864 grote knoeierijen by de beambten van het Stadhuis ontdekt waren,zo was dit nu het geval by het stratemakerspersoneel.)

" Het spijt my dat je my dwingt myn haar te laten groeien,maar als ik "in zee ga mag ik het toch wel geheel laten afscheren,niet waar ?"

3413 Maandag 13 Juli schreef Lore my:" Bien Aimé,je veux accompagner "les lettres des petits d'un mot pour toi; tu riras de ces lettres et "tu comprendras sans que je te le dise qu'ils sont entièrement leur "propre production; Ils he se permettaient pas même le soufflage réci- "proque voulant tout inventer eux-mêmes," want als ik naar het venster "kijk,dan bedenk ik altyd weer wat,"disait JW. Miek trouvait après qu'elle "avait écrit:" ik ben Marietje," qu'il fallait encore ajouter "Miekie", "anders weet Papa niet wie ik ben."

" Nous avons eu la visite de Hansje Röell et de son mari,qui nous "ont aussi dit que Wieltje Mollerus a tellement honte de son mariage "qu'elle ne veut pas qu'on lui en parle. Elle aurait au fond voulu se "marier précipitemment à l'Anglaise,maar dat gaat hier in ons land zo "gemakkelijk niet. Elle se marie déjà cet automne pour aller ensuite "passer l'hiver au Midi à cause de la petite qui est délicate." (Deze trouwde later met van Asbeck en woont te Parijs. Wieltje's tweede man en oom is,geloof ik,overleden.)

3414 Aan Lore schreef ik dat Funckler ons de llde Augustus ontvangen (in Zandvoort),dat Cees Hartsen het goed te Zandvoort had maar warm en dat Eveline in de blijde.....was.

Diezelfde dag schreef Lore my dat het ondragelijk warm was. " Frank "est tout accablé de la chaleur,et son petit cou s'est ouvert par derrière "dans les plis; j'y ai mis un peu d'huile om te verzachten. En nu heb "ik de gehele troep op het heuveltje gezonden met prenteboekjes en spel- 3415 "letjes. De jongens gaan croquet spelen. Ons diner was niet zó vervelend "als ik vreesde. Ik zat tussen Agnes d'Ablaing en Henriette Six,qui le "soir me fit quelques confidences combien elle se sent malheureuse,et "je rendis grâce à Dieu d'avoir un tout autre mari que Pierre demi !".

Vrijdag 17 Juli reed ik op een dag heen en weer naar S.en B. Hoe ik dat durfde doen weet ik niet,maar ik vermoed dat Hartogh vacantie had en Bijleveld het parket waarnam en dezen behoefde ik minder te ont- zien. Zondag schreef ik aan Lore:" Ik wil een paar woorden voegen by "nevensgaand strengetje zijde om je te zeggen dat ik je zeer mis en net "het gevoel jad als oudtijds in ons engagement,wanneer ik een dag met "je geweest was en dan weer weken moest wachten eer ik je terugzag. "Hoe heb ik dat kunnen uithouden? het zou my nu niet meer mogelijk zyn. "Ik ben behouden thuis gekomen ondanks de hitte en de stof,en ik had "hier niets verzuimd,want er was niemand voor my geweest."

" Hedenmorgen hoorde ik Adama van Scheltema uitmuntend preken over "de onderlinge liefde als kenmerk van Jezus' discipelen. Ik liep met 3416 "Höveker,diens vrouw en nichtje naar zyn huis,waar hy my uitnodigde "een kop koffie te blijven drinken,en een boterham te eten,wat ik met "blijdschap aannam,daar je niet kunt geloven hoe melankoliek het is om "thuis te komen en jou niet te vinden. 't Is of de stad dan uitgestorven is. Höveker verhaalde my zyn strijd in vroeger jaren tegen Schwartz, "die hem verketterde en zelfs de leden der Vereniging ter Verbreiding "der Waarheid zocht te bewegen om hem als lid te schrappen. Ik was dank- "baar van niet in de Oosterkerk te behoeven te zitten onder het gehoor "van Laurillard vóór en van van Bell ná de middag !! Ik heb een aflevе- "ring gekregen van Gunnings Blikken in de Openbaring,waarin ik my kan "verlustigen over het beeld Gods in de mens. Morgen avond ga ik op Hö- "vekers verzoek naar de bijeenkomst van ouderlingen onder praesidium "van Pierson,omdat Höveker daar enige beschouwingen over het Ouderling- "schap zal voordragen. De samenkomst zal te 8 uur plaats vinden in het "Corvershof op de Joden Keizersgracht."

Er zyn zo enkele ogenblikken en dagen in het leven,die men,hoe oud men ook wordt,nooit vergeet. Zo blijft my natuurlijk de fatale 21ste Dec.1853 altyd in herinnering,evenzeer de niet minder fatale Octoberdag, toen ik in '56 uit Weilbach terugkwam en Lore op S.en B.niet vond,en zo staat my ook levendig die Zondag 19 Juli 1868 voor de geest,toen ik
3417 uit de N.Z,Kapel kwam en my o zo bitter eenzaam en verlaten gevoelde en er tegen opzag om thuis alleen koffie te gaan drinken. In de week had ik druk werk en de dagen dat er geen zitting en er niemand in het huis myner ouders was,ging ik dáár voor de koffie heen,maar die Zondag was ook Papa naar buiten. Het was werkelijk met grote vreugde dat ik Hövekers uitnodiging aannam. Overigens bleef ik Zondags altyd thuis, want op straat was het nog melankolieker,daar men zeker wist van in de zomermaanden geen sterveling van kennis te ontmoeten. In dit opzicht was het substituutofficierschap,hoe leerzaam en interessant ook,een beroerd baantje.

Diezelfde Zondag schreef Lore my weer een delicieuse brief,waaruit ik enkele woorden wil overnemen.: " Hier après le diner nous fimes un "tour en voiture autour de Hilversum; Emilie nous accompagna mais n'ou- "vrit pas la bouche,ce qui n'était pas gai pour Henk,qui était assis "avec elle sur le monkey's board. Les hêtres et les tilleuls à Hilversum "sont tout jaunes. L'année passée ils étaient gelés,puis noyés et cette "année-ci ils sont brulés,ce qui confirme les mots de Kolb,que la mé- "chanceté des hommes empêche le Seigneur de bénir la terre et d'envoyer "le soleil et la pluie à leur temps. Ce matin nous eumes un bon sermon,
3418 "mais je regrettai de voir si peu de monde à l'église,ni Hilverbeek,ni "Jagtlust,ni Spanderswoud ni Sperwershof. Hansje Backer n'est pas enco- "re accouchée. Van Dijk is aan Willem komen zeggen dat er,evenals altyd "wanneer het droog is,enorm veel eenden zyn,en Willem rekent er op dat "je Zaterdag 1 Aug. mee komt jagen."

" Miek en JW.komen vandaag beneden eten met Emilie. Gisteren vroeg "Frank aan Arie,toen deze met het rytuig voorstond:" Met welke peerden "rijdt Arie nu?" - "Met Cora en Mimi." - " Met Tora en Mimi ? o,niet met " Norma?" -. N'est-il pas drôle de petit chat?. Ce matin j'ai lu l'en- "lèvement d'Elie au ciel avec JW. et Miek,puis je leur demandai:" Weet "je nog iemand die ten hemel is gevaren ?" et JW.de répondre:" Ja,Jettie "Beels."

Ik schreef Dinsdag 21 Juli:".... Ons avondje was gisteren niet on- "aangenaam maar te talrijk om heel pleizierig en intiem te wezen,en "dan was er één zaak die my geweldig hinderde,namelijk dat er absoluut
3419 "wijn by moest gedronken worden en een iegelijk daarvan zyn deel ten "bedrage van 9 stuivers betalen moest. Hoezeer ik,gelijk je weet,'s avonds "nooit wijn drink,heb ik dit geld dus ook moeten offeren en dat beschouw "ik als de l'argent jeté. Dit nu herinnerde my te veel de Nymeegsche "exercitiën dan dat myn genot onvermengd was. Misschien is het enorm "bekrompen dat ik daarvan zulk een afkeer heb,maar het hinderde my ge- "weldig al die flessen en glazen voor vrome en deftige lieden. Höveker "las een stuk voor over de oorsprong van het ouderlingenschap volgens "de Schrift. De discussie was niet levendig daar buiten de Heer Pierson "en my niemand geprepareerd was. Wy waren ten getale van 15,onder wie "2 modernen,Warnsinck,die my eens zyn bef leende,en Muntendam, een vrij- "metselaar,en wy zaten in de tuin,die verwaarloosd is.

" De schilders vorderen goed en ook de witter maakt voortgang,het- "geen ik hieraan toeschrijf dat hy geen kameraad heeft die hem helpt "niets te doen."

" Ik dans in het vooruitzicht van je Vrijdag te omhelzen en reken "er stellig op. Veel liefs aan myn Hein en Munk en vraag hun of zy de "stok nu uit de varte kunnen raken. Fan is een geestige vent en JW.is my "dierbaar,terwijl Miek my diep in het hart zit. Nog dieper dan jy? Dat "weet ik niet. Je M."-

3420 Diezelfde Dinsdag schreef Lore my:" Ik kom daar juist uit de keuken, "waar ik koude rijst met rijnwijn gemaakt heb voor het eten en een Eng. "koek voor de thee,want wy eten om 3 uur om daarna te Baarn thee te "drinken,en daar hoort toch een koek by. Het was een warme bezigheid en "nu kom ik my by jou verfrissen; je hebt my met je brief van Zondag ver- "kwikt en ik zou je aan myn hart willen drukken om je er voor te bedan- "ken. Sedert Zondag is het ontzettend heet geworden en daar wy gisteren

"St.Margriet hadden,bestaat er kans dat wy deze hitte nog 6 weken hou-
"den. Maria hangt een droevig tafreel op van de droogte te Zeist,waar
"al de vruchten,die zoveel beloofden,afvallen en al het blad geel wordt
"en ook loslaat,zodat men niet weet wat te beginnen. Beels zegt dat de
"Waterleiding thans geheel Noord-Holland voorziet."

" In Harlingen houden de Afgescheidenen en Israelieten een bededag,
"maar de protestanten schijnen daartoe niet te kunnen besluiten. Beels
"is hier,want die heeft het nooit druk. Ik hoop Vrijdag by je te komen.
"Gisteren had ik het druk,want ik had drie kinderen te leren en te amu-
"seren; dit ware niets indien zy zoet geweest waren,maar Max was speels
"en stout en ik moest hem in de kast stoppen en nog op andere wijze
"straffen. Dit vermoeit zeer,maar ik geloof dat de straffen heilzaam ge-
"werkt hebben; vandaag is Marietje heel gelukkig,want zy mag mee eten
3421 "en mee naar Baarn. JW. daarentegen is bedroefd,mais qu'y faire? er is
"geen plaats meer voor hem en ik zal dus maar een theeserviesje voor
"hem klaar maken om hem te troosten. Ik ben nieuwsgierig of je de avond
"van gisteren aangenaam hebt gevonden; het was een vreemde combinatie:
"ouderlingen in een Hofje op de Jodengracht. Ik heb een amusant boekje
"van Wilkie Collins gelezen:" No thoroughfare", 's avonds is het toch
"te warm om te werken."

Donderdag schreef Lore my dat zy niet zeker wist of zy de volgende
dag wel komen kon,omdat Anna en Constance naar Utrecht wilden gaan,Beels
gehaald moest worden en de koetsier vacantie had. Intussen zou zy er
alles op schikken al moest zy de reis over Utrecht doen. Verder schreef
zy:" Onze partij is eergisteren goed afgelopen. Wy zyn eerst naar Baarn
"gereden,maar daar was het zó zonnig dat wy door het bos naar Soestdijk
"gewandeld zyn. Emilie en de kinderen waren niet van het paleis af te
"slaan en hun geduld werd beloond,want zy zagen Prins en Prinses Hendrik
"uitrijden,gevolgd door een tweede rytuig. Eerst om 10 uur kwamen wy
"thuis tot niet geringe vreugde van Miek,die nog nooit zo laat naar bed
"gegaan was. Zy had enorm veel pleizier gehad en JW. gelukkig ook want
"die had thee geschonken en Frank in het badje mogen wassen. "

3422 " Ik reed Mama door de plaats in het kleine wagentje,maar het was
"zó warm dat zy niets deed dan slapen. Voilà vraiment de la pluie,une
"véritable averse,c'est délicieux!. "O daar zendt de Heer regen !" riep
"Jan Willem,"wy hebben er ook om gevraagd." Il a prié hier,le bon chou,
"avant le diner de lui-même pour demander de la pluie. Ik ben gauw op
"het balkon gaan staan om my nat te laten regenen,maar nu is het alweer
"gedaan en schijnt de zon. Och! geve de Heer dat het weer beginne ! Van-
"nacht was het hier zó heet en er waren zóveel muggen dat geen myner
"buren heeft kunnen slapen. Adieu! ik houd van je net evenveel als 12
"jaar geleden. Je L."

En gelukkig kwam Lore Vrijdag en bleef zy tot Zaterdag en hadden
wy samen heel veel pleizier,ja nog veel meer dan 12 jaar vroeger als
wy telkens weer voor zo lang moesten scheiden,want nu had ik het voor-
uitzicht van de volgende Vrijdag 31 Juli voor goed weer by haar te ko-
men.

Zondag schreef zy my:" Ik heb zeer van je genoten en heel veel plei-
"zier gehad. Nu verlang ik naar Vrijdag en ben zo blij dat je vacantie
"dan begint. Myn reis was zeer voorspoedig en al de kinderen waren ge-
"zond en blij van my terug te zien. Zoals je gezien hebt zat ik naast
"Cee in de trein en wy hebben druk gepraat. Ik kon niet nalaten haar
3423 "een aanmerking te maken over het afleggen van haar rouw,wat zy niet
"heel pleizierig vond,en waarop zy allermalst antwoordde." (Haar oud-
ste broer Dirk Willet was gestorven). " Zy zeide dat men in Frankrijk
"niet zó lang rouwt als hier en dat zy in Amsterdam nog in het zwart is
"maar niet als zy en partie de plaisir uitgaat !".

Diezelfde Zondag schreef ik:...." Ik behoef je niet te zeggen dat
"ik je erg mis en hartelijk verblijd ben dat de dag spoedig nadert waarop
"ik je niet meer behoef te zien vertrekken en alleen moet blijven. Na
"je vertrek heb ik by Schooneveld zitten praten,alleen gegeten en verder
"gearbeid totdat ik in myn huwelijkskoets in eenzaamheid moest bruiloft
"vieren met .....één mug,die echter spoedig genoeg van my had,"

3424 " Heden was het weer warm,zodat de loop naar de Oosterkerk tweemaal
"wèl was,en het ergste zyn de zwart lakensche kleren,vooral de warme pan-
"talon. By Geselschap was het eivol,vijf ouderlingen en alles bezet,

" tot zelfs de banken tegen de muren achter de preekstoel. En de preek?
"Ik vond die erbarmelijk. Wat een accent !zo iets plat Amsterdams heb
"ik zelden gehoord. De tekst was de gelijkenis van de bruiloft,maar het
"was duidelijk dat hy er niets van begreep, 't Is ook een hoogst moei-
"lijk onderwerp,maar hy had er kennelijk niets op nagelezen en toch
"preekte hy tot 12 uur ! 's Middags was het daarentegen spoedig afgelo-
"pen. De preek duurde tot 5 min.over 2½ en de dienst was 5 min vóór 3
"gedaan. Ik had Hugenholtz niet meer gehoord sedert die gedenkwaardige
"Paasmaandag,toen hy de Heer verlochende en ik had dus lust om te hui-
"len. Het was beeldig en innig,maar het éne nodige,de Heer,ontbrak. De
"tekst was: Onze Vader,die in de hemelen zyt,Uw Naam worde geheiligd,
"en dewijl de Naam van Christus in het Onze Vader niet voorkomt,nam hy
"de vrijheid Dien te verzwijgen en te zeggen dat wy geen Middelaar be-
"hoeven om tot God als tot onze Vader te gaan."

3425 Ik wist door Willem dat Papa,die met Mama te Oosterbeek by Wentink kamers had,niet wel was geworden. In Amsterdam had hy weer aan de podagra geleden,maar daarvan was hy hersteld,en toen hy te Oosterbeek was gekomen,had hy als een jonge man met Saar,die hem bezocht had omdat zy naar Zwitserland ging,over de heuveltjes gehuppeld. Later had hy zich nu en dan benauwd gevoeld en over een droge keel geklaagd,maar Mama,aan wie zowel Willem als ik om tijding gevraagd hadden,schreef Maandag 27 Juli dat er geen kwaad by was,en Dr Gobbee haar gerust gesteld had. Mama vond zelf dat Papa beter werd schoon langzaam. Hy mocht wel in de lucht zitten maar niet schrijven wat ik zeer vreemd vond. Uit Mama's brief maakte ik op dat Papa toch weer hinder van de podagra had,maar niet aan de voeten,m.a.w.dat de podagreuze stoffen hem door het lichaam woelden, maar heel duidelijk was het niet.

Ik schreef Dinsdag 28 Juli een en ander aan Lore en ook dat ik de visite van de nieuwe substituut Kist gehad had,die my zeer goed bevallen was met uitzondering van zyn rode knevel. Hy was getrouwd en had één zoon. Hy scheen niet precies op de hoogte van hetgeen er te doen viel en dacht dat het alles gesneden brood was.Dit zou hem wel tegenvallen
3426 dacht ik. Daar hy in Aug.vacantie kreeg zou hy pas met Sept.geïnstalleerd worden en in functie treden. Hy scheen my toe niet onbemiddeld te zyn daar hy een huis kocht in de Vondelstraat. Later vernam ik dat hy een rijke Juffrouw Wesseling uit Tiel getrouwd had.

Ik klaagde ook over de droogte,want telkens als de lucht betrok, dreef de wind haar weer schoon,en uit welke streek de wind ook woei,er kwam maar geen regen. Er had zich een Commissie gevormd om aan de afgetreden Ministers Heemskerk en van Zuylen een medaille aan te bieden en iedereen die er roeping toe voelde mocht er *f* 5- toe bijdragen,meer niet. Ik liet my niet onbetuigd.

Lore's laatste brief voor de vacantie was van Woensdag 29 Juli, waarin zy my schreef dat het een uur lang heerlijk geregend had:" Ieder-
"een juichte en zelfs Frank sprong naar my toe zeggende:" Is regen,is
"regen !". Wat vind ik het droevig voor Mama dat Papa niet wel is, want dan zal zyn gezelschap niet zeer opbeurend wezen. Ik hoop dat Kato
"goed helpt en zich nuttig maakt,meer dan ooit is het jammer dat Willem
"niet een dochter is. Compliment van de jongens dat zy zullen zorgen dat
"de croquetbaan schoongeveegd is als Papa komt. Won't it be happiness
"to have you! Daar valt weer een heerlijke bui,how nice!".

's Avonds kon ik Lore antwoorden dat er van Papa veel beter tyding gekomen was,welke Willem van der Vliet,die hem had bezocht,had meegebracht en aan Willem meegedeeld,

3427 Vrijdag 31 Juli 1868 eindigde myn strafjaar en vertrok ik 's avonds naar Schaep-en-Burgh. De volgende dag opende ik met Willem van Loon de eendenjacht en van Dijk had gelijk gehad,er waren er,nu overal de sloten en plassen byna leeg waren,veel.

Woensdag 5 Aug.spoorde ik met Lore naar Oosterbeek om Papa te zien die my niet meeviel. De benauwdheden waren niet verminderd,hy had zucht in de benen,geen eetlust en sliep slecht. De volgende dag ging Willem hem zien,en nam hy zyn vriend Dr Greeve mede,die terstond by het auscul-teren ontdekte dat het hart niet meer goed fungeerde en zó slecht ge-Impressionneerd was dat hy de toestand gevaarlijk oordeelde. En daar had nu die uil van een Gobbee niets van waargenomen. Mama was buiten sterk en jong geworden ondanks de droge hitte,maar zy zag Papa's toestand

niet in,misschien omdat hy tien jaar jonger was dan zy en er dus meer kans was dat zy hem zou voorgaan.

Op S.en B.at Ds Gann Dun eens alleen; zyn vrouw had bedankt. Hy kwam my voor een eenvoudig,ruim en blijmoedig Christenleraar te zyn en weinig vermoedden wy dat hy reeds toen zich aan de drank te buiten ging en het zyn vrouw ergerde als hy zich in gezelschap zo lief voordeed, terwijl hy thuis onmogelijk was. Op S.en B.logeerden ook Mevrouw Caroline Elout geb. ? van Kempen,zuster van den Slijmming (?) uit de Max Havelaar,een uitnemende gelovige vrouw; haar man was Cornelis Pieter Jacob Elout,de oudste broeder van myn zwager Pieter Jacob; hy was resident van Soerakarta geweest en hy noemde zich Elout tout court. Myn zwager kon dit niet zetten daar hyzelf dit dus niet kon doen en daarom had
3428 hy zyn adeldom en de heerlijkheid Soethout gekocht ten einde nu voortaan E.v.S. te kunnen heten en de voornamen Pieter Jacob over boord te gooien.

De oudste dochter van den broer Elout,die ook op S.en B. logeerde, pretendeerde uit de lijnen in de handen de karakters enz te kunnen lezen en amuseerde ons daarmede. In de handen van Mama van Loon las zy gezondheid; nu dat kon een ieder getuigen die haar kende zonder in de handen te lezen; hetzelfde gold van haar tante Caroline Elouts affectueux karakter. Lore's hand wees op geluk in de liefde en geen volmaakt geluk in de religie; Henks hand was duister maar die van Jan Willem duidde grote gaven aan. Uit de myne maakte zy op dat ik driftig was,veel geluk had, een middelmatige gezondheid,geen eloquentie en veel verkregen.

Dinsdag 11 Aug verhuisden wy naar Zandvoort. Het was een hele oppak,Lore,Emilie,Mietje,Henk,Max,Miek,JanWillem,Frank en ik. Daar er in het Groote Badhuis geen plaats was,had Funckler ons de kamers boven de Societeit gegeven,dat een afzonderlijk gebouwtje was,waar in het benedenvertrek een billard stond. Wy hadden er plaats genoeg en geen last van buren,maar daar het Badhuis het uitzicht op de zee benam kon men deze alleen ter weerszijde van het Badhuis in schuine richting waarnemen. Het voordeel was echter dat men,als de wind op de kust stond,daarvan
3429 minder last had. Jan van Loon had ons,gelijk ik zeide *f* 500- gegeven en Mama van Loon schonk ons voor de badkuur *f* 1000-.

Op 20 Aug schreef ik de volgende brief aan Hendrik van Loon die met zyn troep zich te Ems verveelde." Uw brief van 16 dezer heeft ons "hart verheugd,en my tevens beschaamd,omdat ik my voorgenomen had U te "schrijven en dit nochtans heb nagelaten. Schrijf dit toe aan grote lui- "heid,niet aan gebrek aan vriendschap,want ik heb dikwijls en zeer veel "aan U gedacht,vooral toen ik de droevige tijding vernam,dat uw kinderen "de mazelen hadden gekregen. Nu verblijden wy ons dat zy allen hersteld "zyn en uw ongerustheid zo spoedig geweken is. Ik dank u zeer voor het- "geen ge my schrijft aangaande myn vader. Myn enige hoop is dat deze "ziekte strekke tot verheerlijking van God,in dien zin dat hem de ogen "geopend worden om die heerlijkheid te aanschouwen. Dat er dan nog veel "moet gebeuren behoef ik u niet te zeggen. Indien hy slechts begint in "te zien dat het een groot blijk van Gods barmhartigheid is om hem op "het ziekbed te werpen en hem zodoende de tijd te geven om zyn oog van "de aardsche dingen af te wenden en zich met de toekomst bezig te houden. "Ik heb hem Maandag bezocht en aanvankelijk enige hoop op geestelijke
3430 "genezing gekregen,maar de vrijmetselarij is een grote hinderpaal. " Het is voor my veel moeilijker met hem te spreken dan met een ander, "omdat ik zyn kind ben,en daarom verwacht ik meer van het gebed. Wat "zyn ziekte betreft zo geloof ik niet dat radicaal herstel mogelijk is, "maar wel dat hy misschien nog wat kan blijven leven. De zucht in de "benen neemt niet toe en de middelen werken goed. Zyn oog staat beter "en zyn hoofd blijft helder. Willem logeert in Bellevue te Arnhem en "brengt te Oosterbeek de dag door om met de kamenier Papa te verplegen. "Mama is wel en ziet er goed uit."

" Wy hebben heerlijke dagen op S.en B. doorgebracht,waar men te "midden van de ondragelijke hitte in Abrahams schoot lag. De beide eer- "ste dagen op het meir was het warm,maar de derde keer,toen ik alleen "was,woei het hard. Met de verloren vogels schat ik dat er 200 uit de "lucht zyn gevallen,hoewel wy er slechts 106 thuisbrachten. De oude van "Dijk is op,maar zyn zoon,die hem op het midden van de dag verving,werkt "uitnemend en vol entrain,zó dat hy door duk en din voer om de verloren "eenden te zoeken,wat by de zeldzaam lage waterstand ontzaggelijk veel "inspanning kostte."

" Sedert 11 Aug zyn wy hier en hoezeer ik tegen dit séjour opzag,
"zo overtreft het alle verwachting. De zeebaden bevallen my uitnemend en
3431 "de lucht is hier overheerlijk. Dagelijks dompelen wy ons ten getale
"van 7 in de zee tot Frank incluis,die zich dapper houdt. Caroline en
"ik nemen ons bad te 7,de kinderen te 11 uur."

" Ons huis was geheel klaar toen ik het op 31 Juli verliet en dank
"zy uw mildheid ziet het er nu prachtig uit. Ziehier hoe wy uw gift
"besteed hebben: timmerman ƒ 428-,schilder 348-,nieuwe trap 75,-,raam in
"de eetkamer 25-,gordijnen 35-,en Juffr.Wellensiek 90-,te zamen ƒ 1000.-
"Lore zal er nu van gaan genieten en onze overburen ook. Ik zie er echter
3432 "tegen op om weer aan het werk te gaan. Veel liefs aan Louise ook van
"Lore,die hier in haar element is. JanWillem is een ware zeeheld en by
"velen in de gunst. De jongens spitten de ganse dag op het strand. Je M."

Lore's plan om in de Theetent met de Frommels samen te komen was in duigen gevallen doordat zy niet gekomen waren. Wy spraken nog het meest met de van Vessems; Mevrouw vonden wy niet aangenaam en zy had een lelijke plat-Amsterdamsche spraak,daarby was zy zeer bigot evenals de kindermeid,die beide node zagen dat onze kinderen veel met de hunnen verkeerden,maar met hem onderhielde wy ons gaarne,ook al was het jammer dat hy van de Roomse dwalingen niet loskwam. Zo leefde hy in de stellige overtuiging dat alle Roomse priesters,de paus incluis,heilige mannen waren,en dat zyn vrouw,die in de ijzers zat omdat zy krom was,niet alleen
Pleud, voor haar eigen zonden,maar ook voor die,welke hy in zyn onbekeerde toestand te voren bedreven had. Werkheiligheid gold by hem alles en het
3433 kerkgaan was een hoofddogma. Zy verzuimden dan ook geen enkele dag en Zondag gingen zy tweemaal ter kerke. Toch las hy veel in de Bijbel en op het strand zat hy er in zyn badstoel gerekeld in te lezen,zodat het onbegrijpelijk was dat hem de ogen gesloten bleven.

Toen ik te Zandvoort kwam wilde Dr Smit niet dat ik terstond met een bad in zee begon,omdat ik het sinds zovele jaren niet gedaan had en daarom liet hy my eerst in een lauw binnenbad zitten,nam de temperatuur op,goot toen een emmer koud water over myn schouders,rug en borst uit en keek toen opnieuw op de thermometer. Na een paar dagen een binnenbad genomen te hebben gaf hy my verlof in zee te gaan doch slechts een paar minuten en van lieverlede er langer in te blijven. Het was overheerlijk.

In Zandvoort was het de goede gewoonte dat de badknecht Keur mee in zee ging, Somtyds als er enige badgasten tegelijk in zee waren,gaven wy en Keur elkander de hand om,wanneer de golfslag heel sterk was,op de been te blijven. De dames hadden de badvrouw by zich en waagden zich nooit heel ver in zee,vermoedelijk omdat de badvrouw geen trek had om de golven over haar hoofd te krijgen. Lore vertelde my dat zy de vorige zomer tegelijk met Mevrouw Frommel in zee zijnde,opeens haar man,die een eind verder een bad nam,op haar zag afkomen,zyn vrouw by de hand nemen en haar dieper de zee in brengen,zodat zy toen ook de golfslag
3434 kreeg. " Ich schämte mich so,"zeide zy later aan Lore,"was könnte ich "aber machen ?".

Zondags liep het gewoonlijk vol van Haarlemmers en zelfs van Amsterdammers en elke ochtend te 6 uur kwam er een omnibus uit Haarlem met een zestal jongelui,onder wie een broer van Piet Quarles,die onder luid gejuich en geschreeuw het duin afstormden,de badkoetsen beklommen, te water gingen en daarna naar Haarlem terugreden om bytyds de trein naar Amsterdam te kunnen halen.

Gelijk ik aan Hendrik schreef had ik Papa Maandag 17 Aug.bezocht. Ik zal die dag niet licht vergeten omdat het de heetste van het seizoen was,de thermometer rees tot 93° en omdat ik de tocht op een dag heen en weer deed,per eerste omnibus uit Zandvoort,per eerste trein uit Haarlem naar Amsterdam,te Amsterdam per omnibus van de Haarl.of Willemspoort naar de Weesperpoort aan het andere einde der stad,per Rijnspoor naar Arnhem,en vandaar per rytuig naar Oosterbeek en 's avonds op dezelfde wijze in omgekeerde orde terug. Ik herinner my dat ik 's avonds op de bok van de omnibus door de drukke straten van Amsterdam reed,maar er geen lucht te krijgen was. Ik had de vrijmoedigheid gehad aan Papa te zeggen dat God hem uit liefde had doen ziek worden om hem buiten de mogelijkheid te stellen aan iets anders te denken dan aan het éne nodige.

Papa had daarop weinig geantwoord doch my niet afgeweerd of terug-
gestoten en evenmin gespot en my zelfs beloofd te zullen bidden, terwijl
3435 hy my zeide dat hy diep getroffen was door Gods almacht, welke zich hierin
openbaarde dat hy hem, die tot nu toe alles had kunnen schrijven en zeg-
gen wat hy wilde, plotseling belet had iets uit te voeren, ja zelfs was
hy doordrongen van het ijdele van alle wereldsche arbeid en roem.
Dit alles was wel nog niet veel, maar ach! Papa moest nog zoveel leren
en melk was al voedsel genoeg voor hem. Het overige moest ik aan Gods
oneindige ontfermende liefde overlaten.

Ik had ook aan Papa gevraagd of hy, ingeval hy stierf, voor Mama ge-
zorgd had, wier ƒ 40.000-, haar enige fortuin, door de schurkerij van Carp
in 1848 verloren gegaan was. Hy antwoordde my ontkennend en vroeg my
wat daaraan te doen was, daar hy haar volgens de wet niet meer dan ¼ van
zyn vermogen kon nalaten en dit niet genoeg was om haar te vergunnen op
dezelfde voet te blijven leven. Ik ried hem toen by notarieele beschik-
king zyn gehele vermogen, met uitzondering van het huis, aan Mama na te
laten, en de kinderen, die hiermede geen genoegen mochten nemen, te onterven
m.a.w. hun niet meer dan de legitieme portie te laten. Papa vond dit een
lumineus plan, en, daar hy volkomen helder van hoofd was, liet hy Dinsdag
18 Aug de notaris van het dorp komen, droeg hem op zyn testament op die
wijze te redigeren en twee dagen later was het in optima forma opgemaakt.
3436 Men kan zich de woede van Hartsen voorstellen toen dit testament voor
de dag kwam, of, beter gezegd, niemand kan zich zulk een gemis aan tact,
zulk een liefdeloosheid by een schoonzoon voorstellen.

" Hoe is het mogelijk Maurits, dat je Papa zulk een raad hebt dur-
"ven geven? Het is geheel in strijd met de Wet." - " Volkomen juist,"
antwoordde ik," en als je er geen genoegen mee neemt, krijgt Saar slechts
"¼ van hetgeen zyn anders erven zou."- Er bleef hem dus niets over dan
er in te berusten, maar talloze malen kwam hy er op terug en duwde hy my
toe:" Dat jy zo iets kon bedenken, en dat nog wel een jurist !", en of ik
hem al vroeg of hy dan liever had gezien dat Mama gebrek leed, het baatte
niet want zyn liefde voor Mama stond op het vriespunt of daaronder.
Saar, David en Willem juichten daarentegen myn raad toe en hadden er
schik in dat Hartsen er zo inliep. Het was jammer dat hy slechts 1½
jaar op de erfenis behoefde te wachten, daar Mama reeds op 8 Jan. 1870
Papa volgde, maar ook na haar heengaan was hy meer dan indelicaat. Niet
alleen viel Papa's nalatenschap hem mee, maar hy zeide dit telkens en
vooral was hy verbaasd dat Papa zo net en goed had boekgehouden. Hy
riep uit: " Dat had ik van een poëet niet verwacht, veeleer dat de boel
"schoon op was."

3437 Toen ik Papa de 15de Aug bezocht had, verwachtte ik het einde nog
zo spoedig niet omdat hy zo volkomen helder van hoofd was. Daarby had
ik hem dikwijls gevraagd waar hy pijn had omdat hy dikwijls steunde en
zuchtte, maar steeds had hy geantwoord:" Ik heb hoegenaamd geen pijn."
Intussen nam ik my voor om eerstdaags terug te keren doch vooraf nadere
tijding af te wachten. Willem schreef echter dat de toestand niet veel
veranderde, maar Maandag 24 ging ik toch opnieuw naar Oosterbeek en deze
keer met Lore. Wy namen nachtgoed mee voor het geval wy een onderkomen
konden vinden, maar dit bleek in Oosterbeek niet mogelijk te zyn. Geluk-
kig was Tante Antje uit Leyduin overgekomen en had zy logies gevonden
by de Heer C.P.van Eeghen op de Pietersberg en nu werd aldaar ook aan
Lore een bed aangeboden. Lore bleef er één nacht en keerde Dinsdag 25
naar Zandvoort terug. Het ontbijt op de Pietersberg zou zy niet licht
vergeten. Voor ieder kind lag één boterham klaar en de stumperds zagen
er zo mager en hongerig uit !

Ik bleef met Willem in het huis van Wentink overnachten en wel in
de zitkamer, terwijl Mama in dezelfde kamer als Papa sliep, en Cato, de
meid, op zolder. Het gehele huis was vol, geen hokje was onbezet. Willem
en ik gingen gekleed op de grond liggen, ieder met een canapékussen onder
het hoofd en een touw om de arm, dat door de gang naar Papa's kamer liep,
3438 (want tussen beide vertrekken was nog een andere kamer) en aan zyn bed
was vastgebonden, zodat hy slechts even daaraan behoefde te trekken als
hy ons wilde by zich zien. Van slapen was natuurlijk geen kwestie.
Midden in de nacht voelden wy aan het touw trekken en toen wy by Papa
kwamen zeide hy ons dat zeker pakket, hetwelk in Amsterdam in de gesloten
kast naast de deur zyner kamer lag, aan Prins Frederik moest gezonden
worden. Hy sprak heel duidelijk en wy beloofden daaraan te voldoen.

Het hinderde ons geweldig dat Saar er niet was. Zy was in het begin van Augustus met Hartsen op reis gegaan naar Zwitserland en had een paar keer aan Mama geschreven,maar in de laatste dagen was er geen brief van haar gekomen en wy wisten dus niet waar zy was. Wy telegrafeerden naar sommige plaatsen,maar daar wy de Hotels niet kenden,waar zy zou logeren,vreesden wy wel dat zy die niet ontvangen zou. David was met zyn gezin te Spa doch hy kwam over ik meen daags voor Papa's dood.

Dinsdag 25 schreef ik 's middags aan Lore:" De toestand is sedert "je vertrek zeer verminderd; het water is in de borst gekomen en de "ogen zyn gebroken,zelfs de kleur is veranderd,zodat wy geloven dat hy "vóór de nacht zal inslapen. 6½: Wy hebben zo even Dr Koning ontboden. "Papa heeft geen besef meer en ik weet niet of hy ons nog wel herkent; 34.39 "soms opent hy de ogen,maar er is niet veel glans meer in. De pols is "zeer flauw. Hy lijdt niet maar voor ons is het pijnlijk om aan te zien. " Kwart vóór 7: De dokter is daar,Papa is stervende. De koetsier van "Willem van Eeghen zal deze brief naar de post brengen. De ademhaling blijft langer weg. 7 uur. Papa is overleden."
And so that great mind passed away.

By zyn heengaan waren Mama,David,Tante Antje,Dr Koning,Cato de kamenier en ik in de kamer. Cato's hulp gedurende zyn ziekte was onwaardeerbaar geweest. Ondragelijk waren de vliegen,die hem hinderden en voortdurend moest zy die wegjagen. Willem was naar Amsterdam vertrokken om geld te halen. Even na Papa's dood kwam Wentink condoleren en tevens zeggen dat zyn lijk niet in huis kon blijven. De familie van Eeghen-den Tex bewoonde de kamer vlak achter die,waar Papa gestorven was en die was daarvan slechts door een dun houten beschot en een dubbele deur gescheiden zodat men alles kon horen. Daarby kwam,dat er terstond sterke ontbinding was,zodat ook de dokter het geraden vond het lijk uit het huis,waar nog meer logeergasten waren,te vervoeren. Maar nu was het de vraag waarheen ? Wentink stelde voor het in een loods in de tuin te brengen. Ik vond dat afschuwelijk,maar wist er niets anders op,en daar 34.38a Mama er in berustte,moest ik er my wel by neerleggen. Ik telegrafeerde aan Willem,schreef Woensdag aan Lore,aan myn schoonmoeder en aan Legras voor het aanzeggen in Amsterdam.

De nacht van Dinsdag op Woensdag bracht Mama in de voorkamer door, waar Willem en ik de vorige nacht gelegen hadden en wy haar bed hadden laten brengen,maar zy was te moe en te geschokt om te slapen. Men bedenke dat zy 76½ jaar was.

Dr Koning had my te logeren gevraagd. Hy had vroeger te Driel by Heteren gewoond toen aldaar,gelijk ik vroeger reeds verhaalde,aan zekere Hollerman de neus was afgesneden; hy had toen die jongen zo goed mogelijk van een nieuwe neus voorzien en deswege te Nymegen getuigenis afgelegd.

Tante Ceejet kwam Woensdag Mama zien en bleef koffie drinken. Ik had Mama Joh.10 voorgelezen:" Uw hart worde niet ontroerd enz," maar het was alles als een droom. David regelde met my de draagplaatsen en de Burgemeester wees ons een graf op het kerkhof aan. Papa had de wens geuit dat hy ter plaatse waar hy stierf,begraven wilde worden en dat er by de ter aardebestelling niet zou gesproken worden. Deze had dan 34.39a ook in alle stilte plaats in tegenwoordigheid van David,Willem,Dr Koning Wentink en my. Op het kerkhof verscheen echter ook de oude Heer Mr I.van 's Gravenweert,die dikwijls by ons in oude tijd op Woestduin had gelogeerd,en die wy ons niet anders konden voorstellen dan met borstelig wit haar en de zakdoek ter halver lengte uit een der achterste zakken van 34.40. zyn jas hangende. Welnu,genoemde vriend van Papa sprak enige woorden by het graf,welke David beantwoordde.

Na van Mama afscheid genomen te hebben vertrok David naar Spa en keerde ik naar Zandvoort terug. Te Arnhem stapten uit de trein,die ons moest wegbrengen,Saar en Hartsen,die de laatste dépêche in Zwitserland ontvangen hadden en nu te laat terugkwamen. Saar huilde bitter en reed daarna naar Oosterbeek om Mama te zien.

Papa's nagedachtenis werd o.a. gehuldigd reeds in Aug.'68 in verzen door W.J.Hofdijk en anderen,in proza door Dr Jan ten Brink,door Réville in de Revue des Deux Mondes en door Nic.Beets in de Kon.Akademie van Wetenschappen op 9 Nov.'68. Daartoe correspondeerde hy druk met my en gaf ik hem de nodige inlichtingen. Zyn voordracht woonden David,Willem, Hartsen en ik by,daartoe door de Voorzitter Opzoomer uitgenodigd. Beets las zyn stuk zittende voor,omdat dit de gewoonte in de Akademie is,wat hy zeer onaangenaam vond.

In Zandvoort maakte ik kennis met Dr Roderick von Stintzing,Prof in 't Rom.Recht te Erlangen in Beieren,die getrouwd was met Fr.Boekermann
3441 een nicht der Sillems.Hy was een knap,gedistingeerd man en wilde met my corresponderen,maar daar kwam gelukkig niets van; want Duitse brieven gaan my slecht af. Daar hy belangstellend was,gaf ik hem het 1e deel van Keerl Der Mensch das Ebenbild Gottes. Het 2e deel verscheen eerst later.

Wy bleven te Zandvoort tot 26 Sept.en dus langer dan wy gedacht hadden,omdat ik op een Kerkeraadsvergadering de koorts had opgedaan en dus te bed moest liggen. Het was een traktatie om my gedurende die dagen door JW.uit de Bijbel te laten voorlezen,want hy deed dit met de meest mogelijke wijding. Op 31 Aug was myn vacantie afgelopen en moest ik naar Amsterdam om de volgende tien maanden aan de civiele kamer te zitten.

Op 15 Sept.schreef ik aan Lore dat ik de volgende avond niet te Zandvoort kon komen omdat ik dan een vergadering van de Kerkeraad moest bywonen en Höveker my dringend verzocht had te komen omdat het by stemming op één enkele stem kon aankomen. Het gold namelijk de vraag:1e of men een doop als wettig erkennen zou,die niet geschied was in de naam
3442 des Vaders,des Zoons en des H.Geestes, 2e of de Kerkeraad een protest zou indienen tegen de beslissing der Synode in zake Zaalberg. Deze Zaalberg was evenals Hoevers een ultra modern predikant in den Haag en een modernpredikant is een contradictio in terminis,een wandelende leugen,een bedrieger. Het protest tegen die Zaalberg had de Synode,die destijds uit ongelovigen was samengesteld,niet aangenomen.

Ik schreef aan Lore dat ik Beels geëngageerd had om te Zandvoort de reddingboot te komen zien,maar hy de reis wat duur vond en ik eindigde met Lore te verzoeken de complimenten te doen aan Mevr.van Brakel, doch niet van haar te dromen. Deze Mevr.van Brakel logeerde ook in het Badhuis,was al meer dan een jaar getrouwd maar nog kinderloos en daar zy smachtend naar een kind verlangde,had Lore haar geraden een kuur te Spa te gaan doen,wat ook by Saar succes gehad had. Daar nu Lore geen kuren te Spa behoefde om kinderen te krijgen,verzocht ik haar niet van die Mevr.van Brakel te dromen,m.a.w. niet te veel om haar te denken. Merkwaardig is het dat Mevr.v.B.aan Lore's raad gehoor gaf en inderdaad een kind kreeg. Zy was een mooi mens en uit Deventer geboortig,maar haar eigen familienaam is my ontgaan.

Mama was terstond na Papa's begrafenis by Hansje Schimmelpenninck op de Keijenberg gaan logeren en daarna in Amsterdam teruggekomen,waar
3443 zy natuurlijk veel te doen had.

Woensdag 16 Sept.schreef Lore my erg teleurgesteld te zyn dat ik eerst Vrydag te Zandvoort zou komen en voegt zy er by: " Je hebt het "hart gestolen van de Duitse Professor,die byna nog bedroefder is over "je wegblijven dan ik. Ik kan zyn schaduw niet zien zonder zyn stem te "horen:" Gnädige Frau,kommt Ihr Herr Gemahl noch nicht?" en toen ik "hem zeide dat je niet voor Vrydag zou verschijnen.werd zyn gezicht een "el lang en riep hy al zuchtende:" Das tut mir sehr leid,dann sehe ich "ihn zwei Tage weniger als ich hoffte!". Si jamais je me fais enlever "ce sera par lui,car alors nous pourrons un peu causer ensemble de toi. " Hes Laan-Willink est dans la joie de son coeur,daar zy haar elfde zoon "verwacht." (Haar man heette Toon,zy werd later krankzinnig en wordt "thans in 1903 nog steeds in Veldwijk verpleegd. Hy is dood en hun enig kind Keetje woont te Hilversum). " Ik ben gisteravond aan een nieuw "romannetje begonnen "The Ogilvies" van de Mackays,maar daar ik er niet "mee kon uitscheiden,heb ik het al haast uit zodat ik heden avond weer "op zwart zaad zit. Nu dag liefste,ik zoen je teder en verheug my dat "deze scheiding voor lange tyd de laatste zyn zal. Zeg aan Saartje dat "wy Zaterdag de helft der koffers zullen zenden. Je liefje."

Ons plan was namelijk om Maandag 21 Sept Zandvoort te verlaten,maar
3444 die Kerkeraadsvergadering had my,gelijk ik zeide,de koorts bezorgd en zo konden wy eerst Zaterdag 26 Sept.naar Amsterdam terugkeren. Ik geloof dat Tane in dat jaar begon haar blaadje van Spanje te schrijven.

Op 1 Oct spoorde ik 's avonds naar Vreeland om de volgende dag met Hooft Graafland op de Meir te jagen. Volgens van Dijk was er nog nooit zo laat op de Meir gejaagd. Al het riet was al geel,maar wy schoten er toch nog 22 eenden en 1 taling. Willem had er in 7 keer 230 thuis gebracht. Op S.en B. vond ik Antonio Carrasco,die goed,althans gemakkelijk

Frans sprak en overgelukkig was dat de Koningin was weggejaagd en de revolutie hem vergunde in Spanje terug te keren.

Dr Smit te Zandvoort had my geraden elke middag vóór het eten een glas cognac met een paar eieren (dus een advokatenborrel) te drinken. Dit deed ik,maar later ried Mezger het my af. Lore trok Zaterdag 10 Oct. met Marietje naar S.en B. en bleef er tot Donderdag 15 om van Louise Elout en Maria te genieten. Zy trof heerlijk weer. Ik kon niet mee 1e omdat ik op de andere 4 kinderen moest passen en 2e omdat ik als ouderling in de Oosterkerk moest zitten,'s ochtends onder het gehoor van Ds Posthumus Meyjes Senior,die vervelend en 's middags onder dat van Ds Hasebroek die beter preekte. Met Henk en Max maakte ik flinke wandelingen o.a.tot aan de Zuiderzee by Zeeburg.

3445

Mama vond ik bezig haar brieven aan Papa van voor 45 jaar,toen zy met hem geëngageerd was,over te lezen,welke zy natuurlijk laf vond en verbrandde. Ik schreef aan Lore dat Max in de eetkamer de inktkoker op het tapijt had laten vallen en er weinig schande van had,daar hy alleen zeide:" Dat is vies!". Ik vond een brief van Lore's grootvader van Winter aan Papa met drukletters geschreven uit Spiegelrust te 's Graveland tegenover Hilverbeek. Jan Six en andere vereerders van Papa namen het initiatief om een monument op Papa's graf te stichten.

Op 14 Oct stierf Prof des Amorie v.d.Hoeven plotseling in het Leesmuseum. Hy was totaal ongelovig geworden.

Op 16 Oct kreeg Agnes een miskraam in de derde maand,Lore ging haar dagelijks troosten.

3446

Maandag 26 Oct.presideerde ik in het Diaconieweeshuis het Ouderlingen Gezelschap,waar Höveker een voordracht hield over de Oorsprong, de Rechten en Plichten van het Ouderlingschap. Er waren 12 gelovigen en 14 modernen.

En Woensdag 28 Oct.woonde ik ten huize van Ds Cramer onze krans by met de predikanten Hasebroek,Vinke en Adriani en de Heren Pierson,Oyens en van der Linden. Er werd o.a.gesproken over de Censura Morum,en Cramer vond het een anomalie de leertucht uit te oefenen en de censura morum na te laten. Ook kwam de la Saussaye's geschrift over de crisis van deze tijd ter sprake.

Donderdag 29 Oct.Vergadering by de Heer Oyens van 14 Ouderlingen en Diakenen met de predikanten Posthumus Meyjes,vader en zoon,om een lijst van candidaten voor ouderling en diaken te maken.

Men ziet hieruit hoe uithuizig ik was. De een loopt 's avonds naar de Societeit of kroeg en ik naar vergaderingen en samenkomsten. Beide is even verkeerd,want men laat zyn vrouw alleen en als de kinderen groot zyn,ook deze.

3447

Zaterdag 31 Oct. Groot oproer te Rotterdam. Hevige gevechten met de politie,die zich in het Bureau terugtrokken,hetwelk daarop bestormd werd. Het gepeupel tracht dit zowel als het Raadhuis in brand te steken. Een agent grijpt een man op het ogenblik dat deze met een stuk brandend papier in het Stadhuis holt. Ook het bureau van de N.Rott.Courant werd bedreigd omdat het geweigerd had een advertentie te plaatsen van de zaakwaarnemer Jacob de Fletter. Wegens het schrijven ener oproerige brochure werd deze gearresteerd met nog 30 anderen. Andere oorzaken waren wrevel: 1e over verhoogde belasting,2e over verwijdering van schepen uit vroegere ligplaatsen, 3e over het benoemen van niet-Rotterdammers tot dienaren van politie en 4e over het sluiten ener lening van 6 millioen tot verbetering der riolering.

In Amsterdam was in drie jaar tijds onder het Burgemeesterschap van Cees Fock 1½ millioen voor het onderwijs uitgegeven en de Tijd schreef dat hy dus wel blij mocht wezen van Amsterdam te verlaten en een Ministersportefeuille gekregen te hebben.

3448

Voordracht van de Hooge Raad tot vervulling der vacature ontstaan door het aftreden van den Heer Melort. De Tweede Kamer sloeg echter op deze aanbeveling geen acht en maakte een andere nominatie,waarop geen enkel der personen,welke de Hooge Raad had voorgedragen,voorkwam,te weten: van Meerbeke,Asser,beide raadsheren in Noord-Holland,enz.... Hier was de politiek in het spel geweest. Er moest een Roomse benoemd worden omdat Melort Rooms was geweest, maar Luyten wilde de Kamer niet kiezen omdat hy in het conservatieve ministerie Heemskerk-van Zuylen met een portefeuille belast geweest was,en om nu de Koning te dwingen van Meerbeke te benoemen,droeg de Kamer naast hem enkel protestanten voor.

Ik ging van Meerbeke feliciteren, die zelf het meest verbaasd was. Sedert 3 maanden was hy lid van het Hof, 4 jaar was hy subst.Off.te Nymegen en 1½ jaar à 2 jaar subst. Off. te Amsterdam geweest, één jaar had hy strafzaken behandeld en nu op 40-jarige leeftijd de eerste op de voordracht voor de Hooge Raad. Zó iets was nooit vertoond. Het was om te schreeuwen !

Maar wat gebeurde ? 's Anderen daags kwam de Heer Piet Taeys van Amerongen, afgevaardigde van Leiden, de langste soldaat uit de Tiendaagsche veldtocht, in de Kamer met de tijding dat van Meerbeke nog geen 10 jaar gepromoveerd was en dus het radicaal miste om Lid van de Hooge Raad te worden. De Min.van Justitie van Lilaar zond dus de nominatie terug aan de Kamer,die een gek figuur geslagen had; deze maakte
3449 een nieuwe voordracht op: Gertsen,Asser,van Kerkhoff,Cononck Liefting en de Pinto.

Vrijdag 20 Nov.moest ik met Goseling naar Zeist omdat de vloeren van Welgelegen verrot waren en vernieuwd moesten worden terwijl ook een paar kamers behangen moesten worden. Ik had de tijd niet om te lunchen maar werd te 3 uur op het Slot door wijn en beschuit verkwikt. Tante Cateau had ons beloofd de reparatie voor haar rekening te nemen, maar toen ik haar later de opgave ter hand stelde beweerde zy die belofte nooit gedaan te hebben. Dergelijke streken had zy meer. Overigens was zy altyd lief voor ons maar op haar woorden en betuigingen kon men evenmin staat maken als op die van Henriette Insinger, en dit was jammer.

Ik reisde van Zeist naar S.en B. en Zaterdag joeg ik met Willem van Loon in de Overbosschen,waar in geen twee jaren een schot gevallen was en desniettemin geen faisant was te zien,zodat wy er slechts twee schoten en 5 hazen. Willem had zo weinig respect voor de jacht dat wy eerst te 9½ begonnen en al te 3½ eindigden,zodat wy de mooie bossen aan de Noordzijde niet eens afjoegen.

3450 Zondag kerkte ik by Gann Dun,die echter zó galmde dat Mama van Loon het meeste miste. Wat my meer genoegen deed was een lieve brief van Lore, die de visite van Goseling gehad had. Hy was verrukt van Welgelegen doch vond dat wy veel te weinig huur vroegen. Lore vervolgde: " Jan Willem et Marie ont diné chez ta mère et ont causé comme deux pies "borgnes au grand amusement de ton frère Willem,die ze natuurlijk aan de "gang maakte. Fan est trop chou et vient de me dire:" Mama hiet niet "Mama maar Mama hiet Toroline en Papa hiet niet Papa,maar Maurice. Houdt "Mama veel van Maurice ?" Puis il m'appelle en criant Toroline,et en ca-"chant son petit visage entre ses mains d'embarras. Demain je ne sais "où aller à l'église. Ce Mr.Saglier vient de nouveau collecter,ce qui "m'ennuie. J'aimerais garder la petite somme dont je dispose,pour les "choses qui m'intéressent vraiment beaucoup, l'évangélisation,les éco-"les chrétiennes, wanneer zo myn gehele hart meegaat als ik daaraan iets "geef."

3451 Zondagavond schreef Lore my weer o.a. dat zy met Henk,Max,Carel Beels en Willem van Loon (zoon van Hendrik) by Maria Nepveu gegeten had, waar de jongens heel lief met Lou en Broer speelden,zó zelfs dat Lou huilende naar bed ging omdat haar neefjes niet by haar bleven. Maria had een ganzebord klaargemaakt met 4 prijzen,net als Mijnheer Schrikkelijk (Schikkinger), zodat Henk met een opschrijfboekje,Max met een inktkoker,Carel met een zakpotlood en Willem met een portemonnaie verrijkt werden.Lore schreef verder:" Ik heb de visite gehad van de Kosten; Myn-"heer,wiens gezicht my niet geheel voltood toeschijnt,beviel my toch "beter dan Mevrouw,die zeer burgerlijk is en extra communicatief.

Mej.Elias legateerde aan de Diaconiearmen 10,aan de Diaconiescholen 4 en aan de Havelozenschool 1 duizend gulden.

Te Parijs stierf een der Rothschilden,die 2000 millioen francs naliet, en in Dec.'68 stierf Machiels,de schoonvader van Godefroi,met wie ik in '56 te Ems gesoupeerd had. Men vertelde dat hy gierig was en dat hy,toen hem eens een lijst ter tekening werd aangeboden en hem op zyn weigering gezegd werd dat zyn schoonzoon ook gegeven had,antwoordde: "Ja maar,ik heb zo'n rijke schoonvader niet als hy." Mevrouw Godefroi-Machiels was dus heel rijk maar even lelijk,zodat Hartogh hem,toen Godefroi Minister werd, Excellentie noemde en zyn vrouw Pestilentie.
3452

In de nacht van 7 op 8 Dec.'68 woei er een hevige storm zodat de schoorstenen van Mama's huis en van Welgelegen instortten.

Zondag 27 Dec hoorde ik voor het eerst van 't Lindenhout preken en mededelingen doen omtrent het Weeshuis,dat 6 jaar te voren gesticht was uit vrijwillige bydragen.Van 26 wezen die het huis hadden verlaten kwamen goede berichten. (Dit is Neerbosch). Einde 1 8 6 8.

A N N O † 1 8 6 9

Op 1 Januari bracht de collecte voor de Noodlijdende Kerken te Amsterdam ƒ 1000- op; de turfcollecte had op de twee Kerstdagen ƒ 7739- opgebracht, dat was ƒ 500 meer dan een jaar vroeger.

3453 Op 6 Jan.kreeg ik weer een massa cadeaux. Lore had de stoel,die Oom Jan Röell my gegeven had,nieuw laten bekleden en een paar lakense pantoffels met gouddraad geborduurd. Van Henk en Max kreeg ik een das, van Miek hoedjes voor de lampen,van Jan Willem een lampekleedje,van Frank pomade,van Mama van Loon ƒ 100-,van myn moeder 12 paar sokken, van Willem van Loon een winterjas,van Henriette Insinger een chambercloak en een penduletje voor de slaapkamer, van Jan van Loon moezelwijn, van Nepveu 100 sigaren en van Tante Antje een voorsnijmes.

Lore gaf geen diner omdat het de week der gebeden was,want sedert de Evang.Alliantie werd de eerste week des jaars daarvoor bestemd. Wy gingen dus 's avonds naar de Schotse Kerk,waar Jan voorging. Het onderwerp was het Huisgezin en het chr.Onderwijs. Tegelijk hield Réville hier een lezing over la Comédie Française. Hy was hier beroepen, maar de predikanten Gagnebin en Brun en Oom Henri Labouchere protesteerden daar tegen wegens zyn bekende antichr.gevoelens o.a.in zyn laatste werk: Le dogme de la divinité de Jésus Christ,waar hy verkondigde dat men niet meer van het geloof in Christus spreken mag maar alleen van het geloof van Jezus. Gelukkig nam Réville het beroep niet aan.

3454 Ik woonde in de Luth.Kerk een samenkomst bij van de Verg.van Chr. Onderwijs,waarin Ds A.Kuyper het antichristelijk standpunt der My tot Nut van het Algemeen aanwees,terwijl de Heer van Lummel betoogde dat de kinderen het eigendom van Christus zyn en van de ouders en niet van de Staat. De collecte bedroeg ƒ 211,40 en de volgende dag gaf Oom Henri Labouchere my ƒ 95- omdat hy,gelijk ik reeds vroeger verhaalde,geen lid wilde worden !

De Schoolcommissie werd plotseling gewaar dat er geen enkel antirevolutionnair in haar College zitting had en droeg als 1e candidaat Chris van Buren voor en als 2de een jong onbeduidend advocaat Schiff, maar de liberale gemeenteraad koos deze. Zó groot was de vijandschap ! Even vijandig en onverdraagzaam waren Curatoren van het Athenaeum,die voor het professoraat in de rechten voordroegen Gijs van Tienhoven, van Andel en Mom Wisch,met passering van Mr Gijswijt van der Netten,die door Prof de Geer was aanbevolen,maar om zyn chr.beginselen geweerd werd. Regenten der cellulaire gevangenis droegen aan de Minister de cipier van Arnhem Dijkman voor,die lid was van onze kiesverg.Vaderland en Oranje toen hy in Amsterdam woonde en als gelovig Christen bekend stond, maar de Minister benoemde de cipier van Utrecht Jansen,die zó zwak was dat hy door zyn schoenen zonk.

3455 Ik schreef aan Willem Borski over het chr.Onderwijs en 's avonds bracht hy my ƒ 300- als gift en beloofde hy my ƒ 50- als jaarl.bydrage. De wintercollecte voor de armen der Diaconie bracht ƒ 34121,29 op.

In Maart had Lore pijn in de keel,Miek,JW. en Frank lagen te bed. In het eind van Maart sukkelde ook ik aan pijn in de keel en vond ik noch by pastilles de Dithan,noch by borax,lijnzaad of transpireren baat. Mama lag met griep te bed en Dr Greve vond het verontrustend. Henk en Max hielden het huis,Max had de bof; het was dan ook guur weer.

In Maart stierf Mevrouw Willet,nalatende 6½ ton,waarvan Kee dus ¼ erfde. Voor 18 jaren,toen haar man stierf,had zy er vijf. De rijke Machielse,die onlangs stierf,sliep gedurende zyn laatste ziekte met een kruier naast zyn bed uit vrees voor inbrekers. "Vergadert u geen schat,waar de dieven kunnen doorbreken en stelen. Matth.6;19."

Nepveu schonk ons ƒ 400- voor de verbouwing der bovenverdieping van ons huis, en Hendrik kocht het huis met de witte kolommen van Ernst van Tuyll voor ƒ 90.000- John Sillem trok in het zyne.

3456 Op 31 Maart stierf Juffr.van Duin geb.Kramer,die aan het hoofd stond der bewaarschool van Anna van Loon en Agnes Beels. Zy was te 3½ van haar eerste kind bevallen en gaf te 5½ den geest. Naar de mens gesproken was zy onmisbaar; haar man had zyn bekering aan haar te danken en zy was de providentie van alle armen in de buurt der Looier-en Noorderstraten.

Myn keelpijn genas eindelijk door een doek met grof keukenzout 's nachts goed verwarmd om myn hals te leggen. Daardoor trok de brand weg.

Op Goede Vrijdag werden te Parijs drie diners gegeven,waar libre-
mangeurs of vrijdenkers aanzaten,die alle godsdiensten bespotten en
lasterden.

Op 8 April reisde ik naar den Haag om in Diligentia een vergadering
by te wonen van het Chr.Onderwijs. De Heer Jan Singendonck had my te
logeren gevraagd. Hy was eerst getrouwd geweest met Juffr.Bisdom en
hertrouwde met de rijke en mooie Nancy Scholten. Uit het eerste huwe-
lijk had hy 3 dochters en by Nancy Scholten verwekte hy een vierde
3457 dochter,die met Baron van Lynden,rechter te Middelburg geëngageerd raak-
te maar hem gedurende het engagement door de dood verloor. Alle vier
dochters waren even lelijk en hadden de lange bovenlip haars vaders ge-
erfd en het apentype,zodat Anna Pauw ze niet onaardig noemde Singe-donc.
Ook de larmoyante spraak der Nymeegse Singendoncks was haar eigen.

Die avond schreef ik nog te 11½ aan Lore:" Liefste,ik wil niet
naar bed gaan zonder een briefje aan je te beginnen,dat ik echter eerst
"morgen zal eindigen. Ik ben uitmuntend gearriveerd,heb een dutje ge-
"pakt in de trein tegenover een jood,die hetzelfde deed en vond iemand
"met een witte das aan het Station alhier,die de knecht van myn gast-
"heer bleek te zyn en my per vigilante herwaarts bracht. Ik vond Mynheer
"en Mevrouw met 2 dochters; wybleven praten tot 10½ en toen kwam er
"moezelwijn,brood,sardines,koek en kaas,waarna wy te 11¼ naar boven
"trokken."

" Vrijdag 9 April. Hoewel het beneden warm geweest was,sliep ik
"niet slecht tot 7½. Te 8 uur ontbeten wy. Mr.S.deed een mooi gebed en
3458 "te 9¼ trad Seiffert binnen,stotterende als altyd en bewerende dat ik
"niets veranderd was. Te 10 uur nam de vergadering een aanvang. By het
"binnenkomen liep Esser met een dikke knuppel op my toe en vroeg my met
"welk recht ik in '67 gedurende de Evang.Alliantie aan de Engelsen ver-
"boden had in de Jodenbuurt traktaatjes uit te delen en op straat toe-
"spraken te houden. Hy zou in Amsterdam komen en zich niet generen myn
"verbod te overtreden. Ik antwoordde dat ik geen verbod had uitgevaar-
"digd maar alleen goede raad gegeven had omdat de gemoederen der Joden
"al zo geprikkeld waren,waarop Esser zyn knuppel ophief als wilde hy
"my slaan of bedreigen. Elout,die er op af kwam,trok my daarop weg.

" In de vergadering werd veel geredeneerd en nu ben ik weggelopen
"om thuis koffie te drinken. Groen presideert en onder de aanwezigen
"zag ik Jan,Gunning,Kuyper enz. Ik ga er nog even heen in de hoop dat
"het niet te lang dure. Heden dineren wy eerst te 6 uur en morgen komen
"Beynen en Gunning eten."

" Half 5. Naar Diligentia wandelende ontmoette ik de beide laatst-
"genoemden,die genoeg hadden van de discussies en my meetroonden.
Gunning en ik brachten eerst Beynen thuis en daarop nam Gunning my mee
3459 "naar zyn huis en naar zyn prachtig studeervertrek,dat vroeger het ate-
"lier van Louis Meyer geweest is. Wy bleven praten tot 3 uur,gingen toen
"by Johanna binnen,die er nog lief en jeugdig uitziet en,naar het schynt,
"weer in de verwachting is,zonder dat ik dit echter heb durven vragen.
"Daarna liep ik naar Louise Elout,die echter niet thuis was en keerde
"door het Bos terug."

Diezelfde Vrijdag schreef Lore my: " Il est 8½ du soir et je suis
"fatiguée surtout moralement,les servantes ayant été agravating aujour-
"d'hui, mais de causer un peu avec toi me sera un rafraichissement,et
"je veux m'accorder ce plaisir. D'abord je te dirai que je suis t.à.f.
3460 "de l'avis de Fan,qui me disait hier soir:"Ik vind het niet pleizierig
"" dat Papa weg is.Vindt Mama dat pleizierig?"- "Wel nee Fan,ik ook niet.
"" He,waarom is Papa dan gegaan? Ik vind het heel jammer".- C'est hor-
"rible quand tu n'es pas at home et je me réjouis de ton retour après-
"demain. Demain je dine avec les garçons chez Agnes pour nous rendre
"tous ensemble chez Djé à 7 heures. Et après demain j'irai diner avec
"Henk et Max chez Maman. 't Is dus alle dagen feest. Ce matin les maçons
"ont commencé leur ouvrage et tu seras étonné comme la petite chambre
"gagne en lumière et en grandeur depuis que ce pan de mur est éloigné.
"Goseling a eu raison,car ce n'était pas une cheminée mais un grand trou.
"Mais le rusé personnage m'a persuadée de consentir à un autre ouvrage.
"Il s'agit de renouveler la cheminée sur le toit qui tombe en ruine.

" Cet après-midi j'ai dabord afgestapt Henk,puis je suis allée
"chez Louky qui est rétablie. Zy vroeg zeer naar je keel en vond het
"maar half goed dat die beter is geworden zonder Mezger of homoöpathie.

" Grietje m'a demandé de sortir ce soir,sur quoi je répondis qu'elle "choisissait un mauvais jour,les garçons devant avoir leur bain,et
3461 "qu'elle ferait mieux de sortir demain. Elle se facha et dit que les "garçons pourraient bien een weekje overslaan et sur mon refus elle "alla se plaindre à la cuisine d'un ton à être entendue par toute la "maison. Puis en servant à table elle montra une très mauvaise humeur "et ce soir elle me tourmenta en ne venant pas chercher Henk et Max et "en ne préparant le bain que bien tard. Avec cela j'étais fachée contre "elle,parce qu'elle n'avait pas même défait les lits à midi,s'étant "amusée à jouer pendant toute la matinée."

" Marietje a déménagé au beau milieu de la nuit dans son propre "petit lit,ne trouvant pas ta place comfortable du tout. Fan a été si "drôle ce matin; il était un schoenpoetser,disait-il,et avait un chauffe- "pied comme bac avec un objet en bois en guise de petit pot voor de "schoensmeer,et il nettoyait avec une brosse les souliers de JW.très "sérieusement. Henk et Max ont fait leur arithmétique avec beaucoup de "zèle et ont été très sages."

3462 Prot. Elout had my eens gevraagd of ik agent wilde worden van de Ned.Ev. Verg.,in welk geval het Bestuur een Evangelist naar Amsterdam zou zenden. Dit lachte my zeer toe. Ik zond in Amsterdam een circulaire rond om giftem en jaarl.bydragen voor de Verg te vragen en kreeg zóveel dat ik er in het vervolg het tractement eerst van Linthout,later van hem, Roos en Geel en eindelijk van de twee laatstgenoemden mee betalen kon en nog geld overhield om aan het Hoofdbestuur in den Haag te zenden.

Zaterdag 10 April schreef ik aan Lore o.a.:" Ons diner gisteren "was niet formidabel maar lang,daar het van 6 tot 8 duurde en wy tot
3463 "9½ moesten blijven praten. Er was veel eten en veel wijn,maar ik heb "my in acht genomen,zodat ik goed heb geslapen. Van 9½ tot 10¼ ging ik "met myn gastheer wandelen langs het Voorhout en de Vijverberg wat ik "alleraangenaamst vond,en toen wy thuis kwamen was de famille al te bed. " Ik ga by Louise Elout koffie drinken om te 3 uur de Heer Singendonck "voor een wandeling af te halen. Zeg aan Henk dat ik nog geen vorste- "lijke personen gezien heb. Morgen preekt Gunning in de Kloosterkerk.

" Welk een verdriet dat die meiden het je altyd lastig maken als "ik weg ben. Louise Elout had hoofdpijn maar was toch causant evenals "Elout. Het zou my niets verwonderen zo zy vroeg of laat afgescheiden "werden of een nieuwe secte creëerden. Elout was woedend op Gunning "omdat deze onlangs aan Hoevers het avondmaal had uitgereikt toen deze "naast hem zat. My komt het voor dat dit voor Hoevers',en niet voor
3464 "Gunnings verantwoording blijft. Elout heeft my voorts gezegd dat Lint- "hout alle week Zondagschool moet houden,en toen ik hem vroeg wààr,ant- "woordde hy:"Dat moet hy zelf weten."

De 4de Mei '69 stelden de Eng.Bestuurders der Duinwatermy Leonard Beels tot Directeur-Secretaris aan in Papa's plaats. Mama was hierdoor pijnlijk aangedaan. Na Papa's dood had zy aan het Bestuur te Londen het verzoek gericht om David of my in zyn plaats tot Directeur te benoemen. Na al wat de familie van Lennep in het belang der My gedaan had rekende zy er op dat haar verzoek zou worden ingewilligd. Grootpapa had zyn duinen afgestaan,Oom Henk had toegestaan dat het water door de beek van Leiduin liep en Papa had het initiatief genomen en gedaan gekregen dat de regering van Amsterdam het leggen der pijpen vergunde. En zie! nu werd Beels tot Directeur gekozen,ofschoon hy reeds Secretaris was.Beels zelf voelde dat dit onbillijk was en toen hy het ons kwam mededelen, zeide hy aan Lore,die alleen thuis was,dat hy my zyn Directeurstraktement van *f* 1200- wilde afstaan uit erkentelijkheid aan Papa,die hem de post
3465 van Secretaris had bezorgd. Lore wilde dit niet aannemen,maar toen Beels er op aandrong nam zy de helft aan. Beels heeft ons die *f* 600- dan ook gedurende enige jaren uitgekeerd,maar op zekere dag kwam hy my zeggen dat hy die som niet meer kon missen. Dit was niet alleen shabby,daar hy dan beter had gedaan het ons nooit te offreren,maar tevens voor ons een teleurstelling,daar wy nu op die *f* 600- rekenden. Hy had dit moeten begrijpen en ook dat hy,die slechts één kind had,het beter kon missen dan wy,die er zes hadden.

In de nacht van 10 op 11 Mei '69 ontsliep Eveline Hartsen-Ardesch, na een korte doch hevige ongesteldheid,dezelfde,die Jettie Beels ten grave sleepte. Zy was 6 jaar getrouwd geweest en had in Sept '68 een kindje gekregen,Elisabeth Jacoba geheten,by welke namen Kees die van

Eveline voegde. Deze trouwde met Gerrit Hulsman,predikant eerst te Lemele daarna te Zandvoort en in 1903 te Groningen.

3466 Caroline vertrok Vrijdag 21 Mei '69 met de kinderen naar Welgelegen te Zeist om aldaar haar bevalling af te wachten. Henk en Max werden er naar school gezonden en hadden er veel genoegen,wat ik als een byzondere zegen van de Heer beschouwde,daar ik,myn eigen schooltijd indachtig,veel meer daartegen opgezien had dan ik durfde zeggen. De meesters heetten Renkewitz en Schultze voor het Duits,Licht voor het Hollands en Ayme voor het Frans. Vooral de drie laatste wonnen hun hart. Omtrent de le dag schreef Lore my op 24 Mei: "Je hebt wel gezegd dat je geen brief "wilt hebben,maar ik verbeeld my dat je er toch op rekent om tijding "van de eerste schoolgang te ontvangen. Nadat wy eerst te zamen gebeden "hadden,vertrokken zy vol moed en pleizier. Kwart vóór twaalf stonden "zy rayonnant voor my; het was heel pleizierig geweest en de tijd was "omgevlogen. Eerst had Mynheer Verbeek ze in zyn studeerkamer tot 10½ "geëxamineerd in het lezen,de aardrijkskunde en het rekenen,daarna in "de Alg.Geschiedenis en de Vaderl.,Holl.en Franse talen. De conclusie "was dat zy niet in de derde maar in de tweede klasse thuis hoorden,en "je kunt nagaan hoe gelukkig zy waren. Ook my doet het veel pleizier, "maar ik vrees dat zy nu nog veel meer taken zullen opkrijgen. Daarna "zyn zy in de schoolkamer gebracht by een 20-tal jongens en kregen zy,
3467 "ongelukkig in het Duits,onderricht in de Aardrijkskunde,daarna in het "rekenen. Tussen de lessen stoeiden zy 5 minuten,après quoi tout rentra "aussitôt dans l'ordre accoutumé. Nu hebben zy 6 sommen opgekregen en "die maken zy zo gauw mogelijk af om vóór 2 uur nog wat te kunnen spe- "len. Van 2-3 zullen zy franse les,van 3-4 Holl. en van van 4-5 Algem. "Geschiedenis krijgen om daarna naar huis te hollen omdat wy by Con- "stance gaan eten. De eerste indruk was een pleizierige en zy vonden "de meesters vriendelijk. Met Marietje ga ik in het Broederhuis ransels "kopen want zy zyn met een vracht cahiers thuis gekomen."

Ik antwoordde op 25 Mei:" Je brief was my meer dan dierbaar omdat "ik de ganse dag met de jongens bezig geweest en zeer verlangend was "te vernemen hoe zy gevaren waren. Gelukkig is dit meegevallen en nu "hangt het grotendeels van hen af om het by voortduring naar hun zin "te hebben. Wat zullen zy veel aan Karel te vertellen hebben. Als de "taken niet te veel tegenvallen zal het wel gaan. Ik was Zondag avond
3468 "minder moe dan jij omdat ik van 4-5 geslapen had,maar ik had zulk een "pijn in myn leden dat de sneltrein my nog te langzaam reed. Mama was "voor my opgebleven en nogal wel. Ik schreef de civiele rekesten nog in "en ging te 12 uur naar bed.

" Maandagmiddag bezocht ik Linthout,die postelein zaaide en Zondag "de visite van Maria en Nepveu gehad had met een koortspleister voor "zyn vrouw en een regenjas voor hem. Gisteren is er een prachtige ge- "borduurde jurk voor Baby gekomen met een kaartje van Anna.

"De diaken die in de wijk Heren-Keizers-en Prinsengracht tussen "de Leidse Gracht en de Vijzelstraat voor de Diaconiescholen gecollec- "teerd heeft,had van de Walkarts *f* 2700-voor eens en *f* 900- jaarlijks "ontvangen,van de Borski's nog niets. Nu zal ik er morgen Willem Borski "by wie ik eet,over aanspreken. Tante Cateau heeft voor *f* 100-'s jaars
3469 "ingeschreven. Ik heb vier tafels in myn kamer,de lamp van Willem en "een eigen theeservies en zit diep in myn conclusie Amstelland,maar het "ongeluk is dat ik er morgen een nieuwe oploop,die er nu lastig tussen "in komt. Hoe ik klaar kom weet ik niet,en 't is lastig dat die conclu- "sies altyd 's zomers komen als men naar buiten wil. Je van tafel en "bed gescheiden echtgenoot."

Ik zat destijds aan de civiele kamer en had dus Maandag,Dinsdag en Woensdag zitting,zodat ik de overige vier dagen te Zeist had kunnen door-brengen,maar ik had myn conclusie voor Amstelland nog niet klaar en liep er elke week nieuwe op,en daar ik buiten geen boeken had,moest ik gewoonlijk tot Zaterdag in Amsterdam blijven.Dit was ook in de week van 24 op 29 Mei het geval en daarom schreef ik Donderdagmiddag 27 Mei aan Lore dat ik in stad moest blijven. " Hedenavond heb ik vergadering van "het Bestuur der Diaconiescholen en bovendien zit ik diep bedolven onder "myn conclusie i.z.Amstelland,waarmede ik eerst tot op de helft gevorderd "ben,hoewel ik al 21 blz.folio volgeschreven heb,terwijl het moeilijkste "nog komen moet en ik op 9 Juni gereed moet zyn. 't Is heel verdrietig, "want ook ik verlang even hard by jou te zyn als jy by my en ik zou je "

3470 "dolgraag met de kinderen willen helpen,maar ik had wel voorzien dat "er vóór Juli van myn buiten zyn niets komen zou. Ik hoop nu Zaterdag "te 2½ van hier te gaan. Kom je my dan te gemoet? Gisteren prettig diner "by Willem Borski met Hendrik en Louise. Willem verblijdde my met *f* 500- "voor de Diaconiescholen en *f* 300- jaarlijks. Zyn vader wilde niet meer "geven dan *f* 100- voor eens. Is dit niet shabby ?..."

Diezelfde Donderdagavond antwoordde Lore my:" Daar ik zo even je "briefje kreeg,waarin je my schrijft dat je niet voor Zaterdag kunt ko- "men wil ik je nog eens tijding van ons geven. Ik zat juist op de qui "vive,hopende je te zien komen en was met opzet niet naar Stenia of het "Pavillon gegaan om thuis te zyn als je kwam. Arme sukkel dat je juist "nu zoveel te werken hebt; dat treft al heel ongelukkig en ik zou willen "dat ik je kon helpen in plaats van hier te luieren. Ik begin een man, "die niets te doen heeft,een ideaal te vinden en vind Mr Forstners raad " de prendre deux maris" nog zo kwaad niet. Marietje vindt ook dat je zo "lang weg blijft en raadt my aan je eens te gaan opzoeken.-"Ja maar Miek, "ik moet by de kindertjes blijven."- "O,Emilie zal wel op ons passen en "Papa is zo alleen. "- Miek leest nogal goed tegenwoordig en krijgt er "meer pleizier in. Zy is vandaag geographie begonnen en dat amuseerde "haar zeer. Met de jongens gaat het goed; de taken zyn niet te zwaar en "ik geloof dat het schoolgaan nuttig voor hen is. Zy zyn onder de eer-
3471 "sten in het Frans,en de meester heeft drie jongens uitgekozen om een "Frans gedicht by het examen op te zeggen en Henk en Max zyn twee van "de drie. Ik vrees dat de arme Henk in zyn verlegenheid erg zal gaan "stotteren. Vandaag vertelde Henk aan tafel dat Mr.Ayme een reglement "had gemaakt dat hy die minder dan 2 fouten in de dictée zou maken,een "prijs kreeg:" Nu had ik er 3 en Max maar 1,en dus krijgt Max de prijs," "heeft de meester gezegd,"- puis Max d'ajouter:" Ja maar 't is een aller- "gekst reglement,vindt Mama ook niet,want daar is niets geen kunst aan "dat wy beter Frans kennen dan de anderen; wy hebben het thuis geleerd "en de andere jongens leren het alleen op school."- Je trouve qu'il a "raison,mais c'est heureux qu'il le reconnait lui-même. Zy zyn nu aan "het Duits begonnen en hebben zich vandaag geoefend in het declineren.

"Jan Willem droomt van zyn verjaardag en is heel zoet. Vanmiddag "is hy by my gekomen met de vraag of hy my wat uit de Bijbel mocht voor- "lezen,wat hy toen allerliefst gedaan heeft. Ik heb hier een heel lui "leventje en vorder goed aan myn naaiwerk,waarmede ik my meest onder de
3472 "verandah bezig houd wanneer de regen my niet wegjaagt. Vandaag hebben "wy weer cascades en overstromingen gehad en gisteren onweer,maar 'tis "niets koud.

"Ik hoop dat Hendrik en Louky by hun plan gebleven zyn om Zondag "te komen met Willempje. Hoe heerlijk dat Willem Borski genereux is, "want daar rust voor hem een zegen op en op die wijze zal het geld hem "niet ten vloek of strik zyn. Zyn oude vader valt my bitter tegen..."

Zo dikwijls ik tijd had deed ik huisbezoek by de lieden,wier kin- deren op de Diaconieschool in de Zwanenburgerstraat gingen,welke school aan myn toezicht was toevertrouwd,eerst alleen en later met Linthout. De onkunde en onverschilligheid dier lieden was grenzeloos,want ofschoon zy hun kinderen naar een chr.school zonden,deden zy dit niet uit be- langstelling maar omdat de school in hun wijk gelegen was. Op de vraag of zy in de Heer geloofden antwoordden zy soms dat zy hun geloof by de aanneming hadden ontvangen en toonden zy niet te begrijpen wat geloven betekent. Eens gebeurde het dat wy een huis binnentraden,dat een publiek huis bleek te zyn. In het voorvertrek zaten matrozen met meiden op hun schoot en in hun armen en toen wy in de achterkamer aan de waardin vroe- gen hoe zy zulk een etablissement durfde houden en hoe dit te rijmen
3473 was met het zenden van haar kinderen naar een Chr.school,antwoordde zy dat,als zy haar belastingen betaalde,niemand iets op haar had aan te merken.Linthout had onder het poldervolk te Velsen geëvangeliseerd. Ten gevolge van de vele bijdragen,welke Caroline voor de Vereniging had ingezameld en naar den Haag had gezonden,was hy in Mei door het Bestuur naar Amsterdam overgeplaatst. Hy was een lieve man,zeer ethisch en steeds de Heer op de voorgrond stellende zodat het niet missen kon of zyn woord moest het hart treffen. Tante Voombergh had *f* 100- gezonden om hem in zyn nieuwe woning te installeren en Mevr.Borski *f* 75- om Bijbels en tractaatjes te kopen.

Sedert de winter van '69 waren wy steeds intimer met A.G.Zigeler

geworden en genoten wy van zyn prediking. Maria collecteerde ƒ 480- om hem een reisje te laten maken. Ik collecteerde ƒ 805- voor Friedrichsthal in Baden,waar Keerls oudste zoon predikant was. Nepveu gaf my daarvoor ƒ 200- en Jan ƒ 100-.

Op 16 Juni '69 sprak Frank opeens de K.uit door my tot myn grote verrassing een stuk koek te vragen. Hy was toen 3 jaar en 7 maanden.

3474 De maanden Maart en April had Emilie Fankhauser in Zwitserland doorgebracht en zich met een jong instituteur Bernard Bernet geëngageerd. Hendrik beloofde my het lidmaatschap van Artis.

Op 9 Juni stak ik myn conclusie in de zaak van Amstelland tegen Amsterdam af,een lijvig stuk,waarvoor ik oude Handvesten,het Groot Plakkaatboek,de geschiedenis enz.had moeten raadplegen. Onder anderen was my gebleken dat Bernd van Doornweerde,rentmeester van een der Heren van Aemstel,een rekening had ingeleverd van de onkosten,welke hy gemaakt had op zyn tournée met enige ruiters door 's Heren van Aemstels bezittingen en dat die rekening door het Utrechts Historisch Genootschap gedrukt was. Het gelukte my daarvan inzage te krijgen en een afschrift te nemen. Blijkens die rekening had genoemde Rentmeester de dorpen Naarden,Weesp, Hilversum,Ouder-Amstel enz.bezocht,en hieruit kon ik precies de grenzen bepalen,binnen welke het gebied der Heren van Aemstel zich uitstrekte, en wel,gelijk Vondel het uitdrukt,tussen den Amstel en het Y,zodat Amsterdam en dus ook het Drilveld,dat in een Frederiksplein herschapen was, daartoe behoorde. Op dat Drilveld,hetwelk tevens tot Varkensmarkt diende,

3475 werden de hengsten gekeurd,en meer dan eens had ik als kleine jongen Papa vergezeld,wanneer deze als Commissaris van Landbouw die keuring moest bijwonen. Overeenkomstig de ontwerpen van Dr Sarphati was op dat Drilveld het Paleis voor Volksvlijt verrezen,maar nu kwam het Bestuur van Amstelland en revindiceerde die grond. Ik concludeerde in het voordeel van Amstelland en de Rechtbank wees dienovereenkomstig vonnis,evenals later het Hof.

Dinsdag 1 Juni '69 werd Jan Willem 6 jaar en schreef Lore my dat hy zeer in zyn schik was met myn brief en een gieter,een kruiwagen en schepje,een hark,een spel en boekjes gekregen had. Emilie had zyn stoel versierd,Lore had een taart besteld en hem naar het Broederhuis meegenomen,waar hy een trompet (sa grande envie) als cadeau van my had uitgekozen. Frank had evenveel pleizier als JW.en riep:"Ik gaat ook maar eens "gauw jarig wezen,dat vind ik heel prettig!". Lore vervolgde:" Heden ga "ik aan Tante Cateau een Cremer voorlezen,een nieuwe historie van een "kraamvrouw,die sterft,wat niet heel vrolijk is voor my op dit ogenblik ! "maar ik wist het niet toen ik het boek uitkoos."

Op 2 Juni antwoordde ik 's avonds o.a. dat de antirev.Kiesvereniging

3476 te Haarlem my candidaat gesteld had voor de Tweede Kamer,maar dat ik de Voorzitter terstond geantwoord had dat ik voor de eer bedankte en de vrienden dringend uitnodigde toch de dwaasheid niet te begaan van een eigen candidaat te stellen en liever Aernout te stemmen ten einde Mirandolle te weren. Het was weer Groen,die overal de boel bedierf door op het stellen van eigen candidaten aan te dringen,en het scheen my onbegrijpelijk toe dat er nog lieden waren,die aan zyn raad gehoor gaven.

Ik maakte visites by 5 gezinnen in de Hand-en Voetboogstraten en by Hendrik,die my zyn nieuwe paleis met de witte kolommen wees en zond Deens kielengoed aan Lore,dat Mevr.Brandt-van Eeghen had laten komen.

Donderdag schreef Lore my:" Daar je zo ondeugend bent van je vrouw "en kinderen zo lang naar je te laten verlangen moet je wel weer tijding "van ze hebben,anders vergeet je nog geheel en al hun bestaan. Carry,die "een presentje aan JW.was komen brengen,had de tijding van zyn verjaar-"dag overal rondgebazuind tengevolge waarvan Anna Pauw met een kleurdoos

3477 kwam aanlopen en Constance met een heel aardig pompje en de belofte van "een invitatie als zus Lou weer thuis was,en nu hoop ik dat zy die niet "zal vergeten,want die belofte heeft JW's hoofd op hol gebracht. Al de "kinderen aten beneden tot grote vreugde van Frank."

" 's Avonds ging ik Tante voorlezen,die het niets aardig vond dat de "historie met een stervende kraamvrouw begint.Later wordt die allerliefst "en veel vrolijker,gelijk ik gister avond bevond toen ik het verhaal ge-"eindigd heb tot Tante's groot,ik durf zeggen overgroot genoegen. Gister-"ren was het weer zo zacht dat ik 's ochtends onder de verandah kon zit

"ten en 's middags met dankbaarheid Constance's propositie aannam om "met de kinderen in het open rijtuig te toeren. Ik nam Mietje en de drie "jongsten mee en wy reden over Bunnik en Odijk en hadden alle vijf veel "pleizier. Tante Voomberg me fait des sermons de ne pas me fatiguer et "de ne pas faire de si longues promenades,mais j'ai l'impression de me "reposer plutôt que de me fatiguer. Ik hoop dat je vandaag een pleizierig "diner by Willem Borski zult hebben. Indien je nog niet verzeid bent, "verzoek ik je voor morgen te Welgelegen ! Heb je je naam wel met grote "letters in de courant zien prijken als candidaat voor Haarlem ?"

" Max komt daar heel gelukkig van school; van zyn 10 sommen waren "er 9 goed terwijl Hank er maar 5 goed had. Ik wou dat het andersom was. 3478 "En sus van zyn taken heeft Max voor my nog een Duits werkwoord geleerd "en toen een Engels historietje voorgelezen. Dag liefje,de rest wanneer? ".....niet in een brief maar in een zoen van je Lore."

Gelukkig kon ik aan haar verlangen voldoen en de volgende dag komen eten en tot Zondagavond blijven. Dinsdag schreef Lore my met verzoek de jurk,die Anna cadeau gegeven had en die nog by my in Amst.was,te zenden, daar zy haar moeder en Anna Donderdag te eten kreeg en het ongracieux vond dan niet in het bezit van de jurk te zyn. Zy vervolgde:" Deze twee "nachten heb ik heerlijk geslapen en dat heeft my verkwikt. Saartje heeft "my huilende (je weet dat zy altyd aangedaan is als zy zich niet wel ge- "voelt) en met bevende stem gevraagd of zy naar Dr Snellen mocht gaan, "daar zy zich koortsig voelde. De Dr heeft haar op chininepillen ge- tracteerd en nu is zy een heel eind getroost. Emilie heeft een brief "van huis gekregen,waarmede zy opgetogen was omdat hy de photogr.bevatte "van een baardloze piepjonge jongeling met vreeslijk dikke wangen en "een zeer onnozel gezicht,in één woord de beeltenis van Bernard Bernet. 3479 " Gisteren heeft van Dijk bloemen voor my op de markt gekocht,20 potten "voor f 2,25,en nu zyn de verandah,de schoorsteen van het blauwe kamertje, "de bloemetafel in de zaal en de mand in de gang alle gegarneerd en dat "staat zeer vrolijk."

" Heb je in de Haarl.Courant die twee advertentiën gelezen,de ene "(zeker van Hartsen) waarin staat dat je,naar men met zekerheid verneemt, "voor een candidatuur bedankte en Aernout aanbeveelt,en de andere,lui- "dende dat indien men plichtsbetrachting boven politieke kansberekening "stelt en werkelijk vrij onderwijs verlangt,men toch vooral myn kleine "ontrouwe man moet kiezen ? I wonder hoeveel dwaze Haarlemmers er nog "zyn,die deze raad zullen opvolgen !!"

3480 Diezelfde avond antwoordde ik:" Ik hoop dat het niet dikwijls zal "gebeuren,maar deze reis kan ik aan je verlangen niet voldoen om je de "jurk te zenden,daar de doos tegroot is om door je Mama in haar rytuig "te worden meegenomen,en zy niet in een kleiner kan worden overgepakt. "Wacht dus totdat ik ze op 1 Juli in myn koffer meebreng."

" Ik heb met Warner (van Lennep) teruggereisd en wel 1e klasse om "met hem te kunnen praten en van Driebergen tot hier op stoep heb ik dan "ook met hem gediscussieerd,maar zonderlinger wezen heb ik zelden gezien. "Hy praat over bekering,wedergeboorte,verloren gaan en opstanding en ge- "looft toch niet in de Heer Jezus,ofschoon hy voorgeeft dit wel te doen.

"Mama wil Zondag naar Hilversum,omdat het wat warmer geworden is. "Gisteren duurde de zitting tot 3 uur,waarna ik met Boud Ploos vier krank- "zinnigen moest verhoren in het Jodengesticht. Te 4½ betaalde ik de aard- "appelen by van Lente in de Weesperstraat,die,zoals je weet,diaken is en "een gelovig man. Heden zitting tot 2 uur daarna stemmen en verder de "school bezocht en ouders in de Staalstraat,op de Nieuwmarkt,in de Barn- 3481 "desteeg,Koestraat,waar Schimstuimer woont. "

(Deze Schimstuimer was kantoorbediende by van Eeghen en Co en had da Costa's Bijbellezingen zó nauwkeurig opgetekend dat hy ze uitgaf en men by de lectuur da Costa herkent en de indruk heeft alsof men hem hoort.)

"Ik bezocht ook de ouders in de Stoofsteeg,St Janstraat en daarna "nog in het Klooster by de Latijnsche School. Allen op één na hadden Bij- "bels en ik had geen onaangename ontmoetingen. Ik moet helaas Zondag "zitten en kan dus niet by je zyn dan van Vrijdag tot Zaterdagavond."

Hoe het kwam dat ik geen mijner mededakenen vroeg om die dienst voor my waar te nemen weet ik niet,maar ik schijn al zeer ijverig ge- weest te zyn om er het buiten blijven voor op te offeren.

Die Zondag 13 Juni schreef ik 's avonds aan Lore o.a.:" Ik vond "gisteren avond een proef van het blaadje "Het Evangelie in Spanje" "dat Tane in de wereld wil zenden,en daar het Hollands van Mej.van Haer- "solte,die de brieven der Engelse heren vertaald heeft,wel goed,maar "niet altyd even fraai getourneerd is,zo valt de correctie niet mee.

3482 "Ik trok te 9½ naar de Oosterkerk en hoorde Ds Sluiter preken. Zeer "zuiver in de leer met duidelijke verkondiging van Christus als onze "Gerechtigheid,zodat ik my afvroeg wat de reden mag zyn dat de kerk leeg "was en de prediker geen invloed heeft. Myn antwoord was dat hy zelf on- "bezield en levenloos is en niet in de dienst des Heren werkt,zodat de "boom dan ook geen vruchten draagt. Ik liep daarna naar Hendrik,die my "ƒ25- gaf voor Friedrichsthal."

"Te 2 uur zat ik weer in de Oosterkerk onder het gehoor van Ds Pos- "thumus Meyjes Senior,die zeer goed preekte over het 10de gebod,maar te "lang zodat de dienst eerst te 4 uur uit was,waarna ik Linthout bezocht "die gisteren de dag in bed had doorgebracht,maar bereid was my morgen "te vergezellen om op de paden aan de Weesperzijde huisbezoek te doen. "Daar ik lust had om heden avond de Bruin te horen,at ik met Willem te "5 uur en zat ik te 6 uur in de Warmoesstraat. Het was er vol en warm

3483 "maar de preek was mooi en interessant. Dinsdag eet ik by David,Woensdag "by Willem Borski,Donderdag by Hendrik; Woensdagavond vergadering van "kerkeraadsleden en Dond.avond Kerkeraad,zodat ik vóór Vrijdag niet mag "buiten komen."

Op 14 Juni schreef Lore my:" J'ai trouvé ta lettre hier soir en revenant "avec les garçons de l'église chez Creutzberg,où il faisait horriblement "chaud. Constance y était aussi et nous invita à,prendre le thé chez "elle,mais je refusai à cause d'Emilie et fit mettre le teatray dans la "verandah. Puis je fis descendre Emilie et lui dis:" Madame van Loon me "voulait pour le thé,mais j'ai refusé afin de le prendre avec vous,mais "à présent j'espère que vous serez un peu causante,car vous êtes devenue "si silencieuse. Savez-vous que je n'ai pas entendu le son de votre voix

3484 "de toute la journée?". Elle rougit,balbutia quelques mots et causa un "peu."

"Voilà la poste qui passe et Frank de crier:"Postman,heb je niets "voor ons ?" Ce petit drôle aura sans doute entendu crier cela plus sou- "vent par les servantes,mais cela faisait un drôle d'effet dans sa petite "bouche."

" Samedi après t'avoir conduit je trouvai un message de Constance "pour me demander de venir passer la soirée chez elle et comme il faisait "sombre et ongezellig chez moi je pris mon ouvrage et me rendis à Stenia "d'où je me fis chercher à 10 heures afin de me coucher tôt. Ces deux "nuits je bus une tasse de camomille avant de me coucher et je dormis "délicieusement."

" Er is een colossale rekening van Meerdink gekomen om van te beven: " ƒ 384,40. Is it not too bad ? Eerst het aangenomen werk ƒ 205- dan nog "ƒ 10- voor het witten verleden jaar vóór de komst der Nepveus. Vervol- "gens ƒ 136- voor het afhakken en pleisteren van twee gevels en het ver- "nieuwen van een schoorsteen,en eindelijk ƒ 20- weer voor een schoorsteen.

3485 "Volgens die rekening hebben wy nu drie nieuwe schoorstenen; ik wist niet "eens dat er drie waren. Nu moet die van Fries nog komen. Ik hoop dat die "zal meevallen. De post van ƒ 136- vind ik heel hoog."

" Nu hoop ik,liefste,dat er Dond.avond geen Kerkeraadsvergadering "zal zyn en je vroeg zult kunnen komen,want het weer is zo lief en 't is "zo gezond voor je om by je vrouw te zyn; die zit jenog een beetje op de "kop,terwijl Linthout,Mol,Le Gras,Anna Tim,benevens al de ouders der "diaconiekinderen en verdere armen maar voor je staan te buigen en te "knipmessen."

" J'ai été interrompue par une visite de Snellen,qui m'a recommandé "de sortir avant midi et le soir mais pas après midi par la chaleur. "Verder was hy heel tevreden over pols en uitzien en approuveerde hy de "camille. Nu dag liefste,Zondag is het doopdag; ik wou dat Baby dan ook "gedoopt werd,want dan zouden er reeds zovele bergen achter de rug zyn !".

Dinsdag 15 Juni antwoordde ik:" Uw brief van gisteren ochtend werd "my gebracht toen ik aan tafel zat en natuurlijk met meer gretigheid "door my verslonden dan de wortelen en de koude boeuf. Ik was niet vóór

"kwart voor zessen thuis gekomen zodat Mietje,Mama's keukenmeid,dood
3486 "ongerust was,maar te 5½ was ik nog aan de Weesperzijde met Linthout,die
"my by 5 bezoeken vergezeld had. De mensen waren allen even vriendelijk
"en dankbaar,maar tobberig en ongelovig,ondanks hetgeen de Commissie voor
"de Buitenwijken aldaar verricht heeft. Een getrouwe verkondiging van
"het Evangelie is aldaar een levensbehoefte. De woningen aldaar zyn allen
"even zindelijk en ruim,als die in de Stad morsig en benauwd zyn en toch
"niet duurder. Na het eten begaf ik my naar de Wagenstraat by de Amstel-
"straat by zekere van den Berg,maar bah ! wat was het daar smerig en be-
"dompt ! Een kind van 7 jaar lag er dood mager te sterven aan de tering,
"zodat er gelegenheid was een woord van troost te spreken,hetgeen de
"jongen bitter deed huilen. Daarna bezocht ik nog een kruier in de buurt,
"Verwoest genaamd,die ook een visite van Linthout gehad had en dit zeer
"nodig heeft,daar hy drinkt en modern is. Maar hy geeft hoop op beter-
"schap."

" De rekening van Meerdink valt my niet tegen,daar de post van ƒ 136-
"ook aangenomen werk is even als die van ƒ 205-. Ik heb er Hendrik over
"gesproken en hem gezegd dat ik hem de rekening niet dorst zenden,waarop
3487 "hy my geantwoord heeft dat hy die dan aan onze metselaar zou opvragen.
"Nepveu zeide my dat wy geen façons behoefden te maken,daar Hendrik hem
"gezegd had dat hy de onkosten der reparatie op ƒ 1000- begrootte."

" 8 uur 's avonds. Ik heb deze brief afgebroken om met Linthout een
"paar visites te maken by de Oude Kerk. Wy zyn slechts by drie huisge-
"zinnen geweest,daar het eerste bezoek ons wel 1½ uur bezig hield. Van
"zulk een onverschilligheid heb je geen denkbeeld,maar ook dáár heb ik
"hoop dat het zaad zal ontkiemen."

" Te 5½ at ik met Willem by David. Och of daar het Evangelie ver-
"kondigd werd ! 't Is er brood nodig."

3488 De volgende dag schreef Lore my: " Liefste! Je brief was my onuit-
"sprekelijk dierbaar,vooral omdat er in stond dat je van my houdt en
"voor my bidt,want,ofschoon ik er nooit aan twijfel,is het toch heerlijk
"om er zwart op wit de verzekering van te ontvangen. Vooral als men,ge-
"lijk ik,zulk een angstig benauwd uur te gemoet gaat,is het een zalige
"vertroosting in zyn zwakke gebeden ondersteund te worden en niet alleen
"voor de grote berg te staan."

" Dat je weer niet voor Vrijdag komen kunt spijt my erg,maar om
"myn leed te verzetten heb ik allerlei pretjes bedacht. Tot die tyd zal
"ik my dus wel amuseren. Vooreerst heb ik gisteren en eergisteren by
"Tante Cateau myn boek uitgelezen,dan krijg ik heden Aggy en Lou te eten
"en eindelijk word ik morgen op Stenia verwacht. Je ziet dus liefje dat
"ik voor jou niet onder wil doen en fait van partijen,festijnen en diners
"en als je hier komt zal je misschien nog wat restanten vinden."

3489 " Liefje,daar ontvang ik juist de tweede brief en die heeft my uit-
"termate getoucheerd. Wat is iedereen vriendelijk met ons en Hendrik en
"Louky in het byzonder ! Wy mogen wel zó voor Louky bidden dat die on-
"rechtvaardige Mammon haar ten zegen worde. Je hebt eigenlijk zulk een
"heerlijk nuttig leven door al die visites dat ik jeniet meer durf en-
"gageren om vroeger hier te komen. Verbeeld je eens dat je het middel
"wordt tot bekering van enige zielen. Would that not be too glorious
"and worth living ? Ik verheug my de détails te horen van je huisbezoe-
"ken,en denk er om,indien je arme of zieke gezinnen aantreft,waar behalve
"geestelijke ook tijdelijke nood heerst,dan heb ik nog wel ƒ 25- tot je
"beschikking en kan je dus op my trekken; ik zou het heel pleizierig
"vinden je,al zy het van verre,een beetje in je werk te helpen."

3490 " Gisteren heb ik een lange wandeling door het plaatsje gemaakt en
"een jurk laten veranderen. Het zal my benieuwen of je het bemerkt; à
"mon avis cela saute aux yeux."

" De jongens zyn zeer vervuld van hun examen,dat reeds de 25ste zal
"plaats hebben; zy hopen zeer dat jy het zult kunnen bijwonen en dat zou
"ook heel aardig zyn. Marietje doet niets als pruttelen dat je hier al-
"tyd zo kort blijft. Dat is aardig,want zy is nooit zo heel teder als je
"er bent."

3491 Op 22 Juni schreef Lore my o.a.:" J'allai à Stenia et je rentrai si
"fatiguée que,tu ne le croiras pas,je m'endormis après-midi sur le canapé.
"Cateau van Loon me réveilla par sa venue avec Carry. Celle-ci venait
"m'inviter pour la soirée avec les Nahuys,mais je lui dis que je ne me

3492 "sentais plus de force de revenir de si loin et que je préférais qu'elle "vint un soir chez moi. Sur quoi elle accepta tout de suite pour Jean "et pour elle,disant that for his sake she could not come alone et que "le meilleur jour serait Vendredi ou Samedi. Daar zat ik nu mee in,want "ik had niets geen plan om jou daarop te tracteren,en toch zal het wel "moeten,omdat Jan,die even later gekomen was,zeide:"Ja,in het begin der "week kunnen wy niet komen,maar laat ons dan maar weten of je ons Vrijdag "of Zaterdag hebben kunt,want dan is je man immers ook thuis." Daarop her- "nam ik:"Ja,zólang vooraf kan men niets bepalen,maar dan hoor je nog wel "wat van ons." But now I am afraid that we are in for it. Eigenlijk is "het in werkelijkheid minder erg,omdat hy toch byna niets zegt en zy "nogal aardig babbelt."

3493 3494 Diezelfde dag schreef ik aan Lore o.a.:" Van Hendrik terugkomende "heb ik je delicieuse brief gevonden en kan ik je dus daarvoor nu nog "bedanken. Ik vind het best dat Miek het schoolfeest bijwoont als zy dat "graag wil,want al wat haar kan ontwikkelen is goed. Myn trein komt te "9¼ te Driebergen dus kan ik nog even by je aanwippen eer het feest be- "gint. De soirée met Jan en Carry vind ik enorm vervelend,maar enfin, "vraag ze dan maar voor Vrijdag.dan willen wy hopen dat wy in de verandah "kunnen thee drinken. Het diner by Hendrik was niet zo amusant,omdat de "conversatie uitsluitend liep over paarden en koetsiers."

Maandag 28 Juni schreef Lore my:" Bien cher petit homme. Ceci sert "à te dire que Baby n'est pas encore dans son berceau,du moins JW.et "Frank sont allés voir et m'ont apporté la nouvelle que le berceau était 3495 "vide !!.. .. De jongens zyn dansende en springende naar school gegaan,en "op dezelfde wijze teruggekomen,bewerende dat de les heerlijk geweest "was en de tijd omgevlogen. Jan Willem en Frank trokken onderwijl naar "Tante Cateau om de kippen te voeren en bleven daar dejeuneren. Miek was "helaas niet zoet genoeg geweest om ze te vergezellen. Daarna gingen "JW.en Miek op Stenia eten en vanavond,toen ik ze ging afhalen,vond ik "het hele troepje greatly excited in het kleine huisje thee drinkende "en kersetaart etende. De deur was gesloten,de luiken waren dicht,en "een kaars brandde op de tafel,waaromheen op twee versierde stoelen John "en JW.gezeten waren,(John was geb.14 Juni '64,JW.op 1 Juni '63),en daar- "naast Lonny,Miek,Elisabeth en Lou van Loon,allen even vrolijk en ge- "lukkig." (John,Madelon en Elisabeth waren kinderen van Jan en Carry van Lennep).

3496 " Wy hadden voor ons amusement Frank aan tafel laten eten en hy was "allerliefst. "Komt Zusje ook mee eten ?" demanda-t-il ce matin. Il est "très déterminé à vouloir avoir une zusje,tandis que Jan Willem préfère "décidemment un broertje,et que Miek croit à moitié que le baby will "happen to be Annatje van Eeghen. C'était si drôle à table,Frank s'ex- "clamant que c'était si ennuyeux que tu partais et qu'il aimerait que tu "y fusses toujours,puis Max de dire:" Nu,willen we dan maar geen dessert "eten vóórdat Papa terugkomt en maar op Papa wachten ?". Et sur cela tu "aurais dû voir la mine choquée et les regards furieux de Frank. C'était "par trop dróle."

" A présent tu dois faire un message de ma part a Louky. Je viens "de recevoir ce soir d'elle et de Henri la plus charmánte et délicieuse "petite robe pour Baby que l'on puisse voir,mais dans le billet qui l'ac- "compagnait,elle me défend avec tant d'instances de lui écrire pour la "remercier que je crois vraiment dat zy het meent. Mais à présent tu le "feras en mon nom,n'est ce pas,et tu lui diras que j'ai toute la peine "du monde à ne pas enfreindre ses ordres,puisque mon coeur a envie de "lui dire que j'ai rarement vu quelque chose de plus ravissant. O wat "wou ik dat zy er al in zat !"...

3497 Het geluk wilde dat ik al Donderdag 1 Juli naar Zeist kon sporen. Ik had met opzet terwille van Lore's bevalling de maand Juli gekozen om vacantie te nemen. Toen ik te 3½ te Zeist kwam vond ik haar op de sofa liggen. 's Nachts had zy een alerte gehad en Dr Snellen en Baker Timmer- man laten halen. Saartje had de koorts zodat zy alleen was met Emilie, Mietje en Grietje,die echter ook niet fiks was. Wy wachtten Baker Bach te 4½ maar te vergeefs. Lore at nog mee, maar ging voor het dessert weer liggen, Snellen had haar 's ochtends gezegd dat het kind goed en laag zat. Te 7 uur liet ik Baker Timmerman weer roepen,en terwijl zy er was kwam Baker Bach; nu was ik gerust.

Lore kwam nog thee drinken en kreeg slaap,doch kon die niet vatten door de pijn. Te 10½ kleedde Bach haar uit en vroeg Lore my om nog eens 3498 aan Dr Snellen te gaan vragen of hy niet liever nog eens vóór de nacht zou willen komen,daar hy anders gevaar liep weer 's nachts gehaald te worden. Ik deed dit,overreedde hem te komen,bestelde een vigilante voor hem,liep huiswaarts en wachtte hem aan het hek op,maar toen wy de gang inliepen,hoorden wy het kind schreeuwen. Het was toen 11 uur. Het moest een meisje zyn en Anna heten,maar zie een zoon ! (Reú ben !- Ruben) Een 5de jongske,voor wie Lore de namen Paul Theodore bedacht had. Op myn verzoek werd hy Louis Theodore genoemd. Welk een zegen !

Toen Lore die ochtend pijnlijk ontwaakt was had zy gedacht aan de woorden:"Roep my aan in de dag der benauwdheid,en Ik zal u uithelpen, gij zult My eren,"zonder zich precies te herinneren waar dit staat,en zie ! aan het ontbijt las zy juist de 50ste Psalm. En 's avonds was de dag der benauwdheid al voorby. Het kindje was mager en zeer klein,kleiner dan Bach er ooit een gebakerd had. Zacheus was het ook en toch..... Och of ook onze Louis een discipel des Heeren mocht worden !

Dr Snellen bleef slechts 10 minuten; terwijl liep ik naar Tante Cateau,die al te bed lag,en naar Stenia,waar Constance in chambercloak beneden kwam. Het was toen 11½ uur.Ik bleef het kind zien kleden,het kleinste mutsje,dat de anderen nooit hebben gedragen,paste hem. Emilie 3499 en de drie dienstboden kwamen het kind zien, en ik bleef tot half drie op om brieven te schrijven.

De eerste nacht sliep Lore weinig en waakte Baker,de tweede sliep Lore heerlijk en Baker iets,de derde droomde Lore naar en sliep de baker goed. Het kind zoog terstond perfect,maar had natuurlijk pijn in 't lijf, het zuur enz.enz. Mama van Loon kwam Zaterdag 3 Juli en bracht een kip mee die Lore al Zondag at. Na geen bevalling is zy zó wel geweest,geen hoofdpijn of koorts en zwemmende in haar geluk. Nooit zal ik vergeten hoe lief zy er toen uitzag en hoe verliefd zy my maakte.

3500 Op 22 Juli sprak ik in de Jongelingsverg.over het heerlijke werk dat in Spanje gaande was. In Sept.'68 was de Koningin verdwenen en de Republiek uitgeroepen en hadden de Cortes vrijheid van godsdienst geproclameerd. Zaterdag 31 Juli eindigde myn vacantie en 2 Aug. nam ik 3504 de strafzaken over. Wy hadden besloten daarom ons kindje te voren te laten dopen en dit deed Ds Nahuys te Zeist op 1 Augustus. Frank woonde die by. 's Avonds vertrok ik naar Amsterdam waar het zó regende dat ik my de luxe permitteerde van een vigilante om naar Mama's huis te rijden, waar ik logeren zou,doch geheel alleen,daar Mama te Hilversum was by Saar en Willem te Homburg. David was in Zandvoort en Amsterdam scheen my uitgestorven toe. Maar aan zaken was er geen gebrek. Kist had alles tot op de laatste dag bijgewerkt en zó netjes gesorteerd dat ik zeer gemakkelijk uit alles kon wijs worden.

Op 3 Aug.schreef ik aan Lore o.a.:" Gisteren heb ik warme rib ge-"geten; ik geloof dat het de eerste is,die hier ooit aan huis gebracht "is. Ik denk dat de kleine Miek in high spirits is,nu zy op het punt "staat van te vertrekken."

Dit laatste doelde op haar vertrek naar Hilversum,waar zy by Saar zou gaan logeren. De laatste tijd ging het niet meer met Emilie en Mietje, die het kind brusqueerden en straften,soms drie maal daags sans rime ni raison en haar daardoor nog ongehoorzamer maakten. Van het ogenblik dat zy by Saar was ging het best en leerde zy zelfs met ambitie,ook om de bonnes marques,welke zy kreeg.

3505 Op 2 Aug.schreef Lore my o.a.:"....Je hebt my zó gesterkt door je "gebed,dat weet je niet; je hebt juist gevraagd en gezegd al wat ik op "het hart had,en ik vond het zo heerlijk het samen te doen en op <u>die</u> "wijze afscheid te nemen. God verhore onze gebeden voor Marietje. Vandaag "is het nogal goed gegaan,ofschoon zy ontelbare keren ongehoorzaam ge-"weest is,maar vanochtend heeft zy 7 pagina's by my gelezen en van middag "heb ik haar een historie verteld."

" Saartje heeft aan Mama gezegd dat zy nog twee jaar by ons dacht "te blijven en niet van dienst te veranderen,omdat wy toch eigenlijk "heel goed waren ! Mietje en ik hebben de koffer van Marietje gepakt. "C'est au fond trop pénible de devoir pour la seconde fois éloigner notre "unique fille,d'abord pour son physique et maintenant pour son moral."

"Demain les garçons ont vacance pendant toute la journée et déjà

"aujourd'hui ils n'ont pas fait grandchose mais se sont promenés avec Mr
"Ayme,qui par malheur a brulé Max au dessus et au dessous de l'oeil avec
3506 "son cigare al stoeiende. Ik wist niet dat zy dat ook al deden,en 't is
"een bewaring dat het oog zelf niet getroffen is. "

Woensdag 4 Aug.te 11 uur antwoordde ik: " Je lieve brief was een ware
"verkwikking,en als jij zegt my te missen,wat moet ik dan niet gevoelen ?
"Ik wil er maar liever niet aan denken,want dat maakt my te weemoedig,
"maar je kunt begrijpen hoe eenzaam ik het heb. 't Is my alles nog zo
"vreemd,om zo opeens uit de allerpleizierigste omgeving in een leeg huis
"overgeplaatst te worden is al te pijnlijk. Intussen weet ik by Wien ik
"troost kan vinden en Hy schenkt my die. Liefste,ik heb zulk een lust
"om ook Linthouts voorbede voor Marietje te vragen. Vind je dat goed ?
"Zy ligt my zó op het hart en gedurig wens ik haar voor de troon van God
"te brengen."

" Na de zitting ben ik by Linthout geweest,die ontmoedigd is omdat men
"met geweld hem uit de publieke huizen werpt en hy er geen toegang meer
"kan krijgen."

Op 5 Aug.schreef Lore my weer: "....Dinsdag kreeg ik Agnes,Maria en
3507 "Nepveu te eten,wat heel pleizierig en vrolijk was. Agnes en Maria admi-
"reerden weer Baby to my hearts content en Maria zeide dat zyn neusje en
"handjes geheel en al jou neus en handen in het klein zyn. Als het overige
"ook maar zo uitvalt ben ik tevreden. "

" Marietje was voor haar vertrek dronken van pleizier en zy is
"schreeuwende van pret vertrokken. Gistern was het o zo stil in huis
"zonder Micky. JW. regretteert haar zeer,en spreekt gedurig van haar,ja
"deze nacht heeft hy van haar gedroomd. Henk is gisteren van school ge-
"komen met een boekje over algebra,wat hy heerlijk,maar Max niets plei-
3508 "zierig vindt.Henk is eergisteren aan het decalcomaneren geweest en heeft
"hele papeteries voor Mama en Tante Cateau gemaakt; hy was allerzoetst
"en Max heeft gisteren een heel groot kaartenhuis gebouwd,nadat hy een
"historie had gelezen en een beeldig Engels opstel daarover geschreven
"had,letterlijk zonder fouten. Ik wist niet dat hy zo goed Engels schreef.

"Gisteren en eergisteren had ik weer pijn in de rug,denkelijk van
"het vroege opstaan,want het is heus een groot onderscheid om reeds te
" 7½ op te staan of te 10½. Emilie is iets minder stil sinds Mieks ver-
"trek en heeft 2 à 3 maal haar stem doen horen. Frank was gisteren zó
"zoet; hy had een stompe schaar van Max gekregen om kaarten te knippen,
"maar toen ik zeide dat hy nog te klein was voor een schaar,legde hy die
3509 "terstond neder met de woorden:"Dan wil ik hem ook niet hebben als Mama
"het niet pleizierig vindt."

De volgende dag schreef ik aan Lore: " Liefste,je lange brief van
"gisterochtend,die ik 's avonds ontving,was heerlijk,maar,au risque van
"je boos te maken,moet ik je verbieden van meer zulke lange brieven te
"schrijven. Je weet dat ik het delicieux en delicaat ook vind ze te krij-
"gen,maar zy bezorgen jou pijn in de rug. Ja dierbare,dáár komt het van,
"niet van het vroeger opstaan maar van het voorover zitten brieven pennen
" van 6 pagina's. En tot die prijs wil ik niet dat je bukt en je vermoeit.
"Veel liever weinig zonder pijn dan veel met pijn in de rug."

" Te 4½ heb ik de visite van Saar (Hartsen) gehad; Miek maakt het
"best doch had de eerste avond een nachtlicht verlangd. Zy had met veel
"ambitie by de Juffrouw Frans gelezen en geschreven en deze zeide:"Miek
"a été une bonne enfant." 's Avonds speelde zy croquet met de Boissevains
"en (vertel dit aan Max) Miek had de partij gewonnen. Coup d'essai,coup
"de maitre! Saar had opgemerkt dat Miek byzonder veel ambitie had om het
"met de kinderen,die op de weg langs het hek liepen,aan te leggen,maar
"toen zy zag dat Miek een dier kinderen zoende,had zy haar verboden dicht
"by het hek te komen. Elke ochtend krijgt zy een ei en 's avonds gaat zy
"eerst te 7½ naar bed,dus niet te kort op het eten. Saar zal Miek niet
3510 "forceren om te leren als zy niet wil,maar nu met de nieuwe Juffrouw toont
"zy veel lust. Mama is zeer slap en heeft weinig courage. Zy voelt zich
verminderen en denkt wel dat zy niet lang meer leven zal."

" Ik verdeel myn dag als volgt: 8 uur op, 8½ visite van Legras (de
"knecht) om die boodskap en ontbijt met de Haarl.Courant,welke Willem
"uit economie had afbesteld,maar door my weer ontboden is. Wandelen tot
"10. Parket tot 2½ of als er zitting is,veel langer. De andere dagen wip
"ik voor de koffie even naar Mama's huis,waar Anna Tim Meneer Mouwerès

"op een ei tracteert. Wandelen van 2½ tot 4. Werken of liever stukken le-
"zen tot 5. Eten te 5,rib met erwtjes of gestoofde sla,een paar malen soep
"en bessen voor dessert,bier en wijn. Ook om 12 uur krijg ik vlees. Van
3511 "5½ tot 9½ werken. Te 7½ thee met twee keukenbeschuiten. Heb ik myn werk
"te 9½ af dan ga ik nog een uur lopen,de Amstel om,de Kalverstraat in tot
"de Dam, zelfs Dinsdag,toen het zulk weer was,heb ik het pakje voor je
"naar de trein gebracht. Als ik gelopen heb slaap ik beter door de muggen
"heen,die my soms toch wakker maken. Myn voorhoofd en handen zitten vol
"beten."

" Je zult er om lachen,maar ik ben weer aan het collecteren. Je weet
"dat onze klerk Beumer in Juni gestorven is,achterlatende een onverzorgde
"weduwe met twee kleine kinderen. Bijleveld had op zich genomen om voor
"hen wat in te zamelen,maar hy schreef my dat de drukte hem belet had veel
"te doen,zodat hy alleen van Mr Dedel en Kist ieder *f* 20- gekregen had en
"van B.Ploos *f* 10-,terwijl hy zelf er 20-had gegeven. Hartogh beloofde
"evenals ik 20,zodat ik nu *f* 110- by elkaar heb. Ik heb nu de lijst laten
"circuleren by de anderen. Zeg aan Henk dat ik in de Hartenstraat een
"nieuwe winkel ontdekt heb,waar oude postzegels te koop zyn. Weer een
"bedelbrief van Vrouw Peters. Wat moet ik nu doen ? Je liefh. M."

3512 Diezelfde avond schreef Lore my o.a. dat Baker Bach Donderdag een ketel heet water over haar been had laten vallen en het op de zenuwen gekregen had. Lore had toen met Louis tot 3 uur opgetrokken. De wonden werden met zoete melk gebet en daarna met linnen met olie en was bedekt,en nadat zy 's nachts wat koorts had gehad,had zy Vrijdag weer een schoen kunnen aantrekken.

Lore vervolgt:" Henk en Max zyn gisteren rayonnant uit school gekomen
"want de élèves waren by Meester Licht naar hun kunde geroepen. Herman
"Martin had primus gezeten,Otto Menzel secundus,en toen tot hun grote ver-
"bazing Max en Henk. Ik had wel gewenst dat Henk vóór Max geroepen ware.
"Wat my echter veel pleizier deed is een eerlijke trek van Henk:"Weet Mama,
""Meneer Licht scheurt altyd de antwoorden uit de rekenboekjes en als hy
""het vergeet vinden de jongens dat een genot. Nu hadhy het by my vergeten
""en toen heb ik het hem herinnerd,en toen hebben al de jongens geroepen:
""Hoe flauw !" Hoe vindt Mama dat?"- (Ik dacht toen ik dat las:Digne
3513 fils de sa mère!)

De volgende dag,Zaterdag 7 Aug.schreef Lore my opnieuw:"...ook vooral
"de tyding omtrent Marietje was hoogst welkom en ik ben zo blij te horen
"dat zy zich goed gedraagt. Maar dat het schrijven aan jou my pijn in de
"rug zou geven is niet het geval,want het is my een groot genot,en de pijn
"komt van het zogen,gepaard met een beetje zwakte. Ik ben overigens heel
"wel en eet goed: een ei aan het ontbijt en vlees aan het dejeuner. Het
"been van Bach gaat goed,maar zy is nog wat stijf en loopt nog moeilijk.
"Mr Ayme zou lust hebben om gouverneur van Henk en Max te worden...
" Emilie is weer statue,en kijkt strak voor zich. Saartje zegt dat het
"haar zo spijt dat je vertrokken bent omdat ik veel zuiniger uitgeef dan
"jy,hoe vind je ?"

3514 Op Zondag 8 Aug.schreef ik aan Lore o.a. dat ik 's nachts om 4 uur was opgescheld door de rechercheur Slot,omdat zich een vrouw op de Marte-
"laarsgracht had van kant gemaakt. De meiden hadden van die schel niets bemerkt. Vreemd dat Kist noch van Meerbeke 's nachts ooit geroepen zyn. Ik had by Zigeler gekerkt wat my speet daar Kirkham,de open-air preacher van '67,in de Anglikaansche Kerk had gepreekt en Maasdijk van Brussel in de Schotsche Kerk. Ik had te Zeist een tractaatje uit het Duits vertaald en Höveker gaf dit uit onder de titel van "De Bijbel van den Dronkaard." Het werd zó verkocht dat er een derde druk van in het licht kwam.

Ondanks myn verbod schreef Lore my weer 6 blz.op groot papier op 9 Aug o.a. met goede tijding van Miek en een briefje van Saar dat alles perfect ging en Miek trouw de lessen bijwoonde en zich de Bijbelsche geschiedenissen goed herinnerde. Baker Bach sprak dagelijks van vertrekken en wilde haar koffer pakken omdat zy het vervelend vond niet meer alles zelve te kunnen doen en Lore met Louis te zien optrekken,maar Lore hoopte dat zy nog 6 weken blijven zou.

Op 10 Aug bedankte ik Lore en schreef ik o.a. dat ik by Beels gegeten had,maar dat de gepeperde beefsteak my afschuwelijke pijn had bezorgd, weshalve ik zyn verzoek om by hem te komen logeren afgeslagen had. De vader

van Ds Beets was gestorven en by het graf had deze hem geprezen als een
3515 toonbeeld van voorvaderlijke degelijkheid en deugd.

Op Donderdag 12 Aug schreef Lore my dat de baker zo slap werd en gedurig op haar bed ging liggen,maar dat Louis veel geregelder werd,te 7 uur wakker in de wieg,de ganse avond sliep en 's nachts drie keer om de fles kwam om terstond daarna weer in te slapen. Dinsdag zou er kinderfeest in de Broedergemeente zyn,waarop Frank zich al verheugde.

Ik kwam Zaterdag 14 Aug.voor een dagje te Zeist en vernam dat Bach toch vertrekken wilde. Lore was bedroefd maar engageerde Baker Timmerman en won by de ruil,want de laatste tijd,ook voordat zy haar been verbrandde was Bach niet meer de oude,maar slordig en slecht gehumeurd geworden. Maandag 16 Aug schreef Lore my dan ook: " Tu seras bien aise d'entendre "que tout va au mieux et que je suis redevenue toute calme en rustig. La "vieille Timmer est charmante,al vriendelijkheid en goedigheid,et elle "est aux petits soins avec Baby et avec moi; je crois qu'elle n'est pas
3516 "aussi knap que Bach,mais elle est plus douce et plus propre et la petite "chambre bleue,où règnait un tel désordre,et une si grande agitation les "derniers jours,est devenue le séjour de la paix et de la sérénité. C'est "délicieux de voir en entrant die brede schoot,waar Baby zo heerlijk op "ligt,en die vriendelijke ogen,die hem zo zacht aankijken. Zy koestert "hem heerlijk en leert hem gelukkig geen slechte gewoonten. Om 7 uur moet "hy de wieg in en 's nachts wordt hy zwijgend geholpen en volstrekt niet "gedondeind. Om 6 uur staat de oude ziel al op en als ik te 7½ opsta,is "de kamer al klaar. Met de meiden gaat het ook goed. Mietje loopt in en "uit en heeft Baby gisteren zien wassen en kleden en de Baker zelve ziet "er tevreden en gelukkig uit. "

" Gisteren zag ik Henriette Labouchere,die my toeriep:" Non chère, ""Il ne m'est pas possible de te plaindre,met de beste wil van de wereld ""kan ik dat niet doen,car c'est vraiment délicieux d'avoir la chère bonne "vieille Timmer !Tu verras comme elle est douce et agréable. Si seulement "tu veux te résigner à être à ses yeux une ontaarde moeder,die het kind "niets gunt,car elle piffera et paffera l'enfant de nourriture,maar dat "is heus niets,want dat spuugt hy weer uit,en dan is zy tevreden." Elle "disait cela si drôlement ! Tu ne sais pas comme cela me calme et me ré-
3517 "jouit.Everything looks so clean and comfortable et je suis toute heureuse "de ne plus voir ce pied dégoutant et tous ces lapjes sales semés par "toute la chambre ! J'espère que Bach sera vite guérie,mais je suis toute "heureuse qu'elle soit partie. "

" Hier j'ai été à l'église chez Bösken,où nous avons eu un beau ser- "mon. Le petit Beaufort a été baptisé et avait une robe magnifique,une "jolie petite Maman et une garde très drôlement habillée avec une espèce "de pélerine blanche à large dentelle au dessous de sa robe."

Op een middag liep ik naar het Grootboek om de renten van myn
3518 Spaarpot te halen,wat deze keer nog gelukte,maar waar ik verzocht werd in het vervolg tussen 10 en 12 te komen. Daar ik dan op het Parket moet zyn besloot ik de Inschrijving te verkopen. Voor Lore bestelde ik de Kind Words van 1869 en een Jaargang van de Chr.Familiekring voor de ver-
! jaardag van Max.

Op 17 Aug.schreef Lore my:" Tedergeliefde. Ik zend je hiernevens een "heel lectuurtje. Ie een brief van Bach. In plaats van "koud vuur" moet "men geloof ik "wild vlees" lezen,dat door pappen moet verdreven worden, maar ik vrees dat haar been evenals dat van Agnes niet gauw zal genezen. "Waarom volgt zy Dr Snellens raad niet op om eenvoudig olie en was te ge- "bruiken ? Men ziet uit de brief dat het goede mens nog uitsluitend met "zichzelf bezig is en men zoekt er tevergeefs een bedankjeswoord in. " 2e een brief van je Mama,die wel satisfactory is,daar zy zich beter ge- "voelt en van haar ziekte spreekt als van iets dat tot het verleden be- "hoort. 't Is te hopen dat zy nog wat blijft leven,want zy geniet wel van "haar leven. "

" Het kinderfeest was meer dan lief. Frank en Jan Willem vonden alles "heerlijk,en niet het minst de krentebroodjes en de thee,en zy waren heel "stil en zoet."

3519 "Gisteren heb ik een lange visite gehad van Mevr.Nahuys,die kwam "binnenhuppelen en dadelijk intiem was. Zy is geen Suus Mackay,met wie "men de conversatie moet gaande houden. Om 3½ kwam Djé,die haar ogen niet

"kon geloven toen zy zag hoe Baby was aangekomen. Zy vond hem een dotje "en nam hem in haar armen en op haar schoot; zy was zeer vriendelijk en "en train en de avond vloog om. Heden avond heeft Grietje als een razen- "de met de kinderen door de tuin gehold. Met Timmer gaat het opperbest; "zy is allerliefst en zó aux petits soins met my dat ik er confuus van "word. Djé lachte er om dat zy my met kussens en fichus naliep om my te "troetelen. Zy is uiterst goedig en vlug voor haar leeftijd,want vanochtend "o.a.is zy al om 5 uur opgestaan."

Uit myn brief van 19 Aug. " Bachs brief bevalt my evenmin; wat komt "de naakte Ik daarin te voorschijn te midden van het Here Here ! Het schynt "my toe dat zy met de ƒ 50- niet tevreden was,en het slot is karakteris- "tiek: " Ik gevoel my slap,maar span my in om U te schrijven,ik kan denken ""hoe U verlangt..."

3520 Vrijdagavond 20 Aug schreef Lore my dat zy de tijd niet gehad had my vroeger tijding te geven,ofschoon zy niets byzonders had uitgevoerd. " Ik heb Baby laten zuigen,want hy komt gedurig en aldoor moet ik myn "japon open en toe maken; gelukkig doet het hem geen kwaad zoals aan Henk "maar dat is de enige fout der goede Timmer dat zy steeds in de waan ver- "keert dat Lou honger heeft."

" Zaterdagmorgen. Ik was gisteren avond zó moe dat ik niet voort kon "schrijven en reeds vóór 9 uur naar bed ben getrokken. Ook heb ik met 3521 "Timmer afgesproken dat zy wat meer de fles zal geven,want ik weet by "ervaring dat ik het niet kan uithouden als Lou te dikwijls komt zuigen. " Dinsdag om 12 uur kwam Henk my zeggen dat er 's middags geen school "zou zyn omdat de Heer Verbeek met de jongens naar het Kamp wilde gaan en "dat Henk ook mee mocht indien ik het permitteerde en hem een kwartje voor "de entree en een broodje voor de honger meegaf. Daar de wandeling heel "fors,het weer regenachtig was en Henk niet sterk is,antwoordde ik dat ik "liever had dat hy thuis bleef. Hy vond het verschrikkelijk jammer maar "hield zich goed en huilde niet. Gelukkig kreeg hy een compensatie,want "gisteren kwam Aggy (van Loon) vragen of Henk en Max lust hadden met hen "naar het Kamp te rijden. Voor Henk nam ik aan,en,daar Max nog ongesteld "is,vroeg ik of JW.in plaats van Max mocht meegaan. Een ogenblik later "kwam Jan zyn petekind afhalen om met hem oranjelintjes te gaan kopen.

" Nu,je had de vreugde van de goede Pim moeten zien ! Hy was letter- "lijk dronken van vreugde en kwam spoedig met 2 grote mooie cocardes terug. "Om 1 uur trok de gelukkige troep weg,Jan op de bok met een oranje lint "om. Max had zich magnifiek gehouden tot dat ogenblik toe,maar toen barstte "hy in tranen uit:" Iedereen ging er heen,en het was zo mooi,en Johnny 3522 "Patijn had er spiegelgevechten gezien en George Pesters had er naar de "schijf ziem schieten enz." Ik begreep best dat hy bedroefd was,maar was "toch blij voor JW.dat hy dat grote pleizier had. Frank amuseerde ons, "want om zyn teleurstelling te verbergen riep hy gedurig;" Wat ben ik bly ""dat ik die Koning niet behoef te zien ! Gelukkig dat ik niet ben meege- ""gaan enz.!" Om 4 uur kwamen zy terug; zy hadden veel pleizier gehad,maar "JW.heeft my verzocht je daar niets van te schrijven,want hy wilde je "alles zelf vertellen. Ik was blij dat Henk niet met het school was meege- "gaan,want die troep was eerst te 8½ thuis gekomen."

"Gisteren is er meer dan drukke passage geweest,omdat iedereen naar "Utrecht ging om de illuminatie en het vuurwerk te zien en vannacht is er "een oorverdovend gerij geweest. Vind je het goed dat ik in het Broeder- "huis kleine cadeaux voor de kinderen koop voor 3 Sept ? Ook zou ik Emilie "iets willen geven. Wanneer kun je weer eens komen ? Je Lore. " (Op 3 Sept.koperen bruiloft.)

Aan een brief die ik 21 Aug aan Hendrik schreef,die te Nauheim was, ontleen ik het volgende: " Ik heb een heerlijke maand Juli doorgebracht; "C.was zó wel als zy nog nooit na een bevalling geweest is,hetgeen ik o.a. "hieraan toeschrijf dat de baker haar 's nachts met rust liet. Gy weet dat "C.haar nachtrust boven alles nodig heeft en die genoot zy in ruime mate. 3523 "Alles schikte zich beneden zo goed,en daar het warm weer was,kon het "kleintje spoedig in de lucht. Wel liep het soms wat druk met visites,en "vooral als er een carossée uit S.en B.kwam,maar C.had er geen last van "en vond het pleizierig. In Zeist wordt maar eens in de drie weken gedoopt, "en terwijl ik de dag myner komst het kind kon zien ter wereld komen,kon "ik het daags voor myn vertrek zelf ten doop houden. Zondag 1 Aug.keerde

"ik hier terug en ik behoef je niet te zeggen dat ik het land heb en my
"eenzaam gevoel. Iedereen is weg en Willem is eerst heden van Homburg te-
"ruggekomen. De enigen die my bezoeken,zyn Nepveu,Zigeler en Lindhout.
"Laatstgenoemde is op allerlei gebied werkzaam,nu eens in de kazerne om
"de militairen toe te spreken,dan eens in de achterbuurten om huisbezoek
"te doen en dan weer op straat om in 't klein een open-air preaching te
"houden. Een paar maal hield hy Bijbellezing in de Schotsche Kerk en eens
"in de Haarl.Meer,maar vooral is hy de laatste tijd bezig geweest met het
"bezoeken van bordelen,met deze vrucht dat hy aan één meisje een dienst in
"Haarlem heeft weten te bezorgen,twee anderen gedrongen heeft het hol te
"verlaten,waarin zy zich bevonden en zelfs een h...baas zodanig overtuigd
"heeft dat hy de boel opbreken en de Stad verlaten zal om iets anders te
"ondernemen. Intussen gevoelt ge dat het onbegonnen werk is,daar de meeste
3524 "wijven hem niet willen ontvangen of geld vorderen,en als hy dit weigert,
"hem de deur uitzetten,zodat hy al zesmaal op straat gegooid is."
" 't Is met de strafzaken niet zo heel druk,maar ik wil je wel be-
"kennen dat ik niet altyd evenveel ambitie in het werk heb. Het komt altyd
"op hetzelfde neer,schelden,mishandelen,stelen en oplichten,en dan Haas,die
"elke zitting komt pleiten,terwijl Linteloo als rechter zit. Maak nu je be-
"rekening ! C.zegt dat ik die altyd tref om geduldig te leren worden."
3525 " Mama,die nog te Hilversum logeert,heeft aldaar onbeschrijflijk veel
"geleden aan abcessen in de hals. In deze dagen hebben wy droeve herin-
"neringen,daar het Woensdag een jaar zal geleden zyn dat Papa stierf...."

Diezelfde 21 Aug schreef ik nog 6 bladz.aan Lore; "...Het spijt my dat
"Max niet beter is.Arme jongen dat hy de tocht naar het Kamp gemist heeft,
"en toch verheugt het my zo dat Pim van de party was; dit dierbare mannetje
"mag wel eens een pretje hebben. Gisteren avond ben ik even by Hartsen ge-
"weest,die vrij nurks was en op myn vraag hoe Miek was alleen antwoordde:
""Saar laat haar te veel dwalen." Ik hernam dat als zy binnen de rasters
3526 "bleef en met de tuinbaas rondliep,het geen kwaad kon,maar hy scheen weer
"onmiddellijk na zyn terugkomst van de reis stof tot klagen te moeten vin-
"den en wel speciaal over Saar. Ik geloof ook dat hy daarmede by Mama is
"aan boord gekomen,want toen ik hem naar Mama vroeg,antwoordde hy alleen
"dat zy knorrig was." (Stel je voor dat ik by Tante van Loon over Lore
geklaagd had !!!)
"De laatste dagen heb ik my weer niet heel fiks gevoeld,weer dezelfde
"drukking op de maag als te Zeist,die my lusteloos maakt,de eetlust beneemt
"en my hoofdpijn bezorgt. Zoog toch,wat ik je bidden mag,niet te veel; je
"weet dat je er niet tegen kunt,en de koemelk met het far.food kunnen im-
"mers wat meer gegeven worden,zodat Timmer tevreden zy."
" Donderdag zond ik aan Höveker myn vertaling van Keerl's le deel over
"de sterren plus het paradijs ter lectuur,met verzoek het te beoordelen.
"En zie ! gisteren kwam hy my zeggen dat hy myn voorrede al zo mooi vond
"dat hy het boek ongelezen maar terstond aan de drukker gezonden had voor
"de Verg.van Chr.Stemmen. 't Is een opgewonden man ! Ik heb hem gezegd dat
"de abonnés zullen bedanken als die sterren hun voor de ogen beginnen te
"schitteren,maar hy was gerust."
3527 " Ik vind het best om een cadeau voor Emilie te kopen,maar stel je
"gerust,een fooi heeft zy wel gehad by Louis' geboorte,en wel *f* 4-,zegge
"vier nieuwe guldens. Ik was zó blij dat je er door waart dat ik iedereen
"wel had willen fooien. Omhels de kinderen en vergeet niet je Amst.vrijer."

Saar schreef my uit naam van Mama dat Woensdag 25 Aug (Papa's sterfdag
het monument op zyn graf zou onthuld worden en Mama dan by Wentink een
dejeuner zou doen aanbieden aan de leden der familie. Miek maakte het goed
en vond dat als ik tijd had om naar Zeist te gaan,ik ook wel te Hilversum
kon komen. Zy had bepaald meer lust in het leren en de bonnes marques
waren een stimulant.

Tot myn leedwezen heb ik de brieven verloren,die Lore my na 21 Aug.
zond,maar uit een brief van my aan haar zie ik dat het monument niet op
25 Aug.maar eerst in Sept.zou onthuld worden. Jan Six,die president der
Commissie was,had het verkeerd begrepen en de leden tegen 25 Aug.opgeroepen
en tevens meegedeeld dat hy zich dan ziek zou melden daar hy te zenuwachtig
was om een speech te houden. Het dejeuner moest dus afbesteld worden even-
als de genodigden en de leden der Commissie. In September had dus de over-
gave van het gedenkteken aan ons plaats in tegenwoordigheid can Tante Antje,

3528 Hartsen,Saar,David,Willem en my en hield David een,ook volgens getuigenis van Hartsen,schitterende rede om te bedanken. Aan Wentink werd de zorg voor het onderhoud opgedragen.

Op 27 Aug.engageerde Prinses Marie,dochter van Prins Frederik der Nederlanden,zich met de Prins van Wied,die te Coblenz in garnizoen lag.

Op 31 Aug zond Lore oranjebloesem aan Henriette Insinger en nodigde zy haar uit om Vrijdag 3 Sept.als wy 12½ jaar zouden getrouwd zyn,te komen dejeuneren.

Diezelfde dag zond ik myn laatste brief aan Lore met de blijde tijding dat ik die dag voor het laatst strafzitting gehad had en dat Mina van Lennep-Sillem in de afgelopen nacht van een Herman verlost was en slechts ½ uur lag weeën gehad had. (Deze Herman stierf als advokaat te Soerabaja in 1903).

Vrijdag 3 Sept.vierden wy dus te Zeist onze koperen bruiloft en beleefden wy een der zaligste dagen van ons huwelijksleven. Uit een brief die ik aan Hendrik te Nauheim schreef,kan blijken hoezeer wy gevierd werden.:

" Waarde Hendrik ! Uw brief van 1 Sept.was my onbeschrijflijk welkom "en dierbaar en het is ons onverklaarbaar hoe ook gij in de verte aan onze "koperen bruiloft hebt kunnen denken,terwijl wy dit feest in stilte,en "zonder iemand daarmede lastig te vallen,hadden denken te vieren, Dit heeft "niet belet dat allen,althans de leden van uw geslacht zo vriendelijk ge"weest zyn ons rijkelijk te bedenken en te bederven. Myn tribe heeft nooit "byzonder in betuigingen van sympathie op verjaardagen en feesten van soort"gelijke aard uitgeblonken en deze reis elle a brillé par son absence.
" Alleen van myn moeder ontvingen wy een brief en een lepeldoosje en Geejet "bracht ons een bord voor visitekaartjes. Maar dit blijft onder ons. Ik "maak er geen gewag van om my te beklagen,maar terwille van C. zou ik wel "wat meer deelneming van de kant myner broeders en zusters wensen. Enfin! "gy allen hebt die dubbel bewezen,voor hen incluis en daarvoor kan ik "nooit dankbaar genoeg zyn."

" Maria schreef ons uit Scheveningen dat zy geen berouw had van ons "huwelijk te hebben aangemoedigd en ook U ben ik dankbaar voor de krachtdadige ondersteuning,my indertijd bewezen. Maar die oude en pijnlijke sou"venirs haal ik liever niet op en veelmeer wil ik my verblijden in de wel"daden en zegeningen Gods,in zo ruime mate sedert ons huwelijk ondervonden.

" Ons feest is een tweede bruiloft geweest. Ik had de zitting van Vry"dag aan Kist overgedaan en was Donderdagavond hier gekomen. Vrijdagochtend 3530 "waren de kinderen reeds te 5 uur op om een erepoort in de gang te maken "en alles met sparregroen en bloemen te versieren. Op myn bord vond ik de "portretten van C. en al de 6 kinderen in 2 groepen. Jan en Constance kwa"men ons na het ontbijt geluk wensen en een stel tafelgoed aanbieden. "Tante Voombergh,Tante Cateau zonden ons een barometer,Jan en Carry een "thermometer. Te 12½ hadden wy een dejeuner van 19 personen. Mama beloofde "ons gordijnen voor onze salon in Amst., Henriette een spiegel en Maria een "Deventers tapijt; Anna,Tane en Willem gaven ons tafelmessen,Louise Elout "een trancheermes en vork met zilver gemonteerd en Agnes twee groentelepels.

"'s Middags was er groot diner op Stenia,opgeluisterd door Oom Piet, "die een portefeuille met tekeningen had meegebracht,waaruit hy C. verlof "gaf er 13 te kiezen. 's Avonds kwam er nog een brief van Tante Antje met "een pupitre. Voeg daarby dat Max,die Donderdag 10 jaar werd,zyn verjaardag "ook die Vrijdag vierde,dan kunt gy nagaan hoe ook de kinderen,die van ons "wat gekregen hadden,genoten,niet het minst toen 's avonds op Stenia een "allerliefst vuurwerk werd afgestoken. Gy weet hoe Caroline daarvoor van "ouds reeds een zwak gehad heeft. "

" Morgen moet ik te Oosterbeek de onthulling bywonen van het gedenk"teken op Papa's graf. De contributiën zyn ongevraagd ingekomen en het mo"nument is dus werkelijk uit vrijwillige bijdragen opgericht."

3531 " C. is van plan tot Oct.hier te blijven en dan nog een week of drie "op S.en B.te logeren. "

Wy gaven aan Henk en Max een lamp,aan Miek...?...,aan JW.een pakhuis en ik gaf aan Lore een ring en een medaillon, Emilie kreeg een klokje.

3533 Daar ik met 1 Sept.de Donderdagzaken gekregen had en dus Woensd,Dond. en Vrijdag moest zitten,kon ik gewoonlijk van Vrijdagmiddag of avond tot Dinsdagavond by Lore zyn. Desniettemin wisselden wy brieven,die vóór my liggen,maar niets byzonders bevatten. Willem Borski ried my sterk aan naar Wenen te gaan,waar hy,die ook door de homorrhoïden geplaagd werd,door zekere

Prof Hebra behandeld was,maar daaraan viel voor my niet te denken. Hoe kon ik Lore met onze 6 kinderen verlaten en wie zou my by de Rechtbank vervangen,ook al had ik de middelen om de onkosten te betalen.

In October werd Eduard s'Jacob voor de Tweede Kamer gekozen met 1087 van de 1985 stemmen tegen myn oude schoolkameraad van de Latijnse School Jan Bosscha,een volslagen materialist. In lang was zulk een zege niet behaald.

In Amsterdam maakte ik kennis met de gymnastiekmeester op 't Eijnde, die zich in Juli op de prediking van de Evangelist Wesseldijk te Lochem bekeerd had. Zodra Caroline met de jongens weer in stad was,namen Henk en Max by hem les,en wist ik hem by anderen,o.a.by Herman Beels aan te bevelen. zodat hy van Nov.'69 tot Jan.'70 twintig lessen in de week had. Later werd hy ook op een der Stadsscholem tot meester aangesteld. Hy had een lief vrouwtje en tal van kinderen,van wie er een te Amst.geboren werd,een meisje, dat hy aangaf als Anna Suzef,bedoelende Anna Josèphe. Het liep later niet best met hem af,hy doorliep allerlei phases en werd ultra-gereformeerd, spiritist,materialist,atheist en socialist; ook geraakte hy aan de drank.
3534 Zyn oudste zoon Felix gedroeg zich ook slecht en was dan ook door hem verwend,o.a.door ƒ 2,50 weekgeld te krijgen.

Op 19 Oct.vierde Lore haar 36ste verjaardag te Zeist,en kon ik die bijwonen. De volgende dag schreef zy aan Henriette Insinger o.a.:" J'ai "passé une bien agréable journée hier avec les Nepveu et Tane,qui sont "arrivés malgré le mauvais temps qu'il faisait,et puis imagine-toi que "j'ai encore reçu des cadeaux....is it not ridiculous ?comme dirait Lou "Elout. Après toutes ces gâteries sans fin du 3 Sept.j'avoue que j'étais "fatiguée de remercier et qu'on m'aurait fait grand plaisir en oubliant la "date du 19. Mais Maman m'a envoyé sa caresse accoutumée,Paan un joli ca- "dre pour portrait,Willem une petite chaine en or pour mon médaillon,Marie "un portefeuille à écrire et Jean et Constance un petit sac en cuir rouge. "Puis Maurice m'a donné un chubb et a mis dans la main de chacun des en- "fants un petit cadeau,de sorte que j'avais tout un étalage."

" Tu as raison de me plaindre un peu de ce que nous devons quitter "Welgelegen Mardi prochain. Dat spijt my enorm,want het is nog allerliefst "hier en niets koud,daar wy beneden overal stoken. Et pourtant je m'en "réjouis puisque mon mari y sera en permanence avec moi et que je n'aurai "plus besoin de me séparer de lui chaque semaine. Ton aff. Lore. "

Ik geloof dat het omstreeks die tijd was dat ik Prof Chanfleury raadpleegde over een lastig syntoom,dat my kwelde. Zodra ik hem vertelde wat my hinderde zeide hy:" Ja Mynheer dat komt er van als men zich in zyn jeugd
3535 slecht gedragen heeft !". Ik hernam dat dit met my toch niet het geval geweest was,waarop hy antwoordde:" Ja dat is het gewone excuus,de jongelui "willen dit niet bekennen." Daarop vroeg ik hem of hy het my kon waarmaken? " Niets is gemakkelijker,maar dan zult ge u aan een onderzoek moeten onder- "werpen,dat nogal pijnlijk is en daarom zult ge er wel voor bedanken." " Integendeel,ik ben er zeer op gesteld."- " Best,dan zullen wy dit liever "tot een andere dag uitstellen omdat ge nu wat geëchauffeerd zyt." Ten bestemden dage kwam ik terug; het pijnlijk onderzoek had plaats en toen moest hy erkennen dat hy my ten onrechte had verdacht en zyn excuses maken. Ik deel dit alles mee om te bewijzen hoe lichtvaardig die Sinjeurs somtijds oordelen.

Dinsdag 26 Oct.kwam Lore voor goed weer in stad en ging zy dus niet meer op Schaep en Burg logeren. Op 30 Oct.stierf Oom Henri Labouchere.

Ik vermeldde reeds dat myn moeder te Hilversum by Saar logerende veel last had van abcessen in de hals,die niet wilden doorbreken,zodat zy zeer vermagerde en Saar zich inquieteerde,maar op 21 Aug schreef Mama aan Willem dat zy beter was en vol levenslust. Die beterschap was echter niet blijvend en toen zy in Amst.terugkwam werd zy kortademig en opgezet. Zy wilde echter niet dat Cateau,de kamenier,in het kamertje naast de hare slapen zou,maar wy namen Dr Greeve in de arm,die het noodzakelijk achtte.

Op een Zondag in Oct.preekte van Bell in de N.Z.Kapel,na de afloop
3536 stond de zittende ouderling,Notaris Ruys,op en zeide:" Ik verklaar dat deze "prediking niet is het Woord Gods maar des duivels." In de Kerkeraad werd een schriftelijke motie van afkeuring ingediend door zes moderne ouderlingen en alle predikanten,maar zy werd met een meerderheid van een paar stemmen afgestemd.

Op Zondag 7 November vierden Beels en Agnes hun koperen bruiloft, of beter gezegd zy vierden die niet en inviteerden niemand,ik weet niet waarom. Ik was op S.en B.en Lore schreef my 8 Oct." Liefste ik weet niet "hoe het komt dat ik je nog niet geschreven heb,maar de tijd vliegt om en "ik heb het geweldig druk. Het spijt my zeer dat het weer zo ongunstig was "heden morgen,hier althans heeft het gedurig gekletterd en gewaaid,maar "van middag was het iets beter,zodat ik heb kunnen uitgaan: 1e naar Tante "Hodshon om haar voor een tafelkleed te bedanken, 2e naar je Moesje,die "ik zeer zwak vond maar met wie ik aangenaam praatte; 3e naar Tante Cateau "die weer beneden is,maar er smalletjes uitziet; 4e naar het Lam,waar ik "een japon voor de vrouw van Lindhout kocht. Gisteren kwam Lindhout my "détails van zyn reis vertellen en daarvan deelde ik het een en ander aan "Mama mee,o.a.dat hy het Evangelie aan de veerman had verkondigd door hem "te vragen of hy wel iemand had om hem over de dood in de hemel over te
3537 "zetten,waarop Mama en ik liefhebberden hoe heerlijk het was dat zy die "dierbare Heiland gevonden had,die haar veilig naar de overzijde zou bren- "gen. Zy was opgeruimd maar kortademig en zeer opgezet; haar benen waren "gisteren avond gezwachteld,en dat doet haar goed,maar zy bracht heel nare "nachten door,zeer benauwd en slapeloos; ik vond haar weer verminderd en "zy sprak ook over haar einde als waarschijnlijk niet heel ver meer ver- "wijderd. Over Cateau was zy veel beter voldaan en prees haar petits soins, "wat my heel veel pleizier deed."

(Cateau trouwde na Mama's dood met Brandenburg,werkman by de Duinwatermy,de enige,die in de pijpen durfde kruipen,en daarom een hoog loon verdiende,maar hy werd een dronkaard en mishandelde Cateau.)

Lore vervolgde:" Vandaag is Miss Ryan geïnaugureerd en de jongens "waren zeer met de eerste les ingenomen. Frank heeft Zaterdagavond verlof "gekregen om op te staan en is weer springlevend. Louis was gisteren "schreeuwerig en schrikachtig,zodat ik het niet trof juist toen Mietje uit "was,maar heden is hy weer perfect wel,rustig,tevreden en vrolijk."

3538 9 Dec.'69.Concilie te Rome geopend. De Paus vergelijkt zich met Christus,toen deze zeide:"Wilt gijlieden ook niet heengaan ?" Het doel is de hemelvaart van Maria en de onfeilbaarheid des Pausen als nieuwe leerstukken aan te nemen. Maria's onbevlekte ontvangenis was reeds op 9 Dec '54 afgekondigd en op 11 April '69 werd indulgentie geproclameerd voor allen,die de Papenkerk voor de enige ware aannemen.

Ik sprak 3 avonden in het Schoollokaal in de Looiersstr.over het Concilie,de dwalingen der Roomse Kerk en Luther. Op 12 Dec werd Zigelers Kerk door hem ingewijd met een leerrede over Gen.26:22:"De Heer heeft ons ruimte gemaakt."Wie de ware ruimte maakte?Z.had ƒ 37.000-ontvangen;Jan gaf 7,Hendrik 4,Nepveu 3½,W.Borski 2½,Sanders 4,Mama v.Loom ½ duizend en de overige 14.500 zyn schamel gehoor.

In de kazerne Oranje Nassau sprak ik 3 maal voor de soldaten over het beleg van Haarlem,over dat van Alkmaar en over de zeeslag op de Zuiderzee. Lindhout had in die kazerne een Militaire Vereniging opgericht en hield er Bijbellezing. Van gecollecteerde gelden kocht hy stoelen,banken en zelfs een orgel.

3539 In het jaar 1869 had ik weinig gejaagd,eens in het Vogelveld tussen Vogelenzang en Hillegom,waar Henrick van Lennep de jacht gepacht met Hartsen, eens met Charles Labouchere op Zuylestein,driemaal op Griffestein en in het Bosch te Zeist en slechts eenmaal in de duinen van Elswout. Het was niet alleen de ziekte van de Heer Borski die te weeg bracht dat ik niet meer op Elswout werd gevraagd,maar ook die van Mama,die steeds verergerde,en my de lust benam om van huis te gaan. Ik bezocht haar dagelijks,las haar uit de Bijbel voor,bad met haar,en zy had volle vrede. Haar benauwdheden maakten dat zy telkens meer hoofdkussens vroeg en in bed meer zat dan lag. Wy hadden verkregen dat zy beneden in de zykamer lag,waar goed gestookt kon worden.

E i n d e 1 8 6 9.

3540 The year 1870 was an eventful one,want in dit jaar overleed myn liefste moeder,ging ik naar Weenen en moesten wy onze lieve Louis missen.

Myn moeder had op Nieuwjaarsdag nog alle kinderen en kleinkinderen ontvangen,en zelf de pakjes gemaakt en de adressen daarop geschreven. Op 8 Januari 's avonds had zy tot 10¼ met Hartsen gepraat,daarna hadden Cateau en Mietje haar geholpen enin de kussens geschikt en te 11¼ gaf zy één snik en ontsliep zy. Dit was een gebedsverhoring,daar zy anders van het water veel had kunnen lijden en grote benauwdheden doorstaan. Zy was op 21 Febr.1792 geboren en zou dus over 6 weken 78 geworden zyn. Wy begroeven haar op 12 Jan.op het kerkhof te Diemerbrug. De laatste maal dat ik by Mama was,noemde zy de naam van Willem Anne,het kind dat zy in 1833,dus 37 jaar vroeger verloren had.

Christiaan schreef my de 4de Maart uit Semarang :" Met de laatste "mail ontving ik de droevige tijding van Mama's overlijden; ofschoon Hart-"sen my er op geprepareerd had,kwam het bericht toch geheel onverwacht, "te meer daar ik het uit de courant moest vernemen,daar de mailbrieven "naar Djocja waren doorgezonden,vanwaar ik ze eerst heden morgen ontving. "Hartsen schrijft my dat Mama zeer kalm en zacht ontslapen is,en wy mogen "dankbaar zyn dat zy in haar laatste ogenblikken niet geleden heeft. Ik "benijd u allen dat gij zo lang van haar en van Papa hebt mogen genieten, 3541 "en als ik daaraan denk,aan al hetgeen wat ik,door hen 18 jaar lang niet "te zien,heb moeten missen,dan betreur ik het ogenblik dat ik naar Java "ben gegaan. Ik had my zó gevleid Mama nog eens terug te zien,want zo lang "zy in leven was,bleef de hoop van weerzien altyd by my levendig. Wat is "het treurig datzy myn kinderen niet meer heeft mogen zien,want ik ben "zeker dat dit haar innig veel genoegen zou gedaan hebben !"

" Ik werd bitter teleurgesteld dat Hartsen door locale omstandigheden "verhinderd wordt myn kinderen te bergen. Ik had daarop stellig gerekend "omdat Saar my na de dood myner eerste vrouw had voorgesteld hen by zich "te nemen,en ik kon dus niet veronderstellen dat er geen vakante kamer in "hun huis zou zyn. Hartsen schrijft dat hy nog niet weet wat met de kinde-"ren zal gedaan worden,maar Mevrouw Meis meldt my dat Hartsen by haar ge-"weest is en toen besloten is dat de kinderen voorlopig tot Mei met een "Juffrouw of bonne,die by U geweest is,in Mama's huis zullen blijven,en "daarna met Saar naar buiten gaan. Als Saar echter in het najaar van buiten "terugkomt,dan weet Hartsen niet wat hy met de kinderen moet beginnen,en "daarvoor moeten dus maatregelen genomen worden. Ik heb hem myn idée ge-"zegd en daarover zal hy u gewis spreken; ik heb hem o.a.voorgesteld u te "polsen of gy genegen zoudt zyn het ruime huis van Mama te betrekken en 3542 "myn kinderen by u te nemen. Het spreekt van zelf dat ik in de grotere kos-"ten,die U een groter huis,meer dienstboden en wat dies meer zy zouden be-"rokkenen,gaarne myn deel wil dragen,want op het geldelijke komt het niet "aan,gelijk ik U al vroeger schreef. Zie wat gy voor de kinderen van Uw "broeder doen kunt; is het U niet mogelijk hen by U te nemen,trek U dan "toch hun lot aan door ze af en toe by U te vragen en eens naar hen te "gaan zien. Als er niets anders op zit dan moet Hartsen ze maar school "leggen of by de een of andere fatsoenlijke familie in de kost doen, ik "hoop toch over een jaar of drie of misschien vroeger naar Holland te re-"tourneren en dan kan ik ze by my nemen,en,mocht ik naar Indië moeten terug-"keren,andere maatregelen nemen. Met veel liefs aan Caroline en Uw kinde-"ren,ook van Louise,die U beiden hartelijk laat groeten Uw liefh.broeder "Christiaan."

Ik herinner my niet wat ik geantwoord heb.Dat er by ons,die al zes kinderen hadden,bezwaar bestond om Ko en Ada,de twee enigen,die van de zeven uit Chr's eerste huwelijk nog in leven en toen 5 en 4 jaar oud waren, by ons in huis te nemen,spreekt van zelf,maar voor Christiaan hadden wy het gaarne over gehad. Ik herinner my alleen dat zy voorlopig in Mama's huis gewoond hebben en later door Saar en Hartsen zyn opgenomen.

Op 17 Januari at Hendrik by ons en offreerde hy my een kuur te Weenen te gaan doen omdat W.Borski daar zoveel baat by gevonden had. De homorrhoï-3543 den kwelden my namelikk weer bitter zodat ik 's nachts infaam sliep. Ik stond beschaamd ! Na al de weldaden nog deze ! ƒ 1000- voor reparatie van Welgelegen,prachtige haard voor onze koperen bruiloft,een koffer met St. Nicolaas,op myn verjaardag 500 sigaren,het lidmaatschap van Artis,een mand vol blikjes,3 dassen,6 paar handschoenen,een anker wijn en een portemonnaie, en nu nog een reis naar Weenen,het was te veel !

Ik sprak er Hartogh over, die het beroerd vond, terwijl de President, Mr Dedel zeide, dat de twee enige plaatsvervangers, die geschikt zouden zyn om my te vervangen, Chais van Buren en de Bosch Kemper de subst. griffier Muntendam vervangen moesten en op hun tyd aan de strafkamer moesten zitten om.....nota bene aan de rechters hun vrije week te verzekeren. Ik had de laatste tijd de Heer zo gebeden om my van de soms ondragelijke smarten te verlossen, en zie ! zo spoedig kwam Hy my te hulp ! Maar Lore met de zes kinderen alleen te laten vond ik niet minder pijnlijk, vooral daar Emilie Fankhauser met Februari dacht te vertrekken, maar Lore zelf drong er op aan dat ik H's aanbod zou aannemen, en na alles nog eens goed overwogen en overlegd te hebben, en nadat Chais zich bereid verklaard had de Donderdagzaken voor my waar te nemen, besloot ik te gaan en verliet ik Amsterdam op 24 Jan per sneltrein van 2.35. Lore bracht my naar het Station, waar Lindhout en Zigeler waren om afscheid van my te nemen. Van uit de trein zag ik op de weg langs het spoor Miss Ryan met Henk en Max en schoot myn gemoed vol.

3544 Ik overnachtte te Keulen in het Hotel Ernst, waar ik het best had, in dit seizoen waren de hotels leeg en nooit meer dan twee kellners te zien. Daarna spoorde ik naar Heidelberg, waar ik Keerl bezocht, die in de Augenklinik onder behandeling was. Zyn linker oog was geopereerd door Prof. Becker, (spreek uit Pecker, want de Duitsers kunnen de B niet zeggen en voegen er dan by "mit einem P weich", wat een B verbeelden moet.) Ik trachtte ook Adriaan von Ploos te zien, Anna Pélerin's vader, maar trof hem niet. De volgende dag naar Weenen. Het was koud, zodat de plaid en wrapper, my door Nepveu en Agnes geleend, goed van pas kwamen. Mama van Loon hield er, gelijk zy zeide, een reisbeurs op na, en daaruit had zy my ƒ 300- gegeven ! De rotsen waren bedekt met sneeuw en dus veel fraaier dan in de zomer als de wijnstok ze ontsiert.

Ik ben van 24 Jan. tot 26 Maart afwezig geweest en heb aan Lore 55 brieven geschreven, terwijl ik er van haar 32 gekregen heb. Het is myn plan niet die over te schrijven, daar ik U volle vrijheid geef ze te lezen, gelyk ik ze reeds te Monte Carlo aan Dora heb voorgelezen. Wilt gy van myn verblijf te Weenen meer weten dan kunt gy dit in myn journaal vinden, dat ik vrij uitvoerig gehouden heb. Hier en daar zal ik iets uit de brieven excer-

3545 peren. Ik behoef niet te zeggen hoezeer ik nu weer gehoot van Lore's brieven, die overvloeien van liefde en tederheid, voor de zoveelste maal over te lezen.

Woensdag 26 Jan. verliet ik Heidelberg te 9½ v.m. en reed via Bruchsal, Mühlacker, Stuttgart, Ulm, München, Salzburg en Linz naar Weenen, waar ik Dond. 27 Jan eerst te 10½ v.m. dus veel te laat aankwam. Het trof my dat men aan het Station en de telegraaf door meisjes werd bediend. Het vroor hard en overal lag sneeuw. Daar ik op onderscheiden plaatsen in myn lichaam (gelukkig niet in het gelaat) exceem had en een abces in de enkel (zeven elders) kon ik moeilijk staan of lopen en deed het zitten of liggen my ook pijn. Na in een hotel afgestapt te zyn reed ik naar het huis van Prof Hebra, die niet thuis was, maar zyn vrouw, die door Willem Borski geprevenieerd was, zeide my dat myn kamer gereed was en te 4 uur installeerde ik my daar. Ik kreeg een grote zitkamer met een slaapkamer daarnaast au 1er aan de straat, Mariannengasse, die niet breed is. De Prof en zyn schoonzoon en assistent Kohn bezochten my te 6 uur en na my hier en daar geknepen te hebben, schreef Hebra aan Uhrmann, de Wärter, de behandeling voor, die ik te ondergaan had en nog diezelfde avond en voorts elke dag 's ochtends en 's avonds onderging. Zy bestond hierin dat ik eerst ½ uur in een vrij heet zitbad, soms een Vollbad, moest zitten, daarna wreef Uhrmann met geel smeer de abcessen open, waarna hy die met een aantal met zalf besmeerde lapjes flanel bedekte. Die behan-

3546 deling was zó pijnlijk dat de tranen my in de ogen sprongen en het flanel maakte dat ik veel jeuk kreeg en slecht sliep. Al dadelijk boezemde Hebra my geen vertrouwen in, want zyn onderzoek duurde slechts drie minuten en hy vroeg noch naar de oorzaak, noch naar myn levenswyze, noch naar myn dieet, noch naar myn werkzaamheden. Ongelooflijk vond ik het dan ook dat ik de eerste avond tot souper kreeg 4 pains de luxe met boter en.... twee sneden ham, twee ossetong en twee saucisse de Boulogne ! Gelukkig waren er wel twee sneden kalfsvlees by. Voorts kreeg ik een volle fles Wener bier, maar dit vond ik zó lelijk dat ik voortaan wijn kreeg.

Uhrmann zeide my dat Hebra de oorzaak niet wegnam, maar alleen de pijn wat verzachtte, voorts dat de kuur gewoonlijk 8 weken duurde. Ik schreef aan Lore dat zy aan Hendrik moest vertellen dat ik schandelijk veel geld kostte, want voor myn verblijf, geneeskundige behandeling er onder begrepen, moest ik 15 florijnen daags betalen, zodat hy wel over my tevreden zou zyn,

want hy had my herhaaldelijk gezegd dat ik toch vooral niet zuinig moest wezen. Intussen vond ik f 15- daags een afzetterij,want het eten was zó beneden kritiek dat Leokadi,de meid,die my en nog 5 andere patienten moest bedienen,zeide:" Ich nehme es nur weg; die Gnädige gibt es nicht besser." Toen ik eens by de Prof.beneden at,was het eten uitmuntend,maar de patienten kregen het niet beter. Aan het ontbijt kreeg ik geen boter,myn eerste
3547 diner bestond uit vermicellisoep,een dikke snee gekookt vlees,waar geen kracht meer in zat,aardappelen en augurken met een sausje van boter,meel en azijn,gebakken karper met sla en een broodpudding.

Ik zeide aan de meid dat ik naar myn vrouw en kinderen verlangde en er hier plaats genoeg voor hen was,waarop zy antwoordde:" Lassen Sie sie kommen,dann würde es Ihnen weniger bange sein !". Ja zó was het ! Ik was Hendrik zeer dankbaar voor zyn weldaad,maar dem niet een man als hy of Oom Henri Labouchere,die zonder hun vrouw kunnen leven.

Dr Kohn zeide my dat ik my moest gaan divertiren,maar hy wist niet beter. Eerst Zaterdag 29 Jan.kreeg ik de eerste brief van Lore van Dinsdag middag poste restante. De Hausknecht haalde hem af daar myn voet gezwachteld was en ik dus huisarrest had. Lore schreef:

" Gy zijt nu juist 24 uur geleden vertrokken en het schijnt my wel "een eeuw toe. Ik verheug my zo over het mooie weer en denk dat je de Rijn "wel mooi zult vinden. Ik kan je Goddank goede tijding van de kinderen "geven. JW.is heden iets beter en speelt in de kamer,maar hy ziet nog bleek "en heeft weinig eetlust. Frank heeft ook nog niet veel honger maar is "vrolijk en opgeruimd. Kleine Lou roept de gehele tijd Papa,Papa,hetgeen "myn hart goed doet. Henk en Max zyn zoet en Marietje denkt maar om de Bois- "sevains,die ik voor Zaterdag heb ten eten gevraagd."

" Gisteren na je vertrek was myn hart vol en ik dacht dat ik die "scheiding niet goed zou kunnen dragen,maar heden heb ik meer geloof en "vertrouw ik dat de Heer alles heel goed zal schikken. En al geneest die
3548 "Prof je niet geheel,zo zal toch de rust en het gemis van vergaderingen en "agitante arbeid je stellig goed doen. Daarom ben ik ook eigenlijk in myn "ziel verheugd over je reis,liefste engel,want ik gevoel dat de Heer je "daarmede een grote weldaad wil bewijzen. Hendrik was zo lief en hartelijk "gisteren en wilde my gedurig excuus vragen dat hy je weggezonden had,my "tevens verzoekende hem dadelijk te ontbieden als ik verlegen was of aan "geld behoefte had !"

" Emilie zal woensdag vertrekken en door Juffrouw Wellensiek vervangen "worden. Tante Hodshon heeft my gezegd,en dit vind ik allervriendelijkst, "dat zy de kinderen van Christiaan by zich wil nemen met Mei,als Mama's "huis onbewoonbaar wordt en Saar nog niet naar buiten kan gaan. Ik laat Dr "rive komen voor Frank omdat hy,ofschoon ogenschijnlijk gezond en vrolijk, "maar niets wil eten. Nu ga ik naar bed en voor je bidden. Slaap wel,lief- "ste en Gods engelen bewaren je. Je eigen L."

Ik schreef aan Lore o.a. dat volgens Keerl de Oberkirchenrath in Baden geheel modern was,dat Allard Pierson te Heidelberg college gaf en soupers, waar zóveel eten en wijn geschaft werd dat het "Essen wie ein Holländer" tot een spreekwoord geworden was ,en dat Emil Frommel Hofprediger te Berlijn was geworden.

Terstond na myn aankomst had ik aan Fred.van Bylandt geschreven met verzoek om by my te komen.daar ik niet uit kon gaan om geld op myn crediet-
3549 brief te halen,maar eerst Zondag middag trad hy by my binnen. Welk een charmant uiterlijk ! Mooie ogen en witte tanden,geëlanceerd,quite a Don !

Lore schreef my dat JW.genezen was,maar voor Frank was zy ongerust geweest daar hy niet wilde opstaan en fluisterde dat hy zich ziek gevoelde, maar gelukkig had Dr Rive haar gerust gesteld en gezegd dat het kind kou op de lever en gal gevat had,en na zyn vertrek was Frank uit zyn bed gesprongen en had hy naar eten verlangd. Myn telegram uit Wenen,'s avonds te 6.50 verzonden,had Lore te 6.49 ontvangen,dus 1 minuut vroeger. Bylandt had aan zyn vader geschreven dat hy moe was van de ijdele wereld in Wenen.

Keerl verkondigde het Evangelie aan zyn Wärterin,en deze zeide dat zy het nog nooit zó gehoord had en Prof Becker verklaarde:"Er sei bis jetzt "Fatalist gewesen,seit er aber gesehen wie Keerl sich in seinem Verhängnis "finde,seit er mit ihm offen geredet,habe sein Fatalismus einen mächtigen "Stosz erlitten,ein Fatalist könne nicht tragen wie Keerl,der Christusglaube "müsse doch etwas sein; ihm sei es zu Muthe wie einem,der plötzlich die "Entdeckung gemacht dasz der Grund,worauf er gebaut,ein Nichts ist." Dit schreef my de zoon van Keerl.

Leokadi was Rooms en dus bijgelovig,Dr Kohn niets meer dan een materialist; hy zeide my dat het hoogste wat hy kende geld is. De Hebra's waren evenals Kohn van Jood Rooms geworden en dus ongelovig en deden niets
3550 dan zich amuseren. Eten,drinken,spelen,theater en vooral dansen was voor hen het hoogste goed en Keerl had my reeds gezegd dat dit by alle Weners, hoog en laag,het geval was. De Heer had dus wel gelijk toen Hy zeide dat het weer zou worden als in Noachs tijd. De hogere wereld in Weenen was zó verslapt dat zy in niets belang stelde,zelfs niet in de politiek,de literatuur of iets van dien aard.

Ik had de Jesaja van Delitzsch meegenomen en die interesseerde my buitengemeen. Zondag zag ik een begrafenis voorbyrijden met ketelmuziek. Die dag bestond myn diner uit rijstesoep,bouilli met uien-saus,kip met een mengelmoes van erwten,bonen en uien,en méringues met room; en Maandag kreeg ik beefsteak met rijst en kerrie en augurken,en als tweede gerecht worst met aardappelen,alles de pest voor homorrhoïden.

In een brief van Lore kreeg ik ook een briefje van Miek,die zich "de oude Snoek van Papa" noemde.

Het trof my dat de vrouwen uit de volksklasse allen met omslagdoeken en blootshoofds of met capuchons liepen,en dat de mannen allen knevels hadden en hoge laarzen tot over de knïen droegen. Er lag dan ook dik sneeuw en de lucht was grauw. 's Avonds had ik niet genoeg licht aan 2 waskaarsen en myn bed beviel my ook niet daar het hoofdkussen slap was als een watje. Dr Kohn erkende my dat de homorrhoïden hier niet genazen,maar wel de abcessen,die er de gevolgen van zyn. Had ik langer gewacht,dan zou myn ganse
3551 lichaam bedekt geweest zyn. Myn voet en zelfs het been was zó gezwollen dat ik geen schoen kon aantrekken en het zag er uit alsof ik het water had.

Lore schrijft 1 Febr.:" Les enfants sont bien et assez gentils. Miek "languit et soupire après toi ainsi que Frank,mais celui-ci a été un peu "méchant ce matin et j'ai dû le mettre au lit pendant quelque temps,parce "qu'il a dévoré en un clin d'oeil tout un petit sac de bonbons,que Miek "avait rapporté de la fête chez Mad.van Vollenhoven et qui avait dû être "partagé entre tous les enfants. En une minute toute la provision avait "disparu. Sans cela Frank est très gentil et doux,et c'est un plaisir de "l'avoir seul. Lou a crié la nuit de Dimanche à Lundi,de sorte que je suis "sortie du lit pour le consoler; ses cris me rappelaient ceux de Henk,car "il a aussi une si forte voix. Il a un peu mal au ventre et mal aux dents, "mais il n'était pas malade,car il se porte très bien et dort à son temps. "Je lui ai donné du bouillon avec l'arrowroot et c'est ce qu'il trouvait "assez bon. Son doigt est ordinairement dans sa bouche,non pour sucer,mais "pour mordre,car la petite dent du côté gauche lui fait bien mal. Hier je "disais à Frank:"Dag zoete dot !" sur quoi il me répondit:"Dag zoute Mama!?.

3552 Op 3 Febr.kon ik voor het eerst even uitgaan,dus juist 8 dagen na myn aankomst,maar ik liep niet verder dan de Stephanskirche,waar ik uitrustte en myn been op een stoel kon uitstrekken. Toevallig werd er een mis bediend. Zo'n schouwspel had ik nog nooit bygewoond. Een priester met de rug naar de schare toegekeerd,en een koorknaap,die hem het hemd oplichtte en zoende,het was bespottelijk en diep afgodisch. Ik begreep er niets van en de schare evenmin. Ik kreeg voor eerste gerecht lever met spinazie,waarvoor ik beleefd myn hoed afnam en voor tweede haas met barbarissen.

Lore schreef my dat Mama's inboedel werd getaxeerd,dat Marietje het te kwaad had gekregen toen Emilie vertrok en aan tafel by het zien van haar ledige plaats was begonnen te snikken,zodat Lore moeite had haar te troosten,weshalve zy haar beloofde eens met haar naar den Haag te gaan om Emilie te bezoeken.Verder schreef Lore my dat Theodore van Eys ging hertrouwen en zy,horende dat Miss Ryan zou vertrekken,haar gevraagd had om ter wille van Miek by ons te komen. Frank was zeer ingenomen met Juffrouw Wellensiek en had gezegd:" Ik vind haar zo zoet,nog zoeter dan Papa en Mama!". Daar Wellensiek ook les gaf aan de kinderen van Lintelo de Geer had zy van dezen
3553 verlof gekregen om Miek mee te nemen opdat deze dan tegelijk met hen les zou kunnen nemen. Lore tobde over de educatie van Henk en Max en had lust hen naar de kostschool van Schröder te zenden.

Het bleef in Weenen al door sneeuwen en vriezen zodat men zonder parapluie liep omdat het droge sneeuw was. Daar Lore my geschreven had dat Papa's buste en de Tempel van Jeruzalem ook getaxeerd waren,vroeg ik haar om aan Saar en de broers voor te stellen het buste aan de Akademie en de Tempel aan het Oudheidkundig Genootschap te schenken.

Zondag 6 Febr.schreef Lore my dat Miek engels tegen Juffr.Wellensiek praatte en half dronken van pleizier van 't Zondagsschool by Mevr.van Vollenhoven-de Wildt was teruggekomen omdat zy er een onwankelbare vriendschap met Annatje Backer gesloten had. Lore had zich al verwonderd dat Legras nooit naar my vroeg,en zie,Zaterdagavond vroeg hy voor het eerst of zy tyding van my had en toen zy hem het een en ander van my vertelde,zeide hy: "Ja ! 't is te hoop dat onze lieve Heer die goeie man zal geneez'!" -

Lore had weer onbeschrijflijk genoten van een preek van Zigeler. Jan en Constance,Charles Labouchere,Mevrouw van Eeghen en haar oudste dochters
3554 enz.waren onder het gehoor en Mevr.van Eeghen zeide by het uitgaan:"Ik kom hier voor het eerst,maar het zal niet voor het laatst wezen. Wat was dat mooi !" en Jan knikte hoogst goedkeurend. Lore schreef:" Ik heb weer "enige visites gehad: Mama en Tane,dikke Cees Hartsen,die zeer deelnemend "tijding van jou kwam vragen, en Santje Röell,die zelfs een grachtje om loopt om tijding van je te horen."
(Dit was de eerste maal dat Lore Cees Hartsen dikke Cees noemde; vroeger was het Ceesje,of mon petit maitre de musique !)

Ik schreef aan Lore dat ik bitter het land had van haar met de 6 kinderen te weten zonder andere hulp dan die van Wellensiek een paar 's ochtends, dat ik blij was de verdeling der erfenis niet by te wonen,en alleen voor Vondels portret zwak had,maar het uitmuntend vond als zy lust had in de kastjes,de zilveren trommeltjes,het botervlootje,het theekistje en de schilderijen. De wond in myn enkel was nog niet gesloten,maar hinderde my niet in het lopen en ik rende tweemaal daags 2 à 2½ uur zonder cache-nez,hoewel het 26° vroor en de oudste mensen zulk een koude winter niet hadden beleefd.

Diezelfde dag schreef Lore my dat Hartsen Christiaans kinderen niet nemen kon,dewijl hy dan een groter huis zou moeten nemen,en dit dan ook
3555 nimmer aan Christiaan beloofd had,en dat ik ze maar nemen moest al zag ik het leven ook wat ernstig in en al was ik daardoor zo zwaarmoedig en zwaartillend ! " J'ai demandé à Schikkinger de donner plus d'ouvrage aux garçons "et à présent ils sont si sagement occupés depuis deux heures dat het een "lust is,ne causant pas mais travaillant assidument."

Myn brief van Woensdag 9 Febr.is der moeite waard om gelezen te worden. Ik was druk aan het bezoeken van de verzamelingen in het Paleis,de Bibliotheek met haar 380.000 boeken,maar het was er koud.

Lore schreef dat Miss Ryan niet by ons wilde komen,omdat zy zich te onwel en te zwak vond. " Wat nu te doen,want over een maand verlaat Wellen-"siek ons om op Christiaans kinderen te passen en dan blijf ik moederziel "alleen. Lou heeft voor het laatst gezogen."

Later schreef zy my dat het ook in Nederland zeldzaam koud was en de thermometer 13° tekende en ettelijke dingen in de keuken bevroren waren. Zy vond Lou afgevallen,vermagerd,de plooien in zyn hals waren weg,de ruggegraat begon zichtbaar te worden en de armen en benen voelden slap. Ei scheen hy niet goed te kunnen verdragen. Lore verontrustte zich wel,maar schreef het aan het tanden krijgen toe,daar hy niet hangerig maar vrolijk en opgeruimd bleef. Lore had Henriette Labouchere verzocht haar de koe zenden, die zy dagelijks voor de deur kreeg,om zeker te zyn dat het kind geen burgwalwater kreeg. " Die zoete Lou,"schreef Lore,"je zou zeker aan hem verlo-"ren hebben als je hem zag."

3556 " Henriette Labouchere m'a dit hier que Miek avait été si gentille avant-"hier; tu sais qu'elle y a diné. Elle était toute enchantée de la petite, "qui avait récité des vers anglais et qu'elle avait trouvé fort développée. "I was so glad to hear it. Hartsen en Saar wilden dat ik Wellensiek hield, "maar ik heb deze nu eenmaal de betrekking by Ko en Ada beloofd,en daarop "zeiden zy dat ik dan Miek maar by hen moest zenden om met Jet tegelijk les "te nemen,zodra de kinderen uit de Oost gekomen zyn. Dit voorstel nam ik "dankbaar aan. Dr Rive,die ik voor Lou heb laten komen,is er geweest,en "ofschoon hy de slapheid van het vlees constateerde,deed hy niets als het "kindje bewonderen,want hy vond hem zo mooi,met zulke prachtige kijkers "en zulk een lief vriendelijk sourire. Hy schreef voor calcaria poeders en "half melk en half farin.food."

Drie dagen later schreef zy:" Ik ben zo blij want met Lou gaat het "heel goed. Hy vindt de melk van die éne koe zo lekker dat hy er enorm veel "van drinkt,veel meer flesjes dan van die vorige melk,zodat hy er wel van "zal aandikken. Daarby is hy van dat ogenblik zó buitengewoon vrolijk en "lacht en kraait hy dat men ziet dat hy bien être voelt. Wat is de Heer "toch goed dat Hy die vreugde schenkt !"

" Lindhout heeft my gezegd dat hy lust heeft in zekere Roos als "tweede Evangelist hier in Amsterdam."

3557 Omtrent Louis was ik niet zo ongerust als Lore,want hy was zulk een dikke beer geweest dat ik het mager worden aan het tanden krijgen toeschreef. Er waren voortdurend bals,ook gemaskerde,zelfs op het ijs,een koude liefhebberij. Eens las ik aangekondigd: Drei Bälle auf einer Nacht. Men schreef aan het dansen de vele longlijders toe. Behalve myn dagelijkse brief aan Lore had ik er nog talloos veel te pennen en elke avond was ik daarmee bezig. Hartogh had terstond geroken dat Hebra en Kohn Joden waren,(Hebra voor Hebraeus van heber,van de overzijde van de Eufraat,en Kohn voor Cohen, priester,afstammeling van Levi.)

Lore schreef dat Henk les by Kingma nam en daarmede zeer ingenomen was,dat Mama's inboedel voor 8 à 9 duizend getaxeerd was,dat haar moeder haar ƒ 300- gegeven had,waarvan zy ƒ 200- had gebruikt om haar rouwgoed en dat der kinderen en ondergoed te betalen.

" Miek is zeer aan het feest vieren.Gisteren heeft zy met Frank by "Mama gegeten en voor morgen is zy by Anna van der Vliet verzocht. Ik houd "myn hart vast voor onze ongeciviliseerde Miek met haar open mondje en "wilde manieren,en toch is het zo goed voor haar om met andere meisjes om "te gaan,dat ik de partij heb aangenomen. Louky is terug en wees my haar 3558 "nieuwe huis van top tot teen,brillant en magnifiek,magnifiek en brillant, "daaraan is niets gespaard,en de behangersrekening zal nog wel iets hoger "zyn dan de onze !"

"He ! wat zou ik graag met je in je tramway zitten en al dat moois "zien; ik moet er maar niet te veel aan denken,want dan krijg ik net jou "gevoel als je in een strafzakenjaar mooie beschrijvingen van jachten "hoort; dan watertand ik."

" Met kleine Lou gaat het heel goed; hy is niet te verzadigen sedert "hy de melk van die éne koe krijgt en moet fles op fles hebben. Hy is heel "vrolijk,maar de nachten zyn niet al te rustig,en als hy wakker wordt is "het een heel werk hem weer in slaap te krijgen."

" Frank is guitiger dan ooit. Gisteren vroeg hy my:"Als we nu allemaal "het huis uitgingen,en Lou heel alleen lieten,wat dan ?"- " Dan zou Lou "dood gaan als hy geen eten kreeg."- " Wel zeker niet,en de Heer dan,zou "Die niet op hem passen ?"- Tu aurais dû entendre le ton avec lequel il "prononçait cette dernière phrase. Miek vraagt alle dag of je nu niet gauw "terugkomt en je niet al een paar maanden bent weg geweest."

Herhaaldelijk schreef Lore my dat ik my toch niet haasten moest om terug te komen maar geduldig de genezing afwachten. In een volgende brief schreef zy dat Lou's armen al dikker werden en hy steeds zeer op haar gesteld was, 3559 " Me tandant toujours ses deux petits bras et criant quand je ne le prends "pas. Vannacht heb ik aldoor van je gedroomd em dit is niet voor het eerst "sedert je vertrokken bent. Wat zou ik je dolgraag gaan halen en dan een "weekje te Wenen blijven."

Henk schreef dat hy de lessen van Kingma heerlijk vond en nu tien dagen lang moest fluisteren om niet te stotteren,wat Lore heel vreemd vond. Max schreef dat zy aan tafel beurt om beurt Engels en Frans moesten spreken en dat hy elke avond de comedie aan de kleintjes vertoonde.

Op 17 Febr.ging ik voor het eerst 's avonds uit. Ik kreeg namelijk zo'n heimwee naar Lore,dat ik het in myn kamer niet uithield en naar de Blumensaal reed in de hoop van er muziek te horen,maar dit was niet het geval. Er was weer een Maskenball tegen 2.50 entree. Ik liep toen naar het Cursalon,maar dat was gesloten en daarop keerde ik huiswaarts. Misschien was het goed dat ik geen muziek hoorde,want die maakte my altyd nog melankolieker omdat zy my de rampzalige tijd te binnen bracht toen Lore met Cees Hartsen omging. Opmerkelijk is het dan ook dat Lore in geen harer brieven,van welk jaar ook,ooit over muziek schreef,daar zy wel wist hoe ik er over dacht. Wat my beter beviel dan al de stukken,welke zy speelde,was de militaire muziek,die dagelijks voor het paleis te horen was,en menigmaal liep ik dan na afloop met de troep mee om het warm te krijgen,want het was infaam koud.

3560 Op 17 Febr werd ik voor het eerst met teer ingesmeerd in plaats van met vet,maar de teer brandde nog erger. Destijds waren er drie Keizers in Wenen,de regerende Frans Joseph,zyn vader en diens broeder.

Lore schreef 18 Febr.:"Je kunt je niet voorstellen hoe lekker Lou "wordt ! Hy wordt zó kennelijk dat het meer dan amusant is. Ongelukkig "zegt hy nooit meer Papa,maar des te meer Mama,en als hy my ziet doet hy "niet anders,zodat wy allen geloven dat hy best weet dat ik Mama ben. Dis-

" Gisteren had je hem moeten zien;toen haalde ik hem beneden voor Hen-
"riette Labouchere,maar die had hem niet in haar armen genomen of hy zette
"een lipje en riep op een touchante klaagtoon :"Mama,Mama",en me tendant
"ses bras. C'était plus que chou. Je suis sa grande favorite et il pleure
"pour venir chez moi quand il m'aperçoit,puis,quand je l'ai,il ne veut plus
"me lacher en klemt hy zich aan my vast. Mais j'apprends que quand je n'y
"suis pas,il préfère Mietje aux autres. Nu zo hoort het ook. Cette vache est
"délicieuse car le petit a de nouveau repris ses gros bras et sa bonne mine,
"et auparavant,il avait tant maigri !".

Op een nacht had ik weer afschuwelijk veel jeuk. Myn gehele lichaam gloeide en ik moest tot 2 uur naakt liggen. Ik was totaal ontmoedigd en had de indruk dat de kuur lak was en niets zou baten,en later bleek dat ik ge-
3561 lijk had,... Die Zondag kerkte ik by Fischer met de blinde,ontkroonde Koning van Hannover en diens dochter en een hofdame. Twee rijtuigen met rood livrei haalden hen af. Zy woonden by Schönbrunn. Iedereen keek my aan omdat ik de enige was die geen knevels had en geen pels. In het Cursalon was Zondag altyd muziek,maar in de week altyd Maskenball,Festball,Maskenzug,Maskenfest of Maskenredoute. Op affiches las ik:" Heute Abend ein Stück ohne Ehebruch !" Er schenen dus enkel in de Comedie stukken met Ehebruch vertoond te worden. Wat een wereld !

3562 In het Lichtensteinpalais hingen 1384 schilderijen,een massa van Ital.en Holl.meesters. De zaal was 36 Meter breed en 39 lang en de koepel prachtig beschilderd. De Vorst had 13 paleizen in Weenen en uitgestrekte goederen en kocht elk jaar 6 schilderijen.

In het Abgeordnetenhaus trof het my dat de Voorzitter op Lord Radstock leek en geen knevels had en dat de Poolsche leden hoge kaplaarzen droegen over hun pantalons evenals de Oostenrijksche Roomse priesters.

Elke dag viel er sneeuw,er lag 8 voet en het bleef koud. In Rome liepen monniken rond met gezegende of gewijde loterijbriefjes evenals de Joden op de Dam.

Op 22 Febr.'s avonds gingen al de meiden naar een bal onder geleide van Uhrmann, Leokadi hoorde ik te 4½ thuis komen. Zy had tüchtig getanzt und geschwitzt. Hoe alder hoe malder,want zy was een oude fright.

Ik bezichtigde het Arsenaal,en wie dat niet heeft gezien,heeft Weenen niet gezien. Lees in het journaal myn brief van die datum (24 Febr.) De lede-
3563 ren hemdrok,van elandsvel,die Gustaaf Adolf droeg toen hy in de slag by Lutzen in 1632 sneuvelde. De Oostenr.generaal Piccolomini zond de rok bebloed aan de Keizer. Het Arsenaal heeft 16 millioen fl.gekost. Er was ook een cote de maille, die de 13-jarige Prins Ludwig van Beieren gedragen had,maar zó zwaar,dat ik werk had om die op te lichten.

23 Febr.schreef Lore my o.a.dat de kinderen van Christiaan voorlopig by hun grootmoeder Mais in den Haag zouden inwonen,hetgeen een uitkomst was,daar Wellensiek nu by ons kon blijven.

Ik las dat een prelaat op het concilie te Rome in het vuur zyner rede by vergissing had uitgeroepen:" Per dios immortales !".

De bazar voor Spanje ten huize van Mevr.Brandt-van Eeghen had tussen de 4 à 5 duizend gulden opgebracht. Henk had met Aggy van Loon boeken verkocht en Max had loterijbriefjes verkocht,600 voor ƒ 175-. De Heer Brandt was zeer met hem ingenomen en ging gedurig met hem praten. Vooral vond hy het aardig dat zo'n klein ventje als Max zo accuraat was,want hy wist altyd precies hoeveel loten hy verkocht en hoeveel geld hy gebeurd had. Eens dacht men dat er een vergissing had plaats gehad,maar toen had Max,en rougissant, rekenschap afgelegd,en was alles perfect uitgekomen,zodat Mr Brandt by het heengaan aan
3564 ieder van de twee jongens een tekening gegeven had. Lore schreef dat het amusante dagen waren en Henriette Labouchere en de Dames Walkaet enorm veel gekocht hadden.

Linthout was intranen omdat de Kolonel de Militairen Vereniging had verboden,daar zy christelijk was. De Overste von Wrangel had die nota bene helpen oprichten.

Maria Nepveu had gevraagd of wy peet wilden zyn van het kindje dat zy in October wachtte en dus Maurits of Caroline zou heten.

Op Maandag 28 Febr.schreef ik aan Lore:" Ik wil dat je deze brief Donder-
"dag krijgt omdat het dan onze 13de trouwdag is. Als ik by je was zou ik er
"niet aan denken,dewijl dan elke dag voor my een trouw-en een feestdag is,maar
"nu ik weg ben zend ik je een extra zoentje. 13 jaar getrouwd en nog geen ru-
"zie gehad,dat wil wat zeggen; ik zou ook niet weten waarover wy ruzie zouden
"krijgen,wy mogen enkel danken en juichen....."

De pijn was weer ondragelijk,maar Hebra zeide:"Of je al bidt,dat geeft niks. Ik zal je genezen !" De tweede Maart hoopte ik binnen 8 dagen te kunnen repatrieren,maar dit was mis,want de volgende avond wreef Uhrmann
3565 my weer een wond. Misschien deed hy het op last van Hebra om my wat langer te houden.

Ik plaagde Lore dat zy 13 jaar vroeger in het rytuig,dat ons 's avonds naar S.en B.bracht,huilde,maar Lore ontkende dit en schreef my dat zy zelfs 's ochtends in bed had gezongen. Na Lore's dood zeiden de meisjes Elout my dat Lore's zusters haar dit zingen heel kwalijk hadden genomen.!

Henk en Max kregen hun eerste tekenles van Veldhuyzen,door Cateau Six aanbevolen. Lore moest alleen de rendu visites maken,een 30-tal,en Louis ging,als het enigszins weer was,uit.

Zaterdag 5 Maart bezocht ik het Dominikaner klooster en vroeg Pater Hekking my ten eten. Hy had Nederland in '51 verlaten en was zyn Hollands vergeten. Thans heette hy Pater Raymond.

Leokadi zeide my:" Die Gnädige lamentiert sich dasz keine neue Gäste "kommen. Morgen reiset wieder eine Familie ab." Van myn medepatienten heb ik er nooit een gezien. Zy hadden allen uitslag in het gezicht und sahen zu garstig aus. Gedurende de Vasten werden geen bals gegeven,maar des te meer concerten en de theaters speelden allen door. Op 4 Maart vertrok Tane naar Spanje.

Lore at heel alleen by Willem en Jacqueline Borski en deze gaf haar het mooie postzegelalbum mee om aan Henk te tonen. Ook ging zy met Henriette
3566 Insinger naar de repetitie van Cecilia. Anna,die graag aan alles mee deed, had zich als donatrice laten inschrijven,maar begreep er geen spat van, zodat Lore haar voortdurend moest vertellen waar men aan bezig was en of men een Scherzo of een Ouverture speelde. Maar de goede ziel was in gedachte te Pau en agiteerde zich reeds by voorbaat dat zy Tane in Spanje niet zou kunnen volgen.

Lore had weer gedurig pijn in de rug en schreef dit toe aan heimwee naar my,maar het kwam van het zogen.

Hebra nodigde my 10 Maart uit om hem en zyn gezin 8 dagen later naar Reichenau te vergezellen,waar hy een villa had,en Uhrmann zeide my dat dit uitstapje dan zou kunnen tonen of ik nog pijn had dan wel of ik genezen was en vertrekken kon. Ik was die Donderdag juist 6 weken in de Anstalt geweest en rekende nu uit wanneer ik zou kunnen vertrekken,want nu ik Weenen ausstudiert had,begon ik nog meer dan ooit naar huis te verlangen en had ik het gevoel als een schooljongen,die de uren telt,ofschoon ik dankbaar was van al de Kerkeraadsvergaderingen,broederlijke bijeenkomsten en openbare samenkomsten mis te lopen,maar nu ik in Wenen niets meer te zien had wist ik met myn tijd geen raad. Hebra vond myn plan om Dinsdag 22 Maart te vertrekken best. Hoezee,hoezee,hoezee ! Het bleef toujours door sneeuwen by pakken.

Lore schreef my 10 Maart dat het huis myner ouders aan de Heer Bierman Simons onder de hand verkocht was voor *f* 28.000- wat men weinig vond, bewerende dat het in publieke veiling meer zou hebben opgebracht.
3567 Wellensiek had van de kinderen van Christiaan/of liever Saar zag van haar af en zou een andere zoeken. afgezien

Tane had te Pau George Parmly ontmoet,die zó aangedaan was geweest, dat hy zich als Jozef had moeten verwijderen om zyn tranen af te drogen.

Koning Willem de Goede verkocht al wat hy had,daar hy argent court was. By Lore's brief waren brieven van JW.en Frank gevoegd. Wellensiek had alleen de lijntjes getrokken maar niet aan het schrijven geholpen.

Dinsdag 15 Maart schreef Lore my dat zy weer onwel geweest was,dat Bomberg voor Mama's Japans servies,een cadeau van Oom Jan Röell,*f* 900-, voor de klok *f* 700- en voor de tempel van Jeruzalem *f* 200- geboden had; Lore had Insinger en Henriette gevraagd of zy het servies wilden komen zien. Deze brief was de laatste die ik te Weenen van Lore kreeg.

3568 Donderdag schreef ik aan Lore dat van een uitstapje naar Reichenau niets komen kon,aangezien de Hebra's dit 8 dagen hadden uitgesteld,en ik hoegenaamd geen lust had om nog langer in Weenen te blijven. " Ik ben als "een paard dat de stal ruikt en als ik in '51 te Londen plotseling het "heimwee naar je kreeg,wat moet het dan nu wezen !".

Zaterdag schreef ik myn laatste brief uit Weenen,Zondag bezocht ik o.a.de vrouw van Uhrmann,wat Mevr.Hebra heel vreemd vond en at ik by de Hebra's. Maandag 21 Maart stond ik te kwart vóór 7 op en spoorde ik naar München. Myn plan was Salzburg te zien,maar dat ging niet door omdat er te veel sneeuw lag.

Wat München betreft,zo is het versje van de Schoolmeester toepasselijk:

Kom je van Buiksloot,
Dan zeg je: "Dat Edam is je wat groot !"
Maar kom je van Amsterdam
Dan zeg je;" Wat is het toch klein te Edam !"

Want het is een dwaasheid om een comparatief kleine stad te bezoeken onmiddellijk nadat men in een grote gewoond heeft,vooral als het verschil zo groot is als tussen München en Weenen of tussen Nymegen en Amsterdam, want München was doods en stil en scheen uitgestorven te zyn,en die verbazend grote gebouwen en die twee enorm brede straten en pleinen,waar geen mens in liep en geen rytuig in reed,maakten een ridicuul effect na het verbazend drukke Weenen. Ik bezocht de Alte en de Neue Pinakothek,de Glyptothek,de Bavaria,een kolossaal lelijk beeld,waarin men langs een wenteltrap klimt tot in het hoofd,van waar men door de ogen een uitzicht heeft op de stad.

3569

Ik vond er een brief van Lore die my schreef dat zy by de verdeling en verloting van Mama's inboedel geweest was,en Willem Papa's bureau, Mama's bonheur du jour,een der boekekasten en de meubels van het zaaltje en van zyn slaapkamer in zyn portie had gekregen,dat als souvenirs aan Dr Greeve een zilveren inktkoker zou gegeven worden,.....enz. maar dat men voor Tante Antje,Tante van Winter en anderen nog niet was klaar gekomen. By loting waren ons de trommeltjes ten deel gevallen,het tafelzilver dat Lore's ouders in 1824 aan myn ouders by hun huwelijk gegeven hadden,het Deventers tapijt,een boekekast,een kabinet en linnengoed. Hartsen was buitengewoon coulant geweest,David daarentegen zeer egoist en Cee allerburgerlijkst inhalig,telkens zeggende:" Dat neem ik," alsof zy als schoondochter op iets recht had. Ik schreef aan Lore dat men by het geven van souvenirs haar moeder niet moest vergeten.

3570

Woensdag23 Maart reed ik naar het huis van Boyaval,de Belg.attaché te München,voor wie Bylandt my een brief had meegegeven. Ik liet de koetsier de brief aan de meid overhandigen,terwijl ik in het rytuig bleef, en daarop kwam Boyaval in zyn hemd en pantalon aanhollen. Hy lag nog te bed toen hy de brief aannam en Bylandt's schrift herkennende,dacht hy dat deze in het rytuig zat en vloog hy de deur uit. Groot was dus zyn teleurstelling toen hy my gewaar werd. Nadat hy zich gekleed had bezocht hy met my het Kon.Paleis met de Festsälen,in één waarvan 50 portretten van de schoonste vrouwen,die in München woonden toen Ludwig I regeerde,die met Lola Montez leefde. " Sont-ce toutes des princesses de la maison "royale ?" vroeg my een Franse dame,die niet verstond wat de gids opdreunde. Toch was het een domme vraag want er waren portretten by van meisjes uit de boeren-en burgerstand. Ook prijkte er dat van Lady Milbank, wier man Amerik.gezant in Beieren geweest was doch in '70 in den Haag resideerde. Van Lola Montes,die in 1848 uit München had moeten vluchten, was geen portret. Boyaval toonde my nog enige papenkerken,maar hy wist my de kunsten niet te verklaren,welke ik de priesters in Weenen had zien maken,en toen ik hem vertelde dat ik pater Veith in de Burgkapelle had horen preken zonder dat hy de naam van Maria had geuit,antwoordde hy: "Alors vous avez entendu un sermon plus Chrétien que catholique !" Boyaval was de zoon van de maire van Brugge.

In het National Museum zag ik beeldige dingen; elke zaal was beschilderd met fresco's,een waarvan Jacoba van Beieren na de overwinning te Alphen voorstelde. Daaronder las ik:" Jacobaea v.Bayern-Holland erficht die Schlacht bei Alphen." Ik zag ook een paar schoenen met hakken van 1 voet hoog. Te 3 uur at ik met Boyaval in een restaurant à la carte en dronken wy Forster aus dem Jesuitengarten. Boyaval zeide my dat hy met Bylandt in Berlijn gewoond had,dat München zeer kleinsteeds is,dat de 22-jarige koning een Schwärmer is,een vrouwenhater en levende in de hogere sferen der muziek van Wagner. Soms klauterde hy te paard in de felste koude de hoogste bergtoppen op of holde hy een ganse middag op drie verschillende paarden rond,zelfs op het ijs.

3571

Te 5.45 spoorde ik via Augsburg,waar ik moest umsteigen,naar Stuttgart,waar ik te 11½ in het Hotel Marquardt afstapte. De Beierse wagen was verwarmd,de Wurtembergse niet zodat ik kou vatte.

Donderdag 24 Maart expireerde myn verlof en liep ik van 10-12 in Stuttgart rond; even vervelend en doods als ik München had gevonden,zo

~~Bief voor ik Stuttgart [illegible] Eva"Klein Thumm ! De~~

lief vond ik Stuttgart. De vrouwen geleken alle op Fraülein Thumm ! Stuttgart bestaat uit twee lange straten;het paleis en de Anlagen zyn allerliefst en niet opgesmukt zoals München,meer natuurlijk en de mensen zyn er vriendelijk en niet dikken opgezet door het bier zoals de Beieren. De bergen rondom de stad zyn lief begroeid,bevolkt met villa's en rode huisjes. Te 1 uur was er parade met muziek. Er liep een tram die altyd leeg was,en toch stonden de aandelen pari. Aan het prachtige
35ƒ2 station zag ik voor het eerst een portier om de treinen af te roepen en inlichtingen te geven. Ik at te 1 uur en zat naast Alex.Spengler,Curarzt te Davos-Platz. Te 2 uur reed ik met de Bettelzug naar Heidelberg, waar de kellners my terstond herkenden en niet begrepen dat ik 8 weken was weg geweest. Onderweg had het de ganse middag gesneeuwd. De eigenaar Otto Kühn,aan wie ik de groeten van Spengler moest overbrengen, vertelde my dat hy met Spengler had school gegaan en zy beiden in '48 ter dood veroordeeld waren maar gratie gekregen hadden,doch dat Spengler als ultra rode democraat het laatst geamnestieerd was en in Baden niet mocht terugkeren.

De volgende dag haalde de jonge Keerl,die van Bruchsal kwam,my te 9.20 af en spoorden wy tot Gross-sachsen,dat aan de spoor naar Darmstadt ligt en haalde een open karretje ons af. Wy werden ontvangen door Vader en Moeder Keerl,Mina,de enige dochter en de jongste zoon,student te Giessen,die een lelijke haat over zyn gezicht had. Ik moest eerst een enorm bord soep verzwelgen en daarna aan het middageten deel nemen, maar de namiddag bracht ik alleraangenaamst door met Keerl,die my een résumé gaf van het derde deel,waarvan de lectuur voor vrouwen minder geschikt is. Dit deel is eerst in 1905 verschenen. Te 5½ per trein naar Bingen,waar ik de enige gast was in het Hotel Victoria.

Zaterdag 26 Maart verliet ik Bingen te 9.20 en reed ik tot Keulen,
35ƒ3 waar ik aan het Station dezelfde Träger vond,die op 24 Januari myn reiszak naar het Hotel Ernst gedragen had en ondanks de koude blootshoofds liep,my vertellende dat hy alleen Zondag,als hy naar de kerk liep,een hoed opzette. Ik at te Keulen en reed verder via Cleef naar Zevenaar, waar de visitatie gemakkelijk afliep. Ofschoon de trein van Arnhem tot Amsterdam een sneltrein was,scheen het my toe alsof wy nooit aankwamen en als men,gelijk ik,heimwee heeft,moet men niet op de terugreis onder weg stil houden,en verwenste ik myzelf dat ik niet regelrecht in eens door van Weenen was teruggekeerd. Te 7.20 kwam ik te Amsterdam aan en werd ik door Lore met Henk en Max aan het Station opgewacht. Dit was het zaligst ogenblik van de reis. Thuis niets dan lichten,cadeaux,bruiloftstaarten en vreugdekreten. Vondels portret hing boven myn kast, waarop een azalea prijkte en in myn kleedkamer hing het portret van myn moeder,dat my veel pleizier deed,en twee schilderijtjes,welke de jongens op het Bazar hadden gekocht. Anna had een bouquet gezonden en de Nepveu's een taart. Lindhout was aan de trein geweest en Zigeler kwam 's avonds.

Op één dag na was ik 9 weken weggeweest en nimmer had ik my zó gezond gevoeld als te Wenen dank zy de gebeden die voor my waren opgezonden,en meer dan ooit had ik reden om God te danken dat Hy myn lievelingen gespaard en de kleine Lou hersteld en Lore gesterkt had in haar zware taak !

35ƒ4 Zo had ik dan 9 weken geluierd en was ik bevrijd geweest van de benauwde zittingen en talloze vergaderingen,welke ik als ouderling moest bywonen,en dit was onwaardeerbaar,maar van myn kwaal was ik niet genezen. Reeds op myn terugreis had ik alweer pijn gehad en pas was ik in Amsterd. of de jeuk en de brand begonnen met verdubbelde woede. Wel gaf de oude heer Wüstenhoff my een middel,waardoor de zendeling Betz van de Batta's, de Heer Voulair te Zeist en duizend anderen genezen waren,maar <u>my</u> gaf het geen baat en ik heb er nog 30 jaar onder geleden.

Voor de jongens had ik o.a.een beertje meegebracht,geen levend maar een dat men opwond en dat dan bromde en zich op en neer bewoog, voor Lore bracht ik een japon mee,en voor de Beelsen een Eibesteck, maar dat heb ik hen nooit zien gebruiken; het was zeker niet voornaam genoeg.!

Louis was heerlijk dik en gezond en vrolijk en men kan zich voorstellen hoezeer ik genoot van weer thuis te zyn. Op 8 April nam ik myn ontslag als ouderling,daar de benauwde vergaderingen my al meer en meer tegenstonden. Christiaan's kinderen,Ko en Ada waren in Maart gekomen en by Mevr.Meis te den Haag ingekwartierd.

Bylandt schreef my dat myn photographie (kabinetformaat) dat ik by Luckhardt had laten maken,eerlang zou gezonden worden. Waar het nu hangt
3575 weet ik niet. Hy schreef ook dat er weer enige Weners Ritter of Baron geworden waren omdat zy een gift van 100 fl.of meer aan weldadige inrichtingen geschonken hadden.

In April begonnen onze vier jongste kinderen te hoesten, by Louis schreven wy het toe aan het tanden krijgen,maar Dr Rive scheen het verontrustend te vinden,daar hy zich uitputte in middelen,die niet baatten. Tot onze schrik gaf Juffrouw Wellensiek bloed op.

Beels en Agnes vertrokken naar Londen om een gouverneur voor Karel te zoeken, Nepveu en Maria naar Welgelegen,Insinger en Henriette naar Godesberg.

Donderdag 2 Juni sliep Louis tegen zyn gewoonte de gehele dag en avond door,hetwelk Rive aan koorts toeschreef en de volgende dag bevond hy by het percuteren dat de long was aangedaan. Voor het laatst zat hy op schoot en op de arm en nog even stak hy de armpjes naar my uit om spoedig weer zyn toevlucht tot Lore te nemen. De nacht van Vrijdag op Zaterdag was tamelijk rustig,maar Zaterdag 4 Juni lag hy in een hete koorts en was hy enorm afgevallen,bleek,mager,altyd dommelende en by tussenpozen op dezelfde akelige,scherpe,droge wijze hoestende. Rive liet door Verboon bloedzuigers op de borst zetten om de ademhaling te verruimen. De ganse dag bleef hy in zyn wieg en toonde hy zelfs geen verlangen om er uit te komen. Hy lachte al niet meer en zyn donkere ogen schenen nog sterker op dat bleke gelaat. Henk en Max waren 's ochtends naar S.en B. vertrokken.

3576

Mietje en Grietje waakten by Louis de nacht van Zaterdag op Zondag. Hy hoestte veel en was erg benauwd. Rive liet door Verboon op de rechterzij der borst een spaanse vlieg leggen. 's Avonds bad Lindhout met ons.

Maandag tweede Pinksterdag 6 Juni kwamen Lore en ik 's ochtends te 5 uur by de wieg en vonden wy Lou beterende. Het dommelen hield op,de ademhaling was iets ruimer,het hijgen minder,en terwijl hy de laatste
3577 twee dagen geen voedsel had kunnen inslikken,zoog hy met kalmte een flesje daarna nog een en toen nog een derde,zodat wy ons onuitsprekelijk verblijdden. Rive kwam 's ochtends te 9½ en blonk van vreugde toen hy van ons hoorde dat er beterschap was en ook zelf het kind beter vond. In de blijdschap zijns harten deelde hy het aan Verboon en aan Dr Gildemeester mede toen hy die later op straat ontmoette. Wy konden aan Agnes,die om tijding getelegrafeerd had,antwoorden:" A little better.Doctor gives some hope; takes food;breathing easier."

Jan en Constance,Nepveu en Maria waren 's ochtends uit Zeist gekomen,en toen zy Lou zagen,vonden zy niet dat hy er zo ziek uitzag. De ganse dag bleef hy wakker,maar 's middags begon hy wat ongedurig te worden en het hoofd nu eens rechts dan weer links op het kussen te leggen. 's Avonds vab 6½ af werd hy al onrustiger en eindelijk wild,zodat wy ons weer hevig inquieteerden. Het was akelig om aan te zien,met verwilderde ogen keek hy rond,hy plukte en sloeg met de armen en was zo druk met praten,aldoor in beweging alsof hy ijlde. Met ongeduld wachtten wy Rive,die hevig ontstelde toen hy het zag en terstond compressen met koud water op het hoofd en zuurdeeg aan de kuiten voorschreef,daar hy voor hersenontsteking vreesde. Het middel werkte en Lou werd kalmer.

De nacht van Maandag op Dinsdag waakte ik met Mietje van middernacht tot 6 uur. Van 12-1 werd Lou weer akelig wild,maar door het licht af te sluiten en de handjes vast te houden,werd hy moe en sloot hy nu en
3578 dan de oogjes,niet om te slapen maar om te dommelen en dan maakte die fatale koorts hem telkens wakker. De arme Lou had een onlesbare dorst, een tong zo droog als een rasp en verschroeide lippen. Voortdurend bracht ik de doek met koud water aan de lippen en dan zoog hy daaraan met gretigheid. Onophoudelijk kermen en hijgen,altyd in beweging,niet wetende waar hy het zoeken moest. Dit drong ons tot het gebed of de Heer het kort wilde maken en ons niet te lang laten lijden.

Van uur tot uur verminderde hy en zonken zyn ogen dieper; soms draaiden zy geheel weg,maar als men de fles vertoonde greep hy er met de rechterhand naar,(de linker bewoog hy niet meer) en bracht hy de fles of het lepeltje altyd met zekerheid aan de lippen. Die nacht zal ik nooit vergeten,ook al werd het vroeg dag,want reeds te 3 à 3½ 's ochtends zag ik de schuitjes met groenten door de gracht varen. Lore kwam te 5½ en toen hy <u>haar</u> zag riep hy Mama ! Ook vond hy het angstig om alleen te

liggen. Huilen of lachen deed hy niet meer,zelfs toen hy zich met het hoofd tegen het hout der wieg stootte,gaf hy geen kik. Ik ging van 6-10 liggen en toen Rive Dinsdag 7 Juni te 10 uur kwam,vond hy hem min en beloofde hy 's middags terug te komen. De vorige ochtend toen Rive zyn portefeuille voor den dag haalde had Lou nog naar het gouden slot gegrepen dat op de portefeuille zat,en toen had Rive uitgeroepen:"Neen! "dat kind sterft nog niet !"

Ik moest te 1 uur naar een vergadering by Crommelin,doch kwam te
3579 3 uur thuis en bleef toen tot 5 uur met Lore by de wieg zitten. Toen gingen wy naar beneden om te eten en lieten Mietje en Grietje boven, maar al te 6¼ riepen zy ons daar de voetjes kouder werden,de ademhaling korter en de polsslag flauwer; en te 6½ zuchtte hy voor het laatst. God zij geloofd! Hy zal de lammeren in Zyn armen vergaderen en in Zyn schoot dragen " Jes.40:6.

David kwam met zyn zoontje Davidje en zy wilden het kindje zien, en beiden waren gefrappeerd zo beeldig mooi als hy was. Hendrik en Louky kwamen maar durfden niet by het kind komen daar zy nooit een lijk hadden gezien !!

Die Dinsdag kreeg Lore eenbriefje van Anna van de vorige dag toen wy nog hoop hadden op herstel. Zy schreef :" Je suis si contente d'avoir "envoyé cette dépèche; dear Mother had geen rust et tes garçons aussi "étaient tout en pleurs hier au soir à leur chambre,où ils s'étaient en- "fermés,et où je les trouvai sanglotant et demandant:"Mogen wy niet mee ?" "Henk disait tout le temps:"Och zo graag,ik heb hier toch geen pleizier "meer !" J'avoue qu'ils me touchaient et que je plaidai leur cause et "promis de les prendre,mais en relisant ta lettre ce matin,et avec l'idée "que le cher petit malade réclamerait encore tous tes soins,je n'aimais "pas à venir vous envahir et accabler et je proposai à Mère de de télé- "graphier encore,et nous envoyions les enfants se promener avec Adèle
3580 "jusqu'à 11½; il fait si beau ce matin,et voilà votre réponse,qui nous "fait un tel bien au coeur et leur fait faire mille sauts de joie,et "reprendre leurs jeux sur l'herbe,met pijl en boog et que sais-je? Ils "revenaient tout lentement,tête baissée avec Adèle,et je leur criai de "ma fenêtre:" Gaat gauw naar Grootmama"; à présent ils envoyent mille "amitiés en bedanken Mama wel voor de riemen et n'ont pas le temps d'écri- "re,ni Maman non plus,qui t'embrasse with her fondest love and hopes,et "à présent nous en avons peut-être trop...."

Ik had Maandagmiddag aan de Insingers te Godesberg geschreven dat wy weer meer moed hadden,maar Dinsdagavond moest ik telegraferen dat ons kleintje overleden was.

Woensdag 8 Juni schreef Lore aan Henriette:" Je hebt ons telegram "gekregen waarin wy U zeiden dat ons lief schaapje by de Goede Herder is "en sedert dat ogenblik heb ik je gedurig willen schrijven om U enige
3581 "détails van zyn heengaan te geven,maar ik gevoel my zó moe dat ik waar- "lijk alleen kracht heb om te huilen en te bidden. O wat zou ik U niet "graag by ons willen hebben om je deelnemende zoen te krijgen en ook om "je al de kleine détails te vertellen van de laatste uren van ons dier- "baar kindje,die door ons als our last treasure gewaardeerd worden. Wy "kunnen het ons niet voorstellen dat wy waarlijk dat engelachtig schatje "zullen moeten missen,en alleen als ik hem nu in zyn wiegje zie liggen "als een afgesneden wit rozeknopje,zó wit,zó mooi,zo touchant,kan ik be- "grijpen dat ik niet droom en dat het werkelijkheid is.

" Het schijnt my eeuwen geleden sedert Donderdag toen ons dotje "weer de koorts kreeg en erger ziek werd; de dagen zyn zo lang en met "die flikkering van hoop,die wy eergisteren mochten hebben,schijnt ons "elke minuut een uur toe. O wy waren zo blij toen wy eergisterochtend "zelf begrepen en later uit Dr Rive's mond vernomen hadden dat er werke- "lijk hoop op herstel was,maar reeds 's middags zagen wy dat de koorts "weer hard opzette en harder en harder werd totdat eindelijk na het eten "ons schatje geheel wild werd. 's Nachts was hy om beurten kalm en wild "en de gehele dag..... maar dit kan ik heus niet schrijven,want het "is hartverscheurend,alleen om er aan te denken. Zolang hy leefde,en "wy by dat wiegje stonden,dat droge mondje onophoudelijk te laven en
3582 "hem in zyn benauwdheden by te staan,hebben wy kracht ontvangen om tot "het laatst ons dierbaar dotje op te passen,maar nu is het my onmogelijk "dat verschrikkelijke lijden te beschrijven. De ganse dag hebben wy in "onze angst tot God geroepen en Hem gesmeekt om ons kindje niet lang te

"laten lijden en hem spoedig in Zyn heerlijke rust te laten ingaan. En "onze gebeden zyn verhoord,want om half zeven is ons liefje zacht inge- "slapen zonder stuiptrekking of pijnlijke aandoeningen. Ons eerste gevoel "was een Halleluja en een dankgebed,en wy staarden ons engeltje na,o,zo "gaarne in de armen van onze lieve Heiland willende zien. Wat zal hy het "daar nu goed hebben ! Het is myn troost,waar ik my niet aan verzadigen "kan,die gedachte dat hy nu voor altyd geborgen,voor altyd veilig is. O "wat zouden wy doen zonder die zekerheid.

" En toch,zo dikwijls denk ik dat myn hart zal breken,en Maurits "ook,die barst ieder ogenblik in snikken uit,die kleine Lou was hem zo "dierbaar. Ons kleine dotje was de laatste dag akelig wijs en intelligent, "ons gedurig roepende en handjes en zoentjes gevende. Dr Rive was er zo "van gefrappeerd; hy kon haast niet van ons poesje scheiden en huilde "met ons mee. "Och lieve Mevrouw,ik gield zoveel van Uw kindje." Dat "zagen wy wel,want hy is meer dan lief geweest en sympathiek en zyn "vriendelijke woorden deden ons goed."

" Chérie,des visites m'ont interrompue et on n'a fait que causer "autour de moi,de sorte que je ne sais pas ce que j'écris,mais tu me 3503 "comprendras sans doute que j'explique tout. Cette pauvre Agnes,je la "plains tant d'être éloignée. Zy leeft zo met ons mee,maar het is goed "dat zy niet hier was,want het zou haar te veel aandoen."

Wy kregen allerliefste antwoorden zowel van Insinger als van Henriette en talloos vele brieven vol deelneming. Wy kochten een graf op de Oosterbegraafplaats en legden daarin ons schatje. De oude aanspreker zeide toen hy het kind in het kistje legde:" Vóór de tijd gekroond," en by het graf sprak Zigeler en zeide hy o.a. dat ons kind ons nu nog inniger en nauwer aan de hemel verbond. Op de steen lieten wy de woorden van Jes.40:6,straks door my aangehaald,door de steenhouwer Teixeira de Mattos beitelen.

Enige dagen na Lou's heengaan vertrok Lore met Miek,JW. en Frank naar Schaep-en-Burgh,terwijl Henk en Max by my bleven onder de hoede van Miss Jane Keats.

Daar Mezger ons geraden had met de kleintjes naar Creuznach te gaan en Henk berglucht te laten inademen,werd na lang heen en weer praten be- 3504 sloten om met Henk en Max naar St.Moritz te gaan,terwijl Anna zich aanbood om de drie kleineren naar Creuznach te vergezellen. Tevens raakte Lore in pourparlers met Miss Sifton,die by Hendrik bonne geweest was, maar daarvan kwam niets.

Op 30 Juni nam ik de strafzaken van Johan Bijleveld over en vond ik een achterstand van 60 zaken,die niet in het register waren ingeschreven en waarin niet was gedagvaard.

Agnes schreef uit Londen,dat zy Coggin als gouverneur voor Karel hadden aangenomen en vroeg opnieuw of Max nu by haar mocht komen inwonen, maar dit weigerden wy opnieuw. Tane had voor ons informatie ingewonnen by de familie Cottier te Melin by Lausanne,en ons plan was Henk en Max na ons verblijf te St.Moritz by deze familie achter te laten,maar de mens wikt en God beschikt,want een telegram uit Parijs van Vrijdag 15 Juli wierp al onze plannen in duigen.

Frankrijk had namelijk aan Pruissen de oorlog verklaard. Op bladz. 3540 noemde ik het jaar '70 een eventful year en gaf daarvoor als redenen op Mama's overlijden,myn reis naar Weenen en het heengaan van ons kindje en met opzet verzweeg ik de Frans-Duitse oorlog,omdat ik myn eigen leven beschrijf en niet een geschiedenisboek. Intussen moet ik er wel iets van zeggen.

De Koning van Pruissen Wilhelm I,broer van de kinderloos overleden Friedrich Wilhelm,had de Prins von Hohenzollern niet verboden de kroon 3505 van Spanje aan te nemen. Dit had de regering van Frankrijk kwalijk genomen en om deze te bevredigen had genoemde prins van de candidatuur afgezien. Hiermede niet tevreden had Frankrijk van de Koning van Pruissen de belofte geëist dat hy die pretendent nooit zyn toestemming geven zou. Die belofte gaf de Koning,maar daarmede nog niet tevreden eiste Frankr. een schriftelijke belofte en zond het daartoe de gezant Bernadotte naar Ems,waar hy de Koning met zyn verzoek lastig viel. Na een onderhoud op de wandeling zeide de Koning:" Je n'ai plus rien à vous dire," en daarop volgde de oorlogsverklaring. Alles ging zeer snel,zodat de franse vloot reeds Zaterdagochtend den Helder passeerde om Pruissen in het Noorden

te bestoken en de Franse troepen al 's avonds aan de grenzen waren.

Anna telegrafeerde aan Louise Elout,die met Lou en Adèle te Neuenahr was:" Revenez immédiatement à cause de la guerre déclarée," en hetzelfde aan de Insingers te Godesberg. Willem van Loon vertrok diezelfde dag naar Bonn,waar Louky,haar vader,Mezger en diens vrouw waren. Louky had er al de gehele winter doorgebracht. Hendrik was dood verlegen en wachtte de zijnen per avondtrein. Ik liep met hem te 3 uur naar het Station, waar het druk was. Tal van reizigers kwamen uit Duitsland terug en tal van Pruissen verlieten Nederland om de wapenen op te vatten. Hartsen was Zaterdag in Amsterdam geweest voor zaken,doch vertrok Zondag naar Heidel-
3586 berg om Saar afte halen,maar Dinsdag telegrafeerde hy dat Saar haar knie-schijf te Heidelberg gebroken had,doch naar Keulen was vervoerd. 's Avonds kwamen de Insingers,Louky,Louise Elout en anderen per stoomboot van Bonn tot Arnhem en verder per spoor terug. Die boot kostte *f* 1000-. Louky vond het heel mal dat Hendrik haar noodzaakte terug te komen.

Onze regering legde beslag op de telegraaf,riep de Tweede Kamer, drie lichtingen miliciens en 10 schutterij tegen Dinsdag 19 Juli op en benoemde de Prins van Oranje tot Opperbevelhebber. De oorlogvoerende mogendheden hadden onze neutraliteit schriftelijk erkend,de Zuidduitse staten kozen partij voor Pruissen,hetgeen Frankrijk niet verwacht had. Keulen werd in staat van beleg verklaard. De Duitse spoortreinen vervoerden enkel militairen. Uit Karlsruhe vluchtten tal van inwoners,omdat het gerucht liep dat de Fransen die stad het eerst zouden innemen.

Zy begonnen met een kleine overwinning te Saarbrücken,waarby des Keizers zoontje Loulou voor het eerst in het vuur kwam. Mac Mahon nam aan „de broyer l'armée du Prince de Prusse," maar jawel,deze verslaat hem te Weissenburg en te Wörth zó totaal dat er niet veel van hem overblijft. Dezelfde dag verslaan de legers van Steinmetz en Friedrich Karl te Forbach en te Saarbrücken die van de Failly en Frossard,zodat de Keizer zich met zyn leger in Metz terugtrekt. De Kroonprins van Pruissen trekt Frankrijk daarna binnen en verovert Nancy om verder het versterkte kamp
3587 te Chalons aan te tasten. De Fransen zyn woedend,het Ministerie Olivier en Grammont,die o.a.verzekerd had dat er geen knoop aan de slopkousen der soldaten ontbrak,valt en wordt vervangen door een imperialistisch Ministerie. De Keizer legt het Opperbevelhebberschap neer en benoemt Bazaine in zyn plaats,terwijl Trochu kommandant van Parijs wordt. Maar het baat niet. Bazaine wil uit Metz op Chalons retireren,maar de Duitsers zyn hem te vlug en 14,16 en 18 Aug.worden drie geweldige veldslagen by Metz geleverd,waarby Bazaine totaal verslagen wordt,in Metz teruggeworpen en opgesloten door de legers van Friedrich Karl en de Koning zelf.

Daarop verbranden de Fransen het kamp by Chalons,waar Mac Mahon en de Failly inmiddels een nieuw leger uit hun oude en uit verse troepen hadden bijeengebracht. Daarmede rukken zy noordelijk op om langs Sedan Bazaine te verlossen,maar op 30 en 31 Aug en 1 Sept.worden zy door von Göben,onder wie Ernst van Bylandt diende,de Kroonprins van Pruissen en de Prins van Saksen in de pan gehakt,in Sedan teruggeworpen en gedwongen te capituleren. De Failly was gesneuveld,Mac Mahon zwaar gekwetst en op 1 Sept.geeft de Keizer zich te Sedan gevangen en geeft de Franse generaal de Wimpfen zich met 100.000 man over.Diezelfde dag poogde Bazaine uit Metz los te komen,maar het gelukte hem niet de ijzeren band, waarmede Friedrich Carls leger hem omklemd hield,te verbreken. 24 uur lang vechten de Fransen wanhopend maar geen man komt uit Metz,waar hon-
3588 gersnood en ellende heersen. Strasburg,Pfalzburg,Toul en Montmedy worden achtereenvolgens belegerd maar houden goed vol.

Zodra de Keizer gevangen is en naar Wilhelmshöhe vervoerd,wordt te Parijs de republiek uitgeroepen. Jules Favre was de eerste,die in de Fr. Kamer de kreet aanhief:"A bas la dynastie." Zondag 4 Sept.vluchtte Keizerin Eugénie en reed in een vigilante met een hofdame naar de tandmeester Evans,de intieme vrienden der van Loons uit het jaar 1855. Deze bracht haar in zyn rytuig naar de kust,van waar zy naar Engeland overstak. Zy hield steeds haar zakdoek voor de ogen uit vrees van herkend te worden en ook omdat zy huilde.

Een provisioneel bewind plaatste zich aan het hoofd,Favre,buitenl. zaken,Gambetta binnenl.zaken. De omwenteling geschiedde zonder bloedstorting,doch de hoofden handelden echt liberaal,m.a.w.als despoten, door alle ambtenaren,die zich niet voor republikeinen uitgaven,af te zetten.

Als een bewijs van der Fransen onkunde diene dat toen de Koning van Pruissen aan Koningin Augusta telegrafeerde:" Es musz Victoria ge- "schossen werden," de Franse dagbladen dit vertaalden:" Le Roi de Prusse "a fait télégraphier à la reine Victoria."- Tweede staaltje: Uit een Engels blad vertaalden zy "The General Staff," in " le général Staff." Een Franse generaal had gevraagd of Metz dicht by de grenzen lag en een krijgsgevangen Fransman dacht dat Wurtemberg een vesting by Turkije was. Vele Fr.krijgsgevangenen officieren konden hun naam niet tekenen. Een Fr.soldaat zeide dat de pastoor hem verteld had dat de Pruissen niet 35 89 aan God geloofden en hoorns droegen. Een Turco hield het hospitaal voor een zaal waar hy gepijnigd zou worden,en een Fr.generaal kocht eerst na de oorlog een kaart van Duitsland voor 20 sous. Na de slag by Wörth vonden de Duitsers by de bagage van Mac Mahons leger een menigte koffers met damestoiletten. De Franse chassepots en mitrailleurs zouden wonderen doen en de promenade à Berlin faciliteren,maar de Fransen schoten slecht en de kanonnen werden slecht bediend. Bluf,overmoed,inbeelding en onkunde der Fransen stuitten af op de Duitse strategie,taktiek,kunde,soliditeit en discipline. Tegen von Moltke (le général Staff!) en de Minister van Oorlog von Roon was Frankrijk niet opgewassen. De Fr.vloot deed niets en daarvan verwachtte men wonderen !

Wy brachten de maand Augustus te Zandvoort door in het huis van Dr Smit,die ons daarvoor *f* 1000- vroeg. Op 5 Sept.gingen Henk en Max op school by William Smitt,waar Henk meer schik had dan Max en zeer voldeed, terwijl Max er slecht uitzag en kribbig was.

Sedert Mei en Juli waren Geel en Roos tot Evangelisten te Amsterdam benoemd. Emilie Fankhauser was sedert haar verblijf by Mevr.v.d.Heim te den Haag werelds geworden en droeg bespottelijke toiletten.

Keerls zoon,de student te Giessen,had aan het beleg van Strassburg deelgenomen en de capitulatie bygewoond. Toul werd ook genomen evenals 35 90 Orleans. De Pruissen sloten Parijs in,zodat Gambetta er per luchtballon uit moest ontsnappen. Thiers reisde Europa rond om de tussenkomst der vreemde hoven af te smeken en toch bleven de Fransen snoeven: Geen steen van een vesting,geen duim gronds en geen centime zal worden afgestaan, terwijl de Duitsers al ¼ van Frankrijk in hun macht hadden.

Donderdag 27 Oct.capituleerde Metz na 70 dagen ingesloten geweest te zyn. 170.000 man legden de wapens neer,de maarschalken Bazaine en ? Canrobert werden gevangen genomen,en Bourbaki moest in het Zuiden met zyn gehavende troepen de wijk naar Zwitserland nemen en gevoerd en verpleegd worden.

Van de tussen Lore en my in Juli gewisselde brieven heb ik geen melding gemaakt omdat er niet veel belangrijkers instond dan wat ik reeds omtrent de oorlog,Saar,Louky en onze plannen om de jongens naar de Cottiers te zenden gemeld heb. Deze laatsten vroegen nota bene frs.2000- per kind ! Omtrent Henk en Max schreef ik o.a.dat Jane Keats zich eens beklaagde that they behaved very badly waarop ik dreigde dat zy dan niet naar S.en B.zouden gaan en daarop begon Henk te grienen. Ik had het infaam druk,want er waren meer zaken dan ooit te voren. In een daarvan kwamen 4 Jodemannen getuigen: Schaap,Pam,Worm en Pier. Volbroek en Gortzak kwamen ook voor.

35 91 In Sept.trok Lore weer naar S.en B.en bleef er tot Oct. Hendrik en Louky waren te Ischl,want nadat Louky Juli en Aug in Amst.had moeten doorbrengen,had zy het er niet langer uitgehouden. Op 5 Oct.werd Lore's petekindje Caroline Maria Nepveu geboren. Zondag 30 Oct stierf Juffr.Wellensiek en de rijke man Archibald van de Poll stierf ook. Sedert weken was het allerongunstigst weer,storm,regen,aardschudding en Noorderlicht,alles een gevolg van de oorlog.

Linthout was van lieverlede hoogmoedig geworden,hy lÿmde en rÿmde verzen en liet die drukken,maar liet ons de drukker betalen,en daar hy niet met Geel en Roos overweg kon,drong ik by het Bestuur op overplaatsing aan,en dit besloot hem naar den Haag te doen verhuizen. Zigelers hoofd Took was op hol geraakt,1e. door zyn volle kerken en 2e. doordat hy 10 traktaatjes schreef en by duizenden verspreidde en nu een weekblad wilde gaan redigeren; aan Hendrik had hy geschreven dat ik my met de correctie zou belasten,hetgeen niet waar was. Ik ried dan ook Hendrik af daarvoor geld te geven en er kwam niets van.

Einde 1 8 7 0 .

3592 Ook dit jaar was voor ons hoogst belangrijk,want toen maakten wy onze mooie reis in Zwitserland,en wat nog heerlijker was,toen werd ik Officier van Justitie in Amsterdam en voor goed van de behandeling der strafzaken verlost. Niemand dan hy die daarmede belast geweest is kan by benadering beseffen hoe heerlijk dat was.

Op 1 Jan.bracht Willem Borski my ƒ 1000-voor de Diaconiearmen, ƒ 1000- voor de Diaconiescholen,ƒ 1000- voor de Evangelisatie en ƒ 300- voor Spanje !

Van Kerstmis tot 6 Jan.vroor het hard. Henk en Max leerden schaatsen rijden en ik kreeg er ook weer liefhebberij in,ofschoon ik het in meer dan 20 jaar niet gedaan had. De tweede dag hadden de jongens de slag al beet,de derde dag reden wy eenmaal,en de vierde tweemaal het Kalfje om. Lore probeerde het ook voor het huis van op 't Einde,achter een stoel, maar daar het niet ging zag zy er van af.

Voor ƒ 1000- kochten wy het Logement de Kroon in de Land van Belofte-steeg,hoek Reguliersdwarsstraat,namelijk niet het huis maar de stand en plaatsten er zekere Jansen en zyn vrouw in. Hy was scharenslijper en reiniger van ongedierte en een dronkaard geweest,maar hy had zich bekeerd en zyn vrouw was een gewezen keukenmeid en een dr[illegible]dekker. Jansen begon met het huis van weegluizen te reinigen,waarvan het vol zat en wy schaf-
3593 ten beddegoed en lakens aan. Voor een kwartje kon men er logeren en 's ochtends een kop koffie krijgen en het nieuwe hotel liep spoedig vol, want zulke schone bedden en lakens hadden de mensen nooit gehad,zodat zy, die er eens geslapen hadden,geregeld terug kwamen,te meer daar zy verlof hadden om des middags of 's avonds,als zy met een vis of een stuk spek terugkwamen,die in het logement te braden. Niemand werd afgewezen,zelfs geen beschonken man of vrouw,want zy moesten van Jansen leren hoe heil-zaam het was om geen sterke drank meer te drinken. In de gelag-en slaap-kamers hingen teksten en spreuken en wy zorgden voor goede lectuur,ter-wijl Geel,zo vaak hy tyd had,zyn avonden in het logement doorbracht en met de mensen sprak. Boven bidden en denken heeft de Heer aldaar Zyn zegen gegeven en Zyn Heilige Geest doen werken.Tal van lieden,die buiten echt samenleefden,zyn aldaar van het zondige daarvan overtuigd en met elkaar in het huwelijk getreden. Wel kostte het soms veel moeite om de papieren in orde te krijgen maar als dat gelukte werd het huwelijk ge-sloten en de bruiloft in het logement gevierd. Vrouw Jansen leende gere-geld haar mooie omslagdoek en Lore betaalde de onkosten van het feest. Ook is het merkwaardig dat menig Israeliet aldaar voor het eerst het Evangelie horende,daarin begon belang te stellen en van lieverlede er toe kwam om aan Geel te vragen hem verder onderwijs te geven en ten slotte Christen werd.

3594 De turfcollecte te Amsterdam bracht ƒ 8172- op,dus ƒ 1000- meer dan het vorige jaar. Aan de week der gebeden kon ik om de strafzaken geen deel nemen. Tussen Nepveu en Zigeler ontstond verkoeling.

Op 28 Jan werden wy allen,met uitzondering van Frank en Saartje, door Dr Rive gevaccineerd.

Zondag 29 Jan. kapituleerde Parijs,na drie maanden belegerd en 14 dagen gebombardeerd te zyn. De bezetting bleef krijgsgevangen in de stad. Wapenstilstand voor 21 dagen. Binnen 14 dagen zou een Constituante te Bordeaux byeenkomen om een gouvernement te kiezen. De Koning van Pruis-sen liet zich te Versailles tot Keizer van Duitsland uitroepen. Hy had in 1815 ook zyn intocht in Parijs gemaakt.

De Burgemeester van Amst.vroeg een extra gift voor de armen doch kreeg slechts ƒ 10953,14 van enige weinigen.

Op 10 Febr.aten wy by de Nepveus met zekere Krüger,predikant te Cette,die voor een asyl voor gevallen meisjes collecteerde,en in den Haag ƒ 900-,in Amst ƒ 1200- had ingezameld. Hy en de zynen vormen een nieuwe secte,die naar een tante de secte der Hingieten genoemd wordt. Zy geloven o.a.dat de Heer reeds gekomen is,en wel by de verwoesting van Jeruzalem,en dat toen de eerste opstanding en de opneming der gelo-vigen in de lucht hebben plaats gegrepen. Op die grond nemen zy het Avond-maal niet,dewijl Paulus gezegd heeft dat men dit moet doen totdat de Heer komt. Zy beroepen zich op de woorden des Heren dat dit geslacht
3595 niet zou voorbygaan totdat Hy zou gekomen zyn en er velen onder Zyn hoorders de dood niet zouden zien eer Hy zou gekomen zyn,en Hy aan Pe-trus gezegd heeft:" Indien ik wil dat hy (Johannes) blijve totdat Ik kom wat ~~is~~ g
wat gaat het u aan?",en ook:"Wanneer gy deze dingen zult zien gebeuren,

(o.a.de gruwel der verwoesting,d.i.het Rom.leger,staande waar het niet behoort,nl. voor de heilige stad) heft dan uw hoofden onhoog en weet dat uw verlossing naby is." Ook was die Krüger tegen de doop. Ik behoef niet te zeggen dat die sekte dwaalde. Immers indien de gelovigen destijds reeds wareh opgenomen,zou het zout der aarde verdwenen zyn en de H.Geest niet meer in de wereld werken,zodat de aarde aan een hel gelijk zou geworden zyn.

Thiers werd president van de Franse republiek op 20 Febr. '71. Zigeler richtte met Roos een naaiwinkel op ten behoeve van de weduwen op de eilanden Oosterburg,Wittenburg,Bicker/Reaelseiland.

3596 Lore maakte plan om met Henk en Max de Paasdagen te Nymegen door te brengen en by de Mackays te logeren. Lore schreef my: Wy hadden een zeer "voorspoedige reis,nur ein wenig kalt,toen wy de Waal overstaken; ik heb "ten minste weer kou gevat en Max klaagde vanmiddag over pijn in het "lijf,hetgeen hem niet belet heeft enorm veel pleizier te hebben. Henk "en hy genieten dat het een lust is om te zien; zy zyn erg opgewonden en "vinden alles even prachtig en mooi. In de trein hadden wy het warm en "ik vond het refreshing van in de Einspänner van Ariëns te springen,waar-
3597 "mede wy te 6½ by de Mackays kwamen,die toch met het eten op ons gewacht "hadden.Wy zyn hier allerliefst gelogeerd en geen kwestie van behelpen. "Vanochtend trokken wy naar de Duitse kerk,waar bediening was met een "heel lange preek vooraf. Iedereen riep er over dat de preek zo mooi was, "maar ik vond ze meer dan flauw en onbeduidend. Na de dienst liepen Suze "en ik met de jongens de Markt over naar de Molenstraat om ons oude huisje "te tonen,daarna achter den Ezel naar 't Bosch en het Valkenhof; de jon-"gens liepen al juichende voorop en Max riep maar:"Prachtig,prachtig !" "wat my pleizier deed ter wille van Suus. Na de koffie kwamen Mimi en "Trui v.d.Brugghen,de laatste zou ik nooit herkend hebben,daar zy er uit "ziet als een Jodin. Om 2 uur gingen wy weer wandelen en ditmaal al de "wallen van het Belvedere tot de Hezelpoort. Dinsdag hopen wy naar van
(Neerbos) "'t Lindenhout te gaan omdat de Mackays zeggen dat het veel aardiger is "om de wezen aan het werk te zien dan op zyn Zondags. En dan rijden wy "meteen over Berg en Dal als het mooi weer is. Woensdag trekken wy om
3598 "8 uur naar Cleef met de Mackays. Er gaan twee treinen van Cleef naar "Holland,een sneltrein om 4.15,die om 7½ in Amsterdam komt en een ander "om 5.55 die er te 10 uur arriveert. Nu is het myn plan om te 3 uur te "Cleef wat te eten en om 4.15 te vertrekken,ten einde by jou thee te "drinken en de jongens niet te laat naar bed te laten gaan. Het koffertje "zend ik van hier via Arnhem. Nymegen is enorm verbeterd in die tien "jaar. Overal zyn nieuwe moderne huizen gebouwd,grote spiegelruiten, "trottoirs,en overal is het pavé verbeterd. Achter den Ezel is een mooie "straat geworden met moderne huizen. Heel veel bekenden heb ik nog niet "gezien;in die tien jaar zyn zoveel kinderen groot geworden en zoveel "mensen gestorven of vertrokken."

Ik schreef op 1ste Paasdag o.a.:" Uit myn briefkaart (dit jaar '71
3599 schijn ik voor het eerst briefkaarten geschreven te hebben.) "zul je "gezien hebben dat wy allen wel zyn. De kinderen zyn heel gelukkig en "tevreden en hebben veel pleizier. Heden ochtend was het stampvol in "Rehoboth,wat my eerst verheugde doch later speet omdat de preek zeer "mager was. Agnes vond het wauvelen. Zigeler haalde er van alles by en "bleef niet vrij van platitudes,terwijl hy zó acteerde dat het niet was "aan te zien. Hy zelf scheen zeer voldaan,want hy dankte voor het genot "dat hy gehad had en daarom ben ik niet by hem gegaan,"

" Deze middag ben ik met Frank de twee anderen die met Miss Keats "van de Zondagschool kwamen,tegemoet gegaan en toen met allen naar Artis "gewandeld,waar het leeg was en wy myn broer Willem aantroffen,die ge-"duldig met ons heeft rondgelopen. Maar het was guur en schraal en de "meeste beesten hadden zich verstopt. Wy bleven maar kort en zorgden "te vier uur weer thuis te zyn voor het kleden,waarna Grietje de kinde-"ren by Mama gebracht heeft,die ons heden avond per vigilante heeft la-
3600 "ten terugbrengen."

"Pas was je gisteren weg of Adriaan Oyens en Maria van Eeghen kwa-"men kaartjes pousseren. De kinderen verheugen zich reeds in het voor-"uitzicht morgen met my te eten. Tracht je zoveel mogelijk te amuseren "en niet te veel om het weer te geven."

Op 11 April consulteerde ik Dr Gunning over het scheelzien van

Frank. Hy ried een operatie aan na vooraf een bril +24 beproefd te hebben. Tegen een operatie zag ik horribel op.

Woensdagavond telegrafeerde Lore my uit Zevenaar:" Aansluiting ge-"mist.Moeten hier overnachten." De trein uit Cleef was tot Zevenaar doorgereden maar te laat voor de trein die uit Emmerik naar Amsterdan reed en zo moest Lore met de jongens in Zevenaar blijven,terwijl zy haar koffer met nachtgoed reeds uit Nymegen naar Amst,had gezonden. Zo gebrekkig reisde men in die tijd.

Sedert de vrede tussen Frankrijk en Pruissen gesloten was,waarby Frankrijk Elzas en Lotharingen verloor en 5000 millioen moest betalen, was er oorlog tussen Frankrijk en Parijs,waar de Commune heerste en het schandelijkst despotisme,ja,een ware terreur uitoefende,de Tuileriën en
3601 andere gebouwen in brand stak,de Aartsbisschop en honderde Roomse priesters vermoordde. Thiers was met het leger naar Versailles gevlucht na de domheid begaan te hebben van aan de garde municipale de geweren te laten. Er werd nu besloten tegen Parijs oorlog te voeren en Mac Mahon werd tot général en chef benoemd,maar hy tastte niet door. Het was een zwijneboel.

Op 9 Mei stierf Dr van Bylandt. Hy was een heerlijke figuur en als hy zyn patienten bezocht was het dikwijls zyn gewoonte om vooraf voor of met hen te bidden; zelfs deed hy dit by Prinses Frederik.En ook nu,
3602 voor de operatie,welke hy moest ondergaan,was het zyn eerste werk om op de knieën te vallen en te bidden. De vier medici,die hem moesten helpen, knielden ook met uitzondering van Schruvers,die staan bleef,maar ook hy eindigde toch met te knielen en de handen te wringen in het gebed. Die Dr van Bylandt zal een deel van velen gegeven zyn.

Op 14 Mei ging ik naar den Haag om Frederik van Bylandt te condoleren en maakte ik kennis met diens jongste broer Ernst,Officier by het Pruissische leger en diens aanstaande,een dochter van Suzette Cruys-Trakranen,die my voorkwam een coquette nuut te zyn,matri similis. De famille was dan ook alles behalve ingenomen met het engagement en men verzocht zelfs my om het Ernst te ontraden.

De Ned.Bank deelde in Mei '71 *f* 230-per aandeel van *f* 1000-uit, tegen *f* 199- in '70 en *f* 111- in '69.

Op 14 Juni maakte het Hof een voordracht op in de plaats van Meerbeke. Ik stond daarby op de tweede plaats,waarop Mr Schooneveld my zeide: "Dit moet U niet doen denken dat gy een volgende keer nummer 1 zult zyn."

Door de schuld van Groen van Prinsterer vielen de verkiezingen overal allerellendigst uit. Hy had last gegeven om de Christenen,die herkozen moesten worden,te weren,en slechts drie mannen te kiezen: Dr A Kuyper, Otterloo,schoolmeester aan de Staatsschool te Valburg,en Keuchenius,de
3603 oproermaker van 1866. Die toeleg gelukte want van Lynden van Sandenburg viel te Tiel voor Donald Mackay en Bichon te Dordt voor de radicaal Gevers Deynoot. Maar ondanks het krijgsgeschreeuw van Groen,Heraut, Bazuin,Hoop des Vaderlands en Wekstem kregen zyn drie candidaten bedroefd weinig stemmen.

Lore was in Juni met de drie jongsten naar Schaep en Burgh vertrokken doch kwam de 25ste terug om Zaterdag 8 Juli 's ochtends te 6.50 met Henk,Max en Jan Willem naar Driburg te vertrekken. Anna Elout voegde zich te Utrecht by haar. De vorige avond wilde Lore's koffer niet sluiten en tobden wy er mee tot 1½. Zaterdagavond ontving ik haar telegram van de goede aankomst en daarna schreef ik o.a.: "....Je kunt nagaan dat ik je "de gehele weg gevolgd heb en met de Hendschel in de hand van uur tot "uur wist waar je was. Aan tafel vroeg Miek of je goed zou overkomen en "op myn antwoord dat ik het wel geloofde omdat ik de Heer gevraagd had "voor je te zorgen,vroeg Frank:"Welke heer?" en toen ik zeide:" De Heer "Jezus!",hernam Miek:" Natuurlijk,want welke andere heer zou zó voor Mama "kunnen zorgen ?".

3604 " Heden ochtend lachte Frank Miek uit omdat zy by het afscheid ne-"men gehuild had,zodat ik hem berispen en Miek verdedigen moest. De dag "is overigens perfect voorbygegaan en Miek heeft veel pleizier by Juffr. "Wellensiek gehad." (Dat was een zuster van de overledene). Na het ont-"bijt ging zy met Frank,ieder met een spade gewapend,spijkers uit de "schutting halen. Toen ik er by kwam vroeg Frank my een hamer,maar plotse-"ling vloog hy als een pijl uit de boog naar de voorkamer en kwam hy met

"een nijptang of,zoals hy het terecht noemde,knijptang,terug en zeide hy "my:"Dat mag Papa niet aan Henk vertellen." Maar het was de mijne,niet "die van Henk."

Ik trok vanavond naar Nepveu om hem voor de ƒ 300-te bedanken,die "hy je als reisgeld had meegegeven. (Hendrik had ƒ 1000-gegeven,Mama ƒ 600- en Lore had nog ƒ 300-over van vroeger ontvangen geld.) "Nepveu was boos "op zyn knecht omdat zyn vrouw al in Sept.moest bevallen,terwijl zy pas "in Mei getrouwd waren. Te 9½ kwamen Roos en Geel en wy hadden een aan- "gename avond. Roos was al te vier uur uit wandelen gegaan en expres aan "de trein gekomen om je te zien vertrekken,doch uit discretie had hy "zich niet vertoond. Geel laat je bedanken voor het vlees."

3605 " Morgen word ik door Ds Prins bevestigd. Dat zal droog en saai we- "zen,en hy zal de strooppot roeren over Knol,in wiens plaats ik gekozen "ben." (Ik had my namelijk weer als ouderling verkiesbaar gesteld.)

" Je begrijpt dat Miek en Frank blij waren te vernemen dat je goed "waart overgekomen. Miek kon echter het telegram niet ontcijferen. In "plaats van petit orage stond er orange. Frank zeide:" Ik wist wel dat "men Mama niets doen zou,want zy had immers niets in der lijf,zoals die "andere mensen,die alles onder der borsten hebben,kantjes en andere "dingen."

" Zondagmiddag. De preek van Prins was ultra-orthodox en de beves- "tiging dood eenvoudig,daar hy zeide dat ik als oud-ouderling er al alles "van wist. Daarom behoefde hy my niet te vragen of ik alles geloofde wat "in de Schriften des Ouden en Nieuwen Verbonds vervat is,"want waarlijk,"

3606 "zeide hy,"de gemeente zou niet gediend wezen met een opziener,die één "enkel woord daarvan in twijfel trok."

Prins was toen 91 maar hy had nog zo'n flinke stem,dat hy een paar honden,die in de kerk geslopen waren en een luid geblaf deden horen,over- schreeuwde. Toen Laurillard hem op zyn 98ste jaar kwam feliciteren,vond hy hem bezig zich te scheren,en toen ik eens naast hem in het domineés- bankje zat en het gezang voor hem wilde opslaan,bulderde hy my toe:"Dat hoeft niet,ik ken het van buiten." Hy hoppte nog op zyn 100ste jaar op te treden,maar dit is hem niet gegund. In de kerkeraad was hy de bête noire zyner collega's en al waren die ook bejaard,dáár behandelde hy hen als schooljongens en wist hy alles beter en zelfs zyn zoon,die Prof.te Leiden was,overblufte hy. Men zong dan ook van hem,die klein van persoon was :

Al is ons Prinsje nog zo klein
Al evel wil hy het Baasje zyn.

3607 Uit Lore's brief van 10 Juli:" Een uur geleden kwam de postbode "met je brief binnen. Hoe schielijk niet waar ? Ik verwachtte er nog "volstrekt geen,and it was refreshing to get such good news. Dr Bruch "kwam gisteren avond en sprak nogal luchtig over onze gezondheden. By "my bleef hy het langst stilstaan en ofschoon ik hem zeide dat ik niet "voor myzelven hier gekomen was en dat ik veel sterker was dan vroeger,

3608 "ondervroeg hy my zó nauw dat ik eindelijk wel met myn sterziekte moest "voor den dag komen,waarop hy natuurlijk zeide dat Driburg hoogst nood- "zakelijk voor my is. De jongens vond hy gespierd en sterk; hy beweert "dat zy niet veel behoeven te baden en Luftbäder veel beter voor hen zyn "dan Eisenbäder. Henk moet het driemaal in de week doen en de andere twee "1 of 2 keer. Daarentegen moeten zy veel drinken en in de lucht zyn. Na "zyn vertrek hebben wy gesoupeerd en toen zyn Anna Elout (die toen 21 was) "en ik nog even uitgegaan om een koeltje op te doen. Heden ochtend zyn "wy om 6¼ opgestaan en onze kuur begonnen. Henk en Max vinden het water "heel lekker,maar JW.niet. Ongelukkig kunnen wy geen bad krijgen voor "5 uur,zó bezet zyn de badkuipen van 6 uur 's ochtends af. Ik hoop dat "als je hier komt je een goede dag zult treffen,want Driburg is wel de "moeite waard om goed gezien te worden,daar het m.i.veel mooier is dan "Pyrmont en heel veel verenigt: begroeide bergen met lieve paden,koren- "velden,schattige Alleën,schöne Anlagen mit Blumen. En niet alleen zyn "de wandelingen veel verbeterd,maar ook de restauratie is heel goed,en

3609 "er zyn winkels van allerlei aard,zodat men zich van alles kan aanschaf- "fen. Het regent nog steeds maar de lucht klaart op. De jongens hebben "een beetje gewerkt en om 11 uur zyn zy weer gaan drinken en door de co- "lonnade gaan hollen,zodat JW.met een kleur als vuur is teruggekomen. "Ieder bad kost 15 Silbergroschen."

" 's Ochtends te 6 uur komt de vrouw met broodjes binnen en dan "koop ik een geheel mandje. Om 8 uur ontbijt met koffie en eieren,om "12 uur eten wy een broodje uit de hand,om 1½ table d'hôte,om 7 uur

"souper met thee,vlees en brood. Leentje is heel gedienstig,zy maakt de "kamers in orde,dekt de tafel,kleedt de jongens en is ook myn kamenier ! "doet boodschappen en is vrolijk en opgeruimd. JW.is al dikke vrienden "met Magdalene,en de conversatie is al te aardig,half Hollands,half Eng. "Frans en verder tekens. Er is hier een Gräfin Bassowitz,die heel lief "moet zyn en met wie wy al kennis gemaakt hebben. Zy heeft een aardig "dochtertje,met wie Max heel lief assaut en domino gespeeld heeft. Ook "hebben zy samen met Leentje gewandeld."

3610 Ik antwoordde op 11 Juli o.a.:" Eer ik het vergeet,de advocaat Lip- "man is gestorven. Of het van teleurstelling is dat Alb.Thijm niet werd "gekozen,blijkt niet,maar 't is zo plotseling geweest dat ik niet weet "of hem de sacramenten wel zyn toegediend. Saartje passeert hier de avond "en morgen gaan de kinderen by haar dejeuneren (Zy was 10 Mei getrouwd.) "Ik moet dan alleen eten en had hoop door Willem Borski geïnviteerd te "worden,maar die vergeet my.

"Frank laat je vragen of je de sinaasappelen te zes uur gegeten "hebt,"want,zeide hy,"Mama had ze ommers meegenomen voor 't dessert."

3611 "Vanochtend kwam Geel my vertellen dat Posno weer aan de drank is,zyn "vrouw slaat en de kleertjes en schoenen zyner kinderen verpand heeft om "het geld te verdrinken,voorts dat hy door Mevrouw ter Meulen,een gelo- "vige vrouw,die op de Prinsengracht woont,ontboden is,daar zy zich het "lot van Vrouw Posno sedert lang aantrekt en nu een procureur in de arm "heeft genomen om een scheiding tot stand te brengen."

" David heeft in het Handelsblad een artikel geschreven,dat ik niet "gelezen heb,maar dat hierop neerkomt dat hy vroeger conservatief was "maar zich nu by Burgerplicht had aangesloten.Hy is vóór vermindering "van belasting en vóór goedkoop onderwijs. Dit zegt dus niets en ik ge- "loof dat hy Burgerplicht gebruikt om in de Raad te komen en daarom "diens beginselen niet openlijk durft desavoueren. Nu stem ik hem niet. "En het ware voor hem te wensen dat hy niet gekozen werd. Où l'ambition "ne va-t-elle pas se nicher."

" Miek vindt de lessen van Wellensiek heerlijk en studeert elke "ochtend op haar piano. Ik heb aan Mama geschreven dat ik Vrijdag de "kinderen met Mietje zenden zal. Deze avond is er een grote groenmand "gekomen met enorme aardbeien. Ik regretteer je dag en nacht. Had je dit "wel gedacht ?"

Op 12 Juli schreef Lore my dat Anna van Loon en Louise Elout op het punt waren van te komen,dat zy het aan de Freules Sierstorff te danken had gehad dat zy goede kamers had gekregen,en niet aan Eleonore v.H.

3612 "daar deze te Driburg niets te zeggen had envoor de barribal van een Administrateur even bang was als al de andere gasten.

" Aujourd'hui le jeune comte de Sierstorff est venu prendre "possession de ses terres; il a dû quitter le service militaire,ce qu'il "regrette beaucoup,et tu sais que son frère ainé est mort à la guerre. "J'ai renouvelé connaissance avec ses deux soeurs qui me paraissent gen- "tilles. Après mon bain je me repose un peu,ce qui ne m'empêche pas "d'être très fatiguée le soir. Je crois que je suis encore fatiguée des "derniers jours de drukte à Amsterdam; ici j'ai tout le temps om uit te "vieren. Les garçons se chamaillent souvent,et Max joue un peu le maitre. "Mais je crois qu'ils sont encore un peu excited. Melle Suringar m'a "dit que la comtesse de Bassowitz est enchantée des garçons et qu'elle "n'en avait jamais vu d'aussi bien élevés. Je suis contente qu'ils don- "nent cette impression,mais j'aimerais bien être de son avis....."

3613 Dinsdag schreef Lore weer:....." Gisteren zyn wy een beetje ver- "dwaald;een dame,die wy ontmoetten,verkeerde in hetzelfde geval,maar ge- "lukkig vonden wy samen spoedig het goede pad. Het ergste was dat Pimpje "moe was,omdat hy juist een bad had genomen,maar thuis gekomen was hy "spoedig die vermoeienis vergeten. Die goede JW.valt gedurig op de bergen, "en daar er van tijd regen valt en de klei niet droog is,maakt hy zyn "pakje vuil. Leentje wast wat zy kan,maar soms is het te erg,en dan "krijgt de wasvrouw de kiel en broek."

"Ik denk dat het best zal gaan met Louise Elout,want wy wonen geheel "apart. Gisteren waren de jongens wild en Max bazig en tyranniek; ik "legde hem een boete op en dat hielp,want vandaag is hy veel zoeter en "handelbaarder."

3614 Donderdag 14 Juli moest ik my tot het schrijven van een briefkaart bepalen, daar ik geen tijd had voor een brief. De behandeling der zaak van Adriaans werd namelijk die dag voortgezet, nadat die de vorige dag tot 4½ had geduurd. De kinderen vertrokken die dag te 4½ naar S.en B., Miek en Frank waren al te touchant en zo met my begaan, dat ik alleen moest blijven. Herhaaldelijk vroeg Frank my of de Koning geen brief had gezonden met verlof om heen te gaan. Ernst van Bylandt schreef my dat Dr Mohren te Düsseldorf my Zaterdag 22 Juli kon wachten. Zyn brief was ondertekend Graf v.B.

Daar ik die week dus drie zittingen had gehad, was ik met myn werk ten achteren. Woensdag had ik gewone zaken, Donderdag en Vrijdag die van Adriaans behandeld. Die twee dagen werden 17 getuigen gehoord. Vrijdag liep het verhoor te 2½ af. Toen kreeg ik het woord en bekortte ik myn speech nog zoveel mogelijk om bytyds aan de trein van 4½ te wezen ten einde de kinderen te zien vertrekken. Zy hadden my dit zó gevraagd en ik had ook zulk een behoefte om ze nog even te zien dat ik my zoveel mo-
3615 gelijk haastte en toch niet klaar was voor 4½. Toen holde ik naar de trein, maar juist toen ik op het perron stapte, floot hy en reed weg. Ik was bitter bedroefd. Het was zó drukkend heet dat ik in een onbeschrijfelijke toestand thuis kwam. Ik schreef dit aan Lore en voorts dat Gerard van Lennep zyn hof maakte aan Gratia Labouchere en dit wel gelukken zou ! Het gerucht liep dat Bierman Simons het huis van Papa weer wilde verkopen en er ƒ 50.000-voor vroeg.

Gratia trouwt met schimmelpenningen.

Zondag 16 Juli schreef Lore my o.a.:" Nous faisons parfait ménage "ensemble en ik zit er hoegenaamd niet onder tot myn grote vreugde."

(Ik was namelijk bang dat Louise Elout, die, matri similis, een baasje was, Lore zou drillen en negeren, gelijk zy dat op de grote reis in '42 en te Driburg in '56 gedaan had.)

" Wy wandelen wel eens een ogenblik samen en dan ga ik 's avonds "van 8½ tot 9 by haar praten, maar anders leven wy geheel apart en weet "ik niet wat zy uitvoeren. De kinderen hebben goede eetlust maar Henk "ziet er dikwijls niet goed uit met kringen onder de ogen; toch is hy "al minder geel dan vroeger."

" Sedert ik je brief kreeg denk ik om niets anders dan om je tocht
3616 "naar Düsseldorf a.s.Zaterdag. Anna heeft Mrs de Lew-Charrington gespro-"ken, die meent dat de operatie meer dan eens moet plaats hebben, en ge-"durig zeide:"Please tell your sister not to think too much of it; it "is really nothing; it is such a very little operation; she must not be "too anxious about it." Dit zeg ik je nu ook tot je troost en comfort, "ofschoon ik niet geloof dat hy het oog van Frank dadelijk zal opereeren. "Eerst zal hy het toch moeten gadeslaan en rust geven. Denk er aan de "dokter te vragen of het niet uit zyn gestel, klieren of zo iets, kan voort-"komen, en zeg hem dat hy vóór deze winter nooit heeft scheel gezien en "van 't najaar zeebaden heeft genomen."

" JW. is de opgewekste van de drie jongens; hy ziet dikwijls rood "als een kreeft, maar klaagt zelden over vermoeienis en staat elke morgen "het eerst op. Als hy er niet was zouden er minder gevechten plaats heb-"ben, want hy sart dikwijls, en, zoals je weet kunnen de andere twee weinig "verdragen. Max is gisteren en vanochtend allerliefst geweest, en als hy "lief is, is er geen aangenamer, pleizieriger jongen dan hy."

Maandag 17 Juli schreef ik 's avonds aan Lore dat ik de vorige dag by de Nepveus op Welgelegen te Zeist geweest was en nu by Ebel gegeten
3617 had omdat ik, nu Miek en Frank weg waren, het thuis zo eenzaam vond, en wel groentesoep, roastbeef met doperwten en ½ aardappel, omelette aux confitures, ¼ moezelwijn, 1 glas Holl.bier en 1 kop koffie voor ƒ 1.90.

Op S.en B. logeerde Leslie Mc Laren, volgens Lore een ideaal van schoonheid, maar volgens Agnes een toonbeeld van Eng.opgeblazenheid, hoogmoed, trots, vlegelachtige lompheid en gebrek aan de eerste noties van beleefdheid en opvoeding. Maria had hem te eten gehad en was weer verontwaardigd geweest.

Maandag schreef Lore my:" Tane schreef my dat Frank een beetje bang "is voor Leslie en aan het dessert gauw naast Willem is gaan zitten om "door hem beschermd te worden; hy huilde een beetje toen Leslie zich met "hem wilde bemoeien. Wat Gratia betreft, ik heb er om gelachen, want ik "wist wel dat Gerard haar allerliefst vindt, maar dat het gelukken zal kan "ik niet geloven. Is hy niet veel jonger dan zy ? En kan hy over iets "anders spreken dan over paarden ? Tane heb ik er eens over horen praten "en riant et en haussant les épaules de l'idée que la chose put devenir "een praatje ;".

36 18 " Je zegt in je brief:"Indien Frank niet behoeft te blijven hoop "ik Zondagmiddag te 2½ Düsseldorf weer te verlaten." Maar indien hy "wel moet blijven,wat doe je dan ? Mietje verstaat de taal niet en kan "toch ook niet alleen in een vreemde stad met ons dotje blijven. Ook "indien er een operatie moet plaats hebben kan Mietje daar niet alleen by zyn. Ik vertrouw haar wel maar,daar zy geen Duits kent,kan zy niet "vragen wat nodig is. Ik hoop zó dat Dr Mohren je met een goede raad zal "laten vertrekken,zonder tot erger maatregelen te moeten overgaan."

Agnes schreefuit S.en B. aan Lore o.a.:"Je sais que Tane te donne "tous les jours des nouvelles de tes petits poulets et je n'ai rien à y "ajouter. La bonne Wellensiek a l'air bien appauvri,starved out,nous 36 19 "l'envoyons boire du lait à la ferme et la menons paître autant que pos- "sible. Elle et Miek ont l'air de s'entendre très bien et je les entends "souvent rire et causer à côté de moi. De goede Fan is nog wel eens een "beetje verlegen; tu auras entendu sa terreur pour Leslie,dont il croyait "les dents blanches dirigées contre lui. Depuis qu'il a eu une partie "de bateau avec lui,with Mietje at his side,cela va mieux,mais je crois "qu'il y a encore a certain nervousness,quoiqu'il soit allé proclamer "dans toutes les chambres dat hy nu goede vrienden was met de engelse "Mynheer. Le matin il avait dit à Mietje:" Ik kan niet begrijpen dat "Grootmama al die vreemde mensen hebben wil," and he thinks Leslie dui- "delijk objectionable. Notre coeur suivra ton cher petit Samedi,et sur- "tout ton pauvre mari,voor wie die course niet alles is."

36 20 Woensdag 19 Juli schreef Lore:" Gisteren heb ik JW.op een ezel la- "ten rijden,wat hem zeer vermaakt heeft;het beest was lui en voor hollen "of kwade sprongen behoefde ik dus niet te vrezen. Daarna hebben wy de "Iburg beklommen,de hoogste berg hier in de buurt,geheel met grote eiken "begroeid. Het was wel wat ver, maar de wandeling beloonde de moeite,denn "es war wunderschön. De jongens hadden dolle pret en liepen,renden, "sprongen en klauterden dat het een lust was om te zien. Henk en Max "zyn by zulke gelegenheden altyd allerliefst met JW.,die onhandig en "houterig is en geen twee stappen kan dalen zonder hulp. Is er een heel "klein beekje over te springen dan nemen zy hem op de rug en springen er "zo met hem over,en anders kan de kleine man altyd op een of twee hulp- "vaardige handen rekenen. Max waagt wel eens wat te veel,want gisteren "liep hy een steilte af en viel hy op zyn neus,zodat knieën en handen ge- "schaafd waren en hem zeer deden. Wy waren niet ver van huis,maar ik "had toch moeite om hem mee te slepen,want de pijn,warmte en vermoeienis "maakten hem misselijk en wee,en toen hy thuis op de sofa lag,moest ik "hem met water en eau de cologne weer goed krijgen. Het souper en een "goede nachtrust deden het overige,maar ik had vannacht van de schrik "cauchemars."

36 21 " Ik heb in Hendschel gestudeerd en nu moet je goed luisteren en "niet de courant lezen terwijl ik spreek ! Indien wy Donderdag 3 Aug. "van hier naar Frankfort reizen,komen wy daar om 9 uur aan. 't Is niet "vermoeiend,daar wy 1½ uur te Cassel moeten blijven. Vrijdag verlaten "wy Frankfort te 10½,komen 12½ te Heidelberg en 6.55 te Bazel en indien "wy moed hebben kunnen wy nog diezelfde avond te 10 uur te Zurich komen. " Die lijn gaat niet over Olten,waar die enorme tunnel is,maar over Walds- "hut en Turgi. Wy kunnen dan Zaterdag en Zondag te Zurich blijven. Nu "vraag je zeker,waarom je dat nu reeds weten moet? Omdat je dan Maandag "31 Juli aan de propriétaire de l'Hotel Bauer au Lac 2 kamers kunt be- "stellen. Het moet daar meer dan heerlijk zyn en het zou jammer wezen "als wy er geen plaats kregen."

" JW. is so excited en byna nooit moe,maar gelukkig slaapt hy goed. 36 22 "Gisteravond was hy eerst tegen 8½ in bed en vanochtend kwam hy te 6 uur "kant en klaar voor myn bed staan en nu vertelt Leentje my dat hy na zyn "bad zó aan het dansen ging dat er geen voortgang in te krijgen was. Max "vordert goed met zyn taken en schrijft heel netjes,Henk vordert minder, "zodat ik hem moet aansporen,want het werk moet af eer wy naar Zwitserland "gaan,al ware het maar vanwege het gesleep met de boeken. Nu schrijf ik "niet morgen daar je toch Zaterdag op reis zijt,maar ik zal je in gedach- te volgen. "

Eer ik verder ga moet ik een paar phrases citeren uit een brief van 4 Juni van Lore aan Henriette Insinger,die te Salzburg geweest was maar nu te Weenen logeerde in het Hotel Munsch,het voornaamste. Lore vertelt

dan dat zy 10 Juli naar Driburg hoopt te gaan en daarna naar Zwitserland, tenzy de pokken er heersen. Dan zegt zy dat Anna van der Vliet van een zoon is bevallen,qui a des pieds bots,maar dat Mezger verklaard heeft ze te zullen genezen,(wat echter ondanks allerlei martelingen,die hy het jongetje heeft doen ondergaan,nooit gelukt is; het had ook een lamme arm
3623 en is gelukkig later gestorven). Lore vervolgt dan:" Mezger attribue "ce mal à toutes espèces de causes les unes plus savantes que les autres, "mais quand on a vu Old Crook,Oome David Borski et Tante Bicker,on ne "trouve pas des jambes torses dans cette famille un fait isolé ou pro- "digieux. Ma cuisinière s'est démis la cheville,et faute de Mezger nous "l'avons envoyée à Nonhebel,qui après 7 frictions à raison de ƒ 2,-par "friction,l'a heureusement guérie. Elle continue à me plaire ma nouvelle "cuisinière et je la trouve très gentille."

(Dit was Jetje,die later minder voldeed en lange vingers had. Toen Lore haar verdacht,maakte ik onverwacht een descente in de keuken,waar ook Grietje Jostmeyer was,en opende ik de kasten onder de rechtbank en tegen de muur,en vond die vol zakjes met suiker,rozijnen,krenten,grutters- waren enz.enz,ja zelfs een vrij grote hoeveelheid aardappelen. Zy had die met Grietje van hetgeen Lore of ik uitgegeven had,van lieverlede teruggehouden en was van plan de voorraad te verkopen. Wy zonden ze niet weg en vertrouwden dat het niet weer gebeuren zou.)

3624 Lore schreef my:" Ik heb een spaarpotje gekocht en aan de jongens "gezegd dat zy iedere keer dat zy elkaar een onvriendelijk woord toe- "voegden of een onvriendelijke toon aannamen,daar een cent in moesten "gooien. Zy waren namelijk weer zo hanerig geweest dat ik er dit middel "tegen bedacht heb. En ik geloof dat't een beste straf is,want zy spreken "over niets anders dan hoe zy dit het best zouden kunnen ontlopen. Van- "ochtend heb ik er al de goede uitwerking van gezien,want sedert 6 uur "is er nog geen lelijk woord gevallen,geen plagerij geschied,geen on- "vriendelijke toon aangeslagen en nog nooit heb ik zulk een rustige, "pleizierige wandeling met hen gemaakt als vanochtend."

" Tane schreef my: "En rentrant Frank me dit:" De engelse hoed is "nog in de gang." Le cher petit se flattait probablement que Leslie se- "rait parti; aussi a-t-il demandé d'avoir son dessert en haut,mais après "diner il s'est pourtant un peu aprivoisé et a permis a Leslie de lui
3625 "donner la main. Nous avons dit à celui-ci de ne pas rire en le regardant, "car nous avons compris que le petit chéri s'imagine que Leslie se moque "de lui parce qu'il ne sait pas lui parler en Anglais." (Neen ! Leslie lachte Frank uit om zyn scheel zien.)

" Ik ben blij dat jy over 14 dagen komt,JW.daarentegen trekt een "lang gezicht als wy hem herinneren dat je komst nadert,want hy heeft "hier dolle pret. Hy ziet er dan ook patent goed uit en hy houdt zich "zo goed dat de Gräfin von Bassowitz niet bemerkt had dat hy wat scheef "is en het ook niet wilde geloven."

Woensdag 19 Juli schreef ik aan Lore: dat ik de vorige dag als gast van Hendrik in het Amstel Hotel gegeten had. Louky was weer in het bui- tenland. En verder:" Ik vind het vervelend om Beels in Zwitserland te "ontmoeten,want die reist te duur." (En dat was zo. Overal bestelde hy een salon,reisde le klas en dronk wijn van ƒ 2.50.) Verder schreef ik: " Hendrik heeft schrikkelijk gelachen toen hy hoorde dat je niet meer "dan ƒ 100- in de eerste week verteerd hebt. Je bent een juweel van een
3626 "vrouw en ik wou dat ik nog eens met je kon trouwen. De uitvinding van "de spaarpot vind ik magnifiek,maar ik had gehoopt dat de jongens,nu zy "zoveel genieten,je geen leed zouden veroorzaken. "

" Van Mels kwam my op het Parket vragen wanneer ik het traktaatje "wilde hebben om te corrigeren,namelijk dat tegen de Internationale. Ik "antwoordde dat ik daar niets van wist,waarop hy hernam dat Ds Zigeler "naar Oldenzaal was en hem gezegd had dat ik de proeven wel zou nazien. "Je moet maar brutaal wezen ! Alsof ik niets te doen heb. Ik liet van "Mels gevoelen dat ik er weinig trek in had,maar verklaarde my toch be- "reid. "

3627 " Schooneveld heeft voor Hendrik en voor my gestemd. Hy was mees- "terlijk. Hy zeide :" Ik ben zeer beperkt in myn keus. Voor een Jood stem "ik nooit,voor een Roomse node,voor de lieden van Burgerplicht tot geen "prijs." En zo had hy maar 5 namen kunnen vinden."

Uit een brief van Lore van Vrijdag 21 Juli: "...JW. t'a écrit hier "une lettre si malpropre et si mal soignée que je lui ai dit que je ne
3628 "l'enverrais pas,mais je l'envoie pourtant,pensant que tu aimerais l'avoir "quand-même,seulement ne l'en remercie pas,car il pense que tu ne l'as "pas reçue. Henk et Max viennent de jouer une partie de croquet chez les "Sierstorf. Je leur ai fait une visite hier et elles m'ont fait ôter mon "chapeau et boire une tasse de café mit Kuchen. Eleonore m'a dit qu'on "admire le joli accent Allemand d'Anna Elout,mais que je parle gelaüfiger "qu'elle. Als ik beter van Thumm geprofiteerd had zou het oneindig veel "beter gaan." (Ja maar,die sprak meest Frans !)

" Daar komt Eleonore binnen,die entzückt is evenals de Sierstorffen "over het goede spelen van de jongens,so schön,so nett und dabei so ruhig "und bescheiden. Zy zyn weer voor de volgende dagen eingeladen."

3629 Zaterdag 22 Juli reisde ik dus naar Düsseldorf met Mietje en Frank, die my te Nieuwersluis rejoigneerden en door Miek gebracht werden. De reis was voorspoedig en wy kwamen te 2 uur aan,maar o ! welk een teleurstelling ! Daar stond Bylandt met een lang gezicht aan het station om ons te zeggen dat Dr Mohren hem heden ochtend had laten weten dat hy volstrekt de stad moest verlaten en niet voor Maandagochtend terugkwam. Wat nu te doen. Ik moest Zondag weer thuis zyn,maar de reis voor niet te maken was al te vexant. Daarom besloot ik tot Maandag te blijven.

Ik schreef een en ander Zaterdagmiddag in het Breidenbacher Hof,en
3630 voegde er by :" Frank is delicieux maar stil en begrijpt niet waarom wy "hier zyn. Aernout en Henrick van Lennep waren met hun vrouwen in de "trein,maar herkenden my niet. Daar ik zonder verlof weg ben,had ik met "opzet myn whiskers afgeschoren,en dat is gelukt,want zelfs Miek vond "my zo lelijk geworden dat zy my niet kende. Wat zul jy dan wel zeggen ? "Dat ik er net zo uitzie als vóór ons huwelijk,alleen een beetje geler. "Mietje heeft veel schik. Ik heb een klein kamertje,zy een prachtig sa- "lon met twee bedden. Ik heb aan Johan Bijleveld geschreven en aan Grietje "dat ik niet voor Maandagavond thuis kom. Hoe durft de dokter zó hande- "len ?Hy wist toch dat wy er expres voor uit Holland kwamen. "

Zondag ochtend schreef ik weer aan Lore:" Ik zit my te vervelen, "want Bylandt zou te 9½ komen en nu is het 11 uur en hy is er nog niet. "Ik zou namelijk met hem naar het huis van Dr Mohren gaan om te infor- "meren hoe laat hy morgen te spreken is. Waarschijnlijk tussen 10 en 12
3631 "in de Augenklinik. Ik stel er my weinig van voor,want hy moet nogal grob "en kortaf zyn en daarom zal hy ons schielijk afschepen. 't Is my maar "te doen om te weten of hy een operatie nodig oordeelt,of hy wil dat die "nu plaats hebbe,namelijk in dit jaar nog of later als Frank enige jaren "ouder is,en eindelijk of hy de bril goedkeurt en oordeelt of Franks ge- "stel de oorzaak is van het scheelzien en dit misschien versterkt moet "worden. Maar ik vrees dat hy myn vragen niet alle zal beantwoorden."

" 1 uur. Bylandt kwam juist binnen toen ik zover geschreven had,en "is met my naar het huis van Dr.Mohren gewandeld,alwaar wy vernomen heb- "ben dat hy heden avond terugkomt en morgen van 8½ tot 1 uur aan de kli- "niek te spreken is. Dus geduld tot morgen ! Het zyn toch rare lui die "geleerde heren dat zy zich zo weinig generen van iemand heel uit Holland "te laten komen,het uur te bepalen waarop zy U ontvangen zullen en dan "op het ogenblik dat men komt weg te lopen."

" Mietje is gisteren middag na het diner te 4 uur met Bylandt, "Frank en my uit wandelen gegaan in de Hofgarten. Tegen 6 uur heb ik "Mietje en Frank verlaten om met Bylandt eerst schilderijen te zien in
3632 "een Kunstausstellung,daarna de paarden in de kazerne,(B.is Officier du "Jour) en eindelijk hebben wy muziek van zyn regiment,Uhlanen,in een "tuin gehoord. Aan één tafeltje kwamen nog 5 officieren van zyn wapen en "één van de infanterie by ons zitten. Daar het alleen Graven,Baronnen "en Freiherren waren,moest ik ook voor Baron spelen en stelde B.my met "die titel voor. Wy dronken moezelwijn,maar zy bier,en één at er wordt by! "Op een gegeven ogenblik stonden allen op,stelden zich in postuur en ke- "ken één richting uit. Ik zag eerst niets,maar ontdekte eindelijk heel "in de verte een Officier,die met een dame het hek van de tuin was bin- "nengekomen. Toen hy op grote afstand voorbykwam,sloegen zy allen al bui- "gende aan,maar de ander nam er geen notitie van. Het was een hunner "chefs. Zy hebben de oorlog meegemaakt en vertelden er heel interessant

"van. Bylandt was 16 Aug '70 voor het eerst in het vuur voor Metz,waarna "hy er al de tijd voor gelegen heeft. Na de capitulatie dier stad was hy "onder Generaal von Göben tegen Faidherbe opgerukt en had hy de veldsla- "gen by Amiens en St.Quemtin meegemaakt. Zyn generaal had hem na de slag "naar Faidherbe gezonden om over een wapenstilstand te onderhandelen ten "einde de gesneuvelden te begraven, en hem uitgekozen omdat hy de enige 3633 "Officier was,die vlug Frans sprak. Hy was toen met een parlementair "naar het Franse kamp gereden,alwaar men hem geblinddoekt naar Faidherbe "gebracht en de nodige vloeken en scheldwoorden naar het hoofd geworpen "had."

" Na in een restaurant met Bylandt gesoupeerd te hebben,was ik te "10½ uur al in de diepe rust en sliep ik tot 5 uur in één ruk door. "Mietje en Frank hadden te 7½ thee met broodjes in hun kamer gehad en "hebben lekker geslapen. Heden ochtend ontbeten wy met thee en broodjes "die Fan heerlijk vond en tegen 9½ trokken Mietje en Fan naar de Evang. "Kerk,waar zy een uurtje bleven zonder dat het Frank verveelde. Zy hadden "horen zingen en lezen en de gebeden opzeggen."

" Gisteren was het meer dan heet en vol in de trein en toen wy hier "kwamen was het nog heter,83° Fahrenheit. Tegen 6 uur koelde het wat af "en heden is het prachtig weer en maar 70°. Het stuift hier ontzettend "en het begieten der straten baat niet. Straks gaan wy aan de table "d'hôte wat Frank niet pleizierig vindt en te 4½ gaan wy muziek horen "in een tuin,echter zonder Bylandt."

3634 " Frank hoopt zeer dat Leslie morgen vertrekt,want hy is nog niet met "hem verzoend. Lizzy van Lennep (dochter van David) heeft te Zandvoort "de roodvonk gekregen zodat de gasten gevlucht zyn en Funcker gedupeerd "is. Jacoba en Davidje zyn er ook en Kee is Lizzy gaan oppassen. " "3 uur. Wy hebben gegeten,de raarste kost denkbaar. Nu gaan wy op een "bank in de Hofgarten zitten."

De volgende dag,Maandag 24 Juli trokken Frank,Mietje en ik dus vroeg naar de Augenklinik en werden wy spoedig toegelaten. Dr Mohren zat,omgeven door drie assistenten,die stonden. Ik vond dat hy een magnifieke kop had met prachtige ogen,een Jupiterskop. Hy was heel vriendelijk,examineerde Franks ogen,zeide dat zyn gezicht goed was en de bril evenzeer,dat een operatie dringend nodig was maar ik daarmede kon wachten totdat ik eens 8 dagen de tijd had,en dat wy ons niet behoefden bezorgd te maken.

Ik geloof dat Mietje en ik een costuumpje voor Frank gekocht hebben met koperen knopen,waarin hy later is gephotographeerd en dat Frank er veel schik in had dat de winkelier zeide:" Es ist Pariser façon."

3635 Op myn vraag aan Dr.Mohren:"Wird es gelingen ?"antwoordde hy met een donderende stem:" Es gelingt immer !",waarop ik lust had om te zeggen:"Ja mit Gottes Hilfe." Dat ik hem consulteerde was op Keerls raad,die my geschreven had dat hy ein sehr geschickter Operateur was en beroemd. De reis,het ontbijt en het consult had ± f 80- gekost.

Wy keerden per trein van 2½ terug en Tane was met Miek te Nieuwersluis. Frank was blij van weer naar buiten te gaan,ofschoon hy Zondagmiddag zeer op dreef was. Bylandt maakte 1000 excuses en gaf de schuld aan zyn oppasser,maar ik deed hem voelen dat hy zelf had moeten gaan. Ter opheldering diene dat Dr Mohren my zyn excuses had gemaakt en gezegd dat Bylandt niet zelf by hem geweest was maar zyn Bursche gezonden had,die niet ~~een~~ een bepaalde dag had genoemd,waarop ik komen zou. Hy zeide:"Dat "komt er van als die adellijke heren te trots zyn om zelf hun boodschap- "pen te verrichten."

3637 Lore schreef my 25 Juli:....." Je zult wel al beslist hebben wan- "neer je met Frank naar Düsseldorf zult kunnen gaan; in 't eerst dacht "ik dat het het beste zou wezen om wat vroeger uit Zwitserland terug "te komen en dan in 't begin van Sept.de operatie te doen plaats hebben, "maar 't is toch niet pleizierig om zo lang met het mes in de keel te "zitten,en daarom hebben wy er wat anders op bedacht. Indien je in plaats "van Dinsdag hier te komen met Frank naar D.ging,dan wil de goede Anna "in plaats van naar S.en B.te gaan,zich ook Dinsdag by je voegen. De ope- "ratie zou dan Woensdag of Donderd.kunnen plaats grijpen en indien zy ge- "lukt,dan behoef je niet al die 8 dagen daar te blijven,maar zou je Frank "aan Anna en Mietje kunnen overlaten. Ik vind het meer dan lief van Anna "dat zy ons weer alles wil faciliteren. Zy is zulk een lieve trouwe ziel, "en spreekt zo moedig over de zaak,terwijl zy niets doet dan my gerust te "stellen."

" Marietje heeft my in een allerliefst briefje gevraagd om niet zo "dikwijls aan haar maar liever aan Frank te schrijven. Tane schrijft "dat zy zo zoet en lief is,die lieve Miek. Er is nu een piano op S.en B. "zodat zy zich kan oefenen."

3638 Ik schreef op 26 Juli:" Ik ben Maandagavond na myn terugkomst nog "een heel eind met myn werk opgeschoten. Welk een zegen dat er tijdens "myn afwezigheid niemand geweest is om my te spreken ! Heden was het druk "aan het Parket,maar ik kan je niet zeggen hoe dankbaar ik ben dat het "heden en morgen de laatste strafzittingen zyn,die ik dit jaar moet by- "wonen. Myn verlof tot 10 Sept is gekomen."

" Je schrijft dat Frank met Leslie verzoend is. Ja,dat dacht Tane, "maar het had er niets van,en je had eens moeten zien hoe Franks gezicht "te Nieuwersluis opklaarde,hoe hy juichte by het vernemen dat Leslie die

3639 "ochtend zyn biezen gepakt had. Mietje had my dan ook verteld dat Leslie "een alleronaangenaamste individu is,die gedurig aan Frank de bril afnam, "die opzette en daardoor bedierf,hem met zyn mes dreigde de neus af te "snijden,en hoe hy voor Miek geen ander woord had dan "You are an animal !" "hetwelk Miek dan beantwoordde met te zeggen:" You are yourself an animal!" "Ik ben dan ook even blij als Frank dat hy weg is."

" Heden middag moest ik van 1-4 een examen bywonen van de 3 candi- "daten voor hulponderwijzer aan de Diaconiescholen ten huize van de Heer "Pierson met de Heren Hasebroek,Oyens en Gülcher. Slechts één was bruik- "baar."

3640 Die avond schreef ik nog per briefkaart in antwoord op Lore's voor- stel om Dinsdag met Frank naar Düsseldorf te sporen dat ik aan Dr Mohren's assistent Fedeler geschreven had om te weten of de dokter my Woensdag wachten kon. Zodra ik diens antwoord had zou ik naar S.en B. schrijven. Ik besloot: " Och ! of ik in Franks plaats de operatie mocht ondergaan ! "Anna is een engel,en haar aanbod neem ik dankbaar aan,want ik verlang "meer dan erg naar jou en eigenlijk kan ik geen uur buiten je."

Lore schreef nog:"...Gisteren kreeg ik een lekker briefje van Frank "met een verhaal van zyn reis. Hy zegt o.a.:"Papa heeft zyn baard afge- "schoren,en dat vind ik wel prettig,want nu is het niet zo hard meer als "ik een zoentje geef," maar Miek schreef aan Henk:" Papa heeft geen baard "meer en je weet niet hoe lelijk dat staat." Nu,ik weet wel dat ik van

3641 "Mieks opinie ben,en ik vind het jammer dat je er juist op reis zo kin- "derachtig zult uitzien,want in de hotels zal men je voor het goeverneur- "tje van de jongens houden in plaats van voor de oorsprong van hun leven. "Enfin! er is nu niets meer aan te doen,en ik zal wel moeten eindigen "met je lief te verwelkomen,want daarin heb je gelijk dat ik je ook lief "had toen je geen baard had en ik my eigenlijk niet heugen kan dat er "een tijd bestond dat ik je niet lief had,zodat die tijd er ook zeker "nooit geweest is."

" De jongens talmen met hun taken. Dat echter Davidje van Lennep "ze in één dag heeft kunnen afmaken is glad onmogelijk; in elke taal 8 "thema's,een lange vertaling,een opstel,een groot gedicht mooi overschrij- "ven,algebra en meetkunde,dat is te veel voor één dag,maar te weinig voor "3 à 4 weken als Henk en Max er voor besteden. Zy hebben jou vlugheid "en ijver nog niet,en ik sta er waarlijk van te kijken dat je Maandag- "avond na zulk een vermoeiende dag nog aan het werk zijt gegaan en dan "nog,met de visite van Hendrik er by,hebt kunnen vorderen."

3642 " Tane schreef my dat Frank in het rytuig terstond zyn Dusseldorps "broodje aan Miek gegeven heeft,maar dat deze er maar de helft van wilde "opeten,ofschoon zy het heerlijk vond,om er de andere helft van aan Juffr. "Wellensiek te geven. Cela prouve qu'elle l'aime."

" Je dois finir,ayant été interrompue par la visite du jeune comte "de Sierstorff,qui,au grand amusement de Henk,m'a baisé la main."

In een brief van de volgende dag schrijft Lore o.a. dat een zuster van Eleonore,die diacones is,aan Anna gezegd had dat zy operatiën van het scheelzien heeft bygewoond,und das ist nur Kinderspiel,en het is in een oogwenk gebeurd. "Je voulais t'écrire cela pour te rassurer,quoique "je pense que tu sens comme moi,et qu'au fond rien ne te rassure si ce "n'est la certitude que le Seigneur se tiendra près de toi et que c'est "Lui qui guidera la main du médecin. Tane craint que l'expédition ne "fera pas de bien à Anna,mais peut-être tu lui demanderas de ne pas assis- "ter à l'opération,puisqu'elle ne voit pas bien et qu'elle est souvent "agitée."

" Est-ce que les deux yeux doivent être opérés ? C'est ce que j'ai "pensé tout-à-coup puisque tu parles de deux opérations et qu'au fond il "louche un peu des deux yeux. Et cela devra-t-il se faire le même jour ?
36 43 "Mais alors il devrait avoir un bandeau sur les deux yeux et cela serait "une oeuvre de patience pour le petit. J'espère que tu ne le feras pas "opérer Mercredi,s'il est un peu fatigué ou échauffé et s'il n'a pas "très bien dormi; et demande à Mietje s'il fait bien ses devoirs,want "dat komt er zo op aan. Puis,après l'opération,quand-même tout va mieux, "alors ne te presse pas trop de quitter Düsseldorf et de venir ici. Tu "sais que le petit est glanduleux et que souvent les glandes retardent "la guérison,mais que cela ne se montre qu'après deux ou trois jours. "Et il vaut mieux que tu restes avec lui jusqu'à ce que tu sois entière- "ment rassuré. J'ai acheté un jeu d'assaut pour Frank qui sera une petite "distraction pour le petit chou."

Zaterdag 29 Juli schreef ik:" Ik ga niet naar Düsseldorf maar hoop "Dinsdag te Driburg te komen. Mondeling zal ik je de redenen opgeven,die "my tot het nemen van dit besluit bewogen hebben,maar wel kan ik je zeg- "gen dat het een pak van myn hart is. Wy kunnen dan later bespreken wan-
36 44 "neer ik in het najaar gaan zal. Myn hoofd loopt om en hoe ik klaar kom "weet ik niet. Anna kan nu in vrede naar Holland terugkeren."

Zaterdagavond reed ik naar Schaep-en-Burg waar ik sliep en vanwaar ik Zondagochtend te 7½ per diligence naar Amst.terugkeerde,waar ik aan Lore schreef: "Maak myn excuses aan Anna dat zy nu haar plannen alle "veranderen moet,maar ik had te overijld gehandeld en ontdekte later dat "ik nog geen moed had. Heden nacht heb ik op S.en B.geslapen. De kinderen "waren delicieux en het was maar jammer dat ik niet kon blijven. Ik hoop "aan al je boodschappen te denken. Adieu,tot Dinsdag,dat zal my rust "geven."

Diezelfde dag schreef Lore nog:" Liefste,'t is heel goed en heel "best en ik zal je Dinsdag met vreugde verwachten. De jongens verheugen "er zich op behalve JW.die een beetje zucht dat hy Donderdag moet ver- "trekken. Ik denk dat ik de reden van je besluit wel raden kan. Je voelt "je nu zeker veel te zenuwachtig om die operatie tegemoet te gaan en "ik vind best wat je ook decideert."

" Gisteren zyn wy op ezels naar Siebenstern gereden,a most delight- "ful party,de lucht was zo luchtig en mooi en de weg wunderschön door
36 45 "een bos,hoog en laag met beekjes. De jongens zaten zo flink op hun ezels "en bestuurden ze zó goed dat iedereen er schik in had."

Ik herinner my dat ik nog een brief van Henk kreeg waarin hy o.a. heel aardig schreef dat hy my maar niet aan de trein zou afhalen,daar hy My,nu ik myn baard had afgeschoren en my had laten kaal knippen,toch niet zou herkennen,en dat hy my aanried een pruikje op te zetten om Lore niet te doen schrikken. En Henk had gelijk want Lore was puur boos dat ik my zó had gedefigureerd en had het land dat zy my zo aan Eleonore moest vertonen.

36 49 Dinsdag 1 Aug.spoorde ik dus naar Driburg,waar ik heerlijke uren met Lore doorbracht en Donderdag 3 Aug,gingen wy met Henk en Max te 8 uur op reis,terwijl Anna,Louise Elout met haar dochter Anna,en Leentje met JW. via Salzbergen en Rheine naar S.en Burg terugkeerden.

Van onze reis heeft Lore een klein journaal gehouden en heeft ook Max het een en ander opgetekend; ik zelf heb er in myn journaal niets van vermeld. Wy verlieten Driburg te 8 uur; Eleonore von Hohenhorst en Gräfin Lippe deden ons uitgeleide. Om 12 uur kwamen wy te Cassel,waar wy aten en reden toen naar Frankfort,waar wy te 7 uur 's avonds arriveerden en in het Hotel zum Römischen Kaiser afstapten.

36 50 Vrijdag 4 Augustus verlieten wy Frankfort te 10 uur. Tot Karlsruhe zaten wy in de trein met een revolutionnair,die in '48 met Becker in Baden aan de opstand had deelgenomen,en tot 25 jaar dwangarbeid veroordeeld geweest was doch na 5 jaar ontvlucht was uit het tuchthuis te Bruchsal. Toen wy Bruchsal voorbystoomden,zeide hy dan ook:"Da war mein Hotel !" Ik vond hem een onsmakelijke vent,ook omdat hy voortdurend worst uit zyn reiszak haalde en daarvan at,maar de jongens vonden hem amusant,en hun bood hy ook van zyn worst aan. Ons gezelschap of misschien de lieve ogen van Lore scheen hy zeer aantrekkelijk te vinden,want in plaats van uit

te stappen dáár waar hy het doel zyner reis bereikt had,nam hy daar een kaartje tot het volgende station en herhaalde hy dit telkens totdat ik vertelde dat ik Subst.der Staatsanwaltschaft was,want toen had hy er genoeg van en verliet hy ons te Karlsruhe. Hier hadden wy amper tijd om een bordje soep te eten.

Tot Badenweiler reisden wy met een interessante Duitse Luitenant, die de laatste campagne had meegemaakt,en met een jongmens uit de Ver. Staten,die,onze namen vernemende,zeide dat hy in Amerika van Lennepen
3651 kende. Te Bazel kwamen wy 's avonds te 7 uur aan,en na 10 minuten ophouden spoorden wy door tot Zurich,waar wy te 10 uur arriveerden en gelukkig nog kamers vonden in Bauer au Lac. Ofschoon de lucht bewolkt was bleef het droog.

Zaterdag 5 Aug. 's Nachts viel er regen. Vóór de middag gewandeld. Table d'hôte te 2 uur. Een dame rappelleerde ons Freule Itje Dedel en een oude Engelsman,who patted Henk en Max on their heads,Elout. 's Middags gereden van 5-8 met een schele koetsier,die druk praatte. Magnifiek de glaciers gezien. 's Avonds vroeg ik wit brood,omdat die pains de luxe my te vet waren,en toen gaf men my dat horribele zwarte brood.

Eer ik verder ga moet ik opmerken dat ik het journaal van Max niet kan terugvinden en my dus met de zeer korte aantekeningen van Lore moet behelpen,waarby ik slechts zeer weinig uit myn herinnering kan byvoegen daar ik my ongelooflijk weinig van de reis te binnen breng. Ik genoot van met Lore te zyn en haar te zien genieten,want het was al sinds lang haar grote wens geweest my Zwitserland te tonen en zy genoot dan ook enorm,getuige de uitboezemingen als heerlijk,magnifiek,in haar journaal.

3650a Zondag 6 Aug. Prachtig weer. Om 9 uur naar de Grossmünster om Pestalozzi te horen,maar te laat gekomen. Te 11 uur per stoomboot naar Horgen en daar in de tuin van Meyerhof gegeten. Jonge meisjes zongen op de boot en dansten in Meyerhof. Van Horgen te voet naar Bocken. Schöne Aussicht en oud chalet. Beeldige weg terug langs het meer. In een propvolle boot naar Zurich.

Maandag 7 Aug. Van Zurich langs de Wallensee (heerlijk!) naar Ragaz. Alleen met twee Eng.dames in de trein,dus al de raampjes vrij. Magnifiek weer,heldere lucht,de glaciers prachtig. Van Ragaz per rytuig naar Bad Pfäffers. De koetsier had pleizier van ons bang te maken met verhalen van rytuigen die in de wilde Tamina gestort waren. Pfäffers vond ik een somber,melankoliek verblijf en de rit langs de Tamina beviel my evenmin. Om 6 uur van Ragaz naar Chur in het Hotel Steinbock.

Dinsdag 8 Aug. Aan het ontbijt kwamen twee Amerikanen,die er als doorrokers uitzagen en bestelden chocolaat en 2 enorme bierglazen. Behalve met chocolaat en melk vulden zy die met suiker,peper,mosterd en zout en zwelgden zy dit beverage naar binnen. Zy gingen een bergtoer maken. Om 9 uur per rytuig naar Thusis langs Reichenau en het Domlesch
3651a Thal. Lore deed my een pont couvert zien. In het Via Mala hotel dachten wy de Beelsen te vinden,maar die waren al weg,en ik geloof dat in het gastenboek alleen van Heemstede stond. Thusis vond ik een allervervelendst oord en de rit niet waard,maar Lore vond het verrukkelijk. Wy aten in het Hotel en reden daarna naar de Via Mala tot de derde brug. Later verwarde ik altyd de Via Mala met de Gorge de Trient. Hoe Agnes en Beels het ettelijke dagen te Thusis hadden uitgehouden begreep ik niet. De rit terug scheen my nog langer toe dan in het gaan. Het was prachtig weer.

Woensdag 9 Aug. In Chur gewandeld en om 1 uur naar Zurich teruggekeerd. Toen de omnibus voor het Hotel stond had ik de rekening nog niet en daarom zeide ik aan de kastseleine van de Steinbock dat ik haar hotel zou aanbevelen omdat men er gratis logeerde. Eerst toen bracht zy de rekening en moest ik betalen terwijl wy al in de omnibus zaten. Dit is een fatale gewoonte van sommige herbergiers,dewijl men dan niet kan nazien of de rekening accoord is. Ik meen dat er un petit verre pour Madame op stond,maar misschien is dit elders gebeurd.

3652 In Bauer au Lac was het zó vol dat wy onder de pannen moesten logeren. Prächtige Aussicht over het meer. Ja het uitzicht vond ook ik prachtig. Weinig droomden wy toen dat Henk twaalf jaar later zyn vrouwtje uit Zurich zou halen. Laarzen gekocht by Weber im Münsterhof en handschoenen elders. Overheerlijk weer.

Donderdag 10 Aug. om 8½ uit Zurich per trein naar Zug. Te Zug op de boot naar Arth met onaangename Jodenfamilie. Te Arth heel goed gedineerd en toen op paarden 4 uur lang de Rigi Scheidegg beklommen. Ik vond

3653 dit een alleronaangenaamste tocht omdat de knollen altyd pleizier hadden
om vlak langs de afgronden te stappen. De koffers werden door mannen op
hun rug naar boven gedragen. Hoe zy er niet onder bezweken begrijp ik
3654 niet. Het was horribel om aan te zien. Wy reden langs het Dächli en Klos-
terli. Prachtig weer. Toen wy aankwamen een beetje onweer. Wy hadden de
Scheidegg uitgekozen om Henk berglucht te geven en omdat Scheidegg vol-
gens Baedeker goedkoper was dan de andere Rigi's. In het hotel kreeg Lore
een kamer au premier,waar zy Henk by zich nam,terwijl ik een verdieping
hoger met Max terecht kwam.

Lore kreeg een boze brief van Agnes uit Lucerne,die haar visite voor
de volgende dag aankondigde:" Although we can't lay claim on a greater
"amount of wit,wisdom,sagacity and general knowingness than falls to the
"common lot of humanity,we make bold to have a shade more of the indispen-
"sable travelling qualities than you seem to give us credit for,and take
"the liberty of not taking to heart with the humility and confusion you
"seem to expect,the very clear doubts you seem to entertain about our
"competency to find our way about the world. In clear language nous récla-
"mons,recherchons,demandons nos lettres partout,nous allons toujours nous
"mêmes à la poste et nous faisons <u>montrer</u> les lettres; nous faisions cela
"3 fois le jour à Thusis et le dernier soir mon mari a donné son adresse
3655 "<u>in full</u> pour qu'on nous envoyat les retardataires à Lucerne. Maar kunnen
"wy het helpen als de hotelhouder ze in zyn zak houdt comme les adresses
"le prouvent ? et quant à ne pas savoir notre nom,c'est une bêtise,car
"il nous a donné des lettres de Maman et de Tane,qu'on a envoyées à l'hô-
"tel pour nous,en hy had deze heel eenvoudig vergeten. Enfin,wy hebben ze
"nu alle ontvangen,et tout en regrettant beaucoup de n'avoir pas pu vous
"faire les honneurs de notre cher Thusis,où nous avons passé une si heu-
"reuse semaine,nous n'aurions pas pu rester pour vous recevoir,ayant dû
"engager les places dans la diligence longtemps d'avance pour avoir les
"meilleures. Maintenant nous sommes ici dans l'Hotel National,et comme
"nous n'aimons pas beaucoup Lucerne,nous comptons y rester aussi peu de
"temps que possible,mais nous essayerons,si le temps est beau,de vous
"faire une visite demain Vendredi le 10,mais en cas d'orage ou de pluie
"il ne faut pas nous attendre,want het is een hele klim,et nous préférons
"nos jambes à celles d'un cheval. Nous comptons aussi passer le Brunig
"pour aller à Interlaken en ons daar verder te etablisseren. Ici tout
3656 "est plein comme un oeuf et nous avons des chambres au 4ième,118 treden
"hoog. Heureusement il y a un lift. Adieu chère,de rest van de weder-
"zijdse knorparty de bouche. Agnès."

Ik herinner my niet precies wat aanleiding tot die gepeperde,ge-
piqueerde brief gegeven had. Zoveel is zeker dat de hotelhouder te Thusis
de naam Beels niet kende,omdat deze als van Heemstede had getekend en
hy dus niet wist waarheen hy de brieven zenden moest. Nu zal Lore hem
het adres opgegeven en aan Agnes geschreven hebben wat er gebeurd was
en hoe het kwam dat de brieven niet bezorgd waren. Intussen vreesde ik
dat er de volgende dag onweer aan de lucht zou zyn,niet omdat de tempe-
ratuur veranderde maar omdat de brief van Agnes de rest van de knorparty
voor morgen bewaarde.

Tot zover had ik geschreven toen ik het journaaltje van Max terug-
vond,nadat hy my bericht had dat het niet meer in zyn bezit was. Ik zal
dit nu ook evenals dat van Lore in myn verhaal opnemen. Omtrent de eerste
dagen wil ik er nog dit uit overnemen wat niet in dat van Lore voorkomt.

Vrijdag 4 Aug. Aan het Station moesten wy een uur wachten. Daar
zagen wy een heer met een thermometer op zyn hoed,die zeker wel altyd
3657 hoog zal hebben gestaan door de warmte van zyn hoofd. Het was een vrees-
lijk lange trein,en zeer vol,zodat wy in een Rauchcoupé moesten plaats
nemen,die weldra geheel van mensen,ook heren,vol was. Naast my zat een
allervieste vent met een weitas,die getuigde dat hy oud was. Hy knoopte
weldra een onderhoud met Papa aan,en vertelde dat hy in Amerika by de
Indianen geweest was,beren gejaagd had enz. Maar op het slot vertelde hy
dat hy een hevig revolutionnair was,dat men hem had gevat en wilde dood-
schieten,maar dat het veranderd was in 25 jaar dwangarbeid. Hy was na 5
jaar ontvlucht. Wy reisden dus met een gevangenisboef,hetgeen een aller-
aardigste gedachte was. Het was 11 uur toen wy in het Hotel Bauer aan-
kwamen,waar zy nog alleen maar plaats hadden voor de familie <u>Lenni</u>,zoals

zy zeiden. Wy hebben kamers au second,die zijdelings op het meer uitzien, maar niet geheel. Zy zyn zeer mooi.

Zaterdag 5 Aug. Wy stonden op met regen en dikke grauwe wolken die weinig goeds beloofden. Na het ontbijt gingen wy wandelen,maar gedurig hadden wy buien en de lucht was zeer bewolkt en beneveld. De stad is zeer liefelijk en mooi met kolossale gebouwen. Toen wy thuis kwamen gingen wy eten,dat van 2 tot 4 uur duurde. Toen gingen wy in een open rytuigje toeren in de stad en daar buiten,terwijl de koetsier de gehele tyd van zyn bok afging om ons alles te wijzen. Wy zagen toen ook het grote panorama van de Rigi Kulm,dat prachtig is. Men staat in een rond koepeltje en verbeeldt zich op de Rigi Kulm te zyn,en dan ziet men om zich heen een groot doek prachtig met bergen beschilderd,voorstellende alles wat men by uiterst helder weer van Rigi Kulm af zien kan: ginds Rigi Scheidegg, dáár Rigi Staffel,dan de Pilatus,de Vogezen,Wallenstädter See,Zuger-, Zuricher See,Luzern,de Berner Alpen enz. Om 8 uur kwamen wy thuis en hadden ons dol geamuseerd.

3658

Zondag 6 Aug. Wy gingen om 9 uur naar de kerk op raad van de Oberkellner,doch toen wy daar kwamen,waren de deuren gesloten,behalve die der galerij en gingen daar dus heen. Doch daar hoorden wy dat de dienst al te 8½ begonnen was,en het duurde dan ook niet lang of de kerk was uit. Om 11 uur gingen wy op de Linth-Escher stoomboot om ons naar Horgen te brengen. Het was een heerlijke dag;dezen,het schuimende blauwe water,die honderde scheepjes van allerlei aard,dat was om nooit te vergeten. Te Horgen,waar juist kermis was,gingen wy naar het Hotel Mayerhof,waar wy aan het meer aten tot 1½ uur. Na het eten wandelden wy naar de Bocken, een plaats waar men een melkkuur doet. Het is zeer lief gelegen en het huis uiterst antiek van 1600. Men zag er b.v.groote ijzeren grendels aan de deuren en een zeer oude kachel. Enige mannen waren juist aan het schijf schieten. De schoten ratelden door het gebergte. Om 6 uur gingen wy met de boot naar Zurich. Wy hielden nergens op. De boot was stampvol,zodat men niet moest gaan lopen uit vrees van zyn plaats te verliezen.

3659

Maandag 7 Aug. Wy vertrokken te 10 uur,doch lieten onze bagage achter en gingen naar de trein naar Ragaz,één station vóór Chur. De weg tot Rapperswyl is niet veel aan,dan echter begint het mooi by Weesen,waar men de Wallensee ziet. 't Is prachtig,die blauwe zee met die hemelhoge rotsen er achter en met die watervallen en sneeuw. Doch dáár is Ragatz ! Wy stappen uit met een tal van medereizigers en lopen gauw naar een rytuig dat ons naar Bad Pfäffers zou brengen. De weg daarheen liep vlak langs een rots en een afgrond,terwijl onder de afgrond de Tamina al bruisende en schuimende in cascades voortvliegt. De weg is zó nauw dat men elkander haast niet passeren kan. Eens is het met ons gebeurd,en wy tuimelden er ook haast in. Het gezicht op de rotsen is zeer mooi,maar op sommige plaatsen treurig. Er is eens een ongeluk gebeurd met een rytuig,waarvan de koetsier niet veel deugde. Er zat een professor in met zyn vrouw,die beiden in de stroom zyn omgekomen,doch het paard is er in blijven staan. Toen wy te Pfäffers kwamen,stegen wy uit om de bron te zien,die heel aardig is. Men gaat door een donkere gang tussen twee rotsen en langs de Tamina. Men moet zyn parapluie meenemen,waar men nog niet genoeg aan heeft,zó erg lekt het door de rotsen. Na zowat 10 minuten te zyn doorgelopen,terwijl het aldoor donkerder wordt,komt men aan een ruimte,en gaat men,terwijl de gids met een licht vooruitloopt,een grot binnen,die zowat 1 minuut lang is. Aan het eind daarvan is de bron,waar wy water uit geproefd hebben,dat naar lauw water smaakte. Toen gingen wy terug naar het café van het Bahnhof,waar wy bier dronken,tot de trein kwam,die ons naar Chur bracht,waar wy in het Hotel steinbock uitrustten tot . . .

3660

Dinsdag 8 Aug. Des morgens 9 uur reden wy naar Thusis. De weg is zeer mooi met sloten en kastelen aan de Rijn naast en op heel hoge rotsen. By Emsen,een klein dorpje,zyn allerlei schilderijen van de Maagd Maria op de muren en deuren. Daar dichtby is een Bergsturz geweest,waaronder een half dorp werd bedolven,doch de rest blijft daar maar wonen en bekommert zich om niets. Te Reichenau,waar een overdekte brug is,komen de beide Rijnstromen te zamen. Om 12 uur kwamen wy te Thusis aan het Hotel de Via Mala,waar wy heel lekker aten tot 2½,toen het rytuigje voorkwam, dat ons naar de Via Mala bracht. Weldra kwamen wy op een weg naast een afgrond langs de Rijn en begrensd door loodrechte hemelhoge rotsen. 't Is in hetzelfde genre als Ragatz,behalve dat deze rotsen veel hoger waren,en de aanblik veel indrukwekkender was. Toen wy zowat 3/4 uur ge-

3661

reden hadden,kwamen wy by een brug. Wy gingen er uit en daar kwam dadelyk een jongen aan,die grote stenen nam en ze in de Rijn smeet,hetgeen een donderend geluid veroorzaakte. De rotsen worden daar al nauwer en nauwer tot ze het nauwst zyn by de tweede brug,die vlak by de eerste is,en waar de Rijn zich zo klein mogelijk moet maken om er tussen door te komen. Eindelijk komt men aan de derde brug,altyd even mooi. Wanneer men de Via Mala vervolgt komt men in Italië; wy waren daar dus zeer dicht by de grenzen. In het terugkomen ging alles veel gauwer,hetgeen ik zeer jammer vond,daar de weg zo mooi is.Toen wy te Thusis kwamen reden wy terstond
3662 naar Chur terug. Onze Italiaanse koetsier was een vlugge man. Hy vloog van zyn bok op en af,de staart van zyn paard vasthoudende. Wy waren om 7 uur weer te Chur en begaven ons daar ter ruste.

Woensdag 9 Aug. Wy zouden om 9 uur naar Zurich vertrekken om de koffers te halen,maar Mama was niet heel wel,zodat het tot 1 uur werd uitgesteld. Het was een sneltrein,zodat er geen derde klasse was,en al de arme lieden in de 2e en 1e gingen zitten. Wy kwamen te Zurich om 5 uur en vonden nog net twee kamers op de 3e etage,die op het meer uitzagen. Het slot van de koffer was echter stuk,zodat wy een koffermaker moesten laten komen,die het gerepareerd heeft.

Donderdag 10 Aug. Wy spoorden om 9½ naar Zug en Papa praatte onderweg met een Amerik.dominé. Om 11 uur vertrokken wy per stoomboot uit Zug naar Arth,een stadje aan het meer van Zug. Daar kochten Mama,Henk en ik ieder een Alpenstock en gingen aan de table d'hôte,die heerlijk was.
3663 Naast ons zat een heel vrolijk Jodentroepje,dat schreeuwde en een geweld maakte nog zo. Na het eten gingen wy ieder op een paard zitten en reden daarop naar Rigi-Scheidegg. Het gaat heel steil naar boven zonder dat myn paard eens gestruikeld is. Na 4 uur rijdens kwamen wy eindelijk aan. Wy hadden drie Führer,twee mannen en een jongen,die naast ons liepen,en toch niet zeer moe aankwamen,geloof ik. Onze koffers werden door mannen naar boven gedragen,die wel drie keer met zo'n koffer op hun rug naar boven moeten. Er wonen hier 500 mensen,en er is hier ook een gasfabriek, zodat het gehele huis door gaskachels verwarmd kan worden.

Vrijdag 11 Aug. Tot zover was ik gebleven met Lore's journaal en nu kan ik dus dat van Max vervolgen en met het hare zo nodig aanvullen, want dat van Max is iets volledíger.

's Ochtends ontving Papa een telegram uit Gersau dat Tante Beels om 10 uur by ons zou zyn. Wy gingen haar een eindje tegemoet en daar kwamen zy aan,Oom,Tante,Mr Goggin (de Eng gouverneur) en Carel,met grote alpenstokken. Zy hadden het ontzettend warm. Eerst rustten zy een beetje uit en toen gingen wy wandelen. Dat wandelen bestond echter steeds in
3664 dalen en stijgen en was dus zeer vermoeiend. Om 1 uur aten wy te zamen met 2 heren Hoefft,maar de Beelsen moesten ongelukkig te 2 uur weer weg. Wy brachten hen tot ¼ van de weg naar beneden,doch konden haast niet meer naar boven door de warmte en vielen thuis op stoelen neer. Kennis gemaakt met Mr Madden uit Bonn,wel bekend met de van Bylandts-van Boetzelaer. Die Mr Madden zat altyd een half uur vóór dat de table d'hôte begon,al op zyn plaats te wachten.

Zaterdag 12 Aug. Vandaag hebben wy niet veel byzonders gedaan. Het was prachtig weer,maar zó warm dat wy geen moed hadden om heel ver te lopen. Ik ging een mooi bouquetje alpenbloemen voor Mama plukken,terwijl Henk allerlei stenen zocht en met een hoed vol bergkristal terugkwam. Om 3 uur liepen wy een steil voetpad af naar Gersau om te zien of wy
3665 daar gemakkelijker konden komen dan langs het paardepad,maar de klim viel ons niet mee en wy waren blij van weer boven te zyn. Ik scheurde myn alpaca broek en Henk volgde myn voorbeeld na,zodat Mama niet veel pleizier had,maar 't was toch beter dat myn broek scheurde dan ik zelf,zoals de arme Juffrouw Büchler,die verleden week van de hoogte gevallen is,

Zondag 13 Aug. Er vertrekken heel veel mensen. Onweer in de verte. Ik word hoe langer hoe luier en het wordt tijd dat ik weer op school kom. Vandaag was ik te lui om myn journaal te schrijven,te lui om een brief te pennen,te lui om naar de Eng.Kerk te gaan. Gelukkig was er nog in Mama's koffer een allerliefst boekje getiteld "A Hero,"dat ik geheel en al oppeuzelde. Papa las 's ochtends heel lang met ons,te lang naar myn zin,zodat ik dikwijls hoopte dat het gedaan zouw zyn,maar dit was verkeerd en eenmaal zal ik daar wel berouw van hebben!

Dit stukje was in Lore's hand geschreven!

's Middags wandelden wy naar het kroegje halverwege het Klösterle
van Maria zum Schnee,waar de man staat met een Weespermop in plaats van
3666 een neus, Het was zó warm dat wy moeite hadden om weer boven te komen.
Vandaag hadden wy een prachtig diner en ook ijs,en de geaffecteerde me-
neer zat naast Henk en bedankte voor al de schotels als zy niet vol wa-
ren,en als hy zich zelf bediend had behield hy al de schotels voor zich.
Maandag 14 Aug. Het regent kiezelstenen,zodat wy 's ochtends thuis
blijven. Aan tafel zaten wy naast mensen uit Strasburg,die het beleg had-
den bygewoond in hun kelder. De oude heer was niet dood-,maar doofgescho-
ten. Zy waren zeer fransgezind,doch verstonden enkel Duits. 's Middags
wandeling naar Klösterle,(een andere wandeling was er niet) tweemaal zo
ver als de man met de Weespermop,waar een vette en een magere monnik
wonen,en Maria wonderen verricht heeft ! Terug heeft het veel van een
lijkstoet,daar Papa by de koestal de vóórlaatste adem uitblaast. Ons
wacht na het souper het schoonste gezicht van Zwitserland,te weten een
voorstelling van een ambtgenoot van Bamberg,de goochelaar Bourrier,die
Henk en ik plus een jongen met witte tanden tot helpers dienen. Henk
schiet een pistool af en heeft veel schik. De Eng.dominé is zeer verwon-
derd van Papa te horen dat de Hollanders Hollands spreken. Hy weet niet
3667 waar Holland ligt en vroeg:" Which sea did you cross to come here ?".
(Ook was hy zeer verbaasd van te horen dat de jongens zich met de
goochelaar in het Frans en Duits onderhielden,daar hy,als type van de on-
wetende Engelsman alleen zyn eigen taal verstond.)
Dinsdag 15 Aug. De ganse nacht verschrikkelijk onweer,maar wy sla-
pen er door heen. Papa vindt dat wy maar cito cito per sneltrein naar
Bex moeten rijden en heeft geen lust in de toer van Lucerne naar Inter-
laken,omdat het daar zonnig en stoffig is. De ijszee der Jungfrau houdt
hy liefst op een eerbiedige afstand,omdat die er van dichtby uitziet als
een der sloten by het Wandelpark,vol barsten,slik en koek-en-zoopjes.
De tocht naar Rigi-Kaltbad acht hy onnodig omdat er evenmin een emmer is
om zyn kom in te legen,en men hier niet wandelen kan zonder verkouden
te worden,daar men zich by het klimmen vreeslijk in het zweet loopt.
3668 Er zyn weer geen brieven in weerwil van ons telegram naar 't Koude
Bad,waarheen wy ook heden niet gaan kunnen vanwege de regen en de slik.
Het gezelschap hier bestaat uit 250 personen,meest lieden uit de burger-
3669 klasse,veel Duitsers,die hard schreeuwen en om de eenvoudigste dingen
brullen van het lachen,uit 5 Engelsen,1 of 2 Jodemannen,een dame,die op
Mevr.Sanders gelijkt en wier krullen in de berglucht gegroeid zyn, en
een dame met glazen ogen,die zich moet omdraaien om je te kunnen aankij-
ken en altyd voor Mama gaat zitten,een kind van 6 jaar,dat allerviest
eet en om 11 uur naar bed gaat en de wijn omgooit,een hoop Zwitsers,die
soldaatje spelen en uit de verte liedjes op de Oostenr.Landweer durven
zingen, lachende juffrouwen met vuurrode mantels,een kellner,die op Au-
gusta Elout gelijkt,een heer,dit qui tient le milieu entre un Anglais et
un Cosmopolite en naast Mama logeert,die hy met zyn kuchen,gapen,schrapen
en andere onbetamelijke geluiden verveelt,plus een dame uit Spiez met
een begroeide neus en haar matrimoniale ambtgenoot met een begroeid ge-
laat.
Wy zyn nauwelijks aan het 2e gerecht of daar komen binnenstormen de
3670 beide op de Rigi welbekende Heren von Ploos.De een was de Heer Daan,de
ander de Heer Adriaan,vergezeld van zyn lijfarts Dr Wolf uit Heidelberg
en diens vrouw. De Heer Daan staat bekend als de grootste loper van de
Rigi en heeft de bijnamen van "die Eisenbahn" en "der Grashüpfer." Hy
loopt zelfs de paarden voorby. Papa knikt hen toe en wie schetst hun
verbazing toen zy hem herkenden. Toen brak er zulk een gejubel en ge-
schreeuw los,dat zelfs de Duitsers stil werden. Papa plaagde hen ver-
schrikkelijk,noemde Zwitserland niet een Alpen-maar een Apenland,de
gletschers bevroren spog en de Rigi een dooie boel,zodat de Heer Daan
het al warmer en warmer begon te krijgen en geen rust had onder het eten.
Wy hadden plan gemaakt om naar Kaltbad te lopen met een draagstoel en
Papa vroeg of hy soms lust had om achterop te zitten,waarop hy ons smeek-
te liever ons bezoek tot morgen uit te stellen opdat hy ons de honneurs
van zyn Rigi zou kunnen doen. Dit beloofde Papa,maar later besloot Mama
liever Vrijdag over Kaltbad naar Lucerne te gaan.
Mr Adriaan vergeleek Papa by zyn oude goede vader,die Heidelberg
wel mooi had gevonden maar de molentjes rondom Amsterdam zo gemist had.
Mr Daan vond alles "heerlijk." Als er een wolk nadert,begint hy te snui-
ven en als dan de regen op zyn pet klettert,roept hy:"Heerlijk !"

's Nachts te 1½ opstaan om de Kulm te beklimmen en de zon te zien
3671 opgaan en kou te vatten:"Heerlijk!" Een quadrille op het terras door Bengaals vuur verlicht:"Heerlijk!".Een wandeling van Kaltbad naar Scheidegg,vandaar naar Gersau,dan naar Vitznau,en vandaar naar Kaltbad terug: "Onovertreffelijk!".Een nat pak:"Delicieus !" Alleen de Amerikanen zyn een beetje te vulgar. Te 5 uur vertrokken zy,juist toen er twee onweders naderden.Dat was heerlijk !

Het gezicht over de bergen achter Zug was allerzonderlingst,alsof alles in brand stond. Veel regen kwam er niet en de onweders trokken af. Wy slapen,althans Papa,~~en ik~~,tot 7½,maar Mama en Henk staan altyd veel vroeger op en zien dan allerlei onzichtbare glaciers. Papa heeft het voortdurend beet en hoest zich te barsten. De hotelhouder Müller denkt
3672 er over om een kerkhof aan te leggen voor hen,wier longen hier barsten door het kou vatten.

Woensdag 16 Aug. Aan tafel komt een heer naast my zitten,die zyn boerachtige arm op de rug van myn stoel legt,hetgeen my zeer hindert. Ik jaag de arm zó lang weg tot hy er mee ophoudt. Ik ga na het eten op het balkon en gooi myn overbuurman van de table d'hôte een amandel op zyn hoed,waardoor hy zeer verschrikt opkijkt. Wy gaan naar de Dossen,maar keren op het horen van donderslagen terug en toen wy thuis waren begon het te kletteren,zodat er van het gewenste vuurwerk niets kwam. Wy kijken een beetje naar het dansen in het salon,waaraan Herr Müller trouw meedoet. Aan het souper werd door een jong ventje vrol gespeeld.

Donderdag 17 Aug. Ik woel zó in bed dat ik er haast uitval door de schuld van myn voetkussen,dat altyd wegzakt. Mama en Henk beklimmen na het ontbijt de Dossen,waar driemaal de nevel optrekt om de mooie vergezichten te laten zien. Papa en ik bleven thuis,Papa omdat hy niet wel
3673 was en ik om een abces in myn enkel. Iets later ga ik met een werpspel spelen,terwijl Papa Mama tegemoet gaat. 't Is nu mooi weer,zodat ik hoop dat het vuurwerk zal worden afgestoken... .. Om 9 uur werd het vuurwerk ontstoken. Het was prachtig en al de stukken gelukten op één zon na.

Vrijdag 18 Aug. Papa is niet heel wel maar wy gaan toch weg nadat wy ons beklaagd hadden over de prijs der kamers,die hoger was dan door Baedeker was aangegeven,maar Müller zeide dat hy zich om Baedeker niet bekommerde. 't Is prachtig weer,maar wy lopen heel langzaam naar Kaltbad, dankbaar dat wy niet naar Scheidegg behoeven terug te keren. De Heren Ploos waren niet thuis toen wy kwamen,maar wy zochten ze op en bestegen met hen de Känzli,vanwaar men een prachtig uitzicht geniet. Nadat Mama aan Dr Wolf gezegd had wat Papa mankeerde,schreef hy een recept op en daarna toonden de Heren Ploos alles wat op Kaltbad te zien was tot zelfs de keuken,de kelders en het kerkje. Aan tafel bestelden zy een fles zware wijn met het oog op Papa's ongesteldheid en die smaakte overheerlijk. Henk kocht een versteend blad en ik photographiën.

3674 Mama vond Mevrouw Adriaan heel lief.Het arme vrouwtje heeft de tering. Zy heeft drie kinderen,Adriaan,Arthur en Anna. (later Mevr.Pélérin) Men kan wel zien dat haar ouders Arneth Joden waren,maar zy ziet er lief uit. Om 4 uur begon het erg te regenen en om 5 uur vertrokken wy per trein naar Vitznau. Toen klaarde het op. Twee treinen reden eerst stamp½ vol naar beneden en wy moesten vechten om in de derde plaats te krijgen. Het was een allergriezeligst gevoel om zo te dalen,over een brug en door een tunnel. Een man liep op een draf vooruit om de koeien weg te jagen, die op de rails waren blijven staan. Te Vitznau wachtte ons de stoomboot die ons te 8 uur te Lucerne bracht,waar het weer erg regende en wy in de dependance van het Hotel du Cygne kamers kregen. Het hotel beviel ons niet heel goed. Onder het hotel was een prachtige winkel van Holzschnitzereien,en daar kochten wy beertjes,die muziek maken voor Miek. Wy hoorden piano spelen en vernamen dat het Ernst Lubeck was,wat Mama deed popelen van pleizier.

Zaterdag 19 Aug. Heerlijk weer om te reizen. Bewolkte lucht,nu en dan brak de zon door. Volstrekt geen stof. Om 8 uur reden wy per zweispänner weg,de koffers werden achter op het rytuig gebonden. Wy reden over de Brünig en dat is een prachtige weg. Te Lungern hebben wy iets
3675 gegeten,slecht en duur,en daar moesten wy twee uur stil houden om de paarden rust te geven,maar later bleek ons dat de koetsier te veel gedronken had en in slaap was gevallen. Wy zagen te Lungern een bakker in het zweet zijns aanschijns deeg kneden,zodat het zweet by stralen van

zyn blote borst op het deeg viel en daarin gekneed werd. Allersmakelijkst! Van Lungern tot Interlaken reed de dronken voerman zó wild en slingerde het rytuig zó heen en weer dat het angstig was om er in te zitten. Eerst te 7 uur 's avonds, dus na een rit van elf uur kwamen wy te Interlaken, waar wy twee kamers voor frs10- in het Hotel des Alpes vonden en Oom en Tante Beels troffen. Papa niet beter, ziet er slecht uit.

(In parenthèse voeg ik er by dat ik die tocht niet licht vergeten zal, Ik had het recept van Dr Wolff te Lucerne laten klaar maken en de droppeltjes (het was laudanum) trouw ingenomen, maar zonder er baat by te vinden en toen moest ik elf uur in dat hobsende, slingerende rytuig zitten met een dronken koetsier op de bok, die ons gedurig dreigde in de afgrond te doen storten. Ik sliep of dommelde veel, maar als ik vroeg hoe ver wy waren en hoe de berg rechts heette, dan was onveranderlijk het antwoord: "De Pilatus!", en die vervelende Pilatus bleef ons altyd vergezellen, zodat ik hem, èn de weg, die Lore zo prachtig vond, èn de rit èn de koetsier verwenste en de gelofte aflegde van die tocht nooit meer te herhalen.

3666 Max vervolgt: Zondag 20 Aug. 't Is prachtig mooi weer en de Jungfrau is magnifiek."

(Daar ik aan het ontbijt de Jungfrau vlak tegenover my had, vergeleek ik haar om Lore te plagen met een ijspodding, wat natuurlijk haar verontwaardiging voor zulk proza à la Nurks gaande maakte, maar dans mon for intérieur dacht ik: Wat moet het vervelend zyn om zo'n ijsberg altyd vlak voor je neus te hebben! en dat meen ik !)

" Wy wandelen eerst een beetje met Carel en Mr Coggin en gaan daarna met hen naar de Eng.Kerk, terwijl Mama met Oom en Tante naar de Franse gaan. Papa blijft thuis omdat het nog niet beter gaat."

(Ik moet er zó infaam slecht, mager en vervallen hebben uitgezien, dat Agnes er van geschrokken was. Het verblijf op de Rigi in die fijne, hoge lucht had my dissenterie bezorgd en geknauwd. Ik sliep er slecht. A propos van slapen, zo vertelden de Ploozen my dat zy van tijd tot tijd naar Vitznau afdaalden om er de nacht door te brengen en uit te slapen omdat zy het op de Rigi niet konden doen.)

"Wy aten te 2 uur aan de table d'hôte, maar Papa was naar bed gegaan en kreeg boven een bord soep, waarvoor men frs.4- op de rekening schreef. Mama hield hem daarna gezelschap en ging toen met Tante Beels en de Freule d'Ablaing wandelen over de Rügen, waar zy by de ruine gingen
3677 zitten en de zon zagen ondergaan. Volgens Mama was het prachtig mooi en waren de glaciers geheel verlicht en rose, wat men Alpenglühen noemt."

(Ik moet opmerken dat noch Lore, noch ik ooit het Alpenglühen gezien hebben, dat is heel iets anders dan het lichteffect der ondergaande zon op de gletschers.)

" Maandag 21 Aug. Prachtig weer, geen wolkje aan de lucht en toch niet drukkend warm. Wy beklommen 's ochtends de kleine Rügen en haalden de dokter, omdat Papa nog niet beter en te bed gebleven was. De dokter kwam en keurde het drankje van Wolff goed. Hy zeide:" Als dat niet hielp, dan wist hy er geen raad op. Daarop vroeg hy het recept te zien, waarvan Papa de copie had, en toen ontdekte hy dat er op stond: "Zweistündlich 10 Tropfen zu nehmen." terwijl op de label, die aan het flesje hing: "Zweimal täglich" stond. De apotheker had zich dus vergist en Papa had niet genoeg ingenomen. Ik kocht enige photographiën, terwijl Mama by Papa bleef, die sliep."

3670 " Dinsdag 22 Aug. Papa gelukkig wat beter. Ik ging by de apotheker iets halen voor een muggebeet, die vreeslijk gezwollen was. Om 2 uur met "Oom, Tante, Carel, Mr Coggin, Mama, Henk en de Fr.d'Ablaing per stoomboot naar de Giessbach. Omweder in de verte boven Interlaken gezien. Gegeten in een donkere zaal terwijl het regende. Daarna gewandeld en al de cascades bewonderd. Vervolgens binnenshuis twee uur lang ons verveeld tot byna 10 uur. Illuminatie heel mooi maar veel te kort. De cascades zyn dan blauw, geel, groen of rood gekleurd. Langs een donkere weg naar de boot terug. Mooie sterrelucht. Eerst te 11½ te Interlaken terug, waar Papa ons nog opwachtte."

Ik had my 's avonds vermaakt met billart spelen in myn enigheid en o.a. enige kunsten vertoond voor een Italiaan. Lore kreeg een brief van

Anna uit Schaep en Burgh,waarin zy o.a.schreef:"Ton cher trio va très
"joliment et vient de terminer une journée de plaisirs aussi innocents
"qu'ils le sont eux-mêmes. Diner et thé en bas,promenade avec Anna Elout,
"qui les a aussi pris pour leur petite lecture ce matin et qui sait très
"bien les occuper et intéresser,de sorte qu'ils la supplièrent de leur
3679 "raconter encore une histoire,ce qu'elle fit,and then they nestle again
"near her and I like to see those eager faces,and that dear little Fan,
"who can never be quiet for a minute,telling the others not to interrupt
"or to be so stupid. Ce soir,derrière la maison,il s'est de nouveau amusé
"à faire une longue guirlande van boerenseringen,et il est venu me la
"suspendre au cou,puis il en a promis une à sa chère Mietje et à toute
"la société. Je m'applaudis continuellement de voir la bonne intelligence
"entre Mietje et Melle Wellensiek. Cette dernière a l'air bien débile;
3680 "elle mange si peu et on aimerait pouvoir lui faire du bien. Les gazettes
"sont pleines de l'Internationale et de ce dont elle menace la Société,
"les Rois,les pauvres et les riches. C'est affreux. As-tu reconnu Inter-
"laken,et l'hotel de Hollande,embelli depuis notre séjour en '42,et l'E-
"glise anglaise,et les gros noyers,dont il n'en reste que deux ?".

Max vervolgt zyn journaal: "Mama wandelde met Papa gearmd naar Heim-
wehfluh. Het was heel warm en mooi. 's Avonds met Mama,Henk en Carel
naar Lauterbrunnen gereden. Onderweg onweder en regen,maar het was droog
en mooi toen wy aankwamen. De Staubbach valt van een hoogte van 925 voet
recht naar beneden,maar is in lang zo mooi niet als de Giessbach. Een man
stond op een alpenhoorn te blazen om de mooie echo te laten horen. De
koetsier wilde ons niet naar Trümmelbach brengen. De glaciers waren
prachtig verlicht.

"Donderdag 24 Aug. De door Mr Bonnet gegeven raad de ne pas manquer
de voir le Grindelwald kon niet opgevolgd worden omdat Papa nog te shaky
3681 was. Mama flaneerde met hem langs de winkels. 's Middags ging Mama met
Oom en Tante Beels naar Untersee,terwijl Carel my een aardig Eng.boek
te lezen gaf. Wy zagen van de Jungfraublick de zon ondergaan. Prachtig !

Vrijdag 25 Aug.verlieten wy Interlaken. De rekening van het hotel
was niet accoord. Met Oom en Tante per omnibus naar Neuhaus en verder
per boot naar Thun. Prachtig weer,zodat wy de Blümlisalpen heel mooi
konden zien en bewonderen. De trein van Thun naar Bern was stampvol en
heel warm. Wy stapten daar af in het Schweizerhof,maar daar de table
d'hôte al aan de gang was,aten wy in een restaurant,perfect. Henk werd
dronken van het bier. Naar de winkel van Heller,maar alles was er zo
schrikbarend duur dat wy er niets kochten. Toen naar de berenkuil,waar
echter niet veel aan te zien was,daar de beren lui waren. Op de Münster-
terrasse aten wy ijs en zagen wy de Alpen. Mama ging met Tante Beels in
een open rytuig naar de Schänzli,terwijl Papa met ons in een Museum aller-
lei dingen van Karel de Stoute bekeek. Het andere Museum was al dicht.
Toen,ook met Mama naar de Terrasse by Bernerhof,waar wy de Alpen verlicht
zagen en muziek hoorden.

3682 Zaterdag 26 Aug. Oom en Tante Beels reizen via Strasburg naar huis.
Wy brachten hen naar de trein,waar Mr Coggin my een boek gaf. Eerst de-
den wy nog wat boodschappen en te 10½ spoorden wy naar Lausanne,waar wy
te 2 uur aankwamen. In de trein was het warm. Henk voelde zich maar half
wel. In een omnibus naar Ouchy,waar wy nog twee kamers onbezet vonden au
4ième,lll treden hoog. Eerst gewandeld langs het meer en toen een uurtje
gevaren. Wy zagen een hele troep jongens in het meer springen en zich
baden. Wy probeerden nog een bad te nemen,maar al de kamertjes waren
bezet. Om 6 uur table d'hôte,heel prachtig en benauwd. Het werd spoedig
donker,zodat wy niet meer wandelden,maar Mama een brief schreef aan Groot-
mama en Papa billart ging spelen. Regen en onweder,veel éclairs de cha-
leur.

Zondag 27 Aug. Daar myn oog door een vliegesteek gezwollen was gin-
gen wy niet naar de Kerk,maar las Papa met ons. Na het eten wandelden
wy naar Lausanne,waar wy by de Kerk een open rytuigje namen,dat ons twee
uur lang rondtoerde,ook naar de Grandes Roches om het uitzicht. De koet-
3683 sier was heel dom en wist niets. De buitenhuizen zyn heel liefelijk,maar
liggen vreeslijk in de zon,zodat al de stores dicht waren. Toen het rij-
den uit was wandelden wy heel bedaard langs een omweg naar Ouchy terug
en zagen wy een allerwonderlijkst mooie verlichting op de bergen. Het
was een prachtige avond.

(Van het ogenblik dat ik in de vlakte was en de vochtige lucht van het water opsnoof,gevoelde ik my beter en even prettig als ik my op de Rigi ziek gevoeld had. Eerst nu begon ik van de reis en van Zwitserland te genieten. Berglucht en klimmen zyn my zuwider.)

"Maandag 28 Aug. Na het ontbijt om 8½ per stoomboot naar Genève. In het begin was de zee kalm,maar daarna stak de wind op zodat het schip op en neer danste en de banken bezwaard waren met zeezieke en spuwende mensen. Ik voelde my eerst ook niet zeer pleizierig,maar weldra gewende ik er aan en voelde ik niets meer maar vond het een heerlijke beweging. Men zou niet denken dat het op een meer zó kan spoken. Er waren waarlijk zware golven. Wy waren om 11½ te Genève en kregen in het Hotel des Bergers een salon en 2 slaapkamers. Wy aten te 1 uur en gingen toen door de hele stad wandelen en ettelijke dingen voor de kinderen kopen. De stad
3684 is prachtig en de mooiste in Zwitserland. Er zyn zoveel winkels vooral veel confiseurs. De bruggen over de Rhone zyn ook prachtig,waarvan er een in verbinding is met een eiland,l'ile de J.J.Rousseau,waar men ijs gaat eten. Na het wandelen reden wy door Genève,en zagen wy de Russische kapel,die heel aardig gebouwd is. De Mont Blanc was heel mooi. Het meer was nog altyd zeer onstuimig en de wind koud. Wy aten nog eerst wat ijs in de Jardin Anglais en keerden toen,na het eiland bezocht te hebben, naar het hotel terug. Papa vond Genève onmogelijk om de felle zon en de stof,die huizen hoog tot in onze vierde etage opwoei."

Merkwaardig is het dat Lore in haar journaal met geen woord melding maakt van een allerbelangrijkste tijding,welke wy reeds Zaterdag 26 Aug. te Ouchy uit een brief van Tane vernamen,namelijk dat Hartogh op 25 Aug. op het Manpad gestorven was. Dit is echter niet te verwonderen daar ik er geen ogenblik aan dacht om in zyn plaats te solliciteren,omdat Johan Bijleveld,die al 19 jaar subst.Off.was geweest,veel meer aanspraak had dan ik en ik begreep,dat,zo hy gepasseerd werd,Backer,de Adv.Gen.benoemd zou worden,die wel,evenals ik,in '56 benoemd was,maar 5 jaar langer subst. Off.in Amsterdam geweest was. Ik bleef er dus kalm onder.

3686 Uit een brief van Anna van 25 Aug: "..... Tane vous a écrit la pre-
"mière nouvelle de la mort de Mr Hartogh; nous nous demandons si ton mari
"en sera très ému et de quelle maniere; s'il aura plus à faire ou moins
"et s'il a enfin quelque bonne chance d'avancement et devrait s'empresser
3687 "à solliciter et à revenir tout de suite pour cela; j'espère que non de
"tout mon coeur,car vous avez encore tout Lyon et ces côtés à voir,et
"ce joli Lausanne,puis Genève,et je suis sûre que tu as fait et combiné
"un petit plan,qui remplit tout votre temps jusqu'au 10."
" C'était hier le jour de fiançailles de Maria van Eeghen,un grand
"diner avec quantité de toasts chez Mr Oyens. Aggy van Loon y était et
"s'amusa beaucoup; il y aura encore plus de diners et de parties,et toute
"la jeunesse semble s'être mise en train de poésies etc.; je voudrais bien
"pouvoir en voir quelquechose,mais nous sommes trop loin pour revenir
"le soir et il faudra y renoncer. J'ai eu une touchante lettre d'Oncle
"Piet; hy is nog even boven water,dirait-on,mais qui nous dira que le
"moindre coup de vent ne le fera pas tomber pour tout de bon et abandonner
"ses lueurs de vérité et d'espérance. Ton Anna."

3688 Journaal van Max: " Dinsdag 29 Aug. 's Ochtends gewandeld,daarna gereden o.a.naar Malagnou,maar ik voelde my niet zeer pleizierig,zodat het niet zo prettig was als andere keren. Na de table d'hôte vertrokken wy te 3 uur uit Genève per boot naar Ouchy,maar deze reis was het meer geheel kalm,zodat wy zonder zeeziekte te 6 uur aanlandden. Papa sprak op de boot met een Duitser,die naar Montreux voer,maar die opeens lust kreeg om ons gezelschap te houden. Hy was op de Mer de Glace te Chamonix geweest. Papa wist hem af te schepen. Te Ouchy bemerkten wy dat Papa de zalf en ik myn nachthemd te Genève hadden achtergelaten,waarop Papa aan de hotelhouder schreef om het naar Vevey te zenden.

Woensdag 30 Aug. Te 11½ voeren wy naar Vevey,waar wy te 12 arriveerden en in het Hotel du Lac goede kamers au 3ième vonden. 't Was prachtig weer. Wy wandelden door de stad en kochten zeer veel in de mooie winkels. Daarna voeren wy op het meer en zagen Clarens,Montreux en Chillon in de verte liggen. Op de wandeling hadden wy een school zien marcheren met trommels,fluiten en trompetten. Het was heel aardig om die muziek te horen,en zy speelden heel goed.

Donderdag 31 Aug. Om 8.40 per trein naar Chillon, waar wy het oude kasteel bezichtigden, dat aan de Hertog van Savoye heeft toebehoord. Een deel daarvan is ingericht tot gevangenis. Er is een sousterrain, waar Bo-
3689 nivard, die aldaar de hervorming het eerst predikte, zes jaar gevangen gezeten heeft en aan een paal was vastgebonden, zodat hy net plaats had om een paar stappen te lopen. De stenen zyn door het heen en weer lopen geheel uitgehold. Na zes jaar werd hy door de Berners verlost, die het kasteel innamen. Wy zagen ook de receptiezaal, de kamers des hertogs en der hertogin, de folterkamer, de oubliettes, waar men de veroordeelden in smeet zodat zy in het meer verdronken, de gerechtszaal, het rotsblok, waarop men de ter dood veroordeelden liet slapen. Daarna wandelden wy naar Bon Port. Op het terras der Kerk geklommen en te Montreux in het lieve restaurant Marquet gegeten: aardig diner, des pêches pochées, du canard. De Wirt was een heel aardige Parijzenaar, die van alles wist. Met de boot naar Vevey terug. Ik wandelde met Papa en Mama, terwijl Henk decalcomaneerde, en daarna voeren wy nog 1½ uur op het meer.

Vrijdag 1 Sept. 's Ochtends wandelden wy en verloren onze tijd. Wy ontmoetten de familie d'Ablaing, aten om 12 en spoorden toen naar Vernayaz, een station verder dan St. Maurice. De weg is heel mooi en gaat langs Aigle, Bex enz. Te St. Maurice moesten wy in een andere trein overstappen.
3690 Het was vreeslijk warm in de trein en wy reden heel langzaam. Te Vernayaz namen wy een rytuigje om naar de Gorges de Trient te rijden en de Pisse-Vache. 1 franc entrée. Men komt op een plank met een leuning, die ondersteund wordt door dikke ijzerdraden, aan de 600 voet hoge rots bevestigd. Men loopt tussen twee rotsen, terwijl de Trient, een rivier, er tussen door loopt. De gids vertelde heel veel en loste een pistoolschot, dat vreeslijk ratelde. De gehele tocht duurde 20 minuten heen en weer. Toen gingen wy de cascade zien, die heel mooi is, maar 't is een schande, dat men daarvoor nog fr.1- per persoon moet betalen. Men verdient dan ook frs.12.000- 's jaars aan de Gorges. In een stikvolle trein terug naar Vevey. Wy zaten tegenover een onvriendelijke man zonder neus. Het was ondragelijk heet en de trein ging even langzaam als een stoomboot.

Zaterdag 2 Sept. Ik werd vandaag 12 jaar en kreeg van Henk een boek, van Papa frs.10- en van Mama een Album en 6 photographiën. Het was overheerlijk weer. Te 9 uur voeren wy naar Montreux, daar bestegen wy in een rytuig de berg naar Glion. Het was heel steil en zonnig, en daar wy heel weinig tijd hadden, bleven wy er kort en reden spoedig terug. Delicieux diner by Marquet, dol goedkoop, kip, taart en champagne-mousseux Suisse.
3691 Per boot terug, in Vevey gewandeld, photographiën gekocht, ijs gegeten, een half uur in een schuitje gevaren en toen souper.

.. ..

Hier eindigt het journaal van Max en wat nu volgt put ik uit Lore's aantekeningen en uit myn herinnering.

"Zondag 3 Sept. Maurits naar de kerk, ik las met de jongens. Om 4 uur maar La Tour gewandeld en toen per spoor naar Montreux, waar wy de beeldige promenade des Chaudrons maakten en te 8 uur in een stikvolle trein naar La Tour terug. Overheerlijk weer.

"Maandag 4 Sept. Bad aan de jongens gegeven. Na het ontbijt gepakt. Gewandeld, inkopen gedaan, ijs gegeten en 2½ uur op het meer gevaren. Grote hitte, 's avonds onweer.

3694 " Dinsdag 5 Sept. Vevey om 10½ verlaten zeer à regret. Te Lausanne aan de Gare gegeten. Over Neuchatel naar Basel, waar wy te 8 uur in het Hotel des trois Rois afstapten. (Toen wy Olten al gepasseerd waren, waar de conducteurs herhaaldelijk Olten geroepen hadden, stond een pastoortje plotseling op en riep: " Je dois sortir à Auton "hetgeen Olten moest beduiden. De stoffel wist niet dat men in Duits-Zwitserland Olten niet op z'n Frans uitspreekt. Even te voren wendde zich een even domme Engelsman tot my, toonde my zyn kaartje en vroeg myn " What's that Basel, I don't
3695 "want to go to Basel, I want to go to Bâle. What is Basel?" Men moet een Engelsman zyn om zulke domme vragen te doen.) Het hotel in Basel was zó vol dat wy ons met één kamer moesten behelpen. Het was erg warm.

" Woensdag 6 Sept. In Basel gewandeld, lekkerli en chocolaat gekocht, twee uur lang getoerd, het Missionshaus van buiten en de Münster van binnen gezien. Te 2 uur vertrokken. Het hotel bevoel ons niet, want wy vonden het slordig en onsmakelijk, hoewel het christelijk heet. In de wachtkamer vonden wy Willem en Jacqueline Borski, die naar Baden-Baden gingen en dus tot Oos met ons meereisden. 25 maal vroeg hy aan de conducteur hoe laat het was, hoe laat wy te Oos zouden arriveren enz. Aan Henk en Max gaf hy een gulden.

Met was horribel warm en toch hield hy zyn demi-saison aan. Wy kwamen om 10 uur 's avonds in Heidelberg en kregen in het Hotel de l'Europe een beeldig appartement met balkon.

Donderdag 7 Sept. Maurits gaat om 9 uur zyn vriend Keerl bezoeken, terwijl ik met de jongens naar 't Oude Slot wil wandelen, maar 't is zó heet dat ik byna niet voort kan, en daarom onderweg ezels genomen heb om ons naar de Molkenkur en het Slot te brengen. Beeldig uitzicht van de Molken. Op 't Slot alles bezichtigd, en te voet naar huis. Na dejeuner-d'hôte naar Schwetzingen gereden, door een invalide rondgeleid, om 7 uur thuis. Maurits gevonden, met hem gewandeld en ijs gegeten. 36 94a

Vrijdag 8 Sept. Na het ontbijt via Mainz naar Coblenz, waar wy te 4 uur im Riesen afstapten. Onderweg van de Rijn genoten. Met domme Engelschen gereisd, die geen woord Duits verstonden en niet wisten waar zy waren noch waar zy 's nachts geslapen hadden. Na gegeten te hebben gewandeld, vooral op de brug. Matrozenpakje voor Frank gekocht en een ander voor JW. IJs gegeten by de confiseur, waar Maurits wel eens kwam, toen hy zich te Laubbach verveelde. Extra warm en moe.

Zaterdag 9 Sept. Om 7 uur naar de brug en een bad in de Rijn genomen, dat my slecht bekwam. Het bad was heerlijk, maar in het terugloopen werd ik duizelig en moest ik op de canapé gaan liggen, zodat ik tot 10½ niet wist of ik wel verder reizen kon. Gelukkig herstelde ik genoegzaam om te vertrekken, en daar Maurits plaatsen le klasse nam, konden wy allen blijven zitten. Te Keulen aten wy, te Zevenaar werden wy niet gevisiteerd en zo kwamen wy behouden te Nieuwersluis aan, maar dáár vonden wy geen rytuig en moesten wy in een oude rammelkast eerst naar Loenen, en daar een rytuig nemen, dat ons naar S.en B. bracht, waar wy Miek, JW. en Frank overgelukkig terugzagen en allen gezond aantroffen.

Maandag 11 Sept. bracht Lore Henk en JW. met Juffr. Wellensiek naar Zandvoort. Men zal vragen hoe het mogelijk was dat wy die Juffrouw W. hielden, terwijl zy teringachtig was en de zuster, die ook by ons had gewoond, bloedspuwingen gehad had, maar myn antwoord is dat men destijds nog niet wist hoe besmettelijk dit was en men van ontsmetting nooit had gehoord. In '70 werd van oud linnen pluksel voor de gewonden gemaakt, maar voor bloedvergiftiging vreesde men destijds niet, omdat men die niet kende. 36 95a

Op het Parket komende vernam ik dat Henk Backer, na gepolst te zyn om Off. van Justitie te worden, ondanks de pressie door Z.M. op hem uitgeoefend, geweigerd had dit ambt te aanvaarden, en toen drong Kist er op aan dat ik naar den Haag zou gaan en aan de Minister Jolles zeggen, dat, zo hy Bijleveld niet voordroeg, ik er ook nog was en 15 jaren dienst had. Mr Schooneveld ontried het my, daar toch óf Bijleveld óf een vreemde zou benoemd worden. Desniettemin spoorde ik Donderdag 14 Sept naar den Haag, waar ik eerst Mr Karseboom sprak, die my zeide niet te weten welke de plannen van de Minister waren, en ik my vervolgens by deze liet aandienen. Mr Jolles zeide my met veel omhaal van woorden dat hy Bijleveld niet kon benoemen, dat hy met my oprecht wilde zyn, en my wel zeggen wilde dat hy van plan was my aan de Koning voor te dragen, maar dat er één groot bezwaar bestond in myn kerkelijke richting, en ik my by de verkiezingen te veel op de voorgrond had geplaatst. Daarna vroeg hy welke substituut my aangenaam zou zyn, van der Hoeven uit den Brielle of op ten Noort uit Hoorn, of ik de benoeming by één Kon. Besluit wenselijk achtte, en of ik dacht dat een decoratie een pleister op de wond van Bijleveld leggen zou. Ik antwoordde dat ik v.d. Hoeven liever niet had, daar hy zyn arm had gebroken, maar later had ik er berouw van, want die gebroken arm hinderde hem niet in zyn werk, en hy had een aangenamer humeur dan op te Noort. Hy is thans Hoogleraar te Leiden. 36 96

Diezelfde dag schreef Lore aan Hendrik, die in Ischl was: " Liefste "Beste ! Zo dikwijls, terwijl wy op reis waren, hebben Maurits en ik je "willen schrijven, maar telkens hebben wy het uitgesteld totdat het eens "regenen zou en wy dus genoodzaakt zouden zyn thuis te blijven. Maar geen "halve dag hebben wy regen gehad, en 't is aldoor zó warm geweest dat ons "de moed heeft ontbroken om meer dan volstrekt noodzakelijk was te schrij-"ven. En toch hebben wy dikwijls grote lust gehad om je eens tijding van "ons te geven en ons hart was veel te dankbaar jegens je gestemd voor "het groot genot dat wy je verschuldigd waren, dan dat wy niet veel samen 36 97

"over je gesproken zouden hebben en je menige hartelijke boodschap in "gedachte zouden hebben toegezonden. Nu wy teruggekomen zyn wil ik geen "ogenblik langer wachten met je een woordje toe te zenden. Zaterdag zyn "wy teruggekomen en ik behoef er wel niet by te voegen dat wy enorm veel "pleizier gehad hebben,want dat spreekt van zelf als men altyd door even "mooi weer gehad heeft en men in zulk een prachtig land als Zwitserland "reist. Ik wil je nu een beetje van onze reis vertellen.....

" Op de Rigi,de 5000 voet hoge berg,hebben wy kamers genomen met het plan "er enige tijd te blijven. Voor Henk was dat ook opperbest geweest,en 3698 "wy bemerkten dan ook dat de lucht just the thing for him was,want hy "gevoelde er zich heel wel,had goed honger,energie en lust om veel te "lopen. Maar ongelukkig scheen die lucht juist allerverkeerdst voor Mau- "rits te zyn,want al spoedig voelde hy zich heel onaangenaam,en begon hy "er zó slecht uit te zien dat zelfs vreemden my aanhielden om my te vra- "gen wat hem scheelde. Hy kreeg het in zyn ingewanden en zelfs bloed- diarrhee,zodat wy na 9 dagen besloten de Rigi te verlaten en de vallei "op te zoeken."

" Daarop trokken wy over de Brunig naar Interlaken,waar wy de Beel- "sen vonden. Agness schrok niet weinig toen zy Maurits zag,die er als "een oud mannetje,zó ingevallen en slecht uitzag. De reis had dan ook "de kwaal verergerd,zodat wy een dokter moesten laten komen,en Maurits "in bed moest. Goddank werd hy na enige dagen weer beter,maar het ver- "blijf te Interlaken heeft door die ziekte de minst aangename reisherin- "neringen nagelaten. Die lucht beviel M.ook niet en hy snakte maar naar "een meer. Daarom trokken wy naar dat van Genève,en bleven er eerst te "Ouchy,toen te Genève,en eindelijk te Vevey,waar wy acht heerlijke dagen "doorbrachten. Dáár vooral gevoelde hy zich delicieux wel en kwam hy by "de dag aan,zodat ik genoot van hem weer zo vrolijk,gelukkig en en train "te zien. De warmte hinderde hem niets en hy vond het heerlijk van af- 3699 "scheid van zyn jas genomen te hebben en tot 's avonds laat in de lucht "te blijven zonder een zweem van vochtigheid te voelen. Die onbewolkte "lucht overdag,die sterrenhemel 's avonds,'t was meer dan prachtig; "voeg daarby de bootpartijtjes op het meer,waarvan hy en de jongens nooit "genoeg hadden,of het luieren op het terras au bord du lac,terwijl men "luisterde naar de muziek of naar het murmelen der fonteinen,it was per- "fection. "

" Het enige wat ons hinderde was dat die warme lucht lang zo goed niet "voor Henk was als de hoge berglucht,want veel honger had hy niet en "hy was hangerig en lusteloos. Maurits was er verschrikkelijk ongelukkig "over en verweet zich dat het zyn schuld was dat Henk niet meer benefit "van de reis had en wy maar in de fijne berglucht hadden moeten blijven "en al zulke mooie praatjes meer !"

"Daar wy toch nog wat geld over hadden en het zulk heerlijk weer "was,stelde ik voor om Henk niet dadelijk naar school te zenden,maar hem "eerst nog wat baden te Zandvoort te laten nemen,en dat plan troostte "Maurits weer een beetje. Indien wy een goede kennis of een vertrouwd "persoon ontmoet hadden,die op Henk had kunnen passen,zouden wy hem lie- "ver naar de top van een berg gezonden hebben,maar dit gelukte niet,en "dus konden wy die gezondheden niet combineren en ieder zyn eis geven. "Nu heb ik hem reeds Maandag met JW.en Juffr.W. naar Zandvoort gebracht 3700 "en ik ben er één nacht gebleven om ze by heel goede mensen in het dorp "te etablisseren en alles voor hen te schikken. Nu hoop ik van harte "dat de kuur hem goed zal doen,en dit denk ik wel,want elke keer vond hy "baat by de zeebaden,en bovendien heeft hy een flinke staalkuur te Dri- "burg gedaan."

" 't Is toch wel jammer dat de reis uit is want op die ziektedagen "na,hebben wy een delicieuse tijd samen gehad,en de jongens waren dik- "wijls in stuipen van het lachen over al de grappen en dwaasheden,die "Maurits hen vertelde,en met ons vieren waren wy een vrolijke partij. "Je zult er van de winter nog wel wat details van horen,denk ik....."

3702 Vrijdag 15 Sept deelde ik aan Schooneveld mede wat de Minister my gezegd had. " Vlei U niet,"gaf hy ten antwoord,"de mens is veranderlijk, "de Minister is zeer veranderlijk en de Minister Jolles geheel onbetrouw- "baar." Hy beloofde my in myn belang naar den Haag te gaan,en vertelde my dat hy Jolles had geraden my te benoemen en door te tasten.

Die vrijdag 15 Sept schreef Lore 6 bladz.aan Maria,o.a.:" Comme tu "sais j'ai été Lundi à Zandvoort et y suis restée jusqu'à Mardi pour y "établir Henk et JW. Dat was me een drukte. Samedi soir tard nous revenons "du voyage et Dimanche je devais de nouveau emballer deux différentes "malles,l'une pour Zandvoort,l'autre pour Max,qui devait rester à Amst. "chez Agnes. De roodvonk epidemie is te Zandvoort geheel geweken. Maurits "is er expres voor by Mevrouw Gideon de Clercq geweest om er naar te in- "formeren. Nous avons donc établi les garçons dans un charmant appartement "chez Kok,le vieux cocher des Labouchere,dans une maison vis à vis de 3703 "l'église. Le médecin Smit était frappé de la bonne mine de JW.,mais aussi "de l'air débile et fatigué de Henk,ce qui n'était pas gai à entendre, "mais à présent nous espérons que ce séjour à Z .lui fera du bien,sans "quoi nous ne saurions plus que faire."

" A part ces jours de soucis nous avons joui énormément. Cette der- "nière semaine à Vevey spande de kroon et nous nous en sommes séparés "avec bien des regrets. It was most glorious et tous les jours un temps 3704 "splendide sans le moindre nuage au ciel et tous les soirs un ciel étoilé "ou une lune magnifique. Max est de nouveau sous la férule de Mr Smit et "Maurice au beau milieu de ses occupations."

Die middag reed ik naar S.en B. en maakte ik Lore gelukkig met het relaas van myn wedervaren in den Haag en van de pogingen door Mr Schoo- neveld in myn belang gedaan en nog te doen. Zaterdag begaf Schooneveld zich naar den Haag doch hy kreeg alleen de Secr.Gen.Clant te spreken, daar Jolles te Hoorn was en Clant zeide alleen dat hy iets wist van 's Mi- nisters plan om my voor te dragen.

3705 Maandag 18 Sept.zond Lore my een brief van Juffrouw Wellensiek van de vorige dag met brieven van Henk en JW. Juffr.W.schreef:" Misschien "zal het U aangenaam zyn by het schrijven der kinderen ook een briefje "van my te ontvangen. Henk zou U al eerder geschreven hebben zo een lichte "ongesteldheid hem niet had verhinderd. Henk en JW.hadden geen van beiden "lust in hun ontbijt en voelden zich niets pleizierig. Ik liet de dokter "komen,die my zeide dat ik my niet bezorgd behoefde te maken,en zy spoe- "dig weer beter zouden zyn. Zy kregen een drankje en gingen vroeg naar "bed. Vrijdagmorgen zag JW.er weer als een bloeiende roos uit; 't is een "genot de gezondheid en de eetlust van die kleine jongen dagelijks te "zien toenemen. Henk was koortsachtig en wilde in bed blijven,maar toen "de dokter kwam,zeide hy:"Kom,kom,opstaan en dan thuis blijven en rust "houden;" ik was zeer gelukkig dat Henk 's middags weer trek had in rijst "en appelmoes en later in een kopje thee en een beschuit. Zaterdagmorgen "mochten de jongens weer in zee evenals vanmorgen. De dokter vond dit "goed,omdat zy dit deze week een dag hadden overgeslagen,anders vindt 3706 "hy Uw voorstel om Zondag niet te baden,zeer goed. Hy vindt ook de kin- "deren weer volkomen gezond en zegt dat zy veel moeten wandelen; zy "hebben hier afleiding en bezigheid genoeg. Het diner is altyd zeer goed "en smakelijk en volkomen genoeg. Kok en zyn vrouw zyn zeer vriendelijke, "aardige mensen,die ons zeer goed bedienen. Kok zoekt zyn gehele boekerij "na om ons lectuur te verschaffen,maar de kinderen hebben leesboeken ge- "noeg. 't Is echter wel vriendelijk van Kok en er is nog wel een aardig "boekje by te vinden...."

3707 Dinsdag 19 Sept.spoorde Schooneveld op nieuw naar den Haag en ter- wijl ik te 5½ in het restaurant by Ebel zat te eten,kwam iemand de zaal binnen,in wie ik Schooneveld herkende. Ik zat toevallig alleen aan een tafeltje,zodat hy over my kon plaats nemen. Zyn eerste woorden waren: "Goede tijding !".Toen volgde er een pauze en daarna:" Ik ben in den "Haag geweest en heb hem gesproken."- Wederom stilte,toen:" Charles !" (zo heette Ebels zoon of neef). Tot my:" Ik heb hem afgedonderd de waar- "heid gezegd." Tot Charles: "Wat heb je te eten ?" - Tot my:" Hy begon "weer over Backer te zeuren !" - Tot Charles:" Geef my dan maar gehakt "met bloemkool en ½ aardappel."- Tot my:" U weet Meneer van Lennep,myn "gebit is slecht !" - Tot Charles:" En een halve fles wijn als gewoonlyk." Weer stilte. Tot my:"Maar ik heb hem geantwoord dat daaraan nu niet meer "te denken viel."- Het eten kwam en hy viel aan. Na enige tijd :" Toen "vroeg Jolles my of ik dan zo violent tegen Bijleveld gestemd was ?". Pauze- " Ik heb hem niets anders geantwoord dan:" Dat is je genoeg bekend "hoe ik over Bijleveld denk !".-Stilte - " Eindelijk liet Jolles er op

"volgen:" Ik heb aan van Lennep gedacht,maar zyn godsdienstige richting "is toch een ernstig bezwaar." Maar daarop heb ik hem ongemakkelijk de "waarheid gezegd en doen verstaan dat die volstrekt geen bezwaar was,zo- 3708 "lang die richting geen nadelige invloed op de behandeling van zaken had."

Wederom lange pauze. Toen:" Charles ! Wat heb je verder ?"- Daarop bestelde hy weer iets anders en zeide hy my:" Ik heb toen aan Jolles op "de man af gevraagd:"Wie zal dan van Lenneps opvolger wezen ?"- Jolles had toen gezegd:"Op ten Noort,subst.te Hoorn." - "Als dat alles gedeci- "deerd is,by den hemel laat er dan een eind aan komen !"- Jolles zei toen: " Ja,er zal ook een eind aan komen."- " En toen heeft hy my iets getoond "wat my de overtuiging gaf dat de zaak in orde is." - " Wat was dat ?" - " Dat mag ik U niet zeggen,maar wel dat ik toen aan Jolles gezegd heb: " Welnu,het doet my genoegen dat de zaak tenslotte die richting heeft ge- "nomen,welke ik wenste." - " Ik verwacht nu," liet Schooneveld er op vol- gen," dat gy,zo er by den Koning geen bezwaar bestaat nog deze week zult "benoemd worden en dat Jolles U dan een telegram zal zenden."

Dit onderhoud liep niet zo vlug af als ik het hier neerschrijf en in plaats van my terstond de afloop van zyn gesprek met de Minister mee te delen,brak hy telkens het gesprek af,keek gedurig met zyn gewone achterdocht om om te zien of iemand ons beluisterde,hoewel de gasten van lieverlede allen vertrokken waren,en voegde er nu en dan een woord tussen om 3709 te kennen te geven dat hy toch eigenlijk de woorden van Jolles mistrouwde en ik my dus weer niet moest vleien. Het onderhoud had van 5½ tot 6½ geduurd. Toen liet Schooneveld by van Eldik lekkere sigaren halen,gaf er my een en bleven wy tot 7 uur praten,waarna ik hem thuis bracht. Hy had de gewoonte om op straat,à la Carrasco,by elke tien stappen te blijven staan,zodat het vermoeiend was om met hem te lopen. Ik bedankte hem natuurlijk voor al wat hy in myn belang gedaan had,rende daarop naar huis en schreef alles terstond aan Lore,met verzoek het aan niemand te vertellen dan aan Mama,Anna en Willem.

Donderdag 21 Sept.ging ik 's middags naar Zandvoort en vond ik de jongens in blakende welstand,en 's avonds te 10 uur terugkomende vond ik het volgende briefje van Hartsen: " Amice ! De Minister van Justitie 3710 "heeft my heden gezegd dat Uwe benoeming tot Officier verzekerd zou zyn, "en ik haast my U dit mede te delen,terwijl het my zou verheugen,als ik "de eerste ware om U myne gelukwenschen met deze gebeurtenis aan te bie- "den. T.à.v. Hartsen."

Ik zond dit briefje meteen nog aan Lore en schreef erby dat ik nu geen telegram van de Minister verwachtte,daar deze het waarschijnlijk aan Hartsen gezegd had met de bedoeling dat Hartsen het my zou overbrieven.

Ik vergat nog te zeggen dat ik Donderdagochtend naar het Manpad gegaan was om Mevr.Hartogh te condoleren,die my o.a.zeide dat haar man zo dolgraag op het Parket zat,wat my deed meesmuilen,daar ik wist hoe gauw hy er weer vandaan liep. Mevr.H.liet my naar Haarlem brengen,van- waar ik naar Zandvoort reed.

3716 Zaterdag 23 Sept.werd ik benoemd en Maandag 25 Sept.kwam ik in stad met Lore om een huis in de Sarphatistraat te bezichtigen,dat Goseling gebouwd had en ons voor weinig geld wilde verkopen. Ik liep terstond naar de Leidse Gracht,waar Bijleveld woonde to face his anger. Zyn mai- tresse,de hit van Koens,opende my de voordeur met betraande ogen,en keek my op het horen van myn naam,met woedende blikken aan. Zy liet my in het zykamertje en een ogenblik later kwam Bijleveld binnen,er als gewoonlijk katterig en verlopen uitziende. Hy begon onmiddellijk hevig tegen my uit te varen,duwde my allerlei beledigende scheldwoorden toe,en zeide 3717 o.a. dat hy het Kist en my ten hoogste kwalijk nam van niet van de Minis- ter te hebben geëist dat deze hem zou voordragen. (Dat was wel een beetje veel gevorderd). Voorts zeide hy my dat hy my zou doodverklaren en niet meer verlangde terug te zien. Dit laatste was moeilijk,daar B.,zolang ik niet geïnstalleerd was,de functie van Officier moest blijven waarnemen. Daarop verliet ik hem en ging naar het Paleis van Justitie,waar ik weldra voor de zitting aan de Civiele Kamer geroepen werd en my liet feliciteren.

Thuis vond ik tal van kaartjes p.f. en dito brieven,waarvan ik die van de pl.rechter C.A.Chais van Buren overneem,die gedurende de eerste dagen van Sept.myn funties had waargenomen,evenals hy in het vorige jaar de Donderdag zaken in myn plaats behandeld had. Hy schreef :" Amice,ik "behoef U niet te zeggen dat ik in Uw blijdschap hartelijk deel. De be-

"trekking van Officier hier ter stede is stellig een der meest eervolle
"in ons land en zy valt U op een betrekkelijk jeugdige leeftijd te
"beurt. De Heer geve U voorspoed in deze nieuwe werkkring te ondervinden
"en geve U kracht om de verantwoordelijkheid te dragen,die daaraan is
"verbonden. Ge zult het my zeker niet euvel duiden dat ik my met U ver-
3718 "heugende,onze zwaar beproefde vriend Bijleveld niet vergeet. Moge hy
"geen stappen doen,die hem later zouden berouwen,en moge vooral de droef-
"heid van dit ogenblik eerlang worden vergoed,al zy het ons nu niet hel-
"der op welke wijze....."

3721 Jetje,onze keukenmeid kon wel aan de voordeur blijven staan want telkens werd er gescheld en haar een kaartje,een brief of een telegram overhandigd.

Dinsdagavond schreef Lore my:" Nu zul je wel willen weten hoe ik
"het huis in de Sarphatistraat vind. Upon the whole allerliefst,heel lo-
"geable en smakelijk. Er zyn 13 kamers,alle mooi en licht,een badkamer,
een massa kasten,goede keuken,zeer goede trap en een tuintje en dat voor
"slechts *f* 28.000-.Enkele kleinigheden zouden veranderd moeten worden,
maar overigens vind ik het huis heel enviable en zou ik er wel lust in
"hebben. Cateau van Loon,die my vergezelde,was er over uit zo lief als
"zy het vond. Alleen de buurt ! Is de Sarphatistraat niet te ver van het
"Gerechtshof ? Nu kunnen wy natuurlijk niets decideren voordat wy weten
"of wy Welgelegen kunnen verkopen. Ik heb daarom juist een lange brief
"aan Maria geschreven om haar alles te vertellen en haar te vragen of
"zy Jan de voorkeur van Welgelegen wil aanbieden. Nu zou jy inmiddels
"het huis op het Westeinde kunnen gaan zien,en dan konden wy nog eens
3722 "samen het Sarphatihuis opnemen. Het spijt my dat de tuin zo bitter klein
"is,maar de plafonds en schoorsteenmantels zyn beeldig en het huis overal
"even licht en vrolijk. Mama en Anna schrokken eerst geweldig van de
"Sarphatistraat,maar zy zyn er nu al aan gewend. ..."

Aanleiding tot het plan om het huis in de Sarphatistraat te kopen had de omstandigheid gegeven dat ons huisje op de Prinsengracht b/d Amstel ons te klein werd. Wy bewoonden het met ons tienen: 5 kinderen,drie dienstboden (Jetje,Mietje en Grietje) Lore en ik en op 24 Nov.'71 wachtten wy Cécile Paroz. Voorts begreep ik dat ik,Officier van Justitie geworden zynde,niet evenals Hartogh de helft van de week des zomers buiten kon blijven en twee etablissementen ons te kostbaar waren. Lore stelde dus voor om Welgelegen te verkopen,en ik stemde er in toe hoe bitter
3723 het ons ook aan het hart ging. Wy konden het wel houden en aan de Nepveus blijven verhuren,maar dan bleven de grondlasten,assurantie en onderhoudskosten en het loon van de man,die de tuin verzorgde,toch nog voor onze rekening. Nu berekenden wy dat wy Welgelegen voor de taxatieprijs van *f* 12.000- konden verkopen,dat ons huis op de Prinsengracht allicht 14.000 kon opbrengen en dat wy daardoor in staat zouden zyn *f* 28.000- voor het huis in de Sarphatistraat te betalen. Het enige wat my nu in Lore's brief verwondert,is dat zy alleen van de preferentie sprak welke Jan zou gevraagd hebben,terwijl ik my levendig herinner dat hy,toen hy ons kwam mededelen dat Tante Craeyvanger Welgelegen aan Lore gelegateerd had,er byvoegde dat,zo wy het wilden verkopen,wy hem moesten waarschuwen omdat de Tantes van Lennep en Voombergh het dan stellig en zeker een van beiden zouden overnemen,omdat zy er zo'n zwak voor hadden.

Lore schreef my Woensdag 27 Sept.:" Je gaat zeker naar den Haag
"niet waar ? en dat is een vervelende expeditie,ofschoon het al zo aar-
"dig is om te gaan bedanken dan om te gaan solliciteren en 14 dagen ge-
"leden had je niet gedacht dat je er zo spoedig zou kunnen terugkeren.
3724 " Ik hoop maar dat die Haagsche reis,gevoegd by de vergadering 's avonds
"niet al je tijd zal innemen,opdat je Vrijdag niet al te laat by my
"komt."

Diezelfde avond schreef ik aan Lore:" Ik heb daar juist een inter-
"minabele visite van Zigeler gehad van 6¼ tot 8½, en ik had helaas de
"moed niet hem weg te zenden. Dit kan toch op den duur niet zo elke week
"op nieuw plaats hebben,maar ik durf er geen einde aan maken. Je vraagt
"my of ik Bijleveld nog gezien heb. Ik vernam van Mol dat hy vertrokken
"was,maar pas was ik bezig myn toga af te leggen toen hy binnen kwam.
"Hy zeide my toen dat hy my een briefje geschreven had om my te zeggen
"dat hy enige tijd vakantie wenste te nemen,en dat ik alles in de beste
"orde vinden zou. Ik vroeg hem of hy nog by zyn plan bleef om my te in-
"stalleren,waarop hy antwoordde dat hy dit liet afhangen van hetgeen hy

3/8 25 "met de Heer Dedel bespreken zou. Daarop verliet ik het Parket,maar zocht
"later de President op,die my zeide dat hy Bijleveld sterk had afgeraden
"de installatie by te wonen,waarop Bijleveld had geantwoord dat hy zich
"nog eens zou bedenken. De Heer Dedel gaf my voorts te kennen dat naar
"zyn overtuiging Bijleveld wel van het installeren zou afzien,en voegde
"er by:" Ik geloof niet dat wy hem zullen terugzien !".Je begrijpt dat
"ik hartelijk verlang naar het ogenblik dat Bijleveld zyn ontslag neemt,
"want de positie en verhouding tussen ons is onhoudbaar en allerpijnlijkst.
"Verbeeld je dat zyn briefje aanvangt met de woorden:WelEdelGestr.Heer"
"en eindigt:" Met verschuldigde gevoelens enz.heb ik de eer my te noemen
"UEDGestr.dw .Dienaar." Nu vraag ik je: Wat zou dat geven als hy bleef ?
"Schooneveld is echter zeer bang dat hy blijven zal,daar hy anders zyn
"rekest om ontslag al zou hebben ingezonden. Gisteren zeide my van Meer-
"beke in den Haag vernomen te hebben dat ik de zaak ten aanzien van Bij-
"leveld zeer delicaat behandeld had, zodat hy het recht niet had op my
"boos te wezen. Kist houdt zich voorzichtigheidshalve buiten B's bereik.

" Nu begrijp je echter dat ik deze week niet naar buiten durf gaan,
"en het lastig is dat Bijleveld juist nu weggaat omdat ik morgen naar
"den Haag moet,daar ik myn bezoek aan de Minister niet langer durf uit-
3/8 21 "stellen. Ik hoop echter Zaterdag te 4½ naar S.en B.te rijden,indien Kist
"zo goed wil zyn om op zyn post te blijven. Van Op ten Noort heb ik nog
"niets vernomen,maar voorlopig is de installatie op 9 Oct.bepaald. Ik
"denk morgen eerst by de van Bylandts te gaan,dan by de Minister,en zo
"mogelijk daarna by Louise (Elout)."

3/8 27 Lore antwoordde my Donderdagavond 28 Sept.:" Marietje was vandaag
"uiterst ongemakkelijk by de les. Zy zeide my dat zy juist het voornemen
"had opgevat om heel zoet te zyn,maar dat zy al meer had opgemerkt dat
"zy juist dan altyd het stoutst was. Ook zy ondervindt dus reeds dat
"op eigen kracht te steunen niets baat."

Zaterdag 30 Sept.kreeg ik myn aanstelling,waarvoor ik ƒ 72,24 moest betalen,terwijl ik op het Parket en aan de boden der Rechtbank aan kermis-fooien ƒ 37- uitdeelde,vroeger als substituut slechts ƒ 4,50-.

3/8 28 Vrijdagavond schreef ik:" Met smart zet ik my neder om je te zeggen
"dat ik in het geheel niet buiten kom. Het heeft my wel veel moeite ge-
"kost om hiertoe te besluiten,maar ik vind het te indiscreet vis-à-vis
"Kist om weg te lopen. Daarby komt dat ik eerst morgenavond de civiele
"requesten krijg,die ik Maandagochtend aan de 1e kamer moet voordragen.
"Eindelijk is er nog een reden waarom ik besloten heb hier te blijven.
"Max had my gesmeekt hem mee te nemen,maar toen ik er een woord van tegen
"Agnes zeide,werd zy boos en vond zy het onvriendelijk om hem weg te ha-
"len juist als Karel geen werk heeft. Nu dacht ik door zelf niet te gaan
"Max minder verdriet te doen."

" Nu heb ik met Anna afgesproken dat je zo mogelijk Maandagochtend
"hier zou kunnen komen,dan zouden wy 's middags met Agnes,die volstrekt
"meewil,het huis van Goseling kunnen gaan zien en misschien ook dat van
"de Heer Witsen op het Westeinde,en dan moet je tot Dinsdagmiddag blijven.
"Maandagavond kom je dan met het adresboek naast je een lijst maken van
"als de kaartjes,die ik moet terugzenden zodra ik geïnstalleerd ben. Een
3/8 29 "aantal mensen hebben,denk ik,niet op het bericht in de Couranten gelet,
"althans Mevr.van Eeghen wist van myn benoeming niets,en toen Louise,by
"wie ik haar aantrof,het haar zeide,kon ik duidelijk zien dat zy er niets
"van begreep en niet vatte hoe een civiel persoon op eens Officier kon
"worden!(Zo vroeg later iemand aan Mr Lemke,lid van het Hof of hy nu de
Koning dikwijls zag,en toen ik enige jaren Officier was vroeg Agnes aan
Lore of ik dan nooit bevorderd en rechter worden kon !)

" Hierby een brief van..... je zult lachen als je 't ziet....
"van Freule Tindal,die onze kinderen willes geven. Arme ziel ! ik heb
"diep medelijden met haar,maar Nepveu heeft my afgeraden haar te nemen,
"daar zy by zyn nicht geweest is,en deze zeer dankbaar was haar kwijt te
"raken. Zy kan zich in haar positie niet schikken,heeft een zwakke ge-
"zondheid,veel hoofdpijn,is lusteloos en loom,en laat gauw de lip han-
"gen."

(Of dit de latere Mevrouw Heineken,Mevrouw Visser,Mevr.de Bruyn of Helene was,weet ik niet).

" Nepveu zeide my dat Maria na je brief over Welgelegen Woensdagavond
"te Zeist gekomen is en zy er gisteren met Constance over zou spreken.

"Hy hoopte dat Jan het kopen zou en hun verhuren,want zelf had hy er
3f 30 "geen lust in,Myn reis naar den Haag is goed afgelopen,de Minister was
"zeer gracious;Fred.en Ernst van Bylandt heb ik gevonden en by Louise
"heb ik gedejeuneerd."
" Waar Bijleveld is weet niemand,misschien nog in Amsterdam,maar
"zyn ontslag heeft hy nog niet gevraagd,daar er gisteren aan het Kabinet
"des Konings niets van bekend was."
" Heden ochtend is Op ten Noort by my geweest.
(Dus 8 dagen na myn benoeming ! Ja,Op ten Noort was altyd in alles te
laat en ik heb er,toen hy substituut was,genoeg verdriet van gehad.)
"Je zult onmiddellijk flauw vallen als je hem ziet,want zyn ogen
"kijken overal en nergens heen,en die van Frank zyn er heilig by. Henk
en JW.schijnen weer te slapen,daar zy niet schrijven. Ik mis je enorm.
"Bijleveld heeft my een lelijke kool gestoofd door zo abrupt heen te
"gaan en dan nog niet eens zyn ontslag te nemen."

Van Hendrik kreeg Lore een lieve brief uit Ischl: " Daar ontvang ik
"je heerlijk welkome brief van Zaterdag ! Wat zal ik je zeggen om je
"enigermate de blijdschap,die ik voor U beiden gevoel,goed uit te drukken
"en begrijpelijk te maken ? Van harte,neen,uit de grond van myn hart neem
"ik deel in je vreugde en wens ik je geluk. Wie had ooit zo iets durven
"denken of hopen ! Ik moet je eerlijk bekennen,dat had ik nooit gedacht,
"en ofschoon ik wel begreep dat er tegen de benoeming van Bijleveld veel
3f 31 "zou te zeggen zyn,meende ik even als Schooneveld dat het er toch mee zou
"eindigen. Nu,ik geloof wel dat Maurits het aan diens pogingen te danken
"heeft dat hy benoemd is; dit zeg ik echter niet om zyn verdiensten te
"verkleinen,of omdat ik geloof dat hy die post niet waardig is,het tegen-
"deel weet je wel beter,maar,naar je brief te oordelen,heeft Schooneveld
"zich een ware en degelijke vriend betoond en wanneer men door zulke knap-
"pe en reële mensen ondersteund wordt dan doet dit wel iets af. Liefste
"Lore ! Het geluk en de zegen,die je te beurt valt,doet ons zo'n goed,
"want je weet dat wy allemachtig veel van je houden..."

Lore kwam Maandag 2 Oct in stad en bleef tot Dinsdag en reeds die
Dinsdagavond schreef zy my 6 pagina's en zond zy my een lang gewenste
brief uit Zandvoort. Voor de jongens ging de tijd zó gauw om dat zy niet
bemerkt hadden sinds zó lang niet geschreven te hebben. Zy verveelden
3f 32 zichniet en zouden nog wat te Zandvoort willen blijven. De brief van Henk
was zo lief en hy was zo vol zorg voor Juffrouw Wellensiek. Die arme ziel
was weer zo weinig wel. Aan Henk deed de kuur zoveel goed en Kok was zo
vriendelijk voor de jongens,hy was zelfs met hen in zee geweest.
De voornaamste reden van Lore's schrijven was dat Tane glad vergeten
had ons te spreken over een Zwitserse gouvernante,Melle Cécile Paroz,
die volgens haar een byzonder lief meisje was en over wie zy met enorm
veel lof had horen spreken door de Bovets,die byzonder veel van haar
hielden. Lore schreef:" Haar vader is een zeer begaafd man,die onderwij-
"zers opleidt en door Tane zeer hoog geschat wordt. Melle Cécile is in
"een pensionnaat geweest,waar zy veel heeft moeten verduren omdat zy de
"Heer vreest,zy was echter stilletjes voortgegaan met haar Bijbel te le-
"zen en was anderen ten zegen geweest. Men roemde zeer haar talent om
"kinderen bezig te houden en te interesseren. Haar vader zegt qu'elle a
"été un élément de paix,en de zekerheid dat zy een gelovige is me fait
"venir l'eau à la bouche. Zij is 18 jaar en zou met *f* 600- tevreden we-
"zen. De vraag is maar waar wy haar zouden logeren zolang wy geen ruimer
"huis hebben. Indien gy geen lust in haar hebt zou Tane haar aan de La-
boucheres offreren. 't Is jammer dat zy in plaats van Duits niet liever
3f 33 "Engels kent. De Heer leide ons hierin en geve ons de rechte persoon voor
"'t geluk en het eeuwige heil van Marietje. "
" Wy hopen nu Zaterdag tegen half twaalf in Amsterdam voor goed
"terug te komen. Wil my dus geld zenden voor de fpoien."

Ik antwoordde hierop:" ...Uit je brief maak ik op dat Tane Melle P.
"gezien heeft,ook al staat het er niet met zoveel woorden in,en dus ver-
"onderstel ik dat zy niet scheel ziet,geen polype heeft en gezond is. Wat
"de plaats betreft zou zy met Pim en Fan op de tegenwoordige kinderkamer
"kunnen slapen en Mietje met Miek,dan kunnen Henk en Max blijven waar zy
"zyn. Ik zou haar dus maar vragen of zy komen wil en met *f* 600- tevreden
"is. Je brief viel my enorm mee,want ik vreesde dat Mama je had geraden
"om het huis in de Sarphatistraat toch maar te kopen,en daarin heb ik wei-
"nig lust."

" Hoe jammer dat Juffrouw Wellensiek ziek geworden is,en toch hoe "gelukkig dat zy by Ds de Graaf is klaar gekomen. Adieu ! tot Zaterdag.
"Gisteren diner à tout rompre by Ploos. Mr Dedel heeft my gezegd dat
37 34 "Bijleveld na de installatie zyn ontslag zal vragen."

Donderdag 5 Oct.legde ik tegelijk met Op ten Noort,en met Laman Trip,die in zyn plaats benoemd was,de eed voor het Hof af,waarvoor wy ieder *f* 4,- moesten betalen,en Zaterdag 9 Oct had onze installatie plaats, waarby Kist het O.M.waarnam en evenals Mr Dedel de strooppot over Hartogh roerde. Enige tijd later nam Bijleveld zyn ontslag en Mr Piet Verloren van Themaat,subst.off.te Amersfoort,werd in zyn plaats benoemd. Hy bleek evenals Op ten Noort een bekwaam man te zyn,maar hy had een veel aangenamer humeur.

Lore haalde Maandag 11 Oct de jongens van Zandvoort af,na Zaterdag met de andere kinderen voor goed van S.en B.te zyn teruggekomen.
Donderdag 19 Oct vierde Lore haar 36ste verjaardag en gaf ik haar een broche van mozaiek en 6 paar handschoenen,terwijl zy van de jongens een photoalbum kreeg,van JW. de l'eau de Portugal,van Miek een eigen gewerkt mandje,van Hendrik 100 fl.wijn,van haar moeder een japon,van Louise Elout een ochtendkraag en mouwen en van myn broer Willem een bouquet.
Aan Maria schreef zy om te bedanken voor een fichu en voor de photo van
37 35 Lou Nepveu,en tevens voor het boek,dat Maria aan Miek gezonden had. Omtrent deze schreef zy: " J'espère que la petite chérie se développera "et fera des progrès de toute manière,et qu'elle gardera sa simplicité "et son manque total de nuffigheid et de prétensions. Imagine-toi que "Maurice lui a donné ce matin un médaillon en cristal de roche avec un "petit ruban rouge pour porter autour du cou,et qu'elle n'a pas pu dé- "guiser son désappointement que ce n'était pas pour sa poupée. Cette pou- "pée fait tous ses délices,et je regrette en la voyant jouer qu'elle "n'ait pas une petite soeur,car les garçons dédaignent la poupée et même "Frank n'en veut pas. Tu sais que nous aurons une petite gouvernante à "la fin du mois. May she be <u>the</u> person for Miek. "

Van de dag myner benoeming tot 12 Jan '72 heb ik geen letter in myn journaal geschreven,en later ook slechts nu en dan. Ik zie uit een brief van Lore aan Hendrik dat wy 31 Oct.de samenkomst der Evangelischen van de N.E.P.V. te Utrecht op het Munsterkerkhof hebben bygewoond en de kostschool van de Heer Raabe bezocht hebben,dewijl wy er over dachten om Henk en Max daar school te leggen. De prijs was *f* 1200- per jongen.
Lore schreef: " De school van Smit kan nog een beetje meegaan,maar
37 36 "zy leren er niet veel byzonders. Daarby zitten zy er met Davidje van "Lennep altyd primus,en als wy dan thuis hun werk bekijken,en zien hoe "slordig het er dikwijls uitziet,moeten wy tot de conclusie komen òf dat "men met hen niet streng genoeg is,òf dat de andere jongens aartsstof- "fels zyn,gelijk M.zegt. Daarby komt dat het primus zitten ze zou doen "geloven dat ze nogal knap zyn,en die gedachte is alles behalve gezond. "Indien ze eens onderaan zaten en hard moesten werken om boven aan te "komen,zou er wat ambitie by hen zyn. Zy moeten dus naar een andere "school,maar er is nu eenmaal voor jongens van hun leeftijd niets anders "dan de Hoogere Burgerschool,de Handelsschool en het Gymnasium. De Hoge- "re Burgerschool is zó modern,dat Henriette van Eeghen er haar zoon van- "daan heeft moeten nemen,en op het Gymnasium is het toezicht nul en wor- "den de jongens als studenten beschouwd,aan wie de leraars onderwijs ge- "ven,maar naar wie ze verder niet omkijken."
(Pantekoek vertelde my dat er onder zyn catechisanten van die Burgerschool geen enkele was die aan God geloofde,en Meyboom beklaagde zich over de materialistische en rationalistische geest,die er heerste. A qui la faute ?)
Lore vervolgt:" Nu hebben wy enorm veel goeds van de school van "Dr Raabe gehoord en daarom hebben wy die gisteren bezocht. Everard van Weede,by wie wy aten,sprak er evenals Adèle met grote lof over. Dr Raabe "is een Christen,en zó geleerd,dat de jongens een onbegrensde achting "voor hem hebben,en zyn vrouw is een juweel,het eten is perfect,er is
37 37 "zelfs vlees om 12 uur,en er heerst een fatsoenlijke toon. Het huis is "ruim,de tuin enorm en de jongens slapen maar met hun tweeën of drieën "samen op één kamer. Nu begrijp je dat wy er hard over denken om er Henk "en Max na de grote vacantie heen te zenden. Wel zal het my veel kosten "ze weg te zenden,maar wy geloven dat het voor hen gezond zal zyn."

" Maurits hoest weer evenals verleden jaar. Hy pretendeert dat als "hy maar een dag of 3,4 thuis kon blijven,hy wel spoedig beter zou zyn, "maar daar kan niets van komen,want de Heer Verloren is nog niet geïn- "stalleerd en de Heer Op ten Noort is nog zó vreemd in de zaken dat hy "met alles moet voortgeholpen worden. Maurits heeft het dus enorm druk, "vooral deze week,daar hier een moordenaar uit Beieren is gearresteerd, "wiens uitlevering gevraagd is. Hy komt dan ook nooit vóór 5 uur thuis, "wat ik heel vervelend vind."

" De kinderen zyn allen heel wel en eten als wolven zodat Jetje en "ik er wel eens wanhopig onder worden. JW. vooral kan de volste schotels "laten verdwijnen als was voor de zon,maar dat is toch eigenlijk heel "goed en ik ben er dan ook heel blij over."

3738 Er kwam evenmin iets van het zenden der jongens naar de kostschool van Raabe als van het kopen van het huis in de Sarphatistraat. Ik geloof dat die school uitnemend was en ik herinner my dan ook dat wy er zeer mee ingenomen waren. Eén zaak echter beviel ons minder. Tot de scholieren behoorden adelijke jongens uit den Haag en nu had het ons getroffen dat die boven de anderen bevoorrecht werden. Zy bewoonden hetzy alleen of met hun tweeën afzonderlijke vertrekken,die ons getoond werden,en tot onze verbazing zagen wy daar gemakkelijke stoelen,mooie wrappers enz. Ik was zelf te lang op een kostschool geweest om dit niet bespottelijk te vinden. Pallandts,Bylandt,Rengers,schoon allen van adel,hadden by van Woelderen niets boven ons voor en sliepen met de andere oudste jongens in één en dezelfde kamer. Van easychairs of wrappers was geen kwestie. Op een kostschool moeten alle jongens gelijk zyn. Ik geloof dat, nu wy zagen hoe er by Raabe te veel luxe heerste,dit een der redenen was, waarom wy er van af zagen.

Dat wy ook van het huis in de Sarphatistraat moesten afzien was hieraan toe te schrijven dat wy Welgelegen niet konden kwijt raken. Tante van Lennep en Tante Voombergh,die er zoveel zwak voor heten te
3739 hebben,weigerden het te kopen evenals Jan en Nepveu,en zo bleven wy er mee zitten. Dat Nepveu het niet kocht verwonderde ons zeer,omdat Maria er zich zo gelukkig gevoelde en de prijs van ƒ 12.000- nu zy er ƒ 600- huur voor betaalden,niet te hoog was.

Lore schreef terecht dat ik het infaam druk had. Nu Bijleveld zyn piek geschuurd had,moest ik niet alleen de drie civiele zittingen op Maandag,Dinsdag en Woensdag waarnemen en liep ik elke week minstens één conclusie op,maar bovendien het Parket waarnemen. Daarby kwam dat ik,zodra
ik Officier geworden was,my had voorgenomen de criminele zaken zelf te behandelen,en zodoende de substituut,die met de strafzaken belast was,van een allerbelangrijkst deel zyner werkzaamheden te ontheffen. De verbalen, die ik 's middags van het Hoofdbureau en van de 5 Commissarissen van politie kreeg,nam ik,voorzoveel zy tot vervolging ten criminele aanleiding gaven,mee naar huis,en 's avonds schreef ik ze in het Register in, stelde de requisitorien en droeg die 's anderen daags in de Raadkamer voor,terwijl ik de zaak,na afloop van de instructie,aan de Proc.Generaal ter examinatie zond. Dit gaf my dus heel wat werk.

Op 24 Nov.,op Franks zesde verjaardag,kwam Cécile Paroz uit Peseux. Overigens herinner ik my van het laatst van '71 niets dan dat de jongens les van Lankamp kregen,die hulponderwijzer was op de Diaconieschool in de Zwaneburgerstraat.

E I N D E 1 8 7 1

A N N O - 1 8 7 2

37 40 Woensdag 14 Februari spoorde Tane met Frank en Mietje naar Düsseldorf. Nu ik het te druk had en Lore weer sinds December in de verwachting was,had Tane de grote vriendelijkheid om die zware post op zich te nemen. Wel had Anna zich ook aangeboden,maar wy prefereerden Tane,die minder zenuwachtig was. De volgende dag kregen wy te 2 uur een telegram: "Opération à 10 heures très bien réussie.Frank très gentil.Pas trop souf-
37 41 "fert." Tane schreef ons dat Dr Mohren Frank niet had herkend en de assistent Fedeler hem dus niet op zyn komst had voorbereid,gelijk wy hem verzocht hadden. Van 9-10 hadden zy in de kliniek moeten wachten,hetgeen
37 42 Tane en Mietje niet weinig zenuwachtig gemaakt hadden. Dr M. was bereid de operatie terstond te doen,waarop Tane zich bereid verklaarde die by te wonen,maar daar kwam niets van in. Hy liet Tane en Mietje de kamer verlaten en sloot de deur,doch opende die 4 minuten later weer,waarop zy Frank vonden pleurant doucement. Hy had niet eens geschreeuwd toen het gebeurde. Later bleek echter dat hy wel gegild en bitter gehuild had, maar dit hadden Tane en Mietje niet gehoord. Frank vertelde ons later dat van de drie assistenten een hem de armen en de anderen hem de benen hadden vastgehouden en hy dit heel onaangenaam had gevonden. " Ist es gelungen ?" vroeg Tane. " O ja,ganz gut ! Es gelingt immer !" had Mohren kortaf geantwoord. Met de recommandatie om zo weinig notitie mogelijk van het gebeurde te nemen,had hy ze laten vertrekken. Frank met een bandeau op beide ogen. Op de vraag of hy pijn had antwoordde hy:" Volstrekt niet !",maar later kreeg hy jeuk.

In een tweede brief schreef Tane nog dat de band alleen op het geopereerde oog gelaten was. Frank zeide dat hy veel pleizier had.

37 43 Lore schreef aan Tane o.a.: "...Maurice trouve deux thalers beau-
"coup trop pour l'assistant,à présent qu'il vient faire des visites et
"qu'il aide le petit si joliment,mais je suppose que tu seras de la même
"opinion. La journée de Jeudi ne t'a't-il pas paru bien longue ? On ne
"peut pas raconter des histoires toujours durch,ni les écouter et pour-
"tant il n'y avait pas moyen d'amuser ni de distraire le petit d'une
"autre manière...."

37 44 Maandag 19 Juli kwam weer een telegram:" Seconde opération à 10 h. "Parfaitement réussie. Frank admirablement sage et calme. Peu souffert." En Dinsdag ochtend kwam een heerlijke brief. Frank was voorbereid en liet zich als een lam leiden,door Dr.M. by de hand nemen en op het canapeetje zetten,terwijl Tane en Mietje werden buiten gesloten. Alles liep snel af en Frank had niet eens gepiept omdat de dokter het hem had verboden. Tane schreef verder dat zy Donderdag hoopten terug te komen. De dokter had gezegd: Sie können morgen abreisen. Wat was alles snel gegaan.

Niet Donderdag maar Vrijdag kwam Frank by ons terug met bebloede ogen,die nog even scheel zagen en een blauwe bril,maar overigens gezond en uitgelaten vrolijk.

37 45 Zondag 3 Maart vierden wy onze 15de trouwdag by Agnes,die 43 jaar werd en een diamanten kruis van Beels kreeg. Groot dejeuner. Zy was evenals Lore ruim 2 maanden zwanger.

Donderdag 21 Maart ging Zigeler op de loop met Marie Guyot,een mooi 19-jarig onderwijzeresje van de Byzondere School van Oostmeijer op de Boommarkt,die op de Kadijk woonde,onder pretext van by Piet Huet te gaan logeren. Om aan geld te komen had hy zyn koster van Mels met een brief by enige vrienden rondgezonden,waarin hy leugenachtig verhaalde dat een zyner hoorders in financiële moeilijkheden verkeerde,doch met *f* 1000- geholpen en voor faillissement bewaard was. Nepveu,da Costa,de Neufville gaven ieder *f* 200- en Hendrik *f* 1000-. Aan zyn vrouw telegrafeerde hy uit Engeland:" Ik ben hier met Marie,brief volgt." Het bleek nu dat hy al jaren met die meid in relatie stond en dat daarom de kerk sinds de zomer van 1871 verlopen was,en zyn trouwste volgers hem verlaten hadden. Aan
37 46 de ouders der meid schreef hy een walgelijke brief,dat zy wel droog roggebrood met hem wilde eten en het hem speet hen nog niet ouders te kunnen noemen,en aan zyn vrouw schreef hy dat hy maar weggelopen was om een eind aan het gebabbel en de praatjes te maken,en zy nu maar van hem scheiden moest,dat hy geen berouw had en God hem toch straffen zou omdat hy zyn vier kinderen had verlaten.

Ik herinner my dat ik daags voor zyn vlucht door de Kalverstraat naar huis lopende,hem op de hoogte der Osjessluis in de verte zag naderen maar dat hy,my ziende,plotseling rechtsomkeert maakte en zich met grote stappen verwijderde.

De Heer Egidius,Thora's vader,vertelde dat hy de reis naar Engeland met Zigeler gemaakt had en dat deze hem zyn jonge vrouw had voorgesteld.

Tweede Paasdag 1 April '72 werd alom in den lande de 300ste gedenkdag der inname van den Briel gevierd. Uit alle huizen wapperden de vlaggen en in Amsterdam werd 's avonds ondanks de slagregen een schitterend vuurwerk afgestoken,terwijl alle huizen geïllumineerd werden en de Zuiderkerk met Bengaals vuur werd verlicht. In Nymegen wierpen de Roomsen hier en daar de ruiten in.

Op 27 April verwierp de Tweede Kamer het Wetsontwerp tot invoering van een inkomstenbelasting ad 2% met 51 tegen 21 stemmen. Twee leden, Akerlaken en Brouwer,beiden liberaal,waren afwezig,Kappeyne,Viruly en Godefroi hadden er tegen gesproken. Blussé,de Min.van Financiën nam zyn ontslag en Thorbecke stelde met de overige Ministers zyn portefeuille ter beschikking des Konings,die toen in Luxemburg vertoefde omdat Prinses Hendrik overleden was. In Burgerplicht werd een motie voorgesteld om Godefroi's gedrag af te keuren.

Ik had in Januari de vijf door my van Papa geërfde aandelen Ned. Bank à ƒ 1000- voor 299% verkocht,wat my in April speet,daar ƒ 157- per aandeel werd uitgekeerd en de aandelen later tot over de 300 % stegen. De Duinwater My keerde 7 % uit. De 25 schilderijen van oude meesters van Tante Ceetje Röell,die 20 Nov.'71 in 76 j.ouderdom overleden was,brachten ƒ 220.000- op.

Uit New-York kwam een tweede brief van Zigeler aan zyn vrouw,waarin hy schreef dat zyn geld op was en hy grote spijt had en naar tijding verlangde. Hy zond toen Marie Guyot naar Amsterdam terug,die later van tweelingen beviel,welke gelukkig overleden. Zyn vrouw volgde hem met de vier kinderen,waar het hem gelukte in de Ver.Staten predikant ener Holl.gemeente te worden en nog steeds verblijf houdt. Jaren later kwam hy gedurende enige weken in Holland terug en logeerde hy by P.Huet,die toen predikant te Goes was,en by Ds Smitt te Amsterdam,in wiens kerk hy openlijk belijdenis van schuld deed,zich by Koning David vergeleek en veel tranen stortte.

Op een ochtend in het huis van Anna en Constance voor het raam staande,zag ik opeens drie personen de sluis oplopen. In twee van hen herkende ik Roos en van Mels,de derde bleek Zigeler te zyn,die in triomf werd begeleid. Later zeide van Mels my,dat indien Zigeler zich weer in Amsterdam vestigde en weer begon te preken,al zyn vroegere hoorders hem weer volgen zouden en dat hy,van Mels,niets liever verlangde. En toch was ook van Mels allergemeenst door hem behandeld. Daar de man brodeloos was geworden,hielpen Hendrik en Willem Borski hem aan een brooddepot,maar dit nam niet op,daarna bezorgden zy hem een aansprekerspak,maar het baantje van aanspreker leverde evenmin genoeg op en eindelijk werd hy armen bezoeker. Zyn dochter had vroeger een pop van Agnes gekregen,en deze pop kreeg de weidsche naam van Freule Beels.

Weinige dagen na Zigelers vlucht kreeg ik een anoniem briefje van de volgende inhoud: " Men heeft het oog op U om te zien of gy Uw plicht "zult doen en die vrome smeerlap zult vervolgen enz." Nu de man het land verlaten had viel er aan vervolging ter zake van ontvoering en verleiding ener minderjarige niet te denken. Wie de schrijver was weet ik niet, maar het schrift geleek zó zeer op dat van Insinger,dat ik er hem altyd voor gehouden heb en zyn insinuatie toeschreef aan de wrevel over myn benoeming tot Officier en het passeren van Bijleveld. Myn vriend Pijnappel werd door de Rechtbank benoemd tot beheerder van Zigelers onbeheerde boedel en Rehoboth werd door de Gemeente der Afgescheidenen gekocht.

Zaterdag 18 Mei bleef ik thuis om het hoesten en liet ik Dr Rive komen,die my pillen gaf en huisarrest zonder dat het baatte,weshalve Mama van Loon my ried Dinsdag na Pinksteren met Anna naar Ems te gaan en my ƒ 300- gaf. Daar Lore er my ook toe aanspoorde vroeg ik verlof en verzocht ik Chais om Kist by de Civiele Kamer te vervangen,zodat Kist myn werk zou kunnen doen.

Woensdag 29 Mei vertrok ik naar Ems per trein van 1 uur en wel via Kleef,daar ik in Amsterdam geen billet tot Ems kon krijgen tenzy ik over Kleef reed. Te Elten liep de visitatie spoedig af. Naast my stond een heer met een allergemeenst gezicht,die op de vraag van de douanebeambte

hoe hy heette,de naam van Pauw opgaf en my toen bleek een broer van Chris Pauw te zyn. Van Zevenaar tot Ober Lahnstein kon ik in dezelfde wagen blijven zitten. Te Bonn werden wy met een gierbrug op dezelfde wijze als te Elten naar de rechter Rijnoever overgezet en toen reden wy langs Königswinter,Linz,Neuwied,waar Prins Frederik uitsteeg,en Ehrenbreitstein verder. Te Oberlahnstein moest ik van 5.20 tot 6.20 wachten,en daarop
3g 50 reed ik in 25 min.naar Ems,waar Jan van Loon en Lou Elout my opwachtten en my naar hun hotel der Prinz von Wallis aan de overzijde der Lahn brachten,alwaar zy een kamer au 2d voor 1 thaler per dag voor my besteld hadden,die op het tuintje en de rotsen uitzag. Hoewel de kamer juist groot genoeg was voor één persoon stonden er twee beddeh,waarvan ik het ene door een schrijftafel liet vervangen. Er lag geen karpet en tot berging had ik niets dan een hangkastje zonder planken en een latafel. Alles was er in miniatuur,tafel,bed,kussen en deken,maar daarentegen twee waskommen,4 handdoeken en zelfs een soort van rekje om ze op te hangen, zodat ik aan Lore schreef dat alles was ingericht om ook haar te ontvangen,ofschoon de kamer dan te klein zou geweest zyn.

Jan had 2 slaapkamers en een lieve salon met 3 ramen en balkon en voor Anna van Loon en Lou Elout had hy ook een salon en slaapkamer alle aan de Lahnzijde besteld.

Donderdag ochtend 30 Mei bezocht ik te 8 uur Dr Busch,die my voorschreef 's ochtends 3 glaasjes Emser Kränchen van 6 ons ieder (4 ons water en 2 Molken) en 's middags te 5 uur 1 glas enkel Emser water te drinken. Voorts beloofde hy my de volgende dag te komen onderzoeken. Dr Rive had my een brief voor Dr Grossmann meegegeven,maar van Jan vernemende dat deze zich niet eens de moeite gaf om zyn patienten behoorlijk te onderzoeken,gaf ik de voorkeur aan Dr Busch,die my door de van der Vlieten en
3g 51 Willem Borski was aanbevolen. Ik had natuurlijk onmiddellijk heimwee naar Lore,en zou het te Ems niet hebben uitgehouden indien Jan er niet geweest was.

Ik ben desperaat dat ik de brieven van Lore niet kan terugvinden. Ik heb ze natuurlijk even goed bewaard als de andere en in een pak gebonden,hetgeen genoegzaam hieruit blijkt dat ik ze alle kwijt ben. Het vreemde is dat ik ze in Bantam na Lore's heengaan nog heb overgelezen. Waar kunnen ze gebleven zyn ?

Vrijdag 31 Mei kwam Dr Busch my te 10 uur ausculteren en percuteren. Dat was my nog nooit gebeurd. Hy verklaarde dat de zaak zeer eenvoudig was en zich bepaalde tot bronchitis en pleurodynie,pijn in de zijde, dat longen,hart en lever gezond waren,maar dat ik by veronachtzaming der bronchitis na verloop van tijd aan uitzetting der longen zou kunnen gaan lijden en dus aan kortademigheid. Hy schreef my voor 's ochtends niet vroeg op te staan en vooral niet vroeg in de lucht te komen,pas te 8 uur het eerste glas in bed te drinken,my dan te kleden en het tweede en derde glas met tussenpozing van 10 min.buiten al bummelende op te drinken, dan ontbijten met 2 eieren,en verder thuis te blijven tot het eten, 's middags te dutten en een weinig te lopen,te 5 uur het derde glas en 's avonds thuis te blijven, 2 maal daags gorgelen met Kesselbrunnen maar
3g 52 niet inslikken,met streng verbod van het bezoeken van komedie,concert-of balzaal,schuitjevaren,paard-of ezelrijden en landpartiën,en bovenal van bergklimmen. Dit laatste herhaalde hy meermalen onder het zeggen van: " Dat deugt je volstrekt niet.",waarschijnlijk in de veronderstelling dat ik daarop byzonder belust was. Zo lang het niet warmer werd mocht ik niet gaan baden.

Het speet Agnes van Loon dat haar vader die oude baker Grossmann had geraadpleegd,die hem niet onderzocht en toch alles vergund had,zodat Jan dan ook reeds de eerste dag 4 uur ging lopen en de hoogste bergtop bestegen had. Hoe dit te rijmen was met zyn gebrek aan adem en pijn in 't been vatte ik niet.

Het weer was in Ems even veranderlijk als overal,Donderdagochtend zon en warmte,te 11 uur hevig onweder met geweldige donderslagen,en verder de ganse dag regen,zodat de wegen onbegaanbaar waren en het te 5 uur guur en vochtig was. Chris Pauw was ook te Ems maar liet zich weinig zien en hield zich onledig met het copiëren van muziek. Ik schreef Vrijdag alles aan Lore en voegde erby:" Ik vind het hier saai en verlang "naar jou,maar troost my by het zien van zovelen,die er erger aan toe "zyn dan ik."

Zaterdag 1 Juni telegrafeerde ik aan Jan Willem,die 9 jaar werd. Zowel Vrijdag als Zaterdag viel de regen by stromen en was het koud en moest men dus onder de benauwde en volgepropte colonnade heen en weer lopen. Jan leende my de Götz von Berlichingen,wat my aan de leerkamer van Thumm deed denken,toen ik daar in de winter van 1850/51 een paar maal 's avonds genodigd werd om voor te lezen.

P.Greve,broer van Mama's dokter,telegrafeerde my:" Je suis heureux "et vous remercie," waaruit ik afleidde dat hy tot Notaris benoemd was. Vóór myn vertrek had ik een lang rapport ingezonden over alle candidaat-notarissen,die verzocht hadden by de ontstane vacature in aanmerking te komen,en nu was een hunner benoemd.Notarissen en procureurs zyn de enigen, die hun door Z.M.zelve getekende aanstelling ontvangen,alle andere ambtenaren en beambten ontvangen slechts een afschrift. Genoemde Greeve is in dit jaar (1903) op zyn verzoek eervol ontslagen. Ik had Kist volledig ingelicht omtrent hetgeen hem te doen stond ingeval een nieuwe notaris benoemd werd.

Zondag 2 Juni reed ik met Jan,Agnes,Louise en Doortje de kamenier te 8½ in 5 kwartier naar Früchtaltyd de berg op tussen hoge beuken en dennen. De dienst begon te 10¼ maar de preek,die uitmuntend was,eerst te 10 min.voor elven en duurde slechts 35 minuten,waarna nog een huwelijk ingezegend werd tussen een colporteur en een verpleegster uit de Irrenanstalt te Nassau. Na de dienst reden wy terstond naar Ems terug.

Maandag kwam Dr Busch naar my zien en ried hy my papier Fayard te leggen op de plek in myn zijde,waar de Spaanse vlieg gelegd was. Hy was verdrietig over het weer,dat de mensen,die niet hoestten toen zy kwamen, aan 't hoesten gebracht had. Het kletterde dan ook onophoudelijk,zó zelfs dat ik er 's nachts wakker van werd en Ds ten Kate,die met zyn vrouw te Ems was,er wanhopig van werd en my zeide: " Zonnetje,zonnetje,tap er 's "uit een ander tonnetje."

Myn buurman deed 's nachts niets dan hoesten,roggelen en spuwen, allerviest en stond 's ochtends al te 5 uur op. Jan nam zich niet in acht,was nooit te bewegen om een over-of regenjas aan te trekken en bleef met vochtige laarzen zitten omdat hy geen pantoffels rijk was. De meisjes (Agnes en Lou) waren saai en Agnes had het talent haar vader te impatienteren door weg te lopen op het ogenblik dat hy na het ontbijt wilde beginnen te lezen,en op de wandeling achter te blijven. Lou las een allerdroogst boek van een afgescheiden predikant over Kerkgeschiedenis en opende haar mond nooit. Zondags staken zy zich in hoge zwarte, zijden japonnen en Agnes leefde zonder te drinken.

Het hotel was zeer goed en de table d'hôte even slecht als alle mogelijke Duitse table-d'hôtes,terwijl de gasten (40 in getal) vervelend waren. Dr Busch verbood my 's middags te drinken,weil es mich zuviel aufregte en ik slecht sliep.

Dinsdag 4 Juni kreeg ik een lieve brief van Jan Willem,die my zeer meeviel vooral wat de stijl betrof. Ook Jan was zeer met zyn petekind ingenomen en vond hem zeer sekuur. Lore trok die dag met de kinderen, zonder Henk,naar Schaep en Burgh. Ik sliep in Ems nog slechter dan in Amaterdam wat ik toeschreef aan het vele eten 's avonds. Daar men te 1 uur at,had ik 's avonds honger en at dan te veel. Dr Busch vond echter dat ik er beter uitzag maar gaf toe dat het Emser water aufregte en het daarom met Molken moest vermengd worden.

Van de gasten interesseerde my het jonge vrouwtje van een Pruissisch officier,die by de Occupationsarmee onder Manteuffel te Nancy stond en evenals Lore over 4 maanden niet haar 7de maar haar le kindje wachtte. Het bleef voortdurend kletteren,zodat de kelders onderliepen en de Lahn ongekend hoog was en zo sterk stroomde dat men er niet tegen op kon roeien. Terwijl ik het land en heimwee had,zeide Jan my dat hy zich beter amuseerde dan thuis. Max nam op S.en B.les met Karel van Coggins.

Het bleef ellendig weer,nu eens een brandende zon,dan weer koud en vochtig en ik gevoelde my zó loom en lusteloos dat ik steeds lust had om op myn bed te gaan liggen. In de nacht van 8 op 9 Juni vreesde ik voor een herhaling van hetgeen my op de Rigi overkomen was en daartegen gaf Dr Busch my een poeder van ipecaquana en opium,en beval hy my een flanellen lap op het onderlijf te leggen,rijstsoep met rode wijn te nuttigen en thuis te blijven.

3756 Tane was Woensdag 5 Juni weer met Frank naar Düsseldorf gereisd, omdat zy vreesde dat er weer een nieuwe operatie zou nodig zyn. Dit was echter Goddank niet het geval. Dr Mohren had my dan ook gezegd dat hy by scheelzien nooit meer dan één operatie aan elk der ogen verrichtte en hy bleef by zyn woord. Hy zeide echter dat Frank een organisch gebrek had, dat hem verhinderde goed te zien wat nabij was, en hy daarom zyn leven lang een bril of lorgnet moest dragen. Arme jongen ! Hoe gelukkig dat hy zulk ein tapferer Jungen was, gelijk Keerl aan my schreef.

Max schreef my dat hy ezels gekregen had en ik antwoordde dat zy my aan Woestduin herinnerden en Max nu begrijpen zou hoeveel moeite Christiaan en ik hadden om hen uit het weiland op te halen, hoe wy dan de éne naar een hoek dreven, waar hy tussen twee sloten ingepend zat om op het ogenblik dat hy wilde ontsnappen boven op hem te springen of om de nek te vatten, totdat een onzer hem het halter kon aandoen, waarna de ander gewillig volgde, en hoe dikwijls wy natte voeten kregen als het gedauwd had.

Terwijl Dr Grossmann het klimmen aan Jan had aangeraden, zeide Dr Busch, wien ik op Jans verzoek daaromtrent geraadpleegd had, dat het voor hem allerverkeerdst was. Ik deelde dit aan Jan mede, maar hy stoorde zich
3757 daar niet aan en trok de bergen weer in. Dr Busch zeide telkens:" Men "moet zich niet verbeelden dat het klimaat van Ems ein Italienisches "Klima ist. Integendeel, het is allerslechtst, alleen het water is kostelijk; ik zelf ga dan ook 's winters naar Italië omdat ik een borstlijder "ben."

Dat de lucht in Ems bedorven was, behoefde men my niet te vertellen. Men bespeurde dat nooit beter dan wanneer men een berg beklommen had en weer naar de badplaats terugkeerde. Het was een benauwde, vervuilde mensenlucht, die je dan tegenwoei. Hendrik en Louise van Loon logeerden altyd in de Vier Jahreszeiten, vlak tegenover de Cursaal, waar de etens-
3756a lucht ondragelijk was. Jan vond ook de lucht zo enervant, ook de baden en het water, zodat hy zich zo slap voelde als een vadoek.

In de courant stond dat Thorbecke gestorven was en Lore schreef my dat David ƒ 30.000- in een myn gestoken had. Die heeft hy natuurlijk nooit teruggezien.

Jan was zenuwachtig omdat Constance haar moeder per rytuig uit Amst. naar Zeist moest brengen, maar een telegram:"Bien arrivées. Maman pas trop fatiguée." stelde hem gerust. Om op zyn verhaal te komen had hy weer 4 uur lang in de bergen gedwaald.

Anna en Lou Elout kwamen 13 Juni ook te Ems. Oom Piet had ƒ 150- aan Lore cadeau gegeven.

Zondag 16 Juni reed ik te 8½ uur met Jan, de meisjes, Anna en Lou Elout naar Früchт, een smerig mesthopen dorpje van 300 inwoners, boven op een berg gelegen, en per rytuig alleen langs een steile, zonnige weg te bereiken. De paarden moesten gedurig uitblazen en de koetsier liep er in hemdsmouwen naast. De dienst duurde van 10 - 11½ en by het uitgaan kwam Pastor Ninck ons vragen of wy wilden blijven eten, daar zyn vrouw op gasten had gerekend. Deze was de dochter van een rijk koopman Klein
3757a uit Barmen en kleindochter van de beroemde Anna Schlatter. Zy hadden 4 kinderen, 2 jongens van 8 en 6 en twee meisjes van 4 jaar en van 6 maanden. Van het jongste was Freule van Löben Sels, die er logeerde, de peettante. Buitendien logeerde er een broer van Mevrouw Ninck en zat nog de pred. Fritz uit een plaatsje by Homburg aan. Mevrouw Ninck was de gepersonifieerde onschuld en eenvoud en zó verlegen dat zy aanvankelijk de ogen niet dorst opslaan, maar wat zy zeide toonde dat zy zeer gebildet was en een gelovige ziel. Haar man las ons een harer gedichten voor, dat zy gedurende haar engagement had gemaakt en waarin zy o.a. de wens uitsprak dat zy toch vooral herbergzaam mochten zyn. Nu, hierin schoten zy niet te kort. Het diner bestond uit soep, bouilli met spinazie en aardappelen en een grote koek met compote, geassaisonneerd met 2 flessen Rudesheimer.

3758 Te 2 uur moesten wy de Kinderlehre bywonen, maar die viel my tegen. Hy ondervroeg de kinderen over I Petr.3:15 en volgende, maar dat was hun veel te diep zodat zy weinig antwoordden. Bovendien werd er wel tienmaal gezongen en duurde het veel te lang, tot 3½ uur, waarna wy weder met hem
3759 mee naar huis gingen om koffie en brood te nuttigen. Te 4¼ vertrok hy naar Friedrichssegen, waar hy preken moest voor de bergwerkers, die er een zilvermijn ontgonnen. Wy keerden langs een voetpad terug naar Ems, welk pad ook niet brillant was, steenachtig en modderig, zodat Anna eens tot over de enkels in de modder zakte, maar het was niet zonnig daar het tussen de hoge beuken en dennen liep, die die bergrug bedekken.

Mevrouw Ninck nodigde ons dringend uit om de volgende Zondag weer te komen eten en dan met haar de Idiotenanstalt te gaan bezichtigen; de dames namen dit aan,maar ik bedankte omdat ik als Officier al genoeg met krankzinnigen te doen had,en reeds het enkele gezicht my wee maakte.

Lore had my geschreven dat ik niet te intiem met Lou Elout mocht zyn,van wie zy dus een beetje jaloers bleek te zyn. Nu is het waar dat Lou my reeds in '65,toen Lore in Pyrmont was,nog al had aangehaald en nagelopen,en,zodra zy in Ems kwam,deed zy dit weer en kwam zy o.a. nu en dan by my in myn kamer,zelfs 's avonds na het souper,maar ik verzocht haar dit niet te doen daar ik dan nog tot 10 uur uit Keerls 2e deel vertaalde. Ik stelde dan ook myn vrouwtje gerust.

Ik ga nu een dag terug om te vertellen dat ik Zaterdag 15 Juni von Stedmann bezocht,na in Coblenz vier winterpakjes voor de kinderen,en
3760 voor myzelf een witte jas,vest en broek,en voorts 2 paar Weener schoenen gekocht te hebben. Stedmann vond ik thuis verdiept in Schiller. Eerst herkende hy my niet,maar toen was hy uiterst verblijd,vriendelijk en gastvrij. Zyn vrouw en jongste dochter Anna,de enige,die nog niet in een klooster zat,waren Hilda gaan bezoeken in het klooster te Blumenthal by Aken. De oudste,Bertha,was overleden,Gertrude was Oberin van een gesticht by Trier. De drie nog in leven zynde zoons waren allen in garnizoen te Coblenz en muntten uit als Officieren,maar Robert was een Don Juan. Stedmann was 68 jaar maar niets veranderd en nog in 't genot van al zyn organen. Hy las zonder bril,was niet doof,had een stem als een klok,liep vlug en sprak nog even zuiver Hollands als voor 16 jaar,hoewel hy er nooit gelegenheid toe had. Hy vroeg naar alles en wist nog de kleinste détails van de tijd,toen ik te Laubbach was en van zyn visites by ons in Nymegen. In één woord hy was even aangenaam als toen,maar hy beleed my nog even ongelovig te zyn.

Sedert Vrijdag was het mooi weer geworden maar zeer warm; ik hoestte niet meer,was van myn steek in de zyde verlost en juichte dat de langste tijd van myn verblijf in Ems om was.

Lore had my geschreven dat zekere Grüber gouverneur van Karel Beels zou worden en Mevr.Ninck zeide my dat deze een harer neven was. Ik vergat
3761 nog te vertellen dat Ninck vol grappen was en ons o.a.een geestige droom uit die barmherzige Samariterin voorlas,dat hy ons zyn strijdros toonde, een vurig paardje van 4 jaar,en een chassepot,die hy op een der slachtvelden erbeutet had. Hy had gedreigd ons in de Zondagschool ook te zullen ondervragen,maar liet het op het dringend smeken van Fr.v.Löben Sels na. Na de preek had hy openlijk aan de gemeente gezegd dat hy 's middags het kind moest dopen van een vrouw,die hy in December getrouwd had en die toen een bruidkrans droeg. Daar het nu gebleken was dat zy daartoe zes maanden tevoren het recht niet gehad had,maakte hy er openlijk melding van. Jan en zyn dochters waren na de dienst terstond weggereden, daar hy geen lust had met Ninck kennis te maken,ik vermoed uit verlegenheid.

Donderdag 20 Juni kwam Jan my op zyn eigenaardige manier zyn hart luchten over het drijven van Anna,die à tout prix een kennismaking tussen hem en Ninck wilde teweeg brengen,waaraan Jan geen behoefte gevoelde. Ninck had namelijk aan Anna gezegd dat hy Vrijdag te 5 uur een Bibelstunde zou houden,and now Anna took it for granted dat Jan en ik er ook
3762 zouden heengaan,en dit verveelde Jan,niet,omdat hy niet gaarne een Bijbellezing wilde horen,maar omdat Anna en ook Tane zich altyd op iedereen gooiden en eisten dat anderen dit ook deden. Hy begreep niet hoe zy,die de 50 gepasseerd waren,zo mal nog konden wezen. Achtereenvolgens schilderde hy my de onderscheidene manspersonen,die zy al vervolgd en verafgood hebben: Mounier,de Leuw,von Erborn,Parmly,Boucher,Matamoros,Kögel, enz.en dat vond hy misselijk ! Ik dacht: Ja,Anna kon een voorbeeld nemen aan de Freule v.Löben Sels,die veel intiemer was met Mevr.Ninck dan met haar man,gelijk dan ook betaamde.

Wat <u>my</u> verveelde was dat Anna altyd grote wandelingen met my wilde maken,liefst bergtoeren,die my verboden waren,terwijl zy my te hard liep en ik in het zweet raakte,en terwijl zy beweerde niet zo langzaam te kunnen lopen dewijl zy dan pijn in de rug kreeg. Tweemaal had Jan een grote wandeling met haar gemaakt en toen was hy zo bezweet thuis gekomen,dat hy geen droge draad aan 't lijf had,wat natuurlijk allerverkeerdst voor hem was. In de bergen <u>moet</u> men kou vatten,want plotseling komt er uit een Schlucht een ijskoude wind.

's Nachts was Anna ook onrustig en ofschoon zy met Lou Elout in
één kamer sliep,stond zy somś op,stak de kaars aan,keek of Lou wakker
was,liep naar het venster,schoof het gordijn weg om naar buiten te zien
3763 en daar zy een vleugel van het hotel bewoonde,kon ik haar van uit myn
bed in haar nachtgewaad gade slaan,en waarschuwde ik haar.
Ik verveelde my gruwelijk. De overgaang was te groot geweest.
Opeens uit de huiselijke kring te worden overgeplaatst in een wereld
van vreemde gezichten,midden uit de geregelde bezigheden in een leven
van niets doen. Ik verlangde weer naar myn oude doen,want nu ik geen
strafzaken meer had,vond ik het werk als Officier razend pleizierig,
en dankte ik God gedurig dat Hy my die post gegeven had.
De voormiddagen waren aangenaam maar veel te kort,want in een ogen-
blik was het 12½,en dan volgde het vervelende toiletmaken,de lange table-
d'hôte in een benauwde zaal,en als die afgelopen was,voelde ik my zó
slaperig en loom,dat ik niet in staat was om te lezen of te schrijven.
Moest ik uit,dan bepaalde zich myn wandeling tot een drentelen langs de
Lahn,waarby ik om de 20 stappen stilstond of op een bank neerviel.
Jan was verdrietig omdat zyn vrouw hem beloofd had ook te zullen
komen en nu schreef zy dat zy haar moeder niet kon verlaten of,beter ge-
zegd,dat deze haar niet wilde laten gaan.
3764 Vrijdag moest ik Anna en de drie meisjes vergezellen op een wan½-
deling naar Dausman,maar gelukkig was het koel en het stijgen niet moei-
lijk. Dr Busch kwam my weer onderzoeken en was tevreden.
Zondag 23 Juni trokken wy andermaal naar Früchť en deze keer bleven
Jan,Ag en Lou ook eten,zodat wy,daar Mevr.Nincks broer en 2 nichtjes
logeerden en nog een man,wiens naam ik niet vernam,mee at,met ons 13 aan
tafel zaten. Jammer dat Henriette niet van de partij was ! In de andere
kamer aten de kinderen,met 4 idiote meisjes,die met een Pflegerin uit
Nassau waren komen aanwandelen. De arme Mevrouw Ninck had het dus druk
en was dan ook niet naar de kerk gegaan,maar het ergerde my dat haar
nichtjes haar maar lieten heen en weer lopen en ons bedienen. Van 1½ tot
2 liep ik met Jan het dorp uit,maar het was zó zonnig dat wy onder een
zware noteboom bleven staan praten totdat het tijd werd om de Zondagschool
by te wonen. De les liep over I Petr.3:18-22 en was geheel Keerliaans,
maar veel te diep zelfs voor de oudste kinderen van 18 jaar. De volgende
week zou enkel over de Engelen gehandeld worden,vers 22,en ik dacht by
myzelf: dan mogen de kinderen wel eerst de daarover lopende hoofdstukken
uit Keerls 1e en 2e deel van buiten leren.
Van 4-5 koffie met brood en beschuit,waarby nog een 14e gast kwam
aanzitten,zekere Pastor Klein uit Schweighausen,die vrij vulgar was. Te
3765 5 uur verlieten wy Früchť,door de beide predikanten begeleid. De wande-
ling naar Ems is overheerlijk door een hoog bos,mits men langzaam wil
gaan en niet hollen gelijk Anna,die vooruitstoof en Jan met de rest in
haar vaart meesleepte,met dit gevolg dat zy over een boomstronk viel.
De weg daalt voortdurend en is soms zeer steil,en daar het weer ontzet-
tend gegoten had,zeer modderig,zodat men voorzichtig lopen moest. Stof
was er dus niet als in Ems,maar toen wy dit naderden,kwam de vieze,onge-
zonde lucht uit de badplaats ons al te gemoet.
Mevrouw Sandbach-van de Capelle,ook al een intieme van Anna,vertelde
dat Mevrouw Mezger overleden was. Hy,die door zovelen voor onfeilbaar ge-
houden werd,had zyn eigen vrouw dus niet kunnen genezen. Anna was van
alles even geënchanteerd,niet het minst van de Gerstenschleim,waarop zy
zich 's avonds tracteerde. Zy zeide dat zy wel te Ems zou willen wonen.
Ook 's winters ?!
Dinsdag 25 Juni pakte ik myn koffer en woonde ik te 11¼ de komst
van de Keizer by in een open calèche mat 2 paarden en 2 voorrijders,
een adjudant naast zich,voorafgegaan door een rytuig met 2 adjudanten
en gevolgd door 2 met hoge officieren. 's Avonds Bengaals vuur op een
der rotsen en muziek in de Curgarten.
3766 Te 5 uur Bijbellezing van Ninck in Jan's salon. Jan was jaloers dat
ik kon vertrekken,maar Constance had hem gelast nog te blijven en de
meisjes waren uitgelaten blij dat vader nog niet van heengaan sprak.
Lou Elout hoestte na een grote wandeling,welke zy in de vroegte gemaakt
had,maar dronk geen water. Jan was daarentegen niet uit geweest om de
grote hitte der laatste dagen.
Woensdag 26 Juni verliet ik Ems; ik keerde echter niet rechtstreeks

naar Amsterdam terug,maar spoorde naar Düsseldorf,waar ik twee brillen voor Frank kocht en Dr Mohren over myn linker oog consulteerde. Hy zeide my: " Wenn Sie mal 14 Tage Zeit haben,dann müssen Sie zurückkommen und "Sich einer inneren Behandlung unterwerfen." Ik verstond " Brandung" en daarop bulderde hy:" Wer spricht von Brandung,ich sage Pe-hand-lung !". Hy schreef my een lorgnet en een bril voor. Dit waren de eerste die ik droeg.

Ik logeerde im Europ. Hof,om de souvenirs van onze tweede huwelijksnacht op 4 Maart '57, en kwam Donderdagavond 27 Juni in Amsterdam,waar ik een lief briefje van Lore vond uit S.en B. Het speet haar my niet te kunnen verwelkomen,maar Mama van Loon had het weer zó geschikt dat zy juist die dag naar Amsterdam reed met Agnes,zodat Lore nu Tane niet al-
3 67 leen kon laten. Zy eindigde: "Ik ben blij dat Kist je permissie heeft "gegeven om Zaterdag en Zondag hier te blijven; vraag nu nog nederig aan "Op ten Noort om Zaterdag 6 Juli Mama's verjaardag te komen vieren en "kom dan je schade maar inhalen en een beetje de baas spelen over je "Vrouwtje."

Ik behoef niet te zeggen dat ik er vast op gerekend had Lore in Amsterdam te vinden,wel niet aan het Station,maar op de Prinsengracht, en het rappelleerde my die dag in Oct.'56,toen ik van Weilbach terugkwam en Lore's moeder juist die dag had uitgekozen om Lore naar Amst.mee te nemen. Nu stelde zy my weer teleur ! Henk haalde my aan het Station af en wy soupeerden samen.

De volgende morgen lichtte Kist,wiens vacantie op 1 Juli begon,my omtrent alles in en zeide hy my dat hy tot Maandagochtend in stad bleef en ik dus zolang in S.en B.kon blijven. Ik reed daarop 's middags met Henk daarheen. Het was heerlijk om Lore en de kinderen weer aan myn hart te drukken en ik nam my plechtig voor hen niet meer te verlaten om een kuur in Ems te doen.

3 68 Maandag 1 Juli keerde ik naar Amst. terug; ik vond zóveel werk,dat ik die week slechts eenmaal aan Lore schreef o.a. om haar te vertellen dat Henk Dinsdag avond by my had thee gedronken en van 7½ tot 8¼,terwijl ik werkte,in the Childrens Friend gelezen had,dat Zigeler zyn vrouw verzocht had om met de kinderen by hem te Chicago te komen,dat van Mels nergens een huisje voor een brooddepot kon vinden,dat myn broer Willem my ƒ 90,66 was komen brengen als myn aandeel in een losgekomen kapitaaltje, waarvan Grootpapa het vruchtgebruik aan de Wed.Koning had vermaakt en aan een paar werklieden van 't Manpad,die nu allen overleden waren.

Aan het eind der week reed ik weer naar S.en B. en bleef er tot Maandag. Tane had my het Blaadje voor Spanje ter correctie meegegeven, dat o.a.de geloofsbelijdenis bevatte,welke voor de Prot.Kerken aldaar was vastgesteld en my op geen enkel punt voldeed. Zy hield weer de ouderwetse artikelen in,die in het licht der H.Schrift bezien,geen recht van bestaan hadden. Van de centrale plaats,welke de Heer inneemt,geen woord; van het verband tussen Schepping en Verlossing evenmin; van het onderscheid tussen de Vader,de Zoon en de H.Geest en hun onderscheiden werk, geen woord. Een nieuwe Kerk moest geen geloofsbelijdenis hebben,want het gevaar ligt voor de hand dat zy die als onfeilbaar aanneemt,en daardoor het werk van de H.Geest,die altyd meer licht wil schenken,belemmert.
3 69 Ik schreef een en ander aan Tane,maar het baatte niet. De mensen moeten nu eenmaal een kruk hebben,waarop zy steunen,een juk,dat zy torsen,en een kurk waarop zy drijven,en dit verklaart het voortbestaan onzer orthodoxe Gereformeerde,Afgescheiden en Dolerende Kerken. De Roomse heeft een levende paus,de Gereformeerde een papieren in de vorm ener Geloofsbelijdenis.

Ik maakte in Amsterdam kennis met Fliedner en trachtte hem af te brengen van het denkbeeld om de Duitse kinderachtige,heidense kerstboom in Spanje over te plaatsen,maar als Duitser wilde hy dit à tout prix doorzetten.

Ik schreef aan Lore dat Op ten Noort my weer verlof gegeven had om Vrijdag naar buiten te gaan. Deze nam de strafzaken waar en Verloren de Donderdagzaken en de Handelskamer. Het spreekt van zelf dat Op ten Noort en Verloren hog zeer groen waren en my gedurig kwamen raad vragen,hetgeen my in myn werk ophield. Ik hield er niet van om als Hartogh my te bepalen tot het inzenden van een rapport van de Hoofdcomm.van politie wanneer de Minister omtrent het een en ander inlichting vroeg,maar ik maakte een zelfstandig advies op en de Proc.Gen.stelde dit op hoge prijs.

3770 Lore schreef my dat de ouders van Cécile Paroz hun zilveren bruiloft zouden vieren en vroeg my wat ik er van vond om haar naar huis te zenden ten einde dat feest by te wonen,daar zelfs haar oudste broer Virgile,een ondeugend sujet,er over dacht over te komen. Ik vond het natuurlijk opperbest. Op Maandag 15 Juli bracht ik Lore met Cécile P.,Henk,Max en Miek naar Zandvoort,waar zy hun intrek namen in de Villa Prévinaire,terwijl Mietje met Pim en Fan op S.en B. bleven.

De behanger Fries te Zeist schreef my dat iemand by hem was geweest om Welgelegen te kopen,maar de prijs van ƒ 12.000- te hoog vond. Ik antwoordde dat die persoon dan maar moest opgeven hoeveel hy er voor geven wilde. De Evangelist Roos kwam my verhoging van salaris vragen,daar hy ƒ 16,37 in de week nodig had en slechts ƒ 14,50 inkomen. De Vrouw van Evangelist Geel was voor de zoveelste keer bevallen en wel van zulk een immens dikke jongen,dat de vroedmeester niet begreep hoe zo'n klein kereltje als Geel hem had kunnen verwekken.

Cécile Paroz vertrok 19 Juli naar Zwitserland en werd te Zandvoort vervangen door Grietje Jostmeyer,die ook zeer zeelucht nodig had.

3771 Anna van Lennep-van Eeghen (Leiduin) logeerde ook in de Villa Prévinaire en Mina van Lennep-Sillem,die in het Badhuis kamers had,kreeg er 's nachts een miskraam,hetgeen niet belette dat zy ruim een jaar later van een dochter,Sylvia,beviel.

Zaterdag 20 Juli kwam ik 's avonds te Zandvoort om tot Zondagavond te blijven. Hendrik bezocht ons die Zondag,maar de hitte was zó overweldigend dat wy de gehele middag voor de achterdeur aan de duinzijde moesten blijven zitten. De thermometer rees op het strand tot 110° Fahrenheit en in de schaduw tot 93. Daarby was het Oostenwind,die een heirleger van insekten aanbracht,zodat ik zelfs door myn pantalon heen gestoken werd.

Cécile schreef uit Lignières (canton Neuchâtel) dat zy behouden was overgekomen,en de verbazing harer ouders,broers en zusters onbeschrijflyk

3772 was. " La joie que j'éprouve,ne m'empêche pas de penser à vous,chère Ma-"dame et à toute votre chère famille. Et la mer ! je la vois encore en "imagination,je l'aime autant que nos Alpes. Jamais je n'ai trouvé notre "Suisse aussi belle que maintenant...." Haar vader schreef ons een mooie brief om te bedanken en zeide o.a.:" Nous avons retrouvé notre fille "telle qu'elle nous avait quittés; c'est la même tendresse,la même sim-"plicité;seulement son français s'est déjà tellement impregné de l'accen-"tuation hollandaise que cela nous amuse beaucoup. Quelle facilité à se "mouler sur les autres !"

In het kille Paleis van Justitie,waar nooit de zon scheen,was het nog 86° en in de koelste kamer 75. Zondag had een schipper,die in het Singel lag,zyn vrouw met een beddeplank doodgeslagen en was Op ten Noort gehaald. Ik had altyd de gewoonte om de Hoofdcomm.van Politie schriftelyk te verwittigen wie van ons geroepen kon worden. Ik geloof dat het omstreeks die tijd was,althans in het jaar dat Op ten Noort de strafzaken had, dat de Heer Mees,President der Ned.Bank,my op het Parket kwam mede-

3773 delen dat de twee gebroeders Jan en Jacob Vrendenberg verdacht werden van aan de Bank valse accepten gedisconteerd te hebben. Hy legde er my een ganse stapel van over. Ik liet Dijkers,die hoc tempore R.C.was,waarschuwen en begaf my met Op ten Noort naar het huis der Vrendenburgs,dat op een der N.Z.Voorburgwallen stond,maar waarvan het achterste gedeelte ook een uitgang op de N.Z.Achterburgwal had. Dit wetende had ik zowel vóór als achter een stille agent laten surveilleren. Wy vonden alleen de oudste broeder Jan op zyn kantoor. Ik wees hem de van valsheid verdachte stukken,maar hy ontkende die vervaardigd te hebben. Het duurde nogal lang eer Dijkers kwam,en terwijl deze er was kwam Jacob Vr. op het kantoor. Wy vonden termen genoeg om hen in arrest te nemen,en terwijl zy per vigilante naar de Cell.Gevangenis gebracht werden,begaven Dijkers en ik ons naar boven om dit aan de vrouw van Jan mede te delen. Wy hadden hem niet eens vergund zyn pantoffels voor schoenen te verwisselen en afscheid van zyn vrouw te nemen. Een dag later kreeg ik 's avonds de visite van een andere broer Vr.,die ergens in Gelderland modern predikant was. Hy was vrij grof en boven mate verontwaardigd dat ik zyn twee broers had durven gevangen zetten,maar daaraan stoorde ik my niet,en beiden werden dan ook door het Hof ter zake van valsheid in geschriften van koophandel en het gebruik maken daarvan veroordeeld.

3774 Lore schreef my Woensdag 24 Juli dat er ook te Zandvoort een ontzettend onweer geweest was,met hagel en regen en gevolgd door een hevige wervelwind,die de regen door de gesloten luiken en ramen had naar binnen gejaagd,dat de vliegen en torrenplaag ondragelijk was en zy zelfs in haar bed torren gevonden had en er een van het plafond op haar hoofd gevallen was, dat Henk en Max voortdurend met Grietje overhoop lagen,zodat zy Paroz zeer miste, dat zy nogal eens bloemen van Leiduin kreeg,maar het haar aangenamer zou zyn als men haar eens wat vruchten zond,daar die te Zandvoort niet te krijgen waren,en zy zich zo geëchauffeerd gevoelde, waartegen Dr Smit haar een poeder gegeven had,die wel hielp.

3775 Donderdag schreef Maria uit Welgelegen o.a.:" Hier Mr.et Madame "Tielkemeijer sont venus examiner Welgelegen du haut en bas,deux immen-"ses rotondités,die hier en daar zullen moeten laten stutten om niet door "de vloeren heen te zakken. Ce qui plaisait le plus à la vulgarité de "Madame,c'était la proximité de la route et la délicieuse vérandah,mais "Mr avait beaucoup de bezwaren et je ne pense pas qu'ils l'achèteront; "ils aimeraient mieux louer parce qu'ils n'ont qu'un fils et préfèrent "souvent changer de résidence; ils devraient aussi bâtir une écurie pour "leurs trois chevaux."

Ik had in die hitte en insektenplaag zó met de arme Lore te doen, dat ik,die van plan was om Zaterdag 27 Juli de eendejacht te gaan openen en tot Maandag op S.en B.te blijven om Jan Willem en Frank te zien,haar voorstelde om Vrijdag in stad te komen en my naar S.en B. te vergezellen. Maar Lore antwoordde dat zy myn voorstel niet kon aannemen daar zy by geen mogelijkheid de kinderen met Grietje alleen kon laten,dat het trouwens ook niet zó heet meer was,en ik dus maar niet over haar moest tobben. Omtrent de brief van Vader Paroz schreef Lore:" Ik vind hem heel lief "behalve de phrase over l'accentuation,qui sent le pédagogue d'une lieue. "Que sait-il de l'accent hollandais,et croit-il donc que l'accent suisse
3776 "soit français ? Die schoolmeesters zyn toch overal even pedant ! Ik en-"vieer je dat je vruchten op S.en B.zult vinden."

Ik reed dus Vrijdag naar S.en B. en schreef Zaterdag avond aan Lore: " Ik was erg teleurgesteld toen ik gisteren middag thuis komende je niet "vond. Het was zó heet en nog steeds Oostenwind en ik verbeeldde my dat "je te Zandvoort moest geroosterd en door de insecten opgegeten worden. "Maar na het lezen van je brief begrijp ik dat,wanneer je je hier over "de jongens zoudt agiteren,je ze niet dorst alleen laten. 't Is jammer "want 't is hier koeler. Gisteravond vond ik te 7 uur Helmer te Vreeland. "Ik hoopte er de kinderen ook te vinden,maar ontmoette Frank met Mietje "eerst in het dorp,die toen meereden. JW.was met Mama en Anna te Zeist, "zodat Frank alleen met Tane gegeten had. Deze vertelde my dat Frank my "had willen afhalen,maar toen Tane hem zeide dat Helmer al te 5 uur was
3777 "weggereden en hy dus zyn eten zou hebben moeten missen,hernam hy: " Nu "wat zou dat ? Dan had ik Papa." Hy bleef met Tane en my achter het huis "thee drinken en was heerlijk zonder bril. Hy ging te 8 uur naar bed,maar "Tane en ik bleven tot half elf buiten,toen Mama uit Zeist terugkwam en "Tante Antje meebracht,die doof is en geweldig schreeuwt."

" Heden ochtend was ik in tweestrijd of ik zou gaan jagen daar het "even heet was als gisteren,onbewolkt en bladstil. Daarom besloot ik "maar naar het Sluisje te rijden en aan van Dijk myn spijt te betuigen "van niet te kunnen jagen. JW. vergezelde my; maar aan het Sluisje von-"den wy van Dijk vol ambitie en zó ontdaan van te horen dat ik niet wilde "jagen,dat ik,die het eigenlijk om zynentwille wilde laten,my door hem "liet bepraten. Et bien m'en a pris,want te 11 uur kwam er een stevige "wind opzetten en zeilden wy over het Meer al dansende op de schuimende "golven,zodat er een paar over boord in de schuit spoelden. Het was deli-"cieux en het was veel minder warm dan gisteren. De wind liep eerst naar "het Zuiden en werd toen West,zodat ik dadelijk aan jou dacht en van "harte hoopte dat je daarvan ook te Zandvoort genoot,om weer eens golven "te zien en die beesten kwijt te raken. Ik bracht 26 eenden thuis.Het
3778 "nieuwe geweer,dat Jan en Constance my gegeven hebben,is my niet bevallen; "de kolf is te lang,het trekt te zwaar af en stoot geweldig,zodat ik dik-"werf misschoot."

" Heden avond dronken wy buiten weer thee en hadden de dames zelfs "mantels en shawls om. De Heer en Mevr.van Heemstra-de Beaufort,Burgem. "van Vreeland,kwamen een visite maken. Hy praat even lijmerig en impatien-"tant als Elout. Na 't eten heb ik crocket gespeeld met de kinderen,die

"touchant waren door al hun best te doen om my beurt om beurt te laten "winnen en niet van myn zijde weken. Morgen hoop ik de gehele dag met "hen te zyn."

Diezelfde dag schreef Lore my 4 bladz.,enkel met gejammer over de hitte,de vliegen,muggen en glazenmakers,ofschoon zy erkende het duizendmaal beter te hebben dan de arme lieden,die in het zweet huns aanschijns 3779 moesten werken. Maar in haar positie was het niet alles,want zy had een zwaar pak te dragen,en zy had weer veel last van wind in de keel,droge mond en echauffementen. Anna van Lennep had eens wat bessen gezonden en Mina twee perziken,die zy van Hartelust had gekregen. Ds de Graaf had met zyn vrouw Lore bezocht en de Dames Duuring,die naast Lore kamers hadden. Deze hadden te Rotterdam by Ds Chantepie de la Saussaye gecatechisseerd en excerpten gemaakt van diens voordrachten over Jesaja. Ik vroeg die ter leen maar zy wilden ze my niet geven. Henk stond vroeg op en was al te 5½ op het strand,waarna Max en Miek spoedig volgden,maar dan gingen ze na het ontbijt weer slapen en eens was Max niet voor half vier weer voor den dag gekomen. De kamers waren ovens,vooral die van Miek en Grietje. Henrick en Anna v.L. verhuisden met hun matras van de Oost-naar de Westzijde,maar konden nergens rust vinden,hier van de muggen,dáár van de vliegen.

Zondag 28 Juli schreef Lore aan Henriette Insinger: " Merci de ton "briefkaart. Je connais ce remède du kruidnagelolie,qui est l'effroi des "knazertjes,dont nous souffrions en Gueldre,mais qui ne chasse pas toutes "espèces d'insectes et de reptiles,petites créatures volantes,grimpantes "et rampantes,demoiselles,cousins,perce-oreilles,fourmis,hanetons noirs, 3780 "abeilles,guèpes,grandes mouches et de mille autres non descripts,dont "je ne sais pas le nom et que je n'avais jamais vus. Je t'assure qu'ils "me tourmentent encore plus que la chaleur,qui cependant n'était pas peu "de chose,93° et cela sans un souffle de vent ! Mais depuis hier le vent "d'Ouest a rafraichi l'atmosphère,chassé tous les insectes et nous a fait "revivre. Chacun en jouit en s'en félicite. Les couchers de soleil sont "tous les soirs également beaux et les soirées sont splendides; aussi "voit-on les terrasses remplies de gens de Harlem,qui viennent y boire le "thé et tacher d'attraper un peu de fraicheur au bord de la mer. Tu com"prends comme je suis heureuse que nous aurons bientôt le ler Août; alors "j'aurai mon cher mari tout à moi pendant 4 semaines.Mina van Lennep est "tout-à-fait rétablie et se félicite de la non réussite de son neuvième."

Uit een brief van Lore aan Maria van 28 Juli:... .." Mina van Lennep "est rétablie et peut de nouveau s'asseoir sur la terrasse. Qui sait si "elle n'en finira pas à présent pour tout de bon. Après la fausse couche "que Cateau Six a eu à Zandvoort,il n'a plus été question pour elle d'en"fants,et Sophie van Lennep a aussi fini par une fausse couche et à pré"sent il ne vient plus rien. Mina serait charmée si sa petite Louise res"tait la cadette de sa bande. Anna van Lennep est très hartelijk et c'est "une agréable buurvrouw à avoir; Henri n'aurait pas pu trouver une meil"leure femme et je crois qu'Anna est extrêmement heureuse avec lui et ne "remarque pas qu'il est déplaisant au plus suprême degré... .."

Tante Loutie ½ maupad

3781 Donderdag 1 Aug.begon myn vacantie en vertrok ik naar Zandvoort,waar ik tot de 31ste blijven kon. Ik maakte daar een conclusie in een registratiezaak contra Mersch en stelde myn bedenkingen op tegen de Spaanse Geloofsbelijdenis,las Ferd.Huyck en de Roos van Dekama voor en zelf in Macaulay. In hetzelfde huis logeerden eerst Henrick en Anna,later J.P. Berkhout en de Dames Duuring uit Breukelen en boven de familie Tjeenk.In het Badhuis waren Herman en Mina. Herman moest zyn ontslag nemen als Wethouder wegens zwakte van hoofd.

Op 5 Aug.haalde ik JW. en Frank van S.en B. af en bracht er Miek, die er met Mietje bleef. Frank,die in S.en B.het heimwee had,kreeg te Zandvoort de koorts en moest er 14 dagen blijven. Cécile Paroz keerde 17 Aug.na een vacantie van 4 weken by ons te Zandvoort terug.

Mama van Loon schreef 13 Aug.:" Je pense qu'Anna vous aura dit que "la bonne Miek est bien aimable en dat zy niet alleen geen moeite met 3782 "haar heeft maar haar zeer gevorderd vindt in alle opzichten." Op 19 Aug. bracht ik Frank op S.en B.terug en later schreef Mama van Loon:" Miek et " Fan sont bien aimables et le dernier est de nouveau très intime avec "Mietje."

Zaterdag 31 Aug.keerden wy allen naar Amst.terug,maar Henk en Max deden wy met het oog op Lore's bevalling by W.Smit in de kost.

Donderdag 19 Sept.kwam Dr Verboon,omdat Lore al de vorige dag aan het krukken geweest was. De baker was ook in huis. Lore bleef echter beneden en kreeg 's avonds de visite van Hartsen,die tot 9½ bleef et ne se doutait de rien,daar hy niet eens wist dat zy bevallen moest. Zodra hy de kamer verlaten had,ging Lore naar boven en ontbood ik Verboon. Ik hoopte zo dat het spoedig zou aflopen,maar de weeën duurden tot 1¼ na middernacht en toen verscheen de kleine jongen,die mager was maar welgemaakt,braaf schreeuwde en op Frank geleek,op de bril na. Lore had hem Paul willen noemen,maar later kwamen wy overeen dat hy Norman Willem zou heten omdat nog geen van Lennep Norman heette en er geen was,wiens naam met een N. begon,en Willem naar Lore's vader,die ook op 20 Sept.geboren was.

Ik heb vergeten te vertellen,dat toen myn schoonmoeder 8 maanden te voren te weten kwam dat Lore een zevende kind verwachtte,zy puur boos
3783 geworden was en beloofde my een standje te maken. Zodra ik dit hoorde begaf ik my tot haar en toen zy my begon te verwijten dat er weer een kind moest komen,zeide ik haar dat ik dit verwijt allerminst van <u>haar</u> verwacht had daar zy elf kinderen gehad had en haar Willem pas de zevende was,dat ik heel blij was dat zy het daarby niet gelaten had,dewijl dan Caroline niet zou geboren zijn en ik dus nooit met deze had kunnen trouwen. Ik wist toen nog niet dat Mama nog drie miskramen gehad had.

Ik schreef in de nacht van 19 op 20 Sept.reeds de nodige brieven en briefkaarten en verzond telegrammen. Anna schreef my dat zy peettante wilde wezen en hoopte dat het kind Willem zou heten. Ik kreeg tal van visites en brieven en briefkaarten en kaartjes. Sommigen,als Louise Elout,Saar en Maria wilden weer nader tijding hebben en ik had geen adem voor geld.

Mama van Loon kwam Zaterdag in stad en bleef tot Zondagmiddag. Maandagmiddag kreeg Lore te 4 uur de ster,zodat ik my hevig verontrustte. Dinsdag was zy weer beter maar Woensdag kreeg zy een duizeling,zodat Verboon Donderdag chinine voorschreef,14 pillen van 1 grein daags en dit hielp. De kleine zoog al dadelijk als een lier,maar Lore had niet veel, zodat Verboon ezelinnemelk voor de nacht aanbeval,welke het kind goed verdroeg.

3784 Mevrouw Kist was Maandag 16 Sept van een Johannes bevallen,zodat, toen ik het druk kreeg door Normans geboorte,de drukte van Kist voorby was en hy my gedurende twee dagen op het Parket kon vervangen.

Onze kinderen waren opgetogen. Frank ne fit que l'admirer en vond hem een dotje. Cécile was niet minder opgewonden en zo blij als een kind. Baker Huysman voldeed ondanks haar 68-jarige leeftijd uitmuntend en veel beter dan Bach de laatste maal,daar deze vuil en heftig was en altyd ruzie had met de meiden.

Zondag vernam ik dat Zigeler zyn amie niet weggezonden en zyn vrouw niet teruggeroepen had. Wel had hy enige tijd van Marie Guyot gescheiden geleefd,maar nu woonden zy weer te Chicago samen.

Maurits Elout vertrok Maandag 23 Sept.naar Banda,waar hy met geld van Mama van Loon,de zusters en Hendrik een klapperboomcultuur ondernam,
3785 die echter niet reüsseerde. Een der redenen,waarom hy het Vaderland verliet was deze dat hy niet met zyn vader overweg kon,evenmin als Henriette Elout,die naar Engeland uitweek. Maurits was toen 20 jaar; hy stierf op 18 Aug. 1883. Gedurende zyn verblijf op Java genoot hy veel gastvrijheid van Christiaan en Louise,maar toen dezen in Nederland terugkwamen en tijdelijk in den Haag woonden,vond Louise Elout het niet nodig hen te bezoeken,hetgeen Christiaan aan trots toeschreef.

Jan Willem was op 1 Juni 9 jaar geworden. Toen ik met hem op het Kerkhof wandelde om het graf van Louis te zien,zeide hy:" Misschien be-"hoef ik myn kinderen niet te begraven."- " Hoezo ?" - " Wel,als de Heer "te voren terugkomt dan is het niet nodig."

Lore hield na drie weken Norman gezoogd te hebben,daarmede op en voedde hem nu met ezelinnemelk. Jan gaf haar op 19 Oct.,haar verjaardag *f* 500-.

Op 1 Nov.engageerde Frederik van Bylandt zich met de rijke Freule van Westhreene. Enige tijd te voren was by haar ingebroken en de brandkast leeg gestolen. Een der dieven was de smidsknecht,die de brandkast gemaakt had. Ik meen dat zy naar de Ver.Staten vluchtten,maar aldaar werden zy gesnapt en nog in het bezit gevonden van het grootste gedeelte van de buit. Toen Frederik v.B.zyn engagement aan Elout meedeelde,zeide

deze: " Ik feliciteer je,maar ik had gehoopt dat het in eigen kring ge-
"bleven ware." Hy was Frederiks peetoom en had er op gevlast dat deze
met Henriette zou trouwen,in welk geval hy haar een ton zou hebben mee-
gegeven. Zo beweerde men althans.

3786 Vrijdag 11 Oct jaagde ik op S.en B.en in de Overbossen. Lore schreef
my Zaterdagavond o.a.:..." Gisteravond hadden wy veel schik. Ik had de
"kinderen om 7 uur op de thee verzocht en toen vonden zy de tafel gedekt
"en voor ieder een bord met een beschuit met muisjes en een schaal voor
"St.Nicolaasgoed op tafel. Zy lachten en hadden zo'n pleizier dat wy
"hartelijk meelachten. De baker zeide allerlei grappen zodat Frank byna
"stikte van het lachen en by het naar bed gaan niet wist hoe hy my bedan-
"ken zou voor het pleizier. Donderdagavond had Mietje een pretje voor ze
"bedacht; na het eten kreeg ieder een komfoor met een koekepannetje vóór
"zich en mochten zy bakken; het gehele huis stonk er naar,maar dienstbo-
den en kinderen amuseerden zich royaal,en zowel Jan Willem als Marietje
"en Frank kwamen ieder met hun baksel ons heel triomfant daarvan presen-
"teren."

" Van ochtend kwam de zoon van de baker vertellen dat zyn jongste
"kind vannacht was gestorven. Ik stopte haar in een vigilante en sprak
"met haar af dat zy niet alleen naar het sterfhuis zou rijden maar ook
"haar zieke dochter zou bezoeken. Daar Norman byna de gehele ochtend
"had geslapen,dacht ik dat hy van middag lastig zou zyn en sprak ik met
"Mietje af dat ik haar zou schellen als hy begon te huilen,opdat zy my
3787 "zou kunnen helpen. Maar tot myn grote verwondering was dit niet nodig.
"Ik gaf hem eerst een fles en stopte hem toen wakker in de wieg; hy kneu-
"terde eerst wat,maar sliep toch gauw in om niet vóór 3½ wakker te wor-
den,toen de baker terugkwam. Vandaag is hy buitengewoon zoet en nu ligt
"hy al 1½ uur wakker en rustig op bakers schoot te kijken. En nu liefje,
"eindig ik myn gekrabbel. Ik kan merken dat ik in lang niet geschreven
"heb,want het is my zo vreemd. Ik doe niets al my vergissen en het vlot
"niet. Zoen Henk en Max voor my. Ik dacht dat ze my nog een zoen zouden
"hebben gegeven,maar zy hadden zeker geen tijd meer. De hazen zyn gekomen.
"Daar komt juist een invitatie van Willem Borski voor je om deze week
"by hem te jagen. Ik hoop dat je zult kunnen aannemen. Je eigen gelukkige
"en naar je verlangende Huisvrouw. Compliment van Baker."

Deze Baker Huysman was een schippersdochter en had 16 broers en
zusters. Op de zilveren bruiloft van haar ouders waren zy alle 17 present
geweest en hadden zy in de roef van het schip gegeten.

3788 Het budget van Oorlog van ƒ 17.000.000-, (Min.van Limburg Stirum)
werd met 46 tegen 32 stemmen aangenomen. 34 millioen vroeg hy voor de
versterking van Amsterdam (Utrechtsche Linie).

Max nam privaatles by de leraar van het Gymnasium Meyer en Henk by
Lankamp. Willem Hartsen echoueerde op zyn propaedeut.examen ob impudentiam
suam. Zondag 27 Oct.werd Norman in de Amstelkerk gedoopt door Ds de Graaf,
ook al een der velen,die door Anna van Loon werd nagerend. de Graaf door-
spekte zyn preken altyd met ondragelijke platitudes en preekte ook lang.
Toen ik hem eens op een bitter koude Nieuwjaarsdag in de Nieuwe Kerk ging
horen,legde ik vooraf een ongetekend briefje in de Consistoriekamer,waar-
by ik hem verzocht het kort te maken om de koude en in het belang van hen
die Nieuwjaarsvisites vóór de koffie moesten afleggen. En dit hielp. Nog
nooit was ik zó vroeg uit de kerk.

Op 19 Dec.verkochten wy Welgelegen aan Tielkemeijer voor ƒ 13.000-
onder aftrek van ƒ 455- aan transportkosten,zodat wy ƒ 12.545- beurden.
Aan meubelen verkochten wy voor ƒ 905- en voor ƒ 14.040- kochten wy 6 Obl.
6% Baltimore Ohio à £ 200- voor 97½%. Daar de Notaris Vosmaar te Zeist als
zeer insolide bekend stond en Tielkemeijer hem had betaald,schreef ik hem
nadat ik enige tijd op het geld gewacht had,dat ik de uitbetaling wenste
te ontvangen,en nam ik daartoe het papier dat ik op het Parket gebruikte,
aan het hoofd waarvan de woorden Parket van den Officier van Justitie wa-
ren gestempeld en toen duurde het niet lang of de Notaris bracht my het
geld. De niet verkochte meubels werden op een zolder van het Slot gebor-
gen,daartoe welwillend door Charles Labouchere afgestaan en zy bleven er
totdat wy in Oct.'73 ons nieuwe huis op de Keizersgracht over de Wester-
markt betrokken.

Op 6 Dec.was Norman ziek geworden. Hy kreeg diarrhee en viel af,zodat Lore ongerust werd en eerst Verboon liet halen,daarna Dr Zeeman,die Rives's praktijk waarnam,omdat deze sedert Juli ziek was. Na een paardagen was Norman wat beter maar ondanks de poeders van Zeeman kwam de diarrhee toch
3789 weer terug. Zeeman was onmogelijk; nooit kwam hy uit eigen beweging en telkens moesten wy hem een boodschap zenden,en dan stond hy met een mond vol tanden zonder raad te weten te geven. Lore stelde hem telkens voor een min te zoeken,en eindelijk keurde hy dit goed. Mietje kwam op het lumineuse idee om Grietje's schoonzuster te laten halen,die een pronkkind had van 4 maanden en veel zog. Zy kwam Woensdag 18 Dec te 3 uur,maar Norman was toen al weerspannig en weigerde te zuigen. Hy schreeuwde moord en brand,en er zat dus niets op dan hem weer ezelinnemelk te geven, die hem telkens diarrhee bezorgde. Eindelijk 's avonds haalde hy tienmaal. Frank riep: " He! als hy nu maar 17 happen nam !".

De nacht van 18 op 19 Dec. moest Vrouw Jostmeyer natuurlijk thuis zyn,maar Donderdag 19 Dec.begon Norman in het zuigen trek te krijgen en besloten wy een vaste min te zoeken. Vrouw Jostmeyer nam aan om een paar weken dag en nacht te blijven. Lore had lust gehad in een groter huis, maar nu bleek er nog plaats te zyn voor Vrouw J. en haar kind. Baker Huysman was 17 Nov.al vertrokken na 8 weken gebleven te zyn.

Op een uitval van Miek dat zy groot wilde zyn om haar wil te kunnen doen,antwoordde JW. :" Toen gij jong waart omgorddet gy u zelve,maar als "gy oud zult geworden zyn,zal een ander u omgorden en u brengen waar gy "niet wilt."

Van de oude Heer Borski kreeg ik voor het eerst een gift voor de Diaconiescholen en wel *f* 500-.

E I N D E 1 8 7 2

3790 Ik vond nog een brief van Lore aan Maria,die blijkens de inhoud op 21 Dec. 1872 geschreven is. Levendig herinner ik my hoe dankbaar wy waren dat ons kindje behouden was en by de dag bijkwam; maar ach ! had de Heer hem maar tot Zich genomen,hoeveel zielesmart ware ons 25 jaar later bespaard gebleven !

Op 9 Januari stierf Keizer Napoleon III te Chislehurst,en sneed de Heer Hooft van Vreeland,vader van myn schoolkameraad Gerrit,die aan hoogmoedswaanzin leed,zich de hals af.

In het laatst van '72 kregen wy een vaste min by Norman en herstelde onze kleine poes geheel.

De turfcollecte bracht *f* 8054- op,dat was *f* 1000- meer dan gewoonlijk. Voor het eerst deden enkele predikanten in de Week der Gebeden mee,met medewerking (volgens de Amst.Courant) van de Heren Teding van Berkhout, de Neufville en M.J.v.L.,maar dit klopt niet geheel,want ik was ziek van het hoesten en had veel criminele zaken te behandelen,terwijl ik par dessus le marché het Blaadje van Spanje moest corrigeren,om alle welke redenen ik 's avonds niet uitging.

Door de Kerkeraad werden Ds Vinke,die onze Voorzitter was,en de diaken Holzmann,onze penningmeester,een uitnemend man,uit het Bestuur der Diaconiescholen geknikkerd en vervangen door Dr A.Kuyper en een diaken,
3791 wiens naam my ontschoten is,terwijl wijlen Theo Gülcher,die zich onderscheidde door altyd met een witte das te lopen,door Hovy vervangen werd. Toen ik de eerstvolgende extra Bestuursvergadering bywoonde,welke Ds Cramer presideerde,hield ik my van den domme en vroeg ik waarom Ds Vinke niet voorzat en waarom Holzmann niet kwam. Ik was namelijk geen ouderling meer en kon dus de schijn aannemen van met het niet herkiezen van genoemde heren onbekend te zyn. Toen de Voorzitter my had ingelicht wees ik op het onhebbelijke van twee aftredende leden niet te herkiezen,terwijl er op hun gedrag niets te zeggen viel,en zeide ik dat ik niet begeerde door Beraad geregeerd te worden,een geheim college van 70 Kuyperianen,waar te voren besproken werd wat de Kerkeraad doen moest,maar dat in deze zeer onberaden gehandeld had,daar ik voor de nieuwe school ter vervanging van die van de Wilde by 41 mensen *f* 25.000- gecollecteerd had,en deze niet wensten dat de richting van Dr Kuyper in de scholen ingang vond.

Deze was niet in de vergadering,maar de nieuwe diaken wel,en toen ik aan deze zeide dat hy zich zeker te goeder trouw de benoeming had laten welgevallen,maar nu,van my vernemende dat de diaken Holzmann onmisbaar was,ongetwijfeld zyn mandaat zou neerleggen,stond hy op,nam afscheid en vertrok. Daarop herkoos de Kerkeraad Holzmann en nam Kuyper zyn benoeming aan.

3792 In de eerstvolgende vergadering van 27 Maart,welke Kuyper,Hovy en Holzmann bywoonden,herhaalde ik myn grieven en eindigde met het verzoek aan Kuyper om het goede voorbeeld van de diaken te volgen en ook zyn ontslag te nemen ten einde de Kerkeraad in de gelegenheid te stellen de begane fout te herstellen en Ds Vinke weer te herkiezen. Op de vraag van de Voorzitter aan Kuyper wat hy had te antwoorden,zeide deze dat hy om kracht bad ten einde zich te kunnen bedwingen en te zwijgen,maar daarop barstte Hovy,wit van woede,in toorn los omdat ik zyn heiligdom had aangerand en zeide hy o.a. dat hy niet begreep hoe ik zó tegen Dr Kuyper had durven spreken. De Heren Gregory Pierson en de Marez Oyens ondersteunden my echter,doch Kuyper bleef zitten en volgde het voorbeeld van de diaken niet.

Van 31 Maart tot 4 April moesten wy voor de scholen collecteren en kreeg Hovy in zyn zak een briefje van Santje Röell,inhoudende dat zolang Dr Kuyper in het Bestuur bleef,zy niets meer geven wilde. Mimi Hodshon en Mevr.v.d.Oudermeulen zeiden hetzelfde. Santje had my reeds gezegd dat zy de gift van *f* 100-,welke zy voor de school van de Wilde bestemd had, omdat zy by hem had gecatechiseerd,niet meer geven wilde. Mimi Hodshon had my *f* 300- beloofd,doch trok die belofte in,en Hendrik en Willem Borski zeiden my dat zy sedert de laatste vernieuwing van het Schoolbestuur geen neiging meer gevoelden om de my toegezegde som van *f* 15.000- voor
3793 de bouw der nieuwe school te bestemmen.

Daarop vernam ik dat Kuyper bedanken wilde onder byvoeging dat het ons weinig baten zou,dewijl hy ons dan van Bonkel zenden zou,die pas uit Haarlem beroepen was. Ik bezocht toen Kapitein van Marle,de secretaris van Beraad,om hem te beduiden dat Kuyper en Hovy beiden moesten bedanken en Vinke herkozen moest worden,en dat ons gevraagd moest worden wie ons ter vervanging van wijlen Gülcher aangenaam was. Het heeft in zoverre gebaat dat Kuyper na verloop van een jaar zyn ontslag genomen heeft,Hovy bleef echter tot ons leedwezen,want hy was steeds in de contramine.

Sedert Febr.'72 zat ik met Ds de Graaf,Hendrik,Ds Hasebroek,Nepveu en Jaap Crommelin (oude beau van Mia Oyens) in een Hulpcomité tot oprichting van een Seminarie te Depok voor de opleiding van inlanders tot Evangelisten,waarvan het plan door Ds Schuurman te Batavia ontworpen was. Hy berekende dat er 3½ ton voor nodig was. Wy gingen dus dapper aan het collecteren,waarby Hendrik het meest inzamelde,namelijk van 31 mensen ƒ 50.500- voor eens en ƒ 4.150- 's jaars. In de eerste 14 dagen hadden wy by de ƒ 70.000- voor eens en ƒ 4350- 's jaars by elkaar. Jan,Hendrik en Willem Borski gaven ieder ƒ 5000-,de oude Heer Borski en Mevr. v.d.Oudermeulen ook ieder ƒ 5000-,de Heer Jan Borski en Tante Voombergh
3794 ieder ƒ 4000-,John Sillem ƒ 2000- en ƒ 100- 's jaars, Mama van Loon,tra. Kranen,Mevrouw Eugénie Labouchere ieder ƒ 1000-,ja zelfs Mevr.v.d.Hoop gaf ƒ 2000-,enz.enz.... In de andere grote steden deden ze weinig,slechts hier en daar verrezen hulpcomités,die echter weinig uitrichtten. Mr Groen van Prinsterer gaf of beloofde ƒ 10.000- en Mej.Petit Pierre te Haarlem ƒ 5000.-

In April '73 werd een allernoodlottigste expeditie tegen Atchin of Atjeh in Sumatra ondernomen. Het was een onafhankelijk Rijk,dat reeds in 1603 een gezantschap aan Prins Maurits zond,en jaren lang onder het protectoraat van Engeland bleef tot 1871,toen Nederland de kust van Guinee aan Engeland verkocht onder beding dat het de vrije hand op Sumatra hebben zou. Atjeh bood zich aan Italië en aan de Ver,Staten aan en pleegde op allerlei wijze zeeroverij,zodat Nederland verplicht werd het te tuchtigen. Maar nu beging de Regering de fout van de vijand te licht te tellen en zond zy slechts 4000 man onder bevel van de Luit.Generaal Köhler met dit gevolg dat onze troepen by de bestorming van de Kraton,het versterkt paleis van de Sultan,met groot verlies werden afgeslagen. De Ge-
3795 neraal,die een oorlogschip commandeerde,en vele andere officieren sneuvelden en 300 man werden gedood of gewond.

De Atchinezen vochten als leeuwen en waren van uitmuntende wapens voorzien,hun door Engeland geleverd,dat natuurlijk Schadefreude had over de nederlaag der onzen en dit in schampere dagbladartikelen luchtte. Onze troepen moesten naar hun bivouac op het strand achter de palissaden terugwijken,maar dewijl ook daar hun positie onhoudbaar was,zeilden zy naar Padang. De Koning ging in persoon de weduwe Köhler te Groningen condoleren,maar de verontwaardiging hier te lande was algemeen over de grote lichtzinnigheid van de Gouv.Generaal Loudon,de Minister van Koloniën Franssen van de Putte en Broey,Minister van Marine,die het zeewezen op schandelijke wijze had laten vervallen. Singendonck en de Vice-admiraal Fabius hadden de uitslag voorspeld en Nierstrasz had de Minister in de Kamer gewaarschuwd. Nu wilde de Regering in het najaar de expeditie hervatten.

Dertig jaar zyn verstreken en thans in 1903 begint er eindelijk uitzicht op pacificatie van Atjeh te komen,maar hoeveel mensenlevens en millioenen heeft die oorlog niet gekost. 't Is aan de Generaal van Heutz te danken dat er een einde aan schijnt te komen.

Van 22 tot 28 April kwamen Hunne Majesteiten in Amsterdam. Voor het diner moest ik my wegens zware verkoudheid excuseren. Het vorige jaar had ik een costuum laten maken en dat vond Cécile Parox zó mooi
3796 dat zy er een beschrijving van aan haar vader zond,die het in zyn blaadje drukken liet. De Koningin Sophie nodigde Lore en my op een soirée,en daar liet ik my aan haar en aan Prins Frederik voorstellen,die zich herinnerde met myn moeder te Brussel gedanst te hebben. Wy maakten kennis met de Freule van Dedem.,een gelovige hofdame. Cateau van Vollenhoven en Saar waren Dames du Palais.

Vrijdag 9 Mei kwamen Christiaan en Louise uit Java. Wy wachtten hen in het huis van Saar op het Frederiksplein op. Christiaan had de kinderen Ko en Ada by zyn schoonvader Küpfer in den Haag gebracht. Hy zag er perfect uit,was vrolijk,druk en opgewonden van weer in het land te zyn. Wy zouden hem overal herkend hebben en toch waren er 21 jaar verlopen sedert zyn vertrek. David en Willem waren hem tot Parijs tegemoet gereisd. Louise,die 22 was en dus 22 jaar jonger dan hy,zag er lief uit, maar souffreerde aan nevralgie en had rust nodig,daar zy op zee altyd ziek geweest was. Ten einde en passant Woestduin,Manpad en Leyduin te kunnen zien was hy met de Holl.trein gekomen.

Saar had een brief van haar man uit Boppard gekregen,maar daar zyn schrift schier onleesbaar was,had zy die nog ongeopend in haar zak gehouden,en zie,de volgende dag,Zaterdag 10 Mei,kreeg zy een telegram van hem: " Pars sans retard avec Melle Schmidt pour l'Alsace. Arrivée absolument nécessaire."- Hy telegrafeerde uit Merzweiler,een dorp dicht by
3797 de plaats waar hun dochter Marie Hartsen by Moeder Schmidt logeerde. Hartsen was dus kennelijk 's nachts van Boppard daarheen gereisd. Niemand begreep wat er gebeurd was. Saar had zich de gehele winter over Marie verontrust,omdat die zwak,gedrukt en teringachtig was. De een vermoedde een coup de sang,de ander een bloedspuwing,een derde een transport au cerveau. Saar vertrok Zaterdag middag met Juffrouw Schmidt en telegrafeerde Zondag uit Hagenau:" Bon voyage. Marie bien." Nu begrepen wy er nog minder van. Eerst veel later bleek dat er gevaar voor een enlèvement was geweest. Marie was toen 16 jaar. [Zij trouwde later met Wm. Heemskerk].

Op 13 Mei kwamen Christiaan,David en Willem by ons eten. Cécile had de kamer met vlaggedoek en groen versierd en ter ere van Christiaan en Willem,die de volgende dag jarig waren,hadden wy cadeaux gekocht. Er was een dienknecht en champagne,en wy lachten zó,dat Lore,de kinderen en Cécile er schik in hadden. Jammer dat Saar er niet by kon zyn.

Zondag 18 Mei bracht ik met Christiaan op Leyduin door. Zodra Jan Janssen Christiaan zag,herkende hy hem en vroeg hy: " Heb je die zwarten "daar in de Oost braaf gedonderd ?" want ons volk is in de overtuiging dat de Javanen zwart zyn.

Op 20 Mei werd de Rechterlijke Organisatie met 39 tegen 37 door de
3798 Tweede Kamer verworpen. Afwezig waren vier leden,o.a.Sypestein,pas benoemd tot Gouverneur van Suriname,en Jan,die te Ems was. Vóór stemden de liberalen,tegen de radicalen,de Roomsen,de conservatieven en de antirevolutionnairen. By het ontwerp was o.a. bepaald dat de Officier te Amsterdam aan het hoofd zou staan van 2 provinciën en van 9 Officieren zonder verhoging van traktement en dit lachte my niet toe. Als subst.Off. te Amst.bedroeg myn traktement *f* 2000-,waarvan ik slechts *f* 1954- ontving, als Officier bedroeg het *f* 3000-,waarvan ik slechts *f* 2700- ontving.

In het Cirque Mijers had een voorstelling plaats met leeuwen en olifanten ten voordele van de weduwe en kinderen van de Insp.van politie Rappold,die by de intocht door de muziekwagen verpletterd was.

Op 30 Mei vloog een huis op de Nieuwendijk in brand,waarby de onderwijzer Wix met 2 kinderen en een oude vrouw in de vlammen omkwamen. De vrouw van Wix sprong met het jongste kind uit het raam en werd in een deken opgevangen,doch kneusde zich de ribben.

Op 1 Juni werd Jan Willem 10 jaar; hy maakte zulke beeldige franse
3799 opstellen,dat Cécile ze aan Lore kwam voorlezen. Norman kreeg voor het eerst een glas koemelk daags.

Zaterdag 21 Juni vierden wy de zilveren bruiloft van Jan en Constance van Loon op Stenia. Lore en ik waren met Miek en Jan Willem genodigd. Aan tafel zaten 46 gasten,Bruid en Bruigom,Mama van Loon met alle kinderen op Louky na,die weer te Bonn was,enz.enz.Alle dames en kinderen vonden cadeaux op hun bord. Er waren verzen van de Bruidegom,die ook aan ieder zyner zusters een vers had gezonden en aan zyn moeder en schoonmoeder,van Jan van Lennep op de moeders van het Bruidspaar,van Nic.Beets, en van Agnes Beels,van 112 regels,dat Jan Willem op een stoel staande
3800 voordroeg. Jan Willem en John van Lennep (zoon van Jan en Carry) kregen als petekinderen ieder een horloge met het wapen van van Lennep er op gegraveerd en een zilveren ketting. Jan gaf aan Constance een schilderij van Calame,en Constance aan hem een chronometer.

Op 30 Juni werd Max tot de tweede klas van het Gymnasium toegelaten. Lore kreeg een jurk voor Norman van haar moeder. Tane had die uit Engeland meegebracht. Lore schreef aan Tane o.a.dat zy de tijd niet had om aan haar moeder te schrijven." Joins à cela toutes nos agitations,l'achat "de la maison au Keizersgracht,l'examen de Max,celui de Henk le 7,le dé-"part de la nourrice,nos préparatifs de voyage etc. Max va passer quel-"ques jours à Leyduin la semaine prochaine; tu comprends qu'il s'en ré-"jouit."

Op de zilveren bruiloft had Hendrik buiten ons weten aan Jan gezegd dat hy een huis voor ons wist,en hem gevraagd of hy ons *f* 10.000- zou willen voorschieten,in welk geval hy hiertoe ook bereid was. Het huis

3801 stond op de Keizersgracht over de Westerkerk (LL234,later 173) en behoorde aan de erfgenamen der Juffrouw de Wit. Volgens de Notaris Commelin zou het niet beneden de ƒ 50.000- verkocht worden. De suikermakelaar Ledeboer was erfgenaam en executeur. Jan was terstond bereid ons ook ƒ 10.000- voor te schieten en daarop deelde Hendrik het ons mede en gingen wy het huis zien,dat Zurich heette en ons zeer beviel,schoon wel wat ver uit de buurt. Wy droegen dus aan Goseling op het te kopen en dit deed hy op 2 Juli voor ƒ 47.600-. Met de 10% opcenten en de onkosten kwam het ons op meer dan ƒ 53.000- te staan,wat veel te veel was. Wy betaalden het met de opbrengst van Welgelegen ad ƒ 13.000-,met die van ons huis in Amsterdam,dat ƒ 18.700- opbracht,met de door Jan en Hendrik voorgeschoten ƒ 20.000- en het ontbrekende met de te Zeist verkochte meubelen enz.

Zondag 6 Juli woonde,o wonder ! Louky met haar zoon Willem de 80ste verjaardag van Mama van Loon by en sloeg de bliksem in een eikenboom vlak voor de keuken,zodat de spaanders tegen de ruiten vlogen.

Op 7 en 8 Juli had Henk examen voor de Handelschool en werd hy tot de 1e klas toegelaten. Hubrecht zeide dat Henk en Hoyink de beste examens hadden afgelegd en hy zich een genoegen voorstelde van met Henk te werken. Hy wilde ook Max hebben.

3802 Woensdag 9 Juli vertrok Lore met alle kinderen (uitgenomen Norman) en met Cécile Paroz naar Driburg. Ik schreef de volgende dag dat het my al een eeuw toescheen sedert haar vertrek en Mietje het zo naar en stil vond en het huis als uitgestorven scheen. „Norman is superbe en heeft de "laatste nacht en heden zo goed als niet gehoest. Mietje en Grietje heb"ben heden met hem gewandeld tot de Leliegracht om het nieuwe huis van "buiten te zien,dat zy bewonderd hebben. Gisteren heb ik by Agnes gegeten "met Willem,Hendrik en Herman Beels. Tane heeft my voor de volgende week "het Blaadje van Spanje aangekondigd,hetgeen my schikt als een vuist in "het oog,want ik zit onder die moeilijke conclusie begraven,en heb nog "geen letter op het papier.!"

Diezelfde dag schreef Lore my dat zy een fatale reis had gehad,omdat ik plaatsen tot Bentheim genomen had in plaats van tot Rheine. Te Bentheim kon zy geen plaatsen krijgen naar Driburg,en niet verder dan tot Paderborn,dáár gekomen niet verder dan tot Altenbeken en eerst dáár tot Driburg,zodat ze overal hadden moeten overstappen en er slechts met behulp van een vriendelijke conducteur en fooien gekomen was. Te Driburg waren de kamers en bedden wel opgeknapt,maar alles veel duurder geworden. Toen de Administrator Cécile Paroz zag,zeide hy:" Das Fraülein musz nur "mit der Dienerschaft essen." Gelukkig hoorde Frank het niet,anders zou
3803 Paroz het ook vernemen. Het weer was voor de reis goed geweest,maar de kinderen zagen zwart en vuil van de stof en de rook,en het was goed dat Lore proviant had meegenomen,want nergens werd iets aangeboden of had zy de tijd om iets te kopen. Cécile was zeer geënchanteerd van Driburg en zeide aan de jongens dat zy er niet half genoeg van verteld hadden. Dr Bruck vond Lore zwak en zeide wel te kunnen zien,dat zy sedert '71 wieder einen Feldzug durchgemacht hatte.

Henk vreesde een laag nummer voor zyn examen te krijgen. Hierin vergiste hy zich gelukkig,want van de vier jongens van Smit: Paul Gildemeester,Tyo van Eeghen,Frits Matthes en Henk,had hy het hoogste cijfer. Ziehier een opgave van de behaalde punten.

	Holl.	Frans	Engels	Duits	Wiskunde	Rekenen	Geschiedenis	Aardryksk.	Totaal
Henk	5	6	7	4	8	8	6	7	51
Gildem.	6	5	7	5	4	6	7	7	47
v.Eeghen	7	7	6	5	5	5	6	6	47
Matthes	6	6	5	5	6	5	6	6	45

By een stemming voor een lid van de Gemeenteraad te Amsterdam werd één stem uitgebracht op de Sultan van Atjeh.

Op 12 Juli schreef ik aan Lore dat ik de vorige dag door Hendrik in het Amstel Hotel was ten eten gevraagd en dáár van Hubrecht vernomen had dat Henk zulk een goed examen had afgelegd,hetgeen hem verbaasd had,om-
3804 dat hy tot nu toe zulke miserabele resultaten van de school van Smit gezien had. De onbetaalbare lessen van Roef en Lankamp,Henks gave voor

mathesis en rekenen en zyn goede accent in Frans en Engels,hadden het hem dus gedaan.

Een Jodeman was ons huis op de Prinsegracht komen zien en had er f 18.000- voor geboden,waarop Goseling 22 gevraagd had. De Jood was toen op de loop gegaan,maar zou volgens Goseling wel terugkomen.

Lore schreef my: " 't Is hier vol maar allemaal Duitsers en niemand "wiens kennis ik verlang te maken. Paroz is zeer excited en vrolijk over "de bergen en de lieve natuur. Zy heeft haar onverschilligheid afgeschud
3805 "en eet en drinkt goed,zodat deze kuur goed voor haar zal zyn pour son "moral et son physique. Of Henk ook blij was met hetgeen je geschreven "hebt. Ik heb hem nog nooit zó zien glimmen. Hy vreest met de repetitie "op 19 Aug.wel weer achteraan te zullen komen."

"Ik trek al om 9 uur naar bed,want dan ben ik zó moe,dat ik terstond "inslaap,maar ik baad ook al 's ochtends om 6 uur. Men begrijpt hier niet "dat Miek niet ouder is dan 11 jaar,omdat zy zo groot is; zy is dikwijls "moe en verlangt 's avonds al om 6 uur naar bed,maar Frank,die byna nooit "zit,is nooit moe en draaft de ganse dag. Ik heb kiespijn,want de zenuwen "van al de tanden zyn geëxaceerd en zelfs de valse tand doet ook pijn. "Ik ben blij dat ik je niet zie nu je weer kaal bent. Heb je je baard "ook afgeschoren ? Ik hoop het niet."

Woensdag 16 Juli schreef ik: " Hoe zal ik tyd vinden voor al je "lieve brieven,waarmede je my verblijd hebt ? Ik heb helaas zoveel te "doen dat ik niet weet hoe ik klaar kom. Et pour surcroit de malheur
3806 "kreeg ik gisteren avond het Blaadje van Spanje,niet minder dan 15 vel- "letjes of 60 bladz. dus veel te lang. Het heeft my de ganse avond tot "middernacht gekost om het te corrigeren en nu moet de proef nog tweemaal "volgen. 't Is om wanhopig te worden. En dat juist deze week nu ik nog "onder myn conclusie gebukt ga,buiten het andere werk en de correspon- "dentie met de oude Heer Borski."

Lore en ik hadden plan gemaakt om in Augustus samen naar Soden te gaan. Zy zou dan te Driburg door Anna vervangen worden,maar nu het te Driburg zoveel duurder was dan vroeger en wy het nieuwe huis van tapij- ten,gordijnen enz.moesten voorzien,vroeg Lore my of het wel verstandig zou zyn nog naar Soden te gaan.

Op 16 Juli schreef Lore dat de tandpijn steeds erger werd zodat zy slapeloze nachten doorbracht/. Dr Bruck had een middeltje gegeven dat niets hielp,maar gelukkig had Paroz nog een spoelsel meegenomen,dat iets meer verzachtte. Zy schreef : " Het zyn niets dan de zenuwen,eerst het "afscheid van jou en Norman,toen de agitante reis en eindelijk het neus- "bloeden van Marietje hebben my geschokt,want Zondag was ik erg zenuw- "achtig en Maandag kreeg ik de pijn. Nu weet je niet hoe vriendelijk "Paroz voor my is. Gisteren heeft zy aldoor de kinderen by zich gehouden, "en ze zo lief geoccupeerd,en als zy dan by my kwamen,waren zy zó zoet "en zacht,omdat ik geen geluid,zelfs geen hard praten kon velen. Ik
3807 "hoop van harte dat het langzamerhand beter moge gaan. Henk en Max spe- "len veel met enige Duitse jongens en oefenen zich dus in het Duits. "Et tu devrais voir comme Henk se lance dans de longues phrases alleman- "des. Het spijt my zó dat Norrie vandaag naar S.en B.gaat,vooral omdat "het nu eer koud dan warm is,maar men kan niet alles voorzien."

Omtrent Soden schreef ik: " Ik gevoel wel dat het niet verstandig "zou zyn er niet heen te gaan,en Willem Borski heeft my laten beloven "dat ik op reis zou gaan,daar het geld er immers niet op aan kwam,en "de kosten van verhuizing zich later wel zouden vinden ! Dit is dan ook "myn bezwaar niet,maar wel dat wy beiden in Augustus zouden afwezig zyn, "juist als ons nieuwe huis ledig komt en met het behangen,schilderen enz "een aanvang wordt gemaakt. Wat nu je terugkeer uit Driburg betreft,zo "zou ik heel jammer vinden als de kinderen niet zo lang mogelijk van "het water genoten. Misschien vind je het beter dat ik naar Ems ga en dan "alleen,maar dan zou ik je acht weken moeten missen en dat houd ik niet "uit."

" Te 12 uur is Norrie heden vertrokken,wat my ontzettend spijt, "want nu heb ik niets meer,en als de melk de laatste dagen niet zo slap "en waterachtig geweest ware,omdat de koe gebrek leed,had ik hem niet
3808 "laten gaan. Anna is hem komen afhalen en nu logeert hy met Mietje,geloof "ik,in 't stalletje. Ik hoop vurig dat je kiespijn vermindert,maar 't is "jammer dat je de andere dokter niet hebt geraadpleegd,daar Dr.Bruck een "prul is."

Vrijdag 18 Juli schreef Lore my dat de pijn veel erger was geworden en de linkerzijde van haar gelaat zó gezwollen was dat zy het linkeroog niet kon openen. Zy lag in bed en kon dus niet baden,wat heel jammer was. Zy schreef:" 't Is een zegen om te zien hoe gezond Paroz en de kinderen "zyn. Zy drinken veel water,slapen en eten heel goed,wandelen veel,spelen "croquet en zyn zeer vrolijk. Zy zyn heel zoet en gezeggelijk en wy hebben "hoegenaamd geen moeite met hen. Ik ben byna de gehele dag alleen,wat ik "wel het prettigst vind,nu ik my ziek voel,maar zy komen gedurig horen hoe "ik het maak en dan vertellen zy my dat zy allen gewandeld of bloemen ge- "plukt of gespeeld hebben. Henk en Max spelen wel eens met Duitse jongens 3809 "maar meestal gaan zy uit eigen verkiezing met Paroz en de kleintjes mee. "Vandaag mogen zy een uur op de ponies rijden. 't Is wel heerlijk dat dit "leventje Paroz zo goed bekomt; zy staat vroeg op,gaat vroeg naar bed en "eet niet minder dan de jongens. Henk zegt dat hy zich hier zo wel en en- "train gevoelt,hy ziet er dan ook perfect uit. Wat zou ik Norrie graag "hier hebben ! Al meer en meer heb ik er myn zinnen op gezet om je niet "alleen te laten trekken,want dan heb je vacantie,en wil ik niet alleen "van je genieten,maar ik geloof dat een tijd van rust voor my heilzaam "zyn zou,want ik gevoel my sinds lang overspannen en dan kan ik meteen "wat Driburger water drinken. Wat het nieuwe huis betreft,dat kan in Aug. "blijven voortbestaan. Van Stegeren kan het dan schilderen,Wever,de be- "hanger heeft de handen vol werk en de meiden kunnen het schoonmaken. "En als wy half Sept. thuis komen hebben wy al de tijd om te verhuizen."

Zaterdag 19 Juli schreef ik 's avonds:" In de hoop morgen Norrie te "zullen zien,wil ik vast een brief aan je beginnen om dan morgen aan het 3810 "slot te kunnen zeggen hoe ik ons engeltje heb gevonden. Ik hoop maar dat "Hendrik my niet fopt en het weder goed genoeg vindt voor zyn arme paardjes. " In de afgelopen nacht lag ik te dommelen (het was 2¼) toen Jetje aan de "deur tikte en my toeriep dat er brand in de Jachthaven was en het Paleis "van Volksvlijt geheel verlicht was. Ik spoedde my naar boven,zag het van "myn kamertje,kleedde my warm en liep naar de Hooge Sluis,waar nog maar "weinig mensen waren. Ik liep de trap af naar "de Hoop" en ging alleen in "een schuitje staan,vlak by het brandend vlot. Nu vierde "de Hoop" heden "haar 25-jarig bestaan en had daartoe een prachtig vuurwerk laten maken "en op het vlot geborgen. Dit vuurwerk schijnt vanzelf ontbrand te zyn, "en eer ik kwam waren de vuurpijlen en donderbussen met ratelend geweld "losgebarsten,alsof een stad belegerd werd. Het gezicht was prachtig,het "Amstel Hotel aan de éne en het Paleis van Volksvlijt aan de andere zijde "a giorno verlicht. Spoedig naderden 2 spuiten en te 3 uur was het uitge- "brand en liep ik naar huis. Vuurwerk is er dus heden avond niet,maar wel "is er heden om 't hardst geroeid en gezeild en ben ik er van 3 ~~-~~ 4 naar "gaan kijken."

3811 "Zondagochtend 11 uur. Ik ben te 10¼ met Hendrik gearriveerd na een "pleizierige rit zonder zon met nogal wind en flinke paarden. Norrie vond "ik slapende en heb ik dus nog niet kunnen omhelzen. Dr van Hengel zegt "dat hy hier kou gevat heeft,maar hy is al beter. 11½. Nu heb ik hem wakker "gezien; ik vind hem iets bleker geworden,maar zeer vrolijk en dartel en "blij van met myn ketting te kunnen spelen. Mietje gaat met hem uit. Daar "het W.wind is,is het achter het huis zacht en lief en van de lucht moet "hy toch groeien. Allen zyn naar Nederhorst den Berg om Ds Smeding te ho- "ren preken,die te Heemstede beroepen is en die Beels dus wel eens wilde "horen. Ik hoop van harte dat de goede buitenlucht en melk Norrie zullen "opkweken en dat de tanden spoedig zullen doorkomen. Als Louis er nog was, "zou ik het niet tellen,maar nu inquieteer ik my om het minst dat met zo'n "kleintje gebeurt. Het weer is ook zo veranderlijk en dan is het niet te "verwonderen dat zulke kleine kipjes er de gevolgen van ondervinden."

3812 " Ik ga duizendmaal liever met jou naar Soden dan alleen naar Ems."

Zondagavond in Amsterdam terugkomende vond ik een kort briefje van Lore om te zeggen dat zy iets beter was en hoopte Maandag weer te kunnen baden en water drinken.

3813 Goseling kwam my zeggen dat een Oosterling ons huis wil komen zien. Hy zou nu maar 20 duizend vragen daar 22 de mensen afschrikt.

Dinsdag 22 Juli schreef Lore dat zy zich zó weinig wel gevoelde sedert haar komst te Driburg,dat zy steeds verlangde te kunnen vertrekken,maar Met tot 4 Aug. hoopte uit te houden,dat de pijn nog niet over was en Mieks neusbloedingen ook weer begonnen waren.

Ik schreef op Woensdag 23 Juli: " 't Is hier sinds gisteren 80° geweest,maar heden avond onweert het. Ondanks de malse regen is het nog "niet koeler en op straat was het heden om een beroerte te krijgen. Wat 3814 "zal het dan te Soden wezen ! De tapijten hebben wy op de veiling voor "ƒ 723- gekocht,maar ons huis wordt niet meer bekeken en dit maakt my "wanhopig. Zeg aan de jongens dat zy de Heer Splitgerber nooit meer in de "kerk zullen zien lelijke gezichten trekken,daar hy Zondag overleden is. "Ware ik nog substituut dan solliciteerde ik,maar nu hoop ik dat van Eijk "Bijleveld hem als Lid van het Hof moge vervangen en dan door onze goede "Chais worde opgevolgd. "

Op 24 Juli kreeg ik een telegram van Lore dat zy 's avonds met Frank terug zou komen,daar de kiespijn ondragelijk was geworden en te 7½ haalde ik hen aan het Station af.

Cécile Paroz schreef de volgende dag dat de administrator zeer verbaasd was over Lore's overhaast vertrek en het jammer vond dat zy de voortreffelijke Zahnarzt Albrecht niet geraadpleegd had. " JW. a fait une lec- "ture allemande,Henk reprenant ce qui était faux,Marie cousait. Max est "fait pour nous amuser. Hier après-midi il ne m'a laissée en repos que 3815 "lorsque je lui eus donné de la soie et commencé un cordon de montre, "qu'il fait à la perfection. Ce soir nous irons à la gare pour voir si "Melle Anna est arrivée,mais je vous assure que sa présence ne presse pas "tant: les quatre sont si sages et ne se disputent pas."

Anna reisde Zaterdag 26 Juli naar Driburg om Lore te vervangen en deze spoorde met Frank naar den Haag om Pienot te raadplegen,die zeide dat het inflamatie was onder de valse tand en zy ijs had moeten appliceren. Zy kwam al beter uit den Haag terug en bleef Zondag met Frank by my. Wy gingen o.a.ons nieuwe huis bewonderen.

Maandag ging Lore naar S.en B. en vond Norrie heel wel. Dinsdag 3816 schreef zy o.a." Frank was zo blij met je brief en zal misschien zyn "epistel aan Marietje voortzetten,maar vandaag is hy niet in huis te "houden geweest. De Nepveus betwisten elkaar de eer van naast hem te "zitten of met hem te wandelen,et il est pour eux le héros du jour. Norrie "is perfect wel en heeft een kleurtje op de wangen. Wy hebben niet weinig "samen gespeeld; hy wijst nu aldoor hóe groot hy zal worden en brengt het "horloge aan het oor. Er zyn veel muggen en vliegen,en het gaas is dus "heerlijk. Waarom moet je Maandag in de Brakke Grond zyn by de verkoop "van ons huis ?"

Ik antwoordde dat ik by de veiling moest wezen om de akte te tekenen, waarby ik de koper accepteerde,maar ik vreesde dat er geen koper komen zou,en de Kantonrechter Greeve,die my de veilconditiën kwam voorlezen, had slechte moed en vond dat wy al heel dankbaar moesten zyn als wy ƒ 15 duizend voor het huis maakten.

3817 De dood van de Heer Splitgerber bracht my in verlegenheid. De Adv.Gen. Spoor kwam my op het Parket vragen waarom ik niet solliciteerde,daar hy het niet deed,en Backer,de oudste Adv.Gen.nog onzeker was. Spoor wilde liever naar den Haag en Backer begreep dat hy dan de kans verkeek om Proc. Generaal te worden. En toch bestond er voor hen alle aanleiding om te solliciteren,daar Schooneveld hun het leven ondragelijk maakte. Noyon had hy het in der tijd al zo moeilijk gemaakt dat deze in '66 Raadsheer geworden was en nu behandelde hy Spoor en Backer meer dan lomp,terwijl zy beiden als gedistingeerde,fatsoenlijke,bekwame mensen bekend stonden. Maar daar zat het hem juist. Schooneveld was een burgerman zonder opvoeding of beschaving en dit was genoeg om hem,nu hy zulk een hoge post bekleedde,op anderen laag te doen nederzien. Nu had ook ik,vanaf het ogenblik dat ik Officier geworden was,de druk van Schoonevelds hand ondervonden. Als subst. had ik Hartogh tot chef gehad,maar als Officier Schooneveld en dit deed hy my dagelijks gevoelen. Geen dag ging er voorby zonder dat hy my uit myn werk riep,en 's winters vooral juist op het ogenblik dat ik even thuis wilde gaan koffie drinken; myn zitten en myn opstaan bespiedde hy en ik kon de stad niet verlaten of hy wist het. Nu kwam er nog by dat ik het 3818 myzelf te druk gemaakt haddoor de behandeling der criminele zaken op my te nemen,die niet alleen talrijk waren,maar altyd geïnstrueerd moesten worden en zeer dikwijls tot volumineuse dossiers aanleiding gaven. Dit was een surcroit van arbeid,waarvan Hartogh geen last gehad had. De twee nieuwe substituten Op ten Noort en Verloren waren nog zeer groen en kwa-

men gedurig myn hulp inroepen,raad vragen,hun dagvaardingen en requisitoirs aan myn oordeel onderwerpen of over de civiele conclusiën,die zy hadden opgelopen,my consulteren,want noch te Hoorn noch te Amersfoort hadden zy ooit in de burg.kamer zitting gehad. Daar deed het de Officier

Er was nog één ding dat my verdroot. Als substituut kon ik,wanneer ik de strafzaken niet had,drie van de werkdagen thuis werken,en in het strafzaken-jaar Zaterdags,maar als Officier moest ik alle dagen,ook Zaterdags naar het Parket. Voeg daarby de Burg. Stand,de Statistiek en de rapporten,en men zal enigermate begrijpen dat ik op myn 43ste jaar naar een post begon te verlangen,die my minder zenuwachtig maakte,minder bond en iets meer vrij en onafhankelijk liet. En nu Spoor my ried te solliciteren en my zeide dat niemand beter dan hy en Backer begrepen wat een last ik van Schooneveld had,daar hy hun het leven ondragelijk maakte,besloot ik een request in te dienen. Spoor zeide my o.a.dat noch hy,noch Backer Schooneveld ooit meer spraken en alles schriftelijk tussen hen
38 19 verhandeld werd,dat Schooneveld de fatale gewoonte had om de dossiers der criminele zaken onder zich te houden,die te examineren en my terug te zenden met verzoek om de verwijzing ten criminele te requireren,en dat hy,wanneer dit geschied en de zaak weer by hem teruggekomen was,de stukken ter verdere behandeling aan hem of Backer toezond,zonder dat zy er te voren een oog in gehad hadden en terwijl zy nog wel gaarne het een of ander punt nader hadden wensen onderzocht te zien. Ik besloot dus,gelijk ik reeds zeide,een poging te doen om in Mr Splitgerbers plaats Raadsheer te worden.

Deze Splitgerber was een raar individu. Eenmaal ging ik hem een gift voor het Chr.Onderwijs vragen,daar hy als een gelovig Christen bekend stond. En wat gaf hy my ten antwoord ? " Neen !geven deed hy niet,dat liet hy aan jongeren over." Hy was reeds op leeftijd toen hy met Willemine Blankenhagen trouwde. Na zyn dood vroeg deze aan de Heer de Marez Oyens of zy op dezelfde voet kon blijven leven dan wel of zy kleiner moest gaan wonen. De Heer Oyens antwoordde dat hy dit niet kon beoordelen voordat hy inzage van de boeken genomen had en toen bleek hem dat Splitgerber een colossaal fortuin had nagelaten,waarvan hy het vruchtgebruik aan zyn weduwe had vermaakt. Gelukkig was zy even mild als haar man gierig geweest was en met de Heer Oyens tot raadsman gaf zy toen duizenden weg.

38 20 Op 4 Aug.kreeg ik een brief van de Heer Beynen,Rector van het Gymnasium te 's Hage om myn belangstelling in de arbeid van Ds van Dijk te Doetichem in te roepen,die in schuld zat.

Diezelfde avond woonde ik de verkoop van ons huis op de Prinsegracht by. Er was één bieder,de Joodse makelaar Boas,en telkens als hy een bod deed,deed Goseling een hoger. Eindelijk mijnde Boas het op ƒ 18.700- voor de Heer Raphaël (spreek uit Reefel). Deze was getrouwd,maar zyn vrouw zat in een krankzinnigengesticht en nu had hy zekere Juffrouw Jonas tot maitresse,by wie hy twee dochters had,beiden evenals de moeder Protestant. Voor deze Juffrouw Jonas nu kocht Raphaël ons huis. Het had ons in '67 ƒ 11.800- gekost en met de restitutie der 10%,de Grondlasten en hetgeen de koper overnam kregen wy ƒ 18.961,50,zodat wy ƒ 7.000- winst maakten. Ons nieuwe huis op de Keizersgracht was op de naam myner schoonmoeder ingeschreven. Dit had Hendrik geraden om de schijn te vermijden alsof wy rijk genoeg waren om het huis te kopen,maar dit bleek later een dwaasheid te zyn,en toen zy in '77 stierf,had het veel voeten in de aarde om de mede-erfgenamen te beduiden dat het huis Lore toebehoorde.

38 21 Zondagavond 3 Aug.had Lore aan Maria Nepveu geschreven,die te Domburg was,maar zich beklaagde over de slechte kamers,die niet op de zee uitzagen,en over de badgasten,weshalve zy haar schreef dat zy beter had gedaan van te Zandvoort in de Villa Prévimaire kamers te huren. Zy vervolgt:

" Vendredi je suis allée chercher Maurice à 4 heures à Nieuwersluis,
"puis le diner a été très gai,car mon petit homme a dit tant de drôleries,
"que même Graber et Charles Beels étaient non seulement réveillés mais
"dans des convulsions de rire. Aujourd'hui nous sommes allés à Hilversum
"om Dr van Hengel omtrent Soden te consulteren. En o lieve kind ! met
"loden schoenen kwamen wy zyn huis weer uit,want van Hengel wil volstrekt
"dat Maurits er heen ga. Deze had al zyn welsprekendheid gebruikt om hem
"te beduiden dat hy even goed op S.en B.kon blijven,maar van Hengel zeide:

" Meneer van Lennep,wy bidden immers dagelijks: Leid ons niet in verzoe-
"king !", en nu wil je my in de verzoeking brengen om je permissie te
"geven van thuis te blijven ? Neen,dat kan ik niet doen. Je moet zeker
"naar Soden,en hoe langer je de kuur doet,des te beter." Dus,lieve poes,
"we are in for it,et demain en huit nous partirons pour Soden. J'espère
"que je n'y aurai pas le heimweh comme à Driburg. A propos de Driburg,
"nous avons reçu une si gentille longue lettre de Max. Il écrit si faci-
"lement. Maurits zegt: "Schrijven moet men evenals men praat," en dat
"doet Max delicieus goed."

3820 Cécile Paroz schreef uit Driburg: " Chère Madame,vos enfants sont si
"délicieux polissons,que,quoique Melle Anna ne cesse de vous en donner
"des nouvelles,je ne puis m'empêcher d'en dire encore quelques mots. Ils
"sont d'une gaité et d'une vivacité sans pareille ! Leurs continuels et
"frais éclats de rire,leur santé,leur appétit,leurs figures aussi disent
"assez qu'ils sont en parfaite santé. Vous auriez dû les voir gravir
"l'Iburg la semaine passée avec leur ami Georges de Hohenhorst,mais aussi
"Melle Anna leur donnait le bon exemple. Et qu'auriez vous dit en voyant
"le lendemain matin cette même troupe joyeuse descendant le Kreuzberg
"dans la direction du moulin,et de là remonter une autre colline,avancer,
"avancer toujours et rebrousser chemin,non pas parce qu'elle est fatiguée,
"mais parce qu'elle s'aperçoit qu'il est temps d'aller boire l'eau ?
"Est-ce possible qu'après une telle course les enfants n'éprouvent pas
"même le besoin de s'asseoir. Melle Anna aussi est infatigable marcheuse,
"surtout lorsqu'il s'agit de faire une promenade bien agreste über Stock
3821 "und Stein. Max est par trop amusant,impayable dans tout ce qu'il dit et
"fait. Marie comme d'ordinaire fait moins de poussière que ses deux frères
"mais elle se plaint continuellement de fatigue. Hier elle disait: "Je
"voudrais être une fée pour pouvoir transformer Tante Anna en Maman,",
3822 "on voyait qu'elle le disait de tout son coeur. Quant a Jan Willem,c'est
"toujours le joyeux petit compère. Il sourit à chacun et chacun lui sou-
"rit à son tour. Déjà plusieurs personnes m'ont dit après avoir causé
"avec lui:" Es ist ein überaus freundliches Kind." Et hier soir une aima-
"ble demoiselle,qui se fait conduire en voiture,me disait:"Rufen Sie den
"kleinen Blonden zu mir,ich weisz nicht warum ich ihn immer liebkosen
"möchte." Il est vraiment aimable et très gentil,ces derniers temps sur-
"tout. Melle Anna est toute enchantée de la manière dont il lit au culte;
"on sent qu'il comprend et aime ce qu'il lit. Les quatre sont,tout en
"étant quelquefois bien méchants,bien chicaneurs,bien insupportables,
"toujours délicieux,amusants,presque comme on les voudrait. Et ils ont
"de la chance ici quant à leur réputation. L'autre jour au croquet ils
"se disputaient si vivement que je voulus les faire cesser le jeu. Que
"disait-on tout près d'eux ? " Wie spielen diese Kinder so lieb mit ein-
"ander; man möchte ihnen den ganzen Tag zusehen." (Vermoedelijk was
dit bittere ironie !) " Deux autres dames me disaient hier:" Diese vier
"holl.Kinder scheinen gut erzogen zu sein."

3824 Ik kreeg een brief van Ds van Dijk om my te verzoeken eens met Lore
de gestichten te Doetinchem te komen zien. Zyn brief,die eigenlijk onlees-
baar was,bracht my in verlegenheid en daarom zond ik die aan Hendrik
met verzoek om my raad te geven. Hendrik en Willem Borski hadden namelijk
evenals Jan al veel geld aan van Dijk geofferd. Ik schreef aan Hendrik
dat ik al te veel om handen had om nog meer hooi op myn vork te nemen en
trouwens met de Inrichtingen van van Dijk niet bekend was. Tot nu toe
had hy my niet met zyn brieven begunstigd en ik had weinig trek om het
getal myner correspondenten te vermeerderen. In een onbewaakt ogenblik
had Lore,toen ik uit was,hem een visite beloofd,maar ik had dit tegenge-
houden,omdat ik tijd,noch hoofd noch entrain heb voor meer zaken.

3825 Ik schreef aan Hendrik verder :"Maandag 11 dezer denken wy naar Soden
"te vertrekken,eerst tot Mainz en dan Dinsdag verder. Ik zie er al meer
"en meer tegen op omdat ik waarlijk perfect wel ben en de zenuwachtige
"prikkeling in myn keel en huig geheel verdwenen is sedert ik tot rust
"en kalmte gekomen ben. 't Is een grote troost dat Caroline meegaat."

Vrijdag 8 Aug.schreef Lore aan Henriette Insinger o.a.dat ons huis
by nadere inspectie bleek totaal uitgewoond te zyn,daar men er in 13 jaar
niets aan gedaan had,zodat het geschilderd en behangen moest worden. Een
der Juff.de Wit had 4 jaar lang in dezelfde kamer ziek gelegen. Van die

dames en haar broer vertelde men onder meer dat zy na het eten aan de tafel bleven zitten en de knecht dan op straffe van ontslag, streng verbod had hen te storen. De broer had dikwijls podagra en zat dan natuurlijk boven, maar dit belette hem niet om te eten wat hem goeddacht, want hy stond bekend als de grootste lekkerbek van Amsterdam. Eens gebeurde het dat hy 12 ortolans uit Frankrijk had laten komen en op het punt stond die op te snoepen, toen de knecht hem de visite van een makelaar aankondigde, die hy niet kon wegzenden. Daar de makelaar de knecht op de voet was gevolgd,
3826 had hy nauwelijks de tijd zyn fijne schotel onder de sofa, waarop hy lag, te verstoppen. Onder het gesprek schreeuwde hy plotseling " Au!!. De bezoeker vroeg hem of hy pijn had, wat hy toestemmend beantwoordde, en nog elf maal slaakte hy die kreet. Toen de bezoeker vertrokken was, haalde hy de schotel van onder de sofa te voorschijn, maar hy was leeg. Van de ortolans was geen spoor meer te ontdekken. Wat was gebeurd ? Hy had vergeten dat zyn hond in de kamer was en zodra deze het heerlijk gebraad geroken had, had hy alle 12 vogeltjes opgepeuzeld. Dit had den lekkerbek de twaalf kreten ontlokt.

Henk Backer schreef my 10 Aug. dat hy naar de open plaats in het Hof niet solliciteerde, en zich verheugen zou indien hy my als Raadsheer in goede gezondheid uit Soden zag terugkeren.

Ik vergat te zeggen dat ik op 28 Juli by Verloren gegeten had, die een dure eed zwoer dat hy nooit, nooit meer strafzaken wilde hebben, daar die een mens te veel afbeulden. Ik troostte hem met de mededeling dat ik ze viermaal telkens 12 maanden lang had gehad en dat hy geen recht van klagen had, nu ik de criminele zaken behandelde. Het amuseerde my te zien dat zyn Keetje stilletjes bleef zitten en hem liet dienen, ofschoon hy moeilijk ter been was en op twee stokken leunen moest. Hoe Keetje het maakt nu hy in 1903 gestorven is, weet ik niet, maar men kon zien dat zy geen Duitse vrouw was.

3827 Vrijdag 8 Aug. werd Norrie ziek. Hy had geen eetlust, diarrhee en slechte, onrustige nachten. By de dag werd hy bleker en viel hy af. Dit belette ons, gelijk wy van plan waren, de 11de naar Soden te vertrekken, en na lang heen en weer praten werd besloten dat Lore op S.en B. zou blijven en ik alleen zou gaan, echter niet naar Soden maar naar Ems. Ik schreef dus aan Willem Borski met verzoek een kamer te bestellen in het Hotel d'Angleterre, waar hy met Jacqueline en Annie, oudste dochter van David en Anna van der Vliet, logeerde.

Woensdag 13 Aug. kwamen Anna, Cécile en de kinderen van Driburg terug. De jongens moesten de 19de hun lessen hervatten.

Zaterdag 16 Aug. verliet ik S.en B. à regret zonder Lore. Het was een buitengewoon hete dag. Tussen Keulen en Bonn viel ik in slaap en te Bonn stond Henriette Insinger aan het Station, waar zy op haar man wachtte en my zeer deelnemend naar Norman vroeg. Te Ober-Lahnstein stapte Mezger tegelijk met my uit de trein, hy ging de van Loons in de Vier Jahreszeiten te Ems nog eens vóór hun vertrek naar Ischl onderzoeken en zou één nacht overblijven. Wy moesten een uur te Ober-Lahnstein wachten en hoewel ik
3828 zyn manieren nooit heel aangenaam of gedistingeerd vond, wat dan ook van een slachterszoon niet te verwachten was, zo babbelden wy toch heel pleizierig.

Ik vertelde hem dat Dr Smit te Zandvoort my geraden had vóór het eten een glas cognac met eieren (advokatenborrel) te drinken, maar dit keurde hy af; daarentegen ried hy my te Amsterdam een ½ fles Malzbier van Rendorp daags te drinken om wat vet op te doen. Ik durfde hem echter niet over Norman te raadplegen, daar hy onze dokter niet was en ik wist hoe vlegelachtig hy met David van der Vliet had gehandeld, ofschoon hy alles aan Hendrik van Loon en Willem Borski te danken had.

Te Ems wachtten Willem Borski en Jacqueline en hun nièce v.d.Vliet my op. Willem was diep verontwaardigd dat Hendrik er niet was om my te verwelkomen. Wy reden in het omnibusje naar het Hotel d'Angleterre en in de Vier Jahreszeiten stond Hendrik aan het raam om my te zien voorbijrijden. Willem Borski had het doen voorkomen alsof hy de Marquis de Lesseps ging afhalen en daarom stonden de Wirt, Oberkellner en portier gereed om voor my te knipmessen.

Ik kreeg een kamertje au 1er, vlak naast die van Annie v.d.Vliet, een klein vierkant hokje met een flinke tafel, (dat was my veel waard), een

latafel tussen de twee ramen met een spiegel daarboven,lastig voor het scheren,een canapé,drie,zegge drie stoelen zonder knop om de scheerriem aan te hangen als ik het mes wilde aanzetten,een hangkastje in de vorm van een vliegekast tegen de deur van Annie's kamer,een wastafel met twee
3829 kommen (waarvan de éne de ontbrekende emmer verving) en twee laden,twee knoppen aan de deur,en op het bed één laken,één wollen deken,twee watjes voor hoofdkussens en een sprei. De kamer kostte 2 Thaler daags. Ik soupeerde alleen in een enorme lege zaal,en schreef aan Lore dat ik al ontzettend het land had,omdat zy niet by my was en ik niet begreep hoe ik alleen had kunnen vertrekken. Myn kamer was aan de voorkant en zag uit op de tuin der Vier Türme.

Lore schreef my reeds Zondag 17 Aug.dat Norrie onrustig had geslapen, maar dat van Hengel tevreden was en eerst over 8 dagen zou terugkomen. Henk was,ondanks de hitte,naar Hilversum gelopen om de Oosterspoorweg en het in aanbouw zynde Station te zien en had by Saar gedejeuneerd. De kinderen hadden in het kleine huisje gegeten,maar de snijbonen waren niet gaar en de aardappelen mislukt.

Lore had,terwijl Jan Willem met Miek naar de kerk was,met Henk en
3830 Max gelezen en lang gepraat over hun toekomst,hun scholen,de verleiding waaraan zy zouden bloot staan,de liefde van de Heer,het voorbeeld,dat zy zouden moeten geven,het pleizier dat zy <u>ons</u> zouden doen door ons <u>alles</u> openhartig te vertellen enz. Trouwe Lore ! De kinderen mogen het wel op prijs stellen haar tot moeder gehad te hebben. <u>Ik</u> was niet geschikt om zó met de kinderen te spreken.

Lore schreef nog:" Beloof my terstond terug te komen als er een "cholerageval in Ems mocht zyn. Zy heerst in Hongarije,Berlijn en Hamburg."

Maandag schreef ik aan Lore dat Mezger myn spuit was komen zien en die evenzeer bewonderd had als Dr Bruck,en voorts my geausculteerd had, en bevonden dat myn hart niet te groot was en de pijn in de borstkas links alleen in de buitenste spieren huisde en best door Lore kon weggewreven worden.

Hendrik zeide my uit van Dijks brieven begrepen te hebben dat er *f* 1200.-voor collegegelden nodig waren en hy aan zyn kassier geschreven
3831 had om die som voor zyn en W.Borski's rekening aan van Dijk te zenden. Voorts dat hy hem vier maanden te voren reeds *f* 4000.- geschonken had. Willem Borski,wien hy ook *f* 4000.- gevraagd had,zou er hem *f* 5000.-zenden, opdat hy er *f* 1000.-voor zichzelf overhield. Jacqueline leende my Foul Play van Ch.Reade,even palpitant als Hard Cash.

Dinsdag 19 Aug.schreef Lore my dat Norrie,die nu 11 maanden was,wel, tierig en zoet was en er goed uitzag. Lore was Maandag in Amsterdam geweest,o.a.in het nieuwe huis,waar timmerman,schilder en behanger aan het werk waren en 5 van de 13 schoorstenen moesten geveegd worden. Henk en Max waren 's avonds by Willem Smit ingekwartierd. Max had het land en zeide dat hy misselijk was omdat hy van zyn moesje moest afscheid nemen. Henk wist er minder van omdat hy Paul Gildemeester by Smit vond. Lore was by Mia Oyens geweest en had Gerard gezien,een heel klein ventje maar toch gezond. Adriaan Oyens zou 2 Sept.te Ems komen en Mia was zo blij dat hy er my dan nog zou vinden. Mina van Lennep was de vorige dag van Sylvia bevallen. Max behoefde eerst Woensdag op het Gymnasium te verschijnen en slechts gedurende één uur.

Henk schreef my dat hy met Paul,Frits Matthes en Tyo van Eeghen in de Natuurkundige Afdeling der Handelschool was binnengelaten,waar zy in twee afdelingen verdeeld werden; Paul en hy in 1 A,Tyo en Frits in 1 B.
3832 Daarop had de Heer de Vries hun een les in de Natuurlijke Historie gegeven, door een doodshoofd te ontleden,waarvan zy al de namen der beenderen moesten van buiten leren. Idioot !! Daarop volgde een les in de geschiedenis van de Heer Moens en van 11-12 een les van de Heer Stoffel. Daarna gaf de Directeur Hubrecht de boeken op,maar die moesten van de laatste uitgave zyn. (die afzetterij bestaat nog). Henk kocht ze voor *f* 30,45. Tien jongens waren op het toelatingsexamen afgewezen. Van een repetitie had hy nog niets vernomen.

Dr Busch vond my 100% beter dan verleden jaar,maar meer afgemat en daarom achtte hy rust absoluut nodig plus een andere betrekking. Het hangen van de huig schreef hy aan de zenuwen toe,en deze weer aan myn werkkring. Voorts verbood hy evenals in '72 het zitten by de Lahn,paard-

rijden en klimmen,en moest ik veel rusten en goed eten. Dit laatste was niet gemakkelijk,want de table d'hote was infaam slecht. Gelukkig inviteerde Willem Borski my Maandag en Hendrik Dinsdag. Beide keren was het eten uitmuntend:soep,vis,vlees,kip en omelette. In het Hotel d'Angleterre was het beter dan by Hendrik in de Vier Jahreszeiten, het vlees smolt in de mond en de vis was overheerlijk. Willem betaalde elke schotel apart,o.a. voor een ossehaas 6 Thaler. In ons hotel was alles veel netter en eleganter dan in dat van Hendrik,waar het bovendien somber en benauwd was,omdat men er geen andere lucht inademde dan die van het eten in de restaurant 1833 der aan de overzijde gelegen Cursaal. De straat was alleen dáár met klinkers geplaveid,zodat men er het geratel der rytuigen hoorde. Toen ik er in September 1903 met Willem van Loon over sprak,zeide hy niet te weten wat zyn moeder had bewogen om in dat akelige,vieze hotel te logeren. Ik vermoed dat het de nabyheid der bron was.

Dinsdag 19 Aug.kwam Anna van der Vliet met dochter Mathilde (latere Mevr.Luden) en zoontje Henkie,vergezeld van de kindermeid en een koetsier. Zy kwam uit Greifwald,waar zy andermaal de professor over een nieuw paar schoentjes voor Henkie had geconsulteerd.

's Middags speelde ik nu en dan croquet met Annie v.d.Vliet (latere Mevrouw Bijleveld) en een paar Amerikanen of met Willem,Olga en Ada van Loon,en 's avonds nu en dan whist met een blinde met Willem Borski en Annie v.d.Vliet,die het beiden wilden leren.

Hendrik en Louky hadden meer dan genoeg van hun gouverneur Jacquard, die o.a.nooit uitging en toch enorm veel at. Hy geleek zóveel op Napoleon III,dat hy in Frankrijk meermalen voor hem was aangezien en zelfs aangehouden.

Lore zond my dit jaar elke dag een brief om tyding van Norman te geven. Hy was op 21 Aug.heel wel,kwam veel in de lucht,hy kreeg zyn vlees 1834 terug en verloor het spitse kinnetje. Hy was vrolijk en deed niets als spelen. In het eerst had hy my overal gezocht,in het bed en achter het schut,maar nu keek hy alleen nog maar verwonderd als Lore hem vroeg:"Waar "is Papa?". Lore schreef:" J'ai eu ce matin une longue conversation avec "Cécile Paroz. Elle a tout aussi peu envie de nous quitter que nous de "la voir partir et ce soir elle écrira de nouveau à ses parents pour les "persuader de nous la laisser encore."

Vrijdag 22 Aug.schreef ik aan Lore o.a.:" Welk een onsmakelijke in- "troductie voor Henk die lessen over een doodshoofd. Hoe kan men zo takte- "loos zyn ?! 't Is zeker het beste symbool voor de Handelschool,want waar "geen geloof is daar is geen leven ! Pauw en Anna logeren hier met hun "4 kinderen,de gouvernante,de bonne,de kamenier en de knecht,dus met even 1835 "groot gevolg als Hendrik en Louky, in het Steinernes Haus,een dépendance "van het Curhaus,een oud alleronsmakelijkst gebouw. Aan de table d'hôte "zit ik naast een Duitser,die sinds 18 jaar in Rotterdam woont en niet "interessant is. "

" Gisteren telegrafeerde David van der Vliet uit Samaden dat hy "Zaterdag hier hoopt te komen met zyn zoon Willem. Dit verveelt Anna, "omdat zy het veel verstandiger zou vinden als zy daar bleven. Welk een "reis ! Men moet David v.d.Vliet zyn om daar niet tegen op te zien. Van "Samaden naar Chur is 10 à 12 uur rijden per post en van Chur naar Ems nog "24 uur. Ik heb weer by W.Borski gegeten,die dagelijks Anna v.d.Vliet en "haar beide dochters te gast heeft. 's Avonds zyn zy tot 8½ by de Lahn "blijven zitten,maar my was het er te kil en te vochtig en hoe Louky het "daar uithoudt is my een raadsel. Maar wat men in Holland mijdt,doet men "buitenslands." (Zo bezocht Oom Henri Labouchere te Parijs de comedie en de opera maar in Amsterdam nooit).

1836 Heden zyn de Borski's naar de Velberg gereden,een zonnige,stoffige "partij,die ik gelukkig niet behoefde mee te maken. Hier is het op deéne "plaats drukkend heet en op de andere kil of tochtig en het stuift als te "Genève,verdiepingen hoog,ook al heeft het hard geregend."

" Ik heb aan Louky gevraagd waarom zy niet een gouvernante voor de "meisjes nam,maar zy antwoordde dat zy als de dood zo bang is voor gou- "vernantes,omdat deze de kinderen van de ouders vervreemden. Daar de "nieuwe gouverneur,die Hendrik op het oog heeft,geen les meer aan de "meisjes zal geven,zullen zy nu meesters krijgen,maar hoe dit gaan moet, "als zy de helft van het jaar op reis zyn,weet ik niet. Willem Borski "zeide my: "Ja ! 't is zo jammer dat Louky de baas is in huis en Hendrik

"meepraat." - "Och !" zeide Hendrik my," Jacqueline doet precies wat zy "goed vindt,want Willem Borski zit er totaal onder !".

" De knecht en kamenier van de Borski's zyn ook mee en daar eerst- "genoemde niets te doen heeft,droeg Willem my op hem toch zoveel mogelijk "te gebruiken. Maar ik borstel zelf myn kleren uit en het enige wat ik "heb weten te bedenken is hem te vragen my te 7 uur 's ochtends te roepen "en warm water te brengen."

3837 Zaterdag schreef Lore:" Je suis si fatiguée de ma journée à la Haye "que je n'ai plus le courage de t'écrire. Dr van Hengel a décrété que "Norrie a trop peu de fer dans son sang (no wonder !) et qu'il doit manger "un peu de viande. Les garçons sont arrivés et font leurs devoirs,ce qui "n'est pas gai."

Ik zeide dat Borski's knecht niets te doen had,des te meer werk had de kamenier,al was het maar om Jacqueline's kleren van stof te ontdoen. Allercurieust was het om te zien hoe zy en Louky,als zy thuis kwamen, de sleep van haar japonnen op stoep opnamen en uitschudden en de wolken stof,die er dan afvlogen. Toen ik met Hendrik de eerste maal achter ze liep,waarschuwde hy my van op een grote afstand te blijven staan,ten einde die stof niet in de ogen te krijgen. Men beweerde dat Louky de voormalige Keizerin Eugénie,wat het toilet betreft,navolgde,en dat Anna van der Vliet en Jacqueline Borski Louky naäapten.

3838 Thora van Loon vroeg my eens of haar schoonmoeder (Louky) te Ems altyd paradeerde,maar ik kon antwoorden,dat niets minder waar was. Louky stond vroeg op maar dronk niet aan de bron voordat de meeste mensen klaar waren. Zy wandelde zelden en altyd op een tijd dat de anderen rustten. Zy at apart,reed dagelijks hetzy naar Coblenz of naar Nassau,maakte nooit een bergtoer,klom nooit een berg op en zat 's avonds tot laat by de Lahn. Concerten of theater bezocht zy evenmin te Ems als te Parijs. Hendriks enige amusement was naar een schaakparty te kijken. Meermalen had men hem gevraagd om ook eens mee te spelen,maar steeds had hy geweigerd uit luiheid. De enige beweging,die hy nam,was van 8 tot 10½,het uur,waarop hy zyn eerste ontbijt kreeg. Wel stonden Louky,Jacqueline en Anna v.d.Vliet al te 6 à 6½ op,maar zy hadden enorm veel tijd nodig voor haar toilet. " Verbeeld je,"zeide Louky my,"dat Annie 1½ uur werk heeft eer zy klaar is." - " Ja maar," liet Hendrik er op volgen,"je hebt er geen idee van "hoe omslachtig de van der Vlieten zyn. Men zegt dat ieder met een half "dozijn sponsen reist."

Ik behoefde dit jaar niet te inhaleren,daar ik niet hoestte en de keel niet geïrriteerd was en dat betreurde ik niet.

3839 " Goddank,"schreef ik Zaterdag 23 Aug.aan Lore,"is er één week voor- "by,maar de dagen kruipen,en soms overvalt my zulk een heimwee naar jou, "dat als eenmaal de Borski's en Hendrik weg zyn,je Vrijer het hier geen "dag langer zal uithouden."

Zondag 24 Aug schreef Lore my 14 pag. o.a.om my te smeken niet te veel heimwee te hebben en te trachten veel met Louky te spreken over de educatie harer dochters,niet met Hendrik,daar dit toch niet helpen zou, en haar te wijzen op het gevaar van een jong gouverneur in huis te halen, dewijl Olga of Ada dan evenals Prinses Louise van Engeland wel smoorlijk verliefd van deze gouverneur harer broertjes kon worden. Lore vroeg my of ik Louky niet kon bewegen Melle Coste in huis te nemen,die beeldig Frans sprak en byzonder knap was,opdat de meisjes iemand by zich hadden als Hendrik en Louky uitgingen. Lore beweerde dat ik meer invloed op Louky had dan iemand anders en zy met my openhartiger sprak dan met wie ook, maar dat ik vooral moest zorgen niet te doen blijken dat Lore my daarover geschreven had,daar al wat uit Anna's of Tane's koker kwam zeer ver verworpen werd.

Lore was de vorige dag in den Haag geweest en door Pienot geholpen, die haar voor het weer vastzetten der valse tand ƒ 5.- liet betalen ! By een bakker dejeuneerde zy,daar noch de Elouts,noch de Pauws,noch de Singendoncks,noch Agnes van Lennep in stad waren. Daarna had zy by Boer

3840 cadeaux voor Max gekocht,een reiszakje,boekeplankjes en toiletbenodigdheden. Te Nieuwersluis had zy Willem met Henk en Max gevonden. Max zag bleek,maar beweerde wel te zyn. Hy was echter verveeld,want,zeide hy, "op school ben ik heel wel,maar als ik dan naar Meneer Smits huis loop, "krijg ik verschrikkelijk het heimwee naar Papa en Mama,want hem kan ik "zo niets vertellen van wat in my omgaat. De Latijnse les vind ik moeilyk "

"en nu is Papa er niet om my te helpen,zodat ik wel massa's fouten zal "hebben." De Engelse les behoefde hy niet mee te nemen en als die begon werd hy naar huis gezonden. In het rekenen,Frans en Duits was hy ook verder dan zyn klas.

's Middags reden Mama van Loon met de kinderen,Lore en Paroz naar Soestdijk om een aloë te zien bloeien,wat slechts eenmaal in de 100 jaar gebeurt,waarna zy sterven. De Heer Dedel liet my zeggen dat alles op het Parket goed marcheerde en ik maar over geene enkele zaak moest tobben.

3842 Vrijdag 22 Aug.at ik weer by Hendrik te 6 uur. Het diner was beter dan de eerste keer,maar lang niet zo goed als by Willem Borski. Deze kreeg elke ochtend de Speisekarte en schrapte daarop aan wat hy verlangde,terwijl Hendrik het aan de kastelein overliet. 's Avonds kwamen David van der Vliet en zyn zoon Willem. De Borski's,Anna v.d.V.en haar dochters haalden hen af,maar Hendrik en Louky hadden er hartelijk voor bedankt en stelden het tot de volgende dag uit om hen te verwelkomen. Willem B. schreef dit aan trots of hoogheid toe,maar ik weet het aan gemakzucht en dik bloed,wat een mens lui maakt. Als bewijs daarvoor diene dat Hendrik en Louky met hun drie oudste kinderen terstond na het eten tegen de Cursaal by de Lahn gingen zitten totdat Louky naar bed trok.

De komst van David v.d.Vliet was een hele aanwinst,daar hy veel te
3843 vertellen had van zyn verblijf in de Pyreneeën en te Samaden. In de Pyreneeën was een Rutschbahn en daar had hy dikwijls afgegleden. Op zyn vraag of men niet nog harder kon gaan,had men geantwoord dat dit zeer wel mogelijk was mits men op het ogenblik dat men de slede afstootte,de benen in de lucht wierp. Dit deed hy,met dit gevolg dat hy nu als een tol opzyn achterste ronddraaide,terwijl de slee in vliegende vaart naar beneden gleed.Beneden gekomen ontdekte hy dat al wat hy by zich gehad had uit zyn zakken gevlogen was,zyn portemonnaie,sleutels,lucifersdoos,portefeuille, sigarenkoker,gouden potlood,mes enz.Hy besteeg toen weer de hoogte en had het geluk alles achtereenvolgens in de sneeuw terug te vinden. Hy vroeg my:" Weet jy hoeveel japonnen Louky heeft meegebracht ?" Ik antwoordde dat ik het niet wist omdat ik er niet naar keek en dus niet had opgelet of zy elke dag een andere aan had. Hy hernam:" Ik kijk er evenmin "naar,maar ik zie het daarom toch !"

Jan Willem zond my een brief in het Duits en daar ik niet wist dat hy daartoe al in staat was,verzocht ik Lore aan Melle Paroz myn compliment te maken dat zy hem zóver gekregen had.

Tot buurman aan tafel had ik de Heer Jan s'Jacob gekregen,broer van Mari,minder knap,maar veel aangenamer en niet ongelovig,want in
3844 Utrecht had hy in het Nut het boekje van Hugenholtz warm bestreden en deswege veel smaad geleden. Hy was weduwnaar van Laurence,dochter van Prof Willem Vrolik en had 6 kinderen,van wie de tweede zoon als adelborst voor Atjeh lag. Hy zelf was secretaris der Rijnspoorwegmy.

De dokter vond dat ik er geel uitzag,en sedert myn komst voelde ik my dan ook niet prettig. Het Duitse eten deugde my niet. Langer dan tot 12 uur kon ik in myn kamer niet zitten,want dan brandde de zon door de stores heen.

Lore schreef Dinsdag 26 Aug.dat zy de verjaardag van Max in Amsterdam dacht te gaan vieren en dan met hem in Artis te eten en Frank mee te nemen omdat deze zo vrolijk en entrain was en Max zo veel van hem hield. Henk klaagde niet over de taken en scheen zeer tevreden. Norrie bleef bleek, maar was vrolijk en niet eenkennig.

Donderdag 28 Aug schreef ik o.a.aan Lore:" Mag ik niet een einde "maken aan de kuur ? Ik heb zó het heimwee en het water begint my tegen "te staan. Is dit niet een teken dat ik genoeg gedronken heb ? Je zegt "wel dat ik myn heimwee wat moet uitstellen,maar dat kan ik niet. En de "reden,die je opgeeft,heeft my doen lachen. Ik invloed op Louky ?! Ik "geloof dat niemand die heeft ! behalve Mezger,want toen deze my tussen
3845 "Lahnstein en Ems zeide dat de gouverneur Jacquard weg moest,begreep ik "dat diens paspoort getekend was. Ik geloof dat zy ons beschouwt als de "meest ouderwetse schepsels op aarde. En wat de gouvernante betreft,zo "heb ik ontdekt dat David en Anna v.d.Vliet daar even hard tegen zyn en "beweren dat meisjes beter onderwezen en opgevoed worden door een gouver- "neur. Ook heb ik bemerkt dat Louky,die evenmin als Hendrik het vertrou- "wen van haar kinderen heeft,zeer goed begrijpt dat deze hun hart aan "een gouvernante zouden uitstorten en haar dus jaloers maken. Als ik van "de final touch spreek krijg ik ten antwoord dat Olga en Ada die al genoeg "hebben en wordt my gevraagd of ik ze niet eenvoudig genoeg acht en wat

"ik in haar anders wensen zou. Het best zal dus zyn af te wachten hoe "de nieuwe gouverneur bevalt in de hoop dat Louky zelf ontdekken zal wat "nog aan de meisjes ontbreekt. Na al wat ik er al over gezegd heb acht "ik het beter dat onderwerp niet meer aan te roeren,daarom is het onhandig "van Tane het getoucheerd te hebben,ofschoon zy wist dat wat zy schreef geen invloed zou hebben. Dit verwekt juist oppositie."

" Och och,wat is het razend jammer dat Hendrik (van Loon) en Willem "Borski niet andere vrouwen hebben ! En toch hebben zy zelf de meeste "schuld,door naar haar pijpen te dansen en naar haar luimen te luisteren.
3846 "David (v.d.Vliet) doet dit niet en Anna is dan ook een trouwe moeder ge- "worden en heeft goede principes. Ik heb herhaaldelijk alleraangenaamst "met haar gepraat over allerlei ernstige onderwerpen en het komt my voor "dat de beproevingen der laatste jaren haar veel goed hebben gedaan."

(Anderen beweerden dat David er geheel onder zat. Louky had weinig, Jacqueline geen enkele hogere behoefte en de ene was nog onbeduidender dan de andere.)

" Ik vind de cadeaux voor Max best en zal hem voor 2 Sept.schrijven "tenzy ik zelf kom. Of mag ik niet en moet ik volstrekt drie weken hier "blijven ? Nu behoef je niet langer te twijfelen of Max een zoon van my "is,daar hy nu reeds het heimwee heeft."

" Ik zit op myn manier te tobben over Jan Willem. Ik weet er niets "op dan dat ook hy by Smit school ga,ofschoon diens methode van onderwijs "niet deugt en de jongens er niet goed leren."

3847 Vrijdag 29 Aug.schreef Lore dat zy de visite van Christiaan gehad had,die vrolijk en entrain was,dol veel pleizier te Spa gehad had,Kootje te Hilversum by Hoogervorst op school gebracht had en met Louise,de twee jongste kinderen Non en Kiewin,kindermeid en baboe in Leyduin ging logeren en van plan was de winter in den Haag te gaan wonen. Lore had bedacht om onze Grietje nog naar Zandvoort te zenden,waar zy by Kok voor ƒ 2.- daags terecht kon,en dit gelukte.

3848 Henk en Max waren weer evenals de vorige week buiten gekomen. Max kon nu beter voort met het Latijn,en Henk kreeg nog gedurig les in doodshoofden,beenderen,spieren,allerlei op sterk water enz. Wat dat met de handel te doen had begreep Lore niet recht. Frank had gezegd dat hy absoluut naar het Gymnasium wilde en niet naar de Handelschool,omdat dit een akelige school was,waar men niets leerde. " En als Max nu eens naar de "Handelschool ging ?" had Lore gevraagd. " O !dan was het wat anders,dan "wou ik er ook wel naar toe." - Lore schreef: " Max est son modèle et son "héros."

Lore had Max' verjaardag in Amsterdam gevierd met Henk en Frank. De drie jongens waren zo vrolijk en entrain en Max zo teder,zacht en lief. Zy hadden in Mama van Loons huis gegeten beefsteak met groenten en een
3849 rijstetaart met vruchten toe,hadden daarna in Artis gewandeld en in de Hortus de Victoria Regia zien bloeien. De jongens hadden talloze malen voor het pleizier bedankt en waren dus nog niet geblaseerd. Max had zyn taken vooruit gemaakt. Frank had zich en de anderen royaal geamuseerd en hy was zó vrolijk dat Max heel dankbaar was voor zyn komst. (Max was 14 jaar geworden).

Over Norrie's toestand was Lore niet tevreden. De vochtige lucht van S.en B.en het bedompte huis,waar de grote beuk alle lucht en zon benam,zodat de kamer van Anna en Tane boven beschimmelde,terwijl aan de Zuidzijde een blinde muur was,maakte dat onze kinderen er terstond bleek werden. Lore was toen naar Dr van Hengel gereden,die evenals zy Norrie's toestand aan de melk toeschreef en daarom besloot zy de boerin te vragen om één koe uit het drassige weiland te halen en op stal te zetten,na er nog eerst over gedacht te hebben om Norrie met Mietje naar Doorn te zenden,maar hiervan had zy afgezien omdat zy van Norrie niet kon scheiden. Zy schreef: " Ik ben zo dikwijls ongerust en een kindje kan zo gauw verminderen. Wat verlang ik naar de dag dat wy weer allen te zamen in Amst. "zullen zyn. Hier is de kleine man maar één week wel geweest en toen is "de diarrhee weer begonnen en indien ik tot verleden week blij was dat
3850 "hy onder de schaduw der hoge bomen in de lucht kon zyn,nu vind ik het "hier kil en vochtig en spijt het my dat wy hier nog tot October moeten "blijven en ons huis niet voor die tijd bewoonbaar is."

Woensdag 3 Sept.schreef ik aan Op ten Noort dat ik in het begin der volgende week Ems verlaten maar eerst de 14de op het Parket komen zou, omdat Dr Busch my verboden had terstond weer aan het werk te gaan. Aan Lore schreef ik o.a.:" De van Loons vertrekken Maandag naar Ischl,omdat "de dokter aldaar geschreven heeft dat er geen cholera is. Er zou dan ook "heel wat moeten gebeuren om Louky van plan te laten veranderen en haar "karrepadje te wijzigen. Toen ik aan de gouverneur Jacquard vroeg of hun "vertrek reeds bepaald was,zeide hy: "Mais oui ! il faut que nous partions "le six !" - " Pourquoi ?" - " Mais parce que c'est le six Sept.que nous "sommes partis l'année dernière."- Nu blijven zy echter tot de 8ste,omdat "zy een stille hoop hebben que Son Excellence le Prof.Mezger viendra Same-"di. In elk geval is Jacquards antwoord karakteristiek."

" Heden ontmoette ik Adriaan Oyens aan de bron; hy is ook een patient
3851 "van Dr Busch maar hoest niet,doch zyn spijsvertering deugt niet en na "het eten voelt hy zich zeeziek. Zyn kind was Zondag door de Graaf ge-doopt en Maandag met Mia naar Aardenburg vertrokken. De Sedantag is hier "rustig afgelopen,de kinderen zyn onthaald."

Vrijdag 5 Sept.schreef ik myn laatste brief uit Ems aan Lore,o.a. dat ik veel met Adriaan Oyens liep en hy by nadere kennismaking zeer mee-viel,veel conversatie had, gelovig was met het hart op de lippen. Een dikke mist hing over Ems,erger dan ooit in Holland.

In het Handelsblad liet Hendrik my de voordracht van het Hof lezen: van Eyk Bijleveld,Wildschut,Ik,Looyen,van Bommel en ?. Het was niet dan billijk dat van Eyk B. de eerste stond,daar hy al 20 jaar rechter was ge-weest en vroeger subst.griffier. Wildschut was echter jonger ambtenaar dan ik en eerst in '57 rechter geworden.

De thermometer tekende 46° en 's nachts had het gevroren,zodat het weder er al even veranderlijk was als in Holland.

Lore schreef my per briefkaart dat de koe op stal stond en dat Frank hem hooi gegeven had.

De Koning droeg aan Th.van Lynden van Sandenburg op om een nieuw Ministerie te vormen,maar gunde hem de tijd niet om klaar te komen,en daarom bleef het Min.van der Putte zitten.

Van de 22 keer had ik slechts 6 maal in het Hotel aan de slechte table d'hote behoeven te eten,daar ik de overige dagen door Willem Borski en Hendrik genodigd werd. Dit vergoedde de duurte der kamer. De Oberkell-
3852 ner was ontzettend voornaam en beeldde zich heel wat in.

Maandag 8 Sept.verliet ik juichende Ems en reisde via Troisdorf tot Utrecht met de familie des Tombes,die my vroeg waar ik woonde,en wat ik uitvoerde ? Ik antwoordde dat ik schrijver aan de Rechtbank te Amsterdam was. " Kent U dan misschien Verloren van Themaat ?" - "Ja,"hernam ik, "maar die heeft een hoge betrekking,want hy is subst.Officier." - Later vertelde Verloren my dat des Tombes hem te Utrecht verteld had dat hy met een schrijver van de Rechtbank te Amsterdam gereisd had,maar diens naam niet wist. Verloren,aan wie ik verteld had dat ik met de familie des Tombes had kennis gemaakt,had toen geantwoord: "Wat ? Schrijver ? Hy "is de Officier van Justitie en dus myn chef !" - Stomme verbazing van des Tombes.

Anna haalde my te 7 uur 's avonds te Nieuwersluis af en ik was over-gelukkig van weer by Lore te zyn. De volgende dagen regende het voortdu-rend,zodat er geen kwestie van was om op de Meer te jagen. Sedert Norrie melk dronk van de koe op stal werd hy dagelijks beter en tevens kennelijk-ker,zodat men hem meer begon te appreciëren.

Maandag 15 Sept.keerde ik naar het Parket terug met weinig entrain, maar de eerste weken was het niet druk. Schooneveld was zeer getroffen geweest door myn sollicitatie,doch had die krachtig ondersteund. Daar men my aan het Hof voor zwak en ziekelijk hield was men van my niet gediend geweest.

Henk zuchtte onder zyn vele taken. Ik ging er by Hubrecht over kla-gen maar zonder succes. Die man was Directeur in naam,maar bemoeide zich te veel met de politiek en met het Amstel Hotel en niet met de leraars en de leerlingen. Hy is een ongelovige rooie !

Op 1 Oct.werd van Eyk Bijleveld als Lid van het Hof geïnstalleerd.

3853 In September kregen Jan,Hendrik,Nepveu en ik ieder een lange brief van Zigeler uit Chicago,geschreven op groot papier in een gele enveloppe en ongefrankeerd,zodat die ons 60 cts port kostte. Geen woord van berouw of schuldbesef ! Slechts één gedachte vervulde hem,Rehoboth. Hy wilde namelijk terugkeren en weer in Rehoboth preken. Tevens schreef hy dat hy een plaats als predikant in de Ver.Staten krijgen kon. Nepveu en ik besloten hem niet te antwoorden,maar wie schetst myn verbazing toen ik een brief van Hendrik uit Ischl ontving met een concept-antwoord aan Zigeler, dat hy my ter beoordeling zond,aanvangende:"Waarde Vriend !" en eindigende met de hartelijke groeten van Louise en:"Nu het ijs eenmaal gebroken is "reken ik op spoedige berichten,die ik my beijveren zal te reciproceren."

Als Z.dit antwoord gekregen had zou hy onmiddellijk op Hendrik getrokken hebben en gerepatrieerd zyn,maar nu Hendrik my zyn antwoord ter beoordeling gezonden had,schreef ik hem het volgende;

" Zelden ben ik in een onaangenamer parket geweest dan thans,nu ik, "die my in de regel met uw opinie kan verenigen,ditmaal van een tegenover- "gesteld gevoelen ben. Dit is my te onaangenamer omdat de zaak van te veel "belang is dan dat wy niet in deze één lijn zouden trekken. Gy moet weten "dat ik uw brief wachtende was,want by myn terugkomst in Amst.vond ik ook "een brief van Zigeler,aanvangende:" Ik heb aan de beide Heren van Loon "geschreven en wil nu ook aan U en aan de Heer Nepveu schrijven." Ik be- 3854 "greep dus dat gy my uw epistel zoudt mededelen en behoefte hebben om te "vernemen hoe ons antwoord zal luiden.

" Ik was dus zeer verblijd toen ik gisteren uw schrift herkende,maar "wie schetst myn teleurstelling toen ik,na de brief van Z.aan u gelezen "te hebben,uw antwoord las. Alweer is my hieruit gebleken hoe verschillend "de indruk kan wezen,welke dezelfde brief op verschillende mensen kan te- "weeg brengen. Gy moet namelijk weten,dat Z's brief aan my gericht,zulk "een alleronaangenaamste indruk op C.en op my maakte,dat wy er van walgden "en reeds besloten hadden die niet te beantwoorden. Daarop kwam Nepveu "by ons met het aan hem gerichte epistel en de uitroep:" Ik ben er misse- "lijk van; 't is een brief om van te spuwen !".

"Ik schreef daarop een paar woorden aan Jan,maar daarop heb ik nog "geen antwoord. In myn brief komt o.a.voor dat hy aan Jan over een plan "geschreven heeft om in Amst.terug te keren en weer het Evangelie te be- "dienen. Nu denk ik dat Jan by het vernemen van zulk een plan 10 voet "achteruit zal springen van verontwaardiging."

"Nu zult ge vragen of ik de brief aan u ook zo deplaisant vind en ik "antwoord:" Op zichzelf beschouwd is hy minder stuitend dan de onze,maar "in verband daarmede maakt hy een even misselijke indruk. Daarom spijt "het my des te meer dat uw impressie zó zeer van de onze verschilt. Uit "uw concept-antwoord blijkt dat uw ganse hart aan die man hangt en daarom 3855 "zult ge my van liefdeloosheid en hardheid beschuldigen,wanneer ge myn "mening zult vernomen hebben."

" 'tIs myn innige overtuiging dat Zigeler een grote ganf is en ook "nu weer comedie speelt of beter gezegd onder een voorbygaande opwinding "verkeert,die hem dringt om zyns ondanks vergiffenis te vragen omdat zyn "eigen belang dit meebrengt. 'tIs natuurlijk duidelijk en klaar dat hy "terug wil komen,ja zelfs als vroeger hetzy als Evangelist of als dominee- "tje wil optreden en om dit onzinnige plan uit te voeren heeft hy onze, "en vooral uw morele en geldelijke hulp nodig. Om die te verkrijgen be- "greep hy fatsoenshalve ons eerst excuus te moeten vragen,en daaraan zyn "de brieven hun geboorte verschuldigd. Meent hy er echter iets van ? "Heeft hy werkelijk schuldgevoel en berouw ? Heeft hy een greintje besef "van het grote kwaad door hem bedreven ?Spreekt hy een enkel woord over "de gemene wijze,waarop hy u de laatste maal voor *f* 1000.-,Jan voor *f* 100- "en Nepveu voor *f* 300.- heeft opgelicht,uit welke manoeuvres hy duidelijk "heeft getoond dat het hem enkel om de duiten te doen was,en zyn hart "nimmer voor u geklopt heeft. "

" Ik antwoord ontkennend,want in de drie brieven,die ik gelezen heb, "disculpeert hy zich,in die aan my vergelijkt hy zich met Koning David, "in die aan Nepveu met Petrus,en in beide zegt hy met zoveel woorden dat "het ons heel lelijk zou staan indien wy hem niet weer met open armen wil- 3856 "den ontvangen,als ware er niets gebeurd. Indien hy waarlijk gevoel had "van zyn misdaden,dan zou hy niet zó verblind zyn en niet enkel om zich "zelf denken. Slechts van één ding heeft hy verdriet,namelijk dat hy Re- "hoboth niet meer bezit. Zo hy besef had van schuld zou hy,nu er meer dan "een jaar verlopen is,niet meer aan ons hebben moeten schrijven,maar zo

"stil mogelijk zyn en vóór alle dingen het kwaad herstellen door desnoods "alles op te offeren om het geld,waarvan hy zich bedriegelijk had meester "gemaakt,te restitueren. Ja! haal de schouders niet op ! Voor u moge de "som,waarvoor hy u heeft opgelicht,een bagatel zyn,maar de zaak zelve is "dit niet.

"De vlucht met de meid acht ik een minder groot kwaad dan de wijze "waarop hy u en de anderen bedrogen heeft. De relatie met haar was een "gevolg van zinnelijke drift,maar zyn laatste brieven aan U,aan Jan,Nepveu, "da Costa,de Neufville enz waren schelmstukken van de ergste soort,omdat "hy,wetende hoe lief gy allen hem hadt,daardoor van die liefde misbruik "maakte en toonde geen greintje liefde voor u te hebben. Indien hy my al- "dus bedrogen had zou ik het verschonen en toeschrijven aan wrevel over "de harde waarheden,welke hy van my heeft moeten horen,maar U te bedriegen, "die hem nooit een stro breed in de weg gelegd,maar,als ware hy uw broeder "of kind,welgedaan hebt,dit vind ik onvergeeflijk."

3857 " En nu zwijg ik er nog van dat hy met geen woord gewag maakt van de "schandelijke wijze waarop hy in de zonde geleefd heeft en toch voortge- "gaan is met zyn prediking en bidstonden. Hy verbeeldt zich misschien dat "ons niets meer bekend is dan zyn laatste val met Marie Guyot,maar gy weet "toch dat het zich daarby niet bepaald heeft,maar dat hy geen vrouw met "rust kon laten,noch te Antwerpen,waar hy na zyn huwelijk niet meer durfde "terugkomen,noch te Amsterdam,waar hy zich,gelijk Huet aan Nepveu vertelde, "'s avonds vermomde en een pet opzette om op de baan de meiden na te lopen. "Voorts zeiden Roos en Geel my dat hy met hen meermalen schandelijke pro- "pos hield en hen trachtte te debaucheren,zodat zyniet dankbaar genoeg "zyn van van zyn byzyn verlost te wezen,daar zy al het schandelijke van "zyn invloed ondervonden en toch zó door hem gebiologeerd werden dat zy de "moed niet hadden om met hem te breken."

" Na dit alles moet het u niet verwonderen als ik u zeg dat het myn "voornemen is en dat van Nepveu hem niet te antwoorden. Wat Jan zal doen 3858 "weet ik niet,maar ik zou wensen dat hy niet rechtstreeks aan Z.schreef, "maar aan de predikant de Bey te Chicago om hem te zeggen dat alle betrek- "king met Z.verbroken is en hy het niet wagen moet zich weer hier te ver- "tonen."

" En wat zal ik nu van uw brief zeggen ? Gy begrijpt dat ik de moed "niet heb die te verzenden. Uw brief is een juweel,maar men mag zyn paar- "len niet voor de zwijnen gooien. Het zou genoeg wezen om de man voor goed "te bederven en in zyn vuist te doen lachen dat gy er in gelopen zyt. Neen "myn beste,gy moogt hem de hand niet meer drukken,gy moogt hem de groeten "van Louise niet zenden,gy moogt niet zeggen dat alles vergeten,dat er "nimmer verkoeling tussen u beiden geweest is. Vergiffenis schenken is ge- "makkelijk genoeg,maar daarom kunnen wy het gebeurde niet ongedaan maken "en moet dikwerf de kloof blijven bestaan. Gy gevoelt dit zelf,want gy "erkent dat hy nimmer meer het Evangelie mag verkondigen evenmin als ik "weer Officier van Justitie zou mogen blijven indien ik gestolen had. Dit "alles nu beseft hy volstrekt niet en dit is ook een bewijs dat hy geen "flauw begrip heeft van het door hem bedreven kwaad. "

3859 " Ik zie by het overlezen dat ik niet sterk genoeg heb doen uitkomen "hoe Z.zich in zyn brieven aan Nepveu en my nog veel sterker dan in de "uwe disculpeert en van alle schuld wil vrijpleiten door aan te voeren "dat hy verleid,dat hy bedrogen is. Hoe zulk een verblindheid mogelijk "is,vat ik niet...."

3860 Een paar dagen nadat ik deze brief aan Hendrik verzonden had,schreef Jan my geheel overeenkomstig myn wens,dat hy niet van plan was Z's brief te beantwoorden en deze hem even zeer geërgerd had. Hendrik nam myn brief of requisitoir,gelijk hy die noemde,goed op en zond my een tweede concept, dat precies het tegenovergestelde bevatte van het vorige,en waarin hy schreef dat hy bereid was alles te vergeven,maar dat er van achting,ver- trouwen of vriendschap geen sprake meer kon zyn en dat die banden dus ver- broken waren.

Zaterdag 20 Sept.was Tane in Amsterdam gekomen om Antonio Carrasco af te wachten,maar zy vond hem niet aan het Station van de Holl.Spoor en in wanhoop keerde zy Zondag naar S.en B,terug,en zie ! daar kwam Meneer in de loop van de ochtend aanrijden. Hy was namelijk tegen de afspraak per Rijnspoor gekomen,was toen niet,gelijk evenzeer was afgesproken,naar het huis van Mama van Loon gereden,maar in het Hotel Rembrandt op de Boter-

markt afgestapt,had daar gesoupeerd,geslapen en ontbeten en de volgende ochtend een rytuig genomen om zich naar S.en B.te laten bfengen. Tane verzocht my een en ander te betalen en blijkens myn uitgaafboek betaalde ik voor Carrasco's logies *f* 5,25 en aan de stalhouder *f* 13,60.

Een brief van Keerl bracht my in verlegenheid. Hy wilde het derde deel van zyn werk " Der Mensch das Ebenbild Gottes " in het licht geven,maar kon geen uitgever vinden. Hy,die de eerste twee delen had uitgegeven,was gefailleerd. Ik wilde zo gaarne die byna blinde vriend de vreugde schenken van zyn werk voltooid gedrukt te zien en ging er dus persoonlijk en schriftelijk voor collecteren,maar het was niet kwalijk te nemen dat men weigerde. Jan beloofde my *f* 100.- en Singendonck *f* 200.- maar verder kwam ik niet en het derde deel heeft dus nooit het licht gezien. Toen wy later Bantam bewoonden zond Keerl my het handschrift,maar ten eerste waren de regels zo ongelooflijk dicht tegen elkander aan geschreven,en ten andere is het afschuwelijke Duitse schrift,waarvan de letters op naalden gelijken,zó pijnlijk voor de ogen, dat ik moeite had om er uit wijs te worden. Toch gelukte het my hier en daar wat te ontcijferen en dat boeide my zeer,o.a.wat hy over de offerande,de Hogepriester,het menselijk lichaam,het huwelijk,de vleeswording,de bloedsomloop enz.schreef. Voor een vrouw was het echter geen lectuur. Na 's mans dood wilde zyn zoon,evenzeer predikant,er het een en ander van in een Tijdschrift mededelen,maar ook deze stierf eer het zo ver kwam.

Op Schaep en Burgh logeerden Lou,Anna en Adèle Elout,en als Max Zaterdag en Zondag buiten was,maakte Adèle hem druk het hof,waarby zy Cécile Paroz tot confidente had.

In Frankrijk verwachtte men dat de Monarchie weldra hersteld zou worden onder de Graaf van Chambord als Henri V,die plus clérical was que le Pape en op de Charte van 1814 regeren wilde.

In Spanje bestreed het Republikeins bewind onder Castelar aan de éne zijde de Carlisten,en aan de andere de Intransigenten of Communisten,maar betaalde de coupon niet.

Op Zondag 21 Sept. terwijl ik aan Hendrik schreef,deed Lore het aan Maria,die te Doorn in het Logement kamers had,o.a.: " Je ne com-
"prends pas comment tu pouvais croire que Maurice était déjà dans la
"nouvelle maison,que les peintres viennent de quitter et où il n'y
"avait ni tapis,ni meubles,ni même de tapisseries ! Nous nous sommes
"logés au Herengracht chez Maman,et tandis que Maurice est au Parquet
"je travaille comme une bête de somme au déménagement avec Le Gras et
"Grietje. Nous avons emballé 25 caisses et paniers et la maison au
"Prinsengracht est devenue onsmakelijk et laide depuis qu' elle est
"onttakeld. Demain nous attendons les meubles de Welgelegen et Mercre-
"di ceux d'Amsterdam,mais je prévois que nous ne serons pas prêts
"avant le 8 Octobre,et alors nos gens se seront plus hâtés que les
"votres,want die moeten volgens je man verschrikkelijk geteut hebben.
" . . . .Een japon als Dien mag je niet dragen !....."

Om dit laatste te begrijpen diene men te weten wie Dien was. De Heer en Mevrouw Munter - Warin woonden 's winters te Amsterdam en 's zomers op het Huis te Doorn. Met hun enige dochter was de Graaf van Limburg Stirum getrouwd en dezen woonden by hen in. Na de dood van zyn vrouw of misschien al by haar leven hield hy het met haar kamenier Dientje,een dikke,weinig behagelijke meid,die ook by Mama van Loon gediend had. Nu had Maria Nepveu stof voor een japon by Jacqui te Zeist gekocht en deze aan een costumière gegeven om te maken; toen deze het goed zag zeide zy dat de juffrouw by de Heer van Stirum haar precies zo'n japon te naaien had gegeven en vroeg zy Maria om te wachten totdat die klaar was,daar zy anders bang was om de clandisie van Dien te verliezen. Daarop doelde Lore's woorden:"Een japon als "Dien mag je niet dragen."

Maandag 22 Sept.kwam het goed van Welgelegen in twee boten perfect schoon en onbedorven over en Woensdag werd alles uit de Prinsengracht naar de Keizersgracht op twee zolderschuiten overgebracht. Ik was van 6 uur 's ochtends tot 7 uur 's avonds op de been. Eerst te 12½ was alles ingeladen en te 2¼ begonnen wy te lossen; drie tim-

merlieden,drie kruiers en twee schuitevoerdersknechts. Lore had weer het onnavolgbaar talent om het huis te schikken,door,voor een der open vensters van de boven verdieping zittende,terstond aan te wijzen waar het meubel,dat opgehesen werd,wezen moest; 12 koffers en kisten werden op zolder geborgen en de overige in het onderhuis. Dit onderhuis was prachtig,vol kasten en gebouwd van zulke grote stenen,dat zy eer voor een vesting bestemd schenen. Al het meubilair van Zeist kwam te pas en Lore had het zó geschikt,dat er met uitzondering van de Deventerse tapijten voor de suite,die wy voor ƒ 795,60 op de veiling gekocht hadden,noch tapijt,noch gordijn behoefde gekocht te worden.

Wy bleven op de Herengracht logeren,waar Daatje van Es,de huisbewaarster,allersmakelijkst voor ons kookte. De Zondagen brachten wy op S.en B. door,waar Cécile en Mietje met Miek,JW. en Frank waren. Eerst Woensdag 8 October betrokken wy ons nieuwe huis.

3866 By Cees Hartsen woonde Clara van de Poll in. Zy was een verre nicht en goed lelijk,maar hoopte steeds,gelijk Mevrouw van de Poll te Zeist my nog in 1903 verzekerde,de vrouw van Cees te worden,doch hy beet niet toe.

Lore's petekind,Caroline Maria Nepveu,die er even lief uitzag als haar zuster Lou lelijk was,werd drie jaar en Lore zond aan Maria een felicitatiebrief,waarin zy ook kon melden dat Norrie perfect wel was, zich dagelijks ontwikkelde en dat eindelijk een boventand was doorgebroken. 3867 Woensdag 1 Oct.zagen wy in de tuin van het Paleis van Volksvlijt een vuurwerk ter ere van het Landbouwcongres.

Wy vierden de komst in ons nieuwe huis op 9 Oct.met een dejeuner waaraan Mama van Loon,die het huis nog in het geheel niet gezien had, Anna en Agnes deelnamen. Mama bracht Frank,Norrie en Mietje mee. Cécile Paroz kwam eerst Zaterdag met Miek en Jan Willem in stad.

Vrijdag 31 Oct.woonde ik een meeting by voor het Seminarie te Depok in de Luth.Kerk. Westhoff droeg een droog verslag voor,daarna Dr Adriani een Inleiding,vervolgens sprak Gunning een pittig woord en hield Beynen een heerlijk discours,dat,hoe lang ook,toch niet verveelde, waarna Ds de Graaf met gebed sloot. Wy kwamen nog ƒ 6000-.'s jaars te kort.

Mevrouw v.d.Oudermeulen was gestorven en liet volgens haar broer C.Dedel zulk een enorm fortuin na dat hy er van duizelde. Haar petekind en nièce Hansje Backer-de Wildt erfde mee,maar kreeg bovendien Spanderswoud met ameublement,boerderij,stal,paarden en koeien bossen en haar zoontje Hugo,tijdgenoot van Frank,erfde het huis in Amsterdam, 3868 het breedste van de stad,met al wat er in was,met uitzondering van het ameublement van het boudoir,dat Hansje van Lennep-Crommelin kreeg, en van een mooi eetservies,dat voor Hans Röell bestemd was. De Backers hadden nu wel spijt van een huis gekocht en verbouwd te hebben.

Grootmoeder van Frans v.L.

Wy daarentegen hadden geen spijt van ons nieuwe huis en genoten van de ruimte. Het enige wat jammer was,was dat de achterkamers zo donker waren. Jan Six vond het een voordeel dat er beneden aan de tuinzijde buitenluiken waren,omdat die zoveel beter de koude afsloten. Goseling vertelde ons dat Raphael ons vorige huis prachtig liet opmaken. Elke kamer werd nieuw behangen en geschilderd, 25 gaslichten werden aangebracht en de tapijten,die Juffrouw Jonas leggen liet,waren vorstelijk; voorts werden marmeren vloerstenen in de plaats gelegd tussen het huis en de keuken,een nieuwe schutting gebouwd en beelden in de tuin gezet !!

Onze logeerkamer was dikwijls bezet. Ik meen dat Maria die het eerst inwijdde,later kwam Lou Elout.

Op 16 Nov. werd Chais rechter. Dit verblijdde my zeer en by de installatie kon ik hem uit de grond van myn hart prijzen over de wijze 3869 waarop hy my vervangen had toen ik in '70 te Weenen was en gedurende myn verblijf in Zwitserland in '71 en hem daarvoor myn dank betuigen.

In November logeerde Lord Radstock by Jan en ik woonde er vier samenkomsten by,voorts één in de Schotse Kerk,toen Jan uitstekend vertaalde en één in de "Verbreiding der Waarheid ",waar Ds Brummelkamp het deed,maar koud en droog. De Heer Jozua van Eik vond Radstock hoogst eenzijdig,daar hy nooit over de zonde sprak. " Waar laat hy zyn oude "mens ?" vroeg hy my,en ik erken dat hy geen ongelijk had,want ik vond

dat Lord Radstock de mens te veel ontmenste. Hy bewoog zich niet in de Maatschappij,deed alsof die niet bestond,zodat er iets onnatuurlijks, iets gedwongens,iets overspannends in zyn voorstelling was. Ik wil niet beweren dat hy het was,maar in de zaak was iets,dat streed met het voorbeeld van de Heer en Diens apostelen,die zich steeds onder de mensen bewogen. Louky zeide: " Hy zou my allerlei geloften kunnen laten "afleggen in één ogenblik van overspanning en als ik thuis kwam zou "ik al veranderd zyn !" Daarentegen waren Constance van Loon,Agnes Beels en Maria Nepveu in de derde hemel. Ik herhaal dat de man ver boven myn lof verheven is,en toch hield ik het geen uur met hem uit, daar hy alle conversatie mist,gedurig de ogen sluit,nooit luistert en niet weet wat er in de wereld omgaat,en Jan van Loon was geheel van myn opinie.

E I N D E 1 8 7 3.

(Dit jaar '73 eindigde ik juist te schrijven aan het einde van myn 73ste jaar !)

3870 Op myn verjaardag werd ik weer rijkelijk bedacht. Lore gaf my haar photo en die van Frank; Henk, die sinds een maand timmeren leerde, maakte een ouweldoosje en een stellage voor é een transparant, die Cécile Paroz vervaardigde. Willem van Loon gaf een gasornament en Hendrik een boekekast, beide voor myn kamer. Anna en Tane een kolenbak, Mama *f* 100,- Saar een das, Maria een koker voor tandeborstels en Miek een calotje om in de koude kerken op te zetten. 's Middags diner met Christiaan, Willem, Hendrik en Louky, Willem van Loon, Maria Nepveu en Cees Hartsen, die 's avonds piano speelde, hetgeen smartelijke herinneringen by my in 't leven riep.

Jan van Loon liet een lijst circuleren voor de weduwe en 2 kinderen van Antonio Carrasco, die in Nov. met de Ville du Havre van New-York terugkerende, ten hemel was gevaren, doordat een ander schip de boot door midden boorde, zodat zy onmiddellijk zonk. Zyn weduwe gedroeg zich slecht en leefde met andere mans. Hun zoon Julio gedroeg zich ook slecht, maar kwam in 1902 toch terecht en de dochter werd alleronverstandigst bedorven door Henriette Insinger en Tane. Eerst verwisselde zy trouwringen met zekere Branwell, een lelijke Eng. smid, die nog dom was op de koop toe, en in 1902 met zekere Onderwater, ik meen Underwood, met wie zy naar Australië trok, alwaar zy in 1903 een kind kreeg, en later van hem scheidde.

3871 In Nov.'73 was Jan Corver voor de Staten gekozen en in Januari '74 Dr A. Kuyper te Gouda voor de Tweede Kamer.

Op 15 Jan. nodigde ik verschillende predikanten en de Heren Oyens, vader en zoon, Jan van Loon en Nepveu tot een bidstond uit. Mevrouw van Eeghen, Maria Oyens en Constance van Loon kwamen, en van de predikanten alleen Hasebroek, Cramer en de Graaf. Daar het iets nieuws was, wilden zy de zaak eerst bespreken ! Er werd besloten om alleen de huisgenoten broeders en zusters toe te laten. Ik las uit Jes. 19, de Heren Oyens, Jan van Loon en Hasebroek baden en daarop las ik nog uit Joël 2 en Hand. 2.

De vorige dag had ik een vergadering van de Hulpvereniging van Chr. Onderwijzers en werd Ds Cramer uit ons Bestuur geknikkerd door een speech van Friezen en vervangen door P. van Son, een verwijfd mannetje, fatterig en orthodox, die zó lang preekte, dat Bronsveld zeide:" Zyn zon "gaat niet onder !" en zulk een flux de bouche had dat men zeide:"Als "je hem op zyn kop zet, rolt er een preek uit !". Hy bleef ongetrouwd woonde met een Spaanse tante en eindigde met zich aan crimen nef. schuldig te maken.

3872 Op 14 Febr. stierf Prof de la Chantepie de la Saussaye op 57-jarige leeftijd. Dat was een onherstelbaar verlies voor de gemeente. By zyn graf sprak Beets de volgende dichtregelen uit.....

3873 De Amsterdamse subst. griffier van Haersolte werd rechter te Sneek.

3874 Deze was een ultra rode radicaal, en toen hy als subst. griffier moest geïnstalleerd worden, bespeurde ik uit zyn aanstelling dat hy Baron was. Ik maakte hem daarop opmerkzaam en zeide hem dat hy verzuimd had my dit mede te delen. " O om die titels geef ik niet !" - "Best mogelijk?" hernam ik," maar volgens de voorschriften moet ik dat in myn requisitoir vermelden," en by de installatie legde ik met opzet de klemtoon op het woord Baron. Die Haersolte gebeurde het eens dat hy met zyn vrouw en kinderen van een wandeling terugkomende, schelde zonder gehoor te krijgen. Na dit onderscheiden malen zonder vrucht herhaald te hebben, haalde hy een smid, die het slot der voordeur openstak, en toen vond hy zyn dienstbode verdwenen. Zy kwamen niet terug en hoe hy en zyn vrouw zich gered hebben, weet ik niet. Ik zag hem in 1901 voor het eerst in Wiesbaden terug, waar hy ook met 2 zoons en 1 dochter by de Juffrouw de Bruyn logeerde, en toen beleed hy my nog steeds een ongelovig socialist te zyn. Zyn vrouw wordt sinds jaren te Veldwijk by Ermelo verpleegd.

3875 Op 17 Febr. verliet ons Henriette Mackay na een séjour van zes weken. Zy haalde voortdurend Cécile Paroz van haar werk om haar kachel op te stoken. Laatstgenoemde had vreeslijk het heimwee en slikte chinine.

Voor het Seminarie te Depok was thans een kapitaal bijeen van *f* 186.800.-, dat *f* 9400.- rente gaf en aan jaarlijkse bijdragen *f* 5630.- dus te zamen *f* 15.030-. Er kwam dus nog *f* 5000- 's jaars of *f* 100.000.- kapitaal te kort. Men besloot nu pogingen aan te wenden om 400 aandelen à *f* 250.- te plaatsen. Ik nam er een en begon Zondag 15 Febr. met *f* 100.- te collecteren by.....Piet Six, die destijds een huis op het Singel naast de glaswinkel van Zahn bewoonde.

Tegelijkertijd moest ik voor een andere zaak collecteren. In de Hulpverg.voor Chr.Onderwijzers was namelijk besloten bijdragen in te zamelen tot opleiding van een of meer jongelieden op de Normaalschool te Nymegen,voor ieder van wie *f* 300.- 's jaars gedurende 4 jaren nodig was. Ik formeerde een lijst,die door de president James Teding van Berkhout en de secretaris ondertekend werd en begaf my daarmede het eerst by de president zelf,een vermogend man zonder kinderen,die in een groot huis op de Keizersgracht woonde. Toen ik in de wachtkamer gelaten werd trof het my dat de tafel bezaaid lag met circulaires en dat daarop met potlood geschreven was:" Daar doe ik niet aan; teruggeven." Dit bedroefde my,want de Heer Berkhout ging voor een gelovig man door,maar wie schetst myn verbazing toen hy my weigerde een bijdrage te geven voor de opleiding van een jongeling,terwijl hy zelf daarvoor getekend had. Ik beduidde hem dat dit niet ging en hy verplicht was het eerst zyn naam op de lijst te plaatsen. Eindelijk gelukte het my hem daartoe te brengen en hy tekende voor *f* 10- 's jaars. De Heer Oyens was royaler en tekende voor *f* 20.- en spoedig,althans binnen enige dagen zamelde ik aan jaarlijkse bijdragen *f* 530.-in.

3876

Ik moet een schone daad van Dr A Kuyper vermelden. In de Kerkeraad stelde hy voor de Commissie der Diaconiescholen te machtigen om my,die,geen ouderling meer zijnde,moest aftreden en niet herkiesbaar was,tot honorair adviserend lid te benoemen uit erkentelijkheid voor de wijze waarop ik,door geld in te zamelen,tot de bouw van drie nieuwe scholen had medegewerkt. Het voorstel werd heftig bestreden door de moderne predikanten Berlage,Steenberg en Hugenholtz,en niet ten onrechte,op grond dat ik geen lid van de Kerkeraad meer was. Feringa verdedigde het vooral,en met grote meerderheid nam de Kerkeraad het aan. Slechts 5 leden stemden tegen.Tegelijkertijd nam Kuyper zyn ontslag als Lid van het Schoolbestuur.

De Heer Bredius opperde het denkbeeld om enige vrienden uit te nodigen tot het geven van een geschenk in geld aan Ds Cramer,die op 4 Maart 12½ jaar zou getrouwd zyn,zyn achtste kind wachtte en zeer arm was. De Heer Oyens stelde een circulaire op,die door hem,Bredius en my ondertekend werd. Toen moest ik weer aan het collecteren gaan, maar de uitslag bekroonde onze pogingen,want wy ontvingen *f* 3.125.- Men kan nagaan dat de schrik de lieden om het hart sloeg als ik werd aangediend.!

3877

In Maart moest ik evenals de andere leden der Commissie gelden inzamelen voor de bouw van een Diaconieschool op de Weteringschans by de Huidekoperstraat en ook daarin had ik groot succes. De twee oude dames Crommelin, die naast ons woonden,en van wie de ene niet volkomen compos mentis was,zonder dat ik ooit precies heb geweten wie van de twee het zwakst van hoofd was,Tante Cateau,Frits van Lennep,de blinde Willem Crommelin,enz...en W.P.van Lennep,bijgenaamd Palief of Stuivertje,gaven my ieder *f* 1000.-; op een brief van my aan de Heer Borski te Elswout zond deze my *f* 5000-, zyn broeder Jan Borski gaf my *f* 2000.- en Willem Borski Jr.beduidde aan zyn tante Staats dat zy my ook *f* 2000.- moest geven; Hendrik en Willem Borski gaven my ieder *f* 3000.- zodat ik al spoedig *f* 25.000 - bijeen had.

Ook Theod.v.d.Bergh van Leksmond gaf my *f* 1000.-; deze was geëngageerd geweest met de mooie maar coquette Fanny Cnoop Koopmans, en toen hy die te laat bespeurde en zy in de bruidsdagen op een bal het te druk met andere heren aanlegde,schreef hy haar daags vóór de dag van het huwelijk af. De Koopmans waren woedend en een broer,die de bijnaam van Duitjes had,daagde A.Blaauw,halve broer van v.d.Bergh,uit maar het kwam niet tot een duel. Van den Bergh was schatrijk en de Blaauws erfden alles. Fanny C.K.trouwde later te Zwolle met de Heer Nobel,Lid der Le Kamer.

3878

Toen ik zo aan het collecteren was,behaalde ik een verovering, waarvan half Amsterdam de mond vol had. Ik bedoel de gift van *f* 1000,- welke W.P.van Lennep my schonk. Ik had vroeger al eens voor een ander belang by hem aangeklopt,maar toen niets gekregen,omdat hy my niet aan het woord liet komen. Hy voorzag dat ik kwam collecteren en rammelde zonder ophouden voort,totdat hy plotseling uitriep:" Daar gaan de blessen aan de overzij voorbij." Dat waren de paarden van zyn zuster van Vollenhoven. Tegelijk schelde hy en beval de knecht my uit te laten.

Deze keer voorkwam ik hem echter,deelde hem terstond,zonder naar zyn gezondheid te vragen,het doel van myn komst mede en voegde erby, dat ik op myn lijst enkel giften van 1000 gulden en daarboven had en er ook geen lagere kon aannemen,omdat ik voor de bouw van de school een grote som nodig had. De man zag er als een landloper uit,met een gescheurde pantalon,een oude versleten kamerjapon in flarden,een bouffante om de hals en een enorme gekleurde zakdoek in de hand,waarmede hy zyn kromme grote neus voortdurend bewerkte.

Op myn vraag of ook hy my ƒ 1000.- wilde geven,ontstelde hy hevig en zeide toen:" Neen !zulke grote sommen heb ik nog nooit weggegeven !" " Reden te meer," hernam ik,"om het voor de eerste maal nu te doen !". Hy wilde er echter niet van horen,maar ik pleitte zonder ophouden voort, totdat hy eindelijk zeide:" Weet je wat ? Ga naar myn zwager Vollenhoven; "als die ze je geeft,doe ik het ook." - " U weet wel Meneer van Lennep, "dat Vollenhoven nooit iets geeft,allerminst een bankje van ƒ 1000-, "maar ik zal by hem gaan." - Daarop verliet ik hem en liep de ce pas naar het dubbele huis Zeerust,Keizersgracht by de Vijzelstraat,en vond Vollenhoven in een donkere lage tuinkamer,een halve meter onder de begane grond. Ik gaf ook hem de reden op van myn komst,zeide hem wat zyn zwager my beloofd had,maar of ik lang of kort praatte,ik wist te voren dat het niet baatte en ongetroost ging ik weg.

3879

Enige dagen later schelde ik opnieuw by Willem van Lennep aan. " Ik heb er al van gehoord," waren zyn eerste woorden,toen ik binnenkwam," ja ik wist wel dat je ze van Vollenhoven niet krijgen zou,want "hy is een duitedief ! Maar omdat je by hem geweest bent,zal je ze van "my hebben. Hoe heb je ze het liefst,in kleine of in grote bankjes ? " En meteen wees hy my de bankbiljetten,die naast elkander op een oude kantoorlessenaar geschikt lagen: " Zie je,hier heb je die van 1000, "daar die van 300,van 200,van 100 enz." - " Ik ben bereid u van allen "te verlossen," zeide ik. " Nee nee ! want dan schiet er voor Ds v.d. "Goot niets over." (Hy behoorde namelijk tot de Doopsgezinde Societeit) En daarop gaf hy my een biljet van ƒ 1000.- Triomferend liep of liever galoppeerde ik huiswaarts om het Lore te vertellen. Later vernam ik dat W.van Lennep het zelf ook rondbazuinde en er by voegde dat hy nog nooit zo goed geslapen had als na dat oeuvre de charité. Nog eenmaal ging ik later by hem collecteren,maar toen kreeg ik niets.

3880

De andere leden der Commissie deden ook hun best,maar hadden zulke goede nummers niet als ik. Alleen Nepveu gelukte het van Jozua van Eik, die my geweigerd had,ƒ 1000- te krijgen en van Tante Voombergh ƒ 2000,- maar de 90-jarige Juffrouw Massee,zuster van zyn tweede moeder,zond hem ledig heen,bewerende dat de jongens van de Chr.school even grote rakkers waren als die der openbare. Ik ontving nog onderscheidene kleinere giften en vrij spoedig kwam de nodige som bijeen.

Ik wil nog vermelden dat Theo van den Bergh op myn vraag om ƒ 1000- antwoordde dat hy bereid was ƒ 500- te geven,maar dat ik die weigerde tenzy hy een bankbiljet van ƒ 1000- in tweeën knipte en my de helft gaf,in welk geval hy my spoedig ook de andere helft zou geven. Daarop gaf hy my lachende het gehele biljet.

Op 18 April stierf of beter gezegd suicideerde zich Adriaan Ploos, die na zyn eerste vrouw Anna Ameth,verloren te hebben,met een beeldschone vrouw hertrouwd was,by wie hy één dochter,Paula,kreeg. Beide zag ik op de receptie van Anna Ploos en Pélerin. De weduwe hertrouwde, maar verloor ook haar tweede man,met wie zy te Hamburg was gaan wonen, en leefde van de opbrengst van haar schilderstukken.

3881

Van 11 - 20 April moest ik thuis blijven daar ik weer hoestte. Op ten Noort verving my op het Parket. Dr Greeve gaf my dagelijks een ander drankje. Ik las de Clercq's dagboek en Motley. Max geraakte gelieerd met Jan Gunning en Henk had een passie voor de photographie. David en Kee verhuisden naar Utrecht om dichter by de Centraalspoor te wonen. Christiaan was te Parijs,waar ik hem schreef over het niet gedoopt zyn van zyn kinderen en hem een gift vroeg voor het Seminarie. Otto van Wassenaer,die met de rijke Jacqueline Hofman getrouwd was, had daarvoor ƒ 5000,- gegeven en Theod,van Lynden had er ettelijke duizenden voor gecollecteerd. In den Haag vertelde men dat de Prins van Oranje met de Douairière Taets van Amerongen geb.van Braam wilde huwen.

Ook voor een nieuwe Diaconieschool in de Haarl.Houttuinen hadden wy gecollecteerd en wel ƒ 38.000 -. Wy kochten terrein voor ƒ 7800 - en besteedden de nieuwe school voor ƒ 25.400 - aan de laagste inschrijver Schmitt aan.

3882 Op Maandag 11 Mei deed het Vorstelijk Huis zyn intrede in Amsterd. ter viering van de 25-jarige regering van Willem de Goede. Wy stonden allen op stoep,ook Cécile,die er van genoot,en Mietje Croes met haar lover,de broer van Grietje,een weduwnaar,aan wie Jetje te vergeefs had laten weten dat er by ons nog een dikke keukenmeid te krijgen was. Maar hy had meer zin in de smakelijke Mietje,by wie hy twee kinderen kreeg,van wie het tweede haar,gelijk zy zeide,dood zoog en het leven kostte.

Z.M.reed ons te paard voorby,de Koningin zat in een koets,gevolgd o.a.door Rutger Jan Schimmelpenninck,en toen deze voorby reed,riep het volk:" Kaik,daar heb je nou z'n eerste knecht !".

Op 12 Mei was er een plechtig feest in de Nieuwe Kerk,waar een prachtige cantate van ten Kate gezongen werd met muziek van Verhulst. De Koning sprak met een stem,die klonk als een donderslag en zeide dat hy de hem geschonken gelden wilde besteden voor een fonds ten behoeve van de invaliden. By het verlaten der kerk wenste Mr Jolles my met

3883 myn decoratie geluk,later ook Schooneveld,maar ik had er geen gekregen ! Oom Hendrik Röell werd Baron,en Rutger Jan,die nota bene President was van de Raad van Adel,had bewerkt dat al zyn zoons de titel van Graaf ontvingen.

Te 1 uur begaf ik my naar het Station van de Rijnspoor om Keizer Alexander van Ruslanf te zien komen. Het regende bakstenen,hetgeen hem niet belette om de Koning te vragen of de rytuigen niet mochten geopend worden. Hem scheen het niet te hinderen,daar hy goed ingepakt was,maar de Koning en de heren van zyn gevolg hadden geen mantels by zich. De Koning beval de kappen der rytuigen neer te laten,en daarop reden zy in gestrekte draf weg. Niemand wist welke weg de stoet zou nemen,want de Koning,die buitengewoon bang was dat op de Keizer zou geschoten worden,had order gegeven dat langs een geheel andere weg naar het Paleis zou gereden worden dan gewoonlijk en dat de koetsiers de zweep op de paarden moesten leggen. Koetsiers en palfreniers waren in een nieuw livrei gestoken met pruiken en steken.

's Middags had een historische optocht plaats van al de tijdvakken uit de Vaderl.Geschiedenis,o.a.van al de Prinsen van Oranje ende grote mannen,beroemde helden,kunstenaars,dichters,schrijvers enz. Gerard van Lennep vertoonde Frederik Hendrik. Het was allerprachtigst

3884 en maar jammer dat het zo regende. De Keizer vertrok al weer te 4 uur. Hy had een talrijk gevolg by zich,en toch had de intendant van Vessem middel gevonden om ieder hunner voor die 3 uren oponthoud een kamer te geven met papier,inkt en lak,en later bleek dat zy allen daarvan gebruik gemaakt hadden.

Daags te voren had de Koning hem gezegd:" Karel komt ook en er "is geen plaats in het Paleis," daarmee doelende op de Groothertog van Saksen Weimar,die met 's Konings zuster Sophie getrouwd was. " O,"antwoordde van Vessem,"dat zal ik wel schikken." Op 12 Mei liet de Koning van Vessem vroeg in de ochtend by zich komen en zeide hy dat hy hem de namen wilde oplezen der personen,die hy wilde decoreren,en nu volgde een lijst van personen,maar van Vessems naam was er niet by, gelijk hy na zyn lange diensttijd en de vele moeite,die hy zich gegeven had,verwachtte. 's Middags was er een monsterdiner,dat de Gemeenteraad in het Paleis van Volksvlijt aan HHMM. gaf.

Vrijdag 15 Mei vertrok Cécile met Jan Willem naar Peseux. Maar eer ik verder ga moet ik een paar maanden op myn stappen terugkeren en vertellen dat Lore op 5 Maart een brief van Henriette Insinger uit Pau kreeg,die haar in verlegenheid bracht. Insinger en Henriette waren enige weken tevoren naar Parijs vertrokken en men rekende al op hun terugkomst,toen Henriette aan Lore schreef dat zy ter wille van Insin-

3885 gers gezondheid naar Pau gereisd waren,en Henriette haar nu verzocht in haar kelder de appelen en peren na te kijken en de bedorven weg te gooien. Daartoe zond zy het sleuteltje van haar kastje,waarin de sleutels van de kelder en van de daarin voorhanden kisten geborgen waren.

Lore vond die commissie wel zeer vererend maar toch minder aangenaam,en alwie Henriette gekend heeft,die zó geheimzinnig en gesloten was en nooit een ander over haar boeltje liet gaan,zal dat begrijpen. Ook vond zy het vervelend dat Henriette die besogne niet aan Agnes had opgedragen. Maar reeds de volgende dag voldeed zy aan de haar opgedragen last. Zy schreef:" Je regardai droit devant moi,et cachai mes "yeux pour tout le reste,comme Koos Nyhoff le faisait quand elle nous "faisait essayer des pantalons." In een lange brief van 8 blz.gaf zy verslag van haar bevinding,en dan eindigt zy:" Nous sommes tous "bien,grâces à Dieu; mon mari est merveilleusement bien-portant cet "hiver. Norman grandit comme un chou,et il n'y a que Paroz qui à tout "moment a besoin de médecin à cause de maux d'estomac,de fièvrosité etc.
3886 "Mietje s'est engagée avec le frère de ma Grietje,veuf depuis le 18 Oct. "mais heureusement qu'elle ne compte pas se marier avant l'automne; "ce sera terrible de la voir partir et j'aimerais bien la garder "jusqu'à ce que Norrie n'eût plus tant besoin de ses soins. Nous avons "diné le 3 Mars chez Maman pour célébrer la double fête de l'anniver- "saire d'Agnes et de nos 17 années de mariage. Waar blijft de tijd en "wat worden kleine kinderen gauw groot ! Et à propos de cela,sais-tu "qu'Anna Backer s'est fiancée avec Mr van der Mersch,neveu de ton "rejected lover."

Henriette Insinger scheen tevreden met de wijze waarop Lore haar commissie had ten uitvoer gebracht,want zy verzocht haar die te herhalen en dan de peren en appelen na te zien,en te informeren naar de toestand der inlegvaten en der ingemaakte postelein,en tot beloning de peren en appelen in gemeenschap met haar dienstboden op te eten, daar dit beter was dan ze te laten bederven. Lore bedankte haar zeer voor die permissie,welke niet weinig welkom was,daar zy dagelijks 13 monden te voeden had; en schreef verder :" Melle Paroz est dans la "joie de son coeur de faire bientot son voyage projeté en Suisse; elle "n'ira que vers la mi-Mai pour être chez ses parents le 2 Juin,l'anni- "versaire de son père et Jan Willem l'accompagnera afin de prendre
3887 "encore un bain d'air avant de prendre sa place sur les bancs de l'école "de Mr Smit. Il a été très gracieusement invité par les parents Paroz . "Jan Willem est bien un peu de travers et le bon air Suisse ne pourra "donc que lui faire du bien. Max s'est lié avec le jeune Gunning et "Henk rêve photographie,car il a une boite avec une indication comment "il doit s'en servir,et hier il a réussi à faire le Westerkerk. Je t'ai "beaucoup manquée à la répétition de Caecilia; c'était superlativement "beau,tout le Sommernachtstraum de Mendelssohn,joué à la perfection et "la Symphonie 5 de Beethoven; it was such a treat !".

Caecilia,de repetities namelijk,was nog het enige genot dat Lore van al de muziek had,die zy had geleerd,want zelf speelde zy zelden meer,daartoe ontbrak de tijd. De repetities woonde zy by totdat zy niet meer lopen kon.

Paroz schreef uit Peseux o.a.:"JW. a été très facile en chemin, "et avec sa figure souriante il a bien vite gagné tous les coeurs. "Vous auriez ri si vous aviez vu comme les petits et lui s'embrassaient "et se donnaient des petits mots affectueux. Vous pouvez être sûre
3888 "que je prendrai grand soin de lui. Du reste ma soeur Léa ne le perd "pas de vue et le gâte comme il faut. Hier soir tous les élèves se "sont réunis dans une chambre pour une soirée littéraire et musicale "et JW,,sans se le faire prier,s'est mis à réciter debout des poésies "françaises et allemandes sans le moindre gêne,après quoi il a proposé "une quantité d'énigmes et de charades. Lorsque mon père disait que "son grandpère avait été grand poète et que son père était Officier "de Justice et qu'il espérait que JW. deviendrait aussi un homme utile, "le bon petit confessa à haute voix qu'il aimerait avant tout devenir "pasteur. Chacun était enchanté de lui,papa disait qu'il avait toutes "les qualités qui font le grand orateur."

" Figurez-vous que Jan Willem m'a orienté ce matin dans le château "où il connait déjà mieux le chemin et les différentes chambres. Il "n'aime pas notre lait,aussi ne boit-il que du cacao. Quant au reste "il trouve tout bon et mange avec grand appétit; malgré ma défense
3889 !! "il boit du vin à midi."

Enige dagen later schreef zy weer o.a.:" JW.continue à être aussi

"joyeux et heureux que possible. Je l'ai engagé à plusieurs reprises
"d'écrire à son père,mais à tout moment il faisait l'étoile filante.
"Il a commencé à écrire la chronologie des rois de Juda et d'Israël.
"On m'a dit que j'avais pris de fortes racines dans le terrain Hollan-
"dais,et qu'il faudrait faire un grand effort pour les déraciner et
"les replanter ailleurs. c'est vrai ! Je voudrais ne vous avoir jamais
"connue pour n'avoir jamais besoin de vous quitter. "

3890 Drie dagen later schreef zy uit Grandchamp:" Je ne veux pas lais-
"ser partir la lettre de Jan Willem sans vous dire aussi un petit mot.
"Je regrette qu'il se fasse tellement prier pour écrire ses lettres,
"voilà la troisième qu'il commence sans la finir; ce n'est pas qu'il
"oublie la maison,mais tout le nouveau qui l'entoure,le distrait et
"fait sécher l'encre dans sa plume. Il faut le lui pardonner,car à côté
"de cela c'est le plus joyeux compère du monde,et le plus aimable.
"Dans un moment il se rendra chez Jean Bovet pour jouer avec lui."

Uit de brief van Jan Willem:...." Ik heb al enige lessen in l'école
"modèle genomen en ik vind ze heel prettig. Ik zou wel willen dat Mama
"my hier op school zond in plaats van by Mr. Smit. Wy zyn Woensdag de
"fabriek van mijnheer Suchard gaan zien,maar wy zyn er niet binnen ge-
"weest. Er waren daar ook cascades die ik heel mooi vond. Mahomet is
"heel lief en erg gedienstig. Daarom houdt iedereen veel van hem en ik
"niet de minste. Hy heeft verleden gezeid: moi devenir bon missionaire,
"moi aller prêcher aux noirs que Jésus est mort pour nous à la croix;
"toen lachte Marie en zeide: toi ? Toen zeide Mahomet Ali :" Oui,pour-
"quoi pas, pas toujours blancs devenir missionaire,noirs aussi !!...."

De Mahomet Ali,van wie hy spreekt,was een negerjongen. Jaren later
vluchtte hy 's nachts uit het huis na Clara Paroz,in wier slaapkamer
hy geslopen was,verkracht te hebben. Haar angst en die harer ouders
dat zy zwanger zou worden was onbeschrijflijk,maar gelukkig heeft de
Heer dit onheil afgewend.

3891 Cécile Paroz schreef o.a.:...." Presque tous les jours JW.part
"après legoûter avec Jean sur nos hauteurs voisines,d'où ils reviennent
"pour le souper. Je les y ai rencontrés bras-dessus bras-dessous,et
"sur ma demande: Que faites-vous? à répondre:" Nous continuons à cimen-
"ter notre affection. Ce n'est absolument pas hasardé de les laisser
"courir là haut seuls,puisque ni précipices,ni hauts rochers s'y trou-
"vent. JW. grimpe avec beaucoup de prudence,mais notre Jean,qui est
"de vif argent,sautille comme un chamois. Mr Jean van Loon a écrit à
"Jan Willem et lui a envoyé une pièce de 20 frs pour son jour de nais-
"sance. Le petit est occupé en ce moment à lui écrire. Il lui en faudra
"du temps et des exhortations jusqu'à ce qu'il ait achevé cette lettre,
"celle à ses parents,ses frères et soeur."

" Figurez-vous que pour se distraire Papa lit la bible hollandaise
"et encore davantage votre histoire. Il comprend tout à l'exception
"de quelques mots qu'il me demande. Mr Gagnebin en fait autant. On a
3892 "terriblement fêté Papa,quoique chacun était triste de le savoir si
"faible; son état continue à nous inquiéter."
(30 jaar later,in Januari 1904,schreef zy:" Mon père se porte très
"bien malgré ses 79 ans et il est en pleine activité !)

Op 9 Juni schreef zy o.a. dat zy met JW.te Bern geweest was,waar
hy spoedig met oud en jong zich thuis gevoelde. Zy hadden de Giessbach
gezien en waren hoog geklommen.

3893 Terwijl Cécile en Jan-Willem in Zwitserland waren,hielp Augusta
Elout Lore. Zy was 9 Mei gekomen en verliet ons eerst op 13 Aug.

Op 11 Juni maakte de bierbrouwer Willem van Vollenhoven een einde
aan zyn leven door zich in het Oosterdok te verdrinken,na te vergeefs
beproefd te hebben zich de polsen en de hals af te snijden. Niemand
weet waarom hy het deed.

Op 13 Juni bracht Willem Borski my *f* 3000.- als vergoeding voor
op zyn raad gekochte obligaties Spanje. Ik kocht er 3 aand.Holl.Spoor
voor,waarvan ik er een onder de spaarpotten der kinderen verdeelde.

Een dier dagen trachtte ik Cateau van Lennep,die met Warner op
de gracht myner ouders woonde,te bewegen om haar onder curatele stel-
ling wegens zwakte van geestvermogens te vragen,maar te vergeefs. (Zy
was een dochter van Prof.D.J.van Lennep.)

Op 16 Juni zou Lore met Miek,Frank en Norrie naar S.en B.vertrek-
ken,maar Zondag tevoren kreeg Frank de koorts met keelpijn,zodat Dr.
Munnik hem een gorgeldrank gaf van tannine en chinine en gelukkig

herstelde het ventje na een paar dagen en kon hy Zaterdag weer uitgaan en Henk en Max naar de Oosterspoor brengen,die sinds de 10de reed.
3894 Max zat primus in het Latijn,Duits,Frans en Geschiedenis en kreeg dus de eerste prijs. Hy had met een Joodje Mulder,die al 16 jaar was en voor niet school ging,moeten kampen en eerst veel moeite gehad om hem vooruit te komen,maar dit was hem toch met 1 3/4 punt gelukt. Engels behoefde hy niet mee te leren,daar hy er ver genoeg in was. Zyn boekje,waarin de leraars de vorderingen aantekenden met goed,redelijk of slecht,hield altyd goed in. Op 1 Juli vernam Henk dat hy met Gildemeester,Matthes en van Eeghen overging. De enige drie Joodjes bleven zitten en waren dus niet knap.

Cécile Paroz kwam 29 Juni met JW.van Peseux terug. Zy vertelde dat JW. toen hy een predikant een onwaarheid had horen zeggen,hem had durven zeggen dat hy dit in een predikant vreemd vond,waarop deze hem had toegevoegd: " Comment mon petit ami,tu veux déjà me prêcher ?" en JW. toen geantwoord had: "Lorsque je serai âgé j'espère pouvoir prê-"cher à beaucoup de personnes." De kleine Nubiër Mahomet had hem gezegd:" Toi trop blanc et moi trop noir !".

Op 22 Juni vertrok Lore met Miek,Frank,Norrie en Mietje naar S.en B. De volgende dag moest ik met de President en de Griffier in zwarte jas en witte das de Deken van de Orde der Advokaten Mr Brugmans complimenteren,omdat hy,meen ik,50 jaar advocaat geweest was.

3895 van Mels vertelde my dat Zigeler een beroep als predikant ergens in de Ver.Staten had aangenomen. Van Mels kwam destijds,en reeds sinds lang, elke week een avond by my om de brieven der armen aan de oude Heer Borski te bespreken. Deze had de gewoonte gehad om aan ieder arme, die hem een verzoek om ondersteuning zond,door zyn secretaris en voorlezer van Eldik Thieme,zonder nader onderzoek een Muntbiljet van ƒ 10- te sturen. Mevrouw Borski,die my dit vertelde,vond dit zeer verkeerd, en op haar verzoek ried ik hem aan van Mels,die ook reeds voor anderen armen bezocht,het onderzoek op te dragen. Hy keurde dit goed mits ik de tussenpersoon wilde zyn. Daar ik my hiertoe bereid verklaard had, kreeg ik elke week een pak brieven van armen uit Elswout en raadpleegde de Heer Borski my bovendien over alle mogelijke circulaires en aanvragen. By zyn dood bedroeg het getal armen,dat hy ondersteunde,enige honderden,en nam zyn zoon die over. David van der Vliet meende dat ik ƒ 2000,- 's jaars voor myn moeite kreeg,maar tot myn blijdschap kan ik verklaren,dat ik er nooit een cent voor ontvangen heb. Eenmaal schonk de Heer Borski my een aandeel Atlas My,maar juist dat jaar failleerde de My en nooit heb ik er dus een dividend van geknipt.

3896 Ik schreef aan Lore:" Max was brommig toen hy vernam dat hy Za-"terdag by Blaauw tekenles moest nemen en daarop zeide hy allerlei "lelijke dingen. Overigens beleef ik niets dan pleizier van hem en "Henk. Gisteren en heden hebben zy gezwommen,en omdat ik voor Verloren "moest zitten,is Max by Mevr.Gunning gaan koffie drinken,terwijl Henk "gymnastiekles had. Max moet Maandag weer hier zyn voor het examen en "Dinsdag om nota bene te horen of hy wel overgaat. Morgen,Vrijdag,komt "hy dus buiten,maar kaal,daar hy zich het haar liet knippen."

Lore schreef aan Maria Nepveu,die te Zandvoort was:" Je suis à "la veille de mon départ,et donc bien gentille de passer mon temps à "écrire,surtout à une méchante comme toi qui ne donne jamais de ses "nouvelles. Je me sens si agréablement ici,que j'aimerais tout autant
3897 "rester que partir,mais l'espoir que la cure fera du bien à Maurice "prend le dessus. Je vais dans l'instant le chercher à Bussum. Nous "avons de bonnes nouvelles des voyageurs: Djé a vu le Tower et le Mu-"sée de Bethnal Green,dont elle parle avec beaucoup d'enthousiasme, "mais elle a peur des foules. Paan heeft een stil genoegen te Creuz-"nach. Tane est comme toujours du matin au soir ensevelie dans les "affaires d'Espagne. Agnes vliegt heen en weer naar stad en Carel gaat "zich prepareren voor zyn examen. Henk moet Maandag en Dinsdag door "die tunnel en Max brengt Dinsdag zyn vriend Gunning mee,die hier 3 "dagen mag logeren. Norrie heeft zyn kleurtje nog niet verloren. Het "zal my kosten hem te verlaten. Maandag komen Paroz en JW. terug.Wy "zullen ze dus nog één dag zien voor ons vertrek naar Soden. Schrijf "je me daar eens ? Adresseer dan maar naar het Curhaus. Je liefh.C."

Christiaan kwam my zeggen dat ik volstrekt een ozoonkuur (inhalatie van gezonde lucht) te Berlijn moest gaan doen,daar zy alle smetstof verwijdert.

Woensdag 1 Juli vertrok ik met Lore per trein van 8½ naar Frankfort. Twee retourbilletten le klas kostten ƒ 79,50,de bagage ƒ 9,50. Tot Emmerik zaten wy alleen,van daar tot Oberhausen met twee Utrechtse heren en een man met een boevetronie. Van Oberhausen tot Frankfort weer alleen en vanaf Emmerik altyd in dezelfde wagen. Nergens oponthoud als te Dusseldorf,waar wy 6 min.bleven en een glas Erdbeerenbowl dronken. Te Frankfort stapten wy in het Engl. Hof af,waar het zó vol was dat wy op de vierde verdieping moesten logeren. Het was snikheet.

Donderdag kocht Lore een hoed en een Spitzenshawl en toerden wy een uur in een Droschke. Het trof ons dat er enorm gebouwd werd. Te 1 uur table d'hôte met Amerikaanse Joden. Per trein van 3 uur naar Soden,waar wy een ruime salon en een slaapkamer op het Noordoosten in het Curhaus kregen voor 24 Flor. in de week. Te 5 uur meldde ik my by de Sanitätsrath Tielenius aan,maar de knecht gaf my nummer 19,zodat ik tot 6½ moest wachten eer de beurt aan my kwam.

Hy onderzocht niets dan myn keel met een spiegel en zei toen dat het niets was dan een abdominale catarrh. Myn borst en longen waren goed. Tegen de Unterleibsbeschwerden zou Homburg of Kissingen passend geweest zyn,maar Soden was uitstekend om de armoede van bloed te verhelpen. Vooral moest ik veel baden,dus precies het tegenovergestelde van hetgeen Dr Busch te Ems zeide. Een uur na het ontbijt een Soolbad van 26 graden,twee uur later 3 glazen van bron 3,het glas van 6 ons 3/4 vol en van bron 4 ¼. Tielenius was ons door Tante Antje aanbevolen.

Vrijdag 3 Juli. Heerlijk geslapen. Te 7 uur aan de bronnen,die nogal ver af liggen. Het water van bron 3 smaakte naar dat van Ems, dat van bron 4 is zout en dus laxant.

Oom Piet van Loon,die 13 Dec.'73 gestorven was,had zó gepot,dat hy 4½ ton naliet,het vruchtgebruik aan zyn vrouw Dorothea Calkoen en het eigendom aan de van Loons van de Prinsengracht en aan de Eliassen. Deze moesten nu ƒ 45.000- successie betalen,zonder nog een cent te ontvangen,en gelukkig was Tante Voombergh zo vriendelijk van hun dit voor te schieten. Tante Door stierf eerst 25 Juni 1879.

Kees van Lennep stierf 2 Juli 1874 te Zandvoort in de ouderdom van 50 jaar. Hy was in '23 te Amsterdam geboren en in '54 met Sophie Teding van Berkhout getrouwd,die eerst 28 Dec.1901 te Heemstede overleed op haar 72ste verjaardag. Zy hadden 10 kinderen. Hy dronk te veel cognac op de jacht. (Grootvader van Frans,Fiti enz.)

De moeder van Norrie's min moest voor het Hof terechtstaan wegens diefstallen in drie winkels en de min zelf als medeplichtige,omdat zy in de laatste winkel van haar moeder had overgenomen hetgeen deze in devorige gestolen had en dit in haar broekspijp had verborgen. De min werd later vrijgesproken omdat zy voor de aandrang van haar moeder was bezweken.

Gedurende ons verblijf te Soden schreef Cécile Paroz ons herhaaldelijk. Het een en ander dat zy van de kinderen vertelde zal ik hier opnemen. Op 2 Juli schreef zy al o.a.:..." C'est dommage que vous "n'ayez pas pu participer à la joie de Henk,lorsqu'il eut appris le "résultat de son examen. Le trajet d'Amsterdam à Schaep-en-Burgh a été "bien agréable grâce à la conversation si animée et intéressante de "Madame van Loon."

(Nu en dan omhelsde Mama van Loon Cécile met affectie en zoende haar. Ik had moeite om het te geloven toen Lore het my vertelde omdat ik dusdanige tederheid van de zijde myner schoonmoeder niet verwachtte, maar het bewijst hoezeer Cécile by haar in de gunst was.)

Cécile vervolgt:" L'accueil de Marie et de Frank a été bien tou- "chant; ces deux jours sans vous leur avaient semblé être interminables. "Le cher petit Norrie nous a de suite tendu ses bras et offert baisers "sur baisers; il n'aurait pas pu être plus gracieux. Jan Willem et "Frank sont allés jouer avec le bouc; Marie et tous les garçons ont "fait une promenade en voiture. Les garçons se sont aussi baignés,mais "Henk s'est isolé presque tout le jour avec son télescope. Quant à "Max et Gunning,ils s'en donnent à coeur joie avec leurs deux ânes."

Aan de table d'hôte zaten Lore en ik tussen de Gravin von Linden en haar zoon uit Stuttgart,die Rooms wareh,en Frau von Puttfachen uit Marienthal,die bloed opgaf. Voorts logeerden in het Curhaus Frau Krebs-Schmidt uit Frankfort,een bende Russen,een Engelsman uit Brussel,die
3902 heel oud was,zyn vrouw,die een Hollandse van geboorte en heel zwanger was,haar dochtertje,met wie zy Hollands sprak,een Fräulein Amsinck uit Hamburg met twee neveus,één lange van 20 en een korte van 6 jaar,en een schrikverwekkende lelijke Miss Bennett,die veel huilde.

Uit brieven van Cécile Paroz:...." Ce matin de bonne heure JW. et "Frank sont allés à la ferme et y ont pris sur le tas de foin de for-"midables ébats. Max et Gunning qui s'étaient aussi levés à 6 heures "les y ont aidés dans leurs efforts,si bien que les deux petits étour-"dis étaient dans un vrai bain de nage en rentrant. Henk a photographié "la petite maison des chevaux,qui a assez bien réussi. Mais sa chambre "ressemble à un vrai atelier d'alchimiste et elle est toute impregnée "de l'odeur de ses liquides. "

3904 " A 10 heures Henk a découvert l'emplacement de la comète avec "son télescope,et il l'a fait voir à toute la société. Ce matin de "bonne heure les ânes ont quitté l'écurie pour promener Charles Beels
3905 "et Max. Un des ânes est tombé dans l'eau juqu'aux genoux,mais il s'est "bien vite efforcé à regagner le sec. Cette petite aventure n'a pas "peu amusé les garçons; ils en riaient tant qu'ils ne pouvaient presque "pas la raconter au déjeuner. Toute la jeunesse s'attable avec une in-"supportable odeur d'âne. Henk s'était oublié au lit; il a amusé la "société pendant le déjeuner en étalant sa science cosmographique; on "le respecte quand il traite de pareils sujets."

3906 " Lundi 6 Juillet. Norrie est arrivé avec un joli bouquet pour "attendre sa Grandmaman au salon. Il lui a tendu le bouquet mais l'a "repris de suite pour le sentir encore,sa Grandmaman le lui a laissé. "Madame van Loon a été très satisfaite des photographies de Henk. Quant "au passage elle l'a lu à moitié à haute voix,puis les larmes l'ont "empêchée de continuer. Elle n'aurait pas pu remercier plus chaleureu-"sement qu'elle ne l'a fait."
(Mama van Loon werd die dag 81,maar was nog even kras en helder van hoofd als 25 jaar tevoren.)

" JW. se porte très bien mais se tient déjà moins droit; comme "Frank il ne rêve que plaisirs et loisirs. Marie par contre est très "raisonnable et facile. Norrie est descendu dans sa toute belle robe; "il était aussi frais qu'un petit bouton de rose,et chacun était fier "de recevoir un baiser de lui. A 1 heure Mr Piet Six est arrivé avec "ses enfants,il était sur le siège et tenait son Jan Willem si tendre-"ment dans ses bras que Frank s'est enfui pour cacher son fou-rire."
(Jan Willem Six was 25 Mrt.'72 geboren en zyn moeder was 9 April 1872 gestorven.)

3907 " Frank disait hier:" Quand mon oncle Willem me gronde à table, "mon coeur est tout remué,c'est comme le tonnerre." Je l'ai redit à "son oncle pour éviter un orage qui se préparait et qui a éclaté au dé-"jeuner; deux fois le pauvre Frank a laissé tomber la cuillère du su-"crier et pour punir sa maladresse son oncle a ri en le caressant. Il "est retourné à sa place et m'a chuchoté à l'oreille:" Quel miracle ! "Oncle ne m'a pas grondé !" Avant de se coucher hier les trois enfants "en causant ensemble se félicitaient de vous avoir pour parents. Ils "cherchaient parmi leurs oncles et tantes ceux qui vous remplaceraient "le plus avantageusement,mais ils n'en trouvaient pas. " En tout cas," "disait Marie,"je ne voudrais pas Oncle Beels pour mon papa." - "En "weet je wel," continua JW.,"gisteren heeft Tante Beels tegen Oom ge-"zegd:"Je hebt my gisteren zo impertinent tegengesproken," - dat zou "onze Mama nooit tegen Papa zeggen." -Au culte du soir ils ont remer-"cié Dieu de leur avoir donné de si bons parents. "

3908 Dinsdag 7 Juli schreef Tane o.a....." Henk ne pense qu'à la co-
3909 "mète et n'est occupé de rien d'autre en ayant d'abord étudié la posi-"tion il l'a découverte très vite et il passe tous les soirs un temps "considérable sur le plein avec son télescope,nous appelant continuel-"lement pour constater les changements qu'il observe dans son étoile "et dans la dimension de sa queue; je pense que vous l'avez aussi déjà "vue; elle est liliputienne en comparaison de celle de 1858,n'est-ce "pas ? Maman a reçu vos lettres avant hier soir et elle en a extrêmement

"joui, surtout de celle de Maurice, car elle a répété plus d'une fois
3/10 "que sa lettre était si charmante. La mort de Cees van Lennep a été
"bien douce; il craignait beaucoup une apoplexie et le Seigneur le
"lui a épargnée; quoiqu'il ait beaucoup souffert, il a dit à sa femme
"qu'il n'eut pas voulu que ses souffrances eussent été moindres parce
"qu'elles lui avaient beaucoup appris. Tous ses enfants jusqu'aux plus
"petits sont tellement affligés et ne cessent de pleurer et de sanglo-
"ter; il parait aussi qu'il était très aimé de toute la commune à Heem-
"stede et le médecin doit avoir dit qu'il s'étonnait, sachant le mal
"dont il souffrait, qu'il ne fut pas plus irritable."

" Hendrik a de nouveau donné des roses à Maman cette année, elles
"sont assez jolies, mais ce n'est pourtant rien de remarquable."

(Mama van Loon klaagde steeds dat de rozen op S.en B. niet bloeien wilden, maar dat sprak van zelf; Zy en Tane gingen er met een schaar op uit en knipten een mand vol zonder verstand en zonder te zien dat zy al de litjes mee vernielden.)

By Tane's brief was er een van Max gevoegd, waaruit ik het volgende overneem: " Lieve Mama ! Ik ben blij dat gy goed aangekomen zyt en ik
"hoop dat de kuur Papa goed zal doen. Ik heb gisteren myn gratias opge-
"zegd en het is gelukkig heel goed gegaan. Ik ben met Henk 's ochtends
"vroeg met de ezels naar Bussum gegaan, terwijl Carel ons bracht, want
"wy konden geen rytuig krijgen. Om 8 uur waren wy in Amsterdam en toen
"is Henk naar ons huis gegaan om de 20 gulden te halen voor Mr Roos,
"terwijl ik naar Jan Gunning ben gegaan. Daar heb ik ontbeten en om
"9½ uur ben ik met hem naar de kerk gegaan. Het orgel speelde Io vivat
"en "Wien Neerlands bloed" en ook "God save the Queen." Er waren reeds
"zeer vele jongens. Daarop kwam Henk ook, die by Mr Smit ontbeten had
"en stelde my de 20 gulden ter hand. Wy gingen allen zitten zoals wy
"wilden, behalve dat de verschillende klassen by elkander zaten. Nu
"kwamen ook de burgemeester, rector, conrector en leraren binnen en de
"primus der quinta begaf zich op de preekstoel en begon zyn redevoering,
"die vrij lang duurde. Hy sprak echter zeer onduidelijk en snel, zodat
"ik er byna niets van verstond. De tweede, Wildeboer, sprak veel beter
"en ik verstond er zeer veel van. Toen zy gedaan hadden, hield de rector
"een speech en las toen de jongens een voor een op die prijzen moesten
"krijgen. Eindelijk kwam ik ook aan de beurt, ik stond op en nadat ik
"myn gratias opgezegd had, kreeg ik van Mynheer Driessen myn prijs.
" Het is een groot boek in een rode prachtband en heet "Voor driehonderd
"Jaren" van Hofdijk. Het zyn verschillende historie-schilderingen uit
"de tachtig jarige oorlog, en er zyn prachtige gekleurde platen in.
" Gunning heeft de werken van da Costa gekregen en Philips ook."

" Toen het gedaan was heb ik Mynheer Roos begiftigd en Henk en ik
"zyn gaan déjeuneren by Mynheer Gunning. Na het dejeuner ben ik naar
"Artis gegaan met Jan en later heeft hy my naar de trein gebracht. Ik
"vind het ellendig dat wy zo lang van elkander zullen moeten zyn. De
"school begint weder de 19de Augustus. Carel heeft vandaag weder examen.
"Zaterdag is het heel goed gegaan. De ezels lopen heel goed. Zy klim-
"men heel goed en ik ben vandaag de steile kant van Bantam met hem op-
"geklommen. Ik heb een verschrikkelijk pleizier gehad met Gunning die
"het hier heel mooi vond. Ik vond het heel jammer dat hy weer weg is.
" Jan Willem slaapt nu ook in onze kamer, zodat wy nogal opgepropt zit-
"ten. Ik vind het zwemmen hier heel pleizierig en kan het nu ook een
"beetje op myn rug."

" Mynheer Smit heeft aan Henk verteld dat Annemie gedropen is voor
"haar examen op de hogere burgerschool voor meisjes. Smit was woedend
"en wilde rapport vragen aan de juffrouwen. Hy is dadelijk overal rond-
"gelopen en heeft gezegd aan de examenafneemsters dat zy Annemie er
"door hadden moeten laten, want dat zy knap genoeg was, enz."

" Ik lees tegenwoordig "The Talisman" van Walter Scott. Ik ben
"nog niet met myn vacantiewerk begonnen, want ik vind dat het te veel
"is. Ik weet niet wanneer ik het zal kunnen afkrijgen, want de tijd is
"zo kort. Nu dag liefste Mama, ik hoop dat gy zo gauw mogelijk weder met
"Papa terugkomt. Er is, ik weet niet hoe, een grote scheur in het buis
"van myn Duitse pak gekomen. Ik zal zien of hy nog te maken is. Veel
"liefs aan Papa Uw liefhebbende Max."

's Hage 13 dezer July 1812

Myne heele lieve Kinderen!
Ik ben niet bly dat ik de 6de 7 brieven ontvangen heb, en daar gy lieden geen geheimen voor elkander hebt, zoo is dit ook niet noodig een beide uwe brieven tegelijk. Myn heel veel plaisir, dat begrypt gy wel, zoo als ook die anderen alle, behalve al de goede Wenschen en blyken van affectie goede tyding behelzende. Mogt ik maar al de dankbaarheid die ik aan den Heer verschuldigd ben, voor die onbetbare Weldaden en weder voor Zyne goedheid ontfangen, eenigzins gevoelen maar daar schieten zoo te kort.

Gisteren avond hebben J. Wan ik geloof, maar ik ben het vergeten uwe brieven gekreegen, my dunkt

[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]

dat gy het nog al goed getroffen
hebt, met de Kamers. indien
nu de Docter, het ook goed met
U treft en de beste boonnen
voor U uitkiest, dan hoop ik
dat de Kuur na Wensch zal
uitvallen. Gy zult al weten
hoe aangenaam de dag van
Maandag afgeloopen, dat Henriette
& Insinger gekomen zyn, dat
Tante Cateau ook zoo vriendelyk
is geweest ons de Surprise te doen
dat Juf. Parot een allerliefst
tempeltje met heibloemen texten
heeft men haar gewoone handig-
heid heeft gemaakt. hoeveel liefe
cadeaux ik gekreegen heb. ik
bedank U wel voor die charmante
Voddemand die myn stukken de
reeds remplaceert. de photographies
van Henk zyn heel goed uitgevallen

Grazia en Hem, Hartsen eten hier van daag.

max heeft uit modestie my zyn
tekening pas gisteren gegeven
die is waarlyk heel lief uitge-
vallen. het sachet met kleinetje
van Marietje is zoo netjes en éle-
gant. ik waarlyk niet zeggen
hoe veel cadeaux ik al gekreegen
heb, en daar kwam Mietje Hil-
horst de dochter van Peter ook al
met een groote koek met een vers
daar op! kaartjes van C. Willink
van den Hr. Mackay en zyne hulpe
met "dankende voor het verleden
biddende in de toekomst behoud van
het dierbaar en belangryk leven."
"En gy myn ziel! looft gy Hem bovenal
c'est bien aimable de sa part —
en de volgende dag kreeg ik een
heele liefe brief van Tante Door.
dat was touchant en vriendelyk
Ik heb al de kinderen na de
kersen boomgaard gestuurd na
de lunch, en nu zal ik

3q11 Diezelfde dag schreef C.Paroz o.a. " Marie a passé une partie de
l'après-midi avec les petites Blaauw. Elles ont joué au croquet,puis
"travaillé à leurs ouvrages,tout en causant très gentilment ensemble.
"Marie était plus vive que de coutume et ses deux amies lui ont dit
"qu'elles l'aimaient beaucoup,ce qui la rend toute heureuse. C'est dom-
tante Aukie "mage que Anna van Eeghen ne soit pas ici pour qu'elle ait continuelle-
"ment une petite compagne,cela contribuerait tant à son développement.
" Ce n'est que le Samedi après-midi qu'elle peut être avec les Blaauw,
"les autres jours elles font leurs taches pour le maitre Hollandais.
"Vraiment on devrait procurer ce plaisir à Marie,elle le mérite bien
"et cela l'éveillerait encore plus et beaucoup plus que 3 ans de le-
"çons !.Alors elle ne demanderait pas comme elle l'a fait l'autre
"jour d'aller à l'écurie avec ses frères,la pauvre petite. "

" Jan Willem et Frank soupirent devant la plus petite occupation
"quoiqu'ils n'aient que très peu à faire. Quel que soit le sujet d'une
"composition,JW. ne peut plus en faire une seule sans la transformer
"peu à peu en sermon; c'est comme s'il se voyait déjà entouré de son
"troupeau. Hier encore il écrivait:" Tout cela ne pouvait procurer
"le bonheur au pauvre garçon. Ce qui fait le bonheur c'est d'avoir
"le Saint Esprit dans son coeur et d'être en paix avec sa conscience.
3q12 " Toutes les richesses de cette terre ne sauraient nous rendre heu-
"reux si nous ne possédons pas Jésus et si nous n'avons pas de commu-
"nion avec Lui. En Lui nous possédons toutes choses puisque tout Lui
"appartient. Si nous voulons être heureux nous ne devons que penser
"aux autres comme Jésus le fit et nous oublier tout à fait. etc. Il
"n'y a que le péché qui puisse nous rendre vraiment malheureux !".
" Ce sont là exactement ses paroles ! N'est-il pas impayable ce petit
"pasteur ?"

" On a entamé au déjeuner le beau gateau qu'une femme d'Abcoude
"avait apporté Lundi pour le jour de naissance. Il y avait écrit en
"grandes lettres de sucre dessus:" 't Is thans 81 jaar geleden, Dat U
"kwam in de wereld treden, Wy hopen U nog vele keren, Op deez dag te
"mogen vereren."

" Henk et Max étaient tout ennuyés ce matin de ce que grâce aux
"volets fermés ils se sont levés si tard,et Henk assure que le médecin
"lui a ordonné de se lever très tôt et que vous l'approuviez aussi.
" Aussi longtemps que la comète sera visible,ils se couchent tard,mais
"après faudra-t-il ne plus fermer les volets ? JW. a couché quelques
"nuits dans leur chambre,aujourd'hui on a heureusement déménagé son
3q13 "lit dans une autre chambre,où il n'aura plus besoin de respirer l'air
"infecté par les drogueries de Henk....."

3q14 Woensdag 8 Juli reden wy naar Kronthal,waar een staal-en een zout-
bron is en een enorm Curhaus,maar geen enkele badgast was. Kronberg
ligt ½ uur verder,doch op een steile rots,weshalve wy er niet heen
gingen.

De brief van Mama van Loon van 9 Juli leg ik hierby over ten be-
wyze van de krachtige hand waarmede zy ondanks haar hoge leeftijd
schreef.

3q15 In de grote hitte,(de lucht was nog heter dan het bad,29° Reaumur)
viel er aan grote wandelingen niet te denken. Wy liepen 's ochtends
vroeg by het drinken en 's avonds na 8 uur,en overigens bleven wy
vóór de middag in onze kamer,waar de zon gelukkig nooit kwam en na de
middag zaten wy buiten deur. Zondag was er te 4 uur muziek en Dinsdag
3q16 militaire muziek. Maar o,nooit heb ik zó van myn vrouwtje genoten als
toen,noch op onze eerste,noch op onze tweede huwelijksreis. Het was
overheerlijk om weer eens drie weken met haar en tête à tête te zyn,
en wy hadden hoegenaamd geen behoefte aan omgang met anderen. Ik was
tot over de oren verliefd en kon Lore geen ogenblik missen. Het was
my of ik eindelijk eens de schade kon inhalen welke ik gedurende onze
lange ellendige engagementstijd geleden had. Als wy over elkaar zaten
te schrijven,zy op de canapé en ik op een stoel,zy bezig aan een brief,
want geen dag ging er voorby zonder dat zy er een verzond,ik aan het
vertalen uit Keerl,dan maakte zy my als ik haar aanzag zó verliefd,
dat het niet lang duurde of ik zat naast haar op de sofa en dan kwam
er aan het vrijen geen eind.

Donderdag 9 Juli schreef C.Paroz; " Henk a passé sa matinée
"dans la bibliothèque,où il a travaillé à une grande carte stellaire,
3917 "son esprit plane dans des régions bien hautes depuis l'apparition
"de la comète. Max emploie presque tout son temps avant le second dé-
"jeuner à faire ses taches,avant le premier on est sûr de le trouver
"sous le grand hêtre et Frank le singe un peu plus loin un livre à la
"main, Marie tricote et JW.,l'infatigable appreneur de poésies,se
"récite une tache,qu'il s'est imposée volontairement. Il a déjà deman-
dé s'il ne pouvait pas apprendre pour votre retour une poésie démesuré-
"ment longue,mais tous les livres,dans lesquels nous en avons cherché
"une pareille,n'ont pu lui procurer ce qu'il désirait. Il fait si beau
"l'entendre saluer chaque matin sa grandmaman et demander avec un in-
"térêt véritable: "Heeft U goed geslapen ?".

" Henk a consulté son caractère en consultant le petit livre de
"graphologie sur son écriture. Le bon garçon prenait note de toutes
"espèces de mauvaises qualités,et lorsque je lui ai fait observer que
"telle et telle ne le souillait pas,il a dit:" Oui c'est pourtant comme
"cela ! Vous ne savez pas." Il nommait: Recherche de moi,fierté,raideur
"de caractère,gêne,originalité,esprit contredisant,volonté tenace et il
"n'avait pensé un moment à découvrir quelque chose de noble dans son
"écriture,ce n'est pas de la fierté cela !"

3918 " Vendredi 10 Juillet. Déjà de bon matin à l'ombre le thermomètre
"montrait 78 degrés. Pour la première fois Norrie montrait d'un air
"tout grave quelques traces de ces maudits cousins sur ses beaux petits
"bras. On commençait à déjeuner lorsque Charles Beels entra,la figure
"toute rayonnante pour annoncer l'heureux résultat de son examen."

" Charles et Max ont fait une petite course à âne et Henk a arran-
"gé sa ligne pour pêcher. Les trois pauvres esclaves Marie,JW. et Frank
"avaient si affreusement chaud qu'on n'avait pas le coeur de leur re-
"procher l'engourdissement de leurs membres et surtout de leurs es-
"prits. Il a aussi fallu faire fi des leçons de piano grâce à la trans-
"piration des doigts. La chaleur n'a pas empêché les enfants de se
"rendre après le second déjeuner au kersenboomgaard,où ils s'en sont
"donnés à coeur joie. Henk est resté pendant ce temps avec sa grand-
"maman qui lui a fait voir un beau télescope,qui avait été fait par
"un des meilleurs mécaniciens de Londres."

" A 2½ Max et Charles ont pris avec les ânes le chemin du Zanderij
"tandis que Henk se joignait aux autres pour aller au bazar de Hilver-
3919 "sum,prétendant qu'il faisait trop chaud pour se baigner. A peine Mad.
"van Loon eut-elle ganté ses mains,qu'elle expliqua très comiquement
"qu'on allait au bazar pour acheter et non pas pour voir. Suivit une
"distribution d'argent qui fit sourire et rougir la troupe: Henk 5,
"Marie 2½, JW. 1,Frank 0,car il était sur le siège,mais le petit pra-
"tique n'avait pas oublié sa bourse et ce qu'il a dépensé s'est re-
"trouvé. Henk rêvait probablement des acides ou des bobines électriques,
"en tout cas il n'a pas trop fait gagner le bazar. Marie,pensant à ses
"habits troués,a acheté force aiguilles et épingles,puis des histori-
"ettes allemandes. JW. me défend de trahir ses secrets. Quant à Frank
"il aura bientôt fait disparaitre sa tablette de chocolat et déchiré
"son image. Madame van Loon a fait plus d'une place vide sur les ta-
"bles; elle était surtout heureuse de trouver een luiermandje pour
"une pauvre femme qui n'a rien du tout pour son bébé. Il y avait bien
"plus de vendeuses à ce bazar que d'acheteurs; puis toutes ces belles
"dames recevaient pour rien des rafraichissements. Les enfants faisaient
en dat die "observer à leur grandmaman l'élégance du costume d'Henriette Hartsen,
Paroz het "qui vendait aussi;je n'ai pu m'empêcher de dire qu'il ne lui manquait
Hartsen! "plus que la corde pour danser et Mme van Loon trouvait qu'en effet
"c'était un accoutrement dans ce genre."

3920 " Après le diner Henk a pris un très beau et grand brochet; il
"est venu le montrer à sa Grandmaman,qui n'en fut pas peu étonnée. Il
"s'était à peine éloigné avec sa victime qu'elle dit:" Comme Henk est
"causant aujourd'hui; il a parlé pendant tout le diner,je trouve qu'il
"est moins renfermé. Comme Mad.van Loon est aimable ! On ne saurait le
"répéter assez souvent. Elle ne pense qu'à faire procurer du plaisir
"aux enfants et puis....mais on ne finirait jamais à énumérer tout ce
"qu'il y a d'admirable en elle. Tous les jours elle écrit une lettre
"pour répondre à celles qu'elle a reçues."

Wanneer ik dit lees behoor ik my wel te schamen over al het kwaad en het lelijks dat ik in myn levensbericht van myn schoonmoeder geschreven heb. Och ! was zy maar jegens my even lief en zacht geweest als met Cees Hartsen,al de ellende zou voorkomen zyn en Lore zou gezond zyn gebleven en nog leven !.....

3921 Vrijdag 10 Juli schreef Maria uit Zandvoort o.a.:"Henrick en Anna "van Lennep ont si habilement choisi l'emplacement de leur nouvelle "maison,dat men bezig is te heien alsof men in het hartje van Amsterd. "was,et cela quand on a un sable pareil à sa disposition ! Il faut "être entêté !".

Leyden

Ja,wy vonden het ook onbegrijpelijk dat zy het huis niet op hoger niveau bouwden,maar zy wilden dicht by de beek en de waterval zyn en Henrick vreesde de zeewinden. Het uitzicht op de hideuse standpijp der waterleiding was zeker niet fraai !

Lore moest hetzelfde water drinken als ik en Sprudelbäder nemen. Dagelijks dronk zy nog een glas künstliches Eisenwasser. De bediening was goed en August was onze lijfeigene. 's Middags vonden wy altijd een tafeltje,waarop hy een papier gelegd had met het door hem in krulletters geschreven woord "Reservirt". Wy stonden te 6 uur op,dronken en boemelden tot 8 uur,ontbeten koffie met 2 eieren,bleven boven tot 1 uur,table d'hôte tot 2½,daarna weer boven lezen,vrijen en slapen tot 4 à 5 uur,dan buiten zitten met Kaffee en Kuchen tot 6 en wandelen tot 8. Abendessen Thee mit Compote of Wiener Schnitzel of omelette en te 10 uur naar bed. Wy lazen elkaar onze oude journalen van vóór '57
3922 voor. Lore las Eng.romans uit de Leesbibliotheek,voorts hadden wy een Leisure Hour,Motley's Life of Oldenbarneveld,Mahon's History of England en de Jesaja van Delitsch.

In het Kurhaus logeerde een melankolieke expirerende Jodeman Schwabacher uit Wenen,die walgelijk roggelde en overal de sporen daarvan achterliet. Toch was hy heel intiem met een Jodinnetje,dat op Mina van Lennep geleek. Wy ontbeten buiten deur en aan een tafeltje naast ons ontbeet een dikke Duitse kantonrechter. Toen wy zagen dat hy zich voor ontbijt moest behelpen met een paar broodjes en hy de kruimels van het bord at,vroegen wy onze August om hem meer brood te geven en dit deed hy.

Zaterdag 11 Juli weer een brief van Cécile Paroz: " Max s'est le"vé avant le culte pour se rendre à sa leçon de dessin chez les Blaauw. "Il faisait de nouveau si chaud que les leçons furent bien près de "ressembler à des tortures. Pendant que je m'occupais de Marie et de " JW.,Frank a eu la bonne inspiration de s'approcher de plus en plus "de moi,de poser sa tête sur mes genoux et de s'endormir. Personne "n'en a plus joui que moi,aussi les deux autres étaient-ils jaloux. "Henk est revenu de son bain en assurant qu'il avait nagé un peu,mais "Max le contredisait,lui qui nage maintenant sur le dos. A diner le "brochet de Henk a figuré sur un grand plat; personne ne s'en est aussi "bien servi que lui. Après le diner Norrie s'est tenu à grande distan"ce de son oncle Willem; quand sa grandmaman est arrivée il a poussé
3923 "un grand soupir de soulagement,mais il n'a joui qu'un petit moment "de ses regards protecteurs car elle est allée faire des visites.
" La joie de Max en recevant une première lettre de son ami Gunning; "il devint tout rouge et étant assis derrière la maison avec les au"tres il a commencé par leur tourner le dos afin de lire sans distrac"tions les six longues pages. Jan Willem le taquinait par moment ce "qui lui procurait de bonnes tapes bien appliquées et les mots de "lafaard,ezel,domoor,lelijkerd etc. mais a tout prendre ces cinq s'ac"cordent beaucoup mieux qu'on pourrait l'espérer. "

" Cette après-midi Norrie vous a cherchés dans toute la chambre, "dans le lit,dans l'armoire,derrière le paravent etc, mais il riait "le petit cruel; un mpment après perché sur le canapé il appelait co"miquement papa,maman,puis feignant être triste il posait ses petites "mains sur les yeux et faisait semblant de pleurer; il a joué cette "gracieuse comédie pendant tout un moment. Marie et moi,nous en avions "de terribles fourires. Ce soir,au culte,Frank a prié en français et "j'ai beaucoup admiré le sérieux des deux autres,car vraiment il fal"lait être dans de bonnes dispositions pour ne pas rire en entendant "cette prière. Il disait: Bénis mes parents,fais qu'elles guérissent

"la cure et qu'elles ne sont pas chaudes." Er meinte dasz Sie nicht "mehr so warm haben. Pauvre petit,on ne lui avait pas dit de prier et "encore bien moins de le faire en français."

3q26 Op 12 Juli kreeg Lore een brief van Maria uit Zandvoort en die beantwoordde zy terstond buiten deur onder het spelen der muziek. Ik zal de brief niet overschrijven,want dan zou ik in herhalingen moeten vervallen,maar haal er het volgende uit:...." Depuis que nous sommes "ici,donc dans l'espace de dix jours,j'ai déjà envoyé dix lettres à "droite et à gauche,et quand on voit la petite vie tranquille et mono- "tone que nous menons ici,on peut se demander:"Wat ter wereld kan er "toch in die tien brieven staan ?". Imagine-toi que le thermomètre 3q27 "marquait hier 29° Réaumur; depuis un orage a un peu rafraichi l'air "mais pas au point de me faire mettre jusqu'au soir tard autre chose "qu'une pointe en dentelle sur une robe en mousseline ouverte. Tous "les soirs nous avons pris notre courage à deux mains pour nous pro- "mener entre 6 et 9 en nous reposant à chaque instant et l'on peut "faire de jolies courses ici sans se fatiguer en montant beaucoup. " Il n'y a personne ici qui nous tente om kennis mee te maken,beau- "coup de Russes et d'Allemands,quelques Hollandais inconnus et peu "d'Anglais,mais nous nous amusons ensemble. Tu ne sais pas quel plai- "sir nous avons d'être à nous deux; cela n'est arrivé de si longtemps "en wy praten zo heerlijk bij,tout en jouissant énormément l'un de "l'autre. Maurice est si content de n'être pas seul ici et il voit "tout en rose et cela me rend aussi si heureuse. We are a happy pair "et personne ne veut croire en nous voyant que nous avons de si grands "enfants; on s'imagine que nous faisons notre voyage de noce. Je n'ai "eu de longtemps autant de plaisir,car tout en languissant après les "enfants,je n'ai pas le heimweh,ayant l'esprit tout à fait en repos "à leur sujet; nous recevons tous les deux jours de longues lettres "de Melle Paroz,dans lesquelles elle écrit les moindres détails,les "faits,gestes et beaux dires des enfants,de sorte que nous pouvons 3q28 "nous représenter être et vivre au milieu d'eux. 't Is zulk een trouwe "ziel die lieve Paroz et je crois qu'elle se mettrait sur sa tête "pour nous faire plaisir. J'aimerais retenir ce mois de Juillet à "deux mains,mais il sera tout de suite fini et alors les adieux de "Jetje et de Grietje et les nouvelles servantes.How very annoying ! " A présent je prierai Maurice de finir ma lettre."

Ik schreef daaronder o.a.:" Het leeft hier van Jodemannen met "dikke lippen en brede neuzen. Caroline ziet er jeugdiger uit dan "ooit en heeft mooie toiletten met een pracht van een hoed uit Frank- 3q29 "fort. Je man moest zyn kantoor en zyn Kerkeraad ook maar eens 14 da- "gen in de Noordzee der vergetelheid werpen...."

Maandag 13 Juli spoorden wy te 11½ naar Frankfort,waar wy eerst voor 44 florijnen schoenen kochten. Daarna flaneerden wy en kochten speelgoed,toerden voor een gulden rondom de stad in de brandende zon en bezichtigden de Römerzaal,waar 50 levensgrote portretten hangen van al de Rooms-Duitse Keizers. Te 5 uur aten wy in het Hotel de Russie duur en slecht in een kleine zaal,en te 6 uur reden wy per tram naar de Palmengarten,die onvergelijkelijk schoon is,geurig,fris,vol beel- dige bloemen en evergreens,met brede paden,prachtig glazen paleis, cascades,grotten,hoog en laag,grote palmen en voortreffelijke muziek. Honderden mensen en kinderen. Alles zag er zo fris en riant uit,en de entree bedroeg maar 30 Kr. Jammer dat wy al te 7 uur naar de trein moesten rijden.

3q30 Uit een brief van Paroz van 14 Juli:..." Ce matin Frank arriva "à moitié habillé près de mon lit et s'écria en sanglotant:" Il va "mourir !". Le pauvre putter était en effet bien malade,mais pas en- "core à sa dernière heure. Lorsque Frank vit de nouveau briller l'oeil "noir de son favori,il quitta la chambre et alla avec JW. en cachette "rejoindre Henk,déjà autour de ses filets,mais les trois étourdis "arrivèrent beaucoup trop tard au déjeuner. Mad.van Loon les répri- "manda avec douceur et je fus bien aise de voir Henk se lever pour "demander pardon les larmes aux yeux. Force fut donc faite aux deux "autres d'imiter son exemple et la paix fut complète."

3q31 " Il tardait aux enfants que le culte fut achevé pour retourner "auprès du cher malade. Hélas on le trouva en proie à de bien grandes "souffrances. Mietje le prit sur ses genoux,car il se couvrait de sa- "ble dans sa cage à force de se débattre; elle était toute triste "ainsi que les autres et même Norrie qui regardait à distance le com- "bat du pauvre putter. Lorsque Mietje sortit avec Norrie elle remit "l'oiseau aux soins de Frank,qui faisait pitié à voir. Il le tenait "sur son mouchoir,ne disait mot mais baissait la tête et arrosait son "trésor de ses larmes. Une heure après vous auriez été témoin d'une "scène touchante mais comique aussi. L'oiseau au milieu du plancher "continuait à se débattre,à se tordre,à ouvrir le bec,à étendre les "ailes pour les retirer fortement,à fermer les yeux et à les rouvrir "subitement; tout près de lui dans un verre quelques gouttes de camo- "mille que l'on tâchait de lui faire avaler pour appaiser les convul- "sions. Sept coeurs compatissants l'entouraient en ce moment suprême. "C'était d'abord Mietje,qui,agenouillée,la figure baignée de larmes, "caressait la tête de Frank,qui reposait tout rouge et triste sur "ses genoux. C'étaient ensuite Max et Jan Willem,qui étendus tout de "leur long et accoudés,soupiraient et cherchaient à découvrir l'ori- "gine de la maladie? C'était enfin aussi votre petit Norrie,qui imi- "tant ses frères ainés,se tenait dans une position toute pareille à
3q32 "la leur,mais plus à distance de la scène; il secouait de temps à "autre sa jolie tête et disait tout tristement :" pu pu pu."

" Un silence de mort règnait dans la chambre,il se prolongeait "longuement,tristement. Soudain l'oiseau s'appaise,reste tranquille "un moment,semble reprendre le dessus et Frank se berce déjà d'espoir, "relève la tête,caresse son oiseau,lorsque,o douleur ! le pauvre petit "être se laisse lentement tomber sur le dos,ses ailes s'agitent un "moment très vite,puis toujours plus vite.....encore une forte res- "piration,un mouvement qui parcourt tout son être et l'animal reste "immobile et s'en est fait de lui. Pauvre Pietje !"

" Je vous laisse à penser combien chacun se sentait soulagé de "voir l'oiseau au bout de ses souffrances ! Mais ses plus proches pa- "rents,Frank et Mietje,n'en continuèrent pas moins à pleurer. Jan W. "prit le premier la parole et dit: " C'est la première mort à laquelle "Norrie a assisté." Un rire général accueille cette belle remarque. " Maintenant il faut envoyer l'annonce de la mort de notre Piet dans "l'Amsterdammer ou le Haarl.Courant." - "Non,"réplique Max,"dans le "Hope Israëls !".- Cette fois le rire est fort et long. Mais Frank "ne reste pas inactif, il enveloppe son protégé d'un linceuil blanc, "son mouchoir,et s'en va selon l'usage promener son mort chez tous
3q33 "les vivants de la maison et chacun lui fait condoléance du fond du "coeur,surtout sa Grandmaman. Une boite que Daatje donna à Frank, "servit de bière au cher défunt ! Mais oh la naïveté enfantine !
" Après avoir rempli la boite d'une herbe tendre et y avoir couché "bien tristement le putter,Frank pour l'embaumer l'arrosa d'eau de "cologne. Puis il partit,la précieuse bière dans une main et dans "l'autre un outil,creusa une tombe à Klein Schaep en Burg."

" Nous continuâmes nos leçons trop longtemps interrompues,mais "sans Frank. Après le déjeuner il m'a apporté une pierre carrée,et "j'ai dû écrire dessus:" Hier ligt myn lieve Putter 14 Juli 1874."- " Il l'a ensuite posée sur la tombe à côté d'un petit pot de géra- "nium et a entouré le tout d'une petite barrière en fer,que le jar- "dinier lui a donnée. Et maintenant il attend votre lettre de condo- "léance; il veut vous envoyer le faire part demain. J'ai raconté ce "matin à Mad.van Loon la tragique scène et cela l'a bien fait rire."

3q34 " A diner Henk s'est donné un air de grand garçon en causant "sur toutes espèces de sujets,en récitant des poésies et en les cri- "tiquant. Max a parlé du gymnase et a exprimé le désir d'apprendre "l'Hébreu,"car,"dit-il,"si une fois l'envie me prenait de devenir "pasteur,elle me serait bien utile." Chez lui il y a moins de pieuses "paroles que chez JW. mais peut-être plus d'action. Marie a lu tout "lentement votre lettre et la déchiffrait avec peine,mais elle était "toute heureuse que vous ayez écrit à elle seule."

3q35 " Heureusement que je ne suis pas chez les Blaauw mais chez vous. "Mad.Blaauw est susceptible et moi aussi,cela irait parfaitement mal. "Tandis que vous,chers maitres,vous n'avez pas encore perdu patience "avec moi malgré tout !"

hs weer 3q19

3929 Op 15 Juli schreef Cécile Paroz o.a.:" Notre première course "aujourd'hui était au cimetière. Vraiment il vaut presque la peine "de mourir pour avoir une tombe pareille à celle de Pietje ! Frank "en jouit mais il sent bien encore la perte de son petit ami. Il m'a "demandé si je connais l'histoire de la petite fille qui avait mangé
3930 "un morceau de sucre destiné à son canari,puis,prenant un ton de cou- "pable il ajouta:" Je n'ai pas toujours bien soigné Pietje,mais ce "n'est pas à cause de cela qu'il est mort,il est plutot mort de viel- "lesse." Marie disait très judicieusement:" Vous aviez dit au com- "mencement que vous verriez qui nous serait plus fidèle,vous ou l'oi- "seau parce que vous étiez arrivés le même jour,et c'est lui,puisqu'il "a été fidèle jusqu'à la mort !".On aurait dit que cette petite épreuve "avait fait faire à Frank de sérieuses réflexions puisqu'il a été plus "appliqué qu'à l'ordinaire. Le jardinier lui a promis de soigner la "tombe durant l'hiver."

3935 " Après le culte une pauvre femme aux cheveux gris est venue "jouer devant la maison sur la harpe au grand amusement des enfants, "surtout de Norrie,qui a tout de suite été disposé à lui offrir une "petite pièce. Frank en fit de même et Mad.van Loon a fait donner à "la joueuse des bas de laine et une chemise. " Elle fait comme David," "disait Frank," seulement elle joue pour l'argent et David pour Dieu." " Si vous saviez comme ce petit a été scandalisé lorsque Jan Willem "lui a dit que dans une de ses lettres de Saint Paul recommandait à
3936 "Timothée de boire du vin pour guérir son estomac,de lui rapporter "son manteau,qu'il avait oublié,etc. " Maar dat had ik nooit gedacht "dat er zo iets in de Bijbel stond," disait Frank."

(Toen ik aan een paar van Eeghens de alphabetische Psalmen uit- legde en o.a. zeide dat de 119e achtmaal zoveel verzen had als er letters waren in het Hebr. alfabet,en elk vers van de 1e strofe met een A begon,elk vers van de 2e met een B en zo vervolgens,draaide Mevrouw van Eeghen,die voor ons liep,zich verontwaardigd om met de woorden:" Daar moet je niets van geloven !".)

" Chaque fois après le second déjeuner les cinq tiennent confé- "rence ensemble pour choisir parmi eux un avocat qui ira demander les "clefs à sa grandmaman pour entrer au verger; cette fois elles furent "refusées à Marie et tous s'éloignèrent en silence. Mais à peine der- "rière la porte:" Zy zyn wel rijp.Grootmama is klein,ze ziet de hoge "takken niet en ze kan de ladder niet opklimmen. We zullen er morgen "dubbel van eten. Neen,nog veel meer,want ze verrotten allemaal." " Une heure plus tard ils montaient tous en voiture avec leur Grand- "maman,toujours souriante et aimable,toujours si causante malgré le "fort vent qui soufflait et qui lui faisait apprécier son gros châle "de laine. S'il n'avait pas fait aussi froid elle nous aurait fait "voir une filature ou autre fabrique à Hilversum; le plaisir n'est "que renvoyé."

3937 " Henk suspend son coeur entier au bout de sa ligne et ne vit "que pour les poissons. Son amour pour eux est si déplacé qu'il les "a jugés dignes de prêter sujet à un journal,dans lequel chaque indi- "vidu a sa page blanche. "13 Juni;Baars zeer groot. 15 Juni:Zeelt,ta- "melijk groot; 14 Juni:Brasem middelmatig. 13,14,15 Juni:Blei tamelijk "groot en middelmatig klein etc. Aal,karper,snoek..."

By deze brief was er een van Max gevoegd van 16 Juli,waar uit het volgende:...." Ik kwam net van Hilversum waar ik Henk van daan "was gaan halen die by Tante Hartsen gegeten had. Ik ben hem met de "ezelwagen gaan halen en de ezels hebben uitmuntend gelopen in de "donkerte. Henk heeft daar 's avonds met Henriette in een hittenwa- "gentje gereden op een onveilige weg waar Henriette zeer bang was en "Henk zyn mes moest open houden in case of danger. Het is nu 11½ uur "en ik heb net myn vacantiewerk af; gelukkig dat ik nu vrij ben voor "de rest van den tijd. Het werk is my nogal medegevallen,maar het "Grieksch was vrij moeilijk zodat mijne vertaling niets wil zeggen. " De Jufvrouw is vol muggebeten,maar wy hebben er nog geeneen op "onze kamer gehad. Dat komt zeker van den continueelen stank die er "heerscht door de zuren van Henk. Henk is tegenwoordig niet meer aan "het photographeeren maar den geheelen dag aan het visschen met scha- "kels. Hy dépeupleert alle vijvers,want hy vangt op één dag 12 of meer

"visschen,die hy byna allen aan arbeiders geeft. Verleden heeft een "er 17 gekregen. Wy hebben Dinsdag ook weder een snoek en twee baar- "zen van Henk's vangst gegeten,maar ik hoop dat hy er niet te veel "zal vangen want wy kunnen toch niet iedere week snoek eten. Tegen- "woordig lees ik Nicholas Nickleby van Dickens,wat my zeer amuseert. "Oliver Twist heb ik uit. Vanmiddag was het water nogal erg koud, "zoodat wy er maar kort in zyn gebleven. Henk begint tegenwoordig "ook al zoowat te zwemmen,maar ongelukkig doet hy de beweging niet; "hy trapt en slaat zyn beenen maar door elkander..... Nu dag lieve "Papa,veel liefs aan Mama; ik ben uw liefhebbende en hoop te worden "uw gehoorzame Max."

3938 Donderdag 16 Juli spoorden wy weder naar Frankfort en aten deze reis beter en goedkoper im Röm.Kaiser. Daarna flaneerden wy en reden naar de Dierentuin,die dit jaar verplaatst was en waar dus alle schaduw ontbrak omdat de eerste boom pas in Maart was geplant. Prachtige forteres voor de beren,die hun eigen vermogen hadden,omdat een dwaze Franse vrouw hun het hare vermaakt had. Groot hok voor de leeuwen met rotsblokken,hoge apenkooi met touwen,tonnen,ijzeren ladders en zwembassin. De hitte dreef ons weg en wy reden naar de Palmengarten, die ons beter beviel en waar wy muziek hoorden.

Diezelfde dag kwam de Russische Vorst Giedroeje naast ons wonen. Hy leefde in onmin met zyn vrouw en maakte haar voortdurend aan het huilen. Dat heb ik nooit gedaan.

3941 Uit een brief van Paroz van 18 Juli:..." Henk et Max ont chi- "cané Marie sur la manière dont elle recevait ses amies Blaauw. "Elle a répondu:" Oh,je ne deviendrai pas aussi rouge que toi Max, "lorsque tu introduisais ton ami Gunning !" - Et en effet,elle les "a très bien reçues en enfilant de suite ses bras dans les leurs. "Elle m'a demandé de les laisser seules afin de pouvoir causer à "leur aise. Elle a fait valoir ses douze ans sur ses petites amies "d'une manière si comique que Max,à côté de qui j'étais a table,n'a "cessé de me pousser en cachant un fourire. Marie jouait le rôle de
3942 "Maman vis-à-vis de la petite Marie Blaauw,elle l'a coiffée,aidée "à se laver,l'a servie à table lui conseillant ce qu'elle devait "prendre ou laisser. Je n'ai jamais autant joui de la société de "Henk et de Max que pendant ces trois semaines. Ils sont si francs "et si gais."

" Henk,prenant Marie dans ses bras,lui demandait avec qui elle "voudrait se marier lorsqu'elle serait grande. " Dat weet ik nu nog "niet," a-t-elle répondu," maar 't is zeker dat ik de eerste de beste "zal aannemen !"

Uit ons hotel wandelde Miss Bennett 's nachts met jonge heren en bezocht Wirtshaüser en Kneipen. Max,een der kellners werd weggejaagd wegens oneerlijkheid. Herr Mühle heette eigenlijk Klein,was Geschäftsführer,m.a.w. voerde niets uit,welk voorbeeld de Oberkellner volgde. Dit jaar maakte het Curhaus slechte rekening,want het was er leeg. Alles behoorde ook anders ingericht te zyn,want in de gang stond een grote tafel,waarop het Geschirr gewassen werd,in de billard-
3943 kamer,waar de couranten lagen,zat de boekhouder altyd te schrijven, te roken en bier te drinken,en lag Klein op de sofa,en in de eetzaal zaten de knechts in hun hemdsmouwen. August is de enige,die vlug en vlijtig werkte. De trap was altyd vuil en het Zimmermädchen ook. Het gras werd nooit besproeid,de bloemen evenmin,alles werd verwaarloosd zodat de gasten wegliepen.

Tegen het opzwellen na de maaltijden schreef Dr Tielenius my pepsin voor,waarvan ik een likeurglaasje na het eten moest innemen. Herr Schwabacher,jodeman uit Wenen,werd zeer intiem met Juffrouw Laurie uit Rusland,maakte met haar een uitstapje naar Frankfort, wandelde en zat op banken en soupeerde met haar,ofschoon hy een roggelende,walgelijke,zwakkelijke vent was.

Frau Dekan Wilhelmi vroeg giften voor haar bewaarschool. Gräfin v.Linden was evangelisch,maar haar man en zoons waren Rooms. Zy ging niet ter kerke en snoof aan tafel. Haar kamenier was chic gekleed, maar zy hoogst eenvoudig.

Ik schreef aan Willem Borski of hy ons de 24ste te Ems en aan Stedman of deze ons de 23ste te Besselich ontvangen kon. Die dag reden wy naar Königstein,altyd stapvoets daar het bergopwaarts ging.
3q44 Ik was er 12 Sept.'56 met een Joodje heen gewandeld en had lust het aan Lore te wijzen. Lore besteeg een ruïne en doorliep de onderaardse gewelven,maar ik bleef beneden. In de tuin van het hotel gebruikten wy koffie en vruchtestroop, maar de Kirschenkuchen,die wy besteld hadden,verscheen niet. Te 7½ liepen wy terug. Een eind verder is het gezicht op de ruïne en op het slot,dat de Hertog van Nassau daaronder liet bouwen,allerschilderachtigst.

's Ochtends,terwijl Lore nog in bed lag,had ik een scène bijgewoond of beter aangehoord tussen Seine Durchlaucht Fürst Giedroije en diens wederhelft. Hy sprak Duits tegen zyn bediende,en daarin mengde zy zich,waarop hy haar toevoegde:" Taisez-vous Madame,vous ne com-"prenez pas l'Allemand,vous ne savez donc pas ce que je dis à mon do-"mestique." Daarop begon zy te janken alsof zy klappen kreeg en haar troost te zoeken by haar demoiselle de compagnie en daarop zeide hy: " Vous faites du scandale. Nous sommes entourés d'étrangers,et je vous "prie donc d'être tranquille. Et vous Mademoiselle,"vervolgde hy tegen de juffrouw van gezelschap," allez vous en,puisque c'est vous qui "agacez Madame."

Lore moest pyrophosphorsäures Eisenwasser drinken.

Zondag 19 Juli schreef Paroz:" Je regrette de devoir vous dire "que Marie a déchiré sa robe rose,celle que je lui avais faite et
3q45 "que Daatje avait réparée,et à moins qu'il y ait des restes ou que "l'on sacrifie les manches elle ne peut plus être raccommodée."

" Ce matin Max était de bonne heure dans notre chambre et s'éver-"tuait à coiffer Marie,ce qui durait une demi-heure. Il était tout "heureux,parce que sa tante lui avait dit qu'aujourd'hui il n'y avait "pas de culte à l'église. Madame van Loon le fit donc,après quoi nous "partimes les cinq pour faire une longue promenade dans la campagne, "mais sans Henk,qui devait retirer ses filets de l'eau. Avant de sor-"tir Max me demanda,et cela en présence des autres,si je n'avais pas "une paire de vieux gants pour lui,puisqu'il désirait se corriger de "sa manie de ronger les ongles. Je croyais qu'il plaisantait,mais non, "il vint lui-même les chercher et les mit. Lorsque nous passâmes près "des ânes,Frank sauta très habilement sur l'un d'eux et s'écria:" Max, "je sais beaucoup mieux monter à âne que toi !" - "Attend," lui ré-"pond l'insulté," nous allons voir,je vais te faire passer ta pédan-"terie." Et là dessus,avant que je pouvais l'empêcher,il battit for-"tement les deux ânes,qui s'enfuirent au grand galop,emportant Frank,
3q46 "ses rires et ses cris. Au bout d'un moment son chapeau s'envola et "lui-même finit par perdre l'équilibre et tomba à terre sans se faire "le moindre mal. En rentrant nous étions tous rôtis,tellement la cha-"leur était allée en augmentant. Henk n'est rentré que pour le second "déjeuner avec l'heureuse nouvelle de la prise de 5 poissons,parmi "lesquels un grand brochet. "

" A table Frank a rappelé à Jan Willem la possibilité d'avoir "Madame Insinger pour mère et il dit:" Nee maar,ik zou de hele dag "huilen; zy mag gerust onze tante zyn,want zy geeft ons mooie presen-"ten."- J'ai du les remettre à l'ordre."

3q48 Donderdag 23 Juli verlieten wy Soden per trein van 10¼.Het was mooi weer en niet te warm,daar de hemel bewolkt was. In Ehrenbreitstein namen wy een Droschke en reden wy naar Zum Riesen. Te Coblenz stond von Stedman by de brug in zwarte rok,witte das en decoratie om ons te zeggen dat hy by de Keizerin moest eten met zyn twee jongste zoons. Wy verkleedden ons en reden daarop naar Besselich,waar Mevrouw St. en andere familieleden ons opwachtten. Te 4 uur dineerden wy: kippe-pastei,ossehaas met erwtjes en chocolaatpudding met wijnsaus. Na het eten gingen wy naar boven,waar wy de visites mede opwachtten van een Oberministerialrath uit Coblenz met vrouw en dochter en koffie dronken met Waffeln. Te 7 uur kwam Stedmann zelf met zyn twee jongste zoons Carl en Franz,beide Officieren van het Infanterieregiment Kai-
3q49 serin Augusta, beiden groot,slank,fatsoenlijk,beleefd en aangenaam.

Wy soupeerden van 8½ tot 9½ hetzelfde als aan het diner met thee en wandelden toen naar Coblenz terug met Carl. Lore had een alleraangenaamste indruk van Besselich en de bewoners en niet het minst van Carl,en dit was niet te verwonderen,want die was terstond zó dodelijk van haar,dat hy zich onafgebroken met haar onderhield,aan het souper naast haar zat en zowel toen als later onder het terugwandelen allerlei complimentjes maakte,zodat Lore als een jong meisje kleurde en een dolle pret had. Het was zó erg,zelfs toen wy nog te Besselich waren,dat ik,op de vraag der ouders Stedman of wy nog eens terugkwamen,antwoordde:" Ja heel graag,maar alleen als Carl er niet ook is."

Vrijdag 24 Juli reden wy te 7½ naar Ems,waar wy te 9 uur arriveerden en in het Hotel d'Angleterre de Borski's vonden,die er de vorige dag gekomen waren. Zy vroegen ons ten eten en daarna wandelden Lore en ik langs de Henrietteweg naar het Schweizerhaus.

3950 Te 1½ reden wy met de Borski's naar Nassau langs een zonnige, stoffige weg. Aldaar bezichtigden wy de Schlossgarten en de toren, waar portretten van von Stein,Blücher en anderen hingen. Te 4 uur te Ems teruggekeerd bleef ik alleen met Lore naar de muziek luisteren, waarna Willem B. ons te 5 uur op een fijn diner met champagne onthaalde. Daar het regende dronken wy in hun salon koffie en keerden te 8 uur naar Coblenz terug.

Zaterdag 25 Juli reden wy te 9 uur naar Laubbach,dat ik ook aan Lore wilde tonen opdat zy het gat zou zien waar ik in '56 tien lange weken umsonst de koudwaterkuur gedaan had. Er waren 50 Wassergäste. Heinrich,mijn oude Wärter,leidde ons rond. Wy keerden door de nieuwe Anlagen,een lange eentonige streep,langs de Rijn naar Coblenz terug, van waar wy te 11,24 naar Nederland vertrokken,waar Arie ons met drie onzer kinderen en een boerewagen voor de koffers te Nieuwersluis opwachtte. Jammer dat onze honeymoon alweer was ondergegaan !

3951 Woensdag 29 Juli vertrok Lore naar Amsterdam met Cécile en Marietje om Jetje en Grietje te zien vervangen door Betje en Eefje Guldemond. Eerstgenoemde was weduwe en een sukkel en tobster zonder geheugen. Eefje,door de weeuw het meisje genoemd,was een jong onbedorven ding.

Vrijdagavond schreef ik aan Lore dat Tane my de vorige avond in de zijkamer enige brieven uit Spanje had voorgelezen,en het er weer naar gewoonte extra benauwd was, voorts dat ik Vrijdag ochtend met Max,Jan Willem en Frank naar Hilversum was gereden om Dr van Hengel omtrent JW's hoest te raadplegen,doch hem niet gevonden had. Beurt om beurt hadden de drie jongens gemend,daarna hadden wy billard gespeeld en 's middags was ik naar de Zanderij gewandeld met Willem Elout,Henk, Max en Frank. Laatstgenoemde had ik op diens smeken vergund ook te
3952 water te gaan. Jan Willem reed inmiddels alleen met zyn bok doch was te 5½ nog niet thuis,zodat ik hem moest gaan zoeken en gelukkig by de boerebrug ontmoette.

Zaterdag 1 Aug.kwam Dr van Hengel op Schaep en Burgh en onderzocht hy Jan Willem,waarna hy verklaarde dat het niet een hoest was ten gevolge van gevatte kou (hy had hem horen hoesten) maar une toux métallique,waartegen hy geen beter middel wist dan ? koekjes, een om de 3 uur en tweemaal daags een kopje thee van noteblaren met wat suiker. Voorts moest men hem niet zo warm kleden. Dit alles vond ik nogal geruststellend. Ik schreef het aan Lore en ook dat het by stromen regende,zodat er aan uitgaan niet te denken viel. JW. en Frank bestudeerden by my de atlas,Henk en Max lagen op het tapijt in de zykamer de Illustrations te bekijken en Norrie dreunde een beetje by Mietje.

's Middags kwamen de Corvers eten,nogal saai,maar dit werd door een brief van Lore,die met het pak kwam,vergoed. Zy schreef: " Tout "va à souhait,les deux péronelles sont parties hier matin après le "déjeuner,et à présent nous avons la plus gentille petite cuisinière "qu'on puisse avoir et j'en suis toute amoureuse. Elle me parait
3953 "propre,très entendue,modeste et active,wat wil men meer ? Quant à la "veuve je crois qu'elle croit elle-même,et ce qu'elle fait que me ré-"péter,que nous devons avoir beaucoup de patience avec elle. Ses nerfs "sont tellement éprouvés par les secousses qu'elle a eues,que son in-"telligence,qui n'a jamais été bright,en a souffert; du moins elle ne

"comprend les plus simples choses que lorsque on les lui répète 3 à 4
"fois. Mais elle est touchante en fait d'humilité,and very anxious to
"please,de sorte que Melle Paroz trouve que c'est rafraichissant d'être
"servis par deux bonnes volontés. J'ai reçu les canards ce matin. Hier
"j'aurais voulu t'écrire,mais il fallait s'occuper de ces deux comme si
"elles étaient deux enfants. Kaatje Bloemen (de schoonmaakster) était
"ivre de joie,et je crois qu'elle n'a jamais passé un aussi heureux
"jour,Jetje partie,et les deux nouvelles la considérant comme un oracle
"et lui demandant conseil !"

3954 De volgende dag,Zondag 2 Aug.keerde ik naar Amsterdam terug,terwijl Paroz en Miek met my chassez croisez speelden. Maandag bezocht ik weer het Parket. Daar de hoest van Jan Willem niet beter werd en Dr van Hengel Zandvoort aanbeval,spoorde ik Zondag 9 Aug.naar Haarlem en reed ik van daar per omnibus naar Zandvoort waar ik twee kamers by Keur kon huren à *f* 23- in de week,mits wy de bedden leverden. By Kok kwam ik beter terecht,daar hy beddegoed had en daarom accordeerde ik met hem. Dr Smit vond dat Marietje ook moest komen. Het regende,zodat er niemand op het strand was; ik keerde te 4 uur naar Amsterdam terug,at by Ebel, en besloot op eens naar S.en B. te gaan. Van Bussum liep ik in een uur naar S.en B. De plaats was in een modderpoel herschapen,maar ik vond het toch prettig dat S.en B. zoveel gemakkelijker te bereiken was dan vroeger van Vreeland of Nieuwersluis.

3955 Maandag keerde ik 's ochtends vroeg naar Amsterdam terug en vond ik een briefje van Kok,die my schreef dat hy de 19de de kamers zou in orde hebben en berijd was met Jan Willem in de koets te gaan. Het berijd deed my denken dat hy in de waan was nog koetsier by de Heer S.P.Labouchere te zyn.

Op het Parket vond ik op de Staat der Gevangenen vermeld dat Margaretha Langelaan,die pas tot 4 maanden veroordeeld was,in de afgelopen nacht uit de cellulaire gevangenis ontvlogen was,gelijk er letterlijk stond. De directeur Dijkman vermoedde dit werkelijk,daar hy niet begreep hoe de vrouw door alle deuren en over twee muren had kunnen ontsnappen. Op ten Noort begaf zich naar de gevangenis en terwijl hy er was kwam de vrouw vrijwillig terug,en verhaalde zy dat zy te 2 uur 's nachts door de wandelplaats over de muren ontsnapt was. En nu bleek het dat Doortje niet minder dan drie deuren had opengelaten. Zelfs in gewone hotels sluit men 's nachts de deuren,maar niet in het hotel van Dijkman over de Comedie. Arme Doortje,die al te veel vertrouwen in haar logés stelde. Gelukkig had Schooneveld niets over haar te zeggen, anders was haar paspoort getekend,maar van de slappe regenten Westerwoudt,Beels,Toon van Vollenhoven c.s. had zy niets te vrezen.

3956 De vrouw deelde aan Op ten Noort mede dat zy jaloers was en zich 's nachts van de trouw van haar man had willen overtuigen,maar toen zy by hem op de deur had geklopt,had hy eerst geweigerd haar in te laten,hetgeen haar in haar verdenking dat hy ontrouw was,nog meer had versterkt. Eindelijk had hy op haar smeken toegegeven en had zy hem alleen gevonden,maar de volgende dag was zy maar weer naar de gevangenis teruggelopen omdat zy thuis armoede leed en het in de cel beter had.

Lore schreef my dat Jan van Loon het verblijf van Jan Willem te Zandvoort voor zyn rekening wilde nemen.

Op 14 Aug. botsten 's avonds by Warmond twee treinen tegen elkaar, waardoor twee mans gedood en vele passagiers gewond werden. De machinist werd later te Leiden tot 6 maanden veroordeeld en de Holl.Spoorw. My moest schadevergoeding uitkeren aan de weduwen en de verplegingskosten der gewonden betalen.

Omstreeks die tijd had Cees Hartsen Gratia Labouchere ten huwelijk gevraagd en had zy hem wel niet terstond aangenomen,maar hem gezegd dat zy wel kennis met hem wilde maken. Welk meisje kon dan ook
3957 aan zyn charmes weerstand bieden,ook zelfs nu hy al 46 jaar was ? Intussen bleek er geen overeenstemming te zyn in de geloofsovertuiging,want Cees was destijds nog ongelovig en door zyn omgang met de Bibens daarin versterkt. Gratia begreep dan ook dat zy hem niet mocht aannemen. Hoe het toen verder gelopen is herinner ik my niet,maar uit een brief van Gratia aan my van 22 Aug. maak ik op dat zy my verzocht heeft haar nader omtrent Cees in te lichten.

3958 By het overlezen van deze brief komt het my meer en meer in de

gedachte dat Gratia my verzocht had aan Cees nader de redenen op te geven waarom zy van nadere kennismaking afzag,hierin bestaande dat zy niet kon trouwen met iemand die niet hetzelfde geloofde als zy. Hy vond dit geen afdoende grond en daarom moest ik hem dit duidelijk maken. Tante Ceejet (Gratia's moeder) vond het vreeslijk jammer en ook Gratia zelf leed er onder, gelijk later bleek.
(Deze Gratia Labouchere trouwde in 1877 met Jan Elias Nicolaas Schimmelpenninck van der Oye. Hun zoon Alphert is in tweede huwelijk getrouwd met Miesje van Lennep)

3959 Uit Zandvoort kregen wy een brief van Cécile Paroz. Lore had haar, Miek en JW. er heen gebracht. Zy schreef :" Mr Smit sort d'ici en ce "moment et a trouvé JW. déjà beaucoup mieux. Il reviendra demain matin "à 7 h. et peut-être lui permettra-t-il de commencer les bains. Plu- "sieurs personnes m'ont demandé de vos nouvelles et j'espère de tout "mon coeur que vous êtes arrivée à Amsterdam sans nouvel évanouissement. "Les enfants s'amusent beaucoup à la plage,seulement Marie regrette de "n'avoir pas pris sa bêche avec elle,maintenant qu'elle a vu de grandes "filles s'en servir. Elle a peur des vagues quand elle est dans l'eau, "et a crié lorsqu'elle les voyait s'approcher d'elle. Nos appétits de- "viennent formidables,mais la Kookvrouw envoie de quoi les faire taire. "Nous sommes très bien chez les Kok. Chaque fois que nous rentrons "nous trouvons la table dressée et jamais rien ne manque. Le Badgasten-
3960 "blad der gemeente Zandvoort est intéressant,zo aardig ! Il ne fait pas "beau écrire à Schaep-en-Burgh,parce que là on fait lecture de chaque "lettre qui arrive,à haute voix,ce qui n'est pas agréable....

"Samedi. JW.peut prendre son premier bain à 10 heures et il y res- "tera 2 minutes. Marie peut déjà prolonger le sien jusqu'à 5 minutes. " Le docteur m'a aussi ausculté parce que je toussais fort et il a trou- "vé une place malade que son tambourinage a encore rendu plus sensible.

Dinsdag 25 Aug schreef zy:" Chaque fois qu'un omnibus passe à 12½ "je lève involontairement la tête pour voir si vous n'allez pas en sor- "tir. Mr Smit a appuyé sa tête contre le dos de Jan Willem et lui a "fait crier très fort:" Hurrah !". Puis il a dit:" 't Is best,hy mag "er 4 minuten in blijven,Marie 6 min." Vous voyez par là qu'ils se por- "tent à merveille. Leur appétit grandit de jour en jour. JW. change de
3961 "peau et Marie de couleur; ils ne s'ennuient pas le moins du monde. Il "ne faut pas être à Zandvoort pour écrire d'intéressantes lettres,quoi- "qu'il y fasse vraiment beau.".

Ik schreef aan Hendrik van Loon,die te Ems was,dat ik my te kwader ure had laten overhalen om lid te worden van de Commissie van Toezicht over de Inrichtingen van van Dijk. Ik was namelijk Jan van Loon gaan bedanken voor zyn edelmoedig aanbod om de kosten van JW's verblijf te Zandvoort voor zyn rekening te nemen,en toen zeide hy my dat het hem en zyn medeleden aangenaam zou wezen indien ik ook lid werd. Nu ik juist die weldaad van hem ontvangen had,durfde ik niet weigeren,maar pas was ik op stoep of ik had er berouw van,daar ik het altyd dwaas had gevonden om toezicht te willen houden over Inrichtingen,die men niet elke dag kan bezoeken. Daags daarop kreeg ik een ganse stapel stukken bevattende de lange rapporten van Beynen,van Rhijn,Gunning enz. met statuten en Memorie van toelichting,en het verzoek om ook myn beschouwingen daaraan toe te voegen. Toen had ik geducht het land en schreef ik aan Jan dat ik zo gaarne zou wensen ontslagen te worden daar het my aan tijd ontbrak om nog meer hooi op myn vork te nemen. Ik
3962 vreesde echter wel dat van Dijk my niet zou loslaten,daar hy myn toetreding reeds in zyn Courant gepubliceerd had.

Uit een brief van Paroz van 27 Aug.:" Marie et JW. sont remplis "de gaité,ils ont sauté ces deux soirs sur les dunes comme des cabris; "le docteur m'avait dit qu'il valait mieux se promener là que sur la "plage après le diner. JW. ne tousse plus du tout et je crois que je "vais auusi mieux. Marie me suit partout comme mon ombre et malgré "mes efforts elle ne réussit pas à se faire de petites amies. Cette "après-midi elle s'est éloignée tout à coup de moi pour donner des "petits bancs à des filles de son âge,qui étaient assises dans des "chaises,puis elle est revenue chez moi sans leur avoir dit mot. On "aurait dit qu'elle était leur humble servante. C'est par trop d'hu- "milité et de bonté !. Kok fait de longues promenades avec JW. Mr Smit a dit que c'était bon pour lui,mais que je ne devais pas en faire autant."

Maandag 31 Aug.ging Lore naar Zandvoort en vernam er dat de Juffrouw bloed had opgegeven. Dr Smit zeide dat er geen kwaad by was,maar wilde toch geen briefje geven dat zy nooit de tering zou krijgen. Haar affectie voor Lore sloeg in hartstocht over. Zo kende zy haar brieven van voor 2 jaar half van buiten.

3964 Woensdag 2 Sept.werd Max 15 jaar. Jan Gunning,Karel Beels en Willem van Lennep,zoon van Sophie,die by Agnes inwoonde,kwamen eten. Deze Willem was in '58 geboren en stierf Dec.1886 te New-York. De arme Sofie verkeerde in moeilijke financiële omstandigheden,daar Kees weinig fortuin had nagelaten,althans veel minder dan hy by de dood van zyn vader had en zy van *f* 3000,- in het jaar moest rondkomen.

Ds van Dijk bezocht my en vertelde dat hy Hendrik van Loon en Willem Borski verzocht had ieder drie studenten à *f* 1000 - 's jaars voor hun rekening te nemen. Hendrik wilde zich echter slechts voor één student verbinden.

Jan van Loon en Elout brachten de week in Oxford door om zich te verenigen in den gebede voor een uitstorting des Heiligen Geestes.

Steinfort uit Bloemendaal werd te Amsterdam beroepen. Zyn stopwoord was "Wat doet het er toe ?" en dat sprak hy zó vreemd uit dat men niet anders hoorde dan " toeteroetoe."

3965 Christiaan telegrafeerde ons dat zyn jongste kind aan cholera infantium overleden was.

Ds Hogerzeil van Arnhem was te Amsterdam beroepen met 181 van de 329 stemmen,terwijl de gereformeerde 132 stemmen had. Op het drietal had ook de geref.Koopman gestaan. De twee laatsten kwamen later te Amsterdam maar waren onmogelijke predikers en Koopman lag tot 12 uur in bed. Vóór de dag waarop het beroep moest worden uitgebracht hadden wy de met ons eenstemmige leden en vooral de predikanten,die de vergadering van het Kiescollege gewoonlijk zeer slecht bezochten,dringend verzocht om deze keer niet weg te blijven. En dit had geholpen want Hasebroek was de enige die ontbrak. Wy hadden dus een grote overwinning op de partij van Kuyper behaald,en deze was dan ook door de uitslag zeer uit het veld geslagen. Maar nu was het de vraag of Hogerzeil zou aannemen,daar het voor een predikant onmogelijk was om in Amsterdam van *f* 2800 - te leven,en Hogerzeil zes kinderen had. Met de Heer Oyens en Nepveu formeerde ik een lijst om bijdragen te vragen ten einde aan Hogerzeil een toelage van *f* 1000,- 's jaars te verzekeren en nu vroeg ik aan Hendrik van Loon of hy bereid was daarvoor een offer te brengen.

3966 Zyn antwoord was natuurlijk gunstig en wy ontvingen *f* 1200,-aan jaarl. bijdragen,voornamelijk door de moeite,welke de Heer Oyens zich gaf, want Nepveu beloofde wel veel visites te zullen maken,maar deed niets, en ik ontving niets dan weigerende antwoorden.

Van Mels kreeg zyn ontslag als bode van Sarepta. De directeur was zeer vijandig en had hem al lang getreiterd. Het salaris bedroeg *f* 5,50 in de week. Alles liep van Mels tegen,het brooddepot,het aansprekersbaantje en nu weer dit.

Zigelers vader was gestorven en van zyn erfdeel liet hy aan Hendrik van Loon de *f* 1000,- terugbetalen.

Willem van Elout promoveerde op 22 Sept.en had my verzocht de promotie partij by te wonen,die door de tegenwoordigheid van Prins Alexander zou worden geïllustreerd,maar ik bleef natuurlijk thuis..

Max,die sinds 18 Aug.weer het Gymnasium bezocht,zat weer primus in het Latijn en Grieks.

Ceejet (Labouchere-van Lennep) kocht het Huis te Doorn. Wy hadden

3967 Mama van Loon geëngageerd om het te kopen,omdat Schaep-en-Burgh zo vochtig en ongezond was en onze kinderen er altyd bleek en lusteloos werden. Anna,Tane en Willem deden al hun best om Mama er toe over te halen,maar zy vond nu eenmaal S.en B. een paradijs en bedankte er voor.

3968 Mevrouw Diemont-van Braam,vrouw van myn schoolmakker Frits,en vriendin van Henriette Insinger,was destijds ook te Zandvoort en had Cécile Paroz zeer en amitié genomen. Daar zy gehoord had dat C. aan graphologie deed gaf zy haar een brief met verzoek om daaruit het karakter van de schrijver te lezen. C. weigerde eerst,maar op Mevrouw D's verzekering dat de schrijver haar volkomen onverschillig was,liet zy zich overhalen en zeide zy o.a. dat de schrijver een slecht humeur had, een driftkop en een lekkerbek was. Een paar dagen later kwam Diemont

te Zandvoort en het eerste wat hy aan de table d'hôte deed,was tegen de knechts uit te varen,het eten af te keuren en een infaam humeur te tonen. Daarop zeide zyn vrouw aan Cécile dat hy de bewuste brief geschreven had. " Alors vous m'avez trompée Madame," gaf Cécile ten antwoord.

Op 10 Oct. verliet Mietje Croes,de kindermeid ons om 6 dagen later door Trijntje Dokter van Ameland vervangen te worden.

Op 11 Oct. kreeg Max weer de koorts en verbrandde Henk zich het gelaat door een ontploffing van natrium in water. Door Gods goedheid werden zyn ogen gespaard. Lore sneed zich zo hevig in een vinger der linkerhand,dat zy die dagen lang in een bandeau moest dragen.

Op 13 Oct. nam Dr G.J.Vos van Middelburg het beroep te Amsterdam aan. Hy is een beste,hartelijke,knappe man,vooral in Kerkrecht,maar een vervelend preker.

3969 Op 20 Nov.joeg ik met Willem Borski in de duinen van Elswout en de volgende dag gelukte het my een doublet op faisantehanen te maken. De hazen waren uit het duin verdwenen en naar de verse grond van het drooggemaakte Y verhuisd. Men zag er het Spaarne overzwemmen.

Op 11 Dec. embarkeerden Christiaan en Louise zich op de Prins Hendrik te Nieuwendiep om naar Java te vertrekken.

Op 15 Dec beviel Maria Nepveu van een zoon,die Paul Henri Leonard naar Beels zou heten,maar als Alfred Paul Leonard werd aangegeven.

Op 25 Dec. beviel Maria Oyens - van Eeghen van een dochter Henriette Louise. (Getrouwd eerst met van Oostveen, later met A.~~van~~ Oosténg.Zy leeft nog,nu in 1966).

Van Kerstmis tot 2 Jan.'75 vroor het hard en konden de jongens op de grachten rijden. Jan Willem deed het voor het eerst en had terstond de slag beet.

E I N D E 1 8 7 4

A N N O - 1 8 7 5

3970 Ik heb zulk een stapel brieven van dit jaar in myn bezit dat ik niet weet of ik,nu ik 74 ben geworden,(ik schrijf dit op 29 Jan.1904) nog wel lang genoeg leven zal om hetgeen er in 1875 omtrent my en de mijnen te zeggen valt,zal kunnen ten einde brengen. Henk ging naar Peseux,ik naar Ems en Lore naar Neuchatel. Myn journaal loopt slechts tot September '75. De bladzijden,die handelden over hetgeen er tussen 1 Sept.en 19 Nov. voorviel heb ik er uitgescheurd,omdat ik er in myn bespottelijke jaloezy allerlei in geschreven had,dat Lore pijnlijk moest aandoen,maar nu spijt het my dit gedaan te hebben,omdat ik natuurlijk niet meer weet wat er toen gebeurd is. Doch ad rem:

Woensdag 6 Jan.werd ik 45. De kinderen zongen voor de deur van onze slaapkamer een door Agnes vervaardigd lied. Lore gaf my een regenjas, Frank had een prachtige kaart van het Heilige Land getekend en 42 ruiten op linnen geplakt en in een door Henk vervaardigde koker geborgen; van de kinderen kreeg ik een parapluie,van Norrie een calotje om in de koude kerken op te zetten,van myn schoonmoeder ƒ 100,-,van
3971 Willem van Loon een wrapper,van Agnes mofjes en van Hendrik ƒ 100-. Miek had een paar wollen sokken gebreid. Mama van Loon zond een taart, Tante Antje een studentenkoek en Cécile Paroz had van bloemen de woorden vervaardigd:"De God des Vredes zy met U", omkransd met klimop.

Wy verontrustten ons over Cécile,omdat zy weer hoestte,maar Dr Smit,die haar op 7 Jan.bezocht,stelde ons gerust,daar hy de wond in haar long veel beter vond. Hy stuurde haar echter naar bed omdat zy kou gevat had.

Zaterdag 9 Jan.gevoelde Max zich lusteloos en was Frank ook niet fris,zodat Miek en JW. Zondag alleen by Hendrik aten.

Maandag 11 Jan.stonden Max en Frank beiden op doch kreeg Frank een flauwte juist op het ogenblik dat Dr Munnich er was,die hem weer naar bed zond en de volgende dag werd Frank wakker met rode vlekjes in het gelaat en op de armen,en verklaarde Dr.M. dat hy de mazelen had, weshalve hy naar onze slaapkamer getransporteerd werd en Henk naar de logeerkamer. Zowel hy als JW. gingen dus niet naar school,

Woensdag 13 Jan. werd Max wakker met rode vlekken en gevoelde zich zo ziek als een kat. Wy transporteerden hem ook naar onze slaapkamer.
3972 maar 's avonds steunde hy zó dat ik Dr. M. nog eens ontbood. 's Avonds werd er een briefje op onze deur geplakt:" Besmettelijke ziekte Mazelen,"

Alfonso,zoon der weggejaagde koningin,werd tot Koning van Spanje uitgeroepen. Het werk in La Luz werd daarop opgeheven en de Protest. Kapel te Cadix gesloten.

Davidje van Lennep had bloed opgegeven en was zeer zwak. Ook Gunning en het kind van van Weede van Dijkveld waren ernstig ziek.

Lore had Vader Paroz omtrent Cécile ingelicht en hy antwoordde dat zy,voor het geval zy niet beter werd,terug moest komen.

Op 24 Jan. stierf Everard van Weede,oud 17 jaar.
Lore ging met Henk en Jan Willem naar de middagkerk en juist toen zy thuis kwamen,gleed Norrie van Cécile's rug en viel hy op een blikje, waarna hy vreeslijk kreunde. Hy wees dat hy pijn had in de knie en daarop legden wy een compres met arnica,maar de volgende dag reed Lore met hem naar Mezger,die verklaarde dat het niet de knie was maar het been,waarvan de spieren verrekt waren.

Op 26 Jan. openbaarden zich de mazelen by Henk. 's Middags reed ik met JW. en Norrie naar Mezger,die hem veel beter vond en my wees
3973 hoe wy zyn been moesten wrijven.

Op 27 Jan. waren de mazelen op JW's borst zichtbaar. Wy brachten hem naar onze slaapkamer,waar Henk reeds lag,terwijl Max en Frank daags te voren naar de bovenkamer verhuisd waren. De nacht was onrustig omdat Henk wel niet hoestte maar wanhopig was omdat hy niet kon slapen en Jan Willem gedurig hoestte.

De jongetjes der Burgerschool te Delft maakten zich bespottelijk door een adres aan de Koning te zenden,waarby zy het besluit van de Minister Heemskerk afkeurden,die geweigerd had het standbeeld van Thorbecke in den Haag te doen plaatsen op grond dat de Wet omtrent de traverse wegen dit niet toeliet. De lelijke man ontsiert nu het oude Kaaspleintje.

Op 8 Febr.gimg Max by Mama van Loon logeren om weer naar het Gymnasium te kunnen gaan. JW's ogen waren zeer ontstoken en moesten door my ingedruppeld worden. Henk was beter en kwam weer beneden.

Op 10 Febr. kreeg Norrie de mazelen en bracht hy een zeer onrustige nacht door,zodat Trijntje geen oog sloot. Max was zeer gegroeid en groter dan Lore.

3974 Twee dagen later was Norrie al veel beter en sliep hy de volgende nacht goed. Diezelfde nacht kuchte Miek onophoudelijk en kreeg zy de mazelen. Zy sloot dus het hek. Zes weken waren wy er mee gemoeid.

Op 13 Febr. kreeg Lore opeens het idee om Henk naar de Ecole Normale te Peseux te zenden,omdat de richting van Hubrecht ons zo tegenstond en deze zich meer met de politiek inliet dan met de Handelschool, terwijl hy als atheïst allerlei dingen voorstond,die ons zuwider waren, nu weer de lijkverbranding. Henk had er wel oren naar en ik schreef de Heer Paroz er over.

3975 Tot Henks grote teleurstelling kwam er na een week nog geen antwoord uit Peseux. Hy voorzag 200 ex. van "De Bijbel van den Dronkaard" van adressen van tappers in Amsterdam.

Eindelijk op 23 Febr. schreef Mr. Paroz zeer welwillend,maar wees hy op de bezwaren,o.a.dat zyn Inrichting meer voor burgerjongens was en dat,indien Henk ziek werd,hy zo ver van huis zou zyn.

De volgende dag schreef ik aan Hubrecht dat Henk niet zou terugkomen,ten eerste om redenen van gezondheid en ten tweede omdat het on-
3976 derwijs op de Handelschool onze sympathie niet had als niet beheerst door de Geest van Christus,terwijl de leraren,o.a. blijkens de leerboeken,lijnrecht gekant waren tegen alles wat ons heilig en dierbaar was. Zo werd onder meer een boek van Multatuli als leesboek gebruikt. En Hubrecht zelf had in een redevoering over het drijven der kerkelijken tegen de Openbare School met minachting gesproken.

Op 25 Febr. vergezelde Henk myn broer Willem naar de Holl.Schouwburg op een my door de studenten gezonden kaart,die ter viering van het 243-jarig bestaan van het Athenaeum "Een Amst.Winteravond in 1632 " lieten opvoeren,door Papa in 1832 vervaardigd.

De volgende dag woonde ik voor het eerst de vergadering van het Centraal Comité by. Er moest een Directeur voor het Seminarie te Depok benoemd worden,maar er was geen keus. Enige leden noemden de predikanten de Koe, Nahuys,Valeton Jr en Riemens. Westhoff vertelde dat Pantekoek onlangs in de Westerkerk prekende,zyn smart had uitgesproken dat geen der by hem catechiserende jongens van de H.B.S. aan het bestaan van God geloofden. A qui la faute ? Ds van Hamel,Waals predikant te Rotterdam,had het bestaan van God in het openbaar gelochend,en Prof. Koster te Utrecht was evenals Prof.van Ankum te Groningen een Darwinist.

3979 By het opmaken van myn boeken bemerkte ik dat wy in 1874 meer verteerd hadden dan wy mochten en wel ƒ 13.000 -

Maandag 15 Maart schreef Vader Paroz dat hy Cécile op 15 April terug verwachtte.

3980 Op Zaterdag 20 Maart ging Max met Jan Gunning te Bennekom by de Heer en Mevrouw Dornseiffen logeren en vandaar schreef hy Zondag een brief,waaruit ik o.a.het volgende overneem: "....Vanochtend ben ik weer wat gaan wandelen met de hond en met Jan,en vanmiddag naar de kerk "waar de dominé van Renkum,een dorp hier in de buurt preekte. Het was "goed,maar treurig om aan te zien hoe,toen er een gezang opgegeven werd, "slechts een tiental mensen medezongen. Mijnheer Dornseiffen heeft my "verteld dat het hier vreeslijk dood was; de vorige dominé was slecht, "en die is nu net weggegaan,en die te Ede staat doet niets dan de men-"sen voor verdoemd te verklaren,en vertelt niets anders. Die laatste "moet hier nu op Paaschdag komen preken !!! 't Is wel treurig. "

Op Dinsdag 6 April kwam de Koning. Op de audientie gingen weer alle Officieren (hoge en lage) voor. Wy gingen niet op de soirée by Koningin Sophie. Zaterdag 10 April werd op de Westermarkt de brandspuit de Jan van der Heiden in tegenwoordigheid van de Koning vertoond en konden wy die uit ons huis gadeslaan. By de opening der bloemen-en schilderijtentoonstelling werd ik evenmin genodigd als op het diner ten paleize. De President liet my 's ochtends weten dat hy my zou afhalen,maar ik antwoordde dat ik geen kaart had ontvangen. Schooneveld

ging zich deswege by van Vessem beklagen,maar deze zeide dat de Koning 's ochtends de lijst der genodigden nagezien maar myn naam doorgeschrapt had. Dit had by de President en by Schooneveld grote consternatie te weeg gebracht,daar zy begrepen dat ik in ongenade was gevallen,maar het was juist andersom,want ik werd voor Zondag middag ten eten gevraagd en petit comité met de Burgemeester,Oom Hendrik Röell,Hartsen, Ds.Mounier als hofprediker en Ds de Graaf,die 's ochtends voor de Koningin gepreekt had. Laatstgenoemde had te Apeldoorn gestaan,en daarin
3981 aanleiding gevonden om,na in den Haag beroepen te zyn,aan de Koning te schrijven dat hy dit beroep niet kon aannemen,tenzy Z.M.zyn relatie met Madame d'Ambre verbrak. En nu had de Graaf zeer tegen dit diner opgezien. Hy zeide my:" Geeft hy my de hand,dan beschouw ik dit als een "bewijs dat hy my myn schrijven niet kwalijk neemt." En zie,toen de Koning binnenkwam,liep hy terstond op de Graaf toe met uitgestrekte hand.

De Min.van Justitie van Lynden van Sandenburg raadpleegde my schriftelijk en zeer vertrouwelijk omtrent de vraag wie van de drie candidaten ter vervulling der vacature in de Rechtbank ik kon aanbevelen: de Bosch Kemper,Boas of van Rappard. Hy helde het meest tot Boas over. Ik antwoordde dat ik geen van drieën kon aanbevelen: Kemper en van Rappard niet omdat beiden ongeschikt waren,en evenmin Boas, omdat hy al over de 60 was en bovendien Lid van de Gemeenteraad was evenals Wildschut,Luden en de Geer,zodat hy evenmin als deze Woensdag zou kunnen zitten en evenmin over processen,waarin de Stad betrokken was,kon rechtspreken. Ik gaf daarom van Lynden in bedenking om buiten de voordracht om Verloren te benoemen. Ik herinner my niet wie toen benoemd werd.

v Rappard, zie bls. 796 Malinas

3982 Sedert Henk van school was zag hy er al veel beter uit. Willem gaf hem 20,Nepveu 50 en Hendrik 100 francs mee. Bovendien gaf Hendrik ons ƒ 500- voor Henks verblijf te Peseux en schonk Mama van Loon ons ƒ 600,-,waarvan Lore de rekeningen betaalde,o.a.het schilderen en behangen der zijkamer.

Anna van Kinschot gaf my homeopathische globules tegen de hoest, de band om het lijf en het pak op de maag,maar het gaf niets.

Maandag 12 April vertrokken Cécile Paroz en Henk naar Peseux.

Saar vertelde my dat zy na de dienst op Zondag met de Koning de trap van het paleis oplopende,zeide:" Heerlijk om weer eens zulk een "preek te horen !".- "Beschamend !",had de Koning geantwoord.

Cécile schreef uit Keulen te 3 uur:" Nous sommes au restaurant "et attendons notre diner. A Driebergen le soleil a dissipé le brouil- "lard et nous avons eu fameusement chaud jusqu'à Cologne. Henk et moi
3983 "nous avons jasé comme des pies pour avaler notre chagrin. Het eten "smaakt heerlijk,Henk l'a avalé avec un appétit formidable....."

Donderdag 14 April berichtte Mr Paroz de goede aankomst te Peseux en eindigde met de woorden:" Henk me donne l'ennui de Jan Willem." Cécile schreef:" Il est temps que je vienne vous tranquiliser au sujet "van die goede lieve Henk. En arrivant à Bâle Henk a déclaré qu'il "n'était pas du tout fatigué, alors Papa lui a proposé de l'accompagner "en voiture à l'orphelinat,au musée,à la prison,etc.,ce qu'il a accepté "de bien bon coeur,tandis que j'ai dû me soumettre à l'ordre de me "coucher dans un lit chaud,où je n'ai pas dormi mais où je me suis "cruellement ennuyée après vous tous. J'ai honte de le dire,mais j'étais "bien malheureuse et je ne voulais pas croire que tout était fini et
3984 "que je ne retournerais plus auprès de vous tous. J'avais peur en re- "voyant Henk et papa qu'ils ne découvrissent les traces de mes sanglots...

" A 9 h. nous étions à la maison et soupâmes de fort bon appétit. "Henk a mangé ses deux oeufs,quoiqu'ils fussent tout clairs,mais doré- "navant ils les cuira lui-même dans sa chambre avant le déjeuner,car "nous n'avons pas toujours de l'eau bouillante à table comme dans ma "chère Hollande."

"Après le diner il a été tout le temps avec les enfants et s'est "amusé à regarder les Alpes avec ses lunettes d'approche. Il a été "encore 2 ou 3 fois au village avec Jean et après le souper il a joué "avec les quatre au jeu de famille. Il était très gai et aimable avec "chacun. Je l'ai accompagné dans sa chambre et là je lui ai dit dat ik "zo erg naar huis verlangde. Alors il a été aussi tendre que Max peut "l'être et il m'a dit:" U moet er niet zo veel aan denken,het helpt toch niet."

" Leseul élève qui est encore ici en ce moment lui plait et il
"cause beaucoup avec lui. On lui a donné de l'encre pour écrire mais
"le malheureux n'a encore écrit que la date,qui ne vieillira pas j'es-
3985 "père. Il m'a dit qu'il détestait d'écrire,qu'il n'en a pas encore en-
"vie et qu'il aimerait télégraphier. Il n'a pas encore begayé et il
"parle beaucoup plus que je n'aurais pensé qu'il fit.
"Papa a bien deviné que ma santé n'était qu'un prétexte pour mon
"départ,et que ce n'était que ma méchante conduite qui vous avait fait
"prendre cette décision.! Oh,comme j'aimerais encore m'appeler gouver-
"nante chez vous ! N'est-ce pas,c'est honteux de n'être pas plus rai-
"sonnable à la maison,où chacun est bon pour moi,mais c'est plus fort
"que moi,et vous êtes continuellement devant moi en esprit et je ne
"puis croire à la réalité. J'aimerais pouvoir vous suivre tous du ma-
"tin jusqu'au soir,recommencer ces trois années et quart et être un
"peu plus ou beaucoup plus facile à mener."
" Henk et moi nous parlons continuellement le Hollandais,et cela
"lui fait surement autant de bien qu'à moi. Je ne l'ai pas vu souvent
3986 "aussi aimable que maintenant. Etes-vous bien inquiète à son sujet ?
"Soyez sûre que je tâcherai toujours de deviner ses désirs. S'il con-
"tinue à être sociable comme ces deux jours tout ira bien."
" Madame Luden,qui est à Clarens,aurait aimé nous envoyer son fils,
"mais nous l'avons refusé ainsi qu'un autre Hollandais. Je mentirais
"si je disais que je suis heureuse et je vous en voudrais si vous le
"pensiez. Het zal,hoop ik,een beetje bedaren,want zó houd ik het niet
"uit."

Wy hadden reeds maatregelen genomen om Miek by de Weduwe de Linotte te laten les nemen met twee dochters van Henriette Hooft- Bicker. De weduwe had daartoe een kamer gehuurd in de Vijzelstraat,toen Henriette Hooft op haar besluit terugkwam. Nu had de arme ziel voor Miek alleen die onkosten gemaakt.

16 April schreef Paroz of zy,als Norrie het A.B.C.kon leren,mocht terugkomen en vroeg zy Lore haar in het Hollands te willen schrijven, "dat vind ik veel,veel prettiger en ik wou het zo graag niet vergeten."

3987 20 April schreef Henk dat zy met de koorts te bed lag en hy haar miste,en dat de horlogefabrikant Huguenin,vernemende dat Henk meer dan één taal sprak,hem had voorgesteld om als reiziger by hem in betrekking te komen.
Paroz schreef: " Henk vient tous les jours me faire une petite
"visite et il est si communicatif et tendre. Quelquefois il me répond
"par mégarde en Français. Il est si gentil et heureusement plus gai
3988 "que je n'aurais pu espérer. Il fait trop beau le voir dans sa blouse
"aux travaux manuels. Savez-vous que ses joues commencent déjà à se
"colorer ?"

In Engeland wilde men de geselstraf weer invoeren,maar hier onthaalde men de gevangenen op paasbrood en bloemen.

Henk schreef op 25 April o.a.:" .....Beantwoording der 11 vragen:
"1. Ik voel my gelukkiger als Paroz. Die heeft my vanochtend weer ver-
"zekerd dat zy U niet meer wou zien,want dat zy U vergeten wilde,dat
"zy niet wou dat U hier kwam omdat de Hollanders te veel op hun gemak
"gesteld waren,enfin,allerlei van zulke redenen meer die duidelijk be-
"wezen hoe graag zy U weer eens zou willen omhelzen. Er volgde dan ook
"spoedig de uitroep die zy niet bedwingen kon:" O hoe heerlijk zou ik
"het vinden als zy hier kwam." Terstond daarna zeide zy natuurlijk weer
"het tegendeel. Heimweh heb ik gelukkig nu nog niet. Als het nu al
"kwam zou ik het hier niet lang kunnen uithouden. Nu zal het nog wel
"gaan vooral als U en Max my komen opzoeken. Ik verlang ook erg naar
"Max."...
" 3. De natuur is daar nogal mooi. 'tIs natuurlijk niets byzonders en
"ik prefereer honderdmaal Schaep en Burgh,maar leelijk is het nu juist
"niet. Men heeft dikwijls een heel mooi gezicht op de Alpen,vooral als
"het stormen gaat. Achter het huis zyn heuvels,die als wijnbergen ge-
"bruikt worden. Gevarieerd wandelen is ook wel doenlijk."
" 6. Voor het déjeuner maak ik myn bed op,leeg ik myn kom en poets ik
"myn laarzen. Ik déjeuneer om 7 uur. Om 8 uur beginnen de lessen,die

"tot 12 uur duren,wanneer men eten gaat. Na het eten gaat men een wei-
"nig wandelen tot 2 uur,wanneer de lessen weer beginnen. Zy eindigen
"om 4 uur. Dan gaat men gouteren zoals men het noemt,brood en koffie.
"Daarna werkt men tot 7 uur,wanneer er gesoupeerd wordt. Jan Willem zal
"misschien wel willen vertellen wat of men dan eet. Na het soupé werken
"wy tot 9 uur. Dan is er culte,zoals zy het daar noemen tot half 10.
" 7. Ik heb al aan JW.geschreven waar myn kamertje is. Het is in het
"huis van de Paroz."
" 8. In myn textboekje lees ik dagelijks." ....
" 10. U moet zelf maar eens komen kijken hoe myn kast geschikt is,dat
"kan ik zo niet beschrijven."
" 11. Het uitgaafboek is bijgeschreven." Dit zyn de antwoorden op Uw
"vragen. Ik heb van die luchtreis niets gehoord. Hoe verschrikkelijk
"die ook geweest moge zyn toch mag zy geen mens afschrikken,want wat
"zou dat treurig zyn zo men geen vorderingen in het luchtreizen maakte.
"Leeft die Tessaudier nog dan zal hy wel spoedig weer beginnen. Spoor-
"wegongelukken gebeuren immers ook wel eens en misschien worden de
"luchtballons even nuttig als de spoorwegen met der tijd of misschien
"wel nuttiger. Goede kennissen heb ik nog niet gemaakt,maar nous vi-
"vons tous Suisses,Français,Allemands,Espagnols,Egyptiens,Syriens et
"Hollandais dans la plus parfaite union. Ik spreek Frans met byna allen,
"Hollandsch met Paroz,Duits met de Duitsers en Engels met Selim Zeitoum
"de Syriër. Ik zal die talen dus niet verleren....."

Op 28 Mei moest ik een vergadering van het Seminarie Depoij bijwonen en vroeg van Lynden my te logeren. Zyn zoontje was een paar dagen tevoren door een grote spiegelruit heen gelopen zonder veel letsel te bekomen. Ik vergezelde van Lynden naar zyn departement en toerde 's avonds met hem en zyn vrouw.

Er werden destijds zendingsconferenties te Brighton gehouden, welke Kuyper,Gerth van Wijk,Huet,Hoedemaker,Looman en een half dozijn jonge meisjes bijwoonden. Huet kwam er tot ruimte en bazuinde dit ter-
3989 stond overal uit,maar zyn vrouw bleef in de put.

Wy besloten Max in de vacantie ook naar Peseux te zenden,maar Cécile ried het af,daar Max,die,gelijk Anna van Loon zeide,zeer op comfort en gemak gesteld was,op alles zou neerzien en alles te min vinden. Voorts zag zy er tegen op om de verantwoordelijkheid voor twee jongens op zich te nemen.

Op 7 Juni reisde ik naar Ems met Piet Lijndrayer en famille,die te Soden een kuur ging doen. Ik werd door Jan van Loon,Agnes en Louise Elout opgewacht en logeerde met hen nogal hoog,89 treden,in het Curhaus. Dr Busch was afwezig en zou eerst over 8 dagen terug komen. Het was weer extra warm. Het was de hemelvaartsdag van onze Louis en de vorige dag had Frank my gezegd:" Wat zou hy al oud wezen,zes jaar,niet waar "papa ?".

Lore schreef my dat Norrie was gaan huilen toen hy my had zien wegrijden.Hy riep:" Nee Tijne ! papa mag niet weggaan. Fafoef (Paroz) "weg in de vigilante,papa weg inde vigilante ! Is Mama thuis ?"

3990 Ofschoon ik al dadelijk weer het heimwee naar Lore had,zo was het nogal speculatief te Ems doordat de twee Keizers van Duitsland en van Rusland er waren,eerstgenoemde in de vleugel van het Curhaus,waarop ik het uitzicht had,en daar myn kamer twee verdiepingen hoger was dan de zijne kon ik hem telkens gadeslaan. 's Ochtends kwam hy aan de bron en wandelde hy met één zyner drie adjudanten. Na in zyn eenigheid ontbeten te hebben,koffie uit een Jacobakannetje en brood zonder boter,kwamen 3 secretarissen binnen en bleef hy met hen de brieven en stukken lezen en beantwoorden. De Keizer van Rusland liep ook met één adjudant rond en 's middags maakten beide Keizers een rijtoer in een open rytuig,gevolgd door 8 rijtuigen met hun hofdignitarissen,allen in burger. De Keizer van Rusland had een licht grijs pakje aan,maar zyn collega zag er meer dan schunnig uit in een oude jas,dito broek en nog puder hoge hoed,terwijl hy een zwart glacé handschoen aan had en de ander in de hand hield,die beide beter dagen hadden gekend. Op de wandeling hield hy gedurig de een of andere dame staande,en dan sprong de adju-
3991 dant terstond enige passen achteruit. Meer dan eens zag ik hem een paar

rozen aan een dame geven,en niet minder dikwijls zag ik dat deze of een andere,kennelijk met opzet,haar zakdoek of waaier of iets anders vallen liet,en dat hy het met jeugdige vlugheid opraapte. Uit alles leidde ik af dat hy een oude snoeperd was,want oud was hy ! De Keizer van Rusland was behalve door zyn adjudant steeds door een prachtige zwarte hond vergezeld.

Reeds de eerste dag ontmoette ik Frau von Stedman,haar zoon Franz en haar dochter Anna,welke laatste ook de kuur deed. De oude heer was thuis gebleven en nogal moe en zwak.

Lore schreef my o.a. dat er een brief aan myn adres gekomen was van de Secretaris van Prins Hendrik,om te vragen hoe het met de da Costaschool stond en of er kans was dat de 40 à 50 mille bijeenkwamen. Lore had die brief by de Heer de Marez Oyens gebracht,die hem zou be-
3992. antwoorden. Ook schreef zy dat een Roomse vrouw,die slechts één winter de Bijbellezingen van Roos had bijgewoond,krachtdadig bekeerd was en den pastoor zó duchtig de waarheid gezegd had toen hy haar met de belofte van een brooddepot had willen overhalen om Rooms te blijven, dat hy het hazenpad had gekozen.

In de Zwemschool was de jonge Moltzer,die er met Jacob Backer zwom,verdronken,doordat hy de kramp krijgende,gezonken was en geen der zwemmeesters kon zwemmen,en noch haken,noch dreggen voorhanden waren. De Directeur Löwenström schreef in het Handelsblad dat Moltzer niet kon zwemmen en verbod had van de instructeur om zich in het grote bassin te wagen.

Lore schreef:" De kinderen zyn zoet geweest en JW. misschien iets "minder traag dan anders. Veel strijd zal het hem nog kosten eer die "zonde geheel overwonnen is." (Lees voor traag Langzaam).

3993 De Keizer van Rusland vertoefde te Ems incognito onder de naam van Graf Borodynski,hetgeen hem niet belette een gevolg van 80 personen by zich te hebben.

Er waren te Ems onderscheidene bekenden als de Hoofdcommissaris van politie te 's Hage,Dr Verboon,de Heer en Mevrouw van Tuyll- Elias. Haar bynaam was Slappe Mie en aan de diners waar zy gedecolleteerd kwam,beweerde men dat zy zich uit-en aankleedde,daar zy de gewoonte had van haar schouders heen en weer en op en neer te bewegen,zodat de japon die manoeuvre meemaakte.

Jan van Loon en ik gevoelden ons zó moe. Jan schreef het toe aan het baden,maar ik,die niet baadde,aan de rust na langdurige drukte. Het speet my maar dat Lore niet ook eens rust kon nemen,terwijl zy zich juist nu dubbel moest inspannen,daar Cécile en ik beiden weg waren. Voor het eerst werd van ieder badgast een Kurtaxe van 4 Thaler gevorderd,welke Jan niet zonder tegenzin betaalde,daar hy niets om de muziek gaf en er nooit naar bleef luisteren. Genereuser man heb ik niet gekend,en juist daarom had hy voor zichzelven niets over en leed hy armoede. Daar ik nuchter aan het ontbijt het hongerigst was,liet ik
3994 my door de Kellner meer broodjes geven. Jan keurde dit af en vond het roekeloos. " Waarom koop je die niet aan de kruiwagens,daar is het "brood veel goedkoper ?" - Ik antwoordde:" Dankje,die staan de ganse "dag in de stof en worden door een heir van wespen belegerd."

Lore schreef op 11 Juni dat de Rector Max en Jan Gunning in zyn kamer geroepen en hun gevraagd had welk boek zy gaarne als prijs zouden wensen te ontvangen. Max had natuurlijk lust dat Ma dat voor hem decideerde en daarop was zy met hem naar Kirberger en van Gogh gegaan om zich Eng.werken van 10 à 12 gl. te laten tonen. Max had toen Shakespeare gekozen,Jan Gunning Macaulay. Max zou de volgende dag met JW. naar S.en B. gaan.

" Vanochtend aan het ontbijt zeide Norrie:"Wat zyn wy toch schal-"ken niet waar Tijne ?"- en straks aan my:" Moeten wy uitgaan Mevrouw? "Ik heb de korstjes van myn boterham maar bewaard voor het dessert." Frank moest gisteren 2 verbuigingen maken maar die waren zulke caco-"graphiën,dat ik ze hem liet overschrijven. Het was strafwerk omdat hy "de spons van Frits Schuymer even gebruikt had,dus was zyn misdrijf "niet groot. Hy schreef:"" Les élèves désobéissants= de ongehoorzamen "leerling,3de naamval. Der ongehoorzamen leerling enz."

3995 Dr Smit had Lore weer eens bezocht en haar pols beter bevonden.

Lore moest nog 2 flesjes van zyn drankje gebruiken met Constantiawijn en voorts ried hy de zee weer aan,maar toen zy hem zeide dat Zwitserland haar meer toelachte,had hy gezegd dat dit al zo goed zou wezen mits zy er 4 weken bleef. Daarop had zy lust gehad om te gaan lachen ! Alle middagen haalde zy Miek uit de Vijzelstraat.

Jacqueline Borski zou Belvedere gaan bewonen,namelijk 's zomers. Max schreef my dat hy en JW. niet naar S.en B.waren gegaan omdat het zo geregend had,dat hy de laatste thema gemaakt had en secundus bleef, dat hy betwijfelde of Jan Gunning wel genoeg Engels kende om Macaulay te verstaan,dat Naber en Reynders de oraties zouden houden over:"De perfecto historico" en "de Homero".

In Parijs had een hevige orkaan gewoed,de leeuw in de Jardin des Plantes was door de bliksem getroffen en de tralies van zyn kooi waren gesmolten,50 bomen waren omgewaaid.

3996 Jan las na het ontbijt de brief aan de Corinthiërs en pakte dan overheerlijk uit,soms tot 11,ja tot 12 uur. Aggy zat er zwijgend by en Lou Elout zeide of vroeg soms iets. Onafscheidelijk was Jan van de "Stichtelijke Uren van Beets",die my nooit zo byzonder getroffen hebben, maar die hy steeds met nieuwe stichting overlas.

Woensdag 16 Juni zond Lore my een lange brief en sloot er brieven van Tane,Cécile Paroz en Henk in. Henk had te veel gezwommen en daardoor zyn eetlust verloren,zodat de dokter het hem had afgeraden. Nu deed hy het minder. Toen hy met de andere élèves de oude heer Paroz met zyn verjaardag was gaan feliciteren en men gezongen had,had hy niets vriendelijkers weten te zeggen dan:" Ah bah,je suis bien aise de n'être pas "Suisse !". Men vond hem stijf en hoog en zyn nagels zwart,en hy had niet de trant van zich bemind te maken,al hetgeen hem niet belet heeft met een Zwitserse vrouw te trouwen. Cécile Paroz schreef daarentegen: "Comme ce bon Henk gagne à être connu de bien près; il est si complai-"sant et bon enfant."

3997 Lore zelf schreef o.a.dat Max en zy niet meer by het gaslicht konden zien en dat de moderateurlamp met patentolie brandde.

Agnes van Loon droomde van bergen klimmen en toertjes rijden,maar haar vader Jan zeide dat hy er veel te moe voor was en Aggy hem niet zo moest afjakkeren. Zyn grootste genoegen was om voor het open venster te zitten en de enige wandeling,die hy maakte,was 's ochtends na het drinken van zyn derde glas. Jan wees my het Bubenbad,hierin bestaande dat de onvruchtbare dames op een stoeltje gaan zitten,in welks zitting een gat is,en dan een vrij krachtige straal Emser water ter warmte van 27° Reaumur,dus vrij heet,tegen haar genitaliën gespoten wordt,waarna zy zich vleien zwanger te zullen worden. Jan zeide my dat volgens de boze tongen,een schoon jongeling in de badkamer gereed stond om zyn diensten aan te bieden,maar de badvrouwen zeiden dat tal van dames van het experiment gebruik maken.

3998 Vrijdag 18 Juni dronken Jan en ik Medoc in plaats van Emser Roter ter ere van Koningin Sophie's verjaardag. 'sAvonds vergezelde ik in plaats van Jan,die er geen lust in had,de meisjes naar het concert in het Curhaus,waar gezongen,violoncel gespeeld en onbegrijpelijke symfonies van Schumann op de piano afgestoken werden. Parker,de associé van myn broer Willem,had ook het heimwee naar zyn vrouw,maar troostte zich met Jaapie Verboon en Karel ter Meulen. Hy liever dan ik !

Lore schreef my dat Cabrera gekomen was zonder Martinez en zy in de Schotse kerk met Max en Jan Willem een meeting had bygewoond,door Ds.van Son geleid,die gebrekkig vertaalde wat Cabrera zeide. Het was er propvol en het duurde weer veel te lang van 7½ tot 10½,zodat Lore met hoofdpijn thuis kwam. Een dochter van Henriette Clifford,die de bruid was van van Asch van Wijk,en de 17de had moeten trouwen,was plotseling ernstig ziek geworden en stierf de 20ste.

Hendrik van Loon en myn broer Willem hadden by Lore gegeten en toen had Frank ze geamuseerd. Hendrik had Norrie verboden zyn nagels te bijten en dat had geholpen,want ieder keer als hy het doen wilde, zeide hy by zichzelf:"Wat heeft Oom van Loon aan Norrie gezeid ?".

3999 Hy bedelde nu om naar de moeder van Trijntje in Ameland te gaan. Op de wandeling klaagde hy over vermoeidheid,en toen hy goed en wel op Trijntje's arm zat,zeide hy:" Norretje ben een foppert,Norretje ben "niet moe !".

De President,Mr C.Dedel,schreef my dat hy met de podegra op Boekesteijn was en de installatie van van Rappard aan Penning had moeten overlaten.

Zaterdag 19 Juni spoorde ik met Jan en de meisjes naar Schaumburg. Wy reden in een rijtuig de berg op,wandelden in een bos,aten te 3½,bekeken het kasteel,dat aan de Groothertog van Oldenburg toebehoort,beklommen de toren,zagen het Mineralienkabinet,de serre en de beren,en wandelden naar het Station terug,by welke gelegenheid Aggy haar vader boos maakte door als naar gewoonte achter te blijven; een verliefd paar,dat achter een bosje op een bank zat te vrijen,deed my nog meer dan ooit naar Lore verlangen.

Zondag 20 Juni kerkte ik weer te Ems,waar de Keizer ook geregeld kwam en woonde ik de komst van Erzherzog Albrecht van Oostenrijk by, die door de Keizer werd afgehaald. Ik stond naast de portier van het Curhaus,toen zy opreden. De Aartshertog had de onderkaak der Habsburgers, 4000 die zy van Karel V geërfd hebben,en drie adjudanten,allen reuzen,een hoofd groter dan hy. Hy kommandeerde het Oostenrijksche leger in de Italiaansche oorlog van '59.

Dinsdag 22 Juni bezocht ik de Stedmans,doch vond alleen de ouders, daar Carl van dienst was by de Keizerin te Coblenz en Franz eerst 's avonds kwam,terwijl Anna nog te Ems was.

De Keizer had een hofmaarschalk de Perponcher by zich,een Hollander van origine,bespottelijk hoog en ingebeeld,zodat het hem moeite kostte om even zyn hoed aan te raken als hy 's avonds by de ingang van de Cursaal de Keizer afwachtte en deze naar binnenging. Hy had iets van Napoleon I en dit maakte hem misschien zo trots. Hy leeft nu in 1904 nog. Jan zeide my:" Nu zou ik wel eens voor een enkele dag Keizer van Duitsland willen zyn,om te weten hoe men dan voelt."

Lore schreef my 25 Juni: dat Prins Hendrik ƒ 200,- voor de da Costaschool gezonden had,dat Max druk les nam by Veldhuizen en een mooie tekening voor Mama van Loons verjaardag maakte en dat Lankamp les gaf aan JW.,dat de Burgem.van Amsterdam den Tex voor de Eerste Kamer gekozen en dat Frank die middag alleen naar S.en B. zou gaan en er niet 4001 weinig trots op was; Max zou eerst de volgende dag gaan.

Uit een brief van Henk van 18 Juni uit Peseux:" ....Ik heb verleden "nog vergeten te antwoorden op een vraag,die U my gedaan hebt aangaande "het stotteren. Ik werk heusch mede,meer dan Mr.Paroz misschien wel "denkt. Ik oefen my iedere dag meermalen. Weest U daaromtrent maar ge"rust.... Hier loopt ook al het gerucht dat er mogelijk wel oorlog op "handen is. De Fransche jongens zeggen,dat Duitsland "sera culbutée", "maar de Zwitsers zyn nogal bang voor hun land,vooral voor het Fransche "gedeelte. België heeft ook een leelijke positie en vooral Luxemburg "dunky my daar Frankrijk zeker niet de Elzas in zou willen rukken,om"dat de Duitschers Metz en Straatsburg te veel versterkt hebben. Wie = Atjeh "weet of de oorlog met Atchin niet een goede leerschool voor onze troe"pen is geweest zo die eens in het veld moesten komen. Hier denkt men "over het algemeen,dat Engeland Zwitserland wel helpen zal. Ik ben daar "echter nog niet zo zeker van. Wat is Uw opinie daarover ? Wy hebben "hier gedurende byna 2 maanden een jonge man uit Zurich gehad,die zyn "hulponderwijzersexamen al gedaan had,maar hier kwam om Fransch te leren "en les in het Duitsch te geven. Vanoctend is hy weggegaan,hetgeen my "zeer speet daar hy myn speciale vriend was. Hy hield niet van tekenen "of zingen maar heel veel van Wiskunde. Wy spraken dan ook over niets "anders....."

Ik zie daar dat Lore meer dan één brief van my vernietigd heeft, o.a.die welke ik schreef nadat ik te Schaumburg geweest was,misschien omdat er al te tedere woorden in stonden. Tussen 17 en 23 Juni vind ik er althans geen. Ik vergat nog te melden dat my te Besselich het meest pleizier deed de overweldigende indruk,welke Lore in het vorig jaar zowel op Mevrouw Stedman als op Anna en de jongens gemaakt had,en te horen dat,als ik er niet by geweest was,Carl haar op de weg naar Ehrenbreitstein zou geënleveerd hebben.

Op een avond te 7 uur kreeg ik de visite van Ottilia Rodakowsky-Wrangel en Wanda Wrangel. Deze kwam Lou Elout zien.

Vrijdag 25 Juni was er 's avonds roeiwedstrijd op de Lahn tussen Keulenaars en Frankforters. Laatstgenoemden wonnen 3 van de 4 maal. Het had 36 uur lang gestortregend en die avond motregende het, zodat geheel Ems in een wolk gehuld was en het er kil en vochtig was. De Keizer zat er voor een open raam in de Cursaal zonder overjas naar te kijken. Ik voelde my bitter eenzaam, de muziek maakte my, door oude herinneringen op te wekken, melankoliek, gelijk zy dit nog doet, en ik was altyd
4002 onwel, met een lelijke smaak in de mond; ik sliep onrustig, werd gedurig wakker, had zonderlinge en soms akelige dromen en een gevoel van lusteloosheis en loomheid in de benen, zodat ik soms op myn sofa zat zonder iets uit te voeren en zonder de energie om een boek op te nemen.

Lou Elout sliep ook even slecht en zag er uit als een geest. Jan zeide dat dit te wijten was aan de slechte voeding, welke zy als kind gehad had, daar Elout niet duldde dat men een tweede portie nam en hem nog onlangs een lange preek gehouden had omdat hy een tweede stuk brood aan tafel had gevraagd.

Jan kreeg Dinsdag een brief van Constance om hem de komst van Lou (zyn dochter) en Doortje aan te kondigen en dit maakte hem geheel overstuur en zó zenuwachtig, dat hy er door aan het hoesten geraakt was, zodat hy niet kon voorlezen. Gelukkig kwam er de volgende dag een bericht dat Dr ter Maaten Lou's keel, die ontstoken was, zou penselen en zy dus niet kwam. Jan zeide my dat hy het niet, evenals ik, zo vreeslijk zou vinden om hier nog drie weken te moeten blijven, daar zyn trek naar huis niet zó sterk was als de mijne, maar dat het hem bezwaarde om nog een dochter meer by zich te hebben, daar Agnes hem al genoeg agiteerde. Hy zeide:" Ga ik naar huis, dan vind ik er Cateau van Loon plus myn schoon-
"moeder en de preken van Creutzberg en Nahuys, die my gruwelijk vervelen,
"en niets dat my behaagt !?.

4003 Daar de lucht van Schaep en Burgh allernadeligst voor Jan Willem was, had Lore lust om hem weer naar Zandvoort te zenden, en toen zy vernam dat de Nepveus er in het eind van Juni heengingen, vroeg zy Maria of JW. zich by hen mocht aansluiten. Deze antwoordde dat zy er haar man over spreken zou. De volgende dag zag Lore Agnes Beels, die, gehoord hebbende wat Lore gedaan had, haar vertelde dat Nepveu het criant vervelend zou vinden als hy JW. moest meenemen. Dit nam niet weg dat Nepveu er uit eigen beweging met Lore over kwam praten, en de schijn aannam alsof hy er niet tegen op zag, maar omdat hy noch Maria er later op terugkwamen vroeg Lore my om raad. Ik antwoordde dat zy er tot geen prijs aan denken moest om er de Nepveus verder mee lastig te vallen en het beter zou zyn als Lore zelf met JW. naar Zandvoort ging. Ik sprak er Jan over en die was geheel van myn mening. Lore legde zich daarby neer en schreef my dat volgens Agnes de Nepveus verwend en egoïst geworden waren. Zy vroegen niet meer naar JW. en trokken zonder hem naar Zandvoort. Jan en my kwam het voor dat zy Lore's verzoek hadden moeten aannemen, al was het maar omdat Jan Willems kalme invloed niet dan gunstig op hun 9-jarige en dus 3 jaar jongere Willem zou werken. Maar enfin ! er viel niets aan te doen.

Lore schreef:" Maria en Nepveu denken Woensdag te vertrekken en
"zy praten niet meer over het geval, vragen niet wat jij er van vindt,
"en noemen zelfs JW's naam niet meer. Dit is uittermate gemakkelijk
"en koel, vind ik, maar alles behalve vriendelijk. Saar en Hartsen waren
4004 "daaromtrent veel liever toen zy Marietje naar Creuznach meenamen, want
"een kind van nog geen 3 jaar was een heel andere charge dan JW. Maar
"ons wordt het op die wijze heel gemakkelijk gemaakt."

" Ons woelwatertje Frank,"(digne père de Sylvia!) is gisteren
"met Mama mee naar buiten gereden en vanochtend is Max al per trein van
"7 uur naar Bussum gespoord. Gisteren hebben enige leraren van hem af-
"scheid genomen, omdat hy nu by Dommissen en de Rector Kappeyne komt."

Zondag 27 Juni reed Jan te 8 uur naar Müllen om van daar door het Schweizerthal naar Früht te klimmen en er ter kerke te gaan. Ik had 's nachts krampen en vergezelde hem dus niet, maar ging te Ems naar de kerk. Toen Jan van Früht terugkwam zeide hy my opeens dat hy reeds Dinsdag vertrekken wilde en vroeg hy my of ik meeging. Het vooruitzicht van Lore één dag vroeger te zien gaf my zulk een schok, dat ik van blijdschap de nacht van Zondag op Maandag slechts vier uur sliep en al te 3½ wakker werd. Ik pakte myn koffer !

4005 Op Dinsdag 29 Juni verliet ik Ems met Jan en de meisjes te 10.05. Het regende hard. Te 7.35 in Amsterdam thuiskomende,liep ik door myn kamer naar de eetkamer,waar Lore dutte,Miek en Frank lazen. Max at by Beels en JW. was boven by Norrie. Groot was de verveling dat ik een dag te vroeg kwam,want de koek en de vigilante waren voor Woensdag besteld, Lore moest nog kersen inmaken by Agnes,myn kamer stond nog vol meubels, enfin,ik kwam zeer ongelegen,maar troostte Lore en ik was overgelukkig van weer thuis te zyn. Na die tijd ben ik eerst 21 jaar later in 1896 acht dagen in Ems geweest om Agnes gezelschap te houden,maar het was een verlopen boel. Na de dood van de oude Keizer werd het minder door „hooges" bezocht.

Lore kreeg die dag een brief van C.Paroz,die meer dan ooit het heimwee naar haar had en niets deed dan huilen. Haar vader had gezegd: " Il est impossible que tu te remettes entièrement si tu continues à "vivre en Hollande."

4006 Zy schreef :" Si Henk souffrait autant de son éloignement que moi, "je le plaindrais du fond de mon coeur,mais il n'en a pas l'air; il est "si gai et heureux et communicatif et causant avec les maitres et les "élèves que je le trouve tout changé. Papa me disait l'autre jour:" "Comme le coeur de Henk se dilate avec chacun,mais j'aimerais entendre "une seule fois un mot à mon adresse." (Te voren klaagde men dat hy niets deed dan tegenspreken !) " Jamais Henk ne parlerait avec "Papa; il ne répond que oui et non,c'est tout ! Il agit du reste ainsi "avec toute la famille où il ne songerait pas à mettre le pied,malgré "tout ce que j'ai cru lui dire. Ni Léa,qui ne va pas mieux,ni Aline, "pale et maigre et toujours malade,ni Paul,qui souffre d'un abcès,ont "l'honneur d'intéresser une seule fois son esprit,et je puis ajouter en "bonne conscience que nous ne lui avons témoigné que de l'affection et "de l'intéret."

Dit was niets dan bespottelijke trots van Henk,en in dit opzicht waren alle van Loons,met uitzondering van Lore,van het hondje gebeten, maar het was niet de manier om zich bemind te maken.

4007 Cécile vervolgt:" Personne ne s'inquiète de son bégaiement que "Papa,qui y consacre tous ses moments libres,et puis vous ne savez pas "avec quelle sollicitude il prie toujours pour lui. Aussi est-ce éton- "nant si parfois je maigris quand je le vois de longs moments causer "avec les maitres,être gai et causant avec tous excepté avec nous. "Vraiment c'est grâce à ce que je l'élève toujours jusqu'au ciel,que "notre famille l'aime,sans cela ce serait impossible. N'ayant de nou- "veau pas fait les exercices que Papa lui avait prescrits,cela lui a "valu un petit sermon. Papa lui a dit:" Ecoutez mon cher ami,puisque "vous ne voulez pas me seconder dans mes efforts,je veux vous abandonner "et ne plus perdre mon temps à quelquechose que vous faites de si mau- "vais coeur. Je serai obligé d'en écrire à vos parents; à votre âge il "faut avoir plus d'énergie que vous n'en avez." Ces paroles sont tom- "bées comme un bassin d'eau froide sur Henk,car il voyait bien qu'elles "étaient justes et que Papa était mécontent. Plus tard je suis allée "le trouver dans sa chambre pour le consoler au besoin,et en effet la

4008 "pensée que vous seriez informée de son indifférence l'ennuyait fameu- "sement. J'ai longtemps parlé avec lui et il m'a témoigné beaucoup "d'affection. Mais voici huit jours qu'il n'ouvre plus la bouche à "table,pas même pour dire merci; il nous a à peine tourné le dos qu'il "est tout autre. "

" Il ne me dit plus jamais rien et l'autre jour il s'est faché "parce que je savais qu'il se proposait de donner des leçons de Hollan- "dais à Mr. Kindhauser. Hier il me demandait du papier et lorsque je "voulais savoir pourquoi c'était,ne sachant pas du quel il lui fallait, "il m'a répondu:" U hoeft niet alles te weten wat my aangaat,vous "n'êtes pas mon prêtre." Je me suis tu,mais il me serait impossible de "dire jusqu'à quel point cela m'a fait de la peine. Tout ce que j'ap- "prends de lui ne m'arrive plus qu'indirectement. Je dois dorénavant "me contenter de raccommoder les trous à ses habits et de soigner ses "affaires sans qu'il le sache et de temps à temps lui faire une petite

4009 "surprise par amour pour vous."

" Max couchera avec Henk dans une chambre qu'on est occupé à ré- "curer,celle de Henk serait trop petite pour un second lit. Je souhaite "bon voyage à Max et je ferai tout ce qui sera en mon pouvoir pour le "rendre heureux."

4010 Het nationaal vermogen in Nederland werd in 1875 geschat op 5½ duizend millioen.

Zaterdag 4 Juli schreef Lore aan Maria, die te Zandvoort was:
" Je viens déjeuner chez toi Lundi, peut-être avec Frank, car je voudrais "aller à Zandvoort chercher une chambre pour Jan Willem que nous y en- "verrons avec Lankamp, qui s'est déclaré willing d'accompagner notre "garçon. Seulement comme il donne quatre fois par semaine des leçons de "dessin à une école publique, il ne pourra pas rester à Zandvport sans "interruption, et il nous faut donc vraiment recourir à votre aide, ce "que je trouve détestable, puisque cela vous ennuie tellement. Mais le "bien de l'enfant nous y force. De Jeudi soir à Lundi après midi Lankamp "peut rester sans interruption avec son élève, mais les autres jours il "doit être en ville de 5 à 7. Nous venons donc vous prier pour l'amour "de nous, de vouloir avoir l'oeil sur JW. pendant ce temps, de permettre
4011 "qu'il dine à côté de vous à la table d'hôte et de l'envoyer au lit de "bonne heure. Je t'assure que je ne le demanderais pas si nous pouvions "trouver moyen de l'arranger autrement, mais cela n'est pas possible, et "nous devions renoncer à la chose si vous n'en vouliez pas. J'espère "donc que tu ne feras pas trop la grimace de nous rendre ce service...."

Lore ging dus Maandag naar Zandvoort met Frank, vond er kamers en kwam toen by Maria en Nepveu. Maria was vriendelijk, maar pas waren de kinderen de kamer uit of daar barstte Nepveu in zulk een woede tegen Lore uit en maakte hy haar zulk een ignobele scène over het briefje, dat zy aan Maria geschreven had, dat zy in tranen uitbarstte, waarop hy nog woedender werd. Hy durfde o.a. zeggen dat hy nooit geweigerd had JW. mee te nemen, terwijl hy niet anders gedaan had en Maria zelf aan Lore zowel als aan Agnes gezegd had dat hy er voor bedankte. Om kort te gaan, Lore kwam geheel ontdaan te Amsterdam terug.

Ik herinner my niet meer wanneer Max naar Peseux is vertrokken;
4012 ik geloof 2 of 3 Juli en met de Beelsen. Cécile P. schreef dat het amusant was om te zien hoe Henk hem van alles de honneurs deed.

"...." Au repas c'était Henk qui finissait les phrases de chacun "pour montrer à Max combien il était au courant de tout et à son aise. "Il dit farces sur farces, passait les plats avec une adresse remarquable, "recommandait à Max le pain et surtout le vin. Lorsque je plaçais le "sucre près de Max pour qu'il en mit dans son café, Henk dit:" A bah, "c'est bête ça, ici on n'en prend pas, c'est bien meilleur autrement.", "et lui qui en avait pris les trois premières semaines ! Son pain, il "le coupa tellement à la Suisse, et autrement que d'habitude que cela "excita l'hilarité de tous."

" Le matin du Samedi Max demanda à Henk s'il ne pourrait pas louer "quelqu'un pour faire son lit, sur quoi Henk répondit:" C'est bien grand'
4013 "chose de faire son lit; tu peux me louer tant que tu voudras; depuis "Max le fait lui-même. Pour une première fois on vit ce matin-là Henk "brosser sa chambre à droite et à gauche avec un entrain impayable.
" La semaine passée lorsque la servante vidait les armoires de Henk pour "tout nettoyer à fond, elle découvrit dans un coin quatre paires de sou- "liers tout crottés et elle alla les nettoyer en disant qu'elle n'aime- "rait pas être domestique en Hollande, que les habitants en étaient trop "sales. Je lui fit taire et j'ai fini par ranger la chambre de Henk "afin qu'elle n'y découvrit pas d'autres sujets de plainte."

" Vous ne sauriez croire combien je jouis van die malle geluiden "van Max !" (Hy kon o.a. de koeien prachtig namaken.)

" Le soir, malgré la pluie, Henk s'est rendu à la réunion à Corcelles "tandis que Max et moi nous nous sommes enfermés dans une chambre pour "causer à notre aise du temps toujours regretté. Est-il tendre ce Max !
4014 " Il faisait les grimaces que vous lui connaissez et me racontait mille "détails qui me faisaient venir l'eau à la bouche. Il plait beaucoup "à mes parents."

Jan Willem en Lankamp trokken 9 Juli naar Zandvoort en Lore ging 13 Juli met Miek, Frank en Norrie naar S.en B. Ik moest met Jan van Loon naar Doetinchem. Wy spoorden naar Dieren en werden daar door de vlugge paardjes van van Dijk in 1½ uur naar Ruimzicht gebracht. 's Ochtends had ik nog tijding van JW. door Lankamp gehad, die my o.a. zeide dat hy zorgde dat JW. de Nepveus niet tot last was. Zy logeerden by Kok.

Op Ruimzicht vonden wy Ds van Rhijn,Höveker,de Bordes en v.d.Hoop
4015 van Slochteren en enkele studenten. Vrijdag woonden wy van 9-12 het examen by op de Latijnse school,dat de Rector Frans van Capelle,zoon van myn rector,ten overstaan van de Curatoren afnam. Na het dejeuner reden wy met Roos naar de Kruisberg,waar 155 jongens waren en de Kommandant ons rondleidde. Sommige jongens maakten kleren,anderen schoenen, matten of blikwerk. De meesten waren uit de steden. De kommandant stond my met zyn gemeen gezicht,zyn eigengerechtigheid en zyn vloeken geweldig tegen. De Kruisberg is zo groot als Bantam,28 bunders,en iedere jongen kost de Staat *f* 1000-, een dure kostschool.

Te 3 uur bezochten wy de school van van Lummel en woonden wy de prijsuitdeling by. Te 4 uur diner ook met enige jongens van de Lat.
4016 school. 's Avonds bezochten wy de boerderij,die op de plek gebouwd is, waar oudtijds het klooster Sion stond. Er waren 7 koeien,2 paarden,2 varkens en enige biggen. Van 7-9 vergadering,te 10½ souper en te 11½ naar bed in de kamer van de boekhouder Stroom.

Zaterdag ontbeten wy te 7½ en woonden te 8½ het examen by van vier nieuw aangekomenen, Dijkman en van der Hoeven uit Rotterdam,Draaisma uit Leiden en v.d.Nieuwenhuizen uit Dordt. Ds van Rhijn ondervroeg hen over Bijb.geschiedenis,de onderwijzer Gangel over rekenen en aardrijkskunde,Roze over Alg.en Vaderl Geschiedenis, Victor Roos en ik over Frans en Thijm over Engels en Duits. Wie het meest uitblonk was v.d.Hoeven, zoon van de Evangelist,die 16 jaar was,een lief uiterlijk had en ook Frans,Engels en Duits kende. Hy trouwde later met een der mooie dochters van E.Gerdes en werd predikant te Wilhelminadorp.

Te 12 uur werden hun opstellen opgegeven onder toezicht van Lammerink,
4017 en na de koffie vergaderden wy en beslisten na lange deliberatie dat v.d.Hoeven terstond aangenomen zou worden en de andere drie op de proef voor één jaar. Jan presideerde te lang.

Te 2½ reed ik naar Dieren met de Bordes en v.d.Hoop en na aldaar gegeten te hebben,spoorde ik naar Amsterdam,in een stofwolk en een hitte van 90° Fahr. Te 8 uur thuiskomende was ik zeer teleurgesteld van geen briefje van Lore te vinden. Daarentegen vond ik stapels werk.

Zondag 18 Juli reed ik naar Zandvoort om Pim te bezoeken. Het was Oostenwind en gloeiend heet.

De volgende dag kwam Lore uit S.en B. by my logeren tot Dinsdag en Donderdag herhaalde zy dit. Het was overheerlijk. Donderdag ging ik mee naar Schaep en Burgh.

Cécile Paroz schreef uit Trembley: " Vous devriez voir comme Henk "change d'extérieur,comme il devient fort; son appétit est aussi si "puissant que parfois cela me fait éclater de rire. Max est très bien "aussi,parce qu'il se repose ces jours,le temps étant trop indécis pour
4018 "faire une course. J'ai souci qu'ils se mettent en route. Henk est si "peu pratique et pense si peu à la pauvre santé de Max.; ce dernier "est pourtant un peu plus prudent et raisonnable,mais ce matin je me "suis fachée de les voir arriver par une pluie battante sans avoir "songé à prendre avec eux leurs pantouffles. Comme vous auriez ri de "les voir arriver,Max dans mon manteau de pluie,ressemblant à un enfant "de choeur ou à un prêtre ! Les gens qui nous donnent pension,sont si "complaisants que l'autre jour,sans qu'on le leur eût demandé,ils ont "apporté une paire de pantouffles toute propre à Henk,qui avait potagé "dans la pluie. Ils leur ont aussi prêté un parapluie,Henk ayant perdu "le sien. Du reste il est rare qu'il veuille s'en servir. C'est si dom- "mage que ces deux n'aient pas plus d'intuition pour passer agréablement "leur temps. Henk voudrait absolument s'acheter een kamerpistool om op "een schijf te schieten. Mag hy dat doen ? Max et moi nous doutons que "vous approuviez ce genre de jeu. "

" Nous avions pensé à louer un petit cheval,mais c'est si cher; "du reste plus Max restera tranquille,plus le but de son séjour sera
4019 "atteint. Je sais bien que c'est à cause de Henk que vous venez ici, "mais moi aussi je me réjouis si furieusement de vous voir. Max est "encore indécis quant-à son retour. Quand une fois je saurai exactement "vos plans de voyage,il restera à savoir si vous ne pourriez pas loger "chez nous avec Marie. Mais j'oublie que vous préférez un hôtel pour "être tout à votre aise,quoique je ferai mon possible pour deviner tous "vos désirs. Ik zou zorgen dat U thee kreegt. Enfin,je ne veux me ré- "jouir de rien de peur d'être de nouveau déçue.!"

4020 Zondag 25 Juli bezocht ik Pim weer te Zandvoort; hy zag er patent uit. Daar Lankamp in Augustus weer op school moest wezen en de vochtige, bedompte,beschimmelde lucht in het huis op S.en B. de pest voor JW. was,hadden wy Saar gevraagd of deze hem kon herbergen en dit was toegestaan. JW. vond het wel heel jammer om niet op S.en B. te mogen logeren en toen hij van de bokken hoorde,waar Frank mee reed,vroeg hy my of hy dan niet één dagje op S.en B. mocht komen om ook met de bokken te rijden.

Maandag 26 Juli liep ik een conclusie op en,wat erger was,een invitatie van Insinger om de volgende dag by hem te komen eten.

Wy hadden aan Betje de Weeuw de dienst moeten opzeggen omdat zy al te ongeschikt was,alles vergat en veel brak en scheurde. Gelukkig kwam zy terstond in dienst by de oude Heer Scholten en daar is zy tot haar dood gebleven. In haar plaats hadden wy Leentje Hanselaar,die by Mevrouw van de Wereld diende,gehuurd,een allerliefst meisje,eenvoudig, helder en vlug. Maar wie schetst myn ontsteltenis toen zy 's ochtends by de lectuur een zó hevige hoestbui kreeg dat ik met lezen moest op-
4021 houden. Zy bekende my toen dat zy al in December gehoest had en het nu met die fatale Noordenwind weer begon. Ik zond haar naar haar dokter van Doesburgh,die haar alles behalve goed vond,en vroeg Lore om over te komen,maar zy bleef weg en Vrijdag 30 Juli gaf Leentje bloed op. Zondag 1 Aug. kwam Lore met Miek en lieten wy Dr Munnich komen,die zeide dat Leentje niet blijven kon.

Op die dag begon myn vacantie en Maandag haalde ik JW. en Lankamp van Zandvoort af.

Dinsdag 3 Aug. vertrok Lore met Miek te 8¼ naar Neuchatel,terwijl ik 's middags te 2 uur JW. naar Hilversum bracht,waar Saar my haar door van Trigt vervaardigd portret wees,haar cadeau aan Hartsen voor hun zilveren bruiloft op 23 Aug.

Zaterdag 7 Aug. Grote hitte. Zendeling Albers met vrouw en drie lelijke kinderen van Tandjoer kwamen Tane zien. Ik vergat nog te melden
4022 dat Tante Cateau van Lennep-van Loon op 1 Aug. overleden was,oud 82 jaar.

Lore schreef my dat zy van Keulen tot Basel in een volle coupé 1e klasse met 4 heren gereisd had,onder wie Albert Röell. Nergens was gelegenheid geweest om iets te nuttigen,zelfs niet te Basel,waar de trein een uur te laat was aangekomen,zodat er amper tijd was om aan de douane klaar te komen en plaatsen voor de Zwitsersche trein te kopen. Eerst te Bienne hadden zy te 10½ koffie,brood en honig kunnen krijgen. Miek had 's nachts in de trein niet kunnen slapen van excitement en Lore had ook weinig gerust. Te Neuchatel stonden de jongens met een mooi bouquet in de regen zonder Paroz,die thuis had moeten blijven,omdat haar zuster Lea van Heinrichsbad was teruggekomen en de dokter gedecreteerd had dat deze de tering had.Henk zag er patent uit en Max begon ook al kleur te krijgen en was minder moe. Lore had een beeldige kamer in Hotel Bellevue met uitzicht op het meer.

Zondag 8 Aug. Met Anna,Tane en Adèle Elout naar de kerk. Anna vertelde my dat Ds Gann Dun dronk en 's ochtends te bed bleef,terwijl zyn
4023 vrouw dan de lectuur deed. 's Middags kwam JW. een paar uur.

Anna had het dringend nodig gevonden om in diep rouwgewaad,alsof het voor een moeder was,Tante Cateau's begrafenis re Zeist te gaan bywonen,waarby ook s'Jacob,Henrick van Lennep,Piet van Eik,Jan en Willem van Loon van de Prinsengracht,Löben Sels en Frits van Lennep tegenwoordig waren,maar behalve s'Jacob geen der stiefkleinzoons Sypestein,Enschedé,Crommelin,van Stralen en van Tuyll en geen der Eliassen. Anna had het testament horen lezen,waaruit bleek,dat Constance van Eik daarin wel opgenomen was.maar niet Mica,Agnes Elias en Sophie Waller. Aan de Diaconiescholen had zy ƒ 2000- gelegateerd,voorts ƒ 200- aan Talitha en Steenbeek te Zetten,de Diaconie te Zeist,ƒ1000- aan ieder der dienstboden,maar niets extras aan haar petekind Cateau van Loon. Jan zeide dat de boedel voor de twaalf erven nogal heel mooi uitkwam. Aan het graf hadden Ds Creutzberg en Frits v.L. gesproken en later op het Pavillon had Jan uit Tante's Bijbel voorgelezen en nog een woord gezegd.

4024 Ik schreef aan Lore dat Norrie wel wat zoeter kon wezen,daar ik hem reeds ettelijke malen had horen drenzen en dwingen. Trijntje beklaagde zich dan ook erg over hem en liet zich eenvoudig nu en dan een pak slaag door hem toedienen. Frank gaf ik les in het knopen en overigens zat hy meest op de bok naast Arie. Het was een hele troost om hem te hebben nu Lore ook weg was.

Lore schreef op 6 Aug. :"....Wy hebben gisteren een heel plaizie-
"rig dagje gehad,ofschoon het voortdurend gestortregend heeft en wy dus
"te Tremblay geen voet buitenshuis hebben kunnen zetten. Om 8 uur zyn
"de jongens volgens gewoonte komen ontbijten en met hen zyn wy naar het
"Station gelopen en voor hun pleizier in de 3e klasse naar Corcelles
"gereden. Vandaar te voet naar Peseux. Onderweg kwam Vader Paroz met
"parapluiën ons tegemoet. Hy wees ons het gehele chateau,dat alleraar-
"digst is,vol hoeken en gaten,en trokken toen,Lea,Miek en ik per rij-
"tuig naar Tremblay,terwijl de jongens liepen. De ontvangst aldaar was
"allerhartelijkst,Cécile zenuwachtig van pleizier,de kinderen heel lief.
4025 "Jean vind ik allerliefst. Ik begrijp dat Jan Willem heel veel van hem
"hield.

" Het huisje is uiterst klein en kon ons nauwelijks bevatten.
"Nochtans aten wy er en gouteerden er ook,maar de gehele middag moesten
"wy thuis blijven; de kinderen speelden in de schuur in het hooi.Miek
"had byzonder veel pleizier en lachte erg zenuwachtig,maar Mons.Paroz
"scheen haar heel lief te vinden,want hy knikte haar gedurig toe. Lea
"ziet er uit als een lijk en zy verwachten dan ook wel dat zy sterven
"zal; de druiven deden haar veel pleizier. Monsieur Paroz vind ik veel
"aangenamer dan op zyn portret; hy ziet er zo vriendelijk uit."

" 's Avonds kregen wy een rijtuigje dat ons naar Neuchatel terug-
"bracht. Vandaag heeft Cécile de dag by ons doorgebracht; het heeft weer
"afdoor geregend en nog harder gewaaid,compleet najaarsweer. Miek is van-
"avond,na het vertrek van de Juffrouw,opeens in tranen uitgebarsten,
"niet van verdriet maar omdat zy zich beverig en onwel gevoelde. Ik hoop
"niet dat zy ziek wordt. Wy hadden juist plan gemaakt om Maandag met
"Cécile en de jongens naar Montreux of naar Glion te gaan tot Vrijdag,
4026 "dan hier nog enige dagen te blijven en dan te repatrieeren. Wat Max be-
"treft,zo weet ik niet wat te doen. Hy wou veel liever weer met my mee,
"maar hy ziet nog bleek en de Paroz hebbem my ongevraagd gezegd:"Laissez
"le nous encore un peu !". Ik wou dat je hier by my was,want ik voel my
"enig en verlaten. ...."

De volgende dag schreef Lore my vóór de middag opnieuw,eerst over Miek,dat zy een onrustige nacht gehad had en veel gedroomd en heel veel zacht gezongen had op de wijs van: The great Physician now is near. Henk had haar een klontje suiker met Kirschwasser gegeven en nu zat zy in bed te lezen. Lore vervolgt:" Ik hoop dat Miek morgen wel genoeg zal zyn om
"mee te gaan naar Corcelles,waar ik graag Henks dominé Mr Coulon zou
"horen,daarna zouden wy naar Tremblay gaan. Het weer is gelukkig beter.
"Wy hebben nog geen plannen kunnen maken omdat de Juffrouw zo ongedeci-
"deerd is. The fact is dat haar moeder niet heel oprecht schijnt te we-
"zen,want my belooft zy alles heel grif en als zy alleen is met Cécile
4027 "verbiedt zy haar onder het een of ander pretext wat zy my heeft beloofd.
" Eergisteren was afgesproken dat Cécile by my de volgende dag zou door-
"brengen. Vader en Moeder beiden vonden het best:" Oh mais oui,pourquoi
"pas? de grand coeur etc.." Maar Cécile zeide my zachtjes:" Vous verrez
"que Maman ne me permettra pas d'aller demain !" En werkelijk toen zy
"gisterochtend kwam zeide zy:" Je n'aurais pas cru pouvoir venir,Maman
"m'ayant dit qu'elle ne me laisserait pas aller. Heureusement Papa est
"arrivé et a dit:" Vite Cécile,dépèche-toi,tu vas à Neuchatel,ce serait
"trop cruel de te refuser ce plaisir," and so she came. Nu is op dezelfde
"wijze afgesproken dat zy ons van Maandag tot Vrijdag naar Glion of Mon-
"treux zal vergezellen,maar vanmorgen schreef zy my dat zy al kon merken
"dat haar moeder haar om de een of andere reden zou thuis houden. Daarom
"hebben wy besloten om,voor het geval dat C. niet mee kon gaan,hier te
"blijven tot Donderdag of Vrijdag en dan naar Baden-Baden te vertrekken.

" Wat vind je van Max ? Is het niet beter dat hy hier nog wat blijft?
"Max is bang dat hy op het Gymnasium ten achteren zal raken,maar ik denk
"dat hy dat wel weer zal inhalen."

4028 " Als je Frank nog wat houden wilt,schrijf hem dan aan Mevrouw Smit.
"Te klein vind ik hem niet om drie weken op een kostschool te zyn,want
"hy wordt al tien jaar,maar hy is een beetje lui uitgevallen en daarom
"ziet hy tegen de lessen op. Doe echter wat je het pleizierigst vindt.
"Jan Willem moet echter in elk geval naar school,want Saar kan hem zo
"lang niet houden en de lucht van S.en B. is veel slechter voor hem dan
"de Amsterdamsche.Ik leef met je in gedachte,maar kan je niet goed vol-
"gen omdat er op S.en B. altyd imprévus voorvallen.Naar Norrie heb ik
"heimwee."

4029 Diezelfde Zaterdag 7 Aug. schreef ik o.a...." Ik heb het hier zo
"goed als dit mogelijk is zonder jou,want het spreekt van zelf dat ik
"je alle uren van de dag en van de nacht evenzeer mis,en als ik Frank
"en Norrie niet had,kwam ik om. Kleine Frank is heel lief en heeft vóór
"twaalven zyn taken by my gemaakt. Vanmiddag heb ik hem meegenomen naar
"Hilversum om en passant JW. op te zoeken en dezen een paar gewassen
"pakken te brengen. JW. was heel wel en tevreden en blij dat de ezel
"nog een week langer mocht blijven. Frank heeft zyn bokken ingespannen
"en met behulp van Adèle Elout de drie meisjes Albers rondgereden en zelf
"naast het wagentje gehold. Ongelukkig was het ondragelijk heet,zodat
4030 "de jongen half dood was van vermoeienis toen hy terugkwam. Ik liet
"hem een uurtje rustig zitten en toen was hy met zyn gewone elasticiteit
"weer wakker genoeg om in een schuit te gaan staan,waarmede een der ar-
"beiders voor de stal bezig was kroos uit de sloot te halen. Van lezen
"maakt hy weinig werk,want ik heb hem nog niet met een boek in de hand
"gezien. "

" Norrie is buiten heel zoet,maar in de kamer maakt hy gedurig
"scènes,en slaat hy er op,zodat hy gisteren zyn hand eerst in een naald
"en later in een speld verwond heeft. Gisteren heeft hy myn stok in het
"water en heden de riem van Frank uit het venster gegooid. "

" Gisteren is Constance Elias komen logeren en heeft zy my nederig
"excuus gevraagd dat zy alweer boven ons bevoorrecht was. Zy zeide zulk
"een schuldig gevoel tegenover ons te hebben,die het geld zo goed ge-
"bruiken konden. Ik antwoordde dat zy het waarlijk niet helpen kon en
"Tante Cateau zich aan de afspraak scheen te hebben willen houden,voorts
"dat ieders aandeel toch niet veel zou betekenen. Nu ik echter hoor dat
4031 "de erfenis groter is dan men verwachtte,verwondert het my dat zy aan
"geen van u allen een legaat vermaakt heeft,en is het vrij gek dat zy
"Constance van Eik niet ook heeft uitgesloten."

" 'sAvonds is het hier heel stil,daar Mrs Harwood,de Elouten en
"Constance Elias allen tegelijk met Frank te 9 uur naar bed gaan. De
"jonker (Willem van Loon Hzn) is ook te 9 uur geëclipseerd en daar het
"nu 10 uur is en ik moe ben van de warmte,je crois que je vais en faire
"autant...."

Zondag 8 Aug. schreef Lore my: "Cécile heeft toch verlof gekregen
"om ons te vergezellen,maar 't is heden zó warm geworden dat wy geen
"moed hebben om naar Montreux te gaan. Nu is hier dicht by de berg
"Chaumont,waar een goed hotel is en men lief in de bossen kan wandelen.
4032 "Ons plan is nu met ons vijven morgenochtend naar Chaumont te gaan en
"er tot Dinsdagavond te blijven om het ondergaan der zon op de glaciers
"te zien.De Juffrouw kan tot Vrijdag by ons zyn,maar ik heb geen lust
"zo lang te Chaumont te blijven omdat ik dáár geen tijding van je krijg.
"Wat wy Woensdag en Donderdag doen zullen weet ik nog niet; Vrijdag
"wil ik met Henk en Max naar Baden-Baden en als het mooi weer blijft,
"zouden wy er een week kunnen blijven. O,wat wou ik je hier hebben om
"je opinie over Max te horen,want ik weet niet wat het beste voor hem
"is. Hy zelf zou veel meer lust hebben om met my weerom te komen,maar
"misschien is het beter hem de maand September hier te laten blijven.
"Hy ziet er wel wat beter uit en zyn krachten vallen my mee."

" Vanochtend zyn wy naar Corcelles gegaan,waar wy een heel goede
"preek van Ds Coulon hebben gehoord. De oude Heer Paroz wachtte ons met
"de jongens aan de pastorie op. Na de dienst liepen wy door het bos
"naar Tremblay,aten en soupeerden er en leefden de gehele dag in het bos.
"Marietje is weer wel en je begrijpt hoe zy vandaag heeft genoten."

4033 "Ik verlang zo naar je en naar de kindertjes en het schijnt my een
"eeuw toe sinds ik je gezien heb. Voor 8 dagen zaten wy samen in Amst.
"Weet je nog hoe ? Het testament van Tante Cateau bevreemdt my in enige
"opzichten."

Maandag 9 Aug.achreef ik o.a.:...." Gisteren ben ik met Anna,Tane
"en Adèle naar de kerk gewandeld. Het was er leeg want de Heer Dedel
"was niet al te wel en Mama bleef thuis om Arie niet te laten rijden.
"Het was er erg benauwd,want alle ramen waren gesloten. Het bleef de
"hele dag zeer heet; desniettemin had Frank van 9½- 12 aan Trijntje de
"plaats gewezen en met haar Norrie in het kinderwagentje door alle
"laantjes getrokken. 'sMiddags arriveerden JW. en Jet Hartsen. JW. kwam

4034 "vragen of hy mocht blijven eten,maar toen ik er met Anna over sprak,
"had deze allerlei bezwaren,o.a.dat er geen gelegenheid was om hem
"'s avonds terug te brengen,dat de tafel al gedekt was,dat het onbeleefd
"zou zyn Jet niet ook te inviteren enz. Kurz und gut,aan JW. werd beloofd
"dat hy een ander maal zou mogen komen. Hy had het best in Hilversum,
"maar wilde vooral daarom zo graag komen eten,omdat hy zo'n verlangst
"had naar andere vruchten dan bessen. Saar liet my voor overmorgen,als
"zy jarig is,ten eten vragen,daar David en Willem ook komen."

4035 " Heden ochtend ben ik op de eendenjacht gegaan. Frank ging met my
"mee tot het sluisje en beloofde my daarna in myn kamer aan zyn taken te
"zullen werken. Ik schoot 9 eenden. Frank kwam my niet afhalen maar liep
"my tegemoet. Toen ik in zyn cahier keek om te zien wat hy had uitgevoerd
"bleek my dat al zyn werk bestond in het schrijven van het woord Verbui-
"ging,maar deze was zelve in de pen gebleven. Voor twaalven had hy met
"Trijntje en Norrie in het dorp boodschappen gedaan,'s middags had hy
"met de bokken gereden en verder met pijl en boog geschoten. En aangezien
"hy nog niet genoeg had van het rijden,zo heeft hy hedenavond een toer
"met de char-à-bancs meegemaakt. Hy is dus wel in de lucht geweest."
" Dinsdag zal ik JW. by de Heer Smit brengen. Frank houd ik echter
"nog wat hier,anders blijft niemand dan Norrie by my over. Waarschuw my
"bijtijds of ik de Rector moet schrijven dat Max nog niet komt. ..."

4036 Dinsdag schreef Lore my na van Chaumont teruggekomen te zyn en daar
veel genoten te hebben. " Wy vertrokken te 10 uur per open rytuig,aldoor
"stappend langs een steile weg door wilde bossen. Het hotel is beeldig
"gelegen,in Berner stijl gebouwd en heeft een vergezicht zoals er weinig
"zyn,over drie meren en tal van glaciers. De lucht is er gezond en de
"wandelingen in de sparrebossen gevarieerd. Wy kwamen te 12½ aan en be-
"gonnen met ons aan de table d'hôte te goed te doen,en daarna wat te
"rusten. Van 4-7 wandelden wy en toen kregen wy vlees,aardappelen,brood,
"honig en thee. Wy sliepen best,ik alleen,de jongens samen en Miek by
"de Juffrouw. Deze valt my zeer mee en ik vind haar heel wel. Vanochtend
"lange wandeling tot 11½,prachtig weer en lieve laantjes. Het rytuig
4037 "kwam te 4 uur en in minder dan één uur draafden wy de berg weer af. De
"jongens gingen daarop met Cécile varen,maar ik trok met Miek naar een
"paar winkels. Na de thee vertrok het trio weer naar Peseux om daar te
"slapen en morgenochtend te 8 uur weer hier te zyn. Indien het weer zo
"blijft,gaan wy toch morgen naar Vevey,omdat de Juffrouw er zo'n lust
"in heeft. Wat ik met Max moet doen weet ik nog niet. Voor Henk zou het
"heerlijk zyn als hy Max nog wat kon houden,maar de jongen klaagt nooit
"over vermoeidheid. Ik gaf wat als je hier waart om in deze te beslissen."

Diezelfde dag schreef ik o.a.:"... Wat een smakelijke brieven heb
"je my geschreven ! En je hebt ze zó ingericht dat ik ze byna geheel heb
"kunnen voorlezen,hetgeen wel zaak is,daar hier op S.en B. iedereen er
"op aast en Mama er helemaal voor gaat zitten en zeer teleurgesteld zou
"wezen als zy er niets van hoorde."
"'tIs niet Frank die verlangt hier te blijven. Integendeel hy doet
"niets dan my vragen of hy de 17de naar school mag,daar hy het niet pret-
4038 "tig zou vinden om achteraan te komen en het juist aangenaam is om de
"andere jongens op te wachten enz...ik geloof dat hy vreest voor kinder-
"achtig door te gaan als hy er niet de eerste dag is. JW. begrijpt dat
"hy Dinsdag gaan moet. Omtrent Max heb ik maar één opinie. Hoe minder
"een jongen,die in de overgangsperiode is,met het hoofd werkt,des te
"beter is dit voor zyn gezondheid. Daarom geloof ik dat hoe langer Max
"wegblijft,dit voor hem des te heilzamer zal wezen. Ik ben niet bang
"dat hy daardoor achteruit gezet zal worden. Ik zal dus aan Dr.Kappeyne
"schrijven dat Max op raad van Munnich vooreerst in Zwitserland blijft,
"doch er bijvoegen dat hy zelf liever op school zou komen."

4039 " Tante Cateau heeft beschreven dat zy niet begeerde dat men voor
"haar de rouw zou aannemen,waarvan het gevolg is dat Anna een donker
"grijze japon draagt en Tane genoodzaakt is dit ook te doen !"

Twee dagen later schreef ik opnieuw...." Ik heb Norrie gisteren
"van 11½ tot 12½ en van 1½ tot 3¼ in myn kamer gehad,daar Trijntje moest
4040 "strijken,en hem zoet gehouden door een rytuig voor hem te improviseren
"van stoelen en daarop te gaan zitten en nu eens voor passagier dan weer
"voor koetsier te spelen. Dat amuseerde hem royaal en ik kon hem niet
"tot iets anders krijgen."

" Gisteren bracht Frank my met Trijntje en Norrie naar Saar. Willem "was reeds op Bouwzicht en raad eens welk cadeau hy voor de zilveren "bruiloft had meegebracht ? De mooie klok van Papa en Mama,die hy van "Boasberg had teruggekocht. Saar was er tot tranen toe door bewogen. "Hartsen was low spirited,daar zyn zuster Keetje zo min was,en deze is "dan ook in de afgelopen nacht ontslapen. David kwam te 5½ en wy hadden "een vrolijk diner. David had juist een brief van zyn vrouw uit Kreuth, "maar de tijding van Davidje was minder goed,daar ook de rechterlong is "aangedaan. Desniettemin geeft men de hoop op herstel niet op,maar het "kan jaren duren en die zal hy steeds in het Zuiden moeten doorbrengen. "Willem gaat er Zaterdag heen en David een week later. "
(Davidje stierf eerst 14 Maart 1883 te Meran).

" Toen ik vanmiddag alleen met Norrie was,daar Frank Henriette
4041 "Elout naar Nieuwersluis was gaan brengen,gevoelde ik my zo enig en ver- "laten,dat ik de moed niet heb om Frank naar school te zenden. Waart gy "maar hier. Frank is byna niet te bewegen tot het maken van taken. Gis- "teren heeft hy een paar verbuigingen gemaakt,maar heden was het weer "mis. De netknoperij interesseert hem ook niet byzonder meer en hy heeft "eigenlijk alleen hart voor de stal. JW. is klaar met zyn werk en was "gisteren heel lief. Jet Hartsen was namelijk bedroefd toen zy hoorde "dat ik hem Zaterdag zou halen en toen ik hem na het eten vroeg of hy "liever nog langer te Hilversum zou willen blijven,antwoordde hy:" Neen, "maar alleen ter wille van Jet."-

" Het schijnt my toe dat je veel te lang wegblijft,en nu ik je ge- "schreven heb dat Max nog niet moet terugkomen,haast je je natuurlijk "niet. Ik moet dus nog één week geduld hebben,maar langer houd ik het "niet uit. Heb je dat goed verstaan ? Let dus op myn smekingen en kom "vooral niet later thuis en in myn armen. Je M."

4042 Vrijdag 13 Aug.schreef Lore:" Daar zit ik weer sedert een paar uur "te Neuchatel,na een paar heerlijke dagen te Vevey in het Hotel du Lac "te hebben doorgebracht. Het weer was alleen wat al te mooi en te warm, "net als 4 jaar geleden,zodat je je best kunt voorstellen hoe wy het "gehad hebben. Eerst had ik plan om een minder soort hotel uit te kiezen, "maar wy hadden zó'n lust om onze souvenirs op te halen,dat wy in ons "oude hotel zyn getrokken. Eergisteren door Vevey gewandeld,even in de "welbekende lieve winkels gekeken,om 6 uur gegeten,in een bootje gevaren, "'s avonds ons op ijs getracteerd,muziek in de tuin gehoord. Gisteren "naar la Tour,dáár de trein naar Montreux genomen en toen naar Glion "door de promenade du Chaudron gewandeld. Die wandeling viel ons tegen, "want men maakt een grote omweg en ik was bang dat de course aan Cécile
4043 "kwaad zou doen. Gelukkig kwamen wy een uur vóór de table d'hôte aan en "konden wy dus uitrusten. Om 3½ liepen wy langs een steil voetpad naar "beneden,dat ons in 10 minuten te Montreux bracht,vanwaar wy per stoom- "boot naar Vevey terugvoeren. Het was een Italiaansche avond en wy hadden "wel tot middernacht in de tuin willen blijven,maar dat ging niet omdat "wy vanochtend om half zes moesten opstaan. De rekening was duur,maar "met vijf is het duur reizen. "

" By het terugkomen kreeg ik je twee brieven,en hoewel ik ze gretig "beetpakte en las,verveelde my je laatste brief,iets dat anders nooit "gebeurt. In een vorige had je my namelijk geschreven dat ik ten aanzien "van Max zelf moest decideren,en daar hy nooit over vermoeidheid klaagt, "goed eet en goed slaapt,vond ik het niet nodig hem langer in Zwitserland "te laten blijven. Max is dan ook te Auvernier met Henk uit de trein ge- "stapt om naar Tremblay te wandelen,zyn koffer te pakken,afscheid te ne- "men en met ons naar Baden-Baden te gaan. En nu komt ineens je brief om "my te zeggen dat hy hier moet blijven. Wat nu te doen ?....

" 'sAvonds 9½. Ik heb moeten afbreken om afscheid van de Paroz te
4044 "nemen en Cécile weer thuis te brengen. Ik vertelde het geval van Max "aan de Paroz en nu verbeeld ik my dat zy liever hadden dat hy maar niet "terugkwam. Ik heb dit uit enkele uitdrukkingen afgeleid. Ik neem dus "nu Max naar Baden mee om dáár je decisie af te wachten. Wy hopen er "morgen avond te komen. Blijf je by je gevoelen dan zend ik hem met Henk "naar Zwitserland terug."

Zaterdag 14 Aug.schreef ik:".... Heden volg ik je in gedachte naar "Baden,ofschoon ik my de afstand niet kan te binnen brengen. Vanochtend "heb ik JW. afgehaald. Ik vond niemand op Bouwzicht,daar Kee Hartsen "begraven werd."

" JW. was Donderdag niet wel geworden,had kou gevat,was begonnen
"te hoesten,en had zich benauwd gevoeld en pijn in de rug gekregen. Dr
"van Hengel was gisteren ontboden en had gezegd dat JW. de mazelen zou
4045 "krijgen,maar hoen deze zeide dat hy die pas gehad had,lachte van Hengel
"en zeide dat het dan catarrhaal was. Hy schreef een stroopje voor en
"ik vond dat JW. er flets en slap uitzag,zonder expressie in de ogen,
"zonder kleur en met getrokken lippen. Zyn koffer was gepakt en wy reden
"naar S.en B. JW. had niet ontbeten en weinig trek in het dejeuner.
"'sMiddags deed hy met my een loopje en daarna bleef hy buiten deur met
"my zitten lezen. Daar het hem echter duidelijk was aan te zien dat hy
"zich niet prettig gevoelde,nam ik hem te 4 uur mee naar myn kamer,
"etablisseerde hem in de grote stoel en beval hem zyn ogen te sluiten,
"en het duurde geen 2 minuten of hy sliep als een roos. Toen hy wakker
"werd had hy geen lust om beneden te komen eten en evenmin om naar bed
"te gaan,maar bleef boven by Trijntje en Norrie,en at een portie slabonen
"en gestoofde peren,hetgeen hem goed deed,want daarna gevoelde hy zich
"veel beter en is hy zelfs een ogenblik beneden gekomen,maar tegelijk
"met Norrie naar boven gegaan om by diens bad te assisteren. Te 8½ is
"hy naar bed gegaan,terwijl Frank zyn bad kreeg. Beiden hebben van
"Trijntje een kopje thee gehad. "

4046 " Gisteren heb ik een heerlijke dag op de Meer gehad omdat het er
"koel en luchtig was. Ik had de regenjas mee,die je my de 6de Januari
"gaf,daar het soms hard regende,en ik schoot 12 vogels.

" Aan de Heer Smit heb ik geschreven dat ik JW. Woensdag zal bren-
"gen,namelijk als hy geheel hersteld is,maar dat ik Frank tot Maandag
"23 houden zal."

Zondagochtend 15 Aug. schreef Lore uit Baden-Baden:" De dag van
"gisteren was razend vermoeiend en wy waren 's avonds alle vier letterlijk
"op,want om half zes op te staan en tot byna 7 uur 's avonds aldoor te
"sporen is razend vermoeiend. Ik was erg verlegen waar wy hier onze in-
4047 "trek moesten nemen,want ik had geen lust in een van de voorname hotels
"en Stadt Strassburg lachte my ook niet toe. Onderweg vernamen wy dat
"er 20.000 vreemdelingen in Baden-B. waren en de prijzen overal even
"hoog. Ik vroeg de Heer om ons een goede woning te wijzen en dit heeft
"Hy gedaan. Aan het Station zeide ons een Dienstmann dat wy maar naar
"het Bayerische Hof moesten gaan,want dat wy het daar heel goed zouden
"hebben. Het is vlak over het station en niet heel groot,maar het zag
"er knap uit. Wy kregen 2 kamers met twee bedden au premier,waarvan de
"prijs 10 Mark daags was met service en bougies incluis. De Wirth verze-
"kerde ons dat wy in de stad wel het dubbele zouden moeten betalen. Het
"hotel is tevens restauratie en wy kregen gisteravond heerlijke soep en
"volstrekt niet duur."

" Vanochtend gaf men ons heel goede thee met drie soorten van
"broodjes,zoveel melk en suiker als wy begeerden en alles even netjes.
"Er is één kellner en een jongetje om hem te helpen,veel bloemen en wy
"hebben alle vier de indruk van het hier heel goed te hebben; het voelt
"heimlich in een klein net hotel te zyn en niet in zulk een wereld als
4048 "het Victoria-hotel of zoveel andere hier. Om 1 uur is hier table d'hôte,
"de etenstafel is vol bouquetten en lief geschikte bloemenmandjes. Wy
"gaan vanmiddag denkelijk naar het Alte Schloss. 't Is snikheet en dat
"is de enige verveling,die wy hebben,en toch zou regen nog veel lastiger
"zyn. Wy denken Vrijdagavond van hier te gaan,dan zyn wy te Keulen om
"6 uur,te Emmerik om 9.41 en te Amsterdam om 12.25. Dan kunnen wy te 2.55
"uit Amst. vertrekken en te 3.30 te Hilversum zyn om op S.en B. te eten."

Diezelfde avond schreef Lore opnieuw:" Een uur geleden kreeg ik je
"brief,want Zondag is de post hier slechts van 7-9 's Ochtends en van
"5-7 's avonds open. Van harte hoop ik dat Frank en Norrie hersteld
"zyn. Marietje is ook nu en dan in de war en meestal geëchauffeerd,
"wat geen wonder is want het is snikheet en op reis moet men gedurig
"voort.

"Heden ochtend heb ik eerst aan jou geschreven,toen aan Cécile,
"daarna met de kinderen gelezen. Om 1 uur table d'hôte,alles perfect
"goed klaargemaakt,maar wy waren slechts met ons tienen. Daarna zyn wy
4049 "uitgegaan,maar het was eigenlijk nog te vroeg en te heet om te wande-
"len. De jongens waren echter niet te houden en,liefste hart,waarom was
"je nu niet met ons mee ? Ik weet wel dat je niet van reizen houdt,maar

"15 jaar geleden heb je Baden-Baden ook bewonderd,en 't is nog veel "mooier geworden. Wy hebben tot 5½ gewandeld,nu en dan gezeten,en nooit "behoeven te klimmen. Altyd hebben wy schaduw gehad en in de liefste "laantjes gewandeld naast lopend water of onder colossale bomen tussen "prachtige bloemperken en grote fonteinen. Alles is even goed onderhouden "en uit een volle beurs aangelegd en men heeft de indruk van in een "prachtige buitenplaats te wandelen. En dan al die equipages en villa's, "die massa's mooie hotels met allerliefste tuinen: on se croirait dans "un lieu féérique. "

40 50 " 't Is niet te verwonderen dat de jongens excited zyn en er niet "van willen horen vroeger dan Vrijdag weg te gaan. Ware dit niet het "geval,dan zou ik je misschien wat vroeger komen troosten,maar liefste, "zo héél lang ben ik nog niet weg,want overmorgen wordt het eerst 14 "dagen. Max heeft niets geen lust om naar Peseux terug te keren,omdat "hy er de kost zo horribel vindt en niet weet wat hy er uit zal voeren, "maar al het geld,dat ik over heb,denk ik hem stellig niet mee te geven, "want dat is meer dan 500 frs. en hy heeft zelf ook nog een heel sommetje. " "Achter de Trinkhalle is een châlet met een stal,waarin koeien en "geiten,die door jongens in Oberl.costuum gemolken worden,terwijl mei- "sjes in hetzelfde costuum de glazen wasschen en je bedienen. Ik gaf aan "Max en Marietje een groot glas melk te drinken,voor 12 Pfennig het glas, "en de koeien melken ze voor je ogen. Als het morgen mooi weer is,gaan "wy denkelijk naar de Cascades de Geroldsau rijden. Je weet dat ik sinds

40 51 "wy in '50 te Leyduin logeerden,altyd een voorliefde voor cascades ge- "had heb. Vandaag was het te warm om naar het Alte Schloss te klimmen, "en ik heb te warme kleren mee. De enige neteldoekse japon,die ik mee- "had,is reeds lang vuil."

" Ik ben blij dat je Frank by je houdt,dan zie ik hem ook nog als "ik kom. Vind je het niet vreemd dat Henk het niet pleizierig vindt als "Max weer met hem mee naar Peseux gaat ? En Max zegt dat je hem,als hy "blijven moet,een koffer vol Griekse en Latijnse boeken moet zenden, "want dat hy zich anders dood kniezen zou. Ik heb veel pleizier met "hen beiden,zy zyn vol leven en grappen. Ik verlang zo naar jou en naar "de drie jongens die by je zyn. Cécile zeide my:" Je crois que vous "aimeriez au fond beaucoup mieux retourner à S.en B. qu'aller à Baden", "en dat was waar,maar nu heb ik hier toch ook veel pleizier. Je L."

40 52 Uit myn brief van Maandag 16 Aug.:" Je beide brieven van Vrijdag "uit Neuchatel en van gisteren uit Baden kwamen heden avond tegelijk "hier aan. Is dat niet vervelend ? Want nu heb je vermoedelijk reeds "heden myn telegram verwacht om myn einddecisie omtrent Max te verne- "men,en ik kan die niet voor morgen verzenden. Nu je zelf een decisie "omtrent hem genomen hebt,spreekt het van zelf dat ik my daarby geheel "nederleg en het uitmuntend vind dat Max met je terugkomt. Myn brief "aan de rector is geen bezwaar,daar deze natuurlijk zeer verblijd zal "zyn hem terug te zien. In elk geval heeft hy één week langer vakantie "en dit is altyd iets. Ik vrees maar dat je je te veel vermoeit in deze "hitte en daarom heb ik nog altyd de zoete hoop dat je spoedig genoeg "van Baden hebben zult en je een paar dagen vroeger terug komt. Ter "wille van Henk zou het my spijten,maar ik verlang myn hart aan stukken, "en vind dat er geen eind aan deze reis komt. "

40 53 " 's Ochtends te 8½ zag ik een tentwagentje voor het hek ophouden. "Er stapte een heer uit,die bleek de Heer Versfelt te zyn,Secretaris

40 54 "der Holl.Spoorw.My,die Willem (van Loon) kwam engageren om naar Berlijn "te gaan,ten einde de aldaar wonende aandeelhouders te verzoeken zich "op de vergadering van Vrijdag a.s.te doen vertegenwoordigen. Daar Cruys "geen lust had,David v.d.Vliet,Westerwoudt en Vollenhoven op reis zyn, "was Willem wel verplicht te gaan en vertrok hy naar Amsterdam om van- "daar te 3 uur naar Berlijn te sporen. Ik plaagde de Elouts met het "tentwagentje,waaruit ik verwacht had dat als van ouds een vrijer zou "komen opdagen en wel voor Lou,maar ach,die schijnen niet meer te willen "komen."....."

40 55 Maandag16 Aug schreef Lore my: " ....De jongens plagen my omdat "ik gedurig naar myn papier loop om je te schrijven,maar het is ook zo "nice dat de posten gedurig vertrekken en de brieven zoveel goedkoper "zyn dan oudtijds. Ik heb nu myn reisplan in zoverre veranderd dat wy

"via Utrecht zullen komen. Wy komen dan Zaterdag te 11.40 daar aan en
"vertrekken per Oosterspoor te 1 uur naar Hilversum,waar je my dan te
"1.17 kunt afhalen. 't Is te heet om iets uit te voeren. Henk is echter
"nooit moe en zit nooit dan om te eten. Om 4 uur zyn wy per open rytuig
4056 "naar de Cascade van Geroldsau gereden. Ik genoot er enorm van,de weg is
"beeldig,en daar was het heerlijk koel."

" Max is in alle staten omtrent zyn vertrek en wil er niet van horen
"dat hy weer naar Peseux zou gezonden worden. Hy beweert dat hy er zeer
"onwelkom zou wezen,wat Henk en ik niet geloven,ofschoon zy wel een
"beetje verlegen met hem zouden zyn tegen dat de lessen weer beginnen.
"Henk kan zich veel beter in de kost en de levenswijze schikken,maar
"Max vindt alles even lelijk en pretendeert dat hy zelfs het brood
"affreux vindt,en daar de Paroz aldoor brood eten,alle dagen broodsoep
"enz. treft hy het by hen niet. Daarby verveelt het hem dat hy,nieuwe
"meesters en een nieuwe methode in de 4e klasse zullende krijgen,eerst
"zes weken later dan de andere jongens daarmee kennis zal maken. Maar
"ik doe niet anders dan hem voor te bereiden op het feit dat jij hem
"met Henk zult terugzenden. Indien Henk het nu maar prettig vond dat
4057 "Max weer meekwam zou dit zeker veel helpen, maar even prettig als Henk
"het vindt Max nu in de vacantie by zich te hebben,even lastig vindt hy
"het hem later by zich te houden. En dit begrijp ik nogal,want Max is
"wel wat scherp en heeft nogal eens aanmerkingen,en Henk heeft veel
"vrienden onder de meesters en leerlingen en hy voelt by instinct dat
"hy die niet aan de kritiek van Max zou willen blootstellen.

4058 De volgende dag schreef Lore: " No hope on rain ! 'tIs weer zó heet
"dat wy stil zitten te transpireren. Sedert Soden heb ik het nog zo warm
"niet gehad,maar daar leefden wy als oude luidjes en bewogen ons niet
"meer dan wy zelf begeerden. Hier is het anders,want als men met kinderen
"reist,moet men zelf weer jong worden. Na het ontbijt moesten wy naar
"het Oude Slot wandelen. In gewone omstandigheden doet men het in één
"uur,maar in dit weer kost elke stap moeite en ik dacht dat wy nooit
"aankwamen. Niet alzo de jongens,die klauterden dat het een lust was
"en moesten natuurlijk het uitzicht van het hoogste punt af zien en
"daarom wilden zy over de Felsen en de Teufelskanzel terug. Ik infor-
4059 "meerde of het een grote omweg was,en toen ik hoorde dat het 10 min.
"onderscheid maakte,liet ik ze trekken. Om 12 uur waren Marietje en ik
"thuis,maar eerst over half twee verschenen de jongens,my verzekerende
"dat ze geen ogenblik gerust hadden. Max zeide: Ik ben niets moe" en
"beide vielen als wolven op het eten aan".

" Ik condoleer je Max," zeide ik hem terwijl ik hem je telegram
"overhandigde,dat ik thuiskomende gevonden had," dáár heb je nu het ant-
"woord van Papa !"- ," Dat is gemeen ! moet ik heus weer terug?" - maar
"zyn gelaat helderde op toen hy het las:" Triomf,dat is goed,dat is heer-
"lijk !" kwam er met ongeveinsde blijdschap uit. Ik beval hun vanmiddag
"een beetje stil te zitten,maar om 4 uur waren zy niet te houden en
"gingen zy een bad in een zweminrichting nemen en daarna zou Max zyn
"glas melk gaan drinken. Je ziet dus dat ze sprightly genoeg zyn en
"dat ik moeite heb ze by te houden. 's Avonds word ik wakker als wy in
"de koelte wat muziek kunnen horen,dat is heerlijk; maar op zulke expe-
"dities als van morgen ga ik niet meer mee,dat vermoeit my te veel en
4060 "dan volg ik liever je raad en huur een rytuig. Er is hier niemand die
"lust geeft om kennis mee te maken,allemaal dikke Duitsers en een
"priester. Indien de toer naar Gersbach niet zo duur was,gingen wy er
"morgen heen,maar de jongens hebben meer lust in Allerheiligen,een oord,
"waar grote cascades zyn. De winkels zyn peperduur. Voor een kleine
"schrijfportefeuille zonder slot of garnituur,geheel plat and unassuming,
"30 Mark,dus ƒ 18.-Ik schatte het op ƒ 4-. Ik breng dus niets mee. "

Woensdag vervolgde Lore:" Ware het niet voor Henk was zou ik lust
"hebben reeds hedenavond te vertrekken,want het wordt aldoor heter en
"nu Max weet dat hy naar S.en B. mag,zou hy ook wel lust hebben om de
"reis vroeger te aanvaarden. Marietje is niet heel wel geworden,natuur-
"lijk een effect van de hitte. Toen zy zich heden ochtend kleedde,viel
"zy flauw,en werd zy niet alleen bleek,maar groen en zwart om van te
"schrikken. Haar maag is van streek. Nu zit ze by my in de tuin onder
4061 "de bomen te lezen,en daar zy geen hoofdpijn heeft en een goede tong,
"vlei ik my dat zy spoedig beter zal zyn."

" Gisteren hebben wy ons in de restauratie van het Kurhaus op ijs "getracteerd,namelijk Henk en ik,want Max had net melk gedronken en voor "Marietje vond ik het te afkoelend,en daar ben ik nu heel blij om,daar ik "anders gedacht had dat haar ongesteldheid daaraan was te wijten. In "Zwitserland heb ik heel slecht geslapen en lag ik uren wakker,hier slapen "wy allen als rozen en gaan ook om 9 uur naar bed. Henk is nooit moe. "Elke ochtend voor het ontbijt wandelt hy,en nu is hy er weer op uit. "Gisteravond is hy in stilte een cadeau voor Max's verjaardag gaan kopen "en nu is hy voor Marietje en Frank wat uit gaan zoeken,wat ik hun dan "op 21 Oct.en op 24 Nov. geven moet. Vanmiddag om 4 uur zullen wy,denk "ik,een beetje gaan rijden,want men kan niet de ganse dag zitten,maar ik "weet nog niet waarheen. 'tIs nu elf uur,Max is gaan baden,Henk heeft een "Zweeds N.T. aan een Bijbelkraampje gekocht dat hier by de mooie winkels "staat en Henk zegt dat de Bijbels daar in alle mogelijke talen bespottelijk goedkoop verkocht worden. De stalletjes,waar bloemen en vruchten "verkocht worden,zyn zó smakelijk dat wy in het voorbygaan er altyd wat 4062 "kopen,de druiven zyn er byzonder zoet en de peren heel lekker."

" Gisteren zyn de jongens in stuipen van lachen geraakt omdat wy "opeens Greefkes van 't Lam op de bok van een open rytuig ontdekten en "zyn dames binnen in. Nu wil Henk absoluut weten waar hy logeert,maar hy "kan hem op de Fremdenliste niet vinden. Henk vertrekt Vrijdagnacht te 1½ "om dan de volgende dag tussen 12 en 1 te Peseux te komen. Hy reist ook "liever 's nachts om de hitte. Hy heeft geen bagage,alleen de grote zak "van Cécile,die hy by zich kan houden. Ik verheug my onbeschrijflijk je "terug te zien and all my dear ones."

Ik hoopte nog steeds dat Lore een of twee dagen vroeger zou thuis komen. Voorts was ik ongerust over JW. 's Nachts steunde en hoestte hy zó dat ik er niet van slapen kon. Metzger beweerde toch dat hy niets kwaads in de longen gevonden had. Saar vertelde my dat JW. in tranen was uitgebarsten toen hy weer was begonnen te hoesten. Op myn vraag aan wie hy haar deed denken,zeide zy:"Aan Davidje,",en dit maakte haar zo naar.

De Elouten,zelfs Adèle,waren dol ingenomen met de nieuwe richting, die al een orgaan had:"The pathway of power !". Tane verveelde my met haar Spaanse brieven en hield my op de trap staande om er my brokken uit voor te lezen. En alsof zy nog niet genoeg correspondenten had,schreef zy ook nog aan een priester.

4063 Zaterdag 21 Aug. liep ik naar Hilversum,waar ik ons cadeau voor de zilveren bruiloft van Saar en Hartsen (2 groentelepels) aan Saar bracht, en vandaar reed ik naar Utrecht per trein om Lore tegemoet te komen. Ik vond dat zy er patent uitzag,maar Max niet. Wy spoorden naar Hilversum, waar Frank ons afhaalde,daar JW. gisteren nog koortsig was en hoestte. 's Middags kwamen de Beelsen en de Jonker,alias Slaapkop Willem van Loon.

Zondag wees Lore my de cadeautjes die zy gekocht had en de Hebr. Bijbel, Henks cadeau voor Max,die Woensdag zyn eerste Hebr. les nam. Henk schreef in zyn eerste brief dat hy bezweek van heimwee. Die visite van Lore en Max had hem lust gegeven om terug te komen. Ik genoot enorm van Lore weer terug te hebben,van de rust en van my wel te gevoelen,zonder band om het lijf of verkoudheid.

Maandag 22 Aug, had ik JW. en Frank by Smit gebracht,by wie zy tot 3 Sept. in de kost bleven. Frank was er misselijk van en barstte by Lore aan het bed in tranen uit,maar toen ik hem by Smit achterliet hield hy zich goed,hoewel zyn gemoed vol was en zyn ogen overliepen. Op S.en B. was hy zeer bemind o.a. by Anna en by Arie,die hem altyd liet mennen en zeide dat hy het zo goed deed.

Max was ook de 22ste op het Gymnasium teruggekomen en logeerde by Agnes Beels. De Heer van Soest was overleden en nu zocht Hendrik van Loon een andere meester voor Louis en Ernst. Willem (de oudste zoon van Hendrik) 4064 was een oude paai van 20 jaar,die 's avonds op S.en B. met een courant in de hand in een easy chair lag te slapen, in de le klasse reed en zich door het equipage van zyn ouders liet afhalen,maar er niet aan dacht om my te vragen of hy my thuis mocht brengen. Hy zat te suffen op het kantoor van Borski en had dus alle kans van een onbeduidende pennelikker te blijven. (Dit is gelukkig niet het geval geweest,hy is een knap financier geworden en evenals zyn grootvader Borski de raadsman van Hope,terwijl hy reeds by Borski op kantoor een groot fortuin gemaakt heeft.)

Anna vond Norrie achterlijk,maar wy vonden dit niet,daar hy zeer duidelijk sprak en alleen de H niet zeggen kon. Hy bleef gelukkig gezond en had slechts een paar maal diarrhee. Trijntje leed veel aan hoofdpijn en had geen eetlust. Het huis op S.en B. was meer dan vochtig,daar de zon er nooit doordrong. By Anna en Tane beschimmelde alles,in de eetkamer was een benauwde grondlucht,daar de begroeide verandah en de grote beuk alle licht,lucht en zonnewarmte afsloot. Mama van Loon liet nooit iets hakken of veranderen. In de eetkamer stond een haard,maar als die in het najaar werd aangestoken,rookte hy,doch haar hinderde het niet.

Woensdag 1 Sept. keerde ik met Lore,Norrie en Trijntje naar Amst. terug. In de avond van die dag stierf Betje Rahusen op Leiduin,46 jaar oud, de vrouw van David Rahusen. Hun huwelijk bleef kinderloos. Hy hertrouwde 4065 veel later met de weduwe Colette Dubourcq geb. Rochussen,zyn germain nicht,die kort daarop stierf. Hy zelf stierf in 1885.

Leentje had geen bloed opgegeven in Aug.doch begon weer zodra zy by ons terug was en terwijl Lore en ik Zaterdag 4 Sept. op Leyduin waren gaan condoleren,werd Trijntje ook ziek.

Dr Munnich onderzocht Jan Willem en schreef een medische en gymnastische behandeling voor,daar JW's tournure hem niet beviel. Wy lieten nu meester Adrian komen om JW. de voorgeschreven lichaamsbewegingen te laten doen.

Cécile Paroz schreef ons 6 Sept.:" Il est déjà tard,mais je ne veux "pas me coucher avant de vous avoir rassuré au sujet de Henk; il est tel- "lement absorbé par ses timbres que je prévois qu'il ne songera pas de si "tôt à vous écrire. Le dimanche après les réunions Henk me dit d'un ton "assez indifférent que son bras lui faisait mal et moi je m'imaginai que "c'était du rhumatisme puisqu'il avait pris froid,et je lui donnai du "papier fayard pour coller sur le bras. Il le fit sans me dire que ce "n'était pas du rhumatisme,mais un coup qu'il s'était donné déjà avant "les réunions en tombant; il avait gestoeid avec un autre et quelques "jours après il s'était heurté à la même place au coude. Lorsque j'appris "enfin la cause du mal je mis de suite l'arnica en jeu et le médecin,qui "trouvait le bras très enflé et suspect,m'ordonna de continuer ces com- 4066 "presses sans relâche; il assura qu'il n'y avait rien de fracturé. Le "bras désenfla cependant et ce n'est qu'alors qu'on vit au coude une bosse "tendre et rouge. Ce matin Henk se rendit accompagné d'un de ses amis "chez le chirurgien à Neuchatel,qui a déclaré que c'était un abcès. Il le "lui a coupé et il en est sorti beaucoup de matière. Je dois lui faire "toutes les deux heures un cataplasme de grains de lin,et Samedi il devra "retourner pour montrer son bras,qui ne le fait presque plus souffrir; il "ne sent rien lorsqu'il est en repos; je le lui fait reposer sur une écharpe. Il peut le reposer puisqu'il a des vacances. Il est continuellement "autour de ses timbres,ce soir il a reçu différents papiers d'Angleterre "d'un magasin concernant sa collection."

In het begin van September zonden Maria en Nepveu een haard in plaats van het tapijt dat zy ons voor onze koperen bruiloft hadden willen geven. Daar Trijntje met de koorts te bed lag en Leentje op Munnichs raad naar haar ouders was teruggekeerd,bleef Eefje alleen over en had Lore het dus gruwelijk druk,ten gevolge waarvan zy weer eens de ster kreeg. Dr Munnich 4067 vond het zeer nodig dat JW. nog een dag of veertien aan de zee doorbracht en Lore had grote lust om hem te vergezellen,daar zy behoefte had aan rust en versterking,maar dit was onmogelijk nu Trijntje ziek lag. Met haar gewone vriendelijkheid verklaarden Anna en Tane zich bereid met JW. mee te gaan. Lore schreef een en ander aan Maria,die te Doorn in het logement kamers had: "... Aujourd'hui nous nous behelpons prodigieusement,car Trijn- "tje passe toute la journée au lit,et Eefje a son uitgaansdag,dont je n'ai "pas voulu la priver puisqu'elle fait tellement son possible. Nous nous "partageons donc la besogne: Maurits past op de schel,ik op Norrie en "Marietje dekt, neemt af,wast om enz. Gelukkig zyn wy en petit comité, "daar Max en Frank voor een paardagen op S.en B. logeren. Welk een zegen "dat die horribele moordenaars van Mevr.v.d.Kouwen ontdekt zyn !Jut en "zyn vrouw hebben dat geheel alleen gedaan na alles afgesproken te hebben."

Op 22 Sept. schreef Lore aan Maria Nepveu om te bedanken voor haar felicitatiebrief op Norrie's derde verjaardag en voor pantoffeltjes,die Carolientje Nepveu bezig was voor hem te vervaardigen. Verder schreef zy dat wy allen achtereenvolgens ziek geworden waren,eerst was Leentje naar huis gezonden,toen was Trijntje in bed gaan liggen,daarna had Max kiespijn gehad,

4068 vervolgens was Lore zelf met keelpijn,hoofdpijn,vermoeienis en flauwte naar bed getrokken en nu had ik het beet,hoge koorts,keelpijn enz. Lore vervolgde:" By my is er niets te doen. Norrie is en blijft de jongste en "ik ben te oud om nog kinderen te krijgen,dat genoegen laat ik aan jou over."
(Weinig vermoedde Lore dat zy 18 dagen later weer zwanger zou worden.)
" Anna voelt zich veel prettiger te Zandvoort sedert de Oostenwind niet "meer waait,maar Jan Willem hoest nog. Ik moet my versterken,porter drinken "en heel rustig leven,het een is gemakkelijker dan het andere. Maurits ge- "voelt zich door en door ziek,zyn keel ziet zo rauw en gezwollen. Eergiste- "ren nog zeide hy my dat hy zich sedert lang zo wel niet gevoeld had. Henk "klaagt niet meer over heimwee. Hy geniet nu van de réunions,door G.Monod "te Neuchatel gehouden."

Cécile schreef dat Theodore Monod er gesproken had,voorts dat haar vader Henks pistool in beslag genomen had,omdat zyn werk er onder leed en er zoveel kinderen rondom het huis liepen. Henk nam nu zangles en las een Duits boek om,gelijk hij zeide,aan het Duits te gewennen voordat hy op een Duits kantoor kwam.

Maria vroeg Lore te Doorn te logeren omdat Nepveu zyn neefje Steen-
4069 gracht naar Engeland moest brengen en Lore droeg my op om haar te antwoor- den. Ik schreef daarop 7 Oct.:"..... C.te fait dire qu'elle pourrait venir "chez toi Mercredi matin par le train qui arrive à Driebergen à 9,23. Elle "menace d'aller à Schaep-en-Burgh à la fin de la semaine,Agnes ne pouvant "quitter son cher mari,et Willem allant au Loo,de sorte que les soeurs sont "au bout de leur Latin,et que Maman a besoin d'un aanspraak."

4071 Lore's 42ste verjaardag kan ik niet beter beschrijven dan Lore dit zelf in een brief aan Maria deed. Na haar voor een vingerhoed bedankt te hebben en voor het terugzenden van haar medaillon,dat zy te Doorn verloren maar een werkman gevonden had,vervolgt zy aldus: " Nous avons eu un petit "diner très gai,car tout le monde était en train: Maman,Tane,Willem,Willem "van Lennep,Jean et Constance et Agnes. Je n'ai pas pris de domestiques, "mais Anna (de nieuwe meid,die Leentje verving) a servi,et Frank lui a
4072 "aidé,met een koksmutsje op het hoofd,et cela l'amusait royalement."
" A présent il te faut la description de ma fête et de mes cadeaux. "Tu as raison de croire que j'ai été gâtée par mon homme ! Il était si "heureux ce chéri que son affection seule me rendait déjà riche comme Crésus. "Il me donna une bague avec un diamant et une si amusante inscription: "" Leiduin Juni 1850 C.v.L. en M.v.L. 25 jaar verenigd 19 Oct.1875 Amsterdam" "Puis il me fit une si charmante poésie dont je n'ai parlé à qui que ce "soit parce qu'il m'a défendu de la montrer."
" Maman me donna un cadeau en argent et une robe d'hiver, Tane een "stelletje,Willem v.Lennep idem,Jean et Constance des boutons de manchette "en or,Louise une poche soutachée pour y mettre le linge fin sale,Agnes et "Willem une magnifique gravure encadrée "Les Vaches à l'Abreuvoir" d'Au- guste Bonheur. Frank m'a fait un petit dessin,Marie un rouleau de voyage "soutaché,heel netjes en lief,Max m'a donné un beau portefeuille à écrire, "et Norrie un petit rosier,qu'il m'a offert en me récitant une petite "poésie."
4073 " J'ai eu une foule de visites,et tout a été également agréable aauf "l'absence de Henk,die ik erg miste. Aujourd'hui c'est le tour de Miek. "En ce moment elle joue au loto,ornée d'un certain collier jaune (cadeau "d'Emilie van Eeghen) et elle te fait remercier en attendant qu'elle ait "le temps de le faire elle-même pour le joli sac,dont elle est ravie. Henk "lui a donné un si joli ornement de turquoises pour porter au cou,Saar lui "a envoyé un petit panier Suisse et Elout un livre Anglais."
" Maman est retournée à la campagne et a l'air terriblement indigné "quand on veut l'engager à venir plus tôt en ville que de coutume. Daar "is dus niets aan te doen. Ta Lore."

4074 Op 31 Oct.schreef Cécile een lange brief naar aanleiding van Lore's vraag of Henk wel genoeg godsdienstonderwijs kreeg en voegde zy er by: " Depuis que son bras est guéri et ses bonnes joues sont resplendissantes "de santé,il bégaye moins. Il chante très bien et il a un coeur d'or."

Op Donderdag 18 Nov.ging ik met Lore naar de Holl.Schouwburg om het Concert van Caecilia aan te horen. Wy namen plaatsen in het Amphitheater en ik had heel veel schik. Men speelde de Symphonie Dramatique van Rubinstein voor het eerst,daarna de Ouverture uit de Fingals-Höhle van Mendelssohn en de Symphonie Pastorale van Beethoven. Dit laatste vond ik het mooist omdat de verklaring op het programma er by stond en Lore my alles nader uitlegde.

Dat najaar ging ik maar eenmaal by Willem Borski op Belvedere logeren namelijk 27 Nov. omdat het my moeilijker dan ooit viel Lore te verlaten. Elke ochtend of om half een als ik thuis kwam dejeuneren,spraken wy af op welk uur en waar wy elkander 's middags zouden ontmoeten en dan wandelden wy verder of legden bezoeken af.

Jan van Loon wilde dat ik Raadsheer werd en Lore zou het ook wensen omdat ik dan minder gebonden zou zyn. Ook zou Jan wensen dat ik Lid der Staten Generaal werd,maar daartoe voelde ik hoegenaamd geen roeping.

Op 24 Nov. werd Frank 10 jaar. Anna vond dat hy haar Lore rappelleerde toen deze klein was en voor wie zy een groot zwak had.

4075 Op 29 Nov. werd Johanna Elisabeth,dochter van Willem en Hansje Röell geboren. Och of Lore er ook maar door ware. Zy moest haar japonnen al uitleggen.

Om de koude huisden wy enige tijd in de zijkamer en daar vierden wy Zaterdag 4 Dec. St.Nicolaas. Ik had enige rijmpjes moeten maken voor Carel Beels,voor Agnes,aan wie wy een bowl voor oranjewijn gaven,voor Anna en by myn cadeau van handschoenen en romans,die ik aan Lore gaf. Hendrik gaf ons wijn en aan Lore een mantel met bont gevoerd,en aan my sigaren, Willem gaf ons kurken met zilver gemonteerd.

Op 12 Dec kwam bericht dat Christiaan wegens leverziekte uit Java zou terugkomen.

Norrie dankte 's avonds in zyn gebed voor de chocolaadjes en voegde er by:" Mag ik de Heer presenteren ?"

Dinsdag 14 Dec.ging ik te 1½ met Lore naar het Odeon,waar Mej.Koning o.a.een Polonaise van Chopin speelde,welke Lore al by de eerste noten herkende voor een,die Cees Hartsen 23 jaar geleden ook speelde. Men be-
4076 hoeft dus niet te vragen of zyn spel indruk op haar maakte.

Op 16 Dec.ontving ik voor het eerst myn volle traktement op *f* 1.95 na,te weten *f* 748,05 over drie maanden. Dit was drie maal meer dan in Nymegen.

Het huis van Tante Cateau van Lennep-van Loon op de gracht van myn ouders werd publiek verkocht voor *f* 30.000- en haar pakhuizen voor *f* 29000.-

Wy tobden over Miek,die by Mad.Delinotte niet verder kwam en daarom schreef Lore aan Miss L.. . te Ede,die een prospectus zond,waaruit bleek dat het kostgeld *f* 800- bedroeg.

22 Dec.schreef Cécile dat Ds Coulon ziek geworden was en dus vermoedelijk verhinderd zou zyn Henk te bevestigen,wat voor hem een grote teleurstelling zou wezen. Henk had zich te Neuchatel een nieuw pak kleren
4077 gekocht en zag er volgens Cécile prachtig in uit,net een heer.

" Malgré ses 18 ans je suis étonnée de voir combien il est encore "enfant. Kindlich und nicht kindisch. Il ne se passe presque pas de jour "sans qu'il me demande pour de vraies bagatelles:" Mag ik dat doen? Vindt "U dat goed ?" et lorsque je lui fais comprendre qu'il peut et doit agir " à sa guise,il se fâche et ne me laisse pas en repos que je ne lui aie "dit mon opinion. A son jour de naissance il me suivait après le repas " comme Marie l'eut fait et sur ma demande où il voulait aller,il me ré- " pondit:" Och! alleen maar een beetje met U praten,vandaag moet ik pret " hebben." Pauvre Henk ! vous lui manquiez bien ce jour là! - Lorsque je " le vis devant moi en beau Monsieur je lui dis en riant qu'il ne lui " manquait plus qu'une moustache et que je lui conseillais de se raser. " Et savez-vous ce qu'il m'a répondu sans rire de cette remarque? "Oh non, " je ne veux pas encore la laisser croitre sans quoi Maman n'aimerait plus "tant m'embrasser."

" Mais rien ne m'amuse plus que de voir combien Henk est devenu " musical. Il aime maintenant à chanter surtout la basse qu'il apprend " très joliment. Personne ne sait mieux que lui tous les chants du Réveil; " depuis qu'il assiste aux leçons de chant il ne trouve plus que cette " branche est une inutilité. Il voudrait que dans toutes les églises on "chantât sans orgue afin de mieux entendre les voix,comme cela est le

" cas à Corcelles,et il me disait qu'une fois de retour en Hollande il
4078 " trouverait les chants affreux. Mr Coulon est selon Henk la perfection
" des pasteurs; j'en suis heureuse car cette idée l'aide à jouir de tout
"ce qu'il lui entend dire. Il est vrai que Mr.C. est des plus zèlés pas-
" teurs,mais pour ce qui est de ses prédications elles ne sont pas à com-
" parer à celles de plusieurs autres. Madame Coulon m'a dit en parlant de
" Henk:" C'est un si brave garçon,mon mari l'aime beaucoup." C'est donc
" réciproque."

" Comme vous serez en esprit avec lui à l'église Samedi à 3½ h.
" Le Dimanche suivant à 6 h. aura lieu sa première communion. J'espère
" tant qu'il ne sentira pas trop durant ces jours solennels l'absence de
" tous les siens,mais d'autant plus la présence du Seigneur."

" Henk griffonne ses tâches d'allemand; il déteste cette branche et
" tandis que d'autres font de charmantes compositions et apprennent bien
"leur litérature et grammaire,Henk reste toujours où il en est. C'est
" dommage !" (En thans spreekt en schrijft Henk Duits als de beste !)

4079 " Comme cette chère petite Marie m'est fidèle. Elle m'a écrit une
" délicieuse lettre à laquelle je désire bien pouvoir encore répondre
" en 1875. Je commence un peu par ne plus excuser le silence de Jan Wil-
" lem; je suis sûre que depuis la dernière lettre que je lui ai écrite il
" aurait trouvé le temps pour me tracer quelques lignes,s'il en avait eu
" envie. Frank est un petit homme à secret. Il m'écrit dans son dernier
" billet:" Je ne montre pas cette lettre à Maman parce qu'elle ne doit
" pas savoir ce que nous faisons le Vendredi soir. Nous prions alors les
" quatre l'un pour l'autre,c'est notre rendez-vous en esprit." Je vous le
" dis parce que je ne veux pas que vous pensiez que j'apprends aux enfants
" à avoir des secrets pour leurs parents. Le nom de Max figure si peu
" dans les lettres qui m'arrivent comme si je ne l'aimais pas aussi.
" Quant-à ce qu'on me raconte de Norrie,mon coeur en est chaque fois serré.
" J'ai de la peine à m'habituer à l'idée que je ne reverrai plus jamais
" ce cher petit tel que je l'ai quitté. Je n'aimerai plus jamais un enfant
" aussi profondément que lui."

" Henk a envoyé sa boite de chocolat à Sonvillier pour une vente
" en faveur de l'église indépendante qu'on y bâtit et tout leur mur
" s'est écroulé pendant un ouragan et a entrainé encore avec lui une
4080 " dette de 5000 frs; c'est beaucoup pour les pauvres horlogers de cette
" localité....."

Nadat Lore tevergeefs pogingen had aangewend om de bakers te huren die by Mia Oyens,Hansje Röell en Hes Willink geweest en allen verzeid waren,huurde zy op Oudejaarsdag Baker Bijl.

.....

Tot zover schreef ik daags voordat ik Maandag 18 April 1904 het Diaconessenhuis te Haarlem verliet.

EINDE 1875

4081 Voor het eerst sedert wy Nymegen verlieten,aten wy de 1ste Januari niet by Mama van Loon maar thuis,waar wy Henk zeer misten. Zondag 2 Jan. kerkten wy by Gunning,die zyn neefje Otto doopte. Waren wy,zo dacht ik, ook maar zo ver,dan was Lore er door. Henk gaf ik op voor de Nat.Militie. Op 6 Jan.werd ik 46 en kreeg ik van Lore de Psalmen en Genesis van Delitzsch,een prachtige tekening van Max,namelijk de woorden uit Ps.134:3 "Jehova zegene U uit Sion,Hy,die de hemel en de aarde gemaakt heeft" in Hebreeuwsche letters en gekleurd. Marietje gaf my een boekenlegger en een schaar,Henk „Les deux Cités",JW. een lucifersdoos,Frank een geïlluminneerde tekst "Ik ben de goede Herder" en een kromme pook, Mama van Loon ƒ 100-, Anna en Willem ~~van~~ de Bosch Kemper Nederland na 1830, Tane Goedets Commentaar op Lukas, Saar „La Fille de Roland", Willem Borski een door de jachtopziener gekoopte reusachtige weitas en 100 sigaren, Hendrik een haard,terwijl Lore my nog een portemonnaie gaf en het uitzicht op een achtste baby. Hendrik en Louise kwamen met myn broer Willem by ons eten en 's avonds las ik verzen van Grootpapa en Papa voor.

Op 7 Jan. verdronk Patijn zich. Constance van Loon was jarig en kreeg van Jan een victoria. Agnes bood zich aan om aan Miek Engels te leren.
4082 Een week later spoorde ik met Lore per trein van 7 uur naar Ede. Het was koud en donker. De Bummelzug bracht er ons te 9¼. Miss L... maakte in het eerst een zeer ongunstige indruk op ons,daar zy klein en lelijk was, mais elle gagnait à chaque minute,zodat wy zeer voldaan waren over de kennismaking. De bovenkamers waren koud en zeer blootgesteld aan wind en stof. Er waren lieve Holl.en Franse secondantes,20 meisjes,een vrolijke eetkamer met 4 ramen,een tuin en een lief sparrebos. Tot de leerlingen behoorde Elisabeth,dochter van Jan en Carry van Lennep.

De jongens reden druk schaatsen en Frank reed dapper mee.
De Heer Dedel deelde my mede dat hy tegen 1 April zyn ontslag als President gevraagd had omdat hy 70 jaar was geworden en hy de Minister gezegd had dat alleen Henk Backer of ik hem konden vervangen. Hy had Backer gepolst,die echter niet solliciteren wilde maar bereid was om die post aan te nemen indien hy benoemd werd. De Minister had geantwoord dat Backer voor Proc.Gen.bestemd was als Schooneveld stierf. Ik voor my had geen lust om te requestreren.

Mr A.Telders was benoemd tot subst.Off. in de plaats van Kist. Hy kwam uit Gorcum over om kennis te maken en bleef by ons dejeuneren. Hy maakte een zeer gunstige indruk. Ik presenteerde hem aan Schooneveld, die hem zeer lomp bejegende.

Toen ik op een middag met Frank voorby het huis van Cees Hartsen
4083 liep,zeide hy:" Hier woont de quatremains." Ik vroeg hem hoe hy wist dat hy zo genoemd werd. "Dat heb ik in Mama's dagboekje gelezen." Lore had zyn verjaardag daarin genoteerd.

Uit een brief van Cécile:....." Lea décline de plus en plus. Hier
" on l'avait étendue sur une chaise-longue dans la chambre à côté de la
" sienne pour faire son lit. Henk ne le savait pas et il entra dans cette
" chambre pour apporter une lettre. Il y avait onze semaines qu'il n'avait
" vu Lea et il était tellement frappé du changement,qui s'était opéré
" en elle qu'il resta tout interdit. Lea lui tendit la main en voyant
" son embarras et Henk lui fit ses excuses d'être entré dans sa chambre
" et lui dit:" Vous êtes bien faible,je ne veux pas vous fatiguer," et
" il s'éloigna. Lea a été toute touchée de la sympathie avec laquelle il
" a prononcé ces quelques paroles. Il a tant de coeur. Aussi l'aimons
" nous tous. Et comme disait Papa:" Il a un caractère solide et pas chan-
" geant." Plus que trois mois et il ne sera plus des nôtres et il y aura
" déjà une année que je vous aurai quittés et alors les lettres de la
" Hollande deviendront toujours plus rares."

" Hier au soir Henk est venu m'emprunter frs. 200- pour payer sa
" montre. Il s'est acheté une petite bourse en peau pour l'y mettre."
4084 " Dans la chambre de Lea je passe des heures si belles,qu'elles ne s'ef-
" faceront jamais de ma mémoire; il me semble être assise là à la porte
" du ciel. Ce calme,cette joie continue de ma chère soeur fait tant de
" bien. Qu'il fait plus beau penser à une soeur prête à s'envoler au ciel
" qu'à un frère fort et vaillant qui s'éloigne toujours plus de cette
" route bénie ! J'ai envie de lui écrire de nouveau,mais je doute qu'il
" me réponde. Si seulement Virgile ressemblait à Henk! disait Papa. En
" parlant de Henk papa disait que plus on le connaissait plus on l'esti-
" mait et le respectait. Cela doit vous faire plaisir,j'en jouis pour vous."

" Il me tarde d'apprendre le sort de Marie; c'est bien triste que "vous soyez obligés de vous séparer de votre fille unique et comme elle " se sentira isolée loin de vous. Maintenant je veux me taire,je n'ai " pas comme vous le talent d'écrire des lettres après la lecture desquel- " les on dit:" Het smaakt naar meer !"....

4085 Op 25 Jan. hoorde ik met Lore 's middags te 1½ een concert in het Odeon. Een stuk van Liszt rappelleerde ons de Rhapsodie Hongroise en een ander de Sonate van Mendelssohn,die Lore met Willem speelde. My duurde het iets te lang maar Lore vond het nice. C'est tout ce qu'il faut !
Op Zondag 30 Jan. avoueerde Lore my voor het eerst dat zy heel mal gehandeld had,maar te onbenullig was om te beseffen dat haar omgang met Cees Hartsen my jaloers kon maken,doch dat het nooit gebeurd zou zyn als haar moeder verstandiger en haar zusters niet vals geweest waren.

Woensdag 2 Febr. gaven wy een groot diner,want Jan en Willem,Insinger en Henriette kwamen eten. Lore had het zó druk en moest zó lang staan dat zy 's avonds doodmoe was en een weinig krampen had,wat my hevig verontrustte daar het de derde maand was. Henriette was zo vriendelijk om van
4086 alles te eten en alles lekker te vinden,terwijl zy by anderen voor alles bedankte. Anna had een kalkoen gezonden en Lore had ossehaas en ossetong plus een taart van Reich. Max en Miek waren weggezonden. De meid Anna,JW. en Frank dienden. 's Avonds kwamen nog Agnes en Annie Beels. Deze zeide dat Henk gemakkelijk op de Atlas zou kunnen geplaatst worden evenals haar zoon Herman.
Onze kleine Norrie was vrolijk en altyd werkzaam vooral met het maken van rytuigen en tevens zo gezond als een vis.
Toen Lore een avond by haar moeder at was Tane bedroefd omdat Mevr. Carrasco haar kinderen Julio en Constance uit Genève had laten terugkomen en Tane nu vreesde dat deze weer Rooms zouden worden.
Vrijdag 11 Febr. Frank werd voor het eten onpasselijk van een cigaret die Chris Reesse hem gegeven had.
Cees Hartsen was Directeur van Felix geworden en moest de programma's schikken. Lore had lust om er nog eens heen te gaan. Hendrik was lid maar ging er zelf nooit heen en het kwam dus niet by hem op om er haar te brengen.
Zaterdag 12 Febr. Voor 19 jaren tekende ik met Lore aan en sedert die dag was zy my steeds dierbaarder geworden. Zy ging met JW. en Frank by de Insingers op een goochel-en danspartij en kwam eerst te kwart voor
4087 twaalf thuis,zodat zy niet voor 3 uur insliep. Er waren 66 kinderen en veel te veel luxe. Frank had gedanst alsof hy het zyn leven lang gedaan had. Lore had aan Insinger verteld dat zy in haar jeugd de kinderbals zulk een treat vond,dat zy iedereen bedankte en Juffr. Thumm had haar geraden ook de knechts te bedanken.
Zondag kerkte ik by Cramer. Lore had aan Ds Hasebroek gezegd dat Max liever door Cramer zou worden aangenomen en Hasebroek nam dit lief op. Lore ging dus aan Ds Cramer vragen of deze bereid was Max onderricht te geven en hierop antwoordde hy toestemmend.
Ik bezocht de ingenieur Beijerink van 2-3½. Eerst was hy stijf en ondervroeg hy my omtrent Henks opleiding,zyn bekwaamheden en netheid. Als vereisten om op de Atlas te komen noemde hy beschrijvende meetkunde, gonio-en trigonometrie,algebra (de vierhoeksvergelijkingen),rechtlijnig tekenen,natuurkunde en vooral grote netheid. De kosten waren *f* 200- in het jaar. Later werd hy los en als Lid van Onder Ons kende hy David,voor wie hy altyd grote bewondering gehad had. Hy hoopte dat het met Henk wel gaan zou.
Willem van Lennep at by ons en zeide dat Warner de zelfmoord verdedigde. Lore schreef 16 bladz.aan Henk,die zich weer door negligentia litterarum (luiheid in het schrijven) onderscheidde. De behanger Wever kocht
4088 voor ons een tapijt én de Zwaan voor *f* 136,- voor de kinderkamer. Het dáár liggende moest nu dienen voor die van de jongens. Max verlangde naar de terugkomst van Henk. Telders schreef dat zyn vrouw de mazelen had en hy dus de 18de niet kon geïnstalleerd worden.
Condoleancevisite met Lore by Henk Backer,wiens jongste kind,dat in '67 acht jaar na het zesde geboren was,aan een stuip overleden is. Zy waren koud als stenen,niet het minst de oudste dochter Anna v.d.Bunck, wier man een jaar kantonrechter te Druten geweest was en nu subst.Off. te Assen was.

Op 18 Febr. speelde Winiawsky in Felix en ik verwachtte dat Cees H. Lore inviteren zou om evenals vroeger op zyn kaartje hem te gaan horen. Ik vroeg aan Lore hoe het mogelijk was dat zy dit vroeger niet alleen met gejuich aannam,maar zich in Mama's en Saar's bijzijn aan zyn arm naar het rytuig liet brengen,terwijl zy begrijpen kon dat ik dit te weten kwam. Wat waren dat affreuze Vrijdagavonden en hoe kon zy zo onhandig zyn,niet éénmaal,maar herhaaldelijk !

4089 Ik woonde ten huize van de vicepresident Penning een vergadering by om over een cadeau aan Mr Dedel te spreken,die juist heden commandeur van de Orde v.d.Ned.Leeuw geworden was. Dedel had zyn ontslag genomen in de hoop dat Penning en Dromberg,die over de 70 waren,zyn voorbeeld zouden volgen,maar dit deden zy niet.

Christiaan schreef uit Napels,dat hy Pompeji doorwandeld had en nog een maand in Italie dacht te blijven. In 28 dagen had hy de reis van Batavia afgelegd.

Op 22 Febr.een drukke dag. Valse bankbiljetten van ƒ 200,- en valse obligaties Californië Oregon waren door Harkens te Brussel aan L.S.Wertheim te Amsterdam gezonden.

Elke Woensdag woonde Lore de Bijbellezing over de Brief aan de Rom. by Ds.Cramer by. JW. en Frank op een goochelparty by Mr Brugmans tot 11 uur.

Zaterdag 26 Febr. Weer een drukke dag. Visite van de subst.Off. Bijleveld uit Leiden ,(Later Proc.Gen.in Z.Holland) die een bevel van gevangenneming van drie boeven met verlof tot huiszoeking by hen en by nog twee anderen,door zyn Rechtbank verleend,by zich had,en in de waan was dat hy daartoe te Amsterdam bevoegd was ! Nog een telegram uit Antwerpen om een bankroetier te arresteren. Ik stelde de huiszoekingen tot Maandag uit.

4090 Cécile schreef 15 Febr. o.a.:"....Henk compte se rendre à St.Aubin " le mois prochain,où auront lieu pendant 4 jours des réunions de consé- " cration. Messieurs Monod,Rappard,Tofel,etc.y seront présents. Ces réu- " nions se multiplient partout et avec elles de belles et surprenantes " conversions...."

Maandag deed ik met van Rappard de vier huiszoekingen,waartoe de Rechtbank te Leiden verlof gegeven had om te zoeken naar de effecten,die in Mei '75 by Piek te Oudshoorn gestolen waren,maar wy vonden er geen. 's Avonds van 8-10 kunstbeschouwing by de rechter Hingst om een plaatwerk voor Dedel uit te zoeken.

4091 Voor onze trouwdag bestelde ik een bureau voor Lore en op 2 Maart bestelde ik ook nog 2 azalea's en een vrijer voor haar.
Vrijdag 3 Maart. Onze trouwdag ! Lore bracht een infame nacht door daar zy niet voor 3 uur insliep en oververmoeid was; daarby gaf het schreeuwen van Norrie haar hartkloppingen. Lore vond het bureau een zilverenbruiloftscadeau. Zy gaf my een kleedje voor de haard,een horlogestandaard en twee wollen handjes om de kleppen van de haarden mee vast te houden. Wy aten met Mama,Tane,Insinger,Henriette,Willem en Anna van Kinschot,en ik amuseerde my dol omdat ik naast myn bruid zat. Agnes,die die dag 47 werd, kreeg van Willem en Beels een paar met zilver gemonteerde schelpen uit de boedel van Oom Piet van Loon. Eén daarvan is uit de boedel van Agnes in Dora's bezit.

De volgende dag ging ik Henk Backer feliciteren,die president was geworden. Hy was er zeker meer geschikt voor dan ik. Hy was niet gepolst, maar had wel lust om President te worden,daar de verhouding met Schooneveld ondragelijk was geworden. Reeds toen Spoor nog Adv.Gen. was,sprak Schooneveld hem niet toe,maar werd alles schriftelijk verhandeld.

4092 Met Frank by van Gelderen,die hem een ontzettend grote kies met drie kromme wortels trok. Frank hield zich zó dapper,dat Lore hem drie kwartjes gaf. Max danste by de Burgemeester den Tex.

Op 6 Maart woonde ik met Lore een matinée musicale in het Odeon by, waar Juffr.Koning en de Heer Dudok speelden. Toen zy hem accompagneerde, zeide Lore:" Zy zyn zeker met elkaar geëngageerd,daar zo iets anders niet "te pas kwam !" Ik viel uit de koets toen ik dit uit Lore's mond hoorde en dacht: Hoe jammer dat zy dit niet in 1852 ontdekt heeft,toen zy maanden lang met Cees Hartsen speelde en zich verbeeldde que je n'y prendrais pas ombrage en de onderdanige bijloper blijven zou.

's Avonds zette ik nog enige rijmpjes op papier,toen Lore my vroeg of ik nog iets aan myn speech voor de installatie veranderde. Opeens kreeg ik grote lust om haar myn vers te wijzen. Ik las eerst het slot voor,

toen het begin,en eindelijk het geheel. Lore nam het allerliefst op en zeide alleen:" Had ik dan alleen schuld ?".Zy wilde niet dat ik het vers vernietigde,en nam het mee. Na haar heengaan vond ik het in haar bureau terug.

4093 Woensdag 8 Maart bracht de palfrenier van Mama van Loon my een telegram van Elout aan Willem,luidende:" Jan van Loon ongesteld. Wy vannacht by hem. " Kom zelf of Hendrik,".De palfrenier zeide my dat Mama met Constance en de meisjes Agnes en Lou,ook Anna,Willem en Hendrik naar den Haag vertrokken waren. Lore lag nog te bed. 's Middags kwam Louise Elout over en vertelde dat Jan de vorige middag met Freule Dedel by haar had gegeten en zeer causant geweest was. Hy was te 9 uur vertrokken en tegen de wind in te voet naar zyn huis willen gaan,maar onderweg was hy flauw geworden en by een bakker ingelopen,aan wie hy een glas water had gevraagd; daarop had hy zyn overjas uitgetrokken,zyn das losgerukt en was hy met de woorden:" Die wind, die wind !" in elkaar gezegen. Dr Schroevers werd gehaald,maar het was te laat. De bakker kende Jan niet maar had een stuk van de Staten-Generaal by hem gevonden en was toen Elout gaan halen. Hy werd naar zyn kamers vervoerd en had een uitdrukking van vrede op het gelaat.

Welk een slag voor zyn vrouw en kinderen en voor ons allen,wier steun, raad en hulp hy was ! Ik had steeds gedacht dat hy lang zou leven en nu nam de Heer hem al op zyn 59ste jaar weg,zo plotseling dat hy ons de tijd niet liet om voor zyn herstel te bidden. Jan Willem had ook nog zoveel van hem kunnen leren. Gy kunt nagaan dat deze schok ook voor Lore nadelig was. De dokter had haar bromkali gegeven,maar ik duchtte dat de flauwtes,die zy gedurig had,de voorboden van een apoplexie waren en ik kon haar onmogelijk missen. Ik zou verteren van smart,de handen slap laten hangen en alle ener-
4094 gie verliezen.

De volgende dag gingen Lore en ik om 10 uur naar Constance. Willem had de vorige avond het lijk uit den Haag gehaald,daar het te Zeist moest begraven worden. Mama van Loon was by de bakker geweest,waar Jan gestorven was. En de plek aan de Vuursche,waar haar man gevallen was,heeft zy nooit willen zien ! Willem en Hendrik geholpen aan het sterfhuis en ook aan het maken van pakjes. Meer dan *f* 850,- aan fooien ! Zoveel had de lieve man nooit voor zichzelf uitgegeven. Hy gaf duizenden weg,maar leefde zelf hoogst eenvoudig,nam nooit een rytuig,gelijk hy die avond had moeten doen in plaats van tegen die wind in te lopen,en liep van Vreeland of Nieuwersluis naar S.en B. en reed in het vieze wagentje van Digesz van Zeist naar Utrecht in plaats van een rytuig te nemen. En daarby welk een verstand,welk een geheugen !

Vrijdag moest ik natuurlijk de installatie van Telders aan Op ten Noort overlaten, evenals het afscheid van Mr Dedel.

Zaterdag 11 Maart zond Hendrik my te 7½ het rytuig. Ik nam Max mee,die dit gewenst had. Aan het Station waren Willem,Charles Labouchere met Albert, Beels,enz. Te Utrecht kwamen van Lynden,van Wassenaer,Pauw en anderen in de trein naar Driebergen,vanwaar wy in rytuigen naar Stenia reden,waar wy Jan van Lennep en zyn zoon John,Henri Labouchere en Christiaan van Eeghen vonden. Om 11 uur reden wy naar het kerkhof, ik zat met Messchert van Vollenhoven,
4095 van Lynden en Pauw in een rytuig. Op het Kerkhof zag ik de predikant van Dijk met de studenten uit Doetinchem, Piet Huet,de Huydecopers,van de Poll,de predikanten van Zeist en alle schoolkinderen. Ds Nahuys sprak het eerst en schilderde het verlies dat de gemeente Zeist geleden had; Vollenhoven zeide dat Jan met God had gewandeld zowel in huis als in de raadzaal en overal. Ds Creutzberg sprak heel lief; Dijkveld herinnerde aan een karaktertrek van Jan,om namelijk de treurenden te troosten en Piet Huet eindigde met een vers,waarna Willem bedankte. Van die allen zyn met my alleen nog Fred.v.d. Poll,van Dijk,Max,Henri Labouchere,John van Lennep en Ds Nahuys in leven. Ik heb geen herinnering dat Insinger en Nepveu er by tegenwoordig waren. Per trein van 3 uur keerden wy naar Amsterdam terug.

Zondag ging ik met Lore naar de Schotsche Kerk,waar wy Jan zo dikwijls hadden zien optreden en nu Esser hoorden,die allerliefst over hem sprak en God dankte dat Nederland zulke mannen kon voortbrengen en ook de zodanigen die hem konden waarderen.

Dr Munnich ausculteerde Lore omdat ik vreesde dat zy hetzelfde gestel had als Jan,maar hy stelde my gerust. Lore vertelde my dat haar een lijst
4096 gepresenteerd was voor een concert op 27 Maart in het Odeon ten voordele van het Gesticht voor Ooglijders,waar Cees Hartsen zich zou doen horen. Wat zou zy voor 24 jaar getinteld hebben van blijdschap. Op 15 Maart kreeg Lore weer de ster,ofschoon zy 80 pillen van bromkali genomen had. 's Avonds was haar spraak belemmerd,wat my hevig ontstelde.

Wildschut en Ploos waren furibundi over de benoeming van Backer. Ik schreef aan van Lynden om Op ten Noort aan te bevelen daar de Ranitz niet behoorlijk het woord kon voeren. (Ik kon my daarvan later, toen hy Raadsheer was, zelf overtuigen, hy is nu Lid van de Hooge Raad).

Overal woedden stormen. Brabant lag overstroomd.
Op 16 Maart stond Lore te 2 uur op en at zy mee, maar vóór het dessert kreeg zy weer hoofdpijn en te 7 uur zocht zy haar bed weer op. De nacht was slecht. 18 Maart bleef zy tot 11 uur in bed en weer de gehele dag boven. Munnich vond haar zwak en ordonneerde meer voedsel.

Terwijl ik Max by Agnes Beels afhaalde, woonde ik de toon by waarop zy haar man Leonard ontving. Zy kregen ruzie en hy zeide dat zy zo sterk was als een hippopotamus. Zeer gracieus !

Maandag 20 Maart bleef Lore boven. Maria kwam en zeide dat als Lore kwam te sterven, ik ook maar gauw moest volgen, omdat het anders met my niet zou uit te houden zyn.

4097 Vrijdag 24 Maart. Nog altyd bleef Lore boven. Ik had het al die dagen druk gehad, zowel in huis als op het Parket, zodat myn conclusie voor heden eerst de vorige avond was klaar gekomen.

Hendrik zeide my dat hy met Constance gebesogneerd had, maar van Jan's boekhouding niets begreep en Constance van niets op de hoogte was.
Sedert Zondag was de storm bedaard en het water gevallen, zodat het gevaar voor de dijken geweken was. Voor de Watersnood was alleen uit Amsterdam ƒ 42.000- ingekomen. Jan Willem nam zyn eerste les by Dr H.P.Meyer om op de 2de klas van het Gymnasium te komen.

4098 Ik collecteerde weer eens, ditmaal voor de da Costaschool. De dames Walhart hadden er geen sympathie voor maar gaven my ƒ 500- voor de Diaconiescholen. Vrijdag 31 Maart gaven wy ons cadeau aan Mr Dedel. Etsen van Rembrandt en van Unger. Lore moest Quina Laroche drinken.
Zaterdag 1 April beval Lore my in bed te blijven, omdat ik my de avond tevoren zo ziek gevoelde, maar te 12 uur kwam zy boven en ging zy op de canapé liggen omdat zy flikkeringen voor de ogen had. Een minuut later kwam Frank binnen om my stukken te laten tekenen, omdat Op ten Noort buiten functie was, Verloren naar Utrecht en Telders naar Gorkum om met zyn vrouw naar Zuylestein te verhuizen. Nu Lore impotent was stond ik op.
Hendrik had haar de vorige dag détails verteld van Mevrouw Pijnappels dood, die in de kraam gestorven was, en dit had haar geheel van streek gebracht. Hoe kon hy zo takteloos zyn. Dit kwam door de omgang met Mezger.

4099 Zondag 2 April kwamen Christiaan en Louise ons zien. Lore was nogal wel en had weer honger. Gedurig was ik bezig met de gedachte dat de Heer my op haar heengaan wilde voorbereiden, omdat zy zo onbeschrijflijk teder en lief met my was. Maandag werd zy weer met hoofdpijn wakker en moest zy tot het eten boven blijven. 's Avonds te 8 uur kwam Henk uit Peseux terug.

4100 Donderdag kreeg Lore aan tafel weer de ster. Munnich had haar Quina Laroche ferrugineux voorgeschreven en veel hoop gegeven op herstel van krachten, onder bijvoeging dat de zwangerschap zeer daartoe medewerkte en ik niet behoefde te vrezen dat haar by de bevalling de krachten begeven zouden.

Vrijdag stond Lore te 11 uur op maar by het kappen begon alles weer te flikkeren voor haar ogen, zodat zy op de canapé ging liggen. Ik had het inmiddels druk op het Parket gehad, zodat Telders verbaasd stond. Te 2 uur had de installatie van Backer plaats. Het was eivol en voor het eerst hadden wy de stoelen anders geschikt. Wildschut was weggebleven evenals Schooneveld, eerstgenoemde uit nijd dat Backer benoemd was en Schooneveld omdat hy een hekel aan Backer had.

Zondag 9 April voor het eerst met Henk aan het nachtmaal by Hasebroek.

4101 Maandag 10 April. Telders liep zyn eerste conclusie op in een bref délai en nam 4 weken in plaats van 3 of 8 dagen! maar hy had te Gorkum nog nooit in een civiel geding geconcludeerd. Te 2 uur installatie van Op ten Noort. Ik werd door de Raadsheer van der Feen toegesproken, die vond dat ik precies op Papa geleek.
Henk voor het eerst op de fabriek de Atlas.
Goede Vrijdag 14 April. Max schoot by ongeluk met een pistool van Karel Beels Frank in de wang. De bril werd stuk geschoten maar redde Frank. Munnich werd gehaald, die de kogel er uit haalde en de wang toenaaide. Frank hield zich prachtig. Munnich zeide dat de wond niet serieus was en

het allergelukkigst was afgelopen,daar Frank zonder zyn bril zou zyn doodgeschoten. Wy hadden plan,Lore en ik,om enige dagen in het logement te Doorn door te brengen,maar durfden nu niet gaan.

Zaterdag en Zondag bleef Lore weer boven en ik weerde de visites af. Augusta Elout logeerde by ons maar was niet tot veel hulp,daar zy elke ochtend te laat aan het ontbijt kwam.

Mr Teding van Berkhout schreef my dat ik als zyn secundus in het Classicaal Bestuur moest optreden,daar hy in Kuypers plaats de zittingen van het Prov.Kerkbestuur moest bywonen. Het was zo woedend druk op het Parket,dat myn hoofd omliep.

4002 Bidstond voor Spanje onder leiding van Ds Scharten. De voordrachten van Ds Cramer waren geëindigd,maar Lore had ze sinds Februari niet kunnen bijwonen. Nu ging er een bus rond by de hoorderessen,en deze bracht ƒ 670,- op.

Op 20 April bracht ik Marietje naar Ede met Frank per trein van 7 uur. Wy vonden geen rytuig aan het station en het lopen viel ons niet mee, want er was veel wind en veel stof.

De volgende morgen was Frank vroeg opgestaan om de boterhammen te maken en de eieren te wassen en te koken,terwijl ik thee zette,daar Augusta weer te laat was. By de installatie van Berkhout als subst.Off.en P.S.Meerburg als subst.Griffier had ik in myn speech betoogd hoe onbillijk het was om aan het personeel der Rechtbank geen hoger traktement toe te kennen,daar zy evenveel zaken behandelde als alle 4 noordelijke provincies samen,als de Rechtbanken van Arnhem en den Bosch te zamen,enz. een speech,die nogal éclat gemaakt heeft. Van Lier vroeg ze my ter opname in het Paleis van Justitie. Munnich vond Lore beter.

Zaterdag 22 April bracht Willem Borski my ƒ 1000,- van zyn tante Staats Boonen voor de da Costaschool. Nu ontbraken er nog ƒ 6300,-.Nepveu moest beter zyn best doen.

4103 Woensdag 26 April. Aan het ontbijt kwam een brief,die ƒ 4,44 kostte, aan het adres van my als Ridder van de Ned. Leeuw. Ik liet die door Max naar boven brengen om er Lore mee te verrassen,die nog in bed lag. Te 9½ naar de audientie. 's Middags kwamen Willem,Beels en Nepveu feliciteren. De Koningin was in den Haag gebleven.

Donderdag 27 April ging Backer op de particuliere audientie. Ik had ook moeten gaan bedanken,maar ik moest zitten. Daags tevoren had ik van Piet Hartsen gehoord dat ik moest zorgen een ordeteken te leen te krijgen om dit te kunnen dragen als ik op het paleis at,terwijl ik het te voren uit den Haag kreeg. In de brief stond dat de insignes er by gevoegd waren,maar dit was niet het geval. Schooneveld,die voor het eerst my aan huis bezocht,zeide my dat hy in '68 een ordeteken voor ƒ 50,- gekocht had en my het zyne wel wilde lenen,daar hy er twee had. David,die my op het Parket kwam gelukwensen,vond dat ik er geen moest aandoen indien ik het niet uit den Haag kreeg. Berkhout deelde my mede dat de bode der Kanselarij het zelf aan huis bracht en dan ƒ 10- fooi kreeg.

Vrijdag 28 April ontving ik een brief van van Lynden om my geluk te wensen onder byvoeging dat hy nog aan Jan verteld had welke surprise my wachtte als pleister voor de teleurstelling van geen President geworden te zyn,en voorts dat Z.M.er zich een genoegen van voorstelde my zelf 4104 de insigniën te overhandigen. Na het eten te 7½ kwam Herman van Lennep in zyn galapak met een officieele boodschap van Oom Röell,dat ik zonder decoratie op het diner moest komen,daar de Koning my die zelf wilde uitreiken,en dat deze dit ook aan Herman gezegd had,die daarop had gevraagd of hy my dit mocht vertellen,hetgeen Z.M.toestemmend had beantwoord. De Koning had er kennelijk schik in,en Herman voegde er by:" Dit is nu "eens een decoratie,die hem pleizier doet,en 't is dan ook een grote eer "voor je dat Z.M.je zelf wil decoreren !". 't Is maar goed,dacht ik,dat wy niet te Doorn zyn. Nu de Koning er schik in had,begon ik het ook aardiger te vinden.

Zaterdag 29 April vertrok Augusta Elout. Ik zorgde te 4½ aan het Paleis te zyn,daar het diner te 5 uur aanving. De Directeur van het Kabinet,van Heeckeren van Kell,kwam my zeggen dat hy de Koning zou waarschuwen. De Heer Posson zeide my dat ik ook morgen ten eten verwacht werd. Van Vessem vertelde my dat Z.M.hem gevraagd had met wie ik getrouwd was? "Wel,met Caroline van Loon,de zuster van de Kamerheer !" -"O!" had de Koning geantwoord,"dat is waar,met Caroline van Loon !"

Toen Z.M. binnen kwam,naderde van Heeckeren my om my te zeggen dat de plechtigheid tot morgen was uitgesteld,omdat de Koning dacht dat ik morgen zou komen. Daarop kwam Z.M.zelf by my en zeide:" Je me réserve "le plaisir de vous donner la décoration demain. Veuillez alors venir
4105 "un peu plus tôt." Ik zat tussen de Kapitein ter Zee van Gennep,die 53 jaar was,en Mees,president van de Ned.Bank,die my vertelde dat hy in het vorige jaar ƒ 35.000,- verdiend had. Ik stelde my aan myn buurman rechts voor met de woorden:"Myn naam is van Lennep."- "En ik heet van Gennep."- My herinnerende dat hy enige jaren vóór my op van Woelderens kostschool geweest was,daar zyn ouders te Arnhem woonden,zeide ik:"Ik heb by van "Woelderen school gegaan."- "Ik ook Mijnheer."- "Ik ben Officier."- "Ik "ook."- "Namelijk Officier van Justitie."- "En ik ben Officier by de Ma- "rine."- "Ik ben getrouwd."→ "Ik ook!"- "Ik heb 7 kinderen en wacht er "een achtste."- Daarop werd hy driftig en vroeg hy my of ik hem voor de gek hield?- "Niet het minst,waarom denkt U dat ?"- " Wel omdat ik ook " zeven kinderen heb en myn vrouw er ook een achtste wacht,ofschoon zy "al 43 is en ik 53 ben,en myn jongste kind al 18 jaar is."- "Welnu," hernam ik,"troost je,al ben ik geen 53,myn vrouw wordt over 6 maanden "ook 43."- Daarop zeide hy my:" Je moet eens opletten hoe stijf die hove- "lingen zyn; tegenover ons zit de adjudant van Prins Alexander,ik zal "een lijntje met hem trekken,maar hy zal niet antwoorden." En inderdaad, toen van Gennep zyn glas ophief en hem toedronk,deed hy alsof hy het niet bemerkte. In tegenwoordigheid van de Koning durfde hy niet. Evenals altyd was Z.M.de enige die een glas bier dronk en voorts alles zo droog mogelijk at. Insinger dineerde er voor het eerst en kwam als vele anderen te laat. Wijlen Prins Hendrik kwam altyd te laat.

4106 Zondag 30 April kerkte ik by Hoedemaker,die zeer verward preekte. Ik zorgde nog vroeger dan de vorige middag aan het Paleis te zyn,waar de portier my zeide dat ik gewacht werd en my by een lakei bracht,die my naar de van Speykzaal geleidde. Eer ik er was,stoof de Koning uit de grote zaal op ons af en liep hy vóór my uit in de van Speykzaal,waar ik hem volgde en wy alleen bleven. " J'ai eu le plaisir de décorer deux "fois Monsieur votre père,c'est pourquoi je tenais à vous remettre la "décoration en personne." Daarop stelde hy my een rood doosje ter hand, met een oranje lint toegebonden,en bedankte ik,waarna wy een kwartier lang bleven praten over Prins Alexander,David,Grootpapa Röell,Dedel, Backer,Nymegen enz. Eindelijk vroeg ik hem verlof om het doosje te openen,en zag ik dat het brede lint niet aan het kruis bevestigd was. " C'est la plus belle décoration que je connaisse,"zeide hy. Toen opende hy de deur en liep naar de antichambre,waar de heren van het Hof en de gasten zich verzameld hadden. R.J.Schimmelpenninck kwam op my af,wenste my geluk en bood my zyn diensten aan,waarna hy het lint dubbel vouwde, door de ring stak en een paar spelden voor de dag haalde,waarmede hy het lint op myn rok bevestigde. Toen de Koning naar de eetzaal ging,zeide deze tot my:" Je hebt er geen gras over laten groeien,je vous félicite "de tout mon coeur!". Ik zat tussen Ds Mounier en de Heer Cramerus, president van Artis; de andere gasten waren Ds Vinke,die 's ochtends
4107 voor de Koning gepreekt had, Graaf van Lynden,de Admiraal Brutel de la Rivière en,gelijk dagelijks het geval was,Oom Röell en de Burgemeester den Tex. De Koning was niet in Artis geweest,het was dan ook infaam weer, Noordewind en regen.

Maandag 1 Mei vertrok Z.M.te 6 uur 's ochtends per Oosterspoor naar het Loo. De vorige avond hadden twee man te paard uit Sloten naar my gezocht omdat het poldervolk in opstand was gekomen. Augusta Elout kwam opnieuw by ons logeren.

Vrijdag 5 Mei kwam Dr Munnich afscheid nemen van Lore,die wel aansterkte,en de raad van hem kreeg om zich in het Vondelpark te laten rondtoeren en ook daar te wandelen. Dit deed Lore dan ook heden en Arie was aux petits soins met haar. Ik kon niet mee daar ik een vergadering van de Rechtbank moest bywonen. Lore las aan Augusta gedichten van Papa voor en woonde het huwelijk by van Crommelin,die verlamd was in de benen, met Rika de Graaf.

Ik zond het door Philips de Koning geschilderde portret van Vondel naar de tentoonstelling. Achter op staat:

" Ik telde twee en tzeventig
" Toen Koning my dus levendig
" Te voorschijn bracht op zijn paneel;
" Wie van de kunst met kennis spreekt
" Zegg' dat hier slechts de spraak ontbreekt,
" Hy kroon het koninklijk penseel."-

4108 Zondag 7 Mei kreeg Lore weer de ster. Het was de 19de trouwdag van Agnes en Leonard Beels, en ik wenste wel dat Lore zo sterk ware als zy. Ik kerkte by Cramer in de Eilandskerk. Het was N.wind en ijskoud. Lore bleef tot 8 uur in bed doch kwam te 9 uur beneden en toen las ik haar " de Vrouw van Pilatus" voor.

De volgende dag was Lore veel beter. Dr Verboon maakte haar zyn eerste visite en stelde haar op één punt gerust, namelijk dat zy geen beweging behoefde te nemen mits zy zich goed voedde. Wy kregen een allerliefste brief van Marietje, zo eenvoudig en opgeruimd, zo goed van stijl en spelling.

's Middags ging ik by Constance van Loon, die my de ƒ 200,- gaf voor Ds Stoop, welke Jan hem beloofd had. Ik herinner my niet meer hoe zy de conversatie op Cees Hartsen bracht, en toen zeide zy o.a. dat zy Lore's gedrag met hem in '52 en '53 aan coquetterie toeschreef. Daarop vroeg ik haar waarom Anna Voombergh (haar zuster) my niet terstond bedankt had, daar deze toch myn relatie tot Lore kende, waarop zy antwoordde dat Anna daarmede wel degelijk bekend was, maar evenals zy en Jan en zovele anderen in de waan verkeerden dat Lore van Cees H. hield, dewijl anders haar dagelijkse omgang met hem eerst op S.en B. en later in Amst. gedurende zovele maanden onverklaarbaar was. Arme Lore ! dacht ik, hadt ge dit maar kunnen weten. Zy, Constance, was toen terstond door haar moeder naar Mama van Loon
4109 gezonden om informaties omtrent my in te winnen, en toen was zy meer dan verwonderd geweest dat Mama noch aan haar, noch later aan Jan met een woord van myn amours met Lore had melding gemaakt, en dit versterkte haar nog meer in de overtuiging dat het tussen Lore en Cees klaar was. Ook Anna had dit begrepen en daarom tegenover Lore geen scrupules gemaakt om my aan te horen.

Er was geen tijd om langer hierover te praten daar Anna van Loon binnenkwam, alleen zeide zy my nog dat het haar en allen ten hoogste had verbaasd van later te vernemen dat Lore my liefhad en desniettemin op die voet met C.H. verkeerd had, en dat zy het hoogst indelicaat had gevonden dat men hem in '54 en '56 op de Herengracht had durven inviteren om piano te spelen na al wat er gebeurd was.

's Avonds kwam er een brief van Juffr. Vernhout om te zeggen dat Miek een duizeling gehad had en, tot haar niet geringe ontsteltenis, in de gang was neergevallen. Deze tijding maakte Lore geheel van streek, zodat zy in haar bed lag te beven als in de nacht van 4 op 5 Maart '57 te Dusseldorf. (onze huwelijksreis).

JW. en Frank bereidden my een verrassing door een loterij op touw te zetten ten voordele van de da Costaschool à 25 cts het lot; zy hadden er al 300 verkocht.

Vrijdag 11 Mei had Lore weer een acces onder het kleden, zodat ik haar te 12½ half gekleed op de sofa vond.

4110 Zaterdag 12 Mei woonde Willem van Loon een feest by ter ere van de opening van de Oosterspoorweg, o.a. een diner by Z.M. Het woei steeds uit het N.of N.O. en het was zo guur als in de winter. Saar had aan het Hof gegeten met de ex-minister van Justitie Gerrit de Vries, die zeer gebelgd was over myn speech by de installatie van Berkhout, waarop de Koningin gezegd had dat het niet altyd aangenaam was om de waarheid te horen, maar wel nuttig mits men er zyn profijt mee deed.

Te Thessalonika, de tweede stad van Turkije met 70.000 inwoners, werden de consuls van Frankrijk en Duitsland vermoord ter oorzake van de wegvoering van een Grieks meisje, wier overgang tot de Islam de Amerik. consul wilde beletten.

Donderdag 18 Mei werd het standbeeld van de Thor (Thorbecke) onthuld. Agnes sneed zich de top van haar duim af. Na het eten speelde Lore piano, wat zy sedert maanden niet gedaan had, o.a. de Moïse van Thalberg, waarnaar
4111 zy in Juli '53 zo verlangde, toen zich het vooruitzicht voor haar opende dat Cees H. weer zou komen logeren. Men behoeft niet te vragen of zy toen in de war was ! Lore las 's avonds, terwijl ik vergadering had, aan Olga en Ada van Loon voor, met dit gevolg dat zy de volgende ochtend de ster had.

Zondag 28 Mei kwam Willem van Loon afscheid nemen van Lore omdat hy de volgende dag naar Marienbad ging op raad van Mezger, die hem gezegd had dat hij hetzelfde gestel had als Jan, wat later gebleken is niet waar te zyn. Sedert de dood van Jan had hy nooit naar de liefste Lore omgezien.

Mimi de Pesters bedankte Lore voor een cadeau, dat deze haar voor de baby gezonden had, die zy in Sept. wachtte. Mimi was de Pesters' derde vrouw

en Lore zeide my dat zy het meer dan onfris zou vinden als ik al twee vrouwen gehad had. Norrie loog 's avonds; hy had een doos gescheurd en gaf daarvan de schuld aan Frank. Wy straften hem streng.

Wy ontmoetten van Vessem,die ons zyn leedwezen betuigde dat Jan er niet meer was:" Hy is in de hemel,dat is waar,maar zulke mensen hebben "wy op aarde nodig!" Wy keken er vreemd van op van een Roomse te horen zeggen,dat een volbloed Protestant regelrecht naar de hemel kon gaan zonder in het vagevuur te komen en zonder dat er zielmissen voor hem behoefden gelezen of kaarsen voor hem gebrand te worden.

4112 Augusta Elout bracht twee dagen in het Volkspaleis door by de revival-meetings,waar o.a.Huet,Hoedemaker en Faure spraken. Het verbaasde Geel (evangelist) de lieden aldaar zo opgewonden te zien,alsof zy iets nieuws hoorden,terwijl hy er geen ander Evangelie gehoord had dan hetwelk hy 15 jaar lang zelf verkondigd had.

Op 3 Juni stierf Oom van Loon Jansz.,vader van Mica,in de leeftijd van 90 jaar. Om zyn hals vond men een koordje,waaraan een medaillon hing met het haar van zyn eerste vrouw,by wie hy twee dochters had,die met Henri Barnaart en met Sprenger trouwden. Hy hertrouwde met Philippine van Loon,oudste zuster van Lore's vader,die hem haatte en haar moeder smeekte om haar niet te dwingen hem te trouwen,daar zy verliefd was op de jongste broeder van haar moeder,Oom Willem van Weede,die niet veel ouder was dan zy,maar haar moeder was onwrikbaar,omdat Oom van Loon rijk was. Zy kreeg by hem 7 kinderen: Jan,die gebocheld was,Willemien,die met Singendonck te Nymegen trouwde,Constance,die de vrouw werd van Piet van Eik,bijgenaamd Pielief,Louise,die van Löben Sels tot man kreeg,Mica,Cateau en Willem. In zyn jeugd had hy by Lebrun,Prins van Plaisance,die in de Doelenstraat
4113 woonde,gedanst,en in 1813 had hy te Naarden in garnizoen gelegen,toen de Fransen er voor kampeerden. Zyn fortuin verloor hy tydens zyn tweede huwelijk; Zyn kinderen zyn allen overleden.

Op le Pinksterdag ging Augusta opnieuw Phillips horen en de tweede Pinksterdag voor de derde maal. Jonge meisjes die geen vrijer hebben,zoeken afleiding. Lore droomde dat Cees Hartsen haar fluisterend iets zeer onschuldigs vroeg,hetgeen zy my echter niet durfde overzeggen uit vrees van my jaloers te maken.

Henk maakte een electrische schel voor onze slaapkamer. Henk was inattent maar goedig. Jan Willem traag en onverschillig,Frank wakker en energiek. Zaterdag was hy vroeg opgestaan om een krans van klimop voor Augusta te maken met een papier in het midden,waarop hy geschreven had: "God zy met u." Van Norrie kon zy niet scheiden en zy zeide dat zy de jongens allen zo missen zou. De baby zou naar haar genoemd worden.

Jan Willem had nu al zyn tijd by Meyer nodig voor het Grieks en Max repeteerde Latijn met hem,daar hy Dinsdag 27 Juni zyn examen moest
4114 doen. Ik schrijf een en ander over de kinderen op om te doen zien hoezeer zy zich verbeterd hebben en ook omdat zy,die zelf kinderen hebben, het speculatief zullen vinden om dezelfde deugden en fouten by dezen waar te nemen.

Ik moest Frank knorren,omdat hy twee postzegels,hem door Nepveu gegeven,voor 3 cts in de Herenstraat verkocht had. Met Max ging hy naar S.en B., Henk volgde Zaterdag,maar JW. moest in stad blijven om voor zyn examen te werken,terwijl hy zich alles behalve wel gevoelde en drankjes slikte. Ik raadpleegde Munnich,die toch voor JW. kwam,omdat ik weer zo'n last van de homorrhoïden had,maar hy wist niets te bedenken dan clysma's van koud water en die nam ik al elke avond. De arme Lore had veel last van wind in de keel en baby drukte zwaar,maar ik genoot enorm van haar. Frank kwam uit S.en B.met een snoek voor de Heer Smit. Elke ochtend was hy om 5 uur opgestaan om te vissen. Willem en Hendrik kwamen eten en samen reden zy weg in een open rytuig. Lore had dolgraag meegetoerd,maar Hendrik inviteerde haar niet. Quantum mutatus ab illo!

4115 Woensdag 21 Juni beviel Mia Oyens van een dochter,Adèle Maria. Baker Bijl beloofde op 1 Juli te zullen komen. Brief van Miss Luzon,die zo vriendelijk was al de ondeugden van Marietje op te sommen !!!

Zaterdag 24 Juni werd ik lid van het Historisch Utrechts Genootschap. Telders had my voorgedragen,zonder dat ik het wist,en ik wilde bedanken omdat ik er toch nooit kon heengaan,maar hy zeide dat dit niet ging,en toen heb ik tot 1899 *f* 3,- 's jaars betaald zonder ooit een enkele vergadering te hebben bijgewoond. Ik heb ook myn photographie moeten zenden.

Dinsdag 27 Juni kwam Hendrik weer eten en toerde hy na het eten,o wonder! met Lore en JW.,aan wie hy een gouden tientje gaf op conditie dat deze hem de uitslag van zyn examen per briefkaart mededeelde. Heden werd hy voor de eerste klasse van het Gymnasium geëxamineerd.

De volgende dag werd hy voor de tweede klasse geëxamineerd en kwam hy te 12½ terug met het bericht dat hy een dood gemakkelijk schriftelijk examen gehad had,juist thema 34,dat hy met Max gerepeteerd had en een Griekse thema,niets mondeling. Max ging natuurlijk over en kreeg een
4/16 prijs voor de nieuwe talen. Willet onthaalde zyn klas,elf jongens,op bier in het Café naast het Gymnasium. Max,JW. en Frank vertrokken te 4 uur naar Leyduin en Lore toerde met Henriette Insinger.

Donderdag 29 Juni sloeg 's ochtends de bliksem in het huis van de Heer Witsen op het Westeinde,dat wy in '73 hadden willen kopen. Daar Lore 's nachts krampen had,haalde ik baker Kok. Karel Beels was de derde op de Handelschool en Jacob,zoon van Sophie van Lennep,slaagde te Delft. (vader van Kees).

's Avonds in de vergadering der Diaconiescholen feliciteerde Ds Hasebroek my met myn benoeming tot lid der Leidsche My. Ik antwoordde:"U be-"doelt het Hist.Utr.Genootschap."- "Neen,"hernam hy,"de Leidsche My. Weet "je daar nog niets van?"- "Neen,maar dat wordt een afzettery. Kan ik daar-"voor niet bedanken?"- "Wel foei!" riep Hasebroek verontwaardigd uit, "het is een grote distinctie!"- " Dat is het niet,zodra het geld kost. "Maar wat onderscheidt my,dat zy my benoemen?" - "Wel,dat komt omdat je "nu behoort tot de gedistingeerde mensen van het land!". Ik barstte in luid gelach uit:" Ik gedistingeerd? En Jan was niet eens Lid. 't Is meer "dan ridicuul!". Later bleek dat Hasebroek zich vergist had en men zo verstandig geweest was my niet te benoemen.

4/17 Zaterdag 1 Juli was ik met Lore en Norrie alleen. Dit was iets zeldzaams. Woensdag 5 Juli kreeg Lore aan tafel een duizeling.

Donderdag 6 Juli woonde ik by de Insingers een schitterend dejeuner by ter ere van Mama van Loons 82ste verjaardag. Er waren slechts 6 kleinkinderen: Marietje,Karel Beels,de Jonker (Willem van Loon) en drie Neveutjes,die enkel zoetigheid aten. Absent waren Lore,Constance van Loon en Louky. 's Avonds kregen wy een allernetste brief van Frank uit Leyduin, goede stijl,knap schrift,afgeronde zinnen. Dr Meyer kwam my met de afloop van JW's examen geluk wensen en zeide dat zyn hoofd goed genoeg was,maar dat hy te omslachtig werkte. Saar had by Willem geklaagd dat Hartsen zo melankoliek was en over geld tobde en zy had gevraagd of zy dan te veel verteerden ! Tussen Turkije en Servië brak de oorlog uit. JW. viel twee keer in de sloot,maar daarvan schreef Frank niets. Ds Cramer nam de benoeming tot Prof te Groningen aan,wat ik niet mooi vond na de cadeaux in geld,welke wy hem verleden jaar gegeven hadden. Het speet my ook voor Max,die hier aan de Universiteit zou studeren.

Maandag 10 Juli werd Augusta geboren. 's Nachts had Lore my wakker gemaakt,waarop ik Baker Kok riep,die in Mieks kamer sliep. Daarna ging ik de slepersbaas op de Westermarkt,die nog op was (12¼) verzoeken om Verboon te halen,en toen ik terug kwam vond ik de baker gekleed,die Lore ried naar het andere bed te verhuizen. Te 1.10 kwam Verboon,die in de kamer bleef,in een luie stoel ging zitten en my het gehele verhaal deed
4/10 van het Park vaccinogène. Te 2.10 kwam Augusta te voorschijn. Welk een zegen ! welk een uitredding ! Ik had 's avonds nog Jesaja 63:7 behandeld en aan Lore de explicatie van Zacharia 3 en 4 door Keil voorgelezen. Verboon bleef tot 3 uur beneden by my,terwijl de baker het kind wiesch en kleedde. Toen ging hy Lore helpen en ik trok te 3¼ naar de sleper,die ik moeite had te wekken. Het was al licht. De vigilante kwam niet voor 4 uur. Ik deed het gas uit,opende myn venster en schreef telegrammen aan Mama,Saar,Constance van Loon,Louise Elout en Maria,die te Zandvoort was. Daarna sliep ik nog van 5 tot 7½,waarna ik te 8 uur le Gras met de telegrammen wegzond,aan Telders schreef om voor my te zitten,aan Verloren om de volgende dag terug te komen en van Mels uitzond om aan te zeggen en de advertenties voor de Haarl.en Amst.Couranten en de Standaard by de boekhandelaar te brengen. Henk,die van S.en B. kwam,had ik de advertentie gewezen,waarover hy niet weinig verblijd was. Reeds te 10 uur had ik een telegram van Saar en daarop de visite van Agnes; tegelijk kwamen Max,JW. en Frank van Leyduin.

De eerste dag werden de 6 kinderen en Mama van Loon toegelaten,de tweede Agnes en Anna,die met Miek van S.en B. was gekomen.

4119 Later kreeg ik nog brieven o.a.van de Heer van Tricht,die my schreef dat zyn zoon nu 15 jaar was en het Roomse element in Nymegen sterk toenam,dat men van de stad poorten en wallen slechtte voor de te bouwen spoorweg en hy nog in het onzekere was of de Rechtbank al of niet opgeheven zou worden. Verder nog een brief van Sophie van Lennep,die o.a. schreef:" 't Is heden (11 Juli) een dag vol aandoening voor my,daar de Duinwatermy haar 25-jarig feest viert. Wat zou Kees daar veel mee op gehad hebben !".

Verboon verbood Lore te zogen en schreef ezelinnenmelk voor. 's Avonds kwam Telders my zeggen dat hy zich best had kunnen redden.

4120 Dinsdag 11 Juli. Lore had heerlijk geslapen en was maar tweemaal wakker geworden,de baby driemaal. Ik sliep in de logeerkamer,maar miste Lore,want toen ik te 6 uur wakker werd,lag ik bloot en had ik hevige krampen,zodat ik my wel een uur moest wrijven eer ik warm werd. De ganse dag gevoelde ik my slap en ziek. Verboon was zeer voldaan. Ik ging Augusta aangeven. Herman tekende de akte als Ambt.van de Burg.Stand. Getuigen waren de Commies van Valkenburg,zoon van de Raadsheer en een Klerk. Augusta had een vierkant hoofd,een grote neus,lieve voetjes en korte vingers. Norrie vroeg:" Komt Zuster Augusta nu ook op het dessert ?" en de eerste dag in de kraamkamer komende zeide hy:" Daar staat Augusta op!".

Hendrik en Nepveu hadden het in hun ingewanden,maar Hendrik durfde zyn lijfarts niet ontbieden de peur d'être envoyé au lit.

Woensdag 12 Juli bezocht ik weer het Parket,waar ik o zoveel te doen had,en als ik dan thuis kwam kreeg ik visites of moest ik schrijven aan Mama,Saar,Constance,Tante Hodshon,die weer naar tijding verlangden.

Zaterdag 15 Juli schreef Anna van Loon:" Je veux t'envoyer un mot "pour que tu saches que le tien à Maman nous a fait tant plaisir et pour "que vous ayez des nouvelles des chers garçons. Nous sommes si tristes
4121 "de ce que JW. et Frank vont partir,et j'aimerais pouvoir les accompagner "om een beetje voor ze te zorgen. Ce petit Fan est un petit ami! et nous "fera un tel vide. Hy mag pedant zyn,mais il a beaucoup de coeur et il "est terriblement attachant. J'espère qu'ils seront obéissants et sages "avec ce jeune homme (Victor Roos) comme ils le sont ici,et quant aux "soins de toilette,je te conseille extrêmement de leur prescrire des "règles fixes,voor het wassen en verschonen; la mer fera beaucoup,mais "pas tout! en het zyn jongens."

" Max va aujourd'hui à Baarn rejoindre son ami Gunning et nous le "ferons chercher ce soir à Hilversum. Il s'est amusé la nuit passée à "poeren avec Charles Beels,et Grand-Maman,die pleizier in hun geestdrift "had,a promis le fun de passer une partie de la nuit (une magnifique nuit "d'été) avec des beurrées et des couvertures,dont ils ne se sont pas ser- "vis,à attraper des anguilles,leur permettant de revenir par un petit "trou de la bibliothèque,laissée imperceptiblement ouverte,where they "crept in as thieves à 4 h.du matin pour gagner leurs lits."
(Mama had zelf de boterhammen gemaakt. Of de jongens ook in de gunst waren!

4122 Zaterdag 15 Juli verliet ons Baker Kok tot onze spijt,daar zy uitmuntend voldeed,en veel aangenamer en kundiger was dan Baker Bijl,die gedurig aan Lore moest vragen hoe zy doen moest. Kok stond te 6 uur op en had,als Lore wakker werd,de kamer klaar,terwijl zy kalm zat te breien. Bijl versliep zich en moest te 7½ door Lore worden gewekt. Al dadelijk kwam het kind meer om de fles en was het minder rustig. Maar het ergste was dat Bijl haar spuit niet had medegenomen omdat die defect was. Een baker zonder spuit is als een soldaat zonder geweer ! Kok had nu en dan wat te vertellen,maar Bijl was een zwijgende figuur,en geleek op Suus Mackay,lang en spichtig.

Met Jan Willem en Frank reisde ik naar Scheveningen. Victor Roos troffen wy te Gouda en in een open wagentje reden wy naar het Hotel Garni, waar wy de kamer klaar vonden. De prijs was *f* 3,75 daags,en het abonnement by de restaurateur *f* 3,25 per persoon daags. De kamer was 82 treden hoog. Dr Mess bekeek JW's borst en stond hem en Frank het baden toe. Te 5 uur table d'hôte met 200 gasten,heel goed. Te 7¼ keerde ik per tram naar den Haag en te 8¼ per Bummelzug,die overal ophield,naar Amsterdam terug. Ik sliep van Gouda tot Breukelen,zonder te bemerken dat de trein te Oudewater,Woerden en Harmelen had stil gehouden. Lore vond ik doodmoe in bed; van Verboons verlof om op te staan had zy dan ook geen gebruik gemaakt. Max was heel gezellig en aux petits soins geweest en Norrie regretteerde

zyn vertrek. By Lore was niemand meer toegelaten dan Anna,Henriette en Agnes. De enige die geen teken van leven had gegeven was Willem van Loon,
4123 ofschoon hy in stad was. Christiaan was tweemaal in stad geweest maar had zich niet vertoond en myn oude vriend Cees Hartsen was ook niet meer dezelfde als vroeger,want noch nadat ik gedecoreerd was,noch na Jans overlijden was hy by ons geweest en ook nu zond hy niet eens een kaartje,ofschoon ik hem de geboorte van Augusta liet aanzeggen.

Zaterdag 15 Juli opende de eendejacht,maar Willem van Loon was te lui om er op uit te gaan. Lore bleef slap en slaperig. Het was alsof zy al haar energie verloren had. Hoe weinig geleek zy op de Lore van vroeger. Toen was zy al kracht van geest,liefhebberij,ijver,volharding,vrolijkheid, animo en entrain. En thans? Geen moed zelfs om haar bed te verlaten. Was dit het gevolg van de knak in 1853 ondervonden ? Hoe zwaar werd ik dan niet voor myn misdaad gestraft !

4125 Zaterdag 22 Juli nam Tane Norrie en Trijntje mee naar S.en B. en gaf zy my het Blaadje van Spanje te corrigeren. Lore zat van 2-4 op in de robe de chambre,die ik by de Meyers gekocht had en ontving Willem en Hendrik. Zy was veel opgeruimder dan tevoren.

Maandag 24 Juli at Lore voor het eerst weer met my in de kamer van Miek,die met Anna van S.en B. gekomen was. Anna raadpleegde Metzger voor Lou Elout en voor zichzelf en Metzger beweerde dat er achter een pees in Anna's rug water was. Augusta zat vol pukkels en schreeuwde moord en brand. Lore dacht eerst dat baker Bijl de mazelen uit Maarssen had meegebracht.

4126 De volgende dag reed ik 's avonds naar S.en B. en Woensdag opende ik de jacht op de Horstermeer,maar de mooiste hoeken waren ontvolkt,zodat ik slechts 7 eenden schoot. 's Avonds keerde ik naar Amsterdam terug. Baby had uitslag en zweertjes aan de lippen.

Zondag 30 Juli kwam Lore voor het eerst beneden. Baby prospereerde onder de ezelinnenmelk. Lore was nicer dan ooit maar schrok telkens als zy hoorde van vrouwen,die nog op haar 52ste jaar bevallen waren zoals de schoonmoeder van van Dijk,Mevrouw de Jongh van Arkel,die al een kleinzoon van 16 jaar had,de moeder van van Mels en anderen.

Mama van Loon had op 21 Juli geschreven:" Heele lieve Lore,ik wil
" U een klein goeden dag komen zeggen daar ik dezen week niet bij U heb
"kunnen komen,of het in de aanstaande wel schikken zal weet ik niet,maar
" ik verlang zeer U te zien en ook Uwe jongste dochter. Het is jammer dat
" gy nog niet in de tuin kunt gaan om van het heerlijk schoone weder te
" genieten,maar Uw ruime kamer met de open ramen van die daarnaast zullen
" U toch de zomersche lucht doen voelen. Ik ben in de zaal gaan zitten
" om te schrijven daar de eetkamer altyd een beetje kil is. Ik kan U excel-
4127 " lente tijding van uwe kinderen geven,zy zijn met Karel gezellig onder
" elkander en Henk is gedecideert spraakzaam met Max en Karel en met ons
" ook,en de vischliefhebberij heeft ook de anderen met hem doen sympathi-
" seren; 't is zoo'n interessant trio; de Heer behoede hen in de volgende
" jaren,die van zooveel gewigt voor hun geheele leven zullen zijn.

" Het doet my veel plaisir dat zy hier zoo gaarne zijn en de onschul-
" dige vermaakjes,die zy hier genieten,zoo apprecieeren. Anna zal my,hoop
" ik,van daag weer goede tijding van U kunnen brengen. Wy eten van daag
" op Gooilust,het jaarlijksche diné! Alles staat magnifiek,de korenvelden
" zijn op het mooiste oogenblik en het Gooi in al zijn pracht."

" Ik ben dezer dagen zeer verdiept in het Leven van Valckenaer door
" Alexander Sillem; 't is wel wat langdraadig,maar toch interessant; als
" uw man het eens wil doorbladeren,zal ik het hem gaarne sturen. Nu gij
" de negen dagen gelukkig doorgebracht hebt,zal de ochtend,als Maurits
" op het Parket is,U wat lang vallen en Norrie wat al te druk. Uw Marietje
" is heel wel en heel lief,wel wat stil maar tog zeer tevreden,want zy
" neuriet veel in haar zelve,en schijnt een lieve stem te hebben; ik
" hoop dat er zangles op haar school gegeven wordt; zy mist JW. en Frank
" geloof ik. Ik hoop dat Scheveningen mee zal vallen aan Frank,die met
" looden schoenen hier van daan ging. Ik ben eindelijk geslaagd door
" Cruyff de timmerman een billiard te krijgen tot vreugd van de jongens.
4128 " Ik hoop dat het naar wensch zal uitvallen,want het is nog al duur. De
" provincierozen hebben heerlijk gebloeid maar hebben haast gedaan,wat
" jammer is,want het zijn de mooiste. Ik zal hier maar eindigen."

Diezelfde dag schreef Victor Roos uit Scheveningen:" In ieder opzicht "hebben we hier alle reden tot dankbaarheid. Niet alleen bevalt ons de "kamer goed,maar ook het eten en de bediening. Met een enkel woord krijgt "men nogal wat gedaan. Als alles zo voort gaat kan het moeilijk beter. "Eerst nadat we er nog voor één fles (die voor 3 dagen diende) waren in- "gelopen,werden we gewaar dat het gebruik van wijn aan tafel niet ver- "plichtend is. Het baden bevalt uitstekend en het was voor Frank vanmorgen "een teleurstelling te moeten overslaan. De briefkaart was al weg toen "ik hoorde dat Frank U van zyn hoesten geschreven had,anders had ik hem "verzocht dit niet te doen daar het niet de moeite meer waard was. Uit "voorzorg ging ik echter heden met hem naar de dokter,die,na nauwkeurig "onderzoek verklaarde dat het niets was en we gerust konden voortgaan. "Beide jongens zyn zeer vrolijk en van heimwee bespeurde ik nog niets. "Gisterenavond was hier vuurwerk,waardoor we wat later zyn te bed gegaan. "Over het geheel zyn we,wat dit laatste betreft,nog niet goed en règle. "Om hun karakter en houding jegens my heb ik JW. en Frank lief gekregen. "Dikwijls bewonder ik Frank om zyn geestigheid en gevatheid. Ook hebben "ze een vrome zin. Uw dw. V.Roos."

4129 Twee dagen later schreef hy opnieuw:" Van Franks hoesten bespeur ik "niet veel meer. Evenals JW. vaart hy wel. Hun levendigheid behoef ik "volstrekt niet aan te moedigen,integendeel soms houd ik ze slechts met "inspanning van alle krachten op de betamelijke hoogte,waarlijk geen "slecht verschijnsel. Het kost me echter nogal eens een schoon boordje "daar het hun weinig schelen kan of ze my by de hals of by het been te "pakken krijgen. By het baden vangen ze getrouw elke golf op. Frank denkt "er niet altyd aan om zyn hoofd nat te maken,maar ik herinner het hem "telkens. De hulp van een badknecht kunnen ze volkomen ontberen. Ik sla "ze van de trap der badkoets met het horloge in de hand steeds gade. Als "ik ze roep komen ze terstond,behalve wanneer er nog een golf aankomt, "waarvan dan nog even moet geprofiteerd worden."

" Woensdag zyn we in den Haag geweest om boodschappen te doen; de "Schev. boschjes doorkruisten we in alle richtingen. Er zyn heerlijke "zitjes evenals op de Schev. weg. We menen de Duitse Kroonprins met zyn "twee zoons gezien te hebben."

(Dit was de latere Keizer Friedrich met zyn zoons Wilhelm,die thans 1904 keizer is en Heinrich.)

"Het hotel is vol,byna alleen Duitsers,helaas weinig Fransen en Engel- "sen. Twee tafels zyn altyd in de eetzaal bezet,heden zelfs drie,zodat "het diner dan ook beter was dan gewoonlijk. Bovendien waren er bloemen "op tafel en hadden de knechts witte handschoenen en dassen aan !"

4130 " Veel hebben we nog niet gestudeerd. Toch heeft Frank reeds al zyn "Franse themata af en repeteerde JW. een beetje Grieks. Terwijl ik dit "schrijf,liggen de boys heerlijk te slapen. Zy zyn iets vroeger,9¼ naar "bed gegaan om my de gelegenheid te geven rustig door te schrijven. Als "zy weten dat zy my met iets genoegen doen ontzien ze geen moeite."

~~4113~~ Woensdag 2 Aug. kreeg ik vacantie en gaf ik het Parket aan Verloren over en Donderdag 3 Aug. spoorde ik naar Bussum,waar ik door de drie jongens werd afgehaald en naar de Horstermeer gebracht. Er was meer vogel dan de vorige keer; van 12 - 1½ regende het hard. De regenjas,my door Lore gegeven,was excellent,maar ik kreeg doornatte voeten. Henriette Elout lo- geerde op S.en B.,die my meer dan ooit haar vader rappelleerde. 's Avonds keerde ik naar Amst. terug. Lore had Tante Hodshon gehad en Saar,die Au- gusta allerliefst vond. Lore had myn brief van 31 Oct.'55 overgelezen, omdat die haar zulk een aangename impressie had gegeven dat zy moest gaan piano spelen om aan haar gemoed lucht te geven.

Vrijdag 4 Aug. lichtte ik Verloren omtrent de krankzinnigen in en lag ik overigens met gesloten ogen in myn stoel,oververmoeid. Lore kwam 4131 voor het eerst beneden doch eerst 's avonds. Zondag hoorde ik een mooie preek van Valeton uit Bloemendaal en liep ik met Lore een grachtje om. Woensdag ontving Lore kraamvisites van Mama,de tantes Hodshon en van Winter,Tane en Agnes. Tane zeide my dat haar vader zo'n schik in Lore had om haar prettige vrolijke gezicht en haar entrain. Mama gaf my een stukje ordelint cadeau,dat Lore's vader in 1842 voor de grote reis had meegenomen.

Zaterdag 12 Aug.spoorde ik met Lore en Miek naar den Haag om Pienot te raadplegen. Te 11½ vonden wy te Scheveningen Roos en de jongens. Het

was Oostenwind en brandend heet. Wy lieten de jongens op hitten rijden, ontmoetten Marie Boreel-Dedel met twee staken van dochters en Prins Alexander met zyn adjudant van Goens. 's Avonds keerden wy terug en namen Frank mee. Zondag 13 Aug was het snikheet. Lore las in de tuin aan Miek en Frank voor. 's Avonds met Lore en Miek naar het Westerhoofd gewandeld,waar het koeler was,terwijl Frank een roer,zwaarden en een touwen ladder voor zyn schuit vervaardigde.

Maandag 14 Aug spoorde ik met Lore en Miek in een hitte van 85° naar Zeist. Er woei een uitdrogende Oostwind. In Stenia bleven wy 's middags 4132 met Constance in de zaal,waar alles hermetisch gesloten was,en later by Tante Voombergh,waar het nog benauwder was. Miek reed met Constance Laboucher later vrouw v. Frank chere,die Sissy genoemd werd en 16 jaar was,in de ezelwagen. Ik vond het altyd aardig om meisjes van die leeftijd te ontmoeten omdat Lore ook 16 jaar was,toen ik haar te Leyduin lief kreeg,en m.i.enig in haar soort was. Na het eten liepen wy te 6½ naar het Slot,naar de Laboucheres. Charley was 13 en zou naar kostschool gaan, Louis en Alfred vond ik lang en mager en de arme lieve Datie bleek en koortsig, René daarentegen,6 jaar,flink en stevig en Henrietje,3 jaar,ook mooi en flink. Wy spoorden te 8.45 naar Amsterdam terug. Het bleef ondragelijk heet.

Ik vroeg aan de Bull en aan Enschedé de nummers der Amst. en Haarl. Couranten aan,waarin de geboorten en het overlijden onzer familiebetrekkingen stond om de exemplaren te vervangen,welke de schoonmaakster in haar onwetendheid verscheurd had. Te 5 uur kwamen Victor Roos en Jan Willem van Scheveningen terug. Voor de 28 dagen had hun verblijf en dat van Frank ƒ 400,- gekost.

Woensdag 16 Aug had Miek 's ochtends te 7 uur een acces,waarby zy erg gilde. Ik liep naar beneden en vond Lore en de baker by Mieks bed. Dr Munnich werd gehaald en zeide dat het geen toeval was maar aan de zenuwen te wijten was. Lore ontbeet voor het eerst sedert half Maart weer mee. De hitte was nog even groot,in Madrid over de 100°. Lore gevoelde zich gezond en sterk. Max kwam van S.en B. terug,want de vacantie was helaas alweer om.

4133 Donderdag 17 Aug bezocht ik Prof J.W.Gunning in zyn laboratorium om hem te spreken over een geschenk in geld aan Ds Cramer te geven voor zyn cursus over Godsdienstleer en Geschiedenis. Hy zeide my dat zyn zoon Jan by zyn broer in den Haag catechiseerde omdat Looman te steil is. JW. werkte tot 10 uur aan zyn taken en had moeite met Nepos. De beginselen zyn dan ook altyd moeilijk en Nepos gaat voor moeilijk door.

Daar de Oostenwind alles uitdroogde,kwam er in N.Holland gebrek aan drinkwater en werd er uit Hoorn en Purmerend om getelegrafeerd. Eindelijk, Zondag 20 Aug. liep de wind naar het Zuiden en vielen er te 9 uur 10 regendruppels. Augusta Elout kwam te 12 uur en te 1½ reden wy naar de Nieuwe Kerk. Lore was zenuwachtig omdat Henk niet kwam,anders waren alle kinderen present,zelfs Nor met Trijntje en Anna. Ds Vinke bad heel goed en sprak heel eenvoudig en begrijpelijk. Er waren 32 kindertjes. Eerst vielen een paar vrouwen flauw en by het dopen een man,die zyn vrouw verloren had en nu zyn kindje moest ten doop houden. Onze baby was allerliefst en ook Nor was heel zoet. JW. en Frank zaten met my in de bank der ouderlingen, 4134 en achter ons Beels,Max en Karel. Lore zat met de moeders en bakers in het ruim.Augusta werd het eerst gedoopt,wat ik jammer vond en aanmatigend. Te 3 uur was alles afgelopen en gingen wy Ds Vinke in de consistoriekamer bedanken. Te 4½ kwam Henk opeens binnen met de tijding dat Mama,Tane en Louise Elout van S,en B. gekomen waren per trein van 3 uur,daar zy in de waan waren dat de plechtigheid heden avond door Hoedemaker geschieden zou. Dit had Agnes geschreven. Augusta Elout at by ons en te 8 uur kwamen Mama, Tane,Louise,Willem,Beels,Agnes en Karel. Agnes gaf de bloedkoralen collier van Jettie aan Baby cadeau. Ik geloof niet dat ik daartoe de moed zou gehad hebben. Lore had gezorgd voor een taart van mille feuilles en ijstaartjes en wy zaten met alle deuren en vensters open en alle kamers verlicht. Lore was niet moe. Heerlijk !

Maandag 21 Aug.brandden 5 bewoonde en 7 in aanbouw zijnde huizen in de P.C.Hooftstraat af. Er was geen water om te blussen.

Cécile Paroz had in lang niets van zich doen horen,maar nu kwam er een brief van 10 blz. waarin zy als reden van haar stilzwijgen opgaf de 4135 vreeslijke smart,welke het gedrag van haar broer Virgile veroorzaakt had. Tijdens de afwezigheid van haar vader had Virgile met Berger het toezicht over de jongens. Virgile had voorgesteld om by Neuchatel te gaan baden, Berger had geweigerd,maar Virgile had doorgedreven en was er met 12 jongens

heengegaan,met dit gevolg dat een van hen verdronken was. En in plaats van te trachten hem te redden was hy onverschillig huiswaarts gekeerd en had niet eens gewacht totdat het lijk gevonden was. En toch was hy een geoefend zwemmer. Op een aanmerking van Cécile had hy haar uitgescholden en willen slaan. Met zulk een roughian,die nog bovendien schulden maakte viel niet te leven. Van het gebeurde hadden de radicale dagbladen gebruik gemaakt om de oude Heer Paroz te belasteren en waren er dagelijks troepen mensen voor het huis met ketelmuziek,die godslasterlijke liederen zongen.

Vrijdag 25 Aug. viel er hagel en bezocht ik met Lore en Miek de Hist. Tentoonstelling,waar Lore het meest schik had in de oude kamers. De volgende dag bezochten wy die opnieuw met JW. en Frank. Henk was naar S.en B. en Max naar Broekhuizen. JW. kwam huilende thuis van het Gymnasium omdat Hofdijk aan de gehele klas zesmaal 4 werkwoorden als straf gegeven
4136 had,ofschoon slechts enkele jongens leven gemaakt hadden. Dergelijke onrechtvaardige straffen worden dikwijls uitgedeeld. Frank hielp hem de werkwoorden maken. Op de tentoonstelling hadden wy Ernst en Sophie van Hardenbroek ontmoet,die ons voor een dagje op de Heilige Berg inviteerden. Zy waren in '55 getrouwd en hadden 10 kinderen,van wie het oudste,een meisje,20 jaar was.

Zondag 27 Aug kerkte ik met Lore by Cramer in de Wester,wat in lang niet gebeurd was,namelijk dat wy samen naar de kerk gingen behalve by het dopen. 's Avonds te 6½ bracht ik haar en Miek naar de Oosterspoor en thuis komende vond ik in myn slaapkamer een kistje sigaren met een kaartje waarop zy geschreven had:" Een troostje voor klein oudje gedurende de af-"wezigheid van Boudewijn."- Ik schreef natuurlijk een tedere brief aan Lore en JW. vertelde my dat zy te Scheveningen aan Roos had opgedragen om de sigaren te kopen,die veel fijner bleken te zyn dan die welke ik gewoonlijk rookte. Ik schreef:

" Op de kinderkamer vond ik te 8½ de baker,die aan Anna en Trijntje "voorlas,terwijl deze met Baby rondwandelde,die met open ogen lag te kij-"ken. Weet je wel dat het meer dan 10 maanden geleden is sedert je het "laatst op S.en B. waart ? En ik kan je niet zeggen in welk een angst ik "dit jaar verkeerd heb,dat je het nooit meer zoudt terugzien. Wat is het
4137 "heerlijk dat je er nog bent; dit geeft my hoop dat je nog heel lang by "my blijven zult. - Max komt daar thuis ('t is elf uur). Hy vond Broek-"huizen prachtig,het huis nog groter dan dat van S.en B.,de waterpartij, "de hertebaan en de vergezichten magnifiek. Het weer had hem belet verre "wandelingen te maken,maar hy had op waterschoenen gelopen,billart ge-"speeld en was naar Wijk by Duurstede gereden om de ruïne van het bisschop-"pelijk ~~paleis~~ Slot te zien."

Cécile schreef:" Vous aurez reçu ma lettre de l'autre jour. Hélas "si c'était aujourdhui que je dusse l'écrire,son contenu n'en serait que "plus triste! Virgile a écrit à mon père - il ne nous parle plus - une "lettre impossible,dans laquelle il nous prévient qu'il est capable de "tout. Dites à Henk que cette semaine seulement trois enfants de 11 à 12 "ans se sont noyés dans le lac de Bienne,et deux garçons de 15 ans,deux "fillettes de 10 et 11 ans de Peseux dans le lac de Neuchatel,une jeune
4138 "fille de 17 ans dans la Luze et deux jeunes gens de 18 et 20 ans dans le "Doubs. Les mères des deux fillettes sont au désespoir....."

Maandag 28 Aug ging ik Pijnappel condoleren,wiens jongste kindje aan de kinkhoest bezweken was. De andere vier kinderen leden er ook aan,het oudste was 6,het jongste 1½. Daarna bezocht ik de Heer William Smit,die my zeide dat Frank lastig en wijs,maar een goed rekenaar was; vervolgens liep ik naar het kantoor van Cees Hartsen,waar ik eerst wachten moest en toen werd aangediend. Ik vond het prettig om zyn lieve stem weer eens te horen. Ik vroeg naar zyn broer Jacob en toen vertelde hy my hoe hy met hem getobd had,hoe hy te Baarn uit het rytuig en uit de vensters had willen springen, hoe vier man hem 's nachts met moeite hadden kunnen bedwingen en hoe nodig het dus was dat hy te Utrecht in het Krankzinnigengesticht werd opgenomen.
4139 Cees was met van Riemsdijk te Bayreuth geweest om de uitvoering van Wagners kunststuk te horen. Ten slotte vroeg hy my om een dagje by hem te Baarn te komen.

Na het dejeuner ging JW. als gewoonlijk naar het Gymnasium,maar te 1½ kwam hy vrij ontdaan en met tranen in de ogen weer thuis,omdat hy op de Appelmarkt over een ketting op zyn maag gevallen was. Hy liep met Pantekoek,die hem ophielp en in een winkel bracht,waar men hem water te drinken gaf met de raad om niet naar school te gaan. Daaraan gaf hy gehoor;

hy was niet suf geworden en bleef tot 4 uur aan zyn werk. De kraamkamer werd schoon gemaakt,zodat Baby naar de kinderkamer verhuisde.

Pronk van Vechtzicht kwam my vragen of ik niet eens by hem kwam jagen,daar er nogal hazen by hem waren,mais cela ne me tentait pas. 's Middags bezocht ik het graf van Lou,maar dat zag er nog niet knap uit. Dat van Eveline Hartsen werd beter verzorgd.

In Artis vroeg ik of men van daar verse melk aan huis bezorgde, maar het antwoord was dat men er wel melk verkocht voor 20 cts de kan, maar men die moest afhalen.

In het naar huis gaan sprak ik Domnissen,die conrector geworden was met *f* 3200,- traktement,dat was nog *f* 200,- meer dan het mijne. 's Avonds moest ik de vergadering van het Kiescollege bywonen tot 8½ en toen ik thuis kwam vond ik een brief van Lore,die o.a.schreef:

4140 " Ik ben blij dat de cigaren je pleizier doen en dat je ze lekker vindt,
" en ik vind het ook nogal aardig dat,ofschoon je na het eten te Scheve-
" ningen aldoor met Roos liep,ik toch nog dat geheimpje met hem heb kun-
" nen hebben zonder dat je er iets van bemerkte ! Zoveel als jy heb ik
" niet te vertellen,want ik heb niet anders gedaan dan een brief van 8
" pag. aan Cécile te schrijven,met Mama en Tane te wandelen en .....te
" praten. Aan Tane heb ik gezegd dat wy misschien van 't najaar naar het
" Loo zullen gaan en zy dan mag meegaan. Morgen ga ik denkelijk naar
" Hilversum om by Saar te dejeuneren en overmorgen komt myn tyrannetje
" my zó vroeg overvallen dat ik wel mag maken op te zyn. Miek en ik lo-
" geren in de oude kamer van Anna en Constance en vanochtend werd ik
" reeds vroeg wakker omdat het zo licht was. Het bed is zo hard dat ik
" dankbaar ben van er niet altyd in te slapen.

" Vergeet de verjaardaglijst van Max niet,want Mama en Tane willen
4141 " die ook hebben. Ja Kindlief,welk een goedertierenheid des Heren dat
" ik er nog ben,en zo wel,sterk en gezond ! Ik kan het my dikwijls nog
" niet verbeelden dat ik de achtste tunnel door ben. Nu adieu,zoen de
" zoons en het dochtertje van my; ik mis de kinderkamer zeer en vind
" het hier zo stil. Je eigen Lore."

Ik antwoordde dat Max gaarne de werken van Molière zou wensen te krijgen daar hy die op school nodig had,en verder dat Augusta delicieux was,terwijl ik Lore beklaagde van in die vochtige,beschimmelde kamer te moeten slapen.

Aan tafel zeide Max my dat hy niet begreep waarom ik niet evenals in Oct '75 heden avond naar S.en B. ging als ik zo het heimwee naar Lore had. Hy zou wel voor het licht en het ontbijt zorgen. Zo gezegd,zo gedaan. Frank was in een wip klaar en te 6½ liepen wy naar de Oosterspoor,die ons te Hilversum bracht,vanwaar wy ons te voet naar S.en B. begaven. Het was lichte maan en Hilversum stroomde leeg om een vuurwerk op Trompenburg te zien,dat ter ere van Dr van Hengel werd afgestoken,die ridder in de orde van de Ned.Leeuw geworden was. Frank stapte moedig voort en droeg zelfs nu en dan myn zakje,hoewel hy zelf al zyn eigen tas en twee
4142 jassen te dragen had. Wy kwamen te 9¼ op S.en B. droog aan en Lore was meer dan verwonderd. Het speet haar in het lezen van haar romannetje gestoord te worden. Ik sliep met Frank in de donkere kamer.

Op Donderdag 31 Aug. met Lore,Miek en Frank naar Amst. terug. De
4144 volgende dag bracht Lore Miek te 6½ 's ochtends naar Ede. Miek was zó dik geworden dat het goed,hetwelk zy in April nieuw had meegenomen,haar niet meer paste. Van Ede keerde Lore naar S.en B. terug,waar Cees Hartsen haar een visite maakte.

Zaterdag 2 Sept. opende ik de jacht op Cruysbergen met Graafland, W. Dedel en Henk. Zondag was ik alleen met Lore en de twee kleintjes en 's avonds keerde ik met Lore en de jongens naar Amst. terug. Maandag trok ik met loden schoenen naar het Parket. Dinsdag spoorde Lore 's avonds te 6½ naar den Haag om Pienot te raadplegen,daar zy al sedert enige dagen soortgelijke pijnen had als in '72 te Driburg. Schooneveld zeide my dat er gedurende de kermis stellig iets gebeuren zou en daarom het garnizoen zou versterkt worden. Volgens hem waren het de domheden van het Bestuur,welke de oplopen zouden uitlokken.

Nu Miek weer school lag,schreef zy melankolieke brieven. Lore's abces was door Pienot doorgesneden,die ook nog twee tanden gevuld had.

4145 Vrijdag 8 Sept. spoorde ik te 6.50 naar Bussum en joeg ik met Willem Dedel op de Meir. Ik deed 6 schoten,kreeg 4 eenden in de schuit,schoot er een verloren en een mis,hy deed 5 schoten en schoot alles mis.

's Avonds reed ik naar Hilversum en logeerde by Saar. De volgende dag reden Hartsen, Willem Hartsen en ik te 9 uur naar de Laarder Tol, waar wy om de regen tot 11 uur moesten schuilen. Prachtig jachtveld, aardappelen en hakhout. Er waren veel hoenders, maar ik schoot ze mis. Om 1 uur begon het weer te regenen, zodat Hartsen naar huis liep, maar Willem en ik doorjoegen. Geen haas gezien. Hartsen vertelde my dat hy 25 jaar lang ƒ 20.000- 's jaars had opgelegd en een ton van zyn zuster Kee geërfd had.

Te Hilversum vond ik een brief van Lore:" Liefste, het is heel stil " want de jongens zyn naar S.en B. en Oudje is weg! Ik vind het jammer " dat wy morgen niet naar de Heilige Berg gaan, want nu vrees ik dat er " niets van die partij komen zal, maar misschien zou het morgen toch te " veel geregend hebben en dat troost my weer. Wist je dat ik Verboon voor " Zusje heb laten komen om hem omtrent haar voedsel te raadplegen ? want " zy is wel wat afgevallen in de laatste tijd, Hy ried my aan haar nu " melk te geven zonder water en dan eiwit met water, wat wy nu zullen " proberen. Vanavond is de baker op de loop en ben ik moe, zodat ik lust 4146 " in een dutje zou hebben, maar daar is het byna te stil voor."

" Djé m'a extrêmement chanté les éloges de Mariétje, qu'elle avait " trouvée si gentille à S.et B. Cela m'a fait grand plaisir."

" Chéri," le but de ma visite vous sera probablement bien connu "... .....(Dit was een phrase, die Ds Stoop debiteerde als hy vóór het avondmaal huisbezoek kwam doen. Dan sprak hy eerst Hollands en over koetjes en kalfjes en vervolgde hy plotseling in het Frans:" Le but de ma visite vous sera probablement bien connu.")....." c'est de t'engager à inviter " Hartsen pour Lundi prochain à diner. Si tu as tué des canards aujour- " d'hui nous les mangerons ce jour là. Dag Kindlief, myn ogen vallen toe " en myn hart slaapt al; anders ben ik vrolijk, gelukkig, monter, tevreden, " opgeruimd, dankbaar en opgelucht, en heb ik het heel goed. Best zal ik " het echter eerst dan hebben als myn zoet oudje weer by my is...."

Zaterdagavond keerde ik in Amst. terug. Augusta was vrolijk maar weigerde de fles en ik dacht:" Zou de Heer haar weer tot Zich willen nemen ?".

4147 Verboon kwam te 12 uur en wist geen raad. Hy erkende dat zulk een geval van gebrek aan eetlust by een klein kind hem nooit was voorgekomen en daarom verzocht hy ons Dr Munnich te raadplegen, terwijl hy ons het adres gaf van een loopmin, Vrouw Poulinier, Runstraat in een gang. Dr. M. was niet in stad en wy moesten dus tot de volgende dag wachten.

Maandag 11 Sept. Ik kreeg zes verbalen, constaterende het vinden van aangeplakte stukjes papier met potlood beschreven, waarby de bewoners der Jonker-en Ridderstraten, Bierkaai, Jordaan, Willemstraat en eilanden opgeroepen werden om heden avond te 9 uur op de Botermarkt samen te komen ten einde de Burgemeester den Tex, die op zyn geld steunde, te vermoorden en oproer te maken. Zulk een besteld oproer duchtte ik niet al 4148 te zeer, daar de politie gewaarschuwd was en dus de nodige maatregelen kon nemen. En toch kwam er 's avonds oproer en werden op de Herengracht tussen Leidse straat en Prinsenstraat by onderscheiden bewoners prachtige ruiten ingegooid, ook in de Kalverstraat by Abercombie, in de Paleisstraat by Eygenraam en op het Rokin by Aldenhoven. De Burgemeester had 30 agenten in huis, zodat hy zelf geen schade leed, en de Wethouder J.C.de Koning had zich evenzeer doen beschermen, maar zy lieten het gepeupel begaan in plaats van er op in te hakken. Te 11½ werd alarm geblazen en getrommeld om de schutterij op de been te brengen, hetgeen de burgerij de doodsangst op het lijf joeg, en toen de schutterij er was, waren de belhamels naar bed, en mocht zy zich laten natregenen. Prachtige toestand: het getrommel op de Westermarkt, een der loopplaatsen, duurde van 11½ tot 12½ en verstoorde veler en ook Lore's nachtrust. Daar het ingooien der glasruiten op de Keizersgracht eerst op de Leliegracht begon, werden wy gespaard.

Dinsdag 12 Sept. was onskleintje zó min, dat het drankje niets had uitgewerkt. Dr Munnich kwam eerst te 12 uur en keurde de komst van de loopmin goed, die te 2 uur verscheen en o wonder ! baby zoog dadelijk met smaak.

4149 De halve bevolking was evenals in 1848 op de been om de ingeworpen glasruiten op te nemen. Schooneveld was van 9 tot 4 in het Stadhuis geweest en betreurde met my dat er niet krachtiger gehandeld was. Volgens hem was de Burgemeester bevreesd en de Generaal Camp ook een flauw heer. 's Avonds liep alles te hoop naar de gracht van den Tex, die in het later door zyn schoonzoon en opvolger Meinesz betrokken huis op de Heerengracht

by de Spiegelstraat woonde,maar de gracht was zowel aan de Leidse-als Spiegelstraat afgezet en daarom stroomde het grauw naar de overzijde, waar de ruiten werden ingegooid by Insinger,Huizinga,Hooft van Geerenstein en anderen. Herhaaldelijk chargeerde de cavallerie,maar te vergeefs. Ook de Reguliersbreestraat,het Singel over het Gymnasium en het Koningsplein waren barstens vol. Henriette Insinger bracht een affreuse avond door.

Toen Schooneveld te 9½ naar het Stadhuis ging,zag hy dit aan en gaf hy last aan de Inspecteur van politie Hazenberg om met 20 agenten en infanterie naar het Singel te gaan,de menigte te sommeren zich te verwijderen en by weigering de voorsten in arrest te nemen. Dit gelukte, 47 personen werden opgepakt en daarop liepen de anderen weg,zodat de nacht rustig voorbyging. Ik meen my te herinneren dat zich onder de gearresteerden Henri Labouchere bevond en een kruidenier uit de Heilige Weg op pantoffels,die evenals honderd anderen uit nieuwsgierigheid was gaan kijken.

4150 Woensdag 13 Sept. vaardigde de Burgemeester een proclamatie uit om de nieuwsgierigen te vermanen zich niet op straat te begeven ten einde zich niet aan levensgevaar bloot te stellen. Vijf gewonden lagen in het Gasthuis. Ik begaf er my heen en werd door Dr Thijssen naar de Verbandzaal gebracht. De eerste: Pogge,was op het Singel voor de Keizerskroon door een infanterist met de bajonet in de buik gestoken en door een agent met de sabel op het hoofd geslagen. Hy zeide my dat hy by de timmerman Boutelje geweest was om werk te vragen,was toen langs het Singel teruggekeerd maar had niets misdreven.

De tweede:Kasten,had de wacht gehad aan de Eng. Gasfabriek en was op de Dam door een charge van de cavallerie overrompeld,die hem twee sabelhouwen toegebracht en het rechteroor bijna afgehouwen had.

De derde: Köhlinger,zoon van myn failliet van 1855,was kellner by Koorendijk en uit nieuwsgierigheid op het Singel gaan kijken,toen er een charge door de dragonders gemaakt werd en hem een slag op het hoofd werd toegebracht.

De vierde: Hendriks,schippersknecht,was 's ochtends uit Keulen gekomen en 's avonds gaan kijken,maar had ook een houw op zyn hersenpan gekregen. De vijfde: Möllmann,zoon van een stukadoor,was uit een Duitse Zangvereniging gekomen,en had op de Dam een slag op het hoofd ontvangen.

4151 Geen van hen scheen my toe tot de belhamels te behoren,alleen van Pogge werd verteld dat hy een korporaal geslagen en deze hem daarop doorstoken had.

Te 2½ moest ik het Jodengesticht inspecteren; de vrouwen waren zeer druk; een reeds bejaarde vrouw liet my nooit gaan voordat zy een aria voor my gezongen had.

's Avonds liep het rustig af. Het ganse blok tussen Koningsplein, Singel,Vijzelstraat en Heerengracht was afgezet en er werd niet gestoken, noch gevochten,hoewel er een grote volksmassa op de been was.

Donderdag 14 Sept liep ik te 9 uur naar het Gasthuis en bezocht ik de gewonden andermaal. Pogge moest sterven,daar de bajonet zyn gehele lichaam doorstoken had,maar de anderen waren herstellende. Schooneveld had de Rijksveldwachters Blooker en Huy dronken op de Dam gezien. De vorige dag waren er nog 100 huzaren en 200 infanteristen uit Haarlem gekomen en in den Haag hielden zich de Jagers en een batterij artillerie gereed om naar Amsterdam op te rukken.

Augusta zoog sedert Dinsdag als een lier by Vrouw Poelinjee,die 5 maal daags kwam en het kind zag er weer kostelijk uit. Lore zond dage-

4152 lijks tijding van Augusta aan Mama,Maria,Miek en Cécile.

's Avonds was het stil,behalve op het Koningsplein,waar een oploop was,zodat de huzaren gerequireerd werden,die als dollemannen door de Leïse Straat holden,ofschoon daar geen mensen liepen. Een conducteur van van Gend en Loos,die heel bedaard met zyn kind naar huis liep,kreeg een sabelhouw die hem byna onthoofde. Hy werd by de apotheker Weissenbruch ingedragen,waar Op ten Noort kamers had,die van de charge getuige was en er schande over riep dat de cavallerie zo te werk ging. De stad was overigens als uitgestorven; geen mens waagde zich meer op straat, de winkels waren gesloten en donker.

Vrijdag 15 Sept at Seiffert by ons,die over Nahrungssorgen klaagde. Van oudsher was hy court d'argent en een verkwister. Ook nu moest hy per vigilante naar het Station gebracht worden ofschoon het mooi weer was.

Zaterdag 16 Sept vernam ik in het Gasthuis dat Pogge overleden was, maar dat de conducteur wellicht zou herstellen,ofschoon hy enorm veel bloed had verloren; de sabel scheen zeer scherp geweest te zyn,en volgens de geneesheer was er minder gevaar voor wondkoorts. Hy herstelde dan
4153 ook maar liep later met het hoofd scheef. Donderdag avond had een jong onbezonnen Luit. der Huzaren van de Capelle drie schoten uit zyn revolver gelost,zodat een kogel in de winkel van Haverkotte,Kalverstraat,was terecht gekomen. 's Middags te 2 uur kwamen er 200 jagers uit den Haag.

Wy plaatsten een advertentie in het Nieuws van de Dag voor een vaste min.

Jozua van Eik wilde een buste van da Costa voor de school op de Rozengracht cadeau geven,mits hy slechts ƒ 1000.- behoefde by te passen. Cuypers maakte er een tekening van.

Vrouw Poelinjee kwam voor het eerst in ons huis slapen. Zondag 17 Sept.had de kleine poes zowel 'sochtends te 5 en ook later te 7 en te 10 uur allerliefst gezogen,maar 's middags weigerde zy te zuigen en schreeuwde tegen de borst. Ik liep naar Betje Boonacker,JW's kindermeid,die te 6½ kwam en tot 9½ bleef,maar ondanks al het getob,nam het kind niets en deed het niets dan schreeuwen,terwijl het stellig weer de koorts had. Lore had op een advertentie uit Hilversum geschreven,en ook aan Saar en deze telegrafeerde dat de min door Dr Moll was goedgekeurd en de volgende dag komen kon. Ik kon eerst Maandag 18 terugseinen dat die min moest komen.

De militairen waren dronken en overmoedig.

4154 Ik had 's ochtends vergadering van het Classicaal Bestuur,voor het laatst met Cramer. De vraag werd behandeld of Ds van Buren,die te Naarden stond, zou vervolgd worden. Hy had herhaaldelijk met zyn dienstbode coïtus gepleegd. Dat meisje,niet ouder dan 18 jaar,was ziek geworden en nu had de predikant,een man van 65,aan zyn vrouw gezegd dat hy haar het drankje wilde geven. Van die gelegenheid maakte hy misbruik om haar eerst te liefkozen en van lieverlede meer en meer te naderen,haar verzekerende dat zy niet behoefde te vrezen zwanger te zullen worden,dewijl hy al zo oud was. Tegelijkertijd trachtte hy haar vrijer te bewegen om haar een bezoek te brengen,maar als een tweede Uria weigerde deze te komen,zolang zy te bed lag,en de predikant ging met het ingeven der medicijnen voort en tevens met zyn schandelijke handelingen. Hy werd door het Class.Bestuur ter verantwoording geroepen maar verscheen niet,en daar de jonge predikant Posthumus Meyjes voor familiezaken naar Groningen ging,waar Jetje Postma inmiddels bevallen was,droeg het Class.Bestuur,waarvan ook hy lid was, hem op om haar te ondervragen. Enige weken later,toen wy weer vergaderden, bracht de goede Meyjes op erbarmelijk zenuwachtige wijze verslag uit van zyn bevinding en deelde hy mede dat de zaak zich volgens het meisje zo toegedragen had als ik hierboven vermeld heb. Zy erkende geen weer-
4155 stand geboden te hebben en niet geschreeuwd te hebben,toen de predikant haar verzekerd had dat er geen kind van komen kon en had hem daarna weken achtereen zyn gang laten gaan,ook nadat zy hersteld was,daar zy het geen onaangename gewaarwording vond en er zelfs naar verlangde. Eerst toen zy begon te vrezen dat zy zwanger werd,was zy angstig geworden. De predikantsvrouw had haar toen naar haar ouders te Groningen gezonden en dáár was zy bevallen. Haar engagement was natuurlijk verbroken. Het Class.Bestuur zond daarop de stukken naar het Prov. Kerkbestuur en dit college bepaalde zich er toe van Buren voor enige tijd te schorsen. Hy was dan ook modern.

Te 12 uur kwam de Hilv. min Johanna Frölich,17 jaar oud en gehuwd met Bylart,en zy bleek my hetzelfde meisje te zyn,omtrent wie twee jaar vroeger een instantie gevoerd was,toen haar voogd haar in een gesticht by Scheveningen had laten opnemen onder voorwendsel dat het een kostschool was. Haar moeder,die protestant was,had een roomse man en aan zyn sterfbed moeten beloven dat het kind,waarvan zy zwanger was,rooms zou worden. Na zyn dood verzuimde zy een toeziende voogd te doen benoemen en verloor zy dus,toen zy hertrouwde,de voogdij,waarop de Kantonrechter de roomse Hafkenscheid tot voogd benoemde. Deze zond het kind op
4156 haar 15de jaar naar bovenbedoeld gesticht,waar alleen verwaarloosde kinderen werden opgenomen. Het meisje gevoelde zich daar diep ongelukkig, leerde er niets,kreeg slecht eten,zodat zy aan haar moeder haar nood klaagde,die de eerste Zondag de beste overkwam en verlof kreeg om met

haar op het strand te wandelen. Zy vluchtten echter te zamen naar Hilversum,waarop Hafkenscheid een klacht by my indiende. Ik gaf daaraan geen gevolg,maar toen hy er op aandrong liet ik voorlopige informaties inwinnen. Een jaar later,toen het meisje 16 was,kwam een vrijer op een fortuintje van ƒ 1200,- af,dat zy geërfd had en trouwde zy met hem. Van dat geld betaalde hy zyn schulden en nu had zy niets meer dan de kleren, die zy aan het lijf had,zelfs maar één paar kousen,zodat Lore in alles moest voorzien. Lore accordeerde met haar voor ƒ 6,- in de week,onder beding dat haar daarvan slechts ƒ 4,- zou worden uitbetaald en zy het overige verbeuren zou indien haar man haar mocht reclameren. Zy had niet veel zog maar Augusta was bitter zwak en slap geworden en de nachten waren zeer onrustig en vermoeiend. Dr Munnich en Verboon spraken ons moed in,maar het kindje was erg aangetast en wy betwijfelden of het wel gaan zou.

Woensdag 20 Sept. Norrie werd 4 jaar en was in de wolken by het ontvangen van een parapluie. "Wat zullen de mensen wel zeggen!" riep
4157 hy uit, "als zy zo'n kleine jongen met een parapluie zien lopen ?". Aan le Gras,die hem feliciteerde,zeide hy:" Ja! de jongeheer is jarig !". Miek schreef hem een lieve brief. Ik had zyn portretje voor 19 Oct. laten maken en dat was goed gelukt.

Daar Ds Adriani als Voorzitter van het Class.Bestuur de predikant van Buren te Naarden moest gaan verhoren,vroeg hy my raad omtrent de wijze waarop hy hem ondervragen moest.

De Off.van Justitie te Tiel,een Jood,kwam zich beklagen dat hy de vorige nacht te 1 uur door agenten van politie met blote sabels uit het Poolse koffiehuis gejaagd was. Ik antwoordde dat de Burgemeester bevolen had de koffiehuizen te middernacht te sluiten en de achterblijvers te verwijderen en hy dus ongelijk had.

Turkije en Servië sloten een wapenstilstand. Half Europa was verontwaardigd over de beestachtige wreedheden,door de Turken in Bulgarije gepleegd.

Donderdag 21 Sept vond ik 's middags Lore in bed met de ster,welke
4158 de onrust over Augusta haar bezorgd had. Zaterdag joeg ik met Hartsen en Smissaert te Laren. 's Avonds keerde ik terug en vond Lore weer in bed. Zondag schrok ik van het kleintje,dat er zo ziek,bleek,mager en pijnlijk uitzag en klagelijk schreide. Dr Munnich ausculteerde het buikje,dat aan de linkerzijde pijnlijk was. By het heengaan zeide hy my dat hy voor het behoud van het kind vreesde. De daarop volgende nacht was dan ook ellendig,maar toen de dokter Maandag terugkwam vond hy de kleur beter,zodat ik weer meer hoop kreeg.

Dinsdag was het kindje weer minder wel en zeide Dr.M. dat het buikvlies ontstoken was. Het schatje had spruw en gilde van de pijn,zodat ik het overal kon horen en Lore geen oog sloot.

Woensdag bedaarde het en bleef het kind hijgen,af en toe met een stuiptrekking,waarby het schreeuwde. Wy laafden het met Spaanse wijn, maar het kon al niet meer slikken en te 1 uur blies het met een lach de laatste adem uit.

Augusta Elout kwam te 1½. Ons poesje zag er beeldig uit,Augusta
4159 versierde het met witte bloemen. Wy zonden Henk naar S.en B. Miek was daags te voren door Max uit Ede afgehaald,Frank was erg kapot en Norrie vroeg of zuster Augusta nu ook speelgoed by de Heer had. Lore had 's middags een rechute en moest in bed blijven. Ik ontbood van Mels,die voor alles zou zorgen,en vroeg aan Geel,of de kinderen van zyn Zondagschool een lied by het graf konden zingen.

Donderdag 28 Sept kwamen Mama,Tane en Maria,de Tantes Hodshon en van Winter,de Heren Oyens,Verloren,Rahusen en Cees Hartsen. Wy hadden de vorige avond de lieve poes op haar matrasje naar beneden in het spreekkamertje gedragen en in het kamerwiegje gelegd en iedereen vond haar beeldig. "Er is nog geen spatje aan te ontdekken," zei van Mels,en waarlijk moest er vreugde wezen in de hemel als een der 144.000,die hun klederem nog niet bevlekt hebben,in de schoot des Lams wordt vergaderd, waar het onberispelijk bevonden wordt voor Gods troon. 's Avonds bracht van Mels het kistje en by het gaslicht zag ons schatje er allerliefst uit,een fijne mond,lief neusje en kinnetje en een gewelfd voorhoofd. Welk een schat in de hemel,Louis en Augusta ! De Heer heeft zichtbaar getoond dat Hy het hebben wilde en daarom die acute ziekte gezonden,die anders 5 dagen duurt en nu maar drie. De jongens van de Burgerschool waren juist stil toen zy stierf.

4160 Vrijdag kwam Lore beneden om het kindje te zien en behield zy zulk een aangename herinnering.

Zaterdag 30 Sept kwamen te 9 uur de drie vigilantes. In de eerste gingen van Mels en Geel met het kistje,in de tweede de oudste drie jongens met my en in de derde Augusta Elout,Miek en de baker,terwijl Agnes Frank en Trijntje kwam afhalen. Lore was niet wel genoeg om mee te gaan en bleef met Norrie thuis. In de kamer van het kerkhof vonden wy Anna, Tane,Henriette,Beels en Karel en by het graf stond Roos met Meester Schepers en 28 kinderen der Diaconieschool. Geel sprak de kinderen toe,die daarna zongen,waarop Roos eindigde met een gebed. Agnes had een lief vers voor Lore achtergelaten,dat ik hierby overleg.

Op 4 Oct.berichtte Christiaan my uit Wiesbaden de geboorte van Roelof.

Vrijdag 6 Oct.reed ik 's avonds met Lore naar Hilversum om by Saar
4161 te logeren en met Hartsen te jagen. De thermometer tekende 75°,zodat Lore de gehele dag buiten deur zat; ongelukkig had zy steeds een zwart sterretje voor de ogen.

Zondag kerkten wy by van der Waayen Pieterse uit Antwerpen,wiens tekst was:"Alle dingen zyn gereed." Hartsen was meer dan stingy,vijandig en slecht gehumeurd. Hy moest 's middags naar Prins hendrik te Soestdijk en vroeg my met hem mee te rijden,maar ik prefereerde by Lore te blijven,die noch vijandig,noch stingy,noch slecht gehumeurd was. 'sAvonds moest ik met hem wandelen en allerlei klachten aanhoren over Saar en Piet en over de kinderen van Christiaan,die hy het een ramp vond over de vloer te moeten hebben.

Maandag en Dinsdag bleef ik in Amst. maar Dinsdagmiddag keerde ik naar Hilversum terug,waar Lore gebleven was en met wie ik tot 's avonds 8½ bleef.

Woensdag 11 Oct. Frank bezocht sinds 2 Oct dagelijks Dr Guye,omdat hy doof was,en nu had een schooljongen hem met een stalen pen in het been gestoken,zodat hy erg bloedde en een paar kousen van Annemie Smit
4162 moest aantrekken. Wy logeerden weer te Hilversum van 13 tot 15 Oct, en Lore kwam eerst de 18de terug. Dr Munnich vond dat zy er veel beter uitzag en sterker was. Zondag was het sterretje weggebleven.
Donderdag 19 Oct. vierden wy Lore's 43ste verjaardag. Ik had myn portret by Wegener laten maken en er een gedicht by gemaakt . (zie bladz.4162 t/m 4170.)

4170 Myn portret werd zeer afgekeurd,maar Norrie's photographie werd geprezen. Mama gaf aan Lore *f* 200,-; Tane pantoffels,Constance van Loon dezelfde gift als Jan placht te geven, Henk had eigenhandig een brievenweger vervaardigd,JW. een bijbelcover getekend,een Gothisch raam,door Augusta ontworpen, en Frank een transparant:"De Heer is uw Bewaarder."
4171 's Middags kwam Lore toch beneden.

De thermometer daalde plotseling van 70 op 36°,zodat zy begreep dat het verstandiger was niet naar Doorn te gaan,waar Maria haar wachtte.

Vrijdag 20 Oct spoorde ik 's avonds naar Hilversum,omdat Hartsen my gevraagd had Zaterdag met hem te jagen,maar de receptie was zó onaangenaam,dat ik besloot nooit meer by hem te gaan logeren. Ik vond er namelijk Christiaan,die onverwachts gekomen was,en toen ik binnen kwam, zeide Hartsen:" Zo,ben je daar? Nu wordt het zaak nummers op de deuren "te laten schilderen als in een logement." Ik sliep met Christiaan in één kamer,wat sinds 1842 niet gebeurd was. Hy hoestte zich te barsten.

Zaterdag 21 werd Miek 15. Christiaan vertrok naar Amsterdam,Hartsen stond laat op,Harmen Vos kwam eerst te 11½ en Hartsen verzocht my met deze vooruit te gaan,maar geen hazen te schieten. Saar vroeg of er anisette nodig was? "Ja!" antwoordde Hartsen," want die heeft Maurits opge-
4172 "zopen." Wy joegen in een koude Oostewind en zagen niets als een houtsnip. Langs de straatweg terugkomende ontmoetten wy een man,die watersnippen in een mandje droeg. Hartsen zeide my:" Daar wil ik Saar mee "verrassen," en kocht er negen voor *f* 3,-.Maar ach! een rilling ging my door de leden toen hy thuiskomende de *f* 3,- aan Saar terugvroeg. Arme Saar ! En toch! met hoeveel lijdzaamheid verdroeg zy zyn verwijten. Kocht zy anisette,dan kreeg zy knorren om de onnodige uitgave,welke zy zich veroorloofde,en zorgde zy niet voor anisette dan bromde hy. Ik was dankbaar van 's avonds te kunnen terugkeren en Lore te vinden,die nogal wel was,en een warm bed,want te Hilversum had ik bitter kou geleden onder slechts één deken.

Ik ging Hasebroek vragen of hy Max wilde onderwijzen,nu Cramer weg was. Jan Willem werd gestraft,omdat hy op S.en B. in zyn beste pak rondgelopen en ondanks de Oostenwind in een open rytuig gezeten had,hoezeer hem dit stréng verboden was.

4173 Lore en ik kregen op eens in het hoofd om naar Parijs te gaan ten einde Burridge te raadplegen. Dinsdag 24 Oct. vertrok Lore met Norrie naar S.en B. De volgende dag kreeg ik een brief van Lore om my te zeggen dat men op S.en B. algemeen ons plan van naar Parijs te gaan goedkeurde en te vragen of het my schikken zou reeds Maandag te vertrekken. Ik antwoordde terstond dat ik zó gauw niet kon klaar komen,daar ik eerst verlof moest vragen. Voorts zou Verloren myn functies en Telders die van Verloren moeten waarnemen,maar ik had niemand om Telders te vervangen,daar de plaatsvervangend rechter de Bosch Kemper juist zyn vader verloren had.

Donderdag sprak ik er Telders over,maar deze wilde van Kemper niets weten,daar hy hem een onmogelijk verward subjet vond en hy verklaarde zich bereid by zyn tegenwoordig werk ook nog het mijne te verrichten. Verloren was het hiermede volkomen eens,en daarop zond ik myn request in zee en schreef ik een paar woorden aan Hendrik,die te Parijs was,om een kamer voor ons te bestellen,voor niet meer dan frs.8,- per dag.

4174 Hendrik antwoordde dat hy een entresol gevonden had in het Hotel d'Alma,rue St,Arnaud voor frs 7,- daags en Woensdag 1 Nov. spoorden wy te 8 uur naar Parijs via den Bosch. Te Antwerpen was de brug gebroken,zodat wy in een stortbui over een noodbrug moesten lopen. Wy kwamen om 9 uur 's avonds te Parijs aan,waar Hendrik en Louise ons aan het Station opwachtten en in een fiacre,waarin voor slechts twee personen plaats was,naar ons hotel brachten. "Ah Monsieur,je suis désolée," zeide de ménagère,"mais l'entresol est occupé,et je dois loger " Monsieur et Madame au second." Hendrik was boos,maar het was te laat om elders een onderkomen te zoeken en dus behielpen wy ons. Het vertrek was klein,maar het bed goed.

Donderdag 2 Nov. Te 11 uur by Parmly,die veel babbelde en weinig uitvoerde,maar Lore toch een tand orifieerde. In de Magasins du Louvre kocht Lore gordijnen voor de eetkamer voor frs.58,-. Daarna reden wy in een open rytuig naar het Bois de Boulogne,maar dit was een failure, want het paard kon niet voort en stapte steeds,zodat het niet verder kwam dan de tweede vijver. In het Hotel terugkomende,vonden wy ons goed verhuisd naar een knechtskamertje in de Entresol voor frs 5,-,waar wy ons niet konden roeren,het bed te klein was en het daglicht amper doordrong.

4175 Vrijdag gingen wy eerst Hendrik met zyn 45ste verjaardag feliciteren,en om 10 uur naar Parmly. Wy vonden hem zeer verouderd en daar hy een blauwe bril droeg,zag hy natuurlijk minder scherp dan vroeger. Wy wandelden langs de Boulevards tot de rue la Grange Batelière,waar ik Lore het huis wees,dat my in '56 als gast van Bram Willet geherbergd had. In het Hotel Richmond,rue du Helder,vonden wy een goed appartement, slaapkamer en salon voor frs.12,- daags. Hendrik had ons in het Café Anglais ten eten gevraagd,waar het nogal eenvoudig was. Te 8 uur reden wy naar de Skating Ring,die heel amusant was en te 10½ naar ons nieuwe hotel,hoogst gelukkig van uit de Alma verlost te zyn. By het verlaten van het rytuig stopte Hendrik Lore een biljet van 1000 frs.in de hand. Dat was een heerlijke verrassing !

Zaterdag 4 Nov. Wy sliepen heerlijk en gingen toen Hendrik bedanken,die ons beloofde de plaatsvervanger te betalen,als Henk er een mocht nodig hebben. Van 11 - 1 by Parmly,die Lore een kies vulde en veel pijn deed. Gedejeuneerd by Durand: aile de poulet à la gelée, potage en Chablis voor frs. 7.85. In de Bon Marché kocht Lore een zijden japon en vier gordijnen voor de zaal en in het Palais Royal dineerden wy voor frs.6.-(prix fixe)

4176 Zondag 5 Nov. hoorden wy de Pressensé in de Chapelle Taitbout preken. Hy hield een schitterende rede over de Hervorming,welke hy vergeleek met de verloren zoon,die geen vergeving,geen troost,geen vrede vond dan aan het hart van de Vader. De dames Luden waren in de kerk en de Directeur van het Kabinet des Konings,van Heeckeren van Kellé,maar overigens byna geen mans. Geen der vrouwen had een Bijbel by zich,vele hoorders kwamen laat of gingen voor het einde weg. De Fransen zyn onmogelijk !

Te 4 uur waren wy in de Kerk van Bersier in de Avenue de la Grande Armée,die in de vorm van een kruis gebouwd is en ± 400.000- francs gekost heeft. Bersier had het een en ander van de Roomse en van de Engelse Kerk overgenomen,o.a. kruisen en een litanie,die gezongen werd. De kerk was stampvol. Een ander pasteur las de litanie,het Evangelie en de psalm en de gemeente zong staande of knielde. Bersier sprak een uur lang beeldig frans. Louky en de meisjes waren er ook en hoorden Bersier vrij geregeld,maar Lore en my liet de preek koud. Te 8 uur kwamen Hendrik en Louky by ons theedrinken. Wy hadden een lamp en een bouilloire en veel schik. Zy bleven tot 11 uur,waarna wy heerlijk sliepen.

Maandag regende het toen wy opstonden,maar het klaarde spoedig op. Te 10 uur by Parmly,die niet veel uitvoerde. 's Middags bezichtigden wy het Panorama van de Siège en de Expositie,en dineerden in de Restaurant de la Poissonnière Anglaise,rue de Rivoli,waar alles even goed was. Voor het venster waren levende perdrix rouges. 4177

Dinsdag bleven wy maar ½ uur by Parmly,daar Lore een gezwollen wang had. 's Middags reden wy naar het Prot. Diaconessenhuis rue de Reuilly 95. Mej. Waller ontving ons met een dochter van Adolphe Monod, die er wanhopig melankoliek uitzag,en toonde ons het etablissement, dat in onderscheidene afdelingen gesplitst is,niet ongelijk aan Steenbeek,Bethel en het Ziekenhuis in Zetten. Ook was er een Bewaarschool, waar de kinderen lief zongen. Juffrouw Waller zeide ons dat zy veel meer geleden had onder het Schrikbewind der Commune dan tijdens het beleg.

Hendrik had ons weer ten eten gevraagd,maar nu in le Grand Véfour, Louky was thuis gebleven. Hendrik had het diner besteld en wy kregen julienne,turbot,malse beefsteak met ingelegde snijbonen,die de weidse naam droegen van haricots panachés,kwartels met veldsla,en voor zoetje ananas met oudbakken brood,1 fles Bordeaux en 1 fles Champagne,voor dessert zure druiven en peren. Er waren bitter weinig gasten. Hendrik schrok toen hy de addition kreeg frs. 68,50 !! Dat was ± f 11,- par tête. 's Avonds drentelden wy door het Palais Royal,de rue Vivienne,en de Passage du Panorama en gingen vroeg naar bed.

Woensdag 8 Nov. 'sNachts te 3 uur hoorde ik boven my schellen. Later bleek dat er au 4ème een schoorsteenbrand was. Ik lag van 2-4 wakker. Anna schreef ons trouw,o.a.dat JW. veel strafwerk had omdat hy een jongen had geholpen. Arme Pim !Henk en Max hadden de voorstelling in de Amst.Schouwburg bijgewoond en Henk een meeting in Frascati van de modernen,die hem zeer geërgerd hadden. Anna was met de gehele troep Zaterdag buiten gekomen,maar Zondagavond naar Amst.teruggekeerd, op Henk na,die tot Dinsdag gebleven was en zich weer met vissen had onledig gehouden; zelfs had hy uit de lindekom een karper opgehaald. en meer dan één snoek,waarvan één zonder staart. Norrie had het versje niet willen opzeggen dat hy voor Lore's verjaardag had van buiten geleerd onder voorwendsel dat zy er ook geen voor zyn verjaardag had opgezegd. Marietje schreef dat zy op school stout geweest was en onze voorbede zeer behoefde. 4178

Te 11½ trok ik alleen naar Parmly omdat Lore verkouden was,en liet ik my een kies vullen. Hendrik kwam te 1 uur en Lore kwam my afhalen,waarna wy by Duval dejeuneerden en Lore zich arm kocht aan handschoenen by Sophy,een door Hendrik opgegeven adres,daar die,welke zy de vorige dag in de Rue de Rivoli gekocht had,al gescheurd waren. Van 3-4 bewonderden wy in de Louvre de antieke beelden,waarna wy in de Magasins du Louvre een costuum en een handschoenendoos voor Miek kochten. Te 6 uur dineerden wy in "Le Diner du Palais Royal",Julienne, veau à la Jardinière,poulet au cresson,turbot met tomatesaus,meringues met room,peren en 1 fles Bordeaux voor frs.3,- par tête. Dat zou by Véfour frs 50,- in plaats van frs.6,- gekost hebben. Daarna kochten wy flanelletjes voor Miek en sokken voor my. In ons hotel vonden wy een kaartje van David,die gezegd had van Meran te komen en de volgende dag weer te vertrekken. 4179

Frans Labouchere engageerde zich met Suze van Eeghen. Lore had lust om nog een week langer in Parijs te blijven.

Donderdag was ik weer alleen by Parmly. Deze was ongetwijfeld een bekwaam dentist geweest,maar nu waren de fijne puntjes er af,en valse tanden of rateliers wist hy niet te maken.

Te 12½ haalde Lore my af om op raad van Hendrik in het Grand Hotel te dejeuneren,maar het kostte frs.4,- par tête,prix fixe,en daarvoor kregen wy slechts 2 schotels,½ fles wijn en koffie. Misschien was het zo duur om de zaal,die inderdaad prachtig was. Vandaar liepen wy door de Rue du 4 Sept. naar de beurs om van de galerij de drukte en het gejoel beneden gade te slaan. In de Magasins du Louvre kocht Lore een polonaise en een rok,en in de Louvre bewonderden wy de Egyptische en Griekse oudheden en de schilderijen. Te 4 uur by Louky,die te 5½ uur
4180 alleen dineerde,daar de kinderen met de gouverneur en de bonne beneden aten en Hendrik zijn fortuin in een restaurant ging zoeken. Wy keerden te 6 uur naar ons hotel terug,en aten dáár,omdat Lore de koude duchtte.

David had aan Hendrik verteld dat Bram Willet een oud schilderij, hetwelk hy in de Nes op een veiling voor *f* 300,- gekocht had,te Parijs voor 40.000 frs aan Rothschild had verkocht.

Vrijdag 10 Nov. zeide Parmly ons dat hy niets meer voor ons doen kon,waarop wy besloten de volgende dag te repatrieëren. Zyn rekening beliep frs. 260,-. Omdat het de laatste dag was dejeuneerden wy in het Café Riche voor frs 10,-,flaneerden en namen afscheid van Louky. Hendrik moest 's avonds naar Amsterdam,omdat Mevrouw Ernst Sillem.de moeder van John en Mina,plotseling overleden was. Wy aten in de Rue de Rivoli,pakten en betaalden frs. 178- voor logies,thés,service frs.2,- daags,voetbaden en bouilloir.

Zaterdag 11 Nov. werden wy te 5½ gewekt en reden wy te 6½ per omnibus naar de trein,die te 7.20 vertrok. De bagage kostte frs. 12,-,dus veel minder dan in 't gaan,ofschoon wy veel meer in onze koffers hadden. De trein kostte frs. 124,-/Het was prachtig weer,maar het had hard ge-
4181 vroren,zodat het water overal dicht lag. Aan de Belg. grenzen werd alleen Lore's koffer doorzocht,maar te Rozendaal toonde ik mijn verlof en liet men ons ongemoeid. Vandaar tot Amsterdam bleven wy alleen,maar het was koud en aan Lore scheen de reis lang toe. In Parijs hadden wy niet behoeven te stoken en nu kwamen wy opeens in de koude. Legras wachtte ons op met een vigilante en thuis vonden wy Anna met Jan Willem en Frank,daar Henk en Max naar S.en B. waren.

Zondag 12 Nov. was het noodweer. Sneeuwstorm en scherpe Oostenwind, zodat wy thuis bleven. Lore kreeg het zo beet,dat zy naar bed trok en er tot Woensdag in bleef. Anna verliet ons eerst Donderdag. Lore was weer beneden,maar bleef nog thuis.

Vrijdag 17 Nov. annonceerde Eefje Guldemond ons dat zy met Febr. wilde vertrekken,daar zy niet langer keukenmeid wilde blijven. Lore liet daarop Eefje's moeder komen,die even verbaasd was als wy en aan
4182 Eefje het onzinnige van haar besluit onder het oog bracht.

Zondag 19 Nov. kerkten wy by Ds van Marken,oudtijds de gevierde predikant,zodat zelfs David hem in de vroegpreek ging horen en Lore hem alles en alles vond. Nu preekte hy over Deut. 34:5,:"Alzo stierf Mozes,de knecht des Heren,aldaar in het land van Moab,naar Jehova's bevel." Het was meer dan pover. De goede man was nog op dezelfde hoogte als voor 30 jaar en sedert was er toch zoveel licht ontstoken.

Zaterdag 25 Nov. vierde Frank zijn elfde verjaardag en kreeg hy
4183 Jacob Huizinga,Maurits van Hall en Bertus Zeverijn van 2-9 by zich. Mama gaf hem een stoombootje.

Zondag 26 Nov. sprak Fliedner in de stampvolle Schotse kerk onder bescherming van Ds van Son. Tane was diep ongelukkig dat hy onder haar duiven schoot,en had lust om hem de helft der collecte te vragen.

Donderdag 30 Nov. spoorde ik per trein van 8 uur naar Belvedere, (Overveen) en joeg ik met Willem Borski,Aernout,Wilson en Gerard van der Vliet. Ik schoot 5 hazen,3 konijnen en 5 faisanten.

Op 5 Dec. gaf ik aan Lore twee handspiegels met een Engels rijmpje, waarbij ik Palmly sprekende invoerde en op het adres zyn hand zó goed nabootste,dat zy een ogenblik in de waan was,dat hy haar 't cadeau zond. Het laatste couplet van het vers luidde:
4185

Now I sincerely hope the Judge
Will take the matter calmly,
And not be jealous with a grudge
Against your old friend Parmly.

Frank zond 12 haringen met visgerei aan Henk en Max maakte zyn eerste vers voor Frank. Op 7 Dec. werd Henk 19 en kreeg hy 10 Obligaties 3½ % My Atlas à *f* 50,- van zyn peetoom plus *f* 100,-. Max kreeg er *f* 25,-. Vrijdag 8 Dec joeg ik met Hendrik en Willem Borski en hadden wy veel schik,daar wy ook hennen mochten schieten.

Maandag 11 Dec ontmoette Lore en ik Cees Hartsen, die met ons op-
liep en beloofde de volgende Maandag te komen eten. 't Is niet te ver-
4186 wonderen dat Lore zyn omgang aangenaam vond, maar wel dat zy voor zyn
charme niet bezweken is. Wy bezochten en feliciteerden Caroline Pierson,
die met de weduwnaar Herman ten Kate geëngageerd was, en die my zeer
ondervroeg omtrent ten Kate's eerste vrouw Juffrouw 't Hooft uit Bommel,
een beauté.

Woensdag 13 Dec. kregen wy de verpletterende tijding dat Mimi de
Pesters overleden was en wy besloten er heen te gaan. Dit deden wy
Zaterdag. Wy spoorden per trein van 8.10 naar Arnhem en verder per dili-
gence naar Nymegen, waar ik sinds '63 niet geweest was en Lore niet sinds
'70. Wy liepen naar de Mackay's, die ons te logeren vroegen en begaven
ons te 2 uur naar het sterfhuis, maar de famille was naar Ubbergen, zodat
wy de van Trichts en Mevr. van Egmond bezochten en te 3 uur Mevrouw en
Hansje van der Brugghen en de Pesters vonden. Zy waren natuurlijk bitter
bedroefd en geschokt. Die arme de Pesters had met Mimi zijn derde vrouw
verloren en haar nog korter gehad dan de andere twee. Mimi was voor 8
weken bevallen en aanvankelijk wel geweest, maar had toen dikke benen
4187 gekregen en was benauwd geworden. Voor 14 dagen was zij van Groesbeek
naar Nymegen verhuisd en dagelijks benauwder geworden, totdat zy Zondag-
nacht ontslapen en Donderdag begraven was. Wy aten by de Mackay's, doch
keerden te 8 uur naar de Nieuwstraat terug en zagen het kindje, dat nu
met koemelk werd opgevoed. Wy bleven tot 10 uur praten.

Zondag 17 Dec. kerkten wy by Stoop. Het was of wy droomden toen
wy zulk een onbegrijpelijk verwarde preek aanhoorden als voor 15 en meer
jaar met de stereotype phrases:" Non mes frères ! Pensez-y ! Cela vous
"donne à connaitre. Ce n'est pas tout ! Chantons le 14ième Cantique
de l'Ancien, c'est-à-dire du Nouveau Recueil. J'ai déjà beaucoup dit,
"mais je n'ai pas tout dit. Je redis mes frères, enz..." Ik ging, als
ware ik nog diaken, in hun bank zitten, tegenover die der ouderlingen.
Na de dienst liep ik de consistoriekamer binnen en begroette ik de Heren
Bijleveld en Ran, die my niet herkenden, zelfs niet aan myn spraak; ik
noemde toen myn naam, maar dit hielp niet en Ran, met wie ik aan de Recht-
bank gezeten had, wist zich dit niet te herinneren. Op straat werd ik
4188 evenmin herkend noch door de bewoners der Molenstraat, noch door onze
leveranciers, noch zelfs door de agenten van politie, van wie een my
vroeg, toen ik myn naam noemde, of ik in Nymegen dominé geweest was.
Te 12 uur namen wy afscheid van de v.d.Brugghens, waarna wy te 3 uur in
een volle diligence, (14 passagiers) naar Arnhem reden, waar wy te 5¼ aan
kwamen. Wy bleven in de trein alleen tot Amsterdam, zodat Lore van Arnhem
tot Utrecht en ik daarna tot Amsterdam kon dutten. Wy reden hard en
kwamen te 7½ aan. Tane was by de kinderen gebleven. Frank at by Zeverijn.

Weer 13 jaar later in '89, zagen Lore en ik Nymegen nog eenmaal
terug, na te Velp de zilveren bruiloft der Nepveus te hebben bijgewoond.
Wy konden toen van Arnhem naar Nymegen sporen, logeerden in een hotel
en bezochten het Weeshuis te Neerbosch.

Maandag 18 Dec was een merkwaardige dag omdat Cees Hartsen by ons
at. Hy was grappig maar weigerde te spelen, wat Lore erg speet, en prefe-
reerde te babbelen.

Olga Heldring - Sillem stierf, haar bijna lamme man vier zoons na-
latende.

Dinsdag 19 Dec feliciteerden wy Tante Hodshon met haar 73ste ver-
jaardag. Zy leefde nog elf jaar, maar verloor haar gezichtsvermogen.
4189 Terwijl wy by haar zaten kwam Cees binnen. Lore moest by de Nepveus
eten en zy zag er zo gezond en goed uit, dat ik haar plagende zeide met
Schimmelpenninck te moeten oppassen, die er ook zou eten en een tweede
vrouw zocht. Ik moest thuis blijven om myn conclusie af te maken.

Woensdag verwierp de le Kamer de muntwet. Lore wilde myn journaal
hebben als het vol was. Dit was in lang niet gebeurd. Ik scheurde de
te scherpe bladzijden er uit.

De volgende dag moest ik het Jodengesticht bezoeken en van 5½ tot
9½ by de Burgem. den Tex dineren. De plaatsen waren er nooit geschikt,
en zó kwam ik te zitten tussen Kolonel Kuiper van de Genie en Tack van
de Schutterij. Er werd bespottelijk getoast.

4190 Op eerste Kerstdag kerkte ik alleen by Hoedemaker en 's avonds
reden wy over 6 uur naar de Duivelshoek, waar het door ons in '70 gekochte
lokaal later door Jan was overgenomen. De kinderen van Jansen's Zondag-
school en enige ouders waren er verenigd. Geel sprak goed en er werd
veel gezongen. Vrouw J. trachteerde op chocolaat. In het terugkomen

te 8½ (die feesten duren altyd veel te lang) was het zó koud en woei er zulk een scherpe wind,dat het was alsof wy door ijs liepen. De volgende dag daalde de thermometer tot 10°. Frank vroeg of wij gisteren de Engelen hadden horen zingen.

Wy aten by Mama van Loon en na het eten zeide Tane my:" 't Is dus "weer klaar."- "Wat?" vroeg ik.- "Van Cees Hartsen."- "Met wie?"- "Wel "natuurlijk met Gratia Babouchere. Weet jij dat niet?"- "Ik weet niets. "Hoe is dit dan weer aangekomen?"- "O,hij heeft nog al 't een en ander "gelezen van Bunyan en Gunning en daarmede is hy het eens,zodat zy nu
4191 "begrepen heeft dat zy hem kon aannemen."

Ik liep terstond by Cees aan en feliciteerde hem,maar hy tobde meer over Claar van de Poll dan dat hy zich over zyn courtship uitliet.

Woensdag zond old Mr Borski my ƒ 500,- om daarvoor een aandenken in ons nieuwe huis te kopen. Lore en ik trachtten Gratia te feliciteren, maar zy ontving niet.

Cécile Paroz schreef o.a.:" L'horlogerie,grâce à la concurrence "que lui fait l'Amérique,est bientôt tombée dans la Suisse française. "Des faillites sans nombre en sont la suite et partout on n'entend par- "ler que de gens ruinés et sans travail. Tout renchérit et l'on sent "que l'on va au devant d'une terrible crise. Au Locle et à la Chaux-de- Fonds on distribue aux enfants de l'école de la soupe et du pain pour "remplacer un diner,qu'ils attendraient en vain à la maison."

4192 Vrijdag 29 Dec. vergaderde ik te Utrecht by van Weede van Dijkveld. Hy wist al dat het engagement van Cees en Gratia publiek was. Ik keerde per trein van 3½ naar Amsterdam terug,alwaar ik tot myn verbazing vernam dat het engagement weer verbroken was,omdat hy allerlei bezwaren had. De zaak had zich zó toegedragen: Warner had hem te verstaan gegeven dat Gratia hem niet kon vergeten. Daarop had hy haar herhaaldelijk bezocht en christelijke boeken gelezen,zodat zy al meer en meer zin in hem gekregen had. Zy was op de Treek gaan logeren om zich nog eens goed te bedenken en had hem na haar terugkomst aangenomen. Daarop was hy zó geschrokken,dat hy weer aan het tobben gegaan was,ook opgestookt door de vijandige Bibaus,die hem gezegd hadden dat als hy een orthodoxe vrouw nam,deze wel niet zou dulden dat zyn kind nog by hem kwam. Daarbij vreesde hij,dat zy hem niet evenals Claar van de Poll op zyn speel- en drinkpartijtjes zou willen volgen. Woensdagmiddag had hy al zyn bezwaren aan Ceejet verteld,die daarvan echter weinig notitie genomen had, want diezelfde middag had hy by haar gegeten met Adriaan en Mia Oyens, Andreas en Emmy Brandt en anderen. Men had toen op hun gezondheid gedronken,en 's avonds jeux d'esprit gespeeld. Gratia had er rayonnant uitgezien,maar hy niet.

4193 De volgende dag was hy met dezelfde bezwaren aangekomen,maar nu by Gratia zelf,en toen had zy begrepen,dat zy hem moest afschrijven. Anna en Tane vertelden dat toen Cees met zyn kind by Gratia geweest was en Evelientje was begonnen te huilen,hy ook was gaan huilen,zeggende: "Wees maar stil,deze Juffrouw zal ook wel goed voor je zijn."

Het was een tegenhanger van de Jood,die met zyn schoonzuster by my op het Parket kwam,omdat hy met haar wilde hertrouwen,en my zeide: "'t Is wel makkelijk om zo'n meissie onder de hand te hebben,als ik "aan myn werk ben."

Zondag 31 Dec. zeide Constance van Loon ons dat het engagement misschien hernieuwd zou worden,omdat Ceejet het zo gaarne wenste en zich zo kinderachtig gedroeg. Daar my verteld was dat Cees spijt had van het engagement verbroken te hebben,trachtte ik hem te zien,maar vond hem niet. Henriette zeide my dat hy de vorige dag op een diner geweest was en zyn wekelijkse muzieksoirée had gehad,zodat zy betwijfelde of hy berouw had.

EINDE 1 8 7 6

ANNO - 1877

4194 Maandag 1 Jan. kerkte ik met Lore by Hoedemaker. Lore was erg bedroefd om Baby. Aan het dejeuner kwamen Saartje,Mietje en de min,allen met haar kinderen. Later kwam Saar Hartsen,die ons vertelde dat Cees die dag by haar het familiediner zou bijwonen.Dit toonde genoeg dat hy geen spijt had van het engagement verbroken te hebben,maar het pleitte niet voor een zeer fijn gevoel,daar Gratia zich een feest gemaakt had om er ook te komen. Lore zeide dat Gratia hem stellig evenals Clara van de Poll overal zou gevolgd hebben,in comedie's,concerten en speelpartijen,only to have a change. Agnes Beels schreef uit Napels,dat dáár het Kerstfeest als een kermis gevierd werd met vuurwerk en vertoningen van de geboorte te Bethlehem in alle theaters.

4195 Dinsdag 2 Jan. ging Frank weer naar school en Henk naar de Atlas. Maria Nepveu kwam 's avonds by Lore en pratende over Cees Hartsen en de oude tijd,zeide zy:" Tu l'as échappé belle !",waarop wy hernamen dat hy nooit zóóveel empressement getoond had als by Lore.
Woensdag gingen Max en Jan Willem weer naar het Gymnasium. De volgende avond ging ik by Cees Hartsen,die my een omstandigheid verhaalde,welke my nog niet bekend was en aan zyn gedrag een andere uitlegging gaf, namelijk dat Warner hem niet enkel proprio motu,maar ook uit naam van Tante Antje,Herman en Sylvia had gezegd,niet alleen dat Gratia hem niet vergeten kon,maar ook dat zy ten opzichte van haar religieuse gevoelens veranderd was en althans niet meer dezelfde bezwaren had als vroeger. Dit had hem bewogen om haar opnieuw ten huwelijk te vragen,doch tevens om zyn aanzoek,zo lang zy wilde in beraad te houden. In plaats van dit te doen had zy hem vermoedelijk op aandringen van haar moeder,veel te schielijk aangenomen,en toen had hy begrepen dat zy zich omtrent hem illusies maakte en zich inbeeldde dat hy geestelijk verder gevorderd was dan hy zich bewust was. Met zyn gewone openhartigheid had hy haar dit gezegd en door voorbeelden aangetoond dat er omtrent hetgeen zy
4196 voor het éne nodige hield geen waarachtige sympathie bestond. Hy zeide my dat het hem speet, daar hy Gratia dol graag tot vrouw zou gehad hebben. Zy was nu met Ceejet (haar moeder) naar Cannes vertrokken. Arme Gratia ! Cees ging zijn gewone gang en deed precies als vroeger,verzuimde Felix niet,hield zyn muziekpartijtjes aan,ging uit eten comme si de rien n'était ! Hij mocht beweren veel affectie voor Gratia te hebben,maar dan kon hy niet op dezelfde manier voortleven. Over het verlies van Lore treurde hy heel anders.

Zaterdag 6 Januari kreeg ik van Lore een reiszak,het portret van Max en de Commentaar van Keil op Jozua,de Richteren en Ruth, van Henk een trommeltje voor de jacht,van Max een tekening,voorstellende een paard dat drinkt,van Miek een voddenmand,door haar zelve bewerkt,van Jan Willem een bierglas,van Frank een beker voor de jacht en een transparant,van Nor een eigengewerkt inktlapje en muisjes, van Mama *f* 100,- van Anna kandelaars,van Tane Godet Commentaar op Johannes, van Willem van Loon de Wetboeken van Fruin,van myn broer Willem zakdoeken en van Constance van Loon Rijnwijn en van Hendrik gouden manchetknopen.

Toen Lore en ik met Hendrik in het Palais Royal flaneerden,bleven zy voor alle bijouteriewinkels staan en wees hy my herhaaldelijk manchetknoopjes met de vraag hoe ik ze vond? Indien ik vermoed had dat hy
4197 er my wilde cadeau geven,zou ik meer belangstelling getoond hebben, maar nu zeide ik dat ik ze alle even mooi vond en zo moest hy wel zelf een keus doen. Insinger en Hendrik en hun vrouwen,Anna en Maria kwamen eten. Mama had geperst vlees,kalkoen en dessert gezonden, Lore had riz glacé en een taart en 6 fl.Champagne gekocht. It was a blessed day.

4199 Wy hadden het oude biljart van Schaep en Burgh laten verkleinen en van nieuw laken doen voorzien; het stond nu by ons op zolder en daar genoten de jongens zeer van.

Myn broer David vierde zyn 50ste verjaardag te Meran,waar Jacoba en Lizzie voor hem comedie speelden.

Ik bezocht Schooneveld die ziek was en thuis zat,en naar de verbalen van de Burg. Stand van 1875 vroeg,terwijl hy nota bene die van '73 nog niet eens teruggezonden had. Wy moesten namelijk als Ambtenaren van het O.M. de akten van de Burg.Stand nazien en onze aanmerkingen in een procesverbaal samenvatten,en dit aan de P.G.zenden met het voorstel om ons te machtigen dezen of genen Ambtenaar op diens onnauwkeurigheid attent te maken of te vervolgen als er een grof verzuim was gepleegd.

Dit hadden wy alle jaren gedaan,maar sinds '73 had Schooneveld niet geantwoord. Daarop had ik hem onze aanmerkingen over de akten van '75 niet toegezonden en nu gaf ik hem daarvan de reden op. Dit gaf tot een onaangename correspondentie aanleiding en zelfs tot een brouillerie.

4200 Woensdag 10 Jan. vergezelde Lore Miek tot Ede en spoorde zy door tot Arnhem om de dag by Cateau van Loon door te brengen,die na de dood van haar vader daar was gaan wonen,terwijl haar zuster Mica een huisje te Amsterdam in de Sarphatistraat had gehuurd. Haar karakters liepen te veel uiteen om samen te wonen,en zy hadden van de Tantes van Lennep en Craeyvanger genoeg geërfd om zich de luxe van een eigen huis te veroorloven.

Ik ontmoette Anna Labouchere,die my zeide dat zy niets van Cees Hartsen's gedrag begreep,daar hy toch een gepassioneerde brief aan Gratia had geschreven. Zy vermoedde dat de Bibens hem hadden opgestookt.

Donderdag kwam myn broer Willem en speelde 's avonds met Max billart, terwijl Frank van 7 - 11½ by Willem Röell danste,en wel schier uitsluitend met Henriette en Clara Waller.

4201 Willem Borski bracht my ƒ 10.000,- ad pios usus om naar eigen goedvinden te verdelen. Berkhout kwam by ons eten en bleef tot 9½ plakken,ofschoon hy de strafzaken had. Hy was een interminabele causeur. Ik pntmoette Adriaan Oyens,die gemerkt had dat het by Gratia diep zat en het haar moeite gekost had van Cees Hartsen af te zien.

Maandag 29 Jan. had Henk een onaangenaam incident op de fabriek. Een werkman wierp hem een stukje hout in het gezicht,maar Henk deed alsof hy het niet gevoeld had. Daarop wierp hy hem drie grote stukken hout toe,waarvan een hem trof. Henk zeide nog niets,maar toen zeide die vent: "Ik wou wel eens weten wie daar gegooid heeft,het had my niet kunnen "schelen als men hem dood gegooid had." Daarop zeide Henk:" Als je gooit, "moet je 't zó doen dat ik het niet bemerk." Opeens stoof die onverlaat op Henk af met de woorden:"Durf eens te zeggen dat ik het gedaan heb, "dan sla ik je op je gezicht." - "Je hebt het gedaan," hernam Henk,en daarop gaf die kerel Henk een slag op het hoofd. Henk nam terstond zyn jas en liep naar de chef Scheurleer,die zeer verontwaardigd was,en vervolgens naar huis,maar toen hy 's middags terugkwam was die schurk er nog. Ik schreef toen aan Scheurleer,dat Henk niet op de modelkamer zou terugkeren tenzij die booswicht ontslagen werd. Men behoeft niet te vra-

4202 gen welk een geest dáár heerste.!

Lore zond een gravure aan Augusta Elout,voorstellende een kindje met een doopjurk aan,dat te bed ligt,gereed om naar de kerk gedragen te worden. Dit herinnerde haar onze baby.

Op 5 Febr. werd P.H.Bruyn,Secretaris der Kanaal My gearresteerd t.z. van verduistering van 170 aandelen van ƒ 1000,-. Albert Röell liep te Velp dronken in een sloot en stikte. Wy moesten toen Santje condoleren, doch vonden alleen haar gezelschapsjuffrouw Joosten.

Van Schooneveld kreeg ik een hatelijke brief. Hy,die onze verbalen van '73 en '74 onbeantwoord liet,durfde van ons vorderen dat wy binnen een maand met de verificatie der akten klaar kwamen.

Ik vertelde aan Hoeker dat ik Jesaja vertaald had,waarop hy by my kwam met het verzoek om er iets uit voor te lezen,en,toen ik dit gedaan had,wilde hy myn handschrift terstond drukken.

Lore vroeg aan Juffrouw Brandt,de naaister,of haar zuster Christine Trijntje kon komen vervangen,die nog altijd ziek was. En daar Anna Thijssen te zwak was om by ons te blijven,huurde Lore een meisje uit Alkmaar,Eva Smit,die 20 jaar oud was.

4203 Maurice Luden werd Wethouder,ofschoon zyn maitresse Atkinson weer in Amsterdam woonde.

Uit een brief van Henk aan Miek van 19 Februari:

"....." Veel nieuws is er niet,dat Mama U niet zal geschreven hebben, "want ik geloof,dat zij U goed op de hoogte houdt. Zij is op het ogenblik "met Max bij Tante Beels naar een vuurwerk gaan kijken,dat op den Amstel "ontstoken wordt ter eere van 's Konings verjaardag. Ik kon er niet "naar toe gaan daar ik noodzakelijk weer eens op de Atlas moest wezen, "daar ik wegens partijen dikwijls 's avonds de tekenuren verzuimen moet. "Verleden week ben ik op een danspartij bij Tante Hartsen en op diné's "bij Tante Nepveu en Tante van Lennep-Crommelin geweest. De Zaterdag van "te voren op een danspartij bij Mevrouw Luden en weer de week dáárvoor "op een bal bij Mevrouw Six. Morgen hoop ik weer op een danspartij bij

"Neef Henrick S.van Lennep te gaan. Ik ga dus nogal veel uit en amuseer "mij steeds best. Frank is nogal jaloersch,daat hij nog niet mee mag "naar de groote partijen,maar troost zich met een invitatie,voor Woensdag "ook bij Nicht Anna van Lennep-van Eeghen. Daar is namelijk Dinsdag een "bal ter eere van Frans Labouchere en zijn aanstaande,waarop ik ben ge- "inviteerd,en Woensdag een kinderbal waar Jan Willem en Frank naar toe "gaan. Ik heb in de laatste weken eenige danslessen genomen en Jan Willem "ook een paar om Woensdag mee te kunnen doen. Hij heeft het nogal gauw "geleerd.- Zaterdag ben ik met Max en Carel Beels een groote stoomboot "gaan zien,die in het Oosterdok ligt en "Stad Amsterdam" genaamd wordt. "Zij was een zeer fraai schip,ingericht voor passagiers,die naar de Oost "gaan. De slaapkamers of hutten waren zeer lief en netjes en voor een "schip nogal ruim. Dan was er een fraaie salon met tropische planten en "een piano zelfs,een bibliotheek,een fraaie eetkamer en een rookkamer. "Het eten werd door stoom gekookt en klaargemaakt,ja zelfs de koffie "werd door de hitte van den stoom gezet."

" Ik ben blij dat je al tegen het eind van Maart terugkomt. Men is "je nog niet vergeten in Amsterdam,want een ieder bij wien ik een visite "maak of op een partij zie vraagt mij hoe jij het maakt en hoe het je te "Ede bevalt,en dan ze heel blij om te horen,dat je niet als te veel heim- "weh hebt en dat je op zoo'n pleizierig school bent. "

" Verleden Dinsdag heb ik voor de Militie moeten loten en toen ik "een laag nummer trok heb ik mijn laarzen moeten uitdoen om gemeten te "worden. Vind je dat niet aardig? Nu hoop ik maar dat men mij wegens "mijn stotteren af zal keuren. Dag lieve Maria,tot wederziens ! Veel "liefs van allen vooral van je liefhebbende broer Henk."

4203 Daar Ds van Dijk tegen de zin van het Bestuur het huis op de Kromme Nieuwe Gracht te Utrecht voor *f* 20.000- gekocht had ofschoon hy er slechts *f* 7.500,-voor had ontvangen,berichtte ik hem dat ik myn ontslag nam als Lid der Commissie.

Mama kocht een schilderij van Mimi van Bylandt,door haar geërfd van haar tante Duval geb. Calkoen,omdat het portretten waren van van Loons,Geelvinken,enz. Ons gaf Mama *f* 400,- voor de rekeningen. Ik droomde dat ik met Lore trouwde en dat zij toen met een ander op de loop ging.

Zondag 25 Febr. vierden Maria en Charles Nepveu hun koperen bruiloft,waar familiereünie was,al de broers en zusters behalve Constance en Elout,plus de jongere generatie Ag en Lou,Olga,Ada en Willem van Loon; Willem en Adèle Elout;Henk en Max. Wy gaven met de anderen samen dessertschalen en ijsschoteltjes.

Zaterdag 3 Maart werd Agnes 48 en vierden wy onze 20ste trouwdag. Lore gaf my een medaillon met haar van de kleine schat en ik gaf haar
4204_4207 een speld met haar van Augusta en het volgende rijmpje. ....
Op 5 Maart danste Frank by Zomerdijk Bussink. Cees Hartsen en Piet Six dansten er als gekken. Frank zag er zoveel beter uit sedert hy levertraan nam. Jan Willem lag gedurig overhoop met de mathesismeester Kettner en moest soms school blijven of kreeg noten.

4208 Gedurende enige weken gaven de Jubileezangers concerten. Het waren vrijgemaakte negerslaven uit Amerika,die geld inzamelden voor de Fisk University,waar zy tot zendelingen,onderwijzers en evangelisten werden opgeleid om naar Afrika gezonden te worden,ten einde aldaar onder de negers te arbeiden. Het waren prachtige mannen en vrouwen. Wat zy zongen had dikwijls geen zin,maar zy hadden mooie stemmen. Hun leider noemde zich Prof Cravat en Ds Adama van Scheltema vertaalde soms wat deze zeide.

Lore was sinds enige dagen zeker van weer een baby te krijgen,en dit ontroerde haar niet,integendeel,nu Augusta er niet meer was vond zy het niet onaangenaam en hoopten wy op een meisje. Lore vertelde het terstond aan Djé en Maria.

Constance van Loon zond my de rechtsgeleerde boeken van Jan,waarvan ik het Weekblad van het Recht van 1854-1870, de Rechtspraak van 1839 tot 1871,de Opmerkingen en Mededelingen en Toullier op het Parket deponeerde tot grote vreugde der substituten.

De Wet op de Rechtbanken werd aangenomen. Opgeheven werden die te Amersfoort,Brielle,Deventer,Appingedam,Hoorn,Leiden,Goes,Nymegen,Heerenveen en Eindhoven. Amsterdam kreeg een vierde substituut-Officier en een vierde subst.Griffier,maar geen cent traktement meer dan de Rechtbanken in de hoofdplaatsen der provincies.

4209 In Amsterdam werd een income-tax ingevoerd,waartegen de rijken hevig fulmineerden.

Zaterdag 17 Maart dineerden wy bij de Insingers met Cees en zijn dochter Evelientje,Claar v.d.Poll,Frank,Tut Nepveu en een ondeugend kind Schimmelpenninck. Lore zat naast Cees,wat sedert 9 April 1853,de dag voorafgaande aan dien waarop Hendrik my kwam zeggen dat Lore van mij hield en niet van Cees,niet gebeurd was. Te 8 uur trok Cees al weg.

Van Roggen kwam by my om te solliciteren naar het Griffierschap te Amsterdam. Renier,een pauvre sire,maar een Kuyperiaan,werd beroepen. Henk en van de Poll,de klerk op het Parket,werden afgekeurd voor de Militie. Hoezee !

Op 20 Maart muzieksoiree by de Insingers. Wy waren geïnviteerd om Cees Hartsen te horen spelen,en zoe,daar was het een soiree van hier tot overmorgen,waarop la ville et ses faubourgs genodigd waren. Eerst werden wy onthaald op een quatremains van Louise van der Vliet en Cees Hartsen, waarbij deze de tweede hand had,daarna op een aria op de viool van Albert Labouchere,een dito van Henk Huydecoper,een gefluister van J.E.N.Schimmelpenninck,en het enige wat Cees speelde was een Allegro van Chopin,
4210 veel te zwaar voor de aanwezigen om naar te luisteren,met dit gevolg dat, toen hy nog een Polonaise speelde,het gesnater algemeen een oorverdovend werd. Het feest werd besloten met een souper,waarbij Louise van der Vliet en Sas v.Hemert zich gemeen aanstelden. Lore soupeerde met Eduard Rahusen, ik alleen. Daarna werd gedanst en stof geslikt en te 12¼ sleepte ik Lore huiswaarts.

Het amusantste incident was het volgende: Schimmelpenninck was laat binnengekomen,daar hy een visite by Ceejet Labouchere gemaakt had. Hy had namelijk aan de Nepveus gezegd dat hy wilde hertrouwen,maar in Amsterdam niemand kende,en daarop hadden deze hem verteld dat er nog twee mooie en rijke meisjes Labouchere te krijgen waren (Anna en Gratia). Dit had hy in zyn oor geknoopt en zo had hy zich op een soiree by Ceejet laten inviteren,waar de negers zongen. Ik stond met Insinger by de schoorsteen toen toevallig Theodore Prins,die ook weduwnaar was,en Schimmelpenninck tegelijk binnenkwamen. Anna Labouchere stond aan het éne eind der zaal en Gratia aan het andere. " Nu komt het er niets op aan wie "links en wie rechts gaat," zeide Insinger my,"gaat Schimmelpenninck "rechts,dan vraagt hy Anna,gaat hy links,dan Gratia,het is hem maar om " een vrouw te doen." En zie,Prins ging naar de kamer waar Anna stond en Schimmelpenninck sloeg linksom naar Gratia.

Toen nu Schimmelpenninck by de Insingers de zaal binnentrad,vroeg Henriette hem of wy het voorrecht zouden hebben ook hem te horen. "Met
4211 "genoegen," gaf hy ten antwoord,"mits ik iemand heb om my te accompagneren." " O,"hernam Henriette," dat zal Meneer Hartsen zeker gaarne doen." Cees verklaarde zich bereid,Schimmelpenninck haalde muziek uit zijn zak en zong met zulk een zwakke stem,dat ik er niets van verstond en het daarom fluisteren noemde. Toen hy geëindigd had,stond Cees van de piano op en vroeg my:"Wie is die oude heer?" - "Schimmelpenninck," gaf ik ten antwoord. " Het was nogal lelijk," hernam Cees. Ik moest er om lachen dat die twee beaux van Gratia elkander dáár ontmoetten. Schimmelpenninck was pas 40½ jaar maar hy zag er uit als een man van 60,kaal en zonder tanden. Hy was toen al Majoor van de genie en te Naarden in garnizoen; Gratia was pas 29.

Op 28 Maart woonde van Mels voor het eerst myn wekelijksche Bijbelkring by met Roos en Geel. Ik begon de Hebreeuwsche letters te leren.

Van de Minister van Lynden kreeg ik een brief met verzoek hem de leden van de rechterlijke macht in myn Arrondissement op te geven,die niet verlangden herbenoemd te worden. By de nieuwe Wet was bepaald dat zy dan hun volle traktement behielden. De leden der opgeheven colleges
4212 behielden dit ook,maar verloren het,wanneer zy later tot de een of andere recht. betrekking benoemd werden en dan daarvoor bedankten. In Amsterdam vroegen de Geer,Anderson en de Griffier Pellecom hun ontslag. Voorts waren boven de 65 de Griffier Rochussen,die 83,Penning die 76,Dromberg die 73 en de kantonrechter Jeronimo de Vries,die 68 was.

Dr Meijer zeide my dat Jan Willem op school zeer achteruit gegaan was. (Dat heeft hy spoedig ingehaald.) Henk Six was de 27ste op school overleden,oud 16 jaar en de Heer Berkhout,schoonvader van Jan Six,stierf te Haarlem.

Dinsdag 10 April kwamen de Koning en de Koningin met de Prinsen in Amsterdam en de volgende dag moest Lore te 5 uur naar Hare Majesteit. Zaterdag 14 April at ik op het Paleis,gelijk het heette te 5½,maar,daar

de Koning al te 5 uur binnenkwam,liet hy reeds te 5,13 opdoen,zodat wel 20 gasten te laat kwamen. Ik zat tussen Jhr Alberda van Ekenstein uit Groningerland en Kolonel Stengel van de Mariniers. Z.M. maakte my een compliment over myn goede uitzien.

Lore at by Maria Nepveu,die haar zeide dat Schimmelpenninck over head and ears in love was van Gratia. Hy scheen dus niet te weten dat
4213 zij pas over head and ears verliefd was van Cees Hartsen. Hoe zy nu in eens Schimmelpenninck behagelijk kon vinden,na kort te voren een ander bemind te hebben,is raadselachtig. Nu heette het op eens,dat zy zich verbeeld had van Cees Hartsen te houden,nota bene 4 jaar lang ! Het was waarschijnlijker dat zy Schimmelpenninck uit dépit nam. Dit deed zy op Maandag 23 April.

Donderdag 26 April werd de da Costaschool ingewijd,maar daar ik zitting had,kon ik de plechtigheid niet bijwonen. Vrijdag 27 April was er een bidstond voor Spanje,die zich hiertoe bepaalde dat de Graaf de eerste 8,van Son de volgende 8 bladzijden van het Blaadje voorlas en de Graaf eindigde met het voorlezen van het traktaatje,dat aan de deur werd uitgereikt. Schimmelpenninck en Gratia waren er onder de hoede der Nepveu's. He looked older than ever.

Zondag 29 April werd het engagement van Anna Labouchere met Theodore Prins publiek. Twintig jaar vroeger was hy een der mooiste mannen, die ik ooit gezien had en nog zag hy er smakelijk uit.

Op 30 April kwam Backer my vertellen dat hy een brief had van de rechter S.Wildschut uit Düsseldorf,werwaarts hy zeide gevlucht te zijn, omdat hy zijn vermogen verspeeld had. Tevens verzocht hy Backer aan de
4214 Minister te schrijven dat hy niet als rechter wenste herbenoemd te worden. Ik ried Backer aan Mevrouw Wildschut te bezoeken. De volgende dag keerde Wildschut uit Düsseldorf terug. De voordracht was echter reeds naar het Loo gezonden en zo werd hy herbenoemd en later Raadsheer.

Op 2 Mei stonden de benoemingen in de Courant. Tot 4de subst.Off. werd de Kock benoemd en tot subst.griffiers Willem Dedel en Gerard Schimmelpenninck,tot vice-president Wildschut en tot nieuwe rechters Boas, Andreae,Macaré,de Bas en Elias.

Maandag 7 Mei was het een drukke dag. Na met de vier substituten vergaderd te hebben,kwam ik te 4 uur thuis en vernam ik van Trijntje dat Lore door het rijtuig van Mama was afgehaald omdat deze niet wel geworden was. Even over vieren kwam Gerard,de knecht,my halen. Ik kwam tegelijk met Tante Antje en vernam van Dr Munnich dat het spoedig zou aflopen. Tot 1 uur was Mama perfect wel geweest en had zy de visites van Pronk en van Dijk gehad. Toen had Jan Willem,die er logeerde,haar voor het dejeuner geroepen en had zy geantwoord dat zy terstond zou komen. Zy zat te rekenen. Even later kwam Anna by haar en toen klaagde zy over misselijkheid en begon zy te kermen van de pijn; zy nam echter nog
4215 zelf Eau des Carmes,maar zakte toen tegen Anna in een. Deze dacht dat zy insliep en liet in de zwarte zijkamer,waar zy gewoon was te zitten, een bed op de grond spreiden,en dáár blies zy te 4,40 de laatste adem uit. Zy zou de 6de Juli 84 geworden zyn.

Alle kinderen waren tegenwoordig,behalve Insinger en Henriette,die Vrijdag,en Hendrik en Louise,die juist deze ochtend naar Parijs vertrokken waren,en Louise Elout,die 's avonds kwam.

De volgende dag ging Henk Miek van school halen. Ik las Psalm 15 voor,als 't meest het beeld van Mama schetsende en men droeg my op de communicatiebrief te stellen.

Zaterdag 12 Mei werd zy begraven. Ik vertrok per Oosterspoor van 8 uur met Willem,Hendrik,Insinger,Beels,Nepveu en Willem Elout. Hoe pijnlijk was het de eetkamer van Schaep-en-Burgh binnen te treden en haar niet te vinden! De kist stond in de zaal in een prieel van oranjebomen en een tekst door de kleinkinderen gegeven:"Ik leef en gij zult leven." Wy reden te 9,50 van S.en B. weg. Achter de lijkkoets liep de tuinbaas met al de arbeiders. Arie mende en Gerard liep achter,Helmers naast de wagen. Aan de tol stond Elout ons op te wachten. Op het kerkhof stonden de kleinzoons op Max na,die door de kinkhoest werd thuis gehouden,voorts
4216 Aernout,Warner,myn broer Willem,Gerard van Lennep,Jan en Piet Six,de Heer C.Dedel,de Notaris Perk,Charles Labouchere met Albert en Ds de Graaf. Deze sprak het eerst,vervolgens Elout,Ds Barbas,Perk en Willem, waarna de Graaf eindigde. Wy reden per trein van 12.50 naar Amsterdam terug en vonden de zusters allen bijeen. Het is heerlijk te weten dat

men zo opeens uit de aardse natuurlijke dingen ἐν τοὺς ἐπουρανίους verplaatst kan worden. Mama van Loon was van lieverlede meer en meer kind en ook veel zachter geworden.

's Middags vernam ik dat Mr Schooneveld zó verminderde dat hy de zaken aan Kist had moeten overdoen. Ik was juist van plan geweest hem te bezoeken en weer vrede met hem te sluiten,maar door Mama's overlijden was er niets van gekomen.

Sedert Vrijdag was Anna Thijssen vervangen door Eva Smit,die even vlug bleek te zijn als Anna traag was. Max en Norrie haalden en hoestten meer dan in het begin,

Zondag 13 Mei trachtte ik Schooneveld te zien,maar werd niet ontvangen. De huishoudster zeide my dat hy dagelijks bezocht werd door een dame (?) Gras genaamd,die op de Westermarkt woonde en van 5 tot 10 uur 's avonds bij hem bleef. Dit trof my zeer,daar het nu bleek dat hy een relatie had terwijl hy my in '66 had gezegd dat al wat men van hem vertelde,logen en laster was. Ik begreep niet hoe hy in '71 zo heftig tegen Johan Bijleveld had durven uitvaren.

4217 Op 14 Mei werd het gehele personeel van de Rechtbank door het Hof geïnstalleerd. Kist hield een goede speech. Daar ik opnieuw tot Officier benoemd was,moest ik opnieuw voor myn aanstelling ƒ 95,89 betalen.

Ik ried Henrik als executeur van Pijnappel tot raadsman te kiezen en zich niet uitsluitend door Pollones te laten leiden. Willem van Loon had een brief ontvangen van de kunstkoper Vosmaer,die hem schreef dat een vermogend buitenlander de collectie schilderijen à tout prix wilde kopen en hem carte blanche had gegeven om elke vraag dezerzijds aan te nemen.

Ik herhaalde mijn bezoek by Schooneveld en werd deze reis ontvangen. Het eerste wat hy my zeide was dat hy een gelukkige carrière gemaakt had daar hy tot zulk een hoog ambt was opgeklommen. Ik antwoordde dat hem dat by den Heer niet baten zou,daar wy uitsluitend door het geloof in de Heer Jezus uit genade kunnen zalig worden. Daarop zeide hy niets en vroeg ik hem my vergiffenis te willen schenken indien ik hem op de een of andere wijze miskend of beledigd had. Hy gaf my de hand. Ik vroeg
4218 hem waarom hy zich niet door een pleegzuster liet helpen. "Dat is niet nodig," gaf hy ten antwoord,"want de juffrouw logeert hier en verzorgt my." Hy bedoelde zyn maitresse Gras. In de nacht van 22 op 23 Mei stierf hy,oud 60 jaar. Hy was een kundig,scherpzinnig en scherp man,maar door zyn slechte humeur had hy zich by niemand bevriend gemaakt en ik vrees dat niemand hem betreurde.

Zaterdag 26 Mei spoorde ik naar den Haag en bracht ik myn ochtend by van Lynden door. Hy was van plan geweest Backer als Proc.Gen.en my als President voor te dragen,Kist als Officier en Verloren als Adv;Gen, of,indien Backer weigeren mocht,dan my als Proc.Gen. Daar ik dit had voorzien was ik met opzet naar den Haag getogen,daar ik myn naam niet plotseling in de Courant wilde lezen en geen roeping gevoelde om Proc. Gen. te worden. Dit zal den oppervlakkigen lezer vreemd schijnen,maar de werkzaamheden van Officier van Justitie zyn veel gevarieerder. De P.G. is eigenlijk niet veel meer dan de trechter tussen de Officier van Justitie in zyn ressort en de Minister. Hy krijgt hun rapporten en zendt die door onder bijvoeging dat hy er zich al of niet mee verenigt. Voorts is hem het nazien van al de vonnissen door Rechtbanken en Kantonrechters opgedragen gewezen, en dat getal is legio. Tevens is hy fg.
4219 Directeur van Rijkspolitie,en daar de verhouding tussen Rijks-en Gemeentepolitie niet geregeld is,is zyn macht niet omschreven. Door zyn hatelijk humeur had Schooneveld dat baantje stinkende gemaakt,en Kist zeide my dat zyn boel in schromelijke wanorde verkeerde. Als P.G. was hy tevens Lid der Commissie van de voormalige Wees-en Momboirkamers en moest hy de boedels,die daarby indertijd gedeponeerd waren,nazien,ook een hoogst onverkwikkelijk werk. Wat my tenslotte ook afschrikte,was de omstandigheid dat ik Op ten Noortzou terugvinden,wien ik juist zo dankbaar was van als subst.Off. geloosd te hebben. Hy voerde te veel de meestertoon en zyn humeur was al even slecht als dat van Schooneveld.

Van Lynden deelde my mede dat Backer door hem gepolst was maar liever President der Rechtbank bleef,en ik dus nu de meeste aanspraken had om Proc.Gen. te worden. Nu ik ook weigerde zou hy Spoor,Terpstra of IJssel de Schepper vragen,want Kist was nog veel te kort adv.gen.geweest.

Van Lynden vroeg my toen of ik soms Raadsheer wilde worden in de plaats van Schorer,die tot Pres.der Rechtbank te Haarlem benoemd was. Deze was een jongere broer van de latere Commissaris der Koningin in N.H. en een Zeeuw. Ik wil nu hier al dadelijk vermelden dat zowel Spoor als Tenstra en IJsselde Schepper bedankten en toen moest van Lynden wel
4220 Kist voordragen,die dan ook benoemd werd. Hy erkende dat hy het my verschuldigd was,want indien ik niet geweigerd had,zou hy adv.gen.gebleven zyn. Daarom heb ik het in 1899 minder edel van hem gevonden,dat hy het geweest is,die de Minister Cort v.d.Linden geraden heeft niet my maar Op ten Noort tot Pres.van het Hof voor te dragen. In 1903 heeft hy zyn ontslag als P.G. gevraagd en is Baud in zyn plaats benoemd.

Eer ik van Schooneveld afscheid neem,wil ik nog een paar zaken vermelden,waarin hy gemoeid was. Op zekere dag,terwijl ik op het Parket zat,liet hy my vragen zo spoedig mogelijk by hem te komen. Ik voldeed er aan en toen ik by hem in de kamer kwam,zag ik een heer tegenover of liever naast hem zitten en vroeg hy my tegen dezen proces-verbaal op te maken, ter zake van mishandeling. Hy vervolgde:" Terwijl ik met hem zat "te praten,is hy plotseling opgestoven en heeft hy my een hevige slag "in het aangezicht toegebracht." De sporen daarvan waren duidelijk zichtbaar,want Schoonevelds linker wang was opgezwollen en rood. Hy had de onvoorzichtigheid van de lieden,die hem kwamen spreken,naast zich te laten plaats nemen. Ik deed dit nooit maar liet hen tegenover my zitten,
4221 zodat de tafel tussen ons in stond. Ik vroeg den onbehouden heer wat hem bewogen had de P.G. te slaan en kreeg ten antwoord dat deze hem grovelijk had beledigd,hetgeen Schooneveld ontkende. Ik nam hem mee naar myn Parket,ondervroeg hem,maar kwam niet te weten waarin de belediging bestond. Eerst later deelde zyn familie my mede dat er één ding was,dat hy niet kon verdragen,namelijk dat men het éne been over het ander sloeg en dan op en neer bewoog. Vermoedelijk had Schooneveld dit gedaan. Ik benoemde toen Prof van Geuns en een dokter tot deskundigen met verzoek genoemde heer in observatie te nemen en my verslag uit te brengen. Hetzij ik de familie verzocht had het zwakke punt niet aan de deskundigen mede te delen of dat zy de familie niet ondervraagd hebben,zoveel is zeker dat zy my na verloop van enige weken kwamen mededelen dat zy niets vreemds by de patient ontdekt hadden. Ik verzocht hen daarop nog eenmaal by my terug te komen en zorgde toen dat de patient er ook was en wel zó geplaatst dat hy tegenover hen gezeten was. Ik begreep dat het niet lang zou duren of een der heren deskundigen zou die zekere beweging met zyn been maken. En ik had my niet vergist. Op eens vloog de man op en wilde hy de dokter slaan. Deze weerde de slag af; ik liet de patient
4222 even buiten staan en deelde toen aan de Heren mede dat dit zyn zwakke punt was. Zy namen hem toen opnieuw onder behandeling en na verloop van tijd genas hy volkomen .

Een ander geval. Op zekere dag deelde Schooneveld my mede dat de Rijnspoorweg My een brief had ontvangen,ondertekend "de Onbekende", waarby zy verzocht werd ƒ 10.000- op een door hem aangewezen plaats in de Watergraafsmeer neer te leggen,by foute waarvan haar treinen zouden derailleren. Daar de My haar zetel te Utrecht had,raadpleegde zy niet my maar Schooneveld als fg.Directeur van Rijkspolitie. Hy ried aan een verzegeld pakket zonder waarde op de aangeduide plaats te deponeren,en liet,nadat hieraan voldaan was,die plek door een rechercheur,die zich in een leeg varkenshok verborg,bewaken. Kort daarna zond de Onbekende een tweede brief,waarin hy schreef dat hy zich niet voor de gek liet houden en zeer goed gezien had dat de plek werd bewaakt,weshalve hy een andere plek aanwees. Ettelijke brieven volgden,die dit eigenaardige hadden dat meer dan één zin met het woord "echter" aanving. Eindelijk vroeg Schooneveld de President der My of er niet iemand nog in leven kon zyn, die zy had moeten ontslaan en dus tot vijand gemaakt had. Na lang zoeken herinnerden oude ambtenaren zich dat voor 20 jaren zekere Rondeau Sta-
4223 tionschef te Amsterdam,zyn ontslag had gekregen omdat hy de toenmalige President Mr Boudewijn Donker Curtius mishandeld had. Schooneveld vroeg of er nog schrifturen van die Rondeau voorhanden waren; deze werden gevonden en toen bleek ons dat het schrift dier rapporten precies overeenkwam met dat der brieven. Toen stelde Schooneveld de stukken in myn handen om het onderzoek voort te zetten. Nu trof het ongelukkig dat Feith met de instructie der strafzaken belast was,want,schoon eminent jurist,als rechter-commissaris was hy geheel onbruikbaar. Rondeau bleek

met een zuster op de Herengracht te wonen. Ik lichtte Feith in en deze riep Rondeau op en nam hem een verhoor af,waarna hy my kwam vertellen dat Rondeau ontkende en my vroeg wat hy nu moest doen. Ik verzocht hem deskundigen te benoemen ten einde te onderzoeken of de dreigbrieven van Rondeau's hand waren. Dit deed hy en de deskundigen kwamen eenparig tot de conclusie dat Rondeau en geen ander de schrijver was,maar Feith was Dijkers niet en wist Rondeau niet te überführen en tot bekentenis te brengen,zodat ik er verder niets aan kon doen. Intussen was er toch dit mee bereikt,dat geen enkele brief van "de Onbekende" de Rijnspoormy. meer bereikte,een bewijs te meer dat hy de vroegere dreigbrieven geschreven had.

4224 Op 29 Mei woonde ik een bijeenkomst bij van alle broers en zusters op Elout en Insinger na en deelde Willem mede dat er twee aanzoeken waren voor de collectie schilderijen,waarna hy voorstelde om al het vaste goed te verkopen: Schaep-en-Burg,de Overbosschen,de Horstermeir,Hechtzicht,Langerlust en de 52 bunders onder Houtrijk en Polanen. Nepveu en Maria zeiden dat zy veel lust hadden om het huis op de Heerengracht over te nemen,maar eerst wilden weten hoeveel de schilderijen opbrachten. Nepveu stelde voor aan Vosmaer 4 millioen te vragen. Hier waren de anderen tegen op grond dat men geen som moest noemen maar een bod afwachten.
De volgende dag had er een tweede samenkomst plaats,waarby Insinger tegenwoordig was,die voorstelde om aan de aanvragers een termijn te stellen,binnen welken zy hun bod by gesloten briefjes moesten inzenden. Hendrik deelde mee dat hy de visite had gehad van Axel Salomon Valentin, agent van Sir Lionel de Rothschild,die hem gelast had de galerij en bloc te kopen.

Vrijdag 1 Juni werd Jan Willem 14 jaar en kreeg hy van Henk Engelse boeken,van Max een queu,van Lore halve hempjes en van my ƒ 3,50. !!
Sedert myn Haagsche reis gevoelde ik my grieperig en hoestte ik. Ik ging nog voor de middag naar het Parket,maar bleef verder de gehele dag thuis,totdat ik 2 Juni de koorts kreeg met hevige pijn in het oor. Zondag schreef Munnich chinine voor.

Dinsdag 3 Juni stierf Koningin Sophie. De Prins van Oranje was ~~er~~ in allerijl uit Parijs overgekomen

4225 Frank correspondeerde met een jongen Truchon te Epernay over postzegels. De nieuwe kindermeid Christine Brandt was zacht en gewillig maar had een plat Amst. accent en had tot stopwoord "siesouw",dat ziezo verbeeldde. De laatste berichten van Miss Luson omtrent Miek waren zeer satisfactory.

De week van 2 op 9 Juni slikte ik op last van Munnich bromkali, maar zonder baat,want 's avonds kreeg ik weer de koorts. Ik genoot van Keils Commentaar op Ezechiël,van wiens profetiën ik nooit iets begrepen had.

Zondag 10 Juni maakte Max met de jongens van zyn Vereniging een tochtje per stoomboot naar Vreeland en stond Frank te 6 uur op en verliet hy het huis,na aan JW. verteld te hebben dat hy naar het Kalfje ging wandelen. Eerst te 9½ kwam hy terug,zodat wy zeer ongerust waren.

Van Lynden schreef my of ik bleef volharden by myn weigering om P.G.te worden,daar hy,nu alle anderen er ook voor bedankten,Kist zou moeten voordragen. Ik antwoordde dat ik bleef weigeren,maar gaf hem in bedenking nog een poging by Backer aan te wenden.

Daar de koorts my niet verliet,ried men my aan naar de Steeg te gaan en engageerden de zusters Lore om my te vergezellen. Zo gezegd,zo
4226 gedaan. Vrijdag 15 Juni vertrokken wy te 10½ met Christine en Nor en kwamen te 1 uur aan de Steeg,waar wy in de Engel by Goedvriend 2 kamertjes vonden. Dat van Lore en my was op het Westen,net maar klein met een rond canapétafeltje,waaraan het onmogelijk was te schrijven. Het logement was vrij vol,en wy maakten kennis met de weduwe Kleinsma geb. Meinesz en haar zoontje Vincent uit Leeuwarden en met Mevr.v.d.Plaats uit Groningen,wier zoontje een fright was. For my benefit logeerde er een Jodeman Jacobson van het Singel te Amsterdam,makelaar in alles,met ega en kroos in de vorm van Sophietje op de arm ener Christen bonne. Zondags kwamen er nog drie dames eten,die in het dorp logeerden en die dag zaten wy met ons 33 aan tafel,meest lieden uit Arnhem,onder wie onze zeer causante overbuurman Staats Everts,die tot chaperon verstrekte van zyn vriend Blokman,de 40-jarige bruigom van een 21 jarig mooi bruidje en weeuwtje Mülen geb.Tromp,die 4 jaar tevoren,na een huwlijksbed van 4 weken weer maagd geworden was.

Christine ontbeet met ons,maar at met de meid van Vincent,à qui elle momtrait sa langue in de vorm van het platst Amsterdams,dat ooit op de Haarlemmerdijk gesproken werd. Norrie had veel schik,en begon te verbranden; hy sliep 's middags,dronk grote glazen melk en was zoet. Het prachtig Rhederoord bood vrije wandeling aan,hoog en laag,sparren,
4227 beukem,open plekken,'s avonds heerlijk. Aan gene zijde van het dorp ligt Middachten met zyn hoge bomen en brede lanen. De tweede zoon Bentinck kwam juist terug van zyn huwlijksreis met de Freule van Heeckeren. Eens ontmoetten wy de opperrijder met twee hondejongens,allen te paard en wel 30 brakken in volle ren. De Steeg is een gehucht van Rheden en bevatte destijds één winkeltje van potten en pannen,enige huizen voor logeergasten,een juffrouwenschool van Mej. Wor en een postkantoor.

De nacht van 15 op 16 Juni had ik hevig de koorts,zodat ik Zaterdag niet veel meer deed dan op myn bed liggen luieren. Ik nam voor het eerst koortskruiden: Cardus benedictus,Centauriam Trifolium en Boeltjes kruiden,van elk een pruim in een trekpot met kokend water,5 kopjes daags de 1e, en drie de tweede week. Ondanks de hitte kon ik myn hoest maar niet kwijt raken. Zaterdag schreef ik aan van Lynden of de benoeming van Verloren tot Adv.Gen.niet kon uitgesteld worden tot in Juli,daar Lore wilde dat ik tot 10 Juli aan de Steeg bleef. Van Lynden antwoordde dat Verloren raadsheer wilde worden op last van Keetje, (zyn vrouw??) en hy Serraris tot Adv.Gen. zou voordragen, dat hy wel enig uitstel kon geven maar niet te lang. Ik schreef hem dat hy Karseboom tot subst.Off.moest voordragen. Daarop schreef hy my weer of het niet een passe droit voor
4228 oudere rechters zou zyn als Verloren raadsheer werd,hetgeen my aanleiding gaf hem te raden om Ploos raadsheer en Verloren Adv.Gen.te maken.

Anna schreef dat Henk,Max en JW. Zondag op S.en B. waren,en dat Willem met de Heer Dedel had geliefhebberd over de verkoop van S.en B., waarop deze hem zyn verlangen had te kennen gegeven om S.en B. en bloc te kopen met al de weilanden,Overbosschen,heitjes enz. Nu zou het geschat worden.

Hierop antwoordde Lore haar:"....Merci de ta chère bonne lettre et " de la bonne nouvelle qu'elle contient ! Elle me parait presque incroy- " able et je me dis quelle jolie fortune cette famille doit avoir pour " pouvoir se permettre pareille fantaisie; comme tu dis,ce serait déli- " cieux si nous pouvions ainsi remettre notre cher S.en B. entre les " mains amies de Mr Dedel sans vente publique et sans partager la pro- "priété en autant de parts. Je savais bien que les Dedel étaient de " grands admirateurs de S.en B.,mais je ne pensais pas qu'ils auraient " envie de s'en charger tout-à-fait. Maurice pense que Graafland tâchera " de s'approprier le Horstermeir et qui sait,de la part de pareils mar- " quis de Carabas on peut s'attendre à tout/ Oui,cette place vide doit
4229 " être si triste à remarquer,à S.en B. plus encore qu'en ville car elle " était l'âme et le centre de tout."

" Notre chambre nous plait beaucoup par sa fraicheur,le soleil " n'y pénétrant jamais. Les fièvres ont terriblement éprouvé Maurice. " Il doit se coucher 2 ou 3 fois par jour pour se reposer et on me de- " mande s'il a été malade,sa mine étant si peu florissante....."

Zondag 17 Juni verliet Jacobson de kust,maar zyn gemis werd vergoed door de komst van een lotgenoot uit de verstrooiïng genaamd Eyster met huismoeder uit Rotterdam. Max schreef dat hy Dinsdag toch als secundus zou oreren en aan de rector moest opgeven welke prijs hy verlangde. Jan Gunning zat primus en Jan Willem .....decimus ! Hy was lastig,ongehoorzaam en soms daas en werd dikwijls buiten de deur gezonden ! Digne
4230 fils de son père,want Lardner zond ook my dikwijls de kamer uit.

Ik genoot veel van de Commentaar op Ezechiël,maar van de tempel begrijp ik niets. Ook hy vat die tempel,de terugkeer der Joden naar Kanaän en het weder invoeren van de Levitische dienst symbolisch op.

Woensdag 20 Juni werd Koningin Sophie begraven. Zy werd door weinigen betreurd.

Ik zat aan tafel naast een nieuwe oude Jood,die my vroeg of ik niet
4231 schuins over de pletie logeerde ! Donderdag bleek mijn buurman aan tafel echter geen oude Jood te zyn,maar de emeritus predikant Vollenhoven van Dalen uit Maassluis,een gelovig man,wiens vrouw Vaillant heette. De Jood Jacobson kwam Zaterdag 23 Juni terug en ging terstond in de IJssel vischen. Zyn enige conversatie liep over eten en drinken en geld. Die dag

kwam Jan Willem te 1 uur,maar het was zó vol dat hy op een beddezak in een réduit op de deel onder de pannen logeren moest. In de Engel logeerde ook Juffrouw Cramer uit Amsterdam met een juffrouw van gezelschap en een rytuig van Rijnders,die met haar ontbeet,twaalfuurte en theedronk. Daar zou Nepveu jaloers van geweest zijn.

Lore engageerde Max om 3 Juli te komen ten einde met Jan Willem my tot de 9de gezelschap te houden als zy weg was. JW. zou zich alleen met my vervelen,daar ik zulke grote wandelingen niet meer kon maken.

4232 Christine was van een grenzeloze domheid. Als ik 's ochtends uit de Bijbel voorlas en haar nu en dan vroeg of zy het een of ander wel begrepen had,antwoordde zy:" Het lijkt hier wel een catechisatie," ten bewijze dat zy er hoegenaamd geen belang in stelde,en toen ik haar vroeg of zy wel wist hoe het kwam dat de maan nu eens rond was,dan weer half en soms als een (of) er uit zag,antwoordde zy:" Dat komt omdat het in " de Almanak staat."

Vrijdag 29 Juni lieten wy ons te half elf naar Doetinchem brengen over Ellecom,Doesborgh,Drempt en Keppel. Van Dijk en echtgenote wachtten ons op met koffie,brood,gehakt en vruchten op. Het was drukkend heet,maar wy bezichtigden toch Ruimzicht en reden te 3½ uur in 1½ uur naar de Steeg terug.

Zondag 1 Juli vertrok Lore met Christine en Norrie naar Arnhem, waar zy by Cateau van Loon de middag zouden passeren. Zy schreef my: " Je t'écris à Arnhem depuis le balcon de Cateau et j'ai pensé que si " je t'envoie ce briefkaart ce soir depuis Amsterdam,tu sauras par là

4233 " que nous sommes bien arrivés. Il n'est heureusement plus question " d'orage. Norrie a diné avec Christine et moi avec Cateau en bas très " gezellig,en nu begiet Norrie de tuin. Hy is zeer gedetermineerd van " niet te willen slapen in de trein,maar ik heb hem gezgd dat hy dan " heel stil moet zyn,omdat ik wel myn ogen zou willen sluiten. Adieu " mon chéri,j'espère que tu es courageux,que tu bois tes herbes très " courageusement et que tu ne te couches pas trop tard et que tu te " soignes pour l'amour de ta Boudewijn."

Ik schreef de volgende morgen om 8 uur:".... At dinner two new- " comes: Prof Wynne and his lady. I sat between old Mr van Daalen and Ide,slept after dinner till 7¼,had a bit of conversation with the van " Nellesteyns-van Naamen,who came for tea,had my solitary tea with Pim " and walked with him through the hollow way from 8¼ - 9½. Weather as " yesterday,air a bit cooler. Thought much of you,missed you sadly. " JW. is not yet ready for breakfast. I am afraid you were excessively " tired last night; the heat and dust were dreadful....."

Te 12½ schreef ik haar een brief van 4 blz. waarin ik o.a.vertelde dat ik met JW. naar een andere kamer verhuisd was boven de keuken,waarvan het enige voordeel was dat er een grote vierkante tafel stond,waar-

4234 aan het mogelijk was te schrijven. Voor het overige was het meubilair hoogst gebrekkig: Er waren 2 bedden,doch slechts één nachttafeltje op 3½ poot en een wastafel met 2 kommen,doch zonder laden. Voorts lag elke plank in de vloer los,zodat iedere stap alles deed trillen,daarbij een oorverdovend geraas in de keuken,terwijl men van de hersens tot de ingewanden een gedreun voelde,zo dikwijls iemand de keuken inliep en de deur achter zich liet dichtvallen. Er waren slechts 3 stoelen,zodat wy er twee van no. 19 hadden meegenomen. Voeg daarby het schreeuwen,tieren, en vloeken der knechts tegen de keukenmeid,het smijten met borden enz. en men kan zich voorstellen dat het vorige vertrek toch nog verkieslijker was. Ik vervolgde:" Jan Willem is op de wandeling niet zeer gezellig " daar hy altyd tien pas vooruit loopt. 's Nachts daarentegen is hy al " te gezellig,want dan hoor ik hem in zyn bed opspringen als een bot " op een Huizer kruiwagen,geweldig steunen,zich wentelen enz. zodat " heden ochtend zyn beide dekens op de grond lagen. Hy vroeg my verlof " om heden ochtend naar Amsterdam te sporen ten einde de promotie van " Max by te wonen en morgen met Max terug te keren,maar ik beduidde hem " niet zonder moeite dat dit niet ging. Nu heb ik hem toegestaan om " per trein naar Velp te rijden ten einde 3 programma's voor het Zen- "dingsfeest te kopen."

" Ik hoop dat Constance van Loon zich heeft laten overtuigen van

4235 " de noodzakelijkheid om alle interesse met Arie Zigeler af te breken. " Was Max erg zenuwachtig en las hy niet te snel? Mevrouw van Daalen

" heeft my verteld dat haar man niet veel meer zien kan, ter nauwernood
" genoeg om de Courant te lezen. Dit verklaart de omstandigheid dat hy
" zyn troost zoekt in zyn pijp en altyd een kwartier vóór elke maaltijd
" vraagt of het niet haast tijd wordt om te ontbijten of te eten. Mevr.
" Kleinsma deelde my mede dat Mevr. van der Plaats schatrijk is. Ik ver-
" moed dus dat zy om haar geld genomen is. Dit is met jou gelukkig niet
" het geval geweest, want toen ik je lief kreeg had je niets...."

Lore schreef nog diezelfde Maandag 2 Juli uit Amsterdam: " Je re-
" grette d'avoir tant à te dire, want ik kom bepaald niet klaar. Daarom
" zal ik je maar niet vertellen hoe veel ik van je houd, hoe erg ik je
" mis en hoe sterk ik naar je verlang, want dat zou maar tijd roven.
" Gisteren avond bracht Cateau ons per open rijtuig naar het Station,
" nadat ik op haar balkon naar de passanten gekeken en Norrie eerst in
" de tuin en daarna op straat gewandeld had. Wy bleven alleen tot Drie-
" bergen. Het was een lange trein en overal stond het zwart van mensen,
4236 " die mee wilden. Geen wonder dat wy 35 min. te laat aankwamen, niet voor
" over half twaalf. Norrie bleef mooi wakker tot Maarssen, maar toen sliep
" hy in, en wel zó vast, dat ik alle moeite had om hem wakker te schudden.
" Ik was blij van in die foule le Gras en een vigilante besteld te hebben.
" Henk, Max en Frank wachtten ons op, want zy waren pas om 11 uur thuis
" gekomen, en wy trokken spoedig heel moe naar bed."

" Van ochtend ging ik met de jongens naar de Anglikaansche Kerk,
" die goed vol was en waar ik o.a. Herman, Warner, Mina, Willem van Lennep,
" enz, zag zitten. Het was jammer dat je er niet waart, want ik kon er
" natuurlijk niets van begrijpen en iedereen miste je. Jan Gunning sprak
" iets te lang en mengde wel eens Grieks onder het Latijn, hetgeen de
" hilariteit der studenten gaande maakte, zodat zy rumoerig werden en men
" chut moest roepen. Terwijl Max sprak waren zy veel stiller. Max gesti-
" culeerde en sprak duidelijk. (Byzantium was het onderwerp waarover Max
" sprak). Ernst zeide Gratias en de plechtigheid was om 11½ afgelopen.
" Max moest in de consistoriekamer komen en daarna by de rector koffie
4237 " drinken om vervolgens met de anderen in drie open rytuigen visites te
" rijden. Ik bestelde een taart, aardbeien, kersen, doperwten, gehakt enz.
" en daar Agnes my rozen gebracht had, hadden wy een bouquet midden op
" tafel, alles ter ere van de jonge student."

" Agnes vertelde my dat het huis in Amsterdam getaxeerd is voor
" f 88.700,- met de drie percelen in de Reguliersdwarsstraat, en dat de
" briefjes aan Vosmaer c.s. verzonden worden met een kleine geschreven
" catalogus der schilderijen."

" Terwijl ik in de kerk was heb ik de visite van Nicht Volk gemist.
Vanmiddag vroeg ik aan Norrie:" Wat zou Papa nu wel doen ?" - "Och, ik
" weet het niet, misschien wel preken." - " Preken? hoe kom je er op ?
" preekt Papa dan wel ?"- " Misschien wel, want Max heeft het vanochtend
" ook gedaan, dat heeft Nicht Volk verteld." Hoe vind je ? De boerin
" wist er ook alles van volgens Max, want zy had het in 't Nieuws van de
" Dag gelezen, en Arie in de Nieuwe Rotterdammer. Hoe vreemd dat wy het
" niet in de Courant gevonden hebben."

" Frank is vol histories van de Heer Smit, die dagelijks de scène
4238 " met de aardappelen herhaalt. Laat je door Max de Geschichte van de
" huisselijke pot vertellen. Comme Frank la raconte c'est pour pouffer
" de rire."

" Anna Smit a joliment travaillé pendant mon absence; avec Christine
" j'ai eu une petite scène ce matin parce qu'elle prétendait avoir tant
" cousu et que je ne trouvais pas cet ouvrage si merveilleux. " Dat mot
" U nou nie seggen, want dat maak me verdrietig." Ce qui m'impatiente
" c'est qu'elle veut toujours se comparer à Trijntje pour démontrer son
" excellence."

" J'étais si émue en voyant Max monter en chaire et en pensant
" dabord à ce que Maman en aurait dit et comme cela l'aurait intéressée,
" puis me figurant notre garçon dans quelques années monter en chaire
" pour annoncer l'Evangile à de pauvres pécheurs."

" J'espère que tu ne te fatigueras pas Mercredi et que tu ne pren-
" dras pas froid; soigne-toi bien et pense que tu ne peux pas me faire
" de plus grand plaisir qu'en prenant bonne mine. A présent que je ne te
" vois pas, il me prend par moments de telles inquiétudes à ton sujet,
" et j'ai trop envie de voler vers toi. N'oublie pas de mettre ton pilan-
" tos le soir et de te coucher à chaque instant; zulk liggen zal je zoveel
" goed doen. O doe my dat pleizier !"

4239 (Christine sprak altyd van pilantoo en pelderientje.)

Behalve de oude Heer van Vollenhoven van Daalen logeerde aan de Steeg ook zyn zoon,die predikant te Durgerdam was en getrouwd met Juffr. van Rossum. Laatstgenoemde had ik als kind gekend in de jaren '46 en '47, toen ik verliefd was van Marie Taddel. Haar ouders woonden op dezelfde gracht en haar broer was ook een van Marie's adorateurs. Ik kon dus niet nalaten met haar over die oude tijd te praten. Haar broer zag ik later in '88 te Dieren terug,toen Max er predikant was; hy stond er aan het hoofd van de Gasfabriek en keek my nog even woedend aan als 40 jaar vroeger,alsof ik het helpen kon dat Marie hem bedankt had.

Dinsdag verhuisde ik met JW. voor de derde keer naar een kamer "barderre",zoals de Moffen zeggen,waar het gelukkig rustiger was,maar ik de grote tafel miste. Er was een dubbel bed voor Max en Pim en een enkel voor my. Het regende cats and dogs. Max bracht my Lore's brief mee, maar had zyn pilantoo vergeten.

Ik schreef een en ander aan Lore en eindigde:" Adieu mon chou,ne " t'inquiète pas; by een persoonlijk bezoek hoop ik je geheel te winnen." (Dit deed my aan het volgende denken: Na Lore's heengaan kreeg Cornelia (de kamenier) een brief van Janus den Hartog,een broer van onze koetsier Cornelis; Janu was palfrenier by de Tindals, hy vroeg haar in die brief
4240 ten huwelijk. Daar Cornelia nooit bemerkt had dat die knaap iets om haar gaf of ooit getoond had haar tot vrouw te begeren,en vermoedde dat hy niet om háár kwam,maar om het legaat dat zy,naar hy vermoedde,van Lore gekregen had,bedankte zy hem gladweg. Daarop schreef hy haar opnieuw, dat als zy hem maar eens zag,zy hem terstond zou aannemen. Dit schrijven beantwoordde zy niet en kort daarop werd hy koetsier by Luitenant Metelerkamp in Overijssel en trouwde hy met een ander.)

Lore schreef my dat Miek als prijs "David Livingstone" gekregen had en de derde van haar klas was. In de Courant stond een artikel over de schilderijen,die volgens The Academy door Engelsche millionairs zouden gekocht worden. Voorts vroeg de Amst.Courant of niet enige kunstvrienden zich zouden verenigen om de verzameling voor Nederland te behouden.

Dinsdagavond 3 Juli woonde ik met Max en JW. de bidstond by op het feestterrein te Middachten en Woensdag het Zendingsfeest. Reeds te 6 uur 's ochtends waren er rijtuigen en voetgangers heen getogen. Wy liepen er te 8½ heen en begaven ons eerst naar Spreekplaats 1,waar al enige duizenden toehoorders om heen geschaard zaten. Hogerzeil begon met een korte toespraak onder het rommelen van de donder,waarna Bronsveld de
4241 openingsrede hield,die voortreffelijk was. Daarna luisterden wy naar Grommeyer op Spreekplaats 4. Na de pauze hoorden wy Hogerzeil over de Pinksterdag,prachtig, en te 3 uur van Doorn over de Ernst des Levens. Het was een aaneenschakeling van teksten,en van het begin tot het eind een sermon d'appèl zonder plan,verdeling of samenhang,maar over het onderwerp geen woord. Daarna deed de jonge Graaf Bentinck een gebed,hetgeen ik een gewaagde onderneming vond,daar de arme jongen nooit voor zulk een talrijk gehoor (er waren minstens 6000 mensen) was opgetreden. Nadat dit afgelopen was,sloop ik stilletjes naar huis. De jongens bleven nog tot 6½ om Esser,Coolsma en van Asselt te horen.

Wy aten in de Engel aan twee tafels met wel 100 gasten. Meer dan 100 paarden stonden op stal, 500 rijtuigen waren door de tol gereden en Goedvriend tapte voor meer dan *f* 1500,-. Ergerlijk was het gebabbel en gelach gedurende de toespraken en by het heengaan zag ik een troep dronken lieden zingende en dansende door het Middachter Bosch. Ik vrees dat slechts een klein deel der hoorders er kwam uit belangstelling in de Zending.

Naast ons kamertje logeerde de boekverkoper van Campen uit Amsterd. met zyn vrouw,wier neus bezig was weg te rotten,zodat ik blij was dat Lore haar niet zag. Hy was uitgever van "de Gids",en geweldig burgerlijk en familiaar.

4242 Prof Wynne was Hoogleraar in de Geschiedenis te Utrecht en een interessant man. Hy vertelde my dat hy bezig was de geschiedenis van Maria Stuart aan een nader onderzoek te onderwerpen,omdat men die ook al voor legendarisch hield evenals hetgeen man van Wallenstein verhaalt.

Zaterdag 7 Juli schreef Lore my uit S.en B. dat Anna Labouchere de bruid was. " Elle a eu un petit diner dans sa future maison hier; demain " il y aura fête au Manpad, Mardi réception,puis Jeudi grande fête à "Doorn pour les trois fiancées Anna,Gratia et Suze van Eeghen.

" Ne devons nous pas lui envoyer un cadeau ? Gratia avait l'air
" tellement enchantée de son futur époux,and he looked older than ever.
" S'il n'a que 40 ans,je le plains d'avoir déjà perdu dents et cheveux,
" et d'avoir des traits tellement prononcés. Il pourrait passer pour son
" père. Je couche dans l'alcove avec Miek et Norrie et elle me donne
" des souvenirs d'il y a 27 ans,quand je t'éveillais pour faire des
" promenades en bateau ensemble ! Dear dear wat ken ik je toch al lang !"

4244 Ik antwoordde o.a.:" Je ne serais pas unwilling de donner un cadeau
" à Anna Labouchere,mais comme je n'ai pas envie d'en donner un à Gratia,
" je préfère y renoncer. Haar malle verliefdheid van die oude Majoor
" dient enkel om haar gedrag ten opzichte van Cees Hartsen te vergoelij-
" ken en daar zy even mal van dezen verliefd was,zo ben ik daarvan gede-
" gouteerd."

4245 Maandag 9 Juli verliet ik met Max en JW. de Steeg. Blij van weer thuis te zyn.

Dinsdag 10 Juli had ik zitting aan de civiele kamer. Ik vond veel werk. De Kock klaagde over een catarrhe van de blaas en moest in Aug. naar Wildungen, en op 13 Juli schreef hy my dat de pijnen erger geworden waren en hy te bed moest blijven. Ik schreef onmiddellijk aan van Lynden,dat hy zo spoedig mogelijk Karseboom moest voordragen en aan Telders,die met zyn gezin te Zandvoort was,dat ik tot myn leedwezen verplicht was hem te verzoeken om over te komen,daar ik het werk alleen niet afkon. Ik schreef hem tevens dat hy by ons moest logeren.

Een paar dagen geleden had ik aan de Minister geschreven dat ik toch wel Raadsheer wilde worden. Verschillende omstandigheden deden my hiertoe besluiten. Ieder ogenblik kwamen de substituten my in myn werk storen door my raad te vragen. Telders was de enige,die reeds te Gorkum dat ambt had bekleed en wiens handen dus niet scheef stonden; Berkhout was weliswaar plaatsvervangend rechter,maar nooit subst.Off.by een kleiner Rechtbank geweest; de Kock was nog onbedrevener; hy was in de rech-
4246 ten gepromoveerd,en een zeer bekwaam jurist,maar dit maakte hem nog niet tot een goed s.o.,en het was een grote dwaasheid geweest om hem tot s.o. te Amsterdam te benoemen,in plaats van hem eerst naar een Rechtbank van de 3e klasse te zenden. Al spoedig bleek dan ook dat het werk hem over de kop ging. En nu moest er weer een vierde in plaats van Verloren benoemd worden,en de enige sollicitant was Karseboom,die niet meer dan plaatsverv.rechter was geweest en dus even onbedreven als Berkhout en de Kock.

Een tweede reden was dat de drie personen,die by my substituten geweest waren,nu boven my stonden: Kist,Op ten Noort en Verloren waren nu hoger in rang dan ik.

Een derde reden was de maandelijksche inspectie van het Krankzinnigengesticht. Niets boezemde my zulk een afkeer in als het bezoeken van dat huis,waar ik gevoelde door demonische machten omringd te zyn.

En ten slotte,nu ik 21 jaar lid van het O.M. geweest was,kon ik de wens niet onderdrukken van een minder gebonden betrekking te erlangen. Ik hoopte dan wat meer van Lore en het buitenleven te genieten,ofschoon er van Bantam toen nog geen sprake was.

In plaats van Hartsen kozen de Prov.Staten van N.H. Adriaan Teding van Berkhout, een Haarlemmer,tot Lid der Eerste Kamer. Hy was broodmager en zyn vrouw byzonder gevuld.

Zaterdag 14 Juli woonde ik de installatie van Verloren by. My sprak hy allerliefst toe,maar toen overmanden hem de zenuwen en bleef hy steken.

4247 — 14/15 Lore en ik reden naar S.en B. met Insinger,Henriette,Louise Elout, Willem van Loon en Hendrik,de Beelzen en de Nepveus en 's avonds delibereerden wy onder de beuk over de schilderijen. Daar Valentin noch Vosmaer een bod wilden doen,werd op voorstel van Hendrik besloten hun in een gesloten en verzegeld couvert 25 ton te vragen en hun aan te zeggen dat zy vóór 1 Augustus by Pollones hun bod moesten deponeren,en dan de collectie voor niet minder dan 12 à 14 ton te laten.

Op 15 Juli kreeg ik een brief van van Lynden,die my schreef dat hy my gaarne tot Raadsheer wilde voordragen,maar verlegen was met myn opvolger,daar hy Telders te jong vond. Ik antwoordde dat hy toch Telders kiezen moest. De volgende dag kwam Telders by ons logeren. Lore had zyn kamertje lief geschikt. Hy was zeer gedrukt daar zyn kindje hard ziek was.

Pijnappel keurde ons plan af,daar Pollones veel te veel geld zou vragen,en ried aan om een termijn te stellen tot het doen van een bod,

met bericht dat,voor 't geval er geen kwam,wy vrij zouden zyn om met de collectie te doen wat wy verkozen. Beels had veel lust in Mama's huis, maar durfde niet. Wy vonden dat Hendrik het moest nemen,daar het meer dan 200 jaar door van Loons bewoond geweest was,maar hy bedankte er voor, ofschoon het verre verkieslijk was boven zyn huis.

Lore had een nieuwe baker aangenomen,Buurman in de Nieuwe Leliestraat,die echter niet langer dan tot Kerstmis zou kunnen blijven en dan door Baker Kok zou worden vervangen.

Op 19 Juli werd het huwelijk van Theodore Prins en Anna Labouchere door Hogerzeil ingezegend op de tekst:" Laat uw begeerten in alles met bidden en smeken bekend worden by God enz. Op deze zelfde tekst trouwde Mounier ons de 3de Maart '57.

Nepveu vernam van Anna dat hy van het huis af was,daar Anna en Tane er in zouden blijven wonen,en nu was hy woedend als een stout kind,dat een stommigheid begaan had. Hy had namelijk Zaterdag onder de beuk bereid verklaard om het huis voor *f* 75.000 - over te nemen in plaats van voor de getaxeerde waarde van *f* 88.700-,en daarna was hy in het rytuig dat ons naar de trein bracht,geweldig tegen het huis uitgevaren,noemde het een spelonk,zeide dat er zoveel aan te doen was,dat hy zyn Utr.straat met de drukke passage te veel zou regretteren,en,al had hy nog zoveel, er niet aan denken zou om ooit dat huis te kopen; dat het huis van Mevr Melvil hem veel beter zou bevallen,dat de stal te groot was en er geen behoorlijke bestekamers waren,enz.enz. Ik had daaruit afgeleid dat hy het huis van Mama à contrecoeur overnam en wy later voortdurend verwijten zouden moeten horen en hem wel duizend maal zouden moeten bedanken. Daarom schreef Lore een en ander aan Anna en Tane,die daarop besloten het huis te houden. En zie ! nu zy dit aan Nepveu mededeelden,speelde hy geweldig op en herinnerde hy zich niets van hetgeen hy ons in het rijtuig had gezegd. Nu beweerde hy opeens weer dol veel lust in het huis te hebben,maar voor *f* 13.000- minder dan de waarde,omdat hy die wilde gebruiken om het in orde te maken en te meubleren.

Op 29 Juli ontving ik de brief van van Lynden,waarin hy my schreef dat hy uit Mariënbad de voordracht van Karseboom tot subst.off. aan Z.M. gezonden had en dat de voordracht van my tot Raadsheer weldra in zee zou gaan. In overleg met Lore liet ik de brief aan Telders lezen,wiens verbazing en verontwaardiging elkander afwisselden en waarlijk komiek waren. " Ajakkes,ajakkes !" was het enige wat hy kon uitbrengen. 'sAvonds schreef ik aan van Lynden dat hy by hetzelfde Besluit Telders als myn opvolger moest laten benoemen. Telders vertrok naar Zandvoort om zyn vrouw en kinderen naar Zuilesteyn te brengen,waar zyn schoonmoeder van Styrum woonde.

Woensdag 1 Aug. verkocht Willem de schilderijen voor 1½ millioen aan Vegtel voor Rothschild te Parijs. In de couranten stond een onbeschaamd artikel dat zoveel wilde te kennen geven als hadden wy het recht niet ze te verkopen. Zekere Calisch,een der schrijvers van het Handelsblad,was brutaal genoeg om aan Hendrik op diens kantoor te vragen welke onderhandelingen er alzo over de collectie gevoerd waren. Hendrik wees hem de deur.

Lore en ik noteerden de meubels op S.en B. die wy voor de getaxeerde waarde zouden willen overnemen. Zy waren allen tezamen voor *f* 12.000 - getaxeerd. Met Beels overlegde ik of er geen mogelijkheid zou zyn om te zamen S.en B. te houden,daar Jan Six my dit had aangeraden.

Donderdag 9 Aug. was ik voor het eerst met Henk op de meir. Zyn eerste schot was een eend. Het onweerde en regende geweldig. Die dag werd Gratia de bruid.

Op 14 Aug. kwam Jan Six te 11 uur en wandelden Beels en ik met hem tot de gele brug en 's middags door het Park en in Bantam. Hy ried my af een huis te bouwen,en ried my aan in het grote huis te gaan wonen en aan Lore de helft der plaats te laten toebedelen tussen Boekestein en de 16 morgen tot achter aan toe.

Voor het eten kreeg ik kaartjes van de Heer Dedel en van Backer p.f. en daaruit leidde ik af dat ik benoemd was en 's avonds las ik het in de Haarl.Courant. Het Besluit was van 7 Aug.,maar myn opvolger was niet benoemd. De volgende dag werd ik op het Parket ontvangen door Telders en Berkhout. Deze vond het geen felicitatie waard en hy vond het jammer dat ik het Parket verliet.

4251 Ik maakte visites by al de leden van het Hof van wie de meesten uit waren.

Lore schreef my dat zy het idee van Jan Six zeer bepaald afkeurde, daar S.en B. zeer hoog getaxeerd was en het huis te vochtig was en te duur van onderhoud, terwijl zy veel meer zin had in het gedeelte tussen Portenge en Geertje, de Kippebrug en de Gooische Vaart, in één woord het gedeelte dat de naam van Bantam droeg en droger was dan S.en B. omdat het hoger lag. Dáár konden wy een huis bouwen, waarvan zy my een plan zond. Beels wilde de boerderij houden en de Toenentuin tot moestuin promoveren, maar hy was geschrokken toen hy de som hoorde, waarvoor een en ander getaxeerd was. Bantam daarentegen was laag geschat omdat de bomen er geen 50 cts het stuk waard waren en Baas Teunissen dan ook te voren aan de taxateurs gezegd had dat die konijnenhoek niets waard was.

Pollones of Willem en Hendrik begingen de domheid van de Amsterd, makelaars Langenhuizen, Sondorp en Kilsdonk aan te wijzen om S.en B. te taxeren, in plaats van dit aan buitenlui op te dragen.

4252 Op 21 Aug. spoorde ik naar den Haag om van Lynden voor Telders te winnen. Hy vreesde dat hy Jolles, Officier te Heerenveen of van de Werk, s.o. te Rotterdam niet zou kunnen passeren, maar ik beduidde hem dat Amsterdam hun nog veel vreemder was dan aan Telders, die er nu al een paar jaar had gewoond. Deze had my geschreven dat hy van Lynden op Sandenburg bezocht had, maar weinig hoop gekregen had en daarom had ik het nodig gevonden naar den Haag te gaan ten einde nog een poging in het belang van Telders te doen. Ik wist dat Jolles, die tot 15 Mei Off. van J. te Gorkum geweest was, en onder wie Telders gediend had, zo al niet aan de drank, dan toch een eerste boemelaar was en dus volkomen ongeschikt om Officier te Amsterdam te worden. Toen hy later Adv.Gen. te Amst. werd was hy totaal aan de drank.

Ik schreef aan Lore dat Jacob Ploos my was komen gelukwensen en allerhartelijkst was en het onredelijk vond dat zyn broer Boud, die zoveel voorrechten had, zo'n leven maakte. Boud was natuurlijk woedend van niet benoemd te zyn en dit was hem niet kwalijk te nemen, maar wel stelde hy
4253 zich dwaas aan door zich overal en by iedereen te beklagen. Hy ontmoette my in de Kalverstraat, liep op my toe en schreeuwde:" Ik ben zedelijk "vermoord Mauwes, 't is een schandaal enz.enz."

Max en Karel Beels maakten een uitstapje naar Groningen en Leeuwarden, om over Deventer, Apeldoorn en het Loo terug te keren.

Vande ƒ 150.000.- die aan Lore voor haar tiende part in de opbrengst der schilderijen toekwam, loste ik de in '73 door Jan en Hendrik geleende ƒ 20.000 - af en verzocht ik Willem Borski de overige ƒ 130.000- voor Lore te beleggen. Toen Pretorius hoorde dat de collectie 1½ millioen had opgebracht, zeide hy:" Dat is even veel als Mevrouw van Loon aan fondsen bezat."

" Wat ?", riep Willem Borski uit," had je schoonmoeder maar 1½ mil-"lioen ? Ik dacht dat zy drie maal rijker was." Anderen dachten dat zy 10 millioen naliet.

4254 Toen de Heer van Winter, Mama van Loons vader, in 1807 stierf, werden zyn schilderijen voor nog geen ton getaxeerd. In Jan. 1815 werden zy opnieuw getaxeerd en wel voor ƒ 235.000 en toen door Tante Gonne van Orsoy verdeeld tussen Tante Six en Mama van Loon, en nu werd de helft dus, plus de zwarte lijsten, die van de Heer van Loon van ? afkomstig en nooit in eens anders handen geweest waren, en op 1 ton geschat werden, voor 1½ millioen verkocht.

Louise Elout was op S.en B. en meer dan zuur, bitter en jaloers, omdat Bantam en het Eiland voor slechts ƒ 10.700 aan bomen getaxeerd was. Dit verweet zy Lore en my gedurig, alsof wy de taxateurs hadden omgekocht. Agnes had weer een van die accessen van woede, omdat de boerderij, Toenetuin en 16 morgen zo hoog geschat waren.

Lore schreef aan Cécile Paroz om te vragen of die soms een lief Christelijk bonnetje voor ons kende, en tegelijkertijd beval Anna Smit ons een meisje uit Alkmaar aan.

Woensdag 29 Aug. woonden Lore en ik op S.en B. de verloting der 45 moderne schilderijen by, die op ƒ 45.000- geschat waren. Norrie trok de nummers uir de zak. De twee Calamé's te zamen op ƒ 8.000 getaxeerd, werden het eerst verloot en vielen Maria toe, hetgeen Agnes al niet aardig vond.

4255 Daarop werden de allerduurste achtereenvolgens door Maria en door Agnes en Louise v.Loon getrokken, de second best door Anna, Tane en Henriette en enige croutes door Louise, Willem en Hendrik. Ik vond het horribel indiscreet van Maria om, na de Calamé's getrokken te hebben, nog op al de mooiste te durven bieden, en toen de schilderij aan de beurt kwam, die de boerderij voorstelt met Jan in de bokkewagen er bij, fluisterde ik Maria toe: "Laat "die nu aan Ag en Lou, daar hun vader er op afgebeeld is," maar het baatte niet, Maria bood er op en trok het. Lore had hoegenaamd geen plan om op een enkel schilderij te bieden, daar het ons niet convenieerde, maar ten slotte nam zy er toch nog een paar, die geen der anderen begeerde. Plotseling liep Agnes brullende de kamer uit en toen deed Beels my de oliedomme vraag: " Van wie heeft zy dat ? van haar vader ?" waarop ik antwoordde: " Myn goeie man, hoe lang heb je haar moeder gekend ?" Maar hy had nooit een der driftbuien van deze bygewoond.

's AVONDS BEGONNEN WY DE MEUBELEN TE VERLOTEN; BEHALVE DIE WELKE IN de kamers van Anna, Tane en Willem stonden. Dezen hadden evenmin als Henriette en Hendrik enig zwak voor de meubelen, zodat Agnes er voor *f* 1800,- en Lore voor *f* 1600,- overnam. Ag en Lou wilden ook meedoen, waartoe zy volkomen gerechtigd waren, maar daartegen verzetten zich Louise Elout. De meisjes hadden een tapijt aan hun moeder willen geven voor de kamer van Vader, maar voor het brutale gezicht van Louise kropen zy in haar schulp.

4256 Donderdag 30 Aug. kwam Constance van Loon en werd allereerst over de verdeling van S.en B. gesproken, dat zonder de Overbosschen op *f* 206000,- getaxeerd was. Ag en Lou deelden mede dat zy wel lust hadden om het huis te nemen met stal, oranjerie en moestuin en dat gedeelte van de plaats hetwelk op *f* 89.000- geschat was, (de bomen op *f* 51.257) mits een stuk by Geertje haar ook toeviel, ten einde daar later een huis te kunnen zetten en een uitweg te hebben. (Het grote huis was op Nihil getaxeerd) Agnes Beels kreeg nu de boerderij, het bouwland, het weiland by het varkenshok tot de Gooische Vaart, de Ternentuin, de boerentuin, de 16 morgen en de Slink voor *f* 97.400-, Lore kreeg het eiland, Bantam, het achterbos, 21 bunders voor *f* 18.000 en de heitjes voor *f* 1600-; Ag en Lou van Loon kregen de rest voor *f* 89.000,-.

Vrijdag 31 Aug. reed ik met Lore naar Hilversum om de Heer van Hasselt op te zoeken, daar wy een soortgelijke villa wilden bouwen als de zijne, maar hy was op reis. Terugkomende liet ik my op Jagtlust afzetten en wandelde ik met Jan Six naar Bantam om een plek te zoeken, waar ons huis moest staan. Jan was allerminzaamst en was van oordeel dat het zaak was het huis te bouwen op de laan tussen Geertje en Portenge, zó dicht by berg Bantam, dat deze het tegen het Z.W. dekte en toch de zon niet afsloot, voorts byna op het hoogste punt van de laan om van daar
4257 de glooïng naar het water te hebben, en dit zó te verbreden dat het zichtbaar werd. Jan mat de afstand tussen de laan en de meentweg en die bedroeg 36 roeden, zodat men, als die begrint werd, daar ook een uitweg zou hebben. Mijns inziens was het een heerlijke ligging. Jan zeide my dat hy reeds voor jaren aan Tante van Loon geraden had om dáár een huis voor een harer kinderen te zetten, maar dat zy toen boos geworden was.

's Middags kwam Willem, die verveeld was dat zyn bezoek aan de Heer Dedel nu geen resultaat opleverde en er voor bedankte om hem dit te gaan vertellen, waarop ik er my toe bereid verklaarde. Op Boekesteyn was vuurwerk, maar ik kreeg de Heer Dedel toch te spreken, waarop ik hem één voor één al zyn uitzichten ontnam, eerst op de plaats, toen op het achterstuk, waar hy een huis voor de Röells had willen zetten, vervolgens op de heitjes, de Overbosschen, Langerlust en Vechtzicht. " En de Horstermeir ?" vroeg hy.- " Die zal publiek verkocht worden," hernam ik.- " En de paarden en rijtuigen ?" -" Die worden verdeeld."

Zondag 2 Sept. liep Lore mee naar Bantam, en zelfs Willem en Hendrik vergezelden ons met al de kinderen en Anna Elout. Wy vonden er Jan Six, die de plaats aanduidde waar het huis moest gebouwd worden. De meesten vonden het een absurd idee om het op de laan te zetten, maar later was Insinger de enige, die het goedkeurde. Opmerkelijk was het dat Jan
4258 Six die plek had uitgezocht, daar er een dijkje, met hakhout begroeid, langs de laan liep en de glooïng naar de beek ook met hakhout was begroeid evenals het terrein tussen de laan en de meentweg, zodat men in geen enkele richting een uitzicht had, behalve langs de laan, die toen een geel spoor was. Jan was zeer bijziende en het was dus zyn gemis dat hem geleid had.

Dinsdag 4 Sept.maakte de Heer Vaillant,President van het Hof,my een visite. Hy was boos op de Minister,omdat deze hem niet geraadpleegd had en verzocht my by mijn installatie niet te spreken. Backer en Kist vonden dat ik aan Vaillants verzoek om niet te spreken my niet moest storen.

De predikant Modderman vroeg eervol ontslag,maar de Kerkeraad benoemde een Commissie om onderzoek te doen naar de lopende geruchten,die hem van crimen nefandum beschuldigden. Schooneveld,die zyn ogen steeds geopend hield,had hem daarvan al voor jaren verdacht.

Lore schreef my uit S.en B. dat Elout een landauer gehuurd had,zodat Louise nu alle dag rijden kon. Anna Elout gilde van blijdschap toen zy het hoorde,maar Lore vond het een veeg teken dat de 72-jarige staatsman niet op zyn stuk was blijven staan en toegegeven had !

Woensdag 5 Sept.kwam Lore met Norrie van S.en B. terug en raadpleegde ik de ingenieur van Hasselt over onze op Bantam te bouwen villa. Hy ried my aan de tekening en het bestek door de architect Molenaar te doen ontwerpen en de bouw op te dragen aan de Groot te Hilversum. De laatste raad was goed en die hadden wy moeten volgen; de eerste was slecht.

4259 De Kock's vader bezocht my om voor zyn zoon verlenging van verlof tot 15 Oct te vragen. Hy was Directeur van het Kabinet des Konings en op zyn voorspraak by Z.M. was zyn zoon subst.Off. geworden.

Karel Beels had een tegenzin in de handel gekregen en wilde in de medicijnen gaan studeren. Daarom nam hy nu 's avonds les in het Grieks.

Donderdag 13 Sept. spoorde ik naar den Haag om beëdigd te worden. Te 11 uur begaf ik my naar het gebouw van de Hooge Raad,waar eerst van Meerbeke my kwam omhelzen en daarna de P.G. Römer in toga met hermelijn en baret. By zyn requisitoir vergiste hy zich en stelde hy my voor als Off.van Justitie te Utrecht en deze fout werd door het Dagblad overgenomen. Gockinga,een oude tandeloze,onverstaanbare mummelaar,presideerde en op van Meerbeke na waren het allen grijsaards.

's Avonds kwam Telders,highly excited over zyn benoeming. Jolles had by hem gegeten en hem gezegd dat hy op raad van zyn vader niet had

4260 gesolliciteerd,omdat hy te Amsterdam slechts *f* 500 - meer traktement zou hebben dan te Heerenveen. Zo bespottelijk slecht waren die geregeld. Amsterdam had 20 maal meer te doen dan Heerenveen.

Vrijdag 14 Sept kwam ik voor het laatst op het Parket en beurde ik voor het eerst *f* 935.- als kwartaal traktement, ¼ van *f* 3000 - en ¼ van *f* 750,-.

's Avonds kwam Cees Hartsen ons bezoeken,die zeer grappig vertelde dat hy een wakend oog op Evelientje moest houden,daar zy nu 9 jaar was en zeer intiem en tout chaud was met Jonker.....Goseling te Baarn !!! zoon van onze timmerman.

Zaterdag 15 Sept. werd ik te 2 uur geïnstalleerd. Er waren veel toehoorders,vooral kantonrechters,griffiers en advokaten. De Proc.Gen. Kist begon met zyn leedwezen uit te spreken dat ik het O.M.verliet,waar ik (nota bene volgens hem) de rechte man op de rechte plaats was,daar

4261 hy my had leren kennen eerst 3 jaar van '68 tot '71 als medesubstituut, daarna van '71 tot '76 als zyn chef en nu als onder hem staande. Hy bracht hulde aan myn voorganger Jhr.Schorer. Mr Vaillant heette my welkom,maar verweet de Minister dat hy de vacature sinds 15 Mei had laten voortduren en my had voorgedragen zonder iemand te raadplegen. Hy keurde het af dat het recht van voordracht aan de Hoven was ontnomen,terwijl het voor de lagere colleges behouden gebleven was. Eindelijk stemde hy in met hetgeen ik by de installatie van Berkhout over de ellendige bezoldigingen gezegd had en voegde daaraan een klacht toe over het meer dan ellendige gebouw en de karige uitmeting van geld voor menus dépens en meubilair.

Ik sloot,nam afscheid van de Rechtbank en wenste Telders geluk. Henk woonde de plechtigheid by evenals Herman van Lennep,wien ik ried om rechter te worden in de plaats van Andreae.

Eer ik van het Parket afscheid neem wil ik uit het legio zaken,dat ik behandelde,er een paar uitkiezen,die nogal amusant waren. Een der lieden,die het meest met de Justitie in aanraking kwamen,was de 20-jarige zoon van de tuinman Tieman,die in de Noorderstraat woonde,en de zes voornamen van de Koning droeg. Hy had een gunstig voorkomen en wist zich,als het nodig was,netjes te kleden en zich goed voor te doen. Telkens stond

4262 hy ter zake van oplichting terecht en een paar van die oplichtingen wil ik hier vermelden.

Op een avond vervoegde hy zich by Ds van Marken onder voorgeven de Graaf van Hogendorp te zijn en vroeg hy hem zyn huwelijk te willen inzegenen,dat door de Prins van Oranje zou worden bijgewoond. Hy was aan het rechte kantoor,want van Marken was een ijdel man en de dominé der grote lui. Deze verklaarde zich dan ook terstond bereid aan het verlangen van de pseudo graaf te voldoen en na nog enige woorden gewisseld te hebben nam Tieman afscheid. Ds van Marken geleidde hem naar de voordeur,maar daar gekomen riep Tieman uit dat hy zyn portemonnaie en zyn retourkaartje naar den Haag verloren had en vroeg hy van Marken *f* 10,- ter leen. Deze aarzelde geen ogenblik hem die ter hand te stellen en werd eerst later gewaar dat hy bedrogen was.

Een andere keer reed Tieman naar Ouder-Amstel,waar hy zich in het Logement voordeed als Jhr.Rutgers van Rozenburg en gekomen te zyn om zyn gronden te inspecteren. Hy huurde daar een ander rytuig,reed rond, bestelde een diner en vertrok met verzoek aan de logementhouder om het rytuig te betalen en hem de rekening van het diner te zenden.

Een derde geval. Op zekere dag reed hy naar Weesp en deelde er aan de logementhouder mede dat hy eerlang de bruigom werd en een bruiloftsfeest te Weesp wilde geven. Hy bestelde een diner voor 25 gasten en kwam dan ook ten bestemden dage met een 12-tal vrienden en evenveel meiden in het logement,waar zy zich aan de spijzen en de wijn te goed deden. Het spreekt van zelf dat rijtuigen noch diner betaald werden en de logementhouder grote schade beliep.

De zaak van de Baron Alfred von Liebenstein bewijst hoe gemakkelijk het is er een ijdel mens,vooral als deze een Jood is,te laten inlopen. De Jood de Groot zat met zyn vrouw en twee,niet lelijke dochters,van wie de éne met Dr. Sanders geëngageerd was,op een avond in de tuin van het Paleis van Volksvlijt, thee te drinken. De Groot was winkelier en woonde in de Tonbreker op de Kloveniersburgwal. Aan een ander tafeltje naast hen zat een heer met een gunstig voorkomen en een lintje in het knoopsgat van zijn jas. In zulk een tuin kennis te maken is niet moeilijk en al spoedig gelukte het de heer in het Duits een gesprek met de Groot aan te knopen. De heer gaf zijn kaartje,waarop de Groot niet zonder voldoening las:" Alfred Baron von Liebenstein." Deze vertelde dat hy in Wenen woonde,grote bezittingen in Oostenrijk had, maar zijn vaderland verlaten had omdat zyn Tante hem dwingen wilde met een meisje te huwen, die hy niet begeerde. Hy bleek zich even gemakkelijk in het Italiaans als in het Duits te kunnen uitdrukken. Men sprak af de volgende dag weer in de tuin samen te komen en nadat dit zich enige malen herhaald had en de Baron ook verlof bekomen had om de de Groots te bezoeken, toonde hy al spoedig van de niet geëngageerde dochter gecharmeerd te zyn en haar het hof te maken.

Hy deed zich altyd even chic en fatsoenlijk voor,logeerde trouwens in de Doelen en Juffr. de Groot bleek niet ongevoelig voor de avances van de Baron te zijn. Dagelijks klaagde hy over de wreedheid van zyn tante,die het volgens hem zover dreef,dat zy weigerde hem langer geld te zenden indien hy niet terugkwam en met haar protégée trouwde. Ik herinner my niet meer hoe het kwam dat ~~hy~~ niet hy,maar zyn tante over zyn fortuin kon beschikken. Geen dag verliep er zonder dat hy een brief van die tante toonde,in het Duits,Italiaans of Frans geschreven,waarin zy hem met verwijten overlaadde. Het duurde niet lang of de Baron kwam met zyn aanzoek om de hand der schone Jodin voor den dag en dit werd natuurlijk terstond aangenomen. En van dat ogenblik was het hem niet moeilijk om op kosten van haar vader te leven. Hy had van zyn engagement aan de tante kennis gegeven en deze had hem geantwoord dat nu alle intercourse had opgehouden. Hy was dus argent court en vroeg de Groot om geld,dat hem gewillig verstrekt werd. Hoe vele weken dit leventje geduurd heeft weet ik niet meer,maar ten laatste beliep de voorgeschoten som 4 à 5 duizend gulden. De enige verstandige man uit de kring was Dr. Sanders,die achterdocht begon te krijgen en vond dat zyn aanstaande schoonvader wat heel veel vertrouwen in deze Baron stelde,weshalve hy hem voorstelde om met hem en de Baron naar Wenen te reizen,ten einde aldaar de nodige informaties in te winnen. De Groot keurde dit goed en met hun drieën vertrokken zy naar Oostenrijks hoofdstad. Het spreekt van zelf dat de Groot de reis betaalde.

Te Wenen stapten zy in een hotel af en wist de Baron,onder voorgeven van zyn tante te bezoeken,zich te verwijderen. Toen hy niet terug-

kwam,wendden de Groot en Sanders zich tot de politie en toen bleek het dat er geen Baron von Liebenstein bekend was en evenmin aan het door hem opgegeven adres een dame woonde,die dezelfde naam voerde als die, waarmede de brieven ondertekend waren. Het gelukte echter aan de politie de Baron op te sporen en nu bleek hy een voortvluchtige burgerman uit Zürich te zijn,getrouwd en vader,en aldaar tot 4 jaar tuchthuisstraf veroordeeld. De Groot en Sanders keerden naar Amsterdam terug,dienden by my een klacht in en ik verzocht en verkreeg de uitlevering van de oplichter,die,na veroordeeld te zijn ook wegens de vervalsing der brieven, die alle door hem geschreven waren,naar Zürich werd getransporteerd.

Een paar jaar later kreeg ik een rekest in handen van Mej. de Groot om by volmacht met Dr. Sanders,die naar Java vertrokken was,te mogen trouwen. Ik riep de familie op en toen ook de zuster verscheen,was ik ondeugend genoeg om haar te vragen of zy de barones von Liebenstein was. Zy was echter al genoeg voor haar ijdelheid gestraft.

4268 Donderdag 20 Sept. werd Norman 5 jaar. Hy was zeer excited maar zoet en overgelukkig met een beursje met geld van Agnes.

De volgende dag reed ik met Lore naar S.en B. en 's middags vond ik Jan Six op Bantam,waar hy een 40- tal boompjes had laten omhakken om een uitzicht op de hei te krijgen. 's Avonds begaf ik my met ons plan naar Jagtlust en later naar Hilverbeek. Jan keurde het zeer goed,reden te meer voor Piet om het af te keuren,evenals de gehele verdeling van S.en B.,omdat Lore geen weiland in haar deel had.

Zaterdag 22 Sept. kwamen Agnes en Beels met de jezuiet Cuypers, die verklaarde dat hy van de schuur der boerderij niets kon maken,maar een geheel nieuw huis zou bouwen voor *f* 25.000,- en een stal voor *f* 7000- met een toren,die boven de bomen uitstak !
De rijtuigen werden verdeeld tussen Henriette,Agnes en Maria; wat de paarden betreft,Maria trok de jongste,Agnes de middelste en Henriette de oudste.

Lore huurde Anna Maria van Werkhoven als kindermeid op uitmuntende
4269 getuigenis van Mevrouw Savry te Haarlem en anderen. Anna Smit was een beauté,maar Mietje van Werkhoven was nog veel mooier; zy had een allerliefst gezicht,een charmante lach,een gezicht voor een keepsake.
Cécile Paroz kwam by ons logeren.

Maandag 1 Oct.werd Max groen en geprotegeerd door Jan Six,Westerwoudt, Adriani en lief ontvangen door Nuyens,zoon van een Roomse geneesheer. Max moest nogal veel voor de studenten tekenen; Scheper,ook een groen,liet een paar studenten met zyn vuisten kennis maken.

Lore trok met Norrie en Cécile Paroz naar S.en B. Piet Six zond my een door hem getekend plan van een koetshuis en stal,alles zeer net, maar op veel te grote schaal.

Op 4 Oct. schreef ik o.a.aan Lore:" Max trok gister te 6 uur naar
" Nassi in de Utr. straat,die hem te 8½ vrijgaf,zodat hy al te 9 uur
"thuis kwam. Hy was er vooral ondervraagd en geëxamineerd,maar je weet,
" Max laat zich nooit veel uit,althans niet aan my. Zyn levensopvatting
" is zo geheel verschillend van de mijne <u>in die tijd</u>. Ik vond alles wat
" nieuw was piquant en had er schik in,hem verveelt de boel. Frank is
" te 5 uur van Maus van Hall teruggekomen met postzegels. Innig ver-
" blijdt het my dat de zon schijnt,daar S.en B. er anders zo somber uit-
" ziet."

's Avonds schreef ik opnieuw:" Max heeft heden by een student een
4270 " boek moeten open snijden,daarna op een stoel aan de walkant vóór het
" Athenaeum met een stok moeten vissen,(ongepermitteerd flauw) vervol-
" gens een boekekast geschikt en eindelijk heel pleizierig gepraat met
" Adriani. Zaterdag 13 Oct. wordt hy al ontgroend. Zyn gedicht over het
" Nut der Theologie wordt zeer gegouteerd. Het schijnt my toe alsof je
" al een week weg bent. Wat zou ik toch doen als je my voor goed ver-
" liet ?"
Maandag 8 Oct. werd door de groenen in het Odeon comedie gespeeld.

Vrijdag 12 Oct spoorde ik met Molenaar naar S.en B. 's Middags op Bantam gewaterpast en met Baas Teunissen en Venneman,my door Mr Dedel aanbevolen,rondgewandeld,over de aanleg geliefhebberd en bomen geblikt. Zaterdag liep ik met Aggy van Loon en Teunissen naar het hek van Geertje om de uitweg voor haar te bepalen,en 's middags kwam Gerrit Corver om te onderzoeken welke bomen op de plaats van Aggy zouden kunnen vallen, maar hy ried haar aan ze allen te laten staan.

Ik kocht de rastering van de Tentoonstelling 310 meter à ƒ 1,70 de meter, dus voor ƒ 527 - plus 10% = ƒ 579.70. Met Jan Six en Venneman over de aanleg gecongereerd. Jan gaf kostelijk raad.

Op 19 October werd Lore 44. Zy schreef aan Tane:..." Je regrette
4271 " que tu ne puisses pas voir le texte que Frank m'a fabriqué avec de
" jolis petits papiers roses si habilement et adroitement; ce petit in-
" vente chaque fois quelque chose d'autre. Tous les enfants m'ont chanté
" un beau cantique ce matin, même Henk, quoique le pauvre garçon ne soit
" pas encore guéri." (Henk had een abces aan de lip.)

Uit de opbrengst van de incometax leidde men af dat de Amsterdammers een inkomen hadden van 60 à 70 millioen. Men had het op 100 millioen begroot.

Op 2 Nov. reed ik met Henk naar Jagtlust en inspecteerden wy met Jan Six en Venneman Bantam. Jan vond dat wy de stal by de rastering aan de Meentweg moesten bouwen, maar ik vond dit te ver van het huis. Jan Six was dodelijk van het heitje, dat geen der van Loons ooit gezien had, omdat er geen pad doorheen liep. Mama van Loon had toch gezien dat de Heren Ananias Willink en v.d.Oudermeulen paden hadden laten maken door hun heiden, maar zy was veel te conservatief om ooit iets te veranderen. Lore liet er onmiddellijk door Manus een pad door traceren en toen riepen haar zusters er over zo lief als zy de heitjes vonden.

4272 In het begin van November trad een nieuw Ministerie op, rood als vuur: Kappeyne Binn.Zaken; van Heeckeren van Kell Buitenl. Zaken; Smidt, Griffier van de Staten van Drente, een zeer partijdig man, Justitie; Gleichman, Secretaris van de Ned.Bank, Financiën; de Roo van de andere wereld Oorlog; Piet van Bosse, een bekwaam financier, Koloniën en Wichers Marine, terwijl voor Roetert Tak een nieuw Ministerie van Handel en Nijverheid gecreëerd werd, waaronder de Waterstaat, Post, Telegrafie enz. zouden gebracht worden.

4273 Woensdag 14 Nov. verdeelden de zusters de kleinere voorwerpen harer moeder onder zich, waarbij Louise Elout zich zeer inhalig en ontevreden betoonde en volgens Willem een gezicht had als een oorwurm. Cécile Paroz schreef dat haar broer Virgile eerst zichzelf had willen doden en daarna zyn vader met het pistool op de borst tot het betalen van zyn speelschulden had gedwongen.

De houtveiling op Bantam bracht ƒ 675 - op, waarvan ƒ 125- aan onkosten moesten afgetrokken worden. Henk schoot het haas van de lindenkom. Max las ons 's avonds zyn dictaten van Prof Matthes voor over 1 Koningen en de Hebr. Archaeologie.

Baker Buhrmann kwam de nacht by ons doorbrengen. Frank ontdekte haar in de keuken en was puzzled.

Molenaar kwam met het bestek en de begroting, die ƒ 37.600 beliep. Dit ontstemde my zeer; Henk bracht een en ander by Jan Six, die my ried de eetkamer een halve slag om te draaien, waardoor de vestibule kleiner en de kubieke inhoud geringer zou worden. Molenaar maakte nu een nieuwe tekening en begroting, die ƒ 5.000 lager was.

4274 Woensdag 28 November. In de afgelopen nacht wekte Lore my te 3½. Ik wekte de baker, maakte de kachel aan, stak beneden het gas op, vulde een kruik met heet water en ging daarna Eefje roepen, die met Anna de sleper ging waarschuwen. Toen was het 4 uur geworden. Drie kwartier later kwam Verboom, die zeide dat het nog wel wat duren zou. Ik ging beneden een kop thee halen, maar toen ik weer boven kwam, zat Verboom aan het bed, en 5 minuten later hoorde ik het kindje schreeuwen. " 'tIs een meisje " riep Verboom en wy huilden van blijdschap. Donker zwart haar, lange vingers, dik gezicht, een superbe kind, precies Lore,

Geen der kinderen had iets gemerkt, ook Mietje niet; Verboom hielp Lore en ging met my van 6 tot 7 beneden zitten, Toen hy weer boven kwam vond hy Lore's pols kalm. Ik zond tegen 8 uur Le Gras met telegrammen aan Miek, Louise Elout en Paroz en schreef briefkaarten aan Saar enz.

De volgende dag vond men dat Theodora precies myn gezicht had. Deze zoog al flink, maar Lore had niets. Zy had een heerlijke nacht gehad. Christiaan schreef my uit Wiesbaden dat Roelof gespeend was en
4275 braaf lastig, dat Nonnie en Kiewin les in het lezen kregen, maar Kiewin er niets van begreep en dat hy zelf zich verveelde daar hy niets te doen had. Op 30 November gaf ik Theodora Augusta aan. 's Avonds werd het vaste

goed verdeeld:

Inlaag 18 bunders	ƒ 64.000	Louise Elout
" 17 "	" 56.000	Henriette Insinger
Blekerij en 2 huizen te 'sGr.	" 3.000	Agnes Beels
Slenk 6 bunders	" 8.000	" "
Tolhuis Hilversum	" 2.800	Willem
Langerlust 41 bunders	" 77.500	Hendrik
Land onder Weesp 49 bunders	" 20.900	Anna
Vechtzicht,33 bunders	" 43.000	Ag en Lou,later Maria.
Erfpacht te 's Graveland	" 400	Agnes Beels
Begraafplaats te Hilversum	" 100	Willem,later Lore en ik
2 Grafsteden Westerkerk	" 1.	"
Totaal	ƒ 275.700	

De overige 31 à 32 bunders in de Inlaag en Binnenpolder,getaxeerd op ƒ 77.700- en het kampje aan de Loodijk,geschat op ƒ 1.200.zouden verkocht worden. Deze 31 à 32 bunders brachten later bijna ƒ 96.000 - op,dat is ƒ 3000 - per bunder en de 17 bunders van Henriette Insinger werden na haar dood in Juni 1903 verkocht voor ƒ 65.000.

4276 De Overbosschen,59 bunders,getaxeerd op ƒ 52.300 -werden evenzeer door Beels als door my begeerd,maar Willem beduidde aan Beels dat ze voor my om de jacht meer waard waren dan voor hem.

Agnes en Lou van Loon zeiden dat zy toch maar van S.en B. afwilden, waarop ik my aanbood net Mr Dedel opnieuw in onderhandeling te treden. Met algemene stemmen werd besloten de paarlen voor Frs. 30.000- aan Moret te Parijs te verkopen. Zy waren in der tijd voor ƒ 100.000 -getaxeerd,maar niet genoeg gedragen en daardoor bedorven.

Daarna werd het blauw porcelein verdeeld. Mama van Loon had daar byzonder zwak voor en er was dan ook zoveel dat ieder der 10 kinderen een tafeltje vol kreeg ter waarde van ƒ 975,-

Zaterdag 1 Dec. bezorgde van Mels ons een min,5 maands oud kraam, met een gezond uiterlijk en een prachtgebit. [Het lijkt wel een paard!!)

's Avonds kwam Molenaar met een nieuwe begroting van ƒ 29.300 ,wat nog te veel was,maar wy konden het met een kleiner huis niet doen.

De Heer Dedel had nu weinig trek meer in S.en B.,daar hy Sperwershof voor zyn zoon Piet gekocht had en hy wilde dus niet meer dan de taxatie geven. Ik zeide hem dat dit te weinig was,daar het huis,het koetshuis en de oranjerie voor niets waren geschat en daarop zeide hy dat hy zyn kinderen zou raadplegen en binnen 8 dagen zyn besluit meedelen.

4277 Hendrik vertelde dat Mevrouw Harkema,die naast Mama van Loon woonde en moeder was van 5 kinderen,met een jongen Verschuur op de loop was.

De huur der weilanden op het Sticht bracht de laatste jaren gemiddeld ƒ 500 's jaars op,de houtveiling ± ƒ 1000.

Herman van Lennep vertelde my dat hy in Londen de Heer Bailey bezocht had,omdat hy zyn dochter Loulou niet vergeten kon. Een zuster van Melle Roulet was haar gouvernante geweest en later met haar vader,die weduwnaar was,getrouwd,en door haar had Herman met haar kennis gemaakt en was hy amoureux geworden.

Op 7 Dec. werd Henk 20 jaar en kreeg hy van zyn peetoom een Lefaucheux met 100 patronen en een weitas,en 1 Obligatie 3½ % Gemeentecrediet van ƒ 500.-

Mr C.Dedel kwam my zeggen dat hy bereid was S.en B. tegen taxatie d.i.voor ƒ 89.874 over te nemen,(d.i.voor de 26 bunders plaats) en ƒ 12.000- voor de weilanden tegenover S.en B. te geven,onder voorwaarde dat hy een uitweg by Geertje kreeg,Beels de helft betaalde in het onderhoud van de brug over de Noordersloot en de helft van de transportkosten ad ± ƒ 7000 - door de erfgenamen betaald werd. Hy ried my aan de weilanden op het Sticht voor 6 jaar te verpachten en de Postkamp tot weiland te maken,omdat die hoog lag.

Lore zat 's avonds voor het eerst een uurtje op en kreeg chininepillen tegen de koorts.

4278 Allen waren verontwaardigd over de condities,die de Heer Dedel stelde. Hy kon immers een uitweg over zyn eigen grond maken.
Donderdag 13 Dec. conferentie met de broers en zusters over Dedels propositie. Allen waren het eens dat ik hem geen uitweg moest toestaan en de zaak desnoods daarop moest schipbreuk lijden.

Zaterdag 15 Dec. reed ik met Frank,Karel en Beels naar Bantam,waar Venneman met 14 man ijverig bezig was aan het spitten,kruien en beugelen,terwijl Manus van Essen en Piet Portenge de laan schoonmaakten. Frank was verontwaardigd over de massa bomen,die geveld waren. Hy vond dat Bantam nu een woestenij was geworden. Met Beels liepen wy naar zyn possessie,die hem al veel geld kostte,daar hy de schutting van de Toenentuin aan de Noordzijde 1 Meter liet achteruit zetten,en een deel door een muur voor perziken liet vervangen,welke hy uit Boskoop voor ƒ 15,- het stuk liet komen. Aan rietmatten en dekken betaalde hy ƒ 105,- De Toeneplaats werd bloementuin.

4279 Zondag 16 Dec. vroeg Mr Dedel uitstel tot na de veiling van de Horstermeir,omdat zyn zoons daarop een bod wilden doen.

Op 17 Dec. zeide Dr Fabri my dat ik Max by hem moest zenden,als hy hier afgestudeerd had.

Mr C.Dedel kwam my zeggen dat hy S.en B. kopen zou. Woensdag 19 Dec deed Max te 3 uur het klein mathesis examen en voldeed hy uitmuntend. Willem Hartsen (zoon van Saar) promoveerde.

Donderdag 20 Dec. reed ik 's avonds met Henk naar Hilverbeek. Het was volle maan en het vroor en de volgende dag joegen wy met Graafland, W. Dedel en Willem Hartsen,5 drijvers met een plank in de Overbosschen. Er was redelijk haas maar weinig faizanten. Graafland schoot er 3,Henk schoot een hen en 4 hanen,en Willem Hartsen 7 hanen.

4280 Toen Henk en ik de volgende dag,na op het Sticht gejaagd te hebben, op Hilverbeek terugkwamen,was Piet Six al vertrokken en aten wy alleen met zyn 12-jarige zoon Rudolf,die allerliefst de honneurs deed. Te 9 uur keerden wy naar Amsterdam terug.

Zondag 23 Dec. kwam Lore voor het eerst weer beneden.
Maandag 24 Dec. werd de Horstermeir verkocht voor ƒ 94.800.- aan de Heer van der Houwen van Oort te Apeldoorn. Willem Dedel was woedend op de oude Boeschoten,die te laat mijn geroepen had,daar ook hy ƒ 95.000 had willen geven. Daar Boeschoten later opzichter in de Meir werd,vermoedde men dat hy zich door de Heer van der Houwen had laten omkopen om te zwijgen.

Baker Kokø verving Buhrmann,die ons niet bevallen was. Zy was slaperig,lui,onverschillig en inhalig. Het kleintje was allerliefst en rustig.

De aan Lore toebedeelde 51 H.A,59 are en 70 c.a. waren getaxeerd op ƒ 40.500 of ƒ 784 per hectare. Daarvan slechts 15.30.50 weiland, 28.36.40 bos,97.70 tuin; 62.80 aren woeste grond; 13.70 aren turfland en 2.90 aren huis en erve. Later zeiden van Blarkum en Leurs my dat de hectare niet meer waard was dan ƒ 450- à ƒ 500.

4281 Vrijdag 28 Dec. ontving Lore zoveel kraamvisites dat Anna ƒ 28,- beurde.

Zaterdag 29 Dec. kwam de oude Willem Boeschoten my vragen of hy de 3 kampen 74,75 en 76,welke hy 20 jaar lang van Mevrouw van Loon ondershands voor ƒ 80- in huur gehad had,weer mocht inhuren,in welk geval hy bereid was daarvoor ƒ 150 te geven. Die kampen waren 2.12.70 groot.

Beyer en Meester betaalden voor 7 kampen groot 8.30.80 ƒ 553,80 dus ƒ 66,65 per hectare.

E I N D E 1 8 7 7

4281 Het huis op Swaenenburg,voor Agnes en Beels,was met de stal voor ƒ 43.000 aangenomen. Cuypers had gezegd dat een en ander slechts ƒ 33.000 zou kosten.

Op 6 Jan.gaf Lore my voor myn 48ste verjaardag Keil's Commentaar op Samuel, Henk eigen gemaakte patronen,Max en JW. Keil's Archeologie, Miek een pennehouder,Frank een liniaal,een schaar en een klos touw,Nor een fles eau de cologne en Dora een zakpotlood; Hendrik sigaren en een rijtuig,dat hy op Belvedere gebruikte, Constance van Loon moezelwijn,
4282 Anna en Tane een haardkleed. Excusez du peu.

Jan Six vond dat Venneman niet vorderde. Deze had gezegd:" Als het " klaar is,zal er geen grotesker werk in Nederland zijn." Où la vanité ne va-t-elle pas se nicher !

Aan Pijnappel zeide ik dat ons huis in Amsterdam nog op Mama's naam stond en toen hy dit hoorde achtte hy het dringend nodig dat de scheiding geen dag uitstel leed. Hy vond dat Pollomes niets met de fondsen te maken had,en wy alle effecten,die niet op naam stonden,ondershands moesten verdelen en dan notarieel scheiden: ten eerste de vaste goederen; ten tweede de aandelen op naam en in de akte vermelden wat uitgezonderd werd,b.v. de nog niet betaalde koopsom van de Horstermeir, de niet verdeelde effecten,zo er waren die niet in 10 parten konden verdeeld worden en dus overbleven. Mocht één der erfgenamen vóór de scheiding sterven,dan zou Caroline het huis niet kosteloos in haar bezit
4283 kunnen krijgen,daar tegen de authentieke akte,waarby haar moeder het huis heette gekocht te hebben,geen tegenbewijs was toegelaten. Ik deelde terstond een en ander aan Hendrik en Willem mede,maar het baatte niet, zy waren te lui om iets te doen en zo duurde het nog maanden eer de boedel notarieel gescheiden werd.

Zondag 13 Jan. hoorde ik Ds Beets in de Menniste Kerk preken en 's middags werd Dora in de O.Z.Kapel door Ds Brummelkamp gedoopt. Al de kinderen waren er behalve Norman,die met de koorts te bed lag, Agnes hield ons schatje ten doop. Beels en Nepveu waren de enige zwagers,die de plechtigheid bywoonden,voorts Anna,Tane,Maria, Louky en Olga.

Agnes gaf als pillegift een zilveren trekpot met de naam van haar petekind op de deksel en de datum van 6 Jan.1878,daar zy een week vroeger had moeten gedoopt worden.

Verloren maakte een gek figuur door tegen Bos en Bayer,twee oude boeven,slechts 8 jaar tuchthuis te requireren,daar het Hof hun 10 jaar toemat. Niets geeft aan het publiek slechter dunk van het O.M. dan wanneer de straffen hoger zyn dan de eis. Ik heb wel opgepast dat dit my nooit is overkomen.

Zaterdag 19 Jan. ging ik naar Bantam. De zwaai van het water beviel my niet. De hoge waterstand en de vele palen en planken,die tegen
4284 de kant van het water gevonden werden,belemmerden het werk zeer. Lore moest de avond by de zusters doorbrengen om by de verdeling van het zilver enz. tegenwoordig te zijn,maar zy kwam bedroefd thuis,daar zy elkander niets gunden: Louise was ontevreden en Henriette griende. For shame !

Daar wy besloten hadden Henk naar het Polytechnikum te Zürich te zenden,kwamen wy met Susie Huber overeen dat deze hem zou herbergen. Melle Baulard stierf 9 Februari en Jozua van Eik op 7 Febr. Eerstgenoemde was de gouvernante by Louise Borski en later als vriendin van Mevrouw Borski by deze blijven inwonen. Jozua van Eiks laatste woorden waren dat hy zelf zoveel huisjes voor armen gebouwd had en daarom hoopte dat er ook voor hem een huisje in de hemel zou wezen ! Welk een armoedige wens !

Ik kreeg de inschrijvingsbilletten voor de bouw van ons huis: A.C.Vink te Utrecht voor ƒ 30.360. Hy was de laagste. De hoogste was Zwaan en Koper voor ƒ 37.997. De 5 anderen lagen daar tussen in. Molenaar zou Vink gaan spreken en hem bewegen de som iets te verlagen. Deze Vink was een groot heer,lid van de Raad te Utrecht; hy had Pavia
4285 gebouwd en het huis van David op het Frederiksplein te Amsterdam. Daar hy de laagste inschrijver was bestond er alle reden om hem het werk te gunnen. Toch is dit een grote fout geweest. Wy hadden òf van Hasselts raad moeten volgen en het werk aan de Groot te Hilversum opdragen,òf aan van den Berg te 's Graveland,wiens belang het natuurlijk was om het zo goed mogelijk af te leveren.

Vink heeft ons schandelijk bedrogen; hy besteedde het werk aan een onderbaas Kok aan en deze weer aan Baar. Hun eerste werk was de opzichter Vis om te kopen, toen deze de tras had afgekeurd, en daarna bouwde hy met slechte stenen en legde hy de goten zo stom, dat zy by de eerste vorst sprongen en het huis onderliep.
Aan van de Berg droeg ik op een schuur by de moestuin te bouwen.

Nu en dan zat ik aan de civiele kamer, waar het 100 maal aangenamer was dan aan de criminele, daar van Valkenburg allerellendigst presideerde, en geweldig zeurde, terwijl hy de stukken niet kende en nimmer rechter van instructie geweest was. Daar C.D.Asser tot Lid van de Hoge Raad benoemd was, moest ik voor hem in de civiele kamer zitten. In zyn plaats werden achtereenvolgens van Nes van Meerkerk en Berger van Hengst benoemd, maar beiden weigerden die benoeming aan te nemen; daarna viel de
4286 keus op Eduard Boas, oud kantonrechter, een uitmuntend jurist en niet een lid dat sans rime ni raison vrijsprak.

Zaterdag 23 Febr. met Molenaar, Henk en Frank naar S.en B. Aan Swaan, metselaar te Hilversum, de plaats gewezen, waar de pomp moest geboord worden, 21 voet diep à *f* 4,- per voet. Henk schoot bij vergissing een haas !

Op 26 Febr. stemming voor een nieuw Lid der Tweede Kamer. De "Grondwet" had Gijs van Tienhoven gesteld, "Burgerliefde" van Nierop, de antirevol. en de roomsen my. Uitgebrachte stemmen: van Tienhoven 763, van Nierop 741 en ik 452. Eerst Woensdag was ik uit de angst. Kist had gedacht dat ik met van Nierop zou hebben moeten overstemmen, en Hubrecht was al bang voor de vijandschap, die ik in de Kamer zou brengen. Intussen kwam ik gelukkig met de schrik vrij.
Ik had wel in het Bestuur van de Holl.Spoorweg My willen gekozen worden in de plaats van Cruys, dan had ik kunnen bedanken voor het Hof, want de lange zittingen, waarby men zwijgen moet, hingen my al de keel uit.

28 Febr. Dora voor het eerst in de bastaardkleren.
Henriette Insinger, Willem, Anna en Tane hadden 5 van de aan Rothschild verkochte schilderijen voor weinig geld teruggekocht. Het was Rothsch.
4287 alleen te doen om de twee portretten door Rembrandt geschilderd, de enige die ten voeten uit geschilderd zyn.

Eefje waarschuwde Lore dat zy Mietje van Werkhoven moest laten nagaan, en Mien Jans waarschuwde Mietje. Zy zeide haar:" Meid, je hebt zo " gauw een kind en dan ben je voor altyd ongelukkig." Ik droeg van Mels op om, als Mietje haar avondje had en ons verzekerde dat zy die altyd by haar tante doorbracht, haar te volgen, maar het leidde tot niets.

De Heer Dedel vertelde my dat hy S.en B. met 1 Mei voor *f* 800,- aan de Smissaerts verhuurd had en bereid was voor de 33 stores *f* 12,- per stuk of *f* 396,- te geven.
Op 23 Maart met Lore, Anna en de Beelsen naar S.en B. Men was bezig de fundering van de stal van Beels op het naakte bouwland te zetten, terwijl men op Bantam zo diep moest graven. Onze waterpartij vorderde niet. Wy zochten een plek uit voor het kinderhuisje, dat v.d.Berg zou laten overbrengen, want de Heer Dedel had het aan Lore gecedeerd.
Willem Borski beloofde my het geld tot betaling van de 1e termijn van het huis te zullen voorschieten.

4288 Op 25 Maart werden Max, Carel en Lex Beels door Ds Hazebroek aangenomen, aan wie wy een fauteuil zonden.

De volgende dag hadden wy weer een lange criminele zitting, ofschoon er slechts drie nietige zaken te behandelen waren, die aan de Rechtbank in een paar uur zouden aflopen. Carel Beels at by ons en ging met Max Aristophanes lezen, terwijl Henk en JW. naar het Caroussel gingen, waar Gerard van Lennep met zyn paard achteroverviel. Frank ging by van Hall dansen en Norrie was by de Dames Hooft op een poppekastpartij.
Maria kwam my vragen of ik soms een postje wist voor Schimmelpenninck, die gaarne de dienst zou willen verlaten.

Van den Berg brak de gele brug, die S.en B. met Bantam verbond, dáár waar de Kromme Eikenlaan is, af om die te verplaatsen naar Bantam en te brengen waar die nu is.
4289 Agnes kwam de helft eisen van de planten van Klein Schaep-en-Burgh,

welke de Heer Dedel nota bene aan Lore cadeau gegeven had en Maria kwam bedelen om de klok in de gang !

Vrijdag 12 April vertrok Henk naar Zürich. Hy zag er erg tegen op. Ik gaf hem frs. 600,-mede voor Juffr.Huber,zijnde 4 maanden kostgeld,en frs.540,-voor collegegelden en hemzelf.

Willem had eindelijk gehoor gegeven aan de raad van Pollones en een deel van het geld verdeeld,namelijk de opbrengst van S.en B. en van de inlaagpolder,te zamen ƒ 198.000 -na aftrek van de ƒ 23.000 -legaten aan de kleinkinderen,tot wie ook Dora behoorde,ofschoon zy nog niet geboren was toen Mama stierf,zodat Lore 1/10 van ƒ 175.000 - ontving. Hiervan betaalde ik aan Willem Borski de ƒ 4000- die ik by hem in voorschot was,terug en kocht hy voor ƒ 13.000- Rusland 1877.

Donderdag 18 April vergezelde ik Anna en Willem naar S.en B.,waar hy de kamer van zyn vader opende en my vroeg of ik er iets uit wilde meenemen,daar hy noch Hendrik voor iets zwak had,en de prullen anders aan de joden te Hilversum zouden verkocht worden. Die kamer was door Mama van Loon als een heiligdom beschouwd en met het daarachter gelegen cabinetje sedert 11 Oct. '47 onveranderd gebleven,en het kwam my onbegrijpelijk voor dat de zoons de voorwerpen,die aan hun vader hadden toebehoord,niet begeerden te behouden,maar Willem drong er op aan dat ik 4290 nemen zou wat voor my waarde had. Ik weigerde echter een keus te doen en toen gaf hy my zyn laatste twee geweren,benevens al de hertshoornen, geweerrekken,kruithoornen,weitassen,een paar bogen, hengelroeden,wandelstokken,enz.enz. Ook het geweer van zyn grootvader van Loon.

Henk schreef dat hy dagelijks van 7-8 's ochtends by een leraar repeteerde,die hem zeide:" Sie kommen wohl durch,fürchten Sie sich nur " nicht !".

Maria was door de scheiding zeer teleurgesteld,daar zy niet meer dan ƒ 90.000 -aan fondsen kreeg,en zich verbeeld had 2 ton te zullen erven. Maar zy vergat dat zy al meer dan 1½ ton aan vast goed,schilderijen enz.had. Nepveu was in de waan geweest dat hy uit het kantoor had kunnen gaan en Welgelegen te Zeist had kunnen kopen van Tielkemeyer.

Lore en ik gingen met Miek,JW. en Frank naar buiten en Max met de Beelsen. De kleine opzichter Vis had de tras afgekeurd,die in 95 zakken à la barbe van Vink en consorten weer weggezonden was. Lore keurde het af dat de stal by de rastering zou komen,daar dit te ver van het huis was. Klein Bantam was reeds aangelegd en het plantsoen van Klein S.en B., waarvan Agnes toch de helft had benaderd,was er overgebracht. De Heer 4291 Dedel had my een generia gegeven,die Willem van Loon 20 jaar vroeger van het Loo had meegebracht. Beels had zyn koetsier,een zoon van Arie van Nierop,meegenomen,maar deze vond het koetshuis te klein,dat reeds tot de eerste verdieping was afgemetseld. De volgende dag wees Insinger ons zyn nieuwe rode huis,.

Vrijdag 26 April vergadering by Binger met Hartsen,Willem,van Vollenhoven,P.J.Teding van Berkhout,Frits van Lennep en H. Schuymer. Besloten werd aan de Maatschap betreffende de uitgave van Vondels werken op deze wijze een einde te maken dat de ƒ 1893,-,die in kas waren, zouden verdeeld worden en dat ter keuze van de aandeelhouders zou verblijven om òf voor ieder aandeel twee gebonden exemplaren te bekomen, òf wel ƒ 40,-per exemplaar. Met 1 Nov. zou de afrekening geschieden.

Aan het dessert kwam een telegram van Henk:" Prof Orelli zegt dat ik toegelaten ben. Wy kunnen dankbaar zyn." Hoezee hoezee ! En nog de 4292 vorige avond had hy een briefkaart geschreven,die alle hoop benam. Woensdag had hy van 7 - 12 mondeling examen gehad,dat volgens hem redelijk geweest was,en schriftelijk,waarover hy niet tevreden was. Daarby had hy zo'n hoofdpijn gehad. En zie ! toch verraste ons de Heer op deze wijze !

Zaterdag 27 April reed ik met Lore en Hendrik naar Bantam. Hy vond het allerliefst. Agnes was ook buiten en boos dat hy niet by haar déjeuneerde,maar hy was nu eenmaal onze gast. De opzichter riep ons om ons te wijzen dat de vloer van de achterkamers wel 1½ meter boven de begane grond uitstak. Venneman had de glooiïng hoger moeten maken. Voor het laatst waren wy in het huis van Schaep-en-Burg,waar wy afscheid namen van baas Teunissen en diens vrouw.

Wy droegen aan v.d.Berg het maken van een schuitenhuis op. Venneman klaagde opnieuw over de luiheid van Piet Portenge.

Willem van Loon zeide my dat Dirk Portenge slechts ƒ 3.-in de week pensioen uit de boedel zou krijgen,zodat wy hem de overige ƒ 3,-moesten geven.

Op 29 April schoot Willem Borski my ƒ 20.000- voor. Interminabele zitting. Slechts twee appelletjes,waarin de Vries rapporteur was en al de stukken voorlas,daar hy ze niet van buiten kende,terwijl hy uit zucht om de beschuldigden te helpen,de getuigen allerschandelijkst negerde. Wy waren eerst te 5 uur klaar.

4293 Henk zond een brief van 13 zijden. By het mondeling examen was de meetkunde goed geweest,maar het schriftelijk was slecht. Van geodesie, natuurkunde en chemie had hy niets geweten en toch had men hem juist een paar vragen gedaan,die hy wist te beantwoorden.

Dr Beijnen kreeg de opdracht van Prins Hendrik om aan diens aanstaande les in het Hollands en in de Vaderl.Gesch.te geven.

Meer en meer bekroop my de lust om ons huis in Amsterdam te verkopen,voor het Hof te bedanken en voor goed buiten te gaan wonen. De verkoop van het huis plus de mindere kosten van twee etablissementen zou tegen het verlies van het traktement opwegen,te meer daar de enorm hoge belastingen in Amsterdam dan ook vervallen zouden.

Vrijdag 3 Mei moest ik met Ds de Graaf Kerkvisitatie doen. Wy spoorden te 8 uur naar Hilversum en reden van daar naar Blaricum,waar Ds Hoefer ons met een warm kop koffie ontving,dat ons goed deed,daar het koud en mistig was. Wy keken van 11 - 12zyn notulen en boeken na,
4294 en reden toen in 15 minuten naar Huizen. De zon kwam door en het werd warm. De Huizenaars zaten allen met lange pijpen. Ds Koster,die ook in ansjovis handel dreef,onthaalde ons op brood en koffie. Zo dikwijls in zyn doop-en trouwboeken de naam van God voorkwam,had hy een G. geschreven. Toen ik hem de weg naar de Nr.100 vroeg,vroeg hy my:" A priori of a posteriori ?". Te 1½ reden wy naar Naarden,waar allen modern waren. Ds Hallo hield ons niet lang op en toonde ons de kerk. Daar deze schatrijk is, wist men met de centen niets beters te doen dan jaarlijks de timmerman, schilder en metselaar een hoop geld te laten verdienen. Aan de armen mocht uit de Kerkelijke kas niets gegeven worden. Wy bezichtigden nog het graf van en reden te 3 uur naar Bussum van waar wy per trein terug keerden.

De volgende dag reed ik reeds vroeg naar Bantam. Het had geregend zodat het groen overheerlijk rook. In geen 20 jaar was er zulk een lente geweest. Venneman pruttelde omdat hy de glooïing nu geheel veranderen moest,en die dan te stomp of te stik zou wezen. Tussen de plaats,waar met beugelen geëindigd was,en de bruine beuk werd nu opnieuw gebeugeld; de spar was 10 pas teruggezet,de plataan was verplant,maar belette nu het gezicht uit het huis op de bruine beuk; het zand moest nu heel van het water tot aan het huis gekruid worden 1 meter hoog. Gelukkig was er
4295 nog geen gras gezaaid. In het huis was de fundering klaar en lagen de balken er op,ook de kozijnen stonden er. Beels wachtte op byzondere stenen uit Duisburg. Van het door Schubert geleverde plantsoen was slechts één heester dood,en de door Venneman verplante bomen liepen allen uit. Manus en Arie Kremer hakten het hakhout om waar het koetshuis komen moest. De seringen bloeiden,de vogels zongen en het was jammer dat wy er nog niet wonen konden.

Eefje Guldemond verliet ons en werd vervangen door Jenneke Baart uit Sluis,die terstond bleek in de hoogste mate incapable te zijn,zodat Anna haar voortdurend moest helpen. Zy had gediend als werkmeid by de Heer Stern,die met zyn zuster samenwoonde,maar met de keukenmeid leefde, by wie hy een zoon verwekte,die later in een boerderij gezet werd. Jenneke droeg jak en rok en had nooit roggebrood gezien.

Hendrik stelde my de aan Caroline toekomende contanten ter hand, ƒ 56.449. Willem Borski zou voor ƒ 60.000 Oostenrijkse fondsen kopen en de rest prolongeren.

4296 Zaterdag 11 Mei naar Bantam met Herman Beels. Oostenwind en drukkend warm. Het metselwerk of liever de stenen van ons huis vond ik byzonder lelijk. Het beugelen vorderde goed en Venneman besloot het dijkje tussen de keuken en het hek af te graven om zand te winnen. Piet Portenge was bezig de nieuwe slinger te rooien. Beels wachtte nog steeds op de stenen,zodat de bouw van zyn huis niet vorderde.

Sedert weken had Norrie de koorts en had hy geen eetlust. Wel verheugde hy zich somś op een kodetje,maar als het hem werd voorgezet,at hy het toch niet. Eerst 19 Mei herstelde hy.

Eindelijk werd de scheiding gepasseerd,ruim een jaar na Mama's dood !

Op 18 Mei ging ik weer naar buiten met Lore,Max en Frank. De gevel was opgemetseld tot aan de cementstenen,die boven om de hoeken der kozijnen sloten; de ramen der eetkamer vonden wy geweldig hoog en smal
4297 en dicht by elkaar,maar dit kon niet anders om de schuifluiken. Het uit zicht vonden wy brillant. Een timmermansknecht en Portenge waren bezig de pannen op het schuitenhuis te leggen. De beugelaars waren nog aan het werk en er zou juist genoeg zand uit het water komen om naar het huis te brengen. Het rooien van het ruige bos langs het water tot aan het kamperfoeliebruggetje kostte veel tijd,maar het was nodig om dat bos droog te krijgen. Arie Kremer en Manus van Essen brachten karrevrachten met bloemen aan,die veel te lang in de kassen gebleven en daardoor in het zaad gegroeid waren. Er kwamen er wel 700. Wy lunchten te 12½ naast het bakhuis van de boerderij en kregen heerlijke boter en melk. Te 2 uur kwamen Constance van Loon met Aggy en Agnes met Beels by ons. Venneman beweerde dat men van Berg Bantam Muiderberg te zien kreeg en zeide dat hy niet gierig was,d.i. meer van mest hield dan van gier. Het rooien van de Schapenkamp,groot 1124 roeden, kostte ƒ 337,35, het zaad ƒ 47.50,het arbeidsloon ƒ 18.-alzo te zamen ƒ 402.85.

Anna Smit zeide plotseling haar dienst op. Later bleek dat zy zwanger was.

Feith stond op de voordracht voor de Hooge Raad,maar de H.R. mag alleen het rechtspunt onderzoeken en zich niet met de feiten bemoeien !

4298 Woensdag 22 Mei hadden wy by Agnes gegeten omdat Beels 53 jaar werd. Wy gaven hem een lantaren om 's avonds mee naar Bantam te lopen en Max een gekleurd glas met een zwaan en een lelie er op.
Zondag 26 Mei. Gedenkdag van de verlossing van Amsterdam uit de klauwen van Rome en van Spanje voor 300 jaar. Collecte voor de bouw van een nieuwe kerk in de Vondelstraat. Elout schreef my met verzoek om voor een Bewaarschool op Texel te gaan collecteren. Waarom ging hy er niet zelf op uit ?

Anna en Tane verhuisden naar het huis van de Nepveu's; Willem had er een op de Reguliersgracht gekocht,daar hy niet met zyn zusters wilde samenwonen.

Dinsdag 28 Mei woonde ik 's avonds met Max.JW. en Frank de feestviering in de Nieuwe Kerk by ter herdenking van Amsterdam's bevrijding uit de macht van Spanje en Rome. Van de Sted. Regering was er niemand als de Neufville,de secretaris. Dr Vos begon en sprak veel te lang en te onbeduidend,maar Adriani sprak voortreffelijk en vergeleek het Amst. van voor 300 jaar met dat van heden,de hervorming toen en nu,de gemeente van 1578 en die van 1878. Ds Hazebroek had aan ten Kate gevraagd om een
4299 gedicht voor de gelegenheid te maken,maar ten Kate,die niet met zyn tijd meeleefde,had geantwoord dat hy niets wist van een plan om een kerk te bouwen en evenmin van het voornemen om een gedenkdag te vieren. Daarop had Hasebroek hem zijn gedicht voorgelezen,onder bijvoeging dat hy geen stem had om het voor te dragen. Toen had ten Kate gezegd:" Welnu,dan " zal ik dit doen en als ik eenmaal in de draf ben,dan kom ik wel in " galop." Hy droeg dus,nadat Adriani gesproken had,Hasebroeks gedicht voor,dat werkelijk schoon was,maar daar hy de moeite niet had genomen om het enige keren over te lezen,droeg hy het heel slecht voor,en daarna begon hy te improviseren,maar dat vond ik zeer pover. De Wezen en de kinderen van de Diaconiescholen zongen liederen en Vos sloot ook weer veel te lang. Ik zat in een ronde bank tegenover de preekstoel tussen van Bel en Hasebroek en het amuseerde my dat Hasebroek ongeduldig werd omdat het zo lang duurde,want wy kwamen eerst te half tien thuis. De collecte voor de nieuwe kerk bracht ƒ 12.000 op.

Nadat op 11 Mei de sociaal-demokraat Hödel op Keizer Wilhelm geschoten had, gelukte het Dr Nobiliaz de Monarch op Zondag 2 Juni met
4300 een schot hagel in de rug,de wang en de arm te treffen,zodat hy veel bloed verloor. De moordenaar had een kamer Unter den Linden gehuurd en toen men by hem binnen drong,schoot hy nog een revolver af op de hotelhouder,waarop een officier der Uhlanen hem ontwapende. Hy zelf was ook

gewond en bleek een Dr in de philologie te zyn. Hy was in 1848 te Birnbaum geboren en had o.a.over Landhuishoudkunde geschreven. Hy had te Leipzig gestudeerd en had het in het staatsbelang nodig geacht de Keizer te doden. Daartoe had hy een kamer gehuurd in het Hotel Garni. Toen de Keizer getroffen was,had zyn jager,die op de bok zat,naast hem plaats genomen en hem naar het Paleis gebracht.

Op 6 Juni weer naar Bantam met Lore. Het was guur weer. De eerste verdieping was gereed; nog deze week zouden de kozijnen van de tweede geplaatst worden. Venneman liet het bultje tussen de kalkloods en het kinderhuisje weggraven en de struiken op het dijkje rooien. 's Avonds bezochten wy Christiaan en Louise,die by Buwalda kamers hadden.
Twee dagen later reed ik opnieuw naar buiten,Agnes en Beels kwamen ook. Buiten was het overheerlijk en bracht ik de dag op bankjes door. De vlag
4301 woei van de toren op Swaenenburg. Aan Schubert betaalde ik voor het eerste plantsoen ƒ 200,-Het gras werd langs het water gezaaid,terwijl een grote mannetjeszwaan met volle zeilen heen en weer zwom om zyn wijfje te bewaken,dat in de Kolk broedde. Het gezicht op het huis van het eiland was volgens Venneman gruwelijk mooi. In de brummels groeiden wilde aardbeien en Venneman had een wilde stamroos ontdekt.

Op 7 Juni werd Henriette Prins geboren, (later de vrouw van Sanny Dölleman). Gerard van Lennep engageerde zich met Anna Sophie Kreije.

Op 19 Juni stond van Rechteren Limpurg terecht,die op de Heer Onderwater,Burgem.van Nieuwkoop,twee revolverschoten gelost had,en desniettemin werd vrijgesproken. Het trof my dat van Valkenburg,die als president het laatst voteerde,zich altyd voegde by hen,die voor vrijspraak waren. Dit was natuurlijk gemakkelijker dan te veroordelen,want een vrijspraak
4302 behoefde men niet te motiveren,men bepaalde zich tot de woorden dat men niet overtuigd was van des beklaagden schuld,en men liep geen gevaar van het arrest te moeten maken.

Zaterdag 22 Juni spoorden Lore en ik naar buiten met JW.,wiens vakantie de vorige dag begonnen was. Grote hitte. Men was bezig de zware balken op te hijsen,waarop de kap moest rusten. De gele brug was gelegd maar de leuningen ontbraken nog. De schuur by de moestuin kostte ƒ 555,-. Het kinderhuisje was af op het straatje na; de stamrozen waren in volle bloei,een zo groot als een theeschoteltje.

Wy lunchten aan de boerderij,waar Henriette en Insinger by Agnes ✓ waren. Met Insinger beklom ik de steiger by Beels en toen bleek ons dat de bomen aan de Oost-en Westzijde te dicht op het huis stonden. Later kwam Insinger by ons. Hy vond het huis van Beels superber en by ons alle kamers groot !! Het was kennelijk een partipris om alles mooi te vinden.
4303 Feith werd Lid van de Hooge Raad en Mari s'Jacob lid van het Hof. Hy was al 60,maar leeft thans in 1904 nog.

Carel Beels en George Lange slaagden voor hun admissieexamen,Hugo Backer en Henk Röell niet. Jan Willem had het op het Gymnasium niet te best gemaakt,want hy zat tertius in het Latijn en quartus in het Grieks. Voor het Engels kreeg hy een prijs. Het was jammer dat hy zo langzaam werkte.

Prof Matthes ried Max aan om in de vakantie het O.T. door te lezen met de commentaren van Keil op Jozua en Samuel,Kuenens Godsdienst van Israël,Keils Archeologie en Ewald !!

Op 29 Juni ging Max met de Beelsen naar buiten en had hy met Carel tweemaal in het verbrede water gezwommen tot ontzetting en schrik van het werkvolk,van wie er geen ooit water over zyn rug had laten lopen. Toen wy 1 Juli buiten kwamen werd de vlag op het dak gehesen ten teken
4304 dat de kap voor een deel opgesteld was. Venneman vond dit erg dofferig. Volgens hem was het gemakkelijker een glooiing te maken van beneden naar boven dan omgekeerd,dewijl men dan uit de volte in de geest werkt !? Hy voegde er by dat hy voor zich byzonder geestig was.

Voor het huis was men bezig wit zand uit de grond te graven om het terrein op te hogen waar de stal moest gebouwd worden. De metselaar, die in het huis van Beels werkte,vertelde my dat hy niet begreep wat daarvan worden moest,daar schier van elke bovenkamer de verdieping in hoogte verschilde,maar dat hy niet twijfelde of van buiten zou het huis mooi zijn. Ik beklom de trap in de toren,maar ik zag altyd tegen de hoge bomen aan,terwijl de jezuiet Cuypers Beels had wijs gemaakt dat die toren boven de bomen zou uitsteken. Venneman liet zyn geest gaan over een pad op het schiereiland,dat nog nooit betreden was. Hy werkte nog met 12 man.

4305 Op 3 Juli woonde Lore het Zendingsfeest te Bennebroek bij met Max en JW. Paul Cassel sprak er over Paulus op de weg naar Damascus. Er waren ± 8000 mensen.

Lore en ik reden met Augusta Elout en Miek naar Bantam. De jongens waren al vroeger gegaan. De glooiïng was bijna af en het dijkje tot halverwege Geertje afgegraven. De kap was op het huis. De kelder van het koetshuis was gemetseld en de pomp geboord. Het kinderhuisje was geschilderd en met de plaatsing der knasters rondom de moestuin was een begin gemaakt. Na het dejeuner woonde Lore een scène bij tussen een dronken metselaar en de onderbaas van Verbeek,die gevaar liep van de
4306 steiger gegooid te worden. Gelukkig kwamen andere werklieden hem te hulp,en wisten zy de dronkaard van de ladder af te slepen en weg te zenden.

Constance van Loon vroeg my wat ik wist van Willem van Loons relatie tot het schepsel in het bordeel op de Pijpemarkt,daar zy er nu voor het eerst van gehoord had.

Mietje werd naar Zandvoort gezonden,daar de dokter voor tering vreesde.

Frank nam,nu het vakantie was,les van Lankamp,die hem een zee van taken opgaf. Wy kregen een lieve brief van de Hubers over Henk:" Il doit " être myope pour ne pas voir que nous l'aimons sincèrement." Suzy Huber
4307 had aan Prof Orelli gevraagd of er kans bestond dat Henk in October geen examen behoefde te doen en daarop had hy geantwoord dat daarvoor grote kans bestond en hy minder werken moest.

Donderdag 18 Juli spoorde ik naar Emmerik,van waar Lammert en Dik van Dijk my afhaalden. Te 's Herenberg bezichtigde ik het kasteel van de Hohenzollerns,terwijl het paard water kreeg. De weg naar Doetinchem langs Zeddam was erg zonnig. Er was by het Comité grote vreugde over de *f* 10.580 -welke ik gecollecteerd had en meebracht. Thijm verblijdde ik met de *f* 900- voor zyn moeder en van Dijk met de *f* 1000- van Willem Borski voor hemzelf. Wy vergaderden van 2½ tot 5 en van 7½ tot 10½. Ik logeerde by van Lummel in een afschuwelijke petroleumstank. De volgende dag zag ik met Lohman de boeken na en woonden wy het examen by van 8 jongens,
4308 die op het Gymnasium wilden komen. De kennis der talen was voldoende, maar die van de Bijbel allerpoverst. Een hunner werd afgewezen,de drie anderen,Hoek,Mansveld en Knottnerus werden toegelaten.

Te 5 uur maakten wy een rijtoer naar Halle over Slangenburg van de Gravin von der Goltz geb. Koch. Deze plaats heeft haar naam te danken aan de weg die er doorheen loopt en kronkelt als een slang.
In November 1903 lunchte ik op Zypendaal by Mevrouw Brantsen met haar dochter,die met een vonder Goltz getrouwd was en te Berlijn woonde en in garnizoen lag. Hy was een neef van genoemde Gravin en erfgenaam van Slangenburg geworden. Na Mevrouw Brantsens dood zou haar schone bezitting dan ook in de handen van die Duitsers overgaan,die er geen hart voor hadden.

Te Halle had van Dijk een school gebouwd en een uitnemend onderwijzer gevonden in Meester Smit,op wiens gelaat vrede en vreugde te lezen stonden. Jan van Loon had voor *f* 400- een stuk heide rondom de school en de woning van Meester Smit gekocht en deze heide was nu door
4309 de kosteloze hulp van 75 boeren uit de omtrek in vruchtbaar land herschapen. Van Halle reden wy naar Zelhem,waar van Dijk voor *f* 6000- een school voor 250 kinderen en onderwijzerswoning gebouwd had. Van Zelhem reden wy naar de Wittebrink,waar van Dijk een school gebouwd heeft voor 50 kinderen,aan wie onderricht gegeven werd door Verhoeff,de huismeester van Ruimzicht,die dagelijks 5 kwartier te lopen had en sedert gezond was. Toen van Dijk pas te Doetinchem woonde,ging hy herhaaldelijk naar de Wittebrink om er te evangeliseren. Van daar liepen wy langs een binnenpad tot by de Kruisberg over vonders,die de Heer Arent schrik aanjoegen,en daarna brachten de paardjes ons te Doetinchem,met lust door het gulle zand dravende. De volgende dag bracht Lammert my met een driejarig paardje in 1 uur en 40 minuten naar Emmerik.

4310 Zondag 21 Juli bezocht Henriette Elout ons,die allerdwaaste beschouwingen verkondigde over het Millennium,waar zy .....zieken hoopte op te passen !

Op 22 Juli werd Marius s'Jacob geïnstalleerd,die by zyn speech niet kon nalaten over zyn geld te praten en o.a. zeide dat hy zyn fortuin aan zyn praktijk te danken had,waarop ik hem toevoegde:" en aan je vrouw !". (Deze s'Jacob was getrouwd met Hester van Lennep; hy was de vader van onze dierbare Tante Hesje !! Hy werd 90 jaar en overleed pas in 1907. Hy was dus een oud-oom van Steven de Clercq.)

Venneman zond aardappelen,wortelen en bonen uit de moestuin van Bantam. Lore toerde met Maria naar Zeeburg; Anna was er nooit geweest, Tane eens te paard met haar vader. Geen der van Loons had ooit de Horstermeir bevaren.

Zaterdag 27 Juli reed ik met Frank naar Bantam,waar ik het huis goed gevorderd vond,maar Venneman's volk niet. Het scheen my toe alsof zy nog op dezelfde plaats aan het afgraven van het dijkje waren,en er moest nog zóveel zand ter ophoging van het terrein rondom koetshuis en stal worden aangebracht.

4311 Piet Dedel,die een huis op Sperwershof wilde bouwen,raadpleegde my over Molenaar. Beels en Agnes hadden kamers by Gerrit Boeschoten genomen en Beels genoot onnoemelijk. 's Middags kwam Willem,die Swaenenburg somber vond en te veel gedrukt door de hoge bomen; daarna kwamen nog Saar en Hartsen,die naar niets keek maar alleen vroeg hoeveel ons huis kostte.

Op 1 Augustus kreeg ik vacantie. Lore was 5 dagen ziek geweest met koorts en een abces onder de tong,dat haar belette te eten en te praten en eerst later doorbrak.

Zaterdag 3 Aug. vertrok ik per Holl.Spoor met JW. en Frank naar den Haag en vandaar per rytuig naar Scheveningen,waar wy in het Hotel Garni kamers besteld hadden,die op de zee uitzagen. Te 3 uur nam ik een bad,maar er was geen golfslag en daarna tramden wy naar den Haag en aten by Louise Elout,die juist een telegram had ontvangen van 't Loo,dat de Commissie minzaam ontvangen was. Er had zich namelijk een Commissie gevormd,waartoe Elout en Karel van Lynden behoorden om de Koning een adres te overhandigen,waarby hy gesmeekt werd de Wet van Kappeyne op het Lager Onderwijs niet te bekrachtigen. De Koning was heel vriendelijk,wees aan
4312 de Heren het paleis,hield ze ten eten,maar moest ,nu de Kamers de Wet hadden aangenomen,haar wel ondertekenen.

De eerste nacht sliep ik niet,daar het razen der zee my wakker hield. De volgende dag kerkte ik met de jongens in de Duitse Kerk en bezichtigden wy,na by Louise Elout gedejeuneerd te hebben,het Paleis. Wy wandelden terug en ik was zó moe,dat ik van 3-4 op myn bed ging liggen,terwijl Frank aan zyn vlieger werkte. Table d'hôte van 280 mensen van 5 tot 6.40 Veel eten en grote benauwdheid. Over ons zat de familie Calkoen en de photograaf Mottu.

Maandag namen wy te 7 uur een bad. Het was Noordewind en geen stoel was vrij. JW. verloor zyn blauwe bril.Lore schreef my o.a. "....Het
" schijnt my zo lang geleden toe sedert ik van myn kaalgeschoren kleine
" man afscheid genomen heb en daarom zal ik maar eens gauw tijding van
" ons geven. Ik heb wel een klein beetje medelijden met je dat je daar
" zo in Scheveningen zit. Erg veel medelijden kan ik niet hebben,omdat
" ik er heel graag zou zyn,maar ik weet,je bent daaromtrent wel een bee-
4313 " tje anders als ik. Ik hoop dat je je kamers langzamerhand iets minder
" klein en onaangenaam zult vinden; at all events de vensters,hoe klein
" ook,zien uit op de zee,en in deze tijd van het jaar zit men meer bui-
" tendeur dan in zyn kamer. De dokter was gisteren zeer verrast en te-
" vreden en bevond dat er geen abcessen meer te ontdekken waren,maar
" dat ik myn gezwollen wang nog wel 14 dagen houden zou tot sieraad van
" myn gezicht,en dat alles excellent excellent was." (Dit was een stopwoord van Munnich.) " Gisteren is er een kaart van Henk gekomen om te
" zeggen dat hy heden,Zondag,Zurich te 4 uur verlaten zou om Maandagavond
" hier te zijn. Dora wijst gedurig met beide handjes hoe groot zy is,
" vooral wanneer men het haar niet vraagt,maar zy in de conversatie het
" woord groot hoort uitspreken. Norrie is zoet en de zusters zyn chari-
" table genoeg om een beetje medelijden met je te hebben. Als je wat
" aangesterkt terugkomt zal niemand zo blij zijn als ik....."

In een brief van Agnes uit 's Graveland,die Lore my ter lezing zond, schreef Agnes o.a. het volgende:" What a pleasure for you to have the
" little sunshine to beam down on you and the dear little hindrance (Dora)
4314 "to keep the feelings of discontent and spleen at a distance. Wy zetten

" our arcadian life met succes voort,de jongens (Max en Karel Beels)
" zyn waarlijk causant,hetgeen voor de twee knaapjes,anders gezegd
" "dooie dienders",nogal wat zegt. Zy bedanken voor emig ander etablis-
" sement dan het kleine huisje,waar zy al hun boeken en spullen gebracht
" hebben en met allerlei vistuig enz. morsen,wanneer zy niet in joodse
" antiquititeiten of iets dergelijks verdiept zyn. Zy passen zo heerlijk
" op elkander and we are so thankful for the loan of dear Max. Henk can
" come when he likes. Nous avons presque honte de la modestie des préten-
" tions de Boeschoten,dont nous avons eu la note hier. Imagine-toi qu'ils
" ne demandent rien pour le service,rien pour les bougies,rien pour la
" lampe,que nous brulons le soir. Le logis est et reste *f* 15 - par semaine,
4315 " meer kunnen zy er niet bij bedenken. Pour cela nous avons deux bonnes
" chambres à coucher et un salon,des essuie-mains propres tous les jours,
" une exquise propreté and the kindest of smiles and bows. Dat is nog
" a golden age. Wy zyn by Vader Dedel geweest,die ons onuitstaanbaar pro-
" tegeert,nous permet de nous promener dans Schaep-en-Burg,et nous fait
" entrevoir la possibilité de nous asseoir une fois à droite à l'église,
" when the humble left side will be too full."

Ik schreef aan Lore o.a....." Ik was juist in slaap gevallen toen
" een harde tik op de deur my wekte en de jongen my je brief overhandigde.
" Ik liep er terstond mee naar het strand,waar Frank aan het spitten
" was. Anders doet hy niet dan vestingen maken,maar zonder daarvan ooit
" pleizier te beleven,want eer de vloed komt moet hy dejeuneren of eten,
4316 " en zodra hy weg is,precipiteren zich Scheveningsche kwajongens op de
" met moeite opgeworpen hoop om die te vernielen. Het eten is voortref-
" felijk en er is overvloed,maar myn honger is nog niet groot. Frank
" daarentegen eet als een leeuw en dat is heerlijk. 's Avonds bleef ik
" tot 7½ op het terras lezen en na de thee zag JW. het rytuig van de
" Elouts oprijden met Elout zelf er in benevens Louise en Augusta. Het
" reed op langs de nieuwe straatweg,die evenwijdig loopt met het strand.
" JW. ijlde er heen en wy volgden,toen wy tot onze grote verbazing het
L hard " rytuig weer even zagen wegrijden als het gekomen was. Wy maakten toen
" een wandeling in de boschjes,maar het was te warm en te drukkend en
" wy trokken vroeg naar bed."

" Dinsdag ochtend te 7 uur waren wy het eerst in zee,maar er was
" volstrekt geen golf en reeds brandde de zon hevig. Na het ontbijt
" liet ik de jongens op hitten rijden. Deze hadden nog niet gelopen en
" te 10½ kwamen zy terug,my vertellende dat de beesten als hazen gerend
4317 " hadden. Ik bleef tot 12 uur buiten zitten en praatte met Seiffert,die
" nog niets verbeterd is. Augusta Elout kwam met May om te baden,maar
" toen zy zag dat de zee effen was,ging zy er niet in."
(Deze May was een onecht kind,dat door Henriette Elout in Londen was
aangenomen en steeds verzorgd en opgevoed was. Later heeft zy in Zwit-
serland overspel gepleegd met een getrouwd man,met wie zy na de dood
van diens vrouw trouwde. Zij zag er beeldig uit.)

" Augusta Elout had de vorige avond met haar ouders een visite ge-
" maakt by de familie van Bronkhorst,die hier een villa bewoont en het
" relaas verlangde te horen van Elouts wedervaren aan het Loo. De Koning
" was uiterst minzaam geweest en had allerlei souvenirs uit de oude tijd
" opgehaald,toen Elout by de Prins (de latere koning Willem II) in het
" leger was,zodat hy Elouts hart had gestolen. Of hy van het petition-
" nement iets begrijpt,betwijfel ik zeer."

" Gistermiddag bleef ik tot 3 uur in myn kamer lezen en slapen en
4318 " tot 4½ op het strand,maar het was ondragelijk heet. Gelukkig waren er
" slechts 150 mensen aan tafel en de ramen open. By het aan tafel gaan
" sprak ik van Vessem. Hy was ook op het Loo geweest en had de Koning
" byzonder goed gehumeurd gevonden. Men vermoedt dat zyn pogingen om
" een vrouw te vinden geslaagd zyn,maar wie de gelukkige is,weet men
" niet. Na het eten zat ik op het terras te lezen toen Seiffert weer
" naast my stond. De jongens vinden hem alles behalve aangenaam en waren
" blij toen het tijd was om thee te drinken,en zy hem dus ontlopen kon-
" den,maar de sukkel heeft hier niemand om mee om te gaan en hy praat
" graag over de oude tijd. De jongens hebben andermaal beproefd de vlie-
" ger op te laten,maar een der houten is gebroken en de vlieger gescheurd."

" Waart gij maar hier in myn plaats,wat zou je genieten. Dat on-
" ophoudelijk gerij van allerlei equipages,die uit den Haag komen,de
" lange table d'hôte,de muziek 's avonds,de prachtige zee,de heerlijke
" lucht en de grote vrijheid,welke men hier geniet. Zo zag ik b.v. de
" eerste dag Kist lopen,en,ofschoon ik zeker weet dat hy nog hier is
" zag ik hem toch niet weerom; evenzo zag ik Koo en Ada, (de kinderen
van Christiaan) " met de familie Küpfer,die hier in het dorp logeren,
4319 " Zondagochtend,maar later niet meer. Niets is hier gemakkelijker dan
" de mensen te ontlopen,of een plekje te vinden,waar men niet te zien
" is. Op één dag komen hier meer mensen dan in een geheel seizoen te
" Zandvoort, en dagelijks worden er minstens 8 à 900 baden genomen,in
" Juli 13280,waarvan ± 4500 door dames en ± 8600 door heren en kinderen.
" JW. en Frank maken het best en Frank geniet m.i. het meest. De
" tweede dag had hy een beetje heimwee,misschien had ik hem aangestoken,
" maar sedert gaat het beter. Zy hebben geen ruzie,ofschoon het genoeg
" is dat Frank iets zegt om door JW. te worden tegengesproken. 't Is
" maar jammer dat zy hier verwend raken door de lekkere thee en koffie
" en de variatie van spijzen,soep,pasteitjes,osse-,schape-en varkensvlees
" en podding,gelijk wy gisteren hadden,en overvloed van ijs om het water
" af te koelen."
4320 " Ik voor my verlang naar jou en hoop dat het nu bepaald voor het
" laatst is dat ik myn vacantie zonder jou moet doorbrengen. Zyn wy
" eens op Bantam,dan zal zich dit van zelf verbieden...."
Diezelfde dag schreef Lore my o.a....." Je moet veel eten om my
" pleizier te doen en heel kort in zee blijven,en niet dagelijks baden,
" want je moet er niet moe door worden; één golf is dikwijls genoeg. De
" kuur moet je versterken en daarom moet je die zo rustig mogelijk doen.
" En dan,sta de jongens toch vooral niet toe dat zy dagelijks ijs in
" hun water doen,want dat is heel echauffant."
" Wat heeft die goede Henk gewerkt om no. 1 te zijn. Vind je dat
" hy er goed uitziet? hoe prettig dat hy zulke vorzügliche Zeugnisse ge-
" kregen heeft ! Aanstaande week zal ik hem naar Boeschoten zenden.
" Agnes heeft my gezegd dat Max en Carel kinderlijk pleizier hebben en
" net jonge veulens zyn. Zy vissen en zwemmen,studeren in het Kookhuisje,
4321 " maken veel gekheid,zyn zeer causant en tekenen 's avonds als Beels
" voorleest. Morgen ga ik naar Bantam en zal ik alles aan Henk wijzen;
" ik ben weer heel wel. Van Hilverbeek kreeg ik heerlijke druiven,vijgen,
" perziken en pruimen. Heden middag kreeg ik,o wonder! een bezoek van
" je broer Willem."
Dat Kookhuisje liet Beels later afbreken,ik heb nooit begrepen
waarom en het afbreken heeft moeite gekost,want het was goed gebouwd.
Het bestond uit een kamer en een keuken,
Suzy Huber schreef aan Henk,dat hy in October geen examen behoefde
te doen. Welk een prachtig voorbeeld voor Pim,Fan en Nor !

De Wet op het Lager Onderwijs werd in de le Kamer afgehamerd. De
Roomsen Sasse van Ysselt begon met te verklaren dat hy en zyn geloofs-
genoten zich zouden bepalen tot tegenstemmen. Daarop spraken van Twist
en Pické vóór en verdedigde Kappeyne de Wet,die met 20 tegen 10 stemmen
werd aangenomen. Tegen stemden 8 Roomsen,van Pallandt en 't Hooft.

Vrijdag 9 Aug schreef ik aan Lore o.a."...Ik had zelf al ingezien dat
4322 " dagelijks baden my niet convenieert. Nu ik het gisteren niet deed
" sliep ik rustiger dan de vorige nachten. De zeelucht geeft iedereen
" honger en slaap behalve my,en 't is jammer dat wy niet ruilen kunnen.
" Jij zou geen heimwee krijgen als ik,niet melankoliek worden als je
" muziek hoorde,evenveel van de table d'hôte genieten als ik er onder
" lijd,het staren in zee niet vermoeiend vinden,het groen niet missen,
" en 's nachts lekker slapen,veel honger hebben,in één woord je hart op-
" halen van geen huishouden te hebben,en aan my is dit alles niet be-
" steed. Wat my troost is te zien dat Frank er goed uitziet en beter eet.
" Hy wil absoluut de 19de naar huis,daar zyn school de 20ste begint.
" Ook de Biskers en Calkoens zyn doordrongen van de noodzakelijkheid
" om geen dag later te komen uit vrees voor een standje van Smit. Röell
" heeft ook aan JW. beduid dat hy op tijd op 't Gymnasium moet komen,
" omdat het een nieuwe klas is en daarom wil JW. Dinsdag vertrekken.
" Hy heeft dan genoeg baden genomen. 't Is jammer dat de zee op een
" vijver gelijkt en er geen golfje is op te vangen,maar wel zuiging."

" Ik sprak van Vessem,die my nota bene vroeg of ik Directeur van
" het Kabinet des Konings wil worden. Hy moet namelijk elke week van
4323 " Zaterdag tot Maandag op het Loo komen en dan spreekt de Koning met
" hem over allerlei. Sedert het aftreden van de Heer van Heeckeren van
" Kell is er geen Directeur. Alewijn neemt het waar,maar hy is geen man
" die de Koning raad kan geven. Daarom had van Vessem aan my gedacht
" en 1.l.Zondag,toen Z.M. er over sprak,had van Vessem myn naam op de
" lippen gehad,maar hem niet willen uitspreken dan na my geconsulteerd
" te hebben. Hy wist zeker dat de Koning my terstond benoemen zou omdat
" ik in de gunst ben. Ik heb,gelijk van zelf spreekt,van Vessem gesmeekt
" om de gekheid niet te begaan my aan te bevelen. Misschien zou Hartsen
" er voor geknipt wezen. Praat niet over dat malle idee van van Vessem.
" Deze houdt zyn kinderen op eerbiedige afstand van de onzen."
(Omdat hy Rooms was).

" Gisteren avond zou er vuurwerk zyn en de Elouts hadden beloofd
" te zullen komen. Daarom verliet Frank de table d'hôte vóór het des-
" sert om een tafeltje op het terras te reserveren. Dit gelukte en wy
" bemachtigden buiten onze drie stoelen er nog twee,waarop ik myn over-
" jas legde. Zo bleven wy van 6¼ tot 8 uur zitten,ofschoon het eigenlijk
" veel te koud was,daar het hard woei,maar de Elouts verschenen niet.
" Daarentegen kwam Seiffert met 3 kinderen,en die onthaalde ik op bier.
4324 " Het vuurwerk begon te 9¼ en duurde tot 10 uur. Het was mooier dan ik
" verwachtte en gelukte ondanks de hevige wind."

" Gisteren had ik graag met je mee naar Bantam gegaan,want het wordt
" tijd dat ik weer eens wat groen zie. 't Is waar dat ik Henk niet over
" zyn ijver heb geprezen gelijk je van my verwacht hadt,maar dat plagt
" Papa ook niet met ons te doen. Aan tafel zitten wy over onsmakelijke
" Duitse dames en ploertige Rotterdammers. Je eigen M. "

Niet ver van ons zat die avond van het vuurwerk Isaäc Röell met
zyn vrouw en kinderen aan een tafeltje. Ik had hem al een paarkeer in de
Bosjes ontmoet,maar hy droeg (ook in letterlijke zin) de borst veel te
hoog om my te willen kennen,en daarom sprak ik hem die avond niet aan.
4325 Zyn zoon,de Schimmel,is minder hoog,waarschijnlijk omdat hy knap is,
terwijl Isaäc een aartsstoffel was,die het nooit verder gebracht heeft
dan Commies aan een der Ministeries. Hy was eerst getrouwd met Agnes
van Stralen,welk huwelijk kinderloos bleef,en daarna met Marg. Stratenus,
by wie hy 10 kinderen kreeg.

Zaterdag 10 Aug. schreef Lore my 's ochtends te 7 uur:" Ik had niet
" gedacht dat je vandaag een brief van my zou krijgen,omdat ik het plan
" had gevormd je met myn visite te verrassen. Het rijtuig was besteld
" en zal straks voorkomen,en Anna is ons vroeg komen wekken,maar met de
" tijding dat de min niet had kunnen slapen van de kiespijn; zy rust nu
" een weinig,en je begrijpt dat ik toen geen vrijmoedigheid vond om weg
" te gaan. Anna zeide my wel dat zy goed op zou passen,maar het stuitte
" my toch tegen de borst om de twee kleintjes te verlaten als de min
" zich zo onpleizierig voelt. Het spijt my nu wel dat ik je vandaag
" niet een beetje kan troosten,en Miek is woedend,vindt het flauw dat
4326 " ik niet ga en slaat met de deuren uit kwaadheid. Nu zal er van myn
" komst te Scheveningen niets meer komen,want ik vind niet dat ik in de
" eerste dagen na Ellie's komst weg kan gaan,en daarna is het niet meer
" de moeite waard. 't Is jammer want ik had je een massa dingen te zeg-
" gen en met je te bespreken,en ik had vooral behoefte je een beetje te
" komen troosten en opbeuren. Je bent toch een sukkel dat je je ongeluk-
" kig gevoelt,en ik wou zo graag dat je deze laatste week beter sliep
" en meer at en wat vrolijker voelde."

" Ik heb eergisteren te Bantam veel genoten,maar vind dat men de
" stal te veel ophoogt. Waartoe is dit nodig ? Ik ben het met Henk eens
" dat er een overstroming moet plaats hebben voordat er een druppel wa-
" ter van het huis naar de stal zou lopen. De kelder onder het koetshuis
" is bespottelijk groot en diep. Molenaar heeft je orders dus slecht op-
" gevolgd. Venneman wilde my Berg Bantam laten bewonderen,maar daar had
4327 " hy een gelikte ronde podding van gemaakt,gelukkig nog maar aan één
" kant,en ik heb hem verzocht de berg in zyn vorige staat te herstellen.
" Henk vond alles prachtig en stond te kijken over al hetgeen hy zag.
" Wy dejeuneerden aan de boerderij. Wat het huis betreft,daar vorderen

" zy goed. Ik klom de ladder op ter plaatse waar de trap zal komen,en
" liep op de tweede verdieping in al de kamers rond,want daar liggen
" reeds overal de vloeren. Het gezicht uit onze slaapkamer is prachtig,
" veel mooier nog dan beneden. Wat heb ik gelachen om het idee dat van
" Vessem je Directeur van het Kabinet des Konings wilde maken. Il te
" connait peu,want daar zou myn oudje niet geschikt voor Zyn."

Zondag 11 Aug kerkten wy by Knottnerus en dejeuneerden wy by Elout, die 73 geworden was. Wy wandelden terug en vielen van vermoeidheid in slaap,ik in bed,Frank op de canapé.

4328 Lore schreef my die dag:" Je viens de recevoir ta carte,qui,je
" l'avoue,m'a désappointée; je croyais y trouver un mot de regret et de
" sympathie que nous avions dû renoncer au plaisir de venir à Scheven.,
" mais tu n'en fais pas même mention. L'autre jour aussi quand je t'ai
" dit que je tacherais de venir te voir,tu ne m'as pas répondu. J'en
" conclus donc que tu trouves mieux que je ne vienne pas à cause de la
" dépense. Si cela est le cas je suis encore plus contre tous ces opho-
" gingen,qui nous prennent tant d'argent...."

Maandag schreef ik 's ochtends te 10 uur:" Liefste! 't Is razend
" jammer dat je Zaterdag thuis moest blijven. Om één reden was het mis-
" schien beter,daar het werkelijk te heet was om zich te bewegen. De
" jongens baadden,ofschoon het Oostenwind was en er geen golfslag was.
4329 " Ik wachtte tot 's middags toen er wolken kwamen opzetten.....
...." Tot zover had ik geschreven toen je boze briefje van Zondagavond
" kwam. Lieve hemel,om met C.v.L. te spreken,is dat schrikken. 't Is de
" oude taktiek om my te knorren als ik boos ben. Je me tue à te dire dat
" ik hier het land heb enkel en alleen omdat ik naar jou verlang en nu
" krijg ik knorren omdat ik geen regrets toon van je Zaterdag te hebben
" moeten missen. Hoe krijg je het in je hoofd van te denken dat ik de
" uitgaaf te groot vind ? of dat ik het beter vind van je niet te zien ?
" Waaraan heb ik dat verdiend ?Was er soms iets bitters in myn brieven,
" vergeef het my dan,maar ik voel my nu eenmaal hier ongelukkig en ver-
" lang naar huis. Ik weet dat jy dat gevoel van heimwee niet kent en je
" dus in myn positie niet kunt verplaatsen. 't Is maar verdrietig dat wy
" in de vacantie altyd gescheiden moeten leven en daarom heb ik het geld
" voor Bantam dubbel en dwars over omdat het,eenmaal klaar zijnde,ons
4330 " beletten zal van elkaar te gaan. Met droefheid hoor ik dat je weer
" pijn in de rug hebt. Kun je je niet door de min laten wrijven ?
" Waarom knor je my over die ophoging by de stal ? Heb ik er ver-
" stand van ?Laat Molenaar komen en zeg hem dat ik in de waan verkeerde
" dat de onkosten van die ophoging voor rekening van de aannemer waren
" en dat dit in het bestek stond. Venneman heeft gezegd dat de stal zou
" inwateren als het terrein niet werd opgehoogd. Nu ik hier moet blij-
" ven kan ik er niets aan doen."

4331 Hierop antwoordde Lore diezelfde avond:" Liefste! Moet ik je heus
" schrijven dat ik niet boos ben? Ik was alleen verdrietig,maar niet
" boos. Boos op de ophoging ben ik wel,maar niet op jou. Molenaar kan
" ik niet ontbieden,want ik weet zyn adres niet en het zou toch ook te
" laat wezen. Indien hy niet zulk een diepe kelder gemaakt had,zou de
" ophoging niet nodig geweest zyn en dat had hy ons te voren moeten zeg-
" gen."
" Ellie heb ik van de trein gehaald; zy is klein,bruin,heeft zwart
" haar,lieve ogen en een ingevallen borst. Norrie zeide zachtjes aan
" Anna:" Ik vind niet dat Ellie een bonne is; zy is een dame of een Me-
" vrouw,ik geloof een Mevrouw." Ik mis Henk zeer,want die was zo lief
" en causant en affectueux. Morgen schrijf ik je weer..."

4332 Lore schreef inderdaad Dinsdag 13 Aug opnieuw o.a. dat zy het al-
door sedert myn vertrek te druk had gehad om ooit een dutje te pakken,
daar het dagmeisje,dat zy in Mei gehuurd had,(en dat later de vrouw werd
van onze koetsier Cornelis de Hartog) een ketel water over haar been ge-
gooid had en dus buiten gevecht was. Eefje was toen komen helpen maar
had zo'n kiespijn gekregen,dat zy in plaats van te helpen naar bed was
gegaan,dat Ellie's handen nog scheef stonden,en haar koffer zó weinig
bevatte,o.a.geen wintergoed,zodat daarin zou moeten voorzien worden.
Dinsdag zond ik JW. naar Amsterdam terug en Woensdag schreef ik

aan Lore: " JW. zal je meedelen wat wy sinds Zaterdag gedaan hebben.
" Frank was verdrietig omdat hy wegging en vroeg my of ook wy niet moch-
" ten vertrekken. Als dit weer lang aanhoudt,is het hier niet langer uit
4333 " te houden. Sedert Maandag stormt het uit het Zuiden en regent het voort-
" durend. De stores rammelen,de vensters rinkinken,de gehele kamer schudt
" en zelfs in myn bed dans ik op enneer. Er is dan ook geen mogelijkheid
" om op het strand te lopen en het enige voordeel hiervan is dat Frank
" heden voor het eerst iets uitvoert en een kaart tekent. Op verzoek van
" Henk heb ik aan Oom Röell een permissie voor hem aangevraagd om konij-
" nen te schieten. Frank heeft gisteren avond het concert bijgewoond,my
" was het er te benauwd. Deze nacht was ook hy gedurig wakker door het
" bulderen van de storm en het gekletter van de regen op het dak,dat hier
" en daar lekt. Elout is minzaam en zalvend."

Die Woensdag begon het na 12 geweldig te spoken. De koetsjes werden tegen de hoogte opgetrokken,daar men een springvloed vreesde. In onze kamer regende het by stromen in en in myn bed schudde ik. 's Nachts be-
4334 daarde de storm en sliep ik voor het eerst weer eens rustig. Aan tafel zat ik naast de Heer J.H.van Lennep uit Semarang,president van de Landraad,die zyn vrouw verloren had en van droefheid ziek geworden was en aan slapeloosheid leed. 's Avonds langs de strandstoelen lopende,zag ik in een daarvan een verliefd paar in zeer interessante houding.

Lore schreef my:" JW. is heel goed aangekomen en ik vind dat hy weer
" gegroeid is. Van Henk kregen wy dagelijks drie konijnen per schuit.
" Agnes zegt dat zy hem amper ziet,daar hy reeds om 4 uur opstaat en
4335 " laat eet by Boeschoten; 't is een leventje naar zyn lust. Ellie vind
" ik allerliefst,zy is zó eenvoudig met het hart op de lippen en met
" Norrie geeft zy zich veel moeite om hem frans te leren en daarby heel
" verstandig,zonder hem te vermoeien of te vervelen. Zy naait heel netjes,
" kijkt alles eerst goed af,maakt het dan na en is gans niet dom. Cécile
" had my niet gezegd dat zy sterk was,integendeel,zy wilde my liever Ber-
" tha zenden,omdat die robuste was en Ellie niet. Zy zeide my zelfs dat
" Ulie geen sterke borst scheen te hebben,maar dat zy zelve verzekerde nooit
" ziek geweest te zyn."

4336 Enkele phrases uit een brief van Anna:" A Zürich nous trouvâmes
" Suzy Huber à la gare et Marie (Nepveu) l'envola pour la journée et
" fut de 3 à 6 avec elle dans le jardin en face du lac,où Nepveu donnait
" une partie de bateau aux enfants. Le soir nous allâmes encore un peu
" en voiture avec elle et puis Nepveu,Marie et moi prîmes le thé avec
" gateau et fraises chez elle; il était tard et nous n'en pouvions plus,
" mais outre qu'il fallait faire honneur à ses préparatifs,j'avais envie
" de voir sa maison et la chambre de Henk,qui est bonne mais bien haute!
4337 " et tu comprends que nous parlâmes de notre garçon; elle lui porte un
" tel intérêt,et est si contente que cet examen ne soit pas nécessaire."

Vrijdag 16 Aug. schreef ik o.a.aan Lore:" Je weet niet half hoe
" innig ik naar je verlang en hoe zwaar het my valt hier nog tot Maandag
" te blijven. Alles staat my tegen,zelfs het bad,niet omdat dit op zich
" zelf niet heerlijk is,maar om de gevolgen. Woensdag ben ik er geheel
" doof door geslagen en door het linker oor hoor ik nog niets,en na het
" bad van gisteren ben ik de gehele dag zó moe geweest,dat ik het gevoel
" had van gegeseld te zyn. Nu is het zeker dat de baden der laatste da-
" gen sterker waren dan al de vorige te zamen,en daarom zal ik heden rust
" nemen. Maar als ik niet baad heb ik het gevoel van hier myn tijd en myn
" geld te verliezen,terwijl ik mijn vakantie zo delicieux met jou had kun-
" nen doorbrengen. Nu wreek ik my maar op Frank,wien ik verwijt dat hy
" my hier gebracht heeft. Want indien hy niet gebedeld had om naar Schev.
" te gaan,zou JW. by de Elouts gebleven zyn. En nu verveelt Frank zich
" natuurlijk ook en verwijt hy my,dat hy niet mee naar Bantam gegaan is.
4338 " Gisteravond waren wy weer met Seiffert en zyn kroost opgescheept. Frank
" vindt zyn kinderen vervelend,en ik vind hem erg zwaar op de hand en
" nog even kinderachtig als vroeger voor 25 jaar. Zyn vrouw schijnt my
" verstandig toe."

Nadat ik myn brief geëindigd had,begon het weer te stormen. Ik zag Jan de Geer in de galerij met een borrel voor zich zitten maar had de moed niet om hem toe te spreken,nu ik wist dat hy aan de drank was.

's Avonds stak de storm met nog meer geweld op,gepaard met onweer en regen,zodat horen en zien je verging. Er was geen mogelijkheid om een oog toe te doen,daar de wind door de vensters heen my over het gelaat woei. De regen drong by stromen myn hok binnen en lekte door het dak heen,terwijl het gekraak der balken,het klapperen der stores en het huilen van de wind my dol maakte. Ik besloot dus de volgende dag te vertrekken. De storm was toen nog niet bedaard; aan uitgaan of baden viel niet te denken en nergens kon ik in myn kamer door de hevige tocht zitten. Zulk een ellende was niet langer te dulden. Ik betaalde de rekening en 's avonds reden Frank en ikal juichende en dronken van pleizier weg,in de hoop van nooit weer te Scheveningen een séjour te behoeven te maken. Voor het eerst sliep ik in Amsterdam weer rustig en goed. Ons verblijf
4339 had met de reis heen en weer in die 14 dagen *f* 331,25 gekost.

Maandag 19 Aug reed ik met Lore,Frank en Molenaar naar Bantam. Venneman voelde zich grotelijks beledigd toen ik hem zeide dat het er veel van had alsof hy het liedje van verlangen zocht. Wy aten pannekoeken op de boerderij. Agnes kwam aan Lore haar hart uitstorten over haar huis. Zy had tranen met tuiten gehuild over de teleurstelling,die zy ondervond. Zy had een grote salon en dito eetkamer verlangd en nu waren het kleine vertrekken en de eetkamer nog op de koop toe een donker hok. De bovenkamers waren allen onder het dak met schuins oplopende plafonds. Een zolder was er niet en de kelder stond onder water. Zy klaagde dat alles zó gebouwd was ~~als~~ in de stijl van de 14de eeuw,om van buiten de aandacht er op te vestigen,for outward show,maar aangezien het niet aan de weg lag, hadden de passanten er niets aan en voor de bewoning was het ongeschikt. Zy geloofde dat er acht daken waren,alleen geschikt om lekken te veroorzaken. Haar koetshuis was ingezakt en de muur had men op palen moeten bevestigen,terwijl de scheuren in de muren door zware ankers waren verbonden,

4340 Willem en Hendrik waren zeer ingenomen met Bantam en hadden Lore geraden om de brummels niet alle op te ruimen.

De moeder van Schimmelpenninck's eerste vrouw,Mevrouw van Rhenen, werd te Brummen door een sneltrein overreden,zonder dat haar kleindochter het verhinderen kon.

Zaterdag 24 Aug. bracht Henk Miek naar school terug. Arme Miek !Zy was onafscheidelijk van Dora.

Prins Hendriks huwelijk werd door Kögel ingezegend. De Koning woonde het by,maar de Prins van Oranje en Prins Alexander waren te Parijs.

4341 Maandag 26 Aug. reden wy met Ulie,Mientje,Nor en Dora naar Leyduin. Het was heerlijk weer. In de Rijksprovincies en zelfs in Nederland werden aardschokken waargenomen.

Woensdag reed ik met Frank en Molenaar naar Bantam. Deze was by Piet Dedel klaar gekomen,wiens huis nog groter dan het onze moest worden met een stal voor 24 paarden. Het balkon voor ons huis woog 1300 Kilo en was m.i.veel te lomp. De kamers boven het koetshuis vielen my mee. Venneman moest nog een afzonderlijke weg maken tot aanvoer van hooi enz. Aan P.Portenge deelde ik mede dat hy kon vertrekken. Il ne demandait pas mieux. Hy had hevig tegen Henk geraasd omdat deze konijnen schoot,en hem dus zyn voordelen wegnam. Van den Berg was bezig het kamperfoeliebruggetje te herstellen.

JW. vroeg my verlof om Zaterdag de intocht van Prins Hendrik in den Haag te gaan zien,maar Frank zeide dat het JW. daarom niet te doen was maar enkel en alleen om Augusta Elout terug te zien.

4342 Vrijdag 30 Aug spoorde ik naar Leyduin en wandelde ik met Lore in het duintje van Arie,terwijl wy onze souvenirs van 1850 ophaalden. De volgende dag joeg ik met Henrick. Vrouw v.d.Bunt,die nog in het Zandvoorder Vlakje woonde en 62 jaar was,herkende my,hoewel zy my in geen 27 jaar gezien had. Ik schoot 1 hoen en Henrick 1 hoen en 2 konijnen. Zondag kerkten wy te Bloemendaal,waar Bronsveld preekte. Wy liepen daarna even in Wildhoef,dat laag en vochtig is.

's Middags gingen wy Aernout op het Manpad feliciteren,die 51 was en wezen wy Ulie de moestuin,waar Aernout zyn vruchtbomen zo aardig heeft laten groeien,dat zy de vorm van stoelen en tafels hebben. 's Avonds wandelden wy met Herman en Mina en een zevental van hun kinderen,van wie de jongste,Cees,oud 3 jaar,het hoogste woord had. (vader van Hyke) Te 7½ moest ik naar Amsterdam terug om de volgende dag te zitten. Max werd die dag 19 jaar.

4343 Lore schreef my die dag uit Leyduin:" Ik ben erg vrolijk vandaag,
" zeker omdat het zulk heerlijk weer is. Waart gy maar hier om er met my
" van te genieten ! De kleine poes is heel wel,Nor at met ons om de ver-
" jaardag van Max te vieren.Weet je wat je my Donderdag moet meebrengen ?
" De famille Copsly en Zacharias Eigendunk. Die twee boeken heeft Tante
" nooit gelezen en zy heeft enorm veel lust die te horen voorlezen. Ik
" bedank je voor je brief en ben blij dat JW. zich in den Haag zo heeft
" geamuseerd. Hoe komt Elout zo royaal van hem een tientje te geven !.."

Diezelfde dag schreef Lore aan Tane,die te Interlaken was,acht bladzijden o.a.:" Notre petite vie ici me va très bien car j'étais très fa-
4344 " tiguée les derniers temps à Amsterdam et à présent je me repose déli-
" cieusement et jouis d'être à l'air et de n'avoir rien à faire. Wy kun-
" nen het best samen vinden,Tante en ik,je lui fais souvent la lecture,
" puis nous nous promenons ensemble,et quand on est seul avec elle,elle
" n'est pas aussi sourde qu'en société. Norrie est comme un petit poulain,
" courant et dansant pendant toute la journée. Dora se porte très bien
" et dort aussi très bien dans le joli petit lit avec rideaux à boutons
" de rose,que ma tante a acheté en son honneur; elle devient si forte
" qu'elle se lève à tout instant et se tient debout à un pied de la table,
" dans son lit ou dans sa chaise,de sorte qu'elle veut suivre ton exemple
" et marcher aussi tôt que toi. La nourrice et Ulie se trouvent fort à
" leur gré ici et s'amusent bien. Nous avons déjà été à Zandvoort avec
" Ulie,une autre fois à Harlem,puis aujourd'hui nous lui montrerons Bloe-
" mendaal et Overveen. "

" Maurice va et vient d'Amsterdam à Leyduin et reste quelquefois
" deux jours ici. Henk est chez Boeschoten et chasse journellement,une
" fois des canards sur le Naardermeir et un autre jour des lièvres et
4345 " des perdrix,ce qui l'amuse royalement. Max a fêté son anniversaire à
" Swaenenburg,c'était la première fois qu'il n'était pas avec nous le
" 2 Sept.! Marie est partie très courageusement pour sa pension et pa-
" rait ne pas s'y sentir trop malheureuse les premiers temps. C'était
" tout un déchirement pour elle de devoir se séparer de la petite Dora.

" Oui,l'épreuve de la pauvre famille van Rhenen est navrante et
" nous fend le coeur. Only think to lose your mother in such a way. Grâce
" à Dieu la petite Lili n'a pas été aussi effrayée qu'on pourrait le
" supposer. Elle se promenait avec sa grandmère près du Rijnspoor et
" d'un pré rempli de vaches. Mad.van Rhenen avait une peur horrible de
" ces bêtes et dit à Lili:" Wy zyn tussen twee vuren,de koeien en de
" sneltrein,die daar aankomt,maar wy kunnen nog wel gauw over de rails
" gaan." Là dessus Lili saute d'un bond de l'autre côté,mais,d'après le
" récit du machiniste,Madame v.R. doit avoir été pétrifiée ou paralysée
" et n'avançait pas. Le machiniste effrayé a voulu arrêter le train,mais
" n'a pu le faire assez vite,de sorte que la locomotive a accroché la
" robe de Madame et la pauvre corps a été meegesleept tout un bout. Lili
4346 " n'a vu que le parasol et le chapeau de sa grandmère,mais n'a heureuse-
" ment pas vu le corps mutilé. Des gens,qui étaient dans le train,l'ont
" tout de suite amenée,et après,quand Gratia lui a demandé:" Wat dacht je
" toch wel toen het gebeurde ?" elle a répondu:" Ik voelde dat ik niet
" alleen was en dat Grootmama in de hemel was." Les médecins disent que
" la mort a dû être instantanée,et comme elle avait une maladie de coeur,
" on présume qu'elle a eu une oppression ou un arrêt dans le sang,qui
" l'empêchait d'avancer."

Donderdag 5 Sept.spoorde ik weer naar Leyduin. Destijds hielden sommige treinen aan de Zandvoorterlaan op en van daar liep ik door Boekenrode en het Koekoeksduin in no time naar Leyduin. 's Middags bestegen Lore en ik het Grafelijk duin en vleiden wy ons op dezelfde plek neder als in 1850. Dierbare Lore ! Had ik je toen maar gezegd hoe lief ik je had,dan waren ons die akelige jaren '52 en '53 gespaard gebleven !

Vrijdag moest ik weer in stad zyn om JW. en Frank niet te lang alleen te laten en om een vergadering by te wonen voor het nieuwe Kerkgebouw.
4347 Men verzocht my deel uit te maken van een Commissie tot viering van het 2de eeuwfeest van Vondels dood,maar dat trok my niet byzonder aan.
Zaterdag spoorde ik naar Haarlem,waar Lore my afhaalde en wy allerlei, emmers,inktkokers,een servies enz.voor ƒ 100- kochten in een beeldige winkel van ter Horst, ook een cadeau voor Gerard v.L. en Sophie Kreye.

Zondag 8 Sept. kerkte ik te Heemstede by Lindonk. Er waren 5 zoons van Kees, drie van Herman, voorts Hans, Agnes, Anna en Mina van Lennep, maar geen hunner mans. Henrick ging in de regel naar de kerk, maar Dik, Aernout en Herman nimmer. Ik zat waar tot '52 Grootpapa plagt te zitten, wiens grijze hoofd Beets zoveel ontzag inboezemde. Lindonk preekte wel goed, maar hy was geen Beets. Ik liep met Alexander v.L. naar Leiduin, waar wy Sophie Kreye vonden, een zeer burgerlijk meisje, maar met een allerliefst gezichtje en levendige bruine oogjes, zoals men ze maar zelden aantreft.
4348 Het arme kind, de dochter van een stovezetster, die een vriendin was van een der dienstboden van Tante Antje, was bitter verlegen en durfde haar mond niet openen. Tante vroeg: " Sofie wil je nog koffie?"-. Geen antwoord. " Sofie, of je nog koffie wilt?" - "Neen," schreeuwde Gerard. " Ik vraag het jou niet," hernam Tante. " Dank U," fluisterde Sofie. " Wie wil nog " cornettenbief ?" vroeg Gerard, die corned beaf bedoelde. "Gerard," vroeg ik," hou je van oesters ?"- " Ik wou dat ik er al voor zat te bidden." Wie zou gezegd hebben dat diezelfde Sofie zich zo zou ontwikkelen en veel beschaafder spraak, toon en manieren zou krijgen dan Gerard ?

MW. en Frank waren voor de Zondag overgekomen en 's avonds keerde ik met hen en met Herman, het 9-jarig zoontje van Mina, naar Amsterdam terug.

In Rusland verspreidde het revolutionnair Comité een afschuwelijk Manifest, moord aankondigende aan allen, die van een ander gevoelen waren. De eerste Kermisdag liep rustig af.

Westhoff zocht my aan om mede te werken tot de bouw van een Vereinshaus als te Barmen, om een wens van John Sillem te verwezenlijken.

Donderdag 12 Sept reed ik weer naar Leiduin. Het was heerlijk weer en 's middags reden Lore en ik met Tante naar de Vogelenzang, waar Volkert
4349 Barnaart op een stoel voor zyn deur zat te sterven. Hy was weduwnaar van Annette van Lennep, zuster van Hester s'Jacob-v.L., en hun enige dochter Anna trouwde later met Lucas Boreel, maar kreeg geen kinderen.

's Middags groot diner: Marius s'Jacob met Marie en Hesje, Dik en Agnes v.L. met een dochter, Hans, Anna en Ernst v.L. Lore had de vorige dag by Dik en Agnes op Meer en Berg gedejeuneerd. Deze vertelde haar dat zy sedert haar huwelijk nooit iemand had mogen te logeren hebben.

Ulie n'a plus l'ennui depuis qu'elle est à Leyduin. Nor begreep haar heel goed en gaf zich veel moeite om Frans te spreken.

Zaterdag joeg ik met Henrick, Henk en Frits Schimmelpenninck. Terwijl ik joeg schreef Lore tien bladz. aan Henriette Insinger te Lucerne, o.a.
" Tu ne sais pas comme j'ai peu de temps ici, encore moins qu'at home.
" Avant le déjeuner je donne à Norrie sa leçon, à 9 h. nous déjeunons
" jusqu'à 10. Et alors je puis rester dans ma chambre jusqu'à 12, excepté
" les jours que Maurice vient, ou que je vais déjeuner à Zandvoort, à Meer-
4350 " en Berg, au Manpad ou qu'il y a un autre empêchement. Après le lunch I
" am expected om mee visites te maken of op te wachten, te wandelen, voor
" te lezen of te werken, in één woord Tante gezelschap te houden. Om 5 uur
" diner en het laatste hapje van het dessert is niet op of Tante staat
" al klaar om tot donker te wandelen, zodat ik thuis komende Dora al in
" bed vind. Om 7¼ zit Tante al achter het theeblad en dan kijk ik dik-
" wijls met een zucht naar myn portefeuille, want dat zou een heerlijke
" tijd zyn om tot half elf te schrijven. Maar daar komt natuurlijk niets
" van in. Eerst lees ik tot 9 uur voor en dan werk ik tot bedtime. En
" daar ik aldoor tijding aan Maurits moet geven, eens of tweemaal in de
" week aan Marietje moet schrijven, en Agnes, Henk of Max moet antwoorden,
" zonder te spreken van de bende in Zwitserland, zo begrijp je dat ik tijd
" te kort kom. Wy hebben hier in Holland overheerlijk weer, terwijl het
" overal elders regent en 't is nog zó zacht dat het een genot is om buiten
" deur te zitten en dat alleen de jagers over de warmte klagen. Je re-
" grette que ma vacance tire à sa fin. Mercredi prochain nous rentrons
" en ville après trois semaines de séjour à Leyduin, et je voudrais bien
4351 " les recommencer, mais ma tante trouve, je crois, dat het nu wel is.

" Ik kan het anders heel goed met haar vinden en ik tracht nog een-
" voudiger in myn smaken te zyn dan anders om de saus niet te missen of
" het assaisonnement, dat aan alles ontbreekt, aan het eten, aan de manie-
" ren, aan de conversatie, in één woord aan alles. Gerard en Sophie zyn
" er verleden week geweest. Zy is veel meer een negatie dan het tegen-
" deel, want zy is niet opgeschikt, niet vrijmoedig, niet pretentieus, niet
" groot en niet knap, en zy zegt.....niets. Tante is er nog niet achter

" of zy uit verlegenheid niet spreekt of uit slimheid of omdat zy niets
" te zeggen heeft. Haar spraak is plat Amsterdamsch,want in plaats van
" 'tIs warm," zegt zy:" 'tIs wirrm." Mais tu diras que si elle parlait
" d'une manière comme il faut,elle ne pourrait pas supporter la conver-
" sation de son mari et en cela tu aurais raison. Ils se marient à la
" fin d'Octobre et les cadeaux commencent à pleuvoir,ce qui intéresse en-
" core plus ma tante que les fiancés,"want zie je," dit-elle,"alles wat
" zy niet krijgen,moet ik dan geven." Si tu veux leur faire cadeau d'un
" koekepan ou d'une paire de pincettes elle en sera charmée,car tout ce
" qui est un peu joli ou inutile est dédaigné.

4352 " J'ai vu plusieurs fois Agnes van Lennep et j'ai dû renouveler
" connaissance avec son désagréable mari,que je n'avais pas vu de 24 ans."
" Tane ne rêve que voyages en Espagne et je regrette qu'Anna ne l'ait pas
" encouragée à s'y rendre à présent avec Miss Chalmers. Elle aurait été
" 15 jours absente,tandis que,si elle part le printemps prochain,elle ne
" reviendra qu'en automne."

Woensdag 18 Sept. haalde ik Lore en de kinderen van Leyduin af. Aernout gaf ons een mand appelen en stekjes van een rozeboom (Madame van Lennep) van het Manpad mee.

Zaterdag 21 Sept. reed ik met Lore naar Bantam,waar zy in geen vijf weken geweest was. Venneman bracht zand van het dijkje op het eind van
4353 de Sparrelaan,en daar Lore verbood die laan ooit te harken,is dat gedeelte van lieverlede harder geworden. Een slinger was gemaakt op het schiereilandje,waar nooit een voetstap was gezet. De trap in het koetshuis was lelijk,maar uit de kamers had men een mooi uitzicht over de hei tot Bussum. In huis was men weinig gevorderd; de ramen schoven niet hoog genoeg op en het balkon was nog niet klaar.

Woensdag 25 Sept bracht Lore een gedeelte van de dag te Ede en bij Cateau van Loon te Arnhem door. Miss Luson sprak met veel lof van Miek en zeide dat deze een lichtpunt op school was en haar lessen zoveel beter deed,zodat zy met veel strijd vorderde.

De volgende dag woonde ik de installatie by der nieuw aangekomen studenten van Ruimzicht (Doetinchem) te Utrecht. Achtereenvolgens werden zy toegesproken door van Dijk,my,de Savornin Lohman,enz,waarna Ds van Rhijn het nachtmaal bediende. van Dijk had *f* 4200- nodig om de collegegelden te betalen.

Vrijdag 27 Sept.reed ik met Lore,Maria Nepveu,Henk,Norman,Tut Nepveu en Ulie naar Bantam,en 's avonds schreef Lore weer een lange brief aan
4354 Henriette Insinger te Lucerne,o.a.:" Le 18 nous sommes rentrés et le 20
" npus avons fêté Norrie en invitant les petits Nepveu et les petites
" van Lennep-Sillem et en faisant jouer l'orgue en son honneur. Car ché-
" rie,le cher orgue est vraiment revenu bien portant chez nous,et quoi-
" qu'il ne résonne pas dans notre voorkamertje comme dans le grand ves-
" tibule de Schaep-en-Burgh,il a encore le même klank si heimlich und
" wohlbekannt et réveille une foule de souvenirs,surtout la Norma et les
" Valses. "

Op 30 Sept.kwam de tijding dat Z.M.geëngageerd was met Prinses Emma van Waldeck Pyrmont. Zy was 2 Aug. 20 jaar geworden en hy was 61 ! Karel Beels en Ernst van Lennep liepen groen. Wy huurden G.J.Otten voor *f* 8,- in de week,en beduidden hem dat hy met de arbeiders mee moest werken.

4355 Op 14 Oct. reisden Henk en Max naar Parijs. Tot beloning voor hun vlijt trakteerde Tane hen daarop. Zy vonden er Hendrik en Louise en de Insingers en schreven opgewonden brieven.

Zaterdag 19 Oct. werd Lore 45. Henk en Max kregen van Hendrik frs.400- om er een cadeau voor Lore van te kopen en ook aan hen gaf hy 100 francs. Lore liet er uit Parijs gordijnen voor komen en stof voor een portière en om stoelen en canapé te bekleden,alles voor haar <u>boidoir</u>,gelijk Vis haar zitkamer noemde.

Nepveu tobde omdat hy minder doen kon dan vóór Mama's dood,daar hy zo'n duur perceel had,maar niemand dwong hem het te nemen.
Anna Smit vroeg ons *f* 5000- te leen om een huis in Beverwijk te kopen ten einde er een kruideniersaffaire te drijven,en deelde ons mede dat zy met Februari zou vertrekken,daar zy ons buiten niet wilde volgen omdat wy te veel in het bos woonden en er daar geen passage was.
23 Oct.moest de arme Henk van Parijs naar Zürich terugkeren. Il avait le coeur tout gros.

4356 Vrijdag 25 Oct. spoorden Lore en ik naar Hilverbeek,waar wy vuur in onze kamer vonden. Tot huishoudster had Piet Six een der dienstboden aangesteld,die mee at en het hoogste woord had,zodat Cateau Six het een nogal verdachte relatie vond. Later werd zy pleegzuster te Amsterdam en was zy een der velen,die enige weken Lore verpleegde,maar bleek een incapable te zyn.

De Heer Dedel liet 400 grote bomen op S.en B. aanslaan om te veilen en beloofde zich daarvan gouden bergen.

Op Bantam zagen wy dat door het luik voor de deur der veranda en door de portebrisée tussen de eetkamer en de salon ½ meter verloren ging van de breedte van de salon.

Op 30 Oct. spoorden wy naar den Haag om het 25-jarig bestaan der N.E.P.V. te vieren. Wy logeerden tot 1 Nov. by Louise Elout,die zeer minzaam was en kennelijk genoot van het een beetje ruimer te kunnen doen. De oude man was zoet en op. 's Avonds had er een bespreking plaats over de brief aan Titus. Van de Evangelisten,die alle 20 aanwezig waren,spra-
4357 ken enkelen een woordje mee,maar het aangenaamst was het Ds Knottnerus te horen,en indien Esser niet op zeer onaangename wijze het Gereformeerd beginsel had ter sprake gebracht en Dr Kuyper,die aanwezig was,had opgehemeld,zou de indruk beter geweest zyn. Donderdag vierden wy te zamen het avondmaal en 's avonds hield van 't Lindenhout de feestrede,waarby hy de Evangelisten veel te veel honig om de mond smeerde.

Op 4 Nov. deelde Anna Smit ons mede dat zy Woensdag vertrekken wilde. Daarop zeide Lore haar dat zy dan maar dadelijk haar koffer moest pakken en dit deed zy sans sourciller en zonder afscheid te nemen of zelfs Dora vaarwel te zeggen. Zy legateerde haar muts aan Jansje,daar zy voortaan in haar winkel te Beverwijk gekapt in het haar dacht te staan. Mietje dekte en Ulie nam af met de muts van Anna op het hoofd en had dolle pret.

Donderdag 7 Nov.ging ik alleen naar Bantam. Voor de 45 bomen,welke
4358 wy verkopen wilden,bood Rademaker slechts *f* 160- en dit vond Venneman te weinig. Men was bezig op het eiland een boomgaard aan te leggen en Arie was bezig een pad te maken van het huis van Geertje langs het weiland van Boekesteyn naar de scheiding tussen Boekesteyn en S.en B. Dat pad liep langs zware eiken en een prachtige berk,die men nooit gezien of waarvan men althans nooit genoten had. Manus van Essen was bezig in drie kamers van het huis kachels te stoken.

Vrijdag 8 Nov. vergadering Geuzenkerk. Een onbekende (Jhr Salomon Dedel) beloofde *f* 50.000 als de eerste spade in de grond gestoken was. De bewoners van de Vondelbuurt,van wie het verzoek om een kerk was uitgegaan,droegen niet meer dan *f* 165,- by. Molenaars plannen werden door de Commissie zeer bewonderd,ook omdat volgens het ene de kerk niet meer zou kosten dan *f* 80.000,maar op voorstel van de diaken Meyer werd besloten aan Springer en aan Godefroy ook een ontwerp te vragen.

Maurits van Eeghen engageerde zich met een voordochter van Th.Prins.
4359 Men beweerde dat hy Sanny Luden het hof gemaakt had en met deze handelde als ik in '53 met Lore,maar Maurits van Eeghen nam men het niet kwalijk.

Zaterdag 16 Nov trok Lore naar Bantam en ik naar Leiduin,waar ik met Henrick,van Ittersum en van Braam joeg. Ik moest my 's middags in een koude kamer verkleden,waar geen gordijnen hingen,geen tapijt lag, geen emmer en geen glas was,geen vuurmand en geen voetbad. Het venster was open toen ik er kwam en met moeite kreeg ik wat warm water.

Maandag 18 Nov. Appellen. Voor het eerst een overtreding van de Wet op de tandheelkunde van '76. Een jodeman had te Zandvoort Spaanse zeep gedebiteerd als panacé tegen kiespijn,

4360 Op 24 Nov.vierden de Insingers hun zilveren bruiloft; ze hadden veel gekregen. Het mooiste cadeau vond ik dat van Constance van Loon-V., die vier zilveren sauskommen gegeven had. Hendrik en Louise,die de vorige avond uit Parijs gekomen waren,gaven twee zilveren broodmanden,Anna,Tane en Willem zilveren messen,Lore ijsbordjes,de zusters Insinger kandelaars en de leden der Soc. Onder Ons vazen. Aan het diner namen al de broers en zusters deel met uitzondering van Elout en Constance v.Loon-V. Frank,die op hun trouwdag geboren was,kreeg een gouden potlood van de bruidegom. Zyn antwoord op myn toast was allerliefst.

Dora kreeg op haar eerste verjaardag een groot schaap van Agnes, waarmede zy later werd gefotografeerd. Max woonde een voordracht voor studenten by over prostitutie.

De Koning van Italië werd door een dolksteek gewond, en op de Koning van Spanje werd geschoten

Henriette Insinger werd gevraagd om Dame du palais te worden.
4361 Vergadering van het Classicaal Bestuur. Een meisje Havelaar geëxamineerd, meer dan pover,maar uit barmhartigheid toegelaten. (O Hans, en nu! op 20 Nov 1917)
4362 Wy vierden thuis St.Nicolaas en famille maar zonder Henk en Miek. Hendrik zond aan Henk *f* 100. Max had verzen gemaakt,o.a.een van de roossjes van Bantam met een bloemenschaar voor Lore. Lore had ook gedichten en cadeaux gezonden aan de kinderen van Christiaan,aan die van Piet Six, en anderen. Lore kreeg een kraag en mouwen van Henriette Insinger,oude kant van Tante Antje,zoutvaatjes en een broodmand van Frank.

Zaterdag 7 Dec reed ik met Lore naar Bantam. 50 vruchtbomen stonden op het eiland,en 2 kerse-2 pruime- en enige perzikbomen tegen de schutting in de moestuin. Portenge ruimde de stronken op,die het verbreden van de weg in de weg stonden. Twee man groeven kuilen langs het hakhout. Een hunner,Abraham van der Hulst,reclameerde een erfenis van *f* 100.000- van de Weeskamer te Haarlem. Venneman had van Jan Six mooi spul gekocht,o.a kastanjes en zilversparren. Langs de laan was veel geplant,maar dat is
[goed nooit gegroeid.
4363 Op 11 Dec. voteerde de Tweede Kamer op voorstel van W.H.de Beaufort met 41 tegen 28 stemmen en met medewerking van enkele liberalen tegen de zin van Kappeyne een subsidie van *f* 6000 - om het progymnasium te Doetinchem tot een Gymnasium te maken.

Willem van Loon legde rekening en verantwoording af van zyn beheer. In elf maanden bleek hy met Anna en Tane *f* 24.000 voor het huishouden nodig gehad te hebben. Hendrik beduidde aan Willem dat diens rekening naar niets leek,daar hy alleen vermeldde wat hy had uitgegeven,maar niet welke renten,huren,enz.hy ontvangen had.

De zuster van Nepveu's stiefmoeder stierf. Zy liet aan ieder van haar meiden *f* 10.000 na benevens een weekgeld van *f* 15- en voorts legaten aan de Waalse Diaconie. Tot erfgenamen benoemde zy Jan,Louis,Jacques en
4364 Karel Nepveu,en tot executeur Karel,die daarvoor *f* 5000- extra kreeg. Aan Lou Nepveu liet zy haar diamanten.

In het huis van Swaenenburgh was Scheffer op last van Agnes dagelijks bezig een emmer water op te vangen door met een spons de deuren en glazen af te lappen. Het huis was zo vochtig omdat het in het water gebouwd was en ontzettend van de regen geleden had voordat het dak klaar was.

Dinsdag 24 Dec. zonden wy Max en JW. naar buiten met negen wollen dekens,elf blikjes en twee zakken koffie om onder het werkvolk van Venneman te verdelen. Deze vond dat een en ander net in zyn geest was.

Op 1e Kerstdag prijkte er ter ere van Ulie een kerstboompje op het dessert. De min en Dora zaten ook aan. Te 5½ liep ik met Max naar de Nieuwe Kerk om Gunning te horen over de Engelenzang. Het was meer dan jammer dat Lore thuis moest blijven,maar zy had de laatste dagen weer gedurig de ster gehad,want nog nooit had ik zo iets verhevens gehoord.
(Te lezen op bladz.4364- 4366)
4367 Ik vroeg van Mels of hy by ons op Bantam wilde komen wonen als huisknecht en timmerman,maar verzweeg hem de nadelen niet,dat hy dan elke Zondag dezelfde predikant zou moeten horen,en dat Sara misschien te groots was om te dienen. De voordelen waren: een vaste betrekking,vrije woning,eigen tuin en gezonde buitenlucht. Van Mels bedankte,ik geloof omdat hy de borst wat te hoog droeg.

Arie Kremer schreef aan Lore om voor de deken te bedanken. Had Lore niet negen dekens gezonden,maar van geen der acht anderen vernam zy iets.

Oudejaarsavond 1878 schreven wy allen te zamen een brief aan Henk. Lore las Gezang 250 voor en ieder onzer moest een weldaad opnoemen,die hy in 1878 ontvangen had. Henk door zyn examen,Max aangenomen,ik niet naar Ems,Ulie geen heimwee,Dora voorspoedig, geen onheil op Bantam enz. enz.

E I N D E 1 8 7 8

A N N O - 1 8 7 9

4368 Op Vrijdag 3 Januari ging JW. voor het eerst weer naar 't Gymnasium. Frank moest thuis blijven om zyn wond aan het hoofd,daar JW. hem de vorige dag tegen het marmeren blad van het buffet gegooid had,maar 's avonds kon hy toch les nemen by Dr. Meyer.

Zaterdag te 8.40 naar Bantam. Venneman had zich het zachte weder op Oudejaarsdag ten nutte gemaakt om een hele rij eiken te planten van het kamperfoeliebruggetje tot de draai. Er moesten er nog 16 komen. Het diep spitten was afgelopen en het dijkje was afgegraven. Het huis was niets gevorderd. Vier stucadoors waren bezig aan de keldertrap en in de voorvestibule. Zes timmerlieden waren aan het werk,twee schilderknechts plamuurden en grondden sinds zes weken de luiken en deuren van
4369 de eetkamer.

Ik at myn broodje op in de boerentuin en dronk een glas melk aan de boerderij,waarna ik te 1¼ naar Hilversum wandelde en met Piet Dedel terugreisde. Nooit scheen Swaenenburgh my zo laag toe nu al het blad weg was en Bantam op een hoogte scheen te liggen.

Willem Borski bracht my *f* 10.000- ad pios usus. De Savornin Lohman zond my een door van der Hoop gestelde concept brochure ter wederlegging van Thierry's lasterlijke aantijgingen. Deze was leraar geweest op het Gymnasium te Doetinchem en had steeds op vriendschappelijie voet met van Dijk verkeerd,maar op eens was die vriendschap in haat en nijd verkeerd. Het was enkel jaloezie,die hem dreef. Jan van Loon had op zekere dag aan van Dijk *f* 1200,- gezonden met het bijschrift Hooglied 8: 12. Dit vers luidt:" De 1000 zilverlingen zyn voor u,maar 200 zyn voor de hoeders." Van Dijk leidde terecht daaruit af dat *f* 1000,- bestemd waren voor zyn Inrichting en *f* 200,- voor hem zelf. Toevallig dronken Thierry en zyn vrouw by hem thee toen die gift kwam,en toen verviel
4370 Thierry's gelaat. Het duurde niet lang of hy werd koel tegen van Dijk en in 1877 nam hy zyn ontslag en verhuisde naar den Haag. In Oct.'78 gaf hy een brochure van 300 blz. in 't licht,waarin hy van Dijk van oneerlijkheid,bedrog en huichelarij beschuldigde,en hem o.a. verweet de som van *f* 20.000- welke zekere Juffr.van Eck hem geschonken had, verduisterd,het gebruik van een lening van *f* 45.000,-,welke hy zyn gemeente had laten sluiten,niet verantwoord te hebben,en voorts zich arm voor te doen terwijl hy rijk was en niet als een christen te wandelen. Toen men hem deed verstaan,dat hy zich aan vervolging bloot stelde,liet hy de exemplaren weer ophalen en verbranden en zond hy aan de Secretaris een Memorie of Akte van beschuldiging,die negen punten van aanklacht bevatte. Van Dijk had reeds zonder de Commissie te raadplegen,Thierry beantwoord,maar wy vonden het beter dit zelf te doen.

Op 6 Jan. zeide Norrie een Frans vers voor my op. Lore gaf my een hanglamp,Henk,Max en JW. blauwe kommetjes,Max een tekening met sepia,Frank een leren mat,Miek een voddenmand,Nor een kurketrekker, Dora zoutvaatjes,Nepveu een stoel,Beels een snoeischaar,Hendrik lampen
4371 en 500 sigaren,tante Antje een blaker,Anna en Constance de belofte van een tafeltje onder de spiegel op Bantam,W.Borski een inktkoker en Christiaan een schotel voor visitekaartjes. 's Middags groot diner van 14 couverts. Prachtige verlichting,fijne schotels,sherry en champagne.

Op 7 Jan. bracht W.Borski my *f* 3000,- voor van Dijk. Lohman seinde my dat van Dijk ziek was en onze reis dus 8 dagen werd uitgesteld. De Koning trouwde te Arolsen met Emma; Prins Hendrik had de mazelen en op 13 Januari stierf hy.

Donderdag 16 Jan. spoorde ik te 9 uur naar Emmerik; in Utrecht voegden Lohman en van der Hoop zich by my en te Arnhem kwam de secretaris Kautzmann by ons met een pak linnengoed voor de vrouw van v.L.(?) Het was niet te koud en wy koutten heel aangenaam. De paarden van Ruimzicht haalden ons te Emmerik af,maar te 's Heerenberg werden wy lang opgehouden door de Commiezen,die het pak linnen wilden confiskeren, ofschoon wy bewezen dat Kautzmann uit Nederland gekomen was. De Ontvanger kwam er by te pas,maar gelukkig had Kautzmann de rekening by zich van de Zwolsche winkelier.

4372 Te 1½ kwamen wy te Doetinchem,waar wy op Ruimzicht van Dijk, Stroom en Kampstra vonden,en een enorme zoldertafel vol boeken en kwitanties. Na de koffie begon van der Hoop de brochure voor te lezen, waarop telkens correctie of bijvoeging volgde. Wy werkten tot 4½,aten op Ruimzicht te 5 en werkten weer van 6½ tot 10 uur.

Vrijdag waren wy weer tot 12½ met het omwerken der brochure bezig en 's middags verifieerden wy de boeken en vergeleken die met de kwitanties. Gelukkig waren deze alle bewaard van de dag af dat van Dijk de Inrichting geopend had. De aantijging van Thierry bleek dus even onwaar te zijn als die van Gunning,dat van Dijk oneerlijk was. Eerst te 10 uur 's avonds kwamen wy gereed. Ik was zó gekookt dat ik ellendig sliep. Zaterdag reed ik met Lohman,van der Hoop en Kampstra te 7½ naar Emmerik terug. Te 12½ was ik thuis en te 2 uur aan het Hof.
Op Prins Hendrik's dood dichtte Bronsveld: (zie bladz. 4372).

4373 Dinsdag 21 Jan.hadden wy Saar en Hartsen,Christiaan en Louise, Insinger en Henriette en Willem van Loon ten eten. Saar en Hartsen waren op het Loo geweest en allerminzaamst ontvangen. De Koning was aangedaan toen hy over Prins Hendrik sprak.

4374 Voor Bantam was reeds ƒ 30.000- uitgegeven,als 15 voor het huis, 6 voor het koetshuis,6800 voor de aanleg,de schuur,bruggen,plantsoen en kinderhuisje. In 1877 verteerden wy ƒ 15.000, in '78 ƒ 17.000- en ontvingen wy ƒ 18.000- aan interest. Molenaar vorderde ƒ 1900- loon!!
De Burgemeester verzocht een extra gift voor de armen en kreeg ƒ 30.588. De winter was buitengewoon hard,het vroor 22 graden.

Op 31 Jan woonde ik de vergadering by der Commissie voor de elfde kerk en bracht ik ƒ 300- mede van W.P.van Lennep (Palief of Stuivertje!) en ƒ 5000- van de oude Heer Borski. Ds de Graaf legde een plan over van zekere van Berk te Leeuwarden,dat ik affreus vond. Op myn vraag wat het kosten moest,antwoordde hy:"Dat doet er niets toe," maar toen ik er op aandrong,zeide hy: ƒ 168.000-.Hy had vergeten dat het terrein alleen al ƒ 50.000 kostte. Tegelijkertijd liet hy van Berk binnenkomen. De plannen van Molenaar lagen op tafel,maar bleven gesloten en van Berks plan werd goedgekeurd,met 4 stemmen tegen.

4375 Heyblom,ultra gereformeerd,had een klacht tegen de Kerkeraad ingediend dat hy Gunning vergund had te preken !
Anna Pauw maakte een vers op Prins Hendrik,dat in het Zeister Weekblad geplaats werd.
Nepveu voelde zich zwaar beledigd door de meiden van zyn Tante M. die hem verweten dat hy op haar geld bleef zitten en daarvan mooi weer speelde. De grote familiariteit van Nepveu fopte hem.
Wy kochten by Kleman een calèche voor ƒ 1025,-

4376 Maandag 24 Febr. Carolientje Nepveu had hersenziekte. Men wreef haar met de zalf van Bentsz,maar het baatte niet. Op 6 Maart ontsliep zy. Het kind was niet te herkennen,mager en uitgerekt,maar met een lieve trek om de mond. Max zou een kransje kleuren om het versje dat Tut, (Carolientje) op haar ziekbed opzeide:

Around the throne of God in heaven
Thousands of children stand,
Children,whose sins are all forgiven,
A holy happy band.

Op 27 Febr.hoorde Lore Hudson Taylor over de zending in China. Hy vroeg nimmer geld dan aan de Heer,die rijkelijk voorzag. Zal een zoon aan vreemden geld vragen,als zyn Vader weet wat hy behoeft ?
Zaterdag 1 Maart ging ik met Beels naar buiten. Het huis was klaar. Swaenenburgh vorderde niet. Beels had voor ƒ 8000- aan bijwerk en de gehéle possessie kwam hem op 1½ ton te staan. Hy had buiten baas Ravenhorst 5 man in dienst en nog vier losse om te spitten.

4377 Op Zaterdag 8 Maart met Lore naar Bantam. A most glorious day. Prachtige zonneschijn,zonnewarmte. Elbert de Wit wachtte ons op en mat de kromme laan tussen het Koetshuis en Ottens huis 285 meter en de rechte laan tussen het huis en Geertje 391 meter. Het begrinten op een breedte van 2½ meter zou voor de eerste ± 5,en voor de tweede 7 honderd gl. kosten. De weg rondom het perk vóór het huis was 130 meter. De boomgaard werd omgespit,waar aardappelen zouden gepoot worden. De verandah was bijna klaar. Otten was uit de kamers boven het koetshuis naar het huis by het hek verhuisd en zyn vrouw had veel schik .

4378 13 Maart krans by Hasebroek,voor het eerst met Hogerzeil. Wy spraken over het Besluit van de Kerkeraad om zich niet te onderwerpen aan de Synode,die wilde dat ieder tot lidmaat werd aangenomen,ook al geloofde hy niet,mits hy de 3 vragen van Art.38 beantwoordde.

4379 Hasebroek was weer geënchanteerd van Jan Willem,wiens gezond oordeel,logisch hoofd en lief uiterlijk hy prees.

Zaterdag 15 Maart weer met Beels naar buiten. Het ijzeren hek maakte een goed effect,daar het nu de schijn had alsof het huisje en de plaats één geheel vormden.

Ik schreef een rekest voor Max om ontheffing van de militaire dienst.

B. Heldring hertrouwde met Louise Sillem.

Henk kwam 20 Maart van Zurich terug en zag er goed uit. Hy bracht viooltjes mede voor Lore en Miek.

4380 By Haak bestelde ik een karretje voor de tuin voor *f* 48,-.

Zaterdag 22 Maart met Lore,Henk en JW. naar Bantam. De zwaai tussen het huis en het kamperfoeliebruggetje was bijna beplant met seringen en bloemhout,mooi spul van Schubert,wel voor *f* 200,-. De straatweg tussen huis en stal was gelegd. Ik ontving het aanslagbillet van de polderlasten. Op het Sticht eiste men *f* 6,50 per bunder,d.i.voor 51 hectare 48 are en 50 c.A. *f* 334,86½,terwijl ik op slechts *f* 3,per hectare rekende. Henk droomde van konijnen te schieten.

25 Maart,Buitengewoon strenge winter,alle sloten lagen dicht ondanks de storm,de glazen waren stijf bevroren en voortdurend blies de Oostenwind.

28 Maart reed Lore naar buiten om de meubels van Schaep en Burgh naar Bantam te verhuizen. De volgende dag kwam ik er ook met Henk en Frank. Lore had de meubels in het huis van S.en B. van boven naar beneden laten dragen en nu werden zy op een schouw geladen en naar
4381 Bantam vervoerd met uitzondering van de breekbare waar,de hertshoornen, geweren en jachtgerei,die in een schuitje vervoerd,en de spiegels en het marmeren blad,die gedragen werden. Alles kwam goed over. Wy hadden voor *f* 130,- nog meubels in de Zon gekocht.

Zondag 6 April moesten wy ter ere van het zilveren bruidspaar Hendrik en Louise by Macfarlam kerken,die uiterst droog maar kort preekte. Te 3½ naar de receptie. Mooi etalage van cadeaux,24 bouquetten. Ieder van de neven en nichten kreeg een cadeau,Henk een gouden ketting en een Obligatie van *f* 1000-,de anderen manchetknoopjes,Norrie een potlood,de meisjes braceletten of medaillons.
4382 Louky kreeg twee braceletten fonkelende van edelgesteenten,Hendrik de portretten der dochters; ieder der dienstboden een portemonnaie met *f* 25,- voor elk jaar dienst, Rika,de keukenmeid *f* 450,- daar zy er 18 jaar gediend had.

Maandag begon het diner te 5½. Naast de bruidegom zaten.....enz. De zoon Willem begon met een lief speechje,waarop ik myn vers voordroeg en Hendrik een lief woord sprak. Zyn schoonvader Borski was er niet. 't Was ál te droog dat geen der zwagers het woord voerde; hoe licht had Willem van Loon op de bruid kunnen drinken en van der Vliet voor de kinderen kunnen bedanken. Te 9½ begon de voorstelling van Molière's
4383 Fourberies de Scapin. De jongens en Ada speelden uitmuntend. Hendrik en Insinger vonden dat JW. er zo goed uitzag en zo lief Frans sprak, Karel Beels acteerde superber,Max en Willem van Loon niet minder. Hun rol van oude lui was moeilijk. Ada lachte heel natuurlijk en Olga zag er lief uit. 's Avonds kwamen nog de van Eeghens,Nancy Luden,Willem en Marie Hartsen,Ernst Labouchere,Frans Blaauw en twee jongens Beels, Clemens en Christiaan,laatstgenoemde in een adelborstpakje. Aan tafel speelden acht dragonders uit Haarlem,dit was een surprise van de kinderen. Te 11 uur was alles afgelopen. 't Was prachtig.

Zaterdag 12 April spoorde ik met Lore naar Zeist,waar Constance van Loon my het legaat van Jan voor zyn petekind Jan Willem gaf,*f* 3000,.
4384 Dinsdag 15 April reden Lore,Henk,Max,Miek en ik naar buiten en te 10 uur vertrok de schuit,die er te 4 uur aankwam. 't Was heerlijk zomerweer. Te 7 uur was alles in huis gebracht. Ik liep wel 10 maal heen en weer.

Donderdag keerde Lore naar Bantam terug om tot Zaterdag te blijven en by Boeschoten te logeren. Henk keerde naar Zurich terug en Miek naar Ede. Zaterdag reed ik naar Bantam. Lore had weer als gewoonlijk getoverd,daar al de meubels op hun plaats stonden,het glaswerk en porcelein geborgen was,de bedden opgezet met het beddegoed er in,de kommen en kannen op de wastafels,zelfs ornamenten op de schoorstenen en platen aan de wand,blauw papier in alle kasten,en dat in 2 dagen !

Beels was geel van jaloezie en Venneman kon er niet van zwijgen. De puinweg van het perk was klaar en men legde puin in de laan.
Ik huurde Johan Philips,die 28 jaar was. Hy was 4 jaar palfrenier geweest by de Heer Wurfbain op de Larenberg,6 maanden 's zomers by de Heer Zimmer te Hilversum en 5 maanden koetsier by de Heer Schiff te Baarn. Deze had my gezegd dat de man eerlijk,gewillig,netjes en vrij
4385 van drank was,maar gaarne evenveel zou begeren als op een grote stal, en met jonge paarden niet vertrouwd zou zyn. Hy verdiende ƒ 6- in de week met de kost,een zwart pak van ƒ 50-,een regenjas,handschoenen en klompen. Wat de Heer Schiff my zeide bleek my naderhand volkomen overeenkomstig de waarheid te zyn. De man kon niet mennen en herhaalde telkens dat ik niet overeenkomstig myn stand reed,geen wapem op de inkiepages had enz.

Intocht van Koning Willem III en Koningin Emma. (op 21 April)
Het was droog maar guur. Met Lore,Ulie,Frank en Nor by Ag en Lou; JW. en Max by Insinger. Erewacht met Maurice Luden aan het hoofd. Geen enkel Prins was aanwezig. Mevrouw van Hogendorp Grande Maitresse,van Wassenaer en Rutger Jan Schimmelpenninck zaten ieder in een afzonderlijk rijtuig. 't Was een armoedige stoet. De Groothertog van Saksen Weimar wachtte aan het Paleis. Klokslag 12¼ kwam de trein aan het Rijnspoorstation aan. 's Avonds moest Max de fakkeloptocht meemaken van 8 - 12 in een stortregen.

Dinsdag 22 April reed ik te 9 uur met Lore naar de Nieuwe Kerk, waar wy vrij goede plaatsen kregen. Het Hof kwam te 11½ binnen. Cantate, toespraken van de Burgemeester en van Herman van Lennep als president der feestcommissie,die een medaille overhandigde. Gezangboek en Bijbel
4386 van de kinderen van de Zondagscholen,aangevoerd door de vrouw van Willem Hovy,en door die der Wijkvereniging,aangevoerd door de vrouw van Ds. Scheltema. Krans van de Weeskinderen. Dit was het enige wat de Koningin in de hand behield. Zy zag er liever uit dan op de portretten. Naast de Koning zat zyn zuster Sophie,naast de Koningin de Groothertog. Achter zaten van Wassenaer,Mevrouw van Hogendorp,Saar Hartsen en Henriette Insinger, en stonden Rutger Jan,Dumonceau en de Kolonel der Schutterij Bicker. Beneden zaten de hofdames. De mensen zaten overigens pêle mêle,o.a. Kees Vaillant en van der Mersch by de diplomatie.

's Avonds bekeken Lore en ik van 8-10 de illuminatie. Er waren prachtige decoratiën,o.a. by David van der Vliet en op het Oude Beursplein. De jongens liepen met hun drieën van 8-11½. H.H.M.M.reden met 6 rijtuigen en de erewacht de gehele stad rond van 8½-11½,ook over Kattenburg,de Jodenbuurt en de Jordaan.

Woensdag 23 April: Presentatie. Te 12 uur naar het Paleis,waar ± 2000 heren in de Grote Zaal stonden,de Ministers,de Raad van State, Rekenkamer,Hooge Raad,Diplomaten,Consuls,Commissarissen des Konings,
4387 Prov. Staten,Burgemeesters en Gemeenteraden,Officieren der Schutterij en van het Leger, Rechterlijke Macht,Professoren,Geestelijken,Feestcommissie,Erewacht. Te 1 uur werd het Hof binnengelaten. Achter de Koning links stonden Rutger Jan en van Wassenaer,achter de Koningin rechts stonden de dames du palais en hofdames. De president van het Hof Vaillant werd verzocht links naast de Koning te blijven staan en sprak onze namen een voor een uit,terwijl wy twee buigingen maakten. De Koning sprak niemand toe. De vorige dag had hy in de kerk ook niets gezegd en wat zou gemakkelijker geweest zyn dan te bedanken.

's Avonds reed ik met Lore te 8 uur naar het Paleis,waar alleen particulieren,die 's ochtends niet waren voorgesteld,en dames moesten defileren. De heren werden als een troep rammen in een hoek der grote zaal gedreven,de dames in een andere hoek. Te 9 uur liepen de Koning en de Koningin met hun gevolg naar de troonzaal,en toen begon de grap, die in een half uur was afgelopen. Lore probeerde nog met 25 andere dames by de Groothertogin te worden toegelaten,maar dit mislukte. Zelfs de vrouw van Burgemeester den Tex werd afgewezen.

Henriette Insinger vond de dienst net zo erg als zy verwacht had.
4388 De Koning was meer dan lomp. Toen de President van een der Colleges de leden by namen noemde en by één van hen er by voegde dat hy ook president was van ik weet niet wat,duwde de Koning hem toe:" Ik vraag geen toelichting,namen zyn voldoende !".

Donderdag 24 April bezocht van Lynden my,zyn vrouw was dame du palais in den Haag. Hy dacht dat de weduwe van Prins Hendrik wel in het land zou blijven.

Zaterdag 26 April. Te 7 uur naar het Galabal. Voor het eerst werden wy vóór aan de Damzijde binnengelaten. De grote zaal was goed bezet en werd aldoor voller. Eerst te 9 uur kwamen H.H.M.M. binnen, na in de Mozeszaal de ambassadeurs ontvangen te hebben. Zy stapten met hun gevolg naar de troonzaal, waar gedanst zou worden en Rinkes, als aanspreker gekleed, dirigeerde. De Koning bleef er tot 11½ in een afschuwelijk benauwde atmosfeer. Lore was er vóór hem binnengegaan en werd terstond door Saar gehaald en aan de Koningin en de Groothertogin voorgesteld. Eerst te 10 uur vond ik Lore in de Grote zaal terug. In de balzaal had ik niet kunnen binnendringen.

Zondag 27 April gingen Koning en Koningin naar de Oude Kerk, waar
4389 ten Kate voor hen preekte. De Nieuwe Kerk was nog niet onttakeld.
's Middags bezochten zy Artis. Oom Hendrik Röell kreeg het Grootkruis der Eikenkroon. Luden werd Commandeur en Herman Officier. Leeuwen werden niet uitgedeeld, omdat er geen geld was en de Koning met de Ministers overhoop lag.

Vrijdag 2 Mei met Lore naar buiten, waar ik myn koffer uitpakte en Lore het blikwerk en de provisies. Van den Berg hing de platen op. De puinweg was tot Berg Bantam geworderd. Een zware beuk stond in 't blad, maar het gras dorstte naar regen. Het was vinnig koud. De 16-jarige Manus Waszink was sinds Maandag als tuinjongen in dienst à *f* 4,-'s weeks.

Zaterdag 3 Mei andermaal met Lore naar buiten, wy namen le Gras en Daatje Schinkel mee. Le Gras vond het buiten brillant, maar Daatje vond het vermoedelijk te zondig om iets te zeggen.

Woensdag 7 Mei reden wy te 5 uur voor goed naar buiten, Lore en ik met Ulie, Norrie en Dora in de dichte calèche met 2 paarden, gereden door Boeschoten, Max en Jan Willem in het kleine wagentje, en Frank met Jen-
43 9v neke, Mietje, Daatje en Johan in de tentwagen. Het was vinnig koud met een scherpe Oostenwind, Van de Loodijk zagen wy ons huis door de zon verlicht. De baas, de tuinvrouw en de schoonmaakster wachtten ons op. Voor Dora stond beschuit en melk klaar en voor ons theewater. De wind bleef de volgende dagen pal Noord en de baas zeide dat het wel 2 dagen lang mocht regenen. Eens vroor het 's nachts zó hard, dat er een vlies op het water lag. Gelukkig was het overdag ook zó koud dat de planten er niet onder leden.

De volgende dag kwam de schimmel van Rosenthal, ons door Boeschoten verhuurd, waarmede Frank Vrijdag de was by Hofkamp ging halen met de rolwagen, waarna de knol onmiddellijk werd afgekeurd omdat de voorpoten niet deugden.

Vrijdagmiddag brachten Lore en ik een bezoek aan Christiaan, die ons zyn nieuwe huis te Hilversum wees, waar wy de plafonds en meubels bewonderden. 's Middags kwamen de Insingers en Beelsen by ons eten en Lore had al een heel diner klaar met de bloemen op tafel, waarmede Agnes ons verwelkomd had. Deze had ons ook een gekleurde tekst gezonden, "Ik en myn huis willen den Heer dienen," allerliefst geëncadreerd.

Boeschoten bracht een bok, quasi om aan het paard gezelschap te
4391 geven, maar eigenlijk om die met een chaisje en tuig voor *f* 45,- te verkopen. Dinsdag bracht hy een zwart paard in ruil voor de schimmel.

Zondag 11 Mei kerkten wy te 's Graveland en 's middags had ik de onhandigheid my, by het afsnijden van een tak een diepe steek in het rechterbeen toe te brengen, zodat het bloed er uit spoot en myn been opzwol. Toch ging ik 's avonds met Jan Willem naar stad, terwijl Frank al 's ochtends gegaan was om Willem Smit met zyn zilveren bruiloft te feliciteren. Dr Munnich, die Maandag kwam, constateerde dat ik gelukkig noch spieren, noch slagader getroffen had, zodat ik door Gods goedheid er genadig was afgekomen.

Ik vond in Amsterdam een brief van Bronsveld om my te vragen lid te worden van een Commissie van Advies in Kerkelijke Zaken en een brief van Voorhoeve om de titel te veranderen van myn boekje "De Bijbel van de Dronkaard". Ik ging er Wormser over spreken en vernam van hem tot myn grote verbazing dat er al een derde druk ter perse lag zonder myn voorkennis of toestemming en zonder ooit een proef gekregen of een cent ontvangen te hebben.

Daar Tane te Cannes was met Anna en twee Elouten, van wie Augusta dissenterie had, moest ik de postwissels voor Spanje in ontvangst nemen en daarvoor bedanken.

vroegere dienstbode

4392 Wy hadden Heuvelink en Saartje tot huisbewaarders aangesteld. Heuvelink was als gewezen timmerman precieus,want hy repareerde de sloten der deuren,herstelde een touw in een raam,en bovendien verzorgde hy de tuin,daar hy een liefhebber was van bloemen.

De jongens woonden een feest ter ere van Willem Smit in Maison Stromken by,waar comedie gespeeld werd door David van Eeghen,twee jongens van Hall,Huizinga,John van Lennep,van Leeuwen en Wurfbain. Het stuk was door de Duitse meester vervaardigd. Frank een door hem droeg gemaakte toespraak voor.

D.v.E = de vader v. Reggie

Saar kookte delicieus,was zuinig,gewillig en ijverig,terwijl Lore buiten door Jansje geplaagd werd om een werkvrouw,ofschoon zy buiten minder te doen had dan in Amsterdam,dewijl er niet telkens gescheld werd. Zy wilde dan ook werkmeid worden.

4393 Wendelaar schonk een paar percelen op de Prinsengracht by de Raamstraat voor een nieuwe Diaconieschool.

Lore schreef my 13 Mei:" Je regrette que tu ne comptes revenir " que Jeudi matin et espère encore avoir la surprise de te revoir " déjà Mercredi soir. Il fait tranquille ici sans toi. On est déjà " arrivé avec un char de grint et le jardinier est occupé à le disper- " ser,les autres onze chars suivront. Comme le temps a changé; il fait " délicieux a présent,mais le jardinier languit après la pluie; ce " matin il est tombé un humide brouillard,qui a bien rafraichi,maar " poffertjes zyn geen pannekoeken en mist is geen regen. Dora se porte " comme le pont neuf et Norrie a semé ses graines. Miek écrit que Miss " L. est très mal...."

Ik kon toch reeds Woensdag avond naar buiten gaan en Donderdag stond ik te 6 uur op en liep ik met myn geweer in de plaats om een konijn te schieten. Ik zag er veel,maar zy wachtten my niet. Daarna zocht ik met Frank en Nor witte stenen op de hei. 's Middags haalden wy Miek te Hilversum af,die getelegrafeerd had dat Miss Hannah L. over-

4394 leden was. Die dépèche was te 12½ 's nachts by de baas gebracht,die, na tevergeefs gebeld te hebben,langs een ladder op het dak geklommen en tegen het raampje van de meidenkamer getikt had. Daatje had het gehoord en was van angst onder de dekens gekropen. Jans beweerde niets gehoord te hebben.

Frank reed dagelijks met Norrie met de bok. Max werd door Prof Naber getenteerd.

Pincoffs,lid der le Kamer,en Kerdijk,Directeuren der Afrik.Handelsverg. te Rotterdam,gingen op de vlucht,na 3 millioen te hebben zoek gemaakt. Kerdijk had zich willen suicideren maar te vergeefs. De Burgemeester van Rotterdam,Vollenhoven,verloor er 2½ millioen by en Raphaël, met wiens zuster Pincoffs getrouwd was,8 ton. Acht jaar lang waren er valse balansen gemaakt. Pincoffs was een vriend van v.d.Putte en leidde de Rott. verkiezingen. Hy was nota bene onder Fock ridder v.d.Ned.Leeuw geworden. Raphaël zeide aan Hendrik dat hy veel meer verloor dan hem convenieerde,maar dat hy dit niet zozeer betreurde als dat zyn zuster met zulk een schavuit getrouwd was.

4395 Ottilia Rodakowska dejeuneerde by ons en vertelde dat zy achtereenvolgens by Henriette,Agnes en Maria gegeten had,die gewedijverd hadden wie het meeste had weten te geven.

De eetkamer op Swaenenburgh vorderde nog weinig. De Ned. Bank deelde f. 254 uit,in '78 f. 167.-. Max werd door Prof. Matthes en door Prof. Verdam getenteerd.

Hemelvaartsdag 22 Mei kwam Biesterveld buiten,die zich na de koffie met JW.en Frank op het vlotje waagde,zodat het kantelde en allen te water raakten. B. was er 't ergst aan toe omdat hy lang onder bleef en de jongens moeite hadden hem een stok toe te reiken. Lore liet hem terstond naar bed gaan,wreef hem met hete doeken en liet hem brandewijn drinken,maar het kwam niet tot braken. Gelukkig heeft hy er geen leed van ondervonden,maar zyn mooie Zond. pakje was bedorven. Hy is sinds jaren Prof. te Kampen.

4396 Op 23 Mei stierf Tante Voombergh. Op 26 Mei legde Max zyn prop. examen te Amsterdam af.

Zaterdag 31 Mei kwamen Hendrik en Louky te 11½ buiten. Pas waren zy er of het begon te stortregenen,maar tussen de buien in scheen de zon en konden wy wandelen,zodat de partij niet geheel mislukte. Zelfs liepen wy,ondanks het verbod van Agnes langs Swaenenburgh. Hendrik stopte JW. voor zyn verjaardag 3 tientjes in de hand.

4397 Op 3 Juni deelde Dr Meyer my mede dat JW. nu zeer knap en accuraat was,maar dat hy Frank nog niet vergevorderd genoeg vond om op 2 Juli het admissieexamen voor het Gymnasium af te leggen.

Er waren weinig lelietjes. Baas Teunissen had na Mama's dood honderden planten naar Baarn,Hilversum en Eemnes gezonden en het volk, dat ons huis bouwde,had ze voor ontuig aangezien en er ook honderden vernield.

Op 4 Juni wijdde Agnes onze logeerkamer in en de volgende dag hielp Lore haar een porcelein servies uitpakken,dat zy uit Bordeaux had laten komen. Na twee dagen kwamen de Beelsen voor goed. Wy hadden onze vlag op Swaenenburgh uitgehangen en een taart gezonden.

Lore had in het kinderhuisje een dejeuneetje geschikt voor Betsy Röell en Nor,terwijl Ulie en Melle.Maillardet vóór het huisje onder de bomen lunchten. Er waren o.a.pannekoeken,aardappelen en chocolaat.

Op 11 Juni liep het gerucht dat de Prins van Oranje te Parijs zou gestorven zyn.

4398 Ik bestelde 23 meter netting ter hoogte van 67 c.M. à 30 cts by Kees van der Vliet in de IJzerstaven.

De Heer Salomon Dedel zeide my dat hy zich herinnerde in 1809 een Chineesche koepel op Berg Bantam te hebben gezien,waarvan de jongens,die er langs liepen,de ruiten ingooiden. Toen stond er geen struik of boom ten Oosten van de berg. De hazen aten al de kool in onze boomgaard op.

In de courant stond dat Louis Napoleon door de Zoeloe's vermoord was. Arme Eugénie.

Dinsdag 24 Juni kwam Cécile Paroz logeren. Maria en Nepveu zonden ons een mooie pendule voor de zaal cadeau. Het regende en stormde geweldig deze zomer,wat voor Bantam zeer weldadig was,maar waarvan Ravanhorst op Swaenenburgh genoeg had. In de eetkamer van Swaenenburgh was het al om 4 uur donker,

4399 Zondag 6 Juli sprak Esser 's avonds in de Kerk te 's Graveland over de zending op Madura. Clara Elias,die by ons logeerde,wilde niet met ons mee,omdat het geen conventikel was; evenmin had zy de Jubileezangers willen horen. Toen ik haar de Bijbelvertaling van Segond wees, duwde zy het boek weg met de woorden:" O foei neen,dat is een rationalist !".

Maandag 7 Juli woonde JW. de promotie by. Hy zat tertius in het Latijn. Donderdag woonde ik te Doetinchem de examens by,die zeer goed waren. Ik bracht ƒ 3000,-van Willem Borski mede,welke voldoende waren om alle deficits te dekken.

4400 Van der Putte en Cremers waren by de Koning geroepen om een nieuw Ministerie te vormen en zy convoceerden 49 liberale leden der Tweede Kamer om hun gevoelen over een Grondwetsherziening in te winnen,maar toen v.d.Putte niet slaagde,droeg Z.M.aan Heemskerk en van Lynden de Kabinetsformatie op. In de Standaard stond een walgelijk artikel om Elout voor Leiden aan te bevelen ! 't Was mens-vergoding !

Lore ging een dag naar Amsterdam met Miek,JW.,Ulie en Dora. Munnich schreef aan Lore poeders voor,aan JW. versterkende middelen en aan Dora calearic. De min beviel van een meisje en zy bleek nu 3 maanden zwanger geweest te zyn,terwijl zy nog by ons was. Dora had dus die 3 maanden geen voedsel gehad.!

Een protégée van Lou van Loon,Betje Barends,was by de baas gehuisvest om buitenlucht in te ademen,maar zy was veeleisend en brutaal en had lange vingers.

Vrijdag 1 Aug. kwam Henk van Zurich via Venlo. Van Lynden schreef my of ik Min. van Justitie wilde worden,maar ik bedankte feestelijk en beval hem Pijnappel of Lohman aan.

Op 5 Aug. vertrokken Henk en Max naar Rotterdam om van daar naar Leith te varen met reisgeld van Willem van Loon. Henk bleef liever konijnen schieten! Op raad van Tane voeren zy niet naar Leith,maar van Vlissingen naar Londen.

4401 De oude Elout werd tot Lid der Tweede Kamer gekozen en nam het mandaat ondanks zyn hoge leeftijd aan.

Saar had drie weken op het Loo gelogeerd en op de verjaardag van de Koningin waren haar twee zusters komen logeren,die Saar allerliefst vond.

De jongens schreven opgeruimde brieven uit Schotland et Dora gagna tous les coeurs.

Anna en Tane nodigden Lore uit om mee naar Bazel te gaan om daar meetings by te wonen,maar er kwam niets van,wat my zeer verblijdde. Augusta Elout zou dan zo lang het huishouden gedaan hebben.

Nieuw Ministerie:van Lynden Buitenl. Zaken,Six Binnenl.Zaken, Modderman Justitie,Vissering Financiën,Goltstein Koloniën.
Tussen de druppeltjes door breide ik netten.
Zondag 31 Aug. kwamen Henk en Max uit Schotland terug. Op 1 Sept. slaagde Frank in zyn examen voor de tweede klasse van het Gymnasium, zodat het bleek dat Dr. Meyer te somber geweest was. Frank was zeer onder de indruk dat hy het niet had verdiend.

Tane wilde naar Spanje en Max meenemen,en Anna moest naar Parijs om zich een nieuw corset te laten aanmeten,en zy wilde Lore by zich
4402 hebben. Op 3 Sept. kwamen Lore en Max daartoe in Amsterdam om de volgende dag met Anna en Tane naar Parijs te reizen. Ik was 's middags naar Bantam teruggekeerd en niet weinig verbaasd toen ik Vrijdag ochtend de volgende brief van Lore kreeg uit Amsterdam:

" Liefste oudje. Daar zit ik nog in Amst. en toch is het Donderdag 8 uur; de reden daarvan is dat er een brug defect is voorby Rotterdam
" en de aansluiting dus ontbreekt. Het was zulk een teleurstelling
" heden ochtend aan het Westerhoofd te vernemen dat wy weer naar huis
" konden rijden en toch hoogst dankbaar dat het defect ontdekt is voor-
" dat er ongelukken zyn voorgevallen. Nu gaan wy per trein van 12.55,
" maar daar dit geen sneltrein is,kunnen wy eerst morgenochtend te
" 5.15 in Parijs zyn,indien wy namelijk vannacht niet te Brussel blij-
" ven; dit hangt hiervan af of Anna de nachtreis niet te vermoeiend
" vindt. Ik zit nu by haar te schrijven om samen te dejeuneren en samen
" weer te vertrekken. 't Is gelukkig prachtig weer,en daar zal je bui-
" ten ook van genieten."

" Gisteren avond hebben wy een lange visite van Jan Gunning gehad;
" de famille had enorm genoten op Groot Zande. Zyn oom Jan is veel beter
" wat zyn benen betreft,zodat Tilanus' voorspelling dat zyn been zou
4403 " moeten afgezet worden,gelukkig niet bewaarheid is. Hy heeft iemands
" raad gevolgd en vermeden iets te eten wat prikkelend is,ook geen vlees
" of boter of zout. Nu eet hy niets dan droog ongegist brood,en groente
" in 't water gekookt,zonder zout of boter,net een kostje voor zo'n
" priester-monnik als hy is. Maar is het niet wonderlijk dat hy met de
" dag beter wordt ?"

" Anna heeft maar voor 14 dagen kleren meegenomen,dus zal myn af-
" wezigheid je niet te lang lijken. Nu ga ik nog twee woorden aan Cé-
" cile schrijven en neem ik een teder afscheid van jou myn dierbaar
" lief oudje met een welgemeend en biddend Gott befohlen. Je eigen wijfje."

" A propos,Heuvelink zal ons een geheel nieuw schut maken,dat niet
" 27 gl.zal kosten,zoals Bos vordert,maar slechts 7. Hy is vol ambitie
" en wil een dag vacantie vragen om er aan te werken. Maar ik heb hem
" gezegd dat hy liever een vrije dag by ons buiten moet komen."

4404 De aanslag in het personeel bedroeg voor Bantam *f* 300-,de huurwaarde was op *f* 875- geschat.

Op 5 Sept. schreef ik aan Lore:" Dierbare ! Heden ochtend kwam
" je brief. Je begrijpt hoe verveeld wy waren van te vernemen dat je
" eerst heden ochtend te Parijs kunt gekomen zyn,want nu zyn twee kos-
" telijke dagen verloren en het schijnt my toe dat je al veel langer
" weg bent. Ik heb een brief van Miss L. ontvangen,waarin zy vraagt
" of Miek liever de 15de komen wil en tevens de rekening zendt van
" 1 Mei-1 Aug.ad *f* 230,- Ik had het gevoel dat ik haar pas betaald had,
" en 't is vervelend dat de vacantie maanden evenveel kosten als de
" andere,te meer daar Miek absoluut niets uitvoert en geen werk heeft
" opgekregen. Heden ochtend huilde Dora onder het wassen,maar toen ik
" de deur opende,riep zy dadelijk:" Papa Dora zoet !".Of zy slim is.
" Gisteren avond zeide zy:" Dora chanter," en toen zong zy:" Papillon vole vole....

4405 " Henk is met het haas,dat hy op Langerlust geschoten heeft,en dat wel 3½ pond weegt,naar Hilverbeek gewandeld om het aan Pierre te offreren en daarvoor verlof te vragen om op Schoonoord te jagen en een electr. schel voor hem te maken. Ons huis is op een huurwaarde van *f* 875
" geschat,dat van Schaep en Burgh op slechts *f* 600- en dat van Hilver-
" beek op *f* 300,-."

4405 Lore schreef diezelfde dag uit Parijs,Hotel des Capucines:"
" Nous voici arrivés à 5¼ et très bien établis au second après un bon
" mais long voyage depuis 12.55. Anna a très bien supporté ce long
" trajet. D'Amsterdam à Rozendaal tout alla au mieux et nous allâmes
" vite,mais par toute la Belgique nous avons eu un Bummelzug et à nous
" 7 en voiture. Oh! comme il faisait chaud! Cela dura jusqu'à 10 h.du
" soir,jusqu'à la douane française; alors à notre grand bonheur nos
" trois compagnons de route nous quittèrent et nous restâmes toute la
" nuit à nous quatre,pouvant donc nous établir aussi confortablement
" que nous le voulions; nous avons dormi tous les 4,des hazeslaapjes,
" mais tout de même nous sommes rafraichis. Anna,Tane et moi nous avons
" chacune une chambre donnant sur le boulevard,et Max en a une donnant
" sur la cour."

4406 Cécile schreef aan Lore:" C'était délicieux de descendre à la cave,
" puis de "tobben" devant l'armoire aux provisions. La cuisinière et
" moi nous nous accorderons très bien,elle est si gentille. J'espère
" que les servantes n'abuseront pas de mon ignorance et je suis sure
" que tout ira bien. Hier matin Dora a eu trois accès de forte colère.
" Je l'ai mise au coin de ma chambre où elle s'est de suite calmée,
" et sans que je le lui demande sitôt que je l'appelle elle vint me
" donner le plus tendre des baisers,puis lorsque je lui dis d'obéir
" maintenant et d'aller auprès d'Ulie pour essayer un chapeau neuf
" qu'elle n'avait absolument pas voulu mettre,elle obéit avec une
" grâce touchante. Soyez t.à.f. tranquille à notre sujet. Vous savez
" tout ce que renferme mon coeur pour vous..."

4407 Zaterdag 6 Sept. schreef Lore my opnieuw:" Liefste Man,Gisteren
" hebben wy onze kamers geschikt en zyn toen in een open rijtuig gaan
" rijden,eerst naar de Trocadero,toen naar de Bois de Boulogne door
" Passy,daar om de vijvers heen,de grote cascade,en eindelijk naar de
" Jardin des Plantes,die lief aangelegd is met veel bloemen,een aqua-
" rium,apenkooien en een troep Nubiërs,mans,vrouwen en kinderen met
" hun kamelen. Die mensen zyn gitzwart,de vrouwen alleraardigst gekapt
" met krulletjes en een grote kuif en evenals de mans gedrapeerd in
" lange witte lakens. Het Bois de Boulogne is my deze keer zeer mee-
" gevallen; als wy weer eens in Parijs komen zal ik je er de honneurs
" van doen. Terwijl Max naar Père la Chaise reed,hadden wy een lange
" séance by Anna's corsettenman. De table d'hôte van 6 uur was gisteren
" zeer leeg,niet byzonder en 6 francs,maar Anna en ik zullen er al die
" dagen aan moeten geloven. Vandaag aten wy nog met ons vieren in een
" restaurant. Het weer is hier prachtig,maar drukkend warm."

Uit een brief van Cécile van 6 Sept:" J'aimerais jeter la petite
" Dora dans vos bras. Ce matin depuis le lit de Norrie elle me causait:
" Cécile dodo doen,Cécile papillon vole vole," Elle chante trop joli-
" ment ces dernières paroles et après elle rit de son savoir. Quel
4408 " rayon de soleil que cette chère petite! Gisteren en vandaag heeft zy
" nog de baas gespeeld met Zus. Cette dernière est toute heureuse de la
" prolongation de ses vacances. Tout va son petit train et vous ne
" sauriez croire combien cela me va de jouer un brin la ménagère !
" Henk passe de nouveau toute sa journée chez Mr Piet Six pour arranger
" une sonnette électrique entre la maison en het tuinhuis. Norrie passe
" son après midi à Swaenenburgh à jouer avec Alfie Nepveu. Demain
" j'aurai vos garçons du Zondagschool; je sais que vous serez avec
" nous en esprit. A 3½ viendront quelques petites filles de 14 à 15
" ans,les deux soeurs de Manus Waszink,la soeur du Baas,la fille de la
" poste et celle du boulanger et leurs amies une ou deux. Ulie me disait
" le lendemain de votre départ:"Oh quand-même c'est bien vide quand
" Madame n'y est pas; également je sens bien que je l'aime toujours
" plus,je ne l'aurais pas cru,oui je l'aime beaucoup,je l'ai senti
" hier à la gare...."

4409 Zondag schreef ik o.a.:"....Frank vindt Ansterdam dodelijk stil
" en had behoefte om hier eens uit te brullen. Op 't Gymnasium is hy
" anders wel tevreden daar hy in dezelfde klas zit als Hugo Backer en
" Henk Röell en van Leeuwen tot leraar heeft. Hy zal tweemaal in de
4410 " week van 3-4 gymnastiekles krijgen,maar JW. Zaterdag van 3-4. Daarom
" zal ik Munnich om een attest vragen dat die soort van gymnastiek voor
JW. nadelig is."

" Venneman heeft my ƒ 8,- gebracht,die de scheepmaker voor de
" schuit gegeven had. Het verwonderde hem niet dat het huis slecht be-
" timmerd was,daar Vis naar zyn oordeel onkundig was en niet in den
" geest! Henk heeft gisteren de dag op Hilverbeek gepasseerd en er zelfs
" gegeten. De schoonvader (van Piet Six) d'Ablaing stond aan de deur
" toen hy kwam en was zó vies dat Henk hem voor een bedelaar hield,
" maar dit belette later Jan Willem Six niet hem te strelen en met de
" hand zyn vuile baard schoon te kammen. De schel moet het hek op de
" brug met het tuinmanshuis verbinden,en daartoe laat Piet zyn grindweg
" opbreken en bomen vallen,omdat de draad onder de grond gelegd wordt.
" Augusta Elout is gisteren de ganse avond bezig geweest aan een Holl.
" brief voor haar vader,raad eens waarom? om een antwoord van hem te
" krijgen !!"

" De Fafoef (Cécile) doet het huishouden perfect. JW. heeft zich
4/11 " als een oud konijn van zyn commissies gekweten en heeft het flanel
" en de zijde meegebracht juist zoveel als Augusta nodig had. Maar 't
" was dan ook voor Augusta !!"

" Van Christiaan heb ik ten antwoord gekregen dat je Louise
" slecht hebt begrepen,daar hy volstrekt geen onderkomen meer voor Koo
" zoekt,omdat hy al klaar is gekomen by de Waalse predikant Nolst
" Trénité,die hem als een verlicht man en geen drijver was aanbevolen.
" Die predikant is ultra modern. Ik heb hem nu weer geschreven dat de
" Heer wil dat wy onze kinderen niet verhinderen mogen tot Hem te gaan
" en dus niet by ongelovigen mogen doen inwonen. Christiaan en Louise
" vertrekken heden naar Parijs."

" Nor zag gisteren Louise Elout met een soortgelijke hoed op het
" hoofd als jij draagt en zeide toen tot Ulie:" Voilà Maman de retour !
" De Fafoef zal vanmiddag eerst de jongens van Max nemen en daarna de
" meisjes. 't Is vandaag gruwelijk heet. Vermoei je niet te veel met
" trappen klimmen. Denk om Dora's zusje !"

Lore schreef my die Zondag:" Wy gaan aanstonds naar de Chapelle
" Taitbout. Gisteren zyn wy eerst naar het Diac.huis van Juffrouw
" Waller gegaan,toen naar een restaurant en daarna naar de Bon Marché,
4/12 " waar wy de gehele middag bleven. Ik kocht o.a. 2 winterjaponnen kant
" en klaar,die my heel goed passen en niet duur zyn. Om 5½ hebben wy
" in het Palais Royal gegeten voor frs.2,50,veel beter dan in het hotel.
" Anna en Constance waren geënchanteerd over dat goedkope diner en
" heden gaan wy er weer heen. Morgen hopen wy naar Belleville te gaan
" en dan gaan Tane en Max 's avonds weg en begint onze stille tijd.
" Zy reizen eerst niet verder dan Bordeaux."

Uit een brief van Lore van Dinsdag 9 Sept.:" Je brief van Zondag
" is my heden ochtend komen verheugen en die van Fafoef vond ik gister-
" middag. Je schrijft beiden precies zoals je spreekt,zodat het al te
" gezellig is zulk een heerlijk praatje te krijgen. Anna stoort my
" 's nachts niet en de deur tussen onze kamers blijft gesloten. Het
" weer blijft aldoor delicieux,ook om in een open rijtuig te zitten.
Gisteren avond hebben Tane en Max ons tot onze grote spijt verlaten.
" Zy zijn om 8.20 par grande vitesse naar Bordeaux vertrokken om er
" heden ochtend te 7 uur aan te komen,de stad te bezien en van avond
" naar Bayonne te sporen,waar de Heer Gulick en Victoria morgen ochtend
4/13 " ook komen. Met hen zullen zy verder plannen maken. Ik regretteer en
" mis Max enorm,want hy was allerpleizierigst op reis,obligeant en be-
" hulpzaam,vrolijk en aangenaam. Nu beginnen wy een geheel ander leven-
" tje en het is eigenlijk goed dat wy niet zo voortgaan als de laatste
" dagen,want dat zou voor de oude Paan te vermoeiend zyn,die heus niet
" meer zo goed mee kan als vroeger. Et comme il lui en coûte de l'avouer,
" il faut plutôt la prévenir et la faire reposer avant qu'elle soit
" fatiguée. Nu zullen wy 's ochtends en 's avonds thuis blijven en
" 's middags uitgaan. "

" Gisteren waren wy by Miss de Broen,van wie ik de aangenaamste
" indruk heb evenals van het werk. Ook Mc All's meeting was beeldig
" lief. Miss de Broen wilde dadelijk Max enroleren om enige woorden
" tot de verzamelde menigte te spreken,maar wy hadden geen tijd,daar
" Tane naar huis moest om haar koffer te pakken. Max zou er tegen op
" gezien hebben omdat wy er by waren,anders niet,en als men ook hoort
" hoe eenvoudig die toespraken zyn begrijp ik het best,en het zou ook
" niet kwaad zyn als hy zich van jongsaf oefende om in het publiek te
" spreken en zyn eigen stem te horen."

" Ik ben blij dat je my veel geld hebt meegegeven,want er zyn hier
" duizend dingen die je tenteren en die werkelijk koopjes zyn. Ik heb
" o.a. bloemzaden gekocht,pensées,grote resedas,enz. Morgen ochtend
" moeten wy weer by Charrière het corset gaan passen en dan zullen wy
" horen of het gauw klaar kan zyn. Ik heb ook het gevoel dat ik hier
" al enorm lang ben en niet dat wy eerst de 5de dag beginnen. Ik heb
" gegild van het lachen om je laatste zin,maar vlei u niet Meneer van
" Lennep,het zusje is nog niet onderweg. Zoen de dierbare jongens,ik
" heb heimwee naar allen maar 't meest naar Nonatie. Wat zou ik haar
" graag horen zingen! Myn gezondheid is perfect en de nachten idem. Ik
" ben al gewend aan het leven op straat. Adieu je Lore."

Op 10 Sept. verlieten de Nepveus Jan Tabak. Wat zou Nepveu gaan doen nu hy geen kantoor meer had ? Op 11 Sept. ging Henk op Stenia logeren. Die dag werd ook de eerste steen gelegd van het nieuwe Kerkgebouw. Ik was ook genodigd om die plechtigheid met een witte das by te wonen, maar had my geëxcuseerd.

Frank werkte met ijver op het Gymnasium en vond het prettig telkens van meester te veranderen,daar dit minder eentonig was dan by Smit. Beels reed niet meer over Bantam heen en toen ik hem daarvan de reden vroeg antwoordde hy dat hy het lastig vond twee hekken te laten openen. De ware reden was dat de kippebrug defect was en hy dus moest buiten om
4415 rijden, Ik had niet veel trek om die voor gemeenschappelijke rekening te laten herstellen,daar wy er nooit gebruik van maakten met rijtuig. Voor voetgangers was hy nog volkomen bruikbaar. Ik zeide dus aan Beels dat hy minstens 2/3 of 3/4 van de onkosten voor zijn rekening moest nemen,maar daar paste hy voor.

Henk kwam twee dagen later van Zeist terug,dat een vervelende indruk op hem maakte omdat hy het alles behalve buitenachtig vond. Ik engageerde Louise Elout en Agnes Beels om Lore by Anna te gaan vervangen,en Louise Elout antwoordde dat zy haar diensten had aangeboden maar Anna er voor bedankt had. Agnes had er veel lust in maar Beels wilde haar niet laten gaan.

Cécile schreef aan Lore:"....Hier,ayant un accès de paresse,je
" m'étendis sur le fauteuil,Norrie le vit,courut à sa chambre et en
" rapporta sa couverture de lit,qu'il arrangea avec soin sur moi. C'est
4416 " gentil,n'est-ce pas? Henk,le pauvre Henk,a été à Aardenburg,mais il
" n'y a vu que Madame van Eeghen. Sa Proserpine avait une leçon de
" dessin...." was dat Tante De'?

Lore zond my haar photografie,een der beste die ooit gemaakt is en die ik steeds voor my heb. Vrijdag 19 Sept. kwam Lore 's avonds in Amsterdam terug en Zaterdag haalde ik haar te Bussum af met Nor,die 7 jaar was,maar nog niet kon lezen. Dit zou Dr Rive bevallen hebben, daar hy vond dat men een kind vóór zyn 7de jaar niets moest leren. 24 Sept. verliet ons Cécile Paroz met de belofte van onze zilveren bruiloft (Maart '82) te komen bijwonen. Ik woonde weer de installatie van elf studenten te Utrecht by. Ik bracht ƒ 9.340- voor van Dijk mee en at by David en Kee. Max schreef uit Madrid dat hy een stieregevecht had bygewoond en het Escorial had gezien. Later schreef hy uit Cordova en Sevilla.

Lore bezocht de ouders der meisjes van de Zondagschool maar ondervond weinig belangstelling.

4417 Woensdag 8 Oct. joeg ik met Henk in de Overbossen,waar totale absentie van wild was,zodat wy slechts 3 hazen en 2 fazanten schoten. Ik bezocht destijds enige lieden in de buurt,de ouden Verschuur,van Dijk en Spelt. Grote onkunde of onverschilligheid.

Zondag 12 Oct. bevoel Maria Nepveu van René,beter bekend onder de afschuwelijke namen van Neetie of Neetebos.

Max schreef uit Grenada,waar Alkama woonde,de enige stad waar hy bomen had gezien. Op 17 Oct. was hy met Tane in Zwitserland, en op 23 October kwamen zy terug van de reis. Henk keerde naar Zurich terug op 25 Oct. en de 28ste vertrok Max naar Utrecht,waar hy van het college van Beets over Ethica genoot.

Twee man waren bezig te spitten langs de meentweg,waar een doornehaag moest geplant worden. Telkens was er drijfjacht in en achter Boekensteyn,maar ik werd niet gevraagd.

4418 Beels kocht een span paarden voor ƒ 3000,-. Op 12 Nov. vertrokken

de Beelsen naar Amsterdam en wy op Donderdag de 20ste. Het was fel koud en er woei een hevige storm uit het N.O. Ik voelde my zó ziek van verkoudheid dat ik Willem Borski,die my te jagen had gevraagd,telegrafeerde my niet te wachten.

Dr Munnich vond JW. veel beter en verklaarde dat hy goede spieren heeft.

Op 18 Dec. kwam Hendrik ons zeggen dat Olga geëngageerd was met Sam van Eeghen. Zyn enige bezwaar was dat Sam mennist is.
's Nachts brandde het Station van de Oosterspoor af.
De winter was zeer streng. De Rijn by Mainz zat vast en daarop waren allerlei werkplaatsen opgericht. In Neuchatel was de gasleidingen de wijn in de kelders bevroren. Henk schreef dat de thermometer geregeld onder nul stond. De Heer Borski bestormde my dan ook met bedelbrieven en van 1 tot 24 Dec. gaf ik *f* 750,- voor hem aan de armen weg. Max en Frank reden eens naar Abcoude en eens naar Haarlem,maar JW. hoestte.

Tot Commissaris des Konings in Noord-Holland werd in de plaats van Oom Hendrik Röell de Burgemeester van Middelburg Schorer benoemd,tot Burgemeester van Middelburg Pické en tot Burgemeester van Amsterdam Mr. Gijs van Tienhoven,zoon van een aannemer te Sliedrecht.

4419 Max kreeg het blad Paris Murcie (?),uitgegeven ten bate van de noodlijdenden door de overstromingen in Spanje,met handtekeningen van Koningen,prinsen en hooges.

Van Dijk klaagde weer zyn nood daar hy niets kreeg ten gevolge van een nieuw geschrift van Thierry en van de tegenwerking van Kuyper die eiste dat van Dijk zyn studenten naar de Gereformeerde Universiteit zond !

Miek en Frank namen schrijfles by Dekker en Nor nam gymnastiekles by Mina van Lennep- Sillem.

Woensdag 31 Dec.voelde Agnes een schok in haar oog en zag daarna donkere wolken voorbygaan. " Moge de Heer haar genezen,want door het andere oog zag zy al niet meer," dit was onze bede.

E I N D E 1 8 7 9

A N N O - 1 8 8 0

4420 In de maand Januari viel niets byzonders voor. De winter bleef streng maar met mooi zonnig weer en Z.W.wind. Henk werd in Zurich aangerand,maar wist de onverlaat zó gevoelig af te weren dat hy het hazepad koos. De 7de brandde de suikerfabriek van Beuker geheel af,zodat 400 man buiten werk waren,ook de man der min van Dora. Op myn verjaardag beloofde Hendrik my nieuwe ramen in de achterkamer en een kachel buiten. Louky trok met Ada naar Cannes en liet Olga alleen vrijen. Zo ver als Elswout kon Louky niet komen !

Myn vertaling van Finnay was op 40 blz. na af toen van 't Lindenhout in het Oosten aankondigde dat een vertaling uit het Duits het licht zou zien. Ik bood hem de mijne aan,maar die weigerde hy.

Willem Borski bracht my ƒ 15.000- ad pios usus. Hy had een goed jaar gehad.

Dora zong nu: Marlborough,the Prince of Commanders
Went down to make war in Flanders enz....

4421 Nepveu zeide my dat hy ƒ 28.000 - te verteren had en er slechts 18 in '79 had verteerd.

De zittingen duurden lang,meest tot 4½ en herhaaldelijk werd my opgevraagen het arrest te maken. De adv.gen. Jolles,die in de plaats van Verloren was benoemd,was een prul. Qual padre tal figlio. Willem Joosten uit Haarlem stond te recht ter zake dat hy in de nacht van 14 op 15 Juli '79 de veldwachter van der Lijken de hals had afgesneden. Deze surveilleerde te Bloemendaal en betrapte Joosten op diefstal van groenten in de moestuin van Jan Borski te Hartelust,maar Joosten was sterker dan hy,wierp hem op de grond en vermoordde hem. Van der Lyken had geen ander wapen by zich dan een dun stokje. Noyon stelde het arrest en Joosten werd tot 20 jaar veroordeeld,wat Lemke en van der Feen natuurlijk veel te veel vonden. Het was een aandoenlijk ogenblik toen de weduwe met haar 2 kindertjes in zware rouw voor het Hof verschenen.

De Heer W. Smissaert stierf te Haarlem zonder iets na te laten. Hy had zelfs het geld van zyn kleinkinderen verteerd. Zyn enige dochter was met Jan Doeff bygenaamd Jaune d'Oeuf,getrouwd. Toen nu Smissaert diens onder curatele stelling vroeg ter zake van verkwisting,verdedigde Jan Doeff zich door te zeggen dat zyn schoonvader zelf hem verleid had om te speculeren. Later ging Jan Doeff op de loop met de mooie Helene Henriette van der Ley,onechte dochter van een publieke vrouw.

4422 Insinger werd Commandeur der Wasa-,den Tex der Olafsorde.

Dr.A Kuyper gaf een geschrift in 't licht dat hy "Bede om een dubbel corrigendum" noemde,en waarby hy Bronsveld verzocht:
1e. om in diens prentbijbel een e achter HEER te laten drukken,
en 2e. om een scherp artikel in de December Kroniek tegen de Geref. Universiteit te schrappen.
Ad 1e toonde hy aan dat er onderscheid is tussen gaaf en gave,eind en einde, en ad 2e betoogde hy uit von Savigny dat de Universiteiten nimmer aan de Staat of aan de Kerk haar oorsprong hebben te danken gehad,maar aan vrije vereniging en ontwikkeling,en dat zowel Wet als Recht aan het Bestuur der Geref. Universiteit de bevoegdheid gaven om hem en Rutgers de titel van Hoogleraar te schenken. Laurillard maakte een aardig versje op die stomme e :

Wie vroomheid vindt in 't Heere zeggen
Maar onvroom acht het kortre Heer,
Bewijst aan 't stomme te veel eer.
Och mocht hem toch 't besef doordringen,
Vroom kan men zyn met Heere en Heer,
't Ligt aan geen stomme e noch andre stomme dingen.

4423 Wederom had er een aanslag plaats op het leven van de Keizer aller Russen. Met dynamiet trachtte men zyn paleis te laten springen, elf man van zyn Finse lijfwacht werden gedood.

Kee kwam vertellen dat dochter Lizzie met willem Dedel geëngageerd was. Lore ging naar Toonkunst om de mis van Beethoven te horen,maar Cees Hartsen sprong niet meer over stoelen en banken om haar zyn hof te komen maken.

Tante Antje verminderde by de dag, zy at niet en werkte niet meer, maar zy was goed gestemd.

Woensdag 3 Maart (onze trouwdag) moesten wy by Henriette eten

en zat ik niet naast myn 23-jarige bruid,zodat ik mooi het land had. 22 gasten,honderden lichten en 100° Fahrenheit. Lore was weer in de blijde.

Zaterdag 6 Maart kwam Henk 's avonds te 8 uur onverwachts uit Zurich over,even voordat Lore en ik met Frank by Couturier het kinderbal gingen bywonen,dat Cees Hartsen ter ere van Evelientje gaf. Wy vonden er o.a. Saar en Hartsen met Willem en Jet,de Röells,Herman en Mina van Lennep,enz. en 90 kinderen.

De oude Heer Borski kocht de duinen van Croockewit met een boerderij voor ƒ 140.000-. Een en ander was voor ƒ 125.000 getaxeerd en vóór 30 jaar door Croockewit voor ƒ 45.000- gekocht. Die duinen bleken bollegrond te bevatten.

4424 De Heer Borski gaf my een aandeel Atlas-my groot ƒ 1000- cadeau, maar daar deze kort daarop failleerde heb ik nooit een dividend genoten. Op Goede Vrijdag 26 Maart stierf Dik van Lennep (van Meer-en-Berg) en twee dagen later zyn schoonzuster Adolphine van de Poll- Deutz.

Donderdag 1 April woonden wy het aantekeningsdiner by van Sam van Eeghen en Olga van Loon. Er waren 64 gasten. Ik zat naast Maria Nepveu,Lore tussen George Brandt en Ferd.de Beaufort,Henk naast Emilie v.E. 's Avonds werd een Engels stuk vertoond dat de meisjes van Eeghen en Mia Oyens gemaakt hadden.

Zondag 4 April moesten wy te Utrecht by David en Kee eten met de Hartsens,Christiaan,Willem en Willem Dedel. Na het eten zeide Lizzie aan Jet Hartsen dat zy Willem Dedel niet langer tappen kon,toch wandelde zy Maandag nog met hem,maar Dinsdagochtend schreef zy hem af.

Donderdag 8 April ging Lore met Henk,Max en JW. naar een comediepartij en bal by David van der Vliet,ter ere van het bruidspaar. Het duurde tot 2½ uur. Ik ging niet mee omdat ik een lezing moest afmaken, welke ik de volgende avond in de meeting voor de Diaconieschoolen houden moest.

4425 Maandag 12 April was er nog een avond voorstelling by ons. 58 gasten. Van de getrouwden alleen Hendrik en Louise,Mevrouw van Eeghen, Anna van der Vliet,Oyens,Beaufort en Maurits van Eeghen met hun vrouwen. Henk kwam eerst te 7½ met zyn toneel klaar,dat hy zelf getimmerd en beplakt had met werkelijke deuren,die sloten. Eerst speelde hy met Jan Willem,die de jas van Arie van Nierop droeg. Daarna vertoonden Willem en Ernst van Loon,Mathilde van der Vliet,Max,Karel en JW. le Monsieur qui prend la mouche.

Donderdag 15 April haalde Jacoba van Eys Ceejet Labouchere en ons te 11 uur af voor de bruiloft. Ds.de Graaf overtrof zichzelf en reikte het Bruidspaar een Bijbel toe. Bruiloft te 4 uur. Ik zat tussen de nog altijd mooie Mevrouw Nancy Labouchere en Louise van Eeghen,(thans in 1904 Vrouwe van Renswoude en moeder van 10 kinderen). Er waren 65 gasten aan 2 tafels,Hendrik sprak allerbeeldigst,daarna spraken Christiaan van Eeghen,Willem en Louis van Loon,Brandt,Charles Labouchere en droeg ik myn vers voor.

Henk vertrok 24 April weer naar Zurich,maar at niet meer by de Hubers,doch aan een tafel voor ƒ 35- de 20 diners.
Zondag 25 April werd Tante Antje 73. Zy had haar laatste japon weggegeven en zat in een geleende kamerjapon.
Dommissen gaf my een door hem gemaakte atlas van Nederland cadeau, waar Swaenenburgh en Bantam op getekend waren.
Voor 't eerst stonden Beels en ik op de lijst der hoogst aangeslagenen.
Op 1 Mei kregen wy de famille Jasman tot buren,die volgens Johan inkimpasie hielden.

4426 Dinsdag 4 Mei werd de schuit te 7 uur geladen. Lore stond op en voelde dat zy iets verloor. Zy stopte het in een doek,ging weer liggen en liet Munnich komen,die bevond dat het een ovum was met een foetus van 1½ maand,dat al voor 3 weken gestorven was. Nu was rust noodzakelijk en moest ik dus de volgende dag zonder Lore met 3 jongens,Dora en Ulie naar Hilversum sporen,waar Max ons uit Utrecht ontmoette.
Op aanwijzing van Lore vond ik de sleutels en het voornaamste wat er nodig was,maar het was allermelankoliekst zonder haar. Het was bitter koud.

Die avond schreef ik aan Lore:" 't Is 8 uur en wy zitten al in
" de eetkamer rondom de ronde tafel met de lamp en thee.(Wy hebben
" echter slechts 4 kopjes,zodat Nor en ik uit hetzelfde drinken).

" Dora ligt te bed na een boteram gegeten te hebben en de jongens eten
" ieder een half brood op omdat zy te 4½ geen honger hadden. Ik heb
" Frank nog naar de sleper moeten zenden,en zie! er was geen rytuig.
" Gelukkig kwam er juist een op stal en zo zijn wy nog bytijds in de
" trein gekomen. Te Hilversum stonden Max en Johan met het nieuwe
" paard dat traag liep omdat het aan stappend werk gewend is,maar dood
" mak,zodat Johan er mee in zyn schik is. De enige die zich by onze
" aankomst vertoonde,was de baas. Wy waren te 6¼ hier en ik vond de
" sleutels,messen,lampeballons,tafelvorken,maar nog geen zoutvaatjes.
4427 " Ik mis je zó onbeschrijflijk dat ik onder een hoedje te vangen ben
" en van verdriet à la oude Ploos een pet heb opgezet tot grote ergernis
" van Frank. 't Is dan ook een ramp om hier te zitten zonder jou.
" Het groen is zeer gevorderd; de grote bomen zyn in 't blad en het
" eiken hakhout loopt uit. Frank en Nor zyn onmiddellijk de bokken gaan
" omhelzen en het kinderhuisje inspecteren,en Nonatie heeft zich met
" haar bal,het tinnen speelgoed en het stoeltje geamuseerd. In 't eerst
" was zy boven zó verlegen en gevoelde zy zich zó vreemd dat zy hard
" begon te huilen. Nu zyn de jongens,versterkt door de boterammen,
" weer gaan wandelen,maar ik had behoefte aan een praatje met jou,
" dierbare,die op zulk een ongelegen tijd voor kraamvrouw speelt.
" Ik hoop niet dat je alle dagen zoveel visites krijgt als vandaag,
" want die echaufferen je."

" Nor had een flesje met water op myn kamer gebracht met verzoek
" dit mee naar buiten te nemen,en nu bleek het voor Ulie bestemd te
" zyn,omdat deze het water hier buiten niet lekker vindt. Dat vond
" ik lief! 't Is nu half tien. Dora slaapt maar Nor nog niet. Frank
" is naar boven; natuurlijk hebben de jongens hun nachthemden in Amst.
" gelaten. Ik heb hen van zeep en pomade voorzien. Je liefh.M."

Hemelvaartsdag 6 Mei kerkte ik met Max en JW. by Heldring te Bus-
sum. Ik was moe,had pijn in de ingewanden van de kou en schreef aan
Henk.De volgende dag reed ik naar Amsterdam om Lore te zien,die zeer
4428 moe en slap was . Zy had de vorige dag zes visites gehad en nu had zy
de koorts,zodat zy morgen niet weg mocht. Hendrik had haar 2 flessen
Chateau d'Yquem gezonden,omdat zy daar zo'n lust in had. Zaterdag
avond schreef ik aan Lore:"..Ik had Frank opgedragen om te zorgen dat
" hy wist wat Munnich gezegd had,en gelukkig wist hy dit,en nu behoef
" ik je niet te zeggen hoe innig dankbaar en verheugd ik ben voor de
" betere tijding,welke Frank my bracht. Nu vrees ik wel dat je Maandag
" nog geen verlof zult krijgen om hier te komen,daar je morgen wel
" weer met visites bestormd zult worden en dan Maandag veel te moe
" zult zyn om op te staan."

" Ik reisde heden morgen met de Beelsen,die my met hun rijtuig
" hier afzetten. De meiden en zelfs Johan waren desperaat dat je niet
" mee waart gekomen en Johan zeide:" 'tIs een erg ding voor ons dat
" Mevrouw er niet is,want wy weten niet wat wy doen moeten." Ulie en
" de kleintjes waren heel wel en toen ik aan Nor vroeg wat hy gisteren
" gedaan had zeide hy:" Oh! j'ai ri toute la journée avec Dora."
" Ulie was niet bang geweest om te gaan slapen zonder dat ik in huis
" was. Mietje heeft de kamers geschikt en alle ornamentjes op de
" schoorstenen en schrijftafels gezet,zodat ik nog de eindjes lucifer
" in myn kandelaren vond,die ik er verleden jaar in gelaten had."

4429 " Ik ben te 11 uur naar Ankeveen gewandeld; naar het Raadhuis is
" goed 3 kwartier lopen. En de Noordewind was alleronaangenaamst,
" want die blies in 't gaan in myn rechter- en in 't terugkomen in
" myn linkeroor. Ik vond maar 4 personen: de oude Boeschoten,die pre-
" sident van het Polderbestuur is,van Blarkum,secretaris en penningm.
" en de ingelanden Leurs en Eyma. Leurs en van Blarkum hebben ongeveer
" evenveel bunders in de polder als jy. De polder is 460 bunder groot
" maar het merendeel is water. Te 12 uur opende Boeschoten de vergade-
" ring en las van Blarkum de notulen der vorige vergadering voor en
" daarna de rekening over 1879,terwijl wy de kwitantiën nakeken.
" In '78 waren er nieuwe molenroeden gemaakt en in '79 een nieuw schep-
" rad,dat ± *f* 300 kostte. In dit jaar moet de ophaalbrug hersteld
" worden,zodat er geen kans is op vermindering van lasten. Ik werd op
" een kop koffie en ontbijtkoek getracteerd en keerde te 1 uur huis-
" waarts. Op Swaenenburgh rustte ik even en vond ik Beels in aanbid-
" ding nederliggende voor een stuk hout van zyn schoorsteenmantel en
" voor zyn pas geboren kalkoentjes."

" Te 2½ reed ik naar Bussum en nam ik Ulie,Nor en Dora mee, Ik
" had het tentwagentje laten sluiten en Dora in wollen doekjes en in
" myn wrapper gewikkeld ,en achterin voelde men de wind niet. De knol
" was zó heet dat ik hem niet tot stappen kon krijgen,ofschoon ik met
" myn ganse gewicht op de leidsels lag. Gedurig sloeg hy in galop zodat
4430 " ik aan Frank,om hem te plagen,gezegd heb dat ik Woudenberg om een
" tammer paard zou vragen,dat niet zo hard loopt. Frank mende in het
" terugkomen en vond het heerlijk en Johan zeide dat Pa er nog maar zo
" een by moest kopen dan had hy (namelijk Johan) een span. Frank spande
" terstond de nieuwe geitjes voor het nieuwe wagentje,waarmede hy uit
" Amsterdam gekomen was en heden avond reed hy met de bok. Max is te
" 5 uur van Bussum komen aanwandelen. Hy was gisteren namelijk na de
" bruiloft (van Ernst Labouchere en Adele van Weede) toch maar in
" Utrecht gebleven,had eerst een grachtje omgelopen en was toen gaan
" werken. Hy had zich verveeld omdat hy tussen Aleide Beets en Agatha
" Royaards gezeten had en over een meisje van Lynden,die met Miek heeft
" school gelegen. Zyn tafeltje was zó geplaatst dat hy van de toasten
" niets had verstaan. De bediening was zeer gebrekkig geweest en de
" trouwplechtigheid had hem ook slechts matig voldaan. De toespraak
" van de Graaf vond hy veel mooier dan die van Beets."
" De baas is heden vóór 12 heen en weer naar Utrecht geweest om
" bonen te kopen en twee kleine biggen...."

4431 Zondag 9 Mei keerde ik naar Amsterdam terug om Lore gezelschap te houden,zodat Ulie met Norrie en Dora alleen buiten bleef. Ik bleef tot 12 Mei by Lore en nam haar die avond naar Bussum mee. Wy reden in een rytuig van van Oordt tot Weesp,waar ons paardje ons afhaalde. Dinsdagavond had zy o.a. aan Henriette geschreven:" Je n'ai qu'un seul
" sentiment,celui de grande reconnaissance et il m'est impossible de
" partager tes regrets sur la non réussite de mon dixième enfant. J'ai
" remercié Dieu du fond de mon coeur de cette délivrance,car je trou-
" vais la perspective de ces couches un vrai cauchemar. Pense un peu,
" l'été prochain trois de nos fils seront étudiants,Marie reviendra
" pour tout de bon de l'école,je trouvais donc l'idée terrible d'en-
" fler à vue d'oeil en leur présence et ne savais comment réussir à
" les éloigner au moment critique. Je suis donc toute heureuse de par-
" tir seule pour Bantam. Je suis on ne peut mieux et ce repos forcé
" m'a fait beaucoup de bien; il me faudra me ménager encore pendant
" quelque temps pour éviter une rechute. Ta Lore."

4432 Het bleef koud en droog en overal was gebrek aan drinkwater. Eens vroor het 's nachts zó hard,dat al het hakhout zwart zag alsof het verbrand was,en de boekweit,aardappelen en vruchten bevroren.

Lore kwam Zaterdag 15 Mei voor het eerst weer beneden en ging Vrijdag voor het eerst weer uit. Dinsdag kwamen de Beelsen voor goed buiten en de 22ste vierde Beels zyn 55ste verjaardag,

Op 24 Mei Classicaal Bestuur. 25 Mei presideerde Noyon omdat Valkenburg verdriet had van zyn tweede zoon,die een deugniet was en schulden maakte. Later nam hy dienst in het Noord-Amerik. leger en benam hy zich het leven.

Zaterdag 29 Mei overleed Tante Antje aetate 73. Zy legateerde ƒ 1000.- aan Frank en aan ons twee vazen. Myn broer Willem had een hevige duizeling,die vier uur duurde,zodat hy niemand zien mocht,maar Saar en ik bezochten hem toch. Agnes reisde naar Ischl om Ottilia Rodakowska te zien, die stervende was.

Op 8 Juli moest ik weer te Doetinchem examens bywonen. Voor het deficit bracht ik ƒ 5500- mee en voor van Dijk ƒ 500-/ Zaterdag 10 Juli kwam ik op Bantam terug,waar ik Miek vond,die voor goed van school was. De evangelisten Roos,Geel en van Mels kwamen een dagje by ons buiten. Het was heerlijk fris weer en van Mels at voor zes en alles
4433 met mosterd. Jacob Ploos kwam logeren,die zo kouwelijk was dat hy niet in de verandah wilde zitten en in een gesloten rytuig naar de trein gebracht moest worden. Op 31 Juli vertrok Henk naar Udevalle (Zweden).

Fred.van Bylandt schreef my dat de Koningin van Zweden te Amsterd. zou komen en vroeg hy my of ik haar myn diensten wilde aanbieden en casu quo rondleiden,daar zy van de Consul Egidius niet gediend was.

Vrijdag 20 Aug. spoorden Lore en ik naar Apeldoorn, waar wy per omnibus naar het Hotel van Bloemink reden, waar Clara Elias nog was, die terstond naar de Heer Sandberg liep om een toegangskaart voor ons te vragen. Hy zond ons een briefje houdende vergunning om die dag en de volgende zonder geleide in het Park te wandelen. Na de koffie begaven wy ons derwaarts door de Loolaan en door het hek van de Koningsweg. Een militair, die by het hek stond, vroeg ons onze kaart, waarop ik hem het biljet toonde, dat veel indruk maakte, omdat het wandelen zonder geleide alleen Woensdag en Zondag werd toegestaan. Al dadelijk troffen ons de prachtige eikebomen vóór het paleis, die van 1618 dagtekenen. In het Park vlak by het hek staat een enorme kastanje en verder schittert het Park door een pracht van enorme gave bomen, die elk afzonderlijk de aandacht trekken. Overal groepen van immense eiken, beuken, sparren
4434 en dennen, maar vooral colossale eiken, gelijk er één op Gooilust is. Nergens zyn grote lanen, alles is park, maar gras zo fris als mogelijk is met groepen bomen en bloemhout. Al spoedig bereikten wy een grote vijver met een brede cascade, waaronder wy plaats namen. Overal staan banken.

Wy liepen niet verder dan de fonteintjes en keerden toen tot de grote vijvers terug, die betoverend schoon zyn. 't Is overal lopend water, small rivulets met kristalhelder water. Wy keerden te 4 uur naar het hotel terug en aten te 5 uur.

Te 7 uur reden wy naar het Soerense bos, waar wy een ree zagen, tot de put met de echo, die in 1811 gegraven is en 232 voet diep is. Een emmer met aangestoken kaars werd er in neergelaten en het duurde 8 secconden eer het water, dat de man er in wierp om het licht te blussen, de kaars bereikte. De echo was buitengewoon duidelijk, ook al sprak men nog zo zacht. In de maneschijn reden wy over Hoog Soeren terug en te 8½ waren wy thuis. Wy trokken al te 9½ naar bed en stonden Zaterdag te 6½ op om te 7¼ met Clara naar de bloemetuin naast het paleis te wandelen.

Welk een uitgestrektheid, welk een pracht ! Een rond met ± 2000 stamrozen, massa's coniferen, thuya's, retinosporen. Plotseling naderde een man in 't zwart op spierwitte klompen en een kort pijpje in de mond,
4435 die naar onze kaart vroeg. Ik vroeg hem of hy Baas Kraayenbrink was en op zyn toestemmend antwoord gaf ik hem de complimenten van Saar Hartsen. Terstond werd hy allerminzaamst en opende hy de kassen, waarin massa's varens waren, waarvoor Kon. Emma byzondere voorliefde had. Daarna wees een 80-jarige vrouw ons het boerderijtje van Prinses Marianne.

Te 8½ ontbeten wy en daarna gingen wy zonder Clara opnieuw naar het Loo om het paleis te zien, hetwelk de dochter van de concierge ons wees. Het is in 1680 door Willem III gebouwd en van buiten lelijk, een groot wit huis met enorme vleugels. Van binnen is het prachtig. Het aardigst vonden wy de kinderkamer. Men toonde ons ook de concertzaal en de kleedkamers der pensionnaires.

Het oude Loo is niet te zien, maar toen ik my op Saar beriep, werd de permissie terstond gegeven. 't Is ouder dan het paleis en een kasteeltje, dat vroeger in het water stond, doch in 1877 geheel gerestaureerd is, met 2 torens, waarin kamers zyn en een menigte logeerkamertjes. Vroeger werd het door de Prins van Oranje bewoond, maar sedert jaren kwam er niemand meer dan een enkele logeergast. In de buurt staat een reusachtige spar.

Van 11½-12½ toerden wy door Apeldoorn en in het pas aangelegde Oranje-en Sophiapark, vol villa's, maar brandend zonnig, een Vondelpark
4436 in miniatuur. Na de koffie trokken wy met Clara het park weer in, maar liepen toen, de cascades en fonteintjes rechts houdende, naar achteren en rustten in een uit boomstammen vervaardigde hut zonder ramen, waar zeven paden op uitlopen. Hier is het park wilder en zyn de bomen niet zo hoog, hoewel er toch enkele respectabele kerels by zyn; de grond is er bezaaid met blauwbessen, struiken en varens en doorsneden met diepe beekjes, most lovely. Al verder komende naderden wy eindelijk de grens van het binnenpark, dat geheel omrasterd is en waarachter het Soerense bos ligt. Plotseling kwamen wy aan de Koningsweg, waar het huis van de jager staat, en aan welks linkerzijde zich de hertekamp uitstrekt, die 8 bunders groot is met slechts 9 hertjes. Op het geluid der trompet van Peter kwamen er vier aanhuppelen. Het vorige jaar had de Koning er 30 geschoten. Peter toonde ons de honden, 2 kangaroehonden, die de herten vastgrijpen, 2 retrievers, 2 staande honden en een oude brak.

Een heerlijke teug water verkwikte ons en zeer voldaan keerden wy langs de kweek terug tot een heuveltje,waarop een houten tent staat en waar wy onze druiven opaten. Clara verliet ons daar en Lore en ik keerden te 4 uur door de bloementuin terug. Het park is 300 bunder groot en bevat weinig hakhout. De grote bomen worden glad geborsteld.

Na het eten bezocht Lore Mevrouw Westendorp en per trein van 8.36
4437 keerden wy naar Bantam terug. Ons uitstapje had *f* 32- gekost maar was wel *f* 1000- waard.

Op 25 Aug. zonden wy onze tuinbaas naar het Loo,van waar hy verrukt terugkwam. In Bussum waren wedrennen,welke Max en Frank met de Beelsen bijwoonden.

Henk schreef allersmakelijkste brieven over zyn verblijf by de fam. Thorburn, die allerliefst was en een groot huis bewoonde. Hy maakte per yacht of per stoomboot excursies naar de fjorden van het Skagerak en had veel pret. JW. logeerde by de Elouts om zeebaden te nemen. Ulie was 4 weken in Zwitserland geweest.

Dinsdag 31 Aug. 's avonds te 6 uur werd Prinses Wilhelmina Helena Pauline Maria geboren; de laatste drie namen kreeg zy naar die der drie zusters van de Koningin. De Koning zelf deed de aangifte met de Ministers van Lynden en Modderman als getuigen. Op 1 Sept. werden 56 kanonschoten gelost om de geboorte der Prinses te verkondigen en werd zy aan het Hof voorgesteld.

Op 2 Sept. werd Max 21 jaar en kreeg hy van Beels een parapluie, van Anna Godets Commentaar op Lukas,van Tane een Spaans mes en van ons Bengel'sGnomon.? De hitte was zelfs in Sept. groot en over het algemeen was het een prachtige zomer,zodat wy elke avond in de verandah konden thee drinken. Anna logeerde by ons met haar kamenier Marie,maar verveelde zich.

4438 Maandag 6 Sept. Eerste zitting na de vacantie,zodat ik met Frank naar Amsterdam ging,wiens lessen begonnen,en met Miek,die haar eerste les by Melle Cost zou nemen. Frank werkte 's avonds van 6-10 uitsluitend Grieks uit de Hellenikè van Xenophon,zodat hy die dag 10 uur werkte, wat veel te veel was. De volgende dag verzwikte hy met springen op de gymnastiekles zyn rechtervoet,weshalve ik hem naar buiten zond om de zalf van Freule Bentinck te appliceren. Henk kwam uit Zweden terug. Die Maandag kwamen Emilie en Anna van Eeghen logeren.

Op 9 Sept. reden wy met Agnes naar Valkeveen. Agnes,Lore,Miek, Anna van Eeghen,Henk,Frank en ik in Agnes' char à bancs,en Max,Emilie, Nor en Johan in ons klein wagentje. De van Eeghens tekenden ons huis uit en vertrokken Vrijdag 10 Sept naar de Treek.

Zondag 19 Sept. vierden wy Normans 8ste verjaardag in plaats van Maandag,opdat Miek en Frank die zouden kunnen bijwonen. JW. schreef
4439 hem uit den Haag een allerliefste brief,waarin hy hem op het voorbeeld van Koning Josia wees,die op zyn 8ste jaar aan de regering kwam en deed wat recht was in 's Heren ogen.

21 Sept. bezocht ik de hofdame van de Koningin van Zweden,Fr.Eketrà, maar de Koningin kreeg ik niet te zien en in strijd met wat Frèd. van Bylandt my geschreven had ontving zy my nooit en eindigde zy met by de Consul Egidius te logeren en diens kind Sophie ten doop te houden.

In den Haag werd de 13-jarige Marius Boogaart vermoord. Een onbekende had hem in een vigilante van school gehaald en was met hem tot het einde van de Laan van Meerdervoort gereden,van waar hy hem naar het duin had meegenomen. Aldaar had hy hem gebonden en met een degen doodgestoken. De onverlaat had een brief aan de vader geschreven,om te zeggen dat hy het kind geroofd had maar het vrij zou laten indien zy hem *f* 75.000- brachten,en toch doodde hy hem zonder dat geld af te wachten. In de brief stond o.a.:"Uw vrouw Maria,die ik haat." De moeder heet van der Schalk. De vader loofde *f* 10.000- uit. De ouders waren uit Indië. De sergeant Musquetier herkende het schrift voor dat van zekere de Jongh,een 24-jarige leegloper,die in Indië gediend had en juist als schrijver by Koloniën geplaatst was. Hy bekende de moord gepleegd te hebben uit geldzucht. Het Hof veroordeelde hem tot levenslang,maar de Hooge Raad slechts tot 20 jaar,omdat er nota bene geen praemeditatie was!

4440 Zaterdag 25 Sept. werd JW. student en moest drie weken groen lopen. De Insingers lieten Dora's photografie door een man in Brussel vergroten en naschilderen. Het portret hangt nu hier te Haarlem,Hazepaterslaan 16 in onze salon.

Destijds leed Beels aan maagkrampen,zodat hy slechts vloeibaar voedsel kon inhouden. Hy zag er infaam slecht uit.

Donderdag 30 Sept. moest ik de installatie der elf studenten te Utrecht bijwonen en bracht ik *f* 5000- mee. 's Avonds van Hilversum over het Ankeveense pad naar huis lopende,vergat ik dat Jan Six de vaart door zyn zanderij tot over dit pad doortrok en duikelde ik in de diepte. Het was pikdonker,en niet zonder moeite klom ik aan de overzijde tegen de hoogte op.

Christiaan kocht in Hilversum Lindenheuvel voor *f* 115.000-,uit vrees dat er een Rooms gesticht zou komen. Het is 10 bunders groot. Mevrouw Metelerkamp-den Tex,zuster van de Burgemeester van Amsterdam, stierf. Sedert jaren had zy geen woord met haar man gewisseld en hadden zy elkander dood verklaard.

Dinsdag 19 Oct. werd Lore 47. Ik gaf haar een laag stoeltje,Agnes ook; Frank een wollen doekje en Maria Nepveu ook; Ulie een antimacassar en Augusta ook. Nor en Dora zeiden een Frans versje op:L'enfant et l'oiseau.

Op 20 Oct. werd de Geref. Universiteit in het Koor der Nieuwe Kerk ingewijd met een rede van Dr.A.Kuyper,die 2½ uur duurde. De grijze
4441 Elout voerde er ook het woord,dat echter geen der toehoorders verstond, en liet zich vinden om de comedie te vertonen van een ton,niet een ton bier,maar een ton gouds aan Kuyper's voeten neer te leggen in effigis, want die ton was allang verzameld en besteed.

Ik leg hier een brief van Hendrik uit Cannes over,waaruit men ziet dat de muskieten en vliegen het leven aldaar vergallen.

Dinsdag 21 Oct. werd JW. ontgroend. Hy kwam te 1 uur 's nachts thuis; te 6 uur was het diner begonnen,te 10 uur de fakkeltocht en te 12 uur het dessert. Het was nogal kalm geweest. Men had hem gevraagd om Lid te worden van L.O.S. en Unica.

By de behandeling van het Ontwerp Strafwetboek stelde de Heer Bichon voor de doodstraf weer in te voeren,welke Litaar in 1870 te kwader ure had afgeschaft,maar het amendement werd afgestemd; 20 leden waren er voor,46 tegen.

Henk installeerde zich te Zurich by de homeopaath Dr Mende,Bahnhofstrasse 48,voor minder geld dan by de Hubers en in twee lieve kamers
4442 au premier. Frau Huber,by wie hy slechts een zolderkamertje had,was woedend,vooral omdat wy er achter gekomen waren hoe inhalig zy was. Wy hadden ons gevleid dat Henk het by haar als oude vriendin van Maria uitmuntend hebben zou,maar hierin zagen wy ons bedrogen want het eten en de accomodation waren slecht,en indien Henk niet behoord had tot hen, die nimmer klagen,zouden wy er niet achter gekomen zyn. Gelukkig vroeg Fr.Huber meer geld,ofschoon geen enkel student zo duur woonde als Henk en eerst toen gingen ons de ogen open.

Van Dijk zond aan 200 gegoeden in den lande een brief om een kapitaal van 2 ton bijeen te krijgen ten einde uit de renten daarvan de collegegelden te betalen.

De collecte voor de Chr. Scholen in het gehele land bedroeg in 1880 *f* 77.893-, in 1879 slechts *f* 40.000-.

Het gezamenlijk inkomen bedroeg in 1879 in Amsterdam *f* 76.549.125,01½ Boven de *f* 100.000 inkomen waren 6 inwoners aangeslagen met 106,twee met 122,vijf met 140ooo, drie met 160,een met 175,een met 200,en een met 250.000 gl. inkomen 's jaars.

Dinsdag 9 Nov. Zaak van Knuyf,die zyn zuster,dienstbode by Jan Corver,eerst verkracht en daarna vermoord had,door haar met een mes de hals af te snijden. Hy had in der tijd zyn vrouw en kind ook op dezelfde
4443 wijze vermoord,was toen gek verklaard en te Deventer opgenomen,maar na verloop van tijd als hersteld ontslagen. Enkelen verklaarden dat de man niet gek was maar een verdierlijkte wellusteling. Desniettemin benoemde het flauwe Hof,uit vrees van een onschuldige(!) te straffen,Ramaer en Persijn tot deskundigen,in de hoop dat deze hem gek verklaarden. Dit gebeurde dan ook en de man werd in Meerenberg opgesloten,waar hy altyd vrouwen met blote halsen op de muren tekent.

Daar wy vonden dat de boomgaard op het eiland lelijk stond,besloten wy die naar het ? bos te verplaatsen,waar de grond bleek veel beter te wezen.

Dinsdag 16 Nov. kwam Lore in stad voor de repetitie van Cecilia.

Ik moest met Ds Laurillard de praktische oefening bywonen van 4 aspirant godsdienstonderwijzers en één onderwijzeres,in het geven van catechisatie les op de school van Meester Groeneveld. De meisjes in de school wisten niets. Eén antwoordde dat de Heer op Golgotha,een ander dat Hy te Jeruzalem geboren was.

Woensdag 24 Nov. werd Frank 15. Wy gaven hem een parapluie,Maria Nepveu een paar handschoenen met bont,Henk een boek over sterrekunde, en Dora 2 vrijsters van St.Nic. Wy verlieten Bantam om de winterkwartieren te betrekken.

4444 Zondag 28 Nov. werd Dora 3 jaar en kreeg een poppebedje en pop van Agnes. Wy kerkten by de Graaf,die preekte over "Uw Koninkrijk kome," en meer dan plat was door het Gebed des Heren te vergelijken met een verlanglijst van St. Nicolaas. Na de kerk vond ik de vier meisjes van Eeghen by ons.

's Avonds hoorde ik Bronsveld over:" Werpt al uw bekommernis op Hem. Hy zorgt voor U." Dat was honderdmaal beter en stichtelijker dan de Graaf.

Woensdag 1 Dec. deed Max zyn le cand.examen met de le graad voor Doedes en Valeton.

Daatje Schinkel kwam zich by Lore beklagen dat Johan naar Jans vree en dus overspel bedreef,omdat de Heer gezegd had dat hy,die een vrouw aanzag om haar te begeren,zich aan overspel schuldig maakte! Lore trachtte haar te beduiden dat de Heer dit niet bedoelde. Ik zeide aan Johan dat als hy vues op Jans had,hy dan niet kon blijven en daarop antwoordde hy op zyn onbeschaafde manier:" Binnen 14 dagen breng ik U een ander meissie."

Zaterdag 4 Dec. vierden wy St.Nic.met Anna en Constance. Lore kreeg een bloemenmandje met seringen,een pluche sortie,een album voor de logeergasten op Bantam,3 patrijzen,een ivoren doosje met schaar en vin-
4445 gerhoed,1 fles met orange jam,een kanten fichu, een kanten zakdoek, portemonnaie en "Leisure Hours."

Ik kreeg 400 sigaren van W.Borski,een asbakje en mes van Max en JW., postzegeldoosje van Miek en zaag en bijl van Frank. Max kreeg een klokje, tekenboek,standaard voor pennen en boek; Miek kreeg 5 paar handschoenen, visiteboekje,kaartjes,ruche,dasje,sortie,bon voor laarzen,inktkoker, chocolaat en bonbons.

JW. kreeg twee stoelen,tafelkleed,ƒ 10- van ons,pantoffels,zilveren potlood,zeep,lucifersdoosje en liniaal. Frank kreeg een inktkoker,pantoffels,boek, zakschaar en penwiper. Ulie een portemonnaie met ƒ 10-. Norman een klokje,tuig voor de bok,een beurs,een glas,een thermometer.

Er circuleerde een lijst om in te tekenen op voordrachten welke Gunning wilde houden over Mozes als staathuishoudkundige,Calvijn tegenover Rousseau,Plato's Ideeënleer,Leibnitz,Goethe en Shakespeare's Romeo. Wat een geleerdheid !

Op 13 Dec kwam Willem Borski my weer ƒ 15.000- ad pios usus brengen en tevens zeggen dat hy de pen had gehaald door ƒ 10.000- van onze schuld van ƒ 12.800- aan het kantoor. Welk een uitkomst ! Hy bracht my 10 bankjes van 1000 gulden om daarmede een deel van onze schuld af te betalen,opdat de bedienden niet zouden weten dat die schuld op ƒ 2.800- na ons was kwijtgescholden.

4446 Zaterdag 18 Dec. joeg ik in myn overjas op Elswout met Wilson,van Merle,W.Borski en David van der Vliet. Gerard v.d.Vliet kwam niet omdat zyn vrouw juist beviel. Ik ging op een dag heen en weer. De oude Heer Borski was ziek.

Zondag 19 Dec.hoorde ik Max Frommel in de Luth.Kerk preken hoogstens ½ uur. De hofdames Ekatrà en Wedell bracht ik onder myn parapluie naar het Amstelhotel terug. Ekatrà betekent eikeboom.

Maandag 20 Dec. nam ik myn eerste les in het Hebreeuws by D.M.Woudhuyzen in een bovenkamertje by Spier op de Houtgracht,waar niet kon gestookt worden.

Max werkte met Hugo van Rossem by diens tante Kemper.
Vrijdag 31 Dec. watersnood in Brabant,18 dorpen onder water,150 stuks vee verdronken.

De baas schreef dat de boomgaard die week klaar kwam,d.w.z.dat het hakhout dan gehakt zou zyn.

Hendrik van Loon kwam oudejaarsdag uit Parijs terug en dat werd tijd,want de volgende dag stierf de oude Heer Borski,aetate 81½ jaar.

E I N D E - 1 8 8 0.

4447 Op 1 Jan. aten wy by Saar met Christiaan en Louise en Madelon van Nellesteyn,die my vroeg in welke taal het O.T.geschreven was!"

De tram had in 1880 7½ millioen mensen vervoerd. Opbrengst 7½ ton gouds. De berekening was ƒ 75.000-. De turfcollecte had op de Kerstdagen slechts ƒ 6000 opgebracht.

Max legde my de Hebreeuwsche werkwoorden uit,veel duidelijker dan Woudhuizen.

Op myn verjaardag gaf Lore my een parapluie,Max en JW. een voorsnijmes en vork,Miek een lampekleedje,Frank vloeipapier en enveloppen, Dora zoutlepeltjes,Nor een voorwerp om myn horloge 's nachts aan op te hangen; Beels een prachtwerk: Histoire de Joseph,veel te mooi voor my ! Saar,Hartsen en Willem aten by ons, nadat wy de begrafenis van de Heer Borski hadden bijgewoond.

Op 11 Jan. stierf de Heer Aernout Crommelin,bygenaamd IJzeren Frits,vader van de jockey Hendrik, oud 83 jaar. Henk zond my het Leven van Blumhardt.

Op Vrijdag 14 Jan. werd het engagement publiek van Louise van Eeghen met Jan Taets van Amerongen van Renswoude.

Voor het eerst reed Norman schaatsen. De thermometer wees 26 graden vorst aan. In 2 dagen lagen de grachten dicht. Van Dijk zat weer diep in de schuld.

4448 Dinsdag 18 Jan. sneeuwstorm,zodat Anna Prins en haar man,die met ons by Ceejet aten,eerst te 6½ kwamen in plaats van te 4½. In geen 40 jaren had het zo gesneeuwd en daarby vroor het steeds hard. Treinen noch trammen reden.

Op 27 Jan. engageerde Jan Luden zich met Mathilde van der Vliet. Te voren had haar vader David v.d.Vliet ~~zich~~ by my naar zyn gedrag geïnformeerd en ook naar dat van zyn vader,omdat hy het alles behalve aangenaam vond zyn dochter aan een Luden te geven.

Donderdag 3 Febr. reed ik met Lore,Ulie,Agnes,Mica,Annie en Betsy Beels naar Utrecht om de tabernakel van Ds Schouten te zien,die even mooi is als de uitlegging onbeduidend. De man was plat,onstichtelijk en oppervlakkig,liet gedurig zingen en tweemaal collecteren.

Maandag 7 Febr. had Jan Willem Unica by ons aan huis. Wy aten by Maria omdat al te 3 uur de tafel voor 16 moest gedekt worden. Frank at boven en schonk later thee voor 15. Carel Beels kwam een frans vers opzeggen,nogal geaffecteerd. Te 11½ begon het souper met een speech van Pim (JW.),gevolgd door Io Vivat,waarna de herrie duurde tot 2 uur. Zingen,schreeuwen en fluiten,alsof zy op de Dam zaten. Lore sliep niet voor 2 uur in. Ik werd te 3.45 wakker door een schel,stond op en ontmoette op de trap Jan Willem,die heel bedaard was en my zeide dat dronken leden van het gezelschap Vondel gebeld hadden. Die avond was er weer een sneeuwstorm.

4449 Allerlei onaangename ontdekkingen op Bantam. De riolen en putten waren allerverkeerdst aangelegd,zodat het water uit de zink-en beerputten in de regenbak liep. Het dak van de stal deugde niet en moest beschoten worden; het zinken dak op het huis was niet overal gesoldeerd,en de blinden reikten niet overal ver genoeg over elkaar,en het zink boven de keuken en strijkkamer moest vernieuwd worden,daar het doorlekte.

Uit een brief van Max aan Lore uit Utrecht van 18 Febr.:

" Heden by het ontbijt vond ik Uw lief briefje,en haast my u maar te
" antwoorden,want anders weet ik niet wat ik doen moet. Ik zal u even
" vertellen hoe het nu hier met ons staat,en de pro's en contra's wegen.
" Ten eerste: ik zou heel veel lust hebben om te gaan natuurlijk; want ik
" vind de Heer en Mevr. Oyens heel lief en pleizierig,en 't tenteert my
" zeer. Maar nu daartegen: Wy,Hugo en ik,hebben samen afgesproken niet
" meer partijtjes of dineetjes aan te nemen,tenzy dan wanneer het abso-
" luut moet. Nu bedank ik meestal ten voorbeelde voor van Rossem,want
" die heeft nogal veel invitaties,en 't kost hem altyd moeite te bedan-
" ken. Wanneer ik nu ook in 't midden van de week wegga, dan verlies ik
" myn poids en kan niets meer zeggen. Nu vind ik niet,dat dit zó absoluut
" noodzakelijk is,want Emilie zal er toch niet zyn,en by Mevr.Oyens kan
" ik altyd nog wel een beleefde avondvisite gaan maken."

" Ten tweede: Myn gezicht ziet er nog alles behalve smakelijk uit,
" en ik wilde veel liever thuis blijven en my zo min mogelijk vertonen
" totdat dat over is."

" Ten derde. Eergisteren avond hebben van Rossem en ik nog eens na-
" gekeken hoeveel werkdagen wy nog hadden eer het Juni was,en toen zyn
" wy geschrikt over 't kleine aantal dagen,en de enorme berg werk,die
" nog voor ons ligt. Andere studenten doen meestal over dit tweede ge-
" deelte candidaat een klein jaar,en wy moeten het in 4½ maand geheel
" en al er in hebben. Daarby komt,dat ik van achteren gehoord heb,dat
" myn eerste gedeelte nogal goed was,en dat,wanneer het tweede ook goed
" was,ik wel enige kans had om cum laude te krijgen,en daarom zou ik het
" jammer vinden,om het tweede minder mooi te doen,en alzo alle kans voor
" myzelf af te snijden."

" So now you see Mamma,my objection. Ik heb expres niet aan Mevr.
" Oyens willen schrijven,omdat ik u wilde consulteren en niet overhaast
" bedanken of aannemen. Ik dacht,wanneer ik u schreef,dat komt net zo
" gauw aan,als wanneer ik aan Mevr. Oyens schrijf,en dan kunt u dadelijk
" de boodschap aan Mevr.Oyens sturen. So please decide for me,dear Mamma,
" but....I had rather you refused ! Ik vind het zo gemakkelijk,juist nu
" Emilie niet meer in stad is,om overal maar te bedanken. Morgen ochtend
" zal ik wel horen,wat gy gedaan hebt..... Nu dag liefste Mama,heel veel
" liefs aan allen,uw liefh.zoon Max."

Colette Rochussen,wed. Dubourcq,was hertrouwd met David Rahusen, maar stierf plotseling aan bronchitis na een huwelijksgeluk van 6 weken.

Voor de Zendingskapel van van Dijk werd een bazar gehouden. Hendrik had er aan Lore *f* 300- voor gegeven,zodat deze er allerlei kocht.

De inkomsten der Diaconiescholen bedroegen *f* 42.000-,de uitgaven *f* 37.000-. De Heer had ons dus zeer gezegend.

4450 Donderdag 3 Maart. 24 jaar getrouwd. Jammer dat wy niet weer beginnen konden. Agnes,die 52 werd,kwam eten met Beels,Karel en Willem van Loon. 'S Avonds al de zusters met Annie Beels.

Frank woonde een meeting by in Artis voor de Boeren,die de vorige Zondag een schitterende overwinning op de Engelsen behaalden,van wie zy 150 man en de aanvoerder Colley op een heuvel doodden. Frank was vol geestdrift voor de Boeren.

Voor de Watersnood is by de vijf ton ingekomen en de Commissie hield nog een paar ton over.

Anna en Tane offreren aan Lore haar naar Marienbad mee te nemen.

4451 Maandag 13 Maart ontmoette ik de Bull,die my de ontzettende tijding meedeelde dat de Keizer van Rusland de vorige dag op afschuwelijke wijze door een bom vermoord was. De eerste bom verbrijzelde zyn rytuig en een aantal personen van zyn gevolg,de tweede vermorzelde hem de benen en het onderlijf,zodat hy binnen een half uur overleed. Schauderhaft !

Op 17 Maart kwam Henk van Zurich terug. Voor zyn meerderjarigheid kreeg Henk van zyn peetoom 5 obligaties à £ 100- of *f* 6000- 5½% Moscow Jazulaw Spoor.

Maandag 21 Maart werd Miek,en de volgende dag JW. door Ds Hasebroek aangenomen en Zondag 27 werden zy door Ds Adriani bevestigd, Miek kreeg van Maria Nepveu een horloge en Pim van Constance van Loon-Voombergh ook.

Henk bood aan Hubrecht zyn diensten aan voor de telefoon. Hubrecht wilde hem dadelijk nemen,maar Henk vond het beter om eerst zyn diploma in Zurich te halen.

Op 20 April vierden de Heer en Mevrouw Jan Borski-Sillem hun gouden bruiloft. Zy schonken vele giften,in totaal *f* 56.000-.

4452 Donderdag 21 April vergaderde ik te Utrecht met Gevaerts,Beynen,de Bordes en 4 van Dijkianen over het voorstel van van Dijk om een studiefonds van 2½ ton gouds by een te brengen,waarvoor de Heer Salomon Dedel *f* 25 mille beloofd had. Ik werd tot thesaurier benoemd. Hendrik van Loon en Willem Borski gaven ieder ook *f* 25.000 en in dat jaar ontving ik ruim *f* 90.000,-; in 1886 was het kapitaal al *f* 181.535 groot; in 1891 *f* 215.733 en in 1899,toen ik het land verliet,*f* 232.117.- Ik vrees dat van Dijk het nu van lieverlede zal opgesoupeerd hebben.

Donderdag 28 April vertrokken wy voor goed naar buiten. Het was nog altyd bitter koud,maar twee dagen later werd het opeens zomer en
4453 steeg de thermometer tot 60°. Het werd Zuidewind en er viel een malse regen.

JW. en Frank haalden het nieuwe schuitje aan het Zuider Eind af.

Woensdag 4 Mei woonde ik voor het eerst de vergadering van het Provinciaal Kerkbestuur by van 10-4¼ en van 6½-10½. Voorzitter was Koning van Limmen, een 76-jarige heiden met ogen als krenten en zo vlug als een hoen;

Vice-president Ds.Jans van Oostzaan,een ultra-modern lelijk mannetje met een rode pruik; van Duyll,een vriendelijk man,ook vrijzinnig maar welwillend,pred.te Broek in Waterland,Snellebrand van Twisk,weinig veranderd sinds hy lid van de Senaat der Studenten was in 1847; von Reeken, oud-ouderling te Haarlem,een Darwinist; Steenberg uit Amsterdam,secretaris en modern, en Ds.Hogerzeil uit Amsterdam.

Het examen begon met de candidaten van der Hoeven,die modern was, en van Kooy uit Groningen. Hebreeuws en Grieks was slecht. Steenberg examineerde in het Hebreeuws en Hogerzeil in het Grieks. Met 3 tegen 3 stemmen werd te 12 uur besloten hen tot het tweede gedeelte toe te laten. Na de koffie begon het examen in Bijbelse Geschiedenis,Dogmatiek,Kerk. Historie,Moraal en Kerkrecht. Van der Hoeven wist niets en van Kooy maakte het beter. Deze werd toegelaten.

4454 Op een drafje by Anna en Tane gegeten en van 6½ tot 10½ twee nieuwe Wetsvoorstellen besproken betreffende de aanneming door predikanten zonder ouderlingen maar met een oud-ouderling van hun richting,en de wijziging der verklaring,door candidaten af te leggen,dat zy het Evangelie van Jezus Christus zullen verkondigen. Hogerzeil,Snellebrand en ik stelden voor dit aan te vullen met de woorden:" Gelijk dit gekend wordt uit Gods Woord in de H.Schrift.," maar ook hiervan wilden de modernen niets weten. De volgende dag werd Piet Barbas,de jongste broer van die van 's Gravelandt,geëxamineerd. Hy voldeed beter.

Zaterdag 7 Mei kwamen Anna en Tane met de Heer Gulick en J.Martinez de dag by ons doorbrengen. Hy verhaalde heel interessant van zyn jachten op wilde vossen als jongen van 17 jaar op een der Sandwicheilanden, en hoe hy zyn eigen kost verdiende door opzichter te wezen over een zestigtal Chinezen en inwoners van Hawai,om guano te zoeken op een onbewoond eiland,of door belast te zyn als jong man van 20 jaar met de taxatie van het land voor de belasting. Op dusdanige wijze wisten arme Amerikaanse jongens de kosten van hun studie zelf te verdienen.
Dit deed ook de onlangs gekozen President Garfield,die als knaap aan de lijn liep en schuiten voorttrok. Eens viel hy over boord, maar hy greep een touw,dat uit de schuit hing. Dit vierde echter en Garfield werd door de stroom meegesleept,terwijl de oever te steil was om er tegen op te klimmen. Eensklaps bleef het touw vastzitten en wist
4455 hy daarlangs de boot weer te bereiken. Nu onderzocht hy hoe het kwam dat het touw van het katrolletje,waarover het liep,was afgeraakt en toen hy noch in het katrolletje,noch in het touw een gebrek ontwaarde, begreep hy door hoger hulp gered te zyn en riep hy uit:" James,Providence has something for you to do." Daarna bezocht hy de school en de Universiteit en verdiende zyn boarding met les geven. Ook deed hy missionarywork als laypreacher en onderscheidde zich zó in alles,dat hy afgevaardigde werd. Gulick eindigde met te zeggen:" President Garfield " is an excellent man."

De Schröders failleerden,benevens de Suikerraffinaderij van Wijthoff,voorts Banze en Stolte in katoen en koffie en de Javabank. De Ned. Bank deelde slechts ƒ 143,- uit.

Zaterdag 14 Mei werd Christiaan 53 en aten wy by hem met David en Kee,hun dochter Lizzie,Willem,Hartsen,de Heer Dorrepaal en een zwager Küpfer. Saar was te Boppard met dochter Jet. Willem Hartsen was terug van Java.

Zaterdag 21 Mei kwamen Constance van Loon en haar dochters Ag en Lou by ons en namen zy 's avonds Norrie mee,die gedurende Lore's afwezigheid op Hoog Beek en Royen zou logeren. Lore plukte de eerste seringen. Aan het eind van de sparrelaan werd het ijzeren hek geplaatst.

4456 Woensdag 25 Mei vertrok Lore met Anna,Tane en Ceejet Labouchere naar Frankfort. Grote hitte met Oostenwind. Het hakhout liep nu overal uit evenals de 60 nieuw geplante eiken op het eiland.
Beels schreef my uit Karlsbad dat de badgasten diep medelijden inboezemden,daar zy aan walgelijke vetzieken leden met rollen en kwabben vet in de hals,onooglijke buiken,olifantsbenen en voeten,groen-en gele gezichten,suikerziekten,poolse Joden met vette tirebouchons. Ik ried Lore af naar Karlsbad te gaan,omdat de reis heen en weer ± 8 uur duurde en dus te vermoeiend was.

Lore schreef my 's avonds uit Frankfort dat de hitte in de trein ondragelijk geweest was,en dat Anna op het parket was uitgegleden en een buil boven het oog had.

Op 26 Mei schreef Lore o.a. dat zy in de Franse kerk geweest was (Hemelvaartsdag) en Mr.Correvon had horen preken. Anna zag er ontoonbaar uit en daar zy in deze hitte geen moed hadden om in eens naar Marienbad door te reizen,zouden zy te Nürnburg overnachten. Van daar spoorden zy Zaterdag ochtend te 8 uur naar Marienbad,waar zy te 3½ aankwamen. Zy hadden kamers by Klinger besteld,maar daar die niet bevielen,verhuisden zy naar 't Versendungshaus,vlak by de bron,zodat zy van haar balkon de muziek konden horen.

In de Marienbader Curliste staat: Frau Caroline van Lennep,gebor. van Loon,oberappellationsrathsgemalin aus Amsterdam !

4457 Vrijdag 27 Mei reed ik naar Zeist om te zien hoe Norrie het maakte. Hy had juist les toen ik kwam,maar wees my daarna de plaats,de stal, de muilezel,zym tuintje en de moestuin. Na het dejeuner kwam het rytuig voor en moest ik mennen,daar de koetsier afwezig was. Op Hemelvaartsdag had Nor by Mevr.van Lynden geluncht en gegeten en veel schik gehad met Jan Mackay,het 11-jarig zoontje van Theodore. Mevrouw van Lynden had aan Lore verteld dat Nor aan tafel zo aardig had zitten keuvelen. Van heimwee bleek dus niets. De kamenier waste en kleedde hem 's ochtends, waarop hy zeer gesteld was,en de diners bevielen hem ook best. Ik schreef een en ander aan Lore,ook dat Dora terstond bemerkt had dat ik myn haar had laten knippen,want toen ik buiten kwam zeide zy:" Comme Papa est joliment coiffé !". Toen Hansje Röell Dora en Ulie in het dorp ontmoette herkende zy haar niet en vroeg zy:" Wie is dat honnige kind ?".

Ds. Hasebroek schreef my een allerliefste brief om voor de pendule te bedanken en zeide:" Lieflijker dan het klokkenspel was my de omgang " met uw beminnelijke zoon en dito dochter !".

4458 Insinger werd Lid der Eerste Kamer en Herman v.L. Lid van Gedep. Staten. Hendrik vertelde my dat het kantoor Hope by het faillissement van Schröder ƒ 10.000 verloor.

Het was op Bantam zó droog dat de baas het nieuwe plantsoen op het eiland en de sperges in de moestuin moest begieten. De treurbeuk verdorde en de appelbomen lieten de vruchten vallen. De kippebrug werd voor gemeenschappelijke rekening met Beels vernieuwd en kostte ƒ 507,76.

Lore schreef dat zy altyd even moe was,maar dat Tane daar niet van wist en vond dat de heerlijke lucht haar droeg. Anna en Tane vonden Marienbad ook zeer lief,wat Lore verheugde,daar zy ter wille van haar daarheen gegaan waren.

4459 Dinsdag 31 Mei zeide ik aan Hendrik dat ik in de positie van van Dijk verkeerde en geld ter leen moest vragen. " Dat doet my eindelijk " eens heel veel pleizier,"zeide hy," dat hoor ik met genoegen."
" Ja maar,"hernam ik," ik durf er jou niet om vragen,nu je door het " faillissement van Schröder schoon aan de haak zult zyn."
" Inquieteer je daar niet over; hoeveel heb je nodig? Vier,vijfduizend "gulden ?"
" Neen,"zeide ik,"ik hoop dat myn broer Willem in ~~Januari~~ Juni aan ieder " ƒ 2000 van het pensioenfonds zal uitkeren,en als je my die zolang " lenen wilt,kan ik ze in Juni restitueren."
Hendrik had veel schik,wreef zich in de handen en wilde het geld al krijgen,maar ik verzocht hem daarmede nog te wachten,totdat de nood aan de man kwam. Per slot van rekening heb ik het geld toch niet nodig gehad.

Frank was bezig een konijnehok te timmeren. De droogte en de Oostenwind deden alles verdorren. Ik schreef aan Lore:" Ach ach ! 't is of " alles treurt en kwijnt en sterft omdat jy weg bent."

Lore schreef dat zy toch naar Karlsbad ging. Ik schreef haar Zaterdag 4 Juni:" Liefste der liefsten ! Je bent dus nu te Karlsbad.Ik " bewonder je energie en moed,en zou het horribel vinden om weer 4 uur
4460 " in een door de zon gebraden wagen te moeten zitten,louter for the " sake of seeing Agnes en Beels,die je de gehele zomer ziet. Al die " plaatsen en valleien gelijken op elkaar,'t is er over dag benauwd " en 's avonds tochtig, de bergen drukken je keel dicht en maken de dag " veel korter dan hier,terwijl het op de wegen altyd stuift. Ik ken " Ems,Soden,Kreuznach,Baden-Baden en heb er genoeg van. 'T Is er gloei- " end,zonnig,stoffig en benauwd."

(Toen ik in '93 in Marienbad was of im Judenbad,gelijk men het terecht noemde omdat het vol joden was,vond ik het een onmogelijk oord, daar het in een nauwe rotskloof ligt en de Noordewind de stof huizenhoog opzweept. Terwijl Tane de lucht aangenaam vond,had ik precies

het tegenovergestelde gevoel en maakte die my even slaperig en moe als te Ems en te Soden. En dan het voortdurend klimmen en de zwermen wespen die je het leven vergallen. Een groot inconvenient in Marienbad is ook dat alles aan de Tepler monniken toebehoort,ook de baden,die dan ook infaam zijn,beneden kritiek; dit waren ze althans in 1893. Daar het overal tocht,en men door het klimmen steeds bezweet raakt,vat iedereen kou en hoort men de badgasten steeds hoesten. 't Is een perfide klimaat, overdag brandend heet en 's avonds zeer koud. Het Brunnenhaus is ook hoogst gebrekkig ingericht,want men moet queue maken om zyn glas gevuld te krijgen en slechts één tegelijk wordt geholpen,en zo zou ik nog tal
4461 van grieven tegen Marienbad kunnen opnoemen,maar ik keer van 1893 naar 1881 terug,toen het daar nog veel primitiever was wat de baden en de bron betreft.)

Ik schreef aan Lore dat Norrie te Zeist een mikroskoop van de meester gekregen had en René Labouchere de liefste jongen vond,die hy ooit gezien had,en Henriette het liefste meisje.

Als tuinjongen in plaats van Manus Waszink had de baas Manus Peet aangenomen,maar die was een grote deugniet en werd weggezonden; in zyn plaats kregen wy een zoon van de schilder v.d.Berg. Vader Peet,die by Jan Six koetsier was,had als jong man de twee keukenmeiden van Jan en van Piet Six verleid,en toen zy beiden zwanger werden,was hy met de ene getrouwd.

Als tegenhanger van myn somber gekleurde beschrijving van Marienbad wil ik hier uit een brief van Lore van 11 Juni overschrijven wat zy er van zegt:" Na aan de bron gedronken te hebben,lopen wy in de een " of andere richting,altijd even beeldig. Wy moeten wel eens klimmen, " maar nergens heb ik zulke gemakkelijke wegen gezien. Er loopt geen " rivier door het dal en nergens ziet men water. 'sAvonds wordt het " wel wat koud en ook 's morgens is het fris,maar dampig is het niet. # En de lucht is overheerlijk,niet zwaar of drukkend,maar zo zuiver en " licht,dat men er door gedragen wordt zodat men niet gauw moe wordt."
('tIs maar de vraag wie gelijk had,Lore of ik !).

4462 Zondag 5 Juni nam ik de Zondagschool voor Lore waar. Er kwamen 10 meisjes,die ik over de Chr. feesten ondervroeg,maar zonder een enkel antwoord te ontvangen. Ik verzocht ze de tien geboden tegen de volgende Zondag te leren,daar ze die niet kenden.

Mevrouw Westendorp was weduwe geworden en had het heel moeilijk, want het fortuin van haar man bestond uit Amerik. fondsen,die byzonder laag stonden,en haar domme zwager Sanders had die alle verkocht,terwijl zy later weer rezen. Ik had aan Mevrouw de Vos- Wurfbain,haar schatrijke kinderloze tante,geschreven met verzoek haar te ondersteunen,maar die antwoordde my niet en zond haar niets en haar schoonzuster Sanders, Gerrit Westendorp's eigen zuster,die ook schatrijk was,liet haar ook in de steek.

Aan Lore schreef ik 6 Juni:" Om je te tonen dat Dora je niet ver- " geet,diene het volgende. Terwijl ik my schoor,was ze in myn kamer om " my te zien scheren. Plotseling liep zy naar de portretten van Mama " en Jan van Loon,en zeide zy:" Il n'y a pas de portrait de la chère " Mamantje." Daarop by de sofa komende zeide zy:" Et les robes de la " gentille Maman n'y sont pas non plus !"- Daarop zeide ik:" Papa va " gronder Maman de ce qu'elle ne revient pas,n'est-ce pas chou ?"- " Non,"répliqua-t-elle," pas gronder Maman." Verleden ontmoette ik " haar al wandelende met Ulie,Betsy Röell en haar Melle. Je dis bonjour, " sur quoi elle s'adresse à Betsy et lui dit en me montrant du doigt:
4463 "" C'est <u>mon</u> Monsieur !". Vanmiddag vroeg zy my waarom <u>ik</u> een baard " had en Mama niet,waarop ik antwoordde:" Maman n'a ni moustache ni " barbe,afin que je puisse l'embrasser."

Frank ging op Hoog Beek en Royen logeren,wat hy heel pleizierig vond daat hy Zeist niet kende. Lore en de zusters spoorden 6 Juni naar Karlsbad,waar zy een porseleinfabriek bezichtigden en zagen hoe men dit vervaardigt. Lore vond het er prachtig en veel eleganter dan te Marienbad wat de winkels betrof. Even veranderlijk was het klimaat in Marienbad als overal elders en Lore schreef my op 9 Juni dat het plotseling koud was geworden als in December en zy blij was van een fluwelen japon by zich te hebben. Myn broer Willem was te Elster in Saksen,een badplaats in het genre van Kissingen. Prof.Stokvis had het hem aangeraden.

Lore had een etensservies te Karlsbad gekocht voor 36 gl., soi-disant voor 12 personen, maar daar er veel te weinig was, kocht zy er nog voor *f* 24- by en Ceejet gaf haar een koffieservies cadeau.

Dr. Mende schreef aan Henk ½ Liter melk daags voor. Anna Pauw vond dat Constance veel te streng was met Norrie. Myn traktement bedroeg nu in het kwartaal *f* 966,86, dat was *f* 32- meer dan te voren omdat de korting afliep, daar ik byna vier jaar raadsheer was.

Zaterdag 22 Juni deed Max cand. examen 2e gedeelte cum laude !!!

4464 Max heeft daarna aan Prof. Valeton gevraagd hem de hoofdstukken uit het O.T. op te geven, welke hy voor zyn doctoraal moest bestuderen.

Jan Messchaert van Vollenhoven was aan longontsteking gestorven, aetate 68. Zyn lijk was byna verbrand, waarop zyn vrouw Cateau op haar geestige manier gezegd had:" En Vollenhoven was zo erg tegen de crematie." Zy had meer dan genoeg van de ellenlange toespraken op het kerkhof, waar o.a. Piet van Eik geweldig gehapt had en Gagnebin gejankt, zodat zy blij was dat de Commissarissen van de Holl. Spoor gezwegen hadden.

4465 Henk schreef aan Lore dat hy verliefd geworden was. Ik schreef hem dat hy niet te gauw een declaratie moest pousseren en alles wel moest wikken eer hy daartoe kwam. Vooral drukte ik hem op het hart zich in de positie van het meisje te verplaatsen, die nog volstrekt geen gelegenheid gehad had hem te leren kennen en misschien zeer verwonderd zou zyn als hy zich declareerde. Zy was pas 19 en Henk had niets aan te bieden. De ouders zouden wellicht niet toestaan dat zy naar Holland verhuisde of met een Hollander trouwde. Zeer zeker zou zy hier het heimwee krijgen of ons klimaat niet kunnen verdragen. Nam zy Henk dadelijk aan dan zou zy later licht berouw krijgen evenals Anna Crommelin of Lizzie van Lennep. Stond zy de kennismaking toe, dan werd die later onmogelijk, daar de verhouding dan stroef en gegeneerd is, adres aan Agnes en Beels, en komt het dan tot een huwelijk dan is die ongelukkig. Henk was er slechts eenmaal aan huis geweest en het was de vraag of hy er weer zou geïnviteerd worden. Ik ried Henk dus aan in Augustus op Bantam te komen en te wachten of hy by de telefoon geplaatst werd en of zyn affectie duurzaam bleef. Ook vroeg ik hem of hy misschien van plan was in Zwitserland lijnen aan te leggen, en ik eindigde met te zeggen dat verliefden altyd raad vragen met het vaste voornemen zich er niet aan te storen, doch dat ik hoopte dat hy een uitzondering op die regel maken zou.

Zaterdag 18 Juni kwam Jan Gunning logeren, die niet het talent

4466 had my te behagen, daar hy steeds tegensprak, alles beter wist en zich toch niet buiten het kringetje van Latijn en Grieks bewoog. Franks examens waren afgelopen, maar de lessen duurden nog 14 dagen à 3 weken. JW. moest nog een college by Prof. Verdam volgen, maar de andere professoren hadden hun lessen gestaakt. Emilie was te Schwalbach en zag er veel beter uit. Mevrouw Westendorp en haar dochter Marie, die te Karlsbad waren, kwamen Lore zien en vonden dat deze er zo goed uitzag.

Vrijdag 24 Juni Sint Jan, aldus genoemd omdat de dagen dan afnemen. " Hy moet wassen en ik minder worden."

Johan Gunning was by zyn promotie door alle vier professoren fel bestreden, o.a. door Beets, die hem over zyn stijl en taal de les gelezen had. Johan Gunning was knap, maar ook al niet vrij van pedanterie en dus waren zulke pillen niet kwaad.

Zaterdag 25 Juni las Agnes Beels my een brief van Anna voor, die schreef " qu'elle en a assez et qu'elle croit que c'est aussi le cas " avec Tane, mais que Lore n'en a jamais assez."

4467 Lore schreef my dat zy van plan waren over Praag en Dresden terug te reizen, maar op raad van Agnes smeekte ik Lore de zusters te raden in eens door naar Dresden te reizen en zich niet te Praag op te houden, omdat het een vuile stad is vol joden en ongedierte en het er in de zomer ondragelijk heet is. Hendrik vond dat ik groot gelijk had. Frank ging met Max en JW. te Utrecht de maskerade zien en genoot zeer.

Daar ik in de courant las dat er bisbilles waren te Praag tussen de politie en de studenten drong ik er opnieuw by Lore op aan om er niet heen te gaan. Daarby kwam dat Praag een grote omweg was en Lore dan veel te lang tussen de wielen zou zitten en te vermoeid worden.

Lore schreef my Woensdag 29 Juni:" Je ne conçois pas qu'Anna ait " écrit à Agnes qu'elle en avait assez. Elle et Tane ne font que regret- " ter leur départ et dire qu'elles aimeraient tant rester encore un peu !"

Hier zal ik niets op zeggen dan dat Anna niet altyd even oprecht was. Lore voegde er by:" 't Is niet altyd even warm in Praag en iedereen " zegt dat het een mooie stad is."

Ik schreef haar:" Ik hoop dat je onderweg een beetje meer naar huis " moogt verlangen dan je aan Beels gemanifesteerd hebt,want die was er " puur van gechoqueerd en zeide:" De van Loons zyn,op Willem na,overal " liever dan thuis."

4468 Donderdag 30 Juni schreef ik aan Lore: " Cher Ange, J'ai l'impres- " sion que j'ai continuellement la plume en mains pour t'écrire,parce " que je ne fais que causer avec toi en pensée et pourtant je n'ai de " longtemps pas écrit autant que toi; voilà que j'apprends par une lettre " de Willem,que même lui a reçu une lettre réjouie de ta main,dans la- " quelle il lit entre les lignes que tu parais t'amuser royalement. " Ieder zyn smaak ! J'espère que tu as trouvé ma carte à Prague,ou plu- " tôt je ne l'espère pas,et je me flatte toujours de l'idée que les soeurs " aient renoncé à ce sot détour par cette chaleur. On dit souvent qu'a- " près une cure il faut aller humer l'air de la montagne,mais il est " très sûr qu'il ne vaut rien de se fatiguer en chemin de fer et dans " les rues brulantes et méphétiques d'une vieille cité. Pensez-y mes " soeurs. "

" Nu ligt myn hele berekening in duigen ! Morgen moet ik Nor te " Zeist halen,omdat Constance Dinsdag naar St.Moritz vertrekt. Hy is " dus een week hier zonder toezicht. Puis Lankamp va nous arriver le 11, " de sorte que nous serons à peine deux jours ensemble. C'est vexant ! " Si tu revenais Mardi ou Mercredi,comme tu écrivais dabord,mous aurions " pu retourner ensemble à Bantam.

" Maria wil het voorstel van Constance om Hoog Beek en Royen te " bewonen gedurende haar afwezigheid wel aannemen en dus heeft Nepveu, " die er al voor bedankt had,niet anders te doen dan te gehoorzamen."

4469 " " Wat wil je daar tegen doen,Vriend ?" zeide hy my met een piteus ge- " zicht. " Ik bleef veel liever in Amsterdam,maar ik moet het wel uit " vriendelijkheid over Constance aannemen !!". Hoe vind je ? Dat heet " men wel de rollen omdraaien. Wie betoont hier vriendelijkheid,Constance " of hy ? JW. is gisteren te Zeist geweest en Nor kreeg een kleur van " schrik,daar hy dacht dat Pim hem kwam halen. Die heeft dus ook nog " geen heimwee. En de goede Miek zeide my dat zy het niet onaangenaam " vindt om met Ulie alleen te zyn,ja eigenlijk zelfs nogal pleizierig. " Ik begin dus overcompleet te worden en kan my te drogen hangen. En " als je niet gauw terugkomt ga ik als landverhuizer naar Mexico,want " ik ben niet getrouwd om zes weken van de vrouw gescheiden te blijven.

" s'Jacob vertelde my heden dat de dood van Vollenhoven een opluch- " ting is voor Frits van Lennep,die er gruwelijk onder zat,daar hy van " alles buiten,onderhoud van Boekenrode,equipage,huishouden enz. de helft " moest betalen,maar niets te zeggen had,nooit een rytuig mocht bestellen, " altyd op de bok moest zitten,en nooit van de trein werd afgehaald."

" Ik heb een ogenblik plan gehad om je te Dresden te gaan halen, " maar nu Norrie hier komt gaat het niet,en het zou ook niet hartelijk " zyn tegenover Anna en Constance om je te enleveren of ze te dwingen " mee te gaan. Ik heb echter zó het heimwee naar je dat ik niet weet hoe " ik het nog een week uithoud,en ik hoop dat je op je terugreis hetzelfde

4470 " gevoel zult hebben als ik op myn retour van Weenen,toen ik plan had " om my een paar dagen te Salzburg op te houden,maar het niet kon uit- " houden en naar huis ijlde."

" Van de Utrechtse feesten schrijf ik je niets,daar de jongens je " alles zullen verhalen. Het ongelukkige van die optochten is dat de " studenten overal,waar zy stilhouden,op champagne in plaats van op " spuitwater onthaald worden en dan 's avonds niet meer op hun beheh " kunnen staan. Maarten Pauw had het kwaad,daar hy overal Matthias " moest vergezellen en als page alles te voet moest afleggen. Jo den Tex " was 's avonds zó dronken,dat hy met een meisje Biben in Tivoli rond " liep zonder te weten wie zy was en daarop de gehele nacht als president " der Societeit aldaar moest doorbrengen."

" Ulie heeft heden precies zo'n nerveuse attaque gehad als Miek. " Gelukkig kon zy Daatje waarschuwen dat zy flauw ging vallen,maar eer " deze water kon halen,viel zy neer en begon zy allerhevigst te trekken, " te slaan en zó te gillen,dat het gehele personeel,zelfs Johan,naar " boven liep. Dat zyn van die hysterical fits,waartegen slechts één ge- " neesmiddel bestaat,dat afdoende is....een manspersoon."...

4471 Vrijdag 1 Juli schreef Lore uit Praag,waar zy de avond tevoren gekomen was na een heel pleizierige reis,langs een prachtige weg en met koel weder: " Wat oordeelt gij allen oppervlakkig !" schreef zy terecht, " Omdat Agnes het hier zo warm gehad heeft,moet het er daarom altyd zo " warm zyn ? Dan,juist deze weg hebben wy gekozen om à petites journées " te reizen en niet zo lang achtereen in de trein te zitten. Van Marien- " bad tot Dresden is 12 uur sporen,van Marienbad tot Praag slechts 6, " en van Praag tot Dresden weer 6. Nu is Praag een heel eigenaardige " mooie stad en 't is vooral voor mijn pleizier dat wy hier zyn. Morgen " ochtend vertrekken wy om 8 uur uit Praag,komen te 2½ te Aussig en va- " ren dan per stoomboot door de Sächsische Schweiz naar Dresden."

" Het spijt my dat Ulie en Miek niets van de Utrechtse feesten heb- " ben gezien. Waarom komt Norrie vandaag niet thuis,nu hy al zes weken " te Zeist geweest is ? Wy gaan nu toeren,en daar ik veel van toeren " houd,zal dit wel aardig zyn. Ben je niet blij dat je niet mee hoeft, " klein oudje ?"

" Vandaag zou kleine Lou al 12 jaar oud geweest zyn." " Ik heb niet gemerkt dat Praag vol joden is en die evenmin gezien als " ongedierte !"

" Anna en Constance vonden het zo jammer van Marienbad te verlaten; " 't is ook een gezellig plaatsje en als niemand my thuis wachtte had " ik er ook nog wel wat willen blijven; nu ben ik echter blij van op " myn retour te zyn. Je bedorven Vrouwtje."

4472 Zaterdag 2 Juli schreef ik:" Dora ne fait que regarder et admirer " Nono,qui suit le bon exemple de René Labouchere et est devenu très " poli,tenant son chapeau à la main devant Madame Röell et lui répon- " dant très joliment....."

Zondag 3 Juli schreef Lore my uit Dresden: " Chéri,Je suis assise " dans le jardin de l'Hotel Bellevue au bord de l'Elbe,où il fait déli- " cieux,car nous avons une vue charmante sur la rivière et ses grands " ponts. Te souviens-tu de l'hotel,où nous avons logé en '57 ? Nous " sommes arrivées ici hier soir à 6 h. après une très belle course en " bateau à vapeur. L'Elbe fait des contours et circuits à l'infini de " sorte que le paysage change à tout moment et il y a tant à regarder " que j'en étais toute fatiguée et qu'à la fin j'ai du fermer les yeux. " Aujourd'hui nous ne ferons rien que nous reposer."

4473 " Chéri,ta lettre m'a fait un peu de peine. L'opinion de Beels " m'est joliment indifférente,mais pas la tienne,et quand tu me dis " que Beels était choqué de ce que je n'avais pas le heimwee,tu as l'air " d'en être choqué aussi. Et voilà ce qui me chagrine,car tu as l'air " de désirer que j'eusse eu le heimweh à Marienbad. Et moi qui croyais " que je ne l'avais pas parce que tu l'aurais demandé pour moi au Sei- " gneur ! Tu sais comme j'ai eu de la peine à prendre la résolution de " partir,comme le courage m'en manquait absolument et comme c'est toi " qui as décidé la chose. Dès que j'étais partie j'ai fait tout au monde " pour être gaie et j'étais si heureuse de réussir,car ce voyage est " couteux et Anna et Constance ont tout payé,même le médecin et les " remèdes. Et si,au lieu de me montrer reconnaissante,je n'avais fait " que soupirer et me plaindre,ce n'aurait pas été aimable du tout. " J'étais donc si reconnaissante envers Dieu d'avoir été gardée de " heimweh,puis aussi envers toi,car chéri,si tu avais voulu me le pro- " curer ce n'aurait pas été difficile: tu n'aurais eu qu'à me laisser " une couple de jours sans nouvelles et à m'écrire très peu,dan had ik " het niet lang uitgehouden,dat beloof ik je ! Mais je crois que tu " penses que je ne languis pas après toi et toute ma bande et que je " continuerais volontiers à voyager encore plus longtemps,mais en cela " tu te trompes joliment. Non chéri,je compte les jours qui me séparent " encore de toi,et si l'on me donnait le choix je partirais tout de
4474 " suite,et je crispe de plaisir en pensant que je vous aurai tous au- " tour de moi Dimanche prochain. Ta fidèle et désireuse C. "

Diezelfde dag schreef ik o.a....." J'ai eu tes filles pour la der- " nière fois et je leur ai dit de ne pas revenir Dimanche prochain.
4475 " Du reste il n'y en a eu que deux qui me sont restées fidèles,et " celles-ci montrent encore un peu d'intérêt,bien qu'elles soient tout " aussi ignorantes que les autres. Je regrette que tu n'aies pas assisté " aux leçons pour voir qu'elles ne savent pas répondre aux plus simples " questions. Je leur avais dit de relire les paroles que le Seigneur

die stakkers!!

" a prononcées après Sa résurrection et avant Son ascension,mais pas
" une n'avait su où les trouver. Enfin ! 't is om te schreien !"
" Marie Hartsen est venue m'annoncer son engagement avec Heemskerk.
" J'espère que tu dormiras mieux que ton mari célibataire...."

Maandag 4 Juli schreef ik:" Ik klamp my aan elke strohalm vast
" en hoop dat Tane zich herinneren zal dat het Blaadje van Spanje met
" 1 Juli moet verschijnen en het nu al de 4de is,zodat zy besluiten zal
" om per extra post huiswaarts te keren. Daarby zyn er extra lieve ge-
" vangenen in de Cel,die op Anna wachten,bijv. Antje Hoffenaar,die ge-
" schreven heeft dat het haar speet slechts 2 jaar te moeten zitten,
" daar er zulk een lustoord als de cellulaire gevangenis op aarde niet
" bestond. En nu vooral zou Anna haar op bloemen en kersen kunnen trac-
4476 " teren. Laat haar dus haast maken om terug te komen en vergeet dan
" niet met haar in de trein te gaan zitten. Hier zyn ook mooie rozen..."

Diezelfde avond kreeg ik bericht van Lore dat zy Woensdag 6 Juli Dresden zouden verlaten om Donderdag in Amsterdam te komen. Ik schreef dadelijk terug..." Een gevoel van dankbaarheid maakte zich van my mees-
" ter toen ik op het couvert van je brief van Zondag het postmerk Dres-
" den zag,want ik had geen rust eer ik wist dat je het oproerige Praag
" had verlaten,waar in de nacht van Vrijdag op Zaterdag opnieuw onge-
" regeldheden zyn voorgevallen. Ik sidderde by de gedachte dat de stad
" in staat van beleg zou verklaard worden en jy,die geen paspoort hebt,
" dáár zou moeten blijven,om van geen erger onheilen te spreken."
4477 " Hélas ! lorsque ma bile s'échauffe,je n'entends plus raison."
" Ja liefste,ik herinner my best in Maart '57 met je in het Hotel
" Bellevue geweest te zyn en op het Brülsche terras naar de Kaffeeklatsch
" der dames geluisterd te hebben. Zulk een honeymoontrip zou ik met je
" wel eens willen overdoen."
" Jans hoopt dat je gauw terugkomt om de erwtjes in te maken.
" Chacun prêche pour sa paroisse. Ik zal om 1000 andere redenen dank-
" baar wezen,maar ik vrees dat ik nooit meer de moed zal hebben om je
" weg te zenden. De arme Prinses Stephanie zal ook bang zyn in Praag
" en het heimwee naar Brussel hebben,want by zulke huwelijken is geen
" affectie te verwachten en zy is nauwelijks volwassen. Bedank Anna en
" Constance uit myn naam van je zo onthaald en voor je gezorgd te heb-
" ben. Je blijvende Eigendom."

Donderdag 7 Juli kwam Lore doodmoe te Amsterdam terug,na 44 dagen afwezig te zyn geweest. Ik bracht haar naar buiten,waar zy terstond ~~naar~~ bed ging om uit te slapen.

Zaterdag 9 Juli kwam Frank buiten met een diploma,waaruit bleek dat hy summa cum laude in de 4de klasse was overgegaan. Hy werd verrast en beloond door een ezel op stal te vinden. Men zette er Norrie op maar
4478 de ezel gooide hem over zyn kop op de stenen,zodat hy bebloed opstond. Wy legden compressen van arnica op de wonden en van koud water op het hoofd. Hy degobilleerde. De volgende dag was hy beter,maar licht in het hoofd.

Maandag 11 Juli kwam Lankamp logeren om aan Nor les te geven. Barbas werd te Eemnes beroepen en had veel zin om het aan te nemen, omdat het in de kerk van 's Graveland zo tochtte en er by de pastorie te Eemnes een grote tuin was,maar toch bedankte hy.

Woensdag 13 Juli had Henk een vispartij met de Cloëtta's en Dond. 14 Juli zond hy zyn brief aan de ouders met een brief daarin voor Fanny. Zondag 17 Juli zond Henk ons een afschrift van Prof.Cloëtta's antwoord, die hem zyn brief aan Fanny ongeopend had teruggezonden en schreef dat hy niets van haar gevoelens wist,maar geen plan had haar daarnaar te vragen dewijl zy pas 19 was en Henk ook eerst in zyn eerste Lebensstadium, zodat het beter was "dasz er die Sache fallen lässe und vergesse !". C'est un peu fort ! Zulk een behandeling had Henk niet verdiend. Henk wilde hier komen,maar ik telegrafeerde hem van te blijven en schreef aan Fanny's vader terwijl Lore aan Henk schreef.

Dinsdag 19 Juli telegrafeerde Henk: Darf bald declarieren.
4479 Woensdag schreef Henk dat hy een onderhoud met Prof.Cloëtta gehad had, dat hem veel meer hoop gaf. Donderdag schreef Henk dat hy verlof had Fanny schriftelijk ten huwelijk te vragen,waarop ik andermaal aan haar vader schreef om hem te bedanken en over Henk's vooruitzichten te onderrichten.

Woensdag 27 Juli kreegik een brief van Henk met een copie van Fanny's antwoord,dat niet veel hoop gaf,daar zy de moed niet had om zich reeds te binden en het ouderlijk huis te verlaten. Mevrouw Cloëtta gaf Henk verlof later andermaal aan te kloppen.

Louky van Loon kwam op Bantam,maar zy was zó stijf gekleed,dat zy 's middags het niet verder bracht dan Swaenenburg en 's avonds tot het heitje.

Max had Zondag op Aardenburg gegeten en Maandag een picnic gevierd ook met de van Eeghens.

Zondag 31 Juli viel Frank by het schuitenhuis in het water.

Maandag kwamen Betsy Beels en James,(een magere oude droogpruimer zonder enige charme) op Swaenenburg,waar Nor en Dora waren om te strooien. Alles was er versierd en er wapperden 3 Holl.en 1 Eng. vlag. Het voorportaal was vol bloemen,drie coins vol mos,varens en potten,twee pullen met bouquetten van rozen,en het afgodsaltaar in het midden vol bloemen. Te 4½ diner. Herman en Annie Beels (de ouders van Betsy) met Lex,Clemens en Christiaan,Agnes en Louise van Loon,Adèle Elout,Lore,Max JW. en ik. Mooi bruiloftsdiner met toasten van Beels,Herman B, de Bruidegom en Karel,alle in het Engels. Aan het dessert zongen wy met accompagnement van de muziek uit Naarden de volgende door Agnes vervaardigde coupletten:

God save our dearest bride !
His peace with her abide
And with her stay ! enz...

4480 James was weduwnaar en had al twee dochters. By Betsy kreeg hy er nog enige by (pour un bon coq il en faut un maigre) maar geen van deze verstaat een stom woord Hollands !

4481 Beels gaf my eindelijk de helft terug van de reparatie der kippebrug ƒ 253,99.

Woensdag 3 Aug. beviel Olga van Eeghen van Ella. Maandag 8 Aug. stormde het zó,dat de mooie nieuwe vazen uit Parijs op het terras van Swaenenburg aan stukken vielen.

Henk was uit Zurich teruggekomen en tekende op het Telefoonbureau. Lore had weer de ster.

Op 11 Aug. aten wy by Saar,terwijl Max,JW. en Frank op Swaenenburg dineerden met Karel,Agnes van Loon,de mooie Agnes Pauw en Ada van Loon, zonder oude lui,zodat zy dolle pret hadden en om 12¼ thuis kwamen.

De volgende dag bonden de jongens de pont van Agnes aan het schuitje en roeiden zy naar de steiger by het kookhuisje,waar de drie meisjes benevens Miek en Nor er in stapten en de ezel er voor gespannen werd. Zy hadden veel proviant mee en voeren tot voorby Gooilust.

Louise Elout schreef ons dat Henriette Elout en Lady Tankerville boven op de banquette van een diligence by Silvaplana gezeten waren, toen de paarden van een donderslag schrokken en de wagen omverwierpen. Henriette en Lady T. werden er afgeslingerd maar kwamen er goed af.

4482 Maandag 15 Aug. Vertoning op Swaenenburg uit Midsummers Night Dream. De costumes waren van beddelakens door Ulie genaaid,gehuurde baarden, diademen van bladeren door Frank met zilverdraad doorvlochten. Max had een leeuwekop van carton getekend,JW. de muur.

De volgende dag ging JW. naar Scheveningen en Lore en ik met Frank en Nor naar Zeist om met Louis Blanc kennis te maken. Wy werden niet afgehaald en reden per tram naar het Rond. Op het Slot waren o.a.Albert en Ernst Labouchere met echtgenoten en een baby. Wy accordeerden met Louis Blanc. Nor reed met René met 3 ezels.

Höveker vertelde my dat Otto Petri het Leven van Blumhardt door Zündel ter vertaling had aangetekend. Ik had het ook vertaald,maar hy was my voor.

Vrijdag 19 Aug. stierf Hugo Backer aan buikvliesontsteking,gevolgd door een bloedspuwing. Hy was twee dagen ouder dan Frank.

Mevrouw Cloëtta zond ons haar portret en dat van haar man en van Fanny met een allerliefste brief aan Lore,opdat wy ons van haar dochter een voorstelling zouden kunnen maken. How very kind and how very funny!

4483 Maandag 22 Aug. trok Max naar Doorn,alwaar hy uit het Logement aan Mevrouw van Eeghen liet vragen of hy geen belet deed en ten antwoord kreeg dat hy te 1¼ zou ontvangen worden. Toen hy kwam stond Mevr.van E. hem aan de deur op te wachten en wenkte zy hem toe om binnen te komen, ja,voorkwam hem door hem te zeggen dat zy het zó gauw niet verwacht had daar Emilie en hy nog zo jong waren en zy niet van lange engagementen hield. Daarna riep zy Emilie binnen,die ook geen difficulteiten maakte.

Max,Max,je bent een geluksvogel. Zo gemakkelijk hebben de meeste vrijers het niet en ik kan daarvan meespreken,maar Tante van Loon was ook Mevr. van Eeghen niet.

Donderdag 25 Aug. kregen wy een engelachtige brief van Emilie, zo natuurlijk en met het hart op de lippen,en de volgende dag kreeg Max er al een van haar.

Vrijdag 26 Aug. kwam Constance in een Jan pleizier met Ag en Lou, Prof.Beets,Mevrouw Beets,3 dochters en 1 zoon. Laatstgenoemde zeide geen woord en Frank had een zware post. Ada Beets,oud 10 jaar,speelde met Dora. Beets schreef een 4-regelig versje in ons gastenboek.

Dinsdag 30 Aug. kwam Mevrouw van Eeghen met Emilie en Deborah van 10-6. Emilie zeide dat haar moeder het altyd gewenst had en zoveel van Max hield.

Vrijdag 2 Sept. werd Max 22 en kreeg hy van Emilie een beeldige beschilderde portefeuille,van Agnes een broodbord en mes met een vers,
4484 van ons een trekpot. Die dag kwam Louis Blanc by ons in huis.

Op 7 Sept. Prov. Kerkbestuur. De predikant Janssonius te Huisduinen wordt wegens dronkenschap tot 31 Mei ' 82 geschorst. De volgende dag overleed Prins Frederik; hy was 28 Febr. 1797 geboren.

Dinsdag 13 Sept. vertrok Max naar Zurich,waar hy allerpleizierigst door Mevrouw Cloëtta werd ontvangen,terwijl Fanny een ogenblik later binnenkwam,wel wat verlegen en zenuwachtig,maar er lief uitziende. 's Middags had hy met beiden een Ausflug gemacht naar de Uetliberg en later met ze gesoupeerd. Fanny had hem haar Holl. taken gewezen.

Op 20 Nov. gaven wy aan Nor voor zyn verjaardag een kruiwagen,die wy by de timmerman hadden laten maken en waarvan hy en Dora lang pleizier gehad hebben.

Max was met Tane in Italië. Mevrouw van Eeghen had gewild dat die reis ondanks het engagement toch doorging. Maar Max had heimwee naar Emilie.

Op 27 Sept. stond een vent terecht,die by van Valkenburg had gestolen,zodat Vaillant presideerde,wat hy uitstekend deed. Van Valkenburg was een goede man maar presideerde slecht en las de arresten zó slecht voor dat de advokaten er niets van begrepen.

Vrijdag 30 Sept. bracht ik naar Utrecht *f* 7.460- voor van Dijk mee,opnieuw door Hendrik,Willem Borski,Constance enz. ontvangen. De Bordes en Lohman waren als te gereformeerd uit de Commissie getreden, van der Hoop evenzeer.

Zaterdag 1 Oct. schreef ik aan Hendrik van Loon,die te Interlaken
4485 was o.a.:" Ik ben benieuwd of Interlaken/aan Louise is meegevallen.
" My viel het in '71 tegen,want ik vond het op den duur vervelend om
" op de Jungfrau te kijken en Interlaken zelf vond ik vochtig,maar ik
" was toen alles behalve wel."

" Van Max krijgen wy voortdurend uitmuntende berichten. Zyn laatste
" brief is uit Florence,waar hy Maandag gearriveerd is en van waar hy
" heden naar Rome vertrekt. Hy geniet zeer van de schilderijen en beel-
" den,die hy ziet,waarvan hy er onderscheidene kent uit afbeelding of
" omdat hy ze nagetekend heeft. Emilie heeft hier een domineesweek ge-
" logeerd en zich met Henk,JW. en Frank moeten tevreden stellen."

" Wy moeten een feest geven ter ere van Marie Hartsen,die de 20ste
" de bruid wordt. Het aantekeningsdiner in den Haag zit my ook dwars
" in de maag,want Hartsen is verschrikkelijk slecht gehumeurd en gaat
" gedurig op reis,omdat hy Heemskerk niet tapt en hem zo goed als dood
" verklaard heeft. Wy willen terstond na de bruiloft naar Amsterdam
" terugkeren ter wille van Henk,die elke dag heen en weer spoort."

" De Evangelisten Geel c.s. hebben verleden 5000 traktaatjes ver-
" spreid en Zondag een meeting in de Schotse Kerk gehouden,waar het
" stampvol was. 'tIs uitsluitend de heffe van het volk die er komt."

" En Prins Frederik heeft ook al geen testament gemaakt. Louis
" Nepveu verliest er niet veel by,want diens salaris bedroeg maar *f* 600-
maar de mindere officianten !". Ik denk dat van Dijk sinds gisteren wel
" weer een deficit heeft."

4486 Maandag 3 Oct. vertrok JW. weer naar Amsterdam,daar de colleges weer begonnen. Er waren 59 groenen,o.a. Louis Gunning en Clemens Beels. Vier jongens van het Gymnasium,o.a.een zoontje van Dr.Abr. Kuyper,gaven een blaadje uit,Vox Gymnasii ,hetgeen Frank zeer roemvol vond.

Op 6 Oct. Vers voor het aantekeningsdiner begonnen. De Augustus-collecte voor de Chr. Scholen bracht *f* 90.000- op.

Op Donderdag 13 Oct. kwam Maria Nepveu logeren en Vrijdag stak er een hevige storm op. Reeds vóór elf uur viel er een spar om en lag de grintweg bezaaid met takken. 's Middags liep ik met Lore en Maria tot de ijzeren brug,waar een tak lag,zodat wy terugkeerden en naar het heitje liepen. Het weerglas liep opnieuw terug en het ergste moest nog komen. 's Avonds zaten wy in de zaal toen wy plotseling een donderend geraas hoorden alsof er een schoorsteen inviel en de wind door het luik heen haar binnen drong. Blanc,Henk en ik liepen naar buiten en Blanc verloor zyn hoed,die eerst de volgende dag een heel eind ver werd teruggevonden. Wat was gebeurd ? Wy hadden dom genoeg vergeten de stores te sluiten,en nu was er een van de haak losgesprongen en had de haak tegen het raam van de zaal links geslagen,zodat de grote glasruit totaal verbrijzeld werd. Wy sloten nu al de stores en vluchtten uit de zaal naar de eet-kamer. 's Nachts te 2½ à 3 uur was de storm het hevigst. Een stoel werd
4487 uit de verandah tien pas ver weggeslingerd. 't Was angstverwekkend,en de wind,die NW. was,en eerst gestuit werd door de hoge bomen van Swaenenburg,kwam,eenmaal daar overheen,met verdubbelde hevigheid op Bantam neer. 19 bomen waren by ons omgewaaid,o.a.de enorm hoge spar tussen de twee bruggetjes,een dito immense op het eiland,een spar en een beuk over de grintweg,4 dennen en een eik in het sparrebos en overal zware takken. Het lood van het dak was omgekruld en 15 pannen waren afgewaaid. Op Schaep-en-Burgh en in 's Graveland was de verwoesting ook ontzettend, maar op Swaenenburg was weinig schade,slechts twee broeiramen waren opgetild en weggeslingerd. Louis Blanc amuseerde zich met zagen,hakken en versjouwen van zware takken. In Amsterdam was het dak van de stal van v.d.Kuilen ingestort en waren vijf paarden daaronder verpletterd. Het was altogether een tweede Pinksterstorm geweest.

Woensdag 19 Oct. werd Lore 48 en kreeg zy van my een koffertje, van Willem een theetafel,van Anna wijn-en waterglazen,enz...Ik kwam te 4½ buiten en vernam van Lore dat sinds Maandag haar linkerbeen sliep. Dit verontrustte my zeer omdat ik vreesde dat het apoplectisch was en daar Munnich op reis was besloot ik aan Louise Elout te vragen wat Mieg gezegd en geraden had toen zy soortgelijke verdoving in de linker-arm ontdekt had.

Donderdag 20 spoorde ik te 7½ met Lore naar Amsterdam en te 11 uur
4488 naar den Haag,waar wy met Louise en Augusta dejeuneerden. Elout vertoonde de oude komedie,door in zyn kamer te blijven en de schijn aan te nemen van niets te gebruiken,maar zich van alles een proefje te laten brengen. Ik wandelde in het Haagsche Bosch om de verwoesting te aanschouwen,door de storm aangericht.

Te 6 uur ving het aantekeningsdiner aan ten huize van de Heer J. Heemskerk Az.,vlak naast het paleis in het Noordeinde. Ik had vooraf myn vers aan de Elouts moeten voorlezen,en toen deed het Lore pijn, dat op Elouts gelaat zich een minachtende sneer vertoonde. Lore zat tussen Vader Heemskerk en Nellesteyn,ik tussen Mevr. Heemskerk en Madelon Nellesteyn. Vele toasten o.a. van een vriend van der Vlugt,(die thans Prof. te Leiden is en Kamerlid). Toen ik myn vers voordroeg, amuseerde het Lore Papa Heemskerk plotseling au te horen roepen,omdat ik ei op ij liet rijmen,wat in strijd is met de regelen der ?. Wy tafelden lang,maar ik kon toch nog per laatste trein naar Amsterdam terug en kwam te middernacht thuis.

Vrijdag 21 Oct. consulteerde Lore de homeopaath Mieg,die zeide dat het zenuwpijn was en twee maal daags 2 druppels nux vomica voorschreef en wrijven met flanel en brandewijn.

Zaterdag 22 Oct. vertoonden Henk,Miek,JW. en Madelon by Saar een comediestuk en keerden zy te 11½ terug. Johan reed met het open portier van de caleche tegen de staldeur,zodat het glas barstte,het portier kraakte en de tree verdraaide. Very unpleasant !

4489 Zondag 23 Oct. Lore bleef te bed en was niets beter. Wy vermoedden dat zy kou gevat had door Zondag met natte voeten in de kerk te zitten.

Blanc had de vestibule met groen en vlaggedoek versierd en op een bord de woorden:" Leve Bruid en Bruidegom" gepenseeld. Lore transpireerde de gehele dag,maar het baatte niet en aan afzeggen van de partij viel niet te denken. Madelon,Henk en JW. gingen nog by Christiaan repeteren.

Maandag 24 Oct. Het slot van myn deur was lam en gisteravond weigerde de pomp der hanglamp,en dat juist nu wy een feest hadden.De baas vulde de beide vestibules met bloemen. Het was 38 graden en er woei een scherpe NO wind met regen. Lore stond op,maar ik vreesde dat zy nog

meer kou zou vatten,daar de voordeur gedurig open stond om de bloemen binnen te brengen.

Te 6 uur kwamen de gasten: 5 Hartsens met Sophie Martens,Christiaan, Louise,Karel Beels,zodat wy met ons 16 waren. Wy moesten ze in het boudoir ontvangen,omdat het bed voor Box en Cox al in de zaal stond. Het diner bestond uit soep,pasteitjes,ossehaas,kippepastei,4 faisanten in pasteipotje,2 ananassen van Willem Borski en vruchten. Lore bond een bracelet om de arm van de bruid,waarop het woord Souvenir. Aan het dessert kwam Ulie met Norrie en Dora binnen en gaf Norrie een tweede bouquet aan de bruid,terwijl hy er het volgende vers bij opzei. (Blz.4490)

4491 's Avonds speelden Henk,JW.en Madelon Box en Cox van 9-10. Daarna reciteerde Karel Beels La Mouche. Het liep alles goed af en de gasten vertrokken te 10½. De grote ruit was niet vernieuwd,want die moest uit Amsterdam komen en nu vreesde ik zeer dat Hartsen over koude of tocht zou klagen,maar hy had het niet gemerkt. Wy hadden dan ook de stores en de luiken voor dat raam gesloten,de valgordijnen en de overgordijnen laten vallen en ter weerszijden van het bed,dat voor het raam stond, een schut geplaatst.

4492 De volgende dag bleef Lore weer te bed en vroeg zy my om Zelvelder te halen. Dit deed ik en hy hield het voor rheumatische pijn in de spieren van het been. Hy schreef een drank en een smeersel voor. Ach ! het baatte niet. Dit was het begin der misère. Gelukkig wisten wy toen niet wat de arme lieve Lore nog zou te lijden hebben.

pas 35 jaar, broer van Willem Dedel Toen ik van het dorp terugkwam vertelde Francisca Blaauw my dat Piet Dedel opnieuw razend geworden was. Hy werd nu in het Hotel te Hilversum door vier man bewaakt. De angst om zyn huis op Sperwershof te moeten betrekken had de crisis te weeg gebracht. Hy deed niets dan divageren over clericalen en Roomschen,menende dat men hem bespiedde en dat de maats (zo noemde hy Röell en Graafland) hem wilden fnuiken en moreel te gronde richten.

Van Max kregen wy een briefkaart van de Vesuvius.
Op Woensdag 26 Oct. had ik aan Hendrik,die in Cannes was,o.a.geschreven:
" De reden waarom Caroline je niet schrijft is niet aangenaam. Zy ligt
" namelijk te bed. Op 17 dezer stond zy op met een slapend been. Ik
" vernam dit eerst twee dagen later en Donderdag moesten wy naar den
" Haag,waar Louise haar ried de jonge Voortweve te consulteren. Deze
" schreef middelen voor en voorspelde dat het spoedig zou overgaan,
maar tot heden is er geen,hoegenaamd geen beterschap te bespeuren.

4493 " Gisteren raadpleegde zy Zelvelder en nu moeten wy afwachten of diens
" middelen helpen zullen. Zy heeft niet bepaald pijn,maar het linker-
" been is van top tot teen doof en zwaar met een gevoel alsof het heel
" dik en gezwollen is,ofschoon het niet dikker is dan het andere.
" 'tIs volstrekt niet gevoelloos en soms voelt het alsof er in geprikt
" wordt. Ik houd het er voor dat zy kou gevat heeft,zy is veel te dun
" gekleed en draagt geen flanel,en terwijl by my de kou zich op de
" borst slaat,is het mogelijk dat het een rheumatische aandoening in
" het been is."

" Henk woont heden avond een comediepartij by,die myn broer Willem
" aan het Bruidspaar geeft,gevolgd door een souper en een bal in het
" foyer van de Holl. Schouwburg. Morgen geeft Nellesteyn een comedie-
" partij by van Lier en Zaterdag moeten de jongens by Christiaan spelen."

" Max is nog te Napels en amuseert zich best,maar het weder is aldaar
" ook al even veranderlijk als hier en zonder jas durft hy niet uitgaan.
" Tane had er kou gevat. Pompeï vond hy hoogst interessant.".....

Zondag 30 Oct. was er receptie te Hilversum. 97 visites.
Maandag speelden Henk,JW. en Madelon by Christiaan "English spoken here", vertaald door Henk. Zy kwamen eerst te 2½ thuis. Het vroor hard en het water lag dicht.

Dinsdag 1 Nov. spoorde Henk per nachttrein naar Parijs. Lore lag nog steeds te bed en had nu het gevoel alsof haar beide benen van glas waren.

4494 Donderdag 3 Nov. reed ik met Agnes,Miek en Madelon naar Hilversum en stapten wy by Christiaan af. Te 12¼ huwelijksinzegening in het Mennistenkerkje door Loosjes,die goed sprak en een Bijbel overhandigde. Wy dronken by Christiaan koffie met David en Willem en begaven ons te 2½ naar de bruiloft. Ik had een goede plaats tussen de mooie Sophie Martens en Cees Hartsen. Te 7 uur was ik thuis en vond ik Lore niets beter.

Vrijdag 4 Nov. keerde Madelon naar Zeist terug. Zy zag er uit als een vadoek,groen en geel. Abbie Blaauw zou haar niet meer voor la reine du bal gehouden hebben.

Zondag 6 Nov. Lore had weer een slechte nacht gehad en vorderde niets. Van enig effect der Marienbader kuur was niets te bespeuren.

Maandag 7 Nov. stierf Piet Dedel. JW. dronk thee by de la Saussaye en werd wee van de gezichten en zenuwtrekkingen van Regina.

Donderdag 10 Nov. werd Emilie 22,maar Max was nog op reis. Jan Gunning engageerde zich met Cecilia van Eeghen,dochter van C.P.,volgens wijlen Ludwig Brandt een der klierbollen. Vrijdag woonde ik de begrafenis
4495 van Piet Dedel by waar de Burgemeester van Pellecom een vriendelijk woord sprak. Piet was namelijk Lid van de Raad te 'sGraveland geweest. Ik had zitten tobben over een vers voor de zilv.bruiloft van Beels en Agnes,maar kreeg het toch klaar,doch die moeite had ik my kunnen besparen.

Maand.14 Nov.verliet Max Vevey en de volgende dag kwam hy terug. Willem Hartsen engageerde zich met Maria s'Jacob.

Zondag 20 Nov. schreef ik aan Hendrik:" Ik heb zeer genoten van je
" brief en van de beschrijving,welke Max ons later gaf van je etablis-
" sement te Cannes,waar hy gaarne langer gebleven was. Met C. gaat het
" wel iets vooruit,hoewel de ene dag beter is dan de andere en de gene-
" zing lang duurt. Men hoort van zoveel mensen,die aan rheumat.aandoe-
" ningen lijden,dat er geen reden is om zich bezorgd te maken."

" Wy hebben de schuit tegen Vrijdag besteld en dan hoop ik C. per
" rytuig te kunnen transporteren. Henk heeft veel van de expositie ge-
" noten,maar daar zyn retourbiljet slechts 6 dagen geldig was,was hy
" Maandag al terug en ik geloof dat hy zich in Parijs nogal verlaten
" gevoelde,zodat hy eens al om 8 uur naar bed gegaan is !Hy heeft de
4496 " Faust in de Opera zien opvoeren,wat hy schitterend vond. Wy zyn het
" met je eens dat Max er goed uitziet,maar hy moest zyn baard afscheren.
" Heden woont hy met JW. en Frank de doopplechtigheid van Anna v.Eeghen by

" Gisteren nam ik deel aan de grote parkjacht. Het weder was onver-
" gelijkelijk schoon,maar te warm en de zon maakte dat er meer faisanten
" zyn misgeschoten dan gedood. Wy hadden een vorstelijk dejeuner in de
" verwarmde vestibule van Elswout,terwijl later Jacqueline Borski,Ma-
" rianne Visser en de vrouw van Gerard v.d.Vliet,ditmaal zonder keffende
" hondjes,ons vergezelden. Ik bleef niet eten maar keerde te 6 uur terug.
" David v.d.Vliet had de nieuwe Eng.opzichter Jeremia Fletsher by zich
" met een tweede geweer ! Als Wilson gasten vraagt heeft hy niet eens
" een geweer maar loopt hy met een stok mee."

""Lore is nog geen dag zonder visites geweest,soms twee tegelijk. Norrie
" is overgelukkig omdat Blanc zich gedecideerd heeft om nog een jaar te
" blijven. De jongens en zelfs Dora houden veel van hem.
4497 " Theo van Eys is stervende. Hy kan niet meer slikken zodat men hem
" niet voeden kan. Al voor jaren zeide zyn vrouw:" Papaatje is op !".
" Marie s'Jacob is met Willem Hartsen geëngageerd. How can she be in
" love with him ? Hartsen zeide my:"Het schijnt dat s'Jacob verbazend
" rijk is,want ik ben verbaasd over de grote som,die hy meegeeft."
" Natuurlijk vond hy dit het voornaamste."

Vrijdag 25 Nov. werd de schuit geladen en vertrok ik met Lore en Dora te 1 uur per rytuig van Boeschoten naar A'dam,terwijl Miek,Ulie, Blanc,Norrie en Daatje per spoor gingen. Ik vond het heel jammer want het was de laatste dagen beeldig weer geweest. Dora was suikerzoet in het rytuig et ne faisait que dire:"Maman sera mieux aussitôt que nous serons en ville." Lore was dan ookw wel iets beter en voor het eerst weer sinds een maand de trap afgelopen.

4498 5 Dec. vierden wy vrolijk St.Nicolaas. Lore werd daarna wel iets beter en toen Dr Munnich weer in stad was zeide hy dat haar ongesteld-heid een gevolg was van uitstorting van vocht in de ruggegraat,waardoor de zenuwen waren aangedaan,zodat niet de benen hadden gewreven moeten worden,maar de rug.

Het rapport van Frank gedurende het 1e trimester was opperbest; alle vakken goed. Mevrouw Cloëtta schreef dat Fanny zich zeer verheugd had in de komst van Henk,maar ook om de ziekte der grootmoeder vond zy het beter dat Henk nog niet kwam.

Norrie was suikerzoet en Blanc had zyn viool laten komen. Op 8 Dec. brandde het Ringtheater te Weenen af,waarby honderden mensen het leven verloren.

E I N D E 1 8 8 1

4499 Donderdag 23 Februari stierf Leonard Beels onverwachts. Hy was sinds lang lijdende en had soms vreeslijke pijnen in het middenrif, zodat hy dikwijl over de grond kroop. Zyn medicus Dr.Paul Gildemeester, een prul,wist niet wat hem deerde. De laatste dagen was hy wat beter en Woensdag had hy nog gewandeld. Woensdagavond kreeg hy een beklemming op de borst,zodat Gildemeester gehaald werd die hem een sterk middel gaf,waarvan hy slechts één lepeltje mocht nemen. Daarna sliep hy goed tot 5 uur,toen de pijn zich herhaalde,maar door pappen werd hy Donderdag beter en voelde hy zich opgelucht,zodat hy met smaak at en Karel 's avonds te 8 uur naar het Leesmuseum ging,en Agnes met Willem,die er alle Donderdagen at,bleef napraten. Pas was Willem weg of Agnes liep naar boven, waar zy haar man dood in bed vond en reeds koud.

Ik zat met Nepveu in de vergadering der Diaconiescholen in de Nieuwe Kerk toen zyn rytuig ons kwam halen. Wy haalden Karel uit het Leesmuseum en reden naar het Oosteinde,waar wy Anna,Maria en Annie Beels vonden. Daarop haalde ik Lore en Max af en vonden wy te 9 3/4 al de zusters en zwagers bijeen op Willem na,die 's avonds altyd zoek was. Agnes had naar zyn huis op de Reguliersgracht en naar zyn club gezonden,maar men zeide niet te weten waar hy zich bevond. Men wist best dat hy elke avond by zyn meid zat,maar had dit niet durven zeggen. Deze plotselinge dood zette een domper op al onze feesten.

4500 Maandag 27 Febr. werd Beels te Haarlem begraven.

Eer ik verder ga,wil ik nog een paar voorvallen uit de vroegere weken meedelen. Op 6 Jan. kreeg ik van Lore een wandelstok,van Henk een agenda,van Max,JW. en Miek een door haar gewerkte chancelière,van Frank mica schoorsteentjes voor de lampen en eau de cologne,van Nor een Hebr. Nieuw Test; van Anna een portefeuille voor bankbiljetten,die aan haar moeder had toebehoord,van Tane enveloppen,van Constance van Loon wijn, van Saar de geïllustreerde Frithjofsage in het Duits,van Hendrik 1200 sigaren en een portemonnaie met *f* 600- om het huis op te schilderen.

dat is een vocketzak!

Maandag 16 Jan. gaven wy een diner ter ere van Marie s'Jacob en Willem Hartsen,waarby wy Ernst van Lennep,Ida v.L. (van Meer-en-Berg,de latere Mevr.Berkhout van Boekenrode),Zus Labouchere,Henk Blaauw en Louky Six nodigden.

Zaterdag 21 Jan ging Lore weer voor het eerst te voet aan myn arm uit.

4501 Ik kreeg een naamloze brief om my te zeggen dat baas Otten stomdronken gezien was. Toen ik er hem over onderhield,zeide hy dat zyn geweten vrij was.

In Japan breidde het Christendom zich uit. Op 21 Febr. kwam Cécile by ons logeren.

Wy hadden voor onze zilveren bruiloft op 3 Maart alle broers en zusters genodigd en met Couturier overlegd of wy ze in onze zaal zouden kunnen plaatsen,maar de dood van Beels bracht een algehele verandering in ons plan en zo kwamen alleen Emilie,Christiaan en Hendrik by ons eten. Op 2 Maart aten Lore en ik by Constance van Loon,terwijl de kinderen de cadeaux schikten. Vrijdag 3 Maart ontbeten wy in myn kamer. Een groot transparant stond voor het raam op myn schrijftafel met de woorden van Jes.46:4." Tot uwe grijsheid ben Ik Dezelfde en tot in de ouderdom draag ik u. Ik heb het gedaan en Ik zal het doen en Ik zal u dragen en redden." Wy werden ontvangen door het zingen van een lofzang waarby Dora zich luid liet horen. Emilie zong ook mee.

Wy reikten daarop de cadeaux aan de kinderen uit. Henk had zyn bureau reeds,Max en Emilie kregen een pendule en candelabers van cuivre poli; Miek een horlogeketting en een ivoren necessaire met goudem vingerhoed en schaar; JW. een horloge,ketting en ring met cachet; Frank
4502 een gouden remontoir; Norrie een zilveren horloge en ketting en Dora de halsketting,welke Lore in 1840 van haar ouders by hun zilveren bruiloft gekregen had. Cécile kreeg een gouden vingerhoed en broche,Ulie een broche,Louis Blanc een gouden potlood en le Gras,Johan,Jansje,Mietje en Daatje ieder een portemonnaie met hun initialen en *f* 25,-.

Daarop bezichtigden wy onze cadeaux. Lore had voor my een prachtige easychair gewerkt en gaf my een schitterende horlogeketting. (De stoel staat nu,1904,naast my in myn zitkamer te Haarlem,en de ketting draag ik steeds; hy verving die,welke ik by ons huwelijk van haar gekregen had.) Ik gaf haar een bracelet en kousebanden met zilveren gespen.

De jongens gaven ons drie gravures, gezichten in Zwitserland voorstellende en een schenkblad met zilveren handvatten, Henk bovendien
dat heb ik! dit ook! een kristallen met zilver beslagen theekistje; Miek een stoel en Dora een voetebankje, Norrie 6 zoutvaatjes, Cécile een door haar beschilderd tafeltje, Ulie un couvrethé, Blanc een koffiestamper, de dienstboden en le Gras een bloemenvaas op zilveren voet, Saartje een kristallen beschuitvaas met zilveren knop. De tuinbaas bracht ons een kurken standaard met vreemde planten, de min van Dora een theeschappertje; van de Evangelisten Roos, Geel en van Mels een plaat, voorstellende de Heer lerende in een bootje in het Meer van Gennesareth.

4503 En fait van zilver kregen wy.. . en een groot tafelpotlood met de inscriptie:

wie heeft dit ook? Voor den Heer en vrouw des huizes, kindren, dischgenoot en gast
Schrijf ik vijf en twintig jaren met een potlood dat niet krast.
van Jan en Carry van Lennep.

En fait van meubelen gaf.....enz enz....Anna, Tane en Willem gaven ons *f* 1000,- om een hit en een wagentje aan te schaffen, en Hendrik
4504 gaf ons *f* 2000- pour rafraichir nos meubles en nog *f* 5000,- bovendien (strictly private)!. De volledige lijst van onze cadeaux ligt by onze huwelijksvoorwaarden. Verder kregen wy vele verzen, telegrammen en brie-
4505 ven. Henk maakte nog voor ons electrische schellen.

Wy dineerden in myn kamer met ons vijftienen, namelijk Lore en ik met onze zeven kinderen, Emilie, Christiaan, Hendrik, Cécile, Ulie en Blanc. Een taart met 25 kaarsjes stond in het midden, en op het dessert prijkte o.a. een nogamand. Agnes had een kalkoen gezonden. Christiaan had een lieve speech en ik droeg myn vers voor.

'S Avonds te 8 uur kwamen Anna, Tane, Insinger en Henriette, Nepveu en Maria, Constance met Aggy en Lou. Cécile speelde een marsch op de piano, waarby Dora de maat sloeg op een glas en acteerde. Fanny had een lief briefje geschreven en een halsbandje voor Lore gewerkt. Het was een allergezegendste dag ! Wy hadden 's middags 107 visites ontvangen en ik kreeg een Hebr. brief van Woudhuyzen.

Zondag 5 Maart beloofde Willem van der Vliet aan Henk een betrekking by de Duinwatermy. Op 11 Maart begon ik Jesaja te vertalen.

Zondag 12 Maart telegrafeerden de Cloëtta's ons uit Keulen dat zy de volgende dag te 2.20 te Amsterdam hoopten te zyn. Maandag reisde Henk de Cloëtta's tot Driebergen tegemoet. Zy kwamen te 5½ by ons eten
4506 en Emilie at ook mee. Fanny gevoelde zich zó onwel dat haar ouders haar in het hotel hadden willen laten, maar zy kwam toch en had voor ieder een vriendelijk woord. Wy waren terstond met haar ingenomen en vonden haar zo einfach en unbefangen. Geen wonder dat Henk amoureus geworden was, hy had met haar een lot uit de loterij getrokken. Welk een dotje ! riepen wy allen, toen zy te 9 uur vertrok. Cécile beweerde dat zy my al met zoveel liefde aanzag. Mevrouw was heel coulant en causant, en de vader opende my zyn hart na het eten en zeide my dat hy noch zyn vrouw Fanny wilden influenceren, daar zy zelf beslissen moest, maar dat zy Henk evenmin wilden weigeren als aannemen, eer zy met ons had kennis gemaakt. Fanny vertelde aan Henk dat zy Kees Springer van Cremer gelezen en van Verwey Holl.les genomen had.

Dinsdag 14 Maart was het zulk lief weer dat Lore in het open rytuig van Agnes Mevrouw Cloëtta en Fanny afhaalde om te toeren en Henk naast Fanny zat. Hy at by hen in het Amstel Hotel.

Woensdag 15 Maart aten de Cloëtta's weer by ons en na het eten kwam de Prof. in myn kamer en zeide hy my:" Fanny hat den Antrag Ihres " Sohnes angenommen und die Heirath könne also im Monat März '83 statt " finden." Lieve man ! dacht ik, dat is verbazend vlug. Daarna zeide hy my hoeveel hy zou meegeven. Ik mocht een en ander eerst na hun vertrek aan Henk vertellen en dit moest ik dus uitstellen tot na 9 uur. Men kan nagaan dat Henk tien voet hoog sprong van blijdschap.

4507 Donderdag 16 Maart reden wy met de Cloëtta's naar Bantam. Het was onverbeterlijk weer. Wy vonden Henk aan het Station al gearmd met Fanny, alsof zy elkaar jaren gekend hadden. De Prof. zeide:" Nur ein Ding be-" daure ich, dasz Bantam mir nicht zugehört."
De hemelboom, die wy op 3 Maart van Aernout gekregen hadden, was op het plein geplant.

Zaterdag 18 Maart bekeek ik met Mevrouw Cloëtta de stoomboot Celebes en aten wy alle, ook met Emilie, by Anna en Tane. Fanny en Emilie hadden

ieder een bouquet en kregen haar eerste cadeaux: Fanny een kristallen suikerkom met zilveren hengsel en tang en Emilie kopjes. 's Avonds kwamen Saar,Ceejet,Ag en Lou,Sam,Olga en Deborah. De vorige dag hadden Henk en Fanny visites gemaakt en at Hendrik by ons met de Cloëtta's.

Zondag 19 Maart. Fanny dejeuneerde en at by ons en Emilie at by ons met Max.

Maandag 20 maart bezocht ik Agnes,die ik in een zeer ongezonde stemming vond en die vlagen van wanhoop had. Nu Beels dood was moesten wy de indruk krijgen dat zy hem bemind had.

Lore reed met de Cloëtta's naar Bloemendaal en wy aten by Henriette en Insinger. De lieve Lore had haar in haar eenvoud geschreven:" Les
" Cloëtta vivent très simplement suivant Henk et ils m'ont déjà suppliée
" de ne pas donner de si beaux dinersy et je ne leur donne pourtant
" qu'un potage,deux viandes,des légumes et un plat doux. Tu me ferais
4508 " donc tant plaisir en leur donnant un diner tout simple,sans quoi ils
" croiront qu'ils doivent aussi nous servir de si beaux repas quand
" nous viendrons les voir." Lore was onnozel genoeg om te denken dat Henriette ooit iets anders kon geven dan een Sardanapalisch gastmaal.

Dinsdag aten de Cloëtta's voor het laatst by ons en Fanny was aangedaan toen ze ons verliet en de volgende dag vertrokken zy naar Keulen om Donderdag te Frankfort te overnachten. Ik telegrafeerde dit aan myn broer Willem te Wiesbaden en deze bezocht hen te Frankfort,waar hy met hen de Palmengarten bezocht. Fanny schreef haar eerste brief uit Keulen aan Henk.

Zaterdag maakte Henk electrische schellen in het huis van Anna en Constance. Herman en Annie Beels keerden per boot van Londen naar Vlissingen terug en deze boorde een schoener in de grond,maar gelukkig werden de passagiers gered.

Op 26 Maart stierf Jacoba,de oudste dochter van David en Kee te Meran; en op 31 Maart stierf Ludwig Brandt,een oom van Emilie door zyn huwelijk met Deborah van Eeghen,een prachtige Deen.
Maandag 3 April vertrok Henk weer naar Zurich.

4509 Woensdag 5 April begaven Lore en ik ons met JW. en Frank op reis naar Londen. De koninklijke gift van Hendrik stelde ons daartoe in staat en daar Lore om mijnentwille in '56 van het logeren by de Woods had afgezien,maakte ik er my een feest van haar Londen te laten zien,wat zy haar leven lang verlangd had. Wy aten te 4 uur en werden door Max,Miek, Nor,Cécile en Blanc naar het Station gebracht,waar ik billetten 2de klas naar Londen nam,wat een dwaasheid was omdat wy op de boot le klas wilden reizen en ik dus aan boord suppleren moest. Wy bleven tot Rozendaal met ons vieren alleen en reden hard. Insinger had aan van Woelderen,jongste zoon van myn schoolmeester,geschreven om hutten voor ons te reserveren en een afgevaardigde van van Woelderen stond op de trap van de kajuit om ons de hutten 1 en 3 aan te wijzen,elk met 2 slaapplaatsen boven elkaar,een bank,2 kommen,maar zonder tafel en zonder andere verlichting dan één kaars achter matglas,die beide hutten moest verlichten. Ik suppleerde voor de le klas *f* 6,- per persoon enkele reis; wy dronken thee,wandelden op het dek,begaven ons te 11 uur ter ruste,maar konden niet slapen om het geraas der raderen. JW. en Frank sliepen goed. Van zeeziekte geen kwestie.

Donderdag 6 April stonden wy te 4½ op,ontbeten en betaalden daarvoor en voor de thee van de vorige avond 17½ sh. De kommandant liet my weten dat hy ons bij het verlaten van de boot assisteren zou en dit deed hy door ons aan de Stationschef te Queensborough te recommanderen as
4510 friends of Mr.van Woelderen,waarna deze ons aan de Customofficer aanbeval. De Kapitein verzocht deze guard ons alleen te laten en deze plakte terstond reserved op onze coupé. Klokslag 8 uur kwamen wy te Londen, waar wy twee kamers in het Royal Hotel van Polydorus de Keyzer kregen au 3me,Lore en ik à 15 en de jongens à 12½ sh. daags,everything included.

Wy ontbeten te 9½ chops and eggs, daarna reden Lore en ik in een hansom voor 4 sh. naar de Zoological Gardens en per underground terug. Daarna sliepen en schreven wy en wandelden nog. JW. en Frank bezichtigden het British Museum en 's avonds hoorden wy een Evangelist in het Gebouw der Jongelingsverg.

Goede Vrijdag,7 April reden wy per omnibus naar Regent Circus om Varley te horen,maar Burlington Chapel was gesloten.

Iets verder in ? Hall woonden wy een holiness meeting der Salvation Army by,meer curieus dan stichtelijk. Twee heren spraken beurt om beurt met ontzettend veel beweging en pathos en een vrouw bad al jankende, wat op de zenuwen werkte. Bramwell Booth beval de deuren te sluiten opdat niemand wegliep en opdat Satan niet zou kunnen binnenkomen ! Enige jongens speelden viool,hoorn en fluit en men zong op opera wijsjes. De meeting moest duren van 10-5 en om die te rekken werd telkens hetzelfde couplet 2 à 3 maal herhaald. Wy hadden er gauw genoeg van maar konden vóór 1 uur niet wegkomen. Men hoorde niets dan groans. Paaschmaandag nacht zou er een meeting van 11-6 gehouden worden.

Wy liepen naar Hydepark en van daar door Piccadilly langs de Horse-
4511 guards naar de Royal Chapel en zo naar het hotel. 's Avonds hoorden wy een hoogst onbeduidende preek in de St.Pauls.

Zaterdag 8 April zagen wy de Westminster Abbey,de Houses of Parliament en de graftombes. Vandaar spoorden wy per underground naar de High Street en zagen de Kensington Gardens en Price Alberts Monument. In de Rottenrow reden dames te paard met grooms achter haar en Prince Teck met 2 zoontjes, deze op hitten. Per omnibus naar Charing Cross en de Bank,vandaar naar de Tower,waar wy eerst de Armoury en Jewels en daarna de Beauchamp Tower bezichtigden,die tot gevangenis diende.

's Avonds per cab naar Madame Tussaud in Bakerstreet,waar alles zeer curieus was,o.a. een grenadier van 8 voet,een oud heer,die het hoofd beweegt,al de Koningen van Engeland,de regerende kon. familie,de grote staatsmannen,dichters enz.,voorts the Chamber of horrors met de grootste misdadigers in was,de guillotine,de reliquiën van Napoleon,zyn grote reis-en zyn veldwagen,steek enz.,de Koningen van Italië met Garibaldi, de Paus en Antonetti. By de ingang staat Dickens en dichtby de slapende Amaranthe,wier borst beweegt,staat Mad.Tussaud afgebeeld. Ter weerszijden van de ingang staan Franklin en Washington,midden in Hendrik VIII met zyn 8 vrouwen,voorts Livingstone op het ogenblik dat hy Stanley ontmoet,Voltaire,Shakespeare,Milton,Byron,enz.

Zondag,1ste Paasdag 9 April hoorden wy te 11 uur Spurgeon. Het eerste wat hy zeide was:" If there ever was any brilliancy in my delivery ,to-
4512 day you will be disappointed," maar dit was niet het geval,want het was meer dan byzonder,verheven,eenvoudig en prachtig,and so we had our turn. Spurgeon stond niet in een preekstoel maar op een platform,waar hy al sprekende heen en weer liep; de preek werd gestenografeerd en aan de uitgang verkocht en menige Paasdag hebben wy die later overgelezen en aan anderen voorgelezen. Te 1 uur reden wy naar de Kew Gardens en daarna naar Richmond,waar wy het hoogliggende,prachtige park bewonderden. 's Avonds bleven wy uit vermoeienis thuis en schreven brieven.

Maandag reden wy te 9 uur naar Paddington,waar het Station van de Great Western is. Per fast train reden wy te 10 uur naar Windsor langs een byzonder lelijke weg. Wy kwamen er te kwart voor elf aan en liepen de brug over naar Eton,waar wy Betsy James-Beels en haar man vonden,die ons allervriendelijkst ontvingen en ons eerst hun tuin en huis wezen, waar tal van kleine cellen waren met een hangkast,tafeltje,stoel en bed voor de jongens,die by hen in de kost waren,en daarvoor ieder £ 100-- betaalden,terwijl ons later bleek dat zy weinig te eten kregen. Wy zagen daarna de scholen,en op myn vraag wat de jongens er leerden,antwoordde James: " Heel weinig,want zy hebben 4 maanden vacantie en doen veel aan " sport,roeien enz, en voorts is het zó donker in de lokalen,dat alleen " zy,die het dichtst by de ramen zitten,iets zien." En zó was het ook.
De lokalen zyn donker en laag en nog precies in dezelfde toestand als
4513 voor 4 eeuwen,toen Hendrik VI in 1400 Eton stichtte. De ramen zyn hoog en de ruiten klein,zodat er geen licht door komt; in alle banken,luiken, deuren en tafels hadden de scholieren hun namen gesneden,zodat de tafels en banken van lieverlede te smal zyn geworden om er aan te schrijven of er op te zitten.

Ik zag er een naam met het jaartal 1614 er achter en een inscriptie luidende:" Queen Elisabeth ad nos gave 2 loves (broden) 1559." Ik las ook de namen van Macaulay en Wellington. Het onderwijs bepaalt zich tot Engels,Latijn en Grieks en Eng, geschiedenis. Geen wonder dat de Engelsen op enkele uitzonderingen na,aartsstoffels zyn. Toen ik James een boek vroeg over de Eng. geschiedenis tussen Georges III en Victoria, haalde hy een miserabel schoolboekje uit zyn kast,anders had hy niet en kende hy evenmin.In elk lokaal hing een gard,waarmee de jongens geranseld

werden en stond een blok,waarin zy staan moesten. James zelf kwam my voor zeer onkundig te zyn en toch was hy een der headmasters. Wat Betsy Beels in hem behagen kon,weet ik niet. Te 1½ lunchten wy,dat wil zeggen,gingen wy aan een grote ronde tafel zitten met de Heer en Mevr. Brunel,maar ofschoon wy met ons zessen waren en die twee er logeerden,was er byna niets te eten,en wat my ook trof was dat de butler,die met de wijn rondging, Lore niet inschonk. Te 2½ bezichtigden wy de kerk en de State apartments in Windsor Castle,(de overige waren niet te zien) en daarna reden wy door het park naar the Virginia Waters en de ruïne en terug naar het station voor 17 sh.!! De Brunels en James feliciteerden ons dat wy het in Londen zo by uitzondering goed troffen,daar er geen fog was.

4514

Dinsdag 11 April. Terwijl de jongens naar de Zoöl.Gardens gingen, reden Lore en ik naar Nottinghillgate en van daar te voet naar Westbournegrove en de winkel van Whiteley,een soort van Bon Marché met allerlei departments,waar Lore 3 jurken voor Dora kocht,en voorts 2 japonnen en 2 hoeden. Vandaar per omnibus naar Oxford Circus; in de New Oxfordstreet 192 by Pearse kocht zy een mantille en bestelde zy nog een japon. Te 2 uur waren wy in het hotel terug en haalde Mrs Haywood ons af met wie wy per bus van Ludgate Circus naar Broadstreet en vandaar in een andere bus naar Hackeney road reden. Wy bezichtigden het Hospitaal,de coffeeroom en de 2 missionhouses,waarvan er een door aan Henriette Elout behoorde. Per tram reden wy vervolgens naar de Shoreditch Station en per trein naar Mildmaypark,waar wy the Deaconess House en the Conference Hall zagen. Wy waren te 5½ weer in het Hotel.

Aan de table d'hote amuseerde het ons dat een der stamgasten,die aan het hoofdeinde van een der lange tafels zat,onder het eten dagelijks zyn servet op de grond wierp en er een schoon kreeg. Het eten was gelukkig meer continental dan Engels. Amusant was ook het uitzicht uit onze kamers op de brug over de Theems,en de jongens telden de ryruigen,die er over reden.

4515

Woensdag 12 April reden wy eerst naar Pearse om de japon te passen, wat veel tijd nam. Daarna kochten wy by Parkins & Cotte papier,labels, een necessaire enz. en by Clack een manteltje voor Dora.

In het British Museum zagen wy de opgezette beesten,Egyptische tabletten,sarcophagen en mummies,voorts interessante autographen van Koningen en beroemde mannen en vrouwen,van Henry VIII,Elisabeth,Ann Boleyn, Maria Stuart,James I,Willem III,Queen Ann,Philips II,Luther,Calvijn, Melanchton, Erasmus,Marlborough, en een van 't jaar 650; dan de oudste Codices,oude prenten,oude drukwerken enz. Vandaar reden wy naar het South Kensington Museum,dat vol is van allerlei afgietsels,onder andere van de Kolom van Trajanus; wy zagen er een oude staatsiewagen,een Sedanchair,Japans,Chinees,Perzisch porselein,oude meubels,kantwerk,waaiers enz. Later bekeken wy de equipages en ruiters in Rotten row,en 's avonds schreven wy brieven,terwijl JW. en Frank naar twee goochelaars keken.

Donderdag 13 April. Voor het eerst regende het hard en wel de ganse dag,maar dit hinderde ons niet,daar wy te 10 uur naar het Crystal Palace reden,waar wy tot 4¼ bleven en o.a. door de Camera Obscura de tuinen zagen,voorts onder de grond het aquarium van de zeerozen,kreeften, palingen en allerlei vissen,de ruïnes van Pompeji en aan de andere zijde Pompeji zoals het er vóór de catastrophe kan hebben uitgezien,highly interesting. De opgezette beesten,een huis in Pompeji,een Chinees en een Egyptisch vertrek en allerlei figuren van Amerikanen,Indianen en Papoeas waren ook der moeite waard om bekeken te worden. Het gebouw was nog hetzelfde als in 1851. Een policeman liep met een kind aan de hand rond,dat zyn ouders verloren had en wy raakten Jan Willem kwijt,die eerst te 6 uur in het Hotel terugkwam. Lore kreeg haar japon thuis en ging te 8 uur met JW. de goochelaars weer zien,maar zy kwam verdrietig terug want zy vond de voorstelling archigemeen. Frank en ik bleven thuis om te pakken.

4516

Vrijdag 14 April was de tiende en laatste dag. In een bootje voeren wy naar All Hallows pier by de London Bridge,waar een harde regen viel, die gelukkig spoedig ophield. Wy kochten voor 4- sponsen en borstels en bestelden er tandeborstels soortgelijk aan die,welke hy voor Mrs. Beels maakte; verder kocht ik een Gospel's compass. Daarna reden wy naar Piccadilly Circus en flaneerden in de Regent-en Oxfordstreets,waar wy alle winkels leegkochten,totdat de jongens begonnen te brommen en ons verlieten. Lore en ik rustten toen by een confiseur uit en reden naar Rotten row om voor het laatst de equipages te zien. Toen wy eensdeels

hiervan verzadigd waren,namen wy plaats in een handsome,waar een prachtig paard voor gespannen was en lieten wy ons rondtoeren langs Buckingham Palace,Grosvenor Square,Cleopatra needle en Victoriastreet,waar ik in de British Bible Society een Hebr. vertaling kocht van de Brief aan de Hebreeën. Het paard reed zó hard door de foule en rytuigen heen dat het zweet my uitbrak,maar Lore zeide my dat zy het heerlijk vond en in lang zo niet had genoten.

4517 Wy betaalden de rekening in het Hotel,die £ 25.14.bedroeg of *f* 308,40 voor 9 dagen,d.i.*f* 34,-per dag of *f* 8,-per persoon,dus niet te duur. Te 8.26 verlieten wy het Hotel and shook hands with Rachel and George. Ik herinner my niet of wy ook Polydorus te zien kregen. In Queensborough wachtte een kleine boot ons op,maar met ruimer cabines dan op de heenreis, ofschoon deze de cabins van Prince Henry heetten,omdat die voor onze Prins Hendrik bestemd waren als hy naar Engeland overstak. Er waren 70 passagiers,de zee was als een spiegel en Lore sliep best. Te 5 uur stonden wy op en wandelden op het dek en voeren langs Ostende,Blankenberg, Heist,Knokke en Nieuwe Sluis en landden te 7¼ te Vlissingen aan. De steward vroeg my slechts 2½ shilling voor het ontbijt en de avondthee, terwijl ik op de heenreis voor hetzelfde voor 17½ sh. was afgezet. Te 12 uur kwamen wy te Amsterdam,waar allen ons aan het station opwachtten. Wy hadden *f* 959,- verteerd en hadden er *f* 1000- voor gezet en voor wel *f* 10.000- genoten.

Zondag 16 April gingen wy naar de receptie van Marie s'Jacob en Willem Hartsen.

Op 19 April vertrokken Cécile Paroz en Miek naar Peseux en de volgende dag werd Marie Hartsen s'Jacobs huwelijk door Ds de Graaf ingezegend en zaten wy te 1½ aan de bruiloftsdis aan,ik naast Hansje van Lennep–Brommelin en Lore tussen Nellesteyn en Warner. Er waren toasten ,o.a.
4518 van Hartsen en van Christiaan,die op zyn gewone ongegeneerde manier de beide vaders s'Jacob en Hartsen in het ootje nam en uitkleedde. Papa s'Jacob hield zyn mond.

Zaterdag 22 April kwam Henk van Zurich terug en spoorden Lore en ik naar Utrecht om David te zien en in de Biltstraat een hittewagen te bestellen.

Wy hadden voor het schilderen van de gevel van ons huis te Amsterdam laten inschrijven door Heyer en van den Ent. Eerstgenoemde vroeg *f* 1758-, de ander *f* 1165,-.

Willem Borski toonde my een visite kaartje,waarop gedrukt stond Le Chevalier Hartsen,Conseiller d'Etat,ofschoon hy geen Staatsraad was;als pendant van Le Jonkheer Elout de Soeterwoude. Vanitas vanitatum !

4519 Vrijdag 28 April telegrafeerde Notaris Stumphuis uit Beverwijk my dat Herman Schuymer overleden was en de volgende dag spoorde ik er met myn medeexecuteur,een neef Schuymer,heen. In een armoedige kamer vonden wy de weduwe en de notaris Moens,die ons mededeelde dat de overledene by testament van 1878 zyn vermogen aan twee minderjarige meisjes Bergfelt, onder voogdij van zekere Jonas,vermaakt had en het vruchtgebruik aan zyn weduwe. Hy had in 1841 vier ton van zyn vader geërfd en liet slechts *f* 13.000,- na en enige meubelen zonder waarde. In Jan. 1882 had hy zyn huis te Amsterdam voor *f* 22.000- verkocht. Vijfmaal had hy verkoping gehouden van de kostbaarheden,waarmede zyn huis gevuld was,en nu was er nog slechts *f* 5,- in huis. Hy deed niets dan spelen en drinken. Zyn neef en ik weigerden de executele te aanvaarden.

Woensdag 3 Mei vertrok Lore met Dora en Ulie voor goed naar buiten, terwijl Blanc en Nor per stoomtram naar Hilversum reden. Het was zeer warm,70 graden,zodat Lore deuren en vensters tegen elkaar kon openzetten zonder tocht te voelen. De baas zeide dan ook dat alles gruwelijk groeide. By het schuitenhuis waren 2 mooie grote sparren omgewaaid. Lore schreef my een en ander en eindigde:" Chéri,je languis tant après toi; viens " vite. J'ai besoin de toi de toutes manières,et c'est si vexant d'être " seule ici et séparée de toi." Ik had Lore niet kunnen vergezellen omdat ik zitting had en 's avonds van 6½-10 vergadering van het Prov. Kerkbestuur.
4520 Ik werd met Ds. van Duijl uit Broek in Waterland benoemd om onderzoek te doen te Ilpendam naar aanleiding van het appèl van K. Alblas,die tot diaken benoemd was,maar tegen wie 18 ingezetenen een klacht hadden ingediend ter zake van mishandeling van zyn vrouw.

Vrijdag 5 Mei reed ik te 7½ naar buiten,waar ik terstond moest beginnen aan een Arrest i.z. P. Daniels,wegens valsheid in geschrifte. Ulie vertrok naar Auvernier en werd door Chrisje,vroeger kindermeid by de Röells,vervangen. Deze had moeite met de geslachten: "Die is de spons " van de bad. Gaan wy naar de heitje ?".
Lex Beels engageerde zich met Cor van Lennep.
Henks nieuwe betrekking gaf *f* 1200,-.

Zaterdag 6 Mei wandelden de nieuwe Minister van Ierland Lord Fred. Cavendish met de Secretaris Burke te 7½ 's avonds in het Phoenix park te Dublin,toen 4 onbekenden,die in een rytuig kwamen aanrijden,op hen aanvielen en met messteken op onmenselijke wijze vermoordden. Van de daders was geen spoor te ontdekken.

Woensdag 10 Mei kwam de hit,die wy van de deurwaarder Quirinus van Vugt te Naarden gekocht hadden,en Donderdag kwam de hittewagen,die *f* 421,- kostte.

4521 Jet Hartsen engageerde zich met Willem Dedel !
Max werd door Prof.Valeton getenteerd.

Maandag 15 Mei had ik vergadering der Hulpvereniging voor het Chr. Nationaal Onderwijs,die door Kuyper en ettelijke zyner aanhangers werd bygewoond,zodat zy de meerderheid hadden. Piet van Eik vroeg aan Kuyper hoe het mogelijk was dat hy zulk een scherp artikel tegen zyn medechristenen en broeders in zyn Standaard had kunnen plaatsen. Kuyper antwoordde: " Als redacteur ben ik uw broeder niet," en daarop liet ik my ontvallen, dat alle courantiers van verdachtmaking leven. Eer de vergadering afliep, vroeg ik Kuyper vergiffenis en daarop gaf hy my de hand.

Ik bestelde 200 meter ijzerdraad om de boomgaard te omringen. By ons in huis was men bezig het riool te ledigen,dat gedeeltelijk bleek ingevallen te zyn en waarvan het houtwerk was vergaan. Wy bleven,evenals Saartje,'s nachts op en amuseerden ons met het plat Amsterdams van de metselaar,die altijd van koïlganger sprak. Er was ook een vrouw by,die de emmers moest ledigen en men zeide dat haar tegenwoordigheid vereist werd om te zien of er kinderlijkjes in de riolen lagen. In de nacht werden wy door Saartje op boterhammen en koffie onthaald en toen zy aan die vrouw vroeg of zy niet haar handen wilde wassen eer zy aan tafel ging, keek deze zeer verontwaardigd en antwoordde: " Myn handen zyn niet vuil."
4522 De stad liet het werk doen en eigende zich de specie toe,maar voor rekening van de bewoner en het was een dure geschiedenis.

Woensdag 17 Mei kreeg Lore een alleraardigste Hollandse brief van Fanny. Op 20 Mei kwamen Agneś en Karel Beels voor goed op Swaenenburg. Zy deed niets dan huilen en het was dus niet vrolijk.

Henk maakte zyn eerste telefoonleiding te Eindhoven voor de luciferfabrikant Menne,en ik concipieerde een Arrest i.z. Tappee,die zyn bijzit vermoord had.

Jansje deelde aan Lore mee dat zy in November wilde trouwen,en dit joeg Lore vreeslijk het land aan.

De spiritusfabrikant Hoytema te Kuilenburg droeg aan Henk op een telefoonleiding voor hem te maken.

Agnes liet een pad maken door de populierelaan naar ons eiland. Beels had dit nooit willen doen omdat hy bang was voor de koeien en ook omdat hy geen korter toegang naar Bantam verlangde,waar hy een hekel aan had.

Lore bestelde de linnenkast voor Henk en Fanny by Perk,zoon van wijlen de Notaris te Hilversum.

Woensdag 24 Mei voer ik te 8½ per Nieuwedieper boot naar Ilpendam. Ds. van Duyl stapte aan het Schouw aan boord en te 9½ waren wy te Ilpen-
4523 dam,waar wy eerst tot 12½ getuigen verhoorden en daarna koffie dronken, by de predikant van der Palm,een ultra modern man,die o.a.zeide dat het hem onverschillig was of Jezus al dan niet een mythe was. Van 1½-7 verhoorden wy opnieuw altogether 25 personen,waarna wy per Purmerender terugkeerden en ik doodmoe te 9 uur te Amsterdam arriveerde.

Woensdag 31 Mei deed Jan Willem zyn tentamen voor het propaedeutisch examen by Prof. Naber. De volgende dag deed Max van 3-4 doctoraal 1e uur. Op 2 Mei vertrok Max Henk naar Zurich en Tane naar Carrasco. Op 5 Mei werd JW. door Prof. Matthes met succes in het Hebreeuws getenteerd.

Sinds 15 Mei was Henk Directeur der Waterleiding te Haarlem en spoorde hy dagelijks heen en weer.

Op 4 Juni gaf Ds. Barbas van de kansel de wens te kennen dat er een chr. school te Graveland mocht verrijzen.

Woensdag 7 Juni vierden Christiaan en Louise hun koperen bruiloft en aten wy er met ons 28. 's Avonds reciteerden de kinderen en zong Ada, waarna tot 1½ gedanst werd,maar wy vertrokken te 11½.

Vrijdag 9 Juni legde Max zyn doctoraal 2e uur cum laude af en vertrok hy naar Aardenburg. De volgende dag werd JW. door Prof. Verdam in het Gothisch en Middel Nederlands getenteerd.

De Oosterspoor liet thans ook tramtreinen lopen,die te Bussum stopten. Henk was te Almelo om een telefoonleiding aan te leggen.

4524 !! De jood Drucker werd professor in de rechten te Groningen,maar hoe zou een jood weten wat recht is,daar hy de Koning der gerechtigheid niet kent.

Dinsdag 13 Juni deed JW. propaedeutisch cum laude. Lore schreef aan Henriette Insinger te Ems: " C'est une distinction dont il peut être " fier,car il est le premier étudiant en théologie auquel on l'a donnée " pour cet examen depuis qu'Amsterdam a une université. Tu comprends " donc que nous en sommes très heureux. Nos deux garçons ont tant tra- " vaillé que c'est délicieux qu'ils en soient récompensés. Les Nepveu " quittent Swaenenburg demain pour Zeist et alors Agnes sera de nouveau " seule. C'est terrible !".

4525 By Jan Willems examen waren de prof. Allard Pierson en Kan (geografie) tegenwoordig; Willem Gunning had ook prop.gedaan.

Zaterdag 17 Juni reed Karel Beels op en vroeg hy Lore of zy boodschappen te Hilversum had te doen. Deze reed daarop met Max en Dora mede. Toen Beels leefde was dit nooit gebeurd. Agnes was 's avonds weer wanhopig en Lore wist niets te bedenken om haar te troosten.

Zondag 18 Juni kwam er een briefkaart van Anna uit Zeist om te vragen of Jan Willem Tane en Miek uit Zwitserland kon afhalen. Wy zonden daarop JW. naar Zeist om de zaak te bespreken en toen het beklonken was,vertrok JW. 19 Juni naar Peseux,waardoor hy de reunie dronkemansfeesten, waarvan hy een afkeer had,ontliep.

de latere professor? Karel Beels deed propaed. in de rechten. Van Nes deed propaed. in de theologie na 14 dagen vroeger cand. in de letteren te hebben afgelegd cum laude. Voor vier jaren begon hy Latijn te Doetinchem by van Dijk te leren.

Die Maandag waren de reuniefeesten begonnen. Het regende geweldig,wat de studenten niet belette oude kerels aan het station af te halen en naar Felix te lopen,waar Herman,een der poehanen,een vrij zotte speech afstak,eindigende met het verzoek om hem en zyn tijdgenoten als medestudenten van het laatste jaar te beschouwen. Daarop zeide hy:" Broeder geef my de hand." Binnen weinige maanden waren enige van die oude totteraars,die te veel gegeten en gedronken hadden ,dood. Voor de reuniefeesten moesten de leden van de Senaat der studenten ƒ 600- offeren. Herman

4526 liep voorop in de optocht,waarby zich de 79-jarige predikant Cool uit Harlingen en de oude Vrolik bevonden ! Frank had er nu en dan een halve dag vacantie door,daar enkele leraars ook mee feest vierden.

Blanc kreeg een telegram dat zyn vader overleden was en daarop vertrok hy 's middags naar Lausanne.

Godefroi,die van 1860-'62 Minister van Justitie was en my indertijd tot subst.Officier te Amsterdam voordroeg,stierf. In '48 was hy Lid der Tweede Kamer geworden,maar de laatste jaren was hy zeer doof. Als Minister vaardigde hy o.a. een circulaire uit,waarby hy aan de Comm. van politie verbood om in hun verbalen de woorden Israeliet of Jood te bezigen en van die tijd af omschreven zy dit door te spreken van iemand met een Oosters type of uiterlijk ! Aan de zaak van het Christendom deed Godefroi veel kwaad en op zyn zedelijk gedrag was zeer veel aan te merken. Toen ik aan Lazure vroeg hoe het kwam dat Godefroi zo intiem met Haas omging met wie hy gearmd wandelde,antwoordde Lazure my: " Dat was sensueel."

Maandag 26 Juni stond zekere Hoffmans te recht ter zake dat hy de geneeskunst had uitgeoefend zonder daartoe bevoegd te zyn,door asthmatische patienten te masseren. De rapporteur van der Feen en de president van Valkenburg waren voor condemnatie,maar Wildschut,van Eyk Bijleveld en ik voor vrijspraak en my werd het stellen van het arrest opgedragen. Dit arrest heeft nogal sensatie verwekt en de geneeskundigen waren woedend.

4527 Ik liet Norrie uit het Frans in het Hollands vertalen. Zyn schrift was goed en zyn stijl redelijk.

Vrijdag 30 Juni haalde Lore Miek te Ansterdam af,die alleen met Tane was teruggekomen,daar JW. te Zurich gebleven was !

Maandag 3 Juli bracht de 65-jarige Mr. van Valkenburg de dag by ons door. Hy was onvermoeid en wandelde met my van 1½-4 en 's avonds weer.

De meubels van Hoving, die wy voor het cadeau van Hendrik gekocht hadden, kwamen buiten, een buffet, tafel, trumeau en 12 stoelen.

Dinsdag 4 Juli kwam Blanc terug met een "chemin de fer" van een ander, die te Olten zyn koffertje had meegenomen. By opening bleek de onbekende een reus te zyn, want Blanc kon in diens kleren zwemmen. Later bleek de onbekende ook Blanc te heten.

JW. schreef uit Zurich dat hy aux Avants van een rots gevallen was en zyn pink ernstig gekwetst had. Op 5 Juli verging de rammonitor in volle zee met 5 Officieren en 50 manschappen.

Met de vertaling van Jesaja was ik tot het 27ste hoofdstuk gevorderd, maar soms zat ik op één vers een uur te turen.

Zaterdag 8 Juli stierf Penning, aetate 81, zodat het grafschrift nu dienst kon doen:" Niets strekt tot zyn byzondere onderkenning, Daarom schrijf ik eenvoudig: Hier ligt A.E.Penning."

uit Leiduin Henrick S. van Lennep schonk *f* 5000- aan de Kweekschool; men vertelde dat hy met het verkopen van grond voor bouwterrein veel geld verdiend had. Van de waarde van grond had hy veel verstand.

4528 Alexandrië werd door Admiraal Beauchamp Seymour gebombardeerd en door Arabieren en Bedoeinen geplunderd.

Vrijdag 14 Juli kwamen Mevrouw Cloëtta, Fanny en haar broer Max logeren en kwam ook JW. terug; Henk haalde ze te Utrecht af en ging toen zelf op Swaenenburg overnachten.

Donderdag 20 juli ging Lore met Mevr. Cloëtta, Fanny en Henk het huis van Mauk en Li van Eeghen te Haarlem zien, en Zaterdag brachten wy met hen de dag te Zeist door by Constance van Loon, die ons te Utrecht liet afhalen en 's middags toeren.

Dinsdag brachten wy de dag te Amsterdam door en bestelden er meubels by Hoving voor de slaapkamer van Henk en Fanny. Henk huurde Villa Bijhout in de Koekamp voor *f* 600- tegen 1 Mei 1883. (te Haarlem) nu Frederikspark

Donderdag 27 Juli trok Max naar Schwalbach, waar Emilie was. Wy verkochten een stukje tuin onder Ankeveen voor *f* 1000- aan Thijs Boeschoten, die er een hooischuur op liet bouwen. Op 3 Aug. verlieten ons de Cloëtta's. Ulie kwam terug van haar vacantie, gedurende haar afwezigheid had Dora haar Frans verleerd.

Woensdag 9 Aug. vertrok Lore weer naar Marienbad met Anna en Constance per Hannoversche wagen via Zutphen en Hannover naar Leipzig.

4529 Ik bedankte voor myn lidmaatschap van de Commissie van Beheer der Inrichtingen van van Dijk, omdat ik niet langer de verantwoordelijkheid wilde dragen van een zaak, waarvan de Directeur te Doetinchem woonde, en ik een Bestuur, dat niet bestuurt, een onding achtte, terwijl van Dijk ons altyd voor faits accomplis plaatste.

De tramtreintjes hielden nu ook op aan de overweg by het Bussumer kerkhof, dat de afstand naar Bantam dwars over de hei zeer bekortte.

Lore schreef Vrijdag 11 Aug.:" Cher chéri de mon coeur, Nous sommes
" bien arrivées ici grâces à Dieu et pas trop fatiguées. Jusqu'à Leipzig
" nous avons été presque toujours seules, de sorte que nous avons pu nous
" étendre et dormir par intervalles. A Leipzig il avait plu la veille
" par torrents. Nous y avons pris une chambre à l'hotel Hauffe pour nous
" rafraichir et déjeuner, puis sommes allées voir le grand magazin renommé
" de porcelaine de Saxe, et le musée de tableaux. A 12½ départ pour Eger
" où nous arrivâmes à 7½ et y primes un morceau. A 10 h. nous étions à
" l'hôtel Klinger où Marie Nepveu nous attendait, mais pas Halbmeyer, qui
" se cachait parce qu'il n'avait pas gardé les chambres promises pour
" nous. Ce matin nous chercherons un bon logis. J'ai tout de suite com-
4530 " mencé la cure. Djé est pale et Anna van Kinschot est en train. Nepveu
" et Willem sont partis hier soir pour Vienne."

Zaterdag 12 Aug. schreef ik aan Lore:" Il fait trop chaud pour t'em-
" brasser. Hier j'ai déjeuné chez Henri, qui se sentait oppressé et be-
" nauwd et me faisait la triste impression de souffrir du même mal que
" Jean, ce qui me fait craindre qu'un mauvais jour il nous sera enlevé
" comme lui, en wat heeft Louky dan aan hem gehad! Des 28 années de leur
" mariage combien en ont ils été séparés ! 'tIs om te schreien !"

" La chaleur n'a pas empêché Henk d'aller à la chasse achter de
" Overbossen, tandis que Frank assistait à la pêche annuelle in de Noorder-
" sloot, et après le diner il s'est remis à creuser avec Blanc, et même Miek
" s'est armée d'une bêche. Max treft mooi weer voor zyn picnic."

Die Zaterdag schreef Lore dat zy kamers gevonden hadden in het Hotel zum Anker en een mooie toer gereden had. Zy vond de lucht weer heerlijk, maar bloemen waren er niet meer. Zy hadden met hun tienen gedejeuneerd in het Café Miramonte,ook met Anna en Marie Insinger. Zy schreef:
" Anna Insinger m'a dit que j'avais l'air si jeune comme si j'étais enga-
" gée ! Sur ce j'avais envie de lui répondre,que en effet je suis engagée
4531 " avec mon cher précieux trésor et que je languis de voler dans ses bras
" et de le presser contre mon coeur. Dag dierbaarste,ik heb het zo goed
" by je; overal valt het daarby af."

Zondag 13 Aug. liepen JW. en Frank te kwart vóór vieren 's nachts naar Zeist. Na aankomst telegrafeerden zy: Wandelaars fris en gezond. Blijven te Zeist.

Lore schreef dat zy dennenaaldenbaden nemen moest,die haar beter bevielen dan de modderbaden. Saar Hartsen deelde my mee dat Tante Kootje, (de moeder van Cees Hartsen en hertrouwd met Oom Hendrik Röell) razend was geworden en Oom geen raad met haar wist. Lore schreef my o.a. dat Henriette Insinger op het parket was uitgegleden en op haar neus gevallen,dat er veel tijd werd zoek gemaakt met afspraken te maken,elkaar op te zoeken, op elkander te wachten en elkander te bezoeken,daar zy talrijk waren: de Insingers,de zusters Insinger,de Nepveus en Anna van Kinschot,en dat zy Djé had verzocht haar man niet in haar bijzijn te liefkozen,daar dit haar enwies gaf !!

Dinsdag 15 Aug. schreef ik aan Lore o.a.:" Ja liefste,als je geen
" principes had en een flirt waart,liet ik je niet alleen trekken,want
" je ziet er nog veel te nice uit om niet het hoofd van de een of ander
" op hol te brengen en een declaratie te krijgen. Anna Insinger staat
4532 " dan ook niet alleen in haar oordeel dat je er nog zo jong uitziet,want
" David vond dit ook. Dora is zo vrolijk als een vink en doet niets als
" zingen,zeker om my op te vrolijken,maar ik voel my daartoe niet opge-
" wekt."

Blanc vertoonde 's avonds le théatre des ombres aan Dora en breide netten,wat ik hem geleerd had. Voorts pompte hy het reservoir vol of liep als een haas naar Hilversum om tabak te kopen.

Dagelijks bezocht ik Agnes,die ik steeds in haar provisiekamer vond bezig alle flessen en potten om te wassen. Soms barstte zy in huilen uit en wist zy niet wat zy doen moest, Beels verdiende de laatste jaren enorm aan de Waterleiding,zodat hun inkomen ± f 40.000- bedroeg,maar nu moest Agnes zich verminderen en zy kon er niet toe besluiten om Swaenenburg te verkopen,omdat Karel zwak voor de meubels had en te Amsterdam kon zy evenmin een kleiner huis nemen,daar zy niet wist waar zy de boeken en kasten van Leonard zou brengen,and so on. Daar viel dus niet tegen te praten.

Op 17 Aug. werd Kees Heemskerk geboren,dus even 9 maanden na het
4533 huwelijk van Theo Heemskerk en Marie Hartsen. Die avond kwamen JW. en Frank per trein van Zeist terug met Alfred Labouchere. Zy hadden op hun wandeltocht derwaarts 8 boterhammen meegenomen en daarna gedurende de preek van Beets in het geheel niet geslapen.

Vrijdag 18 Aug.schreef Lore my dat er ter ere van 's Keizers verjaardag een mis en een te Deum in de kerk werd gevierd,en dat zy die had aangehoord,maar geërgerd was thuisgekomen en zich verwonderde,dat die kniebuigingen en andere ceremoniën de mensen kon boeien,daar het louter heidendom is. Later hadden zy in de Lutherse Kerk een onbeduidende aandacht bygewoond,maar dat was kostelijk en versterkend voedsel in vergelijking van wat de arme Roomsen ontvangen. Lore was er eindelijk toe overgegaan om een soort van flanel te dragen,des crèpes de santé,die niet jeukten.

Ik ried Agnes aan wat minder bloemen te houden op het voorbeeld van Everard van Weede,die Ravenhorsts vader tot tuinbaas had,maar zy antwoordde dat zy het minder niet doen kan. Ik hernam:" Welnu,verhuur dan
" je moestuin of verkoop de groenten en vruchten," maar dit kon zy niet doen omdat Ravenhorst er tegen was. Het herinnerde my het gezeur van Jan en Piet Six,die na de dood van hun ouders ook wilden bezuinigen,maar niets wisten te bedenken dan het verkopen van enige oude kachels.

Alfred Labouchere was zeer gedienstig en hielp alles mee opredderen. Ik hield hem een dag langer dan hy van plan was te blijven.

4534 Lore schreef 19 Aug.dat zy haar eerste bad genomen had,staal met dennemaalden,overheerlijk en geurig,maar dat het haar moeite kostte om daarna wakker te blijven,zy moest dan wel rusten,maar tot geen prijs mocht zy inslapen.

De volgende dag schreef ik:" Welk een tractatie is het toch om zulk
" een trouwe engel tot vrouw te hebben,die maar één fout heeft,te weten
" dat zy my nog veel meer naar haar doet verlangen. 'tIs een harde zaak
" al zo lang van je beroofd te moeten zyn en dit nog veel langer te moe-
ten uithouden. Als je dan maar geheel hersteld terugkomt zal ik getroost
" zyn. Dora geniet zo van je brief, Ieder moet die op zyn beurt voorlezen,
" zodat zy hem half van buiten kent."

" Tante Röell,die te Baarn verpleegd wordt,is nu weer rustig,maar
" zó zwak dat men het einde voorziet. Zy herkent niemand. Willem Röell
" geneerde zich niet om de wedrennen te bezoeken en op Boekesteyn stak
4535 " men vuurwerk af,en toen ik Hansje vroeg hoe dit mogelijk was terwijl
" haar stiefmoeder stervende was en haar schoonvader op Boekesteyn ge-
" logeerd was,zeide zy my dat dat mens haar niets aanging en het vuurwerk
" nu nog gauw werd afgestoken,daar het niet meer gebeuren kon als zy ge-
" storven was."

" Het engagement van Jet Hartsen en Willem Dedel is zo goed als af.
" Zy heeft een paar zenuwaccessen gehad. Wat er precies op de wedren
" tussen haar en die Duitse Officier is voorgevallen,weet ik niet."

" Gisteravond te 7 uur voeren Jan en Cateau Six met hun drie kinderen
" in de zanderij toen zy het lijk van een man in het water zagen. Zy
" herkenden de klokkemaker Luneman,die ook op Schaep-en-Burgh de klokken
" opwond,haalden het op en Willem Six bracht het in het oliewagentje naar
" Hilversum. Hy was aan de drank en had de kermis te 's Graveland bezocht.
" Cateau en Sophie waren niet geschrokken,want volgens Jan schrikken die
" nooit !!"

" Henk is gisteravond van Loosduinen teruggekomen en moet heden de
" toestellen voor Kuilenburg gereed maken. Hy heeft opeens een passie
" voor het leggen van patiences opgevat. Heden ochtend hoorden wy een
" excellente preek van Lagerwey uit Ankeveen,een pittig ventje,zo mager
" als een hout en zo bleek als een doek,maar vol vuur en leven en zeer
" onderhoudend. Jammer dat Barbas hem niet hoorde !"

4536 " Alfred Labouchere heeft gisteren een Eng. brief aan zyn moeder
" geschreven. 'tIs amusant om te zien hoe hy op haar gelijkt,meer dan al
" de anderen,in uiterlijk en stem en het spijt my dat je hem niet bywoont."

Agnes had Suzanne Luden en Ada van Loon te logeren,maar deze ging niet mee om Lagerwey te horen. Ada had nooit van Seiffert gehoord,wist niet wie Oom Röell was,die notabene jaren lang Gouverneur van Noord-Holland geweest was en evenmin kende zy Hooft Graafland by naam,ofschoon die twee huizen van dat harer ouders verwijderd woonde !

Lore schreef nu dat iedereen in Marienbad verkouden werd,precies dezelfde ondervinding als ik in '93 had,en dat het weer buitengewoon veranderlijk was.

Alfred Labouchere spitte ijverig met Blanc en Frank in het gat op het heitje. Miek at op Swaenenburgh en amuseerde zich best daar zy jeu de char aan Ada leerde. Twee meisjes Beets,die er ook waren,waren zwijgende figuren,maar men beweerde dat zy evenals haar vader,alles opmerkten en er naderhand de mond vol van hadden.

Op een vraag van Lore hoe Miek het huishouden deed,antwoordde ik:
" Prachtig,maar nogal rijkelijk,althans lang zo zuinig als jy,want
" 's avonds krijgen de jongens 3 kopjes thee en roemen zy er op dat het
" derde even sterk is als het eerste. Ook geeft zy even prachtige toetjes
" als toen de Cloëtta's hier waren,drie in de pan,podding enz. Louky en
4537 " Jet Six hebben my een mandje vijgen van Hilverbeek gebracht,die deli-
" cieus waren. Hoe jammer dat jy er niet van smullen kunt. Miek is woe-
" dend dat Agnes nooit iets zendt,terwijl zy schuttingen vol perziken
" heeft en dikwijls alleen eet. Zy heeft Ravenhorst gevraagd of de moes-
" tuin niet verkleind kon worden,maar hy heeft haar beduid dat die dan
" nog meer zou kosten !"

" Willem Borski heeft my verteld dat Seiffert zyn zoon te Dresden
" in de kost zal leggen om op een Conservatoire te studeren en Willem
" Borski heeft die zoon voor zyn rekening genomen."

Lore schreef my dat zy Donderdag 6 Sept. Marienbad hoopten te verlaten en de zusters van plan waren enige dagen te Harzburg te vertoeven en my voorstelden om Lore vandaar af te halen.

Tante Kootje stierf 28 Aug.oud 75. Zy was nog 17 jaar met Oom Hendrik getrouwd geweest. Ik schreef aan Lore om een kaartje te zenden aan
4538 Oom Röell en een aan Kees Hartsen. " That will comfort him and he will
" keep it under a glass." Oom Hendrik verzocht my de begrafenis te Baarn niet by te wonen,omdat het huisje te klein was. Niemand zou er komen dan hy,de zoons en de oudste kleinzoon.

Nu het weder zo hoogst ongunstig was,stelden Anna en Constance aan Lore voor om niet naar de Hartz te gaan,maar naar Berlijn en lieten zy my vragen of ik niet 14 dagen vacantie kon krijgen om die dan te Berlijn te komen doorbrengen. Dit plan werd echter weer opgegeven,het zou my trouwens onmogelijk geweest zyn,en de zusters besloten nu toch Vrijdag 8 Sept. naar Hartzburg te reizen,omdat Mevrouw van Lynden wonderen van de Hartz vertelde. Zy wilden dan de volgende dagen met Lore rijtoeren maken naar Thale,Rossberg,Hexentanzplatz enz. en dan zou ik Lore Donderdag 14 Sept.komen afhalen.

Te 'sGraveland was inkwartiering van militairen,die naar het Kamp te Laren moesten. Wy liepen vrij,maar de Heer Dedel kreeg 5 majoors achtereen te logeren,telkens voor één nacht.

Op 6 Sept. moest ik in het Prov.Kerkbestuur Römer van Stormendijk by Jutphaas in het Hebreeuws examineren,maar hy wist niets,en Hogerzeil, die hem over het N.T. ondervroeg,kreeg ook geen antwoord,zodat hy niet tot het tweede gedeelte toegelaten,maar met algemene stemmen afgewezen werd. Ik had hem Gen.22, Psalm 72 en Joël 2 veertien dagen te voren opgegeven,maar hy had ze niet bestudeerd. 's Middags resumeerden wy het door
4539 my in zake K.Alblas gestelde arrest,dat goedgekeurd werd.

Maria Nepveu zeide my dat Lore er zó slecht uitzag en dat dit myn schuld was,daar myn brieven haar het heimwee gaven en dat Lore inderdaad naar huis verlangde en niet zoveel pleizier had als in '81 bleek uit al haar brieven.

De vrouw van Fred.van Bylandt stierf enige weken na haar bevalling; zy was een geborene van Westreenen.

Zaterdag 9 Sept. kwam Ernst van Loon (zoon van Hendrik en Louise) op Swaenenburg logeren en toen was hy al even slecht opgevoed en vlegelachtig indiscreet als later,want Zondagochtend schelde hy om de knecht,alsof dit op een Zondag schikte,had een uur nodig om zich te kleden,kwam eerst te 9 uur aan het ontbijt en bedierf 's avonds een mooi tafeltje van Agnes door er koffie op te morsen en niet te waarschuwen,zodat de koffie het tafeltje uitbeet. Vroeger had Agnes een jongen Rodakowski te logeren gehad,die even onbehouwen en brutaal was.

Lore schreef my 10 Sept. dat zy de volgende dag met de zusters naar Leipzig dacht te vertrekken,dáár te overnachten en Dinsdag naar Thale te sporen om er tot Woensdag te blijven en dan naar Harzburg door te reizen om er my Donderdag te ontvangen. Zy schreef: " Anna is bleek en oud en
4540 " mager en Tane is dik en rose en jong,toch wil Anna alles meedoen wat " Tane doet. 't Is lastig,maar er is niets aan te verbeteren,want de ener- " gie van Anna is nog even groot als de kracht van Constance. Beiden zyn " toonbeelden van generositeit en vriendelijkheid en menige les kan ik " van haar nemen."

Frank,die alweer sinds een paar weken het Gymnasium bezocht,nam zyn eerste les by Woudhuyzen,die op myn voorspraak by de Curatoren leraar aan het Gymnasium geworden was. Hy schreef my,na met Frank kennis gemaakt te hebben,met aanhaling van de woorden van Vader Jacob aan Jozef:
" Ik had niet verwacht Uw aangezicht te zien,maar zie ! God heeft my ook " uw zaad doen zien !" (Gen.48:11)

De Hooge Sluis werd verlaagd en daaronder vond men hooge gewelven.

Woensdag 13 Sept. spoorde ik na een lange zitting te 5.25 naar Brunswijk,waar ik te 3.50 in de nacht aankwam en wachten moest tot 7.50, eer er een trein naar Harzburg vertrok. Ik bleef in de wachtkamer,die de ganse nacht open en verlicht was,at en dronk wat en dommelde op een stoel, maar die vier uren schenen niet te eindigen. Eindelijk vertrok ik en kwam ik vrij spoedig te Hartzburg aan,waar Lore my met een rytuig wachtte en my naar het hotel bracht. Ik ontbeet,o.a.met patrijzen,die aldaar in overvloed waren en te half elf reden wy naar het Okerthal,en vandaar
4541 naar Goslar,de residentie van Hendrik IV Anno 1000,waar wy het beroemde Kunstuurwerk en de oudheden bewonderden en dineerden.

De volgende dag reden wy naar de Burgberg en de Randaufall,een beeldige toer,en na 's middags gewandeld te hebben,spoorden Lore en ik te 8½ naar Hannover,waar wy te 11¼ aankwamen en in het Hotel Royal logeerden evenals in 1865,toen ik Lore van Pyrmont had afgehaald. Anna en Constance bleven te Harzburg. Zaterdag 16 Sept. verlieten Lore en ik Hannover te 7.40. Het was een Personenzug,die dikwijls stil hield,o.a.te Osnabrück,

Rheine,Oldenzaal,Zutphen enz. telkens drie kwartier om op andere treinen te wachten. Maar ik verveelde my geen ogenblik nu ik Lore weer by my had. Te Osnabrück,waar George I van Engeland met zyn maitresse dood aankwam, hadden wy dęd tijd om een eind de stad in te wandelen. Om 6.25 kwamen wy te Hilversum,waar Frank en Dora ons afhaalden. Dora had van alles te vertellen o.a.:" Tu verras comme la salle à manger est belle," en inderdaad die was geheel groen gemaakt en vol bloemen en onder de schoorsteen was op mos met bloemen geschreven:" Bienvenue !".De volgende dagen had ik weer zitting,maar het was een rust om te weten dat Lore buiten was.

Van Dijk koęht een huis voor zyn studenten te Franeker voor *f* 9000,- waarvoor Constance,Hendrik en Willem Borski ieder *f* 3000 offerden.

4542 Woensdag 27 Sept. ging Lore de dag op Aardenburg doorbrengen en kwam zy 's avonds met Emilie terug,ter wier ere een teerton op het water brandde, terwijl zy een stoel van Agnes op haar kamer vond.

Christiaan en Louise kwamen eten en vertelden ons dat Jet Hartsen in overleg met haar vriendinnen Gerdes en Sophie Martens plan had gemaakt om naar Dresden te vluchten,waar de Pruissische officier woonde,die zy op de wedren te Bussum aan Willem Dedel had voorgesteld.

In 's Graveland werd nu elke maand met een bus aan de huizen gecollecteerd voor de Chr.School. De eerste collecte bracht *f* 70- op. De Heer Dedel,de Röells en Hansje Backer wilden er niets voor geven,omdat zulk een school niets dan tweedracht zaait. Ja ! dat voorzegde de Heer ook: " Ik ben niet gekomen om vrede te brengen op de aarde maar het zwaard; " want Ik ben gekomen om de mens tweedrachtig temaken tegen zyn vader enz.. Lore zeide er by het terugkomen van de kerk een hartig woordje over aan Hans Röell. Tane zond er een gift voor.

De Heer Dedel had op Kamphoeve sparrezaad uit Riga gezaaid,en die gingen Lore en ik bekijken.

Henk maakte te Middelburg een leiding voor de houthandelaar Alberts. Frank las Cicero met Philips. De Heer J.G.Engels,lid van de Raad en van de Prov.Staten,ging op de loop,na enige vrienden opgelicht te hebben.

4543 Op 19 October vierden wy Lore's 49ste verjaardag,maar zy zag er waarlijk niet uit als iemand van die leeftijd,maar nog zo fris en smakelijk als een meisje van 29. Ik gaf haar portretjes van Norrie en Dora; Agnes een tafelkleed; Constance van Loon de Gedichten van Beets en Christiaan die van ten Kate. Fanny zond een doos voor briefkaarten,waarop zy Bantam Oostzijde geschilderd had; Emilie een zwart leren photografiealbum, waarop zy vogels geschilderd had; Augusta Elout een portefeuille,waarop zy twee oude duiven op een nest geschilderd had,twee paar jonge duiven, die samen vrijen,een kleine duif (Dora),die een tak vergeet my niet brengt, vier andere,die om het nest heen fladderen,en 2 kleintjes,die hoog in de lucht vliegen. Anna,Tane,Louise Elout en Louky van Loon kwamen dejeuneren zodat wy met ons 17 waren. De eetkamer was weer versierd met guirlandes van sparregroen,klimop en bloemen.

Op 23 October begon ik Jeremia te vertalen.

Janneke Baart verliet ons en werd vervangen door Lucia Sophie Constance Gerritsen,oud 17,die wel mooie namen had maar volkomen ongeschikt bleek te zyn om als keukenprinses op te treden.

4544 Maandag 13 Nov. nam Norman zyn eerste les met Gerard Oyens by Meester Spaling te Amsterdam,daar Blanc ons 1 Nov. verlaten had om schoolmeester te Gimel te worden. Hy was van Ulie verliefd geraakt en had haar ten huwelijk gevraagd,maar zy had hem afgewezen. Het was een beste vent,mais il ne payait pas de mine. Nor kwam opgetogen terug,daar Spaling (welk een geluk dat hy niet Paling heette) zyn schrift en rekenen goedgekeurd had. Het had Adriaan Oyens en my heel wat moeite gekost om een goed onderwijzer te vinden. Spaling kreeg *f* 800- 's jaars.

Donderdag 16 Nov. keerden wy voor goed naar Amsterdam terug. Er was al veel sneeuw gevallen en de Oostenwind was snijdend koud.Willem Borski zond ons 10 mud Elswoutsche aardappelen cadeau.

Jan Gunning promoveerde 2 Dec. in de letteren cum laude en Hugo van Rossum deed zyn voorstel.

Overal was er weer watersnood,langs de Rijn en ook in Gelderland.

Op 5 Dec.vierden wy weer een vrolijke St.Nicolaas. Emilie kreeg 28 cadeaux,o.a.een servies,lepels,een pendule. Henk kreeg ook een servies en

4545 messen. Op 6 Dec. woonde Max het diner ter ere van Jan Gunnings promotie by ten huize van Couturier,waar het niet ontbrak aan zelfverheerlijking. Allard Pierson en Henrick S.van Lennep droegen toasten in versmaat voor.

Op 7 Dec. werd Henk 25 en kreeg hy van Lore een necessaire de toilette en van my een reiszak. Albert Labouchere ontsliep te Berlijn na twee dagen roodvonk. Zyn 22-jarig vrouwtje lag nog aan dezelfde ziekte te bed. De ouders kwamen te laat.

Dertig Egmonders stonden terecht ter zake van gewapend verzet, voorafgegaan door stroperij. Er waren 35 getuigen gedagvaard.
Hendrik van Loon bracht aan Lore *f* 500- voor de Chr.School te 's Graveland en *f* 1000- aan Henk als huwelijksgeschenk.

Op Maandag 18 Dec. hoorde ik de schitterende oratie van Gunning in Felix. Het was een Kerstpsalm in de duistere nacht; het Kruis de Waarheid voor Kerk en Wetenschap. Felix was eivol. 's Middags nam ik deel aan het diner by Prof.J.W.Gunning,en zat ik prachtig tussen Gunning en de la Saussaye. Aan toasten geen gebrek.

4546 Donderdag 21 Dec. vertrok Lore met Henk per trein van 11.55 over Brussel en Straatsburg naar Zürich en de volgende ochtend telegrafeerde zy my hun behouden aankomst. Zy schreef dat zy van Haarlem tot den Haag met een krankzinnige en diens oude geleider in dezelfde coupé hadden moeten zitten,wat alleronaangenaamst was,daar de man niets deed dan gesticuleren,opstaan en zingen en Lore daarby zo weenloos aanstaarde.
In plaats van te 6.40 waren zy eerst te 7.25 te Basel gekomen op het ogenblik dat de trein naar Zürich vertrekken zou,zodat er geen tijd was voor de douane. Te Zürich stond Mevrouw Cloëtta aan het station.

Lore schreef my eerst een paar briefkaarten en op 25 Dec een brief, waarin zy vertelde dat er de vorige avond een Kerstboom was aangestoken en op verschillende tafeltjes pakjes voor iedereen. Dat van Fanny was het grootst. Lore kreeg een plaat St.Moritz voorstellende van Mevr.Cloëtta, een allerliefst werkzakje van rood pluche van Fanny,een paar stofdoeken door Bertha gebreid en een hoedestandaard door Max vervaardigd. Henk kreeg o.a. beeldige manchet-en hemdknoopjes van zyn aanstaande schoonouders, een foyer en een brievenhouder met tekeningen van Fanny en een penwiper
4547 van Bertha. Samen kregen Henk en Fanny nog lieve presenten,o.a.6 antieke zilveren lepeltjes,een theekistje,een zilveren melkkan enz. De jongens hadden voor Fanny een mooie nécessaire meegegeven en Miek een doos chocolaat.

Op tweede Kerstdag hoorde Lore Pestalozzi preken,maar die beviel haar niet,daar de preek vol beelden was,iet of wat mystisch,maar geen voedsel voor de geest. Henk vond de preek goed,maar Mevrouw Cloëtta was van Lore's opinie.

Door my was niet veel nieuws te schrijven. Dora had niet willen spelen en opeens uitgeroepen:" 'tIs ellendig dat Mama weg is." Sophie,de keukenmeid,aan wie wy de dienst hadden opgezegd,was vertrokken zonder van iemand afscheid te nemen. " Gelukkig is zy weg," riep Daatje,et depuis tout marchait à merveille. Max kreeg enige onuitgegeven brieven van Gaspar van der Heyden uit het Dordsch archief van Prof.van Toorenbergen en schreef die met Frank over. Frank leerde met Philips Italiaans,omdat vader Philips zeide dat er zoveel knappe juridische werken in die taal zyn en men die moet kunnen verstaan.

Lore schreef my:" Ik vind het niet goed dat Frank ook nog Italiaans
" leert,dat is te veel voor zyn hersenen en Prof.Cloëtta zegt ook dat men
" die niet moet overladen. Hy moet dus daarvan afzien of (met uw pardon)
4548 " Woudhuyzen afzeggen. Gisteren ben ik met Mevr.Cloëtta naar haar oudste
" zuster Mevr. Amélie Muralt gereden,wier man zo onvriendelijk met Prof Rahn
" Cloëtta geweest is. Zy wonen buiten in een enorm groot huis,waarvan my
" acht kamers gewezen werden. 'sAvonds zyn wy naar het huis van Prof.
" gelopen,waar wy in een kamertje vol oudheden werden opgewacht. Te 8 uur
" begon het souper,maar het was goed dat je daar niet waart,want je had
" het er nooit uitgehouden. De mensen waren zó vriendelijk en beleefd,
" dat ik geen lust heb iets onvriendelijks van hen te zeggen,maar het
" meidje dat diende,was zó langzaam en liep zó dikwijls heen en weer,dat
" wy byna drie en een half uur aan tafel zaten! Er was soep,ham met erwtjes
" patrijzenpastei,gegarneerde ossehaas met sla,vis in gelei,gateau de Savoie met kersen,Charlotte russe en dessert. Prof.R. is my wel bevallen.
" Prof Cloëtta werd gedurende een uur by een zieke dame gehaald en toen
" wy thuis een half uur in bed waren,opnieuw,want de dame was gestorven.
" Dat klonk dismal in de nacht. Vanochtend regent het weer. Je weet niet
" hoe ik aan het ontbijt de culte mis. De ontbijten betekenen hier niets.
" een kopje koffie met een klein stukje droog brood,dat iedereen aan een
" ongedekte tafel komt halen,voilà tout !

" Daarentegen heeft men twee diners,om 12 en om 7½ en om 4 uur
" drinkt men een kopje met iets dat thee moet verbeelden.(Zelfs Henk
" drinkt er weinig van) met een beschuitje. Wy hebben voor twee invita-
4549 " ties bedankt,by Tante Amélie en by een nicht von Wyss. Men maakt hier
" reeds om 11 uur visites. De bergen zyn volg sneeuw !".

Diezelfde Dinsdag 26 Dec. schreef ik o.a.:" De Kerstavond bleek zich
" dus inderdaad te bepalen tot het ontvangen van cadeaux,die niet één
" voor één werden binnen gebracht,maar voor ieder gereed stonden. Ik
" ben dus zeker dat Fanny onze St.Nicolaasavonden amusanter zal vinden.
" Hier vieren de rijke Joden op dezelfde wijze Kerstfeest.

" Gisteren aten wy by Anna en Tane en kwam er een kalkoen geheel
" opgesneden aan tafel,hoe jammer. Anna klaagde dat zy verleden jaar en
" dit jaar maar even met haar geld was toegekomen en geen cent had kun-
" nen opleggen. Ik geloof dat zy genoeg zou overhouden als zy wat minder
" fijne diners en desserten gaf met dienknechts en al de lichten opge-
" stoken. Agnes was heel vrolijk,maar Willem had zyn oudste plunje aan
" en zag er bitter verlopen en sjovel uit."

" Frank heeft terwijl wy in de kerk waren,Nor en Dora geamuseerd
" door drie theaters te bouwen van de blokkedozen en daarin door hem
" uitgeknipte poppen te laten figureren. Alleraardigst ! Wat zou Papa
" daar een schik in gehad hebben ! Dora was rood van excitement en brulde
4550 " van 't lachen. Blanc heeft aan Nor en aan JW. geschreven; hy heeft een
" lezing moeten houden over de Bartholomeusnacht voor 200 toehoorders,
" et après la Municipalité est venue le remercier."

" JW. speelt de gehele dag gammes op zyn orgel. Henk is thans dé-
" finitief als schutter ingedeeld en wel hier te Amsterdam. Daar begrijp
" ik niets van. Hy zal er even gauw genoeg van krijgen als ik in de ouwe
" stad." (Deze voorspelling is niet uitgekomen want hy heeft het tot
Majoor gebracht.)

Lore schreef dat het afschuwelijk weer was in Zürich,regen en wind,
zodat de straten in rivieren veranderd waren. Ik schreef aan Lore dat
111. om Henk verlegen was omdat zyn telefoon niet werkte. Die poen
schreef van Lennip en schrenieren. " Max is terug en daar hy je niet ge-
" schreven heeft,heb ik een briefkaart voor zyn neus gelegd,maar hy is
" koppig en zegt dat hy niets te vertellen heeft. Zaterdag avond gaat hy
" weer naar Doorn,en hy komt er pas vandaan. Had je Mama maar over my
" gedacht als Mevr.van Eeghen over Max !"

Donderdag 28 Dec schreef ik opnieuw." Voilà seulement 8 jours que
4551 " tu es partie et il me semble que ton absence a déjà duré un mois. Je
" suis tout seul,puisque Miek dine chez Marie,JW. a sa leçon de musique,
" Frank son cercle chez Meyjes et Max est allé chercher Nor chez les
" Oyens. Mr.Spaling n'est pas sorti ces derniers jours avec les garçons
" à cause de la pluie,mais a joué avec eux et avec Frank au grenier,ce
" qui les a beaucoup amusés. Voilà Nor rentré,opgetogen over de verto-
" ning der toverlantaarn. Hy is voor Woensdag weer te eten gevraagd."

Vrijdag 29 Dec. schreef Lore my dat Prof.Cloëtta de bruiloft geheel
voor zyn rekening wil nemen en dan nog frs.500- voor de huwelijksreis
4552 wil geven. Dat is al te genereux.Lore had genoten van een soirée by Mevr.
Anna v.Muralt,daar het souper kort geduurd had en er 's avonds op een
superbe piano à queue en viool gespeeld was.

Prof.Cloëtta schreef my over de huwelijksvoorwaarden en zond my
een dik boek over het Zürichsche erfrecht. Ik raadpleegde Pijnappel,
die het geraden vond geen huwelijksvoorwaarden te maken,maar na het hu-
welijk door ieder der echtelieden een testament. In elk geval was hy
tegen huwelijksvoorwaarden,omdat die niet te herroepen zyn,testamenten
wel. Dat Max en Frank desniettemin die raad niet hebben gevolgd was
hieraan te wijten dat de Heer Henk van Eeghen,toen voogd van Emilie en
Constance's vader het maken van huwelijksvoorwaarden eischten.

Zondag 31 Dec. schreef Lore my dat zy in een open rytuig had getoerd.
Zó veranderlijk was ook te Zürich het weder. 's Avonds ging ik met Miek
naar het Evang. Lokaal in de Quellijnstraat om de la Saussaye te horen,
maar Miek viel er flauw. Het was er dan ook niet weinig benauwd.

E I N D E 1 8 8 2

4553 Dinsdag 2 Januari kwam Lore te 5 uur behouden van Zürich terug na de aansluiting te Rotterdam gemist te hebben. Op 6 Jan. gaf Lore my een portefeuille,en toen ik die opende,ontrolde zy zich en vertoonde zy in de tien afdelingen haar eigen portret en die van onze zeven nog in leven zijnde kinderen èn van Fanny en Emilie. Zy staat nu geopend op myn schryftafel,maar Fanny en Emilie,die ik elders geplaatst heb,zyn vervangen door myn ouders. Dora had een paar mofjes voor my gebreid,van de jongens kreeg ik een sigarenkoker en een portemonnaie,van Miek een horlogestandaard,van Nor lampeschoorsteentjes en mutsjes. Anna en Tane gaven my een wrapper en Hendrik ƒ 500-.Van Fanny kreeg ik een buvard met onze wapens daarop geschilderd.

Op 1 Jan. werden de plakzegels ingevoerd op kwitanties boven de tien gulden. Henk nam te Vlissingen een telefoonlijn op voor de My de Schelde.

4554 Myn broer David toonde my een photo van zyn zoon,een aangeklede dood. De jongen stierf 2½ maand later te Meran op 14 Maart.

De Heer M.C.van Hall kocht het grote dubbele zwarte huis van Willink van Collen op de Heerengracht by de bocht voor ƒ 82.000-.

Voor het Hof stond een oude kennis uit Nymegen terecht: Jan Overal of Jan van alle kanten,die in 1858 als vrouw verkleed met een jongetje op zyn rug te Nymegen danste.

Op 18 Jan. werd Prins Jerome Bonaparte (Plomb plomb),cousin germain van Napoleon III,gearresteerd omdat hy een manifest had laten aanplakken, waarby hy zich als pretendent opwierp. Op 1 Febr. had de Kamer in Frankryk een wet aangenomen,waarby allen,die vroeg of laat tot een der regerende Stamhuizen hadden behoord,Bourbon,Orleans of Bonaparte,in de ban werden gedaan. Prins Napoleon werd buiten vervolging gesteld.

Op 19 Jan. te 7¼ 's ochtends sprong de buskruitfabriek van Bredius te Muiden in de lucht. Men hoorde het in Amsterdam. Te Muiden bleef geen pan op het dak en geen glasruit heel. Het station te Weesp leed schade. Elf mensen kwamen om. De artillerie van Naarden bluste de brand. De kruittoren met 150.000 pond buskruit werd gespaard.

Lore had een stoel gewerkt om voor de Chr. School te 's Graveland te verloten en trachtte 120 loten te plaatsen à ƒ 1-. Willem Borski nam er twintig.

4555 Frits Insinger kocht de paarden van Agnes voor ƒ 1800,-.
Ik had te mynen huize vergadering van de Hulpvereniging voor Chr.Onderwijs onder presidium van Dr Vos en toen gedroeg zich de Kuyperiaanse Fabius als een vlegel zowel tegen de Voorzitter als tegen de Secretaris.

JW. moest voor de Nat. Militie loten. Ds. van de Brink uit Belgie at by ons en bleef 's avonds de Evangelisten onthalen op de mededeling van zyn ervaringen,o.a.die van de Bijbel door Klerck in het Kiekenkot gevonden. Hy had slechts ƒ 500- voor de Evangelisatie in België gecollecteerd.

4556 Donderdag 22 Febr. reden wy per Rijnspoor naar Utrecht met Max,de van Eeghens,Anna,Tane,Maria,Henk,Miek,JW, en Karel Beels. Hugo van Rossem wachtte ons op en te 3 uur hoorden wy in de Domkerk Max zyn voorstel doen over Matth.11:28:"Komt herwaarts tot My allen die vermoeid en belast zyt,en Ik zal u rust geven." Het was onberispelijk. David was ook komen luisteren. Van de professoren waren alleen Beets en Cannegieter in de kerk. Wy aten daarna by Constance en Clara Elias.

Telders kwam my raadplegen over de Mormonen,die in Amsterdam propaganda maakten. Hy bracht my een Handboek on Mormonism ter lezing.

Het vlees sloeg op en kostte ƒ 1.20 het pond. Een ossetong,die in Nymegen toen wy er woonden ƒ 1.70 kostte,kostte nu ƒ 3,-.

Donderdag 1 Maart aten wy by de Nepveus ter ere van Max en Emilie en van de aantekening van Henk,die in de plaats van Fanny een bouquet en een witte handschoen naast zyn bord had.

Het Ministerie van Lynden trad af omdat de Kamer weigerde de herziening der Kieswet te behandelen. De Minister Modderman had een nieuw Wet-
4557 boek van Strafrecht in het leven geroepen ter vervanging van de gewijzigde Code Pénal,die in vele opzichten beter was. Voor de derde maal trad een Ministerie Heemskerk op.

Karel Beels deed cand.in de rechten cum laude. Hy had veel tijd met vissen en kaartspelen verloren,wat jammer was,want hy was knap genoeg.

Op 3 Maart dineerden wy by Constance van Loon, die twee zilveren trommeltjes aan Max en Em gaf. Agnes gaf hun een tekening van Edelweisz en Männertreu met een vers.

die heb ik nog. A

Dinsdag 8 Maart spoorden Lore en ik met Constance Labouchere per sneltrein van 12 uur naar Bazel. Te Haarlem namen wy Henk op. Max en JW. waren reeds te 7½ naar Brussel vertrokken, waar zy Mevrouw van Eeghen en Emilie hadden gevonden. Wy kwamen te 5½ te Brussel aan, van waar ik tot de Belg. grens met JW. in de 2de klas reisde met zes horribele ossekopers, die gemene liedjes zongen. Te 10 's nachts verwisselde ik met Max van plaats en bleef deze met JW. in de 2de, terwijl ik naar de 1e kl. terugkeerde, waarin wy met ons zessen op hete kussens zaten, daar de wagen te veel verwarmd was.

4558 Vrijdag 9 Maart kwamen wy te 6 uur 's ochtends te Bazel aan, waar Henk van ons scheidde om naar Zürich door te reizen, na ons met de plaatsen en koffers prachtig geholpen te hebben. Constance Labouchere had ons te 5 uur 's nachts te Mühlhausen verlaten om by haar vriendin Vaucher te logeren. Te 7 uur vertrokken Lore en ik met Mevrouw van Eeghen, Emilie, Max en JW. naar Neuchatel per 2de klas, waar wy te 12 uur arriveerden. Max bracht Mevr. van Eeghen naar Malagnou, buitenplaats van haar zuster Martin by Genève, maar wy, Lore, Em, JW. en ik, reden met Cécile Paroz, die ons aan het Station opwachtte, naar het Hotel Bellevue, waar wy dezelfde kamer kregen als Lore in '75, met een alcoof voor onze 2 bedden. Emilie kreeg een kamer naast de onze en JW. sliep boven au second. Wy dineerden te 1 uur, waarna Cécile by Lore bleef praten en ik met JW. de weg naar Peseux opliep en Lore's lorgnet liet repareren. Het was scherp koud, Noordewind en vorst. Alles lag vol sneeuw. Cécile vertelde hoogst interessant van de meetings te Bazel en de vele genezingen aldaar.

Zaterdag 10 Maart woei er een storm en stonden de golven hoog. JW. vertrok al te 5 uur per trein naar Rolle om vandaar naar Gimel te gaan en by Blanc de dag door te brengen. Wy wandelden in de sneeuw naar
4559 Peseux, Lore, Emilie en ik. Wy dineerden er te 12 uur met de ouders Paroz en de drie dochters en hoorden daarna de élèves zingen. Aan het souper moest ik de cultе houden en te 9½ reden wy naar Neuchatel terug, waar Max reeds te 7½ was gearriveerd, na te Genève in de Bibliotheek geweest te zyn. 's Nachts woei er een storm.

Zondag 11 Maart woonden Lore, Emilie, Cécile en Max te 7½ de bidstond der Salvation Army by en te 11 uur kerkten wy by Ds. Robert, waar ik Godet voor my zag zitten. 's Middags te 3 uur waren wy by de meeting der Salvation Army in de Montblanc. Mr Becket en twee jonge dames spraken. Te 4 uur bezochten wy Charlotte Beels en daarna wandelden wy met Cécile, die telkens nieuwe ervaringen meedeelde en vele genezingen, o.a. van een man, die een bochel had en recht werd.

Maandag 12 Maart spoorden Lore, Emilie, Max, JW. en ik te 7½ naar Zürich waar wy te 1 uur aankwamen en per omnibus naar het Hotel Baur en Ville reden en kamers au premier kregen met een enorme salon. Henk had dit hotel aangeraden en ook een salon besteld om de vele bezoeken af te wach-
4560 ten, die komen zouden, maar dit bleek een onnodige uitgave van frs.10,- daags te zyn, want niemand is ons komen zien. Lore kreeg een dikke wang van het lopen tegen de ijskoude Noordewind in. Alles lag vol sneeuw, zodat er van de bergen niets te zien was. Te 5 uur bezichtigden wy by de ouders van Fanny de cadeaux, meest alles van zilver, en na het souper speelden wy billart. Max en JW. logeerdem by de familie Cloëtta, Henk en Emilie in het hotel.

Dinsdag 13 Maart ontbeten wy te 8½, waarna Max en JW. de lectuur kwamen bywonen. Wy schreven brieven en reden te 12 uur in een sneeuwjacht naar Wollishofen, waar wy een prachtig diner kregen met de oudste dochter en de jongste zoon Hans, de weduwe Anna von Muralt en haar dochters Helene Bodmer en Anna. Oom Robert von Muralt wees my zyn huis en al het schoons dat er in te zien was. Te 5 uur dronken wy thee by de familie Mousson, waarna Lore naar het Hotel terugkeerde, maar ik met Max nog by de Cloëtta's soupeerde.

Woensdag 14 Maart schreef ik aan Frank, kocht handschoenen by Böhm en liep te 3 uur met Prof. Cloëtta, Henk en Fanny naar het Raadhuis. Het sneeuwde aldoor en de wind was zó scherp dat Prof. C. my verbood onder het lopen te spreken. In het Raadhuis werd het burgerlijk huwelijk vol-
4561 trokken, maar droger kon het niet, want de plechtigheid bestond enkel in het voorlezen der akte zonder toespraak en zonder dat de plichten werden voorgehouden. Het was treurig ! 's Middags bezocht ik de Heer Crommelin, liep wat rond, maar daar het sneeuwde ging ik in het hotel een dutje pakken

terwijl Mevrouw Cloëtta met Lore im Schnecken de plaatsen schikte. Fanny had het menu getekend.

Donderdag 15 Maart. Heerlijke zonneschijn ! Te 11½ werden Henk,Max en Emilie in een rytuig en Lore en ik in een tweede rytuig afgehaald en by de Cloëtta's gebracht,waar de gasten allen kwamen aanrijden,Ds.Pestalozzi,de von Muralts,Olga von Wyss en haar man,de Wunderly's,Bodmers, Planta's,Moussons,Prof.Rahn,Benzinger,Frau Ott,Helene Rübel. Wy reden in optocht ten getale van 32 naar de Neumünster. Pestalozzi sprak naar aanleiding van de woorden:" De zoon des mensen is niet gekomen om gediend te worden,maar om te dienen." Koude formuliergebeden en geen enkel gezang! Het was droog als gort. Te 1½ begon de bruiloft im Schnecken,een groot gebouw,waar alle rijke bruiloften gevierd worden. Ik zat tussen de Bruid en Mevr.Anna v.Muralt,Lore naast Prof.Cloëtta,die tegenover het Bruidspaar zat. De Professor sprak het eerst en knoopte Fanny in het oor dat
4562 zy Henks bevelen steeds blindelings moest gehoorzamen,een raadgeving, welke de goede Fanny maar al te trouw heeft opgevolgd. Daarna droeg ik een Frans vers voor,vervolgens spraken Prof Rahn,Wunderly in het Frans, Pestalozzi,Max in het Duits,Benzinger (een beau van Fanny,thans beroemd oculist),JW. in het Duits,de Heer Mousson in Duitse verzen,waarna ik in het Duits eindigde. Daar ons huis te Amsterdam het Huis Zürich heette, zinspeelde Max of JW. daarop door te zeggen,dat als Fanny heimwee naar Zürich kreeg,zy maar by ons moest komen. Het was vermoeiend dat iedereen na elke toast moest opstaan en in zigzag ~~~ rondom de tafel lopen om met al de anderen te klinken.

De Prof had my vooraf gezegd dat hy het nooit lang aan tafel uithield en ik my dus niet moest verwonderen als hy halverwege opstond om een sigaar te gaan roken. Aan het dessert kwamen vier beeldige kinderen binnen,3 Wunderly's en een Bodmer,als Marker en Zwitsersche boertjes en boerinnetjes verkleed. Na het diner zongen Helene Rübel en A.Ott een duet en kwam Marie Mousson als Hollands dienstmeisje verkleed haar dienst presenteren in Holl. verzen,welke Suzy Huber vervaardigd had. " Was ist das " für eine Sprache?" hoorde ik Prof Rahn,die achter my stond,vragen.
4563 " Das soll Holländisch sein," gaf een ander hem ten antwoord. " Haben " die Holländer eine eigene Sprache ?"- " Ja",zeide Pestalozzi,wiens schoonmoeder een Juffrouw Westendorp was. " Auch eine geschriebene ?"- En die Prof.Rahn was en is nog Hoogleraar in de Kunstgeschiedenis !!

Ik geloof dat een van Fanny's vriendinnen nog een stuk op de piano speelde en daarna volgde de Urten of St.Nicolaasavond.,hierin bestaande dat ieder gast een of meer cadeaux kreeg zonder dat de afzender of gever bekend was. Prof.Cloëtta kreeg er ettelijke van zyn patienten,Lore kreeg er ook en de Heer Wunderly die voor het behoud of de wederinvoering van de doodstraf gestemd had,kreeg een grote baal wol,waarin een guillotine en een galg verstopt waren. Als ridder van de Légion d'honneur droeg hy de orde,wat anders by de Zwitsers geen gewoonte is. Henk en Fanny waren niet zoals by ons de gewoonte is,terstond na de bruiloft vertrokken, maar bleven de aardigheden bywonen. Het was zeer amusant.

Vrijdag 16 Maart vertrok Emilie 's ochtends naar Malagnou en dineerden wy te 12 uur by de Cloëtta's. 's Middags kregen wy de visite van Prof Cloëtta,de enige die onze salon met een bezoek vereerde en te 4.50 vertrokken wy in de tweede klas naar Bazel met Marie Mousson,die ons daar
4564 verliet om naar Dresden te reizen. Te Bazel duurde het lang eer onze koffers aan de Elzas-Lotharingen baan gewogen waren. Te 8¼ verlieten wy Bazel, Lore en ik in de 1ste,Max en JW. in de 2de klas met Holl.studenten van het Polytechnicum. Te 9 uur vingen wy Constance Labouchere te Mühlhausen weer op en bleven wy tot Haarlem met ons drieën alleen ~~zitten~~. Het was bitter koud maar wy sliepen toch,doch moesten er aan de Belg.grens te Sterpenich te 4 uur 's nachts uit,en daar was het barbaars koud. Wy hadden woest hard gereden.

Te 8 uur 's ochtends kwamen wy te Brussel aan,van waar JW. terstond naar Antwerpen doorreed. Wy zagen een opschikkamertje en aldaar wiesen en schikten wy ons op,waarna wy ontbeten en te 9.26 naar Holland doorstoomden,terwijl Max in Brussel bleef. Te Amsterdam kwamen wy te 3 uur aan,waar Frank en Nor ons opwachtten. Anna,die by ons gelogeerd had, tracteerde ons op coteletten en geperst vlees en Henriette Insinger,die daags tevoren 58 geworden was,zond ons rozen,en 's avonds kwamen Tane, Hendrik en Carel Beels ons zien.

Te 5 uur 's ochtends was er een aardbeving geweest,die men overal te Amsterdam gevoeld had.

Op 19 Maart stierf de oude Heer de Marez Oyens,na 3 dagen eerder in de gang over een loper gestruikeld te zyn,waardoor hy inwendig gekneusd werd. Hy werd 72 jaar.

4565 Wy kregen briefkaarten van Henk en Fanny uit Milaan. Frank,die vacantie had,ging met Meyjes naar Bantam. Het woei een storm uit het Oosten en vroor hard. Zulk weer hadden wy niet sinds 1865. Op 23 Maart woonde ik de begrafenis by van de Heer Oyens. Het woei scheermessen met een vorst van 9 graden.

Wormser zeide my dat hy myn vertaling van Jesaja by Bronsveld te Wageningen zou laten drukken.

Donderdag 5 April kwamen de Moeder van Koningin Emma en haar tante, de Koningin van Zweden in het Amstel Hotel logeren. Insingers equipage haalde ze af. De moeder van de Vorst von Wied,die de derde zuster was, werd ook verwacht.

De Heer van Haeften,hoofdcommies by de gemeentebelastingen,vertelde my dat Willem Borski,Hendrik van Loon en David van der Vliet voor 14,13 en 12000 gl. in de inkomstenbel. waren aangeslagen en dus à 3% op een

4566 inkomen geschat waren van 420,390 en 360 duizend gulden. Tante Voombergh had een inkomen van ƒ 80.000-; Constance van Loon-Voombergh 75, de oude Heer de Marez Oyens 80 en den Tex 300 duizend gulden. Ik vroeg er Willem Borski naar,die dit erkende,maar het onbillijk vond dat Hendrik niet veel hoger dan hy was aangeslagen,daar deze veel rijker was,een groter huis bewoonde,meer paarden had en by Hope meer verdiende.

Zaterdag 7 April vertrok Max naar Doorn,daar Emilie uit Zwitserland was teruggekeerd. Aan Hartsen werd de portefeuille van financiën aangeboden,maar hy weigerde.

Donderdag 12 April kwamen Henk en Fanny uit Zürich by ons. De eetkamer was met sparregroen en bloemen versierd en wy zaten met ons twaalven aan tafel. Zy vonden nog vele cadeaux.

4567 Zaterdag 14 April reden Lore met Henk en Fanny,Miek,JW.,Frank,Nor en Gerard Oyens naar Leyduim,waar de opzichters der Waterleiding alles groen gemaakt en met vlaggen versierd hadden.

Zondag 15 April hoorden wy Gunning heerlijk preken over het geloof van Martha in de opstanding als feit en over de sis des Heren om in Hem te geloven als de persoonlijke opstanding.

Dinsdag 17 April weigerde Roland Holst de eed voor het Hof af te leggen omdat hy zeide niet te geloven in een God,die beloont en straft,en werd hy daarop in hechtenis gesteld.

Op 18 April moesten Henk en Fanny aan een muzieksoiree by de Insingers geloven,gevolgd door souper en bal tot 3 uur 's nachts.

Gunning hield een heerlijke voordracht over profetie en poezie by Anna en Constance. Lex Beels en Cor van Lennep tekenden aan.

4568 Donderdag 26 April audientie te 10 uur en receptie by de Koningin te 2½ in wandeltoilet.

De volgende dag vergezelde Lore Fanny naar Haarlem om de wagen uit te pakken. Ook het zilver was gekomen.

Op 1 Mei werd de tentoonstelling geopend. De mensen waren dol van opgewondenheid,alle scholen hadden vrij zodat 20.000 kinderen kans hadden van doodgedrongen te worden. 's Avonds galafeest in het Edentheater.

Op 2 Mei gingen Henk en Fanny voor goed naar Haarlem. Saar Hartsen vertrok naar Turijn,waar Jet by Amelie Martens-Schmitt logeerde.

4569 Woensdag 9 Mei. Prov. Kerkbestuur. Twee candidaten. Schuuring,allerakeligst ongelovig, en Douwes,Groningsch. Hogerzeil en ik stemden tegen toelating,maar de anderen vóór. Van Bijb. Geschiedenis wisten de candidaten niets. Zy werden verder ondervraagd in kerkgeschiedenis,dogmatiek, moraal en pastoraat,practica en kerkrecht,N.T. en Hebreeuws,dat ik ze vroeg. De capita die ik had opgegeven waren Gen.17;I Kon.3;Ps.40 en Jes.6.

De volgende dag werden twee candidaten geëxamineerd,Gobius du Sart uit Utrecht, een Kohlbruggiaan en Fernhout uit Hykersmilde, beiden zeer gelovig. Zy voldeden uitmuntend.

Op 10 Mei werd de schuit geladen om naar buiten te gaan. Ik zat weer aan de civiele kamer,terwijl Lore met Miek,Dora,Ulie en Mietje naar Ban-

4570 tam verhuisde en Max naar Doorn spoorde.Op Zaterdag vertrokken JW. en Frank te 7½ naar buiten,Norrie en ik te 9 uur. Het was nog koud. Fanny en Henk kwamen ook.

Zondag 1e Pinksterdag kerkten wy by Ds.Steenbakker Loyten Morillion uit Naarden,die zyn preek aanving en doorspekte met "Myne Aandachtigen en Myne Waardsten !". Zeer ouderwets !

Op 2de Pinksterdag preekte de godsdienstonderwijzer Posthuma heel wat beter. Op 19 Mei kreeg Mia Oyens een 5de dochter, Deborah, en op 20 Mei preekte Montagne prachtig. Hy stond vroeger te 's Graveland, doch nu te Vlissingen. Zyn vader redde als sergeant Lodewijk Napoleon van Randwijck als zuigeling by de buskruitramp te Leiden in 1807, waarby de hoogleraren Luzac en Kluit omkwamen. Op 21 Mei kwamen de Noorderbroeken op Schaep-en-Burgh en Vrijdag kwam Agnes op Swaenenburg.

Maandag 28 Mei ging Norman voor het eerst op school by Willem Smit.
4571 De la Saussaye kwam my, o wonder, der wonderen, zeggen dat hy van plan was my als Voorzitter van het Ned. Bijbelgenootschap voor te stellen. Ongeschikter persoon kon hy niet kiezen. Ik bedankte dus voor de eer. Elout schreef my een indiscrete brief om geld in te zamelen voor Bilderdijks kleinzoon.

Vrijdag 1 Juni plukte de baas de eerste aardbeien in de boomgaard. Ik bezocht Ds. Hasebroek, die even weinig smaak had als ik om voor die kleinzoon te collecteren.

Jet Hartsen, die door Saar uit Italie was afgehaald, liep op een stok. Christiaan vertelde druk van de kwestie wie, nu Dorrepaal dood was, representant zou worden, Angst te Marseille of hy. Dorrepaal liet 8 à 9 millioen na.

In de plaats van de houten rastering maakte Neef een ijzeren hek te beginnen by het hek van Geertje à *f* 4,35 de meter. Het leefde buiten van de rupsen en gelukkig ook van spreeuwen, die er vele verslonden.

De Noorderjassen, gelijk Frank ze noemde, reden brutaalweg over het wandelpad in de Sparrelaan tot aan het ijzeren hekje, en draaiden daar door het kreupelhout heen, zodat het akelig was om te aanschouwen.

Henk studeerde druk voor de schutterij tot wanhoop van Fanny. Er viel maar geen regen en het bleef Noordewind. De bloemkool bedierf door
4572 de droogte. Ik liet paaltjes slaan op de scheiding tussen Schaep-en-Burgh en Bantam om de Noorderbroeken te beletten door onze wandelpaden te rijden.

Op 26 Juni vertrok Agnes met Karel naar Engeland om de Mildway conferences by te wonen. Op 29 Juni deed JW. te 2 uur cand. le helft by de la Saussaye en Matthes.

Zaterdag 30 Juni kwam Bronsveld logeren en de volgende dag preekte hy voortreffelijk over:" Hetzy wy eten of drinken, doet het al ter ere Gods!". De bekrompen kerkeraadsleden vonden de preek echter niet gereformeerd en een hunner zeide dat hy Bronsveld wel van de preekstoek had willen trekken.

Op 2 Juli kreeg Frank vacantie, zodat Nor alleen in stad bleef en in de keuken ontbeet en met Heuvelink in de eetkamer at.

Vrijdag 6 Juli hadden wy Hendrik en Louise met Ada en Louis. Het was warm, 75° maar daar Louise zich in haar stijve kleren niet bewegen kon, moesten wy tot 3 uur in de verandah blijven stikken en toen naar
4573 Swaenenburg wandelen, waar Louise in huis bleef. Na het eten bleef zy by ons in de verandah nog wel met een mantel om. Zó had zy zich in Cannes verwend.

Op 10 juli vertrok Frank met Tane, Agnes en Karel naar Hamburg om van daar naar Christiania te varen. (Nu Oslo). Ik zond aan Elout *f* 600- door Ds. Hasebroek en my voor Bilderdijks kleinzoon gecollecteerd.

Maandag 16 Juli gingen JW. en Willem Gunning te Rotterdam aan boord van de Olaf Kyrre. Zy hadden zwaar weer en veel last van zee ziekte. Frank schreef eerst uit Hamburg en daarna uit Christiania met een beschrijving van de reis van Hamburg naar Frederikshaven, vandaar per boot in 5 uur naar Goteborg en daarna in 13 uur naar Christiania. JW. schreef ons van boord te Bremerhafen, waar een storm woei. Hy vreesde niet voor Zaterdag te Bergen te komen en zou over Christiania terugkeren.

Op 19 Juli verliet ons Ulie. Dora was in tranen.

4574 De capita welke Max voor zyn proponents te bestuderen had waren: Esther 3; Psalm 72; Jesaja 2; Rom. 8 en I Cor. 3.

Donderdag 26 Juli brachten de Heer en Mevrouw Theodore Sarrasin uit Bazel de dag by ons door. Zy logeerden te Scheveningen met twee kinderen en spraken liever Duits dan Frans. Zy zagen er 10 jaar ouder uit dan zy waren (hy was 45) en hadden overal gereisd, ook zes maanden in Palestina. Zeer byzonder gelovige Christenen, well informed.

Twee dagen later kwamen Henk en Fanny met Anna Muralt logeren. Op 29 Juli hoorde ik Lagerwey te Ankeveen preken. Uitnemend! De Ankeveners sliepen op één man na, een oud man, die niet kon horen, maar volgens Lagerwey geloofde.

Brieven van Frank uit Gudvanger en van JW. uit Sogns; beiden beschreven de heugelijke ontmoeting te Vinje tussen Gudvanger en Vossevanger, waar zy samen aten en 1½ uur bleven.
Wy kregen een eend met 8 jongen uit Aardenburg.

Zaterdag 4 Aug. haalde Lore te Hilversum af Laure Perrenoud. Zy was pas 17 jaar met een lief gezicht,maar zag er zwak uit.

Met myn vertaling was ik gevorderd tot Jeremia 31,een prachtig hoofdstuk. Ik telegrafeerde aan JW. om over land terug te komen,daar zy by het gaan zulk stormweer gehad hadden.

Zaterdag 11 Aug. kwamen Henk en Fanny met Prof.Rahn en diens vrouw. De prof.was zeer spraakzaam,maar zy vervelend. Brief van Frank uit Kopenhagen,waar hy na een reis van 32 uren uit Christiania per trein over Charlottenburg,Lassö,Malmö,Tolköping,Helsingborg en Helsinger,het laatste eind per stoomboot,was gearriveerd,terwijl Tane en Agnes per stoomboot veel korter reis gemaakt hadden. Te 10 uur kwam JW. terug.

De secretaris van Leeuwen berichtte my dat men my tot President van het Bijbelgenootschap gekozen had.

Op 21 Aug. kwam Frank terug. Tane beweert nog steeds dat het Franks schuld is dat zy niet naar Stockholm gereisd zyn,daar hy heimweh had !

Achter Bantam was een kamp opgeslagen,maar,daar Frank my berichtte dat de soldaten op ons heitje plaggen stookten,een boom velden en door de haag kropen,verwittigde ik hiervan Kapitein Magnin (spreek uit Miejijn), die daarop schildwachts uitzette en my met de le Luit.de Vos bezocht. Wy vroegen de Kapitein ten eten en hy kwam met myn broer Willem. Hy vertelde dat hy by de marechaussee gediend had in Atjeh en in Java.

Woensdag 29 Aug. schreef Mevrouw van Nagell van Nederhemert aan Max om te vragen of hy al beroepbaar was.

In Straat Soenda was er een ontzettende uitbarsting van een vulkaan, waardoor een geheel eiland te gronde ging en duizende mensen omkwamen.

Zaterdag 1 Sept. brachten Henk en Fanny Helene Rübel mee. Henk vergezelde te 9 uur 's avonds een detachement naar Uitermeer en kwam niet voor 1½ 's nachts terug,zodat Fanny ongerust was en niet kon slapen.

Ik schreef aan de Minister van Oorlog om my te beklagen dat de soldaten water kwamen pompen by de tuinbaas,in plaats van een put op de heide te graven. De Minister Weitzel antwoordde dat hy bevelen had gegeven om alsnog in het bivouac voor goed drinkwater te zorgen. Een week later brak het bivouac gelukkig op.

Zondag 9 Sept. stierf Oom Hendrik Röell plotseling te Amsterdam. Hy was 76 jaar geworden. Een dag later gaf Cees Hartsen een schitterende partij ter ere van de verjaardag van zyn dochter,ofschoon zyn stiefvader daags te voren overleden was.

Agnes maakte een scène aan Lore omdat zy niet genoeg op Swaenenburg kwam,alsof Lore niets te doen had. Zy ging aan en brulde dat het een schande was.

Donderdag 13 Sept. deed Max proponents te Groningen en telegrafeerde hy te 3.20:" Goed afgelopen!". Max kreeg een verzoek van Mevrouw van Nagell om te Nederhemert te komen preken en toezegging van beroep te Hoenderloo.

Op 18 Sept. vertrok Willem Borski met Emma van der Vliet naar Aix-les-Bains. Ik zag hem niet terug. Op 20 Sept. kwamen Agnes van Loon en Constance Labouchere logeren en kwam Frank terstond voor de gelegenheid over; de volgende dag liep hy met Constance in een kletter naar het dorp. Daar Anna Elout en van Rossem ook by ons logeerden,zaten wy met ons dertienen aan tafel. Agnes maakte weer een scène aan Lore omdat Anna Elout by ons logeerde,maar zy had haar niet gevraagd en wilde haar niet eens hebben.

Zaterdag 22 Sept. bezocht ik de Heer Dedel,de met de podagra op een vies slaapkamertje zat,waar slechts drie stoelen waren,waarvan de een met kleren geladen was. Toen nu Jan Corver even na my binnen kwam,moest hy die kleren op het bed gooien.

Op 24 Sept. werd August geboren,zoon van Christiaan en Louise. Elout kreeg een telegram uit Batjan,dat hun zoon Maurits aldaar op 28 Aug. overleden was.

Op Maandag 1 October spoorde Lore met Max en Emilie naar Hoenderloo om de pastorie en kerk op te nemen en met de Kerkeraad kennis te maken. Hy was ook te Bunnik beroepen.

Elout gaf een stuk in het licht om de relatie van zyn geslacht tot Haarlem aan te tonen.

Op 15 Oct.kwamen Anna en Tane buiten met 2 kinderen van Peter en Mimi von Bylandt Rheidt,van wie er een een bracelet droeg. Niet spotvrij.

Mevrouw Oyens,de moeder van Adriaan,kocht het huis van James Berkhout op onze gracht voor *f* 70.000-! Enorm !

4581 Op 17 Oct. kwam de Koning van België in het land en bezocht hy het Loo.

Op 19 Oct. werd Lore 50 jaar. De eetkamer was geheel versierd met sparregroen en bloemen. Ik gaf haar een voetebankje,Henriette een koffer, Willem een winterjapon. 's Avonds werd er een teerton op het water aangestoken.

Vrijdag 26 Oct. liepen Max en JW. 's nachts te 12½ uur naar Doorn, waar zy Zaterdagochtend te 7½ aankwamen. Anna en Tane huurden del Sol te Doorn.

Jan Corver toonde my een schilderij voorstellende zyn overgrootvader Straalman,die heer van Ruwiel was geworden,weduwnaar van Mej.van Meekeren, wier portret aan de wand hangt. Hy staat in een kamerjapon by de tafel, waaraan een zyner twee dochters gezeten is met haar man Corver Hooft,terwijl hun 4 dochters en een zoontje om hen heen gegroepeerd zyn: de moeder
4582 van Mevr.Backer-Dedel,die in '50 Spanderswoud bewoonde,de moeder van Mevr. Schimmelpenninck van Hoevelaken,geb van Lynden,de moeder der d'Ablaings, de moeder van Itje Dedel en de vader van Gerrit,Caroline,Jan en Margriet Corver.

By Everard van Weede van Dijkveld hangt het pendant. Daar staat de Heer Straalman ook by de tafel,maar aan de tafel zit zyn andere dochter, die met van Weede getrouwd is,Lore's overgrootouders,en daarby staan hun vier dochters,die met een Clifford,een van de Poll,een Hogguid,een van Loon getrouwd zyn.

Hugo van Rossum,Lore's aangenomen zoon,zag er de laatste tijd zó ellendig uit,met doffe en glazige ogen,en hy zeurde à la Jan van Lennep over nietige zaken,zodat Lore vreesde dat hy aan het malen zou gaan, ~~wat~~ wat niet te verwonderen zou wezen daar zyn moeder krankzinnig was en in Meerenberg verpleegd werd,een zyner broeders in Utrecht en de anderen,op Paul en Vincent na,evenals Julie ook half wijs zyn. Lore verbood hem dus langer te werken en geraakte er zelf ook zo van streek dat zy 's nachts niet sliep en lag te mijmeren. Op 7 Nov. slaagde hy gelukkig voor zyn proponents.

4583 Woensdag 7 Nov. kwam Lore voor goed in stad terug. Max en Em kregen van Anna en Tane *f* 200- om er spiegels voor te kopen. Ik trad als Lid van het Prov.Kerkbestuur af.

Maandag 12 Nov. kreeg Lore een brief van Cécile Paroz uit Londen, waarop ik Lore engageerde er ook heen te gaan.Twee dagen later vertrokken Lore en JW. naar Vlissingen en Donderdag kreeg ik een telegram: Good passage. JW. schreef dat Lore een slechte nacht gehad had en zeeziek was geweest. De zee was zeer kalm,de wind nogal sterk en de boot vol. JW. sliep heerlijk. Om 6 uur waren zy te Queensborough en te 9 uur in het Royal Hotel. Er hing een zeer koude mist. Zy zouden zo gauw mogelijk naar Beth-Shan gaan. Die eerste middag gingen zy al Moody horen van 3-5,wat natuurlijk niet verstandig was na de vermoeiende zeereis,maar Lore schreef my dat zy de nacht daarop zó goed en zó lang geslapen had van 10-10½ en dit haar volkomen had opgefrist.

4584 Zaterdag 17 Nov.schreef Lore my uit Beth-Shan,10 Drayton Park:

" J'aimerais t'avoir ici avec moi. Want het is <u>goed</u> om hier te zyn en
" voor een tijdje de tenten hier op te slaan. Hier nous sommes allés en
" hansom JW. et moi par un temps magnifique chez Parkins pour acheter
" du papier,puis nous sommes revenus à l'hotel pour prendre un lunch et
" repartir en cab pour ici. En chemin je suis descendue pour entrer au
" meeting de Moody,pendant que JW. continuait pour disposer nos malles
" et revenir au meeting. J'en ai beaucoup joui. Nous avons été assis sur
" le platform près de Sankey et de Moody amongst the workers,Cécile ayant
" des tickets à cet effet. Moody a parlé du bon Samaritain. Après cela
" nous avons pris le thé ici avec du pain et du jam et ensuite j'ai causé
" avec Cécile dans sa chambre et nous avons fini par prier pour van Rossum. Cécile ne doute pas de son rétablissement. JW. retourna chez Moody, mais <u>nous</u> eumes un meeting en bas dans la maison very solemn and comfor-
" ting. Chacun priait à son tour et si simplement,on chantait et Mr Board-
" man de 74 ans expliquait. A 9½ on eut une assiette de soupe et à 10 on
" se coucha. Imagine-toi qu'on a encore trouvé moyen de me donner une
" très jolie chambre à côté de celle de Cécile et on m'a donné de la li-
" terie toute neuve."

4585 " On est si aimable pour nous,c'est vraiment touchant. Cette nuit
" j'ai de nouveau très bien dormi. A 7 h.une cloche retentit pour éveil-
" ler les gens,à 8 h.une autre pour le déjeuner,qui consiste en café,
" pain,jambon et porridge. Et après cela nous eumes les prayers aussi
" très excellents. On chante,lit et explique et puis chacun prie qui veut.
" A présent j'écris dans la chambre de Cécile,mais nous causons tant
" que je ne parviens pas à finir ce fade billet. Neem het toch maar voor
" lief,mondeling hoor je meer. Morgen gaan wy naar twee meetings van
" Moody."

Maandag 19 Nov. schreef Lore my dat JW. drie meetings van Moody had bijgewoond en een van Aitken van 7 uur 's ochtends tot 10 uur 's av. zonder te ontbijten. Lore ging zelf van 10-1½ naar Moody en 's avonds had zy in Beth-Shan een Bijbellezing. Mrs Baxter kende haar Bijbel van buiten en was zeer interessant. Sankey viel Lore tegen. De arme Sankey werd
4586 later blind. In 1905 leefde hy nog. Lore was door Moody uitgenodigd om de aanwezigen ook toe te spreken evenals JW.

Woensdag 21 woonde zy een healing and anointing meeting by van 3-7 met een half uur pauze voor de thee. Daarna had zy by Mrs Baxter gesoupeerd.

Zaterdag 24 Nov. kwamen Lore en JW. te 12 uur terug na een allervoorspoedigste overtocht zonder zeeziekte. Frank werd die dag 18 jaar en kreeg van ons een bureau,stoel,stok,parapluie en *f* 10-.

Op 28 Nov. kreeg Dora op haar zesde verjaardag onnoemelijk veel,o.a. een wieg van Agnes,een pop van Henriette Insinger en een dito van Laure, met tal van poppekleren.

Woensdag 5 Dec.kon ik aan Lore het eerste exemplaar van Jesaja geven. Vijf keer joeg ik geheel alleen in het duin van Elswout van 9-3 met een Engelse pointer,2 geweren en schoot ik 16 hazen,148 faisanten,1 hoen,2 snippen en 12 konijnen.

E I N D E 1 8 8 3

4587 Op 2 Jan. werd Frank met Henk Röell en Simon Hogerzeil door Ds.Hogerzeil aangenomen. De volgende dag vertrok Frank naar Düsseldorf met een retour voor 3 dagen. Dr.Mooren schreef hem als bril No.40voor in plaats van 36. Voorts kocht hy voor Lore en my lorgnetten en kwam hy 's avonds terug. Hendrik en Louise keerden van Cannes terug omdat Olga's bevalling op handen was. Deze beviel dan ook op 18 Januari van Louise.

Op straat werd ik door Mr.C.Dedel aangesproken die my zeide dat hy zo genoot van Jesaja,waarin hy dagelijks 1½ uur las,terwijl hy myn vertaling met de Statenbijbel vergeleek. Lore had hetzelfde van van Doorn in den Haag gehoord.

Op Zondag 6 Januari gaf Lore my een Segond N.T. grote druk,en vond ik myn schoorsteenmantel nieuw bekleed. Max en JW. gaven my Orelli Alttest. Weissagung; Henk,Fanny,Max en Emilie gaven my ieder een blaker, Frank een patronentas en muisjes; Tane Drummond Natural Law,Anna een kolenbak. Die avond werd Frank in de Nieuwe Kerk bevestigd en Zondag 13 Jan. was hy voor het eerst met ons aan de bediening in de Oosterkerk.

4588 Ik las in Friedrich Delitzsch:The Hebrew Language in the Light of Assyrian research,die betoogt dat vele Hebr. woorden meer met het Assyrisch dan met het Arabisch gemeen hebben.

Van Rees,een radicale autokraat,bygenaamd Koning Otto,werd tot Gouv-Generaal van Ned.Indië benoemd.

Op Donderdag 24 Januari gaven wy het aantekeningsdiner van Max en Em te 5½ by Couturier. Er waren 50 gasten. Ik zat tussen de Bruid en Mia Oyens. Te 7½ begon het dessert en liep ik van stapel met een vers voor de moeder van de Bruid,daarna sprak Christiaan van Eeghen. Toen kwam Dora binnen aan de arm van Gerard Oyens en zeide zy een Frans versje op, dat Agnes gemaakt had,waarop nog verschillende toasten volgden. Vervolgens zeide ik myn vers voor de Bruid op en eindigde Max. De heren rookten tot 9 uur en toen begonnen de voorstellingen,eerst de samenspraak tussen de Eend en de Kip in verzen van Frank en JW.,daarna Hoenderloo in 6 taferelen. Te 11 uur vertrok men.

4589

Vrijdag 25 Jan. was er diner by Agnes,die aan het dessert een vers voordroeg. Miek,JW. en Frank woonden het by zodat ik met Lore,Nor en Dora thuis at.

Zaterdag 26 Jan. werd ten huize van Adriaan Oyens receptie gehouden die te 1¼ aanving. Maar de Bruid kwam eerst te 1 3/4,toen er al visites van Piet van Eeghen en Hogerzeil geweest waren. Er kwamen 120 mensen.

Zondag 27 Jan. gaf Henk van Eeghen,toeziende voogd van Em,een diner aan 30 gasten. Ik zat naast zyn vrouw. 'S Avonds werden er huishoudelijke artikelen uitgedeeld,een dweil,een spons,boender,enz.

Dinsdag 29 Jan. woonde ik een diner by Saar en Hartsen by met 18 gasten,en de volgende dag was er diner by Maria en Nepveu,waar Lore en ik niet aan deelnamen. Wy kwamen eerst te 8 uur en woonden de voorstelling by van La Grammaire door Frank,Karel Beels,Jan Willem,Willem Nepveu en Constance Labouchere,destijds alleen bekend onder de naam van Sissy.

4590

Donderdag 31 Jan. bracht Max zyn dissertatie rond,en Zaterdag 2 Februari promoveerde hy te 2 uur in Felix. Zyn paranymphen waren JW. en Karel Beels. Het eerst opponeerde Jan Gunning,daarna Prof.Matthes tegen de stelling over Schiloh en vervolgens schaamde zich de blinde heiden Loman,nota bene Prof.in de theologie,niet om zyn verwondering uit te spreken dat er in de 19e eeuw nog iemand gevonden werd die het vierde Evangelie voor echt hield en aan Johannes toeschreef. Daarna verwijderde de faculteit zich en beklom de tweede heiden Allard Pierson,h.t.Rector Magnificus,de preekstoel om voor te lezen dat Max tot theologiae Dr.bevorderd werd met lof !

4591 Woensdag 6 Febr. spoorden Lore en ik met Mia Oyens te 11 uur naar Aardenburg,waar wy te logeren gevraagd waren en Lou en Jan van Renswoude aantroffen,die er met 2 kinderen logeerden. 's Middags wandelden wy naar de kerk,waar Jan van Renswoude aan de organist de Hochzeitsmarsch leerde spelen. In de school was er feest voor de kinderen,Emilie en Max strooiden en de Meester deelde presentjes uit. Wy dineerden met ons tienen.

Donderdag 7 Febr. reden wy te 12¼ naar het Raadhuis in elf rijtuigen; Frans Labouchere fungeerde als Ambtenaar van de Burg.Stand. In de Kerk zegende de doopsgezinde predikant T.Kuiper het huwelijk in. De bruiloft ving te 2 uur aan; er waren 58 gasten aan tafel.die deze vorm had.

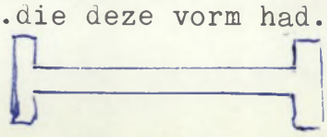

Ik zat weer tussen de Bruid en Mia Oyens tegenover Frank, die tussen Deborah en Anna v.Eeghen gezeten was. Ik herinner my niet wie de gasten waren, maar wel dat Adriaan Oyens een beeldig vers van Mia slecht voordroeg en dat Frank een geestige toast zeide. De gasten vertrokken te 5½ en wy te 7½ per tram, die ons byna te laat aan het station bracht. De zon had gelukkig geschenen, Omen accepi ! Ds.Hasebroek had aan Max een Bijbel gezonden met een vers.

4592 Ter herinnering wil ik een brief van 12 bladz., welke Lore zich de moeite gaf op 20 Jan., dus vóór de aantekening, aan Henriette Insinger te Cannes te zenden, gedeeltelijk over te nemen. Na gezegd te hebben dat Louky bedankt had en dat Anna, Louise Elout, myn broer Christiaan en Louise, en myn broer Willem, die alle drie te Wiesbaden waren, niet kwamen, dat ook Mevr.Brandt, Mevr.Nancy Labouchere en Mevr.van Eys bedankt hadden, vervolgde zy: " Tu diras: Wie komt er dan wel? puisqu'il y a tant de personnes qui
" ont refusé ? Voilà ce que je t'écrirai sur une page à part. A présent
" un mot de nos représentations. Je te les envoie nos petits livrets et
" tu y liras tout ce qui sera représenté. Nous en avons fait imprimer
" quelques exemplaires parce que nous avons prévu que quelques membres
" de notre famille aimeraient les lire. La petite pièce intitulée Hoen-
" derloo" a été faite par Aggy van Loon et un peu par moi, car elle a
" fait le Zusammenhang et les poésies et moi j'ai fait parler les gens
" à la Cremer. Si tu as lu la notice biographique de Heldring, tu sauras
" que celui-ci a été, il y a une quarantaine d'années, à Hoenderloo et y
" a été ému de pitié en voyant qu'il n'y avait pas d'eau potable, ni école,
4593 " ni église, de sorte qu'il s'est mis à collecter pour y faire creuser un
" puits et bâtir une église, une cure et une école, ce que lui a réussi.
" Voilà le sujet de notre petite pièce, qui sera plus jolie vue que lue,
" parce que la mise en scène sera jolie. Un décorateur habile a peint la
" cabane, les collines etc. et sera là pour tout arranger et diriger.
" Norrie sera Hannes et Gerard Oyens Geurtje. Ils ont de jolis costumes
" de fermier et de fermière et le petit Gérard est chou dans son habille-
" ment de petite fille. Aggy sera la moeder et la grootje, Debora et Anna
" les nymphes qui chantent les couplets en tarlatane blanche ornée de
" sapin et de bruyère. Frank sera le wandelaar et JW. représentera Max
" et Mia Oyens Emilie."
(Toen myn broer David 's avonds Mia zag optreden vroeg hy my:" Wie is die beeldig mooie meid?" en kon hy niet geloven dat zy de moeder van zes kinderen was.)

" L'autre petite pièce a été faite par Frank pendant les vacances
" de Noël et cela nous a beaucoup surpris, parce que le cher garçon n'avait
" encore jamais fait de poésies et le voilà tout à coup qu'il s'est mis
" à rimer et cela lui a bien réussi n'est-ce pas ? La pointe consiste
4594 " en ceci que Max avait reçu des canards des van Eeghen l'été dernier
" et qu'il allait toujours les nourrir lui-même, mais que, lui ne pouvant
" les prendre avec lui à Hoenderloo faute d'étang, je lui ai donné à la
" St.Nicolas un bon pour des poules. Tu vois donc qu'il n'y a pas d'in-
" trigue dans la pièce et que la mise en scène devra y suppléer. On y
" verra un étang avec de grands roseaux et des canards et un cigne avec
" mécanique, qui y nageront et une poule qui marchera au bord de l'étang;
" les garçons seront cachés derrière ou sous les roseaux de sorte qu'on
" ne les verra pas lorsqu'ils parlent. A la fin Max et Emilie paraitront
" et ce seront Norrie et Gérard Oyens, celui-ci habillé tant soit peu comme
" Emilie avec une longue robe, parasol et chapeau rond. La petite poésie
" que j'ajoute ici, sera récitée par Dora au dessert, et a été faite par
" Agnes. N'est-ce pas qu'elle est charmante ?".

Je me souviens très bien que l'année passée
Le mariage de Henk pas trop ne me plaisait.
C'était d'abord trop loin, à la maison laissée
Je n'ai pas vu la noce, ni ce qu'on y faisait.
4595 Je savais que Henk en Suisse devait se rendre
Et que Fanny plus tard avec lui reviendrait,
Mais j'étais trop petite et ne pouvait comprendre
La joie et le bonheur que cela nous donnait.
Maintenant je sais tout et quel bonheur immense
Une nouvelle soeur apporte dans la maison.
Tout le monde est content, se réjouit d'avance
Quand on sait qu'elle arrive, et on a bien raison.

Je sais qu'une belle soeur vous aime et vous caresse,
Qu'on va voir son petit chien,son jardin,sa maison,
Qu'on y dine,qu'on y couche et qu'on reçoit sans cesse
Des preuves de bonté et de douce affection.
Oh! j'irai à la noce et j'en suis bien contente,
Je verrai la fête,les fleurs et les bonbons,
Mais je verrai surtout et c'est ce qui m'enchante
Ma soeur Emilie,quand elle prendra ce nom.
Je voudrais tout donner à toi qui es si bonne,
Pour te remercier de devenir ma soeur,
Mais une enfant comme moi à une grande personne
Ne peut apporter qu'un baiser et une fleur !

4597 Dinsdag 12 Febr. woonden wy 's avonds een meeting by ten huize van George Brandt om Lanna uit Rome te horen. Wy namen Agostina Muston mee, een Ital. vriendin van Ulie,die by Emile Stoop bonne was,en ons later bleek een lichtzinnig meisje te zyn,die met heren rendez-vous had. Gunning vertaalde wat Lanna zeide in het Frans.

Ik was met myn vertaling van Jeremia en de Klaagliederen gereed en begon nu aan Ezechiël.

Vrijdag 22 Febr. zeide Lore my 's ochtends dat zy beslag op my legde zonder my te zeggen waartoe. Daarop nam zy my mede naar de tram,die ons naar de Amstelveense weg bracht,alwaar wy het Broekenhuis (?) bezichtigden,vandaar reden wy naar de Plantage alwaar wy het Panorama van Constantinopel bewonderden,waarna wy terugkeerden naar de Amstelstraat om het Panopticum te zien. Lore had deze tractatie bedacht,omdat ik noch het een noch het ander ooit gezien had. It was most pleasant en zo'n uitje met
4598 Lore was een genot. Lore en ik lieten ons door Büttinghausen op het Singel photograferen.

Frank had een geheel boekdeel geschreven over het huwelijk van Max, al de feesten,diners,comedies,verzen,toasten,annonces,enz enz en dit in rood marokijn laten inbinden,zeer precieux.

Op 7 Maart vierden Adriaan en Mia Oyens hun koperen bruiloft en gingen Lore en ik naar de receptie. Deborah had een vers gemaakt en de vier meisjes van Eeghen hadden acht landschappen geschilderd,vier binnenlandse: Oudshoorn,Aardenburg,Renswoude en de Treek,en vier buitenlandse.

4599 Donderdag 6 Maart haalde Prof.Gunning Paul Kruger en andere Transvalers uit den Haag af en wachtten Dr.A.Kuyper,Theo Heemskerk en anderen hen aan het station af. Woensdag 12 Maart had er 's avonds te hunner ere een serenade en fakkeloptocht met muziek plaats. 240 jongens van het Gymnasium en de Burgerschool liepen met lampions en Frank voorop met de grootste vlag van 8-11½. De stoet vertrok van voor ons huis. Het was droog en het liep gelukkig goed af.

Hartsen werd Lid van de Raad van State,maar bedankte omdat hy dan zyn voortdurend verblijf in den Haag moest hebben.

Vrijdag 14 Maart kwamen Max en Em van de reis terug. Willem van Loon engageerde zich met Thora Nanna Egidius,die juist die dag 19 jaar werd. Wy zonden hun zes zilveren zoutvaatjes.

Op 24 Maart spoorde Lore te 10 uur naar Apeldoorn. Max en Em rejoigneerden haar te Amersfoort. Lore schreef 's avonds: " Nous sommes
" très bien arrivés et tout marche à souhait jusqu'à présent. Nous avons
" trouvé de très bonnes chambres et le déjeuner nous attendait. La nou-
4600 " velle servante est arrivée à 12½ et à l'air très gentil. Max et E.,qui
" étaient allés à Hoenderloo avec la servante,en sont revenus à 5½. On
" leur avait préparé une charmante réception,deux arcs de triomphe,des
" drapaux,le consistoire endimanché,les enfants du Doorgangshuis ont
" chanté une belle poésie. Je regrette de n'avoir pas vu cette réception.
" Nous avons eu un très bon diner et Max vient de nous lire dans le jour-
" nal le récit de ta séance à la cour de ce matin. La maison à Hoenderloo
" est toute propre et tapissée et les tapis et rideaux y sont mis.Ta C."

Ik schreef haar diezelfde avond: " Liefste Schat ! Hoewel ik je
" niets byzonders te zeggen heb,zo acht ik het toch geen tijdverlies om
" je even te komen omhelzen en je te zeggen dat ik my in myn weduwnaar-
" staat niet gelukkig gevoel en je zeer mis. 't Is dan ook bitter stil.
" Miek piekt aan haar tapisseriewerk met voorbeeldige ijver en zwijgend,
" JW. studeert en Frank is by Meyjes. Brr! die Noordewind,'t is zo koud

" en het huilt in de schoorsteen,zodat ik hoop dat je vroeg naar bed
" trekt met een kruikje tegen de natte lakens. Heden ochtend sprak ik
4601 " Hendrik,die my ook voor jou zeer bedankte voor het beeldig cadeau aan
" zyn zoon. Willem Borski gaat vooruit,mais son humeur est insupportable,
" en volgens Dr.Severin darf seine Frau zu keinem Preis zurückkommen.
" Toch wil zy na haar verjaardag weer naar Cannes gaan."

" In de studentenzaak hebben wy tot 4½ gezeten,en 13 getuigen ge-
" hoord; Op ten Noort heeft verzwaring van straf geëist en Bolhuis,een
" der drie advokaten,heeft gepleit. Morgen komen de twee anderen van Eede
" en Scheidius aan het woord. De houding der zes jongens was ongunstig,
" daar ze tegen de verklaringen der getuigen in ontkenden. Ram,een zoon
" van Albert en Louise Luden,en Grenfell hebben ignoble,verlopen tronies,
" Turk en Rijckevorssel zien er daarentegen zeer goed uit,Boddaert en
" de Jong niet. De eis is: Bekrachtiging van het vonnis wat Boddaert be-
" treft,die 8 dagen en ook wat Turk betreft,die ƒ 25 kreeg, maar verzwa-
" ring van straf voor Ram en Grenfell van 15 dagen op 6 weken en van de
" Jong en Rijckevorssel van ƒ 25- op 5 dagen. Als getuigen à décharge
" kwamen een zoon van Saartje Rijnbende,krek zyn moeder,en een zoon van
" Agatha Strick,krek zyn grootvader van Notten,met een neus als een pa-
" rapluiehaak. JW. heeft de zitting gedeeltelijk bijgewoond maar weinig
" verstaan."

4602 Op Dinsdag 25 Maart schreef Lore my: " Je lieve brief van gisteren
" vond ik heden om 7 uur toen wy van Hoenderloo terugkwamen; je me jetai
" dessus car le temps me semble long depuis que j'ai quitté Amsterdam.
" L'homme de Prins vint nous dire ce matin que le wagon était arrivé et
" Emilie et moi nous partimes pour Hoenderloo à 9½ avec la servante. Mais
" nous étions partis trop tôt car le premier wagon n'arriva qu'à 2½.
" Deux autres le suivirent et nous travaillâmes jusqu'à 5½. La cuisinière
" arriva à 3 h.depuis Ede,so all goes on swimmingly. Je pense que Max et
" E.pourront entrer dans leur maison Vendredi et je pense que j'y logerai
" jusqu'à Dimanche soir. Nous avons déjà commandé trois voitures chez
" Schimmel pour vous conduire à Hoenderloo Dimanche matin. Les petits
" pains,les jambons sont aussi commandés. Les chambres prennent déjà une
" petite mine comfortable. Ce soir nous avons eu une longue visite du
" pasteur Jorissen. L'hotel est très bon et c'est délicieux de revenir
" ici dans une chambre bien chauffée pour diner. Le sermon de Max est
4603 " prêt. Emilie ne croit pas que sa mère viendra puisqu'elle tousse encore.
" Je suis curieuse de voir si Hugo t'accompagnera,Max l'espère et tu sais
" que je l'ai invité."

Anna en Tane kochten het door haar van de Heer Kamper gehuurde huis voor ƒ 40.000- wat met de 10% en de grondbelasting en het onderhoud veel te duur was.

Woensdag 26 Maart schreef ik: "....Ik kreeg daar je heerlijke brief
" van gisteravond met de blijde tijding dat de Heer je weg voorspoedig
" maakt. Alleen het weer is ongunstig en de N.O.wind is kwaad,zodat Em
" met haar tenger lichaam wel mag oppassen. Ik hoest my te barsten,Nor
" is toch naar school gegaan,maar Dora heb ik thuis gehouden en daarom
" heeft zy op zolder krijgertje gespeeld. Anna heeft gisteren op haar
" verjaardag geld van Hendrik gekregen,waarvoor zy een rijtuigje wil
" aanschaffen; Anna en Tane hebben lust om in April naar Pau te gaan en
" daarom vroeg Tane my of wy Martinez,die dan uit Engeland terugkomt,te
4604 " logeren kunnen hebben, Wormer deelde my mede dat hy 200 exemplaren van
" Jesaja voor veel verminderde prijs heeft verkocht,maar hy wilde of
" mocht my niet zeggen aan wie." (Later vernam ik dat het de Heer C.Dedel was,die ze aan predikanten liet verzenden.)

Op 27 Maart trouwde Anna Backer met Abbie Blaauw en Louise en Willem Nepveu werden aangenomen. Willem kreeg een orgel en Lou een Bijbel met gouden sloten.

Die dag schreef Lore my weer: o.a.dat het paard gekomen was met Lammert en er heel sterk,groot en mooi uitzag.

Zaterdag 29 Maart vertrokken JW. en Prof.Gunning te 12 naar Apeldoorn, Frank,Nor en van Rossem met Anna,Constance,Agnes,Karel te 5 uur,terwijl Mevrouw van Eeghen,Christiaan v.E.,Deborah,Anna en Constance Labouchere reeds te 12 uur vertrokken waren. Ik kon niet vroeger klaar komen,Miek vond het al zo aardig om by Dora te blijven en daarom vertrok ik met Miek eerst te 8.20 's avonds en kwamen wy te 10¼ in het Hotel te Apeldoorn aan, waar wy Deborah aan de piano vonden met Anna v.E. en Constance L. en de jongens er om heen.

4605 Lore logeerde sinds Vrijdag te Hoenderloo. Zondag 30 Maart stonden wy te 7 uur op,ontbeten te 7½ met ons veertienen en reden te 8½ in vier rijtuigen elk met 1 paard naar Hoenderloo,waar wy 1½ uur later aankwamen. Het was prachtig weer. Te 10 uur begon de dienst. Gunning had tot tekst Joh.10:11 "Ik ben de goede Herder en Ik stel myn leven voor de schapen." Grote ernst en wijding. De kerk was stampvol. De consulent Jorissen en de predikanten van der Lande en Gann Dun waren aanwezig. Hoe die Gann Dun zich in zyn vorige standplaats durfde vertonen,waar hy als een dronkenlap bekend stond,is my een raadsel. Na de dienst groot dejeuner,waaraan Gann Dun zich te goed deed.

's Middags te 2¼ preekte Max naar aanleiding van II Cor.5:19-21. "Want God was in Christus de wereld met Zichzelve verzoenende,hun zonden hun niet toerekenende,en heeft het Woord der verzoening in ons gelegd. Zo zyn wy dan gezanten van Christus wege,alsof God door ons bad:wy bidden van Christus wege:Laat u met God verzoenen. Want Dien,die geen zonde gekend heeft,heeft Hy zonde voor ons gemaakt,opdat wy zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem."

Wy verlieten Hoenderloo te 4½,aten te Apeldoorn en vertrokken te 8 uur naar Amsterdam.

4606 De volgende dag woonde ik 's avonds ten huize van Constance van Loon een meeting by van Boegner,Directeur des Missions dans l'Afrique méridionale. Zeer interessant.

Donderdag 10 April verhuisden wy naar Bantam,waar de goten vol sneeuw en hagel lagen. In Lore's boudoir was vuur,thee,paasbrood en comfort. Goede Vrijdag genoten wy van buiten te zyn en liepen wy allen in Boekesteyn en Spanderswoud,waar al het bloemhout,de pyrus en magnolia reeds in volle bloei waren. Zaterdag kwam Gerard Oyens by ons logeren.

Op 1e Paasdag preekte Ds. Barbas,die een beroep naar Acquoy by Leerdam had aangenomen,zyn afscheid.

Uit een hierby overgelegde brief van Anna van Loon uit Pau zie ik dat Lore toen reeds aan de ogen leed,althans minder goed zag blijkens de phrase: " Tu serais bien gentille de m'écrire un petit mot de vos nouvel-
" les,et si ta vue va un peu mieux; repose et ménage la beaucoup je t'en
" prie."

Op 22 April antwoordde Lore haar o.a.: " Nous nous portons bien et
4607 " grâce à Dieu mes yeux vont mieux qu'à Amsterdam. Je me repose et me
" défatigue délicieusement. Marie me lit très aimablement et je fais de
" gros ouvrages et suis beaucoup à l'air. Il fait très tranquille ici.
" De Hoenderloo je reçois à chaque instant des nouvelles détaillées,zo-
" dat ik met ze meeleef et Max,devant être la semaine prochaine à Utrecht,
" lui et Emmy viendront loger à Bantam de Lundi à Vendredi,quite a treat.
" Henk et Fanny ont passé la journée de Jeudi chez nous. Les vacances
" des boys sont finies et au commencement de la semaine je suis avec mes
" deux filles à Bantam et Laure qui ne dit mot. Dora est si gaie et en-
" train; c'est un vrai rayon de soleil. Tane sera partie à présent pour
" son grand voyage d'instruction et je suis bien aise que Mr.Gulick l'ac-
" compagnera,Willem Elout ne sachant pas l'Espagnol,being a poor help."

(Tane nam hem ter wille van Anna mee,want zelf kon zy hem niet zetten,omdat hy rijkelijk en pedant was.)

Ondanks haar zwakke ogen schreef Lore nog diezelfde dag acht bladz. aan Henriette Insinger te Cannes . Omtrent haar ogen schreef zy: "Je suis
4608 " allée consulter Juda,ce qui était une affreuse pillule pour moi,mais
" ma vue diminuait tellement et je voyais si étrangement que je craignais
" that something bad might be the matter with my eyes. Grâces à Dieu il
" me rassura en me disant que mes yeux sont très bons et que je vois mal
" de près parce que je vois si bien de loin,mais que pour le moment
" j'avais des congestions à la tête. Je crois qu'il a raison,car les
" nerfs de ma tête étaient très fatigués. Depuis que je suis ici je me
" repose à tout moment et me sers d'une eau d'yeux que Juda a prescrite,
" et la congestion va mieux; la vue d'aigle que j'avais auparavant,ne
" reviendra pas avant que j'ouvre les yeux au ciel,mais je suis toute
" soulagée de n'avoir pas eu de menaces de cataracte ou autre mal de ce
" genre."

Daarna beschrijft Lore het heen en weer rijden van Apeldoorn naar Hoenderloo,het meubleren der pastorie enz,en zegt dan: " Tu ne sais pas
" comme j'ai joui de ces jours. Max et Em étaient si affectueux et m'en-
" touraient de leur amour,aussi était-ce un vrai chagrin de devoir les
" quitter."

Zondag 27 April kerkte ik tweemaal by Lagerwey,'s morgens aan de bediening te Ankeveen (12 mannen en 10 vrouwen) en 's middags te 's Graveland.

4609 Woensdag 30 April bezocht Lore Dr Juda opnieuw,en zeide deze dat Lore's ogen uitmuntend waren en hy zeer tevreden was.

Vrijdag 2 Mei stapte de Keizerin van Oostenrijk als Gravin von Hohen-Ems in de Doelen af met groot gevolg om zich door Mezger te laten manipuleren. Zy had het ganse hotel afgehuurd en bewoog zich zeer eenvoudig. Ondanks haar 47 jaren was zy nog altyd een beeldschone vrouw.

Daar Mr Vaillant zyn ontslag had gevraagd kwam Kist my vragen of hy zou vragen om president te worden. Ik ried het hem af,daar ik begreep dat niemand buiten van Valkenburg daarop aanspraak had,ofschoon hy al 67 was.

Willem van Loon kocht het huis naast Couturier. De zusters hadden altyd gehoopt dat hy dat van Mama van Loon zou genomen hebben,omdat het meer dan twee eeuwen door een van Loon was bewoond geweest,maar Hendrik vond het te somber. Het huis naast Couturier was dit niet minder. Ik vroeg aan Hendrik hoe het mogelijk was dat Willem al rijk genoeg was om zulk een paleis te kopen en daarop antwoordde hy: " O hy is rijk genoeg en heeft op het kantoor van Borski veel geld verdiend !".

4610 Donderdag 8 Mei kwam Maria Nepveu met Lou logeren en Vrijdag trok Lore met Maria en Dora naar Hoenderloo. Ik bezocht Christiaan meermalen omdat hun zoon Ko zo ziek was.

Lore schreef my uit Hoenderloo:" Dearest,a few words to tell you
" that we had a good journey and now we are enjoying the finest weather
" imaginable,only a little too hot. To-day such a nice sermon about our
" Lord's love towards us poor sinners and our love for Him. This afternoon
" we sat in a shady nook to enjoy the hot weather and read and talk together. We also sang and now to night Max read to us in Les Etudes bibli-
" ques de Godet. Dora spent much of her time with Jaantje,whom she likes
" very much and vice versa,and pays visits to the horse,the chickens and
" the neighbour's goat. To morrow morning we intend visiting the Door-
" gangshuis and after dinner we come back..."

Te 's Gravenland werd van den Berg uit Schaarsbergen beroepen,een ultra gereformeerde. Gelukkig bedankte hy.

Op 20 Mei schoot Mevrouw Verloren,geb.Toulon van der Koog,een vriendin van Jet Hartsen,zich met een revolver dood. Zy was 2 jaar gehuwd en had één kindje.

4611 Jacqueline Borski vertelde aan iedereen dat zy naar Cannes gereisd was maar niet door haar man ontvangen en door de politie weggeleid was.

Zondag 25 Mei werd Mr.Vaillant eervol ontslagen na 43-jarige dienst, en van Valkenburg in zyn plaats president. Tot vicepresident werd Mr. Noyon benoemd en tot raadsheer R.van de Werk,subst.off.te Rotterdam. Van Zaterdag 31 Mei tot Maandag 2 Juni,2de Pinksterdag,logeerde ik te Hoenderloo met Hugo van Rossem. Op Zondag preekte Max over de drie tekenen wind,vuur en tongen,die op het Pinksterfeest te Jeruzalem werden waargenomen en Maandag over de rede van Petrus,very instructive and interesting. Emilie hield van 1 tot 2 Zondagschool. Maandagavond keerde ik naar Bantam terug,van Apeldoorn tot Utrecht met vijf dronken studenten.

4612 Zaterdag 14 Juni stierf Ko,de oudste zoon van Christiaan en Louise. Lore en ik reden te 10 uur naar het Sterfhuis.

Sara Luzon logeerde op Bantam,een goed kind met een burgerlijke uitspraak. Ik meen dat zy de dochter was van een soort van plattelandsheelmeester,en zy werkte in de apotheek. Zy had nog nooit een olielamp gezien en was er zo verbaasd over dat zy er telkens weer over begon as if it were a novelty,magnesium of electrisch licht !

Woensdag 18 Juni werd JW. door Prof.Hoekstra getenteerd en Zaterdag legde hy zyn cand.examen cum laude af. Examinatoren waren van Toornenbergen,Hoekstra,de Hoop Scheffer en Martens.

Die Zaterdag stierven Henk Röell,vriend en tijdgenoot van Frank aan de tering,en Prins Alexander,de enig overgebleven manlijke telg uit het Huis van Oranje.

4613 Een week later kwam Frank thuis met zyn diploma van admissie uit de 6de klas van het Gymnasium tot de Universiteit. De Rector van den Es was zeer vriendelijk. De dwarskijkers waren Prof van Geer,mathematicus uit Leiden,Karstem,Latinist uit Amsterdam en Allard Pierson. Laatstgenoemde vroeg o.a. wat meer was dan paleis; antwoord:huis; wat meer dan troon, antwoord: stoel; daar men spreekt van het Huis Gods,het gestoelte der ere.

Maandag 30 Juni stierf Willem Borski te Cannes. Hy werd slechts 49 jaar. Hy had de predikant verzocht hem het avondmaal te geven,indien deze er geen bezwaar tegen had,nadat hy de laatste jaren in vijandschap met zyn vrouw geleefd had,en ofschoon hy zich met haar niet had verzoend, stond de predikant het desniettemin toe. Ik bezocht Willem van Loon,de zoon van Hendrik,die te Cannes geweest was en my zeide dat hy zyn oom niet zou hebben herkend en niet meer had kunnen verstaan. Zyn vader had in Willems kamer geslapen,waar het horribel stonk.

Dinsdag 1 Juli kwam Gunning logeren met zyn vrouw en dochter Caroline
4614 die terstond het hart van Dora stal. Gunning stond elke ochtend te 5 uur op en kreeg om niet te lang nuchteren te blijven,'s avonds een paar boterhammen mee,maar in gedachte at hy die al 's avonds op. Hy las een Duits boek over Dogmatiek,droger dan droog. Mevrouw Westendorp kwam ook logeren, maar het was te warm om een stap te verzetten. Een dag later kregen wy van Rossem en ook Mimi Gunning te logeren. Wy hadden dagelijks overvloed van aardbeien.

Onze bonne Laure raadpleegde Dr. Munnich,die ons liet weten dat zy de tering had en hoe eer hoe beter vertrekken moest.

Daar JW. een cadeau in geld van Constance van Loon-Voomberg had gekregen om een reisje te doen,koos hy Schotland en vertrok hy Dinsdag 15 Juli met Frank 's avonds te 10 uur per boot naar Leith. Twee dagen later kwamen zy te Edinburg aan.

4615 Lore had een dikke wang en leed veel pijn weshalve ik Dr Munnich per telegram verzocht buiten te komen. Hy kwam en schreef pappen voor. Lore en Laure lagen beide te bed (de logés waren vertrokken) zodat ik alleen at met Miek,Nor en Dora. Lore raadpleegde Grevers by afwezigheid van Dentz,maar Grevers durfde de wortel niet trekken. Haar ogen waren weer zeer verminderd.

Nu Laure Perrenoud niet blijven kon moest er weer naar een andere bonne worden omgezien en geraakte Lore en pourparlers met Emma Rollier, die door Clara Elias als gentille et pieuse werd aanbevolen. Zy had by onmogelijke ongelovige,wereldse spotters gediend,die een slechte naam hadden,by wie Lore dus geen inlichtingen kon vragen.

4616 Daatje Schinkel,onze keukenmeid,deelde 4 Aug. aan Lore mede dat zy ons op 1 Nov. dacht te verlaten omdat Lore de vrijheid had genomen haar een aanmerking te maken. Ik was er namelijk op gesteld dat de meiden by de lectuur de teksten in haar Bijbel opzochten die ik aanhaalde,maar Daatje deed dit nooit en wist evenmin waar ik de vorige dag gebleven was omdat zy er geen papiertje by wilde leggen,daar die haar Bijbel ontheiligen zou. Nu had Lore haar verzocht de teksten,die ik opgaf,ook op te zoeken,en daarop had zy brutaal geantwoord:" Het was beter als Mevrouw in haar eigen Bijbel keek dan naar my !".

Op 7 Aug. kwam Mevrouw van Limburg Stirum met Aline Emma Rollier, oud 26 jaar,buiten en werd deze door ons aangenomen. Laure gaf bloed op en slikte stukjes ijs.

Ds. Klomp van Broek op Langendijk nam het beroep te 's Graveland aan en Zaterdag 9 Aug. kwamen Henk en Fanny en Marie Mousson logeren
4617 met een jachthond Banco,die Henk voor *f* 60- van de Heer Sloet van Oldruitenborgh te Zwolle gekocht had. Het was een allerliefst beest,waarvan Dora onafscheidelijk was.

Melle Evard zeide aan Laure dat onze nieuwe bonne Rollier zeer exigeant was en al vier diensten gehad had,ofschoon zy pas 2 jaar in het land was. De volgende dag kwam een diacones uit Utrecht en deze vertrok met Laure naar Zwitserland. Frank ging tevoren naar Utrecht om plaatsen te nemen en zondag 17 Aug. kregen wy bericht van Laure dat zy goed was aangekomen.

De zomer was ongewoon warm en droog,zodat het Oranjewater uitgeput raakte.

Maandag 18 Aug. spoorde ik met Lore te 10 uur naar Amsterdam,waar wy ons verkleedden,waarna wy te 3½ naar Haarlem,en vandaar per rytuig naar Leyduin reden om de zilveren bruiloft van Herman en Mina te vieren. Het was prachtig weer,zodat men onder een zeil in de open lucht vóór het kleine huis ontvangen werd en met open ramen en deuren kon eten,ja 's avonds zonder hoed of jas lopen en tot 10 uur in de open lucht zitten kon,zonder wind en zonder dauw. Wy zaten met ons 38 aan tafel,Herman en Mina met hun 10 kinderen,Mevrouw Melvil-Sillem,Mevr.Olga Borski-Sillem,John
4618 Sillem met vrouw en twee zoons,Bald Heldring met 2 zoons,enz,enz. Ik zat tussen de vrouw van John Sillem en die van Heldring en Lore tussen Abel Labouchere en Cees Hartsen,wat in geen jaren gebeurd was.

Warner van Lennep droeg een vers voor van zyn broer Jan en Henrick een van zyn eigen maaksel,heel mooi. Cees eindigde zyn toast met de wens dat eenmaal heel Nederland door van Lennepen mocht bevolkt zyn,waarop Aernout zeide: " Dus geef je je consent aan je dochter Evelien ?". Ik had ook een vers gereed maar droeg het niet voor. Dat van Henrick liep vooral over Leyduin. Te 8 uur wandelden wy met de 19-jarige duikelaar Otto aan het hoofd naar het berkebos,dat even als de Koepellaan met lampions en ballons geheel verlicht was en waar een achttal schilderstukken aan de bomen hingen,die episodes uit het leven van Herman voorstelden, en door Otto verklaard,maar op zulk een weinig geestige wijze en zó vulgair,dat hy het liever aan zyn vader had moeten overlaten. Vervolgens wandelden wy naar de hoge koepel,waarvoor wy gingen zitten. Achtereenvolgens kwamen uit die koepel Sylvia en Kees,10 en 9 jaar oud,te voorschijn, verkleed als kinderen uit het Burger Weeshuis,waarvan Herman regent was, die versjes,door Ernst (de oudste zoon) gemaakt,opzeiden,gevolgd door de 16 jarige Henriette als de nymf van Leyduin en de 15 jarige Herman,die de Waterleiding voorstelde en een door Henriette vervaardigde samenspraak hielden. Daarna kwam de 21 jarige Robbert als Gijsbrecht van Aemstel met een door hem vervaardigd dichtstuk,voorts Ernst als Jan de Witt en Karel als Quellinus met een door Ernst vervaardigde dialoog in verzen en eindelijk de 13 jarige Louky,die een kreupel meisje voorstelde,dat door Mina werd geprotegeerd en ook een vers voordroeg. Het feest eindigde met een vuurwerk en was geheel door Henrick en Anna gegeven en bekostigd.
Wy reden te 11 uur naar Haarlem,waar wy by Henk en Fanny logeerden en van waar wy de volgende dag naar Amsterdam terugkeerden om de bruiloft van Willem van Loon en Thora Egidius by te wonen. Door de dood van Willem Borski hadden zy hoegenaamd geen feesten,zelfs geen aantekeningsdiner gehad. Het was iets minder heet. Te 11½ werden Lore en ik door het equipage van Jan den Tex Bondt afgehaald en met Constance van Loon-Voombergh en Willem van Loon naar het Stadhuis gebracht. Aldaar vernamen wy dat David van der Vliet de vorige dag een beroerte had gehad en geen der van der Vliets dus komen kon. In allerijl waren toen JW. en Frank,Ernst Labouchere en anderen ontboden.

Driessen,de wethouder,sloot het huwelijk. In de Ronde Luth.Kerk hield Ds. Max Frommel,die met Thora's oudste tante Thora Egidius getrouwd was, predikant te Celle,een ernstige toespraak naar aanleiding van de woorden: " Es ist der Herr !". Hy vergeleek het huwelijk met het kruis,dat met drie hamerslagen moet gebouwd worden: geloof,de fundering;liefde,de inhoud, die uitbouwt,deuren en vensters maakt en zich altyd uitbreidt,terwijl de egoist om zich zelf heendraait; en hoop,het dak.

Bruiloft te 2¼ ten huize van Thora's vader en tweede moeder. Zy hadden een kamer in de tuin laten aanbouwen. Thora was allerbeeldigst. " C'est trop ridicule," zeide Tane een paar jaar geleden," d'avoir une " si jolie femme,quand on est tellement laid."

Woensdag 20 Aug. kwam Emma Rollier. Dora liep haar tegemoet en bracht de avond met haar achter berg Bantam door comme deux caverneuses. Laure schreef dat men haar naar Weissenburg zond om baden te nemen en dat haar vriendin by Chaux de Fonds door drie kerels was aangerand,die haar met haar haren aan een boom hadden vastgebonden. Dit kwam ons vrij ongeloofwaardig voor.

Joham had ons de dienst opgezegd,omdat hy wilde trouwen,en kwam by den Heer Willink te Driebergen als huisknecht klaar.

Herhaaldelijk had Lore de laatste weken weer last van duizelingen en moest zy dan een of meer dagen in bed blijven.
Overal was gebrek aan water ook voor het vee.

Maandag 25 Aug. vierden Aernout en Hans van Lennep hun zilveren bruiloft. Saar at by hen op het Manpad,maar het stortregende zó,dat de tent onderliep.

De oorlog tussen Frankrijk en China brak uit. Frankrijk eiste 80 millioen francs en vernielde met zyn kanonneerboten in één dag meer dan die waarde.

Zaterdag 30 Aug. vertrok Nor met Henriette Elout naar Wijk aan Zee en Woensdag 3 Sept. vertrok Lore naar del Sol,vanwaar zy my schreef dat Anna en Constance haar te Utrecht aan het Station opwachtten. " Je m'amu- " se à tout voir et admirer à del Sol,car ces deux mots sont synonymes. " It is a perfect gem. L'après midi nous avons fait une visite à Melle " van Lynden à Sandenburg. Aujourd'hui il pleut terriblement,mais nous " avons pourtant l'intention d'aller au Treek,et ensuite nous sommes at- " tendues à Aardenburg pour le diner. J'ai mal dormi cette nuit,quoique " je me sois couchée de bonne heure."

Donderdag 4 Sept. schreef ik o.a.aan Lore: " Je begrijpt hoe vrolijk
" het hier is sedert je vertrek en hoe het ons toeschijnt dat je al weken
4623 " lang weg bent. Je moest met Mina van Reenen- Rendorp kunnen zeggen:" Ik
" wist niet dat ik zó geliefd was," indien je niet best wist hoe teder
" en innig wy allen je beminnen. Myn humeur is dan ook ellendig en daarom
" zoek ik myn troost in een brief. JW. heeft zich de hele middag met Dora
" bezig gehouden,eerst paardje met haar gereden,daarna op verzoek van
" Agnes een bouquet hei voor Betsy geplukt en die op Swaenenburgh gebracht
" en haar eindelijk in zyn kamer genomen,waar zy een briefje aan Rollier
" geschreven heeft,aan wie zy de naam van Channette heeft gegeven,terwijl
" zy zichzelf Minon noemt."

" Van Nor nog altyd geen tyding,hetgeen een bewijs is dat hy zich
" niet verveelt en veel in de lucht is. Men zegt dat Jacqueline Borski
" een huis op het Oosteinde heeft gehuurd voor *f* 2.000- en equipage zal
" houden. Dit kan zy zich dan ook best van *f* 40.000- inkomen permitteren.
" Wel heeft Willem Borski haar onterfd,maar volgens de huwelijksvoorwaar-
" den had zy recht op de helft der overwinsten,en deze bedroegen in de
" 17 jaar van hun huwelijk 17 ton."

4624 " Hoe zyn je ogen en stijgt het bloed je nog naar het hoofd of doet
" de verandering van lucht je goed ? In de afgelopen nacht heeft het hier
" fameus geregend. Je treft het dus goed te Doorn,waar het anders zo
" droog en stoffig is,en de baas wees my in de moestuin dat de kool,die
" dreigde te sterven,geheel is opgeleefd en hoe eerst nu de wortelen voor
" de dag komen en de andijvie in één week van niets dik geworden is."

Zaterdagochtend verliet Lore Doorn met Anna en Constance en spoorden
zy naar Amsterdam,waar Lore boodschappen deed,Caroline Gunning bezocht,
4625 by Agnes dejeuneerde en by Henriette at met 4 knechts voor 8 gasten.
Zondagochtend vertrok zy met Anna en Constance naar Apeldoorn,waar zy
dejeuneerden. Vandaar reden zy naar Hoenderloo,waar zy te 2½ Max hoorden
preken en zagen dopen. Zy schreef:" L'église était joliment remplie pour
" un service d'après-midi,car il y avait 180 à 200 personnes. Je te dirai
" plus tard comment je sais cela. Le texte était Matth.8:2 et 3,la gué-
" rison d'un lépreux,c'était très bon et j'en ai beaucoup joui. L'atten-
" tion était grande et on ne dormait pas. Anna et Constance furent recon-
" duites à Apeldoorn."

Zaterdagavond 6 Sept. schreef iko.a.:" Miek heeft gisteravond op
4626 " last van Frank een brief aan Constance Labouchere geschreven om haar te
" logeren te vragen,ofschoon ik zeide dat zy toch niet komen kon daar
" Oyens my had gezegd dat zy naar Brighton ging. Johan gaat morgen naar
" Amsterdam om zyn trouwpapieren te lichten. Ik zal dus gelukkig gedurende
" meer dan 24 uur van zyn apparitiën om de hoek der deur met zyn:"Heb U
" iets?" verschoond blijven."

" Noyon is thans president en doet het zó langzaam dat de zittingen
" nog langer duren dan als Valkenburg presideerde. Christiaan is tot
" Wethouder te Hilversum benoemd,maar heeft nog niet aangenomen. Van Rol-
" lier weet ik niets te schrijven; neem ik haar op de wandeling mee,dan
4627 " blijft zy 10 pas achter,zodat een conversatie onmogelijk is...."

Norrie zond my een briefje uit Wijk aan Zee,waarin hy schreef dat
hy dagelijks baadde en een bloedzuiverend stroopje van de dokter had ge-
kregen,die hem zeer debile vond. Hy dronk een kan melk daags en speelde
criquet met de zoons van Emmy Brandt en met die van Sam Labouchere. Een
Noors en een Engels schip waren er gestrand,doch de manschappen waren ge-
red.

Ik schreef nog aan Lore:" Frank amuseert zich door met het geweer
" rond te lopen,maar,ofschoon er gisteren eerst patrijzen en toen een haas
" voor zyn voeten opgingen,was hy niet vlug genoeg om te kunnen schieten.
4628 " Waarschijnlijk gaat hy morgen met JW. het Zendingsfeest te Zeist bywonen,
" waar Gunning spreken zal."

" Ik heb by Hendrik gegeten,die niets meer dan een telegram van zyn
" vrouw had gekregen. Ik ben blij dat je my niet zo koel behandelt,maar
" Hendrik vertelde het my als de eenvoudigste zaak van de wereld en scheen
" er niet ongelukkiger door te zyn."

In de nacht van 9 op 10 Sept. wandelden JW. en Frank te 3 uur naar
Zeist; het was heerlijk weer. Vrijdag 12 Sept. kwam Lore uit Hoenderloo
terug, Zy zag er veel beter uit dan by haar vertrek. Miek vertrok der-
waarts.

Zaterdag 13 Sept. vierde Beets zyn 70ste verjaardag en moest hy dus als Hoogleraar aftreden en zyn traktement van *f* 4000- 's jaars verliezen. Hy kreeg echter een cadeauvan *f* 30.000- en werd door Christen,Jood en Heidem met verzen afgodisch geëerd.

vader van Cees

Jacob van Lennep,oudste zoon van Kees en Sophie,engageerde zich met Beppie,dochter van Jacob Backer en Mietje van Reenen,

4629

De maand September was dit jaar onnatuurlijk heet,zodat men 's avonds tot 10 uur zonder hoed of overjas kon buiten deur blijven zitten en de jagers bezweken.

Eindelijk kon Lore zich de wortel laten trekken door Dentz,die meer moed had dan Grevers.

Zaterdag 13 Sept. schreef Nor my een briefkaart uit Wijk aan Zee:
" Ik dank u wel voor uw lange heerlijke brief en Mama voor haar brief,die
" ik vandaag kreeg. Het spijt my vreeslijk dat de Brandts en de Labouche-
" res weg zyn,want nu is het hier lang niet zo prettig meer. Men kan hier
" voor één gulden per uur en voor 50 cent per half uur op een ponny rijden.
" Mr.L. heeft my twee cigaretten gegeven en vanavond na het eten heb ik
" de laatste opgerookt. Louise Elout is vanmiddag vertrokken en ik heb
" haar met Adèle naar Beverwijk gebracht. Weet U wat ik heerlijk zou vin-
" den,indien U met Mama en Dora Zaterdag hier kwaamt om myn verjaardag
" te vieren? Uw liefh. Norman."

Op 18 Sept. trouwde L. Heldring,predikant te Zandvoort,met Geertruida van Eeghen en kwam Verrijn Stuart logeren,een aangeklede zenuw,die de gewoonte had om het andere woord:" Wat blieft u !" te zeggen,ook al had men niets gevraagd,en met zyn handen zyn zakdoek ineen te frommelen.

4630

Lore vertrok naar Haarlem. Het gaf my de indruk dat zy altyd weg was en zy kon hetzelfde van my zeggen,daar ik de eerste drie dagen van de week altyd in Amsterdam moest wezen.

Zaterdag 20 Sept. werd Nor 12 jaar en had hy toch de verrassing van Lore te Wijk aan Zee te zien komen met cadeaux. Om hem te fêteren was zy met hem,de Elouts en Nepveus naar IJmuiden gereden. 's Avonds te 11½ kwam zy by my terug.

Ik had de laatste tijd last van suizing in het linker oor en doofheid zodat ik het horloge niet kon horen tikken. Daarom besloot ik de 23ste Prof. Wurfbain te raadplegen,die door zyn spiegel in het oor keek,my liet slikken en my verzocht olie in het oor te laten druppelen,daar de materie te hard was om door inspuiting te verwijderen. Ik moest na 4 dagen terugkomen,doch toen lag hy te bed. Het ging toen niets beter.

Op voorstel van Aeneas Mackaay verwierp de Tweede Kamer uit Lourde haine tegen de hoofdstad,de voordracht van de Min. van Justitie du Tour om aan de Amst. Rechtbank een vice-president,drie rechters,1 subst.Off. en 1 subst.Griffier meer te geven en het voorstel van Mackay om één rechter meer te benoemen werd aangenomen.

Ds. Lagerwey,die altyd in de schuld zat,kreeg *f* 1000- van Mr. C.Dedel en preekte 25 Sept. zyn afscheid.

4631

Maandag 29 Sept. at ik by Hendrik met JW.,Ernst van Loon en Cees Hartsen,die zeer causant en amusant was. Louky was te Cannes.

Frank vertrok naar Utrecht,maar werd geen lid van het Corps; hy woonde de colleges by van Prof. de Geer van Jutphaas over Instituten en Historia Juris,van d'Aulnis over Staathuishoudkunde en van Prof. Hamaker over Encyclopaedie. De hitte was onnatuurlijk voor de tijd van het jaar en de zitting onmenselijk lang.

Op 1 October kwam Nor uit Wijk aan Zee terug en op 2 Oct. joeg ik met Henk en Frank in Swaenenburg,waar niets was en in Bantam,waar ik één haas en Frank zyn eerste konijn schoot. In Swaenenburg vloog by de moestuin een faisantehaan op,dit was nog nooit vertoond. Op Maandag 6 Oct. hoorde ik voor het eerst weer myn horloge tikken. Prof. Wurfbain was nog altyd ziek.

Interessant! !!

Donderdag 9 Oct. bracht ik de middag met Lore by de van der Vliets door,die ons in Elswout het huis,de modelboerderij en de oranjerie toonden,welke Willem Borski had laten bouwen. Alleen de oranjerie had *f* 100.000 gekost.

4632

Zondag 12 Oct. spoorde Lore naar Apeldoorn omdat Max er 's middags preekte. Hy doopte het kind van H. ? - Westendorp. Maandag kwam Lore terug. Woensdag kwamen Aletta en Caroline Gunning op Bantam logeren. Lore's ogen verminderden steeds,wat haar diep bedroefd maakte. Frank kwam Zaterdag met een hondje van Molenkamp aandragen,dat Motje heette.

Zaterdag 18 Oct. schreef Lore aan Tane:" Je ne t'écris qu'un tout
" petit billet,parce que ma vue a diminué ces derniers jours d'une manière
4633 " effrayante,de sorte que je vois à peine mes lettres malgré mes lunettes.
" De loin je vois encore assez bien,mais de près très mal; alles schittert
" my voor de ogen et je ne puis plus rien lire; il y a comme un grand
" nuage devant mes yeux. Comme je ne me sens pas du tout agréablement,
" je crois que c'est ma constitution ou mon sang qui est en défaut,mais
" en tout cas c'est une épreuve,comme tu comprends. J'attend la guérison
" du Seigneur. Il est puissant et willing et nous exauce quand nous Le
" prions. Pourvu que ma foi ne défaille point pour qu'Il puisse me dire:
" Qu'il te soit fait selon ta foi."

Op 23 Oct. kwam er een brief van Miss Murray uit Beth Schan,waarin zy voorstelde om de volgende dag van 2-3 uur samen te bidden om genezing van Lore's ogen. Dit deden wy.

Die dag verliet Johan ons tot onze grote vreugde. Manus paste nu op de paarden en mende,en Jacob v.d.Berg poetste de schoenen.

Voor het Hof stond J.R.Wijtman,comm.in effecten.terecht,die een inkomen had van *f* 1000- doch veel meer verteerde en daartoe de fortuintjes van arme mensen,die hy in bewaring had,verteerde tot een gezamenlijk be-
4634 drag van *f* 143.000-. Hy werd tot 5 jaar tuchthuis veroordeeld. Van dat ogenblik groette zyn broer,die te Bussum woonde,my niet meer.

Henk en Fanny hadden nu 4 honden,2 jachthonden,Banco en Fingal,en twee keffers Lorry en Motje van Frank.

Nu Johan vertrokken was,werd ons paard rad,daar Helmes er gedurig naar kwam kijken en het been en de borst nat hield.

Op 28 Oct. stond Jan Fabritius voor het Hof terecht ter zake van bigamie en nu was het de vraag tegen wie van de twee vrouwen de misdaad gepleegd was,daar de tweede vrouw een vreemdeling en het tweede huwelijk in Amerika gesloten was. Het was onzeker of dit naar de vormen,voorgeschreven by de Civil Code,voltrokken was. Ik herinner my niet meer wat wy beslist hebben.

Twee dagen later moest ik in den Haag de vergadering der Evangelisten bywonen,die my zeer teleurstelde,omdat er over niets gepraat werd dan over de vraag of Gereformeerden en niet-Gereformeerden kunnen samenwerken.

Vrijdag 31 Oct. joeg ik weer eens alleen met Klaas v.d.Veld en Jan Vogel,daar van der Vliet verkouden was en schoot ik 18 faisanten.

4635 Zondag 2 Nov. hoorde ik voor het eerst Ds. Klomp preken. Hy liet Gezang 39 zingen:"Jezus neemt de zondaars aan" en zeide dat God alle goddelozen roept,maar toch was er teveel lijdelijkheid in zyn preek en zeide hy met geen woord dat de zondaar zyn weg moet verlaten. Hinderlijk was dat hy achter tal van woorden de s liet horen,waar die er niet stond; bijv. Psalm Honderds, Het Verbonds enz.

Nor kreeg gymnastiekles van Adrian en kwam 3 Nov. voor het eerst op school by William Smit,waar nog slechts 12 jongens waren. Frank zond aan Hendrik op diens 53ste jaar een koek met een vers en kreeg *f* 100- als beloning.

De Evangelist Geel woonde een meeting by in "De Vrede",waar Prof. J.W.Gunning betoogde dat het Volkskoffiehuis op Zondag mag geopend zyn, waarop hy heftig en vinnig bestreden en beledigd werd door Hovy, Kater en doch verdedigd door de kastelein en Geel.

In de plaats van Johan hurden wy Floris Evendig,door Nepveu aanbevolen.

Vrijdag 7 Nov. betrokken wy weer onze winterkwartieren. By het inpakken was Rollier tot geen hulp,want zelfs haar eigen koffer liet zy door Miek inpakken.

4636 Zondag 9 Nov. hoorden wy de Kaapse Prof. Hofmeyer overheerlijk preken over II Cor.3:18. Woensdag 12 Nov. woonde Prof. Hofmeyer de krans by de Graaf by met de dames,en hield hy ons bezig met zyn opmerkingen over de Gestichten Mennendorf,Hauptweil,Chardon,Bad Boll,Fluelen en Beth Shan in Londen en in Liverpool.

4637 Daar Lore's ogen zó verminderd waren,dat zy geschreven schrift niet meer kon lezen,had ik aan Miss Sisson geschreven of Lore in Beth Shan kon logeren en toen deze toestemmend antwoordde,vertrok zy met Frank Woensdag 19 Nov. De volgende dag schreef zy met potlood by gebrek aan inkt:" Prof. Hofmeyer en ik zyn beiden erg ziek geweest,o zo benauwd en uncomfortable. Er was wel geen wind maar veel golfslag,zodat wy heen en weer geschud werden,veel meer dan de vorige keren. Wat is het horribel om zeeziek te zyn ! Geslapen heb ik niet,maar later heb ik het in de

" trein gedaan en toen hier te Beth Shan. Vanmiddag hebben wy een conver-
" sational meeting gehad door Mrs Baxter geleid. Het regent en mist.
" Frank heeft een lieve kamer in de buurt gekregen,maar al zyn meals zal
" hy hier gebruiken. It was most comfortable to have Frank,want aan de
" Prof had ik geen hulp en Frank is zo wide awake. Je eigen C."

Frank schreef heel trouw briefkaarten,maar er was weinig te melden.
4638 Lore schreef 22 Nov. dat zy met Augusta Elout en Frank en een diacones Mildmay bezocht en een gezegende meeting bygewoond hadden,waar zy van een frappante genezing getuigen geweest waren. Zy vervolgde:

" Tu ne sais pas comme Cécile me manque ici; Mrs Baxter n'est ici
" que rarement. Ma chambre est agréable,mais il y fait froid,car il n'y
" a qu'un petit poêle de gaz. Nous avons quitté le Prof. Hofmeyer à
" Ludgate Hill et nous ne l'avons pas revu."

Woensdag 26 Nov. had de anointing meeting plaats en werden Lore's ogen bestreken en voor de genezing gebeden en Vrijdag kwam zy met Frank te 12 uur terug zonder zeeziek geweest te zyn,omdat alle bewoners van Beth Shan gebeden hadden dat zy daarvan vrij mochten blijven; toch woei er een storm.

Op 28 Nov. werd Dora 7 jaar en te 3½ kwam een telegram van Max,dat ons le kleinkind te 12 uur te Hoenderloo geboren was en Maurits Carel Theodoor heten zou naar Lore,Dora en my.

Maandag 1 Dec. vertrok Lore naar Hoenderloo en de volgende ochtend schreef zy:" Tout va parfaitement bien ici et c'est un Kraamkamer modèle
" jusqu'à présent. Tu dois absolument venir voir ton petitfils,un cher
" petit homme très long et fin,mais très maigre,qui ne pèse que 5 livres.
4639 " Mais il a l'air si éveillé,et il tourne sa petite tête comme pour re-
" garder attentivement où il est. Tu peux loger ici si tu veux,mais je
" pense que tu aimeras mieux rentrer le soir. Henriette van Eeghen a
" engagé Mia Oyens à l'accompagner."

Dinsdag 2 Dec. stonden twee Engelsen voor het Hof terecht,Adair en Lyons,beschuldigd van een loper van Kol 55 bankbilletten à *f* 1000- ontrold te hebben. Deze had ze aan de Associatie kas ontvangen en in zyn portefeuille geborgen,die hy in de linker borstzak van zyn jas gestopt had. Op straat komende,bespeurde hy dat hy de portefeuille niet meer by zich had en liep hy de donkere gang weer in,maar vond die noch daar noch op de trap noch boven terug,waarna hy naar de Herengracht terug liep. Inmiddels had een heer twee personen als heren gekleed uit de gang zien komen en de Heerengracht aflopen tot de eerste straat links,die naar het Singel voerde. Hen nalopende had hy gezien dat zy op het Singel gekomen, een ledige vigilante hadden aangehouden en ieder door een ander portier er in gestapt waren,waarna de koetsier de richting van het Station uitreed. Dit deelde hy de bediende van Kol mede en beide liepen in allerijl naar het Station. Eer zy daar kwamen,ontmoetten zy de ledige vigilante,
4640 en antwoordde de koetsier op de vraag waar hy zyn passagiers gebracht had, dat zy hem bevolen hadden naar het Station te rijden,maar eer hy daar was de vigilante verlaten hadden en te voet naar het Station gelopen waren. Daarom informeerden de onbekende getuige en de loper aan het loket of soms twee vreemde heren,die er als Engelsen uitzagen,plaatsen genomen hadden en vernamen zy dat dit inderdaad het geval was en zy kaartjes enkele reis naar Haarlem genomen hadden. Aan het bagagebureau bleek dat zy er hun tassen hadden gehaald.

De stationschef werd van een en ander verwittigd,(de trein was reeds vertrokken) en deze telegrafeerde aan zyn collega te Haarlem:" Houd twee Engelsen aan,2de klasse,verdacht van diefstal". De Haarl.chef,een buitengewoon gewiekste kerel,waarschuwde de twee agenten van politie,die in het Station waren,en zag,toen de trein,die vrij leeg was,stilhield,twee personen uit een tweede klasse stappen en ieder in een andere richting zich verwijderen. Hy liet beiden aanhouden en,daar geen ander rytuig voorhanden was,met de twee agenten in de Bloemendaalse omnibus plaats nemen en naar het zeer kort bij gelegen Bureau van politie in de Zijlstraat brengen. Aldaar werden zy gefouillerd maar geen Hollandse bankbilletten
4641 werden in hun bezit gevonden. In de omnibus zaten een oude juffrouw,een heer en Gerard Oyens. Voorts had de éne agent tegenover de Engelsen plaats genomen en was de ander achterop by de conducteur blijven staan.

De Commissaris van politie gaf van de aanhouding kennis aan de Off. van Justitie te Haarlem en deze telegrafeerde aan zyn collega te Amsterd. of deze de opzending der verdachten wenste.

Op het bevestigend antwoord zond hy hen naar Amsterdam. De omnibus was inmiddels naar Bloemendaal gereden. De volgende dag, Zondag 6 Juli, werd hy onder kerktijd schoon gemaakt, eerst van buiten en toen van binnen met een glazen spuit bespoten. Al spoedig kwam er een papiertje uitwaaien, dat in de goot wegdreef. Een arme voorbijganger raapte het op, en wees het aan de koetsier, die de omnibus schoonmaakte. Deze bekeek het en hield het eerst voor een bon voor 1000 sigaren, maar toen er nog een stuk of drie andere soortgelijke papiertjes voor de dag kwamen, bezag hy ze nauwkeurig en bevond hy dat het bankbilletten van *f* 1000- waren. Later werden de kussens losgemaakt en opgelicht, en zie daar kwamen nog veel meer billetten te vooschijn. Hy bracht ze alle by de stalhouder, die er 55 telde. Deze
4642 gaf er de Burgemeester van Bloemendaal kennis van, die het aan de Off. te Haarlem berichtte, door wie het aan zyn ambtgenoot te Amst. geseind werd.

En zo stonden dan onze twee Eng. pickpockets op 2 Dec. terecht. Er waren 30 getuigen, en het was geen gemakkelijke taak het arrest te concipieëren, omdat er geen rechtstreeks bewijs was te construëren en alleen ex absurdo moest geredeneerd worden, daar geen der andere passagiers de billetten onder de kussens van de omnibus had kunnen verstoppen. Hoe zy dit hadden kunnen doen gedurende het korte traject tussen het Station en het Politie bureau onder het oog der agenten en der andere passagiers, scheen ons een raadsel toe, en eindeloos handiger dan het ontvreemden van de portefeuille. Uit het onderzoek was gebleken dat zy tegelijk met de loper van Kol in het kantoor van de Associatie Cassa geweest waren en dus hadden gezien dat deze de bankbilletten ontving. Zy waren vóór hem heengegaan en hadden hem natuurlijk op de nauwe trap gedevaliseerd. Een derde Engelse was op straat gebleven en had er een Eng. courant gelezen.

Uit Londen was bericht dat Lyons en Adair niet ongunstig bekend stonden. De een was viskoper en de ander bezocht nogal eens de wedrennen. Ofschoon de knappe Jood Simons, thans prof. te Utrecht, heel netjes pleitte,
4643 werden zy tot 5 jaar veroordeeld. Indien zy slimmer geweest waren, hadden zy kaartjes moeten nemen tot Leiden, maar te Haarlem moeten uitstappen en dan zou men hun spoor bijster geraakt zyn. De Heer Kol schonk *f* 1000- om te verdelen tussen de lieden die aan de Bloemend. omnibusdienst verbonden waren om hen voor hun eerlijkheid te belonen, daar niets hun gemakkelijker zou gevallen zyn dan een paar van de billetten achterbaks te houden.

Er bestond gevaar dat de firma Dorrepaal zou failleren, tenzij zy met 7 millioen geholpen werd. Christiaan had er op 1½ ton na, zyn ganse fortuin in. Hartsen vroeg my of ik bereid was mede te helpen. Willem wilde *f* 5000- geven en ik gaf er 20.

Op 9 Dec. stond onze buurman Tobias terecht, wiens twee zoons naar Argentinië gevlucht waren. Zy hadden de gelden van anderen verduisterd, o.a. van de zuster van Mels, die by hen gediend en hun haar spaarpenningen in bewaring gegeven had. Op ten Noort requireerde 5 jaar, Simons pleitte, de straf was slechts twee jaar

4644 Vrijdag 12 Dec. spoorde ik met Mia Oyens te 8.50 naar Apeldoorn, van waar een rijtuig ons naar Hoenderloo bracht, waar wy te 12 uur arriveerden. Wy vonden het kleinzoontje beeldig, zo gezond en vlug. Het sliep veel, Emmy was ook heel wel. Te 6½ verlieten wy Hoenderloo weer.

Zondag 21 Dec. kerkten wy by Ds. Adriani, die over de lofzang van Maria preekte. Ds. van Marken, die 50 jaar predikant was, woonde met al zyn kinderen en behuwdkinderen de godsdienstoefening by. 's Middags gingen Lore en ik hem geluk wensen. Zyn kinderen hadden zyn portret door Therèse Schwartze laten maken.

Emmy kreeg een abces aan de borst die gelukkig doorbrak zonder nare gevolgen.

Maandag 22 Dec. gingen Lore en Dora by Henk en Fanny logeren. Dora amuseerde zich met de hondjes. Eerst Vrijdag kwamen zy terug.

Donderdag 1e Kerstdag moest ik het feest in de Zondagschool van van Mels bywonen van 1 - 3¼, en eerst toen begon de uitdeling !

E I N D E 1 8 8 4 .

A N N O 1 8 8 5

4645 By een wedloop op schaatsen wonnen de Friezen het te Tietjerk van de Eng. kampioen George Smart. De Noren en de hardrijder uit Canada hadden zich teruggetrokken.

Van 29 Jan. tot 7 Febr. logeerde Lore te Hoenderloo. By haar komst was zy teleurgesteld te zien dat de kleine dominé,zoals Dr.van Vlaanderen de baby noemde,er mín uitzag voor een kind van twee maanden. Later viel hy haar weer mee,want hy was een extra fyn popje,maar hy had een lekker spekrugje en hals met plooien. Hy scheen zeer gezond te zyn,want hy spartelde met handen en voeten en zag er wakker en snugger uit. Onze kinderen, schreef Lore,waren echter fórser op die leeftijd. De catechisatie van Max werd druk bezocht en hy was van plan Zondagavond een Bijbellezing te houden.

Ik kreeg om de andere dag tijding van Lore en schreef haar elke dag, maar terwijl ik haar brieven alle by my heb,vond ik van de myne geen enkele.

4646 Op 4 Febr. schreef Lore my: " Je languis d'entendre ton impression " de Baby; je le trouve très éveillé,agitant bras et jambes,riant souvent " aux éclats,regardant partout à la ronde; il dort et mange très bien,de " sorte qu'il est bien portant,mais je le trouve maigre et fluet et je " vois bien qu'Emilie ne s'en aperçoit pas,car elle le trouve gros et " gevuld,et Neeltje,qui vient d'un bébé très achterlijk,ne le voit pas " non plus. Mais j'ai été chez quelques pauvres gens,qui aussi ont des " bébés,et c'était une différence ! J'aurais tant envie de donner au petit " Maurice un peu de haver de gortwater dans son lait,qui me fait l'effet " trop peu nourrissant,mais Emilie ne le veut pas. "

4647 De volgende dag schreef Lore my:"...Gisteren heb ik heel pleizierig " aan 27 jongens catechisatieles gegeven. Aan JW. zou ik elke Zondag zulk " een klas toewensen,want zy luisterden met belangstelling en antwoordden " goed. "

Dora kreeg pianoles van Caroline Gunning en zangles van Juffr. Rappard ten huize van Mia Oyens.

Voor het eerst werd deze winter in Amsterdam werk aan de armen verschaft,waarvoor ƒ 135.000- aan vrijwillige bijdragen inkwamen,een stap tot het socialisme. In Londen trachtten de communisten de Londonbridge en het Parlamentshuis door dynamiet te vernielen.

In Spanje waren aardbevingen te Malaga,Granada en Alhama en werd er in Nederland voor de slachtoffers gecollecteerd.

Zondag 8 Febr. hield ik ons eerste kleinkindje ten doop.
Maandag 9 Febr. werd Mr. C.Dedel 79 jaar en de volgende dag ontsliep hy
4648 na met zyn zoon Willem gegeten te hebben,in zyn stoel. Zaterdag 14 Febr. woonde ik zyn begrafenis by.

Frank lootte voor de Nationale Militie,trok 1257 en werd in Maart goedgekeurd,zodat wy een plaatsvervanger moesten stellen.

Wy hoorden ten Kate zyn "Nieuwe Kerk" voordragen. Brillant.
Op 17 Febr. vertrok Christiaan naar Java.
Lore correspondeerde met Mevrouw Immink-Crommelin te Amersfoort over Melle Claudine Bader van Neuchatel,daar Rollier zich al lang onmogelijk gemaakt had.

Vrijdag 20 Febr. maakte ik de vertaling van Ezechiël af,na er sinds 16 Febr. 1884 over gewerkt te hebben. Ook had ik plannen van de nieuwe tempel getekend.

Donderdag 31 Maart verliet ons Rollier,na slechts 7½ maand by ons geweest te zyn. Twee dagen tevoren vond Miek de Bijbel van Segond,die Miek
4649 haar cadeau gegeven had,op haar tafel liggen,met een brief,waarin zy Miek voor een Judas uitmaakte,zodat Miek die niet verder las maar verbrandde. Zonder afscheid te nemen,behalve van Lore en van Nor,vertrok zy met de Noorderzon om met Mei in dienst te treden by de familie van de Wall Bake. Op 2 April kwam er 's avonds een horribele brief van Rollier aan Lore, vol gal en bitterheid,waarin zy zich beklaagde dat deze haar van de aanvang af gehaat had en de kinderen haar,op Nor na,hadden bespot. Lore antwoordde haar maar kreeg de brief ongeopend terug met enige lelijke woorden op het couvert. In 1903 zeide Adrienne,bonne by Max,my dat Rollier zich eerst heeft laten mainteneren en daarna in een publiek huis is te land gekomen.

Op 2dé Paasdag engageerde Fernanda Backer zich met Dirk Blaauw,oudere broer van Abbie,dragonderofficier.

Op 23 April kwamen wy voor goed buiten. Het was heerlijk warm zomerweer tot 4 Mei, toen het koud werd.

Christiaan zond goede tijding uit Indië, waar hy tal van abuizen de kop hoopte in te drukken en zo doende bezuinigingen in te voeren.

4650 De Nepveus gingen naar een logement van Wackwitz aan de Straatweg en de Haarlemmer Hout. Ik las " Quatre ans chez les Achantis", zeer emouvant, waarin de zendeling Ramsayer beschrijft hoe hy met zyn vrouw en de zendeling Kuhne van 1869 tot '74 in de bloedstad Comassi gevangen gehouden werd, totdat de Engelsen hen bevrijdden. Dagelijks werden er mensen geslacht zodat de stad naar bloed stonk.

Tindal Henri Tindal daagde Frits Egidius uit omdat hy Jacqueline (Borski) niet gegroet had, maar Frits bedankte er voor om zich te laten doodschieten. Op 19 Mei trouwde Tindal met Jacqueline, 323 dagen na de dood van Willem Borski.

Zaterdag 30 Mei deed Frank, na pas voor 8 maanden student geworden te zyn, cand. in de rechten te Utrecht voor de Prof. Hamaker, de Geer en d'Aulnis.

Maandag 1 Juni gaven wy JW. voor zyn verjaardag de Missionsatlas van Gründemann en vertrok Lore naar Hoenderloo. Ik schreef haar diezelfde

4651 dag uit Amsterdam:" Liefste Schat van myn hart ! Ofschoon ik je niets te
" zeggen heb dan dat je my altyd meer dierbaar wordt en ik je dus des
" te moeilijker kan missen, zo vind ik dit toch van genoeg belang om er
" een velletje papier voor te nemen en het je te schrijven. Ik hoop dat
" je een even voorspoedige reis hebt gehad als Nor en ik en het in het
" open rytuig van Max niet te koud was, want hier blies de wind hevig uit
" het Noorden en woeien er wolken stof over de Dam. Na het eten sloot ik
" dan ook het raam en nu zit ik zelfs met de deur dicht. Van Dijk schreef
" my dat Piet Huët zich aan het spiritisme heeft overgegeven, wat my niet
" verwonderen zou, want hy is van alles geweest, een spotter, een gereformeerde,
" en een volger van P. Smith. Nor heeft aan Saartje een kwartje gevraagd
" om een goudvis te kopen, maar die heeft zy hem geweigerd. Höveler zeide
" my dat van Jesaja nog slechts 104 exemplaren over zyn."

Lore schreef my: " Le petit chéri est délicieux. Il a de gros petits
" bras et la chair en est stevig et marbrée. Son visage est ce qu'il a
" de plus chétif, mais il a l'air excessivement intelligent et je crois
" qu'il deviendra très joli. Il ne fait que rire et sauter, sa peau est
" blanche et douce comme d'une petite fille et c'est délicieux de lui
4652 " voir tendre ses deux bras potelés. Max et Em m'accompagneront à Nimègue."

Woensdag 3 Juni schreef ik:" Quel bonheur que notre petit soit si
" bien et que c'est drôle que Max et Em t'accompagneront à Nimègue. Seu-
" lement Emilie ne pourra se faire aucune idée de la vieille ville sale
" que nous avons connue. En tout cas elle était moins laide que Weesp, où
" Hansje Schimmelpenninck et van Tuyll, qui se marient le 12 Août, vont de-
" meurer. Ils habiteront la maison de feu Monsieur de Bruyn, je weet wel,
" de briesende leeuw ! Demande à Nimègue des nouvelles de Bach, de notre
" cuisinière Mina et du petit bossu Koppel. Adriaan Oyens heeft Jacqueline
" in de Champs Elysées zien rijden. Zy zag er rayonnant uit, maar hy suf !"

Diezelfde dag schreef Lore my:"....Merci de tous les détails que

4653 " tu donnes. Ce matin Emilie a son école de couture et Jan Gunning est
" attendu pour le diner. Demain nous espérons être à Nimègue à 11½; pense
" alors à nous. Adieu, Ta C."

Vrijdag 5 Juni schreef Lore uit Nimuègue, zoals Piet Six de stad noemde:" Hier ben ik dus weer in de oude stad, maar in zoverre tref ik
" het niet, omdat wy hier, evenals toen Jacob Ploos by ons logeerde, vuur in
" plaats van lucht inademen. Wat is het heet ! Men kan om niets anders
" denken en je weet dat het hier erger is dan overal elders door de droge
" lucht en de witte huizen en het gebrek aan schaduw. Gisteren wees de
" thermometer 85° en nog wel op het Noorden en toch hebben wy gedaan
" alsof het niet warm was en hebben wy de ganse middag gewandeld, en meest
" in de zon, want die kan men hier niet ontlopen. Maar ik wil iets hoger
" op beginnen."

" Gisteren ochtend zyn wy te 8½ van Hoenderloo vertrokken, en het was
" een delicieus ritje langs een allerliefste weg. Het paard heb ik bewon-
" derd, want het rytuig met 4 personen is niet licht, en eerst moesten wy

4654 " 3 kwartier door het zand, berg op berg af, en daarna draafde en galoppeerde
" het beestje moedig voort tot Arnhem, waar wy juist in twee uur te 10½ aan-
" kwamen.

" En het paard zag er niets moe of bezweet uit. 's Avonds moest hy
" dieselfde weg terug afleggen en de zandweg voor het laatste eind. Hor-
" ribel ! Het was meer dan grappig Elst met het huis van de Man,en Lent
" voorby te stomen en reeds binnen het half uur in de oude stad te zyn,
" ofschoon wy nog te Oosterbeek hadden stilgehouden. Alles is hier zó
" veranderd dat men zou wanen in een vreemde stad te zyn,behalve de Markt
" en de Burgstraat,en toch zyn ook dáár overal mooier winkels en beter hui-
" zen gebouwd. De Mackays hebben ons allervriendelijkst ontvangen en zyn
" byzonder hartelijk. Na het dejeuner ging Suze met ons uit en bracht zy
" ons overal zodat Em en ik er by neervielen. De Molenstraat is onherken-
" baar,want die is veel langer geworden en al die nieuwe huizen en dat
" zogenaamde park daarvoor geeft er een geheel ander aanzien aan. Die
" parken zyn echter nog niet heel prachtig,want de boompjes zyn nog heel
" nietig en met één blik overziet men de gehele aanleg,die braai-,waai- en
" stoflust heten kan. Nymegen zou my nog hoegenaamd geen lust geven om
4655 " er te wonen,maar als ik een plekje kiezen moest,dan zou het het Kelfkens-
" bos zyn,want dáár zyn de bomen in die 24 jaar goed gegroeid en is er
" schaduw. Half dood kwamen wy thuis,na nog het Stadhuis bezichtigd te
" hebben,dat een waar Museum geworden is en waar de broer van Daatje Is-
" raëls ons rondleidde,die nog alles van ons afwist en je veel complimen-
" ten zendt. Max en E. amuseerde het je parket,de raadkamer en terechtzit-
" tingzaal te zien."

" Zy vertrokken te 5 uur en Betsy van Egmond,die kwam eten,zag ze
" nog even. 's Avonds gingen wy naar de toren achter in de tuin en dronken
" er thee,wat heel aangenaam was,daar men er zo hoog zit en dus zo fris
" mogelijk. Om 11 uur naar bed en ik sliep goed in een heerlijk bed. De
" thermometer wijst weer 88° en dus denk ik niet uit te gaan. Hans v.d.
" Brugghen is te dejeuneren gevraagd en vanavond drinken wy denkelijk
" thee by Betsy van Egmond,die zonder kinderen en dus alleen is."

" Ik hoop dat het te Beek minder heet zal zyn,want in de hitte ben
" ik maar een half mens en de blakende zon is zo eprouvant voor de ogen.
" Vader Stoop zag ik gisteren in een winkel staan. Ik ben blij dat JW. op
" zyn verjaardag niet vergeten is. Ik heb nog juist genoeg kracht om van
4656 " je te houden,maar niet om je te omhelzen; daar is het te warm voor."

Ik schreef aan Lore o.a.dat Frank in Amsterdam was om aan Prins te vragen of hy iemand naar Utrecht zenden kon om zyn bureau naar Amsterdam te transporteren. " Gisteravond heeft hy al in de Ned. Wetboeken en in de
" Handleiding tot het Handelsrecht van Asser zitten studeren. Adriaan Oyens
" begreep niet wat hy doen zou als hy reeds op zyn 21ste jaar promoveerde
" en Mia vroeg of er soms een meisje achter zat. Ik heb my heden ochtend
" verslapen tot kwart over achten. Kom dus gauw terug anders verslaap ik
" my elke ochtend,als ik niet met je vrijen kan."

" 't Is wreed dat de ouders Immink Juffrouw Bader hebben laten ver-
" trekken,want de kleine Gerard is pas 8 jaar en kwijnt onder die schei-
" ding weg. Het was touchant om te zien hoe hy haar vasthield."

Zaterdag 6 Juni schreef Lore my uit Beek in Limburg,waar Hugo van Rossem predikant was:" It is a pity that it is already so late (10¼),for
" I have so much to tell you and I should have liked to send you a long
" letter,but we had a rather late dinner at 6 and then we took a nice long
4657 " walk from 7-9. Now we have had tea and to my dismay I see that it is so
" very late. You will have heard of my yesterday's drive by Dora's letter;
" we finished the evening at Betsy van Egmond's and this morning I went
" to the station in an open carriage and departed at 12. In Venlo I had
" to remain half an hour,but as the sky was clouded I did not suffer too
" much from the heat. Hugo was at Beek's station with a little vehicle
" and showed me first the house,the garden,the church and everything in-
" clusive,and afterwards we had a splendid dinner,soup,cutlets with french
" beans,veal and salad and pancakes. To-morrow he expects Rev. Pijnacker
" Hordijk for dinner and for the following days he has so many plans and
" wants to keep me as long as possible. So it may be that I won't come
" back before Thursday but of course not later. "

" Hugo has so well taken care that everything should be in applepie-
" order: soap,a writing map and inkstand,a nosegay were in my room,so you
" see I am well cared for. It is so dreamlike to be here; nature is very
" nice,cornfields and hills,but very few trees,so I suppose one can only
4658 " walk here in the evening or when the sky is clouded. The houses,the smell,
" everything is like Germany and as Frank will have told you,so much re-
" minds you that it is a Roman Catholic country. To-morrow there will be a
" procession in the village."

Zaterdagochtend 6 Juni schreef ik uit Amsterdam:" Chérie,je viens de
" recevoir ta lettre de Vendredi avec les détails de tes impressions de
" Nimègue,qui m'ont beaucoup amusé,bien que je t'ai horriblement plainte
" de devoir faire ces courses par cette chaleur tropicale. Emilie t'aura
" plainte d'avoir dû habiter cette ville pendant 4 ans. ..."

Zondag schreef ik opnieuw o.a. dat er 125 hopen hooi op het plein achter het huis lagen,dat de hitte alles had doen uitlopen,het eikenhakhout opeens grote bladeren gekregen had,de pikanjelieren schier alle in bloei waren,de rode kamperfoelie tegen de verandah vol bloemen zat,enkele
4659 rozen reeds zichtbaar waren,de vigelia's schitterden als een veelkleurige japon,de rododendron by het kamperfoeliebruggetje vol bloemen zat en binnen 8 dagen de eerste doperwten konden geplukt worden. Een heirleger rupsen vernielde het eikenloof,de spreeuwen hielden er duchtig onder huis en de mieren aten de aardbeien op.

Maandag 8 Juni schreef Lore my:" Ik zou je wel aldoor willen schrijven en toch is het vreemd dat ik er hier te Beek niet toe kom,en als ik
" je onze daagjes vertel zal je dit begrijpen. Eergisteravond,toen ik myn
" briefkaarten geschreven had,ben ik naar bed gegaan en heb ik redelijk
" goed geslapen,maar ik ben te vroeg wakker geworden,omdat de Roomsen een
" processie in de straat hielden. Horribel ! Om 8½ ontbeten,gelezen,en
" tegen 10 uur naar de kerk,die hoe klein ook,toch nog veel te groot is,
" want wy waren slechts met ons 30 toehoorders. Hugo preekte over de dwaze
" rijke. Na de dienst kwam de Kerkeraad koffie drinken. Daarna schreef ik
" aan Max en E,terwijl Hugo ging slapen en te 2¼ ging hy Pijnacker Hordijk
" afhalen; hy vroeg my om de jongenscatechisatie te houden. Dit deed ik
" van 2½ tot 3½. Daarna maakte ik kennis met Pijnacker Hordijk en te 5 uur
" dineerden wy. "

4660 " Cette Sientje cuit très bien et fait l'impossible en une journée.
" Inmiddels was het gaan onweren en regenen; wy bleven dus thuis tot na
" de thee en brachten toen Dr.P.H. naar het station,waarna wy nog een
" beetje wandelden en ons verbeeldden dat het iets minder heet geworden
" was. Daarna lectuur met Sientje en toen naar bed."

" Vandaag gaan wy naar Maastricht,waarvan Dr. P.H. onsde honneurs
" wil doen,en morgen naar Valkenburg. Woensdag heeft Hugo lust de dag met
" my in Chaudfontaine door te brengen,dat niet ver van hier ligt en beel-
" dig lief moet wezen. Maar indien het zo warm is vind ik het een dwaas-
" heid en blijf ik liever thuis. Gisteren was het erg benauwd en heden
" schijnt de zon weer wanhopig. "

Diezelfde dag schreef ik aan Lore:" Het zou misschien beter zyn je
" zonder tyding te laten,want dan zou je vroeger terugkomen en niet tot
" Donderdagavond weg blijven. 't Is too bad om als een jonge meid by een
jong" ongetrouwd heer te gaan logeren en zyn man en zeven bloeien van kinderen
" aan hun lot over te laten. Ik schrijf dan ook alleen om my te troosten
4661 " en je te knorren,want in Beek zal je met je tijd geen weg weten,daar
" men in deze hitte tot niets in staat is. Gisteren middag liep ik met
" Frank naar Ankeveen,omdat ik beloofd had de intree van Franssen by te
" wonen; het was om te smelten en in de kerk om te stikken. De preek was
" goed,maar Klomp en Klaarhoven zullen niet tevreden geweest zyn,daar Frans-
" sen zeide dat men van de uitverkiezing niets zou horen en een gezang liet
" zingen. Later gingen wy hem en zyn vrouw geluk wensen. Vergeet niet dat
" er in Bantam wel bomen zyn en je dáár zeer geliefd bent."

Dinsdag 9 Juni schreef Lore my o.a.:" Je viens de recevoir ta
" carte de Lundi soir qui m'a fait rire aux larmes. Oui,si tu ne m'écri-
" vais plus je n'y tiendrai pas,c'est sûr,et reviendrais au plus vite,
" mais tu ne seras jamais aussi cruel,n'est ce pas ? Je vindt het immers
" goed dat ik hier ben ? Le bon Hugo est terriblement seul. J'espère que
" JW. n'ira jamais habiter une cure tout à fait seul ! c'est trop enig et
" quoique Hugo soit satisfait je trouve que sa vie n'est pas gezellig du
" tout au milieu de cette population catholique,et personne avec qui prier
" ou causer de la seule chose nécessaire. Je n'y tiendrais pas,et Nimègue
4662 " me semblerait un paradis en comparaison de Beek,parce qu'il y avait plus
" d'intercourse."

" Au fond,j'aurais très bien pu aller aujourd'hui à Valkenburg et
" demain at home,mais Hugo avait tant envie de m'y conduire demain à cause
" de quelques arrangements et que la grotte sera visible et éclairée. Hier
" nous avons diné à 2 h. et ensuite nousavons ~~commencé par nous promener~~
" ~~pour voir la ville~~

" pris le train pour Maastricht où nous avons commencé par nous promener
" pour voir la ville,puis nous avons sonné à la porte de Mr. Pijnacker Hor-
" dijk qui nous attendait avec du thé et des gateaux et qui avait fait ve-
" nir une voiture ouverte,où nous primes place à 6 h.pour visiter le parc,
" le Pietersberg,une énorme grotte etc. Maastricht est une belle ville et
" les environs immédiats en sont très jolis. On ne peut s'imaginer qu'on
" est en Hollande quand on gravit ces hauteurs et que l'on voit ces rochers,
" dont on taille des briques et dans lesquels se trouvent des grottes à
perte de vue,et on s'attend à entendre parler tout autre que le Hollandais.
" Demain nous irons donc à Valkenburg et Jeudi je volerai dans tes bras.
" J'ai dissuadé Hugo d'aller à Chaudfontaine,car la course est trop éloi-
" gnée et échauffante."

4663 " Suentje est trop amusante et tellement remplie de petits soins pour
" moi que je n'ai encore jamais été servie de cette manière. C'est incroy-
" able tout ce que cette fille fait et Daatje tomberait à la renverse en
" entendant la nomenclature,car elle fait la cuisine,elle est domestique,
" lingère,fille d'ouvrage,nettoyeuse,couturière,femme de ménage,laveuse,
" repasseuse,tout à la fois et avec cela il y a encore tant de bêtes à
" soigner,deux chiens,un renard,un oiseau,des poules et deux faisans. Le
" jardin est joli,rempli de fleurs,de roses,d'arbres fruitiers,dont quel-
" quesuns sont immenses et donnent de l'ombre,et de légumes. Je eigen Lore."

Dinsdag 9 Juni schreef ik om te bedanken voor haar brief van Maandag:" Ik veronderstel dat je morgen naar Chaudfontaine zult gaan,a charming
" place,waar ik in 1846 met Papa,Christiaan en Jan van Lennep geweest ben.
" Höveker schreef my uit Apeldoorn onder de indruk van de preek van Max om
4664 " ons met zulk een zoon geluk te wensen. Dit is myn laatste brief,morgen
" schrijf ik niet."

En dit deed ik toch,want Woensdag 10 Juni schreef ik:"...Ofschoon ik
" my had voorgenomen je niet te schrijven,zo doe ik het toch,daar my je
" lieve brief van 8 bladz. van Dinsdag zó zeer vertederd heeft dat ik je
" daarvoor moet omhelzen. Ik ben niet aan het Hof,omdat wy eerst weder te
" 1 uur samenkomen om over de zaak der zwarte bende te deliberen,die giste-
" ren eerst te 5 uur is afgelopen. De collega's wilden niet vroeger en my
" was het onverschillig of ik heden vóór of na het eten buiten kom,daar ik
" je kamer toch ledig vind,wat dood melankoliek is,en ik weer in eenzaam-
" heid moet bruiloft vieren. Ja liefste,ik vind het altyd best als je een
" plannetje maakt om weg te gaan,maar je bent niet weg of ik heb het land
" en myn hart doet pijn. Je suis d'une autre trompe que Henri qui permet à
" sa femme d'aller habiter Cannes,en jy bent gelukkig een andere als Louky.
" Zondag en alle dagen heb ik aan Louis gehad. Hy zou nu al 16 jaar zyn !
" I wonder hoe wy hem en de kleine Augusta zullen terugvinden."

4665 " Gisteravond was het Noordenwind en liep ik in myn winterjas. JW. is
" gisteravond niet al te laat naar bed gegaan,middernacht,en moest heden
" ochtend te 8 uur op het college zyn."

" Al wat je my schrijft geeft my weinig lust om Limburg te zien,op
" Maastricht na. Ik houd van schaduw en walg van afgodsbeelden. In dat land
" hield ik het niet uit."

Donderdag 11 Juni kwam Lore van Beek terug,maar Maandag 15 Juni vertrok zy weer naar Zeist met Miek en Dora tot de 18de. Ik schreef haar:
" Nous voilà de nouveau en correspondance,mais cette fois-ci elle ne sera
" pas de longue durée. J'ai lu dans le Haarl.Courant que Henk a été nommé
" 1er Lieutenant de la garde municipale. Cela lui fera plaisir."

4666 Lore schreef my uit Zeist dat zy een goede reis gehad had,dat Dora en Constance Labouchere in het kinderhuisje thee gedronken en in de panier met de muilezel gereden hadden. Donderdag kwam Lore terug en kreeg Frank een jonge herdershond.

Zondag 21 Juni deed van Regteren Altena zyn intree te Bussum. Hy sprak de f als een v uit en zeide:" Ik ben de Alva en de Omega."

Ik ontmoette Anna Tim,die by myn ouders werkmeid geweest en daarna door ons gepensionneerd was en in een hofje woonde. She was a caracter en altyd verkouden. Zy leed erg aan rhumatiek," zulk gonzen in de rug,niets
" dan gonzen,wat zeit U Meneer ?".Zy werd 70.

Woensdag 1 Juli kreeg ik vacantie en de volgende dag kwam Cécile lo-
4667 geren. Een week later kwamen Max,Em en de baby tot 25 Juli,terwijl ook de familie de Bruyn uit Hoenderloo by Boeschoten hun intrek namen. Hy was te Hoenderloo hoofd der openbare school en had door de prediking van Max goede indrukken gekregen.

Het was zó droog,dat hoewel de baas 140 gieters water over één bed uitstortte,het daaronder stof en meel bleef en de erwten onder de grond niet zwollen.

Elke ochtend gaf Cécile aan Nor Franse les en aan Frank schrijfles. Zy bestudeerde de handschriften en toen ik haar een briefkaart van Nepveu wees,van wiens schrift Maria zo schrok toen zy het voor het eerst zag,zeide zy: "Quelle singulière écriture ! Il n'a pas eu d'instruction. Il a bon " coeur et tient à tenir ses propres choses en ordre. Lorsqu'il se met en " colère il a soin de le cacher. Mais n'est-ce pas une femme qui a écrit " cette lettre ? On dirait que c'est une cuisinière. Elle aime à tourner " le pot au feu. Tout ce qu'elle sait,elle le sait par intuition."

Zyn handtekening luidde 100000 maal Nepveu,en moest C Roosmale Nepveu verbeelden.

4668 Zaterdag 8 Aug. gingen Lore en Cécile te Hoenderloo logeren en op 21 Aug, vertrok Cécile weer en kwam Prof.Gunning logeren,terwijl Henk als le Luit.der Schuttery naar het Kamp te Laren vertrok.

Zondag 23 Aug.preekte Gunning over de laatste 3 verzen van Mattheus. Van de genezing door het geloof wilde hy niets weten,maar hy ontroerde zeer toen hy vernam dat zyn dochter Marianne op het gebed van Cécile met oplegging der handen genezen was.

4669 In Amsterdam was er weer eens oproer ten gevolge van de verkoop van het Soc. blad "Recht voor Allen". De dienders sloegen er met de blanke sabels op los.

Cécile zond my autographen van beroemde mannen. Christiaan kwam uit Indië terug en vertelde ons met aandoening zyn ontmoeting met zyn vrouw in het Hotel te Parijs,na een afwezigheid van 7 maanden.

Op 21 Sept. stond de socialist van Ommeren te recht ter zake van het aanplakken van Z.M's testament. Er waren 11 getuigen à décharge. De zaal was propvol en de straat nog voller. Het vonnis werd bekrachtigd,1 jaar cellulair. Na de uitspraak (v.O. was in vrijheid) droeg men hem in een open rytuig met Vrouw de Ligt en reed men met rode vlaggen door de stad naar het Rokin,waar v.O. woonde. De politie sloeg er op in,zodat het volk op de loop ging. Er heerste een slechte oproerige geest in Amsterdam. Zekere Eckart,een der bedeelden van Borski,verspreidde er een nieuw blad,"de Opstand". Domela hield een oproerige rede,waarin hy voor het laatst algemeen stemrecht eiste en anders met geweld dreigde. Zekere Baars schoot op straat een pistool af en kwetste een oud man van 65 jaar. Zekere Luttik verwondde een diender met
4670 een steen. De militairen waren geconsigneerd.

Hendrik gaf my ƒ 5000- voor het 25-jarig feest van het Chr.Nat.Schoolonderwijs. Vrijdag 9 Oct. kwam Otto Stockmayer by ons buiten te 10 uur en praatte hy eerst met Lore en my tot 11 uur,waarna wy uitgingen doch in een stortbui thuis kwamen,zodat ik hem een paar pantoffels leende. 's Middags moesten wy thuis blijven,en praatte hy ook met Frank. Wy vonden hem niet pausig en zeer spraakzaam. Toen hy voor het eten zyn laarzen terugvroeg en ik hem zeide dat hy gerust de pantoffels kon aanhouden,riep hy uit:" Eh " bien vivent les pantouffles !". Te Hauptweil werd hy vervangen door de 70-jarige broeder van Fraülein Thumm,die,toen hy hoorde dat wy Stockmayer geïnviteerd hadden,terstond bereid was zyn plaats in te nemen,waardoor hy vrijheid had gevonden om by ons te komen. Aan tafel dronk hy wijn en hy las 's avonds Jes.40 voor,waarover hy het een en ander zeide.

Ik vroeg hem of hy Lore de handen zou willen opleggen,waarop hy zeide:
4671 " Ich werde es vor den Herrn legen," en aan Lore vroeg hy of zy de volgende ochtend te 7½ in myn kamer zou willen komen. Dit deden wy en te 7½ kwam ook hy beneden. Hy vroeg Lore naar de ogen en ook of Cécile haar reeds de handen had opgelegd. Deze vraag vond Lore niet aangenaam,maar zy antwoordde bevestigend en toen zeide hy:" Je vous imposerai certainement les mains" en las hy de dagtekst:"Je suis l'Eternel ton Dieu,"en "Vos corps sont les temples du Saint Esprit," sprak daarover,zalfde haar het hoofd met olie, legde haar de beide handen op het hoofd en bad staande,terwijl Lore en ik geknield lagen. Het was een gezegend uur en ik twijfelde niet aan de genezing van Lore's ogen. Te 9 uur vertrok hy naar Godesberg.

Tane werd al 7 weken lang door Metzger in het Amstel Hotel,waar zy een kamer had moeten nemen,wegens maagziekte geaaid,zonder dat zy iets beter werd.

Op Lore's verjaardag sliepen wy met ons 17 in huis.

4672 In de nacht van 4 op 5 Nov. zat Langerhuizen op zyn buitengoed Zuid-Craailoo in zyn benedenkamer met open verandah te middernacht te lezen, toen twee kerels binnenkwamen en de een hem een kogel in het been schoot.

Of dit werkelijk zó voorgevallen was werd algemeen betwijfeld en het is de vraag of hy niet met die kerels in relatie stond,want hy had een slechte reputatie en zy stalen niets. Hy is degene die het huis van Henriette Insinger in 1903 kocht.

In dezelfde nacht werd by de Heer Kuhn op Zandhoeve te Naarden op zeer brutale wijze ingebroken en *f* 100- gestolen benevens ettelijke prijzen,die hy by schietwedstrijden gewonnen had. Hy was met zyn vrouw reeds in slaap,evenals hun dochter,toen zy door een geweldig leven werden wakker gemaakt. De boeven ontzagen zich namelijk niet om een der ramen te verbrijzelen en het gesloten binnenluik met geweld te openen,en daarna de jachtkamer binnen te dringen. De Heer Kuhn durfde niet naar beneden gaan,omdat in die kamer allerlei wapenen voorhanden waren en hy zelf ongewapend was. Nadat enige tijd verlopen was,kwam de dochter op het denkbeeld om aan de
4673 grote bel,die boven op het huis hing,te trekken,in de hoop daardoor de koetsier of tuinbaas te wekken. Dit middel baatte want,toen de boeven de bel hoorden luiden,namen zy de vlucht.

Ook elders werd ingebroken o.a. by Munzenbroek te Bennebroek. Er was gebrek aan werk en in Amsterdam liepen 20.000 mensen leeg.

Donderdag 12 Nov. betrokken wy onze winterkwartieren. Tane begon zich beter te voelen na 8 weken door Metzger gewreven en geplunderd te zyn.

Dora kreeg haar eerste les in het Hollands van Marianne Gunning en Norman zyn eerste Latijnse les van van Nes.

Op 25 Nov. sprak ik voor het eerst in Emmanuël.

Vrijdag 18 Dec. spoorde ik te 5.20 naar Middelburg omdat de weduwe de Ridder,aldaar overleden,een legaat aan de Evangelisatie in Spanje vermaakt had en Tane my verzocht aan de oproeping van de Notaris Zip gehoor te geven. Ik stapte in het Hotel de Nieuwe Doelen af tegelijk met de Heer Troelstra, die uit Joure naar Vlissingen als ontvanger verplaatst was,een echte Friese
4674 ophakker,president van een Rederijkerskamer,Schaatsenrijdersbond en Kiesvereniging,een radicaal,die Held had aanbevolen.

Zaterdag 19 Dec. bezichtigde ik de kamers van de Rechtbank met het ijzeren hek en de gobelins en begaf ik my te 10 uur naar het sterfhuis op de Lange Delft,waar zich van lieverlede de Notaris Zip,de Kantonrechter van der Miede,de predikanten Rijnders en Riemens en nog 15 anderen verenigden. De erfenis was in drieën verdeeld,een derde in drie,een derde in vier en een derde in 13 parten,maar de weduwe bleek niets na te laten dan het huisje,dat geen *f* 5000- waard was. Daar het Evangelie in Spanje geen rechtspersoon was,zou het toch niets gekregen hebben,ook al had de weduwe millioenen nagelaten. Na afloop der vergadering ging ik het Museum zien. Middelburg maakte een treurige indruk op my,une ville morte met prachtige paleizen,maar verarmd zonder handel of verkeer. Eén enkel equipage was er, een hittewagen ! Ik was eerst te 8 uur thuis.

E I N D E 1 8 8 5

A N N O - 1 8 8 6

4675 De brieven, welke Lore my in dit jaar geschreven heeft, zyn alle in myn bezit, maar die, welke ik haar schreef, heb ik niet kunnen terugvinden.

Maandag 4 Jan. werden te klokslag 12 uur geschorst de predikanten van Son, van Schelven, van Loon, de Gaay Fortman en Karssen, benevens een aantal ouderlingen, onder wie Kuyper, Rutgers, Fabius, Hovy, Woltjer en een hoop diakenen, wegens weigering om te gehoorzamen aan het bevel van het Prov. Kerkbestuur om aan nieuwe aannemelingen een bewijs van zedelijk gedrag af te geven. Höveker vroeg my om als oud-ouderling een der geschorsten te vervangen.

Op 6 Jan, mijn verjaardag, had ik geen zitting. Dora zong voor de deur van myn kleedkamer een Frans vers en speelde later een six-mains met Miek en Melle Bader. Lore had zich met Dora naast zich laten photograferen en
4676 dit was perfect gelukt; bovendien gaf zy my een vocabulaire van Moody op de Bijbel. Max had een tekening van Jeruzalem gekleurd met Ps.125:2 in het
die heb ik Hebreeuws daarboven en Emmy een van het Meer van Gennesareth met Jes.12:2,3. Van Frank kreeg ik een kalender en enveloppen, van Nor een instrument om sigarenkistjes mee te openen. Saar en Hartsen, Christiaan en Louise, Henk en Fanny en Willem van Loon aten by ons.

Hogerzeil was my komen vertellen dat de 5 geschorste predikanten de deur van de kerkeraadskamer in de Nieuwe Kerk, welke de fg. president Ds. Westhoff met dubbel slot gesloten had, opengezaagd en zich van het archief der kerkelijke goederen meester gemaakt hadden, na door een list de bewakers verwijderd te hebben. De Burgemeester durfde niet optreden en de advokaat Molster wist geen raad. Rutgers grondde zyn daad op een artikel, volgens hetwelk een kerkmeester, ook al zy hy geschorst, door de kerkelijke Commissie kan gehandhaafd worden. De Nieuwe Kerk werd daarop door de geweldenaars in bezit genomen en de geschorste ouderling Rutgers durfde aan ieder de
4677 toegang weigeren, zelfs aan de Kerkeraad. De bejaarde predikant van Marken werd, toen hy toegang verzocht, door Heemskerk en anderen, die voor de ramen in de Kerk stonden, uitgelachen.

Hogerzeil schreef een brochure over het gebeurde in de Nieuwe Kerk en kreeg deswege een lelijke brief van Hovy.
Elout, oud 80 jaar, nam zitting in de Eerste Kamer.

Woensdag 13 Jan. sprak ik in Emmanuël over Christus als profeet. De Heer Schoch presideerde en Hein Oyens was Lid van het Bestuur. Toen ik des Heilands naam noemde en zeide wat de naam Immanuël betekent, zeide Oyens my dat hy dit van my voor het eerst hoorde, terwijl hy het toch in Jesaja had kunnen lezen. En zo zeide my Lankamp, toen hy by ons buiten logeerde, na de lectuur dat hy niet wist dat het woord Messias hetzelfde betekent als Christus, terwijl hy dit in Joh.4:25 had kunnen lezen.

4678 Op 18 Jan gaven wy een diner aan Willem Gunning, die zyn doctoraal gedaan had, en aan zyn bruid Hermine de Vries.

Donderdag 21 Jan. reed ik met Lore naar Apeldoorn, van waar Hoeye met een rytuig met twee paarden ons door de dikke sneeuw naar Hoenderloo bracht. Em lag op haar chaise longue, was moe en at te weinig. Ik wandelde met Max van 3 tot 4 en wy ontlasten de bomen van de sneeuw.

Ik sliep heerlijk in een verwarmd kamertje boven en werd slechts even te 3 uur wakker. Het had hard gevroren en de sneeuw lag hoog. Ik maakte een schets van myn preek en had tot tekst Rom.6:23 gekozen. "De bezoldiging der zonde is de dood, maar de genadegift Gods is het eeuwige leven door Jezus Christus, onze Heer." Welk een tegenstelling, loon en geschenk, verdienste en genade, Satan en God.

Zaterdag was ik in de benauwdheid, want ik had nog nooit gepreekt. Hoe zou het aflopen ?

Zondag 24 Jan. Het was een angstig gevoel om in een preekstoel te
4679 staan. Het was zó koud, 18° Fahrenheit, dat ik myn winterjas aanhad en een wrapper om myn benen. Te 6 uur reed ik weg op de trein van 8.11. Nab geleidde de paarden by de teugel in de laan en stapte tot by Uchelen. De sterren fonkelden schitterend.

Maandag schreef Lore my weer een van die snoeperige briefjes waarvan zy de kunst verstond en zeide zy my dat het op haar kamertje zo ongezellig was zonder my en zy my zo miste. Woensdag sprak ik in Emanuël over Samuel, Elia en Elisa als mannen des gebeds, over de oorspronkelijke betekenis van het woord bidden in het Hebreeuws (I Sam.2:25) dat " zich in het midden leggen" beduidt en over de Heer als degene, die altyd leeft om dit te doen en de scheiding weg te nemen en tussen te treden.

Constance van Loon schonk my een gaskacheltje voor myn kleedkamer, want als ik uit myn warme bed naar boven liep, was het dáár geweldig koud.

4680 Zaterdag 30 Jan. schreef Emilie my dat Lore nog niet terug kwam en haar vertrek tot Dinsdag uitstelde. Lore schreef my dat de baby haar zóveel liefde bewees, dat de kindermeid er een beetje jaloers van was.

Zondag 31 Jan. preekte Max 's morgens en 's middags en 's avonds zou hy Bijbellezing houden, maar het was noodweer, het woei een storm en het sneeuwde. Max werd benoemd tot Lid van het Utr. Historisch Genootschap en vroeg my of hy er niet voor bedanken kon, daar hy het jammer vond van de *f* 10- contributie.

Lore kwam gelukkig Dinsdag 2 febr. van Hoenderloo terug en Woensdag sprak ik in Emanuël over Jesaja, maar ik sprak slecht, het gehoor begreep er niets van en de applicatie ontbrak. 't Was ellendig ! Pour glaner il faut se baisser.

In Londen plunderden 10ooo socialisten en werkelozen de winkels in het Westend en richtten voor £ 50.000-schade aan.

4681 Woensdag 10 Febr. sprak ik over de Heiland als teken en Woensdag 17 over Melchizedek.

Donderdag 18 Febr. hadden wy Gunning met zyn vrouw en dochter Caroline ter ere van v.d.Brink, die by ons logeerde, ten eten en bespeurden wy dat JW. met geen onverschillige ogen Caroline aanzag.

Maandag 22 Febr. telegrafeerde Max ons dat Emilie 's nachts te kwart over één van Louis Henri bevallen was. Het was een dikke gezonde jongen met donker haar en een forse stem.

De volgende dag had ik vergadering der Hulpvereniging voor Chr.Nat. Onderwijs. Onze president Dr Vos moest aftreden, en zie! daar kwamen niet minder dan 40 Kuyperianen de zaal binnen aangevoerd door Rutgers, onder wie van Loon, van Schelven, Renier, Karssen, de Hartog, Woltjer, Heemskerk en Wormser, zodat Vos slechts weinig stemmen kreeg en van Son tot president gekozen werd, zomede Wormser in plaats van Fabius, die enige tijd te voren had bedankt. Daarna werden 10 afgevaardigden voor de Alg. Verg. gekozen, allen Kuyperianen en geen enkel Lid van het Bestuur buiten onze secretaris, terwijl Wormser het volgende voorstel deed:" De Vergadering, overwegende dat tegen haar Voorzitter Ds. van Son een beschuldiging is ingebracht ter
4682 zake van verregaande onrechtzinnigheid, spreekt haar onverzwakt vertrouwen uit in diens persoon en beginselen."

Op 24 Febr sprak ik in Emanuël over Psalm 110 en op 3 Maart over de tabernakel der getuigenis.

Op 8 Maart beloofden Constance van Loon, Agnes en Louise my *f* 600- 's jaars voor de school in de Commeliusstraat. De Verg.voor Chr.Onderwijs had besloten deze school by het leven van Bosch te steunen met *f* 600-, maar in plaats dat het Bestuur daarvoor collecteerde, liet het alles op my aankomen. Na de dood van Bosch stelde ik voor de school niet langer te houden, maar toen ik dit aan Constance van Loon zeide, vond zy het jammer om de enige school, waar buiten de Muiderpoort Chr. Onderwijs gegeven werd, op te heffen, en zeide zy my die *f* 600- toe. Toen Lou in '92 met van Bylandt getrouwd was, hield zy haar bijdrage van *f* 200- in, en riep ik de hulp van myn oude schoolkameraad by van Woelderen, Jacques de Jong Schouwenburg in en deze was terstond bereid zich tot een jaarlijkse bijdrage van *f* 200- te verbinden. Na zyn dood zet zyn ongetrouwde zuster Mina, die in den Haag woont, dit voort.

4683 Op 9 Maart besloten de socialisten in een samenkomst een adres aan de Burgemeester in te dienen, waarby droogmaking der Zuiderzee, lossing der in de Lommert verpande kleren, betere bestrating van de Jordaan en 15% van het inkomen der rijken gevraagd werd !

Woensdag 10 Maart vervolgde ik myn toespraak over de tabernakel, maar het was weer zeer leeg. Kennelijk heb ik niet de gave om de hoorders te boeien. Caroline Gunning en Agnes Beels kwamen trouw, soms ook een of twee meisjes Gunning, en Roos zeide my dat zyn tante my steeds met belangstelling volgde.

Vrijdag 12 Maart spoorde ik met Lore en Frank naar Apeldoorn, waar de omgekeerde victoria met het grote paard van Mevr.van Bronkhorst ons wachtte, dat ons in 1 uur en 10 min. naar Hoenderloo bracht, hoewel het om de gladheid vaak moest stoppen. De Heer van Bronkhorst had in het Zuiden van Frankrijk soortgelijke rytuigen gezien en er toen ook een laten maken, omdat men er noch van de wind, noch van de stof hinder heeft.

De zon scheen prachtig maar het vroor hard. De kleine Louis vonden wy een prachtstuk,een modelkind,een mollige baby met zwart haar en een
4684 dikke onderkin. Em zat nog boven en was bleek en mager,maar gezond.Mooi dat zy zulk een dikke jongen had ter wereld gebracht. Ziehier wat Lore er van aan Henriette Insinger te Menton schreef:

" Nous avons été à Hoenderloo,Maurice et moi,pour voir notre second
" petit-fils. Nous en sommes revenus enchantés,car c'est un délicieux en-
" fant,gros et gras avec une petite tête remplie de cheveux très foncés,
" les yeux bruns et un très joli visage. Sa mère est heureusement très
" bien et reprend ses forces. Tu aurais ri si tu nous avais vus sur la
" route d'Apeldoorn à Hoenderloo,car nous étions dans un équipage tout-à-
" fait drôle et particular,een omgekeerde victoria. On y est à l'abri du
" vent et Maurice en est si enchanté qu'il veut l'acheter de Madame de
" Bronkhorst,qui se défait de ses voitures,et nous la laisse très bon mar-
" ché."

Wy keerden 's avonds te 7 uur met hetzelfde rytuig terug en nu draafde het paard voortdurend zodat wy in één uur overwaren. Ofschoon en misschien juist omdat het zo koud was,sliepen wy beiden in het open rytuig in. Het paard was enorm en reeds 11 jaar oud,at 12 pond hooi en 12 pond haver daags en tweemaal in de week zemelen met water. Het had op stal nooit een dek om en kreeg nooit een zweepslag.

4685 Ds. Hasebroek had my na de geboorte van Louis het volgende vers gezonden:

Dat steeds de stam van Lennep bloeit
Strekt heel ons Vaderland tot vreugde,
Dat vaak zich in de vrucht verheugde,
Aan menig tak diens booms gegroeid.
Telt gy dus,Vriend,een kleinzoon meer,
Laat m'U niet slechts myn vreugd betuigen,
Maar ook vol hoop heilwenschend juichen
" Groei hy op uw bloed tot blijdschap en ook eens ons land tot eer."

Vrijdag 12 Maart deed JW. tentamen by Prof. Matthes. Wy verkochten onze hit aan Gielen te Hilversum voor ƒ 100-,en dit was dom,want ik had in de Gooi-en Eemlander de hit te koop aangeboden,te bevragen by Otten en deze had hem diezelfde dag aan Hooyer verkocht. Daar volgens Pijnappel deze koop geldig was,moest ik Hooyer schadeloos stellen.

Agnes Beels tobde over het geld dat Swaenenburch kostte,ƒ 860- alleen aan mest. Ik ried haar nogmaals aan de plaats te verkopen.

Woensdag 17 Maart sprak ik over het reukaltaar (het gebed),de gouden
4686 kandelaar (het licht dat wy moeten laten schijnen) en de toonbroden (de goede werken). De Heer Schoch sprak beeldig. Terwijl ik sprak kwam een dronken man binnen,denkende dat het een café chantant was. Daar hy veel rumoer maakte,liet de Heer Schoch een lied zingen en toen verwijderde hy zich. 's Avonds waren er weer oplopen in de stad. Lore had 's middags de repetitie van Cecilia bijgewoond.

Te Luik en te Seraing waren hevige oplopen en moesten de militairen op de oproerlingen schieten.

Op 23 Maart deelde Lore in Emmanuël aan 350 armen hemden,kousen, schorten,brood en bruine bonen uit. Zy had er ƒ 300- voor ingezameld.

Woensdag 24 Maart sprak ik over het Heilige der Heiligen. Caroline Gunning was er ook.

Op 25 Maart werd George Tindal geboren. Hoeveel zou de oude Heer Borski niet gegeven hebben als Jacqueline een zoon aan zyn zoon Willem geschonken had,want met hem waren de Borski's uitgestorven.

4687 In België waren er werkstakingen en plunderingen. In Henegouwen waren de mijnwerkers en fabriekarbeiders in opstand gekomen,plunderden een glasfabriek en staken het kasteel van d'Oultremont en een klooster in brand. Overal verspreidden zy schrik en ontzetting,en te Luik en Charleroi verkeerde men in doodsangst. Generaal van der Smissen riep 9000 man onder de wapenen en honderden oproerlingen werden doodgeschoten. De Belgische regering vroeg een crediet aan van 43 millioen francs om werk te verschaffen.

Woensdag 31 Maart sprak ik over de Hogepriester en de priesters. Het was er leeg en Agnes sliep naar gewoonte.

Donderdag 1 April woonden wy het aantekeningsdiner ter ere van Piet Blom en Ada van Lennep (dochter van Christiaan) ten huize van Couturier by. Onder de gasten bevond zich ook de atheïst Roland Holst,die voor het Hof geweigerd had de eed af te leggen en met een nichtje geëngageerd was.

4688 Verder was er nog een zwager Heineken met dochters,enz. Wy aten tot 8¼,toen volgden voorstellingen in verzen: Regen en Zonneschijn, Het Oordeel van Paris,5 polichinellen en de socialisten. Te 9½ dessert met toasten in vers van zekere Koning. A.B.C. en de Sabijnse Maagdenroof en een mooie toast van Hartsen. Lore en ik vertrokken te 11 uur,waarna tot 2 uur gedanst werd.

Vrijdag 2 April vertrok Lore naar Hoenderloo vanwaar zy my schreef: " J'ai trouvé tous très bien et le petit Louis tellement avancé que " je n'en reviens pas. Quand je lui parle il commence à rire et il est " gros et gras et si grand. On le croirait beaucoup plus agé. Emmy est " tout à fait her own self again et s'est promenée avec Max et moi hier " de trois à quatre."

Ik reed die Vrijdag naar Bantam,dat geheel had kunnen afbranden,daar twee moscovische matten in de bloembakken in de verandah door een onbekende oorzaak hadden vlam gevat. De wind was Zuid en dreef de rook langs het huis in de richting van de keuken,waar Krijnen gelukkig nog stond,ofschoon het al 7 uur was. Hy haalde toen de brandende matten uit de bakken die reeds geblakerd waren.

4689 Woensdag 7 April sprak ik weer over de Hogepriester en het deed my goed dat de Heer Schoch er van genoot,terwijl Agnes sliep.

Op 8 April speelden JW. en Frank mee in La Grammaire by Saar ter ere van Ada en Blom,waarna wy bleven souperen.

Ik stelde aan het Hof voor om een adres aan Z.M. te zenden tot het verkrijgen van een tiende raadsheer.

Daar Klomp in een lokaal te Amsterdam voor de geschorsten had gepreekt en Zondag 11 Maart te Bussum in het Lokaal van de Vrienden der Waarheid op hetzelfde uur als van Regteren Altena in de Herv.Kerk,schreef ik er hem over om hem het onvoegzame en ongeoorloofde daarvan onder het oog te brengen.

Woensdag 14 April was er buiten de slapende Agnes schier niemand in Emanuël. Ik sprak over de kleding des Hogepriesters.

De volgende dag trouwden Piet Blom en Ada te Hilversum. Loosjes sprak uitmuntend over:" Dat gevoelen zy in U hetwelk ook in Christus Jezus was." Aan de bruiloftsdis zaten met Frank en ons aan.....

4690 Maandag 19 April haalde Frank het paard en de omgekeerde victoria van Apeldoorn af. De vorige dag was hy naar Hoenderloo vertrokken. Hy reed om 10 uur 's ochtends van Apeldoorn,over Voorthuizen en Hoevelaken naar Amersfoort,waar hy at en van 3 tot 6 pleisterde.

Dinsdag 20 April at Frank by Constance van Loon en zat hy naast Constance Labouchere,en 's avonds deed hy confidenties aan Lore. Die avond sprak ik voor het laatst in Emanuël over het Kruis als het Centrum der ganse Schepping.

Woensdag 21 April declareerde Frank zich in de onderkamer der Laboucheres op de Herengracht en werden zy het eens. Constance vertrok daarop naar Tunbridge Wells by Henriette Elout.

4691 De volgende dag schreef ik aan haar vader en vertrok Lore voor goed naar Bantam met Caroline Gunning,Frank en Dora. Wy volgden later.

Het antwoord van Charles Labouchere aan my en van Constance aan Frank was zeer unsatisfactory,weshalve ik andermaal aan Charles schreef en een meer bevredigend antwoord kreeg,hierop neerkomende dat er vóór Franks promotie van geen engagement kon sprake zyn.

Woensdag 12 Mei werd ik tot Lid der Prov. Staten voor het district Weesp gekozen en te kwader ure nam ik dit aan. Van Lore kreeg ik uit Bantam een melankolieke brief:" Ik verlang al te veel naar je en vind dat je " al zo lang weg bent. Uit Engeland is er nog geen brief gekomen en Frank " zegt geen woord en kijkt aldoor op een streep wat zo melankoliek is. " Gisteravond is hy aldoor op dezelfde bladzijde blijven turen zonder die " ooit om te slaan. O geve de Heer hierin verandering ! Ik zie tegen het " vertrek van JW. op,omdat hy de enige is die nog eens een woord zegt. Wat " zal de avond weer lang zyn !".

Donderdag 13 Mei kwamen de Heer en Mevrouw Schoch logeren met de beeldige Henriette,oud 20,een rozeknopje en de zesjarige Augusta.

4692 Vrijdag 14 Mei aten wy by Christiaan,die 58 werd,met de Küpfers, Willem van Lennep,Jan Willem,Piet en Ada en Kee en Lizzie. Toen ik David niet zag,vroeg ik naar hem,waarop Christiaan my wenkte van die vraag niet te herhalen en eerst later deelde hy my mede dat David en Kee gescheiden waren en hy zich metterwoon te Weenen had gevestigd.

Zondag 16 Mei hield de Heer Schoch 's avonds Bijbellezing by de tuinbaas,nadat wy 's ochtends allen te Bussum gekerkt hadden by van Regteren Altena.

Van 24-27 Mei logeerde van Nes op Bantam en repeteerde hy met Jan Willem. De 28ste ontving ik de eerste proef van Jeremia.

Op 1 Juni gaf Lore aan Jan Willem voor zyn verjaardag een photo van Caroline Gunning. Zaterdag 5 Juni deed JW. doctoraal le deel en moest hy een opstel maken over de jaarweken van Daniël,om de 10de in te leveren.

Dinsdag 8 Juni viel Lore by het stappen in de boot achterover in het water,waarvan Melle Bader zó schrok,dat zy er ziek van werd ! Frank bracht de dag door te Hoenderloo met Constance.

Sillem deelde my mede dat de coupons der 3% Atlas My niet meer betaald werden. Dit was een schade van *f* 600-,want op raad van de oude Heer Borski 4693 had ik er achtereenvolgens voor ons en de kinderen honderden gekocht.
In Juni kreeg de kleine Louis te Hoenderloo de mazelen.
Zaterdag 12 Juni deed JW. doctoraal,tweede deel,evenals de overige examens cum laude. Hy had dan ook nacht en dag gewerkt.

Van 30 Juni tot 2 Juli kwamen Ds. v.d.Brink en Hugo van Rossem logeren. Van den Brink viste en Hugo was byzonder en train en amuseerde Célestine Schoch,die ook by ons logeerde,en druk croquet en lawn tennis speelde met Karel Beels,van wie zy een roos kreeg.

De zoon van Maan Crommelin en de Graaf Palluvicini en twee gidsen kwamen by een bergtour in Tyrol om,en een derde gids,die naar de lijken zocht,evenzeer.

4694 Op 5 Juli moest Célestine Schoch naar Amsterdam om een Officier der Salvation Army te ontvangen en een meeting by te wonen,door Mr.Raiston gehouden met een penitentbankje en de volgende dag moest ik voor het eerst de vergadering der Prov. Staten bywonen.

Zondag 4 Juli had Geel,neef van de Evangelist,in het Vondelpark een schot met een revolver gelost op de Comm.van politie Stork na een opruiende rede van Domela.

Op 25 en 26 Juli ontstond er oproer te Amsterdam omdat het palingtrekken aan een over het Singel gespannen touw verboden was. Er waren barricades opgericht met een rode vlag. Eerst de tweede dag kwamen 500 soldaten in het geweer met cavalerie en mariniers. De Insp.van Politie Boas werd ernstig mishandeld en een agent met een mes verwond. De soldaten gaven vuur en doodden 14 man,maar ook 40 agenten werden door stenen en testen met vuur,die uit de huizen in de straten by het Politiebureau geworpen werden,gewond.

Maandag 16 Aug. kwamen Max en Em logeren met 2 babies,Laure Perrenoud en Neeltje. Max en E. rieden my aan myn post neer te leggen,ons huis in Amsterdam te verkopen en buiten te blijven,en zy wilden onze jaarl.bydrage van *f* 500_ niet meer aannemen.

4695 Ik schreef daarop aan de makelaar Jan Beetz,die het huis kwam zien en het wel lief,maar ouderwets vond. Ik had wijzer gehandeld door die Beetz er buiten te laten,daar hy ons bedrogen heeft; een bordje aan de deur zou voldoende geweest zyn. Achtereenvolgens kwamen Dr.Waller,de Vries,Breitenstein,Smidt van Gelder,Lieftinck en Hulstede ons huis zien. Een makelaar bood 25,daarna 28.000gl. een ander 34.000,maar ik weigerde daar het *f* 53000- gekost had,en in plaats dat die Beetz het huis aanprees,vertelde hy aan de kijkers dat er een verzakking in was,gelijk Saartje my zeide. Ik gaf er hem myn ongenoegen over te kennen.

Op 1 Sept. deed Norman admissieexamen voor het Gymnasium tweede klas; Op 9 Oct. deed JW. proponents en 11 Oct. vroeg hy Caroline,waarop het engagement 14 Oct,op C's 22ste verjaardag,publiek werd. Lore moest het ola. aan Henriette Insinger schrijven,die volgens gewoonte buitenslands was, ditmaal te Vevey.

Op 21 Oct. werd ons huis verkocht aan Smidt van Gelder voor slechts *f* 37000- te leveren 15 Nov. Het bleek toen dat de makelaar van de koper zekere Müller was,nota bene geassocieerd met Beetz en zy dus met elkander 4696 hadden afgesproken om de koopprijs niet hoger te stellen.

Reeds 26 Oct. begon Lore het huis te ledigen en liet hetgeen verkocht moest worden in de voorkamer brengen,terwijl een deel der meubelen voor Henk en Fanny,een deel voor Max en E, en een deel voor JW. en C. afgezonderd en het overige 29 Oct.naar buiten gezonden werd. Ik schifte de boeken, zond een deel naar het Hof,een deel naar de verkoping en een deel naar het huis van Anna en Constance,Herengracht 581,die my logies hadden aangeboden voor de dagen,die ik in Amsterdam moest doorbrengen.

Op Zaterdag 30 Oct. was het huis al zo goed als leeg. 1 Nov. sliep ik voor het eerst in het huis van Anna en Constance en Lore in dat van de Nepveus.

Vrijdag 12 Nov. joeg JW. mee,maar ik weet niet of hy iets schoot. Henk schoot 10 faisanten en 3 hazen,ik één enkel haas !
Die dag stierf Maria Heemskerk - Hartsen,dochter van Saar.

Maandag 22 Nov. reed Frank Lore en my te Hilversum tegen een kar aan zodat hy van de bok sloeg zonder veel letsel te bekomen. Het wiel brak en wy moesten verder te voet naar het Station.

4697 Frank had op 26 Oct. zyn doctoraal le gedeelte gedaan met een scriptie over sluipaccoorden en op 2 Nov. het tweede gedeelte en op 16 Dec. bracht hy zyn proefschrift by de drukker.

Op 21 Dec. kreeg ik eindelijk het geweer dat Willem Borski my had gelegateerd. Jacqueline had het niet willen afstaan,omdat het eigenlijk aan haar vader toebehoorde en deze het aan Willem Borski ten gebruike had gegeven.

Lore ging met Nor de Kerstdagen te Hoenderloo doorbrengen. De wegen waren spiegelglad. Voor de poppen van Dora werd een Kerstboompje ontstoken om Dora te amuseren,die in de sneeuw kou gevat had en koortsig was. In Duitsland was zoveel sneeuw gevallen,dat de treinen niet liepen en de brieven in Saksen per slede vervoerd werden.

Ondanks de sneeuw kwam Henk jagen en trapte hy de Overbossen af, maar schoot niets. Op de 18 morgen schoot hy eindelijk een haas....mis !

Wy hadden Lotje Schoch te logeren en de Oudejaarsavond vierden wy met Henk en Fanny,Jan Willem en Caroline en Frank.

E I N D E 1 8 8 6

A N N O 1 8 8 7

4698 Voor het eerst vierden wy de Nieuwjaarsdag buiten, wat heerlijk was. Dora reed voor het eerst schaatsen en had de slag spoedig beet.
Op 3 Jan. werd Christiaan's zevende kind uit zyn tweede huwelijk geboren, een zoon, die naar hem genoemd werd.

Ernst van Loon, (zoon van Hendrik) en Charles Labouchere waren chefs van Hope geworden. Op myn verjaardag gaf Lore my winterhandschoenen, Darby's Bijbelvertaling, Delitzsch's Commentaar op de Spreuken en 2 vrijers. Emilie gaf my Maukie's portret op glas gekleurd en een tekening van Hoenderloo; van Henk kreeg ik 4 faisanten en een asbakje, van Miek twee tochtlatten, eigen werk. Ik reed nog even schaatsen met Frank, Nor en Dora, maar was het afgewend.

Vrijdag 7 Jan. corrigeerde Frank de laatste proef van zyn dissertatie. Sedert 4 Dec. lag er sneeuw, die eerst gedeeltelijk wegdooide en daarna bevroor, zodat het ongelooflijk glad werd en de wegen onbegaanbaar waren.
4699 Ik ruineerde my aan schroeven voor het paard.

Maandag 10 Jan. moest Nor naar het Gymnasium en kreeg ik de eerste exemplaren van Jeremia, met het drukken waarvan men sinds Mei bezig geweest was. De prijs was *f* 2.75.

Wy vernamen dat Henri Labouchere met de Eng. bonne van Anna Prins op de loop was. Hy had haar gedreigd dat hy zich van kant zou maken indien zy hem niet volgde.

Op 18 Jan. behandelden wy voor het laatst criminele zaken, daar volgens het nieuwe Wetboek van Strafrecht alle zaken eerst door de Rechtbank behandeld moesten worden en het Hof alleen in hoger beroep mocht oordelen. Allervervelendst en m.i. ook verkeerd, daar men nu de akte van beschuldiging miste en niets had dan de dagvaarding.

Ik begon aan de vertaling van Micha. JW. las op 22 Jan. zyn voorstel aan Prof. Gunning voor en Frank bracht dissertaties rond. Gunning vond JW's voorstel te lang met te veel aanhalingen van teksten.

4700 Woensdag 26 Jan. promoveerde Frank te 3½. Prof. Place, rector, van Hamel promotor, voorts Moltzer en Quack; opponenten de studenten Asser en Lohman en de Prof. Moltzer en Lohman. Groot gehoor, al de tantes enz. enz. Paranymfen waren Eduard Meyjes en Evert Lange. Waarom was Constance er niet ? Dit vond ik niet hartelijk; zy had immers met haar broer Ernst en diens vrouw Adèle kunnen meegaan, tenzy haar ouders het verboden hadden. Te 6 uur groot diner by Agnes met de Insingers, Anna, Tane, Willem en Hendrik, Maria Nepveu, Henk en Fanny en van Rossem. Jan Willem en Caroline ontbraken, daar Caroline niet wel was.

Vrijdag 28 Jan. deed JW. zyn voorstel in de Angl. Kerk te 2½ over Marc. 10:45 "De Zoon des mensen is niet gekomen om gediend te worden maar om te dienen en Zyn ziel te geven tot een rantsoen voor velen." Het was heerlijk en wy genoten onbeschrijflijk. De kerk was vol. Prof. Matthes en
4701 de la Saussaye, Hasebroek en Schuller tot Peursum, Saar, al de zusters van Lore op Henriette na, die een diner gaf, enz. enz. 's Middags aten wy by Prof. Gunning met Mevr. Hoog en de Freule Quarles.

Zaterdag 29 Jan. moest ik met Frank naar Zeist en daar zag ik tegen op. Charles Labouchere wachtte ons te 12½ aan het Rond op en bracht ons door de modder naar het Slot, waar Constance in de antichambre achter de deur stond. Wy dronken eerst koffie met Henriette en na het dejeuner bleef Frank by Constance en ik by Charles en Henriette. Al de zoons waren het huis uit, Ernst en Charles getrouwd, Louis te Frankfort, Alfred student te Utrecht en René te Amsterdam by Ds. Brun. Ik zeide wat wy jaarlijks konden meegeven en wat Frank in zyn spaarpot had en daarop zeide Charles wat zy jaarlijks zouden bijdragen en dat dit dus te zamen niet genoeg was om van te leven. Ik vond het ruim genoeg en hernam dat wy in Nymegen niet de helft verteerden, terwijl Henk en Max toch al geboren waren en dat wy
4702 later in Amsterdam ook van minder geleefd hadden dan Frank en Constance zouden hebben. Daarop antwoordde Charles dat dit niet genoeg was, daar Ernst en Adèle veel meer nodig hadden. Ik hernam dat deze in een dubbel huis woonden, maar hoe ik ook pleitte, van trouwen wilde Charles niet horen en hy eindigde met te zeggen dat het een zaak van geduld was. Henriette mengde zich niet in het onderhoud. Per tram van 3.10 keerden Frank en ik terug, gros Jeans comme avant. Ik had aan Pijnappel gevraagd of hy Frank onder zyn leiding wilde nemen, maar kreeg een weigerend antwoord.

Maandag 31 Jan. ging JW. Caroline halen,die allermiserabelst was en terstond naar bed ging. Wy ontboden Dr. Jonker,die haar een bezoek bracht van drie uren en decreteerde dat zy aan bleekzucht leed,karnemelk en staal voorschreef,driemaal daags 10 min. in de lucht en veel rusten. Hy vond dat Dr.ter Maten haar schandelijk verwaarloosd had. Gelukkig hoestte zy niet.

Woensdag 9 Febr. telegrafeerde Max ons de geboorte van Carolientje, een mollig ding met een lief gezichtje,gelijk Max schreef. Emilie was wel.
Ik had Insinger gevraagd om Pierson,President der Ned. Bank in Franks belang te spreken en Insinger ging zelf met Frank naar de Bank.
4703 Wy kochten een piano in den Haag voor *f* 365.- Anna Elout had die gekeurd. Mooie klank maar een lomp meubel. Die,welke Lore by ons huwelijk van Hendrik gekregen had,kon geen dienst meer doen.

Everard van Weede,Jan Gunning en Falck klaagden Ds. Hoekstra en enige ouderlingen en diakenen aan,omdat zy het Gereformeerd Congres hadden bygewoond. Klomp (uit 's Graveland) was er ook geweest en men dacht dat hy deswege zou geschorst worden.

Ik had de vertaling van Micha en Nahum geëindigd en begon aan de Inleiding tot Habakuk.

Frank was stil en zag er uit alsof hy zich by ons niet meer thuis gevoelde. Ik weet daarvan mee te spreken. Norman schaakte de ganse dag en had zich op een blad geabonneerd,dat louter over schaken handelde.

De Koningin deed een rijtoer met het prinsesje,maar de paarden gingen op hol. De postillon viel van zyn paard en alleen aan de moed van de koetsier ener vigilante was het te danken,dat de paarden tot staan werden gebracht,en de Koningin en haar kind met de schrik vrij kwamen.

4704 Maandag 21 Febr. sloeg het volk de glazen in by de socialisten Fortuyn en Penning; deze schoot op het volk.
By een binnenbrand in het huis van Höveker verbrandden de 48 nog voorhanden exemplaren van Jesaja.
Op 23 Febr. verklaarde Dr. Jonker Caroline Gunning hersteld. Agnes klaagde dat haar grondlasten van 326 op 418 gl. verhoogd waren.

Wy hadden de Heer P.de Raadt van Gouda geraadpleegd over de aanbouw van twee kamers boven de strijkkamer en keuken en hy begrootte de kosten op *f* 1250,-,terwijl v.d.Berg en Gijzel die op *f* 1356.- stellen,in welk geval er een nieuwe zinken vloer op de keuken en strijkamer zou komen. Ik bestelde twee tochtramen,die elk *f* 35,- zouden kosten.
Van Rossem kwam logeren,die vervuld was van een nieuwe bundel verzen, die hy in het licht gaf.
In het Zuiden van Frankrijk hadden aardbevingen grote schade aangericht; in Menton bleef schier geen huis ongedeerd. De weduwe van Albert Labouchere en haar kind,Lou van Loon en Abel Labouchere,die te Menton logeerden,vluchtten 's nachts uit hun bedden en overnachtten onder de blote
4705 hemel of in wagens. Ook San Remo werd erg geteisterd. Elders stortte een kerk in op 300 mensen. Te Cannes was het minder hevig,althans Louky bemerkte niets van de eerste schok en de Prins van Wales,die er vertoefde, bleef in bed.
Te Leiden werden de glazen der socialistische kroegen ingegooid.
Daar de huurwaarde van ons huis te Bantam op *f* 1400- geschat was, die van de stal op *f* 140- en die van de aanbouw der tuinmanswoning op *f* 60-,presenteerde ik een adres aan Gedep. Staten om herschatting te vragen. Het enorme huis op Schaep en Burg was slechts op *f* 1000- huurwaarde geschat en Hilverbeek op *f* 600-.

Vrijdag 4 Maart gaf Henriette Insinger een groot feest ter ere van Agnes' 58ste verjaardag,waarby de neven en nichten de Kinderen der Zee voorstelden. Constance Labouchere deed ook mee. Wy konden niet gaan,omdat Juffr. Bader angina had. By de Insingers zat Constance naast Frank,die ook de rollen van Willem Nepveu moest vervullen; die had laten afzeggen omdat René de mazelen had. Norrie at er ook.

Zondag 6 Maart preekte JW. zyn voorstel te Bussum. Lore,JW.,Caroline Gunning en Dora reden er heen.
4706 In de nacht van 14 op 15 Maart overleed Tante Hodshon onverwachts in de ouderdom van 83 jaar. De laatste jaren was zy byna blind. Ik woonde de begrafenis by te Hilversum.

Daarna spoorde ik naar den Haag,waar ik by Louise Elout logeerde. Elout at in zyn kamer en Willem was in Java,

Donderdag 24 Maart reed ik met Lore naar Hoenderloo. Baby had dauwwurm,Maukie zeide alle woorden na,vaak onverstaanbaar,Louis zag er superbe
4f07 uit met intelligente ogen. Ik sliep heerlijk boven by Max,de baker met linten op haar muts by Em,en Lore alleen beneden. In de omtrek was men bezig sparrebossen te vellen,das einzige was man hatte. Het was aldoor Noordenwind.

Zondag 27 Maart kwam Lore aan het ontbijt met een gezwollen neus. Max doopte eerst 7 kinderen en daarna sprak ik over Gen.22:1-9,het offer van Izaak. Lore's gezicht werd dik en zy verlangde naar bed. Zy at niets, kreeg de koorts en viel in slaap. 's Avonds dronk zy met moeite een kop thee en wat camille. Ik werd ongerust en dacht: Wat moet dat worden ?

De volgende dag was Lore's gehele gezicht gezwollen en pijnlijk. Zy deed niets dan dommelen en bleef de koorts houden. Ik moest te 12 uur vertrekken met Baker Hefti,die door een oude nabaker vervangen werd,en hield 's avonds de Bijbellezing in Lore's plaats ten huize van Anna en Constance. Lore's protégées waren er alle.

Dinsdag 29 Maart pakte ik na de zitting een koffer in met goed van Lore en 's nachts sliep ik slecht uit agitatie en ongerustheid. Woensdag schreef ik aan Lore dat zy geen minuut uit myn gedachte en ik aldoor met haar bezig was,voorts dat iedereen de raad gaf van geen vochtige compressen
4f08 op het gezicht te leggen,maar blauwsel met stijfsel of stuifpoeder,voorts warmte en geen tocht.

Woensdag 30 Maart vond ik,op Bantam terugkomende,een briefkaart van Max dat de toestand niet veranderd en het voorhoofd van Lore nu ook gezwollen was en Donderdag verzocht hy my over te komen,daar zy hard ziek was. Je ne demandais pas mieux maar wachtte de Raadt. Het plan was namelijk, gelijk ik vroeger zeide,dat er twee kamers zouden aangebouwd worden, zowel boven de keuken als boven de strijkkamer,maar nu was my Dinsdag,toen ik nog in Amsterdam was,in het hoofd gekomen dat dit een dwaasheid zou zyn,daar wy dan het grote raam,dat de trap verlichtte,geheel zouden betimmeren en de vestibule in het donker zouden hullen. Ik had toen terstond aan de Raadt geschreven en hem verzocht Donderdag of Vrijdag te komen. Woensdagmiddag buiten komende verzocht ik Gijzel niet voort te bouwen maar de Raadt's komst af te wachten. Een en ander schreef ik aan Max,terwijl
4f09 ik Donderdag opnieuw aan de Raadt schreef met verzoek om zo spoedig mogelijk te komen. Toen hy Vrijdag 1 April niet kwam,besloot ik 's middags naar Hoenderloo te vertrekken,maar juist toen hy berichtte hy my dat hy de volgende ochtend zou komen.

Zaterdag 2 April kwam hy dan ook te 11 uur en beweerde hy dat er nog licht genoeg zou overblijven,maar ik was daarvan niet overtuigd en bleef by myn besluit om geen kamer boven de keuken te willen hebben en daarop brak Gijzel de muur van die kamer weer af en moest ook de scheidingsmuur afgebroken worden en vervangen door een buitenmuur op een balk. De hardstenen dorpels konden nog afbesteld worden,maar voor het overige c'était de l'argent jeté ! Het zink onder het lichtraam bleek in '78 zo slecht gelegd te zyn,dat het hout daaronder geheel vergaan was. De Raadt wees nog aan Gijzel hoe hy een afdak voor de rolwagen moest maken.

Omtrent Lore stelde hy my gerust en zeide dat zy,nu het de zevende dag was,zich ongetwijfeld beter zou voelen. Ik vertrok te 3½ naar Hoenderloo en vond te 6 uur Lore inderdaad beter,althans minder ziek dan zy geweest was. Ik legde haar uit dat ik de Raadt volstrekt moest spreken,daar Gijzel maar voortging met metselen en Lore begreep toen ook dat de tweede kamer het licht geheel betimmeren zou.

4f10 Zondag 3 April preekte Max over Jes.50:13. Lore had goed geslapen, zy zag er ontoonbaar uit,maar al veel minder dan voor 8 dagen. Eetlust had zy niet,maar des te meer dorst en zelfs 's nachts dronk zy twee glazen orangeade; zy leed aan échauffement en haar tong was nog zeer gezwollen. Emilie paste haar met onbeschrijflijk veel liefde op. De dokter vreesde dat zy het haar verliezen zou.

Zondagmiddag hield ik Bijbellezing over Jes.53 en de volgende dagen deed ik niets dan briefkaarten schrijven aan de kinderen,de zusters en Hendrik om van Lore tijding te geven. Ik zou het vreeslijk gevonden hebben indien ik haar toen had moeten verliezen,maar later heb ik dikwijls gedacht hoeveel lijden haar bespaard zou geweest zyn indien de Heer haar toen had tot Zich genomen.

Miek en Dora logeerden te Amsterdam by Mevrouw Gunning en Juffr.Bader was te Amersfoort by de Imminks,zodat JW. alleen in Bantam was.
Dinsdag 5 April kwam hy op een dag heen en weer te Hoenderloo. Donderdag stond Lore even op,terwijl Emilie haar bed opmaakte,en op Goede Vrijdag sprak ik voor stoelen en banken over de woorden van Cajaphas Joh.11:49,50:
4f11 "Het is ons nut dat één mens sterve voor het volk,en niet het gehele volk verloren ga." Later zeiden Dr,Adriani en Gunning my dat zy het in my afkeurden als niet geordend de kansel te beklimmen,maar ik deed het om Max af te lossen. De slechte opkomst toonde intussen genoeg dat zy gelijk hadden.

Zaterdag 9 April kwam Norrie en logeerde in het Doorgangshuis. Lore bleef te lang op en sliep daarna slecht.

Zondag lste Paasdag preekte Max over Maria van Magdala en klaagde hy dat er Vrijdag zo weinig mensen in de kerk waren geweest.

Maandag kwam Gann Dun preken,ook over Maria Magdalena. Hoe durfde hy ! Hy sprak prachtig,maar deed geen belijdenis van schuld. De kerk was stampvol. Lore at voor het eerst weer beneden,maar zy zag er nog onooglijk uit. Het bleef helaas guur en de Oostenwind was snerpend.

Anna van Loon schreef ons o.a.:" Hier nous avons eu tes filles à dé-
" jeuner; cette petite Dora se développe bien; elle a aussi 9 ans,me
" diras tu,mais c'est délicieux de l'entendre raconter et citer ce que sa
" bonne mémoire a retenu,et hier c'était un tas de charades et plusieurs
" anecdotes. Frank était tout heureux de la revoir et la prit sous le bras
4f12 " pour la conduire aux plus beaux ornements de la ville: arcs de triomphe,
" temples gothiques,trophées,rues enguirlandées et garnies de sapin; le
" Jordaan et le quartier des Juifs se sont surpassés et puis le grand
" vaisseau de Ruyter au Herengracht,orné des armes des 7 provinces et pa-
" voisé du haut en bas,le tout est vraiment admirable et déjà la foule est
" si grande partout qu'il faut un bras d'homme pour la traverser. Dora
" a été en course pendant plus de deux heures s'amusant de tout. Le cher
" Frank a aussi ses jouissances mais souvent à assez grandes distances et
" ces jours-ci il se sentait assez seul je crois. Il se prépare à plaider
" la semaine prochaine,mais il dit toujours qu'il n'aime pas le métier,
" que ce n'est pas sa vocation. Il est tout intérêt pour les explorations
" du Congo et le héros Emir Pacha,le successeur de Gordom,et qui finira
" peut-être comme lui malgré les efforts que l'on fait pour venir à son
" aide. Monsieur de Raadt conseille de ne laver ton visage qu'avec de
" l'eau de scon,c'est si bon et si doux pendant que la peau se détache."

4f13 Tane schreef o.a.:" ...J'aimerais qu'on eût demandé à Gunning de
" donner son voordracht over de Hollandsche vlag,qui est tellement beau,
" à ce qu'on dit,si instructif et intéressant,dans quelque local public
" cette semaine; cela aurait tant d'àpropos,surtout si ten Kate terminait
" la séance par quelque improvisation."

" To-day you have the Gann Dun infliction et je pense que tu attends
" son départ pour retourner au salon. Comment,je ne dirai pas l'idée,
" mais le <u>désir</u> ait-il pu lui venir de remonter dans cette chaire à moins
" que ce ne soit pour y faire une confession publique de péchés,mais je
" suppose que ce n'est pas le cas,et alors je me pâme en présence d'illu-
" sions pareilles. Se croirait-il vraiment aimé,regretté et désiré dans
" une paroisse,où il n'a laissé que de si déplorables souvenirs ?"

4f14 " Nous sommes si contentes à la perspective de revoir Max,et il fait
" bien de venir de secouer un peu and have a little change; l'aspect de la
" ville est si gai et amusant; jamais je n'ai vu autant de drapeaux et
" de décorations aussi nombreuses,variées et vraiment jolies; il y en a
" partout et dans quelques endroits on a fait son possible pour transformer
" les rues en allées de sapins,comme font les enfants quand ils plantent
" des tiges dans leurs petits jardins avec l'espoir de les voir croitre;
" cela a quelque chose de kinderachtig qui fait sourire,mais qui est tou-
" chant et fait une impression agréable. Le vent est encore bien froid
" pour toutes les promenades en voitures ouvertes,auxquelles Djé va être
" condamnée day after day toute cette semaine; cela me donne vraiment du
" souci à son égard,elle n'aura jamais le temps de reprendre un peu de
" repos devant être constamment de service."
(Wel goed om medelijden te hebben met Djé,voor wie het een unieke gelegenheid was om alles uit een open rytuig gade te slaan !)

Op Dinsdag 12 April verliet ik Hoenderloo met Max en Norrie. Wy vingen Juffr.Bader te Amersfoort op en terwijl Max en Nor naar Amsterdam doorreisden, reden wy naar Bantam, waar Miek en Dora ons opwachtten. Floris Levendig was aangenomen en had ook de drie formulieren van eenigheid cadeau gekregen, waarvan hy geen jota begreep. Waarom niet liever een Bijbel ? Gijzel beweerde dat het afbreken der muren het werk wel 14 dagen terugzette.

Woensdag 13 April vertrokken wy allen naar Amsterdam. De tweede klas was vol zodat wy in de derde plaats namen. Wy liepen eerst de stad rond. (De feesten waren ter ere van 's Konings 70ste verjaardag) Wy dejeuneerden by Anna en Constance en ik begaf my toen naar het huis van Nepveu om de gondels te zien voorbyvaren, terwijl de anderen by Anna en Constance bleven. Dit was dom daar ik by Anna en C. het Admiraalschip met de Koningin en het Prinsesje had kunnen zien. Eerst te 3½ kwamen de gondels voorby, met Prins Willem, Boisot, Dirkszen en de Watergeuzen. Vóór het huis was de foule zó groot, dat ik door de stal een uitweg zocht en, daar de trams te vol waren, naar 't Station moest lopen, waar ik Miek c.s. te vergeefs afwachtte. Zy waren onvoorzichtig geweest door, na de vloot op de Herengracht te hebben zien passeren, naar de Keizersgracht te lopen om de vloot nog eens te zien en daardoor waren zy te laat aan het Station gekomen. Ik spoorde naar Bussum, wachtte daar een half uur en zag ze toen uit een volgende trein stappen. C'étaient des cris de joie et voyant que j'avais attendu. Manus bracht ons toen naar Bantam.

Van Gijzel vernam ik dat de illuminatie mooi was behalve daar waar de wind de lichten had uitgedoofd. Alles was ordelijk verlopen. Van Bantam uit kon men te middernacht duidelijk zien dat Amsterdam in een zee van licht zwom.

Ik schreef verder aan Lore:" 't Is jammer dat die lelijke Noorden-
" wind heden zo fel spookte en van morgen viel er een uur lang sneeuw en
" hagel. Frank liep overal de Koningin na en had vóór 12 al 5 maal gezien.
" De Koning heeft op het laatste ogenblik doen weten dat hy de Officieren, die van buiten de stad gekomen waren, niet wilde ontvangen, en er zyn er, die heel van Roermond en Groningen de reis gemaakt hadden. Pourquoi se
" fait-il toujours des ennemis ? Men zegt dat Henriette niet al te zuur
" keek. Constance heb ik op de Heerengracht ontmoet, maar zy snelde my
" als een gejaagde ree voorby in plaats van, gelijk ik verwachtte, eens naar
" jou te vragen. Ik amuseer Dora door haar te vertellen hoe Maukie praat
" en hoe Louis lacht."

Zondag 17 April schreef ik: "Liefste Schat mijns harten. Hoe meer ik
" je schrijf, des te meer realiseer ik de beproeving van zo lang van je
" gescheiden te zyn. Als jy of ik op reis waren, dan telde ik de dagen, die
" nog tot onze hereniging moesten verlopen, en wisten wy ongeveer wanneer
" die blijde dag zou aanbreken. Maar thans, het is my of die dag altyd
" verder verwijderd raakt, en niet slechts in Amsterdam, maar ook hier hoorde
" ik van Mevrouw Klomp dat het weken duurt eer men na de belroos in de
" lucht mag komen. Haar vader had drie maanden moeten thuis blijven en
" al zyn haar verloren. 't Is een ramp ! "

" In de afgelopen nacht hadden wy een onpleizierig incident. Ik kon
" de slaap niet vatten en lag te 1¼ nog wakker, toen ik opeens Schnoe, die
" boven by Matje en Anna lag, hard hoorde blaffen. Ik luisterde en toen hy
" met blaffen voortging, hoorde ik dat de meiden opstonden en weldra
" stonden zy te bibberen voor myn bed. "Mijnheer, er is stellig onraad, de
" hond gaat zo aan en zo even sprong hy woedend tegen het raampje op, dat
" op de goot uitziet." Ik stond op, kleedde my, stak de kaars aan en liep
" naar boven maar zag niets in de goot en hoorde evenmin iets. Daarop on-
" derzocht ik de zolder of zich soms iemand in een kast of onder een meubel
" verborgen had, maar werd niemand gewaar. Daar Matje echter zeide dat zy
" geritsel op het dak gehoord had, besloot ik te gaan kijken of de ladder,
" die 's avonds op de grond gelegd wordt, soms nog tegen het huis aan stond.
" Ik wekte Jan Willem, die te 8½ thuis gekomen was en zó vast sliep dat ik
" moeite had hem wakker te krijgen. Hy kleedde zich, wy trokken onze winter-
" jassen aan, staken een lantaarn op, ontsloten de keukendeur, doch vonden
" de ladder onaangeroerd liggen. Toen gingen wy nog binnendoor naar de
" nieuwe kamer, maar ook op het plat boven de keuken lag de tweede ladder
" rustig neer, zodat ik de meiden gerust stelde en naar bed trok. Miek,
" Dora en de Juffrouw waren natuurlijk wakker geworden, maar sliepen spoe-
" dig weer in, doch ik hoorde vier uur slaan en kon de slaap niet vatten.

" Daarby is het 's nachts zo koud in ons grote dubbele bed. De meiden
" zyn te angstig om alleen te blijven als er geen man in huis is en daarom
" denk ik er over om als geen der jongens en ik er niet zyn,Floris op een
" veldbed in het voorkamertje op zolder te laten slapen."

" Hedenochtend was ik aan de bediening by Klomp,en hoewel hy enkel
" het formulier las en niet preekte,duurde de dienst toch van half tien
" tot over half twaalf,tengevolge van de interminabele toespraken aan de
4719 " drie tafels en de nog langere gebeden,want nadat hy aan de laatste tafel
" met gebed gesloten had,beklom hy de kansel en begon hy opnieuw te bidden.
" Die twee gebeden duurden alleen een half uur."

Lore schreef my dat zy wel iets vorderde en zich wat beter gevoelde. De „doljeerenden" kochten het dubbele huis met de stal van de oude Heer Borski voor *f* 72.000-.Van het huis wilden zy een kerk,van de stal een school maken. Als koopster werd de Geref.(dolerende) Gemeente opgegeven, maar Pollones weigerde die te accepteren,omdat zy niet als rechtspersoon erkend was. Daarop zeide Hovy dat hy zich dan als koper q.q. opgaf,maar hiermede nam Pollones evenmin genoegen,zodat Hovy toen verplicht was het in privé te kopen. De oude Vos,bediende by Borski,die al de fortuinen der Borski's administreerde,vertelde my dat hy zich alle moeite gegeven had om Anna van der Vliet te overreden het huis van haar ouders,dat haar was toebedeeld,niet te veilen,maar zy wilde absoluut geld hebben. Hy had haar gezegd:" Gy hebt zoveel millioenen,dat als de fondsen één percent dalen,gy
4720 " minder hebt dan twee zulke huizen waard zyn," maar het mocht niet baten. Het huis bracht 40,de stal 30 mille op.

Heybroek vertelde my dat de Heer Schoch uit het Bestuur van Emanuël getreden is om zich geheel aan het Reddingsleger te wijden.

Floris Levendig deelde my zyn engagement mede met de 17-jarige Leentje van den Berg,dochter van de bankbewaarder en schildersknecht. De meisjes v.d.Berg stonden als eerste danseuses bekend. Vele jaren later vernamen wy dat Floris meer dan eens de nachten te 's Graveland doorbracht,terwijl wy in de illusie leefden dat hy boven het koetshuis sliep.

Woensdag 13 April werd in de Poort van Cleve 800 pond biefstuk verorberd en in de winkels van Nagelvoort en van Vingerhoed was noch ham noch rookvlees meer te krijgen. In het Volkskoffiehuis sliepen 100 mensen meer
4721 dan waarvoor plaats was. Henriette Insinger kreeg een theeservies van de Koningin.

Frank had zyn eed afgelegd als advocaat en procureur en maakte visites by de leden van de Rechterlijke Macht,maar de rechters zeiden hem dat zy hem niet tot curator in faillissementen of onbeheerde nalatenschappen wilden benoemen omdat hy nog minderjarig was. De leden van het Hof vonden dit absurd,omdat ook een minderjarige tot gemachtigde kan benoemd worden en een Curator gemachtigde van de Rechtbank is. Vroeger was dit steeds zó opgevat.

Max werd te Lutte in Overijssel beroepen maar bedankte. De Kerkeraad bezocht hem en zeide dat men hem wilde beroepen omdat men Papa's romans zo mooi vond.

Nepveu en Maria hadden een villa in Velp gekocht en hun huis in Amsterdam voor *f* 5000- aan de Schoolvereniging verhuurd en de stal en percelen in de Reguliersdwarsstraat aan verschillende personen,en nu verkeerde Nepveu in de grootst mogelijke agitatie omdat de Raadt de meubelen was komen inpakken en hy zich daarmede niet mocht bemoeien.

4722 Ds. Lagerwey had ± *f* 5000- schuld,o.a.*f* 2000- welke hy voor zyn studie en *f* 2000- welke hy had moeten lenen om een levensverzekering voor zyn vrouw te sluiten. Gunning,Ds. Veenhuizen van Nederhorst den Berg en ik collecteerden voor hem. Ik schreef er over aan Hendrik te Cannes en deze was terstond bereid de volle *f* 5000- te geven,maar dit weigerde ik aan te nemen en stelde my met de helft tevreden. Gunning zamelde *f* 500- in,Veenhuizen ook iets,en de rest gaf Willem Dedel.

De balken boven de keuken waren onder het zink verrot en moesten dus vernieuwd worden. Die Vink bleek met zyn onderbazen Kok en Baak een knoeier te zyn,onze Molenaar en Vis waren het ook of lieten zich omkopen.

Anna,Tane en Frank bezochten Lore op verschillende dagen en vonden haar wel gevorderd,maar er was nog geen sprake van uitgaan en de Raadt gaf de raad van niet uit te gaan voordat het vel van haar aangezicht weer even hard geworden was als te voren. En het was nog te veel doorschijnend.

De Heer de Raadt vertelde dat het amusant was Nepveu gade te slaan toen de boel werd ingepakt. Hy (de Raadt) zat kalm en bedaard in een stoel te lachen terwijl Nepveu in de grootste agitatie van de zolder naar de
4723 kelder heen en weer liep, al wat verzet was willende recht zetten en tobbende over zyn stapel couranten, die op het nummer lagen en nu een voor een als pakpapier gebruikt werden. Zyn stal had hy aan Mevrouw van de Poll verhuurd. Constance van Loon geloofde niet dat Maria en hy het te Velp zouden uithouden.

Daar Max te Utrecht moest zyn en Mevrouw van Eeghen zeer verlangde Emilie terug te zien, ruilde ik met collega Fles en vertrok ik Woensdag 27 April te 9.20 naar Hoenderloo. Het was heerlijk om Lore zoveel beter terug te vinden en het was amusant daar met ons tweeën te zyn, zodat wy de indruk hadden van een jong getrouwd paar te zyn met drie kindertjes. Louis was een prachtstuk met een lief open gezicht. Eerst Vrijdag kwamen Max en E. terug te 11½ uur. Lore was opgebleven en verwelkomde hen met chocolaat.

Zaterdag maakte Frank zyn opwachting by de Minister van Buitenl. Zaken van Karnebeek, broer van myn vriend Herman, met wie ik in '51 te Londen was en met wie Agnes had gecoquetteerd, terwijl zy hem per slot van rekening toch bedankte.

4724 Zondag 1 Mei preekte Max 's morgens en 's middags hield ik een Bijbellezing over Openb. 21.

Daar de wind altyd N.O. bleef en het zó koud was dat ik myn winterjas miste, was er geen kwestie van om Lore mee te nemen, gelijk ik gehoopt had en vertrok ik Maandag alleen uit Hoenderloo. In Bantam was men bitter teleurgesteld van my alleen te zien komen, Miek had een taart besteld en Lore's kamer warm gestookt. Dinsdag 3 Mei was het opeens na een regenbui zó zacht, dat ik spijt had van Lore niet te kunnen halen.

Woensdag 4 Mei maakte ik 's middags een visite aan Charles en Henriette Labouchere, die in stad waren. Charles zeide: " De jongelui beginnen onge-
" duldig te worden, ja, dat komt er van als zy elkander zo dikwijls ontmoe-
" ten, dan verlangen zy altyd meer, en nu leven zy al alsof zy getrouwd waren."

Ik gaf ten antwoord: " Daar ontbreekt nogal wat aan", en ik dacht er by:
4725 Charles heeft gemakkelijk praten, maar by hem is alles voor de wind gegaan. 2

Donderdag 5 Mei reed ik te 9 uur naar Apeldoorn, vanwaar een coupé van Hoey my om 12 uur naar Hoenderloo bracht. Daar het hard geregend had en het zacht weer was, besloot Lore te vertrekken. Eerst wandelde zy met my wat in de tuin, (het kleintje was ook uit) en te 3½ enleveerde ik haar in triomf. Zy was 43 dagen weg geweest. In de trein sliep zy en te Hilversum stond Floris met het dichte rytuig dat ons om 7 uur buiten bracht. En welk een zegen dat wy het niet hadden uitgesteld, want de volgende dag was het weer koud met een felle N.O. wind. De tulpen voor Lore's raam waren juist uitgekomen en de nachtegalen zongen om het hardst.

Zaterdag 7 Mei was het bitter koud. JW. vertrok naar Eerbeek om er voor Willem Gunning te preken. De Heer de Raadt kwam met de Heer Toen, leraar aan de H.B.S. te Gouda, om de bliksemafleider te onderzoeken, die Meeuwig gemaakt had. Deze bleek geheel onvoldoende te zyn, daar hy uit verschillende stukken bestond, die ter plaatse waar zy aan elkander geschroefd waren, geheel verroest waren, terwijl de platina punt niet meer was dan een platina bekleedsel. De Raadt roemde Gijzels werk en spoorde van den
4726 Berg tot meer spoed aan. De schuur voor de koe en de rolwagen zou ƒ 230- kosten en de loden pijp naar de beek, de pomp en filtreer ƒ 275.- Van deze leiding heb ik weinig genoegen beleefd, want de meiden waren te lui om te pompen.

Lore's hoofdhaar viel nog by pakken uit; zy nam al sinds lang homeopathische middelen, bryonia, graphiet en sulphaat, maar zonder er enige baat by te vinden.

Maandag 9 Mei vertrokken de Nepveus voor goed naar Velp.
Frank, Anna, Tane, Henriette en anderen hadden om beurte Ethel Labouchere-Munroe, vrouw van Charles Jr. bezocht, die te Amsterdam op de Herengracht by de Vijzelstraat woonde en op een couch lag en waren allen amoureux teruggekomen. Lore ging voor het eerst uit daar het zeer warm geworden was, maar de volgende dag blies de Noordewind weer zodat ik met een winterjas moest lopen. Op Hemelvaartsdag 19 Mei ging Lore voor het eerst weer naar Amsterdam om 's avonds haar Bijbellezing te houden.

4727 Jan Vogel kocht te Utrecht voor ons een roodbonte koe voor ƒ 152,50. Zy gaf slechts 11½ kan melk in plaats van de beloofde 20.

David schreef my uit Wenen dat hy een oog verloren had.
Maria Nepveu schreef uit haar nieuwe buitenverblijf o.a.: "...Ik hoop dat
" je een beetje nieuwsgieriger bent naar ons verblijf dan ik van de winter
" was ! Spoedig zal het nu zowat klaar zyn op de allerfijnste puntjes na,
" maar daaraan hecht je minder dan Djé of Punck. Tot nu toe zyn wy met
" huis en localiteit uiterst tevreden; de lucht doet my reeds goed,men
" voelt zich hier minder zenuwachtig en opgewekter. Ik heb gisteren zulk
" een heerlijke wandeling kunnen maken met klimmen en dalen,de benen waren
" zo gewillig en alles was zo prachtig mooi met zulke verrassende uitzich-
" ten. Wy hebben volop groenten zelfs voor de keuken. Zaterdag hadden wy
" 12 personen te voeden,maar het ging best. Betje draagt haar naam als
4728 " zuinige en smakelijke keukenmeid met ere; ik weet niet waar ik ben van
" geluk nu ik van myn drie bedorven dolerende meiden verlost ben.
" Wy hoopten met Pinksteren klaar te komen,maar dat zal wel niet
" gelukken,daar Piet de Raadt drie volle dagen lang Paan naar Doorn moet
" verhuizen. Ik begrijp niet wat haar knecht en drie meiden doen,als deze
" zulk een zomerverhuizing niet kunnen inpakken.
" Onze kleine eetkamer is allergezelligst,zo vriendelijk en vrolijk
" en zo goed ingesloten,dat het er nooit koud is. Wy stoken nergens,Lou
" rilt de gehele dag,maar Carel en ik hebben het niet koud. Wy gaan dik-
" wijls naar Arnhem in de coupé om boodschappen te doen en dan doen wy dik-
" wijls een wippertje by Louise Sels,die touchant gelukkig is met onze
" komst; elle a la discrétion de ne pas venir ici quoiqu'elle grille de
" curiosité,mais elle comprend et respecte ma vanité. J'espère que ton
" mari aura bientot assez de la pluie; nous en sommes bien satisfaites,
" mais elle n'a pas encore l'air de vouloir cesser.
" Nous avons un délicieux petit verger de cerises,qui a bien un peu
" souffert du gel,mais le jardinier dit qu'il en est resté encore énormé-
" ment; l'autre verger est aussi magnifique; puis nous avons aussi des
4729 " raisins,des pêches et des figues,des masses de fraises,de framboises et
" de groseilles. Il parait que la campagne était renommée pour ses fruits,
" ce que je trouve délicieux; pour les fleurs ce sera encore moins splendide
" pour commencer; ce n'est pas la spécialité du jardinier et naturellement
" qu'il n'est rien resté des autres propriétaires que quelques rosiers.
" Je trouve la maison in de bewoning infiniment plus commode et plus
" confortable que notre ancienne,zoveel minder bewerkelijk en honderd plei-
" zierige gerieflijkheden,o.a. een badkamer en een heerlijke provisiekamer
" en dessertkamer en kamer voor de knecht; de vier bovenkamers van Lou en
" my zyn ook onovertreflijk heerlijk,myn slaapkamer veel groter dan in Amst.
" en het allerliefste boudoir daarnaast maakt een doddig apartement,gecom-
" pleteerd door de twee allersmakelijkste van Lou. Nurse est aux nues de
" son day and night nursery,et ~~xxxdomestiquexx~~ Willem et Alf aiment aussi
" extrêmement leurs petites chambres. Charles se plait aussi dans la sienne
" qui est beaucoup trop petite pour ses grands meubles,mais il aime la vue
" et ne regrette pas un instant le groene kamer de jadis. "
" Nous avons entendu deux fois le pasteur Kan et chaque fois c'était
4730 " excellent,si clair et si sérieux,et tout le monde dit qu'il vit comme
" il prêche; il est si heureux de ne plus voir les visages dolants dans
" son église faisant la critique; il parait que notre entrée dans la pa-
" roisse a amené la crise,qui fait aussi qu'il reste; il a dû reprendre
" ses enfants de l'école chrétienne,le maitre faisant horriblement de la
" propagande dolente. On dit que Monsieur de Bordes,qui suit Vethake à
" Arnhem,a écrit à Kuyper pour demander si sa fille avait la permission
" de danser,et après avoir reçu une dispense pleine et entière elle s'y
" est mise de bon coeur,tellement qu'on les dit à moitié ruinés à force
" de dissipations et de belles toilettes ! Wat een Roomse rommel niet waar!
" Il faudrait voir le visage de notre charpentier,un des chefs du parti,
" on le prendrait pour un jésuite de la pire espèce.
" Mon beau-frère Louis nous a raconté que les viviers à Hydepark
" coutent des fortunes en argile et que cela ne sert à rien,het water
" zakt altyd dieper weg en er blijft niets in staan; ce sont les travaux
" de Sémiramis qui se font là;comme je suis contente de ne pas habiter ce
" quartier ! Ton M. "

't Is niet te verwonderen na de beschrijving,welke Maria van haar
4731 buiten gaf,dat zy in een vroegere brief zich puur boos toonde omdat Lore
op het adres van haar eerste brief Villa Ma Retraite geschreven had.

Donderdag 26 Mei kreef Lore by het opstaan de ster met hevige hoofdpijn en koorts en eerst Zondag 29 Mei was zy genoegzaam hersteld om mee uit wandelen te gaan,wat sinds negen weken niet gebeurd was. Zy genoot enorm van het groen en de lelietjes.

Woensdag 1 Juni werd Jan Willem 24 jaar. Lore had de vorige avond Caroline en surprise laten afhalen en ongemerkt door de keuken binnen gelaten.

De volgende dag moest ik helaas de alg.vergadering van Chr.Nat.Onderwys te Amersfoort bywonen. Het was stampvol in Amicitia. Van Son,Keuchenius, Heybroek en Heemskerk vormden het Hoofdbestuur. Er waren 94 afgevaardigden en honderden leden. Ik zag spoedig uit de gelaatstrekken en de sluike haren dat de meerderheid uit dolerenden bestond. Dr.Vos opende het debat door voor te stellen dat de Hoofdcommissie zou beletten de schoollokalen door de dolerenden te laten gebruiken. Dit werd bestreden door Heemskerk,Rutgers, Fabius,van Asch van Wijk en Pierson,waarop Vos zyn voorstel introk. Ds.van Veen stelde toen voor dat men de scholen noch aan de Kerk noch aan de dolerenden zou afstaan; ook dit werd bestreden en verworpen met 52 tegen 43
4f32 stemmen. Ik at by Ds. Immink met diens broeder en schoonzuster uit Bloemendaal,Ds. Moulijn uit Nymegen en Marie Valeton,maar er viel byna niets te eten.

Het huis van Tante Hodshon op de Herengracht by de Leidse straat werd aan Mevr. van Beeck Vollenhoven verkocht voor ƒ 62.000-.
Frank solliciteerde naar de post van secretaris te Bussum. Constance van Loon kwam met Agnes en Louise logeren. Zy bleven 5 dagen en by het heengaan vroeg Constance,die natuurlijk met een zoen afscheid nam,of ik het niet vreeslijk vond als Willem van Loon aan Lore een zoen gaf en of ik begreep hoe het mogelijk was dat Anna en Tane zich door hem lieten zoenen !

Op 10 Juni pleitte Frank voor het eerst aan de correctie. Max werd op een drietal te Gouda geplaatst. Onze knecht Legras ging te Kampen by zyn zoon inwonen. Hy was 76. Jantje van Loon,Mica en ik pensionneerden hem met ƒ 6,- in de week.

4f33 Zaterdag 18 Juni kwamen de Heer en Mevr. Schoch logeren en de nieuwe blauwe kamer inwijden,die eindelijk klaar was. Voor het eerst liet het weder toe in de verandah thee te drinken,en voor het eerst hadden wy doperwten en aardbeien.

Die dag stierf Cateau Six- Teding van Berkhout na lang lijden,slechts 50 jaar oud. Zy was in '56 met Jan Six getrouwd. Toen ik hem condoleerde , zeide hy my:" Herinner jy je dat,toen ik je myn engagement bekend maakte, je my zeide: Je krijgt een engel van een vrouw. Nu daar heb je gelijk in
4f34 gehad,want zy was een engel."

Donderdag 23 Juni kwam Lagerwey logeren en de volgende dag vertrok Lore naar Velp via Amersfoort,Kesteren en Arnhem. Wy hadden Constance Labouchere te logeren gevraagd,maar haar moeder antwoordde,dat zy wel eens op een dagje komen mocht als Constance van Loon op Swaenenburg kwam. Haar brief luidde als volgt: " Chère Caroline, Constance van Loon m'a parlé
" de son désir d'aller passer une journée à 's Graveland pendant le sé-
" jour de Max et d'Emilie à Bantam et de se faire accompagner alors par
" Sissy. Voudrais-tu te contenter de cela pour le moment. Nous sentons vi-
" vement toute la mauvaise grâce qu'il y a à répondre par une espèce de
" refus à un désir de cette nature et exprimé de cette façon. Mon mari
" avait déjà traité la chose avec le tien la dernière fois qu'il en a
" été question. Nous espérons trouver un autre moyen de nous rencontrer
" et en attendant tâche de croire à toute la peine que nous avons à vous
" contrarier ainsi et crois néanmoins à nos sentiments bien dévoués,
" Henriette Labouchere."

En toch was zy niet in den bloede aan Mama van Loon verwant,die altyd
4f35 weigerde als Lore ergens gevraagd was,waar zy vermoedde dat ik kwam. Ik zond Henriette's briefje aan Lore,die al te Velp was toen het kwam en schreef haar dat Frank dat refus wel verwacht had en zyn verlangen te kennen gaf dat wy Constance's ouders voor een dag met haar vragen zouden.

In antwoord op myn briefje schreef Lore my Zondagochtend 26 Juni:
" ...Je n'avais pas l'intention de t'écrire ce matin,mais Charles Beels
" vient d'arriver sur son vélocipède et je ne veux pas qu'il reparte sans
" qu'il ait pris au moins un billet de ta petite femme pour son précieux
" petit homme avec lui. J'aurais des tas de choses à te dire,mais j'espère
" te voir demain et te raconter tous mes faits et toutes mes impressions.

" Le contenu du billet de Henriette Labouchere ne m'étonne pas et
" je lui répondrai pour l'inviter avec son mari. Hier nous sommes allées
" à Arnhem,Marie et moi en tram et là nous avons fait une longue visite
" à Louise Sels. Et le soir tout de suite après le diner nous avons fait
" un magnifique tour en voiture par le plus beau temps du monde pendant
" deux heures; nous avons été à Roozendaal et par le Schelmsche weg à Oos-
" terbeek. Il ne pleut pas,bien que le ciel soit couvert. Ici on désire
" beaucoup la pluie."
Van de indruk,die Ma Retraite op haar maakte,schreef zy niets.

4736 Maandag 27 Juni reed ik zelf naar Velp evenals Lore van Hilversum via Amersfoort,Woudenberg,Rhenen en Kesteren. Aldaar verwisselde ik van trein en reed verder langs Zetten,Hemmen,Valburg en Oosterbeek. 's Middags wees Nepveu my het huis,dat my na de gloeiende beschrijving,welke Maria in haar brief gegeven had zeer tegenviel. In Bantam hadden wy vóór alles voor een gemakkelijke goed verlichte trap gezorgd en in Ma Retraite was de trap onmogelijk,donker,nauw en ongemakkelijk. Het gehele huis vond ik uiterst somber en de kamers te klein,ook de logeerkamer. Het plaatsje is niet onaardig,maar veel ruimte werd weggenomen door de drie moestuinen, de tenniscourt en de enorme oranjerie en bakken. Er stonden enkele goede bomen en veel bloemhout,maar nergens was water. De keerzijde van Gelderland zyn de knazertjes en die waren er by millioenen. Ik dacht met Conny: Zal Nepveu het er uithouden ? Want hy miste de passage,daar het huis te ver van de weg stond om aan 't raam te staan en de voorbygangers toe te knikken,gelijk hy op de Heerengracht deed. Omtrent Maria had ik minder zorg, want zy kon de helft van de middag toeren of naar Arnhem rijden en de andere helft visites ontvangen et cela lui suffisait. Slechts 3½ jaar heeft zy er van genoten !

4737 Lore en ik keerden 's avonds terug,zy naar Bantam en ik naar Ansterdam waar ik de volgende dag by Mevr. Gunning at met Caroline,Johanna,Ursula, JW. en een jongen Adriani,die in afschuwelijk Frans het volgende raadsel opgaf: "Quelle lettre se trouve au milieu du Vondelpark ?" Antwoord: " La latter i (la laiterie)".Later is hy een hoogst bekwaam chemicus geworden en getrouwd met een dochter van Tom Hoog.

Maria schreef dat zy berouw had Lore met de tram te hebben laten vertrekken,waar zoveel gelegenheid was om kou te vatten. " Je languis
" trop que tu reviennes car j'ai eu un immense plaisir de t'avoir et j'ai
" encore un tas de jolies choses à te faire voir."

Op 30 Juni kwam Constance op Swaenenburgh logeren,zodat Frank dáár nu zyn dagen kon doorbrengen. Willem Nepveu legde zyn eindexamen af en kreeg tot beloning verlof om gedurende 6 maanden een rijpaard te huren waarvan hy terstond profiteerde om met Jet de Bordes een rijtoer te maken. Max werd te Dieren beroepen,waar van Schelven was afgezet omdat hy was gaan doleren.

Maria schreef daarover:" Et que dit Max de Dieren ? J'aurais préféré
4738 " Arnhem pour ma part,parce que nous y venons presque tous les jours et
" que c'est beaucoup plus commode d'y aller à l'église qu'à Dieren,
" quoique le stoomtram qu'on est occupé à faire nous facilitera beaucoup.
" Quelle chaleur et jamais une goutte de pluie ! Est-ce vrai de Gé Schim-
" melpenninck et Clemens Beels ? Quelle horreur ! Comment peut-elle !
" Ik hoop voor haar dat het niet waar is !".

Maandag 4 Juli ging Frank om 5½ uur Constance en de van Eeghens (Debora en Anna),die ook op Swaenenburgh logeerden,wekken om tennis te spelen.

Dinsdag 5 Juli moest ik weer naar de verg,der Prov. Staten,en werd ik benoemd in een Commissie om te adviseren op een adres der Zuiderzeevereniging om subsidie. 's Middags moest ik deel nemen aan het diner dat de Staten aan de Heer Schorer te Zandvoort gaven. Het diner was prachtig maar het duurde lang en ik verveelde my groen. Er was veel te veel wijn
4739 welke dronkemanstonelen ten gevolge hadden,o.a.van Herman. 's Avonds dronken wy thee op het terras vóór het Groote Badhuis,waar het veel te koud was en de Noordenwind blies.

Te 8½ haalden Henk,Fanny en Nor,die by hen in de kost was,my af en ik logeerde in de kamer van Nor,wiens laatste rapport nog slechter was dan het vorige: Alg.Gesch.4,Latijn en Grieks 3,Ned.Gesch.,Ned.Taal en Frans 2 ! Op het rapport stond: Deze leerling is niet vooruitgegaan en hy zat No. 10 van de 16 leerlingen. Ik had lust om te huilen toen ik het las, want het ontbrak hem niet aan de nodige bekwaamheid,maar aan vlijt en plichtbesef. Hy was lui,leerde zyn lessen niet en droomde slechts van schaken.

Max en Em bezochten Dieren en vonden de pastorie onbewoonbaar en in een nauwe straat. Van Schelven weigerde Max de hand te geven.

Op 7 Juli moest ik weer naar de Prov.Staten om de rapporten te horen voorlezen. Er waren geen 50 leden opgekomen. Aan van Stralen,die voor het diner gezorgd had,moest ik ƒ 14,- offeren. Zonde van het geld en aan de meeste leden convenieerde het niet.

In Friesland heerste zó grote droogte,dat zelfs daar geen gras voor het vee was.

4740 Vrijdag 8 Juli bezocht Wiete Lohman ons met zyn aanstaande,een dochter van Willem Hovy. Wy wandelden,maar zy liep als de koeien met het hoofd voorover en keek naar niets,zelfs niet naar de grote laan van Schaep-en-Burgh. De volgende dag kwam Nor met vacantie thuis na tot de derde klas van het Gymnasium te Haarlem te zyn overgegaan. In het Duits moest hy herexamen doen.

Zondag 10 Juli preekte Max te Bussum over Spr.23:23."Koop de waarheid maar verkoop ze niet!"

Dinsdag 12 Juli weer zitting van de Prov.Staten. Ik bezocht ook de Rector,die over Nor ontevreden was,daar hy onoplettend en onverschillig, niet onmachtig,maar onwillig was. Hy vergat zyn boeken mee te nemen,zyn werk over te zien en de lessen goed te leren.

Emilie kreeg by ons angina diphteritis,zodat zy nu afgezonderd moest
4741 zitten. Zy had weinig koorts en Dr.Jonker kwam haar keel aanstippen. Max kreeg een onaangename brief van van Schelven,waarin hy hem o.a. afried te Dieren te komen en het vermoeden uitsprak dat Max het beroep wilde aannemen om promotie te maken en om de fraaie streek. Hy vroeg Max of er dan te Hoenderloo niets meer te doen was en of hy de kerk op onkosten wilde jagen door vergroting der pastorie te begeren. Tevens erkende hy de hand te hebben geweigerd omdat hy het onbetamelijk vond dat Max en Em de pastorie kwamen zien terwijl hy die nog bewoonde.

Op 18 Juli werd Frank curator in het faillissement van Binger. Emilie was weer beter en reed met Max naar stad,evenals Norrie,die zyn eerste les in het Duits by de Heer Frowein ging nemen à raison van ƒ 3,- de les.

Zaterdag 23 Juli was er grote revue van de Engelse oorlogsvloot te Spithead voor Koningin Victoria. Kees Röell en Sam van Lennep woonden die op het Zilveren Kruis by.

Het bleef nog altyd droog. Ik bezocht Jan Six,die zyn troost in de munten en de mythologie zocht. Arme man !

4742 Frank kreeg een tweede faillissement,dat nog slechter was. David schreef my uit Wenen dat hy een boek schreef over Ogier de Busbecque, een Nederlander,die van 1554 tot '62 Oostenrijks gezant te Constantinopel geweest was. (Ik kreeg dit in Dec. 1904 uit Wenen,maar 't is op verre na niet af.)

Jan Corver vertelde ons dat het water in '42 even laag was en dat hy destijds de tuinbaas Scholten,wiens zoon nu (in '87) tuinbaas op Gooilust was,een paaltje had laten slaan tot zover het water gezakt was en dat eerst nu dat paaltje weer zichtbaar geworden was,voorts dat toen in Sept. '42 zulk een stortvloed van regen was gevallen,dat alle sloten en vaarten volgelopen waren.

Jan Willem preekte 30 Juli te Bennebroek,waar Joh. Gunning stond. Nor nam de les van Dora by Smelik over aardrijkskunde,waarin hy zeer zwak was,en dit herhaalde hy later.

Dinsdag 9 Aug. spoorden Lore en ik met JW. en Caroline naar Zeist, waar wy by Constance van Loon logeerden en heerlijk sliepen zonder pijn
4743 of muggen. De volgende dag was er 's morgens bidstond in het Weeshuis, waar Louis Nepveu voorging; daarna Avondmaal. Alle 17 Evangelisten waren present en de Bestuursleden van Zuylen,van Pallandt,Quarles,Knottnerus, van 't Lindenhout en ik. Van 1-4 vergaderde het Bestuur ten huize van Ds. Nahuys en werden de nieuwe Statuten besproken. Te 7 uur Openbare Samenkomst,waarby Knottnerus uitnemend sprak over de geraakte. De Evangelisten vergeleek hy met de dragers,en Jezus zag hun geloof.

De volgende dag deden enkele Evangelisten mededelingen,te 1 uur dronken wy koffie en daarna wandelden wy in het Bos. De Heer Crommelin van Kersbergen had ons uitgenodigd om de avond by hem te passeren,maar die ochtend laten zeggen,dat zyn vrouw niet heel wel was en hy ons dus liever des namiddags wilde ontvangen. Wy wandelden dus tegen 3 uur naar Kersbergen,waar ons een knecht in livrei tegemoet kwam,die ons verzocht hem te

volgen en in de Oranjerie bracht,waar geen stoel of bank te zien was. Enige ogenblikken later kwam Crommelin zelf ons verzoeken hem te volgen. 4ƒ44 Wy dachten dat hy ons in zyn huis zou brengen,maar hy bracht ons naar een zitje aan het water waar een paar stoelen waren en Graaf van Zuylen,een oud man,die doodmoe was van de wandeling,terstond ging zitten en de Evangelisten in het gras gingen liggen. Daar er niets gepresenteerd werd, volgden wy het voorbeeld der Gideonsbende en lekten zy het water uit de vijver met de tong op. Het duurde niet lang of Crommelin stelde voor een wandeling in de plaats te maken,die hierin bestond dat hy ons naar het hek bracht aan de straatweg en daar afscheid van ons nam ! Hoe durfde de vrek ! Wy kwamen er dus kaal af. Terstond renden de dorstige Evangelisten de eerste de beste herberg binnen om een glas bier te drinken. Diner in het Weeshuis ook met de Zeister predikanten.

Zodra Constance van Loon gehoord had dat Crommelin ons 's avonds niet kon ontvangen,had zy de Evangelisten en het Bestuur uitgenodigd om by haar te komen. Na het diner wandelden wy eerst in Hoog Beek en Royen en daarna werden wy in huis schitterend onthaald. Constance zelf was helaas in bed. Er werd gesproken over het evangeliseren onder de aanzienlijken. Constance Labouchere hielp bedienen. Zy was bedroefd omdat haar tante,Constance van Loon, het niet gepast had gevonden Frank te herbergen, nu zy in bed lag. Hy had immers in het logement kunnen overnachten.

4ƒ45 Op Hoog Beek en Royen logeerde de Heer Schimmelpenninck van Nijenbeek, thans sinds jaren Gouverneur van Utrecht,destijds rentmeester des Konings. Hy was Lid van het Duitse Huis en getrouwd met ene van Bronkhorst en had een dochter Nune,die later met Rudolf van Weede trouwde. 's Zomers bewoonde Schimmelpenninck het Huis Nijenbeek by Voorst in Gelderland,waar Hertog Reinout gevangen zat. (Zie de Eduard van Gelre.)

Vrijdag 12 Aug. reden Lore en ik 's middags naar Doorn om Anna en Tane te zien,waar wy Mevrouw van Eeghen en Mia Oyens vonden. 's Avonds keerden wy naar Bantam terug.

Jan Six Jr. amuseerde zich met het werpen van de discus,dat hy op 4ƒ46 Griekse vazen bestudeerd had. Hy wierp die 16 Meter ver.

Er liep een gerucht dat het Hof te Amsterdam opgeheven zou worden en alleen die van den Haag,Arnhem en Leeuwarden blijven zouden. Het tijdstip zou er gunstig voor zyn omdat vier leden,van Valkenburg,Noyon,van Bel en s'Jacob van 1817 waren,drie:van der Feen,Bijleveld en Wildschut van 1822; twee waren 60 jaar en ik 57,alleen v.d.Werk was 45. Wy zouden dan ons traktement behouden.

Zondag 21 Aug. preekte JW. te Renswoude en Gunning te Hilversum,waarna hy by ons logeerde. Ik las 's avonds comediestukjes van Papa voor,waardoor Gunning zó opgewonden raakte,dat hy niet heeft kunnen slapen.
4ƒ47 Hugo van Rossem engageerde zich met Pauline Maas Geesteranus uit Breda, een wees,dochter van Piet M.G. en Miss Robinson.

Gunning vertelde dat Allard Pierson in de koffie speculeerde, Het was niet vreemd dat die man al verder en verder van God afweek.

Op 28 Aug. preekte JW. te 's Graveland over het 8ste gebod: Gy zult niet stelen!. Wy gingen allen zonder onderscheid naar de Kerk,zelfs de dienstboden,zodat wy het huis sloten. " Niet enkel hy is een dief,die " geld of goed steelt,maar ook hy die zyn naaste benadeelt,bedriegt of " kwaad van hem spreekt. De liefde doet den naaste geen kwaad. By fakkel- " licht is een grot vol druppelen als waren zy diamanten en by daglicht " blijken zy morsig regenwater te zyn. Dit is het beeld van des mensen " hart. Wy houden ons voor braaf,vroom en godsdienstig,maar by het licht " van Gods Woord zyn al onze gerechtigheden als een onrein kleed."

Maandag 29 Aug. schreef ik aan Charles Labouchere dat Frank en Constance genoeg zouden hebben om van te leven en dus maar moesten trouwen. Hy antwoordde my dat hy in ernstige overweging zou nemen of er publiciteit aan het engagement kon gegeven worden. Voilà tout.

4ƒ48 Op 1 Sept. deed Nor herexamen in het Duits. Hy had 8 lessen van de Heer Frowein gehad. Gelukkig slaagde hy. Frank kocht de genealogie van het geslacht van Lennep van de Heer Vorsterman van Oyen voor ƒ 2.50.

Domela werd,na wegens majesteitschennis gevangen gezeten te hebben, op de 7de verjaardag van Prinses Wilhelmina ontslagen en begaf zich terstond van Utrecht naar den Haag om zich daar met Croll in het Walhalla te vertonen en te vertellen dat hy niet verbeterd maar wel verbitterd was. Hy was onkenbaar,daar hem in de gevangenis haar en baard waren afgeknipt.

Gedurende zyn detentie zong het volk:" Domela moet zakjes plakken,leve Willem Drie !". In den Haag was er een oploop om Domela te verheerlijken, zodat de huzaren moesten uitrukken. Hy woonde in de Malakkastraat.

Blijkens het Predikbeurtenblad waren in Amsterdam vijf meesters aan de Chr. Scholen afgezet,o.a. Lankamp,omdat zy leden der Herv.Kerk moesten zyn,maar zich by de dolerenden hadden aangesloten. Lankamp had zyn krullen laten afknippen en vertoonde nu sluike haren.

Van de 167 aspiranten kreeg Gerard Westendorp een der 47 beschikbare plaatsen op het Instituut te Nieuwediep.

4749 Op 6 Sept. stond een socialist terecht,die een kip had gestolen. In Febr. had hy voor zyn raam het portret van Domela en dat van een gekroonde aap geëtaleerd en toen had een schoenmaker de glazen by hem ingeslagen.

Woensdag 7 Sept. zou Domela zyn triomfale intocht in Rotterdam houden en in een lokaal spreken,maar dat liep slecht voor hem af,want het volk bestormde het lokaal,sloeg alles stuk en joeg de socialisten weg onder het roepen van "Leve de politie !" Domela ontkwam door een achterdeur zonder zyn speech te hebben kunnen afsteken.

De volgende dag hielden de Oranjeklanten te Rotterdam opnieuw huis door by onderscheidene socialisten,van wie zy een lijst hadden gevonden, de ruiten te verbrijzelen. Nu zong het volk:" Domela moest biefstuk eten, Want hy is de smaak vergeten."

In Haarlem zag ik de Heer Schoch lopen in de livrei der Salvation Army.

In de Nieuwe buurt van Amsterdam werd een rode vlag,die uitgestoken was,voor de grond gehaald en riep het volk "Oranje boven "!

4750 Vrijdag 9 Sept. kreeg Frank een briefje van Constance om te zeggen dat haar ouders hem uitnodigden om de volgende dag te Zeist te komen. Dit deed hy en Zaterdag telegrafeerde hy ons:" Alles in orde.Komt over."

Derhalve spoorden Lore en ik per trein van 10.48 naar Utrecht,waar wy Frank met het rytuig vonden,dat ons in 3/4 uur naar het Slot bracht. In de vestibule wachtten Charles en Henriette met Constance ons op,die ons vertelden dat het engagement heden publiek zou worden. Wy bedankten de ouders en omhelsden Constance. Charles had het de vorige dag reeds aan zyn zusters geschreven en Frank en Constance evenzeer. Wy dejeuneerden ook met Louis,Alfred,René en Henriette en ontvingen de visites van Hoog Beek en Royen en Pavia,terwijl Frank en Constance naar Jan en Carry gingen. 's Avonds liet Charles ons naar Utrecht terugbrengen.

Wat aanleiding tot deze gunstige wending der zaak gegeven had, weet ik tot op de huidige dag nog niet. Charles en Henriette waren zeer teder en opgewonden. Had ik Mama van Loon ook maar kunnen vertederen, maar als Lore dit niet kon,hoe zou het my dan gelukt zyn.!

Te Utrecht werd Elout voor de Eerste Kamer herkozen,ofschoon hy heel oud,82 was,en de Jezuiet van Nispen in de plaats van Jan Huydecoper van Maarsseveen.

Op 13 Sept. stonden weer drie socialisten terecht,die een bewaarder der cellulaire gevangenis te Utrecht hadden willen omkopen om Domela een 4751 courant in handen te spelen. De advocaat Paap pleitte. Bewijs dat zy iets beloofd hadden,was er niet.

Ik bezocht Ethel Labouchere,die op een sofa lag en er beeldig uitzag. Vrijdag 16 Sept. reed Lore naar Hoenderloo en dejeuneerde ik by Saar Hartsen met Jet en twee Boissevains. Hartsen was gelukkig op de jacht. Jet vertelde my dat de Heer Schoch als adjudant naar Worms gezonden was en dat Corrie het in het ouderlijk huis zo moeilijk had omdat zy niet tot het Leger wilde behoren. Die heilsoldaten waren dus al even bekrompen als Johannes,toen hy wilde dat de Heer de man zou verbieden het Evangelie te verkondigen omdat hy Hem niet volgde. Volgens Jet was Henriette Schoch wel veranderd maar Celestine nog dezelfde gebleven,ofschoon zy het toch jammer vond,dat deze zich by het Leger had aangesloten. (Later veranderde zy wel,want toen ik eens in de tram te Amsterdam stapte en tegenover Celestine kwam te zitten en haar groette en toesprak,beantwoordde zy dit met een stijve hoofdbuiging,alsof zy my amper kende,terwijl zy toch zo lang by ons gelogeerd had,eenmaal zeven weken achtereen. En haar vader werd al even stijf,want toen hy eens op een avond tegelijk met my de Wale Kerk verliet,waar,als ik my wel herinner Coillard gesproken had,en ik hem toesprak,liep hy my met een groet voorby en haastig weg. Zo was ik dan ook in zyn oog een ketter geworden omdat ik de Heer niet met hen volgde.)

4752 Frank maakte met Karel Beels op diens tandem een toer over Vreeland, Nieuwersluis, Loenen, Breukelen, Maarssen en terug.

Ik kreeg, o wonder, geen tijding van Lore uit Hoenderloo, zelfs geen briefkaart en eerst Maandag 19 Sept. kwam zy terug. Wy gingen de 20ste naar Haarlem om Norrie's 15de verjaardag te vieren. Daar Pijnappel voor het lidmaatschap der 1e Kamer had bedankt, omdat hy slechts met één stem meerderheid gekozen was, moesten de Prov. Staten op 21 Sept. opnieuw tezamen komen. Er kwamen 65 leden, van wie 30 zich op Maurice Luden verenigden. Hoe dit mogelijk was, begreep ik niet, daar hy om zyn onzedelijk gedrag genoeg bekend was. Gelukkig brachten de andere 33 hun stem uit op C. Donker, notaris te Benningbroek.

Op 22 Sept. ging Lore de tabernakel van Schouten zien met de dames van haar Bijbelkrans. Daar Miek en Dora met Juffrouw Bader te Hoenderloo waren, JW. te Bennebroek om met Johan Gunning te repeteren, en Frank in Amst. bleef ik alleen met Schnoe (de hond) buiten, wat niet vrolijk was !

4753 Vrijdag 30 Sept. kwamen Charles en Henriette Labouchere met Constance te 12 uur oprijden. Onze vlag hing uit en alles was met bloemen en klimop versierd. Na de koffie wandelden wy en Charles liep alsof hy niet op het punt stond 70 te worden. Daar hy in geen 40 jaar op Schaep-en-Burgh geweest was, liepen wy heel Schaep-en-Burgh door en ook langs en vóór het huis. " Dat was de kamer van Mijnheer van Loon," zeide hy," Maar die heb ik niet van binnen gezien; eens, toen ik met Jan in de vestibule was en de deur op een kier stond, keek ik er even in, maar Jan durfde er niet ingaan." Zo weinig intimiteit bestond er tussen de kinderen en de ouders. Charles was toen 16 jaar.

Wy gaven een broche aan Constance. Agnes kwam eten en wy zaten met ons twaalven aan tafel. Te 8 uur reden zy weg.

Adriaan en Mia Oyens kochten het huis van Völcker op de Heerengracht by de Reguliersgracht.

Ik schreef aan de Heer Schoch om hem te waarschuwen tegen het Leger des heils op grond dat Booth zich laat verafgoden, geen avondmaal gevierd wordt, verboden is het elders te gebruiken, omgang met andere christenen niet toegelaten is, de Bijbel verdraaid wordt, op de ambitie gespeculeerd wordt door het geven van bespottelijke titels van kapitein, adjudant, luitenant, enz. en het dragen van een uniform met een strik op zijde, en het brengen onder het juk der dienstbaarheid in strijd met I Cor. 7:20-24.

4754 Max verkocht zyn paard en rytuig voor *f* 700- aan een stalhouder te Deventer. Wy hadden spijt van het niet gekocht te hebben.

Maandag 10 Oct. spoorden Lore en ik te 12½ naar Zeist, waar wy op Hoog Beek en Royen afstapten en 's avonds te 7½ naar het Slot reden. Er waren 78 gasten. Eerst pianospel à huit mains met viool en zang. (Charles was de vorige dag 70 geworden). Daarna ZEIST in vier tafrelen, door Frank vervaardigd naar de originele stukken uit Charles' brandkast. Eerst Brinio en de wichelaar Swen, daarna de verkoop van Zeist aan van der Aa en diens vrouw ten overstaan van de Scout te Zeist van Abcou, ten derde de begiftiging van Zeist door de Staten Provinciaal van Utrecht van Weede en van Hardenbroek aan Graaf van Nassau Lalech en eindelijk voordracht van Constance met overgave van een staf aan Charles, bevattende een rol met wapens. Het was beeldig en werd afgewisseld door zang en muziek. Tegen middernacht reden wy in een kletter naar Hoog Beek en Royen terug.

Cécile, die by ons logeerde, amuseerde ons door enige handschriften te bestuderen. Omtrent dat van David zeide zy o.a.:" Il ne consulte pas sa " femme, il est occupé à former son caractère, connaît les langues mortes, " a des pensées élevées, a eu des difficultés dans sa vie et n'est pas heu- " reux."

In het schrift van Papa las zy " qu'il était poète, qu'il savait faire " rire, qu'il avait beaucoup d'imagination, qu'il ne s'occupait pas de son
4755 " ménage et que de temps en temps il aimait la bonne chère."

In het schrift van Pauw las Cécile:" Pas de piété, indifférent, emporté, " ga uit de weg," en in dat van Lagerwey:" nature mélancolique, vie difficile, " distingué et instruit."

Zaterdag 15 Oct. spoorden Lore, Frank, Cécile en ik te 9,33 uit Hilversum naar Zutphen en van daar naar Dieren, waar Anna van Eeghen en Lou Nepveu ons naar het Hotel de Kroon brachten en van daar naar de pastorie. Beneden twee kamers vóór iets groter dan te Hoenderloo en achter een kamertje voor Max, dat uitgebouwd werd. Bitter kleine keuken. Boven een slaap-, kinder-, en

logeerkamer. Zolder niet beschoten. Achter het huis een grote tuin,waardoor men de kerk bereikt. Nab bracht karren met hout aan. De kinderen waren nog op Aardenburg. Wy aten met ons vijven zonder Frank,die naar Velp vertrok,waar Constance by de Brandts logeerde. Te 6½ kwamen Mevr. van Eeghen en Debora en 's avonds Anna en Tane,Agnes en Mevrouw van Hogendorp. Het vroor zo hard dat zelfs het reservoir der Nepveus met ijs bedekt was.

Zondag 16 Oct. bevestigde Gunning Max met de woorden:" Predik het Woord!" en te 2 uur preekte Max over :"Zie het Lam Gods !". Het was voortreffelijk. En fait van predikanten waren er o.a. Romeny uit Brummen, Knottenbelt uit Schaarsbergen en van Dijk uit Doetinchem. Voorts waren in de kerk de Nepveus met 3 kinderen,Andreas en Emmy Brandt met 2 zoons en Constance,Jan en Willem Gunning,Karel Beels en Meester de Bruin uit
4756 Hoenderloo. Er was nog geen Kerkeraad en slechts één diaken,daar de anderen doleerden. Wy keerden 's avonds naar Bantam terug.

Lore schreef aan Henriette Insinger:" Tu ne sais pas quel beau Di-
" manche nous avons passé à Dieren,et c'est bien dommage que tu n'étais
" pas des notres comme Anna et Tane et Marie...." maar Henriette liet zich aan onze belangen weinig gelegen liggen.

Constance kwam by ons logeren en Frank op Swaenenburch. Dit laatste vond Henriette Labouchere geheel onnodig,gelijk zy aan Lore schreef.

Noorderbroek had Schaep-en-Burch verlaten en was met de noorderzon verdwenen,omdat hy het geld van zyn pupillen had opgemaakt.

Op 19 Oct. vierden wy Lore's 54ste verjaardag. Ik kende haar nu 37 jaar sinds 28 Mei '50,toen zy te Leidyin kwam. Dora zeide een Engels vers op en speelde piano en Lore werd met een vierstemmig lied verwelkomd. Aan tafel zaten wy met ons 15 en Cécile zeide dat zy " n'avait jamais vu
" quelquechose de si beau,nous deux flanqués de deux couples mariés et
" de deux couples fiancés,en zeide zy een daarop toepasselijk gedicht op. Lore kreeg 28 brieven en Hendrik kwam haar feliciteren en vertelde dat Louis Nepveu aan ieder arbeider en werkman op Heidepark een Nieuw Testament gegeven had en er 350 waren.

4757 Gedep. Staten beschikten op ons adres om herschatting der huurwaarde van ons huis en verminderden die van 1400 op 1000 gulden.

Frank en Constance reden naar Vreeland om het huis van Constance van Loon te zien,dat door de familie van Tijen bewoond werd. Dit werd hun echter geweigerd,waarop zy naar Loenen reden en verder halverwege Nieuwersluis en Breukelen een huis met tuin zagen,dat hun goed beviel. Het was door een timmerman goed gebouwd,stond een half jaar leeg,lag aan de Vecht en deed ƒ 400- huur. De volgende dag vergezelden Lore en Cécile hen naar Breukelen om het huis te zien,dat ook zy heel lief vonden.

Zondag 23 Oct. was ik aan de bediening by Klomp,die niet preekte en toch middel wist om ons twee uur bezig te houden door 7 maal te laten zingen,5 maal lang te bidden en tweemaal lang te huilen aan de twee tafels voor 11 mans en 20 vrouwen. Aan deze tafel zeide hy nota bene:" De Satan is in ons midden !".

4758 Zondag 30 Oct. bracht ik de vertaling der kleine profeten ten einde. Maandag 31 Oct. vertrokken Lore en Cécile naar Dieren en spoorde ik naar Amsterdam. Daar ik zelf rapporteur was liep de zitting vroeg genoeg af om by Henk en Fanny te gaan eten. Het rapport van Nor over Sept.en Oct was weer slecht: Aardrijkskunde 1½,Grieks 2,Meetkunde 2½,Duits 2,al de overige vakken 3. Vlijt onvoldoende. Arme Nor ! Tot straf moest hy te 8½ op school zyn,maar hy zeide dit niet en versliep zich zodat hy zonder ontbijt naar school holde. 't Was ellendig.

Woensdag 2 Nov. deed Jan Willem te Amsterdam proponents. Ik was geen lid meer van het Prov. Kerkbestuur,maar wachtte beneden in de Nieuwe Kerk te 3½ hun komst af. Daarna liep ik de trap op om de leden van het P.K.de hand te drukken. De praeses zeide my dat zy alleraangenaamst geëxamineerd hadden en vooral het literarisch examen uitstekend was.

Te 6 uur at ik by Gunning met diens 6 dochters en Jan Willem en 's avonds moest ik by Prof. Matthes zyn,wiens 83-jarige vader Vrijdag verdronken was.

4759 Lore schreef my 2 Nov. uit Dieren o.a.:" Gisteren hebben wy een
" pleizierig dagje te Velp gehad. Wy zyn 's middags nog gaan toeren tot
" de stenen tafelen. De kindertjes zyn allerliefst en Louis loopt zo vlug
" rond."

Op 13 Nov. moest JW. te Westbroek preken en op 15 Nov. ging Lore de repetitie van Caecilia bywonen.

In het Predikbeurtenblad stond een stuk van Gunning over het Heilsleger. P.de Raadt woonde een meeting by,die door een Engels meisje geleid werd. Zy gilde,danste en maakte bewegingen als een bezetene. Louis Nepveu kwam daarentegen opgewonden daarvan terug. Hy had dan ook by de Schochs gegeten.

4760 Op Zondag 27 Nov. preekte JW. te Enkhuizen. Veertig jongens en meisjes kwamen voor de Zondagschool op Bantam om van Cécile les te krijgen. De photograaf Jacques Chils zond my niet minder dan 34 exemplaren van myn photografie,die slechts ƒ 9,- kostten.

Maandag 5 Dec. vierden wy St. Nicolaas met ons 14. Al de kinderen waren aanwezig en van 8 tot 12 kwamen er 230 pakjes. Wy gaven aan Frank en Constance dessertmessen met zilveren heften en aan JW. en Caroline tafelzilver. JW. gaf aan Caroline een door hem zelf gewerkt voetekleed à l'instar van een Deventers tapijt. Wy kwamen niet voor 1½ in bed en de volgende ochtend stoven wy allen weer uit elkaar,Max en E naar Aardenburg, Nor en ik naar Amsterdam,Frank en Constance naar Zeist.

Op 1 Dec. was Olga van Eeghen bevallen van Henri Louis. Daarvoor was Louky uit Cannes overgekomen,maar de negende dag vertrok zy reeds weer naar Parijs,

Graaf van Zuylen schreef my dat Elout kleingeestig genoeg was om de Minister by adres te verzoeken de nieuwe Statuten der Ned.Evangelisten Vereniging niet goed te keuren. De man was een der oprichters geweest en kon niet verdragen dat de oude en verouderde Statuten verbeterd werden.

4761 Op 10 Dec. schreef Tane aan Lore: " Anna a reçu une lettre de sa " filleule, (Ankie Van Eeghen) lui annonçant son engagement avec Chris- " tiaan Beels. Nous étions stupéfaites,n'étant nullement préparées à une " nouvelle de ce genre,et comme elle ne savait comment répondre et dési- " rait surtout savoir comment tout s'était passé,nous résolûmes d'aller " à Aardenburg,ce qu'en effet nous avons fait hier to our entire satis- " faction. On nous raconta tout,c'est trop long à répéter,quoique ce soit " bien allé un peu à la vapeur,mais il parait que le jeune homme est vrai- " ment sérieux and that Anna is intensely happy,which seems rather strange, " mais enfin c'est le cas et il y a bien d'autres problèmes étranges dans " ce monde."

Minder sweet was een brief van Agnes Beels van dezelfde datum omtrent het geval :" Les soeurs ont été à Aardenburg and Annatje seems to be
4762 " quite happy,which we must all try to be thankful for. J'ai aussi été " chez Mia Oyens,who thought she had made a good choice. Si maintenant " il était seulement een wild vreemde et pas mon neveu,ce serait plus " facile,mais ceci me <u>semble</u> un raffinement de cruauté,mais ce n'est pas " ce qui me <u>semble</u>,mais ce qui <u>est</u> qui importe,et je demande avec des " larmes bien amères de l'accepter et de le comprendre."

Wat Agnes zo bedroefd maakte weet ik niet meer. Misschien had Karel een blauwtje by Anna van Eeghen belopen.

Van Zuylen schreef my dat de rechtspersoonlijkheid aan de Evangel. Vereniging geweigerd was op grond dat de vereniging al vóór de Wet van 1855 bestond. Zo had de oude Elout weer zyn zin gekregen.

Maria Nepveu schreef:" Je ne comprends pas le goût d'Anna van Eeghen " et surtout d'être <u>tellement</u> amoureuse d'un coup,car un jour avant la " demande elle n'y songeait pas encore; de mensen hebben rare gestellen; " j'espère que son amour ne partira pas comme un éclair à la manière de " sa venue. Wat een staleboek van schoonmama's krijgt Henriette van Eeghen " om mee te doen te hebben ! Em en ik hebben er samen over gelachen !"

4763 Op 24 Dec. kwam Henk jagen en bracht hy het rapport van Norman mee, dat slechter was dan al de vorige en waarop de leraar Kuiper geschreven had dat hy in nagenoeg alle opzichten aanleiding gaf tot ontevredenheid, terwijl hy aan Henk had gezegd dat Nor zeer zeker niet zou overgaan.

De Laboucheres waren te Parijs en Henriette lag er ziek. Jammer dat Charles Frank niet vroeg om er de Kerstdagen te komen doorbrengen.
David van Lennep engageerde zich met Bella Backer. Hy was 22,zy 19.
Ik raadpleegde Dr. Meyer over Nor en hy was van oordeel dat ik hem privaatles by een der leraars van het Gymnasium moest laten nemen. Ik schreef aan Nor,die te Dieren logeerde,maar Lore keurde myn brief af en daarom verzond ik hem niet.

Juffr. Bader was te Neuchatel omdat haar moeder ernstig ziek was geworden. Ik was nu met Lore em Dora alleen,en deze maakte zulke aardige tekeningen.

E I N D E 1 8 8 7

A N N O - 1 8 8 8

4764 Op 2 Jan. kwam Norrie terug van Dieren en beloofde hy ons beter te werken,waarop wy besloten hem nog tot de vacantie te Haarlem te laten. Daarop ging hy dapper aan het vertalen van Caesar en Xenophon.

Op myn verjaardag gaf Lore my zes prachtige photo's van Bantam. Wy aten met ons elven; alleen Max en Em ontbraken. Zondag 8 Jan. preekte Jan Willem te Kortenhoef. Lore en ik redenéér heen met Caroline. Eer de dienst begon vroeg de koster aan JW. of hy niet nog eens wilde opsteken. Er was geen orgel maar een onmogelijk gehoor,dat geen gezangen zong.

Augusta Elout werd directrice van het Diaconessenhuis in den Haag.

4765 In de nacht van 14 op 15 Jan. stierf Herman van Lennep aan longontsteking. In oude tijd was ik intiem met hem geliëerd,maar later bewandelden wy verschillende wegen. Cees Hartsen zag hem ook niet meer. Ik bezocht Mina, die niet bedroefd was.

Twee kerkeraadsleden van ter Aa by Breukelen kwamen JW. vragen om er predikant te worden. Het traktement bedroeg *f* 700,- en de boeren droegen *f* 500,- by.

Norrie zeide ons dat hy veel beter gewerkt had en de leraar Kuiper hem en 7 anderen een extra les in het Grieks wilde geven. Privaatles wilde hy niet geven,maar aan Henk had hy gezegd dat Nor de laatste weken zyn best gedaan had,

Op Zondag 22 Jan. woonden Lore en ik het avondmaal of liever het dondermaal by Klomp by,die niet dan boet- en treurpsalmen liet zingen en die ook aan de tafels voorlas.

Ds. van den Brink kwam logeren en wees de tuinbaas hoe deze de vruchtbomen moest snoeien. Max,Em en JW. reden schaatsen en JW. zakte by de duiker door het ijs. In Middelburg zakten Mevrouw de Braun en Freule van Doorn door het ijs en verdronken.

In het vertalen der Spreuken vorderde ik tot het 10de hoofdstuk. Zondag 5 Febr. preekte van Regteren Altena te Bussum over:" Totdat ik in Gods heiligdom inga." Totdat,voordat,nadat,een stroom van woorden en beelden,erg vermoeiend.

4766 Een priester,Henri Lasserre,had de vier Evangeliën in het Frans vertaald,en daar het Nieuwe Testament aan de Fransen onbekend is,lazen zy deze smakelijke vertaling met gretigheid. Zodra het heilig Officie, zoals die zondaren zich durven noemen,dit gewaar werd,plaatste zy Lasserre's vertaling op de index. Het was de 22ste editie.

Caroline inquieteerde zich over Jan Willem,omdat hy er afgewerkt uitzag,ofschoon zyn dissertatie nog niet gereed was. Zy vroeg my daarom of het niet beter was dat zy eerst trouwden en JW. daarna promoveerde. Ik ried dit echter af,uit vrees dat er dan van het promoveren niets meer komen zou,maar ik vroeg Prof. Matthes of JW. niet op de helft der dissertatie kon promoveren. Hy antwoordde my dat JW.'s kritisch en chronologisch gedeelte klaar was en ik nu het exegetisch gedeelte maar in elkaar moest timmeren ! Niet spotvrij !

In een brief van Cécile Paroz aan Caroline feliciteerde zy Aletta Gunning dat zy niet „Captain" Gunning geworden was. De vriendinnen van Cécile namelijk,die het leger verlaten hadden,deelden haar mede,dat zy niet langer hadden kunnen voortgaan met liegen. Telkens moesten zy met de dood in het hart op de platform springen om daar Hallelujah en Praise the Lord uit te brullen en bekeringsgeschiedenissen op te dissen,ofschoon zy er geen te vertellen hadden en niets dan teleurstellingen hadden ondervonden, en dan waren zy verplicht fraaie rapporten aan de En-Avant te zenden,daar zy wisten,dat indien zy de waarheid schreven en mededeelden wat haar ervaringen by het huisbezoek geweest waren,hoe men weigerde zich te bekeren, hoe weinig vrucht van haar arbeid te zien was,de Redactie haar verslagen niet zou opnemen. Er was dan ook geen Officier meer,die een woord van die Courant geloofde. Voor enige tijd waren aan de Officieren 40 nieuwe buitengewoon strenge orders ter ondertekening voorgelegd. Een vriendin van Cécile weigerde dit,en daar zy geld heeft,behoefde zy het niet te doen. Zo meent ook Cécile dat de Schochs er geen last van zullen hebben, omdat men ze om hun geld nodig heeft. Veler gezondheid is door de voortdurende arbeid,dag en nacht,gebroken en vooral zy,die salaris trokken, werden afgebeuld. Nu staan zy brodeloos,hebben haar beroep of handwerk laten varen,terwijl de familie niets van haar weten wil.

Herhaaldelijk hadden zy aan elkander gezegd:" Mogen wy voortgaan met liegen ?" Maar eenmaal onder het juk durft men het niet afschudden. Dat alles stond in Cécile's brief. Ik had grote lust om weer eens onze vriend Schoch te waarschuwen,vooral om hem ook te wijzen op het verbod in de Spreuken gegeven van zich borg te stellen. Ik had namelijk van Saar gehoord,dat Schoch voor de betaling der koopsom van de Vrede borg geworden is,ik meen voor *f* 50.000. Arme man ! Die Booth ziet er geen been in de mensen te ruïneren.

4767 Emilie schreef op 21 Febr. dat Carolientje niet wel was en Zondag 26 gaf zy slechte tijding. Wy vreesden zo dat het kind peritonitis had evenals onze Augusta en spoorden Maandag 27 naar Dieren. Baby had een pijnlijke trek in het gezicht,klaagde en hield het voedsel niet in. Wy hoopten dat het de tanden waren,die haar ziek maakten.
Zaterdag 3 Maart schreef Emilie dat het kindje de vorige dag stuipjes gehad had.

Op 1 Maart werd Jan Willem te Rekken beroepen.
Het rapport van Norman over Jan en Febr. was beter. Latijn,Frans en Duits 3½,Nederl.,Vaderl. Gesch.,Mathesis en Algebra 3, Grieks 2.
De winter was bitter koud met N.O.wind en veel sneeuw.
Op Dinsdag 6 Maart vernam ik in Amsterdam dat Mevr. van Eeghen een telegram van Max gekregen had met bericht dat de kleine schat hersenontsteking had en Mevr.van Eeghen met Debora naar Dieren vertrokken was. Dinsdagavond,toen ik by Anna en Constance was,kwam Mevrouw van Eeghen daar vertellen dat zy het kleintje niet erger gevonden had. Het sliep rustig zonder stuipen,maar gebruikte weinig. Wy vleiden ons dus,nu alle symptomen goed waren,met herstel,maar Woensdag te 12 uur bracht Frank my een telegram van Max:" Baby stervende,zacht.",en aan het station te 4.50 bracht Frank my een tweede telegram van Max:"Baby heengegaan." Zy was op 9 Februari 1 jaar geworden.

4760 Lore was die ochtend al naar Dieren vertrokken en ik reed er Donderd. 8 Maart heen. Te Amersfoort kwam Henk in de trein en te Zutfen de Beaufort. Te Dieren vonden wy behalve Lore,Mevrouw v.Eeghen,Mia Oyens,Jan van Renswoude en Lou. Baby zag er beeldig uit met gevouwen handjes en gekroond met witte bloempjes. De diacones had slechts één nacht by haar gewaakt en haar toen zó geschikt. Baby was letterlijk ingeslapen zonder stuip of vertrekking. Mooi voorhoofd,lief neusje,lange wimpers en hoge wenkbrauwen.
Mia Oyens en Lore gingen te Arnhem rouwgoed voor Em bestellen,terwijl Henk en ik met Andreas Brandt naar Velp reden,waar Maria Lore en my te logeren vroeg. Wy aten te Dieren met ons negenen; Henk,Mevrouw van Eeghen en haar kinderen vertrokken om 7 uur,Lore en ik werden te 9 uur door Nepveu's rytuig afgehaald.
Vrijdag 9 Maart. Met Lore reed ik in een voortdurende kletter te elf uur naar Dieren. Baby was nog niets veranderd. Anna,Constance en Maria kwamen te 1 uur,maar vertrokken vóór het eten,zodat Lore en ik met Max en Em alleen bleven. 's Avonds kwam de photografie,die na Baby's dood gemaakt was en perfect geleek. Per trein van 8.52 spoorden Lore en ik naar Velp terug.

4769 Zaterdag 10 Maart reden wy te elf uur met Nepveu en Maria naar Dieren, waar wy Jan Willem,Frank,Constance,Debora,Anna van Eeghen,Christiaan Beels en Andreas Brandt vonden,en te 12 uur reden wy naar het kerkhof. Er waren kransen van Mevrouw Bentinck,Mevrouw Fagel,Maria Nepveu en Jaantje. Ik zat met Max,JW. en Frank in een huurkoets,Nepveu,Brandt en Chr.Beels in het rytuig van Nepveu. Ik sprak een enkel woord by het graf en daarmede was de treurige plechtigheid afgelopen. Frank en Constance vertrokken te 4 uur en ik 's avonds,terwijl Lore te Dieren bleef.

In die week stierven de oude Keizer van Duitsland Wilhelm I en Jan van Tuyll,de man van slappe Mie Elias,die te Arnhem woonde. Hy had de slechte gewoonte van zyn rekeningen niet te betalen,zodat die by zyn vertrek uit Amsterdam tot duizenden waren opgelopen. Gelukkig liet een tante van zyn vrouw,Juffouw Faas Elias,haar een groot vermogen na en toen werden de schulden afgedaan. Oom Henk,die hem jaarlijks aardappelen van Keyduin leverde,liet zich niet afschepen,maar zond hem dagelijks de kwitantie,totdat hy die voldeed.
Zondag preekte Jan Willem te Dieren voor Max over Hebr. 12:1.
Norrie moest een opstel maken over de slavernij.

Lore schreef die Zondag 11 Maart aan Henriette Insinger uit Velp:
" Merci beaucoup de ton aimable lettre si sympathique. Oui, tu as bien
" raison, nous passons par des jours bien douloureux et si tu avais connu
4770 " notre chère petite, tu ne le comprendrais que trop bien, car elle était
" particulièrement charmante et endearing. Les pauvres parents sont natu-
" rellement profondément affligés, mais le Seigneur les soutient et console
" d'une manière visible. Je passe mes journées à Dieren et rentre le soir
" chez Marie. Demain je compte revenir à Bantam. Ta Caroline."

Ik bezocht Caroline Gunnings grootouders Hoog, die 89 en 86 waren, maar nog vol jeugdige energie, en Bregje v.d.Poll. Nor moest een opstel maken over Arbeid Adelt.

Zaterdag 17 Maart kwam Couturier, die berekende dat wy 30 mensen konden hebben aan een dubbele tafel en 5 aan een tafeltje in de porte brisée.

Daar Matje Schinkel en vacance was, Mietje Fontani ziek, Floris weg en Betje te Ankeveen, behielpen wy ons met de schoonmaakster, en het ergste was dat Betje, de keukenmeid, die wy Zondagavond tot middernacht afwachtten, niet thuis kwam om de sneeuw. Maandag 19 Maart woei er een storm uit het Noorden en dreef de sneeuw door alles heen tot in de balkonkamer en de voorvestibule. Zelfs in de oranjerie van Swaenenburgh vroor het.

4771 Met medewerking van de Kuyperianen werd Domela Nieuwenhuis tot lid der Tweede Kamer te Schoterland gekozen.

Wy zonden onze invitaties rond voor het aantekeningsdiner van 5 April. Onder de uitnodiging stond:" Une voiture vous attendra à Hilversum au
" train qui quitte Amsterdam à 4.46 et vous reconduira à Hilversum pour
" le dernier convoi de 10.25." En voor hen die van de kant van Utrecht kwamen, waren andere uren vermeld. Wy kregen bedankjes van Ethel Labouchere, Hendrik van Loon, Willem van Lennep, Mevrouw van Eeghen en Mevr. Nancy Labouchere. Constance mocht niet blijven logeren !!

Donderdag 22 Maart woonde ik by Constance van Loon een meeting by van Boegner, die van 8½ tot 10 over de Zending in Zuid Afrika sprak. Er waren 60 toehoorders; de collecte bracht slechts ƒ 60,- op, waaronder myn biljet van 40. Boegner zag er vermoeid uit. Ik ried hem aan om zich niet af te beulen maar een secretaris te nemen. (Uit erkentelijkheid bezocht hy my 17 jaar later, de 13de Maart 1905 te Haarlem.)

Zaterdag 24 Maart nam Jan Willem het beroep te Loenen op de Veluwe aan. Wy gaven aan de 68-jarige Anna van Loon twee groentelepels met haar wapens. Wy kregen nog bedankjes van Louise Elout, Insinger en Kee van Lennep.

4772 Zondag 1 April beviel Jacqueline Tindal van haar tweede kind, een meisje Helene.

Donderdag 5 April gaven wy ons aantekeningsdiner aan Frank en Constance. 's Ochtends liet haar moeder weten dat zy niet kon komen. Te 12 uur kwam Couturier met een kok en vijf knechts in een grote glazen wagen, en te 2 uur een knecht van Hanraadt, een sukkel met de ballons, terwijl drie timmermansjongens de schuiten optuigden. Wel scheen de zon maar er blies een scherpe Noorden wind, zodat men rilde van de kou by het kijken naar het optuigen.

Te 5½ kwam Charles met Constance, Frank en René Labouchere in zyn eigen rytuig oprijden, terwijl Marie Huydecoper iets later ook in haar eigen equipage arriveerde. Tegen 6 uur brachten 5 rytuigen van Boeschoten de overige gasten, makende met ons negenen 34 personen. Alleraardigst was de douce reconnaissance tussen Christiaan en Anna Pauw, die elkander niet gezien hadden sedert hy vóór 1852 aan de Voomberghen les gaf in het hombrespel.

Wy dineerden van 6¼ tot 7. Vele toasten. Van het dessert werd niets genomen. In Lore's boudoir werd gerookt en in de zaal had de dialoog tussen Dora en Foef Labouchere plaats. Daarna werden de luiken geopend
4773 en maakten de twee geïllumineerde schuiten en de tien potten Bengaals vuur een pover effect. De glazen waren beslagen. Te 9½ vertrokken de rytuigen en te 10½ de Zeistenaars en Couturier.

Vrijdag 6 April moest ik de installatie bywonen van de nieuwe Griffier aan het Hof, van Strijen. Deze bleek een alleraangenaamst mens te zyn en wy hadden dus by de ruil gewonnen, want zyn voorganger van Varik was een onmogelijke vent, zuur, onbeschaafd en brutaal.

Wy vernamen dat de jongens van het dorp gedurende de verlichting der schuiten vlak voor de ramen van de zaal hadden gestaan om de Bruid te be-

Anna van Loon vond het jammer dat de Bruid geen tournure had en zo weinig van de versierde verandah en de tafel had gezien. Die tournure kenschetste de goede Paan.

Woensdag 11 April ging Lore naar Mezger, die zy over haar been had geraadpleegd; hy kon nog niet beslissen of het jicht was dan wel het gevolg van de oude kwaal, vocht uit het ruggemerg.

Voor Lagerwey had ik weer ƒ 300,- gecollecteerd, maar hy schreef my dat hy, na daarmede enige oude rekeningen te hebben afbetaald, nog ƒ 600- schuld had. Dat was het vat der Danaïden.

Vrijdag 13 April spoorden wy te 10 uur met Miek en Dora naar Utrecht, waar een rytuig ons afhaalde en naar het Slot bracht. Voor de koffie bekeken wy de massa cadeaux, één kamer vol zilver en een andere vol cadeaux. 4774

Te 1½ kwamen de eerste visites, 101 in het geheel, o.a. Giep van Hardenbroek, oude beau van Emmy met zyn lelijke vrouw, en de prachtige 80-jarige de Pesters. Verder Ethel Labouchere, die ik niet meer zo mooi vond. Haar man Charles was er niet, omdat hy op het kantoor moest blijven, daar John Sillem in zyn keel gesneden was. Willem en Hendrik van Loon en myn broer Willem brillaient par leur absence, maar Warner, Insinger en Henriette, Maria, Andreas Brandt enz. kwamen wel. Wy aten op het Slot en keerden 's avonds naar Bantam terug.

Zaterdag 14 April vertrokken wy naar Amsterdam, Lore om haar been aan Mezger te tonen. 's Middags woonden wy het feest by ten huize van Constance van Loon-Voombergh. De kinderen van Ernst en Adèle Labouchere en Louky van Albert Lab. zeiden beeldige Eng. versjes op en stelden tableaux vivants voor: Frankness and Constance, Solon en Croesus, Ulysses en Penelope.

Een nieuw Ministerie Mackay-Keuchenius verving het derde Ministerie Heemskerk. Onder diens bewind was de Grondwet herzien, het Kiesrecht zó uitgebreid, dat het getal kiezers van 100.000 op 350.000 gebracht werd, de bepalingen omtrent de troonsopvolging werden verduidelijkt, de Eerste Kamer werd niet meer alleen uit de hoogst aangeslagenen gekozen, maar ook uit hen, die hoge openbare betrekkingen bekleedden of bekleed hadden, en kreeg het recht van enquête, terwijl zy voortaan uit 50 leden bestond. Geestelijken of bedienaars van de godsdienst werden niet langer van het lidmaatschap der Staten Generaal uitgesloten en de bepalingen omtrent de defensie werden herzien. Het nieuwe Ministerie bestond uit Aeneas Mackay, Binnenl. Zaken, Keuchenius Koloniën, Hartsen Buitenl. Zaken, Godin de Beaufort Financiën Bergamius Oorlog en Ruys van Beerenbrouck Justitie. Deze twee waren Rooms en het was dan ook aan de verbonden anti-revolutionnairen en Roomsen te danken geweest dat zy by de verkiezingen de meerderheid behaald hadden. Later kreeg de Savornin Lohman in dit Ministerie een zetel. Het leefde drie jaar van '88 tot '91, doch toen Bergamius de persoonlijke dienstplicht wilde invoeren, scheidden de Roomsen zich van de A.R. af en verkregen de liberalen de meerderheid, zodat in '91 een liberaal Ministerie Tak- van Tienhoven aan het roer kwam, dat ook slechts drie jaar leefde. 4775

Maandag 16 April woonden wy het diner by Ernst en Adèle Labouchere by, dat prachtig was. 24 couverts. De Bruid en Bruigom zaten onder een troonhemel. 's Avonds tableaux vivants naar schilderijen: die erste Liebe, voorgesteld door Charles en Ethel (in een interessante positie), die Löwenbraut (Debora van Eeghen), en La Musique consolatrice (René en Marie Labouchere, leunende op zyn dij). Thérèse Schwartze had alles geschikt en Ernst en Adèle accompagneerden met zang en piano. Vader Charles was er ook. 4776

Dinsdag 17 April had ik zitting tot 4 uur. Daarna moest ik met Lore, Frank en Constance de séance by de notaris bywonen en te 6½ het feestmaal by de Insingers, dat alles overtrof. 34 couverts. Op tafel waren enorme manden met witte en rode rozen, witte seringen en viooltjes en een pièce de milieu, dat Régnier uit een kast gehaald had en waarvan Henriette het bestaan ignoreerde. Over de 100 waskaarsen verlichtten de zaal en negen knechts dienden. 's Avonds verscheen Henk met een drietand en een witte baard als de Rijn en zeide een door hem vervaardigd gedicht op om aan te tonen hoe de Rijn langs Nymegen en Zeist stroomt, waarna Fanny als zyn jongste dochter de Vecht voorstelde, die langs Breukelen vloeit. Zy overhandigde een door haar gemaakte tekening van Rustenburg, het huis in Breukelen. Daarna verscheen Olga als Sapho, Debora als Jeanne d'Arc, Mia Oyens als verpleegster van het Roode Kruis, Ernst verbindende, Christiaan Beels

en Anna van Eeghen als Picciola in de gevangenis en ten slotte Caecilia haar instrumenten latende vallen om naar hemelse muziek te luisteren,door Debora voorgesteld,omgeven door Petrus (Adr.Oyens),Johannes (Mia Oyens), Paulus (Ernst van Loon) en Barbara (Olga) alles met begeleiding van piano of orgel en gezang. Het was schitterend.

4777 Woensdag 18 April was Lore's been weer zó pijnlijk dat zy andermaal Mezger raadpleegde,die haar tegen Zondag terugbestelde en dan haar onderzoeken zou.

JW. corrigeerde 's avonds de eerste proef van zyn dissertatie. Het was opeens zomer geworden. Het gras golfde al een weinig,de lelietjes kwamen uit de grond,de seringen waren in knop,de ribussen byna in bloei, een viooltje vertoonde zich voor Lore's boudoir en de eerste nachtegaal liet zich evenals de koekoek horen.

Vrijdag 20 April was het lief voorjaarsweer en spoorden wy te 9.30 met Jan Willem en Dora,Christiaan en Louise naar Utrecht,van waar een grote glazen wagen ons naar het Slot bracht. Miek lag sinds Maandag te bed en kon dus niet mee. Arme Miek ! Te 11¼ reden wy naar het Raadhuis. In de kring zaten behalve de ouders,broeders en zusters,tantes,ooms en Ernst van Loon,ook 4 bruidsmeisjes: Foef Labouchere,Dora,Louky Labouchere en Jetje Hovy. Jan Huydecoper sprak heel lief. In 12 rytuigen reden wy te 12 uur naar de Kerk,waar het stampvol was. Max sprak meesterlijk naar aanleiding van Exodus 23:15 "Indien Uw aangezicht niet medegaat doe ons dan van hier niet optrekken." Henriette Insinger,die Max nooit gehoord had,was opgetogen.

Te 2 uur ving het bruiloftsmaal aan,64 couverts. Er waren toasten van Charles,Henk,Ernst Labouchere,Max.Christiaan en my. Christiaans 4720 toast was heel amusant.o.a. over de brutaliteit van Frank,die hem had gefeliciteerd met de enkele stem,die hy voor de tweede Kamer gehad had, waarop Frank zeer gevat antwoordde dat Chr's toast er hem 64 (het aantal aanzittenden) bezorgd had. Jan van Lennep was niet aanwezig,maar had een gedicht gemaakt,dat gedrukt werd rondgedeeld en door my moest worden voorgedragen. Dat Heemskerk de aantekening en bruiloft bywoonde was niet als neef,maar omdat hy Frank als associé genomen had. Het jonge paar vertrok naar Middelburg en Lore en ik met Max naar Aardenburg,waar wy te logeren gevraagd waren.

Zaterdag 21 April vertrok ik per stoomtram naar Driebergen en van daar naar Bussum,waar Norman my afhaalde. Lore had te veel pijn aan het been om mee te gaan en toen ik haar de volgende dag noch aan de trein van half één,noch aan een latere vond,begreep ik er niets van en maakte ik my ongerust,maar ik moest 's avonds naar Amsterdam,en zie ! daar vond ik Lore,myn bruiloftsverzen aan Anna en Constance en Hendrik voorlezende.

's Ochtends was er een telegram uit Queenboro' gekomen: Splendid 4729 passage.Monday "Ilfracombe".

Mezger had Lore onderzocht en gedecreteerd dat het knobbeljicht was, die door het lichaam woelde en de maag in hevige mate had aangedaan. Haar hart was goed maar de pols uiterst flauw. Hy eiste dus dat zy zich tweemaal daags zou laten behandelen. De uitkomst heeft bewezen dat Mezger zich vergiste,want van knobbeljicht is nooit sprake geweest.

Maria Schreef:" Comme je te plains d'avoir cette vilaine et ennuyeuse
" cure en perspective. Si seulement il frappe ou pince juste,alors tout
" sera bien,mais on pourrait avoir mal aux yeux,aux cheveux ou à l'orteil,
" que ce serait encore l'estomac ou les intestins qu'il trouverait en
" faute. Je te conseille beaucoup du lait de beurre,que Mezger néglige
" de recommander et qui pourtant seconde si bien la cure; j'ai cependant
" peur que ton estomac n'est aussi pas tout à fait innocent et je pense
" que tu es un peu sur les dents de toutes les émotions et fatigues des
" derniers temps. Je suis encore toute pleine de la fête de Vendredi; il
" y avait comme à Bantam presque trop de jouissances à la fois; ils sont
" heureux ces deux d'avoir été bénis comme cela,cela les accompagnera
" durant toute leur vie et au delà ! As-tu de bonnes nouvelles ou sont-ils
" trop "in a trance" pour écrire ?"

" J'ai fait faire mon portrait pour Charles,mais c'est affreux comme
" j'ai vieilli depuis le dernier; je ressemble à Madame Scheltema née
4780 " Baronne van Eck et à Hansje van Lennep,et le tout est monstrueux,dus
" niemand krijgt er een; peut-être que je le ferai refaire pour voir si
" j'ai embelli dans les entrefaites ! Un tendre baiser de ta Michon ."

Maandag 23 April had Lore haar eerste séances by Mezger,'s ochtends de maag en 's middags het been,en toen ik Dinsdag in stad kwam vond ik dat zy er patent uitzag en zeide zy my dat Mezger zich zo lang met haar bezig hield en zo considerate en vriendelijk was,terwijl hy in de regel brusque,lomp en ongemanierd was. Als hy haar lijf gemasseerd had haalde zy ruimer adem.

Frank schreef dat hy en Constance te Middelburg het Stadhuis gezien hadden en in Keyzers Hotel te Londen logeerden,by Spurgeon in de kerk en by Annie,de kindermeid geweest waren.

Donderdag kreeg ik van Frank een briefkaart uit Ilfracombe waar het hard woei en duur was en zy veel pleizier hadden.

Ik moest een door van Dijk saamgeroepen bijeenkomst te Utrecht bywonen,waar ik meer dan 40 predikanten vond plus Gunning. Van Dijk wilde gelden zien bijeen te brengen om onvermogende jongens in de gelegenheid te stellen 6 jaar lang een Gymnasium te bezoeken en stelde voor een Bestuur te kiezen en tot president te benoemen Dr.A.W.Bronsveld,tot vice-praeses Francis van Gheel Gildemeester,tot secretaris de Visser,uit Rotterdam,
4781 en my tot penningmeester. Ik protesteerde,want by de beraadslagingen had ik my tegen het voorstel verklaard op grond dat ik het verkeerd vond als er enkel arme jongelui uit de mindere stand predikanten werden,maar het baatte my niet; de anderen namen het aan en bewogen my dit ook te doen, en zo liep ik in de fuik.

Nor woonde met Henk en Fanny de opvoering by van Papa's Othello. Zaterdag 28 April kwam Lore buiten tot Maandag, 's Avonds was haar been goed,maar 's ochtends by het ontwaken miserabel,stijf en pijnlijk. Toch maakte zy Zondag met my driemaal een kleine wandeling,en 's avonds wedijverden de nachtegalen met de vinken en fauvettes wie het luidst zingen kon.

Constance schreef dat zy een rytoer gemaakt hadden boven op een coach and four. Ik zond het goed van Frank,35 stuks,per schipper naar Breukelen.

Zaterdag 5 Mei kwam Lore buiten met Norrie,wiens rapport slechter was dan het vorige en waarop alweer stond dat hy niet zou overgaan,weshalve Henk ons ried hem nu reeds van het Gymnasium af te nemen en by Dr. Meyer privaatles te laten nemen.

Ik bracht de vertaling der Spreuken ten einde.

4782 Frank kwam terug van de huwlijksreis en bracht voor my een tas mede en voor Lore eau de lavande en „The Book and the Land."

Zaterdag 12 Mei kwam Lore weer met Norrie buiten, Zy bracht een brief van de Rector mee,die klaagde dat Nor te laat op school kwam en van de les werd weggezonden en er byvoegde dat hy hem gedurende 3 dagen van het Gymnasium verwijderen zou,wat met wegjagen gelijk stond. Dr.Meyer schreef my dat hy Nor geëxamineerd had en het Latijn niet onvoldoende was, het Grieks wel.

Maandag 14 Mei haalde ik te 5 uur Lore aan het station te Hilversum af en at ik met haar,Henk,Saar,Piet en Ada Blom by Christiaan,die 60 geworden was. Henk deelde my mee dat Nor die ochtend by de Aardrijkskunde les wegens babbelen door de Rector met 3 dagen verwijdering gestraft was. Lore en ik waren bitter bedroefd,want Nor was de eerste zoon die het ons zo moeilijk maakte. Lore vond niet dat zy by Mezger vorderde.

4783 Donderdag nam Nor zyn eerste les by Dr. Meyer en 's middags zyn le privaatles in de mathesis en Zaterdag twee uur lang zyn tweede les by Meyer.

Lore schreef my dat zy Donderdag wakker wordende,niet stijf was en geen pijn had en dus vond dat zy toch wel vorderde,waarop ik antwoordde dat ik vurig hoopte dat haar beterschap dagelijks zou toenemen,opdat zy ons spoedig mocht worden wedergegeven,daar het zonder haar niet was uit te houden,maar dood melankoliek was.

Maandag 21 Mei reed ik met Lore in de tentwagen naar Rustenburg te Breukelen. Wy vonden het huis beeldig. Suite van 4 by 4 en 4 by 5 meter. Eetkamer aan de andere zijde,kleine keuken,lieve verandah en grote tuin. 's Avonds keerden wy per trein van Nieuwersluis terug,Lore naar Amsterdam en ik naar Bantam,daar ik eerst Woensdag weer zitting had.

Constance van Loon gaf aan JW. en Caroline 12 stoelen,een canapé, een karpet en gordijnen; de Insingers gaven een trumeau.

Donderdag 24 Mei moest ik de vergadering van Chr.Onderwijzers te Arnhem bywonen. Te 4 uur spporde ik naar Dieren. Emmy had 's avonds haar meisjesvereniging en ik wandelde twee uur lang met Max.

4784 Zaterdag 26 Mei kwam Lore buiten met Marie de Savornin Lohman. Henkie van der Vliet stierf te Parijs. Hy had een lamme arm et des pieds bots. Burdet was zyn gouverneur.

Vrijdag 1 Juni had ik de eerste vergadering van het Gymnasiumfonds te Utrecht met Bronsveld,van Gheel Gildemeester,de Visser en de subst.off. te Zutfen Martens van Sevenhoven.

Lore at die dag by de Gunnings ter ere van JW. die 25 geworden was en kwam Zaterdag weer buiten met Marie Lohman,maar had weer last van duizelingen.

Daar Floris Levendig al geruime tijd vertrokken was,na zyn verkering met de 's Gravelandse danseuse v.d.Berg verbroken en zich met de 4 jaar oudere Mietje Fontani verloofd te hebben,zochten wy weer een nieuwe knecht en vestigde zich onze keuze op Ott Stegenga uit Koudum,die 26 jaar was, groot,breedgeschouderd en die een broer was van de predikant te Loosdrecht. Hy zag een weinig scheel,stotterde en had een begin van longontsteking gehad. Hy was de zoon van een boer en zeide:" Ik versta van alles,ook " Engels,en al wat Meneer gebiedt doe ik." Hy vond Bantam een aards paradijs en veel schoner dan Velp of Gaasterland.

4785 Zaterdag 9 Juni kwam Constance voor het eerst met Frank als echtpaar logeren. Dat was heerlijk. Minder heerlijk was het dat Agnes niets deed dan huilen omdat Carel niet promoveerde.

Donderdag 14 Juni bracht Lore de Gravin de Germiny en haar dochter, beide devote Roomsen uit Gouville by Rouen in Normandië buiten.

Maria Nepveu schreef :" En réponse à la carte postale de ton cher " mari je te dirai que j'ai commencé par écrire à la grande dame Punck (Agnes) " afin de savoir si elle désire encore Lou avant le 28; car tu " comprends que je n'oserais pas accepter pour Lou à Bantam avant d'avoir " fait une tentâme Swaenenburghwaarts; ce ne serait pas à faire pour la " bonne enfant de se prélasser chez toi and to face the black frowns de " l'autre côté du pontje,cela lui gâterait tout son plaisir,et elle en " aurait beaucoup chez toi,si ce n'est pas indiscret et trop druk pour " une pauvre malade encore si peu rétablie que toi; je me fais scrupule " d'accepter une aussi aimable et généreuse proposition,mais je n'ai pas " envie de la refuser non plus,car je sais bien que tu es vraie et franche en dat je meent wat je zegt. "

" Je suis si contente que Maurice me dit que tu es mieux,que tu n'as " plus ces abominables vertiges et que Mezger compte bientôt te lâcher. " Il fait vraiment trop chaud pour des expéditions quotidiennes pareilles " et tu dois avoir le temps de te reposer et de prendre haleine avant de " recommencer à festoyer. Scheelt het Louky en Ada (van Loon) ook in de
4786 " grote darm ? en moeten zy nog opgepoetst worden vóór de triomfale entree " te Hydepark ? Est-ce qu'elles doivent venir à l'Amstelhotel comme de " simples mortels ou se font-elles frotter chez elles? "

" Y aura-t-il une espèce de réception à Bantam et quand ? Comme nous " manquerons de lieve diertjes van Dieren ! Heureusement que Max viendra " loger une couple de fois pour prêcher et faire son parish work; les " Welter sont enchantés d'eux; het zyn ook net mensen voor mekaar,ook " zo fatsoenlijk en intellectueel !".

Vrijdag 15 Juni ontsliep Keizer Friedrich,na drie maanden geregeerd te hebben. Agnes zeide my dat Carel niet wilde promoveren en een kantoor zocht.

Zaterdag 16 Juni was Lore voor het laatst by Mezger. Wy kochten een muilezel te Kralingen voor *f* 250,- op aanbeveling van de predikant. Hendrik gaf *f* 500,- aan Lore om Mezger te betalen. Dat was een heerlijke verrassing. De vrouw van van Dijk was ook door hem behandeld en daarvoor vorderde hy *f* 250,-,ofschoon hy aan van Dijk per briefkaart beloofd had haar gratis te zullen behandelen.

Lore kocht een cartonnier voor *f* 40,-. Deze staat nu in myn zitkamer te Haarlem (1904). Johanna Gunning logeerde by ons om met Norrie de samenspraak te repeteren.

Dinsdag 19 Juni woonde ik de installatie by van de nieuwe subst. officier A.A.Pélerin,die uit Tiel kwam.

4787 De muilezel bleek meer dan lui te zyn. Op de zolder werd het kachelhok in een slaapvertrek voor de knecht herschapen.

Woensdag 20 juni at Mia Oyens met Ida by ons en wees zy my de plek by de mosbank,waar Willem Elout haar in 1870,één jaar voor haar huwelijk, gezoend had en ten huwelijk gevraagd had, Zy bedankte hem omdat hy ongelovig was,ofschoon zy hem beminde !

Ter ere van Clemens Beels en Gé Schimmelpenninck was er een aantekeningsdiner te Zandvoort.

Maandag 25 Juni promoveerde Jan Willem te Amsterdam op een proefschrift over de 70 jaarweken van Daniël. Rector Magnificus was Prof. JW. Gunning, promotor Prof. Matthes, paranymfen Max en Verrijn Stuart. Ik opponeerde het eerst, daarna van Nes, Pont en de Prof. Hoekstra, van Toorenenbergen en Knappert. Het judicium luidde cum laude. Te 5¼ diner by Caroline's ouders, buiten wier gezin aanzaten Prof. Matthes, Henk, Fanny, Max, Frank en Constance, Norrie, Willem en Mimi Gunning en Verrijn Stuart.

4788 Donderdag 28 Juni gaven wy ons feest ter ere van het Bruidspaar. Te 12 uur kwamen zy met de ouders Gunning enz. Wy dineerden van 1-3. Gewandeld van 3-5. Toen volgde de samenspraak van Jan en Lien (Nor en Jo), daarna gedicht van Cats (samenspraak tussen Marie en Arnolda) en tableaux vivants: "Verblijdt U in de hope, Weest geduldig in de verdrukking en Volhardt in het gebed." Het eerste was Jo als bruid, die er allerliefst uitzag, het tweede Arnolda als een arme weduwe met een kind (Dora) en een oudere dochter (Jo), en het derde de 5 wijze maagden met lampjes. Johan had er de verzen voor gemaakt en Melle Bader had de meisjes Gunning op Swaenenburgh de costumes helpen naaien. De 5 maagden werden voorgesteld door Marie, Aletta, Arnolda, Johanna en Miek. Daarop volgde een goûter met kruidewijn en eindelijk hield de vader der Bruid in de verandah een voordracht over
4789 een episode uit de Historie der Longobarden. Te 9 uur vertrokken de Gunningen in drie rytuigen, Constance van Loon en Lou in haar eigen equipage. Lore was natuurlijk doodop. Het had tot 12½ geregend, maar later was het mooi weer. Jan Six had aardbeien en meloen gezonden.

Maandag 2 Juli gaf Agnes een pannekoekenpartij aan het Bruidspaar, waaraan 16 personen deelnamen, maar ik niet omdat ik te Utrecht een vergad. van het Gymnasiumfonds moest bywonen.

Donderdag 5 Juli was er receptie op de O.Z.Voorburgwal 314, die door 64 personen bezocht werd. Emilie was buiten gebleven.

Max en Em, Frank en Constance bleven tot 1½ op om versjes te maken voor de partij van de volgende dag, door Henk en Fanny te geven.

Vrijdag 6 Juli regende het tot 12 uur. Per trein van 10.50 reden wy naar Haarlem en 1½ in drie sociables naar de Ruïne van Brederode en vandaar naar Klein Bentveld, waar de eigenaar Henri Enschedé ons opwachtte en de tafel in zyn jachthuis gedekt was. Henk en Fanny gaven aan het Bruidspaar een gastenboek, waarin Fanny het huis getekend had en ik een rijmpje schreef.
4790 Wy dineerden met ons 15eh en zaten als volgt: Bruigom, Bruid, Ik, Constance, Henk, Arnolda, Emilie, Norman, Jo, Lou Nepveu, Frank, Miek, Fanny, Max en Lore. Het diner bestond uit soep, croquettes, galantine, kip en taart met champagne. Toasten van Henk, Max en Frank. Daarna gaf Constance als waarzegster aan allen presenten. Te 7 uur reden wy naar Zandvoort, waar wy thee dronken en te 9.14 spoorden wy naar Bantam terug.

Ik vergat détails te geven van het feest by Agnes, maar, daar ik het niet heb bygewoond, herinnerde ik ze my niet. Nu vind ik echter een briefje van Lore aan Anna van Loon, waarin zy schrijft: " La fête chez Agnes était
" charmante et nous avons été favorisés la plus grande partie de la jour-
" née par un temps charmant. Dabord déjeuner en plein air, jambon et petits
" pois, poulet et salade et puis des crêpes et pour dessert des fraises.
" Pendant que nous étions à table Arnolda et Marianne Gunning sont venues
" travesties avec des instruments de musique en mains, une lyre et un vio-
" lon et ont chanté une amusante poésie sur toutes espèces de mélodies
" pour raconter la vie et le courtship de JW. et de Caroline. C'était très
" spirituel, Et après eux sont venus les enfants Vogel, Ravenhorst et Otten
" avec un bouquet et une poésie (faite par Agnes) que l'ainée a récitée.
" Ensuite la fiancée a reçu un plat rempli de bruidsuiker, qu'elle a pu
" leur distribuer. Le déjeuner était donc très gai et à 4 h. quatre voi-
4791 " tures nous ont conduits à Soestdijk en faisant le détour par le Vuurse
" et Pijnenburg. C'était un charmant tour et comme les Gunning n'avaient
" jamais vu Soestdijk tu comprends qu'on s'est amusé. Nous avons commencé
" par voir le palais, puis le parc par une pluie fine et avons fini par un
" goûter très soigné de pain, gâteaux, fruits, thé et vin pour reprendre à 8½
" le chemin de Hilversum. Tu vois donc que la fête d'Agnes a très bien réussi.
" Louise Six et Lou Nepveu en étaient et celle-ci est restée chez nous pour
" fêter aujourd'hui son anniversaire. Nous étions donc 22. Aujourd'hui
" nous avons JW. chez nous, mais c'est mélancolique, car il n'est venu que
" pour emballer toutes ses affaires, et demain il nous quitte pour tout de
" bon ! C'est en Suisse qu'ils comptent faire leur voyage de noce, mais ils
" ne voyageront pas beaucoup pour pouvoir jouir de l'air, d'abord à Haupt-
" weil, puis à Finhaut, où l'air est délicieux, au dire de Cécile Paroz."

Wy misten Frank reeds en moesten nu ook van Jan Willem scheiden. Anna schreef:" Pauvre chou,comme tu dois manquer ton Frank; c'est dur " aussi de ne pas oser se plaindre; on te l'a enlevé trop tôt et pour " toujours. Je le sens tellement pour toi et pour ton mari et pour toute " la maison."

Zaterdag 7 Juli reden wy met ons zessen,Lore,Max,Em,Frank,Constance, Lou Nepveu en ik per brikje van Boeschoten naar Vreeland,waar te 11.37 de trein uit Amsterdam met een salonwagen stilhield,waarin Prof. Gunning, 4792 JW. en 5 dochters (Marianne ontbrak) gezeten waren. Wy spoorden naar Driebergen,(de salonwagen was door Tante Ceejet Labouchere besteld) vanwaar twee afzonderlijke rytuigen van de stoomtram ons naar Doorn brachten. Aldaar dejeuneerden wy te del Sol by Anna en Tane en daarna reden wy in vier rytuigen een mooie toer over Sandenburg,Broekhuizen en Maarsbergen. Ik zat in Ceejets rytuig met Lore,Gunning en Anna Prins,dan volgden JW. en Caroline in een panier,en in de twee andere rytuigen zaten de overigen met Zus Labouchere. Te 4½ uur op het Huis te Doorn gekomen wachtten de drie kinderen Prins ons op met oranjebloesem en dronken wy in de hut thee en roden Moezelwijn. Daarna wandelden wy en zetten wy ons te 5½ aan tafel. Er waren 28 couverts. Ceejet opende de rij der toasten,daarna spraken Gunning,Frank,ik,Henk,Warner,Tijo van Eeghen,Frans Labouchere en Gratia Schimmelpenninck uit naam van haar afwezige man. (Prins was ook afwezig).

Te 8½ vertrokken wy in vier rytuigen naar de trein,waar wy weer in de salonwagen plaats namen. Alles was door Ceejet bekostigd. Max vertrok naar Dieren,waar hy de volgende dag moest preken. Em,Frank en Constance gingen met ons naar Bantam mee en deze twee waren onafscheidelijk.

4793 Vrijdag 6 Juli trouwden Clemens Beels en Gé Schimmelpenninck en zegende Hogerzeil het huwelijk in. Saartje Brandt engageerde zich met de Neufville en Cornelis van Eeghen met een mooi jong meisje Boissevain (Mary). Dit knakte Marie,de 20-jarige jongste dochter van Frits en Hansje Schimmelpenninck,die begon te kwijnen en na een lijden van vele jaren in 1902 bezweek.

Dinsdag 10 juli vertrokken wy: Lore,Agnes,Emilie,Constance,Miek,Nor, Dora,Melle Bader,Matje,Mietje en ik te 9.50. In het huis der Bruid moesten wy op JW. wachten,wat Willem van Loon zeer ongeduldig maakte. Toen hy met zyn Bruid binnentrad zongen wy hun twee door Arnolda vervaardigde coupletten toe en te 12 uur reden wy naar het Stadhuis,het Bruidspaar in het rytuig der Insingers,de ouders in dat van Hendrik en de overigen in die van N.G.Pierson,Lange en Jan van Eeghen. Getuigen waren Prof.J.W.Gunning,Johan Gunning,Willem van Loon en Henk. Warner trouwde het Bruidspaar met een lieve toespraak.

In de Nieuwe Kerk zaten in de kring behalve de moeder der Bruid,Lore en ik,de broers en zusters,de tantes Constance van Loon,Anna,Tane,Henriette, Agnes,Maria,Saar,Christiaan en Louise,Agnes van Loon,Prof.Marius Gunning en echtgenote,Mevrouw Adriani-Gunning,de Heer Jacob Hoog en echtgenote. Gunning had tot tekst gekozen Spreuken 4:18:" Het pad des rechtvaardigen " is als de glans des dageraads,die voortdurend lichter wordt tot de volle " dag toe," vergeleken met Mark.4:28:" Want de aarde brengt van zelf vrucht 4794 " voort,eerst het kruid,daarna de aar,daarna het volle koren in de aar," Maar Gunning was voor het eerst en het laatst van zyn leven niet gelukkig en hield zich veel meer aan het formulier dan aan de tekst,en in plaats van uitsluitend het echtpaar toe te spreken preekte hy voor het publiek over de reine,de beproefde en de eeuwige liefde. Lore was zeer onvoldaan. Te 2½ genoten wy een collation op de O.Z.Voorburgwal en te 5 uur reisden JW. en Caroline naar Arnhem. Wy namen Augusta Elout mede.

Woensdag 11 Juli was het regenachtig en koud,50 graden. Toen Lore's cabinetportret kwam vond Augusta het monsterlijk en zeide zy dat Lore alleen dan zulk een gezicht zette wanneer ik een mijner ketterijen voordroeg.

Emilie's stiefgrootmoeder van Karnebeek stierf,oud byna 93. Donderdagavond kwam een telegram van JW. uit Hauptweil:"Excellent voyage." Karel Beels ondernam een tocht per velocipède heel naar Zwitserland.

Nor woonde een wedstrijd by tussen een wielrijder en een racer op een baan ter lengte van de afstand tussen Amsterdam en Utrecht. De wielrijder legde die in 50 minuten af,nog iets sneller dan de racer. De jockey mocht 5 maal van paard verwisselen,terwijl drie professional wielrijders elkander afwisselden. De lichamelijke oefening is tot weinig nut.

4795 Woensdag 18 Juli brachten Lore,Max,Emilie en ik de dag te Breukelen door. Frank had ƒ 60,- van zyn schoonouders gekregen om in case of need rytuigen te huren naar de trein. Wy wandelden naar Breukelen en in Gunterstein,de plaats der Willinks van Collen.

Vrijdag 20 juli kwam Carrasco buiten,die my vertelde hoe Tane bedrogen werd door Oregon,die met vrijdenkers en vrijmetselaars verkeerde,en nooit rekening en verantwoording aflegde,door Cabrera en Sala,die vroeger monnik en pastoor geweest en dus niet te vertrouwen waren,door Joaquim, zoon van Carmen,die een prul was evenals Tornos,door Mamique,die het huwelijk had ingezegend van een man,die by een aangenomen dochter kinderen had,terwijl zyn vrouw nog leefde. Carrasco verlangde dan ook niets liever dan Spanje te verlaten en in Frankrijk of Zwitserland predikant te worden, en Gratia,zyn vrouw,bad dagelijks dat hun vier kinderen nooit in Spanje mochten blijven om de goddeloosheid,die in dat Sodom heerste.

Donderdag 26 Juli bracht ik de vertaling van de Prediker ten einde en begon ik aan het Hooglied. Lore ging op del Sol logeren om Hydepark te zien.

Maandag 30 Juli schreef Dr.Meyer my dat Nor zyn lessen slecht van buiten leerde en hy dus voor zyn examen vreesde. Lore kwam terug uit Doorn maar had alleen het huis gezien,daar het de ganse dag gegoten had.

4796 Vrijdag 3 Aug. deelde Matje ons mee dat zy met November wilde vertrekken en Mietje Fontani,dat zy met Floris Levendig geëngageerd was. Lore vroeg haar:" Vreest hy den Heer ?"- Neen!" antwoordde Mietje.-"Welnu, hoe wil je dan gelukkig zyn ? Ik zal je de brief van Jansje laten lezen, die zo gelukkig is met Visser,omdat beide de Heer vrezen."

Dinsdag 7 Aug. kwamen JW. en Caroline uit Zwitserland te Scheveningen terug en de volgende dag kwamen zy by ons logeren,terwijl Zaterdag Frank en Constance op een tilbury en surprise uit Breukelen kwamen aanrijden.

Ik genoot van Delitsch' Commentaar op Job,welk boek uit de Statenvertaling niet te begrijpen is. Lore had het boek Job het eerst verataan uit de vertaling van ten Kate.

Jan Six zeide aan Lore dat hy de dissertatie van Jan Willem geheel gelezen had en prachtig vond.

Woensdag 15 Juli moest ik de installatie bywonen van de nieuwe Subst. Griffier by het Hof E.van de Velde,die in plaats van Meerburg benoemd was en een groot prul bleek te zyn,nog groter dan zyn voorganger. Kann was de enige,van wie men dienst had,daar hy ons dikwijls op vergissingen attent maakte als wy een arrest hadden gesteld of verbeteringen aan de hand deed. Van de Velde kon nog niet eens een eenvoudig procesverbaal van terechtzitting maken,veel min de verklaringen der getuigen nauwkeurig optekenen en zyn schrift was zeer onduidelijk. Hy is dan ook niet bevorderd en nu (1904) nog steeds subst.Griffier,

4797 Zaterdag 18 Aug, spoorde ik met Nor naar Loenen,waarheen Lore de vorige dag met Anna Elout vertrokken was. Lore en Carolien haalden ons in een kletter aan het station af. Wy vonden te Loenen nog Mevrouw Gunning en Maria,en te 6 uur kwam Verrijn Stuart,zodat wy met ons twaalven aten. Caroline had vlees uit Doetinchem besteld en was geagiteerd omdat het er te 2 uur nog niet was. Gelukkig kwam het nog bytijds. 's Avonds haalde ik met Nor Vader Gunning van de trein.

Ik sliep met Nor in het logement,maar slecht,omdat de zeven kinderen van de kastelein zo schreeuwden.

Zondag 19 Aug. bevestigde Gunning Jan Willem met de woorden van Joh. de Doper:" Die de Bruid heeft is de Bruidegom,maar de vriend des Bruide-
" goms staat en verheugt zich in de stem des Bruidegoms. Hy moet wassen
" en ik minder worden."

's Middags te 2½ preekte JW. over I Cor.2:1en2:" Ik ben niet gekomen
" met uitnemendheid van woorden of van wijsheid,U verkondigende de getui-
" genis van God. Want ik heb my niet voorgenomen iets te weten onder U dan
" Jezus Christus en Die gekruidigd." Aan de handoplegging namen deel Max, Johan en Willem Gunning en Sanders,JW's voorganger.

4798 Maandag vertrok ik met Lore te 11 uur naar Apeldoorn; Stuart en Nor kwamen te Beekbergen in de trein,waarheen zy van Loenen gewandeld waren. In Bantam deelde Matje ons mee dat haar broer haar geraden had by ons te blijven.

Maria Nepveu schreef aan Lore: " Ma Bichonne. Je suis très contente
" que malgré les foules qui t'entouraient et les émotions qui te remplis-
" saient Dimanche,tu aies eu le loisir de manquer ta Michon,et je regrette

" vivement que la distance,les heures impossibles et surtout la discrétion
" nous aient retenus,je regrette tant que le cher garçon soit si loin de
" chez nous et qu'il y ait encore une si grande distance à parcourir entre
" la Station et le presbytère; dit vieil Paan ook niet mee; peut-être qu'un
" jour de semaine nous pourrons y aller en voiture,mais pour les dimanches
" ce sera toujours difficile,le matin on devrait partir avant l'aurore et
" l'après-midi on revient si tard à la maison. Paan est enchantée de leur
" maison et l'envie pour Max,qui en ce moment en a encore plus besoin
" qu'eux. Comment une maid of all work pourra-t-elle tenir propre de si
" grandes et nombreuses chambres avec le reste de son ouvrage ?"

" J'espère que tu as dissuadé Paan de la folie d'aller encore à Wild-
" bad pour si peu de temps. Depuis hier elle est ici et je tâche de le fai-
" re tout doucement,car si l'on contredit trop fort,cela n'est pas une
4799 " bonne tactique; au fond elle n'en a nulle envie,mais la simplette s'ima-
" gine encore que Tane a besoin de son chaperonnage pour son retour,
" quoique celle-ci lui fasse assez sentir que cela ne lui fait rien; enfin
" cela se débrouillera bien,le temps est aussi si peu engageant,chaque
" fois ces pluies recommencent avec un entrain digne d'une meilleure cause.
" Je pense que même Maurice en a assez maintenant. "Ja," zeide Max verle-
den," Papa nam de zondvloed by de ochtendlectuur,wel een bewijs dat hy er
" genoeg van had." Ces deux chéris viennent diner aujourd'hui."

" Ce que je redoute c'est la grande fête que nous seront obligés de
" donner à Jean Steengracht,qui se marie le 1er Novembre; peut-être que
" ce devra bien être le diner de fiançailles in alle deftigheid net Graaf
" Rutger Jan enz. Cela coutera cher et beaucoup de hoofdbrekens en dan
" nog niet eens heel amusant. Ils sont très gentils ensemble; zy is een
" aardig levendig dingetje en zy verklaart heel veel van Jan te houden."

" La semaine passée nous avons vu le palais enchanté de Hydepark,que
" je trouve la huitième merveille du monde,surtout le peu de temps qu'on
" a été occupé à faire des transformations pareilles; la serre surtout
" m'enchante et la beauté des fleurs. La maison ressemble trop à un hôtel,
" surtout la manière de l'habiter,et toutes ces soieries et meubles pré-
" cieux ne sont pas de saison dans une maison de campagne. Louis v. Loon, qui est le
" maitre,a fait les honneurs et cela m'amusait de le voir à l'oeuvre,car
4800 " il est le pivot de tout cet énorme boel et on est content de le voir
" occupé; je le trouve infiniment plus poli et aimable qu'Ernest. "

" Broer (Willem Nepveu) a encore été au Niagara,hy was enthousiast
" en kon het niet beschrijven; il a tenu un journal selon tes conseils
" and on his canoetrip a regular logbook. Bien des amitiés de Paan,qui
" ne peut encore rien décider,dit-elle. Ta Michon."

Zaterdag 25 Aug. reden wy naar Hydepark,waar wy Louky (van Loon), Olga (van Eeghen),Adèle en Ernst van Loon,Charles en Ethel Labouchere, Anna Bijleveld-v.d.Vliet en haar man vonden. Wy lunchten te 1½ en bezichtigden daarna de stal,de oranjerie,de moestuin,de rozen,de honden,varkens, kippen,duiven en faisanten en het jagershuis. Het mooist vonden wy de stamrozen,de fontein,de oranjerie en het uitzicht op de hertebaan. Te 5 uur dronken wy thee en kwamen Frank en Constance,die van Domburg te Zeist waren teruggekeerd. Te 6 uur kwam Hendrik,die ons het huis wees,waarvan de trap donker is. Wy wandelden een eind met hem en dineerden te 7½; 17
4801 couverts; de jongens waren allen in zwarte rokken en witte dassen evenals de Franse knecht,maar Hendrik niet evenmin als ik. Een der gasten was Adèle Tachard,die er logeerde. Te 9 uur reden wy weg.

Wy verbaasden ons over de onkunde van Marie de Savornin Lohman,die o.a. nooit van de zending gehoord had en niet wist dat er polygamie bestaat. Habakuk kon zy niet vinden.

Zaterdag 1 Sept. vertrok Lore naar Dieren. Maandag 3 Sept. werd Norrie geëxamineerd van 9-4½ met een uur tussenpoos,'s ochtends in de nieuwe talen en geschiedenis en 's middags in de klassieke talen en in de Mathesis. De volgende dag begon de school.Hy slaagde niet voor de 4de klas en moest in de derde blijven,die hy al te Haarlem doorlopen had.

Dinsdag 4 Sept. tekenden Chr. Beels en Anna van Eeghen aan.

Maria schreef; " Je condole Nor et ses parents de tout mon coeur,
" pour vous c'est bon que vous soyez enfin comme d'autres simples mortels,
" qui tous voient échouer leurs enfants de temps en temps,mais pour lui
4802 " c'est bien triste,surtout s'il s'est donné tant de peine."

Ernst Sillem engageerde zich met het 17-jarig meisje Gaajmans.

Karel Beels reed 24 uur lang op zyn bicycle Zaterdag van 6 tot Zondag 6 uur ! De meeste gekken lopen los.

Hendrik van Loon vertelde my dat zyn zoon Louis met Adèle Tachard geëngageerd was, in Januari te Parijs trouwen zou en hy in Hydepark voor hem een huis zou bouwen. Anna van Eeghen trouwde op 18 Sept. te Doorn.

4803 Van den Brink vroeg my *f* 300- te leen voor zyn verhuizing van Westbroek naar Oosterbeek, Kampstra vroeg *f* 3000,- voor zyn installatie als predikant te Stavoren, de kleermaker Smit vroeg *f* 1200,- ter leen om in 12 jaar af te betalen, Verschuur, de schipper, vroeg *f* 200- en de broer van Matje vroeg *f* 1000- om zyn zaak uit te breiden. Men moet maar durven. Aan Smit schoot ik de *f* 1200- voor en toen ik in '99 het land verliet, had hy de schuld afbetaald op *f* 100- na, welke ik hem schonk.

Mezger verliet het land en verhuisde naar Wiesbaden uit kwaadheid dat hy geen professor geworden was. Na zyn vertrek kwam er een plaat uit, Mezger voorstellende, die twee met goud beladen wagens naar de rijnspoorweg vervoert en uitroept:" Adieu canaux, canards, canaille !"

4804 Zaterdag 6 Oct. reden Lore en ik in de tentwagen te 11 uur naar Breukelen, à la faveur van onweer en regen. Constance wachtte ons op en Ott Stegenga stapte terug na het paard haver en maïs gevoerd te hebben; voor het Vechtwater trok het de neus op. Frank kwam vóór de koffie uit Amsterdam terug, en 's middags wandelden wy o.a. over een soortgelijk pad als die, welke tussen de bossen en de sloten in de Ankeveense polder liggen. Daar er op Rustenburg nog niet gestookt werd, was het er koud. 's Avonds las Frank de " Gestoorde Bruiloft" voor en de brieven van Coillard uit de Zambèse.

Zondag regende het weer. Wy sliepen overheerlijk onder twee wollen dekens en met een kruikje, maar Lore sliep niet by my. Wy waren te 8½ beneden, maar Frank en Constance verslliepen zich, zodat wy eerst te 9.10 met het ontbijt klaar waren en toen naar de kerk renden, waar wy een goede preek van Ds. Couvee hoorden. 's Middags was het lekker in de zon maar Lore was moe en speelde op het orgel. 's Avonds warmden wy ons in de keuken.

Maandag kwam Ott ons te 1½ met de victoria afhalen, nadat wy in het dorp bloemkool en augurken gekocht hadden.

4805 Maria Nepveu schreef op 17 Oct. om Lore te feliciteren en haar leedwezen uit te drukken dat de feesten ter ere van Jan Steengracht haar beletten de 19de zelf te komen. " J'aurais tant aimé te revoir et tout ton " cher monde réuni, en premier lieu ton mari, voor wie ik nog altoos een " groot zwak heb et que je vois beaucoup trop peu pour mon plaisir. Ons " feest is gelukkig afgesprongen omdat de vader der bruid bang was dat " zy kou zou vatten en dit de huwelijksreis zou bederven."

Telders hoopte Advocaat Generaal by de Hooge Raad te worden, en ik vroeg Hartsen om hem by zyn ambtgenoot van Justitie aan te bevelen, maar Patijn werd benoemd. Die is nu (1904) gouverneur van Zuid-Holland.

Vrijdag 19 October was het helder fris weer met zon en wind. Ik gaf aan Lore de cartonnier, die reeds vroeger gekomen was, handschoenen en een doos franse confitures van Chambille te Maastricht. Van Max en E. kreeg zy een door deze geschilderd ijzeren tuintafeltje, van JW. en Caroline een reisgids, van Frank en Constance Spurgeons Sermons, van Maria een filigrain

4806 bracelet uit Brussel, van Anna en Constance gordijnen en portière voor het boudoir, enz.enz. Voorts een 20 tal brieven, zelfs van Henriette Insinger uit Stuttgart, die zich beklaagde over de hoge belastingen in Amsterdam, terwijl iedereen de stad ontvluchtte. " Nous serons bientôt les seuls à " payer ces terribles impôts, qui augmentent toutes les années, and which " makes me so cross, considering what Amsterdam is, and specially what it " is not."

De baas had overal massa's bloemen geplaatst, Dora speelde een 4-mains met de Juffrouw en reciteerde een Engels vers over Mozes. Constance en Aggy kwamen dejeuneren, Anna en Tane brachten de dag by ons door maar aten op Swaenenburch, Hendrik kwam eten en al onze kinderen waren present op Fanny na, die in Zwitserland was. Zy waren zo vrolijk en entrain en het was jammer dat er zo gauw een eind aan de pret kwam, want Dinsdag trokken de getrouwden al weg.

Henk joeg met Banco in de Overbossen, waar hy 2 hazen en 1 faisant schoot, maar overigens niets zag. De volgende dag joeg ik met Henk en Frank de heitjes, Bantam en Swaenenburgh af en schoten wy slechts 9 konijnen. Op Swaenenburgh zat geen beest. Henk had 100 patronen voor my gemaakt.

Het rapport van Nor over de eerste zes weken luidde voor Latijn drie vijven, Grieks drie drieën, Frans 3,4 en 5; Engels 3,4,4; Aardrijksk. 2,3,5;
4807 Nederlands 2,3,4; Duits 2,2,3, Geschied. 2.2.3. en Wiskunde 3,3,2, Het was dus nog niet brillant.

Zondag 21 Oct. werd Miek 27 en kreeg zy o.a. van Constance van Loon een reiszak. Ik ging met Lore naar het dodenmaal by Klomp, die enkel psalmen liet zingen, bad dat de Heer in ons midden mocht zyn, terwijl het juist de Heer is, die ons nodigt en ons als verloren verdoemelingen toesprak. Arme domme Klomp !

Tane verzocht my een meeting van Fliedner by te wonen. Ik bedankte er hartelijk voor. Hoe kon zy zo gek zyn.

Lore klaagde dat zy weer dezelfde pijnen in het been begon te krijgen als in April en duizelig werd als zy liep.

Mietje Fontani zeide haar dat zy haar verkering met Floris Levendig had afgebroken omdat hy de Heer niet vreesde.

Vrijdag 26 Oct. vierden Lore, Miek en ik Constance's verjaardag te Breukelen. Charles, Henriette en Foef Labouchere kwamen er ook en gaven haar een vislepel. Frank gaf haar een veldbed, pantoffels, zeep en overschoenen. Lore had een wollen rok voor haar gebreid en wy gaven haar handschoenen en een met zilver gemonteerd zuurpotje. Van Norrie kreeg zy een flesje met 5 gemarineerde haringen en het eerste deel van Vondel, de nieuwe uitgave, en van Constance van Loon een mooie plaat, le Matin voorstellende.

Het najaar was onnatuurlijk warm, 62° in de schaduw.
Tane schreef my dat zy met Fliedner volkomen verzoend was.

4808 Wy bezochten Klomp en zeiden hem onze mening over zyn wijze van het Avondmaal te vieren, terwijl Lore hem verzocht een gezang te laten zingen en niet enkel boet-en treurpsalmen.

Dinsdag 13 Nov. gingen Lore en Dora mee naar Amsterdam om Mezger te consulteren over Dora's voet, die een beetje scheef was. Hy zeide dat de voet goed was maar zy andere laarzen moest dragen en gaf het adres op van de schoenmaker van Haarlem op de Oude Schans.

4809 ? Zondag hoorden wy een prachtige preek van van Regteren Altena te Bussum over Mene, mene, tekel upharsim, ter herdenking van de afschudding van het Franse juk voor 75 jaren.

Ott Stegenga was ziek en Dr. Jonker constateerde dat zyn longen geheel verteerd waren en hy niet meer rijden mocht. Hy zelf was overtuigd dat hy ons niet kon blijven dienen.

Dora maakte een mooi opstel over Homerus.
Zaterdag 24 Nov. reden wy in een storm naar Breukelen voor Franks verjaardag. Het paard had moeite om voort te komen en ging stappen. Onderweg raakten wy in de wielen van een kar vast. Charles schreef aan Frank dat hy zelden gelukkiger huwelijk gezien had en hem erkentelijk was dat hy zyn vrouwtje zo gelukkig maakte. Op 29 Nov. verliet Ott Stegenga ons.

Woensdag 5 Dec. vierden wy St. Nicolaas met Henk en Fanny, Frank en Constance. Henk gaf my een aardige van Lennep kalender, door Fanny getekend en waarin Henk verzen van Cornelis, David Jacob en Jacob v.L. had geschreven, alleramusantst. Ik gaf Lore een mof.

4810 De Adv. Gen. Jolles en de Comm. van politie Stork ontvingen de 5de Dec. ieder een helse machine, die had moeten ontploffen, hetgeen echter Gods goedheid verhinderde.

Max kwam op een 6-tal te Monnikendam te staan. Constance ried Cornelis den Hartog, knecht by de Jong, aan zyn dienst by ons te presenteren.

Woensdag 19 Dec. zeide Anna my, dat zy te 6½ zouden eten, waarop ik antwoordde dat ik te 4.25 dacht naar buiten te gaan. Zy hernam dat ik telegraferen kon en tot de volgende dag blijven, maar ik weigerde en liet Anna en Constance boos achter. Die diners waren à l'ordre du jour en kostten een hoop geld, en zelf erkenden zy alle jaar achteruit te gaan, zodat Tane del Sol wilde afschaffen.

Op 24 Dec. huurden wy Cornelis den Hartog. die in '65 geboren was. Klomp bedankte helaas voor Katwijk. Hoe die man zoveel beroepen kreeg, vatte ik niet, want hy had geen enkele gedachte, gelijk zyn vrouw zelf erkende. Célestine Schoch, die gaven had, trouwde met een Heer Olifant !
Max moest in 14 dagen 11 maal preken, JW. hoestte en ik gevoelde my al sinds weken ziek en doof.

4811 Wat is de beschrijving van het oorlogspaard in Job 39 prachtig en hoe lelijk is die in de Statenvertaling !

Hendrik had een maagcatarrhe en dus geen verlof om het huwelijk van Louis op 3 Januari te Parijs te gaan bijwonen, Sam van Eeghen kon niet gaan omdat Olga haar bevalling wachtte, die echter eerst op 26 Jan. plaats had, en Willem van Loon kon het kantoor niet verlaten omdat zyn associé Piet Loman, alias Piet coupon, gestorven was. Louky, Ernst en Thora zouden dus alleen gaan.

Maandag 31 Dec. schaakte Lore weer voor het eerst sedert een jaar met Nor en 's avonds zaten wy met ons zessen rondom de gedekte tafel de weldaden Gods te overdenken. Ik las de Nieuwjaarspsalm 81, de Psalmen 90, 91 en 92 en Johannes 6.

E I N D E 1 8 8 8.

ANNO 1889.

4812

Dinsdag 1 Januari begon de van Lennep kalender met:
" Ik wil,'t zij onder heil of kruis
" Ik Heer ! U dienen met myn huis !"

Henk moest te Amsterdam by Agnes eten en wilde een agent van politie helpen,die het te kwaad kreeg met een dronkaard,maar werd door de agent geslagen,zodat zyn nieuwe hoed bedorven was,en toen hy zich by de Brigadier beklaagde,door deze gearresteerd,maar vrijgelaten toen hy zyn naam noemde.

Op 2 Jan. stierf Clara Witsen Elias,een van Lore's oudste vriendinnen. Lore had haar trachten te zien,maar was niet ontvangen. De volgende dag bezocht Lore de Schochs,aan wie zy een hartig woordje zeide over de Scheurkalender,die tot walgens toe het heilsleger afgodisch verheerlijkt.

Zondag 6 Jan. wachtte Dora my op met een koraal op de piano,zeide een Duits vers op over Jesaja 63:7. Het was een surprise voor ons dat zy
4813 ook Duits van Juffr. Bader geleerd had. Lore gaf my " Two years ago",een turfbak en een kolenemmer; van Max en Em kreeg ik een wollen vest en van Caroline ook een wollen vest,dat ik terstond aantrok; verder Warnecks Missionsgeschichte,een kist sigaren,een hanglamp voor de slaapkamer,Keil's Commentaar op Leviticus,Numeri en Deuteronomium en van Hendrik ƒ 500,-.

Alle kinderen waren er,behalve Fanny,JW. en Caroline. Geen der leden van de familie had de moed gehad om het huwelijk van Louis van Loon en Adèle Tachard te Parijs by te wonen. Henk en Fanny waren op de bruiloft van Henri Deutz van Lennep en Bella Teding van Berkhout,maar dáár mocht geen enkele toast geslagen worden,omdat de Bruigom niet spreken kon.

Lore en ik verhuisden naar de logeerkamer,waar het warmer was dan in onze grote slaapkamer met vier ramen.

Lore wilde dat ik myn vertaling van Ezechiël met de aantekeningen van Keil zou uitgeven,maar ik had er geen moed toe nu Jeremia zo slecht verkocht was en er zo weinigen zyn die des Heilands bevel om de Schriften te onderzoeken ter harte nemen. En dan ! wie begeert Ezechiël te kennen ? Zelfs Clara Elias zeide:" Is dat niet die man met de raderen ?".

4814 De Duitse Echo schreef een prijsvraag uit over de vraag waarom men de twee ogen sluit by het kussen. Er kwamen meer dan 3200 antwoorden in en een Pool werd bekroond.

Hogerbeets,die op het meisje van Balabrega geschoten had,stond te Haarlem te recht en werd door Paap verdedigd. Macaré eiste slechts 4 jaar en was koek en ei met de advokaat en de moordenaar,zodat er,gelijk het Nieuws van de Dag zeide,slechts een handdruk aan ontbrak.

Zondag 20 Jan. hoorden wy van Noort te Bussum preken. Uitnemend ! De doleantie heeft dit goede gevolg gehad dat mannen als Verschuur,Gronemeyer,Barger,Schuller en Daubanton te Amsterdam beroepen zyn.

Anna van Loon vertelde my dat zy in Hosea had zitten lezen maar er niets van begrepen had. Zy sprak er zó over dat het my duidelijk was dat zy geen der kleine profeten,op Jona na,ooit gelezen had. Zy zeide:" Ruchana (op z'n Frans uitgesproken) "wie is dat ? En dan telkens dat hoereren !".

Reden te meer,dacht ik,om noch Ezechiël noch een der kleine profeten uit te geven.

In Januari en Juli zond Tane my altyd het Blaadje van Spanje te corrigeren,en dat was telkens een heel werk,want even goed Frans als zy schreef,zo slecht was haar Hollands. Zy kende het onderscheid niet tussen de Genitief en de Ablatief; schreef <u>belijdde</u> voor <u>beleed</u>,<u>den</u> in de le naam-
4815 val, <u>pastoren</u> voor <u>pastoors</u>; in het verleden deelwoord altijd een <u>t</u> als het een <u>d</u> moest zyn; alle woorden,die op <u>ooten</u> eindigen met één <u>o</u>,en plaatste altyd het werkwoord waar het niet behoorde. Het was dikwijls een toer om van haar zinnen iets dragelijks te maken en wee my als ik een der Spaanse namen verkeerd schreef,bijv. Carrasco met één <u>r</u> !

Zaterdag 26 Jan. kwam te 12.20 een telegram van Max:" Heden ochtend 8 uur zeer voorspoedig geboren Carel Louis. Moeder en kind zeer wel." Em had tot 6½ geslapen.

Sam van Eeghen schreef ons dat Olga van een Olga bevallen was op diezelfde dag.

Maandag 28 Jan. vertrok Lore naar Loenen en vandaar schreef zy my o.a. de volgende dag:" Ik zit hier in JW's gezellige studeerkamer en wil " je gauw komen vertellen dat ik zeer geniet. JW. en Caroline stonden bei-" den aan het Station en wy wandelden naar de pastorie. Veel hadden wy

" natuurlijk samen te praten zodat de tijd omvloog en het middernacht was
" eer wy het wisten. Wy hadden een heerlijk diner met een prachtige,door
" Caroline gebakken koek,en ik heb de grote verwarmde logeerkamer. Je weet
" niet hoe hartelijk ik ben opgewacht,dat verwarmt het hart,zulk een re-
" ceptie,en het is niet te verwonderen dat ik geniet."

4816 " Ik ga dus vanavond naar Velp om daar de nacht door te brengen. Er
" is maar één ding dat my spijt,namelijk dat je niet hier met en by my
" bent,want dan zou ik nog meer genieten dan ik nu reeds doe. En nu ga ik
" je misschien vervelen,maar ik kom je een gunst vragen en ik hoop zó
" dat je Ja zult zeggen. Al deze laatste jaren ben ik telkens aan het Avond-
" maal geweest zonder er iets aan te hebben by Klamp of te Bussum. Nu
" weet ik wel dat dit voornamelijk myn schuld is,maar toch zou ik zo dol-
" graag aanstaande Zondag by Max gaan. Vrijdagochtend zou ik op Bantam
" terug willen komen en dan Zaterdag weer naar Dieren gaan om er tot
" Maandag te blijven. Vind je dat plan heel vervelend ? Ik zou het je
" heus niet vragen als het niet voor het Avondmaal was. Als je het niet
" goed vindt en Neen zegt,zal ik heus geen pruikje opzetten en je heel
" vriendelijk aankijken. JW. heeft nu catechisatie,maar zal my over een
" uur met Caroline naar het Station brengen. Wat heeft de Heer ons toch
" lieve kinderen gegeven !".... (Dat is waar,maar wat heeft Hy my ook een
lief vrouwtje gegeven !).

Ik kreeg die brief Woensdag 30 Jan. en telegrafeerde aan Lore dat ik haar plan van heen en weer te reizen niet goedkeurde en haar daarom de raad gaf om liever tot Maandag te blijven,maar zy kwam toch Vrijdag terug en vertrok de volgende dag naar Velp.

4817 Rudolf,de Kroonprins van Oostenrijk,maakte zich van kant,maar niemand heeft ooit precies geweten waarom. Hy was met de Belgische prinses Stephanie getrouwd en had een dochtertje.

Agnes Beels verhuurde Swaenenburgh aan de zoon van Allard Pierson. Dit was een verlies voor de Chr. School te 's Graveland.

Jan Luden werd associé van Willem van Loon in de plaats van Piet Loman; toen ik later op het kantoor kwam,bood hy my een stoel aan,wat Willem van Loon nooit gedaan had.

Op 1 Maart stierf Caroline's grootvader Gunning,oud 87 jaar; en op Zondag 3 Maart doopte Jan Willem het Kareltje van Max en Em.

Ernst van Loon schreef ons dat hy met Cornelie Schimmelpenninck geëngageerd was,kleindochter van onze gezant te Berlijn,die ik daar op onze huwelijksreis gezien had. Een van haar broers is met een Roomse Dumonceau getrouwd,een zuster met van Tets en een andere met Jacob Boreel. Haar vader was een der adorateurs van Louky Borski en het is jammer dat zy niet met hem getrouwd is en Hendrik met Hesje van Lennep.

4818 Donderdag 7 Maart spoorden Lore en ik naar den Haag om by Saar Hartsen in de Zeestraat te gaan logeren. Het sneeuwde eerst en stortregende later, maar Lore ging toch met Jet Hartsen en Anna Elout een catechisatie van van Gheel Gildemeester bywonen,terwijl ik de gehele middag alleen met Saar allergenoeglijkst bleef praten. Wy dineerden eerst te 6½ met Augusta Elout en 's avonds woonde ik in Hartsens kamer de visite by van een orkestdirecteur Spoel. Hartsen zou namelijk de volgende avond een muzieksoiree geven,maar de Koning was ziek geworden en de laatste berichten waren zó ongunstig dat Hartsen niet wist wat hy doen zou. Eindelijk besloot hy de soiree niet te laten doorgaan en gaf hy Spoel ƒ 100-. Het was amusant om diens strijkages gade te slaan en om het andere woord Excellentie aan Hartsen te horen zeggen.

Wy sliepen op zolder en hadden te weinig dek; het raam sloot slecht en de stores klepperden. De trap was zó steil en gevaarlijk dat ik niet wist hoe Lore beneden zou komen met haar pijnlijke been. Saar had beter gedaan om ons niet te vragen,of de kamer van Jet voor ons in te ruimen. Voordat Hartsen de muzieksoiree had afbesteld,wisten wy niet beter of wy zouden die bywonen,maar hy zeide ons dat wy er niet by hoorden. Toen
4819 de soiree nu echter niet doorging,dachten wy te kunnen blijven,maar Vrijdagochtend begrepen wy dat Hartsen daarop niet gerekend had en trokken wy dus na het ontbijt naar het Bezuidenhout by de Elouts.

Jet Hartsen verbaasde zich over de onbeduidendheid en onkunde der Haagse freuletjes,die nooit een boek inkeken en over niets praatten dan over toilet,bals en opera's. Zy leefden in een maalstroom van ijdelheid.

Terwijl Louise Elout met Lore naar Scheveningen reed,bezocht ik Telders,maar ik vond alleen de 15-jarige Caroline,die er lief uitzag. Wy aten by de Elouts en keerden naar Amsterdam terug,waar wy by Anna en Tane sedert Maandag logeerden om aan de grote schoonmaak van Bantam te ontkomen.

4820 Donderdag 14 Maart verlieten Lore en ik Amsterdam en spoorden wy naar Dieren. By het wakker worden had Lore zo'n pijn in de knie dat zy zich haast niet kon bewegen,en Tane haar beduidde dat zy naar Wiesbaden moest gaan om zich door Mezger te laten behandelen,maar daaraan viel niet te denken. Mezger vroeg *f* 30,- daags. Later heeft hy de mensen nog meer geplukt.

Lore kreeg een brief van Daubanton met een Aflevering der Theol. Literatur Zeitung,die een zeer vleiende recensie bevatte van JW's dissertatie.

Op Vrijdag reden wy 's middags per stoomtram naar Velp. Het was zó bitter koud en de Noorden wind zó scherp,dat Em er een steek in de borst
4821 van kreeg,en Lore was zo koud gekleed ! Wy aten op Ma Retraite met Nepveu, Maria,Lou,Alfred,René en de nurse,en werden te 9½ door het rytuig teruggebracht. Lore kon er haast niet instappen.

Zaterdag wreef Lore haar knieën met kamferspiritus en dit hielp tijdelijk. Ik kreeg een Hexenschuss en wy bleven de ganse dag thuis,zodat Lore goed vorderde aan haar Deventers tapijt.

Zondag brandden haar knieën zó dat zy er niet meer kamferspiritus op wreef maar slaolie. Max preekte over de kwaaddoeners,uitnemend !

Vrijdag was Hansje de Pesters-v.d.Brugghen overleden,die slechts 53 jaar werd. Zy was de Pesters' vierde vrouw. Later probeerde hy er een vijfde te krijgen en vroeg hy Suze Six,maar deze antwoordde dat hy dit na de dood van zyn eerste vrouw wel had kunnen bedenken en het nu te laat was.

Maandag 18 Maart bezocht ik van Dijk te Doetinchem,die te bed lag en nogal ziek was en 's avonds keerde ik naar Amsterdam terug. Dinsdag had ik zitting aan het Hof en Woensdag vergadering der Prov. Staten, waarna ik te 4 uur naar Dieren terugkeerde,alwaar Mia Oyens ook logeerde. Donderdag reden Lore en ik naar Loenen waar JW. oms met een rytuig af-
4822 haalde. Ik vergat te zeggen dat de kleine Carel Louis een goede slaper was. Vrijdag sliep hy overdag 4 uur achtereen van 10½ tot 2½/.

Te Loenen troffen wy zacht weer en regen,die ons niet belette te wandelen. Lore kon het niet verder brengen dan de schaapskooi en keerde toen met Caroline terug,maar JW. en ik maakten een grote wandeling en kwamen in een slagregen thuis. Toen begon het te sneeuwen en lag er spoedig een flinke laag sneeuw op het veld. 's Avonds voelde ik my weer ziek en las ik in de Bouwstenen over het Réveil en in de Theol. Studiën een aankondiging van JW's dissertatie door Kuenen.

Vrijdag 22 Maart had Lore weer veel pijn in de knieën. Caroline had het druk,daar de Nepveu's zouden komen lunchen en Max en Em eten. De Nepveu's kwamen al te elf uur en Caroline vroeg ook hen te eten. Ik haalde Max en Em te 1½ van het Station.

Zondag 24 Maart preekte ik over Marc.14:53-63. Men luisterde aandachtig,maar myn stem was te zwak.

Klomp werd weer beroepen,ditmaal te Zetten,maar hy bedankte weer ! Maandag 25 Maart keerden Lore en ik naar Amsterdam terug en feliciteerden wy Anna met haar 69ste jaar. Wy vonden er Louise Elout,Norrie en Zettie Labouchere met haar beau,de dikke Hendrik Hooft,dien zy boven Jan Six en Bicker verkoren had. 's Avonds viel Louise Elout van de trap zonder iets te breken of te kneuzen.

4823 Ik sliep met Lore in één kamer,zy in myn bed en ik op een veldbed. Dinsdag had ik zitting en 's middags gaven de zusters weer un petit diner avec plus de deux viandes. Het was een ware bruiloft met talloos veel lichten en grote hitte. De gasten waren Frank en Constance,die al een jurk voor de te verwachten Baby van Constance van Loon gekregen had,Anna van Kinschot,Sam en Olga.Jan Six Jr.,Cateau van Lennep en Lou van Loon.'s Avonds stelde ik nog een arrest van 9½ tot 11 uur.

Woensdag 27 Maart had ik weer zitting en by de deliberatie was het weer treurig om te zien hoe weifelend de Ranitz was. Ik was rapporteur en adviseerde tot condemnatie,daarop sprak de Ranitz als jongste lid en was hy het geheel met my eens,Fles en v.Valkenburg evenzeer,maar toen v.d.Feen als gewoonlijk voor vrijspraak was en Lemke de rol van verdediger op zich nam,draaide de Ranitz om en legde hy zich by 't advies van deze neer,zodat de schuldige boef werd vrijgesproken.

Donderdag 28 Maart keerden wy voorgoed naar Bantam terug,waar een Welkom met sparregroen ons in de vestibule verraste. Het gras was al groen, de erwtjes waren uit de grond en een heerlijke voorjaarslucht woei ons tegemoet. Lore was byzonder wel.

Wormser schreef my dat er in 1888 77 exemplaren van Jesaja verkocht waren en er nog slechts 12 over waren; van Jeremia waren slechts 33 exem- 4824 plaren verkocht en nog 407 voorhanden. Een uitgave van Ezechiël met de plans van de nieuwe Tempel zou *f* 926,- kosten,over 33 vel of 470 bladz. en dat was my te duur.

Dinsdag 2 April bezocht ik na de zitting myn broer Willem,maar die kon ik nooit alleen vinden. Nu zaten er weer drie jongens te borrelen, Clemens Beels,Albert Schimmelpenninck en Warner van Lennep (Piauw).

De Verenigde Kamers der Staten Generaal verklaarden op 3 April dat de Koning buiten staat was om te regeren.

Caroline schreef uit Loenen dat JW. bloeddiarrhee had en flauw gevallen was en dat de dokter van Beekbergen hem volkomen rust had voorgeschreven. Wy spoorden daarop Zaterdag 6 April naar Loenen. Te Apeldoorn zeide Willem Gunning ons dat hy gewaakt had en de toestand gunstiger was en te Loenen komende,zagen wy Caroline voor het open raam van JW's slaapkamer zitten met een veel opgeruimder gelaat. Emilie zat by JW. wien wy even goeden dag zeiden. Donderdagavond had de Dr. aan Caroline gezegd dat de familie gewaarschuwd moest worden,en had zy een affreuse nacht ge- 4825 passeerd,bovendien nog ontsteld door leven op zolder alsof er een glasruit werd verbrijzeld.

Zondag 7 April. JW. en Caroline hadden van 11 tot 6½ geslapen. Frank had de vorige dag getelegrafeerd of hy een diacones mocht zenden,maar dit was onnodig en daar het gevaar geweken was,konden Lore en ik Maandag naar Bantam terugkeren.

Een week later kreeg Dora hoge koorts en na het eten sloeg haar pols 130 slagen in de minuut en rees de thermometer tot 40. Wy lieten Dr.Jonker halen en toen wees hy 38.8.

Daar Caroline schreef dat Anna,de meid,ook te bed lag en Marianne al het werk moest doen,zonden wy Dinsdag Mietje Fontani naar Loenen. Dora kreeg 's avonds een hevige neusbloeding met braking en werd in bed geheel stijf,maar daarna wees de thermometer 37 en was de koorts geweken.

Gedurende JW's ziekte was iedereen te Loenen even hartelijk geweest 4826 en zelfs de pastoor had naar zyn toestand laten vragen. Hy was nog uiterst zwak,maar zat weer een-of tweemaal daags op,doch moest zich zo rustig mogelijk houden.

Lore voelde zich ook veel beter,maar Henk was gedurig koortsig,hetgeen hy toeschreef aan de Haarlemse lucht.

Woensdag 17 April schreef Caroline dat JW. geheel gekleed opzat,maar nog in zyn slaapkamer moest blijven. Dora had goed geslapen,de temperatuur was 37.5,maar de volgende dag 37,8. Zy speelde met haar twee poppen in bed.

Op Goede Vrijdag ging ik met Lore aan de bediening te Bussum,waar Barger optrad,daar v.Regteren Altena keelpijn had. Slechts 8 mans,maar twee tafels met vrouwen. Cornelis (de koetsier) was ook in de kerk,maar kwam niet mede aanzitten. Dat ongelukkige formulier met zyn " wie onwaardiglijk eet" enz.) houdt velen terug.

Zaterdag 20 April was Dora gelukkig beter,37,4; 84 polsslagen. Frank kwam te 5 uur per wiel in 55 min. van Breukelen aanrijden,tegelijk met Constance,die in een rytuig van de Jong opreed. Zy vierden dus hun eerste trouwdag by ons.

Anna schreef een sympathiek briefje:" Enfin chérie voici aussi un
" mot de sympathie de ma part. J'avoue que j'ai été bien inquiète,et 4827
" quand on se sent ainsi in the dark and in many doubts and fears,il est
" si difficile d'exprimer quelque chose qui vaille la peine d'être dit.
" Aussi ne puis-je te dire assez toute ma joie de vous savoir hors d'in-
" quiétude,et cela suffit pour le moment,mais l'on ne comprend pas ces
" fièvres rien que par un refroidissement; plus tard nous en causerons.
" J'espère que ta Mietje ne t'a pas trop manqué la nuit comme le jour,
" et que tu peux jouir de la savoir si utile chez JW. et Caroline. Comme
" c'est bon pour le repos de celui-ci que le jeune Gunning se charge de
" ses cathécumènes et que tous ceux qui le peuvent viennent si aimablement
" à son secours; enfin c'est heureux qu'il se sente encore tout à fait
" hors de combat et de la tentation de se remettre à son oeuvre."

Als ik thuis was en geen stukken had te lezen en te exerperen of arresten te maken,werkte ik voor het Gymnasiumfonds,dat veel meer te doen gaf dan ik my had voorgesteld. Ik was in waarheid in de fuik gelopen en kon er niet weer uit.

Sophie van Lennep communiceerde ons het engagement van haar zoon Adolf,bygenaamd Dop,met Elize Sillem,oudste dochter van John.

Norman had vacantie van 18 tot 29 April,maar deed helaas niets dan schaken,zonder ooit uit te gaan.

4828 Dinsdag 30 April moest ik weer een groot diner by de zusters vieren met Lore,Willem,Hendrik,Louise Elout,Agnes en Karel Beels, Frank en Constance woonden in Frascati het congres tegen de prostitutie by,waar Frank secretaris van H.Pierson was. Ik liep er de volgende dag heen en zag er tal van socialisten. Frank was secretaris van de Sectie voor het Recht.

Donderdag 2 Mei vergadering van het Gymnasiumfonds te Utrecht. Wel 50 leden en begunstigers waren opgekomen,van wie ik nog ettelijke giften en inschrijvingen ontving.

JW. en Caroline kwamen op Bantam logeren. Dr.Jonker schreef hem riciniolie voor en vergunde hem in de lucht te zitten,maar vond tevens dat hy 3 maanden rust moest nemen. De nachtegalen zongen om het hardst, de beuken waren byna alle groen en de eiken liepen uit.

Frank en Constance kwamen Zaterdag 4 Mei logeren. Heemskerk wilde hertrouwen met de bonne,die met Henri Labouchere weggelopen was en een kind had. Ik ging er Heemskerk over spreken,die erkende dat het een dwaasheid zou zyn maar te verliefd was om van de meid af te zien en niet wist wat hy met het kind zou doen. Ceejet had de onhandigheid begaan om hem naar Zwitserland te sturen ten einde haar zoon Henri terug te halen,en toen was Heemskerk zelf verliefd geworden.

4829 De lectuur by Anna en Constance was altyd moeilijk,want wat ik er byvoegde had voor haar geen waarde en zy hadden liever dat ik my bepaalde tot het voorlezen. De meiden hadden geen Bijbel by zich en keken uit het raam; Dirk was de enige die volgde. " Qu'ils en attrappent ce qu'ils peuvent," zeide Tane.

Donderdag 9 Mei spoorde Lore met Anna en Tane naar Alkmaar,van waar zy een mooie rijtoer maakten over Bergen en Heilo.
In de steenkolenmijnen in België staakten 70.000 arbeiders.

De Koning had 40 jaar geregeerd en de Synode had alle predikanten uitgenodigd dit te herdenken,maar de gereformeerde Klomp weigerde dit te doen en liet ons aan het Avondmaal " Uit diepte van ellende ..." zingen. Hy zat weer in modderig slijk,herhaalde tienmaal hetzelfde,namelijk dat wy in de dood liggen en hy bad of het God mocht behagen ons eenmaal daaruit te verlossen ! En dan die verkouden huilerige stem !

Gunning werd tot Hoogleraar te Leiden benoemd en nam dit aan. Ik schreef hem dit niet te doen,daar hy met zoveel zegen te Amsterdam werkte, de studenten van van Dijk hem niet konden missen,evenmin als de anderen zyn preken,voordrachten en cursussen,voorts dat hy 60 jaar was en dus moeite zou hebben om nieuwe vakken in te studeren,en zich naar een kleiner stad te verplaatsen,terwijl hy pas verhuisd was en dus financieel grote schad zou lijden.

4830 Dinsdag 14 Mei sprak ik hem en zeide hy my dat er nooit een leerstoel te Leiden door een gelovige bezet was en hy dit een infamie vond,dat van Toorenenbergen,Hogerzeil,La Saussaye en zyn broeder hem dan ook geraden hadden de benoeming aan te nemen. Financieel zou de schade niet groot zyn, want het traktement bedroeg *f* 6000,- en in Leiden woont men goedkoper dan in Amsterdam. De vakken,waarin hy te Amst. onderricht gaf,waren niet de zijne,en die,welke hy te Leiden zou moeten doceren,Encyclopedie en Philosophie der Godsdiensten,warem het juist wel.

Lore schreef aan Maria Nepveu o.a. "....Donderdag ben ik met Anna,
" Constance en Agnes te Alkmaar geweest en hebben wy ook Bergen en Heilo
" bezocht. Ik had er sedert 1860 altyd lust in gehad om die streek eens
" te zien,omdat het toen zo weinig gescheeld had of Maurits was er subst.
" Officier geworden,en nu vond ik het alleraardigst om dat stadje te be-
" zoeken. 't Is er kraak netjes en het bos van Alkmaar is allerliefst,
" zodat het er in elk geval aangenamer zou geweest zyn dan in "de Oude
" Stad Nymegen." JW. gaat bepaald vooruit,de dokter is tevreden,en daar
" deze hem rust heeft voorgeschreven,hopen wy hem zeelucht te verschaffen,
" want zeelucht is altyd "the thing" voor hem geweest. Frank en Constance
" zyn ook nog hier en 't is prettig om die twee jonge echtparen by ons te hebben."

4031 Maandag 20 Mei bezochten wy op Swaenenburgh Mevrouw Pierson-Goudoever, een mooi jodinnetje,die klaagde over de vochtige kamers en de bespottelijk hoge prijzen,welke Ravenhorst voor de groenten en vruchten vroeg.

De volgende dag at ik met Lore in het Panopticum,en terwijl ik de Evangelisten had,hield zy haar bijbellezing ten huize van Mevr. Warmolts.

Woensdag 22 Mei verloor JW. weer bloed,waardoor hy geheel achteruit gezet werd.

Voor de zilveren bruiloft van de Nepveus kochten wy een zeskante porceleinen pot en een tuinbank.

Woensdag 29 Mei keerden Frank en Constance naar Breukelen terug na sinds 20 April by ons gelogeerd te hebben,dus nog te kort. Zy namen Dora mee. Vrijdag 31 Mei vertrokken JW. en Caroline naar Scheveningen. Dora schreef dat zy met Constance per stoomboot naar Utrecht was gevaren om het hondje in de Veeartsenijschool te zien. JW. en Caroline kregen kamers op het Kerkplein,niet te ver van zee. Fanny was in Londen.

Dinsdag 4 Juni vierde de Evangelist Geel zyn zilveren bruiloft. Lore en ik bezochten hem. Er waren veel cadeaux van armen,maar niet van rijken,
4032 alleen bloemen en/f 40,- van N.G.Pierson,en lepeltjes en f 25,- van de Walkarts,maar niets van Anna v.d.Vliet,Nepveu,Constance,Agnes,John Sillem, Anna en Tane.

Donderdag 6 Juni kregen wy de uitnodiging voor het aantekeningsdiner van Ernst van Loon en Corrie,maar Lore had niet veel lust om te gaan, daar zy geen japon had en wy niet wisten waar wy zouden logeren,want del Sol en Hoog Beek en Royen waren vol.

Mezger verbrak te Wiesbaden zyn contract en werd nu gedagvaard door de stad tot een schadevergoeding van 1½ millioen mark,terwijl er beslag werd gelegd op al wat hy in huis had. Als reden gaf hy op dat een koetsier hem beledigd had en er van de bouw van een Sanatorium niets kwam.

de Ranitz was de wispelturigste snuiter denkbaar. Meermalen gebeurde het dat hy zyn advies had uitgebracht en daarna een totaal tegenovergestelde mening verdedigde,ja dikwijls als het arrest al geredigeerd was. En niet minder wispelturig was hy in andere opzichten. Hy was uit Arnhem gekomen, maar verlangde er weer terug te keren en toen er aldaar in de Rechtbank weer een vacature ontstaan was,solliciteerde hy naar de vacante plaats, maar men had daar genoeg van hem. Nu was hy nog geen half jaar raadsheer te Amsterdam of hy vroeg om naar den Haag te worden overgeplaatst en men
4033 voldeed aan zyn verlangen,want hy werd tot raadsheer in den Haag benoemd. Voor ons was het geen verlies,want aan de terechtzittingen viel hy geregeld in slaap. In zyn plaats werd David Lopes de L.? .C.?.. benoemd en dit was een grote aanwinst. Hy was een medestudent en een oud vriend van my,een door en door fatsoenlijk,gedistingeerd en bekwaam man,even edel als Kann burgerlijk en ordinair was.

Zaterdag 8 Juni gaven wy een feest ter ere van Geels zilveren bruiloft. Wy hadden Geel gevraagd met zyn vrouw en zes kinderen,voorts Roos, van Mels en Wilkens met hun vrouwen,14 in 't geheel. Te 11½ haalde de omnibus van Boeschoten hen van de trein te Bussum af,en wy liepen rond tot 1 uur. Daarna dineerden wy tot 2½. Fricandeau,pasteitjes,bloemkool,erwtjes, zalm,sla,dessert,taart en kruidewijn. Schepsellief wat aten zy ! Te 3 uur reed ik met Geel en de vier vrouwen door al de buitenplaatsen,terwijl Cornelis met de meisjes Geel in de muilezelwagen toerde. Nor roeide met Jan en Cornelie Geel en schaakte met Jan. Dora wees haar poppen en het kinderhuisje en Wilkens vroeg of de grote pop al op de Zondagschool ging. Het weer was onverbeterlijk schoon,want de lucht was door een onweder een weinig afgekoeld. Toen ik van onze rit was teruggekomen ging Lore met de vrouwen op een bank vóór het huis zitten praten,en deze hingen aan
4034 haar lippen. Later zaten wy in de verandah. De kinderen Geel vertrokken te 6½ en te 7 uur gingen wy weer aan tafel voor een goûter van brood,galantine,aardbeien,taart en thee. Ik las de Psalm der 7 donderslagen voor en zy zongen ons de zegen toe. Te 8½ bracht de omnibus allen weer naar de trein terug.

Hansje Röell zeide ons dat haar zoon Cees als luit.ter zee op 12 Mei in Atjeh had meegevochten en een Luit. der Infanterie en 17 man had zien sneuvelen.
Ik begon aan de vertaling der Psalmen.

Eveline Hartsen engageerde zich met Gerrit Hulsman,zoon van de predikant te Randwijk in de Betuwe. Anna zeide my:" Elle est si jeune,sait-elle ce qu'elle entreprend ?".

Nu ons feest voor Geel zo goed gelukt was,dank zy het mooie weer, wilde Anna met de dames Insinger hem ook een partij buiten geven,maar ik ried dit af en zeide dat hy veel meer aan wat geld had,daar hy zelf een groot feest aan zyn Zondagschoolhelpers en familieleden had moeten geven, dat de hele nacht geduurd had en toen gaven de zusters hem 20 en de dames
4835 Insinger *f* 50,-.

Mezger was zo verstandig aan het proces tegen hem door een schikking een einde te maken.

Henk kwam met de jager van Henri Enschedé,den Otter,zeven sprenkels in Bantam zetten of leggen en de volgende dag lieten zich een kraai en een lijster vangen.

De Schah van Perzië was in Amsterdam met 22 slaven. Onze president at met hem by de Burgemeester.

Op Donderdag 20 juni promoveerde David Eliza van Lennep.
Zaterdag 22 Juni reden Lore en ik door de drooggemaakte Horstermeer naar Breukelen,waar Frank te 2 uur kwam,waarna wy tot de Ridderhofstede Oudaan
4836 wandelden en per stoomboot terugvoeren. 's Avonds terug naar Bantam.

Maandag 24 Juni kwam Emilie met haar drie jongens logeren. Max kwam later. Anna schreef aan Lore dat JW. en Caroline hun verblijf te Scheveningen moesten verlengen en zy daartoe gaarne wilden bydragen.

Op 25 Juni was ik rapporteur in drie zaken,en bepaalde de President de uitspraken op 27 Juni. Ik verzette my daartegen,doch toen hy er by bleef,zeide ik dat het my dan niet mogelijk zou zyn het feest in Hydepark by te wonen en telegraferen zou. Ik zeide dit voor de grap,want Lore en ik hadden al bedankt. Daarop werkte ik van 3 tot 5½ aan een der arresten en at met Lore in de bovenzaal van het Palais Royal,waarna ik 's avonds de andere arresten stelde.

4837 Toen ik de volgende dag aan het Hof kwam,vroegen my al de heren naar het feest en lieten zy het hoofd hangen toen ik antwoordde,dat ik het niet had bygewoond. " Maar wy dachten zeker dat je gaan zou." - " Enwan- " neer had ik dan de arresten moeten maken," vroeg ik.

Max en Em waren er wel geweest. Er was een schitterende electrische verlichting,vuurwerk,souper en bal. La ville et les faubourgs waren genodigd,maar de Hagenaars trokken by elkaar.

Zaterdag 29 Juni werden Henk,Max en Frank met hun gemalinnen op de bruiloft van Ernst en Corrie genodigd,maar Lore en ik niet. Dat was amusant !

4838 Max stond op een zestal te Vlissingen.
Dinsdag 2 Juli had ik weer vergadering der Prov. Staten evenals Woensdag, Donderdag en Vrijdag. Ik logeerde by Henk en Fanny.

Donderdag promoveerde Karel Beels privatim en ging hy naar Noorwegen op reis.

Woensdag 3 Juli had het Zendingsfeest te Nimmerdor plaats gehad. Maar de naam van dat goed moest liever Bitterdor heten,want het was er stoffig,droog en dor,en de ontvangst beneden alle kritiek. Men moest 20 min. lopen over een zandige,zonnige weg eer men aan het terrein kwam.
4839 Max sprak te 2 uur in de brandende zon over Spanje en Beets bevond zich onder zyn hoorders. Hoedemaker en de Visser trokken ook veel hoorders. Miek,Norrie,Dora,Juffr.Bader,Matje,Mietje en Jaantje woonden het feest by,maar Lore was gelukkig thuis gebleven,want zy zou doodmoe geworden zyn.

Ofschoon wy niet op de bruiloft genodigd waren,rekenden wy ons toch verplicht naar de receptie te gaan. Ernst had ons Corrie niet gepresenteerd evenmin als Louis Adèle,en daar Corrie ons dus nooit gezien had,hoorde ik Ernst tot haar zeggen toen wy binnenkwamen:" Dat zyn Oom en Tante van Lennep."

Wy hadden ons echter eerst naar Scheveningen begeven om JW. en Carol. te zien en eerst te 4 uur traden wy het huis van de moeder der bruid binnen. Wy vonden de bruid te groot en met een lelijke trek om de mond. Er waren veel cadeaux in zilver en in de corbeille had Louky haar kostbaarste juwelen gelegd. Mevrouw de wed, van Hall-Schimmelpenninck,met wie ik wel op Elswout gegeten had,en wier man Floris van Hall herhaaldelijk Minister was en een vriend van Papa,schonk ons thee. Nogal aardig was het dat de Heer van Verschuer op Lore afkwam en haar zeide:" Ik zie aan je gezicht dat je een van Loon bent,maar welke van Loon,dat weet ik niet." Hy vertelde dat hy 80 jaar geworden was,maar hy liep nog even recht als vroeger.

4840 Wy spraken ook met de beeldige Pauline van Lennep, dochter van Dik en Agnes van Meer-en-Berg, die geëngageerd was met Hugo Gevers, zoon van Pauline Gevers-Rendorp, een der vele beautés op wie myn broer David verliefd was. Hugo werd burgemeester van Heemskerk, lid der Prov. Staten en bewoont Marquette, de vroegere heerlijkheid der Rendorpen.

Te 5 uur reden wy per tram terug naar Scheveningen, waar wy met ons zessen in Zeerust aten, terwijl Sam en Olga, Charles en Ethel, Willem en Thora in het Kurhaus aten, waar 's avonds muziek en bal was.

Ik keerde 's avonds naar Bantam terug, maar Lore bleef te Scheveningen om de/ volgende dag Gildemeester in de Badkapel te horen preken.

Ik geloof dat wy na de receptie te hebben bygewoond nog een invitatie kregen voor de bruiloft op Dinsdag 9 Juli, maar wy bedankten.

Lore kwam Maandag 8 Juli van Scheveningen terug maar spoorde de volgende dag weer naar Amsterdam voor haar bijbellezing. Wy hadden v.d.Brink te logeren en Donderdag kwam Agnes en bracht Norman zyn bewijs van toelating tot de 4de klas, terwijl Max naar Amsterdam reed om Artis aan Gerrit, zyn tuinjongen, te wijzen. Vrijdag kwam Marie de Savornin Lohman logeren.

Te Breukelen sloeg de bliksem een man en twee koeien dood en trof dicht by Rustenburg een boom.

4841 Woensdag 17 Juli spoorde ik met Frank te 4½ uur van Amsterdam naar Nieuwersluis, waar Constance en Jet Hovy my met een rytuig afhaalden, terwijl Frank op zyn velocipède en met een parapluie in de hand voor ons uit reed. Donderdag had ik vergadering van het Gymnasiumfonds en 's avonds keerde ik naar Bantam terug, waar ik JW. en Caroline vond.

Zondag 21 Juli spoorde ik met Lore, JW. en Caroline naar Amsterdam, waar Max in de Nieuwe Kerk voor Hogerzeil optrad. Hy had tot tekst I Joh.4:
4842 8 en 9. Wy dejeuneerden by de Insingers met Henk en de anderen. Maandag kreeg ik een brief van Koo Avis over de preek van Max en het genot dat hy er van had. De/ vrouw van van Mels had er 14 bladz. van opgetekend.

Woensdag 24 Juli keerden JW. en Caroline naar Loenen terug. Maandag 29 Juli begon Gijzel het terras achter de eetkamer te metselen. Henk zond ons een herdruk van Papa's gedichten in 1830 en '31 op de schutterijen vervaardigd, welke Henk uitgaf ten bate van de oudstrijders van die jaren, van wie er nog 300 in leven waren, en aan ieder van wie hy op de verjaardag van de Prinses zo gaarne een goud tientje zou willen geven.

Het eskader van de Keizer van Duitsland kwam van Engeland vóór de kust van Scheveningen om Prins Albrecht van Pruissen te begroeten, en vóór Zandvoort ter ere van Stephanie, de weduwe van de Oostenrijkse Kroonprins
4843 Rudolf. De Keizer was door een verrekijker zichtbaar.

Jan Six engageerde zich met Hieronyma Bosch Reitz, die 10 jaar jonger was dan hy.

Zaterdag 24 Aug. reed ik met Lore naar Dieren om er Zondags het avondmaal te vieren. Kuenen en Hoekstra waren in de Kerk, maar kwamen niet aanzitten, wel Mia en Adriaan Oyens, die te Ellecom en pension waren. Lore reed 's middags naar Velp om de Nepveus met hun zilveren feest te feliciteren. De baby van Max en Em was zeer aangekomen en een allerliefst kind, altyd zoet.

Maandag 20 Aug. spoorden wy naar Loenen, waar JW., Caroline en Norrie ons opwachtten en wy over de Horst en de Kleine Horst naar de pastorie wandelden en nog en passant een cartonfabriek bezichtigden. 's Avonds keerden wy naar Dieren terug, waar wy Miek vonden, en Dinsdag gingen wy met Max, Em, JW., Caroline, Miek en Nor naar de receptie der Nepveus, waar ik voor 't eerst Ada Torck zag, de vrouw van Reinout van Pallandt van Rozendaal.
4844 Toen ik by van Woelderen school lag, waren al de jongens op haar verliefd, ofschoon geen onzer haar ooit gezien had, maar van Woelderen had ons verteld dat zy rijk, schoon, eigenares van Rozendaal en een wees was en toen dachten wy allen: Wat zou het heerlijk zyn als ik haar tot vrouw kreeg ! Maar een der Pallandts van Keppel, met wie David te Leiden had gestudeerd, trouwde met haar en werd daardoor Heer van Rozendaal, maar hy maakte haar niet gelukkig, want hy leefde met een andere getrouwde vrouw.

Woensdag 28 Aug. spoorden Lore en ik te 9½ naar Nymegen, van waar wy met Prof. Boot en zyn dochter naar Neerbosch tramden. Van 't Lindenhout had alle Evangelisten en hun vrouwen en het Bestuur geïnviteerd om 28 en 29 Aug. by hem door te brengen. 't Was jammer dat wy alleen Woensdag 28 konden komen, daar de Nepveus de 29ste hun zilveren bruiloft vierden. Te Neerbosch vonden wy van het Bestuur Graaf van Zuylen, Knottnerus, Louis Nepveu, Frits van Pallandt en twee heren Brants v.d.Oldenborch.

Henriëtte Jeanne Adelaïde baronesse Torck, echtgenoote van Adolf Werner Karel Willem baron van Pallandt, met haar zoontje Frederik Jacob Willem. Op den achtergrond het kasteel Roosendaal. Schilderij van Cornelis Kruseman.

Toen ik te Velp school lag vertelde v. Woelderen allerinteressants onder het wandelen hetzy geschiedenis van Gelderland of zomantische verhalen, die hyzelf verzon. Zoo boeide ons hetgeen hy vertelde van het Kasteel Roosendaal, dat destyds onbewoond was waar aan een mooi, schatryk Frentetje Torck van ouden Geldersche adel toebehoorde, die afwezig was. Ofschoon wy schoolkamerade haar nooit gezien hebben, werden wy allen in gedachte verliefd op haar. Zy trouwde met Werner v. Pallandt v. Keppel, met wien David te Leiden studeerde. Eerst in 1889, toen Nepveu en Maria te Velp hun zilveren bruiloft vierden, zag ik haar, daar zy hen kwam feliciteeren

4845

Aan het dejeuner had Frits van Pallandt het byzonder druk met Lore, die hem charmant vond, en trachtte een der heren Brants my over te halen om geheelonthouder te worden. Na het dejeuner zongen de wezen, van wie er 900 in de Stichting waren, in de kapel en werd door sommigen op de hoorn geblazen. Van 1½ tot 4 moesten wy vergaderen, terwijl een dochter van v.'t Lindenhout Lore door de gebouwen rondleidde.

Aan het diner te 4 uur was het niet minder vrolijk dan aan de lunch en werden tal van toasten geslagen, en te 5½ reden wy allen per tram naar Nymegen, waar Knottnerus in de Grote Kerk sprak. Wy bleven in Nymegen by de Mackays thee drinken en in het Hotel Bellevue overnachten en ontbijten, maar de anderen keerden naar Neerbosch terug, van waar zy de volgende dag een rijtoer naar Berg en Dal zouden maken.

Donderdag 29 Aug. was het prachtig weer en spoorden wy al vroeg naar Dieren terug, van waar wy te 1½ met Emilie naar Velp tramden. Max kwam iets later daar hy nog trouwen moest. Er was muziek van de Rozendaalsche kapel, maar overigens was er niets te doen. Daar ons gevraagd was om zo vroeg mogelijk te komen, verwachtten wy dat het een of ander zou voorgesteld worden, maar er gebeurde niets, en de namiddag scheen my
4846 lang toe. Te 5 uur gingen wy aan tafel. Nepveu las een korte speech voor, waarna Louis Nepveu lief het Evangelie verkondigde; vervolgens zeide Willem Nepveu driemaal hetzelfde, waarby Ada van Loon voor souffleur diende, daarna las Max een onverbeterlijk vers voor en deed Agnes van Loon niet voor hem onder. Ik eindigde; Willem, Hendrik, Insinger, Karel Beels en Jan Steengracht vonden het al zo gemakkelijk om te zwijgen, dat kost ongetwijfeld de minste inspanning. Het diner duurde drie uur en ik was totaal uitgeput. Louise Elout scheen weer jaloers te zyn en zweeg en Mevrouw Nepveu-Bentinck, myn andere buurvrouw, had ook niet veel te vertellen. Wy vertrokken te half negen.

Enkele verzen uit het gedicht van Max:

" En heb ik deze reis 't gedicht
" Eens andren moeten leren,
" Zo zal ik op Uw zilvren feest
" Er zelf een fabriceren."

4847

Hoe zyn my al die jaren door
Die regels bijgebleven,
Hoe hebben zy my menigmaal
De rust der ziel verdreven !

Mocht andren op dit zilvren feest
Het uitzicht vaak bekoren,
My kwam dat schrikbeeld:" Het gedicht !"
Terstond de vreugd verstoren.

't Was wreed een kind van nog geen vijf
Zó iets te doen beloven,
'k Ben nu haast dertig, maar nog gaat
Het mijne kracht te boven.

1002A Onder portret van Henriëtte van Pallandt-Torck, staat in het handschrift van Maurits:

Toen ik te Velp school lag vertelde v. Woelderen allerinteressants onder het wandelen hetzij geschiedenis van Gelderland of romantische verhalen, die hijzelf verzon. Zoo boeiden ons hetgeen hij vertelde van het Kasteel Roozendaal, dat destijds onbewoond was maar aan een mooi, schatrijk Freuletje Torck van ouden Gelderschen adel toebehoorde, die afwezig was. Ofschoon wij schoolkaneraden haar nooit gezien hebben, werden wij allen in gedacht verliefd op haar. Zij trouwde met Werner v. Pallandt v. Keppel, met wien David te Leiden studeerde. Eerst in 1889, toen Nepveu en Maria te Velp hun zilveren bruiloft vierden, zag ik haar, daar zij hen kwam feliciteeren

't Is of de dichter het wel wist
Dat ik het nooit zou leren,
Want als ik eens een versje maak,
Dan is het " fabriceren."

Mocht nu myn toast maar proza zyn,
Dan zou ik nog wel slagen,
't Is niet de stof,die my ontbreekt,
Maar 't rijm,dat my komt plagen.

4848 Dan zeide ik U hoezeer wy ons
Verblijden in den zegen,
Door U in vijf en twintig jaar
Van Uwen God verkregen.
.....(6 coupletten.)

4849 Hoe vaak wy kwamen,nimmermeer
Behoefden wy te vreezen
Dat onze komst voor Uw geduld
Wel eens te veel kon wezen.

Wy kwamen vroeg,wy bleven lang,
Nooit schenen w'u te hindren,
Uw deur bleef altyd openstaan
Voor ons en onze kinderen.

En waren Maukie,Lou en Bé
Niet heden thuis gebleven,
Voor Oom en " Groote" Tante Veu
Riep ieder:" Dat zy leven !"
.....(3 coupletten.)

4850 Met deze wenschen zou ik dan
In proza zijn gekomen,
Had ik dat ongelukkig vers
Maar niet op mij genomen.

Maar hoe dat alles nu op maat
Goed aan elkaar te lijmen,?
Gelukkig,'t hoeft niet meer,want ziet,
Het is van zelf gaan rijmen !

4851 Zaterdag 31 Aug. moest ik in een grote hitte naar Doetinchem om van Dijk te condoleren met de dood van zyn zoon Jan,en Zondag hoorden wy Max preken over de brief aan Filemon.

Maandag 2 Sept. vierden wy Max' 30ste verjaardag en gaven wy hem een kamerjapon. Emilie had een spiegeltje met bloemen beschilderd en de portretjes der drie kinderen laten maken,van wie de oudste twee een versje opzeiden. Wy vertrokken 's avonds,Lore en Miek naar Bantam en ik naar Amsterd.

Woensdag wees Hendrik my een door hem op de veiling van Bonn voor ƒ 75,- gekochte gouden medaille,welke ter gelegenheid van de gouden bruiloft van Pieter van Loon en Augusta Graswinckel op 15 Dec. 1722 geslagen was. Zy waren dus in 1672 getrouwd. Op de ene zijde is een vrouw met twee
4852 harten in de éne hand,en de wapens in de andere. Op de keerzijde een versje:

Zesmaal is reeds het gouden feest
In ons geslacht gevierd geweest....enz.

Zondag 8 Sept. recipieerden David van Lennep en Bella Backer en kwamen er 150 bezoekers. Het perk voor het huis van Spanderswoud was met guirlandes en bloemen versierd.

Clemens Beels werd tegen zyn zin Burgemeester van Schagen.
In Londen staakten de dokwerkers en kleermakers en kregen zy ƒ 4000 uit Melbourne.

Donderdag 12 Sept. reden Lore en ik naar Breukelen en wandelden wy 's middags naar Over-Holland,waar wy Henriette Clifford thuis vonden. Zowel het huis als de plaats zagen er uit als een varkenshok en een mestpoel. De ijzeren leuning van de stoep hing op zij,de houten zonneblinden,die altyd gesloten moesten zyn,waren gebroken,binnenshuis was het muf en kil, omdat er nooit een raam mocht open staan; de paden waren dicht gegroeid, het ijzeren hek half vergaan en de vijver een poel van drek. Toen het later werd schoongemaakt kon men de mest er uit scheppen. De vrek was millionair en stierf eerst 27 Jan. 1893.

4853 Wy bleven by Frank en Constance logeren tot Zaterdag 14 Sept.en keerden toen naar Bantam terug,waar wy JW. vonden,die de bevestiging van Verrijn Stuart te Soesterberg kwam bywonen.

Zondag kwam zekere Budde,knecht by de kleermaker Schimmel,my vragen of hy soms van de famille was,daar zyn grootmoeder op Voorstonden geboren was en de naam van Suzanne van Lennep ontvangen had. De jongen kwam my niet geheel normaal voor.

Wy kochten een hond voor Dora. Hy heette Hector en was ons nagelopen.

Donderdag 19 Sept. trouwde Bella Backer. Hogerzeil had tot tekst: " Och Jehova,geef nu heil." Op de bruiloft waren 68 couverts en verheerlijkte men de van Lenneppen.

Zaterdag 21 Sept. hield Gunning zyn inaugurele rede te Leiden over: " De wijsbegeerte van de godsdienst uit het beginsel van het geloof der gemeente."

Zondag 29 Sept. had Lore weer een Zondagschool,maar de meisjes waren nog dommer dan te voren. Zy hadden nooit van Luther gehoord en één vroeg of hy de man was,die zoveel verzen had gemaakt.

Caroline's grootmoeder Hoog stierf,aetate 88,na een 66-jarige echt-
4854 vereniging. Clara Hoefer stierf ook,41 jaar oud zijnde. Hy hertrouwde later met Bsse van Heemstra,zuster van de geaffecteerde burgemeester van Driebergen,en is nu archivaris te Hattem.

JW. zeide my dat de modernen met Gunnings rede zeer waren ingenomen, wat my niet beviel. Ook had hy geweldig de strooppot over Rauwenhoff geroerd,die vrij onbeduidend was en eindigde met aan alles te twijfelen.

Vrijdag 4 Oct. stierf de Raadsheer Fles,aetate 62. Ik kon het best met hem vinden en gedurende zyn laatste ziekte bezocht ik hem nu en dan en leende ik hem de vertaling der Evangeliën door Lasserre. Hy was Jood geweest en Rooms geworden om te kunnen trouwen,maar had de Evangeliën nooit gelezen en ging nooit naar de kerk.

Norman werd lid van een gezelschap van jongens uit de 4e,5e en 6e klas van het Gymnasium,die alle Zaterdag avonden vergaderde.

4855 Op de vraag van Lore aan haar Zondagschoolmeisjes of de Heer ooit van de weduwe van Sarepta gesproken had,antwoordde er één:" Ja,by de put !" Uit onverschilligheid leerden zy nooit haar les.

Ceejet Labouchere gaf jaarlijks aan van Mels geld om aan 600 armen uit zyn Evangelisatiewijk in de Jacob van Lennep-en aangrenzende straten gedurende de wintermaanden dagelijks een brood uit te delen.

Frank en Constance kwamen op de Heerengracht by de Vijzelstraat wonen in een alleraardigst huisje met een moeilijke wenteltrap. Ik at by hen met Lore op 8 October,nadat Lore Marie de Savornin Lohman was gaan feliciteren,wier engagement met J.Schwartz,neveu en associé van de bierbrouwer W.Hovy,publiek was. (Zij werd de moeder van Corry (trouwde met Bon Lohman) en Marietje, vrouw van v.d. Laan en nu Doodeheufver)

In Engeland en Schotland staakten de schooljongens in overleg met hun ouders,en eisten dagelijks warm eten,afschaffing van het huiswerk en van de rottingslagen.

Willem Nepveu werd voor zyn cand.examen afgewezen.

4856 Op Dinsdag 15 October stapte ik voor het eerst aan het nieuwe Station te Amsterdam uit. 15.000 bezoekers kwamen het bezichtigen.

Zaterdag 19 Oct. werd Lore 56. Dora speelde de Hochzeitsmarsch en had van een hoed en touw een bloememandje gefabriceerd,dat allerliefst was uitgevallen. Emmy had twee kussens zeer poëtisch beschilderd met ooievaren en bloemen,Caroline had een wollen kleed voor een stoel gemaakt, Miek een kleed voor het orgel. Niet alleen aten al onze kinderen by ons op Constance na,die de baker al in huis had,maar ook Constance van Loon, Anna,Tane,Agnes en Maria.

Zondagmiddag preekte JW. te Soesterberg en Maandag vierde Miek haar verjaardag en kreeg zy van ons een gouden vingerhoed.

4857 Op 22 Oct. stierf ook Caroline's grootvader Hoog,nog geen maand na zyn vrouw. Hy was 91 geworden en ging biddende heen.

Wy hadden een vulkachel in onze slaapkamer,maar toen Lore 's nachts wakker werd was zy zo duizelig dat ik deuren en vensters moest openen om haar lucht te geven.

Vrijdag 25 Oct. stierf de Heer C.P.van Eeghen op zyn 73ste verjaardag. De Heer Ludwig Brandt noemde diens kinderen de klierbollen. (Wij noemden ze de „Pietjes.")

Daar de familie van Rees Schaep en Burgh verlaten had,gingen wy allen de kamers zien en trof ons de vochtige lucht.

Zaterdag 26 Oct. werd Constance 29 en gaf Lore haar een deken,die zy zelf geknoopt had. Lore en Miek gingen haar feliciteren,maar het spit in de rug hield my thuis en in bed. Frank gaf haar een beeldige relevée de couches en van haar ouders kreeg zy een zieketafeltje. Dora en Juffr.Bader hadden schoentjes en sokjes voor de te verwachten baby gemaakt.

Zondag was er noch vóór noch ná de middag dienst in 's Gravelandé, omdat Klomp geen ander wilde laten optreden.

4858 Lore las my de brieven van Madame de Sévigné voor uit de jaren 1688 en 89,waarin zy over James en de Prins van Oranje schrijft en de aankomst van Maria van Modena,de vrouw van James en hun ontvangst door Lodewijk XIV na hun vlucht uit Londen. Lichtzinnig en Frans.

Donderdag 31 Oct. telegrafeerde Frank uit Amsterdam:"Te 5½ is Cunera geboren. Alles zeer voorspoedig." Wy kregen de dépêche te 7½. Ik verbeeldde my dat hy die naam aan een der verhalen in de Reisgenooten had ontleend.

De volgende dag ging Lore al te 7½ naar stad om Frank te feliciteren. Zy vond Cunera een snoepertje met lieve oortjes en mond en het keek al rond alsof het ouder was dan één dag.

Agnes verhuurde Swaenenburgh opnieuw aan de Piersons voor ƒ 2500-,dus voor ƒ 1000- meer dan een jaar te voren.

4859 Zaterdag 9 Nov. spoorden Lore en ik naar Dieren om Ems verjaardag te vieren. Lore bracht in een trommel een gans van Klokke,appelen,krenten en kastanjes mede en een bouquet en bestelde een appeltaart. Carel was een beeldige jongen met donkere ogen en pinkers en altyd vrolijk.

Zondag JW. kwam koffie drinken en te 2 uur reed ik met hem naar Brummen, waar hy voor Ds. Romeny moest preken.

Henk joeg met del Court in de Overbosschen en 's avonds verhuurde Henk hem de jacht voor 10 jaar voor ƒ 330,- 's jaars.

Zondag had Lore weer haar Zondagschool en repeteerde zy met de meisjes al hetgeen zy behandeld had,maar zy waren alles vergeten en zeiden b.v. dat Jozua de eerste koning geweest was,dat Mozes de Israelieten weer in Egypte gebracht had enz. Lore was geheel ontmoedigd.

Maandag kwam Piet Six eten,die zyn nood klaagde over zyn twee zoons, die de ganse dag in bed lagen. Qual padre,tal figlio.

Dinsdag ging Lore naar de repetitie van Caecilia,waar die Meeresstille und glückliche Fahrt,l'Invitation à la danse,de Symphonie 8 van Beethoven
4860 enz.werden gespeeld. Zy had Henriette gevraagd om op haar kaart mee te gaan,maar by deze was de liefhebberij voor muziek ook al evenals by Willem en Hendrik geweken en toen nam zy Mia Oyens mee. Toen ik 's middags even by Constance aanliep ontmoette ik Lore op Mia's arm steunende,want het lopen viel haar moeilijk. 's Avonds had Lore haar bijbellezing.

Woensdag 20 Nov. keerde ik 's middags naar Bantam terug en zat ik in de trein tegenover Jacob Ram,die krakzinnig was en een geleider by zich had.

In Brazilië werd de Keizer onttroond en de Republiek geproclameerd. Henk bracht my uit Londen een duffeltje mee.

Zondag 24 Nov. ging Lore naar Amsterdam om Frank met zyn 24ste verjaardag geluk te wensen en om Gunning in de Schotse kerk te horen preken.
4861 Henk had Donderdag een oud-strijder van 95 jaar begraven en by het graf gesproken en door twee 80-jarige oudstrijders een krans laten neerleggen.

Dinsdag 26 Nov. woonde ik de eerste parkjacht by met 7 geweren. Jan Luden dirigeerde en gaf my de beste posten,en aan Emile v.d.Vliet de slechtste. De faisanten vlogen hoog door de storm,er waren veel houtsnippen. Ik at op Duinlust met Anna v.d.Vliet,Olga,Mathilde,Emma,David en Emile en Jan Luden.

Op Donderdag 28 Nov. kreeg Dora een Bijbel met gouden sloten van Agnes,schaatsen van Frank,boeken van Max.

Jan Luden schreef my dat zyn schoonvader David v.d.Vliet de vorige ochtend plotseling overleden was. Hy was 67 geworden.
Max schreef een traktaatje:" Drie Kerstdagen uit de tijd der Spaansche Hervorming,een ware geschiedenis."

4862 Zondag 1 Dec. woonden wy de doop van Cunera door Ds.Hogerzeil in de Nieuwe Kerk by. Hy preekte lang over:"Uw Koninkrijk kome!" Er waren al de broers en zusters van Constance op Louis na,voorts Anna,Tane,Agnes en Norrie. Na de dienst kwamen wy by Frank en C.met al de ooms,tantes,broers en zusters om baker Hefti te fooien. Plotseling gaf Adèle Lab. my een zoen !

Maandag reed ik naar Overveen om de begrafenis van David v.d.Vliet by te wonen. Wy werden rondom de kist geplaatst en toen hield T.M.Looman een toespraak en liet hy Ps.68:10 zingen:" Geloofd zy God met diepst ontzag...

onder opmerking dat wy dit vers wel allen zouden van buiten kennen. Dit bleek echter niet het geval te zyn, want onder de aanwezigen bevonden zich Kees van der Vliet, Wilson, Gerard en Elise v.d.Vliet en Ernst en Corrie van Loon, en toen deze niet meezongen zeide Looman regel na regel voor. Te 12 uur reden wy naar het kerkhof, waar zich nu by ons aansloten Willem v.d Vliet, Maurice Luden, Herman Beels, Olga van Eeghen en Looman opnieuw het woord voerde. Na de begrafenis dejeuneerden wy te Duinlust en te 2.30 keerde ik naar Bantam terug.

Donderdag 5 Dec. vierden wy St.Nicolaas ook met Henk en Fanny, Max en Em. Lore gaf my o.a.een wrapper en van de kinderen kreeg ik de belofte
4863 van een pels met een door Fanny getekend portret van myzelf in een pels met een meesterlijk Engels vers van Henk à la Tennyson; van Max en Em de Biographie van Macaulay door Trevelyan met een akrostychon op MACAULAY. in het Engels; van Fanny een door haar met hondjes beschilderde kleerborstel, van Miek muisjes en een pen-wiper, van Dora vier zeemleren lapjes om de scheermessen af te vegen....

Zaterdag 7 Dec. gaven wy Henk voor zyn 32ste verjaardag een cachet met zyn wapen en aten wy by hem met Henri en Henriette Enschedé.

Christiaan vierde zyn 20-jarig huwelijksfeest en gaf zyn door Sangster geschilderd portret aan Louise cadeau.

Klomp werd beroepen te Nieuwe-en Oude Mirdum, maar bedankte alweer ! De baas kwam my vragen of ik Willem Beuker wilde verbieden in de keuken
4864 met Betje te vrijen. Deze mocht niet by Willems moeder aan huis komen omdat zy hem aan het doleren bracht.

Lore vertrok Vrijdag 20 Dec. naar Amsterdam om haar Bijbellezing te houden en de volgende dag de Gunningen te Leiden te bezoeken. Gunning was moe van het studeren, wat dan ook, als men 60 is, niet meer zo gemakkelijk gaat.

Nor kreeg vacantie en bracht Dick van Dokkum uit Weesp mee, een grote droogpruimer.

Frank kocht op de veiling van Pappelendam voor ƒ 6.25 het door Papa vervaardigde en met zyn eigen hand geschreven gedicht op Anna Verschuur-Brants, toen zy nog ongehuwd en wees was. Hoe kwam het dáár verzeild !

Cunera was zeer rustig en sliep enorm. Lore leed weer aan duizelingen. Op 2de Kerstdag stierf J.J.L.ten Kate, aetate 70, na Maandag het cadeau van ƒ 6000,- ontvangen te hebben. Hy was toen al ziek en stervende. Een ogenblik vóór dat hy ontsliep zeide hy het 7de couplet van Ps.42 op. Van
4865 dit couplet hield hy byzonder veel.

Jan Six Jr. werd tot Prof.aan de Rijksacademie van beeldende kunsten te Amsterdam benoemd.

Zondag 29 Dec. stierf Theod.Prins, de man van Anna Labouchere, vice-president der Rechtbank te Haarlem.

By Frank en Constance was het een hospitaal. Eerst kreeg Frank de influenza, daarna Rika en de baker, Wy zonden Mietje Fontani, daar Jaantje alleen nog wel was. Constance viel flauw en het loopmeisje werd ook ziek. Daarna werden Cunera en Jaantje ook aangetast. Gelukkig bleef Mietje gezond om het werk te doen. In Wenen, Parijs en Madrid stierven tal van mensen aan longontsteking als gevolg van de influenza.

E I N D E 1 8 8 9

A N N O - 1 8 9 0 .

4867 Op 6 Januari gaf Lore my een reistas en kwam Henk alleen eten, daar Fanny koortsig was. Frank schreef dat het kleintje over het gehele lichaam vuurrood was en een weinig kuchte,maar de toestand over het geheel bevredigend was; en de volgende morgen kon ik zelf my daarvan overtuigen en aan Lore schrijven dat Constance hersteld was en dat Cunera wel wat bleek zag,maar vrolijk was en niet afgevallen sedert ik haar het laatst had gezien. Augusta Elout had een diacones aangeboden,maar Frank en Constance hadden haar komst niet nodig geoordeeld; de baker was weer op de been en Rika had weer gestreken; Mietje Fontani dweilde de stoep,o gruwel,zonder muts ! Die muts is den dienstboden een ergernis evenals vroeger de kornet. Het kleintje hoorde ik slechts eenmaal kuchen en Frank zou in het zonnetje een loopje gaan doen.

Ik bezocht ook myn broer Willem,by wie John van Lennep weer met een borrelglaasje voor zich en een open sigarenkistje op tafel zat te kletsen.

Woensdag 8 Jan. stierf Keizerin Augusta. Te Laeken verbrandde het Kon. Paleis en kwam de gouvernante in de vlammen om,en te Brussel zowel als te Havre vlogen de schouwburgen in brand.

4868 Augusta zond my Mémoires et Lettres de Marie,reine d'Angleterre, welke Fruin voor echt houdt evenals die van haar vader James II.

Lore's been was weer zeer stijf en daarom liep ik zowel vóór als na de middag een ogenblik met haar in de hoop dat het dan losser worden zou.

Tane zond ons lange brieven van Mica ter lezing,waarin deze haar reis beschrijft naar Bayreuth,Damaskus,Baälbek (Heliopolis),Jeruzalem en Efeze.

Amedeo II,Koning van Spanje,stierf na twee jaar geregeerd te hebben.

Donderdag 23 Jan. zat ik voor het eerst als oudste raadsheer naast Noyon. Ik at te 4 uur by Frank en Constance met Henk,met wie Frank daarna naar Londen vertrok met een missie van Hope aan Baring.

4869 Ernst v. Lennep Het duikelaartje had zo goed gemanoeuvreerd,dat zyn vrouw op 24 Jan. van een dochter Johanna Louise bevoel,en toch zeide men dat zyn vrouw het middelmootje miste.

In het Gedenkboek voor de Chr. School te Doetinchem schreef Max een beeldig stuk over het Escorial,en Agnes van Loon maakte een lied voor het jubileum van het Diaconessenhuis.

Schwartz,die met Anna van Vollenhoven getrouwd was,nam de naam van van der Poorten aan,zonder dat een der van Loons of Hovy's,zelfs niet haar voogd Willem Hovy,daarover gehoord waren.

Op Dond. 30 Jan. telegrafeerde Max:" Kan Mietje komen? Gerritje " en Lena ziek,Maukie beter. Beroepen te Rotterdam." Mietje vertrok daarop terstond naar Dieren.

De vrouw van Frans Labouchere (moeder van o.a.Mia de Pesters) stierf te Doorn in de jeugdige leeftyd van 33 jaren,tien dagen na de geboorte van haar zoontje Armand.

Vrijdag 7 Febr. had ik eerst vergadering van het Centraal Comité en daarna van het Hof om een voordracht op te maken voor de vacature van Eyk Buijleveld. Alla leden waren tegenwoordig en er waren 10 sol-

4870 licitanten. E.Star Busman,Frans de Kock en van Tienhoven,rechter te Rotterdam,kwamen op het drietal. Van Tienhoven was een borrelaar.

Zaterdag 8 Febr. vertrok Fanny naar Lugano op een telegram dat de toestand van haar vader hoogst ernstig was.

Emilie schreef dat Max met 140 van de 180 stemmen te Rotterdam beroepen was.

Ik bezocht Constance,die by haar peettante C.van Loon-Voombergh logeerde. Cunera was allerliefst en suikerzoet maar vol dauwwurm. Fanny telegrafeerde dat haar vader overleden was. Henk was er ook heengegaan.

Star Busman werd tot Raadsheer benoemd. Hy bleek een aangenaam en kundig man te zyn.

Daar Betje ons wilde verlaten omdat zy het by ons te druk vond, ~~en Adda~~ en Adriana of Jaantje,die by Frank gediend had,zich aanmeldde, huurde Lore haar.

Ferdinand Hooft Graafland werd Ridder in de Orde v.d.Ned.Leeuw, niemand begreep waarom.

Donderdag 20 Febr. brandde de Schouwburg te Amsterdam af,het lot,dat nu eenmaal alle schouwburgen treft. De vorige avond was ter ere van 's Konings verjaardag een stuk vertoond met Bengaals vuur,
4871 en misschien was hierdoor de brand ontstaan,maar de brandwacht,die 's nachts de ronde deed,had te 3 uur nog niets ontdekt en te 6 uur stond het gehele gebouw in brand.

Ik had van lieverlede de 9 deeltjes (Tauchnitz) van Macaulay aan Lore voorgelezen en begon nu aan Queen Ann van Stanhope.

Agnes ging by Willem en Thora van Loon tableaux vivants zien: De drie Schikgodinnen,de Lente,een tafreel uit Elizabeth Musch,en de Jager en het Meisje op de brug. De soiree werd met een souper en een bal besloten.

In Duitsland behaalden by de verkiezingen voor de Rijksdag de sociaal-demokraten tal van overwinningen,maar Domela werd te Berlijn opgepakt en uit de stad verbannen.

Op de voordracht van de Hooge Raad voor de vacature Hingst stonden,o wonder als le candidaat de Ranitz,die pas Raadsheer in den Haag geworden was en voorts van Bemmelen,die ongelukkig Piet heette en daarom niet anders bekend stond als onder de naam van Betje
4872 van Piemelen. De Tweede Kamer stoorde zich niet aan de nominatie van de Hooge Raad en stemde voor P.van Bemmelen,die 46 van de 84 stemmen op zich verenigde. Ik vond het grappig dat de Ranitz niet in aanmerking kwam en slechts 5 stemmen kreeg.

Cunera had 4 stapjes gedaan en zeide Bébé en Mama,en Frank werd lid van het Bestuur der Martha Stichting. Max had voor Rotterdam bedankt.

Lore werd ziek,bleef in bed met hoge temperatuur. Karel Beels had hevige krampen gehad,pappen hielp niet en Dr.van Geuns wist niets te bedenken dan inspuitingen met morfine. Daar de pijnen niet weken,probeerde men het met compressen van ijs op het onderlijf. Hy at niet en sliep niet,doch had geen koorts.

Anna en Tane persecuteerden my met invitaties voor diners ook op dagen,die ik niet in Amsterdam doorbracht.

Hoetmer viste ons water af met de zege en ving o.a.een grote snoek,een nog groter van 20 pond en een menigte platvis.

Frank moest pleiten voor Chr. Goedvolk,de medeplichtige van Jut,
4873 die Mevr.v.d.Kouwe vermoord had.

Lore droomde dat de studenten van van Dijk uit dankbaarheid aan Prof. Gunning een luiermand aan Caroline te Loenen ten geschenke gaven.

Max kwam eten; hy had Karel Beels gezien,die nog altyd pijn had in de blinde darm.

Nol Looyen,die Telders als Off.van Justitie te Amsterdam was opgevolgd,vroeg my ƒ 1500,- ter leen,welke ik weigerde omdat ik wist dat hy al dikwijls door anderen geholpen was en zich steeds dieper in de schulden stak. Ware hy stilletjes Off.v.Justitie te Hoorn gebleven,dan zou hy die niet hebben behoeven te maken,maar het dure Suriname,waar hy Proc.Generaal werd en het niet minder dure Amsterdam had hem genekt.

De jonge Keizer van Duitsland gaf Bismarck zyn ontslag en benoemde hem tot Hertog van Lauenburg en tot Veldmaarschalk. Een Staatsman Veldmaarschalk ! 't Is idioot.

4874 Op 20 Maart trouwde Jan Six Jr. met Hieronyma Maria Antonia Fortunata (by verkorting Nine) Bosch Reitz. Lore woonde de inzegening door Brun in de Grote Wale Kerk by,waar ook Jan Six Sr. was,die anders nooit in de kerk kwam.

Van Vrijdag 21 tot Maandag 24 Maart logeerden Lore en ik te Dieren. Max preekte Zondag over "Ecce homo!" en behandelde 's middags de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan.

In Amsterdam preekte Horace Monod uit Lyon. Men wilde hem te Amsterdam beroepen,maar de hoge huishuur schrikte hem af.

In Amsterdam zocht ik nieuwe contribuanten te vinden voor de Evangelisten,het Gymnasiumfonds en de Normaalschool,en slaagde ik by de Freules Hooft,Rutgers,Marie en Cateau van Eeghen,B.Heldring enz.

Alle couranten waren vol van Franks pleidooi voor de weduwe Jut
4875 en A.C.Wertheim schreef hem of hy soms geld nodig had.
JW. wees my een exemplaar van de Bijbel,die 't eerst na de Reformatie in Holland Ao.1571 gedrukt is te Dordrecht volgens de copie van Emden Anno 1565. Het is een zogenaamde Bijbel van Deux Aes,wegens de aantekening by Nehemia 3:5."Daarnaast waren bezig de Tekoieten, maar de aanzienlijken onder hen wilden hun schouders niet zetten onder het werk van hun heer." De aantekening hierby luidde:" De arme moeten " het Cruyce dragen,de Rijcke en geven niets,deux aes en heeft niet, " six cincque en geeft niet,quater dry die helpen vrij."
Ook heet die Bijbel de Bijbel van Uylenspiegel wegens de aantekening op Jezus Sirach 19:5."Wie zich verblijdt dat hy schalkheydt " bedrijven kan wordt veracht," en de aantekening luidt:" als Ulen-
4876 " spiegel,Vincentius de Pape van Kalenberghe." Vóór de Pentateuch vindt men er een Trommius,achter het O.T. de Apocryphen en achter het N.T. de " Psalmen des Propheten Davids ende ander Lofsanghen in Neder-" landsche dicht overgheset,met muziek en een gebedt na elken psalm." Na de psalmen " de Lofsanck van Zacharia,de tien geboden,de lofsangh der Jonkvrouwe Maria,Simeonis en het Symbolum Apostolicum,het Ghebedt onses Heeren,een kort ghebedt vóór de predikatie,het Gheloove,door Jan Utenhove overgeset,alles op rijm,eindelijk de Catechismus en Chr. gebeden," waarin o.a.ook gebeden wordt "voor den Roomschen Keyser en " Koninck en voor alle onze medebroederen,die onder den Paus ofte " Turken vervolginghe lijden." Aan het slot staat " Loft Godt boven " al."Anno 1682 16 Nov.is Cornelis Tanisse soon gebooren ."
Vóórin staat:" Anno 1649. Ick Klaes Jacobsz van Saardam heb dit boek " gekoft voor een riekdaalder van onsen barbier."

Woens dag 2 April kondigde Hendrik van Loon het engagement van zyn dochter Ada aan met Johan van Zuylen,al even onmogelijk als dat van Ernst en Corrie. Wy vroegen Anna van Loon te logeren,maar zy antwoordde heel oprecht dat zy liever in Amsterdam bleef,daar het by ons te stil was en zy zich vervelen zou.
Norrie had met andere jongens van het Gymnasium onder geleide
4877 van de gymnastiekmeester een wandeltocht gemaakt van Zutfen naar Ruurlo,Laren,Lochem en terug.
De schoonzuster der tuinvrouw beviel van twee meisjes en een jongen,die allen stierven. Il parait que son mari avait un jet abondant,zoals Henriette Insinger zeide.
Klaas Krijnen bracht op 3 April de eerste twee kievitseieren aan Lore. Ik genoot van de bloeiende rubussen,de groenende larixen en de knoppende kastanjebomen. Wat missen de stedelingen toch veel !
De paus Dr.A.Kuyper gaf een breve uit,waarby hy verbood de Goede Vrijdag te vieren.
Betje kerkte by de dolerenden te Hilversum. Ik zeide aan Matje: " Van hoeveel geestelijk genot beroven die lieden zich toch !" maar Matje antwoordde,dat dit voor Betje geen genot zou wezen,daar deze liever kermt en zucht dan zingt.
Op 2de Pinksterdag kwamen Frank en Constance met Cunera in de coupé van de Jong uit Breukelen. De kamenier was ook mee en Frank mende. Cunera was nog klein en vuurrood van de dauwwurm. Het woei een storm en er viel regen,maar tegen 4 uur bedaarde de wind. Zy vertrokken al te 6¼. Volgens Constance was van Zuylen een koude vrijer.
Ook Johan Gunning bedankte voor Rotterdam. Hy was al de achtste die bedankte.
4878 Willem Dedel zond my *f* 100- voor de Evangelisten,Rutgers *f* 40,- en nog iemand *f* 25,-,alle giften voor eens. Constance Witsen Elias deed het royaler. Alle jaar ging ik zelf,na de een of andere vergadering,by haar om haar contributie op te halen,die *f* 25,- bedroeg,en dan gaf zy my geregeld *f* 40,-.
Vrijdag 11 April woonden Lore en ik 's avonds de voorstellingen by Ernst en Adèle Labouchere by; eerst l'Une ou l'Autre,een prul,een tante en een nicht,die zich ieder een declaratiebrief toeschrijven, terwijl de afzender om geheel iets anders vraagt; daarna voordracht van La Lampe Merveilleuse door Karel Beels; en eindelijk l'Assassin, waarin Ada,Adèle,Frank,Karel en Henk Huydecoper zeer goed speelden.

Van Zuylen zat als een stokvis naast Ada; zy hadden elkander niets te vertellen. Ernst en Corrie deden alsof Lore er niet was, maar de overige gasten waren zeer beleefd. Er waren ± 60 gasten.

4879 Anna en Tane, by wie wy na de voorstelling gelogeerd hadden, presten Lore om tot Maandag te blijven ten einde Zondag Gunning te kunnen horen. Lore had daar wel oren naar, maar toen zy myn piteus gezicht zag, weigerde zy en keerde zy met my terug.

Op last van Kuyper preekte de dolerende Hania over de kalverdienst onder Jerobeam om te bewijzen 1e dat men de Goede Vrijdag niet mocht vieren en 2e dat de Synodalen afgodendienaars waren.

H.Tindal schreef een artikel om te betogen dat den Haag in cas van oorlog gebombardeerd, en de residentie dus naar AMSTERDAM verplaatst moest worden. De courant was weer vol werkstakingen.

4880 Lore gaf een feest aan haar Zondagschoolmeisjes en tracteerde ze op chocolaat en taartjes, terwijl ieder een presentje kreeg, een werkdoos, jurk, bord en kopje of een kerkboek.

Domela ruide de werkstakers in de venen op om vol te houden. Zy eisten 8 uur werken, 8 uur slapen en 8 uur niets doen en hoger loon.

4881 Klomp gaf toch weer de Drie Formulieren (editie Kuyper) aan zyn aannemelingen. Zo'n uil ! Wat verstaan zy er van ? Kuyper, Rutgers en Bavinck gaven een Bijbel uit, waarby de Statenvertaling slaafs gevolgd werd. Wat geeft dit ?

Frank ~~gaf~~ Kwam onverwacht eten. Cunera souffreerde veel van de dauwwurm en de tanden.

Woensdag 30 April kwam JW. uit Breukelen, waar hy gelogeerd had, na in Utrecht een bidstond bygewoond te hebben, en deelde hy my mede dat Cunera de vorige dag minder wel geworden was en niet had willen zuigen, zodat men Dr. Mijnlieff had geroepen. 's Avonds was het schijn-

4882 baar beter geworden, doch heden ochtend had Frank haar een lepeltje willen geven en toen was het met een zucht ontslapen.

Gelukkig liepen de zaken spoedig af, zodat ik te 1 uur met Lore naar Nieuwersluis kon vertrekken, vanwaar wy te voet in een brandende zon naar Rustenburg liepen. Ik behoef niet te zeggen hoe bedroefd wy waren en hoe bedroefd wy de ouders aantroffen. Arme Constance, die nu geheel gedesoeuvreerd was, want alles draaide om het kindje, waarmede zy nu 15 maanden bezig geweest was, eerst 9 maanden om alles te naaien en nu 6 maanden om het te verzorgen en alles zelf te doen. Frank was heel, heel bedroefd en wist geen raad met Constance. Morgen moest zyn kantoor verhuizen en Heemskerk was altyd weg. Wy reden met de Jong naar Bantam terug en ontmoetten onderweg Max en Em, die ons zeiden: " Gy treft het niet met uw kleindochtertjes," want Cunera was nu al het tweede dat wy moesten afstaan.

Donderdag 1 Mei hielden de werklieden overal in Europa optochten om een werkdag van slechts 8 uren te eisen. "Recht voor Allen" beval hen zich te Amsterdam voor het huis van de Adv.Gen.Jolles te verzamelen.

4883 Zaterdag 3 Mei spoorden wy naar Zeist, waar Frank en Constance juist gekomen waren met het kistje in het rytuig. Op het Slot vonden wy de ouders van Constance, Ernst, Alfred, Max en Em en Debora v.Eeghen. Te 11½ reden wy naar het kerkhof. Er waren veel kransen en een mandje witte bloemen. Ik sprak een woord. Hoe verlaten vonden Frank en C. Rustenburg by hun thuiskomst. Al wat Lore en ik na de dood van Onze Louis en Augusta doorleefd hadden, kwam ons weer te binnen.

Maandag 5 Mei reed Lore met Dora naar Breukelen en ik ging er Dinsdag heen. Frank lag te bed, niet ziek, maar overspannen en oververmoeid, zodat hy moest uitslapen. De volgende ochtend stond Frank op en reed hy met my naar Amsterdam. Anna Pauw zond een vers, dat zy in '57 by de dood van haar kindje gemaakt had.

4884 Woensdag 7 Mei maakte ik 's avonds een visite by Piet van Eik en besteeg ik met moeite de trap omdat er geen licht in de gang brandde. Ik liep tegen een paar mensen aan, die ik niet kon zien en die later bleken de Heer en Mevr. van Bevervoorde te zyn. Na lang zoeken en tasten vond ik een deur, ik tikte, zocht toen de deurkruk en trad binnen. " Ik kom je iets vragen, van Eik," zeide ik. Met het benauwdste gezicht van de wereld keek hy my aan, zeker vrezende dat ik kwam collecteren, want daar had ik de naam van.

"Wat is het dan?" stamelde hy.- " Een kopje thee !" hernam ik. " O zo,ga zitten vriend !". Toen zeide ik hem dat ik moeite had gehad zyn kamer te vinden,daar het licht in de gang was uitgegaan. " Neen " vrind,dat laat ik niet meer opsteken sedert myn vrouw dood is. Dat " vind ik onnodig." Wat een benauwde kerel,dacht ik.

Donderdag 8 Mei vertrokken Anna en Tane met Adèle Elout naar Wiesbaden en kochten wy een lepeldoosje voor Ada van Loon en een paplepel voor de te verwachten baby van JW. en Caroline.

Anna Prins schreef my een dringend verzoek om Heemskerk het huwelijk met de weggelopen bonne van Jettie te ontraden. Ik antwoordde haar dat ik dit al een jaar geleden gedaan had.

Willem van Loon lag ziek en werd dagelijks door Agnes Beels bezocht,maar als zy iets ernstigs wilde zeggen,antwoordde hy:" Agiteer
4885 my niet !".

Zaterdag 10 Mei reden Lore en ik naar Breukelen,maar wy kwamen te onpas daar Frank en Constance naar Baden-Baden zouden vertrekken en dus bezig waren in te pakken. Toch bleven wy dejeuneren.

Zondags kwamen vijf biggen van de Zondagschool afscheid nemen, bewerende genoeg geleerd te hebben ofschoon zy te dom waren om adem te halen. Slechts 3 bleven,omdat zy voor Lore's rekening naailes kregen.

Myn broer David schreef my dat hy ook zyn rechteroog zou verliezen,omdat het de groene staar had,die gelicht moest worden,opdat hy niet geheel blind zou worden.

4886 Toen wy 14 Mei by Christiaan aten vernamen wy daar dat volgens geruchte Marie Hartsen-s'Jacob van haar man wilde scheiden omdat hy zich slecht gedroeg. Dit was stellig uit de lucht gegrepen,daar zy juist nooit heeft willen scheiden,hoeveel meer reden er later ook voor bestond.

Vrijdag 16 Mei spoorden Lore en ik naar den Haag om Louise Elout met haar 67ste verjaardag te feliciteren. Wy vonden er Conny van Loon met Lou,Maria Nepveu en Lou en Agnes. Na het dejeuner verzocht Elout my hem in zyn kamer te volgen en sprak hy over niets als over zyn geslachtsboom. Zelfs toonde hy my een photografie,die hy van een paar grafstenen van zyn ouders had laten nemen. Hoe is het mogelijk om op zyn 85ste jaar,met één been in het graf,nog zó ijdel te zyn ! Toen hy my alles getoond had zeide hy:" Ordentelijk,vind je niet ?" Hy gaf my Summum Bonum van Drummond mee,vertaald door Adèle,en The Approaching End of the Age van Guinness.

Agnes gaf my een door haar vertaald boek: Jan Staal en zyn boekenmand,uitgegeven ten voordele van Beth-Shan.

Op 17 Mei was alles in bloei: seringen,lelietjes,azalea's,rhododendron,glicinia,gouden regen en kastanjes,een wonderschoon gezicht.

4887 Lore klaagde over haar ogen en had lust Prof.Snellen te raadplegen en daartoe bezocht zy hem op 19 Mei. Hy bekeek ze niet door de oogspiegel,maar liet haar lezen en schreef een sterker bril voor.

Heemskerk schreef my dat hy van Miss Crossby had afgezien. Hy had zyn wijkpredikant en biechtvader van Schelven geraadpleegd en hem gezegd dat zyn enig bezwaar het kind was,dat zy van Henri Labouchere had. Van Schelven had geantwoord:" Dan wenst gy naar de dood " van dat kind en zijt dus een doodslager,en dus moet gy het uitmaken." De zonde van Heemskerk lag m.i. hierin dat hy met haar had gecorrespondeerd zonder de zekerheid van haar te willen trouwen.

Op 2de Pinksterdag gingen Daatje,Matje en Mietje met Dora het Zangkoor Emanuël in de kerk te Bussum horen en te 4½ kwam het op Bantam,46 mannen en vrouwen,die allen in de verandah plaats namen en zongen,vervolgens in de plaats gingen wandelen en zowel op het eiland als op berg Bantam zongen,zodat de Graaflands het in Boekesteyn hoorden.

4888 Cees Hartsen werd Ridder in de orde van de Ned.Leeuw tot beloning voor zyn bemoeiingen ten bate van het Pensioenfonds. Nor lag overhoop met de leraar Escher,die zyn opschrijfboek verscheurde.

Anna schreef uit Wiesbaden,waar Tane's ogen door Dr. Meurer behandeld werden,dat zy opeens de visite van de Prinses van Wied gekregen hadden. " Pensez quelle frayeur pendant notre toilette pour " le diner. On la fit entrer au salon en bas et nous nous y précipi- " tâmes; elle fut des plus aimables."

" Hier nous eûmes un tea plus que complet couronné de champagne
" et de glaces chez la mère de Jacqueline Tindal. Il y a aussi Madame
" de Witzingerode et ses filles,que nous sommes allées voir."

Willem van Loon was sedert enige tijd ziek en had gezwollen benen. De dokter had echter,na zyn lijf onderzocht te hebben,verklaard dat er geen kwestie van waterzucht was. Men gaf hem de raad van op reis te gaan,maar daar bedankte hy voor. Ik bezocht hem en in de loop van het gesprek vroeg ik hem of hy tyding uit Wiesbaden had.
" Ja! ik heb een brief van Tane gekregen,maar die heb ik nog niet
" geopend." Papa zou gezegd hebben dat men zulke een karakter zelfs
4889 niet in een roman zou zoeken. En Willem dacht:" Als ik hem open,dien ik hem te antwoorden," en daartoe was hy te lui.

Vrijdag 30 Mei deelde de Raadsheer van der Feen ons mede dat hy tegen October zyn ontslag zou nemen en in Alkmaar gaan wonen. Dat was een goede tijding. De President zeide dat ik hem te veel plaagde. De man was 68 en oliedom.

Zondag 1 Juni telegrafeerde JW. uit Loenen dat Caroline te 7.40 voorspoedig bevallen was van een zoon,die naar Henk zou heten. JW. was die dag jarig. Ter wille van Frank en Constance waren wy blij dat het niet een meisje was.
Maria schreef: " Je n'aime pas beaucoup les doubles anniversaires,
" mais je suppose que la chère petite Maman trouve cette coïncidence
" heerlijk ! Comment trouves-tu la joie de cette petite Em d'être
" de nouveau enceinte ? Elle me l'a raconté en dansant de plaisir il
" y a une dixaine de jours; zy begon al ongerust te worden dat het
" niet zo was. Die van Eeghentjes zyn goede leghennetjes en moeder-
" lijke kloekjes; c'est au moins agréable que son genre soit digne
" d'être répété,car tout ce qu'elle met au monde est intelligent et
" agréable."

Dinsdag 3 Juni vertrok Lore naar Zeist om Constance te zien en 's avonds van daar naar Dieren,van waar zy Woensdag naar Loenen doorreisde. Zy vond Caroline wel maar zeer zwak; zy was kalm,maar had
4890 slechte nachten. Gelukkig at zy goed en had zy steeds honger. Gelukkig had JW. aangekondigd dat er vóórmiddags geen dienst zou zyn en preekte Willem Gunning 's middags. Henkie was enorm lang en sterk met donker haar,wat de ouders zeer verblijdde,daar zy gevreesd hadden dat hy rood haar zou hebben.

Henk en Fanny gingen op reis naar de Oostzee. Ik schreef aan David te Wenen om hem te raden Dr. Meurer te Wiesbaden te raadplegen daar deze een Engelsman van de groene staar genezen had,en hy antwoordde my dat hy zeer bereid was myn raad op te volgen.
Woensdag 18 Juni woonde Lore het zangersfeest te Apeldoorn met JW. by en kreeg zy door meester Smink een plaats op de tribune. De Koningin en het Prinsesje bleven 20 minuten op het terrein. Ik spoorde die avond naar Dieren maar vond er niemand buiten de kinderen,daar Max en Em te Velp aten en Lore te Loenen was,waarheen ik Donderdag vertrok. Ik vond dat het kindje er stevig uitzag,Caroline daarentegen heel slap.

4891 Zekere Klijnveld,klerk by de Holl.Spoor,wonende in de Kerkstraat, vroeg my *f* 2560,- ter leen om in twee jaar Latijn en Grieks te leren en dan in de theologie te studeren. Vragen staat vrij en weigeren daarbij.
Henk schreef uit Petersburg dat hy met Fanny by de gezant Utewaal gegeten en 's avonds met deze een rijtoer gemaakt, en kerken zowel als het winterpaleis bezichtigd had. Zy zouden nu naar Finland vertrekken, waar de boot lag.
4892 Norman had voor het Nederlands een l. Wat zou Papa daarvan gezegd hebben ?

Wie is Non? Willem Nepveu maakte zyn hof aan Non en dejeuneerde met haar by Ada. Saar vond het nodig Maria te waarschuwen. Deze schreef dat Willem voor zyn candidaats was afgewezen en vervolgt dan :" Wy waar-
" schuwden hem ernstig voor Non,maar hy wist er alles van en is doods-
" bang voor dat onmogelijke schepsel; te Nijmegen onthaalde hy haar
" op grofheden en bedankte hy om haar naar het Station te brengen.

" Aan de Bilt kwam zy ten tweden male met haar zuster en een
" student uit Leiden,maar gelukkig wist hy het bytyds en vluchtte hy
" op zyn velocipède,zodat zy geen wil van de reis had. Zy vroeg hem
" om haar te schrijven,maar dat weigerde hy,zeggende:"Wat ter wereld
" zou ik je te schrijven hebben ? ik heb je niets te zeggen." C'est
" affreux quand les filles soit-disant comme il faut se conduisent
" en filles perdues,et quelle triste idée de leur sexe donnent-elles
" aux jeunes gens ! Zoals ik aan Willem zeide:" Myn grootste angst
" indertijd was dat Vader zou merken dat ik hem lief vond !" en zo
4893 " moest het wezen,mais la retenue des jeunes filles s'en va à tous
" les vents et alors adieu le bonheur des ménages. En tous les cas
" nous n'avons pas besoin de craindre un elopement ni un mariage,si
" elle ne vient pas le chroloformer et l'enlever; elle en attrapera
" bien vite un autre et je crains qu'elle ne finira mal avec une
" nature et une éducation pareilles; c'est un volcan in volle werking,
" il faudrait bien que Saar lui fit un peu doucement la leçon,puisque
" ses parents ne la lui font pas."

Ende desespereert niet ! 't Is waar dat Non destijds erg manziek was,maar van het ogenblik dat zy een man heeft gevonden,gedraagt zy zich fatsoenlijk en flirt zy niet meer,en het bewijst zeer voor haar dat zy met die man tevreden is en aan hem genoeg heeft. Er zit een goed fonds in haar en moet niet vergeten dat zy in Java geboren is en een Javaanse grootmoeder had. (In 1910 liep zy van haar man weg.)

4894 Woensdag 2 Juli woonden Lore en ik met Miek,Nor,Dora,Juffr. Bader en 4 hoorderessen van Lore's Bijbelkring het Zendingsfeest te Leyduin by. De Manpadslaan,waar de trein stopte,was een en al modder,maar Leiduin was beeldig,de beek was vol en de cascade liep. Wy luisterden naar Gildemeester,de Visser,Max en van Noort en dejeuneerden in de tent. Henrick en Anna waren meer dan royaal. Max was de enige die over de Zending sprak,daar hy ons over de zending in de Congo onderhield. Er waren ± 8000 bezoekers. Max had met Gildemeester en Louis Heldring op Leiduin gelogeerd. 's Middags liep ik nog eens de oude geliefde paden en lanen door; de bomen waren in die 40 jaar zo gegroeid,de rozen nog altyd mooi,en het kleine huis nog even eenvoudig en muf als vroeger.

Wy keerden te 6¼ naar Bantam terug met Max en Em. Max vertelde veel van Afrika en Stanley en Em amuseerde ons met verhalen uit de gemeente,o.a. hoe Jaantje's vrijer,die eerst doleerde,later te Zwolle weer lid der Herv.Kerk geworden was en toen een boze brief van van Schelven had gekregen,die hem verweet dat hy zich door Delila had laten verleiden om tot de afgoden terug te keren.

Lore's ogen verminderden weer zó,dat zy byna niet meer genoeg zag om te lezen. Maria schreef:" Je suppose que ce n'est que ton
" âge et ta constitution et qu'il te faut plus de repos et de vie
4895 " facile que tu n'en as déjà. Pense à consulter le docteur Skinner,
" le grand médecin de femmes,qui viendra en Octobre chez les Bijle-
" veld for feasant shooting et auquel je compte apporter la tête de
" Lou,dont Schwalbach,ni van Royen,ni personne ne sait faire façon;
" il parait qu'il fait des miracles."

Zaterdag 5 Juli gingen wy naar de receptie van Marie Blaauw en Jhr. Wuytiers op Westerveld. Anna Graafland antwoordde bits en bitter toen ik haar zeide dat het jammer was dat zy niet op het Zendingsfeest geweest was :" Om die zendelingen te zien ?".

Caroline maakte ons boos,daar Lore tweemaal de moeite nam van Dr.Jonker voor haar te consulteren en zy desniettemin zyn middelen niet nam en evenmin aan Henkie het havermeel wilde geven,dat ik te Amsterdam kocht.

Maria schreef over Willem van Loon:" J'ai vu Guillaume deux
" Vendredis de suite et je le trouvais plutôt diminué,mais pas beau-
" coup et je crois que cela durera encore assez longtemps. Puisse-t-il
" être préparé tout doucement ! Henri est de nouveau si duizelig
" après la cure de Mezger,die hem te hard aanpakte. Je voudrais qu'il
" finisse avec Mezger et les cigares et alors je pense que ce serait
" la meilleure cure."

Op 9 Juli kwam de Heer van Limburg Stirum in Amsterdam om Willem te overreden van naar Carlstadt te gaan,waar een professor was,die hartkwalen genas,maar by zyn vertrek zeide hy my dat Willem,naar hy vreesde,al te ver heen was.

4896 Lore reed die dag naar Utrecht om Snellen te raadplegen. Hy zeide dat zy hevige congestie naar het hoofd gehad had en dus zorgen moest voor warme voeten en een stil rustig leven leiden.

Op 11 Juli stierf Hesje s'Jacob-van Lennep aan de Steeg. Zy werd niet ouder dan 59. Max had haar bezocht.

Dinsdag 15 Juli vond ik by Anna en Constance Louise Elout,die uit den Haag was gekomen om Willem te zien,maar niet was toegelaten, ofschoon hy wel een societeitsbezoeker had ontvangen. 's Avonds gingem Anna en Tane naar zyn huis en bleven zy in de benedenkamer wachten,maar werden niet toegelaten. Die onnozele zielen wisten niet dat hy een meid had en deze by hem zat. Vrijdagochtend 18 Juli probeerden zy opnieuw hem te zien,maar opnieuw te vergeefs. Te 12 uur stierf hy. Ik ging op het ontvangen van een telegram "Nuit mauvaise. Fin " semble très prochaine " met Lore naar Amsterdam en wy vernamen daar dat hy al gestorven was. Met Hendrik ging ik het lijk zien,maar Lore had er geen lust in.

Zaterdag 19 Juli hielpen Insinger en ik Hendrik adressen schrijven op de communicatiebrieven,in Hendriks onderkamer,waar nog minder licht was dan gewoonlijk omdat de luiken half gesloten waren. De zoons van Hendrik en Sam van Eeghen hadden wel een handje kunnen helpen.

4897 Hendrik las my Willems testament voor,waar niets meer in stond dan dat hy Hendrik tot executeur benoemde en hem de familieportretten vermaakte en voorts begeerde dat elk jaar *f* 7200,- aan J.Rauwerda zou worden uitbetaald,maar geen woord over Anna,Tane en Agnes,die toch zo lief voor hem geweest waren. Elles étaient bouleversées toen zy voor het eerst het bestaan van die meid vernamen. Zy liet er geen gras over groeien en schreef al spoedig aan Hendrik met verzoek om te mogen weten of Jhr.van Loon haar niet *f* 600,- in de maand had vermaakt. Willem had in '78 voor haar een huis op de Prinsengracht gekocht voor *f* 20.000- en haar voor 40 jaar voor *f* 50,- verhuurd !

Maandag 21 Juli begroeven wy hem op het kerkhof te Diemen. Ik reed met Hendrik,Insinger en Nepveu. In de andere koetsen zaten de drie zoons van Hendrik,Sam van Eeghen,van Zuylen,Henk,Frank en Willem Elout. Op het kerkhof vonden wy al de leden der Directie van de Holl. Spoorweg My en twee leden van Arti et Amicitiae. Westerwoudt hield een korte toespraak en Hendrik bedankte. Koos Rauwerda was er niet. Er waren zes kransen,van Anna en Tane,van Agnes,van Insinger,van Hendrik,van diens kinderen en van een onbekende. Ik liep nog even naar

4898 het graf van Mama en te 1 uur waren wy aan het huis van Hendrik terug, waar alle zusters waren op Lore na,die buiten gebleven was,en wy een groot dejeuner vonden van 27 couverts.

Ik woonde een komische scène by. Terwijl ik met Maria sprak kwam Ada van Loon met van Zuylen op ons af en vroeg zy aan Maria: " Mag ik U myn aanstaande presenteren ?" - "Daarvoor is het hier de " plaats niet,ik woon te Velp," antwoordde Maria kortaf,en draaide hun de rug toe. Ik had al kennis met van Zuylen gemaakt,maar by Lore is hy nooit geweest,evenmin als Adèle,de vrouw van Louis of Corrie, de vrouw van Ernst, en Maria hebben zy evenmin ooit bezocht. Papa zou zeggen dat zy opgevoed zyn aan het hof van Jan Vlegel.

JW. schreef ons dat Baker Egeti ontdekt had zwanger te zyn en niet wel geworden was,weshalve zy naar Zeist was teruggekeerd. Die zwangerschap kwam wat laat want zy was al 47 en haar jongste al 6 jaar.

Zondag 20 juli werd Aafje Kuipers by het verlaten van de kerk te Oosterbeek gevangen genomen onder verdenking van Willemine Smissaert,wier erfgename zy was,vergiftigd te hebben. Men ontdekte de drogist,die haar zinkwit verkocht had,maar zy beweerde dat hy zich vergiste,daar zy de regenmantel,welke zy volgens hem zou gedragen hebben,eerst later gekocht had. Dit bleek inderdaad het geval te zyn,doch later kwam uit dat zy vroeger soortgelijke mantel droeg,en deze had weggegeven.

4899 Van Dijk schreef my dat hy in het Doetinchemsch Weekblad een artikel over Willem van Loon wilde plaatsen als een der stillen in den lande,die onnoemelijk veel weldeed,maar ik ontried het hem.

Saar vertelde my dat Tindal lust had om Swaenenburgh te huren. De meisjes van Gheel Gildemeester logeerden een paar dagen by ons en daarna kwam Ds.v.d.Brink,die my zeide dat Oosterbierum een modelgemeente was,daar 's morgens alle bewoners en 's middags nog wel 300 mensen ter kerke gingen.

De Bel,die van 1880 tot '87 te Harlingen en daarna te Wateringen stond,nam het beroep te Bussum aan,alwaar hy thans in 1904 nog staat, doch geen 20 hoorders heeft en zó slecht catechiseert,dat de kinderen zich liever de moeite getroosten van naar Naarden te lopen.

Zaterdag 2 Aug. ging ik naar Dieren. Kareltje liep en had een vijfde tand. Hy was pas 18 maanden. Zondagmiddag spoorden wy naar Loenen,waar Henk uit den Bosch ook kwam evenals Nepveu en Alfred uit Velp en Hermine Gunning uit Eerbeek. Te 2½ gingen wy naar de kerk, waar Neeltje Starink,de mooie zuster van Jaantje,het kind,dat nu al 9 weken oud was,binnenbracht. Henk hield zyn petekind ten doop en
4900 Max doopte het en preekte over Psalm 8:3:" Uit de mond der kinderkens en der zuigelingen hebt Gy sterkte gegrondvest om Uwer tegenpartijders wil,om Uw vijanden en wraakgierigen tot zwijgen te brengen." Max doopte nog 6 andere kinderen en de kleine Henk kreeg een rammelaar van Frank en Constance. Wy dineerden in de pastorie met ons dertienen. Ik keerde te 7½ naar Bantam terug,waar Constance het te kwaad kreeg,toen ik van de doop vertelde.

Maandag 4 Aug. joeg Henk in de polder met een halve broer van Gerard del Court. Zy kwamen eerst te 8 uur terug met één mager eendje en een watersnip ! Het was dus een dure eend; del Court,beau garçon, joeg in een wit flanellen pak,zeker om de eenden te lokken.

Corrie Schoch engageerde zich met Herbert Booth. Waar de Army al niet goed voor was ! De ouders Schoch gingen in Brussel wonen om er kwartier te maken. In de Warcry schreef Schoch dat één dochter in Zweden,één in Noorwegen en twee in Engeland werkzaam waren.

Wy kregen een melankolieke brief van Agnes Beels,die zich eenzaam en verlaten gevoelde. Zy liet dagelijks haar knie door ter Kock wrijven.

Ik zond 158 kaartjes p.r. weg. Met myn vertaling van de Psalmen
4901 was ik tot Ps. 91 gevorderd.

Heemskerk engageerde zich met Lydia van Zaremba uit Petersburg, wier kennis hy in de meetings van de Duitse predikant te Münster am Stein gemaakt had. Zy was 20 jaar en volgens Jet Hartsen zeer zwak en doodarm. Heemskerk was al 37. Juist was Jet Hartsen op 13 Aug. by Lore in het boudoir om over dat engagement te praten,toen Lore te 12 uur een duizeling kreeg. Ik zond terstond om Dr. Jonker,die eerst te 4 uur kwam en het nogal bedenkelijk vond en een drank gaf. Te 4 uur kon Lore het hoofd nog niet bewegen en evenmin van positie veranderen,doch 's avonds werd zy beter en kwam zy weer by ons zitten. Zy sliep 's nachts goed,maar werd Donderdag wakker met pijn in de hersenen. Zy kon het hoofd nog niet goed bewegen en schoof meer dan dat zy liep. Anna en Tane hadden ons tegen die dag te logeren gevraagd om Vrijdag het huwelijk van Ada van Loon by te wonen,maar ik schreef nu dat wy niet konden komen. Max en Em vertrokken dus zonder ons naar Doorn omdat Max het huwelijk moest inzegenen.

In Amsterdam stierf Ds. Valès en werd door zyn collega Perk als
4902 een waardig opvolger der Hugenoten verheerlijkt,terwijl deze hem als een ongelovige zouden hebben uitgeworpen.

Zekere Croll,vroeger als commies by Binnenl.Zaken wegens socialisme ontslagen,brak met Domela en gaf daarvan rekenschap in een brochure,waarin hy hem als een ijdele gek ten toon stelde,daar hy al wat tot zyn verheerlijking dienen kon in "Recht voor Allen" neerschreef.

Max en Em kwamen 's avonds te 10 uur van Doorn terug. Al de tantes behalve Constance en Maria waren in de kerk,zelfs Agnes,ofschoon haar knieën ziek waren. De toespraak van Max beviel uittermate en hy kreeg een kastje present. Max en Em mochten meeëten,overigens alleen broers en zusters. Er werd geen enkele toast gebracht. De tekst van Max was Filip.2:4.Een iegelijk zie niet op het zyne maar ook op hetgeen des anderen is."

Zondag 17 Aug. preekte Max in het lokaal te Hilversum over Paulus te Athene. Lore had zich 's ochtends weer heel onpleizierig gevoeld,maar na het ontbijt werd zy beter; 's avonds voelde zy zich het gezondst. De volgende morgen stond zy,na in één ruk doorgeslapen
4903 te hebben,zonder pijn en zonder een al te warm hoofd op.

Maria schreef my:" Cher Frère, Paan m'écrit que vous avex dû
" dédire votre venue chez les soeurs parce que notre chère Caroline
" est moins bien et doit se tenir tranquille; je sais fort peu de
" détails,puisque je n'ai pas eu de lettre à lire,ainsi tu me ferais
" un bien grand plaisir en m'écrivant quelques détails ce que tu
" sais faire si bien. Je voudrais tant savoir ce que le médecin pense
" ou au moins ce qu'il dit de notre chérie et s'il a de bonnes idées
" et de bons remèdes pour la soulager et la guérir; si seulement il
" sait éviter le Bromkali,car cela agit tellement sur le cerveau en
" vooral op de kleine hersenen in het achterhoofd,mais malheureuse-
" ment ils n'ont pas grandchose d'autre Messieurs les allopathes.
" Pour Caroline c'est peine perdue de lui parler de l'homeopathie,
" car elle n'y croit pas,et elle ne comprend rien au mal que peut
" faire l'autre système,mais cela me chagrine bien,car pour un cas
" comme le sien de nerfs et de sang il n'y a que les remèdes homeop.
" qui peuvent véritablement guérir,et Caroline n'a jamais consulté
" un médecin vraiment habile de cette confession là,de sorte qu'elle
" ne peut pas en juger. J'avais pris la résolution de ne pas parler
" de l'homeopathie,mais c'est plus fort que moi,puisque je suis tel-
" lement convaincue de sa supériorité et que cela me va tellement
4904 " au coeur de savoir notre Chérie malade et souffrante,comme tu com-
" prendras sans peine."

" Paan m'écrit aussi que le discours de Max a été si bon et
" apprécié,surtout par le jeune couple; j'admire le choix du texte
" et je comprends qu'il leur a dit d'une manière affectueuse ce qui
" leur importait de savoir."

" Tu préfères qu'on ne vienne pas à Bantam en ce moment n'est-
" ce pas ? Je compte sur toi pour me dire quand une petite visite
" ferait plaisir et pas de mal. Embrasse ta chère petite femme pour
" moi et dis-lui combien je l'aime et sens pour elle et pas moins
" pour toi,c'est ce que tu sais. Ta bien affect. soeur Marie."

De Raadsheer Vogel schreef my dat zyn vrouw aan longontsteking leed en er direct gevaar was,weshalve hy my verzocht hem deze week te vervangen. Ik had namelijk in Augustus vacantie,maar reed toen 19 Aug. naar stad en vernam aan het Hof dat Mevrouw Vogels toestand hopeloos was. Hy had rapporteur moeten zyn,maar nu bracht de president van Valkenburg,die de stukken gelezen had,voor het eerst rapport uit in een hoogst omslachtige zaak. J.van den Hoek,die met de leverantie van vlees aan het garnizoen te Utrecht belast was,had behendig gezonde koeien weten te ruilen voor pokzieke door de loodjes te verwisselen. Te 12 uur kwam de tijding dat Mevr. Vogel-du Quesne over-
4905 leden was. Zy was in '68 gehuwd en het jongste kind was eerst 3 jaar. De drie zoons waren in de Oost-en Middell.Zee en Vogel wist niet waar hen te bereiken.

Hendrik zeide my dat Willem kort vóór zyn dood *f* 9000- by Praetorius had opgenomen en hy daarvan slechts *f* 6000- in Willems bureau gevonden had.

Dr. Jonker schreef my Dr. Caro's houtskoolbiscuits voor,waarvan ik er 1 à 2 driemaal daags moest nemen.

Sophie van Lennep zond my voor Lore het adres van Mad.Duhem te Lille,die Sachets anti-apoplectiques de M.Arnoult voor Frs.12- verkocht,jaarlijks te vernieuwen. Wy hadden 19 mensen in huis en dit was te druk voor Lore.

De President schreef my dat Noyon,de vice-president,met October zyn ontslag zou nemen. Lemke zou dan als oudste lid vice-pres.moeten worden. In 2 jaar tijds zouden van Bel,Fles,van Eyk,Bijleveld,van der Feen en Noyon vervangen en ik na Lemke het oudste lid zyn. Lemke zeide liever by-dan vice pres.te zyn,daar hy te zenuwachtig was; nu
4906 kwam ik aan de beurt,maar ik moest evenzeer weigeren,omdat ik buiten woonde en dus de civiele kamer niet zou kunnen presideren. Ik stelde daarop voor aan s'Jacob te vragen of hy het op zich wilde nemen.

Woensdag 27 Aug. gingen Frank en Constance op reis naar Lucerne en 's avonds reden Emilie en Juffouw Bader naar Hilversum om in een anti-kermismeeting te zingen, waar meester Smelik het sciopticon vertoonde en Ds.Dijkstra op saaie toon een geschiedenis voorlas.

Hansje Röell vroeg aan de ouderling Oderkerk of Max niet eens in 's Graveland zou mogen preken, maar ontving een ontwijkend antwoord.

Vrijdag 29 Aug. sprak Max 's avonds te Hilversum, waarna Jet Hartsen over de genezing van de geraakte sprak en Emilie met een solo eindigde.

JW. preekte te Gouda en Henk moest parade houden en het gehele bataillon schutters te paard commanderen in plaats van Majoor Gerlings. Dat was een kolfje naar zyn hand. Frank schreef uit Göschenen 4907
en Andermatt.

Meester Smelik verbood aan de kinderen van zyn school om mee te doen aan de kinderfeesten ter ere van het Prinsesje ! Zo'n bekrompen, onpaedagogische, onverstandige schoolvos !

Dinsdag 2 Sept. trok Nor weer naar het Gymnasium, waar hy niet tegen op zag, daar hy zich buiten verveelde, omdat hy noch in lopen, noch in rijden, noch in vissen of varen liefhebberij had.

Bericht van Frank en C. uit Grosse Scheidegg en uit Interlaken, zy klaagden dat het voortdurend sneeuwde, regende of mistte, zodat de Jungfrau onzichtbaar was. David schreef dat zyn oog op andere wijze werd behandeld zonder operatie.

Vrijdag 5 Sept. kwamen JW. en Caroline met Henkie en Neeltje logeren. Zy hadden een pak in de trein laten liggen, dat de sleutels der koffers bevatte. Gelukkig kwam het de volgende dag daar het in de trein was gevonden.

4908 Agnes maakte een scène aan Fanny omdat deze haar na de dood van Willem niet geschreven had. Frank schreef uit Eggishorn, dat zy van Meiringen naar Grindelwald gereisd waren en over Interlaken naar Thun, vandaar naar het hotel op de Gemmi, 2200 M. hoog, vandaar naar Fiesch met prachtig weer, te voet, per spoor en per coach, en van Fiesch naar Eggishorn (3000). Vandaar zouden zy naar Zermatt en dan naar Chamonix gaan.

De postdirecteur Kok te Hilversum vroeg my enige reçu's van postwissels op, omdat hy tardieve verzending van postwissels by de brievengaarder Philippo te 's Graveland ontdekt had, en dezelfde dag vroeg de vrouw van Philippo my *f* 100- ter leen. Op 9 Sept. schreef Philippo my dat de Inspecteur Ledeboer hem met ontslag dreigde tenzy hy dit zelf aanvroeg. Ik schreef daarop aan de Inspecteur om hem te smeken het gezin niet brodeloos te maken.

Lore gevoelde zich heel wel en Dr. Jonker bewonderde Henkie, maar het ventje spookte 's nachts, zodat Caroline nog slechter sliep dan gewoonlijk.

4909 Vrijdag 12 Sept. schreef Maria uit Hoog Beek en Royen:" Chérie
" Ta carte postale de ce matin a rempli mon coeur de joie par les
" bonnes nouvelles qu'elle contient. The Lord be praised for His
" goodness ! Puisse ce mieux se consolider et te soutenir afin que
" tu puisses de nouveau jouir de ta vie et de ton entourage !".

Juffr. Philippo schreef my dat haar man toch zyn ontslag had gevraagd. Fanny werd door haar tante naar Zürich geroepen omdat haar moeder zo weinig wel was. Henkie schikte zich tot deugd en sliep de laatste nachten achtereen door en ook een weinig buiten deur in zyn wagentje. Hy was de gehele dag in de lucht.

Dora droomde van een ezel en maakte grote tekeningen van ezels en ezelwagens met toepasselijke bijschriften.

Op Donderdag 18 Sept. trouwde Corrie Schoch met Herbert Booth, maar zy wilde niet dat Jet Hartsen het zou bywonen, omdat zy zich schaamde over de onheilige wijze waarop het er toeging. Jet moet nu een biographie van Corrie schrijven voor het dagblad van het Leger des Heils.

4910 Zondag 21 Sept. preekte Jan Willem te 's Graveland over Ezech. 47:11."Doch haar modderige plaatsen en moerassen zullen niet gezond worden, zy zyn tot zout overgegeven." Het was uitstekend ! Ik geloof dat Graafland er by de gereformeerde Kerkeraad op had aangedrongen dat JW. preken zou. Lore reed ook mede en Agnes was er voor overgekomen.

(man van Tante Hesje)

de Kock werd tot Raadsheer en s'Jacob tot vice-president benoemd. Woensdag 24 Sept.,op Grote Verzoendag,kwamen Frank en Constance te Breukelen van de Zwitserse reis terug.

Vrijdag 26 Sept. kwamen Nepveu en Maria by ons de dag doorbrengen en verhaalde Maria dat,toen zy op de Wildbaan dejeuneerden,Louis en Adèle van Loon haar lieten vragen,niet hoe laat zy hen kon opwachten,maar hoe laat Maria by hen dacht te komen ! Je moet maar slecht opgevoed zyn ! Maria antwoordde dat zy haar te Velp hadden kunnen bezoeken,toen zy te Middachten waren.

Nepveu vertelde dat de kok op Heidepark ƒ 600,- in de maand loon had,en er twee arbeiders waren,die de keuken bedienden en 's avonds al het eten,vlees,groente,aardappelen,taarten,pasteien in zakken meenamen. Geen wonder dat zulken mensen socialisten worden !

Henri Tindal had de dwaze onbeschaamdheid te schrijven dat Z.M. hem een audientie geweigerd had,en hy op die grond eiste dat er een
4q11 Regent benoemd werd !

Philippo kreeg ƒ 200,- van Graafland om het deficit in zyn kas te dekken. Zyn salaris bedroeg niet meer dan ƒ 10,- in de week,dus evenveel als de oudste brievenbesteller Robs,en het was dus een wonder dat de man,door wiens handen zoveel geld ging,nog zoveel jaren eerlijk gebleven was.

Zondag 28 Sept. ging ik met JW.,Caroline en Miek naar de receptie op Hilverbeek. Er was een mooi schut van Willemien Blaauw en cadeaux van al de van Loons behalve van Hendrik,ofschoon Frans Blaauw te Cannes veel met Louky en de jongens verkeerd had.

Daar wy Manus van Essen en zyn schoonzuster Gerritje niet langer konden houden,spraken wy met de zoon van Manus,die te Utrecht timmerman was,af dat zy by hem zouden gaan inwonen en beloofden wy hun zes gulden in de week. Jacob van Asselen,die huisbewaarder by Willem van Loon geweest was,kwam zich met zyn vrouw aanbieden om de plaats van Manus in te nemen; ik wees hun het huis van Manus en liep met hen
4q12 de plaats rond. Toen wy door de Sparrelaan liepen vroeg de vrouw:"Wat is dat voor een geluid dat ik hoor ?" - "Dat is de wind in de bomen," antwoordde ik. "O foei! wat is dat akelig! Dat maakt my bang,daar zou ik nooit aan wennen !" en het slot was dat zy er voor bedankten om by ons te komen. Agnes had hen zeer aanbevolen,maar ik was blij van hen af te komen,daar de man uiterst suffisant was en de vrouw likdoorns had en my toescheen traag te zyn. Later schreef hy dat hy bedankt had omdat zyn vrouw zo todde daar zy met 1 Nov. zonder betrekking zouden zyn ! Onlogischer kon het niet !

Daarop schreef Lore aan Jansje Visser te Sluis of zy en haar man lust zouden hebben om aan het hek te komen wonen en hy antwoordde dat hy dit aanbod gaarne aannam doch niet wist hoe hy zyn goed met 10 mud aardappelen naar Bantam zenden zou.

Graafland zeide my dat de preek van JW. hem zó had voldaan,dat hy aan Oderkerk gevraagd had waarom men hem hier niet beriep.

Toen de vrouw van Booth gestorven was stond er in de Warcry:
" Mrs Booth lies in state under a glass and the general sits praying
" next to her corpse,while thousands of visitors enter to look at her."
4q13 Goedkope treinen moesten het leger te Londen brengen om in optocht met banieren en muziek het lijk te begraven. De treurmuziek was al by het leven van de vrouw door haar zoon vervaardigd. Geen rouw-,maar een witte band moest men om de arm binden. In een theater zou een dienst gehouden worden voor 24.000 personen.

Op 30 Sept. kwam Cécile Paroz logeren en verhaalde zy interessante gebeurtenissen,o.a.de genezing van een jongen de May,wiens been te kort was en die volkomen genas nadat de predikant Graff hem de handen had opgelegd.

Een rijk man te Bonn had verscheidene diaconessenhuizen gebouwd en het laatste door zyn vriend Zeller van Männerdorf doen inwijden. In plaats van zich hiertoe te bepalen,preekte Zeller over de woorden van Nebucadnezar:" Dit is het grote Babel dat ik gebouwd heb," en richtte hy zich uitsluitend tot zyn rijke vriend,die hy op hoogst onbetamelijke en onchristelijke wijze met Nebucadnezar vergeleek. Dit geschiedde ten aanhore van het ganse publiek,van de diaconessen en geneesheren,onder wie ook ongelovigen waren,die niet begrepen hoe de

ene Christen de ander zó in het haar kon vliegen. Aan het diner was iedereen stil,en zeide de rijke man alleen dat hy dacht een harnas aan te hebben,maar dat Zeller het doorboord had.

4914 Cécile vertelde ook van zekere Madame Junod te Neuchatel,die 7 jaar lang gevast had en zich toch altyd gezond en sterk voelde,de hevigste bise trotseerde en vaak 's nachts by zieken geroepen werd. Zy deed wonderen van genezing. Haar man was een ellendeling,die al haar fortuin had verspeeld. Hy zeide dat er slechts één heilige was, namelikk zyn vrouw,en dit de reden was waarom hy haar het meest haatte. Haar enige dienstbode wilde haar echter niet verlaten ofschoon zy geen loon meer kreeg,s'appuyant sur Ruth 1:17:"Waar gy sterft wil ik sterven; de dood alleen zal scheiding maken tussen my en U."

Cécile had te Peseux ontzettende tonelen bygewoond door de hysterisch-asthmatische toevallen van een 15-jarige kwekeling,zoon van een Duitse predikant,die blies als een stoommachine,zich als een boog kromde en met geen vijf man te houden was,telkens met het hoofd tegen de muur wilde bonzen,eenmaal uit het bed als het ware door de lucht heen naar het venster geworpen werd,maar tevens de handen vouwende en een engelachtig gezicht vertonende. Al spoedig verklaarde hy zyn zonden te willen belijden en beleed hy dan ook afschuwelijke dingen, maar zonder verlost te worden. De toevallen werden steeds heviger; de ouders lieten er zich niets aan gelegen liggen en ofschoon Cécile met haar vader en anderen overluid voor hem bad,kwam er geen verademing. Zy begreep toen dat er meer hulp nodig was en schreef aan de
4915 predikant Graff wat het geval was. Ofschoon deze nimmer met dat doel van huis ging,antwoordde hy dat hy Vrijdag te 4 uur komen zou. Die dag was het of de Boze wist dat hy het verliezen zou,want de toevallen waren ontzettend,gepaard met hevig gillen en slaan met de armen en geroep:" Non,je ne vous lacherai pas !".Cécile zeide hardop:" Comme le diable est vilain !" en daarop draaide de jongen het hoofd geheel achterwaarts,stak de tong uit en wilde haar in het gezicht spuwen. Toen de Heer Graff binnenkwam bracht hy zonder een woord te spreken de ene hand op des jongens handen,en de andere op diens hoofd,en terstond was hy bedaard. Daarop vroeg hy olie,legde hem de handen op en deed een gebed,zo krachtig en patriarchaal als Cécile maar zelden gehoord had. De jongen was genezen enbleef genezen en ging later in Berlijn studeren. De doktoren hadden hem ongeneeslijk verklaard.

Daar het sachet antiapoplectique dat Lore droeg,gescheurd was, schreef ik aan Madame Dutrem om een nieuw. Zy zond er een en antwoordde my dat het scheuren van het vorige het gevolg moest zyn van een attaque die Lore gehad had,zonder dat deze er zich van bewust was.

Tindal hield een meeting van 1100 mensen,onder wie zich ook Treub en de socialist Fortuyn bevonden. Laatstgenoemde stelde een motie voor om het Koningschap af te schaffen,welke werd aangenomen.

4916 Lore's linkerbeen was stijf,maar gelukkig kon zy nog altyd goed slapen. Op Zondag 19 October werd zy ontvangen door het gezang van Miek,Dora,Melle Bader en Cécile en het spelen van de Mailcoach door Dora,die belletjes aan de polsen had om het geluid der bellen van de paarden na te bootsen. Dora had een paard en een veulen getekend. Emilie, Constance,Miek en Juffr.Bader hadden kussens gemaakt voor het terras en de verandah. Te 10½ preekte Max te Hilversum in het Lokaal over Jesaja 32:2:" Die man zal zyn een verberging tegen de storm en een schuilplaats tegen de vloed." Agnes,Frank en Constance kwamen er voor over en wy waren er alleen op Lore na,die kiespijn had. Zes hoorders kwamen uit Boekesteyn,4 uit Sperwershof,voorts Mevrouw Backer,Saar
4917 en Hartsen,Louise,Non en Kiewin. 't Was heerlijk !

Wy aten met ons dertienen aan tafel en het was heel vrolijk, zodat Cécile schik had en in de oude tijd terugleefde. Alleen Caroline ontbrak,die nog te Leiden was en slapjes.

Daar Frank en Constance my vroegen om by hen op de Herengracht 513 te komen inwonen,nam ik het waar om dit in een felicitatiebrief aan Tane mede te delen,aan wie ik tevens "Ninive et Babylone" de Walter cadeau zond. Zy antwoordde my dat zy best begreep dat ik liever by Frank en Constance myn intrek nam,maar Anna schreef aan Lore:" Je n'ai " pas envie d'entamer le sujet quant au séjour de ton mari au nr.513;

" j'en ai été toute émotionnée en n'en suis pas remise encore; il me
" semble qu'il n'y aura pas assez de place et qu'il viendra au moins
" pour ses soirées avec les évangélistes chez nous; enfin,je n'ai rien
" à dire,mais je ne puis encore m'habituer à l'idée,et je me dis en
" attendant que rien n'est décidé encore et que nous ne le céderons
" en tout cas pas de si tôt quant à son domicile,quitte à laisser à
" Frank qui est si près,autant de diners et de bons moments qu'il ré-
" clamera; je crois vraiment qu'il est mieux installé chez nous."

Er kwam echter van het inwonen by Frank en Constance niets,omdat Anna my deed besluiten by haar te blijven.

4918 Daar Lore's ogen te zwak waren om alle brieven te beantwoorden die zy de 19de ontvangen had,namen Miek en ik dit van haar over. Zonder steun liep zy niet meer.

Wy besloten ons oude paard Prins,dat wy van Mevr. Bronkhorst gekocht hadden,aan Boeschoten te verkopen,maar dit maakte Cornelis zó bedroefd dat wy het hielden,en toen het huisje van Manus geledigd werd en de kar,die de meubels naar Utrecht zou vervoeren,geladen was, kon het paard,dat er voor gespannen was,de kar niet uit het zand, waarin hy gezakt was,trekken,zodat Prins te hulp moest komen,wien het geen moeite kostte. Gerritje ging niet mee naar Utrecht maar nam haar intrek in het Armenhuis te 's Graveland. Wy koshten toen een paard van van der Hoeven op het Molenpad voor *f* 600,- en *f* 10- fooi of halstergeld.

Cécile had Lore,Miek,Dora en Juffr. Bader verleid om met blote voeten in het natte gras te lopen,gelijk Kneipp geraden had,en wy vrezen nog altyd dat dit Dora's ogen bedorven heeft. Tegen zulke onnatuurlijke dwaasheden is niet iedereen bestand.

Ik was boos op Willem van Loon,dat hy het Studiefonds niet gratis beheerde,ofschoon het voor een christeljjk doel bestemd was. Enkel aan inkoop van fondsen had hy *f* 250,- opgestoken.

4919 Uit Willems inboedel kreeg Lore enig glaswerk,een zilveren trekpot,melkkan en theebus,een paar spiegels,gravures,een trap en enig linnengoed. Voor het overige had Hendrik nog niets aan de scheiding gedaan en vertrok hy naar Wiesbaden om er zyn verjaardag te vieren en zich door Metzger te laten aaien en afzetten.

Met veel moeite vertaalde ik Psalm 110,daar ik er avonden aan bezig geweest was.

Vrijdag en Zaterdag 7 en 8 November moest ik my weer in de vergadering der Prov. Staten vervelen. Een amendement van Heemskerk om geen treinen op Zondag te laten rijden werd met 24 tegen 18 stemmen aangenomen. Ultraradicalen als Loman,burgemeester van Texel,en Joden als Karel Hartogh stemden vóór.

Lasserre,die de Evangeliën vertaald had,zeide aan de Heer Paroz dat de Protestanten ontwikkelder en de Prot. landen gezegender waren dan de Roomse en zy dit aan het lezen der H.Schrift dankten,en toch bleef de man in het Roomse bijgeloof verstrikt.

Donderdag 13 Nov. spoorde ik te 8½ naar Duinlust met Charles en Louis Labouchere om de drijfjacht by te wonen. Charles vertelde my dat Henk Hooft onlangs by Ceejet verteld had dat Baring failliet was, waarop een ander had uitgeroepen:" Dat is Hope !" en Anna en Tane gegild hadden:" Oh ce pauvre Henri !"- en Ceejet:" Toute ma fortune est
4920 " là !" (Ter geruststelling diene dat Baring Brothers,die liquideerden, nog 6 millioen pond sterling overhielden !)

Wy joegen van 9-4 met Emile en Gerard van der Vliet,Wilson,de twee Laboucheres,Louis en Ernst van Loon,dus 8 geweren en schoten 24 hazen,43 hanen,10 houtsnippen en 51 konijnen. Te 2 uur begon het te regenen. Thuis komende vond ik een kaart van Lore om my te zeggen dat zy my miste en de tijd zo langzaam omging als ik weg was. Te 7½ groot diner met al de jagers en de vrouwen van Wilson,Gerard v.d.Vliet en Ernst van Loon,de dames lownecked met blote armen en de heren in rok en witte das,evenals de knecht. Ik vertrok per trein van 9.35 en uit Amsterdam te 10.10 en vond Lore nog op.

Visser zeide gedurig:" 't Is hier toch zo eerlijk (heerlijk) en herhaalde de woorden der Koningin van Scheba:" De helft is my niet aangezegd." Matje en Mietje hadden zyn huisje geschikt en brachten er dagelijks eten.

Karel Beels vroeg aan Willem Dedel of hy Swaenenburgh wilde kopen,maar deze weigerde en daarop kreeg Agnes een briefje van Hélène Tindal om te vragen of Swaenenburgh te koop was.

4921 Dinsdag 18 Nov. hield Lore weer voor het eerst sinds Juni haar Bijbellezing,nadat zy met my by Frank en Constance gegeten had.

Donderdag 20 Nov. legde Koningin Emma de eed als Regentes af en Zondag 23 Nov. stierf de Koning.

Ravenhorst vertelde aan Otten dat de Tindals Swaenenburgh zouden komen zien,maar dat de plaats thans minder waard was dan in 1878,omdat de beuken in waarde verminderd waren en alles reparatie behoefde.

4922 De makelaar Müller,dezelfde die met Jan Beetz onder één deken lag, werd door Agnes naar buiten gezonden om Swaenenburgh op te nemen en kwam terug met de boodschap dat zy tevreden mocht zyn als zy er vijftig duizend voor kreeg. Voor het porcelein in de eetkamer bood Tindal ƒ 10.000-. Jacqueline had aan Ravenhorst gezegd dat zy een menagerie of hoenderpark met 100 kippen en een hertebaan wilde aanleggen.

Anna schreef 29 Nov. uit Wiesbaden aan Lore:" Ton mari nous met " encore au fait de quelques détails quant à cette détestable affaire " Tindal,qui me hante et qui,pour vous surtout,me parait toujours plus " impossible,et pourtant tu verras et nous verrons que cela se fera; " oui,Agnes nous écrit presque journellement et nous répondons de " même,et nous dépensons encore toutes nos objections et considérations " pendant que l'affaire est en suspens pour en avoir le coeur net; hier " encore je lui disais:" who knows if not something will yet turn up, " pourquoi cette hâte de céder cette belle propriété,qui a sa valeur " à présent,non de terrain et d'arbres,mais quant au goût et au com- " fort,au premier venu." Elle ne savait pas par exemple que les Oyens- " Waller cherchaient quelque chose et je suis sûre qu'ils auraient " bien préféré Swaenenburgh à cette grande maison Lipman,et eux ni " personne ne savait qu'Agnes voulait vendre. Elle s'imagine toujours " que c'est une résidence impossible,oui pour de petites bourses,mais " il y en a d'autres,qu'elle charmerait et si bien située pour Amst.!

4923 " Tu verras que son envie d'en finir la fera consentir à toutes les " conditions que les Tindals lui feront,au lieu que c'est à elle à en " faire et à se montrer difficile. Je lui ai dit tout cela et davantage " mais je crois qu'elle écoute à peine. Haar zwaartepunt ligt niet by " het onze."

Omtrent de Koning schreef Anna nog:" La gazette de Haarlem a " d'excellents articles,et surtout celui du 25. En général tous les " journaux sont sympathiques,pleins de tact,simples et hartelijk comme " on les désire,même les étrangers,dont on cite les articles,à l'excep- " tion de ce vilain Figaro,que je déteste et qui devrait se taire sur " ce qui finalement ne le regarde pas. L'on nous dit que le pauvre Roi " a tant souffert de la perte et de la triste conduite du Prince d'Oran- " ge et que dans ses dernières phases de délire il l'appelait souvent " d'une voix émue:" Willem,Willem " et puis:" Waarom trouw je niet ?" " Il en était préoccupé de ce qu'il ne laissait qu'une fille et que la " dynastie allait s'éteindre. Au Grand Duc de Nassau il a fait (étant " encore comparativement bien) un tel éloge de la Reine et de tout ce " qu'elle avait été et était pour lui. A propos de celle-ci,as-tu vu " que cette seconde cérémonie du serment aura probablement lieu au

4924 " Willemskerk (le cadeau du Roi) entre les mains des Ministres. Quelle " tâche pour tous ceux qui doivent arranger tout le cérémoniel et puis " recevoir Princes et délégués selon leur titres et rang ! Djé nous " écrit avant hier qu'elle ne sait pas encore ce que l'on attend d'elle " et Ada écrit à sa mère que l'on parle d'une passade devant la Reine " assez générale quand tous ceux et celles de la cour auront eu leur " audience,et elle en aura à subir."

*)Het Huis van Oranje was in de laatste jaren zwaar beproefd geweest. In 1877 was Koningin Sophie gestorven,in 1879 Prins Hendrik,in hetzelfde jaar de Kroonprins,in 1881 Prins Frederik,'s Konings Oom,die lang tevoren zyn twee zoontjes had zien ten grave dalen,in 1884 Prins Alexander. Tijdens zyn langdurige regering heeft hy dikwijls getoond in 's Lands lief en leed te delen en hart te hebben voor de vermeerdering der welvaart en geestelijke ontwikkeling van het volk. Als constitutioneel vorst heeft hy zyn plichten met nauwgezetheid vervuld,ofschoon de ver-

vulling ervan niet altyd strookte met zyn karakter en neiging,en het hem zelfverloochening kostte zich naar de wensen van een Thorbecke en een Kappeyne te voegen. Populariteit heeft hy nooit gezocht,integendeel soms het volk door zyn stroeve houding of door zyn gedrag pijnlijk getroffen,maar de onwankelbare trouw,waarmee de Nederl. natie hem
4925 aanhing, is onverzwakt gebleven en die trouw en aanhankelijkheid zyn op zyn dochter overgegaan. Met Willem III is de laatste mannelijke telg uit het Huis Oranje Nassau ten grave gedaald. De glorie van de daden der Oranjevorsten,onder wie er zyn die voor de hoogste belangen der mensheid streden en op het lot van Europa overwegende invloed uitoefenden,de glans van hun naam straalt nog af op het Nederl. volk. Wat wy geweest zyn is grotendeels hun werk." (van Rijsens)

Maandag 1 Dec. werd 's Konings lijk via Utrecht en Gouda van het Loo naar den Haag vervoerd.

Willem Elout zond my zyn geschrift over de Antiopiumbond. Vrijdag 5 Dec. vierden wy weer een vrolijk St.Nicolaasfeest en kreeg ik o.a. een Jaegerhemd van Lore,3 paar wollen kousen door het trio der leerkamer gebreid,de Psalmen door een Jood vertaald van Nor. Max zond een geestig vers aan Nor in het genre van Hasebroek.

4926 Lore bracht zelf de cadeaux aan de tuinvrouw en aan Jans. De subst.griffier v.d.Velden leende my het libel van Tindals zuster Bamakow,waarin achtereenvolgens enige met waarheid doorspekte leugens worden opgedist betreffende haar zusters de Bruyn en Heineken,haar broeder Henri,een Oostenrijks diplomaatje die Ada van Loon gevraagd had,Henri,Filip en Jan von Hemert,de weigering van Willem Borski om zyn vrouw te Cannes te ontvangen,Louky en Louis van Loon,Rutger Jan Schimmelpenninck, Hartsen en Jet,alles met naam en toenaam en met de belofte om later over Utrecht en Haarlem te schrijven. Zy was demoiselle de compagnie by Mevrouw Melvil- Sillem geweest en toen zeer gelieerd met Betsy Beels en men noemde haar Fik.

Het rapport van Norman was weer slecht vooral betreffende het Latijn en het Grieks.

Swaenenburgh werd op 11 Dec. aan Tindal verkocht voor *f* 76.000.- Agnes had *f* 80.000- gevraagd. Tindal wilde verder alles overnemen: meubels,tuingerei,bloemen,enz. maar niet Ravenhorst omdat deze de plaats schromelijk had verwaarloosd. De paden lagen vol blad,de bomen zaten vol dood hout,de koolstronken waren niet uit de moestuin en de
4927 vruchtbomen zaten zelfs vol hop. Het onderhoud van Swaenenburgh kostte jaarlijks ± *f* 5000.-

Vrijdag 12 Dec. kwam eerst te 4 uur een door Max te 9 uur afgezonden telegram en tegelijk een briefkaart dat de vorige avond om 7½ Alfred Frank geboren was. Mevrouw van Eeghen was er evenmin als baker Hefti en dus kwam een baker uit Rheden te Hulp.

Frank nam deel aan een diner in het Amstel Hotel ter ere van de Generaal Joubert,die de Engelsen van de top der Majuta verdreef of doodschoot. Adriaan Oyens gaf ook een diner te zyner ere.

De winter was koud,zodat de schaatsenrijders hun hart konden ophalen. Henk en Fanny reden naar Marken.

Op 16 Dec. vierden wy Mietje Fontani,die 12½ jaar ons gediend had. Lore had de raad gekregen om haar linker been te laten electriseren en dit kwam Dr. Jonker nu doen,want haar been was stijver dan ooit. Zy vond de sensatie niet onaangenaam.

Op 25 Dec. schreef Anna:" Je suis si triste de l'idée que par
" nécessité ou par prudence tu doives renoncer pour le moment à venir
" en ville et finalement à bouger de chez toi pour aller où le coeur
4928 " te mènerait; c'est une grande épreuve et je me le dis continuelle-
" ment pendant que je jouis encore de mes jambes. J'espère que cette
" électricité,qui souvent fait beaucoup de bien,réussira à te fortifier
" un peu,ce qui t'encouragera à persévérer,et si ton médecin sait l'ap-
" pliquer ce serait un vrai sujet de reconnaissance d'avoir trouvé
" enfin le remède spécial pour tes maux si mystérieux du reste. Je ne
" sais pourquoi j'ai l'impression que tu ne dois pas beaucoup marcher,
" à présent que cela va si péniblement; aujourd'hui avec cette neige
" j'aime à penser que tu ne sors pas,et en ce cas tu as l'occasion de
" t'observer à cet égard et si le repos te fait du bien."

Het huis van Willem van Loon werd voor *f* 14.500 verkocht en het overschot van zyn meubelen (de meeste waren verdeeld) bracht *f* 480.- op.

E I N D E 1 8 9 0

ANNO - 1891

4929 Daar ik op 6 en 7 Januari in Amsterdam de zittingen van het Hof moest bijwonenw werd myn 61ste verjaardag eerst Donderdag de 8ste gevierd. In myn kamer vond ik een fraaie eikenhouten kast,welke Lore door tussenkomst van Frank te Maarssen had laten maken. Miek,Dora en Juffr.Bader zongen,Dora speelde piano en Miek gaf my 3 paar kousen. Van Max kreeg ik een postpaketweger,van JW. de Hist.Bladen van Jorissen, van Juffr. Bader een prachtig dekkleed voor Prins en van Cécile een pennehouder,waarop in Hebr. Letters de woorden Eth sopher mahier (de pen eens vaardigen schrijvers,Psalm 45:2). Frank kwam op schaatsen en bracht my glacé handschoenen; Constance van Loon en Agnes kwamen per trein. Agnes zeide my dat zy haar rijtuigen wilde verkopen en daarop sloeg ik haar voor haar coupé over te nemen.

Frank vertelde dat Dr.de Minjer zyn twee kinderen in de wieg bevroren gevonden had en dat Clemens Beels zyn baby met een bevroren fles melk in de mond bevonden had,terwijl de drie meiden in de salon uit zyn servies zaten thee te drinken.

4930 Lore was de vorige dag nog al wel geweest maar nu weer iets stijver. Sinds weken was zy niet uit geweest. Henk,Fanny,Max en JW. hadden niet durven komen omdat Dora in lichte graad de kinkhoest had.

Lore was ijverig bezig aan het schrijven van een scheurkalender voor de Martha-Stichting.

Nepveu was Zaterdag 10 Januari onwel geworden en naar Velp teruggekeerd,waar hy terstond te bed was gegaan liggen. Maria had ook naar Amsterdam willen komen,maar had aan Agnes geschreven dat zy verkouden geworden was en keelpijn had en daarom te Velp bleef. Toen ik Dinsdag 13 Jan. Bantam verliet zeide ik aan Lore:" Ik hoop dat Maria beter is," want het was alsof ik een voorgevoel had dat ik in Amsterdam slechte tijding zou krijgen en zo was het helaas ! want het eerste wat ik van Anna en Tane vernam was dat Maria de vorige avond ontslapen was. Nepveu had zyn koetsier naar Amsterdam gezonden om het aan Hendrik mede te delen en deze had het te 10½ aan de zusters verteld.

Ik verzocht Burmann om de volgende dag voor my te zitten en reed na de zitting om 4 uur naar buiten om de verpletterende tijding aan Lore te brengen.

De volgende dag,Woensdag 14 Jan. spoorden wy beiden naar Amsterdam waar wy Anna en Constance niet vonden,daar zy juist naar Bantam vertrokken waren; wy reden daarop naar Agnes,die daags tevoren te Velp geweest was,doch Nepveu niet had gezien,daar hy zich te ziek voelde.

4931 Maria was Maandag nog op geweest doch niet by haar man gegaan,die in een andere kamer te bed lag,omdat zy zich te slap voelde. Daarop was zy weer naar bed gegaan en later door Lou gevonden voorover gebukt en hevig benauwd. Zy was weer bygekomen,had iets onverstaanbaars gezegd en was toen ingeslapen. Nepveu was niet opgestaan om haar nog eens te zien,en Lou had alles alleen geregeld,daar Willem en Alfred afwezig waren. Wy durfden niet naar Velp gaan omdat Dora de kinkhoest had en ik kon dus evenmin de begrafenis bywonen,maar JW. schreef ons dat Max gebeden had en Louis Nepveu En Ds.Kan op het kerkhof gesproken hadden. Op Henriette Insinger na waren de zusters overgekomen,maar geen enkele zwager op Louis en Jacques Nepveu na. Maria was eerst 54 jaar.

Tot diepe droefheid van mij en mijne Kinderen overleed heden mijne innig geliefde Echtgenoote
Vrouwe A. J. M. VAN LOON.
C. ROOSMALE NEPVEU.
VELP, 12 Januari 1891.
Wegens mijne ongesteldheid is het mij onmogelijk communicatiebrieven te zenden.
(996) C. R. N.

Lore kreeg 25 brieven van deelneming o.a.van Henriette Mackay,die het alleen uit de advertentie vernomen had maar deze zo vreemd gesteld vond dat zy die herhaaldelijk herlezen had eer zy begreep dat zy Maria gold; verder van Mevr.Willink-Crommelin,die terecht schreef:" ta soeur chérie,ton amie d'enfance,cette excellente et si agréable Maria,si bien douée,si expansive,ayant un coeur d'or pour

4932 tous ceux qui avaient le privilège de la connaitre." Ook van Henriette Labouchere,die o.a. schreef:" Et toi si seule pour ne pouvoir aller " pleurer avec les autres auprès de son enveloppe chérie,cette chère " Marie,la compagne de ton enfance,qui a passé une partie de son exis- " tence à tes côtés,avec qui tu dois avoir eu des rapports de soeur " d'une manière tout à fait particulière encore. Il me semble toujours " avoir devant les yeux ce bon sourire..." Louise Elout,die o.a.schreef: " Je plains aussi la chère Emmy avec tout son joli ménage,qui perd " tant en elle,qui était et sentait comme une mère pour les parents et " les enfants..."

Op Zondag 25 Jan. werd Alfred Frank door JW. te Dieren gedoopt. Frank en Constance waren er by tegenwoordig.

4933 Daar Jaantje Starink ging trouwen, huurde Lore Pleuntje de Groot uit Sluis, die op 9 Febr. uit Hilversum kwam aanwandelen met een alleraardigste muts op het hoofd. Op 11 Febr. werd het ijs in de vaart door een schuit, waarvoor 7 paarden gespannen waren, opengebroken. De nieuwe keukenmeid was netjes en zy was de eerste, die 's avonds, eer zy te bed ging, alles omwaste. Dit had Lore nog van geen enkele kunnen gedaan krijgen.

Nepveu had my laten vragen of ik toeziende voogd wilde worden. Ik had my bereid verklaard, maar later schreef hy my dat hy besloten had zyn zoon Willem te doen benoemen, die wel is waar nog student was, maar toch al 24 jaar.

Daar Caroline schreef dat JW. hoestte en verandering van lucht nodig had, terwijl Max schreef dat JW. minstens een maand rust moest hebben, zonden wy Dora en Juffr. Bader naar Amersfoort en kwam JW. met Caroline op Bantam. O wee wat zag hy er slecht uit, en wat hoestte hy lelijk ! Ik moest de volgende dag naar Amsterdam en at by Frank en Constance, die volstrekt wilden dat wy Prof. Pel omtrent Jan Willem zouden raadplegen. Woensdag kreeg ik een briefje van Lore, die my schreef

4934 dat JW. by het opstaan flauw gevallen was en Miek had aangeboden om in Caroline's plaats naar Loenen te gaan ten einde Neeltje en Henkie te halen. Toen ik buiten kwam zeide Lore my dat Dr. Jonker JW. onderzocht had en zyn oordeel niet gunstig was, daar JW. te veel opgaf en zyn long was aangedaan. Zyn schoonvader was uit Leiden overgekomen en had het onderzoek bygewoond. Ik sprak met Caroline over Prof. Pel, maar zy vreesde dat deze hem terstond zou wegzenden. Pel was by het tweede kind van Ernst en Adèle Labouchere gehaald, dat door Dr. van Geuns verknoeid was en typheuse koorts had.

Donderdag 19 Febr. telegrafeerde Frank dat Pel de volgende dag zou komen en te 3½ kwamen Miek, Marianne Gunning, Neeltje, Mannie en Henkie uit Loenen en vond Marianne dat JW. er nog slechter uitzag dan Maandag. JW. zelf schreef aan W. Gunning te Eerbeek dat hy nogal wel was en dat Dr. Jonker hem nogal goed vond ! Ik begreep dat Jonker woedend zou zyn en schreef hem dus een briefje om hem op Pels voor te bereiden en hem te verzoeken het consult by te wonen. Dit had Vrijdag middag plaats. Frank kwam ook. Pel vroeg aan JW. wat hem scheelde en JW. antwoordde: " Niets ! Dr. Jonker vond my ook nogal wel !". Pel keurde de behandeling door Jonker volmaakt goed, doch beval dat de creosoot niet in pillen maar in poeders gegeven moest worden. Voorts moest JW. boven blijven, niet spreken en veel eten en moest er een spons

4935 met terpentijn in zyn bed worden opgehangen. Vooralsnog behoefde hy het land niet te verlaten daar hy hier meer comfort had en beter voedsel kreeg dan elders. Wy waren dus wel enigermate gerustgesteld maar er was toch nog zoveel dat ons bezorgd maakte. Maandag hoestte JW. minder en was ook de temperatuur iets lager 37.9.

Ds. Hogerzeil schreef my dat hy Max in de Amstelkerk had horen preken, en dat zowel vorm als inhoud en voordracht volgens hem uitnemend waren. Roos en Geel zeiden my dat zy ook zo van de preek genoten hadden en verwonderd waren toen Max al Amen zeide, en de vrouw van van Mels vond evenals Roos dat hy precies myn stem en die van Lore had.

Toen ik Woensdag 25 Febr. van Amsterdam terugkwam vond ik JW. bepaald beter. Hy hoestte weinig en de thermometer wees slechts 36.9 en Vrijdag was hy zonder koorts en hoopte Dr. Jonker dat Prof. Pel het niet nodig zou vinden terug te komen. Die dag deed hy met Caroline een loopje in het zonnetje en zat hy even in de verandah.

Agnes gaf ons haar coupé cadeau en wilde voor de tuigen, stoflakens en ander stalgerei slechts *f* 25,- hebben, die zy my voor het Gymnasiumfonds schonk.

4936 Zondag 1 Maart preekte Max in de Groote Kerk te Haarlem over de keuze tussen de Heer en Barabbas, en ik meen my te herinneren dat Lore hem ging horen.

In het huis van Schaep-en-Burgh had een grote reparatie plaats, daar gebleken was dat de muur tussen de zaal en de eetkamer op een balk gebouwd was, die gehaal was vergaan en dat de grond daaronder vol water stond. Geen wonder dat het huis vochtig was.

Cécile Paroz schreef ons dat Dr. Giuseppe Comandi zich aan haar gedeclareerd had.

Juffrouw Bader en Dora hadden Amersfoort verlaten en waren naar Haarlem verhuisd,van waar Dora ons een aardige brief schreef om te zeggen dat zy zich groen en geel verveelde,daar Henk en Fanny 's avonds uitgingen. Zy hoestte niet meer en haar voet was beter.

Te Oosterbierum werd Ds. Pot beroepen ter vervanging van v.d.Brink, die my schreef dat de dolerenden een bidstond hadden gehouden om den Here te smeken de komst van Ds.Pot af te wenden.!

4937 Vrijdag 6 Maart kwam Prof.Pel terug,die JW. wel beter vond,maar er op aandrong dat hy zyn emeritaat zou aanvragen,daar de lucht te Loenen veel te scherp was. De volgende dag spoorde ik met Lore naar Velp om Nepveu te zien en vandaar reden wy 's avonds per trein naar Dieren waar Jaantje,de kindermeid,door Mina vervangen was,een frisse deerne uit Doorn zonder muts,terwijl Mauk en Lou Léonie,een meisje uit Troyes tot bonne hadden. Kareltje,die op 26 Jan. 2 jaar geworden was,was een dot,intelligent,vlug en dol op boeken,en druk babbelende. Voor O zegt hy eu,dus Eupapa,euk voor ook,en Na voor Ja. Hy onthield alles.

Lore was weer zeer stijf en had weer die onaangename trekkingen in het hoofd.

Toen wy Maandag in Bantam terugkwamen vonden wy JW. beneden en Woensdag at hy met ons en bleef hy 's avonds beneden.

Vrijdag 13 Maart kreeg ik de concept scheiding van Willem van Loons boedel te lezen. Indien Hendrik meer haast daarmee gemaakt had zou die vóór Maria's dood gereed geweest zyn en nu was die vertraagd door de
4938 benoeming van een toeziende voogd,het opmaken van procuratie enz. Er moest *f* 44.000- aan successierechten betaald worden.

Te Haarlem werd een drietal geformeerd van Max met 78,Jonker met 68 en Faure met 65 stemmen.

Nor lag weer overhoop met de leraar Muller en weigerde hem excuus te vragen ofschoon de Rector het hem aanried. Deze schreef my dat hy de Curatoren met Nor's gedrag had in kennis gesteld en daarop kregen Lore en ik van Nor gedaan dat hy aan Muller schreef. Toen Nor op 19 Maart van Amsterdam terugkwam vertelde hy my dat de Rector hem herhaaldelijk gezegd had:" Jongen,je was volkomen in je recht door Muller " geen excuus te willen vragen,maar je was brutaal geweest,en dat mag " niet." Toen Nor hem zeide dat hy aan Muller geschreven had,hernam de Rector:" O,dan is het niets ! Je behoeft je niet ongerust te maken, " er komt niets van." Nor had de indruk dat de Rector er nog niets van aan de Curatoren geschreven had. Welk een paedagoog !

Ds. Dijkstra schreef aan Jan Willem dat men hem te Kortenhoef wilde beroepen en JW. vond dat hy dit wel kon aannemen !

4939 Ipenrode,waar Tante Calkoen vroeger woonde,werd door Hendrik van Wickevoort Crommelin voor *f* 70.000- verkocht aan Jan Piet Teding van Berkhout voor zyn dochter Isabella,die met Henri Deutz van Lennep trouwde.

De Rector schreef my dat Nor een strenge berisping van de Curatoren ontvangen zou en zich zeer zou moeten inspannen wilde hy tot de zesde klasse overgaan.

Op Goede Vrijdag reden Lore,Caroline en ik te 6½ naar Bussum om aan het avondmaal deel te nemen. Ds.de Bel preekte eerst een uur,daarna bediende hy het avondmaal aan de nieuwe lidmaten,vervolgens aan de mans,die slechts ten getale van 8 aanzaten en eindelijk aan de vrouwen, 2 tafels. Daar hy by elke tafel met een gebed aanving en eindigde, hoorden wy met die van het formulier en het voor-en nagebed 12 gebeden. De dienst was dan ook eerst te half tien afgelopen en had dus 2½ uur
4940 geduurd. 't Is om de mensen een schrik voor het Avondmaal te geven. Lore was dan ook doodmoe. Dit is de laatste keer geweest dat zy aan de bediening was.

Een enquête bracht aan het licht dat er van de koetsiers,conducteurs en arbeiders by de Amst. Tramweg My schandelijk veel gevorderd werd.

Vrijdag 3 April werd Max te Haarlem beroepen met 61 stemmen,Faure kreeg er 10 en Jonker 3.

Te Tel el Abarna inSyrië werden tabletten gevonden, welke dagtekenden uit de tijd vóór Jozua's intocht in Kanaän,en waaruit blijkt dat Kanaän reeds toen door geletterde lieden bevolkt was,zodat niet al wat in de Pentateuch en in het Boek Jozua geschreven staat enkel op overlevering berust.

Ds. H.Pierson schreef een stuk over de Generaal van het Heilsleger Booth om te betogen dat deze geen hervormer is,dewijl hy zyn God gebruikt maar niet dient en louter op succes ziet,terwijl Elia en de profeten en zelfs de Heer Jezus geen succes hadden en de Wet van het Koninkrijk luidt:"Per crucem ad lucem."

4941 Als een bewijs van de rijkdom der Romeinen en van hun verkwisting diene dat Cicero een huis bouwde voor 1 millioen 800.000 sestertiën (± *f* 180.000-) en 12 villa's bezat. Zyn zoon had 60 millioen sestertiën (6 millioen gulden) schuld welke Caesar betaalde. Aan de moeder van Brutus gaf Caesar een parel van *f* 500.000. Nunius had een ring van *f* 2000.-,Isidorus liet 4116 slaven,3600 juk ossen,270.000 stuks vee en *f* 6 millioen na. Nog een ander bezat 10 millioen en doodde zich omdat hy er 8 van verkwist had en van het overige niet leven kon. Seneca bezat 30 millioen gulden, Cinna verteerde *f* 750.000- in het jaar. Een meubilair van 1 millioen sestertiën of *f* 100.000- was niets vreemds,een paar duiven werd met *f* 400,- betaald. Daarentegen bedroeg het dagloon in Cicero's tijd 3 sestertiën of 30 cents.

Maandag 6 April kreeg Lore een duizeling nadat ik haar had geëlectriseerd. Misschien omdat zy tevoren in de kelder geweest was, daarna linnen had uitgegeven en ik haar te lang had geëlectriseerd. Zy at boven maar kwam toch te 8½ beneden en gevoelde zich toen beter.

4942 Daar Max al enige dagen ziek was,stelde Lore my voor hem eens te gaan zien. Dit deed ik en ik kwam onverwachts. Léonie zat boven voor het raam,herkende my en opende de voordeur,Max klaagde over pijn op het hart en in de rug en Emilie dacht dat het nevralgie was. Zy wreef hem met kamferspiritus,voerde hem kina en chininepillen en melk en beurde hem op. Hy dejeuneerde en at alleen. Mauk en Lou waren druk,de Baby zeer aangekomen en in zyn wieg overluid lachende. Kareltje had hem onlangs 4 talhouten toegeworpen,daar het kindje volgens hem toch ook met blokjes moest spelen.

Zaterdag 11 April kwam Tom Wilson op afschuwelijke wijze om. Hy woonde te Bennebroek maar kwam veel in Amsterdam en zo had hy ook die Zaterdag in Onder Ons met van Strijen en Aernout van Lennep zitten praten,met het plan om te 6 uur per trein terug te keren. Hy bleef echter plakken; ging by Riche eten,kwam 's avonds weer in de Societeit en liep toen naar Carré. Of hy later nog elders geweest is weet men niet,maar toen hy aan het Station kwam,reed de laatste trein van 11½ juist weg. Hy wilde echter nog in een 3e klasse stappen,maar stapte mis en werd tussen de trein en het plankier doodgedrukt. De

4943 portier hoorde hem schreeuwen,de trein hield stil. Hy opende nog even de ogen en sprak de naam van zyn vrouw Bertha van der Vliet uit. Men droeg hem in een kamer,vond geen dokter en liet hem naar het Gasthuis vervoeren. De Stationschef telegrafeerde aan de chef te Haarlem om aan Wilsons koetsier te zeggen dat zyn heer een ernstig ongeluk gehad had. De koetsier reed daarop naar Gerard van der Vliet te Overveen,die opstond en naar zyn zuster te Bennebroek reed,van waar zy per telefoon een rijtuig te Haarlem bestelden om er mee naar Amsterdam te rijden. Zy zagen echter Wilson niet omdat hy al dood was en gruwelijk verminkt; het gelaat was niet geschonden,maar de borstkas was ingedrukt en de armen en benen gebroken. Later zeide de President van Valkenburg,wiens zuster Wilsons moeder was,dat hy niet te vroeg was gestorven,daar hy zyn fortuin er doorbracht.

Het Lid van Ged.Staten van Stralen was gestorven en de Pres. woonde diens begrafenis by. De stoet reed langs het Gouvernementsgebouw en het huis van de Commissaris des Konings !!

Max stond op een drietal te Sneek,maar nam het beroep te Haarlem aan.

4944 De man van min Jans werd waarnemer by de Bank van Lening tegen een loon van *f* 39- in de maand; hy moest een borgtocht stellen van *f* 500.-. Ik deponeerde daarvoor een Lot Oostenrijk 1860.

Op Zondag 19 April werd Ds. Warmolts te 's Graveland bevestigd. Ik woonde dit niet by maar hoorde hem later,op 7 Juni preken en toen brulde en galmde hy zó ondragelijk oneerbiedig dat wy hem de zak gaven. Zyn stem sloeg gedurig over.

Ik maakte kennis met Constance Carrasco,dochter van wijlen Antonio,en at met haar by Anna en Constance. Zy is een zwarte meid met dikke lippen en een schorre stem en noemde Tane Marraine.

Op 23 April kwam de Kerkeraad van Kortenhoef aan Jan Willem de beroepbrief brengen.

Op 24 April stierf Graf von Moltke,aet.90,na 's middags in de Rijksdag geweest te zyn. Hy wandelde met God en God nam hem weg.

Dinsdag 28 April. Petit diner by Anna en Constance met Henriette en Insinger,Willem en Thora,Anna van Kinschot en Agnes van Loon.
4945 Soep,risoles,zalm,filet de veau,voleau-vent,charlotte russe, kalkoen, gelei met vruchten,kievitseieren à 40 cts,aardbeien enz.enz.enz! En Henriette at niets als een lepel soep en zweeg !

Lore voelde zich weer enige dagen lang onpleizierig,had duizelingen en pijn boven op het hoofd,zodat zy boven moest blijven. Ook sliep zy slecht. Haar scheurkalender was af en zou by Thieme te Nymegen gedrukt worden. De bewerking had haar ogen zeer vermoeid.

Ik reed naar Dr. Jonker om hem te vragen of hy niet dacht dat het zaak zou wezen Dr.Winkler omtrent Lore te raadplegen,maar hy antwoordde dat dit niets zou geven,daar Dr.Winkler zenuwarts is. Later raadpleegde Jonker hem zelf. Anna en Tane wilden dat Lore P.de Raadt zou raadplegen.

Max huurde een huis in het Florapark te Haarlem voor ƒ 1400.-

Vrijdag 15 Mei kwam Prof.Pel Jan Willem weer zien,aan wie hy een ver-
4946 blijf te Katwijk aanried. Daarop deelde Lore hem mede wat haar scheelde. Hy ondervroeg haar omtrent alles,keek haar in de ogen,en zeide dat het noch de maag noch de bloedsomloop maar de zenuwen waren,die haar kwelden; hy schreef een zoute drank voor en versterkend voedsel, geen soep maar bouillon,geen koffie,veel fruit en veel in de lucht. " Stel u gerust,stel u gerust Mevrouw," bracht hy er stotterend uit, terwijl hy haar op de knie klopte.

Henk was in Haarlem al sinds lang koortsig en zwak,zodat hy geen 10 minuten lopen kon en pas was hy by ons of hy was beter,zodat hy weer goed sliep en Dr.Jonker verbaasd stond te kijken. Henk liet zyn hond Diana komen om hem te dresseren.

In de Wageningsche Courant van 9 Mei stond dat de sergeant Montagne by de ramp van Leiden op 12 Jan. 1807 Mevrouw van Randwijck-van Zuylen redde,die op 2 Mei van een zoon Lodewijk Napoleon beviel. Ik zond de Courant aan de zoon Montagne,predikant te Vlissingen,die tot '75 te 's Graveland gestaan had.

De leraar Muller schreef dat Nor de vormen der Griekse grammatica goed moest leren en dan wel zou overgaan.

Op 10 Mei raadpleegde Dora Dr.Jonker omdat zy de laatste dagen
4947 alles dubbel zag en niet lezen of schrijven kon. Wy schreven het toe aan bloedarmoede,maar hy verwees haar naar Prof. Snellen. Deze vond het geval hoogst ernstig en vroeg herhaaldelijk of zy niet een slag tegen het linkeroog gehad had. Hy ried haar zich te versterken en geen kou te vatten. Wy waren diep ter neer geslagen en bezorgd. Henriette Hooft-Bicker vertelde my dat Prof. Dufour te Lausanne haar dochter Valérie genezen had.

Op 21 Mei moest ik de alg.vergadering van het Chr. Onderwijs te Leiden bywonen en at ik by Gunning. Na het eten erkende Gunning my dat hy verkeerd had gedaan door Prof. te Leiden te worden.
De volgende dag moest ik in de Prov.Staten een Lid van Ged.Staten kiezen in plaats van van Stralen. Alexander Sillem werd gekozen met 34 van de 55 stemmen. Von Reeken vroeg my een gift voor Eva of Anna Slag- Smit,die door haar man verlaten was en met 5 kinderen armoede leed. Ik zeide een ernstig en vertroostend woord tot het lid der Prov.Staten Rozendaal uit Hoorn,wiens enige 14-jarige zoon overleden was,na in het Diac.huis te den Haag verpleegd te zyn. Toen ik hem
4948 over Gods genade en de hemel sprak,kwamen hem de tranen in de ogen en zeide hy,stralend van geluk:" Niet waar Meneer,er is immers een hemel? Zy zeggen altyd dat hetgeen in de Bijbel staat niet waar is." De arme man had nooit dan met modernen omgegaan.

Dinsdag 26 Mei kwamen de Koninginnen in stad en was Frank ook aan het Station als Lid der Commissie voor de uitdeling en Woensdag reed ik met de raadsheer Vogel,diens dochter Jeanette en de Kock te

1 uur naar de Nieuwe Kerk,waar wy prachtige plaatsen kregen op een tribune ter rechterzijde van de Koninginnen,die te 3 uur binnentraden. Eerst werd het Halleluja gezongen,daarna de Welkomstgroet van Beets,vervolgens bood de Burgemeester een gedenkpenning aan,waarop het portret der 10-jarige Koningin gegraveerd was,en antwoordde de Moeder; daarop kwamen uit alle Weeshuizen enige jongens en meisjes, van wie er een een toespraak hield en een hand kreeg van de jonge Koningin,en allen bloemen strooiden; toen werd het Te Deum gezongen in het Latijn,o.a.door Messchaert als tenor en door Rogmans als bas, en eindelijk het Oranjeboven van Beets. Alles was gewijd en indrukwekkend.

Voor de Gemeenteraad werden met medewerking der Roomsen en Kuyperianen de radicalen Hugo Muller en Nolting,een werkman,gekozen.
4949 Daar Nolting billartqueuën fabriceerde zeide men dat hy Lid van de Raad geworden was omdat deze geen <u>keus</u> (queues) had.

Zaterdag 30 Mei ging Dora weer by Prof. Snellen en toen kon zy weer lezen. Hy schreef hetzelfde régime voor. Zy kon ook weer quatremains spelen. Nor deelde ons mede dat hy niet zou overgaan,maar het was niet duidelijk waarom dit niet het geval zou zyn.

4950 Maandag 15 Juni moest ik met Rutgers,Prof.aan de V.U. en Ds.H. Pierson naar Renswoude om Ds.van Melle te ondervragen omtrent een scherp stuk,dat hy in de Wageninger geschreven had tegen Bijleveld, secretaris van de Verg.van Chr.Nat.Onderwijs. Mevrouw van Melle-Duvekot ontving ons met een glaasje madeira en een tulband,welke de Baron had gezonden. Te 2½ kwamen de 6 leden der Schoolcommissie en werd van Melle overtuigd van zyn ongelijk. Het ging heftig toe. Ik trachtte daarna Jan en Lou Taets v.Amerongen te zien,maar die waren te Wiesbaden. Te 5½ reden wy naar Amersfoort terug,waar wy koud kalfsvlees, sla en gebakken aardappelen aten en per spoor van 9 uur reed ik naar Amsterdam terug.

De volgende dag ging ik by Henriette Hooft-Bicker inlichtingen omtrent Prof. Dufour vragen en Woensdag vond ik een gedrukt exemplaar van myn vertaling van de Spreuken in Bantam op myn tafel liggen. Van Dijk had die in Doetinchem laten drukken zonder er my in te kennen.

Prof. Snellen had aan Dr.Jonker geschreven dat hy voor tuberculose in het netvlies van Dora's ogen vreesde. Haar longen waren gezond maar niet sterk.
Jan Willem werd te Valkenburg beroepen.

4951 Donderdag 25 Juni vertrokken Dora en Melle Bader met Max en Em naar Lausanne. Lore had tweemaal een duizeling. Het vertrek van Dora had haar geheel van streek gemaakt. Zaterdag kregen wy een briefkaart van Max uit Keulen om te zeggen dat zy te Oberhausen de aansluiting gemist hadden en de nacht van Donderdag op Vrijdag te Keulen geslapen hadden en dus eerst Zaterdag te Lausanne arriveren zouden; Maandag kwam er bericht van Melle Bader: zy schreef dat Prof. Dufour de behandeling van Prof. Snellen goedkeurde en Dora zond naar..... en dan volgde een onduidelijk,onleesbaar adres. Later bleek dat er Pension Cruchon Hartmann te Vers chez les Blancs stond,en een dag later,toen ik by Frank lunchte,zeide hy my dat hy dit pension kende en prees.

Op 30 Juni zag ik te Utrecht by de van Weede's de gecostumeerde optocht der studenten voorbygaan. Alfred Labouchere stelde de Graaf van Egmond voor.

Woensdag 1 Juli kwam de Keizer van Duitsland in Amsterdam met de Keizerin. JW.,Frank en Constance zagen ze met de Koninginnen op
4952 het balkon. Lore was helaas weer miserabel,duizelig en niets ziende. JW. en ik corrigeerden de proeven van haar kalender.

Ik wilde Lore niet verlaten en schreef daarom aan Jhr.Schorer dat ik de vergadering der Prov. Staten evenmin kon bywonen als zyn diner. Voorts verzocht ik Fanny om eens buiten te komen en Dr.Jonker om naar Lore te komen zien. Gelukkig kwam diezelfde dag de lang gewenste brief van Melle Bader uit Vers chez les Blancs,die Lore's zenuwen tot bedaren bracht. Melle Bader schreef dat de lucht er zuiver was en dat Dora du lait chaud drobk en eieren at en dat er twee dames uit Lyon waren met bonnes en kinderen.

Op het diner ten Hove stelde de Kon.Moeder een toast in in het Frans,waarop de Keizer in het Duits antwoordde en in het Hollands eindigde. Saar deed geen dienst.

Nor schreef dat de Rector hem officieel had medegedeeld dat hy in de 5de klas bleef zitten.

Jan Willem vertrok 3 Juli met Henkie naar Katwijk. Henk voer met het jacht des Keizers naar IJmuiden.

Melle B. schreef dat Dora's ogen beter waren en daarna kwam er een lange brief van haar; Dora speelde met een meisje Darwin. Lore was allermiserabelst en zag dubbel.

4953 Donderdag 9 Juli bezocht ik J.W. en Caroline te Katwijk. JW. genoot veel en Henkie sliep beter.

Max en Em kwamen de 8ste terug en by ons logeren. Kareltje zeide versjes op met zo'n aardig stemmetje en de Baby was altyd zoet,lag wakker in zyn wieg te lachen en sliep de ganse nacht.

Gezina Jansen verliet ons na 5 weken by ons geweest te zyn,omdat Mietje Fontani terugkwam.

Lore zag zó weinig meer dat zy zich zelfs by het knopen van een wollen rok vergiste. Dr. J. wilde dat zy Snellen raadpleegde. Hy vond haar niet beter. Arme Lore!

Ik reed daarom op 21 Juli met haar in de coupé en met paarden van Boeschoten naar Utrecht,waar Prof.Snellen het dubbel zien aan de zenuwen toeschreef. Hy plakte een pleister op het linker glas van haar bril,ten einde aan het linker oog rust te geven en schreef een oogwater voor,Kina Laroche,een uur slapen 's middags,veel rusten,de ogen sluiten,toeren en versterkend voedsel. Lore las op een afstand al de letters.

De volgende dag kwam Dr.J. my de brief mededelen,die Snellen hem geschreven had; er stond in dat het niet de zenuwen waren,maar het bloed dat hy in de ogen gezien had,voorts dat er apoplexie in de bloedvaten was,een zeer ongunstig teken,zodat Dr.J.my weinig goeds voorspelde.

4954 Hansje Backer herinnerde my dat haar oom C.Dedel een jaar vóór zyn dood ook ten gevolge van apoplexie door één oog niet meer had kunnen zien.

Op Swaenenburg had de boomkweker 300 bomen gecondamneerd,omdat hun kruinen tegen die der anderen aanzwiepten.

Zondag 26 Juli werd Max door Ds.Barbas te Haarlem bevestigd en deed hy 's middags zyn intree over Jes.40: 6-8. Lore kon helaas niet komen,maar Agnes was er. Na de dienst bracht ik de avond heel aangenaam by Henk en Fanny door met de predikanten Hoog,Barbas en Knottenbelt en hun drie vrouwen,en de predikanten Swaan en Snethlage zonder vrouwen.

Dora schreef dat zy Prof.Dufour bezocht had,die tevreden was. Hendrik van Loon zeide my dat Hogerzeil aan John Sillem,die president van het Bijbelgenootschap was,had voorgesteld om Jan Willem tot secretaris te benoemen in de plaats van Dr.van Leeuwen,die modern was en gepensionneerd zou worden. Hendrik had aan Hogerzeil gezegd dat dit een ingeving des hemels was en had hem gevraagd of er niet nog meer in JW's belang kon gedaan worden,waarop Hogerzeil geantwoord had dat hy ook aan van Toorenbergen zou schrijven.

4955

Op 7 Aug. gaf Dr.Jonker aan JW. het briefje van Prof.Snellen van 21 Juli mee,om my te tonen. Er stond o,a. in dat Lore hemiopie had en parère van oculorum trinis,alles ten gevolge van apoplexie. Advies: toniserende behandeling,telkens iets eten,b.v.om de 2 uur,veel rust en 's middags slapen. Voorts sinere mori.

JW. had drie bezwaren tegen de benoeming tot secretaris van het Bijbelgenootschap: 1e dat er wel 100 andere liefhebbers zouden zijn, 2de dat hy er niet voor berekend was en 3de dat de tweede secretaris van Wijk meer aanspraak had. (Deze was echter geen Dr. in de theologie en dit was een vereiste.)

Op 17 Aug sprak ik Dr.Jonker,die my weinig hoop gaf op het herstel van Lore en verwachtte dat er een bloeduitstorting in de hersenen zou volgen. Zy leed aan verlamming der oogspieren.

Zondag 23 Aug. reed ik te 7 uur met Max in de omgekeerde victoria naar Maarssen,waar Max preekte over Gen.4:9,10."Ben ik mijns broeders hoeder?". De kerk was vrij vol en er was veel aandacht.

4956

Na de dienst wachtte ik op Max,maar toen hy niet uit de consistoriekamer kwam,ging ik er ook binnen en vond hem daar staande tegenover

een diaken,die hem over zijn ongereformeerdheid berispte. De doleantie had de leden van alle kerkeraden onbeschaamd en hoogmoedig gemaakt.

Gedurende ettelijke weken deed Constance het huishouden en maakte zy in,maar daar zy tegen Sept. ons verlaten moest,bood Anna van Loon zich aan haar te vervangen. Hiervoor bedankte Lore echter,want dat zou een ruïne geweest zijn en Pleuntje voor goed bedorven hebben.

Op 25 Aug. liep ik by Jacob Ploos aan,die my terstond aanleiding gaf een ernstig gesprek met hem aan te knopen en over het éne nodige te spreken. Hy werd niet boos maar zeide dat hy geen schuldgevoel had,daar hy zichzelve niet geschapen had en het dus niet door zyn toedoen was dat hy ter wereld was gekomen.

Donderdag 27 Aug. spoorde ik te 11½ naar Apeldoorn,vanwaar ik eerst te 2 uur naar Deventer kon vertrekken,alwaar ik in de Moriaan van Becking afstapte. Na my verfrist te hebben,want ik was zeer bezweet,reed ik voor ƒ 1,75 naar de Lathmer,alwaar ik twee Juffr. Crom-
4957 melin vond benevens Graaf van Zuylen ,Ds.Knottnerus,Louis Nepveu, van Pallandt,twee heren Brants,Swellengrebel,Rika Crommelin-de Graaf, de Heer en Mevrouw Crommelin-Sytzama uit Twello en de Evangelisten Lindonk en Kiewit met hun vrouwen en nog andere Evangelisten. Aan tafel zat ik tussen Juffrouw Crommelin en Rika,en 's avonds was er meeting in het Evangelisatie lokaal,waar Graaf van Zuylen sprak en enkele Evangelisten interessante mededelingen deden. De collecte beliep ƒ 24,-.In het Hotel bleef ik tot 11¼ met Frits van Pallandt praten en daarna sliep ik slecht door het geraas en het carillon der kerk.

De volgende dag was er te 9 uur bidstond,waarin Knottnerus Joh. 13 voorlas en gebeden werd door Nepveu,Lodder,Wilkens en Lindonk. Het gebed van Wilkens was niet aan te horen,weshalve ik hem later op Prediker 5:1 opmerkzaam maakte. Wy,het Bestuur,vergaderden van 10 tot 12 uur en toen maakte Knottnerus zich driftig omdat Louis Nepveu zeide dat de meeste Evangelisten weinig waard waren. Te 1.15 verliet ik Deventer. Lore haalde my te Hilversum af.

Visser liet my een brief lezen van de 18-jarige Cornelia de Vos uit Sluis,die van Vissers zuster vernomen had dat Mietje Fontani
4958 ons zou verlaten en hem nu raad vroeg. Lore had in haar wel zin,maar Constance vond dat het een dwaasheid zou zyn zulk een jong meisje zonder ervaring te nemen,die nooit gediend had en die zelf schreef dat zy niet kon strijken,terwijl er niemand was om haar hier op te leiden. Zy vond dat wy een huishoudster moesten nemen. Daarop vertelde Jansje Visser my dat er nog een ander meisje te Sluis was,Keetje Smit,die lust had om by ons te komen,en dat Pleuntje in de wolken zou zijn als die kwam. Even te voren zeide Matje Schinkel my dat zy ons met November zou moeten verlaten omdat zy haar oude oom te Apeldoorn moest gaan helpen,en daarna gaf Mietje Fontani haar verlangen te kennen om by ons te blijven.

Woensdag 2 Sept. kregen wy zelf een brief van Cornelia de Vos en schreef ik aan Mietje,die by haar moeder in Amsterdam was,dat wy haar niet wilden houden. Zy was heerszuchtig en lag met de andere meiden overhoop.

Tane wilde weer naar Spanje en Frank en Constance meenemen,
4959 maar Frank vond dat Lore's toestand dit niet toeliet en dat Charles Labouchere te ziek was om zo ver van huis te gaan.

Prof.Tobie Asser stelde zich candidaat voor de Gemeenteraad, doch werd niet gekozen. Daarop verscheen een plaat in de Groene Amst. hem voorstellende als Hamlet op het toneel,met de woorden er onder: " Tobi or not Tobi,that is the question."

Cornelia de Vos schreef dat zy de dienst by ons aannam.
Op 22 Sept. schreef Anna van Loon o.a.:"....que je ferais bien
" d'écouter de que Monsieur de Raadt conseillerait en fait d'homoö-
" pathie et d'essayer son remède. Si cela n'a jamais rien fait pour
" Caroline,il se peut qu'elle n'ait jamais pris le <u>bon</u> remède,et
" l'autre jour j'ai entendu citer plusieurs exemples de l'efficacité
" de globules bien choisies,bien appliquées,de résultats merveilleux
" entre autres chez Gerdes,déjà tout paralysé,une vraie résurrection!"

Die dag kwamen Dora en Juffrouw Bader van Zwitserland terug. Dora was gegroeid.

Op 14 Sept. gingen Frank en Constance op reis naar Zwitserland. Het plan was Chur, Thusis, Pontresina, Chiavenna, Bellagio, Lugano, Domodossola en Brig.

Woensdag 16 Sept. vond ik te Amsterdam een briefkaart van Johan Gunning, meldemde dat Jan Willem de vorige dag te 12 uur te Katwijk
4960 een bad nemende, al zwemmende in een draaikolk geraakt was. Hy had een ankertouw gegrepen, maar was door een Duitser, die zich ook baadde, en anderen bewusteloos naar het strand gedragen en door wrijven, rollen, enz. bijgebracht. Juffrouw van Herwerden was daarop naar Leiden vertrokken om Arnolda en Marianne te waarschuwen; deze waren gekomen en hadden JW. nogal wel gevonden. Dr. van Walsem en een zuster van het Roode Kruis pasten hem op. Hy had tweemaal zeewater overgegeven, zag niet meer blauw en was zonder koorts en kalm. Caroline, die te Leiden was, kon niet naar hem toe, omdat Henkie zo weinig wel was en vomeerde. Aan het Hof kreeg ik te 1 uur nog een briefje van Marianne Gunning uit Katwijk van de vorige avond 9 uur. JW. had wat gegeten, de zuster zou met haar by JW. blijven en de volgende dag hoopten zy hem naar Leiden te vervoeren.

Ik reed na de zitting naar buiten en vernam daar dat Cornelis 's morgens, na my te Bussum gebracht te hebben, met de lege victoria naar Bantam was terug gereden, en wel zó hard dat hy de oude Prins niet meer houden kon, zodat deze tegen het hek aanreed en dit zowel als het limoen, de lantaarn en het spatbord verbrijzelde, en Cornelis van de bok afsloeg zonder zich te bezeren. Daarna was het paard in draf langs ons huis gereden, het plein om en het koetshuis in zonder
4961 iets aan te raken, waarna het voor de deur van de paardestal bot stil was blijven staan, wel een bewijs dat het niet gehold had en dat Cornelis niet mennen kon. Zyn plicht ware geweest naar huis te stappen, maar hy had, als ik my wel herinner, met de koetsier van Graafland om het hardst gereden. Terwijl ik deze minder aangename tijding in Bantam vernam, moest ik er de veel treuriger tijding van JW's ongeval brengen.

De volgende dag begaf ik my na de vergadering der Prov. Staten, die Eduard Rahusen tot Lid van de Eerste Kamer kozen, naar Leiden, waar Jan Willem my meeviel. Hy lag te bed, maar zeide dat hy zich wel voelde. Henkie daarentegen viel my niet mee, hy hoestte veel en at niet. Neeltje mocht hem niet naderen omdat zy een soort van diphteritis had. Ik bleef by Mevrouw Gunning eten.

Tot Burgemeester van Amsterdam werd gekozen Sjoerd Vening Meinesz, burgemeester van Rotterdam. Hy was getrouwd met een dochter van de vorige burgemeester den Tex en een stugge Fries maar een knappe vent. Als schoolkameraad van myn broer Willem had hy oudtijds wel by myn ouders gegeten.

Jeanette Pauw engageerde zich met een der vele zoons van Rutger Jan Schimmelpenninck.

4962 In de Prov. Staten maakte ik kennis met het lid Henny, wiens vader predikant te Bennebroek was, toen wy 's zomers te Woestduin waren, en met hem haalde ik souvenirs uit de oude tijd op en spraken wy over Pastoor Coppens, de wagenmaker Stam, de behanger Rijfkogel, de timmerman Musch. De vrouw van Henny werd Juffrouw genoemd, omdat hy geen Dr. Theol. was gelijk Beets, wiens vrouw Mevrouw heette.

Maandag 21 Sept. kwam de Heer de Raadt, die heel pleizierig vertelde van zyn werk in Gouda, waar hy in een buurt van 4000 inwoners een Zondagschool had en Bijbellezingen hield en 's winters 300 kinderen gevoed had, met dit gevolg dat de drankhuizen en bordelen er uit verdwenen waren en Domela, die er de lieden was komen opruien, de vlucht had moeten nemen omdat men hem toevoegde: " Je liegt! " ên hem te lijf wilde.

Hy onderzocht Lore's hart en vond geen vet maar een goed hart- en polsslag, doch de pupillen vond hy te klein. Hy ried haar de voeten in water en zout te dopen en de benen daarmede te wrijven. Hy vertrok te 3 uur en even later kwam een telegram uit Leiden: " Te " 10.14 is heden Maarten Aernout geboren. Caroline zeer wel. " Tegelijk kwam een briefje, door Caroline 's ochtends te 7 uur geschreven, met de droevige tijding dat JW. de vorige dag de koorts gekregen had,
4963 39°, zodat zy vreesde dat hy toch nog de noodlottige gevolgen van het ongeluk te Katwijk ondervond. De baker zou eerst Vrydag komen en JW; was van plan geweest deze Maandag by Prof. Pel te gaan.

Dinsdag schreef Mevrouw Gunning dat de bevalling goed was afgelopen,maar dat JW. te bed lag met ontstoken keel en koorts. Het kind was donker. JW. lag afgezonderd.omdat zyn keelaandoening besmettelijk was.

Frank schreef uit Bellagio dat hy en Constance over de Albula pas gereden waren een uur nadat een bijwagen van de post in een afgrond van 120 meter gestort was,waarby twee passagiers waren omgekomen,o.a.een Engelse vriendin van Olga van der Vliet,en dat ze de wagen en de twee lijken in de diepte hadden zien liggen.

Dora ging zich aan Prof. Snellen vertonen,die wel tevreden was maar de raad gaf in '92 weer naar Zwitserland te gaan en weinig les te nemen.

Maria Gunning schreef onder dictée van JW. en gaf zeer goede tijding. De koorts en keelpijn waren minder. Caroline lag met de rozen op de wangen te bed. Haar vader deed de aangifte by de Burg. Stand.

4964 Zondag 27 Sept. preekte Ds. Welter in het lokaal te Hilversum over Matth.14:23-33,Jezus wandelende op de zee. Het was of hy voor my sprak:"Wees goedsmoeds! Ik ben het,vrees niet!",want ik was in zorg en angst over Jan Willem,daar Marianne geschreven had dat hetgeen hy opgaf volgens Dr.van Stockum uit de long kwam. De Heer had Zyn apostelen gedwongen zonder Hem over te varen,en toen Hy ter elfder ure te hulp kwam,herkenden zy Hem niet,want zulk een vreemde weg had Hy nog niet bewandeld. Terwijl ik in het lokaal was kreeg Lore de visite van de Leidse pleegzuster,die JW. na het ongeval te Katwijk had verzorgd.

Dinsdag 29 Sept. kon ik eerst 's avonds naar Leiden sporen om de kraamvrouw te zien,die er patent uitzag en zo wel was als men wensen kon. JW. was de vorige dag voor het eerst by haar toegelaten. Hy hoestte nog steeds en gaf dan lelijk op; ook had hy nog een weinig koorts en daar hy hees was,fluisterde hy. 's Avonds naar Amsterdam terug reizende ontmoette ik Prof. Pel,die zich bereid verklaarde om JW. te bezoeken.
(Boulanger schoot zich op het graf zijner maitresse Bonnemain dood).

Vrijdag 2 Oct. zond JW. goede tijding. Hy hoestte niet meer dan vóór het ongeval te Katwijk,was zelfs even uit geweest en had goede eetlust.

4965 Te Reichenberg in Bohemen werden bommen onder een spoorwegbrug gelegd,welke Keizer Franz Jozef op zyn reis naar Praag moest passeren, gelukkig zonder veel schade aan te richten.

Uit oude herinnering aan de mooie colleges van Prof. Bosscha in 1847,las ik enige verzen der Eerste Satyre van Juvenalis over.

Maandag 5 Oct. werd JW. door Prof.Pel te Leiden bezocht. Hy vond JW's toestand niet overgunstig maar evenmin bepaald ongunstig. Hy vond het niet dringend nodig dat JW. naar het Zuiden ging en hoopte dat hy ook in ons klimaat genezen zou,maar dan was grote voorzichtigheid,versterkend voedsel,weinig praten,enz.dringend nodig.

Ik at by Ebel toen Cees Hartsen binnenkwam,die een allerdroevigste indruk op my maakte,daar hy voor een deel zyn verstand verloren had,doof was en moeilijk sprak. Op myn vraag of hy niet naar buiten ging keek hy my wezenloos aan en vroeg hy:"Bang?". Ik begreep niet dat men hem alleen liet. Het pianospelen had ook hem evenals Lore onberekenbaar veel kwaad gedaan. Waren zy te zamen getrouwd, dan zou Lore al lang gek geworden zyn.

Ds.Adriani zeide aan Nor,dat de voordracht voor het Bijbelgenootschap nog niet was opgemaakt,omdat de Commissie de moed niet had om Jan Willem aan te bevelen,nu diens toestand zó precair was.

Lore was voortdurend duizelig en leunde zwaar op myn arm als ik met haar liep. Arme lieve Lore !

4966 Prof.van Toorenenbergen raadpleegde zyn collega Pel omtrent JW.,en deze zag er geen bezwaar in dat JW. de betrekking aanvaardde, maar vooraf wilde hy nog een schriftelijk advies aan Dr.van Stockum vragen. Ik reed op 14 Oct. na de zitting naar Leiden om JW. en Caroline met dit bericht te verblijden. De baby was rustig en zoog 8 maal in de 24 uur,maar Henkie lag te bed met influenza.

Cees Hartsen kreeg te Driebergen een hevige beroerte en lag bewusteloos,doch de Dr. dacht dat hy er wel van zou opkomen.

Ik moest weer allervervelendste stukken van de Prov.Staten lezen. Dan is Juvenalis vrij wat amusanter.
Hugo van Rossem zond een abrikoos in een kuip met Beeksche aarde.

Maandag 19 Oct. werd Lore 58. Ik had niet durven hopen dat zy deze dag beleven zou. Miek,Dora en Melle Bader zongen een loflied. Zy hadden twee complete zittingen met kussens en ruggen gewerkt voor stoelen in de verandah en een lampekap. De baas had de vestibule en de eetkamer met massifs van bloemen gevuld en een prachtig bouquet gebracht,terwijl de slagersvrouw een tulband bracht. JW. bracht druiven en eau de cologne mee,Emmy een door haar beschilderd sachet, Fanny een bouillonkop en lijm,Agnes bloemenvaasjes,Saar een ornament van kurk vol mos en varens,Frank en Constance een deken voor de
4967 voeten,en Dora had een portretlijstje beschilderd. Aan het dessert kwamen 4 kinderen Otten en 3 kinderen Visser liederen zingen.

Ik nam een nummerverwisselaar voor Nor voor ƒ 550.-
Tyo van Eeghen,die afgescheiden is,engageerde zich met een dolerende dochter van Kolonel van Marle.

Prof.Pel en een diacones werden op de Wildbaan geroepen omdat Insinger niet wel was. Hy was erg benauwd,nu eens op en dan weer in bed.

Vrijdag 30 Oct. werd Maarten Aernout 's avonds in huis te Leiden gedoopt.

Maandag 2 Nov. kwam Cornelia de Vos,oud 18 jaar,en verliet Matje Schinkel ons,na 8 jaar by ons geweest te zijn.

N. Zerbst te Ede vroeg my medebestuurder te worden van een Krankzinnigengesticht aldaar,maar ik weigerde op grond dat een gesticht te Ede niet van uit 's Graveland te besturen is. Als Off.van Justitie had ik trouwens genoeg van krankzinnigen gekregen.

By van der Hoeven kochten wy een nieuw breakje voor ƒ 450.-
4968 Dinsdag 3 Nov. kwamen JW. en Caroline met de twee jongens en Neeltje logeren,die allen heel wel waren. Henkie was niet meer eenkennig, had 8 tanden,maar geen enkele kies,at alles en was zeer geëmbellisseerd.

Woensdag 4 Nov. stierf Insinger 's ochtends te 9 uur te Driebergen in de ouderdom van 68 jaar. Hendrik van Loon was juist die ochtend naar Wiesbaden vertrokken,maar werd per telegram teruggeroepen. De volgende dag spoorde ik naar Driebergen vanwaar ik met Frank en Constance van Loon naar de Wildbaan reed. Wy dejeuneerden er met Nepveu en te 1½ werd ik alleen by Henriette toegelaten,die zeer kalm en natuurlijk was. Anna en Tane zaten in de kamer daarnaast,maar werden,hoe vreemd dit ook schijne,en hoe lang zy ook wachtten,niet ontvangen,evenmin als Henriette's intieme vriendin Anna van Kinschot en Mathilde Luden.

Zaterdag 7 Nov. woonde ik de begrafenis te Driebergen by. Het was prachtig winterweer en de zon scheen overheerlijk. Te Driebergen stonden aan het station 10 equipages gereed,die Henk,Max,Emmy,van Meeteren,my en vele anderen naar de Wildbaan brachten,alwaar het zwart van de mensen was en ik ook de Heer de Raadt vond. Deze zeide my dat Insinger vrede gevonden had. Naar het kerkhof reed ik met Willem Elout en Ds.Boomer,die hem vroeg hoe zyn vader het maakte. Willem
4969 Elout antwoordde:" Papa zou heel wel zijn als hy niet by elke begra-
" fenis wilde wezen,want daar vat hy kou."Henriette ontving nu iedereen.

In Haarlem preekte zekere Beekhuis uit Uitgeest voor 12 hoorders en bad hy tot de Grote Geest,evenals de Indianen in N.Amerika.

Marie van Vollenhoven,bijgenaamd How do of Hoeboe,verkocht de bijoux van haar moeder,de buste van haar vader en de boeken van haar grootvader,en toch was zy millionair.

Op 23 Nov. werd David van Lennep burgemeester van Heemstede en Jan Willem vroeg zyn emeritaat aan.

Vrijdag 27 Nov. schreef Max dat Alfred niet wel was; hy vomeerde en kreunde,en Zondag schreef hy dat er vrees was voor hersenaandoening,evenals by Carolientje,maar op myn telegram om tijding antwoordde hy:" Toestand iets beter,dokter tevreden." Dinsdag 1 Dec.ging ik na de zitting naar Haarlem,waar Emmy my zeide dat Baby weer his own self
4970 was. Ik zag hem in de wieg,hy zag er best uit en zeide Ada! Daar Max en Em met Henk en Fanny naar 't Manpad reden omdat Aernout de vorige dag gestorven was,reed ik mee en vonden wy Hans heel kalm en gewoon. Aernout was 1 Sept. 64 jaar geworden.

Dora klaagde weer over kloppingen ter rechterzijde van het oog, zodat zij niets kon doen en Henkie had netelroos, wat hem zeer onrustig maakte.

Hendrik de Neufville had kanker in de mond, zodat hy niet kon eten, wat voor hem het toppunt van geluk was. Op reis nam hy altyd een kamer ebener Erde, daar hy na het eten geen trappen meer kon klimmen, en na gegeten te hebben schudde hy zyn beddezak op, gelijk Kee Willet zeide. Hy dronk ook enorm en zijn ogen puilden uit hun kassen.

Op 9 Dec. werd JW. benoemd tot le Secr. van het Ned. Bijbelgenootschap. John Sillem meldde het per telegram. JW. voelde zich helaas weer minder wel, had pijn op de borst en gaf op en verlangde naar het Zuiden. Dr. Jonker kwam en zeide dat JW. bronchitis had en melk moest drinken.

Lore had van de Heer de Raadt tinctuur van mierenzuur gekregen, dat met suiker niet slecht smaakte. Ik las haar de Historische Stu-
4971 diën van Jorissen voor: Philips II, Het Testament van Peter de Grote, en een amusant boek over de Hertogin van Berry, dochter van CharlesX en moeder van de Graaf van Chambord.

Caroline ging huizen zien in Amsterdam; het bovenhuis van de winkel van Bonebakker werd zeer geprezen, maar was niet te huur. Ik bezichtigde met haar en Constance een huis op de Prinsengracht, tegenover het Gerechtshof, maar de trap was onmogelijk, een huis op de Leidsche Gracht, dat een krot bleek te zijn, en een huisje naast de Walkarts en dat hun toebehoorde, dat wel lief en schoon was, maar waar tegen van achteren die oude wijven een enorm hoge muur hadden doen bouwen, waardoor alle licht betimmerd was, uit vrees dat men ze bespieden en van haar lelijke gezichten schrikken zou. De trap was ook lelijk, er was geen tuin of binnenplaats en evenmin waren er jalouzies. Als men het huis binnen trad viel men in de keuken, en voor dat ding durfden die rijke maagden hoog 1000- of *f*.1100- huur vragen. Toch huurde JW. het ~~over~~ vuur *f* 1000- omdat het dicht by het huis van het Bijbelgenootschap was.

22 Dec. at ik voor het eerst by Jaapie Ploos. Toen ik hem vertelde dat ik, als Anna en Constance niet thuis waren, in een gaarkeuken at, zeide hy dat ik altyd by hem terecht kon.

4972 Donderdag 24 Dec. bracht Caroline Lore naar Haarlem om de volgende dag Max te horen preken, en 's avonds schreef ik haar en was het my zo vreemd haar niet tegenover my te zien zitten. De volgende dag bracht Fanny haar 's middags, nadat zy Max had gehoord, naar Amsterdam terug, waar zy by de zusters met Agnes at en logeerde. Daar Max Christiaan en Deborah van Eeghen te logeren had, had hy Lore niet kunnen herbergen en had zy daarom by Henk en Fanny in de strijkkamer overnacht. De 2de Kerstdag had zy van 11½ tot 3½ by Henriette Insinger zitten praten en daarna werd zy door Constance van Amsterdam afgehaald, omdat ik my te grieperig voelde. Alles liep uitstekend af, alleen het in-en uit de trein stappen ging moeilijk, maar Lore had zeer genoten, want zy had Max gehoord en dat was haar grote wens.

Ik las een Vergelijking tussen Quinctilianus en van der Palm, voorgedragen door Dr. van der Sande Bakhuyzen in het Utr. Genootschap op 15 Juni. Beiden verloren hun enige zoon, eerstgenoemde onder het schrijven zijner Institutio oratoria en v.d.Palm onder het schrijven van zijn Bijbel voor de Jeugd. Een zoon van Foreest kreeg toen de naam van der Palm by de zijne. Hy studeerde te Leiden tegelijk met mijn broer David, had een grote neus, speelde goed billiard, maakte magnifieke ballen op het kruis en had de bijnaam Mazure, waarom weet
4973 ik niet, maar er waren destijds meer studenten die bijnamen hadden. Zo heetten de twee van der Maesens "de kleine en de grote Peut," van Andel heette Sap, omdat hy zoveel hield van de brandewijn, waar morellen op getrokken waren, en Rendorp heb ik nooit anders horen noemen dan Kees van Kokkelsteen. De beide Pallandts van Keppel, die klein waren, hadden in onderscheiding van hun neef Frits, die groot en mooi was, de elegante bijnaam van " Poepertjes."

Ik las het leven van Bilderdijk door Dr. Kollewijn in 2 dikke delen, met grote onpartijdigheid alleronderhoudendst geschreven. Als dichter en schrijver was de man groot, maar niet als mens. Zijn eerste vrouw beviel 3 maanden na het huwelijk en werd door hem mis-

handeld en later met de meid de straat opgejaagd,terwijl hy het deed voorkomen alsof zy hem hadden verlaten. Bilderdijk werd verbannen en was eigenlijk heel blij daardoor aan zijn schuldeisers te ontkomen. Hy had als advokaat te den Haag een prachtige praktijk gehad,maar te veel als Grand Seigneur geleefd uit louter hoogmoed, zich inbeeldende van de Orsini's,de Teisterbants af te stammen, ja zelfs van één geslacht met de Nassau's te zijn. In Londen onderhield hy briefwisseling met zijn vrouw,die hy brodeloos met twee kinderen had achtergelaten en drong zelfs op een hereniging aan, 4974 maar kleedde zijn brieven zó in,dat zy,hoe zeer zy het ook wenste, niet tot hem kon overkomen,en inmiddels knoopte hy een liaison aan met Juffrouw Schweikhardt,by wier vader hy gastvrijheid genoot; zy gaf zich aan hem over,ten gevolge waarvan haar vader van hartzeer stierf. Dit belette Bilderdijk niet om in zijn Bijbel te schrijven:" 18 Mei 1797 kreeg ik tot vrouw W.Schweikhardt,quam " Deus O.M.in ..... mihi servet." Hy vertrok spoedig daarna naar Brunswijk,waar zy hem volgde,in September zwanger werd en in Juni 1798 beviel. Dit herhaalde zich nog tweemaal,terwijl zijn wettige vrouw nog altyd op een hereniging bleef hopen. Eerst in 1802 kreeg zy lucht van de zaak en liet zy zich van hem scheiden. Haar advokaat was Mr.Maurits Cornelis van Hall,dien ik in 1853 nog als President der Rechtbank te Amsterdam gekend heb. Bilderdijk ontzag zich niet allerlei onwaarheden te schrijven en dat alles ging met een streng Calvinisme en met misbruiking van Gods heilige Naam gepaard.

Toen ik Woensdag 30 Dec. buiten kwam vond ik Lore te bed met hevige pijn in het rechter been. Dr. Jonker schreef het aan influenza toe,daar zij noch koorts noch hoofdpijn had. 's Nachts deden de scheuten in het been haar kermen.

Op Oudejaarsdag deelde Mietje ons mee dat zy ons met 1 Mei verlaten zou omdat zy zich met Cornelis verloofd had. Ik schreef een brief aan Hendrik van Loon,die ik hierby overleg.....

" Amice! Niet weinig was ik verrast toen ik gisteren avond buiten
" komende van Lore vernam,dat Bicker en Modderman ons op uw last 3
" manden Bourgogne gezonden hadden,en ik behoef je niet te zeggen
" hoe welkom ons dit prachtige cadeau is,daar onze voorraad is uit-
" geput en Bader,Miek,Norrie en zelfs Dora zich ook al permitteren
" op order des geneesheers mee te drinken,om niet eens te gewagen
" van de droogpruimer van Dokkum,Nor's schoolvriend uit Weesp,even
" saai en doods als de stad zijner inwoning. Het zijn alleen JW. en
" Caroline,die zich onthouden en enkel water drinken,ofschoon zy niet
" hebben getekend,en dan,als het voorkomt wel een glas Champagne aan-
" nemen,hetgeem by ons echter nooit wordt aangeboden,daar onze kelder
" het niet oplevert. Uw envoi zal dus naar waarde geschat worden en
" by elk glas hopen wy de gever te herdenken.- - - - - -

" Ik at by Anna en Constance met Louise Elout en Henriette Insinger
" die even spraakzaam was als Louise stil. Ik ried Louise aan het
" Leven van Bilderdijk van Dr.Kollewijn aan haar man cadeau te geven,
" daar dit hem zeker interesseren zal en misschien zijn illusie om-
" trent hem benemen,dewijl zyn naam er niet in voorkomt. Ik heb sedert
" lang geen boek gelezen,dat zo knap geschreven is en my zó boeit. Ik
" wist echter niet dat B.zó ijdel en zó onwaar was en dat er op zyn
" gedrag zoveel was aan te merken,daar hy zyn 1ste vrouw mishandelde
" en 3 kinderen by een andere verwekte,terwijl hy nog met de 1ste ge-
" trouwd was. Dit alles ging met een grote mate van orthodoxie gepaard.
" Nu,uit onze naaste omgeving weten wy dat ijdelheid en Calvinisme kun-
" nen samengaan. Groen,Elout en Kuyper bewijzen dit. Een ander boek,
" dat kleiner is en je ook verbazend boeien zou,is getiteld:Een woord
" van Protestantsch Verweer,en door Johan Gunning,thans predikant te
" Leiden,geschreven om zich te verdedigen tegen een Jezuiet,die zyn
" lezing over een reis naar Italie gerecenseerd had. In dit boek gaat
" hy enige der goddeloosheden en gruwelen van de Roomse Kerk en van
" de Pausen na en toont hy een kennis en belezenheid,die verbazend is.
" Ik gaf het aan de zusters cadeau,die het verslonden....."

E I N D E 1 8 9 1.

A N N O - 1 8 9 2

4975 In het vorige jaar was het Ministerie Mackay- Keuchenius afgetreden,na in 1889 een wijziging der Wet van 1878 in hun geest te hebben tot stand gebracht,waardoor de byzondere scholen nu ook uit 's lands kas konden worden gesubsidieerd. Ook werd de Wet tot regeling der pensioenen van burgerlijke ambtenaren en hun weduwen en wezen aangenomen,maar de legerwet,die de persoonlijke dienstplicht wilde invoeren,bracht scheuring onder de meerderheid. De Roomsen scheurden zich van de antirevolutionnairen af,by de verkiezingen verkregen de liberalen de meerderheid en een radicaal ministerie Tak - van Tienhoven trad op,dat het echter ook niet langer dan drie jaar uithield,maar veel kwaad stichtte,want Klaas Pierson voerde een vermogens- en een bedrijfsbelasting in,na de domheid begaan te hebben om de accijns op de zeep af te schaffen en die op het zout te verminderen,die geen van beide drukten. De grote gemeenten werden steeds armer,want de rijken gingen buiten wonen en de armen,die geen belasting betaalden,bleven er, kostten duizenden,daar by de uitbreiding der steden steeds meer geld moest uitgegeven worden voor scholen,politie,verlichting en bestrating. In Amsterdam,waar het vroeger wemelde van equipages,waren er nauwelijks 60 meer te zien.

4976 Daar Lore's gelaat Woensdag 30 December vertrokken en haar spraak belemmerd waren,vreesde ik dat zy weer een attaque gehad had, te meer omdat zy soms de ganse avond en nacht,ondanks de scheuten in het been,sliep. Soms hoorde ik haar in haar slaap kermen. Vrijdag 1 Jan. was zy zeer beklemd op de borst toen ik haar te 1½ uit het bed op de sofa hielp en daarom legde ik haar weer te bed. Zy bracht daarop een slechte nacht door en hoestte veel.

Zaterdag 2 Jan. ging JW. voor het eerst sinds 4 weken uit, ofschoon er een koude Noordenwind blies. Hy vroeg aan Meyjes,de factotum der dikzakken,om stores,schellen,behangsel en een dienstbodenkamer met een schoorsteen. de huisbazinnes

Woensdag 6 Jan. gaf Lore my gouden manchet-en hemdsknoopjes en chocolaletters,en kreeg ik van Henk,Fanny,Max en Em een voetezakkleed voor de break,van Miek een voetebankje,van JW.en Nor een tafelkleed. Lore was te moe geweest om op te staan.

Er lag ontzettend veel sneeuw en Cornelis had veel moeite om er door te komen,vooral 's avonds,toen hy Max en Em naar Bussum terugbracht en de sneeuwjacht hem belette een hand voor ogen te zien.

4977 De oude Baron van Verschuer werd beter,zodat zyn ijdele vrouw weer naar de Komedie kon gaan. Toen Johan Gunning by hem geroepen was,zond hy hem weg en iemand zeide:" Il a le ciel ouvert devant lui."

Op 13 Jan. werd JW. geïnstalleerd. De oudste zoon van de Prince of Wales,Duke of Clarence,pas geëngageerd,stierf.

Zondag 17 Jan. hoorde ik met Caroline en Cornelia Prof.Gunning te Bussum overheerlijk preken over I Joh.1:7.

Woensdag 27 Jan. kwam Lore voor het eerst na weken weer beneden waar Dora en Bader haar met muziek op de piano en op de glazen verwelkomden,maar de volgende dag moest zy weer te bed blijven. 4976a Haar Martha-kalender bracht ƒ 1300.- op.

In Arnhem stierf mijn promotor Prof.Joh.van de Wal,oud 76. In 1848 was hy Prof. in het Strafrecht geworden,zyn vrouw heette Servatius. Hy was goed thuis in de klassieke schrijvers,maar had een lelijke paardekop.De President vertelde my dat hy Prof.v.d.Wal gekend had toen deze secretaris was van de Minister Luzac,dezelfde die Bilderdijks financiën regelde,en die 's nachts niet kon slapen omdat hy er over lag te tobben of hy soms iets vergeten had en dan v.d.Wal by zich liet komen. Luzac is dan ook krankzinnig gestorven.

Op 11 Februari gaat Lore voor het eerst sinds 30 Dec. 10 min. uit. Constance van Loon schreef ons dat Lou geëngageerd was met Frederik van Bylandt.

Op 19 Febr. vond ik JW. thuis met bronchitis. Die fatale Oostenwind had hem geknauwd. Hy had pijn op de borst,hoestte weer en was koortsig. Daarna kreeg hy hoge koorts en werd Dr. Delprat geroepen, 4977a die absolute rust voorschreef en niets dan melk en eieren. De kinderen waren erg verkouden en Maarten gilde de halve nacht. John Sillem

kwam aan Caroline zeggen dat JW. had moeten thuis blijven en voorzichtiger moest zijn en later zijn werk thuis doen.

Nor bracht my een verklaring van Vinkenstein dat hy de repetitie der Etymologie niet had gekend. Die verklaring moest ik voor gezien tekenen! Nor zeide my dat hy het Gymnasium wilde verlaten om thuis te werken,daar hy zoveel tijd verloor met heen en weer te reizen,en met allerlei vakken,waaraan hy niets had,terwijl het Latijn en Grieks er onder leed. Ik begaf my daarop naar de Rector van den Es,die my zeide dat de cijfers voor de hoofdvakken weer onvoldoende waren en hy ried aan Nor privaatles te doen geven door Dr. Mendes da Costa. Nor ging daarop afscheid van de leraars nemen.

Op onze 35ste trouwdag trouwde Gerrit Hulsman,predikant te Lemele,met Evelien Hartsen,dochter van Cees; en Mathilde Ram met Radermacher Schorer. Ik las aan Lore de Patriottische Bladen van Jorissen voor,waarin Papa's "Leven van C.V.L. zeer geprezen wordt.

4978 Maandag 7 Maart wenste ik de President Pijnappel geluk met zijn benoeming tot Deken der Orde van de Advokaten,waarop deze met een schitterende improvisatie antwoordde.

Maandag 21 Maart ging ik tweemaal een ogenblikje met Lore uit, daar de zon scheen en het 60° was,maar zy kon byna geen voet verzetten.

Tane wilde weer naar Spanje om al de stations te bezoeken en ook Gibraltar en Lissabon te zien en Max meenemen,maar Max zag er van af omdat Em een miskraam gehad had en ook omdat Alfred weer ziek was geworden. Deze was gevaccineerd en nu had de stof zich overal verspreid zodat zelfs de ogen gesloten waren. Maarten was ook weinig wel.

Lore schreef zowel aan Henriette Insinger als aan Anna en ofschoon haar schrift niet meer zo mooi was als vroeger,viel het mij toch mee. Agnes was door ter Kock weer vlug glad gewreven,maar of ik Lore al masseerde,het baatte niet.

4979 Maandag 28 Maart schreef Max dat Alfred erg benauwd en pijnlijk was,schier niet kon slikken,akelig kermde en gilde en vol pokken zat. Ik ging de volgende dag naar Haarlem en vond dat het arme kind er allertreurigst uitzag. Hy had 40.7° koorts. Men gaf hem baden van lauw water en legde ijs op de keel. De ogen waren ook aangedaan,en de oogleden werden ingespoten. 's Avonds was het kind erg benauwd geworden,de dokter werd gehaald,die een bad liet geven en met kamfer inspoot,waardoor de temperatuur iets daalde. Vrijdag 1 April zond Fanny iets betere tijding,maar de oogjes waren nog gesloten en de zwakte groot. Zaterdag 2 April kwamen Henk en Fanny buiten en zeiden zy dat Alfred gelukkig beter was,de pokken verdwenen,de koorts kwam niet terug en hy speelde weer in zyn bed,maar die vreugde was van korte duur,want Maandag telegrafeerde Max te 10.45 dat hy zacht was heengegaan. Ik ging 's middags naar Haarlem en vernam daar dat hy Zaterdag middag stuipen gekregen had en de nacht daarop niet geslapen maar onrustig voortdurend geplukt had. Drie kiezen kwamen tegelijk uit,dit verhoogde de koorts en veroorzaakte stuipen. Te 3½ 's ochtends was hy ontslapen. Donderdag werd hy begraven. In het sterfhuis waren Anna Prins,Li van Eeghen,Henk en Fanny. Naar het kerkhof reed ik met Max,Henk en Sam in het eerste rytuig,Frank,Nor en Chr.Beels in het tweede. Agnes stond op de begraafplaats,Caroline en Constance waren by Em gebleven.

4980 Dinsdag 29 Maart vonden de vijf gebroeders Viotta,die in een der provinciehuizen tegenover het Gerechtshof woonden,hun enige dienstbode vermoord,toen zy 's avonds van de repetities van Toonkunst terugkwamen. De meid had een kind van een vroegere vrijer en had nu een andere. Er stonden twee kopjes op tafel,die uitgedronken waren,zodat men vermoedde dat zy een hunner had binnengelaten. Er was ƒ 160- gestolen. Het onderzoek heeft nooit aan het licht gebracht wie de dader was.

Te Parijs werd zekere Ravachol gevat,die meer dan één moord op zijn geweten had. Een koffiehuisbediende wees hem aan en kreeg 1000 francs beloning en de drie agenten,die hem na een hevige worsteling overmeesterden,ieder frs. 500.-Ravachol werd niet ter dood veroordeeld,maar tot levenslange gevangenisstraf. Het Café van Very, Boulevard Magenta,waar hy gevat was,deed men in de lucht vliegen. Very zelf werd afschuwelijk gemutileerd,maar l'Hérot,de jongen die hem had herkend,bleef ongedeerd.

Zekere Kapitein Roelants te Arnhem moest zyn ontslag vragen, omdat hem te kennen was gegeven dat hy niet zou bevorderd worden, dewijl hy aan de Middernachtszending had deelgenomen!

Lore was erg zenuwachtig en huilde of lachte zonder reden, daarby schreeuwde zy het soms uit van de pijn in de rechterdij.

Maandag 25 April vergezelde ik het Hof naar de audientie by de Koningin regentes. Saar en Rutger Jan stonden achter haar; ik woonde de volgende avond de raoût by waarvoor 1200 gasten waren uitgenodigd. 58 dames werden in de Troonzaal aan H.M. voorgesteld.
4981 Saar stelde my aan haar voor. De volgende dag reden de beide Koninginnen het huis van Anna en Tane voorby,en toen zag ik,aan het raam staande,voor het eerst de jonge Koningin. 's Middags moest zy een rede van Prof. Stokvis in de Universiteit aanhoren,wat haar waarschijnlijk verbazend verveeld zal hebben.

Donderdag sprak ik Hartsen,die de toestand donker inzag,omdat aan Frederik van Bylandt de personele titel van gezant gegeven was!!

Prof. van Manen,een ultra modern man,hield te Leiden een rede tot verheerlijking van Kuenen en liet alle aanwezigen voor diens portret opstaan !

De 1e Mei liep in de meeste landen rustiger voorbij dan men verwacht had. Te Lausanne ontplofte een bom en te Luik werden twee huizen en een kerk vernield,maar in Nederland waren er alleen in Leeuwarden standjes. Troelstra had dynamiet aangeraden,maar de socialisten zeiden dat zy met de anarchisten niets te doen wilden hebben.

4982 Mietje Fontani verliet onzedienst voor die van Anna Prins en Mietje van Hal (spreek uit van Gal) verving haar. Elle était laide à faire peur en keek als de koeien op de grond.
Anna Ploos engageerde zich met A.A.Pélerin.

Jacqueline Tindal stuurde te Hilversum,Bussum en 's Graveland busjes rond met verzoek om na een diner de gasten uit te nodigen daarin ieder een kwartje voor de daklozen te offeren. Ik werd er ook mee begiftigd.

Donderdag 5 Mei reed ik met Dora naar Utrecht om Prof. Snellen te spreken. Na Dora onderzocht te hebben zeide hy my dat het linker oog een ietsje minder was,maar dat hy het niet noodzakelijk achtte haar weer naar Zwitserland te zenden.

Ik liep na het eten met Lore,terwijl Juffrouw Bader haar aan de andere zijde ondersteunde. Haar linkerbeen sleepte over de grond en het rechter was zeer pijnlijk. Ook haar spraak was belemmerd,en daar zy de ganse avond en de gehele nacht tot 9 uur 's ochtends doorsliep,vermoedde ik dat zy weer een attaque gehad had. Zy verlangde zó naar de eeuwige rust,daar zy zo leed onder haar hulpbehoevendheid. De volgende middag ging ik weer met haar uit,maar by het bergje
4983 kon zy niet verder en by het instappen in de deur van de verandah viel zy op haar knieën,zodat ik Pleuntje moest te hulp roepen om haar op te beuren. Op haar stoel viel zy terstond in slaap,en 's avonds zowel als 's nachts sliep zy aan één stuk door. De Heer gaf my vrijmoedigheid om Hem te vragen dit lijden te verkorten en toch heeft het nog zeven jaar geduurd. Wy wreven haar benen met een mengsel van kamfer,eieren en wijn.

Dinsdag 10 Mei in Amsterdam zijnde,vertelde Frank my dat hy met Constance by Egidius gegeten had met Emil Frommel,die de vorige dag te Naarden het huwelijk had ingezegend van een meisje van Heel met de Noorse predikant Isaäcson,en dat hy my verlangde te zien. Ik bezocht hem de volgende dag en hernieuwde de kennismaking van voor 25 jaar te Zandvoort. Hy was nu een der vijf "Hofprediger".te Berlijn.

Ik werd helaas te Weesp voor de Prov. Staten herkozen. Te Kampen werd Aeneas Mackay voor de Tweede Kamer gekozen tegenover Everard
4986 van Weede,die de dwaasheid begaan had een candidatuur aan te nemen.

Donderdag 12 Mei spoorde ik 's middags naar den Haag,waar ik my by Saar in de Zeestraat verkleedde en te 6½ het aantekeningsdiner van Frederik van Bylandt en Lou van Loon ten huize van de bruidegom in de Alexanderstraat bijwoonde. Ik zat tussen Anna Pauw en Jetta van Bylandt vlak tegenover het Bruidspaar.

Schimmelpenninck sloeg een aardige toast,Pauw mompelde een paar woorden en ik droeg myn vers voor. 's Avonds waren er voorstellingen. Ik keerde te 10½ naar Amsterdam terug en de volgende ochtend naar Bussum,waar Lore my afhaalde,die weer gevallen was.

4987 Egeling had my verzocht de proeven te corrigeren van de Marthakalender,die Baron van Doorn geschreven had,maar die ik niet belangrijk vond. Het was altyd harping on the same string.

Maandag 23 Mei zond Anna van der Vliet een rolstoel op veren voor Lore. Ik vroeg my zelven af of zy er lang van genieten zou, daar zy aan tafel weer zo dof was.

Dinsdag 24 Mei woonde ik de huwelijksvoltrekking en de bruiloft van Fred.van Bylandt en Lou van Loon by. Getuigen waren Carl v.Bylandt, Schimmelpenninck,Willem van Loon en Ernst Labouchere. Ik vond het vreemd dat Lou haar neven gevraagd had in plaats van Nepveu en my, maar 't is waar dat zy van Loons zijn en wy niet!. In de Nieuwe Kerk was het stampvol. Ds.Creutzberg,die vroeger te Zeist had gestaan, sprak heel goed n.a.v. de woorden:" Mijnen vrede geef ik U." Aan tafel
4988 waren over de 50 gasten. Eerst las Prof. Beets een toespraak van Constance voor (moeder der bruid),die onverbeterlijk was,daarna gaf Carl v.Bylandt drie spreuken aan de bruid mede: Vigilate,Deo confidentes en Immanuël. Vervolgens las Carel Beels een vers voor van Agnes van Loon aan de Bruid en Max een dito van haar aan de drie zoons van Bylandt. Op hem volgden Schimmelpenninck en Ernst Labouchere,waarna Helene v.Bylandt een allerliefst Duits gedicht voordroeg en Frank een geestig,meesterlijk gevonden vers op de drie partijen,die nu met elkander verzoend waren: de liberale,vertegenwoordigd door de Moeder der Bruid,de antirevolutionnaire,belichaamd in de Bruidegom,en de conservatieve,waartoe de Bruid behoorde. Na Frank droeg Beets een fraai gedicht voor,ten slotte sprak Henk en sloot de Bruidegom.

Woensdag 25 Mei vernam ik op het Kantoor der Militieverzekering dat Norman vrij was daar hy nr. 2654 had en slechts tot 2360 waren opgeroepen. Dit was een grote verrassing. Ik vond,buiten komende, Lore slapende en de volgende dagen moesten wy haar met ons vieren de trap afhelpen.

Daar het Gerechtsgebouw geheel verbouwd moest worden hielden wy onze zittingen in het huis van wijlen Jan Kluppel op de Herengracht 448,beroemd om de marmeren trap met beelden,de mooie voorkamer met drie ramen,geel behangsel met gouden festons enz. De jongste broer van myn oudovergrootvader David,Jacob Pieter de Neufville van Lennep,getrouwd met Cornelia Bierens,beiden omgekomen in de schouwburgbrand 12 Mei 1772,bewoonden dat huis en lieten er de dure trap in het trappenhuis aanbrengen.

4989 Vrijdag 3 Juni kwam Fanny 's middags van Bussum aanwandelen. Zy was 50 dagen in Zürich geweest en was geheel ontdaan nu zy Lore in zulk een toestand terugvond. Henk was sinds 2 April niet by ons geweest.

Op 1ste Pinksterdag spanden wy 's middags de muilezel voor de rolstoel van Lore en bonden de kinderwagen met Henkie en Maarten er in aan de kruk vast.

Woensdag 8 Juni vernam ik in Amsterdam dat de President ongesteld was en hy my liet verzoeken te presideren. Het was voor het eerst dat my die eer te beurt viel en ,ofschoon ik de stukken niet gelezen had,bracht ik het er volgens de andere raadsheren nogal goed af.

De volgende dag woonde ik te Utrecht de Vergadering van de Chr. Nat. Bond by. Eerst sprak Ds.van Hoogstraten uit den Haag over de toon van het Verslag,waarin aan de Normaalschool te Nijmegen verweten werd dat zy de Openbare School wilde christianiseren. Daarna zeide ik dat ik het diep betreurde dat de Hoofdcommissie aan de Normaalschool de subsidie durfde inhouden,en ik op die grond weigerde in zulk een Hoofdcommissie zitting te nemen. Ds.Merens uit Utrecht en de schoolmeester Post uit den Haag spraken in dezelfde geest,waarna wy door Ds.H.Pierson,de secretaris Bijleveld,Heemskerk en Wiete Lohman bestreden werden. Toch werd ik in de plaats van Asch van Wijck tot Hoofdbestuurder gekozen,maar ik bleef weigeren ondanks de pressie van Ds. Pierson.

4990 Vrijdag 10 Juni vergezelde Dora Frank naar Utrecht om de Koninginnen te zien,die de eerste steen van het Universiteitsgebouw kwamen leggen,en de optocht te zien,die onderscheidene episodes uit de Vad. Geschiedenis voorstelde: Karel de Grote,de Bisschop van Utrecht, Willem de Zwijger en de aankomst van Koning Willem I te Scheveningen. Er was een erewacht van studenten. Frank en Dora beklommen ook de Domtoren.

Zondag 12 Juni preekte Max in het Lokaal te Hilversum over de woorden:" Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en tot in eeuwigheid." Wy waren er met ons zestienen.

4991 De Koninginnen bezochten Friesland en werden er uitbundig toegejuicht. 8000 Friezinnen hadden aan de jonge Koningin een Fries costuum en kap geschonken en toen zy zich daarin vertoonde steeg de geestdrift ten top. Zy woonde een hardrijderij by en een zeilwedstrijd op het Sneeker meer en logeerde in het Prinsenhof by de Commissaris van Harinxma thoe Slooten. Indien ik my niet vergis,woonde de weduwe van Johan Willem Friso,Maria van Hessen-Cassel,bijgenaamd Maayke Meu,50 jaar lang in het Prinsenhof. Zy was de Grootmoeder en Voogdes van Willem V.

Zondag 26 Juni kwam Cees Hartsen uit Hilversum aanwandelen. Hy was wel zeer doof maar perfect by zijn verstand,daar hy over de boeken van Jorissen en Kollewijn sprak en het laatste boek van Gunning had gelezen. Met Lore sprak hy uit oude herinnering terstond over Seyffert en muziek," sujet inépuisable de conversation", gelijk Lore in haar Mémoires van 1854 schreef.

Dinsdag avond 28 Juni woonde ik in de Parkschouwburg met Constance,Frank,Nor en zyn vriend van Dockum de opvoering door studenten by van" Het Spookhuis" van Plautus. Zy speelden uitmuntend en werden dan ook zeer toegejuicht en bekransd. 't Was een aardig ogenblik toen
4992 de Senaat der studenten binnenkwam en door de talrijke toeschouwers met Io vivat staande werd ontvangen.

De Heer Blankert,controleur der gemeentebelastingen,had de onbeschaamdheid my te schrijven dat ik,gelijk aan B.en W. was ter ore gekomen,het inkomen van myn echtgenote voor de incometax niet opgaf. Ik vroeg Willem Röell om raad,die my zeide dat B.en W. er geheel buiten stonden en dat de aanleiding tot zulk schrijven alleen te zoeken was in het gerucht dat Mama van Loon zoveel meer had nagelaten dan werkelijk het geval was. Ik schreef daarop aan de Heer Blankert dat ik ons inkomen naar waarheid had opgegeven.

Agnes Beels,Henk en Fanny reisden in Zweden.
Dinsdag 5 Juli ging ik by Max en Em logeren om de vergaderingen der Prov. Staten by te wonen. Louis toucheerde my door terstond naar Lore te vragen. Woensdag reed ik na de vergadering per stoomtram naar Meer en Berg om het Zendingsfeest by te wonen. Aan het tentje buiten het hek kocht ik een programma voor 40 cts en gaf ƒ 2.50, waarvan ik enkel kwartjes en dubbeltjes terug kreeg. Toen ik die weer in myn portemonnaie wilde steken,was die verdwenen en door een handige pickpocket gerold,hoewel er niemand naast my stond. Er zat over de ƒ 100,- in. Ik deelde het aan een Rijksveldwachter mee,maar
4993 de portemonnaie bleef verloren. Ik liep daarop de plaats in alle richtingen door,daar ik ze niet kende en ik vond haar een der schoonste, die ik ooit gezien had: allerlei soorten van bomen en grond,heuvelen, waterpartij en bloemen. Ik luisterde alleen naar Max want het verlies van mijn geld had my geheel van streek gebracht. Max sprak uitstekend over Carey,de stichter der Zendingsgenootschappen en vergeleek de jaren 1792 en 1892 met elkander. Muller,de onderwijzer,die te Rotterdam voor zendeling werd opgeleid,liep Max als een hondje na. De vrouwtjes,die Lore naar het Zendingsfeest gezonden had,genoten zeer.

Op het meer van Genève had een ontzettend onheil plaats door het springen van een ketel in een stoomboot,waardoor tal van passagiers verbrandden.

Dinsdag 12 Juli kwam Dr. Frantzen,Duits leraar aan het Gymnasium, by ons de dag passeren,een buitengewoon begaafd jong man,die perfect Hollands,Frans en Engels spreekt. Zyn vrouw is een Zwitserse en schonk hem twee kinderen. Hy moet van ƒ 3.100.- leven en gedurende de vacantie examens afnemen à raison van ƒ 16- daags. Hy was de enige leraar,die van Nor hield,en hy zeide my dat de anderen Nor dikwijls onrechtvaardig behandelden.

4994 Cornelia beklaagde zich weer over het slechte humeur van Pleuntje, die haar kameraads niet toesprak en van hun goede wil misbruik maakte, en Juffrouw Bader verdacht haar van 5 pond suiker, die uit Bussum gekomen waren, gestolen te hebben, daar zy niet te vinden waren,

Woensdag 20 Juli keerde ik na het eten met Caroline en Henkie langs de grindweg van de wandeling terug toen opeens de muilezel ons dravende tegemoet liep. Ik vingt hem op en begreep terstond dat er een ongeluk moest gebeurd zijn. Wy vonden dan ook Lore's rolstoel onderste boven by een boom dichtbij het huis liggen. Op de grindweg tussen het koetshuis en de tuinbaas zagen wy Lore, die, ondersteund door Nor en anderen, naar huis gebracht werd, en vernamen wy dat terwijl Nor, die de muilezel mende, langs de schuur reed, de bel van 7 uur geluid werd, waardoor het beest zó schrikte dat het aan de haal ging. Nor en van Dockum struikelden en op de grindweg viel de stoel om en werd Lore er uit geworpen, maar nog een eind door het leidsel meegesleept. De baas zag het uit de verte, snelde toe en beurde haar op. Zy verklaarde ons dat zy geen letsel ondervonden had dan aan de enkel en dat het was alsof de engelen haar zachtkens hadden neergelegd. Het was inderdaad een wonderbare bewaring, maar ik was boos op Nor omdat hy de teugels niet stevig genoeg in de handen gehouden had en ik hem
4995 deswege al meer had vermaand, maar Lore verdedigde hem. De stoel werd te Hilversum gerepareerd, maar de muilezel spanden wy er niet meer voor.

Ds. van den Brink schreef my, dat de diaken v.d.Wel, die het jaar tevoren Max na diens preek beledigde en later ging doleren, de armenkas bestolen en de boeken vervalst had.

Op hun reis in Zweden verloor Henk zijn reiszak met zyn photografiën, toiletartikelen en gouden manchetknoopjes, doch enige dagen later schreef Fanny dat de tas terug gevonden was.

Daar Lore's wond in de enkel er zo vurig begon uit te zien, liet ik Dr. Jonker komen, die rust aanbeval en daarom legden wy haar op de chaise longue.

Door een misstap van het trottoir op de straat kreeg Max een hersendreuning, ten gevolge waarvan hy rust moest houden.

Terwijl ik op verzoek van van Doorn diens manuscript van de Martha kalender tot September gecorrigeerd had, (het wemelde van taalfouten!) kreeg ik opeens een my door Egeling gezonden telegram, dat ondertekend was Baron van Doorn, met last tot onmiddellijke terugzending van zyn handschrift.

4996 Het engagement van Rudolf Six en Freule Rengers werd verbroken omdat hy liever de halve dag in bed lag dan met haar te vrijen.

Vrijdag 5 Aug. vertrok Juffrouw Bader met Dora per trein via Amersfoort, Kleef naar Lausanne, maar zy reisden niet verder dan Keulen, waar zy van 4.40 tot 10.50 moesten wachten en eerst de volgende dag 's middags te Lausanne arriveerden. Dr. Dufour vond evenals Snellen Dora's oog iets verminderd.

Lore leed weer aan die fatale zenuwhoofdpijn en had ook bitter pijn in de benen, zodat zy gedurig lag te kermen.

De klerk van Henk worgde een zijner tweelingen, een jongetje van 16 maanden, in een vlaag van krankzinnigheid. Hy wilde ook het meisje doden, maar toen ontbrak hem de moed en gaf hy zich by de politie aan.

's Avonds las ik aan Lore het Leven van Valckenaar van Aug. Sillem voor, die my later zeide dat het een goed slaapmiddel was. Daarna las ik Charlotte de Laval en Louise de Coligny (mère et fille) van Mad. de Witt- Guizot. In Lore's kast vond ik een Holl.vertaling van dit boek, dat een naschrift bevatte waarin de verdere levensloop van Louise
4997 de Coligny na de moord op Prins Willem beschreven wordt. In Papa's Emilia van Nassau vindt men de namen der echtgenoten van Prins Willem's negen gehuwde dochters. Eén bleef ongehuwd en werd als kind van één jaar onbegrijpelijkerwijze door haar moeder Charlotte van Bourbon, die zelf uit een klooster in Frankrijk gevlucht was, naar het klooster van Paraclet gezonden om aldaar onder toezicht van een nicht en vriendin der moeder, de abdis Madeleine de Longwy, te worden opgevoed. Het gevolg dier onverklaarbare daad was dan ook dat het meisje haar leven als non doorbracht en als abdis van het klooster van Sainte-Croix by Poitiers eindigde. (Zie de Hist.Schetsen van Jhr.C.A.van Sypesteijn).

Daarna las ik de Autobiografie voor van Frederick Douglas,die van slaaf tot hoge ereambten in de Verenigde Staten opklom,een hoogst interessant boek. Lore's geheugen bleef zó helder,dat zy van de boeken,welke Miek,Dora,Juffrouw Bader en ik in onderscheidene talen voorlazen,genoot en altyd wist waar wy gebleven waren. Douglas bleef van 1817 tot 1838 slaaf in Maryland en Baltimore en was een der weinigen die leerde lezen en schrijven. De mishandeling der slaven en slavinnen, die ten bloede toe gegeseld en soms gedood werden,slecht en te weinig voedsel en kleding kregen,doen de haren te berge rijzen,te meer daar de meesters o zo orthodox waren.

4990 In Hamburg heerste de cholera en stierven er op één dag van 626 lijders 116,op een andere dag van 674 zieken 264,later van 220 zieken 141.

Woensdag 7 Sept. kwamen Hermine (moeder van Esther!) en Esther Bervoets logeren en Hermine won terstond het hart van Lore door te zeggen dat men in Haarlem zoveel aan Max had.

Louis van Loon kocht onze muilezel voor *f* 150.-

Ik at by Jacob Ploos met zyn oudste zuster Coo,die te Hamburg woonde,waar nog dagelijks 150 mensen aan de cholera stierven. In het geheel stierven er 9800.

Willem Dedel engageerde zich met Mina van Lennep.
Max en Em,die by ons logeerden,brachten het grootste gedeelte van de dag in de schuit door,wat niet vrolijk was voor Lore.

Op 10 Sept. trouwde Karel van Lennep te Soerabaya met Anna Homans.

4999 Het huis van Baron Scholten te Hilversum vloog in brand door de schuld van zyn vrouw,die een kind kleedde by een open raam,waar by een gascomfoor de gordijnen vlam vatten,zodat in een oogwenk het papieren plafond in brand stond.

Ds. Adriani schreef my dat hy door de aanmerkingen en het tegenspreken van Nor zó geprikkeld was,dat hy hem verzocht had niet terug te komen! En Adriani was een hoogst zachtmoedig man. Ik sprak er Nor over aan,die my beloofde hem vergiffenis te gaan vragen. Dit deed hy en daarop nam Adriani hem weer in genade aan.

Miek liep steeds met twee katten in de plaats,wat Tindal zeer bewonderde.

Na byna 9 weken weg geweest te zyn,kwamen Juffrouw Bader en Dora op 5 October uit Zwitserland terug. Dora was gegroeid en Dufour vond haar ogen beter dan toen hy die op 5 Aug. onderzocht.

Vrijdag 7 Oct. dejeuneerde ik op Hilverbeek,waar Piet Six deraisonneerde en Rudolf my oude portretten wees van Lucretia Wilhelmina van Merken,Grootpapa,de vader van Elout en de gouverneur Guimard.

't Was by Guimard dat we op 't billard
onze oefenschool begonnen,
En,'t was voor den ouden man wat hard,
het spoedig van hem wonnen.

5000 Hendrik van Loon zond een stoel om Lore de trap op en af in te dragen. De stoel was zwaar en onpraktisch ingericht daar Lore by het afdragen van de trap naar beneden moest kijken. Ik werd er duizelig in,maar Lore niet en zy is er nooit afgegleden.

Renan stierf! Wat een berouw moet zulk een man hebben,dat hy de Heiland miskend en mishandeld heeft en onberekenbaar veel schade aan de zaak des Heren heeft gedaan.

Dinsdag 11 Oct. bracht ik een half uur op uitnodiging van Woudhuyzen met hem en zyn gezin in diens uitgebouwde loofhut door,waar noch gezongen noch gelezen werd,maar gepeinsd.

Emile van der Vliet werd krankzinnig en beweerde dat al het eten vergiftigd was. Hy at alleen als zyn moeder het vooraf proefde.

De doktersrekeningen bedroegen over 1891 *f* 842,-,te weten die van Prof.Pel *f* 300-,Dr.Jonker *f* 227-,Dufour *f* 60,-,Prof.Snellen *f* 30-, Dentz *f* 208 en de veearts Mazure *f* 17.

Lydia Laremba, 2de vrouw van Heemskerk

De verhouding tussen Heemskerk en zyn schoonouders was allertreurigst. Toen Saar haar verlangen had te kennen gegeven om haar kleinkinderen te zien en aan Lydia had gevraagd wanneer het deze schikte haar te ontvangen,antwoordde Heemskerk dat zy verzocht van Saars bezoek verschoond te blijven. Arme Saar!

5001 Zondag 16 Oct. werd van Pellecom, Burgemeester van 's Graveland, in hechtenis genomen wegens verduistering van het Waarborgfonds van de Ankeveense polder. Het geld dat de verveners stortten, bracht hy niet op het Grootboek, maar verteerde dit en dan toonde hy bij het jaarlijks doen van rekening de bescheiden niet.

Op haar verjaardag was Lore nogal redelijk en verkwikt door de komst van de meesten der ~~vier~~ kinderen. Ik schreef daarover het volgende aan Henriette Insinger:... Ma chère Henriette, Caroline me prie " de t'écrire deux mots pour te remercier de ta chère lettre et des " bons voeux qu'elle contient. Elle ne regrette que trop qu'il lui " soit impossible d'écrire et de devoir nous céder, à Marie et à moi, " la plume pour répondre aux 32 lettres de félicitation, reçues à sa " fête. Le 19 heureusement elle se sentait assez bien, moins raide et " souffrante que les jours précédents et jouissant de la société de " Henk, de Jan Willem et de leurs compagnes et de celle de Frank, qui " avait su persuader à sa femme de ne pas venir. Cette distraction " a empêché les nerfs de prendre le dessus, mais depuis ils ont su " se venger et les cris, que les douleurs aux jambes lui arrachent, " sont horribles, et me rappellent ceux qu'elle poussait avant la " naissance d'un enfant. Je me demande souvent si c'est la même Caro- " line que j'ai connue depuis l'âge de 16 ans, agile, forte, gaie, agis- " sante en van alle markten thuis, et maintenant brisée, nerveuse, touchy, " een ingezonken oude ziel! 't Is verschrikkelijk, en het frappeert " mij des te meer, omdat ik, schoon 4 jaar ouder, mijn hoge leeftijd " nog zo weinig voel!.....

Daar Cornelis, Cornelia en Mietje van Hal klaagden dat Pleuntje's humeur aldoor ondragelijker werd, zeide Lore haar de dienst op, maar uit medelijden hielden wy haar tot Febr. 1893, omdat zy tegen November geen dienst kon krijgen.

Op 1 Nov. at ik by Jacob Ploos en speelde 's avonds met hem billard, wat ik in geen jaren gedaan had. Miek schreef my dat Lore met Pleuntje gesproken had en dat deze aan Cornelia excuus gevraagd had en toch liever nu wilde vertrekken.

De oude Manus van Essen stierf ten huize van zyn zoon, oud 72. 5000 a Hy was totaal kinds geworden, brak of verscheurde alles, bevuilde zich kleedde zich geheel uit en maakte het zyn zoon zeer lastig. Deze schreef my dat hy zyn vader voor ƒ 73,- begraven had en zeer voldaan was dat hy zyn beide ouders met ere onder de aarde gestopt had!!

Te Parijs werd een bom voor de kantoren der Carmaux mijn my. gelegd; een agent van politie bracht die naar een politiebureau, waar de bom ontplofte, 5 personen doodde en ettelijke anderen verwondde.

Vrijdag 11 Nov. kwam Henriette Insinger by ons en liep ik met haar over de twee heitjes, welke zy nooit bewandeld had, daar er in Mama van Loons tijd geen pad overheen liep. "Was er maar zo iets te " Cannes!" zeide zy.

Jacob Hooft Graafland werd burgemeester van 's Graveland.

A.W. van Eeghen, broer van Anna, die met Henrick S. van Lennep van Leiduin getrouwd was, stierf plotseling oud 65 jaar. Hy had een speknek, was 5001 a lid der Prov. Staten en getrouwd met Louise den Tex. Een hunner dochters, Louise, was 28 Sept. '88 met Ernst van Lennep getrouwd.

Jan Six ontdekte in de gevel van Hennipmans huis het wapen van Bickerm, die vroeger Schout te 's Graveland was.

Op 16 Nov. bezocht ik de Heer Mendes da Costa, die van oordeel was dat Nor nog een vierde les in de week nemen moest. Op myn vraag of Nor wel knap genoeg was, riep hy uit:" Knap, knap? Phenomenaal! Het " ontbreekt hem maar aan goede wil."

Ik las het Journal d'un Officier d'Ordonnance Comte d'Hérisson gedurende het beleg van Parijs in 1870 en '71, 150ste editie.

Vrijdag 18 Nov. spoorde ik naar Gouda, waar de drie gebroeders de Raadt, Piet, Gerrit en Arie de Evangelist, my hun drie pakhuizen wezen vol oude kasten, tafels, persen, schilderijen, porselein (Saxisch, oud-Delfts en Amstel) en borden. Ik kocht drie schilderstukjes.

Adriana Maria Leenhouts, dienstbode in Sluis, schreef om haar dienst als keukenmeid aan te bieden.

Hendrik van Loon schreef my uit Wiesbaden dat Werner van Pallandt, vroeger geëngageerd met Mimi van Weede, in flagranti betrapt was met Mevrouw Mollerus.

5002 Fanny schreef op 30 Nov. dat haar broer Max zyn examen als arts had afgelegd.

Aan Lore las ik het Leven van Mrs.Beecher Stowe voor. Op 5 Dec. vierden wy St,Nicolaas met Henk en Fanny,Max en Em en JW. en Caroline en kwamen er 260 pakjes binnen. Henk gaf ons een thermometer met een aardig Engels vers,JW. een blaker en nachtlichten met verzen. Van Frank en Constance kreeg ik de Beauforts Geschiedkundige Opstellen en Em had shades voor de kaarsen beschilderd.

Maurice Luden werd President der Rechtbank te Amsterdam. De Minister van Justitie scheen dus met diens antecedenten niet bekend te zijn.

Maandag 12 Dec. telegrafeerde Frank:" Heden nacht te 3 uur is Agnes Henriette Caroline voorspoedig geboren!". Dat was een heerlijke tijding. Het kindje woog 6½ pond en had bruin haar,een lief gezichtje, een krom neusje,beeldige oortjes,mooie voetjes en brede vierkante handjes,gelijk ik zelf waarnam,toen ik het Woensdag zag.

5003 Op Donderdag 15 Dec. trouwde Willem Dedel te Heemstede. De grote beuk achter het huis van Schaep-en-Burgh,die alle licht en lucht wegnam,was eindelijk geveld. Volgens de tuinbaas was hy wel *f* 80- waard, daar er nog een heel stuk stam onder de opgehoogde grond verborgen lag.

De arme Lore leed in die dagen afschuwelijke pijnen en deed niets dan kermen en gillen. Soms had zy hevige zenuwtrekkingen. Gelukkig sliep zy nog goed.

Fr.van der Goes werd van de Beurs gedrongen omdat hy tegen de Burgemeester Vening Meinesz geschetterd had. De Heer Blanken,die van der Goes geraden had niet meer aan de Beurs te komen,werd op straat door het gepeupel in de maling genomen en door de politie in de Hoofdwacht van het Paleis in veiligheid gebracht. Hy heeft later Amsterdam moeten verlaten.

In de Groene Amsterdammer zag ik een portret van Prof. Buys. Wat was het zot iemand met een oud gezicht terug te zien,die ik het laatst voor 37 jaar op de promotiepartij van Cees Hartsen zag!

De nacht van Zondag op Maandag was slecht daar Lore my 4 maal riep,te 12,1,2½ en 5½. Overdag kon zy niet meer staan en ik stelde haar voor een pleegzuster te nemen. Daartegen had zy geen bezwaar.

5004 JW. werd weer ziek,hy lag te bed met 38° koorts en gaf lelijk op. Op 22 Dec. kwam Dina Slothouwer,diacones te Utrecht,by Lore. In 1904 vernam ik in het Diac.huis te Haarlem dat zy getrouwd is,kinderen heeft en hier woont.

Caroline schreef dat Henkie met keelpijn en 39° koorts ook te bed lag en zy voor diphteritis vreesde,daar hy te Leiden met een kind gespeeld had,die aan die ziekte leed.

Emilie schreef dat Prof.Pel aan Max geraden had naar Les Avants te gaan,daar alleen berglucht hem kon genezen. Wat een zorgen ! De la Saussaye wilde JW. voordragen als Prof. in de exegese van het N.Testament en enige verwante vakken,en schreef dat Prof.Völker dit verzoek schriftelijk steunde.

Nu er een diacones gekomen was sliep ik niet meer by Lore,maar verhuisde naar JW's oude kamer.

5005 De grote beuk op S.en B.bracht *f* 115- op en werd door Boeschoten gekocht,die de stam van 23 voet aan de wagenmaker voor *f* 60- overdeed.

Saar zond my het cahier met onuitgegeven verzen van Papa,die zy had gecopieerd en ik schreef die over.

De baas vertelde my dat zyn schoonvader,die 36 jaar by Royaards op Scherpenzeel arbeider geweest was,by de dood van diens vrouw voor elk jaar 25 gulden ontvangen had,dus *f* 900- evenals de andere arbeiders,doch dat zyn loon nog altyd slechts *f* 4,20 bedroeg en hy dus nooit beddelakens of schoenen bezeten had. Tweemaal 's jaars had hy één hemd en één paar kousen gekregen. Shame,shame!

Dinsdag 27 Dec. at ik by de zusters in een hitte van 80° met Hendrik,die my Histoire de la Commune cadeau gaf,terwijl ik hem Papa's biografieën van C.en D.J.v.L. schonk.Voor Lore gaf hy my een broche met een parel er in mee,die Louky te Parijs gekocht had. Daar twee kinderen van Olga in zeer lichte graad kinkhoest hadden,zou Louky te Cannes blijven en voor Olga's zevende bevalling niet overkomen. Weinig dacht Hendrik toen dat de dood zyn vrouw verhinderen zou in Amsterdam te komen.

5006 Daar Mina van Opijnen ons 27 Dec. plotseling had verlaten, zond Fanny ons Truitje Rosbach als noodhulp. Zy was een weduwe met één zoontje.

Ik bedankte voor het lidmaatschap van het Chr. Nationaal School-onderwijs en nam mijn ontslag als penningmeester der Amsterdamsche Hulpvereniging. Het christelijk onderwijs was nu geheel in handen van de dolerenden gekomen. Prof. Rutgers schreef my dat hij mijn besluit betreurde.

Zaterdag 31 December kwamen Max en Em afscheid nemen eer zij naar Les Avants vertrokken. Het hotel was daar nu open en de condities waren frs. 8- daags voor ieder hunner en 6 voor ieder der jongens en voor Mina.

E I N D E 1 8 9 2

5007 Zondag 1 Januari reed ik per trein van 2 uur naar Amsterdam met Miek,waar wy van Anna en Constance vernamen dat Louky de vorige avond uit de Duitse kerk te Cannes naar huis rijdende in de coupé met één paard met een muilezelkar in botsing geraakt was,zodat de koetsier van de bok geslingerd was. Zy was daarop uit het rytuig gesprongen en had een schedelbreuk bekomen. Hendrik vertrok daarop met Willem en Ada,terwijl Ernst en Corrie de volgende dag zouden vertrekken.

Ik at by JW. en Caroline met Miek en Nor,en woonde 's avonds de bevestiging van Nor door Ds. Adriani in de Zuiderkerk bij. Hy preekte over Matth. 10:32:"Wie Mij belijden zal voor de mensen,dien zal Ik belijden voor Mijn Vader,die in de hemelen is." Hy sprak de nieuwe lidmaten allerliefst toe. 's Avonds keerde ik naar Bantam terug.

Dinsdag 3 Jan. haalde ik Dr. Jonker af en reed ik met hem naar Hilversum,waar zijn vriend Dr. Winkler uit Utrecht uit de trein stapte,met wie hy naar Bantam terugreed,terwijl ik naar Amsterdam moest. Dr. Jonker had my namelijk gezegd dat hy zo gaarne een consult met Dr.Winkler wilde hebben om te weten wat zijn oordeel omtrent Lore was. Ik kon dit helaas niet bijwonen,daar er zitting was. In Amsterdam vernam ik dat Louky nog bewusteloos was maar geen koorts had.

Juffrouw Bader schreef my dat Dr.Winkler Lore niet geausculteerd maar wel overal geknepen en zelfs met een speld geprikt had zonder dat zy een kik had gegeven. Ook had hy een ander drankje voorgeschreven.

5008 Woensdag 4 Jan. telegrafeerde Ada uit Cannes aan Olga,die haar bevalling wachtte en dus te Amsterdam moest blijven:" Etat de même, fièvre n'augmente pas,forces se soutiennent,Papa bien." En Donderdag luidde de dépèche:" Nuit bonne,docteurs satisfaits,très faible,signes " de connaissance reviennent."

Donderdag vernam ik in Bantam van Dr. Jonker dat Dr.Winkler geen hoop op herstel gaf. Hy noemde de ziekte multiple sclerose,dat is verharding van het bloed in de zenuwcellen,welke volgens hem eindigen zou in verval van krachten of ruggemergstering. Hy voorzag een lang lijden.

Vrijdag 6 Jan.gaf Lore my voor mijn verjaardag Geroks Psalmen in drie delen; Anna zond geperst vlees en een appeltaart.

Tindal,Heineken en Grothe richtten een nieuw blad op,de Telegraaf,maar ik weigerde my daarop te abonneren.
Frank gaf my een beeldig mesje met schildpadden heft,dat ik nog altyd in mijn vestzak draag.

Zaterdag 7 Jan. telegrafeerde Anna ons:" Dépèche de Cannes, " mauvaise nuit,forces diminuent,inconscience complète,état très " grave," en Zondag 8 Jan. telegrafeerde Hendrik:" Ma pauvre Loukie " s'est éteinte doucement à 5 heures."

5009 Welk een tragisch einde voor iemand,die sinds jaren schier uitsluitend voor haar gezondheid geleefd had. Agnes zeide:" 't Is om er een traktaatje over te schrijven." Het lijk werd te Cannes bijgezet om later naar Overveen gebracht en daar begraven te worden. Het lijk werd te Cannes in een koets met 4 paarden naar het kerkhof gebracht. Vooruit reed een wagen met bloemen en achter de lijkkoets reden 60 rijtuigen,waarin o.a. Grootvorst Michaël,Graaf Schwerin als vertegenwoordiger van de Hertog van Mecklenburg Schwerin,en in de Duitse kerk werd een lijkdienst gehouden.

Zondag 15 Jan. zat Nor voor het eerst met my in de N.Z.Kapel aan de avondmaalsdis. Er was slechts één tafel voor de mans en 2½ voor de vrouwen,zodat de dienst,daar Ds.Adriani zeer kort gesproken had,reeds te 11½ was afgelopen. Het was bitter koud,want het vroor en er woei een scherpe N.O.wind.

Zaterdag 21 Jan. spoorde ik naar Haarlem,van waar het rytuig van Constance van Loon my naar Belvedere bracht,alwaar ik Hogerzeil, Frederik van Bylandt,Willem Elout,Jan Luden,Abbie Blaauw,Ernst Labouchere en Henk Huydecoper aantrof. Eerst te 12½ kwam de lijkkoets op het kerkhof met Hendrik,zyn zoons,Sam van Eeghen,Ada,Thora van Loon en Charles Nepveu uit het huis van Ernst. Uit Duinlust kwamen Olga,Mathilde en Emma van der Vliet en Anna Elout. Hogerzeil hield

5010 onder een hevige sneeuwjacht een korte toespraak en daarna reden wy naar Duinlust,waar ons een enorm dejeuner wachtte. Te 3½ spoorde ik met Hendrik,Sam,Willem en Thora terug.

Op 24 Jan. kregen wy een brief van Em uit Les Avants,waar Max en zy schaatsen reden en het mooi weer was.

Nor zeide aan Lore dat hy geen lust had om te studeren,maar in Londen correspondent wilde worden en zich in het schaakspel bekwamen !

Aan Lore las ik van Maxwell Gray „In the Heart of the Storm" voor en daarna van Farrar " From Darkness to Dawn."

Fanny schreef dat Henk's traktement met *f* 500- verhoogd zou worden,en dat hy in het Diaconessenhuis te 's Hage zyn intrek dacht te nemen.

Cees Hartsen schreef my dat zyn kleindochtertje Eveline heette
5011 evenals zyn vrouw en dochter,en dat hy myn vertaling van de Spreuken had gelezen,waarmede ik een goed werk had verricht.

Tot secretaris van het Hoofdcomité voor het Seminarie te Depok werd Bierens de Haan benoemd.

Op 27 Jan. stierf Toon Clifford,oud 74. Volgens Hans Röell zou zyn vrouw Henriette het nu niet lang meer op Over-Holland uithouden,in elk geval de stores openen en vuur aanleggen. Zy verhuisde dan ook spoedig naar Utrecht,waar zy een ruim huis op de Maliebaan huurde en ik haar een paar maal bezocht. Zy is nu (Nov.1904) 78 jaar. Voor de tuinvrouw kocht ik een levensverzekering.

Op ten Noort maakte als adv.generaal een gek figuur,daar het Hof aan een beklaagde 2 jaar oplegde met last tot onmiddellijke gevangenneming,terwijl hy slechts 18 maanden zonder gevangenneming gerequireerd had.

Henk was in het Diaconessenhuis terstond naar bed gezonden, maar hy kon niet slapen door het geraas en het heimwee. Tane wilde hem naar Spanje meenemen,maar daar bedankte hy voor,daar dit hem geen rust zou geven.

Het huis van A.W.van Eeghen by de Hooge Sluis bracht niet meer dan *f* 45.000,- op.

Zaterdag 4 Febr. vertrok de Utrechtsche diacones Dina Slot-
5012 houwer en werd zy vervangen door Helene Wulfhorst,diacones in den Haag. Daarop schreef Anna van Bylandt,directrice te Utrecht,my dat Dina in zulk een zenuwachtige toestand was teruggekomen,dat zy betwijfelde of zy haar taak wel had kunnen volbrengen. Het meisje was te zwak om Lore voldoende te verplegen. Helene Wulfhorst bleek daarvoor beter berekend te zijn.

Ik vroeg aan Willem van Loon of hy Not op zijn kantoor kon plaatsen,maar hy ried my aan het aan Christiaan te vragen.

By Anna en Constance at ik met Ds. Richard en diens schoonvader Funck,die my zeide dat,indien de Fransen in 1870 hadden gezegevierd, de Jezuieten getriomfeerd zouden hebben en de Protestanten zouden vermoord zijn. Volgens hem was de oorlog te wijten aan de Jezuieten, die Keizerin Eugenie hadden opgestookt.

Hendrik vertelde my dat Parmly in '92 te Parijs was overleden, aetate 72,maar dat hy verzuimd had daarvan aan Palmly's admiratrices kennis te geven,ofschoon de weduwe het hem had verzocht.

Prof. Snellen was tevreden over Dora's ogen en vertelde haar dat Dufour zich te veel met politiek bemoeide.

Vrijdag 10 Jan. werd Olga's zevende kind geboren,Louis Charles. Sedert de komst van Helene Wulfhorst sliep Lore beter en voor het eerst sinds 7 maanden ging Lore weer in haar easy chair in het boudoir zitten. Kennelijk suggereerde haar de pleegzuster.

5013 Van Pellecom stond in appel voor het Hof te recht en wilde hy ons doen geloven dat hy altyd eerlijk geweest was en geen buitensporige verteringen had gemaakt,waaromtrent hy zich op my beriep. Hy kreeg dezelfde straf als by de Rechtbank .

Juffrouw Bader en Dora namen haar eerste les in het tekenen by Juffrouw Middendorp te Hilversum,die echter beloofde later op Bantam te komen.

Lore at nu aan tafel zittende. Dr. Jonker was verbaasd over de beterschap,waarvan hy Dr.Winkler zou kennis geven. Lore verloor

geen eiwit meer en had byna geen pijn,hoewel de benen stijf bleven. 's Nachts riep zy de zuster eens of twee keer.

Wanda Rodakowska werd Rooms en de Aartspaap vierde zyn 50-jarig priesterschap. Onze Regentes zond hem Dumonceau om hem te feliciteren en de Sultan zond hem een gezant. J. Boreel van Hogelanden werd Burgemeester van Haarlem.

5014 Dinsdag 7 Maart in stad komende,vond ik Anna,die my ontving met de woorden:" J'ai des tuiles sur la tête!" omdat het diner mislukte en dat van de volgende dag misschien ook. Arme ziel! die diners waren haar tweede natuur geworden.

De Heer van den Bergh schreef my dat hy Nor als jongste bediende op zyn kantoor wilde nemen,dat zwijgen de boodschap was en Nor zich in het handelsrekenen moest oefenen.

Olga van der Vliet engageerde zich met de Heer Burdet,de vroegere gouverneur van haar jongste broertje en nu leraar aan een Instituut in Turkije.

Op 18 Maart werd Helene Wulfhorst vervangen door Catharina Boersma,die kort,breed en Fries was,maar een pittige indruk maakte.

Mijn kamer by Anna en Constance moest ik aan Constance Carrasco afstaan,die met een lelijke Engelse vriendin was komen logeren.

Zondag 26 Maart werd Agnesje in de Nieuwe Kerk door Ds. Daubanton gedoopt. Ik mocht het schatje ten doop houden; zy zag er allerliefst uit en lachte.my en de predikant toe. Bovendien werden nog 53 kinderen gedoopt.

Frank toonde my de brief welke Overgrootmoeder A.L.van der Poorten, weduwe van Chr.van Orsoy,op 10 Maart 1779 aan P.van Winter,Lore's
5015 grootvader,schreef,die haar had ten huwelijk gevraagd. Zy was slechts 3½ jaar getrouwd geweest met van Orsoy en op 27 Oct.1777 weduwe geworden; zy had toen een dochtertje van 2½ jaar,Hildegonda Louise,en beviel 5 maanden na de dood van haar man,op 29 Maart 1778 van een tweede meisje,die de vrouw werd van myn grootvader David Jacob. Haar moeder kreeg by P.van Winter nog drie kinderen: Jozua,die gek werd,Lucretia Johanna (Kreejans) die half gek werd,en Anna Louise Agatha,die <u>niet</u> gek was en Lore's moeder werd.

In Parijs stierf Jourde,een der Communisten,die met de financiën belast was. Vaillant,Pascal,Grouset en andere Communisten spraken by zyn graf en in ons land verheerlijkte Domela hem. In Amsterdam hield Troelstra een oproerige rede en scholde hy op de klassenjustitie.

Willem zond my tekeningen van Papa toen hy zeven jaar oud was. Zaterdag 1 April kwamen Anna en Constance op Bantam. Ik wandelde met Tane,die nooit een châton (katwilg) had zien bloeien. Zy zeide
5016 my dat Schaep en Burgh haar verveelde,omdat Mama van Loon nooit iets wilde veranderen en gauw boos werd als zy daarom vroeg.

Op 4 April kwam een zoon van Pijnappel,vriend van Nor,logeren, een lange stijve jongen met een lelijke neus,maar geweldig knap; hy zat in de 6de klas van het Gymnasium,maar moest herexamen in het Latijn doen,weshalve zyn vader Cicero met hem las. Hy werd later anarchist.

In de Gemeenteraad stelde Wüste voor de Universiteit af te schaffen,maar dit werd afgestemd.Negen leden stemden voor. Afwezig waren Treub en Heemskerk. Deze hield speeches in het Kiesdistrict Franeker om zichzelven aan te bevelen.

Het huis van Frits van Lennep werd verkocht voor ƒ 20.600-. De huren bleven hoog,maar de huizen waren te geef.

Domela wilde te Roermond spreken,maar de hoorders zongen Oranje boven en andere nationale liederen,zodat hy de aftocht moest blazen.
5017 Toen de Koningin-Regentes in April in stad was,werden socialistische blaadjes by duizenden verspreid.

Donderdag 13 April kwamen Max en Em uit Zwitserland terug en gingen op Aardenburg logeren. Dr.Prévost te Genève had Max een koudwaterkuur en lichaamsbeweging aangeraden.

Op 15 April stierf Everard van Weede van Dijkveld plotseling. Wilma riep:" Papa est dans la gloire! Faisons nos leçons!". Bij zyn begrafenis waren duizende mensen,vooral armen.

Voor het maken van een renbaan te Bussum werd tot *f* 15.000- ingeschreven. Heemskerk werd te Harlingen voor de 2e Kamer gekozen.

Op 24 April kwam Zuster Moerhardt buiten, een lief, zacht, bijziend persoontje, die Lore zeer beviel. Zij dejeuneerde en wandelde mede, en wy zeiden haar dat wy zouden zien hoe het Lore zou bevallen als Juffrouw Bader en Cornelia haar na het vertrek van Mina v.d.Bouts hielpen. Cornelia hielp nu toch al de diacones. Deze vertrok 2 Mei.

5018

Maandag 1 Mei werd de Vermogensbelasting, het product van Klaas Pierson, ingevoerd, een zó onduidelijke wet dat het Min.van Financiën een handleiding voor 5 cent verkocht om de mensen te beduiden hoe zy doen moesten. In Amsterdam werd 4¼ % van het inkomen geheven. Geen wonder dat zy, die niet verplicht waren in Amsterdam te wonen, de vlucht namen en te Hilversum, Bussum, Baarn, Haarlem of Bloemendaal gingen wonen.

!

Graafland vertelde my dat hy (beter gezegd zyn vrouw) een inkomen had van *f* 82.000- en dat zyn zwager Willem Dedel veel meer had.

Max schreef ons een brief met potlood uit Aardenburg, de eerste die wy sinds maanden van hem ontvingen. Zyn hoofd was nogal goed. Bronsveld preekte voor hem te Haarlem.

5019

Lore was buitengewoon low spirited. Ik bad de Heer dat Zyn hand niet te zwaar mocht zijn!

Op 12 Mei overleed de vader van Koningin Emma, Georg Victor Vorst van Waldeck Pyrmont, die in 1831 geboren was en in '53 met Helena van Nassau getrouwd. Zy stierf in '88, waarna hy in '91 met Prinses Louise van Sleeswijk hertrouwde, by wie hy een zoon verwekte, Wolrad Friedrich, geboren 26 Juni 1892.

De Nederl. Bank deelde *f* 75- uit; in '92 *f* 86,-; in '91 *f* 93,-; in 1890 *f* 79,- en in '89 *f* 130,50. De aandelen van *f* 1000,- stonden op *f* 2.190- genoteerd.

Tane vertelde my dat Lou Nepveu zich tot het Leger des Heils voelde aangetrokken, doch dat Mimi van Weede, na eerst daarvoor grote sympathie gehad te hebben, door een boekje van Leclercq daarvan was teruggekomen, maar zich ten slotte toch weer tot het Leger bekeerd had, en dit aan Booth had geschreven, die haar toen als penitentie had opgelegd dat zy vooreerst niet op de estrade mocht komen !!

Alfred Labouchere engageerde zich met de 18-jarige Lily Blanckenhage.

Dinsdag 16 Mei in Amsterdam komende, kon ik weer in myn kamer myn intrek nemen omdat Constance Carrasco en haar vriendin naar Wiesbaden vertrokken waren, waar Henriette Insinger ze genodigd had. Ik bemerkte dat een van beiden myn spons had meegenomen.

5020

Jet Hovy engageerde zich met een zoon van Dr.Posthumus Meyjes.

Op 31 Mei stierf de Heer Jan van Reenen, weduwnaar van Clara van de Poll, plotseling. Hy was President van de Raad van State en van de Raad van Voogdij. Toen hy geëngageerd was en op zyn wit paard in Woestduin kwam, waar de familie zijner aanstaande een der huizen bewoonde, tilde hy my wel eens op zyn schimmel, waarop ik dan rondstapte.

Destijds speelde ik Dinsdagavond nu en dan een uurtje billard met Jacob Ploos, en dan was het een toer om hem te laten winnen.

Zaterdag 3 Juni consulteerde ik Prof.Pel eens over myzelven en daarna over Max en JW. Hy vroeg my of ik een drukke werkkring had, veel ziek geweest was, thuis zorgen en zwarigheden had, en daarna ausculteerde hy my en eindigde met te zeggen dat ik langzaam moest eten, geen soep, maar koud vlees, lichte kost, karnemelk en veel compote en een uur na het eten een ½ lepeltje soda, waarvan hy my een recept gaf. Omtrent Max stelde hy my gerust; hy vond dat hy wel weer eens mocht preken, maar een andere standplaats moest kiezen indien hy vond dat Haarlem er onder leed. JW. wenste hy eerst te zien.

5021

Te Velp schoot G.Perk, vroeger Burgemeester van Anna Paulowna polder, in wiens plaats ik voor de Prov.Staten gekozen werd, in bed eerst zyn vrouw Strick van Linschoten en daarna zichzelf dood, een zoontje van 8 jaar achterlatende.

!

Ik contribueerde een shilling aan Henk voor Miss Younge, die in grote armoede verkeerde.

Max vertrok 30 Juni naar Zandvoort op raad van Prof.Pel. Ik at die dag alleen by Cees Hartsen,waar te veel werd opgedist.

Daar Nor op 30 Juni by de Heer v.d.Bergh op het kantoor kon komen,huurde ik voor hem een kamer by Albert Smit voor ƒ 18- in de maand.

Er heerste grote droogte,vooral in Zwitserland,waar o.a.de Doubs droog lag,zodat er een steen voor de dag was gekomen met het jaartal 1060,toen even grote droogte heerste. Op Jagtlust liet Jan Six de gehele moestuin begieten,ook de pas geplante bomen in de plaats en de perziken.

Agnesje,die by ons logeerde,kreeg een goede kleur,en Pietje zeide dat zy nog nooit zoveel honger had gehad.

Op 23 Juni werd Frank met Bram Bierens de Haan en Ernst Sillem
5022 tot lid van het Centraal Comité voor het Seminarie te Depok gekozen.

Het Engelsche oorlogsschip Victoria werd by Tripoli door de ramtoren Camperdown in de grond geboord. Van de 700 man verdronken er 445,o.a.de Kommandant Tryon,de luitenant Philip Munroe,broer van Ethel Labouchere,de oppermachinist en 8 adelborsten. Munroe's portret kwam later in de Graphic.

Frank wees my de grondpapieren van een huis op de Heerengracht door Jan van Lennep in 1698 gekocht voor ƒ 22.000- van Adam Nuyts, later gekocht door H.H.van de Poll en eindelijk door Willem van Loon Janszoon. Die Jan van Lennep was de zoon van Warner en broeder van Jacob,onze stamvader,en grootvader van de 13 kinderen,van wie een dochter met Lord Waldegrave,een met Graaf Hochepied in Smyrna en een de Marquis de Chabannes trouwde.

Piet Huet preekte in de kerk van Ds.Smitt over de woorden: " Wee my! ik verga!",Jesaja 6:5,waarna hy aldus eindigde:" Ik dank " U Heer voor de kracht,die Gy Uw dienstknecht verleend hebt,die " vergaat." Volgens JW. en Caroline,die hem hoorden,zag hy er dan ook uit als iemand,die op is.

Dinsdag 4 Juli vond ik te Zandvoort Max op het strand met Agnes en Karel Beels. Max schilderde en voelde zich veel beter,maar toch nog 's avonds met pijn in het hoofd naar bed gaande.

Woensdag 5 Juli woonde ik het Zendingsfeest te Velserbeek by
5023 en hoorde ik de Visser,Otto Schrieke en van Stirum. Daarna dejeuneerde ik in de Oranjerie met de sprekers en Bestuursleden. Mevrouw van Tuyll liep rond en bediende,terwijl haar man een toespraak hield. Daarna hoorde ik van Nes en wandelde ik de plaats rond,die prachtig is. Vier grote lanen linden,eiken en beuken,een grote hertebaan, door water omgeven,zeer geaccidenteerd terrein,beeldige heuvels, prachtige bomen,groot huis met drie ramen aan de éne en vijf aan de andere zijde,maar ten gevolge van de grote droogte was de beek droog en waren de paden as,zodat het geweldig stoof. Het slotwoord van Bronsveld was uitstekend naar aanleiding van I Kon.8:66." Zy gingen " naar hun tenten blijde en goedsmoeds voor al het goede dat de Heer " aan David,Zyn knecht en aan Israël,Zyn volk,gedaan had." Ik sprak met tal van mensen o.a. met Pauline Gevers-Rendorp over haar vroegere adorateur David,en met Pauline Gevers-van Lennep,de dochter van Dik en Agnes.

Donderdag 6 Juli sprak ik weer Prof.Pel,die my zeide dat ik een zenuwlijder ben en de zenuwen der ingewanden my plaagden,weshalve hy my de raad gaf om naar Kissingen of Homburg maar liefst naar Marienbad te gaan.

's Middags reed ik naar Duinlust,waar Olga en Burdet recipieerden en weinig bezoekers kwamen.

Lore vond ik terugkomende erg dof,slaperig en moe en souffrerende aan een pijnlijke wond,niet ten gevolge van doorliggen,maar van schaven tegen iets scherps. Arme ziel!

5024 Constance had een rustbank voor haar in Amsterdam besteld,maar die bleek onhandig groot te zijn. Lore's mond was vertrokken en de spraak belemmerd,en ofschoon zy 's nachts droomde,riep zy Cornelia elk half uur zonder het te weten.

In Haarlem werd ook een income-tax ingevoerd.
Op 11 Juli vergadering van de Prov. Staten tot het kiezen van een Lid in de plaats van Kappeyne. Gekozen werd M.de Jong,een kaaskoper uit Hoorn,een man,die nooit iets gepresteerd had,tegen S.P.van Eeghen, die van de 68 slechts 26 stemmen had.

Daar s'Jacob aan van Valkenburg geschreven had dat hy er te veel tegen opzag om in Augustus de kamer der strafzaken te presideren,vroeg van V. my of ik het wilde doen. In de onzekerheid of ik naar Marienbad zou gaan,hield ik dit in beraad.

Lize,de keukenmeid van Fanny,logeerde by ons,en liep graag met Mietje naar Naarden om soldaten te zien!

Dinsdag 18 Juli stond de socialist Kramer te recht wegens het schrijven en colporteren van een libel:" Twee dure poppen in het Paleis." De Rechtbank had hem tot één jaar veroordeeld,maar voor het Hof ontkende hy de schrijver te zyn,wat hy voor de Rechtbank
5025 had erkend. Daarop schreeuwde iemand uit het publiek:" Wel waar!" Kramer noemde zekere Dondorp als de schrijver,waarop een ander riep: " Lafaard!". Het Hof ging in raadkamer,verwees de zaak naar de rechter van Instructie en stelde Kramer in vrijheid,die echter eerst naar de cellulaire gevangenis werd teruggebracht onder het geschreeuw der socialisten van Verrader,Ellendeling,Lafaard enz. Uit het verder onderzoek bleek dat Kramer de schrijver niet was,maar het bewijs werd niet geleverd dat Dondorp het wel was. Kramer werd dus later alleen aan het verspreiden van het libel schuldig verklaard en tot een kortere gevangenisstraf veroordeeld. Toen die straf was geëxpireerd liet ik hem door Roos bezoeken. Inmiddels had ik gezorgd dat zyn vrouw en kinderen geen gebrek leden en haar woning van betere meubels voorzien werd,zodat Kramer uit de gevangenis thuis komende, niet weinig verbaasd en dankbaar was en een beter indruk van de rijken kreeg. Hy had zich al van zyn socialisme bekeerd. Dondorp had hem namelijk beloofd voor zyn vrouw en kinderen te zorgen indien hy straf beliep,doch was zyn belofte niet nagekomen en dit had Kramer zó verbitterd dat hy voor het Hof toen ontkend had de schrijver te zyn. Van lieverlede werden door de gesprekken met Roos hogere behoeften by hem en zyn vrouw geboren en gaf Roos hun op hun verzoek catechetisch onderwijs,waarna hy te Rotterdam,waarheen zy later verhuisden,werden aangenomen.

5026 De raadsheer Vogel vertelde my dat zyn tweede zoon werkzaam was by een zilver-en loodmijn te Cordova in Spanje by de Heer Delprat,die zich drie jaar lang £. 500- liet betalen onder belofte van dan zyn zoon voort te helpen. De jongen kreeg geen ander voedsel dan konijnen en vijgen,klaagde bitter over de hitte,de droogte en de insecten en schreef dat nog geen enkel pakje of postpakket was terecht gekomen,zelfs niet die in linnen genaaid waren.

Donderdag 20 juli kwamen JW.,Caroline,Henkie,Maarten en Truitje Vos logeren.
De Heer van der Wijck werd tot Gouv.Generaal van O.Indië benoemd in de plaats van de Heer Pijnacker Hordijk.

Jan Six werd door geleerden te Parijs geraadpleegd over de verhouding van het zilver tot het goud onder Nebucadnezar en Alexander de Grote en wist die vraag niet alleen te beantwoorden,maar er ook by te voegen dat die verhouding tijdens het bouwen der pyramiden als 1 tot 2 stond.

Vrijdag 28 Juli vertrok ik 's middags te 6.44 (Spoortijd) naar Marienbad. JW. bracht my naar Hilversum om in het terugkomen Dr.Jonker te halen voor Henkie,die over de poot van de canapé gevallen was en niets deed dan huilen en snikken. Zaterdag werd hy gelukkig beter. Ik reisde tot Rheine geheel alleen,werd te Bentheim gevisiteerd,stapte aldaar over in een coupé van de sneltrein,die uit Vlissingen kwam
5027 en bleef weer alleen tot Hannover. Ik sliep een weinig en kwam Zaterdagochtend te 8 uur in Leipzig,waar ik tot 10.52 moest wachten. Het regende teveel om de stad in te gaan. In de trein naar Eger reisde ik met een Pools lid van de Rijksdag,die ook naar Marienbad ging,en een Ierse priester,James Healy uit Little Bray,zeer onkundig en hoogst verbaasd dat ik Engels sprak. Hy vroeg my:" Who is your King?" en hield Holland voor een Duitse provincie,verstond noch sprak een enkel woord Duits,hoewel hy al tweemaal in Karlsbad geweest was,had zyn koffer te Bremerhafen verloren,but could get any money he wanted st Carlsbad.

" I am eager to arrive at Eger," zeide ik hem. "Good! very good!" gaf hy ten antwoord. Hy las in een roman van Conan Doyle en ik in Solomons Mines van Rider Haggard. Te Eger werden wy gevisiteerd en aten wy. Ik moest voor de priester bestellen,daar hy geen Duits sprak en daarop vertrok hy naar Karlsbad en de Pool en ik naar Marienbad,waar wy te 5,07 onder een stortregen arriveerden. Ik nam een Droschke,waarop de koetsier my vroeg waar ik wezen moest,en op myn zeggen dat ik een hotel moest zoeken,hernam hy dat als ik geen kamer besteld had,het moeite zou kosten er een te vinden,daar alles bezet was,en inderdaad was dit het geval,want noch in Gutenberg,noch in de
5028 Sonne,noch in Bavaria of Germania was een kamer vrij. Eindelijk gelukte het in de Friedrich Wilhelm Stiftung een ruime kamer ebener Erde te vinden met twee beddeh,waarna er één spoedig werd opgeruimd, een goede tafel,canapé,easy-chair,4 stoelen,een latafel,hangkast en kapstok. Ik schreef evenals te Leipzig een briefkaart,liep naar de bron,dronk een glas,geraakte zeer bezweet en pakte myn koffer uit, waarna ik te 10½ insliep onder een duvet zonder laken of deken tot 5 uur. Te 5½ was ik aan de bron,dronk ½ glas,sprak Saartje Rijnbende-von Hemert,kocht brood,ontbeet in de Waldmühle,ging van 9 tot 10 naar de kerk,vlak naast my en schreef een brief aan Lore.

Maandag 31 Juli maakte ik een grote wandeling,maar het viel my tegen dat men altyd moest klimmen; zelfs het Postkantoor ligt hoog. Het was een voordeel dat Lore tweemaal in M. geweest was want nu kon zy my in gedachte volgen. Ik schreef schier elke dag en de lieve Lore schreef my ook dagelijks of om de andere dag. Dit was haar enige troost. Zy werd dan in de stoel van Bilderdijk gezet en schreef op een lessenaar haar door Constance bezorgd. Haar schrift was helaas niet meer het mooie duidelijke schrift van voorheen,en soms liepen de letters dooreen,maar het was toch nog goed leesbaar. Soms was zy drie uur lang over een enkel briefje bezig.

5029 Ik maakte kennis met de Curgeistlicher,een jonge man,die in het zelfde huis een kamer had als ik. Hy bleef nog maar 14 dagen, want elke maand werd er een ander uit Berlijn gezonden. De Stiftung is gesticht door Koning Friedrich Wilhelm IV,die dik was en veel baat te Marienbad gevonden had. Hy is in persoon in 1857 by de Keizer verlof gaan vragen om deze kerk te bouwen. De Verwalter van het gebouw is tevens koster.

's Middags at ik by Klinger naast een advokaat uit Budapest en schuins over twee Holl.dames,die my later bleken Mevr.Verbrugge van 's Gravendeel geb.Quarles en de Roomse Freule Sophie Verheyen uit N.Brabant te zijn. Zy spraken altyd Frans. Marienbad mocht wel Judenbad heten,want het wemelde er van Semieten en ook van lelijke mensen met dikke buiken en monsterachtige neuzen.

's Avonds bezocht ik Dr.von Heidler,aan wie ik het briefje van Prof.Pel overhandigde. Hy ausculteerde my vóór en achter en schreef my ½ glas Kreuzbrunnen voor,een uur na het ontbijt een Halbbad van 16 graden,voorts vóór en na het eten een uur rusten,alles om aan de ingewanden rust te geven. Het getal Curgasten bedroeg 12704.

Dinsdag zat ik aan tafel naast een Saksisch Officier uit Leipzig, die de vreemde naam van Liebster droeg,zodat ik hem terstond vroeg of hy verlobt was,in welk geval zy hem nooit een liever naam kon geven dan zyn familienaam. Toen later Ludwig von Hohenhorst by ons logeerde bleek hy een vriend van Liebster te zijn en zeide hy dat
5030 deze nu getrouwd was.

Ik heb de moed niet om op te schrijven wat ik elke dag heb uitgevoerd,daar het op hetzelfde neerkwam: water drinken,wandelen,klimmen,boven op een berg ontbijten,brieven schrijven,dineren by Klinger, dutten,enz.

Een der eerste dagen zat ik in de colonnade op een bank naast een Bulgaar uit Sofia,wien ik in het Duits een inlichting vroeg. Daar hy geen Duits verstond,herhaalde ik myn vraag in het Frans,en daarop gaf hy in gebroken Frans antwoord. Toen vroeg hy my of ik een Oostenrijker was. Ik zeide:" Neen,een Hollander!"- " Hollandais, " qu'est-ce que c'est?" - " C'est que je suis né en Hollande de pa- " rents Hollandais." ✓ " Je ne connais pas de Hollande."- "Pays-bas," hernam ik,"Niederlande,Amsterdam." - "Pays-bas?" herhaalde hy,"ah " alors vous êtes d'Egypte?".

Een ander,die by de muziek naast my stond,zeide my na de afloop: " So schön spielt man bei uns nicht."- " Ja doch," gaf ik ten antwoord. " Bei uns in Galliziën? Sie sind doch auch ein Galliziër ?" vroeg hy. " Nein,ich bin aus Holland." - " Holland? Holland? Das kenne ich nicht." En of ik hem al trachtte te beduiden waar het lag,het baatte niet,hy was even dom als de Engelsman,aan wie ik vertelde dat het tussen Bremen en Antwerpen lag.

Ik genoot veel van de muziek,en verzuimde nooit 's ochtends te
5031 6 uur naar het Koraal te luisteren en by de muziek te blijven totdat alle stukken waren afgespeeld. Tegen 11 uur begaf ik my naar de Waldquelle,waar opnieuw muziek gemaakt werd. Er waren 18 violen,3 violoncels,3 bassen,2 trompetten,2 waldhoornen,2 fagotten,2 clarinetten,2 dwarsfluiten,2 schuiftrompetten,2 trommels met triangels, bekkens en castagnetten en één harp. 's Avonds speelde het orkest opnieuw.

De lucht van Marienbad vond ik alles behalve opwekkend en in dit opzicht was ik het alles behalve eens met Tane en Lore,die er in '81 en '82 zo over geroemd hadden,want ik was veel slaperiger dan in Bantam.

De thee was afschuwelijk,en daarom ontbeet ik met koffie,meest in Diana. Dr.Heidler had my gezegd dat ik niet moest klimmen,maar dit was onzin,want men moest altyd klimmen of dalen. Daar Marienbad ook al in een Schlucht ligt,en de Noordenwind dan over de bergen heen met geweld daardoor heen blies,stoof het by droog weer ontzettend en moest men zyn hoed vasthouden als men liep.

De baden waren allerprimitiefst ingericht. Toen ik in het Badhuis kwam nam ik een kaartje nr. 16 en moest ik tevens een stuk zeep kopen. Daarna moest ik wachten totdat myn nummer werd afgeroepen. Dit duurde zeer lang. Eindelijk hoorde ik:" Nummer dreizehn!"
5032 maar geen der heren,die met my wachtten,stond op. Toen ik aan de beurt kwam begaf ik my naar het badkamertje en kleedde ik my uit. Men had my een handdoek meegegeven en ik verwachtte dat men my een kuip zou brengen,maar er kwam niets. Toen ontvouwde ik de handdoek en bespeurde ik dat het een boezelaar met banden was. Ik deed het aan,opende myn deur en keek rond,waarop my werd toegeroepen:" Gehen Sie herunter!". Eindelijk vond ik een stenen en dus steenkoude trap, maar eer ik die afliep,schreeuwde men my toe:" Türe verschliessen, Schlüssel mitnehmen." Na dit gedaan te hebben liep ik met de sleutel in de hand naar beneden en kwam ik in een groot onderaards verwulf, waar een 40-tal spiernaakte mans baden namen,een tiental met afschuwelijke buiken,in een en hetzelfde bassin,anderen in zitbaden of onder regenbaden of douches. Ik moest een zitbad hebben van 24° Réaumur,afgekoeld tot 16°,maar zy waren alle bezet. Eindelijk stond er een heer uit een bad op en verzocht de Wärter my daarin te gaan zitten. Ik zeide hem dat ik er voor bedankte van hetzelfde water gebruik te maken,en eerst toen leegde hy het en voorzag hy het van schoon water. Nadat hy het van 24° tot 16° had afgekoeld en ik er lang genoeg in gezeten had,wierp hy my een laken om en wreef hy my af,waarna ik naar myn kamertje terugkeerde en wachten moest totdat hy my geheel kwam afdrogen,want een handdoek had ik niet. Ik had lang gewacht,want er was slechts één Wärter.

5033 's Middags ontmoette ik de Duitser,die naast my had zitten wachten en my vertelde dat hy maar niet was opgeroepen en eindelijk gevraagd had waarom hy niet geroepen werd. "Was für Nummer haben Sie?" Hy had er niet op gelet dat er een nummer op zyn kaartje stond en onder het wachten was hy ingeslapen. Toen las hy nr. 13 en zeide: " Ich habe 13." Daarop was er een homerisch gelach opgegaan en had men hem toegevoegd:" Der hat Nr.13 und rührt sich nicht mal!". Toen was hy woedend geworden en zich by de dokter gaan beklagen.

De tweede keer dat ik een bad nam ~~moest nemen~~ moest ik weer veel te lang wachten,toen ik uit het zitbad kwam,eer de Wärter my kwam afdrogen en toen ik hem riep zeide hy my:" Nehmen Sie hoch ein Gusz". Ik nam toen nog een regenbad maar werd zo koud als een steen. De derde keer gaf ik de Wärter vooraf een gulden,maar toen ik in myn kuip zat,kreeg een ander badgast,die een open zweer in zyn zijde had,een douche daarop,met dit gevolg dat het water my in het gezicht spatte !!

Ik deelde myn ondervinding by die drie baden aan Dr. von Heidler mede, die de handen in de lucht sloeg en uitriep:" Das ist aber ein " Unfug! Die Leute kommen hier um gesund zu werden, und das würde sie noch kranker machen. Ich will heute noch mit dem Direktor des
5034 Badehauses sprechen; er sollte mehr Diener anstellen u.s.w." Hy vertelde my nog dat in Marienbad alles aan de Tepler monniken toebehoorde en het dezen alleen te doen was om er geld uit te slaan. "'t Is een schande," zeide hy," dat er in dat badhuis niet eens „medische Leitung" is. Hy verbood my nu verder te baden, maar schreef my partielle kalte Abreibungen voor, en wel thuis in bed. Tevens schreef hy de naam op van Nowy, een Reiber, die my dan eerst de armen en de borst, vervolgens de rug enz. met een natte handdoek moest wrijven. Voorts moest ik my nog bei einem Becher water bepalen met een scheutje warm water er by.

Ik schreef aan myn broer David en stelde hem voor elkaar ergens halverwege Weenen en Marienbad te ontmoeten, maar hy antwoordde dat dit hem niet schikte daar hy naar de Karpathen ging.

Donderdag 3 Aug. vergezelde ik Pastor Hachtmann naar het Schweizerhof, waar wy met enige heren en dames in de tuin koffie dronken en ik als Herr von Lennep werd voorgesteld, zodat zy my voor een Duitser uit de stad Lennep hielden. Daarna gingen wy allen in een zaal zitten, waar de Pastor het te bespreken onderwerp inleidde:" De verhouding der patroons en meesters tot hun arbeiders en dienstboden." Daarna werden enige Bijbelse onderwerpen besproken en verkocht ik
5035 enige ketterijen. Men hield my voor een predikant, maar ik zeide dat dit niet het geval was en ik al wat ik wist van myn vrouw geleerd had. Ik maakte er kennis met Martha Balke, een buitengewoon lelijk meisje met een bril, dochter van een predikant uit Rheydt, en met een ander meisje, die zó Luthers was dat zy niet met my aan het Avondmaal zou willen zitten.

Die samenkomsten woonde ik geregeld elke Donderdag by. Later werd die Judenmission besproken, waarby veel verteld werd van Rabbinerwitz, voorts de komst des Heren, de terugkeer der Joden naar Palestina, welke ik tot grote verontwaardiging der toehoorders bestreed, de toestanden in Holland, waarover ik het woord moest voeren, enz.

Het speet Pastor Hachtmann zo dat hy zyn vrouw niet had meegenomen, dewijl hy dan door haar veel beter toegang tot de Curgasten zou verkregen hebben en ik zeide hem dat ook ik mijn vrouw zo miste en my dikwijls zo alleen voelde.

De Tepler papen staken dagelijks fl. 4000- in hun zak van hetgeen de bron opleverde. Voorts waren zy eigenaars van een menigte gronden en huizen en moest ieder winkelier, elke dienstmann, tot zelfs de arme scharenslijper huur betalen van het hoekje grond, dat zy innamen, zodat zy de lieden uitzogen.

JW., Caroline, Fanny, Miek en Dora schreven my trouw. Ik werd tot Lid der Synodale Commissie benoemd, maar bedankte.

5036 Willie, het zoontje van Mevrouw Verbrugge was stout geweest en toen had zyn moeder hem gestraft met het verbod van naast my te zitten. Daarop was hy zó gaan huilen en zó zoet geworden, that she relented. Ik maakte kennis met Herrn und Frau Wirth uit Beieren, maar hun Beiersch kon ik niet altyd verstaan; voorts met de 78-jarige Frau von Rahden uit Berlijn en haar 2 oude dochters, gedistingeerde dames. Ik woog destijds 69 Kilo of 138 pond.

Dr. von Heidler schreef my een Prisnitz Umschlag voor om de zenuwen der ingewanden zu beruhigen und zu stärken.

De muziek speelde de Rhapsodie van Liszt, die Lore vroeger ook speelde en men kan zich niet voorstellen hoe mooi deze klonk van een vol orkest dat zeer goed was.

Geen plaats waar men meer kans had om kou te vatten dan Marienbad daar het weer zó afwisselend was, nu eens drukkend heet, dan op eens Noordenwind en overal tocht, zowel in als buiten de colonnade, welke wind er ook woei. Men hoorde dan ook iedereen hoesten. Aan de Waldquelle dronk ik soms te 11 uur een glas water, dat Emser water moest verbeelden, maar er even veel van had als de Sultan van Constantinopel van een kommetje soep, gelijk de Heer van Woelderen gewoon was te zeggen als een antwoord van een der jongens of een uitgewerkt algebraisch voorstel niet deugde.

Eens ontmoette ik op de wandeling een heer in een groen jagerspakje met een veer op zijn Tyrolerhoed en een geweer en bandelière,
5037 en zeide ik hem in het Duits:" Je zult een warme rug krijgen." Hy antwoordde niet en toen zag ik dat hy de Hertog Philippe van Orleans was.

Zondags bleven de winkels open en ging de post zyn gang. Dagelijks kreeg ik meer het land aan het klimaat en hoe het mogelijk was dat Anna,Tane en Lore dat roemden en my wonderen verhaald hadden van de heerlijke lucht,die men er inademde,en waardoor men gedragen werd, begreep ik niet. Op de Dam en het Frederiksplein na was er geen oord waar het meer tochtte,brandende zon met ijskoude Noordewind,precies als te Monte Carlo. De toppen der bomen,voorzover die geen sparren waren,toonden dan ook geen enkel blad meer en schenen meer dood dan levend. Regende het,dan waren de paden in no time in beken veranderd, regende het niet dan stoof het. In het bos was het altyd kil.

Ik maakte ook kennis met de Heer von Gerlach,neveu van de beroemde Gerlach,een zeer gedistingeerd aangenaam mens,die door het Pruissische ministerie was aangewezen om de Curgeistlichen naar Marienbad te zenden. Hy vergezelde ons dan ook Donderdag naar het Schweizerhof,waar slechts één dame het waagde de mond te openen,doch my naderhand zeide dat zy de gehele week zenuwachtig geweest was,
" weil sie so frech gewesen war." In dat Schweizerhof maakte ik ken-
5038 nis met Maria Einstmann (niet <u>eines Mannes</u>,want zy was <u>ledig</u>),Oberin van een Anstalt voor gevallen vrouwen te Hamburg,die my soms aan Cécile Paroz deed denken. Zy was evenals Martha Balke jichtig,weshalve ik haar zeide dat ik niet begreep waarom zy dan in Marienbad kwamen,waar men juist kans liep om rheumatisch te worden. Mevrouw Verbrugge,haar zoontje en de Freule Verheyen lagen met de koorts te bed en de laatste vreesde weer een pleuris te krijgen. Ik zelf had het voortdurend in myn ingewanden.

De Curgeistlicher moest 4 à 5 maal preken,elke ochtend Andacht houden en overigens kranken bezoeken,zodat hy geen tijd had om sich zu erholen,en dit heette toch vacantie. De Musikdirector had het beter. Weliswaar moest hy 5 maal daags telkens 5 stukken dirigeren van 6-7 aan de Kreuz-,van 7-8 aan de Ferdinandsbron,van 11-12 aan de Waldquelle,'s middags een Symphonieconcert,'s avonds van 6-7 weer by de bron en soms nog van 8-9½ een klassiek concert,maar hy ontving daarvoor dan ook fl. 3000-,en had als oud militair een even hoog pensoen en engageerde zich 's winters hier of daar om concerten te geven.

Indien men niet zorgde 's ochtends vóór 6 uur aan de bron te zyn (en sedert Nowy my kwam afwrijven kon ik er niet voor 6½ komen) moest men in de 150 meter lange colonnade in drie rijen queue maken
5039 en als een kudde schapen stap voor stap naast elkander lopen totdat men eindelijk de trap,die naar het Brunnenhaus geleidde,en ten slotte het kraantje bereikte. Armoediger,primitiever inrichting bestond er niet. <u>Ik</u> dronk slechts één glas,maar zy,die er 2 of 3 dronken moesten evenveel malen die wandeling herhalen.

Vrijdag 11 Aug. nodigde de Heer von Gerlach my uit om met hem en de Pastor by Gütter te eten. Ik nam dit aan en wy dineerden in de open lucht,maar waren omringd door wespen,wat heel onaangenaam was. Ik wees von Gerlach een Haarl.Courant en hy verstond byna alles op het woord <u>hervorming</u> na. Pastor H. daarentegen verstond er geen woord van. Toen het op betalen aankwam betaalde de Heer v.G. voor de Pastor en voor zich maar niet voor my,zodat ik het een invitatie vond à la W.Ph.van Lennep (Palief),die te Parijs Hartsen en een ander in een Restaurant ten eten vroeg maar toen ook alleen voor zich en de meid,die hem vergezelde,betaalde,maar niet voor zyn gasten.

Dr.v.Heidler beweerde dat myn krampen eine Vorbereitung zur Hei-
5040 lung waren. By de dokter moest ik dikwijls 1½ uur wachten eer de beurt aan my kwam.

Als de zon in Marienbad scheen wist ik geen raad daar er geen schaduw was dan in 't gebergte en by 't klimmen geraakte ik zó en nage dat ik niet op een bank durfde uitrusten. Daarby kwam dat ik door de drukkende atmosfeer de ganse dag omviel van de slaap.

Tane schreef my o.a.:" A Marienbad les après-midi sont un peu
" ~~lourdes soirs je ne se couchait de bonne heure on aurait le heim-~~
lourdes et si on ne se couchait de bonne heure on aurait le heimweh le soir." Ik dacht niet dat Tane ooit heimwee had en overal liever zat den thuis.

1055A – onderaan pagina twwee regels ingevoegd:

lourdes et si on ne se couchait de bonne heure on aurait le heimweh le soir." Ik dacht niet dat Tane ooit heimwee had en overal liever zat dan thuis.

Dr.von Heidler drong er op aan dat ik niet regelrecht naar huis ging,maar nog een dag of wat herumbummelde,daar de meeste mensen hun kuur bederven door direct huiswaarts te keren en terstond weer tätig te zijn. Lopen vond hy voor my minder nodig dan slapen,en transpireren paste my allerminst.

De vliegen namen steeds in aantal toe en plaagden my steeds. Er kwam dan ook geen regen en het bleef altyd even drukkend en stoffig! Er begon dan ook gebrek te komen,niet slechts aan drink-,maar zelfs
5041 aan waswater; de beken waren droog en de wellen gaven byna niets meer,zodat men niet besproeide en men niet zien kon van de stof.

Donderdag 17 Aug, vertrok Pfarrer Hachtmann tot myn groot leedwezen na my zyn portret gegeven te hebben met Spr.16:24," Lieflijke redenen zyn een honigraat,zoet voor de ziel en medicijn voor het gebeente." Hy werd vervangen door Pf. Albracht. Deze vond ik minder aangenaam,maar hy praatte toch interessant en wy bezochten elkander dikwijls. Hy was onafscheidelijk van Frau Krabbe uit Stuttgart,die my uitnodigde om met haar en hem een rijtoer te maken naar de Podhorn, die heel hoog ligt en waar het vol wespen was.

Vrijdag 18 Aug. was Keizer Franz Josef jarig en woonde ik in de papenkerk een mis by die my misselijk maakte,waarna liederen gezongen werden. De officieren waren allen in groot tenue en het stonk er naar wierook.

Lore zond my het portret van Dora en schreef my dat,naar zy geloofde,het water van Marienbad haar ogen kwaad had gedaan, Ik voor my dacht dat het veeleer het schelle licht der witte huizen en wegen geweest was,want dat was inderdaad verblindend.

Als men een berg beklommen had en dan weer in het dal terug-
5042 kwam,bemerkte men eerst hoe onfris en bedorven de atmosfeer was.

Vrijdag 25 Aug. luisterde ik voor het laatst te 6 uur naar het Koraal en nam ik aan de bron afscheid van enige kennissen,o.a. van de Deense Freule de Gyldenfeld uit Kopenhagen,die in haar onderhoud voorzag door de vrouwelijke badgasten,die dit nodig hadden,te masseren. Haar vader was als hoofdofficier in de onrechtvaardige oorlog,die de Pruisen Denemarken aandeden om zich van Sleeswijk Holstein meester te maken,bij de Düppeler Schanze gesneuveld. 's Winters masseerde zy in Kopenhagen o.a.de kinderen van de Kroonprins. Zy was een zeer gedistingeerde mooie vrouw en sprak verschillende talen o.a.Italiaans,terwijl zy altyd met een Italiaanse prinses rondliep.

Frau Balke,die zich ook door haar liet masseren,was de vorige dag naar Barmen vertrokken,waar haar beide zwagers woonden en ook haar moeder logeerde. Zy had my voorgesteld om er ook te komen ten einde het Missionshaus te zien en met Zimmer en anderen kennis te maken.

Freule Verheyen had Marienbad al verlaten om in den Haag by haar vriendin van der Wyck,een dochter van R.J.Schimmelpenninck,te logeren en daarna naar Loon op Zand,waar haar ouders woonden,terug te keren. Later trouwde zy met de Protestant Snouck Hurgronje.

5043 Vrijdag bezocht ik Dr.v.H. voor het laatst,wien ik om zijn Liquidation vroeg,die slechts fl. 20,- bedroeg. Ik zeide hem dat ik gehoopt had myn hoest in Marienbad kwijt te raken,maar hierin teleurgesteld was,waarop hy beweerde dat die hoest ook al een gevolg was van de aandoening der ingewandszenuwen,wat ik natuurlijk betwijfelde.

In Marienbad was een wisselaar Stingle und Stern,by wie men naar alle oorden van de wereld plaatsen kon krijgen en zyn bagage bezorgen,welke hy dan naar de trein liet brengen. Ik nam by hem een kaartje naar Eisenach en liet hem myn koffer afhalen.

Vóór myn vertrek liet ik my nog wegen en woog ik 67,4 Kilo, zodat ik sinds 7 Aug,toen ik 69,1 woog 1,7 aan gewicht verloren had. Mocht het maar de zwaarte van myn onderlijf geweest zijn!

Terwijl ik myn koffer pakte kreeg ik opeens een Hexenschusz, zodat het zweet my uitbrak,maar door nu en dan te rusten gelukte het my toch klaar te komen. In de colonnade nam ik afscheid van Mevrouw Verbrugge en Willie en daarna bezocht ik Fr.Einstmann en haar zuster Frau Heylman,die een zolderkamertje in Habsburg bewoonden,en my 's avonds een contravisite brachten,waarna ik boven van Pf.Albracht afscheid nam,by wie Frau Krabbe met koffie,brood en eieren zat te souperen.

5044 Na de eerste twee of drie avonden in een restaurant gesoupeerd te hebben,wat my te duur uitkwam,kocht ik in 't vervolg enige broodjes voor 2 Pf.het stuk en enige sneden ossetong of kalfsvlees en die at ik dan 's avonds in myn kamer op.Dit deed de Generaal Gallifet ook.

Zaterdag 26 Aug. verliet ik Marienbad zonder regret,want,hoewel ik er lieve kennissen gemaakt had,vond ik het een onmogelijk oord en hoe Lore het er tweemaal had uitgehouden begreep ik niet,te minder omdat zy er geen kennissen had gemaakt. Ik plaagde myn medebadgasten, die er alle jaar verkouden en jichtig werden of,gelijk met sommigen het geval was,kans liepen van een beroerte te krijgen,en ried hun af van langer hun geld aan de Tepler papen te offeren.

Te 6½ uur 's ochtends haalde de omnibus van het Leipziger Hof my af en bracht my voor 40 kreuzer naar het station. Frau Krabbe was nog beneden gekomen om afscheid van my te nemen en de Verwalter Metzner,die,schoon Rooms,toch voor koster der Evang.Kerk fungeerde, was de enige,die aan de deur stond. Josef,de Hausknecht en Maria,de méid,vertoonden zich niet. Ik behoefde geen plaats te nemen en evenmin voor myn koffer te zorgen,daar Stingle en Stern zich daarmede belast en my het kaartje en het reçu gegeven hadden. Aan het station sprak ik nog even met de Hong.advokaat Atlas en in de trein zat de
5045 Roomse advokaat Westerloo uit Amsterdam.

De trein vertrok te 7 uur. Te Eger moest ik van 7½ tot 9.18 wachten. Ik had reeds in Marienbad ontbeten,maar deed het,om de tijd te korten te Eger andermaal,doch de tijd scheen my voort te kruipen. Eindelijk kwam de trein,een Bummelzug,die my te 11 uur te Oberkotzau bracht; in Asch waren onze koffers revidiert,maar, ofschoon ik de in Marienbad gekochte Spitzen aangaf,behoefde ik er niets voor te betalen. Te 11,33 kwam een sneltrein,die my te 1,37 te Lichtenfels bracht. Ik had al die tijd van Eger af alleen gezeten en nu en dan kunnen dutten,want aan het landschap was niets byzonders te zien,veel sparren,uitgestrekte akkers,die door vrouwen bewerkt en door ossen beploegd werden,en armoedige,smerige dorpen. Te Lichtenfels had ik ½ uur de tijd om een bord heerlijke soep te nuttigen. Daarna stapte ik in een andere trein tot Eisenach. Ik reisde toen met een officier,die sinds de vorige ochtend 9 uur gespoord had en er te Coblenz uitstapte om de huldiging van de nieuwe Hertog Alfred van Edinburg,tweede zoon van Koningin Victoria by te wonen. Het paleis kon ik hoog op een rots zien liggen.

5046 In Saksen Coburg en Meiningen werd de landstreek fraaier en toen wy eindelijk Eisenach bereikten,zagen wy de Wartburg hoog boven op een berg liggen. Te 5,37 stapte ik te Eisenach uit de trein en reed ik met een heer in een omnibus naar het Hotel Rautenkranz. Die heer bleek een Hollander te zijn,die Engbers heette en te Petersburg woonde. Wat hy in Eisenach kwam doen weet ik niet,want de Wartburg had hy al gezien. Ik kreeg een lieve kamer au premier. Na gesoupeerd te hebben liep ik naar het postkantoor,waar ik een brief van Lore en van Miek vond. Het had ontzettend geonweerd en gegoten. De meid zeide my dat alle kamers bezet waren en sinds 1 Mai waren er 33003 vreemdelingen geweest.

Ik sliep slecht,daar de in het laken toegeknoopte deken te warm was,en werd vroeg wakker. Het regende zó dat er aan uitgaan niet te denken viel. Eén ogenblik was ik van plan om naar de kerk te gaan,maar daar alle predikanten volgens Pf.Albracht modern waren zag ik er van af. (In Eisenach modern,hoe is het mogelijk ?)

En toen kreeg ik onbeschrijflijk het land en voelde ik my bitter verlaten. Het was een dwaasheid om alleen te reizen,ik wist het tevoren en toch deed ik het. In Marienbad had ik nu en dan een
5047 aanspraak,maar hier.....! Ik zocht myn troost in een brief aan Lore, maar toen die af was,kon ik het niet langer uithouden en schreef ik aan Fr.Balke dat ik van myn voornemen om te Barmen te komen,afzag en regelrecht naar Holland dacht terug te keren. Deze laatste brief wierp ik echter nog niet in de bus. Aan de table d'hôte zat ik naast Engbers,maar deze bleek een droogpruimer te zijn,die niets te vertellen had. Daarna bleef ik tot 5 uur in myn kamer,want het bleef regenen,en het enige uitzicht dat ik had was op de dakgoten van een paar lage huisjes aan de overzijde van een nauwe steeg.

Te 5 uur ging ik met overschoenen en een parapluie uit om het stadje te bezien, dat uit één lange straat bestond met de Marktplatz in het midden. Uit mijn hotel rechts gaande liep ik in een half uur de straat ten einde, en links gaande komt men aan het station, de andere straten waren alle stegen. Daar het Zondag was, waren alle winkels gesloten en dit was stichtelijk om te zien. Eisenach kwam my voor een hoogst armoedig stadje te zyn, en de enige attractie is de Wartburg, terwijl my tevens werd gezegd dat er veel vreemdelingen komen om er een Luftkur te doen. Het pavé was onmogelijk en het stadje deed my denken aan Doesburg.

5048 Maandag 28 Aug. was het droog en fris weer en toen besloot ik myn brief aan Fr. Balke niet te verzenden en de Wartburg te bezichtigen. Te 9¼ beklom ik een steil pad tussen hakhout, dat alle uitzicht belemmerde; ik rustte op elke bank uit en na een uur gekropen te hebben bereikte ik de burcht, waar een restaurant aan verbonden is, alwaar de toegangskaarten à 50 Pf. per persoon verkocht worden en men wachten moet totdat de vorige partij is rondgeleid. Dit wachten duurde 40 minuten, waar ik niet rouwig om was, daar ik moe en bezweet was en nu binnenshuis kon uitrusten. Eindelijk kwam de beurt aan ons, maar het inwendige viel my tegen.

Eerst ziet men een gang met tafrelen uit het leven der heilige Elizabeth, dan de Kapel met de preekstoel, waar Luther gepreekt heeft, verder een enorme ridderzaal en de Rüstungskammer, waar tal van harnassen, wapentuigen, ridders te paard en maliënkolders uit de 30-jarige oorlog te zien zyn en eindelijk het armoedige kamertje, waarin Luther heeft gewoond, zyn ledikant, kist, boekekast en tafel waarop hy de Bijbel vertaald heeft met een paar voor my onleesbare handschriften, zyn portret, dat zijner ouders en de inktvlek tegen de muur. De beide laatste vertrekken vond ik zeer interessant.

Wy waren te 11 uur klaar en toen keerde ik langs de chaussée terug, niet alleen omdat die en zigzag en dus minder steil daalt, maar ook omdat men van daar telkens nieuwe uitzichten heeft, en, zo
5049 dikwijls men zich omdraait, de Wartburg in het oog houdt. Die chaussée is anders wel een omweg, want eerst te 12 uur was ik weer in het hotel. Toen dacht ik: wat nu? In Eisenach is niets te zien, en wil men de omgeving zien, dan moet men een rytuig nemen, wat heel duur is, altyd stapvoets klimmen en ik houd niet van rijden. Opeens bekroop my de lust om de Wilhelmshöhe te zien, welke ik in '57 met Lore niet bezocht had, daar het toen winter was.

Ik pakte dus myn koffer en reed na de table d'hôte te 3 uur naar het station, waar ik voor 9,40 Mark een plaats naar Cassel nam. De trein vertrok te 3.40 en reed in 50 minuten naar Bebra, waar ik 40 min. wachten moest, eer er een Bummelzug aankwam, die my te 6.37 te Cassel bracht, waar ik in het Hotel Der König von Preussen, my te Eisenach aanbevolen, afstapte en een beeldige kamer au premier kreeg.

Dinsdag 29 Aug. reed ik, na goed geslapen te hebben, terstond na het ontbijt per stoomtram naar de ingang van het park van Wilhelmshöhe. Het slot zelf was niet te zien daar de Keizerlijke prinsen het bewoonden, van wie ik er drie in de tuin rondom het paleis met de bal zag spelen, terwijl een vierde my in een hittewagen voorbijreed. Van de ingang van het park klimt men voortdurend langs
5050 effen brede paden onder prachtige bomen; niet, gelijk in Marienbad, enkel hoge sparren, maar van allerlei aard en overal stonden banken. Het gehele park is terrassenartig aangelegd met telkens hoger gelegen vijvers vol zwanen, in een waarvan ik er 18 telde. Door het uitgestrekte bos dwalende en steeds stijgende bereikte ik eindelijk eerst de waterval, die echter bij gebrek aan water niet liep en daarna de voet van het nog veel hoger gelegen gebouw, waarop het beeld van Hercules staat, maar hoger klom ik niet uit vrees van te moe te worden. Langzaam daalde ik weer en te 12¼ was ik in de wachtkamer van de tram, waar ik een kwartier uitrustte. Ik had dus 2½ uur gelopen. Te 1 uur was ik weer in het hotel en dus vroeg genoeg voor de table d'hôte.

Cassel is een tegenhanger van Eisenach, want zo lelijk en smerig als Eisenach is, zo mooi, schoon en welvarend is Cassel met brede straten en dito trottoirs, grote huizen en fraaie winkels. Evenals Marienbad en Eisenach was ook Cassel zowel electrisch als door gas

5051 verlicht,te weten: 's avonds electrisch en 's nachts door gas,en toen ik de vorige avond in myn kamer kwam,brandden er drie elect. lichten,terwijl ik 's nachts slechts op een knop naast myn hoofdkussen behoefde te drukken om ze te laten branden en evenzo om ze te laten uitgaan.

's Middags te 3½ ging ik er weer op uit en meer dan ooit speet het my dat ik Lore ook niet kon doen genieten. Hadde ik geweten dat Cassel zó mooi was,dan zou ik er Eisenach en de Wartburg aan gegeven hebben. Want die middag wandelde ik 3½ uur in een ander park,dat enorm groot is en waar ik niet behoefde te klimmen. Dit Park heet de kleine en de grote Aue en is een soort van Loo met brede wegen en paden voor rijtuigen en vóoetgangers,alles superber onderhouden. Uit myn hotel liep ik over de grote plaats,in het midden waarvan het standbeeld staat van Wilhelmus II keurvorst van Hessen 1783, naar het bastion,van waar men een prachtig uitzicht heeft en dat daarom Schöne Aussicht heet. Van daar daalt men naar het park af door een poort,die ter ere van de in de oorlog van 70/71 gesneuvelde Hessen is opgericht. Dat park is, gelijk ik zeide,immens,en,toen ik in het midden was,hoorde ik muziek en zag ik een Café,waar ik een uur bleef luisteren,hoewel de muziek niet byzonder was,althans niet te vergelijken met die van Marienbad,enkel blaasinstrumenten en één trommel,maar er zaten vrij wat mensen en de entree was 30 Pf.

5052 Na uitgerust te zijn stapte ik verder en zag ik opeens voor my een enorm grote vijver,waarop onderscheidene liefhebbers roeiden. In het midden is een eiland met een tempeltje en tal van zwanen zwommen er om heen. Aan de oever waren overal zitjes onder mooie bomen,reusachtige eiken,beuken en linden,en tegen elke boom was een bordje bevestigd met de naam in het Latijn en in het Duits. Die ganse vijver liep ik om,maar halverwege zag ik dat men nog een heel eind verder lopen kon en het park zich nog een gezicht ver uitstrekte,want er waren weer handwijzers in verschillende richtingen. Ik werd echter te moe en keerde dus naar huis terug,maar indien Lore by my geweest ware,zou de moed my niet ontschoten zyn.Ik kwam te 7 uur thuis en begon terstond een brief aan Lore. Ik geloof niet dat ik ooit op dezelfde dag zóveel gelopen heb,behalve op de jacht en ik was toch al 63. Waarom Lore en ik die Anlagen in 1857 niet bewandeld hebben,weet ik niet.

Zy schreef my dat zy in '42 ook te Eisenach geweest was en in hetzelfde hotel gelogeerd had en zich de Wartburg best herinnerde. Ik had ook wel het Museum kunnen gaan zien,maar nu het zulk fris
5053 weer was,vond ik het jammer om niet in de lucht te zijn. Aan de table d'hôte sprak ik een ogenblik met de familie de Clercq van Weel uit Haarlem.

Woensdag 30 Aug. liep ik naar het Museum,maar dit was gesloten, daarna kocht ik een album met de foto's van de Wilhelmshöhe en van de keizerlijke familie,en na myn rekening betaald te hebben,waar by vergissing een glas grog en een glaasje cognac opgenoteerd waren, verliet ik Cassel te 11,30. In de trein vond ik een mooie Jodin met een lelijk 2½ jarig kind en een kindermeid. De trein reed hard en hield weinig stil,zodat wy reeds te 3½ te Hagen kwamen en te 4 uur te Barmen Rittershausen in plaats van te 6 uur. Een Träger nam een
Heinrich kruiwagen (Schubkarre) en bracht myn bagage naar het huis van de Heer Mittelster Scheide,by wien ik Martha Balke vond,die juist van plan
5054 geweest was my te 6 uur met een rytuig af te halen en niet wist dat men langs een veel korter weg van Cassel komen kon,gelijk my te beurt was gevallen. Van haar vernam ik dat ik niet by deze heer Heinrich zou logeren,omdat deze reeds haar moeder herbergde,maar by zyn broer Friedrich,die ook met een zuster van Martha getrouwd is,maar in Zwitserland reisde.

De lucht vond ik aangenaam en de villa's der beide heren lagen buiten de stad. Zy hebben een grote fabriek van band en Litzen (agrementen enz.) Te 7½ soupeerden wy met brood,tonijn,ham,kalfsvlees en thee,en daar ik sinds myn ontbijt niets genuttigd had,daar de trein nergens langer dan 2 min. ophield,was ik uitgehongerd en at ik dus als een wolf. Daarna kwam een fles Niersteiner (gelukkig geen bier) en een reusachtige appeltaart,die overheerlijk smaakte. De conversatie was heel aangenaam en het Duits verstond ik veel beter dan het Saksisch of Beiersch omdat zy beter accentueerden.

5055 Te 10 uur keerden wy huiswaarts en toen moest ik Jes.54 voorlezen in tegenwoordigheid van Frau Clara,de gouvernante en van de twee dienstmeisjes.

Donderdag 31 Aug. stond ik te 7 uur op en ontbeten wy te 7½, waarna ik Ps.103 en uit Samuël voorlas en een Vater Unser bad. Martha zeide my dat men in de huiselijke kring nooit uit het hart bad en steeds het Onze Vader. Het diner te 1 uur bestond uit soep,gehakt, groente en aardappelen en appeltaart zonder dessert,en te 3 uur kwam een gesloten landauer voor,waarin Moeder Balke,Martha,de twee kinderen van Heinrich en ik plaats namen en naar Barmen reden. Martha moest in een porseleinwinkel een cadeau kopen voor een predikant te Rheydt,die 25 jaar getrouwd was,en daarna lieten zy en ik ons naar het Missionshaus brengen,waar Zimmer woonde,maar ik trof het niet, daar zowel hy als Schreiber op reis waren. Wy bezichtigden het Museum van voorwerpen,welke de zendelingen uit China,Borneo,Sumatra, Nias,Nieuw-Guinea en Afrika hadden meegebracht,hoogst interessant. Tegen 5 uur bracht Martha my in een Conditorei,waar zy koffie en appeltaart bestelde en wy rustten totdat het ophield met regenen, waarna wy per tram de gehele stad doorreden en eindelijk te voet thuiskwamen.

5056 Vrijdag 1 Sept. reed ik per tram naar het Missionshaus,maar Zimmer was nog in Keulen,en daarna kocht ik een visitekaarteboekje voor Martha en een stok voor een der kinderen. 's Middags te 2½ kwam het rytuig,waarmede wy,de oude Mevrouw Balke,Martha en de vier kinderen naar het Plateau reden,waar een Siegesdenkmal is en een restaurant met een mooi vergezicht. Vandaar reden wy naar een Turm, welke Martha en ik langs 112 treden bestegen,waarna wy in de verandah van een enorm restaurant tot groot vermaak der kinderen koffie, melk en Kuchen aten en tot 5 uur bleven. Martha,de jongens en ik liepen terug,eerst door een lief sparrebos,later langs een lelijk steil pad,waarna wy by het eindpunt van de tram uitkwamen. Toen moesten wy nog langs een veel steiler pad naar de Dickerstrasse klimmen,zodat Martha doodmoe thuiskwam. Te 7 uur gingen wy by de Heinrichs souperen,waar wy heel pleizierig babbelden.

Zaterdag 2 Sept. schreef ik,na weer overheerlijk geslapen te hebben,aan Jacob Ploos en een lang stuk in het Fremdenbuch,pakte myn koffer,ging een afscheidsbezoek brengen aan Mevrouw Balke en
5057 reed te 12½ met Martha en 2 kinderen naar het Barmer station,waar ik een kaartje 2de klas Amsterdam nam en slechts 70 Pf. voor myn koffer betaalde. De trein vertrok te 1 uur langs Elberfeld,Vohwinkel, Dusseldorf,overal ophoudende tot Neuss,waar ik door het station heen naar de andere zijde liep en een goede plaats in de trein naar Kleef vond. Wy spoorden langs Crefeld,Kempen en Goch. Te Crefeld kwamen twee Holl.predikanten in myn coupé,die lelijk Duits spraken. Te Cleef moest ik in een andere trein overstappen tot Nymegen en wel in een alleronsmakelijkste 2de klasse met 5 archigemene Nymegenaars. Te Nymegen gaf ik aan de douane de kanten doekjes aan, waarvoor ik 75 cent moest betalen,maar myn koffer,die met een touw gesloten was,omdat aan het ene slot iets haperde,liet men dicht. Het regende hard. Verder zat ik alleen tot Hilversum,waar Dora my met de break afhaalde. Het was toen op myn horloge half acht,maar in Nederland half zeven. Lore had gewacht met het eten en was nogal redelijk.

Noyon en Henk van Eeghen waren overleden en ik vond stapels bedelbrieven,een allerslordigst verslag van Geel,die my vroeg of hy al dan niet Directeur der Martha Stichting worden zou en hield verder Lore gezelschap. JW. had zo prachtig voor my gefinancierd, dat het een economie was om op reis te gaan en hem als Minister van financiën achter te laten. Cornelis zette nu het werk van Nowy voort en wreef my af.

5058 Willem en Marie Hartsen huurden Woestduin ook voor de winter. Mauk en Lou gingen sinds een paar weken op school en hadden er veel schik.

Lore zeide my dat zy spoedig hoopte te sterven en ik dan hertrouwen moest.

... het 10 gl. van Corry
... van een Bernardo parel.

Bantam W, 23 aug 938 1/4.

Liefste, Je zult wel zeggen dat
ik altyd 8 1/4 myn brieven aan
je schryf. Dat is ook waar,
en ik zal je wel eens
vertellen waarom ik dat doe.
Nu wil ik je maar eens
hartelyk omhelzen en bedanken
voor twee heerlijke brieven
van daag van je gekregen,
een van Zondag van achtend
en een van Maandag v. middag
B' waarom kan ik nu
niet schrijven! ik zou je
zoo graag uit dankbaarheid
een langen brief zenden.
en nu moet je alles in
gedachten maar aannemen
en gelooven.

Bij 1060

Ik wil je nu vertellen, dat
wij van half twee een uitje hebben
gehad, raad eens van wie.
Van Jan en Carry. Vind je dat
niet heel aardig. Carry wilde
mij absoluut zien en toen is zij
twee uur bij geweest Jan te
persuadeeren mee te gaan. Die
arme man huilt alleen en tevijfelt
een zijne zaligheid.
Ik ging toen zijden met JW. en Cne.
heel pleizierig want JW. hief mij
telkens zoo goed op als ik uitge-
gleden was.
Weet je waar ik bang voor
ben? Je bent zaterdag
avond gekomen. Als je nu
maandag ochtend vertrekt zullen
zij een heele week bus Wgl.
voor die eene dag rekenen.

Als je naar Eisenach ging zat:
dan niet Ik hoop een korte
dat de kock den vijfden en zesden
september voor je zal kunnen zitten.
Dat zou heel pleizierig zijn.
Vandaag zijn twee zusters Mid[illegible]
hier geweest van 1 uur tot
van avond. De oudste geeft
teekenles en de jonge geeft les
op een school.
Maar je zult mij niet
kunnen lezen. Ik eindig
bus met een massa zoenen,
veel pleizier in Bonn,
wat vind ik b. v. Heilige Pleising,"
Je zou getrouwe
Lore.

John Melvil heette 8 millioen te hebben nagelaten,terwijl de erfgenamen van zyn vrouw niets kregen,ofschoon hy zyn fortuin aan haar te danken had. De Graven Schimmelpenninck,zoons van Rutger Jan erfden.

Daar de Kock de eerste twee zittingen voor my had waargenomen, behoefde ik pas Dinsdag 12 Sept. naar Amsterdam te gaan. 's Avonds woonde ik in de kerk der Doopsgezinden de uitzending by van Nico Adriani,die als Evangelist naar Posso zou vertrekken om de Bijbel te vertalen. Prof.van Toorenenbergen hield een preek over Jes.55, die drie kwartier duurde,la Saussaye sprak 5 min. en de vader van Nico voerde daarna het woord.

Ceejet Labouchere verkocht haar huis in Amsterdam aan van Leeuwen, die thans (1904) Burgemeester van Amsterdam en Lid der 1e Kamer is.

Lore liet aan Maria Leist vragen of deze haar wilde komen verplegen,maar zy antwoordde dat zy vreesde daardoor Juffrouw Bader en
5059 Cornelia te froisseren en bedankte dus.

Heemskerk was tot Wethouder van Financiën gekozen doch bedankte; vooraf was Fabius gekozen,die eveneens weigerde.

De Amst. Inspecteur van politie Batelt zocht met twee veldwachters van Hilversum in de bossen naar de lijken van twee vrouwen van zekere de Jongh te Amst.,die verdacht werd ze vermoord te hebben. Met de tweede was hy op 31 Aug.in het kamp te Laren gezien en later alleen te Bussum met een bundel goed onder de arm. Die lijken zyn echter nooit gevonden.

Treub werd wethouder en gaf te kennen dat hy progressieve inkomstenbelasting wilde invoeren.

Terwijl Cornelia met vacantie te Sluis was,paste Helena Wulfhorst Lore op,maar deze beklaagde zich zeer over haar,omdat zy weigerde 's nachts op te staan,zodat Lore naar Cornelia's terugkomst verlangde.

Zaterdag 30 Sept. bezocht Dora Prof.Snellen,die niet tevreden scheen,daar hy niets zeide en lauwe baden voorschreef en havermeel.

In de Munt bezocht ik een tentoonstelling van al wat op Papa betrekking had,door A.Th.Hartkamp verzameld,al zyn werken in diverse
5060 uitgaven,tal van portretten,de vertalingen zyner werken,alle couranten,waarin hy iets geschreven had, Lutgerts tekeningen,ook brieven,tekeningen en onuitgegeven verzen.

Aan Martha Balke zond ik de Duitse vertaling van Ferdinand Huyck in 3 delen door Lerz,die vele uitdrukkingen niet verstaan en de namen geradbraakt had.

Woensdag 4 October kwam er 's avonds te 7½ een telegram van Louise Elout dat haar man zacht zonder lijden ontslapen was. De vorige dag had Anna my gezegd dat hy niet wel was. Hy was op 11 Aug. 88 geworden. Zaterdag 7 Oct. woonde ik de begrafenis by. Aan het station te 's Hage trof ik Max,Ernst en Corrie van Loon, een zoon van Maurits Elout en Ds. Brummelkamp aan,die met een nièce van Elout,Gevers,getrouwd was. In het sterfhuis was het zwart van zwart geklede mensen en hielden <u>twee</u> predikanten der <u>Ned.Herv.</u>Kerk, Gerth van Wijk en van Gheel Gildemeester ieder een lijkrede by de kist ! Ik vond dit heel vreemd,daar Elout <u>die</u> kerk voor een Synodaal Genootschap uitschold,zyn kinderen by de <u>Duitse</u> predikant had laten catechiseren en zelf,tot spijt van Dr.A.Kuyper,die gewild had dat hy zou gaan doleren,lid der <u>Afgescheiden</u> kerk geworden was en de vervelende ellenlange preken van Ds.Doorn geslikt had. De Hervormde predikanten zeiden dat zy de overleden staatsdienaar niet zouden prijzen,maar roerden desniettemin de strooppot over hem,waarby Gerth
5061 van Wijk zyn best deed om Elouts lijmerige stem meesterlijk na te bootsen. Eerst te 1 uur in plaats van te 12½ stapten wy naar het kerkhof,waar de afgescheiden predikant Doorn op galmende toon een gebed uitsprak,doch geen enkele toespraak werd gehouden,daar de overledene dit verboden had,wat zeer voor hem bewees,maar de talrijke aanwezigen zeer zal hebben teleurgesteld,want er waren Vrije Universiteits mannen,leden der Tweede Kamer en anderen. Ik reed naar het kerkhof met Nepveu en Frederik van Bylandt en keerde,na van Louise afscheid genomen te hebben,naar Bantam terug.

De jongste zoon van Frederik van de Poll engageerde zich met Jonkvrouwe Gevaerts. Hy lag in garnizoen te Deventer,zy woonde te Haarlem. Beiden zyn even groot en mooi.

Maria Gunning engageerde zich met haar cousin germain Dr.Nico Adriani en zou hem dus naar Posso vergezellen.

Frank,Constance,Agnesje en de Baby met Pietje logeerden by ons. Agnesje was altyd zoet en het was een genot haar te hebben,maar Frank was niet wel omdat zyn darm was uitgeschoten,en hy koorts had. Hy raadpleegde Dr.Delprat,die hem aanried buiten te blijven en rust te nemen. Hy ging dan ook op 18 Oct. met hoge koorts en hoofdpijn naar bed,en vierde dus Lore's 60ste verjaardag niet mee.

5062 Cécile schreef dat Gunning in het Italiaans de culte by haar gehouden had. Die man was reusachtig knap.

Dr.Delprat schreef aan Dr.Jonker dat Frank rust moest hebben, enkel liquide voedsel nemen en geen druiven. Dr.Jonker was van oordeel dat het ontsteking was van de endeldarm,wellicht veroorzaakt door het wielrijden. Hy vreesde dat het lang zou duren. De temperatuur was 38.8.

Zondag 22 Oct. preekte Max voor het eerst weer in de Grote Kerk over Ps. 107:8." Laat hen voor den Heer Zyn goedertierenheid loven enz." Na de dienst zong het talrijke gehoor hem " Dat 's Heren zegen op U daal " toe.

Maandag 23 Oct. stond de thermometer weer hoger en 's middags steeg hy tot 39. Pietje zeide my dat Constance het niet lang meer alleen zou kunnen uithouden. Terwijl Frank in het bad zat,ondersteunde ik hem aan de éne zijde,terwijl hy aan de andere op een der verkorte krukken van Lore steunde. Hy zeide my dat Jeremia en de Joden hem vervolgden en hy zich zo slap voelde.

Dinsdag 24 Oct. vertrok ik met een beklemd hart naar Amsterdam daar de koorts weer hoger was dan gisteren. Adèle Elout was naar Bantam en toen zy terugkwam,vernam ik dat de koorts 's middags 39.5 was geweest,zodat ik my zeer ongerust maakte.

5063 JW. en Ernst Labouchere zochten 's avonds tot middernacht naar een ambulance wagen,en de volgende ochtend reed JW. al per trein van 7½ naar buiten om Dr.Jonker over het vervoer van Frank te raadplegen. Ik was rapporteur en Vogel was zo vriendelijk om my te offreren het arrest te maken,zodat ik te 2.38 naar Bantam kon rijden waar ik Frank minder ziek vond dan toen ik hem verliet,daar het abces scheen doorgebroken te zijn en hy pus verloren had. Ernst had getelegrafeerd dat de wagen 's avonds komen zou en Jonker had geen bezwaar tegen het vervoer. Ernst at op Bantam,de wagen kwam te 7 uur en Frank werd op Lore's stoel naar beneden gedragen. Lore had zich naar de vestibule laten brengen om Frank nog even te kunnen zien en hem toe te knikken. Frank werd in de wagen gelegd op den matras en de kussens van zyn bed,terwijl er voor Constance amper plaats overbleef om op de bank naast hem te zitten met de voeten op de bank. Ernst nam op de bok plaats en in een rytuig van Boeschoten gingen JW.,Pietje en Agnes zitten,terwijl de koffers boven op geladen werden. Zy reden te 8 uur weg. Dr.Jonker vond Frank beter en hoopte dat het met een sisser zou aflopen.

De volgende morgen telegrafeerde Constance: Uitstekende reis. 's Nachts goed geslapen. Heden 38.5. Voor Constance,die jarig was, kwamen op Bantam nog ettelijke brieven en een pakje uit Zeist,welke ik met de kinderwagen,een mand met Apollinariswater,een hoededoos en een doos met kragen en manchetten per schuit verzond.

5064 's Avonds kwam er een briefkaart van Constance,die schreef dat Dr.Delprat de vorige avond Frank te Amsterdam had opgewacht en naar boven gedragen,wat zeer moeilijk ging en voor Frank horribel pijnlijk was,het laatste eind had Frank gelopen. Delprat vreesde dat het niet gelijk Jonker hoopte,met een sisser zou aflopen en zou met een chirurg terugkomen. Dezelfde behandeling moest worden voortgezet,ook het baden en Frank moest zeer stil gehouden worden. De koorts was 's middags weer tot 39 gestegen.

Vrijdag 27 Oct. schreef Caroline dat Prof.Korteweg in consult geroepen was en een operatie nog niet nodig vond,maar pappen van lijnmeel had voorgeschreven in plaats van baden,daar deze Frank te veel vermoeiden. De nacht was onrustig geweest. Ernst Labouchere had er geslapen. De koorts was 39.8,de schel was omwonden. Frank nam eieren, bouillon en chocolade.

Zaterdag 28 Oct. kwam er te 3 uur een telegram van 12.35;" Prof. Korteweg heeft met goed gevolg geppereerd. Toestand bevredigend,Hebben pleegzuster. Details door Nor." Deze kwam 's avonds te 8½ en bracht een brief van Constance mee. Zy schreef dat de pappen veel effect gehad hadden zodat Prof.Korteweg met een lancet één snede gegeven had en er een massa materie uit gekomen was. Hy en Dr.Delprat vreesden dat het kwaad diep zat; zo niet dan kon Frank in 14 dagen genezen zyn. Zy hoopten dat de koorts dalen zou. Frank mocht deze dag niets eten. Hy had geen pijn dan op de plek zelve. Er zou misschien ook een verpleegster voor overdag komen.

5065 Dora was die dag by Prof.Snellen geweest,die vond dat zy sedert het vorige jaar achteruitgegaan was maar beter was dan 14 dagen vroeger. Zy moest zorgen geen koude voeten te krijgen en zich voor tocht in acht nemen.

Zondag 29 Oct. reed ik te 11 uur naar Amsterdam om te zien hoe Frank het maakte. Even nadat ik by Constance was,kwamen Dr.Delprat en Prof.Korteweg,die tevreden waren,omdat de koorts tot 37.4 was gedaald,maar zy wisten evenmin of het kwaad diep zat als wat er de oorzaak van was. Ik zat by Frank,die moe was en zacht sprak. Hy had 's nachts niet geslapen en met de verpleegster van het Witte Kruis gepraat. Te 12½ zou er een van de dolerende gemeente komen.

Volgens Ernst Labouchere had Jan Piet Teding van Berkhout Boekenroode voor 2 ton gekocht voor zyn zoon Piet,die met een dochter van Dik en Agnes van Lennep ging trouwen.

Nor werd redacteur van een Schaaktijdschrift.

Dinsdag 31 Oct. vernam ik van Constance dat de nacht rustig geweest was,maar de temperatuur te laag was,36.4,zodat hy moest opgewekt worden. Henriette Insinger had hem een fles Lacryma gezonden en Constance had hem de vorige dag zeven eieren onder verschillende vormen gevoerd.

5066 Woensdag 1 Nov. Frank had goed geslapen,maar was niet uitgerust. De temperatuur was 36.2. Na de zitting ging ik even by zyn bed zitten. Korteweg had gezegd dat hy nog wel 14 dagen zou moeten liggen. Er was een lieve dagzuster met mooie ogen. Agnesje kreeg tanden;zy was toen byna 11 maanden.

Vrijdag 3 Nov. spoorde ik naar den Haag om de samenkomst der Evangelisten by te wonen. 's Middags bezocht ik Louise Elout,die veel minder stijf en koud was dan by het leven van haar man. Ik spoorde te 8½ naar Haarlem,alwaar ik het rytuig van Duinlust vond,dat my in vliegende vaart naar Overveen bracht.

5067 Zaterdag 4 Nov.sliep ik heerlijk in de kamer van Emile van der Vliet. Het was een grote hoekkamer op de 3de verdieping met 2 ramen behangen met gravures van jachthonden en portretten van zyn ouders. Er was een grote psyche,2 scheerspiegels,3 tafels,2 easy_chairs,een haard,een footstool voor het bed om te knielen,maar noch emmer noch lendekussen evenmin als op Elswout. Ik ging om 9 uur op jacht met Jan Luden,Jan van Renswoude,Lucas Boreel,Joan van Zuylen,Louis en Ernst van Loon. Er waren veel konijnen en hazen mochten weer geschoten worden. Ik schoot 3 hazen,9 hanen en 12 konijnen. De keerzijde der medaille was dat ik 's middags moest blijven eten,en de vrouwen der jagers ook genodigd waren benevens Frits en Emma Egidius. Ik zat tussen Anna van der Vliet en Mathilde Luden. Per trein van 9 uur reed ik naar Bantam terug.

Lucas Boreel vond ik zeer weinig gedistingeerd. Hy is een zoon van die malle trotse Marie Boreel-Dedel. Van Zuylen had evenmin iets van een edelman,ofschoon hy op de jacht niet inhalig was als Boreel.

5068 Ernst van Loon was en is op en top een ploert. Jan van Renswoude came strong out. Hy is een ware edelman en schiet niet zonder zeker te zyn van zyn schot. Ook maakte hy zyn eigen patronen. Hy logeerde met zyn vrouw by Max en Em.

In Bantam vond ik een briefje van Constance om te zeggen dat Frank zwak bleef en geen lust had om uit bed te komen,maar goed at. Max had Zondag weer gepreekt en was niet vermoeid. Henk zat thuis met een wond in het been,welke Dr.Bijleveld aan slechte bloedsomloop toeschreef. Later zeide Bijleveld dat Henks wond een brandwond was. Anna van Loon lag te del Sol met een gezwollen knie en werd door Lou Nepveu verpleegd.

In de haven van Santander sprong een schip,dat met dynamiet geladen was,waardoor vreeslijke verwoestingen werden aangericht en honderden mensen omkwamen. Te Barcelona wierp een anarchist twee bommen in de stalles van de schouwburg,waardoor ook vele mensen het leven verloren.

In de vergadering van het Comité voor Depok besloten wy Dr.Hogerzeil en Bierens de Haan naar Java te zenden ten einde de twist by te leggen,die tussen Henneman en de onderwijzer ontstaan was. Naar onze mening had Henneman volmaakt ongelijk.

5069 Zaterdag 11 Nov. bezocht ik Frank,die herhaaldelijk op geweest was,maar beneh had als zwavelstokken.

Zondag brandden het logement en de daarnaast staande boerderij tegenover de kerk te 's Graveland af.

Ik vroeg aan de uitgever van Looy,Rokin 50,of hy soms gediend was van myn vertaling van Juvenalis,en kreeg ten antwoord dat ik hem maar een cahier moest zenden,dan zou hy het door de Heer van Deventer laten keuren. Dit was de onberijmde vertaling. Eerst later begon ik die op raad van Nor te berijmen.

Op 14 Nov. ging Frank voor het eerst weer uit om voor het Kiescollege te stemmen en op 16 Nov. vertrok hy met Constance en Agnesje naar Wiesbaden,waar zy by Juffrouw de Bruyn kamers gehuurd hadden. De reis liep goed af.

Henriette d'Ablaing vroeg aan Tane of Lore's handen al verlamd waren en voorzag nog jaren van lijden voor de arme ziel.

5070 De toneelman van Hall,een ultra radicaal,die later wethouder te Amsterdam werd,schreef een lelijk artikel in de Gids,waarin hy,naar aanleiding van Hartkamps tentoonstelling beweerde dat Papa's werken niet meer gelezen werden,waarop Hartkamp in het Handelsblad zeer juist antwoordde dat Sijthoff in dat geval geen nieuwe uitgave daarvan zou bezorgd hebben.

John Patijn engageerde zich met een dochter van Willem Huydecoper,en werd burgemeester van Zeist.

Agnes en Karel Beels waren te St.Moritz. Frank schreef trouw uit Wiesbaden ,waar men sneeuw verwachtte. Ds.van Dijk kreef ƒ 50.000- van Willink van Collen en kocht daarvoor het huis van Aug.Philips naast het Bijbelgenootschap om er studenten in te herbergen.

Vrydag 1 Dec.schreef Constance dat Frank in het begin te veel gelopen had en nu op de canapé lag daar hy weer pijn had.

Zaterdag 9 Dec.wierp de anarchist Vaillant een bom in de Chambre des députés te Parijs,maar gelukkig ontplofte de bom eer zy viel en doodde daardoor niemand,doch verwondde een 50-tal lieden,zowel op de tribune als beneden.

Henk zond my op 5 Dec. een ijzeren bord met Verboden Toegang en een geestig vers.

Lore had veel pijn en schreeuwde het soms uit.

5071 Constance kwam 12 Dec. met Agnesje en Pietje uit Wiesbaden terug. Frank ging by Nepveu logeren en genoot van zyn rust..

Woensdag 20 Dec.ging ik na de zitting op Duinlust logeren. Ik kreeg de kamer van Emma op de 1ste verdieping,maar het huis was zo slecht gebouwd,dat de wind door de reten in de muren heen blies en de lichten heen en weer woeien. De volgende ochtend kwamen Lucas Boreel,van Zuylen en van Pallandt,een zoon van die van Rozendaal,toekomstig eigenaar van Keppel,getrouwd met een Louden,een lelijk bleek mannetje met grote oren,lange neus,ingevallen borst en hoge rug, hoogst onbeduidend. Wy joegen eerst in Duinlust tot en met Duinvliet, en nog in Elswout. Ik kreeg 12 fazanten,3 hazen en 1 snip mee.

Lore had 's nachts zo'n pijn,dat zy de benen uit het bed moest laten hangen.

Donderdag 28 Dec.woonde ik de receptie te Leiden by van Adriani en Marie Gunning,

E I N D E 1 8 9 3

A N N O - 1 8 9 4

5072 In de mist van 28 Dec.'93 waren wel 100 mensen in het water gelopen en ettelijken verdronken,o.a. Juffrouw van der Tak en de palfrenier van Jan van Eeghen.

Frank wees my het kaartje van de weilanden,waar nu de bocht van de Heerengracht is,in 1620 verkocht,o.a.die,welke Adriaan en Willem van Loon voor ƒ 20.000- van Nuyts kochten.

Agnesje kroop overal heen,maar de tanden kwamen nog niet door. Op 6 Januari gaf Lore my hemdsknoopjes,die ik voor manchetknoopjes ruilde.

Op 9 Januari at ik by Constance van Loone Voombergh,die 67 geworden was,met Anna Pauw,Anna en Tane,Henriette Insinger,Frank en Constance,Ernest en Adèle Labouchere,Bylandt en Lou,Aggy en Tuck(Eugène Labouchere),die ook gevraagd was omdat wy anders met ons 13 zouden geweest zyn en Henriette Insinger dit duchtte ! Est-elle sotte !

Te Hilversum stierf J.ter Gouw,de beroemde schrijver over Amsterdam in vroegere eeuwen.

5073 Donderdag 11 Jan. joeg ik met Jan van Renswoude,van Zuylen en Lucas Boreel Duinlust en Elswout binnen de rasters af en schoten wy 73 hazen,5 hennen, 4 hazen en 17 konijnen. Te 2½ had ik een groot ongeluk,want,terwijl ik op een konijn schoot,trof een spreihagel Jan Vogel in de voet,zodat al mijn pleizier verdwenen was. Mijn enig excuus was dat hy niet in de lijn der andere drijvers maar vooruit liep en ik hem niet zien kon. Gelukkig liep het goed af en had hy er niet lang hinder van. De dokter verklaarde dat hy volstrekt geen letsel bekomen had en alleen een blijvend maar volkomen waardeloos aandenken aan my behouden zou. Ik gaf hem een tientje,en toen zeiden de andere drijvers,dat zy daarvoor ook gaarne een hagel zouden krijgen. 't Is nu nog onbegrijpelijk hoe het kon gebeuren,daar ik volstrekt niet in zyn richting schoot. Jaren tevoren liep ik naast Willem Borski,en schoot ik op een haas,die voor my uit liep,en toen ricochetteerde één hagel tegen een boom en trof hem in het gelaat,zonder hem evenwel veel pijn te doen en hy placht dan ook te zeggen,dat hy,die een geweer in handen heeft,met zijn vijand omgaat.

De vader der tuinvrouw,die sinds 35 jaar arbeider by Royaards te Scherpenzeel was,stierf en toen werd terstond het loon,dat slechts ƒ 4.60 in de week bedroeg,ingehouden. Baas Otten schreef er Royaards
5074 over,maar kreeg geen antwoord,en daarom schreef ik hem dat hy,naar ik my verzekerd hield,de weduwe wel in haar huisje zou laten blijven wonen en haar een pensioen geven. De mensen hadden zich van dat hongerloon nooit beddelakens kunnen aanschaffen en geen kast in huis,en de tuinvrouw zeide my dat zy nooit boter op de boterham gehad had, niets dan een gebakken aardappel. En wat durft de schatrijke Royaards my antwoorden? Dat de weduwe geen gebrek leed,dat hy niet gewoon was pensioenen uit te keren,maar haar om mynentwille ƒ 2,- in de week zou geven ! Welk een vruchtbaar terrein voor de socialisten!

In het dolerende kerkje te 's Graveland preekte Bijdemast,vroeger knecht by Piet Six,de éne Zondag zeer ruim,de andere louter over de uitverkiezing. Visser vond het eens prachtig,en dan weer ongehietbaar. Jan Willem werd ouderling.

De grootmoeder van Cornelis,onze koetsier,die 11 Aug.1798 geboren was en dus de leeftijd van 95 bereikt had,ontsliep op 28 Jan. Haar vader was maire van Asperen onder Lodewijk Napoleons regering geweest en zy heugde zich deze gezien te hebben,toen hy te Asperen kwam.

5075 Lore zeide my dat,als ik vóór haar kwam te sterven,zy niet in Bantam wilde blijven,en dat,voor het geval ik President mocht worden, wy naar Amsterdam moesten verhuizen en in een klein huis gaan wonen.

Op 12 Febr. slingerde de anarchist Heury,zoon van een der Heury's die tijdens de Commune een rol speelde,een bom in het Café onder het Hotel Terminus te Parijs,waardoor 20 lieden gewond werden. Hy vluchtte, maar een kellner snelde hem achterna en een agent van politie sprong
5076 van een omnibus en gaf hem een sabelhouw,waarop hy zich omkeerde en enige malen zyn revolver afschoot,waardoor hy een vrouw doodde en de agent verwondde. Eindelijk werd hy gegrepen. Hy zeide Vaillant te hebben willen wreken,die onthoofd was. De agent werd gedecoreerd.

Hoe dikwijls miste ik by het vertalen van Juvenalis Papa om my aan een rijm te helpen of een stoplap te verbeteren. Helaas! poeta nascitur,non fit!

Dinsdag 6 Maart woonde ik weer eens een petit diner by Anna en Tane by. De gasten waren Mevrouw van Eeghen,Adriaan en Mia Oyens, Debora van Eeghen,Frank en Constance,Henrick S.van Lennep,Nancy Luden en Betsy Graafland. Wy hadden eten genoeg,soep,croquettes,vis met roomsaus,ossehaas met doperwten en bonen,vol-au-vent met kip,plat-doux, ham,kalkoen met perziken,tweede plat sucré,pâté de perdreaux,ijs en
5077 dessert !! Ik zat tussen Mevrouw van Eeghen en Mia Oyens. Alle lichten waren ontstoken en de hitte was groot.

Anna van der Vliet zond my 47 konijnen,die ik op het eiland losliet.

Ds.J.Barger te Harlingen werd verliefd op een 20-jarig naaistertje,dat by hem aan huis werkte. Hy wist haar in zijn studeerkamer te lokken,verkrachtte en doodde haar en gaf zich toen by de politie aan. Zyn vrouw was thuis. Ulfers zeide my dat hy als student al half gek was en eerst met een meisje uit een café trouwde,van wie hy scheidde, waarna hy hertrouwde. Vóór de scheiding werd hy als predikant geschorst. Hy werd tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld.

Max werd weer te Hoenderloo beroepen.
De Minister Tak diende een nieuwe Kieswet in,waarby het kiesrecht zeer werd uitgebreid,maar na de aanneming van een amendement van de em.predikant de Meyier met 57 tegen 41 stemmen werd zy ingetrokken.

Generaal Booth logeerde by John Sillem en had als vegetariër veel noten op zijn zang. Hy stond van tafel op,en eiste boven op zijn kamer melk en champignons !!

Max kreeg een brief van kinderen uit Haarlem,die hem verzochten het beroep naar Hoenderloo niet aan te nemen,omdat zy zijn prediking
5078 in de Kinderkerk zo aangenaam vonden.

Op 22 Maart trouwde Mimi Gunning met Dr.Trouw. Waar heeft men groter trouw,Dan tussen man en vrouw ter wereld ooit gevonden?

Max zond my "The last of the Mohicans" van Cooper,een boek dat ik in myn jeugd gelezen had.

Anna Bijleveld zond ons 24 vuurpijlen,12 ouderwetse en 12 gevarieerde,die men in Bussum niet krijgen kon.

Op 23 Maart kwamen Nico en Maria Adriani logeren. Hy is mogal een animal dissentary.(?)
Mauk kreeg de mazelen; A.A.Pélerin werd Off.van Justitie te Almelo. Nico Adriani fotografeerde de coupé met Cornelis op de bok en Prins er voor,Blaak ongetuigd,voorts Miek,Dora en Bader.

Ds.van Dijk brouilleerde zich met zyn schoonzoon Kampstra,omdat
5079 deze hem een naar zijn inzien beledigende brief had geschreven en ontzegde hem zyn huis,en nog in 1904 bleef van Dijk afkerig van een verzoening. Hy stierf ook onverzoend.

Ik las aan Lore voor eerst Campfires and Wigwams van Egerton Young en daarna Ships passing in the night van Mrs.Harwarden,maar dit voldeed ons niet en er komt geen enkele Bijbelse gedachte in voor.

Dinsdag 10 April zeide Caroline my dat Mevrouw van Wyck de vorige dag van een dikke jongen bevallen was en zy nu al 14 dagen zat te wachten en zie! twee dagen later telegrafeerde JW. ons:" Johanna Jacoba 6.30 voorspoedig geboren.C.zeer wel." Hy schreef ons dat hy te 3 uur Dr.Nijhoff gehaald had,maar deze,bewerende dat er nog niets te doen was,weer was vertrokken,zodat JW. hem te 6 uur weer moest halen en het kind er was vóór dat hy kwam.

Ik las Lore "The Greater Glory" van Maarten Maartens voor. Tane ging weer naar Spanje,tot Biarritz reisde Lou Elout met haar mee.

Caroline was zeer wel,zonder pijn of koorts en Baby was rustig en zoog.

Zondag 15 April preekte Gunning te Hilversum over Joh.10:18. Ik
5080 ging hem met Nor,Dora,Cornelia en Mietje horen en myn buurman in de kerk zeide my dat hy 30 jaar tevoren by Gunning had gecatechiseerd en dat Gunning toen vlugger preekte omdat hy toen zyn preken opschreef.

Op 17 April bezocht ik Caroline,die zich in bed verveelde,omdat zy zich zo goed gevoelde.

Ik raadpleegde de Kapitein Dr.M.Straub,off.van gezondheid te Utrecht omtrent myn lorgnet. Hy vond die te zwak en schreef een ander voor. Hy kon aan myn linker oog niets doen,maar myn rechter was goed. Hy vroeg *f* 3,-.

Te Amsterdam werden Anti-Takkianen gekozen,o.a.de Beaufort, Gleichman,Rutgers en Pijnappel.

Op 26 April bracht ik te Utrecht in de Vergadering met de leden van het Gymnasiumfonds voor het eerst een berijmd verslag uit.

Lore kreeg een courant,waarin te lezen stond dat Seiffert op 23 Maart aet. 71 gestorven was en een levensschets met zyn welgelijkend poesbaarden bezicht voorkwam. Lore vermoedde dat haar " quatremainder " de courant gezonden had.

Zaterdag 5 Mei kwam Dr.Jonker Lore zien,die hy sinds 6 maanden zeer verminderd vond,de pols zwakker,de ogen staremde,alle kentekenen
5081 van het einde,dat evenwel nog ver verwijderd kon zijn, Hy verwachtte pneumonie of uitputting en vond het ruggemerg zeer aangedaan. Lore had veel pijn.

Te Luik sprong een bom voor het huis van een geneesheer,die daardoor één oog en de beide benen verloor.

Agnesje kreeg malaria,weshalve Dr.Delprat van oordeel was dat zy wat heilucht moest inademen. Zy had 38 koorts. Ik ging er 8 Mei heen en vond haar spelende in de zaal. Caroline ontving kraamvisites,maar had de koorts. Als kindermeid fungeerde tijdelijk Sophie Lamme Herbschleb,die ook by ons gediend had en nu haar Frans en haar Engels sprak.

Daar de verkiezingen ongunstig voor de Regering waren afgelopen, trad het Ministerie Tak-van Tienhoven af en werden Joan Röell Min.van Buitenl.Zaken;van Houten Binnenl.Z.;Sprenger van Eyk Financiën en van der Kaay Justitie.

Vrijdag 11 Mei kwamen Frank en Constance met Agnesje en Pietje logeren. Agnesje ging,daar de zon scheen,even op de arm van Constance uit en vond alles vreemd,zodat zy eerst te 7½ insliep.De thermometer wees 36.7 en varieerde de volgende dagen tussen 36.4 en 36.9.

Daar Mr.van Valkenburg te Vorden was,moest ik in de zaak van Schaap en Geel,waarin ik zelf rapport moest uitbrengen,presideren. Het feit bestond in het gooien van stenen op het Spui tegen de politie op Tweede Kerstdag,toen de werklozen een optocht hielden door
5082 de Kalverstraat en de passage belemmerden,en op het Spui door een Inspecteur en 20 man gestuit werden. De stenen vlogen volgens een der getuigen als kikkers door de lucht!

Agnesje kreeg 18 Mei weer de koorts,38,maar die daalde daarna tot 37. Misschien had zy de vorige dag by de zandhoop in het Klein Duimpjesbos kou gevat,misschien was het ongestadige weer de oorzaak, want de zon brandde en de wind was ijskoud. De verandering van temperatuur,-want het was 19 Mei opeens koud geworden,50 ° Fahrenheit - schreef men hieraan toe,dat er twee dagen tevoren een bijzon en 's nachts twee bijmanen gezien waren.

Zondag 20 Mei werd Hansje door Ds. Posthumus Meyjes in de Amsterkerk gedoopt.

Henk werd by zijn aftreden als Regent van het Weeshuis niet herbenoemd en de Heer v.d.Meulen werd gekozen. Deze bedankte echter en toen dreigden de Regenten en Regentessen met hun ontslag indien Henk niet herbenoemd werd,

Donderdag 24 Mei kwamen JW.en Caroline met de drie kinderen en Sophie Lamme,oud 19 jaar,logeren.

5083 Op 2 Juni ontving ik het beschrijvingsbillet voor de bedrijfsbelasting,maar daarvan was geen spat te begrijpen. Er kwam een aardige spotprent in de Groene Amsterdammer over uit. In de Bedrijfsbelasting moest ik *f* 121,60 betalen. Overal zat men er mee verlegen. Frank en Heemskerk hadden een billet ontvangen,geadresserd aan de firma Heemskerk,van Lennep en Co! By van Loon en Co wist men er ook geen weg mee. Het was alles de schuld van Klaas Pierson,die de zeep-en zoutaccijns had afgeschaft.
Ik las aan Lore The Golden Dock Mystery voor.

Op 12 Juni at ik by Nor in zyn kamer by Albert Smit. Het was een waar festijn,haringsla,doperwtjes,kalfsoestertjes,nieuwe aardappelen en rijst met perziken. Aan Lore las ik voor " Under the Southern Cross" rather long.

Adolf (Dop) van Lennep vertrok voor zijn kantoor naar Java,zyn vrouw,Elise Sillem,met 2 meisjes en in zwangere toestand achterlatende. Zy beviel op 13 Juli van een derde meisje.

Van Looy weigerde de uitgave van myn berijmde vertaling der verzen van Juvenalis,op grond dat de Heer van Deventer,die myn vertaling moest beoordelen,niet genoeg thuis was in Juvenalis.

5084 Zondag 24 Juni werd Sadi Carnot,President der Franse Republiek door de 22-jarige Italiaan Cesano te Lyon in zyn rijtuig met een dolksteek vermoord,terwijl hy van de Tentoonstelling naar de Schouwburg reed. Het gebeurde te 7½ en te 10½ stierf Carnot. De moordenaar naderde het rijtuig met een papier in de hand,en toen de koetsier stilhield,sprong hy toe. De prefect,die naast Carnot zat,gaf hem zulk een stoot met de vuist,dat hy achterover tuimelde en door de menigte verscheurd zou zijn indien de gendarmes hem niet hadden ontzet.

Nepveu verminderde zyn contributiën voor de Evangelisten Verg. en de Normaalschool te Nymegen van *f* 25- en *f* 20- op *f* 10-.

Woensdag 27 Juni bezocht ik de 82-jarige predikant Hasebroek en vroeg ik hem of hy myn berijmde vertaling van Juvenalis wilde nazien. Hy verklaarde zich hiertoe bereid en verzocht my enige regels van de 1e en 3e Satire voor te lezen,waarna hy zeide verwonderd te zyn dat er geen fouten tegen de caesuur of het rijm in waren en beloofde hy my de 3de Satire na te zien. Hy vertelde my dat hy twee dagen later de byna 80-jarige Beets en de 83-jarige Prof.Brill,zyn zwager, ten eten zou hebben om de 62ste gedenkdag te vieren van zyn eerste ontmoeting met Beets,toen zy te Leiden studeerden. Hasebroek zeide
5085 my dat hy zich amuseerde met het herlezen van Papa's verzen en geschriften,en was nog zo wakker als een hoen. Hy was nog geheel vervuld van Jan Willems voorstel in de Anglicaanse Kerk. Nooit had hy iets gehoord dat daarmee te vergelijken was. Hy dacht toen:" Wat dat worden moest,weet ik niet,maar zeker een buitengewoon prediker." Het waren 's mans eigen woorden.

Veertien dagen later zond hy my de drie Satires terug met een allervriendelijkst briefje,waarby hy my ried ze in het licht te geven. Hier en daar had hy nog een potloodstreepje gezet,waar de klemtoon op een verkeerde lettergreep viel.

By de begrafenis van de President Carnot waren geen bloemen meer te krijgen. Voor één krans vroeg men frs. 4000,-. Casimir Pésier, die in 1847 geboren was,volgde hem op en kreeg een brief,waarin hem geschreven werd dat hy vier dagen na de terechtstelling van Cesario evenals deze zou gedood worden.

Prof. Quack nam afscheid van de studenten met een socialistische toespraak,wat vrij ondankbaar en dwaas was nadat hy aan de Nederl. Bank zyn beurs gespekt had.

In Duitsland verscheen een libel getiteld Caligula,Caesarenwahnsinn door Quidde,om te betogen dat Keizer Wilhelm aan dezelfde bouw-,reis-,spreekmanie en heerszucht leed als Caligula. Het was knap geschreven en met aantekeningen uit de geschiedenis waren de
5086 byzonderheden uit Caligula's leven gestaafd,zodat de Keizer het zich niet had moeten aantrekken,en de vervolging voor de strafrechter des te meer publiciteit aan de brochure gaf en te meer deed uitkomen dat zy volkomen ook op de Keizer van toepassing waren.

Op 10 Juli at ik in Amsterdam met Nor by Cees Hartsen,die erg doof was. De juffrouw van gezelschap had veel te veel geschaft.

Ik las aan Lore Romolo van George Elliot voor. Zy klaagde over pijn in het rechter oog en rechterbeen. Tot dusverre bepaalde het zich tot het linkerbeen.

Prof.Snellen vond Dora's rechteroog goed maar het linker slecht en vroeg of zy hier 's avonds veel naar winkels keek,die door gas verlicht werden. Nota bene in Bantam! Van Zwitserland sprak hy niet.

5087 Aan Lore las ik voor verhalen uit Conan Doyle's Memoirs of Sherlock Holmes en „He that will not when he may" van Mrs.Oliphant, beide zeer amusant.

Voor het Hof stonden terecht Judith Verwey,de maitresse van zekere Brouwer te Zeist,voor wie de socialist Troelstra pleitte,en Jeanne van der Vliet,die zich in de Koekamp met Dirk van Aste al te veel vrijheid veroorloofd had.

Tussen China en Japan brak een oorlog uit.

Hesje s'Jacob engageerde zich met Frans de Kock.

Zaterdag 28 Juli bezochten de Koninginnen de wedren te Bussum. Men

hoopte dat zy over 's Graveland zouden terugrijden,maar dat was niet het geval. Wy liepen allen naar de Grintweg op Jaantje na,die dit afgoderij vond,en zagen de Koninginnen van de renbaan terugrijden.

Frits Egidius stierf in Noorwegen na veel geleden te hebben. Hy was knap en had een edel karakter en deed alles voor zyn vader, wien hy altyd de eer gaf. Arme Emma (van der Vliet),die het al zo naar vond om naar Noorwegen te verhuizen.

Vrijdag 10 Aug. kwamen Frank en Constance met Agnesje en Pietje logeren. Anna Pauw vertaalde het Wilhelmus voor Miss Alcock,excellent English poetry,en JW. vulde het aan met drie stanzas.

5088 Mietje van Hal's zuster,Betje,Luitenant by het Heilsleger,kwam by Visser logeren. Zy zag er uitgehongerd uit en droeg een broche met het borstbeeld van Booth.

Frank woonde te Hilversum een tennismatch by tussen de Hagenaar de Bree en een Engelsman Woulfe,die twee jaar later met Non van Lennep trouwde. (dochter van Christiaan).

De Koninginnen woonden op 23 Aug. de onthulling van de Ruyters standbeeld te Vlissingen by en maakten een rijtoer door Walcheren, waar zy o.a. Vere en Domburg bezochten.

Nor vertrok naar Leipzig om een schaakwedstrijd by te wonen, waar hy tot Meister gepromoveerd werd. Een andere promotie zou hem van meer nut geweest zyn.

In de laatste tijd was het mode geworden om slechts één handschoen voor de linkerhand te bezitten,en,zelfs by mooi weer met omgeslagen broekspijpen te lopen en die niet eens in huis neer te ~~doenx~~ slaan.

Op 28 Aug. spoorde ik met Frank naar Arnhem,waar Nepveu's victoria ons afhaalde. Wy dejeuneerden by hem op Ma Retraite met Louise,Alfred en René. Alfred was er niet mooier op geworden en had een vooruitstekende kaak als Filips II en Alva; René was enorm en had lieve ogen. Te 2 uur reed Nepveu met Frank en my langs de Sterrenberg naar Warnsborn,waar ik sedert myn negende jaar niet geweest was. Wy bezichtigden het huis,dat my ontzettend tegenviel.

5089 Het ligt laag,de kamers beneden zyn laag,de bovenkamers nog lager, de trap is smal en donker,het portaal boven nog donkerder,en de enige goede kamer is die welke Oom Willem Röell met een verandah liet aanbouwen. Rondom het huis is het lief,mooie bomen met een gazon, maar de vijver is klein en het beekje heeft niets te beduiden,want het is zó smal,dat ik er als kind reeds over heen kon stappen. Het landgoed zelf is groot maar lelijk en bestaat enkel uit uitgestrekte bouwlanden en rechte,lange smalle wegen. Wy reden over de Schelmsche weg terug tot de Zyp van de Heer Brantsen,waar wy omkeerden en over Rozendaal en Biljoen terugreden. Rozendaal en Biljoen,waar de bomen gehakt zijn,zag ik ook sinds myn schooltijd niet terug.

Nepveu had een horribele herdershond,die hem zeer bezig hield, maar hem dwong de ramen dicht te houden omdat hy er anders uitsprong. De plaats en moestuin zagen er meer dan slordig uit. Nepveu hield dan ook slechts 2 arbeiders en een tuinbaas,die slechts ƒ 6- loon in de week verdienden. Per boemeltrein reden Frank en ik te 7½ uit Arnhem en eerst te 9 uur kwamen wy te Utrecht,zodat wy slechts 11 minuten hadden om de Oosterspoor te halen. Wy reden in een cab in 8 minuten naar de Biltstraat en vingen er de trein naar Hilversum,

5090 zodat wy te 10½ thuis kwamen,na acht uur tussen de wielen gezeten te hebben.

Warnsborn was te koop. De eigenaar Piek,die het zeven jaar tevoren voor ƒ 253.000- gekocht had,waarvan ƒ 43.000- voor de bomen, moest het om finantieele redenen weer van de hand doen en daarom was het te zien. Een der dochters van Piek was met een zoon van Tobias Asser,Griffier by het Kantongerecht te Schagen,getrouwd. Asser was in de waan dat zyn zoon een schatrijk huwelijk deed,maar dit viel tegen. Ik schreef aan Henriette Clifford om haar te vertellen dat Warnsborn voor het publiek geopend was en zy zeker van verlangen branden zou om het terug te zien,maar zy antwoordde,dat zy daaraan geen behoefte had! Men zeide dat Emile Bijleveld lust had het te kopen.

In Lombok werden in Augustus de Generaal van Ham,14 Officieren en 150 man door de Balinezen vermoord. De Sultan hield Kapitein Lindgreen en 50 man gevangen,maar wilde ze loslaten indien onze troepen zich verwijderden. De onzen versloegen hem en de zoon des Sultans werd gewond. De vijand werd door de artillerie uit Aroen verdreven en trok zich in het gebergte terug. Onzerzijds waren geen verliezen te betreuren. Bij de verraderlijke moord in de nacht van 25 Augustus werd onbegrijpelijkerwijze de Luitenant Valkenburg gespaard,maar een maand later,27 Sept. sneuvelde hy by de verovering van Mataran.

5091 Zondag 26 Aug. deed Johan Gunning zyn intree te Utrecht over Ef.4:6. Na de dienst werd hy brutaal beledigd door een der ouderlingen, omdat hy een goddeloos lied had laten zingen,Gezang 28:4 en 5....

Naby of ver,wy zyn verbonden
Eén Heer en één geloof,één doop enz.....

en omdat Gunning „Rimmestrantsche" nieuwigheden invoerde door Ps.72:11 "Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen enz... staande had laten zingen.

5092 Frank kreeg uit Dusseldorf 4 afdrukken van zegels van drie Keulsche Domheren de Lynepe,Alexander,Johannes en Petrus,en hy was ook in het bezit van een huwelijksbewijs van Eva van Lennep,die Gravin was en familie van de Sayn's Wittgenstein.

Maandag 3 Sept. vierden wy onze 37½ huwelijksdag. Dora en Melle Bader hadden onze photographiën vergroot en Dora had een hond geschilderd,die een eend apporteert: meesterlijk! Miek gaf ons ieder een kopje; Jw,Caroline,Frank en Constance gaven ons waterglazen, Henk en Fanny twee gelardeerde patrijzen,Max en Em een trekpot,het portret van de Koningin in een lijstje en een op hout geschilderde tekst; de dienstboden een moscovische taart en Piet Vogel een roomkaas. Lore gaf my een kistje eau de cologne; Nor zond ons uit Leipzig een Hollands telegram en Agnes schreef ons uit St.Moritz,echter zonder melding te maken van ons feest. Willem Dedel zond drie patrijzen. Lore deelde aan onze vier schoondochters vier van haar braceletten uit. 's Middags kwamen Mien Dedel,Cateau van Lennep en Jetje v.L.-van Hardenbroek ons geluk wensen,terwijl Henk en Frank de heitjes afjoegen,waar Frank één konijn schoot en Henk er 5 miste. Aan het dessert droeg ik mijn vers voor.

De volgende dag moest ik naar Amsterdam en gaf Anna een gil toen ik haar vertelde dat wy 37½ jaar getrouwd waren en dit hadden gevierd.

5093 Ida van Lennep,jongste dochter van Dik en Agnes (Meer en Berg) engageerde zich met Piet Berkhout,zoon van Jan Piet en Bella de Wildt, student te Leiden en eigenaar van Boekenroode. Zyn zuster Bella is de vrouw van Ida's broer Henri Deutz van Lennep,eigenaar van Ipenrode.

Maandag 10 Sept. telegrafeerde Anna uit Doorn:" Louise très malade " à Wildbad. Plus d'espoir" en 's avonds telegrafeerde Anna Elout uit den Haag:" Zondagavond na hartverlamming Mama heengegaan. Willem " is er nu."

Zy was de zesde sinds Lore ziek was en Lore was er jaloers van: Willem,Louky,Maria,Insinger,Elout en nu Louise. Zy was 's ochtends te Wildbad in de kerk geweest en 's avonds evenzeer; teruglopende werd zy benauwd. Adèle haalde een badstoel,waarop Augusta en zy haar in huis droegen,waar zy stierf. Willem Elout werd uit Genève ontboden en besloot het lijk naar den Haag over te brengen,hetgeen Anna en Tane een dwaasheid vonden. Zy was op 16 Mei 1823 geboren en op haar 21ste jaar getrouwd.

Woensdag 12 Sept. vierden van Valkenburg en Caroline Enschedé hun gouden bruiloftsfeest. Beiden leven nu (Oct.1904) nog.

Frank vertrok te 7 uur naar Leeuwarden en nam Dora en Juffr. Bader,die lust hadden in een zeereisje,tot Hoorn mee. Zy kwamen te 10½ 's avonds terug en hadden veel genoten. Van 12 tot 5 waren zy te Hoorn gebleven,waar Frank hun alles gewezen had. Zy brachten een

5094 koek en een ronde kaas mee.Frank bracht een koperen kandelaar uit Hoorn en koeken uit Leeuwarden mee.

Vrijdag 14 Sept. telegrafeerde Max:" Emilie van nacht te 1½ bevallen van een meisje Anna Deborah Louise. Moeder en dochter heel wel. Wij zijn zo gelukkig."

Zaterdag 15 Sept. woonde ik de begrafenis van Louise Elout in den Haag bij. In huis las Ds.Gerth van Wijk Ps.90 en I Thess.4 en sprak uitmuntend met veel tact,zonder te veel op het gevoel te werken, en wij zongen overeenkomstig Louise's verzoek Gezang 96:"Halleluja! eeuwig dank en ere enz.. Op de kist waren drie linten met teksten: "Zalig zyn de doden,die in den Heer sterven...." Hy wandelde met God en God nam hem weg." Aanwezig waren de zusters op Henriette en Lore na,Aggy van Loon,Hendrik met zyn zoons Louis en Ernst,Sam van Eeghen en van Zuylen,Olga en Ada enz... Nepveu was te Interlaken.

Norman behaalde de eerste prijs in het Schaaktournooi te Leipzig, deze prijs bedroeg 200 Mark.

De 68-jarige Piet Saras hertrouwde met de 63-jarige weduwe Hagen, die samen 35 kinderen en kleinkinderen hadden. Hun huwelijksreis bestond in een grote wandeling,die het echtpaar afbeulde.

5095 Door baker Hefti vernam Emilie dat Constance al in December haar bevalling wachtte,maar voor ons werd dit geheim gehouden! Mijn moeder placht te zeggen:" Je portais mes enfants avec fierté!".

Jacqueline Tindal klaagde bitter over het huis van Swaenenburg, dat zo slecht gebouwd is en vochtig was en waar alles aan outward show was opgeofferd. Er was geen zolder,de kamers waren laag en donker en het onderhuis stond vol water,de vloer was er reeds verrot. Tindal had lust om een puist aan het huis te bouwen,maar dit bleek onmogelijk te zijn,de bouworde belette het; aan de voorzijde ging het niet omdat dáár de ingang was,aan de Zuidzijde niet om het terras, aan de Noordzijde niet om de trap,die dan geen licht meer zou hebben, en aan de Oostzijde niet omdat de laan met de hoge bomen het huis dan nog meer zou drukken en donkerder maken. Evenmin kon men de bovenverdieping door een andere doen vervangen,omdat deze in dezelfde stijl moest gebouwd worden als de bel étage en het dus geen verbetering zou wezen.

De Inspecteur der Registratie schreef my dat ik het bedrag van de spaarpot van Dora moest opgeven omdat deze jonger was dan 20. Hy vertelde my dat het Personeel en het recht van successie zouden verhoogd worden omdat er tien millioen nodig was voor nieuwe geweren en munitiewagens.

5096 Op 25 Sept. liep ik met de President naar het geheel gerestaureerde Paleis van Justitie,waar wy de nieuwe kamers van het Gerechtshof bezichtigden en die der Rechtbank. In Ludens kamer hing de kaart met de foto's der leden van de Rechtbank,het O.M. en de Griffie,die wy aan Mr.C.Dedel gegeven hadden toen hy 12½ jaar President geweest was. Hy vond onze tronies natuurlijk te lelijk om ze mee naar huis te nemen.

De baby van Em was heel klein en woog slechts 5½ pond,maar ze had mooie oortjes en veel mooi haar. Ze leek op Maukie.

Gerard van Lennep werd lid van de Gemeenteraad te Haarlem en zeide dat hy voor het behoud van de kermis was,omdat hy er te veel lol gehad had.

De Koninginnen gaven ƒ 25.000- voor het Lombokfonds. In Amsterd. gooiden de straatjongens vitriool tegen de kleren der dames. Een dame kreeg er in het gezicht en werd blind. En die vlegels zyn er niet op verbeterd. In Amsterdam staakten de zetters het werk,zodat Frank zyn memorie niet gedrukt kon krijgen.

Woensdag 3 Oct. spoorde ik naar de Vogelenzang,waar Willem Hartsen my met zyn coupé afhaalde en naar Woestduin bracht. Ik vond daar Christiaan,Louise en Roelof,die die dag 18 jaar geworden was. De volgende dag wandelden wy,Marie,Christiaan,Louise en ik (Willem H. was naar Amsterdam) heel Woestduin door,en trof het my dat ik my de paden beter herinnerde dan Christiaan. Wy liepen tot achter in
5097 de plaats om de darmenlaan op te zoeken,waar het ons in oude tijd amuseerde met de ezelwagen door heen te rijden,omdat wy dan heen en weer en op en neer geschud werden,maar ach! die laan was verdwenen evenals de sweet briars,die er in overvloed groeiden. Wel bestegen wy de witte berg,maar wat daarachter lag was in bollegrond herschapen. Henri Labouchere,die dat gedeelte van Hartsen had gekocht,had het aan Ittersum overgedaan,en deze heeft er bollegrond van gemaakt.

En wat is thans van Woestduin geworden? Een renbaan, waar het volk zyn geld met wedden verliest. 't Is een gruwel!

's Middags liep ik met Christiaan naar de vinkebaan te Zeerust, maar dit verveelde my gauw, zodat ik weer in Woestduin en Leyduin ging wandelen, waar het beeldig was. Wy dineerden op Leyduin met Sophie, Warner en Jetje, Karel en Anna. Zy vertelden my dat Max Zondag zo byzonder mooi gepreekt had.

Vrijdag 5 Oct. bleef Willem Hartsen buiten en na de lectuur vertrok Louise naar Scheveningen, terwijl Christiaan, Hartsen en ik weer Woestduin inwandelden en de seringe-en jasmijnlaantjes terugvonden, waarna wy langs de langwerpige karperkom tot het hek en het huisje liepen, waar oudtijds Zwarte Leen woonde. Christiaan werd moe, en na op een bank te hebben uitgerust keerden wy langzaam huiswaarts.

Christiaan vertelde my dat Non by de moeder van Algernon Woulffe gelogeerd had, maar dat deze haar niet ten huwelijk gevraagd had.

5098 's Middags wandelde ik alleen, besteeg eerst het Grafelijk duin, waar ik in 1850 met Lore gezeten had, liep toen naar de vinkebaan, doch ging die niet binnen, en verder naar het duintje van Arie en door Woestduin terug. Er was veel bloemhout en grote koppels koolduiven. Het diner bestond uit soep, croquettes, coteletten, patrijzen en podding met sherry, Bordeaux, Chateau d'Ygem en champagne, alles ter ere van de twee ooms.

Het huis viel my zeer mee, er zyn overal luiken, zowel boven als beneden en de deuren gaan over de sponning heen, zodat het er nooit tocht, wat Hartsen vooral heerlijk vond. 's Avonds las ik verzen voor, o.a. dat van Papa by Saars huwelijk op 23 Aug. 1850, dat zelfs Willem Hartsen niet kende en Marie terstond overschreef.

Ik was 's middags ook nog met Christiaan op het Manpad geweest, en terwijl hy te 3 uur naar de Vinkebaan reed, liep ik de plaats in, en vond ik de beuk terug, waar Overgrootvader Cornelis van Lennep zyn naam en dien zijner vrouw in 1778 gesneden had. Ik eindigde met een bezoek aan de tuinbaas Kees de Wilde, die ik als jongen gekend had en die nu 62 was en 46 jaar op Manpad gewoond had.

Zaterdag 6 Oct. keerde ik met Willem Hartsen te 9 uur 's ochtends naar Amsterdam terug, waar ik Frank trof, die my naar Bantam vergezelde. Willem Hartsen had drie Hongaarse paardjes, die hem te zamen slechts

5099 *f* 900- gekost hadden.

Buiten vernam ik dat een der vingers van Dr. Jonker moest worden afgezet, omdat er by een operatie infectie in gekomen was en men bloedvergiftiging duchtte.

Frans Blaauw, aan wie Frank en Constance een visite maakten, wees hun een vreemde vogel zonder vleugels uit Nieuw-Zeeland, met veren, op hoge dikke poten, met een lange houten bek, die alleen 's nachts te voorschijn komt, wurmen eet en Kiwi heet.

Dinsdag 9 Oct. kwam de diacones Melanie van Wely, dochter van een Haags geneesheer, by Lore. Cornelia vertrok naar Sluis.

Woensdag 10 October was er geen zitting omdat Kann zijn Joóm Kippúr moest vieren. Willem Hartsen vroeg my of ik de 19de met zyn vader, Lucas Boreel, de Kock en hem Woestduin wilde komen afjagen, maar ter wille van Lore's verjaardag moest ik bedanken, wat my zeer speet, want toen Grootpapa, Oom Henk en de Heer van de Poll de jacht in Woestduin voor *f* 100- van de Heer Pauw huurden, was ik nooit gevraagd om mee te gaan.

Karel Beels was enige dagen in de Kliniek te Utrecht geweest

5100 en leed hevige pijnen. Hy mocht enkel melk drinken. Prof Talsma had de maag uitgepompt, Karel was twee maal flauw gevallen en te zwak om van het bed naar de rustbank gedragen te worden.

Tindal kocht Oud-Bussum.

5101 De verpleging van Lore door Melanie was zeer gebrekkig, daar zy 's middags tot 2¼ uit wandelen ging, een uur wegbleef, daarna tot 4¼ in bed bleef en vervolgens op nieuw uit wandelen ging, zodat Mietje van Hal telkens helpen moest. Gelukkig kwam Cornelia 25 October weer terug.

Henk vertrok naar Zurich om Prof. Forel te raadplegen.

David van der Vliet, een der tweelingen, schoot zich op 31 Oct. in de

5102 zaal van het kantoor van van Loon en Co met een revolver dood; na

een brief aan Emile Bijleveld geschreven te hebben. De arme jongen was mistroostig omdat hy wel voelde nooit verder te komen en altyd veroordeeld te worden om coupons op het nummer te leggen.

Donderdag 1 Nov. stierf Tsaar Alexander II 59 jaar oud. Commissarissen en Directeuren der Deli Maatschappij gaven ƒ 50.000 - voor het Lombokfonds.

Agnesje was sedert ettelijke dagen niet wel en had de koorts, die niet naar chinine luisterde,zodat Dr.Delprat niet geloofde dat het malaria was,maar voor typheuse koorts vreesde. De thermometer wees tussen 39.6 en 40.7. Hrt kindje lag heel stil en huilde soms. Het werd met koud water afgewassen als het lichaam gloeide. Nu en dan nam het wat Spaanse wijn,die Henriette Insinger gezonden had. Er kwam een briefje aan de deur met febris typhoïdes.

Karel Beels verminderde met de dag en de zwakte nam de overhand. Hy werd nog met wit van ei en melk gevoed,maar het baatte niet. Zaterdag 10 Nov. riep Dr.van Geuns Prof.Talma in consult,die meende dat er een abces in de maag was,dat geopereerd moest worden,maar Karel was te zwak en kon niet vervoerd worden. In de nacht van Dinsdag op Woensdag 13/14 November had hy de koorts en was hy wild geweest. Dr. van Geuns had aan Prof. Loebe te Würzburg geschreven. Na
5103 Woensdag was hy niet meer by kennis geweest en op 15 Nov. stierf hy. Max had hem gedurende zyn ziekte trouw bezocht. Hy was slechts 34 jaar geworden.

Op 14 Nov. schreef Frank dat Agnesje weer eens op Dora's tekening gewezen had en geroepen had:" Lolo!",maar Donderdag kreeg zy weer hoge koorts,40.1. Ik reed Vrijdag naar Amsterdam en ging naar boven om het kindje te zien,maar o,wat zag het schatje er ziek uit, met een kleur als was en een rode streep over de linker wang; zere harde pijnlijke lippen. Het haar was afgeknipt. De handjes gloeiden en de ogen waren ingezonken. Nu en dan steunde en kuchte zy. Het was dood melankoliek. Zuster Weissenbruch,die ook Frank had opgepast, verpleegde het schatje.

Zondag 18 Nov. telegrafeerde Frank:" Nacht onrustig.Dokter vindt toestand zeer ernstig,krachten verminderen." Ik spoorde 's avonds naar Amsterdam en liep terstond naar het huis van Frank,waar ik juist Dr.Delprat vond,die als noodschot eiwit met een lepeltje Spaanse wijn voorschreef. De koorts was steeds even hoog en de slaap gedurig gestoord door kuchen en pijn in het lijf.

Maandag 19 Nov. woonde ik de begrafenis van Karel Beels by te Haarlem. Ik vernam in Amsterdam dat in de toestand van Agnesje geen verandering te bespeuren was,en spoorde per trein van 11 uur met Anna,Tane,JW. en Caroline,Norman en Thora van Loon naar Haarlem, waar wy in het huis van Herman Beels ontvangen werden. Aldaar vonden
5104 wy Constance van Loon,de van Bylandts,Hendrik,Sam en Olga,Ernst en Corrie van Loon,Max en Em,Lex en Cor Beels,Christiaan en Ankie Beels. Max sprak naar aanleiding van Jes.40:2 "Alle vlees is als gras enz. een eenvoudig woord ter vertroosting van Agnes. Op het kerkhof stonden velen. Herman Beels sprak een paar woorden en bedankte. Ik spoorde per trein van 3.19 terug en vond Frank aan het Station,die my zeide dat het kleintje een ietsje beter was,daar zy het glas had vast gehouden. De dokter had nu bouillon in ijs voorgeschreven. Mevrouw Sillem had ossemilt aan de voeten geraden. Mevrouw Swellengrebel en Thora vertelde my van kinderen,die zes weken lang aan typhus geleden hadden en toch nog herstelden.

De volgende dag schreef Delprat poeders tegen de diarrhee voor en vond de kleur iets beter. Ook was de nacht een weinig minder onrustig geweest,maar Woensdag 21 Nov. vernam ik dat de poeders niet gebaat hadden en de nacht zéér onrustig geweest was. De dokter had nu grutjes voorgeschreven,die Henriette Labouchere by Ledeboer ging halen. Na de zitting keerde ik naar het huis van Frank terug,waar Henriette Labouchere my zeide dat de toestand ernstiger geworden was en zy het een slecht teken vond dat hy de temperatuur niet meer liet opnemen.

Het kind had nogal veel bouillon genomen,maar des te meer
5105 diarrhee gehad en de grutten geweigerd.

Donderdag 22 Nov,kregen wy buiten te 9½ een telegram van Frank " De Heer heeft vannacht Agnesje tot Zich genomen."

Ik had dit wel gevreesd en vertrok te 12 uur naar Amsterdam, waar ik vernam dat het juist gisteren avond beter ging,daar de temperatuur tot 38.3 gedaald was en Dr.Delprat zó tevreden was,dat hy niet anders dacht of de beterschap was ingetreden. Men ging dus geruster naar bed,maar te 4½ bespeurde de pleegzuster dat het kind snikte en van kleur veranderde. Zy riep Frank,Constance en Pietje; er was verlamming van het hart ontstaan. Frank rende naar de dokter, die terstond kwam,maar het schatje was al opgenomen. Wat hield een ieder van haar! Ik weet niet waarom ik my zo byzonder tot haar aangetrokken gevoelde. Zy was zo endearing! Charles Labouchere,Foef,Max en Em en JW. kwamen. JW. hielp brieven schrijven.

Zaterdag 24 Nov. spoorde ik naar Utrecht waar ik in de Biltstraat de tram tegemoet lopende,het lijkkoetsje tegen kwam,dat even als de kist met tal van kransen en kruizen bedekt was. Op het Slot te Zeist vond ik Charles,zyn 4 zoons,en de 2 dochters. Te 12 uur kwamen Frank,JW. en Pietje van de Rijnspoorweg en te 12½ reden wy naar het kerkhof,waar ik een woord sprak. Te 2½ bracht Bram Frank, Ernst en JW. naar Utrecht terug. Marie Graafland-den Hengst had na-
5106 mens haar dochtertje Annegien ook een krans gezonden. Agnesje was 12 Dec.'92 geboren en dus byna twee jaar geworden.

De volgende dag preekte Daubanton in het Lokaal te Hilversum over de opwekking van de jongeling te Naïn en gaf hy my de preek voor Frank mee omdat hy zo met hem en Constance te doen had. Hy had het kind gedoopt. 's Avonds las ik de preek aan Lore en Miek voor,waarby ook Dora,Bader,Cornelia en Mietje kwamen luisteren,en Lore zeide my later dat zy onbeschrijflijk veel er aan gehad had en haar hart geheel hemelwaarts opgetrokken voelde.

Aan Max werd het Directeurschap van het Diaconessenhuis te Haarlem aangeboden.

Frank won het proces van de Korenwegers tegen de Staat voor de Hooge Raad. Hy had er maanden aan gewerkt.

Vrijdag 7 Dec. reed ik te 5 uur naar Christiaan en Louise,die hun zilveren bruiloft vierden. De Commissarissen der Cultuurmij hadden
5107 een beeld van David met de voet op Goliaths hoofd in brons gegeven, JW.en Caroline een presenteerblad en cuivre poli,Henk en Fanny een zilveren schotel voor sardines,Max en Em een beschilderd tafeltje, Frank en Constance een beeldje voorstellende een fluitende straatjongen. Aan tafel zat ik tussen Saar en Hansje Röell. Toasten van Hartsen, Roelof,Piet Blom en Willem Hartsen,terwijl Henrick S.van Lennep en ik onze verzen voordroegen.

Henk en Fanny huurden een huis in de Parklaan te Haarlem voor ƒ 750,- van Mevrouw Reesink.

Dr.Straub werd Hoogleraar te Amsterdam en de Markies Ferd.de Lesseps stierf.

Henriette Insinger zeide my dat zy myn berijmd Verslag van het Gymnasiumfonds gelezen had,maar dat het haar niet mogelijk was iets te geven. Arme millionair!

Donderdag 20 Dec. werden wy verblijd door een telegram van Frank: " Willem Frederik heden te 11 uur voorspoedig geboren.Alles goed." Welk een zegen! De volgende dag ging ik ze geluk wensen en vond ik Constance te bed met de rozen op de wangen. Zy had goed geslapen,
5108 mocht alles eten en was perfect wel. Wilfried vond ik een lelijk rotje met een dikke neus,rode,bebloede mond,maar bruin haar. Henkie wilde terstond Franks baby zien en liep 's ochtends altyd het eerst naar
O Hans!! zyn zusje,dat weer allerzoets was,en dit ook was als zy alleen gelaten werd.

De Keizer van Duitsland zond aan onze Koningin een copie van het portret van Willem de Zwijger op 25-jarige leeftijd,dat te Cassel is.

In 1894 betaalden wy aan belastingen ƒ 3578,56,dat was 12.8% van ons inkomen. Aan polderlasten ƒ 149.16; Grondlasten voor Bantam 137,88; idem voor de Overbossen 135,65; idem voor Bussum 2,45 en voor 's Graveland 0,14. Incometax Hilversum 306,22; idem Amsterdam 1105.-;Personeel Hilversum 333,03; idem Amsterdam 256,48; Zeedijkslasten 43,98; Vermogensbelasting 987,-; Bedrijfsbelasting 121,60.

E I N D E 1 8 9 4

5109 Op 1 Januari kreeg Nor op zijn kantoor ƒ 200,- en nam mijn broer Willem de Neufville tot associé in zijn steenkolenzaak in de plaats van Parker,die overleden was. Dit was een zeer ongelukkige keus.

Nadat ik mijn vers voor Christiaans zilveren bruiloft had voorgelezen vroeg Nor of die Lardner werkelijk zo bijzonder was!! Hoe kwam die jongen toch aan die fatale geest van twijfel en oppositie?

Dora tekende voor Constance van Loon een stier en voor Aggy een vos. In Amsterdam vernam ik dat Cees Hartsen ernstig ziek was.

Donderdag 10 Jan. zegende Bronsveld het huwelijk in van Alfred Labouchere en Amelie Blanckenhage.

Mietje van Hals zuster Betje kwam van Hoorn,daar zy naar Zeist verplaatst was. Oliphant had haar verboden by ketters als wy waren te overnachten,maar ik overreedde haar te blijven daar zy slaap had en honger.

Lore zeide my dat zy elke avond verwonderd was van nog in leven te zijn,en vroeg hoe lang dit nog moest duren,daar zy zich telkens duizelig en raar gevoelde en Cornelia haar met alles moest helpen,
5110 zelfs met het openen ener lade. En nog 4½ jaar heeft de lieve ziel geduld moeten hebben.

Op 16 Jan bezocht ik Eveline Hulsman.(Dochter van Cees Hartsen) Zy was twee dagen by haar vader,die aan een aandoening van de blaas leed,te bed lag,helder van hoofd,doch zwak maar zonder koorts. Hy had reeds zyn verlangen te kennen gegeven my te zien,maar was nu te moe omdat van Heemstra,de Burgemeester van Driebergen,hem al bezocht had. Overdag werd hy door Zuster Snel van het Witte Kruis verpleegd, en 's nachts waakte de knecht.

Constance zeide my dat Wilfried er minder ongelukkig uitzag, rustiger was en in gewicht toenam.

Donderdag 17 Jan. had ik vergadering van het Gymnasiumfonds en theologiseerde ik even met Willem Gunning,die nota bene,toen ik des Heilands woorden aanhaalde:" Zy trouwen niet en worden niet ten huwelijk gegeven,want zy kunnen niet meer sterven," de authenticiteit dier woorden durfde betwijfelen.

Casimir Périer nam zyn ontslag als President der Franse Republiek en Felix Faure werd in zyn plaats gekozen met 430 van de 801 stemmen. Brisson,de President der Kamer,en candidaat der radicalen en socialisten,had er 361. Faure's dochter heet Lucie,en werd daarom altyd Lucifer genoemd.

5111 De Proc.Generaal Celli te Milaan werd door een anarchist op zijn parket vermoord. Hy sprong op hem toe en sneed hem met een mes de hals af,zodat hy terstond de geest gaf.

Dinsdag 22 Jan. werd ik door Cees Hartsen ontvangen,die byzonder goed gestemd was en diep besef van zonde had,zodat hy gedurig uitriep: " O God wees my zondaar genadig." Hy vroeg my of ik heus dacht dat er ook voor hem vergeving was,wat ik natuurlijk bevestigend beantwoordde. Daarna maakte ik kraamvisite by Constance in het huis harer ouders, waar zy ook bevallen was.

Clara Waller,seconde fille de Hein Waller et de Sophie Witsen Elias,qui habitaient le Heemsteê près de Jutphaas,s'était jetée dans les bras de leur domestique Wertwein,qui est joli garçon et dont elle faisait le portrait,et était devenue enceinte.

Dinsdag 29 Jan. ging ik naar de receptie van Hesje s'Jacob en Frans de Kock. De Commissarissen der Ned.Stoomboot My hadden zilveren trommeltjes gegeven,vader s'Jacob een pendule en Thora van Loon had
5112 een beeldig schut beschilderd met poppetjes in het costuum van Lodewijk XV.

David schreef my dat hy de portretten van Christiaan en Louise niet had ontvangen,ofschoon hy er om gevraagd had,maar wel dat van Saar,die hy zó verouderd vond dat hy haar niet zou herkend hebben. Hy vroeg my het vers van Henrick S.van Lennep voor Christiaans zilveren bruiloft. Het mijne had hy ontvangen.

Tane leende my de autobiographie van Dr.N.Mc Leod,die veel te uitvoerig is en allerlei intieme byzonderheden en ontboezemingen bevat, die niet geschikt zyn om gedrukt te worden. " I received much,very " much kindness from the van Loons at the Hague!". Hy meent Amsterdam.

Vrijdag 1 Febr. bezocht Dora Prof. Snellen,die tevreden was en andere middelen voorschreef en er geen bezwaar in zag dat zy in de wind liep,maar het minder wenselijk vond dat zy met Nor de Siegfried
5/13 van Wagner ging zien. Ik las aan Lore Jane Eyre van Currer Bell (Charlotte Brontë) voor,dat zeer onderhoudend is.

Op 2 Febr. stierf Chris Pauw van Wieldrecht. Hy was ni fallor in 1817 geboren en bijna 40 jaar met Anna Voombergh getrouwd geweest. In de Haarl.Courant stond:" Heden overleed tot onze diepe droefheid " de Heer Jhr.Ridder Pauw van Wieldrecht." en deze advertentie was ondertekend Dr. Pauw van Wieldrecht geb.Voombergh! Het was dus een dwaze annonce. Constance vertelde my dat Pauw nog deze winter elke avond in de opera zat en het bericht in de Haarl.Courant dat hy veel van muziek hield in alle couranten was overgenomen.

Dinsdag 5 Febr. bezocht ik weer Cees Hartsen,die even tevoren was opgestaan en my toescheen zeer vermagerd te zijn. Hy prees my de gedichten van zyn schoonzoon Hulsman aan.

Bram Willets weduwe,Louise Holthuizen,stierf,omringd door al haar katten.

In 's Graveland stak de 18-jarige de Klis zekere van Doorn dood uit nijd dat deze zich van een ijsbaton had meester gemaakt.

Lore was zó vermagerd dat ik haar ringen moest laten vernauwen. Dinsdag 12 Febr.at ik by Frank en Constance en vond ik dat Wilfried
5/14 dik geworden was en er veel liever uitzag. Aan Lore las ik Shirley voor,ook een roman van Charlotte Brontë.

Henkie begon aardig zyn best te doen om Frans te praten. JW. collecteerde voor het Bijbelgenootschap en had reeds *f* 800- 's jaars ingezameld. Mina van Eys weigerde hem te ontvangen,maar de Burgemeester Meinesz tekende in voor *f* 25,- 's jaars.

Dinsdag 19 Febr. trachtte ik Cees Hartsen te zien,maar Eveline zeide my dat hy te zwak was om my te ontvangen en min of meer in de war was.

Ds.Hasebroek zeide my dat hy de Satire (Overdaad aan tafel) uitnemend geslaagd vond.

In plaats van Mijntje Winthorst huurden wy tegen 1 Mei de 13-jarige Johanna Hoffman als dagmeisje.

Zondag 24 Febr. woonde ik 's middags de doop van Willem Frederik door Ds.Hogerzeil in de N.Z.Kapel by. Hy sprak lang over de 8ste Zondag (de Drieëenheid). Is er een God,wie is God en wat hebt gy aan God? Ik hield het kind ten doop.

Dinsdag 26 Febr. kon Cees Hartsen my ontvangen. Ik vond hem zeer vermagerd en verzwakt; hy gebruikte byna geen voedsel meer en verliet het bed niet. Hy klaagde dat zyn pleegzuster modern en ruw was.
waar uitlaten worden!
Zondagavond 3 Maart brandde het huis van Sam van Limburg Stirum in het Florapark te Haarlem af.
5/15 Dinsdag 5 Maart vond ik Cees Hartsen weer verminderd en sprak hy nog moeilijker.

Frank kreeg 701 stemmen voor de Raad van de 2950. Aan Lore las ik Doreen voor van Edna Lyall.

Vrijdag 8 Maart was er by ons 's avonds feest op het ijs met lampions en kaarsen in de vorm van een W door Cornelia gemaakt. Dora, Cornelia en Mietje van Hal hadden witte blouses aangetrokken opdat Lore ze zou kunnen zien. De maan scheen helder alsof het dag was en er was geen wind.

Saar en Jet Hartsen hadden aan het Hof gegeten en de Koningin, naast wie Jet zat,had zo verstandig gepraat en veel liefhebberij in geologie.

Op Zondag 10 Maart overleed mijn oude vriend en medeminnaar Cornelis Hartsen. Op 23 Aug. zou hy 65 jaar geworden zijn. Eveline telegrafeerde my:" Myn vader na een droevige nacht heden morgen overleden." Dinsdag ging ik naar het sterfhuis en toonde Eveline my het lijk. Hy was niets veranderd en geleek op zijn moeder.

Daarna moest ik weer eens aan een petit diner deelnemen by Anna en Tane,met Mevrouw van Eeghen,Debora,Hendrik van Loon,Willem van Loon
5/16 en Thora en Frank en Constance. Soep,pasteitjes,stokvis,lamsbout, erwtjes,worteltjes,kippen,plat doux,weer kippen,meringues en dessert!!!

Woensdag 13 Maart stierf de advocaat D.van Eck,oud 78,op wie Papa het grappige vers gemaakt had:" Al schiet van Eck somtijds met spek."

Die dag woonde ik de begrafenis by van Cees Hartsen. In het sterfhuis vond ik Willem en Hansje Röell,del Court,Fred.v.d.Poll en diens zoon Willem,Charles v.d.Poll uit Haarlem,Jacob van Reenen,een lelijk oud man met een kaal hoofd en bril,myn zwager Hartsen met Willem en Marie,Reijnvaan,van Wellesteyn,van Riemsdijk en Louis Janssens,die zich herinnerde dat zyn moeder hem uit Woestduin,waar zy toen logeerde, een man te paard naar Noorthey zond omdat zy ongerust was,daar hy vergeten had tijding te zenden; nu een afgeleefde totteraar,wiens gekke weduwe tegenover ons woonde,toen wy in 1901 in den Haag by Juffrouw ten Cate en pension waren.

Kostschool

In huis waren Hulsman en Eveline,Augusta Hartsen then Bergh en de Juffrouw,die 16 jaar het huishouden bestierd had. Ds. Barger hield een uitmuntende lijkdienst. Wy reden naar Zorgvlied,een lange rit. Op het kerkhof sprak Fred.van de Poll heel mal,daar hy uitweidde over Cees' muzikaal talent en zelfs welke stukken hy speelde,waarna Hulsman galmend antwoordde. Zwager Hartsen was uit zijn humeur,omdat v.d.Poll
5117 hem de pas had afgesneden en hy had willen spreken. Van de Bibens was er niemand en ik miste ook Hendrik,wiens gevoel geheel verstompt scheen.

Ds. Hasebroek zond aan Eveline een brief,waarin hy Vondels gedicht op J.P.Sweelinck,organist der Oude Kerk aanhaalde,die in 1540 te Deventer geboren en in 1621 overleden was:

Op 16 Maart stierf Margriet Corver Hooft. Zy was 77 jaar geworden. Haar broer Jan Reinout was 6 jaar vroeger ook op 16 Maart gestorven en het geslacht der Corver Hoofts was met hem uitgestorven. Aan Constance Witsen Elias had Margriet verteld dat zy van lieverlede schatrijk geworden was. Piet Six vertelde my dat Margriet acht ton had nagelaten en dat zyn zwager Jan Willem d'Ablaing het meest erfde. Aan 14 staken vermaakte zy elk ƒ 30.000-,aan de tuinbaas ƒ 12,-,aan de koetsier ƒ 8.- in de week en aan ieder arbeider ƒ 50,- voor eens. Gooilust,dat zy aan Louise Blaauw-Six vermaakte,is 200 bunders groot.

Dinsdag 19 Maart vernam ik by JW. en Caroline dat Maarten niet wel was,aan hoofdpijn leed en niet at. Hansje was altyd zoet. Dr.Del-
5118 prat wist niet wat het worden moest,misschien influenza,misschien febris typhoïdes of hersenziekte. Caroline telegrafeerde om Marianne Gunning en dacht er over om Henkie en Hansje by Frank en Constance te billetteren. Maandag 25 Maart schreef Caroline dat de voornacht rustig geweest was,maar dat hy byna geen voedsel nam. Met een touchant stemmetje had hy gevraagd:" Mama,ben je heel dicht by me?" en hy vond het rustig als men de hand op zijn voorhoofd legde.Caroline hoopte dat de Heer hem zacht tot Zich nemen zou als er geen uitzicht op beterschap was. De volgende dag ging ik naar Amsterdam en vernam ik dat de nacht onrustig geweest was,maar dat hy nog wat eiwit nam. Delprat twijfelde nog of het wel hersenziekte was. Het kind was zeer vermagerd. Een dolerende zuster verpleegde hem.

Vrijdag 29 Maart ontsliep hy even voor 8½ uur. De vorige dag was hy onrustig en dof,maar de pols niet zwakker. Voedsel had hy echter niet willen nemen,niets dan 1 theekopje melk met wat eiwit in 12 uur. Deze ochtend was hy van 4 uur af buiten kennis geweest en na 5½ had hy in een stuip gelegen.

Maandag 1 April werd hy op de nieuwe Oosterbegraafplaats te Watergraafsmeer begraven. Vóór de begrafenis las Johan Gunning Psalm 23 en deed een gebed. JW.,Caroline,Frank en Constance,Emilie en van Rossem reden mee,Agnes reed er op eigen gelegenheid heen. Ik herinner my
5119 niet waarom ik de begrafenis niet bywoonde. Zo hadden wy nu in 6 jaar al vijf kleinkinderen verloren,Carolientje,Cunera,Alfred,Agnes en Maarten.

Henriette Insinger ging drie dagen in bed liggen na haar schoonzusters te logeren gehad te hebben.

Generaal Booth hield een triomfale intocht in Amsterdam. Een comité had zich gevormd,aan het hoofd waarvan de Jood A.C.Wertheim zich geplaatst had, Overal,zelfs op de trams,stond aangeplakt:" Welkom aan de generaal!",wat men voor de Koninginnen niet over had. Al de mannen en vrouwen en maagden van het Leger moesten in Amsterdam zyn om hem te ontvangen. Hy hield een grote meeting in 'tPaleis v.Volksvlijt,welke A.C.Wertheim presideerde!

De Kolonel Schoch,die te Naarden in garnizoen lag,doch in Bussum woonde en aldaar ouderling was,onderhield Ds.de Bel over zijn traagheid in het doen van kranken- en huisbezoek en in het houden van catechisaties,en dit nam de Bel zó kwalijk,dat de Heer Schoch als ouderling bedankte.

Op 2 April at ik by Henk en Fanny voor het eerst in hun nieuwe huis in de Parklaan 69,dat veel beter is dan Villa Bijhout,al was het maar om de gemakkelijke trap,de verandah en de tuin. Max Cloëtta logeerde by hen tot herstel van gezondheid. Hy ging al te 9 uur naar bed en at zonder honger. Hy sprak heel knap over Lore's toestand en geloofde dat het verdikken (of verslikken?) de long zou aandoen en een longontsteking ten gevolge hebben.

5/20 Willem Nepveu deed doctoraal na 10 jaar gestudeerd te hebben. Hy was al 28 jaar.

Op 5 April beviel Nine Six van haar vierde zoon,die Pieter Jacob gedoopt werd; van dat P.J.S. zal de jongen verdriet hebben. (?)

Te Bussum werd de 12-jarige Jansje Meinders door de dienstbode Henriette Momber en haar vrijer Coelman met de embrasse van een gordijn gewurgd. De Rechtbank veroordeelde hen tot levenslange gevangenisstraf.

Op Beerschoten stierf onder het kleden plotseling Jan Steengracht, oud 38 jaar. Hy was een goeie lobbes,maar een lomp stuk vlees met zwarte tanden en oliedom,en hoe hy ooit de beeldige Kitty Schimmelpenninck had durven vragen en kunnen bekomen is my een raadsel.

5/21 Zondag 14 April maakte ik kennis met Algernon Woulffe,die mager en zwart is en met een afschuwelijk cockney's accent Engels spreekt. " I gow this waay!". Hy was beroemd als tennisspeler en trouwde met Non, dochter van Christiaan.

Frank maakte kennis met Warner D,van Lennep,die in Perzië woont en een afstammeling is van Joan,zoon van Warner en Sara van Halmael, welke Joan in 1698 het huis op de Herengracht by het Koningsplein kocht. Warner sprak Engels.

China en Japan sloten vrede. Japan kreeg Formosa en het veroverde land en te zamen verenigden zy zich om de inmenging der Westerse machten te weren. China moest 20 millioen taëls of *f.* 726 millioen oorlogschatting betalen.

Prof. Veth stierf aetate 80. In 1847 hield ik 's ochtends te 8 uur in een donker onderkamertje op de Leidse Gracht by hem college in de
5/22 logica,waarvan ik geen jota begreep. Hy was getrouwd met Juffrouw Büchler,die er lief uitzag en wier zuster de vrouw was van Prof. van Geuns, die een impediment of speech had en even onduidelijk en verward college gaf in de gerechtelijke geneeskunde. Wat zag die Prof.Veth er mager, bleek en afgemat uit als hy uit zijn bed in de collegekamer kwam. Later werd hy hoogleraar te Leiden en schreef hy veel over Java.

Rothschild c.s. kochten de petroleum op,zodat die 18 cent de kan kostte,vroeger 4 cent.

De vice-admiraal de Casembroot stierf en werd in alle eenvoud begraven. De Keizer van Duitsland zond von Usedom (?) om een krans op de kist te leggen.

Lore liet zich nu en dan in haar rolstoel voorttrekken door Juno en Hector,welke Dora mende.

Gedurende het verblijf der Koninginnen in Amsterdam verspreidden de Socialisten weer enige vuile blaadjes.

JW. schreef een blaadje,dat niet vuil was en Zaaiing en Oogst heette en berichten over de Bijbelverspreiding bevatte,welke uit de Verslagen der Colporteurs en de brieven van Adriani en Maria uit Posso op Celebes getrokken waren.

5/23 In Amsterdam zag ik de Koninginnen voorbijrijden,die van Carré kwamen,een lange stoet,eerst de Hoofdcommissaris van politie Steenkamp, daarna de Burgemeester Meinesz,een voorrijder,een rijtuig met Willem Röell en andere kamerheren,het rijtuig met 4 paarden,waarin H.H.M.M. gezeten waren,en eindelijk drie rytuigen met het gevolg.

Ik dineerde by Agnes met Anna en Constance,Henk en Fanny. Dezen gingen naar de raoût,Henk als Majoor der rustende schutterij,en Fanny in een gele japon van Henriette Insinger. Ik was ook genodigd en petit costume,maar ging niet. De raoût werd door wel 1000 heren bezocht,maar door slechts 50 dames,o.a.door Adèle Labouchere,Thora van Loon,Hesje de Kock.

Henkie had ontzettende gilbuien,en beweerde dat er een slang in zyn bed was. Hansje werd wakker door zyn gillen en Juffrouw Krop sloot geen oog.

Donderdag 25 April droeg ik myn Verslag in de vergadering van het Gymnasiumfonds voor,het tweede dat berijmd was.
De Koninginnen vertrokken naar Engeland.

Hansje Röell deelde ons het engagement mede van Betsy met Eric Wrangel af Lindenberg. Betsy Graafland had de mond vol van dit engagement en van brei.

De Wallers die na het gebeurde met Clara naar Brussel vertrokken waren,verkochten hun huis op de Herengracht by de Leidse straat voor ƒ 49.000- aan T.Scholten Buma.

René Nepveu ging te Lausanne op een christelijke school,waar nooit in de Bijbel werd gelezen. Een vreemd soort van christendom!

Frank kwam in het bezit van een kwitantie van het jaar 1563,waarby de thesaurier van B...?... by Utrecht aan Anthonius van Lennep de ontvangst meldt van een Carolusgulden voor de onkosten van het Concilie van Trente.

Constance van Loon en Agnes deden de Kroon in de Duvelshoek over aan de Ned.Herv.Kerk als wijkgebouw voor Hogerzeil.

Woensdag 8 Mei kreeg ik een telegram uit Weenen luidende:" Ihr Bruder David liegt in agonie; katastrophe bevorstehend. get.Baumann." En 's avonds te 9 uur telegrafeerde Saar my dat hy overleden was en zyn dochter Lizzie naar Weenen zou vertrekken. David was op 8 Januari 68 geworden. Ik schreef aan Kee,die te Wiesbaden was. Christiaan was te Elster.

Marie Baumann schreef dat David plotseling een verlamming had gekregen. Hy was nog vol plannen,maar de vrees bestond voor algehele blindheid en kanker in de tong. Hy had beschikt dat de begrafenis eenvoudig moest wezen en dat de familieBijbel aan my moest gezonden worden. David had my dikwijls over zyn secretaris geschreven,en ik was in de waan dat deze een man was en eerst nu bleek hy my een vrouw te zijn. Lizzie kwam Donderdagmiddag te 5 uur te Weenen aan en vertrok reeds Vrijdag na de begrafenis. Zy had David niet eens meer gezien en dacht niet te rouwen. Allermelankoliekst.

Dinsdag 14 Mei ging ik na de zitting,waar een meisje van 15 jaar terechtstond,dat met een 21-jarige jongen leefde,myn broer Willem met zijn 61ste jaar feliciteren en spoorde ik daarna naar de Vogelenzang, van waar ik in Willem Hartsens dogcar naar Woestduin reed. Saar logeerde er en was zeer vrolijk en entrain. De volgende ochtend regende het, maar dit belette my niet in de plaats te gaan wandelen.

Te 12 uur kwamen Max en Em met Mauk en Lou uit Haarlem en te 12½ kwam Hartsen uit den Haag. Wy maakten na de middag een grote wandeling en ontvingen de visites van Anna Boreel-Barnaart,Louise van der Vliet en Olga Wüste-von Gotz,die ik in de 30 jaren,gedurende welke ik haar niet gezien had,weinig veranderd vond. Hartsen was zeer vermoeiend, daar hy doof was en alles liet herhalen.

's Avonds ontving ik een brief van Kee met verzoek om terstond te Wiesbaden te komen ten einde haar raad te geven. Die brief was in de hoogste mate vulgar en vol invectives tegen David,alsof hy een oplichter,Schwindler en leugenaar geweest was. Zy had alle reden om hem van overspel te beschuldigen,maar niet van hetgeen zy hem aanwreef.

's Middags was Willem Hartsen uit Amsterdam teruggekomen met van Nagell,een academievriend,die hy na zijn studententijd niet had teruggezien. Ik vond hem een verlopen vent,drinker,speler en vloeker. Wy aten met Hans van Lennep,Lucas en Anna Boreel,Ds.Gerth van Wijk en diens vrouw. Na het eten geneerde van Nagell zich niet in presentie van Hartsen,Gerth van Wijk en my enige staaltjes van zyn onzedelijkheid en van zyn dobbelen te vertellen toen hy aan de Academie was,o.a. hoe hy eens ƒ 4.000- met dobbelen verloren hebbende,zonder zoveel op zak te hebben, die van zyn vader kreeg om de schuld af te betalen,maar opnieuw aan het spelen ging en ze opnieuw verloor. Ik geloof dat hy Burgemeester van Lochem was en zyn dochter met van Lynden van Sandenburg getrouwd is.

Myn naamgenoot Maurits v.L. engageerde zich met Jonkvr.van Haeften. Hy is de jongste zoon van Dik en Agnes van Lennep (Meer en Berg)

Jan Willem werd gekozen tot Lid van het Centraal Comité voor het Seminarie te Depok; Frank was al lid.

Ik bezocht JW. en Caroline in hun nieuwe huis op de Leidse Gracht, dat een fatsoenlijke woning was met een ruime zaal en een zegen na het krot der Walkarts,dat nog *f* 1000- huur deed.

Ik had een brief geschreven aan Prof.Valeton Jr.te Utrecht om hem te bedanken voor zyn mooie studie over 's Heren verzoeking in de
5127 woestijn en myn blijdschap uit te drukken dat hy de echtheid van Deuteronomium niet in twijfel trok,en daarop antwoordde hy my:" In het feit dat de Heer Zich tegenover Satan op Deuteronomium beroept zie ik geen bewijs voor de echtheid van dat boek,daar Hy eenvoudig uit de Schrift citeert als Gods Woord."

Hoe dit boek Gods Woord kan zyn als het niet echt en pour le besoin de la cause vervaardigd is,begrijp ik niet. Ik schreef dit aan de Hoogleraar onder bijvoeging dat ik niet verlangde verder met hem te corresponderen.

Daar Hartsen naar Kissingen ging en bereid was Kee te Wiesbaden te bezoeken,antwoordde ik haar dat ik niet kon komen en zy maar aan hem raad moest vragen.

Ik had M.Baumanns brief beantwoord en die aan de Heer B. geadresseerd,daar ik toen nog niet wist dat het een vrouw was,maar toen Willem my gezegd had dat zy een Oostenrijks Zimmermädchen uit het Amstel-Hotel was,die David daar ontmoet en naar Wenen meegenomen had,schreef ik haar in antwoord op een tweede brief om my te vragen in Weenen te komen, dat ik weigerde my met haar zaken in te laten. David had haar een jaargeld vermaakt.Lizzie zeide my later dat zy een beeldschone vrouw was en haar vader met voorbeeldeloze liefde en toewijding had verpleegd. Ware Kee maar een ander mens geweest dan zou het nooit gebeurd zyn.

5128 Daar wy besloten hadden Cornelis te houden,vergunden wy hem te trouwen en gaven wy hem en Mietje Fontani op 17 Mei 's avonds een feest. Tot de gasten behoorden de tuinbaas,Klaas Krijnen en hun vrouwen,Piet Saras,Vrouw Hoffman,Visser en zyn dochter Christine en Chris Vree. Zy verzamelden zich in de strijkkamer,die vol lampions hing. Eerst zeiden Juffrouw Bader,Miek,Dora,Cornelia en Mietje van Hal verzen op,allen verkleed. Juffrouw Bader en Dora als Italiaanse en Zwitserse,Miek als Hindelopense,Cornelia en Mietje als Zeeuwse boerinnen. De verzen hadden zy allen te zamen gefabriceerd. Vooraf was een welkomstgroet gezongen,daarna speelden Dora en Bader piano.

Het souper bestond uit broodjes,galantine,tulbanden,taart,wijn, limonade en koffie. Dirk van Dokkum diende en Jaantje bleef in de keuken,daar zy het een werelds zundig feest vond. Chris Vree zat naast Cornelia,ofschoon hy haar nog niet gevraagd had. Daartoe had hy nog geen gelegenheid gehad,want hy had haar nooit alleen te spreken kunnen krijgen omdat Mietje van Hal haar als haar schaduw volgde. Wilde Cornelia 's avonds een boodschap in het dorp doen,dan ging Mietje mee. Enige dagen na het feest ging Mietje naar Sluis en toen nam Chris de gelegenheid waar om,nu de jaloerse dwarskijkster weg was,Cornelia te vragen.

De Nederl.Bank deelde slechts *f* 69,- uit,in het vorig jaar *f* 89.
5129 Zondag 19 Mei preekte Gunning te Bussum over Rom.6:3-11."Weet gy niet dat zovelen gy in Chr.Jezus gedoopt zijt,gy in Zyn dood gedoopt zyt?" Een ongelovig man leeft eerst en sterft daarna,een gelovig man sterft en leeft eerst daarna. Het was voortreffelijk. Gunning lunchte by ons.

Lagerwey schreef my een brief vol jeremiades uit Heidelberg. (afrika) Eerst brak de schroef van de boot,hetgeen 10 dagen oponthoud gaf in de baai van Dakar,eerst 8 Jan.stapten zy te Kaapstad aan wal na een zeereis van 32 dagen. Op 12 Jan.kwamen zy te Pretoria,alwaar zy evenals te Heidelberg vier weken in hotels moesten logeren omdat hun goed nog niet gekomen was,waardoor het reisgeld geheel was uitgeput. Toen de bagage eindelijk kwam waren de voornaamste stukken gebroken. De vooruitzichten waren niet schitterend daar alles heel duur was en de streek onveilig. Hy moest dikwijls van huis om de buitengemeenten te bezoeken,en het reizen was gevaarlijk door de slechte wegen en hoge rivieren.

Wilfried was rose en dik en altyd zoet. Soms sliep hy elf uur achtereen.

Voor Maartens effect had JW. ƒ 24,- of 6% successie moeten betalen.
Op Hemelvaartsdag kwam de jonge Boele,met wie Nor op het kantoor was,
5/30 en vertelde hy my al aardig van de twee scholen,die hy op het eiland
Wight bezocht had,en waar hy niets had geleerd buiten Engels spreken,
boksen,cricket en football. Thans oefende hy zich in het roeien. Zyn
vader had een jacht,waarmede hy de Zuiderzee bevoer. De jongen bewon-
derde zeer het door Otto Stegenga vervaardigde schuitje. Zyn stopwoord
was " verbazend!".

Max woonde op 24 Mei de inzegening by van de zendeling Muller te
Rotterdam en sprak de rede uit. Men schatte het getal toehoorders op
2500 à 3000.

Die dag trouwden Cornelis en Mietje te Noordeloos en de volgende
middag kwamen zy op Bantam terug.

De bazar voor het Diaconessenhuis te Haarlem bracht + ƒ 6.000- op.
Men hoopte op ƒ 8.000-.

Ik bespeurde tot mijn schrik dat ik sinds Mei '92 geen dividend
had ontvangen op de twee aandelen Ned.Bank,op het aandeel Rente Cassa
en het aandeel Arbeiderswoningen,welke Lore van haar broer Willem ont-
vangen had. Vijf dagen lang zocht ik er naar. Ik informeerde by van
Loon & Co,by Hendrik en by de Notaris Pollones of een hunner ze misschien
5/31 nog had,maar het was alles tevergeefs. Eindelijk de zesde dag vond ik
ze in mijn gesloten kastje onder schrijfpapier verstopt terug. My fault,
I am afraid,is to think too little of the money,not too much - which
is perhaps as great a mistake the other way.

Max legde aan de baas en de arbeiders de regenboog uit,de grootte
en lichtsterkte der zon en der vaste sterren. Klaas zeide te weten dat
de regenboog nog een schijnsel is van de zondvloed,maar toen Max zeide
dat er ook aan de andere zijde der aarde mensen wonen,antwoordde hy:
" Dat geloof ik niet,want als ik graaf krijg ik water."

Op Zondag 2 Juni dejeuneerde ik by Saar. Hartsen was weer enig:
" Qui est Melle Bader? Je ne crois pas que je l'aie jamais vue."
Overigens was hy geweldig slecht gehumeurd en moest de Regering,vooral
Jan Röell,de Minister van Buitenl.Zaken en zelfs de Regentes het ont-
gelden.

Op 6 Juni reed ik met Ds.van den Brink naar Westerveld,waar Frans
Blaauw ons rondgeleidde en zyn dieren wees,struisvogels,faisanten,
5/32 hondjes uit de prairiën,kangaroes,ganzen,eenden,casuarissen,duiven,
ibissen,nachtvogels en vogels,die by het opgaan der zon schreeuwen,
voorts zyn vreemde planten,gewassen,bloemen,waterplanten,papyrus,Japan-
sche eiken,Nijlriet,kalmias,latifoliae enz.enz. Te 12¼ hoopte ik dat
hy ons te dejeuneren zou geven,maar dit was mis en daarom wandelden
wy naar Bantam terug. Ds.v.d.Brink ving een snoek van 12 pond en nam
die mee.

Te Amsterdam werd Generaal Vetter ingehuldigd.
Dinsdag 11 Juni was ik Rapporteur in de zaak van Coelman en Henriette
Momber,die de 12-jarige Jansje Meinders hadden gewurgd om te kunnen
stelen. Coelman was soldaat te Naarden en de vrijer van H.Momber.
Deze was met het kind naar het Station te Bussum gewandeld en had in
het huiswaarts keren Coelman ontmoet,die mee gelopen was. Thuis komende
stelde hy voor het een en ander weg te nemen en uit vrees dat het kind
het bemerken zou,doodde hy haar. De ouders waren van huis.

Het proces-verbaal der terechtzitting van de Rechtbank telde 288
bladz. en het vonnis 122. Het was mijn gewoonte niet de stukken voor
te lezen gelijk de andere leden deden,daar dit te lang ophield,maar
ik bestudeerde ze goed en deelde daaruit mede wat het voornaamste was.
Dat voorlezen was ook onzinnig,daar de leden de stukken gelezen hadden.
5/33 Coelman bekende nu voor het eerst het opzet om te doden gehad te hebben,
maar de meid bleef alles ontkennen. Op ten Noort requireerde vrijspraak
van de meid,wat ons allen vreemd in de oren klonk,daar de Rechtbank
ook haar tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld had. Later bleek
ons dat Op ten Noort de meid herhaaldelijk in de cellulaire gevangenis
bezocht had en geheel door haar charmes betoverd was. Vogel en ik waren
de enigen,die voor bekrachtiging van het vonnis stemden,de andere leden
waren al te blij om zich met Op ten Noort te kunnen verenigen.

Wilfried werd 12 Juni gevaccineerd. Hy was suikerzoet en kwam
fameus aan.

Het dubbele huis van de weduwe Insinger (by de Borski's bekend onder de naam van Tante Hyena) bracht slechts *f* 52.500- op,de stal op de Keizersgracht *f* 14.100- en de twee percelen naast de stal *f* 15.900-.

Lore kon niet slapen van angst dat Nor zich door van Dockum zou laten verleiden om Rooms te worden.

Caroline vroeg ons of wy de 15-jarige Bertus Bens konden herbergen, daar zyn moeder na een ernstige ziekte in Canton te Baarn verpleegd werd en men dáár geen jongens meer opnam. Ik antwoordde toestemmend. Hy bleek een ongelukkig verdraaid mannetje te zijn.

5134 Jan Six vertelde my dat de overgrootmoeder van Margriet Corver de laatste Juffrouw Corver was,en schatrijk. Toen de Heer Hooft,een Amsterdams aristocraat,haar ten huwelijk vroeg,stemde haar vader,die molenaar aan de Zaan was,daarin toe onder voorwaarde dat de eventueel te krijgen kinderen de naam van Corver zouden aannemen en dus Corver Hooft heten. Dit werd goedgevonden,het huwelijk werd gesloten en daaruit werd één zoon geboren,Margriet's grootvader. Als weduwe hertrouwde zy met de Heer Hoeufft van Velzen,by wie zy op nieuw één zoon kreeg. Aan deze zoon liet zy haar buitenverblijf Watervliet te Velzen na,en uit nijd bouwde haar eerste zoon,Gerrit Corver Hooft,die met de rijke Margaretha Straalman,vrouwe van Ruwiel in 1769 te Westbroek getrouwd was,Gooilust geheel naar het model van dat Watervliet van zyn stiefbroeder Hoeufft.

De zuster van Margaretha Straalman,Cornelia,trouwde 1768 met H.M. van Weede en werd Lore's overgrootmoeder. Zy stierf 1832,oud 81 jaar.

Woensdag 19 Juni stond voor het Hof in appel een getrouwde vrouw van 40 jaar,wier man sinds lang een kwaal had,terecht,omdat zy zich met een ander in de duinen vergeten had. Vijf vissers betrapten haar. De vrouw had er horribel schande van,daar zy al een dochter van 20 jaar had.

5135 Maurits en Louis gingen over naar 5 A. Dit schreef ons Emilie, maar zonder er by te zeggen wat 5 A betekende.

Woensdag 3 Juli woonde ik het Zendingsfeest in Leyduin by,waar wy Roos,van Mels,de tuinbaas,Cornelia en Mietje van Hal ook hadden heengezonden. Van Wijk hield de openingsrede en haalde Grootpapa's Duinzang aan. Ook hoorde ik Kruyt,zendeling te Modjowarno,Vermeer, Heldring en van Noort. Leyduin was prachtig,vol rozen en begonia's, en de beek was vol. Ik bracht Bronsveld en diens beeldschone schoondochter,Ds.Laan en diens familie by de waterval en wees de moestuin aan baas Otten. Cornelia en Mietje dejeuneerden in de tent; ik liep de gehele plaats nog eens door en keerde eerst te 6½ naar Woestduin terug,waar ik met Willem en Marie Hartsen at en,na nog van 8½ tot 9 5136 gewandeld te hebben,tot Donderdag bleef logeren.

Donderdag wandelde ik na het ontbijt in Leyduin,waar ik Ds.Hogerzeil,die er gelogeerd had,en Henrick ontmoette. Zy vertelden my dat er 5000 mensen met de feesttreinen gekomen waren en 3000 op andere wijze. De boer Hulsebos had 18 paarden gestald en *f* 9,- verdiend. Er waren weinig aanzienlijken geweest,zelfs niet uit de naaste omgeving,hetgeen al zeer weinig belangstelling in de zending bewijst. Ik abonneerde my op 5 exemplaren van de Lichtstralen op het Gebied der Zending.

Lore had het moeilijk gehad zonder Cornelia.
In den Haag werden medailles uitgereikt aan de strijders van Lombok.

Toon Rendorp stierf. Hy had Dinsdag nog aangezeten aan het diner dat de Prov.Staten in het Brongebouw aan de Commissaris der Koningin gaven,maar Vrijdag een beroerte gekregen. Een en ander vernam ik van Piet Hartsen,en daarna schreef ik een condoleantiebrief aan de weduwe, maar enige dagen later zeide haar zwager Martens,met wie ik te Utrecht vergaderde,my dat Rendorp niet overleden was en beter werd. Nu kwam er nog een tweede dwaasheid by,die ik onwillig begaan had. In de tent op het Zendingsfeest had ik naast een dame gezeten,die ik voor Mevrouw Rendorp hield,en in myn brief had ik o.a.gezegd dat ik toen weinig 5137 vermoed had haar drie dagen later in diepe rouw gehuld te weten,en nu zeide Martens my dat het niet de vrouw van Rendorp geweest was,maar haar ongetrouwde zuster d'Escury. Intussen was ik niet de enige geweest, die aan Rendorps dood geloofd had,want zyn vrouw ontving ettelijke condoleantievisites en de Comm.der Kon. Schorer had zelf verteld dat Rendorp overleden was. Ook Piet Hartsen had aan Mevrouw geschreven.

Vrijdag 12 Juli vertrokken JW. en Caroline naar Putten om dennelucht in te ademen.

Cornelia vertrok de 13de naar Sluis en schreef vandaar een brief van 8 bladz.aan Juffrouw Bader,waarin enige Franse woorden,die zy geleerd had. Daar Lore liever geen pleegzuster had omdat deze zoveel noten op haar zang hadden,nam Mietje van Hal de functiën van Cornelia waar,maar Lore klaagde dat zy haar pijn deed en ruwer handen had.

De predikanten,die in het Lokaal optraden,gaven my in de regel hun preken mee,om aan Lore voor te lezen.

Max vergezelde Tane,Agnes en Deborah van Eeghen naar Keswick om er de meetingd by te wonen.

Caroline schreef dat JW. wel was en zelfs tot het Uddelermeer had gewandeld.

5/38

Max maakte te Keswick kennis met Andrew Murray en Ds. Harry Guinness, en had een toer per coach langs het meer gereden (Duwentwater),voorts een open air meeting op een eilandje bygewoond,waar zendelingen ieder 10 minuten spraken.

Maandag 29 Juli spoorde ik naar Putten,waar ik in het Familiehotel der weduwe Schimmel JW. en Caroline met hun tweetal en Betje vond; voorts Mevrouw Gunning,Arnolda,Mannie en Bertus van Wijk. Het pension bedroeg *f* 2.50 voor wolwassenen en *f* 1.-voor kinderen daags. Myn bed was goed,maar er was noch kast noch latafel,en JW. en Caroline hadden die evenmin. Wy wandelden vóór en na het eten. JW. maakte elke dag grote wandelingen,ofschoon Dr.Delprat het verboden had,met dit gevolg dat hy 's nachts hoestte. Henkie was niets aangekomen,zag geel,at zonder honger en gilde soms nog in bed. Hansje viel achterover,zodat zy geheel wit werd.

Ik had al zo lang verlangd Frits van Pallandt en zyn possessie te zien,dat ik er Dinsdag te 10¼ met Mevrouw Gunning,JW.,Caroline,Arnolda en de jongetjes in een break heenreed. Gelukkig vond ik Frits thuis, die my,terwijl de anderen wegreden,by zijn vrouw bracht. Deze vond het grappig dat ik haar man by zijn voornaam noemde. Zy was oud,geel en jichtig,maar de bezitting behoort haar toe,want zy is schatrijk.

5/39

Zy was de dochter van de Heer van Goltstein van Oldenaller,wiens zoon er evenals zy zo bruin uitzag als een mulat.

Wat my het meest trof was de overvloed van bloemen,zowel binnen als buitenshuis. Het enorm grote huis was één bloementempel,want tegen alle muren groeiden ze aan. Wy liepen de plaats door,waar lopend water en een grote vijver is met een schiereiland,dat ook in een bloementafreel is herschapen. Wy beklommen een toren en bezichtigden de oranjerie, waarna Frits de ontelbare eenden,duiven,kippen en faisanten lokte. By de stal lagen twee Ulmerdoggen. Frits hield slechts 4 paarden en had een timmerman en een jager,maar de jacht leverde niet veel op,daar er verbazend gestroopt werd.

Na het dejeuner bracht Frits my buiten de plaats en naar de boerderij,waar een jong boerinnetje met een lief gezicht en een zuigeling ons ontving. De boer,volgens Mevrouw van Pallandt haar mans rechterhand, was al 70,maar was voor 6 jaar met het piepjonge vrouwtje getrouwd, die hem nu al 5 spruiten geschonken had. In het veld werkte een man, die land in huur had en Frits landheer noemde,de andere lieden noemden hem Baron. De bezitting onder Putten is zeer uitgestrekt en onder Schoonderbeek behoren nog 50 H.A.er ook toe.

5/40

Frits heeft een Weeshuis te Putten en een Rustoord voor Utrechtse diaconessen in de plaats,die hy allen van levensmiddelen voorziet. Evenzo zendt hy vlees,spek,ham,groente enz.naar Ermelo,en dit verklaart de menigte koeien,varkens,schapen en gevogelte,die hy houdt. Hy is in ware zin een edel-man. Hy vroeg my te blijven eten,maar dit weigerde ik,omdat ik nog van JW. en Caroline's gezelschap wilde genieten en te 4½ liet hy my naar het Hotel terugbrengen,vanwaar ik de volgende dag per trein van 2¼ naar Bantam terugkeerde. Vader Gunning was te Grossgermain,waar hy zaagde en maaide.

?

De Duitse dame,die op Vanenburg logeerde,ried my haar een gedragen halsdoek of handschoen van Lore te sturen,welke zy dan te Dresden zou geven aan een man,die daaruit de diagnose wist op te bouwen en de geneesmiddelen voor te schrijven. Ofschoon Lore noch ik er heil van verwachtten,had zy er niet tegen,en zond ik een halsdoek,die zy toen droeg.

Tien dagen later kreeg ik die uit Dresden terug van E.M.Gössel,met de disgnose,die hierop neerkwam dat er Knochenfett in de ruggewervels ontbrak en Lore daarom 's ochtends en 's avonds een kop bouill on moest drinken. Ik herinner my niet meer wat het gekost heeft,maar wel dat zy het vet niet kon verdragen,daar de bouillon uit een mergpijp getrokken werd en er een dikke laag vet op zat. Cornelia zeide echter dat het wel baatte.

5141 Karel van Lennep werd Directeur van de Amsterdamsche Liquidatiekas. Henk en Fanny gingen met Mevrouw en Max Cloëtta by Teekman te Zandvoort logeren.

Max genoot te Keswick vooral van de Bijbellezingen van Wilkinson, die altyd op het gebed de duizenden ponden sterling voor zyn werk ontving,die hy nodig had,soms 5000 tegelijk,en die reeds duizende Nieuwe Testamenten,in het Hebreeuws vertaald,onder de Joden verspreid had.

Beppie van Lennep-Backer stierf te Maarssen na een 10-jarig huwelijk,één zoon van 8 jaar nalatende. (Dit is Kees.)

In de Haarl.Courant stond dat Toon Rendorp overleden was en deze keer was het de waarheid.

Maandag 12 Aug.woonde ik 's avonds op Rose-Villa by het Station Driebergen ten huize van de dames Insinger een samenkomst met de Evangelisten by. Ik trof er 25 aan met de Heren Schimmelpenninck,Knottnerus, de Bas,Louis Nepveu,Ds.Nahuys,van Zuylen, John Sillem,en Swellengrebel.
5142 Wy praatten in een onderkamer tot 9 uur en werden daarna verzocht boven te komen,waar Schimmelpenninck,Nahuys en Knottnerus het woord voerden en wy tweemaal zongen. De volgende dag zou het avondmaal gevierd worden, maar ik had zitting en moest dus 's avonds naar Amsterdam.

Vrijdag 16 Aug. bracht de Raadsheer Vogel met zyn oudste twee zoons Philippe en Nicolaas en zyn tweede dochter Jeannette,een beauté, de dag by ons door. Deze vond alles verrukkelijk. Wy wandelden de gehele dag en 's avonds ging de jeugd roeien.

Jaap Eden won op schaatsen en op zijn wiel,o.a.te Keulen; Kiewin van Lennep won te Scheveningen op de tennisbaan,de Hollandse roeiers te Cambridge en de Hollandse zangers in België.

Maandag 2 Sept. kwamen de Heer en Mevrouw Heinrich Mitteler Scheidt met hun twee kinderen Hans en Maria,oud 8 en 6 jaar,van Zandvoort. Heinrich was verrukt van weer bomen te zien en alles was wundervoll, herrlich,reizend en nett. De kinderen voeren im Nachen en reden met de honden. Allen vertrokken te 4 uur naar Kleef.

5143 In Amsterdam kregen de socialisten slaag van de Oranjeklanten en liet Reens zyn huis door <u>acht</u> agenten bewaken.

De redacteur van het Socialistisch blad Vorwärts werd gevangen genomen wegens beledigende artikelen over de Sedandag en Keizer Wilhelm.

Wilfried,die by zyn geboorte 6 pond woog,woog nu op 11 Sept. 17½ pond. Prof.Snellen ried Dora aan Dr.Zwaardemaker voor haar oren te raadplegen.

Zondag 15 Sept. waren Henk en Fanny 12½ jaar getrouwd,doch zy vierden dit eerst de volgende dag. Ik reed te 4 uur naar Haarlem,waar ik vernam dat Constance van 1½ tot 2½ by het bruidspaar geweest was,en dat er de vorige dag 46 visites geweest waren. Zy hadden mooie cadeaux gekregen,o.a.van Hendrik een easy-chair en ƒ 300,-,van Anna en Tane een zilveren taartmes,van Agnes bonbonlepeltjes,van Christiaan een trumeau met Delftsch ingelegd,van Mevrouw Cloëtta en Max een servies en een antieke lepel,van Max en Em een door haar beschilderd schut,van JW. en Caroline een tafeltje,van Frank en Constance twee prachtige platen (Staubbach en de hut van Tell),van Dr.Bijlefeld,van Meeteren,George Everwijn Lange en vier ongetrouwde heren bloemenmanden,van het werkvolk
5144 der Duinwatermy idem,van de Enschede's een messebak en van ons een lamp. Wy zaten met ons 14 aan tafel. Ik droeg eerst myn vers voor,daarna spraken Max,Max Cloëtta,Frank,JW. en Henk. Aan het dessert kwamen Mauk, Louis en Karel,die als jager,Zwitser en werman van de waterleiding verkleed waren,versjes opzeggen. Henk had een broche en een ring aan Fanny gegeven en Fanny aan Henk een photographietoestel.

Ik keerde te 10¼ naar Amsterdam terug met Sam van Eeghen,die my vertelde dat het voorstel van Amsterdam om de Duinwatermy over te nemen voor 12 millioen te weeg zou brengen dat de aandelen 35% en de obligaties 75% waard werden.

5145 Henriette Schoch,het rozenknopje volgens de moeder,engageerde zich met L.Stuart Roussel. Zy was Majoor van het Heilsleger te Zurich,hy idem te Parijs.

Daar de Heer Smidt van Gelder,die ons huis gekocht had,last had van maagpijn en te Velzen was gaan wonen,stond het huis te huur of te koop en ging ik het nog eens zien, In het salon was het raam door een veel breder vervangen en daarachter een serre gebouwd,waardoor de kamer nog donkerder geworden was. In de gang was een nieuwe tochtdeur en op het dak een lichtraam,op de treden der trap nieuwe belegstukken,fraaier leuning en een lift van het onderhuis naar de provisiekast.

Op Donderdag 26 Sept. zegende Hogerzeil te 's Graveland het huwelijk in van Betsy Röell en Eric Wrangel. Frank en Constance woonden het by evenals de bruiloft,waar ik ook aanzat. Er waren 75 gasten. De menus waren voorzien van tekeningen van Bootee,voorstellende lieden
5146 die op reis gaan. Ik maakte kennis met Toon Röell,tweede zoon van Willem en Anna Collot d'Escury,en zyn aanstaande Anna Adriana de Vos van Steenwijk. Zy trouwden 20 Nov.'95,hy werd Burgemeester van Leeuwarden en in 1904 Burgemeester van Arnhem. Slechts één kind werd hun op 3 Nov.'96 te Zwolle geboren,een meisje,die echter reeds op 2 Juli 1900 stierf.

Later nog een zoon en veel later nog een dochter.

Zondag 6 Oct. dejeuneerde ik,na Ds.Vermeer in het Lokaal te hebben horen preken,by Saar,zonder Hartsen,die te bed lag en Dinsdag vernam ik van Christiaan te Amsterdam dat Hartsen de vorige dag,na een brief aan de Heer van Pallandt,lid van de Gemeenteraad te 's Hage geschreven te hebben,een beroerte gehad had en dit zich 's avonds had herhaald. Hy had Vrijdag by Ada Blom gegeten en Zaterdag met Harmen Vos gejaagd en met hem 9 patrijzen geschoten. Zyn linker arm was verlamd. De eerste nacht was een Roomse pleegzuster by hem geweest,maar deze werd vervangen door Juffrouw Kapteyn van het Witte Kruis.

Toen ik Woensdag by Saar kwam,lag hy buiten kennis en ijlde hy steeds. In de nacht van Donderdag 10 op Vrijdag 11 October stierf hy, oud 72 jaar.

5147 Miek,Constance,Frank en ik reden Vrijdag 11 Oct. naar Bouwzicht, waar wy Saar,Heemskerk en diens vrouw Lydia vonden. Sinds Dinsdag was Hartsen buiten kennis gebleven. Jet was in den Haag om te zien of dáár misschien nog een beschikking lag. Willem en Maria waren in Hartsens kamer met Christiaan bezig een lijst te maken van de personen aan wie brieven gezonden moesten worden. Terwijl wy er waren kwam er een telegram van Koningin Emma om haar deelneming te betuigen. Zondag zeide Saar my dat er 800 Holl.brieven verzonden waren en ettelijke Franse. Saar wilde Bouwzicht niet houden en in den Haag,in een kleiner huis gaan wonen.

Dinsdag 15 Oct. reed ik met Miek,Constance en Frank naar het Sterfhuis,waar zich een aantal mensen verenigden,Christiaan en Louise met hun kinderen,Piet Hartsen en Nellesteyn met hun vrouwen,Henk,Max,Louis Janssens,Henrick.S.v.L.,Hulsman,Heemskerk en Lydia met de drie kleinkinderen,Lizzie,Piet en Jacob Bierens de Haan,de Heer Swarth,Directeur der Kweekschool,Tindal enz. Wy schaarden ons rondom de kist,waarop een palm lag van Lizzie,en 4 kransen van de Commissarissen,de Directeur, de Kwekelingen en de Oud-kwekelingen van de Kweekschool. Max las Ps.90 voor,hield een korte toespraak en eindigde met gebed. Het was voor
5148 Max geen gemakkelijke taak,omdat Hartsen geen sympathiek persoon was.

Wy liepen allen,ook de dames (Saar en Louise bleven thuis) achter het lijk naar het kerkhof,waar de jongens van de Kweekschool de kist naar de groeve droegen. Aldaar spraken de oudminister Havelaar,Tindal namens de Kweekschool en Jacob de Haan als neef en associé. Er was een schandelijk gedrang,gejoel en gefluit. Na de begrafenis kwamen onderscheiden heren Saar condoleren.

Woensdag 16 Oct. promoveerde Willem Nepveu te Utrecht op stellingen en Vrijdag pleitte Frank de zaak der Korenwegers in revisie tegen de Staat voor de Hooge Raad tegen Thorbecke. De conclusie van de Adv.Gen. Patijn was gunstig.

Saar was verwonderd dat Hartsen niets aan zyn petekind Kees Heemskerk had vermaakt,niet eens een souvenir en geen enkel legaat behalve het portret van zyn grootmoeder aan het Rijksmuseum.

Hovy en de Savornin Lohman namen hun ontslag,de een als Directeur, de ander als Hoogleraar der Vrije Universiteit.

Jan Six kreeg le Grand Prix de l'Institut voor zyn geschriften over munten.

Henk photografeerde my met Wilfried op schoot.

Dinsdag 29 Oct. at ik by Max met Andrew Murray,predikant te Wellington en diens vrouw. Hy studeerde tot 1848 te Utrecht met 4 andere Kapenaars.
5149 Hy was nu 67 maar zag er uit als een man van 80. Te 8 uur kwamen de predikanten Barbas,Knottenbelt,Mouton,Swaan en Veen uit Haarlem,Hulsman uit Zandvoort,Barger uit Bloemendaal,Kuylman uit Heemstede,Gerth van Wijk uit Bennebroek,Geerling uit Medemblik en Loggers uit Velsen. Murray sprak over het doel der samenkomsten te Keswick,namelijk om Gods kinderen te doen beseffen dat zy niet genoeg van Gods vaderliefde genieten.

De volgende middag hoorde ik hem in de Broederkerk preken over de nederigheid van de Heer Jezus naar aanleiding van Filip.2:5-10, en 's avonds preekte hy in de stampvolle Janskerk over Gal.5:25.

Frederik van Bylandt deelde my mede dat twee zijner zoons van Noorthey waren weggezonden omdat zy op een Zondag met twee andere kwajongens Smit en Boreel per rijwiel waren uitgereden en een nacht in Amsterdam hadden doorgebracht.

5150 Zaterdag 9 Nov. gingen Dora en Juffr.Bader by Henriette Insinger op de Wildbaan logeren,waar zy ieder een geparfumeerde slaap- en kleedkamer kregen.

Smidt van Gelder verkocht het van ons voor *f* 34.000- gekochte huis voor *f* 47.000- aan een Bank.

P.C.Tijssen,vroeger bediende by zyn vader,banketbakker te Haarlem, daarna reiziger voor banketbakkers en voor de chocolaatfabriek van Middendorp & Co,later gestudeerd hebbende voor godsdienstonderwijzer en als zodanig toegelaten,kwam zich by my aanmelden met het verzoek om Evangelist te worden. His outward appearance was not pleasant but he seemed well informed. Hy las echter slecht en stotend uit de Bijbel voor en sprak Here als Herre uit. Max beval hem aan.

Chris Vree en Cornelia vroegen de toestemming hunner ouders,Mietje van Hal was woedend van jaloezie en Jaantje vond het zondig om geëngageerd te zijn. Van dat ogenblik had Cornelia geen leven meer in huis, Mietje verbitterde het op allerlei wijzen,schold haar uit,weigerde haar te helpen en trachtte haar zelfs eenmaal te wurgen. Lore en ik bleven er onkundig van want Cornelia beklaagde zich by ons nooit. Meermalen schreef zy er haar ouders over,en wilde zy ons verlaten,maar de liefde voor Lore hield haar terug,en de ouders rieden haar de boosheden van Mietje met lijdzaamheid te verdragen.

5151 Op 14 Nov. verhing zich Mr.F.F.Karseboom,Off.van Justitie te Alkmaar. Hy leed aan vlagen van zwaarmoedigheid en had een grote achterstand van werk. Hy liet een weduwe met drie kinderen na,van wie de oudste 16 jaar was.

Henrick.S.van Lennep zond my *f* 25,- voor het Gymnasiumfonds met een vers naar aanleiding van myn berijmd Verslag.

Cornelia's vader kwam by ons om met haar over Chris Vree te spreken en met dezen kennis te maken. Hy wees ons een brief van Chris,die zo slordig was,dat hy niet begreep hoe Chris die had durven zenden. Voorts vond hy het verschil in leeftijd te groot,daar Cornelia al 23 en Chris eerst 19 was en weigerde hy dus zyn toestemming te geven, ook al omdat Chris slechts *f* 6,- in de week verdiende en nog in militaire dienst moest. Hy hoopte dat het dan wel zou uitslijten,maar voor 't geval hy zag dat Cornelia er onder leed,zou hy zyn toestemming geven.

Ik las Murray's uitlegging van de Brief aan de Hebreën voor,maar die viel ons geweldig tegen. Om die brief te verstaan moet men een Delitzsch of een la Saussaye wezen. Murray verklaart niet maar geeft met andere woorden de tekst terug en vervalt gedurig in herhalingen. Van
5150 a het verband tussen Schepping en Verlossing en van de eeuwige mensheid des Heren scheen hy nooit gehoord te hebben.

In Rotterdam werd een tienjarig zoontje van de Heer Hoogstede vermoord op dezelfde wijze als voor 11 jaren het jongetje Boogaart door de Jong,die zyn straf al had uitgezeten. De vader Hoogstede had een brief gekregen van iemand die schreef dat hy het uit wraak had gedaan. *f* 1000- beloning werden uitgeloofd aan hem,die de dader aanwees.

5151 Kees Jantzen vertrok met de Noorderzon na alles verspeeld te hebben. Zyn vrouw ging by haar zuster Adèle van Weede inwonen, en Simons werd tot curator over de onbeheerde inboedel benoemd.

Jo van de Poll engageerde zich met de Graaf van Rechteren Limpurg. Zy was een dochter van Jacob van de Poll en de zuster van Mevrouw van Vollenhoven, Schaepmans vriendin.

Prof. Willem Gunning, de chemicus, onderzocht de homeopathische globules merkuur en bevond dat die hoegenaamd geen merkuur bevatten, enkel suiker en water!

De noorderlaan in Schaep en Burgh werd door Willem Dedel gehakt, wat hem berouwen zou, daar zy een prachtige dekking tegen het Noorden gaf.

Maandag 16 Dec. bezocht Dora Prof. Snellen, die tevreden was en zeide dat zy eerst over twee maanden behoefde terug te komen. Daarna begaf zy zich naar Dr. Zwaardemaker, die zeide dat het trommelvlies niet
5152 gelaedeerd, maar het kanaal ontstoken was en zy om de twee dagen moest behandeld worden.

Hansje had de waterpokjes. Wilfried was ook ziek geweest maar gelukkig beter en altyd zoet.

Ik kreeg een kwasterige brief van W. Gorter & Co, die my een portret en autobiographie vroegen voor hun tijdschrift "De Zonneschijn". Dat was een speculatie op de ijdelheid, en ik bedankte natuurlijk om daaraan mee te doen, maar velen lieten zich vangen o.a. Karel van Hardenbroek, du Tour, Schimmelpenninck van Nijenbeek, Verspijck, Mollerus, Lely, Laurillard, Tindal enz.

De Staten Generaal besloten *f* 25.000- voor de Oud Strijders te geven, terwijl slechts *f* 20.000- op de begroting was uitgetrokken. Dit deed iedereen pleizier, niet het minst Henk.

Chr. Vree werd voor de Nat. Militie goedgekeurd, maar zyn ogen moesten in Maart opnieuw onderzocht worden.

Henkie nam zyn eerste fröbelles met de kinderen van Dr. Delprat en trachtte Frans aan de keukenmeid te leren.

Op 27 Dec. vernietigde de Hooge Raad in revisie het arrest van 1894 in zake de Korenwegers tot grote teleurstelling van Frank. De
5153 Hooge Raad maakte daardoor een bespottelijk figuur. Zeven leden hadden het vorige arrest gewezen, dat nu door diezelfde leden plus vier vernietigd werd. De President Kist wilde het niet uitspreken, omdat het in strijd met zyn opinie gewezen was, en Coninck Lieftinck zijn antagonist, had dit arrest gesteld. De kosten bedroegen *f* 900,-. Ik had zó gehoopt dat deze bittere teleurstelling aan Frank bespaard ware en de Heer hem voor al de moeite, welke hy zich gegeven had, zou beloond en een vrolijk Oudejaar geschonken hebben.

Vrijdag 26 Dec. stierf David Cornelis van Lennep (bijgenaamd Kees Holderdebolder, omdat hy mank liep) te Harmelen in de ouderdom van 77 jaar. Zyn grootvader Aernout werd 27 Nov. 1718 geboren en stierf 26 Oct. 1791, dus 104 jaar vroeger.

Dit jaar verzocht Anna van der Vliet my niet om aan de drijfjachten deel te nemen, misschien omdat ik aan de Tindals visites maakte
X en op Swaenenburg joeg.

Oudejaarsavond vertoonde Max in Bamtam zyn sciopticon, waar alle bewoners en arbeiders met vrouwen en kinderen van genoten, op Visser en Otten na, die op de hekken bleven passen. Jaantje wilde er niet naar komen kijken.

E I N D E 1 8 9 5

X omdat de vrouw van Tindal eerst getrouwd was geweest met Willem (v. d. Vliet van Bantam)

1087A – onderaan pagina toegevoegd bij r. 6 van onderen na 'visites maakte':

omdat de vrouw van Tindal eerst getrouwd was geweest met Willem (v.d. Vliet enz.) Borski)

A N N O - 1 8 9 6

5154 Max bracht de Nieuwjaarsdag by ons door en vertelde ons dat hy by Jan Gunning te Zwolle had kennis gemaakt met de dochter van Louis Segond,die daar gouvernante was en hem zeide dat haar vader elke dag slechts zes verzen van de Bijbel vertaalde,maar dikwerf tot middernacht bezig was,en dat zijn vertaling thans ook door predikanten van de kansel gebruikt werd.

In 1895 betaalde ik aan belasting ƒ 4710,58½; dit was meer dan 16 % van ons inkomen ƒ 28.123,50.

Wy waren zeer ongerust omtrent Hansje,daar Dr.Delprat niet wist wat het worden zou en vreesde dat het tuberculose was,maar gelukkig herstelde zy.

Mevrouw Hartogh-Enthoven,weduwe van myn Officier,verliet Amsterdam om winter en zomer te Zeist te gaan wonen en verhuurde haar huis op de Keizersgracht by de Amstel aan de Notaris van Maurik,wiens huis op de Heerengracht by de Bocht door de Wethouder van Leeuwen gekocht
5155 werd. In dit huis woonde oudtijds mijn Overgrootmoeder van de Poll-Valckenier,die ons op Nieuwjaarsdag een goud vijfje gaf en de moeder was van myn tweede Grootmoeder van Lennep-van de Poll. (Tweede vrouw van David Jacob).

Dora's oor werd voortdurend door Dr.Zwaardemaker behandeld,die het kanaal met nitras argenti uitbrandde. Hy vroeg telkens of Dora niet een oorzaak kon gissen van de kwaal.

Van Notten zeide my dat Tindal by de Dordtsche Credietvereniging ƒ 142.000- hypotheek op zyn huis in Amsterdam en op Swaenenburg genomen had,en hy bezwaarde Oud-Bussum ook met hypotheek om dit te kunnen betalen.

Op 14 Jan. zag ik voor het eerst Wilfried in zyn kinderstoel. Hy was zeer hongerig en allerliefst.

De zoon van wijlen Ds.Hoogstraten engageerde zich met Amanda, oudste dochter van Kolonel Schoch. Hy was theol.cand. (Zij werd de ontvangster van o.a. Gouden teugels, was ik in mijn jeugd een prachtig boek rond!) (A.

In Duitsland vierde men op 19 Jan. het 25-jarig bestaan van het Duitsche Rijk.

Prof. Röntgen ontdekte dat men het inwendige van het lichaam kan photographeren,daar de stralen door het vlees heendringen.

Op 23 Jan. kreeg Hansje diphteritis. Dr.Delprat spoot haar met serum in. Dit veroorzaakte een dikke buil. Daar Juffrouw Krop en het dagmeisje ziek waren,telegrafeerde JW. naar Haarlem om een pleegzuster.
5156 De volgende dag had Hansje nog 38.2 koorts,maar de éne zijde der keel was vrij van beslag en zy speelde en zong in bed,maar haalde alsof zy kinkhoest kreeg. Henkie,die by Agnes logeerde,had pijn in de keel,doch bleef vrij. Hansje werd beter.

Toen al?!

Dr.Zwaardemaker ried Dora paardrijden,gymnastiek en zwemmen aan en schreef haar Levico voor.

In de Eerste Kamer stelde J.E.N.Schimmelpenninck een motie voor om de daad van de Min.van Justitie van der Kaay af te keuren,die de erkenning van de Neo-Malthusiaansche Bond als rechtspersoon aan de Regentes durfde voordragen.

Aan Lore las ik Sturmfels van Marie Boddaert voor.

In Haarlem stierf Alexander von Hemert,aet.62,na het grote fortuin van zyn vrouw Cateau Visser te hebben opgemaakt. Hy scheen een speler ge-
5157 bleven te zijn.Cateau von Hemert zag ik in Oct.1904 in het Diac.Huis te Haarlem terug,waar zy een ernstige operatie had ondergaan. Zy was nog altyd even onvatbaar voor hogere indrukken als vroeger.

In de trein maakte ik kennis met een mooi meisje,dat elke Dinsdag met muziek onder de arm te Amsterdam by Viotta les ging nemen in het zingen. Zy heette Nelly Verwer,was de dochter van de Comm.van Potie te Scheveningen en woonde met haar moeder te Bussum. De ouders leefden gescheiden.

Frank vertrok 12 Febr. naar Londen,waar hy in een kamer naast die van Nor legeerde.

De vorige avond had ik te 7¼ een petit diner moeten bywonen,dat uit de volgende spijzen bestond: kippesoep,kabeljauw met room,geperst vlees met erwten en bonen,ragoût van kip met asperges,croquettes à l'ana-
~~nas,patrijzen (for shame buiten het nachtseizoen!) met sla en appelmoes,~~
~~bavaroise au café,gateau splendide,immens dessert,vier soorten van~~

1088A – Toegevoegd in midden pagina achter ‘engageerde zich met Amanda, oudste dochter van Kolonel Schoch. Hij was theol. cand.’:

(Zij werd de schrijfster van o.a. Gouden teugels, wat ik in mijn jeugd een prachtig boek vond!) A.

nas,patrijzen (for shame buiten het jachtseizoen) met sla en appelmoes, bavaroise au café,gateau splendide,immens dessert,vier soorten van wijn,twee knechts,alle vuren en lichten brandende,en wie waren de gasten? Drie zusters:Constance van Loon,Henriette Insinger en Agnes Beels, allen weduwen,en één broer Hendrik! Et puis on refuse les collectants disant qu'on est à sec!

Tane was woedend omdat in het blaadje van Spanje Fornos gedrukt stond in plaats van Tornos! Dit was het enige wat ik kreeg voor de
5158 moeite van het corrigeren. De tranen sprongen my in de ogen.

Lore et moi,nous trouvons Cornelia trop civilisée pour se marier avec ce lourdeau de Chris.

Anna van der Vliet zond my een brochure getiteld: Frohe Botschaft für die Kranken,Berichte über die Wirksamkeit Vignes in Violas.Biel 1895. Deze Vignes was een eenvoudig boertje,die dagelijks van 12½ tot 1½ allerlei zieken ontving,van wie de meesten genazen zonder aanraking of gebed. Anna v.d.Vliet vond dat ik Lore by hem brengen moest! Maar hoe zou Lore zulk een verre reis kunnen doorstaan!

Hansje Röell deelde ons het engagement mee van haar zoon Kees
5159 (spreek uit Keef) met Marietje Rutgers van de Palz,die een allerliefst gezichtje heeft. Haar vader heette Louis en haar moeder,die aan de tering gestorven was,Betje Schouwenburg. Ik had haar geheel alleen op de receptie van Betsy Röell zien komen,en aan Hansje gevraagd hoe zy daar kwam,waarop Hansje my had geantwoord dat zy om Kees kwam.

Willem Nepveu engageerde zich met Jet de Bordes.
Ik schreef aan de Prov.Adjudant te Haarlem,dat Chris Vree by de mineurs wenste ingedeeld te worden.
Jan Gunning werd Rector te Zwolle. Tot Raad Adviseur by het Min.van Justitie werd Prof.Cort van der Linden van Amsterdam benoemd om de Minister van der Kaay te helpen wetten te maken,daar deze er niet toe in staat was. Deze Cort v.d.Linden werd later zelf Minister van Justitie. Thans is hy Lid van de Raad van State.

Ik zond myn vertaling van Bovets Liederen hammaäloth aan de uitgever Wolters te Groningen,met de vraag hoeveel het kosten zou als ik die voor eigen rekening liet drukken,maar,zonder die vraag te be-
5160 antwoorden,schreef hy my dat ik beter deed myn vertaling in een Tijdschrift te doen opnemen.

Rein van Lynden stierf te 's Hage en werd te Beetsterzwaag begraven. Hy was een vriend van Willem van Loon,logeerde eenmaal op Schaep- en Burgh en benijdde hem het voorrecht van 's ochtends by de lectuur te kunnen zijn. Aan Agnes maakte hy het hof,maar ik geloof niet dat hy haar vroeg. Later trouwde hy met een zuster van Frits van Pallandt.

25 à 40.000 Armenische Christenen werden op last van de Sultan vermoord,onder wie 7 inlandsche predikanten. De zendelingen bleven op hun post. Terecht noemde Gladstone de Sultan the great murderer.

Aan Lore las ik Thelma van Marie Corelli voor.
Maandag 2 Maart consulteerde Dora opnieuw Prof.Snellen en Dr.Zwaardemaker. Prof.Snellen schreef my dat Dora's ogen hem niet bevielen en vroeg of er bezwaar zou bestaan tegen een verblijf in zyn kliniek. Ik antwoordde dat wy haar liever dagelijks zenden zouden. Daarop keurde hy goed dat Dr.Jonker haar dagelijks by ons aan huis behandelde.

Anna van Kinschot had my ettelijke Tauchnitzen geleend om aan
5161 Lore voor te lezen,maar ik las er slechts twee voor,daar de overige al te onzedelijk waren. (!)

Cornelis vroeg my verlof om onze wapens op de break te laten schilderen,maar ik antwoordde dat hy zich met die van Beels op de coupé moest tevreden stellen. Vanitas vanitatum!

Zaterdag 7 Maart verliet Chris Vree ons,na byna 6 jaar by ons in dienst geweest te zijn.

Op 10 Maart at ik met John van Lannep by Henrick en Anna v.L. De beefsteak was droog en taai en de kip niet gaar,beide oneetbaar evenals de boon van Henkie. (Wat was dat?)

Piet de Raadt engageerde zich met een der Crommelins,die door zyn globules of door zyn suggestie genezen was! Hy was 65,zy 58,niet heel smakelijk!!

In een vlaag van razernij zond Piet Six al het werkvolk van de Haan,die drie schuttingen in zijn moestuin maakten,tegelijk weg en schold hy zijn tuinbaas voor dove kwartel uit!

Frank en Constance huurden een huis te Zeist. Frank kreeg van de Oost-Handel ƒ 3000- voor de proceskosten in de zaak der korenwegers.
5162 Mr.van Valkenburg was de enige die tegenstemde.

Donderdag 19 Maart reed ik naar Utrecht om Prof.Snellen te spreken,daar ik gehoord had dat hy kwaad was omdat wy Dora niet naar Utrecht gezonden hadden. Hy was dan ook boos en zeide in zijn drift dat er nog meer oogartsen waren,en hy zowel aan Dora als aan Juffrouw Bader gezegd en aan Dr.Jonker geschreven had,dat hy er op stond dat zy te Utrecht kwam,wat allemaal onwaar was. Ik ging daarop kamers in de Ramstraat 14 zien,waar Juffrouw Bader en Dora à ƒ 10,- daags en pension konden zijn.

Ik dejeuneerde by Adèle van Weede met haar zuster Mathilde Jantzen, die niet wist waar haar man zich bevond en geen tijding van hem had; daarna bezocht ik Henriette Clifford,die op 3 Maart 70 jaar geworden was en nu in een mooi huis op de Maliebaan woonde en zich de luxe veroorloofde van te stoken. Dora vertrok daarop op 21 Maart mat Juffr.B. naar de Ramstraat,waar zy zichzelf met kwik moest inwrijven.

Willem van Loon werd gedecoreerd voor hetgeen hy in het belang der conversie van de 3½% in 3 % Integralen gedaan had.

Zaterdag 28 Maart woonde ik de trouwplechtigheid van Charlotte Louise van Lennep (Non) en Algernon Woulffe by in het Evangelisatielokaal te Hilversum. Saartje en Ada Blom strooiden bloemen. Getuigen waren Willem Hartsen,de Kanter,Piet Blom en André Küpfer. Ds.Redford, predikant te 's Hage en Bachelor of Arts,zegende het huwelijk in.
5163 Te 1 uur had de bruiloft plaats zonder toasten en niet aan één tafel. Er werd bouillon gepresenteerd en daarna kon men aan een buffet gaan halen wat men verkoos. Er waren 60 gasten. Henk photographeerde de Bruid en de vier bruidsmeisjes Kiewin,Madzy,Lilian Woulffe en Juffr.de Kanter. By het vertrek van het jonge paar werden zy overstroomd met rijst,een allerlafste Eng. gewoonte,die hier niet te pas kwam.

Prof. Snellen,die ik op 30 Maart bezocht,zeide my alle hoop te hebben dat Dora's ogen genezen zouden. Zy mocht een weinig lezen, schrijven,tekenen en schilderen.

Zondag 29 Maart ontsliep Ds.Hazebroek,hy was in 1812 geboren. De volgende dag stierf Caroline Hartsen-Janssens. Ik ging terstond Piet Hartsen condoleren,die verpletterd was,daar zyn vrouw weliswaar Zaterdag te bed was gebleven,maar niet ziek was,en Dr.Blooker nog de vorige avond verklaard had dat haar hart en longen gezond waren. Daarna begaf ik my naar het huis van Hasebroek,wiens zuster my opwachtte en my zeide dat hy zijn gedicht voor de zilveren bruiloft van de Prinses von Wied nog afgemaakt en verzonden had,maar reeds buiten kennis was toen het antwoord kwam.

5164 Dr.Zwaardemaker vond Dora's oren beter,maar haar eetlust was verdwenen. Op 7 April zeide Prof.Snellen my dat er geen nieuwe vlekken by gekomen waren,een negatief judicium.

Prof. Sayce,een Orientalist,bespotte de kritiek van Wellhausen, Kuenen en consorten en weerlegde die uit de opgegraven inschriften en op grond van het gezag des Heilands.

Norrie ging met Cole te Londen samenwonen.

Terwijl de Koninginnen in Amsterdam waren,kwamen in den Haag socialistische schutters op klompen en op ezels op de parade en moest het terrein door huzaren worden afgezet,die door het volk met stenen begroet werden.

Op de audientie zeide Schimmelpenninck van Nijenhuis my dat hy zeer ingenomen was met Frank,die hem allerlei over Geldersche adel gewezen had,dat hem onbekend was.

5165 Een der catechisanten van Max,een Graafje van Limburg Stirum,had nooit van het Pinksterfeest gehoord en zocht het Evangelie van Johannes in het Oude Testament.

Dora en Juffrouw Bader kwamen 29 April van Utrecht terug. Het laatste wat Prof.Snellen gezegd had was:" Wy hebben ons best gedaan. 't Is tot staan gekomen,en nu vooral oppassen. Wacht je voor tocht en vocht,veel baden,dagelijks staal innemen en later jod kali."

5166 Heuvelink en Saartje (vroegere dienstbode) vierden hun zilveren bruiloft,wy zonden een karpet. Saartje bedankte niet maar zeide alleen dat het te klein was.

Henkie kreeg 2 Mei voor de tweede keer angina. Die dag kwam Alice Meylan,die heel klein en onervaren was,maar terstond koek en ei met Hansje was en nu en dan huilde van heimwee.

Henk Sillem verliet zyn vrouw,een dochter van Beatrix des Tombes-Cruys,waarop deze by haar vader te Roermond haar intrek nam. Hy verweet haar in relatie te staan met een Luitenant van Asbeck,die zich daarna doodschoot.

Frank en Constance verhuisden naar de Krullenlaan te Zeist.
De Shah van Perzië werd door het lid ener vijandige sekte doodgeschoten, hetgeen de Sultan de doodsangst op het lijf joeg.

Daar het in Spanje in geen maanden geregend had,riep men de heiligen aan,vooral Isidorus,een ander dan de gewezen dienstknecht van die naam.

Saar schonk ons de zilveren broodmand,welke Papa in 1847 van de Curatoren van het Athenaeum cadeau kreeg.

5167 Max opende een Bijbelkring ten huize van de Heer Bierens de Haan en vroeg *f* 2000,- voor een isoleergebouw in het Diaconessenhuis.

JW. kreeg in Mei de koorts en had pijn in de rug en in het hoofd. Dr.Delprat schreef een lauw waterverband voor,maar het zou beter geweest zijn als hy hem de vergaderingen en de vroegpreek verboden had,gelijk Dr.Willet zou gedaan hebben. Hansje kreeg angina.

Christiaan kreeg op zijn 68ste jaar van Saar een porceleinen schotel met zilveren hengsel,die Papa en Mama op hun zilveren bruiloft in 1849 gekregen hadden.

Nor kwam voor rekening van Dora uit Londen over.

5168 In de nacht van 16 op 17 Mei stierf Kee te Wiesbaden (de weduwe van David),waar zy met Lizzie verblijf hield. Kiewin v.L.ging er heen.

Frank won zijn proces over de Electra in appel. Wilfried vond het saai in Zeist,daar er honden noch rytuigen noch voorbijgangers waren. Het drinkwater was slecht en werd daarom van Pavia gehaald en de schoorsteen rookte. Anna Pauw was vol vriendelijkheden,zond bloemen en nam Constance mee om te toeren.

Woensdag 27 Mei stierf Allard Pierson te Laren in Gelderland. Hy was tegelijk met my op de Latijnsche school doch in een lagere klasse.

Vrijdag 29 Mei keerde Nor naar Londen terug om by Cole's ouders te Hastings te gaan logeren.

Dr.Burger gaf een prik in Henkie's trommelvlies,omdat zich daarachter een abces gevormd had,volgens Dr.Burger zelf een hoogst pijnlijke operatie.

Ik kreeg twee brieven van Mimi Einstmann uit Marienbad om schleunigst te komen,dewijl Pfarrer Hachtmann er ook was,maar van Marienbad had ik genoeg.

5169 Een oorlogschip vertrok naar Italië om het lijk van Prins Frederik, (in 1799 tegen Napoleon) broeder van Koning Willem I ,die te Padua overleden was,af te halen.

In de advertentie stond dat Allard Pierson zonder strijd gestorven was,maar wat baat dit? De enige zonde toch is in de Heer Jezus niet te geloven. Zie Joh.8:24.

Daar Ds.van den Brink het beroep te Curaçao had aangenomen,en door de gezondheidscommissie was goedgekeurd,kwam hy op 11 Juni afscheid nemen. De reis duurt 32 dagen,daar de boot Paramaribo en andere plaatsen aandoet. Zy kost aan het Gouvernement *f* 450,- per persoon.

Agnes kwam my vragen om haar naar Ems te vergezellen,maar daar het my niet schikte vroeg zy het aan Fanny,die zich bereid verklaarde.

5170 Geen dag ging er voorbij zonder dat ik iets voor het Gymnasiumfonds te doen had. Verslagen zenden met een brief om nieuwe contribuanten te winnen,kwitanties invullen,corresponderen met hen,die weigerden hun bijdragen te zenden enz,enz. Het was een vervelend werk.

Mevrouw van Wijk,vrouw van de tweede secretaris van het Bijbelgenootschap,stierf op 17 Juni. In Juli wachtte zy een kind.

Frank woonde het aantekeningsdiner ter ere van Willem Nepveu en Jet de Bordes by,en zeide dat het saai was. Hy zat tussen Constance van Loon en Cécile Schimmelpenninck-Steengracht. Er was geen muziek. Van de van Loons waren alleen Henriette Insinger,Agnes Beels en Willem Elout aanwezig.

Dora bezocht 23 Juni Prof.Snellen,die tevreden was,en zag de gecostumeerde optocht der studenten,die de intocht van Maximiliaan van Oostenrijk in 1560 voorstelden. Deze werd door Alexander van Lynden van Sandenburg vertegenwoordigd in een rijtuig met 4 paarden.

Woensdag 24 Juni vertrokken Agnes en Fanny naar Ems en de volgende dag werd Dora door Ds.Adriani aangenomen.

Miek,die by Anna en Constance logeerde,verhaam van haar dat zy op
5171 16 Juli een Engels meisje Hoppett kregen als hulp voor Anna en zy er ernstig over dachten om del Sol te verkopen,daar zy beweerden schoon aan de haak te zijn. (Deze Hoppett bleef bij haar toen zij beiden gestorven waren)

Maandag 29 Juni spoorde ik naar Velp voor de receptie van Willem Nepveu en Jet de Bordes. Indien ik een beter memorie had,zou ik by het binnenkomen haar moeder met de woorden " Bonjour Philippine" hebben moeten begroeten,want zy was Agatha van Burmania Rengers,naast wie ik op 3 Sept.1847,dus 49 jaar tevoren ten huize van haar ouders aan tafel gezeten had en die my toen een philippine aanbood. Agatha was de minst mooie der drie dochters,en in 1835 geboren,dus toen ik haar nu op de receptie terugzag 61 jaar. Zy was de enige der 5 kinderen van de Heer en Mevrouw Rengers,die nog leefde en tweemaal getrouwd geweest,eerst in '56 met Jhr.Vegelin van Claerbergen,by wie zy één dochter kreeg,die met Bram Scholten trouwde,en daarna in '66 met Kapitein de Bordes.

Het trof my dat de Bruidegom gekleed was alsof hy uit vissen ging met een gekleurde das in een peajacket en de pijpen van zijn pantalon omgeslagen. Ik ontmoette er Emmy Brandt,die er nog altyd even jeugdig uitzag en op de voet gevolgd werd door Willem Elout,een harer rejected lovers.

5172 Woensdag 1 Juli woonde ik het Zendingsfeest te Waterland by,een allerprachtigst landgoed van de Heer Boreel van Hogelanden,dat één geheel uitmaakt met Beekenstein en Velserbeek,met zware beuken,eiken en linden,grote vijvers,heuvels en weiland.

In de Ver.Staten overleed Mrs.Beecher Stowe,de schrijfster van Uncle Tom's Cabin,aetate 84.

Tane schreef my dat zy de bruiloft van Willem Nepveu had bijgewoond,dat Ds.Schröder,die het huwelijk inzegende,tot tekst had Efeze 2:14 " Hy is onze Vrede,die deze beiden één gemaakt heeft.",en dat de toast van Max zo goed was.

Voor ƒ 9.000- werden de aan Hartsen toebehorende gronden onder Laren verkocht,deels aan Piet Bloms vader en deels aan de tandmeester Starck. Ik had Willem Hartsen geraden ze niet te verkopen,daar grond altyd in waarde stijgt.

Daar Fanny niet langer te Ems kon blijven had Agnes my verzocht haar plaats in te nemen en,daar ik dit niet durfde weigeren,spoorde ik er Maandag 6 Juli heen. Fanny wachtte my op en zou eerst de volgende
5173 dag vertrekken,omdat Agnes ongerust was geworden en haar dus gevraagd had nog één nacht te blijven. De kamer,waar Fanny sliep,was niet alleen naast die van Agnes,maar maakte één geheel met haar uit,daar het houten beschot,dat ze scheidde,slechts tot halve hoogte van de kamers was opgetrokken,ten gevolge waarvan Agnes en Fanny met elkander konden spreken en alles van elkander horen. Fanny had dan ook aan Agnes gezegd dat ik niet in diezelfde kamer kon slapen,daar dit al te gezellig was,maar Agnes had geantwoord dat dit er niet op aan kwam,daar zy reeds 47 jaar vroeger in 1849 op Leiduin om zo te zeggen naast elkander geslapen hadden zonder elkaar kwaad te doen,namelijk in twee kamers,die door zulk een dun beschot gescheiden waren,dat wy elkander konden verstaan en onder het uit-en aankleden en zelfs te bed liggende mondeling met elkander konden vrijen !

De eerste nacht sliep ik te Ems in een andere kamer omdat Fanny er nog was,en het speet my die te moeten verlaten daar zy aan de schaduwzijde was. Het Hotel Darmstadterhof ligt namelijk aan de voorkant aan de brandende zon blootgesteld,en het was toen gruwelijk heet.

Daar ik verder nog niets had kunnen nuttigen kwam ik uitgehongerd aan en was ik blij te kunnen souperen met kalfsvlees en tomatesaus, (Elouts lievelingsgerecht) compote en thee.

5174 Toen ik Bantam verliet was ik zeer ongerust omtrent Dora,die een gezwollen keel had en ik bang was voor diphteritis. Gelukkig schreef Miek my 7 Juli dat het slechts een keelontsteking was en Dora zelf schreef dat zy al byna hersteld was.

Ems zelf vond ik niet veranderd sinds 1875, toen ik er voor het laatst was met Jan van Loon. De rode kastanjes waren nog even laag en het enig nieuwe was een standbeeld van de oude Keizer.

In ons hotel logeerde de 73-jarige oud-Raadsheer van der Feen met zyn vrouw, zoon, die dubst. griffier te Alkmaar was en de bijnaam had van Baron Manchet, diens vrouw en drie kindertjes.

Even als ik had Agnes een uitgebreide correspondentie en zy was vlug met de pen. Zo schreef zy achtereenvolgens 5 brieven aan 5 leden der familie Luden om hen te condoleren met Jan Ludens dood, die te Carlsbad gestorven was: aan de weduwe, aan Toon Luden, die de Sterrenberg bewoonde, aan Sannie Huydecoper-Luden, aan Li Kattendijke-Luden en aan Henri, de man van Koos Willet, drie in het Engels en twee in het Frans. Daarna schreef zy aan Maupie Beels om hem te feliciteren met de overwinning door de Hollanders op de Frankforter Roeivereniging op de Lahn behaald. Louis Brandt was een der Holl. roeiers De rotsen werden toen met Bengaals vuur verlicht.

5175 Ik had weer evenals in Marienbad ongelooflijk veel slaap en dutte soms tweemaal daags. Het schelle licht en de ondragelijke hitte droegen er toe bij. Eerst na 8 uur 's avonds konden wy op het balcon zitten.

Zolang de oude Keizer jaarlijks enige weken te Ems doorbracht, waren de hotels vol hoge omes, die om zijnentwille kwamen, thans bleven die weg en bestonden de Curgasten merendeels uit petits bourgeois en Geschäftsleute.

Op 13 Juli werd een krans van korenbloemen gelegd op de steen, waarin enkel die datum en " 9 Uhr Morgens " gegrift is. Het was namelijk op die dag dat de oude Keizer daar ter plaatse 26 jaar tevoren de Franse gezant Benedetti zijn afscheid gaf met de woorden:" Je n'ai plus rien à vous dire," en daarop de oorlogsverklaring van Frankrijk aan Pruissen volgde. De Keizer had zijn woord gegeven dat geen Hohenzollern de troon van Spanje bestijgen zou, maar daarmede was Frankrijk niet tevreden en eiste het een schriftelijke waarborg, welke de Keizer, destijds nog slechts Koning van Pruisen, niet wilde geven. Frankrijk rekende op de hulp van Oostenrijk en Italie en verkeerde in de waan dat de Zuid-Duitse Staten zich zouden onzijdig houden en met Franse lichtzinnigheid stortte het zich in een oorlog, die het op stromen bloeds en tranen, op 5000 millioen francs en op het verlies van de Elzas en Lotharingen te

5176 staan kwam. Die 13-de Juli liep ieder Duitser met een korenbloem in het knoopsgat. Het was de lievelingsbloem van de Keizer.

Agnes hield van rijden en nu en dan reden wy 's avonds eens naar Nassau en eens langs een steile, steenachtige weg naar Kemmenau. Voorts las zy met onnavolgbare vlugheid de ene Engelse roman na de ander.

Agnes liep toen al moeilijk en als zy 20 minuten gelopen had, zeeg zy op een bank neer. Ik herinner my dat ik haar eens, toen wy op een der banken uitrustten, vroeg waarom Anna Pauw my niet terstond gezegd had dat zy geen plan had my aan te nemen en dus de kennismaking niet verlangde voort te zetten. Daarop antwoordde Agnes dat ik een van de eligible young men was en zy my wel zou genomen hebben, indien ik haar by nadere kennismaking niet ware tegengevallen.

5177 Op 9 Juli reed Lore met Mevrouw Warmolts in de open calèche naar Soestdijk, welke Dora mende. Zy zagen de Koningin Moeder voorbyrijden.

Zondag 12 Juli zat Dora voor het eerst aan het avondmaal met en by Max in de Grote Kerk. Zy logeerde by Henk en Fanny.

Dr. Delprat verklaarde dat JW's tweede long ook was aangetast, zodat hy niet mocht op reis gaan.

Agnes hield niet van muziek, maar ik verzuimde nooit er zowel 's morgens als 's avonds naar te luisteren. Reeds de tweede avond na mijn komst, terwijl ik op een bank zat te genieten van het orkest, kreeg ik een groot mooi meisje in het oog, dat ook naar de muziek luisterde, maar staan bleef en my zo dikwijls ik opkeek, aanstaarde. Dit herhaalde zich drie avonden achtereen. De vierde avond zat ik op een bank by de Curgarten, toen een oude heer naast my plaats nam, met wie ik een gesprek aanknoopte en die my vertelde dat hy Superintendent Gercke uit Usedom in Pommeren was en zat te wachten op de Kapitein ter zee a.D. Donner en diens dochter Ingrid, met wie hy een wandeling zou maken. Al spoedig verschenen beiden en toen bleek zy het meisje te zijn, dat ik in het oog had gehad.

Een paar dagen later maakte ik kennis met haar terwijl zy in een Duitse vertaling van een van Thackeray's werken zat te lezen. Ik ried haar aan Engels te leren en daarna stelde zy my aan haar vader voor, 5178 die als zeeofficier de gehele wereld had rondgereisd en over alles en nog wat wist te praten. Terwijl wy tezamen aan het discoureren waren, kwam een jong mens in burgerkleren aan ons tafeltje zitten,die my als Luitenant Kaiser aus Metz werd voorgesteld. Hy nodigde Ingrid zum Abendbrot uit en zy vertrokken te zamen naar een Melksalon.

De volgende dagen zag ik hen steeds samen en ik kon het de jonge man niet kwalijk nemen dat hy dodelijk was,want Ingrid pakte je terstond in door haar eenvoud,haar openhartigheid,haar aangename conversatie en de lieve uitdrukking harer ogen. In dat alles deed zy my aan Lore denken,en ook hierin,dat zy die arme Kaiser het hoofd op hol bracht,zonder hem lief te hebben,evenals Lore het Cees Hartsen deed,want ook Ingrid beminde toen reeds een ander,gelijk my later bleek.

Enige maanden na mijn verblijf te Ems schreef zy my uit Charlottenburg,dat zy mijn raad om Engels te leren had ter harte genomen en daarom by haar oom in New-York ging logeren. Vandaar schreef zy my dat haar Tante en nichten geen Duits verstonden en zy dus niets dan Engels hoorde spreken,zodat zy nu de beste gelegenheid had om dit te leren,en inderdaad duurde het niet lang of ik kreeg een Engelse brief van haar, waarin ik geen fout kon ontdekken. Zy schreef dat zy uitsluitend Eng. boeken las.

5179 Weer verliepen enige weken toen zy my de blijde tijding berichtte van haar engagement,echter niet met een Amerikaan,evenmin met de Luit. Kaiser,wien het gelukt was naar Charlottenburg verplaatst te worden, maar met een oude flamme,Hauptmann Max von Rieff,aan wie zy al drie jaar vroeger haar hart had gegeven. Ik feliciteerde haar,maar kon niet nalaten er by te voegen dat ik de arme Kaiser beklaagde en deze zich nu wel van kant zou maken of de Hauptmann uitdagen.

Ingrid had nu te veel heimwee naar haar Max om langer te New-York te blijven,en het huwelijk ging vrij daar gauw door. Ik werd op de bruiloft genodigd,die echter in alle stilte zou plaats hebben omdat de Bruidegom even tevoren zyn moeder verloren had. Ofschoon er dus geen Polterabend zou plaats hebben,bedankte ik toch voor de uitnodiging. Von Rieff lag in Saar Louis in garnizoen,een nest,gelijk zy my schreef en tot beider vreugde werd hy op voorspraak van zyn vader,ook een oud soldaat, naar Halle a/d Saale verplaatst. Toen wy in 1901 in Wiesbaden woonden, bracht hy ons een bezoek en bleek hy my,ondanks een kunstoog,dat zyn gelaat ontsierde,een aangenaam mens te zijn. Thans verheugen zy zich in het bezit van drie jongens en in Nov.1901 zond zy my haar photographie 5180 met haar oudste zoon. Daaruit bleek my dat zy veel zwaarder geworden was.

Ten bewijze dat ik Lore geen minuut uit de gedachte verloor wil ik nog het volgende aanvoeren. Slechts één Zondag bracht ik in Ems door, en ging ik zonder Agnes,die het te mistig vond,naar de Reformierte Kerk, waar het vol werd en de eerste predikant het gebed en het Evangelie las en de tweede uitnemend preekte over Lukas 7:6-13. Schuins voor my zat een meisje van 16 à 18 jaren,van wie ik de ogen niet kon afwenden,zó frappant geleek zy op Lore op die leeftijd,met even lieve ogen en oortjes,maar met kleiner mond.

Ik verzuimde nog te vertellen dat ik aan Ingrid op haar huwelijksdag het volgende Akrosticon toezond:

" Ich hatte stets geglaubt an Feeën,
" Nur hatte ich keine je gesehen,
" Geliebt hatte ich sie immer doch,
" Recht froh war ich als ich dennoch
" In Ingrid eine Fee gefunden,
" Die mich bezaubert und gebunden."

Caroline schreef my uit Zandvoort dat JW. kou gevat had zonder uit geweest te zijn,weer lelijk hoestte,en pijn gevoelde,en naar Amsterdam 5181 gegaan was om zijn Verslag voor te dragen,maar Dr.Delprat dit verboden had en van Wijk het daarom had voorgelezen. JW. kon nu twee maanden rusten,maar er kwamen te veel logés,Mannie en een kleinkind van Dr.Adriani. Henkie was zeer doof,Hansje was verbrand door de zon en de zee,en Alice Meylan gezond en hulpvaardig.

Max en de twee oudste jongens logeerden in Bantam,maar Miek schreef dat men niet veel van hen bemerkte daar zy dagelijks beladen met boterhammen,bessen en kogelflesjes gingen varen. Lore klaagde dan ook,dat
5182 zy zich eenzaam en verlaten voelde.

Dinsdag 14 Juli reden de Koninginnen het hek van Visser binnen, de plaats door en het hek by de baas weer uit,waar zy uit het rytuig stapten om te voet de grintweg af te leggen. Miek en Dora holden ze in de plaats na,en Dora vereeuwigde de gebeurtenis door de datum in een boom te snijden.

Toen President Faure die Dinsdag de parade kwam bywonen,schoot een schurk tweemaal zyn revolver op hem af,maar de President bleef ongedeerd.

Simon Rijnbende,de man van Saartje von Hemert,stierf aetate 60 ten huize van Mevrouw Schröder,met wie hy leefde.

Donderdag 16 Juli verlieten wy Ems te 1 uur en moesten wy te Oberlahnstein 3 kwartier wachten. Agnes maakte daarvan gebruik om een Tauchnitz te kopen,die open te snijden en daarin te beginnen te lezen; dit zette zy in de trein voort en te Keulen had zy het boek al uit.

De vorige dag was zy zó verdiept in " The Tess of the Dubbervilles" van Thomas Hardy,dat zy de gehele dag thuis bleef na 's ochtends haar glas Kränchen gedronken te hebben.

5183 En fait van Hooges waren te Ems de Erfprins van Anhalt en Prins Georg van Pruisen,neveu van de oude Keizer,dien ik reeds 40 jaar vroeger in 1856 te Ems had zien lopen,en die von Stedmann my als een slecht sujet had afgeschilderd; thans was hy een gebroken grijsaard.

Met Agnes had ik het voor het geheel goed kunnen vinden,maar ik was toch o zo dankbaar dat ik Lore,en niet haar,tot vrouw had gekregen, want zy had te veel van haar moeder,en met onbeschrijflijk veel goede hoedanigheden en grote gaven gingen opvliegendheid en heerszucht gepaard,en zy zou my even goed als Beels op de kop gezeten hebben.

Dora en de twee jongens van Max haalden my te Hilversum af en 's avonds te 9½ was ik na een afwezigheid van elf dagen weer thuis. Emilie schreef dat JW. weer te bed lag en Dr.Delprat hem verminderd vond.

De volgende dag deelde ik de cadeautjes uit. Voor Lore had ik een Italiaanse deken meegebracht,voor Miek en Dora ieder een schaar en een vingerhoed,voor Cornelia zes zakdoeken,voor Jaantje een servetring,voor Mietje van Hal een speld en voor Joh.Hoffman handschoenen,maar die bleken haar veel te klein te zijn en pasten Miek,zodat ik later een groter paar No.8 voor haar te Amsterdam kocht.

Dinsdag 21 Juli spoorde ik naar Zandvoort,waar Caroline my van de trein afhaalde en bitter bedroefd was over de schijnbaar hopeloze toe-
5184 stand,waarin JW. verkeerde,die akelig hoestte,voor het eerst bloed had opgegeven,ijs op de longen had,niet spreken mocht en enkel koud voedsel mocht nemen. Ik ging by zijn bed zitten en vertelde,maar moest oppassen dat hy niet lachte. Hy bedwong telkens zijn hoest met een slokje melk. Marianne logeerde er en de 11-jarige dochter der weduwe Adriani-Couvée.

Na het eten wandelde ik met Marianne op het strand en ook toen was het nog brandend heet met Oostenwind. Ik bleef nadat allen boven waren nog vóór de Villa Pauline op een stoel zitten van 10-10½ en sliep in een zolderkamertje.

Dr.Delprat die aan het Klaphek kamers had,was 's avonds nog gekomen en vond JW. niet zó naar als wy,en zelfs beter dan toen JW. by hem te Amsterdam kwam en zyn Verslag wilde uitbrengen. Ook de pleegzuster Neeltje uit Haarlem vond zyn toestand niet hopeloos. Die nacht sliep hy tot half zes zonder hoesten. Ik bleef de volgende ochtend by hem tot 11 uur en ging toen naar het strand,waar ik Ds.Schuller sprak en Mannie's galanterie jegens Anna Adriani bewonderde,terwijl hy Henkie plaagde,die daardoor bazerig,genieperig en ongehoorzaam werd en om de haverklap gilde. Hansje zag er best uit en was onafscheidelijk van Alice Meylan. Het meisje Adriani had zo'n heimwee,dat Marianne het 's middags naar Amsterdam terugbracht en door Arnolda vervangen werd.

5185 Toen ik van Ems kwam vond ik Lore weer verminderd en kon ik haar helaas niet meer verstaan. Ook haar geheugen was niet meer zo goed als vroeger.

De twee zoons van Pijnappel gedroegen zich slecht en mishandelden

's avonds in de Warmoesstraat de Inspecteur van Politie op schandelijke wijze. Zy aardden dus niet naar den vader,die zich altyd onberispelijk had gedragen. Later werd een dier zoons socialist.

Maandag 27 Juli ging ik in de Krullelaan logeren. Wilfried was eerst verlegen. Het huis viel my zeer mee. De volgende middag wachtten wy op het Rond de komst der Koninginnen af,die te 3¼ kwamen aanrijden. Voor het hotel van Schneider werden de paarden verspannen en zongen schoolkinderen een lied. Pietje stond op een stoel met Wilfried op de arm. Constance en ik liepen naar van Wijk,vonden daar een victoria en reden naar Aardenburg. Overal hingen vlaggen en stonden de mensen geschaard. De Koninginnen waren by Henriette Insinger op de Wildbaan. In Aardenburg vonden wy Constances ouders,Mevrouw van Eeghen,Mia Oyens en Adèle by het hek. Het duurde niet lang of Hare Majesteiten reden
5186 voorbij om op Sandenburg thee te drinken. Alexander van Lynden haalde ze te Doorn af. 's Avonds keerde ik naar Bantam terug.
Frank wilde onze *f* 500,- niet aannemen,omdat hy dacht dat ik die wel voor JW. zou nodig hebben. Caroline schreef dat JW. iets beter was omdat er geen bloed was in de sputa. Dr.Delprat wilde dat hy vóór de winter het land verliet.

Daar Tindal geld van van Hall te Utrecht geleend had en niet terugbetaalde,werd op last van van Halls advokaat Polenaar op Swaenenburg alles door de deurwaarder geraisisseerd.

Donderdag 30 Juli schreef Caroline dat JW. enige tijd in zijn stoel gezeten heeft en dit hem goed bekomen is. De volgende dag bezocht ik hem,beladen met vruchten en vernam ik dat Mathilde Luden,die in het Hotel d'Orange logeerde,ook nu en dan bloemen en vruchten zond.JW. had zich haar en baard laten knippen wat ik onvoorzichtig vond. Alice betreurde het vertrek van Mannie naar Wijk aan Zee omdat hy Hansje tegen Henkie beschermde.

Zaterdag 1 Aug. kwamen Nor en Cole uit Londen over. Frank reed te 3½ uur 's ochtends naar Ankeveen om de eendejacht te openen,doch schoot slechts één vogel.

Zondag 2 Aug. preekte Max in het Lokaal te Hilversum over Joh.3:8.
De vlag hing by ons uit omdat Koningin Emma 38 jaar geworden was,en de
5187 kinderen Tindal,die Dora daarmede kwamen geluk wensen,durfden zonder oranje niet by haar komen.

Ik gaf by de lectuur aan Cole de Revised Edition van de Eng.Bijbel, maar Nor moest voor hem de Capittels opzoeken waaruit ik voorlas.

Miss Kay vertelde dat Jacqueline Tindal altyd even depressed and anxious was,maar Tindal zelf more jolly than ever.

JW. zat vier uren op,maar niet op het balcon om de Noordewind.De laatste twee nachten waren goed geweest.

De gronden onder Blaricum,die aan Hartsen toebehoorden,werden voor *f* 13.000- verkocht,deels aan Gijs Bosch Reitz en deels aan de dentist Starck.

Vrijdag 7 Aug. spoorde ik met Miek,Dora,Nor en Cole naar Doorn. Nor en Cole bleven te Zeist en dejeuneerden by Frank en Constance,Miek en Dora op de Wildbaan,ik by Anna en Constance,die ik aanried om het huis in Amsterdam te verkopen en in del Sol te blijven wonen. Met haar en Miss Hoppett reden wy 's middags naar Aardenburg,waar wy de cadeaux bewonderden van de koperen bruiloft van Max en Em. Aan het diner namen 22 gasten deel: Bruid en Bruidegom,Mauk,Lou en Carel,Sam,Willem en Adèle de Beaufort,Mauk en Li van Eeghen-Prins,John van Eeghen,Deborah,Frank en Constance,Anna en Tane,Henk en Fanny,Mevrouw van Eeghen,Jan en Lou van Renswou,Adriaan Oyens en Lili van Eeghen.

5188 Te Zeist had de Koningin zich alles behalve minzaam getoond,want terwijl de kinderen zongen had zy de paarden geaaid en gevoerd en niet eens geknikt by het vertrek. Precies het humeur van haar vader. Op de Wildbaan was zy zenuwachtig en kwaad,misschien omdat de Eng.nichten en Ada van Zuylen er waren,maar op Sandenburg was zy vriendelijk.

Nor en Cole hadden bij Miss Hoppett thee gedronken,te Rhenen geslapen en te Velp by Nepveu geluncht.

Aan Lore las ik The treasure Island van Stephenson voor.

Maandag 10 Aug. gaven Max en Em ter ere van hun koperen bruiloft een bootparty naar Marken,wat ik heel amusant vond daar ik er nooit geweest was.

Wy waren met ons 35, Max en Em met hun drie jongens, Adèle de Beaufort met 4 kinderen, Christiaan van Eeghen, Lie van Eeghen met drie kinderen, Debora, Anna Beels met Clemmie, Jan en Lou van Renswoude met 5 kinderen, Henk met zyn photographie toestel en Fanny, Nor, Dora, Cole, 2 jongens Prins, Frank, Constance en ik. Wy voeren te 10 uur van Amsterdam af en bereikten Marken te 12, waar een botter van Kes, die zyn 2 kinderen Lijsje en Piet aan boord had, ons van de boot naar het eiland bracht. Aldaar bezichtigden wy een huisje van een 80-jarig echtpaar, die 54 jaar getrouwd waren
5189 en ons oude borden, een visschotel en een antieke tafel toonden. Een schoorsteen was er niet en het was er heet en rokerig. Op straat liepen de kinderen al bedelende met ons mee.

Pas waren wy weer op de botter of wy zagen Louis en Daisy Brandt op een botter van Monnikendam landen, die te laat waren opgestaan en de trein hadden gemist. Wy moesten toen keren om hen op te halen. Op de stoomboot was inmiddels gedekt en wy dineerden, waarna wy naar het slot van Muiden stoomden, waar het gloeiend heet was. De toren werd beklommen, waar Graaf Floris V gevangen zat en de Ridderzaal werd bezichtigd, waar de Drossaert Hooft zyn gasten ontving, en het wapen van van Lennep in een der ramen prijkte, toen Evert van Lennep in 1560 Slotvoogd was. Te 4½ waren wy in Amsterdam terug.

De volgende dag bezocht ik JW. te Zandvoort. Dr. Bijleveld kwam en onderzocht hem. Hy verbood hem het lezen en het 's ochtends en 's avonds wassen van het gehele lichaam en hy vond hem min en zwak.

Woensdag 12 Aug. stonden voor het Hof in appel terecht 1e: de socialist Lamm, die Kapitein Mc Leod voor doodvreter had uitgescholden; 2e: het 24-jarig pennelikkertje Lodewijk, die zyn hoge afkeuring van het Koningschap had te kennen gegeven door op 21 April by de komst van hare Majesteiten te fluiten, wat hem een pak slaag van de omstanders bezorgde,
5190 en 3e: Gerritdina Schumann, die voor de 12de keer terecht stond. Zy beweerde altyd aan kleptomanie te lijden en haar zucht tot stelen niet te kunnen bedwingen wanneer zy zwanger was; ettelijke keren is zy door psychiaters geobserveerd, maar telkens veroordeeld en eenmaal stal zy toen zy geen kind wachtte. Zy was een zeer mooie vrouw en soms beviel zy in de gevangenis, of zy bracht een zuigeling mee, en steeds overlaadden de dames-regentessen haar met weldaden en solden met haar kind. Anna en Agnes hielden dol van haar.

Paul Fourrier schreef dat het een dwaasheid was Elzas en Lotharingen terug te eisen, daar die provincies aan Duitsland behoren en door Lodewijk XIV op schandelijke wijze geroofd zijn.

Bouwzicht van Hartsen werd door de Groot en anderen getaxeerd op ƒ 67.930,-.

Een zoontje van van Weede - du Tour schoot zijn neefje van Lynden met een pijl in het oog, zodat dit er terstond uitgenomen moest worden.

Caroline schreef my 15 Aug. dat JW. veel rust nam, minder las, meer in bed lag, 's avonds grove wol haakte, minder opgaf, en er minder ingezonken uitzag en zich minder moe gevoelde; hy nam 6 eieren en 2 eiwitten per dag.

5191 Ik kreeg een brief van Ds. van den Brink, die hy 25 Juli te Gueira begonnen was en de 28ste te Curaçao had geëindigd. Van zijn inboedel was veel gebroken. Hy had een bovenwoning met ruime kamers en galerij en een pikzwarte meid. De temperatuur was 85° met veel N.O. wind; de Kerkeraadsreden waren ongelovig.

Ik bezocht Ds. Meerburg, aan wie de gereformeerde ouderling van Deventer gezegd had, dat een ziel, waarin iets leeft, aan zijn prediking niets had!

Donderdag 20 Aug. woonden Dora en ik het aantekeningsdiner ter ere van Cees Röell en Marie Rutgers op Sperwershof by. Er waren 62 couverts. Het menu prijkte met de photo's van het Bruidspaar. Verschillende toasten werden uitgebracht, maar die van Christiaan was de geestigste. Nadat namelijk Willem Rutgers de Röells in het algemeen verheerlijkt had, zeide Christiaan, dat Willem niet op de hoogte was, daar hy de enige Röell, die iets betekende, Grootpapa, terecht genaamd le Grand Röell, die alleen Christiaan en ik van de aanwezigen persoonlijk gekend hadden, verzuimd had te memoreren enz. De Bruidegom beantwoordde alle speeches achtereenvolgens uitstekend en met groot gemak.

5/92 Het diner duurde van 5 - 8. Daarna kwam Miek en werd een comedietje gespeeld door drie bruidsmeisjes; vervolgens werd in de open lucht een rechtspleging vertoond. De Rechtbank was samengesteld uit Zus van de Poll,president,Betsy Graafland en Freule Ram,waarvoor de Bruigom terecht stond ter zake van maagderoof. Getuigen waren Eric von Wrangel,Anna Graafland,enz. De straf was voor eeuwig aan zijn slachtoffer geketend te blijven. Het feest werd door een prachtig vuurwerk besloten en een illuminatie door 600 lampions. De Koningin en de Hertogin van Albany waren de erepoort komen zien.

JW. was onvoorzichtig genoeg geweest om naar het strand te gaan en had dientengevolge weer bloed opgegeven.

Hansje Röell zeide my dat Constance in Januari een kind wachtte; waarom moesten wy dit altyd van vreemden vernemen ?

Herman van Lennep,zoon van Herman en Mina,vertrok naar Soerabaja, waar hy geplaatst werd op het advokaten kantoor der Enschedé's in de plaats van de zoon van de adv.Gen.Jolles,die overleden was.

Mevrouw Kappeyne- Benten,dochter van de goud-en zilverwinkelier, liet zich van haar man op grond van overspel scheiden en ging met haar drie kinderen in Zwitserland wonen. Hy hertrouwde met zyn maitresse.

5/93 Sam van Eeghen werd Ridder in de Orde van de Ned.Leeuw.
Lore's linkerhand was geheel krachteloos geworden,zodat zy de wol niet meer kon afwinden.

Max Cloëtta ried JW. aan de winter te Flims door te brengen.
Maandag 7 Sept. ging ik naar de receptie van Adriaan en Mia Oyens,die 25 jaar getrouwd waren. De Bruid zag er niet uit als een vrouw van 46 jaar. Gerard zou ik niet hebben herkend.

Henk bood zich aan om JW. als eerste secretaris te vervangen,maar John Sillem nam het niet aan,op grond dat het hem moeilijk zou vallen Henk op de hoogte te brengen.

5/94 Vrijdag 18 Sept. schoot Frank een otter op het Sticht en 's avonds beviel Mietje den Hartog van haar eerste kind,een jongen,Arnold.

Zondag 20 Sept. stierf Sylvia Taets van Amerongen -van Lennep, mijn halve ~~zuster~~ zuster,op het Manpad,waar zy logeerde. Zy was 59 geworden. Ik reed er Dinsdag na de zitting heen en vond er Hans van Lennep (de weduwe van Aernout),Sylvia's man,zyn enige dochter Cateau,Loukie,Syl en Kees.

Dinsdag kwam Frederique Flik van het Luthers Diac.huis Lore verplegen,maar zy was veel te zwak om haar te helpen en in bed of op de sofa haar half om te draaien,zodat Mietje van Hal telkens weer moest helpen. Ook deed zy Lore pijn,zodat deze wanhopig was dat Cornelia weg was. Lore was erg slaperig en moe met het hoofd op de borst. Ik had een wond in het been en zuster Flik legde er een verband om,dat echter telkens afzakte. Toen Cornelia terugkwam en deze my verbond bleef het zitten.

Zaterdag 26 Sept. stierf John Sillem plotseling aan een hartkramp, na 's ochtends op het kantoor geweest te zijn en 's middags de vergadering van de Militaire Bond te zijnen huize te hebben geleid. Dat was een slag voor de zaak des Heren,de Lutherse Gemeente,het Bijbelgenootschap en zijn talrijk gezin.

5/95 Maandag 28 Sept. vertrokken JW. en Caroline met de kinderen en Alice Meylan naar Flims. Een salonwagen haalde hen te Zandvoort af. Zy overnachtten by Fanny's moeder te Zurich. De reis was voorspoedig geweest. Caroline had niet kunnen slapen,maar JW. en de kinderen waren rustig geweest.

In Parijs,de hoofdstad der Rode Republiek,werden de meest bespottelijke toebereidselen gemaakt voor de ontvangst van Ruslands Autocraat en diens gemalin.

Enige weken achtereen moest ik presideren,daar Mr.van Valkenburg ziek was. Vogel zeide my dat v.V. maar zijn ontslag moest nemen,daar hy 79 was en de even oude s'Jacob dan diens voorbeeld zou volgen en ik president zou worden.

Dinsdag 6 Oct. vertrokken JW.en Caroline uit Zurich naar Flims, van waar zy my schreef dat het Logement aldaar een boerenherberg was met naakte vloeren,een gelagkamer,gemakkelijke trap,een kamer op het Zuiden,twee op het Oosten,balkon overdekt met zeildoek en op zy met glas, goed eten,bediening door de oudste 2 meisjes van 8 kinderen,heerlijk uitzicht waterval.

Woensdag 7 Oct. vertrok Zuster Flik en Donderdag haalde ik Ludwig von Hohenhorst te Hilversum af. Hy was le Luit.der Infanterie,Regiments-Adjudant en in garnizoen te Leipzig met een bureau met 9 schrijvers, waar hy van 8½ tot 1½ en van 3 tot 9½ bezig was. Als Hannoveraan had hy verzocht in Saksen geplaatst te worden,daar hy de Pruisen sedert de
5196 roof van zijn land niet goed zetten kon. Elk jaar krijgen de Officieren drie weken verlof en enig reisgeld om een slagveld of een vesting in ogenschouw te nemen,en nu had hy Metz bezocht met zyn vriend Liebster, dezelfde,naast wie ik te Marienbad aan tafel gezeten had en die nu getrouwd was. Met hem had hy door Belgie en Luxemburg gereisd en Brussel , Gent,Luik,Brugge ,Ostende en Holland bezocht,o.a.Rotterdam,den Haag, Haarlem en Amsterdam. Had hy geweten dat ik Liebster kende dan zou hy hem hebben meegebracht. Zijn oudste broeder en zijn zusters woonden nog by zijn moeder op Hohenhorst,dat 250 H.A.groot is en voor een deel verpacht.

Ik wandelde met hem en wees hem de boerderij van Vogel en het speet hem dat zijn moeder die niet zag,want van zulk een netheid zou zij zich geen denkbeeld kunnen maken,maar ik zeide hem dat zy reeds in '56 die boerderij gezien had,toen zy op haar huwelijksreis in Schaep en Burgh logeerde.

Daar Wanda,ons paard,juist kreupel was,raadpleegde ik hem en wond hy zelf 's avonds een Prisnitz Umschlag om Wanda's voet,terwijl hy het paard de volgende dag aan de hand van Cornelis eerst op de grindweg en later op het zand liet draven.

5197 Ik schreef aan Mevrouw Cloëtta om haar te bedanken voor de goede zorgen en grote vriendelijkheid,die zy voor Jan Willem en de zijnengehad had.

Ik zond aan Caroline een verrekijkertje voor haar verjaardag. Zy schreef dat JW. nog niet op het balkon mocht zitten ofschoon het ondanks de sneeuw 98° was. Het plateau is niet meer dan 5 min. gaans gelijkvloers en dan moet men stijgen. Henkie at voldoende,maar sliep slecht.

Daar Matje van Schaik en de bleeker van der Plas zich by Agnes beklaagd hadden over de toestand waarin hun huizen verkeerden,had deze my verzocht daarnaar een onderzoek te laten doen. Met haar goedvinden had ik dit aan de metselaar Gijzel opgedragen,daar zy my gezegd had dat het door Groen geleverde werk slecht was. Gijzel nam alles op en bevond dat er zóveel te doen was dat hy alles te zamen op + *f* 1400.- berekende.
5198 Agnes kwam 19 Oct. Lore feliciteren en by ons eten. Na het eten nam ik haar in mijn kamer mee en wees haar Gijzels begroting,maar o wee! wat een onweer barstte los op mijn arme hoofd! Ik kreeg de volle laag alsof het mijn schuld was dat de boel verwaarloosd was en de reparatie zoveel kostte. Het herinnerde my aan hetgeen Herman Beels my zeide:
" Als ik gedurende Karels ziekte vroeg wat hem eigenlijk scheelde,gaf
" zy my een standje alsof het mijn schuld was dat hy ziek was geworden."

Willem Gunning werd Directeur der Rotterd. Zendingsvereniging. Hermine Bervoets engageerde zich met A.G.A.van Hoogenhuyze,theol.cand. thans (1904) predikant te Doorn.

De Keizer van Duitsland zond aan onze Koningin ter gelegenheid van haar aanneming een kruis,gevormd door zeven stenen in chrysoliet
5199 en brillanten gevat,in de vorm van een oud Nederl.kruis,zoals zich daarvan in het Museum te Berlijn modellen bevinden. Het moet met een gouden ketting om de hals gedragen worden.

Cornelia vond dat Lore zo verminderde.

Vrijdag 30 Oct. schreef Caroline een opgewekte brief uit Flims. JW. had twee wandelingen gemaakt,een van 1 uur en 20 minuten.

Lore kon 's avonds niet meer knopen,omdat haar hoofd zich voortdurend op en neer bewoog en haar handen te veel beefden.

Constance schreef dat Minnie Bridel gekomen was en er uitzag als een Zondagschoolkind en best voldeed. Wilfried herkende Pavia en zeide terstond Pauw en vissen,herinnerde zich ook Bantam: Grootmama slaapt en Grootpapa pang pang!

By Emilie werd Mina vervangen door Adrienne Magnenat,nicht van Alice Meylan,die een goede indruk maakte en aan wie Ankie spoedig gewend was.

Caroline schreef dat de Hebamme er onsmakelijk uitzag,de dokter geen accoucheur was en Mevr.Cloëtta haar de raad gaf in de kliniek te Chur te bevallen.

Mc.Kinley,de goudman,werd tot President der Ver.Staten tegen Bryan, de zilverman benoemd.

Woensdag 4 Nov. spoorde ik na de zitting naar den Haag om by Saar
5200 te logeren in de Alexanderstraat,waar zy een vrij wat fraaier huis bewoonde dan in de Zeestraat voor *f* 1800,- huur. Ik kreeg een prachtige logeerkamer op het N.O. met twee bedden,drie ramen,verlicht door gas en verwarmd door een gaskachel,very grand. Slaapkamers voor Saar en Jet en zitkamer voor Jet boven,beneden eetkamer,zitkamers voor Saar en Jet, en grote zaal met serre,lieve tuin enz. Na het eten liet Saar my in haar coupé,waarmede ik ook van de trein was afgehaald,naar de Grote Kerk brengen,waar te 6 uur Ds.Gerth van Wijk een inleidend woord sprak en de Evangelisten Kieviet,Wesseldijk en Roos mededelingen deden. Daarna begaven wy ons naar de Torenstraat,waar het lokaal met palmen en laurieren versierd was en vol kleine tafeltjes en stoelen,waaraan wy plaats namen,terwijl Mevrouw de Bas en twee dochters van Knottnerus ons bedienden,eerst thee met sandwiches en pasteitjes,daarna limonade en taart. Wy zongen Sankeyliederen,terwijl Henriette Singendonck ons op de harmonium begeleidde.

Donderdag 5 Nov. ontbeet ik alleen met Jet,daar Saar eerst na het ontbijt opstond,en te kwart voor tien wandelde ik naar de Torenstraat, waar Ds.Knottnerus het Avondmaal bediende. Dit duurde ruim 1½ uur en daarna werd met de leden vergaderd. Wat my verveelde was dat Knottmerus het lange avondmaalsformulier door de Evangelist v.d.Hoeven liet voorlezen. Stel je de Heer voor aan het door Hem gehouden Paasmaal een lang
5201 Joods formulier voorlezende! Waarom niet een Hoofdstuk uit de Schrift? Knottnerus sprak n.a.v.Klaagl.3:24-26. De penningmeester klaagde dat hy een deficit had van *f* 350,- maar dit werd staande de vergadering gedekt. Ik dejeuneerde met de Evangelisten.

's Middags reed ik met Saar een beeldige toer door de Scheveningse bosjes en langs het kanaal; Saar had geen eigen paard meer maar nog wel dezelfde koetsier,van wie zy telkens het paard huurde. Ik bezocht de van Bylandts,waar ook Louise en Anna Elout waren. Lizzie wachtte my by Saar,en beiden gaven my *f* 10,- voor het Gymnasiumfonds. Te 8 uur was ik weer in de Torenstraat,waar Knottnerus onderwerpen ter bespreking opgaf: 1.Zijn er onverhoorde gebeden? 2. Is er heimwee naar de heerlijkheid? 3. Wil God onze zaligheid?

Vrijdag 6 Nov. verliet ik den Haag om te Haarlem de vergadering der Prov.Staten by te wonen.

Mevrouw v.d.Bijtel-Guldenarm te Makkum vroeg my een gift voor een
5202 zieke dienstbode,die twee maanden lang verpleegd moest worden. Vragen staat vrij!

Ik at by Agnes,die my vroeg of ik niets zag. Neen! ik zag niets. Zy had namelijk haar stoelen,welke zy in 1866 op de veiling van Mevrouw Hodshon-Dedel gekocht had,nieuw laten opmaken wit satijn met goud,heel duur,en daarom kon zy van Schaiks huis niet bewoonbaar maken !

De generaal Booth had met twee adjudanten by Mimi van Weede gelogeerd gedurende de Selfdenial week,but he denied himself nothing. Vooraf had zy de menu's ontvangen van hetgeen hy dagelijks eten moest,te beginnen met champignons als hy nog te bed lag. Mimi reed de ganse stad rond en vond ze eindelijk by Ledeboer tegen hoge prijs. Steeds moest een rytuig voor hem of de adjudanten klaar staan,zodat het haar volgens haar eigen zeggen een hoop geld kostte.
Agnes gaf aan Dora een kooi voor haar papegaai Jack.

5203 Dinsdag 24 Nov. schreef Caroline uit Flims dat de familie von Wyss gekomen was met een Zwitserse bonne,hetgeen gelukkig was voor ALICE? DAAR DEZE HET HEIMWEE NAAR Holland had. Henkie liep met een St.Bernardshond,die Hansje omver gooide en zy gleden op prikslеetjes evenals Marianne en JW.

Buiten myn voorkennis nam Bronsveld een paar fragmenten uit de Satires in de Stemmen voor Waarheid en Vrede op. Ik had ze hem enkel ter lecture gezonden en zijn keuze beviel my niet.

Agnes en Fanny spoorden op 2 Dec. naar Zwitserland en bezochten JW. en Caroline te Flims. Zy vonden dat Hansje er het best uitzag en JW. viel hun mee na Zandvoort. JW. maakte zeven gedichten voor de St.Nicolaas en reed in een open slee.

Ik bezocht Prof.Beets en vroeg hem of hy,nu Hasebroek dood was,de Satires wilde nazien,die ik daarna nog berijmd had,maar dit weigerde hy op grond dat hy nooit eens anders werk nakeek. Overigens was hy nog

even prettig,fris en helder als vroeger. Het boek van Jkvr.de Savornin Lohman vond hy boosaardig.

5204 Frank en Constance kwamen onverwacht St.Nicolaas meevieren en kregen niets omdat niet op hun komst gerekend was. Zelf brachten zy voor ieder onzer een cadeau mee; o.a.kreeg ik het door Henk gemaakte portret van Wilfried in een lijstje en Lore lavendelwater en de preken van Ds.Laan. Agnes van Loon zond aan Miek en Dora twee japonnen van John Noble met een Eng.vers.

Zaterdag 12 Dec. kwam Agnes ons verslag doen van haar bezoek te Flims en las zy de verzen van JW. voor. Hansje gilde 's nachts weer zó dat de andere gasten er last van hadden,en Alice werd plotseling ongeschikt gevonden,terwijl Caroline haar te Zandvoort prees om haar geschiktheid en gedienstigheid.

Max werd op een drietal voor Amsterdam geplaatst met Heldring uit Rotterdam en Jonker uit Dordrecht.

Zondag 13 Dec. dejeuneerde ik by Christiaan en deelde deze my mede dat onze broer Willem op raad van Douwes,de factotum van Praetorius,een deel van zyn kleine vermogen voor jaren in een onzeker door Westendorp & Co geëmitterd fonds belegd had en nu niet alleen alles kwijt maar nog *f* 62.000- bovendien schuldig was. Hy had dit aan Lizzie geschreven met de vraag of deze hem helpen kon. Lizzie had het daarop aan Willem Hartsen en deze weer aan Christiaan verteld en toen was by nader onderzoek gebleken dat hy daardoor niet geholpen zou zijn,dat de steenkolenzaak niets
5205 opleverde en hy niets had om van te leven. Saar,Christiaan,Willem Hartsen en Lizzie zouden hem met ieder *f* 500- bijstaan. Ik zeide daarop aan Chr. dat ik de helft van zijn *f* 500,- zou bijdragen.

Willem Röell liet my zeggen dat als ik in Amst.kwam,hy my nodig moest spreken. Ik begaf my dus naar zyn huis en toen vertelde hy my dat Ds.van Dijk beschuldigd werd van zich tegenover de wed. Brandenburg,Directrice van het Studentenhuis te Amsterdam onzedelijke handelingen te hebben veroorloofd. Louis Nepveu had my dit in den Haag reeds verteld. Er had toen een onderzoek door de Commissie,waarvan Röell ook lid was, plaats gehad,de weduwe en de studenten waren verhoord en een deel der leden had hem schuldig geoordeeld; Röell zelf hield het voor chantage. Nu had Gunning aan van Dijk geschreven dat ook hy hem schuldig achtte en hem als broeder vermaand om zich te verootmoedigen en belijdenis van schuld te doen. Van Dijk had daarop een allerbrutaalst antwoord aan Gun-
5206 ning gezonden en tevens aan Röell gevraagd om met my naar Leiden te gaan ten einde aan Gunning te vragen welke bewijzen hy voor zyn mening had. Ik verklaarde my hiertoe bereid mits ik vooraf inzage kon nemen van de instructie,door de Commissie gevoerd.

Röell verzocht daarop van Dijk my de stukken te zenden,een lijvig dossier,dat ik nauwkeurig las en exerpeerde. Ik begon het te lezen met de vaste overtuiging dat van Dijk niet schuldig was,maar,hoe verder ik kwam,des te meer werd zy aan het wankelen gebracht,en ik eindigde met de vaste opinie dat v.D.inderdaad de feiten gepleegd en de woorden gesproken had,welke de wed.B.hem ten laste legde. Het kwam my psychologisch ondenkbaar en ongerijmd voor dat zy die zou verzonnen hebben,en haar verklaring,die niet één enkel maal,maar herhaaldelijk was afgelegd,werd door tal van aanwijzingen bevestigd.

Ik begaf my andermaal by Röell en verzocht hem de stukken ook te lezen,maar dit weigerde hy,kennelijk uit vrees van op zijn opinie te moeten terug komen,en daarop spoorden wy naar Leiden,waar Gunning ons mededeelde dat de studenten Klaassen,Gerritsen en Wachter hem hadden verteld wat zy wisten en hy daarop Frans Labouchere en v.d.Berch v.Heemstede bezocht had,die het verhaal der studenten volkomen hadden bevestigd,zodat hy niet geaarzeld had aan de verklaringen dier betrouwbare personen volkomen geloof te slaan. Ik deed hem opmerken dat die beide heren alles alleen uit de mond der studenten wisten,doch niets uit eigen waarneming.

5207 Met Röell in de trein naar Amsterdam terug rijdende,drong ik er by hem op aan om de stukken te lezen,of althans het résumé dat ik er van gemaakt had en de door my gestelde conclusie. Dit deed hy en toen moest hy wel toegeven dat myn overtuiging niet ongegrond was,"maar" zeide hy,"wat doet het er toe of v.Dijk zich misdroeg? Zijn inrichtingen zyn goed,en dat is de hoofdzaak." Hy zou nu aan v.Dijk schrijven dat deze een nieuw onderzoek moest vragen door onpartijdige mannen,die hem vreemd waren en vroeg my of ik bereid was een van die te wezen.

Dit weigerde ik op grond dat ik niet meer onpartijdig was. Daarop nam van Dijk Röells voorstel niet aan maar eiste hy een Eregericht,bestaande uit Prof.Matthes,Mr.van Nispen,Burgemeester van Doetinchem en de Notaris Pennink,nota bene alle drie vrienden van van Dijk! Ik verzette my daartegen en stelde voor om aan drie mijner collega's te vragen of zy de zaak wilden instrueren. Toen dit aangenomen was,vroeg ik Vogel, Breman en de Kock of zy zich er mede wilden belasten. Zy hadden nooit van van Dijk gehoord noch van zijn Inrichtingen,hetgeen ik des te meer waardeerde,althans in dit geval,dewijl zy dan geheel onpartijdig zouden oordelen,maar zij weigerden alle drie op grond dat hun vonnis niet voor uitvoering vatbaar zou wezen,daar zy de macht niet hadden in geval van
5208 schuldig verklaring van Dijk af te zetten en zo liep de zaak met een sisser af.

Het trof my dat Grundlehner,predikant te Delft,van Dijk ook schuldig achtte,ofschoon hy een zijner oudste kwekelingen was en alles aan hem te danken had. Dit versterkte my in myn overtuiging,want ook hy had aan het onderzoek deel genomen. Na die tijd heb ik van Dijk niet meer terug gezien en niet meer met hem gecorrespondeerd.

Nu Prof.Beets bezwaar gemaakt had om mijn berijming van de drie Satires na te zien,welke niet onder de ogen van Ds.Hasebroek geweest waren,begaf ik er my mede naar Jan Six,die ik druk in zijn munten verdiept vond. "Wat heb je daar?" vroeg hy. " Ga maar zitten; ik zal even mijn pen uitschrijven." Toen hy dit gedaan had,deelde ik hem de but de ma visite mede. Karakteristiek was zijn antwoord:" Goed,leg ze maar neer. Ik zal ze maar niet te gauw lezen,anders zou ik misschien een afkeurend oordeel uitspreken. Juvenalis heb ik nooit gelezen. Maar kijk eens naar die munten,die hier voor mij liggen. Het zijn tesserae. Wat zie je er op? Zy zijn onlangs in Athene gevonden,maar ik weet niet waarvoor zy gediend hebben."

Ik bekeek ze en zag dat op de éne zijde een der letters van het Griekse alphabet stond,en op de andere een Pallaskop,en waagde de gissing dat het broodloodjes waren. Toen hy dit verwierp vroeg ik of het niet Marken konden zijn om het nummertjesspel mee te spelen.
" Neen!" hernam hy," daar zijn ze te groot voor. Destijds," (hoe hy
5209 wist uit welke tijd ze dagtekenden,weet ik niet,misschien leidde hy dit uit de vorm af),"destijds lag er een Macedonisch garnizoen in Athene,
" en ik denk dat het bons waren,die voor geld werden ingeruild,en dat
" elke letter een verschillende compagnie aanduidde."

Negen weken later,op 24 Febr.1897 zond hy my de drie Satires terug met een vriendelijk briefje. Hy vond de verzen goed en het oorspronkelyke goed weergegeven,maar Juvenalis zelf was hem tegengevallen,daar hy niet als Petronius de personen laat spreken opdat de lezer oordele,maar hen zelf belachelijk voorstelt en daarby chargeert. Toen ik hem ging bedanken zeide hy my dat hy ten slotte toch de betekenis der tesserae gevonden had, Het waren marken,waarop de letters der loges van de schouwburg stonden,welke de eigenaars der plaatsen in de tussenbedrijven meekregen.

Op 24 Dec.werd Dora's papegaai ziek,waarop zy terstond naar Gooilust reed om aan Frans Blaauw raad te vragen. Deze zeide dat zy hem wat warme melk met suiker moest geven,maar hy vreesde dat het beest sterven zou, omdat het zo moeilijk is zulke vogels het eerste jaar in het leven te houden; en hy had gelijk,want reeds te half twee blies Jack de laatste adem uit. Dora vond het vreeslijk om dit aan Agnes te moeten schrijven.

Vrijdag 25 Dec. kreeg ik een briefkaart van Saar d.d.27 Oct.,die
5210 eerst naar Serang,residentie Bantam,Java,gezonden was. Saar had namelijk rechts op het adres Bantam en links 's Graveland geschreven en onder dit laatste N.H.

Caroline schreef dat te Flims veel nevel hangt en dat JW. op 1ste Kerstdag onder de Kerstboom in vloeiend Duits het Evangelie verkondigd had als stond hy op de kansel te Loenen.

Maandag 28 Dec kregen wy een telegram van Fanny uit Haarlem:" Caroline heden ochtend voorspoedig bevallen van een jongen. Kindje wel,Caroline heel wel." JW. schreef dat de Hebamme goed geholpen had,dat de baker flink en degelijk en de kleine David Jacob er ogenschijnlijk zeer gezond en stevig gebouwd uitzag.

Dinsdag 29 Dec. ging Dora twee dagen by de Tindals te Amsterdam logeren en met hen een Frans stuk,Le Maitre des Forges van Ohnet zien opvoeren. Voorts zag zy de drukkery van de Telegraaf en het Lokaal voor de Onbehuisden.

Onze teleurstellingen in 1896 waren vele. Lore zwakker van hoofd en van geheugen en moeilijk te verstaan. Dora's ogen slechter met vlekken op het vaatvlies. Nor sinds 19 December 1895 te Londen zonder betrekking en agnosticus. Henk vermoedelijk zonder betrekking zodra de Waterleiding in Haarlem gereed was. Jan Willem's zorgelijke toestand, te Zandvoort, deconfiture van mijn broer Willem, Henkie hoestende, opgevende, koortsig en mager.

Maar niet genoeg te roemen de liefde, waarmede allen te hulp kwamen: Frank, die weigerde de *f* 500,- aan te nemen, Agnes, die ze gaf en de anderen die *f* 3000,- gaven.

E I N D E 1 8 9 6

ANNO † 1897

5211 Op 1 Januari werd Jan Luden chef van het kantoor Hope & Co en Gerard Oyens van dat van Labouchere Oyens.

De vloeren der zaal en eetkamer van Schaep en Burgh werden opgebroken en het zand daaronder werd met stenen geplaveid tegen het opstijgen der vochtige dampen. Vóór de Bibliotheek bouwde men een nieuwe regenbak van 12 kub.meter ter vervanging van de regenbak onder de zaal.

Aan Alfred Nepveu vroeg Prof. d'Aulnis by diens examen naar de waarde van een gulden,en op diens antwoord 100 centen,vroeg hy aan Alfred hoe hy dit wist. Deze antwoordde:" Omdat het er op staat !". Dit ontstemde d'Aulnis en toen Alfred volhield en gelijk bleek te hebben keek de prof.op zijn neus en lachten zijn collega's hem uit.

In de plaats van John Sillem werd Willem van Loon Commissaris der Associatiekas. Wie veel heeft,dien zal veel gegeven worden!

Woensdag 20 Jan. telegrafeerde Frank te 7.50 uit Zeist: " Sylvia heden nacht drie uur voorspoedig geboren. Alles best." Henriette Labouchere had de naam Sylvia uitgekozen als die der van Lennepen en omdat zy in Silva nata erat.

De Heren van het Hof stelden voor aan Mr.van Valkenburg op diens 80ste verjaardag een diner te geven,en vertelden my dat er,voor het geval hy dan zijn ontslag nam,vrees bestond dat de Roomse Hanlo of de Minister v.d.Kaaij president zou worden.

5212 Aan Willem Röell werd gevraagd om Commissaris der Koningin in Noord-Holland te worden in Schorers plaats,maar hy weigerde omdat Hansje te rheumatisch was om recepties te houden en om zijn vriend van Tienhoven niet in de wielen te rijden. Hy bedankte echter op voorwaarde dat van Tienhoven benoemd zou worden.

Lore zeide my dat,bijaldien zy voor 40 jaren geweten had wat my te wachten stond,zy nooit getrouwd zou zijn om my deze last niet op te leggen. Die lieve ziel! Alsof zy het helpen kon.

Ik ergerde my weer aan de fouten in het Blaadje voor Spanje,waarin al de verleden deelwoorden met een d eindigden als het een t moest zijn, b.v. gedoopd,veroorzaakd,welbespraakd,onopgemerkd,onbeperkd,geeischd. De derde persoon enkelvoud van de tegenwoordige tijd altyd met een d, bv. hy bemoeilijkd,en altyd pastoren voor pastoors.

Thora van Loon werd Dame du palais.

Dinsdag 26 Jan. stond een vrouw van de Heerenmarkt terecht wegens abortus provocatus,welke misdaad het nieuwe Wetboek van Strafrecht ongestraft laat,omdat men volgens de Geschiedenis eist dat de foetus leve en dit in utero nooit te bewijzen is. Ofschoon Op ten Noort bevestiging requireerde van het vonnis,waarby de vrouw was vrijgesproken,stemden
5213 wy eenparig voor schuldigverklaring aan mishandeling van het meisje en veroordeling tot 6 maanden.

De leden der Prov.Staten gaven aan Jhr.Schorer het beeld van Mozes ten geschenke,waarvoor wy allen ten getale van 72 *f* 10,- offerden.

Frans Blaauw vertelde my dat hy het jaarlijks diner van het Gilde der Fishmongers had bijgewoond en bij the Duke of Badford (van het geslacht der Russells) had gelogeerd,wiens omrasterd park op zich zelf 1200 bunders groot is,en die buitendien een halve provincie rijk is en eigenaar der huizen in Russell Square te Londen. Het goed is al 4 eeuwen in de familie. Er zijn reusachtige bomen,grote vijvers en een massa dieren.

Dora kreeg een jonge collie van Mevrouw Dop cadeau.

5214 Zondag 14 Febr. woonde ik te Zeist de doopplechtigheid by van Sylvia door Ds.Nahuys,die over het 9de gebod sprak. Henriette Labouchere hield haar petekind ten doop. In de kerk waren haar man,Alfred en Lili,René, Foef en Anna Pauw. Met uitzondering van deze kwamen na de dienst,die 's avonds plaats had,allen by Frank en Constance,en werd Sylvia bewonderd,van wie men voorspelde dat zy op Constance zou gelijken. Wy werden onthaald op pasteitjes,kip,konijnenpastei,brood,thee en wijn,en babbelden heel pleizierig. De laatste maal dat ik te Zeist een doopplechtigheid bijgewoond had,was op 1 Aug. 1869,toen dezelfde Ds.Nahuys onze Louis doopte,en Frank,die toen 3½ jaar was,dit bijwoonde. Ik logeerde voor het eerst op het Slot,ontbeet met Charles,Henriette en René en vertrok te 10.50.

Griekenland wilde zich van Creta meester maken,maar de andere mogendheden verboden het,misschien om het zelf aan Turkije te ontnemen.

Zaterdag 20 Febr. stierf Jan van Lennep te Zeist,aetate 71. De rouw voor zyn zuster,Sylvia van Amerongen,was juist om.

Dinsdag 23 Febr. Vergadering der Staten. Van de 62 leden stemden 31 voor Dirk Laan,oliemolenaar aan de Zaan en 30 voor Klaas Pierson voor het lidmaatschap der Eerste Kamer. Hoe nog 30 leden voor hem konden stemmen ging mijn begrip te boven,maar van Zuylen zeide my 's middags dat hy er zo om gebedeld had.

5215 Vrijdag 19 Febr. hadden Willem en Thora van Loon hun koperen bruiloft gevierd,doch eerst de 23ste gaven zy een diner,waarby ik ook aanzat tussen de Bruid en Agnes. Frank was er ook. Er waren veel bloemen,maar er was weinig eten en van dat weinige was er byna niets dat my paste.

Hendrik van Loon gaf ƒ 5.000- aan Geel voor de Marthastichting en evenveel aan het Luth.Diaconessenhuis ter herdenking van Sillem.

Maarten Pauw verkocht Deynselburg aan van Boetzelaer en kocht Broekhuizen van Jan van Nellesteijn.

De schaakspeler Steinitz stierf in een krankzinnigengesticht. Zyn nederlaag in de match tegen Lasker had hem de nekslag gegeven. Alweer een waarschuwing voor Nor !

Vrijdag 26 Febr. ging ik te Zeist Carry condoleren. Madelon (haar dochter) zeide my:" You must not think that it is not a loss for us " en vroeg my allerlei omtrent Jans jeugd,o.a. of hy er goed uitzag? Nota bene,Blauwjan met zijn grote neus! Hy was byzonder lelijk. Carry zeide
5216 " that everybody had been so kind,and that John liked to be loved yes ! " I am now 63 and have learned during 42 years to bear and to forbear." Jan hoopte dat men hem na zijn dood zou eren en dit o.a. by zijn begrafenis tonen zou. Is het mogelijk! Een man,die nooit iets geweest is, en nooit iets gedaan heeft! Welk een ijdelheid !

Woensdag 3 Maart vierden wy ons 40-jarig huwlijksfeest. Ik had zitting maar kon per trein van 4½ met Frank en Nor naar buiten,waar ik Henk en Fanny en Max vond zonder Emilie,omdat Kareltje ziek geworden was. De vestibule was vol bloemen,de deur,die met guirlandes omwoeld was,prijkte met een carton met de woorden: Hulde aan Bruid en Bruigegom; in de zaal waren vele manden met bloemen. De bleeker van Schaik en Saartje Heuvelink hadden taarten gezonden,de vijf arbeiders een enorme koek,en Nor bracht een ananas van Cole mee,voorts red cabbage,pickles en een Engels krentebrood.

Aan tafel sprak Frank ons toe en gaf hy aan ons allen een op Holl. papier gedrukt en in rood marokijn gebonden exemplaar van mijn verzen
5217 en rijmen,met een door Henk ondertekend woord vooraf.

Dora schreef voor ons een gedicht van B.ten Kate uit Rotterdam over, dat zy voor een deel gewijzigd had en ik hierby overleg. Wy kregen vele kaartjes,maar Saar,Christiaan,Hendrik en mijn broer Willem lieten niets van zich horen. Dat Hendrik,de lievelingsbroer,niet eens een kaartje zond,deed Lore zeer. JW. en Caroline hadden natuurlijk uit Flims geschreven,o.a.dat de nieuwe Fraülein uitnemend voldeed.

Tot Directeur der Haarl.Waterleiding werd de Heer Havelaar uit Namen benoemd. Arme Henk !

Ds.de Bel van ~~[illegible]~~ werd te Ransdorp beroepen. Dit was het eerste beroep dat hy kreeg sedert zyn komst te Bussum. Hy bedankte en preekt nu (Dec.1904) nog voor stoelen en banken.

Lore's toestand werd steeds treuriger; de armen kon zy niet meer opheffen,de linker was stijf en pijnlijk en buiten Cornelia kon niemand haar meer verstaan.

De Burgemeester van Haarlem Boreel liet aankondigen dat hy de Zondagswet zou toepassen,en daarop zetten de winkeliers,om hem te tergen, hun winkels open en plakten zy op de deuren:" Hier wordt Zondags verkocht."
5218 Nor keerde 27 Maart naar Londen terug. Christiaan zeide my dat het niet te verwonderen was dat hy niets kreeg,daar men hem nergens zag dan in schaakclubs.

Mevrouw L.Kappeyne-Scheidler List schreef my om inlichtingen omtrent Chris Vree,die zyn dienst als tuinbaas by haar te Breukelen had aangeboden. Daar zy een gemeen wijf was,van haar man gescheiden,en met

Kappeyne geleefd en hem verleid had om van zijn vrouw te scheiden,ried ik hem af die dienst aan te nemen,indien hy gekozen werd. Ook Cornelia sprak er zeer verstandig over en vond het veel beter dat hy nog ondergeschikte bleef in plaats van reeds nu een arbeider onder zich te krijgen. Gelukkig kreeg hy de plaats niet,

5219 Woensdag 7 April bezocht ik de Kock,die geopereerd was,en my zeide dat zijn schoonvader s'Jacob bereid was om vice-president te blijven,indien ik President wilde worden. Hy had de villa van Mevr.Hemmington te Maarn gehuurd.

Zaterdag 10 April gaven wy een diner in de Doelen aan onze 80-jarige President. Alle heren waren present op de Kock na. De subst.griffier van de Velde had voor alles gezorgd,en er was eten genoeg maar geen groenten en te veel wijn. De President zat tussen s'Jacob en my en tegenover Kist. s'Jacob hield een korte,Kist een lange,van Strijen een goede toespraak,van de Werk inspireerde alleraardigst en ik droeg mijn vers voor.

Onder het diner kreeg ik een briefje van Frank om my te melden dat Constance's vader de vorige avond onverwachts te Wiesbaden,waar hy met Henriette en Foef vertoefde,overleden was en dat Constance onmiddellijk derwaarts vertrokken was. De President en s'Jacob waren er zeer door

5220 getroffen,daar hy ook in 1817 geboren en dus hun tijdgenoot was.

Maandag begaf ik my naar Zeist,waar ik vernam dat hy en Henriette ter wille van Foef,die niet wel was,naar Wiesbaden gegaan waren en deze nog zoveel van haar vader genoten had. Hy was zo wel,ging veel uit en had Donderdagavond nog een brief geschreven. Vrijdag ochtend had hy zich gekleed en daarna pijn op de borst gevoeld,maar zich verbeeld dat het kramp in de spieren was. Toen de benauwdheid zich later in heviger mate herhaald had,was een dokter ontboden,die een drank had voorgeschreven om te voorkomen dat het bloed naar de keel vloeide. 's Avonds was een minder hevige benauwdheid opgekomen en hy zacht ontslapen. De gehele dag had hy zyn bewustzijn behouden en met zyn vrouw en dochter gepraat.

Ik dejeuneerde by Constance. Sylvia zag er snoeperig uit,zo gevuld en gezond en voortdurend lachend en rustig. Wilfried was trots op een brief die hy van Vader gekregen had. Ik reisde terug met Piet Six,die te laat gekomen was voor de paardemarkt te Utrecht !

5221 Op 15 April woonde ik de begrafenis by van Charles Labouchere. De Burgemeester Patijn sprak het eerst en daarna Ds.Nahuys,wiens toespraak ik heel lief vond. Op het Slot had Charles Martin uit Genève een dienst gehouden.

Daubanton vertelde my dat hy onlangs by een proponentsexamen aan de candidaat gevraagd had wat Christus in het Hebreeuws betekende en hy ten antwoord had gekregen: Jahve. Daarop had hy gezegd dat de naam op z'n Grieks luidde Messias en gevraagd hoe de Joden die uitspraken,maar dit wist de stoffel evenmin. Een godsdienstonderwijzer zeide aan Daubanton dat de Kerk in verval was omdat de zijsteen ontbrak. Hy bedoelde ∅ daarmede het systeem.

Chris Vree kwam als knecht by een bloemist te Utrecht in dienst voor ƒ 100- 's jaars met kost en inwoning.

Het diner voor de President kostte ƒ 305,85 waarvan ƒ 195.85 aan wijn. Ieder van ons 15 moest dus ƒ 20.40 betalen.

Donderdag 22 April verlieten JW. en Caroline Flims en namen hun intrek in Hotel Kercher te Honnef,waar het guur en winderig was. Mevr. Cloëtta had hun te Zurich van alles meegegeven en schreef dat zy beiden evenals de kinderen er best uitzagen. Te Honnef woonden zy 69 trappen hoog.

Maandag 26 April gingen wy ter audientie,welke de Koningin voor het eerst bijwoonde. Zy zag er snoeperig uit en uit één mond riepen de

5222 heren:" Wat een allerliefste verschijning!". De Regentes verzocht Mr.van Valkenburg ons aan de Koningin te presenteren,en toen hy dit gedaan had, kwam zy naar my toe en zeide:" U behoeft my niet te worden voorgesteld. " Ik ken u al." Ik was haar in 1892 gepresenteerd. Ik zeide dat het vermoeiende dagen voor de Koningin waren,waarop zy antwoordde:" Ja,want zy heeft nog zoveel lessen."Achter H.M.stonden Karel van Hardenbroek en zyn vrouw. De volgende dag maakten de Koninginnen een tocht naar het Pampus in het beeldigste weer denkbaar.

Lore had 's avonds gedurig duizelingen,totdat Cornelia bedacht haar niet meer te laten liggen,maar in een stoel te doen zitten.

Ik bezocht Frank op zijn nieuwe kantoor op de Prinsengracht boven de Melkinrichting.

5223 Mietje van Hal strooide het praatje uit dat Jan Otten het hof maakte aan Johanna Hofman, terwijl zij zelf hem aanhaalde, en toen was ze even nijdig en venijnig tegen Johanna als vroeger tegen Cornelia.

Vrijdag 30 April vertrok Caroline van Honnef naar Arnhem. Aan Henkie had het verblijf aldaar goed gedaan.

Daar ik mijn ontslag als penningmeester van het Gymnasiumfonds wilde nemen, vroeg ik J.C. van Notten, die op het kantoor van Nellesteyn was, om my op te volgen, maar hy weigerde op grond dat zijn chefs er tegen waren, daarop vroeg ik het aan Joham Graafland, die ook weigerde maar my verwees naar zijn zwager Grothe van Schellach, en deze nam het op zich.

In Parijs vloog een tent in brand, waarin een bazar werd gehouden; 115 personen kwamen er bij om, o.a. de Hertogin van Alençon, zuster der Keizerin van Oostenrijk. De heren gedroegen zich allerschandelijkst en vertrapten de dames om zich zelf te kunnen redden.

Maandag 10 Mei kregen wy te 9.40 een telegram van Max, die de vorige avond te 6.41 uit Haarlem verzonden was, luidende: " Aernout voorspoedig van middag geboren. Emmy heel wel." Hoe jammer, riep ik uit, dat het niet
5224 een meisje is ! Aernout werd te 2 uur geboren, en daar de baker eerst te 5 uur kwam, werd een zuster van Sarepta gehaald om te helpen.

Nor schreef dat hy een winkeltje in Londen wilde overnemen en daarvoor een deel van zijn spaarpot besteden.

Zaterdag 15 Mei hoorde ik by Constance van Loon de 89-jarige Chiniqui van 8½ tot 10½. Hy vertelde o.a. dat zijn vader eerst priester, later notaris geweest was en hem als kind hoofdstukken uit de Bijbel voorlas, welke hy dan voor de menigte opzegde, totdat de pastoor, wien Robespierre had ter dood veroordeeld, de Bijbel kwam halen, maar door zijn vader de deur uitgejaagd werd. Later werd hy priester, maar werd hy verontwaardigd over de Mariolatrie en klaagde hy daarover by zijn bisschop te Quebec. Niet minder ergerden hem de afpersingen der priesters en hun beweerde macht om van een ouwel het Corpus Christi te maken, maar hy wilde Rome niet verlaten, in de hoop van de Kerk te kunnen reformeren, totdat de Heer hem 's nachts in een visioen verscheen en duidelijk deed verstaan dat hy Rome moest verlaten. De volgende dag moest hy preken en deelde hy aan zijn gemeente zijn besluit mede met de vraag of zy hem wilden verlaten. Allen bleven, spoedig breidde zijn gemeente zich uit en nu bestond zy uit 45000 leden, voor wie kerken en scholen nodig waren, waarvoor hy nu collecteerde.

5225 Verder deelde Chiniqui mee dat hy herhaaldelijk gestenigd en verwond is, zijn huis en bibliotheek verbrand zijn, en hy 1½ jaar lang crimineel vervolgd is under bail, eens door twee valse getuigen (priesters) van een gruwelijk feit beschuldigd, doch op zijn gebed verhoord en vrijgesproken is toen de valsheid bleek. Beiden stierven een gewelddadige dood.

In Haarlem vertaalde Max hem. Fanny bracht hem in Haarlem rond en Tane wees hem het Museum in Amsterdam. Zondag preekte hy in de Engelse Kerk, waar het stampvol was, maar zijn preek was niet veel byzonders. Ik had hem liever op nieuw horen mededelingen doen, die al zo stichtelijk zouden geweest zijn. Na de lunch ging ik nog even met hem praten en vertelde hy my o.a. dat hy twee dochters had, van wie een met een Hoogleraar te Montreal getrouwd was. De Paus had hem als apostel der matigheid een medaille geschonken, die hy steeds droeg.

Zaterdag 22 Mei kwamen Caroline uit Leiden en Jan Willem uit Honnef te Bantam aan. Hy kwam via Sittard, waar hy by van Rossem had gelogeerd. Beiden zagen er uitstekend uit, JW. verbrand, Henkie bleek, Hansje en David kapitaal. De volgende dag hoestte JW. eenmaal, voor het eerst sinds drie maanden.

Op 2 Juni bezocht ik Emilie, die boven zat te schrijven, terwijl Aer-
5226 nout sliep. Ik vond dat hy precies op Mauk geleek, Ankie was zeer shy.

Gunning collecteerde voor de vijf studenten, die van Dijk had weggestuurd uit wraak, omdat zy in de zaak der weduwe Brandenburg tegen hem getuigd hadden, en had al *f* 700- ingezameld.

Adriani zond Mattheus 6 over, door hem, Maria, Kruyt en twee Goeroe's, kwekelingen van Kruyt, in het Baree vertaald.

Klaas Krijnen ontdekte in Juni een faisantehen met een aantal kuikens op het eiland. Dit was nog nooit vertoond, hoeveel moeite Lore's vader zich ook gaf om faisanten in Schaep en Burgh te planten.

Bij de verkiezingen werden de liberalen op vele plaatsen geslagen en wonnen de Kuyperianen zetels. In Amsterdam kwam slechts de helft der kiezers op. Uitgeworpen werden van der Kaay,de Beaufort en Rutgers en moest herstemd worden tussen Mees en de predikant de Visser.

Vrijdag 18 Juni ging ik in Woestduin logeren by Willem Hartsen,waar ik Saar en Jet vond en Saar's kamenier. Deze keer kreeg ik de grote kamer vóór,waar Papa en Mama vroeger sliepen. 's Nachts stormde,regende en hagelde het,maar ik sliep vrij goed. De volgende ochtend bleef ik eerst boven in Willems kamer lezen in het Engelse werk van Frans Blaauw over
5227 de Kraanvogels met platen,heel knap en interessant; daarna babbelde ik tot 11 uur met Saar en liep toen in een stortregen en een storm uit het Noorden naar Leiduin,waar ik Henrick en Anna vond. 's Middags bezocht ik Hans van Lennep op het Manpad,die Loukie v.L. en Elise,de vrouw van Adolf (Dop),met een snoeperige baby te logeren had. Marie Hartsen leende my "Twee Vrouwenbeelden uit lang vervlogen eeuwen" door Mej.Maclaine Pont: Aleide van Nassau en Mad.Louise,dochter van Lodewijk XV.

Zondag 20 Juni woonde ik de doop van Aernout by in de Grote Kerk te Haarlem door Max. Henk deed dienst als zittend ouderling en Fanny hield het kind ten doop. Ik keerde te 6 uur naar Woestduin terug om nog van Saars gezelschap te genieten en kwam eerst Maandag ochtend weer in Bantam terug.

Koningin Victoria vierde haar zestig-jarig regeringsjubileum en hield op 21 Juni haar intocht in Londen. Voor het huren van een plaats werden bespottelijk hoge prijzen betaald,voor een geheel huis 15 à 20 duizend gulden. Victoria was 24 Mei 1819 geboren,op 10 Febr. 1840 getrouwd met Prins Albert van Saksen Coburg Gotha,die 26 Aug.1819 geboren en 14 Dec.1861 gestorven was. Zy stierf eerst op 22 Jan.1901 te Osborne aet.82.

Miek en Dora reden 23 Juni naar Arnhem om van daar per rijwiel tochtjes te maken en in het Tehuis voor dienstboden hun intrek te nemen,
5228 maar Aletta van Rossem vroeg ze te logeren,van wie zy veel vriendelijkheid ontvingen.Van Rossem wees hun de tentoonstelling te Sonsbeek en per wiel maakten zy excursies naar Oosterbeek.

Hansje,die by ons logeerde,werd weer ziek en klaagde over pijn boven op het hoofd,terwijl zy soms vomeerde,zodat Caroline zich zeer ongerust maakte. Zy was koortsig en mocht niets nemen dan eiwit en water; eetlust had zy trouwens niet. Zy was suikerzoet en ik vond haar soms spelende met haar pop of bezig een scheur in Henkie's laken te naaien,wat zy heel netjes deed. Gelukkig werd zy beter. Henkie was niet altyd even zoet en maakte nu en dan een scène. Eens was hy te trots om naast Klaas op de bok te zitten. Ik vond het nogal aardig van Bertie,dat hy niets wilde weten van de Engelse bonne,die Aletta hem gegeven had,omdat zy tot de vijand van zijn volk behoorde. En het ventje was pas 7 jaar !

Maandag 28 Juni en de volgende dagen vierden de studenten het 265-jarig bestaan van het Athenaeum Illustre te Amsterdam,door in rytuigen te rijden,die in bloemetuinen herschapen,met wapens beschilderd,met 2 of 4 paarden bespannen en door koetsiers in blauw of geel livrei bestuurd werden,soms door jockeys.

Jan Six hield in zijn krans met de Prof. Naber,Place,de la Saussaye,
5229 en anderen een voordracht over Lydië en Troje,en bewees dat de Ilias niet op een mythe steunde maar op waarheid,en tevens duidde hy aan wat de goden by de Aithiopus deden,wat zelfs Prof.Naber nooit had geweten.

Elke dag las ik driemaal aan Lore voor; dit was het enige wat ik nog voor haar doen kon,want nu ik haar niet meer kon verstaan,was conversatie niet mogelijk. Thans las ik Mc Laren's Days of auld lang Syne voor.

Te Haarlem werden zes gelovige predikanten in het Classicaal Bestuur gekozen,o.a. Swaan,Max,Knottenbelt en Postma.

Louis XV had acht dochters,van wie er vier ongetrouwd bleven:Adelaide, Victoire,Louise en Sophie,aan wie hy de liefelijke bijnamen gaf van Coche (varkentje);Chiffe (vod);Loque,(slons) en Graille (slet). De lectrice was Mad. Genêt,later Mad. Campan,die de revolutie overleefde.

Caroline maakte zich verdienstelijk door het inmaken van aardbeien, die er weer in overvloed waren.

§230 Op 6,8 en 9 Juli had ik vergadering van de Prov.Staten en van die gelegenheid maakte ik gebruik om een bezoek af te leggen by Mevrouw van Tienhoven,by wie ik de oudste dochter van myn Nymeegsche chef van Tricht vond,die my terstond herkende ofschoon zy my in geen 36 jaar gezien had. Wy babbelden over de oude stad.

Vrijdag 9 Juli overleed Mevrouw Brandt-van Eeghen te Velp aet.74, na lang en smartelijk aan verlamming geleden te hebben.

Maandag 12 Juli kreeg ik een alleraangenaamst bezoek van Jacob Röell, de vice-admiraal,die op Sperwershof logeerde,en zeer onderhoudend vertelde van zyn verblijf in O.Indië,waar hy aan het hoofd van de marine stond. Zyn oudste dochter was met een Engelsman Buckley,administrateur in de Preanger gehuwd.

Dinsdag 13 Juli kwamen Christiaan en Louise 's avonds aanrijden met een telegram,die hy van Eyken Sluyters uit Amsterdam ontvangen had,luidende:" Uw broeder Willem plotseling ongesteld geworden,waarschijnlijk apoplexie; getransporteerd naar Ziekenverpleging Prinsengracht." Christiaan stelde my voor de volgende ochtend met hem naar Amsterdam te gaan. Dit deden wy. Wy vonden Willem nog steeds bewusteloos,maar met §231 gesloten ogen en mond,geregelde ademhaling en kalme polsslag. De pleegzuster vroeg ons hem toe te spreken en luid by zijn naam te noemen,op hoop dat hy dan ontwaken zou,wy deden het,maar het baatte niet.

Ik keerde naar Bantam terug en kreeg de volgende ochtend vroeg een telegram van Frank:" Toestand ernstiger,het kan heden aflopen," waarop ik terstond op nieuw naar Amsterdam spoorde,waar de Directrice Juffrouw Esser my zeide dat Willem 's ochtends te 7 uur een hevige stuip gehad had,zodat zy dacht dat het afliep en John van Lennep liet halen.

Christiaan en ik woonden ook een stuip by,waarby het ganse lichaam zich bewoog,ook de verlamde ledematen en de mond zich opende. De pols sloeg 100 slagen in de minuut,maar toen de stuip voorby was,was die normaal,66 à 72,de ademhaling ook.Een druppel koud water maakte hem benauwd evenals het afvegen van de mond,maar van het ijs op het hoofd scheen hy niets te voelen.

Vrijdag vonden wy hem nog in dezelfde positie liggende,maar zwaar hijgende en nu en dan stuiptrekkende,als wanneer de pols 160 slagen sloeg,daarna 104 en 92,terwijl het schuim op de lippen kwam. Jan Willem, Frank,John en Willem Hartsen kwamen,maar Saar had er geen moed toe. De hoofdzuster gaf my een pleister van zinkoxyde mee voor Lore tegen het doorliggen.

Zaterdag 17 Juli vonden wy de toestand verergerd,daar polsslag en ademhaling zwakker waren. Willem Hartsen en Frank kwamen te 10¼. Het was akelig om aan te zien. De hand was nog warm,maar ik had moeite om de §232 pols te voelen. De huid was nog warm,maar even later werd de arm koud en te kwart voor elf blies hy de laatste adem uit. Dr.de Vries kwam even later.

Met Christiaan en Willem Hartsen begaf ik my naar diens kantoor, van waar ik aan Lore telegrafeerde en aan Henk schreef. Ik liep toen naar Pollones,die verzegeling onnodig vond en by de Ontvanger der Successie zou laten nazien of Willem een testament had gemaakt en zo niet de verklaring zou uitbrengen dat wy de erfenis onder beneficie van inventaris aanvaardden.

In Anna's boudoir schreef ik aan Nor,die te Winschoten schaakte, aan Anna en Constance,Henriette en Nepveu. Zondag schreef Pollones my dat Willem op 26 Maart '89 een olografisch testament by Notaris Greeve gedeponeerd had. Maandag bezocht ik deze met Christiaan. Greeve had het testament door de plaatsvervangend kantonrechter Simons laten openen en las het ons voor. Willem verdeelde zyn nalatenschap tussen Saar,Lizzie, Christiaan en my,bedacht zijn bedienden en Anna Tim,vermaakte de schildery van Bles aan Christiaan,de pendule aan my en een jaargeld aan A.Th.Reuter, terwijl hy Christiaan tot executeur benoemde.

Wy besloten nu toch te verzegelen en ik ging de Neufville,Willem's associé,verzoeken een balans op te maken,waarna ik ter Griffie der Rechtbank verklaarde dat wy de boedel beneficiair aanvaardden. Willem Hartsen had zich inmiddels bereid verklaard om voor de begrafenis te zorgen,en dit deed hy met de meeste nauwgezetheid en allerwelwillendst.

5233 Dinsdag 20 Juli (gelukkig had ik vacantie) spoorde ik met Christiaan en Max naar Amsterdam en reden wy naar de Ziekenverpleging,waar van lieverlede de Neufville,Frank,Adolf en John van Lennep en Willem Hartsen zich by ons voegden. Te 10½ reden wy naar het Kerkhof,eerst stapvoets achter de lijkkoets tot de Weesperzijde. Op het Kerkhof kwamen o.a. Hooft Graafland,Willem Röell,Lodewijk Hovy,Henrick en Gerard van Lennep,Karel van Lennep,Mackay,de zwager van Willems vroegere associé Parker,de familie Stroethoff,by wie Willem kamers had,zijn kantoorbediende Capit,Bicker,met wie Willem te Semarang gewoond had en de 79-jarige Jan Meyer,die by Papa en Mama in dienst kwam toen Willem 2½ en ik 6 jaar was. Er waren kransen van Saar,Marie Hartsen-s'Jacob,Capit,Stroethoff,de leden van Onder Ons en die der Maatschappy Apollo,wier Voorzitter een toespraak hield,omdat Willem 27 jaar lang Commissaris geweest was. Christiaan bedankte.

Vrijdag 23 Juli reed ik naar Zeist. Sylvia was charmant en wachtte my al lachende op. Wilfried wees my de photo's,die van hem gemaakt waren voordat zyn krullen geknipt waren. Sylvia zag er zo fris en gevuld uit en was altyd zoet. Max,Em en Deborah kwamen eten. Zaterdag ging Frank met Sam op de eendenjacht.

5234 Ik bezocht Carry (weduwe van Jan van Lennep),by wie ik Elisabeth Verdonk (haar dochter) aantrof met haar dochters Carry van 10 en Anna van 6 jaar. In het bos van Anna Pauw,schuin tegenover het huis van Frank en Constance,begon men een Ziekenhuis te bouwen.

Zondag las Frank my voor uit de brieven,gewisseld tussen mijn oud-overgrootvader David van Lennep en diens zoon Sylvius,die met zijn gouverneur op reis was in de jaren 1767 tot '69. Hy schreef uit Angers,Bordeaux en Amboise en verteerde veel geld,kocht drie costuums in diverse kleuren met zilver en goud geborduurd,kocht een paard,gaf diners,had twee domestiques enz. Zyn vader maakte toen het hof aan zyn derde vrouw Maria Machteld van Sypestein,weduwe van Pieter van Schuylenburgh,Heer van Moermont in Zeeland. De jongere broer van Sylvius,myn overgrootvader Cornelis,was op het Manpad gebleven en eerst 15 jaar. Hun oom,Aernout, de oudste broer van David,bewoonde 's zomers Meerenberg en een andere oom,die later in de komedie verbrand is,bewoonde Groenendaal.
Sylvius,die 3 Mei 1746 geboren was,trouwde op 18 Dec.1772 te Heemstede met zyn nicht Petronella Marie van Lennep,dochter van Aernout en diens tweede vrouw Anna Elisabeth van Marselis,geb.1755. Hun echt bleef kinderloos. Het portret van Sylvius hangt by Frank.

Een nieuw Ministerie trad op met Klaas Pierson aan het hoofd,de man,die door zyn belastingen de mensen het land uitjaagt; Verder Willem de Beaufort Buitenl.Zaken en de radicale Borgesius Binnenl Zaken,Cremer
5235 Koloniën,Lely Waterstaat,Eland Oorlog en Cort v.d.Linden Justitie.

Lore was erg dof en hield zelfs aan tafel de ogen gesloten,zodat Cornelia vermoedde dat zy in de afgelopen nacht weer een attaque gehad had.

Frank inventariseerde Willems inboedel en vond er allerlei uit Papa's en Mama's nalatenschap,waarvan wy niets wisten,ook de zilveren beker, door de Loge aan Papa vereerd,de gouden dukaton van Mama en onuitgegeven gedichten van Papa.

De ontvanger schreef my dat Bantam was geschat op een huurwaarde van *f* 2500- en de meubelen op *f* 5.000-.

De advokaat D.Simons werd benoemd tot Hoogleraar te Utrrecht om het Strafrecht te doceren.

Woensdag 4 Aug. ging ik op het Slot logeren,waar wy 's middags Henriette Insinger bezochten,die Henk en de inseparable Constance Carrasco en Bracewell te logeren had. Daarna toerden wy door Dennenburg,de Kasteeltjes en Broekhuizen. Dennenburg werd bewoond door de Beauforts,van wie
5236 een dochter geëngageerd was met de Baron van Harinxma thoe Slooten,later Burgemeester van 's Gravelande. Op de Wildbaan was het,althans in de benedenkamers,zó donker,dat ik de afgodsbeeldjes op de tafeltjes niet onderscheiden kon en gevaar liep die omver te lopen,en toch was het helder weer en in 't hartje van de zomer. Anna wilde my de papegaai in de eetkamer wijzen,maar wy konden die in die duisternis niet vinden. Henriette was voor 2 Augustus op het Loo ten eten gevraagd met de boodschap: half hoge japon,en aangezien zy die niet bezat had zy bedankt !

Donderdag 5 Aug. reden wy naar Aardenburg,waar wy Mevr.van Eeghen vonden met Aernout op schoot,die op Ankie begon te gelijken en dezelfde kleur van haar had. De Heer van Karnebeek was er,een broer van myn vriend Herman,met wie ik in 1851 in Londen was en die door Agnes bedankt was en l'Abbé genoemd werd.

De tuin van del Sol was vol bloemen,maar Anna en Constance betaalden dan ook ƒ 400- 8jaars uitsluitend voor het onderhoud,en kregen verder alle mogelijke items op de rekening als mest,zaad,potten en nieuwe bloemen!

5237 Vrijdag 6 Aug. bezocht ik Ceejet Labouchere op het Huis Doorn,by wie ik Anna Prins en haar dochter Jettie vond. 's Middags was er op del Sol groot diner met Henriette Insinger, Constance Carrasco en haar vriendin,Henk,Jettie Prins en Zus Labouchere. Soep,tarbot,geperst vlees,sweet bread,(verbastering van zwezerik) kalkoen en Nesselrode pudding. De Eng. vriendin,Bracewell,looked spikeheads and blunderbusses als er Hollands of Frans werd gesproken. " Spreek dan toch Engels," zeide Anna. "Waarom leert de stoffel geen Frans ?" werd geantwoord.

Zaterdag 7 Aug keerde ik naar Bantam terug. Te Maarssen had Max meetings bijgewoond en geleid en gesproken en de gedachtegang der anderen in het rechte spoor gebracht,als zy afdwaalden.

Aan Lore las ik The Great Shadow (Napoleon) van Conan Doyle voor. Dewijl daarin de leugen voorkomt dat 15000 Hollanders by de slag van Waterloo op de vlucht sloegen,schreef ik er hem over. Later las ik Beyond the City van Conan Doyle voor.

Nout Beaufort,die by van Loon op kantoor was,engageerde zich met Miss Rythen,een Noorweegs meisje en masseuse van Koningin Victoria,volgens
5238 Miss Hoppett a lovely girl. Dit engagement vond Jonkheer Willem van Loon beneden Beaufort's stand en op die grond verwijderde hy hem van zijn kantoor. Ik ontmoette hen in 1900 te Monte Carlo en vond dat zy er beeldig uitzag.

Woensdag 11 Aug. dineerde ik by Saar in het Oranje Hotel te Hilversum,met Christiaan,Louise,Kiewin,Roelof,Willem en Marie Hartsen en Lizzie. Ofschoon Saar jarig was,lieten haar kleinkinderen Heemskerk niets van zich horen.

De biografie van Piet Huet door Ds.J.G.Smitt,die my geleend werd, beviel my niet. De stijl is mooi,maar Piet Huet valt tegen. Veranderlijker karakter bestond er niet. Eerst was hy een losbol,na zijn bekering Evangelist,vervolgens ultra-Calvinist,toen perfectionnist,later vijf jaar lang spiritist en ten laatste antispiritist,maar desniettemin even onzeker en zenuwachtig als te voren. Hy preekte schitterend en maakte mooie verzen. Eens schreef hy my toen hy naar de Kaap ging om er in een blad te schrijven:

" Tandis qu'au Cap je vais manger des mixed pickles
Et pour les Hottentots écrire des articles,
Lis souvent ce quatrain,que je fais d'un seul jet,
Unique souvenir du publiciste Huet."

5239 Als student was hy verliefd op een meisje dat Marie heette en schreef hy: " Quoique nul protestant ose adorer Marie
Moi je l'adore nuit et jour;
Oh crois moi catholique ou payen ou impie,
Mais crois Marie à mon amour."

Wy studeerden met een zoon van Ds.Bruinier,wiens liefhebberij het was meerschuim pijpen door te roken. Dit gaf Piet Huet aanleiding om het volgende couplet te maken:

" Pourquoi nous étonner de l'étrange lubie
De notre ami qui cherche et trouve son plaisir
A rendre à chaque pipe une couleur brunie?
La réponse est aisée: Il s'appelle Brunir."

En toen hy spiritist was,schreef hy my:

" Erst war ich Calvinist,
Nachher Perfektionnist,
Jetzt bin ich Spiritist
Und bleib doch guter Christ."

Aan Lore las ik geregeld de Overdenkingen van Valeton,de la Saussaye en anderen voor,voorts de Verslagen van Roos,de Mededelingen van van Mels omtrent zijn huisbezoek in het Jacob v.Lennep kwartier,dan The Man in Black

door W.Black en Emma Marshall's Dayspring uit de tijd van Henry VIII, die in 1523 W.Tyndale,de vertaler der Vulgata in het Engels,liet ombrengen.

5240 De Hertog Henri van Orleans,die de Italiaanse Officieren voor lafaards had uitgemaakt,werd door de Graaf van Turijn,zoon van Amedeo,die enige tijd Koning van Spanje geweest was,uitgedaagd en naby Parijs by een duel in de buik verwond.

De President der Franse Republiek Felix Faure was te Petersburg en werd onbeschrijflijk gevierd. Men speelde voortdurend de Marseillaise en de Franse officieren en 600 matrozen waren vijf dagen lang dronken.

Max en Em logeerden op Bantam en Henk en Fanny op del Sol. Daar Cornelia vacantie moest hebben,kwam de pleegzuster Bertha Bergmeyer van de Amst. Ziekenverpleging haar op 31 Aug. vervangen. Zy was oud en dik, maar had mooie ogen. Twintig jaar vroeger had zy op Hilverbeek gediend

5241 en zy zat zowel Piet Six als de kinderen op hun kop. Zy was wel bekwaam , maar langzaam en liet Lore 's nachts te lang wachten,als deze haar riep.

Nor nam te Londen een Station's Newsagentship and tobacco & cigar-business over,na die door een accountant te hebben laten taxeren.

Op Saars verzoek aan Heemskerk om de kleinkinderen te logeren te mogen hebben,antwoordde de vlegel niet anders dan dat Kees naar den Haag ging en de meisjes naar school.

Dr,Delprat onderzocht JW. en achtte het noodzakelijk dat hy de winter elders doorbracht. Arme Jan Willem !

De Koning van Siam logeerde met twee halve broeders in het Paleis in den Haag; één dag bracht hy in den Haag door en één in Amsterdam en hy werd als een Keizer ontvangen en onthaald. Daarna vertrok hy naar Brussel.

Bertha Bergmeyer werd te brutaal met Lore en te familiaar; deze verlangde naar Cornelia,die te Sluis was met haar dear Chris en met hem

5242 naar Heist en Blankenberghe reed,waar hy echter niets om gaf. Evenzeer haalde hy de neus op voor de kleine woning van Cornelia's ouders. Op 14 Sept. kwam zy by Lore terug.

Dr,Delprat wilde dat JW. naar Arosa zou gaan,omdat Flims niet hoog genoeg lag,en nu wist Caroline niet wat zy doen zou,want voor de kinderen lag Arosa weer te hoog. Ik stelde haar voor JW. weg te brengen en de kinderen zo lang by ons te laten. Voor JW. zou het beter zijn zonder de kinderen te zijn,hetgeen Caroline toegaf. De la Saussaye wilde niet van het nemen van ontslag horen,maar aan Ds. Barger enig werk opdragen,en JW. zou zich dan met minder traktement moeten tevreden stellen.

Op 15 Sept. maakten wy een nominatie op voor een vacature: 1.van Goor, 2. Karseboom en 3. van Leeuwen,maar op 11 Oct. werd A.Teixeira de Mattos, raadsadviseur by het Dep. van Justitie,buiten de voordracht om benoemd om de eenvoudige reden dat de Minister hem graag lozen wou. Hy was belast met het geven van advies op aanvragen van Verenigingen om rechtspersoonlijkheid,en hy bleek ons een bekwaam jurist te zijn,maar tevens meticuleus en zenuwachtig,voorts zeer orthodox,daar hy op Joodse feestdagen niet wilde zitten,evenmin op verjaar-of sterfdagen. Zyn vrouw is de

5243 dochter van de grote Haagse advocaat A.de Pinto en zyn echt bleef kinderloos. By het opmaken onzer voordracht had hy geen enkele stem,gelijk hem zelf bleek,toen in een volgende vergadering de notulen werden voorgelezen. De President deelde mede,dat hy zyn ontslag nog niet dacht te nemen.

De pleegzuster vertrok en schreef in het Gastenboek dat zy juichende heenging,en wy juichten mee !

Hoepla! Kees Röell vertelde dat de onzedelijkheid in den Haag groot was en dat vijf dames zich naakt hadden lateh photographeren.

Daar de pleegzusters de emmers vol lucifers,haar enz.in de bovencertain leegden,bleek deze verstopt te zijn en moest de vloer tussen de kelder en Nr. 100 beneden worden opgebroken.

In Amsterdam werden de bordelen en rendez-vous in hôtels herschapen en dus nog veel gevaarlijker voor argeloze vreemdelingen.

Frank had twee koffers en drie kisten met papieren enz.van Willem gevuld en een advies aan J.C.de Vries gevraagd,die hem geraden had alsnog tot scheiding en deling over te gaan,daar niets van hetgeen Willem tot zich had genomen hem by Papa en Mama's dood was toebedeeld.

5244 Woensdag 22 Sept. raadpleegde ik Dr.Westhoff,daar mijn oog vol bloed was. Hy zag er geen kwaad in en vond mijn gezichtsvermogen normaal.
Op 23 Sept. verdronk Willem Otten,de broer van de tuinbaas,onder de trambrug vóór Land-en Boschzicht. Hy had aan zijn vrouw wijs gemaakt dat hy melk op Hilverbeek ging halen en had toen in zijn schuitje de vaart overgestoken,maar was niet by de boer geweest,doch naar de kroeg van Baar te 's Graveland gelopen,waar hy veel gedronken had. Eerst de volgende ochtend vond men zijn lijk,terwijl het bootje nog aan de overzijde vast lag. Zyn pet en klompen dreven op het water. Ware hy nuchteren geweest,dan had hy zich gemakkelijk kunnen redden,daar de vaart ondiep was. De tuinvrouw beweerde dat hy niet meer dronk dan ieder ander,maar Jan Otten zeide aan Visser: " Dat is de tweede die dronken in het water gelopen is,ik ben benieuwd wie de derde zijn zal." Want een ouder broer was ook op dezelfde wijze om 't leven gekomen. Willem Otten liet een zwangere vrouw en drie kinderen na en in de Gooi-en Eemlander stond in de advertentie dat hy der kinderen zorgende vader was.

Roelof van Lennep werd student te Amsterdam.
Prof. Snellen was zo tevreden over Dora's ogen dat zy vóór de winter niet behoefde terug te komen. De wondjes waren genezen.

5245 Woensdag 29 Sept. kwam even vóór de afloop der zitting Cornelis aan het Hof met een telegram van Juffrouw Bader uit Londen,die niets meer bevatte dan de drie woorden:" Come at once." Ik ging het aan JW. vertellen en aan Frank,die zich aanbood mee te gaan,wat ik dankbaar aannam. Ik spoorde te 3½ naar buiten,pakte myn koffertje en vertrok per trein van 7½ via Utrecht en den Bosch naar Vlissingen. Te Utrecht kwam Frank by my zitten en zou Constance aan Cole telegraferen:" Wire more particulars Queensborough-pier." De Kock had aan zijn vriend Bakker te Vlissingen geseind om een cabin voor ons te reserveren,en wy kregen een ruime hut met twee bedden en een canapé. Wy kwamen te 11 uur aan boord van de Prins Hendrik,maar de boot moest nog op drie treinen wachten,zodat wy eerst te middernacht vertrokken.
De zee was spiegelglad en Donderdag 30 Sept. kwamen wy 's ochtends te 6 uur aan te Queensboro,waar wy de gevraagde telegram van Cole vonden: " Norman disappeared Tuesday midday and did not return home." Frank seinde dit naar Bantam,Zeist en aan Henk te Haarlem. In Nors winkel,159 Stockwell-Road,Brixton,London S.E. vonden wy Juffrouw Bader,Cole en diens oom Hearne, en overhandigde Cole ons een brief door Nor aan hem met potlood geschreven, welke Cole de vorige dag 's ochtends ontvangen had.
5246 Nor schreef dat hy moede is van het leven,nooit gelukkig geweest is behalve de drie jaren in Amsterdam,toen hy kon schaken en de Bond in het leven riep,dat de winkel hem gek maakte en hy zich dus het leven wilde benemen. " Half way Liverpoolstreet Station and the Hoek the sea will drown all." De brief was noch gedateerd noch ondertekend maar geschreven in The Princes Hall Restaurant Piccadilly en Dinsdag 28 Sept. 1 kwartier na middernacht gestempeld. Frank ging daarop met Cole's oom naar de Holl. consul Maas en naar Scotland Yard en telegrafeerde aan Henk om te Rotterdam informaties in te winnen. Ook begaven zy zich naar dat restaurant, waar Nor de brief geschreven had.
Te 4 uur ging ik met Frank naar de Keyser's Royal Hotel,waar wy met Lore en JW. in '82 gelogeerd hadden. Wy aten er aan een afschuwelijk tafeltje nadat wy brieven geschreven hadden,kregen de enige nog vrije,ruime kamer en trokken al te 9½ naar bed,maar te 1 uur werden wy gewekt door Juffrouw Bader en Cole,die ons een telegram van Henk kwamen brengen. Dit luidde:" Captain Vienna (naam van de boot) reported to police that a " passenger jumped over board Tuesday night between Harwich and Hoek,and " was lost." Ontzettend! Geen twijfel meer of het Nor geweest was. Lieve Nor,wat hadden wy je gedaan dat je tot zo iets komen kon !
Vrijdag ochtend zond Frank aan Henk een beschrijving van Nor's kleding. Hy had zijn beste pak aan en een regenmantel. Ik schreef aan Lore en kreeg een gelijkluidende dépêche van Henk onder bijvoeging:" Captain
5247 " and crew will be questioned Saturday by magistrate and myself."
Cole had inmiddels de namen van twee getuigen opgenomen,die Nor aan boord gezien hadden en aan de Liverpoolstreet Station de stok gevonden, die Cole herkende als die van Nor,daar Cole hem die zelf gegeven had,en die men op het dek had vinden liggen. 's Avonds vertrok Frank om de volgende dag by het verhoor te Rotterdam tegenwoordig te zijn.

herkomst v. Christiaan.

Zaterdag 2 Oct. bezocht ik Algernon op zijn kantoor Bloomsbury Square en vroeg ik hem Miss Bader behulpzaam te zijn by de verkoop van Nor's business, daar Nor haar alles op enige legaten na aan Cole, Gans, Cornelia en Cornelis vermaakt had. 's Middags vond ik een telegram van Frank:" Vienna's " stewards recognised portrait." Ik was van plan om 's avonds naar Holland terug te keren, maar kreeg een telegram van Frank:" Henk will come by " nightboat to keep you company." Ik at alleen doch deed niets dan huilen.

Zondag 3 Oct. kwam, terwijl ik ontbeet, Henk binnen en vertelde hy my dat drie stewards Nors portret hadden herkend en voorts getuigd dat hy in de salon op een sofa was ingeslapen met zijn stok hangende over zijn arm. Te middernacht ontwakende had hy een souper besteld met een fles moezelwijn en een shilling fooi gegeven. Te 1¼ had de Duitser Theod. Gilsdorf, die te Londen woonde en op het dek stond dicht by de rook cabin,
5248 gezien dat Nor op een kist stapte en zich in zee liet glijden. Onmiddellijk had hy geroepen:" A man over board!". Een lichtboei werd uitgeworpen, de lifeboat werd neergelaten nadat de boot had gestopt, maar geen spoor van Nor werd ontdekt. Behalve de stok had de steward nog twee boekjes en twee couranten gevonden ter plaatse waar Nor geslapen had.

's Avonds vertrok ik met Henk naar Queensboro', waar wy te 10½ aankwamen en van waar wy een kwartier later wegvoeren. Wy kregen cabin 2 maar konden niet slapen door het schommelen der boot en het geraas, daar alles rinkinkte, deuren en trappen heen en weer sloegen en glazen in de salon braken.

Maandag 4 Oct. kwamen wy klokslag 5 uur te Vlissingen en te 5½ spoorden wy langs Tilburg, den Bosch en Utrecht naar Amsterdam, waar wy te 9.10 arriveerden. Ik spoorde naar Bussum en vond buiten JW. en Caroline met Hansje en David. Later kwamen Henk en Fanny, Max en Emilie. Daar ik 35 brieven vond, had ik de volgende dag heel veel te schrijven.

Zaterdag 9 Oct. stierf Mr.J.Heemskerk Az. aet. 79, die zó knap was dat men hem het wonderkind noemde. Toen Thorbecke Min.van Binnenl.Zaken werd, liet hy zich door de Secr.Gen. en de refendarissen alles uitleggen, maar toen Heemskerk het werd, behoefden zy hem niets uit te leggen en legde hy hun nog het een en ander uit.

Dinsdag 12 Oct. bezocht ik Albert Smit en zyn vrouw, die bitter be-
5249 droefd waren en niets deden dan huilen. Daarna bezocht ik Jacob Ploos, die mager en uitgeteerd te bed lag en klaagde dat hy een harde dood had.

Op 13 Oct. stierf de adv.Gen.Jolles aan hartverlamming. Hy dronk verschrikkelijk en was altyd argent court.

Frank kocht de schilderij van Bles voor ƒ 186- uit de boedel van Willem en 500 sigaren voor ƒ 16,- ofschoon zy wel 100 waard waren. Ook kochten Frank en Constance het huis in de Krullenlaan te Zeist met het plan er een verdieping op te zetten.

Woensdag 15 Oct. vertrokken JW. en Caroline met de kinderen en Juffr. Krop naar Arosa. Agnes voorzag hen van levensmiddelen.

De Spanjaarden hadden op Cuba huis gehouden als voor 3 eeuwen hier te lande en evenals onze voorouders werden de opstandelingen in drie jaar geoefende soldaten, terwijl het Spaanse leger uit rekruten van 15 tot 18 jaar bestond.

Dit jaar vierde Lore haar verjaardag niet.
Algernon berekende niets voor zijn bemoeiingen.
Woensdag 20 Oct. bezocht ik opnieuw Jacob Ploos, die wegteerde en tobde over een regel van Vergilius, die hy zich niet kon te binnen brengen.
Hy hielp my op weg en toen vond ik: Desim fata Deum flecti sperare precando.

Caroline schreef dat het huis te Arosa klein is, de kamers laag, het
5250 uitzicht op een rots, de vallei smal.

Daar wy vonden dat Dora a change moest hebben en ons o.a. zekere Melle Peyre te Parijs was aanbevolen, ging Henk er 25 Oct. heen en schreef hy my 6 bladz. dat hy meende haar te kunnen aanbevelen. Prof.Snellen zag er geen bezwaar in, mits er geen electrisch licht was.

J.C.Baud werd adv.gen. in de plaats van Jolles. Jacob Ploos kon my niet ontvangen; hy nam veel morphine en was vaak unconscious.

In het Octobernummer van het Schaaktijdschrift, dat met rouwranden verscheen, stond een lief artikel over Nor met zyn portret. Het was geschreven door H.J.den Hertog.

Caroline schreef 28 Oct. uit Arosa dat JW. niet beter was maar hoestte en opgaf en zy naar Flims terug verlangde,maar daar was geen plaats. Te Arosa woei en tochtte het.

Max kreeg de oudste twee meisjes van Sam,Ella en Loukie ter catechisatie.

Maandag 2 Nov. joeg ik met Henk in het duin van Elswout. Henk schoot 20 faisanten,en ik 13. Hoeveel konijnen er vielen weet ik niet. Het was
5251 onaangenaam waterkoud weer en een scherpe Oostenwind. Wy aten ons brood in een hut van de delvers. De marsch terug was vermoeiend maar overigens hield ik het goed uit en ik amuseerde my best. Klaas maakte onze geweren schoon en het rijtuig van Duinlust,dat ons 's ochtends had afgehaald, bracht ons te 4½ naar de Parklaan terug. Daar Lize de voordeur niet behoorlijk gesloten had,schelde de politie 's nachts te 2 uur en stond Fanny op.

De volgende dag had ik vergadering der Staten. Zeven nieuwe leden onder wie Gerard Boreel,Burgemeester van Beverwijk,Fabius,de dolerende, Mr. 'tHooft,rechter te Haarlem. In een geheime zitting stelde van Tienhoven voor aan H.M. by haar inhuldiging een vuurwerk aan te bieden en daarvoor ƒ 10.000- te besteden.

Vrijdag 5 Nov. bracht ik Dora naar Parijs. Ik was te 7 uur opgestaan en te 8 uur kwam zy,die by Agnes had gelogeerd,my op de Herengracht afhalen. Wy etablisseerden ons in een coupé-lits en bleven daarin tot Feignies aan de Franse grenzen,zonder iets daarvoor te behoeven by te betalen. Wy reden via Utrecht,den Bosch,Rozendaal,Esschen,Antwerpen, Brussel,Mons en Quévy. Dora had een tas,parapluiezak,shawl,wrapper en
5252 een canarievogel in een kooi;ik had een handkoffertje,reiszak en hoededoos. Het was koud in de coupé,en eerst te Esschen aan de Belg.grens kregen wy stoven. Agnes had een carabies vol sandwiches,penen en koek meegegeven en ik had drie broodjes en ½ fles wijn.

De dikke mist belette ons iets van het land te zien. Te Feignies was visitatie van de handbagage en moest ik Frs. 1.85 voor 25 sigaren betalen. De trein was dáár reeds 35 minuten te laat. Tot zover hadden wy alleen gezeten in een coupé-lit voor vier personen met spiegels,gelegenheid om zyn handen te wassen en een W.C.,maar te Feignies stapten wy in een gewone 1e klasse,die even slecht verwarmd was als de vorige, met een dame,die tot Parijs meereisde en buitengewoon onbeleefd was. Wy hielden verder alleen te St.Quentin op en kwamen te kwart voor 7 in plaats van te 6 uur in Parijs aan. Toen was de koffer zoek. Het duurde een uur voordat de andere bagage gevisiteerd was en toen zeide de douanier:" La malle sera à la consigne" en daaruit kwam de koffer inderdaad te voorschijn. Ik had hem namelijk reeds de vorige avond te Amsterdam laten wegen en toen was hy met de nachttrein ons vooruit gereisd. De beleefde douanier,wien ik een sigaar gegeven had,had medelijden met ons zodat Dora de koffer niet behoefde te openen.

Wy liepen daarop met ons handgepäck naar de uitgang,waar ons ge-
5253 vraagd werd si nous n'avions rien pour l'octroi. Dit vind ik een zeer ongeschikte plaats om daarnaar te informeren,dewijl men dan de handen vol heeft en alles op de grond moet leggen om zijn reiszak te kunnen openen. Één man droeg Dora's koffer,die 100 kilo woog,langs een ladder op een omnibus,die ons te 8 uur naar het Hotel Mirabeau in de Rue de la Paix bracht,waar de eigenaar Mr.Petit ons twee chambres contingues au second aanwees en de meid ons warm water bracht. Ik zeide aan Mr.Petit dat Monsieur Tindal ons zijn hotel had aanbevolen,waarop hy vroeg:" Ah! comment va Monsieur le Baron Tindal?".

Wy dronken thee en schreven,Dora aan Agnes en ik aan Lore en daarna gingen wy uit wandelen,eerst door de Rue de la Paix en de Rue Castiglione tot de Rue Rivoli,toen rechtsaf naar de Place de la Concorde en dezelfde weg terug. De lichten maakten een aardig effect en er waren nogal cabs en coupeetjes,maar weinig voetgangers,veel minder dan in Londen. Te 10½ trokken wy naar bed en sliepen kostelijk op overheerlijke matrassen. In het Hotel was het zeer stil,daar er weinig gasten waren. Trappen behoefde ik niet te klimmen,daar er een lift was.

Zaterdag 6 Nov. stonden wy te 8 uur op en na het ontbijt liepen wy naar de Rue Rivoli en toen het Hotel Meurice voorby tot de Rue de Richelieu,deze door naar de Boulevards,welke wy afliepen tot de Boulevard Bonne Nouvelle en van daar terug langs de Boulevards St.Denis,Poissonnières,Montmartre,Capucines enz.tot de Madeleine,en vandaar door de Rue Royale naar de Place de la Concorde en zo terug naar het hotel.

5254 Na wat gerust te hebben reden wy te 12½ naar de Rue de ? 7 en bestegen wy de trap jusqu'au cinquième. Brr! wat een klim! Wy werden in een net salon gelaten,waar een piano stond,en spoedig kwam Melle Peyre binnen,een klein persoontje,dat blijkens haar portret als jong meisje er lief uitgezien moet hebben,maar nu een rood neusje en een duvet onder de neus had. Zy zoende Dora (my niet) en daarop deelde ik haar mede waarvoor Dora zich in acht moest nemen,waarop zy zeide dat haar nichten een interessante cours de dessin volgden,dicht in de buurt en dat het Engelse meisje,dat by haar en pension was,Frans,muziek-en dansles nam en verbod had van Engels te spreken,voorts dat zy een vriendin had geëngageerd om de meisjes te begeleiden,wat Dora heel jammer vond. Deze vriendin kwam daarop binnen met het Engelse meisje Gwen Cash,die opzettelijk was uitgegaan om bloemen voor Dora's kamer te kopen. Gwen Cash vond ik heel klein en Dora's kamertje nog kleiner.

Na Melle Peyre verlaten te hebben wandelden wy naar de Avenue du Bois de Boulogne,waar de famille Vaucher woonde,en waar wy Melle Perret vonden,die vroeg of Dora lust zou hebben om de école de Jeudi by te wonen,waar Mevrouw Bersier kinderen liet werken,stoppen,naaien enz.en
5255 enige meisjes dit surveilleerden. Daar de lucht er te benauwd was kon ik dit niet toestaan. Wy wandelden daarna langs de Champs Elysées naar ons hotel terug en dit nam ons precies een uur; het was amusant de vele fiacres,coupés,landauers,rijwielen,ruiters en door electriciteit voortbewogen wagentjes te zien. Na een uur gerust te hebben reden wy te 5½ met een rijtuig met twee paarden en Dora's koffer opnieuw naar de rue de Ifay,waar een man,die op straat liep ons vroeg of hy de koffer naar boven mocht brengen. De man volbracht het kunststuk,maar ik vrees dat hy de volgende ochtend een bloedspuwing gekregen heeft. Het was horribel om aan te zien. Ik liet Dora alleen naar de 5de étage klimmen en reed terug naar het Hotel,waar ik soep,vis,vlees en beignets voor dinner kreeg, overheerlijk. Daarna bracht ik Olga van Eeghen in het Hotel Meurice, waar zy met haar kamenier logeerde,een bezoek. Sedert drie weken was zy in Parijs en dagelijks liet zy Mezger tweemaal geld verdienen.

Tegenover ons hotel woonde de costumière Swarth,en daardoor stond de straat er overdag altyd vol equipages en fiacres,zodat het onze koetsier moeite kostte zich er een weg doorheen te banen. De dames konden by die naaister haar geld kwijt raken of rekeningen maken,die haar ouders of echtgenoten dan al of niet betaalden.

De hotelhouder zeide my heden dat voor 't geval Dora hulp behoefde,
5256 zy zich op zijn vrouw kon beroepen! Alles uit liefde voor le Baron Tindal! Te zijner ere lag ook de Telegraaf in de leeskamer.

Zondag 7 Nov. reed ik na 't ontbijt naar de Rue Madame by de Luxembourg over de Seine om Mr.Holland te horen preken. De dienst begon te 10½ en ik zat naast Olga,die ik gewaarschuwd had dat hy preken zou. Het werd goed vol,vooral met dames,en er was een koor zodat er heerlijk werd gezongen. Hy preekte over 2 Cor.6:4:" Nous nous rendons à tous égards recommandables comme serviteurs de Dieu." (en souvenir de la glorieuse Réformation). Na de dienst wachtte ik totdat de kerk leeg was en sprak ik hem aan. Ik zeide hem dat Anna en Tane mijn schoonzusters waren en my verzocht hadden hem te groeten,maar hy zeide dat hy nu geen tijd had my te ontvangen,en hy daarvoor de Vrijdag middag openhield. Hy woonde boven zijn kerk,dus verbazend hoog,en hoopte dat Dora hem of zijn vrouw eens zou komen bezoeken.

Ik liep in drie kwartier terug,rustte wat en reed te 1½ naar de Rue de Ipay. Gelukkig zag Dora my van haar balcon en liep zy my tegemoet. Zy had haar koffer uitgepakt,waarvan nu ook het tweede slot gebroken was en had alles kunnen bergen in een grote kast. Het eten was goed en voldoende (maar Gwen at byna niets),het licht ook,een hang-en een staande
5257 lamp. 's Avonds had zy gepraat en gelezen en te 10½ was zy naar bed gegaan en had goed geslapen. Melle Peyre was aux petits soins geweest. Zy had overvloedig dek en een kruik en de kamer was niet koud. Zy had te Passy gekerkt by Mr. Weiss.

Wy wandelden naar het Bois de Boulogne,waar wy ons op een bank by de grote vijver amuseerden met te kijken naar de zwanen en eenden,aan wie de wandelaars brood toewierpen,en naar de schuitjes,waarmede men voor 25 centimes mag roeien. Het was beeldig stil weer. Te 4 uur bracht ik Dora weer thuis omdat zich dan een nichtje van Melle Peyre zou presenteren,en ik sukkelde alleen te voet naar het Hotel,nu en dan op een bank rustende om naar de massa passanten en rytuigen te kijken,want in een omnibus was geen plaats te krijgen.

Als ik joeg liep ik trouwens nog wat langer en de trottoirs waren gemakkelijk, de lucht niet zwaar. Te 5½ in het Hotel terugkomende schreef ik terstond aan Lore, die ik meer dan ik zeggen kan miste en die meer dan ik zou genoten hebben. Arme Lore, wie deze Zondag interminabel zal toegeschenen zijn. Te 7 uur reed ik weer naar de rue de Ipay en dineerde ik er met Melle Peyre's zuster, een neef en nicht Melon en hun 14-jarige zoon André en Marie Barrat, een doofstomme nicht, die het huishouden deed en genoeg hoorde om Gwen te verbieden Engels met Dora te spreken. Na het eten rookte ik een sigaar met Mr. Melon, terwijl zijn zoontje zijn
5258 taken maakte en zijn vader telkens te hulp riep. Te 10 uur liep ik in 3 kwartier terug naar het hotel.

Maandag 8 Nov. schreef ik eerst aan Anna en Tane en aan JW. en Caroline te Arosa en reed ik te 12½ in een omnibus naar de Place Victor Hugo, die dicht by de rue Ipay was. Het had geregend, en het zag er te dreigend uit om naar de Jardin d'Acclimatation te gaan, gelijk Dora en ik van plan waren. Wy reden dus per tram naar de Avenue de l'Opéra en liepen vandaar door de Rue Royale naar de Madeleine, maar het was er even donker als op de Wildbaan, zodat wy niets zagen. Vandaar liepen wy naar het Hotel Meurice, maar Olga was uit en daarna keerden wy naar het Hotel terug om uit te rusten. Ik had wel aan Dora de Louvre kunnen wijzen of iets anders, maar ik begreep dat zy later al de tijd zou hebben om de Sehenswürdigkeiten in Parijs te bewonderen.

Te 5½ reden wy weer naar Dora's huis terug, waar Marie Barrat ons haar gravures toonde, waarvoor zy vier prijzen had behaald. Na het eten kwam Mr. de Watteville met een dochter en nog twee meisjes de Waringy en de Chanterelle. Aan tafel hadden de zusters Peyre getwist over de zaak Dreyfus, die de éne verdedigde en de andere un saligot noemde.

5259 Te 10 uur keerde ik per tram van de Place Victor Hugo terug tot de Place de l'Opéra, waar de Rue de la Paix op uitloopt en betaalde ik mijn rekening, die vrij hoog was. Voor de thé complet van de eerste avond met Dora vroeg men 10 en voor mijn diner 8 francs.

Dinsdag 9 Nov. was het prachtig weer. Ik stond te kwart voor zeven op, ontbeet, deelde fooien uit en reed per fiacre naar de Gare du Nord. De trein vertrok te 8.20 en ik zat alleen tot Quéry, waar visitatie was, maar daar ik naar Holland reisde, behoefde ik niets te openen. Ik stapte daar in een restauratiewagen, waar ik brood met sardines, een omelette, beefsteak met groenten en aardappelen kreeg en een halve fles Chably voor frs.6,-. Ik trachtte een gesprek aan te knopen met een Fransman, die aan hetzelfde tafeltje zat, maar hy beet niet toe. Verder bleef ik steeds alleen.

Te Brussel moest ik in een andere trein overstappen en kwam ik in een coupé-lit, waar het koud was, terwijl de wagen geweldig schudde. Te Berchem zag ik in een dierentuin in het voorbijrijden vier kamelen lopen. Te Rozendaal behoefde ik niets te openen. Te Utrecht kwam kwart voor 7 aan, dus slechts 5 min. te laat, en moest ik in een scherpe wind op het 3de perron op een lokaaltreintje wachten en kou vatten. Te Hilversum was ik om 8¼ en een half uur later was ik thuis.

5260 Er was gelukkig niets dat haast had gedurende myn afwezigheid voor my gekomen. Donderdag 11 Nov. aten wy nog aardbeien.

JW. schreef op 15 Nov. goede tijding uit Arosa. Hy mocht 's avonds buiten zitten en vond de lucht heerlijk. Het weerglas stond er meest op het vriespunt en daar het huis op een tochthoek stond, wilden zy verhuizen en hun eigen huishouden doen.

De socialist van Kol stelde voor een commissie te benoemen om de Atjehpolitiek te onderzoeken en werd ondersteund door Troelstra, van der Zwaag, Ketelaar en Stoffel.

Vrijdag 19 Nov. joeg ik opnieuw met Henk in het Duin en schoten wy 30 faizanten, ook hennen en 27 konijnen. De volgende dag joegen wy met Frank op het Sticht.

Dora schreef aan Miek dat Parijs haar niet sympathiek was en Melle Peyre haar drilde alsof zy een schoolkind was.

Zondag 21 Nov. stierf Ravenhorst, vroeger tuinbaas op Swaenenburgh en daarna handel drijvende in rietmatten, enz. Agnes had een mooi huis voor hem gebouwd en hem veel geld geschonken, maar hy dronk en liet buiten zyn vrouw en 10 kinderen veel schuld achter, zodat zyn vrouw zeide dat
5261 zy dikwijls ~~niet~~ uit wanhoop over zijn gedrag haar nood aan Agnes had willen klagen. Hy werd niet ouder dan 44 en een acute longontsteking maakte een einde aan zijn leven.

Dora schreef my dat zy de straten modderig vond en de Parijzenaars des blagueurs,Gwen eenvoudig en oprecht (flatfooted poor girl). Dora speelde piano en had schik in de Italiaanse les van Mad. Guerda uit Milaan, wier man een socialist was en zy vond Mad.Joubert lief. Deze trouwde al op haar 16de jaar en had op haar 22ste al 4 kinderen.

JW. schreef uit zijn nieuwe woning in Arosa,waar het in de verandah warm was,58°.Fanny bracht ons een photographie van Arosa,waarop het door JW.bewoonde grote hotel duidelijk zichtbaar was.

Anna van Loon werd ernstig ziek ten gevolge van een val by het naar bed gaan. Dr.Kortland uit Zeist en Dr.Broers van Doorn vreesden voor een inzinking,daar de pols steeds flauwer werd. Hendrik zou het een zegen vinden als zy stierf en Henk en Fanny rieden ons Lilian Hoppett te vragen om by ons te komen voor 't geval Anna stierf en Tane haar niet houden wilde of naar een ander land mocht verhuizen.

5262 Vrijdag 26 Nov. spoorde ik naar del Sol,waar Dirk my,op mijn vraag hoe Anna het maakte,zeide:" Erg goed." Ik vond Tane,Agnes,Lilian en de Haagse diacones te 1½ aan de lunch. De nacht was rustiger geweest,maar de krachten nog min. Henriette kwam te 4½ en keek als een spin omdat zy moest blijven eten. Zy vroeg my niet te logeren,wat Louis van Loon wel deed, maar ik vond La Forêt te ver uit de buurt en bestelde dus een kamer in het Hotel,waarheen ik my te 10½ begaf. Ik vond een groot vertrek met luiken,vuur,een kruik in bed,warm water,veel dek en een nachtlichtje,alles voor 1.25 en ontbeet op del Sol.

Cole had my gevraagd om een Eng.vertaling der artikelen over Nor en ik had Lilian gevraagd of zy zich daarmede wilde belasten. Dit had zy op zich genomen en nu wees zy my haar vertalingen,die haar veel moeite hadden gekost en waaraan zy een deel van de nacht besteed had.
Agnes zeide my dat zy een boerderij voor Jan Vogel op de Slenk zou bouwen.

Zaterdag 27 Nov. reed ik naar Bantam terug via Nieuwersluis waar Cornelis my met de coupé en 2 paarden afhaalde. Het stormde en regende allergeweldigst.

5263 In den Haag sprak de zendeling Waldmeyer,die voor een krankzinnigengesticht op de Libanon collecteerde. Hy was de gevangene geweest van Theodorus,de Negus van Abessynië,die mensen slacht en psalmen zingt en hem beval een kanon te gieten,maar hem met een ander kanon wilde doodschieten. Toen die echter uit elkaar sprong schonk hy hem de vrijheid.

Emilie leed aan nieraandoening en pleuritis en had pijn in de rug en in de zijde. Anna's toestand bleef precair.

Op 30 Nov. stierf plotseling A.C.Wertheim,Lid der le Kamer,een man aan wie veel verloren werd. In de Evening News stond een artikel over Nor.

Vrijdag 3 Dec. stierf Jacob Ploos. Hy werd 67 en had beschreven dat men zijn lijk moest openen; dit geschiedde en het bleek dat hy een gezwel in de ingewanden had,dat best had kunnen worden weggenomen,maar Tilanus en Gildemeester hadden dat gezwel nooit ontdekt. Zyn horloge en ketting vermaakte hy aan Ménagé Challe,klerk op het Kantongerecht en aan zijn verpleegster een mooi jaargeld. Ik kreeg zijn stok van zijn zuster. Hy was een mijner oudste vrienden en altyd trouw en gastvrij,maar helaas ongelovig. Als kantonrechter keek hy met de grootste nauwgezetheid de boedelscheidingen na en nooit berekende hy,gelijk zijn ambtgenoten deden,een cent meer dan het tarief veroorloofde.

Christiaan Vree liet Zondag aan Cornelia weten dat zy hem niet vóór
5264 5 uur moest verwachten,daar hy met de zoon van zijn patroon ging wandelen. Wat een koude vrijer ! na een scheiding van 14 dagen!

Dit jaar vierden wy geen St.Nicolaas,maar ik gaf aan Lore twee boeken van Ainsworth,The Star Chamber en Saint James,en Miek ging by Max.

Caroline schreef dat JW. steeds in de open lucht zat te schrijven met de éne hand,terwijl hy met de andere de inkt ontdooide; de thee bevroor. Daar Henk te 8 uur op school moest zijn tot 12 en 's middags van 2 tot 4¼,dus veel te lang voor een kind van 7 jaar,moest Caroline al te 7 uur op en leed zy bitter kou.

Dora schreef dat zy in de manege te Parijs ging les nemen en het land had.

In Amsterdam was het 's avonds onveilig voor de dienstmeisjes,want evenals in 't vorig jaar werden er weer door een onverlaat enigen met een mes gestoken.

Frank wees my enige voorwerpen,die hy uit Willems inboedel gekocht had,o.a. Mama's sleutelmandje en gouden rijder,Papa's snuifdoos,cachetten, Vermakelijke Mythologie en Walter Scott's portret enz.

5265 Dora at te Parijs met de Tindals en ging met hen naar de comedie. In den Haag duelleerden Oosterzee en Stoop over een meid. De een verloor een stuk oor, de ander kreeg een hak in 't onderlijf.

De Heer Hoog, boekhouder by van den Berg, zeide dat Nor nooit een abuis gehad of een fout gemaakt had en altyd even net en accuraat werkte, maar dat het kantoorleven veel te min was voor een jongen met zulk een hoofd. Geen van Nor's opvolgers kon in zijn schaduw staan.

Max nam de meisjes Boreel en Kitty Bijleveld aan.
Donderdag 30 Dec. sloot ik met Frank de jacht. Frank schoot 2 faisantehanen, en wy schoten ieder een haas, die van de Slink kwamen. Daarna schoot ik nog een haas op het weiland in Swaenenburgh tegenover Bantam, terwijl Frank op het eiland een konijn schoot.

Dora schreef een opgeruimde brief zowel aan my als aan Miek en aan Fanny.

E I N D E 1 8 9 7

A N N O - 1 8 9 8

5266 Christiaan viel op 31 Dec. na een vergadering in de Eensgezindheid, van de laatste trede der trap op zijn knie,waarna hy,door Sam van Eeghen en Willem van Loon ondersteund,naar het Rokin gestrompeld,van daar per tram en trein naar Hilversum gereden was en per draagstoel naar huis gebracht werd. Dr.Vlaanderen maaseerde hem en hy leed veel pijn.

Dr.Treeling ging Oudejaarsavond te 9½ uit zonder terug te komen en de volgende dag kreeg zijn vrouw een brief van hem om te zeggen dat hy het leven moede was en zy hem niet zou terug zien. Welk een tijding op Nieuwjaarsdag! Zijn lijk werd in de Gooische Vaart gevonden.

Vrijdag 7 Jan. smeekte Lore my Dora in Maart uit Parijs te laten terugkomen,daar zij vreesde,daar haar ogen zo verminderden,haar anders niet meer te zullen kunnen zien.

Sylvia kreeg een nierontsteking en Dr.Delprat vond haar toestand zó ernstig dat hy Prof.Stokvis in consult nam. Deze keurde de behandeling van Dr.Delprat volkomen goed,doch schreef in plaats van Nestlé melk gewone melk voor en gaf goede hoop op herstel,en die hoop werd verwezenlijkt.

5267 Donderdag 13 Jan. trouwde Henriette de Marez Oyens met Willem van Oostveen. Jacob Röell werd Minister van Marine in de plaats van Jansen, wiens aanvraag van 3 millioen voor een pantserschip was afgestemd en die om deze reden zijn ontslag had genomen.

Dora schreef dat zy veel schik had met Lina,die Palmyra was opgevolgd en Duits met haar sprak,dat Gwen en zy alleen ontbijten,dat Melle Peyre boeken schrijft,schildert en dicht,dat Marie Barrat dienst doet als spion en de keuken binnensluipt als Dora met de meid praat en dat zy 's avonds Mon Oncle et mon Curé lezen.

Op Amboina had een ontzettende aardbeving plaats,waarby tal van menschen omkwamen.

Daar Lore gedurig duizelingen had en zo verminderde,schreef ik reeds op 17 Jan. aan Melle Peyre en aan Dora dat ik haar de 22ste zou komen halen.

Dinsdag 18 Jan. hoorde ik Goillard over de Zending in de Zambèze, nadat zijn vriend Bertrand,die de Zambèze bezocht had,het woord gevoerd had.

5268 In Parijs hadden voortdurend opstootjes plaats,en werd Zola door de studenten uitgescholden,omdat hy de partij van Dreyfus gekozen had. Zy riepen:" A bas les Juifs,vive l'Armée !".

Zaterdag 22 Jan. spoorde ik per trein van 8.20 (spoortijd) naar Parijs met een lege koffer. In Mirabeau kreeg ik dezelfde kamer als de 5de November. Ik dronk thee met brood,terwijl een Griek met twee dochters en een Roemeens generaal met zijn dochter in dezelfde kamer dineerden. Tegen 8 uur reed ik met de lege koffer naar de Rue de Ifay,waar men nog aan tafel zat. Melle Peyre betreurde zeer Dora's vertrek,nu de lessen in het Italiaans,paard rijden en Duits pas begonnen waren en Dora nog zo weinig van Parijs had gezien,maar dit was Peyre's eigen schuld,daar zy met alles zo geteut had.

Ik sliep heerlijk en reed Zondag te 10 uur naar de Chapelle du Luxembourg,waar niet Mr. Hollard preekte maar zijn collega de Fay,heel goed en sterk de e muet latende horen: homme,juste,coeure. Ik liep naar het hotel terug. Op de Place de la Concorde zou,in strijd met 's Ministers verbod,een manifestatie plaats hebben tegen de aanhangers van Dreyfus en van de Joden,en van alle zijden rukten dan ook escouades sergents de ville,municipaux en soldaten op om eventuele woelingen tegen te gaan. De vorige dag had in de Chambre des Représentants de socialist Gérault de Graaf de Bernis,en deze de socialist Jaurès geslagen,en was er toen
5269 een algemeen gevecht ontstaan en met inktkokers gegooid,zodat de huissiers geen orde konden houden en Brisson,de president,de vergadering had verlaten. De ruzie was ontstaan doordat Cavaignac de Minister over de zaak Dreyfus had geïnterpelleerd en Jaurès de Graaf de Bernis voor een lafaard had gescholden,omdat deze hem gevraagd had of hy soms advokaat was van het Syndicaat,dat zich gevormd had om Dreyfus te verdedigen.

Ik dronk te 4 uur thee met Dora,Gwen,en Madame Joubert met haar dochter en te 7½ at ik ook met Melle Peyre en de Melons. Na het eten rekende ik met Melle Peyre af en gaf haar een geldelijke vergoeding voor de schade,die zy door het vervroegde vertrek van Dora leed en te 10 uur reden Dora en ik met een omnibus,ons op een schriftelijk verzoek door de Chef de Gare gezonden,naar de Gare du Nord.

De twee koffers waren door de concierge en de knecht naar beneden gedragen. Wy verlieten Parijs te 11 uur en bleven tot Amsterdam altyd alleen. Ik was eigenlijk nogal blij die rumoerige stad achter de rug te hebben,waar men de éne dag nooit zeker is of er niet de volgende een revolutie zal uitbarsten en de straten gebarricadeerd zullen zijn.

Het was koud in de trein maar ik sliep nu en dan,gedekt door de heerlijke wrapper,die Henk en Fanny,Max en Em my op myn laatste verjaardag hadden gegeven. Te Quévy werd de handbagage gevisiteerd en te Mons, 5270 25 minuten verder,stapten wy in een coupé-lit. Wy kwamen Maandag 24 Jan. kwart voor twaalf,dus precies op tijd in Amsterdam aan het Centraal Station en dus vroeg genoeg om te 12.3 naar Bussum door te sporen. Lore en Miek waren zeer verrast,daar ik eerst van plan was geweest om pas 's avonds terug te komen. Aan tafel by Melle Peyre was er weer een woordetwist geweest tussen haar als verdedigster en haar zuster en neef als tegenstanders van Dreyfus,vrij onverkwikkelijk.

Sinds Vrijdag 21 Jan. had Fanny influenza met koorts van 39 tot 40.8 en veel hoesten. Ik vernam dit eerst Woensdag in Amsterdam van Agnes, want Henk had het schrijven verleerd. Donderdag kwam er een van Emilie om te zeggen dat Fanny's long ontstoken was en zy 's nachts onrustig was. Zy had een diakones. Gelukkig zei de dokter dat de ziekte goedaardig was. Donderdag daalde de temperatuur tot 38.4 en Vrijdag tot 37.5. By Em's brief was ook een woordje van Henk. Vrijdag was de crisis voorbij en nam de koorts af. Fanny gevoelde zich zeer slap,maar nam 3 liter melk en 3 eieren daags en de hoest werd losser.

Constance van Frank at 1 Febr. by Thora van Loon en gleed daar uit ten gevolge waarvan zy haar enkel verzwikte en liggen moest.

Vrijdag 4 Febr. vertrok Miek naar Carouge en de volgende dag reed 5271 ik naar del Sol,waar ik Anna weer vond als vroeger,eer sterker en vlugger. Zy en Tane wilden del Sol vergroten door zowel aan de eet- als aan de logeerkamer een kamer aan te bouwen en er dan 's winters te blijven.

Zondag ging Anna tweemaal ter kerke,want evenals Ds.de Graaf vroeger was nu Ds.Callenbach alles en nog wat. 's Avonds kwam hy tot by elven praten,heel interessant. Ik was 's middags te Aardenburg geweest,waar de dochter van Li van Eeghen te bed lag. Maandag keerde ik naar Bantam terug.

Woensdag 9 Febr. uit Amsterdam terugkomende,vernam ik dat het engagement van Cornelia verbroken was. Daar Chris Vree Zaterdag aan haar geschreven had dat hy Zondags niet by haar kon komen omdat de beide zoons van zijn patroon uitgingen en hy dus op de boel moest passen,ging Cornelia zelf met verlof van Lore naar Utrecht en vond zy de twee zoons thuis,waaruit bleek dat Chris haar had bedrogen. Maandag schreef hy haar dat hy het engagement niet langer wenste voort te zetten en toen was zy ontroostbaar. Maar later was zy dankbaar dat het hiertoe gekomen was, want al sinds lang had zy bespeurd dat hy niet afkerig was van een glas jenever en daarby was hy onverschillig,ongelovig en alles behalve spaarzaam. Zyn moeder had hem al meermalen over zijn koel gedrag tegenover Cornelia onderhouden.

Aan Lore las ik voor Windsor Castle van Ainsworth uit de tijd van Henry VIII en Ann Boleyn en later Lochinvar van Crockett.

5272 Tane was boos op my om de fouten,die ik in haar blaadje gelaten had. Er stond namelijk Rodugerez in plaats van Rodrigerez en er was een alinea te weinig,maar dit was ook het geval in haar concept !! Alsof de lezers daarop letten !

Vrijdag 18 Febr. bezocht ik Fanny,die nog niet mocht opstaan,omdat de long nog niet genezen was. JW. schreef dat hy by Dr.Jansen gesoupeerd had met een Engelsman,die Christiaan kende en sedert jaren bloed opgaf.

Zondag 27 Febr. schoot een onverlaat op Koning George van Griekenland,terwijl hy met zijn dochter Marie in een open rytuig reed. Het eerste schot trof de paarden,het tweede de pikeur. De Koning stond op om zijn kind te beschermen en nog 5 schoten volgden. Een der booswichten werd gegrepen. De Koning is een zoon van Christiaan IX van Denemarken en gehuwd met Grootvorstin Olga van Rusland. Hun enige dochter Marie is 5273 in 1876 te Athene geboren en in 1900 getrouwd met Grootvorst Georg van Rusland. Hun echt bleef kinderloos.

Donderdag 3 Maart stierf Anna Willink,oud 75 te Hilversum. Zy was blind en tobde omdat zy meende geruïneerd te zijn.

Op 7 Maart werd van Goor geïnstalleerd en roerden Kist en van Valkenburg de strooppot over Wildschut. Daar Kist uit het hoofd sprak,bracht hy het er slecht af,maar van Goor sprak heel goed en bescheiden.

By Agnes zag ik de ezels geëtaleerd,die door Dora geschilderd waren en door een ieder bewonderd werden. Agnes had ettelijke verhalen van Crockett en van Jan Mc Laren uit het Engels vertaald en my ter correctie gegeven,maar toen ik ze terug gaf kon zy zich,gelijk te verwachten was, met geen mijner aanmerkingen verenigen.

Woensdag vond ik Sylvia veel beter,zy werd dik en was zo wild als een Ier. Wilfried zou een poppenkast partij by Hooft Graafland bywonen en Constance had schoentjes met gespen,een rode kraag en witte handschoenen voor hem gekocht.

Caroline schreef dat Henkie keelziekte had en JW. weer creosoot moest nemen,daar de dokter niet tevreden was over een hardnekkige plek in de long. Henkie kreeg de mazelen met 39.2 koorts.

5274 Voor de Prov. Staten werden gekozen Jan Rapp en zijn maat J.van Hall, ultraradicaal,zoon van de conservatieve vriend van Papa,eerst te Amsterd. later te Utrecht Hoogleraar in de rechten.

Agnes stond haar collectie oude tekeningen en etsen aan het Prentenkabinet van het Rijksmuseum af. Er zijn er by van Rembrandt,Rubens, Both,Ostade en Rogmans.

Willem Nepveu werd benoemd tot Burgemeester van Ophemert.

JW. had uitslag op het gezicht,die met pleisters bedekt waren,en zag er, toen deze verwijderd waren,ontoonbaar uit.

De kinderen van Frank en Constance kregen de waterpokken in April. Henrick van Lennep brak een rib by een val in een boerderij in de Watergraafsmeer.

Lore zeide my dat zy dacht deze maand (April) plotseling te sterven en op 8 April werd zy 's ochtends tot stikkens toe benauwd.

Mietje en Betje van Hal gingen tweede Paasdag in Zeist doorbrengen, maar toen zy terug kwamen hadden zy niets gezien,noch de Slotlaan,noch de Squares,noch het bosch. Betje had maanden lang in Zeist gediend by
5275 het Heilsleger,maar misschien wist zy niet dat er een Slot en een bos was. Zy hadden by een vriendin in huis gezeten,voilà tout! Est-on bête !

Dora kocht een witte keeshond in de Spuistraat. Op 13 April vertrok Caroline van Arosa naar Flims.

Jan Luden liet een huis bouwen op Koningshof achter Elswout by de vinkenbaan,maar zijn schoonmoeder betaalde het.

Anna zeide aan Constance Carrasco dat zy Frans en pianoles moest geven,maar het enige wat zy antwoordde was :" I hate teaching !".

De Verenigde Staten en Spanje geraken in oorlog.

Vrijdag 29 April werd de Waterleiding te Haarlem geopend,maar Henk kreeg geen woord van dank voor zijn goede administratie gedurende 14 jaar.

JW. schreef 2 Mei uit Reichenau op weg naar Davos,waar hy by de von Wyss zou logeren.

Maandag 9 Mei kwam Caroline met Juffrouw Krop,Hansje en David uit Leiden,maar Caroline keerde reeds Woensdag derwaarts terug omdat Arnolda rust behoefde.

Een dochter van Anna Gann Dun engageerde zich met Baron Snouckaert van Schauburg,onechte,doch erkende zoon.(vader van Lily!)

Max sprak in Eltheto te Utrecht over de Hervorming in Spanje in vroeger tijd en thans.

De huurwaarde van Bantam was aanvankelijk op *f* 4800- geschat,door
5276 die te berekenen naar de prijs,die het gekost had, De zetters verlaagden die som op *f* 2800-,de Directeur op *f* 1800-,maar op mijn reclame,waarin ik wees op de veel lagere huurwaarde der andere huizen (Hilverbeek,Boekesteyn en Gooilust) en nadat de heren uit Hilversum alles hadden opgenomen,werd zy finaal vastgesteld op *f* 1400,-

Op 14 Mei kreeg Christiaan op zijn 70ste verjaardag van Warner de snuifdoos,die Kon.Lodewijk na zijn aftreden in 1810 aan Grootpapa gegeven had. De doos is van massief goud en bevat Koning Lodewijks portret.

Christiaan zeide aan tafel dat niemand meer verwonderd was dan hyzelf van zijn 70ste jaar bereikt te hebben, daar hy als kind zo zwak en als jongeling zelfs voor de militie afgekeurd was. Hy gaf aan ieder van zijn kinderen *f* 25,- en aan ieder kleinkind *f* 10,-.

19 Mei stierf the Grand Commoner Gladstone geb.1809.

JW. schreef dat Dr. Roemink met Dr.Delprat gesproken had en beiden van oordeel waren dat hy niet meer in Amsterdam moest komen wonen, maar zijn
5277 ontslag nemen en in het hooggebergte blijven, daar de wond in de long niet genezen was en evenmin beter.

Ik schreef aan Caroline dat ik er over dacht om Bantam te verkopen daar Lore de kamer toch niet meer verliet, Henk en Fanny nooit langer dan voor één dag kwamen, het gezin van Max en Em te groot was om ze allen te herbergen, en Frank en Constance te Zeist geëtablisseerd waren, terwijl Miek evenmin als Dora aan Bantam gehecht waren, ~~zouden~~ zodat wy dan duizenden zouden uitsparen om ook hen te helpen.

Vrijdag 20 Mei stierf mijn oude vriend Izak Domnissen te Doorn, in de ouderdom van 79.

Fanny had zich de moeite gegeven om aan 15 nichten te vragen of zy bereid waren aan Lilian Hoppett te zamen een rijwiel te geven. Allen waren daartoe bereid op Lou Nepveu na, die weigerde. Henk kocht het wiel en toen ik 21 Mei met Dora op de Herengracht kwam, vonden wy daar Henk al met het cadeau. Wy haalden daarop de jarige Lilian met Anna en Tane van boven en brachten ze in de onderkamer, waar Henk haar zeide dat het wiel voor haar was. Er hing een kaartje aan met de namen der 14 geefsters. Zy was stil van blijdschap en dankbaarheid. Bovendien kreeg zy van Anna 6 paar handschoenen en *f* 60,- voor de reis, van Tane een cape.

5278 's Avonds reed ik met Dora te 7½ naar het Concertgebouw te Hussum, waar wy de Bettelstudent door liefhebbers zagen opvoeren. Piet Blom, tenor, speelde voor de student en Westenberg (bas) voor Ollendorf. Juffrouw Parker is heel lelijk maar zy zong mooi. Voorts speelden Juffr.de Clercq, Madzy Blom, Juffr.Bake, Waszink en de Clercq mee en André Küpfer als dronken cipier, meesterlijk. Er waren nog wel 40 figuranten, allen Hilversumse heren en dames benevens August en Ott Blom. Ada moest alles op de piano accompagneren met enige violen. De costumes der dames waren eigen werk. Wy reden te middernacht weg, maar de achterblijvenden dansten tot 4 uur.

Het huis van Ernst van Loon te Haarlem in het Florapark werd voor slechts *f* 20.000- verkocht.

Max kreeg een toegang van James tot de State-en private apartments of the Queen te Windsor, tot de Library, de Treasury en het Park. In de Bibliotheek zag hy o.a. een door Karel I geschreven en gedrukt boek: "Moral precepts for my son." Karel II gaf het als prins in ballingschap aan een nichtje, op wie hy verliefd was, met zijn portret en de woorden: " To my cousin Sophy", maar zy bedankte hem omdat hy een losbol was. Ook zag Max brieven van Louis XIV, van Mary aan de admiraal Torrington, (door de matrozen Tarry in town genoemd) vóór de slag by Beechy head; van Napoleon, de Magna Charta, en in de Schatkamer allerlei Indische en
5279 Perzische preciosa. In het British Museum zag hy een kamer met de laatste Assyrische opgravingen en de uitlegging in het Engels er by, o.a. een leeuwenjacht.

Op 31 Mei kreeg ik de visite van Gerard Westendorp en Koo Kruimel, het engagement raakte later af en volgens Mevr.Westendorp was het meisje koud als marmer en had zy nooit een zoen aan Gerard gegeven.

Donderdag 2 Juni maakte ik met Dora en Lilian een tocht naar Marken met de boot van Zur Mühlen. Wy stoomden te 10 uur weg, eerst het kanaal door langs Buiksloot naar Broek in Waterland, waar wy uitstapten en ½ uur werden rondgeleid door de conducteur, die vloeiend Engels sprak. Wy zagen een ouderwetse tuin en een modelboerderij, waar men bezig was kaas te maken en wy onze namen in een boek moesten schrijven. Van daar voeren wy naar Monnikendam, waar eerst de kerk van 1500 bezichtigd werd en toen langs de woning van mijn collega in de Prov.Staten Slicher, die met zijn vrouw aan het raam zat en ons minzaam toeknikte, naar het andere eind van de stad, waar de oude Waegh staat, en by elke slag van het uur ruiters te voorschijn komen evenals te Alkmaar. In de stad zijn oude huizen met ouderwetse tekenachtige gevels met ingemetseld beeldwerk als Petrus aan het roer, Elia door de raven gevoed, Maria Boodschap enz. Aan de sluis lag de stoomboot en wy aten coteletten met aardappelen en brood, bouillon en Apollinariswater.

5280 Vervolgens voeren wy door de Goudzee in ½ uur naar Marken, toen was er een weinig deining. Te Marken landden wy te 1¼ en liepen een paar huizen binnen, in het ene waarvan veel koper, porcelein en een pronkbed te zien waren, ook een familiebijbel van de grootouders der bewoners van 1785. Marken heeft 1300 inwoners, 53 koeien, geen enkel paard, geen enkele paap, wel dolerenden met een kerk, en een school op gereformeerde grondslag en een openbare school. Wy liepen langs een modderig pad naar de kerk en verlieten het eiland te 3 uur, waarna wy door de Zuiderzee in 1½ uur naar Amsterdam terug stoomden.

Toen wy in Bantam terug waren, vernam ik dat Lore by het hoesten een weinig bloed had opgegeven, en dat de Bettelstudent aanleiding had gegeven tot een engagement van Juffrouw van Marken met de zeeofficier Goedkoop.

Zaterdag 4 Juni kwam JW. te Leiden terug en 2 dagen later kwam hy met Caroline by ons.

Dinsdag 7 Juni kreeg ik een telegram van Frank aan het Gerechtshof: " Maximiliaan Jacob heden nacht te 4 uur zeer voorspoedig geboren. Alles best. "

5281 Na op 10 Juni aan Grothe van Schellach alle stukken en bescheiden betreffende het Gymnasiumfonds te hebben afgegeven, bezocht ik Constance Witsen Elias, die my o.a. vertelde dat Cornelis Witsen, de Burgemeester van Amsterdam in het begin der 18e eeuw een prachtige marmeren tafel van Peter de Grote ten geschenke gekregen had, maar dat de voogd van haar vader, die een rode patriot was, de begeleidende brief en andere bescheiden had verbrand. De tafel bestond nog en het jaartal dat er in gebrand was, gaf er authenticiteit aan. De tafel is nu in het bezit van een harer broers. Zy stamt af van een broeder des Burgemeesters, wiens dochter Hester met een Elias trouwde, die de naam Witsen by de zijne voegde, omdat de broers van Hester naar Indië vertrokken waren zonder ooit meer iets van zich te doen horen, Intussen is het mogelijk dat de thans nog levende Witsens, van wie er een te Amsterdam woont, van een dier broeders afstamt.

Daar JW. er over dacht om in Freiburg te gaan overwinteren, schreef Caroline aan Mevrouw Berns, die er woonde, om inlichtingen. Deze antwoordde dat de stad stoffig is en er een Z.O.wind waait, dat vreemdelingen geen belasting betalen tenzij zy Duitse fondsen hebben of in een eigen huis wonen, en dat de huur ener etage 1600 à 2000 Mark bedraagt.

Maandag 13 Juni stierf Kee Willink-van Wickevoort Crommelin op haar buiten Wildhoef te Bloemendaal. Zy werd 71.

Juffrouw van de Werk, zuster van de Raadsheer, schreef aan Caroline dat haar moeder wegens longlijden in Freiburg was gaan wonen en er gezond was. Zy bewoonden een verdieping in de voorstad by het bos voor
5282 duizend Mark.

Cruysbergen werd verkocht aan Juffrouw Zimmerman, die er een gesticht voor verwaarloosde kinderen van wilde maken onder toezicht van Frederik van Eeden, die hutten in het bos bouwde.

Woensdag 22 Juni bracht Cornelis my te 10 uur in het open wagentje naar Gunterstein te Breukelen, waar ik een beeldige kamer met schuifraam en luik kreeg. De familie Willink van Collen kwam uit de kerk, waar het avondmaal bediend was. Wy dejeuneerden in een lang, vrij benauwd vertrek boven de stal met 21 Evangelisten en Geel, de leden van het Bestuur, Schimmelpenninck, Knottnerus, de Bas, Robbert van Zuylen, Hooft Graafland en enkele predikanten. Van 2 tot 4½ gaven de Evangelisten in de boomgaard een overzicht van hun arbeid. Te 5 uur dineerden wy aan een lange tafel in huis. Ik zat tussen Mevrouw Quarles en Mevr. de Bas. Van 7- 8¼ preekte Ds. van Noppen uit Scheveningen en daarna dronken wy thee in een gebouw tussen het huis en de brug. Vervolgens wandelden wy naar de overzijde van de Vecht in de buitenplaats Vredenhof, waar Engel, zoon van Michiel de Ruyter
5283 gewoond had. In die plaats waren reusachtige bomen, o.a. een eik van 3.60 M in de omtrek en een beuk van 4.85. Voor 5 eiken was de Heer Willink van C. f 1000 geboden. Het was lief weer zonder zon en wind.

Donderdag ontbeten wy te 8½, waarna de Heer Willink my de moestuin wees, met de kassen en bloemen, o.a. edelweiss. Te 10 uur vergaderden wy in de open lucht met de Evangelisten en na de lunch hielden Roos, Wesseldijk en Kievit van 2 tot 4½ voordrachten op schrift over het werk en de vertroostingen des Heiligen Geestes, daarna Wilkens over Israël en Ds. Fijn van Draat over de wederkomst des Heeren. Geel kreeg van de familie Willink een groot kamerschut cadeau, waarop twee teksten geschilderd waren.

Ieder Evangelist kreeg het werk van Bettey Natuur en Wet,het Oranje Nummer en een trommel met koekjes. Na het diner kwam Cornelis my te 7 uur halen.

5284 De Heer Willink vertelde my dat Gunterstein werd bewoond door Oldenbarneveld,en in 1672 in de lucht gesprongen is. De ruïne werd gekocht door Mevrouw Pouille,wier neef van Collen,gedeputeerde te velde,het door haar opgebouwde huis erfde. Aan de wand hangen de portretten van die neef,diens vrouw,hun zoon en schoondochter,van hun kleinzoon en achterkleinzoon. Laatstgenoemde,Ferdinand van Collen tot Guntersteyn,trouwde in 1807 met Margaretha Elisabeth van Lennep,die in 1782 geboren werd en in 1838 overleed. Zy waren de grootouders van deze Heer Willink van Collen. Boven de schoorsteen hangt ook het portret van Prins Maurits te paard.

Donderdag 23 Juni werden Willem Hovy en ik te Weesp voor de Prov. Staten herkozen met 2235 en 2111 stemmen. Er waren in dat district 6617 kiezers,zodat slechts een derde van het Kiesrecht gebruik maakte. Ik had willen bedanken of,beter gezegd,my niet weer willen verkiesbaar stellen,omdat de zaken en de vergaderingen my schromelijk verveelden,maar Coninck Westenberg ried my aan dit niet te doen ten einde alsnog aan de festiviteiten by de inhuldiging der Koningin te kunnen deelnemen.

JW. en Caroline dachten er over by ons te overwinteren en Henkie dan te Hilversum te laten schoolgaan.

Ik vergat nog te vertellen dat,toen ik te Gunterstein logeerde,de Evangelist Roos by Ds. Barbas te Vreeland gebilletteerd was en 's ochtends
5285 te 7½ gewekt werd door de hond,die met zijn tanden de deurknop wist te openen en naar het bed van Roos liep,waarna hy zich verwijderde doch de deur wijd open liet staan,zodat Roos wel verplicht was het bed te verlaten.

Op 30 Juni vierden de ouders van Renswoude hun gouden bruiloft. De Evangelist Lodder had my geraden Lore met de machine van Dr.de Alimonda te electriseren,dewijl hy daardoor genezen was en hy zond my de desbetreffende brochures. Er is daarvoor een inrichting van Dr. Tenkinck te Laren.

Vrijdag 1 Juli vierden de Heer Barthold Baron van Verschuer en Anna Brants hun 60-jarig huwelijksfeest op de Hartekamp. Ik herinner my met Saar op hun bruiloftsfeest geweest te zijn,waar Tante Christine Röell, (die onze nagels met een kalfstand examineerde) met de vader van Henry Tindal danste,waarna op de Hartekamp een vuurwerk werd afgestoken. Ik was toen 8 jaar.

Die Vrijdag spoorde ik naar de Vogelenzang,waar twee witte paardjes voor een vis-à-vis my afhaalden en my naar Woestduin brachten. Saar kwam uit de moestuin aanwandelen,wat een merkelijke vooruitgang aantoonde. Ik kreeg tot logeerkamer die welke Papa en Mama vroeger bewoonden en schreef een briefkaart aan Lore in de kamer van Willem Hartsen,die vroeger onze leerkamer was met het goudgele behangsel. Na de lunch ging Saar op
5286 de chaise longue liggen en babbelden wy tot 3 uur,toen Marie Hartsen,die naar Haarlem reed my aan het zijhek van Manpad afzette. Ik vond er niemand thuis en wandelde daarom de moestuin in en door de gehele plaats, die my telkens kleiner en vochtiger toescheen. Ik liep naar Woestduin terug en wandelde,na weer een uurtje met Saar gepraat te hebben,nog van 5½ tot 6½ met Marie in Woestduin. Willem kwam eerst te 7 uur terug. Na het eten maakte Dr.Posthuma,vroeger dokter der epilepsie in Meer en Bosch, een visite en te 8¼ droegen Willem en de knecht Saar in een stoel naar boven,waar zy tot by elven in bed bleef lezen. Zy at en sliep goed.

Zaterdag 2 Juli werd Willem Hartsen 45,maar hy kreeg geen enkel cadeau. Hy stond altyd te 6¼ op,reed paard van 7 tot 8 en spoorde na het ontbijt naar Amsterdsm. Saar had opnieuw aan Heemskerk geschreven om zijn kinderen te logeren te hebben,maar hy had andermaal geweigerd.

Ik bezocht Henrick en Anna in Leyduin en wachtte 's middags de visite op van Hans van Lennep en van een schoonzuster van Abel Labouchere, die te Zandvoort arme kinderen verpleegde. Marie haalde haar 80-jarige vader s'Jacob te Haarlem af en bracht hem by zijn 82-jarige tante Willink-Nutjes,wier vader Jan Nutjes de bijnaam had van Jan Kaneel. Zy was de weduwe van Gerrit Willink,de jongste zoon van de Heer Willink van Benne-
5287 broek,by wie ik als jong mens wel gegeten had en die in 1848 1000 bankbiljetten van ƒ 1000- op zak stak als een appeltje voor de dorst.

Ik keerde 's avonds naar Bantam terug. Dora was die dag 's middags op de gardenparty te Soestdijk geweest en door Henriette van de Poll aan de Regentes en aan de Koningin voorgesteld. Eerstgenoemde had naar Saar gevraagd en aan Dora gezegd dat zy in Bantam gewandeld had. Er waren 750 gasten en 400 rijtuigen, maar de receptie had in het paleis plaats gehad om de regen.

Dinsdag 5 Juli werd ik met de herkozen en nieuwe leden opnieuw beëdigd. De nieuwe waren de aannemer Schut, de onderwijzer Mellink, de Keurmeester Oostersterp en de boeren Koopman en Zijp, voorts de kreupele advocaat Hazelhoff en de pedante de Kanter.

's Middags spoorde ik met Frank naar Zeist. Constance at voor het eerst weer beneden. De kleine Max vond ik zeer min. Hy hijgde erg, maar Dr. Voûte zeide dat zijn hart en longen goed waren.

5288 Zijn enige voedsel bestond uit een nieuw praeparaat van melk uit Deventer.

Woensdag 6 Juli reed ik, na te Hoog Beek en Royen in een koude, vochtige benedenkamer, waar de kachel brandde, gelogeerd te hebben, te 10½ met Fred. en Lou van Bylandt naar het Zendingsfeest ver achter Houdringe, een zeer ongeschikt terrein zonder hoge bomen, enkel karrewatsen en sparretjes, zodat men er, als de zon had geschenen, verbrand zou zijn. Wy begaven ons naar Spreekplaats I, waar Max te 11.50 zou spreken. Deze kwam al spoedig met Em en Agnes Beels aanwandelen en tevens stroomden de hoorders in groten getale toe. Max gaf in 't Hollands een Engels boekje weer, getiteld " Wat zegt gij tegen de Zending?", deelde een voor een mede wat men daar tegen inbracht en weerlegde dit. Het was uitstekend! Westhoff deed het voor- en nagebed en wy zongen:" Alle heuvelen, alle dalen!". Daarop volgde een veel te lange pauze, waarin wy, gezeten op de meegenomen vouwstoeltjes, onze broodjes opaten.

Vervolgens liep ik eerst met Max en Em, en daarna met Lou van Bylandt het gehele terrein rond, een ware zandwoestijn, tot 2.50, toen wy ons wederom by Spreekplaats I plaatsten om Johan Gunning te horen over :"Altijd goede moed !", waarby hy vooral wees op de tekenen der tijden, die de wederkomst des Heren als aanstaande aankondigen, te weten de prediking van het Evangelie aan alle volken, de afval, de toebrenging van Israël en de wegneming
5289 van hetgeen den Antichrist wederhoudt. Nu had het de ganse dag, nu eens wat meer dan weer wat minder geregend, zodat men steeds de parapluie moest ophouden, maar even nadat Joh. Gunning was opgetreden, begon het hard te regenen en op het laatst was het niet meer mogelijk hem te verstaan. Daarom hebben wy toen en tegelijk met ons honderden het terrein verlaten.

Op Hoog Beek en Royen teruggekomen, schreef ik aan Lore, waarna ik in de Krullelaan ging eten, waar Frank my het huis wees dat door de nieuwe boven verdieping zeer vergroot was, terwijl de verandah ook breder was geworden.

De volgende dag bezocht ik Anna en Tane, by wie Lou Elout de functiën van Miss Hoppett waarnam, en my zeide dat het een vermoeiend werk was, niet zozeer het schrijven en voorlezen als wel het voortdurend op Anna passen. 's Avonds, na op Hoog Beek en Royen gegeten te hebben, keerde ik naar Bantam terug, waar ik tot mijn diepe smart vernam dat Prof. Snellen de vorige dag een nieuwe vlek in Dora's oog ontdekt had.

5288a Zondag 10 Juli dejeuneerde ik na de dienst in het Lokaal by Saar in de pas door Jet Hartsen in het Ministerpark gebouwde villa; het was daar waai-en braailust.

Die dag gaf JW. weer bloed op, maar Dr. Jonker vond dat hy hem meeviel en zond pastilles. Daar op Schaep en Burgh geen ijs was ging Caroline dat te Bussum halen. Eerst de 19de kwam JW. voor het eerst weer beneden.

Donderdag 21 Juli kwam Zuster Cabeth Krop, bijgenaamd Bourkie, om Cornelia te vervangen, die twee dagen naar Sluis vertrok en diezelfde dag reisde Caroline naar Freiburg, maar zy schreef vandaar dat het klimaat er al even veranderlijk was als hier.

Met Maxje ging het niet beter; hy had een min, maar de toestand werd niet gunstiger.

Dinsdag 26 Juli ging Dora te del Sol logeren, waar ook Augusta Elout was. Dora schreef brieven voor Anna en woonde petits diners bij.

De pleegzuster was overtuigd dat het met Lore niet lang meer duren kon. Lore keek sip, liet het hoofd hangen en verlangde naar Cornelia, ofschoon Cabeth al haar best deed.

JW. corrigeerde de helft van het Blaadje voor Spanje en ik de andere helft.

5289a De Heer Dop vroeg my of wy hem ½ of 1 bunder van het achterste heitje wilden verkopen of wel het gehele heitje,dat 2½ bunder groot is,om er een of meer huizen op te bouwen. Ik weigerde.

Miek was te Sergey by Montchérand ten huize van Melle Gaillard,en daar ontstond brand,waarby Juffrouw Bader zich de haren verbrandde.

Dora reed op 28 Juli van del Sol per wiel naar Zeist waar zy het arme Maxje zag,die niets deed dan huilen en er zo mager,pijnlijk en ongelukkig uitzag. De eerste min uit Zeist huilde steeds,de tweede uit Hardinxveld at niet,en nu zocht men een derde.

Maandag 1 Aug. werd ik te 6 uur wakker met hevige krampen. Ik ontbeet beneden,maar de aanhoudende krampen dwongen my weer naar bed te gaan. Dr.Jonker werd gehaald en schreef riciniolie voor en laudanum,als de pijn te hevig werd. Zuster Krop verzorgde my en toen 's avonds de dokter terugkwam en de olie niets had uitgewerkt,gaven zy my een irrigatie van lauw water,met zó goed gevolg dat ik heerlijk sliep zonder pijn. De zuster wees aan Dr.Jonker de urine,die troebel zag en zeide hem dat ik te weinig urineerde,maar hy nam er in zijn koppigheid geen notitie van.

Dinsdag was Koningin Emma jarig en hing de vlag uit. De krampen herhaalden zich,de temperatuur was 's ochtends 37.5 en 's avonds 38.2. Zuster Cabeth hoestte allerakeligst,zodat ik beweerde dat zy de tering had en veel zieker was dan ik. Ik liet Dr.Jonker schudden van het lachen
5290 en zeide hem dat het niets was dan rhumatiek,waaraan ik leed,daar mijn rechterbeen my pijn deed,later dat het échauffement was,welk woord noch Dr.Jonker noch de zuster ooit schenen gehoord te hebben,maar hy hield vol dat het een besloten koliek was.

Woensdag kreeg ik een glycerine injectie zonder enig gevolg. Max kwam met Mauk en Lou uit Doorn gedeeltelijk per wiel. Ik verzocht Dr. Jonker de zuster te ausculteren wegens haar hoest,maar hy zeide dat hy niets kwaads ontdekte en liet haar codeïne pastilles slikken,dezelfde die JW. nam als er bloed in zijn sputa was.

Max zeide my dat Em nephritis (nierziekte) had gehad,maar de zuster geloofde dat ik niersteenkoliek had. Max gaf my de pelerine van mijn regenmantel om om te slaan als ik in bed moest zitten,maar ik miste Lore's Nymeegse schoudermantel,die ik eertijds 's nachts omsloeg als ik met Henkie moest wandelen. 's Ochtends en 's avonds liet Lore zich in haar stoel by mijn bed brengen en bleef zy een half uur by mij,maar ik kon geen woord verstaan van hetgeen zy zeide,en dit was zo pijnlijk.

Donderdag 4 Aug. Frank kwam eten en daar ik veel pijn had en de temperatuur 38.3 was,wilde hy een specialist zenden,omdat hy het onverantwoordelijk vond dat Dr.Jonker de urine niet liet onderzoeken. Caroline sliep in het balkonkamertje,en deze wekte ik 's nachts door op de gong te slaan. Dora was naar Mieks kamer verhuisd. 's Avonds te 10 à 10½ blies
5291 de zuster,die in Lore's kamer sliep,mijn kaars uit en zette zy mijn raam open,hetwelk zy dan ½ uur later kwam sluiten,denkende dat ik dan sliep, maar vóór middernacht sliep ik niet in en geregeld hoorde ik omstreeks die tijd Jaantje de trap oplopen.

Vrijdag kwam Cornelia onverwachts uit Sluis terug,zodat deze Lore weer kon helpen en de zuster in Mieks kamer ging slapen. Dora kwam uit del Sol terug. De zuster bood zich aan om my te scheren,maar dit deed ik zelf geknield in bed,terwijl zy het handspiegeltje vasthield. 's Middags kwam er bloedurine,en eerst toen nam de Dr. een flesje mee om die te laten onderzoeken. Daar ik nog steeds hevige pijn had gaf hy my een morphineinjectie,maar met zulk een dikke naald,dat ik voor een herhaling bedankte. Al de zoons waren aanwezig en Max bleef in Normans kamer op zolder slapen. Hansje en David werden gevaccineerd.

Zaterdag begon ik Wildunger water te drinken,vermengd met rauwe melk. Indien ik dit reeds Maandag gedaan had zou ik vroeger van de pijn verlost geweest zijn.

Max ging naar Amsterdam om met Agnes af te spreken de reis uit te stellen en Dora wilde niet aan Thora schrijven,daar zy niet naar de raoût wilde. 's Avonds kwam Dr.Jonker voor de derde maal omdat Frank hem per telegram gevraagd had of hy Dr. Mendes da Costa kon zenden,maar Jonker antwoordde dat dit onnodig was en hy eerst het chemisch rapport wilde afwachten van Dr. Boldingh en van der Heyde.

5292 Zondag 7 Aug. kwamen Christiaan en Louise tijding vragen en kwam Christiaan aan mijn bed. Te 2 uur raakte ik een steentje kwijt en weken de pijnen,die ik in het gehele lichaam gevoeld had,als by toverslag. Ik sliep daarop heerlijk en de temperatuur daalde tot 37,zodat de Dr.tevreden was.

Maandag telegrafeerde Frank uit Amsterdam:" Zend my toch bericht omtrent Papa. Ik weet niets sinds Vrijdag.",en daarop kon gunstig geantwoord worden. Max en Em kwamen per wiel rechtstreeks uit Doorn en bleven logeren,Max op stal,waar ook Cornelia's zuster en een dochter van de hoefsmid Schwabe logeerden en Em in Nor's kamertje. Fanny kwam per trein van de Wildbaan op weg naar Haarlem. Dr.Jonker bezocht my slechts eenmaal en was bovenmate tevreden. De baas kwam my dagelijks vertellen hoe het weer was.

Dinsdag 9 Aug. keerden Max en Em per wiel naar Doorn terug,via Zeist,waar zy Maxje nog in een precaire toestand vonden. Hy had nu een derde min. 's Middags kwam Henk uit Haarlem. Heden werd ik voor het eerst niet meer door de zuster naar mijn stoel gedragen als mijn bed moest worden opgemaakt,maar liep ik er heen en bleef ik twee uur op. Eerst droeg de zuster my alleen,later hielp Caroline.

5293 Woensdag 10 Aug. reed Dora weer paard van 6½ tot 7½ 's ochtends. De baas zeide dat het zwaar gedauwd had en stond te bibberen van de kou, ofschoon het zoel weer was en een weinig regende. Ik bleef van 2½ tot 4 op en las Ezechiël 16 aan de zuster voor. Agnes kwam van 2½ tot 5¼ en ook ½ uur by my praten.

Te Amsterdam staakten timmerlieden en schilders,zodat alle werk voor de tribunes en versieringen stil stonden. 's Avonds wandelde de zuster met Caroline een half uur en zag zy het kinderhuisje. Iemand was bereid JW's huis te huren mits hy er een byzondere school in houden mocht, maar Caroline vreesde dat de eigenaar dit niet zou toestaan.

Donderdag werd Saar 73 en ging Dora haar feliciteren. Saar kreeg de vorige dag een bezoek van de Regentes. Op Saars vraag of de Koningin niet bang was en tegen de foule opzag,zeide de Regentes dat de Koningin zoveel van het volk houdt,dat zy zich niet kan voorstellen dat iemand haar kwaad zou doen. Ook vertelde zy gewoon te zijn haar kind 's avonds toe te dekken,maar dit nu te willen nalaten,waarop Wilhelmina gezegd
5294 had:" Neen Moesje,dit moet je blijven doen." Zy vond de stoel wel wat oud,waarin zy moest gehuldigd worden,maar daar Vader die gebruikt had, wil zij die ook gebruiken evenals zijn hermelijne mantel.

Vrijdag 12 Aug. Dora reed vroeg paard en de zuster was ook vroeg bij de hand. De hitte was groot. Ik kleedde my weer voor het eerst en ging van 12½ tot 5 in de grote logeerkamer zitten,waar Lore ook gebracht werd. Max kwam te 2½ van Doorn om te overnachten. Hansje had 39.2 koorts, misschien ten gevolge van het vaccineren,David 38.1. Henk kreeg een ezel van Boeschoten. Frank kwam eten en Dora haalde het rapport by Dr.Jonker af,dat vrij gunstig was. Geen suiker en weinig eiwit. De nier was niet ziek,maar mogelijk was er ontsteking in het nierbekken. Een lichamelijk onderzoek kon licht in deze geven,maar Jonker wilde my daarmede niet plagen,nu de toestand zo gunstig was. De zuster ried my Dr.Sepp te raadplegen,die alle <u>blaasinstrumenten</u> bespeelt !

5295 Zaterdag 13 Aug. Ik had een slechte nacht ten gevolge van de hitte en door de muggen. Max stond te vier uur op en reed te 4½ op zijn wiel naar Aardenburg. Dora en Zuster Cabeth kwamen al te 6 uur uit de veren en daarop besteeg laatstgenoemde Wanda om rondom het plein te rijden. 's Middags,terwijl ik met Lore in de grote logeerkamer zat,kwam eerst Henriette Insinger en daarna,o wonder,Hendrik,die in geen jaren naar Lore had omgezien. Lore zeide niets en de zuster geloofde dat zy nu en dan stille attaques had.

Zondag 14 Aug.kwam ik voor het eerst weer beneden. Ik was dankbaar van genezen te zijn en ook van deze maand vacantie te hebben,daar ik nu geen mijner ambtgenoten behoefde lastig te vallen.

Ds.Lagerwey en zijn vrouw waren uit Heidelberg (Zuid-Afrika) teruggekomen,omdat hy een tumor had en Dr.Vinkhuyzen hem in het Diac.huis te den Haag zou opereren. Deze operatie had de 17de plaats en daarop telegrafeerde Augusta Elout (besturende zuster van Bronovo) my:" Toestand hoogst zorgelijk; inzinking van krachten," en te 12½ overleed hy al. Het was een kankergezwel aan de endeldarm dat weggesneden werd. De kinderen waren in Transvaal gebleven.

Maandag 15 Aug. gingen Agnes en Max op reis naar Interlaken.Dat was geen zalm in een hitte van 85°. Dr.Jonker bracht het rapport omtrent
5296 het niersteentje mede. De zuster zeide my dat ik alle aanleg had om tering te krijgen,gelijk zy uit onderscheidene verschijnselen had opgemaakt.

De Koningin bezocht Saar te Hilversum. De opperceremoniemeester zond my een kaart voor de Nieuwe Kerk, tribune 6 en een voor een dame, tribune 19. Tevens kreeg ik toegangskaarten voor het Waterfeest.

Caroline bezocht Constance te Zeist en vond Maxje beter dan zy vreesde. Hy zoog goed, keek verstandig rond en lachte. Constance logeerde met hem in Hoog Beek en Royen omdat het Krullehuis nog te vochtig was.

Lore was deze dagen byzonder dof en terwijl ik Joan of Arc voorlas, sliep zy in en bleef zy doorslapen zolang ik voorlas. Ook 's avonds sliep zy en de gehele nacht. Hansje Röell vond haar zeer verminderd en wezenloos.

Max besteeg de Wengernalp en de kleine Scheidegg, 2000 Meter hoog, en bevoer het meer van Thun.

Maandag 22 Aug. spoorde ik met Cornelia naar Amsterdam, waar wy de gouden koets in het Paleis van Volksvlijt bewonderden, en ik mijn costuum by Hart paste. Daarna bezocht ik Dr. Sepp op de Leidse Gracht.

In de nacht van Dinsdag op Woensdag gleed Lore al slapende uit
5297 haar bed tot grote ontsteltenis van Cornelia, die Mietje moest roepen om haar op te beuren. Lore bleef doorslapen en verwondde zich aan de linkerslaap.

Woensdag 24 Aug. kwam de weduwe Lagerwey my zien. Haar man, die slechts 42 jaar oud was, had na de operatie nog ontzettend dorst en pijn geleden, doch by volkomen bewustzijn de geest gegeven met de woorden: " Verzoend naar huis. God zal voor vrouw en kinderen zorgen." Zy waren 18 jaar getrouwd geweest. De Levensverzekering zou ƒ 12.000- uitkeren en het jaar van gratie ƒ 9.000, maar zy had al ƒ 3.000,- opgenomen en le klasse gereisd.!

Zondag 21 Aug. stierf Emile Bijleveld te Rippoldsau in Baden, aet. 56. (Hy was de man van Anna van der Vliet van Belvedere, Overveen.)

Dr. Sepp vond in de urine niets kwaads, achtte een onderzoek onnodig, maar schreef my een dieet voor, onthouding van alle aangezette spijzen, zout, zuur en zoet, weinig vis, wit vlees, 1½ aardappel, geen wild, appelen, peren, perziken en druiven, en elke ochtend eerst een halve, daarna een volle fles Contrexeville Source du pavillon en 4 poeders daags.

Mr. van Valkenburg kwam uit Bussum aanwandelen, doch vond my niet en liep toen, ondanks zyn 81-jarige leeftijd, zonder te rusten weer naar Bussum terug.

Lore at weinig meer omdat zy zo'n moeite had met slikken. Dr. Jonker was woedend omdat ik Dr. Sepp had geraadpleegd en niet Mendes da Costa.

5298 Woensdag 31 Aug. werd de Koningin 18 jaar en reden JW., Dora, Mietje en ik naar Hilversum om de erebogen en versieringen te zien. Geen huis zonder vlag en lampions. Daarna hoorden wy in het Lokaal door Ds. Laan de feestrede uitspreken en koorliederen zingen. Nog nooit had ik het Lokaal zo volgepropt gezien. 's Middags had er een optocht plaats.

Het Handelsblad vermeldde de benoeming van Frank tot Officier in de Oranje Nassau orde, en honderd andere benoemingen, o.a. Mr. van Valkenburg tot Commandeur Ned. Leeuw, en de la Saussaye, Alex Sillem en de zendeling Pa van der Steur tot Ridders.

De Keizer van Rusland zond aan de andere mogendheden een voorstel tot gedeeltelijke ontwapening. Duitsland wilde medewerken, maar Frankrijk wil eerst Elzas-Lotharingen terug hebben. Kolonel Henry heeft erkend het aan Dreyfus toegeschreven stuk zelf gefabriceerd te hebben en zich daarna gesuicideerd en Bois d'Effre, chef van de Staf, die het voor echt verklaarde, nam zijn ontslag.

Zaterdag 3 Sept. reed ik met Dora, die by Agnes ging logeren, naar Amsterdam. By Anna en Constance logeerden buiten my Mrs Lecky-van Dedem, vroeger hofdame van Kon. Sophie, Alfred en Willem Nepveu, Constance Carrasco en haar vriendin Bracewell. Ik sliep voor het eerst in de onderkamer op een veldbed. Er was weinig licht meer doordat er een tribune op de stoep
5299 gebouwd was, maar ik sliep best tot 5½, toen het gerij al begon en het gebabbel der voorbijgangers my wakker maakte. Tane zeide my dat Teresa, een der Spaanse meisjes, die de tering had, een winter te Chateau d'Oex had doorgebracht, wat haar veel goed had gedaan. Zy vond het klimaat heerlyk.

Zondag 4 Sept. kwamen de Spaanse en de Eng. meiden een half uur te laat aan het ontbijt en in plaats van Lilian te helpen bedienen, bleven zy zitten. Met Anna en Tane en Mrs. Lecky reed ik naar de Amstelkerk, waar Ds. van Noort uitnemend preekte over des Heren vraag aan Salomo: "Begeer wat Ik u geven zal."

Bij het uitgaan sprak de Heer Hoefer ons aan, wiens vrouw van Heemstra de eerste gouvernante der Koningin en nu haar gast in den Haag was. Zy wonen te Hattem, waar hy het archief in orde brengt.

's Middags wandelde ik de stad in langs de weg, die Hare Majesteiten zouden nemen, daarna van het Paleis langs het Damrak om de Marker, Urker, Volendammer, Bunschoter en Huizer boten te zien. De Nieuwendijk en Kalverstraat waren prachtig versierd, ook het huis van Thora van Loon.

De Kon. Moeder bestemde het huldeblijk van 3 ton voor een Sanatorium voor longlijders op haar buitengoed Oranje Nassau.

Maandag 5 Sept. had de intocht plaats. De Gracht werd door dragonders schoongeveegd en daarna door hen en door soldaten afgezet. Wy lieten hun wat broodjes geven, want zy stonden al van 10½ af, maar toen wy hun ook bier wilden brengen, verboden dit de officieren. Gedurende de intocht moesten de soldaten de geweren hoog houden, niet weinig vermoeiend.

5300 Vóór de huizen mocht niemand staan, wel achter en tussen de bomen aan de kant van het water. Na de lunch trok ik mijn costuum aan en gingen wy op de tribune zitten, op de voorste bank ik in de hoek, dan Augusta Elout, Constance Carrasco, Lilian Hoppett, Bracewell, Tane, Mrs. Lecky en Lou van Bylandt, en achter ons de jongens Nepveu, Ds. Callenbach en tal van bedienden en dienstboden met hun kennissen. Cornelia was ook genodigd, maar was naar Frank en Constance gegaan. Voor de open ramen zaten Anna, Constance van Loon, Mevrouw van Heemstra uit Driebergen, Anna Prins, Gratia Schimmelpenninck enz. Het had een weinig gedroppeld zodat er geen stof was.

Precies te drie uur zagen wy de stoet uit de Utrechtse straat naderen, eerst marechaussees, daarna rijdende artillerie, vestingartillerie, Indische soldaten, de Erewacht, de hofrijtuigen, de twee Koninginnen, die Augusta een extra knikje gaven, en eindelijk weer een deel van de Erewacht.

De Indische soldaten werden zeer toegejuicht. Wy zagen alles prachtig, eerst in de Utr. straat, toen op de Sluis en eindelijk vlak voor ons. Op de Sluis viel de Generaal Dumonceau van zijn paard, dat steigerde, maar hy bekwam geen letsel. Frank liep in costuum over straat met zijn grote ridderorde op de borst. Dashing! Later zag ik de Verenigingen Vondel en Prins Maurits voorbykomen. 's Avonds gingen de drie meisjes naar het paardespel.

Donderdag 6 Sept. was de dag der inhuldiging en reed ik te 8½ met
5301 Agnes, aan wie ik mijn dameskaart gegeven had, naar de Nieuwe Kerk, terwijl Tane met Fanny en Dora met Frank gingen. Ik kreeg de mooiste plaats denkbaar, veel mooier dan de diplomaten, die links van de Koningin zaten, dan de leden van de Hooge Raad, en zelfs dan die der Staten Generaal, daar deze wel tegenover H.M. zaten, maar achter de Ministers, zodat alleen zy, die op de eerste rijen zaten, haar goed konden zien. Onze stoelen, (die van het Gerechtshof) stonden schuins tegenover H.M., tussen de eerste rijen der St. Gen. en de Voorzitter en de Griffier der Eerste Kamer, en van Valkenburg, s'Jacob en ik zaten op de voorste rij, zodat niets en niemand ons uitzicht belemmerde. Amusant was het de gezanten te zien komen in hun verschillende costumes. De subst. Griffier van de Eerste Kamer Zillesen noemde ze my op. De Hongaar had een jas met bont aan en het was o zo warm zonnig weer. Mrs Bell was bezaaid met edelgesteenten.

Te 10½ kwamen de Groothertog van Saksen Weimar, de Prins en Prinses van Wied, de Sultan van Siak met een prins en twee prinsen van Koetei. Even voor half elf kondigde muziek en gejuich op de Dam de komst aan van de Koningin-weduwe door de deur tussen die op de Dam en die in de Gravenstraat, en 10 minuten later herhaalde zich het gejuich en zong by het orgel, waarnaast ook violen waren en blaasinstrumenten, het koor een lied, waarvan ik de woorden niet kon verstaan. Toen traden de herauten binnen, gevolgd door de Koningin met de hermelijnen mantel om, waarvan de sleep gedragen werd, gevolgd of voorafgegaan door Generaal van der Heyde, die het rijkszwaard droeg, Admiraal ten B...., die wat anders droeg, en tal van anderen, ook de vaandels der verschillende regimenten.

Iedereen was natuurlijk opgestaan en toen de Koningin haar moeder voorbijging om naast haar te gaan zitten, was het touchant om te zien, dat ook deze voor haar een dienares maakte. De Koningin nam plaats, de hovelingen allen achter de beide Majesteiten, terwijl de Indische prinsen aan weerszijden stonden.

Toen allen weer gezeten waren, stond de Koningin op en las zy de door haar zelve gestelde toespraak voor met zoveel waardigheid, zó kalm,

5304 zó duidelijk en indrukwekkend,dat er slechts één stem over was,en iedereen aangedaan was,zodat ik gedurig zakdoeken naar de ogen zag brengen en ik zelf ook van tijd tot tijd een traan moest wegpinken. Daarna las zy het eedsformulier voor en legde de eed af met de meeste wijding en overtuiging. De Minister Pierson zeide later dat hy de geschiedenis van Jeanne d'Arc altyd voor een legende had gehouden,maar haar nu in levenden lijve voor zich had gezien.

Nu trad de President der Eerste Kamer naar voren tot by de zetel der Koningin en las hy de constitutionele verklaring voor,maar de man was zó aangedaan,dat hy bijna bleef steken. Daarop riep de Griffier der Eerste Kamer de namen op der leden van de Staten Generaal,die ieder op zijn beurt de eed aflegde of de belofte. De socialen Troelstra,van Kol en van der Zwaag waren afwezig,evenals Abr.Kuyper. Nadat de Koningin de eed had afgelegd,hadden wy allen Leve de Koningin geroepen en by het verlaten der Kerk opnieuw,eerst voor haar,daarna voor haar Moeder.

's Avonds liep ik met Tane en later met Mrs.Lecky naar de Muntsluis, vanwaar wy de geïllumineerde Ned.Bank en het Leesmuseum konden zien, maar verder durfden wy om de foule niet lopen,doch te 11¼ wees ik nog aan Mrs Lecky de geïllumineerde Hooge Sluis,waarna ik nog op de tribune bleef zitten tot 12½. Het volk was opgewonden en zong Oranjeliederen
5305 en Weg met de socialen. Mrs Lecky had in de Utr.straat lust om mee te hossen.

Ik had bitter te doen met Lore en Jan Willem,die in Bantam hadden moeten blijven en dus niets zagen. 't Enige wat ik doen kon was dagelijks te schrijven. Agnes was uit haar humeur,daar zy in de kerk te weinig naar haar zin had gezien,ofschoon zy aan de andere zijde der Staten Gen. een even goede plaats had als ik,en ook omdat zy behalve Dora nog twee andere logeergasten had,Anna von Muralt en Helene Bodmer en deze soms ongepaste opmerkingen maakten en nooit zeiden dat zy het mooi vonden.

Woensdag 7 Sept. reed ik tegen 11 uur met Anna,Tane,Mrs Lecky en Lilian naar het Nieuwe Museum om de Hollandse klederdrachten te zien, maar daar het gesloten was,reden wy naar de Muiderpoort,buiten welke een prachtige poort van stuc en hout was opgericht door de geniesoldaten. Vervolgens reden wy door de Plantage,Jodenbreestraat en over het Amstelveld naar huis terug. Voor het Rapenburg was een soort van kasteel gebouwd.

Te 3 uur liep ik naar het huis van Henriette Insinger om de historische optocht te zien. Op de tribune zaten o.a.Constance van Loon,Lou van Bylandt,Mevrouw Dumonceau en Agnes van Lennep,beiden dames du palais. Henriette kleedde zich voor de cour. Daar Anna in Henriette's boudoir zat,vroeg Lilian haar of zy niet liever op de tribune wilde plaats nemen, waarop Bracewell zeide dat Anna beter deed van in het boudoir te blijven. Constance van Loon vond het ongepast dat zy zich er mee bemoeide,waarop
5306 Bracewell hardop zeide:" I can't stand it any longer that Mrs van Loon and Mrs van Bylandt are staring at me as if I were no one." Constance Carrasco fluisterde haar toe:" Peace Dolly!".Men moet maar brutaal wezen.

Daar het lang duurde eer de optocht naderde,en ik my nog moest kleden,keerde ik te 5½ naar huis terug en wel door de Spiegelstraat,Keizersgracht en Utr.straat,omdat het op de Herengrachten te vol was. Ik kleedde my en te 6 uur kwamen de dames thuis,wy aten iets,het door my by Sitters bestelde rijtuig kwam te 6¼ en ik reed met Mrs Lecky en Lilian naar de steiger van de West-Ind.mail,om het vuurwerk te zien,dat de Prov. Staten aan de Koningin hadden aangeboden. Ik had eerst mijn dameskaart aan Emilie en Caroline geoffreerd,maar Em had al een andere plaats en Caroline moest by JW. buiten blijven. Ik nam ook René Nepveu mee,die voor ƒ 5,- een plaats op een stoomboot had gehuurd,terwijl Alfred reeds te 4½ op het oorlogschip Zeeland stond.

Op de steiger der W.I.mail was over de gehele omvang een tribune gebouwd voor H.H.M.M. en haar gevolg,en voorts de leden der Prov.Staten, de Commissie voor de Feestviering enz,zodat ook Frank en Constance aldaar konden plaats nemen. Myn dames moesten echter beneden blijven,waar ik ze op de voorste rij deed plaats nemen,terwijl ik ze nu en dan rechts en links bracht om alle schepen te zien,die evenals de brandweerkazerne van top tot teen schitterend geïllumineerd waren. Links vóór ons lagen twee oorlogschepen,de Zeeland en de Holland,het ene met de Hollandse
5307 vlag,niet van doek,maar van lampions van drie kleuren en met touwen,die met lampions behangen waren.

Vóór ons,dus over het Y was het huis van de N.Holl.tram geheel verlicht,rechts vóór twee boten van de W.I.mail,daar achter andere boten en koopvaarders en vóór ons heen en weer varende kleinere vaartuigen in verschillende vormen vertimmerd en voorstellende het Amst.Koggeschip, (de Kogge het oude zegel van Amsterdam),een oud Siamees Koningsjacht, een Japanse jonk,het schip van Ulysses (van de Amst.Roeiver.de Hoop),het vaartuig de Regentes (Roeiverg de Amstel),het schip van Neptunus (Roeiver. Neptunus),een schuitje in de vorm van een vis,een in die van een draak, twee Venetiaanse gondels,een schip met de jongens van het Wachtschip met muziek het Wilhelmus zingende toen de Koninginkwam,allen schitterend geïllumineerd.

Het was een zeldzaam schone avond en daar het die dag nog heter was dan de vorige dagen,had niemand hinder van de kou; daarby was het stil weer. De tijd scheen ons dus niet te lang toe,daar er overal zoveel te kijken was. Ik liep van tijd heen en weer en ook naar boven,waar ik Constance vond,later Frank en al de leden der Staten met de Commissaris en enkele dames,Mevrouw van Tienhoven,Mevr.Meinesz,Hansje Röell en nog een paar. Beneden zaten alle burgemeesters van Noord-Holland met hun vrouwen, die genodigd waren,boven kwamen de Sultan en de prins van Siak en de
5308 prinsen van Koetei. Beneden sprak ik met Sam en Olga,Debora,Pauline Gevers-van Lennep,Prof.van Hamel en anderen.

Hare Majesteiten kwamen te 9 uur en daarop werden wy allen,leden der Prov.Staten door de Heer van Tienhoven een voor een aan haar voorgesteld,waarna het vuurwerk aan de overzijde van het IJ werd aangestoken, dat ik buitengewoon mooi vond. Het meest troffen my de vuurpijlen,die hoog in de lucht zich openden en in brede linten neerkwamen,op een waarvan stond Leve de Koningin,op een tweede Wilhelmina,op een derde 1880-1898, voorts twee lopende olifanten met een aap in het midden,die gymnastische oefeningen verrichte,twee velocipèdes met dames er op,een water-of beter gezegd vuurval,en aan het slot een stuk met de woorden Hulde aan de Koningin. Het liep alles in een uur af.

Ik had boven met de vier dames du palais van Lennep,Schimmelpenninck-Steengracht,Dumonceau en Knobelsdorff gesproken,en de kennis hernieuwd met Willem van de Poll,zoon van Oud-Oom Harmen en Tante Hortense,dien ik niet had teruggezien sedert ik als jongen met hem op de schommel op het Manpad stond. Ik sprak hem aan met de woorden:"Dag Willem",waarop hy na enig aarzelen zeide:"Dag Maurits",daar hy my herkende ook aan myn stem. Ik schoof toen naar voren zodat ik kwam te staan tussen de Koninginnen en het gevolg en naast Karel van Hardenbroek,en H.M.,die in het wit was en er weer beeldig uitzag,prachtig en profil kon zien. Naast
5309 haar zaten Koningin Emma,de Groothertog van Saksen Weimar,de Prins en Prinses van Wied. Op een schuit speelde de muziek der schutterij en nu en dan presenteerden knechts met witte kousen sorbet,champagne,limonade,water en wijn en gebak,alles gratis. De steiger zowel als de tribune en de trap waren met tapijten belegd en electrisch verlicht. Frits Röell stond in zijn erewachtskostuum beneden aan de trap om te zorgen dat geen onbevoegde naar boven liep.

Te 3½ uur was de Cour in het Paleis begonnen,maar daar de militairen by honderden het eerst werden binnengelaten,was het Gerechtshof eerst te 6½ aan de beurt gekomen,met dit gevolg dat de Heren,die ook het vuurwerk wilden zien,geen tijd hadden gehad om iets te eten,en terstond naar de steiger gereden waren,daar men na 7 uur niet meer rijden mocht tenzij in eigen equipage. Mr.van Valkenburg zeide my dat hy te voet was gekomen ofschoon hy al drie uur lang in het Paleis had staan wachten.

Toen het vuurwerk was afgelopen,ging ik onder by de trap staan om H.M.te zien voorbijgaan. Vóór my zaten drie Javanen uit Solo,die hun kousen uittrokken en op het ogenblik dat de Koninginnen de trap afdaalden voorover vielen om hun Simba of groet te brengen. Ik had boven nog aan de prinsen van Koetei gevraagd in het Hollands of zy zich amuseerden,
5310 waarop zy grinnikend ja knikten. Wy bleven nog tot 11¼ op de steiger zitten,vooreerst omdat het zulk een heerlijke avond was en ten andere om aan de menigte,die op de walkant stond,gelegenheid te geven zich te verwijderen,en liepen toen langs Gelderse Kade en Kloveniersburgwal naar huis. René was al thuis,maar Alfred kwam later en daar het te mooi weer en te warm was om al naar bed te gaan,bleef ik nog een uur met hem en Dirk op de tribune zitten en een glas Victoriawater drinken.

Dirk vertelde dat de brutale Bracewell aan tafel geen woord gesproken had en met Constance Carrasco al te 9 uur naar bed was gegaan, puur uit nijd dat ik ze niet naar het vuurwerk had meegenomen. Dat had er nog maar bij moeten komen! Es war mir nicht eingefallen.

Donderdag 8 Sept. was het nog heter dan de vorige dagen. De Engelse en Spaanse trokken naar Marken. Lilian zeide my dat zy haar uit kwaadheid niet hadden willen toespreken. Anna en Tane reden te 1½ naar de Matinée Musicale en ik trok naar Artis, waar het overheerlijk was, waarna ik mijn galapak aantrok en te 5 uur naar het Paleis reed, waar al de leden der
5311 erewacht, die der Prov. Staten, de herauten en wapenkoningen en ook Frank genodigd waren. Ik sprak o.a. met Alex. van Lynden van Sandenburg, die het warm had in zijn bonte mantel. In de grote zaal waren drie lange tafels, waaraan de gasten zaten, en een andere daar dwars tegenaan, waaraan H.H.M.M. en het gevolg plaats namen. Na afloop van het diner begaven wy ons naar een andere zaal en spraken beide Koninginnen ons een voor een aan.

Daar 's middags het paard van een artillerist al steigerende met de voorbenen in H.M.'s rijtuig had willen springen en het weinig gescheeld had of deze hadden haar knieën aangeraakt, vroeg ik haar of zy niet erg geschrokken was, maar zy antwoordde: " Neen! toch was het een naar ogenblik, maar de man had geen schuld." Aan de Kon. Moeder vroeg ik of de Koningin de vorige dag niet zeer vermoeid was geweest van de volksspelen en de Cour, die zo lang geduurd had, waarop H.M. antwoordde: " Ja, maar by het vuurwerk heeft zy heerlijk uitgerust."

Vrijdag 9 Sept. reden wy, Anna, Tane, Lilian, de Eng. en Spaanse meiden te 10½ naar het Nieuwe Stedelijk Museum, waar wy eerst de tentoonstelling der Ned. klederdrachten, en daarna die der 100 schilderijen van Rembrandt, welke uit alle landen bijeengebracht waren, bewonderden. Behalve deze waren er tal van etsen en tekeningen van zijn hand. De schilderijen werden
5310a het meest door Tane bewonderd, Bracewell deed haar mond niet open, Constance Carrasco was verkouden en dus ook niet bekoorlijk en Anna was doodmoe. Tane wist van niets en was ondanks haar 76 jaren onvermoeid. Augusta Elout had ze gevraagd om in den Haag het bloemencorso by te wonen, maar Anna verlangde naar de preken van Callenbach in Doorn !

's Avonds keerde ik naar Bantam terug, want de festiviteiten waren helaas afgelopen. Er had een buitengewone orde en enthousiasme geheerst en het volk was in zulk een goede stemming dat het overal de politie steunde.

De Koningin gaf *f* 10.000- voor de armen, *f* 1000- voor de politie en *f* 300- voor de brandweer van Amsterdam.

De couranten waren vol van de intocht in den Haag, de dienst in de Kerk, de rede van Ds. v.d. Flier, de versiering van het Paleis en de illuminatie. Aan Lore las ik de la Saussaye's Overdenking, getiteld Vaderlandsliefde voor.

Een Italiaans anarchist stak de Keizerin van Oostenrijk, op het ogenblik dat zy te Lucerne aan boord van een stoomboot wilde stappen, dood. Sedert de dood van haar zoon Rudolph had zy geen geluk meer. Voor twee
5311a jaar kwam haar zuster de Hertogin d'Alençon by de brand in de bazar te Parijs om en de laatste jaren zwierf zy rond zonder zich in het publiek te vertonen.

Anna schreef dat zy Zaterdag de Oranje-tentoonstelling en 's avonds de lichtstoet gezien had en diep medelijden had met Henriette Insinger die nog wanhopig was over het vertrek harer kamenier !!!

Voor de politie van Amsterdam was van particulieren *f* 3800- ingekomen. Iedereen bewonderde de tact, waarmede de Hoofdinspecteur Franken was opgetreden en H.M. was meer dan verrukt geweest over de geestdrift en de versieringen. Donderdag 15 Sept. hield de Koningin revue van de vloot.

Op de Oranjetentoonstelling had Mrs Lecky de armband geëxponeerd, die zy indertijd van Koningin Sophie had gekregen.

Saar had in den Haag het bloemencorso gezien en tweemaal H.M. zien voorbijrijden, waarbij de Koningin telkens liet stappen en minzaam groette.

Woensdag 21 Sept. stond Dora te 5.20 op om per trein van 6.20 uit Bussum naar Amsterdam te sporen, waar zy Henk en Fanny vond, met wie zy per extra trein van 7 uur naar Wolfhezen reed ten einde de revue gade te slaan. De Minister van Oorlog had aan Henk als kolonel der plattelandsschutterij een kaart voor hem en de zijnen gezonden. Dora kwam te 7½ 's avonds terug,
5312 maar had door de foule niet veel gezien. Er waren geen tribunes, zodat zy altyd had moeten staan, de stof was ontzettend en cantines waren er niet. De Koningin was in 't wit met een hoge herenhoed op en bereed een mooi bruin paard. Haar moeder zat in een rijtuig,

H.M.had Frank zeer speciaal bedankt voor al de door hem genomen moeite. Prof Snellen vond Dora's ogen op dezelfde hoogte als voor 8 weken,doch schreef een andere drank voor.

Gunning verwondde zijn zieke been te Grossgemain,zodat hy die nu byna niet meer kon gebruiken.

Zondag 18 Sept. preekte Joh.Gunning te Doorn en werd hy na de dienst door de ouderling van der Baan voor een leugenaar uitgescholden. Te voren had de vent gebeden en gejankt om brood,daar hem niets dan stenen van de kansel gegeven werden. Gunning zette de vlegel de deur uit. Gewin was te Utrecht zó vroom dat hy niet met Joh.Gunning durfde wandelen of by hem ter kerke gaan,maar in Scheveningen bezocht hy 's avonds,ook Zondagmiddag en avond de concerten.

Donderdag 22 Sept. woonde de Koningin de sportrevue,een jacht,wiel- en schaatsrijden en hardlopen bij. Nu kreeg zy rust tot de 30ste,want dan zou zy te Apeldoorn worden ingehaald.

Het Ned.Bijbelgenootschap schonk aan de Sultan van Siak een Javaanse en aan de prinsen van Koetei een Maleise Bijbel.

5313 Nu ik eenmaal in de onderkamer by Anna en Tane op een veldbed had geslapen,bleef ik dit de nacht van Dinsdag op Woensdag doen en ontbeet ik daar ook. Dit was gemakkelijker voor Bijleveld en Kaatje,en zo behoefden zy noch ik trappen te klimmen.

Frank deelde my 28 Sept. mede dat Maxje een flauwte had gehad en te zwak van longen was om te zuigen.

Dora logeerde by Max en fietste met Esther Bervoets langs Woestduin, Manpad en Meer en Berg. Ook was zy naar Spaarndam en Duin en Daal gereden en tekende zy herten uit. Zy hernieuwde de kennismaking met Martha en Enie Hooglandt.

Vrijdag 30 Sept. reed ik 's avonds naar de Krullelaan. Aan de Woudenbergse weg wachtten Frank,Constance en Wilfried my op met de bokkewagen, waarop mijn valies geladen werd. Sylvia was uitgelaten vrolijk en druk en vroeg:" How do you do Grandfather?". Constance en Frank aten geregeld thuis,maar zy ontbeet op Hoog Beek en Royen. De min kwam zeggen dat Baby nogal wel was,maar te oordelen naar hetgeen Constance my zeide,begreep ik niet dat hy nog leefde,daar de longen ziek waren en hy veel hoestte.

Frank wees my de bordjes,die aan 87000 kinderen waren uitgereikt, de medailles en de photo's der Nieuwe Kerk,op een waarvan Foef en Dora te herkennen zijn; die der aubade,volksspelen en die van de intocht en van de terugkomst Harer Majesteit uit de Kerk. Het menu was opzettelijk
5314 voor my ingericht,soep,vis,vealsteak,bloemkool en snijbonen.

Zaterdag 1 Oct. liep Frank al vroeg naar Hoog Beek en Royen en vernam er dat Maxje een goede nacht gehad had en Constance ook goed had geslapen. Na het ontbijt liep ik met Frank naar Hoog Beek en Royeb,waar Mrs Hoppett met haar zoon en Violet ook logeerden,en bezocht ik Constance en Agnes v.Loon die boven zaten. Maxje vond ik slapende en uiterst mager. 's Middags reed ik met Frank en Wilfried een mooie toer tot Heidepark, langs de Achterweg terug en toen nog om het Slot heen en over de koppeldijk naar huis. Ook bezocht ik Carry,die my een kamer vol Barnardo parcels wees. " She would send a nice one,yes.!""

Kee Willink legateerde haar huis op de Keizersgracht aan Cor Beels-van Lennep,die het later verhuurde aan Keetje en Ida de Marez Oyens. Ook bepaalde zy by het maken van legaten dat de rente daarvan moest equivaleren aan de bijdrage,die zy jaarlijks gaf,en wel zó dat voor alle *f* 5- *f* 130- moest worden uitgekeerd,en daar zy jaarlijks *f* 25,- voor Spanje gaf,bedroeg het legaat voor Spanje *f* 650,-.

In plaats van de Kanter werd tot Directeur van de Cultuur My der Vorstenlanden Robbert van Lennep benoemd,die te Soerabaja woonde.

Zaterdag 8 Oct. reed ik te 3 uur met Anna en Lilian,die op Bantam
5315 geweest waren,naar Bussum,waar wy ½ uur moesten wachten omdat de trein te laat was. In Amsterdam wachtte ons het rytuig,dat ons naar de Weesperpoort bracht,vanwaar wy te 5 uur naar Driebergen vertrokken in een Bummelzug,die overal ophield,zelfs te Duivendrecht,en te Utrecht volle 20 minuten wachtte. Te Driebergen stond het rytuig,waarmede wy Tane en Carrasco van de Wildbaan afhaalden,en zo kwamen wy eindelijk te 7½,dus 4½ uur na Bantam verlaten te hebben,te del Sol aan. In ½ uur minder tijds spoort men naar Brussel. Wy aten te 8 uur,daarna praatten Carrasco en ik te zamen in de eetkamer tot 10 en later nog tot 11 uur in het salon,heel interessant.

Zondag hoorde ik Callenbach lang en vervelend preken en bracht ik verder de dag met Carrasco door, die verveeld was over het leven dat zijn nicht Constance leed, nu zy zo door Tane en Henriette Insinger verwend was, en het jammer vond dat Tane haar geld verkwistte aan Spaanse deugnieten, die niets uitvoerden. Ik wandelde met hem, als dit wandelen mocht heten, want elke minuut bleef hy stilstaan, continueel redenerende en gesticulerende. Daarby kwam dat hy gedrapeerd was in een Spaanse almaviva, en deze van tijd tot tijd als een Romein over zijn schouder slingerde, zodat hy veel bekijks had, maar wat hy zeide was altyd belangrijk en soms geraakte hy in vuur en schoten zyn ogen vlammen, flames all over his eyes. De man zag er overigens infaam slecht uit en at niet, terwijl hy te Malaga overladen was met werk.

5316 's Middags reden Anna en Tane met my naar Heidepark. " Is Mr van Loon at home?"- " No, Mr van Loon is walking out." - " Is the Baroness at home?" " Yes, she is upstairs."- (Dat was dan Ada van Zuylen) Ik zeide aan Anna " Vraag haar om beneden te komen," maar dit wilde zy niet, en toen moesten wy de donkere gang en de nog donkerder trap op en werden wy in een grote kamer gelaten, waar wy niemand vonden als Louise Egidius. Later kwamen Hendrik, Emma Egidius, Ada van Zuylen en haar man binnen en kregen wy thee. Ook vertoonden zich het dochtertje van Thora, Louky van Ada en twee jongens van Olga van Eeghen.

's Avonds kwam Callenbach en vertelde Carrasco van allerlei, o.a. van de vogels, waarvan Dora zou genoten hebben.

Dinsdag 11 Oct. keerde ik 's ochtends vroeg naar Amsterdam terug. Aan het station te Driebergen wandelde Schaepman met een gebedenboekje heen en weer. In Amsterdam vond ik een pakje van Fanny met zalf, windsels en gutta percha voor mijn knie, waaraan ik sedert mijn ziekte leed.

Zaterdag 15 Oct. reed ik 's avonds te 8¼ met Dora naar Hilversum omdat Piet en Ada Blom hun koperen bruiloft vierden. Er waren 44 gasten. De 4 kinderen, Ott, Saartje, Ada en Rudolphine waren verkleed als matroos en Italiaanse meisjes en zongen. Later zongen van Marle, André Küpfer, Kiewin en Madzy allen als Japanners verkleed, dwaze liederen. Saar en Jet
5317 Hartsen waren ook van de partij.

Lore kreeg op haar verjaardag o.a. een schilderstuk van Dora, voorstellende haar marmotten. Dit was de laatste verjaardag, welke Lore hier op aarde vierde. Wanneer zal het mijn laatste zijn?

Donderdag 20 Oct. vertrok JW. naar Chateau d'Oex alleen. Zondag 23 Oct. preekte Max te Doorn en Lilian schreef dat zy er meer van genoten had dan van Callenbachs preken, daar deze zo eentonig spreekt en steeds in herhalingen vervalt. Ik begon Quo Vadis te lezen.

Het Hof van Cassatie beval de revisie in zake Dreyfus, maar weigerde de voorlopige invrijheidstelling te bevelen.

Henk solliciteerde te vergeefs om Directeur der Bank van Lening te Amsterdam te worden.

Dinsdag 1 Nov. sprak Carrasco zeer interessant in de Wale Kerk van 8 - 9½. Anna en Agnes sliepen daarby als rozen. De Franse consul was er ook. De collecte bracht *f* 57,62 op.

Juffrouw Bernhard kwam Juffouw Krop vervangen bij Caroline, en wy
5318 vonden dat zy nogal flink was met de kinderen. JW. schreef dat de dokter hem onderzocht had en verklaard dat de ziekte zich had uitgebreid.

Gunning had Generaal Booth te logeren met zijn secretaris. Booth liet telegraferen dat hy na zijn aankomst onmiddellijk moest dineren, en hy kwam te 12 uur. Later eiste hy tomaten, maar die kreeg hy gelukkig niet, en 's avonds soep, op een ander uur thee, maar heet. Aan tafel leunde hy op zijn elleboog en gaf hy nauwelijks antwoord.

Maandag 7 Nov. ging Caroline op reis naar Chateau d'Oex. Zy schreef later dat de reis lang geweest was, David huilerig en Henk en Hans woelig waren, wat by zulk een lange tocht niet te verwonderen is,

Cornelia smeerde mijn knie met jodium in, maar daardoor ging die open en werd pijnlijk. Dr. Sepp schreef daarvoor boorzalf, boorlint en hydrophilegaas voor. Hy vond de knie niet mooi en beval my te rusten. Viermaal daags moest Cornelia hem verbinden.

De Keizer van Duitsland, die Palestina en Turkije bezocht, verklaarde dat de Sultan, de moordenaar der Armeniërs, zijn beste vriend was.

Een schutje, door Emilie voor de Zending in de Zambèze vervaardigd en beschilderd, bracht *f* 277,-. op.

5319 Wy,leden van het Hof,gaven aan Mr.Vogel als huwelijksgeschenk twee lampen van *f* 160.-waarvoor ik *f* 16- moest offeren. Frans de Kock had indertijd niets van ons gekregen.

Constance verhuisde met Maxje van Hoog Beek en Royen naar de Krullelaan op een dag dat hy minder wel was,maar schreef dat hy beter was en heerlijk sliep.

Lore vroeg my de naam van het jongetje,dat wy in 1870 verloren hadden, en was vergeten dat hy Louis heette. Zy had dit enige dagen tevoren ook aan Cornelia gevraagd.

Wy kochten een ezelin voor *f* 110- van v.d.Brink te Laren.
Dora woonde op 23 Nov. met Miss Kay een causerie by van een Fransman in het Engels over de Franse,Engelse en Amerikaanse vrouw,alleramusantst. Miss Kay was in raptures over Thora van Loon:" What a style,what a dress, trimmed all over with real sable,and real tortoise shell in her hair ! Beautiful hair ! But oh! what an ugly husband ! I wonder if she is kind to him; oh yes! she speaks kindly to him !".

Vrijdag 25 Nov. at ik op Hilverbeek met Ds.Meerburg,Louk en Frans Blaauw,Emerentia Teding van Berkhout,Jacob en Isa Graafland en B.Wilkens,
5320 die op de menu's een vlag geschilderd had en in die vlag een S een I en een X. Piet Six sloeg door en Isa kraaide. Het oude groene dessertservies was op tafel,dat ik niet had terug gezien,sedert ik als jongen de vervelende soupers by Oom Six te Amsterdam moest bijwonen. Rudolf Six gaf aan Dora het door hem geschreven boek:" De Vorsten van Oranje en de jacht" met gravures.

Henk werd op 1 Dec. tot Kerkvoogd benoemd in de plaats van Kist,die nooit in de kerk kwam,en op 2 Dec joeg ik met hem in het Duin van Elswout. De storm belette te horen en op zijn benen te blijven staan en na een uur viel er regen. Ik joeg op overschoenen. Wy verkleedden ons by Klaas v.d. Velde en liepen toen naar Duinlust,waar wy thee dronken. In dat jaar waren al 3000 konijnen gedolven en evenveel geschoten en nog zat het vol.

Zaterdag 3 Dec. schreef Frank dat de kleine Max ontsteking had van de linker long en 40° koorts en toen ik de volgende dag te Zeist kwam, vond ik de luiken gesloten. Het schatje was in de afgelopen nacht te 3 uur zonder benauwdheid ontslapen. Toen Constance met hem van Hoog Beek en Royen naar de Krullelaan terugkeerde,had Anna de keukenmeid influenza en waren Wilfried en Sylvia verkouden,en toen was ook hy gaan hoesten en te zwak om daaraan weerstand te bieden. Er bestond juist zoveel hoop op herstel en hy zag er niet lijdend uit,maar geleek op Cunera,die ook 6
5321 maanden oud werd. Hy woog ongeveer de helft van een kind van die leeftijd. Dr.Kortland vleide zich dat hy,eenmaal twee jaar oud zijnde,gezond zou wezen. Dinsdag werd hy begraven. Ik kon er niet bij zijn omdat ik zitting had en Vogel zich ook al liet vervangen,maar Henk,Fanny en Max waren er.

Caroline schreef dat Henkie by het bestijgen van een rots met de schooljongens bezweet geraakt is,kou gevat heeft en nu zijn long was aangedaan.

In Rotterdam hield Fred.van Eeden een rede over de vraag:" Waarvan leven wy?" en vertelde hy dat de bezittende klasse haar geld heeft verworven door diefstal,woeker en bedrog,dat het land aan alle mensen toebehoort enz. En de man bouwde zelf al een tweede huis en had veel geld verdiend door de zieken te biologeren !

Zondag 11 Dec. ging Anna van Loon naar bed met kou op de maag en koorts,terwijl zy nu en dan in de war was. De kamenier waakte 's nachts in de kamer daarnaast.

Woensdag 14 Dec. schreef Ermestine Verhagen my dat Keetje Lion ziek was. Ik bezocht haar by van Slooten in de N.Looierstr 57 en sprak met deze af dat hy haar naar de Ziekenverpleging zou laten vervoeren.
16 Dec Wy dineerden op Duinlust met Max en Em,Fanny en Emma Egidius en te
5322 7 uur kwam een telegram van Frank,dat Anna te 12 uur zacht ontslapen was.

De volgende dag bezocht ik Tane. Frank had alles geschikt en met Sam,Willem v.Loon en Agnes lijsten gemaakt. Hendrik was Woensdag naar Parijs vertrokken,maar kwam terug. Daar Tane Anna te Doorn wilde begraven, schikte Sam dat dit vanuit Aardenburg zou geschieden,en daar dit Woensdag de 21ste zou plaats grijpen,sprak ik met de President af dat ik my die dag zou laten vervangen.

Jacob Röell's begroting van marine werd aangenomen.
Mijn liefste Lore zeide my boos op zichzelve te zijn omdat zy my niet goed behandeld had. Hoe vind je ? Als zy het niet gedaan heeft,aan wie ik alles te danken heb,wie dan ?

Kiewin v.Lennep engageerde zich met Dr.Kees Vinkhuyzen.

Dinsdag 20 Dec. zeide de Griffier van Strijen my dat van Valkenburg en 's Jacob in het aanstaande voorjaar hun ontslag zouden nemen,en ik dan President moest worden ter wille van het college,dat dit zeer zou wensen. Dit was een vriendelijk woord,maar de Heer heeft er anders over beschikt.

Woensdag 21 Dec. werdAnna begraven, Ik spoorde per trein van 8½ met Tane en Lilian naar Driebergen,waar de equipages stonden van Ceejet Labouchere,Constance van Loon,Mevr.van Eeghen,Anna Pauw,Louis van Loon
5323 en Henri Labouchere. In Aardenburg vonden wy Mevr.van Eeghen,Debora,Constance van Loon,Agnes en Lou van Bylandt,Henriette Insinger,Agnes Beels, Hendrik met Willem en Thora,Sam en Olga,van Zuylen,Ernst en Corrie van Loon, Louis en Adèle v.Loom,Nepveu met Willem,Louise,Alfred en René. Verder Henk en Fanny,Max en Em,Frank en Constance,Willem,Louise,Anna en Adèle Elout en enkele anderen. Ds.Callenbach las I Petrus 1 voor en sprak daarover heel goed,maar het deed my toch niet aan. Daarna reden wy heren naar het kerkhof,waar Max sprak en my wel aandeed. De zon scheen heerlijk en er was geen wind. Anna was iemand,die altyd om anderen dacht en met wie ik het altyd best had kunnen vinden. Er waren vele kransen,de een nog groter dan de andere,palmen,viooltjes,rozen,cyclamen en anjelieren.

Wy dejeuneerden in Aardenburg en toen sprak ik Mevr.de Beaufort-van Deedem,zuster van Mrs Lecky aan,die my zeide zich mijner te heugen als ik by haar Oom Hofman las en dat,als zy,die nog een kind was,naar bed gezonden werd,ik zeide dat zy wel mocht opblijven. Ik antwoordde:" Maar Mevrouw,dat is mijn vader geweest." Zy:" Is het mogelijk? Ik zag u voor uw vader aan,want U lijkt precies op hem." En toch gelijk ik precies op mijn moeder.

Ik vond het bovenmate lief van Mevr.van Eeghen om haar huis open te stellen,daar het voor de hand lag,dat Anna van uit Heidepark begraven
5324 werd.

Hendrik van Loon vertelde my dat hem te Strassburg by het instappen in een trein zyn portefeuille was ontroofd met enige honderden marken en ettelijke brieven,waaronder een van Olga na Louky's dood. Mezger had zijn hartslag beter gevonden en hem gezegd dat hy oud zou worden.

JW. schreef dat hy niet hoestte en weinig opgaf en dat Henkie beter werd. Beiden namen levertraan.

Dora nam op 22 Dec. haar eerste rijles in de manege te Amsterdam. Zy dejeuneerde by Thora met Adèle van Loon-Tachard,die haar vroeg of zy Daisy (dochter van Thora) niet precies een poes vond.

In Brussel woonde nog een dame van 101 jaar,die op het bal van de Hertogin van Hamilton was daags vóór de slag by Waterloo,toen de tijding kwam dat Napoleon in aantocht was en sommige officieren op hun dansschoenen naar het leger ijlden.

Tane had 170 condoleantiebrieven te beantwoorden.

Zondag 1e Kerstdag hoorde ik Ds.van der Veen uit Rotterdam,die viermaal liet zingen,en uit één gezang drie verzen afwisselend door de mans,die brulden,de vrouwen,die gilden,en door allen,die loeiden. Ds.Laan tirelanteinde op het orgel allershammeloenigst. 's Middags las ik een Overdenking over de Engelenzang voor van O.Schrieke.

5325 Henk,Frank en ik schoten in twee dagen op het Sticht,in Swaenenburgh en in Bantam 11 hazen,5 faisanten,7 konijnen en 1 houtsnip.

Woensdag 28 Dec.bezocht ik Keetje Lion in het Luth.Diac.huis. Ik vond haar zeer opgewonden en Ernestine zeide my dat zy iets op haar geweten had,wat zy eerst wilde bekennen als zy sterven ging. Ik schreef dit aan Max en voegde er by dat nu en dan een nicht haar bezocht,van wie ik nooit had gehoord,weshalve ik vermoedde dat die haar dochter was.

Dora kreeg van Henri Enschedé's broer een collie. gepromoveerd

De baas kocht in Bussum een bruine beuk om tot Wilhelminaboom te worden en plantte die links van het pad,dat naar het hakhout leidt.

Daar ik Christiaan een haas beloofd had,en die niet had gezonden,liet ik op Oudejaarsdag de Ruige boel afdrijven,en zie! daar kwam eerst een haas uit,later een faisant,die ik beide schoot,en dit was heel gelukkig, want later kreeg ik nog eenmaal een ver schot op een haas,die wegliep. Overigens was er geen beest meer te zien. Er viel een weinig sneeuw.

E I N D E - 1 8 9 8

5326

A N N O - 1 8 9 9

Het jaar 1899,het laatste van Lore's leven op aarde,en het eerste van haar verheerlijkte leven.

Op Nieuwjaarsdag kreeg Lore een aardige brief van G.Schaap uit Huizen,die haar een gezegende staat toewenste. Die wens is vervuld.

Mauk,Louis en Carel zonden een nieuwjaarswens,die zij zelf gedrukt hadden. Ik had sedert enige dagen een opgezwollen hand en toen ik aan Dr.Sepp vroeg om my van de verplichting te ontslaan van weer Contrexévillewater te drinken,weigerde hy dit op grond dat die zwelling op nierziekte wees.

In het vorige jaar vertaalde ik Boscobel,waarin de vlucht en het zwerven van Karel II beschreven wordt. In de keuken genoten Mietje en Cornelia er van.

Vrijdag 6 Januari zaten wy met ons elven aan tafel: Lore,Henk en Fanny,Max en Emilie,Frank en Constance,Mauk,Lou,Carel en ik. Van Lore kreeg ik een voetezak en „De Ballingen van Juffr.Maclaine Pont; van Henk, Fanny,Max en Em „De Vrouwen van Oranje Nassau" en sachets; van Frank en Constance eau de lavande; van Dora een penhouder met potlood en vloeipapier;
5327 van JW.en Caroline Joh.Gunnings "Van Babel naar Jeruzalem"; van Agnes een vergrootglas,van Mauk en Lou een thermometer,van Henkie een door hem van carton vervaardigde klok,van Wilfried een blokje,waarop hy de letters W.F.G.V. met spijkertjes getimmerd had, van Hendrik *f* 500- en van Miek een borstlap.

In de Refuge stond een artikel van Ds.Richard over Anna van Loon. Ik was blij dat zy het niet kon lezen.

Anna had *f* 25.000 aan legaten vermaakt,o.a.*f* 5000 aan van Dijk. Max Cloëtta engageerde zich met Lucy Spoendlin,oud 20 jaar.

Ik las Merry England voor,waarin de opstand der boeren en burgers onder Wat Tyler in 1375 beschreven wordt,toen Richard II regeerde,en daarna Het Leven der Vorstinnen van Oranje-Nassau.

Een hevige storm ontwortelde die 13de Jan. ettelijke onzer bomen. Sylvia kreeg een bril tegen het scheelzien.

5328 Jet Hartsen schreef dat Saar dikke benen had en kortademig was en Voorhoeve dit serieus vond. Deze brief kreeg ik Woensdag 1 Febr. en reeds de volgende dag zond zy een telegram te 12 uur:" Verminderd,toestand hoogst zorgelijk," terwijl te 2.20 Willem telefoneerde:" Moeder zacht en kalm overleden." Ik was boos op Henriette,omdat zy my van Saars toestand geheel onkundig had gelaten en ik dus niet wist dat zy ziek was. Ik had op mijn verjaardag nog een brief van Saar gekregen.

Vrijdag 3 Febr. spoorde ik naar den Haag. In de Alexanderstraat kwam my het rijtuig der Kon.Moeder tegemoet,die by Jet geweest was en een krans van palmen en viooltjes had gebracht, Ik vond Piet Hartsen en Jan van Nellesteyn,en Jet wees ons Saar,die veel had van Papa. De Koningin had haar in de vorige week nog bezocht en was bezig een kussen voor haar te werken. Toen Saar wilde opstaan had H.M.dit verboden en zelf de voetezak met de kruik toegeschoven. Piet Hartsen,Nellesteyn en ik schreven adressen volgens lijsten,die by Hartsens dood gediend hadden. Later kwamen Willem Hartsen en Lizzie helpen,terwijl Jet de visites ontving van Mevr. van Lynden van Sandenburg en van Henriette van de Poll. Ik keerde te 4.30 naar Amsterdam terug,at met Tane en spoorde 's avonds naar Bussum.

5329 Frank schreef my terecht dat Saar met haar ruime blik en gehuwd met een enge man,desniettemin hoofd en hart had omhoog gehouden en iedereen innam,die haar ontmoette.

In Groningen stierf zekere Boogaart aet.110. Hy had in 1812 de campagne naar Rusland onder Napoleon meegemaakt.

Maandag 6 Febr. werd Saar te Hilversum begraven. Ik reed er te 12 uur met Dora heen en wy vonden er Willem,Jet,Marie,Kiewin,Madzy,Henk,Hulsman en Eveline. Te 1¼ kwamen Christiaan en Louise,Heemskerk met zijn zoon Kees,Jacob van Lennep,Henrick en Gerard,Karel v.Lennep,Piet en Ada Blom. Ook de Kamerheren van Amerongen en van Tets. De kist stond in de glazen verandah en was overdekt met kransen van de beide Koninginnen,Christiaan, Willem,Jet en de vier Haagse dames du palais. Ds.Gerretsen las een gedeelte van Joh.9 voor en sprak daarover en op het kerkhof sprak Willem Hartsen en galmde G.Hulsman.

5330 Cees van Lennep knapte het Manpad op,dat schromelijk verwaarloosd was./De President der Franse Republiek,Felix Faure,stierf .

raden van Hyke en Sijl

Ik las „De Ballingen" van Mej.Naber voor,uit het jaar 1733,toen honderden Salzburger Protestanten om des geloofs wille naar Zeeland uitweken,en eerst te Nymegen ontvangen werden.

Dora nam haar eerste dansles by Juffr.Lusson op de Prinsengracht. Zy was een aardig Jodinnetje.Dora schilderde de kop van de collie voor de Heer Enschedé te Velsen,die haar de hond gegeven had.

Tot de gepensionneerden van Mama van Loon behoorde zekere Burman, die als jongen van 7 jaar een portefeuille met geld vond en terugbracht, die Lore's vader verloren had. Deze beloofde hem toen ƒ 1,- 's weeks levenslang,en die werd hem nog steeds uutbetaald. Hy was nu in 1899 76 jaar.

Tane zond my Anna's zilveren inktkoker met de leeuw van van Lennep
5331 in het midden,haar indertijd door Tante Cateau van Lennep-van Loon gelegateerd.

Kappeyne scheidde zich ook van zijn tweede vrouw,dochter van Generaal Liszt,gescheiden vrouw van Gevers Deynoot,en trouwde voor de derde maal met een juffrouw die les gaf in het spreken en zingen.

JW. las in de Eng.Kerk te Chateau d'Oex 's middags de lessons voor. In Engeland werd de kerk Rooms en waren er zelfs biechtstoelen.

Twee wijven hadden Gunning in Amsterdam horen preken. De ene zeide: " Nou,ik had net zo graag Deetman gehoord. Die heit ook wel geen gaven, maar 't is toch goed."

Dora schilderde een paard voor de pikeur van der Meer en kreeg van Tane een bracelet,die aan Anna had toebehoord.

5332 In Maart werd Max benoemd tot Lid van het Historisch Utrechtsch Genootschap.

Keevel,een der gepensionneerden van de oude Heer Borski,schreef my een brief,waarin hy my betitelde Hoogborende Heer,gelijk hy enige dagen tevoren Lore Achtbarende noemde.

Frank kreeg van Tane het gouden horloge,dat aan Mr.Jan Wolters had toebehoord. Diens dochter Catharina Johanna was de tweede vrouw van Mr. W.van Loon,en de grootmoeder van Lore's vader. Op de achterzijde van het horloge is het wapen van Mr.Wolters gegraveerd en de kast er om heen is beeldig gepointilleerd en in Engeland vervaardigd. Anna had het altyd op haar nachttafeltje.

Een Engelsche vriendin van Esther Bervoets,die het Museum bezocht, vroeg of Rembrandt nog leefde,had nooit van Java of Atjeh gehoord en dacht dat Engeland de enige koloniale mogendheid was.

5333 Donderdag 13 April woonde ik met Dora de raoût ten Hove bij. H.H.M.M. kwamen te 9 uur binnen en begaven zich naar de Troonzaal,waar de nog niet voorgestelde dames,onder wie ook Fanny,gereed stonden. Daar Tindal, de kamerheer,my gezegd had dat ik hem in het oog moest houden omdat H.M. my wilde spreken,wist ik door de foule heen te dringen en wachtte ik de terugkomst der Koningin-nen af. Daarop riep Tindal de Consuls der vreemde mogendheden naar voren en verzocht de officiertjes,die in de voorste rij stonden,ruimte te maken voor Dora,Marie Boreel en haar stiefdochters, waarna hy my naast deze plaatste. Toen de Koninginnen uit de Troonzaal terugkwamen,sprak de Koningin de Consuls rechts aan,daarna de Boreels en Dora,die een prachtige révérence maakte,en toen my om my met het verlies van Saar te condoleren. De Kon.Moeder had de mensen,die links stonden, toegesproken en kwam toen op my af om over Saar te spreken. Toen zy voorby waren,liep ik met Dora naar de Troonzaal,waar al gedanst werd,o.a.door de hofdame Rengers en door een zoon van Ernst van Tuyll met een der Boreeltjes. (Deze trouwde met haar!) Dora danste met Croockewit en kwam toen naast my staan ter linkerzijde van de Kon.fauteuils.

Toen H.H.M.M. weer binnenkwamen plaatste zich de Kon.Moeder op de stoel,die het dichtstby my stond,naast haar ging Henriette Insinger staan, die er weer diep ongelukkig uitzag,en my zeide dat ik by de Kon.Moeder op audientie had moeten komen. Zy had namelijk gevraagd of ik op de lijst stond,waarop Henriette bevestigend had geantwoord,maar het bleek Piauw te
5334 zijn. Zy liet daarop vier stoelen aanrukken,voor Henriette,Freule van Ittersum,de Ranitz en my. Dora kwam naast my staan en de Ranitz liet zich aan haar voorstellen. Rechts van de Koningin stonden Karel van Hardenbroek en zijn vrouw,Thora en een hofdame,maar die kregen geen stoelen. Nadat de Koninginnen zich verwijderd hadden,gingen wy naar het buffet. De koninginnen hadden in de danszaal thee gedronken,maar de hovelingen kregen niets en konden later niet naar het buffet gaan,omdat zy by de Koninginnen moesten blijven.

Die middag opende de Koningin de hondententoostelling en bezocht het Luth.Diac.huis,het Israël.Gasthuis en het Museum om een schilderij van Israëls te zien,de intocht in 1898 voorstellende. Zaterdag bezochten zy de Industrieschool voor vrouwelijke jeugd,Artis,het Roomse Gasthuis en het Willemshuis,waar Heybroek de honneurs deed. De Roomse zusters zongen een Latijns lied,waarvan H.M.geen woord verstonden. Absurd !

Daar de civiele Kamer van het Hof het werk niet afkon,besloot de President elke Maandag een extra zitting voor burgerlijke zaken te doen houden door de leden der strafkamer en my daarvan het presidium op te dragen,zodat wy nu Maandag,Dinsdag en Woensdag zitting hadden.

5353 Zaterdag 15 April reden de Koninginnen door de Zaanstreek en vertrokken zy 's avonds te 9 uur naar Patburg by Badeweiler. In Karlsruhe vertelde my de Groothertog dat hy haar aldaar bezocht had en de Koningin hem toen een boek gewezen had,waarin de Kon,Moeder de voornaamste gevallen met de daarin genomen beslissingen had opgetekend,welke gedurende haar bewind als Regentes waren voorgekomen,opdat de Koningin,voor 't geval weer iets dergelijks voorkwam,zou weten hoe te handelen. Welk een voortreffelijke moeder !

5336 Van Anna's vermogen moest ± ƒ 40.000-,d.i.10% successie betaald worden. Hendrik zeide my dat Tane nu het inkomen van 8 ton zou hebben, of ± ƒ 3.200,-.

Troelstra stelde de wenselijkheid voor van algemeen stemrecht en van de 84 stemmen gingen er 30 met hem mee. Hoe is het mogelijk,als men ziet hoeveel kiezers thuis blijven.

Lore sliep destijds onder het voorlezen in,ook als het boek interessant was,wat tot nu toe niet gebeurd was.

Volgens het Bijblad der Haarl.Courant sprak Max heel mooi in de Chr.Werkmansbond.

De New-York Herald beschreef de schitterende toiletten van Adèle van Loon-Tachard te Cannes,evenals by het leven van Louky van Loon de soirées van de Baron van Loon.

Agnes Beels verslond de tien delen van Macaulay,de laatste vier in één week en vroeg my nu Queen Ann van Stanhope.

Maandag 8 Mei kwam Gwen Cash logeren,die met Dora in Parijs was. Zy verscheen aan tafel lownecked met blote boerinnearmen,zeer weinig gedistingeerd. Het kind had enkel baltoiletten meegenomen,in de mening verkerende dat de season hier in ville gang was. Handwerken had zy niet by zich en eten deed zy niet. Ik dacht hoe zal zy het hier 4 weken uithouden.

5337 Dora reed de volgende dag door alle buitenplaatsen met Gwen,die de huizen zoveel mooier vond dan de Eng. countryhouses. De Brief van Jacobus zocht zy in het Oude Testament. Zy had gehoopt hier elke avond naar de komedie te gaan,en had,op een ochtendjaponnetje na,enkel zijden toiletten,witte,roze en zwarte. Toch had zy nogal schik en was zy lief en hulpvaardig met Lore.

Emilie schreef dat Aernout schik had op zijn tweede verjaardag,maar nog geen woord sprak. Vóór 15 Mei hoopte zy te verhuizen.

Vrijdag 12 Mei bezocht ik Ds.Laan te Hilversum,die de vorige dag plotseling zijn vrouw verloren had. De man was verpletterd en wilde niet te Hilversum blijven wonen,maar zich te Brussel aan de Stadsevangelisatie wijden. Ik vond by hem Hansje van den Broek-Carp,een dochter van de Heer Carp,die Papa had opgelicht.

De President deelde my schriftelijk mede,dat hy en s'Jacob tegen 1 Juli hun ontslag gevraagd hadden. Toen ik 15 Mei aan het Hof kwam,zeide van de Werk my dat hy de secr.gen.van Beyma gesproken had en deze hem had gezegd dat op verschillende wijze gehandeld werd. Soms kwam er een verzoek van de leden van het Hof in om deze of gene tot president te benoemen,in elk geval een van de sollicitanten. Wy moesten ons geen enkel verzuim te wijten hebben,en van de Werk vond dat wy een rekest moesten inzenden. Kist had hem gezegd dat tegen myn benoeming wel bezwaar zou bestaan omdat ik niet in Amsterdam woonde.

5338 Tane was kwaad omdat wy Gwen te logeren hadden en maakte my een standje. Evenmin had ik Hugo van Rossem moeten toelaten by Lore. Zo stond ik op mijn 69ste jaar nog onder curatele. Dora had ook geen paard voor een pikeur moeten schilderen !

Nieuwe ramp! Cornelia deelde my mede dat zy met 1 Aug. wilde vertrekken omdat zy diacones wilde worden. Ik trachtte haar te bewegen ter wille van Lore te blijven,maar kon haar van haar besluit niet terugbrengen. De arme Lore hoopte dat de Heer haar vóór Cornelia's vertrek mocht tot Zich nemen. Een paar dagen later zeide C. my dat zy blijven zou,zodat deze wolk voorbij dreef.

Agnes van Loon nam haar intrek in de Ziekenverpleging om door Prof. Treub geopereerd te worden.

Vrijdag 19 Mei spoorde ik naar den Haag en wachtte ik een goed half uur aan het Dep.van Justitie,waar ik my met de 69-jarige bode Muller onderhield,die 28 Ministers van Justitie bediend had,het eerst Donker Curtius. Met allen had hy het best kunnen vinden behalve met Litaar,die een vlegel en dronkaard was. Te 1.40 werd ik by de Minister Cort van der Linden toegelaten,die my terstond zeide:" U woont buiten en dit is een bezwaar." Ik stemde dit toe,en zeide dat ik zo lang Lore leefde,niet naar Amsterdam kon terugkeren,en ook niet zou solliciteren indien myn medeleden er niet op hadden aangedrongen. Hy vroeg my of ik dan de strafkamer zou presideren,waarop ik antwoordde dat ik hieromtrent met de te benoemen vice-president in overleg zou moeten treden,en dat de griffier van Strijen bereid was om in de hoogst zelden voorkomende spoed eisende gevallen alles met de vice-president te schikken. Wy spraken nog over de duurte in Amsterdam en ik zeide dat de traktementen aldaar moesten verhoogd worden,en zijn laatste woorden waren:" Onoverkomelijk is het bezwaar niet en ik zal er nog eens over denken."

5339

De vorige dag had de Minister van Buitenl.Zaken,Willem de Beaufort de vredesconferentie geopend in het Huis ten Bosch en waren er telegrammen gezonden aan de Tsaar en aan de Koningin. Hoeufft,intendant der paleizen, zat naast de Beaufort en de Russische gedelegeerde de Staal werd tot Voorzitter gekozen.

Agnes van Loon werd 20 Mei geopereerd en Prof.Treub verklaarde zeer tevreden te zijn,daar zich geen complicaties hadden voorgedaan. De operatie had 40 minuten geduurd,met behulp van morphine had Agnes kunnen slapen.

Maandag 29 Mei deelden de Heren van het Hof my mede dat Op ten Noort solliciteerde om President te worden en zy hiet woedend over waren,daar zy hem niet tapten. Later deelde Op ten Noort het my zelf mede. Hy was nu 22 jaar lang adv.gen.geweest en nooit bevorderd,en daarom had hy nu verzocht om hetzij als President of als Vice-president in aanmerking te komen,

5340

De Rapporteurs en de Procureur Generaal by het Hof van Cassatie te Parijs zeiden beiden dat zy Dreyfus voor onschuldig hielden en adviseerden tot verwijzing zijner zaak naar een andere Krijgsraad. De schurk Paty de Clam,die tot Dreyfus' veroordeling had bijgedragen,werd ingerekend.

Vrijdag 2 Juni maakte ik met Dora,Gwen,Tane en Lilian een tocht naar Marken. Tane was er nooit geweest en had dus haar verlangen te kennen gegeven om er eens heen te varen. Voor Gwen was het natuurlijk ook nieuw. Wy voeren deze reis niet eerst naar Marken,maar door het Kanaal naar Broek, dat wy bezichtigden en vervolgens naar Monnikendam,waar het zeer heet was, weshalve Tane aan boord bleef. Te Monnikendam vernamen wy dat het water te laag was om van daar naar Marken te varen,zodat wy eerst tot Edam moesten doorstomen. Wy telefoneerden nu uit Marken naar Monnikendam dat wy eerst te 6¼ te Amsterdam zouden terugkomen en dit werd toen uit Monnikendam naar 's Graveland en naar Amsterdam getelegrafeerd. Tussen Broek en Monnikendam hadden wy cotelettes met aardappelen gegeten.

In Marken kwam Tane mee,maar de hitte was overweldigend. Daarna dronken wy thee en voeren over een spiegelgladde zee naar Amsterdam terug. waar wy nog van 6¼ tot 7 uur moesten wachten,eer er een trein naar Bussum vertrok.

5341

Toen wy in Bantam terugkwamen,vonden wy Lore heel min. Max had de dag by haar doorgebracht,maar zy was dof en stil. 's Middags had zy haar verlangen te kennen gegeven om in de stoel naar het bergje gebracht te worden,omdat het in huis zo heet was,maar toen zy er was,verschrikte Cornelia omdat Lore's mond verdraaid was en zy vreesde dat Lore stierf. Zy liet door Visser Mietje roepen en met deze droeg zy Lore weer in huis. De grote hitte had haar waarschijnlijk overmand en weer een attaque doen krijgen. Lore at bijna niet en bleef de gehele avond dof zonder naar het verhaal dat Dora en ik van onze tocht deden te luisteren of een vraag te doen.

Zaterdag 3 Juni werd zy eerst te 8½ wakker,na de gehele nacht geslapen te hebben. Tegen 12 uur werd zy weer naar beneden gedragen,maar zy bleef dof en slaperig. Max keerde naar Haarlem terug.

Donderdag 1 Juni was de sneltrein te Vlissingen gederailleerd,en daar de rem niet werkte,in de wachtkamer van het Station gedrongen,ten gevolge waarvan twee conducteurs en Fanny Roth,die by Henk en Fanny gelogeerd had en op reis was naar Engeland,gedood werden. Henk moest dit aan haar vader in den Haag gaan mededelen.

Zondag 4 Juni vond ik Lore 's ochtends nog even dof. Zy had slecht geslapen en zich meermalen verslikt. Ik moest Tane te Hilversum afhalen, daar zy Johan Gunning,die in het Lokaal zou preken,wilde horen. Hy sprak
5342 over Psalm 138:8,"De Heer zal het voleinden,Heer laat niet varen het werk Uwer handen."

Thuis komende bracht ik Tane by Lore,maar deze scheen haar niet te herkennen en zeide niets. De gehele ochtend had zy de ogen gesloten gehouden. Een weinig havermeel en ook het tweede dejeuner hield zy in. Dr.Jonker kwam en nam de temperatuur op,38,4. Hy vermoedde hyperanemie in de hersenen en schreef een drankje voor om de slijm los te maken.

Maandag 5 Juni moest ik aan het Hof zijn,maar te 3.19 kon ik weer naar buiten,waar ik Agnes Beels en Constance van Frank vond. De koorts was tot 39 gestegen en Dr,Jonker had ijs op het hoofd doen leggen; de lippen en de tong waren droog en Lore kon de slijm niet kwijt raken. Nu en dan opende zy even de ogen en de mond als zy gelaafd werd.

's Nachts waakte Mietje tot 3½,terwijl Cornelia trachtte te slapen, wat echter niet gelukte en daarna bleef zy op. De thermometer wees Dinsdag 39. Tot 1 uur was Lore erg benauwd,later rustiger. Voedsel nam zy niet meer,maar Dr.Jonker vreesde dat het nog lang kon duren. Frank en Constance kwamen,later Henk en Fanny,Max en Emilie en Agnes.

Emilie en Frank waakten de nacht van Dinsdag 6 op Woensdag 7 Juni. Cornelia ging in Mieks kamer naar bed maar had rust noch duur en kon even-
5343 min slapen als eten. De pols sloeg 135 à 140 slagen in de minuut. Max sliep in de nieuwe,Constance in de grote logeerkamer. Agnes,Henk en Fanny waren de vorige avond vertrokken,doch Henk en Fanny kwamen Woensdag terug met Zuster Crèvecoeur van de Amst.Ziekenverpleging. De vorige avond was Gwen naar Engeland teruggekeerd.

Te 2¼ ontsliep Lore en ik kon slechts danken dat het lijden niet langer had geduurd. Daarna kreeg zy haar oude gezicht weer terug. Ik kon van haar getuigen dat zy trouw en waar was. Hoe dikwijls had ik naar het einde verlangd,en nu het gekomen was,gevoelde ik meer dan ooit dat ik haar niet kon missen.

Donderdag 8 Juni las ik in de Haarl.Courant dat by Kon.Besluit van 6 Juni Op ten Noort tot president en van de Werk tot vicepresident van het Gerechtshof benoemd waren. Ik dacht by mijzelven:" Ik kom er goed af, daar ik nu niet naar Amsterdam behoef te verhuizen,terwijl Dora niet in een stad mag wonen. "

De volgende dag kreeg ik een brief van Op ten Noort,die my schreef bereid te zijn aan H.M.te verzoeken zyn benoeming in te trekken,opdat ik benoemd worde. Ik was door dit aanbod zeer getroffen,maar antwoordde dat ik er niet aan denken kon zijn aanbod aan te nemen,nu de Heer kennelijk niet had gewild dat ik benoemd werd.

Onder de velen,die my kwamen bezoeken,was ook Mr.van Valkenburg,die my zeide dat de leden van het Hof zeer uit hun humeur waren en Royaards
5344 een scherpe brief aan Op ten Noort geschreven had, om hem te verwijten dat hy my in de wielen had gereden.

Vrijdag 9 Juni reden te 12½ Miek en Jan Willem plotseling op. Hy had getelegrafeerd of hy met haar dan wel alleen kon komen,en ik had geantwoord:" Kom liever niet" uit vrees dat de reis hem kwaad mocht doen.

Zaterdag 10 Juni kwamen Henk en Fanny,Max en Em,Constance van Loon, Lou van Bylandt,Tane,Agnes,Mauk en Lou. Max las Ps.40 en sprak naar aanleiding van deze lievelingspsalm van Lore over de woorden:" Ik heb de Heer lang verwacht en Hy heeft Zich tot my geneigd." Er waren vele kransen. Even voor elf uur reden wy weg in vijf koetsen (Miek en JW. bleven thuis) en haalden wy eerst Christiaan af. Op het Kerkhof te Hilversum vonden wy o.a. Louise,Roelof,Nepveu met Willem,Anna,Augusta en Adèle Elout,Fred.van Bylandt,Henrick S.van Lennep,Ernst v.L. Jacob v.L.,Sam van Eeghen,Willem van Loon,Jan Six Jr.W.Dedel,Frans Blaauw,Roos. Op het Kerkhof sprak ik een woord. Behalve de drie laatstgenoemden kwamen allen dejeuneren. Cornelia was zeer geërgerd dat er ettelijken by waren,die nooit naar Lore waren komen zien. Max en Em,Anna en Adèle Elout bleven eten,doch vertrokken 's avonds, Fanny,Frank en Constance bleven logeren.

Frederik van Bylandt zeide my dat de Minister de voordracht zou hebbem teruggenomen,indien hy geweten had dat Lore's toestand zo ernstig was.

5345 Maandag 12 Juni had ik zitting en sprak ik Op ten Noort,die my zeide dat s'Jacob met zyn benoeming was ingenomen,maar de andere heren koel waren. Ik bezocht Henriette Insinger,die in het donkere kamertje van haar grote donkere huis zat te hoesten en zich eenzaam en ongelukkig gevoelde. Zy had aan Hare Majesteiten de dood van Lore bericht en my daarin lid van de Rechtbank genoemd !

In het graf waar Lore werd bijgezet,lag ook het lijkje van Gijsbert Karel van Loon,kind van Jan van Loon,Mica's broeder en diens eerste vrouw.

Dinsdag 13 Juni hield Gunning zijn laatste college. Tiele was de enige theol.professor,die zijn afscheid bijwoonde, de anderen bleven weg.

Cornelia vertrok 17 Juni naar Sluis en schreef dat zy het zo vreemd vond dat Lore haar niet wachtte.

Dinsdag 27 Juni woonde ik de laatste zitting by,waarby Mr.van Valkenburg als president fungeerde en hield ik na afloop een toespraak. Die dag keerde Jan Willem naar Chateau d'Oex terug.

Zaterdag 1 Juli installeerde ik Op ten Noort als president. De grote zaal was stampvol,daar de gehele Rechtbank en wel 60 advokaten aanwezig
5346 waren. Kist sprak lang en zeurig naar het oordeel van Busman en Royaards en volgens de advokaten slecht,gelijk ik later vernam. Daarna las ik mijn toespraak voor,die een paar maal de lachspieren in beweging bracht,vooral toen ik tot Op ten Noort zeide:" Verstoor u niet wanneer de orde verstoord wordt," omdat hy altyd als adv.gen.zoveel drukte maakte als een paar leden elkander iets toefluisterden of als er op de tribune leven gemaakt werd,in plaats van het bewaren der orde aan de President over te laten. Vervolgens sprak Corman loco Eduard Rahusen,die als Deken verhinderd was te komen,uitstekend en geestig. Op ten Noort en Pleyte,de nieuwe adv.gen. antwoordden en zwaaiden my te veel lof toe.

Na de zitting zeide Luden my:" 't Is een moeilijke taak voor je geweest." Luden was de enige van degenen,die ik in '77 nog aan de Recht-
5347 bank gekend had. In de pauze tussen de installatie en het opmaken der voordracht was ik even naar Dr.Sepp gelopen,die my zeide dat als al mijn organen even gezond waren als mijn nieren ik my gelukkig kon rekenen. Hy ried my Dinard in Bretagne of Rennesaan,maar Royaards zeide dat ik naar Sasnitz op het eiland Rügen gaan moest.

Max vertelde my dat Henriette Elout haar gehele fortuin in een wasinrichting te Bedford gestoken had,zodat zy nu om geld verlegen was en by Hendrik en Agnes had gebedeld.

Dinsdag 4 Juli ging ik,na de vergadering der Prov.Staten te hebben bijgewoond,op Woestduin logeren om de volgende dag van het Zendingsfeest in Meer en Berg te genieten. Ik hoorde Louis Heldring de openingsrede uitspreken en daarna Hein Pierson over het Heidendom in de Christenwereld. Dit was uitnemend. Vandaar liep ik met Mevrouw van Lennep naar Nr.4,waar wy eerst Barger en daarna Jonker uit Haarlem over komen en gaan hoorden. Mevrouw van Lennep nodigde my uit om ook in de Oranjerie te komen lunchen en met haar,Mevrouw van Tuyll van Velserbeek,Mevrouw d'Ablaing-Rendorp en de Freule van Zuylen liep ik er heen. Er was een enorm lange tafel
5348 gedekt en wy werden kostelijk onthaald. Ik zat tussen Anna en Mina van Lennep en tegenover Heldring en na de lunch rookte ik in de open lucht een sigaar met Henri Deutz en Maurits van Lennep. Op Nr.1 hoorde ik 's middags nog van 't Lindenhout,Geel en Gildemeester,die de afscheidsreden hield. Ook verzuimde ik natuurlijk niet de overheerlijke plaats in alle richtingen te doorkruisen. Eerst te 6½ was ik weer te Woestduin.

Donderdag moest ik de rapporten in de Prov.Staten aanhoren,die door Prof.Jitta,Prof.van Hamel,Heemskerk,de Boer en Mouthaan werden uitgebracht. Na by Fanny gedejeuneerd te hebben,die my de voor Cornelia gekochte ring wees,reed ik per stoomtram tot het achterhek van Groenendaal en Bosbeek, waar ik van Merlen vond,die my eerst zijn stal en Hongaarse paarden wees en vervolgens naar het Manpad bracht,waar ik by Hansje thee dronk met Lotje en Anna van Lennep-Homans,haar beider 7 kinderen en Cees.

Vrijdag 7 Juli verliet ik Woestduin en keerde ik naar Amsterdam terug om een arrest te tekenen en vervolgens naar Bussum te sporen,waar Miek en Dora my afhaalden. Emilie was vertrokken,maar Max bleef tot de volgende dag en reed toen per wiel eerst naar Zeist,daarna naar Aardenburg.
5349 Fanny verving hem,Henk vertrok naar Zurich en Cornelia was te Sluis,waar haar moeder ziek lag.

Willem Elout kondigde my zijn engagement aan met Mej.H.Loudon. Hy was al 50 en zy 39.

Dinsdag 11 Juli moest ik weer in de Prov.Staten zitten o.a.om tot leden der Eerste Kamer te herkiezen M.C.van Hall en Eduard Rahusen en tot Lid te kiezen Mr.F.S.van Nierop. Daarna vergaderden wy nog tot 3½ waarna ik by Voet twee zuurvorkjes en 1 botermesje voor Max Cloëtta kocht.

In Haarlem kwam Henk voor de Gemeenteraad in herstemming met de socialist Hofland.

Jan Six was al enige weken ziek en kreeg gezwollen benen,terwijl hy dikwijls divergeerde. Hy stierf 17 Juli.

Zaterdag 15 Juli spoorde ik naar Zeist,waar ik Constance alleen vond, daar Frank op de eendenjacht was met Sam van Eeghen. Constance liet my een engagement raden,dat de volgende dag publiek zou worden. Ik ried
5350 Foef (zuster van Constance) maar niet de naam des uitverkorenen,en toen ik die vernam was ik niet weinig verwonderd,daar hy weliswaar goed schiet, goed tennis en golf speelt,maar klein,lelijk en olijfkleurig is en geen vaste bezigheid heeft. Intussen heeft de tijd geleerd dat Foef met hem tevreden,en hy een fatsoenlijk,gastvrij,welwillend,handig en gedienstig ventje is,gelijk ook ik heb ondervonden. Foef heeft het goed getroffen. - (Deze Foef heette Agnes Henriette Labouchere en zy trouwde met Leendert Marinus Schuurbeque Boeye.)

Uit de hertekamp van Hoog Beek en Royen was een bok ontsnapt,die overal groenten,bloemen en O.I.kers opat. Frank trachtte hem in de fuik te laten lopen,maar het miskukte en het dier vluchtte naar Sparrenheuvel.

Woensdag 19 Juli reed ik met Max en Miek naar Jagtlust en daarna naar Hilverbeek. De begrafenis van Jan Six woonde ik Vrijdag met Max by. De enige,die het woord voerde,was R.P.de Vries,secretaris van het Oudheidkundig Genootschap,die Jan Six Jr.beantwoordde. Wy dejeuneerden op Jagtlust,waar Hendrik nog nooit geweest was. Max keerde daarna per wiel terug naar Doorn. Dora logeerde met Fanny by Henriette Insinger op de Wildbaan,waar Constance Carrasco het hoogste woord had.

5351 Ik had reeds vroeger willen mededelen,dat ik mijn levensbericht had willen eindigen toen ik gevorderd was tot de dag,waarop Lore ontsliep. Een vol jaar schreef ik dan ook niet verder,maar toen ik dit aan Frank meedeelde vond hy dit jammer en daarom nam ik in Juni 1905 de pen weer op,schoon met minder entrain dan te voren.

Ik had natuurlijk na Lore's overlijden al de condoleantiebrieven beantwoord,die ik ontvangen had.

Maandag 24 Juli kwam de Notaris Perk met de taxateur Frank. Laatstgenoemde begon by Lore's boudoir. Hy keek even rond,noemde de som,die naar zijn schatting al wat de kamer bevatte waard was,en daarop schreef Perk het bedrag op. En zo gingen wy van kamer tot kamer. In evenredigheid werden m.i.de Deventerse tapijten hoog geschat. Het zilver werd gewogen en gemiddeld op 70 cent per dekagram gewaardeerd. De paarden Black en Wanda werden ieder ƒ 150-, Emir ƒ 200- en de coupé ƒ 250- waard geacht. Ook de bloemenbakken en het tuingereedschap werden getaxeerd. Na de middag werd het porcelein en glaswerk geschat en alles te zamen beliep de inboedel ƒ 7000,-.De 85-jarige Leurs schatte de Overbosschen op niet meer dan ƒ 400- het bunder en het weiland op ƒ 800,-.

De Inspecteur der Registratie te Amsterdam verzocht my hem te berichten of het overlijden van Anna geen vermeerdering van mijn inkomen
5352 te weeg gebracht had. Ik antwoordde ontkennend,daar Anna het vruchtgebruik van haar vermogen aan Tane vermaakt had.

Ik vond in Amsterdam mijn Memoires terug,welke ik,na op 21 Dec.1853 door Lore troosteloos weggezonden te zijn,in Jan.'54 aan haar toezond en waarin zy las hoe haar omgang met Cees Hartsen my hopeloos jaloers had gemaakt. Ook vond ik haar Memoires van Juli '54 en in een lade van haar bureau "De Roman van mijn Leven",het gedicht dat ik in '75 gemaakt had. Al de herinneringen,smartelijke en blijde,kwamen my weer levendig voor den geest.

De Minister van Buitenl.Zaken,W.de Beaufort,nota bene een protestant, dwong onze Koningin een brief aan de paus te schrijven,waarin zy hem de titels geeft van Doorluchtige Hoogepriester en Heilige Vader. Welk een Godslastering !

C.Leurs,geb,13 Dec.1812,dus 86½ jaar oud,kwam op 1 Aug.met Rademaker en Meyer de plaats taxeren. Bantam werd geschat op *f* 36.800-, de heitjes op *f* 3600-,de Overbosschen op *f* 43.100-. Deze werden in 1878 aan Lore toebedeeld voor *f* 40.500- wat al veel te veel was. Voor de Vermogensbelasting berekend waren zy niet meer waard dan *f* 35.600 en volgens Leurs niet meer dan *f* 25.000-.

5353 Op 3 Aug. trouwde Gerrit,een zoon van van Tienhoven met Mary Wilson en op 8 Aug. stierf te 's Hage Mej.J.A.Jochems,bekend om haar groot fortuin en haar grote liefdadigheid.

Van 2 tot 7 Aug. logeerde ik by Tane,die ondanks haar 8 ton en *f* 32.000- inkomen,beweerde op de fles te zijn en del Sol wilde verkopen. Lilian zeide my dat Tane ook aan haar steeds haar geldnood klaagde. De muggen waren ondragelijk en ik sliep infaam. Mina besproeide mijn hoofdkussen met azijn,maar het baatte niet. Op Aardenburg vond ik Adèle de Beaufort met haar dochters,twee meisjes van Renswoude,vier kinderen Beels en vijf van Max en Em,dus een ware kinderkamer. Daarna reed ik met Tane naar La Forêt,waar Adèle van Loon my haar drie kinderen wees,opgedirkt als geprikte kapellen,René mager en zenuwachtig,May met zwarte ogen en Willem grof en lelijk. Het huis vond ik mooi,maar Adèle wees alleen de benedenverdieping.

In del Sol wachtte ik Mevrouw van Vollenhoven,dochter van Jacob van de Poll,Schaepmans vriendin,by afwezigheid van Tane op. Zy had in een kasteel in Oostenrijk gelogeerd,waar allen Rooms waren. In 1905 ging zy tot de papenkerk over! Est-ce possible ?

Ik bezocht natuurlijk ook Ceejet op het Huis Doorn,by wie ik Abel Labouchere en zijn vrouw vond.

5354 Toen de vrouw van Ds.Callenbach een visite op del Sol gemaakt had,zeide Tane dat zy ongeschikt zou wezen om de vrouw van een predikant te zijn. En hoe zou zy het dan met Boucher gemaakt hebben?

Zaterdag 5 Aug. maakte ik een mooie rijtoer met Tane en een visite op Hardenbroek,waar ik sedert 1850 niet geweest was,toen ik er met Jan en Piet Six een halve dag doorbracht en at. Destijds was nog geen der zoons getrouwd en hun moeder nog in leven. Nu woonden er Giep,zoon van Gijs v.H. Ik bewonderde nog eens het fraaie kasteel met het Semper idem onder het wapen in de gevel,de grote hall vol harnassen en wapens,en de zaal vol familieportretten.

Zondag 6 Aug. preekte Max te Doorn over de tegenstelling tussen Achab,die at en dronk,en Elia,die bad. Na de dienst kwamen Max,Emilie en Frank te del Sol en achtte Frank het wenselijk om het vaste goed onverdeeld te houden,tenzij de overgangsrechten dan te hoog waren.

5355 Te 7½ reden Tane,Lilian en ik naar Heidepark,waar wy een prachtig gastmaal kregen. Ik zat tussen Olga van Eeghen en Ada van Zuylen, maar er was niet veel dat my paste. Gedurig kwam een knecht achter my iets in het Engels mompelen en wijn presenteren,maar ik bepaalde my tot één glas Bordeaux. Het verwonderde my dat de oudste meisjes,die toch al 18 en 15 waren,niet meeaten,maar die moesten nog in de kinderkamer blijven,waar ik ze bezocht. Voor het eten zagen wy vier herten en een ree op het gazon,en 's avonds speelde van Zuylen,ofschoon hy tipsy was,prachtig piano.

De volgende dag keerde ik via Nieuwersluis naar Bantam terug en Dinsdag zat ik voor het eerst aan het Hof onder het praesidium van Op ten Noort. Van de Velde vertelde my dat Willem Elout in den Haag Elout van louterwoede genoemd werd. Vogel had my gevraagd om in Augustus voor hem te zitten,dan zou hy my in Sept. vervangen,en dit kwam later goed uit. Ik had toen reeds lust om mijn ontslag te vragen,maar aarzelde nog en vroeg de Heer om raad. Tane zeurde weer over een juffrouw,die ik als huishoudster moest nemen,en Henk en Fanny rieden my aan Lilian te vragen als compagne voor Dora,te meer daar Cornelia diacones wilde worden.

Zaterdag 12 Aug. kreeg Dora plotseling een duizeling,soortgelijk aan die,welke Lore de ster noemde. Ik ontstelde hevig,daar ik de mogelijkheid voorzag dat haar hetzelfde lot wachtte als Lore en zy misschien bovendien nog blind zou worden.

Te Rennes schoot een onverlaat op Labori,de advokaat,en kwetste hem ernstig in de rug en in de arm.

5356 Dinsdag 15 Aug. vertrok de goede Miek naar Chateau d'Oex. Henk hielp haar,daar ik zitting had,aan het Station,waar zy in de tunnel de potjes confiture liet vallen,welke JW. haar had verzocht mee te brengen. Te Driebergen gaf zy die aan Constance om er aan de douane geen last van te hebben. Na te Chateau d'Oex gelogeerd te hebben,vertrok zy naar Crissiers.

Donderdag 17 Aug. besloot ik met Dora naar Pyrmont te gaan, omdat zy evenals Lore de ster had gehad en dus aan anaemie leed en Pyrmont Lore goed deed. Ik raadpleegde Ernst Sillem,die my goede inlichtingen gaf en my ried by Hemmerich onze intrek te nemen,maar ik kon eerst in September vertrekken,daar ik in Aug,voor Vogel moest zitten.

Vrijdag 18 Aug. reed ik met Fanny naar Gooilust,waar niemand ons opwachtte,ofschoon Frans en Louk Blaauw wisten dat wy komen zouden. Er werd gebeld en toen kwam Frans,die ons eerst by de gnoe's bracht, en vervolgens in de moestuin,waarvan hy het achterste gedeelte in vakken verdeeld had voor zijn vreemde watervogels,allen door vlechtdraad omgeven en soms overdekt tegen de aanvallen der kraaien. Eerst toen voegde Louk zich by ons en wandelden wy naar het grote park voor de drie bisons,man,wijf en jong; vandaar het heuveltje achter in de plaats en daarna naar het park der kangaroes,struisvogels en twee vreemde hazen. Na de lunch wees Frans ons het huis en my de vier delen,
5357 welke de Hertog van Bedford hem gegeven had,vol gravures van de portretten der Russels en Bedfords,die by hem in zijn reusachtig paleis hangen,met historische byzonderheden,hoogst interessant.

Dora was door Gwen te Coventry te logeren gevraagd,maar toen Agnes dit hoorde,schreef zy my dat ik dit niet moest toestaan,omdat de een of andere burgerman haar hart zou kunnen veroveren,daar Gwen zeer second rate was. Ik antwoordde dat zy zich niet ongerust behoefde te maken,daar wy naar Pyrmont dachten te gaan.

Ik las een annonce in de Haarl.Courant,waarby een buitenplaats werd te koop gevraagd by Utrecht,Nieuwersluis,Haarlem of 's Graveland en schreef daarop,en een paar dagen later kwam de Heer I.H.Marlof, die aan de Amsteldijk woonde,Bantam opnemen. Hy was getrouwd met een dochter van wijlen de Burgemeester van Nieuwer-Amstel Markus en had twee dochters. Ik toonde hem eerst het huis en de stal en daarna liep ik de plaats met hem rond. Hy herhaalde meermalen dat hy alles manjefiek vond,zowel de plaats als het huis en de trap. Hy zocht al sinds lang een buitenplaats en had er vele gezien,maar de huizen waren alle even slecht. Hy had geen bezwaar tegen het overnemen van Cornelis en Visser,
5358 en zou zijn vrouw zenden opdat die ook alles zag. Deze kwam drie dagen later en vond alles baildig. Toch kwam er niets van. Terwijl Dora en ik in Pyrmont waren,vroeg Frank ƒ 70.000- wat Marlof niet te veel scheen te vinden,maar later,eerst op 3 October,schreef hy dat hy de prijs te hoog vond,daar Swaenenburgh niet hoger geschat was dan ƒ 77000- en Bantam onder Hilversum ligt,waar hoge belastingen geheven worden. Per slot van rekening kocht Marlof geen enkele buitenplaats. Ik kende hem van vroeger niet dan by name,daar hy de scheepstijdingen uitgaf, die in de Beursstraat te Amsterdam naast de winkel van F... waren aangeplakt. Volgens Tindal was hy schatrijk.

Zondag 20 Aug. hield ~~Kraakstra~~ Domela een opruiende rede in de tuin van Prof.van Rees te Hilversum en in de nacht van Maandag op Dinsdag werden aldaar de ruiten ingegooid by de Burgemeester Gülcher, Cornelis van Eeghen en de bewoners der Langstraat uit wraak dat de kermis was afgeschaft. De Burgemeester,die gewaarschuwd was,had niet gezorgd dat er militairen waren. Die requireerde hy eerst na het oproer,dat 's nachts van 11½ tot 3 uur geduurd had. Een smidsknecht werd doodgeschoten.

Dinsdag 22 AUG. reed Piet Hartsen met Ds.Gerritsen en diens gezin voorby om Fred.van Eeden en diens Eden met de landlopers te bezoeken.

JW. schreef my dat hy te Chateau d'Oex een huis wilde bouwen en dit met het terrein frs.27.000-zou kosten. Goedkoper kon het al niet! Maar ik ried het hem af voor het geval hy een kuur te Nordrach wilde doen.

Fr.van Eeden kwam my vragen of het achterste heitje te koop was,
5359 daar zijn vriend Doeff,zoon van Jaune d'oeuf,getrouwd met een nièce van Schimmelpenninck van Hoevelaken,by hem wilde komen wonen. Ik weigerde.

Dora klaagde steeds over vermoeidheid en ook dat zy minder goed zag en zelfs niet durfde tekenen. Arm kind,welk een vooruitzicht ! Een steun en hulp voor haar zou zo nodig zijn als zy erger werd, maar ik heb geen moed om een huishoudster te nemen.

Maandag 28 Aug. kwamen Jacob en Dolly Röell,jongste dochter van de vice-admiraal,met Hansje Blaauw te 2 uur met Mauk en Lou charades spelen,eerst in huis en later buiten.

Na langzoeken had ik Lore's journalen teruggevonden en nu troostte ik my met het herlezen daarvan en van haar brieven.

Gunning kreeg de orde van de Ned.Leeuw. Dat werd tijd. Aan het Hof deelde ik en confidence mede dat ik lust had om mijn ontslag te vragen en buitenlands te gaan wonen,waarop men heel vriendelijk antwoordde dat men dit betreuren zou omdat ik de enige was,die wat opgewektheid in het College bracht.

Agnes leende my An Empress Martyr,het Leven der Keizerin van Oostenrijk,door een hofdame,die o.a.achrijft dat Franz Joseph altyd met andere vrouwen leefde,en zy daarom de laatste jaren in het buitenland woonde.

Frank vroeg my mijn leven te beschrijven en hieraan heb ik blijkens dit 67ste cahier voldaan.

5360 Maandag 4 Sept.('t was gloeiend heet) gingen Dora en ik naar Pyrmont op reis. Cornelia,die broodjes gesmeerd had,bracht ons te 8 uur 40 naar de trein,terwijl Klaas met onze twee koffers volgde,die 86 Kilo wogen. In onze coupé le klas zaten al 3 heren en 3 dames, die er gelukkig te Apeldoorn uitstapten. Aldaar verhuisden wy naar een andere coupé met een Nr.100,waarin wy met één heer tot Bentheim reisden. Van Bentheim tot Löhne zaten wy in een harmonicawagen. Ik had Lore's journaal van 1856 meegenomen,en daardoor scheen my de reis niet zo lang toe,ofschoon de trein wel acht keer stil hield. Te Löhne moesten wy weer verwisselen. Wy wachtten er van 4½ tot 5, eer de trein naar Hameln vertrok,waar wy te 5½ arriveerden en opnieuw in een andere moesten overstappen. Te 7½ kwamen wy te Pyrmont,waar wy Willem Wolterbeek met zyn vrouw (dochter van Ds.van Marken) en twee dochters aantroffen. Nevrouw herkende my terstond. De ene dochter was getrouwd met A.Bienfait en gravida van haar eerste kind. Hy stierf reeds in 1909. De andere was geëngageerd met haar neef Wolterbeek. Beide waren frisse dikkem meiden.

was dat Lieke? nu, haar broer, hebt 's jaars 1901!

Zy hadden ook logies by Hemmenich besteld,waar een Einspänner ons langs een zonnige weg bracht. Wy kregen een lieve hoekkamer met 1 raam en stores op het Oosten en 2 op het Noorden,terwijl Dora's slaapkamer een raam met balcon op het Noorden had. Twaalf uur waren wy tussen de wielen geweest en,na gesoupeerd te hebben waren wy dus blij om nog tot 9 uur te kunnen wandelen.

Dinsdag 5 Sept. stonden wy te 7 uur op en dronken wy ieder een half glas van de sterkste bron,waarna wy buiten ontbeten. Fanny schreef
5361 dat zy,Zondag met Henk in een coupé visites rijdende,byna een ongeluk gehad had. Terwijl de koetsier belde,klapte een ander met de zweep, tengevolge waarvan hun paard aan de loop ging,en de stal voorby,de gehele Jansweg afdraafde,maar gelukkig aan het Station gegrepen werd. Intussen hadden zy in grote angst verkeerd. Caroline schreef dat zy Miek naar Crissier gebracht had en dat deze wanhopig was.

Te 12 uur dineerden Dora en ik alleen in de aan Hemmenichs huis verbonden restaurant Kalbscoteletten paniert enz.alles uitstekend. Deze restauratie ging buiten Hemmenich om,zodat men telkens à la carte at en terstond betaalde,wat heel pleizierig was. Ik had ontzettend het heimwee naar Lore. Ik droomde dat ik aan Lore het hof maakte en haar op de stoep van haar moeders huis zag staan; ik keek naar haar en hoopte op een knikje,maar vergeefs. Aan het ontbijt liet ik Dora raden aan wie ik in de droom myn hof had gemaakt en zy antwoordde terstond:" Aan Lilian".-"Neen",hernam ik,"want die zou my feestelijk bedanken." Na ons diner dutten wy en daarna wandelden wy naar de tuin van het Curhaus en luisterden wy naar de muziek. Nam men plaats op een bank,dan behoefde men niets te gebruiken.

Op 6 Sept. zagen wy de Vorst van Waldeck met zyn zusters,de Hertogin van Albany en Elisabeth rijden en 's middags zaten wy op een bank naast een lelijk meisje met mooie witte handjes,met wie ik een gesprek aanknoopte over muziek,alsof ik daarvan evenveel verstand had als Cees Hartsen en Lore.

5362 Opeens zagen wy de rijtuigen van de Vorst in de verte naderen, Dora en mijn buurmeisje vlogen op en ik volgde, en terwijl ik by de Hauptquelle stond, reden de equipages voorby. De Vorst zat met zijn 15-jarige neveu, zoontje van de Hertogin van Albany, thans Hertog van Saksen Coburg en Gotha, in één rijtuig en in een ander zat de Hertogin van Albany, maar Wolterbeek beweerde later dat het onze Koningin Moeder was. Die twee zusters gelijken dan ook veel op elkander.

's Avonds liepen Dora en ik naar het Slot, waarvan het terras met ballons verlicht was, terwijl op de balustrade twee grote olielampen brandden, alles ter ere van de verloving van Prinses Elisabeth met de Erbgraf Alexander von Erbach Schönberg. Zy naderden de balustrade en werden door de toeschouwers en ons luide toegejuicht. Zy trouwden in 1900 te Arolsen. Er liep een gerucht dat onze Koningin haar Tante zou komen feliciteren, maar een lakei, dien wy ondervroegen, sprak dit beslist tegen.

De volgende middag kwam ons vriendinnetje van de vorige dag weer naast ons zitten, deze keer met een lelijke vriendin, die al getrouwd was. Dora sprak eerstgenoemde in het Frans toe, en zy antwoordde in dezelfde taal perfect zonder enig accent. Later sprak zy Pools, Italiaans en Engels en vertelde zy te Dantzig te wonen, Louise Kir... te heten en met Julius Jacob uit Creuznach verloofd te zijn. Zy had hem
5363 echter in geen jaar gezien en hem toch verboden haar te Pyrmont te bezoeken, dewijl zy dit niet anständig vond. Later speelden Dora en zy in het Curhaus beurt om beurt piano. Zy vertelde dat het orkest op 31 Aug. enkel Nederl. stukken gespeeld had.

Miek schreef dat zy onbeschrijflijk het land had te Crissiers en dat Melle Bonnet dat oord ook veel te stil voor Miek vond. Miek vroeg of zy weer naar JW. en Caroline mocht terugkeren. Ik schreef daarop aan Caroline, die bereid was haar tijdelijk te herbergen.

De Krijgsraad te Rennes heeft met 5 tegen 2 stemmen Dreyfus durven schuldig verklaren, en onder aanneming van verzachtende omstandigheden tot 10 jaar réclusion veroordeeld, en dat terwijl geheel Europa van 's mans onschuld overtuigd was. 't Is zoals een Fransman Michel my te Monte Carlo zeide:" Dreyfus est innocent, mais, que voulez-vous, je suis Français."

Ik vernam dat wy ons voor het verlovingsfeest hadden kunnen aanmelden, maar ik had mijn rok niet by my en Dora geen geklede japon, zodat wy het toch niet hadden kunnen doen.

In het Park staat een buste van Koningin Louise, de moeder van de oude Keizer, der plaatse waar zy gewoon was in 1806 te zitten. De door haar in het Huis Hemmenich bespeelde piano viel aan Christoph, de tegenwoordige eigenaar, ten deel, doch is door hem aan het Hohenzollern Museum te Berlijn afgestaan.

5364 Op ons verzoek speelde het orkest de Honeymoonmarch, welke Dora geregeld na het eten speelde en de Rhapsodie 2 van Liszt, een van Lore's lijfstukjes. Terwijl wy er naar luisterden, kwam de Fürstin voorby met een zuster Lippe Schaumburg aan elke arm.

Dora raadpleegde Sanitätsrath Schöcking, die haar ried 's ochtends in bed enkel zout water schluckweise te drinken. Dit deed zy, maar het benam haar alle honger aan het ontbijt.

Willem Nepveu berichtte my de geboorte van een dochter Cécile Marie op 15 Sept. te Ophemert, en Frank schreef ons dat Constance op 16 Sept. te Zeist van Eric Norman bevallen was.

Max schreef my zulk een lieve brief om my te troosten over het gemis van Lore, o.a. dat hy al de laatste jaren al zo diep medelijden met my had, en in het algemeen de weduwnaars meer beklaagde dan de weduwen, daar deze meer in haar kinderen opgaan.

Wy hadden al spoedig aan de ons onbekende badgasten andere namen gegeven, al naar mate zy op de een of ander onzer kennissen geleken. Zo noemden wy een der muzikanten René van Hardenbroek, een ander Asscher, een derde, die de violoncel bespeelde, van Wijk, omdat hy frappant ge-
5365 leek op de tweede Secretaris van het Bijbelgenootschap. Dora zag in ieder een Hooge en wy vernamen dat een dier heren, die wy zagen lopen, inderdaad een hooge was en von Hadelen heette. Ik vroeg toen aan de man, aan wie men by het binnentreden van de Curgarten zyn kaartje moest tonen ten bewijze dat men de Curtaxe betaald had, de naam van een ander heer, die veel liep met een beeldschoon Iers meisje Miss Mulock. De man antwoordde:" O das ist ein feiner Herr Baron von Strahlenheim."

Nu drong Dora er op aan dat ik die heer zou aanspreken,maar dat weigerde ik, Intussen hadden wy meisjes,die te zamen liepen met een lelijke vrouw,Engels horen spreken en in de Curliste gevonden dat er een Miss Crockett uit Ierland,een Miss Johnston uit Belfast en een Miss Stevenson uit Manchester in het Pensionnaat van Fraülein Pirscher verblijf hielden. Nu drong ik er van mijn kant by Dora op aan dat zy met die meisjes zou kennis maken. Dit beloofde zy op voorwaarde dat ik Baron von Strahlenheim aansprak. En zo gebeurde het op zekere avond, dat,terwijl die meisjes in de mooie lange laan op en neer liepen,gezegde Baron met de aan haar rode cape kenbare Miss Mulock naderde en zy een photographie winkel binnenging,terwijl hy daarvoor bleef staan. Dat ogenblik nam ik waar om my ook daarvoor te plaatsen en hem te vragen wie zekere daar hangende photographie voorstelde? " Das soll
5366 ein Sohn des Fürsten sein," gaf hy stotterend ten antwoord. Ik wist echter dat dit niet het geval was en hernam dus dat ik betwijfelde of zijn beweren wel juist was,waarop hy zeide:" Ich kenne die fürstliche Familie nicht."- " Das wundert mich. Sie sind doch Offizier und haben also das Verlobungsfest beigewohnt."- " Nun ja,ich tat es aber nicht."

Dora had inmiddels met de Eng.meisjes kennis gemaakt,die nog een Duits meisje Tilly Rothby zich hadden. Deze zag er allerliefst uit en gaf by Fr.Pirscher aan de élèves les in het Duits. Later werd Dora nogal intiem met haar en bleven zy corresponderen,totdat ook hier weer een eind aan kwam.

De volgende morgen schelde ik by Fr.Pirscher aan om te vragen of de meisjes 's middags te 4 uur by ons in het Curhaus mochten komen thee drinken. Dit werd toegestaan. Fr.Pirscher was oud en een zenuwlijderes,zodat zy telkens met de hand aan het ene oog kwam,dat het
5367 air had van uit de kassen te vallen. Haar nicht Fr.Schmidt had een grove stem en schreeuwde op de wandeling zó dat wy haar voor gek hielden. Later hoorden wy dat zy aan de drank was,cognac,bier en wijn dronk en 's avonds meestal beschonken was,zodat haar school dan ook in discrediet was. Een jaar geleden had een der Curgasten haar uitgetekend met een glas rum in de éne en een sigaar in de andere hand. De meisjes vertelden ons dat Fr.Pirscher een kwaad wijf was,dat zy met haar nicht voortdurend de hevigste ruzie had maar dat zy elkander omhelsden,zodra er anderen by waren. Ik vroeg aan de meisjes hoe het mogelijk was dat zy zich niet by haar ouders over een en ander beklaagden, maar dit durfden zy niet te doen en de school had in Engeland een goede naam omdat zy zo goedkoop was. Er werd nooit culte gehouden. De meisjes kregen les in het Duits,muziek en tekenen. Zy vonden Dora enorm knap omdat zy niet alleen Frans en Duits,maar ook goed Engels sprak.

Fr.Pirscher vertelde my dat onze twee Koninginnen wel degelijk geïnviteerd waren om het verlovingsfeest by te wonen,maar geweigerd hadden en dat de jonge Koningin eenmaal hier geweest was,maar zich
5368 toen nogal trots had aangesteld.

Het amuseerde ons te zien hoe een ons geheel onbekende burgerman, zodra hy ons ontmoette zó diep boog,dat hy ons zeker voor Durchlauchten hield. Later vernamen wy dat iemand hem had wijs gemaakt dat ik Hertog van Bouillon was en van Godfried,Koning van Jeruzalem,afstamde.

By Hemmenich logeerde ook Frau Braus,die Frans,Engels en Duits sprak met vier dochtertjes. Een der kinderen was dodelijk van de Fürstliche Familie en raapte zelfs steentjes op van het pad waar de Fürst gelopen had. Frau Braus won mijn hart door naar haar man te verlangen.

Een heer,die wy dagelijks ontmoetten en Baron von Schröder noemden, was een pracht van een man. Geen lid van zijn lichaam,dat niet byzonder mooi was. Ogen,neus,oren,mond,handen,voeten,figuur,alles was volmaakt. Hy sprak niemand aan en werd door niemand toegesproken en als wy naast hem gingen staan terwijl hy naar de muziek luisterde,om hem te bewonderen,liep hy weg,zodat wy hem voor verlegen hielden. Trots was hy niet,
5369 want eens sprak hy allerminzaamst een boertje en boerinnetje toe. Hier en daar stonden banken voor Landesleute,die niet op de promenade mochten lopen. Zo iets is alleen in Duitsland mogelijk,waar de scheiding tussen de hogere en lagere standen veel groter is dan by ons,ofschoon zy toch allen van Adam en Eva afstammen.

Wy amuseerden ons ook met twee meisjes,die steeds met de éne hand het achterste gedeelte van haar japon omhoog hielden. 1½ jaar later zagen wy te Monte Carlo een dier meisjes terug,nog steeds haar achterdelen vasthoudende.

Wy troffen het in Pyrmont in één opzicht slecht dat het zeer dikwijls regende en dan geen klein beetje ook. Gebeurde dit 's middags gedurende het concert,dan werd in de Cursaal gespeeld en ik vond het vervelend om daar te gaan zitten luisteren,omdat het er benauwd was
5370 en wy dan iets moesten gebruiken,maar Dora vond het grappig om de Pad te zien. Dit was de Restaurateur Rasmussen,die een buik had als wijlen Louwtje,die Papa in de Mijmeringen door Amsterdam beschrijft. 's Mans buik begon bij zijn ~~zijn~~ kin en had een onmetelijke omvang, zodat hy zelf nooit in staat was zijn voeten te zien en daar zijn vrouw ook dik was,zal een ander hem zijn kousen en schoenen moeten helpen aantrekken. Arme man! wat moet hy er onder geleden hebben altijd met die zware vracht belast te zijn.

Eenmaal,terwijl Dora in het Curhaus boven piano speelde,kwamen een heer en een dame met muziek onder de arm binnen. Dora hield terstond op,maar de heer zeide dat hy haar niet wilde storen. Desniettemin eindigde Dora en zette de vreemde dame zich aan de piano. Wy vroegen aan de man,die de kaartjes gaf,en my steeds Herr Rath noemde, wie zy waren en met veel eerbied antwoordde hy:" Das ist ein sehr feiner Herr; er ist Geheimer Kammerrath des Fürsten und heisst von Möhlmann."

Woensdag 27 Sept. woonden wy een bal in de grote danszaal van het Curhaus by,Dora in baltoilet. Ieder had kosteloos toegang tot dit bal,mits hy zich tevoren als badgast legitimeerde of als inwoner
5371 van Pyrmont. Misschien hebben wy toch enige entrée moeten betalen. De ganse zaal was vol jonge meisjes,maar de enige danseurs waren vijf Officieren,van wie een oude Kolonel,en nog drie andere heren. Ik had my by het binnenkomen terstond met Dora naar de fürstliche estrade begeven,waar von Möhlmann met zijn vrouw en Frau Consul Weber met haar dochter en zoontje gezeten waren. Op mijn vraag aan v.Möhlmann of wy er ook mochten plaats nemen,antwoordde hy toestemmend en al spoedig was ik in een levendig gesprek met hem en zijn vrouw gewikkeld. Hy was nogal doof,maar Mevrouw was zeer causant,en vertelde my o.a. dat het Slot te Arolsen beeldig gelegen is,en dat zy bitter het heimwee had naar haar Buben. Op mijn vragen antwoordde zy meer dan eens dat zy het niet wist,onder bijvoeging van de woorden:" Ich werde es meinen Mann fragen." Het jongetje Weber,die tot de schouder van Dora raakte,wilde absoluut met haar dansen. Dora danste eens met Tilly,
5372 maar de muziek speelde te gauw,zodat Dora niet in de maat bleef. Daarna probeerde zy het nog eens met een vreemdeling,die,zonder zich te laten voorstellen,haar te dansen vroeg en toen bleek deze kunst niet te verstaan. Ik hield hem voor een huisknecht of courier,en hierin werd ik de volgende dag versterkt,toen hy ons aansprak. Ik had hem ook op de wandeling in gezelschap gezien van Russische bedienden. Wy liepen te middernacht in de regen naar huis,maar Hemmenich was à deux pas.

Daar wy Vrijdag 29 Sept. Pyrmont zouden verlaten,pakten wy daags te voren onze koffers in en fooide ik Louise,Line en August en schreef
5373 ik in een boek,dat Hemmenich my overhandigde,50 Mark voor Trinkgeld in. Hemmenich zeide my dat 40 Mark voor 4 weken voldoende zouden geweest zijn. Hy wees ons nog Königin Luise's beeldige Schreibtisch met een L.,een kroontje en het jaartal 1806 er in gesneden,en de portretten van Koningin Emma's Grootouders,die altijd met 6 paarden reden.

Ik heb enigszins uitvoerig ons verblijf in Pyrmont beschreven ten einde ook Dora's herinnering aan die aangename 4 weken te verlevendigen,maar ik vermeldde nog niet alles,o.a.dat wy Zondags goede preken hoorden in een kerk,waar ook de Fürst kwam,dat wy deze meermalen ontmoetten en eenmaal zagen roeien met zyn neveu,de 15-jarige Charles Edward van Albany,die heden,Woensdag 19 Juli 1905 als Hertog van Saksen Coburg en Gotha de regering aanvaardt.

Voorts dat er in de Hauptallee een lokaal was,dat de Giftbude heette,omdat er gespeeld werd,maar of het een Spielhölle was weet ik niet,dat er ook een Schouwburg was,die echter gesloten bleef,dat wy de laatste dagen,toen het by Hemmenich leeg geworden was,gratis het gebruik kregen van het een of andere prachtige salon,dat Hemmenich dikwijls bloemen uit zijn tuin aan Dora bracht,dat een paar dagen in

de reatauratie tegelijk met ons een dame met twee zoontjes at,allen
5374 in de rouw,die voortdurend onbedaarlijke lachbuien hadden,de moeder nog het meest. Eens sprak ik haar aan,en tenslotte vroeg ik voor wie zy in de rouw was. Daarop gierde zy het uit en zeide:" Mijn Papa ist in Berlin gestorben." Zy was dus kennelijk een zenuwlijderes.

Al meer en meer lust kreeg ik om als Raadsheer mijn ontslag te nemen en met Dora te gaan reizen,daar het my niet convenieerde in Bantam te blijven en dit trouwens voor ons beiden,nu Lore er niet meer was,te melankoliek was,en Max schreef my dat wy dan Rome en Florence moesten bezoeken.

5375 Als de maan scheen,liepen wy 's avonds naar het Slot,omdat het dan fantastisch verlicht en wunderschön was. Dora had vernomen dat de fürstliche Familie den 16de naar Arolsen zou terugkeren en posteerde zich dus op de weg,waar zy dan ook de hohe Herrschaften in 7 gesloten rijtuigen zag wegrijden.

Ik schreef dat wy 29 Sept. Pyrmont zouden verlaten en dit deden wy à regret. Te 8¼ 's ochtends kwamen de meisjes van ons afscheid nemen. Dora omhelsde ze allen en te 9¼ reden wy met August op de bok en de koffers achterop,weg. Aan het Station vonden wy Frl.Schmidt, die aan Dora een bouquet gaf met een oranje lint toegebonden,en Tilly die balken onder de ogen had en bitter bedroefd was van Dora te zien vertrekken. De trein verliet het Station te 9.45 en bracht ons spoedig te Hameln,waar wy twee uur moesten wachten. Wy wandelden een lange straat af,maar het was te zonnig en wy waren moe. Van Hameln reden wy naar Löhne,waar wy weer een uur moesten wachten en heerlijke broodjes en een soort van biscuits de vanille kochten. Toen spoorden wy tot Rheine,waar een Holl.conducteur de Duitse verving. Aan de douane te Oldenzaal toonde ik mijn buitenlands verlof en liet men de koffers dicht. Wy bleven altyd alleen tot Deventer. Ik herlas Lore's journalen en genoot in gedachte van haar. Te 7.31 (Spoortijd) vonden wy Cornelia op het perron,Cornelis met de break en Klaas met het jachtwagentje voor de koffers en thuis een heerlijk diner by een brandende kachel.

5376 En zo was dan ons reisje weer afgelopen en aan mijn vacantie een einde gekomen en ik behoef niet te zeggen dat Dora en ik het land hadden en Bantam ons uitgestorven toescheen. Dora haalde haar hond Dolly en haar vogels en wy deelden onze cadeautjes uit.

Maandag begaf ik my zonder animo naar het Hof om een civiele terechtzitting te presideren. Na de zitting vroeg Op ten Noort my of ik op de zaak van van Hall wilde zitten,maar ik weigerde omdat het nog onzeker was wanneer die behandeld zou worden en ik van plan was mijn ontslag te nemen. Dit plan had ik gevormd,niet uit dépit van geen President te zijn geworden,maar omdat ik,ook al ware ik daartoe benoemd,die functie toch slechts hoogstens 1 à 1½ jaar zou hebben willen vervullen.

Van de volgende dagen is weinig byzonders te vermelden. In Bantam las ik de tussen my en Lore gewisselde brieven en onze journalen over en werd ik al meer en meer melankoliek. Dora werd weer zó duizelig dat Cornelia in haar kamer de nacht doorbracht. Agnes Beels wilde dat ik een lieve compagne voor Dora zocht en ik vroeg Lilian voor een paar weken te logeren,maar zy bedankte.

5377 Woensdag 4 Oct. spoorde ik met Dora naar Utrecht om Prof.Snellen te raadplegen; gelukkig vond hy haar ogen goed.

Achtereenvolgens kwamen Max en Em en Agnes een halve dag by ons en laatstgenoemde zeurde weer over een compagne voor Dora,maar Dora zeide zelve dat zy geen vreemde in huis wilde hebben.

De Heer van de Werk schreef my dat de behandeling der zaak van Haas en van Hall op 21 Nov. een aanvang zou nemen en ettelijke dagen duren zou en daarop deelde ik Maandag 9 Oct. aan de Heren mede dat ik mijn ontslag,ingaande op 1 December,vragen zou.

Daar ik van plan was op reis te gaan,besloten Henk,Max en Frank Bantam en de meubels te houden en te huur te zetten. 's Middags at ik by Agnes,die my vroeg:" Zie je niets?" - "Nee,wat moet ik zien?"- " Dat de stoelen nieuw opgemaakt en de kamer nieuw behangen en opgeknapt is !" - Neen! dat had ik niet bemerkt,en ik dacht: Hoe weinig kent Agnes my nog om niet te weten dat ik voor die dingen geen oog heb,en hoe is het mogelijk om voor luxe zoveel over te hebben als men man en kinderen verloren heeft en over de 70 is. Neen,wy zouden slecht by elkaar gepast hebben en voor de zoveelste maal dankte ik God van

5376a my Lore gegeven te hebben,die niet op luxe gesteld was,maar eenvoudig in haar smaken. Wat heb ik haar niet te danken ! Alles,maar bovenal kennis van den Heer ! En nu zat ik voor een breiberg en wist niet hoe ik zonder haar er door zou komen. Ik sliep dikwijls slecht en huilde veel.

Woensdag 11 Oct. kwam Max te 1 uur en reed te 6 uur naar Nederhorst den Berg om over Spanje te spreken,maar daar het dampig weer was en de coupé bijna omviel,had hy een gevaarlijke tocht. De collecte beliep ± f 17,-.

Die dag brak de oorlog uit tussen Engeland en de Transvaal en Oranje Vrijstaat,een oorlog,die door niets gemotiveerd was en waarby het Engeland uitsluitend om de goudmijnen te doen was,een der schandelijkste oorlogen,die ooit gevoerd zijn,die de verontwaardiging van geheel Europa,zelfs van duizenden Engelsen en van Noord Amerika heeft opgewekt,een oorlog,waarby duizende onschuldige vrouwen en kinderen vermoord,het vruchtbare land verwoest,de huizen nodeloos verbrand en de kudden groot en klein vee op barbaarse wijze vernietigd zijn.

Ik nam mijn ontslag als lid van het Hoofdbestuur der N.E.P.V. en toen ik dit aan Roos meedeelde,had hy de bêtise van te antwoorden dat men hem dan ook wel zijn ontslag zou geven.

5377a Terwijl het huis,waar Hope & Co kantoor hielden,verbouwd werd, huisden zy op de derde verdieping van een gebouw in de Reguliersdwarsstraat,waar ik Hendrik van Loon,Jan Luden,Charles Labouchere, Ernst Sillem en Ernst van Loon in een klein vertrek te zamen vond. Ik vreesde dat Hendrik van het trappen klimmen een beroerte zou krijgen. Hy stierf voordat het nieuwe kantoor gereed was. Toen ik hem zeide dat Dora en ik het land zouden verlaten,liet dit hem koud en vroeg hy alleen hoe het dan met het geld ad pios usus gaan moest.

Daar Cornelia lust gevoelde om Diacones te worden en ik het mijn plicht vond om Nellie Loudon te bezoeken,spoorde ik 17 Oct. naar den Haag,waar Freule Quarles my by afwezigheid van Augusta Elout, ,die te Bielefeld was,in het Diac.huis te woord stond. Zy zeide my dat Cornelia welkom was,maar vooraf een autobiografie moest zenden aan Mevrouw van Hogendorp-Gevers. Toen zy over Lore sprak begon ik weer bitter te huilen.

Ik dejeuneerde by Lizzie,die in een pension kamers had en reed te 2¼ in Lizzie's coupé naar Nellie Loudon,die uit was en vandaar naar Jacob van Amerongen,die my ontving. Terwijl Lizzie naar Scheveningen reed,liep ik naar de Elouts,die niet thuis waren,waarna ik Nellie ontmoette,die een poussette met een kind van haar zuster

5378 voortduwde en met my door het Bosch liep. Ik schelde tevergeefs by de van Bylandts aan,dronk te 4½ by Lizzie thee met de meisjes Six en van Hogendorp,at by haar te 6½ en keerde te 8 uur naar Amst. terug.

Ik vond zulke lieve brieven van Gunning en zijn vrouw om my over het gemis van myn Loretje te troosten,en ik dacht: Zou ik spoedig met haar herenigd zijn? Ik hoopte het zeer,en nu ik my zo ziek gevoelde en overal pijn had,ontbrak my de moed om nog lang te leven en ook om op reis te gaan. Op 19 October kreeg ik lieve brieven van Frank en Augusta ter herinnering aan Lore's verjaardag. Hendrik liet niets van zich horen.

Jet Six engageerde zich met Ds.Meerburg en schreef aan Dora dat zy stralend van geluk was en aan Dora vergaf van Meerburg vervelend te vinden. Al de Sixen waren er mee ingenomen,behalve Louk en Frans Blaauw.

Kiewin kwam zeggen dat haar man,Cees Vinkhuizen voor zes maanden naar de Transvaal wilde gaan.

Te Glencoe werd een grote slag geleverd,waarby de Boeren ettelijke Eng.officieren doodden en de Generaal en Opperbevelhebber Symons ernstig verwondden.

5379 Eduard Röell was geëngageerd met Annie Cremer,en,hoewel hy nog slechts onbezoldigd klerk op het Parket was,had zyn moeder haar vader beduid dat Annie zou wegkwijnen indien zy niet spoedig trouwde. Daarop stond hy het huwelijk tegen 9 Nov. toe. Ware Lore's moeder ook maar zó verstandig geweest !

Donderdag 26 Oct. ging Dora op Hoog Beek en Royen logeren en at ik dus alleen. Ik barstte in tranen uit. Ik had een vrouw en negen kinderen gehad en was nu alleen !

Kees van Lennep ging een ooftkwekerij in de Betuwe oprichten. Maandag 30 Oct. vertrokken Dora en Cornelia naar Lausanne,omdat Dora een nieuwe vlek in het oog ontdekt had. Ik nam twee retourbilletten,die *f* 140- kostten en 12 dagen golden. Zy zouden in Hotel Victoria logeren.

De Boeren hebben by Ladysmith een colonne Engelsen,bestaande uit 2000 man en 42 officieren,gedwongen zich over te geven.

Woensdag 1 Nov. concipieerde ik mijn laatste civiele arrest. Ik was beu van de zaken en verlangde naar mijn ontslag na 43-jarige dienst als rechterlijk ambtenaar.

5380 Frank kwam logeren om my te troosten maar moest overdag in Amsterdam zijn.

In de Haarl.Courant van 2 Nov. stond mijn ontslag tegen 1 Dec. Prof. Dufour wilde Dora naar een warm klimaat zenden,maar niet dat zy naar Chateau d'Oex ging. Dufour schreef inspuitingen van kwik voor,maar voorlopig,omdat Dora niet te Lausanne kon blijven,pilletjes van kwik met melk.

Daar ik de vergadering met de Evangelisten in den Haag wilde bywonen (wellicht voor het laatst) schreef ik aan Lou van Bylandt of zy my kon herbergen,maar op haar antwoord dat zy Schimmelpenninck te logeren kreeg,riep ik de gastvrijheid der Elouts in.

In Lore's cartonnier vond ik al de brieven van Maria,ook die van vóór 1854,maar die van haar moeder en andere zusters had Lore kennelijk verbrand,voorzoveel zij uit de jaren '52 en '53 dagtekenden, omdat er denkelijk lelijke dingen over my instonden,wat niet het geval was in die van Maria.

Ik vroeg aan Ernst Sillem of hy zich wilde belasten met het innen der kwitanties voor de N.E.P.V. en het uitbetalen van het
5381 salaris aan Roos en het lezen en verzenden van diens verslagen; hy nam het niet terstond op zich maar zou het met Hendrik bespreken; Christiaan Beels verklaarde zich bereid de contributies voor de Normaalschool te Nymegen in te vorderen en Carel van Mels nam op zich de boeken voor Miek en Dora en my te houden.

Dinsdag 7 Nov. woonde ik de vergadering der Prov.Staten by en werd ik in een commissie gekozen over de polders met Röell, Boreel van Hogelanden,Jitta,van Merle,Schut,van de Vijzel en Hymans. Boreel benoemden wy tot President en Jitta tot Rapporteur,maar het had niets om het lijf. Ik was blij dat ik voor mijn lidmaatschap kon bedanken. In al die 12 of 13 jaren was ik nooit Rapporteur geweest,wat my tot dankbaarheid stemde.

Te 3½ spoorde ik naar den Haag en per tram naar het Bezuidenhout,waar ik Louise Elout vond. Later kwamen Adèle en Anna. Wy aten te 6½ en Willem at mee,maar sprak weinig. Nellie Loudon lag thuis op de sofa en was moe,misschien wel van Willem. Voor het eten enkel en alleen over Lore gesproken,wat heerlijk was. Lou zeide dat de liefde niet vergaat en dat Lore zeker naar my verlangt,maar op andere wijze dan ik naar haar,daar zy dan niet gelukkig zou zijn en er dáár geen tijd is,en Anna vond het heel natuurlijk dat ik Lore had
5382 verlaten,omdat zy dagelijks met Cees Hartsen omging.

Te 8 uur reed ik naar de ~~Trom~~Oranjestraat,waar Ds.Knottnerus twee onderwerpen ter bespreking opgaf: 1. De strijd des geloofs en 2. de verzegeling met de Heilige Geest. Wesseldijk,Kievit,Geel,Knottnerus en ik spraken er over. Roos en de jongeren zwegen. Ik was te 11¼ thuis en sliep goed in de kamer,vroeger door Louise bewoond,met een W.C.,zeer comfortabel. De kachel brandde en de lamp was aangestoken.

De volgende ochtend vergaderden wy van 10- 12½ met de Evangelisten,die een voor een werden binnen geroepen. Te 1 uur at ik met de meisjes,daar Willem te Speterwoude was,omdat er een schuur en een hooiberg verbrand waren.

In de Spuistraat bestelde ik op raad van Lizzie een rieten koffer by Stein en te 6 uur hoorde ik in de Grote Kerk mededelingen doen door enkele Evangelisten. Daarna dronken wy in de Torenstraat thee met de Evangelisten en enige dames. De concierge had terstond begrepen wie ik was om myn frappante gelijkenis met Papa.Nota bene! Tot nu geleek ik op mijn moeder.

De collecte en giften beliepen *f* 1733,- Ds.Knottnerus sprak my toe en hoopte niet dat ik voor 't laatst de samenkomsten had bijgewoond,maar ik was schier te aangedaan om te antwoorden.

5383 Geen der Elouts had my vergezeld,maar wat my nog meer verwonderde was dat Gratia Schimmelpenninck geen der avonden tegenwoordig was en zelfs niet in de kerk; dit toonde weinig belangstelling in het werk der Vereniging,waarvan haar man President was,en het maakte een slechte indruk by de Evangelisten.

Donderdag 9 Nov. spoorde ik na het ontbijt,waaraan Willem Elout nooit deelnam,naar Haarlem. Het trof my dat Lou niet uit de Bijbel voorlas,maar uit Zahn. Toen ik later aan Agnes zeide dat het nu even royaal,comfortable en aangenaam geweest was als shabby,onsmakelijk en bekrompen toen de ouders leefden,antwoordde zy dat dit o.a.hieraan was toe te schrijven dat Lou de gave der administratie had,welke haar moeder miste,en dat Elout near was en je nauwelijks een mondvol gunde.

Vrijdag 10 Nov. kwamen Dora en Cornelia te ½2 uur uit Lausanne terug. Prof.Dufour wilde dat wy de winter in Monte Carlo gingen doorbrengen,omdat dit de enige plaats aan de Riviera is,welke niet besmet is. Dora vertelde dat haar buurman aan tafel Mr.Debataz,Directeur der Bank,haar het hof had gemaakt en dat een Eng.knecht amoureux was van Cornelia,wie hy my darling noemde,aan wie hy zoenhandjes gaf en voor wie hy de deur opende. Dora moest zich warm kleden en liep,volgens Dufour,gevaar van longaandoening te krijgen. Zy heeft retino-corroïditis of Aderhauts-Entzündung.

5384 In mijn aanvrage om pensioen moest ik mijn vroegere benoemingen tot subst.off.te Nymegen en te Amsterdam tot Off.van Justitie en tot Raadsheer aanhalen. Gelukkig had ik alle die aanstellingen bewaard; alleen die,waarby ik tot Off.van J. herbenoemd was,vond ik niet terug. Ook moest ik mijn geboorteakte inzenden.

Zaterdag 11 Nov. ging ik naar de receptie van Foef Labouchere en Schuurbeque Boeye. De Bruid in het lichtgroen zag er prachtig uit,de Bruidegom lelijker dan ooit. De corbeille bevatte een cape van bont, veel juwelen en kanten en een te massieve toiletkast. In een andere kamer was een tafel vol zilver en in de derde allerlei moois. Ik sprak o.a. met Andreas en Daisy Brandt,Carry en Madelon,Agnes,Tane en Lilian,die er fagged uitzag alsof zy verdriet had. Ik had met Constance geluncht,daar Frank met Sam van Eeghen joeg. Zy hadden Francis, een zoon van James Labouchere te logeren,die tot de rifle volunteers behoorde. Per tram van 4 uur reed ik naar Utrecht terug met de Heer en Mevrouw Rutgers,by wie Mietje van Hal in dienst zou gaan.

Dinsdag 14 Nov. zat ik voor het laatst aan het Hof. Na de zitting kwamen alle Heren in de Raadkamer,ook Kist,Baud en Pleyte,van Strijen,Kann en van de Velde en drukte Op ten Noort aller leedwezen uit dat ik aftrad,waarna hy my een album overhandigde dat de photo's bevatte van de leden met een door Grevenstuk vervaardigde opdracht.

5385 Later kreeg ik er de photo's van de Heren van Valkenburg en s'Jacob by.

De rechten van successie bedroegen *f* 9644,71. Ik maakte lijsten van de fondsen,die aan Henk,Jan Willem,Geel,Roos,de Normaalschool, enz.toebehoorden en vroeg aan Chr.Beels om die van Roos,Geel en de Normaalschool te administreren.

Achtereenvolgens schreef ik de dag-en weekbladen en Tijdschriften af,waarop wy geabonneerd waren: de Gooi-en Eemlander,het Predikbeurtenblad,'t Amst.Effectenblad,de Vaderlander,het Doetinchems Weekblad, Ned.Schaakbond Tijdschrift,Onze Kinderen,het Ned.Volksblad,Geïll.Volksblad,de Vredebode,de Gooische Courant,het Weekblad voor Incourante Fondsen,het Haarl.Predikbeurtenblad,de Vriend des Huizes,Het Lampje, Ermelosch Zendingsblad,de Chr.Familiekring,Le Refuge,de Christenbode, Stemmen voor Waarheid en Vrede,Paulus,de kleine Zendingsvriend,Pniël, Orgaan van het Java-Comité,Lichtstralen op de Akker der Wereld en de Overdenkingen,te zamen 26 stuks,terwijl ik op de Oprechte Haarlemmer geabonneerd bleef en my die op reis overal na liet zenden.

Voorts zeide ik de navolgende contributiën op..... 51 stuks.

5387 Vrijdag 17 Nov. kwamen Max,Emilie en Frank en liepen wy het gehele huis door om voorlopig te overleggen wat bewaard en wat verkocht moest worden,en waar de een of ander zwak voor heeft. Ik gaf aan Emilie de turquoise broche,welke ik in Juni '56 voor Lore gekocht had,om voor Ankie te bewaren.

(h ooit gekregen!)

Jet Hartsen kwam vragen of zy Bantam kon huren tot Inrichting voor drankzuchtigen.

Daar Cornelia met ons op reis wilde gaan,schreef ik aan Augusta Elout dat zy van haar voornemen om diacones te worden afzag. Voorts bedankte ik voor het lidmaatschap van het Centraal Comité voor het Seminarie van Depok en nam ik mijn ontslag als lid der Prov.Staten. Ook schreef ik 17 brieven aan hen,die gewoon waren aan my iets voor Spanje te zenden met verzoek hun gift voortaan aan Tane te doen toekomen.

Daar Dora niet mocht schrijven,dicteerde zy haar brieven aan Cornelia of aan Fanny. Betsy Graafland engageerde zich met de zeeofficier Quarles,een bedroefd klein mannetje.

5388 Ik zond aan de 17 heren van het Gerechtshof mijn photo. Fanny, Emilie,Constance en Dora verdeelden het linnengoed en de bijoux.

30 Nov,1 en 12 December joeg ik voor het laatst met Henk en Frank op het Sticht en in Bantam,en na die tijd heb ik geen geweer meer in handen gehad.

In een gevecht tegen Gen.Glatacre by Stormberg maakte Gen.Cronjé 673 gevangenen,en werden weer tal van officieren gedood.

Tane gaf aan Dora een prachtige reisnecessaire of mand met trekpot,suikertrommel enz.

Lord Methuen seinde dat hy by de Modderrivier gevochten had en voegde erby: Heavy losses.

Zaterdag 16 Dec. liet ik Dora,Cornelia en my van het bevolkingsregister te Hilversum afschrijven en ging ik van Christiaan en Louise, en van Dr.Jonker afscheid nemen. In Amsterdam nam ik afscheid van Tane en Lilian,maar Hendrik vond ik niet en hy kwam niet by my. In Bantam kwamen Piet en Geertje Vogel,de tuinvrouw,Mietje den Hartog,Visser en Jans afscheid nemen.

Dinsdag 19 Dec. vertrokken Dora en Cornelia naar Lausanne en twee
5389 dagen volgde ik hun voorbeeld,juist 46 jaar nadat Lore my op 21 Dec. 1853 troosteloos had weggezonden.

Ik had nog een lieve brief van Ds.v.d.Brink gekregen,die o.a. schreef:" Ik heb u gelukkig gezien met uw goede,edele schat van den
5390 Heer,die elke plek harer voetstappen wijdde. Zy was in mijn oog altyd zo groot door haar eenvoudige toewijding aan den Heer met al haar gaven en krachten. Nooit zal ik haar gesprekken met my vergeten over het gemeenschapsleven met God. Er ging van haar leven kracht uit."

Voordat ik Bantam voor goed verliet kwam de handelaar in paarden van der Lee met zijn zoon uit Utrecht,die de twee paarden en het oudste veulen (het jongste wilde Frank houden) voor de taxatieprijs,de coupé voor *f* 100- meer en de calèche,omdat de mot er in zat,voor slechts *f* 100- kochten,altogether *f* 650- voor de paarden en rijtuigen,welke som zy terstond betaalden.

Ik kreeg nog de declaratie van Dr.Sepp ad *f* 30- en die van Notaris Perk,welke *f* 2400- beliep,en daarover gaf ik het geld aan Frank en aan Cornelis,terwijl ik aan Otten *f* 1020,- leende à 3 %.

Eindelijk kwam het uur van scheiden van mijn geliefd Bantam,waar ik 21 zo onuitsprekelijk gelukkige jaren met Lore en de kinderen en later ook met de kleinkinderen had doorgebracht. Het afscheid van allen,die op Bantam bleven,kostte my veel. Fanny en Emilie zouden nog tot de volgende dag in Bantam blijven.

De trein van 1½ bracht my te Amsterdam,waar ik Hendrik niet vond,
5391 maar Tane gaf my een kopje thee. Lilian was niet thuis en die zal ik ook wel missen,en zy my wellicht ook. Ik hoopte te 4½ Henk aan de Weesperpoort te vinden,maar hy was er niet,en ik kwam met twee heren in de coupé te zitten,een Duitser uit Brunswijk,en de Heer Osieck, die de Kerstdagen by zijn meisje te München ging doorbrengen,happy dog!

Te Emmerik behoefde ik geen mijner drie koffers te openen,omdat zy tot Lausanne waren ingeschreven. Mijn plaats kostte *f* 48,-,de koffers (190 Kilo) *f* 43,45. Te Emmerik kwam een vierde passagier binnen, een Italiaan,die my tot Bazel vergezelde. Hy hoestte veel en sprak moeilijk Duits en Frans. Hy strekte zich behagelijk onder een plaid uit en sliep spoedig in,maar ik bleef zitten en dutte nu en dan. Het was erg benauwd in de coupé

Wy kwamen Vrijdag 22 Dec te 6.47 slechts 7 minuten te laat te Bazel aan,waar ik tot 8.10 moest wachten en dus de tijd had om my te wassen en te ontbijten,waarna ik in een Bummelzug naar Lausanne reed. Dit eind scheen my eindeloos lang toe, In de Speisewagen at ik overheerlijk. Dora en Cornelia wachtten my te 1.38 op en in het Hotel Victoria ging ik,na my gewassen en verkleed te hebben 1½ uur te bed liggen,waarna wy soupeerden en ik tot 9 uur met Debetaz billard speelde.

5392 Daar Jan Willem my wilde komen zien,schreef ik hem nog een briefkaart om hem dit te ontraden,daar ik vreesde dat hy kou zou vatten. Het Hotel was vol Engelsen,Amerikanen en Schotten. Aan de table d'hôte zat ik tussen een mooi meisje uit Baltimore,die zeer onduidelijk sprak en te Lausanne was om Frans te leren en een dame,die Monte Carlo zeer aanprees. Prof.Dufour had aan Dora gezegd dat hy by Monte Carlo bleef en zy nu moest lezen en schrijven,opdat hy de volgende Woensdag beoordelen kon of het haar al dan niet kwaad had gedaan.

Indien Lore by my geweest was,zou ik gelukkig geweest zijn. Tane zeide nog dat er geen groter contrast bestond tussen Lore en Henriette Insinger. Lore ne doutait de rien en was tevreden met al wat zy deed, Henriette niet,en Lore was de gelukkigste,daarby zo affectueux en altyd blij als iemand van de haren ons bezocht.

Zaterdag 23 Dec. kwam Miek te 12½ en zag er best uit,en Louis Blanc, die te 3 uur kwam,was opgewonden van blijdschap van ons terug te zien. Wy brachten te 5 uur Miek naar de trein van Genève.

Zondag 24 Dec. kerkten wy in de Kerk van St.Francois,waar Ds.de Loye heel goed preekte over Jes.40:1 Troost troost mijn volk. Maar te lang,omdat er later avondmaal was. Dit was heel aangenaam,want er was

5393 geen formulier,geen lange gebeden en men ging niet zitten,maar liep langs de tafels,waar de twee predikanten het brood en vier ouderlingen de wijn gaven. Cornelia was met een Duits kamermeisje in de Duitse kerk.

Te 2½ reden wy naar le Camp du Pavement,waar wy eerst op wijn en brisselets,later op thee,meringues en koek onthaald werden. Te 4½ brachten de Heer en Mevrouw Blanc ons terug.

Het Hof droeg van Doorn,Simons en Sleewijk,allen rechters te Amst. voor,maar geen hunner werd benoemd. F.J.Hoppe,Rooms en een pauvre Sire, volgde my 5 Januari 1900 op.

Fanny schreef dat Henk,Zondag naar de kerk willende gaan,zijn beste pels en zijn winterjas miste,die beide door insluiping gestolen waren.Gelukkig was hy tegen inbraak verzekerd en vergoedde de My de door hem geleden schade.

Dinsdag,Tweede Kerstdag kwam Caroline ons te 2 uur bezoeken. Zy had Chateau d'Oex te 5 uur verlaten,wat een reis ! Zy prees zeer Melle Bornand en zeide dat JW. wel was. Zy bezocht een dentiste en bleef tot

5394 Donderdag logeren. Frank schreef dat hy in Lore's naaitafeltje haar journaal van 1849 en 1853 gevonden had en my dit met mijn ch.de fer zenden zou. Hy zou de bovenkamers laten behangen en hekken laten maken op de kippebrug en op de scheiding tussen Schaep en Burgh en Bantam.

Op 15 Dec.had Buller in de slag by Colenso 1167 man verloren en werd hy zelf gekwetst; de Boeren veroverden 9 kanonnen en Kolonel Bullock moest zich met 2 kompagniën overgeven.

Dora kreeg een Engelse briefkaart van Agnes en toen ik die aan Mrs.Ogle en Mrs Fisher toonde,zeiden zy dat menig Engelse niet zo goed zou kunnen achrijven.

Donderdag 28 Dec. vergezelde ik Dora by Prof Dufour. Wy wachtten een half uur en ik sliep op mijn stoel in. Hy vond dat Dora wel nu en dan lezen en schrijven mocht en de voeten met een natte doek moest laten wrijven. De zee zou haar geen kwaad doen,want zeelieden kregen zelden oogziekten. Hy bekeek ook mijn ogen; aan het linker was niets te doen,maar het steunde het rechter,dat solide was. Ook schreef hy een sterker lorgnet voor voor 's avonds. Plotseling hoorden wy op straat Monsieur van Lennep zeggen en herkenden wy Ulie,die met haar beeldig kindje Yvonne van 2½ jaar wandelde en naar alles informeerde. Zy had aan de kinderen van de advokaat Gamboni les gegeven en toen had hy, die 10 jaar weduwnaar was,haar ten huwelijk gevraagd.

5395 Cornelia

Vrijdag 29 Dec. reden wy te 5½ van het Hotel weg. De pension bedroeg voor Dora en my frs.7- en voor Cornelia 3-. Ik kon geen plaatsen krijgen tot Monte Carlo,maar slechts tot Monaco,omdat daar de douane was. Wy kwamen in een le klas coupé te zitten met een beeldig jong vrouwtje, die dodelijk was van haar koude,onverschillige man,die op David van Lennep geleek. Te Genève moesten wy in een coupé,die uit Parijs kwam, overstappen en toen bleven wy tot Cannes alleen. Er was niet eens een W.C.aan de coupé verbonden,maar wy hadden wel stoven (des bouillottes).

Zaterdag ochtend kwamen wy te 5 uur te Marseille,na Lyon, Valence en Avignon voorby gereden te zijn. Te Bellegarde werd alleen de handbagage gevisiteerd en toen begon de Franse tijd 7½ inplaats van 8½. Op Marseille volgde Toulon en toen begon het lichter te worden en werd de Middellandse Zee zichtbaar. Warmer was het niet en het scheen langs de Riviera ontzettend geregend te hebben. De trein reed zeer landzaam omdat er gedurig bochten in de weg waren. Nu volgden les Arcs,
5396 St.Raphaël en Cannes,het paradijs van Louky van Loon,waar wy te 9½ arriveerden. My scheen de rit interminabel toe.

Te Cannes nam een Russische dame met haar Engelse demoiselle de compagnie in onze coupé plaats en begon zy terstond Frans te praten. Prof.Dufour had haar van blindheid in het rechter oog genezen. Op Cannes volgden Nice,en Beaulieu en te 11 uur kwamen wy eindelijk te Monaco aan,37 min.te laat. Onze 7 koffers werden uitgeladen,maar wy mochten 5 min,verder tot Monte Carlo rijden en aldaar het supplement betalen.

Men had ons het Hotel de Monte Carlo afgeraden en dat de la Terrasse aanbevolen,omdat dit door een Zwitser Garé beheerd werd,en daarom reden wy er heen in de omnibus van het hotel,die wy niet zonder moeite gewaar werden omdat de portier,gelijk ons later bleek dat zijn gewoonte was,in de omnibus was in slaap gevallen. Garé gaf my een kamer au ler, aan Dora en Cornelia au second,alle op de zee uitziende. Wy wasten ons, lunchten en reden te 3 uur met Garé naar de douane te Monaco,waar wy slechts één koffer behoefden te openen.

Zondag 31 Dec. wilden wy naar de kerk gaan,daar Madame Garé ons gezegd had dat er een Duitse Kerk in Monaco was,maar zonder te weten waar en zo bleven wy thuis. In het Hotel schenen weinig gasten te lo-
5397 geren,want aan de table d'hôte zaten wy slechts met ons achten,een Duitser,die op Willem van Loon geleek toen deze 40 jaar was,een ander, die wel Duits sprak,maar toch geen Duitser bleek te zijn,een Zwitser, en een oude heer en dito dame uit Parijs met hun kleindochter. Cornelia at aan een andere tafel.

Cornelia pakte de 7 koffers uit en ik schikte op mijn tafel de photo's van Lore,die van Juni '62,die van 30 April '77 en de Parijse van Sept.'79,maar haar had ik niet.

Te 2 uur bracht de Parijse Madame Lataste met haar kleindochter Renée ons naar het Casino,waar ik mijn kaartje vertoonde en een admissie voor ons drieën kreeg voor één dag. Dit kostte niets; de volgende dag moest die vernieuwd worden en na drie dagen konden wy een doorlopende kaart krijgen. In de verte zag ik dat het om de speeltafels zwart van mensen was.

En zo liep het jaar ten einde. Ik verheugde my dat mijn liefste Lore uit haar lijden verlost was,maar hoe heerlijk zou het geweest zijn als ik haar nog gezond by my had gehad. En nu moest ik my aan Dora wijden,waartoe ik my zo weinig in staat gevoelde,daar ik bezweek van verlangen om met Lore herenigd te zijn.

E I N D E 1 8 9 9

ANNO - 1900

5398 Mijn indruk van Monte Carlo was tot nu toe niet gunstig; al die boven en naast elkander geplakte witte huizen deden my denken aan die, welke kinderen uit een spanen doos nemen, en die exotische planten en boompjes,die geen schaduw gaven,palm-,olijf-,peper-en oranjeboompjes, des arbres rabougris,zoals Henriette Insinger ze noemde,waren zo weinig natuurlijk,want het was of zy er niet thuis hoorden. Ook vond ik de temperatuur onaangenaam. In de zon,en die scheen altijd,was het gloeiend heet,en in de schaduw ijskoud,terwijl de grond ook koud was en men ons waarschuwde van niet op een bank te gaan zitten,dewijl men dan gevaar liep van de koorts te krijgen. Die brandende zon in het hartje van de winter scheen my ook hoogst onnatuurlijk. In short,ik had gauw genoeg van Monte Carlo. Op de wandeling en in het Casino zagen wy tal van geverfde,gepoederde equivoque vrouwen op balschoentjes en die hoorde men dan over het spel babbelen.

Frank schreef my dat hy met Henk gejaagd had. In de Overbosschen was gehakt,vermoedelijk door Hilhorst en Frank had hem verboden er weer een voet te zetten,omdat hy er stroopte en staarten van katten op-
5399 kocht om daarmee premies te verdienen. Klaas zou nu het bos ter zijde van " de Ruige Boel" tot weiland maken en Cornelis zou alles nagaan. Jaantje en Mietje waren vertrokken en Piet Saras ging het huis van de baas bewonen,voor wie ik een huis op het Sticht liet bouwen.

Op mijn 70ste verjaardag kreeg ik brieven van alle kinderen en van Agnes. JW. zond my uit Chateau d'Oex "Au pays de cocagne" een melankoliek boek over de verslaafdheid der Napolitanen aan het spelen in de loterij,en Caroline beloofde my een portefeuille voor brieven en souvenirs van Lore. Dora gaf my een wasbakje en Cornelia een pot gember uit Holland. Het was de eerste maal sedert 46 jaar dat ik Lore niet by my had en niets van haar kreeg,want in '54 nam zy my weer in genade aan en gaf zy my dus zich zelve met al haar liefde.

JW. ried my de brochures van Stead te lezen:" Shall I slay my brother Boer?" en "Are we in the right?",voorts een artikel in de Review of Reviews van 15 Dec. over de wreedheden der Eng.officieren,die de gewonde Boeren doodstaken,wat zy pig-sticking noemden,en een artikel van Mrs Green in de Nineteenth Century,waarin zy aantoont hoe Engeland ons voor 250 jaar even gemeen behandelde als nu de Transvaal.

5400 Tane en Hendrik zonden my telegrammen. Moody was in de heerlijkheid opgenomen. Wie zou daar niet jaloers van zijn ? Miek zond my een fraai tapisseriewerk voor een kussen.

Sedert lang had ik pijn in de borstspieren; ik schreef die aan Rheumatiek toe,maar Dr.Jonker geloofde dat het zenuwpijnen waren en schreef een middel daartegen voor, Zodra ik te Monte Carlo was,kreeg ik weer veel pijn,vooral 's nachts,en het enige wat hielp was eau de carme. Menig uur moest ik 's nachts in mijn stoel doorbrengen totdat de pijn bedaarde. Ik was al apoedig van de 1e naar de 2de verdieping verhuisd in een kamer tussen die van Dora en Cornelia,en nu kon ik 's nachts Cornelia roepen om my de eau de carme te geven. Na verloop van een paar weken schreef ik er Dr.Jonker over en deze zond my het recept van een poeder,waarvan ik een eierlepeltje vol in een wijnglas met water moest mengen,en drie maal daags een uur na de maaltijden opdrinken,echter niet op eens,maar langzaam,zodat ik er een half uur mee bezig was. En dit hielp. Dr.Jonker hield het evenals ik voor neuralgie.

Zondag 7 Jan zocht ik met Cornelia de Eglise Evangelique op, die wy na lang zoeken te Monaco in de Condamine vonden. Boven een winkel lazen wy Eglise Evangélique. In een klein zaaltje met een
5401 altaar,een crucifix,twee waskaarsen en een lelijk schilderij,voorstellende de Heer Jezus tussen twee vrouwen,vonden wy twaalf vrouwen en 1 heer,die een Hollander bleek te zijn en Blok heette,terwijl een jonge dame,de vrouw van de predikant,achter een seraphine zat. Ds. Wettstein preekte in het Duits over de onbekende God en de dienst duurde van 10-11. Dora had ingenomen en was dus thuis gebleven. In het gaan brandde de zon zó,dat ik erg bezweet raakte,en in het teruglopen moesten wy klimmen en blies de Noordenwind ons in het gezicht.

Een groot gemis te Monte Carlo was dat er geen wandelingen waren. Men moest of de bergen bestijgen of op de rijweg blijven en als men dan een rijtuig of een automobile ontmoette,kon men niet vluchten voor de stof,want aan de éne zijde stuitte men tegen de rotsen,aan de andere tegen een muur.

't Enige genot waren de concerten,die gratis gegeven werden. Op het terras achter het Casino,een brede esplanade met het uitzicht op de Middellandse zee,was het altyd gloeiend heet,en toch kon men niet zonder jas uitgaan,daar het elders soms zó koud was dat het mij speet mijn pels niet te hebben meegenomen. Men zag de dames dan ook in het bont en de heren in pelzen lopen. Hoe dat klimaat voor Dora's ogen weldadig kon zijn was my een raadsel en het duurde niet lang of zy ontdekte een nieuwe vlek in het oog. Ik schreef dit aan Prof. Dufour,die my ant-
5402 woordde dat Dora de oculist Lavagne te Monaco moest raadplegen of met jodium achter het linker oor penselen.

Emilie schreef my 12 Januari dat zy allen achtereenvolgens influenza gehad hadden met koorts en keelpijn. Adrienne alleen was nog wel gebleven. Dr.Bijleveld bezocht zijn patienten van 8½ 's ochtends tot 's avonds 10 uur en at even staande.

Fransje Philipse engageerde zich met Bierens de Haan,arts te Utrecht. Frank schreef dat zijn kinderen ook alle drie aan influenza geleden hadden,dat Otten tietmatten en geraniums gestolen en zijn vrouw een gewicht aan een jood verkocht had,weshalve Frank hem gezegd had dat het nu tussen hen uit was.

Cornelia kreeg de koorts en moest een paar dagen in bed liggen. Zondag 14 Jan.kerkte ik weer by Ds.Wettstein. Te 2 uur reed Dora met de Latastes en hun femme de chambre Elise per funiculaire naar de Turbie, en kwamen zy met de 74-jarige Monsieur Lataste eerst te 6½ te voet terug, na 3½ uur gelopen te hebben. Dit was te veel voor haar en aan de table d'hôte viel zy opeens flauw. Wy brachten haar met eau de cologne by en toen naar boven; te 9 uur dronk zy lindebloesem. De oude heer wist er niets van en zijn maag was even gezond als zijn benen,want hy at bouilla-
5403 besse (vissoep) heet,foie gras alsof het groente was en lunchte van tijd tot tijd niet mee om zich aan oesters te goed te doen. Hy was Rooms,maar nam zijn godsdienstplichten niet waar,zyn vrouw,die heel moeilijk liep, was een geboren Jodin,maar nu fanatiek Rooms,Renée was een lief eenvoudig meisje van 14 jaar en schatrijk. Zy had haar moeder verloren en haar vader stierf weinige jaren nadat wy haar kennis hadden gemaakt. Elise was de dochter van hun tuinman en haar moeder had Mad.Lataste op het hart gedrukt om goed op haar te passen,daar zy onschuldig was. Cornelia vond haar heel lief,maar toen de Latastes ons in 1903 te Karlsruhe bezochten,zeiden zy ons qu'Elise avait mal tourné,qu'elle avait dévié du bon chemin,en Dora,die te Parijs met haar in een omnibus gezeten had,had haar eerst niet herkend,omdat zy zo opgedirkt was en er uitzag als een prostituée.

Op 15 Jan.kreeg ik een lieve brief van Hendrik van Loon met een bankbiljet van frs.1000-,niet eens aangetekend,maar Tane vroeg my het blaadje van Spanje te corrigeren,en ofschoon ik daar weinig lust in had, verklaarde ik my bereid. Voorts schreef zy dat Willem Elout daags na zijn huwelijk te Parijs een beroerte gekregen had,zodat de benen verlamd waren. Zijn zusters,ook Augusta met haar staf,Dr.Vinkhuyzen en een broer van Nellie waren terstond naar Parijs geijld. Het was niet te ver-
5404 wonderen,want gedurende het engagement gaf hy de indruk van stille attaques te hebben. Reed hy met Nellie visites,dan moest zy schellen,en, werden zij ontvangen,dan zat hy er als versuft by. Gedurende de trouwplechtigheid was hy geheel in de war en vergat hy zijn hoed en zijn geld. Toch heeft hy nog tot 4 Oct.1903 geleefd,maar 't is een schande dat men Nellie gepermitteerd heeft met zulk een man te trouwen.

's Middags moesten wy vuur laten aanleggen in een open haard. Dit gelukte in mijn kamer niet,omdat de schoorsteen rookte,maar wel in Dora's kamer. Joseph bracht dan wat hout,stak het aan en verliet ons dan met de woorden:"Ça marchera."

Na het diner gingen Dora en ik met de Latastes in een klein vertrek, waar gestookt kon worden,tot 9 uur babbelen. Mr.Lataste viel spoedig in slaap. Dora en Renée speelden samen het een of ander,of Dora speelde piano en dan zat ik my met Mad.Lataste te vervelen.

De hotelhouder Garré scheen niet geheel normaal te zijn,et de temps en temps il était égaré. Als de gasten te lang bleven,verveelde hem dit en wist hy ze weg te krijgen.

In de Riviera Palace waren slechts vijf gasten en er moest daags frs.5000,- verdiend worden. Men trachtte de mensen te lokken door 's middags en 's avonds muziek te laten spelen,op alle treinen reed een omnibus, maar het was er peperduur,frs.110- daags voor een slaapkamer en salon,zonder maaltijden.

5405 In ons hotel logeerde ook een Fransman, die niet met de andere gasten omging, maar zijn maaltijden in een andere kamer alleen gebruikte en na zijn middagmaal koffie ging drinken by Madame Garré, met wie hy zeer intiem was. Monsieur Latête schreef 's mans eenzelvigheid hieraan toe qu'il avait eu des secousses dans sa vie door 1½ jaar te voren zyn dochter, haar man en twee kleinkinderen te Dieppe, waar zy zich baadden, te zien verdrinken. Hy moest een groot gedeelte van het jaar, althans zo lang de tir à pigeon duurde, te Monte Carlo verblijf houden, omdat hy President van het Bestuur was. Het was een laf en wreed amusement. De tamme duiven werden in een donker gat onder de grond opgesloten, dan werd het luik plotseling opengetrokken en het angstige beest, verblind door het licht, vloog er uit, en fladderde weg, zodat het geen kunst was het binnen de enceinte te schieten. Om mee te spelen moest men een grote som betalen en bovendien kostte elk schot, dat men deed, 100 francs.

Hoe die Fransman heette is my ontgaan, maar ik meende verstaan te hebben dat men hem le Baron de Gencieux noemde of le Baron de Boissier. Dora zegt dat hy Georges Baron Salvin de Boissieux heette.

Dora hield hem voor een Graaf en van dat ogenblik noemde zy hem " de Gräb" en was zy dodelijk van hem, ofschoon hy op een rhinoceros of
5406 een nijlpaard geleek en wachtte zy hem met Renée onder aan de trap op, als hy die afliep, om door hem gegroet te worden.

Zondag 21 Jan. werd door een Frans predikant gepreekt. Er waren 12 hoorderessen, de Heer Blok en ik. Na de dienst verzocht de predikant ons een adres aan de Prins van Monaco te tekenen om hem te bedanken voor de gunst van in 1899 de Culte Evangélique te hebben toegestaan. Nadat wy de kerk verlaten hadden was er Engelse dienst. Dora vreesde in het lokaal flauw te vallen. 's Middags vroegen de Latastes haar om mee te rijden naar Mentone, maar Dora prefereerde een klassiek concert te horen, waar de pianist o.a. een Rhapsodie van Liszt speelde, maar niet die van Lore.

Prachtig was het opgaan der zon, dat ik uit mijn bed te 7¼ gadesloeg, eerst een gouden streep, dan een gouden bal, die uit de zee scheen op te stijgen.

Wy zagen op de esplanade 35 jongens der Société des Gymnastes maneuvreren voor de Kinomatograaf.

Het verwonderde my Mr. Lataste te horen zeggen: " Je déjeune dehors, " daar ik dit altyd voor vertaald Hollands gehoord had, en nu vernam ik van hem dat het goed Frans is evenals: "Autrement je le dirai à mon père;
5407 "pourtant pas, " "Et puis alors, " en "Il a couru après."

By het Musée des beaux arts staande zagen wy er de Prinses van Monaco, geboren Duchesse de Richelieu uitkomen, en praatten wy Frans, Engels en Duits met een Deense dame, wier man in de trein van zyn portefeuille beroofd was en die ons het Hotel d'Angleterre te Kopenhagen aanbeval. In Monte Carlo hoorde men dagelijk dat de een of ander door een pickpocket van zijn portemonnaie of iets anders van waarde bestolen was.

Constance schreef dat de influenza te Zeist huis aan huis heerste en dat in het Ziekenhuis allen, verpleegsters, dienstboden en zieken te bed lagen, dat op het Slot ook enigen aangetast waren, dat Foef er te Mentone ziek aan lag en het van Montreux had meegebracht. Verder dat Nellie Elout juist zulke "happy letters" uit Parijs geschreven had toen Willem die beroerte kreeg, en Constance voegde er by dat als hy bleef leven en in een stoel moest worden rondgereden, die happiness wel te ~~voorzien~~ overzien zou zijn.

Daar er te Monte Carlo geen goede melk te krijgen was (want gras en koeien zijn er onbekend) moesten wy voor Dora, die veel melk moest drinken, gesteriliseerde melk in de apotheek kopen.

Max had slechts één Zondag behoeven te verzuimen, maar hield nog
5408 geen catechisatiën omdat de mensen nog bang waren voor zijn influenzahuis. Hy had dus nu alle gelegenheid om allerlei af te doen, o.a. een nummer voor "De Lichtstralen" (zijn toespraak op het Zendingsfeest te Houderingen in '98), een blaadje voor de Centsvereniging voor Spanje te Rotterdam en een stuk over de Hervorming in Spanje voor " Marnix". Max hielp Mauk by het vertalen van Ovidius, wat hy nu veel gemakkelijker vond dan toen hy het zelf in de derde klas doen moest. 's Avonds las hy met de jongens David Copperfield en genoot van Fruin.

Ik had aan Cécile Comandi-Paroz geschreven dat wy, zodra Prof. Dufour ons toestond Monte Carlo te verlaten, te Florence hoopten te komen,

en nu antwoordde zy dat zy ons de dames Challande,moeder en dochter in de Viale del Principe Eugenio aanbeval,waar men voor slechts frs 5,- daags en pension was. De meid had aan Cécile gezegd:" Credo sono degli angeli." De Challandes namen alleen recommandés van Cécile aan,en twee Engelse dames,die zy er gezonden had,waren er zó tevreden geweest,dat zy gezegd hadden:" 't Is geen pension maar een home." Dora had er echter weinig zin in en prefereerde een hotel.

5409 De Latastes waren als Roomsen heftig geëmporteerd tegen Dreyfus, die zy un saligot et un misérable noemden,maar als Fransen en dus anti-Engelsen pro Boer,die zy Boërs noemden.

Woensdag 24 Jan. kwam Gabrielle Lataste by haar ouders logeren. Zy was bijziende,had een grote neus en een mooie stem en wilde absoluut niet trouwen,ofschoon zy al 30 was,tot grote verontwaardiging van haar vader.

Als er geen concerten gegeven werden,was de enige ressource de aankomst der treinen af te wachten en te kijken of er vreemdelingen in de 17 omnibussen stapten.

Vrijdag 26 Jan. keek ik 's avonds naar het verbranden van een schip ter ere van la Sainte Dévote,die de Monégasques van het juk der Italianen verlost had. Ik werd door een paar lichte vrouwen aangezocht om met haar mee te gaan en had nogal moeite om van ze af te komen. De volgende dag wandelden wy naar de Condamine en zagen wy een processie naar de Chapelle de la Ste.Dévote trekken,eerst meisjes in het blauw, toen dito's in het rose,daarna jongens en kleine kinderen,die er allen even armoedig en ziekelijk uitzagen,en eindelijk oude mannen en vrouwen met waskaarsen,voorop de muziek met een tamboer majoor en een paap met koorjongens. It was sickening. Een Fransman hoorde ik zeggen:" On n'a pas choisi les plus belles femmes. C'est un remède contre l'amour. Et
5410 comme il y a des gosses à Monaco." Wy hadden de stoet de berg zien afdalen,want het paleis te Monaco lag veel hoger dan de stad.

Zondag woei er zulk een ijskoude wind,dat hy ons belette uit te gaan. Te Cannes blies de mistral twee dagen lang. In Monte Carlo liepen vieze Arabieren met shawls te koop.

Daar Cornelia een hardnekkige koorts had,ook al ten gevolge van de zenuwen en zy er te Bantam door pillen van Jonker van genezen was, schreef ik hem om het recept. Dit zond hy,wy lieten de pillen draaien en zy hielpen Cornelia opnieuw.

JW. kreeg bronchitis met koorts en Caroline influenza,gelijk Tane my schreef. Zy had toch het Blaadje ter correctie aan Max gezonden, zodat ik er gelukkig van af was. Tane eindigde haar brief:" Mon encre est détestable,c'est pourquoi j'écris à l'horreur!",maar dit was niet waar,want ofschoon zy 78 was,schreef zy nog met een vaste hand zonder te beven,zonder een enkele rature en goddelijk Frans,zoals de ouderling
5411 van der Gronden te Nymegen zeide toen hy Piet Mounier had horen preken, en wiens Frans alles behalve goddelijk was.

Eens op een dag daalden wy naar de Offices van het Hotel af,maar toen wy weer boven kwamen keek Madame Garré heel kwaad en zeide zy dat zy my voor de nieuwe kok hield,waarop zy my vroeg of ik soms een kokspak wilde aantrekken,hetgeen Dora zó impertinent vond dat zy haar van nu af aan haatte. Haar man was al enige tijd ziek,naar men vermoedde ten gevolge van ontsteking van de blinde darm. De "Gräb" had dus le champ libre en men vond dat het jongetje Garré meer op hem geleek dan op zijn vader.

Fanny zond my twee dozen rouwpapier,een dito rouw cartes,voorts brieven van Lore en van my aan Mama van Loon en Lore's journaal van 1849,dat in Juli '53 voortgezet,maar in Aug.'53 geëindigd was. De lectuur van dit journaal maakte mijn zenuwen weer bitter aan de gang,omdat er die fatale passages in stonden,"qu'elle commençait à me désaimer", en dat zy kleurde van blijdschap by het vooruitzicht dat Cees Hartsen
5412 in Aug.'53 zou komen logeren.

Agnes schreef my dat de Boeren Spionskop hernomen en 19 Officieren en 191 soldaten doodgeschoten hadden. Elke avond gingen wy de in het Atrium van het Casino aangeplakte telegrammen over de porlog lezen, waar de Engelsen dan met ellenlange gezichten by stonden. Herhaaldelijk liepen wy 's avonds naar het Casino om het concert te horen,maar dan werd er een kaart opgehangen met de woorden:" Pas de concert pour répétition."

De Latastes kregen vrienden te logeren,een jood en zijn vrouw met grote neuzen,die op de naam van Schuster antwoordden. Een ander Joden ecbtpaar met dito neuzen,evenzeer bevriend met de Latastes,waren Hollanders en heetten volgens Lataste Schep,maar zy bleken Schaap te heten en in Utrecht te wonen. Voorts had Lataste de mond vol van zekere Baronne de Nyeveld,maar deze bleek een Engelse jodin Nyons te zijn,weduwe van zekere Hollander Niefeld.

Op 4 Febr. waren wy 's avonds naar het concert gegaan,toen Dora de heer met de ringen,die ik voor een Pool hield,op de hoogste achterste bank ziende zitten,my dwong om naast hem plaats te nemen,waarop ik hem in het Frans toesprak. En toen bleek het dat hy geen Pool of Rus was, maar een Badener en Graf Wilhelm Chandon de Briailles heette. Daar hy in het Cahier,dat in Dora's bezit is,beschreven en zelfs op rijm ge-
5413 bracht is,behoef ik hier niet verder over hem uit te weiden.

Mooier dan Chandon,die 1 maand ouder is dan ik,was een prachtige Skald,die wy op de wandeling ontmoetten. Chandon,die piano speelde,kende alle muziekstukken,die op de programma's stonden,en de namen van al de artisten. Het meest trof ons een hunner,die wy Terzolo noemden,om zyn magnifiek uiterlijk,en de clarinettist Jean Jean,niet alleen om zijn heerlijk spel,maar ook om zijn neusje,het mooiste dat ooit geschapen is. Chandon zeide ons dat er 's middags klassieke concerten gegeven werden,welke men ook gratis kon bijwonen mits men om 2 uur present was en wy lieten niet na daarvan geregeld te profiteren. Bovendien nam Dora een abonnement voor 6 extra concerten voor frs.20,-.

Wy hoorden de artistes nu en dan solo's spelen,en eenmaal toen wy de harpiste ontmoetten,spraken wy haar aan om haar ons compliment te maken. Een ander maal drong Dora er by my op aan om Terzolo toe te
5414 spreken,maar toen ik dit deed,liepen Dora en Cornelia uit verlegenheid weg. Soms kwam een beroemd artist uit het buitenland spelen en zo hoorden wy de Hollands cellist Stollman,die destijds voor de primus doorging en dan ook luid geapplaudisseerd werd,ook door de musici,maar niet door Sanzoni,die jaloers was; verder de 17-jarige Ernest Toselli,first rate en de beroemde violist Joachim,naar wiens spel de violisten met open monden zaten te luisteren,waarna zy daverend in de handen klapten. Ieder,die de Concertzaal binnenging,kreeg een programma. Wat zou Lore genoten hebben !

Frank schreef my 4 Febr. dat René Labouchere gepromoveerd was en by Riche een diner van 28 couverts gegeven had,dat van 7 tot 1 geduurd had en byzonder bedaard was afgelopen. Frank had naast Willem Nepveu gezeten,die stijf en stil was. Alfred was er ook; verder ook A.Nijland. oud 30 jaar,professor in de sterrekunde,verbazend knap,groot musicus en athleet,zeer aangenaam en vrolijk.

5415 Chandon zeide my dat hy het liefst in een hoekje naar de concerten luisterde om niet door het gebabbel der dames gestoord te worden,en toen ik daarop antwoordde dat alleen vrijende paren samen praatten, hernam hy:" O nein! ihr Herz ist zu voll!".

Daar Cornelia's moeder op 5 Febr. jarig was,onthaalde zy ons op delicieuse koek van Scapini.

In ons hotel kwam een mooi groot meisje met haar dame de compagnie logeren. Wy maakten spoedig kennis. Zy heette Ellen von Wedel. Wy namen haar naar het concert en naar de kerk mee en terstond vatte Chandon vlam. Een andere gast was Baron von Gumpenberg uit München,die my zeide dat zijn vrouw Hollands verstond,daar haar grootvader een Hollander was. Hy bleek een speler en losbol te zijn. Zy waren om de longlijders uit Nervi gevlucht en hadden met een heer in de trein gezeten,die 19 jaar lang gereisd had en op zijn 72ste jaar getrouwd was.

Van lieverlede was het Hotel vrij vol geworden. In dezelfde zaal, maar aan een afzonderlijk tafeltje,dineerden Madame Michel met haar zoon en haar schoondochter. De oude moeder en haar zoon waren harts-
5416 tochtelijke spelers en daar zy niet aan de speeltafel ging zitten,gaf zy haar zoon geld mee om het voor haar te doen. Hy stond geregeld vóór de afloop van het diner op pour se réserver une place en in hun salon hadden zy ook een roulette om te kunnen dobbelen,en toen Madame Michel 's avonds naar het concert wilde gaan,weigerde hy haar te brengen om te kunnen spelen. Hoewel zijn vrouw een lief vrouwtje was,zagen zy niet by elkaar,en als hy aan de lunch kwam had hy haar nog niet gezien.

Er was een Oostenrijkse familie Olbricht,wier dochter Annie wy naar het concert wilden meenemen,maar haar moeder wilde haar niet laten gaan uit louter jaloezie van zelf thuis te moeten blijven by haar man, die geen concert wilde horen omdat hy geen muziek kon verdragen.

Aan tafel zat ik eerst naast Mad. Heuardt uit Luxemburg,wier man evenals ik Raadsheer in de Cour d'Appel was. Zy was doof aan het rechter oor,en daar zy links van my zat,moest ik mijn hoofd vóór om het hare heendraaien om haar iets te zeggen,hetgeen Mad.Richenoy,die voor ons zat,aanleiding gaf om te zeggen:" Cela commence à devenir dangereux !".

5417 Mr.et Mad.Heuardt spraken Frans en Duits,en hy vertelde my staaltjes van de onbegrensde onkunde en zorgeloosheid der Fransen in de oorlog van 1870. Hun twee dochters zaten in kloosters. Madame Richenoy was uit Lyon en sinds 6 maanden weduwe,maar nog zeer levenslustig en ondanks haar jarem spoedig verliefd. Zy zeide qu'elle avait voué son mari à la Dame de Lourdes en wachtte ook op Prof.Dufour,die my geschreven had dat hy misschien te Monte Carlo komen zou. Een orkaan had alle communicatie tussen Lyon en Parijs afgesneden.

Er waren twee gasten uit Roemenië,de Heer Brennings en zijn 40-jarige dochter Mad.Eisler,een lief jong vrouwtje,die toch al Grootmoeder was. Zy vergezelde haar vader ten einde hem te beletten dwaasheden te doen. Spelen deed hy niet,maar ondanks zijn tachtig jaren was hy een snoeper en hy maakte dan ook druk het hof aan Gabrielle Lataste,door Mad.Richenoy " le perroquet" genoemd om haar grote neus en haar kraaien,want zy ratelde voortdurend en onophoudelijk daarby lachende. Maar in haar kamer,die naast die van Dora was,lachte zy niet altyd en zowel tegen de kamenier Elise als tegen de naaister hoorden wy haar razen en schelden als een viswijf.

5418 De Roemeniërs leerden enige woorden aan Dora,die al gauw enige volzinnen wist te zeggen. De naam,die Cornelia voortaan kreeg,Doudouka of Douja (Juffrouw) is Roemeens; Dora heette Hanom Effendi(Mevrouw in het Turks) en ik Gospodin (Mijnheer in het Russisch).

Lataste en Gabrielle kwamen altyd te laat aan de lunch en de table d'hôte,eerstgenoemde uit zorgeloosheid,Gabrielle omdat zy te veel tijd aan haar toilet en farderen besteedde,en dan moesten de andere gasten wachten. Dit gaf my aanleiding om hem eens,toen hy weer met zijn gewone formule:" Je suis de nouveau retardataire" te laat binnen kwam,toe te voegen:" On voit bien que vous n'êtes ni Français ni roi," en op zijn vraag:"Comment?" te antwoorden:" Puisque l'exactitude est la politesse des rois et des Français." Madame Lataste was verfoeilijk lelijk gelijk alle oude Jodinnen,maar een verstandig goed lief mens. Jammer maar dat zy zulk een lelijke pruik droeg en toen zy er een nieuwe van veel lichter kleur op had,die vol confetti zat,welke zy te Nice by het carnaval had opgedaan,kon Mad.Richenoy haar lachen niet bedwingen. Mad.Lataste inviteerde Dora om Zondag 20 Febr. mee te gaan naar het Carnaval te Nice,en Chandon had haar geraden die pret niet te verzuimen," obschon es abscheulich ist" gelijk hy er bijvoegde.

5419 Mevr.Heuart gaf my toe dat het Carnaval niets anders was dan een voortzetting van de Romeinse Saturnalia. Mad.Lataste wilde dat Cornelia met Elise zou gaan. De prijs voor één plaats was 's middags en 's avonds frs.8.- Dora had er wel oren naar,maar Cornelia weigerde op grond dat zy als Protestantse zulke paaps-heidense bacchanaliën niet mocht bywonen.

Na het ontbijt vroeg Mad.Lataste my even in de kamer van haar man te komen,maar ik begreep niet hoe zy my dáár durfde ontvangen,want beiden waren en négligé en allerviest,hy in een open hemd en flanellen pantalon,zy met nog dieper groeven in het gelaat,die nog niet waren volgesmeerd,gedeeltelijk in nachttoilet,en het bed niet afgehaald. Zó doet men by ons niet. Terwijl ik by hen was stoof Gabrielle binnen,over de gang,ook half gekleed. Het enige wat zy my te vragen hadden was of Dora nog meeging naar het Carnaval. Ik antwoordde dat Prof.Dufour het zeker zou afkeuren om de foule en de slechte lucht en Dora thuis zou blijven. Von Gumpenberg had my gezegd dat er by zulke optochten gebruld en een heidens geweld gemaakt werd. Elise kwam te 6 uur terug,de Latastes eerst te middernacht. Zy hadden veel stof geslikt,le cortège était affreux. Ellen,die ook naar Nice gespoord was,had in een beestewagen moeten staan en de pruiken en chignons zaten de volgende dag nog vol van kleverige confetti's.

Daar Cornelia, die met de dienstboden at, gedurig gemene taal hoorde en haar door een der knechts herhaaldelijk het woord cocote werd toegevoegd, besloot zy boven in haar kamer te eten, maar Mad. Garré vond dit lastig en verzocht haar daarom met haar en haar man de repas te nemen. Dit deed Cornelia maar zy vond dit niet aangenaam omdat Mr. Garré allerliefst met haar was en Madame een haai.

Tane schreef dat Dr. van der Star, die met een dochter van Gustaaf Praetorius getrouwd was en van Bussum naar den Haag verhuisd was, zich had gesuicideerd, zonder dat men er de reden van kon gissen. Hy leed veel aan zenuwpijnen en liet zich daarvoor electriseren. Zijn grootste genoegen was, gelijk hy zeide, Zondags met een krantje op een bank in de Engelse laan te Bantam te luisteren naar de nachtegalen.

Ten pleiziere van Dora woonden wy een lijkdienst in de Roomse kerk by. Een tenor en een alt zongen, een paap prevelde, koorkinderen gilden en het lijk werd bewierookt. Het was om misselijk van te worden.

Wy moesten er Zondag 11 Febr. aan geloven met Chandon naar de Riviera Palace te klimmen. Hy ging er dagelijks heen en had ons al dikwijls verzocht mee te gaan en zo bestegen wy dan eerst de steile trap
5421 van 600 treden en toen de rijweg, terwijl Chandon ons telkens wees op het vergezicht en zijn mooie vest. In het hotel logeerden slechts 7 personen, terwijl er 160 employés waren. De muziek speelde van 3-5 en 7-9. Chandon tracteerde op koffie en koekjes en my op een kop thee en daarvoor vroeg men hem frs. 4.20. Hy gaf een 5 francs stuk maar kreeg niets terug. De knecht begreep dat hy de 80 centimes wel als fooi kon beschouwen.

Chandon wees aan Dora en Cornelia de eetzaal en het salon en leidde ons toen door de zogenaamde tuinen, die hy féérique vond, maar die uit een smal pad bestonden, waar wy achter elkaar moesten lopen, ter weerszijde waarvan enige planten gestoken waren, precies een kindertuintje. Daarna moesten wy de steile trap weer af. In de zaal waren onderscheidene bezoekers, die van elders gekomen waren, o.a. la bella Cavalieri, inderdaad een prachtige vrouw met haar geleiders of aanbidders. Het was mistig en vochtig weer.

De volgende dag bezochten wy een beestenspel, waar een Amerikaan en een Engelsman kunsten lieten verrichten door 4 wolven, 2 leeuwinnen en 1 leeuw, 2 leeuwinnen en 1 tijger, griezelig om naar te kijken. Baron von Gumpenberg vertelde ons dat er eens in München een beestenspel stond met 10 olifanten, en deze door een draak, die vuur spuwde, van schrik op de loop gingen, ten gevolge waarvan tal van mensen werden doodgedrukt.

5422 Frank schreef my dat er 10 aanvragen waren ingekomen om Bantam te huren voor winter en zomer en de Heer Moes, lid der firma Spakler en Tetterode, er het meest lust in scheen te hebben, ook om Cornelis, die zy zouden moeten overnemen en die hun byzonder beviel. De huur bedroeg voor het eerste jaar *f* 2300-, voor de 10 volgende *f* 2200-. De Moesen hadden een getrouwde dochter te Bussum, en dit was een grote attractie. Frank zat diep in de Erfgooierskwestie en moest op 26 Febr. voor Harmen Vos pleiten, die in cassatie was gekomen van een veroordelend vonnis, hetwelk de Hooge Raad vernietigd en naar het Hof verwezen had.

In Holland vroor het 20 graden met sneeuw. Anna Pauw zou achter Sparrendaal in het Bakhout een villa laten bouwen voor Rut en Jeannette Schimmelpenninck. Jagtlust lag voor de helft voor de grond en Willem Six liet het mooi opbouwen.

Ellen von Wedel en Frau Seeger wilden dichter by de zee zijn en verhuisden daarom naar "Le Pavillon doré" in de Condamine, maar zy bleven er niet lang en kwamen by ons terug omdat er enkel lichte vrouwen logeerden; Chandon, die zelf op Ellen verliefd was, beweerde dat ik het was en wilde dat ik haar ten huwelijk zou vragen, daar zy my stellig zou aannemen, omdat jonge meisjes, die op reis gezonden worden, geen ander
5423 doel hebben dan een man te vinden, en wanneer zy gevraagd worden, greifen sie zu. Daar ik met Lore gelukkig geweest was, moest ik hertrouwen, weil Männer, die in der Ehe glücklich waren, immer einen Ersatz haben wollen. Mad. Heuart vond het klimaat van Monte Carlo even beroerd als wy, daar zy altyd slaperiger werd en lood in de benen had.

De Latastes hadden het druk over zekere Mr. Wertheim of Wyndham, en deze bleek een Hollander te zijn en Veendam te heten. De namen spraken zy allen verkeerd.

Madame Lataste zeide my dat zy mijn naam niet kon onthouden en evenmin uitspreken,wat niet te verwonderen was,want van Lennep is al zo weinig Frans mogelijk en by de Franse woorden,die op een p eindigen, spreekt men die p niet uit. Veel vreemder vond ik het later in Duitsland dat men onze naam altyd verkeerd uitsprak en schreef. Het was altyd Lenepp ,ofschoon ik telkens zeide dat de naam precies zo luidde als de stad Lennep in Westfalen.

5424 Wy kregen een bezoek van Ds.Wettstein van 3 - 4.40. Dora vond hem in hoge mate ombehagelijk,niet zozeer omdat hy al de koekjes by de thee opat,maar omdat hy zo dik en vadsig was,terwijl hy zijn vrouw,een lief, mager,uitgekraamd scharminkeltje afbeulde. Hy was zeer causant en vertelde dat de zoon van Blumhardt geen predikant meer was en volbloed socialist geworden was,maar toch millionair. Reeds voor enige tijd vond hy Gottesdienst an jedem Sonntag onnodig. Het hinderde my dat Wettstein Prof.Delitzsch,by wie hy college had gehouden,bespotte en namaakte.

Chandon zeide aan Ellen dat hy Dora prachtig vond,eine Spanische oder Italienische Schönheit,en dat ik eine Spanische Nase had.

5425 Wy droegen natuurlijk donkere brillen,want op de witte huizen en gepoederde wegen schitterde de zon verblindend. Gelukkig scheen zy niet altyd en regende het somtijds. Ja zelfs viel er eens hagel en, wat nog sterker was,zóveel sneeuw,dat de daken wit werden. Dikwijls woei er een storm en moest ik in mijn winterjas lopen,het was dan meestal Noordenwind; dan vlogen er wolken stof omhoog en woeien de hoeden af. Had het geregend dan waren de wegen onbegaanbaar en moest men op overschoenen lopen.

Tot de nieuwe gasten behoorde een Officier uit Gallicië,die een sabelhouw over het linkeroog gekregen had en my zeide dat hy vreesde ook het rechter te verliezen. Na het eten bleef hy roken en drinken, wat ik hem aanried na te laten. Hy bleek de wond in een duel te hebben opgedaan,en niet veel byzonders te wezen,want hy was uit Oostenrijk verbannen en woonde nu in Venetië. Daar hy geen geld by zich had om zijn rekening te betalen zette Garré hem de deur uit,maar behield zijn bagage als onderpand terug. Aan tafel had hy zich hoogst onbetamelijk gedragen.

Een andere gast was de oude jood Meyer,een schilder uit Berlijn, die dodelijk werd van Ellen en zich zó gek aanstelde en haar overal volgde,dat de Roemeniër hem op haar verzoek vroeg haar met rust te laten.

5426 Donderdag 22 Febr. kreeg Lizzie ons in het concert in het oog. " Gunst!" riep zy uit," Oom Maurits in Monte Carlo! Hoe is het mogelijk?" Zy kon haar ogen niet geloven. Zy logeerde met Juffr.Nierstrasz in het Hotel de la Paix te Nice au troisième,en betaalde voor één kamer frs.44,- daags. Zy aten afzonderlijk omdat er enkel Joden waren,was ook altyd verkouden,hoestte steeds,vond Nice allervervelendst en dacht naar Spanje te reizen,via Marseille,Nimes en Perpignan,vanwaar zy in één dag Barcelona kon bereiken.

Mad.Heuart had frs 30- meegenomen om te verspelen,maar op mijn raad liet zy het na en gaf zy ze aan de armen.

's Avonds zaten wy met ons vijven oude heren in de fumoir en, wat zeer opmerkelijk was,geen van ons speelde. De Roemeniër was 80 en dus de oudste,Lataste 74,Heuart 70,Kisling,ijzerfabrikant en Directeur van het Theater te Zürich,die Henk gekend had,69 en ik 70. De conversatie was niet vlot,want Kisling sprak geen Frans en Lataste verstond geen Duits. De Roemeen sprak onderscheidene talen en toen ik hem vroeg
5427 hoeveel hy er sprak,antwoordde hy:" J'en parle six à la perfection."

Renée Lataste had een Duitse bonne gehad,maar het beetje Duits dat zy gekend had,vergeten. Nu nam zy te Monaco Ital.les,maar op alle woorden legde zy het accent verkeerd,maar zy sprak heel lief Engels. De Latastes begrepen niet dat Cornelia Frans en Duits verstond en zelfs een beetje Engels en konden niet onthouden dat vork in het Duits Gabel en mes Messer heet. Zy gaven zich dan ook geen moeite om het te leren.

In een ander hotel logeerden Mad.de Vot,oudste dochter van Lataste en haar man,die een groote neus had en toch geen jood was evenmin als ik. Mad.de Vot was zeer geënchanteerd van Dora en nam haar na het concert mee naar de confiseur Rumpelmaier,waar zy op thee en toast tracteerde.

Toen wy later Mad.de Vot een bezoek brachten,kon zy ons niet ontvangen,omdat zy te bed lag,raadt eens waarom? "Parce qu'elle dinaât en ville!". Zy was een mooie vrouw.

5428 Wy kregen een prettige visite van de Boeyes,die te Menton logeerden en ons te dejeuneren vroegen. Kimberley werd door de Engelsen onder French ontzet.

In Monte Carlo was er een verschil van 15° Reaumur of 65 Fahr. tussen de zon en de schaduw. Welk een klimaat !

Zaterdag 24 Febr. woonden wy "la bataille des fleurs" by. De plaatsen kostten 5 tot 15 francs,maar dit was ons te duur,en wy bleven buiten de enceinte. Het fraaist versierde equipage van een Poolse prins kreeg de prijs.

Dinsdag daarop werd my mijn portefeuille met frs.200- aan bankbiljetten ontstolen by het verlaten van het Postkantoor. Men zeide dat er een Engelse dievenbende te Monte Carlo was,en telkens hoorde men van lieden,die bestolen waren. Gelukkig had ik mijn credietbrief niet by mij,hetgeen best het geval had kunnen zijn indien ik aan het Crédit Lyonnais geld had opgenomen.

Cronjé had zich ondanks de waarschuwingen laten insluiten en moest zich met 400 man,vrouwen en kinderen overgeven juist op de dag dat de Engelsen op Majuba waren doodgeschoten.

5429 Louise,Non en Algernon bezochten ons. Laatstgenoemde kon met het Franse geld niet te recht en had in een winkel om gants de pied gevraagd, daarmede kousen bedoelende.

Anna van Lennep,oudste dochter van Gerard en Sophie Kreije,kondigde ons haar engagement aan met A.H.Broos,lid der firma Brinkman & Co,in effecten.

Dinsdag zeide Gabrielle dat zy ging spelen,omdat het de volgende dag Aswoensdag was en zy dan boete kon doen. Paulus zegt van dezulken dat hun verdoemenis rechtvaardig is.

Volgens de dagbladen zouden Keizer Wilhelm en de Koning van Italië Victoria met de gevangenneming van Cronjé hebben gelukgewenst. Van de Keizer geloof ik het.

Elke dag speelden de Tziganers dezelfde deunen voor de cafés. Zy hadden rode rokken aan en hy,die dirigeerde,speelde al heen en weer lopende op de viool.

Frank schreef my dat Eric gevaccineerd was en er 9 pokken waren opgekomen,dat zyn schoonmoeder een tochtdeur of portaal voor de voordeur had cadeau gegeven,en dat hy alle hoop had op de finale overwinning der Boeren.

Donderdag 1 Maart schreef hy opnieuw. De familie Moes hoopte op 15 April Bantam te betrekken. Ook schreef hy dat mijn brieven zo melankoliek waren en ik dit niet moest wezen; zolang Mama leefde had ik moed gehouden en zy zou het zeker zeer betreuren als ik die nu verloor.

5430 Aan het ontbijt fulmineerde ik tegen Monte Carlo,waarop de Roemeniër zeide:" Was der Herr da sagt hat keinen Sinn."

Frank was de enige die my op onze trouwdag schreef. Toen men in het Casino de 2de Rhapsodie van Liszt speelde,het lijfstukje van Lore, maakte dit mij zó nerveux dat ik begon te huilen,daar al mijn oude herinneringen my weer voor de geest kwamen. Het hagelde,sneeuwde en stormde weer vreeslijk !

Mad.Michel zeide aan Dora:" Il y a du bon et du mauvais dans le mariage." Daar haar man een speler is kwam het my voor dat in haar huwelijk le mauvais de overhand had.

5431 Het amuseerde my de 80-jarige Roemeen,der über Monte Carlo entzückt war,te plagen,door hem te zeggen dat Lizzie de Riviera onmogelijk vond, dat Chandon de speelbank de enige attractie vond,weil die Riviera sonst nichts bietet,dat het er altyd Noordewind is,stuift en tocht en iedereen er influenza krijgt,zodat zelfs de Duitse provisor in de Apotheek,die nooit ziek was geweest,er al tweemaal aan geleden had,dat er geen wandelingen zijn en men altyd langs de straatweg heen en terug moet,enz,enz. Het uitzicht op de Middell.Zee was brillant,maar kwam natuurlijk niet in vergelijking met het gezicht op de Noordzee en liep men er langs, dan moest men er niet in kijken,want langs de oever en tot ver in de zee was de kleur van het water allervuilst geel,doordat er de riolen in uitliepen. Eens was de lucht zo helder dat wy Corsica konden zien liggen.

De Luxemburger vertelde dat een heer hier frs.20.000- en zijn maitresse frs.10.000- verloren had,en terwijl Mad.Richenoy speelde werd er van buiten een steen op het glazen dak gegooid,waardoor de dikke glasscherven op de tafel vielen,etelijke personen verwondden en de croupiers vluchtten,een prachtig ogenblik voor de dieven.

Ellen von Wedel was eerst naar Beaulieu vertrokken,vanwaar zy schreef,dat het er al te saai was,en daarna naar San Remo,vanwaar zy
5432 haar photo aan Dora zond.

Woensdag 7 Maart zagen wy een equipage voorbijrijden met een jager op de bok. Dora riep:" 't Is de Keizer van Oostenrijk !",maar een Fransman,die voorbijliep,zeide:" C'est le Roi de Saxe." Hy stapte voor het Casino uit en liep met de Koningin achter het Casino om naar de lifts. Hy had een korte peajacket aan en een pottehoed op en leunde op een stok. Zy kwamen van Menton. Een paar weken later kwam hy opnieuw te Monte Carlo. Eerst liep hy met een adjudant de galerie Charles III ten eind en later wandelde hy met de Koningin gearmd op het trottoir,toen een lompe soldaat,die niet uit de weg ging,hen dwong het trottoir te verlaten. Hy was in 1828 geboren en in '53 getrouwd met Karola,prinses van Wasa,die 5 jaar jonger was. Hy stierf in 1902 kinderloos en werd opgevolgd door zijn broeder Georg,die getrouwd was met Maria van Portugal en sedert 1884 weduwnaar is.

5433 Ik had 10 flessen Contrexéville by de apotheker gekocht en toen deze my bezorgd waren,kwam Garré met opgestreken zeil my zeggen dat ik dit niet had mogen doen en in strijd gehandeld had met le Règlement de l'Hotel,volgens hetwelk alle minerale dranken in het hotel moesten besteld worden. Voor deze keer zou hy het laten passeren,maar het moest niet meer gebeuren. Ik zeide hem dat het weliswaar mineraal water was maar niet om aan tafel te drinken,doch hy beweerde dat dit geen verschil maakte. De provisor zeide my later dat Garré de jongen,die de flessen gebracht had,ook een standje had gemaakt. Monsieur Lataste was er over verontwaardigd en zeide dat hy in mijn plaats terstond het hotel zou verlaten hebben. Hem had Garré frs.4,- per couvert berekend omdat hy met zijn familie te laat voor de table d'hôte terugkomende,afzonderlijk had moeten eten,en dat terwijl hy aan de Latastes frs.2000- in de maand verdiende. " Garré devrait avoir plus d'égard."

In Nederland stierf Boele,die onder de naam van N.Donker schreef, door Papa geprotegeerd en gepousseerd was,maar evenals Schimmel tot de Gidsclub behoorde,die Papa trachtte af te breken.

5434 De hofdame de Constant Rebecque engageerde zich met een Roomse! De Koningin had er haar tegen gewaarschuwd. Ds.Meerburg en Loukie Six zouden 5 April trouwen,maar volgens Mevrouw Röell zou er op Hilverbeek alleen een Nonnefeestje zijn,waarvoor Cateau van Lennep,Henriette v.L., Bé Wilkens en Joopie Lange verzen moesten maken.

Zaterdag 10 Maart spoorden wy naar Mentone,en stapten aldaar uit in plaats van tot Caravan door te rijden,zodat wy nog drie kwartier verder moesten lopen eer wy aan het Hotel des Anglais kwamen,eerst door een nauwe straat langs vieze huizen,en het laatste eind langs de zee in stof en wind. De Boeyes waren thuis en verkouden en Henriette Labouchere lag met griep te bed.

Prof.Dufour schreef dat hy ons vergunde na 15 Maart naar Florence te vertrekken,mits wy niet in een der hotels langs de Arno gingen lo-
5435 geren,en 's avonds na 6 uur noch in de Casino noch by de Arno bleven.

Zondag 11 Maart kerkten wy eerst en ontvingen wy 's middags Chandon op de thee. Hy was zeer spraakzaam en drong er by my weer op aan dat ik hertrouwen zou,"weil ich ein Herz habe von 18 Jahr." Hy vond dat Dora een mooie Kopf had.

Nieuwe gasten waren Mr. and Mrs Jackson uit Leeds met hun dochter Margaret,en daar zy aan het ondereinde der tafel zaten vroeg ik aan de ouders of zy by ons mocht komen zitten,dan zouden wy niet over de oorlog spreken. Zy antwoordden dat wy dit gerust mochten doen,daar zy even hard pro-Boer waren als wy. Mr.Jackson zeide my dat het jammer was dat Chamberlain niet naar Afrika vertrokken was en de eerste kogel gekregen had,daar hy louter uit ambitie en om de goudmijnen de oorlog begonnen was ten einde door annexatie roem te verwerven. Hy liet my twee te Leeds uitgegeven Methodist papers lezen,die scherpe artikelen tegen Chamberlain bevatten. Margaret had zulk een hoge stijve halskraag om,dat zy het hoofd niet kon bewegen. Zy vertrokken al spoedig naar Parijs.

5436 Frank schreef 9 Maart dat er weer wat meer te doen was op kantoor, wat goed deed na de stilte der laatste maanden. De schilderij met klok en carillon,die in Anna's kamer hing en vroeger in de kinderkamer op Soaep-en-Burgh prijkte,had Tane aan Franks kinderen gegeven en Stroethoff had die gerepareerd.

De Visser had in de Tweede Kamer schitterend tegen de Wet op de leerplicht gesproken en die zou dan ook verworpen zijn,indien Frank Schimmelpenninck niet van zijn paard gevallen was. Nu werd zy met 49 tegen 48 stemmen aangenomen.

Dinsdag 13 Maart spoorden wy naar Nice,waar het heerlijk was,geen wind,geen stof en mooie winkels,Parijs in het klein. In de Rue de la Gare kocht Dora in la Maison Ulysse twee zijden blouses en daarna wandelde zy met Cornelia nog tot aan de zee,maar ik was te moe en bleef
5437 op de Place Masséna. Had Dufour ons maar vergund dáár onze tenten op te slaan,maar hy vond Nice te besmet. By het station stond een man met een groot bord met de woorden:" Pense à ta femme et à tes pauvres enfants et ne va pas à Monte Carlo." Wy keerden per trein van 4.25 terug met een verliefd paar,dat van de tunnels profiteerde om te vrijen.

Lataste wilde het Hotel de la Terrasse by wijze van geldbelegging voor frs.150.000- kopen,en het in appartementen verhuren. Er zou nog ± frs.15.000- bykomen voor transportkosten. Ik ried het hem sterk af, daar de man 75 was. De eigenaar,een mooie franse jonge man,kwam daags voor de verkoop en de Garrés kochten het voor frs.193.000-; men vermoedde dat de Baron de Boissieux en Madame Richenoy de Garrés daarin geholpen hadden.

Cees Fock trad als Gouverneur van Zuid-Holland af en werd vervangen door de Adv,Gen,by de Hooge Raad Patijn.

Wy zagen de Koning van Denemarken en de Hertog van Cambridge,oom van Victoria,naar de Turbie rijden. De een was 82 en de ander 81 jaar.

Nieuwe gasten (van lieverlede waren de oude op de Latastes na ver-
5438 trokken) waren Herr Baurath Dehm,een pracht van een man met byzonder mooie ogen,met zijn buitengewoon lelijke,met juwelen behangen vrouw uit Weenen,die zo vriendelijk was voor my de treinen op te zoeken,om langs de kortste weg Florence te bereiken. Verder Herr Koch,die op Oom Piet geleek,en my een brief van zijn vrouw wees,waarin zy uit het Conversationslexikon van Brockhaus had overgeschreven wat er over Grootpapa en Papa in stond. Hy had my namelijk naar mijn naam gevraagd.

Ook was er nog een Mr.Illins uit Folkstone,die behalve zijn eigen taal Duits,Frans,Spaans en Portugees sprak,lang in Brazilië,Venezuela, Mexico en Spanje gewoond en de Z.Afr.Republieken bezocht had,zodat hy Afr.Hollands verstond. Hy was over de 50,weduwnaar en grootvader en had een prachtige mahoniehouten kop. Toen Mad.Richenoy hem zeide dat hy goed Frans sprak,bloosde hy als een meisje. Hy vond dat ik op de Vicar of Wakefield geleek. Voor 10 jaar verloor hy zijn vrouw,die hem 8 kinderen schonk,van wie het jongste nu 11 jaar was. Hy bleef maar 2 dagen en Mad.Richenoy verliet ons ook. In haar plaats kwamen twee lijken over ons zitten,een Engels echtpaar,dat geen woord sprak en meer dan lomp was. Zy heetten Skinner.

Bloemfontein werd door President Steyn verlaten en door French bezet.

5439 Max schreef dat hy 14 Maart te Zandvoort een lezing met lichtbeelden zou houden over "Hervormers en Martelaren" en de 23ste te Arnhem over Spanje,terwijl hy Zondag 25 te Nymegen in de Harmonie hoopte te preken. Wat zou dit Lore getoucheerd hebben!

Een Joodse Dr.Lichtheim uit Konigsberg kwam voor een paar dagen in ons hotel met twee dochters,die vier talen spraken,van wie de ene volgens Dora op de Madonna geleek. Madame Lataste dacht dat de Mormonen iedereen protestant willen maken. De Fransen zijn naïef onkundig !

5440 Cornelis schreef dat Daan Visser voor ƒ 1.50 per week de schoenen der Moesen zou poetsen.

Ik liep de laatste tijd gewoonlijk 's avonds uit om de Latastes te ontvluchten,met wie ik sinds lang was uitgepraat,en dan was het meestal prettig weer,geen zon en geen wind,terwijl het overdag in de zon broeikaswarmte en in de schaduw winter was. 's Avonds ben ik nooit aangerand,gelijk Dora en Cornelia beweerden.

Een Poolse Jood,Muttermilch,ergerde my door te spotten met Abraham, Jacob en Mozes.

Joubert stierf aan een maagziekte en Benedetti,de franse gezant, dien Koning Wilhelm te Ems afscheepte,stierf ook.

En zó was dan eindelijk tot mijn grote vreugde de 30ste Maart aangebroken,waarop wy Monte Carlo konden verlaten. Ongelukkig kreeg ik daags tevoren het spit in de rug,en,hoewel Cornelia my met kamferspiritus wreef,werd het niet beter. Ik kon dus niet eens mijn koffer pakken. Dora wilde de reis uitstellen,maar ik wilde niet langer blijven.

5441 Wy namen afscheid van de Latastes en van Herr Koch,die aan Dora viooltjes gaf en zeide dat de kennismaking met ons hem onvergetelijk blijven zou. Wy lunchten apart te 1 uur,en daarvoor berekende Garré frs.12,-. Ik betaalde de laatste rekening à frs.280,-(voor de 3 plaatsen in de omnibus vroeg hy frs.9-) en eindelijk reden wy weg. Onze trein vertrok te 4.34,maar ik kon slechts tot Genua plaatsen krijgen.

Thand Tot Ventimiglia reden wy met ons drieën en 8 stuks bagage. Aldaar was de douane en van trein verwisselen,maar van de 6 koffers behoefden wy er slechts één te openen. Tot Genua,waar wy 5 minuten voor middernacht arriveerden,bleven wy opnieuw alleen. Een beambte wees my waar ik plaatsen voor Firenze kon krijgen. De zes koffers moesten overgewogen worden en van agitatie raakte ik in 't zweet,daar de trein al klaar stond. Met moeite kroop ik krom door het spit naar de trein terug,wat een heel eind was en vond ik Dora en Cornelia de wacht houdende by onze handbagage. Niet minder moeite kostte het om plaatsen te krijgen en om onze bagage en het vogelkooitje in de coupé onder te brengen,want er waren al drie heren,die uit Turijn kwamen,in het coupépompartiment, van wie twee ons gelukkig te Spezzia verlieten,zodat wy weer thee konden drinken,want sedert Ventimiglia hadden wy niets gehad. Cornelia

5442 wist altyd de thee uit de fles op het spirituskomfoor te warmen en zy smaakte heerlijk. Wy boden een kopje aan de achtergebleven heer aan, maar hy weigerde,doch nam de petitbeurre aan. Ik at en dronk en sliep nu en dan.

Aan een der volgende stations kwam,terwijl wy sliepen,een heer binnen,die dronken was en al onze bagage verplaatste,hoeden en tassen en de vogelkooi onderst boven zette,zodat het water uit het glaasje op Dora neerdruppelde. Daarby ging hy met zijn vuile laarzen op een andere bank liggen. Gelukkig verliet hy ons 1½ uur later.

Zaterdag 31 Maart kwamen wy 's ochtends te 7¼ aan. Een jong man, die Dora voor een domineetje hield en die dus die naam behield,zodat zelfs Cécile hem zo noemde als zy van hem sprak,Beppino Malepella, haalde ons af,hielp ons in een dicht rytuigje en bracht ons naar de Viale del Principe Eugenio 3,heel ver van het station,waar wy door de Dames Challande,moeder en dochter ontvangen werden. De koffers kwamen eerst met de trein van 10¼. Wy ontbeten met de Challandes,van wie de dochter Fanny met haar brilletje en rode haar zó op Mijntje Winthorst geleek,dat zy voortaan de kleine Mijntje heette in onderscheiding van haar moeder,die wel geen bril droeg maar ook rood haar had en de oude Mijn gedoopt werd.

5443 Wy vonden een kaart van Cécile:" Soyez les mille fois bienvenus! "Je ne tarderai pas à venir vous serrer la main,mais j'ai du renoncer "au bonheur de vous rencontrer à la gare,ainsi que mon cher mari,qui "est descendu ce matin très peu bien de Trebbiolo." Dit nam niet weg, dat zy een ogenblik binnenkwamen met een fles champagne om my over de dronken reisgenoot te troosten,inkt en een easychair,waarin ik na de lunch heerlijk sliep,ofschoon mijn grote kamer evenals het salon,die nog groter was,steenkoud was.

De daaropvolgende nacht sliep ik overheerlijk van 10-6 en van 6¼-8 en liep ik al minder stijf en krom. Dora bleef in bed en de Mijntjes gingen naar de kerk. Ik had by onze aankomst een brief van 8 blz.van JW. gevonden. Zy hadden Maria Adriani van 17 tot 26 Maart te logeren gehad,die op 12 Maart te Marseille was aangeland en het zevenjarig zoontje van de zendeling Kruyt had meegebracht,die by zijn grootouders Moulijn te Nymegen zou ingekwartierd worden. Maria was byna 6 jaar weg geweest,doch weinig veranderd. Posso bleek een moeilijke zendingspost te zijn,want Kruyt was er 8,Adriani 5 jaar,in het binnenland waren 5

5444 hulpposten gevestigd met inlandse helpers,maar er was nog geen enkel bekeerling. En als geen stamhoofd het voorbeeld geeft,durft geen enkele Christen worden. Ook staan ze onder de souvereiniteit van een viertal verafwonende inlandse vorsten,tegenover wie zy niet van godsdienst durven veranderen.

Adriani zou met Willem Gunning de zendingsposten in Ned.Indië inspecteren,en een jonge Baron van Boetzelaer,die zendeling wilde worden, vergezelde hen.

JW. had zijn werk (de opschriften boven de hoofdstukken in de Bijbel) af,en aan het Bestuur van het Bijbelgenootschap ingezonden, maar over het vroeger afgeleverde had hy nog niets vernomen. Het was ongunstig weer in Chateau d'Oex,veel sneeuw,zodat een ieder het beet kreeg. JW. had lust om naar de Kaapkolonie te verhuizen,Wellington of Stellenbosch,waar het klimaat goed is met veel schaduw en een opgewekt geestelijk leven met de Murray's en de Neethling's te vinden is.

Cécile,die ik in geen tien jaar had gezien,en die 47 geworden was, vond ik weinig veranderd,alleen zwaar en dik geworden,maar nog vlug lopende. Zy was door een Jezuiet,die de schijn aannam van zich te willen bekeren,maar wien het te doen was om de Inrichting te inspecteren, voor frs.600- opgelicht. Haar buurman te Trebbiolo was een allervijandigste Graaf,maar Dr.Comandi hoopte vurige kolen op diens hoofd. Het
5445 was mooi om te zien,zeide Cécile,hoe dankbaar en gelukkig en blij de Roomsen zijn als zy tot het geloof komen. Enkelen weigerden te geloven dat de Bambino dezelfde is als Hy,die gekruisigd werd en vonden het moeilijk om de Madonna niet meer te mogen aanbidden. De armoede was hartverscheurend.

De meid der Challandes heette Fortunata en was weduwe met één kind,maar weer ge-engageerd. Cornelia lachte zich slap als zy haar iets moest beduiden. Madame Challande was uit St.Gallen en sprak alleen Duits, haar dochter sprak altyd Frans,maar weigerde Italiaans te spreken,ofschoon Dora het haar vroeg ten einde zich daarin te oefenen. Het was heel dom van ons dat wy niet terstond een Ital.meester genomen hebben, want nu stonden wy in de winkels met een mond vol tanden.

Maandag 2 April ontbeten wy eerst te 9 uur,want de Mijntjes waren altyd in de late. Even later haalde Cécile my af en reden wy per tram langs de Arno naar de Uffizi,waar de mooie standbeelden zijn,waarna wy de stad in en twee papenkerken binnenliepen,maar die maken my misselijk.
5446 In de Dom schreeuwde en gesticuleerde een predicatore. Wy kochten thee, biscuits en muziek. 's Middags te 3 uur dronk ik by haar thee en speelde zy op haar harmonium en zong zy een Italiaans lied. Het gebouw vóór aan de straat was te koop voor 25 mille lires en de Jezuieten wilden het kopen,maar de advocaat waarschuwde Dr.Comandi,die echter geen geld had. Daags voordat de termijn verstreken was,bracht een dame,die niet gewoon was aan Comandi iets te geven,de vereiste som.

Dora had wat met Cornelia gelopen,maar verveelde zich. Om sightseeing gaf zy niet en zy wilde mensen zien,vooral heren,zodat zy het pleintje van Monte Carlo miste. Hoe is het mogelijk !

Dr.Comandi had een hoogst bigotte vader gehad,die bisschoppen en papen te logeren vroeg. Deze dronken dan veel wijn en sloegen vuile taal uit. Te Pisa studerende trouwde Dr.C.met de dochter van Prof.Mayer, die protestant was,maar na 11 maanden stierf. Stervende zeide zy:" Le sang de Christ m'a ouvert les portes du ciel." Dit maakte op hem grote indruk,en de Bijbel lezende begreep hy dat hy niet langer Rooms kon blijven en deelde hy dit zijn vader mee,die hem vervloekte en half gek werd van woede. Hy werd uit het ouderlijk huis verbannen (zijn moeder was gestorven toen hy 11 jaar was) sans le sou,en hy ging theologie studeren,ofschoon hy voor de diplomatie was opgeleid.

Op 3 April reden de Comandi's met Dora en my naar de Bambini (Vo-
5447 delingenhuis) en moesten wy weer twee papenkerken zien met gedrochtelijke beelden van Christus en van Maria,die nota bene een menigte ringen aan de vingers hadden. Wy huurden een pianino,zagen schilderijen,die bezopen papen voorstelden,en het huis,waar Leo X had gewoond en de Kerk van Marcus. Dr.Comandi legde ons alles uit en had een voorliefde voor de kerken,want in dit opzicht was hy nog Rooms gebleven.

De volgende dag schreef Cécile o.a.dat zy zo gewenst had Lore terug te zien. "Votre présence a réveillé en moi un vrai Heimweh après ce coeur si vrai,si simple,si fidèle! Oh que le Seigneur vous console chaque jour!".

Een man kwam eens een Bijbel kopen en gaf als motief op,dat hy altyd door zijn dienstboden bedrogen was,totdat een oud man by hem in
5448 dienst kwam,die altyd ijverig en eerbiedig was,nooit twist zocht,maar ~~Zondags in~~ Zondags in een groot boek las. Eindelijk overviel hy hem terwijl hy las en zond hem weg,maar het had zulk een indruk by hem achtergelaten dat hy nu zelf een Bijbel kocht.

Donderdag 5 April woonden wy 's middags een meeting bij. In de grote zaal van het Asile zaten ± 260 arme lieden,ouden en jongen,mannen en vrouwen,aan wie bons voor vlees en brood werden uitgereikt. Daarna liet Cécile zingen en verklaarde zy Joh.4,waarna opnieuw gezongen en gebeden werd. Twee heilsoldaten kwamen spionneren en de Jezuieten schreven ieder op,die de samenkomsten bezocht,terwijl zy rondom de Inrichting kerkjes bouwden,waarvan de klokken 's ochtends luidden om Dr.Comandi in diens studiën te hinderen.

Wy beklommen het platte dak om het uitzicht,en bekeken de usine, waar hout gesneden werd waarvan deuren werden gemaakt. Het was een interessante middag,waarvan Dora en Cornelia ook genoten. Cécile gaf my een in Parijs vervaardigde photo van Lore,welke ik niet bezat. Die dag, de twee vorige en de volgende dag regende het by stromen en eens zelfs hagelde het.

Fanny Challande wees ons haar studio,waar zy landschappen schilderde,ook op porcelein,o.a.op ouderwetse kopjes,zoals Grootmama Professor ze had. Eens is zy bekroond.

5449 Cécile las ons de brieven voor van een meisje dat het Leger des heils verlaten had en haar toevlucht tot de Comandi's had genomen. Deze hadden haar naar Trebbiolo gezonden,maar Majoor Gordon had haar met een list van daar weggehaald,onder voorgeven dat haar moeder ziek was en in het Leger teruggebracht,waar zy nog was,maar geen vrede had. De moeder was wanhopig. De Brigadier Clibborn had daarop Cécile bezocht en voor leugenares,schijnheilige en Jezuiet uitgescholden en zó geraasd dat Pauline,de meid,elk ogenblik had willen binnenkomen om Cécile te helpen,en niet begreep hoe een Christen zó kon schelden.

Ik kreeg een brief van Frank. Het zwarte paard was verkocht voor ƒ 360,-,een mooie prijs als gevolg van de oorlog. Willem Hartsen had zich Zaterdag 31 Maart te paard in het Vondelpark een kogel door het hart willen jagen,maar te laag geschoten,was van zijn paard gevallen, door voorbijgangers opgenomen en door de politie naar het Wilhelmina Gasthuis vervoerd,waar hy nu beter werd. Het motief tot die goddeloze daad was dat hy alles opgemaakt en ook zijn kantoor in schulden gestoken had. Frank schreef erbij,dat hy dit laatste alleen van horen zeggen wist,

5450 maar het was helaas al te waar. Hy had gespeculeerd om nog rijker te worden dan hy als was,en de laatste drie jaren had hy van het geld van anderen mooi weer gespeeld. Christiaan schreef my dat hy zijn eigen fortuin,dat zijner vrouw en een gedeelte van Henriette's geld er doorgelapt en effecten van anderen,die op het kantoor gedeponeerd waren, verduisterd had. Dit laatste had hem met de Officier van Justitie in aanraking kunnen brengen,indien zijn schoonvader en zijn beide Ooms van Nellesteyn en Piet Hartsen dat grote gat niet gestopt hadden. Eerst twee dagen tevoren had zijn associé Jacob Bierens de Haan de malversatiën op het kantoor ontdekt.Uit de trommels waren effecten verdwenen en daarvoor waardeloze papieren in de plaats gelegd. Bierens de Haan was daarop naar de oude Heer s'Jacob gelopen en toen had Vrijdag 30 Maart te diens huize een vergadering plaats gehad met Willem,Nellesteyn en Piet Hartsen.

Aldaar werd overeengekomen dat geldelijke hulp zou verleend worden, mits Willem er in toestemde om dadelijk uit de firma te gaan. Dit had hy aangenomen en de nacht daarop had hy,volgens hetgeen Marie aan Christiaan zeide,even rustig geslapen alsof er niets gebeurd ware. De volgende ochtend had zy hem geraden wat paard te rijden en toen had hy de poging tot zelfmoord gedaan,doch slechts een nier getroffen.

Christiaan vervolgde:" Wat hem daartoe bewogen heeft,nadat hy in "zijn misdadige zaken geholpen was,kan ik niet gissen. Misschien heeft

5451 " hy er tegen op gezien om zonder geld en luxe te leven,en misschien " heeft hy niet de gehele waarheid verteld. Er is een frappante analo- " gie tussen zijn val en die van zijn oudoom Joan Hodshon. Dezelfde " trots,dezelfde cynische insolentie,een stal vol paarden,een maitresse " en het opmaken van geld van anderen. Verbeeld je dat ze drie weken " in een hotel te Haarlem en daarna te Amsterdam in het Hotel de l'Europe " gelogeerd hebben,omdat Woestduin voor hun rekening belangrijke repa- " ratiën onderging,nieuwe behangsels,moderne closets,electrische ver- " lichting,enz. Wat heeft hem bezield om,op de fles zijnde,zulke uit- " gaven te doen? Wat er met hem en Marie gebeuren moet is my een raadsel.

" Zy heeft nog een beetje geld op het Grootboek op haar naam staan,
" maar na de opoffering,welke haar vader doet,zal haar erfdeel wel ge-
" ëntameerd zijn. 't Is werkelijk jammer dat hy mis geschoten heeft;
" de oplossing zou dan eenvoudiger zijn. Gisteren avond stond in het
" Handelsblad een advertentie van de notaris Pollones,dat Willem uit
" de firma getreden en de Haan met de liquidatie belast is,met het recht
" om de zaken onder dezelfde naam,Gebrs.Hartsen,te continueren. Intus-
" sen wordt Willem beter en zal hy,volgens de dokter,binnen 3 weken,ge-
" nezen zijn. Op de Beurs wordt al niet meer over het geval gesproken.
" Hy is een homme fini."

5452 Max schreef:" Het zal u genoegen doen eens weer degelijker en
" interessanter conversatie te hebben dan met de Monte Carlo mensen,
" n'en déplaise aan al Dora's vrienden. Ik had een aardig tijdje te
" Velp en te Nymegen. Vrijdagavond 23 Maart hield ik mijn lezing over
" Spanje in het wijklokaal van C.Beets te Arnhem,maar 't was enigszins
" een failure,omdat Beets de zaak niet goed had aangekondigd,en o.a. de
" woorden "met lichtbeelden" niet op het kerkbriefje had doen plaatsen,
" dewijl dit niet mocht! Te Arnhem schijnt zo iets zondig te zijn! Zon-
" dagochtend reed ik met René Nepveu naar Nymegen en preekte ik in de
" grote stampvolle zaal der Harmonie over de woorden van Kajafas: 't Is
" u nut dat één mens sterve voor het volk. Ik dejeuneerde by Ds.van Hoo-
" genhuyze en maakte 's middags een lange visite by Freule Suzette Mackay,
" die geheel wit van haar geworden is. Haar zuster was naar het kerkhof
" natuurlijk over de blauwe steen gereden !"

" Macaré is Adv.Gen.by de Hooge Raad geworden. Hy vindt het vrees-
" lijk jammer voor Haarlem dat hy ons gaat verlaten,en men vindt het ook
" of zegt dat men het vindt,ce qui revient au même. Hy was altyd zeer
" eerzuchtig en zal zich nog wel verder opduwen als hy kan. De Minister
" heeft de voordracht zó lang uitgesteld,dat hy nog kon stemmen over
" die ongelukkige leerplichtwet.

5453 " Te Brussel schoot een jong man uit haat tegen de Engelsen op
" de Prins van Wales,en deze zou niet gesticht zijn als hy de opmer-
" kingen van het volk by het lezen der bulletins hoorde:" Hoe jammer
" dat hy niet geraakt is!". Mevrouw Besier,die enige tijd in Brussel
" gelogeerd heeft,vertelde hoe fel de Belgen tegen de Engelsen zijn.
" Welk een geluk dat Tante Hartsen de afschuwelijke geschiedenis van
" Willem niet beleefd heeft."

Vrijdag 6 April kwam een neef der Challandes,Kolonel Challande van Chaux de Fonds logeren. Hy was fabriquant de coquilles (horlogekasten) en een zesvoeter. Dora en Cornelia gingen met Fanny Challande uit,shop-ping en kochten corsetten,solution Leras en spelden di securita,maar japonnen en schoenen vonden zy niet,en de kleine Mijntje was van weinig hulp.Ik trok te 3½ naar de Via Aretina,waar Cécile my door Pauline boter-hammen met ham en kaas en thee liet geven en my vertelde dat zy met Nieuwjaar 1899 frs.20.000- nodig had om rekeningen te betalen en God smeekte om uitkomst,waarop zy 's avonds een cheque kreeg van frs.200- en een tweede van 20.000 b's. Zy huppelde van blijdschap,maar bemerkte later dat de b blessings betekende (ein schlechter Witz.) Drie maanden later kreeg zy de som van een andere dame. Er rustte geen centime schuld op de Inrichting en de gebouwen waren onbezwaard.

5454 Daar het in mijn kamer steenkoud was,ging Cécile aan Mad.Challande zeggen dat zy zorgen moest dat er gestookt kon worden. Voorts gaf zy het adres op der Duitse Kerk.

JW. schreef dat hy 9 April naar Oberweiler dacht te gaan om aldaar Dr.Walthers bericht af te wachten wanneer hy te Nordrach kon komen.

5455 De fumiste kwam de volgende ochtend,gevolgd door Cécile,en herstelde de pijp van mijn kachel,die nota bene toegemetseld was. Daarna gingen Dora en Cornelia met haar boodschappen doen en teruggekomen zeiden zy dat het een genot was geweest haar tot hulp te hebben,terwijl de kleine Mijntje zich niet wist te redden. Later reed ik met Dora en Cornelia naar de Dom,waar een dronken gids ons rondleidde en ik een stijve nek kreeg door de tocht. Het was een misselijke boel,maar de deuren zijn prachtig.

Te 6½ dineerden wy by de Comandi's met Fraülein Anna von Hesse,
5456 Cécile's rechterhand,die de correspondentie voerde. Wy hadden een waar festijn,soep,vol au vent met artisjokken,die als andijvie smaakten,kip, beignets met room,taart,appelen,sinaasappelen,rode wijn en Ital.champagne.

Na het diner zongen een 40-tal jongelieden ons in de open lucht, terwijl wy voor de ramen stonden, liederen toe onder leiding van de muziekmeester Gasperini, die daarna binnen kwam. Dr.Comandi was een zeer zwakke man, alles vermoeide hem, zelf te spreken en te horen spreken, hy had een faussette in de stem en soms was die zó gevoileerd dat ik hem niet verstond. Ik gaf by het heengaan natuurlijk een goede fooi aan Pauline en daarop kreeg ik de volgende ochtend te 9½ het volgende briefje van Cécile:" Nous sommes très mécontents que vous ayez tellement gâté notre Pauline. En Italie on ne paye pas les diners. Voici l'adresse du Consul Hollandais. Le consul Suisse, chez qui vous irez pour vous faire donner une introduction pour le consul hollandais pourra vous donner aussi une carte pour Mr.Kuster. Le petit Dominé vous dira le reste."

Ik reed met deze (Beppino Malapella) eerst naar de Zwitserse consul, by wie wy een uur moesten wachten. Hy schreef een introductiebriefje aan zijn collega E.Zenuti, die dicht by de Piazza di Zuavi woonde, en wy reden dus per tram daar heen. Wy wachtten er tot 12 uur en toen hy
5457 op de attestatie de vita mijn naam las, vroeg hy my of ik een zoon was van de Auteur. Op mijn bevestigend antwoord leende hy my een door hem geschreven boek over Holland, getiteld "La vita Olandesi". Hy had namelijk een Rotterdamse beauté, Juffr.Muller, getrouwd en heel Nederland doorkruist. Voor het tekenen der attestatie betaalde ik hem met een Holl.gulden.

's Middags reed ik met Dora en Cornelia eerst naar de Uffizi en van daar naar de brug, die volgebouwd is met horloge-en bijouteriewinkeltjes. In de Uffizi is het vol stalletjes, waar boeken en photografiën te koop zijn.

Te 5 uur kwam Cécile praten en vertelde zy o.a. dat zij jaren lang een meid gehad had, die krachtig evangeliseerde, maar altyd even slordig bleef, zodat Cécile begreep dat er iets aan haperde. Eindelijk bleek dat zy de hoer speelde en vier onechte kinderen had ter wereld gebracht sedert zy by de Comandi's in dienst was, en dit zó handig had weten te verbergen, dat zy nooit iets vermoed of bemerkt hadden.

De Challandes begrepen niets van onze aversie van de Roomse priesters, en zeiden dat men in Zwitserland vriendschappelijk met hen omging.

Op 11 April bezocht ik met Dora en Cornelia de Kerk der Annunziata, waar een paap stond te blêren als een hongerig kalf. 's Middags dronk
5458 ik thee by Cécile, die my o.a. vertelde van de supérieure van een klooster in de buurt, aan wie Cécile door de visboer een Bijbel wist in handen te spelen en die tot bekering kwam, maar daarna verdween en vermoedelijk vermoord werd; voorts van een beeldschone dame te Fiesole, aan wie zy het Evangelie verkondigde omdat de Heer het haar beval, terwijl zy er tegen opzag, maar telkens hoofdpijn kreeg als zy weigerde te gaan. Die dame las het N.T. en werd gelukkig totdat zy te weten kwam dat Cécile protestant was. Cécile zeide dat de Heer zelf ook protesteerde, namelijk tegen de zonde. Later gingen de ogen dier dame open, maar opeens werd zy weer bitter bedroefd en erkende zy niet getrouwd te zijn omdat de man met wie zy leefde, weigerde haar te huwen.

Het was jammer dat Dora nooit meeging om naar Cécile's interessante verhalen te luisteren en als Cécile by ons kwam, liep Dora weg. Hoe anders dacht ik, zou Lore daarvan genoten hebben.

Op 12 April reden wy naar de Dom, waar de komedie der voetwassing zou vertoond worden. Er liepen evenveel mensen in en uit de kerk. Wy kwamen naast twee dames te staan en toen ik zeide:" Wat een misselijke rommel!" antwoordden zy:" Daar hebt U gelijk in," en bleken zy Hollandse te zijn. Wy zagen toen de 12 armen gekleed in witte hemden en met slaapmutsen op het hoofd door een paap naar een preekstoel drijven. Vervol-
5459 gens kwam een kudde papen het heilige binnen, en eindelijk het hoofd der papen met veel gevolg en twee livreibedienden. Een paap begon te preken, maar toen hadden wy er genoeg van.

5460 Goede Vrijdag, 13 April, gingen wy naar de Duitse Kerk, waar Cécile ook kwam met Frl.von Hesse en Fr.Kreutz, die voor de linnenkast zorgt. Een koor van dames en drie heren zong prachtig. Ds.Lessing hield een korte toespraak en bediende daarna het avondmaal, hierin bestaande dat de predikant ons ieder een ouwel in de mond stopte en ons drinken liet terwijl hy de beker bleef vasthouden. Ik vond dit een onaangename manier.

Te 3 uur haalde Cécile ons af en reden wy tot de Uffizi,waar een andere tram ons opnam en naar de berg aan de overzijde der rivier (le Colli) bracht,waarop de Kerk di San Miniato gebouwd is en een afgietsel staat van het beeld van David door Michel Angelo vervaardigd. Die kerk is uit de goede oude tijd toen Maria nog niet werd aangebeden en Christus nog de voorrang had. Het marmer is prachtig en doorschijnend en het vergezicht vanaf het kerkhof meer dan mooi.

Caroline schreef my uit Chateau d'Oex,terwijl JW. te Oberweiler wachtte op het verlof om te Nordrach te komen,dat de drie kinderen allen ziek waren; Hansje had haar verjaardag gevierd met een vriendinnetje en had het bed mogen verlaten, David had over de 38 koorts en klaagde over oor-en buikpijn,terwijl hy altyd hoestte en Henk was heel zwak. Zijn hoesten,dat soms vier uur achtereen duurde,was gelukkig
5461 veel verminderd,maar Dr.de Serenville uit Lausanne vond hem zeer lymphatisch,wat licht in tering kon overgaan,weshalve hy veel rust,levertraan,goed voedsel en lucht voorschreef en schoolgaan verbood,waarvan trouwens geen kwestie was,omdat hy alle dagen een weinig koorts had. Caroline had er ernstig over gedacht om gedurende JW's afwezigheid het huis te verhuren en met de Juffrouw en de drie kinderen naar het Sanatorium te Montana boven Sierre te gaan,maar het maar 1½ dag reizen en nog verder van JW. af,zodat zy er tegen op zag en niet wist wat zy doen moest. JW. was van plan nog eens een brochure over Zuid-Afrika te schrijven,want de Zwitsers waren verblind en kozen de partij der Engelsen uit louter egoïsme,omdat deze veel geld in Zwitserland verteerden. Ook Cécile en haar man dachten er zo over.

Zaterdag 14 April haalde Beppino ons af om lo Scoppio del Carro in de Dom by te wonen. De oorsprong dezer komedie was de volgende. Tijdens de kruistochten beklom een Florentijns jongeling de muren van Jeruzalem en plantte er een vlag op,waarna Godfried van Bouillon hem met de corona murale bekranste. Pazzino dei Pazzi (van de gekken),zo heette de jonge man,was verontwaardigd dat het Graf onzes Heren in de handen van de Turken was en zwoer,dat hy het naar Florence zou vervoeren.
5462 Dit was gemakkelijker gezegd dan gedaan,en toen hy er met zijn krijgsmakkers over sprak,rieden zy hem van het plan af te zien. Om toch iets te doen,sloeg hy van een der hoeken van het graf een stuk steen af en dit bracht hy te Firenze. De papen besloten er munt uit te slaan en lieten een grote kar maken met dit opschrift:" Deze kar zal jaarlijks op de heilige Zaterdag door vier runderen met olijftakken om de hoornen naar de Piazza Santa Maria getrokken worden om by de mis met de duif tegenwoordig te zijn,en gezegde duif zal het vuurwerk aansteken ter ere van de godsdienst en van Pazzino dei Pazzi."

De boeren uit de omtrek en de opgezetenen kwamen in grote getale om die vertoning te zien en beschouwden het als een gunstig teken voor de oogst wanneer de duif haar plicht volbracht.

Wy reden per omnibus naar de Dom,waar wy stoelen huurden om op te staan. Te 11½ kwam de stoet papen binnen met de Bisschop in het midden en twee livreiknechts voorop. Daarna werd by het altaar geblêrd en te klokslag 12 gleed een vuurpijl,die de vorm van een brandende duif had,van het altaar langs een lijn ons voorby en de deur uit naar de kar,waarop allerlei vuurwerk lag,dat in de brand vloog. Een tweede vuurpijl,die meer had van een stekelvarken dan van een duif,vloog terug
5463 en toen riepen de toeschouwers:" Va bene!" in het vaste geloof dat nu de oogst goed zou zijn. " En wat gaan de papen nu doen?" vroeg ik aan het domineetje. " Die gaan nu smullen" gaf hy ten antwoord. Met zulke heidense vertoningen houden de priesters het Roomse volk dom.

Zondag 15 April lunchten wy te 1 uur by de Comandi's met Fr. von Hesse en Fr.Kreuth,maar er was weer te veel evenals de vorige keer toen wy er dineerden: soep,kip,ossevlees (voor my kalfsvlees) doperwten, bloemkool,room met koek,taart,gekookte eieren en kleine eieren van banket in een dito nest,rode wijn,marsala en sinaasappelen.Cécile zeide my dat zy het eten nooit bestelde maar eenvoudig aan de kok het aantal gasten opgaf,dat zy wachtte.

Na de lunch beklommen wy het dak,vanwaar Dr.Comandi ons de omliggende punten aanwees,de plek,waar Theodorik,de Koning der Gothen,de Romeinen versloeg,het huis waar Galilei gewoond had enz. Na de thee kropen wy dronken huiswaarts en sliep ik mijn roes van 3-4½ uit.

5464 De volgende dag bewonderden wy de Etruskische oudheden in de Galeria Arezza, Via Colonna, welke een vriendelijke bewaarder ons uitlegde. 's Middags bezochten wy het Palazzo Vecchio, thans Raadhuis, met prachtige beschilderde plafonds en wanden, een enorm grote zaal en vooral portretten en beelden der Medici, schilderstukken van veldslagen enz. De gids stonk naar drank en pakte gedurig Cornelia beet, terwijl hy Dora op zij duwde. Tenslotte wilde hy met Cornelia naar boven, naar de toren en zeide hy, op my wijzende:" Il Signore l'a permesso," en dan fluisterde hy haar in het Frans toe:" Et alors Mademoiselle!" als wilde hy zeggen:" Dáár pak ik je eerst goed beet."

's Avonds woonden wy een soirée by, welke de Mijntjes gaven. De overige gasten waren de Heer en Mevrouw Micheli, de Gasparini's met een voorzoon, die met Fanny Challande een duo speelde op de guitaar en de mandoline, en nog drie dames. Wy dronken celebule (?), wat my, sinds Lardner die bereidde, niet gebeurd was en trokken eerst te 12 uur naar bed.

In plaats van Macaré werd A.A.Pélerin, Officier te Almelo te Haarlem tot Off. van Justitie benoemd.

5465 De volgende dag reden wy naar de Chiesa della Santa Croce, waar de prachtige marmeren graftombes ontsierd worden door de vieze veelkleurige papieren bloemen. Een witte paap prevelde met de rug naar de met open ogen knielende gemeente. Het begon te regenen, te stormen en te onweren, zodat mijn bruine parasol barstte.

Te 3½ liep ik naar Cécile, die my vertelde dat Madame Gasperini een geboren Gräfin von Schmettau is en door een jong man bedwelmd en onteerd was, waarna zy te Florence van een jongen bevallen was, die Gasperini by zijn huwelijk met haar gewettigd had. Die zoon hadden wy de vorige avond by de Mijntjes gezien. Ook vertelde Cécile van een beeldschone, zeer gedoueerde Duitse dame van 40 jaar, die haar in het Asile hielp, en van een 15-jarige weesjongen, een horreur, leugenaar, dief en bedrieger, verliefd werd, met hem correspondeerde, uit rijden ging en een lok haar gaf, zodat Comandi beiden moest wegzenden.

Woensdag 18 April bezochten wy het Museo Nazionale, maar wat wy dáár zagen waag ik niet te beschrijven: wapenrustingen, ingelegde harnassen en schilden, geweren waarvan de kolven met ivoor waren ingelegd, beeldige kasten, kandelabres, lustres, ivoren voorwerpen, het een nog fijner dan het andere, gobelins, camées, beelden, munten en schoorstenen.

5466 Het eten dat de Mijntjes ons voorzetten, was soms vreemd. Zo kregen wy nu en dan een ongare korst met gehakt vlees en krenten, maar frs.5,- pension was ook te weinig.

Dora en Cornelia trokken met een aardig, lief, vlug, verlegen naaistertje, door Cécile aanbevolen, de stad in, waar zy stof voor japonnen en blouses uitkoos en wist af te dingen. Later bleek zy toch geen kunstenares te zijn, want de blouses zaten volgens Cornelia erg bolderig. Ik wachtte totdat de straat besproeid was, reed toen per tram tot de Piazza dei Giudici, liep van daar langs de Arno tot de Via Tornabuoni en vond er de bankier Kuster, by wie ik 2000 Lires opnam. 's Middags bracht ik Dora en Cornelia naar dezelfde straat om de winkels te bewonderen en de beeldjes in die van de Gebr. Lepini.

Beppino bracht my mijn nieuw overtrokken parasol terug met de kwitantie luidende:" Illustrissimo Signore. Dare per una ricopertura
5467 di gloria seta bigia di prima qualita L.6.-" en die parasol gebruik ik thans Aug. 1905 nog met groot succes (en evenzeer in 1911).

Vrijdag 20 April vertrokken de Comandi's naar Trebbiolo, na my voor de volgende Maandag geïnviteerd te hebben, weer en wind dienende. Tevens zond Cécile my een permis voor de Kon. tuinen en het paleis.

Fanny schreef dat Willem en Marie Hartsen naar Zuid-Amerika wilden gaan, dat Max Willem bezocht had, dat de Koningin later een bal zou geven, hetwelk Fanny hoopte by te wonen om twee dagen naar Zürich te vertrekken, terwijl de Koninginnen in het eind van Mei het huwelijk van Prinses Elizabeth te Arolsen dachten by te wonen. Op de bruiloft van Jet Six was Piet eerst binnengekomen en naar zijn stoel geschuifeld toen Meerburg al zijn speech afstak en had Jettie d'Ablaing (tante der Bruid) geweigerd te komen tenzij ze niet met een lid der familie Meerburg maar met haar broer in één rytuig zat !

5468 Terwijl Dora een bad nam in de Via della M...., liep ik de tuin der Piazza d'Azeglio in, waar alles groen was en de glicinia's reeds in volle bloei waren. Ik bewonderde opnieuw de prachtige deuren der omliggende huizen, een der byzonderheden van Florence, en de van boven gesloten loggia op de 3de verdieping van een dier huizen in zuiver

Etruskische stijl.

Cécile schreef my Zaterdag uit Trebbiolo:" Heureusement que vous " n'êtes pas monté avec nous hier! A peine entrés en voiture à Fiesole " je regrettais d'être montée sans ma fourrure tant il faisait froid. " Et ici le vent ne se fatigue pas à souffler,impossible de s'asseoir " dehors. Je vois donc à mon grand chagrin que vous engager à venir " Lundi serait une vraie imprudence. Il faut encore remettre. Je re- " descendrai plus vite et puis nous monterons ensemble. Je vous engage " donc à profiter du permis et d'aller Mardi à Pitti voir ou les écuries " et voitures "di gala",ou les salles d'argenterie etc. Quel dommage " que ce printemps manque en Italie. Je vous quitte pour servir une " tasse de café à quatre messieurs russes (étudiants en théologie) qui " ont diné avec nous. Ils sont venus à pied jusqu'ici...."

De Challandes en haar neef kwamen eerst te 12¼ uit het Theater, waar o.a.een altaar met brandende waskaarsen en een prie-Dieu ten tonele verschenen,zodat zelfs de neef zich geërgerd had.

5469 Caroline schreef dat Davidje hard ziek geworden was met ontsteking der ingewanden en 40 koorts,aldoor hoofd,oor en buikpijn. Enige vrienden kwamen toen stil bijeen en baden voor zijn herstel en hun gebed werd verhoord,want de pijnen en de koorts weken,en nu speelde hy weer en kwam beneden.

Max schreef dat wy vooral niet verzuimen moesten het Museo Nazionale (Bargello) te zien,de Uffizi,de Pitti,waar men van de Uffizi over de bovenétage der Ponte Vecchio komen kan,voorts de Sagrestia Nuova en de Capella dei Principi (Medici),dicht by de Kerk San Lorenzo met de beroemde beelden van Michel Angelo. Die kapel,gebouwd door de Medici, heeft 22 millioen Lire gekost. Zeer interessant,schreef Max,zijn ook het Klooster San Marco en de kerken Santa Croce en S.Maria Novella en de Giardini Boboli.

Fanny,Constance,Em,Louis en Carel (Maurits had een tennisclubtocht per fiets naar Lisse) waren te Bantam geweest,waar beneden nieuw behangen was behalve in het boudoir,boven overal behalve in de blauwe kamer,en mijn slaapkamer in een badkamer herschapen was en nu veel groter leek. De familie Moes zou nu spoedig komen; hy had een coupé

5470 en een victoria gekocht. In Holland begon alles te ontluiken en waren de hyacinthen in volle bloei. Paasmaandag preekte Max te Bennebroek en wandelde hy met Louis terug naar Haarlem,en Dinsdagavond las hy over Spanje in het Gebouw v.d.Werk.Stand te Amsterdam met 100 lichtbeelden met kalklicht op een doek van 16 M². Na aftrek der onkosten bleef er nog *f* 100,- voor de kas van Spanje over. Diezelfde dag had hy Willem Hartsen bezocht,die op en byna beter was en met wie hy nu geruime tijd ernstig kon praten. Begin Mei zouden zy waarschijnlijk naar Argentinië gaan.

Frank schreef dat hy bezig was de genealogie af te werken. Eric had twee tanden,Sylvia was een en al kwik en Wilfried had het druk met zijn tuintje.

Ik bekeek de schilderijen in de Uffizi,maar die vielen my tegen en ik voel niets voor Italiaanse kunst,meest Madonna's,heiligen en pausen figuren. Een volgende dag bezochten wy de Academia delle belle Arti. Beneden oude kunst,enkel schilderijen van de maagd en van papen,

5471 afschuwelijk,het reusachtige beeld van David,door Michel Angelo in 1501 begonnen en in 1503 voltooid. Boven moderne kunst,veldslagen van Magenta,Solferino,dood van Catilina,slag by Legnano in 1176,waar de Lombarden Barbarossa versloegen,de stervende Raphaël,Joh.de Doper Herodes bestraffende,een martelaar,die de hongerdood sterft,sneeuw,storm,overstroming. Een oude gardien wees ons het laatste oordeel,en had er schik in ons te vertellen dat Koningen,kardinalen en pausen,tutti nell' inferno geworpen werden.

Cécile schreef uit Trebbiolo,dat het nog te winderig en te koud was om buiten te zitten en zy Donderdag 26 April dacht te Florence te komen. " Ne faites pas des plans pour partir trop vite."

Dinsdag 24 April kwam het domineetje ons te 11 uur met een open victoria afhalen en reden wy naar het Palazzo Pitti of Reale,in 1440 door Luca Pitti gebouwd en in 1549 aan Cosimo I verkocht. Een reusachtig portier in een rood gewaad wachtte ons op. Ik toonde de permesso en een gardien wees ons de schatkamer vol gobelins(de kunstenaars,door de Vandalen verjaagd,vinden in Toscane een toevlucht) vitrines vol borden en schotels,ivoren voorwerpen,bronzen crucifix enz.

Daarna geleidde ons een lakei door de tien apartementen met prachtige
54f2 tafels van pierre dure,marmeren en ingelegde vloeren,lustres,stoelen met zijden zittingen,spiegels,marmeren deurposten,eetzaal voor 80 gasten, balzaal,audientiezaal,slaapkamer der Koningin,kapel,zitkamer en snoeperig boudoir met pendule en vogelkooitje. Vervolgens doorwandelden wy de tuin van Boboli (Anno 1550) vol hoge heggen en berceaux,waarna wy onze broodjes opaten en in de stallen de paarden,oude tuigen,zwepen en leidsels en gouden koetsen bewonderden.

Woensdag 25 April schreef Cécile my een Holl.briefkaart uit Trebbiolo:" Zooals ik het Uw schreef hoop ik morgen avond naar Florence
" terug te keeren - als het niet te laat word na de Verzameling van
" de veelen armen,die elken maand op Trebbiolo komen. Wat was deeze
" week lang zonder iets van Uw te hooren! Ik hoop zoo dat Dora beter
" is (deze was oververmoeid) en dat Uw nog niet aan het weggaan denkt!
" Heden zoudt Uw geen lief weder gehad hebben; de zon heeft geen kracht
" en de wind is nog koud. Vrijdag moet Uw de thee en de boteram by my
" komen neemen. Mijn man heeft het nog te druk hier en moet tot Zaterdag
" blijven. Wat zal Uw over mijn horribel Hollandsch lachen! Ik hoop zoo
" dat de tijdingen van JW. goed zijn en dat Uw overheerlijk geslapen
" hebt/ " Op het adres stond All' Illustrissimo M.J.v.Lennep.

54f3 Daar de kleine Mijntje ons gezegd had dat er in de Via dei Serragli een Bazar gehouden werd ten bate van de Evang.scholen in Piedmont,reden wy er te 3 uur heen en kochten wy er een schutje en een waaiertje,beide door haar beschilderd,en dronken er thee mit Kuchen. Er waren meer vodden dan lieve/ voorwerpen. Het vorige jaar had de Bazar 3000 lires opgebracht. Cornelia had voor het eerst haar nieuwe hoed op en het was jammer dat Chandon die niet zag.

André Küpfer meldde my het overlijden zijner moeder,de weduwe C.L.Küpfer geb.Coblijn,aet.73, en ik schreef 6 grote bladz.aan Christiaan en Louise. Zy was een lieve gelovige vrouw,die Zondag zelden in het Lokaal ontbrak en het met my betreurde dat Christiaan nooit naar de kerk ging.

Caroline schreef dat JW. sinds 21 April te Nordrach was en een kamer had met 3 ramen,dat de weg van het Station zonnig was en het Sanatorium in het bos lag. Davidje bleef gezond.

54f4 Beppino bracht my een brief van Cécile uit Trebbiolo van 26 April, waarin zy o.a.schreef:" ...Toutes ces nuits j'ai été en rêve avec vous
" et notre chère maman,que je revois comme en ses plus beaux jours.
" Oh! comme elle aimait quand elle aimait! Je sens plus vivement que
" jamais le Heimweh,qui doit si souvent envahir votre coeur dépouillé.
" 't Is waar Uw heeft ontzettend veel aan haar verloren! Je me rappel-
" lais cette nuit tant de choses si extrêmement tendres qu'elle me
" disait en me parlant de vous et entre autres ceci: "Ik heb vreeselijk
" lang moeten wachten en veel moeten lijden voordat ik hem mogt trouwen,
" maar toen heb ik ook "den Beste" gekregen; hy is zulk een lievert en
" Uw mag gerust veel van hem houden,want hy verdient het." Et tant
54f5 " d'autres choses qui me reviennent toutes l'une après l'autre...."

Na de lunch bezochten wy de expositie van moderne schilderijen, beter gezegd croûtes,want zy waren geen franc entrée waard: geel haar, rose koeien en lelijke gezichten.

Zaterdag 28 April vergezelde Cécile my naar de kerk van Lorenzo uit de vierde eeuw,en bezichtigden wy de Kapel der Medici,voor ettelijke millioenen gebouwd om het Heilige Graf te ontvangen,waartoe de Medici lieden naar Jeruzalem gezonden hadden om het te stelen,die echter ontdekt en gehangen werden. Daarop werden de Medici's er begraven. Vervolgens zagen wy de Laurentijnsche Bibliotheek,door Cosimo aange-
54f6 legd en door zijn zoon Jan en kleinzoon Lorenzo voltooid. Laatstgenoemde zond Lascaris naar de Archipel en de berg Athos,vanwaar deze 200 handschriften meebracht,o.a.de Annalen van Tacitus uit de 9de eeuw,Sophocles, de Pandecten,Petrarca,Caesar. In 80 lessenaars zijn de boeken met ketenen vastgebonden omdat eens een handschrift gestolen is. 't Is de glorie van Florence.

Wy vonden de lucht te Florence zoveel aangenamer dan te Monte Carlo en veel minder drukkend. Wel scheen de zon ook fel,maar het regende ook flink.

Op 30 April vergezelde Cécile my naar het klooster van Savonarola, naast de kerk van San Marco, wier tuinen of binnenplaatsen prachtige muurschilderingen bevatten van Fra Angelico. In de Bibliotheek lagen onder vitrines folianten vol geschreven muziek met goud afgezet en
5477 door de monniken kunstig en met onnavolgbaar geduld uitgevoerd. Zy hadden trouwens niets anders te doen dan te copieëren. In de kapel hing een schilderij van het heilig avondmaal, zeer onbijbels met een hondje er op dat de kruimels opzocht. Een ander schilderstuk stelde engelen voor die brood aan monniken brachten. Daarna zagen wy de donkere cellen en ook die van Savonarola. Hy preekte tegen de weelde met zóveel kracht, dat de rijke dames haar kostbare toiletten verbrandden dáár waar hy later zelf verbrand werd omdat hy het evangelie gepredikt had. In 1498 werd hy gevangen genomen.

Frank schreef my dat Willem en Marie Hartsen op 27 April naar Argentinië vertrokken waren, verder dat hun keukenmeid Anna en de linnenmeid met Mei vertrokken, wat Wilfried bitter had doen huilen en doen vragen of Anna ook eens "nieuw" geweest was. Hy hoopte aan de "nieuwe" te zullen wennen. John van Eeghen zond aan Frank uit Pretoria een serie postzegels, afgestempeld in het Hoofdlager in Natal. Louis Heldring werd in Amsterdam beroepen, een rijke dominé !

Daar Chandon ons gezegd had dat hy in het laatst van April te Florence zou komen en in de Pension Nardini logeren, drong Dora er op
5478 aan dat ik aldaar zou gaan vernemen of hy gekomen was. Ik ging er dus met Cornelia heen en vernam dat ons mannetje er wel afgestapt was, maar terstond verhuisd naar de Lung'Arno, Via Acciagoli. 's Middags wandelden wy en zaten op een bank; het groen was fris, de vogels zongen en het was een genot om weer eens grote schaduwrijke bomen te zien, die wy te Monte Carlo zo misten.

Cécile vertelde dat eens een Engels predikant met zijn zuster ongenodigd enige dagen hun intrek te Trebbiolo had genomen, terwijl zy en haar man te Florence waren, en voor rekening der Comandi's aldaar hadden verblijf gehouden, maar dat 's mans geweten hem nu scheen te manen, daar hy geschreven had dat hy een klok voor de kerk wilde cadeau geven.

Daar Lataste my schreef om kamers voor hem te bestellen le long de l'Arno, gingen Dora en Cornelia er op uit en vonden zy er in de Pension Paoli. 'S Middags reden wy naar de Via Calzaioli, waar wy by Gilli taartjes en ½ fles limonade kochten, waar wy 's avonds de Mijntjes op onthaalden.

Alleraardigst was het te zien hoe beleefd de conducteurs der trammen en omnibussen waren. De omnibussen reden uit de Porte della Croce weg, een poort, die midden op een groot zonnig plein stond en vroeger tot schavot gediend had. Een der conducteurs nam by het bin-
5479 nentreden Dora en Cornelia in zijn armen en als men hem een fooitje gaf van een paar centesimi, bedankten zy eens en kwamen zy later nog eens in de omnibus om dit te herhalen. Onze Viale was enorm breed, met brede trottoirs en met bomen aan weerszijden beplant, maar in de stad waren de straten met opzet nauw gebouwd om de zon te beletten de huizen te beschijnen, dewijl het er anders niet uit te houden zou geweest zijn.

Dora ging met Melle Chalande en Mad.Coën, de mooie vrouw van een Ital.officier, een voorlezing aanhoren over Dante, die schromelijk lang en vervelend was en waarvan zy niets begreep. Op 3 Mei woonden wy
5480 's avonds weer van 8½ tot by middernacht een soiree by de Mijntjes by met Mad.Gratia-Buffa, wier zuster met de Heer Pahud in den Haag getrouwd is, Mr.et Mad.Coën, de Gasperini's en Mad.Mari, gescheiden vrouw. Wy speelden het vragen en antwoorden spel.

Cécile zeide ons vernomen te hebben dat niemand in Zwitserland werd toegelaten zonder gevaccineerd te zijn, omdat een kudde papen, die een pelgrimstocht naar Rome hadden gemaakt, de pokken in Zwitserland gebracht hadden, maar de Duitse consul te Florence, aan wie kleine Mijntje het ging vragen, zeide dat hy er niets van gehoord had, en zijn Zwitsersche collega, aan wie hy er over telefoneerde, antwoordde dat het een canard was. Intussen was er toch zoveel van waar dat de pokken wel degelijk in Frans Zwitserland heersten en door de pelgrims waren overgebracht, zodat wy ons te Lausanne op raad van Prof.Dufour moesten laten vaccineren.

Vrijdag 4 Mei vonden wy Chandon, gelijk dit in het bijmde Verhaal te lezen is: Daar horen wy op eens het trippelen
Van d'ons zoo wel bekenden voet.
Wy luistren, 't nadert.....
Dáár is hy met zijn lieven snoet !
Hy ontdekte terstond dat Cornelia een nieuwe blouwe en rok en een nieuwe hoed had en zeide dat zy Dora voorbijstreefde en moest oppassen van niet ijdel te worden.

5481 Het Bestuur van het Evangelisatielokaal te Hilversum vroeg my opnieuw de bijdrage van *f* 25,- te mogen ontvangen evenals de vorige jaren. Ik vond dit zeer indiscreet en weigerde natuurlijk. Het grote voordeel van het land te verlaten is dat men dan schoon schip kan maken.
Cornelia had kiespijn en liet zich op raad van Cécile behandelen door een oude Amerik.dentiste Dunn, die echter te oud was voor zijn vak. Dora had altyd blauwe handen en voeten en geen eetlust. Het eten by de Mijntjes was dan ook slecht, de bloemkool niet gaar, de erwtjes met ham in plaats van met boter gekookt, en lever of hersenen in plaats van vlees.
Cécile vertelde dat zy de vorige dag in een winkel zijnde een arme zag binnenkomen, die om een aalmoes vroeg, waarop een heer, wiens equipage voor de deur stond, hem afsnauwde. Cécile zeide toen dat het niet vreemd was dat er hier gebedeld werd omdat er geen werk was en geen toevlucht voor invaliden, noch arm-noch werkhuis noch gesticht voor ouden van dagen. De rijke heer, die Cécile voor een Roomse hield, riep toen zó hard dat men het op straat kon horen:" 't Is alles de schuld van de priesters, van hun kerk en van die Ucello (grijpvogel) te Rome. Als hy over twee jaar de wereldlijke macht terugkrijgt, zal geheel Italië tegen hem opstaan en hem en de priesters doden." Toen Cécile hiermede haar instemming betuigde, vroeg hy met grote verbazing
5482 of zy van Bethanië was (een Prot.hospice).
Het trof ons dat de priesters op straat niet gegroet werden gelijk in de Protest.landen, en het was treurig de kudden kinderen te zien lopen, die voor het priesterambt werden opgeleid terwijl zy nog te jong waren om de gevolgen daarvan te overzien.
Op 7 Mei luisterden wy 's middags op de Piazza Victor Emanuele naar de militaire muziek. Daarna dronken wy op het dak der Comandi's thee. Dr.Comandi kwam ook boven maar praatte te lang, wat hem vermoeide, want de man was zó zwak dat zowel het luisteren als het spreken hem vermoeide. Hy deed dan ook eigenlijk niets, want Cécile en Fr.von Hesse voerden de correspondentie, Fr.Kreuth had het beheer over de linnenkast, de kleren, bedden, slaapkamers; een predikant onderwees de weesjongens, een comptabiele hield de boeken, de kok zorgde voor het eten en kocht de levensmiddelen en Pauline, de meid, was van alle markten thuis.
Te 6 uur kwamen Vader en Moeder Lataste met Gabrielle en Renée ons bezoeken, na 's ochtends Rome verlaten te hebben, waar aan Elise in een winkel de portemonnaie uit de handen gerukt was. Vader Lataste zag er zó poorly uit dat wy hem geen jaar leven meer gaven en het volgende jaar stierf hy dan ook. Le voyage en Italie l'avait achevé.
5483 Daar Dr.Comandi slecht sliep, bracht ik hem, terwijl hy met een pet op het hoofd zat te lunchen, Dr.Jonkers recept tegen de zenuwpijnen, maar hy weigerde het te laten klaar maken omdat hy nooit medicijnen nam. Hy beweerde iemands karakter en gezondheidstoestand uit de vorm der handen, vingertoppen, gewrichten en nagels te kunnen lezen en daar hy, na die van Dora onderzocht te hebben, meende te bespeuren dat zy aanleg tot tering had, wilde hy dat zy Dr.Coldstream raadpleegde. Dora had er niet tegen omdat zy zich zo zwak voelde en pijn in de ogen had.
Wy reden dus naar de Via Ferrucio en werden, na een kwartier wachtens by genoemde medicus, een Schot, toegelaten. Dora vertelde hem al wat haar sedert 1891 deerde, en ik deelde hem mede waaraan Lore geleden had en dat JW.poitrinaire was, en daarop decreteerde hy, na Dora geausculteerd te hebben, dat haar hart en longen gezond waren, en schreef hy pillen voor. Voorts een uur rusten na de lunch en in Zwitserland 6 weken op de Rigi of de Uetliberg de gehele dag in de lucht. Hy meende dat zy geen aanleg tot tering had en sterker worden zou en daarop zeide hy opeens:" But you are a strong girl and you must ride and take much exercise," terwijl Dora hem in den brede verteld had hoe slap zy zich voelde. "Il n'est pas un aigle, " dachten wy.

5484 De volgende dag kocht ik een Baedeker Suisse voor 10 Lires en reden wy 's middags per tram tot de Piazza dei Zuavi,vanwaar wy een eind wandelden en de emeritus predikant Sanders,die vóór JW.te Loenen stond,ontmoetten. Hy is hoog blond en niet lelijk,maar heeft dit onaangename,dat hy altyd lacht,zelfs als hy iets treurigs vertelt,gelijk thans het geval was. Hy had met zijn gezin te Rome gewoond,maar die stad verlaten omdat de Ital.marineofficier,met wie zijn dochter geëngageerd was,daags vóór de aantekening gestorven was,en een langer verblijf te Rome voor haar dus te melankoliek was. Nu zocht hy een huis in Florence,want zijn vrouw,dochter van Rebecca da Costa,is zwak van longen en moet in het Zuiden wonen.

Max schreef dat hy het huwelijk moest inzegenen van Enie Hoogland met Philipse en met de ouderling Klein persoonlijke kerkvisitatie langs de Zaan moest doen.Willem en Marie Hartsen waren vertrokken,met het doel naar Argentinië te stomen,maar in plaats van te Buenos Ayres te landen,voeren zy door naar Valparaiso,van waar zy eerst in 1904 naar Buenos Ayres verhuisden. Charles Labouchere dacht er over om Woestduin te kopen. Henk en Fanny waren in Zürich en Henk reed druk wiel.

5485 Cornelis schreef dat de familie Moes op 2 Mei Bantam betrokken had. Het huis beviel hun uitstekend,omdat het zo groot is en om de prachtige uitzichten. De lelietjes kwamen uit,de vruchtbomen stonden in bloei,de berken en beuken begonnen bladeren te krijgen en het weer was onverbeterlijk,zodat de nieuwe bewoners het byzonder goed troffen, maar Cornelis vond het vreemd er andere mensen in te zien bazelen, zoals hy zich uitdrukte,en Arnold zegt steeds:" Dat is onze Meneer niet," als de Heer Moes hem goeden dag zegt,en wil niet geloven dat onze Meneer er nooit meer komt wonen.

Agnes schreef my dat zy een allerliefst bezoek gehad had van Maria Adriani (die engel),die JW. beter vond dan zes jaar vroeger, maar de kinderen min vooral Henk. Zy vervolgt:" Ik denk dat je spoedig naar Lausanne zult trekken om de marching orders van Dr.Dufour te vernemen en ik hoop dat hy aan Dora zal vergunnen de zomermaanden in Holland door te brengen. By my zul je altyd welkom zijn. Ik kan
5486 niet begrijpen dat Bantam je home niet meer is en voel zo diep voor je wat het zal zijn om in het land te komen en je plaats je niet meer kennen zal. 't Is alsof men by zijn eigen begrafenis tegenwoordig is en ik heb dat al by de hand gehad,weet er alles van. Verleden week preekte Max prachtig,maar vandaag preekte hy te Spaarndam en zag ik geen kans hem te horen. De Zuid-Afr.berichten zijn weer ellendig. Wanneer zullen de Engelsen toch eens begrijpen hoe gruwelijk zy handelen? Mr.Monod est enfin parti. Tane vond het nog een opluchting. De kinderen van Lex Beels komen my het Huis Lauernesse voorlezen, langdradige soep,maar zy vinden het prachtig."

Vrijdag 11 Mei vergezelde ik Cécile naar Trebbiolo. Te 2½ reed ik naar de Dom,waar ik haar reeds vond wachtende op Pauline,die nog enige inkopen deed. Zodra deze gekomen was,reden wy per tram naar Fiesole,waar wy reeds vroeger geweest waren en veel bedelaars en papen gezien hadden. Een omnibusje voor 4 personen wachtte ons aldaar met een vlug paardje,en een mooie bruine Siciliaansche weesjongen reed ons naar Trebbiolo,meestal berg op,zodat de weg my lang toescheen.
5487 De laatste berg bestegen wy te voet,maar wy daalden die in het rytuig weer af. By de stal werden wy opgewacht door Dr.Comandi,de onderdirecteur Gelotti en diens vrouw.

Wy kregen eerst thee met gebak en liepen daarna het terrein rond met de enorme witte zeer waakse hond Bruno. In de val zaten 22 muizen, welke een voor een door de kat werden opgegeten. Daarna wachtte ons een enorm diner,waarover zelfs Anna tevreden zou geweest zijn: trois viandes,ham,saucisse,beefsteak,kalfsoestertjes,doperwtjes,omelette, sina'sappelen,rode wijn en marsala. Na het eten gewandeld en te 9¼ naar mijn slaapkamer,een grote hoekkamer met twee bedden,elk twee Meter lang,en stores en luiken. Ik schreef aan Christiaan en aan Dora en sliep overheerlijk van 11-3 en van 3½ tot 7½.

Te 8 uur ontbeten wy met brood,kaas,2 eieren en thee en daarna bezichtigde ik de in aanbouw zijnde kapel,de stal met 3 koeien en 2 stieren,de konijnen en kippen,waarna de Heer Gelotti,een gewezen priester maar nu met een Zwitsers meisje getrouwd,my het gehele terrein,dat 17 hectare groot is en tegen de helling van de berg aangelegd is,rondleidde. Het terrein is vol olijf-,appel-,pere- en vijgebomen, wijnstokken,rode klaver,koren,mais en aardappelen. My werden de machines gewezen,waardoor het water gefiltreerd en omhoog gestuurd wordt. Cécile's vader,die er een paar jaar met zijn gezin heeft gewoond, totdat zijn vrouw het heimwee naar Zwitserland kreeg,heeft er veel verbeteringen aangebracht,vooral aan de wijnstok en de vruchtbomen,en alles stond fleurig en rijk geladen.

5488

Ik weet niet meer hoeveel weesjongens er voor de landbouw werden opgeleid,want dit is het voornaamste waarmede men in Italië zijn brood kan verdienen. Er was een instructeur,elke week komt een agronoom les geven en een boer,wiens vrouw natuurlijk hoogst zwanger was en op alle dagen liep,zodat Signor Comandi er evenmin iets uitvoerde als te Firenze. Een der weesjongens was bezig met de twee stieren te ploegen,een zwaar werk voor de beesten tegen de hoogte op.

Te 1 uur hadden wy weer een groot diner,o.a.room met kersen en morellen op brandewijn,van 2-2½ dutte ik en te 3½ bracht de Siciliaan my in één uur (nu ging het bergaf) naar Fiesole terug. Ik had natuurlijk vooraf afscheid genomen van de bewoners en aan Mad.Gelotti,die blijkbaar in gezegende omstandigheden verkeerde,waarvan Cécile niets bespeurd had,een voorspoedige verlossing toegewenst. Daar de Comandi's drie dagen later naar Florence zouden terugkeren en dan terstond naar Livorno dachten te vertrekken,nam ik ook van hen afscheid. Als zy enige dagen te Trebbiolo gingen doorbrengen,namen zy altyd Pauline mee. De tram bracht my van Fiesole in een uur naar mijn pension,zodat ik te 5½ thuis kwam. In de tram zat een allervieste Jezuiet met een fanatiek vijandig gezicht naast my.

5489

Dora had Vrijdag eerst de Latastes gehad,die naar Genua vertrokken,daarna een onbekende dame,die zich voorstelde als Mrs.Hope from Chateau d'Oex (klemtoon op Chá) met haar dochter,een heilsoldaat,en zeer verwonderd was dat wy nooit van haar gehoord hadden,daar zy JW. en Caroline kende.

Roberts was de Transvaal binnengerukt en Krüger was ontmoedigd. 100.000 Engelsen tegen een hoopje Boeren,die wel goed schieten maar niet gedisciplineerd en evenmin eendrachtig zijn.

Ik kocht de photographie,die het Millennium voorstelde en Dora kocht handschoenen en kurken in de 48 cents Bazar.

Dinsdag 15 Mei moesten wy de ganse dag thuis blijven omdat het allerhevigst onweerde en stortregende. Dit was ons in Firenze al meer gebeurd. Te 5 uur was het al donker. Ik voltooide dus mijn rijmelarij over Chandon en schreef in mijn biografie. Mevrouw Bienfait-Wolterbeek, onze kennis uit Pyrmont,beviel van een zoon.

5490

Agnes schreef dat Tane lange brieven van Mr.Monod kreeg met zoveel onsmakelijke détails over zijn gewaarwordingen,dat zy er misselijk van werd,en Caroline schreef dat JW. te Nordrach de kuur à fond deed, 4 maal daags de temperatuur opnam,die altyd normaal bleef,grote wandelingen maakte,maar al kruipende (gelijk men daar moest doen,wat voor JW.,die altyd holde,uitstekend was), enige uren daags rustte,meer at dan wat hem werd voorgezet,daar hy tot verbazing der anderen aan de hem toebedeelde portie niet genoeg had,warme,koude baden en douches nam,met 4 open ramen sliep,in regen of zonneschijn buiten op het zeiltje,dat hy moest meenemen,of op het gras zat en overigens niets mocht doen als een briefkaart of brief schrijven,die steeds opgeruimd waren. Volgens de anderen zag hy er al veel beter uit dan by zijn komst. De atmosfeer was er materieel,want de arme zieken leefden ver van den Heer. Hy was 6 pond aangekomen en zijn wangen waren al minder hol. De kinderen maakten het best. Hansje zag er florissanter uit dan ooit en schreef dagelijks tedere briefjes aan JW.,David werd haar de baas en tintelde van leven en gezondheid;Henk was wel,maar nam alleen in lengte toe,en kreeg aparte lessen om niet te zeer te verwilderen,daar hy in het geheel niet naar school ging. Zyn grootste liefhebberij was electriciteitsproeven te nemen en hy wilde allerlei verbeterde telephonen en microphonen uitvinden.

Constance schreef o.a. dat Sylvia uit het raam in de tuin kwam en
5491 volgens Pietje een geboren auteur is, daar zy niet alleen het gebeurde verhaalde, maar er by wist te fantaseren.

Ik reed naar de Via Tornabuoni om aan de agence te vragen onze bagage Maandag 21 Mei af te laten halen, terwijl Dora met Mijntje by De Heer Rodriguez thee dronk. Deze had Papa voor 45 jaar in Zwitserland ontmoet en had daarna zijn Ferd. Huyck gelezen. Dora schreef voor hem de titels op van Papa's andere in het Frans vertaalde werken.

Donderdag 17 Mei moesten wy weer thuis blijven, daar het de ganse dag bakstenen goot. Ik gevoelde my weer zó depressed en las wat uit mijn biographie aan Dora voor, maar die was er niet over tevreden en vroeg er later nooit meer om.

Vrijdag 18 Mei kwam Cécile zeggen, dat zy niet naar Livorno vertrokken was en misschien eerst Maandag naar Ardenza zou gaan om een leeg huis te laten reinigen, waar jaarlijks klierachtige kinderen werden heengezonden. Het ligt by Livorno aan de zee.

Daarop verweet zy aan Dora nooit uit eigen beweging by haar gekomen te zijn om over Lore te praten. Dora antwoordde dat zy wel degelijk over haar gesproken maar Cécile niet geluisterd had en ik kon er byvoegen dat Cornelia niets liever had verlangd dan over haar te praten, maar Cécile dan altyd een ander topic had aangeroerd. En toen volgde er een alleronaangenaamste scène. Cécile zeide iets zeer onvriendelijks en indelicaats over Juffrouw Bader, zodat Dora antwoordde:" Vous ne
5492 devez pas parler ainsi" en huilende wegliep, waarover Cécile uitermate gebelgd was. Zy stoof zonder my te groeten driftig de deur uit en ik heb haar nooit terug gezien, want toen wy de volgende dag in de Via Aretina aanschelden, was zy vertrokken en vonden wy alleen Fr. von Hesse, die ons zeide dat Cécile weer kalm geworden was en erkende dat zy dikwijls zeer opgewonden en verstrooid was en zelden luisterde als men haar iets vertelde.

Wy liepen naar Cluny en kochten er een Hermes voor de Challandes, een speldje voor Cornelia en een pressepapier, en by Frilli de poort van Titus, de stervende gladiator en een paar zuilen van Vespasianus, alles van marmer; daarna reden wy naar Dr. Coldstream, die een ander recept gaf en niet nodig oordeelde dat Dora veel at (een vreemd middel tegen anaemie). Thuis komende vond ik een brief van Cécile, die my verdriet deed, omdat hy tegen Dora gericht was, en zy haar kwalijk nam dat zy op haar ongemotiveerde reflexie over Juffrouw Bader was weggelopen. Voorts was zy boos dat Dora te weinig by haar gekomen was en niet genoeg belang in haar werk gesteld had, maar dit was te vergeven daar zy altyd my alleen op de thee gevraagd had en zy nu eenmaal aan Dora niet sympathiek was, wat men niet dwingen kan. Ik antwoordde Cécile's brief en verdedigde Dora, maar het was jammer dat het einde zo penibel was. Intussen was ik blij dat zy naar Livorno vertrokken waren en de mogelijkheid van nieuwe standjes vermeden was.

5493 Frau von Hesse vertelde ons nog dat zy aan een hier wonende rijke Duitse dame gevraagd had om zich aan het werk der Comandi's te interesseren, maar ten antwoord had gekregen dasz zie eine entschiedene Gegnerin sei aller dieser Evangelischen Institutionen in römischen Länden.

Zondag 20 Mei kwamen Frau Preiswerk und Tochter, een lange blonde meid uit Basel, haar intrek by de Challandes nemen. Zy kwamen uit Rome en onderscheidden zich door haar reusachtige voeten. Wy reden met de Mijntjes naar de Piazza del Re en luisterden naar de militaire muziek van de Staf. Er waren tal van equipages en open rytuigen. Lore zou genoten hebben. In het teruggaan ontmoetten wy het equipage van de Graaf en Gravin Bumbici, hetgeen de kleine Mijntje deed blozen. Zy zijn in het door Dora geïllustreerde berijmde verhaal beschreven.

Maandag 21 Mei was onze laatste dag in Firenze. Wy waren er 51 dagen of ruim 7 weken geweest en ik verliet het met regret. Het was een brandend hete dag, maar toch liep ik naar Briggi om te zeggen dat de piano kon gehaald worden, daarna haalde ik de bril van Dora af en kocht ik voor haar een photographie. Cornelia pakte de zeven koffers in.
5494 Om half acht werden de koffers gehaald, waarna wy te 8 uur wegreden.

Het was eerst ons plan geweest om naar Lucerne te reizen, maar nu Henk en Fanny te Zürich waren, hadden wy besloten han aldaar te ontmoeten. De bagage kon tot Zurigo ingeschreven worden, maar ik kon slechts tot Milano plaatsen krijgen.

In de wachtkamer oreerde een paap op een ton tot de pelgrims,die uit Rome kwamen. Dat zo iets in de wachtkamer van een station werd toegelaten kwam my onmogelijk voor. Er was een grote foule en er werd geapplaudisseerd. De trein kwam te 9 uur en wy kregen plaatsen in een coupé met twee heren,van wie de een te Bologna en de ander te Modena uitstapten. Wy hadden thee,melk,wijn,broodjes en sina'sappelen meegenomen en ik deed er het meest eer aan,want Dora en Cornelia waren meest wagenziek.

De trein kwam te 6¼ te Milano. Dora en Cornelia sliepen een weinig en ik sliep van 3½-4. Tegen 4 uur was het al licht. Van Modena tot Milano waren wy ongestoord alleen gebleven en konden wy ons uitstrekken. Te Milano moesten wy 1½ uur wachten. Zodra het bureau geopend was werd ik door een facchino gewaarschuwd en kon ik plaatsen en een coupé voor vier in beslag nemen,waarin wy tot Zürich alleen bleven,wat heel 5495 pleizierig was. Wy reden te 8½ weg en hadden nu nog een lange maar mooie weg over de Gotthard af te leggen,want eerst te 3 uur 's middags zouden wy te Zurich aankomen. Wy zaten in een harmonicawagen en amuseerden ons met in de couloir de andere passagiers gade te slaan. Er waren drie jonggetrouwde paren by,die erg verliefd deden,hoewel de vrouwen frights waren.

Een heer staarde Dora voortdurend aan,Cornelia had terstond de kok van de Speisewagen in het oog en ik werd op mijn oude dag nog door een lelijk juffrouwtje aangehaald,zodat ik me achter Dora moest verschuilen. Te 11 uur lunchten wy in de Speisewagen voor frs.3½ par tête slecht. De Gotthardbaan was prachtig en wy bleven steeds in de Durchgang bewonderen. De tunnels waren ontelbaar en dan stikten wy omdat dan de raampjes gesloten werden. Toch werd men zwart van de rook en de stof en hoevele malen wy ons in het cabinet de toilette moesten wassen, weet ik niet meer. Van Zug tot Horgen sliepen wy gedurig in,want onze ogen waren van het kijken vermoeid,en te 3 uur werden wy door Henk en Fanny aan het Station te Zürich opgewacht.

Aan de Zwitsersche douane te Chiasso hadden wy onze koffers niet gevonden, De chef zeide dat zy,gelijk wel meer gebeurde,te Milaan gebleven waren,(ik had verzuimd aldaar een fooi te geven) en telegrafeerde naar Milaan,met dit goede gevolg dat zes van de zeven 's avonds aan-
5496 kwamen en de zevende Woensdagochtend. Wy konden den Heer weer danken dat Hy ons gedurende die lange tocht weer had bewaard.

Henk had voor ons in het fraaie Hotel Bellevue kamers besteld en Dora en Cornelia kregen er een grote kamer aan de zonzijde met 2 bedden en een mooi uitzicht op het meer,terwijl de mijne op het NO op de straat uitzag.

Wy sliepen uitstekend en ontbeten te 8 uur,Cornelia nu niet meer met ons. Woensdag 23 Mei kwamen Henk en Fanny ons al te 10 uur afhalen om visites te maken,want in Zürich doet men dit de gehele dag,zowel vóór als na de middag en 's avonds. Wy vonden de Heer Bodmer en diens schoonmoeder Frau Anna von Muralt en reden 's middags met Fanny per tram naar het Stadspark,dat de Heer Escher aan de stad vermaakt had. Te 7½ soupeerden wy by Fanny's moeder met haar tante,Max en zijn vrouw Lucy en Bertha en speelden billart.

Donderdag 24 Mei,Hemelvaartsdag,regende het by stromen. In het Fremdenbuch heet ik von Lennep aus Cloëtta mit Tochter und Begleiterin und Gefolg. Daar Mevrouw Cloëtta 62 jaar werd kocht Fanny voor onze rekening bloemen om haar te geven. Wy stonden te 7¼ op omdat Henk ons al te 8½ kwam afhalen om naar de Franse kerk te gaan,waar Ds.Secrétan, die met een van Emilie's nichten Martin getrouwd is,heel goed preekte.

Fanny ontdekte een piano en een billart in het Hotel,maar toen ik er na de lunch wilde gaan spelen,zat het er vol kaartspelende rokers.

Tane schreef dat zy de weinige brieven van Lore aan haar liever bewaren zou totdat ik in het land terugkwam en nog niet naar die aan Anna gezocht had. Que c'est vexant! Ik vermoed dat zy die uit het jaar 1853 verscheurd heeft. Tane klaagde weer over haar ogen en liet zich
5497 masseren. Te 4½ dronken wy thee by Mevrouw Cloëtta met de ouders Spoendlin en hun dochter Fanny,die volgens Dora op onze Koningin geleek. 'sAvonds speelde ik 50 caramboles met de eigenaar van het hotel Pohl.

Frank schreef dat hy de laatste hand legde aan het Oorkondenboek en dit dan zou laten drukken om als bijlage te dienen by het Request tot erkenning in de Adelstand.

In mijn plaats was hy benoemd tot Lid van het Centraal Comité voor het Seminarie te Depok. Voorts werden gekozen Zeegers van Heemstede, Willem Gunning en René van Ouwenaller. Frank had by Fred.Muller de catalogus van Papa's bibliotheek gekocht,waaronder een massa boeken waren,die hy nu broodnodig zou gehad hebben. De Minister N.Pierson vond Frank te jong voor de betrekking van Directeur van het Grootboek, waarvoor hy had gesolliciteerd,daar Jacob Backer zijn ontslag had genomen. Indien er niet moest gereorganiseerd worden zou Frank er niet aan gedacht hebben om te solliciteren. De betrekking gaf *f* 4000- met pensioen en was rustiger dan het zijn van advokaat,dat hem zenuwachtig maakte. Frits Röell was gelukkig want hy werd Secretaris van het Gemeentecrediet met een traktement van *f* 3000- pour commencer.

Tane schreef o.a.:" Je n'avance pas beaucoup avec la revue de mes
" vieilles lettres,d'abord parce que j'en ai eu à écrire beaucoup der-
" nièrement et aussi parce que je cède souvent à la tentation de les
5490 " relire,ce qui rappelle tant de choses qui sans cela ne me seraient
" jamais revenues à l'esprit; c'est ainsi que je suis tombée l'autre
" jour sur une lettre de Mrs Mc Laren de 1855,dans laquelle elle essayait
" de justifier la guerre de Crimée,que j'avais appelée a national crime,"
" en employant les mêmes sophismes,qu'elle avance maintenant pour
" justifier la guerre actuelle! C'est ainsi que tout se répète et qu'on
" n'apprend rien quand on a des idées préconçues. En attendant nos pau-
" vres Boers marchent tout droit vers la débacle générale,découragés
" par l'abandon de leurs alliés de L'Etat d'Orange,décimés par ces
" petits combats,qui les affaiblissent sans arrêter la marche des for-
" ces écrasantes de l'ennemi et bientot réduits à accepter telles con-
" ditions qu'on leur imposera. C'est profondément triste,et on ne peut
" que demander au Seigneur de fortifier leur foi et de les soutenir
" dans leur détresse - cela serre le coeur quand on essaie de se mettre
" à leur place et de réaliser ce qu'ils doivent souffrir. On se deman-
" de aussi ce que Krüger va faire des prisonniers Anglais si les Boers
" abandonnent Pretoria pour se retirer derrière les rochers à pic de
" Lydenburg,leur dernière défense ?".

Vrijdag 25 Mei dineerden wy by Mevr.Cloëtta te 12¼ en daarna bracht Fanny my in het Leesmuseum,waar Prof.Rahn my had eingeführt. Wy dronken te 4½ thee by Mevr.von Muralt,die met haar dochter Anna de Ouverture van de Meistersinger speelde op piano en viool.

5499 Cécile schreef my uit Ardenza en vroeg my om een vast adres,waarheen zy my in het vervolg zou kunnen schrijven. Aan het einde doet zy de hartelijke groeten aan Henk en Fanny en aan JW. en Caroline. Zy zond dus geen complimenten aan Dora en Cornelia. Das was kleinlich.

's Avonds gingen Dora en Cornelia naar het Theater,waar Zwingli's Tod werd opgevoerd. Cornelia wist my met gesticulaties de loop van het drama te vertellen. Een toneel vertoont Zurich in Zwingli's tijd. Cornelia was zeer vereerd omdat een heer haar haar mantel hielp omslaan.

Zaterdag wees Mevr.Cloëtta ons het huis van Max en Lucy en besteeg met ons per tram het Polytechnicum. Max Cloëtta onderzocht een druppel bloed van Dora en bevond het normaal,maar beval haar veel te eten. Daar het 's avonds regende speelde ik met de Heer Pohl billart.

5500 Zondag 27 Mei hoorden wy in de Grossmünster een superieure preek over de wedergeboorte. Cornelia ging 's middags met Marie,de kamenier van Mevr.Cloëtta het Landesmuseum bezichtigen en per tandradbaan naar het Polytechnicum. Wy soupeerden by Mevr.Cloëtta,die ons overlaadde met weldaden. Max ried Sardinië als winterverblijf aan en Mevr.Cloëtta haalde Dora over om tot Dinsdag 5 Juni te blijven,daar Dufour toch Zaterdag en de Pinksterdagen niet te spreken was.

Maandag 28 Mei was het juist 50 jaar geleden dat ik Lore,Maria en Juffrouw Thumm van de Vogelenzang afhaalde en naar Leyduin bracht. Ik deed het omdat ik Lore toen al lief had en toen kreeg zy my ook plotseling lief en bleef zy my envers et contre tous liefhebben tot het einde. Heden zouden wy dus onze gouden vereniging gevierd hebben. Hadde ik die 50 jaren nog maar kunnen overleven met de ervaring,toen opgedaan! Hoe geheel anders zou het dan gelopen zijn !

Ik heb nog geen woord gezegd over de gasten,met wie wy in het hotel aan de table d'hôte kennis maakten. Talrijk waren zy niet,ofschoon het hotel vol en de tafel dus ook zeer bezet was. Aan het hoofd zat een jonge,beeldschone Italiaan,een Apollo,Signor Quessa uit Turijn,die als kapitein der artillerie in Afrika gevochten had; naast hem zat Madame

5501 Bourgeois,die in de Ver.Staten geboren,maar met een Zwitser getrouwd geweest was,een vrolijke weeuw,die de zomermaanden in Zurich doorbracht. Tegenover Dora zat Herr Studer,een Zwitser uit Bern,dien ik eens zo onbedaarlijk heb doen lachen,dat hy van tafel moest opstaan en dreigde te stikken. Over my zat de Duitser Kugelberg. Deze vier personen zijn de enigen geweest,met wie wy,uitsluitend aan de lunch en aan de middagtafel geconverseerd hebben,meest in het Frans. Op zekere dag kwam een grote mooie vrouw met een weinig duvet op de bovenlip lunchen en plaats nemen naast Herr Studer,die haar van het Hotel Dolder had afgehaald en niet weinig dodelijk was. Zy sprak Italiaans met Quessa,Frans met Mad.Bourgeois en Duits met Studer en terstond herkende Dora in haar een Hollandse,zodat zy my dadelijk toefluisterde:" Fillimonk" (Turks voor Vlaming of Hollander) omdat ik de slechte gewoonte heb van nu en dan overluid opmerkingen te maken,die niet iedereen mag horen. Zy bleek Mevrouw Bernus,geb.van den Bosch te heten en in Zeeland geboren te zijn.

Diezelfde middag toerden wy met Mevr.Helene von Bodmer en Henk in haar rytuig,maar het was niet aangenaam daar de zon haar gloeiende
5502 stralen op my wierp. 's Avonds namen wy deel aan een schitterend souper ten huize van Mevr.Cloëtta met Mad.Bourgeois,Hans en Frau Wunderly, Helene Bodmer en Prof.von Wyss. Wy werden onthaald op soep,ossehaas, asperges,advokaat en drie soorten van wijn. Dat ik zo dikwijls vermeld wat wy te eten kregen vindt misschien zijn oorzaak hierin,dat my,die thans van karnemelk,bouillon,eieren,bladgroenten,tong en beschuit leef, al die heerlijke gerechten verboden zijn. Es war also an diesem Tag des Guten zu viel. Ik vergat nog te zeggen dat de mooie Mevrouw Bernus al 7 maanden zonder haar man op reis was ! "'s Ist nicht möglich!",zou de Pyrmontse meid,die ons by Hemmenich bediende,gezegd hebben.

Dinsdag 29 Mei kwam Henk my te 3 uur afhalen en tramden wy naar de Utliberg,maar er was te veel nevel zodat de Alpen niet zichtbaar waren,enkel de Rigi. Wy nuttigden brood met een glas landwijn en liepen langs een smal slibberig pad een eind naar beneden,doch keerden spoedig terug en reden te 5½ per tram in 23 minuten naar de stad terug.

De volgende dag vloog Dora's nonnetje uit het kooitje door het open raam weg en wy hebben het mooit teruggezien. Het had ons op alle tochten trouw vergezeld,en had zelfs in '97 Dora naar Parijs vergezeld. Henk en Dora plaatsten ieder een advertentie in het Tageblatt,maar het baatte niet. Vermoedelijk is het van honger omgekomen of door een roofvogel verslonden.

Met Fanny bezocht ik Lucy's moeder,Frau Spöndlin,die zelf de voordeur opende,wat my de Zondagen in Nymegen herinnerde,als ik dit ook
5503 deed omdat de meiden uit waren. Mevrouw Spöndlin was niet veel ouder dan Henk,had acht kinderen gehad en zag er toch nog jong en lief uit.

Wy gingen 's middags ook met Cornelia,Mevr.Cloëtta en Fanny naar het Landesmuseum,dat prachtige voorwerpen bevat. Het is verdeeld in kamers,die gemeubeld zijn als voor 2 of 3 eeuwen,met antieke tafels, kachels,beschilderde en beschreven porceleinen kachels en gobelins. In de enorme wapenzaal zijn harnassen,maliënkolders,degens,pieken, een vaandel op Karel de Stoute veroverd,een kanon van Zwingli;in een andere zaal ziet men uniformen en klederdrachten,ook van aanzienlijken. De schatkamer zagen wy niet.

Frank schreef my dat die onbeschaamde Engelse rovers de Oranje Vrijstaat hadden geannexeerd. Verder dat de familie Moes alles even heerlijk bleef vinden,Cornelis eenvoudig,degelijk en goed,maar de konijnen even roofzuchtig als de Engelsen. Onze consul te Athene,Pieter Charles van Lennep,zond hem een brief in goed Hollands,en het portret van <u>onze</u> vooroom Jan van Lennep,<u>zijn</u> stamvader,zoon van Warner en Sara van Halmael,geschilderd door van Dijck en volgens Frank sprekend mijn vader,zodat hy er van ontroerde,een prachtig type met lange zijden witte haren. Hy werd te Amsterdam in 1634 geboren en stierf in 1711.
5504 By zijn derde vrouw kreeg hy een zoon George,die weer een zoon kreeg, David George; deze stierf in 1797 en werd het Hoofd der Hollandse Factorij te Smyrna. By zijn vrouw Anna Maria Leydstar,met wie hy te Smyrna trouwde,en die een bekende Zweedse schone was,verwekte hy Pieter, uit wiens huwelijk met Helene Schutz Pieter Georges geboren werd. Deze trouwde met Angela Cambanelli en hun zoon is de door Frank genoemde Pieter Charles.

Donderdag 31 Mei reed ik met Fanny en Cornelia naar de Dolder, waar wy, in het bos wandelende, reeën en een bok zagen. Wy dineerden by Hans Wunderly. De volgende dag maakte Dora een toer met Fanny Spoendlin in het rytuig harer schoonmoeder, en besteeg ik met Mevr. Cloëtta per tram de Zuricherberg, waarna wy de Rigistrasse beklommen, vanwaar wy de besneeuwde alpen konden zien.

De Engelsen waren Bloemfontein binnengerukt en verklaarden dat, voor het geval zy Krüger gevangen namen, zy hem naar St. Helena verbannen zouden. Gelukkig is dit schelmstuk niet gelukt,

Zaterdag 2 Juni legden wy met Henk en Fanny een bezoek af by hun Oom Robert en de dove Tante von Muralt te Wollishofen. Ons hotel werd door 85 Wener studenten ingenomen, zodat wy in de glazen galerij aan kleine tafeltjes moesten eten.

De volgende dag spoorden wy te 8.20 met Henk, Fanny en Mevrouw Bodmer naar Luzern, vanwaar een omnibus ons naar Belle Rive bracht, de
5505 prachtige villa der Bodmers, die op de hoogte ligt. Wy reden langs het Hotel Schwan, waar ik in '71 met Lore, Henk en Max in de dépendance gelogeerd had. Drie jongens von Wyss kwamen ook mee en te 1 uur kwamen Mevrouw Anna von Muralt, haar dochter Anna en Mad. Bourgeois. Het huis is brillant, in de hall is een impluvium, met schilderstukken aan de wanden evenals aan die van het trappenhuis, marmeren kolommen, mozaieken vloeren, zaal van 10 M², de wanden beschilderd met Rome, Florence, Napels en Venetië, eetzaal met een grote spiegel en twee bronzen beelden, zit- en billartkamer. Helene wees ons de moestuin met de druiven- en bloemenkassen, berceaux van rozen, groepen rhododendrons enz. Na de lunch speelden wy billard en bestegen wy het dennebos. Een der meisjes kwam op een met een Egytisch zadel gedekte witte Egyptische ezel ons te gemoet. Nadat Henk ons gephotografeerd had en wy thee gedronken hadden keerden wy te 5½ naar Zürich terug.

Maandag 4 Juni werd Pretoria door de Engelsen bezet, nadat Krüger naar Lydenburg vertrokken was. Max Cloëtta gaf aan Dora een recept ter bevordering der eetlust.

Dinsdag 5 Juni namen wy afscheid van de Zürcher vrienden en reden wy te 12½ per omnibus naar het Station, waar Henk en Anna v. Muralt kwamen. De trein vertrok te 1½, wy hadden met ons drieën een coupé voor vier en waren gewapend met 1 fles limonade gazeuse van Mevr. Cloëtta, kersen, die Cornelia gekocht had, en pepermuntjes.

5506 Daar wy zo dikwijls by Mevrouw Cloëtta gegeten en gesoupeerd hadden, bedroeg de rekening voor die 14 dagen slechts frs. 510-. De weg langs Baden, Aarau, Olten en Fribourg is mooi, een paar lange tunnels, geboiseerde rotsen, hier en daar een stroom, een riant landschap. Over ons verblijf te Zürich bevat het berijmde verhaal ook het een en ander.

Te 6 uur, dus na 4½ uur sporen, kwamen wy te Lausanne, waar wy in het Hotel Victoria afstapten en brieven vonden van Agnes voor Dora en van Cécile voor my.

5508 Aan de table d'hôte zat ik tussen een lege stoel en Dora, die een mooi Amerikaans meisje, Miss Brewster, tot buurvrouw had, op wie Herr Silberstein, een Pool, verliefd was. Aan het hoofdeinde zat Mad. B... met haar blinde man en over ons Mademoiselle Bourgeois, schoonzuster van onze Zürichsche kennis, een zure dame, die het de knechts lastig maakte. Naast haar zat een 75-jarige Armeense weduwe, die my aan Mama van Loon rappelleerde, even tandeloos en gerimpeld en even heftig en levendig, maar minzamer. Zy sprak Italiaans, omdat haar man een Milanees was, Russisch omdat zy in Petersburg had gewoond, waar hy architect werd en een der paleizen bouwde, voorts Frans en Turks. Later kwam zy naast my zitten en hadden wy veel schik met haar. Zy woonde te Rome en stierf een paar jaar later. Van de andere gasten wil ik nog Mr. Jacquard vermelden, die te Lausanne woonde, maar in het Hotel at en ongepermitteerd flirtte met Mrs. Sutherland, geb. Hemmingson uit Shanghai, waar haar man gebleven was; zy had een kind en haar moeder klaagde over haar slecht gedrag. Daar zy zich ook door anderen liet omhelzen, had dit al aanlei-
5509 ding tot een vuistgevecht in de trein gegeven. Liever gast was de 18-jarige Hans Heymann uit Dortmund, die met zijn moeder te Lausanne was gekomen, waar zijn zusje school lag om Frans te leren. Daags na onze komst hoorde ik piano spelen en denkende dat het Dora was, ging ik kijken, maar vond die jonge man bezig een van haar muziekstukken te spelen. Hy maakte zijn excuses, maar toen Dora ook in de kamer kwam, wees hy haar hoe zy een stuk van Rubinstein spelen moest en al spoedig bleek hy een eerste virtuoos te zijn.

Het deed my denken aan Cees Hartsen,die aan Lore les gaf. Meermalen speelde hy nu voor ons,o.a.de Rhapsodie van Liszt,Lofe's lijfstukje,en andere moeilijke stukken."Aber Chopin ist mein Schwarm," zeide hy. Daar hy veel van billarten hield,maar het daarin niet ver gebracht had,gaf ik hem enige lessen.

JW. schreef my 6 Juni uit Nordrach dat hy 14 pond was aangekomen en nu 172 pond woog en toch nog 1½ Liter melk per dag dronk,wat in de hitte zeer welkom was. Het was zó warm geweest dat hy 2 nachten met alle ramen en de deur open geslapen had. Voor het maken van nieuwe opschriften boven de Hoofdstukken van de Bijbel en zijn aandeel aan de laatste aflevering van Zaaiing en Oogst had het Bijbelgenootschap hem *f* 1000- gegeven.

5510 Op 7 Juni,een jaar na Lore's heengaan,kreeg ik lieve brieven van de kinderen,van Miek uit Parijs,van Fanny uit Zürich en van Frank uit Zeist. Frank had voor my *f* 369,83 aan Vermogensbelasting terug ontvangen, en van de betaalde Amsterd.incometax kreeg ik *f* 453,75 terug.

Hans Heymann had juist het Gymnasium te Dortmund verlaten en nam in Lausanne behalve Franse les ook Fechtstunden,omdat ieder student mit einem Rapier moet kunnen duelleren,wanneer alleen de schedel en de wangen onbedekt zijn,en een student,die niet een paar onooglijke liktekens op het gelaat tonen kan,is niet gezien by de meisjes.

5511 Op de vreemdelingenlijst kwam ik als Dr.v.L.van Biljoen voor,omdat Dora zich aldus in het vorig jaar had ingeschreven. Ik liet my op verzoek van Dora een grijs zomerpak en een wit vest maken door Nielsen, die ook de Heer van Muiden bediende,maar in het pak,dat op de rekening un vêtement nouveauté anglaise heette en frs. 100- kostte,zag ik er als een landloper uit en het was my veel te nauw.

Prof.Dufour schreef dat hy Dora de 13de kon ontvangen,en ik ging er dus met haar naar toe. Hy vond Dora's ogen niet minder,maar het linker slecht en haar zelf slap en getrokken. Daarom schreef hy melk en veel voedsel voor,geen staal,geen zeebaden,wel een zeereis,geen stads-maar boslucht. Voorts ried hy ons aan ons te laten vaccineren et de ce pas liepen wy naar een dokter,die ons alle drie de vereiste prik gaf voor frs.10-. Mevrouw Heymann en Hans hadden zich ook laten vaccineren,maar haar arm begon veel pijn te doen en te zwellen,en het bleek dat dit te wijten was aan de verf van haar rouwjapon. Dora en Cornelia's armen begonnen al spoedig te jeuken,maar ik voelde niets. Dora liet zich wegen en woog 128½ pond.

De Neufville,de associé van mijn broer Willem,ruïneerde zich door het kopen van een steenkolenmijn in Schotland. Frits Röell werd Secretaris van het Gemeentecrediet en volgde in 1905 Coninck Westenberg als President op,terwijl hy als Secretaris door de zeeofficier Sam van Lennep werd vervangen.

5512 Henkie zou door Caroline naar Nordrach gebracht worden,en JW.stelde ons voor om alle drie te Nordrach te komen,waar wy dan in een afzonderlijk huis,dat alleen voor bezoekers bestemd is,zouden logeren en Dora zou leren eten.

Christiaan schreef my dat Willem Hartsen van de Argentiniërs,met wie hy aan boord had kennis gemaakt,de raad had gekregen om in de cultures en veeteelt te gaan, Hun gehele inboedel was in het Heren Logement verkocht,behalve Marie's bijouteriën,welke zy vóór haar vertrek reeds aan Vita Israël verkocht. Mr.J.C.de Vries,die een generale volmacht had om de zaken te beredderen,had in zijn onwetendheid alles van Woestduin naar het Verkoophuis laten brengen,zelfs de 4 prenten,die de schipbreuk van het schip Woestduin voorstellen,maar die zijn teruggenomen omdat zy aan het huis behoorden. Overigens had de liquidatie op weinig delicate wijze plaats,want allerlei cadeaux werden verkocht, ook voorwerpen,die hun niet toebehoorden,als het portret van Koning Willem III door dezen aan Papa met een eigenhandig onderschrift vereerd. Gelukkig kon Christiaan het voor *f* 46,- kopen. Frank kocht het mooie mahoniehouten kabinet van Mama voor *f* 328,-.

Zondag 17 Juni reden wy naar Louis Blanc,die die dag 50 jaar geworden was. De kinderen en kleinkinderen van zijn vrouw kwamen hem gelukwensen. Hy gaf my de indruk van te veel bier te drinken,wat in Lausanne al meer en meer mode werd,omdat er drie brouwerijen waren en bier goedkoper was dan wijn.

55/3 Ik schreef aan JW. dat wy niet te Nordrach konden komen,omdat Dora de longlijders moest vermijden,en wy te Baden-Baden niet slechts Max en Em zouden vinden,maar ook Agnes. Deze had my namelijk geschreven dat zy,ons plan van er heen te gaan vernemende,ook lust gekregen had om ons voorbeeld te volgen. Max ging er heen om Prof.Boehmer te consulteren over enige dingen,die hy nodig had te weten by het schrijven van zijn boek over de Hervorming in Spanje. Frank en Constance gingen vooraf nog by Max en Em logeren met de kinderen,van wie de dikke Eric er uitzag als de verpersoonlijkte gezondheid. Agnes zond my enige Eng. brochures over de oorlog met de Boeren,omdat het stemmen waren for righteousness and truth. Zy schreef:" Wat is het hele mensdom met de " Keizer van Duitsland aan het hoofd verachtelijk,dat niemand er iets " voor over heeft om de Boeren te helpen en dat schip te zien zinken " zonder een hand uit te steken." (Henk hoorde in Zwitserland iemand zeggen:" Es ist die verdammte Verwandtschaft".) (Victoria was Wilhelms grootmoeder).

Fanny schreef dat haar schoonzuster Lucy 2 maanden te vroeg van tweelingen bevallen was. Zy was dan ook onvoorzichtig geweest,was de trap afgehuppeld,had met de handen omhoog gereikt,enz.

55/4 Vrijdag 22 Juni reed ik naar Chateau d'Oex. De spoortrein,die Lausanne te 10 uur verliet,bracht my te 11.26 te Romont,het 8ste station. Aldaar moest ik tot 12.47 wachten en besteedde ik een gedeelte van die tijd om de lekkernijen op te snoepen,welke Cornelia buiten mijn weten in Dora's zakje gestopt had: 5 broodjes met ossetong,een met krenten,2 abrikozen en 1 fles citroenlimonade. Ook vond ik een glas, een bord en een mes. Op de bank voor de Gare zat een meisje,dat ook op de trein naar Bulle wachtte,en haar liet ik ook van mijn schatten genieten.

Toen de trein eindelijk kwam,namen wy beiden plaats in de 3de klasse,ik op een bank alleen,zy naast een beeldige man in een blauwe kiel,met wie zy dadelijk intiem werd,zodat hy haar herhaaldelijk liet blozen,in de knie kneep,en aan het derde station met haar de trein verliet en wegliep. Het zesde station was Bulle,waar ik weer een uur moest wachten van 1½ - 2½,toen de post eindelijk vertrok. Ik kwam er met nog 4 andere passagiers in te zitten,van wie één een teringlijder, wat hem niet belette aanhoudend te roken en aan elke halte zijn dorst te lessen. Al spoedig wilde hy heel intiem met my worden,kwam vlak tegenover my zitten,beademde my,raakte my aan en wilde my trakteren en overhalen om met hem op een berg nog verder dan Chateau d'Oex een melkkuur te doen.

Eerst te 6 uur kwamen wy te Chateau d'Oex aan,na een rit van 3½ uur,nu eens dravende,dan weer stappende. Ik kreeg een mooie kamer in het Hotel Berthod en dineerde te 7 uur aan de table d'hôte met 7 Rooineks en 1 Fin. Te 8 uur liep ik naar de villa Berthold van Caroline, die hoogst verbaasd was my te zien. De kleintjes waren al naar bed, 55/5 maar Henk nog op. David vond het zeer onnatuurlijk dat ik niet by hen logeerde. By Caroline vond ik een brief van Miek,die uit Parijs te Carouge was teruggekeerd. Zy had meer dan eens de tentoonstelling gezien,voorts de Jardin d'Acclimatation bezocht en de ballon captif zien opstijgen.

Ik sliep die nacht slecht na nog een brief aan Dora gepend te hebben en werd by het opstaan verrast door in mijn pantoffel een flesje lemon drops te vinden,die Cornelia er in gestopt had. Dat was een lieve attentie. De nacht was koud zodat ik voor het eerst mijn duvet gebruikte.

Aan het ontbijt zat ik met de Chaplain Sleigh en diens vrouw en de Fin,een zonderling man,die geweldig zwetste en zijn woorden uitstootte. O.a.zeide hy sinds lang aan hoofdpijn geleden te hebben,zonder by een enkele dokter baat te hebben gevonden. Nu had hy echter zelf het remedie ontdekt. Voorts blufte hy over zijn Vaderland,dat volgens hem schoner was dan enig land ter wereld,Zwitserland was daarby vergeleken niets. Nergens was groter meer enz.enz. en dat alles doorspekt met "Voyez-vous."

Te 12 uur at ik by Caroline,die Melle Bornand ~~Momand~~ (?) zeer prees om haar goed humeur en haar goede invloed op Henk. Na mijn méridienne wandelde ik met Caroline,die my zeide dat zy lust had om met JW. te Lau- 55/6 sanne te gaan wonen,waar hy misschien een bezigheid kon vinden,daar Ds. Gronemeyer hem by het Bijbelgenootschap had vervangen en het leven in Holland te duur is.

Zondag 24 Juni hoorde ik in de Eglise Libre Ds.Bonnard over Joh.9 preken. Te 10½ was er Zondagschool,waarvoor Henk te laat kwam,daar hy naar Rossinières gewandeld was. Zijn peetoom had hem een remontoir gegeven. 's Avonds hoorde ik een Bijbellezing over de laatste drie hoofdstukken van Genesis door de tweede predikant der Eglise Libre,mede Bonnard geheten,neef van de ander.

Dora schreef of het schikte dat wy Donderdag naar Baden-Baden vertrokken,dan zouden wy Max en Em nog vinden. Ik antwoordde dat het goed was en schreef aan Wittwe Niemand. Caroline wees my de plek op een hoogte,waar JW.een huis zou willen bouwen,en hy door een vliertak had laten onderzoeken en ook bevonden dat er goed drinkwater zou te putten zijn.

Maandag 25 Juni wandelde ik nog met Caroline tussen gemaaide en ongemaaide weilanden en trof my de hoogst beleefde manieren en toon der bewoners en der lieden,die op het veld aan het werk waren. De vorige avond had my reeds de stilte in het dorp getroffen,ofschoon het Zondag was,en Caroline zeide my dan ook dat de mensen voorbeeldig deugdzaam waren. Behalve de twee predikanten der Eglise Libre waren
5517 er ook twee van de Eglise Nationale,en er werd op Christelijk gebied veel gewerkt,ook door de Union chrétienne en door JW. en Caroline. 's Middags dronk ik by Caroline thee met de predikanten Bonnard en hun echtgenoten.

JW. had met den Heer N.... gecorrespondeerd naar aanleiding van diens domme brochure:" La question du Transvaal",maar de man had uit de hoogte geantwoord. In het algemeen kozen de Zwitsers partij tegen de Boeren enkel uit eigenbelang uit vrees van de Engelsen,die jaarlijks by duizenden in Zwitserland reisden,tegen zich in te nemen. Uit de hotels,waar Engelsen logeerden,wapperden dan ook de Eng.vlag evenals van de huizen,welke zy bewoonden. Zo zag ik er ook te Chateaud'Oex,en het amuseerde de negenjarige Henk voor zulk een huis te blijven staan en het portret van Paul Kruger voor zich uit ten toon te stellen.

Dinsdag 26 Juni moest ik Chateau d'Oex weer verlaten. Caroline kwam te 10 uur met 4 broodjes,een zak kersen en een fles limonade,de kinderen kwamen te 10½ en de postwagen 20 minuten later. De rekening van het hotel vond ik hoog,want ofschoon ik er die 4 dagen slechts twee maal gegeten en drie maal geluncht had,bedroeg zy frs.39.50. De terugreis was genoegelijker dan de heenreis,want ik had in de postwagen twee heren en een dame tot reisgezellen,en de rit was korter daar de weg daalde. Te Bulle hoefde ik slechts een half uur te wachten, te Romont nog 20 min,en toen kwam de sneltrein,die slechts een paar maal stilhield en my te 4.15 te Lausanne bracht,waar ik Miek,Dora en Cornelia aan het Station vond.

5518 Dora had aan Agnes getelegrafeerd dat wy Donderdag 28 Juni te Baden-Baden hoopten te komen en Agnes schreef my dat zy ook die dag met Max,Em en Adèle Elout derwaarts wilde vertrekken. Zy logeerde nu by Nepveu,die zy minder stijf vond dan het vorige jaar,maar wel nog kortademig,"but",schreef zy,"this is our common lot,at least of all but " Tane,who gets younger and more brisk every day."

Ik vond ook een briefkaart van Fanny uit Haarlem,die my schreef dat de tweelingen te Zurich het redelijk en Lucy het goed maakte.

Cornelia pakte weer al onze koffers,maakte citroenlimonade en Donderdag verlieten wy Lausanne te 11½. Miek zou iets later naar Carouge terugkeren en de ledige vogelkooi meenemen. Wy hadden ruimte genoeg en aten broodjes en kersen. Onze weg liep over Bern en te 4½ kwamen wy te Basel,waar een Duitse trein ons naar het andere station en de douane bracht. Slechts één onzer koffers behoefden wy te openen
5519 en te 5.18 spoorden wy naar Oos,vanwaar een lokaaltreintje ons naar Baden-Baden bracht. Alle koffers werden boven op een rytuig geladen en één paard bracht ons naar de Villa Bijou,heel hoog,zodat wy het paard beklaagden.

Max,Emilie en Adèle wachtten ons aan de voet van de hoogte,waarop de Villa gebouwd is,op en het eerste wat Max zeide,was:" Chandon is hier!", en jawel,daar kwam ons mannetje de hoogte af trippelen met een rond hoedje op het hoofd en klonk zijn welbekende stem ons in de oren. Ik stelde Max en Em aan hem voor en Em maakte een diepe révérence, maar Adèle was op een afstand blijven staan.

Hy vertelde ons dat hy te Florence ziek was geworden en daarom naar Montreux was gereisd; kennelijk had hy weer zijn intrek in zijn villa genomen om ons op te wachten,en dit erkende hy dan ook drie jaar later aan Dora,toen deze hem van uit Karlsruhe bezocht. Wittwe Niemand wees ons onze kamers; de mijne was groot met twee bedden en een balkon en aan de zonzijde,maar Dora en Cornelia sliepen achteruit, zoals de Joden zeggen.

Wy sliepen vrij goed en liepen de volgendedag naar het Hotel d'Angleterre,waar Agnes,Adèle en de Maxen logeerden. Max troffen wy niet daar hy Prof.Boehmer bezocht. By het hotel is een mooie tuin en aan het hotel is een glazen galerij verbonden. 's Middags liepen Dora,Cornelia en ik met Chandon naar de Curgarten,waar ik drie entréekaarten kocht voor één maand voor 36 Mark,en te 4 uur gingen Dora en ik afscheid nemen van Max en Em,die een half uur later naar Zurich spoorden,waarna Agnes Adèle en ons op een prachtige rijtoer onthaalde door de Lichten-
SS20 thaler Allee en het Schwarzwald. Het rytuig zette ons te Mon Bijou af en wy vonden Cornelia op het balcon,die voor ons thee zette. Wittwe Niemand vroeg 20 Mark daags voor ons drieën,terwijl Agnes dit voor zich en Adèle betalen moest.

's Avonds wandelden wy metChandon naar het Curhaus,waar de Karlsruher Kapelle,die de derde prijs te Parijs behaald had,prachtig speelde en zong. Weinig dachten wy toen dat wy twee jaar later te Karlsruhe zouden wonen. Iedereen keek de kleine ,netjes geklede Chandon na,en onder het gerinkel van trommel en bazuin bekeken we alle winkels en liepen we in de tuin.

De volgende dag Zaterdag 30 Juni reden wy met Agnes en Adèle naar het Alte Schloss,waar Agnes en ik de trappen tot op de helft beklommen, terwijl Dora en Adèle tot de bovenste muur stegen. Daar het 's avonds regende,bleven wy verder thuis,

Zondag regende het zó,dat wy niet terkerke gingen. Later doorliepen wy de tuin,die achter de villa tegen de helling van de berg gebouwd is en vol geplant is met pere-,kerse-en appelbomen,frambozen, aardbeien en zwarte bessen. Een paadje slingert en zigzag bergopwaarts en langs trappen en een steiler pad kan men gauwer boven komen. Hier en daar staan banken en stoelen.'s Avonds wees Chandon ons de verlichte
SS21 zalen van het Curhaus en luisterden wy naar de muziek,o.a.naar de Ouverture van Tannhaüser.

Ik las de brieven over,welke Lore my in Aug.'75 uit Baden-Baden schreef,toen zy er met Henk,Max en Miek logeerde,ondanks de geweldige hitte naar het Alte Schloss klom en naar de Cascade van Geroldsau reed, en ik betreurde voor de zoveelste maal haar niet by my te hebben,daar zy nog zoveel meer genieten zou dan ik.

Daar Dora en Cornelia zich niet wel gevoelden,maakte ik zonder haar op Maandag 2 Juli met Agnes en Adèle een rijtoer naar het Jaegerhaus door heerlijke bossen en in de schaduw,want het was alle dagen even heet. Daar Agnes niet vlug genoeg Duits sprak,liet zy Adèle altyd met de koetsier onderhandelen.

Uit China telegrafeerde men dat de Duitse gezant von Ketteler vermoord en zijn tolk verwond was. In de Transvaal waren de Boeren het oneens. Roos schreef dat de ongelovigen met het oog op de toestand in Zuid-Afrika spottend vroegen:" Waar is nu hun God,op Wien zy hebben vertrouwd? Niet God,maar het geld,de overmacht,de kennis overwint. Zo er al een God bestaat,bemoeit Hy zich niet met de dingen dezer wereld.""

Caroline schreef dat zy sinds 30 Juni met Henk te Nordrach was en JW. heel wel gevonden had. Dr.Walther had hem geausculteerd en gezegd: " Schön,sehr gut,suchen Sie eine Stelle als Landespfarrer." JW. was breder en dikker geworden. Henks ene long had een kleine Dämpfung, het
SS22 overige kwaad zat in zijn keel en neus. Caroline was verrukt van het klimaat en de heerlijke wind,waarin men leefde. Met weinig kleren aan zat men er in wind en regen en zy engageerde ons opnieuw om te Nordrach te komen,waar het voor Dora uitnemend zou wezen,daar er geen kwestie was van besmetting.

Wy liepen geregeld elke dag naar de Curgarten om de overheerlijke muziek te horen. Telkens werden er 10 stukken gespeeld en zo hoorden wy o.a.een mooi Adagio religioso,de ouverture der Martha van Flotow, de Perzische Marsch,de Tannhaüser,de Polonaise van Liszt,solo's op de cornet à piston,het Pilgerchor,de Walküre,de Invitation à la Valse van Weber,welke Lore ook speelde,enz.enz....

Eenmaal trad een Amerikaans orkest op en werden de Washington Post en andere Amerikaanse stukken gespeeld.o.a.la Belle de New-York. De Amerikanen,die in de tuin waren,werdem opgewonden,de heren zwaaiden met hun stokken en de dames met haar papasols. Als het regende werden de Concerten in de enorm grote zaal van het Curhaus gegeven, en als het te vochtig was moesten wy daar onze toevlucht nemen,steeds met Chandon,die onze schaduw was en by voorkeur binnen zat.

Ik begon weer Contrexéville te drinken,want ik had pijn gekregen en vreesde dat het weer de nieren waren.

5523 Frank schreef op 3 Juli dat hy met Constance en de kinderen in het Florapark gelogeerd had en zy allen onbeschrijflijk genoten hadden. " Van ons allen," schreef hy,"is dat van Max en Em zeker het " liefste intérieur: het huis is al even charmant als de tuin,waar " 100 rozen groeien tegen één by ons te Zeist; Max,die weer wat moe " is,is door ons bezoek reeds veel bijgekomen en wy reden en liepen " veel. Wilfried ging twee keer in zee en Antje zeide dat hy veel " zoeter was dan ik,maar dit komt omdat hy dagelijks in koud water " baadt. Wy spitten met de Beelsen en Oyensen en het was heerlijk " om in al de U bekende dreven rond te rijden. Haarlem is een char- " mante stad. U moet nu maar een plan de campagne maken voor het lo- " geren in Nederland. Wy kunnen U of Dora hebben,want wy hebben maar " één logeerkamer,Max kan U samen logeren,doch Henk maar één van " beiden. Het zal heerlijk zijn om weer eens te zamen te leven. De " eendejacht gaat spoedig open. Tante van Loon wordt oud."

Dora maakte kennis met een Deense winkelierster Nöskow,welke Naam notehout betekent. Zy had Kruger in de Transvaal ontmoet en trachtte ons te bewegen om eens in Denemarken te komen.

Donderdag 5 Juli maakten wy met Agnes en Adèle (Cornelia zat op de bok) een prachtige rit naar de Geroldsauer Wasserfälle. Er was noch zon noch stof en dus uitgezocht weer.

5524 Max schreef 6 Juli uit Pontresina,dat het er veel regende,maar zy toch hun tochten hadden kunnen doen. Zy hoopten 9 Juli naar Chur te vertrekken en Dinsdag te repatrieren,dan Vrijdag naar Aardenburg tot eind Augustus.

Op 6 Juli reden wy als gasten van Agnes naar het Schloss Favorite, dat de Markgravin Sybille in 1707 in Italiaanse stijl heeft laten bouwen,nadat haar man,de Keurvorst van Beieren,gestorven was. Deze stierf plotseling,en toen de Gravin in een kapel ging wonen om er te vasten en zich te geselen,vermoedde men dat zy uit minnenijd haar zuster vergiftigd had en nu boete deed. De mat waarop zy sliep en de gesel werden ons vertoond. De keuken in het paleis is vol prachtig aardewerk (vooral Delftsch) en glaswerk,de kamers hebben meest beschilderde plafonds,met de hand gewerkte gobelins,houten of mozaieke vloeren,antieke meubels,die Frank zouden doen watertanden en spiegels aan alle wanden,zelfs was er een vloer van spiegelglas en sommige plafonds waren dit evenzeer. Het trof ons dat er geen suite van kamers was met dubbele deuren; steeds was de deur naar de aangrenzende kamer in de hoek. Het paleis te Karlsruhe heeft evenmin een suite. De rit nam ons 1¼ uur.

In een Engelse courant stond een vuil artikel tegen de Boeren, die de schrijver varkens en vee noemt en in het verbranden van wier bezittingen hy juicht.

5525 Chandon beweerde dat ik 100 jaar zou worden,omdat hy dit in mijn ogen las.

Zaterdag 7 Juli onweerde en hagelde het zodat wy voor de middag niet konden uitgaan. Wy kleedden ons prachtig: Dora in haar zwarte galajapon en diamanten broche,Cornelia in haar nieuwe blouse en rok, en ik trok mijn witte vest aan en deed de van Lore gekregen gouden hemds-en manchetknopen aan mijn overhemd. En zo reden wy 's avonds te kwart voor negen met Chandon,die ook hochfein gekleed was,maar het Curhaus om het bal by te wonen. Eerst hoorden wy een man lelijk zingen en te 10 uur begon de dansmuziek te spelen,maar het duurde nog 20 minuten eer het dansen begon. Slechts 5 heren waren er die zich die moeite gaven en steeds met dezelfde meisjes.

Zondag 8 Juli. Na de kerkdienst,die slechts één uur duurde, wandelden wy langs de Oorbach in de Lichtenthaler Allee,waar het allerbeeldigst is.

's Avonds keken Cornelia en ik van de hoogte naar het vuurwerk,dat in de Curgarten ontstoken werd en perfect reüsseerde.

5527 Cécile schreef dat Anna von Hesse op 2 Juli onverwachts was overleden. Dat was een onherstelbaar verlies,want zy deed eigenlijk alles en voerde in hoofdzaak de correspondentie.

Maandag 9 Juli reed ik met Agnes en Adèle naar de Fischcultur waar forellen,barbeelen en steuren gekweekt werden. De weg daarheen was prachtig. Thuis komende werd ik met Dora aan Chandon's zuster voorgesteld,een reuzin met een haviksneus,even groot als hy klein was. Zy vertelde ons dat Chandon te Monaco een villa op een rots had willen bouwen. 's Avonds hoorden wy muziek. Het regende geweldig en het bleef 's nachts en de volgende dag tot 4 uur gieten. Dora maakte zich die tijd ten nutte door een hondekop voor Chandon te schilderen. 's Middags liepen wy tot het Hotel Strassburg,waar ik in 1860 met Lore had gelogeerd,un hôtel modeste. O wat miste ik haar ! In de eetkamer brandde de kachel. Augusta zou heden 24 jaar geworden zijn.

5528 Woensdag 11 Juli vertrokken Agnes en Adèle Elout. In de Haarl. Courant las ik dat Maurits en Louis tot de vierde klasse van het Gymnasium bevorderd waren. In de Curgarten vonden wy David en Bella van Lennep; hy had te Schönfels aan het Vierwaldstätter Meer een kuur van 10 weken gedaan by Dr.Wunderlich uit Karlsruhe. Weinig dachten wy dat ik twee jaar later deze dokter te Karlsruhe zelf zou consulteren. Dora wilde naar Pyrmont,omdat Hemmerich haar schreef dat de fürstliche Familie er gekomen was.

Donderdag 12 Juli geleidde Chandon ons na het ontbijt naar de Waldsee. In het bos genoten wy van de geurige boslucht. Het meer is vol enorm grote goudvissen. Ik schreef aan Hemmenich dat wy misschien in de eerste helft van Augustus te Pyrmont zouden komen.

Sinds lang had ik weer pijn,soortgelijk als die,waaraan ik reeds in Bantam en later te Monte Carlo geleden had,en waarvan Dr.Jonkers poeders my afgeholpen hadden. Ik bestelde die dus opnieuw en bleef enige dagen thuis en zelfs in mijn kamer,ontbeet enkel met havermeel, at soep,een stuk duif met kersencompôte en dutte veel op mijn sofa, maar ik gevoelde my miserabel en zonder eetlust.Op raad van de weduwe Niemand liet ik Dr.Burger komen,die my ausculteerde,eerst de borst, het hart en de longen,terwijl ik stond,daarna de maag en het onderlijf terwijl ik lag,en toen zeide hy dat niet de maag maar de mast-
5529 darm ziek was ten gevolge van het Contrexéville water en de thee tama indien,die ik genomen had !!

Hy schreef Haferschleim of cacao,gevogelte en Kartoffelpuree voor,Vichywater en 's nachts een natte koude doek op het lijf. 's Middags kreeg ik wat havercacao zonder suiker,wat een laffe kost is,en slikte ik het drankje,waarin pepermunt zat,dat Dr.Burger had voorgeschreven. Chandon bezocht my en toonde my zijn twee paar verlakte schoenen,waarvan het duurste paar " 24 Franken gekoschtet hatte". Hy noemde my een malade imginaire,een bedorven kind,die wellicht als jong man mooi geweest zijnde,my nu van alles inbeeldde. Wy lachten ons slap.

Een paar dagen later onderzocht Dr.Burger ook Dora,wier maag evenals de mijne te veel gezakt was,weshalve hy haar druppels,veel meel-en melkspijzen voorschreef en beval dat zy na de maaltijden ging liggen. Later wilde hy ons beiden electriseren,maar dit is niet gebeurd. Op zijn last moest ik een Unterleibhalter by Lutz bestellen en voorts wilde hy dat wy ons in September onder zijn behandeling zouden stellen,daar hy nu Dora geen goed kon doen en zy eerst beter moest gevoed worden. Tegen de hemorrhoïden wist hy geen raad,wat Cees Vinkhuyzen,aan wie ik het een jaar later vertelde,heel dom vond.

Donderdag 12 Juli hadden de Boeren onder Botha een geheel Re-
5530 giment Scotch Greys en 90 man van het Lincolnshire Regiment gevangen genomen en 2 kanonnen vermeesterd op 6 uur afstands van Pretoria.

JW. schreef aan Dr.Murray om te vragen of deze te Wellington werk voor hem had. Nu Dr.Wood gestorven was moest er iemand zijn om hem by het administratieve werk voor de zending te vervangen en de oude Heer Pauw te vervangen in het onderwijs der beginselen van het Hebreeuws. Daar de bezoldiging gering was schreef JW. ook aan B.Heldring,Voorzitter van het Ned.Bijbelgen. of hy daarvan agent in Zuid-Afrika zou kunnen worden. In een plaats als predikant op het platte land had hy weinig trek.

Toen ik weer uit mocht stonden wy te 6 uur op en liep ik òf alleen òf met Dora en Cornelia naar het bos,waar het koel was,want overdag was de hitte onverdragelijk.

Agnes schreef dat zy met Lex en Cor Beels en hun kinderen en met Maurits en Louis te Nol in 't Bos geniet en zelfs langs een zonnige weg in de hitte naar de Keijenberg kan lopen.

Schier elke dag las Cornelia uit een Frans boek voor en vertaalde zy het gelezene,terwijl Dora de aardrijkskunde van Scandinavië bestudeerde. De Fürst en Fürstin van Waldeck logeerden te Soestdijk by zijn zuster Kon.Emma,en bezochten Haarlem,waar Ds.Barbas hen rondgeleidde.

5531 Frau Niemand wist precies wat ik eten mocht en zorgde als een moeder voor mij. Zo kreeg ik de éne dag zwezerik,de andere du boeuf braisé met heidelberen en at ik wel de vanillesaus maar niet van de podding.Ziehoer een menu van 17 Juni: Goldwürfel-Suppe,gedämpfte Felchen met Kartoffel,Pasteten und Blumenkohl,Roastbeef,Compot-Salat, Eis,Meringen. 's Avonds te 7½ kreeg men eine warme Platte und eine kalte Platte.

De vader van Thora van Loon,Thorwald Egidius stierf te Christiana. Bald Heldring werd President der Handel Maatschappij,ofschoon Piet Hartsen er veel langer by was.

Dr.Burger zeide my dat hy 10 jaar getrouwd was maar geen kinderen had en dat zijn vrouw sedert de derde dag van hun huwelijk aan long-en blindedarmontsteking leed.

Maandag 23 Juli knipte een man met de linkerhand heel handig onze silhouetten voor 3 Mark per hoofd. Wy engageerden Chandon om ons voorbeeld te volgen,maar hy weigerde.

Ik schreef aan de Gérant van het Doelen om prijsopgave van het pension en hy antwoordde dat op de eerste verdieping alle kamers bezet waren,en het pension op de tweede met inbegrip van ontbijt (brood,thee,koffie of chocolade),lunch en diner ƒ 6.50 per persoon per dag bedroeg.

5532 Dora knipte Chandons silhouette uit het hoofd en die geleek verwonderlijk goed,zijn botte neus,zijn dubbele kin,zijn achterhoofd, c'est lui. Coup d'essai coup de maitre! Aan tafel stak zy dikwijls de loftrompet over Monte Carlo,die gute Luft in den Spielsälen,de lekkere gebakjes by Rumpelmayer,de koffie in Café de Paris of in de Riviera Palace,de prachtvolle Anlagen te Monaco,enz. en dan amuseerde het my daarop af te dingen.

5537 Donderdag 26 Juli,terwijl wy naar de muziek luisterden,kwam Jan Willem Six ons aanspreken. Hy vertelde ons dat hy zijn betrekking aan de Munt te Karlsruhe had opgezegd en naar Hilverbeek terugging.

5538 Ons vertrek bepaalden wy op 30 Juli,en vooraf deden wy nog enige inkopen,o.a.van een Staffelei,welke Dora met de door haar geschilderde hondekop aan Chandon gaf,die er zeer vereerd mee was. Dr.Burger vroeg voor zijn 4 visites 40 Mark,wat ik veel vond.

5539 De dag van ons vertrek,Maandag 30 Juli,was het heerlijk reisweer,want de lucht was bewolkt,het was koel en het regende,zodat er geen stof was. Hetzelfde paard,hetzelfde rytuig en dezelfde koetsier die ons 28 Juni naar Mon Bijou de berg had opgetrokken,bracht ons nu weer 32 dagen later,naar het Station. Chandon had met ons ontbeten, wat hy anders altyd alleen buiten deed,en zeide gedurig dat hy bedroefd was over ons vertrek en nu geen 14 dagen meer dacht te blijven en toen wy even na elf uur in het rytuig stapten,liep hy met tranen in de ogen weg. Hy was dus kennelijk verliefd van Dora. Wy lieten twee koffers en drie voetezakken achter,daar wy van plan waren in September terug te komen ten einde ons door Dr.Burger te laten behandelen,gelijk hy ons had verzocht. Daarvan is echter niets gekomen, omdat ik ziek geworden ben. Daar wy ons plan aan Chandon niet hadden meegedeeld,zeide hy by het zien der achter gelaten bagage:" O,die werden nachgeschickt." De pension bedroeg in Mon Bijou voor ons drieën slechts 20 Mark per dag,zodat wy met de items als melk,licht,thee en wijn niet meer dan ± 150 Mark in de week verteerd hadden. Ik gaf aan

5540 Ida en de keukenmeid ieder 10 en aan Seppeli 15 Mark,en wy hadden het by de wed,Niemand uitmuntend gehad. De Küche was inderdaad hochfein, gelijk Chandon ons te Monte Carlo voorspeld had.

Ik nam 3 plaatsen 2de klas Amsterdam voor 120 Mark,de 4 koffers kostten 48 Mark. Wy spoorden naar Amsterdam omdat de grootste koffer daar in het huis van Tane stond en wy daaruit nog het een en ander nodig hadden,en vooral ook omdat ik er visites aan de Heren van het Hof te maken had. Daarby vond ik het amusant om in mijn geboortestad voor het eerst van mijn leven in een hotel te logeren. Ik zou trouwens niet geweten hebben by wie wy onze intrek hadden kunnen nemen,want in Augustus waren Tane,Constance van Loon,Agnes en Hendrik buiten.

Frank had my herhaaldelijk geschreven,dat ik terstond by hem te Zeist moest komen,maar ik bleef by mijn plan. De doorlopende wagen voor Amsterdam stond al voor het Station en wy namen plaats in een coupé voor 6 personen,zodat wy voor ons zelven en voor onze handbagage overvloedig ruimte hadden. De trein vertrok te 11.59 en wy begonnen ons terstond aan de met vlees en ham belegde broodjes en de limonade te goed te doen. Verder reden wy langs Karlsruhe,Bruchsal en Mannheim tot Coblenz,waar zich twee dikke en een dunne Engelse by ons voegden. Cornelia werd wagenziek en Dora deed niets dan met gesloten ogen en de neus in het kussen of onder mijn overjas te léggen zonder naar iets
5541 te kijken. Te Zevenaar werd geen der 4 koffers geopend,en te 10½ kwamen wy aan het Centraal Station,waar geen omnibus van het Doelen Hotel stond,zodat wy een vigilante namen en de koffers er bovenop geladen werden. Die van Cornelia kraakte en aan die van Dora ontbrak het slot.

Wy kregen ieder een kamer,de mijne was een hoekkamer met vier ramen en het uitzicht op de Kloveniersburgwal,maar zonder een enkele kast met planken,niets dan een kapstok,een gebrek dat aan alle hotels eigen is. Wy sliepen heerlijk en Dinsdag 31 Juli liep ik naar het huis van Tane. Onze koffer stond in het vochtige tuinhuis,maar de sleutels ontbraken,zodat ik aan Tane te Doorn telegrafeerde,die my antwoordde dat zy aan de koffer hingen,wat niet het geval was. De huisbewaarder beweerde dat ze in het bezit van de kruier Nollet waren,
Vdaar maarVdeze dit ontkende,liep ik naar Haakmeyer,die de koffer openstak.

Ik vond het curieus om na 7 maanden afwezig geweest te zijn,weer in Amsterdam te lopen; minder aangenaam waren de muggen,waarvan wy op reis verschoond gebleven waren. Toen ik aan het postkantoor postzegels wilde kopen kon ik niet op dit woord komen en vroeg om Briefmarken.

De volgende drie dagen deed ik boodschappen,hetzij te voet of in een vigilante,maakte visites by de Heren van Valkenburg,Vogel en van de Werk,en kreeg die van Frank en Fanny. Frank had te Deventer de
5542 80-jarige Zénobie van Lennep bezocht. Ook reed ik naar Artis. Dora ging 3 Aug. in Haarlem by Henk en Fanny logeren.

Dinsdag 31 Juli werd Umberto,Koning van Italië door een anarchist doodgeschoten en in Parijs wilde een man de Shah van Perzië doodschieten,maar de Grootvizier greep de revolver,die met 5 patronen geladen was.

Op 3 Aug. was er een revue van de vissersvloot in het Pampus en de volgende dag vertrok Cornelia naar Sluis en ik naar Zeist,waar het stortregende. Frank was op de eendejacht met Sam en kwam eerst te 10 uur thuis. Sylvia lag te bed omdat zy de vorige dag de koorts had gehad; Eric was een prachtstuk. Ik kreeg een heerlijke logeerkamer met vier kasten,o.a.de bonheur du jour van mijn moeder. Frank wees my enige oude souvenirs,een theekistje van Mama,een tabaksdoos van Papa en tal van andere fraaie voorwerpen.

De volgende dagen viel er veel regen en was het koud. Nu en dan speelde ik met Frank billart,maar ik had overal pijn,vooral in de maag
5543 en in de borst,wat ik nog steeds aan de zenuwen toeschreef. Dora schreef dat zy in het rytuig van de Heer Enschedée getoerd,muziek in de Hout gehoord had en Madame sans Gêne had zien opvoeren. Tane zond my een klein pakje brieven van Lore,maar geen enkele uit de jaren 1850-'57, vóór ons huwelijk en dit stelde my zeer te leur. Fanny leed aan kiespijn,Henk voelde zich onwel en had heimwee naar Zurich en Dora verlangde weer met Cornelia en my op reis te gaan. De regen belette Dora visites te maken en daarom speelde zy veel piano.

Ik bezocht Carry en dronk er voor het eerst een glas Fosco,d.i. waterchocolaad van Korff. Daar ik voortdurend pijn had en my ziek gevoelde liet Constance op 9 Aug. Dr.Kortland komen,die my op de rustbank onderzocht en van oordeel was dat het zenuwpijnen waren.

De poeders van Dr.Jonker keurde hy goed,maar dewijl die niet meer baatten,schreef hy er andere voor,drie maal daags na de maaltijden te nemen. Ik toonde hem natuurlijk ook de recepten van Dr.Burger. Die dag moest ik by Tane te Doorn eten met Max en Em en Nepveu,maar het convenieerde my slecht en ik at byna niets.

Herman,oudste zoon van Lex Beels,vertrok in een storm naar Engeland om by James te Paton by Torquay te gaan logeren,maar zijn hut op
5544 het dek woei weg evenals debagage van een echtpaar,dat op reis was naar Indië. De schoorsteen viel om en de boot kwam 24 uur te laat in Southampton aan.

Maurits en Louis kwamen in de Krullelaan logeren. Sylvia was touchant en vroeg telkens:" Heeft Grootvader nog pijn? Waarom huilt Grootvader dan niet?" menende dat dit my verlichting zou geven.

Zaterdag 11 Aug. was er bloemencorso op het Huis te Doorn. Constance en de jongens van Max reden er heen,maar er waren slechts vijf rijtuigen versierd.

Daar Henk solliciteerde om secundus van de Quaestor der Synode te worden,beval ik hem by Bronsveld aan.

Daar Dr.Kortlands poeders evenmin baatten en mijn nachten meer dan slecht waren,schreef hy nieuwe poeders voor met rhubarber,waarvan ik niet meer dan ik met de punt van een mes kon opnemen in een likeurglas water moest mengen en dit een kwartier voor elke maaltijd opdrinken.

Frank vertelde my dat Constance's overgrootouders Labouchere een winkel in den Haag hadden,waar mijn overgrootmoeder Hop spelden kocht, en dat hy in de Haarl.Courant van 1793 een advertentie gevonden had van de weduwe Matthieu Labouchere,waarby zy de liquidatie aankondigde. Haar zoon Pierre César trouwde met Miss Bäring en werd evenals zijn broer Samuel Pieter chef van het Huis Hope.

Dinsdag 14 Aug. lunchte ik met Constance op Heidepark met Hendrik, Olga,drie harer dochters Ella,Loukie en Olga,de Engelse gouvernante en Ada van Zuylen. Een Engelse butler en 2 knechts bedienden ons. Hen-
5545 drik gaf my ƒ 500- voor Anonymus en keurde mijn lijst ad pios usus goed,o.a.de ƒ 600- aan Ds.van den Brink en de ƒ 500- aan de wed.Thijm te Paramaribo. 's Middags wandelden wy samen allerpleizierigst en te 5 uur liet hy ons naar Zeist terug brengen. Na deze dag zag ik hem helaas niet meer terug. Het was sedert een paar dagen beter weer geworden en elke dag werd het warmer.

JW. schreef my 17 Aug.uit Nordrach o.a.:" Hoe vreemd voor U om
" in Nederland te zijn zonder naar Rantam te kunnen gaan anders dan voor
" een bezoek. Misschien hebt U er geen moed toe,daar alles U aan Mama
" herinnert. Overigens hoop ik dat U van de broers geniet evenals zy
" van U. Van harte hoop ik ook nog mijn deel te krijgen eer U deze
" winter weer weg gaat. Gaat U naar Lausanne dan kunnen we U dáár
" komen zien. A.s.Woensdag hopen we van hier te vertrekken; ik zal
" hier dan 4 maanden geweest zijn,Henk 7½ week. Pathologisch is er
" niets meer by my te horen,slechts geruischen,die de kleine bouwvallen
" aanwijzen,welke de ziekte heeft gesticht. Met van Rossem kan ik dus
" byna zeggen:"Ex-bouwval wenst U heil",behalve dat mijn bouwvallen
" wel niet meer opgebouwd zullen worden. Maar dat doet er niet toe.
" Als iemand een goede kans heeft om gezond te worden dan ben ik het,
" heeft de dokter gezegd. Mooier kan het al niet. Ik weeg nu 178½ pond,
" 20½ meer dan by mijn komst. Henk is slechts 4½ pond toegenomen,hoe-
" wel hy volgens Dr.Walther buitengewoon braaf eet. Hy is wat bloedarm,
" maar overigens gezond en moet weer naar school,hoewel de lucht daar
5546 " slecht is,daar de leraar bang is om een raam te openen. Wat duurt
" de oorlog in Z.Afrika lang en wat is De Wet een kranig generaal.
" Alle Eng.couranten prijzen hem om het hardst. Ik lees geregeld The
" Standard,doch kijk ook andere in,die my onder de ogen komen."

Christiaan vroeg my voor 20 Aug. te eten met Lizzie en haar lover. Algernon en Nonnie zou ik dan ook zien. Christiaan had een kuur in Bentheim gedaan maar ging weer geregeld van Hilversum naar het kantoor. Hy had in 20 dagen tien zwavel-en tien modderbaden genomen,maar nu was hy stijver dan toen hy ging. August en Christiaan gingen beiden in een hogere klasse op de Burgerschool over.

Woensdag 15 Aug. woonde ik het concours der Harmoniecorpsen in Kersbergen by. Er waren er heel uit de Lemmer,uit Wijchen,Ootmarsum en Waalwijk. Fred.van de Poll,die erevoorzitter was,had ik al 's ochtends te 8½ met het Zeister corps in de Krullelaan zien voorbijlopen. Borne kreeg een prijs,en later werd om de grote,door de Koningin uitgeloofde zilveren medaille gekampt tussen Tilburg en Waalwijk. Zy moesten ieder een stuk van Richard Hol spelen en later een stuk naar eigen verkiezing. Hol was zelf lid van de jury. Ik had hem in geen 50 jaar gezien,hy was nu 75. 's Avonds woonden wy op nieuw een concours by tussen Sliedrecht, Eindhoven,Amsterdam en Weesp,en kreeg Weesp de le prijs. Te 10½ kwam ik thuis met veel pijn,maar die bedaarde na een uur,zodat ik heerlijk sliep en niet,gelijk de vorige nachten,behoefde op te staan en in de
5547 kamer heen en weer te lopen.

Madelon vroeg my om eens met haar broer George te komen praten, die aan de drank was en zijn moeder beledigde (Carry). Vrijdag moest ik op de Wildbaan lunchen,maar toen ik er kwam vond ik niemand,daar Henriette en Agnes Mevrouw d'Ablaing naar Utrecht brachten en eerst te 1½ terugkwamen. Ik had veel pijn by het rijden in de tram,maar door het praten raakte ik die kwijt,wat my te meer versterkte in mijn overtuiging dat het enkel de zenuwen waren,die my plaagden. Henriette en Agnes waren beide doof,Henriette liet gedurig haar gebit zien. Lou Elout logeerde er ook en bracht my te 3½ naar de tram,en toen zette de pijn weer op.

Chr.de Wet was ontsnapt en kon zich nu met de la Rey verenigen. Tot 11 Aug. hadden de Engelsen 39057 man verloren,onder wie 1703 officieren.

5548 De verbonden troepen,de Duitsers onder Waldersee,zijn Peking binnengetrokken en hebben de gezanten gered.

Zaterdag 18 Aug. sprak ik met George v.Lennep en trachtte ik hem te overtuigen van zijn ongelijk en hem te bewegen om aan zijn moeder vergiffenis te vragen,maar hy alleen had gelijk,hy was beledigd,hy werd door zijn moeder gehaat en belasterd,hy was goedig,hy verdedigde de zwakken en zijn moeder had schuld en speelde de baas,gelijk zy ook zijn vader getiranniseerd had,en omdat zy het vóór haar huwelijk moeilijk had gehad,wreekte zy zich nu. Tegen vijf wijven (Carry,Madelon, Mabel en de twee dienstboden) was het moeilijk vechten. De mannen hadden alleen intellect,zowel zijn vader als hy,maar de vrouwen waren dom. Op het laatst wond hy zich al meer en meer op,en toen hy de inktkoker opnam en ik het ogenblik zag komen dat hy me die naar het hoofd zou gooien,ging ik weg. Met een gek vieux niet te redeneren. De volgende dag zeiden Carry en Madelon my dat hy zijn vader by zijn leven uitschold en hem toegewenst had van onder de grond te liggen. Na mijn vertrek had hy weer gedronken maar geen scène gemaakt.

Ik had aan Hansje Röell geschreven om haar met haar verjaardag te feliciteren,en zy antwoordde dat zy al de kinderen ten eten "gehad " had,dat Kees en gevolg zeven weken op Sperwershof hadden gelogeerd " en nu vervangen waren door Hannie en gevolg,terwijl Graafland nog " al goed was en met de buurt ook by haar geweest was." Men hoort het haar zeggen !

5549 Van Asch van Wijck,een vriend van Eugène Labouchere,werd,toen hy aan de Bildt op de tram wilde stappen,door een wielrijder omver geworpen,zodat zijn arm op twee plaatsen brak en men vreesde dat zijn rechterhand moest worden afgezet.

Ik bezocht Fred.van de Poll,die my vertelde dat zijn zwager Willem van de Poll,met wie ik by van Woelderen school lag,een doordraaier was en zijn enige zoon hotelhouder was geworden. Ik at op Hoog Beek en Royen met Fred.van Bylandt en zijn zoons,alle drie nonensen,(?) Tane,Henriette,Agnes en Max. Henriette at 4 broodjes en haalde voor alles de neus op,

Met Constance maakte ik visites op Aardenburg,waar wy Max en Em vonden,maar niet de drie jongste kinderen,daar zy op de Treek waren.

Frank kreeg een brief van een Amerikaanse neef William Bird van Lennep uit Philadelphia,die hem schreef dat hy en zijn twee broeders gaarne op het Oorkondenboek wilden intekenen,dat Willem van Lennep, zoon van Sophie,als kind in huis by hem verkeerd had,dat hy in Holland by Tante Antje geweest was,and they thorough Dutch and true van Lenneps waren.

In Juli 1906 kwam hy inderdaad terug en bezocht hy met zijn vrouw en dochter Rebecca,zijn schoonzuster v.Lennep en haar dochtertje Claire ook my,terwijl zy later nog by Max en Em lunchten,met hen en
5550 David en Bella toerden en by dezen dineerden. Frank en Constance zagen zy ongelukkig niet,daar Frankie juist ontslapen was.

Cornelia schreef dat zy te Heist geweest was en haar moeder haar zeer vermagerd vond,zodat deze haar veel liet eten.

Woensdag 22 Aug. at ik by de Boeyes,wier kamers en gang volhangen met hoornen en vellen van door hem geschoten beesten,en vol zijn van antieke meubelen en andere kostbaarheden.

Dora schreef dat zy te Amsterdam by de tandmeester Schäfer was geweest. Vrijdag 24 Aug. werd Henk door de Synode benoemd tot Secundus van de Quaestor Generaal Simon Hogerzeil.

Zondag 26 Aug. zond Constance van Loon ons te 8½ de grote break
5551 van van Arkel,waarin wy met haar,Agnes,Louise,van Bylandt naar Doorn reden om Max te horen. Hy preekte overheerlijk over Jes.25:6. In de kerk waren vele familieleden,maar ik miste Hendrik. By de uitgang was er collecte voor Spanje.

Woensdag 29 Aug. moest ik Zeist verlaten. De laatste nachten waren slecht geweest,en telkens had de pijn my belet in bed te blijven. Constance was zo vriendelijk mijn koffer te pakken,en terwijl ik met Wilfried beneden zat en deze my zag huilen,riep hy zijn moeder,die my wat laudanum met water gaf,dat de pijn stilde,zodat ik te 11½ Dora kon afhalen,die mijn plaats zou innemen. Constance en Wilfried brachten my op de trein,een boemel,die overal stil hield,zelfs te Duivendrecht. Te Amsterdam moest ik draven naar de andere trein en kwam ik te zitten met Bierens de Haan,de Secretaris van het Seminarie te Depok,die nu
5552 in het Florapark te Haarlem woonde. Ik was heel dankbaar hem te hebben, want te Haarlem hielp hy my myn handbagage te dragen,daar ik te veel pijn had om het zelf te doen. Fanny wachtte my op en ik had goede eetlust,maar na het eten moest ik vomeren,gelijk al meer het geval geweest was. Henk en Fanny vonden mijn uitzien zó slecht,dat Henk onmiddellijk aan Dr.van Walt van Praag,specialist voor ingewandsziekten vroeg om by my te komen.

De volgende morgen,30 Aug. kwam hy en na my onderzocht te hebben zeide hy dat niet de zenuwen,maar de lever de pijnen veroorzaakte. Ik vroeg hem hoe het mogelijk was dat noch Dr.Burger te Baden-Baden, noch Dr.Kortland dit ontdekt hadden,daar de lever volgens van Praag sterk uitpuilde,maar hy antwoordde dat de een meer ziet dan de ander. Hy schreef cascara,karnemelk,gestoofde pruimen,bladgroenten en Vichywater voor. Later zeide hy aan Henk en Fanny dat hy my veel erger vond dan hy wilde avoueren. 's Middags gingen wy naar het orgelconcert.

Augusta Elout werd ridder in de Oranje Nassau op de 20ste verjaardag der Koningin. Vrijdag reden wy per elect.tram naar de Buitensocieteit,waar wy het muziekkorps der Schutterij uitmuntend hoorden spelen,o.a.Mignon en oud-Nederl.liederen. By het Wilhelmus stonden alle toehoorders op.

Het was heerlijk om Fanny tot verpleegster te hebben,want als dochter van een Prof.in de medicijnen kon en wilde zy my helpen met het ombinden van de Prisnitz Umschlag en met andere dingen,welke men
5553 anders alleen van een pleegzuster kan vergen. Zy zorgde ook dat ik geen ander voedsel kreeg dan wat my was voorgeschreven en ik joeg haar dus op onkosten.

Caroline schreef my dat JW. te Chateau d'Oex teruggekomen was en er over het geheel veel sterker uitzag dan vroeger en 180 pond woog. Hy maakte 's morgens weer lange wandelingen van 9 tot 11½ en alle deuren en vensters stonden tegen elkaar open. Ook Henk was in die mate aan lucht gewend,dat hy ondanks de koude regendagen tussen open ramen en deuren zat en zijn afwassingen met koud water by twee open ramen voortzette. Hy was weer naar de school teruggekeerd,want Dr.Walther was daarop gesteld.

Daar ik 's nachts te veel pijn had om in bed te blijven,leende Fanny my haar kamerjapon,waarin ik dan in een easychair ging zitten, totdat de slaap de overhand kreeg,in welk geval ik gauw weer naar bed ging.

Cornelia schreef my uit Sluis dat zy wilde overkomen om my te verplegen,maar ik antwoordde dat ik haar aanbod niet kon aannemen nu Fanny my zo liefdevol verzorgde. Daar ik ook in de rug pijn kreeg, vreesde ik dat er misschien ook nierpijn by kwam en dronk ik een dubbele hoeveelheid Vichywater,wat my zoveel goed deed dat ik Henk en Fanny Zondag 2 Sept.naar de Nieuwe Kerk kon vergezellen,waar Max overheerlijk sprak naar aanleiding van Gal.6:14 over de drie gekruisigden, Jezus Christus,de wereld en Paulus.

Miek schreef dat zy ziek geweest was en Dr.Masson had geraadpleegd, die haar poeders en een dieet voorgeschreven had,bestaande uit soep, melk en eieren. Madame Zurcher had haar zo lief opgepast.

5554 Agnes kwam ƒ 600- aan Henk en Fanny brengen om hen in de gelegenheid te stellen de Tentoonstelling te Parijs te gaan zien.

De weduwe van Isaac Röell te Apeldoorn nodigde my uit tot de bruiloft van Lizzie,wier huwelijk Max zou inzegenen.

De knecht van Tane was gek,lag met de meiden overhoop,schold Lilian voor een Judas uit,bedreigde haar en had haar rijwiel vernield.

Maandag 3 Sept.aten wy by Max,aan wie ik de stervende gladiator gaf,en die my de samenspraak tussen Charon en Mercurius van Valdez Anno 1527 vertelde en de photo's van Rome wees.

Daar de consul Crommelin te Zurich my mijn paspoort gevraagd had, wat ik niet bezat,bezorgde Frank my er een.

By Max en Em wachtte ik de visite op van Willem Röell en Lizzie, aan wie ik mijn cadeau,twee groentelepels,overhandigde. Zy zouden noch aantekeningsdiner,noch receptie geven noch enig feest vieren,en naar Biarritz reizen en voorlopig in het Hotel des Indes hun intrek nemen.

Dora schreef:" 't Is geen zalm voor Henk en Fanny om achter elkaar
" twee zieke mensen te logeren te krijgen,wier magen bedorven zijn door
" al het slechte eten by de Mijntjes. A.s.Woensdag is hier muziek,heer-
" lijk! Eergisteren avond ook,in de Slotlaan,en wy zaten allen om een
" tafeltje er naar te luisteren. René Labouchere zong voor my het liedje
5555 " van uw vrienden,de Tziganes van het Café de Paris,het heet "Souvenir
" d'Avril". Vanmorgen in de kerk by Ds.Nahuys,het eindigde niet. Nu
" ben ik weer voor 6 keer in de kerk geweest. Eric hier is mijn lieve-
" ling; als wy vragen "Waar is Grootpapa?" kijkt hy naar de deur en
" trekt een erntig gezicht..... Het klontje in de thee van Chandon
" helpt heel goed om te weten welk weer het worden zal. Wanneer zullen
" wy weer op reis kunnen gaan? Zou Uw kuur het verhinderen ?".

Ja,weinig dacht ik,toen wy plan maakten om in September het land weer te verlaten,dat wy er tot 23 November,dus in het geheel 4 maanden zouden blijven.

Dr.van Praag meende dat niet slechts de lever,maar ook de zenuwen de pijnen veroorzaakten,en ried my dus het drankje van Dr.Jonker weer te bestellen. Hy wilde ook dat ik my liet wegen,en over 3 weken andermaal,mits dan voor my geheim bleef hoeveel ik woog,opdat ik,voor 't geval ik in gewicht verloren had,niet te veel zou ontstellen !! Dit is om te schreeuwen ! Ik liet my dus wegen en woog 129 pond,vroeger 135. Ik moest de daarop volgende nacht al te 1½ opstaan en het was alsof mijn borst was toegeschroefd. Eerst te 4 uur begaf ik my weer naar bed, maar te 5 uur werd ik weer met pijn wakker. Dr.van Praag telegrafeerde aan Dr.Sepp,maar het antwoord luidde dat deze tot half Sept.op reis was. Daar van Praag geloofde dat er een steentje in de nieren zat,schreef hy een pijnstillend middel voor,maar dit baatte niet.

Henk joeg in de polder en zakte tot over de heupen in het veen weg,
5556 waaruit van der Aar hem verloste. Daarop ontkleedde Henk zich in het riet,wrong de natte kleren uit,trok die weer aan en ijlde per fiets naar huis.

Dora schreef dat zy een mooi concert van van Aken in Boslust hoorde, waar o.a.gespeeld werden Fantasie uit de Faust,Dito uit de Cavalleria van Massagni,die wy onder de Loggia dei Lanzi te Firenze hoorden. De moeder van Constance was heel onwel en had hevige hartkloppingen. Dora had René allerbuitengewoonst mooi piano horen spelen,helemaal als Enrico Toselli. Zy schreef:" Heerlijk om zó te kunnen spelen en dan tegelijk
" zo tchok guzel te zijn; foei wat voelt men zich tchirkin als men al
" die mooie mensen ziet. René moest trouwen met la bella Cavallieri of
" zo'n dito schoonheid...."

JW. schreef 7 Sept.dat hy antwoord van Dr.Murray uit Wellington ontvangen had,waaruit bleek dat het hoofd der opleidingsschool voor

zendelingen door een Amerikaan vervangen was en het Holl.onderwijs door de Heer Pauw gegeven werd,die volmaakt gezond was. In de Kaapkolonie waren enige gemeenten geheel verwoest zodat zy geen traktement meer konden betalen en ettelijke predikanten naar andere betrekkingen omzagen. JW.vervolgt:" Onder die omstandigheden zou ik voorlopig weinig " kans hebben om iets in Zuid-Afrika te vinden,en het Bijbelgenootschap " zal ook wel niet geneigd zijn om my als Agent uit te zenden om de 5557 " kosten. Wy zullen dus deze winter wel hier moeten blijven. Ik zou " die anders gaarne in Lausanne doorbrengen om er aan de Universiteit " colleges te volgen en aldus het Latijn,Grieks en Hebreeuws wat op te " halen,wat voor my van belang zou wezen nu ik een betrekking moet zoeken."

Ik zal niet telkens herhalen dat ik veel pijn leed en mijn nachten infaam waren. Daar ik 's nachts zo lang moest opzitten zorgde Fanny dat ik altyd een bord haversoep gereed vond,die ik slechts behoefde op te warmen en twee boterhammen met jam. Ik las dan in mijn Bijbel met aantekeningen en genoot er van. Cornelia kwam op 8 Sept.uit Sluis om my te bezoeken en ½ uur later naar Bantam door te reizen,waar zy by Cornelis en Mietje ging logeren.

Zondag 9 Sept.hoorde ik Ds.Jonker preken over Joh.3:17. Agnes, die 's morgens te Amsterdam Lafont gehoord had,kwam 's middags te Haarlem om Max te horen dopen.

Van tempel tot tempel zijn schoenen te slijten
Voorwaar ! dat staat ijvrig en schhon!

Tane kreeg Gunning te logeren,die een Bijbellezing zou houden, waartoe zy la Ville et les faubourgs genodigd had.

Henk bracht mijn portret van Vondel naar het Rijksmuseum in bruikleen. Van Riemsdijk zeide dat het *f* 1000- waard was.

Christiaan schreef my dat hy eerst uit een brief van my vernomen had dat ik ziek was,daar Henk,die hy onlangs gesproken had,er met geen 5558 woord van gerept had. Hy zou de bruiloft van Lizzie in geklede jas bywonen,een naäapsel van de Engelsen,en toasten,wat niet gemakkelijk was by een bruidspaar,dat te zamen meer dan 80 jaren telde. Hy kwam my 11 Sept van 1¼ tot 3¼ bezoeken. Anna van der Vliet kwam daarna,maar ik had te veel pijn om haar te ontvangen. Zy had Klaas gezonden met patrijzen,en my te jagen gevraagd,maar daaraan viel niet te denken. Van Praag wilde dat ik veel liep of billartte,maar het was my niet mogelijk. Nu en dan kwamen Maurits en Louis 's avonds per wiel om te whisten.

Woensdag 12 Sept. woonde Henk de bruiloft van Lizzie te Apeldoorn by. Fanny was ook gevraagd maar had zich geëxcuseerd en reed naar Meerenberg om aan de mans sigaren en aan de kinderen biesjesdeeg uit te delen. Henk had naast Hansje Röell-Dedel en Agnes van Ittersum-Röell gezeten en vond de meisjes Röell heel lief en eenvoudig. Henriette,zuster van de Bruidegom,oud 26,was geëngageerd met Jhr.Mr.W.B.Sandberg,Burgemeester van Abcoude,en trouwde twee jaar later. Zy kregen 10 maanden later,31 Maart 1903,te Vorden een zoon.In het Raadhuis had de Burgemeester de gouden pen aan de Bruidegom gegeven. Max kreeg niet eens vergoeding van reiskosten.

Van Praag verzocht Fanny mijn onderlijf en maagholte met hepar (?) 5559 te penselen.

Jan Six Jr.stuurde my de photographie van zijn vader en Frank gaf my een prachtige kamerjapon cadeau. Tane schreef dat de heren er allen voor bedankten om Gunnings voordracht over Rietschl te komen aanhoren.

Henk joeg 15 Sept. met Klaas en schoot 7 hoenders. Hy bracht er 6 mee en 2 konijnen en vertrok 's avonds doodmoe naar de Wildbaan,waar Dora reeds logeerde. Henriette Insinger was heel grappig en verhaalde allerlei uit haar jeugd. Dora had het bezoek van ongeveer 20 Transvaalse ballingen,heren en dames,op het Slot bygewoond. René speelde het Transvaalse Volkslied. Sommigen waren stil,maar anderen vertelden veel. Een Kaaps parlementslid van de Wal hield een touchante toespraak om de Laboucheres te bedanken:" Ons kan nie zeg wat ons hart gevoel van dankbaarheid enz.Zy vertelden hoe goed zy Roodbaaitjes konden skiet; een hunner,een heel jong kereltje,had er over de 50 gedood. In Mei bedroeg volgens hen de lijst der gedode Engelsen niet minder dan 95000 !

Zondag 16 Sept.preekte Max over Habakuk 3,de laatste verzen. Ik durfde niet gaan. Een jaar of drie later zeiden de Juffrouwen Duuring my dat zy er nog van genoten !

Het Nederl.Gouvernement seinde aan Kruger,die als een hert werd voortgejaagd,dat het bereid was een Holl.oorlogschip naar Lorenzo Marques te zenden om hem af te halen en naar Nederland te brengen. Dit geschiedde op aandrang van de Koningin. De Min.van Buitenl.Zaken de Beaufort durfde het niet doen uit vrees voor de Engelsen,maar toen H.M. het aan Jacob Röell,Min.van Marine vroeg,was deze bereid. Adriaan Oyens 5560 zeide aan Max,dat hy 12 millioen Pond voor de Transvaal en depôt had en bevreesd was dat hy die aan de Engelsen zou moeten afgeven.

Het telkenmale ontwaken schreef Fanny aan mijn geschokt zenuwgestel toe en van Praag vond my ook zeer nerveus.

Marie Boreel-Dedel,moeder van Gerard en Lukas stierf. Zy logeerde op Schaep-en-Burgh toen Piet Six haar op zijn Cora liet rijden,maar hy had er berouw van toen hy zag dat zy het paard,dat nooit een tik kreeg,sloeg. Haar vader was de oudste zoon van de kapitein ter zee Salomon Dedel,die de zeeslag by Doggersbank meemaakte en woonde die als zesjarig kind by. De moeder Catharina Schimmelpenninck was een dochter van de Raadpensionnaris.

Mevrouw Westendorp vroeg tijding en Emilie was zo vriendelijk haar uitvoerig in te lichten. Zy had er over gedacht om in Nymegen te gaan wonen maar dáár was alles te duur,men vroeg er voor bouwgrond al ƒ 7.50 de vierkante Meter en daarom zou zy in Velp blijven.

Christiaan schreef my dat ik een Indische specialist moest raadplegen omdat leverziekten in Indië aan de orde van de dag zijn. Hy zelf had er nooit last van gehad. Hy had met veel genoegen de bruiloft van Lizzie bygewoond en met tal van onbekende Röells kennis gemaakt,maar het eten bewees dat er te Apeldoorn geen cordon bleu was.

Donderdag 20 Sept. nam Cornelia haar intrek in het Diaconessenhuis,te 4 uur kwamen Henk en Dora van de Wildbaan terug en te 5 uur 5561 verschenen Dr.van Praag en Dr.Sepp. Laatstgenoemde onderzocht my doch vond niets abnormaals in mijn nieren. Hy ried een koudwaterverband aan omdat hy my jichtig vond en hield de leverziekte voor het gevolg van slecht eten op reis. Van Praag onderzocht Dora,wier maag een weinig gezakt was(entroptose),maar vond de digestie uitstekend.

Ik vroeg de fondsen van Miek by van Loon & Co op en deponeerde die by de Haarl.Bankvereniging.

Tane had Prof.Nolen te Leiden geconsulteerd,die haar karnemelk voorschreef en de raad gaf niet altyd zittende te schrijven. Uit Leiden naar Amsterdam willende terugkeren,was zy in de trein naar den Haag gestapt en te Haarlem komende kon zy haar vrijbillet niet terugvinden en liet zy haar bril liggen. Uit zuinigheid nam zy Lilian niet mee.

In 14 dagen nam ik 1 pond in gewicht toe,wat van Praag een overheersend goed teken vond. Dora schreef aan de Wittwe Niemand dat wy onze terugkomst moesten uitstellen en enige dagen later vroeg Fanny haar de koffers terug te zenden.

Woestduin werd helaas door Lukas Boreel aan den My verkocht die er een renbaan van zou maken. Zyn vrouw had het liever aan Charles Labouchere verhuurd,Henrick van Lennep had het niet willen kopen, omdat de prijs,die gevraagd werd,hem te hoog was.

Ik genoot 's nachts ook van de Geschriften van Prof.Robert Fruin, die Max my leende. De nacht van Zondag op Maandag 23/24 sliep ik voor het eerst sedert weken zonder pijn,men stelle zich voor hoe dankbaar ik was.

5562 Cornelis schreef dat de familie Moes,naar hy vreesde,wel niet in Bantam zou blijven,ofschoon zy het er heerlijkvond,omdat de onderhoudskosten te groot waren en zy de helft niet gebruikten van hetgeen de tuin opleverde. Daarby is de belasting,doordat Bantam onder Hilversum ligt,hoger dan elders,terwijl men geen enkel voordeel van Hilversum heeft, noch verlichting,noch bescherming. De Heer Moes was voor ƒ 175- beboet, omdat hy verzuimd had Cornelis als koetsier aan te geven. Wel had Mevrouw dit aan de ambtenaren opgegeven,maar deze ontkenden het en Mevr. werd niet geloofd.

JW. schreef dat hy voortging met het maken van lange wandelingen en sterker was dan het vorige jaar,toen hy wel eens ontzettende pijn in de spieren had. Ook zijn Nordrachs gewicht had hy behouden. Hy vroeg of Wight of Torquay niet geschikt voor ons zou zijn,ofschoon Torquay aan Bervoets niet bevallen was,daar er veel wind en stof is.

De Zwitsersche berglucht zou ook versterkender zijn dan het verslappende Zuiden. De huisheer had de huur van 800 tot 900 frs.verhoogd maar zou nu een kachel in de gang geven. Daar de pred.directeur van het Arnhemse Diaconessenhuis naar Kaiserswerth zou vertrekken,had JW's schoonvader met Ds.Creutzberg over hem gesproken en wachtte JW. nu af of men
5563 hem beroepen zou. Hy had echter geen lust om er naar te solliciteren, daar hy zich voor ziekenbezoek bepaald ongeschikt achtte. Johanna Gunning promoveerde te Zurich op een dissertatie:Ein klinischer Beitrag zur Kenntniss der Aethernarkose,en had een plaats gevonden als assistente in een kinderziekenhuis te München. Tot het uitoefenen der praktijk in ons land geeft het diploma geen recht,maar JW. hoopte dat zy later naar de Oost zou vertrekken,waar behoefte is aan medische hulp. Arnolda was uitgenodigd om onderwijs te komen geven aan de Chr.Meisjesschool te Batavia,maar zy had bedankt omdat zy haar moeder niet wilde verlaten,die 74 zou worden en bepaald verminderde. Annette Adriani, die Pretoria vrijwillig verliet,hoopte er in Januari terug te keren en dan een door Engeland gesubsidieerde school te krijgen,maar JW.vreesde dat zy zich met een ijdele hoop vleide,daar er weinig kans was dat Engeland een Holl.school zou subsidieren,en de kleinzielige aanmatiging der Britten zich nu weer geuit had in de wijze waarop zy het ridderlijk aanbod onzer Koningin aan Kruger opnamen door dit "uittartend en onbeschaamd" te durven noemen.

5564 Tot Hoofdbestuur van het Bijbelgenootschap was de Heer Middelberg, Ingenieur van de Ned.Zuid-Afr.Spoorwegmy voorgedragen en JW. vleide zich dat men,voor 't geval hy gekozen werd en aannam,hem om advies zou vragen omtrent JW's verzoek om Agent te worden,daar hy in Z.Afrika gewoond had.

Max haalde op verzoek van Tane Carrasco uit Parijs af. Max wees my het plan der expositie te Parijs; hy had de beweegbare panorama's van Siberië,Italië,Algerië en Constantinopel gezien uit een trein en een boot,was in goud-,lei-en kolenmijnen afgedaald,en had een schilderij gezien,die de Heer op een berg voorstelde en aan de voet de Inquisitie met Frans I,Karel IX en Lodewijk XIV,terwijl de Heer zegt:"Ik heb U een gebod gegeven dat gij elkander moet liefhebben."

Henk joeg met Frank in Bantam en zy schoten 32 konijnen en ieder een faisantehaan. Zy hadden by Mevrouw Moes geluncht met haar Zwitserse schoondochter.

Sinds 1830 is de bevolking van Nederland verdubbeld en bedraagt zy 5 millioen,50563 meer vrouwen dan mans.

5565 Cécile schreef dat Miss Esnery,die jaarlijks onder het motto "I was hungry and I was thirsty" duizenden weggaf en de zending te Siena en te Trebbiolo onderhield en de uitdeling aan de armen betaalde,plotseling overleden was zonder een enkele beschikking na te laten. Zy had te Rome een drukkery van chr.boeken,die haar jaarlijks 50000 Lires kostte.

Een Belg bood zijn kasteel aan Kruger ter bewoning aan.
Vrijdag 5 Oct.liet ik my weer wegen en in 14 dagen was ik 2½ Pond toegenomen. Uit Baden-Baden kwamen de koffers terug.

Zondag 7 Oct.hoorde ik Max preken over Job 36:26:"Zie! God is groot en wy begrijpen Hem niet." In het Paleis des lichts op de Tentoonstelling te Parijs stond met vurige letters op het doek geschreven:"Vive la France!" maar daarna op verzoek van een der aanwezigen:" Dieu est grand!".

Jan Six Jr.bouwde een serre aan het huis in Amsterdam en een antieke kamer met <u>electrisch</u> licht,wat zijn zoontje Jan afkeurde omdat de kamer antiek moest blijven.

Maandag 8 Oct. vertrokken Henk en Fanny te 8½ naar den Haag,van waar de trein,die te Haarlem niet stopte,hen naar Parijs bracht. Cornelia kwam mijn koffer pakken en van Fanny nam ik een wrapper,trekpot,
5566 blaker,kaarten en dominospel mede,waarna ~~ik~~ wy met druiven van Duinlust naar het Diaconessenhuis reden. Terwijl Cornelia mijn koffer uitpakte, kreeg ik karnemelk en later te 1 uur soep,kalfstong,bloemkool en gestoofde pruimen. Ik dutte van 1½ tot 2½,bezocht Dora,die nog te bed lag, kocht met Cornelia suiker en nachme,dronk te 5 uur een kop thee en soupeerde te 6 uur. Te 7½ gingen Dora en Cornelia in de Grote Kerk luisteren naar het zingen van Marie van Gelder en het beeldige violoncelspel van een ander.

's Avonds woonde ik een feest by,dat Dr.Lodewijks gaf,maar waarvan de zusters de frais deden; de ene zong,de andere speelde piano. Juffrouw Westendorp stelde een tante voor en zeide een vers op,terwijl haar nichtje (een der zusters) moest hakken. Juffr.Lodewijks speelde viool en zijn zwager droeg da Costa's gedicht op Luther voor.

Daar Zuster Christine,die een lief gezicht had maar te bleek was, mij moest verplegen,was Cornelia erg bedroefd daar zy gehoopt had dit te mogen doen en wilde zy naar Sluis terug. Mijn zitkamer was op de 3de verdieping en op de hoek met een raam dat op de tuin en een dat naar het Westen uitzicht had. Mijn slaapkamer was daarnaast.

Prof.Dufour schreef dat hy van 20-25 Oct.te Parijs zou zijn,maar daarna te Lausanne en dan gaarne Dora zien zou.

Ik moest al te 10 uur naar bed en daarvoor nog heel dankbaar wezen, daar de andere patienten al te 8½ er in gejaagd werden,maar Christine
5567 was zo streng niet. 's Avonds kwam zy by Cornelia en my zitten en speelden wy nummertjesspel,wat heel gezellig was. Zy bracht een theestoof, melk en suiker mee en dronk met ons thee.

Ofschoon mijn nachten nog niet brillant waren,en ik de Prisnitz Umschlag zelden kon aanhouden,sliep ik toch beter dan in de Parklaan en vond van Praag dat ik erg vooruitging. Over Dora was hy echter niet tevreden,daar zy in gewicht niet toenam. Hy vreesde dat Prof.Dufour haar weer naar het Zuiden zou zenden. Ik deed dagelijks grote lopen.

Zondag 14 Oct.nam ik deel aan het Avondmaal by Max,die niet vooraf preekte maar terstond het formulier las en het hier en daar verduidelijkte.

Het tochtte in mijn hoekkamer en in de gang was het koud,58°. Vóór 1 Nov. werd niet gestookt,maar nu het opeens was begonnen te stormen en te regenen,legde men de oven aan en werd het in mijn kamer goed warm.

Fanny schreef dat zy Sarah Bernard gehoord had,maar in zulk een krot van een theater,dat zy steeds in angst was,daar de uitgangen,in geval van brand,te nauw waren. Zy bezocht ook de Notre Dame,de Morgue, de Louvre en meer dan eens de Tentoonstelling.

5568 Christiaan schreef dat Willem Röell 2de Secretaris zou worden van het Hof van Arbritage met een traktement van ƒ 4000-,en dat Willem Hartsen te San Jago in Chili de bollencultuur wilde beproeven. De grond behoeft er niet bemest te worden.

Dinsdag 16 Oct.deelde de Koningin haar verloving met Hertog Hendrik van Mecklenburg-Schwerin mede. De proclamatie leg ik hier by over. Hy is een verre neef,want Alexandrina,dochter van Prinses Marianne,die de zuster was van Willem II,was getrouwd met Hertog Willem van Mecklenburg-Schwerin,en diens broeder Groothertog Friedrich Franz II was de vader van Hertog Hendrik.

Cornelia verveelde zich omdat zy te weinig te doen had. Zy hielp nu en dan in de keuken,maar dat was alles,en zy verlangde maar dat wy met ons drieën op ons eigen gingen wonen en zy dan het huishouden kon waarnemen. Zy raakte intiem met Cor Beek van de naaikamer,maar was verveeld van haar slaapkameraad,een dolerend nichtje van Ds.Barger,die 's avonds by het uitkleden teutte en laat opbleef en babbelde en geweldig te keer ging tegen concerten,omdat Tubal-Kaïn de muziekinstrumenten had uitgevonden!

Zondag 21 Oct.kerkte ik in de Bakenesserkerk by Max,die over Joh.11:25 preekte:"Ik ben de opstanding",waarmede de Heer aan Martha deed verstaan dat het niet genoeg is aan het feit der opstanding ten laatsten dage te geloven,maar dat het nodig is in Hem te geloven,die het fundament der opstanding is.

De vorige dag had Henriette Insinger uit bed opstaande bemerkt dat haar benen verlamd waren. Zy kon zich echter nog tot de deur voort-
5569 slepen en de grendel wegschuiven,want zy was dwaas genoeg om in haar eigen huis met een gegrendelde deur te slapen,daar zy beweerde niet zeker te zijn of haar knecht haar niet zou komen vermoorden.

Frank en Constance vierden op 20 Oct.hun koperen bruiloft. Frank had de kast van Mama,die hy op de auctie van Willem Hartsen gekocht had,doen opmaken en een zilveren bord aan Constance gegeven,waarin hy haar en zijn naam en die der kinderen had laten griffen. Henriette Ins. gaf een middenstuk,Agnes een antieke theestoof,Tane 2 zilveren vruchtmandjes,maar Hendrik zond een telegram. Wat zy verder kregen weet ik niet.

LXX

1202a

Dora - October 1900
in Lausanne

Onder de telegrammen van gelukwenschen die Zijne Hoogheid Hertog *Hendrik* van Mecklenburg-Schwerin ten paleize Het Loo mocht ontvangen, luidde dat van Z. M. den Keizer van Duitschland als volgt:

„Empfange aus treu mitfuehlendem Herzen Meinen innigen Gluckwunsch. Die Aufgabe, welche Du uebernommen ist schwer, entsagungsvoll und reich an Arbeit. An der Seite der zielbewusst, Ihres Amtes mit klarem Blick waltender Oranierin, wird dir mit Gottes Huelfe gelingen das kernige Volk der Niederlaender zu beglücken. Meine Gedanken und Wuensche begleiten dich und die theure Koenigin.

WILHELM."

PROCLAMATIE

van den 16en October 1900, betreffende de verloving van Hare Majesteit de Koningin.

WIJ, WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

AAN MIJN VOLK!

Het is Mij eene behoefte, aan het Nederlandsche Volk, van welks levendige belangstelling in het geluk van Mij en Mijn Huis Ik zoo diep ben overtuigd, persoonlijk mededeeling te doen van Mijne verloving met Zijne Hoogheid Hertog HENDRIK VAN MECKLENBURG-SCHWERIN.

Moge deze gebeurtenis, onder Gods zegen, bevorderlijk zijn aan het welzijn van Ons Land en van zijne Bezittingen en Koloniën in Oost en West.

Lasten en bevelen, dat deze Proclamatie in de *Staats-Courant* en het *Staatsblad* opgenomen en ter plaatse, waar zulks gebruikelijk is, aangeplakt zal worden.

Gedaan op het Loo, heden den 16en October 1900.

WILHELMINA.

De Minister van Buitenlandsche Zaken,
W. H. de Beaufort.

De Minister van Justitie,
Cort van der Linden.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
H. Goeman Borgesius.

De Minister van Marine,
Röell.

De Minister van Financiën,
Pierson.

De Minister van Oorlog,
Eland.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
C. Lely.

De Minister van Koloniën,
Cremer.

Op 21 Oct. kreeg ik het spit in de rug,zodat ik als een 100-jarige op Cornelia's arm leunende door de gang kroop en Christine my met kamferspiritus wreef. In de regel had ik 's nachts te veel pijn om de Prisnitz om te houden,maar ik herinner my niet dat ik weer moest opstaan als te Zeist en in de Parklaan. Van Praag schreef salicyl natricus voor, en wilde dat ik my in het Zander Instituut zou laten masseren,maar daar bedankte ik voor.

Constance was in zak en as en de kinderen niet minder omdat Pietje Hemmes niet wel genoeg was om langer te blijven en door een Franse bonne zou vervangen worden,terwijl de kinderen geen woord Frans verstonden.

Henk en Fanny hadden Parijs verlaten en waren naar Zurich gespoord.
5570 Dora was gelukkig in 14 dagen 1 pond in gewicht toegenomen en Donderdag 25 Oct.vertrok zy per trein van 3 uur met Cornelia naar Amsterdam om van daar te 4½ naar Lausanne door te reizen,waar zy de volgende dag te 1.38 arriveerden. Ik had het land van te moeten achterblijven en gevoelde my buitendien ziek. Van Praag dacht niet dat Prof.Dufour Dora naar het Zuiden zou zenden en vond Wiesbaden veel geschikter.

Dora schreef Vrijdag:" Goede reis,veel gegeten en gedut,naar <u>niets</u> gekeken dan naar een Turk te Basel. De douaniers openden niets...."

De volgende nacht werd ik te 3½ wakker doordat het tochtraam van mijn slaapkamer met geweld openwoei en mijn scheerspiegel omverwierp. Ik kon het niet sluiten omdat de kram gebroken was en het tweede raam was open gebleven en op het balkon met haken aan de muur bevestigd. Ik schelde en toen Zuster Mina kwam,was de wind te sterk dan dat zy het tweede raam naar zich toe kon halen,zodat zy om moest lopen en al de kamers langs het doorlopende balcon voorby om van buiten de twee battants van het raam naar my toe te duwen,zodat ik de spagnolet kon omdraaien. Het was de schuld van Christine,die het tochtraam niet behoorlijk gesloten had en van de storm,maar het was een goede gele-
5571 genheid om kou te vatten.

Zondag 28 Oct.had ik huisarrest en hield ik 's avonds een Bijbellezing in de Kerkzaal. Max preekte die dag niet. Herman Beels vertelde my dat hy voor jaren een leveraandoening gehad had en toen met Annie te Vichy onder behandeling van Dr.Bignon,zoon van de beroemde kok, die rijk geworden was en by wie David van der Vliet eens gegeten had, terwijl de zoons in zwarte rokken met servatten over de arm dienden.

Mijn nachten werden aldoor beter,maar het lopen nog slecht. Ik miste Cornelia's arm en alles,rug,knieën en borst deden my pijn,zodat ik het niet verder kon brengen dan de Dreef en nu en dan per <u>elastieken</u> tram de stad om reed.Toen ik eens,by Fanny logerende,op een bank in het Kenaupark zat,vroeg ik een oud man,naast wie ik had plaats genomen,waar de tram,die voorbyreed,heenging. Hy bleek gedronken te hebben en antwoordde al hikkende met de vraag:" Die elastieke tram?"- "Ja!"- " Die elastieke tram loopt totdat hy stuit."

Dora schreef dat Dufour haar Woensdag 31 Oct.kon ontvangen. Op 1 Nov.schreef zy dat Dufour zeer tevreden was en de ogen niet verminderd vond. Voorts keurde hy een verblijf in Wiesbaden goed. Fanny was ook in Lausanne en maakte kennis met Moeder Heymann,die ganz entzückt was over haar.

5572 In het Diakonessenhuis hield de zendeling Lett,die op het eiland Nias geëvangeliseerd heeft,lichtbeelden. Ds.Sanders vertaalde de toespraken: eerst Milaan,Genua,Napels,Egypte,de Roode Zee,Padang en toen Nias,de bewoners,die lelijk zijn,eindelijk de portretten der Koninginnen, die ƒ 250- voor 5 jaar hadden toegezegd. Lett werd in 1909 vermoord.

Ankie schreef haar eerste Holl.brief aan Juffrouw Mensing,die gedurende Adrienne's afwezigheid zeven weken op haar en op Aernout gepast had.

Vrijdag 2 Nov. woog ik 68 Kilo en 700 gram,d.i.op 150 gram na 2 Kilo meer dan 8 dagen tevoren. Pare incredibile.

Max vertelde my hoe ignobel Roberts in Brits Indië handelde door te zorgen dat de soldaten altyd meiden hadden,hetzy meisjes of weduwen, die Queen's women genoemd werden. En toch noemt The Christian hem humane and a Christian.

Fanny schreef aan Emilie dat volgens Dufours eigen erkentenis het verblijf in Holland aan Dora meer goed gedaan had dan het séjour te Monte Carlo.

Maandag 5 Nov. haalde ik Dora en Cornelia te Amsterdam af. Zy hadden weinig geslapen, Dora was moe en had maagpijn, rustte te Haarlem en at toen flink. Cornelia kreeg een andere kamer, namelijk die van Juffrouw Westendorp beneden.

5573 Hendrik schreef my in antwoord op mijn verjaardagsbrief dat Ada van Zuylen met haar kind op aanraden van Dr. Skinner de winter te Eastbourne ging doorbrengen en hy hem hetzelfde had aanbevolen. Dit lachte hem niet toe en 't is helaas zijn dood geweest !

In Pretoria was weer boter te krijgen; tot nu toe had men enkel vet. Dora liet zich 7 Nov. wegen en was in 12 dagen 1½ pond afgenomen ten gevolge van de drukte en het te weinig eten te Lausanne.

Op 8 Nov. kreeg ik een telegram van Ds. Knottnerus, waarby Bestuurders en Evangelisten der N.E.P.V. my als erelid hun groeten zonden. Roos kwam my verslag doen van de samenkomst. De onderwerpen, die besproken werden, waren: de voorzichtigheid van de kinderen der wereld en de rechtvaardiging uit het geloof. In de kerk had Taanman uitnemend verteld van zijn werk onder de kermisreizigers, de Vos had pedant gesproken, het deficit bedroeg *f* 3000- maar was, op *f* 700- na, gedekt.

Zaterdag 10 Nov. verklaarde van Praag mijn maag en lever genezen en zeide eerst over 8 dagen te zullen terugkomen. Hy bleef altyd lang praten en herhaalde dan nog aan Christine al de voorschriften, die hy gegeven had.

5574 Op Emilie's verjaardag vond ik by haar Adèle de Beaufort, Agnes en Frank, die in Duitsland een ree geschoten had. Pietje en Minnie waren vervangen door een Elsasser bonne en een Engelse, zodat Wilfried en Sylvia steen ongelukkig waren.

Zondag 11 Nov. hoorde ik Max in de Groote Kerk over Ezech. 9 preken: "Doet de opzieners naderen,". 's Middags liep ik naar Welgelegen en vond ik Sophie, Cateau en Elise, de vrouw van Adolf (Dop).

Op mijn verdieping was het melankoliek, want al de patienten, die er huisden, stierven achtereenvolgens, de scheepskapitein Boelhouwer, die 's ochtends door Dr. Westerman geopereerd was, de muziekmeester Hartog, een jood, Mevrouw Klein, de Heer Kroll, die door Christine dood in bed gevonden werd. Toen zy zuster Martha riep, durfde deze niet komen uit vrees dat hy zich misschien van kant gemaakt had. De jood Hartog moest altyd kausher voedsel hebben en toen hy dood was moest er een veertje op zijn mond gelegd worden, maar, dewijl die niet voorhanden was, haalde men een grote pauweveer. Het lijk werd terstond naar het lijkenhuisje vervoerd, en een man met rode pantoffels ging er by zitten gebeden prevelen.

Max kreeg voor een stadszendeling een kapitaal van *f* 10.000- van Juffrouw de Haan en van anderen nog enkele giften.

5575 Tegenover mijn kamer huisde een zenuwachtige juffrouw Saffree, die allerlei onzin vertelde, niet in bed wilde blijven, en klappen uitdeelde. Zuster Petronella uit Brouwershaven engageerde zich met de Heer van der Vlugt, die proponents moest doen. De andere zusters waren boos, puur uit jaloezie.

Sam van Eeghen werd president van de Feestcommissie by gelegenheid van het huwelijk der Koningin en Frank secretaris.

Dr. Sepp rekende *f* 40- voor zijn bezoek in de Parklaan en Dr. van Praag *f* 105- voor ± 40 visites aan Dora en my, wat my meeviel. Christine had gedacht dat hy *f* 1- per visite zou rekenen, Dora en Cornelia 5 en ik 3,-

Mevrouw Westendorp schreef dat haar ongehuwde schoonbroeder te Hilversum gestorven was zonder haar een penning na te laten; zy raadde ons het Chr. Hospiz te Wiesbaden aan en Dr. Emil Pfeiffer, maar ik had reeds kamers in het Hotel Hohenzollern besteld.

Vrijdag 23 Nov. verliet ik het Diac. Huis na er byna 7 weken verpleegd te zijn, hoogst dankbaar voor de goede zorgen aan my besteed en niet minder God dankende voor mijn herstel, waarvan Dr. van Praag zoveel eer had. De vigilante kwam te 7½ en boven op werd de handbagage geladen bestaande uit 7 stuks; de koffers waren reeds de vorige avond door de kruier Teepoel naar het Station gebracht. Zuster Hoog en Juffrouw Meeter

5576 kwamen afscheid nemen, maar Martha Berger, de Zwitsersche socialiste, die my nooit gegroet had, vertoonde zich niet. Cornelia en ik haalden Dora in het Florapark af, waar Em op stoep kwam met een trommel vol sandwiches met ossetong, eieren en peren. Aan 't station vonden wy Henk en Fanny met chocolaad tabletten. Wy spoorden naar A'dam, waar Henk de plaatsen nam en voor de koffers zorgde.

Te 8.55 reed onze D.trein weg; wy bleven in een coupé le klas met ons drieën en ik was weer de enige,die het reizen niet vermoeide. Dora lag in een hoek met een zakdoek over het hoofd en klaagde eerst over de hitte,later over de kou;Cornelia had hoofdpijn en was ziek van verkoudheid. Te Emmerik behoefden wy slechts één koffer te openen en verhuisden wy naar de Wiesbader wagen. Te Keulen hielden wy ½ uur stil en dronken wy horribele thee voor 1 Mark en 's avonds te 7 uur kwamen wy te Wiesbaden,d.i.6.05 Holl.tijd. Een landauer bracht ons naar Hotel Hohenzollern,waar ik een prachtige kamer au second,Dora daarnaast en Cornelia een trap hoger kregen. Wy soupeerden kalfscarbonnade,die,in strijd met mijn uitdrukkelijk verbod,gepeperd was,en de twee kameniers,die met Cornelia soupeerden,klaagden over het slechte eten. Dora en Cornelia waren ontevreden en wilden weg; ik vond mijn kamer heerlijk maar het hotel te sterk verwarmd.

Toch sliep ik goed,maar te 3 uur werden Dora en ik door een kellner gewekt,die ons had horen schellen,terwijl later bleek dat de electrische schel dit uit eigen beweging had gedaan. Wy ontbeten te 9 uur,maar oudbakken brood was niet te krijgen en na het ontbijt liepen wy naar
5577 de Juffrouw de Bruyn,Wilhelmstrasse 38, die ons aanried naar het Hotel Bellevue te verhuizen,omdat daar op zijn Hollands gekookt werd,terwijl zy my Maandag een fles karnemelk zou zenden en wy Holl.syrop en pruimen by Engel in de Taunustr.konden krijgen.

Constance schreef dat zy met Sylvia by Prof.Straub was geweest, die in hoofdzaak hetzelfde zei als Prof.Snellen. Hy had weinig hoop dat de scheelheid door brillen zou genezen en vreesde dat later een operatie zou nodig zijn. Met de nieuwe Juffen ging het nogal goed, de kleintjes begonnen aan Melle te wennen,maar spraken vierkant Engels tegen haar,Sylvia deed haar best met de paar woorden Frans,die zy geleerd had maar verlangde naar Pieta.

Wy gingen toen kamers zien in Hotel Bellevue en beloofden Maandag 26 Nov. te zullen komen. Zondag ging Dora dit aan Herr Schneckenburger zeggen (ik durfde niet). De man was bitter ontdaan en zeide dat hy my ook wel karnemelk kon bezorgen,maar niet geregeld. Ook bood hy ons nog mooier kamers aan.

Maandag 26 Nov.reden wy dus naar Bellevue. Dora en Cornelia gierden van het lachen en konden niet tot bedaren komen,zelfs niet by het diner,dat aan afzonderlijke tafeltjes serviert werd.

5578 Agnes had my volmacht gegeven om voor Dora's meerderjarigheid een ketting te kopen en die kochten wy by Schellenberger,waarna wy levertraan en spiritus kochten. Ook huurden wy een piano en kregen 's avonds een lamp,daar de drie elect.pitten niet genoeg licht gaven.

Slechts één heer en zijn zoon ontbeten tegelijk met ons. Sedert 12 Nov. was er geen enkele gast in het hotel geweest,zodat wy dubbel welkom waren,te meer nu er kans bestond dat wy er een deel van de winter bleven.

Daar Dora reeds in Haarlem Russische lessen van Juffr.Viodrowa genomen had en zy die wilde voortzetten,begaven wy ons naar de Berlitzschool,waar een juffrouw Dora te woord stond en zy de belofte kreeg van geholpen te worden voor 68 Mark de 25 lessen.

Al dadelijk beviel ons het eten. De eerste dag kregen wy kalfscarbonnade,die niet gepeperd was,met gewreven aardappelen en spinazie, en Dora en Cornelia bovendien erwtensoep en podding; de tweede dag bestond het menu uit groentesoep,kabeljauw,en duiven met Brussels lof, terwijl voor Dora en Cornelia ossevlees gebracht werd,alles kostelijk toebereid.

Woensdag 28 Nov. werd Dora meerderjarig en kreeg zy tal van brieven,o.a.van JW. die onder meer schreef dat het Hoofdbestuur op zijn voorstel om als agent in Zuid-Afrika werkzaam te zijn niet ingegaan was, wijl het hem niet durfde wagen aan de grote lichamelijke inspanning,die zodanig agentschap in het uitgestrekte Kaapland met zijn moeilijke
5579 reisgelegenheden van hem zou vorderen,terwijl ook de toestand van het land in die tijd van oorlog deed vrezen dat het nu allerminst de tijd was om aldaar een arbeid op grote schaal aan te vangen. De Heer Middelberg vreesde dat de kosten te hoog zouden lopen,daar JW. wel £ 700- alleen voor levensonderhoud zou noodig hebben,waarby dan nog de reiskosten zouden komen. In Lausanne beviel hem het klimaat in het geheel niet.

In Zuid-Afrika hielden de Engelsen schandelijk huis,alles verwoestende en verbrandende. Een zoon van James Labouchere was een dergenen,wien dit speciaal was opgedragen. En die James is nog wel een Hollander. Het laatste vlugschrift van Stead:" Hell let loose" gaf ontzettende byzonderheden.

Woensdag 28 Nov. tracteerde ik 's avonds Dora op het Theater,waar de Siegfried van Wagner werd opgevoerd in drie bedrijven. Het duurde van 6½ tot by elven,en de muziek (bazuinen en waldhoornen) speelde zó hard dat men van het recitatief niets hoorde,en van het stuk zelf,waarin geen actie is,niets dan lange mono-en dialogen,snapte ik niets. Alles duurde even lang,het smeden van het zwaard,het gebrom van de Wanderer en de vrijage aan het slot. Maar Dora genoot en vond het niets te lang. Voilà l'essentiel !

De volgende dag liepen wy de winkel van de Turk Ben Soliman binnen, aan wie Dora de groeten van Ohan Bagdadlian overbracht:" Selam Ohan Efendi den."

Ik had steeds pijn in de borststreek en vreesde dat het met de lever weer niet pluis was,en Dora had pijn in het oor.

SS80 Ofschoon ik meer dan eens in Wiesbaden geweest was,o.a.in '38 met Papa,in '56 toen ik de kuur te Weilbach deed en in '60 met Lore, herinnerde ik mij niets,en vond ik het beeldig,o.a.de Curgarten met zijn grote vijver en zwanen,de harde paden,zonder dat ik begoefde te klimmen. Ons hotel beviel ons ook goed,maar Cornelia wilde dat wy op kamers gingen wonen en ons eigen huishouden deden,opdat zy nog beter voor onze voeding zou kunnen zorgen.

Kruger werd in Frankrijk met geestdrift ontvangen. De Groningsche Prof.van Hamel,die zulk mooi Frans spreekt,vergezelde hem als tolk. Keizer Wilhelm durfde hem niet ontvangen uit vrees voor de Engelsen. Onze Koningin toonde dus meer moed.

Wy betaalden 30 Mark daags voor pension,5 in 8 dagen voor hout en 4.15 daags voor wijn,eieren,melk en karnemelk,dus M.243,60 de eerste week. Later is die niet hoger geweest dan 18 of 19 gulden daags,dus voor ieder onzer ruim *f* 6,-; goedkoper kon het niet en daar ik geen cent belasting betaalde,(in Duitsland is men het eerste jaar vrij,in Frans Zwitserland 10 jaar lang) kan men zich voorstellen dat ik geld overhield.

Frank schreef dat hy de gehele dag in touw was voor de voorbereiding tot de feesten in Februari. Hy had met Henk en Baronet Speelman in de Overbossen gejaagd,maar geen schot gelost.

Caroline schreef dat JW. zyn plan om naar Zuid-Afrika te gaan nog niet kon opgeven en er toe overhelde om eerst alleen te gaan en

SS81 voor 't geval hy iets vond,haar en de kinderen te laten komen. Zy hadden genoten van een "agape",waarby de Heer Rittmeyer alleronderhoudendst en geestig,geëleveerd en mooi gesproken had over de wijze van <u>geven</u>. Na de thee had JW. ½ uur lang op verzoek van Ds.Bonnard over Holland gesproken,over de scholen,kerken en zending en de agapes in de Broedergemeente. Het was heel interessant en geestig en JW. sprak met gemak en vlug. Caroline kreeg een 20-tal dames om te naaien voor het hospitaal en zou een tempérancefeest te Rossinières bywonen,dus bezigheid genoeg en te weinig tijd om te lezen.

Wy vierden vrolijk St.Nicolaas. Dora en Cornelia gaven my o.a. een poppetje,dat Chandon voorstelde en een geestig gedicht. Cornelia gaf aan Dora een soldatenpetje en ik had er een rijmpje by gemaakt alsof het van Hans Heymann kwam.

Cornelis schreef dat de Moesen niet bleven,en dat Piet Saras zijn vrouw dood naast zich in bed gevonden had. Met haar was de arme kerel slechts kort getrouwd geweest.

Dora kocht by Ben Soliman twee Turkse kleedjes voor Mevrouw Philips-van Rijckevorssel,die Westerveld bewoonde en Dora's hond verzorgd en verkocht had.

Kruger kwam in den Haag en was overal,te Keulen,Düsseldorf,Duisburg,Emmerik,Zevenaar,Arnhem en Utrecht feestelijk begroet,in den Haag door het zingen van Psalm 72 onder leiding van Richard Hol en begeleid door een erewacht.

Zaterdag 8 Dec. werd Cornelia 28 en bezochten wy Frau Kleeblatt,

SS82 voor wie haar man een huis achter het hotel gebouwd had,waarin zy een prachtig appartement bewoonde. Zy was zeer elegant en wy vonden haar met haar oudste dochter van 18 jaar,die mooi op porcelein schilderde.

De laatste nachten had ik steeds violente krampen gehad en zelfs mijn wonderlap met eau de cologne gaf geen verlichting. Ik vreesde dat het weer leverpijn was en was diep ter neergeslagen.

In onze salon bracht men een boekekast,en daarin borg Cornelia al mijn en Lore's journalen en brieven en onze boeken.

Cornelia ried my de cascara uit Haarlem te laten komen. Ik schreef er van Praag over,die van hetzelfde gevoelen was,en toen vroeg ik Fanny om by Boomeyer te gaan en hem te verzoeken my 2 fl.cascara te zenden. Die welke de apotheker te Wiesbaden gereed maakte,had een andere smaak en niet hetzelfde effect,ofschoon ik hem het recept van van Praag had ter hand gesteld.

5583 Max schreef 18 Dec.dat hy het zeer druk had,daar er veel ernstige zieken waren en behalve de gewone nog extra catechisaties.

Dora was bedroefd omdat Frau Mayer,die haar Russ.les gaf en daartoe uit Mainz kwam,niet meer wilde terugkomen,daar de Directeur haar grof beledigd had.

Henk was van plan met zijn adjudant Ockhuyzen in groot tenue Kruger op zijn doorreis naar Amsterdam aan het Station te Haarlem op te wachten.

Zaterdag 15 Dec.werden wy bezocht door Jacqueline Tindal,die by haar moeder logeerde. Laatstgenoemde,een 81-jarig vrouwtje met een lief gezicht en een lief figuur,bezochten wy. Zy beloofde ons later in een ander seizoen met haar rytuig af te halen,maar dit is nooit gebeurd,

Dinsdag 18 Dec.gingen wy naar het Theater waar de Freischütz werd opgevoerd,die my mijn kindse jaren herinnerde,toen Papa de opera van 't begin tot het eind zong. Alles was wunderschön,muziek,zang en decoratief en het duurde maar van 7-10. Er was nog dit voordeel aan verbonden,dat er een goede nacht op volgde.

5584 De Engelsen veroordeelden de jongeheer Pieneer ter dood op het vals getuigenis van twee kaffers,dat hy een Eng.officier zou vermoord hebben,en schoten de woningen plat,waarin enkel vrouwen en kinderen zich bevonden,waarna zy deze op het open veld van honger lieten omkomen.

In Frankrijk werd de amnestie aangenomen om de vijanden van Dreyfus te redden.

Emilie schreef dat haar nièce Li van Eeghen te Pretoria gestorven was.

Drie kamers naast de onze werden bezet door de Heer en Mevrouw Temminck-van Asch van Wijck uit Velp en hun twee dochters Louise en Mathilde. Hun zoon kwam een paar dagen later,een beeldschoon jongeling, die te Amsterdam by Rebel op kantoor is. Het oudste meisje was te St. Blasien in het Sanatorium,toen het gebouw 's nachts in brand vloog en de vlammen zich zó snel verspreidden dat zy niet meer langs de trap vluchten kon. Onder haar kamer sloegen de vlammen uit en achter haar stond de kamer in brand. Zy vluchtte op het balkon,men bracht een ladder, maar die bleek te kort te zijn,eindelijk kwam er een tweede en werd zy gered,maar haar zenuwgestel is er zó door geschokt geworden,dat zy lijdende is,slecht slaapt en meest elders moet verpleegd worden. Zy had niets kunnen redden.

Christiaan schreef my dat hy bedroefd was over de dood van Mr.M.C. van Hall,de president der Cultuur My,die kundig,humaan en conciliant 5585 was,de algemene vraagbaak in de financiele wereld en niet te remplaceren.

Miek was intussen van Carouge naar Parijs verhuisd. Wy werden verzocht om de Kerstboom by de Kleeblatts te komen zien. Er waren drie kamers verlicht en een grote spar behangen met lichtjes,poppetjes van was en drie tafels vol cadeaux,een voor de moeder,een voor de dochter en een voor de zoon. Deze zeide een vers op en de dochter speelde op de piano:"Nun danket alle Gott." Het gehele dienstpersoneel was aanwezig. Dora kreeg een bloempot met lelietjes van Frau Kleeblatt.

Mathilde Temminck kerkte op 1ste Kertsdag in de Chapel,waar de Eng. predikant de onbeschaamdheid had te bidden dat God een einde mocht maken aan "the cruelties of the Boers!".Dora en Cornelia kerkten in de Ringkirche,waar het stampvol was en mooi gezongen werd door het koor. Ik voelde my te ziek om mee te gaan.

De eerste vrouw van Temminck heette Brants v.d.Wildenborch en by haar kreeg hy drie kinderen: Agnes,die met Bierens de Haan trouwde,Louise, de zenuwlijderes en een meisje,dat overleden is. By zijn tweede vrouw, van Asch van Wijck kreeg hy Mathilde,een dikkerdje met een lief gezicht en de mooie jongen.

Constance schreef dat Foef van een meisje, Henriette Marie, bevallen was en dat Jan Visser misschien by Hope zou geplaatst worden. Op Pavia zouden zy gaan eten en op ijsbeerham onthaald worden, meer eigenaardig dan lekker.

5586 Zaterdag 29 Dec. kwamen de Heer en Mevrouw Bentinck-Dubois uit den Haag in het Hotel. Hy was vroeger by de rijdende Artillerie (de gouden Rijders) en werd later opperstalmeester by Kon. Willem III. Hy herkende my voor een van Lennep aan de gelijkenis met Saar.

Hertog Hendrik bezocht Kruger. Ds. van Uchelen uit Renswoude werd te 's Graveland beroepen.

Voor de Nieuwjaarsdag zond Agnes aan ieder van ons drieën een geïllustreerde kaart. Op de mijne was een schip getekend met de vier volgende regels van Beets:

De wereld kiest naar haar verstand
De beste paden voor haar voeten,
God neemt de zijnen by de hand
En brengt hen waar zy wezen moeten."

Caroline schreef dat zy haar zusters Maria en Marianne te logeren had.

Fanny schreef dat te Zurich in de kerken voor de Boeren gecollecteerd was en in de Grossmünster frs. 5000- was ingezameld. De Boeren hadden by Leydenburg weer een overwinning behaald. 50 Engelsen waren gedood en 200 gevangen gemaakt.

Tane schreef dat het oog van Agnes van Loon door Prof. Straub zou geopereerd worden.

E I N D E 1 9 0 0 .

ANNO - 1901

5587 1 Januari. Gisteren avond schoot men in een tuin naast die van het hotel en stak men vuurwerk af,wat Louise Temminck hevig deed schrikken. 't Is wel polizeilich verboten,maar men doet het toch. Voor het eerst liep ik in mijn pels,daar het koud was met een scherpe Oostenwind.

Op 3 Jan.vertrokken de Temmincks naar Montreux. Zy hadden in Wiesbaden apartementen gezocht maar Mevrouw vond die alle even morsig.

Dr.van Praag wilde dat ik naar Haarlem terugkeerde maar dat Dora te Wiesbaden bleef. Daaraan viel echter niet te denken.

Max schreef uit Aardenburg dat men er over dacht van Hoogenhuyze, die met Hermine Bervoets getrouwd is en te Ierseke stond,te Doorn te beroepen in plaats van Callenbach. Max preekte er 30 Dec. Anna Beels kreeg op Nieuwjaarsdag een vierde meisje,Adèle Elisabeth. Een week voordat Lily van Eeghen te Pretoria stierf,hadden haar ouders moeten
5588 verhuizen. Gelukkig was het huis er vlak naast en gemeubeld,maar de stafofficieren van Lord Roberts hadden er enige maanden in gewoond en het zo schandelijk vernield,dat de eigenaar nog blij was het tegen mindere prijs te kunnen verhuren. Max vorderde wel wat met zijn boek.

Vrijdag 4 Jan. zagen wy de Hugenoten; 50 jaar te voren zag ik die voor 't laatst. Wel genoot ik van de bekende melodieën,welke ik zelf kon neurieën,en toch was ik teleurgesteld. Wat ons,als wy jong zijn,in verrukking brengt,laat ons,oud geworden zijnde,koud. Zo is het met al het aardse. Alleen het goddelijke blijft. Het enige voordeel van de opera en van het whisten was dat het my goede nachten bezorgde,want het vermoeide mijn hoofd niet als lezen of schrijven.

Zaterdag 5 Jan.te 7½ van tafel opstaande,zagen wy op eens Frank voor ons staan,die tot de volgende dag kon blijven. Hy vertelde dat Tindal failliet verklaard was en dat Harthoff en de zoon van de Raadsheer Vogel tot curators benoemd waren. Arme Jacqueline !

Op mijn 71ste verjaardag kreeg ik vele brieven en cadeaux van Dora en Cornelia. Franks schoonmoeder was nog op Hoog Beek-en-Royen, omdat Constance van Loon niet wel genoeg en te rhumatisch was om naar Amsterdam te verhuizen en Henriette zelf nog met influenza te bed lag.

5589 JW.schreef dat hy voor 60 à 70 mensen in het Duits gesproken had en elke Dinsdagavond aan de Bijbellezingen deelnam en op andere avonden aan de Onthoudersvereniging, Caroline hield Zondags om de 14 dagen Bijbellezing in het Oude Mannen-en Vrouwenhuis en hielp Donderdagavond de kinderonthouders leiden. Woensdag was er naaimiddag voor de Infirmerie en eenmaal in de maand naaiavond voor de Zending. Oudejaarsavond had zy uitstekend gesproken by de toverlantaarn,die ze in de Salle de la Croix bleue vertoonde. Maria Adriani bleef 10 dagen te Chateau d'Oex en zag er veel beter uit dan toen zy uit Indië kwam. Marianne hielp een chirurg te Arnhem by het verbinden van zijn patienten.

Christiaan schreef dat Sophie van Lennep een aantekeningsdiner had gegeven voor Sam en Betsy van der Wyck,en Henrick S.als peetoom van Sam een heel mooi vers als gewoonlijk heel slecht had voorgedragen.

De oude Baron van Verschuer stierf op 91-jarige leeftijd. Christiaan had het aantekeningsdiner indertijd bijgewoond en toen de lange Tindal,vader van de nu gefailleerde,met de bekoorlijke bruid zien dansen.

Hendrik schreef my eerst 7 Januari,omdat hy te veel brieven te beantwoorden gehad had. Hy leed bitter kou,want in de kamers te Eastbourne kon hy het niet warmer krijgen dan 51°,zodat hy nauwelijks zijn pen kon vasthouden. De Eng.huizen hebben dunne muren,ramen met dun glas en open haarden,waarin men massa's steenkolen verstookt,waarvan de warmte door de schoorsteen verdwijnt.

Cornelia gaf my een buiklap van dik baai,en die deed my meer goed
5590 dan de Prisnitz,daar ik de lap overdag droeg.

Op 5 Jan.stierf de Groothertog van Saxen Weimar,die met Sophie, zuster van Willem III getrouwd was.

De Haarl.Courant wist niets meer van de Heer van Verschuer te vertellen dan dat hy mooie soirees gaf en veel in de opera zat.

Het oog van Agnes van Loon was 5 Jan.geopereerd en de operatie was gelukt.

Dinsdag 8 Jan.spoorde ik naar Frankfort,waar de viceconsul van Panhuys mijn attestatie de vita tekende en my zeide dat ik my in het vervolg niet in persoon behoefde te vertonen,maar volstaan kon met het zenden der attestatie.

Nu Kleeblatt meer gasten had kwam er een portier en een nieuwe Hausknecht. Alle middagen, terwijl wy aan ons tafeltje dineerden, kwam hy, namelijk Kleeblatt, die wy de Poehaan noemden, een praatje met ons maken.

Agnes Beels schreef dat in haar serre de pijpen gesprongen waren en alles vernield was, terwijl zy haar pels had verbrand, zodat zy nu ook evenals Tindal failliet was !

Donderdag 10 Jan. was een merkwaardige dag, althans voor Dora. Terwijl wy namelijk in de Curgarten naar het schaatsen rijden keken, hoorden wy door een vrouw, die met een jongetje liep, Russisch praten. Dora sprak haar aan en toen begon het kraaapje met grote volubiliteit Russ. te babbelen, terwijl hy telkens vroeg of Dora hem begreep. De volgende dag stelde zy Dora voor haar Russ. conversatieles te geven, waartoe zy
559 1 als gediplomeerde onderwijzeres bevoegd was. Van 5-6½ was zy vrij en vanaf die dag kwam zy enige malen in de week by Dora Russisch praten. Zy heette Catherina Kajolain.

Zondag 13 Jan. woonden wy de repetitie by van de Phylogera van Gouvy, om Messchaert, de grootste bariton van Europa, te horen. Frau Wilhelmi was de alt en een andere oude vrouw de sopraan. Er was een groot koor van mannen en meisjes en een mooi orkest. In de Badische Courant stond Messchaert von hier, en dit maakte my kwaad, want de man is in Nederland geboren en had er altyd gewoond totdat hy voor korte tijd naar Wiesbaden verhuisd was.

JW. schreef my dat hy zijn koperen bruiloft heel stil en kalm gevierd had, omdat men in Zwitserland niet gewoon is dit te doen. Juffrouw Petitpierre kwam 's middags aan Henk pianoles geven en begreep niet wat die uitstalling van cadeaux betekende. Henriette Insinger zond een kristallen confiturepotje met zilveren deksel, Tane een kristallen suikerpotje en roomkannetje met zilver opgemaakt; Henk, Fanny, Max en Em drie mooie nikkelen groenteschalen en een rijsteschotel met nikkelen rand, Mevrouw Cloëtta een voorwerp om puree mee klaar te maken, Agnes Beels een complete camera met tas, lamp met rood glas, drievoet, ontwikkelvocht en zout, 4 dozijn platen, afdrukraam, papier enz. Frank en Constance frs. 100-, de zusters en Johan Gunning lantaarnplaatjes, Emilie een door haar gewerkte couvre-thé, de ouders Gunning frs. 100- voor de reis naar Nederland, Freule Repelaer een tekst en het grote portret
559 2 van de Koningin en Hertog Hendrik, die volgens Caroline op de Visser gelijkt, Dora een Turks tapijtje.

Wy hadden dus heel pleizierig kennis gemaakt met de Heer Adolf Bentinck, zijn gade vonden wy minder sympathiek, ten eerste omdat zy zelf erkende nooit iets uit te voeren en ten tweede omdat zy steeds over haar kwalen sprak en ten derde omdat zy alles beter deed en wist dan een ander en beweerde alles aan haar man te hebben geleerd. Hy vertelde dat hy op 28-jarige leeftijd als luitenant der rijdende artillerie op een hofbal tegen de Koning had aangedanst, en deze hem toen 14 dagen streng arrest had opgelegd, maar hem op het vernemen van zijn Kapitein van Tuyll, dat hy de zoon was van de Kozak (bijnaam van zijn vader om diens wilde rijden) ordonnans gemaakt had. Als Saar in Amst. naast de Koning aan tafel zat waren de heren van het Hof blij, daar zy hem altyd in een goed humeur wist te brengen. Hetzelfde talent had Willem Ploos, als hy op het Loo logeerde, want die wist een schat van anekdotes te pas te brengen, en toen Z.M. op zekere dag weer de bokkenpruik op had, klaagden de heren hem hun nood en wist hy aan tafel de Koning zó onbedaarlijk te doen lachen, dat hy verder goed gehumeurd bleef.

De Bentincks hadden slechts één kind gehad, een meisje dat gestorven was en hy treurde er nog over. Zy lieten ons kennis maken met Mevr. van Karnebeek en haar twee dochters, van wie de oudste, een beauty, helaas stotterde; ook gaven zy my het adres van Carel en Helene van Bylandt, Schiersteinerstrasse 6. Ik reed er per tram heen, doch vond hem alleen. Hy verwoonde im Parterre M. 1600- en had daarvoor een zit-, eet-en slaapkamer, salon, boudoir, logeer-en dienstbodenkamertje. Hy tobde als toeziend voogd over de zoons van zijn broer Frederik van Bylandt, die niet oppassen.

559 3 Pepito, een Spaans kind, speelde, 2½ jaar oudzijnde, een Sonate van Beethoven na, toen de moeder die gespeeld had, en nu hy 3½ jaar oud was, componeerde hy en speelde of fantaseerde hy alles. Hy kon slechts vijf noten grijpen en veranderde daarom overal de vingerzetting.

Ik bezocht Jacqueline Tindals moeder,die my zeide dat zy en haar man tegen Jacqueline's hertrouwen zeer gekant waren geweest,dat Tindal haar slechts tweemaal bezocht had en toen het hoofd vol had van allerlei ondernemingen,die op niets uitliepen. Zijn kinderen kwamen nooit by haar. Zy wees my het portret van een van haar mans voorouders van Hoey,die gezant by Lodewijk XV geweest was,en dat van haar grootmoeder Twiss.

Aan Mevrouw Temminck te Montreux zond ik de Hollandse vertaling van enige honderde Hebreeuwsche namen van personen en plaatsen in de Bijbel.

De Heer Bentinck kwam dikwijls 's avonds zijn troost by ons zoeken,hetzij om een sigaar te roken,wat hy by zijn vrouw niet mocht doen, of om whist te spelen en steeds bewonderden wy zijn geduld en goede humeur. Als hy dan tot zijn vrouw terugkeerde,vond hy dat zy het licht al had uitgedraaid. 's Ochtends zond zy hem uit om te zien hoe het weer was,en als hy dan terugkwam,was zy op haar eigen gelegenheid uitgegaan.

5594 Ik vond niet dat het klimaat van Wiesbaden iets van het onze verschilde,en zelfs Tane moest dit toegeven. Alleen vond ik dat het te Wiesbaden meer mistte,maar de koude was even fel en de wind scherp. Tane schreef dat de Prof.niet tevreden was over het oog van Agnes van Loon,daar het veel pijn deed en altyd vol bloed zat; verder dat Willem Elout gedurig stille beroertes had en dat Nepveu's hand zó gezwollen was dat men zijn ring had moeten doorzagen. Tane had de inwijding bygewoond van de vleugel,die aan het Diakonessenhuis in den Haag was aangebouwd; Ds.Knottnerus had kort en krachtig gesproken,Nancy Elout,zuster van de Redacteur van het Handelsblad,had een gedicht vervaardigd, dat de zusters zongen,en deze hadden op de piano en het harmonium gespeeld onder begeleiding van een viool.

Ik was nog bezig aan het berijmen van onze wederwaardigheden op reis en kreeg dat van Firenze in 625 regels af. Dora illustreerde het met geestige welgelijkende portretten.

Bentinck las in de Anzeiger dat Gen.Roberts aan Koningin Victoria zou geseind hebben dat er 300.000 man nodig waren om de Boeren ten onder te brengen en men dus beter deed hun hun onafhankelijkheid te laten behouden. Cela me paraissait trop beau pour être vrai !

Nu Madame Mayer niet meer op de Berlitzschool kwam,ging Dora aan de Directeur Faure vragen of zy voor de rest van het geld Italiaanse les kon nemen. Dit werd toegestaan en daarop kreeg Dora les van Signor Bezoo die ~~en~~ haar in één les meer Italiaans leerde dan Mad.Mayer Russisch
5595 in drie lessen.

Van lieverlede werden mijn nachten beter en eens droomde ik van Cees,by wiens bed Lore zat,en daar hy er zo lief en fris uitzag,zeide ik haar dat zy hem wel een zoen mocht geven,maar op hetzelfde ogenblik had ik er berouw van. Deze droom schreef ik toe aan het my door Agnes gezonden boek:"De Voortrekkers",van Hofmeyer,waarin Sakkie zó overtuigd is dat Hannie niet hem maar Jan bemint,dat hy de moed verliest om haar te vragen,evenmin als ik Lore durfde vragen omdat ik overtuigd was dat zy van Cees hield. Agnes had het verhaal ook gelezen en diezelfde gedachte was ook by haar opgekomen.

Vrijdag 18 Jan.kwam Mevrouw van Heukelom-Koopmans met haar dochter in het hotel. Zy waren te Meran geweest,waar het koud was. Daar ik eens met haar by Ploos gegeten had,stelde ik haar Dora voor en vernamen wy dat de dochter Russisch kende. Zy kon namelijk de Russ.boeken in het oorspronkelijke lezen maar had het nooit leren spreken.

Dikwijls had ik zulk een heimwee naar Lore en was ik zó terneergeslagen dat ik dankbaar was als Bentinck 's avonds kwam whisten, omdat dit my afleiding gaf. Meestal whistte Dora niet mee.

Dinsdag 22 Jan.stierf Koningin Victoria,die 24 Mei 1819 geboren was en dus 82 jaar oud werd. Onder haar langdurige regering werd veel bloed vergoten en de goddeloze oorlog tegen de Boeren liet zy toe. Wellicht werd zy daarom op een kanon begraven. Een Fransman maakte er een gedicht op,dat ik bezit,maar niet kan terugvinden. Mocht dit my
5596 gelukken, dan schrijf ik het in het Cahier Naschrift over.

By gelegenheid van het 200-jarig bestaan van het Koninkrijk Pruisen liet de Keizer een krans leggen op het graf van de Stadhouder Frederik Hendrik,omdat deze de schoonvader was van de Keurvorst van Brandenburg.

Mr.Bentinck bracht ons de Avondpost,waarin de socialistische burgeres Roland Holst-van der Schalk,die te 's Graveland woont,tien geboden voor dienstboden schreef,meer loon,twee uitgaansdagen in de week,en een gehele dag om de 14 dagen,geen slavendienst en het loon besteden voor de Vakverenigingen.

Cornelia concipieerde een heel aardig antwoord,waarin zy o.a. zeide dat het niet de meesters zijn,die denddienstboden het leven vergallen, maar de dienstboden zelve,die het elkander doen,gelijk zy by ervaring weet,en zy eindigt met die burgeres Roland Holst te raden naar de 's Gravelandsche Kerk te gaan,waar elke Zondag de 10 geboden worden voorgelezen.

Bentinck vertelde dat een der Riedezels (misschien wel degene die met de zuster van Abbie Blaauw getrouwd is en te Darmstadt woont) door een adjudant aan de Keizer gepresenteerd werd als Herr Esel Ried,en dat deze daarop zeide:"Es ist wohl ein Esel dabei Majestät,mein Name ist aber von Riedesel."

Zondag 27 Jan,ging ik met Cornelia naar de parade kijken die voor het Curhaus gehouden werd,en ergerde ons de hanepas,waardoor de arme officieren en soldaten in de modder moesten stampen,zodat zy van top tot teen beslikt raakten.

5597 Fanny schreef dat Charles Labouchere Bantam wil huren,wat my deed vrezen dat Cornelis dan zou moeten vertrekken,omdat Charles er waarschijnlijk enkel Rooineks op na houdt.

Emilie was op het ijs gevallen en had haar kniepees gescheurd, zodat zy gemasseerd werd en in een verband moest lopen. Henk verhuurde de jacht op het Sticht. Jan Visser wordt met 1 Mei by Hope geplaatst. Frank schreef dat Constance weer een baby wachtte en Zuster Korthals was uit de Transvaal teruggekomen en had weer enige gruwelen van de Engelsen verteld. Frank dejeuneerde dagelijks by Krasnapolsky met Christiaan,die de Heer Bicker in het ootje nam.

Vrijdag 1 Febr. dronken wy te 4 uur thee by de van Bylandts. Hy vertelde dat de Hertog van Nassau een kasteel heeft by Ems,der Weilburg geheten,waar geen honden mogen lopen. Eens kwam er een dame by de portier met een hondje en zeide zy:" Je suis la Duchesse de Montmorency et le Duc m'a permis d'amener ce petit chien," waarop hy antwoordde: " Dasz Sie eine dicke Pomeranz sind sehe ich schon,der dicke Permis darf aber nicht hinein."- Een Overste was wegens leverziekte te Karlsbad geweest. Op de vraag of het hem goed gedaan had zeide een zijner luitenants:" Der Oberst ist leberleidend weggegangen und leider lebend zurückgekommen." Soortgelijke anekdoten en uien verkocht Carel van Bylandt dikwijls.

5598 In Haarlem werd een drietal geformeerd: Van Paassen uit Meppel, Bakhuizen v.d.Brink uit Vlissingen en Weener uit ter Aa. Henk ging van Paassen te Meppel horen. Max vertoonde lichtbeelden te Hillegom en Zandvoort,telkens over Spanje.

Constance van Loon was sinds 25 Jan.by Agnes. De professor gaf hoop op genezing maar de toestand was erbarmelijk,zodat Agnes soms zelf de moed opgaf,

Frank had een telefoon laten aanleggen,zodat Constance nu met hem kon spreken. De Zwitsersche bonne beviel niet aan Sylvia en de Engelsche niet aan Constance. Het Frans der eerste was niet te genieten,maar Constance vond het meisje heel lief. Frank schreef dat het Oorkondenboek eindelijk afgedrukt was. De correctie,vooral die van het register had hem wanhopig gemaakt. Cornelis zou naar de tuinmanswoning verhuizen. Daar Dora niet genoeg at schreef Fanny dat zy maar by haar beefsteak en macaroni moest komen eten,en er van moest profiteren zolang zy Lize nog had,daar deze met Mei dacht te trouwen,omdat haar vrijer vast werk had gekregen.

Caroline schreef dat JW. byzonder wel was en weer de Duitse dienst leidde,dat Henk weer naar school ging. Hansje en David waren hun Holl. vergeten. David zong dag en nacht,zelfs in zijn slaap en was uitgelaten vrolijk en goed gehumeurd.

5599 Wy hadden met de Juffr.de Bruyn afgesproken dat wy by haar zouden komen logeren als er by haar kamers vrij kwamen. Dit gebeurde en op 2 Febr.verlieten wy het Hotel Bellevue en verhuisden wy naar de Wilhelmstrasse. De arme hotelhouder Kleeblatt was diep ongelukkig,te meer daar een verliefd paar ook vertrokken was en de Bentincks de volgende dag zouden vertrekken,terwijl Mevr.van Heukelom niet lang meer dacht te blijven.

Door allen,die in het Pension de Bruyn gelogeerd hadden,was ons niets dan goeds verteld en wy stelden er ons wonderen van voor,maar wy hebben bitter berouw gehad van niet in het hotel gebleven te zijn, waar wy het uitstekend hadden,ruimer,zindelijker kamers,goed eten,voor my steeds wat ik hebben mocht,fraai uitzicht,electrisch licht enz, terwijl dit by de Juffr.de Bruyn ontbrak,de kamers klein waren,het eten niet voldoende en het uitzicht belemmerd door het theater en de latrine, terwijl alles er morsig,vervallen en versleten uitzag. Ik betaalde extra voor de groenten,die ik hebben mocht,maar kreeg ze niet,en het avondeten was beneden kritiek. Mijn slaapkamer was in het achterhuis en zag uit op een kleermakerswinkel,en op de kamer,waar de knechts zaten te naaien. Daarby kwam dat een der Gezusters de Bruyn een nijdige tang was,die het land aan ons had.

De Bentincks vertrokken naar den Haag,waar hy het huwelijk van Hare Majesteit ging bijwonen.

5600 Buiten ons logeerde niemand by de Juffr.de Bruyn als Mevrouw Bosch en haar dochter en Juffrouw Groneman,een chanteuse,die de ganse ochtend zich oefende in het zingen en gillen. Het mooie meisje,dat ons bediende, noemde my Herr von der Flemp.

Met mijn rijmelarij was ik tot het vertrek uit Florence gevorderd, altogether 1108 regels. Met Dora las ik La Vita Olanda van Zenuti.

Dinsdag 5 Febr. ontstond er brand op de zolder ener villa op de hoogte boven de Sonnenbergstrasse. Dora en Cornelia renden er heen en Dora kwam todesmüde terug.

Donderdag 7 Februari trouwde H.M. met Hertog Hendrik van Mecklenburg. Wy gingen wandelen met oranje strikken op de borst en ontmoetten 3 à 4 Hollanders,die eveneens oranje droegen. De vlag hing uit en de dienstboden waren allen met oranje versierd. Het diner was ook oranje of geel gekleurd:gele kalfstong,witte bonen,appelmoes,lof en abrikozen. Dora droeg geregeld het Transvaalsche vlaggetje op de borst om de Engelsen het land aan te jagen. 's Avonds zagen wy de Bettelstudent. Het was excellent. Te Renswoude stierf de moeder van Jan Taets v.A.-geboren Huydecoper,oud 74 jaar.

Ik schreef 8 bladz.aan Max en Em en voegde er een plattegrond van onze kamers by,maar Dora zeide dat hen dit niet interesseert,wel waar wy geweest zijn en welke wandelingen wy maken.

5601 In de Haarl.Courant stond dat Beets een onderhoud gehad had met onze twee Koninginnen en Wilhelmina toen gezegd had dat niemand meer Nederlandsch is dan zy en dat zy dit aan haar Moeder te danken heeft. " En wat zegt gy van mijn dochter,"vroeg Kon.Emma,"die zich zo gemakkelijk liet leiden?"-. Later zeide de 86-jarige Beets:" Ik vergat dat ik by twee Koninginnen gezeten ~~had~~ was."

Christiaan schreef dat Louise H.M.en Prins Hendrik in de gouden koets had zien voorbyrijden,terwijl zy voor een venster van het huis van de Amerik.gezant zat. Het was heel mooi,maar Louise en de andere gasten zaten op een droogje. Lizzie en Jet Hartsen hadden de huwelijksinzegening in de Kerk bygewoond,maar hadden alleen de rug der Koningin gezien. De gouden koets schudde zó,dat de Prins er wee van werd.

Madzy logeerde by Non en had de begrafenis van Kon.Victoria gezien in Hydepark,waar zy voor 3 sh.een plaats had op een hek tegen een boom getimmerd.

Aan de Beurs was een telegram,luidende:Rumours of peace,maar Christiaan hield het voor een beursspeculatie. Generaal de Wet was nog steeds onvindbaar en de 7 Eng.generaals voerden niets uit met hun hongerige,zieke en onwillige soldaten. August was hard ziek geweest en volkomen anemiek,zodat hy zich goed voeden en veel melk drinken moest.

Wy lieten ons wegen,ik woog byna 4 pond meer dan op 10 Jan.,doch Dora woog iets minder.

Ik droomde dat ik van Hilversum naar Schaep-en-Burgh liep en werd huilende wakker omdat ik Lore niet vond.

5602 Adèle de Beaufort had een takje oranjebloesem gekregen van de krans der Koningin.

Een der Juffr.de Bruyn,die te Baden-Baden in een Pension onder behandeling was,schreef dat Mon Bijou volgens een gerucht zou verkocht worden,dat Frau Niemand er niet meer woonde en dat men niet wist waar Chandon was. Later bleek dat Frau N.met de Noorderzon vertrokken was zonder de huur te betalen,maar dat Mon Bijou niet werd verkocht.

Henk zond aan Dora drie foto's van de huwelijksinzegening der Kon. op 7 Febr.,op een daarvan herkenden wy Adolf Bentinck. Ik schreef aan Fanny om te vragen of ze by van den Berg te Haarlem of te Duinendaal naar kamers voor ons wilde omzien.

Ik leed aan Hexenschüsse en een stijve nek,en Catharina Kajolain beval Bilsenöl aan,waarmede Cornelia de pijnlijke spieren wreef,waarna zy er watten op legde.

Nepveu schreef my een schier onleesbare brief en ondertekende 1001malen Nepveu,wat Roosmale Nepveu moest verbeelden.

Herr Sanitätsrat Empel keurde de Bilsenöl goed en schreef geen enkel medicijn voor. Met twee visites kwam ik er af.

5603 Fanny antwoordde dat de logementen slecht en duur zijn,en ried my aan voor drie maanden een optrekje te huren en een keukenmeid. Dora kreeg een brief van haar Russische onderwijzer uit Haarlem,die zy op 2 woorden na geheel verstond.

Juffrouw Bosch wees ons een nummer van de Jugend,waarin Edward VII getekend is als Herr von-über-unter,zwischen und neben Transvaal en niet enkel,gelijk hy zich noemde,Herr von und über Transvaal.

Ik schreef aan Prof.Dufour om te vragen wat hy vindt van een séjour te Haarlem of te Zandvoort in Juli of Augustus. Fanny schreef dat Dr. van Praag Bloemendaal of Haarlem te vochtig voor Dora vindt.

In de Revue bleue las ik een artikel over Kruger,wiens naam volgens de Fransman hetzelfde betekent als Krieger !!

Frank schreef dat hy zich in den Haag op 7 Februari had laten dooddringen om het rijden naar de Kerk te zien,maar er dat wel voor over had gehad,omdat het allerbeeldigst was: zeven koetsen met 6 en de gouden koets met 8 paarden en de Bruid er in,net een sprookje. Hy had het als Secretaris der Feestcommissie ontzettend druk en had Tane een mooie plaats in het Concertgebouw kunnen geven,vanwaar zy het echtpaar kon zien. Henriette Insinger was boos dat zy de feesten niet kon bywonen.

Max schreef dat Ankie voor Aernout culte gehouden had; hy was hoorder met zijn twee poppen. Eerst had zy hardop gebeden,daarna wat voorgelezen uit haar Franse kinderbijbel,waarby zy vragen deed en ex-
5604 pliceerde ,terwijl zy ten slotte te zamen "Vers le Ciel" gezongen hadden. Adrienne had alles uit de aangrenzende kamer gehoord. Van Paassen had het beroep naar Haarlem aangenomen. Henk had zich veel moeite gegeven om het traktement verbeterd te krijgen.

Op uitnodiging van de Bylandts woonden wy op 27 Febr.een zendingsbijeenkomst by in een grote zaal in de Rheinstrasse. Dora en ik werden aan een lange tafel van 16 personen geplaatst en zulke tafels waren er in grote getale. Links van my zat een juffer,die ik niet verstond, maar rechts zat de zuster van Eleonore von Hohenhorst,Baronin von Dungern,
5605 met wie ik my dus terstond op aangename wijze onderhouden kon. De zendeling Kumm voerde het woord maar vertelde niets van de zending in Soedan,en deelde alleen het bekende feit mede dat er meer Mohammedanen en Heidenen zijn dan Christenen,en dat er meer millioenen worden uitgegeven voor onnutte zaken dan voor de zending. Daarop zong een koor en nam Ds.Ziemendorff het woord,waarna Kumms schoonvader Graham Guinness eindigde met de dwaze bewering dat er geen enkel Christen in Afrika woont op een enkele na. Ik had terstond moeten opstaan met de vraag: "And the Boers Sir?" maar deed het helaas niet. Aan de deur werd op een open bord gecollecteerd,en later bleek dat daarvan gestolen moest zijn,want er was niet veel meer dan wat de Bylandts,Frau v.Dungern en ik er op gelegd hadden. De collecte bedroeg slechts M.89.-

Prof.Dufour keurde Bloemendaal of Zandvoort goed. Cornelis schreef aan Cornelia dat Oud-Bussum verkocht was aan Jan Kooij voor ƒ 532.500-. Tindal beklaagde zich dat de curators het goed en bloc verkocht hadden, terwijl het per vierkante meter evenveel guldens waard was als het thans aan centen had opgebracht. Het goed was 242 bunders groot.

Generaal Louis Botha gaf zich aan de Rooineks over.

Dora en Cornelia gingen de Opera Rheingold van Wagner horen.

5606 Miek en JW. schreven my lieve brieven voor onze trouwdag. Agnes had JW. en diens gezin genodigd om deze zomer enige weken by haar te Nol in 't bosch te komen logeren. Eind Mei dacht JW. naar Arnhem te gaan met een rondreisbillet voor twee maanden. Hy en Caroline zouden by de ouders Gunning logeren en de kinderen by de van Rossems. Zy hadden tegen 1 Mei een ander appartement te Ch.d'Oex gehuurd voor frs.1100. JW. schreef niets over zijn gezondheid.

5607 Op 4 Maart kwamen de van Bylandts by ons thee drinken. Hy vertelde: Het onderscheid tussen Weenen en den Haag bestaat hierin dat er een Prater te Weenen is en een Zwijger te 's Hage. Een Holl.burgerman vroeg in Parijs waar de kolom stond met het beeld van Napoleon er op. Men antwoordde:"C'est la Place Vendôme."- "Och ja,"zeide hy,"van de Oome."

In de Revue las ik een stuk over de harem des Sultans,die er 300 blanke Circassische meisjes houdt opgesloten en zelf een afgeleefde vuilik is. Hoe durft Keizer Wilhelm die smeerpoes en moordenaar een arm geven en hem zijn vriend noemen !

Woensdag 13 Maart bracht Helene van Bylandt Dora by Mevrouw von Dungern,die haar jour had. Er waren enkel Graven en Baronnen en Freiinnen en er werden Schattenbilder vertoond en prachtig piano gespeeld en gezongen.

Frank zond my het door hem samengestelde Oorkondenboek van Lennep, waarin drie foto's,een van Jan den Oude,een van David v.L.en Petronella
5608 de Neufville met hun drie zoons,en een van de voorouders der Atheensche, Smyrnasche en Amerikaansche van Lenneps,voorts een foto derzegels en wapens.

Wy gingen nu en dan ter kerke,maar in de Marktkirche,die voor 50000 Mark gerestaureerd was,hinderden my de grote beelden,die de Heer en de vier Evangelisten moesten voorstellen,en vooral de grote beschilderde ramen,die de ogen verblinden,zodat ik ze gesloten moest houden.

Fanny schreef dat men te Zandvoort *f* 300- eiste voor een zit-, 3 slaapkamers en 1 keuken permaand. Ik antwoordde dat ik er dan van afzag en liever te Wiesbaden bleef,maar Juffrouw de Bruyn zeide dat het in Mei al te heet werd. Cornelia zou haar vader vragen om te Blankenberghe of Heist naar een villa uit te zien.

Max schreef dat Loosjes zijn boek wil uitgeven met gesloten beurzen,hetgeen Max al mooi vond,daar hy vreesde er geld by te moeten leggen, omdat het debiet van het boek gering is. Dit viel echter zeer mee, want het boek werd grif gekocht en het speet Loosjes slechts 300 exemplaren gedrukt te hebben. Max had op 18 Maart de koperen bruiloft van Chr.en Ankie Beels gevierd en er zou een kinderfeest by Couturier zijn, waar een zangstukje,door Mia Oyens vervaardigd,zou worden voorgesteld. Ankie zou ook meezingen.

Miek schreef dat Juffrouw Bader en zy naar de rue Marcadet gingen verhuizen.

5609 Het bleek ons al meer en meer dat Juffr.de Bruyn ons wilde lozen, evenals Garré te Monte Carlo en de Mijntjes te Florence. Zy had reeds gezegd dat het in Mei te warm werd,later zeide zy dat zy gedacht had ons alleen de wintermaanden te zullen houden,voorts dat de kamers eigenlijk voor 2 personen bestemd was en ten slotte ried zy ons by Juffr. ten Cate Huender te den Haag en pension te gaan. Ofschoon ik extra betaalde voor groenten,kreeg ik die niet,terwijl ik ze toch in de winkels had gezien. Het was vooral Juffr.Eli de Bruyn,een tandeloze tijger, die niets liever verlangde dan dat wy opmarcheerden. Ik geloof dat wy te zuinig leefden maar haar zin en o.a.geen wijn dronken. Ik schreef dus aan Juffrouw ten Cate,Zeestraat 102 en deze antwoordde dat een salon met 3 ramen,een slaapkamer met 2 bedden op de 1e en een voor my op de 2de met pension en licht *f* 102- in de week zou kosten. Elke middag 3 gangen. Wilden wy dagelijks soep en vruchten hebben,dan was de prijs *f* 112,50.

Dora moest voor Begro een opstel in het Italiaans over Monte Carlo maken en hy vond het prachtig.

Catharina Kajolain had haar dienst verlaten omdat de Jood haar voor Schwein had uitgescholden,en was nu door bemiddeling van de pope by een Russische familie om met het 5-jarig kind Russisch te spreken voor kost en inwoning zonder salaris.

Dora en Cornelia gingen de Tannhaüser zien en Dora kwam opgetogen van de muziek terug,want het stuk is te dwaas.

5610 Cornelia's ouders hebben te Heist villa's gezien,die slechts frs.1000- in de 3 maanden huur doen,maar ik schreef aan Juffrouw ten Cate dat wy Zaterdag 1 Juni hoopten te komen,en dat ik veel bladgroenten moest hebben,maar Dora meelspijzen.

Dinsdag 26 Maart overleed Anna van Verschuer-Brants aet.83. Die avond gingen Dora en Cornelia een concert horen in de Ringkirche,dat ten voordele van de bouw ener kerk te Speyer am Rhein gegeven werd. Er werd orgel en viool gespeeld en gezongen. De entree was 2 Mark,maar het was leeg.

Fred.van Bylandt schreef aan zijn broer,die toez.voogd is,dat zijn zoon René voor zijn candidaats gedropen is.

Cornelia ging aan Juffrouw de Bruyn vragen om my meer groenten te geven en ik er gaarne nog meer voor wil betalen,maar zy werd kwaad en zeide dat haar Dr.Empel haar gezegd had dat ik gerust erwtesoep mocht eten en het ouderwets was om dit te verbieden,en ik een lastig patient ben. Zy zou ons niet terugnemen !

JW. en Caroline schreven dat er dik sneeuw lag te Chateau d'Oex en dat Henk de tweede prijs kreeg by een concours van 20 elèves in het
5611 pianospel. JW. hield een Bijbellezing over de vrouw,die de zoom van des Heilands kleed aanraakte en preekte om de 3 weken in het Duits.

Juffrouw de Bruyn wilde my kreeft met rauwe sla voeren en vroeg of ik met één vlees tevreden was.

Dora en Cornelia gingen de Tristan und Isolde zien,ook al een onzinnig stuk,waarin een liefdesdrank de hoofdrol speelt en allen sterven!

Juffrouw Bosch vertelde ons dat de Prins zulk een goede indruk gemaakt had op Prof.Kramer door zijn onbedorven natuur,zijn leerzaamheid en zijn eenvoud. Voorts hield zy een geleerd vertoog over de vraag of het gemak om talen te leren en uit te spreken afhing van het gehoor of van de conformatie der kaak,tong en verhemelte. Volgens haar van beide. Zy had de Australische danseres gezien,die de maat op een tamboerijn sloeg met haar voetje,terwijl zy het instrument achter haar hoofd hield; ook groette zy met haar voetje.

Kath.Kajolain kwam Zondagavond 31 Maart afscheid nemen,omdat zy naar Petersburg terugkeerde. Zy hoopte Herr Schmelkin,een langneuzige, zwakkelijke Jood met een zwabberende jas aan het Station te ontmoeten.

5612 Wy werden dagelijks op zoute chicorei vergast,die my 's nachts krampen bezorgde.

Maandag 1 April kwam Henk te Wiesbaden,in het Hotel Rose. Dora ging de collie van Mevr.von Dungern natekenen en reed daarna met Henk per tram naar Biberich,waar zy het lustslot niet gezien had.

J.Scheele zond my het tarief van zijn hotel Schuttershoef te Domburg en de lijst der te huren huizen van *f* 250 tot 600- in het seizoen.

Dora at met Henk in het Hotel Rose,waar zy met een meisje Italiaans sprak,die in het Zweeds aan Henk zeide:" Ik bemin U",doch zeer bloosde toen zy bemerkte dat hy het verstaan had. 'a Avonds kwamen Agnes Beels en Fanny.

De volgende dag,Goede Vrijdag,kerkten wy by Ds.Bickel,die uitnemend preekte. Te 11½ begon de bediening van het avondmaal,en het was zó vol dat het 12.10 was eer de beurt aan my kwam.

Hugo van Rossem nam een beroep naar Roermond aan. Ik droomde dat ik met het hoofd in Maria Nepveu's schoot lag te huilen van heimwee naar Lore. Ik werd dan ook huilende wakker.

5613 Eerste Paasdag kerkten wy by Ds.Ziemendorff,die ook uitnemend preekte, over I Cor.15:12 en volgende:Hoe beweren sommigen dat met de dood alles uit is? Het was er weer eivol.

Fanny vertelde dat Charles Labouchere de stal op Bantam wil vergroten voor drie zijner paarden en drie zijner logés en een huis op het heitje bouwen voor zijn koetsier en palfrenier. Op 8 April vertrok Henk naar Zurich.

Hendrik van Loon leed kou en gebrek te Bournemouth en Ada van Zuylen deed niets als boekhouden van de temperatuur harer dochter,waarvan zy de opgave aan Dr.Skinner brengt,die *f* 1.- per brief in rekening bracht.

Frank schreef dat Charles tegen de dienstbodenkamer en naast de eetkamer achter de meidoorn een knechtekamer liet bouwen met balkon er boven vóór de blauwe kamer. Het hek op de Kippebrug was nu permanent gesloten. Frank verwachtte geen ridderorde voor al de moeite en het verdriet,dat hy als Secretaris der feestcommissie gehad had,maar Amsterd. was absoluut gepasseerd en had niets gekregen,zelfs geen bedankje,ofschoon alles schitterend van stapel liep..

JW. schreef op 11 April dat Henk voor zijn dictée en examen-opstel de hoogste cijfers gekregen had en No.1 van de school was.

5614 Henk had by de Minister van Waterstaat Lely gesolliciteerd naar de betrekking van Directeur ener Verzekeringsbank,maar deze wenste iemand,die in dat vak thuis is. Fanny had het niet gemakkelijk,daar Agnes ontzettend uit haar humeur was en haar afsnauwde omdat zy met anderen sprak aan de table d'hôte.

Tane wilde weer naar Pau en Constance Carrasco meenemen, maar deze fait la sourde oreille, omdat zy liever haar oom niet ontmoet.

Het was amusant om te zien hoe verlegen Dora en Cornelia werden als zy de muziekmeester Grosskopf en de acteur Asmann ontmoetten. Grosskopf had een prachtige kop met haar en paradeerde dagelijks in de Wilhelmstrasse met de nodige verwaandheid. Asmann had een veel aangenamer uiterlijk en scheen my eenvoudig toe. Van beiden kocht Dora de foto's als ook van de operazanger Albert Reiss in het costuum van de Bettelstudent.

Sam van Eeghen werd Commandeur en Frits Röell ridder der Oranje Nassau orde, resp. als Voorzitter der Feestcommissie en als onder-commandant der erewacht; Geertsema, penningmeester der Feestcommissie werd ridder in de orde van de Ned. Leeuw !! en Frank, die er het meeste werk voor deed, kreeg niets.

Vrijdag 19 April vertrokken Agnes en Fanny en dronken Dora en ik thee by de Bylandts, waar even later ook de 27-jarige Fürstin von Hohenlohe kwam, die als Durchlaucht moest worden toegesproken. Zy logeerde in het Evang. Hospiz met haar moeder, een weduwe, die aanvallen van melankolie had.

In Haarlem overleed op 20 April Piet Quarles, aet. 76.

Op Juffrouw de Bruyns aandringen schreef ik aan Juffr. ten Cate of zy ons reeds de 15de Mei kon ontvangen. Het antwoord was bevestigend.

Constance schreef dat Wilfried les kreeg van een meester en heel trots liep met een lei en griffel. Sylvia wilde ook meedoen. Zy liep het hekje niet meer uit, daar zy te verstandig geworden was en werd door alle ooms mooi gevonden. Zy zweefde over de grond. Eric was niet te houden en liep alle ramen uit. Constance dacht niet dat wy het in de zonnige Zeestraat zouden uithouden.

Cornelia en ik maakten ons ongerust over Dora, die altyd moe was en onder het lopen bijna niet voort kon, byna niet at, aan het ontbijt niet dan een half broodje en een ei en 's avonds wat meelspijs, terwijl zy te 1 uur geen eetlust had.

De Koningin gaf haar gemaal enige bunders heide cadeau om te ontginnen. Dat was een allerliefst idee.

Juffrouw de Bruyn kwam vragen wanneer wy dachten te vertrekken en ik antwoordde: 14 Mei.

Louise schreef dat Christiaan ziek geworden was en veel opgaf, hy was echter koortsvrij.

Ik weet niet meer wanneer ik de Siegfried ging horen, maar vervelender, langdradiger, eentoniger stuk hoorde ik nooit. De voorstelling duurde van 6½ tot by elven. Alles duurt even lang, het slijpen van Siegfrieds zwaard, de alleenspraak des Wanderers, die met zijn lange hellebaard stokstijf staan blijft in plaats van te wanderen, de scène tussen Siegfried en Brunhilde:" Wie wecke ich die Maid?" en nadat zy wakker gemaakt is door flink gezoend te zijn, de vrijage. Neen! Wagners muziek moge oorverdovend mooi zijn of mooi gevonden worden, in zijn opera's ontbreekt alle actie en intrigue, en evenals in de Tristan worden in de Siegfried allen gedood !

Bylandt en zijn vrouw hebben elkaar leren kennen in Silezië, toen hy 10 jaar lang secretaris van Prins Frederik geweest was, en zy hofdame der Prinses von Wied. Bylandt bootste Elout en Rutger Jan meesterlijk na.

Dora maakte kennis met de Poolse Zofja Jeruwska, die zich beklaagde dat de Pruissen de Polen tyranniseerden en niets voor hun land deden.

Wy kerkten eens by Ds. Bickel, die een preek hield over de lente, allertreurigst, naar aanleiding van de woorden:"Een kleine tijd en Gy zult My zien." Die man gaf ik de zak.

In Duitsland wordt elke Zondagavond komedie gespeeld en juist de fraaiste stukken opgevoerd, omdat dan de meeste mensen komen.

Ik reed met Cornelia per elect. tram en tandradbaan naar de Neroberg, waar het voor het hotel vol gasten was. Het eikenhout was nog kaal en het was er zonnig. Die tocht gaf my nog meer heimwee naar Lore, omdat ik het koepeltje op de Neroberg voor 40 jaren het laatst met haar gezien had.

Woensdag 1 Mei trok Tane met C. Carrasco naar Pau. Dora ging met Mevr. d'Ablaing-van Lynden de Midsummers Night Dream van Shakespeare zien, door Mendelsohn tot een opera vervormd.

Cornelis verhuisde naar de tuinmanswoning en de familie Moes verliet Bantam op 29 April.

Mijn nachten waren schier altyd even slecht en soms had ik zulke pijnen dat ik vreesde weer nieraandoening te krijgen. Ik liet derhalve de poeders van Sepp weer komen en dronk Vichy.

Frank schreef dat Constance Donderdag 2 Mei van een zoon beviel,die volkomen welgeschapen en het evenbeeld was van Wilfried, maar by de geboorte stierf. Constance had het zwaar gehad.

In de Haarl.Courant las ik dat Henderson,de kapitein van de stoomboot tussen Harwich en de Hoek van Holland,waarop Norrie het laatst voer,overboord gesprongen en verdronken was.

Maandag 20 Mei zou Swaenenburch in 4 percelen verkocht worden en Frank had lust om het weiland te kopen tussen Swaenenb. en Bantam.

W.F.van Leeuwen,wethouder van Amsterdam,werd Burgemeester. Zyn vrouw heet Waller en is uit Haarlem.

5619 Cornelia maakte een japon voor Dora,die haar 50ste en laatste Italiaanse les nam. Wy kochten een tafelkleed voor de Juffr.de Bruyn, maar zy schenen er niet tevreden mee te wezen,daar slechts één van de drie bedankte. Op haar last verhuisden Dora en Cornelia ~~xxx~~ om haar kamers voor de Juffr.Matthes en Rauwenhoff in te ruimen.

Henriette Insinger verzocht Dora 12 flessen encre pour la noblesse,Tinte für die elegante Welt,mee te brengen.

Troelstra stelde een motie voor om algemeen kiesrecht in te voeren en daarvoor stemden nog 29 van de 100 leden ! Est-il possible !

Vrijdag 10 Mei kreeg ik een telegram van Frank met de verpletterende tijding:" Oncle Henri endormi hier Eastbourne". Hy had een duizeling gehad,maar de nacht van Donderdag op Vrijdag was goed geweest. Donderdag middag kreeg Sam een schrijven van Ada: Come at once. Very bad. Olga was te Lausanne om haar oudste dochter Ella af te halen,en Tane was te Pau.

5620 Henriette Insinger schreef aan Dora dat Hendrik Vrijdag 10 Mei zou teruggekomen zijn en eindigde aldus:" Mille amitiés à ton père, " que je regrette davoir attristé,nous nous rencontrerons dans une " même pensée de tendre affection pour de bon père,si aimé,si précieux."

Zaterdag 11 Mei stierf Louise,Prinses van Pruissen,gescheiden vrouw van de Landgraaf van Hessen,dochter van Karl,die een broer was van de oude Keizer,te Wiesbaden.

Carel van Bylandt had op zijn verjaardag geïllustreerde briefkaarten ontvangen van de twee Prinsessen von Wied en het dienstpersoneel van de Prins. De Vorstin v.Wied had hem opgedragen om een krans te leggen op de baar van Prinses Louise. De courant wist al te melden dat zy de 19de begraven worden zou en dat haar neef haar paleis zou bewonen,maar dat de Keizer de dag der begrafenis moest bepalen. Est-ce bête?

JW. schreef dat de nieuwe woning hem bevalt en dat Henk in zijn examen voor het College geslaagd was.

De advertentie van Hendriks overlijden was ondertekend door Jhr.W.H.v.Loon,Jhr.Louis v.L.,Jhr.Ernest v.L. en Mr.J.Baron van Zuylen. Zo ondertekent men niet! Thora schreef my dat zy een telegram uit Eastbourne gekregen had:Ensevelissement probablement Samedi Overveen. Service funèbre Vendredi 17 Heerengracht." Maar Thora wist geen enkel détail. Ada schreef dus niet en Willem evenmin.

5621 Wy lieten de grote koffer met wintergoed te Wiesbaden staan met het voornemen om er in het najaar terug te komen,en vertrokken Dinsdag 14 Mei per trein van 1.18. Aan het Station waren de Bylandts om afscheid te nemen. Het was een gloeiend hete dag,maar Cornelia had sinaasappelen gekocht en een provisie sandwiches meegenomen,waarvan alleen ik at. Voortsdronk ik delicieuse thee en transpireerde onbarmhartig. Te Zevenaar gaf ik het speelgoed aan voor ƒ 12- en betaalde 60 cents,zonder een enkele der 4 koffers te behoeven te openen.

De 3 plaatsen 1e klas den Haag kostten 110.40 Mark met 6 Mk.zuschlag en de bagage van 250 Kilo Mk.29.80. In de trein lagen Dora en Cornelia voor mirakel in een hoek en Cornelia was wagenziek. Frank was ons tegemoet gereisd en reed van Arnhem tot Utrecht met ons mee. Hy vertelde ons dat Hendrik Woensdagavond vóór zijn bed op de knieën gevallen was,maar zich toch nog te bed had kunnen begeven doch Donderdag niet was opgestaan,voordat Ada gekomen was,die een kneuzing op zijn wang ontdekte.

Met haar hulp kleedde hy zich,doch 's middags zeide hy:" Ik ga sterven en ik hoop dat jij even bereid moogt heengaan als ik. Wees maar niet bang!". En met één snik ontsliep hy.

Charles Labouchere had veel schik op Bantam. In Ottens huis vond men 800 spijkers in de muur op zolder geslagen. Jan Visser werd door Frank geheel gekleed.

Wy kwamen te 9¼ in den Haag aan en vonden een mooi vertrek als salon van 7 Meter lengte op 6 breedte met drie ramen aan de Zeestraat,
5622 een flinke,stevige tafel,schrijfbureau,ledig buffet,waarin Cornelia al mijn journalen,die van Lore en ons beider brieven kon bergen, nog een smalle tafel en canapé,een chaise longue,een fauteuil en zes stoelen,alle met trijp bekleed,pendule,gaskroon en lustres en aan de wand 4 gravures voorstellende het atelier van Rafael,Karel IX,weigerende te tekenen wat Cath.de Medicis en de Papen hem voorlegden, Columbus voor Ferdinand en Isabella en het Hof van Lorenzo il Magnifico. Mijn slaapkamer was ook au premier en zag op de tuin uit,maar Dora en Cornelia sliepen au second.

By aankomst te Zevenaar waren wy getroffen door het verschil van temperatuur met Wiesbaden,want het was er zó koud dat ik in de trein mijn demi-saison moest aantrekken en de volgende dag blies er in den Haag een koude Noordewind en Donderdag 16 Mei (Hemelvaartsdag) was het nog kouder. Ik wilde van Nes gaan horen,maar de kille atmosfeer in de kerk,die in ons dierbaar vaderland niet verwarmd wordt, hield my terug.

Theo.Heemskerk werd Wethouder. Che pazzo! Er kwam een Wetsontwerp in tot droogmaking van de Zuiderzee in 18 jaren voor 95 millioen! 't Is de vraag of de bodem er vruchtbaar zal wezen.

Frank schreef my of ik de begrafenis van Hendrik dacht by te wonen en Anna Pauw ried my rauwe karnemelk aan omdat gekookte zo verslapt.

Vrijdag 17 Mei vertrok Cornelia naar Sluis. Marie droeg haar loodzware handkoffertje. Zy vreesde zeeziek te worden,daar het hard woei.

Wy bemerkten terstond hoe duur alles hier is,want hier betaalt
5623 men *f* 1- voor hetgeen in Duitsland 1 Mark,in Italië 1 Lire en in Zwitserland 1 franc kost. Dora kocht zomergoed.

Die Vrijdag spoorden Dora en ik te 2.20 (bespottelijke Spoortijd) naar Amsterdam,waar een ogenblik later ook Max en Em in de tram plaats namen. In het huis van Hendrik vonden wy al zijn kinderen op Ada van Zuylen na,en haar man,die beide te Eastbourne gebleven waren, al zijn kleinkinderen op Daisy na,voorts Constance van Loon,Tane, Henriette en Agnes,drie Elouts en Nellie,Anna Bijleveld,Jan Luden,Agnes van Loon en Lou van Bylandt. Max sprak zeer goed maar vergat Louky te gedenken en eindigde met onderscheidene gedeelten uit de Schrift te lezen. Hendrik was niet bright,en in dit opzicht de minste van al de van Loons,maar hy had een hart als goud,en bovenmate edelmoedig en vrijgevig. Had hy een andere vrouw gehad,hoeveel gelukkiger zou hy geweest zijn.

Agnes Beels was in een staat van woede omdat ik taal noch teken geantwoord had op haar invitatie om te komen eten en zy reeds kalfsvlees en spinazie had besteld. Vooraf had zy Dora afgejakkerd. Ik had de woorden Iedereen is welkom niet op mijzelven toegepast,daar ik niet uit eten ging en Agnes dit wist,en dus begrijpen moest dat Dora evenmin kon blijven,daar deze 's avonds niet alleen naar den Haag kon terugkeren. Ik schreef haar echter een brief om mijn excuses te maken. Wy keerden per trein van 6.15 terug.

Nu Cornelia weg was,kwam de huisbediende van het Diac.huis my 's ochtends te 7½ helpen.

Zaterdag 15 Mei ging ik te 5 uur Miek aan het Station afhalen,
5624 die aan Dora zakdoeken en aan mij 3 stuks savon à l'héliotrope cadeau gaf.

Zondag 19 Mei kerkte ik met Miek en Dora by Ds.H.Pierson,die overheerlijk preekte over de woorden van Agrippa:"Gij beweegt my byna een Christen te worden." Dat was nog heel wat mooier dan de preken, die wy op reis hadden gehoord. Ik zat in de Ministersbank met Aeneas Mackay en Jacob Röell. 's Middags visites van Gheel Gildemeester,Jacob van Amerongen,Willem en Lizzie Röell.

Agnes antwoordde dat zy niet precies een invitatie bedoeld had.Waarom was zy dan boos ? Matri similis !

Van Gheel Gildemeester vertelde heel interessant over de wonderkuur, welke de gewezen schoenmaker de Haas te Voorschoten verrichtte. Hy heeft de sanguinose uitgevonden, welke Gildemeesters zoons George en Frank thans exploiteren.

Ik bezocht Aeneas Mackay, destijds Voorzitter der Tweede Kamer, die my beloofde de Bibliothecaris te waarschuwen als ik in de Bijbladen Papa's parlementaire redevoeringen wilde nalezen. Dit deed ik herhaaldelijk. Zie Cahier Naschrift.

Ernst van Bylandt, zoon van Frederik, had op Hemelvaartsdag te Bussum een hurdlerace gewonnen, doch was daarna met zijn paard gestort en had zijn sleutelbeen gebroken. „Maar hy heeft toch gewonnen," zei Frederik !! Frederik beleefde pleizier van zijn zoons, Werner druipt
5625 en Ernst is jockey !

Gerard van Lennep werd Wethouder te Haarlem. Prins Hendrik kocht een groot goed, Dobbin in Mecklenburg, dat aan de Vorst van Altenburg behoorde. Hy deed beter van grond in Nederland te kopen.

Dinsdag 21 Mei kwam Cornelia uit Sluis terug. De volgende dag spoorde Dora naar Parijs en had een voorspoedige reis.

Carel van Bylandt berichtte my het overlijden van Jacqueline Tindals moeder, Mevr. van Hoey Smith. Swaenenburch zou nu niet verkocht worden !

Voorts hoopte hy dat wy in "een lieve kring" waren. Dit zag op Elout, die aan Frederik van Bylandt, toen deze hem zyn engagement met zyn eerste vrouw mededeelde, toevoegde:" Ik had liever gezien dat het in eigen kring gebleven ware."

Nu en dan kwam Telders by ons of ik by hem praten. Hy had na van Maanen's dood Adv. Gen. kunnen worden, wat hy geweigerd had, maar indien hy het had aangenomen, zou hy nu al de oudste Adv. Gen. geweest zijn, omdat Gregory stierf, Patijn Commissaris der Kon. werd, van Meerbeke was 72 en moest zich laten rijden omdat hy lam in de benen was. Hy werd Kommandeur in de Ned. Leeuw omdat hy 30 jaar lid van de Hooge Raad was en nu vice-president, en na 16 jaar de wijzigingen van het
5626 Burg. Wetboek had klaar gekregen.

Donderdag 23 Mei kregen wy bezoek van Geel, die de begrafenis van Hendrik had bygewoond, waar Frank het meest was aangedaan.

Caroline schreef dat JW. te bed lag met koorts en bronchitis en veel hoestte en dat de kinderen allen koortsig waren. Line, de meid, was de enige gezonde en steeds ijverig. De dokter vond JW 's toestand niet bepaald levensgevaarlijk en minder sifflement in de bronches. Op 24 Mei kwamen Max en Em ons bezoeken van 11½ tot 4½. Max vertelde dat Hendrik al de onkosten van Hogerzeils wijk betaalde.

Frederik en Lou van Bylandt boden ons nu en dan hun victoria aan, waarin wy dan lieve toeren reden. Het werd zeer warm en stoffig en daar ik overal pijn had, besloot ik nog niet by Christiaan te Hilversum te gaan logeren, gelijk ik beloofd had.

In den Haag bestaat de gewoonte dat de nieuw aangekomenen het eerst visites maken en daarom ging ik by Ernst en Corrie van Loon,
5627 by van Zuylen, de Freules Singendonck, Emma van Weede en Theod. Mackay. De drie laatstgenoemden kwamen terug en Corrie bezocht ons ook, maar Ernst en Johan van Zuylen vonden dit beneden hun plutokratische waardigheid en lieten door hun palfreniers kaartjes afgeven !

De berichten omtrent JW. waren aanvankelijk zeer alarmerend, maar Donderdag 30 Mei schreef Caroline my dat de koorts afnam en hy zonder verdovingspoeder redelijk had geslapen.

Anna Kloek vroeg Miek te dejeuneren en voor de nacht te logeren. Zo waren vreemden vriendelijker voor haar dan nabestaanden.

Alfred Nepveu deed 30 Mei zijn doctoraal 2de gedeelte.
Zaterdag 1 Juni spoorde ik naar Haarlem, lunchte met Adèle Elout by Max en Em, zag Aernout voor het eerst in zijn pantalon, (net 4 jaar geworden), en liep te 2½ naar Dr. van Praag, die vond dat ik er kapitaal uitzag en na onderzoek verklaarde dat de lever zo gezond mogelijk was, hart en longen goed en de pols krachtig. Hy vond my te vet en zeide dat ik meer moest lopen, weer cascara nemen, Vichy drinken of citroen en water en kersen eten. Te 3¼ keerde ik naar den Haag terug en liep ik van het Station naar de Zeestraat.

5628 Olga zond my enige brieven van Lore en van my aan haar vader, o.a.mijn gekrabbel van Juni 1850 uit Leyduin en ook het visitekaartje van Lore,dat zy aan Hendrik op onze bruiloft had gegeven met een takje oranjebloesem.

Koningin Helene van Italië,geb.Prinses van Montenegro,heeft na vier jaar getrouwd te zijn,een dochter gekregen,die Jolande heet en door een frisse boerin gezoogd werd.

Nellie Elout bezocht my en vertelde dat Louky Labouchere geëngageerd was met een broer van Mark van Pallandt,zoon van de dronkaard, die aan delirium stierf. Louky was 19,hy 31,klein en lelijk en zonder bezigheid,maar men zegt dat hy niet drinkt.

Caroline schreef dat JW. nog koortsig bleef,hoestte en veel opgaf en daardoor onrustig sliep. De verhuizing had frs.7- gekost, twee maal een kar en paard.

Dora schreef uit Parijs dat zy by Moeder Lataste ging eten met Gabrielle en Renée.

5629 Vrijdag 7 Juni spoorde ik met Cornelia naar Haarlem om opnieuw Dr.van Praag te spreken en zeide Cornelia dat zy mijn pijnen toeschreef aan het te vette voedsel. Hy was het met haar eens en ried my Juffrouw ten Cate te vragen om de groente in bouillon te koken.

Tindals accoord werd afgestemd. Zijn passief beliep ƒ 649.000-. Max schreef dat Louis de Handelschool wil bezoeken en dat hy zelf op het drietal te Amsterdam staat.

Ik bleef voortdurend ondragelijke pijn lijden precies als in 1900 te Haarlem en toch beweerde van Praag dat de lever normaal was. Daarom bestelde ik het drankje van Dr.Jonker tegen de zenuwpijnen. Wat my nog het meest hielp tegen de pijnen was een glas hete melk of karnemelk.

Boeye en Foef vonden Bantam beeldig en Louis Labouchere zeide dat hy het de mooiste plaats vond,die hy in Nederland gezien had.

Zondag 16 Juni hoorde ik Vermeer in de Grote Kerk uitnemend preken over de rijke dwaas. Miek werd niet wel in de kerk (het was er vol en benauwd) zodat Cornelia ongerust werd,maar Miek kon toch blijven. President Kruger was er ook.

Troelstra werd niet herkozen voor de 2de Kamer,Heemskerk werd gekozen,maar de radikalen van G... en Veegens werden uitgeworpen. Men verwachtte nu een Kuyperiaans paapsch Ministerie en ontbinding van de Eerste Kamer.

5630 Dinsdag 18 Juni keerde Dora uit Parijs terug.
De oude 80-jarige Leurs te Ankeveen stierf arm,daar hy het land, dat hy bezat,gestolen had. Van Blarkum heeft 40 jaar lang land,dat aan Mama van Loon toebehoorde,in bezit gehad,maar Frank had de landmeter in de arm genomen en deze had beslist dat het niet aan van B. maar aan Mama toebehoorde.

Frank had de portretten van Jacob van Lennep,zyn vrouw Petronella de Neufville en haar tweede man de Neufville,die op het Manpad op zolder lagen,door Fetter voor ƒ 450- laten restaureren.

De op Bantam ter diepte van 27 Meter geslagen Nortonpomp leverde goed drinkwater op,dat niet geel was.

Willem Nepveu werd Lid der Prov.Staten van Gelderland.
Op 20 juni stierf op Berkenrode Hendrik van Wickevoort Crommelin, geb.in 1832,getrouwd met Albertine Crommelin,enige zuster van Hans van Lennep. Hy was een bekende jockey. Albertine stierf eerst in 1906.

Zaterdag 22 Juni nam Dora haar eerste les in het schilderen by de Heer Oppennoorth. Zy bleef drie uur weg en had met hem by een weiland gezeten en koeien,varkens en schapen getekend.

Zondag 23 Juni hoorde ik van Gheel Gildemeester over Zach.4:12 preken:" Wat veracht gij de dag der kleine dingen?".Hy paste deze woorden toe op de te bouwen tempel,en sprak over de kleine verzoekingen,de kleine zegeningen en de kleine gelegenheden,maar hy zeide niet dat die tempel en die steen beelden zijn van het Koninkrijk
5631 Gods. Jammer dat zo weinig predikanten in de profetieën thuis zijn. In het ruim zat een gedistingeerd meisje,naar schatting 16 à 18 jaar, met een fris,vrolijk,prettig gezicht,dat my Lore rappelleerde,ook omdat zy zo aandachtig luisterde.

Fanny schreef dat JW. beweerde met reuzenschreden vooruit te gaan,doch volgens Caroline weinig vorderde.

Jo del Court engageerde zich met de predikant Creutzberg. Ik schreef 8 bladz.aan E.F.Hänel von Cronenthal,gepens.Kolonel by de Ned.Marine,Ridder in de Mil.Willemsorde,mijn schoolkameraad by van Woelderen,geb.in 1833,dus nu 68 jaar,om hem inlichtingen te vragen omtrent zijn schooltijd,zijn ervaringen als zeeofficier,de gevechten waaraan hy had deelgenomen,enz. en zond mijn brief naar Dresden, maar kreeg nimmer antwoord. Eerst te Karlsruhe vernam ik van Fritz Stirn,die te Dresden op kantoor was,dat Hänel te Leipzig woonde. Aan het Ministerie van Marine had men my verkeerd ingelicht.

Donderdag 27 Juni keerde Miek naar Parijs terug,na vijf weken by ons gelogeerd te hebben. Zy haalde oude souvenirs op,die Dora onbedaarlijk deden lachen. Dora nam die dag haar eerste zwemles.

's Avonds kwam van Gheel Gildemeester met zijn vrouw en dochter Pauline thee drinken. Zy hadden twee Boeren te logeren gehad,die een jaar lang hadden meegevochten.

5632 Van Nagell,met wie ik op Woestduin by Willem Hartsen logeerde, en die toen zijn liederlijkheden uitkraamde,werd als Burgemeester van Lochem en Laren ontslagen.

Vrijdag 28 Juni ging Dora by Anna Kloek te Bussum logeren. Zy nam er een rytuig en reed naar Bantam,waar Cornelis haar het huis wees,dat onkenbaar was geworden door de nieuwe behangsels en vreemde meubels. Vóór lag een mat met het woord out er op,want Charles was drie dagen weg,en in de vestibule hing een Friesche klok. De tuin achter de stal was nu manege geworden en in de schuur by de moestuin stonden twee paarden.

Zondag 30 Juni kerkte ik by Vermeer in de Regentessekerk,½ uur lopen. Hy preekte over de doodslag door Kaïn gepleegd.Het was zó vol in de kerk,dat ik geen plaats kon krijgen,totdat een stovezetster by my kwam en zeide:" Ouwe man moet jij staan?" en my een plaats in een bank gaf.

5633 JW. had 25 pond verloren sinds hy Nordrach verliet,Hansje had kinkhoest,die in een naburig dorp heerste en David hoestte ook.

De 67-jarige Evangelist Wilkens bezocht my en had veel te vertellen van zijn 40-jarig feest,waarop hy o.a.7 telegrammen had ontvangen. Zyn zwager Geel had te zijner ere een diner in de Martha Stichting gegeven,waarby alle kinderen en kleinkinderen van Geel aanzaten. Wilkens enig overgebleven dochter lijdt ook aan toevallen evenals de overledene,wat niet te verwonderen is,daar hy zelf een aangeklede zenuw is. Cornelia kon zich nauwelijks goed houden by het zien van zijn zenuwtrekkingen en grimassen,die met allerlei vreemde geluiden gepaard gingen.

's Avonds kwam van Nes een uurtje praten. Hy is met een zeer bemiddelde boeredochter getrouwd. Cees Graafland werd als adjudant aan Prins Hendrik toegevoegd.

Tot pedicure had ik Saartje Buitenkant,geb.Piller,die my o.a. vertelde dat zy,op haar 41ste jaar getrouwd zijnde,zeer teleurgesteld geweest was van geen kinderen te krijgen,daar haar boom tot haar 54ste jaar gebloeid had!! Zy bracht telkens zilveren voorwerpen mede,welke zy te koop aanbood.

De Haagsche straatjeugd bleek ons al even brutaal te zijn als elders in Nederland. Terwijl Dora en Cornelia voor het open raam 5634 zaten,wierpen straatjongens haar groene kastanjeappeltjes in het gezicht. Zondag sloeg een jongen my met een natte zak tegen het achterhoofd en de dienstmeisjes Anna en Marie kregen kiezelsteentjes in de ogen.

Roelof deed doctoraal in de rechten. Willem Röell leende my Grootpapa Röell's beschrijving van zijn reis naar en verblijf te Parijs met Lodewijk Napoleon in 1809/10.

Vrijdag 5 Juli was er op het Malieveld parade ter ere van de 60ste verjaardag der Prinses Marie von Wied.

Zaterdag 6 Juli ging ik op een dag heen en weer naar Haarlem. In de trein zat ik naast Jacob van Amerongen,die geen conversatie had,hoe ik ook pompte. Te Haarlem wachtte Frank my aan het Station op en reden wy naar het Florapark,waar Frank en Constance met 3 kinderen, Melle en Nurse logeerden. Wilfrieds eerste vraag was:" Wat heb jij in Wiesbaden gedaan?" en Sylvia gijde en joude ook. Eric zag er kapitaal uit en sprak al een paar woorden Engels,terwijl Wilfried en Sylvia voor my Franse versjes en een der liederen Hammapäloth uitstekend,

duidelijk en met een perfect accent opzeiden. Max en Em zagen er moe uit. 's Middags wandelden wy in den Hout,Wilfried en Sylvia liepen gedurig weg. Mauk en Lou tennisten en Karel had een picnic te Bloemendaal met de Beelsen. Max had Ella en Loukie van Eeghen gedoopt en bevestigd (een harde pil voor Sam). Gerard Oyens engageerde zich met de jongste 26-jarige Fred.van Ittersum van het Huis te Byweg. Na de wandeling kwam Jan Gunning,die aan de Bilt woonde,met zijn oudste meisje. Jan was sterk tegen examens en het geven van cijfers.

5635 Dond.11 Juli ging Dora op de Wildbaan logeren en Vrijdag spoorde ik met Cornelia in eens door naar Amsterdam vanwaar wy te 10.47 naar Hilversum doorreisden,waar Kiewin ons opwachtte. Wy tramden naar Villa Bodjong,waar wy Christiaan,Louise,Madzy,August en Kikkie vonden. Van blijdschap over mijn komst had Chr.volgens Kiewin aan het ontbijt al een paar standjes gemaakt. Kiewin wilde Cornelia te lunchen en te logeren houden,maar zy reed naar 's Graveland door om by Cornelis en Mietje te logeren,die haar wachtten. 's Avonds reed de koetsier van Piet Blom my in diens dogcar naar Bantam,waar ik Cornelis bezocht. Terug rijdende hield Charles my aan en wees hy my de benedenkamers, die ik niet herkende van wege de vreemde meubels en de platen,die aan de wand hingen.

Zondag 14 Juli zag ik Krugers equipage met een groot wapen op de deuren,koetsier en palfrenier in groen livrei,naar de dolerende kerk rijden.

5636 Maurits en Louis gingen tot de 5de klasse van het Gymnasium over. Cornelia kwam elke ochtend van Bantam aanwandelen om my te helpen. Maandag 15 Juli reed ik met haar per tram naar 's Graveland terug, vanwaar wy door Boekesteyn naar Bantam liepen. Mietje gaf my twee borden karnemelk. Cornelis is Charles' factotum en wordt voor alles geroepen,hetgeen de knecht,die met een Engels meisje getrouwd is, kwaad maakt. Ethel liet zich door Charles en Cornelis dragen. De paden waren niet geharkt,veel was dicht gegroeid,het water was niet schoon gemaakt,vlak voor het huis lag een grote rietpol,sinds '98 was er geen grint op de wegen gebracht en de moestuin zag er minder net uit dan onder Otten,ofschoon Cornelis,Visser,Klaas en Hoffman er allen in werkten. Cornelis telefoneerde om een rytuig en te 1 uur reed ik met Cornelia naar Bussum,vanwaar wy per trein naar den Haag terugkeerden. De Tindals waren buiten met 7 koetspaarden en 1 rijpaard voor Jacqueline.

Dora kwam van de Wildbaan terug. Te Zeist had zy de honden van Louis Labouchere geschetst en te Driebergen de collie van Marie Scholten.

Ik moest weer eens het blaadje van Spanje corrigeren en een slecht geschreven reisbeschrijving van Hoefer,waarin ik alleen de spel-en taalfouten durfde verbeteren,maar niet de stijl.

Wat was het heet! Maar in Londen,in Parijs en in de Ver.Staten is het nog heter,100° Fahr, en stierven de mensen ten gevolge van zonnesteken. Paarden en vee krijgen hoeden op het hoofd.

Op 20 Juli bezweek de vrouw van Paul Kruger,Tante Sanne,te Pretoria aan longontsteking. Zy kreeg 9 zoons en 6 dochters.

5637 Jan Visser kwam ons zien en Cornelia wees hem de Gevangenpoort, het Binnenhof en het plein,en 's avonds reed hy met Dora en Cornelia naar Scheveningen.

Fanny zond ons een conceptbrief voor de Directeur der Kunstakademie te Dresden.

Kruger kreeg ± 700 telegrammen pour faire condoléance,o.a.van de Keizer van Rusland,van Loubet en van onze Koningin.
Zondag 26 Juli kerkte ik in de Walekerk,waarvan in 1807 auspicies Ludovici Napoleontis de eerste steen door Mollerus gelegd is. Ds Pijnacker Hordijk uit Nymegen preekte wel niet in goddelijk Frans maar toch honderdmaal beter dan Stoop. Telkens verplaatste ik my in gedachte naar Nymegen,en zag ik Lore voor my zitten.

Nieuw Ministerie:A.Kuyper Binnenl.Zaken,Melvil van Lynden Buitenl. Zaken,Loeff Justitie,Vice-Admiraal Kruys Marine, Bergansius Oorlog, van Asch van Wijck,oud gouv.van Suriname Koloniën,Harte Financiën en Jan Oyens Waterstaat,dus drie Roomsen,maar noch Lohman,noch Heemskerk,noch Mackay.

5638 Zondagavond 28 Juli was Mevrouw van Eeghen op haar 81ste verjaardag plotseling ontslapen. Zy had de Heer gevraagd om voor een lang ziekbed bewaard te blijven, haar geestvermogens te mogen behouden en in de zomer te mogen sterven opdat men by de begrafenis geen kou zou vatten, en deze drie beden heeft de Heer verhoord, ja nog meer, want zy had ettelijke kinderen by zich toen zy ontsliep, met de hand in die van Tante. Zy was een superieure vrouw, die nooit het hoofd liet hangen of haar equanimiteit verloor, zelfs niet toen de Heer onverwacht haar man tot Zich nam en zy met 8 minderjarige kinderen en een dochter uit zijn eerste huwelijk achterbleef. Als bewijs van haar goed humeur en verstandige leiding vertelde Lore my, dat Mevrouw van Eeghen eens twee gouvernantes tegelijk gehad heeft, en toen Max aan Em het hof maakte, waarschuwde zy deze hem niet aan te moedigen indien zy geen plan had hem aan te nemen. Hoe geheel anders handelde Tante van Loon ten opzichte van Lore en Cees Hartsen.!

Ellen von Reitzenstein schreef aan Dora dat er in Dresden alle gelegenheid bestaat om Malstunden te nemen, en het klimaat er, behalve in November, goed is.

5639 Roberts kreeg als beloning voor het verbranden en vermoorden van de Transvaal en de Oranje Vrijstaat en het vermoorden en beroven der inwoners 10.000 Pond.

A. Fröhlich, Bureauassistent der Koninklijke Kunstakademie te Dresden schreef dat geen dames werden toegelaten, maar wel te Karlsruhe en na 1 Oct. te Königsberg.

Henriette Elout zeide my dat Max by de lijkdienst van Mevr. van Eeghen allerliefst gesproken had naar aanleiding van 2 Kon. 2:3,5: "Weet gij wel dat de Heer heden uwen heer van U zal wegnemen?". Ds. van Hoogenhuyze sprak by het graf.

Corrie van Loon kwam onze salon parfumeren en vertelde dat Hendrik te Eastbourne kou geleden had, infaam eten gehad en te grote wandelingen gemaakt had en dat Ada van Zuylen Heidepark zou houden. Verder vertelde zy dat haar vader te Carlsruhe geboren is, toen haar grootvader Schimmelpenninck van der Oye er gezant was en het zeer geschützt en door bossen omgeven is.

Miss Hobson, die de mishandeling der vrouwen en kinderen in de concentratiekampen had gadegeslagen, kon in Londen geen lokaal krijgen om er over te klagen, daar de Regering vreesde de steun van het volk te verliezen, indien dit met de toestand bekend werd.

Op uitnodiging van Augusta Elout begaven Dora en ik ons 13 Aug. naar Zorgvlied om een tuinpartij by te wonen. Wy vonden er Augusta en Louise Elout, de oude Freule Quarles met haar neef en nicht, al de diakonessen, onder wie enkele oude bekenden waren, die Lore verpleegd hadden,
5640 en enige oude zusters uit het Rusthuis. Later kwam Ds. Cramer met zijn vrouw. Na een kop thee gedronken en met de predikanten Gerth van Wijk en Knottnerus gesproken te hebben, maakten wy met Lou Elout een mooie wandeling door belommerde lanen, langs een vlietende beek en rustten wy by een vijver. Vervolgens werden ons het paleis en de Russische kapel getoond. In het park was het heerlijk stil en koel; mooie bomen en heuvelachtig terrein. En toch vatte ik er kou, misschien omdat het er onder die hoge bomen te kil was, want de volgende dag moest ik naar bed en had ik geen eetlust, zodat Dora Dr. Vinkhuyzen liet komen, die mijn wonderlap uitstekend vond en uit een pijnlijke plek op de borst afleidde dat ik aan rhumatiek leed. Ik wilde Cornelia niet uit Sluis laten terugkomen, hoewel ik het haar beloofd had, omdat Dora my zo lief verzorgde.

Max, Frank en Constance kwamen en Frank zeide dat hy lust had om Papa's huis te huren. Na Mama's dood in 1870 werd het door Bierman Simons gekocht, later bewoond door van Hoorn; deze was nu eigenaar en verhuurde het voor ƒ 2200-. Het was geheel verbouwd en verfraaid.

Maandag 19 Aug. kwam Cornelia van Sluis terug en bracht voor my chocolaadjes mee, voor Dora een grote fles met moerbeien en voor de 4 dienstmeisjes allerlei cadeautjes.

De enige aanverwant, die my uit eigen beweging kwam bezoeken, was Willemien Röell-Bicker, weduwe van Albert sinds 1877. Haar oudste zoon, die te 's Hage woont, is gescheiden van Sophie Bauduin, en hun enig kind, een zoon van 13 jaar, is haar toegewezen. Willemiens tweede zoon, Daan, is 30 en voert ook niets uit.

5641 Max Cloëtta werd Hoogleraar te Zûrich in hetzelfde vak als zijn vader, de de artsenijmengbereidkunde. In 1908 werd hy te Göttingen en te Berlijn beroepen, maar bedankte.

JW. en Caroline kwamen uit Chateau d'Oex te Arnhem. JW. was niet te vermoeid en hoestte niet te veel.

Dora vertrok 21 Aug. maar Haarlem. Ada Blom beviel van Maria Elisabeth.

Zaterdag kreeg ik Tane en later het bezoek van Martens van Sevenhoven, die my zeide dat Ds. van Dijk alle gemeenschap met het Gymnasiumfonds had afgebroken, zijn lidmaatschap had opgezegd en de algemene vergaderingen niet meer door van Dijkiaanse studenten of predikanten bezocht werden, omdat zy er niet meer gratis konden dejeuneren en eten. In Zutfen had Ds. van den Bergh van Eysinga, die volbloed modern en socialist was, zich bekeerd.

Henriette Insinger liet ons weten dat Karlsruhe een doods nest is en Mevrouw Bentinck zeide dat het een der koudste steden van Europa is,
5642 maar wy hebben noch van het een noch van het ander iets bespeurd. Hoe wil een residentiestad doods zijn en een stad in het midden en Zuiden van Duitsland koud zijn ?

Henk kwam op 27 Aug. en vertelde heel aardig hoe hy alle de plaatsen bezocht had, waar hy in '71 met ons geweest was, Chur, Ragatz, Pfäffers, Thusis, de Via Mala, Interlaken, Brienz, Alpnach enz. Iemand die met de Boeren had meegevochten, had in een boerderij ettelijke kinderlijkjes zien liggen, die alle doorstoken waren. En toch durfde de Bisschop van Liverpool aan een Zwitserse predikant schrijven dat de oorlog rechtvaardig was en humaan gevoerd werd!

Maurits en Louis kwamen by ons logeren en ik wees hun het Kon. Paleis. De lakei, die ons rondleidde, sprak Hollands, Engels, Duits en Frans en zeide dat er dagelijks 100 à 150 bezoekers kwamen en de opbrengst der entreegelden à 50 cent bestemd was voor het weduwfonds van het dienstpersoneel. Wy zagen de receptiezaal, de kleine danszaal, de galerij voor grote diners, de eetkamer van H.M., het boudoir, de grote receptiezaal, de grote balzaal en de cadeaux van de Tsaar, van Napoleon I en III, van de President der Franse Republiek en de Keizer van Duitsland, alles porcelaine de Sèvres, van de paus (een mozaiek bord met duifjes). Op de trap hangen de portretten van Ernst Casimir en zijn gade met hun 8 kinderen en in de kamers fraaie schilderijen van de ontmoeting der Pruissen en Hollanders na de slag by Waterloo, van de vlootrevue en de revue op de heide door Erelman, voorts portretten van Prins Willem de
5643 Zwijger, Prins Maurits, de Hertog van Brunswijk enz. Achter het paleis is een grote tuin. Dora reed met de jongens naar Scheveningen, waar deze tot 5 uur op de pier bleven, terwijl Dora vroeger thuiskwam om 's avonds het Wagner concert by te wonen. Dagelijks reden Maurits en Louis naar de tennisbaan om Roelof te zien spelen.

Ik bezocht de Gevangenpoort, waar ik met 10 anderen, onder wie twee Engelsen, door een onmogelijk mannetje werd rondgeleid, dat zich niet ontzag uien te debiteren, waarover een boer hem berispte. Kamer der folteringen, pijnbank, bijl, tang met het Haagse wapen (een ooievaar) om te brandmerken, kamer van Cornelis de Witt, die 36 maal gepijnigd werd. Inquisitiekamer, waar Jan de Bakker (Pistorius) werd opgesloten. Met zijn bloed schreef hy op de muur en met zijn lepel boorde hy er een gat in, maar kon niet ontsnappen en hy werd verbrand. Cornelis de Witt graveerde met zijn pennemes zijn huis te Dordt en de "Zeven Provinciën", het schip van de Ruyter, op de muur.

Zaterdag 31 Aug. werd de Koningin 21 jaar en liep ik met Cornelia en de jongens naar het Malieveld om de parade te zien. 's Avonds gingen wy om de regen de illuminatie niet zien. By de tweede vijver in het Bos werd het paleis van Schwerin geïllumineerd.

Wy kerkten 1 Sept. by van Nes, die veel te lang preekte. De volgende
5644 dag bezichtigde Dora met de jongens het Mauritshuis en het Sted. Museum, waarna Mauk en Lou naar Haarlem terugkeerden.

Woensdag 4 Sept. kwamen JW. en Caroline logeren, terwijl Melle Bornand met Hansje en David door Augusta geherbergd werden. David had nog lelijke hoestbuien, JW. vond ik breder geworden, Melle verlangde de zee te zien en was en extase over al wat zy zag, en de kinderen bleven voor alle winkels staan.

Ik vroeg by Hoogstraten op de Plaats een gids voor Karlsruhe en hy vertelde my dat zijn winkel sedert 1813 bestond,waarop hy my het brevet van Napoleon toonde,getekend even voor Napoleons val. In die winkel kocht Lore in '56 papier,en daarom ging ik er ook heen.

Zaterdag 7 Sept. loste een anarchist twee schoten met een revolver op de President der Ver.Staten Mc.Kinley; het ene trof hem in de borst, het ander in het onderlijf. De Judas gaf hem de rechterhand en schoot met de linker,waarin hy de revolver onder een zakdoek verborgen hield. Uit de borst kon de kogel verwijderd worden,maar de wond in de buik was gevaarlijk. In de nacht van 13 op 14 Sept. bezweek Mc.Kinley. Volgens Vinkhuyzen had men hem te vroeg gevoed,daar de wand der maag gekwetst was.

JW. en Caroline toerden met de kinderen en Melle Bormand in de stad en daarna naar het Huis ten Bosch,en in de Schev.bosjes,maar dit 5645 bleek te veel voor JW. te zijn,want de volgende dag bleef hy in bed. Het was dan ook benauwd warm. Hy kreeg koorts,38.6.

Dora ging op de Wildbaan logeren. Cornelia kocht een grote broodtrommel en twee kleinere om naar Karlsruhe mee te nemen en kreeg bruine bonen uit Sluis.

Olga van Eeghen zond my de photo van haar vader en een sigarenkist vol brieven van Lore en my aan hem. Hendrik scheen alles bewaard te hebben.

Willem v.Goltstein verdronk in een vijver op Oldenaller,toen hy 's avonds een luchtje ging scheppen. Zijn zwager Jacob Boreel logeerde by hem.

Ruth Schimmelpenninck schoot by ongeluk zijn wilddrager dood toen hy zich omkeerde om op patrijzen te schieten,waarby de trekker van zijn geweer aan de knoop van zijn jas haakte.

De Leidse Prof. Hartmann vertaalde enkele van de Genestets gedichten in het Latijn in Alcaïsche en Sapphische maat.

Daar JW. 39 koorts had,ontbood ik Dr.Vinkhuyzen,die eerst te middernacht kwam en een Prisnitz voorschreef en poeders,onder beweren 5646 dat de koorts een gevolg was van de rhumatiek,wat lak was,maar gezegd werd om de patient gerust te stellen. De volgende ochtend vroeg wees de thermometer nog 38 en eerst te 5 uur daalde hy tot 37,5.

Daar Fred.van Bylandt my het adres had opgegeven van Juffrouw C.van Essen,die twee jaar met de familie Hoek te Karlsruhe gewoond had,vroeg ik haar om inlichtingen en vertelde zy my dat de Heer Hoek 2400 Mark huur betaalde voor acht ongemeubileerde kamers en keuken op de le etage. Het loon ener dienstbode was M.50- per trimester en M.20- fooi met Kerstmis. Karlsruhe was noch steil noch koud en bosrijk. Als hotel ried zy Im grünen Hof by het Station aan.

Dora en Cornelia reisden 16 Sept. naar Wiesbaden om Pagenstecher te vragen of deze haar toestond de tekenschool te Karlsruhe te bezoeken. Zy schreef my dat hy er geen bezwaar in zag en er byvoegde dat haar ogen om zo te zeggen genezen waren,maar dat zy,bijaldien zy erger werden,moest terugkomen of Hofrath Meyer te Karlsruhe consulteren. Pagenstecher was vrij lomp en lachte om het beweren van Prof.Dufour dat Dora misschien tuberculose had.

Ik vertelde aan Vinkhuyzen dat Lore aan multiple sclerose geleden had en hy schreef dit toe aan zenuwlijden ten gevolge van ondervonden schokken en overspanning by het pianospelen.

Daar Heemskerk my een kaart voor de tribune gegeven had om de opening der Kamers door de Koningin te zien, besloot ik daarvan gebruik te maken,maar Telders zeide my dat ik er meer aan had om de stoet te zien en zijn vroegere chef,de Proc.Gen.Bijleveld my daartoe in zijn kamer 5647 inviteerde. Ik reed dus Dinsdag 17 Sept. naar het Tournooiveld,maar de politie liet de koetsier niet toe verder te rijden en dus legde ik de afstand naar het Binnenhof verder te voet af,echter niet zonder moeite, omdat ik geen passe-file had. Eduard Rahusen,lid der le Kamer,had geen kaart en moest ook lopen en de adv.gen.die wat laat van huis was gegaan, kon de kamer van de Proc.Gen.niet meer bereiken. Ik had de kaart,die Heemskerk my bezorgd had,aan Lou van Bylandt gegeven. By Mr.Bijleveld vond ik de Heer Teixeira met twee dochters en een zoon.

Klokslag 1 uur reed de stoet door de tegenover onze kamer staande poort het Binnenhof in,eerst huzaren met muziek,daarna een hoffourier, twee koetsen met kamerheren,grootmeesteres en dames du palais,vervolgens de glazen koets met de Koningin en de Prins en ten slotte de Grootofficieren te paard en cavallerie.

Later zagen wy de stoet onze kamer voorby de andere poort uitrijden en kwam Telders ons zeggen dat H.M.de troonrede met grote waardigheid en ernst had uitgesproken. Caroline,Melle Bommand en de kinderen hadden de stoet uit het huis van Juffrouw Kruyt op de Plaats zien voorbijrijden. Frank was ook in den Haag en gaf geld aan Melle Bommand om hopjes te kopen.

Woensdag 18 Sept. stelde Vinkhuyzen my omtrent JW. gerust,daar hy zijn pols hoogst regelmatig vond,96 in de minuut. Hy schreef inhaleren voor en keurde goed dat JW. en Caroline Vrijdag by Constance van Loon te Zeist gingen logeren.

5648 Ik woonde een bezoek by dat de 83-jarige Heer Matthes,die de Bijbel in het Makassars en het Boeginees vertaald heeft,aan JW. bracht. JW. ondervond een nieuwe teleurstelling. Hy had de hoofdstukken van de Bijbel van nieuwe opschriften voorzien,maar de Alg.Verg van het Bijbelgenootschap verwierp met 40 tegen 22 stemmen het voorstel om een Bijbel met die opschriften uit te geven uit vrees dat die niet zou gekocht worden. 't Is waar dat ons volk daartoe te bekrompen is en hierin door mannen als Kuyper en consorten gestijfd wordt.

Nu ik omtrent JW. minder ongerust was,en Juffrouw ten Cate gaarne de kamers ontruimd had,omdat zy het plafond van de salon nog wilde laten witten,besloot ik 18 Sept den Haag te verlaten en spoorde ik te 4½ naar Haarlem om by Henk en Fanny te gaan logeren,die ook Henk van JW. herbergden.

Dora en Cornelia verlieten Wiesbaden Donderdag 19 Sept.en kwamen 's middags te Karlsruhe aan,waar zy haar intrek im Grünen Hof namen, maar de raad van Juffrouw van Essen bleek een zeer slechte te zijn, want dat logement (een hotel kon het niet genoemd worden) werd alleen door commis-voyageurs bezocht,niet door vrouwen,en de buurt,waar het staat,maakte terstond zulk een onaangename indruk op Dora,dat zy nota bene Karlsruhe vergeleek by een smerig Duits dorpje Holthausen,dat wy in de buurt van Pyrmont gezien hadden. Cornelia schreef dat enkel ongemeubelde kamers te huur stonden.

Woensdag 18 Sept. hadden de Boeren by Jagersdrift drie comp.Eng. met 3 kanonnen onder Majoor Gough overweldigd,2 Officieren en 14 man
5649 gedood,5 Off.en 25 man verwond en 5 Off.en 150 man gevangen genomen. Gough zelf en 1 officier waren ontkomen. By Elandsrivier brak Generaal Smuts door de Eng.colonnes. De Eng.torpedo Cobra vloog in het Kanaal met alle man in de lucht. De Amerikanen schonden de neutraliteit door toe te laten dat de Engelsen in de Ver.Staten muilezels kochten.

Mevrouw Cloëtta telegrafeerde dat haar neveu Dr.Hans Wyss plotseling aan hartverlamming gestorven was. Het vorige jaar hadden Dora en ik met hem by Fanny's moeder gegeten. Toen werd zijn vrouw wegens melankolie in een Anstalt verpleegd,maar nu was zy hersteld en thuis. Max Cloëtta zou zijn praktijk overnemen.

Dora schreef dat zy een apartement gezien had,dat zy heel lief vond. Op de 1e verdieping 6 kamers en 1 keuken,mansarde met 2 kamers,
5650 parketvloer en gas,eigenaar Emil Stirn,agent van handelsfirmaas.

Van Dinsdag 24 tot Vrijdag 27 Sept. ging ik by Christiaan te Hilversum logeren. August en Christiaan gingen op de H.B.S. te Utrecht en te Amersfoort. Roelof reed dagelijks naar Amsterdam om stellingen uit te werken. Van de 24 had hy er al 21 gereed. In Oct.hoopte hy privatim te promoveren. Na de promotie zou hy een diner te Hilversum in het ouderlijk huis hebben,waarby hy my inviteerde.

5651 Dora zond my een geïllustreerde briefkaart,welke Karlsruhe aus der Vogelschau voorstelt.

Caroline wees aan Melle Bommand het Rijksmuseum,het Museum Suasso, de Kalverstraat,het Begijnhof en het Paleis,waar zy met bewondering de vele vlaggen in de grote zaal zag hangen,daar zy nooit gehoord had dat de Hollanders overwinningen ter zee hadden behaald. Al die in elkander lopende zalen vond zy prachtig. "Je crois que je suis celle qui a le plus joui en Hollande."

Gerard Oyens huurde ons ouderlijk huis en Chr.Beels kocht voor ƒ 43.000- een huis in de van Eeghenstraat.

5652 Woensdag 2 Oct.werd ik door het rytuig van Leyduin afgehaald met Sofie en haar drie zoontjes Willem oud 10,Frits oud 9 en Aernout oud 8 jaar. Ik zag ook Elisabeth van 17,bijgenaamd Noes,een forse deern en de 12-jarige Irene,die een allerliefst gezichtje heeft.

Sofie leed aan lever-en nierziekte en galstenen,en dokterde eerst by Dr.van Praag te Oudewater en het Staphorster boertje en nu by de homeopaath Minz. Wy dejeuneerden by Henrick en Anna: kip,brood,perziken, druiven en peren; wandelden in de moestuin en langs de cascade,die niet meer liep,zaten in de hut en reden toen,Henrick en ik,in de panier naar het Manpad,waar wy Hans noch Warner thuis vonden. Henrick vertelde my dat hy de eigenaars van Leyduin tot 1500 had opgediept. Romswinkel en van Naamen sloopten de plaats in 1700. Later werden Tante Gonne, haar zuster,Grootpapa's eerste vrouw en Tante Six eigenaressen en legateerde Tante Gonne haar deel aan Tante Antje,waarna deze de weilanden en andere stukken van Tante Six er by kocht. Henrick zeide my zijn bruiloftsgedichten op voor Sam van Lennep,Annie Broos en Ernst van Lennep.

By Max en Em at ik met Frank van Lynden,wiens ene dochter met van Notten getrouwd is,de andere volgde cours te Bern en de zoon liep groen in Utrecht.

Toon van Vollenhoven,wiens vrouw Mietje van der Mersch bekend was onder de naam van Mie van Toon van over de brug,stierf aet.84.

5653 Dora schreef dat zy genoot van haar tekenlessen. Twintigmaal liet de leraar haar het getekende uitvegen en overdoen. De apartementen zouden Maandag 7 October ontruimd en dan gewit en behangen worden. Op de school waren 12 lieve meisjes.

David van Lennep schoot met Gerard van der Vliet,Piet Quarles en nog drie anderen in de Zeereep van het Zandvoorter duin 367 konijnen en 64 faisanten. Hy beval my Dr.Wunderlich te Karlsruhe aan,die er 's winters woont,maar van Mei tot October te Schöneck in Zwitserland alwaar hy,David,een kuur gedaan had.

Ik bezocht Zaterdag 5 Oct. Dr.van Praag,die mijn uitzien prachtig vond en at by Henk en Fanny met Frank van Lynden en kerkte Zondags by Max. 's Avonds moest Henk als ouderling opnieuw bevestigd worden, maar ik ging niet mee omdat het hevig stormde en regende. Op Henks verzoek las Ds.Veen het formulier niet.

5654 Cornelia schreef dat zy de vrouw van de politieagent als werkvrouw had aangenomen en dat er meubels gekocht waren by de Werth in de Kaiserstrasse,Rooms geworden Joden door de Stirns aanbevolen: 1 canapé, 4 beklede stoelen,een easychair,3 kasten met planken,7 stoelen voor de huiskamer,6 voor de slaapkamers,3 ledikanten met springveren matrassen,bovenmatrassen,kussens,dekens,duvets,3 wastafels met laden, 4 spiegels,1 grote tafel,1 salontafel,1 salonkast met planken voor boeken,1 schrijftafel met laden,kleinere tafels,4 tafels voor slaapkamers en keuken,nachttafeltjes,handdoekenrekken,2 grote karpetten voor salon en huiskamer,eet-en ontbijtservies,glazen,messen,lepels en vorken,gordijnen,waschgerei,zeiltjes,alles tezamen voor 1050 Mark. Agnes schreef dat zy een crapeau gaf !

Woensdag 9 Oct.verhuisden Dora en Cornelia uit het Logement naar de Westendstrasse 50 en Dora schreef my dat Cornelia's kookkunst zeer voldoet. Zondag 13 Oct.nam ik by Max in de Groote Kerk aan het avondmaal deel. Hy preekte niet maar las aan de tafels voor. De dienst was dan ook te 11½ afgelopen.

Maandag 14 October stond ik te 7 uur op,ontbeet te 7½ toen de kruiers kwamen om de koffer,de trommels met mijn kostuum en steek, en de 5 stuks handbagage te halen. Fanny bracht my per trein van 7.20 Spoortijd naar Amsterdam,waar ik een plaats 1e klas nam voor *f* 31- en voor de 90 Kilo bagage,waarvan 20 vrij *f* 11,20. Mijn D.trein vertrok te 8.55. Tot Emmerik reisde ik met één heer. Te Arnhem kwamen Caroline,de kinderen en Melle Bormand afscheid nemen. Te Emmerik bekeek de Zollbeamte de trommel met het kostuum met veel achterdocht, maar ik behoefde niets te openen. Verder bleef ik tot Karlsruhe alleen.

5655 Ik at Fanny's 6 broodjes met gehakt op en kwam te 3 uur te Keulen, waar wy 35 min.stil stonden. In het Handelsblad las ik Charles Boissevains brief van Roosevelt om voor de Boeren te intervenieren. De Rijn was mooi. Tussen Coblenz,waar een ruiterstandbeeld voor de oude Keizer is opgericht,en Laubbach was alles volgebouwd. Wy hielden te Bonn, Honnef en Rudesheim op en kwamen te half acht te Frankfort,waar een beeldig station is. Ik dronk er bouillon met een ei er in en at 1½ broodje en vertrok met een andere trein langs Darmstadt en Weinheim naar Karlsruhe.

Dora en Cornelia wachtten my aan het Station op en wy reden per Droschke naar de Westendstr. 50,waar de koetsier mijn koffer op het pavé liet vallen,zodat hy barstte. Het was toen elf uur. Ik had dus dom gereisd,want later kwamen wy steeds te 5½ te Karlsruhe aan,maar dan verlieten wy Amsterdam ook vroeger en spoorden niet over Frankfort. Ik soupeerde kalfscoteletten met andijvie,delicieux,en bewonderde het apartement. Aan de straatzijde zijn 3 kamers:Dora's slaapvertrek van 5 by 5 M.,het salon van 6 op 7,en de huiskamer van 6 op 6,achter deze mijn slaapkamer van 6 op 8 met één raam,daarachter Cornelia's slaapvertrek van 4 op 4 en daarachter de keuken met een trap naar de binnenplaats. Langs mijn slaapkamer en die van Cornelia loopt een galerij met grote ramen op de binnenplaats uitziende,van de deur der keuken tot een kamertje,dat Dora tot atelier had ingericht.

Dora en Cornelia hadden van Wiesbaden uit een Abstecher gemaakt naar Baden-Baden en Chandon bezocht,die een knecht uit Savoye in dienst had en met behulp van deze Mon Bijou had opgeknapt,daar Frau Niemand de boel verwaarloosd,veel gestolen en de schilderijen vernield had.

5656 Dora nam ook anatomieles. Ik bezocht Herrn und Frau Stirn,de huiseigenaar,die drie zoons hadden,Julius,die Dora de bijnaam gaf van Tjirkin (lelijk),ofschoon er duizenden lelijker zijn dan hy,en hy aan een slank figuur grote hulpvaardigheid paarde. Verder Max en Fritz en een dochtertje Hilda van 9 jaar. Julius hielp zijn vader in diens agentschap. Dora en ik haalden te half zes Jan Willem aan het station af,die,slimmer dan ik,via Mainz en Mannheim gereisd had.

JW. had te Haarlem Max en Em en de kinderen gephotographeerd,te Zeist Constance en Agnes van Loon,Frank schietend,Frank en Constance met de kinderen en de kinderen by de hertebaan,alle goed gelukt en om door een stereoscoop bekeken te worden.

Ik liep met JW. het bos in en vervolgens in het Slotpark,dat geheel vrij is en vol vreemde bomen. De Groothertog en Groothertogin waren de vorige week gekomen,zodat de vlag van het paleis woei.

Roelofs paranymf zond my een invitatie voor het diner ten huize van Christiaan op 23 Oct. ter ere van Roelofs promotie.

JW. photographeerde onze salon en eetkamer en reed met Dora per electr.tram naar het Stadspark. Deze tram loopt alle 5 min.van het Station tot de Grenadierskazerne en vice versa.

5657 In de Bank van Kölle op de Friedrichplatz kon ik altyd mijn Holl.geld wisselen,voor ƒ 100- kreeg ik 168 Mark. Op mijn credietbrief haalde ik altyd geld by de Rheinische Creditanstalt.

Vrijdag 18 Oct. verliet JW. ons weer. De tram van 6.10 bracht hem 's ochtends aan het Station,(in Haarlem begint die pas te 7½ te rijden),en per trein van 6.30 spoorde hy naar Bazel.

In het Slotpark werd een standbeeld van Prinz Wilhelm onthuld, broeder van de Groothertog en vader van Prinz Max en van de Vorstin van Anhalt Dessau,hy werd gewond in de slag by Dijon. Op de Kaiserplatz staat een ruiterstandbeeld van de oude Keizer,vader der Groothertogin,en op een der zijden van het voetstuk is een episode van de slag by Dijon gegraveerd,waarop Prinz Wilhelm voorkomt. Hy was te Petersburg getrouwd met Marie von Leuchtenberg en in 1897 overleden. Zyn weduwe woonde te Karlsruhe. Hun zoon Max,geb.1867,Dr.jur.,was Majoor van het Badische Leibdragoner Regiment en in 1900 getrouwd met Marie Louise,prinses van Groot Britannië,dochter van de Hertog van Cumberland en kleindochter van de gewezen blinde Koning van Hannover,wiens land in 1866 door Pruissen geroofd werd. Prins Max had,toen wy in Karlsruhe kwamen,nog geen kind; eerst in 1902 werd een dochtertje geboren,dat ik dikwijls in de poussette heb zien rondrijden. Tot grote blijdschap

5658 van de Prot.bevolking in Baden kreeg hy in 1906 nog een zoon,die de naam van de oudste Markgraaf van Baden,Berthold,kreeg en zo de Heer hem het leven laat,eenmaal de troonopvolger worden zal. De erfgroothertog,die met Hilda van Nassau getrouwd is,heeft namelijk geen kinderen,en dus moet na hem Prins Max regeren. Stierf deze kinderloos,dan zou het Roomse huis von Fürstenberg aan de regering komen.

De Groothertog Friedrich was in 1901 75 jaar. Hy trouwde met Louise van Pruissen,dochter van de oude Keizer. Hun oudste zoon stierf in 1888,hun tweede zoon resideerde in 1901 te Coblenz,maar verhuisde later naar Karlsruhe,en hun enige dochter Victoria trouwde met Gustaaf, Kroonprins van Zweden.

De Groothertog stamt evenals de Keizer van Duitsland in de rechte vrouwelijke lijn van Prins Willem de Zwijger af. Louise Henriette, dochter van de stadhouder Frederik Hendrik, trouwde met de Keurvorst van Brandenburg, 's Keizers stamvader. De Groothertog stamt van de Grote Zwijger af door een jongere dochter van Frederik Hendrik, Albertine Agnes,
5659 die in 1652 met haar neef, de Friesche stadhouder Willem Frederik, trouwde. Hun zoon Hendrik Kasimir II, trouwde in 1684 met zijn volle nicht Amalia van Anhalt Dessau, kleindochter van Frederik Hendrik. De jongste zoon van Hendrik Kasimir II was Jan Willem Friso, die universeel erfgenaam werd van Koning Willem III's titel en vermogen en op 1 Mei 1709 de man werd van Marie Louise van Hessen Kassel (Maike Meu).

In 1710 werd hun een dochter geboren, Anna Charlotte Emilie, die in 1727 met Friedrich, Markgraaf van Baden Durlach in de echt trad. Hun zoon Karl Friedrich werd in 1728 te Karlsruhe geboren en regeerde 65 jaar lang, hy overleed in 1811. Een zoon uit zijn tweede huwelijk Leopold, die met Sophie, dochter van de onttroonde Koning van Zweden trouwde, werd de vader van de thans in 1906 80-jarige regerende Groothertog Friedrich.

De zo even genoemde Karl Friedrich trouwde in le huwelijk met Karoline Louise van Hessen Darmstadt, die op een reis naar Parijs in 1783 stierf, aet. 60. By haar verwekte hy drie zoons: Karl, Friedrich en Ludwig.

1. Karl, trouwde met Amalia van Hessen Darmstadt. In de tijd van 10 jaar kregen zy twee zoons, van wie de oudste reeds op zesjarige leeftijd stierf en zes dochters.

5660 De derde dochter, Louise Elisabeth, werd op 14-jarige leeftijd de vrouw van de 16-jarige Grootvorst Alexander, later Keizer van Rusland. Hy negligeerde haar, zodat er in 1815 kwestie van scheiden was.

Een dochter Frederika trouwde in 1797 met Koning Gustaaf IV van Zweden, die later onttroond werd.

Een tweelingdochter Karoline werd de vrouw van de Keurvorst van Beieren. Twee harer dochters werden Koninginnen, en een derde de moeder van Franz Josef van Oostenrijk.

De andere tweeling, Amalia, stierf ongehuwd. Haar broeder Karl wilde in 1817 dat zijn oom Ludwig met haar trouwen zou, maar zy was al 42 en niet mooi en hy bedankte er voor.

De 5de dochter van Karl en Amalia, Maria, trouwde in 1802 met Prins Willem van Brunswijk Wolfenbuttel, die in 1815 te Quatrebras sneuvelde. Eerst vijf dagen later kwam daarvan de tijding te Karlsruhe. Zy was reeds in 1808 in het kraambed gestorven, oud 25 jaar.

5661 De enige zoon Karl werd dus de troonopvolger. Napoleon dwong hem zijn 17-jarige stiefdochter Stephanie de Beauharnais te trouwen. Dit huwelijk werd in 1806 te Parijs gesloten. Uit dit huwelijk werd een dochter geboren, over wie Napoleon als peter en de grootmoeder Amalia als meter stonden. Het kind werd op Napoleons verjaardag, 15 Aug. gedoopt en kreeg de naam van Louise.

In 1813 beviel Stephanie opnieuw van een meisje, die naar haar grootmoeder Josephine gedoopt werd, en met Karl von Hohenzollern-Sigmaringen in het huwelijk trad. Stephanie's jongste dochter Marie werd Hertogin van Hamilton. Stephanie heeft ook een zoon gehad, maar die is verdonkeremaand. Wat daarvan de reden was en wanneer dit geschied is weet ik niet, maar een man, die de namen droeg van Caspar Hauser, ging voor die zoon door. Hy zou de wettelijke troonopvolger geweest zijn en misschien heeft men hem uit haat tegen Napoleon doen verdwijnen.

5662 In Karlsruhe vertelde men my dat de Groothertog zeer goed wist dat niet zijn vader maar de zoon van Karl en Stephanie behoorde te regeren en dat hy het gemis van mannelijk oir als een straf des hemels beschouwde.

Na de slag bij Leipzig (Oct. 1813) trachtte men Karl te bewegen van Stephanie te scheiden, maar dit weigerde hy, daar hy haar gaandeweg had liefgekregen, en in 1814 vertrok hy om met de bondgenoten tegen Napoleon te strijden, die hy zovele jaren als vader geëerd en gehoorzaamd had.

In datzelfde jaar kwam Elisabeth, de Keizerin van Rusland, in Karlsruhe terug, na er in 22 jaar niet geweest te zijn. Zy behandelde, uit haat tegen Napoleon, Stephanie uit de hoogte en lomp.

(Hier volgen nog 4 bladzijden met genealogische aantekeningen !!)

die ik maar overslaa

5666 Deze genealogische aantekeningen heb ik opgeschreven ter wille van Dora,die er belang in zal stellen en er haar geheugen door kan opfrissen.....

My ontbreekt de moed om te vermelden wat wy dag na dag te Karlsruhe deden. Daartoe was ons leven te eentonig,maar wel wil ik al dadelijk verklaren dat wy het er goed gehad hebben en een gezellig leven geleid hebben,en in vele opzichten verkies ik het buitenland boven het vaderland o.a.omdat het er goedkoop is en er noch collecten noch straatjongens zijn. Het eerste jaar is men geheel vrij van belastingen en daarna zijn zy in vergelijking van die,welke hier geheven worden, gering op de kerkelijke na,die in verhouding tot de overige vrij hoog is. Een voordeel is ook dat men er van evenveel Marken kan leven als hier van guldens,en dat een aantal zaken,o.a.de kleren,er beter zijn dan hier. De Zuidduitsers zijn niet trots als de Pruissen,maar vrien-
5667 delijk en voorkomend en,daar zy niet rijk zijn,eenvoudig. De vorstelijke personen zijn niet stijf,maar allerminzaamst en zowel de Groothertog,die eine Perle genoemd werd,als de Groothertogin,die als de Landesmutter werd bemind,gaven het goede voorbeeld,dat door alle anderen werd gevolgd.

De meubelen,welke Dora en Cornelia by de Werth gekocht hadden, en alle kamers zowel als de keuken vulden,kostten slechts M.1317,- later kochten wy er nog enige bij,o.a.een rustbank,die nu in Dora's bezit is.

Dora schilderde de Spitz van Frau Prof.Lindner,die geen dienstbode hield en zelf een koek gebakken had.

Vader Stirn had de oorlog van '70 meegemaakt en in het Armeecorps gediend,dat Bourbaki versloeg en over de Zwitserse grenzen joeg,en hy wist er aandig van te vertellen.

Op Zaterdag 26 Oct. werd het Sanatorium Oranje Nassau door onze Koningin geopend en 's avonds had Dora tien meisjes van de tekenschool by zich.

Zondags kerkten wy aanvankelijk in de Christuskirche schuins tegenover ons,waar Ds.Rohde geregeld optrad en Prinz Karl en Gräfin Rhena getrouwe hoorders waren. Later volgde ik Ds Mühlhaüser,die veel beter preekte,en in 1905 Director werd van het Missionshaus te Bazel. Nu en dan hoorde ik de predikant in het Diaconissenhaus. De duitse dienst duurt niet lang en het zingen gaat zó vlug,dat men een geheel
5668 lied zingt in dezelfde tijd als waarin men hier een paar verzen uitbrult. De preken zijn kort,maar 't is jammer dat de predikant nooit uit het hoofd bidt maar verplicht is de formuliergebeden voor te lezen,en even jammer is het dat de Synode te Berlijn voor het gehele jaar voorschrijft over welke teksten moet gepreekt worden,welke altyd uit het N.T.gekozen zijn. Ik heb slechts éénmaal in de Kleine Kirche horen preken over een tekst uit het O.T. en wel over Micha 6:3.

De kinderen worden reeds op hun 13de jaar aangenomen en zijn dus nog zeer onwetend.

Christiaan schreef dat Madzy geëngageerd was met de 22-jarige tweede luitenant by de Vestingartillerie te Naarden Eco Haitsma Mulier, zoon van de burgemeester van Winterswijk,die zy op het tennisveld had leren kennen,en dat Louise,51 jaar oud,haar eerste tand verloren had.

Dora tekende een nuda femina. Om niet naakté te zeggen noemden de meisjes het tekenen van een naakt model akt.

In Moscou wierpen de inwoners de ruiten by de Eng.consul in en riepen:"Leve de Boeren en ter helle met Chamberlain en Rhodes." In een gesprek met de Keizer zeide Siemens dat zijn vrouw en kinderen allen proboer waren."Zo gaat het by my ook,"antwoordde de Keizer,"mijn vrouw grijpt terstond naar de Courant en is blij als de Boeren weer een overwinning behaald hebben."

5669 Dora tekende een ramskop in even weinig dagen als de leraar er weken voor gesteld had en hy keurde de tekening goed.

De moordenaar van McKinley werd op 29 Oct.door electriciteit gedood, Hy had geen berouw en weigerde zijn anarchisme af te zweren.

Woensdag 30 October stierf Christiaan van Eeghen te Doorn,oud 50. De Boeren onder Louis Botha overvielen de achterhoede der kolonne van Majoor Lenson in een dikke mist en doodden hem,8 officieren en 58 man, terwijl zy 2 kanonnen veroverden.

Aan het Steuerambt was een kist voor my gekomen, maar eer ik die krijgen kon moest ik in het Raadhuis een bewijs halen dat ik te Karlsruhe ansässig en ständig hierorts gemeldet war; dit laatste had Stirn gedaan.

Dora nam perspectiefles, wat zeer vermoeiend was voor de ogen.

5670 In de kist vonden wy door Christiaan en my in de jaren '40 en '41 gemaakte tekeningen en landkaarten en ook bloemstukken en gekleurde tekeningen door Papa's moeder gemaakt. Cornelia plakte die met punaises tegen de wanden mijner slaapkamer. Ook liet Cornelia het zolderkamertje opschilderen en behangen als surprise voor Dora, opdat deze het als atelier zou gebruiken.

In het vorige jaar gaf ik aan reizen uit ƒ 1090,-; aan hotels en pensions ƒ 4013- en aan allerlei en chariteiten ƒ 4777, tezamen dus ƒ 9880-. Aan belastingen geen cent !

Daar Cornelia pijn op de borst had en koortsig was en een weinig bloed had opgegeven, verzocht ik Dr. Wunderlich, my door David van Lennep aanbevolen, te komen. Hy onderzocht haar grondig maar verklaarde dat de longen gezond waren en hy dus vermoedde dat het bloed uit de keel was gekomen. Hy schreef druppels voor, gorgelen met glycerine, rust en veel eten.

Dora nam haar eerste les in de Kunstgeschichte van een ongehuwd jong man, Widmer geheten.

Vrijdag 15 Nov. kregen wy de visite van Mevrouw von Bohlen und

5671 Halbach, die door haar Doornse vriendin van Randwijck verzocht was ons te bezoeken. Zy sprak Frans en vertelde ons dat haar man 22 jaar vroeger Badisch gezant te den Haag was geweest, dat haar vader 's winters in den Haag woonde en 's zomers op Beekesteyn te Velsen en zy daar met haar neef getrouwd was. Toen de zoons het Duitse gymnasium moesten bezoeken had hy zijn ambt neergelegd en waren zy naar Karlsruhe verhuisd, waar zy met haar jongste zoon een groot huis in de Kriegstrasse bewoonde. Zy had negen kinderen gehad, zeven zoons en twee dochters. Van de zoons waren er nog 6 in leven, allen Officier op één na, die attaché was by het Duitse gezantschap te Peking. Deze trouwde in 1906 met Bertha Krupp, de rijkste héritière van Duitsland, dochter van wijlen de kanonnenfabrikant te Essen en vriend des Keizers, die dan ook de bruiloft bijwoonde en beval dat de Bruidegom voortaan von Bohlen Krupp zou heten. De Bruigom was toen attaché te Rome, maar heeft dit ambt toen neergelegd om zich aan de zaak te wijden.

Mevrouw von Bohlen is voor ons allerliefst geweest, en, toen Dora in de Kliniek was, bezocht zy haar, zond haar bloemen, vroeg haar later te eten en drong er by ons op aan dat wy ons by de Fürstlichkeiten

5672 zouden laten presenteren. Ik bezocht haar dikwijls en altyd te elf uur, omdat zy dan thuis was. Zy is een gelovige vrouw en ging geregeld in het Diakonessenhuis ter kerke. Ofschoon zy in New-Orleans geboren is, gaat zy voor een Holländerin door. Zy is rijk, houdt equipage en bewoont 's zomers een oud kasteel te Obergrombach, waar zy Dora te logeren vroeg, maar wat niet gelukt is.

Daar de Grootmeesteres von Holtzing ziek was nam zy die functie waar en zy klaagde wel eens dat dit haar vermoeide. Zy heeft de titel van Excellens en als ik de Diener vroeg:" Sind Excellenz zu Hause," gebeurde het my wel dat hy antwoordde:" Excellenz sind zum Hof befohlen." Haar faible is dan ook volgens von Bodelschwingh dat zy hoftoll en titeltoll is, à tel point dat zy my schreef:"Mon cher Baron," en my aan anderen als Herr Baron von Lennep voorstelde. Het spijt my dat zy ons nooit gevraagd heeft om mee te toeren, want dan zou ik haar gevraagd hebben om het Wildpark door te rijden ten einde de wilde zwijnen te zien. Toen ik dit aan de Groothertog zeide, antwoordde hy: " Die sind viel zu scheu."

Fanny had aan Anna von Muralt geschreven, dat zy haar tante von Meiss moest verzoeken haar kleindochter, wier man von Chelius Kammerherr en Privat-Sekretär der Groothertogin was en te Karlsruhe woonde, te doen weten dat wy in K. waren. Dit gebeurde en de kleindochter antwoordde dat zy ons bezoek zou afwachten. Fanny schreef ons dat wy weliswaar niets aan hen zouden hebben en dit is dan ook het geval

5673 geweest. Wy bezochten hen meer dan eens, en zy kwamen eenmaal terug, toen ik hen alleen ontving. Zy verzochten my alleen te souperen, maar ik moest bedanken daar ik nog geen Gehrock had en op de invitatiekaart stond dat de heren verzocht werden im Gehrock te verschijnen (Anstellerei)

en nog eenmaal ontmoetten wy hem op de soiree aan het Hof,waar zijn vrouw niet was omdat zy een derde kind wachtte. Hy is Rooms,zy Protestant,en hy is een fanatiek aanbidder van Wagner,zodat zy telkenjare naar Bayreuth gaan en zelfs hun huwelijksreis daarheen gemaakt hebben. Men kan zich dus voorstellen hoe verontwaardigd hy was toen ik hem zeide dat ik liever de Bettelstudent zag spelen dan een stuk van Wagner.

Excellenz von Bohlen had in den Haag naast de Elouts gewoond en dezelfde gouvernante,Miss Wood,gehad als de Voombergen,die zy echter niet goed kon zetten omdat Miss Wood,als zy stout was,altyd zeide dat Constance Voombergh nooit stout was. Haar zuster,de Douairière Brantsen, bewoont 's zomers de Zyp en heeft een dochter,die met een Duits Officier von Goltz getrouwd is.

Iemand schreef my:" Unser greiser Grossherzog hat wohl keinen "Feind,dessen sich heut zu Tage kaum ein Fürst rühmen kann. Die Gross- "herzogin ist weniger beliebt; sie gleicht in mancher Hinsicht ihrer 5674 "Mutter,der Kaiserin Augusta,neigt auch wie diese dem Katholizismus "sehr zu und ist mit ihren vielen humanen Einrichtungen und Bestre- "bungen sehr beschwerlich für ihre Untergebenen,aber sehr treuselig "gegen Hoch und Niedrig."

Beide is waar. Haar part.Secretaris von Chelius en de Oppermaarschalk Graaf von Andlaw zijn beide Rooms,en zowel Mevrouw von Bohlen als de hofdames von Adelsberg en Rohrberg klaagden dat de Groothertogin ze nooit met rust liet,en,zelve onvermoeid,ze steeds aan het werk zette. By de inwijding ener Roomse Kerk schenkt zy een ciboreu of een eigen gewerkte kazuifel en toen de papenkathedraal aan het eind der Kaiserstrasse werd ingewijd woonden zowel de Groothertog als de Groothertogin die by tot grote ergernis der protestanten. Ik meen my te herinneren dat de predikanten daartegen schriftelijk protesteerden.

Karlsruhe is eigenaardig gebouwd,want negen straten lopen op het paleis uit; de Kaiserstrasse is de breedste met brede trottoirs,waarop men nooit moe wordt,en daarin vindt men de grote winkels. Het Schlosspark wordt aan één zijde omgeven door een boogvormige colonnade, waarin ik meermalen by regenachtig weer heen en weer gelopen heb. Soortgelijke colonnade,waar o.a.onze pianofabrikant Maurer woonde, begrenst het Karl Friedrich park. By die Maurer huurden wy spoedig een piano,die thans in Dora's salon op de Koninginneweg staat,voor 5675 10 Mark in de maand,maar daar het instrument goed was kocht ik het in 1902 voor 600 Mark,daar 100 Mark werden afgetrokken voor de huur.

Max had zijn "Hervorming in Spanje" in het licht gegeven en zond my zijn boek in een prachtband. Er waren te weinig exemplaren.

Dora droomde van Wagners opera's,en ik droomde in werkelijkheid dat Dora's passie voor het theater een straf was voor Lore's hartstocht voor de muziek.

Dinsdag 26 Nov. woonden wy de opening der zittingen van de Kamers in het Ständehaus by. Prins Max vertegenwoordigde de Groothertog en de Staatsminister las de Troonrede voor.

Frank kreeg op zijn verjaardag o.a.van Agnes een Gezangboek,dat aan Prins Willen de Zwijger had toebehoord en gedrukt was by Plantijn.

Dora hoorde Paderewsky spelen en de volgende avond met Cornelia Lohengrin,wat van 6½ tot 11 uur duurde.

In een der Staten van Noord-Amerika is een Wet aangenomen,waarby ieder man 100 dollar boete betalen moet ten bate van een Asyl voor ongehuwde vrouwen. Trouwt hy met een vrouw,die ouder is dan 40,dan 5676 moet hy ook betalen,daar dit een belediging is voor jongere meisjes.

In Brunswijk werden Spucknappen verkocht,waarop het portret van Chamberlain geschilderd was. Ik kocht voor Dora een Chamberlain-wals, op de omslag is een Boer getekend,die hem vasthoudt,terwijl een andere Boer hem een pak slaag geeft.

Daar men nergens behalve in Nederland beschuit fabriceert,liet ik op raad van Mevr.v.Bohlen trommels met beschuit uit Bremen komen, die weliswaar niet veel byzonders was en niet eens met onze keukenbeschuit kan wedijveren,maar toch dragelijker is dan de Duitse Zwieback. Elke trommel kostte M.4,20.

Cornelia had heimwee en was stil; het was dan ook jammer dat zy te Karlsruhe geen kennissen had. Bovendien was zy verdrietig dat Dora haar op haar verjaardag niet eens een zoen had gegeven. Op raad van

Frau Pastor Rhode ging zy Zondags naar het Evangelisatiegebouw waar het echt Duits zwart en smerig was en een 30-tal meisjes in en uit liepen. Een dame liet de meisjes verzen uit de Bijbel opzeggen als ware het een Zondagschool,waarna twee meisjes zongen,terwijl op een harmonium werd gespeeld. Twee meisjes liepen met Cornelia tot het postkantoor, maar niet langs de Kaiserstrasse,omdat het daar Zondag te vol is.

Woensdag 11 Dec. kwamen Henk en Fanny.Henk om te Hagenau te jagen by Boissevain,die er woonde. Deze had ook van Marle en van der Krab uitgenodigd en voorts niets dan Duitse officieren. Er was die dag geen school zodat 45 schoolkinderen met vlaggetjes het wild opdreven,en wel
S672 dwars over de voren ,terwijl ter zijde van de akkers nog een 15tal jongens met vlaggetjes stonden. Een jachtopziener of Hüter liep mee. Er vielen 92 hazen en 4 patrijzen,waarvan Henk er een hoog uit de lucht schoot. Zaterdag joeg Henk er opnieuw maar toen trof hy het slecht, daar het regende en sneeuwde. Vóór de middag schoot Henk 8 hazen maar na 12 uur deed hy geen schot meer. Hert noch zwijn noch vos vertoonde zich. Henk logeerde in Germania en Fanny by ons.

Met Fanny en de Stirns woonden wy een concert by in de Festhalle van 4 tot 6. De muziek was lelijk en wy zaten in een afschuwelijke rookdamp,terwijl ik my ergerde aan het bierzuipen. Aan een tafeltje naast ons zaten enige jongelieden,wier glazen voortdurend geledigd en weer volgeschonken werden,terwijl het meisje,dat bediende,telkens een streepje met krijt op de tafel tekende,en zo telde ik er tot 12 of 15 naast degeen die het dichtst by my zaten. Dat bierzuipen maakt dan ook dat de Duitsers alle dikke bierbuiken hebben en by ziekte weinig weerstandsvermogen hebben.

Met Henk en Fanny bezochten wy Mevr.v.Bohlen,die ons allerliefst ontving. By voorkeur spreekt zy Frans,ofschoon Dora en ik haar vroegen om met ons Engels te spreken.

S678 Ernst van Loon werd benoemd tot Commissaris der Ned.regering van decoratieve Kunst te Turijn,en daar hy de onkosten voor zijn rekening nam,werd hy Ridder in de Orde van de Ned.Leeuw.

Dora bezocht Frau Prof.Pennua,die echter bleek Benoit te heten, welke naam de Moffen Pennua uitspreken.

Daar ik *f* 500- aan de wed.Thym moest zenden,vroeg ik op het Postkantoor of ik de waarde kon verzekeren,maar van Paramaribo of Suriname had men nooit gehoord. Men vroeg my of het in Azië of in Afrika lag en in elk geval konden Wertbriefe über 's grosse Meer niet verzonden worden. Gelukkig vernam ik aan de Magdeb.Versicherungsgesellschaft dat zy de waarde wilde verzekeren voor 5 Mark,terwijl ik in Nederland voor een wissel van de Surin.Bank *f* 6,- moet betalen.

Fanny schreef dat haar zuster Bertha op 23 Dec.overleden was. Van de Gypsklasse kreeg Dora de partituur der Walküre met een lieve wens op rijm en geïllustreerd.

S679 Dinsdag 24 Dec.werden wy verzocht 's avonds boven by de Stirns te komen om de Kerstboom te zien. Wy vonden een gloeiend hete kamer,prachtig verlicht en tafels vol cadeaux. Hilda was dronken van pret,maar wat zy kreeg waren meer oude cadeaux renoviert. De zoons kregen cigaren, dassen,cols,manchetten. Dora kreeg een camelia,de photo van Hilda en een door deze gewerkt inktlapje,Cornelia schrijfpapier,ik een kistje delicieuse cigaren. Kätchen,de meid,werd ook binnengeroepen en kreeg een japon en een bord vol gebak. Wy bleven kort. Het was een St.Nic. feest minus de surprises,en de cadeaux,die onder het boompje lagen, geraakten vol was,dat van de kaarsjes afdroop. Van de hoog enige betekenis van het Kerstfeest geen woord! Vandaar dat ook de Joden het op die wijze vieren.Frau Jockerts bracht zelf aan Dora een mandje vol koekjes,door haar moeder gebakken,maar lelijk en ongezond. Van Frau Stirn had zy ook een bord vol gekregen. Een onbekende zond een hulst in een pot. De cadeaux noemt men Christkindlein !!

Ik alleen ging ter kerke by Rhode,maar zijn preek beviel my niet, daar hy alleen sprak over onze kindsheid vergeleken met die van de Heer.

Donderdag 26 Dec.was er evenals elke Zondag na de dienst muziek op de Schlossplatz en nu en dan gingen wy luisteren. Dan werd tevens de wacht afgelost en kon niemand zijn lachen houden om de bespottelijke parade-of hanepas,waarmee dit geschiedde. Die aflossing heette dan ook parade. Wanneer enkele soldaten of een troep een officier ontmoet moeten zy terstond die hanepas aannemen,en dan lachen de voorbijgangers.

5680 Frank zond aan Dora een kalender,waarin afbeeldingen van verschillende soorten van honden.

Fanny schreef dat haar broer Max de begrafenis van Bertha niet had kunnen bijwonen omdat het meisje Alice van zijn tweeling stervende was. Het stierf dan ook de 24ste aan longontsteking.

Het was toen in December onnatuurlijk zoel en drukkend,zodat ik zelfs by een klein loopje bezweet raakte.

JW. schreef dat David drie weken lang de mazelen gehad had en evenals Henk nog hoestte. Caroline's kamer was door een uitgedroogd Engelsmannetje ingenomen. JW. had een stuk over de moordkampen aan de Gazette de Lausanne gezonden,maar de partijdige,verengelste redacteur Sécrétan had de opname geweigerd uit vrees dat Zwitserland dan nietmeer door de Engelsen zou bezocht worden.

Ds.van den Brink schreef dat Wichard de Evangeliën in het Papiments vertaalde en dat de nieuwe Gouverneur de Jong van Beek en Donk de Kerk trouw bezocht,geen kinderen op de receptie toeliet en 's nachts de politieposten naging.

Mina Hooft,Lore's vriendin,ontsliep op 23 Dec,en Sophie van Lennep-Teding van Berkhout op de 28ste,beide onverwacht.

Daar Dora helaas weer vlekken in de ogen ontdekte,besloot zy Prof. Dufour te bezoeken. XZy schreef hem en vertrok op Oudejaarsdag naar Lausanne. Een retour kon men niet krijgen.

Te 12 uur 's nachts werden Cornelia en ik wakker door het schieten, het afsteken van voetzoekers,zevenklappers en donderbussen en het luiden der klokken van alle kerken. Cornelia stond op en ging op het balcon kijken naar het Bengaals vuur van verschillende kleuren.

E I N D E 1 9 0 1 .

5681 Bij gelegenheid van Victoria's begrafenis bevatte de Figaro het volgende sonnet van Camille Bruno, een bekende schrijfster:

Les deux Reines

Sur l'affût d'un canon là-bas, dans la grande île,
Lourde des ans nombreux, qu'elle emporte au cercueil,
La vieille royauté, par un chemin d'orgueil,
S'en va superbement vers son funèbre asile.

Un canon! Ciel! quel lit pour y dormir tranquille!
Quel ami pour franchir à deux le dernier seuil!
Cet outil détesté de misère et de deuil,
Ce monstre, qui détruit, ce bourreau qui mutile!

Et là-bas, au pays des grands canaux féconds,
Au pays des moulins, aux prés des chanvres blonds
Croissent le lin fragile et la tulipe rare;
Marchant vers l'avenir la jeune royauté
Brandit à son doigt fin l'instrument de bonté,
Le tout petit dé d'or, qui sourit et répare.

2 Février 1901.

Tane zond my een kalender met Gezichten uit Doorn en Constance van Loon een Delfts kalender, waarin zes platen van Holl. gezichten in blauw.

Dora had een goede reis gehad en logeerde by I. (?), waar Debetaz weer mee at. Zy kwam Zaterdag 4 Jan. terug met de tijding dat Prof.
5682 Dufour het geval ernstig vond en haar aan Dr. Golpke aanbeval. Na haar ogen onderzocht te hebben gaf deze te kennen dat hy haar in zijn kliniek in het Vincentiushaus wilde behandelen. Mijn hart kromp ineen toen ik het hoorde.

Zondag 5 Jan. kwam Frank om mijn verjaardag te vieren, die vrolijker zou geweest zijn als de bezorgdheid over Dora my niet had gekweld. Zy gaf mij een Antinous op een piedestal en "De Dorpsapostel" van Ludwig Ganghofer; Frank "The Eternal City" van Hall Caine. Van Constance kreeg ik de photo's der kinderen met Ankie en Aernout er bij. Verder kreeg ik een lamp en het boek van Thomas over het menselijk lichaam. Frank vertrok reeds Maandag. Cornelia gaf my een hangetagere met drie planken en mutsjes voor de kachel en het ei; Sylvia een door haar gevlochten boekelegger.

Na op school van de meisjes en van de leraar afscheid genomen te hebben, reed Dora met Cornelia naar de kliniek, terwijl ik later volgde om het bezoek van de dokter af te wachten.

De volgende ochtend werden Dora's ogen voor het eerst ingespoten en moest zy een bandeau op het rechter oog dragen. Dit oog deed pijn, maar het inspuiten minder. Het oog puilde uit en het verband drukte. Zy mocht niets doen, slechts een weinig breien. Dr. G. zeide dat aan het linkeroog niets meer te doen was. De volgende dag werd het rechter niet ingespoten, maar het voorhoofd met zalf ingesmeerd en omwonden, terwijl Dora een blauwe bril kreeg. De meisjes bezochten haar, Mevrouw von Bohlen zond haar een azalea en kwam haar nu en dan zien.

Henk kwam uit Zurich met Dr. Haslenbach, een dikke bierbuik, die op
5683 een boot van de Nederland geplaatst is. Volgens Henk is hy een Urmensch, een Berner boer en beer, onbeschaafd en onontwikkeld, daar hy nooit met gebildete Leute heeft omgegaan.

De Hartekamp in Bennebroek werd voor ƒ 283.000,- verkocht aan Smit van Gelder.

Dr Wunderlich wilde volstrekt met Dr. Golpke over Dora spreken, omdat deze alleen op het oog werkte en niet op het lichaam en haar algemene gezondheidstoestand.

Frau Kornzand bracht haar een cyclamen, en een ander een koetje, waarmede Dora in de gang liep en dat boe deed. Het muziekinstrument en dambord waren weggenomen, omdat zy met 2 andere patienten leven mee gemaakt en gezongen had of liever liederen gefloten had.

Dr. Golpke had twee assistenten, en meestal kwam hy met beiden, allen in witte kielen by de patienten, terwijl, als het avond was, de zuster met een ellendig waskaarsje bylichtte, wanneer hy de inspuiting deed. Hy zeide my dat Dora's oog wel genezen zou, maar later erkende hy dat hy het een zeer ernstig geval vond en weinig hoop op genezing had.

Op Cornelia en my maakte de kliniek zowel als dat gehele Vincentiushaus een dood-melankolieke indruk; uitwendig is het als alle Duitse ge-
5684 bouwen bruin en vies,en inwendig somber en onsmakelijk,kleine kamertjes, waar een lange gang langs loopt,die op een binnenplaats uitziet,terwijl de gordijnen ter wille van de ooglijders overal geheel of ten dele gesloten zijn. En dan de paapse afgoderij! Ik zag er telkens tegen op om er heen te gaan,maar Dora heeft de Prüfung prächtig bestanden en duldde zelfs niet dat ik er kwaad van sprak. Het eten was er slecht,de prijs 6 Mark daags en Dr.G.rekende slechts 3 Mk.per visite.

Dora leed aan Netzhautsentzündung,retinae corroïditis. Tot 17 Maart is zy in die spelonk moeten blijven,dus 10 weken of 72 dagen en nooit heeft zy geklaagd. Zy kreeg meest elke dag bezoek van vriendinnen. Nu en dan verkocht Dora grappen. Zo trok zy eens met Herr Brandt een witte kiel aan en overvielen zy een ander patient,die de zweeter genoemd werd,terwijl de hoofdnon de kaars vasthield en byna omviel van het lachen. Genoemde Herr Brandt was zó ontevreden dat hy de kliniek verliet zonder genezen te zijn. Zijn hokje werd ingenomen door een vrouw,wier onzedelijk gedrag haar een oogziekte had berokkend,en wie Dora op last van de dokter niet mocht naderen.

Zaterdag 25 Jan.,juist toen wy te drie uur naar de kliniek wilden gaan,kwam Dora opeens binnen,door haar vriendin Thesy tot ons huis begeleid. Zy was duizelig en vond alles zo licht en zo groot en vloog terstond naar de piano,maar haar vingers waren te stijf. Zy at wat kip en
5685 appelmoes en keerde te 3½,door Cornelia vergezeld,naar de Anstalt terug, waar Cornelia tot 6 uur by haar bleef. Het stormde en regende.

Cornelia werd door het Steuerambt aangeslagen voor een inkomen van 1000 Mark,waaronder kost en inwoning ad M.400- begrepen waren.

Gerard de Marez Oyens bewoonde Papa's huis op de gracht,dat geheel verbouwd en verbeterd was. De trap vóór met de ijzeren leuning was verdwenen,de keuken was tot tuinkamer en de dientbodenkamer tot keuken gepromoveerd. By de zijkamer was het kleine kamertje getrokken,zodat het nu een groot vertrek met twee ramen geworden was.

Anna van Lennep- van Eeghen was getroubleerd en ijlde.
Dora moest een zweetkuur ondergaan,en 5 kwartier lang stroomde het water haar van het lijf. Ook werd in de slaap by het rechteroog een weinig strychnine ingespoten,wat niet meer pijn deed dan een speldeprik,en 's avonds maakte zy weer muziek in de gang. De Stadtvikar Bauer bezocht haar,zijn stem maakte my zenuwachtig; aangenamer was de visite der allerbeeldigste Fr.Lundbeck.

Dr.G.vond het niet nodig dat Dora nog meer transpireerde,en daar de kwik goed hielp,wilde hy geen sterkere middelen aanwenden.

Ik ging Tartuffe horen omdat de beide Coquelins speelden. Dorine was uitstekend. In 1852 hoorde ik Regnier als Tartuffe,die toen by ons logeerde. Ik genoot van het mooie Frans en de wijze waarop Molière's verzen gereciteerd werden. Wat zou Tane verbaasd geweest zijn als zy
5686 naast my gezeten had en de klemtoon op de stomme e had horen leggen,als in Tartuffe,en ook als er een klinker op volgt b.v."Voulait à toute force en garder le secret." Gelukkig kende ik het stuk,anders zou ik veel gemist hebben,vooral Elmire,die door de beroemde Durand van de Comédie Française gespeeld werd en veel te zacht sprak. Ik had een slechte plaats tegenover het toneel en te ver. In de Précieuses Ridicules toonde Coquelin een komiek te zijn en uitstekend te kunnen acteren. Hy kreeg een reusachtige krans. In de zaal waren de Groothertog,de Groothertogin,Prins Max en de Fürstin Lippe. Het viel my mede dat zovelen Frans verstonden en de stukken schenen te kennen,daar zy als het te pas kwam lachten. De Tartuffe in 5 bedrijven werd vlug afgespeeld en de voorstelling duurde van 7 tot 10 uur.

Dr.Wunderlich liet weten dat hy Dora zou bezoeken en wy achtten het niet onmogelijk dat hy haar naar Schöneck aan het Vierwaldstättermeer, waar hy van Mei tot Oct.huist,zenden zou om wat gezonde lucht in te ademen na de pestlucht in de kliniek. Waarom had Dr.Gelpke haar niet naar het Diaconessenhuis gezonden,waar het ruimer is? Maar Dora wilde daar niet van horen en vond alles excellent wat Dr.G.deed. Zy vatte kou op de tochtige trapals zy kinderen naar beneden droeg,en ademde bedorven lucht in de kinderkamer in,waar geen toezicht was en de kinderen hun behoefte op de vloer deden,als er niemand was,aan wie zy het konden
5687 vragen. Voor al de patienten waren er altogether drie pleegzusters,van wie twee bepaalde beautés,zodat het jammer was dat zy le voeu de célibat hadden afgelegd.

Max schreef dat Louis Brandt geëngageerd was met Johanna van Warmelo die met haar moeder op een mooi buiten te Pretoria woonde,verder dat hy (Max) in het Bestuur van Steenbeek gekozen was en dat er een dessertlepel op de vuilnisbelt in Bantam was teruggevonden.

Dora en Cornelia woonden een voordracht van Dr.Golpke over de bril bij,waarby hy vertelde dat men op zijn 40ste jaar een bril of lorgnet moet gaan dragen,dat Nero bijziende was en door een smaragd keek,dat het scheelzien door een bril moet hersteld worden en zo dit niet baat het kind geopereerd worden,doch niet voor zijn 9de jaar.

Dr.G. zeide my dat Dora later steeds onder medisch toezicht moet blijven en zich telkens laten spiegelen,dat zy niet in een koude kamer mocht slapen en evenmin by open ramen. Volgens hem had zy goede longen en bacillen had hy niet bespeurd.

5688 Ik bezocht de le Staatsanwalt Duffner,die my beloofde te waarschuwen als er een interessante zaak behandeld werd,maar dat heeft hy nooit gedaan. Fanny kwam van 6 tot 8 Februari en Dora kreeg de koorts. Cornelia maakte wijn getrokken op bittere oranjes,die overheerlijk smaakte en my Bantam rappelleerde. De rekening van het Vincentiushaus van 7-31 Jan.bedroeg 150 Mark,die van de apotheek M.7.20.

Een kapiteinsvrouw uit Rastadt zeide dat zy nooit zulk amusant Duits had horen spreken als door Dora. Zy nodigde Dora uit by haar te komen logeren ten einde met een der Officieren,die er in garnizoen lagen, te trouwen. Zy zelf had een bierbuik tot gemaal.

Daar het Fastnacht was moest Cornelia een hoed en goed kopen,opdat Dora zich verkleedde,daar iedereen zich bespottelijk verkleedde om over straat te lopen. Zelfs de babies in de kinderwagens hadden malle pakken aan en ik zag een jongetje van 4 jaar in het costuum van een markies uit de tijd van Lodewijk XIV.

Dora bezocht ons,kreeg appelmoes en speelde piano,doch werd door Dr.G.geknord,omdat zy te hard gelopen had en zich niet alteriren of echauffiren mocht.

5689 Op 13 Febr.sprak Max te 's Graveland over de Zending. Het was voor het eerst dat hy aldaar de kansel beklom.

Op 24 Febr. zeide Dr.G.,na het oog gespiegeld te hebben,dat de laatste vlek tot een minimum gereduceerd was. Hy betreurde het dat Dora niet in 1891,toen zy voor het eerst vlekken ontdekt had,terstond een oculist had geraadpleegd. Zy had nu 's ochtends de diverse kleuren van wol moeten opnoemen,en dit ging goed.

Op 1 Maart stierf Willem van der Vliet oud 82. Daar hy zijn fortuin had opgemaakt,moest Anna hem onderhouden. Nollie Gunning engageerde zich met Ds.Visser,predikant te Workum.

De Boeren behaalden een schitterende overwinning en vermeesterden een konvooi. Daarentegen werd de Wet in verwond en zijn uit 600 man bestaande linkervleugel gevangen genomen en werd een neef van President Steyn gefusilleerd omdat hy kaki droeg !

5690 Kiewin van Lennep verbrak haar engagement met Kees Vinkhuizen, doch in 1908 trouwde zy toch met hem en volgde hem naar Soerabaja.

Op 17 Maart verliet Dora de kliniek na er 10 weken geweest te zijn en 50 maal ingespoten. Zy werd door een student,die ook patient was, nagelopen.

De la Rey,die Lord Methuen versloeg en gevangen nam,liet hem weer vrij in plaats van hem tegen Kritzinger en Cronjé uit te wisselen. Zulk een nobele behandeling verdiende de verwoester der farms niet !

Daar de gedenkdag van Papa's geboorte zou gevierd worden,schreef ik op de Koo's verzoek een artikel in zijn Groene Amsterdammer.

Dora kocht een witte poedel,die Boris heette,voor M.40,-,en huurde een dienstmeisje,een lelijk krom mensje,die echter goed voldeed. In Jan. 1910 moest de poedel te Haarlem worden afgemaakt,gelukkig pijnloos, omdat hy blind geworden was en akelig hoestte,maar Marie en ik vonden het vreselijk omdat hy zo trouw en lief was; hy was nog vlug genoeg.

Ik gaf mijn inkomen aan tot een bedrag van M. 22540; myn pensioen was vrij.

Constance zond my een photo van Papa naar het portret van Schwartze en een exemplaar der Courant,waarin het artikel van Taco de Beer over Papa is opgenomen,en Fanny zond my de nummers van Eigen Haard. In het Zondagsnummer der Oprechte Haarlemmer liet Henk drie coupletten opnemen van Papa's gedicht op onze bruiloft en een paar brieven van Jan Amersfoordt. Taco de Beer wilde dat men een standbeeld voor Papa zou oprichten en hy maakte een vergelijking tussen de hulde door Staats-en

5691 Stadsbestuur van Frankrijk aan Victor Hugo gebracht en het zwijgen van onze Regering en van het Stedelijk Bestuur van Amsterdam,nu Papa behoorde vereerd te worden,ofschoon deze veel universeler man was dan V.Hugo en zo veel meer dan hy voor het land en voor Amsterdam gedaan had dan Hugo voor Frankrijk en Parijs.

Dora bezocht Dr.G.,die verrukt was over haar Sehkraft,maar het lezen by kunstlicht ontraadde. De pleegzusters Saturna en Cateau kwamen Dora zien,maar durfden zelfs geen kop thee aannemen omdat het de stille week was. Die zielen zijn nog zeer gebonden en toch heeft de Heer alle banden los gemaakt.Dora bezocht de Gravin v.Andlen,die vlug Frans spreekt, en kocht op haar aanwijzing een toque voor 30 Mark.

Christiaan meldde ons het engagement van Roelof met Digna (alias Dicky) Mijer,kleindochter van wijlen de G.G.,wiens benoeming indertijd de brutale motie van Keuchenius uitlokte.

Er werd geld ingezameld,voldoende om 6000 exemplaren van Papa's werken uit te delen,o.a.in de Z.Afr.republieken. In de Plantage werd het Dorp aan de Grenzen gespeeld en van al de van Lenneps waren Henk en Fanny de enigen,die het bijwoonden. (Dat is niet waar,want ik weet dat Carel er by was!) Zy onthaalden in het foyer de acteurs op champagne en deze zongen:" Het Hollandsch hart vergeet van Lennep niet.!" Gerard
5692 van Lennep had nooit van "Het Dorp aan de Grenzen"gehoord! In de Holl. Schouwburg werd "Een Amsterd.Jongen" opgevoerd en diens rol vervuld door de dochter van de tekenaar Braakensieck,aan wie Wilfried achter de coulissen de hand gaf. Theo de Beer hield de feestrede,en anderen droegen gedichten voor,terwijl in het Nieuws van de Dag Papa's brief werd opgenomen aan de Kiezers van Steenwijk om Storm van 's Gravenzande aan te bevelen,zodat F.Coenen weer gelegenheid had om iets onaangenaams over Papa te zeggen.

Zaterdag 29 Maart kwamen Max en Em met Maurits en Louis te Karlsruhe,eerstgenoemden in Hotel Germania en de jongens by ons. Max leed aan hartbonzingen en had daarom de laatste weken niet gepreekt maar by Agnes Beels uitgerust.

In Eigen Haard stonden stukken over Papa en de photo's van Franks drietal,van een jongen Roeters van Lennep en van de Smyrnasche Alfred met een brief van deze.

Maandag 31 Maart werden Dora en ik door de Groothertog en de Groothertogin ontvangen. Wy reden te 12¼ naar het Paleis en werden door een lakei naar boven gebracht,waar de oude Freiherr von Edelsheim en de Baronin von Adelsheim ons opwachtten. Na enige minuten maakte de Groothertog zelf een deur open en traden wy binnen. Hy was met de Groothertogin en begon met het verschuiven van een zware fauteuil,waarop hy my verzocht plaats te nemen,terwijl Dora op de sofa naast de Groothertogin
5693 ging zitten. De Groothertog begon in het Frans,maar al spoedig vervielen wy in het Duits,terwijl de Groothertogin met Dora zich in het Frans onderhield. De Groothertog wenste my geluk met de (helaas in rook vervlogen) verwachting onzer Koningin en drukte my de hand. Voorts ondervroeg hy my omtrent Papa's werken en verder vertelde hy my dat de Koningin hem by haar laatste bezoek te Badenweiler een paar dikke delen gewezen had,waarin haar Moeder de voornaamste gevallen had opgetekend,welke gedurende haar Regentschap waren voorgekomen,onder byvoeging van de toen gevallen beslissing. Ik vertelde aan de Groothertogin dat ik in 1856, toen zy de Bruid was en met haar vader,de Prins van Pruissen en latere Keizer Wilhelm I Coblenz bewoonde,3 maanden een koudwaterkuur te Laubbach had gedaan zonder resultaat en ik toen op raad van von Stedman Dr.Velten te Coblenz geraadpleegd had,die my naar Weilbach zond.
" Das war der Leibarzt meiner Mutter,"zeide zy,wat my bekend was daar juist die Dr.Velten had moeten beslissen of zy wel trouwen mocht. Ik vroeg naar de Landaus en de Stedmans en zy vond het amusant dat ik die kende. En zo liep het uurtje gauw om totdat de Groothertogin opstond en de Groothertog de deur opende,waarop wy afscheid namen. De Groot-
5694 hertog zeide my dat ik my,voor 't geval ik iets nodig had,tot hem moest wenden,daar hy my mijn verblijf te Karlsruhe zo aangenaam mogelijk wenste te maken. Aan de Groothertogin had ik ook nog verteld dat ik in '56 met haar Franse leermeester Gillard kennis had gemaakt,waar zy en de Groothertog veel schik in hadden.

Op 1 April kreeg ik een allertreurigste brief van Caroline. Jan Willem had namelijk op Zaterdag 29 Maart onverwachts bloed opgegeven, ofschoon hy niet uit was geweest. Caroline had terstond ijs op de longen gelegd. Hy mocht de rechterarm niet bewegen,kon niet slapen en had koorts.

Oud-Bussum werd voor ƒ 680.000- gekocht door Jan Kooy,die met Wimmie Hacke getrouwd is en er een kolonie wil stichten.

5695 Dora kreeg van de Groothertogin verlof om in het Ludwig-Wilhelm Krankenheim de lessen van de dokter by te wonen en een cursus over geschiedenis en literatuur in de meisjesschool te volgen. Ook gaf zy haar de raad een breimachine te kopen soortgelijk aan die,welke zij zelve,die ook aan de ogen lijdt,gebruikt. De dokter toonde een schedel en ondervroeg de meisjes,maar zy waren oliedom of zwegen. Hy zeide ook dat het eerste vereiste by het verplegen was overbrenging van infectie te voorkomen.

Cornelia zond de 12 deeltjes van Papa's romans aan haar vader. Caroline schreef dat JW. vooruitging en weer een courant opnam. Daarentegen ging Anna van Lennep-van Eeghen (vrouw van Henrick S.van Leyduin) achteruit,daar zy niets deed dan zingen,delireren en onzin praten. Volgens de medici kon die toestand nog maanden duren. Zy stierf dan ook eerst op 24 April 1903 te Amsterdam,na 15 maanden krankzinnig geweest te zijn.

5696 Carel van Bylandt schreef my dat het portret van Cats,les gevende aan Prins Willem II,hetwelk volgens Papa's Elizabeth Musch in de kamer van Buat hing,in het bezit van Prins Frederik kwam en in het Huis de Paauw een der wanden versiert.

Burdet inviteerde Max om by hem buiten Genève te komen uitrusten. Dora ontdekte een nieuwe vlek in haar linkeroog en daarop spoot Dr.G. het met een nieuw middel in.

Onze Koningin werd ziek. Men vreesde voor peritonitis of longontsteking,zodat de feesten en parade niet gehouden werden. In de Duitse Courant stond dat zy aan febris typhoidea leed,wat men aan het slechte drinkwater toeschreef,zodat zy nu enkel gepasteuriseerde melk dronk. De Prins en haar Moeder weken niet van haar bed. Dagelijks kreeg de Groothertogin dépêches van het Loo; de eerste luidde Wilhelmina hat Fieber en heden:De eetlust neemt toe en zy behoudt haar volle bewustzijn.

5697 Op 26 April kwam de Keizer te Karlsruhe. Frau von Bohlen had my een plaats bezorgd in de kamer van de Polizeipräsident op de Markt en ik zag de Groothertog voorbyrijden,die de Keizer aan het Station ging afhalen. Een kwartier later kwam hy met hem terug. Ik liep daarop naar de Schlossplatz,waar ik luisterde naar de muziek en het zingen der liedertafels. Eerst kwam de Groothertog alleen op het balkon van het paleis,daarna de Groothertogin en eindelijk de Keizer,die aan alle aanwezigen,onder wie ettelijke dames handjes gaf. De stad had een vrolijk aanzien,overal was met sparregroen versierd en wapperden de lelijke geel-rode Badensche en de rood-zwarte Duitse vlaggen,terwijl 's avonds de huizen geïllumineerd waren. Ook wy hadden ons balcon versierd en van lampions voorzien. Cornelia liep tegen 8 uur naar de Schlossplatz waar zy de studenten te voet,te paard en in rytuigen met fakkels verschijnen zag. Een rytuig met 6 paarden kostte 120 Mark. Te 11 uur kwam de stoet voorby ons huis,eerst een rytuig met hooges,daarna dragonders, vervolgens het Groothertogelijk paar,weer dragonders en een rytuig met hooges. De Groothertog was namelijk op 24 April 1852 na de dood van zijn vader Leopold aan de regering gekomen.

5698 Dora kreeg verbod van de dokter om in het Krankenheim te verbinden of in te druppelen. Om zich te troosten kocht zy twee varkensogen,omdat die het meest met die des mensen overeenkomen en amuseerde zy zich die met een opzettelijk daartoe vervaardigde schaar te ontleden.

Onze Koningin werd beter en tekende zelfs enige stukken. Kon.Emma wandelde weer en de Prins reed weer uit.

De arme Finnen werden door de Kozakken dood geranseld omdat zy geen Russen wilden worden,en de dappere Engelsen hielden de vrouw van Chr.de Wet met haar twee jongen kinderen in een kamp gevangen. Die lafaards !

Zondag 4 Mei werd onze Koningin ontijdig verlost. De vrucht was een jongen. Op 8 Mei telegrafeerde Fanny aan Henk,die by ons logeerde: "Königin fieberfrei.Nacht gut.Zustand besser."

In de Frankfurter Zeitung stond een stuk over het redden van de Groothertog, toen hy nog Prins was, in de avond van 9 Mei 1849 door een student, toen de soldaten hem wilden vermoorden. Ik vertaalde dit artikel en zond het aan de Haarl.Courant, maar die nam het niet op.

5699 Een uitbarsting van de vulkaan op het eiland Martinique heeft de stad St.Pierre en schier al haar 25000 inwoners onder het vuur en de lava bedolven, een ramp als die van Pompeï. De Keizer zond M.10.000- aan de President der Republiek Loubet.

Mevrouw Cloëtta kwam enige dagen by ons logeren. Op 13 Mei vertrok zy naar Haarlem, maar had het ongeluk by het stappen uit de trein uit te glijden en haar voet te breken. Daar er geen voor zieken geschikt rytuig was, werd zy op een brancard van de politie naar het Diac.huis gebracht. Haar voet werd gezwachteld, maar niet gezet, daar Dr.Bijleveld zich vleide dat die van zelf zou genezen! Hy vreesde echter dat dit wel 2 maanden zou duren.

Max schreef dat hy zich miserabel voelde en niet in staat om iets uit te voeren. Hy las de Vondel aan zijn jongens voor. Ik zelf voelde my ook sinds lang ziek en had soms ondraaglijke pijnen. De dokter gaf my middelen maar zy baatten niet.

Naar aanleiding van Dr.Schaepmans bezoek by de Paus schreef hy een stuk in zijn Chronica. Ik zond daarop het volgende artikel aan de Redactie van de Haarl.Courant:

"In uw blad van 22 Nei komt een uittreksel voor uit Dr.Schaepmans Chronica, waarin hy zijn indruk van zijn audientie by de Paus weergeeft.
5700 Dat hy niet vooraf les in het Italiaans genomen heeft en het onderhoud noch in die taal noch in het Latijn gevoerd kon worden, maar in het Frans, vind ik nogal pover. Dat de Paus zich <u>beklaagt</u> van in een paleis te zyn <u>opgesloten</u>, welks vertrekken zó gemeubleerd zijn als Dr.S.die beschrijft, klonk my vreemd in de oren. Ik dacht dat alle Pausen hun leven in Rome moesten slijten, tenzij zy er uit verdreven werden, en niemand dwong die ~~pi~~ oude man Paus te worden.

" Maar dit blijve voor zijn rekening. Eén uitdrukking is er echter in Dr.S' artikel, waartegen ik met kracht opkom. Sprekende van de Paus noemt hy hem <u>de Koning</u>, <u>de Leraar</u>, <u>de Hogepriester</u>, alsof deze benamingen niet uitsluitend aan Christus toekomen, maar bovendien durft hy van hem spreken als van <u>de Vader der Christenheid</u> en zelfs tot tweemaal toe, zodat het geen vergissing kan zijn. Nu is één van tweën waar: <u>Of</u> Dr.S. houdt de Protestanten niet voor christenen òf hy is in de waan dat ook de Protestanten de Paus voor hun Vader houden. En dat dit laatste een grove dwaling is zullen alle Protestanten my toegeven, die weten dat de Heiland gezegd heeft: "Gy moogt niemand op de aarde Vader noemen, want Één is uw Vader, namelijk die in de hemelen is.(Matth.23:9)

" Dr.S.schrijft dat de Paus hem by de hand nam en hem deed opstaan, en hieruit leid ik af dat hy geknield lag. Weet Dr.S.dan niet dat dit heiligschennis is? Heeft hy Hand.10:26 nooit gelezen, waar Petrus, wiens opvolger de Paus zich noemt, Cornelius bestrafte omdat deze voor hem
5701 nederknielde, met de woorden: "Sta op, want ik ben ook zelf een mens", of Hand.14:14 waar wy lezen dat Barnabas en Paulus hun kleren scheurden toen de Lycaonische priesters hun goddelijke eer wilden bewijzen; of Openb.22:8,9, waar de Engel den Apostel Johannes verbiedt voor hem te knielen, met de woorden: " Zie dat gy dit niet doet, aanbid God !"

" Als de Paus toelaat dat men voor hem knielt, dan moge hy, die niet meer is dan een zondig mens, dit verantwoorden. Petrus, Barnabas, Paulus en de Engel lieten het niet toe."

Karlsruhe 24 Mei 1902 M.J.van Lennep

De Oprechte Haarlemmer was uit vrees voor de Roomsen laf genoeg om mijn stuk te weigeren. Daarop schreef ik er Dr.Bronsveld over, die in zijn Stemmen voor Waarheid en Vrede een lang artikel over Schaepmans audientie by Leo XIII schreef, waarvan de Haarl.Courant een uittreksel gaf, dat ik hierby overleg.

Zaterdag 31 Mei 1902 werd de vrede tussen de Boeren en de Engelsen getekend, nadat er sedert Oct.1899 gevochten was. De Engelsen noemden Kitchener, de beul, de grootste veldoverste sinds Moltke !! In de 31 maanden heeft de oorlog aan Engeland gekost aan gesneuvelden en na verwond te zijn overledenen: 1072 officieren en 20870 manschappen

als vermist:		105	"
als invalide:	3116 "	72314	"
	4188	93289	

5702 Een vrede als nu gesloten had ook zonder zoveel mensen op te offeren kunnen tot stand komen. Engeland heeft zijn prestige verloren door het vermoorden van vrouwen en kinderen in de concentratiekampen, de onbekwaamheid der officieren en de brutale en wrede wijze van oorlogvoeren, waarbij zy als heidense vandalen alles te vuur en te zwaard verdelgden. Zonder de hulp van de Ver.Staten en Oostenrijk, waar het muildieren en paarden kocht, zonder de hulp van Portugal had Engeland niet kunnen winnen.

Op 6 Juni kwam onverwacht Constance binnen, die Utr.beschuitjes meebracht en drie boeken: Gösta Berling, Kalff: Literatuur en Toneel in de 17e eeuw en Het Geloof van hen, die in de wereld willen vooruitkomen, uit het Duits door van Nes. Zy vertelde allerlei horreurs, die de Engelsen gepleegd hadden. Aan Kitchener durfde men £ 50.000 geven en de titel van Viscount, en Balfour zeide:" Engeland heeft getoond even groot te zijn in oorlog als in vrede." Hoge ogen zijn den Heer een gruwel !

Daar Dora's oog nu al 55 maal van boven ingespoten was, moest het nu van onderen geschieden en daar zag zij tegen op. Mieks oor werd ingespoten en Hansje werd te Lausanne door Dr.Remy in de keel gesneden.

5703 Op mijn verzoek schreef Dr.I.I.A.A.Frantzen, de leraar aan het Amst.Gymnasium, die veel van Norman hield, en die in Juli 1908 Hoogleraar in de Germaanse talen te Utrecht werd, een artikel om te bewijzen dat het Hollands een eigen taal is en geen platduits. Ik plaatste het in de Frankfurter Zeitung.

De Paus blies weer eens vuur en vlam tegen de Evangelieverkondiging in Italie, en de Keizer wilde dat op de standbeelden van zijn Grootvader Wilhelm der Grosze werd gebeiteld, maar Hamburg verzette zich er tegen, en een dagblad beriep zich op een woord van Bismarck, die zeide:" Er war edel aber nicht grosz." De Keizer wilde een standbeeld van Frederik de Grote aan de Ver.Staten cadeau geven, maar die waren er niet op gesteld.

In de Gulden Winckel stond een mooi artikel over "De Hervorming in Spanje" en de foto's van Max, Carrasco en Matamoros door P.J.Muller. JW. schreef dat van Wijk van het Bijbelgenootschap ging hertrouwen met Juffrouw Otten. Prof.Matthes zou in October 25 jaar Hoogleraar wezen en Max werd voorzitter van het Comité dat hem een huldeblijk wilde aanbieden .

5704 Daar de middelen van Dr.Bonger niet hielpen, liet ik de huisdokter der Stirns, Dr.Molitor, roepen, die my 12 druppels laudanum op een lepeltje suiker voorschreef, voorts een glas Carlsbader water en pepermuntthee. Dit alles deed de pijn wel tijdelijk wijken, maar nam de oorzaak niet weg.

Dora vertrok 13 Juni naar Zwitserland, o.a.om zich aan Prof.Dufour te vertonen. Deze vond dat haar oog er prachtig uitzag en zeide: " Je suis enchanté de votre champs visuel; il n'y a rien de nouveau " et le traitement que vous avez suivi et qui était tout à fait urgent, " a eu le meilleur résultat. Je suis très satisfait."Gedurende Dora's afwezigheid logeerde Miek by my, die veel met Boris wandelde en druk colorito met Cornelia speelde.

5705 Een grote plaag in Karlsruhe zijn de muggen, waardoor men onbarmhartig gestoken wordt; in het bos kan men niet straffeloos op een bank gaan zitten, ook al rookt men, want de muggen vallen bij zwermen op je aan.

Max reisde met zijn gezin in Zwitserland en verbleef te Ballaigues, Genève, Ouchy, Basel, Chateau d'Oex en Gunten. Ik leed weer zó aan het spit, dat Cornelia my moest aan-en uitkleden en te bed helpen.

5706 Jan Willem en Caroline maakten ook een reisje en bezochten St. Gingolph in de Haute Savoye aan de Z.O.punt van het Lac Léman tegenover Montreux, waar zy voor frs.6,- daags, tout compris en pension waren. Op 21 Juli spoorden zy naar Six Fontaines en liepen toen in 1½ uur naar een klein hotel by Lignerolles en reden toen per diligence naar Ballaigues, waar zy overnachtten. Woensdagochtend reden zy met de Maxen, (9 personen) naar le Lac de Joux, gedeeltelijk per rijtuig tot Vallorbe, verder per trein naar Le Pont, een allerbeeldigst gelegen dorpje tussen het Lac de Bret en het 9 Kilometer lange Lac de Joux. Max en de jongens bestegen la Dent de Vaulion, terwijl JW., Caroline, Em en de kleintjes per miniatuur stoombootje in 40 min.naar de overzijde van het meer voeren.

(Ik herinner my die tocht nog precies ! A.)

Daarna liepen zy naar het welvarende dorpje Le Sentier,waar zy onder bomen aten en Max met de jongens zich by hen vervoegde. Te 4 uur voeren zy naar Le Pont terug,waar zy soupeerden. In Vallorbe namen zy afscheid van de Maxen en overnachtten aldaar. De volgende dag reisden zy van Vallorbe naar Lausanne,waar zy boodschappen deden. Vervolgens reden zy naar Ouchy en voeren via Evian naar St.Gingolph. Vrijdag liepen zy de bergen in en terug door mooie bossen. Zaterdag zagen zy het door de Rhône overstroomde terrein en Maandag 28 Juli stoomden zy per boot eerst tot Montreux,dan naar Villeneuve en per trein naar Aigle,verder per post naar Château d'Oex.

5707 Nellie vroeg de onder curatele stelling van haar man (Willem Elout) aan.

Vrijdag 1 Aug. hoorden wy te 5 uur kanonschoten en later hoorden wy dat Prinses Max te Salem van een meisje verlost was,dat Maria Alexandra gedoopt werd.

Dinsdag 5 Aug. vertrokken wy per trein van 12.48 naar Nederland, Cornelia naar Sluis,Dora en ik naar Driebergen en Zeist. Noch tot Utrecht,noch tot Vlissingen kon ik plaatsen krijgen,zodat ik er twee naar Amsterdam en een naar Keulen nam,maar men telegrafeerde naar Keulen en aldaar bracht men ons een billet voor Vlissingen aan de
5708 trein. Om 9.28 waren wy te Utrecht,waar Frank ons met een rytuig afhaalde en eerst my te Zeist bracht en daarna Dora naar de Wildbaan by Henriette Insinger liet brengen. Deze had namelijk verzuimd een rytuig naar Utrecht te zenden. Wel was haar koetsier naar Driebergen gereden,maar dáár hield de trein niet op. Dora moest zó lang bellen totdat de knecht in nachtgewaad verscheen.

Toen ik 's avonds in de Krullelaan kwam (het was by elven) onthaalde Constance my nog op een bord karnemelk,2 boterhammen met kalfsgehakt en thee. In de trein had ik alleen de leeftocht verslonden, want Dora had geen honger en Cornelia was wagenziek.

Ik vergat te vermelden dat Maurits na gehouden examens op 9 en 10 Juli van de 5de tot de 6de klas Gymnasium was overgegaan en Carel van de 1ste naar de 2de. Louis bezocht ni faller de handelsschool te Amsterdam.

Alfred van Lennep uit Smyrna logeerde by Frank en Constance. Dat jongetje had al een rijwiel en tenniste reeds. Frank gaf my te
5709 lezen:" Meine Beziehungen mit Kaiser Wilhelm II" door de gescheiden Gräfin von Wedel,onechte dochter van de oude Keizer Wilhelm I,een boek dat in Duitsland verboden is.

Anna Pauw vond ik erg doof geworden,zy moest zich van een hoorn bedienen. Haar dochter Jeanne,vrouw van Ruth Schimmelpenninck,bewoonde een buitentje achter Sparrendaal,dat Anna voor haar had laten bouwen en Simarowa gedoopt had.

Zondag 10 Aug.reed ik met Frank naar Bunnik om Ds.v.d.Brink te horen. Hy preekte heel eenvoudig en goed. Ik vond hem zeer vermagerd en oud geworden door de Curaçaosche campagne. C.Lely,oud-Minister van Waterstaat,werd Gouverneur van Suriname.

5710 Jet Nepveu-de Bordes zeide my dat haar schoonvader achteruitging, bijna niet meer lopen kon en zeer kortademig was.

's Middags aten Dora en Ds.van den Brink in de Krullelaan. Hy vertelde 's avonds aan Frank en my dat Curaçao een groot hoerehuis is,dat de mensen er door de prediking van ongelovige predikanten, van wie de een dronk en de ander overspel pleegde,onverschillig zijn geworden,dat hy een Oude Vrouwen-en Weeshuis gesticht had en dat zijn drie meisjes een Vrouwenvereniging en een Zondagschool hadden opgericht. De President van het Gerechtshof had de geiten van zijn buurman gestolen en de advokaten waren schurken. De President van Venezuela had hem de Orde van Simon Bolivar geschonken uit dankbaarheid dat hy een stuk over kolonisatie geschreven had. De ontzettende
5711 ramp te Martinique had in 5 minuten aan 40 duizend mensen het leven gekost. Het gas verstikte en de gloeiende lava verbrandde hen. De zee was 40 Meter teruggeweken. Martinique was een Sodom van ongerechtigheid.

Woensdag 13 Aug.was er bloemententoonstelling in Kersbergen, dat de familie Blankenhagen bewoonde. Ik liep er tegen 2 uur met Wilfried heen,terwijl Constance en Alfred volgden. De entree was *f* 2.- De Kon.Moeder kwam met haar zuster Pauline von Bentheim en de Vorst, voorafgegaan door Burg.Patijn en gevolgd door de Ranitz,Freule v.d.Poll en Maarten Pauw. Alles was prachtig,vooral de rozen en gloxinia's.

Donderdag 14 Aug. reed ik 's middags naar del Sol. Tane had Manuel Carrasco te logeren,maar die vond ik niet. Met Tane bezocht ik de Freule van Randwijck,die my vertelde dat de vader van Mevrouw von Bohlen een sabreur was en in de Amerik,oorlog was gesneuveld. Tane zeide my dat Nepveu's toestand van dien aard was dat Louise hem niet durfde verlaten. Jet Nepveu-de Bordes mocht nooit met haar kinderen by Nepveu logeren omdat hy,gelijk Tane my zeide,dat huwelijk had afgekeurd !

Constance had zich door Therèse Schwartze laten uitschilderen, maar ik vond het even huilerig als dat van Papa door de oude Schwartze.

5712 Vrijdag 15 Aug. bezocht ik Ds.v.d.Brink aan de Bilt en wees hy my schelpen,zaden van de broodboom,een schorpioen,een duizendpoot, opgezette vogels,een Curaçaosche bij en een honigraat. Ik keerde bijtijds naar Zeist terug om het bloemencorso in Kersbergen by te wonen. Twee kinderen Labouchere zaten met Baby Boeye in een versierde bokkewagen,Sylvia en Eric in een andere. Beide werden bekroond. De meisjes de Bruyn en van Stirum waren als Zeeuwse boerinnen verkleed en zaten op een met koren versierde kar en naar mijn inzien hadden zy de eerste prijs verdiend,maar die kregen zy niet.

Zaterdag 16 Aug.reed ik met Frank en Constance naar de Bilt en vandaar spoorden wy naar Amersfoort,vanwaar een open rytuigje ons naar Hoevelaken bracht. Schimmelpenninck en Gratia vierden namelijk hun zilveren bruiloft. Ik sprak er met de vrouw van Eduard s'Jacob en hun zoon Herman,die de Heilige Berg bewoonden. Aan de Beaufort van Woudenberg vertelde ik dat ik zijn Grootvader Stoop gekend had, voor wie hy zich schaamde,ofschoon deze de millioenen gewonnen had. Alphert,jur.cand.en Agnes Schimmelpenninck hadden verzen gemaakt en na het diner zou er vuurwerk afgestoken worden en op planken in

5713 de open lucht gedanst worden,maar het stormde en stortregende zó hevig dat noch het één noch het ander mogelijk was.

Dora en Mevr.Bouvier brachten voor rekening van Henriette Insinger een paar dagen in het American Hotel in Amsterdam door,waar zy het Rijksmuseum met Suze Middendorp bezichtigd hadden en Boumeester in de Holl.Komedie hadden zien spelen.

Frank en Constance gingen op 30 Aug. naar de tuinpartij by de Kon.Moeder te Soestdijk,maar daar het regende,moesten zy in een benauwde kamer ontvangen worden. Kon.Emma sprak beiden aan. Henriette Insinger had een gouden hoofddeksel op. De Officieren bestormden weer de buffetten.

Op 22 Aug. kwam Gustave van Lennep uit Constantinopel met een aanbeveling van de Smyrnase neef. Hy wenste drogman te worden en sprak alleen Turks en Frans. Zyn vader is Directeur der tabaksregie. Hy vertelde dat de Sultan nooit uit rijden gaat dan gewapend met twee revolvers en met twee vijanden,die tegenover hem zitten. De stad is vol spionnen,societeiten worden niet geduld,er is een afzonderlijke tram voor vrouwen,telkens verdwijnen personen door in de Bosporus verdronken te worden omdat zy verdacht zijn. Electriciteit en telefoon zijn verboden evenals het groeten van prinsen op straat. Het bloedbad onder de Armeniërs in Constantinopel had hy bygewoond. Softa's sloegen met een knots de lieden op straat dood,totdat Franse en Engelse schepen zich voor de stad vertoonden en de drogman van een der gezan-

5714 ten de bebloede knots aan een Softa ontrukte en daarmede naar de Sultan reed,die de schijn aannam van het niet te geloven,hoewel hy zelf het moorden bevolen had. De moeder van de Sultan kiest de vrouwen voor de harem uit en elk jaar gaat een commissie naar Circassie om de mooiste meisjes af te halen,zodat de ouders,die een mooie dochter hebben,haar verborgen houden.

Frank en Constance hielden Gustave te logeren. Ik bezocht Henriette Insinger,die oud en wrak geworden was. De jongste dochter van Frits en Hansje Schimmelpenninck,Maria,stierf. Cornelis van Eeghen had haar het hof gemaakt maar laten zitten. Dit had zy zich zó aan getrokken,dat zy wegkwijnde en stierf.

5715 Vrijdag schitterend gastmaal op de Wildbaan by Henriette Insinger. 14 gasten,o.a. Constance van Loon met Agnes,Dora,Ella en Loukie van Eeghen,Frank en Constance,Mauk,Louis,Gustave en ik. Er was veel eten, nog meer wijn,licht en hitte.

Zaterdag spoorde ik naar Velp om Nepveu te zien,die voortdurend heeg en beweerde dat de homeopathie hem zou herstellen,terwijl ik hem ried Dr.van Praag te raadplegen omdat de lever tegen de long drukte. Hy kwam my zuiniger voor dan ooit daar hy zijn paarden en moestuin wilde afschaffen en de broeikassen reeds had geamoveerd.

Dora werd door de later Rooms geworden Mevr.van Vollenhoven-van de Poll meegetroond naar Schaepman,die haar een exemplaar van Luthers vertaling van de Bijbel toonde.

Dinsdag bracht Constance my naar het Station Biltstraat,maar daar zy het rytuig te laat besteld had,kwam ik te laat en de trein was weg. Zo moest ik op het lokaaltje wachten,dat overal ophield en my eindelijk te Hilversum bracht,waar ik door Christiaan,Louise,Ada Blom met al haar kinderen,Madzy en Mulier en Lientje Küpfer werd opgewacht.
5716 Christiaan ging elke ochtend te 8 uur naar Amsterdam en kwam niet voor 4½ terug,waarna hy terstond naar de Societeit tramde (lopen deed hy niet meer) om te borrelen,en na het eten sliep hy tot 9 uur. Ik zag hem dus enkel aan het diner en Zondags.

Van mijn verblijf te Hilversum maakte ik gebruik om Piet Six, de Röells,Anna Hooft Graafland,Mevrouw Tindal en Cornelis te bezoeken. Jaapie Röell was geen Jaapie meer maar een Jacob,een reus van 16 jaar,een hoofd groter dan zijn vader. Over een jaar moest hy naar Breda. Mevrouw Tindal zeide my dat zy geen doodakte van haar man kon krijgen.

Roelof wilde een koffiezaak te Parijs openen en kwam in Hilversum om aandelen te plaatsen van *f* 500,-. Hy had *f* 40.000 nodig. Ik nam er twee,maar kreeg nooit enig dividend. In Hilversum speelde ik een paar maal hombre,wat ik in geen 50 jaar gedaan had.

5717 Jet Hartsen bezocht my met Anna en Madelon Heemskerk,twee klaine magere,teringachtige meisjes van 19 en 17 jaar,die nu eerst de kostschool te Spannum verlaten hadden,waar het kostgeld niet meer dan *f* 400,- bedroeg. Beiden hadden iets burgerlijks. Haar broer Kees was sinds een jaar student aan de Vrije Universiteit.

Fanny schreef my dat Zaterdag avond het Dorp aan de Grenzen in de Plantage zou worden opgevoerd en nodigde my uit het met haar en Henk te gaan zien. Ik nam dus afscheid van de Hilversummers en spoorde naar Amsterdam waar Henk en Fanny my opwachtten en my naar de Schouwburg in de Plantage brachten. Ik amuseerde my best en het stuk werd goed gespeeld,maar de acteurs spraken niet duidelijk genoeg met uitzondering van Nicolaas,de Burgemeester. De liedjes werden goed gezongen. Het nastukje Getrouwde Vrijgezellen konden wy niet zien,omdat wy te 9 uur naar het Station moesten terugrijden.

5718 Zondag 14 Sept.hoorde ik Max in de Grote Kerk preken over 2 Kron.25:9:" De Heer heeft meer dan dit om u te geven." Ankie werd 8 jaar en kreeg o.a.een cither van Agnes Beels,veel te mooi voor dit jonge ding.

Ik schreef aan Telders om Henk voor het Burgemeestersambt te 's Gravenzande by de Comm.der Koningin in Zuid-Holland Patijn aan te bevelen. Nu de Heer Havelaar tot Directeur der Waterleiding te Haarlem benoemd was had Henk niets te doen en verlangde hy hier of daar Burgemeester te worden.

Op 17 Sept.spoorde ik naar Amsterdam en informeerde by de boekverkoper P.N.van Kampen op het Singel hoeveel exemplaren van C.en D.J.van Lenneps Levens er nog by hem in bewaring waren. Hy zeide van C.van Lennep nog 66 en van D.J.v.L. nog 130. Sinds 1897 was er slechts 1 ex. verkocht.

Te Amsterdam werd in plaats van de socialist Troelstra de dolerende onderwijzer Bijleveld tot Lid der Tweede Kamer gekozen.

Dora logeerde by Mevr.Tindal op Swaenenburg en bezocht Thérèse Insinger-Röell te Bussum en haar zuster Louise,die met de broer Insinger geëngageerd was. Dora en Lilian gingen voor rekening van Tane
5719 naar de opera en zagen Mignon. Zy aten en sliepen in het huis van Tane,en Lilian,die nog nooit een schouwburg was binnengetreden,genoot volop.

De Koningin van Belgie stierf op 21 Sept. en de Koning weigerde zijn dochter Stephanie,weduwe van Rudolf van Oostenrijk en hertrouwd met Graaf Longwy,te ontvangen en tot de chapelle ardente toe te laten, zodat zy huilende is vertrokken.

Dora ging by Christiaan logeren en by Ethel Labouchere in Bantam eten. Charles wees haar het huis maar Ethel lag onder een deken op een couch. Dora kwam Donderdag in Haarlem by Max en Em en Vrijdag 26 Sept. reden wy met Fanny naar het Manpad,waar wy Hans,Mina,Cateau en Loukie vonden,en ik een half uurtje met Warner ging praten,die in Grootpapa's studeerkamertje te bed lag,wegens bloedarmoede in de hersenen aan hallucinaties lijdt,geheel hulpeloos is en gedragen moet worden. Hy stierf eerst 3 Mei 1903,aet 70. Van 't Manpad reden wy over de nieuwe weg door Woestduin naar Duinlust,waar wy te 4½ Anna van der Vliet vonden,die dik en coupe rosé is geworden en op
SJ20 haar vader gelijkt.

Henk Pauw verloofde zich met de beeldschone dochter van Meinard Boissevain. Zy werd veel gecourtizeerd maar vervelend gevonden. Zy was 27,hy 39. Henriette Insinger schreef aan Dora:" Henri Pauw,après "avoir aimé et désiré follement l'incomparable Foef Labouchere,se console avec l'archicommune Boissevain."

27 Sept.stikte Zola door de kolendamp van zijn kachel. Woensdag 1 Oct.spoorden Dora en ik per trein van 6½ naar Amsterdam en van daar te 7.44 naar Arnhem. Wy reisden met de Heer Hoek,met wie ik in de Prov.Staten gezeten had,en die als algemeen adviseur voor de visserij met vrouw en dochter te Kopenhagen moest gaan wonen, waar de huurprijs der woningen berekend wordt naar de kamers; zóveel voor de eetkamer,zóveel voor de slaapkamers,enz. In Kopenhagen noemde men hem Höck,in Parijs Hoëk. Te 9.34 kwamen wy te Arnhem,waar het regende en wy per omnibus naar Hotel de Zon reden. Wy dronken thee en gingen te 10½ naar bed. Ik had een kamer met een dubbel bed, doch zonder berging,niets als een hangkast.

De volgende dag lieten wy ons te 7 uur wekken,ontbeten te 7½ en reden per trein van 8.11 in de 2de klas weg. De rekening in het Hotel had *f* 8.50 bedragen. Te Emmerik konden onze koffers dicht
SJ21 blijven. Het regende tot Bonn. Te Keulen konden wy overstappen in een directe wagen en zaten wy met een Hagenaar,die zeer causant was en tot Stuttgart reisde. Een jaar later reisde ik weer met hem en zeide hy my Boor te heten en gouverneur te zijn der jongens Bentinck van Middachten. Ik had wijn van Fanny mee en broodjes uit Arnhem. Wy sloten de ogen maar konden de slaap niet vatten en de reis leek my langer dan in het gaan. Ik had geen biljetten naar Karlsruhe kunnen krijgen en dus plaatsen tot Baden-Baden moeten nemen en de koffers waren ook zó ingeschreven,maar de conducteur gaf ik een Mark en daarop liet hy te Karlsruhe de koffers afladen,die spoedig aan huis bezorgd werden. Cornelia had Sluis reeds Maandag 29 Sept.verlaten. Zy stond op het perron en wy tramden naar de Westendstrasse 50. Frau Stirn en Hilde wachtten ons pp met een bouquet. Tegen de wand was een krans gespijkerd met Herzlich Willkommen en de salon en zitkamer waren opnieuw behangen. Wy maakten van de salon de zitkamer, waar ik op mijn schrijftafel meer licht had. De incometax was 2%.

Over Dora's ogen was Dr.Gelpke tevreden. Hy vond het niet nodig die in te spuiten. Ook stond hy haar toe Schwester Saturna te helpen
SJ22 in het verplegen. Toen Dora het aan de Oberin zeide,vroeg deze hoeveel loon zy verlangde,terwijl Dora dacht dat zy er voor zou moeten betalen.

Ik genoot van Emil Frommels Erinnerungen,my door Mevrouw Cloëtta geleend en las een artikel over Zuid-Afrika van een der redacteuren der Woche. Terwijl vóór de oorlog jaarlijks 60.000 balen schapenwol uit de Oranje Vrijstaat werden uitgevoerd,was er nu geen schaap meer voorhanden. De lieve Engelsen hadden ze alle gedood! De drie generaals die Nederland bezochten,collecteerden alleen in Groningen en Friesland *f* 3000 en *f* 2000. Een Amerikaan zond hun 100.000 dollars,maar er was wel 100 millioen nodig om de schade te herstellen.

Toen Keizer Wilhelm II aan de regering kwam,had het Duitse Rijk 700 millioen Mark schuld,thans in 1902 3000 millioen.

By Maurer kocht ik de piano voor M.600- onder aftrek van 100 M. huur,welke ik sedert 1 Oct.1901 betaalde.

Het was zomerweer maar de banken waren te nat om op te gaan zitten en de grond te koud.

Zola werd met grote praal begraven en de Minister hield een redevoering. Dreyfus liep mede achter het lijk.

Van Papa's hulde in 1902 (100ste geboortedag) nam onze Lands-en Stadsregering geen notitie.

Johanna Gunning verloofde zich met Ludwig Tripp,koopman te Elberfeld,een ernstig,braaf man. Beiden zijn 36.

Ik las met belangstelling het Leven van Anginus,discipel van Melanchton,die het N.T.in het Spaans vertaalde. Toen hy zijn vertaling aan Keizer Karel V ter hand stelde,vroeg deze hem of hy het N.T.geschreven had en of er niets verdachts instond !! De Keizer gaf het zijn biechtvader,een Judas,die Anginus liet gevangen zetten. Gelukkig wist hy te ontsnappen en trouwde hy later. Te Leuven had hy de afschuwelijkheden der Inquisitie beleefd.Vrouwen werden levend begraven,mannen verbrand en een blinde levenslang op water en brood gevangen gezet om des Evangelies wil.

5723

In Karlsruhe sliep ik minder goed dan in Holland,misschien omdat de lucht er droger is. Toch liep ik in Karlsruhe veel meer over dag en 's avonds ook nog een half uur hetzy in de kamers of op straat.

De Boerengeneraals werden te Berlijn door het volk met grote geestdrift ontvangen en door de zoon van Bismarck in het gebouw van de Rijksdag rondgeleid. De Keizer durfde hen uit vrees voor Engeland geen gehoor verlenen.

Op 23 Sept. zagen wy Czar und Zimmermann,een amusant stuk. De Burgemeester van Zaandam wordt er in een bespottelijk daglicht gesteld,die allerlei dwaasheden doet.

5724

Nellie Elout verhuisde naar Rozendaal en zond Willems verpleger weg,die zy door een Roomse liet vervangen.

Lilian schreef dat Henriette Insinger Vrijdagnacht 25 Oct. een beroerte gehad had en de dokter voorzag dat dit zich zou herhalen. Haar nieren waren ook aangedaan. "She seemed to be a little muddled in her head "schreef Lilian. Sedert Zondag logeerde Tane op de Wildbaan,waar Agnes niet kon komen,because she did not feel up to it en van Spanje haar masseerde omdat haar hart niet goed functionneerde. Henriette was dof,sliep veel,sprak niet,maar vroeg eens aan de kamenier of er iets met haar gebeurd was.

5725

Ik las Justus van Mauriks "de Engelenbak" voor,dat men niet kan lezen zonder te schateren van het lachen. De scène van de jodejongen die uit zijn neus broeit,zodat het bloed in de bak druppelt,en die niet helpen kan dat hy broeit,is onbetaalbaar,evenals die van het hengelen naar de pet van Piet,die in de bak gevallen is. Men lacht zich slap by het lezen.

Max woonde 29 Oct. als Voorzitter van het Comité by Couturier het diner by,dat ter ere van Prof.Matthes' 25-jarig jubileum gegeven werd en zat tussen de jubilaris en Thérèse Schwartze,die zijn portret, hem door zijn leerlingen aangeboden,geschilderd had,waarvoor Max ƒ 110,- had moeten offeren. De receptie had te Hilversum plaats gehad.

Max is gevraagd om de huwelijken van Corry Boreel met van Tuyll en van Madzy met Mulier in te zegenen.

Wy maakten kennis met een broer van Stirn,die in New York woont en te Zürich Prof.Huguenin voor zijn 8-jarige aan asthma lijdende zoon geraadpleegd had maar door hem naar Max Cloëtta was verwezen,die hem naar Appenzell had gezonden,waar in een alleenstaande schamele boerenwoning vijf kinderen door twee vrouwen verpleegd werden.

De grote Duitse boten tussen New York en Bremen waren elektrisch verlicht en met de andere boten op zee heliografisch verbonden.

5726

Lilian schreef dat Henriette Insinger memorieloos was en niet beter,"but that Mrs Beels was the worst of the three sisters,soon "out of breath,and too oppressed to sleep."

Henk werd 7 Nov. benoemd tot Burgemeester van 's Gravenzande, en Woensdag 8 Nov.stierf Henriette Insinger,die 16 Maart 1825 geboren was. Fanny schreef dat zy na haar dood op Lore geleek,wat zy by haar leven niet deed en dat Henk tot enig executeur benoemd was, wat hem nu zeer ongelegen kwam,daar hy bevonden had dat er te 's Gravenzande veel te doen was.

5727

Emilie schreef my uit de kamer van Agnes Beels,die in haar bed lag te hijgen en elke dag minder werd en vermagerde. Haar hoofd bleef echter helder en zy zeide zelve dat het niet lang meer kon duren. Zy stierf eerst op 8 December.

Christiaan schreef my dat Max op 11 Nov. uitstekend,heerlijk

en aandoenlijk by de inzegening van Madzy's huwelijk gesproken had en aan het bruiloftsmaal had getoast. Er waren 35 gasten. Piet Blom had uit zijn rokzakken 30 huishoudelijke artikelen gehaald en die telkens met een toepasselijk rijmpje aan de Bruid overhandigd. Saartje en Ada Blom hadden Kloris en Roosje voorgesteld en Dolly had gezongen.

Fanny schreef dat Henriette Insinger niet behoorlijk voor haar dienstboden en koetsier gezorgd had,dat Henk en Jan Willem ieder een legaat kregen van 5 mille en de boedel voor de helft aan de Elouts en voor de andere helft aan de Nepveus en van Lennepen toekwam. Daar Willem Elout en Miek,die onder curatele stonden,meeërfden, moest alles verkocht worden. Het huis in Amsterdam en al het meubilair behoorden Henriette.

Jan Willem schreef dat het by de begrafenis van Henriette scherp woei en Ds.Boomer te lang sprak,dat Frank zich met de executele bemoeide,nu Henk er geen tijd voor had en dat beide Tantes haar leven eindigden zoals zy geleefd hadden,Henriette gesloten,Agnes levendig en grapjes makende.

5728 Op 27 Nov. hielden de Erfgroothertog en zijn gemalin hun intocht in Karlsruhe. Zy hadden tot nu toe te Coblenz geresideerd,waar hy Kommandant van een legerkorps was,maar daar zijn vader de ouderdom van 76 bereikt had,had deze het wenselijk geacht hem in zijn vaderland te doen terugkomen,opdat hem ter gelegener tijd de handen niet scheef zouden staan. Het paleis van de Erfgroothertog stond in de Kriegstrasse,maar daar het van binnen nog niet in orde was,nam hy voorlopig zijn intrek in een bijgebouw van het Slot zijns vaders. Wy hadden de Nederlandse vlag uitgestoken.

Ik gaf aan Maurits op zijn 18de verjaardag een remontoir.

5729 Na de dood van Henriette kreeg ik 75 kaartjes p.c.;o.a.een van Anna Pauw met het adres Karlsruhe Hessen,en van een ander Karlsruhe Wurtemberg !!

Fanny schreef 2 Dec. dat zy met Henk naar Zürich ging,omdat hy doodmoe was. Hy had dan ook zoveel jaren niets uitgevoerd,dat de minste bezigheid hem vermoeide. Daarby ging hy te laat naar bed. Fanny had ƒ 25.000- aan bankpapier in diverse kasten van Henriette gevonden en ontdekt dat Constance Carrasco dat jaar ƒ 16.000 genoten had.

Dora nam met Frl.D.een paar Italiaanse lessen,maar die meester was een raar heer,die o.a.eenmaal een Duitse minnebrief voorlas, die hy van een zijner leerlingen gekregen had. Hy wilde met Dora gaan paard rijden. De twee meisjes bedankten er dan ook voor om langer les by hem te nemen.

Aga von Bodelschwingh stelde aan Dora voor om by haar les in het Zweeds te nemen en binnen een paar dagen las zy het al goed. Daarop werd zy aan Frau von Weidensch.,voorgesteld,hofdame by de Kroonprinses van Zweden,dochter van de Groothertog,by wie ze nu verder Zweeds leerde en zo spoedig Zweeds sprak en schreef dat de Freule er over verbaasd was.

Maandag 8 Dec. ontsliep Agnes zacht. Zy was 3 Maart 1829 geboren en dus 73 geworden. Zy was tot Zaterdag nacht 2 uur,toen zy de laatste benauwdheid kreeg,helder gebleven en daarna 24 uur lang bewusteloos. Tot executeurs had zy Frank en Lex Beels benoemd.

5730 Twee dagen na Agnes stierf Ceejet Labouchere op het Huis te Boorn,aet.81.

Agnes vermaakte haar preciosa aan Agnes van Loon en Louise van Bylandt en aan Hendriks kinderen; aan Willem van Loon het uit één stuk ivoor gesneden beeld van David,die het hoofd van Goliath in de hand houdt,aan Max het portret van Carel Beels,aan Dora haar Bijbel met gouden sloten,aan Herman Beels de heerlijkheid Heemstede en de schilderij van Heemstede,aan Louis van Loon de pendule enz.op de schoorsteen.

Op Dinsdag 16 Dec.trouwden Roelof van Lennep en Digna Mijer. Jan Willem hield voordrachten over de Brief aan de Romeinen. Vrijdag 26 Dec. kwam Henk in Karlsruhe en vertelde hy dat Henriette Insinger een journaal hield en daarin alles optekende,o.a.de menu's,die niet genoeg door de gasten geapprecieerd werden,en haar blijdschap als de logés vertrokken. Henk had in 's Gravenzande een terrein gekocht voor ƒ 7000,-,waarop hy door de architect een huis voor ƒ 13.000- wilde laten bouwen.

5731 In Juli 1902 stierf Prof.Dr.Emanuel Hermann te Wenen,waar hy in 1839 geboren was. Hy vond de briefkaarten uit,die in Oct.1869 het eerst in Oostenrijk in gebruik genomen werden en zich van daar over de gehele wereld verbreidden.

In Chicago ontstond een sekte,wier Voorganger zich voor Elia uitgaf en de komst des Heren aankondigde en in een witte pij liep. Op grote aanplakbiljetten stond:" Let us go up to Sion." Clibborn en de Maréchale sloten er zich by aan,maar Corrie Booth-Schoch en haar man scheidden zich van het Leger des heils af.

5732 Het jaar 1902 besluit ik met een vers van Karel Bogaard,dat in het Vlaamse Laatste Nieuws werd opgenomen naar aanleiding van de omstandigheid dat de kroning van Koning Edward op 26 Juni niet had kunnen doorgaan omdat hy een operatie had ondergaan.

Is dat alweer een blinde gril des lots,
Of moeten w'eindlijk aan de spreuk geloven,
De volkslegende van den vinger Gods ?
Wel ben ik alle bijgeloof te boven,
Doch als ik zóó de misdaad straffen zie,
Zoo strafloos lang geduld,dan vraag ik wie
Of wat die Macht wel is,dat Alvermogen,
Dat zóó met Koninklijk gebod,
Met Koningen en Koninginnen spot ?
En 't is me als hoorde ik 't antwoord uit den hoogen
In de vier woorden slechts:" Er is een God !".

E I N D E 1 9 0 2

5733 In de nacht van 31 Dec.1902 begon het matte gelui van alle kerkklokken,dat een kwartier duurde en tegelijk vielen er schoten en knalden de voetzoekers en donderbussen. Een en ander maakte Boris zó aan het schrikken,dat hy uit zijn mand sprong,hevig begon te blaffen en in mijn kamer zijn toevlucht zocht. Ik had al bijna een uur geslapen evenals Cornelia,maar deze was dwaas genoeg om op te staan en naar de kant te lopen om het Bengaals vuur te zien,dat echter niet ontstoken werd. Onze nacht was slecht.

1 Januari wandelde ik te 11½ naar de Schlossplatz om de hooges en allerhoogsten te zien,die ter audientie reden en liepen,en de wacht in de bespottelijke paradepas te zien aflossen. Ik hoorde een stuk muziek en zag Prins Max even by zijn moeder inwippen om terstond daarna naar zijn eigen paleis te rijden ten einde zelf te recipiëren. 's Avonds gingen Dora en een vriendin naar de Siegfried, een taai stuk. Het geschil tussen Duitsland,Engeland en Venezuela zal voor het Hof van Arbritage in den Haag komen.

Op 3 Januari kwamen 's avonds dan Willem,Caroline en Henkie; voor JW. en Caroline had ik kamers in Germania gehuurd,maar Caroline vond het daar te mooi en JW. voelde zich ziek,zodat hy by ons kwam. Caroline wilde in het Marthahuis gaan slapen,maar daar verzette ik
5734 my tegen. Zy trok dus weer naar het Hotel,maar kon niet slapen door het leven op straat. Daarop leenden de Stirns ons een bed en maakte Cornelia voor haar een kamertje op zolder klaar. Dit gaf nogal omslag,want Cornelia had haar kamer voor Henkie ingeruimd en was ook naar de zolder verhuisd.

Fanny en Frank kwamen de 4de. Frank las voor op hoeveel de kunstvoorwerpen van Agnes geschat waren,alles puik-puik,terwijl die van Henriette Insinger veel minder waarde hadden. Beels had er meer verstand van,maar liet zich bepraten om te kostbare dingen te kopen,terwijl hy te hoog leefde. Onnoemelijk groot was het aantal porseleinen borden en kopjes dat hy naliet.

Fanny wees het plan van het huis,dat zy te 's Gravenzande wilde bouwen. Van der Steur had het plan gemaakt. JW. maakte een ander plan,dat minder kostte en Frank verbeterde dat van Fanny.

Op 6 Januari kreeg ik van Henk en Fanny,Max en Em en Dora een draaiende bibliotheek,van Jan Willem en Caroline Het Leven van Emil Frommel en een barometer; van Frank en Constance een metalen geouvrageerde schotel met deksel.

Henkie kreeg van Frank glazen bollen en een fles spiritus om water te distilleren en van my een koffer. Hy fotografeerde zijn ouders uitnemend.

Ik wilde een serviesje voor Hansje kopen en liep daartoe met Caroline een speelgoedwinkel binnen,opdat zy zou uitkiezen,maar zy vond het éne te mooi,het andere te klein en het derde te groot. Wat kan men hieruit leren? Dat men nooit in een winkel moet gaan
5735 met een dame,die besluiteloos is. Zo vertelde Lore my dat het een beproeving was om met haar moeder inkopen te doen.

Jan Willem had zich te Chateau d'Oex te veel ingespannen voor zijn Bijbellezingen over de Brief aan de Romeinen,de theologische soirées,de voordracht in de Jongelingsverg. sur l'Ambition,de Duitse preken enz,want arbeid met de hersenen vermoeit eindeloos meer dan met de voeten. Hy hoestte dan ook weer.

Ik kreeg nog van Miek de Notre Dame van Victor Hugo en van Frank en Constance een kist met heerlijke appelen.

Caroline en Henkie vertrokken de 19de. Henk en Fanny huurden kamers in het pension van Juffrouw ten Cate in de Zeestraat boven die,welke wy bewoond hadden,en Henk reed nu per tram naar 's Gravenzande heen en weer.

De Groothertogin liet vragen of Dora de cursus over sterrekunde wilde volgen,maar Dora had er geen zin in. Daar de Groothertogin had te kennen gegeven dat zy Dora vóór de les van Fr.Weidenh. zien wilde,ging Dora de 22ste mooi gekleed in een grijze japon en zwarte hoed te 2 uur naar het Paleis en wachtte zy by Fr.W.,totdat een lakei haar kwam roepen en een tweede haar naar de grote balkonkamer vóór bracht,waar de Groothertogin op een drafje binnenhuppelde. Zy was allerminzaamst,sprak over de ogen,de cursussen over sterrenkunde en kunstgeschiedenis en de breimachine.

5736 In Amsterdam staakten bootwerkers,koetsiers,die de brievenbestellers rondrijden en nog anderen. Uit den Haag werden dragonders ontboden.

De President van de Rijksdag,Graaf Ballestrom (Rooms) heeft zijn ontslag genomen,omdat hy meende het vertrouwen der leden verloren te hebben,door eerst de socialist Vollgraf het woord te ontnemen,toen deze des Keizers rede te Essen besprak en de volgende dag Bebel daarover uitvoerig te laten spreken. Later werd hy toch weer herkozen. De Keizer had na de dood van zijn vriend Krupp,de Kanonnenkoning,hevig tegen de sociaal democraten gefulmineerd en de Kroonprins had hen ellendelingen genoemd. Bebel laakte in de Rijksdag die wijze van spreken en wenste den jongeheer (de Kroonprins) wat meer bescheidenheid toe.

In Karlsruhe kwam een Russische dame,Frau Witte Hoenschelmann, om de gevangenen te bezoeken. Op last van Mevrouw von Bohlen bezochten Dora en ik haar,maar even later kwam een dame uit Duits Zwitserland en deze belette Frau H. iets interessants te vertellen. Zy sprak zó hortend en onduidelijk door het gemis der boventanden, dat ik niet begreep hoe de gevangenen haar verstonden.

Vrijdag 30 Jan. moest Dora te 8½ by Dr.en Frau Paula Gelpke dineren. Er waren ± 40 gasten,het diner was eenvoudig; geen soep, 5737 vlees met groenten,kalkoen met compôte,un plat sucré en dessert, rode en witte wijn. Er waren 7 geneesheren. Dora zat naast een jong luitenant in civiel. Men tafelde lang en praatte later. Dora had het rijtuig te 11 uur terugbesteld,maar toen zy vroeg hoe laat het was,bleek het middernacht te zijn. Zy nam afscheid,maar iedereen zeide dat nu eerst de pret begon.

In Nederland staakten nu ook de beambten der Staatsspoorwegen, zodat er geen trein liep.

Van Heemstra,Burgemeester van Driebergen,kocht het Huis te Doorn,wat heel gelukkig was voor Ceejets kinderen,daar zy o.a.beschreven had dat het niet gesloopt en niet in percelen of aan papen verkocht mocht worden.

Louis kon Zaterdag 31 Jan.niet naar de Handelsschool in Amsterdam omdat de treinen naar Amsterdan wegens de werkstaking niet liepen. De Holl.Spoor liep niet verder dan Haarlem,de Ooster tot Bussum en de Staatsspoor tot Abcoude. Amsterdam was dus afgeslotem, de bakkers kregen geen gist,handel en verkeer stonden stil. De staking was begonnen by het werkvolk van het Blaauwhoedenveem,dat niet duldde dat één werkman meehielp lossen,die niet tot hun vereniging behoorde. Toen deze niet ontslagen werd,staakten de 58 vaste werklieden,en daarna ook de Spoorwegarbeiders,die niet gedoogden dat de trein goederen voor het Veem vervoerde.

5738 Daar Dagmar von Weidensch. vertrokken was,zette Baronin v. Falkenborg,die haar als hofdame verving,de Zweedse lessen voort.

Op 4 Febr. ontsliep Hansje van Lennep-Crommelin (weduwe van Aernout v.L.) op het Manpad zacht en kalm zonder benauwdheid,aet 73. Die dag keerde Jan Willem naar Chateau d'Oex terug.

In Amsterdam dreigden al de gemeetebeambten en de tramkoetsiers te staken,zodat Tane niet durfde rijden uit vrees van gestenigd te worden. De Min.van Oorlog riep de lichtingen van 1900,1901 en 2 op uit vrees voor oproer en ook omdat tal van stakers tot die lichtingen behoorden.

De Kroonprinses van Saksen,een dochter van de gewezen Hertog van Toscane,heeft de Abbé Givron,gouverneur van haar zoons,met wie zy op de loop was gegaan,weggezonden in de hoop van haar zieke dochtertje Pia Monica te mogen bezoeken.

De Kroonprinses van Zweden,dochter van de Groothertog van Baden, leeft meestal gescheiden van haar man en brengt de helft van het jaar te Karlsruhe of in Italië door. Zy ontvangt niemand.

5739 Frank schreef dat de inboedel van Agnes *f* 64.500 waard was en omtrent de inboedel van Henriette Insinger dat de meubelen eind Maart in het O.Z.Herenlogement zouden verkocht worden,dat de rytuigen enz.begin April in de stal Keizersgracht,de afgoden en prullen in de Brakke Grond en tenslotte dat huis en stal eind Mei,met vrijheid aan de koper om de gobelins over te nemen,verkocht zou worden.

Met Dora,Cornelia en haar moeder,die by ons logeerde,ging ik Shakespeare's Midsummernightsdream zien. Welke de diepe zin of moraal van het stuk is weet ik niet,maar oppervlakkig beschouwd is het onzin van a tot z. Natuurlijk komen er weer dansen in voor en worden de nudités der balletmeiden door de Officieren gelorgneerd. Enige werklui vertonen Piramus en Thisbe voor Theseus,en dit toneel is nogal amusant,maar het overige maakt slaperig en speelt bij maanlicht. De decoraties zijn beeldig en de muziek is van Mendelssohn. De Hochzeitsmarsch komt er in voor.

Dora nam op 18 Febr.afscheid van Frau Falkenberg en zond haar bloemen. Zy abonneerde zich nu in de Berlitzschool voor 25 Zweedse lessen,die 60 Mark kosten.

Het was zó warm in Februari,dat ik zonder paletot uitging. Cornelia's moeder keerde naar Sluis terug na 5½ week by ons gelogeerd te hebben. Zy had het goed getroffen.

5740 Het Carnaval was druk aan de gang. De mensen liepen als gekken gemaskerd en verkleed op straat en hielden een lange optocht te voet en te paard en in rytuigen met muziek. Overal 's avonds Tanzvergnügen eer de Asdag 25 Febr.aanbrak. Welk een misselijke afgoderij in dit heidens papendom.

Dinsdag 24 Febr. vertrok Max naar Cairo om Ewout Prins af te halen,die er in het Diac.huis ziek lag,na zich door oplichters te hebben laten plukken. Burdet,die 5 jaar in Egypte gewoond had,ging met Max mee.

De Minister Dr.A.Kuyper droeg drie Wetsontwerpen voor,die alle werden aangenomen. Ten eerste aanvulling van het Wetboek van Strafrecht,2de Oprichting ener brigade om by werkstaking van het Spoorwegpersoneel dienst te doen en ten derde benoeming ener Commissie om naar de grieven der arbeiders onderzoek te doen.

In Europa viel hier en daar een asregen,geel als oker,hetzij ten gevolge van een vulkanische uitbarsting of van opgewaaid zand uit de Sahara. Cornelia's moeder schreef dat die asregen ook in Sluis gevallen was.

5741 In de Rijksdag bespotte Muller Meiningen de uniformen en manoeuvres en sprak Bebel zijn verontwaardiging uit over de duels en de geringe straffen,welke de Officieren en Onderofficieren bekopen wegens het mishandelen der rekruten.

Lou Nepveu schreef dat haar vader benauwd en opgezet was, maar de nachten goed. Al zijn leven had hy goed geslapen à tel point dat hy zelf beweerde de tijd niet te hebben om zijn benen uit te
5742 strekken of hy sliep/al,zodat Loremy zeide:" Het schijnt dat zy dus dan niet samen vrijen."

Max had een beeldige zeereis met een nieuwe boot der Oostenrijkse Lloyd. De Aartshertog,die aan boord was,liet een omweg maken tussen Cephalonia en Ithaka. Te Cairo kwam de Holl.Consul Max in het Hotel d'Angleterre bezoeken. 14 Maart zou hy per trein naar Luxor rijden en van daar per boot naar Assuan varen. Later schreef hy uit Luxor dat hy een pyramide beklommen,graven van Koningen en tempels gezien had,o.a.die van Ramses II,de Farao der verdrukking,en die van Ammon, waarop Sisaks overwinningen op Rehabeam zijn afgebeeld. De hitte was geweldig. Te Cairo trof hy één dag regen,wat in geen jaar gebeurd was.

Dora en ik schreven,zy aan Frau von la Roche,Grande Maitresse en ik aan Baron von Freystedt,Grand-Maréchal du Grand Duc héritier. Ik overhandigde zelf mijn brief en werd zeer vriendelijk ontvangen. Hy vroeg zu welchem Zweck ik audientie verzocht.

Op Vrijdag 13 Maart ontsliep Prof.Dr.Nicolaas Beets. Hy was op 13 Sept.1814 te Haarlem geboren,werd 12 Sept.1833 als student te
5743 Leiden ingeschreven,promoveerde 11 Maart '38 tot doctor in de theologie,werd in 1840 predikant te Heemstede,in 1854 pred.te Utrecht, in '65 honoris causa Dr.in de letteren en in '70 gewoon hoogleraar. In '54 stierf zijn eerste vrouw Aleide van Foreest en in '59 hertrouwde hy met haar zuster Jacoba Elisabeth. By beide verwekte hy 15 kinderen.

Jan Willem en Caroline huurden het huis van Dr.van Popta te Arnhem voor ƒ 800,- voor een jaar.

Henk weigerde het aanplakken der billetten van de wedrennen te Woestduin in 's Gravenzande. Dat was flink. De Koningin en haar gemaal bezochten het Duitse schip Charlotte aan de Hoek van Holland, waar Paul,de broer van de Prins als adelborst dienst deed. Henk bege-

leidde in ambtsgewaad Hare Majesteit en de Prins van het rytuig naar het schip. In de Woche stond een foto van onze Koningin en van Henk naast haar en van de Prins schuins achter haar. Hoewel het zeer onstuimig was,voer zy toch in een bootje over met de reddingboot er naast.

Op 20 Maart hoorden wy eerst le Dépit amoureux en daarna l'Avare. In dit laatste stuk speelde Coquelin meesterlijk,waarna hy ten slotte drie monologues voordroeg: La Brouette van Edmond Rostand,la Chasse en Le Corbeau et le Renard.(Op z'n Engels uitgesproken:Goddelijk Frans!)

5744 Op Zondag 22 Maart,terwijl ik aan mijn schrijftafel zat,ging de vloer op en neer en dreunde het in mijn kamer,zodat ik dacht dat hier of daar een ontploffing had plaats gehad. Dora dutte op de sofa in de zaal en dacht dat er iets zwaars op zolder werd voortgerold. Later hoorden wy dat het een Erdstoss geweest was. In de Friedrichstrasse viel een heer uit zijn bed en kroop de hond jankend weg, in vele huizen werden de meubels verplaatst.

Voor de veiling van Henriette Insingers inboedel stroomde zo'n foule naar het O.Z.Herenlogement,dat men 25 cts entree vorderde en de catalogus uitverkocht was. Zo'n inboedel had de makelaar Kilsdonk nooit gezien,maar aan de joden viel hy tegen,daar er veel valse paarlen en juwelen by waren.

Op 26 Maart kreeg Dora een kaart van de Grande Maitresse Freifrau von la Roche Starckenfels geb.Freiin von Hardenberg,waarby Dora en ik verzocht werden de volgende middag te 12¼ by de Erfgroothertogin Hilde te komen. Deze woonde tijdelijk met de Erfgroothertog in de Bibliothekenbau,die met het Paleis van de Groothertog verbonden was. Wy werden opgewacht door de Hofdame Freiin von Reck en een ordonnans. Wy onderhielden ons met hen totdat Freifrau von la Roche,de Oberhofmeisterin een Majoor en diens vrouw uitgeleide deed en ons in een grote zaal binnenleidde,waar de Erfgroothertog my een stoel aanwees en zijn gemalin Dora naast zich op de sofa nam.Freifrau von la Roche bleef er by maar mengde zich niet in het gesprek, dat zeer levendig was en over allerlei onderwerpem liep,de oorlog in Zuid-Afrika,de domheid der Engelsen,waarvsn ik enige staaltjes opdiste,de onkunde der Fransen,Koning Willem III,onze Koningin enz. Ik vertelde den Erfgroothertog dat hy linea recta van de Zwijger afstamde door Albertina Agnes,tweede dochter van Frederik Hendrik, die met haar neef Willem Frederik,zoon van Jan de Oude,Stadhouder van Friesland huwde. Evenzeer stamde de Erfgroothertogin van de Zwijger af,nl.door de derde dochter van Frederik Hendrik,Catharina Henrietta,die trouwde met de Vorst van Anhalt Dessau.

5745

Pas waren wy gezeten of de Erfgroothertog,ziende dat het licht te sterk was voor Dora's ogen,stond vlug op om het gordijn te sluiten. Dora vertelde aan de Erfgroothertogin dat zy naar Wiesbaden dacht te gaan om Froeken v.Weidenh.te bezoeken,waarop zy,vernemende dat Dora aldaar de Bylandts en de von Dungerns kende,zeide:" Dann haben wir schon viele gemeinschaftliche Bekannten" en haar opdroeg de kennissen voor haar te groeten. Arme Hilde,die niet meer in Wiesbaden,de hoofdstad van Nassau komen mag,sedert de Pruisen Nassau in 1866 geroofd hebben. Mevrouw von Bodelschwingh vertelde later aan Dora dat de Erfgroothertog zich best geamuseerd en om myn verhalen braaf gelachen had. Wy waren er ongeveer een uur geweest.

5746

Frank had uit Henriette Insingers boedel een portefeuille met tekeningen van Oom Piet en de cartonnier met cartes des visites uit de kamer van Lore's vader voor ƒ 100- gekocht.

Op 31 Maart spoorde Dora naar Wiesbaden,waar zy te 11 uur arriveerde en door Juffrouw de Bruyn en Ludwig aan het station werd afgehaald. Zy bezocht Froeken in de kliniek,welke zy echter verliet na veel pijn door het inspuiten geleden te hebben. Zy vroeg Dora in haar pension te souperen. Dora bezocht de Bylandts en kwam vroeger terug dan haar plan was omdat wy een kaart hadden gekregen om ons voor Zaterdag 4 April te 5½ zum Vortrag by de Groothertog uit te nodigen. Op de kaart stond: kleding hoge japon zonder hoed,frak en zwarte das, 60 genodigden.

5747

Cornelia had inmiddels de vloer in Dora's kamer met linoleum laten beleggen,omdat die geheel verveloos was. Dora kocht nog gauw by Model een hoge japon voor 90 Mark,bestelde de kapster en wy reden

met een rytuig te 5¼ naar het Paleis,waar wy in de grote zaal ontvangen werden. Tegen 6 uur werd cercle gemaakt,de heren stonden tegenover de dames. Tegen 6 uur kwamen de Groothertog,Groothertogin, Erfgroothertog en Erfgroothertogin,die de meeste gasten toespraken. Na 20 min.verhuisden wy naar een andere zaal,waar de dames op de voorste rijen plaats namen. Graaf Andlau gaf my een stoel. Daarop werd het electisch licht getemperd en begon een Hoogleraar uit Heidelberg op zeer eentonige wijze een voordracht over de sterren voor-
5748 te lezen,waarvan photographische afbeeldingen vergroot op een doek te voorschijn kwamen. Achtereenvolgens verscheen de zon,de maan,de planeten,kometen,melkweg,de sterrebeelden Orion,de Pleiaden,de sterrehopen en nevelvlekken,altogether 70 lichtbeelden. Toen dit afgelopen was,circuleerde men en lieten wy ons aan deze en gene voorstellen.

Wy vroegen aan Baronin Lili Zandt,hofdame der Fürstin Sofie, Wittwe zur Lippe,geb.Prinzessin von Baden,om by deze audientie voor ons aan te vragen. De Fürstin was wel ook op de soiree,maar het ging niet om ons aldaar aan haar te laten voorstellen. Opeens riep ons Mevrouw von Bohlen,wier hoofd knikte van vermoeienis,daar de Groothertogin ons wenste te spreken en toen sprak zy deelnemend over Dora's en Froekens ogen en vroeg zy of de lichtbeelden Dora niet gehinderd hadden en waarom zy zich niet evenals zy zelve met een waaier gewapend had. Er werd thee en gebak,later champagne en ijs gepresenteerd. De rytuigen waren op 8 uur besteld,maar de soiree was eerst te 8½ afgelopen. Het speet ons dat wy niet een andere voordracht gehoord hadden,te meer omdat die lichtbeelden niet geschikt waren om Dora's ogen goed te doen.

5749 In Amsterdam staakten de schuitevoerdersknechts en toen Jan Boissevain hun de raad gaf weer aan het werk te gaan omdat de handel zich naar een andere haven verplaatsen zou,antwoordden de vlegels dat hy zich niet met hun zaken moest bemoeien.
In de Tweede Kamer schetterde Troelstra drie uur lang.

5750 Cornelia liet zich 5 Kilo boter door de Roomboterfabriek te Sluis zenden,waarvan de Zoll 65 Pf.bedroeg.

In de Franse Kamer sprak de socialist Jaurès over de zaak van Dreyfus en zeide hy dat deze onschuldig veroordeeld was op quasi brieven van Wilhelm II,die opzettelijk waren nagemaakt.

In Amsterdam werd de werkstaking schier algemeen onder de bootwerkers,schuitevoerders,spoorwegbeambten,machinisten,rangeerders en wachters aan de overwegen uit woede dat de wetten tegen het staken,door Kuyper voorgesteld,zouden worden aangenomen. De vuilniskarrelieden en vele van de werklieden der My Electra en der Gasfabrieken staakten ook. Steenkolen werden niet aangevoerd. Ook de bakkersknechts staakten o.a.te Haarlem. Alle stations werden door soldaten afgezet,en niemand werd zonder plaatskaartje op het perron toegelaten. De overwegen werden bewaakt en een spoorwegwerker,die wilde doordringen,werd in de dij geschoten,en een burger in de hand.
In het eerst liepen de treinen ongeregeld,later beter. Aan de Hoek van Holland brak opnieuw een staking uit. Henk joeg er de socialist Samson,die het volk opruide,weg. De Directie der Holl.Spoorwegmy liet weten,dat zy,die niet binnen 24 uur aan het werk gingen,ontslagen werden. In weerwil van het geschetter van Troelstra,die 4 uur lang sprak,van Schaper,ter Laan en Helsdingen,werden de stakingswetten met 77 tegen 17 stemmen aangenomen. Tegen stemden de 6 socialisten en de demokraten Drucker,Marchand,Smidt,van Raalte c.s.

5751 De inboedel van Henriette Insinger bracht ƒ 42.000- op,maar daar waren de antiquiteiten niet by.

De Times,die nogal woedend is,dat onze Koningin Krüger uit de handen der Engelsen bevrijd heeft,schreef dat Duitsland de Nederlanden maar moest inpalmen,wat Engeland sinds lang had kunnen doen.

Zaterdag 11 April reden Dora en ik te 12½ naar het Paleis der Fürstin Sophie zur Lippe. De lakei vroeg of wy besteld waren en op ons bevestigend antwoord hernam hy:" Ja,aber erst gegen 12 3/4. Gehen Sie noch ein wenig spazieren." Waarop ik hem gelastte ons by de hofdame Baronin Zandt aan te dienen. Dit deed hy en zy ontving ons allerminzaamst. Zy zeide ons dat de Fürstin een germain nicht was
5752 van de Groothertog. Zy trouwde in 1858 met Waldemar Prins,later Vorst zu Lippe,die in '95 stierf.

Nadat wy ons enige ogenblikken met de hofdame onderhouden hadden, schelde zy de knecht om ons by de Fürstin aan te dienen. De knecht deed de boodschap en kwam terug om te zeggen dat wy gewacht werden, maar inplaats van ons de weg te wijzen, liep de brutale flunkey weg, zodat Fr.Zandt aan de trap moest roepen: Karl! Karl! en hy zich eindelijk verwaardigde ons by de Fürstin te brengen. Hier was het niet: tel valet, telle maitresse, want deze was allervriendelijkst. Zy vroeg naar Dora's ogen, sprak over de Mattheuspassion, waarvan zy het eerste deel had gehoord en vertelde ons dat zy jaren geleden met haar man in Zandvoort de baden gebruikt had en het haar geamuseerd had om te zien hoe boos de conducteur van de Holl.trein geweest was, toen hy de biljetten kwam vragen en haar man geantwoord had dat zy er geen hadden.

De conducteur drong er op aan dat zy hem dan te Amsterdam by de stationschef moesten volgen, waarop het haar man vermaakte de conducteur te antwoorden dat zy dat weigeren zouden enz, enz., hetgeen de conducteur al bozer en bozer maakte. De kamerdienaar, die met de kamenier in de tweede klas zat, had namelijk de biljetten.

Dora kreeg de geïllustreerde catalogus der antiquiteiten en pretiosa van Henriette Insinger, die Douairière genoemd werd, een lijvig boekdeel, waaruit bleek dat zy 31 broches en 35 ringen rijk was. Ook bezat zy drie violen, een van Cremona van 1714 en een van Jan Bouwmeester te Amsterdam van 1763.

Jan Willem schreef uit Chateau d'Oex dat hy Zondag 22 Maart theeavond had, 29 Maart Duitse dienst, 31 voordracht over de Chr.Kerk met lichtbeelden en collecte voor de Parijse Zending, die frs.100- opbracht (die Zending had een deficit van 250000 francs.) Woensdag 1 April moest hy rapport maken van zijn tocht naar Echallens voor de Croix bleue, 3 April souperen by de Bonnards, Zaterdag 4 vier oude vrijsters te souperen hebben, Zondag 5 Duitse dito's op de thee, Dond.9 de catechisanten by hun aanneming toespreken en Zondag 18 Duitse dienst met Avondmaal, te 4½ thee met de Duitsers, en te 7½ de Bijbellezing van Edmond Bonnard over Gal.5 en Hebr.11 aanhoren. Het was om moe van te worden.

Frank schreef dat de regulateur van Schaep en Burgh by hem prijkte en hy daarmede het meest verblijd was.

Dora liet zich 17 April weer eens door Dr.Gelpke onderzoeken, die zeer tevreden was maar er opnieuw op aandrong dat zy voorzichtig moest wezen.

Fanny schreef dat by Henriette Insinger nogal gestolen was, o.a. de waaier, die Kon.Emma voor haar gemaakt had, voorts dat de huilerige Grietje nogal veel had gekocht, dat de rytuigen weinig hadden opgebracht, juist genoeg om de enorme stalrekeningen te betalen.

Vrijdag 24 April stierf Anna van Lennep-van Eeghen (Leyduin). Onze Koningin woonde met de Erfgroothertog en diens gemalin op 30 April te Bückeburg de huwelijksvoltrekking by van Wilhelm, Groothertog van Saksen-Weimar met Caroline van Reuss (oude linie). Hy was de kleinzoon van Groothertog Carl en Prinses Sophie der Nederlanden, zuster van Koning Willem III. De Koningin kwam er dus als volle nicht van des Bruigoms vader. Aan de bruiloftsdis zat zy naast de Keizer, maar volgens Goeler, die als Ordonnans de Erfgroothertog vergezelde, zag zy er meer als een geraamte uit dan als een levend wezen, met koortsige ogen en zenuwtrekkingen om de mond.

Freiin von Gemmingen, hofdame by Prinses Wilhelm, zond ons ieder een kaart, waarby wy verzocht werden op 1 Mei te kwart vóór twaalven onze opwachting te maken by hare Keizerlijke Hoogheid; Dora in Straszen-, ik in Gesellschaftstoilette. Ik had Prinses Wilhelm dikwijls op straat ontmoet en gegroet. Zy liep altyd alleen, dood eenvoudig gekleed en leunende op een stok, en een paar maal had ik, haar paleis voorbylopende gezien, dat zy, thuis komende, uit de verte de schildwacht wenkte van zyn geweer niet te presenteren.

Dora en ik zorgden op tyd aan het Paleis te zijn. Freiin von Gemmingen ontving ons in een antichambre, zeide ons een enkel woord in het Frans en bracht ons terstond in een grote zaal, waar de Prinses uit een tegenovergesteld vertrek binnentrad. Zodra zy my zag zeide zy: " Mais je vous ai rencontré souvent et vous m'avez salué, tandis que je ne vous connaissais pas. Je vous prenais pour un Amiral en retraite; d'où me connaissez-vous?"

Ik antwoordde:" C'est tout simple,votre Altesse Impériale est plus connue que moi." Zy sprak een paar woorden Russisch met Dora en vroeg my naar mijn vroegere betrekkingen en hoeveel kleinkinderen ik had. Ik antwoordde dat ik er 19 had kunnen hebben,maar er nog slechts 11 in leven had. " Comment? vous en avez onze et moi je n'ai qu'une seule petite-fille !" Ik vroeg hoe dit kindje heette? "Elle s'appelle Marie,mais jusqu'à présent nous la nommons Baby." Op mijn vraag hoe zy den Keizer der Russen bestond,antwoordde zy dat zy een kleindochter was van Keizer Nicolaas en elk jaar naar Petersburg ging. Eenmaal was zy in Nederland geweest en had zy het huisje van Czaar Peter te Zaandam gezien; het Hollands vond zy lelijk,waarop ik hernam dat ik het Duits veel harder en lelijker vond,hetgeen haar hartelijk deed lachen,terwijl zy de hand voor de mond hield. " Depuis quarante ans je demeure ici et je ne sais pas encore parler l'Allemand correctement." Zy noemde Dora een philoloog en wy vonden haar
5758 een allersmakelijkst geestig vrouwtje.

Diezelfde 1ste Mei kwamen Henk en Fanny te Karlsruhe in het Hotel Germania afstappen. 's Avonds hadden wy van 8-11 een muzieksoiree, welke Fanny ook bywoonde,ofschoon zy te 's Gravenzande al te 4 uur was opgestaan om bytijds aan de Hoek van Holland te zijn,waar Henk overnacht had. Bovendien had Henk in de trein geslapen,wat hem niet belette in Karlsruhe te 8 uur naar bed te gaan. Te 8¼ kwamen Herr und Frau Schweizer en een Luitenant der Artillerie Morlok,die viool speelde. Eerst speelden zy een trio van Mendelssohn,daarna soupeerden wy,vervolgens werd een duo voor piano en violoncel van Strauss door de Schweizers afgestoken en trio's van Brahms en Niels Gade,waarna wijn en gebak gepresenteerd werd.

Jan Willem schreef dat Henkie op school onder het examen flauw gevallen was en met 39 koorts te bed lag. De meubels waren ingepakt, daar JW. en Caroline naar Arnhem dachten te verhuizen,maar gelukkig was hun huis nog niet verhuurd. Henkie kreeg perityphlitis (ontsteking van de grote darm) en het duurde 14 dagen eer zy naar Arnhem konden vertrekken.

Fanny vertelde dat de riolering te 's Gravenzande beneden kritiek was en het drinkwater slecht. De afgetreden Burgemeester van
5759 de Kasteele liet alles op zijn beloop. 's Gravenzande had 7000 inwoners en de Hoek van Holland een zeer vlottende bevolking. De grond was vroeger duin en is afgezand en nu zeer vruchtbaar,vooral voor asperges en druiven.

Zondag 3 Mei stierf Warner Willem van Lennep te Amsterdam,geb. in 1833. (Zoon uit 2de huwelijk van David Jacob.)

De vier pullen,die by loting aan Miek waren toebedeeld en op *f* 1600- geschat,brachten by verkoop *f* 4000- op,maar Dora's bronzen groepen slechts *f* 1000-,ofschoon die op *f* 1500- getaxeerd waren.

Gerard van Lennep kocht uit Aernouts nalatenschap Zeerust voor *f* 18000-,welke Henrick betaalde en Jacob v.L.,oudste zoon van Cees en Sophie kocht het Manpad voor 75 mille,het daartegenoverliggende weiland voor 34 en de arbeiderswoningen voor 4 mille.

Op 6 Mei gingen Fanny,Cornelia en ik naar de repetitie van het Reiterfest op het grote exercitieveld. Curt von Bohlen bracht my op de tribune van Prins Max,maar Fanny en Cornelia bestegen een andere Tribune. Eerst reden de dragonders in allerlei richtingen,daarna quadrille,tornooi door enigen in maliënkolders met de helmen op het hoofd en de vizieren omlaag. Vervolgens waren er hurdleraces door officieren,idem door dragonders met een plat mandje aardappelen in de hand,waaruit zy er geen enkele moesten verliezen of met een ei op een lepel,anderen die in volle galop een leren pop moesten opnemen,of afstappen,uit een emmer water drinken of een glas bier ledigen en weer vlug te paard stijgen,eindelijk moesten de officieren elkander een lint,dat op de schouder gespeld was,in volle ren zien af te rukken.
5760 Prins Max kwam maar even op de tribune om Mevr.von Bodelschwingh toe te spreken,wier man,de Ritmeester,zich veel moeite had gegeven om zijn dragonders hun evoluties te laten instuderen. Overigens was de tribune vol officieren met hun dames.

De Keizer bezocht de Paus en boog zich zó diep voorover dat zijn voorhoofd diens handen aanraakte,terwijl hy by het heengaan aan de aanwezige papen zeide dat hy God bidden zou des pausen leven te verlengen tot heil der mensheid. Shocking ! In Frankrijk bleef Lourdes bestaan omdat de papen er zoveel geld uit slaan.

Maandag 11 Mei met Boris naar huis lopende,ontmoette ik Mevr. von Arnim met twee dochters,die my vroegen met haar mee te gaan ten einde de komst van de Keizer op de Schlossplatz af te wachten. Haar zoon Jasper,luit.der grenadiers,stond aan de hoofdwacht en bracht ons binnen de enceinte,waar tal van dames en enkele heren spalier vormden. Een soldaat bracht Boris in de wachtkamer van de luitenant en bleef
5761 by hem . Een kwartier later reed de Keizer met de Groothertog voorby, gevolgd door de Erfgroothertog en Prins Max.

's Middags liep ik met Dora en Cornelia naar de Kriegstrasse, waar de Keizer met de Groothertog en diens vrouw ons voorbyreed naar het Station,gevolgd door de Erfgroothertog,by wie hy had thee gedronken en Prins Max. Wat moet het voor de Erfgroothertogin en Prinses Max onaangenaam zijn,zo dacht ik,om de man te zien,wiens Grootvader ze van haar landen beroofd heeft en die nu in Wiesbaden en Hannover de baas speelt.

's Avonds gingen Dora en Cornelia Sara Bernhard voor la Dame aux camélias zien spelen en kwamen zy huilende thuis !!

Dinsdag 12 Mei stierf Willem Elout te Velp. De broeder,die hem verpleegde,las hem 's nachts uit de Bijbel voor,als Nelly,die er mede spotte,er niet by was.

Het huis van Henriette Insinger te Amsterdam werd door Langerhuizen gekocht om het tot een museum voor zijn schilderijen en oudheden in te richten. Later herbouwde hy het huis in zijn vroegere vorm en gaf het zijn hoge stoep terug. De gobelins werden op ƒ 28000- getaxeerd,4 kopjes brachten ƒ 800- op,een kast ƒ 960-. Langerhuizen nam de plafonds en spiegels over,maar niet de gobelins,zodat het huis hem ƒ 147.000- kostte.

Donderdag 14 Mei reden wy te 12 uur naar het paleis van Prins Max in de Carlstrasse,waar ook Dr.Gelpke woonde,en werden wy ontvangen door de hofdame Baronin Taets van Amerongen,die ons terstond by de Prinses bracht. Zy is de oudste dochter van de Hertog van Cumberland
5762 en Brunswijk Luneburg,en van Thyra,dochter van de Koning van Denemarken. De Grootvader der hofdame emigreerde naar Duitsland.

Daar my gezegd was dat de Prinses uiterst timide is,begon ik, toen zy een paar woorden gezegd had,haar te vragen naar de Baby en de reis die zy met haar man in Italië gemaakt had. Plotseling kwam deze binnen in groot uniform met epauletten en wel verdient hy de bynaam van le beau Max,want hy heeft een geëlanceerd figuur,een alleraangenaamst uiterlijk,een lieve stem en innemende manieren. Ten bewijze hoe eenvoudig hy is,gelijk trouwens de meeste Duitse vorsten, zeide hy my:" Ik heb U by het Reiterfest op de tribune gezien en wilde U toespreken,maar werd er telkens in verhinderd",en ik was, nota bene,niet eens voorgesteld.

Het was aardig om te zien hoe de ogen der Prinses schitterden van blijdschap toen zy hem zag binnenkomen. Hy zeide ons dat hy voor Holland schwärmte. Scheveningen had hy dikwijls bezocht,den Haag adoreerde hy,de artillerie had hy op het strand zien manoeuvreren, en de paarden waren magnifiek. Hy vroeg my:" Haben Sie die Königin Anna Paulowna gekannt?". Ik antwoordde dat ik haar wel gezien maar nooit gesproken had omdat ik nog te jong was om aan haar te worden
5763 voorgesteld, en vertelde toen dat Lore's vader aan Prinses Sophie, die op het Loo een boerderijtje had,een paar jonge koeien had geschonken en dat Anna Paulowna toen op Schaep en Burgh een dag had doorgebracht om te bedanken en Lore,die destijds 9 jaar was,haar een bouquet had aangeboden,dat Oom van Loon haar na de lunch had gevraagd wat zy wenste te doen en zy geantwoord had:" Je me conformerai aux usages de la maison," waarop hy het Engelse jachtwagentje had laten inspannen en haar zelf door al de buitenplaatsen had rondgetoerd.

" War Sie nicht eine böse hässliche Frau?" vroeg Prins Max. "Es ziemt mich nicht das zu sagen" hernam ik,waarop hy liet volgen: " Sie war meine Grosstante." Ik vroeg hem of hy Russisch sprak,dewijl hy zich dan in die taal met Dora kon onderhouden,maar hy antwoordde dat hy het als kind wel kon spreken,maar nu niet meer. Toen vertelde ik hem dat zijn zwager,de Hertog van Anhalt afstamde van Fred.Hendriks derde dochter,en deze in Dessau Hollandse tuinlieden had laten komen om er een tuin aan te leggen,gelijk aan de Hollandse en die Oranienbaum genoemd had. " O ja,"antwoordde Prins Max," myn zuster heeft grote voorliefde voor Oranienbaum." Terwijl wy ons aldus

onderhielden,zat de Prinses met haar lieve gezicht stil te luisteren. Eindelijk,na dat wy een half uur lang gebabbeld hadden,stond zy op en namen wy afscheid. " Au revoir",zeide hy. Wy hadden nu en dan ook Frans gesproken. Halverwege de trap stond een toilet met een spiegel.

5764 Ik las destijds 's avonds aan Dora en Cornelia voor Willem de Beauforts artikel over Rijklof Michael van Goens,een wonderkind,die reeds op 18-jarige leeftijd in 1766 te Utrecht Hoogleraar werd in de Geschiedenis,de Letterkunde en het Grieks,doch later zijn ontslag nam,Lid werd van de Vroedschap,en een politiek Vertoog en andere libellen schreef tegen de Amsterd.regering,even nadat ons door Engeland de oorlog verklaard was. Daarna redigeerde hy een courant,en maakte hy zich zo gehaat dat hy het land moest verlaten en vergeten stierf.

De Groothertogin ontwierp een tentoonstelling van spinnewielen, en er kwamen er 700 in. Voor de Schwarzwalder meisjes zocht men kwartier. Een weduwe,die de kamers beneden ons gehuurd had,herbergde er twee,die beide Amalia heetten en 22 en 23 jaar waren. Zy waren uit Elzach Ambt Waldkirch en waren gekleed in fluwelen met goud gestikte jakjes. Korte rokken,zijden boezelaars,donker blauwe kousen,gewerkte schoenen,hoeden met bloemen en lange linten. De blote armen

5765 waren bruin gebrand en zij hadden ringen in de oren.

Met Cornelia bezocht ik de tentoonstelling in het paleis,waar oudtijds de Markgraaf resideerde. De 16 kamers waren vol spinnewielen,weefgetouwen,goederen enz. Onze Kon.Moeder had 5 spinnewielen uit Holland,Brabant,Gelderland,Friesland en Zeeland gezonden. Mevrouw von Bohlen zond er een uit Friesland. Fürstin zur Lippe,de Kroonprinses van Zweden,de Erbgrossherzogin,de Koning van Spanje,de Groothertog van Oldenburg en anderen zonden er uit hun landen.Te 11 uur begonnen 68 meisjes uit verschillende delen van het Groothertogdom te spinnen,maar er was geen enkele beauté by en zy hadden schoenen met spijkers aan de lompe voeten. In de Hof van het paleis werden er enige gefotografeerd en daaronder was één mooi meisje.

De Groothertogin stelde al wat zy gebreid had ten toon en verlootte dat ten voordele van het Ludwig Wilhelm Krankenheim. Daar ik lust had om aan Dora een spinnewiel te geven,vroeg ik aan de benedenbuurvrouw om inlichtingen,die daarop zo vriendelijk was om met de twee spinsters by ons boven te komen. Deze rieden my aan er een te Elzach te bestellen dat niet meer dan 16 Mark kosten zou. Ik deed dit en na verloop van enige weken ontving ik er een,zwart gepolijst met witte Knochenzierung en Zinneinlagen en een Kreuzel of stok,die 15 Mark kostte en thans in Dora's huis pronkt.

5766 Zaterdag 16 Mei gaf het Künstlerverein een Frühlingsfest. Wy hadden geen plaatsen genomen daar wy het niet wisten,maar Dora en Cornelia zagen toevallig mensen staan voor een huis en vernamen toen wat er gaande was. Cornelia kwam my roepen en even nadat ik gekomen was,reden de Gross-en Erbgrossherzogliche Herrschaften op. Prins en Prinses Max waren er al. Daarop kwamen Harry v.Bohlen en zes andere officieren in rode rokken en witte broeken oprijden met een meute honden,die by het leger hoorden om gewonden te zoeken. In de grote tuin achter het huis stelden zy toen een vossejacht voor,maar daarvan zagen wy niets. Te 5 uur ging ik er weer heen en zag ik eerst de Groothertog en diens gemalin naar huis rijden en daarna Prins en Prinses Max,die my allerminzaamst groetten en toeknikten. Evenzo hadden zy by hun komst Dora herkend en gegroet,zodat zy bloosde.

Maurits en Louis leerden roeien en zwemmen. Max bezocht weer het Zanderinstituut.

De planten op de Wildbaan brachten ± ƒ 2500- op. Frank kocht er twee palmen.

Zondag 24 Mei werd de 100ste gedenkdag der oprichting van het Regiment Grenadiers herdacht en zagen wy de oudgedienden voorbygaan, voorafgegaan door muziek en de grenadiers in uniform. De oudsten reden in wagens,de allerouste,Oser,Burgemeester van Steinbach, was 88 jaar. De meesten moesten lopen en het was een vermoeiende tocht van de Grenadierskazerne tot de Messplatz aan het andere eind

5768 der stad. Het duurde ½ uur eerdie stoet voorby was. Een hunner,van Amerongen uit Baden,had de slag by de Bouvines in 1812 bygewoond en Markgraaf Wilhelm,destijds 20 jaar,had zich by die gelegenheid dapper gedragen. De Badeners moesten toen in dienst van Napoleon onder de bevelen van de Maarschalk Victor vechten.

Dinsdag 26 Mei bewonderde ik de koloniale jachttentoonstelling, die zeer interessant was vol opgezette leeuwen,tijgers,olifanten, nijlpaarden,neushoorndieren,giraffen,apen,struis-en andere vogels, antilopen,hartebeesten,wapens,klemmen en vallen,oor-en halsringen. Twee negers liepen rond.

Olga van Eeghen kondigde my het engagement aan van haar oudste dochter Ella met Rudolf Bentinck,luitenant der huzaren,zoon van de Opperstalmeester.

Charles Nepveu ontsliep Dinsdag 26 Mei.

Jan Willem zond ons een beschrijving van zijn paleis te Arnhem. Zyn trio bezocht dezelfde middelbare school,wat Henk vernederend vond, David in de 1e,Henk in de 7de klas. dit moet natuurlijk Lagere school zijn!

De adelborst Hüssener,die te Essen de soldaat Hartman met zijn ponjaard doodstak,omdat hy in zijn eigenwaan zich inbeeldde niet eerbiedig genoeg gegroet te zijn,werd door de Zeekrijgsraad te Kiel tot slechts 4 jaar en 1 week met degradatie veroordeeld,een veel te lichte straf voor zulk een moord.

Zondag 31 Mei kwam Miek logeren. De hitte scheen haar niet te hinderen,want op het heetst van de dag liep zy een uur met de hond. Zy las nu niet meer zonder bril.

5768 Op 1 Juni bekeek ik in de Oranjerie van de Schlossgarten de tentoonstelling van hertshoornen en veren van auerhanen,waarby telkens vermeld stond door wie de herten en vogels geschoten waren; ettelijke door Carl Friedrich,des Groothertogs grootvader in de 18de en in 't begin der 19de eeuw,door Markgraaf Wilhelm enz...Ook was er een bord met de veren van auerhanen en hoornen van herten erlegt door de Keizer. Alles was beeldig geschikt.

In Petersburg vierde men de 200ste gedenkdag van het leggen van de eerste steen dier stad door Peter de Grote,die zyn kind Alexis liet doden en zijn eerste vrouw Eudoxia opsloot,omdat hy zyn maitresse,een Duitse Juffrouw Moens meer begeerde.

Marie Hartsen schreef my dat de meisjes Heemskerk by Jet Hartsen gevlucht waren,omdat zy het by Lydia niet konden uithouden. Lydia was d 2d. vrouw v. Heemskerk Willem Hartsen (Marie's man) was op het kantoor van de ingenieur Jan Meyjes te Valparaiso en zy was verhuisd naar Viña del Mar.

Zaterdag 6 Juni spoorde Dora naar Parijs.

Voor de nalatenschap van Henriette Insinger moest ƒ 150.000- successie betaald worden.

De Amsterdamse Jongen werd te Amsterdam voor de Koningin opgevoerd,maar verkort,wat vrij belachelijk was. H.M. noch de Prins applaudisseerden. Hoe geheel anders ging het in Karlsruhe toe !

5769 Daar de Savornin Lohman de verovering der Nieuwe Kerk te Amst. in 1886 ontkende,leverden acht predikanten (Vos,Laurillard,Berlage, v.d.Dussen en anderen) daarvan het bewijs. Lohman verlangde dat het door een onpartijdige commissie onderzocht werd,maar dit weigerden de predikanten,wat ik vrij dom vond.

De 11de Juni heet in Duitsland de Fronleichnamtag,d.w.z.de dienst van het lijk des Heren als ware Hy niet opgewekt om eeuwig te leven. Een grote optocht van kinderen en volwassenen,mannen en vrouwen uit alle rangen en standen met banieren,priesters en koorknapen met kruisen en poppen trekt dan door de stad en op hoog bevel moeten dan alle winkels,ook die der protestanten,gesloten worden. 't Is een allermisselijkststtoneel !

Die 11de Juni kwam er een telegram uit Belgrado dat Koning Alexander 's nachts eerst Koningin Draga en daarna zichzelve had doodgeschoten,maar uit latere bleek dat er een samenzwering was uitgebarsten,die van het leger uitging,dat officieren,onder aanvoering van Mankin,het paleis binnendrongen en zowel de Koning als de Koningin met hun revolvers en sabels afmaakten,zodat hun lijken ettelijke schot-,snij-en steekwonden bleken te hebben. De Ministers werden in hun huizen vermoord en Peter uit de oude dynastie Kara Georgewitz werd tot Koning van Servië uitgeroepen. Hy woonde in Zwitserland,maar was op de samenzwering voorbereid en had moeten beloven dat hy de moordenaars in zijn dienst zou houden. Koning Alexander was 26,Draga 35. Hy was de zoon van Milan en Nathalie,zy de gescheiden vrouw van Mankin,een der samenzweerders.

5770 De mogendheden weigerden de erkenning van de nieuwe Koning,zolang de moordenaars niet waren gestraft. Draga's zusters waren vijf dagen lang niet uit de kleren geweest uit vrees van ook vermoord te worden,maar konden toen naar Wenen vluchten.

JW. kreeg te Zeist de 12de Juni plotseling 's avonds te 11¼ een bloedspuwing. Met moeite haalde Frank een dokter en ijs. Hy had weinig koorts, maar veel pijn evenals in den Haag.

De weilanden van H.Insinger in de Inlaagpolder brachten ƒ 65.000 op, d.i. ƒ 3200- per hectare.

In de Festhalle verkondigde Bebel dat na 5 jaren meer dan de helft der leden van de Rijksdag uit socialisten zou bestaan, dat dan de monarchie omvergeworpen zou worden, de Keizer zijn helm voor een hoed en zijn degen voor een parapluie zou inwisselen en Singer President der Republiek zou zijn.

Bebel nam 10 jaar te weinig!

Max ging 23 Juni een kuur te Nauheim doen om zijn hart tot rust te brengen, en hy had er het land evenals ik in '72 te Ems. Dr.Schuster zeide hem dat zijn hart materiell goed was maar functionell in de war, daar de zenuwen te slap waren en te vlug werkten. Hy moest niet drinken, maar te 10½ tien minuten lang een thermal bad nemen, en dan een uur in bed rusten. Het was er 86 graden. Ernst van Loon was er ook, omdat hy hinder had van zijn vet en van hemorrhoïden. Als buur aan tafel had Max een Roomse Belg, die hem een interessante studie over de collier van Marie Antoinette leende en niet wist dat Petrus getrouwd was. Emilie zocht kamers voor Mauk te Leiden. Maurits van Eeghen was partner van een accountant.

5771

Zondag 28 Juni hoorde ik Mühlhaüser preken over I Petr.5:6 "Vernedert U onder de krachtige hand Gods, opdat Hy U te zijner tijd verhoge." Hy sprak over de twee stromingen en machten in Duitsland, de Roomsen en de Socialisten, die voor de Rijksdag de meeste stemmen hadden verkregen en onder dit oordeel Gods moesten wy ons evenals Israël onder Assur en Babel verootmoedigen. Bebel had in de Festhalle te Karlsruhe gezegd dat er geen God is en duizenden hebben gejubeld, maar geen enkele heeft geprotesteerd. Die in den hemel woont zal lachen.

Louis slaagde in zijn eindexamen op de Handelschool als no.1 in 12 vakken evenals één andere jongen. Van de 80 slaagden er 70. Maurits legde te Haarlem het examen A.af.

Dora vond het niet nodig een deel van haar inkomen op te leggen, daar zy toch geen kinderen zou krijgen !!

5772

Daar de Aartspaap Leo XIII, geb.in 1810, stervende was, werd te Rome het allerheiligste !? ten toon gesteld. Arme heiden. Hy stierf op 20 Juli, aet.93 en tot zijn opvolger werd op 4 Aug. Giuseppe Sarto, onder de naam van Pio X gekozen en gekroond!! Hy was pas 68 jaar. Leo zeide dat hy gerust kon sterven daar hy zijn plicht jegens de Kerk gedaan had, een armzalige troost, al even ellendig als die van Schooneveld, die my op mijn vraag of hy gerust kon sterven, antwoordde dat hy een aanzienlijk ambt had bekleed.

Daar ik Dora en Cornelia geëngageerd had om naar Zweden te reizen, vertrok ik 9 Juli alleen naar Nederland en logeerde één nacht te Zeist by Frank om Jan Willem te zien, die by hen was ziek geworden, doch nu genoeg hersteld om naar Arnhem terug te keren. Ik vond hem nog zeer zwak zodat hy by 't minste ineenzakte, maar gelukkig at hy enorm en kwam hy behouden te Arnhem aan.

Ik bezocht Constance van Loon-Voombergh, die in Pavia ziek ligt en er akelig mager en vervallen uitzag. Anna Pauw was oud en stijf, maar kon nog de trap op.

Vrijdagavond spoorde ik naar Hilversum om in Villa Bodjeng te logeren.

Op 15 Juli spoorden Dora en Cornelia naar Hamburg, vanwaar Dora my schreef dat zy een prachtige reis hadden gehad, niet voor mirakel in de trein gelegen hadden en een kamer au second bewoonden met heerlijk uitzicht op de Alster, die vol schepen lag. Op 17 Juli kwamen zy te Kjöbenhavn na van 8-12 per trein tot Kiel en verder per boot in 8 uren. In Hamburg hadden zy boven op een coach gereden met twee

5773

Hollanders van Riel en van Loon uit Waalwijk en een Duitser, die alle talen sprak. Dora kon zich met Zweeds, op z'n Deens uitgesproken, goed doen verstaan. Zy zagen in Kopenhagen Thorwaldsens Museum, dwaalden in Tivoli, zagen een kamp met Hindoes, een slangenbezweerder, olifanten en kamelen, bezochten de dierentuin, kerkten Zondags, bestegen de toren der Marmerkerk en wandelden met een Zweeds echtpaar naar Rosenberg's slot, dat Christian IV in 1625 had gebouwd, en waar grossartige kunstschatten te zien waren. Na het eten voeren zy per boot langs Klumpenborg naar Skodsborg, waar zy in een groot beukebos wandelden en koeken met melk aten.

Op 27 Juli kreeg ik de eerste brief van Dora uit Stockholm, Hotel de Suède. Zy hadden een prachtige zeereis gehad en waren meest op het dek gebleven zonder ziek te zijn. Er waren twee lieve oude Zweedse dames aan boord en een Duitser uit Berlijn, Officier a.D., die nog zeer levenslustig was, met zijn zoon, een droogpruimer van 15 jaar, met wie zy afspraken in hetzelfde Hotel te logeren. Het binnenvaren in Stockholm was prachtig tussen talloze eilandjes, eerst kaal, dan begroeid, en eindelijk vol villa's, de blauwe zee vol bootjes en schepen, helemaal la Venise du Nord.

De kamer au second kostte 6 Kronen daags. Zy verhuisden spoedig naar het Hotel Belfrage, omdat het Hotel de Suède meer voor heren was.
5774 Zy voeren in de bateaux mouches, bezochten een cirque, zagen een Lustspiel, reden per funiculaire naar de dierentuin, hadden mooi weer en genoten enorm, de uitzichten waren prachtig. Later voeren zy door de omstreken van Stockholm en maakten zy kennis met een Hollander Meerburg, die alleen woont op een eiland, dat vol bossen is, waar aardbeien en myrtilles (bosbessen) groeien. Hy roeide Dora en Cornelia naar een ander eiland, vanwaar een stoomboot ze naar Stockholm terugbracht. Een andere dag voeren zy naar Saltsjöbaden, waar een belvedere was, een mooi hotel en badhuizen. Het was een mooie tocht door kanalen en over een brede zee, Noorwegen in het klein. De volgende dag reden zy op een coach, en voeren 's middags naar Vaxholm, een eiland, waar Fra Lormgrama, die zy te Kopenhagen leerden kennen, woont. Donderdag bezochten zy een heer en dame te Wadholm, die hun Vrijdags de oude stad wees en de kerken met de praalgraven der Koningen, het Museum met de wieg van Karel XII, die by de doop van een prins nog dienst doet. Daarna maakten zy een heerlijke rijtoer door bossen en bezochten zy de dierentuin om de volksdansen te zien. Een mannekoor zong ter ere van de 100-jarige gedenkdag van John Ericssons geboorte.

In het Hotel logeerde een Globetrotter Zeller, die zonder geld de aarde te voet of per boot rondreist, na 6 maanden tevoren Gotha met 57 Pfennige verlaten te hebben. Dora zond Deens porcelein aan Frank. Met die Globetrotter voeren zy naar het eiland van Meerburg, aten er blauwbessen, roeiden naar Rindsbaden, waar zy moesten overnachten, omdat de boot ongemerkt vertrok.

5775 Woensdag 12 Aug. schreef zy uit Göteborg dat zy er de vorige nacht te 12 uur waren aangekomen. Zy mochten echter aan boord blijven en rustig ontbijten. De vaart was prachtig geweest door smalle rivieren met groene oevers, tussen bossen en weiland, dan weer over enorme meren. Overal kon men aan land stappen en met de boot meelopen, daar die vanwege de 79 sluizen zeer langzaam vorderde. Twee uur tijd hadden zy gehad om de watervallen van Trollhätten te zien. Aan boord amuseerden zy zich ten koste van een ouden Griek, die met een dame vrée, en later bleek de beroemde en geleerde schrijver Dimitrio Bikelas te zijn, die in 1908 stierf. Toen wy in Haarlem woonden zond hy aan Dora de beschrijving van zijn Zweedse reis in het Nieuw Grieks. Aan boord was ook een jonge Duitser, die Dora ried zoologie te studeren.

Vrijdag 14 Aug. vertrokken Dora en Cornelia per stoomboot uit Göteborg naar Antwerpen, maar zy troffen het niet en het was een jammerlijk einde van de mooie reis, want 60 uur lang werden zy door de storm in de nauwe kabine heen en weer geslingerd; zy moesten de raampjes gesloten houden, want de eerste nacht had een golf haar kletsnat gemaakt. Het was voor beiden onmogelijk een krummel te eten, zó zee-
5776 ziek waren zy, en toen zy de Schelde binnenliepen, waren zy bleek als lijken op het dek gekomen en Dinsdag 18 Aug. te 10 uur maar het Hotel gereden, waar zy heerlijk gegeten en 's avonds de voorstelling in het Cirque bygewoond hadden.

Van Antwerpen vertrokken zy via Heist, waar zy la Fête des Fleurs zagen, naar Sluis, waar zy by de ouders van Cornelia logeerden en allerliefst onthaald werden. Donderdag 27 Aug. kwam Dora te Zeist en bracht zy voor Eric een Zweeds pak en een muts mee, een poppejak en tal van foto's. De reis had juist 6 weken geduurd, waarvan 3 in Zweden.

Ik logeerde inmiddels te Hilversum by Christiaan tot 1 Aug. en daarna by Frank en Constance te Zeist. Ik reed tweemaal naar Bantam; de eerste keer vond ik Ethel niet, omdat zy te vermoeid was, daar Henk Huydecoper er de vorige dag geweest was, maar op een Zondag vond ik er Frank en Constance en bleef ik er lunchen en wandelen. De paden en het water zagen er slordig uit. Een derde keer wees Ethel my het gehele huis.

In Hilverbeek vond ik Juffrouw Niemeyer en de kindermeid met het oudste meisje Meerburg,een wolk van een kind. Juist had Meerburg uit Haarlem getelegrafeerd dat zyn vrouw van een tweede dochter,Digna
5777 bevallen was. In 1904 werd te Hillegom,waar Meerburg toen stond,een zoon Dirk geboren. Piet Six lag te bed met bronchitis en Juffrouw Niemeyer zeide my dat zyn benen gezwollen waren en hy dikwijls vreemd deed,althans nog vreemder dan gewoonlijk.

Willem Six wees my het huis op Jagtlust,zoals hy het had verbouwd. Er is nu een beeldige eetkamer en oranjerie,een wenteltrap met glazen kastjes tegen de wanden vol glaswerk en porcelein. Jan en Nine Six logeerden er met hun vier zoons Jan,oud 12,Gijs 11,Willem 9,Piet 8 en Cateau 6 jaar. Op 29 Maart 1905,dus 8 jaar later werd nog een dochter geboren Hieronyma Maria Antonia Fortunata.

Zaterdag 1 Aug. verliet ik Hilversum en spoorde ik naar Zeist, waar ik tot Zaterdag 5 Sept. by Frank en Constance in de Krullelaan logeerde. Frank wees my een portefeuille met tekeningen van Dover, en een met tekeningen van Genua en Napels door Oom Piet van Loon gemaakt,welke Frank uit de boedels van Henriette Insinger en Agnes Beels gekocht had.

Te Utrecht stierf de geleerde Prof.de Geer van Jutphaas,die ik in 1853 in beeldig Latijn tegen Herman had horen opponeren. Papa getuigde van hem dat hy in het Instituut toonde in alle vakken op de hoogte te zijn. Zyn broer was de meer dan domme Amsterd. rechter Lintelo de Geer,die aan de drank raakte.

5778 Constance haalde op 6 Aug. een nieuwe bonne af,een Melle uit Morges,die 48 jaren telde,maar er uitzag als iemand van 68. Arme ziel! dacht ik,zal jy mans genoeg zijn om de drie kinderen te regeren? En het bleek dat ik goed gezien had en al spoedig kreeg of namzzy haar congé en was zy overgelukkig van reeds 5 Sept. te kunnen vertrekken. Op mijn vraag waarom zy vertrok antwoordde zy dat de kinderen haar niet gehoorzaamden en de ouders niet medewerkten om haar gezag te handhaven. Zy bedankte my dat ik het haar vroeg,"parce que Madame ne me parle jamais," en zy voegde er by:" Pour Wilfried il faut la verge." Zy keerde naar Morges terug.

Nu en dan speelde ik met Frank op het Slot biljart of 's avonds whist met Constance en hem of by Fred.v.d.Poll,die 80 was,maar nog buitengewoon kras en wakker. Hy had 60 jaar by de Registratie (la noblesse des finances)gediend,het laatst als Inspecteur met een traktement van *f* 3400- en nu had hy *f* 2150- pensioen.

Sam van Eeghen nodigde my uit om op Aardenburg te komen lunchen en te zien hoe hy het huis verbouwd en de plaats verfraaid had. Ik reed er Zaterdag 8 Aug. heen en wy lunchten met ons achttienen: Sam,
5779 Olga,3 zoons,4 dochters en 8 van de 9 logés. De plaats vond ik zeer zonnig,maar het huis prachtig geworden door de aanbouw,de brede trap, de grote biljartkamer en vergrote verandah. De kamers waren ontelbaar en de uitzichten superbe.

Maandag 10 Aug. reed ik naar del Sol,waar Tane terstond begon te zeuren over haar geld,bewerende dat van Loon en Co haar minder renten verantwoordden dan Douwes,en zy van haar inkomen niet kon leven. Na Anna's dood had Hendrik my reeds gezegd dat Tane nu 8 ton had en Willem van Loon wees my op zyn kantoor dat zy over *f* 32000- rente te beschikken had. En nog durfde zy klagen.

Henriette Insinger had aan Constance Carrasco een bracelet beloofd,maar daar er niets van in het testament stond,had Tane er een voor *f* 100- gekocht.

5780 Sedert lang was ik ongerust over Henk,die over vermoeidheid klaagde en verlof had moeten vragen om 's Gravenzande te verlaten. Hy was toen naar Zürich vertrokken en logeerde by de Bodmers in Belle-Rive,waar hy erger werd,zodat Helene hem niet langer durfde houden. Hy at niet en deed niets als huilen en slapen en keerde naar Zürich terug,onder de behandeling van Max Cloëtta. Hy werd toen in bed afgelapt en werd beter,reed weer op zijn wiel,deed een kuur te Albisbrunnen,keerde naar Holland terug en hervatte op 15 Oct.zijn werk.

Ik gaf de geïllustreerde romans van Papa aan Ella van Eeghen cadeau,maar of zij en Bentinck er ooit een oog in geslagen hebben, betwijfel ik.

De executeurs van Paus Leo vonden nog een miljoen lires aan effecten en geld verstopt. Als een echte vrek had hy verzuimd de coupons te knippen. En die zondaar durfde zich Stedehouder van Christus noemen.

Anna van der Vliet had Klaas van der Veld moeten ontslaan op grond dat hy voor eigen rekening handel dreef in konijnen en aardappelland aan zijn vriendjes te laag verhuurde. Toen hy ziek was had de rentmeester het ontdekt. Hy scheen veel gestolen te hebben,want terstond is hy een eigen zaak te Bennebroek begonnen. En die man had alles aan Anna te danken.

5781 Fanny kwam 22 Aug. met haar moeder in den Haag in de Twee Steden logeren om de bouw van haar huis te 's Gravenzande te surveilleren. Die Zaterdag kwamen Christiaan,Louise en Kiwin in de Krullelaan om het porcelein,de souvenirs,tabaksdozen,miniatuurportretjes der Röells, de genealogische acten te zien en de briefwisseling tussen Oud-overgrootvader David van Lennep en zijn oudste zoon Sylvius,wiens portret in Franks kamer hing. Ook wandelden zy in het Bos en in Hoog Beek en Royen.

Op de Bermuda eilanden werden nog steeds Boeren krijgsgevangen gehouden,die zich aan Engeland niet wilden onderwerpen. My zou het ook onmogelijk geweest zijn om dien Koning Edward getrouwheid te zweren. In Nov. 1908 werd een monument opgericht ter ere van de Kommandant Scheepers,dien de ontzinde Engelsen laaghartig hadden vermoord. Ook in 1908 bleek dat Keizer Wilhelm II de laagheid gehad heeft om zijn grootmoeder Victoria,die griende omdat de Engelsen viermaal in één week klap gehad hadden,te troosten door haar een plan voor een veldtocht te zenden,hetwelk door Lord Roberts gevolgd werd,zodat hy,Wilhelm,de moord der vrouwen en kinderen in de concentratiekampen,de verwoesting en verbranding der hoeven en het uitmoorden van groot en klein vee op zijn geweten heeft,en dat na vroeger Krüger telegrafisch geluk gewenst te hebben met de overwinning op Jameson behaald,terwijl hy later aan Lord Roberts een hoge ridderorde schonk.

5782 Een Zweeds dokter onderzocht Max te Brünig en ried hem aan zijn emeritaat te vragen.

Op 28 Aug. bezocht ik van Bevervoorde,die my had verzocht te komen, omdat hy my het door Papa aan hem gerichte gedicht over Vondels stoel
5783 in de Bank van Lening wilde tonen. Hy wees my 6 stoelen,2 fauteuils en een spiegel style Louis XV,door hem voor jaren by van Houtum te Amsterdam gekocht voor *f* 380- en waarvoor de Franse antiquaire Léon hem *f* 2000- bood. In de kamer hing een schilderij van Houdringen,waar zijn overgrootouders hadden gewoond en waar het huis op voorkomt met drie ramen ter weerszijden van de deur,terwijl er nu slechts twee zijn. Hy vertelde my dat de Prins van Oranje te Parijs de visite miste van iemand,op wiens kaartje stond le Prince d'Orange. Niet wetende wie dit zijn kon,informeerde hy en toen bleek het dat hy een nakomeling was van zekere Marquis de Leille,aan wie Lodewijk XIV die titel geschonken had.

Zaterdag 5 Sept. verlieten wy Zeist en spoorden Dora en ik naar Haarlem om de gastvrijheid van Max en Emilie te genieten. In Zeist had ik meestal regenachtig weer gehad.

Max nam op 6 Sept. afscheid van zijn catechisanten.
Dora bezocht Dr.van Praag,die niet vond dat hy aan haar gewonnen had en haar een dieet voorschreef,onthouding van thee,koffie en meelspijzen en nuchteren veel druiven eten. Ida Oyens kwam haar les geven in het blindenschrift.

's Avonds speelden Emmy en Dora stukken van Wagner op het orgel en de piano. Ook in Haarlem bleef het evenals in Zeist by stromen regenen,soms met storm of onweer gepaard.

5784 Maandag 14 Sept. tramde ik met Max naar Aerdenhout en liepen wy langs het paadje door Boekenroode naar Leyduin. Onderweg overviel ons een geweldige regen-en hagelbui. Henrick was niet thuis,maar Mina,de vroegere kindermeid van Maurits en Louis,doch nu reeds 7 jaren linnenmeid by Henrick,gaf ons thee,die Henrick 's middags niet drinkt, met beschuit en te 4½ stapten wy naar Aerdenhout terug.

De Lanoy,Directeur ener Bank,werd in hechtenis genomen omdat hy het geld van anderen gespeculeerd had. Met zijn vader,die ook te Haarlem woont en Doopsgezind predikant werd,heb ik gestudeerd.

Zondagmiddag verenigden zich by Em een achttal Zwitsersche en Franse bonnes,met wie zy zong en las,en 's avonds enige jongens uit de arbeiderstand,die vroeger de Zondagschool hadden bezocht.

Max en Em confereerden met de architect Wolbers over een in de Aerdenhout te bouwen huis,waar de aan Piet Teding van Berkhout behorende grond ƒ 3- per M² kostte,terwijl te Bloemendaal daarvoor ƒ 6,- gevraagd werd. In de Aerdenhout is noch waterleiding noch electrisch licht.

5785 De diensten in de Holl.kerken schenen my interminabel toe in vergelijking met de Duitse. Montijn preekte superbe,maar veel te lang. Na de tussenzang begon hy opnieuw,zodat de dienst van 10 - 11 3/4 duurde. Zo drijft men de jongelui de kerk uit.

De vinkebaan van Aernout op Zeerust werd door 7 neven,onder wie Gerard van Lennep,aangehouden,en de onkosten beliepen voor ieder ± ƒ 40,-. Op het land van Adam werd geleeuwerikt.

Maandag 21 Sept. keerden Cornelia en Dora naar Karlsruhe terug. Dora moest dragées Demarin nemen,die ik by Loomeyer kocht.

Dinsdag 22 Sept. tekenden Rudolf Bentinck en Ella van Eeghen aan en vertrok Em te 1¼ alleen naar den Haag om het diner by te wonen, daar Max zich te ellendig voelde. Na het diner was er een voorstelling, gevolgd door een bal. De vader Bentinck was de enige die toastte.

Woensdag 23 Sept. verliet ik Haarlem en spoorde ik naar Amsterd. om by Willem en Thora te logeren,die eerst te 7½ aten. Zy bewoonden
5786 een der grote dubbele huizen op de Keizersgracht naast Couturier, maar in die dubbele huizen zijn te weinig kamers,behalve in dat van Mama van Loon,waar er 4 beneden en 6 boven en 2 in het onderhuis zijn. Dat van Willem en Thora bevat 5 kamers au bel étage en slechts 4 boven, terwijl mijn logeerkamer op zolder was,te bereiken door een steile
t mijn hoge trap,zodat ik op 73ste jaar amechtig boven aankwam. Waarom my geen der 4 kamers boven ingeruimd werd,weet ik niet. Op de zolder sliepen ook de dienstboden,van wie Colette de kamenier was. Voorts was er nog een studeerkamer voor Henk en een no. 100.

Meest elke middag toerde ik met Thora in de coupé,en meest naar Ouderkerk of het Kalfje,want Amsterdam heeft geen omstreken als Arnhem of Haarlem.

Ik ontbeet te 8 uur met Thora en de twee kinderen,die school gingen. Willem stond laat op en ontbeet alleen,ging dan naar het kantoor,kwam te 12 3/4 even lunchen,liep naar de beurs,vandaar weer naar het kantoor. Wy dronken te 5 uur thee en na het eten rookten wy eerst een sigaar,dronken te 8½ weer thee en van 9½ - 10 liep ik nog de stad in.

Thora wees my een ivoren beker,welke Lore's overgrootvader Willem van Loon in de 18de eeuw aan zijn polsdrager Kronenburg had geschonken uit dankbaarheid dat deze hem uit het water getrokken had,toen hy op de jacht,door het breken van de polsstok voorover in een sloot gevallen was en met het hoofd in de modder was blijven steken. Toen
5787 Kronenburg in 1840 81 jaar oud en arm geworden was,had Lore's Grootvader Jan Willem van Loon,de beker teruggekocht. Willem vond die in een kist van zijn Oom Willem,die in de alcoof van Hendriks kamer stond,maar nooit onderzocht was,omdat Willem en Hendrik daarvoor te lui waren.

Zondag 27 Sept. bracht Colette my het ontbijt op mijn kamer, omdat Thora langer bleef slapen en te 10 uur wandelde ik met Thora's kaart en Daisy's gezangboek naar de Ronde Lutherse Kerk,waar ik Ds. van Wijk uitnemend hoorde preken. Achter my zaten Louise van Eeghen-den Tex en haar dochter,vroeger zeer vijandig,doch thans,volgens Thora,steeds by van Wijk in de kerk.

's Middags spoorden Willem,Thora en Daisy naar Doorn om de receptie by te wonen op Aardenburg en bracht hun rytuig my naar Artis, waar de portier my voor een stedeling hield omdat ik in het rytuig van Willem van Loon opreed,maar door mijn visitekaartje te tonen, waar Karlsruhe op stond,werd ik na betaling toegelaten. Ik bekeek de reuzenschildpadden,de orang oetang,de plant met wandelende bladeren, de giraffen en zijwormen. De bevers zag ik niet en ik ontmoette geen enkele kennis.

Dora schreef my uit Karlsruhe dat zy een warme reis gehad hadden en de kamer vol bloëmen had gevonden.

By het toeren met Thora ergerde ik my over de brutaliteit der straatjongens,die aan het rytuig hingen,en zowel ons als de paarden met slik en steenen gooiden. Het pavé was erbarmelijk.

5788 Aan tafel was weinig conversatie. Willem sprak nooit en zijn zoon Henk klaagde dat hy hem nooit over de oude tijd hoorde vertellen. Henk zelf sprak zeldzaam en dan nog onverstaanbaar. De Hollandse kamenier Colette werd door Thora zeer geprezen and dressed elegantly. Later werd zy onwillig en brutaal, zodat Thora haar in 1907 moest wegzenden, en zy by Olga Wüste in dienst kwam, die niet zo zacht is als Thora. Elke ochtend kwam de oude knecht van Thora's vader zilver poetsen. Voorts is er een vaste knecht in dress-coat en een jongen om boodschappen te doen, een keukenmeid, onder-keukenmeid, werkmeid en schoonmaakster.

Donderdag 1 Oct. kwam Colette te 10 uur mijn koffer pakken, welke kunst zy uitnemend verstaat, omdat zy altyd met Willem en Thora op reis ging en dus gelegenheid had gehad zich te oefenen. Op mijn vraag hoe het kwam dat zy, ofschoon 35 jaar en met een lief gezicht, nog geen vrijer had, antwoordde zy my dat zy het te voornaam gewend was om met iemand uit haar eigen stand te trouwen. Op reis redde zy zich met Engels, want het Frans was haar te moeilijk.

Thora leende my An Uncrowned Queen, de vrouw van George I van Engeland, die haar 35 jaar lang opgesloten hield, omdat zy een liaison had met Graaf Königsmark nota bene! George was zelf een vuilpoes, die er twee maitressen op na hield en van wie Macaulay getuigt that he loved nothing but punch and fat women.

5789 Ik lunchte te 11½ en reed te 12 uur naar het Station, vanwaar ik naar Arnhem spoorde, alwaar ik door JW. werd opgewacht, met wie ik in een open rytuig naar de Eusebiusbuitensingel 67 reed, alwaar Caroline my met een bord karnemelk opwachtte. Na het eten zat ik met JW. in de verandah, terwijl het voortdurend lichtte en stortregende. 's Avonds kwam Caroline's vader, die weer veel pijn heeft in het been, daar de wond groot is. Hy slaapt zelden langer dan van 11½ - 1½.

√daar Ik had my voorgenomen tijdens mijn verblijf in Arnhem Nymegen en Oosterbeek te bezoeken, maar √het schier elke dag regende, gelukte dat niet. Eerst in 1907, toen ik opnieuw by JW. en Caroline, maar nu in het vroeger door haar ouders bewoonde huis in de Apeldoornse straat 5 logeerde, trof ik beter weer en trachtte ik te Nymegen ons huisje in de Molenstraat terug te vinden, doch te vergeefs, daar het afgebroken en door een beter huis vervangen was. Ook de pomp vóór ons huis was

5790 verdwenen. In 1907 bezocht ik ook Papa's graf te Oosterbeek en reed ik met JW. naar Velp, waar de Heer Hoogstraten, schoonzoon van Ds. de Geer, mij mijn oude school toonde.

Met JW. en Caroline maakte ik een grote mooie wandeling in Sonsbeek, langs de waterval en de enorme vijvers en onder de reusachtige bomen. De Baron van Heeckeren, wien het toebehoorde, heeft zijn grote vermogen verbrast en het fraaie landgoed aan de gemeente Arnhem voor 8 ton verkocht. Het is 500 bunders groot.

In Arnhem sliep ik beter dan overal elders. Dora schreef dat Dr. Gelpke over haar ogen byzonder tevreden was. Haar porcelein uit Zeist was gedeeltelijk gebroken aangekomen.

Zaterdag 3 Oct. reed ik naar Zypendaal en werd ik ontvangen door Mevrouw Alwina Brantsen, die Hollands spreekt, maar langzaam en grammaticaal en in spraak gelijkt op haar zuster von Bohlen, maar niet in uiterlijk. Zy had haar getrouwde dochter von. der Goltz en de kinderen met de Eng. gouvernante te logeren en op die grond werd aan de lunch Engels gesproken. Na de lunch wees Mevrouw my de familieportretten en vertelde zy my dat haar man een kerk en een school had gebouwd, waar om heen de gemeente Schaersbergen zich gevormd heeft. Daarna reden wy in weerwil van de regen in een open victoria de gehele plaats door. Het speet my dat ik mijn rytuig niet terug besteld had, want Mevrouw liet my niet terugbrengen, en ik moest dus naar Arnhem terug lopen, waartoe ik byna een uur nodig had.

5791 Maandag 5 Oct. tramde ik naar Velp, waar Louise en Alfred Nepveu my ontvingen en Lou my een pakje brieven van Lore aan Maria overhandigde, allen geschreven na Maria's huwelijk, maar geen enkele van vroeger dagtekening en geen uit Nymegen. Aan de lunch kwam René. Wy babbelden tot over vieren en toen tramde ik naar Arnhem. Het regende by stromen en de tram was zó vol dat ik voorop moest staan. Te 5 uur was het noodweer, storm, bliksem en regen, maar 's avonds werd het heerlijk weer en maakte ik nog een flinke wandeling by volle maan.

De volgende dag bekeek ik het Museum van Oudheden op de Markt, waar veel muntspeciën zijn uit de tijd van Maria van Bourgondië, Karel van Egmond, Willem van Gulik, Reinout en Philips II en oude wapens. Tane kwam lunchen en 's middags kwam Mevrouw Brantsen met haar gastenboek, waarin ik mijn naam moest tekenen. Caroline's vader en nichtje Roosje (de latere Mevrouw Rijnders) kwamen aan tafel en ik werd onthaald op een glaasje Tokajer.

5792 Donderdag 8 Oct. regende het weer en spoorde ik te 8½ naar Driebergen, waar Tane's knecht Hendrik met een rytuig stond. Wy wachtten op Lou Elout, maar die kwam niet. Tane gaf my karnemelk en Lilian rijgde een draad door mijn bruiloftsvers. Mevrouw Carrasco logeerde te Del Sol, een klein vrouwtje met een schep kinderen. Te 12 uur kwam het rytuig en haalden Tane en ik Frans Labouchere af, waarna wy naar Aardenburg reden, en vandaar naar het Raadhuis. Ik mocht Thora geleiden, zodat ik in de kring achter Thora zat. Haar zoon Henk van Loon was de chaperon van Adèle Labouchere-van Weede, die daarover weinig gesticht was. Max had het huwelijk moeten inzegenen, maar voelde zich te ziek en op die grond was Em ook niet gekomen. Dr. Cramer uit den Haag, een vriend van Bentinck, sprak naar aanleiding van Jes. 55:12, "Want met blijdschap zult gy voorttrekken en in vrede voortgeleid worden". Aan tafel zat ik heel pleizierig aan het eind van de tafel, waar ook het bruidspaar aanzat. Gasten waren alle zusters, broers en zwagers van Sam en Olga en van het echtpaar, op Mauk en Li, Nella van Eeghen en Ada van Zuylen na, voorts de Bentincks van Schoonheten, de

5793 Burgemeester de Geer, Frank zonder Constance, enz. enz. Het rytuig van het Slot bracht my naar het Station en ik reed naar Arnhem terug. Het had de ganse dag geregend en de volgende dag stormde het.

Mijn erfdeel van Aernout van Lennep (stief-oom) bedroeg *f* 3171,50, maar daarvan moest *f* 245,11 successie betaald worden.

Aan de Hoek van Holland leed een Frans schip schipbreuk en kwamen 13 schepelingen om. By de begrafenis sprak Henk in vloeiend Frans de consul en de weduwen toe en later richtte hy in het Hollands het woord tot de Kapitein der Reddingboot die zes schepelingen redde.

Zondag 11 Oct. kwam Frank met Wilfried afscheid nemen. Maandag kwam Gunning afscheid nemen; hy was van plan een cursus over Faust te houden.

Dinsdag 13 Oct. verliet ik Arnhem en spoorde ik naar Karlsruhe terug. In de trein vond ik de heer, met wie Dora en ik het vorige jaar gereisd hadden, en die zich nu bekend maakte als de gouverneur der twee zoons van Graaf Bentinck van Middachten, die tijdelijk zijn bezitting Geildorf in Wurtemberg bewoonde. De Heer Boor vertelde my

5794 dat de familie gedurig verhuisde en nu eens in Middachten, te Weldam of in den Haag verblijf hield, en dan weer te Berlijn, Londen of Geildorf en er overal grote weelde heerste en in alle huizen voldoende zilver was. "Als mien Graaf goed op my is, geeft hy my een fyne sigaar," zeide hy my op z'n Haags.

Cornelia wachtte my aan het Station op. Het was zó warm dat wy het raam konden openhouden en nog niet behoefden te stoken.

Op 15 Oct. kregen wy de visite van Gabrielle en Renée Lataste, die wy in Monte Carlo hadden leren kennen. Zy hadden België en Nederland doorreisd, waren in den Haag, Leiden, Haarlem, Amsterdam en Arnhem geweest en kwamen nu van Frankfurt. Zy logeerden in Germania. De volgende dag kwamen zy terug met Moeder Lataste, die moeite had de trap op te kruipen. Cornelia was teleurgesteld dat Elise er niet by was, maar Gabrielle vertelde ons dat zy na de dood van Vader Lataste vertrokken was et ensuite elle a mal tourné. Dora had reeds, in Parijs zijnde en met Elise in een omnibus zittende, vermoed dat zy de verkeerde weg was opgegaan, omdat zy een te opzichtig toilet aanhad en en haar niet wilde groeten. De Parijsche lucht was te luchtig geweest voor het meisje uit het Zuiden van Frankrijk, de dochter van een boer, die Mad. Lataste dringend verzocht had voor haar te zorgen.

Wy haalden allen souvenirs op. Volgens hen was de President Loubet niet populair en groette men hem niet. Hy stookte de arbeiders op om te staken, en als zy dit deden, liet hy ze in de steek, zodat in

5795 het Zuiden Italianen en in het Noorden Belgen arbeidden. De belastingen stegen steeds, de visites der buitenlandse Vorsten en de reizen van Loubet naar Petersburg en in Frankrijk verslonden een massa geld.

Dora bezocht met de Latastes het Slot en Moeder L. was tot ont-

zetting van de passanten de gehele Waldstrasse afgekropen onder het gekraai van Gabrielle. Zy waren van plan naar Baden-Baden te gaan en nog een maand te Territet te blijven. Renée was nu 18. Moeder L. begreep niet dat Dora niet trouwde,parce qu'elle est magnifique,met de klemtoon op que,gelijk zy meermalen herhaalde.

Daar Frl.Emilia v.Bunsen my voorstelde om eenmaal in de week by haar te komen en te zamen een der Profeten te bestuderen,nam ik dit aan en kwam ik geregeld Donderdag middag te 4½ en lazen wy Hosea. Heel vruchtbaar was dit echter niet,want het bestond hierin dat zy een geheel hoofdstuk achtereen afraffelde zonder een enkele uitlegging te vragen. Al spoedig kwam er een conflict,toen ik betwijfelde of de profetiën omtrent de terugkeer der Joden naar Palestina wel letterlijk te verstaan waren,en of niet onder Israel het Israel Gods, de gemeente van Jezus Christus te verstaan ware.

5796 Dora volgde geen der voorschriften van Dr.van Praag op,daar zy geen hematogeen nam,zich niet van meelspijzen onthield en na de maaltijden niet ging liggen,zodat zy gedurig maagpijn had.Zy spoorde op 26 Oct. naar Parijs en reisde met twee Amerik.dames,moeder en dochter, die tot Parijs aldoor babbelden. Dora kwam reeds 4 November terug.

Frank en Constance raadpleegden Prof.Narath voor Eric,die een gezwollen knie en dito elleboog had. Hy schreef dit aan gewrichtsscrofuloze toe. Het kind lag nu te bed met een verband om de knie daar hy die niet mocht buigen,en onbeschrijflijk zoet en geduldig was,zonder ooit te klagen. De ziekte kon lang,ja heel lang duren en goede voeding was het beste geneesmiddel. De nieuwe Holl.Juffrouw was de dochter van een dokter in Middelburg,22 jaar oud,met een alleraardigst gezicht,vrolijk en vriendelijk,groot van taille en zeer in de gunst van Wilfried.

Fanny zond my le Boulonnais,een democratisch blad,dat de brief van de Maire van Boulogne Bilbocq aan Henk opneemt,waarin hy Henk bedankt voor de zorg by het begraven der schipbreukelingen van het

5797 schip "Le Président Carnot" en voor zijn toespraak op het kerkhof. De Courant bevatte ook Henks antwoord. Henk had een kruis en bloemen op het graf laten plaatsen.

Dora en Cornelia zagen Cyrano de Bergerac. Coquelin vervulde die rol. Het was er leeg. Frau von Arnim kwam Dora les in het spinnen geven.

Naar aanleiding van een boek,dat Valborg Isaachsen geb.van Heel over haar leven in Zeden geschreven had en wy gelezen hadden,schreef Thora van Loon my dat de schrijfster een dochter is van haar lievelingstante van Heel-Egidius,en zeer begaafd en vlug met de pen,maar niet met de mond,en dat haar man een zwaarmoedige saaie Prost is, wiens preken haar aan de Klaagliederen deden denken. Op de saaie bruiloft verveelde zy zich en was zy gauw uitgepraat.

Een der zoons van Mevrouw von Bohlen,Gustav,attaché te Peking, kwam in Karlsruhe omdat hy als Luitenant was opgeroepen om de manoeuvres mee te maken. Hy had 16 dagen en nachten in de trein gezeten tussen Peking en Moscou en was vandaar via Petersburg naar Berlijn gereisd. Hy was ook Kamerjonker. Welk een dwaze combinatie ! Diplomaat,militair en kamerjonker.

5798 Von Bodelschwingh moest 's nachts 11 Kilometer met anderen om het hardst over hindernissen rijden en tweemaal over de rivier zwemmen. Hy had er 48 minuten over gereden,anderen 35. Prins Max reed ook mee, maar was gevallen.

Maurice Luden is als President der Rechtbank te Amst. ontslagen en Commandeur der Oranje Nassauorde geworden. Die orde kon hy nu in bed dragen,daar hy sinds lang ziek lag.

Dora woonde een voordracht by over Attila; hy woonde in de buurt van Pesth en men vermoedt dat de Hongaren en Finnen van hem afstammen. Aan tafel zat zijn zoon naast hem maar durfde niet opkijken. Hy was klein als Napoleon en even gevreesd. Theoderik,koning der Gothen,versloeg hem in vereniging met de Romeinen. Geen enkel geschrift hebben de Hunnen achtergelaten.

In Nederland werd een wet aangenomen,waarby 5 tuchtscholen voor onverbeterlijke jeugdige boeven in 't leven werden geroepen.

Zaterdag 14 Nov. woonden Dora,Cornelia en ik de zilveren bruiloft der Stirns te 2 uur by. Dora in een nieuwe japon met de juwelen broche,Cornelia in het wit en ik in frak. Buiten ons was er niemand als Stirns oudste broer,stationschef te Homburg,zijn 69-jarige vrouw en Stirns halve zuster,23 jaar jonger dan hy,met een lief gezicht.

5799 Frau Stirn had een lieve japon aan,cadeau van haar man.De nicht had een plank gebrand met de woorden:Dankbar rückwärts,muthig vorwärts, glaübig aufwärts,heel mooi. Wy gaven een bloembak en Dora een enorme bloememand vol orchideën. Het menu bestond uit soep,rundvlees met doperwtjes,kreeft,poularde met appelmoes,twee taarten,peren en druiven en vijf soorten van wijn. Een kookvrouw had alles klaar gemaakt. Het dienstmeisje en de naaister dienden en Julius schonk gedurig in, vooral champagne frappé. Stirns broer en ik toastten,maar de Bruigom zeide dat hy te zenuwachtig was om te antwoorden. Stirns broer was zeer spraakzaam en vertelde heel aardig,o.a.hoe minzaam Keizer Friedrich was,die dikwijls te Homburg kwam,en hoe het eens gebeurde dat de Keizer alleen kwam en terstond beval dat de Sonderzug vertrekken zou,ofschoon zijn gevolg nog niet gekomen was. De Keizer stond in zijn coupé aan het raampje toen de adjudanten en kamerheren binnenstormden,en hy lachte hen braaf uit dat zy te laat kwamen. Hilda had 's ochtends een Frans versje opgezegd,maar de drie zoons hadden niets weten te bedenken. Wy tafelden van 2 tot 5 uur,waarna ik tot 6 uur ging slapen.Toen wilde Julius ons photographeren,maar dit mislukte.

In de nacht van Zondag 15 op Maandag 16 November beviel Constance van een knaapje,dat Frank Karel gedoopt werd. Ook dit kind moesten zy op 13 Juli weer afstaan. Het was een dotje.

5800 Dinsdag 17 Nov. hadden wy Rittmeister en Aga von Bodelschwingh ten eten. Het menu bestond uit soep,ossehaas (Lendenhummel) met andijvie,kip met sla en perziken,room met vruchten en dessert. Hy vertelde my dat de Groothertog een onechte dochter had gehad,die getrouwd was en na haar huwelijk te Baden-Baden ging wonen,wat hun veel verdriet deed.

Fanny schreef dat Henk het goed maakte en veel schik had in zijn huis en tuin en er by de Raad had doorgekregen dat er meer uit-
5801 gaven op de begroting waren gebracht ter verhoging van de salarissen. Max was nog even beroerd. Henk had met Burdet en een jongen Bijleveld in de Zeereep gejaagd. Faisanten waren er dat jaar weinig. Behalve Klaas v.d.Veld waren er nog anderen weggejaagd en die stroopten allen.

Dora hoorde een voordracht over de vrouw. De spreker zeide dat de Duitse vrouw zich meer moest ausbilden en haalde als voorbeeld aan de Romeinse vrouw,de Hollandse Anna Marie Schuurman,die 14 talen kende en de Franse onder Lodewijk XIV,die er op uit was om diens maitresse te worden.

Mevrouw Cloëtta verzocht my een doos met timmermansgereedschappen voor Henk te kopen en er een vers by te maken. Ik liet het gereedschap door mijn timmerman kopen voor M.42,- en verzond de kist.

In Frankrijk werd een wet aangenomen,die aan elke geestelijke orde,erkend of niet erkend,verbood om Middelbaar onderwijs te geven.

Koning Christiaan van Denemarken vierde zijn 40-jarig regeringsjubileum,maar de Tsaar weigerde hem te komen geluk wensen uit kwaadheid dat de Denen zyn mishandeling van de Finnen afkeurden.

Dinsdag 24 Nov. reed ik met Dora naar de Adlerstrasse,waar een
5802 bazar gehouden werd voor het onderhoud van het Evangelisatiegebouw, de Stadtmission enz. Aga v.Bodelschwingh,Excellenz von Pfuhl en enkele meisjes verkochten. Het was er vol dames en slechts één heer,de Pfarrer. De Groothertogin had lelijke dingen gestuurd. Wy hebben zeep, sigaren,een werkmand,een pressepapier,chocolat gekocht,loten genomen en thee gedronken en later ging er een roep uit dat wy voor een grote som hadden gekocht.

De Nepveus verkochten Ma Retraite voor *f* 92.000- aan de Heer Honingh,die er een villapark van maakte.

Frank kocht van de Nepveus 12 dessertschaaltjes,omdat hy de overige 30 al uit de boedels Insinger en Beels bezat.

Op Dora's verjaardag hadden wy Thesy von Eynatten en nog drie andere meisjes ten eten. De ene is uit Dillenburg en zeide dat aldaar nog opgravingen gedaan worden. Er was soep,pasteitjes,kalfs-
5803 vlees,bloemkool en lof,kippen met perziken en sla,en room met vruchten. Het lekkerst vonden zy de rauwe sla. Aan het dessert kreeg een der meisjes een flauwte,maar zy bleef zitten en kwam spoedig by. 's Avonds deden zy jeux d'esprit en te 10½ liet Dora ze allen per rytuig thuisbrengen,want er viel sneeuw en de straten waren doornat.

Prins Carl en Gravin Rhena hadden ons uitgenodigd om Zondag

29 Nov.tegen 5 uur te komen thee drinken. Ik had dus een rytuig by de stalhouder besteld,maar toen het niet kwam haalde Cornelia er een op de Kaisersplatz,en zo kwamen wy een kwartier te laat aan. Een oude,eerwaardige valet de chambre en drie lakeien in livrei geleidden ons langs een prachtige trap naar een enorme zaal,die geheel electrisch verlicht was,waar Prins Carl ons ontving en zijn gemalin op een sofa achter een marmeren tafel gezeten was. Nu trof het slecht dat ik het spit in de rug had en vrij krom liep. Ik begon dus met mijn excuses te maken,dat wy een kwartier te laat kwamen en dat ik in zulk een weinig eerbiedige houding binnenkwam. " Oh! ce n'est rien," riep Gravin Rhena my toe," il faut prendre du spiritus Russe pour vous faire frotter." Daarop verzocht zy Dora naast haar op de canapé te komen zitten en wees de Prins my een stoel tegenover de zijne aan. Hy droeg nooit een uniform en had ook nu een jasje aan met een rood dasje,die met een speld was bevestigd,waarin drie XXX in diamanten. B Beiden spraken Frans,maar toen de Gravin hoorde dat ik Duits verstond, zeide zy:" C'est heureux,parce que mon mari a beaucoup de peine à s'exprimer en Français." Hun zoon had het te druk om binnen te komen.

5804 Hy had het mondeling examen doctoraal afgelegd en werkte nu voor het schriftelijk gedeelte. De Prins vroeg my naar de Koningin en de Koloniën en vertelde my op mijn vragen dat hy in '70 aan de belegering van Straatsburg en Belfort had deelgenomen en aan het hoofd der ambulance geplaatst was,zodat hy de gewonden per trein naar Karlsruhe, Heidelberg,Mannheim enz,moest laten vervoeren.

Drie lakeien kwamen binnen met thee en petit-beurres. Daar zy, na aan de Gravin en Dora gepresenteerd te hebben,by my kwamen,vroeg ik de Prins of ik hem een kopje wilde inschenken,wat Dora deed lachen. Hy en de Gravin hadden by de Erfgroothertog gegeten en toen had de Erfgroothertogin over Dora gesproken. Nadat wy een uur gebabbeld hadden,stond Gravin Rhena op en deed de Prins ons uitgeleide. Zy wilde een spinmiddag organiseren en nodigde Dora uit om daaraan deel te nemen. Daar zy niet ebenbürtig was,had zy geen hofdame; de Prins had geen kamerheer en slechts één adjudant.

5805 Mevrouw von Bohlen vertelde aan Dora,dat Prins Carl in het bos wandelende en my menendevte zien,op my was toegelopen met de vraag of de Russische spiritus al gewerkt had,waarop de onbekende heer geantwoord had:" Ich habe nicht die Ehre Sie zu kennen," en de Prins zijn excuses gemaakt had.

Frank schreef dat Tane hem het Gezangboek geschonken had van Segerina Terwen,haar bedoeroudtante. Segerina was de zuster van Josina Terwen,die op 6 Febr.1718 te Dordrecht trouwde met Jan van Eik Joostzoon. Hun dochter Hillegonda Josina trouwde 19 Nov. 1740 met Jozua van der Poorten,Lore's overgrootvader. In 1860 heeft men helaas de domheid begaan het gezangboek te vervangen door de nieuwe bundel.

Wat zou hy nu wel Zeggen!!

Zonder enige pieteit hadden de kinderen Nepveu allerlei verkocht: de klok,die de vorm van een zon had,uit de bovengang van het huis te Amsterdam van Mama van Loon,het Saksisch servies,het blauw porcelein, het filigrain,enz.

5806 Sedert lang voelde ik my ellendig en had ik veel pijn in de ingewanden,en sliep ik slecht,zonder dat ik by olieirrigaties of Prisnitz veel baat vond. Soms at ik niets als een bordje soep,en legde Cornelia my hete flanellen lappen op het onderlijf,terwijl ik pepermuntthee dronk. Ik schreef er Dr.van Praag over en deze antwoordde my dat ik drie maal daags cascara moest nemen,voorts 's ochtends een irrigatie en 's avonds een Prisnitz. Dat alles deed ik al sedert lang geregeld,maar het baatte niet.

Frank schreef dat hy,onder Jutphaas jagende,een hagel in zijn duim kreeg.

Mien Dedels borst werd geamputeerd en Maurits voor de militaire dienst goedgekeurd.

5807 Wilfried werd 20 Dec. 9 jaar en kreeg van zijn vader het horloge, dat deze op zijn 9de jaar van zijn peettante kreeg.

Louis Nepveu (Broer van Charles) stierf aet.78. Hy was een vroom Evangelieverkondiger,maar bleef tot het laatst onzeker of hy wel behouden was. Ook Maurice Luden stierf. Hy was onder meer Commissaris by de Handel My en Pres.Comm.der Ned.Bank,maar volgens Bald Heldring begreep hy er even weinig van als van rechtszaken.

Daar Cornelia zich de laatste tijd zo moe gevoelde,vroeg Dora Dr.Wunderlich om haar te onderzoeken. Dit deed hy en schreef meer voedsel en rust na de maaltijden voor, Ook my onderzocht hy en bevond terstond,dat de pijn in de ingewanden was toe te schrijven aan de oude stoffen,die er in gebleven waren. Hy ried my daarom aan 's ochtends te 7 uur eerst de gewone irrigatie van warm water te nemen,en nadat die gewerkt had een van een half bierglas olijvenolie,daarna liggen op de rechterzijde en dit twee uur inhouden. Indien hy my in plaats van ½ glas een liter olijvenolie had voorgeschreven,gelijk van Praag later te Haarlem deed,dan had ik waarschijnlijk Karlsruhe niet behoeven te verlaten.

By Kon.Besluit van 22 Dec. 1903 Nr.42 werden Christiaan en ik met al onze wettige zo manlijke als vrouwelijke afstammelingen in de adelstand verheven.

5'808 Voor bijgelovigen was het jaar 1903 een kwaad jaar,want drie Vrijdagen vielen op de 13de.(In Februari,Maart en November),en de som der cijfers 1903 is ook 13.

In Mexico leefde een man van 147,die dus in 1756 geboren was. Hy beweerde nooit wijn of sterke drank gebruikt,nooit vlees gegeten en nooit by een vrouw geslapen te hebben.

In Dresden had men een statistiek opgemaakt van oude lieden en bevonden dat de meesten in het najaar geboren waren en geen of weinig vlees gegeten hadden,matig en veel in de buitenlucht geleefd hadden. Gebruik van alcoholische dranken en roken scheen geen invloed gehad te hebben.

In Petersburg woonden 22 mensen van meer dan 100 jaar,alle van het vrouwelijk geslacht,en 51 ouder dan 94,te weten 17 mans ën 54 vrouwen.

Te Kampen vierde Mevr.Abrahams-Wijnberg op 12 Maart haar 104de verjaardag. Deze vrouw beleefde dus drie eeuwen. In Frankfurt vierde een dienstbode van 96 jaar haar 80 jaren dienst in hetzelfde gezin. De zoon des huizes van 75 had zy op schoot gehad. Zy las nog zonder bril.

In 1903 verteerde ik *f* 10.610,- by een inkomen van *f* 15.885,-. Te Chicago verbrandde het theater en kwamen 586 van de 1300 bezoekers meest vrouwen en kinderen,om. De acteurs redden zich.

E I N D E 1 9 0 3

ANNO 1904

5810 Op 6 Januari vierden Caroline's ouders te Arnhem hun gouden bruiloft en waren er 50 jaren verlopen sedert ik mijn Loretje terugkreeg. Henk,Fanny,Frank en Wilfried vierden mijn en Fanny's verjaardag mee. Cornelia onthaalde Henk en Fanny op een reebout,die zy bijna geheel oppeuzelden.

Max en Em waren met Ankie,Aernout en de bonne Adrienne te Lugano,waar Max zich op het balcon door de zon liet koesteren. Donderdag 14 Jan. vertrokken Henk en Fanny,maar Henk reed niet verder dan Keulen,waar hy de barakken in ogenschouw wilde nemen. By ons had hy braaf gelachen en druk gezongen met Dora,en ook da Costa's gedicht op Grootpapa en Grootpapa's gedicht op de Bomen van het Manpad opgezegd.

Gunning schreef my dat hy zes weken op een sofa moest liggen, omdat de wond in zijn been erger was.

In Duits-Afrika kwamen de Herreros in opstand en verbrandden de bezittingen der Duitse boeren en kolonisten. In de Rijksdag zeide Bebel terecht dat het de schuld der Regering was,daar zy land en goed aan de Herreros ontnomen had.

5811 In Engeland overleed Sir Henry Keppel,oud-admiraal,in de ouderdom van 90 jaren. Hy stamde af van de Keppel,die in 1688 Koning Willem III naar Engeland vergezelde en later Lord Albemarle werd.

Dora hoorde voordrachten over de Holl.schilderkunst en over Hendrik IV en Paus Gregorius.

Drietal in plaats van Max te Haarlem: Jonker van Heemstede, Krull van Alkmaar en Weener van Wageningen,die helaas beroepen werd. Meerburg werd predikant te Hillegom.

Soiree by Frau von Klüber. Graaf von Hennia,Freydorff en anderen lieten zich aan my voorstellen. Er werd gezongen en een Muziekdirecteur speelde de ouverture van Louise en die der Wallküre met donderend geweld op de piano.

Dr.Gelpke vond Dora's oog trübe en was niet tevreden. Dr.Wunderlich liet my lijnzaad en bruispoeder slikken,wat natuurlijk niets gaf en daar de pijnen steeds ondragelijker werden,besloot ik naar Haarlem te sporen om Dr.van Praag te raadplegen. Al meer en meer vreesde ik dat het weer de lever was. Daarby gaf ik herhaaldelijk over.

Dora en Cornelia wilden my vergezellen en een huisje in Haarlem huren om dicht by van Praag te zijn. Dinsdag 9 Febr.verlieten wy Karlsruhe en reden Dora en Cornelia door naar Haarlem,waar ik voor hen by Fünckler kamers besteld had,terwijl ik te Arnhem by JW. en Caroline bleef,waar ik een affreuse nacht doorbracht. De volgende dag spoorde ik naar Haarlem,waar ik in het Diaconessenhuis soortgelijke kamers kreeg als in 1900,maar een etage hoger.

5812 Weinig vermoedden wy toen dat wy het ons lief geworden Karlsruhe voor goed hadden verlaten en in Haarlem zouden blijven. Dr.van Praag kwam onmiddellijk,onderzocht my,beval my in bed te blijven,niets te nuttigen als karnemelk en liet my een irrigatie geven van ½ liter warme olijvenolie uit een slang van ½ Meter,zodat het 20 à 25 min. duurde voordat de fles leeg was. Ik moest gedurende die tijd op de knieën voorover liggen,daarna 20 min.rechts,20 min.links en 20 op de rug. 's Nachts kwamen de oude stoffen te voorschijn,zwart als roet en niet weinig. Dr.van Praag bleek dus knapper dan Wunderlich.

Ik vleide my dat de pijnen nu zouden verdwijnen,maar dit was niet het geval en toen van Praag my zeide dat de genezing lang zou duren ried Dora my aan in Haarlem te blijven en wilde Fanny dat wy haar huis in de Parklaan zouden huren,omdat het nog te krijgen was. Dora schreef aan Frau Stirn dat wy niet terugkwamen en zy de kamers moest te huur zetten. Mijn nachten waren ongelijk,maar meest slecht. De achtste dag mocht ik wat meer voedsel krijgen: 2 kop bouillon, 3 zachte eieren en vermicellisoep. Ik werd alle week gewogen,maar dit werd (lach niet!) geheim gehouden,omdat ik in gewicht afnam, alsof my dit zou verontrusten. Zo wilde van Praag ook niet zeggen wat my deerde,maar ten slotte noemde hy het spasmische constipatie.

De een ried my in Bloemendaal of in den Haag te gaan wonen,de ander in Karlsruhe te blijven. Dora ging een paar dagen te 's Gravenzande logeren en vond het huis prachtig.

Frits Röell engageerde zich met de hofdame Sloet van Marxveld, een snoepertje,eenvoudig,lief en arm. Louise wilde dat Kiewin hofdame werd !!

Japan begon zonder waarschuwing de oorlog tegen Rusland door een paar Russische oorlogschepen te nemen. Rusland wachtte zó lang met zijn antwoord en bereidde zich inmiddels ten oorlog,dat Japan niet langer verkoos werkeloos te blijven.

5813 Dora en Cornelia hadden enorme diners by Funckler,soep,pasteitjes, vis,rundvlees met groenten,plats sucrés,ijs en dessert.

Als 's nachts de pijn te hevig werd,schelde ik de waakzuster om my een glas hete karnemelk te brengen en in de regel stilde dit de pijn. Het stormde hevig zodat eens op een nacht het raam in mijn slaapkamer opensloeg en Zuster Mina langs het balkon moest lopen om het te sluiten.

Dora en Cornelia zagen huizen op de Wagenweg en het Wilhelminaplein. Gerard van Lennep beval er twee in de Florastraat aan.

Elke middag kreeg ik lof met citroen.

Mevrouw von Bohlen schreef dat zy geschrokken was toen zy voor onze ramen las Wohnung zu vermieten. Wy hadden de tijd niet gehad van onze kennissen afscheid te nemen en hoopten dan ook terug te komen. Fanny en Dora bezichtigden een huis in de Hazepaterslaan 16,tot dusver bewoond door de secretaris der stad Pijnacker Hordijk; zy huurden het voor *f* 700,-.

Dinsdag 1 Maart liep ik voor het eerst in de gang leunende op een stok en op Dora's arm. Cornelia nam Vrouw Velthuis aan om het huis schoon te maken. Zy werd door Anna Prins aanbevolen.

Max en Em verhuisden eerst naar Pallanza en toen naar Bellaggio om de Noordewind en de eentonigheid van Lugano.

Ons appartement te Karlsruhe werd met 1 Juli verhuurd. Tot die tijd moest ik dus de huur nog betalen 800 Mark. Dat viel tegen. Wy huurden Marie Jonker,die met 1 Mei haar dienst in het Diac.Huis verliet,voor *f* 100,-.

Dinsdag 8 Maart vertrokken Dora en Cornelia naar Karlsruhe om alles in te pakken,terwijl in ons huis geschilderd maar vooral geluierd wordt.

5814 In de nacht van 11 op 12 Maart had ik voor het eerst geen pijn. Dora werd Zondag 13 Maart zum Hof befohlen.

Anna Prins vond ons huis te min en Em vond de kamers te klein! De Rechtbank in den Haag sprak de scheiding van Ernst en Corrie van Loon uit. Shame !

Vrijdag 18 Maart kwam Cornelia uit Karlsruhe terug en bracht Boris mee.

Eitel Fritz was in den Haag incognito als Graf von Geldern. De Koningin wees hem het Huis ten Bosch. Hy bezocht ook Haarlem in civiel met drie adjudanten en een Professor en lunchte by Funckler.

Zaterdag 19 Maart kwam de wagen van Steffelin met onze meubels uit Karlsruhe. Het transport kostte slechts *f* 128,-.

Dora logeerde by Aga von Bodelschwingh,maar daar Dr.Gelpke haar ogen zeer verminderd vond en een nieuwe vlek in het linker ontdekt had,liet zy zich weer in de kliniek met atropine inspuiten,zodat zy lezen noch schrijven kon.

In de kamer naast de mijne werd Breitenstein binnengedragen, omdat hy van zijn paard gevallen was. Hy stond op het punt te trouwen met de weduwe Bienfait-von Hemert,met wie ik in Woestduin gelogeerd had.

In Amsterdam brak een werkstaking uit.....onder de werkelozen ! Op mijn verdieping lag ook een jongen de Jong,wiens been by het ballenschoppen gebroken was. Ds.Haentjes nam hem aan en kreeg op de vraag waarom hy Remonstrant wilde worden ten antwoord: omdat ik niet alles geloof wat in de Bijbel staat. Voor de aanneming moest hy enkel het Onze Vader en de Tien Geboden kunnen opzeggen.

In Karlsruhe had Dora aan een rechercheur,die zy op straat ontmoette,gezegd dat wy voor goed de stad verlieten en hem gevraagd of zy dit op het Stadhuis moest opgeven,maar hy antwoordde:" Das

5815 besorge ich schon," en enige weken later ontving ik tot mijn niet geringe verbazing twee postwissels bevattende het bedrag der terugbetaalde belasting voor het Rijk en voor de Stad over 9 maanden,ten bedrage van 388 Mark. Hier te lande moest men daarvoor requestreren en dan maanden wachten eer men de betaalde belasting terug ontvangt.

Thora van Loon schreef my dat het ons kosten zou Karlsruhe voor het kleinzielige Haarlem te verwisselen.

Woensdag 30 Maart bracht Cornelia alleen voor het eerst de nacht door in ons nieuwe huis. Zy sliep in het onderkamertje en genoot van het gaskacheltje en van Bifs gezelschap. Dora was sedert begin Febr. zeven pond afgenomen en werd met melk en eieren gevoed.

In April stierf Isabella,vroeger Koningin van Spanje,doch in 1868 uit Spanje verdreven. Zy woonde te Parijs,werd 74 jaar en was een hoer.

Terwijl ik in het Diac.Huis was stormde het geweldig,en Dora schreef uit Karlsruhe dat het allerliefst zacht weer was. Op 13 April ging ik voor het eerst weer uit en liep ik met Boris in de Hout.

Zaterdag 16 April toonde Cornelia my het huis No.16. Uit Zeist kwamen nog enige meubels,o.a.Bilderdijks stoel,waar Lore in zat,maar nu de mot. Maandag 18 April verliet ik het Diaconessenhuis,na er 9½ week geweest te zijn. Op 25 April herdacht ik de slag by het Manpad, die Haemstede voor 600 jaar tegen de Vlamingen won.

5816 Jan Willem had weer eens bloed opgegeven,maar werd gelukkig beter. Ik maakte dagelijks wandelingen in de Hout met Cornelia,die op 2 Mei 12½ jaar by ons was.

Oorlog tussen Rusland en Japan. De Japanners versloegen de Russen op 1 en 3 Mei totaal; 40 snelvuurkanonnen werden veroverd,30 officieren en tal van minderen werden gevangen genomen.

Op 6 Mei kwam Maria Jonker in dienst en op 9 Mei kwam Louis logeren omdat zijn ouders in Italië waren. Dora werd door een student in Karlsruhe ten huwelijk gevraagd,maar weigerde. Fanny bestelde voor my een tapijt in de Louvre,dat 197,10 francs kostte. Frans Blaauw kocht Trompenburg voor ƒ 23.700,- Max en Em kwamen Vrijdag 20 Mei van de reis terug,die byna 5 maanden geduurd had.

De Riemsdijken,die aan mijn overzijde woonden,verhuisden naar Aerdenhout.

Ik sukkelde lang aan een bronchiaalcatarrh,zodat ik niemand ontving,zelfs niet Max,om niet te behoeven te spreken, Wat ik aan Cornelia te zeggen had schreef ik op een bloc-note.

Mauk moest 31 Mei onder dienst.

Dr.van Praag bracht my in zijn victoria naar de Hout. Cornelia volgde met Boris en een vouwstoeltje. Wy zaten een uur en op haar arm leunende kroop ik terug. Het pavé is hier ellendig en ik regretteer de heerlijke Karlsruher trottoirs.

5817 Prof. Narath legde in het Diac.huis een gipsverband om Erics beentje. Kleine Frankie was een allerliefst kindje maar zijn hart was te zwak; hy mocht niet naar Zandvoort; Erics beentje werd recht gebogen,wat veel pijn deed.

Mauk werd by het wielrijderscorps ingedeeld. Frank schonk my twee photo's van Bantam,door Henk Pauw gemaakt,de ene het huis aan de achterzijde vertonende,de andere de tennisbaan met Charles Labouchere in het wit en de gele brug.

Cornelia's vader zond my twee door hem gemaakte spionnetjes, waarvan ik my voorstelde veel pleizier te hebben. Ik kon nu tot de Dreef en tot de Wagenweg de gehele Hazepaterslaan afzien.

In 1903 maakte ik ƒ 13.285,92 rente,Miek ƒ 4183,55,Dora ƒ 3634,87. In Engeland stierf de weduwe van de trompetter,die te Waterloo het eerste sein gaf dat Blücher naderde,aetate 105.

Een Amerikaan,die zich voor Elia II uitgeeft,hield meetings o.a. te Zurich en te Rotterdam en verleidde er velen zich door indompeling te laten dopen,o.a.Clibborn en diens vrouw,de mooie Maréchale. Hoe is het mogelijk,daar de Heer zo beslist tegen valse profeten waarschuwt!

Christiaan schreef dat hy zijn huis te Hilversum publiek wilde veilen,en zijn stal en moestuin onder de hand verkopen,daar hy in den Haag wil gaan wonen opdat Louise meer van Roelofs kinderen geniete.

De Burgemeester van Arnhem Sweerts de Landas werd Burgem.van den Haag en vervangen door Toon Röell,Burgemeester van Leeuwarden,getrouwd met Annie de Vos van Steenwijk,die ik op Betsy Wrangels bruiloft ontmoet had,toen zy geëngageerd waren. In 1910 werd Toon Burgem. van Amsterdam.

5818 Woensdag 15 Juni kwam Dora tegen middernacht uit Karlsruhe terug. Zy vond ons huis prachtig.

Ik slikte nog steeds pillen en werd ook nog steeds door van Praag bezocht om my te zeggen of ik al dan niet mocht uitgaan,wat ik altyd met Cornelia deed omdat ik byna niet lopen kon.

Op 23 Juni en de twee volgende dagen deed Louis op het Gymnasium te Amsterdam staatsexamen van 8 - 4 in de Mathesis,Algebra,Duits, Frans,Engels,Algemene en Vaderlandse Geschiedenis,Latijn en Grieks mondeling en Nederlands en Antiquiteiten schriftelijk en slaagde met glans. Zijn Hollands opstel was over de oorlog,die hy ogni modo afkeurde.

Frank lag te bed met een zevenoog en de koorts en was nog slap, maar in de wolken over de nederlaag van de Joden en van het Handelsblad by de verkiezingen voor de Prov. Staten. Frankie had een tweede tand en was verzot op vast voedsel. Eric maakte het ook goed.
De Cultuur My keerde 3½ % uit.

De Turken richtten weer een slachting onder de Armeniërs aan en de Japanners versloegen de Russ. Generaal Stachelberg,die 1000 man verloor en al zijn kanonnen.

Dora gaf aan Ida en Aletta Oyens les in het Duits en Zweeds.
In het Groothertogdom Baden is tot toelating der nonnenkloosters besloten. De Heer Blankenhage,schoonvader van Alfred Labouchere,kocht Lommerlust te Zeist van de Heer Oosterwijk Bruyn,omdat Crommelin (~~byzonder~~ onveilig) het hem in Kersbergen te lastig maakte.
bijgenaamd 5819
Op 29 Juni werd ik tot Lid van het Prov.Kerkbestuur benoemd.

Te Waterloo werd een monument onthuld ter ere van de gesneuvelde Fransen in tegenwoordigheid van de 104 jaar oude Madame Dupuis en twee harer zoons van 78 en 80 jaar. Zy herinnerde zich alles van de veldslag en hoe daarna de rovers als hyena's de gesneuvelden en gewonden plunderden. Een vrouw beet een Pruissische officier de vinger af om diens ring meester te worden.

Constance van Loon-Voombergh reed in een ezelwagen door Hoog Beek-en-Royen,daarachter liet Anna Pauw zich in een stoel duwen en Eric sloot de optocht in een poussette. Constance v.L. schonk aan Max en Em een pendule als souvenir. Ik was verwonderd dat Agnes Beels my geen kleinigheid als souvenir had vermaakt,en bedroefd dat de erfgenamen van Hendrik van Loon my geen enkel souvenir uit zijn inboedel hadden aangeboden.

Ter wille of beter gezegd om de beestachtige vlegelachtigheid der Hollandse straatrakkers wilde Dora Nederland verlaten en Cornelia wilde op een stoomboot gaan varen. Ik stelde aan Dora Kopenhagen voor.

5820 Woensdag 13 Juli kwam Thesy von Eynatten logeren. Ik las 's ochtends en 's avonds uit de Holl. Bijbel voor en zy zeide dat zy alles verstond. In de nacht van 11/12 Juli overleed de President Paul Krüger te Clarens aet. 78.

De Eerste Kamer verwierp met 27 tegen 22 stemmen het Ontwerp op het Hoger Onderwijs. Al de liberalen stemden tegen uit ongeloof, vijandschap en haat tegen Dr.A.Kuyper en diens Vrije Universiteit. Bronsveld had er ook tegen gestemd. Daarop werd de Kamer ontbonden.

Dora en Thesy maakten een rijtoer en bezochten op een Vrijdag Alkmaar toen er kaasmarkt was. Zy bezochten er het Museum,dat herinneringen bevat aan het beleg door de Spanjaarden. Thesy verstond niets in de preek in de papenkerk en was geërgerd dat er zoveel gecollecteerd werd. De zomer was ondragelijk heet.

De Bey van Tunis was te Parijs en reed met de President Loubet rond,zodat het volk kon roepen: Vive Loubé,vive le Bé!

Dora wees Amsterdam en Bantam aan Thesy,die ook naar Zandvoort reed om te tekenen. Donderdag 21 Juli woonden de Koningin en de Prins te Vollenhove de inzegening by van het huwelijk van Frits Röell en de hofdame Sloet van Marxveld door Victor Roos,waarna zy een bezoek brachten op den Oldenhof te Ambt Vollenhove,waar de ouders der Bruid wonen,en naar het Loo per automobile terugreden.

Generaal van Heutz werd tot G.G.van Oost-Indië benoemd in de plaats van Generaal Rooseboom.

5821 Henrick vroeg ons drieën op de lunch in Leyduin,waar wy de vrouw van Ernst van Lennep vonden,maar slecht onthaald werden. Er was niets als een jachtschoteltje en koffie en een kale boterham zonder jam of koek,zodat ik my met een glas water moest vergenoegen. Te 4 uur bracht ons de kireboe naar het Manpad,waar wy Mina,Loukie en Anna v.L.-Homans en Adèle Sillem op het terras vonden en thee dronken.

Aardiger was een picnic met de meisjes Oyens,Kitty Bijleveld, Annie Luden in het Naaldenveld,waar ook de Burdets kwamen met Tuk Labouchere,Valkenburg en Crommelin. Later reden zy naar Overbeek,waar gesoupeerd werd en gewandeld naar Belvedere op het hoge duin. mauk ~~Moest~~ was onder dienst en moest in de hitte zwaar beladen in de duinen tirailleursdienst doen.

Dora en Thesy voeren naar Marken. Ik had sedert enige dagen weer ingewandspijn. Piet Graafland (le petit Piet) engageerde zich met de beeldige tweede dochter van Ada van Hardenbroek-de Geer,en Alphert Schimmelpenninck,zoon van Gratia,met de dochter van Li Kattendyke-Luden,wier man haar geld verspeculeerd had.

De Russische Minister van Binnenl.Zaken werd te Warschau door een bom gedood,terwijl hy naar het station reed,koetsier,rytuig en
5822 paarden werden vermorzeld. Hy heette von Plehwe en was een even wrede beul als Bobrikoff,de vermoorde Gouverneur van Finland. Een jood wierp de bom.

Veel opgang maakte een boek,getiteld Aus einer kleinen Garnison, door Luit.Bilzon. Luitenant Witte,die er onder een andere naam in voorkomt als overspelige en deserteur,en onder ede gelochend had overspel bedreven te hebben,moest te Frankfurt wegens meineed te recht staan en werd niet alleen daaraan ,maar ook aan 14 mishandelingen schuldig verklaard en tot slechts één jaar en verwijdering uit het leger veroordeeld.

Frankrijk brak met Rome. De Franse gezant werd uit Rome teruggeroepen en de Nuntius verliet Parijs.

Op 2 Aug. spoorden Dora en Thesy naar 's Gravenzande. JW.kwam met Henk logeren. Frankie was een wolk van een kind,levendig en intelligent met 3 tandjes. Constance en de andere drie kinderen waren naar Beau Site in Zandvoort gegaan,maar omdat Frank daar niet mocht zijn,logeerde hy by Max en Em.

Tot leden der le Kamer werden 29 antiliberalen gekozen en 18 liberalen. Tot nu toe waren er 27 liberalen en 23 niet-liberalen. De Cultuur My deelde slechts 3½ % uit.

Fanny en Thesy reden uit 's Gravenzande naar den Haag en zagen het Mauritshuis en het Huis ten Bosch. Dora bleef thuis.

5823 De Keizer was boos omdat omtrent de strafvervolging van Witte zoveel was uitgelekt,ofschoon die met gesloten deuren behandeld was, en vaardigde een dwaze order uit maar vergat dat de getuigen niet aan geheimhouding gebonden zijn.

Fanny en Thesy bezochten Oost-Voorne,een lieve badplaats met een buitenplaats van de Heer Lette,Burgemeester van den Briel,waar men vrij wandeling heeft. Dora maakte de tocht niet mede.

Frank ging 8 Aug. op reis naar Zermatt met de Ranitz,Louis en Oosterhoff,om de volgende dag te Kandersteg aan te komen. Jan Willem en Henk lunchten by Max en Em met Mary en Eulalie van Lennep uit New-York,twee Amerikaanse nichten,die met haar zwager in den Haag logeerden.

Caroline was te Katwijk met Hans,maar niet tevreden,want haar kamer zag uit op een vies straatje,het eten was slecht en Hans at niet. Henk reed te 2 uur per wiel naar de Vogelenzang,vandaar langs een slechte weg naar Noordwijkerhout,en daarna via Noordwijk en Katwijk-binnen naar Katwijk aan Zee in 2 uur en 5 minuten. Max gaf les in het Spaans aan Jan Willem.

Dr.van Praag verbood my naar 's Gravenzande te gaan,zodat ik het huis,dat Henk en Fanny er gebouwd hadden,nooit gezien heb.

Fanny maakte met Dora en Thesy een zeiltochtje op de Noordzee en allen werden zeeziek. Officieren van het Fort zeilden mee.

De Tsaritsa beviel van een zoon. Er waren nog slechts 4 dochters.
5824 Donderdag 18 Aug. werd de nieuwe Maasmond in storm en regen door de Koningin geopend.

De volgende dag werd te Sluis de dag gevierd,waarop voor 300 jaar die stad en het land van Cadzand door Prins Maurits op de Spanjaarden werd veroverd. De Burgemeester toonde het document der capitulatie van Sluis met de handtekening van Prins Maurits. De klokken werden geluid,er was muziek,een historische optocht,een bloemencorso,een concert,prediking door Ds.Roozemeyer met koorgezang en illuminatie. Belgen waren uit de badplaatsen er voor overgekomen.

Tane ging met Olga,Loukie en Ada van Eeghen naar Bazel. Thesy verliet ons 22 Aug en spoorde naar Nymegen om haar zuster te bezoeken,die aldaar in een klooster is opgesloten.

Te Breda vierde men 25 Aug. de gedenkdag dat voor 500 jaren Graaf Engelbrecht van Nassau aan de zijde van Vrouwe van der Leck in Breda als Heer van Breda zijn intocht deed. Een monument werd onthuld, aan welks ene zijde dat feit gememoreerd wordt en op de andere de namen en data der 18 Heren van Breda tot op onze Koningin.

Henk was weer te Albisbrunnen,waar hy al stoken moest en sneeuw op de bergen lag. Te Hoboken by Antwerpen geraakten de petroleum re-
5825 servoirs in brand,100.000 kub.Meter. Ettelijke personen kwamen om. De kade te Antwerpen was rood gloeiend en aan blussen viel niet te denken.

De smid Brakel maakte electrische schellen in ons huis.

Op 31 Aug. zagen wy uit het huis van Herman Beels op de Dreef de historische optocht,een vendel soldaten,rytuigen met Kenau Simons Hasselaar en een paar vrouwen,en veel later Haarl.en Spaanse bevelhebbers met hun troepen. Cornelia trachtte toegang tot de Hertenkamp te krijgen,om het beleg van Haarlem te zien,maar kon niet tot de ingang doordringen. 's Avonds was er illuminatie en werden er billetten rondgestrooid met de woorden er op:" Weg met de rijken ! Arbeiders staat op!!". Sommige winkels stelden hun waren op fraaie wijze ten toon,o.a.Stolp, die in ijzerwaren handelt en het wapen der Oranjes geheel in spijkertjes vervaardigd had.

Karel was by zijn herexamen in de mathesis geslaagd en ging nu tot de vierde klasse over.

Zondag 4 Sept. kon ik voor het eerst weer eens ter kerke gaan en hoorde ik van Paassen preken.

De Kroonprins van Pruisen verloofde zich met Hertogin Cecilia van Mecklenburg Schwerin.

Daar ik steeds dikker werd moest ik al mijn klederen laten verwijden.

5826 Jan Willem werd door Ds.C.Beets te Arnhem aan de gevangenen voorgesteld en ging toen ijverig aan het bezoeken,ten einde gezonde lucht in te ademen. Matth.25:36.

Lotje Schoch engageerde zich met de weduwnaar Ds.Bolwerk te Loenen op de Veluwe. Zy was vroeger ook in het Leger des Heils werkzaam geweest,en werd nu,o gruwel! predikantsvrouw.

Henk ging met genoegen naar het Gymnasium. Hoeveel meer genot zou hy op de Latijnse school gehad hebben ! Hansje en David gingen slechts halve dagen school.

Fanny schreef dat Henk te Lugano was en zy later te zamen naar Belle Rive zouden gaan.

Aan bedrijfsbelasting betaalde ik ƒ 57,60,later ƒ 60,80 en met 10 opcenten 66,88!

De Koningin woonde te Nieuwediep het feest by ter herinnering aan het 50-jarig bestaan van het Kon.Instituut voor Marine en gaf een vlaggestok,waarby zy een ernstige toespraak hield tot de adelborsten en cadetten,en hen wees op het voorbeeld der oude zeehelden Tromp en de Ruyter en anderen,die vroom waren en by Gods Woord leefden. Hoeveel schoner was haar toespraak dan die des Keizers,die altyd in de eerste plaats wijst op de plichten der Officieren en Manschappen jegens hem. De Koningin deelde Oranje Nassau orden uit en logeerde in het Admiraalschip,in de hut van de Kommandant,Prins Hendrik in die van de 1e Officier.

Mr.de Clercq van Weel nam ontslag als President der Rechtbank te Haarlem en werd opgevolgd door de vice-president Losecaat Vermeer.

5827 Op 16 Sept. beviel de Koningin van Italie van haar eerste zoon Umberto. De enige twee kinderen waren meisjes.

Louis lag met de geluw te bed. By Bolle kocht ik een uit het Nieuw-Grieks vertaald boek van Dimitrio Bikelas,met wie Dora en Cornelia op de boot van Kopenhagen naar Stockholm gevaren hadden. Het boek beschreef de vrijheidsoorlog en had tot titel Loukie Laras. Naar aanleiding van dit boek schreef Dora hem een briefkaart naar Athene en kreeg een brief van hem terug met de belofte van haar zijn reisbeschrijving van Zweden te zenden.

Kees van Lennep werd op de Gewerbeausstellung te Dusseldorp door de Groothertogin van Baden aangesproken,die hem verzocht aan Dora en my haar groeten over te brengen.

Jan Willem maakte zich verdienstelijk door te trachten de straatbengels,die zijn peren stalen,op een betere weg te brengen. Hy nodigde ze by zich in huis en toerde met een zevental naar Velp en Rozendaal,maar oogstte weinig dank,gelijk te verwachten was,nu ouders noch socialistische schoolvossen medewerkten.Caroline en Arnolda gaven een Maandblaadje uit,getiteld: Voor Moeders.

5828 Caroline's Moeder ontsliep zacht op 29 Sept. Aletta en haar man van Rossem waren uit Chateau d'Oex overgekomen. Mevrouw Gunning was onmerkbaar ingeslapen. Zy was 77 geworden.

In de Akademie van Wetenschappen hield de la Saussaye de rede over Beets in tegenwoordigheid van diens kinderen en van de Koningin. 64 jaar vroeger,op 4 Oct.1840,woonde Papa de bevestiging van Beets te Heemstede door Hazebroek en 's middags de intrede van Beets by.

Frank en Constance wilden in Aerdenhout gaan wonen. Men was bezig mijn uitzicht te betimmeren door een Luthers Oude Mannen-en Vrouwen- en Weeshuis te bouwen.

Donderdag 6 Oct. vertrok Dora naar Karlsruhe om Dr.Gelpke te raadplegen,die haar ogen goed vond en haar gastvrijheid aanbood. Daar Cornelia met Boris naar Sluis vertrok,ging ik zo lang in het Diac.Huis logeren,waar ik van 12 Oct. tot 3 Nov. bleef. Ik had weer
5829 ingewandspijn en Zuster Eufemia verpleegde my. Ik moest weer clysma's van hete olie nemen. Dikwerf kon ik 's nachts door de pijn niet inslapen en moest ik my door de waakzuster een glas hete karnemelk laten geven.

De Russen werden voortdurend verslagen door de Japanners,die Port Arthur belegerden,welke vesting door Generaal Stöckel verdedigd werd.

Dora reisde naar Genève en Louis werd student te Leiden en op 12 Oct. ontgroend.

Hein Oyens verkocht Wisseloord voor ƒ 140.000-,terwijl hy er 15 jaar vroeger slechts ƒ 40.000- voor gegeven had.

Ida Oyens engageerde zich met een broer van Wiete Lohman,die in Java een betrekking heeft,maar in Maart wil overkomen. Dit deed hy maar hy maakte het af,ofschoon Adriaan Oyens al een mooi huis voor hen in het Kenaupark gekocht had. Ida werd daarop Diacones te Utrecht.

Terwijl mijn broer David in Wenen woonde,schreef hy het Leven van de Busbeck,een Belg,die Oostenrijks Gezant in Turkije was in 1550. Na Davids dood kreeg ik het manuscript,dat ik zeer interessant vond,
5830 maar David was blind geworden en had zijn werk niet kunnen voltooien. Hy had ontelbare bronnen geraadpleegd,ook des Keizers huisarchief.

Rooseveldt werd tot President der Ver.Staten herkozen. Cornelia kocht een naaimachine voor ƒ 30,-. Een Bijbel van Shakespeare met zijn handtekening er in werd voor ƒ 2520,- verkocht. Miek kwam logeren. Dora vierde haar 27ste verjaardag in Carouge en kwam 3 Dec.terug.

De Raad van Amsterdam verwierp gelukkig met 20 tegen 18 stemmen een voorstel van B.en W.om de Naardermeer van 700 bunders teokopen voor ƒ 155.000- ten einde er het vuilnis in te gooien. Geen Meer is zo vol fauna en flora. Indertijd kocht de oude Rutgers het voor ƒ 17000-.

Grietje,gewezen werkmeid by Henriette Insinger scheen goed gepot of gestolen te hebben,want zy bleek eigenares te zijn van 4 huizen in de P.C.Hooftstraat en een lijfrente te hebben van ƒ 7,- in de week.

5831 Henriettes gobelins werden verkocht voor niet meer dan ƒ 13.000- daar zy zwart geworden waren door de hete vuren en de walmende kaarsen.

Gerard van Lennep vertelde my dat men mijn inkomen op ƒ 24.000- wilde schatten voor de incometax. Ik gaf het hem op:ƒ 13.000- rente en ƒ 2667,- pensioen,dus ƒ 15.667. Men hief 4% over 9 maanden.

De Kon.Moeder kwam de tentoonstelling in het Paviljoen en het Diac. huis bezichtigen. Fanny was er voor overgekomen. H.M.bekeek alles,ook de mannen-en vrouwenzalen,bezocht alle patienten,die ieder bloemen kregen. Zy zag ook de tuin en de naaikamer. De zusters zongen en Zuster Hoog schonk haar een kopje thee. Ds.Swaan hield een toespraak.

Op 24 Dec.beviel Roelofs vrouw Dicky van Warner.

Jan Willem werd ouderling van Ds.de Bie te Arnhem,een ultra gereformeerd en bekrompen man. Henk werd Chevalier de la Légion d'Honneur. Op 28 Dec. vertrok Dora naar 's Gravenzande.

E I N D E 1 9 0 4 .

A N N O - 1 9 0 5

5832 Port Arthur capituleerde na 7 maanden belegerd te zijn. 50000 Japanners waren er by omgekomen. Na de capitulatie lieten de Russen de schepen en forten in de lucht springen. De bezetting van 35.000 man was tot op 6000 man geslonken.

Op 6 Januari kreeg ik veel cadeaux,o.a.van Miek Mon Oncle et mon Curé,Contes et Prose par F.Coppée,Het Leven van Justus van Maurik en vloeipapier,van Dora een pet,een Almanach Hachette en een pop,voorstellende een paap; van Cornelia een verlakt blaadje ter vervanging van de couranten,waarop ik gewoon was het bord pap of soep te plaatsen en een klein geel koperen blaadje voor twee glazen. Beide gebruik ik nu in 1910 nog met succes. Ankie maakte een antimacassar,Henkie gaf my self made eau de lavande en eau de cologne. Van JW. en Caroline het Leven van Beets door de la Saussaye en Johan Gunnings Commentaar op de Efezerbrief. Henk en Fanny,Max en Em gaven my een barometer,de jongens een thermometer. Wy aten met ons dertienen in Dora's zitkamer. Christiaan kon niet komen om de mail.

Cécile Comandi schreef dat zy voor 6 weken hevige bloedspuwingen had gehad en haar de handen waren opgelegd,maar zy nog zeer zwak was. Fanny had op 7 Januari geen vrolijke verjaardag,daar Henk 's morgens te 5 uur gehaald was omdat een Engelse boot by de Hoek van Holland gestrand was en de reddingboot haar om de hoge zee en de branding
5833 niet kon bereiken. By deze schipbreuk werd een Grieks matroos door de mast doodgeslagen en brak de Kapitein een arm. Hy en 21 anderen werden gered maar waren uitgehongerd en de kleren aan flarden. Dinsdag werd de Griek begraven en sprak Henk in het Engels.

De Keizer van Duitsland decoreerde Nogi,die Port Arthur innam en ook Stöckel,die het verdedigde,wat vrij voorbarig was,daar Stöckel later ter dood veroordeeld werd.

Dr.van Praag laat Dora in het Zander Instituut behandelen. Christiaan zendt my zyn foto. Louis wordt om zijn stotteren door Dr. Huet behandeld.

Vrijdag 20 Jan. vertrok Henk naar Lugano. Hy was oververmoeid en de laatste schipbreuk had hem geheel van streek gebracht.

In Spanje wordt veel werk gemaakt van de Vergin del Pilar,omdat er te veel lieden naar Lourdes trokken. Ofschoon duizenden verhongerden,kreeg de houten pop een nieuwe kroon en braceletten en de Koning doet er het hardst aan mee,want toen men hem op zijn arme bevolking wees,antwoordde hy:" Ma,la Señora !"

Fanny vertrok naar Zürich,Henk had tot gezelschap Sofie van Meeteren
5834 en haar zuster. Dora kocht een papegaai,die praten kon en een goudvink.

Henk was te Lugano onder doktershanden,die hem rust voorschreef. Hy schreef niet aan Fanny,maar telefoneerde om de andere dag en verzocht haar niet by hem te komen.

Hansje nam pianoles en David in het fröbelen. Grootvorst Sergius is door een bom gedood; hy had zich door zijn wreedheid zeer gehaat gemaakt.

Zaterdag 18 Febr. stierf te Zeist de lieve Constance van Loon-Voombergh,78 jaar oud. Op 22 Febr.stierf te Arnhem Caroline's vader Prof.Dr.J.H.Gunning,geb 1829 te Vlaardingen,predikant te Blauwkapel, Hilversum en den Haag,in '82 Kerkelijk Hoogleraar in Amsterdam en in
5835 '89 hoogleraar te Leiden,een man ver boven mijn lof,uitnemender prediker dan stylist.

Diezelfde Woensdag 22 Februari stierf Henk plotseling te Lugano aan hartverlamming. Fanny reisde er met haar broer uit Zürich heen. Die dag werd juist Constance van Loon te Zeist begraven; toen daar het bericht van Henks dood ontvangen werd,vertrokken Frank en Emilie terstond naar Lugano,waar zy Vrijdag de begrafenis bywoonden. De predikant van Bellinzona sprak over Henks deugden en werken,maar bad heel goed,waarna Frank in het Frans uitnemend sprak en Henk schetste als een gelovig man,zodat de predikant hem later zeide dat het hem speet dit niet geweten te hebben. Toen de dokter 's ochtends te 7½ aan het bed van Henk gekomen was,was hy al koud. Ons buurmeisje Caroline Lieftinck had de lieve attentie van drie dagen lang niet te zingen noch piano te spelen..

De Simplontunnel kwam gereed; Zwitserse en Italiaanse ingenieurs reikten elkaar de hand.

5836 Dora was destijds heel weinig wel. Zy was doodmoe,had hartkloppingen,ook als zy stil te bed lag. Van Praag schreef rust voor met gesloten gordijnen,veel voedsel en 2 Liter melk daags. Hy wilde dat zy naar het Diac.huis getransporteerd zou worden,maar daartegen protesteerden Cornelia en ik. Daarop vond hy goed dat Zuster Jansje drie maal daags komen zou. Dora werd naar haar zitkamer gedragen en Cornelia ging in het kamertje daarnaast slapen.

Mijn darmpijnen schreef van Praag aan de zenuwen toe. Fanny kreeg 150 brieven. Dirkje,de badvrouw van Zandvoort,stierf.

Sedert ettelijke dagen vochten de Russen en Japanners by Mukden. Een millioen man stonden daar tegenover elkander. De Russen werden geslagen.

R.Melvil van Lynden nam zijn ontslag als Min.van Buitenl.Zaken en werd vervangen door van Weede,gezant te Weenen.

Ik mocht de trap niet af om de kou,maar Vrijdag 10 Maart werd het toegestaan en bezocht ik Dora,na haar in geen 14 dagen gezien te hebben. Zy lachte weer te veel.

Frankie kreeg tanden en was heel min,zodat wy allen zeer bezorgd waren,want het was een allerliefst ventje. Hy moest nu te bed liggen en veel melk drinken. Dr.Kortland had Dr.Haverschmidt in consult geroepen. Na de influenza was hy gaan kwijnen. Op 1 Juli bezweek hy, 1½ jaar oud.

5837 15 Maart kreeg ik de vergrote foto van Henk in ambtsgewaad. Voor het eerst bracht ik 15/16 maart een kostelijke nacht door,misschien omdat ik de vorige dag gevast had. Ik kreeg althans geen pijn.

Corrie Schimmelpenninck,de gescheiden vrouw van Ernst van Loon, hertrouwde te Rapallo met Mark van Pallandt.

Max was zwak,klaagde weer over zijn hart,drentelde met Em en viel in slaap als zy hem voorlas. Wat hebben Lore en ik toch zwakke kinderen voortgebracht,wat trouwens geen wonder was.

Drie dagen bracht ik in bed door met hevige pijn. Maandag,de vierde dag mocht ik te 2 uur opstaan. Elke nacht moest ik te 3 à 3½ Cornelia wekken,die my dan een glas hete karnemelk maakte en een nieuwe hete Prisnitz aanlegde,terwijl ik al sinds lang een irrigatie van olie inkreeg. Ik gebruikte niets dan bouillon met een ei en slechts één glas zoete melk. Daarby was ik meestal misselijk en moest ik vomeren.

Daar Fanny niet langer in 's Gravenzande wilde wonen,schreef zy aan Em om een huis in Haarlem voor haar te huren en daarop huurde Em het huis naast Broos,Hazepaterslaan 28 voor ƒ 750,-.

5838 Woensdag 29 Maart vond van Praag dat Dora vooruitging en mocht zy driemaal daags in bed opzitten. Zy dronk 10 glazen melk,at tweemaal daags warme spijzen en sliep goed. Ik moest meer Vichy drinken. Om Cornelia te sparen wilde van Praag voor de nacht een diacones laten komen,maar Cornelia vond het nog niet nodig.

Agnes Schimmelpenninck,dochter van Gratia,hofdame,engageerde zich met van Reigersberg Versluys,kamerheer. Daar haar vader kwaad was,liet de Koningin hem komen en verzocht ze hem het niet tegen te werken.

Van Praag vond het maar half goed dat ik Fanny ontving,omdat de emotie my kwaad zou doen,maar gelukkig was Fanny nogal kalm.

Het Maandblad Voor Moeders door Caroline en Arnolda Gunning geredigeerd,kreeg 510 abonnés,zodat de kosten gedekt waren.

5839 Louis werd op 9 April bevestigd door Ds. Veen.
Dora bleef zwak. 14 April liep zy voor het eerst aan de arm van Zuster Jansje van het bed naar de rustbank en terug. Tot opvolger van Henk werd benoemd Brunt,getrouwd met een der vele dochters van Ds.Edward Gunning. Hy is de zoon van een rijke boer en Meester in de rechten, maar toch ongeschikt om Burgemeester van 's Gravenzande en Hoek van Holland te worden,omdat hy niet als Henk vreemde talen verstaat.

Henk zat in Arnhem primus in het Latijn en Grieks. Te Zeist werd in Couvée's plaats de jonge Hoogstraten beroepen,die met Amanda Schoch getrouwd was.

Mevrouw van Vollenhoven-van de Poll,vriendin van Schaepman,werd Rooms. Serve her right ! Ds.Jonker van Heemstede werd Hoogleraar in Groningen. Ankie Beels vertrok 1 Mei met haar jongste Kind Adèle naar Parijs om het door Mezger te laten behandelen.

Op 4 April kreeg ik weer voor het eerst cascara,die meer effect deed dan de Prisnitz en de Vichy. Elke nacht moest ik Cornelia roepen, soms tweemaal,om 3,4 of 6 uur en de ganse dag had ik pijn. Van Praag
5840 gaf my ook een pepermuntdrank.

Op Zondag 7 Mei werd Max tot ouderling bevestigd door Ds.Barbas. Cornelia werd onwel en moest naar bed met hoofdpijn en stijve nek, maar daar zy niet wilde dat Marie Jonker my hielp,stond zy toch 's nachts op als ik haar nodig had.

Van 9 op 10 Mei bracht ik,na 's avonds afschuwelijk veel pijn gehad te hebben,o wonder,voor 't eerst een heerlijke nacht door,zodat ik drie uur achtereen sliep zonder pijn,zodat Cornelia niet wist hoe zy 't had,toen ik haar eerst te 7¼ riep. Zy had de ganse nacht doorgeslapen,waarvoor ik ook zo dankbaar was.

De volgende drie nachten waren ook goed en ook de middagen. Dora mocht op zijn van 10½ tot 1½,maar dit bleek te lang te zijn, want dan was zy te moe om te eten. Ik daarentegen at weer met smaak spinazie en een half kalfstongetje. Toen ik het recept van Dr.Burger van Baden-Baden aan van Praag wees,zeide hy dat dit een middel tegen kanker was.

Vrijdag 19 Mei slaagden Maurits en Louis in hun candidaatsexamen.
5841 Ik nam myn ontslag als Lid van het Prov.Kerkbestuur. De Eerste Kamer nam de wet op 't Hoger Onderwijs aan met 27 tegen 15 stemmen.
Ik droomde dat Lore by my kwam liggen,maar werd wakker. Ook droomde ik dat Cees Hartsen Lore had ten huwelijk gevraagd maar afgewezen was, waarop hy gezegd had dat hy wel weer eens met haar zou komen piano spelen en het dan wel lukken zou.

Zondag 28 Mei liep ik voor het eerst na 17 weken de trap af en in de tuin met Dora.

Op 27 Mei begon in de Straat van Korea de grote zeeslag tussen de Japanners en de Russen. 2 Russ. slagschepen,3 gepantserde kruisers, 1 kustschip,2 pantser dekkruisers en 2 transportschepen werden in de grond geboord,2 andere slagschepen en 2 kustvaarders werden ontmanteld, Nebogatof,Kommandant van het reserveeskader en 3000 zeelieden werden gevangen genomen. De vlootvoogd,Admiraal Rodjowenski vluchtte met 4 slagschepen en 4 kruisers. De Japanse vloot vervolgt hem.

Ds.Jonker vertelde Zondag in de kerk dat Paulus aan epileptische toevallen leed. De domme gemeente is maar al te gauw geneigd zulke onzin te geloven.

Van 3 op 4 Juni sliep Fanny voor het eerst in haar huis aan de Hazepaterslaan 28. Christiaan bracht enige dagen in het Oranjehotel te Hilversum door,maar daar het guur bleef,kon hy weinig buiten zitten, en had er dus weinig aan.

5842 De Noren gaven de Koning van Zweden zijn ontslag.
Maandag 12 Juni ging ik voor het eerst sinds 30 Januari,dus na 19 weken,uit maar niet verder dan het huis van Fanny,die het my wees. Frank werd candidaat voor de Tweede Kamer en nu schreef Kleinenberg in het Predikbeurtenblad een lelijk stuk tegen Dr.A.Kuyper om de Hervormden op te wekken van Styrum te stemmen,ofschoon deze nooit in de kerk komt en vijandig is.

Ik las in die tijd tal van Papa's romans en gedichten over. Op 15 Juni kwam Christiaan my bezoeken. Hy had spijt van zijn huis in Hilversum verkocht te hebben en naar den Haag verhuisd te zijn,waar hy uitzag op de gesloten stores van zijn overbuurman en zijn zitkamer niet groot en niet ebener Erde was.

6708 stemmen werden uitgebracht,waarvan op Frank 3023,op van Styrum 2125,op de socialist Hugenholtz 1095 en op de demokraat Netscher 465. Bronsveld schreef een vuil artikel tegen het Ministerie.

Het Haarlems pavé is byzonder slecht en het lopen vermoeide my. Wat miste ik de Karlsruher trottoirs in het heerlijke Hartwald !

De verkiezingen vielen ongunstig voor het Ministerie uit. Er moest in 40 districten herstemd worden. By de herstemming werd van Styrum met de hulp der socialen en democraten gekozen met 4043 stemmen terwijl er 3589 op Frank werden uitgebracht. De regering kon nu slechts op 48 van de 100 stemmen rekenen. Vuil artikel van Charles Boissevain in het Handelsblad,die vlagde en beweerde dat gans Nederland herademde en juichte omdat Kuyper gevallen is. De verbroedering tussen de liberalen,socialisten en demokraten deed my denken aan de uitroep van Achab: "Leeft Benhadad ? Hy is mijn broeder !".

5843 Ik schreef dit aan Dr.A.Kuyper,die my een onleesbaar briefje antwoordde van 8 regels,dat hy naar Amsterdam verzond. Fanny geloofde dat er stond "We komen wel in orde. Er groeit een nieuw geslacht op," maar de laatste letters bleven in de pen.

Op 7 Aug. werd een nieuw Ministerie gevormd: Buitenl.Zaken de Marees van Swinderen,Justitie van Hamel enz.,maar 't was nog niet officieel,want eerst later gelukte het Borgesius,wien de Koningin het had opgedragen een Ministerie te vormen,waarvan hy echter zelf,hoe gek het ook klinke,geen deel wilde uitmaken,en zo kwam op 14 Aug. de volgende combinatie tot stand: Buitenl.Zaken van Tets,gezant te Berlijn, Justitie van Raalte,jood en journalist en kamerlid; Binnenl.Zaken Rink, Marine Cohen Stuart,kapt.ter zee,Finantiën de Meester,vice-pres.van de Raad van Indië,Oorlog Staal,enz. De Marees van Swinderen en van Hamel hadden bedankt.

Maar ik keer tot Juni terug. Cornelia en Marie Jonker gingen te Leiden de gecostumeerde optocht zien van Koning Willem III in den Haag in Februari 1691 met zijn vorstelijke gasten,de leden van het Haags congres en de groten van zijn hof. Op de Turfmarkt kregen zy voor ƒ 1,- goede plaatsen op een tribune en driemaal zagen zy de stoet. Willem III zat in een koets van Victoria,die de studenten in Londen gekocht hadden. De stoet bestond uit 269 personen. Willem werd voor-
5844 gesteld door Halbertsma,Heinsius door Cort van der Linden,Dohna door Goof Berkhout en Corn.Huygens door de Meester. De feesten duurden van Maandag 19 tot Zaterdag 24 Juni. De Koningin en de Prins woonden Dinsdag de investituur by van de Hertog van Brunswijk in de Orde van de Kouseband. Van Praag ging er als reunist heen.

Frank verhuisde Eric naar Beau Site te Zandvoort.
Daar ik in 1899 door mijn vertrek naar het buitenland had opgehouden ingezetene te zijn,kon ik dit eerst weer worden 18 maanden na hier ingeschreven te zijn. Welk een onzinnige toestand ! Ik was dus nog geen kiezer,ofschoon ik al sinds meer dan een jaar hoge belastingen betaalde.

Vrijdag 23 Juni brak Henk te Oosterbeek zijn linkerarm boven de pols,doordat zijn rijwiel op het droge zand uitgleed en hy er afviel. Ofschoon hy veel pijn had en vreesde flauw te vallen,reed hy toch met één hand naar Arnhem terug,waar de arm gezet werd. Nu ging hy toch met de gespalkte arm naar school.

Zondag 2 Juli kreeg ik de visite van onze neef en nicht Dr.William Bird van Lennep uit Philadelfia en hun dochter Rebecca. Louis strekte hun tot gids. Zy zonden een kransje van orchideeën naar Frankie,die de vorige dag ontslapen was.

Erics been zat in ijzeren beugels,wat hem niet belette te lopen.
5845 Nu Henk uitsluitend Max tot erfgenaam benoemd had,moest er van zijn vermogen van ± ƒ 90.000- ƒ 15.000- successie betaald worden. Welk een som! En waar blijft het geld in dit kleine land ?

Piet Six stierf in de nacht van 8 op 9 Juli in Hilverbeek met de woorden:" God zy my genadig !" Hy werd 77. Max woonde de begrafenis in myn plaats by. Te Hilversum trof hy Henkie van Loon,zoon van Willem en Thora aan,die bitter verlegen was omdat zijn vader hem gezonden had teneinde hem te vertegenwoordigen en hy nooit van de Sixen gehoord had ! Alles was weer te laat. Curieus was dat de zwagers Meerburg en Frans Blaauw in dezelfde coupé kwamen te zitten,ofschoon Frans hem nog steeds negeerde. Loukie Blaauw was het meest bedroefd.

Henk,JW's zoon,ging tot de 4de klasse over. Maandag 17 Juli reisde Caroline naar Ried en logeerde er by Melle Robert,die réunions hield. Caroline kon Cécile Comandi te Chexbres niet bezoeken,omdat Dr.Comandi een beroerte gehad had.

JW. collecteerde te Arnhem voor het Zendingshuis ƒ 2100-. De Kon. Moeder had er ƒ 1000- voor gegeven. Op 21 Juli bezocht H.M. de Haarlemmermeer,waar feest gevierd werd ter herdenking van het feit dat de meer 50 jaar droog lag.

Ankie nam weer Engelse les by Dora en was niets vergeten. In België vierde men feest ter herdenking van het 75-jarig bestaan van het Koninkrijk.

5846 Dora leed weer aan hartkloppingen en lag veel in bed. Christiaan had zijn huis en de helft van zijn tuin te Hilversum voor ƒ 25.000- verkocht aan een Vereniging,die er een Societeit van maakte.

In België kunnen slechts drie kwart der inwoners lezen en schrijven. Honderdduizend kinderen tussen 6 en 14 jaar gaan niet naar school. In 1890 waren er 2221 kloosters met 37684 papen en tot 1905 waren er nog 120 bijgekomen.

Maurits en Louis maakten een reisje naar Noorwegen. De Printemps failleerde met een passief van 20 millioen francs.

Dora ging 3 Aug. te Doorn by Tane logeren, terwijl de moeder van Cornelia by ons kwam met haar kleinzoon Jan. Carel trok met Clem Beels naar Kissingen, waar Clem's ouders waren.

Onze expeditie naar Boni gelukte volkomen. Het scheepsgeschut beschoot de hoofdstad, onze repeteergeweren joegen de schrik er in en de Rijkssieraden werden ingeleverd, en dit was het voornaamste, want wie die heeft wordt als gezaghebbend erkend.

5847 Zaterdag 19 Aug. bezocht Dr. Gelpke ons. Hy kwam van Vlieland maar verhuisde naar Egmond. Hy bekeek Dora's ogen en vond ze normaal, maar de nieuwe vlek kon hy niet zien omdat de pupil te klein en er geen atropine was. Dr. van Praag vroeg hem of hy Dora jodium mocht geven, maar Dr. Gelpke keurde dit af omdat Dora dan terstond verkouden wordt.

Wilfried en Aernout kwamen 28 Aug. by de Heer Hubrechtsen op school. Ettelijke avonden kwam van Praag whisten en dan werd hy door Dora op napolitaine, soezen met room, chocolaatjes en druiven onthaald.

Zondag 27 Aug. hield de Koningin haar petekind Willem, oudste zoon van Frits Röell en haar vroegere hofdame Biene Sloet tot Marxveld in de 's Gravelandse kerk ten doop. De baker met de traditionele kornet op gaf het aan de moeder en deze aan de Koningin, die slechts met één hofdame in een landauer uit het Loo gekomen en eenvoudig gekleed was.

De Koningin woonde te Vlissingen het plaatsen der kanonnen naast de Ruyters standbeeld by en sprak toen uitnemend. Die kanonnen hadden by de Ruyters schip behoord, doch waren by Sicilië in zee gevallen en nu opgedolven.

De vrede tussen Rusland en Japan werd te Portsmouth by New-York gesloten. President Roosevelt had er eer van.

Een Spaans schip de Princese di Allusia kwam opzettelijk te Vlissingen om een krans op de Ruyters standbeeld te leggen. Vier matrozen droegen de krans.

Ketelaar werd ridder in de Orde van de Ned. Leeuw; hy was de eerste socialist. Dertig protestantse conducteurs van de elektr. tram werden
5848 door de Roomse Pothoven ontslagen. In Italië woedden aardbevingen, zodat 50.000 mensen dakloos waren.

Maandag 18 Sept. vertrokken Max en Em naar Glion, terwijl Fanny naar het Florapark verhuisde om hun huishouden waar te nemen.
(Ik herinner my deze logeerpartij van Tante Fanny zó goed, want ik was zeer verontwaardigd dat zy aan het ontbijt uit de Franse Bijbel voorlas, ter ere van Adrienne Magnenat, terwijl zy toch voor ons uit de Holl. Bijbel had moeten lezen !!)

Max schreef datzze 77 schreden te klimmen hadden, omdat de lift defect was, dat Em 1 Kilo druiven daags at en dat hy, terwijl zy sliep, grote wandelingen maakte.

De Koningin bezocht Friesland in Fries costuum. In haar antwoord aan de Commissaris Harinxma eindigde zy in het Fries. Zy woonde een ringrijderij by, waaraan 61 paren, onder wie dochters uit de aanzienlijkste geslachten in elegante sjezen deelnamen.

Domela Nieuwenhuys werd te Keulen gevangen genomen en tot 5 dagen veroordeeld omdat hy het verbod van de Pruisen om te komen overtreden had.

Maandag 2 Oct. ging Dora by JW. en Caroline te Arnhem logeren. Zy schreef dat zy ondanks het regenachtige weer tweemaal daags met Jan Willem een flinke wandeling maakte. De kinderen waren allerliefst. David wees al zijn speelgoed en Henk leerde Esperanto.

5849 Ik betaalde hier aan incometax ƒ 600,-, vermogensbelasting 559,50; personeel 219,87, bedrijfsbelasting 60,80, kerkel. bel. 25,-; hondebelast. ƒ 3,-; tezamen ƒ 1468,17, en Dora ƒ 367,25. In Karlsruhe betaalde Dora niets en ik M. 1542,35 of ƒ 924,-, dus drie kwart van wat ik hier betaal. En wat heeft men hier ? Slechte pavé's en brutaal straattuig !

Op 18 Oct. spoorde Dora met Cornelia naar Zeist om een voordracht van Johan Gunning over Zweden aan te horen, maar misten de trein en spoorden niet verder dan Amst. waar zy het Museum bezochten.

Christiaan schreef my dat JW. en Frank gezamelijk met my het Leven van Papa moesten schrijven en dat de brieven,welke hy in Indië van hem ontving,helaas alle verbrand zijn.

Cateau van Lennep vertelde my dat de te Heemstede beroepen predikant de Hartog een geleerde is en geëngageerd met een Duits meisje Meyjes uit Zweibrücken,die eenzijner werken vertaald had.

Op 26 Oct.vierde men te Zandvoort het 60-jarig bestaan der Bewaarschool,opgericht door Suringar,Ds.Swalue,Dr.Smit en Grootpapa. Bestuurders waren o.a.Oom Henk en Tante Antje,wier foto's in het feestnummer der Zandv.Courant prijkten.

Jan Six stond er op dat de schilderijen zouden verkocht worden.

5850 In Moscou en Petersburg staakten de spoorwegbeambten en arbeiders, dokters,apothekers en ingenieurs,de waterleiding werd afgesneden,er was nog voor drie dagen rundvlees,voor vijf pekelvlees,maar geen melk meer,zodat de kinderen stierven. Troepen konden de steden niet bereiken. Daarop gaf de Tsaar een constitutie en benoemde Witte tot Minister president.

Vrijdag 27 October stond het koetsje van van Praag voor de deur, waarop ik aan Cornelia vroeg of Dora ziek was. Zy antwoordde dat Dora wel was,maar dat ik my op van Praags bezoek moest voorbereiden en jawel,daar kwam hy by my boven om te zeggen dat hy Dora had gevraagd en nu mijn toestemming verzocht. Je tombais de mon haut,want ik had niets van die courtship gemerkt. Dora schreef het urbi et orbi en kreeg felicitatiebrieven,maar Miek en Juffrouw Bader waren woedend,daar zy hoopten dat Dora nooit zou trouwen en Lilian schreef:" Your aunt is only half pleased." (Dit was Tane).Ik kreeg enkel uitnemende informaties omtrent van Praag. Zo zeide my o.a. Ds.Mouton dat van Praag altyd zo lief voor de armen was. Hy had een goede praktijk en stond bekend als buitengewoon bekwaam. De uitkomst heeft geleerd dat Dora

??? een goede keuze gedaan had.

In de Hout was één mannetje aan het harken,voorzoveel hy niet uitrustte,terwijl in het Hartwald elke ochtend een legio vrouwen de paden en banken schoonveegden.

Op Zondag 5 November hielden Dora en van Praag receptie. Chris-

5851 tiaan zond een lieve brief met een mand vol bloemen. Er kwamen 47 visites. Em wachtte mee op.

Fanny,Em en Dora gingen huizen zien op de Wagenweg en Kleine Houtweg,maar zy bevielen niet.Fanny vertrok op 7 Nov.naar Zürich en kwam eerst 28 Dec. terug.

In Rusland werden de Joden weer schandelijk vervolgd en de politie deed er aan mee.

Karel werd voor het Kantongerecht gedagvaard wegens wielrijden zonder licht. Anna Heemskerk engageerde zich met een jongen Krüger,student aan de Vrije Universiteit,zoon van de pikeur der Haagse Manege. In 1909 trouwden zy en werd hy Geref.predikant te Silvolde.

Van Praag huurde een huis op de Koninginneweg voor ƒ 1000,- voor drie jaar,omdat het voor een geneesheer gebouwd was en een afzonderlijke ingang had voor de patienten. Het zijne in de Houtstraat werd verhuurd aan Notaris Burkens.

Op mijn raad schreef Christiaan nu ook zijn levensbericht,wat hem dol amuseerde. Ik las het later maar vond het niet uitvoerig genoeg.

Melle B. schreef aan Dora dat zy by het voorbyrijden van een bruidsstoet altyd denkt:" Voilà encore un sacrifice humain !" En van Meeteren zeide n.a.v.de naam Isidore Van Walt Van Praag :" Jammer VoorWaar Voor Papa."

5852 Ik las dat Pauline,dochter van Prins Willem Frederik,de latere Koning Willem I,te Freienwalde a/d Oder begraven ligt. Zy was in 1800 te Berlijn geboren en zy stierf op 22 Dec. 1806. De Prins moest,evenals het Pruissische Hof met zijn gezin voor Napoleon uit Berlijn naar Dantzig vluchten en toen vatte het kind kou. Op de dag der begrafenis werd de Prins gevankelijk naar Stuttgart vervoerd en eerst in Juli 1807 ontslagen. Die Corsicaan heeft heel wat op zijn geweten.

Prins Karel van Denemarken werd 19 Nov. tot Koning van Noorwegen gekozen,onder de naam van Haakon VII,geb.1872,getrouwd 1896 met Maud, dochter van Koning Edward VII.

Op 17 Nov.stierf de Graaf van Vlaanderen,broer van Koning Leopold,aet.68. Zijn zoon Albert is de troonopvolger. Leopold zelf stierf 17 Dec.1909,zonder zich met twee zijner dochters,Louise,gescheiden vrouw van de Hertog Van Saksen Coburg en Stefanie,eerst getrouwd met Rudolf,Kroonprins van Oostenrijk,later met Graaf Lonya,verzoend te zijn. Albert,geb.te Brussel in 1872,trouwde 1900 met Elisabeth,hertogin van Beieren,geb.1876.

5853 Op 29 November stierf Dr.Comandi te Chexbres,aet.61

Dinsdag 5 Dec.kreeg ik van Frank het portret van Mr.Cornelis Hop Jbz, geb 1685,schepen,Raad en Burgemeester der stad Amsterdam,Ambassadeur van Haar Hoog Mogenden der Heren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden aan het Hof van Vrankrijk en vervolgens Gezant op het Congres te Soissons,met een doosje Hopjes en dit versje:

De groote Cornelis heeft nimmer gedacht
Dat zijn naam,beroemd bij het nageslacht
In zoetigheid zoude beklijven;
De wetenschap had hem voorzeker getroost
Dat by zijner achterkleinkinderen kroost
Zijn beeltnis in eere zou blijven.

Volgens de overlevering is een latere Baron Hop,die in 1794 den Haag bewoonde,de uitvinder der hopjes.

Woensdag 6 Dec.vertrok Cornelia naar Sluis,waar zy haar 35ste verjaardag vierde. Zy kwam 20 Dec.terug.

Christiaan schreef aan Max om hem aan te sporen Papa's Leven te beschrijven en Max verklaarde zich bereid het te beproeven.

Op 14 Dec. wees de vrouw van Gerard Oyens aan Dora en my het huis op de Keizersgracht,waar mijn ouders gewoond hadden,dat geheel verbouwd was. De keuken was een tuinkamer geworden,de voortrap en het kamertje naast de zijkamer waren weggenomen en daardoor had deze de
5854 gehele breedte van het huis gekregen. De bovenverdieping was niet veranderd,maar Papa's kamer scheen my kleiner toe. Gerard Oyens betaalde ƒ 1800,- huur.

De Amst.archivaris Mr.W.R.Veder weigerde my Papa's brieven aan zijn vader te zenden en schreef dat ik ze maar by hem moest komen lezen. Wat is dat bekrompen !

Dicky v.Lennep beviel 16 Dec. van Sylvia en Louise v.Lennep-van Eeghen schonk aan Ernst nog een duikelaartje Willem Anne,ruim 6 jaar na de geboorte van Herman Jozua.

Zaterd.23 Dec.bezocht ik Jan Bosscha,met wie ik de Lat.School bezocht,maar hy is nooit by my teruggekomen,wat my onverschillig is, daar hy zeer moderne principes heeft en dus niet in myn geest valt.

Jan Willem overwerkte zich weer en moest by Fanny komen uitrusten. Hy bezocht de gevangenen,ademde hun pestlucht in,gaf catechisatie en ging Zondags tweemaal ter kerke,alles heel verdienstelijk voor iemand, die vrouw noch kinderen heeft. Wilfried werd te Zandvoort hard ziek, zodat van Praag gehaald werd,die Dr.Gerke's drankjes afkeurde en enkel liquide melk en water voorschreef.

Minister de Meesters wetsontwerp tot heffing van 10% op de Bedrijfs- en Vermogensbelastingen werd aangenomen met 49 tegen 44 stemmen. Heemskerk en Treub spraken er tegen,maar Treub stemde toch voor. Vóór
5855 Troelstra's amendement om 20 opcenten op de Vermogensbelasting te heffen en geen op de Bedrijfsbel. stemden alleen de 8 socialisten. De Voorzitter Joan Röell viel niet mee daar hy de leden maar liet kletsen.

Willem Nepveu werd Donderdag 28 Dec. verblijd door de geboorte van een meisje Louise Augusta Renée.

JW. antwoordde my op mijn vraag van toch voorzichtiger te zijn, dat ik ook wel eens onvoorzichtig ben,(maar ik heb vrouw noch kind) en dat hy Kerkvoogd geworden was. Onverbeterlijke,lichtzinnige,roekeloze zondaar !

De Holl.Hypotheekbank (Dir.de Geer en le Fèvre de Montigny) en het Waarborgfonds der Ambtenaren (Dir.de Montigny) stagneerden. De Directeuren hadden al het geld verspeeld.

Fanny vertelde dat een onbekende in Zürich Frs. 300.000,- aan het Diaconessenhuis gegeven had om een huis te bouwen voor ongeneeslijke zieken en een groot kapitaal,welks rente dienen moet om hen te onderhouden.

E I N D E 1 9 0 5

Zat
Bij 1060
Maar eigenlijk
bij [1905]
plaatsen
Na 1284

Elout van Soeterwoude.

1805 — 11 Augustus — 1905.

„Een rein en rijk leven werd den 4en October 1893 afgesneden; afgesneden op aarde, om, naar zijn vast vertrouwen, in heerlijkheid te worden overgebracht in die gewesten, waarvan het liefelijk schijnsel den schoonsten glans over dit leven spreidde, dat het Vaderland tot een getuigenis is geweest; de Kerk tot steun; den hoogeren geslachten tot voorbeeld; het jonger geslacht tot vermaning en bemoediging; 's Heeren Naam tot eer."

Dit was het leven van jhr. mr. P. J. Elout van Soeterwoude, in vluchtige trekken beschreven door mr. D. P. D. Fabius, in een brochure die ook voor onzen tijd zijn beteekenis en waarde heeft. *) Met deze zoo belangrijke en lezenswaardige biografie heeft de schrijver zeer velen aan zich verplicht.

't Is heden (11 Augustus) juist een eeuw geleden, dat deze Christen-Staatsman in de koninklijke residentie het levenslicht zag. Een enkel woord willen wij wijden aan dezen vriend en tijdgenoot van Groen van Prinsterer.

Wat Elout voor ons land en volk, voor ons Vorstenhuis is geweest, is niet in enkele regels samen te vatten. Zeer terecht zegt mr. Fabius: „Elout was zoo volledig in alles wat hij deed; hetgeen hij hood was afgewerkt, tot in de détails, naar vorm zoowel als inhoud; liever bleef hij achterwege dan zijnen naam aan een arbeid te binden, die niet voldragen was. En daarom, hoe zoude juist voor Elout een teekening voegen die in ieder opzicht aan den hoogsten eisch voldeed."

Jonkheer Meester Pieter Jacob Elout van Soeterwoude was de zoon van den minister van Staat mr. Cornelis Theodorus Elout en Henriette Josina van Eijbergen. Van 's vaders zijde stamde hij af uit een Zuid-Nederlandsch geslacht. Een uitnemende opleiding was hem ten deel gevallen. Zijn moeder was een voortreffelijke vrouw, godvreezend, zachtmoedig en nederig. Van zijn verdienstelijken vader, wiens laatste woord: „Ja, genade alleen!" den zoon zoo dierbaar was, getuigde hij nog in de zitting der Eerste Kamer van 8 Aug. 1887: „Met een beperkt vermogen en met een zeer talrijk gezin heeft hij alles op zijde weten te zetten wat hem zou kunnen beletten zijn beginselen als een eerlijk man op te volgen." Reeds bij zijn ouders, dus verklaarde Elout later, leerde hij den eenvoud en soberheid in huis en levenswijze, waarop hij altoos prijs bleef stellen.

Zijn academische vorming genoot hij aan de Hoogeschool te Leiden, waar hij o.a. in aanraking kwam met Bilderdijk en den vier jaar ouderen Groen van Prinsterer. Na reeds van jongs af door de huiselijke omgeving met mannen van aanzien en talent in aanraking te zijn geweest, leidde hem ook zijn ministerieele loopbaan samenmet in de hoogste kringen. In Februari 1840 werd hij met de benoeming, toen Elout aan de Koninklijke disch verscheen, hem op allelmoedige wijze, gelijk ook deze Koning dit zoo uitnemend kon doen, dank heeft gezegd.

Elout heeft medegeleefd ook in de machtige beweging van het Réveil, waarin hij met Groen en anderen den Gereformeerden vleugel vormde.

In bijzondere mate had de Evangelische Alliantie de liefde van zijn hart.

Voor het Christelijk onderwijs in de verschillende vertakkingen toonde Elout door woord en daad de meeste belangstelling gedurende geheel zijn lange leven. Een model ook van parlementaire welsprekendheid was zijne rede van 30 Juni 1857 in de Kamer, toen door antirevolutionairen werd getracht het openbaar onderwijs wederlijk diensttig te maken voor de geheele natie.

Een van de schoonste momenten in Elout's opkomen voor de Christelijke school was ongetwijfeld, toen hij den 3en Augustus 1878, aan het hoofd van de deputatie, belast met de aanbieding van het Volkspetitionnement, dit aan den Koning overbracht met een rede, die blijkbaar grooten indruk op Z. M. maakte en meermalen teekenen van instemming aan den Koning ontlokte. Na op het gevaar gewezen te hebben, hetwelk van de ontworpen wet dreigde voor de scholen met den Bijbel, en dat het volk meer en meer van Jezus Christus en alle nationale tradities ontvreemden zou, ging Elout aldus voort: „Is het dan wonder, Sire! dat duizenden — voor wie die tradities dierbaar zijn, voor wie en voor wier kinderen, gelijk Hij het in de meest bewogen tijden is bevonden voor uwe en onze Vaderen, Christus is de eenige kracht ten goede, de eenige troost in leven en in sterven — door dat vooruitzicht in het diepst der ziele geschokt, eerbiedig U. M. vragen: „Zal dat goed voor uw Land en Volk, zal dat goed voor de nationale toekomst, zal dat goed voor God wezen? Is het wonder, dat wij U. M. smeeken: Plaats, Sire! onder zulke voordracht Uwe Koninklijke handteekening nooit!"

Deze bede bleef onverhoord. De Koning bekrachtigde de wet, van welke daad Z. M. bijzondere mededeeling aan Elout deed toekomen. Lange anderen weg, en nadat eerst de wet van 1878 als een prikkel tot het oprichten van Christelijke scholen had gewerkt, zou aan het smeekschrift worden voldaan, toen het elf jaar daarna aan den grijzen Vorst, die reeds in 1856 hulp had willen bieden, nog gegeven werd zijn handteekening onder een wet te plaatsen, die den druk van het Christelijk onderwijs zou verlichten.

Beurtelings kwam Elout in zijn schoon en langdurig leven voor ieder zedelijk volksbelang op. Met anderen richtte hij op de Vereeniging tot heiliging van den Zondag, en in de Staten-Generaal were hij meer dan eens op het gevaar gewezen van den zondag. Tegelijk aan hij aan de oprichting van de Vereeniging tot [illegible]

Bij 1060

Kamer van 8 Aug. 1837: „Met een beperkt vermogen en met een zeer talrijk gezin heeft hij alles op zijde weten te zetten wat hem zou kunnen beletten zijn beginselen als een eerlijk man op te volgen." Reeds bij zijn ouders, dus verklaarde Elout later, leerde hij diep eenvoud en soberheid in huis en levenswijze, waarop hij altoos prijs bleef stellen.

Zijn academische vorming genoot hij aan de Hoogeschool te Leiden, waar hij o. a. in aanraking kwam met Bilderdijk en den vier jaar ouderen Groen van Prinsterer. Na reeds van jongs af door de huiselijke omgeving met mannen van aanzien en talent in aanraking te zijn geweest, leidde hem ook zijn maatschappelijke loopbaan aanstonds in de hoogste kringen. In Februari 1828 werd hij met den hoogsten lof tot doctor in de beide rechten bevorderd, en reeds het volgende jaar tot commies bij den Raad van State benoemd. In 1864 werd hem een zetel in dit lichaam aangeboden, dien hij tot 1874 bekleedde, toen hem op zijn verzoek eervol ontslag werd verleend. Op hoedanige wijze Elout in den Raad van State werkzaam is geweest, getuigt o. a. het schrijven van den Raad na zijn overlijden aan de weduwe gericht, en waarin o. a. voorkomt: „'s Raads archief bewaart in menig advies door hem gesteld in den hem eigen klassieken vorm, even sober van uitdrukking als kernig van zinbouw, de bewijzen der onvermoeide werkzaamheid van den edelen afgestorvene".

Elout van Soeterwoude was een man van veelomvattende kennis, rijke ervaring, eenvoudig van hart en nederig van geest; zich kenmerkende door zeer fijne beschaving en bij uitstek hoffelijke vormen. Hij kon met behoud van den goeden toon groote scherpheid leggen in zijn woorden; maar bij voorkeur was hij ook voor den tegenstander waardeerend en zacht. Hooge eischen stellende aan zich zelf, was hij mild in lof ook voor het gebrekkige pogen van anderen.

Elout was Nederlander in den vollen zin des woords. Hoezeer hij met verschillende nationaliteiten betrekkingen onderhield, verloor hij toch den nationalen stempel niet; er leefde in hem een echt Hollandsche zin voor burgervrijheid en zelfbestuur. Innige liefde woonde in zijn hart voor het Stamhuis van Oranje. Met dankbaarheid wees hij er op, hoe hij drie Koningen uit dat Huis had mogen dienen, en ook persoonlijk kennen. Toch ontaardde zijn gehechtheid, evenals bij Groen van Prinsterer, nooit in een on-Nederlandsch royalisme, en heeft hij zelfs niet geschroomd van een ernstige aangelegenheid met anderen onzen laatstgestorven Koning te verzoeken een beraamd plan niet ten uitvoer te brengen, voor welken stap de Koning, die aanvankelijk daarover zeer verstoord was, later, 3 Aug. 1878, op den dag van de aanbieding van het Volkspetition-

*) „Elout van Soeterwoude". Te 's-Gravenhage bij A. Berends. 1894.

Beurtelings kwam Elout in zijn schoon en langdurig leven voor ieder zedelijk volksbelang op. Met anderen richtte hij op de Vereeniging tot heiliging van den Zondag, en in de Staten-Generaal wees hij meer dan eens op het groot gewicht van den rustdag. Insgelijks nam hij aan de oprichting van de Vereeniging tot afschaffing der slavernij deel, en in de Tweede Kamer toonde hij voor deze aangelegenheid een heiligen ijver.

Ten einde het evangelie op Java te kunnen brengen, zoolang dit voor het eigenlijke Zendingswerk gesloten bleef — evenals zijn vader toonde Elout groote belangstelling in onze overzeesche bezittingen — nam hij deel aan de oprichting van een Vereeniging tot het uitzenden van Christen-werklieden.

Met eenige vrienden, waaronder Capadose, Heldring, de Liefde, richtte hij de Nederlandsche Evangelisch Protestantsche Vereeniging op, die ten doel had om op den grondslag der Evangelische Alliantie Gods Woord te verbreiden onder ons volk.

Op veel meer nog zou kunnen gewezen worden. Het leven van Elout was een rijk, een werkzaam leven. Tot in zijn grijzen ouderdom, toen hij reeds nagenoeg blind was, heeft hij onverdroten gearbeid voor land en volk. Wij danken onzen God voor wat Hij ons geschonken heeft in dezen Christen-Staatsman, wiens gedachtenis in zegening blijft.

Wij eindigen met wat dr. Kögel in 1884 in de „Christotherpe" van Elout schreef: „der Mann dort mit dem klugen Gesicht, mit der bestimmten Sprache des Juristen, mit der leisen Stimme des Hofmannes, erinnert daran wie seine Freunde Vinet und Adolf Monod — er hat sie Beide am Genfer See kennen gelernt — zu warnen pflegten, man solle nicht durch halbe Huldigungen den Herrn weg complimentiren. Anbetung wolle der König der Wahrheit, nicht Complimente".

ANNO - 1906

5856 De Geer,een der twee Directeuren der Holl. Hypotheekbank,sprong by Hilversum uit de trein,bezeerde zich weinig,en kroop naar zijn huis om nog enige stukken te vernietigen,maar werd gepakt. Voor enige jarem bood Willem de Beaufort,Pres.Commisaris,het Directeurschap aan Frank aan,die het aannam,en toch werd le Fèvre de Montigny benoemd.

Mijn uitgaven bedroegen in 1905 ƒ 11036,16½,dat is ƒ 561,36 minder dan in 1904,waaruit ik afleid dat ik te weinig heb weggegeven.

Vrijdag 5 Jan. bracht ik in den Haag by Christiaan door,die zeer doof geworden was en slechts door een hoorn met linkeroor kon verstaan. August zag er uit als een grauwe erwt. Zijn pleegzuster was een achterkleindochter van Schuddeboom,die aan Christiaan,Piet Quarles en my zijn boeier verhuurde om in het Y te varen. Christiaan heugde zich van die tocht voor 60 jaren niets.

Zaterdag 6 Jan.mijn 76ste verjaardag,kreeg ik een fraaie pendule van Dora en van Praag. Zy kreeg een ereplaats in mijn kamer; Fanny, Max en Em gaven my theekopjes en een suikerpot. Frank en Constance het nieuw opgemaakte speeltafeltje van mijn ouders,dat by Willem stond; van Miek kreeg ik een boek van Kalff,en van JW.en Caroline Holland gedurende de inlijving van Joh.Naber. Cornelia had een kussen voor mijn stoel gemaakt en voor Fanny's verjaardag (op 7 Jan.) wafeltjes.

5857 In de zaal waar de Prov.Staten vergaderen,werd een Tentoonstelling gehouden van exemplaren van al de Oprechte Haarl.Couranten van het begin af,ter gelegenheid van haar 250-jarig bestaan. De eerste dagtekende van 6 Jan. 1656 en werd uitgegeven door Casteleyn. Het formaat was bespottelijk klein en zy bevatte niet veel meer dan tijdingen uit Cadix en Berlijn van Sept. 1655. Advertenties werden er nog niet in opgenomen. Ik las een relaas van de slag by de Doggersbank; daarna verschenen ze half in het Hollands en half in het Frans en die van 1815 bevatte een verslag van de slag van Waterloo.

JW. hoestte en moest weer thuis blijven. Max vond een gedicht van Laurillard op de brand te Enschedé,dat Papa parodieerde.

De Min.van Waterstaat Kraus trok voor 5 maanden naar Chili om er als ingenieur werkzaam te zijn. Mooie toestand ! Wat deed hy een portefeuille te aanvaarden ? En wat bewoog Borgesius er hem een aan te bieden,terwijl hy wist dat de vent naar Chili zou gaan. Dat is echt liberaal,lieber Alles !

Ik ried JW. die by Fanny logeerde,om van Haarlem uit voor zijn betrekkingen van kerkvoogd en bezoeker gevangenen te bedanken.

5858 Op 15 Jan. werd in de Nieuwe Kerk te Amsterdam het monument voor da Costa onthuld. Ds.H.Pierson hield de rede en Rebecca Ramann antwoordde en vertelde ettelijke byzonderheden uit haars vaders leven. Max woonde het by.

Jan Willem wilde in Haarlem komen wonen,wat ik hem om de duurte sterk afried. Fanny zocht voor hem een huis. De zoon van Feringa,dol. predikant,ging met een pleegzuster op de loop en werd afgezet.

In Engeland werd het Ministerie Chamberlain,de moordenaar der Boeren,vervangen door een liberaal Ministerie onder Campbell Bannerman. Tot President der Franse Republiek werd Fallières,president van de Senaat,gekozen in plaats van Loubet,die 7 jaar aanbleef.

Christiaan trad af als Directeur der Cultuur My van de Vorstenlanden en werd vervangen door Kees Zeverijn,schoolkameraad van Frank. Christiaan bleef adviserend Directeur met ƒ 6000,- traktement.

Jeronimo de Vries,zoon van Grootpapa Röells vriend, kantonrechter te Amst. getrouwd met ene Juffrouw Roeters van Lennep,schreef indertyd aan Papa,dat volgens zijn vader Papa in spraak en karakter het meest had van zijn Grootvader Cornelis van Lennep.

De renten,door my in 1905 gemaakt,bedroegen ƒ 14325,98½,die van Miek ƒ 5145,07½ en die van Dora ƒ 5711,39.

Christiaan,Koning van Denemarken,stierf 29 Jan,aet 88. Hy was weduwnaar van Louise van Hessen-Cassel,die in 1898 overleed. Een zyner zoons is Koning van Griekenland. Zyn dochters zyn Alexandra,Koningin van Engeland,Dagmar,weduwe van Alexander III van Rusland en Thyra,ge-

5859 huwd met de Hertog van Cumberland,zoon des onttroonden Konings van Hannover.

De Koning van Spanje kocht de Paus om ten einde diens verlof te kunnen krijgen om met Ena van Battenberg te kunnen trouwen.

Ik droomde dat Cees Hartsen door Lore was aangenomen en ik uit wanhoop een andere (ik weet niet wie) vroeg,maar toch naar Lore liep om te vragen hoe het mogelijk was dat zy my ontrouw was geworden. Hoe komt het dat ik de omgang van Lore met Cees van voor 54 jaren niet vergeten kan ?

Maandag 19 Februari gaven Frank en Constance het aantekeningsdiner te Zandvoort ter ere van Dora en van Praag. Na het diner,dat eerst te 7 uur begon,omdat Max en Em en de jongens zo laat kwamen,en dus tot 9½ duurde,reciteerden Wilfried,Sylvia en Eric ieder een gedicht en gaven zy een eierlepel en een door Sylvia gewerkt canapékussen.
5860 Het werd een schitterend bruiloftsmaal met bloemen,hors d'oeuvre, schildpad-en andere soep,zalm gerold in witte wijnsaus,ossehaas met allerlei groenten,champignons met room,getruffeerde kalkoen met sla en compote,méringues,appelen,druiven en vier soorten van wijn. Frank sprak heel goed over de nieuwe schakel,die in de ketting gelegd moet worden en van Praag antwoordde ook goed.

Donderdag 1 Maart kreeg Dora de bof (les oreillons) en moest naar bed,zodat zy de 3de de receptie niet kon bywonen,die door 75 personen bezocht werd. De 89-jarige Heer van Valkenburg kwam ook,maar geen enkel lid der familie van Praag. Er waren 24 bloemstukken.

Reynvaan zond my 50 sigaren van 25 cts het stuk voor de bruiloft. Dit zijn de duurste,die ik ooit gekocht heb,maar Frank vond het nodig.

Dora kreeg darm-en maagcatarrh,temperatuur 38.5. Van Praag was zeer ongerust,daar hy niet wist wat het worden zou: meningitis,peritonitis of typheuse koorts. Zy kreeg ijs op het hoofd en slikte cas-
5861 cara. Gelukkig daalde de temperatuur. Van Praag sliep beneden in het achter kamertje en Cornelia in het salon,maar zy behoefde niet dikwijls op te staan. De wangen waren nog dik.

Door de hevige storm werden te Zandvoort ganse stukken duin weggeslagen en liepen Antwerpen,Rotterdam,Vlissingen en tal van boerderijen onder. In een mijn te Courrières ontstond brand waardoor van de 1800 mijnwerkers 1219 verbrandden. Duitse ingenieurs en arbeiders schoten te hulp en de Franse Kamer stond een half miljoen toe tot leniging.

Donderdag 15 Maart ging ik voor het eerst weer naar beneden by Dora,die ik in geen 14 dagen gezien had.

Onze Koningin zond *f* 15.000,- aan de Watersnoodcommissie voor de slachtoffers der overstromingen in Zeeland. Te Bergen op Zoom derailleerde de mailtrein en werden 4 conducteurs gekwetst.

Frans Rosier,die Vrouw Pennegauw te Gouda vermoord had,werd gepakt en simuleerde krankzinnigheid,weigerde te eten,zodat men hem met eieren en bouillon kunstmatig voedde,in plaats van hem te laten verhongeren. Later ontsnapte hy uit het Gekkenhuis te Medemblik.

5862 20 Maart. Trouwdag van Dora. Te 10½ kwamen Christiaan en Louise uit den Haag,spoedig volgden Max,Em en Ankie, van Praags drie zusters Marie,Jacoba en Francisca en zijn broer Isak,ontvanger der Registratie te Maarssen; verder Fontein en zyn vrouw Henriette Heshuysen, Manger Cats,Maurits,Louis,Tane,Fanny,Jan Willem,Caroline en Hansje,Jacqueline van Aken uit Lochem,Frank,Constance en Sylvia. Bruidsmeisjes waren Hansje,Ankie,Sylvia en Jacqueline van Aken. Wy reden (het Bruidspaar in het rytuig van Mevrouw Mirandolle) te 11 uur naar het Stadhuis, waar Gerard van Lennep in zwarte rok en witte das het huwelijk sloot en uitnemend sprak zonder plat accent,en te kwart voor twaalf reden wy in een stortbui naar de Wale Kerk,waar de consistoriekamer geweigerd was,zodat wy vóór en na de dienst in een vies,klein,kil soort van kolenhok moesten staan,want stoelen waren er niet. Het was even vol als in het Stadhuis. In de Kerk zag ik de van Bylandts,Lou en Adèle Elout, Roelof en Dicky,Madelon en Syl van Lennep,Olga van Eeghen en de Burdets. Martin Dupont had tot tekst:"Zo de Heer het huis niet bouwt,te vergeefs bouwen de bouwlieden."

Te 1 uur waren wy thuis en een kwartier later begon het dejeuner. Ik zat tussen Dora en Tane,over my Isak van Praag,dan Fanny,Christiaan, Marie van Praag en de Bruidegom. De anderen zaten aan kleine tafeltjes. JW.met Louise,Max en Jacoba v.P; Frank met Em,Mevr.Fontein en Manger Cats; Caroline met Fontein,Constance en Mauk; Louis met Fransisca v.P. Carel en Jacqueline,allen in het salon,wy met de andere drie bruidsmeisjes in de voorkamer,altogether 27. Toasten van my,Christiaan,Isak

van Praag,Fontein en een beeldig vers van Max. Te 3 uur stond het Bruidspaar op en spoorden zy naar Kleef. Aan het dessert waren Wilfried,Eric en Aernout gekomen. Ik zond Miek een beschrijving van het feest. Dora gaf aan Cornelia een horloge met ketting. Droste berekende voor de bruiloft ƒ 268,-.

Constance huurde voor JW.en Caroline een huisje te Zandvoort.

5863 De Koningin ging met de Prins naar Tholen om de slachtoffers der overstoming te zien,voer in een roeibootje,zat op een open dogcar, liep door de modder,sprak de zieken toe en won allerharten.

Christiaan schreef dat hy verrast was geweest door het royale déjeuner en het prachtige vers van Max.

Een man der Dienstverrichting stal 2 kandelaars by Max en Em uit de logeerkamer,die Louise van Renswoude voor hen beschilderd had; Em had ze later by de antiquair teruggevonden. Fran 't Hoff.

Sam en Olga van Eeghen gaven een diner ter ere van Deborah van Eeghens verjaardag,op wie Frank een akrostichon van 17 regels voordroeg.

In de Tweede Kamer wauwelde men over het soc.dem.Arbeidscontract, dat Prof.Drucker gesteld had en zeer onduidelijk was.

Tot Commissaris der Koningin in Zeeland werd benoemd Mr.Dijckmeester,Referendaris by Binnenl.Zaken en tot Burgemeester van Rotterdam, in de plaats van s'Jacob Mr.Zimmerman,Burgem.van Dordrecht.

5864 Zondag 1 April moest Max Henri en Ada van Eeghen dopen,maar Zaterdag middag had hy 12 oesters gegeten,die bleken vergiftigd te zijn,zodat hy doodziek werd en een tegengif innam en van Paassen verzocht hem by het dopen te vervangen,dat Sam,Olga,Ella en Loukie bywoonden.

Dora en van Praag reisden van Kleef naar Milaan,vandaar naar Bologna,Florence en Rome.

Ik bezocht Suze de Clercq-Kruseman,die ik niet zou herkand hebben, zo oud en lelijk was zy geworden. "Dag Suze."- "Dag Meneer van Lennep". " Kan je niet dag Maurits zeggen als voor 58 jaren?" - "Neen !nu zeg ik:Dag Meneer !" En verder bleef zy stijf en herinnerde zich weinig van de oude tijd,zodat ik berouw had van haar bezocht te hebben en geen plan had terug te komen.

De Nieuwe Beurs in Amsterdam was zó slecht gebouwd dat er grote scheuren inkwamen en stenen naar beneden vielen en de bezoekers voor instorting vreesden.

Frank kocht by Fred.Muller brieven van de Stadhouder Willem IV en ~~van~~ Willem V,van Prinses Wilhelmina en van Nassau la Leck,die het Slot te Zeist gebouwd heeft,voorts prijzen van Grootpapa D.J.v.L. en een prachtig ingebonden dissertatie van Papa.

Nu Anna Pélerin van haar tante Jet Ploos geërfd had,kon zy zich de weelde veroorloven van het huis der weduwe van Walcheren op de Dreef te kopen. Fanny achtte het huis,dat de Pélerins in de Wilhel-

5865 minastraat bewoonden,geschikt voor Jan Willem en informeerde naar de huurprijs. Pélerin beweerde dat die ƒ 1000,- bedroeg,maar Fanny betwijfelde het,en voor JW. zou dit huis te duur zijn.

Dora en van Praag wilden naar Napels reizen,maar de Vesuvius bedekte de omliggende dorpen en velden met lava en zelfs te Napels regende het as. Zy keerden toen naar Nederland terug en rustten nog wat in Nol in 't Bosch uit.

Ofschoon N.Pierson,als Minister de Vermogens-en Bedrijfsbelastingen voorstellende,beloofd had dat er nooit opcenten op zouden geheven worden,stemde hy later als Kamerlid toch voor het voorstel van Minister de Meester om ze wel te heffen.

Donderdag 19 April verhuisden Max en Em van het Florapark naar hun kasteel in den Aerdenhout.

Woensdag 18 April werd San Francisco door een aardbeving verwoest en geraakte de stad in brand,zodat een oppervlakte van 1 KM.breedte en 1½ KM.lengte één vlammenzee werd. Het éne blok fraaie huizen werd na het ander aangetast. De ganse morgen en namiddag hielden de aard-

5866 schuddingen aan. Onder een hotel van 5 verdiepingen,dat instortte, werden 70 mensen bedolven,onder een pension 80. In het Palace Hotel sprong een gasmeter,waardoor een nieuwe brand uitbarstte.. De stad had in 1846 600 inwoners en nu 350000. De meeste inwoners waren in slaap en daar de pijpen der waterleiding gebarsten waren,kon men niet blussen en moest men enkele huizen door dynamiet laten springen. Meer dan 200000 mensen raakten dakloos. De ijzeren huizen boden het best weerstand;de lijken werden in zee geworpen en de dieven en plunderaars doodgeschoten.

Dr.Kortland te Zeist onderzocht Wilfried en bevond dat hy een zwak zenuwgestel heeft.

JW. en Caroline waren naar het huis van hun zwager van Rossem in de Apeldoornsestraat te Arnhem verhuisd,waar Caroline's ouders gewoond hadden,en dat beviel hun best. JW. had een kamer met een groot balkon en uitzicht op de tuinen.

Zaterdag 5 Mei reed ik met Cornelia per electrische tram naar Amsterdam en stapten wy er op de hoek van het Spui en de Raadhuisstraat uit,waar wy na enige minuten wachtens de Koningin met haar Moeder en de Prins in een open rytuig zagen voorbyrijden. Daarna liepen wy de 5867 Kalverstraat door,waar het vol Joden was,naar Reynvaan om fijne sigaren voor Christiaan te kopen en tramden toen naar Haarlem terug.

Diezelfde dag kwamen van Praag en Dora in Haarlem terug,na 45 dagen weggeweest te zijn.

Emilie engageerde Juffrouw Anna Müller,vriendin van Marie Westendorp,om in Haarlem te komen wonen en aan Ankie,Sophie en Cateau,dochters van David en Bella van Lennep,en Hetty Pélerin les te geven. Zy heeft diploma's voor Frans,Engels en Duits.

De Koningin zond ter bijwoning van het huwelijk van de Koning van Spanje met Ena van Battenberg,Dumonceau,van Geen,Marchant d'Ansenbourgh en de Schimmel (Willem Röell,de man van Lizzie v.Lennep,dochvan mijn broer David.)

Vrijdag 11 Mei spoorde ik naar Leiden,waar Maurits en Louis my aan het Station opwachtten en per tram tot de Korenbeurs brachten,van waar wy naar de Nieuwe Rijn 26 liepen,alwaar Louis en Willem van Lynden hun kamers hadden. Ik vond ze allerliefst met een vrij uitzicht. Te 3 uur liepen wy naar het Rapenburg 100,waar Maurits met Macaré samenwoonde. Wy dronken er thee en wandelden te 4 uur naar het Station. Louis en ik spoorden naar Haarlem.

C.van Mels zond my de staten der fondsen van Dora en my. Die van Dora bedroeg ƒ 134705,53½ tegen ƒ 127540,34 in 1905. Die van my bedroeg ƒ 329488,92 tegen ƒ 334606,92½ in 1905.

5868 Anna Prins bezocht Ds.Hogerzeil te Doorn,die pleisters onder de ogen had,omdat de oogleden,die verlamd zijn,anders dicht vielen,en noch spreken noch schrijven kon,maar nog helder van hoofd was.

Donderdag 31 Mei kwam Miek logeren. Ik spoorde naar Amsterdam om haar af te halen,maar liep haar mis. Uit de trein,waarmede ik naar Amst. vertrok,stapten te Haarlem de leden der Chineesche missie,kleine gele mannen,sommige in Chinees costuum met lange staarten,andere in Europeesche kleding. Een hunner was een Onderkoning. Prof de Groot fungeerde als tolk. Zy kwamen de musea zien.

Toen de Koning van Spanje met zijn vrouw uit de kerk reden,waar zy getrouwd waren,werd een in een bouquet gewikkelde bom uit de derde verdieping van een huis in de Calle Mayor naar hun rytuig geslingerd, maar sprong in de lucht,doordat hy aan een electrische draad bleef hangen. Zeven personen werden gedood en vijftig gewond,onder wie zelfs 5869 zy,die op het balkon stonden. De anarchist Morales,die de bom geworpen had,werd door een gendarme aangehouden,maar schoot eerst deze,daarna zichzelf met een revolver dood. Welk een ontwaken !

Een der zoons van Mevrouw von Bohlen-Halbach,secretaris by het Pruissisch gezantschap by het Vatikaan,oud 36 jaar en geboren in den Haag toen zijn vader aldaar gezant van Baden was,verloofde zich met Bertha Krupp,die voor de rijkste Duitse erfdochter doorging. By de dood van haar vader kreeg zy in een ronde som 160 miljoen Mark nominaal in aandelen in de zaak,welke in 1905 12 millioen Mark rente opbrachten. Mevrouw Krupp schonk by de viering van het verlovingsfeest 1 miljoen Mark voor een tehuis voor oude werklieden. Gustav von Bohlen verliet toen de diplomatie en werd lid van de Raad van Beheer der fabrieken van Krupp,en by zijn huwelijk beval de Keizer hem zich voortaan te noemen Krupp von Bohlen !

Op 6 Juni ging Miek logeren by Max en Em in Dunewalde,de volgende dag vertrok ik naar den Haag en Cornelia naar Sluis,terwijl Marie Jonker met de papegaai haar intrek nam by haar ouders.

5870 Ik woonde tweemaal de debatten in de Tweede Kamer in de loge van de Voorzitter Joan Röell by,maar verstond noch Lohman,noch Troelstra, noch de Min.van Justitie van Raalte. Met Louise bezocht ik het Huis ten Bosch en Scheveningen en kerkte ik by Cramer en Gerritsen,terwijl ik de derde Zondag de ultra gereformeerde Posthumus Meyjes hoorde, die my niets beviel.

Kikkie (Christiaan van Lennep Jr.)was onlangs door Ds.Vermeer aangenomen,maar ging evenmin ter kerke als de rest der familie op Louise na. Geen der kleinkinderen is gedoopt. 't Is op de Moeder na een heidens gezin. Christiaan volgde een slecht régime. Vóór het eten dronk hy sherry,aan tafel Bordeaux,na het eten cognac,'s avonds twee kop sterke thee en grog. Hy dutte van 2 - 3½,van 8 - 9½ en van midderhacht tot 7½ zonder wakker te worden,terwijl hy van alles at. Hoe hy 80 jaar geworden is begrijp ik niet. De toon aan tafel beviel my niet, en Christiaan behandelde Louise als een dienstmeid.

Cornelia maakte te Sluis een feest mee. Voor 300 jaar was namelijk de aanslag der Spanjaarden mislukt,omdat de torenklok het uur van middernacht niet sloeg. De schoolkinderen zongen op de markt,maar de roomsen weigerden te vlaggen.

5871 Daar Dora moest liggen liet zy Cornelia reeds op 17 Juni uit Sluis terugkomen.

Woensdag 20 Juni bezocht ik René Nepveu,die boven een schilderijenwinkel op het Plein vier kamers op de derde verdieping bewoonde. Hy wilde in de diplomatie,en dit is hem gelukt,want in 1909 werd hy attaché by het gezantschap te Peking,na een jaar in Japan geweest te zijn en het examen te hebben afgelegd.

Louise trakteerde my eens op Haags ontbijt,dat ik sedert mijn kindsheid niet geproefd had. Het was te koop by een bakker by de Gevangenpoort en voor ƒ 1,- kreeg men een trommel vol.

Maandag 25 Juni keerde ik naar Haarlem terug. Thuis komende vond ik beeldige rozen op tafel staan als cadeau van Marie Jonker in een potje,dat Cornelia te Sluis gekocht had.

5872 Zaterdag 30 Juni kreeg Dora een miskraam. De vrucht was 2 maanden oud. Dora was heel vrolijk.

Frank,Maurits en Louis hadden zeer genoten van het schitterende Romeinse wagenrennen te Utrecht. Van Beeck Balkoen had de beker gewonnen. Verloren van Themaat stelde Germanicus voor en had ƒ 60.000,- voor de costuums en wapenen besteed. De Prins had hem bezocht en hy wederkerig Koningin Emma en de Prins.

De Martha-Stichting kocht voor ƒ 60.000,- 10 bunders grond. Fanny werd door Crompie (de Heer Crommelin,die in het Florapark woonde) als Regentes van het Weeshuis geïnstalleerd. Zy onthaalde de wezen op een tocht per stoomboot naar Amsterdam.

Cornelia vertelde my dat haar vader oudtijds als schildersknecht niet meer verdiende dan 10 cent in het uur,thans 13,zodat hy nu ƒ 13,- in de week kon maken. Hy en zijn vrouw hebben zó zuinig geleefd,dat zy twee huisjes in eigendom hebben en van hun renten leven. Cornelia's moeder krijgt ƒ 300,- 's jaars huishoudgeld,en daarvan moet alles betaald worden. De onkosten van het varken worden voldaan uit de opbrengst van de mosterd,welke Cornelia's vader maakt en verkoopt. Een biggetje kost ƒ 5,- en de prijs der voeding hangt af van het gewicht dat men aan het varken geven wil. Cornelia's zwager kan door extra werkzaamheden het niet verder brengen dan ƒ 250,- 's jaars.

Constance Labouchere,dochter van Henri en Ceejet (zuster van Anna Prins) engageerde zich tot ieders verbazing met Raymond Schuurhecque Boeye,een flirt,die niets deed dan reizen en jagen. Zy was al 44.

5873 Juffrouw de Haan,die het huis met de meerminnen van myn oudovergrootvader David van Lennep in de Kruisstraat bewoonde,stierf en dat was een enorm verlies,daar zy zeer weldadig was.
(Van haar is het beroemde M.C.de H. Fonds afkomstig,dat o.a.door de meisjes Bierens de Haan beheerd wordt: ook Mauk heeft in dat Bestuur gezeten.)

Maandag 9 Juli keerde Miek naar Genève terug,maar vergat aan Marie een fooi te geven en het van Cornelia geleende geld te restitueren.

Het Blaadje van Spanje bevatte het formulier,waarby Koningin Ena haar evangelisch geloof afzwoer en haar Heiland verlochende. Shame ! Haar man schreef zijn redding toe aan de Virgin van de Duif,waarop Ena haar de met bloed bevlekte japon en sluier schonk,welke zy droeg toen de bom sprong. 't Is misselijk ! En voor de van honger stervende bevolking deden zy niets !

Ernst van Loon gaf als President van het Concours hippique een diner en nodigde o.a.de buitenlandse gezanten !!

Het Hof van Cassatie te Parijs vernietigde het schandelijke Arrest van de Krijgsraad te Rennes i.z.Dreyfus en sprak hem vrij,waarna de Min.van Oorlog hem tot Escadronchef benoemde. De Generaal Mercier en

anderen,die door valse stukken en verklaringen tot Dreyfus' veroordeling hadden meegewerkt,konden helaas niet gestraft worden,omdat zy reeds amnestie verkregen hadden.

Ik sukkelde sinds lang aan een wond in mijn linker scheenbeen. Van Praag beval dat de wond met hydrophilegaas,in boorwater gedrenkt, werd nat gehouden en dat ik mijn been hoog hield.

5874 Te Leiden en te Amsterdam vierde men feest ter herdenking van Rembrandts geboortedag voor 300 jaar.

Fanny trakteerde Maurits op lessen in het paardrijden. Louis bezocht het jongenskamp te Hattem,waar Henk ook kwam,en Olga Burdet presideerde het meisjeskamp te Loenen op de Veluwe.

Louise schreef my dat Christiaans ogen zó verzwakt waren,dat hy lezen noch schrijven kon,zodat August als secretaris fungeerde.

Dr.Roessing schreef officieel in de Staatscourant dat de hoop op een troonopvolger opnieuw verijdeld was. De Prins had gehuild als een kind. De Koningin moest een dokter hebben,die haar beval te liggen.

Ik kreeg de visite van de my nog onbekende neef Herman Hendrik Röell,jongste zoon van Willem en Anna Collot d'Escury,getrouwd in 1900 met Flora Steenberghe. Zy woonden in Apeldoorn,doch tijdelijk te Zandvoort. Hy bewerkte de genealogie der Röells. Onder het spreken schudde hy voortdurend met het hoofd.

Frank werd door de Verg.voor Chr.Volksonderwijs benoemd tot provinciaal Inspecteur. Ik vond dat hy te veel hooi op zijn vork nam, daar hy al door de overige leden der familie voor al hun belangen werd ingespannen.

5885 (dit had moeten zijn 5875) maar die bladen zijn niet ferkeerd) Op de 26ste verjaardag van H.M.werden o.a.gedecoreerd Jan Six, Nico Adriani en.....Borgesius,omdat hy een Ministerie gevormd had zonder Borgesius !

Die dag was er algemene vacantie en een aaneenschakeling van feesten,steekspel,optocht,boottocht voor kinderen,voorstellingen in de Vereniging,concert en vuurwerk. Cornelia en Marie zagen de optocht. Ik moest thuis blijven,daar ik pijn in de zy had. De hitte was ondraaglijk.

Te Groningen verbrandde het Universiteitsgebouw. Slechts weinig werd gered.o.a.de vlag van 1672 tijdens het beleg. De spuiten gaven geen water en de concierge was afwezig. De brand was op het dak ontstaan,waar schilders verf brandden.

Ik kon de verjaardag van Max (op 2 Sept) niet bijwonen.
De Koningin had in Mecklenburg bygewoond dat er 's morgens in de Bijbel gelezen werd en dit had haar zó gesticht,dat zy dat voorbeeld volgde en voor het gehele Hofpersoneel voorging in het lezen uit Gods Woord.

Op Dinsdag 4 Sept. begon Juffrouw Müller les te geven aan Ankie en de andere drie meisjes.

Marie Jonker kreeg *f* 25,- van Dora en van Praag en kocht er een karpet van. Vrijdag 7 Sept. bezocht ik JW.en Caroline te Zandvoort. Henk was weer in Arnhem op het Gymnasium; David lag te bed en Hansje
5886 zat by hem. JW. had de afvaardiging bygewoond van Dr.C.W.Th.van Boetzelaer van Dubbeldam als Zendingsconsul van het Ned.Bijbelgenootschap.

Marie Jonker werd 19 Sept.de bruid. Cornelia tracteerde het Bruidspaar op koffie,gebak en een glaasje Muscaat.

De volgende dag kwam Franz von Stedmann by my eten. Hy was verbaasd dat de politie toeliet dat men zulke trappen bouwt. Hy is Polizeipresident en heeft als zodanig vijf afdelingen onder zich: Criminal, Gewerbe,Wohnung,Sittlichkeit en nog een. Hy had met zijn broers Carl en Robbert de oorlog van 70 meegemaakt. Beide waren aan de gevolgen der strapatzen overleden.

De Groothertog van Baden was op 9 Sept. 80 jaar geworden. De Hertog van Connaught bond hem uit naam van zijn broer Koning Edward de orde van de Kouseband om. De Groothertog gaf 100.000 Mark om van de renten instellingen van weldadigheid te steunen.

5887 Zondag 23 Sept. ging ik met Cornelia naar de receptie van Marie Jonker ten huize harer ouders in de Bakkerstraat,na eerst haar huis, tuin en serre bezichtigd te hebben. Het was er eivol van zwijgende, rokende bezoekers,onder wie de schoonvader Fletterman,koster der Regentessekerk in den Haag,een verbazend pedant figuur sloeg. Daar de receptie te 5 uur moest eindigen,stond de Bruid toen op om zich te verkleden en het sein tot vertrek te geven,maar het baatte niet, de zwijgende figuranten bleven zitten om nog meer koffie en chocolaat te drinken.

Marie's zuster,de beeldige Jacoba was er met haar vrijer,een broer van Fletterman,die op my een alleronaangenaamste indruk maakte. De andere zuster,Grietje,was verontwaardigd dat al de mans my hun bezwete handen toestaken.

Woensdag 3 October werd het huwelijk ingezegend. De Bruid was gekleed in een zwarte japon en zag er met de oranje bloesem in het haar en op de borst allerliefst uit. De bruigom haalde haar te 10½ af en Cornelia reed mee om ook de bruiloft by te wonen,vanwaar zy eerst 5888 tegen middernacht terugkwam. Er waren tal van verzen voorgedragen,o.a. een geestig gedicht van Grietje Jonker,die zich als baker verkleed had. Vader Fletterman had goed en ernstig gesproken.

En nu ik dit schrijf (17 Mei 1910) zijn huis en tuin van Fletterman aangeslagen,omdat hy de rente van ƒ 4000,- hypotheek niet kon betalen en is hy weer knecht geworden by zijn eerste baas tegen een loon van ƒ 11,- in de week en zijn zy verhuisd naar de Leidse buurt. Marie is overgelukkig dat zy uit de geldzorgen is,welke haar 4 jaar lang drukten. Haar spaarpenningen,die wel ƒ 300,- bedroegen,waren al vóór het huwelijk verdwenen. In Dec.1910 wacht zy een tweede kind,het eerste, een jongen,is een fright.

Ik woonde die Woensdag 3 October geen bruiloft by maar de begrafenis van Gerard van Lennep te Heemstede,die na een korte ziekte in de nacht van 29 op 30 Sept. overleden was. Zondag zou hy geopereerd worden,maar het was niet meer nodig. Ik reed met Max naar het kerkhof,waar de Burgemeester van Haarlem Boreel,de wethouder de Breuk, tal van Raadsleden,de doopsgezinde pred.de Vries,enige Kerkeraadsleden kwamen,voorts Jacob,Sam,Warner,David,Henriette en Loukie van Lennep, Abel Labouchere,Henri Enschedé,de Heer Rasch,Lukas Boreel en de gehele familie Honig. Henrick sprak het eerst,voornamelijk om de kinderen er op te wijzen hoe hun vader steeds met ijver zijn vele werkzaamheden verrichtte en steeds zijn plicht; daarna prees de Burgemeester hem als raadslid en eindelijk nam Ds.de Vries het woord,wiens refrein was: " Wy hebben van hem gehouden". Zoon Piet bedankte. Gerard was 61 jaar.

Gerards broer.

Henk was te Arnhem lid van een gezelschap geworden,waar o.a.ge- 5889 declameerd en kritiek geoefend werd. Tot de leden behoorden Brandt uit Velp en Smissaert. Hansje kreeg pianoles van Juffouw van Zeyl, kleindochter van mijn schermmeester by van Woelderen,die met de Bondgenoten tegen Napoleon gevochten had. De Engelsen werden gewaar dat hy muzikaal was en lieten hem les geven en zijn kinderen en kleinkinderen zyn alle musici. By van Woelderen gaf hy ook les op de waldhoorn.

Louise schreef dat Christiaan overdag wat mocht lezen,en dat Kikkie op het kantoor der Cultuur My geplaatst was.

Voor de opening der Bilderdijktentoonstelling hield Dr.A.Kuyper een schitterende rede.

Adriaan Oyens verkocht zijn huis in Amsterdam om winter en zomer op Overbeek,een deel van Lindenheuvel te gaan wonen. (in Bloemendaal)

Alexander von Hohenlohe gaf gedenkschriften van zijn vader in het licht,waarin het een en ander over het ontslag van Bismarck door Keizer Wilhelm II in 1890 voorkomt. De Keizer was woedend en telegrafeerde aan Clodwig von Hohenlohe dat hy het taktloos en indiscreet vond dat by zijn leven mede te delen,maar Clodwig antwoordde dat hy er niets van wist en zijn broeder Alexander de schuldige was. Deze was Gouverneur van de Opper-Elzas.

5890 Max zond francs 2316,- aan Cécile Comandi,door onderscheiden mensen geschonken.

Ik kreeg de visite van Henriette Elout,die altyd lelijk geweest is maar nu een monster geworden was,precies het doodshoofd van haar vader met gaten in plaats van een neus,vooruitstekende tanden en een verdraaid lijf. Tane,die nooit had willen geloven dat zy op haar vader geleek,vond dit nu ook en schrok evenals Constance en ik van haar uiterlijk.

In Egypte werd een mummie gevonden met een inscriptie,waaruit bleek dat hy de enige Egyptenaar was,die uit de Rode Zee ontkwam.

Constance kocht op het strand by de afslag een mand vol grote en kleine tongen en makrelen voor 45 cent en liep daarmede,met Eric 5891 op de schouder,het duin op,terwijl Cornelia voor elk tongetje 50 à 60 cent moet betalen en voor een bakvisje,niet groter dan mijn hand 10 cts.

Cornelia liet haar vader,die by ons logeerde,de bioscoop in het Brongebouw zien,de verlichte winkels in de Houtstraat,Bloemendaal en Heemstede en op 21 Oct.spoorden zy naar den Haag,waar zy by een neef de dag passeerden. Haar vader knapte de spionnetjes op,die hy my indertijd geschonken had.

Het Wetsontwerp tot reorganisatie van het Corps Mariniers werd verworpen met 33 tegen 27 stemmen. Dit was het tweede échec,dat het Ministerie leed. Het eerste leed Fock,Min.van Koloniën door de verwerping van het Ontwerp tot terugkoop van Nangoeng,een aan particulieren toebehorende landerij.

Voor de Rechtbank te Amsterdam werd een aanvang gemaakt met de zaak tegen Montigny en de Geer. De Rechtbank was samengesteld uit Meinesz,Bijleveld en Fentener van Vlissingen. Montigny's gekozen advokaat was Kappeyne,de toegevoegde van de Geer was Muller Massis. De Commissarissen Eyssel,lid van de Hooge Raad,van Tienhoven,Commissaris der Koningin,Patijn idem,de Beaufort,lid der Tweede Kamer en Ferf,lid van Gedep.Staten,werden gehoord,maar hadden natuurlijk nooit iets van de schurkenstreken der Directeuren bespeurd. Daarvoor waren zy Commissarissen !

58g2 Vrijdag 26 Oct.was Constance jarig en at ik te Zandvoort met Ernst en Adèle,Max en Em,Leen en Foef Schuurbecque Boeye,Fraülein en de kinderen. Deze stelden een tableau voor,Eric Dionysius,Koning van Sicilië op een troon met een kroon op het hoofd en in purper gewaad,Wilfried een ter dood veroordeelde en Sylvia zijn zuster. Op tafel verscheen een door Frank geschoten korhoen.

In Zeist overleed Mabel Josephine van Lennep,dochter van Jan en Carry,aet.40. Dat was een zegen ! en hier in Haarlem stierf Suze de Clercq-Kruseman,aet.76. Zy was socialist.

In Parijs stierf Albert Réville,oud 80 jaar. Van '51 tot '72 was hy modern predikant te Rotterdam. Hy bewonderde Papa,las al zyn werken,recenseerde ze en schreef hem o.a.:" Vous écrivez irréprochablement en Français."

Dinsdag 30 October kwam het nieuwe dienstmeisje Marie Steen.Een Bijbel bezat zy niet,ja toch, de Kinderbijbel van Ulfers,maar daar las zy nooit in. Haar Bijbelkennis was dan ook allertreurigst en toch was zy aangenomen. Toen ik haar de psalmen liet opslaan wist zy niet dat er onberijmde psalmen zijn,maar zy sliep steeds zonder 's nachts wakker te worden.

Van tijd tot tijd als van Praag vergadering had,bracht Cornelia de avond by Dora door.

58g3 JW. ging 27 Oct.by Hugo van Rossem te Roermond logeren en bezocht met hem de protest.Gravin Hompesch geb.von Rieserd Eisenbach op het Kasteel Walborg. Daarna wandelden zy naar Odiliënburg. Iets verder ligt de ruïne van het Kasteel van Ulrich von Daun,de vader van "de Pleegzoon".

Max werd tot Regent van het Hervormd Weeshuis benoemd.
Niet zonder moeite overreedde ik Marie Steen een spaarbankboekje aan te schaffen. Zy begon op 7 Nov.met ƒ 12,50 en op 5 Sept.1908 had zy al ƒ 214,- gespaard !

Maandag 12 Nov. ging ik by Christiaan in den Haag logeren om de samenkomsten der Evangelisten by te wonen. Tot president was benoemd Mr.J.Domela Nieuwenhuis,laatst Hoogleraar te Groningen en broer van de anarchist. Ik had hem niet gezien sedert hy advocaat in Amsterdam was,zeer radicaal,president van Burgerplicht,later had hy zich bekeerd. De volgende dag hadden wy 's middags Bestuursvergadering en 's avonds werden wy met al de Evangelisten onthaald door de weduwe
58g4 de Bas in haar villa aan de van Stolkweg.Ieder Evangelist kreeg van haar ƒ 50,-. Woensdag 14 Nov. vierden wy te 10½ het avondmaal en 's avonds te 7 uur spraken enkele Evangelisten. Wy moesten vijf keer zingen.

Christiaan vertelde my dat hy in 1905 een inkomen had van ƒ 50.000,- door de hoge tantièmes en de winsten op de suikerondernemingen. Zyn traktement van ƒ 1200,- was op de helft verminderd,maar hy had veel winstaandelen in de Cultuur My. Aan Louise had hy by zijn huwelijk ƒ 20.000,- geschonken,die nu tot een ton waren opgelopen.

Vrijdag 16 Nov. keerde ik naar Haarlem terug. Een avond had ik met Christiaan en Louise gewhist en bewonderde ik haar lief humeur en geduld,terwijl ik my over Christiaans slecht humeur en onvriendelijke toon ergerde.

In den Haag had ik mijn hoge hoed op en driemaal is er tegen gegooid met een aardappel en een steen. Dat was my in het buitenland nooit overkomen.

De drie kinderen Heemskerk verlieten Jet Hartsen en gingen in Amsterdam wonen.

Donderdag 15 Nov. stierf te Bussum de schrijver en dichter H.J. Schimmel,aet.83. Hy had veel aan Papa te danken maar beloonde dit met ondank.

Kees van Lennep presenteerde my zijn belle Hyke Hinrichs,die beeldig is. (Moeder van Hyke en Syl).

Ik bezichtigde het huis in de Kruisstraat,waar Oudovergrootvader David van Lennep en zijn zoons Sylvius en Cornelis gewoond hadden,bekend onder de naam van het huis met de Meerminnen. Grote hoge kamers, vaste spiegels,dikke deuren,kasten in en tegen de muren,gemakkelijke trap en twee verschillende trappen,een naar de zolder en een naar de keuken,enorme tuin. Later kocht de stad het om het tot kantoren van de Lichtfabrieken in te richten. Frank kocht twee deuren van het jaar 1421,die in een kelder lagen en liet daarvan een kast maken.

Cornelia maakte bortsplaat,die goed gelukte.

Henk verdedigde in zijn gezelschap Audiendo drie dwaze stellingen: 1e.Vóór het Darwinisme, 2de.vóór de lijkverbranding en 3de vóór de Collewijnse spelling.

Fanny kocht het huis der wed.Onnen.

De Franse Regering zette de Nuntius uit het land omdat hy met het Vatikaan correspondeerde en daarby tot verzet tegen de Regering aanspoorde. De Paus was woedend.

De Subst.Officier van Justitie eiste 4½ jaar tegen Montigny en 4 jaar tegen de Geer.

Tussen de Verenigde Staten en Japan spande het omdat de Japanse kinderen op de Amerikaanse scholen niet werden toegelaten. Roosevelt kon er niets aan doen.

Cornelia was nu en dan uit haar humeur,zonder dat ik wist waarom. Marie snauwde zy soms af.

Max maakte een schema van de inhoud der hoofdstukken en begon aan het schrijven over Papa's jeugd. JW. had opnieuw aan Cécile Comandi geld kunnen zenden,in 't geheel 3000,- francs. Zy leefde van noten en melk !

Op 17 Dec. stierf Frits Schimmelpenninck te Arnhem,twee jaar na zijn vrouw Hansje. Dat is om jaloers van te worden.

E I N D E 1 9 0 6

Uit de Haarl.Courant van 2 April 1906.

De bewoners van de Groentenmarkt hebben niet veel wil van hun adres om de moedwilligheid en diefstal der jongens tegen te gaan. In den Gemeenteraad werd betoogd,hoe weinig er aan te doen is. De bewoners zullen dus tijdelijk de onhebbelijkheden der straatjeugd moeten dulden.

Overlast van buren en straatjeugd heeft iedere stad,waar de politie minder streng optreedt dan in Duitschland.

Niemand heeft daar meer over geklaagd dan de dichter Mr.Willem Bilderdijk,toen hij,op zeventigjarigen leeftijd in Haarlem kwam wonen.

Bilderdijk had gehooptin Haarlem een stad van stilte en rust te vinden,en in plaats daarvan werd hy er gekweld door een woeligheid, een onrust bij dag en nacht,welke hem deden terug verlangen naar het zalige Leiden,ja zelfs naar Amsterdam. Dat was in het Haarlem van 1827 !

In hetzelfde jaar schrijft hy aan Mr.Is.da Costa:" Haarlem is een stad vol onophoudelijk geraas,dartelheid en brooddronkenheid."

Over de inwoners oordeelde hy evenmin vroolijk. Eenige maanden later getuigt hy van hen:" Luiheid,onbekwaamheid en brutaliteit teekent de Haarlemmers uit,en met hen te spreken,is my niet mooglijk om hun geweldig klinkende stem,die my de ooren verdooft." In een gedicht herhaalde hy de klacht:

De afgrijsselijke stem paart,zelfs bij stille vrouwen,
Met d'opslag van een oog,dat door u heen wil schouwen,
En elders 't uiterste van onbeschaamdheid heet,
Maar niemand hier bevreemt,ook zelfs bij 't zedigst kleed.
Neen,'k vond aan 't IJ,bij zulke als groente-of zeevischkramen,
Of Noorder Voddemarkt,in d'opslag meer betamen,
En,kruis door Boterbuurt,of Dam,of Warmoesstraat,
Bij Haarlems bul-gebulk hoort ge enkel lamgeblaat;
'k Zwijg van baldadigheid der kind'ren langs de straten,
In dartle speelzucht op 't dolzinnigste uitgelaten,
En waar geen traliehek,geen ijzer,rust van heeft,
Dat de onverlaat er niet op ratelt,dat men beeft....."

Met de woningen kon Bilderdijk het in Haarlem ook niet vinden. Het huis in de Damstraat beviel hem evenmin als dat op de Bakenessergracht. Toen hy kwam wonen in het huis op de Groote Markt kwam er rust.

A N N O - 1 9 0 7

5897 Christiaan en Louise waren te Monte Carlo,Hotel Balmoral met de Muliers. Christiaan was brommig op reis geweest.

Het paleis van Assyrië's Koning Sargon was 9 hectaren groot,de muren 14 Meter hoog en daarop verhief zich het paleis,zodat het terrein rondom het paleis ook 14 M.was opgehoogd. Wat een geklim in dat hete land !

Kingston,de hoofdstad van Jamaica,een bloeiende stad,werd door een aardbeving verwoest. Daarop volgde brand en werden de ontvolkte huizen en winkels door dronken negers geplunderd,terwijl de krankzinnigen los rondliepen. Men vreesde dat de gehele stad zou wegzinken, daar de rotsen overal vanéén gespleten waren.

5898 De Keizer zond het standbeeld van Koning-Stadhouder Willem III, dat met die der andere Oranjevorsten te Berlijn stond,aan zijn Oom Edward,wat ik jammer vond,omdat de Engelsen Willem haten,daar hy een Hollander was.

Christiaan schreef dat hy 24 Jan. Monte Carlo verlaten zou voordat het er koud was,het eten zijn maag had bedorven en hy zo slap was als een vadoek. Daarby kon hy niet klimmen en was hy zó doof dat hy zelfs het spel der Tziganers niet hoorde,zodat hy als in een afgestorven wereld leefde.

Woensdag 30 Jan. kwam Carrasco in Dunewalde logeren,by Max en Em. De volgende dag kwam hy met Max by my. Een zijner dochters had van onze opstand tegen Spanje een verhaal in het Duits geschreven. Zyn oudste zoon wilde in de medicijnen studeren en later naar Spanje gaan. Max had zyn Egyptische reis in het Spaans beschreven en Carrasco had er geen fouten in gevonden.

By Mevrouw van Tienhoven ontmoette ik Henri Deutz van Lennep en zyn vrouw,die naast my kwam zitten en my uitnodigde om haar eens in Ipenrode te bezoeken. Zy zouden op 1 Mei naar Zandvoort gaan in Villa Jacoba,omdat zy in Meer en Berg een huis lieten bouwen.
Louis nam les in 't spreken.

Op 4 Febr. ontsliep Mina van Lennep-Sillem,aet.71. Max en Frank woonden haar begrafenis by.

Prins Hendrik werd benoemd tot Ridder der Johanniterorde.

5899 De begroting voor Oorlog werd door de Eerste Kamer verworpen met 27 tegen 17 stemmen. Het Ministerie trad af.

Ik woonde by Boreel een toespraak by van Frank Thomas over de tegenstelling tussen de uitspraken van Jeremia en die van de Heiland en van Paulus over de algehele verdorvenheid des harten en de eis des Heren: Weest volmaakt.

Woensdag 13 Febr. speelde ik voor het eerst biljart by de Heer van der Meulen met hem en van Lynden,die een dagelijkse comparant was, maar slecht speelt. Van der Meulen en ik waren van gelijke kracht. Het biljart is zeer klein en het loopt te hard.

Aletta van Rossem collecteerde voor de zendeling Benjamin,een Armeniër,die in Perzië wil gaan evangeliseren.

In Februari werd Wilfried ernstig ziek aan angina met hoge koorts, zodat van Praag gehaald werd,maar gelukkig herstelde hy.

Zekere door het Hof veroordeelde Polak loste vier schoten uit zijn revolver op de Min.van Justitie van Raalte,uit nijd dat zijn
5900 rekest was afgewezen. Eén vloog door de ruiten van een huis,één stuitte af op het metalen schijfje van van Raalte's ridderorde. Deze bleef ongedeerd.

Het stormde zó hevig,dat een der dubbele ramen van Franks huis te Zandvoort in de nacht van 20 op 21 Febr. weggerukt werd en onbeschadigd op een duin neergezweept was.

De mailboot Berlin van de Harwichlijn leed op de Hoek van Holland schipbreuk,brak in tweeën en het achterste gedeelte,waar de meeste passagiers waren,zonk. De reddingboten konden het schip niet naderen. De Kapitein Precious was een der meest bekwame gezagvoerders. Aan boord was een Duits operagezelschap. 23 lijken spoelden aan wal. Van dat ener dame was een arm afgerukt. Een kapitein redde zich op een stuk hout en zag dat een golf de gezagvoerder en de stuurman wegspoelde. Met de passagiers waren er ± 160 man aan boord. Op het wrak werden nog een tiental personen gezien, De Prins was er terstond heengesneld

en had de mensen aangemoedigd om de schipbreukelingen te hulp te komen. In 't geheel werden 15 lieden gered en kwamen er 125 om. Voor de redders werd op de Beurs te Amsterdam voor ƒ 18.950- ingetekend, te Rotterdam voor ƒ 1800,-; de Great Eastern Railway schonk £ 500- voor de noodlijdenden. Het Handelsblad ontving ƒ 2734,-.

Frank liet Dr.Posthumus Meyjes uit Amsterdam komen, die met de koortsspiegel Wilfried onderzocht, chinine, bouillon, zwezerik en een drankje voorschreef, binnen drie dagen beterschap beloofde en een hoge rekening zond.

Sedert enige tijd was Emilie niet wel. Zy had overal rheumatische pijnen en geen gevoel in de benen, zodat zy met moeite liep. Op raad 5901 van Dr.Bijleveld moest zy in de wol te bed liggen. Dr.Huet werd geraadpleegd, die zeide dat Em door gebrek aan voedsel geheel verarmd was en dus rusten en eten moest.

De Prins van Teck bracht onze Prins Hendrik de Bathorde, die met zijn moeder naar de Hoek van Holland reed, haar het wrak toonde en de medailles aan de redders uitreikte.

By de Pélerins ontmoette ik Marie von Massenbach-Forstner, met wie ik over Lore kon spreken. Zy was een oud, verschrompeld, tandeloos vrouwtje geworden.

Max las my een brief van Papa aan Tante van Loon van 1817 voor, vol spreekwoorden. Die brief had een man te Zeist in een boek gevonden, dat hy op een veiling had gekocht, en voor ƒ 10,- aan Frank verkocht. Frank verhuurde het huis aan de Krullelaan te Zeist voor 6 maanden aan de Heer Jäger uit den Haag.

In Parijs stierf 11 Maart Casimir Pévier, geb.1847. Hy werd 27 5902 Juni 1894 President van de Republiek ter vervanging van de vermoorde President Sadi Carnot, maar trad in '95 al af, omdat hy tegen de giftige aanvallen der socialisten en radicalen niet bestand was.

Te Toulon vloog het slagschip Jena in de lucht met de gezagvoerder en schier alle 600 manschappen.

Op 15 Maart kreeg Marie Fletterman-Jonker een miskraam. Het was een vrucht van 4 maanden. Fletterman zelf vond het alleen jammer omdat het een jongen was. Zo'n lelijke ijdele kwast. Cornelia zond alle dagen beefsteak.

De Normaalschool te Nymegen had een deficit van ƒ 2800,- en had binnen enige weken ƒ 4000,- nodig om de traktementen en rekeningen te betalen.

Louis Labouchere engageerde zich met een meisje de Casembroot. Hy was 41 en zy 20 jaar jonger.

Dr.en Mrs William Bird van Lennep te Philadelphia nodigden de Hollandse van Lennepen uit om de huwelijksinzegening op Woensdag 3 April by te wonen van hun dochter Rebecca met Dr.John Dean en deel te nemen aan het breakfast te 12½.

Maandag 18 Maart bezocht ik Em, die beneden lag en nog geen gevoel in de voeten had. Zy zou een stoel uit Waterland krijgen, welke aan de oude Mevrouw Boreel toebehoorde.

De Prov.Staten van Noord-Holland kozen met 46 van de 73 stemmen de gevallen Minister van Oorlog Staal tot Lid der Eerste Kamer als vrij dwaas protest tegen zijn nederlaag in die Kamer. Generaal van Marle kreeg er 24, de Boer de overige.

5903 Donderdag 21 Maart bezocht ik te Amsterdam Hansje Backer, die ik sinds 1899 niet gezien had en nu als een oud, mager, verschrompeld, lelijk vrouwtje terugvond.

Ik kreeg een de Ruyterplaat, waarop zijn portret en die van Bankert, van Nes, van Gent, de Liefde, Cornelis en Jan Evertsen en Cornelis Tromp voorkomen. Otto van Lennep schreef voor een Tijdschrift een artikel over de Ruyter als mens, en werd benoemd tot Kommandant van de brik Pollux. Overal werden de Ruyterfeesten gevierd, waarvoor predikanten uit Hongarije overkwamen. De Koningin kwam er voor in Amsterdam om aan de marine autoriteiten en de vreemde gezanten een diner te geven en by het graf van de Ruyter hun hulde te brengen. Te Haarlem hielden kinderen een gecostumeerde optocht en werd op de Markt door de militairen muziek gemaakt.

In Roemenië kwamen de boeren, verbitterd over de wijze, waarop de ~~Joden hen uitzogen en van hun goed beroofden, in opstand en plunderden~~ [illegible].
Joden hen uitzogen en van hun goed beroofden, in opstand en plunderden en verbrandden 300 landgoederen.

Zondag 24 Maart stierf Cees Röell, Burgemeester van Eemnes, na lang lijden aan niertering en hartzwakte te Baarn, aet. 39. Hy was geheel uitgeteerd. " Er zat niets meer in dat broekje," zei zijn moeder my op haar eigenaardige Dedelmanier. Vroeger was hy zeeofficier geweest. Hy
5904 was getrouwd met Marie Rutgers van Rozenburg en liet vier zoontjes na.

Van der Meulen leende my een alleraardigst boek van J.Vincent: Trois Amoureuses: Emilia van Nassau, haar dochter Maria Belgica en Hélène Beatrice, dochter van laatstgenoemde. De Heer Loeff had het in de Bibliotheek der Besognekamer in den Haag gevonden en aan v.d.Meulen geleend. Toen ik het later in den Haag by van Stockum bestelde bleek het uitverkocht te zijn. De archivaris Byvanck zeide my dat de schrijfster afstamt van de boerejongen, die met Hélène Beatrice, achterkleindochter van Prins Willem trouwde, dat hy haar données gegeven had en zy alles nauwkeurig zowel hier als te Bern en te Genève had onderzocht.

De Russische Procurator der Kerk Pobjedonosnof stierf oud 80 jaar. Hy was leermeester geweest van Keizer Alexander III en een aanbidder van het autocratisch regeringsstelsel, zodat hy alle vooruitgang tegenhield en Tolstoï in de ban deed. In 1905 moest hy aftreden. De laatste jaren van zijn leven leefde hy voortdurend in angst van vermoord te worden.

5905 Sinds lang leed Maurits aan hoofdpijn, slapeloosheid en benauwde ademhaling door de neus, weshalve hy van Praag raadpleegde, die hem naar Waller Zeper verwees. Deze liet hem cocaïne opsnuiven, zonder dat dit baatte. Hy zeide niet te kunnen studeren, dikwijls tweemaal hetzelfde woord op te schrijven en te vergeten wat hy even tevoren gelezen had. Frank en ik schreven het toe aan het voetbalspel, waartegen Frank hem al twee jaar vroeger gewaarschuwd had, maar Max weet het hieraan dat hy in Leiden veel te laat, niet voor 2 uur, naar bed ging; toch gaf Max toe dat ook zijn jongens veel te veel aan het ignobele ballen schoppen denken, geen andere conversatie hebben dan die, welke over sport handelt.

Van Nes werd benoemd tot Kerkelijk Hoogleraar te Leiden. Hy is een der weinige jongelieden, die in de Inrichtingen van van Dijk zijn opgeleid, die knap zijn.

Het oude Ministerie heeft na twee maanden zijn aanvraag om ontslag ingetrokken op Staal na, in wiens plaats benoemd werd Generaal Ridder van Rappard, Kommandant der Stelling Amsterdam, even groot demokraat als Staal en omtrent het blijvend gedeelte precies van dezelfde
5906 mening, zodat de Eerste Kamer nu ook zijn begroting weer verwerpen kon. Een fraaie toestand !

Tot grote blijdschap der opgezetenen werd de Burgemeester van Bloemendaal Immink op zijn verzoek ontslagen. Marianne Visser-van Merle was de enige, die hem in bescherming nam.

In Marseille staakten de bakkers, maar de socialistische Maire liet door militairen en burgers bakken.

Zondag 14 April ging ik naar de redeptie van Ida Berkhout en Rathony Reus, een lelijk smousje, zodat het my een raadsel was wat haar in hem bekoord heeft. Van Praag bedankte als ouderling der Wale Kerk.

Charles Boissevain schreef in Van Dag tot Dag een mooi stuk om de biographie van Papa aan te kondigen en ieder, die brieven van hem bezit, uit te nodigen die aan Max te zenden.

Jan von Reeken, rechter te Haarlem, stierf in de nacht van 15 April. Hy leed ontzettende pijnen daar hy nierstenen had, zó groot zelfs dat
5907 zelfs Dr.van den Brinks middel, dat onfeilbaar heette, gefaald had. Kort voor zijn dood werd hy nog geopereerd en een nier weggenomen en toen zag men in dat hy vroeger had geopereerd moeten worden.

Mevrouw Westendorp kwam een nacht by my logeren, die bitter klaagde dat zy het zo koud in bed gehad had, ofschoon de kachel brandde en zy een kruikje had. Zy wandelde naar Overveen, whistte 's avonds met Fanny, Cornelia en my en hoorde van Paassen preken. Zy liet haar kam, borstel, fles alcohol en penseel hier achter !

Op 29 April hoorde ik in het Diaconessenhuis de zendeling Lett over de Mentawei-eilanden spreken, waarby hy lichtbeelden vertoonde. Een jaar later werd hy er vermoord.

Otto van Lennep moest voor het Hoog Militair Gerechtshof te recht staan omdat hy als Kommandant van de Pollux een vissersschuit had overvaren, waardoor een visser was omgekomen. Hy ontkende schuldig te zijn omdat het roer geweigerd had dienst te doen.. Hy werd vrij gesproken.

5908 Donderdag 9 Mei beviel Dora te 8 uur 's ochtends van haar eerstelíng Norman,een stevig kind met een lelijke neus,laag voorhoofd,blond haar.

Dr.Huet schreef Em's toestand toe aan een val. Toen zy met Tane had gereden,was zy uit het rytuig gesprongen,uitgegleden en met haar rug tegen het open portier geslagen.

Dora had veel voedsel. Er was geen baker,maar een dure,ongetrouwde pleegzuster,die dus nooit een kind gehad had,maar de mode moet gevolgd worden.

Woensdag 13 Mei spoorde ik naar den Haag. Het uitzicht op de bloemenvelden van Haarlem tot Warmond was heerlijk. De volgende dag vierde Christiaan zijn 79ste verjaardag en kreeg hy van Ada Blom,Non en August 12 Engelse romans. Aan tafel zaten wy met ons 15,Christiaan, Louise,Ada en Piet Blom,Otto Blom,Roelof en Dicky,Madzy en Mulier,August,Kikkie,André Küpfer,Robbie v.L.,Cees Zeverijn en ik.

5909 Ik bezocht o.a.Maria Adriani,die in de Statenlaan een duur huis bewoonde en Henk te logeren had. Zij vertelde my dat 12 christelijke Batakse gezinnen de Mentawei-eilanden zouden gaan bewonen,omdat de bevolking er uitstierf,en Hollanders er het klimaat niet kunnen verdragen en niet in het veld kunnen arbeiden,omdat zy voor toeans (heren) worden aangezien. Maria was in Posso het meest bevreesd voor krokodillen,die meermalen een mens uit een prauw sleepten.

Ik trof van Strijen op zijn griffie aan. Hy vertelde my dat Op ten Noort aan mijn by zijn installatie gegeven raad geen gehoor gaf, maar als president voortdurend pruttelde en opstoof als men hoestte of zijn neus snoot.

Zondag 19 Mei ging ik met Louise in de Willemskerk Ds.Vermeer

5910 horen. Ik vond hem oud en grijs geworden.

Wiete Lohman,die ik ontmoette,vertelde my dat hy elf kinderen heeft en aan de Civiele Kamer in de Hooge Raad het verbazend druk had.

Donderdag 24 Mei keerde ik naar Haarlem terug. Cornelia was in Sluis geweest,maar reeds in Haarlem terug. Gedurende onze afwezigheid hadden Marie Steen en haar moeder mijn huis bewoond. Dit namen Cornelia en Marie Fletterman-Jonker (de vroegere dienstbode) kwalijk, omdat ik,zolang deze my diende,het huis onbewoond gelaten had en van dat ogenblik werd Cornelia,door Marie Fletterman opgestookt,jaloers van Marie Steen en kon deze geen goed meer in haar ogen doen,ofschoon deze geheel onschuldig was en van de Prins geen kwaad wist. Ik bespeurde er echter niets van en vernam het eerst jaren later van Marie.

De pleegzuster by Dora was zenuwachtig en had het land daar van Praag haar dikwijls moest terechtwijzen.

Emilie slikte jod kali,gelijk Lore ook deed,maar zonder baat. Woensdag 29 Mei zegende Max het huwelijk in van Alfred James Brandt met Annie Luden,een mooi paar. De tekst was: Dient elkander in de liefde. De Ludens hadden aan Max geen rytuig gezonden. Wandelend déjeuner.

5911 Vrijdag 31 Mei las ik in Dunewalde het eerste hoofdstuk in manuscript van Papa's biographie door Max.

Dr.Westerman gaf Eric een prik in het linkerbeen en bevond in het vocht,dat er uitkwam,tuberculose bacteriën.

Dr.Huet wenste dat Em Prof. Wertheim Salomonson raadpleegde. Deze werd dan ook geroepen en liet haar lopen,waarop hy zeide dat hy zich vleide dat zy in het najaar genezen zou zijn. Die Hooggeleerde zond een hoge rekening,ƒ 250,- maar vergiste zich deerlijk.

JW. bracht zijn 44ste verjaardag met Caroline en de kinderen te Doorn by Tane door en woonde toch nog 's avonds een bidstond te Arnhem by.

Door het overlijden van Mevrouw Brants van de Wildenborch werd dat 600 bunders grote goed te koop aangeslagen. De bomen alleen werden op ƒ 180.000,- geschat. Er waren 30 boerderijen.

Frank D.Bijleveld trouwde 5 Juni in Schotland met Jane Wills, die altyd met Mathilde Luden op de bok zat.

Cornelia was kwaad op de Moolenaars en de Smitten omdat ik die ondersteunde en had zich by haar terugkomst uit Sluis tegenover Marie uitgelaten dat ik haar wel missen kon en in 't vervolg mijn huis door een dier families zou laten bewaken. Zy lag ook overhoop met Anna en Mina Wonder,en Marie had geen gemakkelijk leven met haar.

5 g 12 Frank nam Alfred van Lennep uit Smyrna by zich in huis,omdat hy in Amsterdam verwilderde.

Maurits consulteerde Dr.Sijthoff,die zijn neus inwendig electrisch verlichtte en toen zeide dat er een beentje moest uitgesneden worden om de verstopping weg te nemen.

Ik werd in de kerkelijke belasting aangeslagen voor ƒ 35,-,van der Meulen voor ƒ 70,-. F.M.van Lynden en van Tienhoven voor ƒ 90,-. Zy bracht niet meer dan ƒ 8000,- op.

In de eerste aflevering van Teylers Theol.Tijdschrift schreef Prof.l.C.Matthes de volgende godslastering:" Daar het der godheid (!) onmogelijk bleek uit het stof der aarde een vrouw te formeren,kwamen er slechts dieren te voorschijn,die dus als mislukte vrouwen zijn te beschouwen."

5 g 13 Max woonde het aantekeningsdiner by ter ere van Lieven Ferdinand de Beaufort en de mooie Catharina Josephine Boissevain,dochter van Charles.

Donderdag 13 Juni viel Boris,terwijl Cornelia met hem by de Fletterlieden was,in de welput. Cornelia wierp er een houten drievoet in,waaraan hy zich vastklemde. Een puthaak was er niet. Eindelijk bracht een vrouw een kromme pook en wist zy daarmee zijn halsband te bereiken en hem een eind op te halen,zóver dat Cornelia hem by het oor vatten en uit de put tillen kon. Door voorover te liggen was Cornelia geheel bemodderd en moest zy een rok van Marie lenen.

Zondag 16 Juni hoorde ik van Paassen preken over Hosea 14:6 en 7, maar ik vrees dat de hoorders er weinig van snapten; de vrouwen hebben het O.T.niet by zich en de mans weten Hosea niet te vinden. Van der Meulen liet dan ook zijn Bijbel gesloten,uit vrees van te lang te moeten zoeken.

Onlangs,toen del Court mee biljartte,citeerde deze een der spreekwoorden van Pulwer. Daarop vroeg van der Meulen waar hy dat spreekwoord gelezen had. " In Ferdinand Huyck," - "Wie is Ferdinand Huyck?"- " De Ferdinand Huyck van van Lenneps vader".- " Die ken ik niet."- " Ken je de romans van Oom van Lennep niet ?"- " Neen!" - "Is 't mogelijk ?Dan zal ik je de Ferdinand Huyck zenden". Dit deed del Court en later leende ik Brinio aan van der Meulen,maar weken daarna zeide hy my dat hy er weinig van begrepen had omdat er Latijn in stond. Van de Ferdinand Huyck zal hy dus evenveel gesnapt hebben. Ik bood hem de Roos van Dekama aan,maar daarvoor bedankte hy. Max zeide my dat tot de domste lieden der maatschappy de cavalerie officieren behoren,

5 g 14 „et van der Meulen ne faisait pas exception." Hoe die man het ooit tot Officier en nog wel tot Kolonel gebracht heeft is my een raadsel, want benauwder,zwakker,keuteliger mannetje heb ik zelden gezien.

Zondag at ik op Dunewalde,waar de jongens met Alfred over sport kletsten,evenals de muziek,un sujet de conversation intarissable tussen Cees en Lore was.

Van Tienhoven,(de Commissaris der Kon.) vertelde dat in '87,toen men in Amsterdam 's Konings 70ste verjaardag vierde,waarvan hy echter niets wilde weten,van Valkenburg de onhandigheid beging om hem te zeggen,dat ook hy in '17 geboren was,dat daarop Z.M.hem de rug had toegekeerd en weggelopen was,maar even later was teruggekomen met zijn 7-jarig dochtertje aan de hand,en terstond op van Valkenburg was toegelopen en aan zijn kind gezegd had:" Geef Menner v.V.een hand ",terwijl hy beurtelings v.V. en haar met grote ogen aanstaarde als wilde hy zeggen:" Dat heb je op je 63ste my niet nagedaan !"

De Tweede Kamer voteerde 4½ ton voor nieuwe stallen op het Loo. 17 socialisten en demokraten stemden tegen. Het vorige jaar vroeg de Regering 6 ton,maar dit wenste de Koningin niet.

In den Haag werd het Vredescongres gehouden. Drie der Duitse gedelegeerden heetten Marschall,Kriege en Zorn. In den Haag werden zy

5 g 15 afgezet. Voor een ontbijt van zeetong,rundvlees en spiegeleieren rekende de hotelhouder ƒ 13,-; voor een kleine toer in de stad in een Einspänner ƒ 3,-.

In Frankrijk kwamen de wijnbouwers in opstand en legden de Burgemeesters en Gemeenteraden en masse hun ambten neer. Minister Clémenceau,zelf een socialist,liet op de oproermakers schieten,van wie er één gedood werd,nadat ettelijke politieagenten en militairen gevallen waren.

Tot Burgemeester van Bloemendaal werd benoemd Jhr.A.Bas Backer, Burgem.van Elburg. Hy stamt af van David van Lennep,jongste zoon van Jacob Pieter de Neufville van Lennep,die in de Schouwburg verbrandde, wiens dochter met de Heer Backer trouwde.

Henrick S. gaf in Leyduin een tuinpartij ter ere van Albert Honig en Elisabeth (Noes) van Lennep. Ieder der 35 gasten had een huishoudelijk artikel met een door Henrick vervaardigd toepasselijk versje gekocht om aan de Bruid te overhandigen; Mauk een blik en Louis een stoffer. In een tent was geluncht,daarna gewandeld,en in de tent thee gedronken en toen had Henrick een gedicht voorgedragen.

Op 28 Juni moest Cornelia de kachel in mijn slaapkamer weer aanleggen omdat het ontzettend geregend had en het vochtig en koud was. De thermometer wees 50° aan.

5916 In Pruissen kreeg de Min.van Binnenl.Zaken Poradowsky zijn ontslag omdat hy de Centrumpartij te veel steunde en werd hy door Bethman Holweg vervangen.

Vrijdag 28 Juni spoorde ik met de echtelieden van der Meulen naar Beverwijk. De trein stopte te Bloemendaal,Santpoort,IJmuiden en Velsen en kwam om 2.41 te Beverwijk. Over het Kanaal ligt een brug,die groter spanning heeft dan enig andere. Del Court haalde ons zelf af en reed ons door het dorp,waar ik het laatst geweest was om de wed. Schuymer te bezoeken,maar oudtijds voor meer dan 60 jaren meer dan eens met Tante Antje,als zy kleren bracht aan Mevrouw Betje Hovy- van Vollenhoven,wier man kantonrechter was,even dom als arm,en een legioen kinderen had.

Clara del Court zat boven met pijn in de ingewanden. Daar del Court ons bepaald gevraagd had om biljart te spelen,gingen wy het fraaie Rooswijk niet in,(wy hadden trouwens de gehele plaats doorgereden),maar bleven wy eerst met Clara babbelen en speelden daarna van 4 - 6½ op een reusachtig biljart van Poulain,dat prachtig liep en in een grote kamer staat,zodat men door de muren of gordijnen of schoorsteenmantel niet,als by van der Meulen,gehinderd wordt,terwijl de kamer zowel voor als achter ramen heeft met een fraai uitzicht. Wy dineerden met Creutzberg en zijn vrouw en hun beeldig dochtertje en del Court's zoon Hendrik,die vroeger Luit.ter Zee 2e klas was,maar thans Burgemeester van Wijk aan Zee en Duin is. Met dezen speelde ik 's avonds nog drie kwartier en toen maakte hy in no time 165 caramboles,terwijl ik er geen 25 had. Te 9.13 spoortijd keerden wy naar Haarlem terug.

5917 Zaterdag 29 Juni ging ik naar de receptie van Albert Honig en Noes van Lennep. Ik vond er geen andere kennissen dan de ouders Honig en hun kinderen,Henrick S. van Lennep en Dr.Fijan. Henrick had zilveren couverts gegeven,de ouders Honig een pendule en zilveren mesjes en vorken. Onder de cadeaux waren twee door wijlen Betje Rahusen,die in 1875 stierf,gekleurde tekeningen en twee door Toon Kokkelkoren gemaakte schilderijen in vergulde lijsten. Gerard (Noes' vader) had hem in der tijd naar de tekenschool gezonden. Tip Enschedé had een gordijn gewerkt,Annie Broos,Cécile en Irene (de drie zusters van Noes) een tapijt en kleedjes.

jachtopziener

Zondag 30 Juni at ik in Dunewalde. Zodra Em rechtop in een stoel zat,begonnen haar voeten te gloeien. Max leed nog aan conjunctivitis en kon lezen noch schrijven. Hy was in Drafna op de bruiloft geweest van de Beaufort en Teau Boissevain en had er,evenals haar vader,op rijm getoast.

Marie Steen ging 10 dagen by haar moeder doorbrengen en vierde daar haar 28ste verjaardag. Cornelia ging haar feliciteren en gaf haar een portemonnaie met *f* 2,-.

Van Lyndens zwager Mulier had een gezwel aan de knie,dat zich zó uitbreidde,dat het been moest afgezet en door een houten vervangen worden.

Donderdag 5 Juli woonde ik in de Kerk te Heemstede de huwelijksinzegening by van Albert Honig en Noes door Max,by wie Albert gecatechiseerd had.Max koos tot tekst:" En Jezus was ook genodigd en Zijn discipelen tot de bruiloft."

5918

Vrijdag 5 Juli kwamen Frank en Wilfried logeren. De volgende ochtend gingen zy al te 6½ zwemmen en na het ontbijt uit,zonder even by my boven te komen. Frank tramde eerst naar Amsterdam en spoorde daarna naar den Haag voor de receptie van Louis Labouchere en A.de Casembroot.

Adriaan Oyens had er over gedacht om Ipenrode voor zomer-en winter verblijf te kopen,maar hy vond het te afgelegen.

Woensdag 10 Juli kreeg ik Mevrouw Cloëtta,die by Fanny logeerde, met Fanny,Frank en Wilfried te dineren. Cornelia onthaalde hen op soep, vis,vlees met twee groenten,vol au vent,ananaspodding,aardbeien,kersen,muscaat en Bordeaux.

Daar de dochter van Boreel zich met de Heer Cremers engageerde, reed ik 11 Juli per stoomtram naar Waterland,waar ik Marie Boreel vond met haar twee stiefdochters Ankie en Corry,van Styrum en echtgenote,Cnoop Koopmans met dito en 3 onbekende heren.

5919 De volgende dag spoorde ik te 11,50 naar Amsterdam en van daar naar Utrecht,van waar ik in een door my vooraf besteld rytuig naar Rijnhuizen reed. Het Huis Jutphaas,waar 60 jaar vroeger Louis de Geer woonde,en de bossen waren gesloopt. Voor Rijnhuizen was een erepoort met vlaggen en sparregroen. Ik kwam voor de receptie van Piet Graafland en de beeldige kleindochter van Jan de Geer en Lizzy Luden. Het was nog vroeg zodat er weinig mensen waren. Mevrouw Hooft Graafland vond ik zeer verouderd,een onkenbaar vermagerd besje. Ada,de moeder der bruid,heeft de vooruitstekende tanden van haar vader,maar iets zeer innemends. De bruid,Ernestine Sophie Louise van Hardenbroek van Lockhorst en haar jongste zuster zien er allerliefst uit. De oudste dochter,die met Rutgers getrouwd is,heeft ook de tanden naar voren en de volgende is lelijk. Deze wees my het gehele huis,en ik wees haar waar de Sixen en ik logeerden,wat haar Grootvaders zitkamer was enz. Boven hingen de portretten van Jan de Geers moeder en Grootmoeder, en beneden zijn portret in olieverf en dat van Lizzie in pastel. Van al de bezoekers kende ik alleen Willem en Mien Dedel,die my vroegen om met hen naar Schaep en Burg te rijden,maar dat weigerde ik. Het doel mijner komst had ik bereikt,het Kasteel,waar ik vóór mijn huwelijk zo dikwijls gelogeerd had,terug te zien. Zes geslachten had ik daar nu gezien.

Diezelfde dag vertrokken Mevrouw Cloëtta en Fanny naar Zürich, kwamen JW. en Caroline te Zandvoort en slaagde Wilfried in zijn examen voor het Gymnasium.

5920 Zaterdag 13 Juli ging Dora voor het eerst uit,9 weken na de geboorte van Norman,die nog niet in de lucht was geweest.

Ds.H.Pierson vierde zijn 50-jarig jubileum als Evangeliedienaar en ontving uit handen van Ds.Louis Heldring *f* 16.500- tot delging van het tekort op de bouw van Talitha te Zetten.

Henrick S.van Lennep was 50 jaar Commissaris van de Kweekschool voor Zeevarenden geweest en,ni faller,schonk hy daaraan *f* 5000,-.

Louis was in het Studentenkamp,Maurits en Alfred hadden te Nymegen een tennismatch bygewoond,maar verzuimd het Valkenhof en het Raadhuis te zien,die uilen !

Jan en Mathilde Luden vierden hun zilveren bruiloft.

De mooie dochter van Gerrit en Olga Visser-von Hemert,die met de Ingenieur van Heukelom getrouwd was,werd door haar man met een Officier in bed gevonden. Hy smeet diens kleren en sabel uit het venster en joeg hem en zijn vrouw het huis uit,waarop deze by haar ouders op de Vogelenzang de vlucht nam.

Henk Sillem,jongste zoon van John,viel in Zwitserland van een berg dood neer. Hy was gescheiden van zijn vrouw,die de dochter was van Beatrix des Tombe en de kleindochter van Suzette Cruys-Trakranen, op grond dat zy overspel pleegde met van Asbeck. Een Amerikaans duel volgde; het lot trof van Asbeck,die zich moest dood schieten. Henk Sillem hertrouwde.

5921

Op 17 Juli tramde ik tot Aerdenhout,vanwaar ik naar Leyduin liep,wat my niet meeviel. Ik vond Sofie v.L. met haar dochters Cécile en Irene en twee jongens in de hut. Later kwam Henrick en reed ik in zijn coupé naar de halte terug.

Op 16 Juli waren 40 jaar verlopen sinds het Amstel Hotel geopend werd met 25 kamers. Het volgende jaar waren er al 40.

In Amsterdam stierf Bald Heldring aet.68. Hy was de zoon van Ds.O.G.Heldring,kwam te Padang op kantoor,kreeg een heupontwrichting, trouwde achtereenvolgens twee rijke meisjes Sillem,een mooie en een lelijke,werd Directeur der Kasvereniging,waar hy zich volgens Heuvelink als een paus gedroeg,en daarna Directeur,later President der Handel My, die hy tot grote bloei bracht.

Zondag 21 Juli hoorde ik 's avonds Max in het Diac.huis preken over Klaagl.5:21 in verband met Jesaja 40,omdat het de gedenkdag was der verwoesting van Jeruzalem en die hoofdstukken dan in de Synagoge gelezen worden,namelijk Klaagl.5 op 21 Juli en Jes.40 op de volgende Sabbat.

5q22. Jan Willem leerde Esperanto en schreef daarin een brief aan Henk, die in het kamp was. Met Henk wilde hy te Cambridge een congres bywonen. Ik hoop niet dat die lelijke taal zoveel schonere oude en moderne talen verdringe. By JW.en Caroline logeerde te Zandvoort de jongen Rochemont,zoon van een Hollander en een Minahassische vrouw, om wie de vader zich niet bekommerde.

Op 29 Juli kwam Herman Röell logeren,die 25 kisten met boeken ging uitpakken,die hy in zijn huis op de Zijlweg had. Hy vertelde my dat een kleinzoon van Agnes Clifford op de hoek der Zijlstraat en Kinderhuisvest een kroeg houdt. Een frans officier verwekte een zoon by haar,ofschoon zy zeer lelijk was. Zy en haar zuster Mietje waren nichten van mijn moeder.

Zondag 4 Aug. doopte Max Norman 's middags te 2 uur in de Grote Kerk en sprak naar aanleiding van Marcus 10:13-16. Norman was het zoetste der 17 kinderen. Tegenwoordig waren JW.,Caroline,Hansje,David, Ankie,Aernout,Anna Prins,Cornelia en de Wonders. Frank en Constance waren te Freiburg in Baden.

Dinsdag 6 Aug. woonde ik in Dunewalde de visite by van onze neef en nicht Dr,William Bird en Claire van Lennep. Alfred diende hen tot gids. Zy reden te 5½ naar Kennemerduin om David van Lennep af te halen en op het Manpad te gaan eten. Zy hadden met Alfred een toer per auto gemaakt langs de Vecht en Breukelen naar Utrecht,van daar naar de Bilt en Soestdijk en terug over Hilversum naar Schaep en Burgh,waar zy Mien
5q23 Dedel gevonden en de Grote Laan bewonderd hadden.

Vrijdag 9 Aug. vertrokken JW. en Henk naar Cambridge om het Esperantocongres by te wonen.

Cornelia kreeg een brief van haar zuster om te zeggen dat haar vader een beroerte gehad had en aan de linkerzijde verlamd was. Ik ried Cornelia naar Sluis te gaan,hoewel het slecht trof daar Herman en Flora Röell de 12de zouden komen logeren en Maria's moeder alleen 's middags kon komen helpen.

Frank en Wilfried logeerden by Mevrouw Cloëtta in Zürich,zwommen in het meer en speelden biljart met Fanny. JW. en Henk lunchten by een broer van William Bird van Lennep in Londen.

Op 11 Aug.vertrok Cornelia naar Sluis en legde ik my 's avonds zelf de Prisznitz aan. Hoe ik dit klaar gespeeld heb,weet ik niet.

De volgende dag kwamen dus Herman en Flora logeren. Zy nam my terstond in. Egon Bijleveld engageerde zich met Marietje van Tienhoven. Hy moest nog drie jaar te Zürich studeren. Het engagement werd verbroken en zy stierf in 1910 in het Diac.huis te Haarlem.

JW. schreef uit Cambridge dat er geen andere taal dan Esperanto
5q24 gesproken en zelfs in die taal gepreekt en gezongen werd.

Norman kreeg een kapje om de oren,omdat die te veel uitstaken. Frau von Bohlen Krupp kreeg een zoon,ter ere van welke hoogst belangrijke gebeurtenis kanonschoten gelost werden !
Vrijdag 16 Aug. vertrokken de Röells en keerde Maria's moeder ook huiswaarts.

Zondag 18 Aug. at ik in Dunewalde. Em schilderde en had eerst acht,daarna elf treden de trap opgelopen.

Omdat Marie zo bleek zag zond ik haar met haar broer naar Zandvoort,maar zy kwam al te 6½ terug.

De oud-Minister Cremer,die President der Handel My geworden was, kocht het huis van Hendrik van Loon,Herengracht 502,maar Willem en Thora hielden de stal.

Lewina Visser trouwde met Jochem Heetebrij,die zo heet gebakerd was dat Lewina reeds als bruid in de blijde verwachting was,tot verontwaardiging van haar ouders.

5q25 In Dunewalde ontmoette ik Louis Brandt,predikant te Pietersburg in Transvaal,getrouwd met Johanna van Warmelo. Toen hy vóór zijn huwelijk met haar correspondeerde,maakte de bloedhand Kitchener zijn brieven open.

Frederik van Eeden brak met de socialisten,omdat hem uit eigen ervaring was gebleken dat hun beginsel in de praktijk schipbreuk leed. Troelstra en consorten waren woedend op hem,omdat hy zijn gevoelen openbaar maakte. Walden werd verkocht.

De My Oud-Bussum failleerde,daar de Modelboerderij mislukte. Daar Cornelia's vader beter was kwam zy 28 Aug. terug uit Sluis.

5926 Door het schandelijk bankroet der Armhemse Bank leden JW.,Arnolda Visser en Marianne Gunning een gevoelig verlies. Een der directeuren Lincker was voortvluchtig en is tot heden (Juni 1910) nog zoek. Hy had jaren lang de boeken vervalst en was vermoedelojk met veel gestolen effecten en geld op de loop gegaan. Een ander directeur,zoon van de Proc.Generaal de Meyjer,maakte zich van kant. Commissarissen waren de Heren Scheidius en Frowein. JW. en zijn schoonzusters verloren ruim ƒ 1100,-. Neringdoenden en doktoren,die er hun geld deponeerden,leden gevoelige verliezen.

Marie Steen leed onder de jaloersheid van Cornelia,die,zodra zy uit Sluis was teruggekomen,zeide:" Ik zie dat ik hier kan gemist worden,daar Mijnheer even goed door jou geholpen en verzorgd is als door my," en van dat ogenblik,zo niet al vroeger,had zy een hekel aan Marie, ofschoon die,zolang Cornelia hier was,my nooit hielp. Daarby kwam een onverdragelijke heers-en bedilzucht,zodat zy niet duldde dat ik dezen en genen ondersteunde. O;a.zeide zy aan Marie dat ik nu wel de Moolenaars en Smitten in huis zou halen en dergelijke onzin meer. Door de spionnetjes keek zy waar ik heen ging,soms liep zy my na, en Marie Fletterman bracht haar dikwijls over waar ik heen ging,zodat ik letterlijk onder curatele zat. Even jaloers was zy reeds toen zy Lore verzorgde,en zelfs als zy met haar vrijer Chris Vree uit was,

5927 kwam zy vroeger thuis omdat zy niet dulden kon dat Jaantje of Mietje haar hielpen. In Karlsruhe liet zy ook de lip hangen als vriendinnen van Dora kwamen en zy er niet by was,en toen Dora trouwde was zy boos omdat zy altyd gehoopt had dat wy met ons drieën by elkaar zouden blijven.

Voor Erics been werd te Bazel een omsluiting gemaakt. Maandag 2 Sept. werd Max 48 en kreeg hy o.a. van Deborah van Eeghen geld om een typewriter te kopen. Karel wilde nog niet naar een kantoor om matches te kunnen bijwonen voor een zilveren voetbal !! Idioot !

In Duitsland werden de thalers afgeschaft. De eerste goot een Oostenrijker onder Frederik de Grote en stempelde die: Ein Reich stahl er,omdat Friedrich Silezië geroofd had. Toen dit bekend was,werden zy ingetrokken op enkele na.

De socialist Nolting,fabrikant van biljartqueues,werd Ridder in de Ned.Leeuw,maar durfde die orde,uit vrees van zijn partij,niet aannemen. Toen hy tot lid van de Amst.Gemeenteraad gekozen werd,zeide Benjamins: " Dat is geen wonder,want zy hadden geen keus."

De Eerste Minister Botha stelde voor de Cullinan diamant aan Koning Edward te geven; zy is de grootste,die ooit gevonden is en twee millioen waard; het splijten werd aan de Gebrs.Asscher te Amsterdam opgedragen en kostte twee ton.

Dinsdag 10 Sept. werd Mauks neus geopereerd,een heel stuk werd er uit geknipt en dit duurde een uur. Hy viel niet flauw,de cocaïne inspuiting was het onaangenaamst. Hy logeerde in Villa Elisabeth Parkweg,Scheveningen,Max by de Elouts. Donderdag werden de watten er

5928 uit genomen. Deborah van Eeghen schreef my dat Max by Adèle Elout sliep,die alleen thuis was. Daar zal Em niet jaloers van geweest zyn !

De sociaal democraat Zadok van den Bergh werd Wethouder van Amst. in plaats van Serrurier.

Frank joeg met Burdet in het Naardermeer. Zy roeiden in het donker riet,lagen daar op de loer met loereenden,die door hun kwaken de koppels lokten,welke over hun hoofden kwamen vliegen. Frank schoot er drie,Burdet twee en talloos vele mis. Olga was ook mee. Hoetmer had 3 matrassen op de vloer gelegd,maar daar Olga er was,was Frank op de deel gaan liggen,waar de ratten hem beletten te slapen.

Cornelia's ouders wilden haar uithuwen aan een neef Roelants te Hansweert.

Een broer van Dr.Fijan,ook arts,die zijn ganse vermogen by de Arnhemse Bank verloren had,heeft zich uit zijn venster geworpen.

5929 De Sixen verkochten voor 7 à 8 ton enige schilderijen aan de Staat, ofschoon zy volgens sommigen die prijs niet waard waren.

Op het drietal voor Voorzitter der Tweede Kamer werden geplaatst Joan Röell, Borgesius en Kolkman. Lohman en 13 andere Chr. Historischen stemden blanco, omdat zy verontwaardigd waren over Röells toegeven aan de socialisten.

Max logeerde een paar dagen by de Dedels op Swhaep en Burgh, had twee toeren gereden en zeer genoten van al wat hy terug zag. Willem Dedel kocht het huis op de Heerengracht, tussen Utr. straat en Reguliersgracht, waar oudtijds Grootpapa Röell woonde, later de Jood Hartog, die men op die grond Hartog Röell noemde, en wiens broer met een kunstezel rondging, die wy als kinderen dikwijls zijn kunsten hebben zien vertonen.

5930 Woensdag 25 Sept. bezocht ik Albert en Noes Honig te Koog Zaandijk. Hun huis is één diep maar beeldig. Na de lunch wandelden wy tot Zaandijk, vanwaar wy per Alkmaar packet door de brede Zaan terugvoeren. Te 3 uur spoorde ik langs Krommenie en Wormerveer naar Uitgeest en van daar langs Beverwijk, Velsen, IJmuiden, Santpoort en Bloemendaal naar Haarlem.

5931 Dr. Posthumus Meyjes opereerde op 30 Sept. Sylvia en Eric van de adenoïden. Die operatie was zeer pijnlijk maar liep zonder verbloeding af.

Een neef en nicht van Fanny waren te St. Moritz geweest met de Kroonprinses van Pruisen, en daar deze wilde lugeren en Widmer, Fanny's neef, die kunst verstond, had zy op zijn rug gelegen. Later hadden zy te Berlijn by hen gelogeerd.

Woensdag 2 Oct. vertrok ik naar Arnhem, terwijl de regen by stromen neerviel. JW. wachtte my op en bracht my per vigilante naar de Apeldoornse straat 5, waar ik een lieve kamer kreeg met 2 bedden, een easy chair, schrijfgereedschap, gas op de zolderverdieping, waar ook de meisjes Cathrien en Clara en Henk sliepen.

Donderdag 3 Oct. was Zuster Hoog 25 jaar besturende zuster van het Diac. huis en kreeg zy o.a. van ieder der doktoren ƒ 10,-.
Die dag spoorde ik naar Nymegen, waar ik een victoria nam en my naar de Molenstraat liet rijden om ons huisje terug te zien, maar dat was niet meer te vinden. De gehele straat was onkenbaar geworden, de vieze, lage huizen waren door fraaie winkels vervangen. Hier en daar waren twee
5932 huizen tot één groot winkelhuis verbouwd met grote ruiten. De pomp vóór ons huisje was verdwenen en de Molenpoort afgebroken en de wallen geslecht en een Walstraat geworden. Ik liet my naar de pastorie der Wale Kerk brengen, waar ik Ds. Pijnacker Hordijk vond, die my in de consistoriekamer opwachtte, waar het portret van Stoop hing, die er 40 jaar lang onzin gepreekt had. Ik zond mijn rytuig weg en liep naar het huis van Suze Mackay, die my te lunchen gaf en veel aan de nieren leed, zodat zy weinig meer liep. Buiten de Molenpoort was een mooi park aangelegd. Suze Mackay stierf niet lang na mijn bezoek.

Zaterdag 5 Oct. reed ik met JW. en Caroline en de drie kinderen in een open landauer naar Oosterbeek om Papa's graf te zien, dat Buddenberg goed onderhield. Het marmer van Papa's hoofd was hier en daar gebarsten. Caroline vond de geniale uitdrukking goed getroffen en in mijn trekken die van Papa terug. Henk had 's avonds vergadering van Audiendo by Smissaert en kwam eerst te één uur terug. JW. en Caroline
5935 bleven op en dit was elke Zaterdagavond het geval. Zondag hielden zy Zondagschool en ging JW. tweemaal ter kerke. Aan tafel werd alcoholvrije wijn gedronken.

Daar ik zwaar verkouden was kon ik, gelijk mijn voornemen was, Kees en Hyke van Lennep te Elst niet bezoeken, maar kwamen zy ons zien.

Henk reed nooit op zijn wiel, werkte nooit in zijn laboratorium, deed geen gymnastiek oefeningen, liep nooit verder dan het Gymnasium, nam dus geen beweging, maar werkte zich lam voor A. en B. en las als hy niet werkte. Hy was altyd klaar met zijn werk, kende steeds zijn lessen en haperde alleen in het rekenen. Van Hans kon precies hetzelfde gezegd worden, die nooit straf kreeg. David was langzaam maar heeft een goed hart.

Woensdag 9 Oct. tramde ik met JW. naar Velp en liepen wy de Rozendaalse allée in, waar wy brutaalweg het tweede hek van mijn kostschool Noordeinde, thans herdoopt in Marienhof, binnenstapten, daar ik aan JW. onze speelplaats wilde wijzen. Opeens zag JW. een dame in de verandah achter het huis zitten. Wy groetten en naderden en ik vertelde haar het doel mijner komst.

Daarop verscheen haar man Hoogstraten uit Rotterdam,broer van de Zeister predikant,neveu van de Dames Duuring en logerende by zijn schoonvader,de em.pred.de Geer. Hy wees my de benedenkamers,die my klein toeschenen evenals de speelplaats,waar thans een dikke kastanjeboom stond,die er voor 65 jaar niet stond,terwijl de toenmalige gymnastiekschuur,de hoge mast,de kegelbaan en de schommel verdwenen waren. Ik had gaarne ook de bovenkamers gezien,maar durfde het niet vragen.

Sg 34 Donderdag 10 Oct. reden JW. Caroline en ik per stoomtram naar Heelsum. Geraldine Beels zat ook in de tram en was in Arnhem een pleegzuster gaan vragen voor haar 13-jarige dochter en naamgenoot Gétje, die aan blindedarm ontsteking leed. Te Heelsum haalde ons het omnibusje af en bracht ons naar de Keyenberg,waar wy met Clemens Beels, hun dochter Miesje en de Eng.governess lunchten. Na de lunch wandelden wy in de moestuin en in de plaats. Het huis is groot en uit de eetkamer heeft men een beeldig uitzicht. De kamer van Clemens is enorm met een biljart,dat men met planken bedekken en in een tafel metamorphoseren kan. Clemens vond ik grijs geworden met een dikke neus. Zijn vrouw was ook grijs,maar nog beeldig,Miesje niet. Te 3 uur bracht ons het omnibusje naar Heelsum terug en te 4½ waren wy weer thuis.

Vrijdag 11 Oct.spoorde ik naar Haarlem terug en 's middags kreeg ik de visite van Herman Röell,zijn broer Johan,artillerieofficier met een lelijk Röellengezicht,kromme rode neus en dikke tong en diens vrouw H.A.Hoeufft.

Frank werd tot Lid van het Ankeveense Polderbestuur gekozen. Een weiland naast de tuin van Otten werd voor *f* 180,- verhuurd.

De commissionair in effecten du Rieu,by wie een zoon van Anna Prins volontair was,verdronk zich by Spaarndam,omdat hy zijn fortuin had verloren.

De Keizer liet zich in het uniform van Frederik de Grote photograferen met grijze baard,steek en stok in de hand ! Het was niet zijn eerste dwaasheid.

Sg 35 Twee socialistische leden van de Badische Landtag,Kolb en Franken, hadden achter het lijk van de Groothertog in de stoet meegelopen en werden deswege aangeklaagd,zodat zy kans liepen van uit de partij geworpen te worden. Wer sich nicht fügt der fliegt.

Van Dr.A.Kuyper verscheen zijn reisbeschrijving " Om de Wereldzee". Tot Lid van de Raad van State loco Molhzer werd de joodse Prof in het Staatsrecht Oppenheim benoemd,een rooie Thôbeckiaan met een lelijke stem.

Max bracht zijn manuscript der biographie van Papa aan Christiaan, die my schreef,dat de statige aanhef hem verrukte en er byvoegde:" Cela promet !" Hy vond alles prachtig en zeer onderhoudend.

In Swaenenburgh speelde zich een treurig drama af. George Tindal had met het geweer van de tuinknecht geschoten en dit aan Piet Bakker gegeven,zonder te zeggen dat het geladen was. Deze legde op de tuinknecht aan en schoot hem dood.

De banken sprongen als granaten uit een,de Meyerijsche,een groot huis in Hamburg en de Kat in Dordrecht.

Het wetsontwerp tot afwerking der Stelling Amsterdam voor acht millioen werd met 48 tegen 37 stemmen verworpen. De Min.van Oorlog van Rappard verdedigde het met vuur,maar het viel door de stemmen der papen,socialisten en demokraten. Ook Talma stemde tegen.

Sg 36 Woensdag 23 Oct. kwam Fletterman my *f* 350,- te leen vragen om aan de Hyp.Bank *f* 100,- voor aflossing,*f* 50,- voor rente en *f* 200,- aan zijn schuldeisers te betalen. Ik gaf hem die,maar kreeg ze nooit terug. Een paar jaar later vroeg hy my opnieuw hetzelfde bedrag,maar weigerde ik. Cornelia veegde hem de mantel uit en had dit wel voorzien en drie jaar later was hy schoon aan de haak,werd zijn boel verkocht en hy weer knecht.

Die dag werd in Dunewald de een bazar gehouden ten bate van het Doorgangshuis,Ems pet. Sophie Rasch moest thee schenken,Cateau van Lennep,Ankie,Fiti en Totie,de meisjes Voûte,Quarles,Oosterhoff,van Son,Pélerin en Ada van Eeghen verkochten. Deborah Oyens verlootte,als visvrouw verkleed,de aquarel,de jongens lieten wegen,vissen en een gramofoon janken. De bazar bracht netto ruim *f* 800,-op; al het chocolaat was verkocht. Deborah Oyens had voor *f* 80,-loten à 10 cts geplaatst en de aquarel was getrokken door Miss Wills,demoiselle de compagnie van Anna v.d.Vliet. Cornelia had een trommel vol wafeltjes gebakken.

Op 24 Oct. brachten Christiaan en Louise het eerste deel der biografie van Papa aan Max terug,waarvan hy onbeschrijflijk genoten had. Zy waren te 9½ uit den Haag per automobiel vertrokken,maar daar de chauffeur de weg niet kende en niemand Max wist te wonen,hadden zy gedwaald en kwamen zy eerst te 11½ aan. Wy lunchten en zy brachten
5937 my te 2 uur thuis. Het was voor 't eerst dat ik in een auto zat,maar ik dacht dat mijn ingewanden uit mijn lijf zouden dansen,et je jurai, mais un peu tard,qu'on ne m'y prendrait plus.

Zekere Harden maakte openbaar dat drie der intiemste vrienden van de Keizer,von Moltke,Franz Eulenburg en Graaf Hohenau,die hem " mein Liebster" noemden,zich aan pederastie schuldig maakten.

Op 29 Oct. werd Dr.A.Kuyper 70 jaar,maar in plaats van hem als Minister van Staat of als Grootkruis der Orde van de Ned.Leeuw aan H.M. voor te dragen,nam het demokratische Ministerie van hem geen notitie, terwijl Willem de Beaufort als President der Commissie voor de Grond-
5938 wetsherziening,die toch niet tot stand komt,Kommandeur werd.

De gewezen vice-president van de Raad van State Jhr.Mr.J.A.A.van Panhuys verdronk met zijn vrouw,zoon en schoondochter,doordat de koetsier,door de mist verblind,met het gesloten rytuig in het water reed. De palfrenier verdronk ook,maar de koetsier wist zich te redden evenals de paarden. Het gebeurde in het Hoendiep by de Leek in Groningen.

Mevrouw Steengrachts auto botste te Kleef met een rytuig,zy werd gedood,de chauffeur gewond en de auto verbrijzeld.

Van der Meulen vertelde my dat zijn Grootvader van Moederszijde van Frank met Willem V naar Engeland uitgeweken,doch nooit gerepatrieerd was,terwijl zijn vrouw hier bleef. Voor 5 jaren ontdekte men van hem een kleinzoon te Berlijn,en toen bleek dat hy bigamie à la Bilderdijk gepleegd had.

Donderdag 14 Nov. kocht ik voor ƒ 150,- het biljart met ballen,
5939 queues,standaard en laken,dat aan wijlen de Heer Cambier van Nooten had toebehoord,van zijn zuster de weduwe Löwe. Het stond in een zeer vochtige onderkamer op de Dreef en liep zeer slecht. Ik liet het overtrekken met een te dik laken,maar na verloop van drie jaar liep het beter.

Dezelfde dag kocht ik het door my op de Hazepaterslaan 16 bewoonde huis,waarvan de huurprijs ƒ 700,- bedroeg,voor ƒ 12.500,-.

Koningin Elena van Italie beviel van een derde dochter Giovanna. De oudste Yolanda was 6½,de tweede Mafalda 2½ en de zoon Umberto werd 15 Sept.1904 geboren.

In de nacht van 14 op 15 Nov. woei de schoorsteen van het salon in van Praags huis op het dak om,zonder dat iemand wakker werd. Jansje bemerkte het eerst toen zy de kachel wilde aanleggen en de rook haar in het gezicht woei.

Terwijl ik tot nu toe dagelijks by van der Meulen biljart speelde, hoopte ik het voortaan meer thuis te kunnen doen,omdat van der Meulen my zenuwachtig maakte door altyd over zijn déveine te jammeren en te klagen en wanneer het zijn beurt was over iets begon te kletsen in plaats van te stoten. Soms gebeurde het dat hy,als ik veel vóór was, opeens weigerde langer te spelen. Gedurig verweet hy my dat ik alleen veine had en klaagde hy dat hy die nooit had; van Lynden,met wie hy vroeger alleen speelde,en die het nooit zal leren,zodat v.d.Meulen altyd won,zeide my dat v.d.Meulen eerst was begonnen te klagen sedert ik meespeelde.

Zaterdag .7 Nov. kwam Frank mijn biljart proberen en maakte hy
5940 van 3 tot 5 273 caramboles,ik 152,dat ging dus nogal.
Max kocht een typewriter voor ƒ 270,-.

De allerbeeldigste Elsje van Rossum,vrouw van de horribele Harry Röell,kwam by my collecteren voor de Verg.Mirjam,die kinderen,wier ouders van de voogdij ontzet zijn,uitbesteden. Aan zulk een lief gezicht kon ik niet weigeren,en toch ving zy by rijken bot en had zy slechts ƒ 360,- ingezameld.

Aan het diner in de Guildhall zeide de Keizer aan de Lord Mayor dat diens voorganger hem in 1891 het burgerrecht van Londen verleend had. De Daily Chronicle schreef dat dit niet juist kon zijn omdat de Keizer de eed van getrouwheid niet aan de Koning kon afleggen,maar voegde er deze woordspeling by:" No true Britisher will grudge His Majesty the freedom he has taken."

Zondag 24 Nov. kwam Cornelia my zeggen dat Sherlock Holmes beneden was. Ik kwam en vond niet de beroemde detective,maar zijn Sosie von Mühlen en diens vrouw Ada,dochter van Willem van Loon en Jacqueline van Ittersum,die op een sperwer gelijkt.

Ik leerde Cornelia biljart spelen,die wel aanleg had en het licht even goed zou kunnen leren als whisten. Van Praag kwam ook nu en dan spelen,hy had het in jaren niet gedaan. Fanny kwam,zo vaak zy tijd had,'s avonds spelen.

Enige dames,met een witte band om de arm,collecteerden voor de ligha-1 voor lijders aan tuberculose.

5941 Na de dood van Hendrik van Loon,die jaarlijks aan de Evangelist Roos ƒ 100,- voor zijn armen gaf,beloofde Thora hem dezelfde som te geven,maar na een paar jaren verminderde zy het bedrag en sedert 1907 geeft zy niet meer dan ƒ 60,- ofschoon de armoede en werkeloosheid toenamen. Eén japon of hoed minder en .....

Max las de " Eduard van Gelre" voor aan Cateau,Loukie en Sylvia van Lennep en Mia Oyens,die geen van allen ooit een legende van Papa gelezen hadden.

Op 5 Dec.kreeg ik van Max en Em het bord met balletjes om de caramboles op te tekenen met een vers,van Cornelia een borstel om het biljart mee te schuieren en een metalen bakje om de penhouders in te leggen en van Flora Röell de foto harer kinderen.

Frank maakte op één avond in twee uur tijds 475 caramboles en ik 125,dus te zamen 600 in 120 minuten of 5 per minuut.

In de kerk by Montijn zijnde,toen hy op 1 Dec. preekte,hoorde ik hem telkens het woord advent bezigen,waarop ik aan Crompie,die naast my zat,vroeg over welke vent hy het had. Crompie antwoordde: Advent betekent voorbereiding. Daarop vroeg ik het aan mijn andere buurman van der Meulen,die het evenmin wist,maar wien het te vergeven was daar hy niet als Crompie Latijn geleerd had. Enige dagen later schreef ik aan Ds.Montijn dat hy geen vreemde woorden moest gebruiken,zonder daarby de betekenis te voegen,daar het dames en ongestudeerden niet

5942 kwalijk te nemen was dat zy geen Latijn verstonden,als zelfs een Mr. in de rechten zijn latijn vergeten was. En zie! zo weinig stoorde Montijn zich aan mijn raad dat hy een jaar later opnieuw herhaaldelijk het woord advent bezigde zonder de Holl.vertaling er by te voegen.

Frank schonk my twee gaslampen om boven het biljart te hangen en die voldeden uitstekend.

Daar Wormser failleerde werden my 8 pakken onverkochte Profetiën van Jeremia teruggezonden,welke Emous later aan de Chr.onderwijzers, die een exemplaar begeerden,tegen voldoening van het port,deed toekomen.

5943 In het Diac.huis stierf Juffrouw du Puy,aet 72.Zy hield vroeger een kostschool te Voorschoten en leefde van een lijfrente,welke haar élèves voor haar gekocht hadden,maar gaf daarvan het meeste aan het Diac.huis weg en steeds anoniem. Zy gaf les aan de zusters en deed allerlei jobs,welke de anderen te lastig vonden. De Paus zond ƒ 16,- voor een arme protestant,en nu werd daarvoor een stoel gekocht voor de arme lijdende te Velthuys.

Mauk vond een plaats by Ernst van Lennep op de Vesta tegen 2 Jan. Karel werkte by Guépin & v.d.Vlugt,en Fontein was met hem zeer ingenomen. Caroline tobde over David omdat hy de koorts had en akelig hoestte. Henk was met geen zweep de deur uit te jagen en verslond boeken.

Op 20 Dec.werd de begroting van Oorlog van Min.van Rappard met 53 tegen 38 stemmen verworpen. Tegen stemden de socialisten,de papen en enige antirevolutionnairen. Het Ministerie de Meester bood collectief zijn ontslag aan.

Karel werd door Max aangenomen,die hem het gouden horloge gaf,dat hy by zijn aanneming van Loukie van Loon had gekregen,plus een gouden ketting.

5944 JW.en Caroline kwamen 28 Dec.met David te Haarlem.Caroline en David om by Fanny,JW.en Henk om by my te logeren. Henk verslond Dr.Kuypers Om de wereldzee in een oogwenk. Van Praag onderzocht David en kwam daarna terug met Waller Zeper,die een zalf voorschreef om door de neus op te snuiven. Later zou beslist worden wat verder moest geschieden. In elk geval mocht hy nog niet naar school. Frank en zijn gezin bewoonden weer tijdelijk hun huis in de Krullelaan te Zeist. Willem Gunning had te Pretoria een dierentuin gecreëerd,dat de vergelijking met de Zoological Gardens te Londen en Artis kon doorstaan.

E I N D E 1 9 0 7

ANNO 1908

5945 Jan Willem kerkte de eerste Januari met Hansje en Ankie te Zandvoort,omdat beide meisjes met Ds.Posthumus Meyjes schwärmten,daardoor tonende kleindochters van Lore te zijn,die op die leeftijd een passie had voor Ds.van Marken,zodat zy hem zelfs in de vroegpreek ging horen. Dergelijke enjouementen kwamen by de vrouwelijke van Loons dikwijls voor en waren aan omelettes soufflées gelijk.

Herman Röell vertelde my dat Sylvius van Lennep,de oudste zoon van Overgrootvader David,geboren 1776,een som van ƒ 641.349,11 naliet. Zijn broer Cornelis was zijn enige erfgenaam. Quaeritur,waar is Grootpapa's geld dan gebleven,die slechts 3 ton naliet ?

5946 Henk kreeg een Latijnse brief van zijn Arnhemse Rector Göslings, waarby deze Henks besluit om in de rechten te studeren goedkeurde. Te Amsterdam woonde hy een vergadering van Esperantisten by en hield hy by afwezigheid van Dreves Uitendijk een oratie over het Esperanto in verband met de moderne talen.

Te Allenstein schoot Hauptmann von Goeben de Overste von Schönebeck verraderlijk dood. Hy leefde met diens vrouw Toni,die er by hem op aandrong om haar man uit de weg te ruimen. Von Goeben deed een masker aan en klom 's nachts door een met opzet open gelaten venster in de villa,maar von Schönebeck,die te bed lag en leven gehoord had, was opgestaan,had zijn revolver uit de kast gehaald,en toen von Göben zijn kamer binnentrad,afgedrukt,maar te vergeefs,want tot driemaal ketste het wapen,zodat von Goeben de tijd had hem à bout portant dood te schieten. Daarop vluchtte hy door hetzelfde venster en ging in zijn kamer te bed liggen. Zowel hy als de overspelige vrouw werden gevangen genomen,maar von Goeben wist zich van kant te maken en de vrouw werd krankzinnig en in een gesticht verpleegd. Toen zy hersteld ontslagen werd,schijnt zy niet vervolgd te zijn en hertrouwde zy te Londen met zekere Weber (hy liever dan ik) en eerst in Mei 1910 vond de Staatsanwalt termen om tot de vervolging over te gaan,zodat nu door de gezworenen uitspraak moet gedaan worden.

Op Zondag 5 Jan. werden Karel en de jonge Honig door Ds.Barbas bevestigd en Honig door Max gedoopt,die hem onderwijs gegeven en aangenomen had.

5947 Op 6 Januari kreeg ik van Fanny,Max en Em een driepoot om de kopjes onder het whisten op te zetten,van Max en Em het geschilderd, zeer goed gelijkend portret van Papa,dat hy in een der kisten gevonden had en had laten omlijsten.

In de Verenigde Staten werden in 1907 10782 zelfmoorden gepleegd, d.i.bijna 20 per dag.

Telders schreef my dat hy het druk had en in beide kamers moest zitten,daar de Pinto dood,Feith lam en de President Coninck Lieftinck 80,dus te oud was. Onder het vorig Ministerie had hy gehoopt pensioen te krijgen daar hy 65 was,maar nu Heemskerk het Ministerie had omvergeworpen,achtte hy dit niet waarschijnlijk. Toch kwam Telders er beter af dan hy verwachtte,doch eerst in 1910 toen het Wetsontwerp van de Minister van Justitie Nelissen Wet werd,waarby alle 65-jarige rechterlijke ambtenaren desverkiezende hun ontslag konden krijgen met behoud van hun volle traktement,een wet,die ik hoogst onbillijk achtte voor de vroegere recht.ambtenaren,die slechts pensioen kregen. Nelissen deed het om de oudjes op te ruimen,en ook Telders profiteerde er van.

5948 Donderdag 9 Januari stierf August,zoon van Christiaan,te Londen ten huize van zijn zwager Woulffe.

Op 16 Jan. trouwde de Luitenant van Heemstra,adjudant van de Prins,te Apeldoorn met de beeldschone Jonkvr.Holmberg de Beckfeld. Een Berlijnse chanteuse zong in de kerk uit dankbaarheid dat van Heemstra haar in zijn jas had gewikkeld,toen zy by de schipbreuk van de Berlin gered was.

Jacob,Cornelia's zwager,kwam logeren,die o.a.genoot van Frank te zien biljart spelen en een paar keer met my speelde.
Max voltooide het le deel der biografie van Papa.

In het Blaadje van Spanje,dat ik nog alle 6 maanden te corrigeren kreeg,had Tane o.a.geschreven: het huis van Cesar en toen ik haar deed opmerken dat dit moest zijn het huis des Keizers antwoordde zy my: ~~Negeld, Bijbelkenner, die niet begrijpende dat niet Cesar, maar Nero bedoeld~~
Nous lisons dans l'Epitre aux Filippiens: la maison de Cesar,gelijk Segond vertaalt,niet begrijpende dat niet Cesar,maar Nero bedoeld wordt.
Dat komt er van als men beter Frans kent dan Hollands.

1307A – toevoeging onderaan pagina:

Dat komt ervan als men beter Frans kent dan Hollands.

5949 In 1907 maakte ik ƒ 15371,- rente.
De weduwe van Maurice Luden,Mary Craeyvanger,die de Hirtler te Doorn bewoonde,ontsliep aldaar aet.84. Zy beleefde weinig pleizier van haar man. Ook stierf de Hertog van Toscane,na geweigerd te hebben twee zijner kinderen te zien: de ex-koningin van Saksen,die met de pianist Toselli getrouwd was,en een zoon,die zich mésallieerde,afstand deed van zijn titels en zich Leopold Wolfling noemde.

Ik las Court Life in the Dutch Republic van Barones van Zuylen en Onder de Republiek van Juffr.Engelberts,dat melankoliek is.

De Koning en de Kroonprins van Portugal werden by hun intocht in Lissabon vermoord door lieden,die door republikeinen betaald werden. De tweede zoon Manuel werd nu Koning. Hy is pas 18 jaar.

5950 Op 11 Februari kwam Anna Heemskerk my haar aanstaande voorstellen wiens naam zy niet noemde en ik my niet herinnerde,totdat ik er van lieverlede op kwam,toen zy zeide dat hy een broer is van hem,die by de schipbreuk van de Berlin verdronken was en ik begreep dat hy Kruger heet,zoon van de directeur der rijschool in den Haag,en semi-cand. theologie by de Vrije Universiteit.

In Zürich,Rotterdam en elders was het gebed van enige gelovigen, die samengekomen waren om de gave der tongen te ontvangen,in andere zin verhoord,en spoedig deden zich daarby demonische invloeden voor, weshalve dan ook Stockmayer en anderen er tegen hadden gewaarschuwd. Vreemde dingen waren daarby vertoond. Een dame had 5 talen gesproken, o.a.Hottentotsch,een ander had de Heer Jezus in de zaal zien lopen, overal een spoor bloed achterlatende.

Zaterdag 22 Febr. kwam Kees Heemskerk my zijn aanstaande Annie ? Hoskin presenteren,die scherpe trekken heeft en er teringachtig uitziet.

Now and then Cornelia is ill tempered,I am at a loss to know why.

5951 Louis legde zijn examen in het Staatsrecht met glans af. Prof.v.der Vlugt had hem 25 min.lang over het onderwijs ondervraagd,hoe het in 1806,'14,'15 en later was,over de amendementen enz, en van der Hoeven over recidive,het onderscheid tussen misdaad en overtreding.

In Pruissen kwam een schandelijke wet tot onteigening van het grondbezit der Polen tot stand.

Henk zond een door hem vertaald gedicht van E.A.Poe,getiteld Het Spookpaleis aan de Nederlander. Het is vrij onbegrijpelijk en in de vertaling komen een paar fouten tegen de caesuur en de maat voor. Henk schreef my dat het Spookpaleis een beeld is van de mens,die geheel opgaat in het rationalisme en daardoor de prooi wordt van melancholie en scepticisme en ten slotte waanzinnig wordt. De ziel,vroeger een verblijf voor verheven en reine geesten,wordt nu de woning van zondige hartstochten. Henk verdedigde de voet te veel in "Reizigers " door te zeggen dat men dit als een trochaeus moet beschouwen,evenals wanderer,delicate. Waarom dan niet zwerver of wand'laar. De verkeerde klemtoon,schreef Henk,vindt men ook in Macaulay's Horatius.

Above stood brave Horatius
But constant still in mind
Thrice thirty thousand foes before
And the broad flood behind.

Op 10 Maart hield Th.Heemskerk zijn eerste redevoering als Mimister. Joan Röell was als Voorzitter der Tweede Kamer te zwak tegenover de socialisten en ontnam Schaper het woord niet toen deze de Ministers beledigde,zodat Lohman hem deswege de waarheid zeide.

5952 De Heer Emous verklaarde zich bereid de 300 nog onverkochte exemplaren van mijn Jeremia aan de Chr.Onderwijzers aan te bieden tegen betaling der verzendkosten en schreef daartoe een advertentie in het Schoolblad met dit gevolg dat ik de exemplaren kwijtraakte.

In New-York werd een huis gebouwd van 50 verdiepingen.

B.en W.van Haarlem stelden voor het door oudovergrootvader David van Lannep bewoonde huis met de Meerminnen voor ƒ 45.000- van de erven van Juffrouw de Haan te kopen en het tot kantoor voor de lichtfabrieken in te richten,maar in 1910 stond het nog leeg. Wat de gemeente met de enorme tuin zou doen bleek niet.

5953 De wagenvoerder C.Reder,die voorkwam dat de Koningin en de Prins onder zijn tram raakten,werd tot Officier in de Nassauorde gedecoreerd. Zo was Reder eerst rijder,werd daarna redder en nu Ridder.

bij blad 1308

Het Spook-Paleis.

(Naar het Engelsch van E. A. Poe.)

In de schoonste der valleien
Ooit door engelen bewoond,
Heeft een grootsch en statig lustslot
Prachtig schittrend eens getroond
In het rijk van vorst *Gedachte*
Stond het hier!
Nimmer ruischten zeraafsvleugelen
Over zulk een Hof als hier!

Glorieud-gele glorievanen
Wapperden van 't dak van goud.
(Nu is al dit schoon verdwenen;
De legende is reeds zoo oud!)
Ieder windje dat kwam spelen
Om 't paleis
Scheen een zweem van bloemengeuren
Meê te nemen op zijn reis.

In 't voorbijgaan zagen reizigers
Door een hel-verlichte ruit,
Geesten die zich zacht bewogen
Op den maatklank van een luit,
Om den troon heen, waar, gehuld in
Purperkleed,
Zorgeloos in pracht en praal de
Heerscher zijne dagen sleet.

Van robijnen en van paarlen
Flonkerde de wijde poort,
Waardoor echo's kwamen stroomen —
Kwamen stroomen — altoos voort —
Echo's, die *vernuft* en *wijsheid*
('t Viel hun licht!)
Wonderschoon bezingen moesten
Voor des Vorsten aangezicht.

* * *

Doch duivelen in zwart-gewaden
Bestormden 's Konings hooge slot.
(O, laat ons weenen, want verlossing
Zal nimmer dagen voor zijn lot.)
En om zijn woonsteê is zijn glorie,
Zijn heerlijkheid
Noch slechts een half-vergeten zage
Van d'ouden, lang begraven tijd.

En reizigers die nu voorbijgaan
Zien, door de rood-verlichte ruit,
Gedaanten die fantastisch dansen
Bij een valsch-klinkend wangeluid.
Terwijl door de vreemd-bleeke poorte
Een geestenheir
Afgrijslijk lachend in- en uitgaat,
Maar glimlacht nimmermeer.

JHR. H. M. J. VAN LENNEP.

Arnhem.

Frank deed zijn praktijk aan Hartzfeld over,die tot nu toe toch de verdiensten kreeg en wilde zich als advocaat te Haarlem doen inschrijven om de hoge belastingen in Amsterdam te ontgaan.

Ik schreef aan Henk om hem met zijn aanneming geluk te wensen en het schrijfbureau te beloven,dat Lore my gaf.

Van de schoolmeesters,die een exemplaar van Jeremia kregen,ontving ik bedankjes,maar ofschoon mijn naam op het titelblad staat,waren sommigen dom genoeg om mijn naam verkeerd te schrijven,b.v.van Lennip, of M.L.v.L. of Dr.D.J.v.L. of Mr.J.v.L. of onder bijvoeging van emeritus predikant. Ettelijken dateren hun briefje of briefkaart niet en verzuimden hun woonplaats te vermelden. Een enkele zond slechts een kaartje p.r.

Cornelia blijft slecht gehumeurd,wat my erg verveelt. Weer stierf een van Lore's vriendinnen Henriette Hooft-Bicker en ook Louise van den Bosch-Rutgers van Rozenburg. Zy was schatrijk en liet hem haar vermogen na,waarna hy hertrouwde met een veel jonger meisje van Hardenbroek.

Voor 100 jaar,op 1 April 1808 kocht Koning Lodewijk de buitenplaats Welgelegen te Haarlem voor 3 ton van de familie Hope en noemde 5954 die "Het Paviljoen."

In 1875 vond Siegfried Marcus,een Mecklenburger,de automobiel uit. In de gevel van zijn huis werd een gedenksteen geplaatst.

Herman Röell ontdekte dat de Elouts van een Vlaamse linnenwever afstammen,dus niet zo voornaam als hun vader het wilde doen voorkomen.

Pliester en de Meyier werden tot niet meer dan 2½ en 3 jaar veroordeeld. Lincker is nog altyd zoek.

Ik kocht de Leidse vertaling van het O.T.,die prachtig is,terwijl de aantekeningen het boek bederven.

Daar de zenuwen in mijn dikke darm weer de baas speelden,moest ik weer elke ochtend te beginne, met 15 April olieirrigaties nemen, ofschoon geen constipatie my hinderde en er dan ook niets kwam.

In Berlijn brandde de Garnizoenskerk af met al de in '66 en '70 op Oostenrijkers,Beieren en Fransen veroverde vlaggen.

Maurits verliet de Vesta en kwam op het assurantiekantoor van 5955 Mouthaan. Charles Labouchere liet een groot terras vóór de eetkamer in Bantam aanleggen en een toren voor de waterleiding bouwen.
Vrijdag 24 April begon de Bell mijn rug te masseren.

Van der Maulen vertelde my dat hy te Barneveld school lag by Kaptein,terwijl zijn ouders te Delft woonden. Om van daar naar Barneveld te reizen,voer hy per trekschuit naar den Haag,vandaar per diligence naar Utrecht en verder per rytuig over een zandweg naar school. Zijn vader lag te Neuwied school en om in Nederland te komen moest hy op een vlot de Rijn afzakken of met anderen een aak huren.

Zaterdag 2 Mei reed Em naar Amsterdam en de volgende dag naar de kerk,wat in geen 15 maanden gebeurd was.

Een langdurig onderzoek heeft aan het licht gebracht dat de vraag of een jongen dan wel een meisje zal geboren worden afhangt van de vraag wie van de ouders de zwakste is,daar het kind het geslacht van de zwakste aanneemt. Zo werden tijdens de oorlogen onder Napoleon I 5956 meest jongens geboren,omdat de krachtige mannen uitgetrokken en de zwakke achtergebleven waren. Zo kreeg Louise Elout 5 meisjes en slechts 2 jongens,omdat zy zwakker was dan haar man. Charles Labouchere daarentegen 7 jongens omdat hy veel ouder was dan Henriette; mijn ouders 6 jongens en slechts 1 dochter,omdat Mama sterker was dan Papa. By Max, Jan Willem en Frank doet zich hetzelfde verschijnsel voor,daar alle drie zwakker zijn dan hun vrouwen,en ook Lore was sterker dan ik,vandaar onze zes zoons en drie dochters. Ook by de wilde volken vertoont zich hetzelfde verschijnsel.

Henk was Kuyperiaan geworden en kerkte by de geref.Wielenga.
Op 14 Mei schreef Henrick S.van Lennep aan Christiaan:

Ben jij,is 't waar,
Nu tachtig jaar
Na veel bewogen leven ?
Moog God dan nu
Ook nog aan U
Een tijd van ruste geven !

waarop Christiaan antwoordde:

Ja Henk,'t is waar
'k Ben tachtig jaar,
Maar nog vol levenslust.
En wat ik ook begeren mag
Voorzeker 'n blijde oude dag,
En nog in lang geen rust.

5957 Op 19 Mei werden de banden van het biljart en het biljart van nieuw laken voorzien,wat slechts ƒ 46,- kostte.
Daar Aernout op school een duizeling gehad had en toch niet zou overgaan,zeide de Heer Hubrechtse dat hy maar thuis moest les nemen en daarop nam hy 25 Mei zijn eerste les by my in huis.

Van tijd tot tijd ging ik in Dunewalde het manuscript van de biografie van Papa lezen,voorzover Max er mee gevorderd was. Ik vond die al door schoner.

De Heer van der Meulen vertelde my dat een der voorvaderen zijner moeder Yzendoorn Abois de Borgheze onder Frederik Hendrik Kommandant van Venlo was toen deze vesting belegerd werd. Fred.Hendrik zond hem per duif tal van kleine briefjes. Van der Meulens grootvader verscheurde die in de patriottentijd,maar enige werden teruggevonden en aan elkaar geplakt. Zy begonnen: Eersame besondere lieve "en eindigden: Uw goede vriend Fred. Henri. Van der Meulen wees ze my,maar ik kon ze niet ontcijferen.

Prof.Matthes zeide my dat het gymnasiaal onderwijs zeer slecht was en de jongens by het eindexamen eigenlijk allen behoorden afgewezen te worden.

In Amsterdam werd de inktwerper op heterdaad betrapt en gevat. Cornelia raadpleegde Dr.Waller Zeper wegens haar doofheid. Hy zeide dat haar oren al een beetje oud waren,gaf weinig troost,schreef de
5958 doofheid aan de zenuwen toe,spoot de oren niet in,liet haar koekoek zeggen en gaf pillen.

Op 28 Mei werd de 50-jarige inwijding der Kerk te Hoenderloo gevierd. Ds.Snethlage opende,waarna van de predikanten,die er vroeger stonden,Hugenholtz,le Grand en Cramer spraken. Gann Dum en Max waren afwezig.

Henk gaf te kennen dat hy aan de Vrije Universiteit wilde studeren en nieuw Grieks leren om het volgend jaar Griekenland te kunnen bezoeken. Het geld dat ik hem op 1 Juni voor zijn verjaardag zond wilde hy gebruiken om alle geschriften van Dr.A.Kuyper te kopen,daar hy hem had horen spreken en opgetogen was.

Na de dood van Everwijn Lange bleek hy,door langzamerhand in te teren,niets te hebben nagelaten. Zijn ijdelheid en domheid beletten hem een kleiner huis te nemen,zijn equipage af te schaffen enz. En die man kreeg de Ned.Leeuw als Commissaris der Spaarkas !!

In Rotterdam werd de kermis afgeschaft tot grote woede van de rode Burgemeester Zimmerman,die een fulminante speech hield ter verdediging van die zwijnerij.

Christiaan ging enige weken by Piet en Ada Blom te Hilversum logeren en genoot er enorm van de kinderen,gelijk Ada my vertelde toen zy my Saartje's aanstaande man Cramerus kwam voorstellen.

Zaterdag 13 Juni vertrok Cornelia op raad van van Praag naar het Diaconessenhuis,waar zy in een zaal kwam te liggen met 6 anderen. Zy mocht van alles eten.

Twee kleinzoons van de Evangelist Roos stonden wegens diefstal met braak terecht en daar hy door de Rechter-Commissaris als getuige gehoord was en zich alles behalve gunstig over hen had uitgelaten,
nam de advocaat Kappeyne daarin aanleiding om te zeggen dat hy slechts
5959 4 Evangelisten kende,tegen Roos uit te varen en hem te raden de Bergrede te lezen. Dit deed my de pen opnemen en in het Nieuws van de Dag een artikel ter zijner verdediging schrijven,waarop Levy repliceerde. Rudolf Benjamins schreef my dat hy het met mijn opvatting tegenover Levy eens is en deze voor Roos niet had mogen spreken. Daar hy 73 was en ziek te bed lag,antwoordde ik hem dat hy in de Bijbel moest lezen.

Zaterdag 20 Juni overreed de chauffeur van de Burgemeester van Bennebroek Zubli de bestelder van het station Vogelenzang,die uit het hek van de Hartekamp kwam juist toen de auto naderde. Hy overleed spoedig,maar Pélerin verzuimde het lijk te laten schouwen,zodat het bewijs van des chauffeurs schuld niet kon geleverd worden.

Ik waarschuwde JW. het huis van Mulier op de Wagenweg niet te huren,daar die straat druk bereden wordt en het er tochtig en stoffig is en voorts dat de incometax in Haarlem reeds 4½ % bedraagt.

Cornelia werd nog niet veel beter. Ik vond haar 24 Juni gekleed in de tuin liggen,maar zy was nog erg zenuwachtig,zag tegen visites op,lag liever alleen en had noch in lezen noch in breien lust. Het vermoeiende suizen in de oren duurde steeds voort.

Zondag 28 Juni kerkte ik by Barbas,die zeide dat hy zich over die zogenaamde Olympische spelen geschaamd had en de Marathonloop al aan twee mensen het leven had gekost,terwijl de derde op sterven lag, waarna hy wees op het lopen om een onverwelkelijke kroon te veroveren.

5960 Woensdag 1 Juli vertrokken Dora en van Praag naar de Steeg in Villa Nuova by de Dames Hupkes.

Cornelia zeide my dat zy wel wist wat de oorzaak harer zenuwaandoeningen was,maar het my niet wilde zeggen.

In Duitsland zowel als hier werd een strenge wet op de auto's aangenomen.

Henk schreef my in het Latijn dat hy zijn eindexamen had afgelegd met 4 anderen,dat 2 vielen en 3 herexamen moesten doen.

Dora genoot van de heerlijke wandelingen onder de hoge bomen, bezocht Doesburg en Zutfen en dronk te Ellecom thee. Norman wilde altyd lopen en Geesje beweerde dat hy alleen liep,maar Dora had het nog niet gezien.

Vrijdag 10 Juli bezocht ik Cornelia,die voor 't eerst weer eens las na goed geslapen te hebben.

5961 Harte van Tekelenburg,Min.van Financiën onder Kuyper,werd Lid van de Raad van State. Van hem zei Schaepman:

Wie is pedanter
Dan Philip de Kanter ?
Ik moet het zeggen tot mijn smarte:
Dat is mijn vriend Harte !

Ds,Veen zeide aan van Meeteren over Max: " Van Lennep kost het geen moeite,die spreekt voor de vuist,maar wy moeten onze preken opschrijven."

Donderdag 16 Juli zat mijn rechterarm vol rode vlekken en bulten, brandde mijn rechter duim en had ik pijn in het hoofd en in de nek. Daar van Praag weg was,telefoneerde Fanny om Dr.Proot,die beweerde dat ik gordelroos had,maar in plaats van my te zeggen dat ik mijn arm moest poederen,schreef hy poeders en rust voor. Ik kreeg overal puistjes .

Vrijdag 17 Juli 25-jarig bestaan van de Wielrijdersbond. De winkels etaleerden en waren versierd. De Burgemeester en Mevrouw Boreel ontvingen het Comité. Cela en valait bien la peine ! 's Middags optocht,kamelen,ezels,Egyptische wagen,rosbaar,sedan chair.

Louis en Henk en ook Loukie van Eeghen waren in het studentenkamp by Hattem geweest,waar mooie voordrachten gehouden waren o.a. door Prof.Valeton en Nico Adriani. Maurits,Louis en Oosterhoff stoomden naar Londen.

Cornelia werd minder wel,kreeg hartkloppingen,zodat er ijs op gelegd werd en sliep niet,zodat zy verhuisd werd naar mijn oude salon au premier om alleen te kunnen liggen. Zy had goede eetlust maar koude voeten.

Dimitrio Bikelas,met wie Dora en Cornelia in 1903 op de boot naar Stockholm reisden,stierf. Hy vertaalde Shakespeare in Nieuw Grieks en
5962 herstelde de Olympische spelen. Zijn boekerij vermaakte hy aan Creta. Wy lazen van hem een verhaal uit de vrijheidsoorlog tegen de Turken.

De aartsmoordenaar Abdul Amid,Sultan van Turkije,proclameerde de grondwet van '76,welke hy in '77 geschonden had,en riep een parlement bijeen,omdat er vrees bestond voor het uitbreken ener revolutie en hy het leger niet vertrouwde,zodat het monster in doodsangst verkeerde.

Frank was te Weesen,een mugge-en paardevliegenest,maar vertrok spoedig naar Bergün,de heerlijkheid der Cloëtta's. Fanny's huis te 's Gravenzande werd voor slechts *f* 16.000- publiek verkocht aan de Heer Bol uit Rotterdam,dat is *f* 6000,- meer dan Fanny er ondershands voor gekregen had.

Henk adverteerde voor kamers in Amsterdam en kreeg 34 aanbiedingen.

veler hoofden en handen bezig hield. Men weet, dat de bedoeling was met dezen optocht te doen zien het toerisme van de vroegste tijden tot op heden. Hij was daartoe verdeeld in vier afdeelingen.

Afd. een: Het verleden, begint met een Egyptischen wagen, omstreeks 1800 v. Christus, en eindigt met den eersten spoortrein van Amsterdam naar Haarlem, en bestond uit een 18-tal verschillende groepen, als: wagens, karren, draagbaren, ruiters, tentjachten, reiskarren, rijwielen, enz.

Daaronder een Romeinsche rheda, omstreeks 100 jaar voor Chr., en een Romeinsche carpentum, omstreeks 250 j. na Chr., beide aangeboden door de Werf Conrad te Haarlem; een reiswagen en een rosbaar uit de 15e eeuw, aangeboden door de firma *J. J. Beynes* te Haarlem; een reiswagen uit de 17e eeuw, aangeboden door de Haarlemsche Machinefabriek te Haarlem; een tentjacht, aangeboden door de Werf Hubertina te Haarlem; een karos uit de 18e eeuw, aangeboden door het Leidsche Studentencorps; een omnibus, omstreeks 1860, aangeboden door het Studenten-disputt-gezelschap „Vondel" te Amsterdam.

Afdeeling twee: Het heden, samengesteld uit 14 groepen te aanschouwen gevende, zoowel sleden, wagens, auto's, booten, rijwielen, als vliegmachines.

Hierbij kwamen voor: de Stelio-kameel, voertuigen van verschillende natiën, een bestuurbare luchtballon, aangeboden door *Gebr. van Bilderbeek* te Amsterdam; een motorboot, aangeboden door den heer *Lohman* te Haarlem; automobielen; „zeven-mijlers", aangeboden door *De Clercq*'s bureau voor technisch nieuws te Bloemendaal.

Afdeeling drie: Nederland, verdeeld in 11 provinciën, waarbij vooral de kleeding der Zeeuwsche schoonen de aandacht trok.

De 4e afdeeling van den optocht wordt gevormd door vereenigingen en corporatiën, die aan den Bond hun hulde willen bewijzen door hetzij met versierde rijwielen, hetzij met praalwagens deel te nemen aan den stoet.

Zoo merkte men hierbij op, de Deutsche Radfahrer Verein uit Essen in clubcostuum, een praalwagen uit Friesland, een groep van „Bondsbelang", Noord-Holland, de afdeeling „Klein maar dapper", enz.

Buitengewoon veel zorg was besteed aan dezen optocht, die duizenden uit de omstreken en elders had gelokt.

De straten in haar vlaggentooi, met tal van winkels, wier eigenaren deelnamen aan den door het bondsbestuur uitgeschreven etalagewedstrijd, waren gevuld met een overaltijke menigte, waartusschen zich de ontelbare wielrijders bewogen.

De stoet, waarin een paar muziekkorpsen, o. a. het corps der huzaren, trok met een breeden omweg naar het terrein van het Lakenkoopers gild, waar groote tribunes waren opgericht, plaats biedend aan ettelijke honderden feestgangers, waaronder het dagelijksch bestuur van den A.N.W.B. Verder merkten we op mr. *G. van Tienhoven*, Commissaris der Koningin, en jhr. mr. *J. W. G. Boreel van Hogelanden*, burgemeester van Haarlem, met hun families, alsmede de vertegenwoordigers van een groot aantal buitenlandsche wielrijdersbonden, met den A. N. W. B. aangesloten aan de Ligue Internationale des Associations Touristes (L. I. A. T.). Het terrein was keurig versierd en mocht ten volle aanspraak maken op den naam feestterrein.

De stoet trok het terrein rond en bracht hulde aan het bondsbestuur.

Dank zij de omstandigheid dat het weer gedurende den optocht boven verwachting

Van Praag verbood Cornelia visites te ontvangen buiten de mijne. In Bergün vond Frank alles goed,ook de wandelingen,zon,hoge berglucht, geen wind,toch koel,smakelijk,stampvol hotel en aangename gasten.

In Duitsland maakte Graf Zeppelin tochten met zijn vliegmachine.

5963 Dolly,de jongste,22-jarige dochter van Jacob Röell,stierf. Zy was sinds lang niet wel,ten gevolge van oververmoeidheid door 's winters te veel gedanst te hebben.

Saartje Blom werd te Zandvoort ziek,maar ging toch by Gerard van der Vliet eten,waar zy flauw viel en alles dubbel zag. Van Praag werd per auto gehaald en beval opname in het Diaconessenhuis. De dokter,die Waller Zeper verving en de oculist Hamm vonden het een ernstig geval, omdat zy niet wisten of de hersenen gelaedeerd waren. Ada Blom's oom Vinkhuizen kwam en zeide dat het niets was dan gevatte kou en hysterische neurose en Saartje gerust naar Hilversum kon terugkeren,mits zy een stil leven leidde ! Dit gebeurde,zy herstelde en engageerde zich in Jan.1911 met Willem Cramerus.

Van Praag vond het nodig dat Cornelia naar Sluis vertrok. Haar zwager kwam haar halen en nam haar 17 Aug. mee.

Diezelfde dag werd Christiaan ernstig ziek en de volgende dag stierf hy. Max woonde de begrafenis by en sprak vooraf in het sterfhuis naar aanleiding van Ps.90. Willem en Marie Hartsen waren 22 evenals Jacob en Joan Röell en Jacob van Lennep.

Nu en dan kreeg ik brieven van Cornelia,die nog niet veel vorderde. Soms was zy te moe om te schrijven.

Donderdag 27 Aug. kwam Henk afscheid nemen en keerde JW. ~~naar~~ van

5964 Zandvoort naar Arnhem terug om alles voor de tentzending in orde te maken en dan naar Dunewalde terug te keren.

De Koningin liet aan Schimmelpenninck,voorzitter der Eerste Kamer weten,dat hy op 31 Aug. niet verwacht kon worden,omdat zy een verblijdende gebeurtenis in April tegemoet zag. Prinses Juliana werd dan ook 30 April geboren.

Marie Steen verontrustte my soms daar zy erg bleek zag,gedurig moe was en dikwijls lelijk hoestte. Zy is niet sterk en haar vader is aan de tering gestorven.

Castro,president van Venezuela,stuurde de Nederl.gezant de Reus weg. Te Delft werd het graf geopend van Don Emanuel van Portugal,zoon van Emanuel en Emilia van Nassau,zuster van Prins Maurits,dochter van Prins Willem en Anna van Saksen. De grafkelder bevatte 5 kisten, grotendeels vergaan evenals de lijken van genoemde zoon Emanuel,en van zijn vier ongehuwd gebleven zusters Anna Louise,overleden in 1669, Emilie Louise in 1670,Sabina Delphina in 1670 en Julia Catharina in 1680. De moeder stierf te Genève in 1629,haar gemaal te Brussel in 1638. Zy kregen twee zoons en zes dochters. Een dier zoons ging in den vreemde,de ander bracht zijn leven grotendeels in Nederland door en stierf in 1666. Twee dochters trouwden,de andere vier keerden na de dood harer moeder naar Nederland terug en stierven te Delft. Op de grote grafzerk staat in het Latijn dat deze zerk in 1666 werd geplaatst voor Don Emanuel,prins en wettig erfgenaam van Portugal,kleinzoon van

5965 Antonio,gekroond Koning van Portugal,achterkleinzoon van Lodewijk, die een zoon was van Koning Emanuel.I uit een wettig huwelijk,zulks door de treurende zusters en dochters des overledenen in de hope der opstanding door Jezus Christus,de Verlosser van ziel en lichaam.

Dr.Abr.Kuyper werd Minister van Staat.

Op 1 Sept. kwamen Sam en Olga van Eeghen met Ada haar lover Willem de Beaufort presenteren,die een broer is van Nout,de man van de mooie Miss Rythen. Ada is een frisse meid.

Fanny zond my een waterbaars,die ik in geen jaren geproefd had. De moordenaar Frans Rosier vluchtte uit het gekkehuis te Medemblik. Hy had een ruit stuk geslagen,was over het water gezwommen,had de gestichtskleren uitgetrokken en andere gestolen. Hy had krankzinnigheid gesimuleerd,geweigerd te eten en zich kunstmatig laten voeden. Vroeger

5966 was hy al eens uit de gevangenis ontsnapt en toch hielden die malle psychiaters hem voor even gek als zichzelven. Misselijke philanthropie.

Toen ik op 8 $Sept. de oude Heer von Reeken met zijn 84ste jaar feliciteerde,vroeg hy my of ik wel eens beroertes gehad had,dewijl hy meende dat de pijn in mijn arm het gevolg was van een tikje. Dit deed my denken aan Cabet Krop,die my in '98 zeide dat ik aan de tering sterven zou,dewijl ik daarvan alle symptomen had !

Opgravingen te Delft.

In den loop der vorige week hebben in de kerk der Waalsche Gemeente te Delft opgravingen plaats gehad met het doel te onderzoeken of in het graf van Dom Emanuel van Portugal dat zich in deze kerk bevindt, voorwerpen van historische waarde aanwezig waren.

Tot dit onderzoek gaf aanleiding een schrijven van den Portugees Vicomte de Faria aan den predikant der Waalsche Gemeente ds. G. C. Rocheblavé.

Genoemde Vicomte houdt zich onledig met de samenstelling eener historische studie over Dom Emanuel, die gelijk bekend is, gehuwd was met Prinses Emilia van Nassau, dochter van Prins Willem I en Anna van Saksen.

Ds. Rocheblave stelde zich in verbinding met den ouderling der Waalsche Gemeente, den heer M. A. C. Hartman, die op zijn beurt zich wendde tot H. M. de Koningin met het verzoek toe te staan dat het graf geopend zou worden.

In tegenwoordigheid van de heeren prof. dr. F. J. Krämer, directeur van het huisarchief van H. M. de Koningin, Jhr. J. P. E. Hoeuft van Velsen, intendant en P. H. Scheltema, hoofd-opzichter der Koninklijke paleizen heeft de opening plaats gehad.

Historische voorwerpen werden niet gevonden, wel een fraaie onbeschadigde zerk van 3 bij 4 M.

In het graf bevonden zich de lijken van Dom Emanuel en zijne vier ongehuwde zusters.

Men zal nu aan H. M. de Koningin verzoeken het graf te mogen sluiten en de zerk een rechtstandige plaats te geven tegen een der wanden van het kerkgebouw.

17-22 Aug 1908

Rijksblad 1312 p. 59/64

Woensdag 9 Sept.vertrok Fanny naar Zürich per dagtrein. 's Avonds whistte ik voor het eerst by de overbuurman van Harpen Kuypers en won hy alle partijen. Hy dronk enkel whisky,ik kreeg een kopje lelijke thee.

Hansje kwam op de kostschool te Zeist,waar zy zeer tevreden was. Te 7 uur, te 8½ naar bed. Men spreekt er 2 weken Duits,2 Engels en 2 Frans. Eten goed en volop,de Directrice leidt de Andachten.

Constance had een nieuwe gouvernante voor Sylvia uit de Elzas meegebracht,Melle Lanche,die een fijn,lief gezichtje heeft.

Het nieuwe boek van Juffrouw Kuyper:" Een half jaar in Amerika" interesseerde my zeer.

Henk was doodmoe van het groenlopen en kreeg daarom een attest 5967 van de dokter dat hy om 10 uur naar huis moet.

In Amsterdam overleed P.N.Muller,oud 87. Max had hem een paar malen bezocht,omdat hy Papa gekend had en met hem in Augustus '68 te Oosterbeek geweest was. Oudtijds was hy bloedrood en lid van de Amstel-Societeit evenals J.Heemskerk Az,Bram de Vries en Marie s'Jacob,maar van lieverlede werd hy conservatief. Hy was het die aan Max vertelde dat zijn zwager J.P.Heye het vuile pamflet tegen Papa geschreven had.

Daar Marie niet wel was vroeg ik van Praag haar te bezoeken en zeide hy dat zy in bed moest blijven omdat zy wat angina had.

Henk had een philosophische speech van Prof.Fabius gehoord,waarvan niets te begrijpen was en hield college by Prof.Woltjer Sr.en Woltjer Jr. De colleges van de vader vond hy interessant.

Cornelia schreef 1 Oct. dat zy sinds lang geen hartkloppingen meer had en het gesuis in het hoofd wel was uit te houden,maar de volgende dag kreeg ik een treurige briefkaart. Het was haar onmogelijk een brief te schrijven dewijl haar hoofd haar te veel pijn deed.

Dr.de Glopper schreef 6 Oct.dat Cornelia's gezondheidstoestand zoveel was verbeterd,dat zy hoogstwaarschijnlijk binnen 14 dagen by my zou kunnen terugkomen. Van haar zenuwen had zy weinig last meer en het oorsuizen was niet hinderlijk. Zy was veel opgewekter en met zo- 5968 veel lust werkzaam in het huis harer ouders en by haar zuster dat zy verlangend was van hem de dag te vernemen,waarop zy naar Haarlem kon terugkeren. Wat moest ik nu geloven,want haar briefkaart luidde geheel anders. Eerst 8 Jan.1909 kwam zy dan ook pas terug.

Bulgarije verklaarde zich onafhankelijk van Turkije,ofschoon tussen al de grote mogendheden by traktaat bepaald was dat Bulgarije een vazalstaat van Turkije zou zijn. Ferdinand van Coburg,de Vorst, liet zich tot Tsaar uitroepen. Reeds had Bulgarije de Oriental Spoorweg in beslag genomen. Een Turksch leger trok tegen Bulgarije op.

Tegelijk kondigde Oostenrijk aan dat het Bosnie en de Herzegowina annexeerde en wilde Creta door Griekenland ingelijfd worden.

In het begin van October voltooide Max de biografie van Papa. Louis Labouchere kocht Westerveld omdat zijn vrouw liever stiller woonde dan in het drukke Zeist.

Cornelia schreef my en vroeg of ik nog van haar gediend was,nu ikhet al zo lang zonder haar had kunnen stellen.

5969 Op raad van Frank engageerde ik van der Meulen en van Lynden om alleen op de rode bal te spelen en de tiende carambole telkens over drie banden en dit vonden zy amusant.

Karel trok no.43 en daar het hoogste nummer te Bloemendaal 45 was,was hy vermoedelijk vrij van dienst.

In de eerste negen maanden van 1908 zijn te Londen 108 mensen door motorvoertuigen gedood en 2945 ongelukken gebeurd.

Cornelia's zuster Clara schreef 26 Oct.dat zy Cornelia wil brengen omdat deze weer minder wel was en wilde met my overleggen om te weten wat met haar gebeuren moet,maar haar vader schrijft dat Cornelia niet komt omdat zy is als een uurwerk,waarvan de veer gebroken is.

5970 Van het oorlogschip de Brederode,dat 8 Nov.1658 in de Sont zonk, is het wrak gevonden. Het werd gekommandeerd door de vice-admiraal Witte Corneliszoon de With,en was een der 35 schepen,die,onder beval van van Wassenaer van Obdam,in het belang van Denemarken tegen de 5971 Zweedse vloot van 45 schepen streed. De With sneuvelde. Een der kanonnen,een 18-ponder,dat oorspronkelijk 4000 pond woog,thans nog een gewicht heeft van 3750 pond,ziet er nog vrij goed uit,wanneer men in aanmerking neemt dat het 250 jaar op de bodem der zee gelegen heeft. Daar de Deense regering het aan Nederland schonk,werd het door het pantserschip,Kapt.ter zee Schoonhoven aan boord genomen en aan Brielle in bruikleen afgestaan,omdat de admiraal Tromp menigmaal op de Brederode bevel voerde en Tromp een Briellenaar was.

Eig blad
1313
15970

Het oude kanon, dat gelijk dezer dagen door ons is gemeld, door de Deensche Regeering aan de Nederlandsche Regeering ten geschenke werd gegeven. De oude Hollandsche vuurmond werd door de bemanning van het pantserschip *Evertsen*, onder commando van den kapitein ter zee H. A. Schoonhoven, op 16 Augustus aldaar aan boord genomen. Dit stuk geschut heeft eertijds behoord tot de bewapening van het Hollandsche oorlogschip *Brederode*, dat onder commando van admiraal Witte Corneliszoon de Witt deel uitmaakte van de Hollandsche vloot. Deze vloot, die onder commando stond van admiraal Jacob Wassenaar van Obdam, sloeg zich op weg naar Kopenhagen 8 November 1658 door de Zweedsche vloot heen, bij Kronberg opgesteld. In dezen strijd werd de *Brederode* zwaar gehavend, tengevolge waarvan het schip zonk. Het is later gevonden en ligt tusschen Sükkersten en Ispergärde in vier vadem diep water. Het opgevischte kanon is een achttienponder van het z.g.n. „Finkbankertype". Oorspronkelijk woog het 4000 pond, nu nog heeft het een gewicht van 3750 pond. Het stuk ziet er nog vrij goed uit, in aanmerking nemende dan, dat het meer dan 250 jaar op den zeebodem gelegen heeft.

In Roosevelts plaats werd Taft tot President der Ver.Staten gekozen. Hy was door Roosevelt aanbevolen en de candidaat der Republikeinen. Die der demokraten was Bryan.

Een der dochters van Jan en Louise van Renswoude was hofdame geworden en vond by haar komst op het Loo een photo van het Kasteel van Renswoude in haar kamer,wat een lieve attentie van de Koningin was.

Henk vertaalde Papa's gedicht "De Engel en het Kind" in Frans proza en zond zijn vertaling aan zijn Atheense vriend Athanasios Mishas, die haar in Nieuw Grieks proza in het licht gaf in het Atheense Tijdschrift Ἕλλας.

5972 Jet Hartsen zond my een photo van Papa's portret met de almaviva, dat uitstekend is. Frank woonde de promotie van Kees Heemskerk by. Zijn dissertatie had tot onderwerp: Doodslag en moord,art.287-289 Wetb. van Strafrecht. Jan Willem zond my een photo van Hansje d.d.Oct.1908 aet.14½. Hy logeerde zes dagen te Hoenderloo. David lag nog te bed.

Kees Vinkhuyzen reisde uit Soerabaya regelrecht naar Londen,herhaalde zijn aanzoek by Kiewin,die by Non logeerde,kreeg het ja-woord en haar toestemming om zo spoedig mogelijk te trouwen en met hem naar Java terug te keren. Zy trouwden al 3 Dec.1908,en 3 Febr.1910 werd hun een Christiaantje te Soerabaia geboren.

Cécile schreef my dat zy in Dr.Carlo Padelletti een medearbeider gevonden had en verzocht my hem te schrijven. Hy is dr.juris,advokaat, notaris,med.dr,industrieel,agronoom,electricien,37 jaar,robuste et grand.

5973 In Parijs zat een wijf gevangen onder beschuldiging van haar man en schoonmoeder vermoord te hebben. Zy had met allerlei mannen geleefd o.a.met de rechter van instructie Leydet,die zijn ontslag nam. Toen de President Felix Faure op niet opgehelderde wijze stierf,was zy by hem en werden zy gestoord. Zy vluchtte maar liet haar corset achter, terwijl hy de adem uitblies.

Fanny's dienstbode Mina,zuster van Jetje,was plotseling krankzinnig geworden. Fanny kwam toen by my eten en de jongens kwamen lunchen. Cornelia schreef 1 Dec.aan Marie dat haar vader 's nachts erg benauwd was geworden en hy volgens de dokter niet alleen mocht gelaten worden. Hy gebruikte niets en kon er zelfs geen geweekt beschuitje met melk doorkrijgen. Cornelia had aan Marie een horloge gegeven,dat Fanny voor haar in Zurich gekocht had.

Volgens Fred.van Nierop heeft Hendrik van Loon 25 millioen nagelaten en de oude Heer Borski volgens Herman Beels 35. Voor het slijpen van de Cullinandiamant rekenden de Gebrs.Asscher ƒ 100.000,-.

5974 Castro,president van Venezuela,ging te Berlijn Prof.Israel voor zijn nieren raadplegen en huurde in een der duurste hotels een ganse verdieping voor 1000 Mark daags en 10 automobielen. Van zijn afwezigheid maakte de bevolking gebruik om in opstand te komen en verbrandde zy zijn schilderijen op het Bolivarplein. De krijgswet werd afgekondigd en de rust hersteld. Castro's vermogen werd op 280 millioen geschat. De Hollandse oorlogschepen namen twee Venezuelaanse kustvaartuigen in beslag.

By de Koning van Servië zat men,als er diner was,op grote afstand van elkander,omdat de Kroonprins George zijn buurvrouw niet met rust kon laten.

Dinsdag 22 Dec. vertrok Frank met Wilfried naar St.Moritz,pour attraper un peu de soleil.

Hugo van Rossem werd Ridder van de Oranje Nassau orde.
Ontzettende aardbeving in Calabrië en Sicilië. De stad Messina werd geheel verwoest. Men schatte de doden op 30.000 zielen van de 150.000 inwoners. Reggio met 40.000 inwoners werd door de zee verzwolgen.

E I N D E 1 9 0 8

ANNO + 1909

5975 Dinsdag 5 Januari kwam Jan Willem by Fanny logeren en 8 Jan. kwam Cornelia uit Sluis terug. Marie haalde haar af. Haar hoofd was miserabel. Zy liet haar koffer achter voor het geval zy het hier niet kon uithouden. Zy ging te 9 uur naar bed en reeds de volgende dag hielp zy my als vroeger en liep zy de trap op en af. Een paar dagen later zeide zy echter dat zy zich niet beter gevoelde en het suizen in het hoofd steeds voortduurde. Dikwijls lag zy lang wakker.

Frank werd candidaat voor de Tweede Kamer gesteld. Feith werd op verzoek als vice-president van de Hooge Raad ontslagen. Dat werd tijd,want hy was lam. Telders werd zijn opvolger. Ds.J.van Dijk stierf te Doetinchem zonder zich met zijn schoonzoon Kampstra verzoend te hebben.

5976 Van Praag en Frank hebben met hun dienstboden contracten gesloten overeenkomstig de nieuwe arbeidswet,maar ik deed het niet. In deze maand corrigeerde ik het laatste blaadje van Spanje,dat Tane had geschreven. De volgende redigeerde Max.

Frank bracht my een door Zweers genomen photo van het portret mijner moeder,in 1845 door Nicolas Pieneman geschilderd,toen zy reeds 53 was en er nog zo jong uitzag met donkerbruine krullen. Frank kocht het portret op de veiling van Willems boedel.

Ik las destijds Pepys' Diary,4 delen,die Frank my de 6de gegeven had; de indiscrete dingen,waarvan het vol was,zijn weggelaten. Pepys prijst het gedrag der Hollanders,die na het nemen van de Royal Charles in Juni 1667 geland waren,omdat zy noch brand staken,noch plunderden, en laakt de Engelsen,die dat te Terschelling wel deden. De paniek was zó groot,dat de inwoners van Londen vluchtten en hun geld elders brachten.

Hyke,de vrouw van Kees van Lennep,die in Amsterdam ziek geworden en naar Elst teruggekeerd was,gaf er tweemaal bloed op.

Max werd 28 Jan.met 97 stemmen meerderheid tot Raadslid te Bloemendaal gekozen.

Cornelia en Marie gaven aan Max en Em voor hun zilveren bruiloft
5977 een trommel,die met 400 wafeltjes gevuld was,welke zy te zamen gebakken hadden. Carel werd aan de Amsterdamse Bank geplaatst.

Woensdag 3 Febr. woonde ik in Dunewalde de repetitie by van het stuk,dat Louis vervaardigd had. Drie episodes uit het Leven van Mr. Jacob van Lennep,en die ik uitstekend vond. Karel stelde Papa voor, Mauk van Hogendorp. Beiden spraken nog te onduidelijk. Aernout was allerliefst als student,als Prins van Oranje en als Willem van Gulik. Louis uitstekend als Koning Willem III en evenals Ankie goed verstaanbaar. Ankie was beeldig als herbergierster,als Koningin Sophie en als Henriette Blaeck. Fiti en Totie allerliefst als de Freules van Swinderen en van Tuyll,Totie als Saar en Fiti als de Roos van Dekama in een echt Fries costuum. Henri van Eeghen precies Thorbecke,Clem Beels speelde uitmuntend voor veldwachter,lakei en Aart Veder. Het speet my dat Sylvia niet ook een rol had. Wilfried was de hofnar.

Vrijdag 5 Febr. kwam Jan Willem in Haarlem en de volgende dag reed ik te 3 uur met hem en Henk naar de receptie op Dunewalde,waar wy het portret van Em bewonderden. Van de cadeaux herinner ik my weinig,Visser en Cornelis zonden een palm,de Beauforts gaven zilveren kandelaars,de Beelsen 2 zilveren sauskommen,het personeel van het weeshuis een koperen inktkoker,de kinderen van Max en Em een etensservies. Van Cécile Comandi kwam een carton,waarop engeltjes geschilderd zijn,precies een tegeltje.

5978 Jan Six werd benoemd tot vertegenwoordiger der Regering by het in de Paasvacantie te Caïro te houden Oudheidkundig Congres.

Toen ik aan Tane vertelde wat zou worden opgevoerd,trok zy een vies gezicht over het dronken worden in de eerste scène,maar by de opvoering viel het haar mee. Zy wilde in Thora van Loon's auto over de Vuursche terugrijden om de plek te zien,waar haar vader in 1847 was doodgevallen,en die haar moeder,vreemd genoeg,nooit had willen zien. Schaep en Burgh wilde Tane nooit meer zien,parce que je l'ai tant aimé. Nota bene ! Zy kon Schaep en Burgh niet uitstaan !

Dinsdag 9 Februari werd de zilveren bruiloft gevierd. Ik reed te 6¼ met Jan Willem,Caroline en Henk naar Dunewalde. Er waren 41 gasten: Tane en ik van de oudste generatie,verder Sam en Olga van Eeghen,Jan en Lou van Renswoude,Deborah van Eeghen,Christiaan en Ankie Beels,Andreas en Emmy Brandt,Willem en Jet van Oostveen,JW.en Caroline, Frank en Constance,Willem en Adèle de Beaufort en hun zoon Alexander en dochter Mia,Adèle Elout,Lou Nepveu; van de jongere generatie nog Loukie van Eeghen,Henri van Eeghen,Henk,Deeb van Renswoude,Max van Renswoude,Emmy Beels,Wilfried,Fiti en Totie van Lennep, natuurlijk de kinderen en Adrienne Magnenat. Elk menu stelde een photo van Dunewalde voor. Max begon terstond met een beeldig vers aan Em,dat my zeer aandeed. Later volgde ik,daarna sprak Mauk heel lief zijn ouders toe en dichtte Frank heel geestig op de zes vrouwelijke van Eeghens; Jan Willem gedacht de afwezigen: Adr.en Mia Oyens,Mauk en Li van Eeghen, Miek,Fanny,Dora en de overledenen:de twee moeders,Christiaan van Eeghen, Norman,Carolientje en Alfredje; de Beaufort dronk op Tane en my als de twee oudsten; Frank droeg een tweede vers voor,maar nu op het Bruidspaar,Ankie sprak haar ouders toe en Max sloot met een dankbetuiging.

's Avonds werd het getal gasten aangevuld door Fanny,Herman en Flora Röell,Anna Elout,de Burdets,Olga van Eeghen,Loukie Beels en
5979 Juffouw Müller,die allen naar de opvoering kwamen kijken. Die gelukte volkomen. Het was jammer dat de Beelsen vóór het derde bedrijf weg moesten. Te 11½ was het feest ten einde en te 12 uur reden wy in een sneeuwbui naar huis,de Beauforts naar Hotel Funckler,de zes van Eeghens per auto naar Amsterdam,Tane,de Burdets en de Elouts naar Overveen.

De volgende dag keerden Caroline,Henk en David naar Arnhem terug. Hansje was te Zandvoort en JW. bleef by Fanny. Ik zond een beschrijving van het feest aan Miek. Max en Em gingen enige dagen op Renswou uitrusten.

In Amsterdam werd,ni fallor,voor het eerst een vrouw,Mr.Rosalie de Boer,als advocaat beëdigd.

De nieuwe Burgemeester van Bloemendaal,Bas Backer,verbood krachtens art.4 der Zondagswet de courses in Woestduin,wat de arbeiders toejuichten,die er hun geld verdobbelden.

Alfred Nepveu vertrok naar Java met een kleinzoon van Capadoce, die er voor zaken heenreisde.

In Duitsland stroomden de rivieren over de steden Cassel,Eisenach, Neurenberg enz,zodat men in schuiten in de straten voer.

Em photografeerde haar kinderen en de meisjes van Lennep in hun
5980 costuums en schonk er my afdrukken van. Later zond Henri van Eeghen my zijn photo als Thorbecke.

Maandag 15 Febr. stierf Carry van Lennep-West te Zeist. Zy was een tijdgenoot van Lore,maar werd 76.

Jan Bosscha trad af als Secretaris der My van Wetenschappen en ter zijner ere gaven de leden hem een diner by Funckler. Het enige wat Bosscha gedaan heeft,is een der geschriften van Chr.Huygens uit te geven. Hy werd vervangen door Lotsy.

Prins Hendrik belegde een vergadering van ridders der Johanniterorde met het doel om hier een afdeling te stichten. Ieder die van adel is en geld genoeg heeft om het costuum te betalen,kan ridder worden. Vandaar dat Ernst van Loon,Frank Schimmelpenninck,Maarten Pauw en van Bylandt zich die uitgave getroostten. Zy verschenen in rode rok. Hendrik van Loon zou daaraan niet hebben meegedaan,daarvoor was hy veel te eenvoudig. Het oorspronkelijk doel der Orde was een hospitaal op het eiland Malta te stichten. Vandaar heten zy Maltheser ridders.

Ter ere van hun 25-jarige echtvereniging gaven Max en Em een feest in het Weeshuis,bioscoop,zang en voorstellingen.

Daar Marie ziek was en het op zolder te koud was,werd zy naar beneden getransporteerd en gaf van Praag haar een zweetdrank.
5981 In den Haag werd de tandarts H. tot 20 jaar veroordeeld wegens verkrachting van meer dan één vrouw,na haar bedwelmd te hebben. Een van die was zwanger geworden.

Cornelia had dikwijls genoeg in Sluis aan haar zuster gezegd dat zy niet in staat zou zijn het hier vol te houden. Daar Vrouw te Velthuis ook ziek was,kwam Marie Fletterman helpen,die altyd in de gunst van Cornelia geweest en gebleven is.

Nu No.100 van het Blaadje van Spanje verschenen is,gaven Frank, Agnes en Willem van Loon ieder ƒ 100,- aan Tane.

In het Tijdschrift "Buiten" stond dat het Kasteel Amerongen in de 17de eeuw door een van Reede bewoond werd en dat de toenmalige predikant Raesvelt heette. 't Is bekend dat Papa in "de Pleegzoon" het Kasteel Sonheuvel beschreven heeft naar de gelijkenis van Amerongen. Ook in de Pleegzoon heet de Heer van Sonheuvel van Reede en de predikant Raesfelt.

Op 4 Maart werden Max en Em met al hun kinderen en Adrienne in het Diaconessenhuis met een lied verwelkomd,waarna de zusters onder leiding van van Lyndens dochter zongen,en Bertha Boeschoten iets voordroeg. Vervolgens hield Aletta Meeter,als een oude burgervrouw verkleed,een toespraak en na de pauze stelden de zusters de Nornen voor. Fanny kreeg het warm van het lachen. Buiten Fanny was er geen enkele toehoorder en geen lid van het bestuur,noch van Lynden,noch Mevrouw van Lynden-de Jonge,noch Ds.Swaan,noch Kampstra.

5982 De Vrouwenbond wendde zich tot de Gemeenteraad met het verzoek de kermis af te schaffen. De predikanten en winkeliers evenzo. B.en W. vroegen rapporten van de politie en zowel de Commissaris als de Inspecteurs adviseerden ten slotte tot afschaffing. Desniettemin stelden B.en W.aan de Raad voor de kermis te behouden,omdat alleen de Burgemeester en de Wethouder Thiel er tegen waren en de andere drie Wethouders de Breuk,Nieuwenhuizen Kruseman en Dr.Kruseman haar wilden behouden. De Raad stemde voor het behoud. Het voorstel van de demokraat Middelkoop om by de income-tax een progressie in te voeren werd verworpen met 24 tegen 7 stemmen. Van Rossum,de vader van Elsje Röell, die het mede had ondertekend,trok zich terug,omdat,gelijk hy zeide, de rijken er tegen waren,alsof dit iets nieuws was.

In de Tweede Kamer werd lang gekletst over een voorstel van de socialist Schaper om de tien uur lange werkdag in te voeren,alsof dat algemeen ware voor te schrijven,zowel voor dienstboden als voor boeren arbeiders. De Socialisten splitsten zich in twee partijen,de Marxistische en de Revisionistische. 't Is een wonder dat zulke ontevreden lieden niet voortdurend met elkander overhoop liggen.

De electrische My kreeg concessie voor een zijlijn Bloemendaal Overveen. Max werd op 13 Maart als Lid van de Raad van Bloemendaal geïnstalleerd. Lucas Boreel nam ontslag omdat de wedrennen in Woestduin verboden waren.

5983 Cornelia sliep slecht en sprak er over maar weer te vertrekken. Ik verzocht daarop Marie's moeder weer te komen helpen en deze kwam 15 Maart.

Die dag beviel Dora van Beatrix 's ochtends te 6 uur. Het was vlug gegaan,ofschoon het kind evenals ik breed geschouderd was. Het woog 9 pond. Frank ried Beatrix aan,daar dit de naam is van een der oudste Juffrouwen van Lennep,die in Jan.1630 met Capiteyn van Slype trouwde. Toen ik daags daaraan als getuige by de aangifte tegenwoordig was,verzocht ik de ambtenaar achter mijn naam te voegen Ridder in de Orde van de Ned.Leeuw,waarop hy beweerde dat dat niet gebruikelijk was. Ik zeide hem echter dat ik jaren lang in Amsterdam in het O.M. geweest was en zeker wist dat die bijvoeging verplichtend was in alle authentieke acten. Toen ging hy zoeken en vond hy inderdaad dat het by Kon.Besluit van 1822 gebiedend was voorgeschreven. Pélerin scheen dit niet te weten. Zuster Planteydt fungeerde als baker.

In Frankrijk staakten de post-telegraaf en telefoonbeambten en werden de socialistische Ministers Clemenceau en Cyprian uitgescholden. Socialistische heilstaat !

Cornelia felt so miserably that she told Mary she wanted to leave. She was not able to do anything neither to read nor to knit.

5984 Zy zeide my dat zy 14 dagen vacantie wilde nemen. I bowed assent. Daarop kwam van Praag,die haar ried naar Sluis terug te keren.

In Parijs lagen wegens de staking 5 millioen brieven onbesteld. De stakers trachtten een universele staking van alle beambten uit te lokken. De Minister Barthou ontsloeg 700 postbeambten. De stakers eisten het ontslag van Symian,de secretaris van de Directie der Posterijen. Tien jaar geleden had deze zelf de staking goedgekeurd,en nu wist hy zich niet te redden. De militieplichtigen onder de stakers werden opgeroepen om in dienst te treden.

Cornelia was zó zwak dat zy op Marie's arm moest steunen om van Vrouw te Velthuis afscheid te gaan nemen. Op Maandag 22 Maart bracht Marie Cornelia naar Vlissingen,waar haar zuster haar afhaalde.

Constance had te Zeist in de Slotlaan een huis van haar moeder geërfd en dit aan de emeritus predikant Nahuys verhuurd. Het huis in de Krullenlaan hadden zy aan de weduwe Luden-van Pallandt verhuurd.

In Berlijn stierf in hoge ouderdom Graaf de Perponcher,vroeger Opperhofmaarschalk van de oude Keizer,zoon van de Nederl.Luitenant-Generaal der Infanterie de Perponcher. In 1840 trad hy in Pruissische dienst. Ik zag hem in '75 te Ems en vond hem ontzettend trots,maar in Berlijn was hy om zijn hulpvaardigheid bemind. Stedmann zeide van hem:" Hy is in de grond een goeie jongen."

5985 In plaats van Ds.van der Flier werd Ds.Gerritsen tot hofprediker benoemd.

Van Praag bracht 29 Maart Geesje en Norman naar het Diaconessen-huis,niet omdat zy ziek waren,maar omdat hun kamer moest gewit worden. De diaconessen hadden er schik in,maar van Praags huis vond ik slecht omdat er niet eens een logeerkamer in is. Geesje vond het stil en saai in het Diac.huis. Zy moest er tot 3 April blijven.

Jan Willem gaf weer bloed op. Hy was te dun gekleed geweest. Fanny ried Caroline aan alleen te verhuizen en JW. zo lang in het Diac.huis te laten verplegen. Hy was te moe om te horen voorlezen en zijn spijsvertering in de war. Vrijdag 9 April bezocht van Praag Jan Willem te Arnhem en vond hy zijn toestand vrij bevredigend, hartslag goed,pols 72,maar de temperatuur te hoog,terwijl de koorts hem ondermijnde. Van Praag zeide hem dat hy naar het Diac.huis vervoerd zou worden,en later buiten moest gaan wonen. JW. vroeg daarop wat met de meubelen moest geschieden,waarop van Praag antwoordde dat hy zich daarmee niet bemoeide. Frank zeide aan Caroline dat hy en ik de huur van Muliers huis wilden overnemen,waarop zy daaromtrent geen beslissing durfde nemen zonder JW. te raadplegen. Dit vond ik zonderling,daar het JW., die even besluiteloos is als zy,weer zou doen tobben en agiteren. Als de man ziek is moet de vrouw beslissen. Henk las hem de Pensées van Pascal voor,meo judice geen lectuur voor een zieke.

De Heer W.H.te Groningen schonk aan de Koningin een bokaal, waarop de wapens van Engeland en Oranje-Nassau gegraveerd zijn met het opschrift: Leef lang Oranienstam. Vermoedelijk is zy uit de tijd
5986 van Stadhouder Willem IV,die in 1734 trouwde met Anna,dochter van Koning George I,en heeft Prinses Wilhelmina,hun schoondochter,de beker moeten verkopen,toen zy in 1806 in zeer benarde finantieele omstandigheden verkeerde.

Daar my zowel door de Ontvanger als in het Raadhuis gezegd werd dat,voor 't geval dat JW's meubelen in Muliers huis op een hoop gezet werden,hy toch in de personele belasting viel,kwam Marie op het lumineuze idee ze by my op zolder te bergen,maar Caroline achtte het beter ze te Arnhem in het Veem te plaatsen. Dit had 23 April plaats nadat JW. naar het Diac.huis vervoerd was,waar hy een lieve kamer had met een heerlijk uitzicht en voor het open venster lag. Caroline ging by de Swellengrebels-Crommelin logeren.

Donderdag 15 April trouwde René,zoon van Fred.van Bylandt,met Anna Elisabeth van Limburg Stirum Noordwijk op den Huize Offen by Noordwijk-binnen.

Sylvia ging naar een gecostumeerd bal by de de Clercqen in een costuum van haar overgrootmoeder Voombergh. Zy amuseerde zich dol. Joan Röell zond my de autobiografie van Grootpapa Röell,die 78 jaar lang in manuscript is blijven liggen en veel te beknopt is.

In Constantinopel had een contrarevolutie plaats. De soldaten doodden hun officieren of sloten hen op,een paar Ministers werden
5987 vermoord,de meeste leden van het Parlement namen de vlucht en het oude orthodoxe régime werd hersteld. De jong-Turken,die een meer Westers régime met een Parlement hadden ingevoerd,vluchtten en de Armeniërs werden weer geslacht. De Sultan zelf had die revolutie aangestookt en was weer <u>the great Murderer</u>,zoals Gladstone hem noemde. Daarop trokken de Jong-Turken met 100000 man uit Saloniki op Constantinopel aan en eisten dat Abdul Hamid afstand van de troon zou doen. Hy vluchtte,naar men zeide,in het gebouw van het Engels gezantschap.

Marie Steen verraste my met een nieuwe lampekap van gele stof met talloze twee vingers lange zijden franjes voor mijn slaapkamer.

De paus verklaarde Jeanne d'Arc heilig. Dat zal haar pleizier doen. De kerel had vast weer geld nodig.

Tot Burgemeester van Doorn werd Alphert Schimmelpenninck,zoon van Gratia,benoemd,ofschoon Willem Nepveu meer aanspraak had. Mais c'était reculer pour mieux sauter,want Willem Nepveu werd later Burgemeester van Apeldoorn. Alfred Nepveu was in Java en wilde er blijven, daar de Gouverneur hem een post had beloofd. Hy woonde te Buitenzorg en had prettige kennissen,o.a.de van Boetzelaers.

5988 Cornelia schreef dat zy zich nog ellendig voelde en het enkel vegen van de vloer haar wel een half uur last veroorzaakte.

Woensdag 21 April ontving Dora kraamvisites. Ik vond er Em en Constance. Later kwamen Mevrouw Bijleveld,Sophie van Lennep en Annie Broos. Beatrix werd niet binnengebracht,maar sliep in de eetkamer. Norman kwam even binnen,maar verstopte zich achter Geesje.

Henk kwam by Fanny logeren en 's avonds whisten.
Engeland,Frankrijk en Italië zonden oorlogschepen naar de Turkse wateren.

In Amsterdam kwam de advocaat Caroli om het leven,doordat de revolver,waarmede hy in zijn tuin op de schijf schoot,onverwachts afging en de kogel zijn buik doorboorde. Hy ging voor een zoon van de Prins van Oranje door.

Ofschoon Miek ons hoop op haar komst gegeven had,schreef zy op 25 April dat zy er van afzag.

Henk vertelde my dat zijn vader soms driemaal,terwijl hy aan tafel zat,door dronken kerels of ontslagen gevangenen wordt lastig gevallen.

De Kiesverenigingen vroegen geld om Franks candidatuur te steunen. De Sultan Abdul Amid werd onttroond en zijn broeder Reschad tot zijn opvolger onder de naam van Mohammed V geproclameerd. De schurk werd naar een schitterende villa verbannen.

Vrijdag 30 April kwam de melkboer te 8 uur zeggen dat de vlag van de toren der Grote Kerk wapperde en terstond staken Marie en haar
5989 moeder onze vlag uit. De klokken luidden,Luitenant Weiss kwam in groot tenue te voorschijn. Te 2 uur dankstond. Marie's broer kwam zeggen dat H.M.van een meisje verlost was en volgens het bulletin Moeder en Kind welvarende waren. Fanny,Max en Em,Frank en Marie's moeder woonden de dankstond by in de Grote Kerk,waar Ds.Barbas voorging. Frank vertelde dat de Prinses Juliana zou heten naar de moeder van de Zwijger,voorts Louise naar diens vierde gemalin,Marie naar de moeder van de Prins en Wilhelmina naar haar eigen moeder. Het had een normaal gewicht van 7 pond. Op de beurs van Amsterdam was muziek gemaakt en gezongen en had zelfs Willem van Loon gelachen. Aan een Socialist,die zijn hoed had opgehouden,terwijl het Wilhelmus gespeeld werd,was de hoed afgeslagen en hy zelf was van de beurs gejaagd.
In den Haag bleef men 9 dagen lang vlaggen.

Behalve Juliana werden Vrijdag 18 jongens en 10 meisjes geboren, van wie een dezelfde voornamen kreeg en twee enkel die van Juliana.

Frank overhandigde aan de Secretaris der Koningin van Geen het Psalmboekje van Prins Willem I als geschenk voor Hare Majesteit. Vrijdag hadden de jongens van het Gymnasium gestaakt en de jongens
5990 der Burgerschool uit de school gejaagd. Van een andere school,waar de socialistische onderwijzer de deur niet wilde openen,hadden zy de deur met een plank open gerammeid en de leerlingen er uit gejaagd.

Gerard Westendorp trouwde met de stewardess der Holl.Amer.Line, dochter van een ultra-gereformeerde Holl.meubelmaker,niet mooi en ultra modern,maar allerliefst voor Gerards moeder.

Caroline vond te Nunspeet goede kamers met een serre en een hoek in de tuin voor *f* 2,50 per persoon. JW. was nog zeer zwak en zat elke morgen slechts een paar uur op. In Nunspeet wilde men echter geen teringlijder hebben. Op Zaterdag 15 Mei werd JW. naar Casa Piccola te Rozendaal vervoerd,dat midden in het sparrebos ligt,vrij van stof en wind en buitengewoon rustig. Hy was 1 pond aangekomen. Het was er een heerlijke natuur,precies Bantam.

Cornelia bleef nog zwak. Zy had 8 dagen by Clara gelogeerd,omdat haar moeder by een nicht aan de Draaibrug het huishouden moest doen,maar dit had haar zeer vermoeid,daar zy tweemaal daags naar het huis harer moeder had moeten lopen om de konijnen te voeren.

5991 Dinsdag 18 Mei werd te Haarlem feest gevierd ter ere van de geboorte der Prinses. Enkele trams waren lief versierd met bloemen en vlaggedoek. Ik reed te 11 uur per paardetram de Houtstraat door tot het Station en vandaar terug tot de Dreef om de versierde straten en huizen te zien. Overal waren guirlandes van sparregroen en tulpen, zelfs in de dwarsstraten, Smede-, Gier-, en Zijlstraat. Te 5½ kwam de optocht voorbij. Frank en Constance hadden met de kinderen het koraal gezongen en het orgelspel in de Grote Kerk gehoord en by Brinkman het orkest op de Grote Markt, daarna geluncht en de optocht gezien. 's Avonds wilde ik per electr. tram, die slechts in één richting reed, rondrijden om de illuminatie te zien, maar zy waren steeds propvol en hielden dus nergens op, zodat ik een half uur te vergeefs wachtte. In Rotterdam vervoerde de tram op één dag 170000 passagiers. Aan het Herenhek stonden 's avonds te 11½ honderde Amsterdammers, die per tram nog weg wilden, maar de laatste was te 11,10 vertrokken, zodat zy, die geld op zak hadden, een rytuig moesten nemen of in een hotel logeren, en zy, die argent court waren, te voet gaan.

Marie Steen hoestte weer lelijk, maar van Praag beweerde dat er geen kwaad by was. Ik vrees het wel omdat haar vader aan de tering gestorven is. Zy is meestal doodmoe en eet te weinig.

Ds. Moeton vertelde aan van Meeteren dat Ds. G. Hulsman modern is geworden en op Hemelvaartsdag gepreekt heeft dat hy niet meer aan de hemelvaart gelooft. Arme Eveline ! (zijn vrouw)

5992 Daar JW. lust had het huis van Kleynsma Floraplein 7 te kopen. liet Frank het door van Ommeren bezichtigen, die daarna verklaarde dat het zeer uitgewoond was, maar dat het vernieuwen met al wat er Volgens JW's verlangen bijgemaakt moest worden ƒ 1700,- zou kosten. Daar de koopsom ƒ 8500,- bedroeg zou JW. slechts ƒ 600,- 's jaars verwonen, zodat Frank van Ommeren opdroeg met de eigenaar te onderhandelen.

Cornelia schreef 4 bladz. aan Marie, o.a. dat haar moeder voor de schoonmaak hulp genomen had omdat zy en Cornelia te zwak waren.

In de plaats van Jhr. Mollerus werd tot Commissaris der Koningin in Gelderland benoemd Jhr. S. van Citters, 41 jaar, antirevolutionair, lid der Tweede Kamer voor Ede.

Donderdag 27 Mei bracht ik met Frank een heerlijke dag in Bantam door, waar Charles Labouchere ons genodigd had. Het schikte goed daar Marie die dag te Amersfoort zou doorbrengen by haar stiefzuster, die met de jongere broer harer moeder getrouwd is. Zy vertrok te 7½ en ik reed te 10 uur naar het Station, en vond Frank in de D. trein uit Zandvoort, die te Amsterdam stilhield om tal van passagiers op te nemen, maar verder zonder ophouden tot Hilversum doorreed. Aldaar nam Frank een coupé van de Jong en liet hy de koetsier over het Melkpad naar 's Graveland rijden en het dorp door langs Boekesteyn naar Bantam, waar wy niemand vonden dan Henriette Boeye met haar 4 kinderen en

5993 twee bonnes. Eerst wandelden wy in de plaats, die er schandelijk verwaarloosd uitzag, de paden vol dode bladeren en takken, in de bomen hingen afgebroken dode takken, het varenslootje was in geen jaren schoongemaakt, zodat het een modderpoel was, het brede water zat vol vuil, de paden waren sinds lang geschoffeld noch geharkt.

Na de lunch dutte ik van 2-3, daarna liep ik met Frank rond en wachtte vervolgens de visite van Anna Graafland mee op. Cornelis en Visser vond ik in de moestuin en Cornelis liep met my naar het bos, waar ik Klaas Krijnen aantrof, wiens schoonzoon uit de Transvaal terug was, waar hy veel geld verdiende, zonder ooit iets aan zijn vrouw te zenden.

Boeye, Charles en René kwamen achtereenvolgens ieder per auto, de eerste en de laatste uit Zeist en Charles te 6½ uit Amsterdam. De stoep lag dan ook vol vetvlekken, die uit de auto's gedropen waren. Wy aten te 7¼, rookten nog een sigaar in de nieuwe biljartkamer en reden te 9¼ naar Hilversum terug, vanwaar weer een D-trein my te 10,55 te Haarlem afzette, terwijl Frank naar Zandvoort doorreed. Uit dezelfde trein stapte Marie, met wie ik huiswaarts tramde. Zy had evenveel genoten als ik en ik had meer gelopen dan in Haarlem in een week. Het was onverbeterlijk weer, noch wind noch zon, en het speet my dat de dag zo gauw was omgevlogen.

5994 Om de verkiezing van Frank aan te bevelen,werd een brochure van de 80-jarige Ds.Buitendijk verspreid.

Donderdag 3 Juni kreeg ik een melankolieke brief van Cornelia, wier nachten weer slecht waren. Er was een klooster in Sluis gebouwd en er werd een processie gehouden by gelegenheid van de aanneming van kinderen.

zaterdag 5 Juni werd Prinses Juliana door de hofprediker Gerritsen gedoopt. Zy werd in een koets met 6 paarden naar de kerk gereden. De waarnemende Grootmeesteres en de verpleegster zaten er in,maar de Koningin hield het kind ten doop. Frank had een uitnodiging van H.M. gekregen om de doop by te wonen en hem een plaats aangeboden en die nam hy aan. Tot tekst had Gerritsen Luk.7:15 gekozen:" En Hy gaf hem aan zijn moeder," uit de opwekking van de jongeling te Naïn. Frank had vlak tegenover de preekstoel gezeten in de loge,welke de Koningin zich had voorbehouden,met enige weinige uitverkorenen,Ds.Knottnerus, de pleegzuster en de ondersecretaris der Koningin en een paar onbekenden,en zó hoog dat hy,zelfs als het publiek opstond,over de hoofden heen zag. De dienst was plechtig en aandoenlijk en Gerritsen sprak uitmuntend. Ook de gezangen waren goed gekozen,

Henk woonde voordrachten by van Lohman,Anema en Regout om Frank, die ze mede moest aanhoren,aan te bevelen.

Woensdag 9 Juni brachten Marie en haar moeder in Baarn en Soestdijk door.

Vrijdag 11 Juni kwam van Praag my afhalen om in het schoollokaal in de Tempelierstraat voor Frank te stemmen. Wy ontmoetten een auto-
5995 mobiel,die ook de vorige avond verlicht had rondgereden. Voorop was een bord met de woorden: Kiest van Stijrum (het aftredend lid) en achter zijn portret. En voor de school stond een bord,beschilderd met een arbeider,die door liberalen en clericalen met mokers geranseld wordt en daaronder de woorden: Kiest Troelstra ! De zoon van Gerard van der Vliet haalde de kiezers voor Frank per automobiel op.

De uitslag der stemming was Frank 3910,van Styrum 1390,Thiel 1844 en Troelstra 989. Dus herstemming tussen Frank en Thiel. Van Styrum was uitgeworpen.

Joan Röell en van Karnebeek kwamen in herstemming,van Kol,soc. en Dr.Blooker,de enige geneesheer in de Kamer,werden niet herkozen.

In Amsterdam was een scheepje gebouwd naar het model van de Halve Maan,een neutedop,waarmede de Hollanders de Hudson zijn opgevaren,die Nieuw-Amsterdam (New York) stichtten. Dit scheepje zou nu op een grote stoomboot naar Amerika gezonden worden.

Het Handelsblad beval by de herstemming Thiel aan. Charles Bois-
5996 sevain wordt nog gek door zijn Kuyperophobie. De liberale bladen erkenden geslagen te zijn en geloofden dat Frank by de herstemming de meerderheid zou krijgen,daar zy,die op van Styrum stemden,boos waren op Thiel en dus thuis zouden blijven of op Frank stemmen.

Cornelia schreef dat zy van de Bijbellezingen van de predikant zeer genoot. Er waren 8 toehoorsters,meest oude juffers. Ieder moest een vers voorlezen,maar zy was nog dover dan vroeger,en al zat zy dicht by de predikant,zodat zy alles kon verstaan,de inspanning bezorgde haar een slechte nacht.

De kerkvoogden der Herv.Kerk kochten het huis van de Protestantenbond op de Nieuwe Gracht,dat vroeger aan Dik van Lennep toebehoorde.

In 't Zuiden van Frankrijk waren ontzettende aardbevingen en in Armenië werden 5400 Christenen door de Koerden en Mohammedanen vermoord.

In de Nederlander van 14 Juni was een mooi stuk van de anarchist Kloosterman over zijn bekering.

In Utrecht hield de Rector van het Gymnasium Singels een rede om zijn smart uit te spreken over het totale gemis van kennis van de Bijbel by het opkomend geslacht. Een der leerlingen zeide dat Gethsemane Carthago was. De Rector kon weten dat het louter aan het openbaar onderwijs en de socialistische onderwijzers te wijten is.

Zaterdag 19 Juni voeren Marie Steen en haar moeder naar Zaandam, waar zy het huisje van Tsaar Peter zagen,dat thans door een huisje
5997 van steen omgeven is,om het tegen de invloed van het weer te beschermen.

Dora en van Praag spoorden naar del Sol en reden 's middags naar Aardenburg,waar alleen de meisjes Ada en Olga thuis waren.

Machtella van Lynden engageerde zich met Baron van Wassenaer van Hoekelum,die te Bennekom woont en slechts één arm heeft,daar hy de andere door een ongeval verloren heeft.

In Haarlem stierf de weduwe van mijn oude vriend Mr.Alexander Kruseman,geb.Ledeboer,aet 72. Zijn vader was de bekende portretschilder en hy was ouder dan ik. De advertentie was ondertekend door vier zoons en twee dochters Lammerts van Bueren en Hordijk.

Dinsdag 22 Juni tracteerde ik Marie en haar moeder op Artis, maar Marie kwam te 7 uur doodmoe terug en trok terstond naar bed.

Henk legde zijn propaedeutisch examen cum laude af,zodat JW. en Caroline konden zeggen dat zy plezier beleefden van hun Kareltje.

By de herstemming op 23 Juni werd Frank gekozen met 4339 stemmen, Thiel had er 4252,dus 87 minder. In de buurten van het Spaarne,waar meest arbeiders wonen,was in verhouding het sterkst voor Frank gestemd.(misschien omdat mijn vader in die wijk predikant was geweest en de naam hun vertrouwd).

In 't geheel werden gekozen 23 antirev.,12 chr.hist.,25 papen, 25 liberalen,7 socialen en 8 demokraten,dus 60 rechts en 40 links.

JW. en Caroline reden naar Hoenderloo,waar zy kamers hadden gehuurd in een net huisje. De kamers waren netjes,de lucht aangenaam en de mensen vriendelijk.

Dinsdag 29 Juni onthaalde ik Marie en haar moeder op een tochtje naar Marken.

5998 De Bloemendaalse advokaat Tideman beschuldigde de gewezen Minister Kuyper van door tussenkomst van zekere manke,55-jarige Mathilde Westmeyer ƒ 1100,- ontvangen te hebben van zekere Lehman voor verkiezingskosten en deze daarvoor een decoratie te hebben bezorgd.

Vrijdag 2 Juli werd Marie 30 en kreeg zy o.a.van Cornelia een brief,een gulden en aardbeien.

Fanny's moeder werd ongesteld en haar broer telegrafeerde dat de toestand ernstig was daar zy aan galblaas-en blindedarmontsteking leed. Een tweede telegram luidde: Zustand verschlimmert. Daarop vertrok Fanny Zaterdag 3 Juli naar Zürich en telegrafeerde zy Zondag: Mama Freitag Diaconissenhaus operiert. Zustand gestern befriedigend,heute weniger gut. Uit Zurich schreef Fanny daarna dat het weer wat beter ging en er hoop op herstel was,maar Maandag 19 Juli kreeg haar moeder een darmverbloeding en koorts en 's avonds kwam er een telegram: Mama sanft entschlafen.

Destijds waren in de tuin van het Brongebouw allerlei 17de eeuwse gebouwtjes van beschilderd hout opgericht,b.v.het oude Raadhuys,de Vleeschhal,de Houtpoort,een barbiers-,een bakkers-en een lekkerswinkel,het Weeshuis,de Hoofdwacht,in 't Edel Vruchtenat,in Flora's Hof, het Vatenhuis,het Kavelshuis,de Stille enz. Er was een orkest. De muzikanten,de winkelmeisjes en zy die bedienden waren alle in oudhollandse klederdracht.

5999 Zaterdag 3 Juli gaf Frank in het Grote Badhuis te Zandvoort een diner aan de drie Kiesverenigingen,die hem candidaat gesteld hadden. Constance,Max,Oosterhoff en Wilfried zaten ook aan. Er was getoast door van Ommeren,Dr.van den Berg,Gravestein en Max en er was ontzettend gegeten,o.a.zalm en kreeft (zwaarder kost is er niet) en niet minder gedronken en desniettemin hadden de gasten na het diner in de Bodega nog cognac en bier gedronken. Ofschoon Constance al vertrokken was,wilden de gasten niet weg. Delftsche studenten,die ook in het Badhuis feest vierden,zonden aan Frank een gelukwens. Het amusantst was dat sommige genodigden geen antwoord hadden gezonden omdat zy de letters v.g.a. aldus verstaan hadden: Verzoeke geen antwoord.

Destijds had ik een stijve knie en heb ik my twaalfmaal door de Bel laten masseren.

Herman s'Jacob,zoon van Eduard,was Burgemeester van Bussum geworden en vroeg het achterste heitje te koop om er een huis te bouwen, maar daar hy de prijs te hoog vond,zag hy er van af.

In Amsterdam werd zekere Gulden tot Lid van de Raad gekozen, een kerel,die als werkman by de Stadsreiniging was weggejaagd omdat hy in een schendblad B.en W. beledigd had.

Marie Steen las achtereenvolgens Ferd.Huyck,de Pleegzoon,de Roos van Dekama,de Voorouders en Elisabeth Musch uit. Klaasje Zevenster had zy al vroeger gelezen.

Dinsdag 13 Juli vertrok Constance met de kinderen en Miss Haynes naar Bergün

1322 A – na vijfde alinea ‘voor Frank gestemd.’

(misschien omdat mijn vader in die wijk predikant was geweest en de naam hen wat zei).

6000 Henk logeerde by de van Rossems te Hoenderloo en fietste met Smissaert naar Apeldoorn,vanwaar zy naar Hattem spoorden om er aan de studentenconferentie deel te nemen.

Fürst von Bulow werd op verzoek als Rijkskanselier ontslagen en door Bethmann Holweg vervangen.

Zondag 18 Juli schreef Cornelia my dat zy zich dadelijk moe gevoelde als zy in de tuin hielp aardbeien te plukken. Het orgelspel in de kerk hindert haar,maar zy was toch aan het avondmaal geweest.

Hansje ging Woensdag 21 Juli naar het Meisjeskamp te Lunteren en JW. verhuisde 26 Juli naar het huis van de Heer Reinders,dat minder lief gelegen maar dichter by de Arcke ligt (het huis der van Rossems). Een 20 à 30 tal Denen,die de philanthropische inrichtingen in ons land bezochten,kwamen ook in Hoenderloo om het Doorgangshuis te zien,waar de Deense vlag uithing,het Deense volkslied gezongen en de aardrijkskunde van Denemarken behandeld werd.

Bleriot vloog het kanaal over en kreeg het legioen van eer. Ooms
6001 won met zwemmen in de Seine de eerste prijs.

Het socialistische Ministerie Clemenceau viel en werd vervangen door een dito Minister Briand. In plaats van onze Minister van Oorlog Sabron,die wegens ziekte aftrad,werd Generaal-Majoor Cool benoemd, die reeds in het jaar 1910 door Kuyper en diens satellieten ten val gebracht en door Kapitein Colijn vervangen werd.

Jonkvrouwe Teding van Berkhout,de stichtster van het Diaconessenhuis te Haarlem,stierf aet 76 en in Utrecht stierf Ds.E.E,Gewin, zoon van de Heemsteder predikant,die Beets opvolgde,en weduwnaar van Christine Kooy,een ultra,ultra orthodox predikant,die niet met Joh. Gunning durfde lopen.

Beatrix kreeg hevige krampen in de ingewanden,zodat zy gilde van de pijn. Van Praag liet Dr.Frank,een kinderdokter,roepen,die slappe thee,maar geen voedsel voorschreef,daar het kind doorvoed was. Het had hoge koorts 39,7. Van Praag gaf haar 's avonds een clysma van olie, een lepeltje slaolie,maar daarvan was zy doodziek geworden.

Vrijdag 30 Juli kwamen Fanny,Max en Lucy Cloëtta met hun kinders te Zandvoort in het huis van Frank,en terstond werd Max Cloëtta in consult geroepen voor Bea. Hy vond haar hardziek,maar schreef voor dat zy gevoed moest worden en clysma's krijgen om de oude stoffen te verwijderen.

In Spanje heerste anarchie. De reservisten,die opgeroepen waren om in Marokko tegen de Kabylen te vechten,vluchtten naar Frankrijk.
6002 In Barcelona beletten de burgers de militairen te vertrekken. Overal werd geroepen: Weg met de oorlog ! De Koning werd gehoond,kloosters werden in brand gestoken,want het waren vooral de papen op wien het volk gebeten was. In Marokko sneuvelden officieren en soldaten by honderden,want de Kabylen schoten goed.

Max Cloëtta gaf een lavement van klei aan Bea om de wanden der darmen te versterken en de microben te doden en hy gaf hoop op herstel en zeide dat het gevaar geweken was.

Dinsdag 3 Aug. ging Marie met haar broer naar een tent in de Parklaan om " Jaap" te zien,een stuk dat in 1812 speelt,en kwam eerst te 11½ thuis,terwijl Karel,die met Mauk by my logeerde,de Dollarprinses in de Kroon ging zien. Mauk bleef met my biljarten. Niet voor 12¼ lagen wy in bed.

Voor rekening van Tane schilderde Mad.Grammont,die Em's portret gemaakt had,ook dat van Max,dat even goed gelijkt.

Op 9 Aug. kwamen de Keizer en de Keizerin één dag en nacht by Graaf Bentinck te Middachten logeren met een gevolg van 30 personen en 150 koffers. Het stortregende helaas,zodat er van de illuminatie niet veel terecht kwam. De equipages van Graaf Bentinck waren alle met één soort zwarte paarden bespannen,de koetsiers hadden witte pruiken. De Keizerin reisde met haar eigen beddegoed.

Te Detmold vierde men de 1900ste gedenkdag van de slag in het Teutoburgerwoud,waar Hermann aan het hoofd der Germanen de Romeinen onder Varus versloeg. Voor Hermann werd een standbeeld opgericht.

6003 Max had met Em in Louis van Loons auto tochten gemaakt naar Bantam, Lockhorst en Zuilen,waar een interessant archief is o.a.brieven van Alva. In 1672 had Condé er gelogeerd en vandaar was het kasteel gespaard gebleven en niet verbrand gelijk de andere kastelen. Het had Frits van Tuyll wel ƒ 25000,-gekost om het kasteel te restaureren. 'tIs er zeer eenzaam,de tuin is klein en de lange weg recht.

Tot Gouverneur van Ned.Indië werd de Minister van Koloniën Idenburg benoemd en de Waal Malefijt,afgevaardigde voor Breukelen en Lid van Gedep. Staten van Utrecht tot Minister van Koloniën,hetgeen de liberalen zeer afkeurden omdat hy nooit in Indië geweest was. Hy toonde echter een bekwaam Minister te zijn.

Frank logeerde in Bantam en ging daarna met Wilfried een reisje in België maken. Wilfried had in het jongenskamp enorm genoten en met uitnemende jongens kennis gemaakt. Constance was te Braunwald,een hoog liggend hotel in Glarus en Eric liep vlug over de bergen.

Louis was met de Renswouders by de hofdame op het Loo geweest,had het Park en het oude Loo gezien en H.M.ontmoet. (Hiervan herinner ik my dat Lou daar was met Jet (de hofdame),Deeb en Max Taets v.A. De twee dames maakten een révérence,Max was net in dienst en salueerde dus,maar Lou maakte een diepe buiging,zodat hy de enige was,die de Koningin niet goed kon zien.)

David zond my een door hem genomen goedgelijkende photo van zijn
6004 vader. Maandag 23 Aug.kwam Henk uit Hoenderloo by my logeren. By zijn propaed.examen had Prof.Woltjer hem uit Augustinus' de Civitate Dei en uit Anax agoras laten vertalen. Dagelijks kreeg hy een Nieuw-Griekse cou - rant van zijn vriend Athanasias Michas,aan wie Henk schreef: εἰς τὸν Πειραιᾶ φοιτητὴν d.i.de dikwerf komende alias student.

Dinsdag spoorde Henk naar Hilversum om het door Henriette Hartsen ter ere van Anna Heemskerk en Krüger te geven feestje by te wonen,dat echter in het water viel omdat het stortregende. De gasten waren Kees Heemskerk en zijn vrouw,Madelon Heemskerk,een broer van Kruger,Victor Rutgers en zijn vrouw,Juffrouw Das uit Hilversum,de Heer Visser,de dolerende predikant van Schelven,Ferwerda enz. Eerst werd gebabbeld,daarna in twee Janpleizieren naar een uitspanning gereden en op een groot terras thee gedronken,vervolgens in Jets vergaderzaal gegeten. Toasten van Jet en Kees Heemskerk. Toen het afgelopen was goot het ontzettend en waren er noch jassen noch parapluies,terwijl het in de tuin stikdonker was, omdat de illuminatie mislukte en de vetpotjes waren uitgewaaid. In Jets huis werd een toneelstukje vertoond door Kees en anderen en daarna moest men in een kletter en door plassen naar het Station,zodat Henk kletsnat hier thuiskwam.

Nu Henk by my logeerde,konden wy 's middags samen biljarten of 's avonds whisten als van Praag en Dora vrij waren. Ook onderhielden wy ons aller-
6005 aangenaamst,want van Henk kon ik nog veel leren. Zaterdag 28 Aug.moest hy in Hoenderloo gaan logeren,wat hy minder aangenaam vond. Ik miste hem en kreeg als povere vergoeding van hem een photo van Dr.A.Kuyper.

Rotterdam werd besmet verklaard omdat de cholera er heerste. Zaterdag 4 Sept.kwamen Frank en Wilfried uit België terug,waar zy Rochefort,de Grot van Han,Dinant en Brussel bezichtigd hadden. Wilfried was weer gegroeid.Frank vertelde my dat Willem van Nierop na de dood der weduwe Hartogh,by wie hy 30 jaar lang als koetsier gediend had,op onbarmhartige wijze door de zoons zonder pensioen ontslagen was,omdat hy er zo lang in dienst was geweest. Echt smousenargument. Gelukkig was hy nu huisknecht by Louis Labouchere. Hy was getrouwd en had 5 kinderen.

Harmen Vos,voor wie Frank herhaaldelijk gepleit en geld noch moeite gespaard had,stroopte uit dankbaarheid in Bantam,weshalve Frank hem van zijn kantoor wegjoeg.

Em kreeg order om een rustkuur te doen,niet voor 9½ op te staan,te 9½ naar bed te gaan en aanstaande zomer berglucht in te ademen.

De Amerikanen Cook en Peary beweerden ieder afzonderlijk de Noordpool bereikt te hebben,maar later bleek dat zy het zich verbeeld hadden.

6006 Ter ere van de 34ste verjaardag van Herman Röell at ik by hem en Flora met Max en Em,de Heer en Mevrouw Bas Backer en Annie,de vrouw van Toon Röell,Burgemeester van Arnhem. Herman toonde my een door hem op een auctie gekochte gravure van Herman Alexander Röell,onze stamvader,als theol.Professor,toen hy nog jong was,zeer zeldzaam. Ook wees hy rekesten van de Duitsche Röells,wier stamvader Paul,een neveu van Herman Alexander, in de Mark woonde. Deze Duitsche von Röells eisen van de Staat der Nederlanden 12 millioen Mark voor in de 18de eeuw geleende 1000 Mark met de renten en tevens de titel van Baron.

Zondag 12 Sept.woonde ik in de Wale Kerk de doop by van Beatrix door Ds.Cler uit Leiden. Hy preekte over I Thess.5:17: Soyez toujours joyeux, priez sans cesse,rendez grâce en toutes choses. Ik kon weinig verstaan. Bea was suikerzoet en het kindermeisje Geesje was beaming.

Donderdag 16 Sept.keerden Frank en Wilfried naar Zandvoort terug en kwamen Jan Willem en David logeren,David in de plaats van Hansje,die by een val van haar wiel haar knie lelijk bezeerd had.

Van Kampen zond my het prospectus van Papa's biografie; prijs ƒ 9,75, gebonden ƒ 11,25; prachtexemplaat à ƒ 25,-.

Maandag 20 Sept.ging David voor het eerst naar de school van de Heer van Leyden op het Nassauplein,na Zaterdag aldaar proeven van zijn bekwaamheid te hebben gegeven.

Daar Henk Dinsdag 21 Sept. zou komen logeren en ik geen ledikant meer had,liet Marie's moeder er een van haar uit het Schoterkwartier komen,
6007 benevens haar wasstel. Ik gaf haar in overweging om Mina,Fanny's dagmeisje, te laten komen,maar dat weigerden zy uit vrees dat Vrouw te Veldhuis (de werkster) dan jaloers zou worden. Voor Henk werd nu het zolderkamertje in orde gemaakt,dat er vrolijk uitzag.

In Haarlem werd een drietal geformeerd van Vunderink te Amersfoort, Creutzberg te Ymuiden en de Hartog te Heemstede.

In den Haag stonden voor de Rechtbank terecht Baron van de Capelle, Kolonel der huzaren,en de gewezen Overste Römer,omdat zy geduelleerd en elkander verwond hadden. De Off.van Justitie eiste voor ieder slechts drie weken. Römer had v.d,Capelle voor een leugenmaar uitgemaakt.

Fanny schreef uit Zürich aan Marie dat zy,voor 't geval zy gebrek had,uit haar linnenkast putten mocht en dit deed Marie.

Zaterdag 25 Sept.kwamen Caroline en Hansje,die Henk verving en op 27 Sept.begon Hansje by Juffrouw Müller les te nemen. Die Maandag kwamen de meubels van JW.en Caroline en werden zy naar hun huis op het Floraplein 7 gebracht,dat JW.zeer practisch had laten verbouwen. Vier verhuiswagens werden gelost en al het goed vond zijn plaats op een paar kasten en JW's bureau na,die by my geborgen werden. JW.en Henk hadden te veel boeken.

Max kwam my op 28 Sept.de allerdroevigste tijding brengen dat Em de laatste dagen een wolk voor het linker oog had en Dr.Waller Zeper gezegd had dat de zenuw verlamd was,dat het rechter nog goed was maar ook rusten moest.

6008 Fanny kocht het huis van Luit.Weiss om het te verhuren. Henk vertelde dat hy zich in Amsterdam met de groenen geamuseerd had en een hunner,die op het Gymnasium te Zetten geweest was,oliedom was en de Aeneis aan Ovidius toeschreef. Davids school betekende niet veel,want wat hy te Arnhem in de 5de klas leerde,behandelde van Leyden pas in de 7de en zijn frans was abominabel.

Zaterdag 2 October verlieten JW.,Caroline,Hansje en David mijn huis en sliepen zy voor het eerst in het hunne,dat Caroline my daarop liet bewonderen.

Henk gaf my de geëncadreerde portretten van Nicolaas Simon van Winter, Lore's overgrootvader en mijn oudovergrootvader en Lucretia Wilhelmina van Merken,diens tweede vrouw. Zijn eerste vrouw heette Johanna Muhl.

Henk zeide my dat Prof.Woltjer college gaf over Juvenalis en vroeg mijn berijmde vertaling te lezen. Hy wilde dat Woltjer die ook las,maar dit is nooit gebeurd,omdat Woltjer later een hekel aan Henk kreeg en hem allerlompst behandelde zonder dat Henk er een reden voor wist.

Vrijdag 8 October promoveerde Louis,die cum laude zou gekregen hebben indien hy in zijn dissertatie ook over het beheer der Kerkelijke goederen geschreven had,maar dan zou zy te lang geworden zijn.

Marie schreef aan Cornelia en vroeg of zy haar nog wil te logeren hebben,maar juist toen kreeg zy een briefkaart van Cornelia om te zeggen dat zy de naaimachine had ontvangen,maar haar moeder die thans niet kon gebruiken omdat zy met haar voet in het kussen lag en het weinige werk,
6009 dat zy te doen had,haar zó vermoeide,dat zy slecht sliep en hartkloppingen had. Om die reden voegde ik by Marie's briefkaart nog een woordje om te zeggen dat zy Marie niet moest ontvangen als zy er tegen op zag. Daarop kreeg ik een brief van Cornelia van 8 blz.die,vóór dat zy Marie's briefkaart ontvangen had,haar proprio motu te logeren vroeg voor de volgende week en zy dan Zaterdag en Zondag blijven moest omdat Cornelia lust had haar Brugge te wijzen.

In geheel Europa riep men schande over het fusilleren van Ferrer, daar hy te Barcelona door een krijgsraad veroordeeld was zonder dat getuigen gehoord waren. Hy was beschuldigd van als anarchist de opstand bewerkt te hebben,maar volgens Carrasco was zijn enige fout anticlericalisme,en dat kunnen de papen niet vergeven. Koning Alfonso had geweigerd gratie te verlenen,

By het opruimen van een wrak by den Briel met dynamiet sprong de barkas met een luitenant en 4 man in de lucht.

Alfred Nepveu bekeerde zich ten gevolge van de omgang met Capadoce en werd secretaris van het Zendingsgenootschap in Java. Voorts had hy een gouvernementsbetrekking. René Nepveu had zijn examen afgelegd en was als attaché te Peking geplaatst. Hy reisde er via Java heen om by Alfred te logeren.

Henk roemde buitengewoon Prof.Diepenhorst,die economie doceert en byzonder gemakkelijk spreekt. Henk was voor de militaire dienst afgekeurd omdat zijn ogen te zwak waren.

6010 In het Postkantoor ontmoette ik de Burgemeester van Edam Calkoen, die in de Prov.Staten vlak by my gezeten had,maar my niet herkende en voor Prof.Tilanus aanzag en met veel strijkages herhaaldelijk diens titel gaf.

Jan Willem las Bunyan's Pilgrim Progress in het Esperanto.
Em consulteerde Prof.Straub,die weinig hoop op genezing gaf,maar een weinig vooruitgang in haar oog bespeurde en voortdurende rust voorschreef. Zy kon meer zien dan by het eerste onderzoek en de salicyl verdragen.

Vrijdag 22 Oct.vertrok Marie naar Sluis en leende Henk my een brochure van Dr.Abr.Kuyper over de vroomheid der taal.

De Off.van Justitie te Barcelona,die de doodstraf tegen Ferrer eiste, is op straat vermoord. De dader bleef onbekend.

Dinsdag 26 Oct.kwamen Fanny uit Zürich en Marie uit Sluis terug. Zy vond Cornelia,die in Januari wil terugkomen,veel beter en was te Brugge geweest.

Een allerprachtigst tafelservies,dat Catharina II in de 18de eeuw door Wedgwood had laten maken en deze met steden en landschappen had laten beschilderen,was sinds lang verdwenen,doch werd eerst nu in een der kelders van het paleis te Petersburg teruggevonden en is toen door de
6011 Tsaar naar Londen gezonden om tentoongesteld te worden.

In Griekenland maakte de Luit.ter zee Tybaldos zich met 300 man meester van het arsenaal en van een torpedoboot,maar aan diens opstand werd spoedig een einde gemaakt. De oproerige officieren en manschappen werden gedood of gevangen genomen,maar Tybaldos ontkwam.

De Koningin zeide aan haar secretaris van Geen dat haar kind op de Prins gelijkt maar een Oranjekeel heeft,daar het ontzettend kan schreeuwen.

Max bracht my een present-exemplaar van zijn boek,waarvan ik de mooie inleiding nog niet gelezen had. Max kreeg er slechts *f* 200,- voor. In de "Groene Amsterdammer",het Handelsblad en het Nieuws van den Dag stonden zeer waarderende artikelen over de Biografie,maar Henk zeide my,
6012 dat de Meester,een Nieuwe Gidsman,in de Nieuwe Rotterdammer een venijnig artikel geschreven had,voornamelijk gericht tegen Max.

Jamaica werd geteisterd door een orkaan en een zeebeving,die in de haven schepen deed vergaan,o.a.de jachten van de milliardair Astor en diens zoon,huizen verwoestte en de oogst vernielde.

Daar Vunderink bedankte,werd een nieuw drietal geformeerd,de Hartog, Martens van Sevenhoven uit Eerbeek en A.de Visser uit Groningen.

Marie spoorde 15 Nov.met Vrouw te Veldhuis naar Amsterdam om de dag by de zuster van deze te passeren en kwam eerst te 11¼ thuis. Zy hadden in het Paleis v.Volksvlijt de Negers en Negerinnen gezien met hun olifanten,die door de Berlijnse dierentemmer Hagenbeck werden rondgeleid. Een der negers steekt zich een degen in de keel,een ander spuwt vuur en een derde laat de olifanten kunsten vertonen. Zy en vooral de vrouwen schitterden van ringen en glazen ornamenten.

Charles Boissevain schreef aan Max dat deze te veel werk van Papa's gedichten gemaakt had,maar dat had Max met opzet gedaan omdat men wel
6013 zijn romans maar niet zijn legenden leest. Quack was opgetogen evenals van Duyl,de man van Thérèse Schwartze,en Dyserinck. Van Kampen had al 24 exemplaren verkocht van de prachteditie,die *f* 25,-kosten en voorzag dat een tweede editie nodig zijn zou. De eerste werd dan ook binnen een maand verkocht.

Voor het Raadhuis hier in Haarlem stond op 19 Nov.het volk te kijken naar de afkondiging van het huwelijk van de kapelaan der kerk op het Spaarne met een Amsterdams meisje. Zy zouden te Antwerpen trouwen.

Louise,de weduwe van mijn broer Christiaan,spoorde naar Genua om per Rembrandt naar Batavia te stomen en vandaar per trein naar Soerabaja,daar haar dochter Kiwin Vinkhuyzen op haar komst had aangedrongen.

Charles Labouchere maakte van zijn recht van optie gebruik en kocht Bantam,wat Frank zeer teurstelde,daar hy er in 1910 zelf in wilde gaan wonen.

Het regende weer collectes,o.a.op één dag voor landkolonisatie te Rottevalle,winterbehoeften voor de Diaconie,Evangelisatie onder de Nederlanders te Ruhrort,Evangelisatie te 's Hertogenbosch,en Kerstfeest te Musselkanaal !

6014 Henk zeide my dat er in de Nieuwe Courant een artikel over de Biografie staat van de hand van de zeer moderne Lapidoth,dus niet vriendelijk. Henk liet het my lezen. Die Lapidoth kamt het boek af,keurt de biografie af,vindt de Eduard van Gelre lelijk,allerdomst,want nu het Boek is uitverkocht,valt alle kritiek in het water. Het trof my te lezen dat hy de van Lennepen een mooi ras noemt,wat ten opzichte van Papa,Saar en David waar is.

Zondag 28 Nov.werd Beatrix in het Diaconessenhuis gebracht,waar Dr. Westerman een abces doorsneed; van Praag had namelijk het middel van Max Cloëtta tegen steenpuisten niet willen aanwenden.

Fanny en van Lynden waren verontwaardigd omdat de Kerkeraad Max niet herkozen had als Regent van het Weeshuis op grond dat hy niet meer in Haarlem woont.

6015 In het Chr.Schoolblad prijst Emous de Biografie en hoopt hy dat de Schoolcommissiën het Boek voor de Schoolbibliotheken zullen aanschaffen.

Cornelia klaagde dat zy altyd koortsig was en het zelfs onder de dekens koud had,terwijl het suizen in de oren steeds voortduurde,zodat zy niet wil terugkomen zolang zy niet beter is. De kloosters brachten armoede in Sluis,daar zy het land kopen,dat de armen huren,de levensmiddelen in prijs stegen,meer politieagenten werden aangesteld,de Burgemeester meer traktement en ook een gemeenteambtenaar meer kreeg,zodat de belasting verhoogd was,terwijl de kloosters vrij waren.

Op 29 Nov. stierf de beroemde oogarts Karel Theodor Hertog van Beieren,jongste broer van de Keizerin van Oostenrijk,die 5000 oogoperaties verrichtte.

David moest weken lang in bed blijven wegens bronchitis. Herhaaldelijk gaf Dr.Westerman een jaap in het abces van Bea en werd de materie onderzocht om te weten of zy tuberculoos is.

6016 Flammarion beweerde dat de komeet van Halley,die reeds in 1066,1456, 1819 en 1881 verschenen is,met reusachtige snelheid naderde en de mogelijkheid bestaat dat de staart,die 20 à 25 millioen mijlen lang is,de aarde omwikkelen zal. Voor 't geval zich dan de zuurstof van onze dampkring met de waterstof van de staart vermengt,moet al wat de aarde bevolkt stikken. Indien daarentegen een vermindering van stikstof ontstaat,zullen de mensen tot zulk een toppunt van geluk en vreugde worden opgevoerd,dat zy in extase de adem uitblazen. Wat er dus ook gebeure,sterven moeten zy toch. Intussen doorkruiste reeds vroeger de staart onze aarde zonder dat er een catastrophe het gevolg van was en dit was in 1910 evenmin het geval.

Op St.Nicolaasavond had Henk Papa's portret aan zijn vader gegeven met een lief Hollands vers en voor Hansje een Frans versje gemaakt, waarin falaise op Meyjes rijmt. JW. en David hadden ook tal van verzen gemaakt. Marie gaf mij een penhouder om brieven mee te openen met een toepasselijk vers van haar broer Willem,voorts borstplaat en een eigen gewerkte boekenlegger,haar moeder gaf my een asbakje.

Te Groningen werd H.J.Dieters in hechtenis genomen,tot voor kort Lid van Gedep.Staten,wegens verduistering en oplichting,gepleegd als Commissaris der Verg.Groot Grondbezit. Hy werd failliet verklaard en het passief bedraeg 7 ton. Hy begon als tramconducteur,werd rijk,maar verloor al zijn geld met speculeren.

6017 In Berlijn beviel de vrouw van de concierge Braun,na 27 jaar gehuwd te zijn,van haar 27ste kind,van wie er nog slechts vijf in leven waren. Zy voedde ze alle zelf.

Henk leende my The scarlet pimpernel van Baroness Orczy.
Onder de critici van de biografie wilde de een meer van 't ene en de ander meer van het andere weten. Eduard van Gelre is te uitvoerig,Ferd.Huyck te weinig besproken. On ne peut contenter tout le monde.

Van Rossem en Aletta ontfermden zich over twee Armenische wezen uit Urmia,die te Rotterdam waren gearriveerd na een voorspoedige reis,zonder een enkele vreemde taal te kennen. Zy moesten geheel gereinigd en gekleed worden,daar zy zelfs geen kam bezaten. De reis had ƒ 100,- gekost.

Aan de Vrije Universiteit promoveerde A.G.Wientjes op een latijnsche dissertatie de Jacobo Gulio,een kwartijn van 160 bladzijden. Henk woonde de promotie bij en vertelde dat Prof.Woltjer in het Hollands geopponeerd maar Wientjes in het Latijn verdedigd had.

De arme kleine Bea kreeg de roos maar werd beter en kon 13 Dec.het Diaconessenhuis verlaten.

In de Haarlemmer stond dat Frank op Theo Heemskerk gelijkt,zowel uiterlijk als in zijn manier van spreken,gesticulatie en uien.

Marie las Elisabeth Musch niet zonder tranen uit.

6018 In Het Volk schreef Jan de Roode een artikel over Frank waarin hy hem het wonderdier noemt,de aap van Theodor,in uiterlijk en gebaren,wel een bewijs hoe nijdig de socialen nog zijn dat Haarlem voor hun partij verloren is.

De Koning van België lag op sterven en werd bediend,waarop de paus hem zijn zegen schonk,wat hem zeker wel geholpen heeft !! Zijn maitresse Baronne Vaughan,dochter van een concierge La Croix,die een villa te Laeken bewoonde,en by wie hy twee zoons verwekte,bezocht hem dagelijks,maar zijn dochters Louise en Stefanie weigerde hy te zien,wat het volk zeer verontwaardigde. Hy stierf in de nacht van 16/17 Dec,aet.74. Op de vraag aan de paap,die hem bediend had,of de Koning met Vaughan morganatisch gehuwd was,antwoordde de jezuiet ontwijkend dat de Koning met de Kerk verzoend en dit voldoende was!! Schauderhaft! Zijn vrouw was de Aartshertogin Maria Henriette,die in 1902 stierf. Hun enige zoon Philippe stierf 1869,oud 19. De opvolger Albert,geb.1875,getrouwd in 1900 met Elisabeth,derde dochter van de onlangs overleden Hertog van Beieren,de oogarts. Zy hebben twee zoons. Albert is de tweede zoon van Leopolds jongere broer Philippe,Graaf van Vlaanderen en van Maria von Hohenzollern,wier oudste zoon Baudouin stierf.

6019 Jan Druyvesteyn,bygenaamd Jan Polka,die te Parijs woonde,liet zijn vermogen na aan de Verg.voor Kunst te Haarlem,± 7 à 8 ton,maar daar de notaris Pollones verzuimd had na 30 jaar opnieuw rechtspersoonlijkheid aan te vragen,beslisten Rechtbank,Hof en Hooge Raad op de vordering der erfgenamen,dat de Verg. er geen recht op had,zodat nu het fortuin aan de enige zuster van de erflater toeviel,die in het krankzinnigengesticht Meerenberg verpleegd wordt,en later aan verre neven en nichten,o.a.aan Mevr.Roeters van Lennep en Mevrouw Weerts en ook een bagatel aan Sophie van Meeteren.

Henk meende dat voor 't geval Koning Leopold met zijn meid getrouwd was,hun wettige zoon recht op de troon had,maar dit is niet juist daar het huwelijk niet zou gelden omdat het zonder de toestemming der Staten Generaal gesloten was.

Dinsdag 21 Dec. woonde van Praag 's avonds een debat by tussen Ds.de Hartog en de anarchist Domela Nieuwenhuys over de vraag of de Wetenschap al dan niet de Godsdienst verdringt. Het was er stampvol,maar dood bedaard. De Hartog sprak met hartstocht en veel gebaren en raakte in het

6020 zweet,maar Domela dood eenvoudig en gewoon.Zy hadden elkander de hand gegeven. Domela eindigde met te zeggen dat hy de Hartog voor een deïst hield en Ferrer voor een martelaar. Er werd gecollecteerd voor de vrije school in Spanje.

Op zijn landgoed de Heilige Berg te Leusden overleed Sjoerd Anne Vening Meinesz,vroeger Burgemeester eerst van Rotter- later van Amsterdam, Lid eerst van de Tweede,later van de Eerste Kamer,aet.76,een knap maar koud modern mens,een stijve Fries. Ook stierf Ds.van der Flier,31 jaar predikant in den Haag en hofprediker. Hy doopte de Koningin,nam haar aan, zegende haar huwelijk in en hield toespraken by de begrafenis van ettelijke Oranjevorsten.

Op 29 Dec.kreeg ik een lange brief van Louise d.d.8 Dec.,geschreven aan boord,maar verzonden uit Colombo (Ceylon).Zy had een goede reis gehad met 87 passagiers,onder wie de nieuw benoemde G.G.Idenburg,met zijn vrouw en kinderen,die allervriendelijkst waren; een zendeling,die Zondag godsdienstoefening hield en 20 kinderen. De Kommandant deed de reis voor de 180ste maal. De voornaamste distractie bestond in eten en drinken. Van 6-9 ontbijt,warm of koud,brood,gort,allerlei vlees,koek,jam,radijs en vruchten,thee,koffie of chocolaat; te 11 uur bouillon,bessesap of ijs, te 1 uur copieuze lunch,te 4 uur thee,koekjes,te 7 enorm diner met ijs, gebak en koffie en te 9 uur thee. De Heer en Mevrouw Idenburg hadden veel last van zeeziekte.

6021 Cornelia schreef op 28 Dec.dat zy zich te ziek gevoelde om terug te keren en vroeg Miek te logeren,voor 't geval zij in het land kwam.

Tane zond my haar photo met die van Lilian en de poes op één plaat. Zy was 88 en Lilian 37.

By JW. en Caroline speelde Hansje voor my de beeldige aria uit de Freischütz: Leise,leise enz.op de piano,terwijl David op de fluit accompagneerde.

De Pélerins hadden een bazar gehouden ten bate van de Lighal voor tuberculozen,die ƒ 465,- opbracht,maar waarvan Anna Pélerin ƒ 65- afhield onder voorgeven die aan thee en dienstknecht te hebben gespendeerd. Het was er stampvol geweest en er was piano gespeeld door Ankie, Aernout en de meisjes Pélerin.

In het Diaconessenhuis in den Haag overleed de onderwijzer uit Hilversum J.Smelik,die vroeger aan het hoofd stond der Chr.School te 's Graveland,en toen o.a.les gaf aan Dora,waarby hy nu en dan in slaap viel. Hy was een anemisch,saai man en werd niet ouder dan 46. Zijn vrouw is, geloof ik,de dochter van de concierge van Prins Frederiks paleis.

E I N D E 1 9 0 9

A N N O 1 9 1 0

6022 Op Nieuwjaarsdag kreeg ik tal van brieven en kaartjes en veel visites. Vóór de middag Dora en van Praag,Hansje en David en de broers van Marie met haar schoonzuster,en na drieën Fanny,Max met de vier jongens,Frank en Constance met hun trio,Jan Willem en Henk,Röell en Flora en van Meeteren.

Henk kreeg een brief van Willem Kloos,die hem vroeg waarom hy als Redacteur van de Nieuwe Gids geen exemplaar van de Biografie ter recensie ontvangen had,waarop Henk die brief aan Max ter beantwoording zond.

Cornelis schreef dat nu Swaenenburgh verkocht was,de koper,een Roomse uit Hilversum van plan was de gehele plaats tot weiland te maken en deze winter 160 bomen verkocht zouden worden. Daar Geertje Vogel nog twee jaar huur had,zou de boerderij eerst dan worden afgebroken. Omtrent het huis was nog niets beslist. Eerst vreesde men dat er een klooster zou gebouwd worden.

Donderdag 6 Januari,mijn 80ste verjaardag,kreeg ik bloemen en manden met prachtige bloemen,tulpen,réséda's enz.van de Pres.van het Hof,van de
6023 Proc.Gen.Baud en de vier leden,die nog met my gezeten hadden.Verder van Telders,Marie s'Jacob en Henriette Hartsen,van Lotje van Lennep,Anna Prins, van de meisjes Pélerin,van Roelof en Dicky. De éne mand was gevuld met rode tulpen,de ander met witte seringen,lelietjes,bosviooltjes;een derde met mimosa en tulpen. Mijn salon was in een bloementuin herschapen.

Aan cadeaux ontbrak het evenmin. Fanny,Max en Em gaven my 12 beeldige theekopjes,suikerpot en melkkan,Fanny bovendien twee romans van Baroness Orczy: The Emperor's Candlesticks en By the Gods beloved; JW.en Caroline een voetezak en nieuw baby's licht in de gang, Frank fijne sigaren en een photo van hun kinderen. Van Miek de "Uithangtekens en Opschriften" van Papa en ter Gouw. Dora en van Praag een tafelkleed. Maurits,Louis en Carel "Portretten en Kritieken" van de la Saussaye; Henk "Het Leven van Sara Burgerhart"; Hansje zeep en pleisters,David een kistje voor postzegels; Tane "De Gouden Eeuw" van Dr.Muller; Cornelia een kist met appelen en drie door haar genaaide zijden dassen; van Marie en haar moeder een Agenda en een
6024 trommeltje.Van Herman en Flora Röell "Overheersching en Vrijwording" door Joh.Naber;van Marie en Jet Hartsen een zilveren suikertang.

En dan van de 17 kleinkinderen van Lennep uit Grootpapa's tweede huwelijk,(dus geen Laboucheres) een grote photo van het Huis te Manpadt met het inrijhek,en twee kleinere van de zaal met een kaligraphische opdracht aan my, luidende: "Aan Jhr.Mr.M.J.van Lennep wordt deze afbeelding van het Huis te Manpad op zijn tachtigsten geboortedag aangeboden door zijne Neven en Nichten van den tak van Lennep-van de Poll,6 Januari 1910. en boven die opdracht de wapenborden gekleurd van van Lennep en van de Poll,die boven de voordeur prijken. Op de tweede bladzijde is het volgende gedicht van Karel van Lennep gelithografeerd in de maat van de Holl.Duinzang.

Waar uw kindren op heden,de harten vol dank
Uwen tachtigsten jaardag begroeten,
Op de trap van Uw woning - zoo stil meest - de klank
Wordt gehoord van zich reppende voeten,
Waar Uw kroost en Uw nakroost zich hartlijk verheugt
Dezen morgen te mogen zien lichten,
Daar leeft mee in hun dankbare blijdschap en vreugd
Een zeer groot getal neven en nichten.
Want ook zij komen voort uit den krachtigen stam
Met zijn tallooze takken en loten,
Die op 't Manpad zoo kloek tot ontwikkeling kwam,
Waaruit Uw geslacht eerst is gesproten.

6025 Van dat Manpad,waar Gij ook zoo vaak zijt geweest
Als de speelkameraad onzer vaadren,
Waar men immer waardeert nog Uw tintlenden geest
En met eerbied Neef Maurits ziet naadren,
Van dat Manpad,waar 't wapen den gevel versiert
Van de Grootouders onzer geslachten,
Groen omkranst door den wingerd,die,snel als hij tiert,
Een familie-embleem is te achten,
Van dat Manpad,ons allen en U ook zoo waard,
Zij het beeld U vol eerbied gegeven,
In de hoop dat het gaarne door U wordt aanvaard
Als een hulde Uwer nichten en neven.

Ik kreeg 12 telegrammen,45 brieven en briefkaarten van vele familieleden,vrienden,kennissen,zelfs van de Hoofdconducteurs en Controleurs van de electrische tram.

6026 Reeds vóór de middag kwamen Vrouw te Veldhuis,Marie Fletterman met haar kind,Geesje met Norman,Flora Röell,vier kinderen van Otto en Lotje v.L.,Fanny,Caroline,Henk en David,Frank en Constance met hun kinderen,en 's middags kwamen Cateau v.L. Louk en Syl v.L. Lotje,de van Lyndens,Herman Röell,Annie Broos,von Mühlen,Pélerin,Otto,Roelof en Dicky met Warner en Sylvia,David en Bella met Fiti,Totie en Frans,Sofie v.L.met Cécile en Irene,Anna Prins,Mia de Marez Oyens,Anna Pélerin met Netty en Renée,Sannie en Jetty Dólleman,Anna Bijleveld,en als laatsten de Burgemeester en de Commissaris der Koningin. Voorts kwamen mijn kinderen en kleinkinderen,in
6027 zoverre zy in stad waren.

6029 Ik vergat nog te vertellen,dat de salon,waar vroeger twee bedden stonden,in een nieuw pak gestoken was. De bedden waren weggenomen,op de vloer lag een door Fanny geleend Deventers tapijt. Zowel zy als JW.en Caroline hadden stoelen gezonden,en de spiegel zowel als de hanglamp waren op last van Frank met klimop behangen. Droste had gebak en sandwiches gezonden,maar deze waren droog en lelijk.

Van Zuylen,Ernst en Louis van Loon zonden niet eens kaartjes,en Henrick S.v.L.kwam my eerst de 8ste feliciteren.

Zaterdag 8 Jan.kwamen Fanny,Max,Jan Willem,Caroline,Frank,Dora en van Praag eten: Groentesoep,vleespasteitjes,kalfsfricandeau met doperwtjes en kalkoen met appelmoes. Het dessert bestond uit Taart,druiven,appelen en mandarijntjes en en fait van wijn was er lichte Bourgogne,die Frank gezonden had en Muscaat. Johanna van Dora hielp Marie dienen. Constance kwam nog vóór het dessert. Fanny had al het porcelein,glaswerk,tafelzilver en de messen gezonden en voorts voor druiven en alcoholvrije wijn gezorgd. Het was een onvergetelijke heerlijke dag en ik was niet moe.

6030 Dinsdag 11 Jan. werd ik in Dunewalde gevierd. Te 6½ trok ik mijn rok aan en te 7 uur kwam Fanny met Henriette Hartsen,die by haar logeerde, my afhalen,waarna wy Anna Prins ophaalden en naar Dunewalde reden. Aldaar verenigden zich ± 35 gasten,o.a.David en Bella met hun oudste drie kinderen,Louk en Syl,Cateau,Otto en Lotje met Louis en Aernout,Sofie met Irene, JW. en Caroline,Frank en Constance met Henk,Hansje,David,Wilfried,Sylvia en Eric,Dora en van Praag,dus uitsluitend van Lennepen.

Te 8 uur precies werd in de zitkamer van Max Papa's toneelstuk "Een Dichter aan de Bank van Lening" opgevoerd. Louis stelde Vondel voor en geleek op diens portret,Ankie zijn dochter Anna,Wilfried,Eric,Aernout en David (als meisje gekleed) Vondels kleinkinderen. Totie de Burgemeestersvrouw,Hansje Agnes Block,Maurits Constantijn Huyghens,Carel Antonides, Louis (zoon van Otto) Bleesen en Henk Reiniesen. Zy speelden allen meesterlijk en ik zou niet weten wie de kroon spande. Louis had de zwaarste rol,maar kende die perfect en sprak duidelijk,Ankie was beeldig,Totie schitterend en Henk speelde meesterlijk zowel als hy acteren moest als wanneer hy sprak. Het waren allen geboren acteurs,gelijk van beschaafde dilettanten te verwachten was. Tot zelfs achter in de verandah hadden de gasten alles kunnen verstaan.

Nu volgde een pauze,waarin thee en gebak gepresenteerd werd en daarna werd Papa's klucht "Stoffel en zijn broers" opgevoerd. Ankie speelde voor de moeder en zag er allerliefst uit,Mauk,Louis en Henk voor de oudste drie zoons,Carel voor Stoffel,Sylvia voor Antje,Louis(Otto's zoon) voor de woekeraar,Wilfried voor de balletmeester,David voor de toneelknecht
6031 en Aernout voor de minnaar van Antje. Ook in dit stuk speelden allen weer even voortreffelijk als in het vorige,vooral Mauk,Henk,Louis van Otto en Ankie,maar de kroon spande Carel als Stoffel omdat hy meer acteren dan spreken en veinzen moest een stoffel te zijn en als Harlekijn geld te sparen.

Aan het slot droeg Maurits in de rol van Huyghens het volgende door Max vervaardigde gedicht voor,waarby hy zich in de laatste regels meer bepaald tot my richtte.

In den nevel,die de toekomst voor mijn blik verborgen houdt,
Mag mijn oog thans binnendringen; 'k meld U wat het daar aanschouwt.
'k Zie,mijn Vondel,U gelauwerd door een dankbaar nageslacht,
En twee eeuwen nog na deze grootsche hulde U toegebracht;
'k Zie een standbeeld U verrijzen in 'U dierbaar Amsterdam,
Waar Uw naam steeds blijft gevestigd,waar Uw roem zijn oorsprong nam,
'k Zie een grijsaard,jong van harte,die dat standbeeld blij onthult,
Dat de kroon zet op zijn arbeid,dat zijn diersten wensch vervult,
Hy,zelf dichter,die den blik op U,zijn meester,hield gericht
En in d'uitgaaf van Uw verzen zich een eerzuil heeft gesticht,
Die als schrijver nog blijft leven in het hart van Nederland,
't Volk,waaraan Jacob van Lennep al zijn liefde had verpand.
'k Zie nog verder; 'k zie zijn zoon thans midden in een blijden stoet,
Die den tachtigjaargen grijsaard als hun stamheer vrolijk groet.
Hem,den vader en oudvader roepen kind en kleinkind saam
't Welkom toe,den zegen smeekend van des Heeren heilgen Naam.

6032 Werker waart Gij al Uw leven,'t zij Gij neerzat in de zaal,
Waar het recht wordt uitgesproken,'t zij Gij in de heilge taal
't Woord van Israëls profeten overdacht,en hun tot tolk
Door Uw Schriftverklaring strektet bij ons Nederlandsche volk.

Vredig zij Uw levensavond en verhelderd,waar 't gezicht
Naar de Stad des Grooten Konings,'t hemelsch Sion,blijft gericht.
Dáár reeds wachten U Uw dierbren door 't geloof in Christus' Kruis;
Hier wacht rustig Gij de stemme,die U oproept naar Gods Huis.

Na de afloop der voorstelling gaf Em my een Album,waarin voormeld gedicht geplakt was en voorts de door haar genomen photo's waren van alle spelers in hun costuums. Alles was op tijd afgelopen,zodat ik te 11¼ thuis was en goed sliep.

De volgende avond zou de voorstelling herhaald worden en kwam Fanny my opnieuw te 7 uur,ditmaal met Marianne Gunning,afhalen en verenigden zich in Dunewalde enkele gasten van Dinsdag (Bella,Frans,Constance,Caro-
6033 line,Dora en van Praag) en voorts anderen: Henri Deutz van Lennep en zijn vrouw,Piet Berkhout,een zoon en dochter van wijlen Jacob Boreel en Keetje Prins,nl.Marguerite en Constant,beide,schoon pas 18 en 17 jaar,zeer groot en beeldschoon,Juffrouw Müller,de drie meisjes Pélerin,Olga Burdet,een jongen Oosterhoff en zijn zuster Louise,de Clercq en zijn vrouw,dochter van Eduard s'Jacob met 3 kinderen,Carrie Bienfait met een broer,Corry van Tuyll-Boreel enz.. Jan Willem was te moe om te komen en Frank had er genoeg van.

Er werd opnieuw onverbeterlijk gespeeld,vooral door Louis,Ankie, Henk en de zoon van Otto,maar Mauk,Carel,Wilfried en Sylvia verstond ik niet zo goed als de vorige avond,wat ook aan mijn doofheid te wijten was. In Stoffel en zijn broers werd nu ook het slot vertoond als Stoffel in zijn Harlekijnepak binnenkomt. Ankie als oude moeder,Mauk als Officier, Louis als procureur,Henk als schoolmeester,Otto's zoon als de oude woekeraar en Carel als Stoffel waren weer uitmuntend. Aan het slot droeg Maurits weer het gedicht van Max voor. De costumes waren meest eigen werk van Em,Constance,Caroline,Adrienne en Bella,de andere waren gehuurd.

Max vertelde my dat de beide avonden telkens ruim ƒ 21- aan fooien ontvangen was. Tel ik daarvan de ƒ 5,- af,die ik elke avond gaf,dan hebben de overige 30 gasten niet veel gegeven.

Miek schreef dat zy uitslag had aan de toppen der middelste en wijsvinger van de rechterhand,die pijn doet,zodat zy met moeite de pen hanteerde en er dus geen kwestie was van op reis te gaan.

6034 Maurits werd in de plaats van Bicker op een traktement van ƒ 2000,- benoemd tot Directeur der Amst.Brandassurantie My,waarvan Frank en van Meeteren Raden van toezicht zijn. Later bleek dat Bicker maar steeds aan de aandeelhouders dividenden had uitgekeerd,ofschoon er geen winst behaald was en Mauk er was ingelopen.

Ik schreef 8 bladz.aan Alexander van Lennep,hoofdingenieur te Semarang,ook om hem te bedanken voor zijn aandeel in het cadeau der photo van het Manpad,maar kreeg nooit een antwoord.

Cornelia schreef dat zy dagen lang weer ellendig geweest was en met de handen tegen het hoofd heen en weer gelopen had en het nog niet beter was.

Henk leerde Hansje Grieks lezen en gaf haar les in het Latijn. Maandag 17 Jan.reden Fanny,JW.,Caroline en ik te 11½ naar het Manpad,waar Loukie en Sylvia ons eerst het gehele huis wezen,dat Caroline nooit gezien had en ik opnieuw enorm vond; by het binnenkomen links de vroegere biljartkamer,thans ontvang-en zitkamer,dan de zitkamer (vroeger kamer van Aernout),een kleine kamer,waar ik oudtijds logeerde,een grotere,waar Jan Dedel of Melle Roulet plachten te slapen,daarnaast,tegenover de voordeur
6035 aan het eind van de lange gang de zeer ruime eetkamer met drie ramen en het door Andriessen op last van mijn oudovergrootvader David van Lennep beschilderde behangsel. Rechts daarvan Grootpapa's studeerkamer,portaal, kast en trap naar het onderhuis.

Komt men door de glazen voordeur binnen dan vindt men rechts de reusachtig grote zaal waar oudtijds 's avonds thee gedronken en hombre gespeeld werd. Halverwege de trap naar boven is een kamertje,dat het citroentje heet en waar men mijn vader stopte,als hy kwam logeren,en waar nu een der dienstboden slaapt. Op de bovenverdieping zijn tal van kamers, daarboven een enorme zolder en het onderhuis is niet minder groot.

Ofschoon de plaats zeer vochtig is,is het huis kurkdroog. Na de lunch liepen wy de moestuin door,die een mijl lang is,toonden aan Caroline de beuk,waarin mijn overgrootvader Cornelis v.L. de letters C.v.L. en C.v.d.P. met het jaartal 1778 gesneden heeft en doorwandelden wy de gehele plaats. Er woei een harde,gure wind. Te 3 uur reden wy weg.

Daar Boris de laatste tijd hard achteruit ging,steeds akelig hoestte, al zijn tanden verloren had en vol boze zweren zat,begreep ik hem niet langer te kunnen houden en nam ik de gelegenheid,nu ik op het Manpad was, waar,om hem in de Parklaan,waar zulks pijnloos geschiedt,te laten afmaken. Thuis komende vernam ik van Marie,dat zy de moed niet gehad had van alleen te gaan en daarom haar schoonzuster had meegenomen en het arme beest naar het lokaal in de Parklaan gebracht had,waar het in een oogwenk door chlo-
6036 roform gedood was. Wy betreuren Boris nog steeds en ik kan er niet toe besluiten een andere hond te kopen. Ik had hem 1 April 1902 te Karlsruhe voor slechts 40 Mark gekocht en hy had ons gedurende die 8 jaar trouw ged diend.Hy liep nog zo vlug en bleef nog zo waaks.

De Rechtbank te Haarlem wees een zonderling vonnis door een getuige, die geweigerd had de eed af te leggen op grond dat hy niet aan God geloofde, van rechtsvervolging te ontslaan op grond dat het artikel van het Wetboek van Strafvordering,waarby de eed gebiedend is voorgeschreven,naar de thans bestaande (dus godloochenende) meningen moest verstaan worden!! Nota bene! de Hooge Raad heeft reeds in 1884 beslist dat de eed verplichtend is.

Het Amsterd.Hof van "Barmhartigheid" verminderde de straf van de onverlaat,die Leupen kreupel geschopt had,zodat hy altyd een stijf been zal houden,van vijf op twee maanden.

In den Gulden Winckel stond een niet zeer bevredigend artikel van Esser over de biografie van Papa. Met één opmerking kon ik my verenigen. Hy miste evenals ik het jaartal boven de hoofdstukken.

Zondag 23 Jan.zeide Frank my dat Ds.Posthumus Meyjes,dien hy 's morgens te Zandvoort gehoord gehad,de geschiedenis van Jona voor een fabel had versleten,ofschoon de Heer gezegd heeft: Meer dan Jona is hier!

De volgende dag kwam Frank met de timmerman Becker,en 1½ uur later kwam een verhuiswagen met kasten,chiffonière en platen,die nu deels in
6037 het salon,deels in de biljart-en deels in mijn zitkamer prijken. Het salon vooral is daardoor prachtig geworden.

Op 18 Jan.was Frank my met een vigilante komen halen en waren wy naar de photograaf Zweers gereden,die negen afdrukken van my nam: zittende, staande,leunende,in mijn winterjas,de hoed op,zonder hoed,alleen het hoofd, en toen Frank ze my de 25ste bracht,vond ik die in mijn overjas met mijn hoed op en die waar de Bijbel vóór mij ligt,het duidelijkst. In de Bijbel waren de woorden te lezen:"Hoe is Uw naam? Mijn naam is legio." Maar Frank vond een andere beter,liet door de Bussy lithograferen en zond tal van exemplaren rond. Het was jammer dat ik een vertrokken gezicht er op heb, misschien omdat het in het atelier zo koud was en ik steenkoude voeten had. Het regende toen by stromen.

Parijs en tal van steden en dorpen werden overstroomd doordat de rivieren buiten haar oevers getreden waren.

Tot Burgemeester van Amsterdam werd benoemd Toon Röell, Burgemeester van Arnhem. Ernst van Loon gaf een bal ter ere van zijn petekinderen Olga van Eeghen en May, dochter van Louis van Loon, wiens vrouw recipieerde. De zaal was in een bloementuin herschapen en ieder der vijftig meisjes kreeg een goud horloge cadeau.

6038 Ieder trachtte de komeet te zien, Henk en David liepen er voor naar de Leidse Vaart, maar het sneeuwde destijds sterk.

In Frankrijk bleef de toestand treurig. Huizen stortten in, bruggen werden weggespoeld. Het gebouw, waar de Staten te Parijs vergaderen en dat der Duits- Ambassade waren slechts per schuit te bereiken. Voor de noodlijdenden was voor 800.000,- francs ingeschreven.

Henk lag 30 Jan. in bed met influenza, kreeg hoge koorts en viel flauw. Cornelia schreef dat haar moeder haar huisje voor ƒ 2.000,- had verkocht en het nieuwe ruim ƒ 1.500,- zou kosten en op naam van Cornelia komen zou.

Op verzoek van Dr. Abr. Kuyper benoemde de Voorzitter der Eerste Kamer Schimmelpenninck van der Oye van Hoevelaken drie leden om een ereraad te vormen ten einde te onderzoeken of hy de Heer Lehman een decoratie bezorgd had door tussenkomst van Juffrouw Westmeyer ter beloning van het feit dat Lehman een grote som gelds aan Kuyper voor de verkiezingen gegeven had.

6039 De uitgever van Kampen bood Max voor de tweede uitgave ƒ 100,- aan, ofschoon hy op de eerste ƒ 3.000,- gewonnen had.

Weer kwamen twee knechts van Becker zes kisten uitpakken, waaruit pendules, een etensservies, lampenballons enz. te voorschijn kwamen.
(Ik vermoed dat dit meubels waren, die Tante Constance van haar ouders uit het Slot te Zeist geërfd had, want Becker is een bekende verhuizer, meubelmaker enz. uit Zeist.

Op 4 Febr. beviel Kiewin te Soerabaja van een Christiaantje.
Ernst van Lennep vertelde my dat de predikant Hulsman, schoonzoon van Cees Hartsen, te Groningen van de kansel verkondigd had dat hy modern geworden was.

Frank kocht voor de My Overbosschen twee akkers, elk van 1 bunder, meest water en Gestrüpp, achter het bosch van de Beer voor ƒ 1400,- van de Stichts-Ankeveensche polder en liet die voor ƒ 516,- tot weiland maken. Frank werd te Zandvoort Kerkvoogd.

Op 9 Febr. mocht Henk voor het eerst opstaan en de visite ontvangen van zijn vriend Bob Suermondt, student te Amsterdam.

Jan Willem had een voordracht van Prof. Fabius aangehoord, die de onzin verkocht dat Adam en Eva gereformeerd waren.

6040 Henk kreeg last van van Praag om dagelijks een uur te wandelen of te biljarten, daar hy te weinig beweging nam. Hy leende my enige nummers van Le Spectateur du Nord, een blad dat de Emigrés uitgaven ten tijde der Franse revolutie en later en ik vroeg per brief aan Juffrouw Naber of zy het kende. Zy antwoordde ontkennend en toen schreef ik haar opnieuw dat het er niet op aan kwam daar er niets in voorkomt dat voor haar boek van belang had kunnen zijn.

Frank stelde voor de "Ruige Boel" aan Eyma te verkopen. Dat bosch is 2.36.20 H.A. groot en werd voor ƒ 1800,- toebedeeld, maar is ƒ 2.000,- waard per H.A.

Zekere Prof. Drewes beweerde in Berlijn dat de Heer Jezus nooit bestaan heeft. Daarover werden tussen Hoogleraars en predikanten debatten gevoerd en kwamen de gelovigen er rond voor uit wat de Heiland voor hen geweest was, en dit hun op zichzelf reeds de zekerheid gaf dat Hy leeft.

Van Meeteren zeide my dat Maurits uitmuntend voldeed en in de vergadering duidelijk verslag deed en zó goed au fait was dat men het er voor kon houden alsof hy jaren lang in het assurantievak werkzaam was geweest.

6041 Henk at te Amsterdam by Ernst van Lennep met Eveline Maud Hilda van Lennep, geb. a/d Piraeus op 11 Juni 1887, dochter van onze gezant te Athene en van Eveline Maud Ogilvy. Zy had een Hollandse kindermeid gehad en sprak zeer goed Hollands, maar Henk, die naast haar zat, sprak ook Nieuw-Grieks met haar. Hy vond de oudste dochter van Ernst, Louise, niet mooi, maar hy zeide my dat hy pleizierig met haar had kunnen praten.

JW. hoorde een zeer onderhoudende voordracht van Ds. Muller over Afrika, dat nog vol edele metalen zit, zodat het eenmaal een centrum van industrie en fabrieken kan worden.

Henk leende my een griezelig boek van Poe vol vertellingen, voorts l'Art chez les fous van Manel Réjà, dat nog griezeliger is, en de Prinses Orsini van Mevr. Bosboom Toussaint.

In Filadelfia brak een staking uit en vernielden de stakers de tramwagens. Voorts deden zy met dynamiet de remises in de lucht vliegen,waardoor 800 wagens vernield,2 personen gedood,9 dodelijk,91 zwaar verwond, onder wie 40 politieagenten en 1000 lieden licht verwond werden. Van de 3000 trams reden er slechts 100 en de handel stond stil.

Friesland stond voor een deel onder water.

6046 Daar de achtergevel moest geschilderd worden,begon men op 8 Maart die af te bikken,weshalve ik naar mijn slaapkamer verhuisde. Jan Willem leende my de la Saussaye's beoordeling der biografie van Papa. Mijn buurvrouw,de weduwe Muller,vond die kritiek beneden kritiek.

Een Duits geleerde berekende dat de ster,welke de Wijzen gezien hebben,de komeet van Halley moet geweest zijn,die 12 jaar vóór Christus verschenen is,maar in dat geval zou Hy 44 jaar oud geweest zijn toen Hy gekruisigd werd. [Hier zijn verschillende bladzijden uitgescheurd]

6053 Ik krijg van alle mogelijke mensen,aan wie Frank mijn foto zond,bedankjes en antwoord dan,dat het cadeaux van Frank zijn en niet van my.

Henk zag in Amsterdam "De Amsterd.Jongen" spelen door dezelfde,thans met de Jood Lobo getrouwde Juffrouw Braakensieck,die er in 1902 voor speelde,en hy genoot enorm. De costumes van de Burgemeester en van Jhr.van Roldama waren schitterend,de Amsterd.straat,de herberg en de Koepel met de boom magnifiek. De zaal was goed bezet.

Max zeide my dat Carrasco en hy bezuinigden op de uitgaven in Spanje, welke aan Tane ± ƒ 14.000,- 's jaars kostten. Calamita stierf. Zijn huis, dat Tane had betaald,had hy op zijn naam laten zetten en daarop twee hypotheken genomen.

Jan Willem hoestte weer zó,dat van Praag hem naar bed zond en verbood te spreken en Caroline zeide dat hy steeds zwakker werd en 's morgens, na zich geheel met koud water gewassen te hebben,daarvan doodmoe was.Die koude Abwaschungen zijn al sinds lang afgekeurd,o.a.weil sie die Nerven reizen. Alleen sterke kerels kunnen er tegen. JW. at te weinig,niet meer dan 1 ei,en hy dronk geen melk meer.

Op 28 April werd in Haarlem "De Amsterd.Jongen" opgevoerd en reed ik er met Dora en van Praag heen. Toen Papa in 1859 het stuk schreef, woonde ik in Nymegen,zodat ik het nooit had zien spelen. Van Praag had plaatsen genomen tegenover het toneel,dus voor my te ver,zodat ik weinig verstond. Gelukkig had ik het stuk gelezen. De Amsterd.troep speelde uitstekend en Mevrouw Lobo tolde,zong,huppelde,danste,sprong en klom nog even vlug alsof zy een meisje van 15 jaar was. De bak was goed bezet,maar
6054 de balkons en loges slecht. Wy kwamen eerst tegen middernacht thuis.

Zaterdag 30 April werd Prinses Juliana 1 jaar en kreeg zy twee Shetland ponies. Jonge meisjes verkochten Juliana bloempjes voor 10 cent ten bate van de Lighal voor tuberculozen. Die dag werden er al spoedig 15000 verkocht.

De volgende dag bezocht President Roosevelt de Bloemententoonstelling in Haarlem. Krelage gaf hem een zilveren "Halve Maan",afbeeldsel van het scheepje,dat de eerste Hollanders naar Amerika bracht,waar zy Nieuw-Amsterd. stichtten. Roosevelt vond het jammer dat de naam in New York verdoopt was.

Op 5 Mei kreeg ik de visite van Ds.G.v.d.Brugghen uit Brussel,die ik niet gezien had sedert hy als schooljongen van Ubbergen naar Nymegen liep. Hy vertelde dat een Hollands echtpaar te Rome te lang in een papenkerk gebleven was en de deuren gesloten vond toen zy wilden vertrekken. 's Nachts kwamen priesters met een meisje in de kerk,verkrachtten het en wierpen het,na een steen opgetild te hebben,daaronder. De echtelieden hielden zich verborgen totdat zy de volgende ochtend de kerk konden verlaten en gaven het geval niet by de politie,maar by de Holl.consul aan, die flauw genoeg was om te zeggen dat er zóveel gruwelen in Rome gebeurden dat hy dagelijks werk zou hebben,als hy er zich mee bemoeide. Van der Brugghen deelde het geval in "Het Lampje" mede.

De grote Noorsche dichter Björnson stierf te Kopenhagen,maar werd te Christiania begraven.

6055 Dora's vriendin Renée Lataste schreef haar dat zy de komeet en de ondergang der wereld ging gadeslaan. Lichtzinnig als alle Roomse Franschen.

Daar ik Marie de dienst had opgezegd,verzocht ik Cornelia tegen Augustus terug te komen en adverteerde ik in de Stadseditie om een andere dienstbode; inlichtingen te bekomen by Caroline.

Volgens de Duitse Courant leed Koning Edward aan bronchitis,na in Biarritz kou gevat te hebben,en wekte dit bezorgdheid. Het volk zong voor zijn paleis: God save the King,want de man is,hoe vreemd dit ook klinke, zeer populair.

Alfred van Lennep (van Smyrna) is in Amsterdam soldaat,maar heeft zich in burgerkleding in het Vondelpark een kogel in de linkerzijde gejaagd, die echter niet het hart maar slechts de ribben trof. Hy lag nu in het Gasthuis,waar Max en Frank hem bezochten.

Louis ging im Amsterdam Multatuli's Vorstenschool zien,waarvoor Max twee vrijkaartjes gekregen had uit dankbaarheid voor hetgeen hy voor de Multatuli tentoonstelling had ingezonden.

Koning Edward stierf in de nacht van 6 op 7 Mei in tegenwoordigheid van de Koningin en van al zijn kinderen,met uitzondering van Maud,Koningin
6056 van Denemarken. Hy was 9 Nov.1841 geboren en werd dus 68 jaar. Zijn zoon George V,geb.'65,trouwde te Londen met Mary von Teck. Zy kregen 5 kinderen: Edward,geb.'94,Albert van '95,Victoria '97,Henry 1900,George 1902 en John 1905.

Op 9 Mei stierf Cees Fock,met wie ik gestudeerd had,aet 81.Als groen zeide hy voor Commissaris des Konings te studeren en dit gelukte hem,want na Burgemeester van Vreeland,Haarlem en Amsterdam,en Minister van Binnenl. Zaken geweest te zijn,werd hy Commissaris des Konings in Zuid-Holland. Met de Gedep.Staten lag hy overhoop en hy geraakte in finantieele moeilijkheden.

Henk kocht een boek,getiteld Oranjevorsten,Verzameling van Geschriften in rijm en proza,vervaardigd by de herstelling van Neerlands onafhankelijkheid in 1813. Jan Willem en Caroline dachten er over David naar Engeland te zenden op de school waar ook de jonge Burdet was,maar Henk zeide my dat zy nu dachten over een school te Genève.

Blijkens de Staat,my door van Loon & Co toegezonden,bedroeg mijn vermogen in Mei 1910 ƒ 373.516,16; en Mijn aandeel in de nalatenschap van Henk ruim ƒ 11.000,-.

Henk liet my een artikel over Philippe d'Orleans lezen en was overtuigd dat deze weer Koning van Frankrijk zou worden.
6057 Max en Em wilden half Juni naar Zwitserland en boden aan Dora en van Praag Dunewalde ter bewoning aan,maar van Praag weigerde,wat wy allen ter wille van Dora,die buitenlucht en rust nodig had,zeer betreurden.

Henk kocht voor my het nieuwe boek van Juffouw Naber "Carolina van Nassau Weilburg,zuster van Willem V."

Marie onthaalde my op schoenlapper.

De doodkist met het lijk van Koning Edward werd even als die van Victoria op een affuit vervoerd van Buckingham Palace naar Westminster Hall. Voor
6058 die begrafenis kwamen te Londen de Keizer,onze Prins Hendrik,de Groothertog van Hessen,Prins Max van Baden,de Prinsen Philipp en Leopold van Saksen-Coburg,de Prins van Roemenië,de Kroonprins van Servië,Prins Johan Georg van Saksen,Prins Heinrich van Pruissen,een Aartshertog van Oostenrijk,de Koningen van Griekenland,Denemarken,Noorwegen,België,Spanje,de Groothertog van Mecklenburg-Strelitz,Hertog Albrecht van Wurtemberg en Prins Fushimi van Japan. (Dit was de laatste keer dat zoveel vorsten bijeen waren, na 1918 waren er nèet veel meer over.) Op de dag der begrafenis was het zó heet,dat enkele mensen flauw vielen en een tuit der overkapping van het Station te Paddington sprong en op de toeschouwers viel.

David kreeg 23 Mei bronchitis en moest onder de pannen,waar het gloeiend heet was,te bed liggen.

Max zegende op 25 Mei het huwelijk in van Deborah Taets van Amerongen van Renswoude met Otto Edward Willem Six,die daarop naar Java vertrokken, waar zy later beviel.

Gedurende de kermisweek gaf de Burgemeester verlof dat de kroegen tot 2 uur 's nachts mochten open blijven. Jan Willem schreef er een artikel tegen, [Hier manqueren 2 bladzijden]
6061 (Op 26 Mei ontving Haarlem bezoek van H.M.en de Prins. Er was een Bloemencorso en de Flora tentoonstelling tegenover het Paviljoen aan de Dreef werd bezocht. Ook het Nieuwe Weeshuis der Herv.Gemeente aan de Olieslagerslaan werd door de Koningin bezocht,en een half uur lang luisterden zy naar een Orgelconcert in de Grote Kerk.
(Waar hier twee bladzijden ontbreken,vertelt mijn Grootvader niets over dit bezoek,er ligt alleen een uitknipsel uit de Courant over het Programma voor die dag in. Op de dan volgende bladzijde bevindt hy zich in Amsterdam,waar een historische optocht wordt gehouden. Er staat dan:.....)

Te 4 uur kwam de Prins met zijn adjudant van Suchtelen,daar hy de optocht tweemaal wilde zien. Ik zat in de uiterste hoek der tribune en

Tane naast my,maar zy zag niets,zelfs niet door haar operaglas,en ofschoon Constance,die achter ons stond,uit het programma de namen der historische personen voorlas,herkende zy niets en riep zy gedurig:" Je ne vois rien, je ne distingue personne",zodat zy even goed had kunnen thuis blijven. Te half vijf kwam de stoet voorbij. Henk van Loon stelde Prins Willem voor, Daisy Louise de Coligny. Thorwald Egidius Hohenlohe en Thora de Vrouwe van Brederode. De optocht was schitterend. Nadat die vertrokken was,reed de Prins weg en gingen wy naar binnen en kregen wy thee. (Dat zal dan wel in het huis van de van Loons zijn geweest). Henk,Daisy,Thorwald en Thora vertoonden zich aan ons in hun costumes. Te 6 uur kwam Marie my vragen hoe laat ik weg wilde,en spraken wy af dat zy en haar moeder my te 8 uur zouden komen halen. Te 7 uur dineerde ik met Willem en de kinderen. Thora van Loon at in het paleis. Te 8 uur vertrok ik met Marie en haar moeder, die de stad hadden doorkruist om de illuminatie te zien. Ik zag er ook nog iets van. De Kalverstraat was afgezet. Per tram van 8½ keerden wy naar Haarlem terug,en van de Haarlemmerweg was het gezicht op de van top tot teen geïllumineerde Westertoren onvergelijkelijk schoon. Thuis gekomen hadden wy trek in thee en trokken wy eerst te 11 uur naar bed.

6062 Dora en van Praag hadden de optocht in de Raadhuisstraat gezien,in het Poolsche Koffiehuis gegeten,een rijtuig genomen om de illuminatie te zien en waren te 11½ thuis gekomen. Jan Willem,Henk,Hansje en een meisje Marcelis Hartsinck waren eerst by Henrick van Lennep geweest,daarna in het Bijbelgenootschap om de optocht te zien,hadden daarna overal rondgelopen, gegeten by een restaurateur op de Leidse Gracht,hadden 's avonds de illuminatie gezien en waren eerst te middernacht thuis gekomen, Caroline was ongerust geweest,omdat zy hen vóór het eten had terug verwacht,maar Mevr. Marselis Hartsinck had de huissleutel buiten de deur op het vensterkozijn gelegd en was kalm naar bed gegaan. De arme David was niet beter en had de dag in bed doorgebracht. De laatste tram was eerst te 2½ 's nachts uit Amsterdam vertrokken. By het bestormen der trammen was het schandelijk toegegaan,en waren er vlegels,die door de vensters naar binnen kropen en op de passagiers neervielen. Op de Dam had een juffrouw geweigerd terug te gaan,waarop een dragonder op haar aanreed en zijn paard in de groene bladeren,die haar hoed versierden,hapte en die in zijn bek hield. Op 31 Mei was er een waterfeest in Amsterdam.

Op 1 Juni zond Woudhuysen my het Hebr.gedicht,dat de Joodse kinderen voor de Portugeesche synagoge hadden gezongen.

Op 1 Juni werd Jan Willem 47 en Henk 20. Tane gaf aan JW. de Reis van Shackleton naar de Zuidpool,Caroline een wandelstok en een brillehuis, Henk de gekleurde tekening van het Kasteel Biljoen,zoals het oudtijds was met een beeldig gedicht en een copie van Papa's Voorzang uit de "Strijd met Vlaanderen ". Hans gaf hem een voetkussen,eigen werk; Jo Tripp,die te Zandvoort was,een instrument om sinaasappelen te schillen,een ander gaf Papa's portret in almaviva en een rek voor borden.

Weinig vermoedden wy dat dit Henks laatste verjaardag zou wezen.

6065 Donderdag 9 Juni reisde Dora naar ~~Nederland~~ Karlsruhe,waar zy by de Bittmanns logeerde. Max werd benoemd tot Lid der Nederl.My van Letterkunde.

Om geld uit de aardbevingen in Italië te slaan,lieten de papen het bloed uit het beeld van de heilige Januarius niet vloeien,om te tonen dat hy bedroefd was,ten gevolge waarvan grote bedevaarten naar die pop werden georganiseerd om zyn hulp af te smeken.

Dora werd door de Bittmanns afgehaald en naar hun nieuwe huis buiten de stad gebracht. De volgende dag vertrok zy naar Genève.

Zondag 12 Juni kwamen Louis en To Enschedé uit de kerk te Heemstede, waar zy de Hartog hadden gehoord,en bracht hy haar naar Ipenrode. In de laan vroeg hy haar ten huwelijk en nam zy hem terstond aan!

De van Meeterens kwamen hun zoon en diens aanstaande Melle Madeleine Gott presenteren,dochter en enig kind van een predikant te Genève,25 jaar oud,eerste pianiste,Frans,Engels en Hollands sprekende,met een allerliefst gezicht en fijn van lijf en leden,terwijl de vrijer dik,lelijk,grof en dom is en een knijpbrilletje draagt. Hy was bediende by de Java Bank te Amsterdam,vroeger by het Crédit Lyonnais te Genève en zal na zijn huwelijk naar Java gaan.

Dinsdag 14 Juni kwam Fanny uit Zürich terug,die even verbaasd was als ik over Louis' keuze,daar wy dachten dat hy op Fiti verliefd was.

6066 Ik zeide aan van Praag het te betreuren dat hy het aanbod van Max en Em om gedurende hun afwezigheid Dunewalde te bewonen had afgeslagen, waarop hy antwoordde dat het voor Dora veel te vermoeiend zou geweest zijn met al die vreemde dienstboden,maar Em zeide my later dat daarvan geen sprake was daar zy haar dienstboden zou hebben weggezonden en Dora dus behalve Geesje ook Jansje en Johanna had kunnen meenemen. Het was vermoedelijk weer de angst van van Praag voor vreemde bedden en slecht drinkwater ! en de vrees van zijn praktijk niet geregeld te kunnen waarnemen. (Mijn vader schreef hierby: "en vooral lust om Dora te treiteren!")

Henk leende my twee Gazettes de France; in de éne las ik een aperçu over een werk van Casimir Stryienski getiteld Mesdames de France,dochters van Louis XV. Dit kocht ik voor ƒ 22,-. Le seul roi de France qui était Juif,était Pépin le bref parce que c'était un Sire concis (circonsis).

De Roomse Koning van Saksen,wiens onderdanen merendeels protestants zijn,protesteerde ook tegen de Borromeus encycliek.

Woensdag 15 Juni vertrokken Caroline en David naar Bergen. Sinds 20 Mei had David in bed gelegen. Zaterdag daarop volgde Jan Willem. Hansje was te Zeist.

Herman Röell zeide my dat Flora in Duin en Daal was en hy een ander huis zocht,waar zy geen trappen zou behoeven te klimmen.

6067 Henk vertelde my dat hy by Fred.Muller een veiling van autografen had bijgewoond,waar o.a.een brief van Papa (hy wist niet aan wie) voor ƒ 28,-;een handtekening van Louis XVI voor ƒ 60- en een van Robespierre voor ƒ 50- verkocht werden. Ook werd een briefje van Vondel aan een Fransman geveild.

Ook in Nassau,Baden,Zwitserland en Hongarije richtten overstromingen grote verwoestingen aan en werden vee en mensen weggespoeld en huizen verwoest,terwijl in Nederland geen druppel viel.

Henk ging,nu zijn ouders te Bergen waren,by Fanny logeren.
De Utrechtse Kerkeraad zond aan de Koningin een flink protest tegen de brutale Borromeus encycliek.

6068 Dinsdag 21 Juni stierf de Vorstin-Moeder von Wied,dochter van Prins Frederik aet.68. Dit overlijden belette de Koningin Moeder en de Prins de maskerade te gaan zien.

6069 De onderstationchef van Haarlem was door de Kantonrechter en door de Rechtbank veroordeeld wegens onbevoegd uitoefenen der geneeskunst,omdat hy zieken had gemagnetiseerd. Dr.Huet had hem uit jaloezie aangeklaagd, maar nu kwam er by de behandeling een komisch incident voor. Als getuige à décharge verklaarde van Ommeren dat Dr.Huet zyn dochter behandeld maar niet genezen had,terwijl dit den beklaagde wel gelukt was. Volgens de Wet moest de man veroordeeld worden,maar de Wet deugt niet en van Praag zou een iegelijk willen vrijlaten om zich door wie ook te laten behandelen.

6070 Jan Willem,dien wy te Bergen dachten,was zoek,toen hy plotseling in de avond van Donderdag 30 Juni,terwijl ik met Fanny,Louis en Henk whistte,ondanks de koude wind zonder demi-saison in ons midden verscheen en ons vertelde dat hy had rondgereisd en te Lunteren kamers besteld had.

Een schoondochter van de Evangelist Roos,die wegens overspel van haar man gescheiden was,had hun kinderen,die hem waren toegewezen,geroofd en uit den Helder,waar zy woonde,naar Amsterdam gebracht en by Roos op de
6071 trap neergelegd. Toen de vader ze later terugkreeg,liet ook hy hen aan hun lot over en werd hy deswege veroordeeld. Waaraan het is toe te schrijven dat geen der zoons van Roos,op de jongste na,die kapper te Bussum is, deugt en dat zijn twee dochters hem nooit bezoeken,weet ik niet.

Frank had de Brusselse tentoonstelling maar eens doorlopen en kennis gemaakt met de 82-jarige oudminister Burnaert,die nog even kras was als een man van 50 jaar,nog als advokaat practiseerde en de Nobelprijs gekregen had. Frank had tal van vergaderingen en diners bijgewoond.

De oude Dr.Vinkhuyzen had te Bergen David onderzocht en de bronchen hevig aangedaan gevonden,weshalve hy de lucht te Bergen door de nabijheid der zee te scherp vond en Gelderland beter oordeelde.

Cornelia schreef dat zy haar broer by het aardbeien plukken slechts 5 minuten lang kon helpen,dewijl het bukken haar te veel vermoeide.

Henk kwam met een vriend Ruys,zoon van de notaris en kleinzoon van de notaris,met wie ik in de Kerkeraad zat,biljarten.

Constance kocht een huis in de Zeestraat 78 te 's Hage van de familie Spoor voor ƒ 43.000,-

Henk liet my een franse courant lezen,waarin de guillotine en de terechtstelling van Liaboeuf,die een agent van politie vermoord had,in alle afschuwelijke byzonderheden beschreven werd.

Ik schreef een artikel over het groenlopen in mijn tijd en zond het aan de Opr.Haarl.Courant,die het opnam. Prof.de Groot en van der Brugghen
6072 in het Lampje voeren heftig uit tegen de schandelijke wijze,waarop thans de Groenen mishandeld werden.

Woensdag 6 Juli werd het Zendingsfeest in Leyduin gevierd. Marie vertrok te 9¼ met haar moeder per tram naar Aerdenhout,vanwaar zy naar Leyduin liepen. Ik had haar een rytuig aangeboden maar dat had zy geweigerd. Te 10 uur reed ik met Henk in een coupé niet langs de achterweg maar over de Heerenweg langs Ipenrode en door de Manpadslaan tot in Leyduin,waar wy halverwege moesten uitstappen en ik nog een programma voor Henk kocht. Wy wandelden toen tot het grote huis,maar vonden niemand thuis; wy vernamen echter dat Henrick op spreekplaats No.1 was,waar Ds.Lammerts van Bueren sprak,en liepen daarheen,doch konden,op een afstand staande,niets verstaan.

Toen Henrick de tribune verliet,stelde ik hem Henk voor,waarop hy ons ieder een gedrukte uitnodiging gaf om te 12 of te 1 uur in het kleine huis te komen lunchen. Ik was al moe en stelde aan Henk voor om in de hut van Sofie te gaan zitten. Dit deden wy en aldaar voegden de Heer van Wijk en zijn vrouw zich by ons tot by twaalven,toen Henk en ik ons naar het kleine huis begaven,waar al spoedig andere gasten kwamen en Henrick my een plaats naast de zijne aanwees en Henk een naast my aan de familietafel in de eetkamer,terwijl de tafel in het salon door sprekers en anderen bezet werd. Naast Henk zat Mevr.Beetz-Tjeenk,nog een paar dames,dan Anna Prins en Mevr.Truus Heldring-van Eeghen met twee dochters,een 23-jarige,
6073 die met een Amerikaan geëngageerd is en een 18-jarige. Henk vond ze mooi en vroeg wie ze waren,en na de lunch sprak hy ze aan. De lunch bestond uit bouillon,pasteitjes,jardinière met sterke saus en aardappelen,koek en aardbeien. Wijn werd niet geschonken,enkel water. Ds.L.Heldring,die in de andere kamer lunchte,stond op en bedankte zijn oom Henrick voor het afstaan zijner buitenplaats en het gastvrij onthaal,waarop Henrick antwoordde.

Wy spraken met de predikanten Voorhoeve en Barger en na de lunch kregen wy een fijne sigaar en bleven Henk en ik voor het huis ataan,waar ik gelegenheid had Henk te presenteren aan zijn oudoom Adriani en zijn neef en nicht Willem en Hermine Gunning,die hy beweerde geen van alle te kennen. Toen ik hem echter zeide dat Hermine de dochter is van Mevr.de Vries-Roeters van Lennep,trok hy wat bij.

Wy liepen daarna naar de spreekplaats No.1,waar Henrick ons op de tribune nodigde en wy een geestige toespraak van Ds.Muller over Zuid-Afrika hoorden. Na afloop bestegen wy de ruïne,die de vroegere koepel verving en liepen de plaats in,maar toen waren wy zó moe,dat wy in de kiosk by de waterval gingen uitrusten en bezoek kregen van Ds.Barbas uit Vreeland en een collega.

Daarna kwamen Frans,Fiti,Totie,Hansje en Ankie by ons zitten en eindelijk Sofie van Lennep met haar zoon Henk,die zo vriendelijk was voor Henk en my thee te bestellen en voor de meisjes limonade,voorts voor my een geïllustreerde briefkaart van Leyduin te kopen en aan de Waterleiding naar de Kennemerstal te telefoneren,dat mijn coupé,die ik tegen 4 uur besteld had,eerst te 5½ aan het Grote Huis moest komen.

Ik vroeg aan Henk of hy niet nog een spreker wilde horen of nog een wandeling maken,maar hy antwoordde dat hy even vermoeid was als ik. Broos
6074 kwam by ons zitten en liet voor ons een tweede kopje thee halen.

Tot leden van Gedep.Staten werden Gerard Boreel en Alexander Sillem herkozen. Verder werden de socialist Wibaut en Prof.van Hamel gekozen.

Maandag 11 Juli vertrok Henk naar Nunspeet,om de studentenconferentie by te wonen. Hoe weinig dacht ik toen dat ik hem niet meer zou terugzien.

Diezelfde dag verhuisden Jan Willem en David van Bergen naar Lunteren. De vorige dag had Henk nog met my biljart gespeeld.Fanny vertrok naar
6075 Zürich. Henk had my Les Aventures d'Arthur Gordon Pym van Edgar Poe,vertaald door Baudelaire,geleend,een verhaal om van te dromen,dat Dora mooi vond.Caroline schreef my uit Lunteren dat het er voor David saai was,daar er enkel oude dames logeerden,en Henk schreef my Vrijdag 15 Juli dat hy de volgende dag by my zou terugkomen,waarop ik hem antwoordde dat hy niet by my,maar in Fanny's huis zou logeren. Deze briefkaart kreeg hy niet meer.

Die Vrijdag,te 3 uur,kwam Otto v.L.,terwijl ik boven was,aan Marie's moeder vragen of Frank by my was,en zeide hy haar dat Henk verdronken was. De moeder zeide het aan Marie,en toen ik even later by haar kwam,vond ik ze beiden in tranen,maar zy zeiden my niets. Te 4½ kwam Frank snikkende by my. Ik vroeg hem wat er gebeurd was,eindelijk zeide hy:"Henk".- "Is hy dood?" vroeg ik. "Ja!by het zwemmen is hy opeens gezonken. Met moeite is hy gevonden en aan wal gebracht,maar ondanks alle pogingen om de levensgeesten op te wekken,was alles vergeefs. Daar zijn medestudenten niet wisten waar zijn ouders zich bevonden,telefoneerde Piet,de zoon van Jan Gunning,aan zijn vader,en deze aan van Praag,maar daar men hem niet had verstaan,had men hem met Prager in de Florastraat verbonden,die er niets van begreep,maar de naam van van Lennep verstaande,het gehoorde aan zijn overbuurman Otto overbracht,die daarop,my willende sparen en hopende Frank by my te vinden,naar hem vroeg. 's Avonds liet Ds.van Paassen,wiens zoon ook in het kamp was,my vragen of hy my van dienst kon zijn en ook Ds.Barbas bood zijn hulp aan.

Zaterdag 16 Juli kwamen Jan Willem en Caroline met de kist in Haarlem terug . Zy hadden het ongeval eerst 's avonds vernomen,waren toen naar Nunspeet gereden en hadden Henk nog gezien,die weinig veranderd was. De volgende ochtend vroeg kwamen zy weer te Nunspeet,waar Henks vrienden voor het kisten gezorgd en 's nachts in de tent gewaakt en gebeden hadden. Zy droegen daarop beurt om beurt de kist van het Ziekenhuis naar het Station, terwijl Jan Willem en Caroline er achter liepen.

Ik was geheel verpletterd want aan geen mijner kleinzoons had ik my zó gehecht als aan Henk,die ik het laatste jaar zoveel gezien had en steeds meer had leren waarderen om zijn hartelijkheid en onbeschrijflijk grote gaven.

Ik kreeg tal van visites en brieven en Fanny telegrafeerde:"Tief erschüttert,trauern mit Euch." Zo hadden wy dan niet eens om zijn herstel mogen bidden en bleek de Heer hem nodig te hebben,daar Hy hem plotseling van ons had weggenomen. Dag aan dag miste ik zijn bezoek,dag aan dag wachtte ik te vergeefs op zijn kloppen met de vraag of het my schikte met hem te spreken of om my een boek te brengen,of my te vertellen wat hy op een auctie gekocht had. Het was voor goed uit,ook de prettige Zaterdagavonden als hy met Dora en van Praag by my kwam whisten en alleramusantst met Dora kon zitten babbelen en disputeren. Voorby,voorby! Tout passe! Il n'y a que la grâce de Dieu qui reste!

Nog zo kort tevoren hadden wy zo heerlijk in Leyduin genoten. Ik kreeg zulke lieve,deelnemende brieven van Jet Hartsen,Anna Krüger,Cees Heemskerk,Lizzie,Dicky,Jacob Röell,Cateau van Lennep,Max en Miek.

Dinsdag 19 Juli werd Henk op de Schoterbegraafplaats ter aarde besteld. Te 10½ liep ik met Anna Prins,Constance Sylvia,Eric en Louis naar het Floraplein,waar ik Johan en Marianne Gunning,hun zwagers van Rossem en Visser,Zuster Hoog,Jan Adriani en tal van studenten vond. Toen wy gezeten waren,nam Jan Willem het woord,maar hy was zó aangedaan,dat ik hem niet kon verstaan,ofschoon ik vlak naast hem zat. Daarna sprak Johan Gunning naar aanleiding van Psalm ? uitnemend. Toen de kist in de lijkwagen gezet was,kwamen de volgkoetsen voor. In de eerste namen JW.,Caroline, Hansje en David plaats,in de tweede Johan Gunning,Frank,Constance en ik, in de derde van Rossem,Visser,Marianne en van Praag enz.

Sommige studenten volgden in rouwkoetsen,anderen gingen per tram,anderen liepen. By het graf sprak eerst Visser,daarna de predikant der Conferentie Harrestein,die Henk uit de modder had opgehaald,vervolgens van der Boom namens de Senaat,Ruys namens het gezelschap E.M.I.R. en ten Boom als vriend. Jan Willem bedankte en Johan eindigde met een overheerlijk gebed. Er waren kransen van Freule Repelaer,van Maurits en Louis namens hun ouders,van Frank en Constance,Wilfried,Sylvia en Eric,van de clubgenoten,van de studenten en van my. Dora was niet meegereden,omdat zy tegen het lange staan opzag,maar Marie's moeder had getramd en vond evenals David de toespraak van Ruys de meest ontroerende. Er was een ontzettend grote schaar van belangstellenden op het kerkhof,want geheel Haarlem was bewogen.

Woensdag 20 Juli kwam Jet Hartsen my condoleren. Zy zag er onkenbaar uit met een gezwollen hoofd en lichaam,lamme benen en linkerarm en knobbels ter linkerzijde van de borst,die zeer pijnlijk zijn. Zy leunde op een grote juffrouw en zou te Freudenstadt gaan uitrusten.

Louis liet my een brief lezen, die hy van Otto Heldring ontvangen had. Deze schreef dat hy per fiets naar de Kolk rijdende, Ds. Gerritsen hoorde roepen: "Daar ligt een man in het water." Gerritsen was toen te water gegaan, maar niet kunnende zwemmen, weer aan land gegaan, waarop Heldring evenzeer te water was gegaan, doch de plek, waar Henk gezonken was, niet kunnende vinden en evenmin goed kunnende zwemmen, zijn pogingen ook had moeten staken, temeer omdat Ds. Martens hulp was geen halen, en daarop tal van studenten in de kolk gesprongen waren, waarna Harresteyn Henk uit de modder had opgehaald.

In Engeland en Canada staakten al de spoorwegbeambten.

Otto van Lennep werd bevorderd tot Kapitein Luitenant ter zee (Overste).

6079 Ik was getoucheerd door alle brieven, die ik kreeg om my met Henks dood te condoleren, en beantwoordde ze daarom gaarne.

Emilie schreef dat zy en Max op 21 Juli per trein de Kleine Scheidegg bestegen hadden, waar men het sneeuwgebergte vlak by zich heeft, en dat zy Woensdag 27 Juli Wengen verlaten, één nacht te Interlaken blijven en dan naar Adelboden reizen zouden.

~~6079~~ Ik had aan Ds. Gerritsen geschreven om nadere détails van Henks dood, en daarop kreeg ik een uitvoerig antwoord dat echter niet veel meer bevatte dan hetgeen ik reeds uit Heldrings brief wist.

6080 Donderdag 28 Juli vertrok Louis te 4½ 's ochtends naar Brussel, waar hy door de Enschedé's was te logeren gevraagd.

De volgende dag vertrokken Mauk, Louis van Otto, Carel en Ankie naar Adelboden. Woensdag 3 Aug. vertrok Wilfried naar het Kamp te Nunspeet en kwam het echtpaar Woudhuyzen met hun dochter Mietje te 3½ by my. Deze is kostuumnaaister, maar krijgt geen werk, daar de centen ontbreken. Hy vertelde dat hy een paar weken te Baarn had uitgerust, maar te Hilversum gegeten, omdat dit te Baarn niet kousher was. Zy weigerden de taartjes, maar
6081 namen de thee aan, doch hy vroeg om een kopje zonder melk, omdat de koe, die my melk levert, niet kousher is ! Eer hy dronk zette hy zyn hoed op, vermoedelijk opdat God niet zien zou dat hy uit vreemd vaatwerk dronk.
(Ik vind het vreemd dat mijn Grootvader met al zijn kennis van het Oude Testament blijkbaar niet op de hoogte was van de Joodse gebruiken.)

Een dier avonden las ik "De Man in de Ark" van Justus van Maurik voor, wat Marie zó ontroerde dat zy begon te huilen.

Donderdag 4 Aug. vertrok Constance met Sylvia, Eric en Miss Martin naar Arosa en Vrijdag ging Frank tot de 13de by René Labouchere te Zeist logeren.

Prins Hendrik brak zijn sleutelbeen door van zijn wiel te vallen, omdat een juffrouw tegen hem aanreed.

De vriend van Henk, Ruys, wees my de photo, waarop al de studenten van het Kamp voorkomen.

Jan Willem kreeg de brieven terug, welke Henk aan de Griek Michas en aan Kloos geschreven had.

! Maandag 8 Aug. huurde ik Marie Elisabeth Massing, geb. 1886. Van Ommeren maakte een nieuwe schutting tussen mijn tuin en die van het Diaconessenhuis.

In Berlijn hielden de vrijzinnigen een congres, dat Harnack presideerde
6082 die de aanwezigen aldus aansprak: " Broeders en Zusters van het Vaderhuis." En de onzin verkocht dat er twee Evangeliën zijn, een, dat Jezus verkondigd heeft en een ander dat Paulus heeft verdicht.

Louis schreef een knap artikel over het zingen in de kerk, dat Bronsveld in de Stemmen opnam.

Sinds enige tijd werd in de baai van Tosermory gevist naar de schatten der Armada, die aldaar gezonken was, en haalde men o.a. drie geweerkanonnen van klein kaliber, twee buskruithoornen en twee geldzakken op, die alle naar het British Museum gezonden werden.

Op de Brusselse tentoonstelling vloog de Belgische afdeling in brand. 't Is nooit uitgemaakt waaraan dit was toe te schrijven, maar aan kwaad opzet viel niet te denken. De wilde dieren stikten door de rook.

Florence Nightingale, die op 12 Mei 1820 geboren was, stierf op 13 Aug. Toen tijdens de Krimoorlog door de domheid der Engelschen in 6 maanden tijds in hospitalen en op transportschepen 11625 man stierven, vertrok zy in Oct. 1854 met 38 verpleegsters naar het oorlogsterrein en wist zy orde in de chaos te brengen; de soldaten vereerden haar zó hoog dat zy zelfs haar schaduw kusten. Zy bleef tot Juli '56 in de Krim. Toen zy te Balaclava de cholera kreeg, doch genas, bracht een inschrijving voor haar 5 ton op, welke zy besteedde voor een school tot opleiding van verpleegsters.

De Vorst van Montenegro liet zich tot Koning uitroepen. Dat zal hem geld kosten.

6083 Een erflater schreef ten opzichte van twee neven:" Je lègue à chacun d'eux cent mille francs",maar de cédille tussen de d en de e was zó onduidelijk dat het onzeker was of hy bedoelde d'eux of deux. Hierover ontstond een proces. Overeenkomstig de conclusie der deskundigen besliste de Rechtbank dat er deux stond,zodat ieder der twee neven twee ton kreeg.

Fanny schreef dat Lucy Cloëtta van een meisje bevallen was,dat naar de twee overleden grootmoeders Anna Maria zou heten.

Maurits kreeg wondroos en werd in het Gasthuis verpleegd. Miek maakte een reisje in Zwitserland.

By Saartje Rijnbende-von Hemert,die op de Kleine Houtweg woont,werden tal van zilveren voorwerpen en medailles,een koffer vol,gestolen. De dieven trokken er mee naar Leiden,waar zy de waarde ener gouden medaille aan een goudsmid vroegen. Deze waarschuwde de politie,die hen inrekende. Het waren oude bekenden en de jongste was pas uit de tuchtschool ontslagen. De Nachtveiligheidsdienst had niets bespeurd.

Frank liet de mooie kamferkist mijner moeder,die misschien 150 jaar oud is,opmaken.

De Ereraad,die op verzoek van Dr.Abr.Kuyper benoemd was en uit de Heren Schimmelpenninck van der Oye van Hoevelaken,de Marees van Swinderen en Karnebeek bestond,concludeerde dat hy zich noch aan corruptie noch aan ambtsmisdaad had schuldig gemaakt.

6084 Zaterdag 27 Aug. keerde Louis naar Dunewalde terug,na negen weken by my gelogeerd te hebben.

Augusta Elout keerde uit de Verenigde Staten terug zonder iets voor haar Diaconessenhuis gecollecteerd te hebben. Zy had er kanker in de borst gekregen,die te Filadelfia was afgezet.

Van Maasdijk steeg te Arnhem met zijn vliegmachine op,maar viel voor de ogen van zijn aanstaande vrouw dood.

Brutaalweg annexeerde Japan Korea.

Vrijdag 2 Sept. kwamen Constance en Sylvia uit Arosa terug; Miss Martin en Eric waren nog te Arosa gebleven. David slaagde voor het Gymnasium.

Zaterdag 3 Sept.reed ik met Otto van Lennep naar Ipenrode,waar re-
6085 ceptie was en Max en Em met Ankie en Aernout reeds waren. Van lieverlede kwamen Anna Bijleveld-van der Vliet,de de Clercqs uit Santpoort,Herman Röell,Harry en Elsje Röell. De zaal was vol bloemen,o.a.van Frank en Constance. Otto en ik wachtten op een kopje thee,maar er werd niets gepresenteerd. Later vernam ik dat de visites tot 5½ gekomen waren,maar geen van allen een druppel gekregen had. En het gekke was dat de thee,de wijn en het gebak gereed stonden,de koetsier,knecht en dienknechts en twee dienstmeisjes in het zwart het bevel afwachtten. Om de oudste dochter, Mevrouw de Kempenaer,die in Groningen woont en niet in de zaal was,te begroeten,liep ik de voordeur uit en sprak ik haar even. Zy is mooi,maar heeft evenals de moeder een Leids accent. Noch To noch Louis hadden de moed gehad om thee te vragen.

René Labouchere berichtte my zijn engagement met de 20 jaar jongere Adrienne Vegelin van Claerbergen. René Nepveu werd van Peking naar Petersburg verplaatst,maar nam daarna zijn ontslag als attaché omdat hy het "salonneren" vervelend vond en liever op reis ging. Hy trok dan ook eens naar Spanje.

Maandag 5 Sept.ging David voor het eerst naar het Gymnasium en Wilfried slaagde in zijn examen voor het Chr.Gymnasium in den Haag 3de klas.

Jo Tripp-Gunning werd te Elberfeld geopereerd en zó zwak dat men voor haar behoud vreesde,maar zy was volkomen zeker van haar zaligheid en bereid te sterven.

Zaterdag 10 Sept. ging Dora naar Sluis om by Cornelia in haar nieuwe huisje te logeren,dat zy allerliefst vond. Ik had er van afgezien.

6086 Tane werd ziek en moest te bed blijven. Helene Wulfhorst,die ook by Lore was,verpleegde haar en moest haar gedurig omleggen om te beletten dat zy longontsteking kreeg. Lilian was in Engeland.

Donderdag 15 Sept. kwamen de Koning en de Koningin van België in Amsterdam. Hy is een reus en zy klein,maar zy won aller harten. By de taptoe op de Dam was de foule zó groot dat wel 100 mensen flauw vielen of onder de voet raakten,maar de consistoriekamer der Nieuwe Kerk was als hospitaal ingericht en aldaar waren doktoren,verpleegsters en brancards.

Piet van Rossem kwam in Haarlem om aandelen van *f* 1000,- te plaatsen in een 3% lening van *f* 180.000,- ~~leening~~ voor Hoenderloo.

Duitsland verkocht twee oude oorlogschepen aan Turkije,wat door en door gemeen was omdat ze moeten dienst doen in een eventuele oorlog met Griekenland,en de Koning van Griekenland met de zuster van de Keizer is getrouwd.

6089 Piet van Rossem gelukte het 9 aandelen van *f* 1000,- in Haarlem te plaatsen,een zelfs by Gebr.van der Beek. Frank vertelde hem hoe weinig de kinderen in de Martha Stichting kosten in vergelijking met die,welke te Hoenderloo verpleegd worden.

Frank was rapporteur van de Indische begroting en had er twee dagen lang zoveel vellen over vol geschreven dat hy ten laatste niet meer zien kon.

Jet Hartsen schreef aan Mevrouw Marcelis Hartsinck dat zy te Chexbres een dokter had geraadpleegd,die haar toestand ernstig vond en haar naar Vevey gezonden had. Zy wilde echter eerst naar Hauptweil,dan naar Vevey en eindelijk naar Wiesbaden.

Ik bezocht Herman Beels op de Dreef,maar moest lang wachten eer hy uit de kerk terug kwam,daar de Hartog tot 12 uur gepreekt had. De dienstbode onderhield my zo lang en vertelde my o.a.dat zy al 19 jaar by hem in dienst was en tweemaal had kunnen trouwen,maar dit geweigerd had,daar geen tien vrijers tegen de dienst by de Heer Beels opwegen.

6090 Max kwam my vertellen hoe Henriette Elout en Lady Tankerville zich hadden laten oplichten. Lou Elout had dit aan Tane verteld. Een bekeerde Jood had in de Verenigde Staten met grote zegen gewerkt,en zijn vrienden hadden hem een kerk gebouwd. Lady Tankerville en Henriette Elout hadden hem ook dikwijls geholpen. Daarop was hy haar komen vertellen dat een zijner vrienden een goudmijn had ontdekt en hy nu aandelen van £ 1000,- kon plaatsen. Uit dankbaarheid voor hetgeen zy voor hem gedaan hadden, wilde hy haar nu ook bevoordelen en in de gelegenheid stellen rijk te worden. Daarop nam Henriette 5 en Lady Tankerville 3 aandelen en om haar zusters in de winsten te doen delen,gaf Henriette er drie aan haar cadeau. Ik dacht niet dat Henriette zo'n uilskuiken was en in plaats van eerst by een Bank te informeren,dadelijk toehapte.Het bleek natuurlijk alles lak te zijn en de schurk werd gepakt. Joden en papen zijn niet te vertrouwen. Van de Joden heeft de Heiland ~~gezegd~~ het zelf getuigd toen Hy Nathanael uitzonderde door te zeggen:"Zie waarlijk een Israeliet,in wien geen bedrog is." En wat de papen betreft,zo zeide Carrasco my dat hy in een protestants geworden paap geen vertrouwen stelt.

Woensdag 5 Oct.reed ik per tram van 9½ naar Amsterdam en bezocht per lijn 2 van de Werk in zijn huis,P.C.Hooftstraat 40. Hy was allerhartelijkst en zeide my dat hy reeds nu zijn ontslag kon vragen met behoud van zijn volle traktement,maar nog een half jaar President wilde blijven. Vogel wilde ook heengaan,Karseboom achtte hy te jong om hem op te volgen
6091 en Henny was wel knap genoeg,maar een neetoor,die met iedereen overhoop lag. Van de Werk liet zijn vrouw boven komen,die ik niet zou herkend hebben,daar zy oud en grijs geworden was.Hun nu al 12½ jaar getrouwde dochter had geen kinderen en deed tot hun leedwezen veel aan Christian Science; hun oudste zoon had een fabriek in Oostenrijk,de jongste was thuis en deed niets. Van de Werk zelf is eerst subst.Off.van Justitie in Rotterdam en Lid van de Tweede Kamer geweest en in 1884 Lid van het Hof geworden. Op 1 Nov. zouden er drie Kamers geformeerd en door slechts drie Raadsheren recht gesproken worden,wat in 't voordeel van de boeven is.

Mevrouw v.d.Werk vroeg my te blijven lunchen,maar ik moest weigeren omdat ik nog Vogel wilde zien. Ik liep dus tegen 12 uur naar het Paleis van Justitie,waar de bode Quant my zeide dat de zitting nog wel wat duren zou. En inderdaad,eerst te kwart vóór énen liep die af en kwamen de Heren binnen,van wie ik alleen Vogel en Karseboom kende. De anderen,Henny,Bijleveld,Kruseman en v.d.Zweep,allen vroeger rechters te Amsterdam,waren my vreemd. De twee laatsten gingen in het American Hotel lunchen en ik lunchte met de anderen een broodje met kaas,een krentebroodje en een kop chocolaat.

De adv.Gen.v.d.Feltz,dien ik evenmin kende,was gebleven en Baud kwam mee dejeuneren. Te 1 uur liep ik naar het Leidse Plein,vanwaar lijn 7 my naar het Frederiksplein bracht,waar ik by Piet Hartsen aanschelde,die echter uit was. Ik was toen te moe om Hansje Röell nog te bezoeken en keerde dus naar Haarlem terug,waar ik tot 4¼ in mijn slaapkamer dutte,omdat Marie en haar moeder nog bezig waren een grote beurt aan mijn zitkamer te geven.

6092 Op 6 October brak in Portugal de revolutie uit. De vloot schoot op het Paleis,de Kon.vlag werd door de republikeinse vervangen en Koning Manuel moest met zijn moeder vluchten op een Braziliaans schip.

Louise schreef my uit Malang dat zy en Kikkie (Christiaan) te Soerabaja ziek geworden en naar de bergen gevlucht waren. Zy deden de reis in twee dagen,de eerste twee uren per trein,de tweede dag per tandoe of draagstoel,gedragen ieder door vier koelies,die steeds op een kippedrafje in de pas lopen 15 K.M.up and down met vier rustpozen van 1 kwartier,dáár waar snoepwinkeltjes staan,waar zy koffie en koek kochten. Men betaalt per koelie slechts 75 cent plus de fooi. By elk stroompje verfristen zy zich. Per auto gaat het niet om de vele hellingen. Het hotel te Malang bevat vele kleine paviljoenen,bestaande uit 3 à 4 kamers met badkamer en W.C.,grote eetzaal,recreatiezaal,terwijl door lange gangen.met zink gedekt, de communicatie onderhouden wordt. Het klimaat is er heerlijk,en de flora prachtig met coniferen en grote bomen.

Zondag 8 Oct.kreeg ik bezoek van Jan van Rossem,student te Delft,in uiterlijk,spraak en gebaren precies zijn vader,doof aan het rechter oor, lam aan de linkerarm en druk babbelende. Kate is knap en zit,schoon pas 16 jaar,al in de 4de klas H.B.S., zy is zeer muzikaal.

In Frankrijk staakten alle spoorwegarbeiders,machinisten en stokers.
6093 Naar de Gare du Nord reden dagelijks 260 treinen en nu geen enkele. Stapels goederen en paketten lagen er ter afzending. Een familie,die volstrekt naar Calais moest vertrekken,huurde een auto en moest 500 Francs betalen. De stakers eisten 5 frs.daags en terugwerkende kracht der pensioenwet. Hier en daar braken zy de rails op en sneden ze de telegraafdraden stuk. De Regering,die socialistisch is,mobiliseerde de troepen en liet de stations bewaken.

Carel had de Fransche afdeling aan de Amst.Bank,maar ten gevolge van de staking niets te doen.

Vrijdag 14 Oct.werd Caroline 46 en lunchte ik by haar. JW. had de photo van Henk laten vergroten en die was perfect gelukt. Ook gaf hy haar een zwart koralen halsketting met een medaillon,dat de photo en haar van Henk bevatte.

In Parijs staakten nu ook de electriciens en lampenisten. Minister Briand,zelf socialist,liet de vijf leiders van het Stakingscomité inrekenen. De metselaars en beambten der Metro staakten ook.

Flora Röell moest een isoleerkuur in het Diac.huis doen en liet zich behandelen door de homeopaath Veen,maar het baatte niet. Haar man verhuisde naar het Wilhelminapark.

6094 Jan Willem en Caroline woonden op 20 Oct.de overneming van het Rectoraat in de Vrije Universiteit bij door Bavinck en H.H.Kuyper. Dr.Abr.K. was er in toga. Volgens van Bylandt stookt Kuyper de antirevolutionnairen tegen de Minister van Oorlog Cool op.

De man,die de Keizerin van Oostenrijk vermoordde,hing zich in zijn cel op, Van lieverlede was hy krankzinnig geworden.

Op 22 Oct.kwam Fanny van Zürich terug,na sedert 12 Juli,dus 13 weken afwezig geweest te zijn . Voor Marie bracht zy een beeldig wekkertje mee.

Ds.Buffa collecteerde voor de Waldenzen 3488,-francs of ± *f* 1640,- waarvan *f* 273,82 te Haarlem.

In den Haag stierf Dr.Vinkhuyzen,aet.67.

! Volgens de vlieger Kuller (?) is het vliegen een onzinnige sport,die geen toekomst heeft.

6095 Ik kreeg de visite van Ds.Otto Schrieke uit Enschedé. Zijn oudste dochter is 30 en thuis,zijn tweede geeft aan de Bildt les aan de kinderen van Heemstra,de derde is onderwijzeres,zijn oudste zoon is tegen zijn zin getrouwd met een nicht van de zendeling van Baerde en voorzitter van de Landraad in de Residentie Pekalongan,en de jongste zoon is litterator en een genie,schreef op zijn 14de jaar al een latijnse briefkaart zonder fouten aan zijn oudste broer en op zijn 15de een Grieks vers aan zijn vader. De Hoogleraren Kern en Speyer raden hem aan polynesische talen te bestuderen.

In Enschedé zijn nog twee predikanten,beide modern en onder de rijken is er geen,die geestelijke behoeften heeft. Schrieke's vrouw heeft dan ook met niemand geestelijke omgang. Kans op een beroep naar elders is er niet. Tweemaal wilde de ultraliberaal Jan van Heek Schrieke candidaat stellen voor de Tweede Kamer uit dankbaarheid dat hy steeds de stakers weet te bewegen weer aan het werk te gaan,maar Schrieke weigerde.

Em schreef brieven om giften voor het Doorgangshuis te Haarlem te vragen,o.a.aan Mevrouw Fontein-van Merle en aan Bella Deutz van Lennep, maar beiden weigerden.

Op 25 Oct.joeg de Prins by Sam van Eeghen op Beverweert waar 383 stuks wild vielen,o.a.302 fazanten. Daarna at hy op La Forêt met 20 dames en muziek. Olga van Eeghen en haar dochter Louise,Ank Schimmelpenninck,
6096 Mevrouw de Beaufort en Louis' dochter May zaten mede aan. Henri van Eeghen had de leiding der jacht gehad. Te 9¼ was de Prins per auto naar het Loo vertrokken,tot de straatweg begeleid door 40 wielrijders met fakkels.

Op 28 Oct.kwamen Olga en Henri van Eeghen by my. Laatstgenoemde ging voor 2 jaar naar Soerabaja. Willem van Eeghen had een brillant boek in het Duits geschreven over het Engelse bankwezen.

Constance was op de receptie van haar broer René te Zeist geweest. Op hetzelfde tafeltje waren de cadeaux der ouders Vegelin en die van Ernst van Loon. Toen men deze laatste feliciteerde met zijn engagement met Freule van Nagell,wat niet bestond,begreep hy dat men hem met dat van Adrienne Vegelin geluk wenste en antwoordde hy dat dit ook zeer naar zijn zin was. Hy leefde namelijk met de moeder der Bruid,maar heeft bovendien een meid in Brussel.By het dopen van het kind van Louis Labouchere te 's Graveland had de predikant de Lange zeer taktloos uitgewijd over de rijkdom van het kind en de armoede des Heilands,alsof rijk zijn een zonde was.

Constance ried my Cornelia weg te zenden zodra ik bemerkte dat zy te zwak was om my te helpen,omdat Marie Massing er onder lijden zou.

Miss Martin,Sylvia en Eric kwamen afscheid nemen. Zy hadden op Constance's verjaardag als charade voorgesteld Catastrophè,Cat-Ass-Trophy. Op 31 Oct.verhuizen zy naar den Haag.

Zaterdag 29 Oct. joeg de Prins in Elswout,uitsluitend met adellijke lui,van Tuyll,van Heeckeren,Lukas Boreel,van Stirum en van Pallandt. Noch Burdet,noch Gerard van der Vliet,noch de zoons van Anna Bijleveld waren genodigd. Van Stirum,Kitty's man,had de leiding.

6097 Ds,de Hartog hield een voordracht over Multatuli,die hy totaal afmaakte.

Zondag 20 Nov. stierf Graaf Tolstoï,aet.82,terwijl hy op weg was naar een klooster,waar hy,na zijn vrouw verlaten te hebben,zijn leven wilde eindigen. Hy was,evenals meer grote geesten,een twijfelaar.Abdul Azis, onttroonde Sultan van Marokko,deed een reis in Europa,en bezocht ook Amsterdam,waar hy by Broek logeerde en Europeesche kleren liet maken.

Cornelia viel my zeer mede en liep onvermoeid de trap op en af. Wel vond ik haar zeer doof geworden en veel zwakker.

6098 Loukie Blaauw werd naar het Sanatorium in de Plantentuin te Velp gebracht. Zy was half gek en zó gierig en smerig geworden,dat zy alles bewaarde en o.a.de suiker opschepte,die in de kopjes was overgebleven en die bewaarde.

Dora kreeg op haar verjaardag Lore's zilveren inktkoker,die Frank in bezit had en haar schonk. Deze inktkoker kregen wy by ons huwelijk van de Heer Ananias Willink,die getrouwd was geweest met Hillegonda Messchert van Vollenhoven,dochter van Elisabeth,geb.van der Poorten,wier zuster Anna Louise de vrouw was van Piet van Winter,zodat de Heer Willink germain neef was van mijn schoonmoeder.

6099 Op St.Nicolaasavond kreeg ik een alleraardigst cadeau van Dora,namelijk een langwerpige doos,waarop een witte poedel geschilderd was,zó precies Boris,met zijn scheve mond en sprekende ogen,dat wy er door aangedaan waren. De doos was vol geconfijte vruchten en er was een geestig vers bij. Cornelia gaf my een theekopje,een doos met hopjes,een wandkalender en een stuk eigen gemaakte bortsplaat van ananas.

6100 Max en Em gingen Tane zien,die zeer kortademig was. Daar Em te Doorn ongesteld werd,moest Fanny het huishouden in Dunewalde doen.

De kleine 8-jarige Clara Creutzberg werd in het Diac,huis van de blinde darm geopereerd. Toen zy Dr.Westerman zag binnenkomen,zeide zy: "Je crois qu'il y a du louche,want gy wilt my opereren. Zeg het maar." Het beeldige vlugge lieve kind won aller harten en David werd dodelijk van haar. Op verzoek van haar grootmoeder Clara del Court verzocht ik de moeder,Jo Creutzberg te logeren,opdat deze,zwanger zijnde,niet naar Ymuiden zou behoeven heen en weer te sporen.

6101 Mijn joodse leermeester Woudhuyzen stierf plotseling aet.63,en daarop vroeg zijn getrouwde zoon my om een jaarlijkse ondersteuning voor zijn moe-

der,daar zy geen pensioen had en haar geloofsgenoten niets voor haar deden. Ik antwoordde dat ik te oud was om my voor jaarlijks te verbinden, maar in Januari zien zou wat ik doen kon. Daarop zond ik in 1911 *f* 100,-.

Star Busman werd tot plaatsvervangend Raadsheer benoemd. Dit was een novum.

6102 Ds. Weener kwam bedelen voor de meubilering van zijn wijklokaal. Zaterdag 24 Dec. vertrok Jo Creutzberg met Clara in de auto van de Heer Cremer. Al Clara's vrijertjes stonden er huilende by.

Ik las een door Ds. Goth vervaardigd drama,dat te Genève was opgevoerd. Een rare predikant, die voor het toneel schrijft. Mevrouw van Meeteren zeide dat al de dames,die zy te Genève ontmoet had,op Fanny geleken wat vriendelijkheid betreft.

6107 Lilian schreef aan Max:" Miss van Loon has not slept a wink and is much oppressed. She may receive no visits."

Donderdag 29 Dec. kwam Jacqueline Tindal,terwijl ik met van Meeteren biljartte. Zy vertelde dat zy 61 was,in Hilversum een huis bewoonde van *f* 1700,-,maar zy er veel pret had.

Vrijdag 30 Dec. vertrok Max naar Doorn,waar hy nergens kon logeren, zodat hy naar Dunewalde terugkeerde,maar de volgende dag opnieuw naar del Sol spoorde.

E I N D E 1 9 1 0

A N N O - 1 9 1 1

6108 Zondag 1 Januari kwamen Marie en haar moeder, te 3 uur Mauk, Carel, Ankie en Aernout, later Max en Em, Louis en To, van Praag en Dora, van Meeteren en Herman Röell. Jan Gunnings oudste dochter Cateau engageerde zich met een zoon van de Inspecteur van Onderwijs Fabius.

Hansje lag met keelpijn te bed, maar zonder koorts. Louis' traktement werd met *f* 800,- verhoogd, zodat hy nu *f* 1900,- zou hebben en met hetgeen zijn en To's ouders geven *f* 4400,- 's jaars.

6109 Lilian schreef dat Tane veel dommelde.
Tot Minister van Oorlog werd loco Cool, de Majoor Colijn benoemd, die 42 jaar oud was en uitsluitend in Indië gediend en aan de expeditie tegen Lombok en de oorlog in Atjeh deel genomen had. Als Kapitein werd hy adjudant van Generaal van Heutz. Reeds als tweede Luitenant verwierf hy de Militaire Willemsorde 4de en in 1903 de 3de klasse. In 1910 kreeg hy de eresabel. Hy behoorde tot de antirev. partij en was een goed spreker.

Caroline was van plan op 4 Jan. naar del Sol te gaan, maar zy zag er van af en terecht, want de volgende nacht ontsliep Tane zacht.

Op Woensdag 4 Jan. kwam Ada Blom met haar 27-jarige dochter Saartje de aanstaande van deze presenteren, Willem Cramerus, een lelijke jongen van 29 met een lorgnet, die een eigen zaak heeft.

6110 Nu Tane overleden was, bleef ik alleen over van de kinderen en behuwdkinderen van Mama van Loon en dacht ik aan Grootpapa's gedicht:

" Al die velen, my zoo dierbaar, zag 'k in Schaep en Burgh weleer
" Nevens my genoegen vinden, met my gaan daar op en neer,
" Zag ik in zijn schoone dreven scheppen nieuwe levenslust,
" Zag ik in de ruime woning smaken 't zoet der buitenrust."

Tot onze diepe droefheid ontsliep heden
onze geliefde Tante en Oudtante

Jonkvrouwe Constance Cornelia van Loon,

in den ouderdom van 89 jaar.

Uit aller naam,
W. H. VAN LOON.
M. F. VAN LENNEP.
W. ROOSMALE
NEPVEU.

Doorn, 5 Januari 1911. 1)

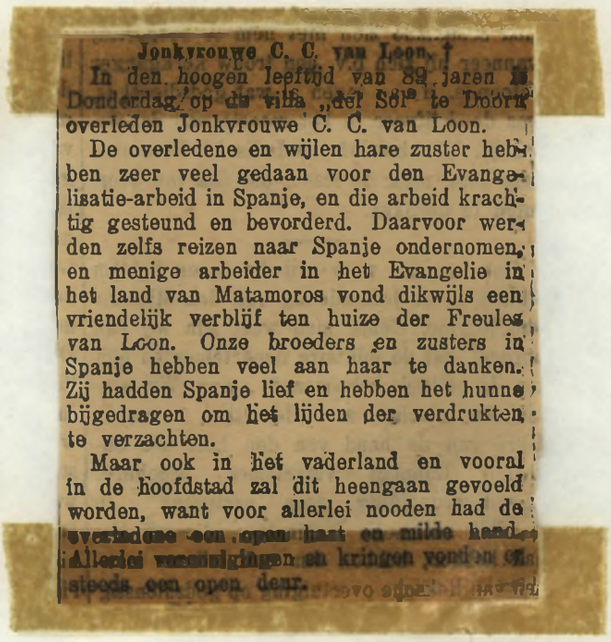

Jonkvrouwe C. C. van Loon. †

In den hoogen leeftijd van 89 jaren is Donderdag op de villa „del Sol" te Doorn overleden Jonkvrouwe C. C. van Loon.

De overledene en wijlen hare zuster hebben zeer veel gedaan voor den Evangelisatie-arbeid in Spanje, en die arbeid krachtig gesteund en bevorderd. Daarvoor werden zelfs reizen naar Spanje ondernomen, en menige arbeider in het Evangelie in het land van Matamoros vond dikwijls een vriendelijk verblijf ten huize der Freules van Loon. Onze broeders en zusters in Spanje hebben veel aan haar te danken. Zij hadden Spanje lief en hebben het hunne bijgedragen om het lijden der verdrukten te verzachten.

Maar ook in het vaderland en vooral in de hoofdstad zal dit heengaan gevoeld worden, want voor allerlei nooden had de overledene een open hart en milde hand. Allerlei vereenigingen en kringen vond zij steeds een open deur.

Donderdag 5 Jan. kwam Miek by my logeren. Zy was zo weinig moe, dat zy na te 12½ gegeten te hebben, met Cornelia boodschappen ging doen en daarna tot 5 uur Dora bezoeken.

Daar Hansje aan anemie leed, schreef van Praag staalpillen en levertraan voor en verbood hy haar te leren. (!) (Heb je je daaraan gehouden?!)

Blijkens testament had Tane Max universeel erfgenaam gemaakt en legaten aan de Elouts, Nepveu's, Miek, Jan Willem, Frank en Dora, Lilian en Spaansche en Schotsche petekinderen, voorts aan ieder der neven, nichten en hun kinderen een souvenir, o.a. voor my een druivenschaar, die een snuiter bleek te zijn. Zy gaf jaarlijks enorm veel weg, de laatste jaren ± 60 à 70 % van haar inkomen van 32.000,-.

6123 Op 1 Maart ontsliep Augusta Elout. Constance en ik reden naar de Elouts en zagen het lijk.

(Hier ontbreken 13 bladzijden. Uit de loop van het verhaal begrijp ik dat het in deze periode is geweest dat mijn grootvader langere tijd in den Haag is gebleven in het huis van Frank en Constance. Waarom, dat weten alleen de ingewijden).

Dora ging een rustkuur in het ziekenhuis te Tiel doen,waarvan Marianne Gunning aan het hoofd staat,die allerliefst voor Dora zorgde. Dr.Pameyer vond dat Dora aan het eind van haar krachten was en minstens een jaar in een gezond klimaat moest doorbrengen,daar zy slechts 57 Kilo woog.

Met Constance reed ik naar Mina Röell,Anna Röell en Willemine Röell, die allen uit waren. Thuis gekomen ontvingen wy Willem de Beaufort en Mevr.van Lynden van Sandenburg-van Nagell.

Donderdag 2 Maart werden Constance en ik ontvangen door Jacob van Amerongen en zijn dochter Cateau en door nicht Röell - Hoeufft,die haar jour had en ik kwam te zitten naast een meisje Pahud. De kamer was te klein om al de dames te bergen. Het rijden deed my pijn,daar mijn darm door de schokken oproerig was.

Frank en Constance bezochten 's avonds de soiree by de Kon.Moeder. Vrijdag 3 Maart kregen wy bezoek van Madelon van Lennep,die by Itje d'Yvoy-Patijn logeerde en o.a.vertelde dat de vrouw van haar broer George,schoon een dienstbode,heel lief is en trouw,en hun twee kinderen doddig.

6124 Vrijdags kegelde Frank met enige Kamerleden.

Zaterdag 4 Maart woonde ik in het Diac.Huis de lijkdienst voor Augusta Elout bij. Van Zuylen had last my te 11½ af te halen en deed dit dan ook, maar bracht my niet thuis en bezocht my later niet. De kerkzaal was donker,de gordijnen dicht,wat onnodig was,daar zy aan de tuinkant ligt. Ik kreeg een plaats naast de kist,tussen van Zuylen en een neef Cees Elout. Achter my zaten Max,Frank,Sam van Eeghen,Willem van Loon en de zoon van Maurits Elout,officier. Vóór my zaten Schimmelpenninck,van Bylandt en Willem Nepveu.

De Directeur,Ds.Groeneweg las Openb.7:13-17 voor,sprak daarna en liet Gez.260 zingen,maar daar het pikdonker was,konden zelfs zy,die de nieuwe bundel by zich hadden,niet mee zingen. De diaconessen,die geheel achter stonden,hadden meer licht. Vervolgens sprak Ds.Knottnerus,zonder dat het hem gevraagd was,en gaf hy Gez.269 op,dat ook niemand behalve Max van buiten kende.

De Kon.Moeder had Freule van de Poll gezonden om haar te vertegenwoordigen,de Burgemeester Sweerts de Landas Wyborgh was ook in de zaal, maar de Koningin gaf taal noch teken van deelneming. De vier Elouts waren aanwezig,zelfs Henriette. Na de dienst werd in een andere zaal bouillon
6125 gepresenteerd en daar van Zuylen my niet thuis bracht,moest ik alleen naar huis lopen. Ik gleed een paar treden de hoge,steile,glad gewreven trap af,maar bleef in evenwicht. Op het kerkhof spraken de predikanten Gildemeester,Voorhoeve uit Amsterdam en de Burgemeester Sweerts. Eerst te 3 uur was alles afgelopen. Te 4½ kwam Agnes van Loon my zien.

Zondag 5 Maart kwam Schimmelpenninck,Voorzitter der Eerste Kamer en vertelde hy my dat het in het Bestuur der Evangelisatie Verg.hommeles was,omdat Knottnerus zó de baas speelde dat von Weiler en Liesman (?) hun ontslag genomen hadden en Domela te zwak was. Schimmelpenninck had getracht te apaiseren,maar te vergeefs.

's Middags liep ik naar Lizzie Röell-v.L.,die haar jour had en by wie ik Sophie de Mol van Otterloo,Agnes Röell-Hoeufft,Freule van Heeckeren, Mevrouw de Wit,de Advocaat de Brauw en het echtpaar de Millineu,Roemeens attaché,vond.

Maandag 6 Maart vierde de Koningin haar koperen bruiloft en 's middags was er een aubade voor het Paleis,waar 1200 kinderen zongen. (Hier vergist mijn Grootvader zich,want de Koningin is getrouwd op 7 Febr. 1901,zodat zy hier pas ruim 10 jaar getrouwd waren. Wel was het 12½ jaar geleden dat zy op 6 Sept.1898 gekroond werd,)

Dora,die sinds 4 Maart te Tiel was,schreef my dat zy te bed moest liggen,Marianne allerliefst was en haar graphologie leerde en Juffouw
6126 Swaan haar op allerlei lekkere schotels onthaalde. Zy mocht weinig lezen en schrijven. De prijs was ƒ 5,50 daags.

Donderdag 9 Maart bezocht ik met Constance Mevrouw de Beaufort-van Dedem,Grootmeesteres der Kon.Moeder,die haar ontvangdag had. De Heer en Mevrouw Zillesen-von Hemert presenteerden my hun dochter; ik sprak met Harte van Tecklenburg en Marvocordato,Roemeens gezant. Wy reden nog naar Dicky en Joan Röell,maar vonden hen niet.

Vrijdag 10 Maart reed ik met Constance naar de Malakkastraat,waar Sophie de Mol van Otterloo-Röell woont,die haar jour had ,en by wie Vincent Baud,Generaal titulair der Schutterij,Willemine Röell en twee even lelijke als saaie Freules van Hogendorp,dochters van Papa's vriend, achtereenvolgens binnenkwamen.

Daarna reden wy naar Gratia Schimmelpenninck van der Oye,by wie alles even„grand" was,een lakei in livrei en knechts in het zwart. Ik sprak er haar schoondochter,de vrouw van Alphert en de allersmakelijkste Renée Loten van Doelen Grothe-van Weede,dochter van Everard de "Weleerwaarde" en Freule de Mey van Streefkerk,die ik niet gezien had sedert de dag der receptie op Hoevelaken,toen Gratia en Schimmelpenninck hun zilveren bruiloft vierden.

's Avonds reden Frank en Constance naar de muzieksoiree ten Hove, waar Mengelberg dirigeerde en Messchaert zong. De gasten moesten terstond gaan zitten maar stonden op toen de Vorstinnen binnenkwamen,die naar een andere zaal liepen en later vertrokken zonder iemand aan te spreken.

6127 Het nieuwe Wetsontwerp op de Successie werd 10 Maart met 56 tegen 22 stemmen aangenomen.

Ik wachtte de visites mede op van Mevrouw Melvill van Carnbee-Loudon, en Lou van Bylandt. Op 11 Maart aten Frank en Constance by Gratia met Lizzie, Agnes van Reigersberg Versluys enz en reden 's avonds naar de receptie by Mevrouw van Hardenbroek,Grootmeesteres der Koningin.

Op Vrijdag 10 en Zaterdag 11 Maart werd te Dunewalde " Lastige Lieden" uitmuntend gespeeld door louter van Lenneps: de kinderen van Max,Bella en Otto. Zaterdag was het ter ere van Juffrouw Müllers 50ste verjaardag. De costumes waren even onverbeterlijk als het spel.

Daar de Ned.Ind.Import My liquideerde,keerde zy 71% aan de Obligatiehouders uit en daar ik er vier had,zond Roelof my een cheque van *f* 710,- op de firma Schill & Capadoce. Ik verloor dus slechts *f* 290,-op die Obligaties en *f* 1000,- op het aandeel dat ik genomen had.

Zondag 12 Maart tramde ik met Constance naar de Plaats,vonden Vincent Baud niet thuis,liepen naar het Voorhout,waar wy Adèle van Loon evenmin vonden,liepen naar een tram,die ons naar de Koningskade bracht,waar wy ook by Harte bot vingen,tramden naar de Jan van Nassaustraat,maar belden te vergeefs by Hannie van Hardenbroek aan,evenals by Gerard Schimmelpenninck,oud-officier van Justitie te Utrecht in de Laan van Meerdervoort, die zijn ontslag had moeten nemen,omdat zijn twee zoons zich zo slecht gedroegen en een van hen failliet verklaard was. Ik kwam bezweet en doodmoe thuis en toen kwam Kikkie,die door Dr.van der Scheer goedgekeurd was toen hy naar Java vertrok,maar ten gevolge van malaria en huidziekte totaal vernield was,zodat hy niet alleen nooit meer aan sport mocht doen, maar er zelfs niet naar mocht kijken,daar zijn hart en longen te zwak geworden waren. Hy had nu kamers in Amsterdam.

6128

Maandag 13 Maart kwam de beeldige Henriette Taets v.Amerongen van Renswoude,hofdame,die een zoon van de Zwitserse neef Martin ideaal vindt, fris en smakelijk en geëngageerd met een lelijke Mr.de Bruyn,die by de firma Labouchere en Oyens op kantoor is. Voorts kwam Adèle de Beaufort met haar lelijke maar knappe dochters Aleida en Mia.

Mauk kwam eten en bracht een afschrift mee van Louis' verlanglijst, die ik aan Em had teruggezonden,maar die verloren of gestolen was.

Max schreef my dat de Bibliothecaris van Rotterdam G.van Rijn Het Leven van Beets schreef en gaarne inlichtingen kreeg omtrent diens zijn te Heemstede,weshalve hy my verzocht hem alles mee te delen wat ik my daarvan herinnerde. Ik catechiseerde by hem van 1840-'42 en ging toen naar de kostschool en ik schreef aan van Rijn een paar lange brieven.

Verder bezocht ik Hortense van Amerongen-van de Poll,dochter van Oom Harmen en Hortense Pierson in de Laan Copes,80 jaar,die ik sedert mijn 17de jaar,toen wy op het Manpad logeerden,niet had teruggezien en

6129 die nu een krom oud vrouwtje geworden was,precies Overgrootmama van de Poll-Valckenier. Haar dochter is met de protestant van Suchtelen,adjudant van de Prins,getrouwd,maar heeft geen kinderen. Daarna vonden wy Renée Grothe thuis,die weer braaf lachte.

Frank en Constance aten by Roelof en Dicky met het echtpaar Venema en Rein en Hansje Mackay-Blaauw. Alles was er in applepy order.

Jan Willem was met David,wiens hart naar Clara Creutzberg trok,te Ymuiden geweest,had kou gevat en weer wondroos,zodat zijn gehele gezicht met ichtiol en collodium beschilderd en ook zijn goede oog aangetast was. Dr,Waller Zeper behandelde hem.

Franks voorstel om de landbouwschool te Haarlem te plaatsen werd door de Tweede Kamer met 78 tegen 21 stemmen verworpen,terwijl Deventer gekozen werd. Volgens de Oprechte Haarlemmer had hy al zijn krachten ingespannen.

Donderdag 16 Maart kwamen d'Yvoy,adv.gen.by de Hooge Raad met zijn vrouw Itje Patijn,die precies op Constance Witsen Elias gelijkt,Mevrouw van Asbeck-van Amerongen,Gratia,de Heren van Hoogstraten en van Nispen, leden der 2de Kamer,Abel Labouchere en zijn dochter Liek en Joost van Renswoude dineren. Ik zat tussen de weduwe van Asbeck,die zeer causant was,en Liek,die ik niet verstond en kreeg niets dan mijn karnemelk en mijn beschuit. Mevrouw van Asbeck's man is omgekomen door met zijn auto te Maastricht tegen een poort te rijden. Zy at van alles en vertelde dat ook zy een straatarme man kreeg en hem,evenals Lore my,allerlei geven kon
6130 dat hy niet bezat. Alle heren verschenen im Frack mit weisser Binde,maar ik im Gehrock,daar ik mijn rok in Haarlem gelaten had.

Ik had by de schoenmaker en pedicure Muller schoenen laten maken, die op turftrappers geleken,veel te groot waren en toch ƒ 14,- kostten, zodat ik ze liet veranderen,en tevens pantoffels voor ƒ 7,50,die ook vrij lomp waren.

De Heer van Aalst,Directeur der Handel My,kocht de buitenplaats Scheybeek by Beverwijk voor ƒ 86.082,-.

Dora schreef op 17 Maart aan Cornelia dat zy dagelijks op Marianne's arm een wandelingetje maakte en de laatste nacht sliep zonder hartkloppingen. Al sinds lang sliep zy slecht.

Zaterdag 18 Maart speelde ik met Frank een uur biljart in de Witte Societeit. Aldaar zijn 8 biljarten,en men mag slechts één uur spelen voor 40 cts. Ik sprak er Kees Graafland. Corrie van Asch van Wijck en Hettie Drost kwamen eten.

Op 18 Maart,Dora's trouwdag,kreeg zy te Tiel bezoek van haar man en van Norman,4 jaar oud,en werd op een grote taart onthaald. Zy was één pond zwaar(de taart!)

Maandag 20 Maart dronk ik by de van Bylandts thee. Hy moest by Dr. Abr.Kuyper eten.

6131 De volgende dag spoorde Frank naar Doorn om de rekeningen van Tane te betalen.

Marie schreef dat zy een ruit van de glazen deur der biljartkamer gebroken had. Ik schreef aan Engelenburg om die te maken.

Constance spoorde met Eric naar Haarlem om Dr.Westerman te spreken, daar de wond in het been zich maar niet sloot. Hy schreef zonnebaden voor, maar de zon schijnt in Nederland te weinig. Het bleef waaien en de wind was koud.

Creutzberg meldde my de geboorte van Anna Helene Elisabeth op 18 Maart. Woensdag 22 Maart liep ik met Constance naar de stallen der Koningin en wachtten wy de komst van het Prinsesje af. Zy zat niet op schoot. 's Middags werden wy bezocht door Gerard Schimmelpenninck en zijn vrouw. Hun beeldige dochter is de vrouw van van Welderen Rengers,Burgemeester van een dorp in Friesland,maar heeft geen kinderen. Later kwamen Joost van Renswoude,Mevrouw de la Bassecour Caan-van Hogendorp met een lelijke dochter en twee,als scouts verklede,mooie jongens van Asbeck.

Dora schreef dat zy te Tiel 3 pond was aangekomen,minder hartkloppingen en cauchemars had en room dronk. 's Middags toerde ik met Constance en Sylvia in Bylandts rytuig.

Ds.Molenaar en zijn vrouw kwamen met hun enig kind,een jongetje van 6 jaar,eten. 's Avonds bleek my dat hy geheel bevangen is door de afbrekende kritiek en dit op de catechisaties en bijbellezingen voor dames niet verzwijgt. Waarom blijft zo'n man dan predikant ? Ik vroeg later aan Constance of Wilfried by hem catechiseert,maar zy zeide dat zy dit niet zou toelaten. Aan de zondvloed,de geschiedenis van Jozef,het bezoek van de
6132 Heer en de twee engelen aan Abraham,aan de wonderen gelooft hy niet !

Op 25 Maart vielen nog vlokken sneeuw; het bleef vinnig koud. Smissaert, theol.student en Röell,techn.student te Delft,zoon van Röell-Hoeufft, kwamen 's avonds bijbellezing houden. 's Nachts stormde en regende het.

Cornelia Beels-van Lennep gaf my kennis van het engagement harer tweede dochter Willemine met Rudolf Matthes,die op het kantoor is van de Vos,in assurantiën.

Maandag 27 Maart met Constance thee gedronken by Jeanette Schimmelpenninck met Ada van Hoogstraten en Marie Wuytiers-Blaauw,die verfoeilijk lelijk is met druipende huilogen,bontgevlekte neus en hangwangen,maar even vrolijk is als Ada en beeldig bloemen schildert. Haar zuster Willemien, die een lief gezicht heeft,is dikwijls ten huwelijk gevraagd,maar wil niet trouwen en is meest buitenslands en veel te Wiesbaden,omdat zy veel lijdt aan jicht.

Van Praag huurde Villa Sonnehoek onder Bentveld en droeg aan van Liemt op die te meubleren. Daar ik my niet prettig voelde, bleef ik 28 Maart in bed en bezorgde Constance my een harder hoofdkussen.

Mr.J.G.Patijn, Commissaris der Koningin in Zuid-Holland, stierf aet 75. Ada Blom vroeg my de 15de April haar zilveren bruiloft te komen bijwonen. Zy zou my per auto van Haarlem laten afhalen en een logeerkamer geven, maar ik bedankte omdat ik dan in den Haag ben en te oud. Frank zocht een
6133 antiek blaadje by Reckman uit, dat ik als cadeau zond en dat zeer in de smaak viel. Frank zond een spiegel.

Ter ere van de Genestet wil men in Bloemendaal een bank plaatsen. Daar voel ik niets voor.

Frank had voor my 12 lepels en vorken en 12 dessert idem in de fabriek van Gerritsen te Zeist laten maken als cadeau voor Louis en To en dit wilde ik per spoor verzenden, maar die maakte evenveel difficulteiten als van Gend en Loos, weshalve ik het pak door een man van de Volksbond naar Ipenrode liet brengen.

Woensdag 29 Maart at Frank als afgevaardigde van Haarlem by de Burgemeester Boreel. Gasten waren o.a. drie Hoofdofficieren, onder wie Majoor v.d.Capelle, Ds.Barbas en de Secretaris der Stad. Boreel had op Frank getoast, zodat Frank moest antwoorden. Te voren had hy de Haarl.Kookschool in de Schneevoogtstraat bezocht, die prachtig in orde is.

Donderdag 30 Maart keerden Cornelia en ik naar Haarlem terug en diezelfde dag kwam ook Dora uit Tiel weer thuis. 's Avonds kwam David zeggen dat Jan Willem nog niet uit mocht, van Meeteren en Louis en To kwamen bedanken. De volgende ochtend kwamen al aanstonds drie collectanten. Dora had slecht geslapen, zodat van Praag haar broom natron gaf.

Ik had de laatste tijd gezwollen voeten, weshalve van Praag my ried die met een Idealbinde te omzwachtelen en verbood my te biljarten, waarop ik my zó had verheugd. Evenmin moest ik veel lopen, veeleer de benen uitgestrekt houden, maar dan kon ik niet schrijven.

6134 Te Rijswijk werd Maurits Cornelis van Hall, schoolkameraad van Frank, door zijn vrouw doodgeschoten. De psychiaters zullen haar wel weer gek verklaren.

Ik moest de temperatuur opnemen, maar die steeg niet hoger dan 34.6 of 34.9. Loomeyer onderzocht mijn urine, die een weinig eiwit bevatte.

Op 6 Maart was Kiewin Vinkhuyzen te Soerabaja van een tweede zoon bevallen.

Jetje Kok kwam my ƒ 60,- ter leen vragen, omdat haar krankzinnige zuster in Meerenberg gestorven was en haar vader wenste dat die te Olst zou begraven worden. Wat een dwaasheid !

Van Praags vader kreeg een hemorragia visicae en werd per automobiel naar het Diac.Huis te Haarlem vervoerd, waar Dr.Westerman hem opereerde. Hy bleef in leven ondanks zijn 84-jarige leeftijd.

Dora kwam my vragen of Marie Massing haar kon komen helpen, daar zy geen keukenmeid had en Juffr.de Wildt te oud was, terwijl Cateau zich afbeulde. Marie had er niets tegen.

Van Meeteren kwam my 's avonds de terugreis naar den Haag sterk ont-
6135 raden om het afschuwelijk gure weder. Maar ik had nu eenmaal beloofd de volgende middag het diner by te wonen, waarop Hannie en Dicky ter mijner ere genodigd waren en zo vertrok ik dus 5 April met Cornelia per trein naar den Haag, waar wy voor de lunch arriveerden. Het was inderdaad infaam weer, een huilende Noordenwind, die over de vlakte gierde, sneeuw en scherpe kou. Cornelia nam haar wafelijzer mee. Ik vond mijn kamers goed verwarmd. Cornelia had halletjes voor de keuken meegebracht.

Te 7½ ving het diner aan. De gasten waren Cesar Voute, advocaat en zijn vrouw geb.Plate, Hannie van Hardenbroek zonder man, die als ordonnans van dienst was, van Nispen, lid der Kamer, zonder vrouw, Reigersberg Versluys, adjudant van H.M. en zijn vrouw Agnes, Roelof en Dicky en Aleida de Beaufort. De Voutes en Reigersbergen hebben geen kinderen.

Het was al die dagen fijn koud. Sinds '49 was het in April zó koud niet geweest. Zelfs in het houten gebouw der Bloemententoonstelling te Boskoop, waar hard gestookt werd, vroor het. De Koningin bezocht die en klaagde dat de verkeersmiddelen in die streek zo slecht waren. Jan Oyens was President. Volgens sommigen was de expositie nog mooier dan de Haarlemsche.

6136 Vrijdag 7 April kwamen Jan van Renswoude en zijn mooie dochter Henriette haar byzonder lelijke vrijer de Bruyn presenteren. De gustibus non est disputandum.

Wilfried had een dag vacantie omdat zijn lerares Renkema, zuster van de Rector, te Utrecht cum laude promoveerde in de klassieke letteren. Tevens legde Mejuffrouw Croiset haar cand.examen in de Nederl.letteren met lof af.

Zaterdag 8 April kwamen Max en Em met Louis en To eten na To hier en daar gepresenteerd te hebben. Zy vonden niemand als Jacob van Amerongen en de Elouts, die haar een mooi zilveren blaadje gaven.

Maandag 10 April vertrok Constance met Eric naar Leysin sur Aigle in het Sanatorium les Frênes, nadat Constance met Dr.Rollier over Eric gecorrespondeerd had. Dr. Rollier vond zy niet, daar hy en vacance was; maar zijn plaatsvervanger zeide, na Eric onderzocht te hebben dat hy genezen zou, maar de laatste tijd niet had mogen lopen, gelijk Dr.Westerman had toe-
6137 gestaan. 't Is de zon die de wonden moet sluiten. Na enige dagen werd Eric geradiografeerd en geconcludeerd dat het ene been stijf zou blijven. Er lag nog veel sneeuw en er was nog weinig zon. Scheen zij, dan moest Eric spier naakt onder een beddelaken liggen en de zon op de wond laten schijnen, die dan ook al vrij spoedig een weinig kleiner werd. Er waren mensen en kinderen uit alle natiën, zelfs uit Argentinië en een Tartaar. De kost was er goed, de Rolliers en pleegzusters gelovig, de predikant ook, de gemeenteveldwachter collecteerde in zijn pet.

Eric moest steeds liggen en verslond boeken. Misschien zou hy er een paar jaar moeten blijven. Er was een kind Pander uit den Haag, dat eerst na 7 jaren genezen was. Constance schreef elke dag en Frank stuurde haar de couranten.

Zondag 9 April kwam Hendrik Vogel onder geleide van Cornelis (de koetsier van Bantam) Frank vragen om een stuk weiland te mogen huren, maar Frank heeft er geen te begeven en ried hem naar Canada te gaan.

In Brussel stierf Aernout David van Lennep, zoon van Dik en Agnes Deutz, aet.47.

Donderdag 13 April gingen Jan Willem en Caroline met Hansje en David de Paasvacantie doorbrengen in het Pension Lustoord der dames Boeckholts in de Boslaan te Zeist.

Sylvia kreeg een brillant rapport over de laatste 3/ maanden. Het hoogste te bereiken cijfer is 95 en zy had 84.

Frank had een door my in Jan.'56 gemaakt uittreksel van een voor-
6138 dracht van da Costa over Petrus teruggevonden, dat ik aan Lore zond, die destijds by Elout logeerde, zodat op het adres stond Mademoiselle Caroline van Loon, aux soins de Madame Elout. Ik wees dit aan Wilfried en Sylvia, maar geen van beiden konden raden wie die Caroline van Loon was. Daarop zei Frank dat zy de zuster was van Tante Tane, maar toch bleven zy het antwoord schuldig.

Vrijdag 14 April bezocht ik de Elouts maar werd gestoord door een jongen Bentinck, zoon van een Engelse kolonel, attaché der Engelse legatie, met twee Eng. slagtanden en een onverstaanbare spraak.

Zaterdag 15 April kreeg ik bezoek van Gerard Westendorp en zijn vrouw. Hy vroeg my hem aan Robbie van Lennep aan te bevelen, opdat deze hem introducties by Javasche fabrieken zou geven. Die Zaterdag ging Miss Martin in Utrecht, Wilfried in Haarlem by Oosterhoff en Sylvia op het Slot te Zeist logeren, zodat ik met Frank alleen bleef en daar Cateau en Tonia ook vacantie kregen, bleef ik met Frank en Cornelia met Pleuntje en Chris achter.

Frank amuseerde zich zijn oude postzegels op te plakken, waaraan hy in geen jaren iets gedaan had.

Zondag 16 April werd voor het eerst niet gestookt. Op Cornelia's arm leunend liep ik te 10½ naar de Willemskerk en hoorde ik een superieure preek van Ds.Cramer over: "De Heer is waarlijk opgestaan." Cornelia haalde my weer af en zag de Koningin met groot gevolg uit de kerk komen.

6139 Op verzoek van van Praag had ik mijn urine weer door de apotheker laten onderzoeken en toen bleek er geen eiwit meer in te zijn.

Op 18 April keerde de Koningin naar het Loo terug en werd het paleis gesloten.

Frank gaf my de scheiding van Anna's boedel ter lezing, waaruit my bleek dat ik 67/1680 of ƒ 14.672 erfde, en de fondsen die by van Loon & Co gedeponeerd waren, maar deze gaven my daarvan geen bericht. Ik zond een lijst dier fondsen aan van Mels. Miek erfde ƒ 12.263,23.

Jan Willem, Caroline, Hansje en David brachten een week door in het pension te Zeist en muntten vooral uit door geen kerkdiensten te verzuimen, precies als wijlen Tante Calkoen, in plaats van uit te rusten, zodat Hansje angina kreeg.

Zaterdag 22 April kwam Max met zijn jongste twee kinderen lunchen na hun het Mauritshuis en de Gevangenpoort gewezen te hebben. Frank was niet thuis,daar hy Sylvia uit Zeist afhaalde. Zy was ook in Bantam by Ethel Labouchere geweest.

6140 Een Engelsche My delft de gouden schatten op uit het heilige meer der Inka's,het volk dat Pizarro onderwierp. Om de goden te verzoenen wierpen zy hun goud in dat meer,en nu reeds zijn er gouden staven gevonden, een gouden schotel,waarin de kalender gegraveerd is,een ketel,slangen, arm-en voetbanden,alle van louter goud en prachtige smaragden.

Jaap van Weede,volgens Frank een nonens en leegloper,engageerde zich met Ilona,dochter van de Kamerheer Jhr.van den Bosch.

Constance schreef dat de wond van Eric zich niet sluit,gelijk zy aanvankelijk geloofde,maar dat het beter zó is,omdat er nog altyd materie uitkomt.

Ik toerde met Miss Martin en Sylvia in de coupé der Bylandts,tengevolge waarvan ik kou vatte en het spit kreeg. Vooraf bezichtigde ik met Cornelia de zaal der Eerste Kamer.

Molenaar,de Visser,Diepenhorst en anderen willen een christelijk Maandblad uitgeven en vragen aan 10 mensen giften van ƒ 500,-. Frank moet er ook aan geloven.

Na langdurige droogte begon het 29 April te regenen.
Jet Hartsen zond circulaires rond om giften te vragen voor haar Uniehuis voor drankzuchtige vrouwen te Beekbergen.

Het was weer zó koud geworden,dat in de voorkamers,die op het Noorden liggen,de kachels weer moesten aangelegd worden.

Meestal kwam Oosterhoff eens in de week eten en dan whistten wy met een blinde. Eenmaal kwam een jongen Quarles,die een allerliefst gezicht
6141 heeft,eten en toen speelde deze mede.

Vrijdag 28 April kregen wy een prettige visite van Heemskerks jongere broer,betaalmeester te Groningen,vroeger te Sas van Gent,Antirev. lid der Tweede Kamer,getrouwd met Sofie Beelaerts,die heel interessant vertelde. Hy logeerde eens een nacht in Bantam omdat hy,evenals Norman, een groot schaakspeler is,maar thans is hy te verstandig om veel te spelen.

Vóór het Huis ten Bosch staat een slecht gelijkend standbeeld van Frederik Hendrik op een voetstuk,met een duits opschrift,door de Keizer aan H.M.geschonken. Ergerlijk,maar de Keizer wil van de Oranjes Moffen maken.

Frank leende my de acht Jaargangen van Amstelodanum,waarin ik interessante stukken las,o.a. de geschiedenis van de Dam,door Dr.Joh.C.Brun, adj. archivaris van Amsterdam. Daarop zond ik hem Papa's hekeldichtje op de ingezakte oude beurs van Amsterdam en de nieuwe (een deur zonder huis). Ook las ik in Amstelodanum de geschiedenis van enige huizen o.a. van het Huis met de Kolommen,dat Hendrik van Loon in '79 met de stal van de Erven van Ernst van Tuyll voor slechts ƒ 35.000- kocht,terwijl Willem van Loon het later voor ƒ 100.000,- zonder de stal aan de Heer Cremer verkocht; voorts van het Huis op de Herengracht over de Menniste Kerk, dat eenmaal door Ds.van Voorst werd bewoond,die een reusachtige Bibliotheek bezat; later werd het door Becker,lid der Firma Becker & Fuld bewoond,daarna door Wertheim,die met Juffrouw van Heukelom getrouwd was, en nu is het helaas een Bank. Ik vond er ook in een levensbeschrijving van de wed.van der Masen,geb.van der Tuuk,vroeger wed.Mirandolle,die in 1910 in de ouderdom van 104 jaren te Haarlem overleden is en dus geen akte van geboorte kon vertonen. Haar ouders vluchtten in 1806 op een vissersschuit naar Engeland,en vestigden zich later te Suriname.

6142 Ik vond ook in Amstelodanum een levensbericht van Lardner's vriend Nayler,die boekverkoper,schrijver en dichter was. Hy vertaalde "Jacoba's Weeklacht" van Papa in Engelsche verzen,gaf Eng. les,verkocht Eng.boeken, die voor het eerst in Eng.lederen banden gebonden waren. Ook richtte hy een Eng. leesgezelschap op met de Heer A.Taylor,die by Hope & Co geëmployeerd was,en waarvan o.a.Papa,Lardner en diens vriend Scott,gouverneur der jongens Hooft van Geerensteyn,lid waren. Papa kocht by Nayler een kersepit, die 12 zilveren lepeltjes bevatte.

Mauk associeerde zich met Toe Laer en te zamen richtten zy een nieuwe assurantie my op; die,waarvan Mauk directeur was,moest liquideren.

Robbie van Lennep gaf aan Gerard Westendorp een aanbeveling voor de Superintendent der Cultuurmy Brandis,wat meer is dan Gerard verwachtte.

Ik gaf de photo's van ons Prinsesje aan Sylvia en kocht voor Hansje 15 portretjes van haar afgod Napoleon.

Wilfried moest het Hollands van P.C.Hooft in modern Hollands overzetten.

6143 Volgens de Intransigeant is Koning Alfonso zeer lijdende en zal hy de volgende winter te Leysin doorbrengen,wat niet belet dat zijn vrouw Ena weer van een paapje in de verwachting is.

Volgens Wilfried wil men een huldeblijk aanbieden aan de voetbalschopper Otten !

Marie schreef dat er een lek is in het kraantje,waarop ik aan de wed.Vernout schreef,die het liet repareren.

6144 Juffrouw Müller was verhuisd naar de Mauritsstraat en Hansje ging alleen des voormiddags naar school en rustte 's middags,maar zy bleef bloedarm en had geen eetlust. Constance schreef dat zy ook maar te Leysin moest komen en dit beter zou zijn dan te Genève school te gaan.

Woensdag 10 Mei kwam Constance eindelijk uit Leysin terug,zonder die van Dr.Rollier te hebben afgewacht. Zy zag er jong en prachtig uit.

Davids rapport was goed,het frans alleen was onvoldoende. Eric zond my een doos chocolaat. René zond uit Napels photo's van de Nijl en van Isistempels,die zijn vrouw Adrienne gemaakt had. Een broer van Louis Labouchere's vrouw Alice de Casembroot,een mispunt en nonens,engageerde zich met de dochter van Jan van Eys.

Vrijdag 12 Mei keerden Cornelia en ik per trein van 4½ naar Haarlem terug. Het was nog zeer broeierig. 's Avonds kwamen Jan Willem,Caroline, Hansje en David my verwelkomen en schreef ik aan Constance.

Pélerin heeft een duizeling gehad en de kantonrechter van der Mersch een beroerte.

6145 Mevrouw Westendorp schreef my dat Gerard 15 Mei naar Indië was vertrokken na zich te Utrecht tegen de cholera te hebben laten inenten,terwijl hy het te Batavia tegen de pest zal laten doen.

Anna van der Vliet zat onder de plak van haar masseur van Spanje en zond op diens bevel Miss Hauser en de Broeder,die Emile verpleegt,weg.

Adèle Oyens,die bijna blind en zeer doof is,kreeg hevige pijnen in de zij,zodat men vreesde voor appendicitis. Agneta,dochter van Aernout Crommelin van Berkenrode werd,na reeds door Westerman geopereerd te zijn, in Amsterdam met succes door Treub geopereerd.

Dora was op 12 Mei naar Bentveld verhuisd,waar Cornelia en ik haar bezochten en verrukt waren over het ruime huis,dat veel beter is dan het huis op de Koninginneweg. Dora gaf ons ieder een photo van haar kinderen en bracht ons met Norman naar de halte Bentveld. Het bleef koud en droog by een gure Noordewind. Dora had haar schetsboek weer ter hand genomen en tekende naar hartelust.

6146 Zaterdag 20 Mei bracht ik met Cornelia een heerlijke middag in Bantam door. Wy vertrokken per sneltrein van 10,20 en behoefden te Amsterdam niet over te stappen,namen te Hilversum een coupé van Klein en reden door 's Graveland langs Boekesteyn en Schaep en Burgh (beide nog onbewoond) over de Bussumer weg,waar de in Swaenenburgh gehakte bomen lagen,naar Bantam, waar wy by Cornelis met hem,zijn dienstmeisje Greta en zijn twee jongens Arnold en Herman rijst en door Cornelia meegenomen spinazie aten. Herman lijdt aan toevallen,maar beide leren goed en gaan in Bussum school. Daarna bracht Cornelis ons door de boomgaard naar de Wilhelminaboom,die in '98 geplant is,voorts langs het water naar de gele brug en het varenslootje,dat vol dood blad lag en waar geen varens meer waren te bespeuren, toen over het eilandje naar Visser. In de Sparrelaan sterven de bomen langzamerhand,lelietjes en seringen waren uitgebloeid. By Jansje was het rommelig en vies. Wy troffen er Christine en Willem,die electricien is en Visser zelf kwam ook.

Wy zagen daarna de beuk,waarin Dora de woorden: Bezoek van H.M.de Koningin 1896 gesneden heeft. Terwijl Cornelia het huis van buiten,de billardkamer en het trappenhuis bekeek,bracht ik Ethel een bezoek,die er bloomimg en veel gezonder dan vroeger uitzag. Ik sprak even met haar moeder,die in de enorm vergrote verandah zat en even gecharmeerd is van Bantam als Ethel. De kastanje-en hemelboom en de plataan op het plein waren even-

6147 als de bruine beuk aan het water enorm gegroeid. Er stonden witte banken. Het pad van het huis naar de Engelsche laan wordt in een rozenberceau veranderd.De vruchtbomen beloofden weer een grote oogst,terwijl zy in onze tijd niets opleverden en zy zijn zó gegroeid,dat er geen aardbeien meer onder groeien. De bessen en frambozen blijven echter veel geven.

Wy dronken te 3 uur by Cornelis thee en toen kwam Klaas ons bezoeken, waarna wy tegen 4 uur door dezelfde koetsier werden afgehaald en door het Nimrodpark naar Hilversum gebracht,alwaar een D-trein,die uit Halle kwam, ons te 4,35 afhaalde en naar Amsterdam bracht. Wy moesten ƒ 1,20 suppletie betalen.

6148 Zaterdag 20 Mei maakte Dr.Huet in de Plantentuin te Velp een eind aan zijn leven. Hy,zelf zenuwarts,was een zenuwpatient,zoon van Prof. Willem Huet en Dien Bienfait,en getrouwd met Juffr.Asser.

In Parijs viel de vlieger Truin in volle vaart op de toeschouwers, onder wie de Ministers van Oorlog Berteaux en van B.Z. Monis. B.werd gedood en M.zwaar gewond. Truin bleef ongedeerd. Overal heerste een vliegziekte.

Op 23 Mei kwam Louise,die genoeg van Java heeft en in het Hotel de Witte Brug kamers neemt.

Sofie van Lennep kwam my zeggen dat er tot haar smart niets te doen was tegen de verkering van haar dochter Irene met de paapse jongen Everard.

Horatius Oosterhoff slaagde in het tweede gedeelte doctoraal Staatswetenschappen.

6149 F.Henny werd benoemd tot President van het Hof te Amsterdam. Dat is een slechte keus,want volgens van de Werk hebben al de leden aan hem, omdat hy een neetoor en zuurmuil is,het land.

Tot Commissaris der Koningin in Zuid-Holland werd de Burgemeester van den Haag Sweerts de Landas benoemd en tot Burgemeester Mr.H.A.van Karnebeek.

Dinsdag 6 Juni kwamen de Koningin en de Prins voor hun jaarlijks bezoek in Amsterdam en de volgende dag het Prinsesje.

Augusta Elout vermaakte niets aan haar Diac.Huis,maar haar zusters schonken ƒ 50.000.-

Henri van Eeghen kreeg typus in Semarang en Cees Vinkhuyzen werd uit Soeraba~ja in consult geroepen.

Ds.Hunningher uit Amsterdam kwam my inlichtingen vragen omtrent Prof.Gunning,Caroline's vader,wiens Leven hy schrijft.

Eric moest te Leysin gebonden liggen,omdat hy zich te veel bewoog en de wond aanraakte,maar hy bleef er tevreden onder,ofschoon hy achteroverliggende moeilijk schrijven kon.

6150 Maandag 12 Juni maakte ik kennis met van Praags vader,die in het Diac.Huis een operatie had ondergaan. Op een ieder maakte hy een zeer aangename indruk. Hy was getrouwd geweest met zijn germain nicht,ook een van Praag en zy kregen 10 kinderen.

Kampstra werd door Max,van Lynden en van Randwijck onthaald op een reis naar Dresden,waar een hygienisch congres gehouden werd. Fanny betaalde reis-en verblijfkosten voor zijn twee zoons.

Zondag 18 Juni hoorde ik voor het eerst de Hartog,die nota bene Psalm 104:2 liet zingen. Daar hy niet schijnt te weten dat het de Gedenkdag van de slag by Waterloo was,schreef ik hem daarover.

Op een vliegtocht van Parijs naar Rome vielen weer een paar waaghalzen dood,terwijl anderen verbrandden,een vijfde zijn ribben brak en een zesde een meisje onder de toeschouwers met zijn propeller het hoofd afmaaide.

Max Cloëtta werd tot Hoogleraar te Praag benoemd op prachtige voorwaarden,maar bedankte. Zijn zoontje Roby,wien de spieren van de rug zijn doorgesneden,kan zijn benen al op de grond zetten.

6151 In Londen werd George V gekroond. Aan het diner zat hy tussen de Kroonprinses van Pruissen en een Japansche Prinses,en Queen Mary tussen de Kroonprins en een Aartshertog. Onze Prins woonde de feesten by en had vroeger de onthulling bijgewoond van het ter ere van Victoria opgerichte monument. De kroning en de optocht door Londen liepen zonder ongelukken af. By de optocht waren 25 man en één officier van elk regiment aanwezig. Onze Prins zat in een rytuig met de Hertog en de Hertogin van Saksen-Meiningen.

Hansje schreef twee preken van Creutzberg voor my over. Henri van Eeghen werd beter en men hoopte dat hy over zes weken zou kunnen repatrieren.

27 Juni had de maskerade te Utrecht plaats. Een tafereel uit de Roos van Dekama werd voorgesteld,het beleg van Utrecht door Graaf Willem IV.

Ds.de Hartog had op het Pinksterfeest laten zingen Psalm 83:8; en hy verdedigde dit door het toe te passen op hen,die niet naar het Evangelie luisteren !!

Maandag 3 Juli keerde van Praags vader per auto naar Oudewater terug. van Praag bracht hem. Frank en Constance woonden de bruiloften by van Annie Schimmelpenninck en Boreel by. Er waren allerbeeldigste dochters van Maarten en Henk Pauw by.

6152 Dinsdag 4 Juli kwam Armand Faillières,President der Franse Republiek met de Min.van Buitenl.Zaken de Selves per Edgar Quinet en een vloot torpedoboten te Ymuiden,opgewacht door Prins Hendrik en later aan de de Ruyterkade door de Koningin. Daar de zeelieden,later ook de schuitenvoerders te AMSTERDAM STAAKTEN,WAS DE STAD VOL MILITAIREN,MARECHAUSSEES en rijksveldwachters. Hy bracht zowel in Amsterdam als in den Haag vermoeiende dagen door en vertrok Donderdagavond na tot Grootkruis van het Legioen van Eer Prins Hendrik,en tot Groot Officier al de Ministers,Toon Röell, en van Tienhoven,tot Comm.Baud en Sam van Eeghen benoemd te hebben. De Koningin was gedurende die dagen zeer in haar knollentuin,maar weigerde Juliana te laten komen,voor wie de President cadeaux had meegebracht.

De grote orkestdirigent Mottl stierf te München en zijn lijk werd te Ulm verbrand. Te Haarlem stierf de conrector ter Haar Romeny.

In de nacht van 8 op 9 Juli ontstond er oproer in Kattenburg,waar de meeste stakers onder de zeelieden wonen en schoten zy uit de huizen op de politie en op de infanterie en wierpen met keien en dakpannen. Een vrouw werd doodgeschoten,politieagenten werden verwond en enige stakers werden ingerekend.

6153 Wilfried ging tot de 4de klasse Chr.Gymnasium over en JW. bracht een 12-jarige jongen,die lange vingers had,naar Hoenderloo. JW. en Caroline hoopten in het Schwarzwald een onderkomen te vinden,maar te vergeefs. Wilfried ging naar het Jongenskamp.

Frank van Lynden at Zaterdag 8 Juli by zijn zwager Berkhout op de Dreef en liep 's avonds over het Florapark terug naar zijn huis op de Wagenweg. Plotseling zakte hy ineen,na nog een loeris gewenkt te hebben, die met zijn meisje op een bank zat. De loeris wachtte tot er een man voorby kwam en samen droegen zy hem naar zijn huis,waar hy de laatste adem uitblies. Zyn vrouw en dochter waren te Dresden. Hij was 63 jaar.

6150 Constance von Reeken bezweek in de nacht van 4/5 Juli,na van de blinde darm geopereerd te zijn. Zy leed aan suikerziekte. De arme Guda is nu ouderloos,maar lief gestemd.

G.van Tienhoven vroeg zijn ontslag als Commissaris der Koningin en in zijn plaats werd met ingang van 16 Sept. benoemd Mr.W.F.van Leeuwen, Lid der Eerste Kamer,oud Burgemeester van Amsterdam,een liberaal en een Sinjo,oud 51 jaar. Vreemde keus voor dit Ministerie. Het is heel onaangenaam voor Boreel.

Zaterdag 8 Juli vierden Charles en Ethel Labouchere hun zilveren bruiloft.

Constance vertrok met Wilfried en Sylvia naar Leysin,maar Frank moest blijven omdat hy in de Commissie van voorbereiding der Tariefwet zat.

6156 Davids cijfers waren zó goed,dat hy in de 2de klas van het Gymnasium overging en Aernout slaagde in het admissieexamen voor de H.B.S.

Max gaf my het Tijdschrift Groot-Nederland ter lezing,waarin een stuk van de Heer Buitenrust Hellema over Papa in de nieuwe spelling en waarin Mama van alles de schuld krijgt. Ik schreef hem een scherpe brief, maar verzachtte die op raad van Max.

Op 13 Juli bezochten Louise,Madzy en Eco Haitsma Mulier my per auto uit den Haag. Jan Willem bracht my de hem voor de bouw van zijn huis voorgeschoten ƒ 1500,- in Fransche fondsen frs.2000,- en ƒ 500,- NW.Pac. Hypotheekbank terug.

Emilie had een hemorrhagie en werd in het Diac.Huis geopereerd,maar voelde zich doodzwak en moe.

De langdurige droogte en brandende zon vernielde de aardappelenoogst.

6157 Vrijdag 21 Juli tekenden Louis en Catharina Hillegonda Enschedé aan en gaven haar ouders een diner in hun huis op het Klokhuisplein,waarna men 's avonds in 5 rytuigen naar Ipenrode reed,waar de oprijlaan en de ereboog electrisch verlicht waren en men aan tafeltjes buiten kon zitten.

De laatste week waren de telegrammen omtrent Henri van Eeghen weer zeer alarmant zodat Vinkhuyzen opnieuw in consult geroepen werd. Max zou

Dinsdag 25 Juli te Zandvoort een diner geven en 's avonds zou Shakespeare's Midsummers Night dream worden voorgesteld,maar hy wist niet of het kon doorgaan.

Het diner en de voorstelling gingen te Zandvoort in het Grote Badhuis toch door,omdat er bevredigende berichten omtrent Henri van Eeghen gekomen waren. Ik kon niet gaan,omdat ik weer darmpijn gekregen had.

6158 De hitte en de droogte in geheel Europa bleven aanhouden,de bladeren en het ooft verschroeiden aan de bomen,de rivieren liepen leeg,de vis stierf,boten konden niet varen,honderden mensen stierven ten gevolge van een zonnesteek of bezweken door de hitte. Daarby kwamen ongehoorde stakingen van zeelieden,sjouwers,schuitvoerders in Nederland,België en Engeland,waar het ooft en de groenten lagen te rotten. Mond-en klauwzeer maakten dat de melk duurder werd en hier en daar heerste de cholera en in Java de pest.

Donderdag 27 Juli vertrokken de Koningin en de Prins naar Brussel, waar zy zeer gevierd werden,maar weer veel te kort bleven.

Frank vertrok 28 Juli naar Leysin. Het jongste kind van Otto en Lotje kreeg de mazelen,die ook by Alexander van Lennep heerste,op grond waarvan ik hem niet bezocht. Hy had een huis in de Stobergstraat gehuurd.

De receptie in Ipenrode op Zaterdag 29 Juli woonde ik om de pijn, die my kwelde,noch 's middags,noch 's avonds by en evenmin de bootpartij, welke Charles Enschedé naar Nieuwersluis gaf,die van 1 uur 's middags tot 1 uur 's nachts duurde.

6159 Op Donderdag 3 Aug. zegende Max het huwelijk in van Louis en To en sprak naar aanleiding van Jes.54:10,Bergen zullen wijken enz.

6160 De oud-Minister Jan de Marez Oyens,met zijn vrouw in Beieren reizende,had de onvoorzichtigheid alleen zonder gids een wandeling in de bergen te gaan maken en viel in een 100 Meter diepe bergkloof dood neer, waar men hem eerst na 8 dagen vruchteloos zoeken,vond liggen.

Volgens Duitse weerkundigen zal de hitte tot October voortduren. Er is een ogenblik geweest dat men weer voor een oorlog tussen Frankrijk en Duitsland vreesde,omdat nu Frankrijk bezig is in Marokko de baas te spelen,Duitsland wel mee roven wil of een stuk van de Congo in de plaats wil hebben.

6163 Op Max's 52ste verjaardag lunchte ik by hem met Flora en gaf hy my de journalen van Anna van Loon mee,die zy van haar jeugd tot haar dood in het Frans gehouden heeft. Ik excerpeerde er uit al wat Lore betrof en las met ontroering hoe de goede lieve Anna enkel en alleen voor anderen leefde,voor Tane,wat haar verboden liaison met Boucher betreft,voor Henriette en Agnes om hen voor Insinger en Beels te behouden,voor Ceejet, toen deze erg aan het malen was,voor de kinderen Elout,die onhandelbaar waren en voor onze kinderen.

6161 De Roomse Kerk schrijft gebeden uit om regen,maar onze Synode doet niets en onze predikanten bidden er niet om,omdat zy het weer mooi vinden.

Te Heemstede stierf P.H.Hugenholtz,stichter der Vrije Gemeente,een ultra modern man,aet.77,en te Scheveningen ontsliep in zijn villa de niet ongelovige grote schilder Jozef Israëls,aet.87.

Flora Röell bezocht my. Zy had te Bergen gelogeerd in het Pension der meisjes van Gheel Gildemeester,die totaal ongelovig zijn en zelfs met de godsdienst spotten.

In Engeland staakten de spoorbeambten en seinwachters. Overal zijn bosbranden en worden de mensen door zonnesteken gedood. Zelfs de kerkorgels zijn verdroogd en doen geen dienst.

Op 19 Aug. kreeg ik het bezoek van Tijssen met vrouw en dochtertjes. Zy heeft een lelijke hoest en geeft bloed op. 't Is de schuld van die aartstiran Knottnerus,die hem uit Gent naar het ongezonde Hansweert overplaatste.

6162 Daisy van Loon engageerde zich met Jaapie Röell. Daisy's ouders waren er zeer blij mee,omdat een roomse van Ogtrop haar het hof maakte en zy hem zeer aangenaam vond.

Dinsdag 29 Aug. zegende Max te Renswoude het huwelijk in van de gewezen hofdame Henriette,dochter van Jan Taets van Amerongen en Louise van Eeghen,met Mr.J.C.de Bruyn van Melis-en Mariekerke. Tekst Hebr.8:5.

De vrouw van Robbie van Lennep kwam my haar oudste dochter Miesje (Minette Adrienne) presenteren,een mooi meisje,intieme vriendin van Daisy van Loon.

Ter gelegenheid van de 3iste verjaardag van de Koningin werden Fred. van Bylandt benoemd tot Commandeur en Pélerin tot ridder in de Orde v.d. Ned.Leeuw en Ds.Barbas tot ridder in de Oranje Nassau.

Frank verhuurde het huis in de Krullelaan te Zeist gemeubeld aan Jaap van Weede en liet het behangen en opschilderen. Dr.Rollier achtte het gewenst dat Sylvia ook in Leysin bleef overwinteren. Er is hoop dat Erics been niet stijf zal blijven.

6163 Gedurende de Tentzending ging Flora er des avonds geregeld heen. Zy hoorde een afgescheiden predikant jammeren en om vergiffenis smeken omdat hy zich had laten overhalen in de Tent op te treden, terwijl de Hartog, niet minder bekrompen, van de kansel verklaarde dat hy beloofd had er voor te bidden, maar dit met tegenzin deed.

6164 Caroline bracht Hansje by Melle Pasche te la Tour (Vevey) in de kost, en Sylvia werd 4 Sept. te Lausanne door Dr.Dufour van het scheelzien geopereerd, dat gezegend afliep. Caroline bezocht Miek, maar Melle Bader vertoonde zich niet, evenmin zagen Max, Em en Mauk haar.

Dinsdag 5 Sept. vertrokken Max en Em met Ankie om deze te Lausanne op school te brengen by Melle Taeger.

6170 Olga van Eeghen zond my op mijn verzoek weer ƒ 250,- voor Mevrouw W. Max las het Leven van Mevr. Bosboom Toussaint door Dyserinck, dat zeer onbeduidend is, daar haar domme man de brieven, die Beets, da Costa, Hasebroek en Papa haar schreven, na haar dood verbrand heeft.

Mary, dochter van Jan Luden en Mathilde van der Vliet, engageerde zich met een Graaf van Limburg Stirum, een nonens, die by Max gecatechiseerd heeft.

Daar Dora's min geheel verlamd was, gelijk haar schoonzoon, die met Dora's soeur de lait getrouwd is, my schreef, zond ik haar geld.

Zondag 29 October kreeg ik de visite van John van Lennep, die walgelijk dik geworden is en zijn vrouw Ida van Braam, die doof is. Zy hebben een kind, dat Waterloo heet, omdat het op de Waterloodag geboren is.

6172 Ik had aan Ds.van den Brink geschreven dat ik bezorgd was over het lot zijner dochters Marie en Bertha als hy overleed, dewijl zy nooit iets geleerd hadden. Louise was geborgen als diacones te Leiden. Hy antwoordde dat hy vertrouwde dat zy wel aan het hoofd van Inrichtingen zouden geplaatst worden ! Nota bene, alsof zy daarvoor knap genoeg waren, terwijl Bertha een zieke voet heeft. Hy had nu met zijn 70ste jaar zijn emeritaat aangevraagd en in Apeldoorn een huis gehuurd voor ƒ 275,-en 10 aandelen Amsterdam à ƒ 100,- bespaard.

Woensdag 1 November verhuisde Dora van Bentveld naar de Wagenweg 82, terwijl van Praags zuster, de wed.van der Jagt uit Leiden, nog altyd gans alleen in zijn huis Koninginneweg 48 zat kou te lijden, op de schel en de telefoon paste, kookte, kamers deed enz. Een dag in de week kwam er een werkster, maar die kreeg de bof en toen verklaarde van Praag het huis besmet en mocht zijn zuster Dora niet bezoeken. Jan Willem en Caroline vroegen haar terstond te eten. Fanny volgde hun voorbeeld om te tonen dat zy voor die besmetting niet bang waren, en wy allen vonden haar een verstandige vrouw. Terwijl zy by JW.en Caroline at, paste Marie Massing van 5-10½ op het huis.

6173 Herman Röell bezocht my en vertelde dat de 134 Burgemeesters van Noord-Holland aan van Tienhoven ieder een foto van zijn gemeente uit de oude tijd zouden aanbieden. Die van Amsterdam zou de Schreierstoren, (Vrouwenverdriet) vertonen. Flora deed een kuur in Parijs in Thermes Urbains, werd gemasseerd en geëlectriseerd en maakte kennis met Madame Boegner-de Pressensé.

Italië zond een circulaire aan de Mogendheden dat het Tripoli geannexeerd had. C'est vendre la peau de l'ours avant de l'avoir tué. De Mogendheden lachten er om en antwoordden niet op één na, die dankje zou zeggen zodra Italië Tripoli veroverd had, maar dat leek er niet naar, daar de Arabieren, die tegen Turkije in opstand waren, nu meehielpen en de Italianen overal klop kregen.

Ik maakte kennis met Mevrouw Besier Clercq, die whisten kwam.

6174 Op 10 November reed ik met JW. Caroline en Dora te 3½ naar Dunewalde om Em met haar 52ste verjaardag te feliciteren. De arme ziel lag al sinds weken te bed met stijve, pijnlijke benen en zeer gezwollen, zeer pijnlijke handen. Ik gaf haar namens Miek ƒ 10,-voor het Doorgangshuis en zelf ƒ 25- en van lieverlede klommen de giften.

De volgende dag ging ik de jarige Moolenaar geluk wensen en toonde hy my de Bijbelsche voorwerpen,die hy van oude pakkisten vervaardigd had, een joods huis,de Joppepoort,een stuk muur,enz.

6181 Zondag 26 Nov. stierf Mr.Joh.Enschedé,vader van To,aet.60,aan dezelfde operatie,welke van Praags vader,die 17 jaar ouder is,perfect doorstond.

Maandag 27 Nov.keerde Cornelia uit Sluis terug en Woensdag 29 Nov. verliet ik Fanny,na 8 weken van haar grote gastvrijheid genoten te hebben. Ik vond thuis een aardig miniatuurblakertje,door Cornelia uit Sluis meegebracht. Fanny had door Brakel in de roef een vulkacheltje laten zetten om,door de deur open te laten,het trappenhuis te verwarmen,en nu zond zy my een anthracietdrager voor die kachel en 6 fijne peren.

De leden en oud-leden der Prov.Staten boden aan Mr.van Tienhoven, die als Gouverneur der Provincie is afgetreden,aquarellen aan naar stadsgezichten en landschappen in Noord-Holland,door G.Haga,oud-leerling der Rijksacademie v.Beeldende Kunsten,vervaardigd.

Op St.Nicolaasavond kreeg ik van Dora en van Praag "I will maintain" door Marjorie Bowen,van Cornelia borstplaat en vijgen,van Marie Massing druiven en een doosje voor poudre de riz. Cornelia kreeg van my een bontje. De volgende avond werd by JW. feest gevierd,die by alle cadeaux verzen gevoegd had.

Op 8 Dec.werd Cornelia 39 en zeer gevierd,want vijf mijner kinderen gaven haar zilveren theelepeltjes,ik een theezeefje en een suikerschepje, en voor het geld van haar moeder en Geschwister kocht zy een suikerpot met zilveren hengsel.

Op 11 Dec.kwamen Louise en Christiaan my vertellen,wat ik al by geruchte had gehoord,dat Roelof op een getrouwde vrouw verliefd geworden
6182 was,van Dicky genoeg had en reeds afzonderlijk was gaan wonen. Louise en Christiaan (Kikkie) erkenden beiden dat op Dicky niets te zeggen viel en dit erkende ook Roelof. De getrouwde vrouw wil wel scheiden,maar haar man weigerde.

Donderdag 21 Dec. vertrok David met Constance en Wilfried naar Leysin, en de volgende dag vertrokken JW. en Caroline met Dolf de Rochemont naar Hoenderloo. David zou eerst een paar dagen te Vevey logeren om Hansje te zien.

Nadat het budget van Oorlog was aangenomen,stelde Kuyper in overleg met de Min.van Marine Wentholt Vrijdag voor om de post voor het nieuwe pantserschip terug te nemen,en eerst na het reces weer op de begroting te brengen. Dit vond de Minister goed en daarop ging de Kamer uiteen en kon Frank Zaterdag 23 Dec.,dus één dag na Constance ook naar Leysin vertrekken,waar het dooide,zodat er van wintersport geen kwestie was.

Zondag 17 Dec.hoorde ik Montijn over Jes.61:1-3 preken en Zondag 24 Dec.Creutzberg over Openb.3:15-22,de brief aan de Laodicenzen.

Dinsdag 2de Kerstdag vertrok Fanny naar Zürich. Ankie was voor de vacantie overgekomen,maar Sophie Dedel moest te Lausanne blijven.

E I N D E 1 9 1 1

A N N O - 1 9 1 2

6182 Zaterdag 6 Januari werd ik 82. De eerste visite bracht my Willem Röell uit Amsterdam, die my drie brieven overhandigde, welke mijn vader op 5 en 23 Januari en op 5 Juli 1831 aan zijn vader, Oom Hendrik Röell, geschreven had, toen deze als flankeur der Amsterd. schutterij te 's Hertogenbosch in
6183 garnizoen lag. De tweede brief eindigt aldus:

Eer zal de Groote Turk in Lapland schaatsen rijden,
Eer zal ik Rodenbach mijn heldenzangen wijden,
Eer zien wij 't breede Meir van Haarlem leeggepompt,
Eer gaan wij onder 't juk van held Stassart gekromd,
Eer zal men op 't Congres geen brabbeltaal meer hooren,
Eer wordt er uit een mug een olifant geboren,
Eer wordt door Engeland geen kulkoek meer verkocht,
Eer wordt door U als vriend de Potter opgezocht,
Eer zal bij 't Belgisch volk hun vroeger welvaart keeren,
Eer zullen zij tot Vorst Prins Frederik begeeren,
Eer zien wij dat zich Noord en Zuid in de armen stort,
Eer gij, mijn beste Hein, door mij vergeten wordt.

Veel wat voor 81 jaar ondenkbaar was is toch gebeurd: Vóór de middag kreeg ik 13 visites, o.a. Louise en Kikkie, die my zeiden dat ook Dicky schuld had en nu toch scheiden zou. 's Middags van 3 tot 6 kwamen 22 gasten. Van de kinderen ontbraken Emilie, die te bed lag, Miek, Fanny, Constance en Frank
6184 en van de kleinkinderen Hansje, Carel en de drie van Frank. Fanny gaf my een geelkoperen ketel op een drievoet. (Zy kwam pas Dinsdag 9 Jan. uit Zürich terug.), Cornelia een theekopje, Marie Massing een koperen theetrommeltje, Miek een Almanak de Gotha, waarin de portretten van de lelijke Koning en de mooie Koningin van Spanje en de Regent van Beieren. Max en Em gaven my Nieuwe Geschiedkundige Opstellen van de Beaufort, Jan Willem en Caroline voetkussens, Dora en van Praag een thermometer en cartes, Geesje een nestje met tulpen, Norman en Bea losse bloemen, de meisjes van Lotje begonia's, Anna Prins een mand met cyclamen en Louise witte seringen. Behalve de kinderen en kleinkinderen kwamen van der Meulen, maar die ontving ik niet, omdat Louise kwam, Sofie v.L. met Annie Broos, Louis van Otto, Sannie en Jettie Dólleman, Herman Röell en van Meeteren. Caroline schonk thee, leende een trekpot en kopjes en gebruikte Cornelia's zilveren lepeltjes.

Ik kreeg vele brieven, o.a. van Marie Hartsen, Miek, Fanny, Constance, Wilfried, Sylvia en Eric, Hansje, die een postzegeldoosje met door haar geklopt tin er op en door haar gememoreerde preken van Posthumus Meyjes en Creutzberg zond.

6185 Woensdag 24 Jan. bezocht ik met Jan Willem Saartje Heuvelink, die aan bronchitis leed. Even nadat wy vertrokken waren stierf zy, na 41 jaar getrouwd geweest te zijn, bijna 71 jaar oud. Max sprak in het sterfhuis. Allen tezamen zonden wy een krans. Heuvelink ging kort daarna by zijn zoon Willem te Heemstede inwonen.

Jan Willem verontrustte ons opnieuw door ten gevolge van gevatte kou te gaan hoesten en opgeven en roos in het aangezicht te krijgen. Cécile Comandi vertrok in het eind van Januari met een familie uit Neuchatel naar het eiland Ténériffe, een der Canarische eilanden.

Zaterdag 10 Febr. werd Henrick S. 80 jaren en gaven 90 neven en nichten hem een wagentje om er mee in en over de duinen te rijden en een door Grevensteek vervaardigde caligraphische opdracht met onze handtekeningen. Het denkbeeld was van David v.Lennep uitgegaan en Ernst bood 's middags het cadeau aan. De jubilaris gaf 's avonds te 6½ by Zomerdijk Bussink te Amsterdam een diner aan 65 neven en nichten, 42 van Lennep en 23 van Eeghens en Huidekoper.

6186 De gasten waren, ongeveer zoals wy aanzaten: Sofie rechts van Henrick, dan ik, Cor Beels, Eduard Rahusen (ook 80), Miesje v.L. Henri Deutz v.L., Sam v.L., Mevrouw Steenberg-Wolterbeek, Madelon, Dirksen, Ida, vrouw van John, Max, Cateau, Robbie, Noes Honig, Truitje Huidekoper, Akkie, Mevr. Wolterbeek, Frits, zoon van Sofie v.L., Juffrouw Huidekoper, Nellie, dochter van Wolterbeek, een mooi meisje, Henkv.L., zoon van Sofie, Henriette v.L., Karel, Betsy, vrouw van Sam, Lex Beels, Bella v.L.-Backer. Elize, vrouw van Adolf, Mevr. Dirksen, Broos, Joh. Huidekoper, Ds. Chris v. Eeghen.

Links van Henrick: Marie van Eeghen, Jacob. v.L., Anna Prins, Jan Gunning, Annie Broos, Willem Dedel, Mevr. v. Eeghen-Heldring, Ab. Honig, Anna v.L.-Homan,

Adolf, Syl, Irene, en haar broers Willem en Louis, Kees, Loukie, Chr. van Eeghen, Betsy, vrouw van Sam, Otto, To van Eeghen, David, Anna v. Eeghen, dochter van Willem met de speknek en Louise den Tex.

Prachtig menu, maar voor my alleen soep, een stukje tong en compote met een glas Victoriawater. Afwezig waren Warner en Jetje, Hyke, Piet en Cécile van Sofie, die in Java zijn, Mien Dedel en een my onbekende W. van Eeghen. Aan het dessert las ik mijn 300 regels lang gedicht op Leyduin voor. Daarna spraken Wolterbeek, Ds. Chris van Eeghen, Jan Gunning, Ernst van Lennep, die op de drie 80-jarigen dronk, waarvoor Eduard Rahusen bedankte, en op Lize van Lennep-Sillem, die die dag ook jarig was en 42 werd. Karel en David v.L. eindigden in beeldige dichtmaat.

6187 Inmiddels waren enige jongens en meisjes gekomen o.a. Mauk en Carel, Willem, Ida en Wilhelmina Gunning, Kinnie van Otto, 2 mooie dochters van Adolf, Olga 22 en Adèle 19, twee zeer lelijke, grimassen trekkende dochters van Ernst, Louise en Mina, 22 en 19, en Miesje van Robbie, 19, maar geen van Akkie en Karel.

Terwijl gerookt werd, ontruimde men de eetzaal van de tafels en het tapijt en besteeg de muziek de estrade en toen werd van 10-11½ gedanst, ook door de getrouwden, Deutz v.L. en Bella, John en Ida, Otto en Lotje en Sofie en amuseerden my de figuren in de quadrilles en de Schotse wals. Ik rammelde van de honger en kreeg gelukkig nog een croquette.

Henrick was spoedig vertrokken en Max al dadelijk na het diner. Toen wy aan tafel gingen ontbraken een 12-tal gasten, o.a. Max, David en Bella en anderen, die uit Haarlem moesten komen, omdat zy evenals ik tegenspoed met de tram hadden gehad. Tegen 11½ besteeg ik mijn zolderkamer langs een onmogelijke trap en daarna een hoge bedstee, maar onlangs het donzen bed sliep ik goed.

Zondag 11 Febr. stond ik om 10 uur op, ontbeet beneden in de voorkamer, waar ik de Ned. Kerkbode las, maar het zó koud kreeg dat ik te 11½ naar het huis van Karel liep, die ik met 3 meisjes aantrof, Nellie oud 18, Saartje, oud 16, petekind van mijn zuster Hartsen, en het jongste Louise 2½ en zijn enige zoon Karel, bijna 11 jaar. Wy lunchten en toen telefoneerde Karel om een atax (Amsterd. taximeter) om ons naar het Station te rijden, maar toen het voorkwam, bleek het te laat te zijn om de trein van 1,26 te halen. Wy wilden namelijk naar de receptie van Saartje Blom.

6188 Karel besloot toen per atax naar Hilversum te rijden, wat hy al meer gedaan had, omdat Anna's moeder Homans er woont, maar de chauffeur zeide, dat hy in dat geval meer benzine moest laden. Wy wachtten dus en reden toen (Nellie ging ook mee) door de Plantage, de Watergraafsmeer, via Weesp, Naarden en Bussum naar Hilversum, waar wy niet zonder moeite Sonnenheerdt vonden.

De Bruid was beaming; Ada en Dolly, 22 en 19, wezen my de cadeaux. Mevrouw Cramerus had de couverts gegeven en de ouders Blom een vleugel, de grootmoeder Louise een zilveren koffiekan. Otte toonde my het prachtige huis. Er is een groot terrein by met moestuin en garage voor de twee auto's. De knecht is de Duitser, die in Zandvoort by Frank diende. Het was er vol, ik sprak met Jacqueline Tindal en Helene, die dik geworden is, Willem Six, Marie Schwartz, die niets veranderd is en my vertelde dat Wiete ~~12~~ Lohman 13 kinderen heeft, Willem Röell, Anna Blaauw, Willem Dedel en Ernst en Adèle Labouchere met hun dochters. Otte Blom was juist, na in Hamburg en Londen geweest te zijn, compagnon van zijn vader geworden.

Karel en Anna bleven niet lang, maar gingen haar moeder bezoeken, en terwijl zy weg waren, plaatsten Piet en Ada my in zijn kamer, waar wy thee dronken. Toen de atax my kwam halen, zeide de chauffeur dat hy niet genoeg benzine had om ons naar Amsterdam terug te brengen en hy in Hilversum niet kon laden, omdat het Zondag was. Wy reden daarom naar Bussum, van waar wy, zy naar Amsterdam, en ik naar Haarlem terugspoorden, zodat ik te 6 uur thuis was. Cornelia was Zaterdagavond naar den Haag vertrokken, had ook Cateau en Tonia bezocht (in de Zeestraat by Frank) die niet wisten waar Pleuntje gebleven was, maar nu een prettiger keukenmeid hadden. Cornelia kwam Zondagavond tegen 10 uur terug.

6189 Karel v.L. had mijn vers gevraagd om het te laten drukken. Die Zondag stierf Aernout Crommelin, man van Elisabeth van Lennep, van Berkenrode, aan pneumonie. David van Lennep was de enige, die by het graf sprak.

Willem en Hansje Röell inviteerden my op het aantekeningsdiner van Jaapie en Daisy van Loon op 7 Maart, maar ik bedankte. Non semper arcum tendit Apollo.

Verdonk en zijn vrouw kondigden het huwelijk aan van Carry en Everard Snoek op 7 Maart te Baarn.

Frank Thomas kwam weer in den Haag spreken en hier Woensdag en Donderdag in de Wale Kerk en Donderdagmiddag ten huize van de Boreels.

Frank sprak Woensdag avond in het papenhuis in het belang der Ministers en over hun werkzaamheid.

Woensdag 21 Febr.schreef Max my dat Mauk geëngageerd was met Jettie, dochter van Ernst Sillem en Juffrouw Gaymans en Vrijdag kwam hy haar presenteren.

Op 29 Februari zouden enige Amsterdamsche meisjes een bal geven aan evenveel jongens en dus hen te dansen en te souperen vragen,en nu had Jettie Mauk voor het souper gevraagd; daar Mevrouw Sillem Donderdags haar jour had,en ik wel haar man maar haar niet kende,ging ik de 29ste naar Amsterdam en bleef by hen eten. De moeder,haar tweede dochter Guusje en haar vier zoons maakten op my een even aangename indruk als Jettie.

In Februari stierf stierf de welbekende ex-pater Hyacinthe Loyson. Jan Willem werd op 27 Febr.als Regent van het Weeshuis geïnstalleerd.

Zondag 3 Maart werd Alexander van Lennep (Akkie) 50 jaar en gaf hy een diner. De gasten waren zijn broers **Ernst**,Robbert,Otto,Karel met
6190 hun vrouwen,en Kees zonder Hyke,de drie ongetrouwde zusters Henriette, Loukie en Sylvia,voorts Henrick S.van Lennep,Adolf en Lize v.L.,Alexander Sillem,ongetrouwde broer van Akkie's moeder,een zuster van Akkie's vrouw, gescheiden van de Heer Jolles. Ook zaten aan zijn kinderen:Herman,Anna en Louise,altogether 22. Een Javaanse jongen Seros,deed de deur open. Akkie heette ons welkom,waarna Ernst hem dankte en zijn levensloop schetste en Akkie repliceerde. Aan het dessert rijmde Karel op het menu als volgt:

Ik dank U beiden met elkaar,Voor uwe lekkere caviar;
Wy allen hebben slechts één roep - Omtrent die beste kippensoep.
Op een maaltijd naar den aart- Hoort ook kabeljauwestaart;
Ik vraag Marie:Hoe kreeg je zóó -Voortreffelijk dien fricandeau?
"Akkie,uitmuntend smaakte 't ons,-'k meen uw pastei met champignons.
At men wel immer by den Paus- Zoo'n groote zalm met zure saus?
Zwampudding en 'n dito van ijs, Zijn my geen aangename spijs,
Maar wel de vruchten en 't dessert -Akkie,'k wou dat je 100 werdt!

De volgende dag hoorde ik de Amerikaan Dr.John Mott in de zaal van Couturier spreken on the Modern World's Movement. Hy schilderde de beweging onder de volken,die allen ontvankelijk zijn voor het Evangelie en spoorde de hoorders aan veel voor de Zending te geven. In een kring zaten zy,van wie de invitaties waren uitgegaan,Mevrouw Cremer,President der Handel My,Thora van Loon zonder man,Miesje v.L.zonder man,Sam en Olga van Eeghen,Mevr.Rehbock zonder man,Ernst en Adèle Labouchere en Mevrouw van Riemsdijk,allen millionairs,althans schatrijk. Couturier zeide my dat er 200 hoorders waren,o.a.Willem Hovy,een oud geworden dwerg met kromme benen. Ik sprak met niemand als met Ds.Schuller,Louis Gumning,van Wijk,Thora en Olga. Het was noodweer,storm en regen.

6199 Dinsdag 14 Mei kwam Louise my vertellen dat Dicky haar persoonlijk haar engagement met Vlielander Hein was komen aankondigen met de vraag of zy hem mocht komen presenteren. Louise had enkel geweigerd hem te ontvangen en verder gezwegen. Hy is zeeofficier geweest,maar heeft ontslag genomen en is nu op een effectenkantoor in Amsterdam. Zyn vader was de beroemde advokaat in den Haag. De vrijage is al sinds lang aan de gang.

Op 15 Mei werden Mr.Laman Trip tot President en Wiete de Savornin Lohman tot vice-president van de Hooge Raad benoemd. Die maken vlug carrière.

Vrijdag 17 Mei ging ik Anna Prins met haar 66ste verjaardag feliciteren. Anna Bijleveld,die er ook kwam,feliciteerde ik met het engagement
6200 van haar zuster Emma Egidius,die 50 wordt,met de 32-jarige heer Repelaer, maar Anna B. wilde er niet van horen. Zy had hem juist gehad. Hy heeft eerst een paar blauwtjes by Emma's dochter gelopen,voorts 12 ambachten en 13 ongelukken gehad.

Later bezocht ik Marie,de vrouw van Akkie,die 28 Mei naar Java terug keert.

Zaterdag 18 Mei bezoek van Henriette Elout,die vertelde dat Alfred Nepveu met zijn meisje,dochter van de Irvingiaan,en met Capadoce,de Apostel der Irvingianen,gereisd heeft en geheel door hen ingepakt is.

Hy kan het Indisch klimaat niet verdragen en zoekt hier een betrekking. René Nepveu bereisde Palestina, terwijl Adèle Elout in het Johanniter Hospiz te Jeruzalem ziek lag, en doet niets dan reizen. Henriette gelijkt al meer en meer op haar vader.

Emilie ligt helaas weer in bed, maar Zondag 19 Mei, toen ik in Dunewalde at, was zy weer beneden, doch schonk Jettie thee. 's Morgens had ik in de Nieuwe Kerk een overheerlijke preek van Creutzberg gehoord over de brief aan de Opzichter der Gemeente te Thyatira, en daar ik met David en de kapper Ooyevaar in het voorste bankje rechts van de kansel zat, kon ik alles verstaan. Het was propvol. Dinsdag 21 Mei schreef ik 4 bladz. aan Ankie. Mr. van Strijen, vroeger Griffier by het Hof te Amst, en later by de Hooge Raad, stierf plotseling in de trein tussen Haarlem en Amsterdam.

Mr. Alexander Sillem, die 29 April gestorven was, liet, op enige legaten na, by testament van 1907 zijn gehele, vrij grote fortuin aan Akkie na, ook zijn huis in Amsterdam, wat ik zeer jammer vond, daar Karel, de meisjes, Otto
6201 en vooral Kees en Hyke het veel meer nodig hebben, en Akkie rijk genoeg is. Deze keerde met zijn vrouw naar Java terug om er nog 5 jaar te blijven. Zijn kinderen liet hy hier achter, Anna by Karel, Herman op de Technische School te Delft en Loukie by Lotje.

Mr. B. Simons, raadsheer, werd, loco Henny, tot President van het Hof benoemd (voor 't eerst een Jood) en Mr. Romme (een paap) tot vice-president.

De Italianen veroverden het eiland Rhodos en namen 33 Turksche officieren en 950 soldaten gevangen, terwijl zy zes kanonnen, 200 kisten patronen en 700 geweren buit maakten.

Woensdag 22 Mei verhuisde Dora van het Pension in de Westerhoutstraat naar de Juliana van Stolbergstraat 1, waar Akkie een jaar gewoond had.

Zaterdag 25 Mei reed ik naar Boekenroode, waar ik Agnes van Lennep-Deutz vond, die nu 77 is en Piet Berkhout my het door hem vergrote huis toonde. In de grote eetkamer heeft hy het lelijke houten plafond laten wegbreken en daarachter kwam een prachtig geschilderd uit de tijd van Frederik Hendrik te voorschijn. Ida was niet thuis.

6202 's Avonds werden acht diaconessen in de Janskerk door Max ingezegend en later in het Diac. Huis onthaald. De volgende dag tramde Fanny met het achttal naar Amsterdam, waar zy het Stedelijk Museum zagen en aldaar thee dronken. Voor Artis was het te koud.

Op 30 Mei kreeg Cornelia de visite van de Heer Bakker, zijn vrouw en dochter uit Sluis, die te Amsterdam in een hotel logeerden. By hem had Cornelia school gegaan. Thans is hy wethouder van Sluis, waar hy veel nut heeft gesticht, o.a. door een Spaarbank op te richten en de overmoed der papen te breidelen. Zyn vrouw is de rijkste boerendochter uit St. Anna ter Muiden. Ik bestelde een landauer met twee paarden en de koetsier, die by de pinken was en hun alles wees, toerde met hen in de Hout, langs Aerdenhout, Elswout en in Bloemendaal, twee uur lang.

Zaterdag 1 Juni vertrokken de Koningin en de Prins naar Parijs om Faillières een contravisite te brengen en een krans te leggen op het Monument van Coligny, des Zwijgers schoonvader. De burgemeesters van den Haag en Amsterdam en een paar wethouders waren ook genodigd, die van Rotterdam niet. Reeds Maandag 3 Juni kwamen zy weer thuis.

Die Zaterdag werd JW. 49 en at ik by hem met twee dochters van de Bloemendaalsche predikant van Leeuwen, mooie meisjes, kampvriendinnen van Hansje, René Burdet en Miss Mayther, gouvernante der kinderen Burdet, allerknapst en allerbeeldigst, Hollands sprekende en zelfs Latijn en Grieks verstaande, die 's avonds in Meer en Bosch voor de epileptici Davids fluitspel
6203 op de piano moest accompagneren.

Te Leysin kreeg Sylvia angina, zodat er nog geen kwestie was van repatriëren. Geen wonder in dat besmette oord.

Woensdag 5 Juni werd het nieuwe gebouw Sarepta voor de epileptici door Ds. van Paassen ingewijd.

De bakkerswet van Minister Talma werd verworpen met 49 tegen 42 stemmen. Tegen stemden 6 papen, 9 chr. hist., 2 anti-rev. en de liberalen behalve de Klerk. Vóór stemden de demokraten, socialisten en Frank, terwijl Lohman tegen stemde.

6204 In de Comédie française te Parijs droeg Zaterdag 1 Juni, nadat een stukje in één bedrijf (La Nuit de Mai) en het tweede bedrijf van le Mariage de Figaro waren opgevoerd, Madame Lara het volgende Sonnet van Jean Aicard aan onze Koningin voor:

Vous gouvernez Madame,en Reine de légende,
Le peuple aimable et fort d'Erasme et de Ruyter,
Qui met - dompteur des flots,qu'il endigue et commande -
Aux noirs chevaux marins cabrés un frein de fer.
"Je Maintiendrai".C'est la devise simple et grande,
Qui devant vos orgueils fait reculer la mer,
Et nul rayon ne manque aux gloires de Hollande
Dès que Rembrandt dans l'ombre allume son éclair.
La France devant Vous,qui règnez - deux fois Reine,
Par votre sceptre et par votre beauté sereine -
Au pays des yeux pers et des fronts purs et blancs,
Incline,o Majesté ! son drapeau,qui s'étale,
Et tant qu'elle maintient sa hampe horizontale,
On voit nos deux drapeaux amis plus ressemblants.

(Pers,couleur intermédiaire entre le vert et le bleu. Minerva est la déesse aux yeux pers.)

La reine a gagné les coeurs par son sourire,son charmant français irréprochable et parce qu'elle sait causer. Zy sprak ettelijke geleerden, letterkundigen en artisten aan,en was van alles op de hoogte. Hier wordt nooit een geleerde of letterkundige of artiste aan het Hof genodigd,enkel nonenzen !

6205 Door de Waalsche Réunie welke dit jaar van 27 Juni tot 1 Juli te Delft is gehouden,werd aan het einde harer zittingen het volgend telegram tot H.M.de Koningin gericht:

"Au moment de clôre leur 97e session annuelle,les Députés des Eglises Wallonnes réunis à Delft, adressent à Sa Majesté la Reine leurs respectueux hommages et tiennent à Lui exprimer leurs sentiments de vive gratitude pour Ses nobles et touchantes paroles devant le monument de l'amiral de Coligny. C'est avec fierté et avec reconnaissance qu'ils ont accueilli le courageux témoignage qu'Elle a rendu à la foi chrétienne et aux grands souvenirs qui lient nos Eglises Wallonnes aux glorieuses origines de la nation."

Gedurende de gemeenschappelijke maaltijd,waarmede de réunie werd besloten,werd het volgend antwoord van H.M.ontvangen:

"Sa Majesté la Reine très sensible à votre télégramme me charge de vous transmettre tous ses remerciments. Sa Majesté se sent toute fière du témoignage,qu'elle a pu rendre à la foi chrétienne au pied du monument de l'amiral de Coligny."

L'aide de camp Schimmelpenninck.

Maandag 10 Juni vertrok Carel met Frans Enschedé naar Parijs om van daar een toertje in Zwitserland te maken en Ankie af te halen.

Ik verhuisde naar No 28 (het huis van Tante Fanny) en de volgende ochtend spoorde Cornelia naar Sluis,waar de papegaai terstond van blijdschap begon te dansen,terwijl Marie Massing haar intrek nam by de wed. Onster op het Leidse Plein 25.

De Burgemeester van Haarlem,Boreel van Hogelanden werd tot lid der Gedep.Staten met 34 stemmen. Op David van Lennep werden 24 stemmen uitgebracht. I.T.Cremer werd tot Lid der Eerste Kamer gekozen. De Burgemeester nam 3 Juli afscheid van de Raad.

Op 19 Juni bezocht ik met Fanny en de jongste twee meisjes van Lotje de bioscoop,waar o.a.de Koningin in Parijs en Versailles vertoond werd. Johanna Tripp kwam uit Elberfeld te Zandvoort met haar zoontje van 7 jaar die de kinkhoest had,maar in Zandvoort genas.

Zaterdag 22 Juni bezocht ik Meer en Berg,waar Henri en Bella Deutz van Lennep my hun paleis toonden en ik zijn moeder sprak.

6206 Ankie,Totie en Sofie Dedel kwamen Woensdag 25 Juni van school terug. Te Wiesbaden stierf de Holl.schilder Tadema,in 1836 te Dronrijp geboren.

Woensdag 3 Juli reed ik te 10 uur met Jan Willem,Hansje,Dora en Louise Oosterhoff naar de Vogelenzang,waar het Zendingsfeest gevierd werd. Caroline moest thuis blijven om op David te passen,die met gevatte kou te bed lag. Fanny ging eerst om 1½ met Anna Prins en Max,die pas om 3 uur moest spreken,kwam ook laat met Em,Ankie en Aernout. By de ingang stond het vol rijwielen en auto's. JW. liep terstond rechts af,ik alleen linksaf naar

het Huis om mijn kaartje af te geven,en van daar naar de rozentuin,een enorme tuin met enkel rozen,waar een man voor het hek de wacht hield.Ik liep toen naar Spreekplaats 1,die ver was,en zag daarachter Roos met zijn harem in een overdekt zitje,die beweerde de vorige spreker best verstaan te hebben. Hy was al vroeg uit Soestdijk vertrokken. Ik ging by de preekstoel zitten,waar Henrick S.,Ds.Barger en Mevr.C.P.van Eeghen-van Helden zich by my voegden. Een afgescheiden predikant Breukelaar leidde de oud-
6207 zendeling Niks in met een vervelende te lange preek en een lang gebed, waarna gezongen werd. Waartoe dat inleiden dient weet Joost.

Niks,wien ik verzocht had niet te preken,vertelde heel interessant hoe de inwoners van Timor gelovig geworden waren,een kerk op een hoogte van 400 voet gebouwd hadden door zelf de stenen te bakken,het hout te kappen en te bewerken en al het materiaal naar boven te sjouwen. De huisvaders lezen dagelijks de in hun taal vertolkte Evangeliën en alle afgoderij en toverij is afgwzworen.

Ik liep terug (er was niet gecollecteerd) en ontmoette Sofie en Annie Broos,die door Boreel op de lunch gevraagd waren en met hen ging ik op een bank voor het huis zitten,waarop Boreel ook my nodigde. Je ne demandais pas mieux en ik kwam te zitten naast Mevrouw Boreel van Hogelanden, en daar ik aan een hoek zat,rug aan rug naast Ds.Scholten uit Rotterdam. Over my zaten sprekers,inleiders en bestuurders. In een andere zaal was het ook vol en de knecht zeide my later dat er 60 gasten waren.

Het menu bestond uit oeufs sur le plat,ossehaas met groenten er om heen en een lekkere saus,ham met erwtjes en aardbeientaart,rode en witte wijn. Mevr.Boreel bediende my. Fijne sigaren werden uitgedeeld en ik sprak de Visser en diens vrouw en Ds.van Arkel,in der tijd secretaris van het Gymnasiumfonds. Ik vergat te zeggen dat L.Heldring,die naast Anna Boreel zat,heel aardig voor het gastvrij onthaal bedankte,onder bijvoeging dat de Heer en Mevrouw Boreel het niet kwalijk moesten nemen indien hy zich nog eens aanmeldde,te meer daar 45 jaren verlopen waren sedert op de Vogelenzang tijdens de Evangelische Alliantie een Zendingsfeest gehouden was. Lukas Boreel,die,sinds ik met hem gejaagd had,oud en grijs geworden was,antwoordde heel goed.

6208 Ik wilde daarna naar W.C.'maar zag op de platte grond dat die geheel aan het andere eind der plaats was. Daarheen lopende ontmoette ik Fanny en Anna Prins en vroeg Fanny my aan haar koetsier te vragen of hy blijven wilde dan wel naar Haarlem terugkeren. Ik liep dus naar de ingang,vond de koetsier,die besloot te Bennebroek te stallen,en zocht toen W.C.,die ik niet zonder moeite vond,daar zy zeer ver gelegen waren. Na aldaar geweest te zijn,doorwandelde ik de prachtige plaats en bewonderde de bomen,die niet van de zeewinden geleden hebben,omdat zy door veel hogere duinen beschut worden dan die van Boekenroode en Leyduin. Ik kocht een paar briefkaarten met photo's van het Huis.

Jan Willem kocht levensmiddelen aan de cantine,waar 35000 kaartjes van een stuiver verkocht werden,dus voor *f* 1750,-. Het was een uitgezochte dag zonder wind en zon,maar ik had te veel gelopen en raakte ontzettend bezweet. Ik ging op een bank zitten (er waren er weinig) waar Dora ook kwam,maar ik kroop naar het Huis,waar Boreel my terstond uitnodigde te komen rusten. Ik vond er Kee Boreel-Prins en haar beeldige dochter Marguerite,van Tuyll van Velserbeek met zijn vrouw en een dikke zoon,Piet en Ida Berkhout met 2 kinderen,Henri en Bella Deutz en de beeldige Mevrouw Boreel-Gevers,vrouw van Lukas' broer Gerard en dochter van Pauline Gevers-Rendorp met twee meisjes. Ik vertelde haar dat mijn broer David dodelijk verliefd van haar moeder geweest was en te Haarlem een paard had gehuurd om naar Marquette te rijden,en dicht by het kasteel met opzet van zijn paard gevallen was en zich quasi pijn gedaan had om het medelijden van
6209 Pauline op te wekken. "Ha!" zeide Mevrouw Boreel,"dat vind ik aardig, dat heeft Mama my nooit verteld." En daarop was zy aux petits soins met my. Zy etablisseerde my op de sofa,ging naast my zitten,en toen het gehele gezelschap tegen 3 uur naar Spreekplaats 1 ging om Max te horen,stopte zy my vooraf in de kussens met de raad om een dutje te pakken. Ik was veel te moe om Max te gaan horen,bleef dus alleen,dutte in en toen het gezelschap terug kwam,gaf Mevr.Boreel-Gevers my thee,sandwiches en taart.

Iedereen zei dat Max goed gesproken had en een boertje had hy horen zeggen:" Die ken het,ik zal hem een gulden sturen." Later zeide Max my dat geen dier toehoorders hem ooit iets voor Spanje geeft en dat er na zijn toespraak niet gecollecteerd was,wat hy zeer betreurde,omdat er een grote schaar van rijke lui waren. Eén arme vrouw zond hem later *f* 1,- voilà tout!

Ik vroeg aan Anna Boreel-Barnaart of zy niet een portret had van haar moeder Annette,geb.van Lennep,mijn belle uit mijn prilste jeugd,ofschoon zy geel en lelijk was. Zy was de dochter van Jacob en Annette Willink,die er zes hadden: Marie,getrouwd met Sypesteyn,Annette met Volkert Barnaart, Hesje met Mari s'Jacob,Suzette met Jan Piet van Wickewoort Crommelin, Henriette met Henri Enschedé,beide in Aug.1912 nog in leven,en Janna,getr. met van Stralen,alle lelijk op Hesje en Henriette na. Maar Anna had geen portret,wel een goed gelijkend miniatuur van haar vader Volkert. Mevrouw Boreel-Gevers wees my dat van haar schoonmoeder Marie,geb.Dedel,de trotse vrouw van Jacques Boreel,die,op Schaep en Burgh logerende,het beeldige paard Cora van Piet Six,dat nooit een karwats gevoeld had,sloeg,zodat Piet woedend was.

Toen ging het gezelschap weer naar Spreekplaats 1 om de Slotrede van van Nes te horen,die heel vervelend sprak. Ik fooide de knecht (niet in livrei) ging naar buiten en zette my op een tuinstoel ter zijde van het huis en bewonderde van daar het heerlijke uitzicht vóór my op het geboomte,
6210 ten Noorden op de weilanden en ten Zuiden op de fraaie waterpartij. Dr.Heldring met zijn mooie dochter kwamen een praatje met my maken en even later Dr.Bronsveld,die na de slotrede de zegen moest gaan uitspreken en verontwaardigd was dat de Visser onder het gehoor van Max zat,terwijl hy in de politiek met de papen onder één deken lag.

Tegen half zes stapte ik op en by de ingang vond ik Dora en Louise Oosterhoff,waarna JW.en Hansje later kwamen,daar Hansje haar tasje verloren had en niet had teruggevonden. By de uitgang werd gecollecteerd. Max zeide my later dat hy zich by Heldring wel beklaagd had over de geringe som,die de collecte voor de Zending afwierp,waarop Heldring beweerde dat de onkosten zo groot waren,wat Max niet begreep,daar de tenten en tribunes er zijn en alleen behoren getransporteerd en opgezet te worden. Het was een onvergetelijke dag geweest en het speet my erg dat ik er Marie Massing niet op onthaald had.

Het trof ons dat van de Haarlemsche aanzienlijken bijna niemand gekomen was en van de buitenplaatsen evenmin. Ik zag Mia Oyens,maar de bewoners van Ipenrode,het Manpad,Groenendaal en Bosbeek,Bosch en Hoven,Kennemerduin,het Huis te Bijweg,Welgelegen waren afwezig. Montijn en van Paassen waren er evenals Meyjes van Zandvoort en Gerth van Wijk van Bennebroek.

Ik kocht het in het Hollands vertaalde Aus meinem Jagdtagebuch van de Kroonprins van Pruissen,dat my interesseerde. Hy vertelt zijn jachten op tijgers,olifanten en wilde zwijnen in Brits Indië,op gemzen in Tyrol,op steenbokken in Italië met Koning Victor Emanuel,op auerhanen by Bisschop Kopp.

6211 Maandag 8 Juli kwam Cornelia uit Sluis terug en de volgende avond verhuisde ik weer van Fanny's huis naar No.16. Cornelia bracht my een beschuittrommel mee en voor Fanny een kristallen bakje met rozen.

Jan Willem woonde te Nunspeet de studentenconferentie by evenals Henk in 1910. Al wat hier in Haarlem van Lennep heet en ook Wilfried is tot een hoger klasse bevorderd. Aernout had één onvoldoende voor het duits, David geen enkele.

René Nepveu engageerde zich met Jonkvr.J.van Alphen,een van zes zusters,volgens Lotje beeldig en allerliefst. Haar moeder heet Westpalm van Hoorn en woont in den Haag,hy in de Nassaustraat aldaar.

Vrijdag 12 Juli vertrokken JW.,Caroline,Hans en David naar Velp,waar zy de Villa Clémentine in de Beekhuizerlaan gehuurd hadden.

Zaterdag trouwde Jan Gunning voor de derde maal,met Frl.Breyer te Saarburg in Lotharingen. Daar hoort moed toe. Uit zijn eerste huwelijk met Cécile van Eeghen heeft hy ettelijke en ook een paar getrouwde kinderen, uit zijn tweede met Juffr.Boissevain één zoon Max van 6 jaar.

Boreel ontving allerlei deputaties van Verenigingen,ook Max als president van het Diaconessenhuis,en gaf ƒ 500,- aan het Politiefonds. David van Lennep weigerde Burgemeester van Haarlem te worden. Het gerucht liep dat Frank Burgem.zou worden,maar ik hoop dat hy wijzer zal zijn. Van Nispen zal Voorzitter van de Tweede Kamer worden in plaats van van Bylandt.

6212 Zondag 14 Juli kwam Cornelis de Hartog zijn aanstaande Joh.den Dolder presenteren. Zy is 32 en heeft drie jaar by Ethel gediend. Mooi is zy niet en zy heeft afschuwelijke tanden en iets even vreemds in de ogen als Mietje Fontani,(zijn eerste vrouw) volgens van Praag Basedowsche ziekte als die van Flora Röell,maar zy is goedlachs en Cornelia vond haar lief.

De muggen-en mottenplaag was ontzettend. Ik zat vol muggebeten en de kleine kinderen worden onbarmhartig toegetakeld,ook Dora's baby Henkje. Noch ammonia liquida,noch azijn,noch kamferspiritus baatten my.

Clara del Court vertelde my dat de warmoeziers de groenten in het Kanaal gooien in plaats van ze weg te geven of voor weinig geld aan de armen te verkopen,enkel en alleen om ze op prijs te houden. Dit is God verzoeken. De vruchten blijven duur omdat waggons vol naar Duitsland verzonden worden.

Maandag 15 Juli kwam Juffrouw Storm als huishoudster by Dora in dienst, een Juffrouw Enger voor de kinderen en twee dienstboden. Nu ontbreken nog een oppasser en een buttonboy,want een werkvrouw komt reeds eenmaal in de week en van Praag heeft voor ƒ 425,- een tweede huis op de Gedempte Oude Gracht gehuurd om zijn patienten te ontvangen,en daarin woont het echtpaar de Wilde.

6213 Vrijdag 19 Juli vertrok Fanny naar Zürich en 14 dagen later naar Arosa. Diezelfde dag ging Dora te Velp by JW. en Caroline logeren,tegelijk met de van Rossems,hun kind,Leo van Wijk en Frédérique van Marle. Geen dag zonder logé's,10 aan tafel !

Louise schreef my uit Weisser Hirsch by Dresden,waar zy met haar zuster Lientje logeerde,na Hamburg en Berlijn bezocht te hebben.

Henrick S.liet photo's van de duinwagen maken en zond die aan de gevers om hen te bedanken; dit werd tijd. Broos had het hem aangeraden.

Donderdag 25 Juli woonden Max en Em de huwelijksinzegening by van Alfred Nepveu en Theodora Marguerite Faure in de Kath.Apostolische Kerk in de Riemerstraat in den Haag. Capadoce,de Haagsche bisschop en de vader der Bruid,Brusselsche priester of bisschop,zegenden het huwelijk in. Zy hadden evenals de Engelsche predikanten witte gebloemde hemden aan. Ringen werden gewisseld,er werd uit de Bijbel voorgelezen,gebeden en gezongen. De bruiloft werd in de Twee Steden gevierd. Max zat naast de moeder der Bruid,geb.Veeren. Gasten waren twee Elouts,Willem en Jet Nepveu met hun zoon Charles uit Apeldoorn,René zonder zijn aanstaande,die in Engeland was by een getrouwde zuster,Annie van Heemstra,dochter van Louis,Lou Nepveu en een Oom Faure. Capadoce,de chef der Irvingianen,die door de petroleum schatrijk geworden is,betaalde alles. Alfred heeft een donkere knevel gekregen. Willem Nepveu vertelde aan Max dat zijn dochtertje dikwijls gehaald wordt om met het Prinsesje te spelen en deze byzonder ontwikkeld is. René zoekt werk.

Engeland breidde zijn vloot uit om machtiger dan Duitsland te blijven. De couranten waren vol van de onweders met hagelslag,branden,door de bliksem getroffenen en verdronken zwemmers.

6214 Maandag 29 Juli ging ik met Cornelia en Marie Massing in de Grote Kerk de Wognummer boeren en boerinnen horen zingen. Wy zorgden te 7½ in de Kerk te zijn,maar vonden die reeds stampvol. Toch kregen Cornelia en ik nog zitplaatsen in een bank,zodat wy met de rug naar het podium zaten, Marie bleef staan. Dora en Anna Prins waren er al om 7 uur en kregen mooie zitplaatsen in het ruim,maar honderden moesten staan of op een stoof zitten en daarvoor nog 10 cent betalen. Er waren ± 2000 kaartjes verkocht, terwijl de kerk geen 1500 zitplaatsen heeft. Daarby kwam dat de Overheidspredikanten en kerkeraadsbanken gereserveerd en gesloten waren.

Max en Em waren er met Deborah van Eeghen,Mauk,Carel en Ankie en kregen nog zitplaatsen. Ik had naast my een wijf met een vet achterste en daar zy scheef ging zitten om met haar buurvrouw plat Haarlems te kletsen,hinderde zy my geweldig. Te 8 uur begon het concert met orgelspel door Louis Robert en daarna zongen de 17 vrouwen en 19 mans roomse liederen in het latijn, duits en hollands: Agnus Dei,Jesu dulcis memoria,Christkindlein,Het Onze Vader enz. in 't geheel 12 stuks. In het midden orgelspel en aan 't slot. Het zingen was meer dan mooi,de sopraan schitterend,alles zonder begeleiding,en als zy zacht zong en de mans evenzeer,was het alsof men muziek hoorde. Gedirigeerd werd door J.Saal,een gewoon burgermannetje. De chanteuses waren alle in witte japonnen met lange handschoenen. Een enkele zag er lief uit,maar de sopraan is lelijk,wat Cornelia heel gelukkig vindt. Zy is getrouwd en heeft kinderen en als zy niet zingt,doet zy boerewerk en melkt de koeien. Van het verdiende geld worden boerderijen gekocht. In Londen,Berlijn,Munster,Wezel,Emmerik,Genève,Montreux,Chaux de Fonds, Zürich en Amsterdam oogstten zy grote roem en in de Duitsche couranten stond:" So etwas haben wir nicht."

Gelukkig stonden er drie trams ter zijde van de Kerk,waarin wy plaats kregen. In de Kerk was het verbazend heet.

6215 Fanny reed per auto naar Schaffhausen,waar haar broer in consult geroepen was,naar Schönfels by Zug om een tante von Muralt te bezoeken en naar Bellerive,dat de Keizer wilde huren,wat Mevrouw von Bodmer weigerde. Tegenover Bellerive is een garage voor aeroplanen en gedurig ziet men vliegers opstijgen,die eindigen met hun hals te breken. In het Kanton Zürich mag Zondags geen auto rijden om de wandelaars niet te hinderen. 't Is alleen aan de dokters vergund als het hun praktijk geldt.

Lotje vertelde my dat Otto's legaat van Alexander Sillem slechts ƒ 8000,- bedraagt en dat Henrick S. drie eenden geschoten had,na die op handen en voeten bekropen te hebben.

De Mikado is gestorven,aet.60. Een zoon uit een bijvrouw,(de Keizerin was onvruchtbaar) Jashito volgt hem op. Hy is 42,getrouwd en heeft een zoon Mitsjino Mijo. De overledene heeft zijn land gemoderniseerd en tot grote bloei gebracht.

Op 1 Aug. stierf Gerrit van Rijn,bibliothecaris te Rotterdam,oud 65. Van zijn biografie van Beets is slechts het eerste van de vier delen verschenen. Volgens Max is het ongenietbaar,veel te uitvoerig en niet in hoofdstukken verdeeld. Ik sprak hem op het Zendingsfeest en Max bezocht hem in het Hotel Roosen in de Hout. Hy had zich overwerkt. Zyn weduwe heet Lammerts van Bueren.

Zondag 4 Aug. hoorde ik Posthumus Meyjes weer overheerlijk preken over Job.42:12,"En God zegende Job's laatste meer dan zijn eerste."Max en Dora genoten er ook zeer van. Het tekstwoord paste hy voor ons zó toe dat ons laatste,Christus te aanschouwen en te dienen,beter zal zijn dan ons eerste. Jammer dat hy het Boek Job voor een verdicht verhaal houdt, terwijl uit Ezechiël 14 en Jacobus 5 blijkt dat hy een historisch persoon was.

6216 Daar Cornelia de laatste dagen veel zenuwpijn in het aangezicht had, wat zy aan de weersverandering toeschreef,verzocht ik van Praag haar te bezoeken. Dit deed hy en daarop schreef hy haar bromatum sodae voor en veel in de lucht op een bank in de Hout. Dit deed zy en zy bevond er zich wel by.

Vrijdag 2 Aug.stierf de Heer Zur Mühlen te Haarlem,aet 66. Hy was de schoonvader van de Heer Strumphler en eigenaar der stoomboten op de Zuiderzee en het Kanaal. Ik had met hem in de Prov.Staten gezeten.

JW. schreef dat hy Nollie en Visser met 3 kinderen en een kindermeisje, Frédérique van Marle en Manna de Rapper,vriendinnen van Hansje te logeren had,terwijl de twee dienstboden Mina en Martha en een meisje uit het Doorgangshuis benevens de eigenares van het huis met haar dochter ook in de villa sliepen. David was in het Jongenskamp te Nunspeet en Boy Royer was zijn tentofficier. Hans had te Laag Keppel in het Kasteel het kamertje gezien,waar Lodewijk XIV in 1672 geslapen had.

Joh.van Aurich,schoonzoon van Dora's min Jans,vroeg my geld om de reiskosten naar Australië te betalen.

6217 De Bataafsche Credietbank met Kikkie en een ander als Directeuren, kwam in den Haag tot stand en van Loon & Co stortten voor mijn aandeel ƒ 1000- by de Haagsche Commissiebank. Het Kapitaal ad 2 ton heet volgefourneerd.

Frank schreef uit Leysin dat zy 12 Aug. naar Zermatt zouden vertrekken en niet naar Wengen,omdat te Zermatt een muilezel te huren is,te Wengen niet. Sylvia is perfect wel en Eric is 4 c.m. gegroeid en 11 pond toegenomen,dus te zwaar om geduwd of getrokken te worden.

Max zegende op Donderdag 8 Aug.te Leusden het huwelijk in van Mia de Beaufort en Anne Mari Adriaan Johan Röell en preekte Zondag 11 Aug. te Renswoude voor de pastor Lou Kuylman. In de bruidsdagen hadden de ooms der Bruid een aardig dejeuner gegeven in de Ridderzaal van het Muiderslot,waar de knechts in het kostuum der 17de eeuw gekleed waren en geen andere toasten mochten uitgebracht worden dan in de poezie der leden van de Muiderkring,terwijl Annie de Beaufort een gedicht voordroeg op het Muiderslot.

Te Essen werd het 100-jarig bestaan gevierd van de Krupp fabrieken en woonde de Keizer de feesten by. Hy hield twee redevoeringen,Krupp von Bohlen und Halbach speechte ook,zijn vrouw Bertha gaf 14 millioen Mark aan de employés en werklieden en inrichtingen en kreeg de Luisenorde, von Bohlen werd buitengewoon gezant en Excellenz,Moeder Krupp ereburgeres van Essen,maar de feestvreugde werd gestuit door een ontzettende ramp in een mijn te Bochum,waar door een gasontploffing meer dan 100 mijnwerkers verbrand of verminkt werden.

6218 Op Zondag 11 Aug.kwam Dora's vriendin Thesy von Eynatten by haar logeren tot 3 Sept.toen zy naar België vertrok. Zy verstond en sprak Hollands, at in Dunewalde en by Anna Prins en maakte overal een prettige indruk. Met Dora bezocht zy het Rijksmuseum,het Stedelijk Museum en de Nieuwe Kerk te Amsterdam en in Haarlem ook het een en ander. Het weer was te slecht om een boottocht naar Zaandam te maken.

De Evangelist Tijssen werd gelukkig van Hansweert naar Geesteren by Borculo verplaatst.

Op 13 Aug. kwam René Nepveu my zijn belle,de beeldige Julie van Alphen presenteren. Zy is 10 Jan.'87 in Haarlem geboren,hy is 32.

De 87-jarige Dr.von Reeken struikelde in zijn kamer over zijn kromme been en brak het,zodat hy naar het Diac.Huis moest vervoerd worden.

Voor 100 jaar liep Jonas Hanway voor het eerst met een parapluie door de straten van Londen. Hy werd bespot en met stenen gegooid,maar hield vol.

Generaal Booth stierf te Londen op 20 Aug. Hy was in 1829 geboren. Op het laatst van zijn leven werd hy blind. Zijn zoon Bramwell volgt hem op.

Donderdag 22 Aug.whistte ik met van Praag,Thesy en Cornelia,die het niet vergeten was. Abel Labouchere berichtte my het engagement van zijn jongste dochter Cornélie met G.Haitsma Mulier,broer van Madzy's man. Hy is 25,heeft geen cent,werkt op de secretarie te Delft en hoopt hier of daar Burgemeester te worden. Zy is 19.

De dochter van Frans Labouchere,Mia uit Doorn is met de Pesters uit Zeist verloofd.

6219 Vrijdag 23 Aug. spoorde van Praag met Dora en Thesy naar Amsterdam, waar zy in het Hotel Bellevue dineerden en 's avonds op het terrein van wijlen Carré halsbrekende toeren zagen.

Eric kreeg te Zermatt hevige angina,daarna roodvonk. Frank liet Wilfried en Royer terstond vertrekken; daarna werd Constance aangetast en toen hy het zelf voelde opkomen,spoedde hy zich met Wilfried en Sylvia naar den Haag.

Op 26 Aug. billartte ik voor het eerst weer met van Praag,maar ik was gauw moe. Ik had het in lang niet gedaan.

Dinsdag 27 Aug.beviel To te 8 uur 's avonds van een meisje Henriette Francina naar haar moeder Enschedé. Ik werd dus overgrootvader.

De volgende dag maakte ik kennis met de tramconducteur No.2,van wie Henk my vertelde dat hy Duits,Engels en Frans spreekt. Ik hoorde hem een Engelse dame in perfect Engels inlichten.

Max was benoemd tot Lid der Synodale Commissie. Jan Willem en Caroline kwamen op 3 Sept.,na een verblijf van zeven weken te Velp,in Haarlem terug. JW. ging te Rotterdam afscheid nemen van Dolf de Rochemont,die naar Java vertrok en bezocht daarna Frank in den Haag. Miek zond my vier exemplaren van haar photo voor Fanny,Max,Dora en my. Later zullen die voor JW. en Frank volgen.

6220 Dr.Abr.Kuyper nam zijn ontslag als Lid van de Tweede Kamer wegens doofheid. Hy heeft veel kwaad gesticht en zal wel uit zijn huis in de Kanaalstraat blijven stoken.

By Jan Willem en Caroline kwam Melle Petit Pierre logeren,een kennis uit Chateau d'Oex. Voorts woont Hansje's schoolkameraad by hen in.

Zondag 15 Sept. preekte Max in Zandvoort voor Posthumus Meyjes en zag ik Sofie Dedel terug,die de intiemste vriendin van Ankie is. 's Avonds huurde ik Geesje. Fanny,JW. en Caroline vonden haar te jong (zy is 34!) Van Praag werd zó zenuwachtig dat hy at noch sliep uit vrees dat Geesje my zou vertellen hoe ignobel hy haar behandeld heeft.

Dinsdag 17 Sept. opende de Koningin de Kamers en maakten de socialen een wandeling door den Haag,zodat zy alle circulatie belemmerden en Jan Willem en Melle Petit Pierre noodzaakten buiten de stad om te rijden ten einde het station te bereiken.

Woensdag 18 Sept. stierf Anna van der Vliet aan pneumonie aet 84. Haar krankzinnige zoon Emile erft Elswout en Duinlust en blijft er wonen. Max hield een lijkdienst en zegende op 18 Sept. het huwelijk van Cornelis den Hartog en Jannetje van Dolder in; Dora woonde het by. Ethel niet, omdat haar moeder even tevoren gestorven was.

Donderdag 19 Sept. maakte ik met Dora kraamvisite by To en vond de steile trap van 43 treden levensgevaarlijk,maar de baby allerliefst. Wy vonden er Ankie Beels en later kwam Miesje van Robbie.

Zaterdag 21 Sept. kwam Fanny,na een afwezigheid van negen weken uit Zürich terug. De Keizer had er aller harten gewonnen. De verlichting van het Meer was schitterend geweest.

Jhr.Mr.Sandberg werd benoemd tot Burgemeester van Haarlem. Max bezocht met Hansje de Portugeesche Synagoge te Amsterdam.

Hier eindigt plotseling het Journaal. Mijn grootvader is na een korte ziekte overleden op 20 Januari 1913. Hy werd enkele dagen later op een koude winterdag begraven te Hilversum,waar Lore ook begraven was. Hy had nog aan zijn zoon Jan Willem laten beloven niet mee te gaan naar het kerkhof,maar ik herinner my dat hy er toch by was. In het Hof van Holland werden enkele,ik geloof zelfs vrij veel bezoekers aan het kerkhof ontvangen. Cornelia heeft hem tot het einde verzorgd, en is daarna naar Sluis teruggekeerd.

Er zijn wel nog 7 cahiers,waar op het etiket staat: Naschrift. Daarin tekent hy aan allerlei,dat hem nog te binnen schiet,en er zijn interessante verhalen by,die ik my voorneem ook over te tikken,als zy nog een aardig licht werpen op de mensen,die wy nu hebben leren kennen of op die tijd.

Bij 1069
maar eerst 2 later.

D Dinsdag 14 september 1976

Enige en algemene kennisgeving

Heden ontsliep in vertrouwen op haar Verlosser, Jezus Christus, onze moeder, grootmoeder en overgrootmoeder

Jonkvrouwe Mr. ANNA DEBORAH LOUISE VAN LENNEP
weduwe van Steven de Clercq

Zij werd 81 jaar.

Aerdenhout: E. M. A. Vriesendorp-de Clercq
A. A. Vriesendorp

's-Gravenhage: L. C. Quarles van Ufford-de Clercq
L. J. Quarles van Ufford

Santpoort: W. A. de Clercq
Th. C. de Clercq-van Lennep

's-Gravenhage: C. Th. Aberson-de Clercq
F. N. L. Aberson

Kleinkinderen en
achterkleinkinderen

's-Gravenhage, 12 september 1976

De crematie zal plaatshebben donderdag 16 september om 12.00 uur in het crematorium "Velsen" te Driehuis-Westerveld.

Geen toespraken

Heden overleed tot onze droefheid na een kortstondige ziekte onze zuster

Jonkvrouwe Mr. ANNA DEBORAH LOUISE VAN LENNEP
weduwe van Steven de Clercq

Zij werd 81 jaar.

Langbroek: C. L. van Lennep

Driebergen: C. A. van Lennep-van Lidth de Jeude

Aerdenhout: E. H. de Clercq
W. C. de Clercq-van Houten

's-Gravenhage: A. W. de Rooy-van Dam

's-Gravenhage, 12 september 1976